

מסכת

בבא מציעא

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם הוספות
חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם
שנת חקים ומשפטים לפ"ק

ТАЛМУДЪ ВАВИЛОНСКІЙ
Бава Меціа.
II Отдѣлъ талмудической
юриспруденцій.
Съ Варшавскаго изданія 1875
съ прибавленіями.
1882 г.

Дозволено цензурою 15 Января и 13 Сентября 1882 г. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и Братьевъ Роммъ.
Жмуд. переул. дома № 327 и 328.
1882.

מסכת

בבא מציעא

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש"י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשר"י מהג"מ ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט). ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות. הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.
ב) חדושי הלכות } (מהרש"א) { להג"מ שמואל אליעזר הלוי
ג) חדושי אגדות } { אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.
ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.
ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"מ מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק.
ו) מעדני יום טוב {בתחלה נקרא מעדני מלך} (על הרא"ש למסכת
ז) דברי חמודות {בתחלה נקרא לחם חמודות} ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה
ח) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקין.) להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעה"מ תוספות יו"ט).
ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק).
י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.
יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"מ אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).
יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"מ מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל וגיסו הג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).
יג) הגהות הב"ח להג"מ יואל סירקיש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).
יד) הגהות הגר"א להג"מ אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע"פ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).
טו) מראה יחזקאל הגהות להג"מ יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').
טז) מעשה ר"ב הגהות להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).
יז) גליון הש"ס להג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד דק"ק פוזנן.
יח) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"מ שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.
יט) הגהות הג"מ שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.
כ) הגהות הג"מ אלעזר לנדא ז"ל אבד"ק בראדי (בעהמ"ס יד המלך).
כא) חדושי והגהות הרש"ש להג"מ שמואל שטראשון ז"ל מווילנא. עם הוספות מכי"ק. וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בש"ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ"ה, ותוצאה השניה משנת תר"ס).

וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה

חמשים הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ושלש לב"ע

ואלה ההוספות החדשות

אשר הוספנו בש"ס הזה על כל ספרי הש"ס אשר יצאו לאור זולתו:

אלה מהם יודפסו בפנים הש"ס על הדף

א) פירוש רב האי גאון ז"ל לסדר טהרות.
ב) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף) למסכת ברכות שבת ועירובין (ונקרא בשם מפתח כנעולי התלמוד).
ג) (כ"י) — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף) לחצי הש"ס
ד) (כ"י) — רבינו גרשם מאור הגולה ז"ל (רביה דרביה דרש"י), לסדר קדשים (מלבד מסכת זבחים) ולמסכת בבא בתרא, תענית.
ה) — רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור), למסכת קנים.
ו) — רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות). } למסכת תמיד
ז) — רבינו אשר בר יחיאל ז"ל (הרא"ש). } מדות וקנים
ח) — רבינו שמשון משאנץ ז"ל, למסכת עדיות ולתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.
ט) (כ"י) — רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.
י) (כ"י) פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למסכת שקלים.
יא) (כ"י) — רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למסכת נגעים ואהלות
יב) — תוספות הרא"ש ז"ל, למסכת הוריות.
יג) (כ"י) הגהות וחדושים לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל (בעהמ"ס שיטה מקובצת, על סדר קדשים (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו שנמצא בירושלים. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירן לשבח בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל).
יד) (כ"י) — מהרש"ל על הרא"ש, למסכת שבת עירובין וגיטין.
טו) פי' קרבן העדה להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא, על מס' שקלים.
טז) — הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל, לאדר"נ ולמסכתות קטנות.
יז) הגהות הג"מ שמואל פריינד מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קדש) על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים (והוצגו בצדם על הגליון).

ואלה ילוו על הש"ס בסוף כל מסכת

(רבים בהם אשר יסבו על כל המסכתות, ויש מהם שלא יסבו רק על מסכתות פרטיות)

יח) ספר מהדורא בתרא מהרש"א עם חדושי הלכות ואגדות מתחנו הג"מ משה בר' יצחק בונם ז"ל אבד"ק לובלין
יט) — חכמת מנוח להג"מ מנוח הענדל ז"ל (מדורו של מהרש"ל).
כ) הגהות מס' תמת ישרים ומס' רגל ישרה על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.
כא) מים חיים חדושים להג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).
כב) כללי התלמוד להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (בעהמ"ס כנסת הגדולה).
כג) תפארת שמואל חדושים לגפ"ת והשגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאיידנוור ז"ל (מהרש"ק).
כד) (כ"י) הגהות הג"מ משה ב"ר אברהם ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפארת למשה)
כה) — הג"מ נתן בורגיל ז"ל אחד מרבני תונים, לסדר קדשים ועל מסכת הוריות (מספרו חק נתן).
כו) (כ"י) — הג"מ יעקב עמדין (הריעב"ץ) ז"ל (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו).
כז) — מספר אורח מישור (נוספות על אלה שנדפסו כבר) ומספר ברכת ראש למסכת נזיר.
כח) — הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).
כט) — הג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר כו').
ל) — שדה צופים להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל על הרא"ש.
לא) — הג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).
לב) — הג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעהמ"ס ברוך טעם כו').
לג) (כ"י) — הג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').
לד) (כ"י) — מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'), (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס ד' זיטאמיר).
לה) — הג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ כו').
לו) (כ"י) קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם) נוסף עתה מכי"ק על כל המסכתות שנדפסו בלעדו.
לז) (כ"י) הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעהמ"ס חיי עולם על או"ח כו').
לח) — ארץ צבי באור ותקונים להגהות אשר"י מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).
לט) (כ"י) — שער הלקוטות להג"מ ישכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).
מ) (כ"י) — הג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל אבד"ק פרעמישלא (בעהמ"ס שו"ת תפארת יוסף וכו').
מא) (כ"י) — נמוקי הגרי"ב להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני.
מב) (כ"י) — הג"מ שמחה ז"ל אבד"ק דעסוי (בנו של הג"מ צבי חריף ז"ל).
מג) (כ"י) — מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').
מד) (כ"י) — בן אריה להג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז.
מה) — הג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס צפנת פענח).
מו) (כ"י) — הג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).
מז) (כ"י) — הג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מדובראוונע (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).
מח) (כ"י) — הג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.
מט) (כ"י) — מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מו"ץ בווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).
נ) (כ"י) — יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו') כולל מ"מ למדרשים ילקוט ספרא וספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב).

נם הצגנו בסוף כל מסכת **באור מלות הלועזיות** שברש"י, תוספות, והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש, ונקרא בשם **המתרגם**.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"י מגיהים תלמידי חכמים זריזים בקיאים ומומחים, ובהם גדולי ישראל, אשר הגיהו אותו בדיוק רב ובעיון נמרץ ויצרפוהו ויזקקוהו מכל סיגי הטעיות והשבושים שנפלו בו עד כה, הכל ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים וע"פ הגהות גדולי המפרשים ולנגהם הגיהו. גם היה להם לעינים **ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל** אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, **הכל בכתב עצם ידו הקדושה** מראש הש"ס ועד סופו. **חמדה גנוזה הזאת** מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים יחד עם הגהת שאר גאוני ישראל ז"ל.

נם פסקי התוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, אשר כל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה.

ועוד נוספו בו מעלות חדשות ומועילות רבו מלמנות. מלבד אשר הרבינו בו בהדרת ההדפסה, האותיות, הצבע, והנייר, כיד ה' הטובה עלינו.

הוספות על הוספות

יותר ממה שכתוב כאן הוספנו במסכתות הש"ס שיצאו לאור עד כה, הוספות יקרות ונכבדות מאד, ה"ה:

א) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס. ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה הראשונה, בשנת ושלו"ה.
ב) (כ"י) הגהות הגר"א ז"ל לס' זרעים (מעצם כי"ק). גם לקוטים מכי"ק למס' שקלים.
ג) (כ"י) נוסחאות ישנות בפסקי תוספות שנמצאו בכ"י ישן גושן — לכל הש"ס.
ד) ס' תקלין חדתין ומשנת אליהו למס' שקלים, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א ז"ל).
ה) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים. כל אלה למס' שקלים, מאת הגאונים בעלי מפרשי הים ז"ל.
ו) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי למסכת שקלים.
ז) (כ"י) הגהות הג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל (בעהמ"ס רגל ישרה וכו') לאיזה מסכתות.
ח) (כ"י) הגהות בנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל (בעה"מ פי' תפארת ישראל על משניות) להרבה מסכתות.
ט) (כ"י) גליון מהרש"א הגהות הג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עמהן.
י) (כ"י) הגהות הג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכר לבעל חכם צבי ז"ל).
יא) (כ"י) הגהות וחדושים מגאוני עירנו ווילנא יצ"ו.
יב) (כ"י) חלופי גרסאות ע"פ נוסחאות ישנות.

ועוד בם הוספות ומעלות רבות אשר הוספנו יתר מאשר אמרנו מראש. זכרה לנו אלהינו לטובה!.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

שנים

אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע היו שנים רוכבין על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו בזמן שהם מודים או שיש להן עדים חולקין בלא שבועה: **גמ'** למה לי למתנא זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי ליתני חדא חדא קתני זה אומר אני מצאתיה וכולה שלי וזה אומר אני מצאתיה וכולה שלי וליתני אני מצאתיה ואנא ידענא דכולה שלי אי תנא אני מצאתיה הוה אמינא מאי מצאתיה ראיתיה אע"ג דלא אתאי לידיה בראיה בעלמא קני תנא כולה שלי דבראיה לא קני ומי מצית אמרת מאי מצאתיה ראיתיה והא אמר רבנאי ומצאתה דאתאי לידיה משמע אין ומצאתה דקרא דאתא לידיה משמע ומיהו תנא לישנא דעלמא נקט ומדחזי ליה אמר אנא אשכחית ואע"ג דלא אתאי לידיה בראיה בעלמא קני תני כולה שלי דבראיה בעלמא לא קני לה וליתני כולה שלי ולא בעי אני מצאתיה אי תני כולה שלי הוה אמינא בעלמא דקתני מצאתיה בראיה בעלמא קני תנא אני מצאתיה והדר תנא כולה שלי דממשנה יתירה אשמעינן דראיה לא קני ומי מצית אמרת חדא קתני והא זה וזה קתני זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וכו' אמר רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ואמרי לה כדי רישא במציאה וסיפא במקח וממכר וצריכא דאי

[שבועות מו. ב"מ קא.] [ב"מ קא.] [ב"ק קי:] [לקמן ח.] [דף קיג:] [לקמן כו. ב"ק קיג: רבינא רש"ל] [דברים כב] [עיין רש"ל]

שנים אוחזין בטלית. דוקא אוחזין דשניהם מוחזקים בה ואין לזה כח בה יותר מזה שאילו היתה ביד אחד לבדו הוי איהך המוציא מחבירו ועליו להביא ראיה בעדים שהיא שלו ואינו נאמן זה ליטול בשבועה: זה אומר כולה שלי. בגמרא מפרש למאי תנא תרתי: זה ישבע. מפרש בגמרא (דף ג.) שבועה זו למה: שאין לו בה פחות מחציה. בגמרא (דף ה:) מפ' אמאי תקין, כי האי לישנא בהך שבועה: וזה אומר חציה שלי. מודה הוא שהחצי של חבירו ואין דנין אלא על חציה הלכך זה האומר כולה שלי ישבע כו' כמשפט הראשון מה שהן דנין עליו נשבעין שניהם שאין לכל אחד בו פחות מחציו ונוטל כל אחד חציו: היו שנים רוכבין כו'. לאשמועינן אתא (א) דרכוב ומנהיג שניהם שוין לקנות בהמה מן ההפקר: בזמן שהן מודין. בגמרא (דף ח.) מפרש [דבהאי] אשמעינן דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו: **גמ'** ראיתיה. קודם שהגבהת אותה: בראיה קני. מדקתני יחלוקו: תנא כולה שלי. בחזקה גמורה שהגבהתי תחילה ואתה תפסת מידי משזכיתי בה: והאמר רבנאי. בבבא קמא בהגוזל ומאכיל: ומצאתה דאתא לידיה משמע. ואפי' הכי אחיך ולא עובד כוכבים ולא תימא כי מיעט רחמנא עובד כוכבים היכא דלא אתאי לידיה דישראל לא מיחייב למטרח עלה ולאהדורה אבל אתא לידיה מיחייב להחזירה דאבידתו אסורה: תנא לישנא דעלמא נקט. אי לא הדר תנא כולה שלי הוה אמינא מאי מצאתיה דקתני תנא לשון בני אדם אחז במשנתו ולא לשון המקרא והרבה בני אדם קורין לה מציאה משעת ראיה: בעלמא דקתני מצאתיה. בכ"מ ששנינו שהמוצא מציאה קנאה הוה אמינא דמציאה קני לה משעת ראיה דלא אשמעינן שום תנא דלא קני לה אלא בהגבהה להכי אשמעינן הכא ממשנה יתירה: והא זה וזה קתני. גבי מצאתיה תנא זה אומר וגבי כולה שלי קתני זה אומר ואי חדא הוא הכי אבעי ליה למתני זה אומר מצאתיה וכולה שלי: במקח וממכר. קניתיה מיד פלוני ודוקא מקח וממכר הוא דאמרינן יחלוקו בשבועה דאיכא למימר שניהם קנאוה ולשניהם נתרצה המוכר אבל זה אומר אני ארגתיה וזה אומר אני ארגתיה לא יחלוקו דודאי חד מינייהו רמאי הוא ותהא מונחת עד שיבא אליהו:

דמורה

שנים אוחזין בטלית. איירי דאיירי בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיט.) מחלוקת כסורת נגר ובעל הבית דקתני במעצד הרי אלו שלו ובכשיל הרי אלו של בעל הבית תני הכא נמי דיני חלוקות ואע"ג דבתרי מסכתא אין סדר למשנה* והיכא מ"ד כולה נזיקין לאו חדא מסכתא הוא ה"מ לענין מחלוקת ואח"כ סתם לפי שרבי לא היה לומד כסדר אלא כמו שהיו שואלים התלמידים אבל כשחברם על הסדר חברם וצריך בכל מסכתא טעם למה נשנית אחר שלפניה כדדייק בריש מסכת שבועות (דף ב.) מכדי תנא ממכות קסליק כו' וכן בסוטה (דף ב.):

ויחלוקו. תימה דמאי שנא מהא דאבא דאמר כל דאלים גבר פרק חזקת הבתים (ב"ב דף לד: ושם) וי"ל דאוחזין שאני דחשיב כאילו כל אחד יש לו בה בודאי החצי דאכן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא וכן במנה שלישי דמדמי בגמרא לטלית חשיב ההוא שהפקד תופס בחזקת שניהם כאילו הם עצמם מוחזקים בו לכך מספי דהתם ודאי דחד מינייהו הוא ואין החלוקה יכולה להיות אמת ולכך יהא מונח אבל טלית דאיכא למימר דתרוייהו הוא יחלוקו וכן שנים אדוקים בשטר דמדמי לקמן (דף ז.) למתני' משום דשניהם אדוקים בו דהחלוקה יכולה להיות אמת דאפשר שפרע לו החצי ובמנה אין דרך שיקנה לו החצי אחרי שהוא ביד חבירו אבל בארבא אע"ג דאפשר שהיא של שניהם כיון דאין מוחזקין בו הוי דינא כל דאלים גבר ולסומכוס אע"ג דאין מוחזקין בו ואין החלוקה יכולה להיות אמת היכא דאיכא דררא דממונא פירוש שבלא טענותיהם יש ספק לבית דין יחלוקו:

וזה נוטל רביע. וא"ת יהא נאמן דחציו שלו מיגו דאי בעי אמר כולה שלי כדאמרי' בגמ' (לקמן דף ח.) האי מיגו גופיה לפטרו משבועה אי לא משום דאיערומי קמערים ומפרש ריב"ס דמיגו להוציא לא אמרי' דבחציו השני מוחזק זה כמו זה והשיא דחזקת הבתים (ב"ב דף לב:ושם*) דגחין ולחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא הוא ומיהו שטרא מעליא הוה לי בידי ואבד והימניה רבה להוציא במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא °התם הייט טעמא משום דאפי' הוה שתיק רק שלא היה מודה שהוא מזוייף היה נאמן כי החתימה היתה נכרת לעומדים שם ורב יוסף אית ליה דאפילו מיגו לא הוה כיון שטענה ראשונה שהוא טוען בהאי שטרא הוא שקר ואין לומר מיגו אלא היכא שטענתו ראשונה היא אמת מיגו שהיה טוען אחרת ולכך איט מיגו אפילו להחזיק כגון בעובדא קמייתא וא"ת וניחא דאין ספק מוציא מידי ודאי דהאומר כולה שלי יש לו בודאי חציה והאומר חציה שלי ספק אם יש לו בה כלום כדאמרינן בפרק החולץ (יבמות דף לח.) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ספק אמר אנא בר מתנא אנא ואית לי פלגא ויבם אמר את ברא דידי ולית לך ולא מידי הוה ליה יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וי"ל דהתם יבם שהוא בנו של סבא הוי ודאי יורשו ולא יוציא הספק ממונו מספק אבל הכא אין סברא מה שהוא ודאי בחציו שיועיל לו לחציו השני: **בראיה** בעלמא קנה. אע"ג דקתני במתני' (לקמן דף ט:) ראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי דלא קנה בראיה וכן ראה את המציאה ונפל עליה (לקמן דף י.) קתני נמי דלא קני מאי למדתי כיון דאמר תנה לי או שנפל עליה גלי דעתיה דלא ניחא ליה למקני עד שיגיע לידו: **דבראיה** בעלמא לא קני. והא דאמרי' בפרק הבית והעלייה (לקמן דף קיח: ושם) הבטה בהפקר קני הייט שעשה מעשה כל דהו כגון שגדר גדר קטן: **והא** זה וזה קתני. איכא דוכתי דפריך כי האי גוונא ואיכא דוכתי דלא פריך: [עי' תוס' בכורות דף נא: ד"ה א"כ]:

אי

א א מיי' פ"ט מהלכות טוען ונטען הל' ז סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף א: [ב"ק קב.]

ב ב מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ב:

ג ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף א:

ד ד מיי' פי"ז מהלכות גזילה ואבידה הל' א סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסח סעיף א:

ה ה מיי' פ"כ מהלכות מכירה הל' ד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכב סעיף א:

רבינו חננאל

שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וכו'. ואקשי' עלה למה לי למתנא תוב זה אומר כולה שלי הלא באומרו אני מצאתיה משמע דכולה שלי היא. ופרקי הא אתא לאשמועי' דבראיה בעלמא לא קני לה למציאה. הא לא מיבעיא דהא אמר רבינא ומצאתה דאתאי לידיה משמע. דברי רבינא בהגוזל בתרא הל' אין פורשין מתיבת המוכסין ופשוטה היא. ואוקימנא למתני' רישא במציאה וסיפא דקתני זה אומר כולה שלי בקנייתא בשטוען אני קניתיה ונתתי דמיה לבעליה

[ד"ה אמאי]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וזה כו' התם ס"ט וכו'. עיין לקמן דף קטז ע"א תוס' ד"ה והא:

[לקמן ח.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היו וכו' אתא דרוכב ומנהיג:

דאי תנא מציאה הוה אמינא מציאה הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי לאו מידי חסר בה איזיל אתפיס ואתפליג בהדיה אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי אימא לא ואי תנא מקח וממכר(א) הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי דמי קא יהיב ואנא דמי קא יהיבנא השתא דצריכא לדידי אשקליה אנא וחבראי ליזיל לטרח ליזבן אבל מציאה דליכא למימר הכי אימא לא צריכא מקח וממכר *ולחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא *דנקט מתרוייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ ולא ידענא מי הוא מדעתיה ומי הוא בעל כורחיה לימא מתני' דלא כבן ננס דאי בן ננס האמר* כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אפילו תימא בן ננס התם ודאי איכא שבועת שוא הכא איכא למימר דליכא שבועת שוא אימור דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה לימא מתני' דלא כסומכוס דאי כסומכוס האמר *ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה ואלא מאי רבנן הא אמרי המע"ה האי מאי אא"ב רבנן התם דלא תפסי תרוייהו אמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה הכא דתרוייהו תפסי [פלגי] לה בשבועה אלא אי אמרת סומכוס השתא ומה התם דלא תפסי תרוייהו חולקין בלא שבועה הכא דתרוייהו תפסי לה לא כ"ש אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אמר *ולרבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי מאי איכא למימר אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס היכא דאיכא דררא דממונא אבל היכא דליכא דררא דממונא לא ולאו קל וחומר הוא ומה התם דאיכא דררא דממונא למר ואיכא דררא דממונא למר

ואיכא

דמורה ואמר. מורה היתר לעצמו לאחוז בה בלא משפט: לאו מידי חסר. אינו מפסיד כלום בחנם באה לו ואף בלא טורח: אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי. ואע"ג שזה גם הוא נתן את המעות למוכר כדאוקמינן לקמן דנקט מתרוייהו חד מדעתיה וחד בע"כ וכשיחלוקו יטול זה חצי מעותיו וזה חצי מעותיו אפ"ה חסרון הוא אצלו דאי לא הוה צריך לה לא הוה מהדר אבתרה למזבנה וזה שבא לחלוק וליתן חצי דמים שלא כדין מחסרו: דמי קא יהיבנא. דמים אני רוצה ליתן: אבל מציאה דליכא למימר. חברי ילך וימצא אחרת זה ודאי מחסרו ממון: ולחזי זוזי ממאן נקט. נשאל את המוכר ממי קיבל דמיה דתניא בקדושין (דף עג:) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי ואע"ג דמסיים בד"א שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן שלא נתן לב לדבר כל כך להיות זכור מאחר ששניהם חזרו אחריו בפיסוק דמיה הא אוקימנא התם בדנקט זוזי מתרוייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ דכיון דלא עליה רמיא לאסהודי לא דק כולי האי להיות נזהר משהלכו מלפניו הי מדעתיה והי בע"כ אבל היכא דלא קיבל דמים אלא מחד מידכר דכיר ליה: לא צריכא דנקט זוזי מתרוייהו. ה"ג ולא ידעינן מהי מדעתיה ומהי בעל כורחיה ולא גרסי' ולא ידע דאפי' ידע בזו אין המוכר נאמן משהלכו כדמוקי התם: מתני'. דמשבע לתרוייהו וחד משתבע לשיקרא: דלא כבן ננס. במסכת שבועות (דף מה.) גבי חנוני על פנקסו אלו ואלו באין לב"ד על מנת לישבע אחד מהם לשוא אמר בעל הבית לחנוני תן לבני חטים בדינר ועלי לשלם או לפועלים בסלע מעות שאני חייב בשכרם ועלי ליתן סלע הוא אומר נתתי והוא אומר לא נטלתי ושניהם תובעין את בעה"ב שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית אמר בן ננס כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אלא שניהם נוטלין בלא שבועה: אימור בהדי הדדי אגבהוה. למציאה וכל אחד ואחד סבור אני הגבהתיה תחילה וכולה שלי וכי משתבע על חציה קושטא משתבע ולענין מקח וממכר נמי שמא לשניהם נתרצה: כסומכוס. בבבא קמא גבי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה (דף מו.): עליו הראיה. בעדים ואי לא לא גבי מידי והכא חולקין [בשבועה]: ה"ג אי אמרת בשלמא רבנן התם דלא תפסי תרוייהו אמור רבנן כו' הכא דתפסי תרוייהו פלגי בשבועה אלא אי אמרת סומכוס ומה התם דלא תפסי תרוייהו אמר סומכוס פלגי בלא שבועה הכא דתפסי תרוייהו לא כל שכן: תרוייהו תפסי. ואין כאן מוציא מחבירו: בשבועה פלגי לה. כיון דמחסר גוביינא במה שחבירו תופס דהאי תפיס בכולה והאי תפיס [בכולה] לא קים להו לרבנן להוציא ממון מחזקתו בכדי כדאמרי' התם לרבנן דבעי ראיה הצריכום שבועה: שמא ושמא. כי התם דקתני נמצא עוברה בצדה ואין ידוע אם עד שלא ילדה נגחה אם משילדה נגחה ולא מת הולד מחמת הנגיחה אלא מאליו וכיון דכל חד שמא טעין ליכא למרמי עלייהו שבועה: דרבה בר רב הונא. בפרק השואל לקמן (דף ק.): דררא דממונא. חסרון ממון שאם יפרע זה שלא כדין הוי חסרון ממון ואם נפטרנו שלא כדין נמצא זה חסר ולד פרתו: ומה התם דאיכא דררא דממונא כו'. איזה מהן שמפסיד החצי שלא כדין אתה מחסרו ממון:

ואיכא

אי תנא מציאה. משום דמורה ואמר חבראי לאו מידי חסר לכך תפיס אע"ג שיודע שחבירו מצאה ורמו רבנן שבועה עליה כדי שיפרוש אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי שאם יודע שחבירו קנאה לא הוי תפיס ומדתפיס בה סבור שלו הוא ונתרצה המוכר כדמסיק לקמן דנקיט זוזי מתרוייהו אימא לא ישבע דמשום שבועה לא יפרוש שהרי סבור הוא לומר אמת קמ"ל דאפ"ה ישבע והיכא שודאי אינו סבור לומר אמת כגון דקא טעין כל אחד אני ארגתיה שאחד מהן טוען שקר במזיד או כגון שנים אדוקין בשטר דלקמן (דף ז׳) התם פשיטא דיחלוקו בשבועה דע"י שבועה ודאי יפרוש דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא:

ולחזי זוזי ממאן נקט. פרש"י נשאל למוכר ואע"ג דאין המוכר נאמן כשאין מקחו בידו כדאי' בעשרה יוחסין (קדושין דף עג: ושם ד"ה בד"א) ה"מ בדנקיט מתרוייהו אבל בדנקיט מחד נאמן אפילו אין מקחו בידו וגרסינן בתר הכי ולא ידעינן ובחנם דחק לפרש כן דהכא פריך שפיר דאע"ג דאין מקחו בידו נאמן הוא כעד אחד ואמאי שניהם נשבעין אותו שהמוכר מסייעו יפטר משבועה ואידך ישבע שבועה דאורייתא והשתא גרס שפיר ולא ידע דאי ידע הוה נאמן כעד אחד ומיהו ה"מ לשנויי דליתיה קמן דנשייליה ור"י מפרש דנשאל להם ממי קבל המוכר המעות שאין אנו חושדין אותן לשקר בזה לומר נתתי והוא לא נתן וגם הם אינם חלוקים אלא למי נתרצה המוכר אבל בנתינת המעות אינם חלוקין:

לימא מתני' דלא כבן ננס. מצינו למימר דידע שפיר דמתני' אפשר דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה ומ"מ פריך שיחלוקו בלא שבועה אחרי שאפשר לבא לידי שבועת שוא ומשני התם ודאי איכא שבועת שוא:

התם דלא תפסי תרוייהו. כ"א האחד ואע"ג דאפי' בעומדת באגם אית להו לרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה מ"מ מיקרי האחד תפיס מחמת חזקת מריה קמא ואית דגרס התם דחד מינייהו הוא:

היכא דאיכא דררא דממונא. פירוש שבלא טענותיהם יש ספק לב"ד דיש לאחד תביעה על חבירו בלא טענותם כגון בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו.) ומחליף פרה בחמור *אחרי [ב"ק ק:] שהספק נולד מעצמו דין הוא שיחלוקו אפילו בלא שבועה:

ומה התם דאיכא דררא דממונא. ואיכא למימר כולה דמר. לא פריך אלא אי סומכוס ס"ל כרבנן דבן ננס דלא חיישי לשבועת שוא דלבן ננס אדרבה היכא דאיכא למימר כולה דמר פלגי בלא שבועה משום דאיכא ודאי שבועת שוא:

ומה התם דאיכא דררא דממונא. בפרק ח"ה (ב"ב דף לה. ושם) גבי ארבא דאמר רב נחמן כל דאלים גבר פריך מהמחליף פרה בחמור דיחלוקו ומשני התם איכא דררא דממונא ולא פריך ומה התם דאיכא דררא דממונא ואיכא למימר כולה דמר יחלוקו גבי ארבא דאיכא למימר דתרוייהו הוא ואין חולקין אלא כל דאלים גבר כדפריך הכא היינו משום דלענין חלוקה סברת דררא דממונא היא טובה מאחר שספק גמור הוא בלא טענותם דין שיחלוקו אבל ארבא אע"ג דאפשר דתרוייהו היא כיון דליכא דררא דממונא ואין אוחזין הוי דיכא כל דאלים גבר אבל לענין שבועה אין מועיל סברת דררא דממונא לחלוק בלא שבועה אחרי שהוא בודאי של אחד מהם סברא הוא שיחלוקו בשבועה אולי יודה אחד מהם:

התם

עין משפט
נר מצוה

ד א מיי' פ"ט מהלכות מכירה הלכה ד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכב סעיף א:

רבינו חננאל

ואמרי אי הכי נשאל למוכר למי מהן מכר וממי קבל דמיה ושנינן באומר לא ידעתי ואמר ששניהן תבעוה ממני לקנותה ואמרתי להן מי שיתן לי דמיה הרי היא מכורה לו ונתן לי א' מהן דמים והא' השליך המעות לפני ולקחו הטלית ואיני יודע מי מהן שנתן ומי שהשליך כגון זה שנינו שניהן נשבעין וחולקין. וכיון שא' הוא שקנה והא' טוען בשקר ותני תנא שניהן נשבעין ונוטלין מכלל דהאי תנא לא חייש לשבועת שוא של אחד מהן. מתני' דלא כבן ננס דאי בן ננס הא חייש וקתני שניהן נוטלין בלא שבועה. דברי בן ננס הן בשבועות פרק כל הנשבעין שבתורה הלכה וחנוני על פנקסו. ודחינן אפי' תימא בן ננס [הכא] איכא למימר דלמא תרוייהו בחדא אגבהוה וה"ה בקנייתא שניהן כא' קנאוה ואין ביניהן שבועת שוא. תוב אמרי' לימא מתני' דלא כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה דתנן שור שנגח את הפרה ונמצאת עוברה בצדה וכו'. ואמרי' בגמ' אר"י אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל [גדול] בדין המוציא מחבירו עליו הראיה. תניא נמי הכי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצידה ואינו יודע אם עד שלא נגחה ילדה ואם משנגחה ילדה משלם ח"נ לפרה ורביע נזק לולד דברי סומכוס וחכ"א המע"ה. ואמרי' אלא מאי מתני' אינה כסומכוס אלא כרבנן אמאי נשבעין והא המוציא מחבירו עליו הראיה אמרי. ופרקי היכא דתפיס חד ואידך טעין עליה אמור רבנן המע"ה. הכא דתרוייהו תפסי לה אמרי רבנן חולקין בשבועה. אלא אי אמרת סומכוס השתא ומה התם דלא תפסי תרוייהו וכו'. דברי רבה בר[רב]הונא דאמר אמר סומכוס אפי' ברי וברי בהמחליף פרה בחמור בפ' השואל את הפרה ודברי ר' חייא בר אבא אמר סומכוס אפי' ברי וברי כרבה בר[רב] הונא בסוף פ' המניח את הכד.

מסורת
הש"ס

קדושין עד.

שבועות מה.

[ב"ק לה: וש"נ]

שם לה: [ע"ש] (ודף מו.) לקמן ק:

הגהות
הב"ח

(א) גמ' ואי תנא מקח וממכר. ס"א התם הוא דרמו:

ואיכא למימר כולה למר ואיכא למימר כולה למר אמר סומכוס ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה הכא דליכא דררא דממונא דאיכא למימר דתרוייהו היא לא כ"ש אפילו תימא סומכוס שבועה זו מדרבנן היא כדרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן *[א]שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא לימא מתניתין דלא כרבי יוסי דאי כרבי יוסי הא אמר* א"כ מה הפסיד רמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו אלא מאי רבנן כיון דאמרי רבנן השאר יהא מונח עד שיבא אליהו הא נמי כשאר דמי דספיקא היא האי מאי אי אמרת בשלמא רבנן התם דודאי האי מנה דחד מינייהו הוא אמרי רבנן יהא מונח עד שיבא אליהו הכא דאיכא למימר דתרוייהו הוא אמרי רבנן פלגי בשבועה אלא אי אמרת ר' יוסי היא השתא ומה התם דבודאי איכא מנה למר ואיכא מנה למר אמר ר' יוסי יהא מונח עד שיבא אליהו הכא דאיכא למימר דחד מינייהו הוא לא כ"ש אפי' תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי הכא מי יימר דאיכא רמאי אימא תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה אי נמי התם קניס ליה רבי יוסי לרמאי כי היכי דלודי הכא מאי פסידא אית ליה דלודי תינח מציאה מקח וממכר מאי איכא למימר *אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא בין לרבנן ובין לר' יוסי התם *גבי חנוני על פנקסו דקתני [ב]זה נשבע ונוטל וזה נשבע ונוטל מ"ש דלא אמרינן נפקיה לממונא מבעה"ב ויהא מונח עד שיבא אליהו דהא בודאי איכא רמאי אמרי התם היינו טעמא דאמר ליה חנוני לבעה"ב אנא שליחותא דידך קא עבדינא מאי אית לי גבי שכיר אע"ג דקא משתבע לי לא מהימן לי בשבועה את האמנתיה דלא אמרת לי בסהדי הב ליה ושכיר נמי א"ל לבעה"ב אנא עבדי עבידתא גבך מאי אית לי גבי חנוני אע"ג דמשתבע לי לא מהימן לי הלכך תרוייהו משתבעי ושקלי מבעל הבית: *תני רבי חייא [ג]מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים זוז נותן לו חמשים זוז *וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו ותנא תונא שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וכו' והא הכא כיון דתפיס אנן סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא ומאי דתפיס האי דידיה הוא וקתני ישבע מאי שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדי' מק"ו שלא תאמר הודאת פיו הוא דרמיא רחמנא שבועה עליה כדרבה *דאמר רבה מפני מה אמרה תורה [ד]מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בע"ח והאי בכוליה בעי דנכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו והאי

(ב"ש אמה)

רש"י

ואיכא למימר כוליה דמר. ועוד על כרחך או כוליה דמר או כוליה דמר אפילו הכי חולקין בלא שבועה: הכא דליכא דררא דממונא. ועוד דאיכא למימר דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה: לא כ"ש. דחולקין בלא שבועה: ותוקף. אוחז: דר' יוסי. לקמן בהמפקיד (דף לז.) שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי וקאמר ת"ק נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו אמר ר' יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי ולמה יודה הרי קיבל את שלו אלא הכל יהא מונח ויפסיד הרמאי וה"נ יהא מונח: הא נמי כשאר דמיא. דהתם על מנה השני הם דנין ואלו דנין על הטלית כולה: דחד מינייהו הוא. ואין לומר יחלוקו: הכא דאיכא למימר דחד מינייהו הוא. ואין לחבירו חלק בה לא כ"ש דלית ליה יחלוקו: מאי פסידא אית ליה. למי שאין לו חלק בה אם תהא מונחת: דלודי. שאין לו חלק בה כשיודה מה יטול: מקח וממכר מאי איכא למימר. הא אוקימנא דקיבל דמים מתרווייהו ואי הוה אמרינן יהא הטלית והדמים מונחים אית ליה פסידא לרמאי ויודה על האמת קודם שיפסיד: התם היינו טעמא. דשניהם נשבעין ונוטלין דחנוני אומר לבעל הבית אנא שליחותא דידך עבדי ונתתי לפועלך ממון שצויתני: מאי אית לי גבי שכיר. לערער: לא מהימן לי. איני מאמינו בשבועה אני אומר שהוא רשע ואין לי להאמין אדם בשבועה על כרחי אלא אם כן האמנתיו מתחילה להפקיד אצלו או להתנות עמו: את הימנתיה. ואתה הוא שקלקלת ואין לי להפסיד בקלקולך שיהיו מעותי מונחין עד שיבא אליהו: וישבע על השאר. כדין מודה מקצת הטענה שאמרה תורה ישבע כדילפינן בשבועות (דף לט:) מכי הוא זה ואע"ג דזה לא הודה הרי יש עדים במקצת ולא תהא הודאת פיו גדולה לחייבו על השאר שבועה מהעדאת עדים: מקל וחומר. לקמן מפרש מאי ק"ו: ותנא תונא. ותנא דידן סייעתא לדידי: זה אומר כו'. וקתני שניהם ישבעו: אנן סהדי דמה דתפס האי. היינו פלגא: דידיה הוא. שהרי מוחזק הוא בפניגו והרי הוא תובע את כולה וחבירו כופר את כולה שאומר כולה שלי ואף מה שאתה תפוס בידך ואנו מעידין אותו שיש לו בה מקצת ומחייבים את חבירו שבועה על השאר דהיינו חצי שעיכב לעצמו: מאי לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים. מהיכי תיתי לן למידק דתיסק אדעתין דתהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים דאיצטריך לתנא למילף מק"ו דלא תהא הודאת פיו גדולה: מפני מה אמרה תורה כו'. ולא חשבו כמשיב אבידה לפטרו שלא כפר בכולו:

תוספות

התם ודאי איכא רמאי. לכך קניס ליה גם במה שהוא שלו בודאי אבל הכא איכא למימר תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה דליכא רמאי דכל חד סבור שהוא הגביה קודם: אי נמי התם קניס כי היכי דלודי. אבל הכא אפילו איכא ודאי רמאי כגון שזה אומר אני מצאתיה היום וזה אומר אני מצאתיה אתמול מודה דיחלוקו ולא אמרינן יהא מונח עד שיבא אליהו דבשביל כך לא יפרוש דהא אינו מפסיד כלום:

אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא. טוכל לומר *דהדר ביה ולא סגי בטעמא דמפסיד הרמאי לבד דלא קניס ר' יוסי אלא היכא דאיכא ודאי רמאי ואית ליה פסידא אבל היכא דאיכא רמאי וליכא פסידא לא יקנוס כדמשמע לישנא דא"כ מה הפסיד הרמאי מיהו לשון אלא משמע דהדר לגמרי וכן בסמוך דפריך בין לרבנן בין לרבי יוסי נימא יהא מונח אף על גב דהתם לית ליה פסידא לרמאי:

גבי חנוני נמי יהא מונח. לר"ע דאמר (יבמות דף קיח:) בלקח מחמשה ואינו יודע מאיזה מהם לקח נותן לכאו"א לא פריך אמאי נותן לכאו"א יהא מונח דהתם הוה ליה למדכר ואיהו דאפסיד אנפשיה:

ולא אמרת לי הב ליה בסהדי. תימה לימא ליה בעל הבית לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אע"ג דלא אמר ליה הב ליה בסהדי היה לו מעצמו להשים על לב כדאמרינן בפ' הכותב (כתובות דף פה.) גבי אבימי דהוי מסקי ביה זוזי בי חוזאי ושדרינהו ביד (*רבא) ופרענהו ואמר להו הב לי שטרא ואמרו ליה הנך שטרא' ניגהו ומסיק התם דלא שנא א"ל שקול שטרא והב להו זוזי ולא שנא הב זוזי ושקול שטרא מחייב השליח משום דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וי"ל דהתם כיון דהזכיר לקיחת השטר כאילו אומר עשה באותו ענין שיבא השטר לידך אבל הכא לא הזכיר עדים כלל:

מפני מה אמרה תורה כו'. פי' יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל או נילף מהכא דלא נימא מגו בעלמא ומשני דאין זה מגו דאין אדם מעיז פניו לכפור הכל הואיל וחבירו מכיר בשקרו אבל במקום שיכול להעיז כגון בבנו ואמר מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס נאמן במגו דאי בעי כפר הכל כדאיתא פ"ב דכתובות (דף יח. ושם) ובפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מב.) וא"ת כופר הכל מנלן דפטור ואין לומר מטעם חזקה דאין אדם מעיז דהא אפי' במקום שיכול להעיז פטור כגון בבנו ואפילו מודה מקצת פטור התם מגו דאי בעי כפר הכל ואין לומר דילפינן מדאיצטריך למכתב שעד אחד מחייבו שבועה ואי כופר הכל חייב מאי נפקא מינה מעד אחד הא בלאו הכי חייב דהא איצטריך במקום שהוא אינו תובע כלום ואינו יודע והעד מעיד שהוא גנב או שאביו הלוה לו וי"ל *דמכי הוא זה משמע דגזירת הכתוב הוא דדוקא מודה מקצת הטענה חייב ולא כופר הכל* : בכולו

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז סמג עשין לה:

ח ב מיי' פט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ס סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף א:

ט ג מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה י סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' עה סעיף ד:

ס"א דלא הדר ביה לגמרי אלא דלא סגי

י ד מיי' פ"א שם הל' א סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף א:

רבינו חננאל

ואסקי' לשמעתי' אפי' תימא סומכוס שבועה זו דקתני במתני' מדרבנן היא דאמר ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא. סוגיא דשמעתין בגמרא דשור שנגח את הפרה כסומכוס. תוב אמר לימא מתני' דלא כר' יוסי דאמר בפ' המפקיד א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו ויאמר למי הם. ושנינן אפי' תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי אבל הכא די"ל תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה וכו' ואקשי' תוב לר' יוסי ולרבנן הא דתנן גבי חנוני על פנקסו שחנוני אמר נתתי והפועל אמר לא לקחתי ושנינו שניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב והא הכא דודאי איכא רמאי ולא אמרו הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו. ודחינן התם היינו טעמא משום דיכול פועל למימר אנא לך עבדי עבידתא הב לי אגראי מאי אית לי גבי חנוני. חנוני אמר ליה לבעה"ב אנא שליחותך עבדי וכו'. [תנ]י ר' חייא מנה לי ב[יד]ך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידין אותו חמשים נותן לו חמשים וחייב שבועה על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו. ותנא תונא. פירושו והתנא שנאה. כלומר שנינו במשנתינו כשמעתיה דר' חייא דתנן שנים אוחזין בטלית וכו'. [מאי] שלא תהא הודאת פיו גדול' מהעדאת עדים וכו' אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע שנאמר אשר יאמר כי הוא זה. ודרשינן לזה אשר יאמר כי הוא הוא שאתה טוענני (זה בלבד) יש לך אצלי זה בלבד שנמצא מודה במקצת הלכך ישבע. הנה בהודאת פיו במקצת שהיא קלה חייב שבועה העדאת עדים שהיא חמורה ממנה לא כ"ש שיהיה חייב.

ועי' ארוכות בזה בתוס' ב"ק קו. ד"ה עילוה

מסורת הש"ס

[לקמן ה:]

לקמן לז.

[שבועות מה.]

[עי' תוס' לקמן ה. ד"ה ר' חייא]

עיין תוס' שבועות לד: ד"ה אתו

כתובות יח. גיטין נא: ב"ק קז. שבועות מב: [לקמן ה:]

[לקמן ה.]

גליון הש"ס

גמ' אלא מחוורתא. קשיא לא תוס' ד"ה ולאו וכו' כתבו ומיהו הו"מ לשנויי דליתא קמן דנשיילי' אם כן איך ההכרעה כדשנינן מעיקרא דלמא מו"מ מיירי בנקט זוזי מחד וליתא קמן דנשייליה ושייך ביה טעמא כי היכי דלודי:

והאי בכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי אשתמוטי הוא דקא מישתמט מיניה סבר עד דהוו לי זוזי ופרענא ליה ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה בכוליה אבל העדאת עדים דליכא למימר הכי אימא לא קמ"ל ק"ו ומאי ק"ו ומה פיו שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שמחייבין אותו שבועה ופיו אין מחייבו ממון והא **הודאת בעל דין כמאה עדים דמי מאי ממון קנס ומה פיו [ג]שאין מחייבו קנס מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו קנס אינו דין שמחייבין אותו שבועה מה לפיו שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים שאין מחייבין אותו קרבן הא לא קשיא רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה דאמר עדים מחייבין אותו קרבן מק"ו *דתנן אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי רבי מאיר מחייב וחכמים [ד]פוטרים אמר רבי מאיר אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי יפטר אלא מה לפיו שכן מחייבו אשם אשם היינו קרבן אלא מה לפיו שכן מחייבו חומש הא לא קשיא רבי חייא כרבי מאיר סבירא ליה כי היכי דמחייב ליה קרבן מק"ו מחייב ליה חומש מקל וחומר אלא מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה אלא אתיא מעד אחד ומה עד אחד שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו ממון אינו דין שמחייבין אותו שבועה מה לעד אחד שכן על מה שהוא מעיד הוא נשבע

תאמר

רש"י

והאי בכוליה בעי דלודי כו'. וכ"ת מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ולא נרמי עליה שבועתא לא חשיד אממונא לפי שברצונו היה מודה בכולו אלא שאין בידו לפרוע וסבר עד דהוי לי [זוזי] ופרענא ליה: דליכא למימר הכי. שהרי כפר בכולו ונימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא: פיו שאינו מחייבו ממון. בהודאתו ולקמיה מפרש לה: מחייבו שבועה. על השאר: עדים שמחייבין [אותו] ממון. במה שהעידו: אינו דין שיחייבוהו שבועה. על השאר: הודאת בעל דין כמאה עדים. ברייתא היא בתוספתא דבבא מציעא בפ' ראשון: פיו אינו מחייבו קנס. דילפינן (ב"ק דף עה.) מקראי דמודה בקנס פטור אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: פיו מחייבו קרבן. דכתיב והתודה אשר חטא והביא (ויקרא ה): עדים אין מחייבין אותו קרבן. אם (א) *מכחישין אותו דכתיב (שם ד) או הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים: אמרו לו שנים אכלת חלב. שוגג: והוא אומר לא [אכלתי]. פטור שהיה יכול לומר מזיד הייתי ויפטר מן הקרבן אף כשאמר לא אכלתי פטור דמה לו לשקר: חומש ואשם. אם נשבע וכפר ממון והודה כתיב או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' (שם ה): אינו בהכחשה ובהזמה. אם הודה לו במנה ובאו עדים והכחישוהו לומר אינך חייב לו כלום אינו נפטר בכך דהודאת בעל דין כמאה עדים: שישנן בהכחשה ובהזמה. שאם באו שנים עדים והכחישום או הזימום אין זה משלם ממון על פיהם: מחייבו שבועה. טענו חבירו מנה לי בידך והוא אומר אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שהוא חייב לו הרי זה נשבע להכחיש את העד דכתיב (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש וגו' לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל לשבועה קם (שבועות דף מ.): מה לעד אחד. כלומר היכי ילפת שבועה דשנים משבועה דעד אחד מה לעד אחד שכן על מה שהעד מעיד הוא נשבע להכחישו:

תאמר

תוספות

בכוליה בעי דלודי ליה. מה שפירש רש"י כיון דחשיד אממונא היכי נשבע נימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומשני דמשתמיט ולא חשיד ועל זה תימה דהא מסיק לקמן (דף ו.) דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא ואין לומר דהיינו מדרבנן לפי שראו שהיתה שבועה חמורה עליהם אבל מדאורייתא חשוד לזה חשוד לזה דהא לקמן מייתי מרב נחמן דמשביעין אותו שלש שבועות ואחד מהן שלא שלחתי בו יד ומשמע בהגוזל קמא (ב"ק דף קז: ושם) דהוי דאורייתא וכן בנסכא דר' אבא (שבועות דף מב:) משמע דאי אמר לא חטפתי היה נשבע להכחיש את העד שבועה דאורייתא מדאמר מתוך שאינו יכול לישבע משלם דאשבועה דרבנן לא אמר הכי לכן י"ל ובכוליה בעי דלודי ליה כלומר מאחר דאין מעיז א"כ אמת הוא שאין חייב לו יותר ולמה ישבע יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל ומשני דאין זה העזה דאשתמוטי קמשתמיט ואם תאמר כופר הכל נמי אשתמוטי קא משתמיט ואינו העזה כדאמרי' בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ:) אמר רב נחמן כופר הכל משביעין אותו שבועת היסת משום חזקה דאין אדם תובע אלא א"כ יש לו עליו ופריך אדרבה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ומשני אשתמוטי קא משתמיט וי"ל דמ"מ העזה יש יותר בכופר הכל מבכופר חצי וליכא מגו:

אבל העדאת עדים דליכא למימר. כל כך משתמיט כיון שכפר הכל אימא כיון דחשוד הוא לגזול חשוד נמי אשבועתא קמ"ל ק"ו דלא הוי גזלן בהכי דאשתמוטי קא משתמיט והכופר במלוה כשר לעדות ואע"ג דאמרי' לקמן (דף ו.) דלא אמרינן מגו דחשיד כו' מ"מ גם התנא אשמעינן דלא אמרינן מק"ו מפיו ועד אחד ואם תאמר אמאי אצטריך לטעמא דאשתמוטי לימא אי לאו ק"ו ה"א הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים משום שכן אינו בהכחשה ובהזמה כדפריך לקמן ולקמן נמי הוה ליה למפרך מה לפיו שכן משתמיט וי"ל דהכא דאתא לפרושי דהודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ניחא ליה למינקט טעמא דמשתמיט דסברא הוא דמטעם זה ישבע בהודאת פיו ולא בהעדאת עדים וחומר שאינו בהכחשה ובהזמה ניחא ליה למנקט לקמן לסתור ק"ו שכן דרך הגמרא למפרך פירכא על קל וחומר ולא מסברא לכך לא מייתי לקמן סברא דמשתמיט: מה לפיו שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים כו'. פי' שכן מחייבו קרבן אפילו העדים מכחישין אותו ואומרים לאו חלב הוה אלא שומן דאי אין העדים מכחישין אותו היכי קאמר תאמר בעדים כו' עדים נמי מחייבין אותו קרבן אם אינו מכחישן ואפילו עד אחד אם אינו מכחישו מחייבו קרבן וזאת הסוגיא סוברת כלישנא דפרק אמרו לו (כריתות דף יב: ושם) דמפרש טעמייהו דרבנן דלקמן דאמרו לו אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי דפטור משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ולכך פיו מחייבו קרבן אפילו עדים מכחישין אותו ועדים אין מחייבין אותו קרבן אם מכחישן דלאידך לישנא דמפרש טעמייהו דרבנן דמתרץ דיבוריה ואמר דלא אכלתי שוגג אלא מזיד ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בדקו אותו היאך היה דעתו אבל להכחיש העדים אינו נאמן א"כ חשיבי עדים מפיו שכן חייבוהו קרבן אפי' מכחישן והוא לא מחייב עצמו קרבן אם היו מכחישין אותו ואתי רבי חייא אפילו כרבנן: רבי חייא כר"מ סבירא ליה. וא"ת א"כ נימא ק"ו דר"מ אם הביאוהו לידי מיתה לא יביאוהו לידי שבועה הקלה וי"ל דאיכא למפרך דמה למיתה שכן על מה שהן מעידין הוא מת תאמר גבי שבועה שעל מה שהוא כופר הוא נשבע כדאמרי' לקמן: מה אם ירצה לומר מזיד הייתי. ללישנא דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים הא אם ירצה לומר לדבריו דר"מ קאמרי *(כדתניא) [כדאיתא] בפרק אמרו לו (שם דף יג. ושם) דלאידך לישנא טעמא דנפשייהו קאמרי ואין לפרש ומה אם ירצה לומר כו' שיהא נאמן לומר לא אכלתי מגו דאי בעי אמר מזיד הייתי דהא מגו במקום עדים הוא אלא כלומר אף מה שאמר לא אכלתי יכול לתרץ דבריו ולומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בדקו אותו איך היה דעתו ולבסוף אומר שמזיד היה וסברי רבנן דמה שאמר לא אכלתי כך היה דעתו שלא אכל שוגג אלא מזיד ולר"מ אע"פ שלבסוף אמר מזיד הייתי אין בכך כלום דהכי אמר (בתורת כהנים) אמר רבי מאיר אם בתחלה אמר מזיד הייתי שומעין לו אם היה דן עמו כל היום ובאחרונה אמר מזיד הייתי אין שומעין לו ואם תאמר והיאך נאמן לומר מזיד הייתי הא אין אדם משים עצמו רשע כדאמר בפ"ק דסנהדרין (דף ט: ושם) גבי פלוני רבעני לרצוני וי"ל דאין נאמן לפסול עצמו אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה:

אשם היינו קרבן. דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם תימה דבמתני' דד' שומרין (שבועות דף מט. ושם) תנן היכן שורי נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם כפל הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם אבל על פי עדים אין משלם חומש ואשם וכן תנן בפרק הגוזל קמא (ב"ק דף קח.) ומוקי לה בפרק הגוזל קמא* כר"מ וי"ל דסוגיא דהכא דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם לא יעמיד ההיא משנה כר"מ אלא כדבעי לאוקמה התם כשאכלו טריפה וההיא סוגיא דהתם דסבר דלרבי מאיר עדים לא מחייבי אשם משום דגבי אשם כתיב והתודה לא סבר כסוגיא דהכא דאשם היינו קרבן ויליף במה הצד מפיו ועד אחד כדמסיק הכא:

עד

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהלכות טוען ונטען הל' ג טוש"ע ח"מ סימן פח סעיף ח:

יב ב מיי' פ"א מהלכות גניבה הל' ה ופ"ג שם הל' ז ופ"א מהלכות טוען ונטען הל' טז יז טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף כו:

יג ג מיי' פ"ג מהלכות שגגות הלכה א סמג עשין ריג:

רבינו חננאל

והיאך חמורה מזו דהא אע"פ שהודאת פיו מחייבתו ממון דקי"ל הודאת בע"ד כק' עדים דמי אינה מחייבתו קנס דקי"ל מודה בקנס פטור הודאתו במקצת הטענה מחייבתו שבוע' העדאת עדים שמחייבתו קנס אינו דין שיחייבוהו שבועה במקצת. ופרכינן מה לפיו שכן מחייבתו קרבן. שנאמר והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה והביא את אשמו לה' וגו'. תאמר בעדים[שמעידין] עליו שחטא אין מחייבין אותו קרבן למה שאם ירצה אמר מזיד הייתי ואין קרבן למזיד ואם יודה להם כי שוגג הייתי בהודאתו מתחייב ולא בעדות העדים. ודחי' הא לא קשיא דר' חייא כר"מ ס"ל דאמר עדים מחייבין אותו קרבן דתנן בכריתות (פ' ד' מחוסרי כפרה) אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר"מ מחייב א"ר מאיר אם הביאוהו ב' לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי כלומר מה תועיל עדותם אם ירצה לומר מזיד הייתי וכו' וחזר לפרך פירכא אחריתי מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה כלומר אם יודה שלויתי מפלוני מנה ביום פלוני במקום פלוני ויבואו עדים ויעידו כי שם היינו עמך בו ביום באותו מקום שאמרת ולא לויתה אתה ממנו כלום אחר הוא שלוה או אם יאמרו לו אותו היום היית עמנו במקום פלוני רחוק מזה המקום יותר ממהלך יום והוא מכחישם דכל כי האי גוונא אמרי' הודאת בע"ד כמאה עדים ואין העדים יכולין להכחישו ולא להזימו ולפיכך כשמודה מקצת הטענה חייב תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה נמצא כח העדים פחות מהודאת פיו כך בחיוב שבועה כח העדים פחות הוא מהודאת פיו. ונדחה זה הק"ו וחזרנו לפרק דרך אחרת. ומה עד א' שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' ודרשינן ליה לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה עדים שמחייבין אותו ממון ואינו דין שיחייבוהו שבועה. ודחי' מה לעד א' שכן על מה שהעיד הוא נשבע וכו'.

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"א] קדושין סה: גיטין מ: סד.]

[מכחיש אותו כצ"ל]

יבמות פז: כריתות יא:

מהרש"א ורש"א

דף קה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עדים וכו' אם מכחישן דכתיב או הודע כצ"ל ותיבת אותו נמחק:

תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע אלא אמר רב פפא אתי מגלגול שבועה דעד אחד מה לגלגול שבועה דעד אחד שכן שבועה גוררת שבועה תאמר בעדים דממון קא מחייבי פיו יוכיח מה לפיו שכן אינו בהכחשה עד אחד יוכיח שישנו בהכחשה ומחייבו שבועה מה לעד אחד שכן על מה שמעיד הוא נשבע תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע פיו יוכיח *וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שעל ידי טענה וכפירה הן באין ונשבע אף אני אביא עדים שעל ידי טענה וכפירה הם באין ונשבע מה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן תאמר בעדים שכן הוחזק כפרן ובעדים מי הוחזק כפרן *והאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא *הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות אלא פריך הכי מה להצד השוה שבהן שכן אינן בתורת הזמה תאמר בעדים שישנן בתורת הזמה הא לא קשיא רבי חייא תורת הזמה לא פריך אלא דקאמר ותנא תונא מי דמי התם למלוה אית ליה סהדי ללוה לית ליה סהדי דלא מסיק ליה ולא מידי דאי הוו ליה סהדי ללוה דלא מסיק ליה ולא מידי לא בעי רבי חייא לאשתבועי הכא כי היכי דאנן סהדי (א)בהאי אנן סהדי בהאי ואפילו הכי משתבעי אלא כי איתמר ותנא תונא אאידך דרבי חייא איתמר דאמר ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' זוז והילך חייב מאי טעמא הילך נמי כמודה מקצת הטענה דמי ותנא תונא שנים אוחזין רס"נ בטלית והא הכא כיון דתפיס [אנן סהדי דמאי דתפיס] הילך הוא וקתני ישבע ורב ששת אמר [ג]הילך פטור מ"ט כיון דאמר ליה הילך הני זוזי דקא מודי בגוייהו כמאן דנקיט להו מלוה דמי באינך חמשים הא לא מודי הלכך ליכא הודאת מקצת הטענה ולרב ששת קשיא מתניתין אמר לך רב ששת מתניתין תקנת חכמים היא ואידך אין תקנת חכמים היא ומידו אי אמרת בשלמא מדאורייתא הילך חייב מתקני רבנן שבועה כעין דאורייתא אלא אי אמרת מדאורייתא הילך פטור מתקני רבנן שבועה דליתא דכוותה בדאורייתא מיתיבי

סלעים

רש"י

תאמר · בשבועה דעדים שאינו נשבע על מה שהעידו אלא על מה שלא העידו ועל כפירתו הוא נשבע ולא אהעדאתן ומנין לך להחמיר כל כך: מגלגול שבועה דעד אחד · אם נתחייב לו שבועה ע"י עד אחד כדאמרינן והיתה עליו טענה אחרת שלא היתה מוטלת עליו שבועה מגלגלין אותה עם שבועה זאת ונשבע על שניהן דגלגול שבועה דאורייתא היא דילפינן לה בקדושין (דף כז:) מואמרה האשה אמן אמן הרי שעל מה שלא העיד העד הוא משביעו: שכן שבועה גוררת שבועה · עד לא חייבו שבועה אלא על מה שהעיד והשבועה גוררת שבועה תאמר בעדים הללו שהחמשים שהעידוהו הם מחייבין אותו לשלם ואין כאן שבועה לגרור על ידה שבועה על השאר: פיו יוכיח · מודה מקצת הטענה שעל מה שכופר ופיו לא הודה הוא נשבע: טענה וכפירה · זה טוען וזה כופר הן באין לדין: לא הוחזק כפרן · על מה שכפר אינו מוחזק כפרן שמא לא כיחש שהעד אינו נאמן להכחישו ולהחזיקו כפרן: תאמר בעדים · שמאחר שכפר הכל והם העידו על החמשים הוחזק כפרן ולא נאמר נאמניהו על השבועה: הכופר במלוה · בין על כולה בין על מקצת ובאו עדים והעידוהו עד שלא נשבע: כשר לעדות · ולא אמרינן גזלן הוא והתורה אמרה (שמות כג) אל תשת רשע עד דכיון דמלוה להוצאה נתנה דלמא צריך להוציאה וסבר עד דהוה לי [זוזי] ופרענא ליה ואי מודינא ליה השתא יתבעני מיד אבל הכופר בפקדון אפי' על מקצת ובאו עדים והעידוהו פסול לעדות דמאי הוה ליה גבי פקדון לאשתמוטי נפשיה ושמא תאמר אבד ממנו ואשתמיט ליה עד דמשכח ליה לקמן בפירקין (דף ה:) מוקמינן בדאתו סהדי ואמרי ההיא שעתא בידיה נקיט ליה: בתורת הזמה · לשלם קנס דכאשר זמם דעד אחד שהוזם פטור ופיו גבי הודאה כל שכן דלא שייכא הזמה כלל: תאמר בעדים · אם הוזמו בחמשים שהעידו משלמין ממון: תורת הזמה לא פריך · אינה תשובה לו פירכא דכיון דעד אחד ישנו בהזמה ליבטל עדותו *בעדות שני עדים אם הוה לן למימר בעדים משום דישנן בהזמה לא יחייבוהו שבועה הוה לן למימר נמי בעד אחד לא יחייבהו שבועה דהא ישנו בהזמה ליבטל עדותו ואי משום דאין משלם קנס אין בזו יפוי כח להאמין עדותו: אלא דקאמר ותנא תונא · אלא אם יש לך להשיב על דברי רבי חייא כך יש לך להשיב דקאמר ותנא תונא והביא ראיה לדבריו ממשנתינו מי דמי: התם · בדרבי חייא: למלוה אית ליה סהדי · דמסיק ביה חמשים: ללוה לית ליה סהדי. באינך חמשים שאינו חייב לו עליה: אי הוה ליה כו' · כגון אילו העידו העדים חמשים חייב וחמשים פרע בכה"ג לא הוה אמר ר' חייא דצריך לישבע על השאר: מתני' כי היכי דאנן סהדי להאי · דאניה שלו: אנן סהדי להאי · דאניה שלו ולמה הצריכוהו חכמים שבועה ש"מ טעמא לאו משום מודה מקצת הטענה הוא כר' חייא ואינה שבועה דאורייתא אלא תקנת חכמים שלא יהא כל אחד הולך כו': והילך · לא [א] הוצאתים והן שלך בכ"מ שהם: חייב · לישבע על השאר ולא אמרינן הני דקמודי ליה בגוייהו הואיל ואיתנהו בעינייהו כמאן דנקיט להו דמי אלא כשאר מודה במקצת הוא וחייב: ותנא תונא כו' · קס"ד דלר' חייא טעמא דמתני' משום דאנן סהדי דמאי דתפיס דיליה הוא והוי כמנה לי בידך והלה אמר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים וכי אידך דרבי חייא דמחייב ליה שבועה דאורייתא: והא הכא · דהך העדאת עדים אנן סהדי דמאי דתפיס האי הילך הוא שהרי בפנינו הוא: וקתני · דמחייב שבועה אשארא וה"ה להודאה במקצת: תקנת חכמים היא · ולא משום העדאת עדים וכדפרכינן לעיל כי היכי דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי: אי אמרת בשלמא הילך מדאורייתא חייב · כלומר גבי שבועה דאורייתא כגון בהודאה במקצת:

סלעים

תוספות

עד אחד יוכיח שישנו בהכחשה ובהזמה · שפיר גרס הכא ובהזמה כיון שע"י הזמה דבורו בטל ואין להקשות מה לפיו שכן אינו משלם בהזמה תאמר בעדים שמשלמין בהזמה ואז לא יכול לומר עד אחד יוכיח *שמשלם כי מה שהעד אינו משלם כשהוא מוזם אינו חומרא אלא לפי שבעדותו אינו מחייבו ממון לכך הואיל ודיבורו בטל חשיב ישנו בהזמה ובסמוך על מה הלד פרכינן ליה משום דעל מה הלד פרכינן פירכא כל דהו ורבי חייא אפי' על מה הלד לא פריך ליה משום דמה שאינו משלם העד כשמוזם זהו גריעותא לפי שלא היה כח בעדותו לחייב ממון:

הצד השוה [שבהן] שע"י טענה כו' · וא"ת °כופר הכל יוכיח שע"י טענה וכפירה פטור ויש לומר דבהלד השוה שבהן יש טענה חשובה דכשמודה מקצת או עד מכחישו נראה דמשקר ולכך יש שבועה:

ותנא תונא אאידך דר' חייא · אנן סהדי דמאי דתפיס האי כו' · פרש"י כיון דהוי כהעדאת עדים משתבע מדרבי חייא קמייתא וקשה כיון דלא מצי לאוכוחי הך ברייתא דהילך אלא מכח קמייתא לימא ותנא תונא אקמייתא לכך י"ל דאנן סהדי לאו דוקא דמאי דתפיס מחשבינן ליה השתא טפי מהעדאת עדים וחשיב כאילו מודה ליה דדידיה הוא אך [ב]קשה דמ"מ איכא למיפרך דמתני' כי היכי דהאי מודה להאי האי נמי מודה להאי ואפ"ה קמשתבעי כדפריך אקמייתא ומאי תיקן וי"ל דהשתא נמי מוכח מכח טעמא דבסמוך אי הילך פטור לא הוי מתקני רבנן שבועה דליכא דכוותה באורייתא אבל לרבי חייא קמייתא כי נמי בהעדאת עדים פטור מתקני רבנן שבועה במתני' לחשיב הודאה במאי דתפיס חבריה ודוחק דלפ"ז הא דלא קאמר ותנא תונא אקמייתא משום דמאי דתפיס חשיב כהודאה וזו לא היתה פירכתו למעלה אלא מטעם כי היכי דאנן סהדי להאי כו': ורב ששת אמר הילך פטור · נראה שהלכה כרב ששת דבפ' השואל (לקמן דף ק.) גבי עבד קטן פריך ועוד הילך הוא אך בספר חפץ משמע דהילך חייב [וע' תוס' ב"ב קכח: ד"ה הלכתא]:

*וש"מ דהילך פטור · וא"ת יהא נאמן בשלם דמיגו דבעי אמר שתים וי"ל כיון דהילך פטור אם יאמר שתים הו"ל כופר הכל ואין אדם מעיז ולר"ע לא הוי עזות דמסייע ליה סטרא:

לטולם

עין משפט נר מצוה

יד א (מיי' פ"ב מהל' טוען ונטען הל' ב) טוש"ע ח"מ סימן נג ס"ד ועי' בב"י: ס"א שאין משלם

טו ב מיי' שם פ"א הל' ג סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף א וסי' עה סעיף ו [רב אלפס כאן ופ"ו דשבועות דף דס]:

מסורת הש"ס

[קדושין כז: וש"נ]

[לקמן ה:] ב"ק קו: [ע"ש] [שבועות מ:]

[צ"ל כעדות]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי ואפילו:

רבינו חננאל

אלא תיתי מגלגול שבועה דעד אחד ונדחה גם זה · ואתינן לרבויה מפיו ועד אחד ואמרי' הכי מה פיו שאין מחייבו קנס מחייבו שבועה עדים שמחייבין אותו קנס לא כל שכן · ופרכינן מה לפיו שכן אינו בהכחשה כמו שפירשנו למעלה · עד אחד יוכיח שכן ישנו בהכחשה ומחייבו שבועה. מה לעד אחד שכן על מה שהעיד עליו הוא נשבע תאמר בעדים שעל מה שכפר הוא נשבע פיו יוכיח שמשלם במה שהודה ונשבע על מה שכפר וחזר הדין וכו' · ופרכי' מי להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן פי' אם כפר הלוה והעיד עליו עד אחד לא הוחזק כפרן שנאמר לא יקום עד אחד באיש וגו' · וכן אם כפר וחזר והודה לא הוחזק כפרן כדרבא דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע תאמר בעדים שאם כפר ובאו עדים והעידו עליו [שחייב] שהוחזק כפרן ונפסל ודחי' לה הכי וכי מי שכפר במלוה נפסל והאמר רב חסדא הכופר במלוה כשר לעדות והא דר' חייא מלוה היא ונדחית זו הפירכא' וחזרנו לפרך פירכא אחרת' מה להצד השוה שבהן שכן אינו בתורת הזמה א) פיו כדאמרן למעלה · עד אחד אינו בתורת הזמה שהתורה אמרה ועשיתם לו כאשר וגו' וכיון שאין עדות עד אחד אלא לשבועה ואי אפשר להשביע העד זו השבועה נדחת תורת הזמה מעליו שאין אתה יכול לקיים ועשיתם לו כאשר זמם וגו' וכדתנן [בריש מכות] מעידים אנו באיש פלו' שהוא בן גרושה וכו' ולעולם אין תורת הזמה אלא בשנים ועד שיוזמו שניהם · בוא וראה כיון דאמר רב [בס ג ע"א] עד זומם משלם לפי חלקו מקשי' עליה והתניא אין משלמין ממון עד שיוזמו שניהן ותריצנא להא דרב באומר העדנו והוזמנו בבית דינו של פלו' ונתחייבנו ממון כי האי גוונא משלם אבל כשיוזם עד אחד אין שם תשלומין · ותנן נמי ור' שמעון אומר מה שנים אין נהרגין עד שיוזמו שניהן אף שלשה · עד שיוזמו שלשתן · ופרקי' דלמא רבי חייא תורת הזמה לא פריך כלומר אין זו קושיא · פי' ר' חייא תורת הזמה לא פריך אמר לך רבי חייא לא נדחת תורת הזמה מעד אחד מפני כחו של עד אחד אלא מפני שעד אחד אינו בא אלא לשבועה וכשיוזם אינו יכול להשביעו השבועה שזמם לעשות לאחיו וכיוצא בו נדחית תורת הזמה בשני עדים שהעידו על כהן שהוא בן גרושה וכו' ואתינן ב) לאוקמה לדר' חייא כמתניתין ולא דמיא דהא מתני' כי היכי דאנן סהדי להאי דכל מה דתפיס בהאי טלית דידיה הוא הכי [נמי] אנן סהדי לאידך ג) ותוב מתני' במאי דמסהדי (שהרי) [סהדי] דהוא דיליה עליה נשבע ותופס. לאפוקי דר' חייא דעל מה שכופר הוא נשבע · אלא אי איתמר והתנא שנאה על אידך דר' חייא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והילך חייב מאי טעמא דאע"ג דאמר ליה הילך כיון דעדיין לא נתן מודה מקצת הטענה הוא ותנא תונא שנים אוחזין בטלית וקתני ישבע והא אנן סהדי דבמאי דתפיס הילך הוא וקתני ישבע ש"מ דאפי' אמר ליה הילך מודה מקצת הטענה הוא וחייב · ורב ששת אמר הילך פטור דכיון דאמר ליה הילך כמאן דפרע להו דמי ובשאר הא לא מודה ליה ולא מידי הלכך לאו מודה

א) עי' בס"מ כאן שהעתיק לדברי רבינו בזה באריכות יותר. ב) נראה דצ"ל ואתינן לדחויי להא דאוקמא לעיל לדר' חייא כמתני' דלא דמיא וכו'. ג) מדברי רבינו אלו נראה מוכח דס"ל ג"כ אחרת בסוגיין דלא דמי למתני' נמי בזה דהתם במאי דמסהדי סהדי הוא נשבע וכו'

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה והילך לא הוצאתים כו' נ"ב אבל הר"ן חולק ע"ז וכתב דהא מלוה להוצאה ניתנה ודוקא בפקדון הדין כן (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' פ"ז ס"ק י"ז): [ב] תום' ד"ה ותנא כו' אך קשה כו' · נ"ב וכרז"ה מסברא דלאו משום הודאה מסייע ליה ממתני' דודאי מתני' אין בה הודאה כלל אלא דרב ששת דפוטר בהילך ס"ל דמנחים בידו כמאן דנקיט להו כאילו כבר בידו והא מתני' דבידם ומוחזקין לחלוק ליהוי כאילו כבר חלקו ואין כאן שבועה דהמע"ה וע"ל ו' א' ודלא כרש"י ד"ה והילך שכתב בכל מקום כו' דדוקא בפקדון הדין כן (ועמ"ש שם בס"ק י"ח)

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הצד וכו' כופר הכל יוכיח · עיין תשובות מהרי"ל ח"א כלל ג' דף טו ע"א ובתשובות פנים מאירות ח"ב סימן קסט:

עין משפט
נר מצוה

טז א מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען הל' ה סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' פח סעיף לב :

יז ב מיי' שם פ"ה הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' צה ס"א :

יח ג (מיי' פ"ד שם הל' ה) סמג שם טוש"ע ח"מ סי' פח סעיף לב :

יט ד ה ו מיי' פ"ה שם הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' צה סעיף ה :

סלעים דינרין מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש ר"ש בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע* ר"ע אומר [א]אינו אלא כמשיב אבידה ופטור קתני מיהת רשב"א אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע טעמא דאמר שלש הא שתים פטור והאי שטר דקמודי ביה הילך הוא וש"מ הילך פטור לא לעולם אימא לך שתים חייב והאי דקתני שלש לאפוקי מדר' עקיבא דאמר משיב אבידה הוי ופטור קמ"ל דמודה מקצת הטענה הוי וחייב אי הכי רשב"א אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע אף זה ישבע מבעי ליה אלא לעולם שתים פטור והילך חייב ושאני הכא דקא מסייע ליה שטרא אי נמי*משום דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות *[ב]ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות איכא דמותיב מסיפא ר"ע אומר אינו אלא כמשיב אבידה ופטור טעמא דאמר שלש הא שתים חייב והא שטר (*כיון) דקא מודי ביה כהילך דמי ש"מ הילך חייב לא לעולם אימא לך שתים נמי פטור והאי דקתני שלש לאפוקי מדרשב"א דאמר מודה מקצת הטענה הוי וחייב קמ"ל דמשיב אבידה הוי ופטור הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך שתים חייב בשלש היכי פטר ליה ר"ע *האי אערומי קא מערים סבר אי אמינא שתים בעינא אשתבועי אימא שלש דאהוי כמשיב אבידה ואיפטר אלא ש"מ [ג]שתים נמי פטור אלא קשיא לרבי חייא שאני התם דקא מסייע ליה שטרא א"נ משום דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות מתיב מר זוטרא בריה דרב נחמן*[ד]טענו כלים וקרקעות הודה בכלים וכפר בקרקעות הודה בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה מקצת קרקעות פטור [ה]מקצת כלים חייב טעמא דכלים וקרקעות דקרקע לאו בת שבועה היא הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות חייב היכי דמי לאו דאמר ליה הילך וש"מ הילך חייב לא לעולם אימא לך כלים וכלים נמי פטור והא דקתני כלים וקרקעות הא קמ"ל הודה במקצת כלים חייב אף על הקרקעות מאי קמ"ל זוקקין *תנינא [ו]זוקקין הנכסים שאין להן אחריות את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהם הכא עיקר התם אגב גררא נסבה

ולמאן

סלעים דינרין · שטר שכתוב בו פלוני לוה מפלוני סלעין ולא פירש כמה וכן שטר שכתוב בו דינרין סתם : אינו אלא כמשיב אבידה · מדהוה ליה למימר שתים והשטר מסייעו דכיון, דלא פירש ניכרים הדברים ששנים היו לכך לא הוצרך לפרש דמיעוט סלעים ב' וכיון דאמר ג' משיב אבידה הוא וחכמים פטרו את משיב אבידה מן השבועה דתנן המוצא את המציאה לא ישבע וכו' (גיטין דף מח:).: טעמא דאמר שלש · קס"ד השתא דמייתי תיובתא מדנקט פלוגתייהו בשלש וחמש ולא נקט ולוה אמר שתים ש"מ בשתים לא מחייב ליה רשב"א וכדמפרש ואזיל דכיון דכל הודאתו בשטר כתובה דשטר נמי שתים משמע וכל משמעות השטר הילך הוא שהרי הקרקעות משועבדים על כך אבל כי אמר שלש סלעים שלישי מלוה ע"פ הוא דלאו בשטר כתובה ואין הקרקעות משועבדים ולאו הילך הוא : ה"ג ושטרא דקמודה הילך הוא ול"ג כיון דקמודה ביה דבלאו הודאתו נמי כל שטרי הילך הוא וה"פ ומאי דקמודה ביה דכתוב בשטר הילך הוא : לאפוקי מדר"ע כו' · דאי תנא שתים לא הוה פליג ר"ע : א"ה · דבשתים נמי חייב אמאי תנא הואיל והודה מקצת הטענה ישבע רשב"א אומר אף זה ישבע מבעיא ליה ושמעינן דלא משיב אבידה חשיב ליה ומדנקט הואיל משמע דחובא משום דגרם לעצמו שהודה במקצת דהשתא הוא דהויא הודאה משום דסלע שלישי לאו הילך הוא אבל שתים לא הוי הודאה משום הילך : אלא לעולם כו' · אלא אי אית לך לתרוצי תריץ הכי לעולם כדקאמרת הא שתים פטור וטעמא לאו משום הילך דהילך בעלמא חייב : ושאני הכא דקא מסייע ליה שטרא · העדים החתומים על השטר מעידין כדבריו שלא היו אלא שתים ולכך לא פירשו מניין הלכך א"ל שבועה : א"נ · להכי לא הוו שתים הודאה לחייבו שבועה לפי שהשטר אומר כן ושטר הוי שעבוד קרקעות וכשם שאין נשבעין על כפירת קרקעות כך הודאתן אינה מביאה לידי שבועה דקרקעות אמעוט מתורת שבועה במס' שבועות פ' שבועת הדיינין (מב:) אבל כי אמר מלוה חמש ולוה שלש איכא כפירה והודאה במה שאין כתוב בשטר : הא שתים · דליכא משיב אבידה : חייב · מדלא תנא פטור בשתים וגימא טעמא משום הילך : מודה מקצת הוי · ואינו משיב אבידה דאיערומי קמערים לחזקיה בנאמן : קמ"ל · כיון דבשתים נמי פטור ליכא למימר איערומי מערים אלא משיב אבידה הוי : הכי נמי מסתברא · דבשתים פטור : ואלא קשיא לרבי חייא · דהא איכא למידק מינה דשתים פטור כדאמרינן דאי ס"ד כו : שאני הכא · האי דקאמר שתים פטור טעמא לאו משום הילך אלא דקא מסייע ליה שטרא : טענו · חבירו בב"ד כלים וקרקעות : פטור · דלא כפירתו ולא הודאתו מביאתו לידי שבועה:

לעולם שתים חייב · ואע"ג דשתים חייב חשיב ליה רבי עקיבא משיב אבידה, דכשאמר שתים נראה יותר נאמן לפי שהשטר מסייעו : לעולם שתים פטור והילך חייב · וא"ת כיון דהילך חייב כי אמר נמי שתים אינו כופר הכל וכי אמר שלש יהא נאמן במיגו דאי בעי אמר שתים ומאי טעמא דרשב"א וי"ל דס"ל דמה שהשטר מסייעו אינו טוען ברצון לפי שנראה שמחמת השטר מודה ואם לא היה השטר היה כופר הכל : אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות · וא"ת למ"ד בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעה:) שעבודא דאורייתא מודה מקצת הטענה למה נשבע הא כופר שעבוד קרקעות וי"ל שמחל לו השעבוד או שאין לו כלל קרקעות אפי' משעבדי אבל לרבי יוחנן דאמר בפ' שבועת הפקדון (שבועות דף לז: ושם ד"ה ואין) כופר בממון שיש עליו עדים חייב קרבן שיש עליו שטר פטור משום דכופר שעבוד קרקעות דבעדים לא חשיב כופר שעבוד קרקעות אע"ג דסבר ר' יוחנן שעבודא דאורייתא היינו משום כיון שהפקיעו חכמים השעבוד במלוה ע"פ משום פסידא דלקוחות חשיב כאילו מחל לו השעבוד ומיירי דאית ליה משעבדי ולית ליה בני חרי דאי אית ליה בני חרי אפי' יש עליו עדים פטור ואי לית ליה אפי' משועבדים אפילו יש עליו שטר חייב : אין נשבעין על כפירת כו' · לספרים דגרסי בברייתא ר"ע אין להקשות הא ר"ע דריש ריבויי ומיעוטי פ"ק דשבועות (דף ד: ושם ד"ה רבי) ובפרק ג' מינים (נזיר לה: ושם) ומאן דדריש ריבויי ומיעוטי אינו ממעט קרקעות כ"א שטרות כדמוכח בפרק הגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) והיכי קאמר הכא אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות וי"ל שיש לו שום מיעוט למעט קרקעות וכן צ"ל לקמן בפ' השואל (דף ק: ושם ד"ה ר"מ) אליבא דר"מ דאית ליה נשבעין אעבדים ולא אקרקעות ואע"ג דעבדים הוקשו לקרקעות לכ"ע דמהאי טעמא עבד נקנה בכסף בפ"ק דקדושין (דף כב:) אלא דר"מ דריש ריבויי ומיעוטי להוציא שטרות ויש לו שום מיעוט למעט קרקעות ובאותו מיעוט אין למעט עבדים אע"ג דהוקשו לקרקעות כדמוכח במרובה (ב"ק סג. ושם ד"ה וחד) דמאן דדריש בריבה ומיעט וריבה צריך שני מיעוטי לקרקעות ועבדים ואע"ג דרשב"א היה תלמידו של ר"ע אין לחוש מה שחולק עמו °והוזכר *)קודם דכעין זה מצינו לקמן (דף ז·) גבי שנים אדוקים בשטר דפליג רבי עם רשב"ג אביו ויש ספרים דגרסי הכא ר' יעקב : הא כלים וכלים חייב · הוה מצי לשויי בחפר בה בורות שיחין ומערות כדבסמוך : [הודה במקצת כלים חייב · וא"ת יהא נאמן במיגו דאי בעי כפר בכלים והיה מודה במקצת קרקעות וי"ל שמא חפן בקרקעות יותר] ס"א :

*) [ע' תוס' סוטה ד: ד"ה בן עזאי]

למ"ד

חייב . אף על הקרקעות לישבע כדאמרינן לקמן שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הקרקעות לישבע עליהן משנתחייב לישבע על המטלטלין זוקקין ומגלגלין עמהם שבועת קרקע : דומיא דכלים וקרקעות · שכלים שהודה עליהם מונחים לפנינו וא"ל הילך : זוקקין · המטלטלין זוקקין הקרקעות לישבע ע"י גלגול : תנינא . בקדושין (דף כו.) הנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהם : הכא עיקר · שמשנה זו שנויה במסכת שבועות (דף לח.): התם · בקדושין: אגב גררא נסבה דאיירי התם נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה ואגב דאיירי דנקנין עמהם תנא בהדה זוקקין אותן לישבע עליהם :

למאי

רבינו חננאל

מודה מקצת הטענה הוא ומתני' תקנת חכמים היא וכר' יוחנן' מיתיבי סלעין דינרים וכו' · פי' שטר שכתוב בו סתם פלוני חייב לפלוני סלעים או דינרין · מלוה אמר ה' סלעים חייב לי ולוה אמר ג' ר' שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע · ודייקי' טעמא דהודה בג' הא הודה בב' פטור מאי טעמא דשטר כיון דמודה במלוה בשטר כי הילך דמי דקיימא לן מלוה בשטר תורתו כקרקע והמודה בקרקע הילך הוא ודייקי' דבשתים פטור קשיא לר' חייא · ופריק לא ואפילו הודה בשתים חייב והאי דקתני ג' לאפוקי מדר' עקיבא דאמר הודאתו בשלישית משיב אבידה הוי מיגו דאי בעי אמר תרתי כדכתיב בשטר סלעים ואמר ג' משיב אבידה הוא ופטור משבועה · ואקשי' אי הכי דר' שמעון אפילו בשתים מחייב והוא הדין לג' אף זה חייב לישבע היה לו לומר · ופרקי' לעולם שתים פטור ושאני הכא משום דמסייע ליה דכתיב בה סלעין וסתם סלעין שתים הן · אי נמי משום דהוי שטר שיעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות · פי' נמצא המלוה טוענו ה' סלעין ועדי השטר מעידין שחייב לו סלעים לא פחות משתים לדברי ר' חייא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ועדים מעידים אותן ג' אותן נ' נותן לו ונשבע על השאר וכל שכן בשמודה לו במקצת היה מן הדין לחייבו שבועה גם בשמודה בשתים ואמר לך ר' חייא כי קאמינא במלוה על פה אבל במלוה בשטר דשעבודיה על הקרקע כאילו קרקע בה' סלעין הוא דטעין ומודה לו במקצת מן הקרקע ובשאר כופר בו · ותנן אין נשבעין על הקרקעות וכשם שאם יטען עליו שדה זו בידך שלי הוא והלה כופר בו אין חייב שבועה עליה כך הטוען על חבירו בשעבוד קרקעות והלה כופר בו אין חייב שבועה על כפירתו · ור' שמעון סבר הא דטעין עליה בה' סלעין תרתי מינהון בשטרא ותלת מינהון על פה כפר בתלת פטור כדתנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום פטור · הודה אחת מן השלש חייב · ומותבינן תוב מדברי ר' עקיבא דפטר בג' וכל שכן בב' והנה דפריש להו שטרא וקתני פטור *) קשיא לרבי חייא · ופריק שאני הכא דקא מסייע ליה שטרא · אי נמי משום דהוי ליה שטר שעבוד קרקעות כו' · כדפרשינן לזה לעילא · ש"מ דדברי הכל הודה בשתים פטור כי פליגי בשמודה בג' · ר' עקיבא סבר מיגו דאי בעי אמר שתים ואמר ג' משיב אבידה הוי ופטור דכי אמרה תורה כי הוא זה דשמעינן מיניה מודה מקצת הטענה חייב הא פריש רבה טעמא דקרא דאמר מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכוליה בעי דליכפריה וכו' והאי כיון דאית ליה עליה שטרא לא יכול לכפור בכל לית עליה הדין דינא הלכך פטור הוא · ור' שמעון סבר לא שנא אלא הרי הוא ככל טענתא דעלמא הכופר בכל פטור והמודה במקצת חייב · תוב אקשינן מהא טענו כלים וקרקעות וכו' · ופשוטה היא · פי' הכא עיקר התם אגב גררא נסבה · הכי דקתני הודה במקצת כלים פירו דנתחייב שבועה בכלים נשבע גם על הקרקע בזקיקה זה מקום עיקרו · והתם בקידושין פ"א דקתני זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהם [אגב] גררא נסבה · ומקשי'

*) לפנינו הגי' הא שתים חייב וש"מ דהילך חייב ולפנים רבינו נראה דגרים וכ"ש בשתים וד' רבינו ז"ל הובא בש"מ כאן בשמו ע"ש .

מסורת הש"ס

[ב"ב קמח:]

[שבועות לז:]

[כתובות פז:]

ועי' בס' ת"ח שמקיים ג' ספרים

[לקמן ח.]

שבועות לח: מ:

לקמן ק: קדושין כו: שבועות לח: מ:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אין וכו' והוזכר קודם · עי' תוי"ט פ"ג מ[illegible] :

תורה אור

ולמאן דאמר הילך פטור אמאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה הא כל קרקע הילך הוא אמר לך איצטריך קרא היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות א"נ [א]היכא דטענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות ת"ש *דתני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר היכי דמי לאו דא"ל הילך לא דאמר ליה ג' פרות מסרתי לך ומתו כולהו בפשיעה וא"ל איהו חדא לא היו דברים מעולם וחדא מתה באונס וחדא מתה בפשיעה דבעינא שלומי לך דלאו הילך הוא ת"ש דתני אבוה דרבי אפטוריקי לדרבי חייא קמייתא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש בידו חמשים זוז יכול ישבע על השאר ת"ל °על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה על הודאת פיו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו על העדאת עדים מתניתא קא רמית עליה דר' חייא ר' חייא תנא הוא ופליג והא קרא קאמר ההוא *למודה מקצת הטענה ואבוה דר' אפטוריקי אמר לך כתיב הוא וכתיב זה חד למודה מקצת הטענה וחד להעדאת עדים דפטור ואידך חד למודה מקצת הטענה וחד [א]למודה ממין הטענה ואידך מודה ממין הטענה לית ליה (א) [א] וסבר ליה כר"ג דתנן *[ב]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב: ההוא רעיא דהוו מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי יומא חד מסרו ליה בלא סהדי לסוף אמר להו לא היו דברים מעולם אתו סהדי אסהידו ביה דאכל תרתי מינייהו א"ר זירא אם איתא לדר' חייא קמייתא משתבע אשארא אמר ליה אביי אם איתא משתבע והא גזלן הוא א"ל שכנגדו קאמינא השתא נמי דליתא לדר' חייא נחייביה מדרב נחמן דתנן* מנה לי בידך אין לך בידי פטור *ואמר רב נחמן [ג]משביעין אותו שבועת היסת דרב נחמן תקנתא היא ותקנתא

שמות כב

רש"י

למאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה · דילפינן לה מכלל ופרט בשבועות (דף מב:) ולקמן בפרק הזהב (דף נז:): וחפר בה בורות שיחין ומערות · דלאו הילך הוא שהרי קלקלה: אי נמי · להיכן דהודה בכלים דלאו הילך הוא ואשמועינן דאינו נשבע אכפירת (סטבור) קרקעות: ד' שומרין · שבועה האמורה בהן בשומר חנם שנגנבה הימנו ושומר שכר שנאנסה ובשואל שמתה מחמת מלאכה: צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת · כפירה לא הויא אלא בכופר ממש או לא היו דברים מעולם או החזרתי לך הודאה לא הויא אא"כ הודה ממש שיש לו בידו שחייב להחזיר לו נמצא שאין חיוב שבועת השומרים באה אלא אם כן טען שלש פרות באחת כפר לו ובאחת הודה לו שישנה בידו והשלישית אומר לו נאנסה או אם שומר חנם הוא אומר לו בשלישית נגנבה דחייב עליה שבועה האמורה בפרשה (שמות כב) שלא שלח ידו במלאכת רעהו דאילו שבועה דכפירה אין זו שבועה האמורה בשומרים ובלאו כפירה נמי לא מחייביה שבועת שומרים דכתיב בשומר חנם כי הוא זה דמינה נפקא לן (שבועות מט:) שמודה במקצת וכפר במקצת ולאפוקי ממ"ד בבבא קמא בהגוזל [קמא] (דף קז·) עירוב פרשיות כתוב כאן וכי כתיב כי הוא זה לאו אשומר חנם דכתיב גביה קאי אלא אאם כסף תלוה ואשמועינן האי תנא דבשומרים נמי בעינן כפירה והודאה והשבועה האמורה בפרשה על פרה שלישית: היכי דמי · פרה של הודאה: לאו · דקיימא קמן ואמר ליה קחנה בכל מקום שהיא דהיינו הילך: אידך מתה לה באונס · ועליה הוא נשבע שבועת שומרין: וחדא מתה לה בפשיעה · היא של הודאה ולאו הילך הוא: ת"ש דתני אבוה דרבי אפטוריקי · ת"ש מינה תיובתא: לרבי חייא קמייתא · כלומר ת"ש לדרבי חייא קמייתא דאמר לעיל שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים כו': אשר יאמר וגו' · מודה לו במקצת מכלל דכופר במקצת וכתב בההוא לעיל מיניה ונקרב בעל הבית אל האלהים ודרשינן לקמן (דף מח:) ונקרב לשבועה: ההוא · מיבעי ליה להודאת מקצת דמחייבא עליה שבועה ואתיא העדאת עדים מינה בקל וחומר כדלעיל דליכא קרא יתירא דתדרוש מינה מיעוטא: וחד להעדאת עדים · למעוטה: וחד להודאה ממין הטענה · דבעינן שתהא הודאה ממין טענת כפירה שאם טענו סאה של חטים והודה לו בשעורים פטור: אם איתא לדרבי חייא · אם הלכה כמותו: אמר ליה אביי ואם איתא לדרבי חייא משתבע האי · בתמיה: והא גזלן הוא · וכי אמר רבי חייא במלוה אי נמי בפקדון שלא שלח בו יד ואבד ממנו דאיכא למימר אשתמוטי משתמיט: לשכנגדו קאמינא · אם שבועה מוטלת עליו נשבע שכנגדו ונוטל כדאמרינן בשבועות (דף מד:) שהחשוד על השבועה תקנו חכמים שכנגדו נשבע: השתא נמי · כי ליתא לדר' חייא ואין כאן הודאה במקצת: נחייביה · שבועת היסת מדרב נחמן וישבע שכנגדו ויטול: היסת · שבועה שהסיתו חכמים לכך להסיתו להודות וטעמא מפרש בשבועות (דף מ:) חזקה אין אדם טוען אא"כ יש לו בידו: דר"נ תקנתא היא · דהא מדאורייתא לא רמי שבועה עליה: ותקנתא

תוספות

למ"ד הילך פטור קרא אמאי איצטריך כו' · תימה גם למ"ד הילך חייב אמאי איצטריך קרא למעוטי הא בקרקע לא שייך משתמיט וכן [פר"י] לקמן דכי כופר במקצת קרקע פטור הוא דנאמן הוא מטעם דאין אדם מעיז כיון דלא שייך הכא אשתמוטי קא משתמיט ושמא גם בקרקע שייך קצת אשתמוטי קא משתמיט כי שמא משכנה וסבר עד דהוה לי זוזי ופרענא ליה: אמאי איצטריך קרא למעוטי · תימה הא ליכא קרא מיותר למעוטי קרקעות אלא מכלל ופרט וכלל ממעטינן להו וכלל ופרט וכלל איצטריך למעוטי שטרות וי"ל דקשיא ליה אמאי איצטריך תנא למילף קרקעות מכלל ופרט כיון דהילך פטור וא"ת לימא דאיצטריך למעוטי משבועה דעד אחד מיהו י"ל משום דמתני' דאין נשבעין על הקרקעות איירי בשבועה דמודה במקצת: א"נ דטעט כלים וקרקעות · מהכא משמע דטענו חטין ושעורים והודה באחד מהן דחייב דדוקא כלים וקרקעות פטור הא חטין ושעורים חייב וכן סברי שמואל ורבי יוחנן לחד לישנא פרק שבועת הדיינין (שבועות דף מ·): שומר חנם · פטור מכל חוץ מפשיעה ושואל חייב בכל חוץ ממתה מחמת מלאכה ונושא שכר והשוכר במקצת חייב ובמקצת פטור ולכך תנא להו כסדר זה ולא שנאם כסדר כתיבתם וא"ת ואמאי לא מקשה מכמה משניות *דזה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון ועשרה נפנים דשבועות (דף מב:) ומתניתין דהשואל (לקמן דף לז: ושם) דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה דמיירי בפקדון הא הילך הוא וי"ל דניחא ליה לאקשויי מכל ד' שומרין: רבי חייא תנא הוא ופליג · אי גרס לעיל(ג·)°א"ר חייא א"ש ואפילו אי גרסינן תני ר' חייא י"ל דהכי קאמר דאפילו לא הוה ברייתא תנא הוא ופליג: והודה בשעורים פטור · אף מן השעורים כדמוכח שלהי המניח (ב"ק דף לה: ושם ד"ה לימא): מסרי ליה בסהדי · ומיירי דאמרי ליה אל תחזיר אלא בעדים דאל"כ הא קי"ל (כתובות יח·) המלוה את חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים: אי איתא לדרבי חייא · נראה °דהלכה כרבי חייא דהא לעיל מוקי לה כרבנן דר"ג דהלכה כוותייהו כדפריך שלהי המניח (ב"ק שם) מאי קמ"ל תנינא וכן בפ' השואל (לקמן קי· ושם) פריך אמאי טענו חטין והודה לו בשעורים הוא וכן סברי רב ושמואל בפ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ· ושם) אע"ג דקאמר הכא אם איתא הכי נמי אשכחנא פ' *(אע"פ) (כתובות דף נט) דקאמר אם איתא לדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת וכו' ובפרק שני דייני גזירות (שם דף קז:) פסיק כרב הונא*) תימה אפי' אי איתא לדרבי חייא לא משתבע הכא דאסהידו עליה דאכל תרי מינייהו דמה להגד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן תאמר הכא דהוחזק כפרן כדפריך לעיל(ד·)והכא לא שייך משתמיט ושמא י"ל אחרי שלמד שיש שבועה בהעדאת עדים במלוה מעתה אין לחלק בין מלוה לפקדון: שכנגדו קאמינא · וא"ת מאי שנא דבחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל אמאי לא אמרינן מתוך שא"י לישבע משלם כדאמר גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא (לקמן דף לח·) ובכסכא דר' אבא (שבועות דף*) וי"ל הכא אי אמרי' משלם לא שבקת ליה חיי דכל העולם יביאוהו לידי שבועה ויטלו כל אשר לו ועוד דהתם אמר ליה שבועה דאורייתא אית לי עליך או תשבע או תשלם אבל הכא הוא ברצון ישבע אם נגיתנו ולכך לא ישלם: אין לך בידי פטור וא"ר נחמן · מהכא משמע דהלכה כלישנא קמא דפ' שבועת הדיינים (שם דף מא· ושם ד"ה מאן)דלא בעי דררא דממונא אלא אפי' כופר הכל חייב שבועת היסת מדלא מייתי הכא סיפא דנתתיו לך פטור וכן פירש בשטרים דרב האי ולא טעין איני יודע בכל ישבע שאינו יודע:

*) [וע"ע תוס' שבועות מו: ד"ה נטועני]

ותקנתא

רבינו חננאל

ומקשי' על רב ששת מהא דתני רמי בר חמא בהגוזל קמא הלכ' נתן לו את הקרן · ד' שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת ואלו הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר והא בהאי דקא מודה ליה הילך וקתני דחייב · ודחי רב ששת לא לעולם הילך פטור והאי כגון דטעין ליה ג' בהמות מסרתי לך ומתו להו כולהו בפשיעותך וחייב אתה בשלשתן ואמר לו השומר חדא לא היו דברים מעולם זו היא כפירה במקצת · וחדא פשעתי בה ומתה ואני חייב לשלמה לךזו היא הודאה במקצת ואינו הילך דהא ליתא בעינא אלא אני חייב לשלם קאמר ליה · וחדא מתה לה באונס וסבר רמי דהאי דחייבה תורה לשומר שבועה בטענת אונסין מדכת' כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור וטען השומר מת באונס או נשבר או נשבה שבועת ה' תהיה בין שניהם. צריכה כפירה במקצת והודאה במקצת כשאר כל חייבי שבועה שבתור' דכתיב אשר יאמר כי הוא זה ופירושו אשר יאמר הנתבע כי הוא שאתה טוענני אינו כולו אמת אלא זהו בלבד שנמצאת כפירה במקצת והודאה במקצת ואי אתה מוצא כפירה במקצת והודאה במקצת ושבועה באונסין אלא בטוען ג' פרות מסרתי לך כמו שפירשנו למעלה אבל אם יטעון עליו בשתים והלה טוען חדא לא היה דברים מעולם וחדא מתה באונס כפירה איכא הודאה ליכא ואי טעין חדא מתה בפשיעה וחדא באונס הודאה איכא כפירה ליכא הלכך לא משכחת כפירה במקצת והודאה במקצת וחיוב שבועה באונסין אלא בטוען ג' פרות מסרתי לך כו' · ואע"ג דפריק רבי חייא כל קושיא דאקשן עליה וסוגייא כוותיה רהטא כרב ששת קיימא לן דהוא בתרא ותוב מדקתני לה בפ' השואל היו לו עבדים ומכר אחד הלוקח טוען הגדול קניתי והמוכר אמר הקטן מכרתי ישבע המוכר שהקטן מכר ואמרי' אמאי ישבע מה שטענו לא הודה לו כי בגדול טענו והוא לא הודה לו בגדול אמאי ישבע ועוד הילך הוא ועוד אין נשבעין על העבדים ש"מ מדתני לה גבי הלכת' פסיקתא הילך נמי הלכת' הוא דפטור · ומקשי' תוב אקמייתא דר' חייא מהא דתני אבוה דר' אפטוריקי מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים עליו בנ' יכול ישבע על השאר וכו' · ופרקי' ר' חייא נמי תנא הוא ופליג על התנאים.'והאי קרא דגמיר מיניה אבוה דר' אפטוריקי דריש ליה ר' חייא הכי אשר יאמר כי הוא [זה] מכאן דבעינן הודאה ממין הטענה ומקצת הטענה · אבל אבוה דר' אפטוריקי הני תרי קראי חד ש"מ דאין נשבעין בהעדאת עדים וחד למקצת הטענה אבל ממין הטענה לא בעי · וקיימא לן בהא כר' חייא · ההוא רעיא דהוו מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי יומא חד מסרו ליה בלא סהדי אמר לא היה דברים מעולם אתו סהדי אסהידו דאכל תרי מינייהו אמר רבי זירא אי איתא לדר' חייא כלומר אילו נתברר לי דהלכתא כר' חייא בהא הייתי דן אותו לשלם השנים שאכל ולישבע על השאר שבועה דאורייתא דכיון שהוא גזלן ישבע שכנגדו ויטול· ומקשה לר' זירא אפי' הכי אי ליתא לר' חייא נחייביה מדתנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום פטור · ואמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת. מדרבנן · ופריק לה דרב נחמן תקנתא היא מדרבנן ותקנתא לתקנתא לא עבדינן כלומר נעשה עוד תקנה על זו דרב נחמן להישבע כנגדו ויטול כולי האי תקנת' לתקנתא לא עבדינן

עין משפט נר מצוה

[א] [רב אלפס כאן ובשבועות פ"ו דף שכ]

רש"ל

כ א מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען ה"ח סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' פח סעיף ז:

כא ב מיי' שם הלכה ח ופ"א שם הל' ג ופ"ט מהל' ג"מ הלכה יא סמג שם טוש"ע שם סי"ב וסי' ת ס"ד:

כב ג מיי' פ"א מהלכות טוען ונטען ה"ג סמג שם טוש"ע שם סי' עה ס"ז וסי' פז סעיף א:

עי' ג"י כאן וכגמ' שם

מסורת הש"ס

רפ"נ מ"ז

לקמן צח: ב"ק קז·

[שבועות לט:]

לקמן ק: ב"ק לה: שבועות לח:מ·(כתובות קח)

שבועות לח: [שם מ: לקמן ו·]

[לב: מז· וב"ב נג:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דסבר ליה כרבן גמליאל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (וס"ל כר"ג דתנן טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב) תא"מ:

גליון הש"ס תוס' ד"ה רבי חייא וכו' א"ר ח"א א"ש · עיין נדה דף כו ע"א ברש"י ד"ה אמר אביי: ד"ה אי וכו' דהלכה כר"ח · עיין שבועות דף מו ע"א תוס' ד"ה נטועני: ד"ה שכנגדו · וא"ת מ"ש · יש לעיין איך תלי הקושיא כאן הא דין זה ערוך במתני' רפ"ז דשבועות דשכנגדו חשוד נשבע ונוטל והו"מ להקשות שם במקומו:

עין משפט נר מצוה

[ע"א ד"ה שכנגדו]

כג א ב מיי' פ"י מהל' עדות הל' ד סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לד סי"ג [רב אלפס סנהדרין פ"ג דף רסא] :

כד ג טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף א :

כה ד טוש"ע ח"מ סי' לב ס"ג וע"ש [דהיינו אם אין עדים שלקח ממון חבירו] :

כו ה טוש"ע שם ס"ד :

כז ו שם בהג"ה :

גמרא

*ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ותיפוק ליה דהוה ליה רועה *ואמר רב יהודה סתם רועה פסול לא קשיא הא דידיה הא דעלמא דאי לא תימא הכי אנן חיותא לרועה היכי מסרינן והא כתיב °לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט) אלא *חזקה אין אדם חוטא ולא לו: זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה [וכו'] : על דאית ליה משתבע או על דלית ליה משתבע אמר רב הונא דאמר שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה ונימא שבועה שכולה שלי ומי יהבינן ליה כולה ונימא שבועה שחציה שלי מרע ליה לדיבוריה השתא נמי מרע ליה לדיבוריה דאמר כולה שלי ולדבריכם שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה וכי מאחר שזה תפוס ועומד וזה תפוס ועומד שבועה זו למה *אמר ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא ונימא מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא דאי לא תימא הכי האי דאמר רחמנא מודה מקצת הטענה ישבע נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא התם אשתמוטי קא משתמיט ליה *כדרבה תדע *דאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות אלא הא *דתני רמי בר חמא ארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא התם נמי אשתמוטי קא משתמיט סבר משכחנא לגנב ותפיסנא ליה א"נ משכחנא ליה באגם ומייתינא ליה אי הכי הכופר בפקדון אמאי פסול לעדות נימא אשתמוטי קא משתמיט סבר עד דבחשנא ומשכחנא ליה כי אמרינן הכופר בפקדון פסול לעדות כגון דאתו סהדי ואסהידו ביה דההיא שעתא איתיה לפקדון בביתיה והוה ידע א"נ דהוה נקיט ליה בידיה אלא הא *דאמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא התם נמי מורה ואמר דמי קא יהבנא ליה אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא והא קא עבר על לאו °דלא תחמוד (שמות כ) לא תחמוד לאינשי *בלא דמי משמע להו ואלא

רש"י

ותקנתא · דכשכנגדו ישבע ויטול דהויא כמי תקנתא דמן התורה מי שעליו לשלם הוא ישבע ויפטר מן התשלומין ואין נשבע ונוטל מן התורה ואותן המנויין בשבועות (דף מד:) תקנת חכמים הן ולשבועה דאורייתא עבוד רבנן תקנתא אבל תקנתא לתקנתא לא עבדינן : ותיפוק ליה דהוה ליה רועה · אדאביי קא מתמה דקשיא ליה והא גזלן הוא ותיפוק ליה דבלאו הך גזילה פסול לשבועה : דאמר רב יהודה סתם רועה · אפילו לא הועד עליו שגזל : פסול · לעדות דסתמיה גזלן הוא שמרעה בהמותיו בשדות של אחרים : דידיה · רועה בהמות שלו פסול דבשביל הנאתו רועה אותן בשדות אחרות אבל רועה בהמות העיר בשכר בשביל הנאת אחרים אינו חוטא להרעות עד שיגיע למרעה המופקר לכל : דאי לא תימא הכי · דלא אמרינן על רועה בהמות דעלמא שהוא גזלן אנן חיותא לרועה היכי מסרינן : על דאית ליה משתבע או על דלית ליה משתבע · הכא לישבע וליטול חציה צריך הוא לישבע שיש לו בה חציה או לישבע שאין לו בה פחות מחציה שמא אין לו בה כלום וכי משתבע שאין לו בה פחות מחציה באמת הוא נשבע שהרי אין לו כלום דבשלמא אם היה לו בה שליש או רביע והוא נשבע שאין לו בה פחות מחציה נשבע בשקר שהרי יש לו בה שליש שהוא פחות מחציה ואין לו בה חציה אבל כשאין לו בה כלום נשבע הוא באמת : שבועה שיש לי בה · ואם תאמרו שמא שליש או רביע שבועה שאינלי חלק בה פחות מחציה: מי יהבינן ליה כולה · הרי חבירו תופס בה ואם ישביעוהו על כולה הרי לעז לב"ד מאחר שכולה שלו והם אמרו יחלוקו : מרע ליה לדיבוריה · דאמר ברישא כולה שלי והשתא אמר בהדיא חציה שלי : דאמר כולה שלי · תירוצא הוא : ולדבריכם · שאין אתם מאמינים לי בכולה שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה : ונימא מגו דחשיד אממונא חשיד כו' · אדרבי יוחנן פריך דאמר חשדוהו רבנן שמא ילך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא אם חשוד הוא בכך חשוד הוא נמי לישבע : לא אמרינן כו' · דחמיר הוא לאינשי איסור שבועה מאיסור גזילה : אשתמוטי משתמיט ליה · ולא חשיד אממונא : כדרבה · דאמר לעיל מפני מה אמרה תורה כו' : תדע · דלאו בגזלן חשדינן ליה אלא באשתמוטי בעלמא : דאמר רב אידי בר אבין הכופר במלוה · שבאו עדים והחזיקוהו בכפרן שהעידוהו שהוא חייב לו : כשר לעדות · אלמא לאו דעתיה למגזליה דנימא אל תשת עד חמס אלא לאשתמוטי עביד : בפקדון פסול לעדות · דמאי אשתמוטי איכא הרי לא ניתן להוצאה ובעין הוא ואם אבד יטעון שאבד ויפטר : ולימא מיגו דחשיד אממונא · דההוא דאמר לא היו דברים מעולם כופר בפקדון הוא וליכא למימר משתמיט : חשיד נמי אשבועה דידיה · דבשלמא אשבועת שומרין דההוא דקטעין נאנסה דחייביה רחמנא שבועה איכא למימר דלא חשיד אממונא אלא במה פשע בשמירתה וחייב לשלם אונסיה וסבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה אלא ההיא דכפירה הא ודאי כופר בפקדון הוא ומשקר והיכי משבעינן ליה עלה : התם נמי אשתמוטי משתמיט · שאבדה ממנו וסבר משכחנא לגנב כו' : אי הכי · בפקדון איכא למימר משתמיט : דבחשנא · אחפש : ה"נ דההיא שעתא הוה גביה ולא גרס ההיא שעתא דאשתבע : דאמר רב הונא · לקמן בהמפקיד גבי שילם ולא רצה לישבע אמר רב הונא אם בא לשלם משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו חיישינן שמא עיניו נתן בה : התם · לא חשיד אממונא דמורי היתרא למימר דמי במינה למיתב : הא קא עבר בלא תחמוד · מה לי חשוד על לא תחמוד מה לי חשוד על לא תגזול נימא מיגו דחשיד עליה חשיד אשבועתא :

משביעין

תוספות

ותקנתא לתקנתא · ומתוך שאינו יכול לישבע משלם לא שייך הכא כדפרישית : **על** דלית ליה משתבע כו' · ואע"ג דעל דעת ב"ד משביעין אותו מ"מ לא הו"ל לתקן שבועה בלשון דלא משתמע שחליה שלו : **ונימא** שבועה שכולה שלי · לרבנן דבן ננס פריך דלא חיישי לשבועת שוא :

כולה שלי ולדבריכם כו' · אף על גב דקאמר כולה שלי לא משתבע שחליה שלו שמרע לדיבוריה :

דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא · נראה דהיינו טעמא משום דשבועה חמורה כדאיתא ביומא (דף סו·) ובשבועות (דף לט·) שכל העולם נזדעזע על לא תשא וא"ת א"כ אמאי גזלן פסול לשבועה דאמר שכנגדו נשבע ונוטל וי"ל דגזלן לא פסול לשבועה אלא מדרבנן ולעדות הוא דפסול מדאורייתא משום אל תשת רשע עד וי"מ בשם ה"ר יהודה חסיד הא דחשיד אממונא כשר לשבועה משום דשמא ע"י שבועה יפרוש מגזל אבל גזלן ודאי כמו שממון אינו פורש ה"ה משבועה ולא קשה מההוא רעיא דאסהידו ביה דאכל(א) מינייהו אמאי פסול דבהנך תרי דאכל צריך לשלם ומהשאר יפרוש על ידי שבועה דמה שהוא משלם על ידי עדים אין זה הסבה מעליא דעל כרחו משלם והיינו טעמא דכופר בפקדון פסול לעדות :

ההיא שעתא דאיתיה בביתיה · ל"ג דאשתבע דאי איכא סהדי דנשבע לשקר במלוה נמי פסול וכן משמע בהגוזל קמא (ב"ק דף קו:) דמיירי בלא שבועה : **בלא** דמי משמע להו · וא"ת תיפוק ליה מלא תגזול וי"ל לעבור עליו בשני לאוין וא"ת והא כי יהיב דמי נמי חמסן הוה כדמוכח שלהי הכונס (שם דף סב· ושם) וחמסן פסול לעדות כדכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס והפסול לעדות פסול לשבועה דכל הנהו דחשיב בפסולי עדות בפרק זה בורר (סנהדרין דף כה: ושם) פוסל להו לשבועה בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מה·) וי"ל דחמסן לא פסול לעדות אלא מדרבנן מדתני בפרק זה בורר הוסיפו עליהם החמסנין ולא פריך חמסן דאורייתא הוא כדפריך אגזלן וחמסן דקרא דלא יהיב דמי ושלהי הגוזל (ב"ק דף קיט.) דמייתי קרא דמחמס בני יהודה אפי' אי יהיב דמי אסמכתא בעלמא הוא ואע"ג דהוסיפו עליהם החמסנין לפסול לעדות וה"ה שפסול לשבועה הייט חמסן שאנוף לחטוף מיד ליד בידיעת הבעלים אבל הכא לא חליף אלא מעלים חמסנותו ואמר שנאבדה נו לא פסיל :

אלא

רבינו חננאל

עבדינן · ש"מ דאפילו היכא דליכא דררא דממונא בינייתו היה לך בידי ופרעתיך *) מחייב רב נחמן שבועת היסת' הא דאמר רב יהודה סתם רועה פסול ברועה בחמות שלו משום דמרעה אותן בשדות בני אדם אבל רועה בהמות אחרים חזקה אין אדם חוטא ולא לו ואע"ג דאמר ר' זירא אי איתא לדר' חייא קמייתא לית לן למימר דדחאי לגמרי דהא אשכחן כי האי גוונא בתחלת פ' המדיר את אשתו שאמרו ואם איתא לדרב הונא אמר רב דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה וכו' שמראין הדברים שדחאה · וכבר מצינו בפ' שני דייני גזילות והיל' כרב הונא אמר רב דאמר יכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה שמעינן מינית דכי האי גוונא אינה נדחת הילכך הלכתא כר' חייא בקמייתא : פיסקא זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וכו' · אוקימנא באומר כולה שלי ולדבריכם דלא יהביתו לי כולה שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה · אמר ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד תופס בטלית חבירו ואומר שלי הוא · ואסקי' לא אמרי' מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא והאי דאמר הכופר בפקדון פסול לעדות שנינן בדאיכא סהדי דהחיא שעתא דכפר בה בב"ד הוה נקיט ליה **) אי הוה ידע היכא איתיה ברשותיה' הא דאמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו בתחלת פ' המפקיד ·

*) ור"ל דאפי' בטוען אין לך בידי ג"כ חייב היסת וכלי"ק דרב נחמן בשבועות מ'.

**) מלאם דל"ל סוס נקיט ליה בידיה או סוס ידע וכו'.

מסורת הש"ס

[שבועות מה· מו·]

[סנהדרין כה:]

[קידושין סג: שבועות מב: ערכין כג·]

לעיל ג·

[לעיל ד· ב"ק קס: שבועות מ:]

[לקמן לה· ב"ק קי·]

לקמן לה:

[ע' תוספות סנהדרין כה: ד"ה מעיקרא]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דחשיד וכו' דאכל תרתי מינייהו אמאי פסול :

ואלא הא *דאמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ותו הא *דתני רבי חייא שניהם נשבעין ונוטלין מבעה"ב נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ותו הא *דאמר רב ששת [א]שלש שבועות משביעין אותו שבועה שלא פשעתי בה שבועה שלא שלחתי בה יד שבועה שאינה ברשותי נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אלא לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אביי אמר חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו אי הכי נשקול בלא שבועה [ב]אלא חיישינן שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו ולאו אמרינן תפיס ממונא מספיקא משתבע נמי מספק אמר רב ששת בריה דרב אידי פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי מספק ממונא מאי טעמא ממון איתיה בחזרה שבועה ליתיה בחזרה: בעי ר' זירא תקפה אחד בפנינו מהו היכי דמי אי דשתיק אודויי אודי ליה ואי דקא צווח מאי הוה ליה למעבד לא צריכא דשתיק מעיקרא והדר צווח מאי מדאשתיק אודויי אודי ליה או דלמא כיון דקא צווח השתא איגלאי מילתא דהאי דשתיק מעיקרא סבר הא קא חזו ליה רבנן אמר רב נחמן ת"ש [ג]בר"א ששניהם אדוקין בה אבל היתה טלית יוצאת מתחת ידו של אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה היכי דמי אי נימא כדקתני פשיטא [א] אלא שתקפה אחד בפנינו לא הכא במאי עסקינן [ד]כגון דאתו לקמן כדתפיסו לה תרוייהו ואמרינן להו זילו פלוגו ונפקו והדר אתו כי תפיס לה חד מינייהו האי אמר אודויי אודי לי והאי אמר בדמי אגרתי ניהליה דאמרינן ליה עד השתא חשדת ליה בגזלן והשתא מוגרת ליה בלא סהדי ואיבעית אימא כדקתני דאתו לקמן כי תפיס לה חד מינייהו ואידך מסרך בה סרוכי ואפילו *לסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה מודה סומכוס [ה]דסרכא לאו כלום היא אם תמצי לומר תקפה אחד בפנינו מוציאין אותה מידו הקדישה אינה מקודשת אם תמצי לומר תקפה אחד בפנינו [ו]אין מוציאין אותה מידו הקדישה בלא תקפה מהו כיון *דאמר מר [ז]אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי כמאן דתקפה דמי או דלמא השתא מיהא הא לא תקפה וכתיב °ואיש כי יקדיש את ביתו קדש וגו' ויקרא כז *)מה ביתו ברשותו [ח]אף כל ברשותו לאפוקי האי דלא ברשותו ת"ש דההיא מסותא

*)ע"ז סג. [ב"ק סח: ע"ש סט: חולין קלט. תמורה ט. כט: ערכין כח.]

משביעין אותו. לשאינו מודה במקצת: נימא מיגו. דמעיז פניו לכפור הכל לאו לאשתמוטי בעי וחשוד אשבועה: שניהם נשבעים. גבי חנוני על פנקסו וקשה לי אמאי שבקה למתני' דשבועות ומייתי לה מברייתא: נימא מיגו. כיון דחד מינייהו ודאי חשיד אממונא: שלש שבועות משביעין אותו. לשומר חנם תורה אור שטוען נגנבה: שלא שלחתי בה יד. לעשות מלאכתי דאי שלח בה יד הוי גזלן עליה ומיחייב באונסיה ואפילו נאנסה ברשותיה היא קיימא ודידיה היא: נימא. גבי שבועה שאינה ברשותי מיגו דחשיד אממונא שמא ברשותיה הוא וכופר בה חשיד נמי אשבועתא: אביי אמר. טעמא דמתני' לאו כדר' יוחנן דאי הוה חשיד לן אהולך ותוקף בטלית חבירו חנם הוה לן חשוד אשבועה אלא חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו על זה ומכיר בו ששכחה ויכפור בו והולך ותוקף בטליתו ונשבע שיש לו בה דמי חליה וטלית זו שלו דהא אפי' גלימא דעל כתפיה שעביד ליה: אי הכי. אמאי רמו עליה שבועה כיון דאי לא הוי עליה לא הוי תפיס בה: נשקלה בלא שבועה. לגבות מלוה שלו: ולא פרשי מספק ממונא. אבל מודאי דממונא פרשי ומאן דלא פריש חשיד נמי אשבועתא: תקפה אחד. הוציאה מיד חבירו בחזקה והרי כולה בידו קודם שנשבעו: יוצאה מתחת ידו של אחד מהם. יוצאה (לבדו) לפני ב"ד מתחת יד האחד שהוא לבדו אחוז בה ולא חבירו: הראיה. בעדים: כדקתני. שזה לבדו אחוז בה ובא: אלא לאו כו'. וכדאוקמינן דשתיק ולבסוף צווח: אפי' לסומכוס כו'. כלומר ואליבא דסומכוס דמיקל בחלוקה ולא מצריך אפי' שבועה איצטריך לאשמועינן דבכה"ג מודי סומכוס דלאפי' בשבועה לא שקיל דהא לאו ממון המוטל בספק הוא: דסרכא לאו כלום היא. ואין שור שחוט לפניך ולא דמי לגמלא טוברה בלדה (ב"ק דף מו.): ואת"ל. בשאילתנו לפשוט דמוציאין אותה מידו ויחלוקו: הקדישה. בלא תקפה: אינה מקודשת. דלא אלים הקדישה מתקפה: הא לא תקפה. ואין יכול להקדישה: מסותא

אלא הא דאמר רב נחמן. תימה הא הכא נמי משתמיט וי"ל דרב נחמן מחייב שבועת היסת אפי' היכא שתובעו ואמר זה החפץ שהוא בידך שלי הוא דלא שייך אישתמוטי וכן פי' רב האי גאון שמשביעין שבועת היסת אקרקעות אע"ג דלא שייך בהו אישתמוטי וקשה דבפ' שבועת הדיינים (דף מ: ושם ד"ה אישתמוטי) משמע דלא מחייב שבועת היסת אלא משום אישתמוטי דקא פריך אדרבה אין אדם מעיז ומשני דמשתמיט וי"ל כיון דבשאינו בעין משתמיט אף כשהוא בעין לא פלוג רבנן אי נמי אקושיא דר' חייא סמיך: דתני ר' חייא. הקשה רש"י אמאי לא מייתי מתני' דשבועות וי"ל דע"י ר' חייא שנאה רבי כדמוכח התם (דף מז:): שבועה שלא שלחתי בה יד. פרש"י דאם שלח בה יד אפילו נאנסה חייב ואף על פי דמשהחזירה פטור כדקתני בהמפקיד (לקמן דף *לד) מ"מ שמא נאנסה קודם שהחזירה אבל קשה משלהי האומנין (לקמן דף פג.) דקאמר ונשבר או נשבה אין רואה הא יש רואה יביא ראיה ויפטר והא שמא שלח בה יד וי"ל שיפטר משבועה שנאנסה אך ישבע שלא שלח בה יד אי נמי שלא שלחתי בה יד אינו נשבע אלא ע"י גלגול שבועה שלא פשעתי בה וכשיש רואה שנאנסה פטור לגמרי ור"ת מפרש אפי' ע"י גלגול לא ישבע היכא שהיא מתה בפנינו דאין מגלגלין אלא בדבר הדומה דלמה י"ל ששלח בו יד דדוקא בשותפין שחלקו ונתחייב שבועה ממקום אחר מגלגלין משום דמורי היתרא ושבועה שלא שלחתי בה יד מפרש ר"ת שלא אכלה דאינו בכלל שבועה שלא פשע בה ושאינה ברשותו: ספק מלוה ישנה יש לו עליו. והאיא דמשביעין אותו ג' שבועות ודשניהם נשבעין ונוטלין נמי חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו ולכך אין לפוטרו בלא שבועה וגם לא יטול בלא שבועה אבל בגזלן ודאי וכופר בפקדון אין להכשיר מטעם שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו: ממון אפשר בחזרה. אם לא יזכור יחזיר ולא יעכבנו מספק אבל אין לפרש אם יזכור שאינו חייב לו יחזיר אבל אם לא יזכור יעכבנו אע"פ שיודע שלא יזכור עוד דא"כ גם מספק שבועה לא יפרוש: אגרת ליה בלא סהדי. ואינו נאמן במיגו דאי בעי אמר תקפה ממני דמיגו במקום עדים הוא: הקדישה בלא תקפה מהו. ומיירי נמי כגון ששתק בשעה שהקדיש ולבסוף כששאלה הגזבר צווח ומבעיא ליה כיון דאמירתו לגבוה כו' הוה הקדש כתקפה דכיון ששתק אודויי אודי ליה והוה הקדש ולא דמי לגזל ולא נתייאשו הבעלים דשניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דכיון דאודי ליה הוי כפקדון שיש לו ביד אחרים דיכול להקדיש כדמוכח בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פח.) גבי ההוא דאייתי קרי כו' דאי לא קיילי דמייהו הוי קדושות או דלמא הקדש לא הוי כתקיפה דלמה יצווח בשביל דבריו ומייתי מההיא מסותא דהקדיש חד ושתק אידך ומסקנא דלא הוי הקדש אלמא שתיקתו אינו כהודאה: *והא הכא דכי תקפה כהן כו'. נראה דהכי מיבעי ליה במסותא כיון דמקרקעי היא והוה דינא כל דאלים גבר וכיון דאם תקפה האחד והקדישה כשהיא בידו מסתמא תו לא פקע אפי' חזר חבירו ותקפה ממנו כי הקדישה בלא תקפה נמי הוי הקדש או דלמא כיון דאפי' גבר האחד אם יכול השני לחזור ולתוקפה ממנו זוכה ה"ה הקדיש בלא תקפה לא יחול הקדש כלל כיון דחבירו אם תקפה היה זוכה דלא אלים הקדש מתקיפה והשתא אייתי והא הכא אם תקפה

כח א מיי' פ"ו מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' (רצו סעיף ח וסי') רצא סעיף כ:

כט ב טוש"ע ח"מ ס' עב סעיף ג:

ל ג ד מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען הלכה יג ועי' בהשגות וכמ"מ טור ש"ע ח"מ סי' קלח סעי"ח:

לא ה מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ה:

לב ו מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ז:

לג ז מיי' פ"ט מהלכות מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' רנח סעיף יג:

לד ח מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' כב סמג עשין קלב טוש"ע שם סעיף ז:

[אולי צ"ל דף מ: דהיינו בפלוגתא של ר' ישמעאל ור"ע]

רבינו חננאל

והא דאמר רב נחמן ג' שבועות משביעין אותו כו' הוא בפ' הגוזל קמא. ואסקי' פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי מספק ממונא מאי טעמא ממון אפשר בחזרה. שבוע' לא אפשר בחזרה. בעי ר' זירא תקפה א' בפנינו מהו כו' ת"ש בר"א בששניהם אדוקין בה אבל אם היה יוצא מתחת ידי אחד המע"ה. ופשיטנא הכא במאי עסקינן דאתו לקמן שניהן אדוקין בה ואמרי' להו דינא הוא דפלגיתו לה ואזלו והדרי כי תפים לה חד מנהון וטעין דאודי לי ואמר לי שקלא דידך היא. ואידך טעין אוגרתה ליה דאמרי' ליה עד השתא חשדת ליה בגזלן וטענת כולה דידי הוא ואתא הוא ותפים בהדאי וטעינבה והשתא אמרת אוגרתה ליה בלא סהדי שקרא אנת. אי בעית תימא לעולם דאתו לקמן כי תפים לה חד ואידך מסרך סרוכי דאמרי' אפילו סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה מודה סומכוס דסרכא לאו כלום היא. אם תמצא לומר תקפה א' בפנינו מוציאין אותו מידו הקדישה אינה מקודשת. ואם תמצא לומר אין מוציאין אותה מידו הקדישה מקודשת. הקדישה בלא תקפה מהו מי אמרי' כיון דאמר מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי כמאן דתקפה דמי או דלמא השתא מיהא הא לא תקפה. ת"ש דההיא

שבועות מ: [לעיל ה.]

שבועות מז:

ב"ק קו: ע"ש

הגהות הגר"א

[א] גמ' אלא שתקפה אחד בפנינו. נ"ב וכה"ג דאי בשתיק לא מהני ראיה. ריטב"א וטור (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' קל"ח ס"ק ט"ו דלא כמ"ש הסמ"ע שם בדעת הטור):

[לעיל ב: וש"נ]

ע"ז סג. ב"ב קלג: קדושין כח: נדרים כט: תמורה כט: [תוספ' קדושין פ"א תוספתא ב"ק פ"ד תוספתא ערכין פ"ד]

[סייך לע"ב]

לה א מיי' פי"א מהל' בכורות הלכה יט סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף יג וסעיף כ וסעיף כה:

לו ב מיי' שם פי"ב הל' כג ועי' בהשגות ובכ"מ ופ"ד מהל' בכורות הל' ז ופ"ה שם הל' ב סמג שם וסי' ריא טוש"ע י"ד סי' שכא סעיף י וסעיף יג יד טו טז וסי' שטו סעיף א:

לז ג מיי' פ"א מהל' מעילה הל' ח סמג לאוין שמ טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף א:

לח ד מיי' פ"ה מהל' בכורות הל' ג סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סי' שטו סעיף א וע"ש בהגה"ה:

לט ה מיי' פ"ח שם הלכה יד סמג עשין ריב:

מ ו מיי' שם הל' ח וסל"י סמג עשין שם:

*מסותא דהוו מנצו עלה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא קם חד מינייהו אקדשה פרשי מינה רב חנניה ורב אושעיא וכולהו רבנן וא"ל רב אושעיא לרבה כי אזלת קמיה דרב חסדא לכפרי בעי מיניה כי אתא לסורא א"ל רב המנונא מתני' היא *ספק בכורות אחד [א]בכור אדם ואחד [ב]בכור בהמה בין טהורים בין טמאים °המוציא מחבירו עליו הראיה ותני עלה [ג]אסורים בגיזה ובעבודה והא הכא דאמר תקפו כהן [ד]אין מוציאין אותו מידו דקתני המע"ה וכי לא תקפו אסורין בגיזה ובעבודה אמר ליה רבה קדושת בכור קאמרת לעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין אותו מידו ואפילו הכי אסורים בגיזה ובעבודה דקדושה הבאה מאליה שאני אמר ליה רב חנניה לרבה תניא דמסייע לך *הספיקות נכנסין לדיר להתעשר ואי ס"ד תקפו כהן אין מוציאין אותו מידו אמאי נכנסין לדיר נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן אמר ליה אביי אי משום הא לא תסייעיה למר הכא במאי עסקינן כגון דלית ליה אלא תשעה והוא דמה נפשך אי בר חיובא הוא שפיר קא מעשר אי לאו בר חיובא הוא תשעה לאו בר עשורי נינהו הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי דספיקא לאו בר עשורי היא *דתנן [ה]קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין ואי ס"ד ספיקא בעי עשורי לעשר ממה נפשך דאי בר חיובא הוא שפיר מעשר ואי לאו בר חיובא הוא נפטר במנין הראוי *דאמר (א) רבא [ו]מנין הראוי פוטר אלא

רש"י

מסותא. מרחץ: פרשי מינה. מלרחוץ בה: ואמר ליה רב אושעיא לרבה גרסינן: לכפרי. שם מקום: כי אתא לסורא. כשהיה עובר דרך סורא לילך לכפרי: ספק בכורות. כגון בהמה שילדה ואין ידוע אם בכרה כבר אם לא: אחד בכור אדם. כגון שהפילה אמו לפניו ספק דבר הפוטר בבכורה ספק רוח הפילה והבא אחריו בכור: בין טמאין. כגון פטר חמור: המוציא מחבירו כו'. קס"ד אם ביד ישראל הן הוי כהן מוציא מחבירו עליו הראיה ואם תקפה כהן ושתיק ישראל והדר צווח הוי ישראל מוציא מחבירו: אסורין בגיזה ועבודה. מספק שמא קדשים הם: דקתני המוציא. משמע בין כהן בין ישראל: וכי לא תקפו. חמור כח הקדש לאוסרן בגיזה ועבודה ש"מ דאת"ל תקפו אין מוציאין אותו מידו הקדישה מקודשת: לעולם אימא לך. גבי בכור דאפי' תקפו כהן מוציאין אותו מידו מסתמא בחזקת ישראל הן ולעולם הכהן קרוי מוציא מחבירו וטעמא דגיזה ועבודה לאו משום דיהא לכהן שום כח בהן דתפשוט מינה להיכא דאי תקפו אין מוציאין מידו הקדישה הוי הקדש אלא הכא משום איסור ספק גיזת קדשים וקדושה הבא מאליה שאני שאם בכור הוא מאליו קדוש ואיכא לספוקי בהכי אבל גבי מסותא דאין קדושה בא אלא על פיו של זה אימא לך דאפי' אם תמצי לומר תקפה אין מוציאין הקדישה בלא תקפה לא הוי הקדש דאין יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו: דמסייע לך. דגבי ספק בכורות אם תקפה כהן מוציאין מידו: הספיקות. לקמן מפרש בספק פדיון פטר חמור דמפריש עליו טלה לאפקועי איסורא והוא לעצמו שאין צריך ליתנו לכהן שהמוציא מחבירו עליו הראיה ופדיון פטר חמור בר עשורי הוא אם יש לכהן י' פטרי חמורים שנפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהם עשרה שיין ומעשרן והן שלו הלכך ספק פדיון פטר חמור ביד ישראל נכנס לדיר עם שאר טלאים שלו להתעשר ואי נפקא בעשירי ליפוק: ואי ס"ד. יש לכהן צד זכייה בו נמצא זה אם יצא בעשירי פוטר ממונו בממונו של כהן: למר. רבה שהוא רבו: אם בר חיובא הוא. אי האי גברא בר חיובא הוא לעשורי שפדיון זה לאו פדיון פטר חמור שלו הוא הרי יש לו י' טלאים וחייב לעשרן שפיר קמעשר: אי לאו בר חיובא הוא. שפדיון זה של כהן לא פטר ליה מידי דתשעה לאו בני עשורי נינהו: לאו מילתא היא דאמרי. דודאי סייעתא היא למר דאי הוה צד זכייה לכהן ביה מספק ואשתכח דכל הני טלאים ספק חייבים במעשר ספק אין חייבים מספיקא לא הוי צריך לעשוריהו *כדקאמרת לעשורי ממה נפשך דכל ספק חייב ספק פטור לאו בני עשורי נינהו ואפילו היכא דאיכא למימר ממה נפשך: קפץ אחד מן המנויין כו'. היה מעשר טלאים והתחיל למנות כשהיו יוצאים בפתח הדיר ועד שלא הגיע לעשרה קפץ אחד מן המנויין לתוך הדיר ואינו מכירו: כולן פטורין. בין אותן שיצאו בין אותן שבתוך הדיר ואפילו הן אלף שיצאו פטורין (שהם) מנין הראוי שכשמנאן היה המנין ראוי להשלים ולבא לכלל מעשר ואמרינן בבכורות והכי מייתינן לה מנין הראוי פוטר ואותן שבתוך הדיר פטורין משום זה המעורב דכל אשר יעבור תחת השבט אמר רחמנא ולא שעבר כבר וכל חד מינייהו ספק כבר עבר הוא: ואי ס"ד ספיקא. דאיכא למימר ממה נפשך בעי לעשורי שמא יעשה כתורה וכמצוה נעשרינהו להנך דבתוך הדיר ממה נפשך כל י' שיוצאין אם מעשר שלהן בר חיוב וכראוי הוא כגון שלא יצא אותו הקופץ לתוכן שפיר קא מעשר: ואי לאו בר חיובא. כגון אותן עשרה שיצא זה לתוכן ואין עשירי שלהן מעשר: נפטרו. מן המעשר: במנין הראוי. שכשמנה א' ב' ג' היו בדיר טלאים הרבה שהיו ראוין להשלים ופוטרין מנייתו: דאמר רבא. בבכורות (דף נט.): מנין הראוי פוטר. היה לו י' טלאים ומנה חמש ומת אחד מן שאינן מנוין המנוין פטורין ושאינן מנוין מצטרפין לגורן אחר שיולדו לו טלאים עד שיגיע זמן הגורן ויצטרפס עם אלו אבל המנוין פטורין במנין הראוי ויליף לה מאשר יעבור ולא שכבר עבר דמשעבר תחת השבט ולא עלה בידו לעשר שוב אינו מעבירו פעם אחרת כשיולדו לו טלאים לצרף עמהם:

אלא

תוספות

תקפה כהן אין מוציאין ולכך אפי' לא תקפה אסורין בגיזה ועבודה מספק משום דשמא יש לכהן חלק בו ולכך יכול לתוקפה אלמא אפי' לא תקפה חשיב כאילו תקפה כבר והקדישה בעודה בידו ודחי רבה דהתם אם תקפה כהן מוציאין מידו ואע"פ שאין לכהן בו כלום דאפי' כבר תקפה מוציאין מידו ואפי' הכי אסורין בגיזה ועבודה ועל כרחך משום דקדושה הבאה מאליה שאני וא"ת אמאי אין מוציאין מידו והלא הבעלים יאמרו ליתן לכהן אחר וי"ל במכירי כהונה °א"נ אינו יכול לתובעו רק טובת הנאה שיש לו בו למ"ד טובת הנאה ממון ומפרק הזרוע (חולין דף קלג.) דאמר בן לוי דחטף מתנתא פרינותא הוא משמע דאינו חייב לשלם אין ראיה דשמא מיירי כשאכלו כדאמרינן התם (דף קל:) המזיק מתנות כהונה או אכלן פטור:

פוטר ממונו בממון כהן. [א] וכן הוא מסקנא דאם תקפה כהן מוציאין מידו תימה דבפ' השואל (לקמן דף קב: ושם) ובפרק בית כור (ב"ב דף קה. ושם ד"ה אבל) גבי אחד ששכר מרחץ מוקי שמואל הא דיחלוקו בבא באמצע החדש אבל בבא בסוף החדש כולו לשוכר והא מסיק הכא דמוציאין מידו וי"ל דהתם נכנס בהיתר לכך מהניא תפיסתו אבל הכא לא בהיתר תפס כי אם בספק והא דאמרי' בפ"ב דכתובות (דף כ: ושם ד"ה ואוקי) שנים החתומים על השטר ובאו אחרים ואמרו אנוסים היו כו' אין נאמנים ומסיק דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה ואין נאמנין דקאמר פרש"י דאם תפס המלוה לא מפקינן מיניה נ"ל שתפס קודם שבאו עדים לפסול השטר דהיינו קודם שנולד הספק ועי"ל דאין נאמנין דלא מקרעינן ליה ולא מגבינן ביה ולא לענין תפיסה:

ותשעה לאו בר עשורי נינהו. דאין צריך לצרפו לגורן אחר דלא באו לעולם לכלל חיוב ודאי ודוקא היכא דהוו עשרה מתחלה הוא דאיצטריך לצרפו לגורן אחר:

קפץ כולן פטורין. תימה דלבטל ברובא וליחייבו כולהו במעשר דהא דדבר שבמנין לא בטיל היינו מדרבנן וקבוע נמי אין שייך אלא בדבר שהאיסור וההיתר ניכרין וידועין ולא ידע מאיזה לקח כגון *ט' חנויות ובריה נמי לא הוי כדפרי' בחולין (דף נה*) ואין לומר שלא נשאר בעדר רק אחד דליכא רובא דלשון לתוכן לא משמע הכי:

לפטרן במנין הראוי. תימה דהכא לא שייך מנין הראוי דלא שייך אלא היכא דאין כי אם עשרה והתחיל למנות ומת אחד מהן ואין כאן י' אפ"ה פטורים אותן שיצאו ולא יצטרפו לגורן אחר כיון שתחילת יציאתן היה ראוי להשלים המנין אבל הכא שיש בעדר הרבה ישלים המנין ויהא עשירי וי"ת קודש ויקרא לשניהם עשירי מספק אם יש מנוי ביניהם אם לאו וכן יעשה בכל אחד עשר ובאחרונה שלא ישאר עשרה יצטרפו לגורן אחר:

ולא

[עי' תוס' מנחות עט: ד"ה ומפרין]

[בכורות פ"ד מ"ב נדרים יט.]

[עיקרו במשנה בכורות ט. ודרך הש"ס לקצר כמ"ש תוס' סוטה ד. ד"ה כיון]

בכורות נח:

שם נט.

[ועי' תוס' חולין לה. ד"ה ספיקו]

[לו. ד"ה מ"ע דרבנן]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר רבה מנין הראוי:

נ"א לדקאמרי רש"ל

נ"ל משום רש"ל

רבינו חננאל

מסותא דהוו מינצו עליה בי תרי כל חד אמר דידי הוא קם חד מינייהו אקדשה והוו פרשי מיניה רב חנינא ורב הושעיא וכולהו רבנן. ופשיט רב המנונא מהא דתנן ספק בכורות אחד בכור אדם ואחד בכור בהמה בין טהורין בין טמאין המע"ה. ותני עלה אסורין בגיזה ובעבודה. והא הכא אילו תקפו כהן אין מוציאין אותה מידו דקתני המע"ה ואע"ג דלא תקפן אסורין בגיזה ועבודה ש"מ דכל היכא דאילו תקפן אין מוציאין אותה מידו הקדישה בלא תקפה מקודשת. ודחי לה רב' ואמר לעולם אימא לך אפי' תקפן כהן (אין) מוציאין אותה מידו ואפ"ה אסורין בגיזה ועבודה דקדושת בכור קדושה הבאה מאליה היא ושאני מקדושה דמקדישין לה במילי. אמר ליה רב חנינא לרב' תניא דמסייעא לך שאם תקפן כהן מוציאין אותו מידו דתניא הספיקות נכנסין לדיר להתעשר וכו' ואמר ליה אביי הא לא מסייעא ליה הכא במאי עסקינן בדלית ליה אלא ט' וזה הספק דמה נפשך אי לא בכור הוא שפיר קא מעשר ואי בכור הוא בני ט' נינהו וט' לאו בני עשורי נינהו. ופשטינן לקמן דהני ספיקות לאו ספק בכורות הוא אלא ספק פטרי חמורים הן וכדרב נחמן דאמר בבכורות פ"א [דף יא] ישראל שיש לו י' פטרי חמורים מעשרן והן שלו ושם פירשנו שמועה זו. והדר ביה אביי ואמר לאו [מילתא] היא דאמרי דכל ספק לאו בר עשורי הוא מדתנן קפץ א' מן המנוין לתוכן כולן פטורין פי' כיצד מעשרן מכנים צאנו לדיר ומוציאן אחד אחד במנין כדתנן כיצד מעשרן כונסן לדיר ועושה להן פתח קטן כדי שלא יוכלו שנים לצאת באחד ומונה בשבט א'ב'ג'ד'ה'ו'ז'ח'ט' והיוצא עשירי סוקרו בסיקרא ואומר ה"ז מעשר. ואם קפץ מאותן שהן חוץ לדיר ונכנס לדיר ונתערב בצאן שבדיר שעדיין לא נתעשרו ואינם יודעים איזהו. נעשו אותן ספק ונפטרו כולן ואם נאמר כי דין הספיקות להתעשר ממה נפשך אמאי אין מעשרין גם (לאו) [להו] ממה נפשך נעשרינהו ואם יצא עשירי זולתי זה שקפץ מן המנין שפיר ואם זה שיצא עשירי הוא זה שקפץ שהוא פטור ואין הפטור פוטר את החייב נפטרו במנין הראוי פי' מנין הראוי כגון שיש לו עשר צאן בדיר ורצה לעשרן ופתח להם הפתח שיצאו ועשירי יסקרהו בסיקרא והתחיל לצאת אחד אחד והוא מונה מי שיצא בתחלה קורא אחד והיוצא אחריו מנאו שני ואחריו שלישי וכן כולן עד שיצאו התשעה אלו התשעה כולן המנין פטרן שאין אחד מהן נקרא עליו שם עשירי והיוצא עשירי הוא הקדוש וכיון שכל אחד שיצא מן הדיר נשאר בדיר הראוי להיות *) בדיר נפטר היוצא מיד ואע"פ שקודם יסקרו בסיקרא קפץ מתוך הדיר ויצא לחוץ ונתערב עם המנוין התשעה נפטרו במנין הראוי למעשר אע"פ שלא יצא אחריהן עשירי הואיל ובשעה שיצאו במניינם היה בדיר מי שיעבור עשירי תחת השבט היוצא

ראשון

*) אולי צ"ל הראוי להיות מעשר נפטר היוצא וכו'.

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה פוטר וכ"ה מסקנא כו'. נ"ב וכ"ד ש"פ אבל הרמב"ם חולק וכתב הרשב"א דלמסקנא דמפרש ספיקות ספק פ"ח אין ראיה דבפ"ת לא זכה כהן ובשה כבר אתחזק בה הבעלים כו' (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' שט"ו ס"ק ב').

גליון הש"ס

גמ' המוציא מחבירו. עיין נדה כה ע"א תוס' ד"ה גבי: תוס' ד"ה והא כו' א"נ א"י לתובעו. נראה שכן דעת רש"י בב"ק סו ע"א ד"ה עד שנכנו:

אלא מאי אית לך למימר *עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק הכא נמי עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק א"ל רב אחא מדפתי לרבינא מאי ספיקות אילימא ספק בכורות (ויקרא כז) °יהיה קדש אמר רחמנא ולא שכבר קדוש אלא ספק פדיון פטר חמור וכדרב נחמן *דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [א]ישראל שיש לו עשרה ספק פטרי חמור בתוך ביתו מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו מאי הוי עלה דמסותא ת"ש דא"ר חייא בר אבין הוה עובדא בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא ופשטה מהא דאמר רב נחמן כל ממון שאין יכול להוציאו בדיינין הקדישו אינו קדוש הא יכול להוציאו בדיינין הקדישו קדוש אע"ג דלא אפקיה *והאמר ר' יוחנן [ב]גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדישו זה לפי שאינה שלו וזה לפי שאינה ברשותו מי סברת במסותא מטלטלין עסקינן [ג]°במסותא מקרקעי עסקינן דכי יכול להוציאה בדיינין ברשותיה קיימא תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו [ד]שנים אדוקים בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשוה מחוי ליה רבי אבהו [ה]ובשבועה אלא מתניתין דקתני דפלגי בהדדי ולא קתני זה נוטל עד מקום שידו מגעת היכי משכחת לה אמר רב פפא [ו]דתפיסי בכרכשתא אמר רב משרשיא ש"מ [ז]האי סודרא כיון דתפיס ביה שלש על שלש (רות ד) דקרינן ביה °ונתן לרעהו דכמאן דפסיק דמי וקני ומאי שנא מדרב חסדא *דאמר רב חסדא [ח]גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת °התם כריתות בעינן וליכא הכא נתינה בעינן והא איכא אמר רבא *[ט]אם היתה טלית מוזהבת חולקין פשיטא לא צריכא דקאי דהבא בי מצעי הא נמי פשיטא לא צריכא דמיקרב לגבי דחד מהו דתימא *דא"ל פלוג הכי קמ"ל [י]דא"ל מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי: ת"ר *שנים אדוקין בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתיו ולוה אומר *שלך הוא ופרעתיו לך יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי רשב"ג אומר יחלוקו נפל ליד דיין לא יוציאו עולמית ר' יוסי אומר הרי הוא בחזקתו אמר מר יתקיים השטר בחותמיו וגבי ליה מלוה כוליה ולית ליה מתני' שנים אוחזין כו' אמר רבא אמר רב נחמן [כ]במקוים דברי הכל יחלוקו כי פליגי בשאינו מקוים רבי סבר *[ל]מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואי מקיים ליה פליג ואי לא מקיים ליה לא פליג מאי טעמא חספא בעלמא הוא מאן קא משוי ליה להאי שטרא לוה הא קאמר דפריע ורבי שמעון בן גמליאל סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ואע"ג דלא מקיים ליה יחלוקו נפל ליד דיין לא יוציאו עולמית מאי

תורה אור

רש"י

אלא מאי אית לך למימר. למה לא חייבוהו לעשר ממה נפשך: עשירי ודאי. הצריך הכתוב לעשר ולא הצריך לעשר את הספק וכל עשירי שבכאן ספק הן שאפי' יצא הפטור בחמישי שוב אין העשירי קרוי עשירי אלא תשיעי שהפטור איטו מן המנין: מאי ספיקות. דאמרן לעיל הספיקות נכנסין לדיר להתעשר: ספק פדיון פטר חמור. טלה שהופרש על ספק פטר חמור שאפילו הוא פטר חמור ודאי אין בטלה זה של פדיון משום קדושה: עשרה שיין. לאפקועי איסורייהו למשרי להו בעבודה: עובדא הוה בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא. מעשה היה ובא לפני רב חסדא ורב חסדא הביאו לפני רב הונא: שאינו יכול להוציאו כו'. והאי נמי דחזינן ליה דאין יכול להוציאו בדיינין שאין לו ראיה בדבר אין הקדישו קדוש: הא יכול להוציאו כו'. בתמיה: שאינה ברשותו. והא סתם גזילה יכולין להוציאו בדיינין הוא: במסותא מטלטלין. כגון גיגית: מקרקעי. דכל היכא דאיתיה ברשות מרי' קיימא דקרקע אינה נגזלת ושפיר פשיטנא מהא דאי הוה ליה ראיה עלה הקדישו הקדש: בר מערבא. מארץ ישראל: מחוי ליה. מראה באצבעותיו כלפי מעלה: בכרכשתא. בגרדין שבשני ראשין שקורין ברניי"ש: ש"מ. מדקתני עד מקום שידו מגעת קנוי לו: האי סודרא. של קונה שקונין בו קנין: כיון דתפיס ביה. מקנה שלש על שלש קרינא ביה ושלף איש נעלו ונתן לרעהו: דכמאן דפסיק דמי. וקנייה מקנה והמכר נקנה בו ללוקח ודוקא נקט שלש על שלש °דכלי בעינן דכתיב (רות ד) נעלו ובציר משלש אצבעות לאו בגד הוא כדאשכחן גבי טומאה: גט בידה. שנתנו לה: ומשיחה. שקשור בה בידו אם יש כח באותו חוט שיכול לנתקו לגט מידה ולהביאו אצלו: אינה מגורשת. אלמא לאו נתינה היא: כריתות. הבדלה שיהיו מובדלים זה מזה והרי אגודים הם בחוט זה: אם היתה טלית מוזהבת. כלומר אפילו היא מוזהבת חולקים: פלוג הכי. לרוחבה ויהא הזהב לאחד מהם: קא משמע לן דא"ל כו' פלוג. לאורכה: שנים אדוקים בשטר. המלוה והלוה: שלך הוא ופרעתיו לך. והחזרת לי וממני נפל: יתקיים השטר בחותמיו. קס"ד דהכי קאמר אם השטר כשר שקיימוהו חותמיו לומר כתב ידינו הוא הרי הוא בחזקתו: נפל השטר ליד הדיין. משמע דהכי קאמר אם מאליו דיין לא יוציאו אותו עולמית מיד דיין ולקמן פריך מאי שנא דיין מאינשי דעלמא: וגבי ליה מלוה כוליה. בתמיה: במקוים. שכתוב בו הנפק שילא כבר בב"ד והעידו עדים על חתימת ידן וכותבין הדיינין בו שטרא דנן נפק קדמנא ואסהידו פלוני ופלוני על חתימת ידייהו ואשרנוהו וקיימנוהו כדחזי: כולי עלמא ל"פ דיחלוקו. דכי אמרינן דיתקיים השטר בחותמיו לא למגבי מלוה כולו קאמר אלא למגבי פלגיה ופלוגתייהו כשאינו מקוים רבי סבר אף על פי שהלוה מודה ליה שכתב שטר זה ולוה לו מעות צריך המלוה לקיימו בחותמיו ואפילו השטר בידו נאמן הלוה לומר פרעתיך דכל זמן שאינו מקוים מאן קמשוי ליה שטרא לוה שמודה לו שכתבו הא אמר דפריע אבל משהשטר מוחזק על פי עדיו אין הלוה נאמן לומר פרעתי הלכך זה שניהם מוחזקים אי מקיים ליה מלוה בעדות ומשוי ליה שטר מעליא אין הלוה נאמן באמירתו אלא על ידי חזקה זה שאדוק בו והרי הוא כשאר מציאה ופליג: ואי לא לא פליג. שאפילו כולו ביד המלוה נאמן הלוה לומר פרעתי: מאי

תוספות

ולא עשירי ספק. אין להקשות איצטריך קרא למעוטי ספיקא *כדפריך במסכת חולין (דף כב: ד"ה איצטריך):

מפריש עליהן עשרה שיין. תימה דבפ"ק דבכורות (דף יא.* ושם) אמרי' דשה אחד פוטר כמה פטרי חמורים ומה צריך עשרה שיים ותו מאי קא משמע לן מתני' היא הספיקות נכנסים לדיר להתעשר ותו כיון דאמר מעשרן מה צריך להשמיענו דהן שלו פשיטא כיון דמעשרן דהן שלו דאילו היו של כהן לא היה מעשרן דהוו להו כלקוח דתנן (שם דף נה:) הלקוח והניתן לו במתנה פטור ואי קמ"ל דאע"ג דמעשרן עדיין הם שלו פשיטא דמעשר בהמה של בעלים הוא:

מחוי ר' אבהו והשאר בשבועה. [א] נראה דלא גרסי' והשאר דאף במה שידו מגעת ישבע כיון דנתקנה השבועה שלא יהא אדם הולך ותוקף מטעם זה ישבע אף במה שהוא תופס ומכל מקום שפיר מוכח בסמוך דבקנין מאי דתפיס כמאן דפסיק דמי כיון דהכא לאחר שבועה נוטל כל מה שהוא תופס אפילו יותר ממחצה והשבועה היא בשביל הטענה ומפני התקנה:

אם יכול לנתקו. נראה דאם היתה ידה פתוחה בשעת שנתן גט לידה ונשארה המשיחה בידו וקפלה ידה בחוזק שאם מושך המשיחה לא יוכל להביאו אצלו שאינה מגורשת שהרי כשנתן בידה קודם שקפלה ידה היה יכול להביאו אצלו והקפילה לא עשה הוא אלא היא והוה כטלי גיטך מעל גבי קרקע דאינה מגורשת דלא קרינן ביה ונתן בידה והכא דקאמר אם אינו יכול להביאו אצלו דמגורשת כגון שהיתה ידה קפוצה והוא תחב בידה כל כך בחוזק שאם ימשוך המשיחה לא יביא הגט אצלו ור"ת (נמי) פירש אם הגט כבד כל כך שאם רוצה למשוך הגט אליו תנתק המשיחה מגורשת ומיירי בידה פתוחה ולא קפלה ולא עשתה שום דבר: (ר"מ מ"ז)

מאי

מסורת הש"ס

[בכורות נח:] | שם יא. | ב"ק סח: סט.ע. קדושין נב. | גיטין עח: | לקמן ח. | [לקמן קז.] | ב"ב קע. | [שלי וכן איתא בכרי"ף והרא"ש וברש"י שאגל כאלפסי איתא שלך היה ופרעתיו לך] | ב"ב קע. ודף קנד. כתובות יט. שבת עח: [לקמן עב:]

עין משפט נר מצוה

[נ"ל כלפרישית]

[ועי' בתוס' שם ד: ד"ה ופודה וע"ע היטב תוס' יא. ד"ה שהיו]

מא א מיי' פי"ב מהל' בכורים הלכה כג סמג עשין קמו:

מב ב מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' כד סמג עשין קלב טוש"ע ח"מ סי' שנד סעיף ו וטוש"ע י"ד סי' רנח סעיף ו:

מג ג מיי' שם הל' כג סמג שם טוש"ע י"ד שם [רב אלפס כאן ובב"ק פ"ד דף כ.]

מד ד ה ו מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ט י סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף ג:

מה ז מיי' פ"ה מהלכות מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלה סעיף ד:

מו ח מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' טז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלח סעיף ב:

מז ט י מיי' פ"ט מהל' טוען ונטען הל' י סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף ג:

מח כ מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' יד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף טו:

מט ל מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' סב סעיף א:

רבינו חננאל

ראשון ראשון נפטר. ובהדיא בבכורות פרק אחרון אמר רבא מנין הראוי פוטר. מאי הוי עלה דמסותא ת"ש מהא דאמר רב [נחמן] כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינין הקדישו אינו קדוש. הא יכול להוציאו אע"פ שלא הוציאו קדוש. ומקשי' עלה והאמר ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלי' שניהן אינן יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו. וקי"ל דלא מקשינן לא ממשנה ולא מברייתא ולא ממימרא אלא אם היא הלכה. ועוד לא דחאוה להא דר' יוחנן אלא פירקו על דבריו ואמר מי סברת מסותא מטלטלא היא וקשיא עליה הא דר' יוחנן לא כי קאמר רב [נחמן] כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינין וכו' האי ממון קרקע הוא וכיוצא בו האי מסותא מקרקעא הוא דקי"ל קרקע אינה נגזלת ולעולם ברשותיה דמרא קיימא הלכך אם יכול להוציאה בדיינין ברשותיה קיימא ושפיר קא מקדיש. האי דקתני שנים אדוקין בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשוה ובשבועה אוקימנא בשאדוקין בטלית עצמו ומתני' דקתני חולקין הטלית שני חצאין ונוטל כל אחד חציה בשאדוקין בנימין שבקצותיה והן הנקראים ברכשתא. ופשוטה היא. דייק רב (אשי) [משרשיא] מינה מדקתני זה נוטל עד מקום שידו מגעת ש"מ דהאי סודרא כיון דתפס ביה ג' אצבעות על ג' אצבעות הרי הוא קנין לתופסן ואע"ג דלא פסיק כמאן דפסיק דמי ולא אמרי' עד דמשיך ליה כוליה לא קני ליה אלא אע"ג דלא משיך ליה לכוליה קני להההוא דתפס וכן הלכה. אמר רבא אם היתה טלית מוזהבת והזהב קרוב לגבי חד ברחבה של טלית ואם יחלקוה לרחבה לשני חצאין יבא הזהב בחלקו של אחד יכול האחד לומר זה שבינינו לאורכה נחלקה כדי שנחלק בטלית ובזהב והדין עמו: ת"ר שנים אדוקין בשטר כו' אסיק' בשטר מקוים דברי הכל יחלוקו. ושאינו מקוים ומלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתיו ולוה אמר שלך היה ופרעתיך ונתתי לך [וממני נפל] אם נתקיים בחותמיו יחלוקו דברי ר' דרבי קסבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וקי"ל כרבי. רשב"ג אומר אע"פ שאין יכול לקיימו

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מחוי נראה כו'. נ"ב והרמב"ם לא כתב כן אלא ע"י גלגול אבל הרא"ש הוכיח כדברי תוס' ע"ש:

גליון הש"ס

גמ' במסותא מקרקעי. קשה לי הא עיקר החילוק בין מטלטלי למקרקעי דמטלטלין נגזלין וקם ליה ברשותיה דגזלן מקרי איתו ברשותו דהנגזל אבל קרקע אינה נגזלת ולא קם ברשותיה דגזלן. א"כ במטלטלין וגזל גלא קנין דלא קם ברשותיה דהנגזל ואינו חייב באחריותו וכדאיתא בב"ק עט ע"א במתני' הוי כקרקע דמוקי ברשותיה דהנגזל. וא"כ הכא במסותא דהגזילה במה דלאמר דידי הוא וליכא קנין יכול להקדישו וצ"ע: שם התם כריתות בעינן. עיין כתובות נ ע"ב תוס' ד"ה ואי וצ"ע: רש"י ד"ה דכמאן וכו' דכלי בעינן. עיין לקמן מז ע"א ובתוס' ד"ה לאפוקי:

מאי שנא ליד דיין אמר רבא הכי קאמר *ואחר שמצא שטר שנפל ליד דיין והיכי דמי (א) דכתב ביה הנפק לא יוציאו עולמית ולא מיבעיא לא כתב ביה הנפק דאיכא למימר כתב ללות ולא לוה אלא אפי' כתב ביה הנפק דמקוים לא יחזיר דחיישינן לפירעון ורבי יוסי אומר הרי הוא בחזקתו ולא חיישינן לפירעון ולא חייש ר' יוסי לפירעון והתניא מצא שטר כתובה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה [ב]לא יחזיר לא לזה ולא *לזה רבי יוסי אומר עודה תחת בעלה יחזיר לאשה נתארמלה או נתגרשה לא יחזיר לא לזה ולא לזה איפוך נפל ליד דיין לא יוציאו עולמית דברי רבי יוסי וחכ"א הרי הוא בחזקתו אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן שטר כתובה כולה רבי יוסי וחסורי מחסרא והכי קתני אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה בד"א שנתארמלה או שנתגרשה אבל עודה תחת בעלה יחזיר לאשה (ב) שר"י אומר עודה תחת בעלה יחזיר לאשה נתארמלה או שנתגרשה לא יחזיר לא לזה ולא לזה רב פפא אמר לעולם לא תיפוך רבי יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו נתארמלה או נתגרשה נמי לא חיישינן לפירעון לדידכו אודו לי מיהת בעודה תחת בעלה דיחזיר לאשה דלאו בת פירעון היא ואמרו ליה רבנן אימור צררי אתפסה רבינא אמר לעולם איפוך קמייתא וטעמא דרבנן הכא משום דחיישינן לשתי כתובות ורבי יוסי לשתי כתובות לא חייש אמר רבי אלעזר* מחלוקת בששניהם אדוקים בטופס ושניהם בתורף [ג]אבל אחד אדוק בטופס ואחד אדוק בתורף זה נוטל טופס וזה נוטל תורף ור' יוחנן אמר לעולם חולקין ואפילו אחד אדוק בטופס ואחד אדוק בתורף והתניא זה נוטל עד מקום שידו מגעת לא צריכא דקאי תורף בי מצעי אי הכי מאי למימרא לא צריכא דמקרב לגבי דחד *מהו דתימא א"ל פלוג הכי קמ"ל דא"ל מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי א"ל רב אחא מדפתי לרבינא לרבי אלעזר דאמר זה נוטל טופס וזה נוטל תורף למה ליה *וכי לצור ע"פ צלוחיתו הוא צריך א"ל [ד]לדמי דאמר הכי שטרא דאית ביה זמן כמה שוי ודלית ביה זמן כמה שוי בשטרא דאית ביה זמן גבי ממשעבדי ואידך לא גבי ממשעבדי יהיב ליה היאך דביני ביני ויחלוקו נמי דאמרן לדמי דאי לא תימא הכי שנים אוחזין בטלית הכי נמי דפלגי הא אפסדוה הא לא קשיא

דחזיא

רש"י

מאי שנא ליד דיין. מאיש אחר: הכי קאמר ואחר. שאינו לא לוה ולא מלוה: שמצא שטר שנפל. כבר ליד הדיין ומאי ניהו הך נפילה דכתיב ביה הנפק: לא יוציאוהו מידו. לא לוה ולא מלוה עד שיבא אליהו או עדים שראו מיד מי נפל: לפירעון. שמא אמת טוען הלוה שפרעו: ורבי יוסי לא חייש לפירעון. דמאן דמהדרי ליה שטר פרוע לאלתר זהיר ביה לקורעו ולא משהי ליה: שהבעל מודה. שלא נתן לה כתובתה: אין הבעל מודה. שאמר פרעתי ומידי נפל: עודה תחת בעלה. שלא גרשה: יחזיר לאשה. דלא עביד איניש ליתן כתובה קודם גירושין: צררי אתפסה. מעות צרורות או כספים מסר לה ליחוד כתובתה כשנשאה או לאחר מכאן שלא יטריחוה יורשים אם תתאלמן: לעולם איפוך קמייתא. ודקשיא לך דרבנן אדרבנן לא תיקשי דטעמייהו דרבנן בכתובה לאו משום דחיישינן לפירעון דמאן דפרע ואהדר ליה שטרא לאלתר קרע ליה אלא משום דחיישינן לשתי כתובות שמא חזר וכתב לה כתובה אחרת שניה לאחר שנפלה זאת מידה ואין הבעל מודה דקתני לאו באומר פרעתי אלא באומר אל תחזרו לה שיש בידה אחרת ותוציא על יורשי שטר אחר שטר: מחלוקת. האי יחלוקו דקאמר ר"ש [נ"ב] דמשמע חולקין בשוה כך שמעתי משום ר' יצחק ב"ר מנחם ונראה בעיני: ששניהם אדוקים בתורף. כלומר או שניהם אדוקין בתורף ותורף גילוי של שטר מקום הלוה והמלוה והמעות והזמן טופס שאר כל לשון השטר: זה נוטל כו'. דמאי דתפיס דידיה הוא כדקתני לעיל זה נוטל עד מקום שידו מגעת כו' ולקמן מפרש למאי מיבעי ליה: ואפי' אחד אדוק כו'. בתמיה: והא תניא עד מקום שידו מגעת. שלו: דקאי תורף בי מלעי. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: לדמי. מעלין בדמים כמה תורף יפה מן הטופס: שטרא דאית ביה זמן כמה שוה. דתורף עדיף מטופס דאית ביה מקום הזמן דאילו שם המלוה והלוה והמעות כתובין אף בטופס שצריך לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה והוא עיקר כדתנן (ב"ב דף קסה:) כתוב בו [מלמעלה מנה ומלמטה מאתים] מלמעלה מאתים ומלמטה מנה הכל הולך אחר התחתון אבל זמן לא מיהדר ואי משום חתימת עדים דהוא תחת הטופס הא אית ליה לרשב"ג מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו והאי מודה שכתבו הוא:

דחזיא

תוספות

מאי שנא ליד דיין. לספרים דגרסי בשניא והיכי דמי כגון דכתוב ביה הנפק השתא לא ידע דנפל ליד דיין דהיינו הנפק אלא סבור דהיינו שהדיין מצאו ולכך בעי מאי שנא דיין מאיש אחר ולספרים דלא גרסי בתר הכי והיכי דמי כגון דכתוב ביה הנפק ידע שפיר השתא דנפל ליד דיין היינו שכתוב בו הנפק ומיבעיא ליה מאי שנא כתוב בו הנפק דלא יוציאו לעולם הלא אם אין כתוב בו הנפק נראה דכ"ש הוא שלא יוציאו עולמית דאיכא למימר שמא כתב ללות ולא לוה ומשני דלא מיבעיא קאמר:

בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה. דלא חיישינן לקנוניא וליכא למיחש לשמא כתב בניסן ולא נשא עד תשרי *דמנה ומאתים משתעבדי מן האירוסין אף בלא כתובה דאירוסין קלא אית להו ולקודם אירוסין ליכא למיחש דכתב לה ותוספת נמי לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו א"ש ור' אסי יעמיד כשהקנה לה:

דחיישינן לשתי כתובות. ובלאו איפוך לא מצי לאוקמא דרבי יוסי חייש לשתי כתובות דא"כ עודה תחת בעלה אמאי יחזיר לאשה כשאין הבעל מודה:

מחלוקת. פרש"י דהיינו יחלוקו דקאמר רשב"ג והדין עמו שלא רצה לפרש פלוגתא דרבי ורשב"ג משום דהיכי קאמר אבל אחד אדוק בטופס כו' משמע דהתם לא פליגי וזה אינו דגם שם אם אינו מקוים לא שקיל נרבי מידי:

דאית ביה זמן כמה שוה. פרש"י דמעות ולוה ומלוה לא שיימינן דכתיבי נמי בשיטה אחרונה בטופס והוא עיקר דתנן (ב"ב דף קסה:) כתוב [בו] מלמעלה מנה כו' ותימה הא אין למידין משיטה אחרונה ולכך עושין חזרת השטר ומתני' דכתוב למעלה מנה לא מיירי בשיטה אחרונה וגם פי' דבעדים לא שיימינן דרשב"ג אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ופירושו תימה דאם חשב אותו שאינו תופס עדים כאילו יש לו שטר בלא עדים א"כ לרשב"ג נמי לא א"ש דנהי דסבר דאין צריך לקיימו מ"מ כשאין כלל עדי חתימה פסול ועוד כמה עדיף תורף מטופס כך השטר פסול בלא טופס כמו בלא תורף דאם נמחק אפי' שיטה אחת מן השטר הוא פסול אלא ודאי יש לומר דכמה שהשטר נפסל אין שמין דכך שוה כשתופס שיטה אחת מן הטופס כמו תופס לוה ומלוה ומעות ועדים והשטר אינו כשר בלא זה כמו בלא זה אבל זמן שהשטר כשר בלא זמנו שמין כמה שוה ובירושלמי איכא א"ר אלעזר הכל הולך אחר מי שתפוס עדים ופליג אגמ' שלנו דמזכיר זמן וסובר דעדי מסירה כרתי והשטר כשר בלא עדי חתימה ושמין כמה שוה שאין צריך לחזור אחר עדי מסירה ולית ליה ההוא לישנא דג"פ (ב"ב דף קעי) דסבר רשב"ג עדי חתימה כרתי:

ויחלוקו נמי לדמי. ואין חולקין את החוב כמו שכתוב בשטר אלא כמו ששוה לו למכור מזה יפרע החצי דאי לא תימא הכי אלא חצי החוב ממש גבי טלית מי חולקין ממש הא אפסדוה ולא גרסי' לא דפסקינן לשטרא דא"כ מה מביא מטלית אדרבה בטלית אם יחתכו לשנים אין פסידא כל כך ואם יחתוך השטר לא ישוה לכלום ועוד דפשיטא הוא דלא יחלוקו השטר לשנים דאוקימנא לעיל פלוגתא דרבי ורבי שמעון בן גמליאל במודה בשטר שכתבו אלא כדפרישית:

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף ו וסעיף ז:

נא ב מיי' שם הל' יג ואף אם שניהם מודים דחיישינן לקנוניא וע"ש כמ"מ:

נב ג ד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף טו:

רבינו חננאל

לקיימו יחלוקו דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ואין הלכה כמותו. אדם שמצא שטר שכתוב בו קיום ב"ד לא יוציאו עולמית חיישינן שמא פרוע הוא דברי*) ר' יוסי וחכ"א הרי [הוא] בחזקתו וכ"ש המוצא שטר שאין בו קיום שלא יוציאו עולמית דחיישינן שמא כתב ללות ולא לוה: אמר ר"א מחלוקת בשניהן אדוקין בתופס ובתורף וכו' ור' יוחנן אמר לעולם חולקין והאי דקאי תורף בינייהו ואע"ג דמקרב לגבי דחד לא חיישינן אלא חולקים. פי' תורף כדתנן בפרק כל גט שנכתב שלא לשם אשה כו' הכותב תופסי גיטין צריך שיניח מקום שם האיש והאשה ומקום הזמן שטרי מלוה צריך שיניח מקום המלוה ומקום הלוה ומקום המעות ומקום הזמן זהו תורף והשאר תופס וזה שאמרו חולקין בשטר לא שיחתכוהו כי זה הפסד הוא אלא דמיו חולקין ושקלינן וטרינן בה טובא ואסיקנא הכי מהא דתנן היו רוכבין על גבי בהמה או א' רוכב וא' מנהיג וכו' עד ויחלוקו הכי נמי דפלגי לה ממש בשלמא בהמה טהורה חזיא לבישרא אלא בהמה טמא' אפסדוה אלא לדמי וכן הלכה. ואם היו שנים אדוקין בשטר זה בתורף וזה בתופס **). בשלמא שם המלוה והלוה והמעות יתכן לעמוד בהן עכשיו ואחר כך אם אבד השטר אין חוששין לו אלא הזמן שרוצה להיות בידו לטרוף ממשעבדי שמין כמה שוה שטר שיש בו זמן ויש לו לגבות ממשעבדי דבאין ללוה נכסים בני חורין ויש בו זמן טריף ממשעבדי ואם אין בו זמן אבד ממונו ומה שעולה בה השומא שקיל מי שהתורף בידו וכן הדין. ור' יוחנן לא חלק אלא בזמן שהתורף באמצע אבל בזמן שזה תופס בתורף וזה בתופס לא חלק שדמי כל השטר למי שבידו התורף והדין כאשר פירשנו ולדברי הכל כל דבר שאם יחלק יפסד שמין אותו בדמים וחולקין בדמים כדתנן בפ' השותפין אין חולקין את החצר עד שיהא בה כדי לזה וכדי לזה וכו' ואסיק התם בגמ' ת"ש זה הכלל כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין אותו ואם לאו מעלין אותו בדמים. ר' יוסי אומר הרי הוא בחזקתו. ומקשי' וכי ר' יוסי לא חייש לפירעון והתניא מצא כתובת אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ור' יוסי [אומר] עודה תחת בעלה יחזיר לאשה נתארמלה או נתגרשה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ופריק רבינא דהוא בתרא אפוך ואימא הכי נפל ליד הדיין כגון שכתוב בו ב"ד לא יוציאו עולמית דברי ר' יוסי וחכ"א הרי הוא בחזקתו וטעמא דרבנן התם דאמרו לא יחזיר לא לזה ולא לזה לאו משום דחיישי לפירעון אלא משום דחיישי לשתי כתובות. ור' יוסי לשתי כתובות לא חייש.

כיון

מסורת הש"ס

[נ"ל לזו]

[עי' בתוס' חגיגה ו: ד"ס שאין לסס]

[לקמן קז.]

[לקמן יג. ב"ק מט: ב"ב טו:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' והיכי דמי כגון דכתב ביה הנפק: (ב) שם יחזיר לאשה דברי ר' יוסי שר"י אומר:

גליון הש"ס

תוס' ד"ס בזמן וכו' דמנה ומאתים משתעבדי. עי' לקמן יז ע"א תד"ס סטוען:

*) בגמ' איתא להיפך ואולי דרבינו העתיק כאן כפי המסקנא לקמן בסמוך. **) נראה דצ"ל זה נוטל טופס וזה נוטל תורף ומסקינן דנ"מ משום הזמן דבשלמא וכו'.

דחזיא לקטנים והא דאמר רבא *אם היתה טלית מוזהבת חולקין ה"נ דפלגי לה הא אפסדוה הא לא קשיא דחזיא לבני מלכים והא דתנן *היו שנים רוכבין על גבי בהמה וכו' הכי נמי דפלגי לה הא אפסדוה בשלמא טהורה חזיא לבשר אלא טמאה הא אפסדוה *אלא לדמי הכא נמי לדמי אמר רמי בר חמא זאת אומרת *המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דאי סלקא דעתך לא קנה חבירו תיעשה זו כמי שמונחת על גבי קרקע וזו כמי שמונחת על גבי קרקע ולא יקנה לא זה ולא זה אלא לאו ש"מ המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו °אמר רבא לעולם אימא לך המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו והכא היינו טעמא *מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה תדע שאילו אמר לשלוחו צא וגנוב לי וגנב פטור *ושותפין שגנבו חייבין מאי טעמא לאו משום דאמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ש"מ אמר רבא השתא דאמרת (א) אמרינן מגו חרש ופקח שהגביהו מציאה מתוך שקנה חרש קנה פקח בשלמא חרש קנה דקא מגבה ליה בן דעת אלא פקח במאי קנה אלא אימא חרש קנה פקח לא קנה ומאי מגו דשני חרשין בעלמא קנו האי נמי קני *האי מאי אם תמצא לומר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו הני מילי היכא דקא מגבה ליה אדעתא דחבריה האי אדעתא דידיה קא מגבה ליה איהו לא קני לאחריני מקני אלא אימא מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש וכי תימא מאי שנא משני חרשין דעלמא התם תקינו להו רבנן דלא *אתי לאנצויי הכא מימר אמר פקח לא קני אנא אקני אמר ליה רב אחא בריה דרב אדא לרב אשי דיוקיה דרמי בר חמא מהיכא אי נימא מרישא שנים אוחזין בטלית התם האי קאמר כולה שלי ואנא אגבהתה כולה והאי אמר כולה שלי ואנא אגבהתה כולה אלא מהא דקתני זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי הא תו למה לי אלא ממשנה יתירה שמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והא אוקימנא *רישא במציאה וסיפא במקח וממכר אלא מסיפא זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי הא תו למה לי אלא ממשנה יתירה שמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וממאי דבמציאה דלמא במקח וממכר וכי תימא אי במקח וממכר מאי למימרא איצטריך סלקא דעתך אמינא האי דקאמר חציה שלי להוי כמשיב אבידה וליפטר קמשמע לן דהאי *איערומי קא מערים סבר אי אמינא כולה שלי בעינא אשתבועי אימא הכי דאהוי כמשיב אבידה ואיפטר אלא מהא היו שנים רוכבין על גבי בהמה הא תו למה לי אלא ממשנה יתירה שמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ודלמא הא קמשמע לן דרוכב נמי קני אלא מסיפא בזמן שהן מודין או שיש להן עדים חולקין בלא שבועה במאי אי במקח וממכר צריכא למימר אלא לאו במציאה ושמע מינה המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ורבא אמר לך מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה: היו שנים רוכבין: אמר רב יוסף אמר לי רב יהודה

שמעית

רש"י

דחזיא לבני מלכים. לבנים קטנים: זאת אומרת. מתני' דקתני שנים שהגביהו מציאה קנאוה ויחלוקו וכשמגביה מגביה לדעת שיקנה בה חבירו חציה ש"מ המגביה מציאה כו' ולקמיה פריך דיוקא דרמי בר חמא מהיכא מאיזו בבא ממשנתנו הוא למד כן: ולא יקנה לא זה ולא זה. וכל הרוצה יחטפנה מידם: לעולם אימא לך לא קנה חבירו. היכא דמגביה לא נתכוין לקנות בה כלום וטעמא אמר לקמן (דף י.) דהוי תופס לבעל חוב במקום כו': והכא. דקתני במתני' שנים שהגביהו מציאה קנו מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה: תדע. דאפי' אמר לא קנה חבירו היכא דהגביה כולה לדעת חבירו הכא דהגביה לעצמו ולחבירו קני משום מגו: פטור. המשלח פטור מלשלם כפל דקי"ל אין שליח לדבר עבירה להתחייב שולחו אלא שליח דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין: ואילו שותפין שגנבו. והאחד הוציאה מרשות בעלים לדעתו ולדעת חבירו אמרינן בבבא קמא (דף עח:) דחייבין: השתא דאמרת מגו. דזכי לנפשיה כו' חרש ופקח שהגביהו מציאה קנאוה אע"פ שהגבהה של חרש אינה הגבהה לקנות אלא מפני דרכי שלום כדתנן (גיטין דף נט:) חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום אפילו הכי אמר מגו דזכי לנפשיה כו': בשלמא חרש קני דקא מגבה לה בן דעת. לראשה השני לצורך שניהם וראשו של צד חרש לגבי חרש מיהא הויא הגבהה כדתקון ליה מפני דרכי שלום אלא פקח במאי קני לגבי פקח הוי ראשה שהגביה החרש כמונח על גבי קרקע דהגבהה דחרש לא קניא אלא מדרכי שלום בעלמא: ומאי מגו. איכא למימר הכא דקאמר השתא דאמרת מגו אמרינן מגו וחרש אמאי קני הא לא זכי פקח לנפשיה דנימא דזכי נמי לחבריה ולא הויא הגבהה דפקח הגבהה: אם תמצא לומר. כלומר אפי' אם תמצא לומר המגביה מציאה לחבירו כו': הכא אדעתא דידיה קא מגבה ליה. האי פיקח: דלא ליתי לאינצויי. עם החוטפים מהם: מהיכא. מאיזו בבא ממשנתנו קא דייק לומר זאת אומרת: הא קאמר כולה שלי ואנא אגבהתיה. והילך נאמר לא יקנה לא זה ולא זה ויבא אחר ויטלנה והלא כל אחד טוען אני הגבהתיה ואין כאן מגביה מציאה לחבירו ומה יש לו להשיב בשלמא האי שכנגדו המוחזק בה כמוהו אמר לא הגבהת אתה כי אם אני אבל אחר מן השוק מה יטעון: ממשנה יתירה. אמרינן דהמגביה מציאה כו' ומשום הכי אמרינן יחלוקו דאמרינן שניהם הגביהוה והוה ליה כל אחד מגביה מציאה לו ולחבירו וקני דאי משום דלא ידעינן הי מינייהו משקר והוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין בשבועה משום שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף כדאמרי' לעיל (דף ג.) הא שמענא ליה מרישא: דלהוי כמשיב אבידה. מדהוה מצי למימר כולה שלי ואמר חציה שלי: וליפטר. משבועה: ממשנה יתירה כו'. כדפרישית: דרכוב קני. ואע"ג דלא משיכה היא שאינה זזה ממקומה שאין מנהיגה ברגליו: צריכא למימר. דהיכא דלקוחה בין שניהם שיחלקו בלא שבועה: אלא לאו במציאה. ואיצטריך לאשמועינן שאין אחר יכול לחוטפה דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו: ורבא אמר לך. בעלמא היכא דלא נתכוין המגביה לזכות בה לא קנה חבירו ומשנה יתירה דמתני' אשמועינן המגביה מציאה לו ולחבירו קנה אף חבירו דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה:

שמעית

תוספות

דחזיא לקטנים. ופריך דטלית מוזהבת לא עבדי לקטנים ול"ג דחזיא לתרווייהו דא"כ מאי פריך מטלית מוזהבת:

ושותפין שגנבו. פי' בקונטרס שהוציא לדעתו ולדעת חבירו כדאיתא בב"ק (דף עח:) ואין נראה דהתם בטביחה איירי וטביחה אפי' אמר לא וטבח לי חייב דדרשינן (שם דף עא.) תחת לרבות השליח אלא שותפין שגנבו שהגביהו שניהם:

ומאי מגו מגו דשני חרשין. תימה מנלן דלמא תרי מגו לא אמרי' דב' חרשין דקנו היינו מטעם מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה:

אלא מסיפא זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי. אית דל"ג הכא הא תו למה לי דממשנה גופה קא דייק דקאמר חציה שלי והיינו שהגביה עם חבירו ולפי דבריו לא יטול כלום אלא ודאי מגביה מציאה לחבירו זכה ופריך ממאי דבמציאה דלמא במקח וממכר והוא הדין דהוה מצי למדחי דהא דאמר חציה שלי כגון דאמר תפסתיה חציה בידי או הגבהתיה כולה לקנות חציה אבל עדיין היה מדקדק מיתורא דמתני' לכך דחי ליה דאפי' מיתורא אינו יכול לדקדק ולספרים דגרסי הא תו למה לי י"ל דמשום דמגופא דמתני' לא מצי למידק כדפרישית אדקשה אמאי קאמר דלמא במקח וממכר אפילו מיירי במציאה מצי לדחויי כדדחי וי"ל בדוחק ממאי דבמציאה דלהכי לא מוקמת במקח וממכר משום דלא מסכחת חידוש אלא במגביה מציאה לחבירו כי נמי איירי במקח וממכר יש חידוש דלא נימא משיב אבידה הוא וה"ה אם מיירי במציאה לא יוכל להוכיח כלום:

מנהיג

נג א מיי' פ"ט מהלכות טוען ונטען הל' י סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף ד:
נד ב מיי' פי"ז מהלכות אבידה הל' ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסט סעיף א:
נה ג מיי' פ"ב מהל' גניבה הל' יד סמג עשין עא טוח"מ סי' שנ:
נו ד ה מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' ד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסט סעיף ד:

רבינו חננאל

כיון שהעמיד רב פפא משנתנו דקתני יחלוקו בתפסי לה בכרכשתא דקדק רמי בר חמא ואמר זאת אומרת המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. רבא אמר לעולם לא קנה ומתני' היינו טעמא מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. תדע דאילו האומר לחבירו צא וגנוב לי פטור המשלח דקי"ל אין שליח לדבר עבירה ואילו שותפין שגנבו חייבין ושקלי' וטרי' בה ואסיקנא דוקיא דרמי בר חמא מסיפא דמתני' בזמן שהן מודין או שיש להן עדים כי שניהם ביחד מצאוה ושניהן אגב' אגבהוה בכרכשתא חולקין בלא שבועה ש"מ המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דהא תרוייהו מסייעי להדדי בעידנא דמגבהי לה. ורבא אמר לך שאני הכא מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. וקי"ל כרמי בר חמא והוא דאמר ליה זכי לי דהא ר' יוחנן קאי כוותיה ואמר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ואם יקשה לך הא דתנן היה רוכב על גבי בהמה וכו' התם באומר תנה לי ולא אמר זכה לי. היו שניהם רוכבין על גבי בהמה וכו'.

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא לעולם. עיין לקמן דף י ע"א תוס' ד"ה איתיביה ובנדרים דף ל"ד ע"ב בר"ן ד"ה אמר רבא:

מסורת הש"ס

[לעיל ג.] [לעיל ג.] [לקמן י.] [לקמן ט: נדרים סח:] [שבת נג: ע"ש ב"ק עח:] [לקמן ט.] [נ"ל ליתי] [לעיל ג.] [לעיל ד:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' השתא דאמרי' מגו:

שמעית מיניה דמר שמואל תרתי °רכוב ומנהיג חד קני וחד לא קני ולא ידענא הי מינייהו היכי דמי אילימא רכוב לחודיה ומנהיג לחודיה מנהיג לחודיה מי איכא מאן דאמר לא קני אלא אי איכא למימר דלא קני רכוב הוא דאיכא למימר אלא רכוב במקום מנהיג איבעיא ליה מאי רכוב עדיף דהא תפיס בה או דלמא מנהיג עדיף דאזלא מחמתיה אמר רב יוסף אמר לי רב יהודה נחזי אנן *דתנן *המנהיג סופג את הארבעים והיושב בקרון סופג את הארבעים ר"מ פוטר *את היושב בקרון ומדאפיך שמואל ותני וחכמים פוטרין את היושב בקרון שמע מינה רכוב לחודיה לא קני וכל שכן רכוב במקום מנהיג אמר ליה אביי לרב יוסף הא זמנין סגיאין אמרת לן נחזי אנן ולא אמרת לן משמיה דרב יהודה א"ל אברא ודכרנן נמי דאמרי ליה היכי פשיט מר רכוב מיושב יושב לא תפיס במוסירה רכוב תפיס במוסירה ואמר לי רב ושמואל דאמרי תרוייהו °מוסירה לא קני איכא דאמרי א"ל אביי לרב יוסף היכי פשיט מר רכוב מיושב יושב לא תפיס במוסירה רכוב תפיס במוסירה א"ל הכי תנא אידי מוסירה לא קני אתמר נמי אמר רבי חלבו אמר רב הונא *מוסירה מחבירו קנה °במציאה ובנכסי הגר לא קני מאי לשון מוסירה אמר רבא אידי אסברא לי כאדם המוסר דבר לחבירו בשלמא מחבירו קני דקא מסר ליה חבריה אלא במציאה ובנכסי הגר מאן קא מסר ליה דליקני מיתיבי *היו שנים רוכבין על גבי בהמה וכו' מני אילימא רבי מאיר השתא יושב קני רכוב מיבעי אלא לאו רבנן ושמע מינה °רכוב קני הכא במאי עסקינן במנהיג ברגליו אי הכי היינו מנהיג תרי גווני מנהיג מהו דתימא רכוב עדיף דהא מנהיג ותפיס בה קמ"ל ת"ש °שנים שהיו מושכין בגמל ומנהיגין בחמור או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג
במדה

רש"י

שמעית מיניה דמר שמואל תרתי. שמעתי ממנו שני דברים דין רכוב ודין מנהיג באחד אמר לי קני ובאחד אמר לי לא קני ולא ידענא כו': אי נימא רכוב לחודיה. שאין אחר מנהיג עמו ובא אחד מן השוק וחוטפו ממנו בפניו ומושכה לקנותה וכן מנהיג. ואין רכוב עמו ובא אחד וחוטפו ממנו בפניו לקנותה וקאמר שמואל באחד מינייהו דלא קני ומאן דחטף שפיר חטף ומבעיא ליה לרב יהודה בהי מינייהו: מנהיג לחודיה מי איכא למאן דאמר דלא קני. הא משיכה היא זו ובהמה נקנית במשיכה ומאי תיבעי ליה לרב יהודה אי ודאי אמר שמואל באחד מינייהו דלא קני ברכוב הוא דקאמר דקסבר משיכה בעינן שתעקור יד ורגל כדאמרינן בקדושין (דף כב:): אלא רכוב במקום מנהיג. שניהם באים לפניו זה רכוב וזה מנהיג זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי אמר שמואל חד קני ומבעיא ליה לרב יהודה היכא דאיתנהו לתרוייהו הי עדיף רכוב עדיף דהא תפיס בה וכי אמרינן משיכה קני היכא דליכא רכוב אבל במקום רכוב לא: או דלמא מנהיג עדיף דקאזלא מחמתיה. והיא הגדולה בקנין: למאן אי לר"מ כו' עד לרבנן לא גרס: נחזי אנן. אית לן למפשט משמעתא דמר שמואל בהי מינייהו אמר: המנהיג. בשור וחמור: פוטר. קסבר לאו מידי עביד: ומדאפיך שמואל כו'. ש"מ סבירא לשמואל רכוב לאו מידי מעשה עביד ומשום דיחיד ורבים הלכה כרבים אפכה למתני' לאוקמה פטורא כרבנן: הכי גרסינן שמע מינה ס"ל לשמואל רכוב לחודיה לא קני ולא גרס לרבנן: והא זמנין סגיאין אמרת. להא שמעתין נחזי אנן: ולא אמרת לן. אלא משמך למפשט ספיקו דרב יהודה: אברא. אמת הוא אמר לי נחזי אנן וזכור אני שאמרתי לו היכי תפשוט מר רכוב מיושב בקרון: מוסירה. קבישטר"א: מוסירה אינה קונה. במציאה עד שיוליכנה ותעקור יד ורגל ואע"ג דבמכירה קני כדתנן (קדושין דף כה:) בהמה גסה נקנית במסירה לגבי מציאה לא קני כדאמרינן טעמא לקמן במתניתין: איכא דאמרי. רב יוסף משמיה דנפשיה קאמר נחזי אנן וא"ל אביי היכי תפשוט רכוב כו': אידי. שם חכם: מחבירו. מקח וממכר: בנכסי הגר. שמת ואין לו יורשין וכל הקודם בנכסיו זכה בהן: ומהו לשון מוסירה. שמוסרין אותו בו ללוקח: אי נימא ר"מ. דאמר היושב בקרון סופג את הארבעים ומתני' יחידאה היא ולית הלכתא כוותיה: השתא לר"מ יושב קני. דקאמר היושב בקרון סופג את הארבעים: רכוב מיבעיא. ולמה לי לאשמועינן בתרתי: אלא לאו רבנן. ואשמועינן דביושב הוא דפטור אבל רכוב לא ותיובתא לרב יהודה דפשט רוכב מיושב: במנהיג ברגליו. דקנייה במשיכה שבועט בה ברגליו והולכת מחמתו כדרך רוכבי סוסים: היינו מנהיג. והו"ל למיתני או שהיו שניהם מנהיגים: תרי גווני מנהיג. דאי אשמועינן בשני מנהיגים דיחלוקו לא הייתי יודעים להאי מהו דתימא כו': חמור דרכו בהנהגה וגמל דרכו במשיכה:
במדה

תוספות

מנהיג לחודיה מי איכא מאן דאמר לא קנה. אע"ג דלר"ש אית ליה בפ"ק דקדושין (דף כה: ושם) דבהמה [בין דקה בין גסה] אינה נקנית אלא בהגבהה °מ"מ פריך מכח סתם מתניתין דהא תנן אחד רכוב ואחד מנהיג כו' והא דתנן בפ"ק דקדושין (שם) *בהמה גסה נקנית במסירה דברי ר"מ ור"א אף במסירה קאמר וכ"ש במשיכה וכן התם בגמ' דהיכא דמזכיר מסירה הוי פי' אף במסירה ובמקום שמזכיר משיכה דוקא ולא מסירה ובלאו הכי צריך לומר כן התם:

רכוב הוא דלא קני. ומתני' דאחד רכוב דהי לקמן במנהיג ברגליו:

רכוב עדיף דתפיס בה. °אין לפרש דתפיס ברגליו או במה שיושב עליה דהאי לא מיקרי תפיס בה אלא במה שהוא תפוס במוסירה קרי תפיס בה דהא בסמוך נקט האי לישנא וצריך לומר דתפיס בה ואזלא נמי מעט מחמתיה או דלמא מנהיג עדיף דאזלא מחמתיה טובא דאי לא מיבעיא ליה ברכוב אלא משום דתפיס בה גרידא א"כ מה פושט בסמוך מיושב דפטור והכי נמי דרכוב לא קני והלא לענין כלאים אינו תלוי כלל בתפיסה אלא באזלא מחמתיה ולענין קנין אינו תלוי כי אם בתפיס בה ולא באזלא מחמתיה:

או דלמא מנהיג עדיף כו'. תימה דלפשוט ממתני' דמנהיג קונה במקום רכוב ואי רכוב איירי במנהיג ברגליו כ"ש דמנהיג עדיף דאפילו במקום רכוב ומנהיג ברגליו קני כ"ש במקום רכוב לחודיה וי"ל דמן המשנה אין להוכיח דקני מנהיג במקום רכוב דאפילו לא קני מיקרי מוחזק דכיון דמנהיג לחודיה שלא במקום רכוב קני מקרי מוחזק אפי' במקום רכוב ומ"מ לקמן מוכיח שפיר ממתניתין דרכוב לחודיה קני מאחר שקרוי מוחזק דאי אפילו לחודיה לא קני סברא הוא דאפי' מוחזק נמי לא הוי וכן לעיל דקאמר אילימא מהא שנים אוחזין האי אמר כולה אגבהתי' אבל שנים שהגביהו לא קנו התם נמי אע"ג דכמו שהם שניהם תפוסים לא קנו מקרי מוחזק כיון דאם היה מגביה לחודיה אילו לא היה חבירו תפוס בצד השני היה קונה לכך איקרי מוחזק אפילו עם חבירו °ומסיפא אין להוכיח דרכוב ומנהיג קנו שניהם זה במקום זה דקתני אם היו שניהם מודים יחלוקו דאין שניהם מודים שכך קנו אותה ביחד זה ברכיבה וזה בהנהגה אלא שניהם בהנהגה או בקנין אחר:

רכוב לחודיה לא קני. נראה דרב יהודה היה מסופק אם שמע משמואל ברכוב לחודיה ומנהיג לחודיה ואז פשיט ליה דרכוב הוא דלא קני או אם שמיע ליה ברכוב במקום מנהיג ואז מספקא ליה הי מינייהו קני דאי לא מספקא ליה אלא שמע משמואל ברכוב במקום מנהיג ותו לא א"כ ס"ל לשמואל דרכוב לחודיה קני והשתא פשיט רב יהודה דאפילו לחודיה לא קני:

מהו דתימא רכוב עדיף. פי' חזקתו עדיף ויבטל את חזקת המנהיג קמ"ל דשניהם מוחזקים ויחלוקו אבל אין לפרש מהו דתימא דרכוב עדיף ויבטל את קנין המנהיג קמ"ל דשניהם קנו כדפרישית לעיל דאפילו לא הוי קני במקום רכוב מקרי מוחזק כיון דמנהיג לחודיה קני וא"ת לעיל כי פריך השתא יושב קני רכוב מיבעיא ליתני דקא משמע לן דלא מבטל חזקת רכוב דתפיס בה ואזלא מחמתיה את חזקת המנהיג וי"ל דאין צריך להשמיענו דפשיטא דרכוב לחודיה בלא מנהיג ברגליו לא חשיב לבטל את חזקת המנהיג דאי משום דתפיס בה מנהיג נמי אזלא מחמתיה טפי מרכוב אבל השתא דמיירי במנהיג ברגליו דכיון דכל מה שיש במנהיג יש ברכוב ועוד דתפיס בה יבטל את חזקת המנהיג קא משמע לן ולפי מאי דאוקימנא השתא במנהיג ברגליו אתיא כרבנן וכל שכן כרבי מאיר:

מוסך

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה ט סמג לאוין רפב טוש"ע י"ד סי' רנז סעיף יב:

עיין רש"א

נח ב ש"ע ח"מ סי' קנז סעיף א וע"ש בטור וב"י:

נט ג מיי' פי"ז מהלכות אבידה הל' ו סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רעא סעיף ב:

ס ד מיי' פי"ז מהלכות אבידה הלכה ז ופ"ב מהל' מכירה הל' ו ופ"ט מהל' טוען ונטען הל' ז סמג עשין עד וסי' סב וסי' לה טוש"ע ח"מ סי' קלח סעיף א וסי' קנז סעיף ה וסי' רעא סעיף ג:

סא ה מיי' פי"ז מהל' אבידה הל' ה ועי' בהשגות ובמ"מ ובכ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רעא סעיף א:

רבינו חננאל

הא דאמרן רוכב ומנהיג חד קני וחד לא קני ואמר רב יהודה נחזי אנן מדתנן בפ' כלאי הכרם המנהיג סופג מ' וכו'. פי' המנהיג בשור (או) ובחמור ודש או חרש סופג מ' והיושב בקרון סופג מ' ר"מ פוטר את היושב בקרון. שמואל מפיך ותני היושב בקרון סופג מ' דברי ר' מאיר וחכמים פוטרין את היושב בקרון הנה היושב בקרון כמו רוכב הוא וכיון דפטרי ליה רבנן שמעינן מינה דלא *) הוא מנהיג הבהמה שרוכב עליה ולא מתעבידא מכחו ולא חרישה ולא דישה לפיכך הוא פטור הלכך רוכב לחודיה לא קני וכ"ש רוכב במקום מנהיג ודברים פשוטין הן. פי' מוסירה כגון פרומביא ואפסר כל בהמה בראוי לה. התופס במוסירה לא קני לא במציאה ולא בנכסי הגר דהא לא מסר ליה[א]חרינא אבל מוסירה מחבירו קני דהא מסר ליה חבריה. מיתיבי היו שנים רוכבין על גבי בהמה וכו'. ופרקי' במנהיג הבהמה שרוכב עליה (בקרקע)[ברגליו].

*) אולי צ"ל דלא הוי כמנהיג הבהמה כשרוכב עליה דלא איתעבידא מכחו ולא הוי כחרישה ודישה לפיכך וכו'.

גליון הש"ס

גמ' רכוב. עי' תוי"ט פ"י מנה ג' דנדרים ד"ה אכיס ובעלה: תוס' ד"ה מנהיג וכו' מ"מ פריך מכח סתם מתני'. כעין זה בכתובות דף ל"ה ע"א ומי איכא למ"ד חייבי מיתות שוגגי' חייבי' ובתוס' שם: שם ד"ה רכוב וכו' אין לפרש. עיין תשובת מהר"ם די בוטון סי' ס"ג: שם ד"ה או וכו' ומסיפא אין להוכיח. קשה לי במה דאמרי' לעיל ע"א אלא מסיפא בזמן שהן מודים כו' וש"מ המגביה מציאה לחבירו מנ"ל דהן מודים קאי להגביהו מציאה ומודים שהגביהו יחד ונוכח מזה דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. דלמא קאי על אחד רוכב ואחד מנהיג דמודים שקנו יחד בזה ונוכיח מזה דרכוב במקום מנהיג קנה:

מסורת הש"ס

כלאים פ"ח מ"ג

[במשנה שם ליתא להנך ג' תיבות את היושב בקרון]

[עי' תוס' ב"ב עה: ד"ה אחוז]

[לעיל ב.]

במדה זאת קנו ר' יהודה אומר לעולם לא קנה עד שתהא משיכה בגמל והנהגה בחמור קתני מיהת או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג מושך ומנהיג אין אבל רכוב לא הוא הדין דאפילו רכוב והא דקתני מושך ומנהיג לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שתהא משיכה בגמל והנהגה בחמור קמשמע לן דאפילו איפכא נמי קני אי הכי ליערבינהו וליתנינהו שנים שהיו מושכין ומנהיגין בין בגמל בין בחמור איכא חד צד דלא קני איכא דאמרי משיכה בחמור ואיכא דאמרי "הנהגה בגמל ואית דמותיב מסיפא במדה זו קנה במדה זו למעוטי מאי לאו למעוטי רכוב לא למעוטי איפכא אי הכי היינו ר' יהודה איכא בינייהו צד אחד דלא קנה אית דאמרי משיכה בחמור ואיכא דאמרי הנהגה בגמל ת"ש "אחד רכוב חמור ואחד תפוס במוסירה זה קנה חמור וזה קנה מוסירה שמע מינה רכוב קני הכא נמי במנהיג ברגליו אי הכי נקני נמי רכוב במוסירה אימא זה קנה חמור וחצי מוסירה וזה קנה חצי מוסירה בשלמא רכוב קני דקמגבה ליה בן דעת אלא תפוס במוסירה במאי קני אימא זה קנה חמור וכוליה מוסירה וזה קני מה שתפוס בידו *האי מאי אם תימצי לומר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו הני מילי היכא דקא מגבה ליה אדעתא דחבריה האי אדעתא דידיה קא מגבה ליה איהו לא קני לאחריני מקני אמר רב אשי "זה קנה חמור ובית פגיה וזה קנה מה שתפוס בידו והשאר לא קנה לא זה ולא זה רבי אבהו אמר לעולם כדקתני הואיל ויכול לנתקה ולהביאה אצלו "והא דר' אבהו *ברותא היא דאי לא תימא הכי "טלית שהיא מונחת חציה על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד ובא אחד והגביה חציה מעל גבי קרקע ובא אחר והגביה חציה מעל גבי עמוד הכי נמי דקמא קני ובתרא לא קני הואיל ויכול לנתק ולהביא אצלו אלא הא דר' אבהו ברותא היא ת"ש ר' אליעזר אומר "רכוב בשדה ומנהיג בעיר קנה הכא נמי מנהיג ברגליו אי הכי היינו מנהיג תרי גווני מנהיג אי הכי רכוב בעיר מאי טעמא לא קני אמר רב כהנא לפי שאין דרכן של בני אדם לרכוב בעיר אמר ליה רב אשי לרב כהנא אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת שאין דרכן של בני אדם להגביה ארנקי בשבת הכי נמי דלא קני אלא מאי דעבד עבד וקני הכא נמי מאי דעבד עבד וקני אלא "במקח וממכר עסקינן דאמר ליה קני כדרך שבני אדם קונין ואי

רש"י

במדה זו: לקמיה מפרש למעוטי מאי: אי הכי. דלתנא קמא איפכא קני אמאי קתני משיכה בגמל והנהגה בחמור ליערבינהו וכו' מושכין ומנהיגין: איכא חד צד דלא קני. להכי לא מצי למתני בתרוייהו משיכה והנהגה ותנא הכי מושכין בגמל ומנהיגין בחמור או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג באחד מהן אותו שדרכו בשניהם: במדה הזאת. קס"ד במשיכה או בהנהגה בין בגמל בין בחמור: אחד תפוס במוסירה. ואינו מנהיג: ש"מ רכוב קני. שלא במקום מנהיג וכיון דשלא במקום מנהיג קני כוליה במקום מנהיג פלגי: נקני נמי רכוב במוסירה. שבראש החמור שהוא תכשיט החמור וכחמור דמי: בשלמא רכוב. מצית למימר דקנה בהגבהת חבירו שהגביה ראשו השני מן הקרקע דקא מגבה לה בן דעת: אלא תפוס במוסירה במאי קני. פלגא והלא ראשה השני מונח במקומו והגבהת הפקר לא קניא עד דעקר לכוליה: האי מאי. דקא אמרת הגבהת תופס במוסירה לא הויא הגבהה לדידיה והויא הגבהה לאחריני אפילו אם תימצי לומר כו': ובית פגיה. קיבליי"ל בלע"ז מה שבראש החמור וכחמור דמי: מה שתפוס בידו. דמה שבתוך ידו הוי מגביה לגמרי: לא זה ולא זה. והבא לחוטפו יחטוף: כדקתני. זה קנה חמור וזה קנה מוסירה אפי' בית פגיה של חמור: הואיל ויכול. התפוס במוסירה למושכו בכח ויינתק מראש החמור ויביאנו אצלו דהואיל וראש החמור גבוה נוח להביאה אצלו בנתיקה אחת: ברותא היא. דאע"ג דיכול לנתק לאו הגבהה היא: חציה על גב העמוד. דכיון דבמקום גבוה הוא האוחזה בראשה השני נוח לו לנתק ולהביאה אצלו דלא מחסר הגבהה: הכי נמי דקמא קני. דמכי אגבהה קניא כולה משום דיכול לנתקה אם כן יש חילוק בשנים שהגביהו מציאה זה מכאן וזה מכאן בין מקום גבוה למקום נמוך דהיכא דשני ראשיה מונחים בקרקע אין הגבהת של ראשון קונה כולה שאין יכול לנתקו ולהביאו אצלו מתוך שהוא ארוך ומונח בקרקע כל מה שהוא נותקו ומושכו אחריו נגרר הוא על גבי קרקע והיכא דאחד מראשיה גבוה כגון בראש החמור או על גבי עמוד המגביה תחלה ראש שעל גבי קרקע קונה כולה ואכן לא אשכחן תנא דמפליג: רכוב בשדה. בהמה של מציאה קונה אבל לא בעיר וטעמא מפרש לקמיה ומנהיג אף בעיר קנה וכ"ש בשדה ש"מ רכוב לחודיה קני כו': אין דרכן. משום צניעותא: ואי

תוספות

מושך ומנהיג אין אבל רכוב לא. תימה מנ"ל דלמא כ"ש רכוב דתפיס ביה ואי משום דשייר' אטו בכל דוכתי תנא כולהו קניינין וי"ל דממשנה יתיר' קדייק דליערבינהו ולתנינהו שנים שהיו מושכין או מנהיגים בין בגמל בין בחמור ותו לא מדקתני בלישנא יתירא ש"מ דלמעוטי רכוב אתא והיינו דפריך בתר הכי וליערבינהו ולתנינהו וא"ת לעולם מנ"ל למעוטי רכוב דלמא הא דלא ערבינהו כדי לאשמועינן דמשיכה אורחא בגמל והנהגה בחמור ואפ"ה אחד מושך ואחד מנהיג בגמל לא מבטל משיכה דאורחא בגמל את ההנהגה דלאו אורחא וכן בחמור איפכא ולכך תנא בתר הכי אחד מושך ואחד מנהיג ולא למעוטי רכוב וי"ל כיון שישמיענו שמשיכה והנהגה שניהם קנו בגמל ובחמור פשיטא שאין אחד מבטל חבירו משום דהאי אורחיה והאי לאו אורחיה אבל במתני' משמיענו שפיר שאין מבטל רכוב ומנהיג ברגליו את מנהיג לחודיה לפי שיש ברכוב כל מה שיש במנהיג ועוד דתפיס בה: **אי** הכי ליערבינהו ולתנינהו. לפי מאי דס"ד דרכוב קני ומשיכה והנהגה בין בגמל בין בחמור במדה זו קנה אתא למעוטי שום קנין אחר או רכוב במקום מנהיג: **אי** הכי היינו ר' יהודה. הוה מצי לאקשויי מגופה דקתני או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג ש"מ דבחד צד קני: **ונקני** נמי רכוב במוסירה. אי גרסינן אי הכי ה"פ אי אמרת בשלמא כשאין מנהיג ברגליו ורכוב קני הבהמה משום דתפיס בה א"ש דלא קני מוסירה דבמטלטלין לא שייך קנין של מוסירה אלא בהגבהה או משיכה אבל אי מיירי במנהיג ברגליו לקני נמי מוסירה במשיכת הבהמה אי אמרינן משוך בהמה זו וקני כלים שעליה קני דלקמן מיבעיא לן אי קני אי לא קני ליפשוט מהכא דלא מהני:

והשאר לא קנה לא זה ולא זה. ואפילו אי אמרינן משוך בהמה וקני כלים שעליה קני הכא כיון דתפיס במוסירה לא קני רכוב נמי לא קני כדאמרינן אדעתא דידיה אגבהה איהו לא קני כו':

דאי לא תימא הכי טלית שחציה כו'. קצת קשה מנ"ל שלא יחלוק רבי אבהו אף בזה:

הואיל ויכול לנתקו ולהביאו אצלו. תימה דמשמע דאם נתקה שהוא קונה כו' משום שעל ידו הוגבהה למעלה מג' ומאי שנא מעני המנקף בראש הזית (גיטין דף נט:) שאין בו גזל אלא מפני דרכי שלום וכן פרק הגוזל קמא (ב"ק דף צד: ושם ד"ה והני מילי) הזורק סלע של חבירו ליס פטור ומוקי לה בדאדיי' אדויי אלמא לא חשיב מה שהוגבהה על ידו הואיל וסופו ליפול וי"ל דשאני הכא שתופס בידו אחד מן הראש א"נ הכא איירי כשניתק מן העמוד אינו ארוך כ"כ שיגיע ראש השני לארץ ושלהי שילוח הקן (חולין דף קמא:) דקאמר זיל טרוף אקן דלגבהינהו ולקנינהו התם נמי הוגבהו על ידו יותר ממה שהיה תחלה שהרי קלא מפריחים למעלה לכך *קני: **אי** הכי רכוב בעיר מאי טעמא לא קני. אי גרסינן א"ה ה"פ אי אמרת בשלמא לא מיירי במנהיג ברגליו לכך בעיר לא קני דלא אזלא מחמתיה לפי שיש בני אדם שמדברים יחד ויש כמה דברים באמצע הדרכים אלא אי אמרינן במנהיג ברגליו א"כ אזלא מחמתיה טובא ואמאי לא קני:

משוך

רבינו חננאל

פי' איכא חד צד דלא קני יש מי שאומר משיכה בחמור לא קני אבל בגמל בין במשיכה בין בהנהגה קני. ויש מי שאומר הנהגה בגמל לא קנה אבל חמור בין במשיכה בין בהנהגה קני. פי' פגיה רצועות של מוסירה הנתונות על לחייה ועל פרדתה. סוגיא דשמעתא טלית מונחת על גבי קרקע וחציה על גבי עמוד בא אחד והגביה חציה מעל גבי קרקע ובא אחר והגביה חציה שעל גבי עמוד א). רכוב אי קני אי לא קני ת"ש ר"א אומר רכוב בשדה קנה וכו' ודחי' התם במנהיג ברגליו אי הכי היינו מנהיג. ופרקי' תרי גווני מנהיג. ואסקי' במקח וממכר אי אמר ליה קני כדרך שבני אדם קונין אי ברשות הרבים רכוב קנה.

א) חסר פה בהעתקה ונראה דל"ל קנו תרוייהו.

[פי' במקום שטעו חכמים ולא דקדקו כהלכה לא רצה לגנותם ולומר שטו אלא אמרו ברותא היא כלומר דעת חיצונית היא. ערוך ערך בר ד']

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פי"ז מהל' אבידה הל' ה ופי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רעא סעיף א:

סג ב ג מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף ג:

סד ד ה טוש"ע ח"מ סי' רסט סעיף ה וע"ש:

סה ו ז מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' י ועיין במ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצז סעיף ה:

מסורת הש"ס

[לעיל ח.]

ס"א ברותא [ועי' פסחים יא. בגליון מהרי"ב]

[ועי' תוס' כתובות נ: ד"ה ואי דלא מצי]

ואי רשות הרבים הוא [א] קני ואי אדם חשוב הוא קני ואי אשה היא קניא ואי איניש זילא הוא קני בעי ר' אלעזר האומר לחבירו משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה מהו לקנות מי אמר ליה קני אלא משוך בהמה זו וקני כלים שעליה מהו מי מהניא משיכה דבהמה לאקנויי כלים או לא אמר רבא אי אמר ליה קני בהמה וקני כלים מי קני כלים חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא כשעמדה והא *כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפותה אמרו ליה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרבא אלא מעתה היה מהלך בספינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה הכי נמי דחצר מהלכת היא ולא קני אמר ליה ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטו לה א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה היתה מהלכת ברשות הרבים וזרק לה גט לתוך חיקה או לתוך קלתה הכא נמי דלא מגרשה א"ל קלתה מינח נייחא ואיהי דקא מסגיא מתותה: **מתני'** היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום: **גמ'** *תנן התם מי שליקט את הפאה ואמר הרי זו לפלוני עני ר' אליעזר אומר זכה לו וחכמים אומרים יתננה לעני הנמצא ראשון אמר עולא אמר ר' יהושע בן לוי מחלוקת מעשיר לעני דר' אליעזר סבר *מגו דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה *ומגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ורבנן סברי *חד מגו אמרינן תרי מגו לא אמרינן אבל מעני לעני דברי הכל זכה לו דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה אמר ליה רב נחמן לעולא ולימא מר מעני לעני מחלוקת דהא מציאה הכל עניים אצלה ותנן היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה אי אמרת בשלמא מעני לעני מחלוקת

מתניתין

ואי רשות הרבים הוא קני. בעיר דדרך לרכוב שם ולא להנהיג פן יפסקו עוברי דרכים בינו לבין בהמתו: ואי אדם חשוב הוא. אין דרכו להנהיג בהמה ברגליו ודרך כבוד לרכוב עליה אף בסמטא שאין בני אדם שם וכן אשה שאין בה כח לאחוז הבהמה פן תינתק הימנה: ואי איניש זילא הוא קני. שדרכו לרכוב לפני כל אף בלא דוחק לפי שאינו נגוע אבל אדם בינוני כגון שאינו חשוב בעושר ואינו בוש להוליך בהמה ברגליו אין דרכו לרכוב בסמטא בעיר משום צניעות: משוך בהמה זו על מנת לקנות כלים שעליה: במקח וממכר ומוכר לו את הכלים ולא את הבהמה: לקנות מי קאמר ליה קני. לקנות משמע אתה התכוין לקנות אני איני מקנה לך: מי קני כלים. במשיכה דבהמה עם הבהמה דמדקא מבעיא לך במוכר כלים בלא בהמה מכלל דבמוכר שניהם פשיטא לך (א) דמקני בהמה קני כלים משום תורת חצר דקיימא לן חצרו של אדם קונה לו ובהמתו כחצרו והא חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא שמעינן דתקני דכי אתרבאי (גיטין דף עז.) מאם המצא תמצא בידו גגו חצרו וקרפיפו אתרבאי דלא נייד והוי משתמר: וכי תימא כשעמדה. לאחר שעקרה ידה ורגלה ונקנית לו הבהמה במשיכה עמדה ולא הלכה ונקנו כלים בעמידתה דקנה לו חצרו: כל שאילו מהלך לא קנה כו'. כלומר כיון דראויה היא לילך לאו דומיא דחצר היא ואין קונה בתורת חצר: והלכתא. האי דפשיטא ליה דכי אמר ליה קני בהמה וקני כלים קני: בכפותה. היא דפשיטא ליה (ב) דדומיא דחצר הוא קני וכל היכא דאמרינן בגמרא והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קני כו' מהכא קאמרי ליה: קלתה. סל שעל ראשה שנותנת בה כלי מלאכתה וטווי שלה: ה"נ דלא הוי גיטא. והאנן תנן במס' גיטין (דף עז.) זרק לה גיטה לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת: **מתני'** לא אמר כלום. דאפילו אמרי' המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו כיון דיהבה ליה קנייה ממה נפשך אי קנייה קמא דלא מתכוין להקנות לחבירו הא יהבה ניהליה במתנה ואי לא קנייה קמא משום דלא היה מתכוין לקנות הויא ליה הפקר עד דמטא לידיה דהאי וקנייה האי במאי דעקרה מידיה דקמא לשם קנייה: **גמ'** מי שליקט את הפאה. אדם בעלמא שאינו בעל שדה דאי בבעל שדה לא אמר ר' אליעזר זכה דליכא למימר מיגו דזכי לנפשיה דאפילו הוא עני מוזהר הוא שלא ללקט פאה משדה שלו כדאמר בשחיטת חולין (דף קלא:) לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו: מעשיר לעני. שעשיר הוא שליקטה לצורך העני: מגו דזכי לנפשיה. דאי בעי הוה זכי לנפשיה אם הגביה לעצמו: חד מגו. מעני לעני: ולימא מר דאפילו מעני לעני. אמרי רבנן דלא זכה לו: דהא מציאה הכל עניים אצלה. כלומר הכל כשרים לזכות בה כעניים בפאה: ותנן. המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ולא אמרינן מגו דאי הוה בעי הוה זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה כי מגבה לה כולה לשם חבירו דתנן היה רוכב כו': ואמר אני זכיתי בה. קס"ד אני רוצה לזכות בה עכשיו קאמר ומודה הוא שמתחילה הגביה לשם חבירו וקתני זכה בה אלמא לא קנה חבירו: אי אמרת בשלמא מעני לעני מחלוקת. דאמרי רבנן לא אמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה אלא היכא דהגביה לדעת שניהם כגון שנים שהגביהו מציאה דאמר בה לעיל (דף ח.) גבי בזמן שהם מודים חולקים בלא שבועה דטעמא משום מגו דזכי בהגבהה זו לנפשיה זכי נמי לחבריה אבל מגו דאי בעי הוה זכי לנפשיה זכי לחבריה לא אמרינן:

מתני'

משוך בהמה זו וקני כלים שעליה כו'. מבעיא ליה כיון דמשיכת הבהמה שהולכת מעצמה לא שייכא בכלים לא יקנה הכלים אבל אם אמר משוך קופה וקני כלים שבתוכה פשיטא ליה דקני ואם תאמר תפשוט מברייתא דהמוכר את הספינה (ב"ב דף פה: ושם) דקתני משך חמרין ופועלין לתוך ביתו שניהם יכולין לחזור אלמא דלא קני פירות במשיכת הבהמה וי"ל דהתם לא אמר ליה קני לכך לא קני [א"נ התם כשמשך רש"ל החמרין ולא משך את החמור] והא דקתני בין פסק כו' ה"ה אפי' פסק ומדד יכולין לחזור אלא משום דסיפא מפליג בין פסק עד שלא מדד ובין מדד עד שלא פסק נקט נמי ברישא האי לישנא וכן צריך לתרץ בסיפא דקתני פרקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין יכולין לחזור ובעי למפשט מינה התם דכלי של מוכר ברשות לוקח לא קני המוכר שהמקח קיים אלמא הכלי מתבטל אגל הרשות משמע מטעם משיכה אינה קונה לפי שהוא בכליו של מוכר וכי משני התם ומוקי לה שספכן מכליו של מוכר או במתכלי דתומי משמע שאם היה בכליו של מוכר לא היה קונה אף על פי שהכניסן לתוך ביתו דהיינו משיכה ואמאי והא פשיטא לן במשוך קופה זו וקני כלים שבתוכה קני אלא התם י"ל משום דלא אמר ליה קני ואינו רוצה שיקנה אלא במשיכת פירות עצמן ועוד מצינו למימר דהתם משמע ליה שלא פסק עד אחר המשיכה ולכך לא קניא במשיכה וא"ת אמאי נקט משוך בהמה זו ולא נקיט קני אי משום דבקני פשיטא ליה דקני מטעם חצר אע"פ שהיא מהלכת א"כ במשוך נמי אמאי מספקא ליה כיון שהשאילה לו הרי היא כאילו היא שלו עד לאחר הקנין ויקנה מטעם חצר וי"ל דכשא"ל משוך לא השאיל לו הבהמה לקנות הכלים מטעם חצר אלא במשיכת הבהמה אי נמי אי הוי בעי קני בהמה וכלים והוה מהדר ליה דקני לא היה יכול לידע מזה שבמשיכת הבהמה יקנה הכלים כי שמא מטעם חצר קני ובכפותה ולכך איבעי ליה במשוך:

ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטו לה. אע"ג דבפ"ק דקדושין (דף נג:) אמרינן דתלמיד חכם לרכוב כמהלך דמי הכא חצר משום יד אתרבאי והוה שפיר דומיא דיד דמינח נייח וממטו לה עם גופיה וכן בפ"ק דשבת (דף ה: ושם ד"ה אגוז) אגוז לף ע"ג מים לא הוי הנחה אגוז בכלי וכלי לף על גבי מים מהו התם משום דדומיא דמלאכת המשכן בעינן ולא היו מצניעין חפצים בדבר שהיה מתנענע ומתנדנד אבל גבי קנייה כיון שהוא דומיא דידו קני: **ה"נ** דלא מגרשה. פרש"י הא דתנן זרק לתוך קלתה מגורשת ותימה לוקמה בכפותה ושמא י"ל דוחק א"כ הכא מסברא פריך כדפריך מספינה ולא מכח משנה: **ולימא** מר מעני לעני מחלוקת. ויחלקו בתופס לב"ח במקום שחב לאחרים ולא מטעם מגו דהא רב חסדא דקאמר כמו רב נחמן בסמוך המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו אית ליה פרק קמא דגיטין (דף יא: ושם) דפליגי בתופס לבעל חוב ולא מטעם מגו עד דדחי ליה רב פפא דלמא במגו פליגי:

רב

עין משפט
נר מצוה

סו א מיי' פ"ב מהל' מכירה הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצז סעיף ה:

סז ב מיי' שם הלכה ח ועי' פי' במ"מ טוש"ע שם סעיף ו:

סח ג מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רב סעיף יד:

סט ד ה ו מיי' שם הל' יג יד סמג שם טוש"ע שם סעיף יג וטוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף טו:

ע ז מיי' פ"א מהלכות זכיה ומתנה הל' ה סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רעג סעיף טו:

עא ח מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' ח וע"ש סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף י:

עב ט מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסט סעיף ו:

עג י כ מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הל' יט:

רבינו חננאל

וכן אם הוא אדם חשוב שאין דרכו להלך רגלי קנה ברכיבה. וכן האשה. וכן אי גברא זילא הוא קני. בעי ר"א האומר לחבירו משוך בהמה זו וקני כלים שעליה מהו אמר רבא אי אמר ליה קני בהמה וקני כלים שעליה מי קנו כלים במשיכה דבהמה אמאי חצר מהלכת היא ואסקי' והלכתא בכפותה. וכן ספינה דקפצו דגים בתוכה קנאם בעל הספינה דספינה מינח נייחא ומיא הוא דממטו לה. ואסיקו רב אשי ורבינא באשה מהלכת ברה"ר וזרק לה בעלה גיטא בתוך קלתה נתגרשה מאי טעמא קלתה מינח נייחא ואיהי מסגיא תות' הני כולהי לאו חצר מהלכת נינהו וכן הלכה: ירושלמי אמר רב הונא בשם רבנן [תני] תמן אשה שהיתה רוכבת על גבי בהמה ושנים מנהיגין אותה. היא אומרת אלו עבדיי והבהמה והמשוי שלי וזה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי א) צריכה גט משניהן והיא משחררת את שניהן ושניהן משחררין זה את זה ובבהמה ובמשוי שלשתן שוין: פיסקא מתני' היה רוכב על גבי בהמה וכו' תנן התם בפאה פ"ד מי שליקט [את הפאה] ואמר הרי זו לאיש פלוני עני ר"א אומר זכה לו וחכ"א יתננה לעני הנמצא ראשון. ואמר מחלוקת מעשיר לעני וכו' ולימא מר מעני לעני מחלוקת דהא מציאה הכל כעניים הן אצלה. ותנן ראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה לעצמו אי אמרת בשלמא מחלוקת מעני לעני

א) ואם אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי צריכה גט וכו' [ועי' בקדושין ס"ה ע"ב ובפרש"י שם וי"ן].

מסורת הש"ס

ב"ק יב. גיטין כא. עח.

פאה פ"ד מ"ט גיטין יא:

[ברכות מז. וש"נ] [לעיל ח. נדרים לו: תמורה יא:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי קני וכו' פשיטא לך דמקני בהמה: (ב) ד"ה והלכתא כו' וכו' דפשיטא ליה כיון דדומיא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' קני ואי. רשות קי על מלת קני ועל הו"ע ממלת ואי וכ"ה הרא"ש ל"ג זה אבל הרמב"ם גורס כגירסא שלנו:

גליון הש"ס

גמ' והלכתא בכפותה. כעין זה ערכין ז' ע"א והלכתא דיתבי: תוס' ד"ה ספינה וכו' דומיא דיד דמינח. מקרי חצר מהלכת. הא היד מינח. אלא ע"כ דיד והגוף חד הוא אלא דאמרי' מה ידה שאינו מהלך ב[...] תמוה לי דא"כ הגוף עצמה מקרי מהלך ואמאי מהני נותן גט על ראשה. גם אמאי כנתן גט בידה מהלך מהקונה דבכ"מ שהיא מהלך שם הוא הקונה משא"כ חצר דמהלכת מהקונה ונע"ג:

מתניתין מני רבנן היא אלא אי אמרת בעשיר ועני מחלוקת אבל מעני לעני דברי הכל זכה לו הא מני לא רבנן ולא ר' אליעזר אמר ליה מתני' דאמר תחילה הכי נמי מסתברא דקתני סיפא אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחילה לא אמר כלום תחילה בסיפא למה לי פשיטא אע"ג דלא אמר תחילה תחילה קאמר אלא לאו הא קמ"ל רישא דאמר תחילה ואידך תנא סיפא לגלויי (א) רישא סיפא דאמר תחילה רישא דלא אמר תחילה רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו *המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו מאי טעמא הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים *אוהתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה איתיביה רבא לרב נחמן *במציאת פועל לעצמו במה דברים אמורים בזמן שאמר לו בעל הבית נכש עמי היום עדור עמי היום אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו של בעל הבית הוא א"ל שאני פועל דידו כיד בעל הבית הוא *והאמר רב גפועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום אמר ליה כל כמה דלא הדר ביה כיד בעל הבית הוא כי הדר ביה דטעמא אחרינא הוא דכתיב °כי לי בני ישראל עבדים *עבדי הם ולא עבדים לעבדים אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן *המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ואם תאמר משנתינו הדאמר תנה לי ולא אמר זכה לי:

מתני' וראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה:

גמ' אמר ריש לקיש משום אבא *כהן ברדלא 'ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום [מאי טעמא] תקינו רבנן דלא (ב) אתי לאנצויי אמר אביי מותיב ר' חייא בר יוסף פיאה אמר רבא מותיב ר' יעקב בר אידי נזיקין אמר אביי מותיב ר' חייא בר יוסף פיאה *חנטל מקצת פיאה וזרק על השאר אין לו בה כלום נפל לו עליה פרס טליתו עליה מעבירין אותו הימנה וכן בעומר שכחה ואי אמרת ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום נקנו ליה ארבע אמות דידיה הכא במאי עסקינן דלא אמר אקני ואי תקון רבנן כי לא אמר מאי הוי °כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דנקני בארבע אמות לא ניחא ליה דנקני

רב

רש"י

מתני' רבנן היא. ואשמועינן רישא דהיכא דזכי ביה איהו אמרינן מגו וסיפא אשמועינן דהיכא דלא זכי ביה איהו מגו דאי בעי זכי לא אמרי': הא. מתני' דהכא מני: דאמר תחילה. האי אני זכיתי בה דקאמר תחילה קאמר ליה מתחילה הגבהתיה לצורכי ולא לצרכך ולעולם המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דומיא דמעני לעני: הכי נמי מסתברא. דזכיתי תחילה משעת הגבהה קאמר מתני': מדקתני סיפא כו'. ואי תחילה דסיפא לאו משעת הגבהה קאמר אלא אני זכיתי תחילה קודם שנתתיה לך נתכוונתי לזכות בה: למה לי. למיתנא בה תחילה פשיטא דאפי' לא אמר תחילה בפירוש מסתמא תחילה קאמר דמי מצי למימר אני זוכה בה עכשיו והלא אינה בידו: אלא לאו הא קמ"ל. דרישא דמתני' דקתני זכה בה בדאמר תחילה ואשמועינן סיפא דאם משנתנה לו טען לו אותה טענה ואמר אני הגבהתיה מתחילה לצורכי לא אמר כלום דגלי דעתיה כשנתנה לו דאדעתיה דהאי אגבהה: ואידך. רב נחמן אמר לך דתנא סיפא תחילה: לגלויי רישא. למימר דוקא קתני מדסיפא תחילה קתני ורישא לא תנא דוקא הוא: סיפא. דלא אפשר בלא תחילה אמר אני זכיתי תחילה קודם שנתתיה לך לא אמר כלום דגלי דעתיה כשנתנה לו דאדעתא דהאי אגבהה ורישא דלא אמר תחילה ואפ"ה זכה בה: הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. כאדם הבא מאליו ותופס ממון חבירו בשביל חוב שיש לאחר עליו ובא לקדם עד שלא יתפסנו בעל חוב אחר ונמצא תופס זה חב בתפיסתו זאת את הנושים האחרים: חב לאחרים. מפסיד את האחרים כמו אין חבין לאדם (כתובות דף יא.): לא קנה. כדאמר בכתובות דלאו כל כמיניה להיות קופץ מאליו וחב לאלו מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס: נכש עמי היום. דלא נשכר עמו אלא לניכוש ועידור וכשהגביה המציאה אין זו ממלאכת בעל הבית וקנאה פועל והוא ינכה לו משכרו שכר פעולת ניכוש ועידור כל שעת הגבהה: אמר לו עשה עמי מלאכה היום. כל מלאכה שהוא עושה מלאכת בעל הבית היא וקנה בעל הבית אלמא המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו: כי הדר ביה טעמא אחרינא הוא. הא דאמר דכי הדר ביה הרשות בידו לאו משום דעד השתא לאו כיד בעל הבית הוא אלא טעמא אחרינא הוא שאינו שלו כעבד שאם בא לעזוב לו שכרו מכאן ואילך ולחזור בו יחזור בו: ואם תאמר משנתינו. דקתני אני זכיתי בה זכה בה ומשמע לן אני זוכה בה עכשיו זכה בה ואע"פ שהגביה לצורך חבירו היינו טעמא משום דקתני ואמר לחבירו תנה לי ולא אמר זכה אתה לי בהגבהתך נמצא שלא עשאו שליח להקנות בהגבהתה עד שעת נתינה והרי קודם נתינה הדר בו זה משליחותו: קונות לו. אם יש סביבותיו דבר הפקר אין אחר רשאי לתופסו: אמר אביי מותיב ר' חייא. עלה תיובתא ממתני' דמסכת פיאה: ואמר רבא מותיב ר' יעקב. עלה ממתני' דסדר נזיקין: נטל. אחד מן העניים: מקצת פיאה. שליקט כבר: וזרק (לה) על השאר. כדי לקנות: ליקנו ליה. גבי נפל לו עליה ארבע אמות דתקון ליה רבנן: בנפילה ניחא ליה דנקני. לא נתכוין לקנות בתורת תקנת חכמים כסבור שנפילתו יפה לו:

ה"ג

תוספות

רב נחמן ורב חסדא כו'. תימה דבשלהי משילין (ביצה דף לט. ושם: ד"ה הכא) אמר מילא מים ונתן לחבירו רב ששת אמר כרגלי הממלא ור"נ אמר כרגלי מי שנתמלאו לו ומסיק דבמגביה מציאה לחבירו פליגי דמר סבר קנה ומר סבר לא קנה ומשמע דלרב נחמן קנה חבירו ולכך הוי כרגלי מי שנתמלאו לו ורש"י גרס התם מ"ס קני ומר סבר לא קני ול"ג חבירו וכולהו סברי דלא קני חבירו אלא רב נחמן סבר דמגביה נמי לא קני ולכך כשלקח חבירו ממנו קנאו [מן ההפקר שמתכוין לקנות אבל המגביה לא הגביה לקנות] ורב ששת סבר דקנה הממלא דכיון דלא קנה חבירו הוא קנה ולכך הוי כרגליו ור"ת פי' דהתם רב נחמן מודה דקנה חבירו דאינו חב לאחרים שיש הרבה מים בבור ועוד אומר ר"ת דשפיר גרסינן חבירו וסבר ר"נ לא קנה חבירו כי הכא וגם הממלא לא קנה ולכך כשנתנם לו קנאם והוי כרגליו ורב ששת סבר קני חבירו מטעם מגו דזכי לנפשיה וכיון דלא קנה חבירו אלא מטעם דזכי לנפשיה ואי הוה זכי לנפשיה הוי כרגליו והשתא נמי דזכי לחבריה הוי כרגליו ולא עדיף מיניה לענין תחומין והוי כאילו זכי לנפשיה:

תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני. מה שפרש"י משום דלא עשאו שליח אין נראה דבפ' הכותב (כתובות דף פד: ושם ד"ה את) משמע גבי עובדא דיימר בר חשו דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קני אפילו עשאו שליח:

איתיביה רבא לרב נחמן. אע"ג דלעיל (ד' ח:) דחי רבא דיוקיה דרמי בר חמא משמע דסבר לא קנה חבירו שמא קבלה הכא מר"נ:

יכול לחזור בו אפי' בחצי היום. וא"ת ומאי קמ"ל והלא בפרק האומנין (לקמן דף עז.) לא פליגי רבי דוסא ורבנן אלא דר' דוסא סבר דיד פועל על התחתונה ורבנן סברי לידו על העליונה אבל לכולהו יכול לחזור בו וי"ל דקמ"ל דיכול לחזור בו וידו על העליונה כרבנן אפילו אם נתייקרו פועלים בחצי היום לאחר שחזר בו לא יפחתו לו מחצי שכרו ולכך מייתי מילתיה דרב דכיון דידו על העליונה א"כ אין ידו כיד בעל הבית וכן מוכיח בפרק האומנין (שם) דמוכר כרבנן בשכיר יום ולא בקבלנות:

כי לי בני ישראל עבדים. [א] נ"ל דמ"מ מותר אדם להשכיר עצמו דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום עבדי הם:

א"ר יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. ואע"ג דאית ליה לרבי יוחנן בפרק הכותב (כתובות דף פד: ושם ד"ה ואמר) ובפ"ק דגיטין (דף יא: ושם ד"ה התופס) תופס לבע"ח לא קני היינו דוקא היכא דלא שייך מגו דזכי לנפשיה דאין הלוה חייב כלום לתופס אבל במציאה דאיכא מגו קנה:

ולא אמר זכי לי. וא"ת דבפ"ק דגיטין (שם) קאמר ר' יוחנן כל האומר תנו כאומר זכו וי"ל דשאני התם דדעת אחרת מקנה אותו:

ארבע אמות קונות לו בכל מקום. וא"ת באלו נערות (כתובות דף לא: ושם ד"ה אי) דאמר גבי גונב כיס בשבת היה מגרר ויוצא פטור דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד וקאמר אי דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא ואמאי הא ארבע אמות קונות לו וי"ל דבגניבה לא תקינו רבנן דקני אלא במציאה דלא ליתי לאנצויי ובגט משום עיגונא ולרב ששת דאמר בסמוך דברה"ר לא תקינו ארבע אמות אתי שפיר:

מעבירין אותו הימנה. [ג] אפי' רשע לא מיקרי ואע"ג דעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלו נקרא רשע (קדושין דף נט. ושם ד"ה עני) היינו משום דאפשר ליה במיטלה ולמיזבן ארעא אחריתי אבל במציאה או בהפקר דליכא למימר הכי אפילו רשע לא מיקרי [וע"ע תוספות בבא בתרא דף כא: ד"ה מרחיקין]:

רבי

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ב מהל' מלוה ולוה הל' ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קה סעיף א:

עה ב מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה יא ופי"ז מהל' גזלה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ג ואפי' אמר לו עשה עמי מלאכה היום וע"ש:

ס"א

עו ג מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף ג:

עז ד מיי' פי"ז מהלכות גזלה ואבידה הל' כ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסט סעיף ו:

עח ה מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע שם סי' רסח סעיף א:

עט ו מיי' שם הל' ח ופ"ד מהל' זכייה ומתנה הל' ט סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רסח סעיף ג וסי' רמג סעיף כג:

פ ח מיי' פ"ב מהלכות מתנות עניים הל' יח סמג לאוין רפד:

רבינו חננאל

מתני' דקתני זכה בה לעצמו המגביהה רבנן היא דאמרי לא קנה מי שליקטה לו אלא יתננה לעני הנמצא ראשון אלא אי אמרת מחלוקת מעשיר לעני אבל עני לעני דברי הכל זכה בה מי שנתלקטה לו מתני' מני לא רבנן ולא ר' אליעזר. ופרקי' דאמר תחילה פי' קודם שיגביהנה אמר לעצמי אני מגביהה כדי שאזכה בה אני. ודייקינן מדקתני סיפא אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחילה לא אמר כלום. פי' רישא וסיפא דאמר תחלה מיהו רישא פירש מקודם שיגביהנה אמר כי לעצמי אני מגביהה כדי שאזכה בה אני. וסיפא הגביה סתם ונתנה לו וטוען עכשיו כי אני אמרתי מתחילה כי לעצמי אני מגביהה לא אמר כלום. ואידך תנא סיפא תחילה לגלויי רישא [דלא אמר תחילה] רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו מאי טעמא הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים דלא קנה ומותיב רבא לרב נחמן: מציאת פועל לעצמו בד"א בזמן שאמר לו נכש עמי היום. אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית. ופריק רב נחמן שאני פועל דכל זמן דלא הדר ביה כיד בעה"ב דמי.*) והדר ביה רב נחמן דגרסי' בסוף מס' יו"ט איתמר מילא מים ונתן לחבירו [כו'] ר' נחמן [אמר] כרגלי מי שנתמלאו לו. ופריש בה רב נחמן סבר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. ורב ששת אמר לא קנה חבירו. אמר רב חייא בר אבא א"ר יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והוא דאמר ליה זכה לי. ואם תאמר משנתנו דלא אמר ליה זכה לי אלא תנה לי וקי"ל כר' יוחנן. ופי' רב פפא בהלכה דבתר הא דתניא פועל מציאתו לבעה"ב בששכרו ללקט לו מציאות היכי דמי דאקפי אגמא בכוורי וקי"ל כוותיה: מתני' ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זכה המחזיק בה. ואוקימנא ברה"ר דקא דחקי רבים לא תקינו ליה רבנן דליקנון ליה ד' אמות דידיה כי תקינו ליה רבנן ד' אמות בשדה דעלמא ובסימטא ובצידי רה"ר וכדומה להן דלא ליתו לאינצויי.

אמר

מסורת הש"ס

[בס"ג ביצה לט:]

כתובות פד: גיטין יא:

[לקמן יב: קית.]

ב"ק קטז: לקמן עז.

ב"ק קטז: [קדושין כב:] לעיל י.

ר"ה כהנא

ויקרא כה

רס"נ

הגהות הב"ח

(א) גמ' סיפא לגלויי רישא: (ב) שם דלא ליתי לאנצויי: ס"א פיאה פ"ד מ"ג

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה כי כו' נ"ל כו'. נ"ב והגמ"ר אוסר ביותר (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שלג ס"ק ...): [ב] שם ד"ה ... אפי' ... ורש"י בקדושין (נ"ט א') חולק:

גליון הש"ס

גמ' כיון דנפל גלי דעתיה. עיין נדרים ל"ד ע"ב בר"ן ד"ה אמר רבא:

*) דברי רבינו ז"ל אלו הובא גם בש"מ כאן בשם הרמב"ן ז"ל שכתב דרבינו כתב דהדר ביה ר"נ ע"ש ועי' בתוס' כאן ד"ה ר"נ

רב פפא אמר כי תקינו ליה רבנן ארבע אמות [א] בעלמא בשדה דבעל הבית לא תקינו ליה רבנן ואע"ג דזכה ליה רחמנא בגוה כי זכה ליה רחמנא להלוכי בה ולנקוטי פיאה למיהוי חצירו לא זכה ליה רחמנא אמר רבא מותיב ר' יעקב בר אידי נזיקין ראה את המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה ואי אמרת ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום נקנו ליה ארבע אמות דידיה הכא במאי עסקינן דלא אמר אקני ואי תקון רבנן כי לא אמר מאי הוי כיון דנפל עליה גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דנקני בארבע אמות לא ניחא ליה דנקני רב ששת אמר כי תקינו רבנן בסמטא דלא דחקי רבים ברשות הרבים דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן והא בכל מקום קאמר כל מקום לאתויי צידי רשות הרבים ואמר ריש לקיש משום אבא *כהן ברדלא קטנה אין לה חצר ואין לה ארבע אמות ור' יוחנן משום ר' ינאי אמר יש לה חצר ויש לה ארבע אמות במאי קמיפלגי מר סבר *חצר משום ידה איתרבאי כי היכי דאית לה יד חצר נמי אית לה ומר סבר חצר משום שליחות איתרבאי וכי היכי דשליחות לית לה חצר נמי לית לה מי איכא מאן דאמר חצר משום שליחות איתרבאי *והתניא בידו אין לי אלא ידו גגו חצירו שמו' כב וקרפיפו מנין ת"ל המצא תמצא מכל מקום שם ואי סלקא דעתך חצר משום שליחות איתרבאי אם כן מצינו שליח לדבר עבירה *וקיימא לן אין שליח לדבר עבירה אמר רבינא היכא אמרינן דאין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא הוא אבל בחצר דלאו בר חיובא הוא מיחייב שולחו אלא מעתה האומר לאשה ועבד צאו גנבו לי דלאו בני חיובא נינהו הכי נמי דמיחייב שולחן אמרת אשה ועבד בני חיובא נינהו והשתא מיהא לית להו לשלומי *דתנן נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם רב סמא אמר היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד אבל חצר דבעל כרחיה מותיב בה מיחייב שולחו מאי בינייהו איכא בינייהו כהן דאמר ליה לישראל צא וקדש לי אשה גרושה אי נמי איש דאמר לה לאשה אקפי לי קטן להך לישנא דאמר כל היכא דאי בעי עביד אי בעי לא עביד לא מיחייב שולחו ה"נ אי בעי עביד אי בעי לא עביד לא מיחייב שולחן להך לישנא דאמרת כל היכא דשליח לאו בר חיובא מיחייב שולחו הני נמי כיון דלאו בני חיובא נינהו מיחייב שולחן ומי איכא למ"ד חצר לאו משום ידה איתרבאי והתניא *ידה אין לי אלא ידה גגה חצירה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מכל מקום לענין גט כולי עלמא לא פליגי דחצר משום ידה איתרבאי כי פליגי לענין מציאה מ"ס ילפינן

רש"י

ה"נ כי תקון ליה רבנן בעלמא . כגון בסמטא שהוא רשות לכל אדם או ברה"ר או בצידי רשות הרבים והיא הפקר לרבים למשוך לתוכה הצריכין לצאת מן הדחק : לא תקון ליה רבנן . שהרי אין לאדם שם ד' אמות מיוחדות שהרבה חברים יש לו בתוכה עומדים אצלו : קטנה אין לה חצר . אם זרק לה בעלה גט לתוך חצרה לא קנתה לה חצרה להתגרש בו וכן אם היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה גט בארבע אמותיה ואע"ג דגדולה מיגרשה כדתנן (גיטין דף עח.) הזורק גט לאשתו בתוך ביתה כו' היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת כו' : משום ידה אתרבאי . דכתיב ונתן בידה וידה רשותה משמע כדכתיב (במדבר כא) ויקח את כל ארצו מידו : כי היכי דאית לה יד . דמשיודעת לשמור את גיטה מגורשת דלא מיעט רחמנא אלא שוטה דמשלחה והיא חוזרת : משום שליחות איתרבאי . מדרבי רחמנא שליחות לאדם כדתניא (קידושין דף מא.) ושלח מלמד שהאיש עושה שליח ושלחה מלמד שהאשה עושה שליח אתרבאי נמי חצרה דהויא לה כשלוחה : וכי היכי דשליחות לית לה . דתנן שאין הקטן עושה שליח דכי כתיב שליחות בין בגיטין בין בפסח איש כתיב בענין : ידו . אם המצא תמצא בידו : גגו חצרו וקרפיפו מנין . שאם נכנסה שם ונעל בפניה לגונבה שהוא חייב : א"כ מצינו תורת שליחות לדבר עבירה . לומר שלוחו כמותו וחייב השולח במעשה השליח : וקי"ל . בקידושין בפ"ב (דף מב:) : בר חיובא הוא . שאף הוא מוזהר על הדבר התם פטור השולח דאמרינן ליה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ולא היה לו לעשות : דלאו בני חיובא נינהו . לשלם כדתנן התם שחבלו באחרים פטורין (ב"ק פז.) : דאי בעי עביד . את השליחות : וקדש לי אשה גרושה . ומשעת קידושין עובר משום לא יקחו : אשה אינה באזהרת לא תקיפו לפי שאינה בכל תשחית פאת זקנך כדאמר בקידושין (ד' לה:) והמקיף את הקטן חייב שהמקיף באזהרה כניקף דכתיב לא תקיפו אחד הניקף ואחד המקיף במשמע במס' [נזיר] (דף נז:) וקטן דנקט משום דסתמא גדול לא שביק לאקופי נפשיה : תלמוד לומר ונתן מכל מקום . מדלא כתיב ובידה יתנהו דרוש ונתן אוכתב לה ונתן אלמא משום ידה אתרבאי דאי משום שליחות הא כבר כתיבא הכא כדתניא (ושלח) [ושלחה] מלמד שהאשה עושה שליח בקדושין בפרק ב' (דף מא.) :

תוספות

רבי יוחנן אמר יש לה ד' אמות . תימה דלקמן מסיק משום דיליף מציאה מגט *אלמא שייך קנין ד' אמות בגט ובפרק הזורק (גיטין דף עח: ושם ד"ה ר"י) קאמר ר"י קרוב לה אפילו מאה אמה ויכולה לשמרו הוי גט וי"ל דבד' אמות שלה אפילו יכול לשמור כמוה מגורשת וחוץ לד' אמות צריך שתוכל היא לשמרו : ת"ל המצא תמצא מ"מ . וא"ת ונימא המצא תמצא כלל בידו פרט וכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל שדי ידו בין המצא תמצא וה"ל כלל ופרט וכלל כדאמרינן במרובה (ב"ק דף סד: ושם) כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה הטל פרט ביניהם וכן בסמוך גבי גט דמרבה גגה מונתן בידה י"ל ושלחה חזר וכלל : ואי משום שליחות א"כ מצינו שליח לדבר עבירה. וא"ת מה צריך להוכיח מכח דאין שליח כו' אמאי לא מוכיח מדאתרבאי חצר מקרא דידו כדבסמוך גבי גט מוכיח דחצר משום ידה איתרבאי מדאתרבאי מקרא דידה ולא עביד שום הוכחה וי"ל דבסמוך מכח התנא מוכיח דמרבה גגה וחצרה כידה להתגרש אפילו בעל כרחה או אפילו היא קטנה ואי מטעם שליחות לא היתה מתגרשת בעל כרחה ולא קטנה אבל הכא אי אפשר להוכיח מכח זה דאפילו בידו אינו קונה הגניבה בעל כרחו ולא אם הוא קטן : אין שליח לדבר עבירה . בפ' האיש מקדש (קדושין דף מג.) איכא דיליף משחוטי חוץ דכתיב הוא ולא שלוחו ואיכא דיליף משום דהוה ליה מעילה וטביחה שני כתובים הבאים כאחד דיש שליח ואין מלמדין : אשה ועבד בני חיובא נינהו . ואם תאמר והתנן פרק הכונס (ב"ק דף נט:) השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור ואמאי והא לאו בני חיובא נינהו וי"ל דהתם משום דלאו בני שליחות נינהו : אי בעי לא עביד . וא"ת והא דתנן (ב"ק דף עט. ושם) היה מושכו ויוצא [ומת ברשות בעלים] פטור הגביהו [או הוציאו מרשות בעלים ומת] חייב ופרש"י בלשון אחד שאמר גנב לשומר שור אחד יש לי בבית פלוני קחנו והא עליו שומר חנם הוציאו השומר מרשות בעלים ומת חייב הגנב במשיכת השומר ואמאי והא אי בעי לא עביד וי"ל כיון שאין השומר יודע שהוא גנוב הוה ליה כחצר דבעל כרחו מותיב ביה : דאמר לישראל קדש לי אשה גרושה . וא"ת ואפי' אמר לכהן נמי וי"ל דכהן מקרי בר חיובא הואיל ואם מקדשה לעצמו חייב אבל ישראל אע"ג דעובר משום לפני עור לא תתן מכשול כשמקדשה לכהן כיון דאי מקדשה לעצמו לא מיחייב לא מקרי בר חיובא וא"ת מאי נ"מ בין למ"ד אי בעי עביד ובין למ"ד שליח בר חיובא לא לקי על הקדושין לרבא דאמר בעשרה יוחסין (קדושין דף עח.) קידש אינו לוקה בעל לוקה וי"ל דכי בעל אח"כ לוקה אף על הקדושין כדמוכח בריש תמורה (דף ה: ושם) א"נ י"ל דאף לרבא נפקא מינה דאי יש שליחות חלין הקדושין ואי אין שליחות אין חלין הקדושין : אקפי לי קטן . וה"ה דהוה מצי למימר אקפי לי גדול אלא שהגדול לא יניח עצמו להקיף כדאמר פרק אלו הן הלוקין (מכות דף כ:) דאחד הניקף ואחד המקיף חייב ואע"ג דמוקי לה התם כי ניקף מסייע ליה בהדיה היינו משום דבענין אחר לא לקי דהוה לאו שאין בו מעשה אבל הלאו עובר לעולם [ועיין תוס' שבועות ג. ד"ה ועל הזקן ותוספות נזיר נז: ד"ה ורב אדא] :

עין משפט נר מצוה

פא א ב ג מיי' פי"ז מהל' אבידה הל' ט ופ"ד מהל' זכייה ומתנה הל' ט סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסח סעיף ב :

פב ד מיי' פי"ז מהל' אבידה הל' י ופ"ד מהל' זכייה ומתנה הל' ט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף ה וסי' רמג סעיף כג :

פג ה מיי' פי"ז מהלכות אבידה הלכה י :

פד ו מיי' פ"ז מהלכות מעילה הל' ב טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף ח וסי' קפב סעיף א בהגה"ה :

פה ז מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הל' כא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכד סעיף ט :

פו ח מיי' פ"ה מהל' גירושין הל' א סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף א :

מסורת הש"ס

רס"ל כהנא

[גיטין עז:]

ב"ק סב: לקמן מג: גיטין עז.

[קידושין מב: וש"נ]

הגהות הגר"א

[א] בעלמא. נ"ב גי' פר"ח בשדה דבעלמא :

ב"ק פז.

גליון הש"ס

רבינו חננאל

אמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא קטנה אין לה חצר ואין לה ד' אמות . ור' יוחנן משום ר' ינאי אמר יש לה פי' האי דאמרי רבנן חצירו של אדם המשתמרת קונה לו שלא מדעתו וכן ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום הני מילי גדול תקינו ליה רבנן אבל לא לקטנה . ור' יוחנן אמר אפי' קטנה יש לה . ר' יוחנן אמר חצירה מכח ידה איתרבי כשם שיש לה יד וכל מה שיגיע לידה זכתה בו כך כל המגיע לחצירה זכתה בו. וריש לקיש אמר חצירה משום שליחות איתרבי כשם שאין שליחות לקטנה כך אין לה זכייה בחצר. איני והתניא אם המצא תמצא בידו אין לי אלא שנמצאת בידו ממש נמצאת בחצירו או בגגו או בקרפיפו מנין שחייב כאילו בידו ממש נמצאת ת"ל המצא תמצא מכל מקום הנה חצירו משום ידו איתרבי קשיא ליה לריש לקיש ואם תאמר גם משום שליחות נתרבה הא קי"ל אין שליח לדבר עבירה . פי' אע"ג דאמרי' שלוחו של אדם כמותו וכל מה שעשה השליח כאילו שולחו עשאו הני מילי בזולתי דבר עבירה אבל בדבר עבירה השליח חייב ולא השולחו וכיון שהחצר שליח בעלה הוא והוא שנמצאת הגניבה בה אמאי מיחייב בעלה שהוא השולח . ופריק רבינא אליבא דריש לקיש היכא אמרי' השולח פטור היכא דהשליח בר חיובא הוא אבל חצר דלאו בת חיובא היא מיחייב שולחה והוא בעל החצר. ואקשי' אי הכי האומר לעבד ולאשת איש צאו וגנבו דלאו בני חיובא נינהו כדתנן בפ' החובל לחבירו העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהן חייב הן שחבלו באחרים פטורין הכי נמי דמיחייב שולחן . ופרקי' הני נמי בני חיובא נינהו דתנן נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבין לשלם . בא רב סמא ופירק פירוק אחר ואמר כי אמרי' אין שליח לדבר עבירה כל היכא דאי בעי השליח עביד אי בעי לא עביד אבל חצר דעל כורחה עבדה מיחייב שולחה . מאי איכא בין רבינא לרב סמא איכא בינייהו כהן שאמר לישראל לך קדש לי אשה גרושה או איש שאמר לאשה אקיף לי ראשו של קטן לרבינא כיון דהני לאו בני חיובא נינהו דאין ישראל מוזהר על הגרושה ולא אשה בהקפת הראש מיחייב שולחה . לרב סמא כיון דאי בעו עבדי אי בעו לא עבדי לא מיחייב שולחם . ומתמהינן מי איכא מאן דאמר חצר לאו משום ידה איתרבי והתניא וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה . בידה אין לי אלא בידה ממש גגה חצירה וקרפיפה מנין שהנותן גם בהן כנותנו בידה הוא ת"ל ונתן מכל מקום . ואמרי' לענין גט כ"ע לא פליגי דחצר משום ידה איתרבי דהא קרא בהדיא כתיב .

ילפינן מליאה מגט. כי היכי דגבי גט אית לה חלר לקטנה גבי מליאה נמי אית לה: ומר סבר לא ילפינן. ממונא מאיסורא וגבי ממונא חלר משום ידה אתרבאי ואיכא למימר דשליחות הוא ומשום דאין שליח לדבר עבירה אצטריך למכתב התם: והכא בקטן פליגי. דלא אשכחן דרבי ביה חלר: מר אמר חדא כו'. ר"ש בן לקיש אמר לענין מליאה ורבי יוחנן לענין גט ולא נמי מר אמר קטן ומר אמר קטנה: **מתני'** אחר לבי שבור. דהוא דומיא דמליאה שאינו יכול לרוץ ומשתמר בתוך השדה אם לא יטלוהו אחרים: **גמ'** אי עומד בלד שדהו אין. דעכשיו היא משתמרת על ידו: עומר שיש לי בשדה. שהנחתיו שם מדעתי וסמכתי על הפועלים שיביאוהו ופועלים שכחוהו: לא יהא שכחה. אם חזר ושכחו: בשדה ושכחת. אם שכחתו בבואך מן השדה הוי שכחה ולא שכחתו משנכנסת לעיר: אלא לאו הכי קאמר בשדה שכוח מעיקרו כו'. בעוד האיש בשדה עומר השכוח מעיקרו ששכחו הוא תחילה לפועל הוי שכחה אבל זכור שהניחו שם מדעתו ולבסוף שכחו על ידי פועלים לא הוי שכחה: אבל בעיר. משנכנס לעיר אפילו זכור ולבסוף שכח הוי שכחה דליתיה גביה כו' והכי קא נסיב ליה תנא לתלמודיה יכול לא יהא שכחה ת"ל בשדה ושכחת בעודך בשדה הוא דבעינן דשכחתיה אתה ולא בעיר לא בעינן ושכחת שלך אלא שכחת פועלים עושה אותה שכחה: וממאי. דקרא הכי מתרץ ומתני' הכי אמרה: דלמא גזירת הכתוב היא. דמשמע דבשדה יהא שכחה אבל משבא בעל הבית לעיר אין שכחתו ושכחת פועלים כלום והכי קאמר יכול יהא שכחה ת"ל כו': שלפניו אין שכחה. בשכחת הקולר קאי יחיד שהתחיל לקצור מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו שלאחריו הוי שכחה שלפניו לא הוי שכחה: יהיה. לגר ליתום ולאלמנה יהיה: עישור שאני עתיד למוד. נזכר שלא עישר מעשרותיו והוקשה לו ומיהר לעשרן באשר הוא שם: נתון ליהושע. לרבי יהושע בר חנניא שהיה עמו בספינה והוא לוי ונוטל מעשר ראשון כדאמרי' בערכין (דף יא:) מעשה ברבי יהושע שהלך לסייע את ר' יוחנן בן גודגדא בהגפת דלתות אמר לו חזור בך שאתה מן המשוררים ואני מן המשוערים ומשורר ששיער במיתה: ומקומו

תורה אור

ילפינן מציאה מגט ומר סבר לא ילפינן מציאה מגט ואיבעית אימא בקטנה כולי עלמא לא פליגי דילפינן מציאה מגט והכא בקטן קא מיפלגי מר סבר ילפינן קטן מקטנה ומר סבר [א]לא ילפינן קטן מקטנה ואיבעית אימא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: **מתני'** [ב]ראה אותן רצין אחר מציאה אחר צבי שבור אחר גוזלות שלא פרחו ואמר זכתה לי שדי זכתה לו היה צבי רץ כדרכו או שהיו גוזלות מפריחין ואמר זכתה לי שדי לא אמר כלום: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל [ג]והוא שעומד בצד שדהו ותקני ליה שדהו *דאמר ר' יוסי בר' חנינא [ד]חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו [ה]הני מילי בחצר המשתמרת אבל חצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין אי לא לא ומנא תימרא דחצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין אי לא לא דתניא היה עומד בעיר ואומר יודע אני שעומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו לא יהא שכחה יכול לא יהא שכחה תלמוד לומר °ושכחת עומר בשדה (דברים כד) בשדה ושכחת ולא בעיר הא גופא קשיא אמרת יכול לא יהא שכחה אלמא הוי שכחה ונסיב לה גמרא בשדה ושכחת ולא בעיר אלמא לא הוי שכחה אלא לאו הכי קאמר [ו]בשדה שכוח מעיקרו הוי שכחה זכור ולבסוף שכוח אין שכחה מאי טעמא דכיון דקאי גבה הויא ליה חצרו וזכתה ליה [ז]אבל בעיר אפילו זכור ולבסוף שכוח הויא שכחה מאי טעמא דליתיה גביה דלזכי ליה ממאי דלמא גזירת הכתוב היא דבשדה נהוי שכחה ובעיר לא נהוי שכחה אמר קרא °לא תשוב לקחתו (שם) לרבות שכחת העיר האי מיבעי ליה ללאו אם כן נימא קרא לא תקחנו מאי לא תשוב לרבות שכחת העיר ואכתי מיבעי ליה לכדתנן *[ח]שלפניו אין שכחה שלאחריו יש שכחה שהוא בבל תשוב [ט]זה הכלל כל שהוא בבל תשוב שכחה כל שאינו בבל תשוב אינו שכחה אמר רב אשי אמר קרא °יהיה לרבות (שם) שכחת העיר וכן אמר עולא והוא שעומד בצד שדהו וכן אמר רבה בר בר חנה והוא שעומד בצד שדהו איתיביה רבי אבא לעולא *מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה אמר רבן גמליאל עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו

ילפינן מליאה מגט. הא דילפינן הוי *מדרבנן דמליאת קטן לא הוי אלא מדרבנן אפילו לרבי יוסי דאמר (לקמן דף יב:) גזל גמור היינו מדבריהם ולענין יד לא פליגי דילפינן אלא לענין חלר: **זכתה לו.** [א] נראה אע"ג דלא אמר זכה לי דזכתה לו כדאמרי' לעיל (דף י.) אי תקון רבנן דלקני כי לא אמר מאי הוי ואין לומר דהכא היינו משום דנפל לו עליה דגלי בדעתיה שרוצה לקנות אבל הכא מי יימר דרוצה לקנות דלהרבה משמע לעיל דאי לא נפל קנה טפי ואע"ג דלא אמר אקני ועוד דאמר רבי יוסי בר' חנינא חלרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אלמא אע"ג דלא אמר קני והכא נקט משום סיפא דאפילו אמר כיון דרץ כדרכו לא קני: **היה** רץ כדרכו. ה"ה אפי' לבי שבור אם רץ אחריו ואין מגיעו אלא אורחא דמילתא נקט דכשרץ כדרכו אין מגיעו: **ה"מ** בחלר המשתמרת. תימה דבפ' שור שנגח את הפרה (ב"ק דף מט: ושם ד"ה והלכתא) אמר משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר כו' וזה קונה השאר כו' ופריך ותקני ליה חלרו דאמר ר' יוסי בר' חנינא כו' ומסיק דליתיה פי' למלוה בחלרו וקשה דהתם משמע דהוי בחלר המשתמרת מדמייתי עלה מרבי יוסי בר' חנינא דמיירי במשתמרת כדמוכח הכא ועוד דמסתמא ביתו ודאי משתמר הוא שמשכנו שם המשכון ואמאי כי ליתיה נמי לקני ועוד אמאי פריך ליה מדרבי יוסי בר' חנינא לפרוך ממתני' ומיהו הא יכול לתרץ דמתני' הוי משום דנתכוין לזכות בה דאמר זכתה לי לכך מייתי מרבי יוסי בר' חנינא [ב] וי"ל דה"ה דליתיה למשכון בחלר אבל מלוה גם לפי המקשן מיירי דליתיה בחלר ולכך לא פריך ממתני' כ"א מרבי יוסי בר' חנינא וה"ה פרק הזורק (גיטין דף עז: ושם ד"ה והוא) דתנן זרק לתוך ביתה או לתוך חלרה מגורשת משמע במשתמרת ואפילו הכי פריך מוקי עולא והוא שעומדת בלד ביתה וי"ל דדוקא גבי גט דליתיה בעל כרחה בעינן עומדת בלד ביתה כדאמר בשמעתין: **זכור** ולבסוף שכוח. פירוש זכור בשעה שהשכחה מתחלת כבר שכחוהו פועלים ולבסוף שכח גם הוא ושכוח מעיקרו הוי כששכחו הפועלים שכח גם הוא אבל מה שהוא זכור בשעה שהפועלים זוכרין אין זה זכור ולבסוף שכוח דא"כ לא תמצא שכחה שלפניו כששכחוהו מולאה עומדין יאמר יזכה לי שדי: **דלמא** גזירת הכתוב היא. פרש"י ונגרום יכול יהא שכחה ותימה לפי שרוצה לסתור ראייתו מגיה הברייתא ותו מה מתרץ לרבות שכחת העיר והלא בברייתא ליף דזכור ולבסוף שכוח לא הוי שכחה דקתני יודע אני שפועלים שכחוהו והכא דדריש לרבות שכחת העיר יעמיד בשכוח מעיקרא לכך י"ל שאינו סותר ראייתו אלא גמרא קשה לו על הברייתא מנ"ל למדרש מיעוטא על דיוקא דקרא דדריש בשדה ושכחת דהיינו שכוח מעיקרא אבל זכור ולבסוף שכוח לא הוי שכחה ועל זה קאי מיעוטא לומר דבעיר אפילו זכור ולבסוף שכוח הוי שכחה דלמא גזירת הכתוב היא דבשדה הוי שכחה שכוח מעיקרא ולא בעיר והכי מסתברא טפי לאוקמי מיעוט אגופיה דקרא בשדה ושכחת ולא בעיר והשתא מסני שפיר לרבות שכחת העיר וע"כ לא מלי קאי אפשטיה דקרא: **זה** הכלל. לאתויי קרן זוית:

עישור שאני עתיד למוד. פרש"י פרק קמא דקידושין (דף כו: ושם ד"ה מעשה) שהיה ירא פן יסמכו עליו בני ביתו שעישר ויאכלו טבל דחזקה על חבר שאינו מוליא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וקשה דהיינו דוקא בחבר שמת או הולך ואין בדעתו לשוב עד ימים רבים ועוד למה נתכוונו לרבי יהושע ולרבי עקיבא יקרא להם שם ולא יותר ועוד דאין זה קריאת שם דלא אמר מעשר יהא מעשר אלא אמר מעשר ראשון יהא נתון ליהושע ופר"ת דשנת הביעור היתה וכבר הפריש והיה צריך להוציאם מתחת ידו ולתכם

עין משפט נר מצוה

[ועיין תוס' יבמות יג: ד"ה גמרינן]

פז א מיי' פי"ז מהלכות גזילה הל' י וה"ד מהל' זכייה ומתנה הל' ט ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסט סעיף ט וסי' רמג סעיף כג:

פח ב ג מיי' פי"ז מהל' גזילה הל' יא סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסח סעיף ד:

[ועיין תוס' בעירובין עט: ד"ה ולאו]

פט ד ה מיי' שם הל' ח ופט"ו שם הלכה ח ופ"א מהל' זכייה ומתנה הלכה ד ועי' בהשגות ובמ"מ ופ"ד שם הל' ט סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף כא וסי' רסח סעיף ג וסי' ערב סעיף כח וסי' ריג סעיף ג:

צ ו ז מיי' פ"ה מהלכות מתנות עניים הל' ג:

צא ח ט מיי' שם הל' יו:

רבינו חננאל

כי פליגי במציאה ר"ל סבר ילפינן מציאה מגט ור"ל סבר לא ילפינן. איבעי תימא [בקטנה] כ"ע ילפינן מציאה מגט וכי פליגי בקטן ר"י יליף לקטן מקטנה כשם שזוכה חצירה של קטנה לקטנה כך זוכה חצר של קטן לקטן. ור"ל [ס"ל] ריבתה התורה החצר כיד לאשה ואפי' קטנה אבל לקטן לא. איבעי תימא כ"ע לא ילפי קטן מקטנה ור' יוחנן ור"ש לקיש לא פליגי אלא ר' יוחנן הורה בקטנה דיש לה חצר ויש לה ד' אמות ור"ש לקיש הורה בקטן דאין חצירו זוכה לו ולא ד' אמות שלו כך מסקנא דשמעתא: פיסקא ראה אותן רצין אחר המציאה וכו' עד זכתה לי שדי זכתה לו שדהו: גמ' והוא שעומד בצד שדהו. ואמרי' אמאי צריך להיות עומד בצד שדהו ותקני ליה שדהו כר' יוסי בר חנינא דאמר חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו ודחי' הני מילי בחצר המשתמרת אבל שדה שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו זכתה לו שדהו ואם אינו עומד שם לא זכתה לו שדהו. מנא הני מילי דתניא היה עומד בעיר ואומר יודע אני כי העומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו לא יהא שכחה יכול לא יהא שכחה ת"ל ושכחת עומר בשדה. בשדה ושכחת ולא בעיר. ופרשנא בשדה שכוח מעיקרו הוי שכחה זכור ולבסוף שכוח לא הוי שכחה מאי טעמא כיון דכי קאי בשדה וזכור לו זכתה לו שדהו ואע"ג דבתר הכי שכחו אינה שכחה שכבר זכתה לו שדהו ובאי' נפלו מאותה העת. אבל בעיר אפי' זכור ולבסוף שכוח הוי שכחה מאי טעמא דהא ליתיה גביה בשדה דליזכי ליה שדהו ש"מ דאי עומד בצד שדהו זכתה לו שדהו ואי אינו עומד בצד שדהו לא זכתה לו שדהו. ואמרי' ודלמא משום דלא הוה קאי בצד שדהו נעשה שכחה דלמא גזירת הכתוב היא *) דבשדה לא נהוי שכחה. ובעיר כי האי גוונא זכור ולבסוף שכוח ליהוי שכחה דכתיב לא תשוב לקחתו דגרסינן מינה לרבות שכחת העיר. ונדחו הדברים האלו ואסקה רב אשי יהיה לרבות שכחת העיר. ולא נתברר כי אם עומד בצד שדהו זכתה לו שדהו ואי לא לא. וכן אמר עולא והוא שעומד בצד שדהו. איתיביה רבא מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באין בספינה. אמר

*) דבבר מבואר דרבינו היה גורס בגמ' דבשדה לא נהוי שכחה ובעיר נהוי שכחה דאמר קרא ...

מסורת הש"ס

ב"ק מט: לקמן קב. קיח. חולין קמא:

פאה פ"ו מ"ד

מעשר שני פ"ה מ"ט קידושין כו:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה זכתה לו נראה כו'. נ"ב אבל הרמב"ם מחלק ...

[ב] שם ד"ה ה"מ כו' וי"ל כו'. נ"ב ...

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ומר סבר וכו' ומשום דאין שליח לדבר עבירה. קשה לי ... תוס' ד"ה ילפינן כו' מדרבנן. עיין תוס' יבמות יט ע"ב ד"ה גמרינן:

ומקומו מושכר לו ועישור אחר שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו וכי רבי יהושע ורבי עקיבא בצד שדהו של רבן גמליאל היו עומדין אמר ליה *דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא כי אתא לסורא אמר להו הכי אמר עולא והכי אותביתיה אמר ליה ההוא מרבנן רבן גמליאל מטלטלי אגב מקרקעי הקנה להם רבי זירא קבלה רבי אבא לא קבלה אמר רבא שפיר עביד דלא קבלה וכי לא היה להם סודר לקנות ממנו בחליפין אלא טובת הנאה אינה ממון לקנות ממנו בחליפין הכא נמי טובת הנאה אינה ממון לקנות על גבי קרקע ולא היא *מתנות כהונה נתינה כתיבא בהו חליפין דרך מקח וממכר הוא מטלטלין אגב מקרקע נתינה אלימתא היא רב פפא אמר ^א^דעת אחרת מקנה אותן שאני ומנא תימרא דתנן ראה אותן רצין אחר המציאה כו' ואמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן ^ב^והוא שרץ אחריהן ומגיען ובעי רבי ירמיה במתנה היאך קבלה מיניה רבי אבא בר כהנא ^ג^אע"פ שרץ אחריהן ואין מגיען מאי טעמא לאו משום דדעת אחרת מקנה אותן שאני אמר ליה רב שימי לרב פפא הרי גט דדעת אחרת מקנה אותה *ואמר עולא ^ד^והוא שעומדת בצד ביתה או בצד חצרה שאני גט ^ה^דאיתיה בעל כרחה מתקיף לה רב ששת בריה דרב אידי ולאו קל וחומר הוא ומה גט דאיתיה בעל כרחה אי עומדת בצד ביתה ובצד חצרה אין אי לא לא מתנה דמדעתיה לא כל שכן אלא אמר רב אשי חצר

ומקומו מושכר לו. וקבל ממנו שם שכר המקום דהכי קתני סיפא נתקבלו זה מזה שכר וכל כך למה כדי לקנות מעשר שתהא חצרו קונה לו לפי שהמטלטלין אין קונין אלא או במשיכה או חצרו תקנה לו: נתון לעקיבא. גבאי היה ואותה שנה שנת מעשר עני היתה: כי אתא. רבי אבא לסורא אמר להו כו': מטלטלי אגב מקרקעי הקנה להם. ולאו משום דתקני להם מקומם בתורת חצר שאפילו הקנה להן חצר אחרת שאינן בתוכה קנוי נמי כדתנן (קדושין דף כו.) נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף משנתן הכסף בשביל הקרקע והמטלטלין או אפילו קרקע במכר ומטלטלין במתנה נקנין המטלטלין בקנין הקרקע בלא משיכה כדילפינן בקדושין (שם) מויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב עם ערים (א) בצורות אשר ביהודה: קבלה. להאי תירוצא: וכי לא היה להן סודר כו'. למה לו לקבל מהן מעות: אלא. סודר מאי טעמא לא דטובת הנאה שהיתה לו לרבן גמליאל במעשרות הללו: אינה חשובה ממון. דתהא נקנית בחליפין דליכא למימר כי קנה ליה ר"ג להאי סודר אקנייה חליפין דידיה בכל מקום שהן דכיון דאין לו בהן אלא טובת הנאה שבידו לתתו לכל מי שירצה אין זו חשובה ממון לחול על זו קנין חליפין: הכא נמי. גבי קנין קרקע: אינה ממון לקנות על גבי קרקע. בקנין שהקרקע נקנה בו אלא אפקורי בעלמא אפקר גבייהו וכי אוגר להו מקום קנתה לו חצרו בתורת חצר כשאר הפקר: ולא היא. מהאי דכי לא היה להן סודר לאו ראיה היא למילף מינה דאין טובת הנאה נקנית בחליפין ועל גבי קרקע דשפיר איכא למימר מטלטלי אגב קרקעי הקנה להן ודקשיא לך לקנינהו בחליפין: מתנות. של כהונה ולויה ומעשר עני: נתינה כתיבא בהו. כדכתיב (דברים כו) ונתתה ללוי זה מעשר ראשון לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני לפיכך אסור להקנותן בסודר דדרך מקח הוא שזה נותן לו כליו תחתיהן ונראה זה כמוכרן לו: נתינה אלימתא היא. מותר להקנות מתנות כהונה על גבי קרקע: רב פפא אמר. לעולם בתורת חצר קנאו ואפילו הכי לא תקשי לעולא דהא דלא בעינן הכא עומד בצד השדה משום דדעת אחרת מקנה אותן שרבן גמליאל הקנה להן מטלטלין שהיו לו בחצר שלהן ולא מהפקירא קנו ונוחה מתנה זו לקנות ואע"ג דאין עומד בצד השדה: והוא שרץ אחריהן. הצבי מהלך והגוזלות מדדין ומתניתין דקתני זכתה לו שדהו כגון שהיה יכול לרוץ אחריהן ומגיען קודם שיצאו משדהו: ה"ג ובעי ר' ירמיה במתנה היאך. אם היו צבי וגוזלות של אדם אחד והם בתוך שדה חבירו ונותנן בעליהן לבעל שדה במתנה היאך הדין מי בעינן והוא שרץ אחריהן ומגיען ואי לא לא קני ומאי נותן למיהדר ביה או לא: קבלה מיניה רבי אבא. להך בעיא מרבי ירמיה דשפיר דק שיש חילוק בין מתנה להפקר ובמתנה אע"פ כו': ואמר עולא. במסכת גיטין (דף עז:) גבי הזורק גט לאשתו בתוך ביתה או בתוך חצרה: שאני גט דאיתיה בעל כרחה. שהוא נותנו לה ולא ניחא לה למגרשה: ולאו קל וחומר הוא. מן הטעם הזה יש לדון דכ"ש לקנין אחר: מה גט. דכי איתה בצד חצרה ולא ניחא לה למקנייה אפילו הכי קניא לה חצרה אמרינן דאי איתה אין אי לא לא: מתנה. דליתה בע"כ דהאי אמרה לא בעינא לא קניא: לא כ"ש. דכי אמרה בעינא נצריכא בצד חצרה: אלא אמר רב אשי. לא תתלי טעמא משום דאיתה בעל כרחה אלא גבי מתנה היינו טעמא דלא בעינן עומד דכיון דמידה אתרבאי לא גרעה משלוחה להיטיב לה ואילו שלוחה שקיבל לה מתנה מי לא קני לה ואפילו אין עומדת בצדו כמי לא שנא הלכך גבי מתנה דזכות הוא לה אנן סהדי דניחא לה שתהא שלוחה וקנייא לה כשליח אבל גבי גט דחוב הוא לה לא ניחא לה שתהא שלוחה הלכך כי עומדת בצדה על כרחה ידה היא וידה קניא גבי גט על כרחה ואי לא לאו ידה הוא ולא שלוחה הוא טעמא דיש חילוק בין גט למתנה ואף על גב דתרוייהו דעת אחרת מקנה אותן משום דהך חצר אף על גב דלאתרבאי משום יד כדאמרן לעיל (דף י:) לא גרעה משליחות דאי נמי לא אתרבאי מוכתן בידה הוי נפקא לן חצר משליחות וכי אצטריך לרבויי משום יד משום קטן וקטנה דלתנהו בתורת שליחות אצטריך וכל היכא דאיתיה לשליחות איתיה לדין חצר הלכך גבי גט דחוב הוא לה אין חבין כו' כלומר אין אדם יכול לעשות שליח לחוב אדם שלא מדעתו וחצרו נמי לאו בתורת שליחות מלית לאתויי דתתגרש שלא מדעתה הלכך בגט לא תרבייה אלא משום יד ומה ידה דסמוכה לה אף חצירה בסמוכה לה: גבי

ולתנם לבעלים וזה המעשה דר"ג תנן במסכת מעשר שני (פ"ה מ"ו) גבי ביעור דתנן התם ערב הפסח של רביעית ושל שביעית היה הביעור נותן תרומה ותרומת מעשר לכהן כו' מי שהיו פירותיו רחוק ממנו צריך לקרות להם שם פירוש שם הבעלים שיקנה אותם ללוי ולכהן ומעשה נמי בר"ג וזקנים כו' וא"ת ואמאי לא נתן תרומה גדולה כדתנן בהך דמע"ש נותן תרומה ותרומת מעשר לכהן שהרי ר"א בן עזריה היה עמו כדקתני סיפא עמד רבי יהושע ואמר תרומת מעשר שבו נתון לר"א בן עזריה וי"ל דתרומה גדולה טרם שנסעו הפרישה ונתנה לפי שקלה היתה להפריש דחטה אחת פוטרת את הכרי וניטלת באומד ועוד שהתבואה היתה כבר ממורחת בביתו של ר"ג כדמוכח בירושלמי ותרומה גדולה מפרישה בשדה מיד אחר המרוח כדאמרינן בירושלמי דמעשר שני מצא פירות בשדה מפוזרין מותרין משום גזל וחייבין במעשר ופטורין מתרומה דא"א לגורן שתיעקר אא"כ נתרמה תרומה ממנה:

***נתון** ליהושע. וא"ת והא קנסינהו עזרא וי"ל דס"ל כר"ע דאמר דקודם קנס דוקא ללוי ואחר קנסא לכהן וללוי כדאמר פ"ב דכתובות (דף כו. ושם ד"ה אין*) ואם תאמר ר' יוחנן בן גודגדא שאמר לר' יהושע חזור בך שאתה מן המשוררים ואני מן המשוערין (ערכין דף יא:) משמע שהיו שניהם לוים ובשלהי החליל (סוכה דף נו:) אמרינן מגיפי דלתות שבמקדש היו נוטלין שכרן מלחם הפנים ולחם הפנים אינו מותר אלא לכהנים וי"ל בג' מקומות היו הכהנים שומרים בבהמ"ק כדאמרי' בריש מס' תמיד ואותן מגיפי דלתות היו נוטלין שכרן מלחם הפנים:

מקומו מושכר לו. בסיפא קתני שקבלו שכר זה מזה וא"ת אמאי קבלו שכר היה לו להשאיל להם או להשכיר בחליפין וי"ל דשאלה ושכירות אינה נקנית בחליפין*: **וכי** בצד שדהו של ר"ג היו עומדין. וא"ת והלא התבואה היתה בביתו של ר"ג כדמוכח בירושלמי פרק ג' דמעשרות וביתו של רבן גמליאל היה משתמר ויש לומר דלגבי זקנים לא היה משתמר שלא היה הפסק בין תבואתו לתבואתן ואם תאמר שלהי השואל (לקמן דף קב:) גבי הזבל של בעל הבית מוקי לה בגמרא בתורי דאתו מעלמא ובחצר דמשכיר וכרבי יוסי בר' חנינא והשתא והלא השוכר משתמש בחצר ואם כן הזבל משתמר לדעת השוכר בחצר ואיך יזכה המשכיר בזבל תורי דאתו מעלמא ויש לומר שגם משכיר ביתו פתוח לאותו חצר ומקרי עומד בצד שדהו [וע"ע תוספות גיטין עט: ד"ה פנימית]:

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ד מהלכות זכייה ומתנה הל' ח ופי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף כ וסי' רסח סעיף ד:

צג ב ג מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יא סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסח סעיף ד:

צד ד מיי' פ"ה מהלכות גירושין הל' ב ועיין במ"מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלט סעיף א ב:

צה ה מיי' שם פ"א הלכה ג סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיט סעיף ג בהג"ה וסעיף ו:

[פ"ז לע"א]

[וכן ביבמות פו:]

[ג"ע תוס' קדושין כז. ד"ה ומקומו ועיין תוס' ערכין ל. בסד"ה כט: ולא ידענא]

רבינו חננאל

אמר רבן גמליאל עישור אחר שאני עתיד למוד נתון ליהושע (בן לוי) *) ומקומו מושכר לו זה מעשר ראשון. ועישור אחר שאני עתיד למוד זה מעשר עני נתון לעקיבא בן יוסף שהוא פרנס והוא יד לעניים ומקומו מושכר לו כדי שיזכה בו לעניים ונתקבלו שכר זה מזה וכי ר' יהושע ור"ע בצד שדהו של ר"ג היו עומדין. ופרקי' ר"ג מטלטלי אגב מקרקעי אקני להו ומכיון שקיבל ר"ג כסף שכירות הקרקע זכו הם בקרקע ובכל מה שבתוכו דקי"ל כשם שהקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה כך שכירות הקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה. ואמרי' אמאי לא אקני להו ר"ג האי מעשר אגב סודר. ואמרי' משום דעיקר המעשר ללוי הוא וכי מן השמים הקנוהו לו ואין לבעלים בו אלא טובת הנאה שהוא רשאי לתתו לאיזה לוי שירצה. וקי"ל דטובת הנאה אינה נקנית בחליפין **) דחליפין דרך מקח וממכר הוא כלומר מקבל הסודר ומקנה לו חפץ אחר ומתנות כהונה כיון דבהדיא כתיבא בהו נתינה הקנאה אגב קרקע נתינה אלימתא היא. רב פפא פירק פירוק אחר דעת אחרת מקנה אותם שאני. כלומר אם אדם מקנה לחבירו כלום דבר והדבר ההוא נתון בתוך שדה מקבל המתנה קנאו ואע"ג דאינו עומד בצד שדהו. ומקשי' עליה והרי גט דעת אחרת מקנה אותה וקי"ל והוא שעומדת בצד ביתה או בצד חצירה ופריק

*) נראה דצ"ל שהיה לוי. **) נראה דחסר כאן וצ"ל פי' אינה ממון לקנות ע"ג קרקע ולא שיא חליפין דרך וכו' נתינה אינו יכול להקנות בחליפין אלא בהקנאה אגב קרקע וכו'.

[עירובין פא. וש"נ]

[חולין קלו.]

גיטין עז:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי אתא וכו' עריס מעורות אסר:

חצר איתרבאי משום יד ולא גרעה משליחות גבי גט דחוב הוא לה *אין חבין לאדם אלא בפניו גבי מתנה דזכות הוא לו זכין לאדם שלא בפניו גופא ראה אותן רצין אחר המציאה וכו' אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן והוא שרץ אחריהן ומגיען בעי רבי ירמיה [א]במתנה היאך קבלה מיניה ר' אבא בר כהנא אע"פ שרץ אחריהן ואין מגיען *בעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו *אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנה לרבא ואמרי לה רבינא לרבא לאו היינו מתניתין ראה אותן רצין אחר המציאה ואמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן והוא שרץ אחריהן ומגיען ובעי רבי ירמיה במתנה היאך וקבלה מיניה רבי אבא בר כהנא במתנה אף על פי שרץ אחריהן ואין מגיען אמר ליה מתגלגל קאמרת שאני מתגלגל דכמונח דמי:

מתני' מציאת בנו ובתו הקטנים מציאת עבדו ושפחתו הכנענים מציאת אשתו הרי אלו שלו מציאת בנו ובתו הגדולים מציאת עבדו ושפחתו העברים מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן כתובה הרי אלו שלהן:

גמ' אמר שמואל מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו ואינו מאחר בידו למימרא דסבר שמואל קטן לית ליה זכייה לנפשיה מדאורייתא והתניא השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו למחצה לשליש ולרביע לא ילקט בנו אחריו רבי יוסי אומר בין כך ובין כך ילקט בנו ואשתו אחריו ואמר שמואל הלכה כרבי יוסי אי אמרת בשלמא קטן אית ליה זכייה לנפשיה (א) כי קא מלקט לנפשיה קא מלקט ואבוה מיניה קא זכי אלא אי אמרת קטן לית ליה זכייה לנפשיה כי קא מלקט לאביו קא מלקט (ב) אבוה עשיר הוא אמאי אשתו ובנו מלקט אחריו שמואל טעמא דתנא דידן קאמר וליה לא סבירא ליה וסבר רבי יוסי קטן אית ליה זכייה מדאורייתא *והתנן מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור ואמר רב חסדא *גזל גמור מדבריהן נפקא מינה להוציאה בדיינין אלא אמר אביי עשאוה כמי שהלכו בה נמושות דעניים גופייהו מסחי דעתייהו סברי בריה דהיאך מלקטי ליה א"ל רב אדא בר מתנה לאביי *וכי מותר לאדם להרביץ ארי בתוך שדהו כדי שיראו עניים ויברחו אלא אמר רבא עשו

רש"י

גבי מתנה דזכות הוא לו זכין לו לאדם שלא בפניו. ושלא מדעתו (ג) דאמן סהדי דניחא ליה שתהא שלוחו הלכך כי ליתיה בצד חצרו דליכא לדמויי לידה דאינה סמוכה לה תיפוק לה זכייתה משליחותה כי היכי דשלוחו זוכה לו שלא בפניו חצרו נמי זוכה לו שלא בפניו ומיהו גבי מציאה כי ליתיה גבה דלא נפקא זכייתה משום יד ליכא לרבויי משליחות דגבי שליחות איכא דעת השולח או דעת שליח אבל חצר ליכא לא דעת שולח ולא דעת שליח הלכך בעינן *דעת אחרת מקנה אותו: זרק ארנקי. והפקירו לכל הקודם: שאין סופו לנוח. בתוך האויר: כמונח דמי. וקנאו בעל הבית הראשון או לאו כמונח דמי להכי בעי אויר שאין סופו לנוח בתוך הבית כמונח דמי דאילו אויר שהיה סופו לנוח בתוך הבית פשיטא לן דאפילו קדם איש אחר וקלטה בתוך האויר לא קנה דמשנכנס לאויר קנאו בעל הבית דתנן במסכת גיטין (דף עט.) היתה עומדת בראש הגג וזרק לה גט כיון שנכנס לאויר הגג הרי זו מגורשת הוא למעלה והיא למטה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת: ואינו מגיען. אלמא מתגלגלים ויוצאין הן ואין סופן לנוח וקאמר דקנה ליה שדהו:

מתני' מציאת בנו ובתו הקטנים כו'. בנו קטן בגמרא מפרש מ"ט בתו הקטנה בכתובות (דף מו:) ילפינן לה מקראי דקטנה ואף נערה כל שבח נעוריה לאביה: מציאת עבדו ושפחתו הכנענים שלו. שהרי גופו קנוי לו עולמית כדכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם וגו'. מציאת אשתו. רבנן תקינו ליה משום איבה: מציאת עבדו ושפחתו העברים. בגמ' פריך לא יהא אלא פועל דאמרינן לעיל (דף י') מציאתו לבעל הבית:

גמ' מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו. בשלמא בתו ואשתו טעמא מפרש להו במקומן בכתובות אלא בנו טעמא מאי: מריצה אצל אביו. הלכך כשמגביה לצורך אביו הגביהה: ילקט בנו אחריו. מותר לבנו של פועל אם עני הוא ללקוט אחר אביו את לקט העומר אבל אם קבל הפועל את השדה למחצה לשליש ולרביע עשיר הוא והרי הוא כבעל הבית בשדה זה ולא ילקט בנו אחריו לפי שלקט בנו לאביו: בין כך ובין כך כו'. דאם האב עשיר הבן עני וזוכה לעצמו: טעמא דתנא דידן קאמר. מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו: וליה לא ס"ל. דמציאת קטן לאביו: מדבריהם. מפני דרכי שלום: ונפקא מינה. מדר' יוסי הא אתא לאשמועינן דהחמירו חכמים בתקנתן כגזל גמור להוציאו בדיינין וכיון דמדאורייתא לית ליה זכייה נמצא אביו גוזל את העניים: אלא אמר אביי. רבי יוסי נמי כתנא דידן ס"ל דקטן לית ליה זכייה וגבי לקט היינו טעם דכיון דיש לו לפועל זה בנים ואשה עניים עלמן מייאשי מלקט שלה לפיכך עשאוה כשדה שהלכו בו הנמושות דתנן (פאה פ"ח מ"א) מאימתי כל אדם מותרין בלקט משילכו בו הנמושות לקוטי בתר לקוטי דמההיא שעתא מסחו עניים דעתייהו מיניה והכא נמי מסחו דעתייהו כו':

עשו

תוספות

חצר משום יד אתרבאי. ולכך כי הוי דומיא דיד דהייט כשהוא בצד חצרו קונה אפילו בע"כ או אפילו קטנה *בידה וכשאינה סמוכה לחצרה דלא הוי דומיא דיד לא תימא כי היכי דאין לו דין יד הכי נמי אין לו דין שליחות אלא לא גרע משליחות [ב] ובמידי דזכות כמו מתנה קנה ואפילו אינו עומד בצד חצרו ואפילו אינה משתמרת ובמציאה דאין דעת אחרת מקנה אותה בעינן משתמרת ובגט דחוב הוא לה אפילו במשתמרת אינה מתגרשת דלא עדיפא משליחות דאין חבין לאדם שלא בפניו:

ויצא בפתח אחר. ל"ג והפקריה דהא חשיב ליה דעת אחרת מקנה אותו דמייתי ראיה ממתנה ואי אפקריה אם כן מיד כשיצא הארנקי מידו היה הפקר ובשעת זכייה ליכא דעת אחרת אלא ל"ג והפקריה ולעולם היא שלו עד שיזכה בה אחר:

ואמר שמואל הלכה כרבי יוסי. תימה דבפ' כל הגט (גיטין דף ל' ושם ד"ה כיהודאה) לא בעי שמואל לאוקמי מתניתין דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי [להיות מפריש עליהן מחלקן] כרבי יוסי דכיהודאה לא מוקמינן *והלא פסיק הלכה כמותו וי"ל דדוקא הכא גבי לקט פסיק כוותיה מהאי טעמא דמסתמא עניים גופייהו ניחא להו כו' והא דאוקמי בפרק כל הגט (שם) כרבי יוסי הייט רבי יוסי דפ' הלוקח עובר פרתו (בכורות דף יח: ושם ד"ה עשו) דאמר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ומפרש טעמא בגמ' משום דעשו את שאינו זוכה כזוכה דהוי דומיא דהמלוה מעות דהוו חליפין ביד כהן דהייט מעות ועשו כאילו זכה במעשר עצמו והא דקרי ליה יחידאה אע"ג דבבכורות לא פליג אלא ר"מ מ"מ רבנן דפליגי עליה הכא גבי לקט כ"ש דפליגי עליה התם גבי מתנות:

אי אמרת בשלמא דאורייתא. תימה מנ"ל דלר' יוסי קטן זוכה מן התורה וכן בסמוך דפריך וסבר רבי יוסי מציאת קטן דאורייתא ומנ"ל ודלמא אינה אלא מדרבנן ואביו לא זכה מיניה כלל ולהכי מלקט אחריו וי"ל דמסתמא לא פליג ר' יוסי אכמה משניות דפרקין ודפרק חלון (עירובין דף עט: ושם) ודמסכת מעשר שני (פ"ד מ"ד) דמייתי בפרק התקבל (גיטין דף סה: ושם) דלכולהו משניות יד בן כיד אביו וא"ת ונימא לעולם זכי לנפשיה מדרבנן ובתר הכי זכי אבוה מיניה משום איבה ומשום הכי מלקט וי"ל דמדרבנן אין סברא שיתקנו שתי זכיות שיזכה הבן קודם ואח"כ יזכה האב ממנו אלא אי מדרבנן הוא בשעת זכיית הבן בא לו זכיית האב משום דבשעת הגבהה לוקחה להריצה לאביו אלא ודאי זכה לנפשיה מדאורייתא ואבוה זכה מיניה משום איבה שסמוך על שלחנו:

ואבוה עשיר הוא. לאו דוקא עשיר אלא כלומר כיון שיש לו חלק בשדה חייב בלקט כדדרשינן לר"א פ"ק דגיטין (דף יב. ושם) לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו ולרבנן נמי או נפקא להו מקרא אחרינא או תרתי ש"מ:

שמואל טעמא דתנא דידן קאמר. וא"ת אמאי לא אוקמה בטעמא דידיה דסבר שמואל דזכי לנפשיה מדאורייתא ומדרבנן אבוה זכי מיניה משום איבה וכרבי יוסי וי"ל דקטן דקתני במתני' משמע ליה בקטן ממש ואע"פ שאינו סמוך על שלחנו ואילו היה זוכה לעצמו מן התורה לא היה להם לתקן שיזכה אביו כיון דליכא איבה שהרי אינו סמוך על שולחנו אלא ודאי לא זכי לנפשיה כלל אלא לאביו שבשעת הגבהה מגביה לצורך אביו:

רבי

עין משפט נר מצוה

צו א ב מיי' פ"ה מהל' גירושין הלכה כ ופ"ד מהל' זכייה ומתנה הל' ב [רב אלפס כאן ובגיטין פ"ח דף קפד.]:

צז ג טוש"ע ח"מ סי' רמג סעיף כד:

צח ד מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ג:

צט ה מיי' שם ופי"ג מהל' אישות הל' ג ופכ"א שם הל' א סמג שם וסי' מח טוש"ע שם וטוש"ע אה"ע סי' סט סעיף ג וסי' פד:

ק ו מיי' פי"ז מהלכות גזילה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ב וטוש"ע אה"ע סי' פד:

קא ז מיי' פ"ד מהל' מתנות עניים הל' יא

קב ח מיי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף א:

קג ט מיי' פ"ד מהלכות מתנות עניים הל' יג:

רבינו חננאל

ופריק רב אשי חצר איתרבי משום יד ולא גרעה משליחות גבי גט דחוב הוא לה אינה מגורשת אם זרק לה גיטה בעלה בחצירה אא"כ עומדת בצד חצירה כדתנן אין חבין לאדם אלא בפניו. אבל מתנה דזכות הוא לו אע"פ שאינו עומד בצד שדהו קנה כדתנן זכין לאדם שלא בפניו. ואסקי' צבי שבור וכיוצא בו אם רץ אחריהן ומגיען ואמר זכתה לי שדי זכתה לו שדהו והוא שעומד בצד שדהו. ואם היו תרבות והקנה לו אחד במתנה אע"פ אם ירוץ אחריהן אין יכול להגיעם כיון שעברו בתוך שדהו קנאם הואיל ומתגלגלין וקי"ל מתגלגל כמונח דמי: מתני' מציאת בנו ובתו הקטנים הרי הם שלו. אמר שמואל מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו שבשעה שמוצאת מריצה אצל אביו ואינה מאחרה בידו. למימרא דסבר שמואל דקטן לית ליה זכייה לנפשיה והתניא פועל ילקט בנו אחריו למחצה לשליש ולרביע לא ילקט בנו אחריו. פי' כיון שיש לו חלק בתבואת השדה אפי' *)הוה ליה עשיר. ותנן מי שיש לו מאתים זוז הרי זה לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר כו'. ר' יוסי אומר בין כך ובין כך אשתו ובניו מלקטין אחריו. ואמר שמואל הלכה כר' יוסי ואי אמרת לאביו הוא זוכה אביו עשיר הוא. ודחי' שמואל טעמיה דתנא דידן קאמר וליה לא ס"ל. ושקלינו וטרינו לאוקומא דר' יוסי סבר אית ליה זכיי' לנפשי' ולא איתוקמא אלא מדרבנן אית ליה זכייה לנפשיה.

*) אולי צ"ל ואפילו עני הוה ליה כעשיר.

מסורת הש"ס

[קדושין כג. וש"נ]

ב"מ תלר משתמרת [illegible]

לקמן קב.

[זבחים כה:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אית ליה זכייה לנפשיה מדאורייתא כי קא מלקט: (ב) שם ואבוה עשיר: (ג) רש"י ד"ה גבי מתנה וכו' דאמן סהדי דניחא. נ"ב [illegible]

הגהות הגר"א

[א] גמ' במתנה היאך קבלה כו' [illegible] [ב] תוס' ד"ה חצר וכו' [illegible]

[גיטין סה.]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואמר וכו' והלא פסיק הלכה כמותו. עיין גיטין יג ע"א תוס' ד"ה והא:

*עשו שאינו זוכה כזוכה מ"ט עניים גופיהו ניחא להו כי היכי דכי אגרו לדידהו נלקוט בנייהו בתרייהו ופליגא (א) דר' חייא בר אבא דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן *לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול: מציאת עבדו ושפחתו העברים הרי הוא של עצמן: אמאי לא יהא אלא פועל *ותניא מציאת פועל לעצמו במה דברים אמורים בזמן שאמר לו נכש עמי היום עדור עמי היום אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הכא בעבד נוקב מרגליות עסקינן שאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת רבא אמר במגביה מציאה עם מלאכתו עסקינן רב פפא אמר כגון ששכרו ללקט מציאות והיכי דמי דאקפי אגמא בכוורי: *האי שפחה היכי דמי אי דאייתי שתי שערות מאי בעיא גביה ואי דלא אייתי שתי שערות אי איתיה לאב דאבוה הויא ואי דליתיה לאב תיפוק במיתת האב *דאמר ריש לקיש אמה העבריה *קנה עצמה במיתת האב מרשות האדון מקל וחומר ולאו איתותב ריש לקיש נימא מהאי נמי תיהוי תיובתא לא לעולם דאיתיה לאב ומאי הרי הן שלהן לאפוקי דרבה: מציאת אשתו: גירשה פשיטא הכא במאי עסקינן במגורשת ואינה מגורשת *דאמר רבי זירא אמר שמואל כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תיהוי לה איבה הכא אית לה איבה ואיבה:

מתני' *מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר שבית דין נפרעין מהן אין בהן אחריות נכסים יחזיר שאין בית דין נפרעין מהן דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא יחזיר מפני שבית דין נפרעין מהן: **גמ'** במאי עסקינן אילימא כשחייב מודה כי יש בהן אחריות נכסים אמאי לא יחזיר הא מודה ואי כשאין חייב מודה כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי ממשעבדי מבני חרי מגבא גבי לעולם כשחייב מודה והכא היינו טעמא דחיישינן שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אי הכי כל שטרי דאתו לקמן ניחוש להו הכי כל שטרי לא ריעי הני ריעי אלא הא *דתנן כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו לכתחילה היכי כתבינהו ניחוש שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אמר רב אסי

בשטרי

רש"י

עשו את שאינו זוכה כזוכה. אע"פ שאין לקטן זכייה במקום אחר כאן עשאוהו כזוכה: מאי טעמא עניים גופייהו ניחא להו. בהאי תקנתא דכי אגרו להו לדידהו כו': ופליגא. דשמואל דפירש טעמא דמתני' משום דלית ליה זכייה: אדר' חייא בר אבא. דאמר אף גדול שיש לו זכייה אם סמוך הוא על שולחן אביו מציאתו לאביו משום איבה אבל אינו סמוך על שולחן אביו אפילו הוא קטן מציאתו שלו: לא יהא אלא פועל. לא יהא עבדו אלא שכיר בעלמא תניא דמציאתו לבעל הבית בזמן שלא פירש לו לאיזו מלאכה שכרו ועבד זה כשקנאו רבו לסתם מלאכה קנאו: שאין רבו רוצה לשנותו. הלכך לא ניחא ליה שיגביה לו מציאה דמציאה מעולה בדמיה משכר ביטול מלאכתו לא שכיחא הלכך אי אתרמי ואשכח שלו הוא וישלם לרבו שכר ביטולו: עם מלאכתו. שלא ביטל כלום הלכך לעצמו: רב פפא אמר. הא דתניא פועל מציאתו לבעל הבית: ששכרו ללקט מציאות. הרבה: והיכי דמי. דאתרמי: דאקפי אגמא בכוורי. שלף הנהר חוץ לגדותיו וצפו הדגים שם וכשיבשו המים היוצאים נמצאו שם דגים הרבה. דאקפי תרגום של הציף כדמתרגמינן ויצף הברזל וקפא *ברזלא (מלכים ב ו): מאי בעיא גביה. הא תניא יוצאה בסימנין: דאבוה הויא. מציאתה דהא קטנה היא: ואי דליתיה לאב. מאי בעיא גבי האדון תיפוק מיניה במיתת האב: מקל וחומר. בפרק קמא דקדושין (דף טז.) מה סימנין שאין מוציאין מרשות האב מוציאין מרשות האדון כדילפינן ויצאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף אלו ימי נערות מיתת האב שמוציאה מרשות האב שאינו מוריש לבניו מה שזכתה לו תורה בבתו שיהא מעשה ידיה לאחין כדילפינן (כתובות דף מג.) והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם אינו דין שמוציאה מרשות האדון: ולאו איתותב רבי שמעון בן לקיש. בקדושין (שם): לאפוקי דרבה. לאפוקי שאינו של רבה אלא של אביה וקרי ליה שלהן משום דאב מינה קזכי: במגורשת ואינה מגורשת. כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לה ספק קרוב לו ברה"ר: חייב במזונותיה. ומשום הכי אצטריך לאשמועינן דמציאתה שלה דטעמא מאי אמור רבנן מציאת האשה כו': **מתני'** אחריות נכסים. שעבוד קרקעות שיגבה מהן: יחזיר ולא יחזיר. טעמא בגמ' מפרש: **גמ'** כשחייב מודה. שהלוה מודה שהשטר אינו פרוע: אמאי לא יחזיר. אם לטרוף לקוחות בא בדין הוא טורפן: ממשעבדי. ממקרקעי שמכר אחרי כן: הני ריעי. הואיל ונפל אתרע דיש לומר אם היה כשר היה נזהר בו:

בשטרי

תוספות

רבי יוחנן אמר לא גדול גדול ממש. [א] מפרש ר"ת כי היכי דפליגי הכא פליגי נמי גבי עירוב דתנן בפ' חלון (עירובין דף עט: ושם ד"ה ומזכה) ומזכה להם על ידי בנו ובתו (ב) ולשמואל דאמר הכא קטן ממש התם נמי גבי עירוב אינו זוכה דידו כיד אביו כיון דמציאתו לאביו ה"ה כל זכיותיו לאביו ואמה העבריה אע"פ שהיא קטנה זכיא בעירובה דמציאתה אינה לאדוניה אף על גב דשמואל אית ליה פרק התקבל (גיטין דף סד: ושם ד"ה אלא) קטן זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים הא משני התם שאני שתופי מבואות דרבנן והא דאמר שמואל פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מט. ושם: ד"ה וקטן) דעירוב משום קנין *ורבא אמר משום דירה ואמר איכא בינייהו קטן הא פר"ח התם דאית ליה בית לקטן קאמר ולא כפרש"י שפי' שאינו גובה העירוב לפי שאינו זוכה ולר"י דאמר לא גדול גדול ממש ה"ה דגבי עירוב נמי דקטן ואינו סמוך על שולחן אביו זוכה כאמה העבריה וגדול סמוך על שולחן אביו אינו זוכה וצריך ליזהר שלא לזכות העירוב ע"י בנו הגדול הסמוך לשולחנו דקי"ל כרבי יוחנן לגבי שמואל כדאמר פרק מי שהוציאוהו (שם מז:) ועבדו ושפחתו העברים אע"ג דסמוכין על שולחנו מציאתם לעצמם וכן זוכין בעירוב ולא הוי ידם כיד האדון דלא שייך איבה אלא בבנו שדרכו לזונו תמיד ואם לא יפרנסו אביו לא יפרנסנו אחר אבל אדם אחר מעלמא סמוך על שולחן חבירו חנם כגון יתום וכיוצא בו אין סברא שתהא מציאתו לחבירו וכ"ש עבד ואמה שבשכר טרחם הם אוכלים ובתו אפילו נערה ואינה סמוכה על שולחן אביה מציאתה לאביה משום איבה דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין כדאמר בפרק *נערה (כתובות דף מו ושם) *ולא כרש"י שפירש משום דכתיב בנעוריה דההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף ג: ושם) ופרק נערה (שם מו:) ואשתו דזכיא בעירוב אף על גב דידה כיד בעלה מוקי לה בסוף נדרים (דף פח:) דאית לה בית באותו מבוי דמגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני: **במגביה** מציאה עם מלאכתו. וא"ת הא דתניא בפ"ק דקדושין (דף טז:) אמה העבריה מציאתה לאביה ושכר בטלה לרבה היכי מתוקמא אליבא דרבא דאם הגביהה עם מלאכתו ליכא שכר בטלה ואם לא הגביהה עם מלאכתו א"כ מציאתה לאדוניה וי"ל דהתם ודאי צריך להעמיד בנוקבת מרגליות: **ששכרו** ללקט מציאות. [ב] וה"פ דברייתא בד"א בזמן שאמר ליה עשה עמי באותו ענין שהוא כמו נכש עמי היום אבל אמר ליה עשה עמי מלאכה של מציאות כו': **מאי** בעיא גביה. דהיא נמי איכא יכולה למכור עצמה אחרי כן כדאיתא בספרי: **ולא** לוה עד תשרי. פירוש ועתה רוצה ללות בו שיש לו טורח לכתוב שטר אחר וגם כדי להרויח פסיטי דספרא אבל אין לפרש שכבר לוה בו קודם שנפל דא"כ מאי משני הני ריעי לפי שנפל ויש הוכחה דמשום פסולו לא נזהר לשומרו והא לוה בו כבר ופשיטא שנזהר לשומרו: **כותבין** שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו. וליכא למיחש למחזי כשקרא כמו *באשרתא דדייני דאם כתבו קודם דנחזי חתימת ידי הסהדי (ג) פסולה דהכא כיון שהוא כותב חובתו לא שייך מחזי כשקרא:

אביי

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פי"ז מהל' אבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ב:

קה ב ג מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' יא סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

קו ד מיי' פי"ז מהל' אבידה הל' יג סמג עשין עד (טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ב):

קז ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ב וטוש"ע אה"ע סי' פד:

נ"ל ורבה

קח ו מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה כה טוש"ע אה"ע סי' נג סעיף ב:

קט ז ח מיי' פי"ח מהל' אבידה הלכה א סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף ו:

קי ט מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ה ופכ"ד שם הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף יג:

קדושין סח.

[קונה את עצמה כצ"ל]

[אלו נערות מ:]

[וע"ע תוס' כתובות מז. ד"ה משום איבה]

רבינו חננאל

ואסקה רבא עשו הקטן שאינו זוכה לעצמו מן התורה כזוכה מאי טעמא עניים גופייהו מחלי ליה דניחא להו דנלקטו בנייהו נמי בתרייהו דידהו ולפיכך אמר ר' יוסי בניו ואשתו מלקטין אחריו. פי' אינו זוכה כזוכה כדתנן פרק כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול. המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני וכו' ואוקימנא אע"ג דלא אתו לידייהו כו'. ועולא אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה דתנן בבכורות כל שחליפין ביד כהן פטור מן המתנות וכו' עשו את שאינו זוכה כזוכה מאי טעמא עשאוה כשדה שהלכו בה הנמושות עניים גופייהו מסחו דעתייהו מההיא שדה אמרי בניו ואשתו דהאיך מלקטי בתריה פי' עשאוה כשדה שהלכו בה הנמושות כדתנינן מאימתי כל אדם מותרין בלקט ובשכחה ובפאה משילכו בה הנמושות. ופליגא הא דר' יוחנן דאמר לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא[גדול]וסמוך על שולחן אביו זהו קטן. קטן ואינו סמוך על שולחן אביו זהו גדול ארשמואל. מציאת עבדו ושפחתו העברים הרי אלו שלהם. ומקשי' והתניא בפועל אם שכרו עשה עמי מלאכה מציאתו לבעה"ב ולא יהיה העבד כפועל ומשני ר' יוחנן בקינה עבד נוקב מרגליות דאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת דלאו עשה עמי מלאכה הוא אלא במלאכה זו בלבד לפיכך לא נשתעבד לאדונו אלא באותה מלאכה בלבד. רבא אמר במגביה מציאה זו עם מלאכתו דלא בטל ממלאכת רבו. רב פפא אמר כי קתני בפועל מציאתו לבעה"ב כגון דאקפי אגמא בכוורי ושכרו ללקוט לו בכוורי. ושפחתו. הא שפחה היכי דמיא אי דאייתי ב' שערות וכו' עד אמר לך ריש לקיש לעולם דאיתיה לאב ומציאתה לאביה היא והאי דקתני במתני' הרי אלו שלהן לאפוקי דרבה פי' למעט את אדונית ממציאתה. ויש אומר לאפוקי מהא דאמר רבא בפ' האשה נקנית זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי באה משנתנו להוציא מזה הטעם של רבא. מציאת אשה שגירשה אע"פ שלא נתן לה עדיין כתובתה מציאתה שלה. אוקימנא במגורשת ואינה מגורשת פי' בתלמוד א"י אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה. אמר ר' יוסי מתני' אמרה כן אמר ר' אושעיא שלא תאמר הואיל וחייב במזונותיה עד שיפרע כתובתה תהא מציאתה שלו לפום כן תני מציאת אשה שגירשה לעצמה: מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר. אוקימנא כשחייב מודה. ואמאי לא יחזיר דחיישינן שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי וטורף ללקוחות שלא כדין. אי הכי כל שטרי דעלמא נמי נימא הכי. ודחי' כל שטרי דעלמא לא ריעי הני כיון דנפלי ריעי. אלא הא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה

מסורת הש"ס

גיטין ל. בכורות יח.

לעיל י. לקמן קיח.

גיטין סה:

עי' רש"י זבחים ו. ד"ה קופיא

כתובות לז: ע"ש גיטין עד. ע"ש ב"ב מז: ע"ש

כתובות כח. [לקמן יז. יט.]

[כתובות כא:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופליגא אדר' חייא: (ב) תוס' ד"ה ר' יוחנן וכו' בנו ובתו הגדולים דלשמואל דאמר הכא: (ג) ד"ה כותבין וכו' ידי סהדי אחתימת ידייהו פסולה דהכא:

[ב"ב קסח:]

הגהות הגר"א [א] תוס' ד"ה ר"י מפרש ר"ת כו'. נ"ב ורמב"ם חולק: [ב] שם ד"ה ששכרו וה"פ כו'. נ"ב והרמ"ה מפרש ששכרו סתם ומרצה ללקט לו מציאות:

*בשטרי הקנאה דהא שעביד נפשיה אי הכי מתניתין דקתני אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר ואוקימנא כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אמאי לא יחזיר נחזי אי בשטר הקנאה הא שעביד ליה נפשיה אי בשטר דלא הקנאה ליכא למיחש דהא אמרת כי ליכא מלוה בהדיה לא כתבינן א״ל רב אסי אע״ג דשטרי דלאו הקנאה כי ליכא מלוה בהדיה לא כתבינן מתניתין כיון דנפל אתרע ליה וחיישינן דלמא אקרי וכתוב *°אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו ואפילו שטרי דלאו הקנאה משום דקשיא ליה כיון דאמרת בשטרי דלאו הקנאה כי ליתיה למלוה בהדיה לא כתבינן ליכא למיחש דאקרי וכתוב אלא הא דתנן* מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנה ושוברים הרי זה לא יחזיר שמא כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם וכי נמלך עליהם מאי הוי והא אמרת עדיו בחתומיו זכין לו הני מילי היכא דקא מטו לידיה אבל היכא דלא מטו לידיה לא אמרינן אלא מתניתין דקתני מצא שטרי חוב אם יש בהם אחריות נכסים לא יחזיר ואוקימנא כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי בשלמא לרב אסי דאמר בשטרי אקנייתא מוקי לה בשטרי דלאו אקנייתא וכדאמרינן אלא לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מאי איכא למימר אמר לך אביי מתני׳ היינו טעמא [ג]דחייש לפרעון ולקנוניא ולשמואל דאמר *לא חיישינן לפרעון ולקנוניא מאי איכא למימר הניחא אי סבר לה כרב אסי דאמר בשטרי הקנאה מוקי (א) מתניתין בשטרי דלאו הקנאה אלא אי סבר כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מאי איכא למימר שמואל מוקי למתניתין כשאין חייב מודה אי הכי כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי מן משעבדי מבני חרי מגבי גבי שמואל לטעמיה דאמר שמואל אומר היה רבי מאיר שטר חוב שאין בו אחריות נכסים אין גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי וכי מאחר שאינו גובה אמאי יחזיר אמר רבי נתן בר אושעיא *לצור על פי צלוחיתו של מלוה ונהדריה להו ללוה לצור על פי צלוחיתו של לוה לוה הוא

דאמר

רש״י

בשטרי הקנאה. שמקנה לו נכסיו מהיום בין ילוה בין לא ילוה יגבה מהן לאותו זמן מהיום: אי הכי. דבשטרי דלאו הקנאה לא עבידי דכתבי אלא אם כן ראו הלואת המעות מתני׳ דקתני כו׳: כי ליכא מלוה בהדיה. ונותן מעות בפניהם לא כתבינן: אביי אמר. הא דתנן כותבין שטר ללוה בלא מלוה אפילו בשטר דלאו הקנאה נמי ואי נמי אתי למיטרף מהאידנא והוא לא לוה עד תשרי לא שלא כדין הוא דעדיו בחתומיו זכין לו מיום שחתמוהו זכין לו השעבוד ואפילו לא הלוה המעות עד תשרי ולהכי מוקי ליה אביי בהאי טעמא משום דקשיא ליה כיון דאמרת כו׳ (ב)אבל השתא דתנן כותבין חיישינן דלמא כתב ללות ולא לוה ולקמיה פריך אמאי לא יחזיר הרי זכו ליה עדיו בחתומיו ושפיר טריף: דייתיקי. צוואת שכיב מרע ולשון דייתיקי דא תיקו זאת תיקום דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי: מתנה. מתנת בריא: ושוברין. פרעון שטר: הני מילי היכא דמטא שטר לידיה ואפילו לאחר זמן זכו לו חותמיו לגבות מזמן הכתוב בו ואי קשיא הא דתנן (שביעית פ״י מ״ה) שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין במאי מוקי לה אביי תרין במוקדמת כתיבתן לחתימתן ולהכי פסולין שבא לטרוף משעת כתיבה א״כ שכתבו וחתמוהו בתשרי והם כתבו בתוכו ניסן שהוא ראש השנה לשטרות: בשלמא לרב אסי. דמוקי להאי דכותבין בשטרי אקנייתא: מוקי. מתניתין בדלאו אקנייתא ולהכי לא יחזיר כדקאמר איתרע ליה וחיישי׳ דלמא אקרי וכתב והוה ליה מוקדם ולכן הופקר להשליכו: לפרעון ולקנוניא. שמא פרעו ומן הלוה נפל והא דקא מודה לא פרעתי עצה היא ביניהם של רמאות לטרוף את הלקוחות שלקחו ממנו קרקע שלא באחריות ויחלקו ביניהם: ולשמואל דאמר. לקמן: לא חיישינן לפרעון. בשטר הנמצא ואפילו אין חייב מודה דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה דאמר שמואל לקמן (דף טז:) המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים וכ״ש כשחייב מודה מהאי טעמא גופיה דמיום פריעתו הוא קורעו הלכך ליכא למיחש לאחר זמן לקנוניא מתני׳ במאי מוקי לה: הניחא כו׳. ואי קשיא על כרחך לא סבירא ליה כאביי דאי כאביי ס״ל מאי איריא שטר הקנאה הא לאביי אין חילוק בין זה לזה דאפילו דלאו הקנאה נמי יחזיר הואיל ושמואל לא חייש לפרעון לאו פירכא הוא דמודה אביי בדלא מטא שטרא לידיה כדאמרן (ג) הלכך איכא למימר כתב ללות ולא לוה לגמרי ולא מטא לידיה מעולם: שמואל מוקי לה כשאין חייב מודה. בכתיבת השטר שאומר לוה לא כתבתי ומזויף הוא וא״ת יתקיים בחותמיו כיון שנפל אתרע ליה ואמרינן מפני שפסול היה לא נזהר ומהמנינן ליה להאי:

אינו

תוספות

אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו. מכאן קשה לרש״י דריש מסכת ראש השנה (דף ב. ושם ד״ה לשטרות) דתנן באחד בניסן ראש השנה למלכים ומפרש בגמרא דנפקא מינה לשטרי חוב המוקדמים ופרש״י שאם לא קבעו יום לתחלת שנת המלך אלא כל מלך לפי מה שעומד פעמים שאין להבחין כגון אם כתב בו בכסליו בשנת ג׳ למלך ובאו עדים ואמרו כשחתמנו בו לא ראינו שהלוהו אלא אמר הלוה לנו חתמו כאותה שנינו כותבין שטר ללוה אע״פ שאין מלוה עמו אבל ראינו שהלוהו אותה מלוה בתמוז בשנת ג׳ למלך ואין אנו יודעים אם קודם לכן או אחרי כן שאין אנו יודעים מתי עמד המלך אם בין *תמוז לכסליו של אחריו והוה ליה כסליו תחלה א״כ מוקדם הוא ופסול או בין כסליו לתמוז של אחריו והוה ליה מאוחר וכשר והשתא שקבעו ניסן ר״ה הוה ליה תמוז תחלה ושטר מאוחר הוא וכשר והשתא לאביי כה״ג לאו מוקדם הוא דעדיו בחתומיו זכין לו ולרב אסי נמי דלית ליה למה הוצרכו לעשות תקנה כיון דלית ליה כותבין שטר ללוה אלא בשטרי הקנאה ועוד וכי רגילות הוא שישכחו כל העולם והסופר וב״ד מתי עמד המלך שהוצרכו לעשות תקנה בשביל כך ועוד דהוה ליה למימר דכ״מ טובא בכל שטרות שלא ידעו מאימתי לגבות כיון דאין יודעים מתי מתחלת שנת המלך וע״ק יותר אך אין מקומו הנה ונראה לפרש דכ״מ לשטרי חוב המוקדמים היינו כגון שאם עמד המלך בכ״ט באדר כשיגיע כ״ט באדר בשנה של אחריו פעמים יטעה הסופר ביום אחד ויסבור שעמד המלך אשתקד באחד בניסן ויכתוב עתה בכ״ט באדר שנה ראשונה ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלימה וזה פסול לכולי עלמא שכותב עתה שנה של אשתקד אבל כשקבעו ניסן ר״ה לא יטעה דמיום שני לעמידת המלך שהוא ראש חדש ניסן כתב הסופר שנה שניה ומשם ואילך עד ניסן הבא:

משום דקשיא ליה. לאביי תימה דבשביל כך לא הוצרך לומר עדיו בחתומיו זכין לו דאפילו יסבור דאין זכין כרב אסי ומתניתין שכותבין שטר ללוה בשטרי הקנאה ודלמא מיקרי וכתב לא אמרי׳ יעמיד משנתנו בשחייב מודה ולא יחזיר משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא כדאמר בסמוך וי״ל משום דקשיא לאביי לא ניחא ליה שנויא דרב אסי ומילתא באפי נפשה היא ולא קאי אדאמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו:

היינו טעמא דחיישינן לפרעון ולקנוניא. וסברי רבנן אחריות טעות סופר הוא ולכך לא יחזיר אפילו אין בו אחריות וכן לרב אסי תימה אמאי קאמר משום דחיישינן לקנוניא לימא משום דחיישינן שמא פרעו וכבר נמחל שעבודו ועתה רוצה לחזור וללות בו כדי להרויח פשיטי דספרא ומלוה נמי רוצה בדבר שיטרוף מזמן מוקדם וי״ל משום פשיטי דספרא לא יפסיד ללקוחות ממון מרובה אף על גב דרב אסי חייש לכתב ללות ולא לוה ועתה רוצה ללות ומפסיד ללקוחות משום פשיטי דספרא היינו משום שכבר נתן לסופר ואינו רוצה להפסיד ועוד שסובר המלוה שיצא הקול משעת כתיבה אבל כשלוה ופרע לא הפסיד פשוט שנתן לסופר ועוד שירא המלוה שמעו הפריעה והלואה שנית לא נכתב השטר:

הא

עין משפט נר מצוה

קיא א מיי׳ פכ״ד מהל׳ מלוה ולוה הל׳ א ועיין מ״מ שכתב בזה סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ לט סעיף יג:

קיב ב מיי׳ פי״ח מהל׳ אבידה הל׳ א סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי׳ סה סעיף ו:

ג״י רש״א בין כסליו לתמוז שלפניו ועי׳ רש״י

רבינו חננאל

מלוה עמו ניחוש שמא כתב ללות ולא לוה. ופריק רב אשי בשטרי הקנאה דהא שיעבד נפשיה בחליפין ולא חיישי׳ לנתינת המעות אלא נשתעבד מעידנא ההיא דקנו מיניה בחליפין. אביי אמר עדיו בחותמיו זכין לו פי׳ כיון שאמר לוה לעדים העידו עלי שיש לפלוני עלי כך וכך וכתבו שטר בזה וחתמו בו זכו למלוה ואע״ג דלא קנו מן הלוה והוא דנפיק שטרא מידא דמלוה אבל אי לא נפיק שטרא מתותי ידיה דמלוה חיישינן דלמא אכתי׳ לא מטא לידיה דמלוה ומתני׳ דאוקימנא בשחייב מודה דהאי שטרא מטא לידיה דמלוה מההיא שעתא דנכתב ומיניה נפל. אמר לך אביי כי הא גוונא בדלא נקיט שטרא מתותי ידיה דמלוה חיישינן לקנוניא ומשום הכי לא הימנינן בהודאתו דלוה. ולא אשכחן פירכא לא להא דאביי ולא להא דרב אשי ותרוייהו בעינן דמטא שטרא בידא דמלוה. והא דר׳ יוחנן לא הוי להו תיובתא דיכול רב אשי למימר לא אמר ר׳ יוחנן אלא בשטרי דלאו אקנייאתא ולאביי נמי לא הויא תיובתא דהא לדבריו דר׳ יוחנן שייכי. מיהו סוגיא דשמעתין כר׳ יוחנן סלקא דאמר מחלוקת בשחייב מודה ר״מ דאמר יחזיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסין לא גבי ממשעבדי מבני חרי הוא דגבי וכיון דמודה ליה ליכא למיחש הלכך יחזיר. ורבנן סברי גבי אפי׳ ממשעבדי הלכך לא יחזיר דחיישינן לקנוניא אבל בשאין חייב מודה דברי הכל לא יחזיר דחיישינן לפרעון ותניא בהדיא כוותיה. שמואל מוקי לה לכולה מתני׳ בשאין חייב מודה אבל בשחייב מודה דברי הכל יחזיר כי עדיו בחתומיו

אמר

מסורת הש״ס

לקמן [יט. כ.] נה:

לקמן יח. [גיטין כו.]

[לקמן יד. טז:]

[גיטין ז. וש״נ]

(וכל) בשטרי הקנאה דהא שיעבד נפשיה. ובשטר שאין בו אחריות אע״פ שאין חייב מודה ב) ר״מ דאמר יחזיר למלוה לצור על פי צלוחיתו דכיון שאין בו אחריות נכסין אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי. א) אולי צ״ל וכ״ש בשטרי הקנאה. ב) צ״ל אמר ר״מ דיחזיר למלוה וכו׳.

הגהות הב״ח (א) גמ׳ מוקי לה למתני׳ בשטרא דלאו אקנייתא: (ב) רש״י ד״ה אביי אמר וכו׳ אבל השתא דתנן. נ״ב זהו למאי דקס״ד השתא ומשום הכי פריך לקמיה אמאי לא יחזיר כו׳ אבל למאי דמסיק הוה טעמיה דאביי משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא והוה שטר שנמחל שעבודו: (ג) ד״ה הניחא וכו׳ הלכך איכא למימר. נ״ב פירוש כשאין חייב מודה:

גליון הש״ס גמ׳ אביי אמר עדיו בחתומיו. עי׳ רשב״א בחידושי קדושין דף כ״ג ע״א ד״ה ע״מ שתכתבו לו שטר:

דאמר לא היו דברים מעולם אמר רבי אלעזר מחלוקת בשאין חייב מודה דרבי מאיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי ורבנן סברי (ממשעבדי הוא דלא גבי מבני חרי) מגבא גבי אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר *ולא חיישינן לפרעון ולקנוניא ורבי יוחנן אמר מחלוקת כשחייב מודה דרבי מאיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי אבל מבני חרי מגבא גבי ורבנן סברי *ממשעבדי נמי גבי אבל כשאין חייב מודה דברי הכל לא יחזיר דחיישינן לפרעון תניא כוותיה דרבי יוחנן ותיובתא דרבי אלעזר בחדא ותיובתא דשמואל בתרתי מצא שטרי חוב ויש בהם אחריות נכסים אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה אין בהן אחריות נכסים בזמן שהלוה מודה יחזיר למלוה אין הלוה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה דברי רבי מאיר שהיה רבי מאיר אומר שטרי (א) שיש בהם אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדים ושאין בהם אחריות נכסים גובה מנכסים בני חורין וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה גובה מנכסים משועבדים תיובתא דרבי אלעזר בחדא דאמר לרבי מאיר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין וקאמר בין לר' מאיר בין לרבנן לא חיישינן לקנוניא וברייתא קתני שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי הא מבני חורין מגבא גבי וקתני בין לר"מ בין לרבנן חיישינן לקנוניא דקתני אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה אלמא חיישינן לקנוניא והא הני תרתי הוא חדא

אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מבני חורין. אם אין הלוה מודה דשטרא דלא שעבד בה נכסים לאו שטרא הוא והוה כמלוה על פה שאין עליה עדים: ורבנן סברי. להא מיהא הוי שטרא שתהא כמלוה על פה בעדים הלכך גבי מבני חרי ולהכי לא יחזיר דכיון דנפל אתרע ליה ואמרינן מזויף הוא כדקאמר לוה: ממשעבדי נמי גבי. כדמפרש לקמן אחריות טעות סופר הוא וחיישינן לפרעון ולקנוניא: אבל כשאין חייב מודה. ואפילו מודה שכתבו אלא שאמר פרעתיו: דברי הכל לא יחזיר. דחיישינן לפרעון כדקאמר: אף על פי ששניהם מודים כו'. חיישינן לקנוניא: בזמן שהלוה מודה. שהוא חייב לו: יחזיר למלוה. שאין כאן קנוניא דלא *גבי ממשעבדי: גובה מנכסים משועבדים. ולא יחזיר ואפי' שניהם מודים דחיישינן לקנוניא: הני תרתי מילי הוי. ולא אמרת תיובתא דרבי אלעזר בחדא:

ומשני

הא קאמר לא היו דברים מעולם. משמע שהלוה טוען שהוא מזויף דליכא למימר מה שטען לא היו דברים מעולם היינו שאומר פרעתי דא"כ נהדר ליה ללוה לגור ע"פ נלוחיתו ועוד דשמואל לא חייש לפרעון וקשה דאפילו יש בו אחריות אמאי לא יחזיר אם לא יקיימנו לא יגבה כלום ואם יקיימנו בדין יגבה ואין לומר דחיישינן שמא יוליאנו שלא בפניו או על הלקוחות ויתומים ולא נטעון להם מזויף משום דלא שכיח כמו שאין טוענין ליתמי נאנסו משום דלא שכיח כדאמרינן בהמוכר [את] הבית (ב"ב דף ע: ושם) וכיון דאין טוענין להו מזויף גם אין טוענין להם פרוע הוא אע"ג דשמואל סבר בפ' מי שמת (שם דף קנד: ושם) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ונאמן לומר פרוע הוא במגו דאי בעי אמר מזויף מכל מקום ליתמי וללקוחות דלא טענינן מזויף לא טענינן פרוע הוא הא ליתא דאפילו לא נטעון להם מזויף הוא נטעון להם פרוע כדאמרי' בהמוכר [את] הבית (שם דף ע: ושם) גבי שטר כיס היוצא על היתומים דנשבע וגובה מחצה אבל בפלגא דפקדון טענינן להו החזרתי כמו אביהם שהיה נאמן לומר החזרתי במגו דאי בעי אמר נאנסו ולכך גם להם טענינן החזרתי אף על גב דלא טענינן להו נאנסו ועוד דעל כרחך טענינן להו מזויף או פרוע דאם לא כן לא שבקת חיי לכל בריה דיוכל כל אדם להוציא על היתומים ולקוחות שלא בפניו שטר מלוה או שטר מכר שעשה כרצונו ולא נטעון להם וכן מוכח בפרק גט פשוט (שם דף קעד: ושם) דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ומפרש התם דנקיט שטרא אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה אלמא טענינן מזויף הוא בשביל יתומים דרב סבר בפ"ב דכתובות (דף יט.) מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ולא טענינן פרעתי א"כ אי לא קיימיה לשטריה טענינן מזויף וא"כ אמאי לא יחזיר ואין לומר כיון דנפל אתרע ליה הלכך אפילו יקיימנו יש לחוש שמא מזויף הוא ולכך קאמר לא יחזיר פן יטרוף כשתשכח הנפילה דהא אמרינן לקמן (דף טז:) אמר שמואל מצא שטר הקנאה יחזיר דאי משום כתב ללות ולא לוה כו' משמע דאין הלוה בפניו שהוא מודה ודקאמר שמא כתב ללות ולא לוה ואמאי יחזיר ניחוש שמא מזויף הוא ואפילו אם מקיים אותו אינו מועיל וכן רב אסי דאמר לקמן (דף יז.) המוצא שטר שכתוב בו הנפק יחזיר אמאי יחזיר ניחוש שמא זייף חתימת הדיינין וי"ל דמילתא דשמואל ורב אסי מיירי שאין הלוה בפניו ולכך יחזיר ואין לחוש שמא מזויף הוא וכשירצה לגבות נטעון מזויף ואם יקיימנו יגבה ואפי' אם יבא אח"כ הלוה ויטעון מזויף הוא אין לחוש כיון שבא לידו בהיתר וכן משמע לעיל (דף ז:) דקאמר ואחר שמצא שטר שנפל ליד דיין כו' משמע אם המלוה מצאו גובה כיון שבא לידו בהיתר אבל הכא במתני' איירי שהלוה בפניו בשעת מציאה וטוען מזויף ולכך כיון דאיכא ריעותא דנפילה וגם טוען הלוה בודאי מזויף לא יחזיר כי יש לחוש שמא יגבה מיתומים ולקוחות או שלא בפניו ע"י קיום השטר והקיום אינו מועיל כי שמא טרח לזייף השטר בטוב עד שסבורים העדים שהיא חתימתן כי ההיא דגט פשוט (ב"ב דף קסז.) דמנח ידיה אזרנוקא וכתב שרבא בעצמו היה סבור שהיא חתימתו ומיהו מלוה עצמו יכול להיות שיגבה ע"י קיום לפי שהוא יודע באמת שהוא מזויף יטרח לסתור ראייתו *וא"ת לעיל (דף ז:) דאמר רבי יוסי נפל ליד דיין הרי הוא בחזקתו ולא חיישינן לפרעון ואע"ג דמשמע שהלוה בפניו וטוען פרעתי דומיא דרישא דשכיב אדוקין בשטר ואמאי לא יהא נאמן לומר פרעתי במגו דאי בעי אמר מזויף הוא דהא לא יחזיר פן יגבה מיתומים ולקוחות ואפילו מקויים לא מהני ליה כדפרישית וי"ל דאין זה מגו דטוב לו לומר פרעתי שלא יכחישנו שום אדם מלומר מזויף כי ירא פן יקיימנו ואע"ג שהקיום אינו מועיל לגבות בו מכל מקום אין טוען ברצון דבר שיכול להכחישו ואם נאמר שמן הלוה בעצמו הוא גובה ע"י קיום מלינו למימר דהרי הוא בחזקתו לא שיחזירנו למלוה שיש לחוש פן יוליאנו על יתומים ולקוחות אלא אם יקיימנו המלוה בעודו ביד המולא יגבה מן הלוה ולא חיישינן לפרעון: **דברי** הכל יחזיר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן. ולשמא כתב ללות בניסן כו' נמי לא חיישינן כדאביי ולקנוניא משום יש בו אחריות נקט דבשאין בו אחריות לא שייך קנוניא דלא גבי ממשעבדי דלא ידע ברייתא דבסמוך א"נ רבי אלעזר סבר דאין בו אחריות גבי ממשעבדי לרבנן דאחריות ט"ס הוא אע"ג דלא ידע ברייתא דבסמוך דסבר אי לאו טעות סופר הוא מבני חרי נמי לא גבי דכיון שמחל השעבוד מחל גם הקרן כמו לרבי מאיר וכן משמע קצת דקאמר מחלוקת כשאין חייב מודה דהיינו באין בו אחריות ועל זה קאמר בתר הכי אבל חייב מודה לפרעון ולקנוניא לא חיישינן משמע דלאין בו אחריות קאי: **הא** מבני חרי גבי. בלא דיוקא הוי מצי לאתויי דקתני בהדיא וגובה מנכסים בני חורין אלא שכן דרך הגמרא: **אלמא** חיישינן לקנוניא. ואע"ג דמצינו למימר טעמא דלא יחזיר משום דשמא כתב ללות בניסן מ"מ קשיא דר"א דאמר יחזיר ולא חייש: **הני** תרתי מילי נינהו חדא היא. וא"ת ואמאי חדא היא הלא לא הוצרך לומר ר"א אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן דהו"ל בין במודה בין באינו מודה לרבי מאיר יחזיר באין בו אחריות דאינו גובה בו כלום ולרבנן לא יחזיר דגבי ממשעבדי וחיישינן לקנוניא וי"ל דהא דקאמר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן מתניתין קשיתיה דתנן וכל מעשה ב"ד יחזיר אלמא לא חיישינן לקנוניא ולא יעמידנו בשטרי אלטאתא כדדחי לקמן (דף טז:) וכיון דמכח מתניתין קאמר לא חשיב לה אבל מה שמפרש דלר"מ אינו גובה כלום באין בו אחריות זה לא הזקיקה אותו המשנה לפרש ולכך קאמר חדא היא ולשמואל בתרתי משום דהא דקאמר לא חיישינן לפרעון ולקנוניא לא מכח מתניתין קאמר דהא בעלמא קאמר ליה מלא שטר הקנאה בשוק כו':

עין משפט
נר מצוה

קיג א מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' א ופי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ג וע"ש ובלא פי' שאין לו אחריות כו' סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף א:

רבינו חננאל

אמר ר' אלעזר רישא דמתני' בשטרי דאית בהו אחריות דברי הכל לא יחזיר. ובשאין בהן אחריות מחלוקת שאין חייב מודה ר"מ אמר יחזיר דכל שטר שאין בו אחריות נכסין אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי. ור' יוחנן אמר מחלוקת בשחייב מודה וכו'. תניא כוותיה דר' יוחנן מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים אע"פ ששניהן מודין לא יחזיר לא לזה ולא לזה אין בהן אחריות נכסים בזמן שמודה הלוה יחזיר למלוה אין הלוה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה ששטר שאין בו אחריות נכסים אע"פ שאינו גובה ממשעבדי גובה מבני חרי דברי ר"מ. וחכ"א אחד זה ואחד זה גובה ממשעבדי. *) פי' בהא מתניתא בשטר שאין בו אחריות בזמן שהלוה מודה יחזיר דהא לא גבי אלא מבני חרי דברי ר"מ וחכ"א לא יחזיר שגם שטר שאין בו אחריות גובה ממשעבדי נמצאת חלוקתם בשחייב מודה תיובתא דשמואל ור"א דאמרי מחלוקת בשאין חייב מודה וכי ר"מ סבר כי שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי ובהא מתניתא קתני כי שטר שאין בו אחריות נכסים גובה מבני חרי דברי ר"מ וברישא דמתני' בשטרי שיש בהן אחריות לא דיבר ר"א כלום. שמואל דאמר כולה מתני' בשאין חייב [מודה] אבל בשחייב מודה דברי הכל יחזיר למלוה דלפרעון ולקנוניא לא חיישי רבנן ומתניתא דקתני אע"פ ששניהן מודין לא יחזיר מאי טעמא לא יחזיר לאו משום דחיישינן לפרעון ולקניניא הלכך עוד הויא תיובת' למאן דתני בהדיא לא חיישינן לפרעון.

*) נראה דצ"ל פי' דהא מתניתא ס"ל דשטר שאין בו וכו'

מסורת
הש"ס

רש"ל מ"ז

[לקמן יז. טז:]

הגהות
הב"ח
(א) גמ' שטרי ר"מ אומר שטרי חוב שיש:

עיין בתוס' פ' מי שמת נשוי דף קנ: ד"ה ד יגא רש"א

חדא הוא דחד טעם הוא דמשום דקאמר רבי אלעזר מחלוקת בשאין חייב מודה הוא מתרץ הכי תיובתא דשמואל בתרתי חדא כרבי אלעזר דהא מוקי מתניתין בשאין חייב מודה וחדא *דאמר שמואל מצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים *ולא חיישינן לפרעון תיובתא דקתני הכא אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה אלמא חיישינן לפרעון וכל שכן הכא דלא מודה לוה דחיישינן לפרעון אמר שמואל מ"ט דרבנן [א]סברי *אחריות טעות סופר הוא א"ל רבא בר איתי לרב אידי בר אבין ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל שבח שפר ושעבוד צריך לימלך לימא מאן דאמר הא לא אמר הא לא קשיא כאן בשטר הלואה דלא יהיב אינש זוזי בכדי כאן במקח וממכר דעביד אינש דזבין ארעא ליומיה כי ההיא דאבוה בר איהי זבין עליתא מאחתיה אתא בעל חוב טרפא מיניה אתא לקמיה דמר שמואל אמר ליה כתבה לך אחריות אמר ליה לא אמר ליה אם כן זיל לשלמא א"ל והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא א"ל הני מילי בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר לא דעביד אינש דזבין ארעא ליומיה *אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ובא בעל חוב דראובן וקא טריף ליה מיניה [ב]דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את דא"ל דמפקת מיניה עלי הדר איכא דאמרי [ג]אפי' שלא באחריות נמי דא"ל לא ניחא לי דליהוי לשמעון תרעומת עלי ואמר אביי [ד]ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול

ומשני חדא הוא דחד טעמא הוא. טעם אחד הזקיקו לרבי אלעזר לומר את שתיהן דמשום דקאמר מחלוקת דמתניתין בשאין חייב מודה הוזקק לומר שאינו גובה אפילו מבני חורין וכיון דהולך לסיים אבל כשחייב מודה דברי הכל יחזיר הוזקק לומר לא חיישינן לקנוניא : שטר הקנאה. דליכא למימר כתב ללות ולא לוה דהא אפילו לא לוה שעביד נפשיה : ולא חיישינן לפרעון · אפילו אין חייב מודה דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה והכא קתני אע"פ ששניהם מודים כו' : וכ"ש בשאינו מודה · והא לא קשיא לר' אלעזר דהוא אמר בשאין חייב מודה לא יחזיר שום שטר הראוי לגבות דהאי דקאמר ר' מאיר יחזיר משום דלאו בר גבייה הוא : מאי טעמייהו דרבנן . דאמרי כי אין בו אחריות נכסים גובה אף מן המשועבדים : אחריות טעות סופר הוא · כשאינו כתוב בשטר סופר הוא שטעה אבל זה לא לוה לו מעותיו בלא אחריות נכסים דלא שדי איניש זוזי בכדי : שבח שפר ושעבוד צריך לימלך . הסופר צריך לימלך במוכר שדה לחבירו לישאל הימנו אם יקבל עליו לכתוב בשטר המכירה שהוא שיעבד לו נכסיו למכירה זו שאם יבא בעל חובו ויטרפנה מן הלוקח שיגבה לוקח זה הקרן והשבח שהשביח בה לפני טירפא מעידית שבנכסים ואם לא נמלך בו לא יכתוב שיש מוכר שאין מקבל עליו אחריות ואף אם קבל על הקרן לא קבל על השבח ואף אם קבל על שניהם לא קבל להגבותו מן העידית אלא מן הבינונית אלמא לאו טעות סופר הוא דאיכא למימר אמליך ביה ולא קבל עליה : לימא מאן דאמר הא. משמיה דשמואל: לא אמר הא . ומוראי נינהו אליבא דשמואל : בשטרי הלואה . טעות סופר הוא כיון דלא אכיל פירות ולא מתהני מידי לא שדי זוזי בכדי לאוזפיה בלא אחריות וזה ימכור נכסיו וכשיבא לגבות לא ימצא כלום : עביד איניש דזבין ארעא ליומא . לספק יום אחד שמא לא יטרפוה ממנו ואם יטרפוה שמא לזמן מרובה ואוכל בתוך כך פירות הרבה : זיל לשלמא . אין כאן עוד דין שמחלת על הכל : באחריות . אם יטרפוה ממנו ישלם לו : לאשתעויי דינא בהדיה . דבע"ח ולסלקו מעל שמעון בכל טענה שיוכל לטעון ולומר פרעתיך כך וכך או כך וכך יש לי עליך תביעה ואני מעכב חוב זה תחתיו : ולא מצי בע"ח למימר ליה לאו בעל דברים דידי את בדבר זה קרקע שמעון אני נוטל אם יש לך תביעה עלי העמידני בדין : דמפקת מיניה עלי הדר. מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי : עסיקין . עוררין כמו התעסקו עמו (בראשית כו) : יכול

מאי טעמייהו דרבנן . תימה אי שמואל ידע ברייתא דקתני אחד זה ואחד זה גובה מנכסים משועבדים א"כ היה לו לפרש המשנה כוותיה ולא הוה איתותב ואי לא ידע ברייתא מגליה דלרבנן אין בו אחריות וגבי ממשעבדי וי"ל דלא ידע הברייתא ומ"מ אית ליה מסברא כדפרישית לעיל (דף יג: ד"ה דברי) דאי לא גבי ממשעבדי לא גבי נמי מבני חרי כמו לר"מ : **שעבוד** צריך לימלך . בשטרי מקח ואי לא כתבו מבני חרי נמי לא גבי אי בעל חוב טרפה לה כדאמר בסמוך אפי' שלא באחריות דלא ניחא לי דלהוי תרעומת דשמעון עלי אלמא לא הדר עליה אבל אי נגזל טרפה חוזר על הגזלן אפילו בלא אחריות ואפילו ממשעבדי כיון דהוי מקח טעות הוי ליה שטר הלואה והשתא א"ש דלא קאמר הכא פירי דמיירי שבעל חוב טרפה ולית ליה פירי כדאמר לקמן (דף טו.) בעל חוב גובה את השבח שבח אין פירי לא והא ניחא נמי דלקמן (שם) אמר שמואל אמליך וכתוב שופרא ושבחא ופירי ולא קאמר שעבוד כדהכא משום דלקמן מיירי בנגזל שטרפה אף בלא כתיבת שעבוד חוזר עליו ואפי' ממשעבדי והיינו טעמא כדפרישית דכיון דיש לו שטר מקח והרי מקח בטל שגזולה היתה והוי ליה שטר הלואה דאמרינן ביה אחריות טעות סופר הוא והא דאמר שמואל בחזקת הבתים (ב"ב דף מג.) המוכר שדה שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הא לאו הכי מעיד לו עליה אפי' כמלאת שאינה שלו משמע דלא הדר עליה התם מיירי שפירש לו בשטר שלא באחריות אבל סתמא הדר עליה : **דינא** הוא דאתי ראובן . תימה מאי נפקא מינה דהא כל מה שיוכל לטעון ראובן טוען שמעון דטוענין ללוקח ואין לומר דנ"מ אם יש לבע"ח עדים שקרובים לראובן ורחוקים לשמעון דאי טעין נמי שמעון הם פסולים דכיון דאי מפסיד שמעון הדר על ראובן כדמוכח ספ"ק דמכות (דף ז:) גבי אלעא וטוביה קרובים דערבא הוו וקא מסיק דפסולים אף ללוה ולמלוה כיון דאי לית ליה ללוה אזיל בתר ערבא ומהאי טעמא נמי א"ל דנ"מ אם יש לשמעון עדים שהם קרובים לו ורחוקים לראובן דכי נמי טוען ראובן פסולים שעל פי עדותם ישאר הקרקע ביד שמעון שהוא קרובם וכל שכן כשקנה שלא באחריות שהם פסולים שאז מרויחים לו הקרקע לגמרי וי"ל דנ"מ אם אמר שמעון אין לי עדים ואין לי ראיה ואח"כ מצא עדים או ראיה שהוא אינו יכול להביא דאין הלכה כרשב"ג בראיה אחרונה (סנהדרין דף לא.) וראובן יביאם א"נ כגון שבעל חוב חייב שבועה דאורייתא לראובן והשתא יגלגל עליו שבועה שלא פרע אבל לשמעון לא ישבע אלא שבועה דרבנן ובפרק הכותב (כתובות דף פח.) אמר אי פקח הוא מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא אלמא יש חומר בשבועה דאורייתא יותר משבועה דרבנן בגרות דולקות ונודות נפוחות כדמפרש בתשובת הגאונים* ועוד נפקא מינה כגון שראובן פקח ובעל דברים ועוד שאינו מעיז ברצון נגד ראובן לפי שידע שפרעו או אם יכול ראובן ללכת עמו לב"ד הגדול ושמעון אינו יכול [וע"ע תוס' כתובות צב: ד"ה דינא הוא וכו']: **ויצאו** עליה עסיקין. פי' עוררין ולא אכסין מדמפליג בין מכר באחריות ללא באחריות וכן מוכח פ' שבועת העדות (שבועות דף לג. ושם) ואשר לא טוב עשה וגו' זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין ואי אכסין תבא עליו ברכה: **עד** שלא החזיק בה כו'. תימה היכי מיירי אי גם לא נתן מעות פשיטא דיכול לחזור בו דאפילו מי שפרע ליכא ואי נתן המעות אמאי יכול לחזור בו והא קרקע נקנית בכסף אם לא נעמיד באתרא דלא קנו בכספא ועוד משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו אבל באחריות יכול לחזור בו אמאי יכול לחזור בו כיון שנתן מעות והחזיק כמשפט ועוד חזקה דדייק אמגרי לא אשכחן בשום מקום ולמה הניח חזקה דתנן במתני' (ב"ב ד' מב.) דנעל גדר ופרץ ועוד מאי שנא הכא שאול מאימתי הוי חזקה יותר מבשום מקום דבכמה מקומות מזכיר חזקה ולא בעי מאימת הוי חזקה ופירש ריב"א דמיירי כגון שקנאה בקנין גמור כגון בחליפין ולא נתן מעות וקאמר עד שלא החזיק בה חזקה דמפרש בתר הכי דייש אמגרי שלא הלך לארכה ולרחבה ולא סמכה דעתיה יכול לחזור בו משהחזיק בה שהלך לארכה ולרחבה אינו יכול לחזור בו אבל באחריות יכול לחזור כיון שלא נתן מעות ויש עוררים הואיל וסופו לשלם מעותיו עתה שהם בידו יעכבם וא"ש דדייש אמגרי איננה חזקה גמורה אלא לראותה אם היא מיושבת על לבו וא"ת כשהחזיק בה אמאי אינו יכול לחזור בו כיון שלא נתן מעות לימא ליה שקול ארעא בזוזך אפילו אית ליה זוזי לפי המפרשים דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלק ליה לבע"ח בשאר דברים וגרסינן בהמוכר פירות (ב"ב ד' צב: ושם ד"ה אי) אי לתנהו להנהו זוזי כו' וי"ל דהכא מצי א"ל האי ארעא איננה שוה כפי מעותי לפי שיש עליה עוררים אבל שור שנגח כיון דאייקר שוה מעותיו שפיר :

קיד א מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' א ופי"ט מהל' מכירה הל' ג ופי"ה מהל' מלוה ולוה הל' ג ובהשגות דלא פירש שאינו עליו אחריות סמג עשין פב לד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א וסי' רכה סעיף א :

קטו ב ג מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ט סמג לאוין קט ועשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכו סעיף א :

קטז ד מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ה:

רבינו חננאל

והוא שמואל דאמר המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירו לבעלים דלא חיישינן לפרעון מש"ה אמרי' תיובתא לשמואל בתרתי אבל ר' אלעזר לא שמעינן ליה דאמר בהדיא דברי הכל לא חיישינן לפרעון תיובתא עליה בחדא. וקי"ל כר' יוחנן דתניא כוותיה ונדחו דברי שמואל ור' אלעזר דהא איתותבו אבל תירוצא דרב אשי ודאביי לא נדחו דהא דר' יוחנן לא הוי להו תיובתא כדפרשינן לעילא. אמר שמואל מאי טעמייהו דרבנן דאמרי שטר שאין בו אחריות גבי אפי' ממשעבדי קסברי אחריות טעות סופר הוא. ומי אמר שמואל הכי והא אמר שמואל שפר שבח ושעבוד צריך לאימלוכי ביה לאו מכלל שאם לא נמלכו ביה אין כותבין ואי לא כתיב ליה א) לא שפר ולא שבח ולא שעבוד דהוא אחריות ואי אמרת אחריות טעות סופר הוא ואע"ג דלא כתב כמאן דכתב דמי אמאי לית ליה שעבוד. ופריק לא קשיא הא דאמר אחריות טעות סופר בשטרי הלואה ומתני' ומתניתא בשטרי הלואה אבל בשטרי מקנה לא אמרי' טעות סופר הוא דעביד מאן דזבין ארעא ליומיה כי הא דאיבות בר איהא זבן עיליתא מאחתיה וכו' ובהא אמר שמואל צריך לאימלוכי ולית הלכתא כשמואל אלא כדאסקינן לשמעתא והלכתא אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר. המוכר שדה לחבירו ב) שלא באחריות

א) אולי צ"ל ואם לא כתב ליה לית ליה לא שפר וכו': ב) נראה דצ"ל שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין והחזיק בה וכו'.

לקמן טז: | [לעיל יג: וש"נ] | [לקמן טו: כתובות קד: ב"ב קסט:] | ב"ק ח: כתובות נב: [ע"ש] | [עיין ערוך ערך ססת]

יכול לחזור בו *משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו דא"ל חייתא דקטרי סברת וקבלת מאימתי הויא חזקה ג מכי דייש אמצרי ואיכא דאמרי ג אפילו באחריות נמי דאמר ליה אחוי טרפך ואשלם לך איתמר המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו רב אמר יש לו מעות ויש לו שבח ושמואל אמר מעות יש לו שבח אין לו בעו מיניה מרב הונא פירש לו את השבח מהו טעמא דשמואל משום דלא פירש שבחא והכא הא פירש לה או דלמא טעמיה דשמואל כיון דלית ליה קרקע מחזי כרבית א"ל *אין ולאו ורפיא בידיה איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל מעות יש לו שבח אין לו אע"פ שפירש לו את השבח מאי טעמא כיון דקרקע אין לו שכר מעותיו עומד ונוטל איתיביה רבא לרב נחמן *ד אין מוציאין לאכילת פירות ה ולשבח קרקעות ו ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ממשעבדי הוא דלא מפקינן הא מבני חורין מפקינן וקתני מיהא לשבח קרקעות מאי לאו בלוקח מגזלן לא בבעל חוב אי בבעל חוב אימא רישא אין מוציאין לאכילת פירות ואי בבעל חוב בעל חוב מי איתליה פירי *והאמר שמואל ז בעל חוב גובה את השבח שבח אין ח אבל פירות לא אלא פשיטא בגוזל ונגזל ומדרישא בגוזל ונגזל סיפא נמי בגוזל ונגזל מידי אריא הא כדאיתא והא כדאיתא והא לא תני הכי *לשבח קרקעות כיצד הרי שגזל שדה מחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה מנכסים בני חורין היכי דמי אילימא כדקתני גזלן ממאן גבי אלא לאו ט כגון שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה א"ל לאו תרוצי קא מתרצת תריץ נמי בבעל חוב ת"ש לאכילת פירות כיצד הרי שגזל שדה מחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ופירות גובה מנכסים בני חורין היכי דמי אילימא כדקתני גזלן ממאן גבי אלא לאו י כגון שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שגזל שדה מחבירו [א] מלאה פירות ואכל את הפירות וחפר בה בורות שיחין ומערות כ בא נגזל לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין רבה בר רב הונא אמר כגון

שנטלוה

ויש לו שבח. שהנגזל לוקח הקרקע עם השבח ואינו משלם ללוקח רק היציאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דאם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואותו שבח היתר יקח הלוקח מן הגזלן ומיירי שנגזלה ריקנית: **ושמואל** אמר מעות יש לו. אפילו קנאה שלא באחריות כדפי' לעיל* וכן משמע דמיירי דומיא דהכיר בה שאינה שלו דלקמן דמיירי על כרחך שלא באחריות כדקאמר שמואל מעות מתנה דאי באחריות אמאי מעות מתנה:

סיפא נמי בגוזל כו'. מרישא עלמה היה יכול להקשות כדמקשה בסמוך אלא כמה שיכול להקשות משבח גופיה פריך: **תריץ** נמי בבעל חוב. בפרק מי שמת (ב"ב דף קנז: ושם ד"ה גובה) רצה להוכיח דאקני קנה ומכר משתעבד מהכא דגבי בעל חוב שבח שלא היה בעין בשעת הלואה ודחי ר"מ היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"ת ונוכח משמואל דאמר בעל חוב גובה את השבח ושמואל גופיה הוא דבעי ליה התם דלא מצי למימר דשמואל נמי סבר כר"מ ומבעי ליה אליבא דרבנן דהא בפרק אע"פ (כתובות דף נט.) פסק שמואל כר' יוחנן הסנדלר דלית ליה אדם מקנה כו' וי"ל דהא דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח היינו לפי המסקנא דהתם דפשיט דאקני קנה ומכר משתעבד אף לרבנן ואם תאמר אדרבה נוכח מהכא דלא משתעבד מדלא טריף בע"ח ממשעבדי דטריף לוקח דאין לומר דאחר שטרף בע"ח קרקע מן הלוקח קנה המוכר קרקעות ומכרן דא"כ גם השבח יגבה מהנהו משעבדי דגם השבח היה קצוב כיון שכבר טרף הבעל חוב קודם שלקח זה הקרקע וי"ל דמיירי שזה הקרקע עשאו המוכר לבעל חוב אפותיקי ולכך גובה אותו בע"ח ואע"פ שיש אחר משעבדי אך קשה אמאי דחיק לדחויי בפרק מי שמת (ב"ב דף קנז: ושם) הא מני ר"מ היא יעמיד כשעשאו אפותיקי דאז בעל חוב גובה את השבח היתר על היציאה אנס כדין יורד לתוך שדה חבירו כדמשמע לקמן או יעמיד בלוקח מן הגזלן וכגון שיש לו קרקע או קנו מידו כדמתרץ לקמן בשמעתין:

כשעמד

יכול לחזור בו. ובשלא נתן מעות: אינו יכול לחזור בו. ואפילו לא נתן מעות שהקרקע נקנית בחזקה והמעות על זה מלוה: חייתא. שק מלא קשרים: מכי דייש אמצרי. מתקן גבולי השדה ומגביהם: איכא דאמרי אפי' באחריות נמי. אע"ג דסוף סוף עליה הדר אין יכול לחזור בו שהמוכר מעכב עליו ולא מצי אמר הוא הואיל וסופך לשלם לי מעותי השתא דבידי אעכבם: דאמר ליה אחוי טרפך ואשלם לך. כשיעמידוך (א) ויזכו בדין ויכתוב לך הדיין שטר טורף עלי שבדין טרפוה ממך בשבילי בא ואשלם לך וכל כמה דלא עמדת בדין איני ירא מהם: שאינה שלו. שלא היתה של מוכר שהיתה גזולה בידו והנגזל בא ומוציא מיד הלוקח: יש לו. ללוקח מן המוכר מעות: ויש לו שבח. אם זה השביח את הקרקע בזבל או בגדר קודם שהוציא נגזל מידו גובה לוקח מן המוכר שבח ואם תאמר הנגזל יתן השבח שהרי השיבו קרקע משובחת (ג) כגון שגזלה משובחת והכסיפה ביד הגזלן: שבח אין לו. לקמן מפרש טעמא: פירש לו את השבח. כשמכרה לו התנה אם יטרפוה מידך אשלם לך את השבח מהו: כיון דלית ליה קרקע. הואיל ואין קרקע זו שלו נמצא שאין כאן שום מכר והמעות מלוה אצלו וכשמשלם יותר ממה שנטל מחזי כרבית: אין ולאו. תחילה אמר אין וחזר ואמר לאו רפוי היה הדבר בידו שלא היה יודע טעמו של דבר יפה: לאכילת פירות כו'. מפרש להו לקמן: למזון האשה והבנות. תנאי כתובה שמקבל עליו את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי וכן הבנות בנן נוקבן דיהוו ליכי מינאי אינון יהון יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתלקחן לגוברין אין מוציאין לאחד מכל אלו מנכסים משועבדים: מפני תיקון העולם. שאם אתה אומר יטרפו לקוחות על כך אין לך אדם שלוקח שדה מחבירו דהא אין לך אדם שאין חוב זה מוטל עליו ודבר שאין לו קצבה היא ואכילת פירות ושבח קרקעות נמי דבר שאינו ידוע הוא ואין הלקוחות יודעין להזהר בכך: מאי לאו בלוקח שדה מגזלן. והשביחה ובא נגזל וטרפה חוזר לוקח וגובה קרן מן המוכר אפילו מנכסים משועבדים שמכר אחר מכירה זו דשטרו של זה קודם שכתב בו אחריות והשבח מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים מפני תיקון העולם שהשבח לא היה קצוב בשעת מכירה כשקיבל עליו אחריות אלמא אית ליה ללוקח שבח מגזלן: לא בבעל חוב. שטרפה בעל חוב ממנו בשביל חובו ולא גזולה היתה דהשתא ודאי אית ליה שבחא דמכירה מעלייתא היא כל זמן שלא טרפה ממנו שאם פרע המוכר מעותיו לבע"ח הרי הוא מסולק מן הלקוחות הלכך כי משלם ליה יותר ממה שקיבל השתא הוא דהדר זבין מיניה קרקע המכורה לו ולא מחזי כשכר מעותיו: לאכילת פירות. ס"ד הא מיירי בשדה שטרפוה מליאה פירות מיד הלוקח וחוזר לוקח לגבות מן המוכר ואי בשטרפה בעל חוב מי אית ליה לבע"ח פירות גמורין המחוברין בקרקע ואינן צריכין לקרקע כלום שיכול לטורפן: גובה את השבח. וכל הקרקע טורף מיד הלוקח כמו שהיא משובחת ע"י הלוקח: בגוזל ונגזל. וכגון שגזלה עם פירותיה ומכרה אי נמי גזלה בלא פירות ומכרה לאחר ועשה בה פירות וטוען נגזל ארעאי אשבח ומיהו היציאה שהוציא הלוקח ישלם לו הנגזל שהרי מתוך כך הושבחה יותר ואם אין השבח יותר אלא היציאה יתירה נותן לו יציאה שיעור שבח ודיו: הא כדאיתא כו'. רישא בנגזל וסיפא בבעל חוב ולקמיה מותיב לה מרישא: והא לא תני הכי. בברייתא עלה דהך מתניתין דאין מוציאין דתוקמה בבעל חוב: והרי היא יוצאה מתחת ידו. שבית דין מוציאין אותה מידו: כשהוא גובה. לקמיה מפרש לה: אילימא כדקתני. שלא מכרה גזלן ומידו היא יוצאה בדין: גזלן ממאן גבי. ממאן יש לו לגבות וכי מה נתן בה: והשביחה. והרי היא בדין יוצאה מתחת ידו של לוקח אלמא אית ליה שבחא ללוקח מגזלן: שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביח. ונעשה פירות גמורין ונגזל לוקחה עם פירותיה ואינו נותן אלא יציאה דקאמר ארעאי אשבח וקתני דלוקח חוזר וגובה מגזלן מן המחוררין: אמר רבא כו'. האי כשהוא גובה לאו בלוקח קאמר דבשלא מכרה עסקינן וגובה את הקרן דקאמר בנגזל וא"ת קרן אמאי גובה מנכסים משועבדים הרי קרקע לפניו כגון שחפר בה בורות דהפחתה משוייה:

שנטלה

עין משפט נר מצוה

קיז א ב ג מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' ב סמג לאוין קט ועשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכו סעיף ס:

ע"א ד"ה שעבוד

קיח ד מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ה ופכ"א מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין עג לד טוש"ע ח"מ סי' שעג סעיף ב:

קיט ה מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ז ופכ"א מהלכות מלוה ולוה הל' א סמג שם טוש"ע שם סעיף א וסי' קטו סעיף א:

קכ ו מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' א ופי"ח מהל' אישות הל' יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נג סעיף כא וסי' קיב סעיף ז:

קכא ז ח מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף א:

קכב ט מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ו ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעג סעיף א:

קכג י מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ב:

קכד כ מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שעב סעיף א:

רבינו חננאל

והחזיק בה אין יכול לחזור בו הלוקח ואפי' באחריות נמי אין יכול לחזור בו דיכול למימר ליה אחוי לי טירפא ואשלם לך הא דאמר אביי המוכר שדה לחבירו א) ויצאו עליה עסיקין וכו' וזו השמועה היא בפ' מי שהיה נשוי שתי נשים ובתחלת בבא קמא: איתמר המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו כלומר גזולה היתה בידו סוגיא דשמעתא בשבח דשבחא ארעא ממילא [פליגי] רב ושמואל הכא רב אמר יש לו מעות ויש לו שבח ושמואל אמר מעות יש לו שבח אין לו. ואמר רב נחמן אע"פ שפירש לו את השבח אין לו. מתיב רבא מהא דתנן במס' גיטין פ' הניזקין אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון. האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם הא מבני חרי מוציאין מאי לאו בלוקח מגזלן. ופריק רב נחמן תרוייהו לאכילת ב) פירות ולשבח הקרקעות בבעל חוב ופשוטה היא. רבא אמר כגון שגזל שדה מליאה פירות ואכל הפירות וחפר בשדה בורות שיחין ומערות ובא הנגזל להוציאה מידו כו'.

א) אולי צ"ל זו השמועה היא וכו' או דצ"ל הא דאמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וכו' וזו השמועה היא וכו'. ב) לפנינו בגמ' דרישא דאין מוציאין לאכילת פירות בודאי בגוזל ונגזל מיירי ואולי דרבינו היה לו גי' אחרת בגמ' וצ"ע.

מסורת הש"ס

[שבת קיג. קטז.. קדושין סה.]

גיטין מח:

ב"ק לה: [לקמן טו. קי: בכורות נב.]

לקמן עב: ב"ב קנז: [ע"ש ובפי' רשב"ם]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דא"ל אחוי וכו' כשיעמידוך בדין ויזכו וכו' בשבילי בא ואשלם: (ג) ד"ה ויש לו וכו' קרקע משובחת יש לומר כגון שגזלה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מלאה פירות. נ"ב הרמב"ם ל"ג לה (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שע"ג ס"ק י"א):

שנטלוה מסיקין *בא נגזל לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין רבא לא אמר כרבה בר רב הונא הרי היא יוצאה מתחת ידו בדינא משמע ורבה בר רב הונא לא אמר כרבא הרי היא יוצאה מתחת ידו בעינא משמע רב אשי אמר לצדדין קתני כגון שגזל שדה מחבירו מלאה פירות ואכל את הפירות ומכר את השדה בא לוקח לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין בין לרבא בין לרבה בר רב הונא מלוה על פה הוא [ו]ומלוה על פה אינו גובה מנכסים משועבדים הכא במאי עסקינן [ז]כשעמד בדין והדר זבין אי הכי פירות נמי כשעמד בדין על הקרן ולא עמד בדין על הפירות ומאי פסקא סתמא דמילתא כי תבע איניש קרנא תבע ברישא וסבר שמואל לוקח מגזלן לית ליה שבחא והא א"ל שמואל לרב חיננא בר שילת אמליך וכתוב שופרא שבחא ופירי במאי אי בבעל חוב מי אית ליה פירי *והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח שבח אין אבל פירות לא אלא לאו בלוקח מגזלן אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון שיש לו קרקע א"ל אביי וכי מותר ללות סאה בסאה במקום שיש לו קרקע א"ל התם הלואה הכא זביני איכא דאמרי אמר רב יוסף הכא במאי עסקינן כגון *שקנו מידו א"ל אביי וכי מותר ללות סאה בסאה במקום שקנו מידו א"ל התם הלואה והכא זביני: גופא אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח אמר רבא תדע שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי ואדכי ואמריק זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון ואיקום קדמך וצבי זבינא דנן וקביל עלוהי א"ל רב חייא בר אבין לרבא אלא מעתה מתנה דלא כתיב ליה הכי ה"נ [ד]דלא טריף שבחא א"ל אין וכי יפה כח מתנה ממכר א"ל אין °יפה ויפה אמר רב נחמן הא מתניתא מסייע ליה למר שמואל °והונא חברין מוקים לה במילי אחריני דתניא המוכר שדה לחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו [ה]כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה מנכסים בני חורין והונא חברין מוקים לה במילי אחריני בלוקח מגזלן תניא אידך המוכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה [י]כשהוא גובה אם השבח יותר על היציאה נוטל את השבח מבעל הקרקע והיציאה מבעל חוב ואם היציאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח מבעל חוב והא שמואל במאי מוקים לה אי [י]בלוקח מגזלן קשיא רישא דאמר שמואל לוקח מגזלן לית ליה שבחא אי בבעל חוב קשיא רישא וסיפא דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח איבעית אימא בלוקח מגזלן כגון שיש לו קרקע אי נמי בשקנו מידו איבעית אימא בבעל חוב ולא קשיא כאן בשבח המגיע

רש"י

שנטלוה מסיקין. אנסים עכו"ם נטלוה מן הגזלן ומחמתו ותנן בבבא קמא (דף קטז:) הגוזל שדה מחבירו ונטלוה מסיקין אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר והרי היא יוצאה מתחת ידו דקתני בנטילת מסיקין הוא: בדינא משמע. הלכך בהוצאת נגזל קאמר וגובה את הקרן דקאמר כשחפר בו בורות: בעינא משמע. כמו שהיתה ולא שחפר בה בורות: ומכר את השדה. והרי היא יוצאה מתחת ידו של לוקח בדינא ובעינא: בין לרבה בין לרבא. דמוקמי גביית קרן מן הגזלן בנגזל הא מלוה על פה הוא ולא טרפא ממשעבדי: כשעמד בדין. קודם שמכר נכסיו וכיון דחייבוהו ב"ד אית ליה קלא והוה ליה כמלוה בשטר: מאי פסקא. בתמיה פסקא תנא למלתיה דהעומד בדין אינו עומד על הפירות: רב חיננא בר שילת. סופר היה: אמליך. כשאתה כותב שטר המלך במוכר אם יקבל עליו להגבות ללוקח מספר נכסיו קרנא ושבחא ופרי אם יטרפוה ממנו: כגון שיש לו קרקע. לגזלן זה שמגבהו ללוקח קרקע ולא מעות דהשתא לא מחזי כרבית: אסור ללות סאה בסאה. שמא יוקרו חטין: בהלואה. שייך רבית טפי ממכר: שקנו מידו. על השבח דהוה ליה מחויב מעת המכר קודם שיש שכר המתנת מעות: תדע. דגובה ולא מצי לוקח למימר אנא אשבחי: שכך כותב לו מוכר ללוקח. באחריות שטר המכר: ואשפי. אשקיט ודומה לו על הר נשפה דמתרגם על טורא שליוא (ישעיה יג): ואדכי. אטהר מכל ערעור: אינון ועמליהון ושבחיהון. וכיון דעל מוכר הדר גבי שבחא בעל חוב מלוקח וחוזר הלוקח על המוכר: מתנה דלא כתיב ביה הכי. שאין אדם מקבל עליו אחריות מה שהוא נותן: ה"נ. דאם נותן נכסיו במתנה לא גבי בעל חוב שבחא הואיל ולא הדר על הנותן: וכי יפה כח מתנה כו'. בתמיה: יפה ויפה. בדבר זה דכיון דלא הדר גבי ליה לא מפסיד ליה במידי דלא אפסדיה לבעל חוב דבשלמא גופה של קרקע א"ל אמאי *(זבנתיה) מאין אגבה חובי אבל שבחא א"ל מאי אפסדתיך: מסייע ליה למר שמואל. דבעל חוב גובה את השבח: כשהוא גובה. כשלוקח חוזר וגובה מן המוכר: במילי אחריני. בדבר אחר: בלוקח מגזלן. דנגזל ודאי טריף שבחא דאמר ליה ארעאי אשבח אבל בעל חוב כל כמה דלא טרפה לה לאו דידיה הוא וברשותא דלוקח אשבח: על הוצאה. שהוציא הלוקח בשבחה: נוטל. הלוקח: את השבח מבעל הקרקע. מה שעודף על היציאה דאמר ליה פרעתי את חובך: אין לו. ללוקח אלא מן היציאה שהוציא בה פורע לו שיעור שבח והשאר מפסיד: אי בלוקח מגזלן. האי בע"ח הייני נגזל: [ט]קשיא רישא. דקתני נוטל את השבח מבעל הקרקע: קשיא רישא וסיפא. דקתני בע"ח נותן את היציאה ולשמואל בעל חוב גובה השבח ואינו נותן כלום: המגיע

תוספות

כשעמד בדין על הקרן ולא על הפירות. תימה אם כן מאי מפני תיקון העולם הלא בדין לא גבי דמלוה על פה לא גבי ממשעבדי ויש לומר דאי לאו מפני תיקון העולם הוה אמינא הואיל ועמד בדין על הקרן יש קול גם לפירות:

כגון שקנו מידו. וא"ת א"כ אמאי קאמר אמליך הלא סתם קנין לכתיבה עומד וי"ל ה"מ כגון שהקנה לו דבר שהוא בעין דכיון דיפה כחו לעשות קנין רוצה שיכתבו לו:

בעל חוב גובה את השבח. נראה דגבי אפי' מן השבח שהשביחו יתומים אע"פ שאין להם על מי לחזור והוה ליה כמתנה דאמרינן לקמן דלא גבי שבחא מ"מ גובה מהן משום דכרעיה דאבוהון נינהו כדמוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נב. ושם) דתנן אין הבכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק ולא בשבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ופריך בגמרא והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח ומשני מקולי כתובה שנו כאן ומזון בנות נמי תנאי כתובה ככתובה דמי והתם משבח יתומים מיירי דאי משבח לקוחות אם כן מאי אריא דלא טרפי בנות משבח והלא מגוף הקרקע נמי לא טרפי דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים אלא ודאי בשבח יתומים מיירי ודוקא כתובת אשה ומזונות דקילי לא גבו משבח אבל שאר בע"ח גבי ורש"י פירש התם מזון הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ה' שנים ולפירושו אין ראיה דמאי מיירי בשבח לקוחות אך לא נהירא דלא שייך בהו תנאי כתובה והא דאמר בהמקבל (לקמן דף קי.) יתומים אומרים אנו השבחנו ואין השבח שלך משמע דלא גבי משבח יתומים התם מיירי כשעשה אפותיקי ואומרים אנו השבחנו וכן לגו היניאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות וכן מוקי התם במסקנא כשעשאה אפותיקי:

תדע שכך כתב כו'. אין לפרש דהכי מוכח דבע"ח גובה את השבח דבשביל דבע"ח גובה את השבח כותב מוכר ללוקח שישלם לו את השבח דא"כ מאי פריך מתנה דלא כתיב בה (א) הכי נמי דלא טריף שבח והלא אין תלוי גביית הבע"ח בכתיבת המוכר אלא יש לומר מדמשלם מוכר ללוקח את השבח אין לחוש אם יגבהו בעל חוב ממנו דאין הלוקח מפסיד כל כך ואי"ת ומאי ראיה (ב) היא דלמא מיירי בלוקח מגזלן דנגזל ודאי אית ליה שבחא וי"ל דאי בלוקח מן הגזלן איירי הוה ליה למכתב נמי *)ופירייהון אלא מיירי בבעל חוב דלית ליה פירי אי נמי מדקאמר ועמליהון היינו הוצאה ושבחיהון היינו השבח היתר על היציאה ואי בנגזל הא נגזל גופיה יהיב ליה יציאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות:

*) [ועי' היטב תוס' גיטין נ: ד"ה לפי שאין וכו' וקצ"ע]

קכה א מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ג ג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעב סעיף א:

קכו ב מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א:

קכז ג מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעב סעיף א וסעיף ב:

קכח ד מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ג:

קכט ה מיי' שם הל' א טוש"ע שם סעיף א:

קל ו ז מיי' פ"ט מהל' גזילה הל' ו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעג סעיף א וע"ש ובר"ף:

רבינו חננאל

רבה בר רב הונא אמר כגון שגזל שדה ונטלוה מסיקין מחמתו בא נגזל לגבות דמי השדה גובה אפי' ממשעבדי בא לגבות דמי פירות אינו גובה אלא מבני חרי. ומקשי' בין לרבא דאמר דמי היזק חפירות בורות שיחין ומערות ובין לרבה בר רב הונא דאמר דמי השדה שנטלוה מסיקין אמאי טריף ממשעבדי מלוה על פה היא ומלוה על פה אינו גובה (אלא) ממשעבדי. ופרקי' הכא במאי עסקינן כגון שתבע הנגזל לגזלן בב"ד וחייבוהו ב"ד לשלם ואחר שנתחייב הלך ומכר נכסיו בזה הדין לטרוף הנגזל כל הנכסין שמכר הגזלן מאחר שנתחייב בב"ד *) מיהא שמעינן חיוב ב"ד לאדם לשלם כמלוה בשטר דמי וגבי אפי' ממשעבדי. הא דאמר שמואל אימליך ובתר הכי כתוב שופרא שבחא ופירי כלומר לא תכתוב אלו עד שתימלך במקנה ויאמר לו כתוב שהללו מעין תורפי השטר [הן] חשובין ולא מטופסא דשטרא שאינבהן ממש. ומקשי' ואי בבעל חוב שמואל מי אמר דאית ליה פירי והא איהו דאמר בעל חוב גובה את השבח שבח אין פירי לא. ופריק רב יוסף בשיש ללוה קרקע. איכא דאמרי בשקנו מידו. ומקשי עלה אביי וכי מותר ללות סאה בסאה למי שיש לו קרקע או למי שקנו מידו. ופריק רב יוסף האי בהלואה אסור אבל בזביני שרי. ואע"ג דאמר רב נחמן קרקע אין לו כלומר כיון שנטרפה שדה זו מידיו נמצא כאילו לא היתה מכירתו מכירה וכי זה השבח או הפירות שכר פעותיו הוא נוטלה הא אמר רב יוסף כי האי גוונא בזביני שרי. ומסקנא דשמעתא הנותן שדהו מתנה ובא בעל חוב לטורפה אינו גובה השבח דלא גבי בעל חוב השבח אלא מן הקונה שדה משועבדת לבעל חוב ודייק רבא מדפריש בשטר זביני אנא אשפי ואמרק ואדכי זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון ואוקים קדמך וצבי זבינא דנן וקביל עילויה משום הכי גבי בעל חוב שבחא דהא קביל עליה המוכר ונתרצה הקונה בזה אבל המתנה שאין כתוב בה זה **) כולו לא גבי הבעל חוב מן המקבל מתנה שבח ובזה אמר יפה כח המתנה מכח המכר. תניא המוכר שדהו לחבירו ובא בעל חוב וטרפה אם השבח יותר על ההוצאה כו' פי' כגון שקנאה בק' והוציא י' כספים ושוה עתה ק"כ נוטל בע"ח השדה כולה והשבח כמות שהוא ונותן לקונה י' כספים שהוציא על השדה וחוזר הקונה ונוטל מן המוכר ק"י כספים ואם ההוצאה יתירה על השבח כגון שהוציא עליה כ' ושוה עכשיו ק"י אין לו מבע"ח אלא י' כספים מן ההוצאה כשיעור השבח שהשביח בקרקע ונוטל ק' מן המוכר ומפסיד י' הלוקח. וזו שנוטל הקונה חלק בקרקע הוא נוטל. והני

*) עי' בר"ף לקמן דף יז גבי מימרא דר"נ באמרו לו ב"ד צא תן לו כו' עי"ש היטיב. **) אולי צ"ל שאין כתוב בה זה כלל.

מסורת הש"ס

[לעיל יד: וש"נ]

[לקמן נח. נד. ב"ב ג.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה תדע וכו' דלא כתיב בה הכי הכי נמי: (ב) בא"ד וא"ת ומאי ראיה דלמא היא מיירי: קבלתיה רש"ל ועיין רש"א

גליון הש"ס

גמ' יפה ויפה. עיין ב"ב דף נ"ג ע"א תוס' ד"ה אמר: שם והונא חברין. קדושין מו ע"א:

המגיע לכתפים כאן בשבח שאינו מגיע לכתפים *והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים לא קשיא הא דמסיק ביה כשיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה אלא כשיעור ארעא דיהיב ליה שבחיה ומסליק ליה *הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסליק ליה לבעל חוב שפיר אלא למאן דאמר כי אית ליה זוזי ללוקח מצי מסליק ליה לבעל חוב נימא ליה אילו הוה לי זוזי הוה מסלקינך מכולה ארעא השתא דלית לי זוזי הב לי *גרבא דארעא בארעא שיעור שבחאי הכא במאי עסקינן כגון שעשאו אפותיקי דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו: הכיר בה שאינה שלו ולקחה. אמר רב מעות יש לו שבח אין לו ושמואל אמר אפי' מעות אין לו במאי קמיפלגי רב סבר אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשום פקדון ונימא ליה לשום פקדון סבר לא מקבל ושמואל סבר אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשום מתנה ונימא ליה לשום מתנה כסיפא ליה מילתא והא פליגי ביה חדא זימנא *דאיתמר המקדש את אחותו רב אמר מעות חוזרין ושמואל אמר מעות מתנה רב אמר מעות חוזרין אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום פקדון ונימא לה לשום פקדון סבר לא מקבלה מיניה ושמואל אמר מעות מתנה אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשום מתנה ונימא לה לשום מתנה כסיפא לה מילתא צריכא דאי איתמר בהא בהא קאמר רב דלא עבדי אינשי דיהבי מתנות לנוכראה אבל גבי אחותו אימא מודה ליה לשמואל ואי איתמר בהך בהך קאמר שמואל אבל בהא אימא מודה ליה לרב צריכא בין לרב דאמר פקדון בין לשמואל דאמר מתנה האי לארעא במאי קא נחית ופירות היכי אכיל סבר אנא איחות לארעא ואיעביד ואיכול בגויה כי היכי דהוה קא עביד איהו (א)לכי אתי מריה דארעא זוזאי נהוו לרב דאמר פקדון פקדון לשמואל דאמר מתנה מתנה אמר רבא הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ואע"פ שלא פירש לו את השבח הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו *אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר בעא מיניה שמואל מרב חזר ולקחה מבעלים הראשונים מהו אמר ליה מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו מאי טעמא מר זוטרא אמר ניחא ליה *דלא נקרייה גזלנא רב אשי אמר ניחא ליה דליקו בהמנותיה מאי בינייהו איכא בינייהו דמית לוקח מאן דאמר ניחא ליה דלא לקרייה גזלנא הא

המגיע לכתפים. קרוב ליקצר אלא שעדיין צריכין לקרקע הוי להו כפירות גמורין ואין בעל חוב גובה אותו בלא יציאה: והא מעשים בכל יום. דיני טורפי מקח באין לפני שמואל ומגבי לבעל חוב כל השבח עם הקרקע ואפילו מגיע לכתפים כל זמן שצריכין לקרקע: הא. דקתני נוטל יציאה מבעל חוב דלא מסיק ביה בעל חוב במוכר שיעור ארעא ושבחא הלכך יהיב בעל חוב ללוקח שבחיה ומסליק ליה והאי דנקט למלתיה בלשון יציאה ולא תנא נוטל כנגד החוב מבעל הקרקע והמותר מבע"ח לאשמועינן היא גופא אתא דהיכא דיציאה יתירה על השבח אין לו אלא יציאה שיעור שבח: הניחא למאן דאמר כו'. פלוגתא היא בכתובות (דף נא:): אי אית ליה זוזי ללוקח. לפרוע החוב: לא מצי מסלק ליה לבע"ח. מן ארעא דבע"ח קדים: שפיר. דמצי למימר דהיכא דיש קרקע מותר על החוב עם השבח מסלק ליה ללוקח בזוזי על כרחו דלוקח ולא מצי אמר לוקח הב לי מן ארעא שיעור שבחי דאמר כוליה דידי ואת ירדת בה שלא ברשות: דשוייה נהליה. לוה לבעל חוב אפותיקי להא ארעא והכל מודים בזו דאי הוה ליה זוזי ללוקח לא הוה מצי מסלק ליה: *הכא במאי עסקינן. האי ברייתא דלעיל: הכיר בה. לוקח בקרקע זו: שאינה שלו. של מוכר שגזולה היתה אצלו ולקחה: מעות יש לו. מן המוכר לכשיוציאנה נגזל מידו: שבח אין לו. שקרקע זה אינו קנוי לו: לא מקבל. לשמור: מעות חוזרין. הקדושין חוזרין לו: בין לרב דאמר כו'. כלומר היכי מצינן לומר טעמא דרב משום דגמר ונתן לשום פקדון וטעמא דשמואל משום דגמר ונתן לשום מתנה ואי הוה דעתיה לחד מהנך היכי הוה נחית להאי ארעא לעובדה ולאכול פירותיה על כרחיה סבור היה שיהא המכר קיים ולא היה בקי בדין וטעמא דפלוגתא דרב ושמואל טעם אחרינא הוא: דהוה עביד. הגזלן: לרב דאמר פקדון פקדון. כלומר אליבא דרב מפרשינן דהאי מימר אמר זוזי נהוו פקדון ולשמואל מפרשינן דהאי אמר זוזי נהוו מתנה: הלכתא. בפלוגתא קמייתא יש לו מעות ויש לו שבח: ואע"פ דלא פירש. ולית לן דשמואל דאמר שבח צריך לימלך: ואחריות טעות סופר הוא. ולית לן דשמואל דאמר שעבוד צריך לימלך: חזר. גזלן ולקחה מבעלים הראשונים לאחר שמכר ללוקח: מהו. להיות במקום בעלים כאילו לקחה אחר ויוציאה מיד הלוקח: אמר ליה. לא מצי לאפוקה שכשמכר מכר לו כל זכות שתבא לידו וכשלקחה לא לקחה אלא כדי שתהא מקוים ביד הלוקח: דלא ליקרייה גזלנא. שלא יחרפנו לוקח זה כשיוציאנה נגזל מידו ויקראנו גזלן לכך חוזר להעמיד ממכרו: דמית לוקח. לאחר שלקחה גזלן מן הבעלים והגזלן בא להוציאה מבניו: למ"ד. לא חזר להעמיד ממכרו אלא דלא ליקרייה לוקח גזלן: הא

הא דלא מסיק אלא שיעור ארעא. תימה כיון דלא מסיק אלא שיעור ארעא אמאי נוטל שבח יותר על היציאה [א] וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר הניחא כו' ולפי המסקנא דמוקי באפותיקי א"ש דאע"פ דלא מסיק ביה אלא שיעור ארעא נותן לו היציאה ללוקח והשבח יותר על היציאה לוקח חנם כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות: הניחא למ"ד כו'. מפורש בהמקבל (לקמן דף קי:)* (ועיין בכתובות דף נא: ד"ה מאי): כגון דשוייה אפותיקי. השתא מצי איירי דמסיק ביה אפי' שיעור ארעא ושבחא ואפ"ה כיון דשוייה אפותיקי צריך ליתן היציאה כדין יורד כו' כדאמרי' בפרק המקבל (שם.) גבי יתומים אומרים אנו השבחנו ורוצים היציא' דמיירי באפותיקי ואע"ג דמסיק בהו שיעור ארעא ושבחא דהא אם אביהם השביח גובה הכל ומיהו אין ראיה דשאני יתומים שאין להם על מי לחזור ליקח היציאה דכיון שעשה אביהם אפותיקי הרי הוא כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות שאינו מפסיד היציאה אבל בלוקח שאינו מפסיד כלום שהמוכר משלם לו היציאה והשבח שזה פוטרו מחובו מצינו למימר דאפילו באפותיקי כיון דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא שקיל הכל שבשביל שעשאה אפותיקי לא יגרע כחו וא"ת כיון דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו כשמוכר לאחר הוה ליה כלוקח מגזלן שהרי אינו של מוכר א"כ למה נוטל מן המוכר השבח יתר על היציאה והא לוקח מגזלן לשמואל לית ליה שבחא וי"ל כגון שמכרה קודם שבא זמנו של בעל חוב דחל המקח עד הזמן ולא דמי לגזלן שלא חל המקח כלל דזוזי הוו הלואה ואם ישלם שבח הוה ליה רבית ואפילו מכרה אחר הזמן היה סבור לפייס בע"ח בזוזי וחל המקח עד שטרפה ממנו: מעות יש לו שבח אין לו. תימה בהגוזל קמא (ב"ק דף צה. ושם: ד"ה דנמא) תנא ה' גובין מן המשועבדין שבח ומוקי לה בת"ח דידע דקרקע אינה נגזלת אלמא אפילו בהכיר בה יש לו שבח וי"ל דהתם מיירי כשקיבל עליו אחריות: ונתן לו לשם מתנה. אבל בערכין פרק המוכר שדה (דף כט: ושם) גבי המוכר שדהו בשנת היובל עצמה דאמר שמואל מעות חוזרין ליכא למימר אדם יודע שאין מכר ביובל דאין זה פשוט דהא אמר רב מכורה ויוצאה: חזר ולקחה כו'. בלא הכיר בה מיירי וקמיבעיא ליה אם הגזלן יכול לבטל המקח ולהחזיר לו מעותיו או לאו: דמית לוקח. פרש"י אחר שלקחה ואין נראה דמיד שקנה הגזלן זכה בו לוקח ואטו משום דמית ליה בתר הכי פקע כחו אלא יש לומר דמית קודם שלקחה הגזלן מנגזל *(ומית גזלן) נ"ל שהיה חולה או גוסס בשעה שלקחה מנגזל: מאי

*ס"א ובתר הכי מית גזלן שהיה כו'

עין משפט
נר מצוה

קלא א ב מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' ה ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ב:

קלב ג מיי' פ"ו מהל' זכייה ומתנה הל' כ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ג סעיף ב:

[וכן עוד בתוס' ב"ק לו. ד"ה הניחא וע"ע תוס' לקמן לה. ד"ה הניחא]

קלג ד מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ח ופכ"א מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין עג לה טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף א וסי' שעג סעיף א:

קלד ה מיי' פ"ט מהל' גזילה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעג סעיף א:

קלה ו ז מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' א ופי"ט מהל' מכירה הל' ג ופי"ח מהל' מלוה ולוה הל' ג סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א וסי' רכה סעיף א:

קלו ח ט מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעד סעיף א:

רבינו חננאל

והני מילי בדלא מסיק ביה בעל חוב אלא ק' בלבד אבל אם נושה בו כשיעור ארעא ושבחא נוטל הכל ואינו נותן ללוקח אפי' ההוצאה וזו שינויא דשמואל היא ולא סמכינן עלה (א) אלא לעולם נותן הבעל חוב ההוצאה ללוקח כפשוטה דהא מתניתא וכי יהיב ליה דמים ולא מן הקרקע עצמו בשעשאה לו אפותיקי דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו השדה ואליבא דמ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבע"ח בזוזי מוקים להא מתניתא בשעשאה לו הלוה אפותיקי וחזר ומכרה. ואסקי' אפי' שבח המגיע בכתפים כגון ענבים שהגיעו להבצר וקמה להקצר שהגיעו ליטלם בכתפו ולצאת כיון שעדיין בקרקע הן הכל נוטלם הבעל חוב בחובו. וכבר פירש' היטב בפרק המקבל שדה מחבירו בענין שלשה שמין להן השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן בכור לפשוט ובע"ח ליתומין ובעל חוב ללקוחות דלעולם נוטל הלוקח ההוצאה מן הבעל חוב כפשוטה דהא מתניתא דלא גרע מן היורד לשדה חבירו ונטעה שלא מרשותו דקי"ל שמין לו וידו על התחתונה ופירשנוה בפ' מי שמת. הכיר בה שאינה שלו ולקחה רב אמר מעות יש לו שבח אין לו. ושמואל אמר אפי' מעות אין לו. ואסיקנא רב אמר מעות פקדון ושמואל אמר מעות מתנה וכן לענין מקדש אחותו רב אמר מעות פקדון וחוזרין ושמואל [אמר] מעות מתנה ואינן חוזרין וצריכא. אמר רבא הלכתא המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינו שלו יש לו מעות ויש לו שבח דאושבחא ארעא ממילא כגון שקנאה במנה ועתה הוקרה ושוה מאתים יש לו כגון זה השבח ואע"פ שלא פירש לו את השבח. הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו ואחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר ג) אבל אם נטע אילנות והשביח בין הלוקח בין הגזלן לוקחין שיעור שבחם מן הנגזל. הא דבעא שמואל מרב חזר ולקחה מן הבעלים הראשונים מהו. ופשט ליה מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו מאי טעמא מר זוטרא אמר ניחא ליה דלא ניקרייה גזלנא. רב אשי אמר ניחא ליה דליקום בהימנותיה. דברים פשוטים הן דודאי קנאה הקונה אותה מן הגזלן כיון שקנאה הגזלן מן הנגזל. מיהו

מסורת הש"ס

ב"ק לט: וש"נ לקמן קי:

[לקמן קי: ב"ק לג.]

[כב"ק לו. ולקמן קי: איתא בגירסא]

הגהות הב"ח
(א) גמ' ולכי אתי מריה:

[נ"ל קודם ד"ה דשוייה]

גיטין מה. [קדושין מו: ערכין ל.]

הגהות הגר"א
[א] תוס' ד"ה הא כו' אמאי נוטל שבח יותר על היציאה. נ"ב ול"נ דהוא קושית גמ' בלאו הכי כו' כדין יורד שלא ברשות וכמו באפותיקי (וכ"כ הרמב"ן במלחמות) כמ"ש דלא כש"ך סי' קט"ו ס"ק ...

גליון הש"ס
גמ' מעות חוזרין. ע' ב"ב עת ע"א תוס' ד"ה אבל: שמחזר ולקחה מבעלים. עי' בהר"ן פ"ו מ"ע דתרומות:

[לעיל יד. כתובות קד: ב"ב קסט:]

[לקמן טז:]

א) דברי רבינו אלו הובא ברי"ף כאן בשם ואיכא מאן דאמר ויעוין שם מש"כ שם ע"ז. ב) וכ"כ הרי"ף כאן והביא ראיה לזה מפ' הגוזל עצים ע"ש.

הא מית ליה ומאן דאמר ניחא ליה דליקום בהמנותיה בהדי בני נמי ניחא ליה דליקום בהמנותיה סוף סוף קרו ליה בני לוקח גזלנא אלא איכא בינייהו דמית גזלן מאן דאמר ניחא ליה לאיניש דלא לקריוהו גזלן הא מית ליה למ"ד ניחא ליה דליקום בהמנותיה ה"נ אע"ג דמית ניחא ליה דליקום בהמנותיה סוף סוף קרו לבניה בני גזלנא אלא איכא בינייהו דיהבה במתנה מאן דאמר ניחא ליה דליקום בהמנותיה א מתנה נמי ניחא ליה דליקום בהמנותיה מאן דאמר ניחא ליה דלא נקריוהו גזלנא א"ל מאי גזלינא מינך: ב פשיטא זבנה אורתה ויהבה במתנה לאו לאוקמה קמי לוקח קא בעי ג נפלה ליה בירושה ממילא היא ולאו איהו קא טרח אבתרה גבי איהו בחובו ד חזינא אי אית ליה ארעא אחריתי ואמר האי בעינא לאוקמה קמיה לוקח קא בעי ואי לא זוזי הוא דבעי אפרועי יהבה נהליה *במתנה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מתנה כירושה דהא ממילא וחד אמר ה מתנה כמכר דאי לאו דטרח וארצי קמיה לא הוי יהיב ליה מתנה להכי טרח וארצי קמיה כי היכי דליקום בהמנותיה ועד אימת ניחא ליה דליקום בהמנותיה אמר רב הונא עד שעת העמדה בדין חייא בר רב אמר עד דמטא אדרכתא לידיה רב פפא אמר ו עד דמתחלן יומי אכרזתא מתקיף לה רמי בר חמא מכדי האי לוקח במאי קני להאי ארעא בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא א"ל רבא תהא במאמינו בההוא הנאה דלא קאמר ליה מידי וקא סמיך עליה טרח ומייתי ליה גמר ומקני ליה מתיב רב ששת *ז מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום מה שאירש מן אבא היום מכור לך מה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימין אמר רמי בר חמא הא גברא והא תיובתא אמר רבא גברא קא חזינא ותיובתא לא קא חזינא הכא סמכא דעתיה והכא לא סמכא דעתיה הכא סמכא דעתיה דאזיל טרח ומייתי ליה כי היכי דלא נקרייה גזלנא הכא לא סמכא דעתיה שלחוה לקמיה דרבי אבא בר זבדא אמר להו זו אינה צריכה לפנים אמר רבא זו צריכה לפנים ולפני לפנים הכא סמכא דעתיה והכא לא סמכא דעתיה הוה עובדא בפומבדיתא ואותביה אמר להו רב יוסף זו אינה צריכה לפנים ואמר ליה אביי צריכה לפנים ולפני לפנים הכא סמכא דעתיה הכא לא סמכא דעתיה ומאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רבי יוחנן סיפא מה שאירש מאבא היום משום כבוד אביו מה שתעלה מצודתי היום משום

רש"י

הא מית · לוקח ומי יחרפנו עוד הלכך לא נתכוון לזה אלא להעמידה בידו בחייו ולא לאחר מותו מ"ד כו': דמית גזלן · לאחר שלקחה והבנים באים להוציא מיד הלוקח: הא מית ליה · ולא נתכוון להעמיד ממכרו אלא בימי חייו שלא יחרפוהו: אע"ג דמית ניחא ליה. מעיקרא: דליקו בהימנותיה · אפילו לאחר מיתה: סוף סוף קרו לבניה בני גזלנא · כמלא שאף לאחר מיתה מחרפין אותו: זבנה אורתה · אם [א] קודם שלקח מן הבעלים חזר ומכרה לאיש אחר לבד מן הראשון או הורישה לאחד מבניו או יהבה במתנה ואחר כך לקחה האי ודאי איגלי דעתיה דלאו לאוקמי קמיה לוקח ראשון בעי ולא ניחא לי' דליקום בהימנותי' שהרי מכרה לשני: נפלה ליה · לגזלן בירושה שמתחילה גזלה לאחד ממוריש ומת הנגזל: ירושה ממילא הויא · והא ליכא למימר ניחא ליה דליקו בהימנותיה דהא לא טרח אבתרה דנימא גלי דעתיה דניחא ליה דליקו הלכך הוי כיורש דעלמא וחוזר ותובעה ונותן מעות ללוקח: גבייה בחובו · לאחר שגזלה ומכר לו ובא לו אלל נגזל ואמר לו הגבה לי בחובי קרקע שגזלתיך: אי אית ליה ארעא אחריתי · לנגזל שיכול לגבות חובו ממנה ואמר ליה בזו שגזלתי אני חפץ הא טרח אבתרה ואמרינן לאוקמה קמיה לוקח בעי: יהביה ניהליה במתנה · נגזל לגזלן: ועד אימת · יקחנה מבעלים הראשונים דאמרינן דמשום דניחא ליה דליקו בהימנותיה לקחה: עד שעת העמדה בדין · עד שיטרפוה מן הלוקח ויעמידהו בדין אבל משעמד ברשעו עד שעת העמדה בדין גלי אדעתיה דלא מהימן הוא ואם לקחה אחרי כן לאו לאוקמיה קמיה לוקח בעי: עד דמטא אדרכתא לידיה · עד שיחייבוהו ב"ד לפרוע ללוקח מעותיו ועמד במרדו עד שכתבו פסק דין וכתבו ללוקח על נכסיו של גזלן שבכ"מ שימצאם יחזיק בהן והיינו תשעי' יום לאחר שעמד בדין כדאמרי' בהגוזל [בתרא] (ב"ק דף קיב:): עד דמתחלן יומא דאכרזתא · לאחר שמצא זה קרקע משל גזלן ובא לב"ד והן מכריזין שכל מי שרוצה לקנות קרקע יבא ויקחנה כדאמרי' בערכין (דף כא:) שום היתומין שלשים יום*: מתקיף לה רמי בר חמא · אהא מה מכר ראשון לשני כו': תהא · הא דרב: במאמינו · שאמר לו אני סומך עליך שתתנה בידי: גמר ומקני · כשלקחה מבעלים הראשונים: מצודתי · של חיות ועופות ושל דגים: דבריו קיימין · לקמן פריך מאי שנא רישא כו': הא גברא והא תיובתא · הרי אדם גדול וכמוהו תשובתו דקתני לא אמר כלום ולכשיירש לא קנה לוקח כיון דההיא שעתא לאו דידיה הוו נכסי אביו ולא אמרינן מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: לא סמכא דעתיה · דלוקח דקאמר מי יימר שירש מאביו כלום שמא ימכור אביו נכסיו בחייו: שלחוה · להא תיובתא דרב ששת דאותיב אדרב: אינה צריכה לפנים · אינה צריכה כדי לתרצה להכניסה לפני בני הישיבה שאין בהן יודע לפרקה ותשובת הגאונים פורשין לנגהי דליכא קושיא מעליא אל תעלוה לגיו: הוה עובדא בפומבדיתא · שדנו דין כרב ואותבינן מהא מתניתין ואמר רב יוסף כו': משום כבוד אביו · כשהיה אביו גוסס וצריך מעות לקבורתו ולתכריכין מוזהר לכבוד אביו שלא לשהותו בבזיון:

תוספות

מאי גזלינא מינך · וא"ת וכי מכרה נמי מה גזלו והלא צריך להחזיר לו מעותיו וי"ל דמ"מ יקראנו גזלנא כל זמן שלא יפרע לו: ארצי קמיה כי היכי דליקום בהימנותיה · משמע דהכי הלכתא מדלא נקט ליסגא דלא נקרייה גזלן ועוד דהלכה כרב אשי דהוא בתרא וגדול בחכמה ובמנין: האי שטרא חספא בעלמא הוא · וא"ת ולימא דקני לה במה שהחזיק בה אחר שקנאה גזלן וי"ל דמשמע ליה מסוגיה שקנאה הגזלן היא של לוקח אע"פ שלא עשה בו שום מעשה וא"ת מעותיו שהיו תחלה מלוה נעשו עתה מכר וי"ל באתרא דלא קנו בכספא א"נ במלוה אינו יכול לקנות כדאמרינן פ"ק דקדושין (דף ו:) המקדש במלוה אינה מקודשת ובמכר לא קנה והא דאמר בהאיש מקדש (שם דף מז·) ושוין שבמכר קנה היינו במלוה שיש לו על אחרים דהז באשה בענין זה מקודשת לכ"ע אי לאו דאשה לא סמכא דעתה ויראה שיחזור וימחול אבל מלוה שאשה חייבת לו אם מוחל לה ומקדשה בה אינה מקודשת דלא נתן לה כלום דמקמי הכי היה ברשותה וכן במכר לא קנה אע"ג דכשמקדשה בהנאת מחילת מלוה היא מקודשת דלא גרע מארווח לה זמנא ואדבר עליך לשלטון דמקודשת וכן במכר אם מכר בהנאת מחילה קונה כמו בהחליף דמי שור בפרה מ"מ לא משמע ליה שהיה מקנה לו בהנאת מחילת מלוה משום דמשמע מיד שלקחה הגזלן קנה לוקח ראשון:

בההיא הנאה דקא סמיך כו' · והויא כאילו א"ל שדה זו תהא קנויה לך לכשאקחנה:

מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום · וא"ת לימא דרב דאמר כר"מ ובריית' כרבנן וי"ל דלדידן קפריך דאית לן כרב כדאיתא פרק איזהו נשך (לקמן דף עב:) דמייתי גמרא טעמא דלא ליקרייה גזלנא וניחא ליה דליקו בהימנותיה וסבירא לן כרבנן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דשמואל פסיק כרבי יוחנן הסנדלר פרק אע"פ (כתובות דף נט·) ורב נחמן סבר בפירות דקל אף משבאו לעולם יכול לחזור בו ורב האי פסק דאין הלכה כרב בהא משום דס"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו' ולא נהירא מכח דאיזהו נשך (לקמן דף עב:):

קנויה לך מעכשיו · תימה מה צריך מעכשיו כיון דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דאי לענין חזרה הא כל זמן שלא בא לעולם יכול לחזור אע"ג דאמר מעכשיו וי"ל דנ"מ אם נקרע השטר או שאבד קודם שלקחה זה דקני כיון דאמר מעכשיו:

סדה

עין משפט נר מצוה

קלז א מיי' פ"ע מהל' גזילה הל' ע סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעד סעי' א:

קלח ב ג מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' ג:

קלט ד מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעי' ג:

קמ ה מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' ד:

קמא ו מיי' שם הל' · טוש"ע שם סעי' א:

קמב ז מיי' פכ"ב מהל' מכירה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריא סעי' א:

רבינו חננאל

מיהו איצטריכינן לפרושה דחזינן מר זוטרא ורב אשי דאינון בתראי שקלו וטרו לפרושי טעמיה דרב הני מילי בעידנא דקנאה הגזלן מן הנגזל אבל אם נפלה לו לגזלן בירושה מן הנגזל לא אמרי' קנאה לוקח או מי שניתנה לו במתנה · וחזינן נמי בפרק איזהו נשך הלכה מלוה ישראל מעותיו של נכרי · תוב התם שקלי וטרו מרימר ורבינא בהא דאמר רבא התם ניתן ליכתב הכא לא ניתן ליכתב אלא הא דתניא לשבח קרקעות כיצד הרי שגזל [שדה] מחבירו ומכרה לאחר והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה מבני חורין ואמרינן אמאי נימא לא ניתן ליכתב · ופרקי' הכי השתא התם אי למאן דאמר ניחא ליה דלא ליקריוה גזלן אי למאן דאמר ניחא ליה דליקום בהימנותיה מפיים למריה ומוקים ליה לשטריה הכא אברוחי אברח ליה מוקים ליה לשטריה ש"מ דהלכתא כוותיה דרב בהאי וסוגיא דשמעתא כרב אשי דאמר ניחא ליה דליקום בהימנותיה' הלא תראה כדאתקיף ליה רמי בר חמא פריק ליה רבא תהא במאמינו פירוש בההוא הנאה דלא אמר ליה ולא מידי *) דסמיך ליה ואזיל ומפיים לנגזל וקני ליה מיניה גמר ומקנה ליה והוא דמחזיק בה · והא דאותיב רב ששת הכא הא דתני מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום דקיימא לן אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם · היא בתוספתא במסכת נדרים ומפורש בתלמוד ארץ ישראל בכתובות פרק אע"פ מה שאירש מאבא היום מכור לך בלוה לתכריכי אביו מפני שהיה גוסס וזה פי' משום כבוד אביו · מה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימים משום כדי חיויי קשיא ליה לרב דאמר מה מכר ראשון לשני לשני כל זכות שתבוא לידו · ופרקי אביי ורבא הכי הא מתניתא דתנא [בתוספתא] בסוף מסכת נדרים ליכא למימר דסמכא דעתיה דהא כי הדר ביה לא מצי קרי ליה גזלנא לפיכך לא אמר כלום אבל הא דרב דאי לא טרח ומייתי ומוקים לה בידיה מצו קרו ליה גזלנא סמך דעתיה דאזיל וטרח ומוקים לה בידיה כי היכי דלא ליקריוה גזלנא · ואמרי' מה שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר ר' יוחנן סיפא דקתני מה שאירש מאבא היום מכור לך דבריו קיימים משום כבוד אביו אמרו חכמים פירותו קיימת · וכבר פירשנוהו בתלמוד ארץ ישראל בלוה בתכריכי אביו פי' כגון שהיה אביו גוסס ומוכר לעשות לו תכריכין וכן מי שאין לו [מה] יאכל משום כדי חייו אמרו חכמים אם אמר מה שתעלה מצודתי

*) נראה דל"ל וסמיך עליה דאזיל ומפיים כו'.

מסורת הש"ס

[דומה לדסכא פליגי ב"כ ר' אחא ורבינא במגילה כו: וע"ש]

[תוספ' דנדרים ספ"ו ועי' תוס' כתובות נא: ד"ה דזבנה]

[ע"ש תוס' ד"ה שום]

*) [וע"ע תוס' יבמות לג: ד"ה קנויה]

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה זבנה אורתה אם קודם כו'. נ"ב ורמב"ספי' אפילו אחר שלקחה (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שע"ג ס"ק ג):

גליון הש"ס

גמ' לאוקמה קמי לוקח קבעי · עיין בר"ש פ"ו משנה ג דתרומות: שם מתנה כמכר · עיין מגילה כו: ובר"ש רפ"ב דמעשרות:

משום כדי חייו *אמר רב הונא אמר רב [א] האומר לחברו שדה שאני לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה °אמר רבא מסתברא מלתא דרב בשדה סתם אבל בשדה זו לא מי יימר דמזבין לה ניהליה והאלהים אמר רב אפי' בשדה זו מכדי רב כמאן אמרה לשמעתי' כר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דתניא **האומר לאשה התקדשי לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שיחלוץ לך יבמיך לאחר שתמות אחותיך אינה מקודשת ר"מ אומר מקודשת והא אשה כשדה זו דמיא וא"ר מאיר מקודשת : אמר שמואל *המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירו לבעלים דאי משום דכתב ללות ולא לוה °הא שעבד נפשיה ואי משום פרעון *לא חיישינן לפרעון דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה אמר רב נחמן אבא מן ספרי דייני דמר שמואל הוה והוינא כבר שיתא כבר שבע ודכרנא דהוו מכרזי ואמרי הני שטרי אקנייתא דמשתכחי בשוקא נהדרינהו למרייהו אמר רב עמרם אף אנן (א) תנינא *כל מעשה בית דין הרי זה יחזיר אלמא לא חיישינן לפירעון א"ל רבי זירא מתניתין בשטרי חלטאתא ואדרכתא דלאו בני פרעון נינהו אמר רבא והני לאו בני פרעון נינהו והא *אמרי נהרדעי שומא הדר עד תריסר ירחי שתא ואמר אמימר אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי ג'דשומא הדר לעולם אלא אמר רבא התם היינו טעמא דאמרי איהו הוא דאפסיד אנפשיה דבעידנא דפרעיה אבעי ליה למקרעיה לשטריה א"נ למכתב שטרא אחרינא עילויה דמרינא ארעא לא בעיא למיהדר ד'ומשום °ועשית[דברים ו] הישר והטוב בעיני ה' הוא דאמור רבנן תהדר הלכך מרישא הוא דקא זבין איבעי ליה למכתב שטר זביני גבי שטר חוב מאי איכא למימר אם איתא דפרעיה איבעי ליה למיקרעיה לשטריה אימור אשתמוטי קא משתמיט ליה דא"ל למחר יהבנא לך דהשתא ליתיה גבאי אי נמי אפשיטי דספרא זייר ליה : א"ר אבהו א"ר יוחנן המוצא שטר חוב בשוק אע"פ שכתוב בו הנפק לא יחזירו לבעלים לא מיבעיא היכא דלא כתוב בו הנפק דאיכא למימר כתב ללות ולא לוה אלא אפי' כתוב בו הנפק ומאי ניהו דמקוים לא יחזיר דחיישינן לפרעון איתיביה רבי ירמיה לר' אבהו כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר א"ל ירמיה ברי לא כל מעשה ב"ד שוים אלא כגון שהוחזק כפרן אמר רבא ומשום דהוחזק כפרן חדא זמנא תו לא פרע כלל אלא אמר רבא מתניתין בשטר חלטאתא ואדרכתא וכדרבי זירא וכפרן הואיל ואתא לידן נימא ביה מלתא דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אמרו לו *צא תן לו ואמר

משום כדי חייו · מה שתלה מצודתי היום תקנו חכמים שיהיו דבריו קיימין שמא צריך הוא למזונות דבר מועט אבל מה שתלה מצודתי כל חדש או כל שנה אין שם משום כדי חייו : קנויה לך מעכשיו · שכשאקחנה לא אוכל לחזור בו : קנה · אם יקחנה ואין יכול לחזור כשלקחה : בשדה סתם · שדה שאני לוקח ולא אמר זו דסמכא דעתיה דמקבל מתנה לסמוך עליו שיקח שדה ויתננה לו שהרבה שדות מצויות ליקח אבל אמר לו שדה זו לא סמכא דעתיה דמקבל מתנה ולא האמינו דנימא ניחא ליה דליקו בהימנותיה ולא מסתבר כוותיה דרב בהא : והאלהים · בשבועה רב אמרה אפי' בשדה זו דמכדי רב כמאן אמר לשמעתיה כר"מ כו' : והא אשה כשדה זו דמיא · דיש באלו שאין בידו להביא עצמו לכלל קדושין כאשר אין ביד זה לכוף את בעל השדה למוכרה לו דעבד ושפחה אין בידם לשחרר עצמם ואין ביד אשה להמית את בעלה או אחותה ואמר רבי מאיר דלכשיבאו לכלל קדושין מקודשת היא למפרע : שטר הקנאה · שקנו ממנו שאפי' לא ילוה המעות שיעבד עצמו לשלמם : כל מעשה ב"ד · קס"ד שטר שכתב בו הנפק שנתקיים בב"ד אלמא כיון דליכא למיחש לשמא לא לוה שהרי אין מקיימין את השטר אלא בפני בעל דין כדאמרי' בהגוזל (ב"ק דף קיב:) לפרעון לא חיישינן : בשטרי חלטאתא · שטר שכתבו ב"ד למוליא שטר על חבירו וחייבוהו לשלם ולא שילם וירדו לנכסיו ושמו לבעל חוב אחד מהם ונתנו לו שטר שעל פי ב"ד באה לו : אדרכתא · שלא מצאו לו עכשיו נכסים וכתבו לו שירדוף לחזור על נכסיו ואם ימצא יגבה · אדרכתא לשון רודף ומשיג כמו פרסה בהלא ולא אדרכיה (כתובות דף ס:) ולשון המקרא כתרו את בנימין הרדיפוהו מנוחה הדריכוהו (שופטים כ) : שומא · ששמו ב"ד לבעל חוב קרקע הלוה : הדר · אם יפרע לו מעות עד שנה : אפסיד אנפשיה · אם פרע ולא קרע השטר ואם דחהו לומר אבד היה לו לומר כתוב לי שטר מיד שאתה חוזר ומוכרה לי : דמדינא ארעא לא בעי למיהדר · טעם נותן לדבריו שראוי לכתוב שטר מכירה עליה שקניה לו לחלוטין ומדינא לא בעי למיהדר בפדיון אם לא מדעתו : מרישא דקא זבין · כלומר אין זה פדיון אלא תחילת קניין כאילו שלו היתה לפיכך הכותב שטר מכירה עליה אינו טועה והיה לו לזה לתבוע שטר מכירה הואיל ודחהו מלהחזיר לו שטר של ב"ד : אי נמי אפשיטי דספרא זייר ליה · שבעל הלוה ליתן שכר הסופר ופעמים שאין לו מעות ללוה בשעת הלואה והמלוה נותן שכר לכתיבת השטר וכשפרעו מעכב השטר בידו עד שיפרע השכר : זייר · לשון עוצר כמו מעצרת' זיירא (ע"ז דף ס·) ובלשון המקרא ויזר את הגזה (שופטים ו) : כל מעשה ב"ד · והאי נמי מעשה ב"ד הוא : ירמיה ברי גרסינן : שהוחזק · לוה זה כפרן פעם אחרת לפיכך אין נאמן לומר פרעתי ובהאי תנן יחזיר : ותו לא פרע כלל · בתמיה ואי חיישינן לפרעון זה שלא נזהר לשמור שטרו יפסיד : לא תן לו · שפסקו לו דיט בב"ד שלוו עליו לתת לו :
ואמר

תורה אור

שדה שאני לוקח · ל"ג זו מדקאמר והאלהים אפילו בשדה זו הלא בפירוש אמר זו :

בשטרי חלטאתא ואדרכתא דלאו בני פרעון נינהו · תימה שטרי אדרכתא אמאי לאו בני פרעון נינהו כיון דעדיין לא זכה בקרקע עד שכתבו לו שטרי חלטאתא וכן בסמוך דקאמר איהו דאפסיד אנפשיה דבעי ליה למקרעיה או אבעי ליה למכתב שטר מכירה בשטרי אדרכתא שעדיין הקרקע היא בידו במה אפסיד אנפשיה והלא יכול לטעון פרעתי וי"ל דשטרי אדרכתא נקט אליבא דרבה דאית ליה בפרק המפקיד (לקמן דף לה: ושם) דאכיל פירי מכי מטא אדרכתא לידיה א"כ לא יוכל לומר עוד פרעתי כיון שכבר זכה בקרקע ולרבא דאית ליה מכי שלמו יומי דאכרזתא לדבריו יעמיד מתני' בחלטאתא גרידא ויש ספרים דל"ג אדרכתא :

אע"פ שכתוב בו הנפק לא יחזיר · תימה דמשמע דאיירי באין חייב מודה כדאמר שמא כתב ללות ולא לוה לכך לא יחזיר דחיישינן לפרעון אבל אם לוה מודה יחזיר דלא חיישינן לקנוניא ולא לשמא פרעו ורוצה לחזור וללות בו כדי להרויח פסיטי דספרא וקשה דלקמן (דף יז·) א"ר יוחנן שטר שכתוב זמנו בו ביום וכתוב בו הנפק יחזיר ומוקי לה רב כהנא כשחייב מודה ודוקא שכתוב בו ביום אבל אין כתוב בו ביום לא יחזיר או משום פסיטי דספרא או משום קנוניא וכן לעיל (דף יג:) אוקי ר"י מתני' דמצא שטרי חוב לא יחזיר בחייב מודה ומשום קנוניא דסברי רבנן דאין בו אחריות גבי (לוה) נמי ממשעבדי (*ותניא כוותיה דרבי יוחנן) וי"ל דאמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן דרב כהנא יעמיד הכא מלתא דרבי יוחנן אף כשחייב מודה ומשום קנוניא ורבי אבהו דמפרש דוקא כשאין חייב מודה אבל כשחייב מודה יחזיר דלא חיים לקנוניא יעמיד נמי מתני' דלעיל כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללות ולא לוה כרב אסי אבל היכא דליכא למיחש לכתב ללות ולא לוה כמו בשטרי הקנאה או כתוב בו הנפק כי הכא יחזיר דלא חיישינן לקנוניא וגמרא דנקט לעיל טעמא דקנוניא סבר כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו או אקרי וכתיב לא אמרינן :

ומשום דהוחזק כפרן תו לא פרע כלל · ואף על גב דאמרינן לקמן (דף יז·) הוחזק כפרן לאותו ממון הכא דנפל שאני דמוכחא מלתא דמשום הכי לא היה נזהר לשומרו לפי שפרעו הלוה :
חייב

עין משפט נר מצוה

[א] [מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' ה ש"ע ח"מ סי' רי"א סעי' א דלא כרב] :

קמג א מיי' פ"ז מהל' אישות הלכה יד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מ סעי' ה :

קמד ב ג מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הלכה טז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קג סעי' ט :

רבינו חננאל

מצודתי היום מכור לך דבריו קיימים · אבל הא דאמר רב האומר לחבירו שדה זו שאני לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קני לית הלכתא כרב דאשכחן ביבמות פ' האשה רבה הלכתא האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים וכו' · אמר רב נחמן בר יצחק רב הונא כרב ורב כר' ינאי ור' ינאי כר' חייא ור' חייא כר' ור' כר' מאיר ור' מאיר כר' אליעזר בן יעקב ורבי אליעזר בן יעקב כר' עקיבא כולהו סבירא להו אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם · וקיימא לן דהני כולהו שיטה אינון ולית הלכתא אפילו כחד מינייהו · אמר שמואל המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים ולית הילכתא כוותיה דהא איתותב וקיימא לן חוששין לפרעון · והא דאמר רב נחמן דכירנא דהוו מכריזי הני שטרי אקנייתא דמשתכחי בשוקא ניהדרינהו למרייהו לטעמיה דשמואל היא ולית הלכתא כוותיה · אמר ר' יוחנן המוצא שטר חוב בשוק אע"ג דכתיב ביה הנפק · פי' הנפק אשרתא דדייני לא יחזיר מאי טעמא חיישינן לפרעון · איני והתנן כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר · ופרקי' מתני' בשטרי חלטאתא ואדרכתא דלאו בני פרעון נינהו' ר' אבהו אמר בשהוחזק הלוה כפרן · אמר רבא ומשום דהוחזק כפרן תוב לא פרע ודילמא הדר ופרע וכו' · כפרן הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא ·

מסורת הש"ס

יבמות צג

שם נג: קדושין סג. כתובות נח:

[לעיל יד·]

[לעיל יג. יד.]

[לקמן יח: כ·]

לקמן לה.

[דומה לזה ב"ק סח: קו:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אף אנן נמי תנינא:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא מסתברא. כעין זה גיטין יג ע"ב וש"נ : שמואל שעבד נפשיה · עיין כר"ן פ"ק דקדושין דף ריד ע"ב :

ואמר פרעתי נאמן בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן בא מלוה לכתוב כותבין ונותנין לו רב זביד משמיה דר"נ אמר בין צא תן לו בין חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי נאמן בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו אלא אי איכא לפלוגי הכי הוא דאיכא לפלוגי אמרו לו צא תן לו ואמר פרעתי והעדים מעידין אותו שלא פרעו (וחזר ואמר פרעתי) הוחזק כפרן לאותו ממון חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי והעדים מעידין אותו שלא פרע וחזר ואמר פרעתי לא הוחזק כפרן לאותו ממון מ"ט אשתמוטי הוא קא משתמיט מיניה סבר עד דמעיינו בי רבנן בדיני אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן לאותו ממון כי הא דשבתאי בריה דרבי מרינוס כתב לה לכלתיה איצטלא דמילתא בכתובתה וקבלה עליה אירכס כתובתה אמר (*להו) לא היו דברים מעולם *אתו סהדי ואמרי אין כתב לה לסוף אמר להו פרעתיה אתא לקמיה דרבי חייא א"ל הוחזקת כפרן לאותה איצטלא : א"ר אבין א"ר אלעא א"ר יוחנן היה חייב לחבירו שבועה ואמר נשבעתי והעדים מעידין אותו שלא נשבע *(וחזר ואמר נשבעתי) הוחזק כפרן לאותה שבועה אמרוה קמיה דר' אבהו אמר להו מסתברא מלתא דרבי אבין שנתחייב שבועה בב"ד אבל חייב עצמו שבועה *[נאמן] עביד איניש דמקרי ואמר אהדרוה קמיה דר' אבין אמר להו אנא נמי בב"ד אמרי איתמר נמי א"ר אבין א"ר אלעא א"ר יוחנן היה חייב לחבירו שבועה בב"ד ואמר נשבעתי והעדים מעידין אותו שלא נשבע *(וחזר ואמר נשבעתי) הוחזק כפרן לאותה שבועה א"ר אסי א"ר יוחנן המוצא שטר חוב בשוק וכתוב בו הנפק וכתוב בו זמנו בו ביום יחזירו לבעלים אי משום כתב ללות ולא לוה הא כתוב בו הנפק אי משום פרעון לפריעה בת יומא לא חיישינן א"ל ר' זירא לר' אסי מי א"ר יוחנן הכי הא את הוא דאמרת משמיה דר' יוחנן *שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שיעבודו אימת אילימא למחר וליומא חרא מאי אריא שכבר נמחל שעבודו תיפוק ליה דהוה ליה מוקדם ותנן* שטרי חוב המוקדמין פסולין אלא לאו ביומיה אלמא פרעי אינשי ביומיה א"ל מי קא אמינא דלא פרעי כלל דלא שכיחי אינשי דפרעי ביומיה קא אמינא רב כהנא אמר כשחייב מודה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא האי מפרע פרעיה והאי דקא אמר לא פרעתיה משום דקבעי מהדר למזפא ביה זמנא אחריתי ולפשיטי דספרא חייש קמ"ל דאם כן מלוה גופיה לא שבק סבר שמעי בי רבנן ומפסדי לי מאי שנא מהא דתנן *מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר ואוקימנא כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות מניסן ועד תשרי שלא כדין ולא אמרינן דא"כ מלוה גופיה לא שביק דא"ל כתוב שטרא אחרינא בתשרי דדלמא שמעי רבנן ומפסדי לי אמרי התם משום דאית ליה רווחא דקא טריף לקוחות מניסן ועד תשרי מינח ניחא ליה ולא אמר ולא מידי הכא כיון דלית ליה רווחא דסוף סוף שטרא האידנא כתיב (א)מאי איכא דקטריף לקוחות בשטר שנמחל שיעבודו לא שביק : אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא

ואמר · לאחר זמן : פרעתי · ע"פ ב"ד : נאמן · ובשבועת היסת : בא מלוה לפנינו לכתוב לו אדרכתא עליו אין כותבין ונותנין לו : אינו נאמן · לישבע אלא שכנגדו נשבע ונוטל דכיון דתחילתו הולך לתובעו לדין אין דרכו למהר לפרוע עד שיפסקו דינו פסק גמור : ואמר פרעתי · לאחר זמן ע"פ ב"ד : והעדים מעידים אותו שלא פרע · בפנינו תבעו לפרוע לו ע"פ ב"ד ולא פרעו הואיל ובפניהם העיז לעבור ע"פ ב"ד אינו נאמן שוב לומר פרעתיו שלא בעדים : הוחזק כפרן לאותו ממון · שאין נאמן עוד עליו לומר החזרתי ופרעתי עד שיפרע בעדים : לא הוחזק כפרן · ונשבע שפרעו ואע"פ שלא פרעו מיד כשתבעו בפני עדים ואין זה מעיז בב"ד דכיון דלא פסקו לו פסק גמור נשמט ממנו סבר כו' : אצטלא · לבוש : הוחזק כפרן לאותה אצטלא עד שיפרע : הוחזק כפרן לאותה שבועה · לומר נשבעתי עד שישבע בפנינו : כשנתחייב שבועה בב"ד · דכיון דתבעו בעדים לקיים דברי ב"ד ולא אבה אינו נאמן לומר עוד קיימתי אחרי כן : אבל חייב עצמו שבועה · שאמר לו אשבע לך ותבעו בעדים ולא אבה ואחר כך אמר נשבעתי נאמן ואע"ג דקמי עדים דחייה : עביד איניש דמקרי ואמר · [נ"ל לה] לא אעשה מה שלא חייבוני ב"ד אלא אני בעצמי ואינזו סרבנות וחרטה אלא דחייה בעלמא : וכתוב בו זמנו בו ביום · שביום שנמלא נכתב : שכבר נמחל שעבודו · משפרע מלוה ראשונה ועל האחרונה לא נכתב והויא לה מלוה על פה וטורף לקוחות שלא כדין דאין מלוה על פה גובה מן הלקוחות : אימת · דפרעיה אימתי וחזר ולוה אימתי : אי נימא למחר · ולא ביום שנכתב : וליומא חרא · שתי תיבות הן וליום אחריו וקיצור סופרים הוא : תיפוק ליה · דאפילו נכתב על מלוה זו אחרונה וכתוב בו יום מוקדם כזה הוה ליה השטר מוקדם : דלא שכיחי [אינשי] דפרעי [ביומיה] קאמינא · הלכך לא חיישינן למידי דלא שכיח ואי אתרמי הוצרכו לומר דאין חוזר ולוה בו : רב כהנא אמר · הא דא"ר יוחנן יחזיר לבעלים : כשחייב מודה · שלא פרע : שמעי בי רבנן · שנמחל שעבודו : ומפסדי לי · למטרף לקוחות משום דשטרי חוב המוקדמין פסולין דכיון דהאי דאוקמא הכי לית ליה עדיו בחתומיו זכין לו אף זה מן המוקדמין : מינח ניחא ליה · ברמאות ותלי נפשיה בספיקא ואמר דלמא לא שמעי ואיכא רווחא : מאי איכא דטריף לקוחות · מה טרפא יש בזה שלא יהא בשטר שיחזור ויכתוב לו והלא שניהם ביום אחד הלכך בשטר שנמחל שעבודו לא שביק : הטוען אחר מעשה ב"ד · דבר שהוא תנאי ב"ד כגון כתובה ומזון האשה והבנות הטוען ואמר פרעתי שלא בעדים . לא אמר כלום : במקום

[נ"ל לה] · ר"מ מ"ז · רש"ל · ר"מ מ"ז · כתובות פה: גיטין כו: · לקמן עב. סנהדרין לב: ר"ה ב: ח: שביעית פ"י מ"ס ב"ב קנז: קעא: · לעיל יב:

הגהות הב"ח
(א) גמ' האידנא כתיב (מאי) תא"מ ונ"ב ג"י רש"י מי :

חייב אתה ליתן לו · הכא משמע דחייב אתה ליתן לו לא הוי פסק דין גמור כי אם לא ותן לו וכן משמע במרובה (ב"ק דף סט: ושם) וקשה דבפ"ק דסנהדרין (דף ו: ושם) אמרינן ה"ד גמר דין פלוני אתה חייב פלוני אתה זכאי וי"ל דהתם מקרי גמר דין לענין שאסור לבלוע לפי שיודע להיכן הדין נוטה :

רב כהנא אמר כשחייב מודה · תימה א"כ למה נקט הנפק במילתא דר' יוחנן וי"ל דנקטיה משום דיוקא דאי אין כתוב בו ביום אפילו כתוב בו הנפק דודאי לוה לא יחזיר דחיישינן לקנוניא או לפשיטי דספרא :

הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום · אינו נאמן לומר פרעתי מעשה ב"ד קרי כל דבר שחייב לה אפי' לא כתב כגון מנה ומאתים ומזון האשה והבנות לאחר מותו וא"ת למה כותבין כתובה כיון דבלאו כתובה נמי אין נאמן לומר פרעתי וי"ל משום תוספת אבל מנה ומאתים גבייה בלא כתובה ותוספת נראה דאפי' אית לה סהדי דהתנה לה נאמן לומר פרעתי *ואין ראיה מכלתי' *דר' שבתאי דהוה מהימן לומר פרעתי אי לאו דהוחזק כפרן דר' שבתאי ערב היה אבל בעל עצמו לא היה נאמן ואין ראיה נמי מדתני לעיל (דף ז:) מנה כתובה לא יחזיר ומשמע דלא יחזיר משום תוספת שהיה נאמן לומר פרעתי דלגבי מנה ומאתים נמי מפסיד דהא נאמן לומר פרעתי מנה מגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך אם אין לה עדי הינומא או אם אין לה עדי קדושין נאמן

קמה א ב מיי' פ"ז מהל' טוען ונטען הל' ה סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' ~לט סעי' ט וסי' עט סעי' יב :

קמו ג ד מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' עט סעי' יג :

קמז ה מיי' שם פ"ו הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעי' ה:

קמח ו ז מיי' פ"ז שם הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' פ סעי' כו :

קמט ח מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעי' ז :

קנ ט מיי' פי"ד מהל' מלוה ולוה הל' ז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מח סעי' א וסי' נז סעי' ב :

קנא י מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' מג סעי' ז :

[ועי' תוס' יבמות סה: ד"ה כי הא] נ"ל דשבתאי רש"ל

קנב כ מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעי' ז :

[אתא לקמיה דר' חייא אתו סהדי ואמרי אין כתב לה א"ל ר' חייא זיל הב לה לסוף אמר לה פרעתיךאמר לו הוחזקת כפרן וכו' כ"ה גי' רי"ף ורא"ש והוא נכון]

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר רב נחמן אמר לו ב"ד צא תן לו או חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי נאמן בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו · אבל אמר לו צא תן לו ואמר נתתי ועדים מעידים אותו שלא נתן הוחזק כפרן לאותו ממון ואם אמר לו חייב אתה ליתן ואמר נתתי והעדים מעידים אותו שלא נתן לא הוחזק כפרן לאותו ממון מאי טעמא אמרינן אישתמוטי הוא דקא משתמיט סבר עד דמעייני רבנן בדיני. א) זה כגון הכופר במלוה כשר לעדות · אמר רבה בר בר חנא אמר ר' יוחנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך עלי כלום ועדים מעידים שיש לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן לאותו ממון · והוא שכפר בב"ד כי הא ב)בגמ' שבתאי דשבתי' כתב לכלתיה איצטלא דמילתא וקיבלה עילויה וכפר ובאו עדים והעידו שכתב לה איצטלא דמילתא חזר ואמר פרעתי · אמר ליה רב חייא כבר הוחזקת כפרן לאותה איצטלא וכן הלכה · וכן מי שנתחייב שבועה בב"ד ואמר נשבעתי ועדים מעידים אותו שלא נשבע הוחזק כפרן לאותה שבועה וחייב לישבע עכשיו. א"ר יוחנן המוצא שטר חוב וזמנו בו ביום וכתוב בו הנפק יחזירו לבעלים דאי משום [כתב] ללות ולא לוה הא כתוב בו הנפק · אי משום פרעון כיון דרובא דעלמא לא פרעי ביומיה אלא מיעוטא הוא דפרעי ביומיה למיעוטא לא חיישינן · ותוב מלוה גופיה לא שביק אמר דילמא שמעי רבנן דהאי שטרא שלוה בו ופרעו הוא וכבר נמחל

א) אולי צ"ל ומטעם זה אמרי' דהכופר במלוה כשר לעדות ור"ל דהתם נמי הטעם משום דאמרי' דמישתמיט וכדאיתא לעיל דף ו . ב) אולי צ"ל כי הא מעשה דשבתאי ·

לא אמר כלום מאי טעמא כל מעשה בית דין כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן ולא משנתינו היא **הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה א"ל *אי לאו דדלאי לך חספא לא משכחת מרגניתא תותה אמר אביי מאי מרגניתא דלמא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן דגט היינו כתובתה אבל במקום שכותבין כתובה אי נקיטא כתובה גביא אי לא לא גביא הדר אמר אביי לאו מלתא היא דאמרי דאי סלקא דעתך במקום שאין כותבין כתובה עסקינן אבל במקום שכותבין כתובה אי נקיטא כתובה גביא אי לא לא גביא אלמנה מן האירוסין במאי גביא בעדי מיתת בעל לטעון ולימא פרעתיה וכי תימא הכי נמי אם כן מה הועילו חכמים בתקנתן א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי *ואלמנה מן האירוסין דאית לה כתובה מנא לן אילימא מהא דתנן* נתארמלה או נתגרשה בין מן האירוסין ובין מן הנישואין גובה את הכל דלמא היכא דכתב לה וכי תימא מאי למימרא לאפוקי מדרבי אלעזר בן עזריה דאמר שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה אצטריכא ליה דיקא נמי דקתני גובה את הכל אי אמרת בשלמא דכתב לה היינו דקא תני גובה את הכל אלא אי אמרת דלא כתב לה מאי

רש"י

במקום שאין כותבין כתובה · אלא סומכין על תנאי ב"ד ותגבה לעולם עד שיוליא הבעל שובר דגט שמעיד שגירשה הוא מוכיח שחייב הוא לה כתובה: אי לא · נקיט לה: לא גביא · אי משום דחיישינן דלמא הדרא ומפקא כתובה וגביא זימנא אחריתי א"נ משום דאי בעי אמר פרעתיה: לאו מלתא היא דאמרי · דבמקום שכותבין שטר כתובה יכול לטעון פרעתי דאם כן אלמנה מן האירוסין דאף במקום שכותבין אין כותבין מן האירוסין: במאי גביא · כתובה על כרחך בעדי מיתת בעל: לטעון · יורש ולומר פרעתי': בתקנתן · שתקנו כתובה לארוסה והלא הכל יטענו פרעתי: גובה את הכל · בין כתובה של תנאי ב"ד דהיינו מנה לאלמנה ומאתים לבתולה בין תוספת: שלא כתב לה · את התוספת: דיקא נמי · דבכתב לה מיירי: מאי

תוספות

נאמן לומר פרעתי הכל במגו דאי בעי אמר אין את אשתי וא"ת דבפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף לו· ושם ד"ה יתומים) בעי רבי יוחנן היא אמרה לא נתנו מזונות ויתומים אמרו נתננו על מי להביא ראיה והא אית ליה הכא דלא אמר כלום וי"ל דהתם מיירי במזונות דלשעבר ולא בלהבא:

לא אמר כלום · ולא מבעי' במקום שאין כותבין כתובה או במקום שכותבין ויש עדים שנשרפה כתובתה דאינו נאמן לומר פרעתי אם יש לה עדי גירושין אלא אפי' במקום שכותבין כתובה ואינה מוליאה הכתובה אינו נאמן לומר פרעתי אפי' אם היא מודה שהכתובה היא בידה וגם הגט בידה נפרעת בעדי הגט גרידא ואע"ג דבמה שנשאר שטר כתובה בידה הוא מפסיד שאם תחזור ותתבע הכתובה הוא יכתוב שובר שלא תגבה פעם שניה ואפילו אם יפסיד שוברו יכול לומר פרעתי מנה מגו דאלמנה נשאתיך אם אין לה עדי היינומא או פרעתי הכל במגו דאין את אשתי אם אין לה עידי קדושין אבל עכשיו שהכתובה היא בידה תגבה שנית מאתים אם יפסיד שוברו שכתוב בכתובה בתולתא דא מ"מ נפרעת בעדי גירושין לבד בלא חזרת כתובתה וגט דר' יוחנן אית ליה פרק גט פשוט (ב"ב דף קעא: ושם) כותבין שובר:

הוציאה גט [ואין עמו כתובה] גובה כתובתה · והכי פירושא דמתני' לר' יוחנן הוליאה גט אפי' עדי הגט ואע"פ שמודה שכתובה וגט בידה נפרעת בעדי הגט דכותבין שובר הוליאה כתובתה ואין עמה גט פי' עדי הגט היא אומרת אבד גיטי שהלכו להם עדי הגט והוא אומר פרעתי ואבד שוברי שעשו לי שלא תגבה שנית נאמן במגו דאי בעי אמר לא גרשתיך וא"ת אם אמר לא גרשתיך יתחייב לה שאר כסות ועונה וי"ל דטענו חטין והודה לו בשעורין פטור אף מן השעורין כדאיתא בהמניח (ב"ק דף לה:) והא דתניא ברים שני דייני גזירות (כתובות דף קו:) האשה שאמרה גרשני בעלי מתפרנסת עד כדי כתובתה התם שמא אם היה הבעל בפניו היה מודה לדבריה אבל אם היה אומר לא גרשתיך פטור אף מן המזונות וא"ת והיכי מצי אמר לא גרשתיך הא איהי מהימנא דאמר רב המנונא *אשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת יש לומר אם תובעת כתובתה או אם יש קטטה בינו לבינה אינה נאמנת כמו במת בעלה דנאמנת ובזה הענין אינה נאמנת בפ' האשה שהלכה (יבמות דף קטז· קיז·) ומן הסכנה ואילך שיראה להביא עדי הגט נפרעת אע"פ שיש לו מגו ואע"ג דבשילהי הכותב (כתובות דף פט: ושם) פריך אי ליכא עדי גירושין במאי גביא ליהמניה במגו היינו דוקא לרב דלית ליה דר' יוחנן דאמר הכא דלא אמר כלום אבל לר' יוחנן שיפה כחה קודם הסכנה שאינו נאמן לומר פרעתי לאחר הסכנה נמי יש ליפות כחה דלא יועיל מגו שלו ואיירי כולה מתני' אף במקום שכותבין כתובה ואביי נמי מסיק כר' יוחנן ומוקי מתני' אף במקום שכותבין כתובה וקשה דבפרק גט פשוט (ב"ב דף קעא:) אמר אביי אבד שוברו של זה יאכל הלה וחדי משמע דסבר דאין כותבין שובר וא"כ הוליאה גט ואין עמו כתובה אמאי נפרעת הא כיון דמפסיד במה שנשאר שטר כתובה בידה כדפירש' לא יפרע עד שתוליא כתובה ויקרעוה ויש לומר דאביי קבל דברי רבא דאמר עבד לוה לאיש מלוה ובפרק המקנא (סוטה דף ז: ושם ד"ה אמר) דתנן אמרה נטמאתי שוברת כתובתה ופריך בגמ' ש"מ דכותבין שובר אמר אביי תני מקרעת דהויא בעלמא הוא כלומר מהכא לא תדוק שגם רבא דאית ליה כותבין שובר דחי התם במקום שאין כותבין כתובה ושמואל דאית ליה אין כותבין שובר ומוקי הך מתני' פרק הכותב במקום שאין כותבין כתובה מלי סבר כר' יוחנן דלא אמר כלום והוליאה הגט היינו עדי הגט ואע"פ שמפסיד בגט שנשאר בידה שאם לא היה בידה יכול לומר פעם אחרת אם יפסיד שוברו לא גרשתיך אם אין לה עדי הגט מ"מ היא תאמר בעינא לאגסובי ביה דלית ליה דכתבינן ביה גיטא דנן קרענוהו כאביי דבסמוך והוי כמו היכא דלא אפשר דכתבינן שובר כדאיתא בשילהי הכותב (כתובות דף פט: ושם) כתובה ואין עמה גט שכך אירע שכתב לה ואין עמה גט היינו עדי הגט לא יפרע דנאמן לומר פרעתי מגו דלא גרשתיך ומן הסכנה ואילך גובה אפילו בלא עדי הגט כדפרישית לר"י ורב מוקי התם מתני' בין במקום שאין כותבין כתובה בין במקום שכותבין כתובה וגביא מנה מאתים ע"י שטר גט וקרעינן ליה דלא תיהדר ותגבי ביה וכתבינן ע"ג גיטא דנן כו' ופליג אאביי דבסמוך ותוספת ע"י כתובה לבדה עם עדי הגט שלא יהא לו מגו דלא גרשתיך ופליג נמי ארבי יוחנן דאמר לא אמר כלום וגביא בעדי הגט גרידא:

אי לאו דדלאי לך חספא כו' · וא"ת וכי דרך למלא מרגליות תחת חרסי' ומפרש ר"ת דבקרקעית הים אבנים רחבות ונראות כחרסים ותחתיהן נמלאים המרגליות ובהחובל (ב"ק דף נא·) נמי אמרינן לללת במים אדירים והעלית בידך חרס:

אלמנה מן האירוסין במאי גביא · וא"ת אלמנה מן הנישואין ובמקום שאין כותבין כתובה לפרוך במאי גביא אי לא אמרינן דלא אמר כלום דמן האירוסין אין יכול להוכיח דאית לה כתובה ולפרוך מן הנישואין במקום שאין כותבין וי"ל דבמקום שאין כותבין אתי שפיר דאינו נאמן לומר פרעתי כיון דלא נתקנה כתובה באותו מקום אלא במקום שכותבין בשלמא אי לא נתקנה כתובה אלא בשביל תוספת אבל מנה ומאתים אינו נאמן לומר פרעתי להכי מן האירוסין דאין לה תוספת לא תקינו כתובה אבל אי אף משום מנה ומאתים תקנו לכתוב כתובה דנאמן לומר פרעתי מן האירוסין נמי יהא נאמן לומר פרעתי ויתקנו לכתוב כתובה:

מן האירוסין מנא ליה דאית לה כתובה · ולא מצי למיפשט מהא דתניא פ' מי שמת (ב"ב ד' קמה·) המארס את האשה בתולה גובה מאתים כו' דאיכא לדחויי נמי בדכתב לה וסיפא אילטריך ליה דקתני מקום שנהגו להחזיר קדושין כו' ומ"מ אמת הוא דארוסה יש לה כתובה אפי' לא כתב לה כדמוכח פרק האומר (קדושין ד' סה· ושם) דקאמר היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ונותן לה כתובה והתם ע"כ לא כתב לה דאי כתב לה היכי מצי למימר לא קדשתיך דאין דרך לכתוב כתובה קודם קדושין וכן מוכח פרק נערה (כתובות ד' מד·) וכאן אינו רוצה להוכיח אלא מן ברייתא או מן משנה ולא מן מימראות האמוראים אי נמי הכי קבעי באלמנה מן האירוסין דלא תגבי בעדי מיתה דליטעון ולימא פרעתיה אבל בגרושה אף מן האירוסין פשיטא ליה דאית לה כתובה דגובה בשטר גט כמו גרושה מן הנישואין במקום שאין כותבין וקורעין הגט וכתוב אגביה גיטא דנן כו' ובמסקנא דסבר אביי כרבי יוחנן הטוען כו' דלא אמר כלום אפי' אלמנה מן האירוסין אית לה כתובה*:

אטו

עין משפט נר מצוה

קנג א ב ג מיי' פט"ז מהל' אישות הל' כח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ק סעי' יב:

קנד ד מיי' פ"י שם הל' יא ועיין שם כמ"מ סמג שם טוש"ע אה"ע סי' נט סעי' ו:

רבינו חננאל

נמחל שעבודו ומפסדו לי · הלכך לא חיישינן דהכא לית ליה [רווחא] אבל היכא דאית ליה רווחא חיישינן · אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום · ואמר ליה ר' חייא ר' לא משנתינו היא זו הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה כלומר לא גרש עד שבא בב"ד וקרע כתובתה ואחרי כן נתן לה גיטה שתקנת חכמים היא לגבות כתובת מנה מאתים בגט והנה הוא כמו מעשה ב"ד לפיכך אין לו לטעון שפרעתי · ודחה אביי ואמר דילמא מתני' במקום שאין כותבין כתובה קתני אבל מקום שכותבין כתובה אינו גובה בגיטה אלא בכתובתה.

מסורת הש"ס

כתובות פט:

[יבמות לב: מכות כח:]

[כתובות פט:]

כתובות מ: נד: פט:

[יבמות קטו.]

[ועי' תוס' יומא יג: ד"ה מי איכא]

מאי גובה את הכל מנה ומאתים הוא דאית לה ואלא *מדתני רב חייא בר אמי "אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאה לו "מתה אינו יורשה "מת הוא גובה כתובתה דלמא דכתב לה וכי תימא (א) דכתב לה מאי למימרא מתה אינו יורשה איצטריכא ליה אלא אביי מגופה דמתני' קא הדר ביה דאי ס"ד במקום שאין כותבין כתובה עסקינן "דגט היינו כתובתה אטו גט מנה מאתים כתיב ביה וכי תימא כיון דתקינו רבנן למגבא לה כמאן דכתיב ביה דמי לטעון ולימא פרעתי וכי תימא דאמרינן ליה אי פרעתה איבעי לך למיקרעיה אמר לן לא שבקתן אמרה בעינא לאנסובי ביה וכי תימא אמרינן ליה איבעי לך למיקרעיה ומכתב אגביה גיטא דנן דקרענוהו לא משום דגיטא פסולה הוא אלא כי היכי דלא תגבי ביה זמנא אחריתי אטו כל דמגבי בבי דינא מגבי:

מתני' *מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנה ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא לתנן:

גמ' טעמא דנמלך שלא לתנן הא אמר תנו נותנין ואפילו לזמן מרובה ורמינהו *"המביא גט ואבד הימנו מצאו לאלתר כשר אם לאו פסול אמר רבה לא קשיא "כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות ואפי' במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת דאי לא תימא הכי קשיא דרבה אדרבה *דההוא גיטא דאשתכח בי דינא דרב הונא דהוה כתוב ביה בשוירי מתא דעל רכיס נהרא אמר רב הונא חיישינן

רש"י

מאי גובה את הכל · מאחר שלא התנה עמה כלום מהו התוספת : לא אונן · אין אנינות חל עליו לאיסור אכילת קדשים : ולא מטמא לה · אם כהן הוא דכתיב (ויקרא כא) כי אם לשארו והיינו אשתו והאי לאו שארו הוא דלא באו עדיין לידי קירוב בשר : ולא מטמאה לו · לאו משום כהונה קאמר דאין כהנות מוזהרות על הטומאה דכתיב (שם) בני אהרן אלא איגה זקוקה (ב) לטמא לו לא כהנת ולא ישראלית שמצוה להתעסק בשבעה מתי מצוה האמורים בפרשה דכתיב לה יטמא ותניא לה יטמא מצוה ואם לא רצה מטמאין אותו על כרחו ומעשה ביוסף הכהן כו' בתורת כהנים*: מתה אינו יורשה · דירושת הבעל נפקא לן משארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה וגו' בב"ב (דף קיא:) והא לאו שארו הוא : אלא אביי · דאמר לעיל לאו מילתא היא דאמרי מגופא דמתני' דהוציאה גט משום דהיא גופא קשיא ליה הדר ביה : דאי ס"ד · דטעמא לאו משום דאין טוענין אחר מעשה ב"ד הוא אלא משום דגט הייט כתובה : אטו גט מנה מאתים כתיב ביה · דנימא הוא מוכיח על החוב : כמו דכתיב ביה דמי · דהא פסיקא לן מילתא דכתובה מנה מאתים : אטו כל דמגבי בבי דינא מגבי לה · וכי כל הפורע חוב בא לב"ד במקום שפרע לה לא היו ב"ד שיכתבו לו כן : הא אמר תנו · עכשיו : נותנין · ואפילו כמצא לזמן מרובה משנפל ולא חיישינן שמא גט אחר הוא ששמותיהן שוין ומאדם אחר נפל : מצאו לאלתר · התם (גיטין כז:) מפרש כדי שתעבור שיירא ותשרה ובתוך כך ליכא למימר משיירא שעברה שם נפל שהרי לא שהה שיעור שתחנה : ואפילו במקום כו' · לאו רבה קא מסיק אלא גמרא הוא דקאמר לן דכי אמר רבה במקום שהשיירות מצויות לא אמר אלא כשהוחזקו בעיר אחת שנכתב בה הגט שנים ששמותיהן שוין ושמות נשותיהן שוות : דאי לא תימא הכי · דרבה תרתי בעי קשיא דרבה אדרבה : בי דינא דרב הונא · במקום שהוא יושב ודן ומתוך שהכל רגילין אצלו לדון הוי ליה (ג) מקום שהשיירות מצויות שם : חיישינן

תוספות

אטו גט מנה ומאתים כתיב ביה · תימה היכי מוכח דאפילו במקום שכותבין כתובה דגביא אפי' כי לא נקיטא כתובה דלמא הכא במקום שאין כותבין וגביא בשטר גט וכותבין בגט שטרא דנן כו' כדסבר (רבא) [רב] בפ' הכותב (כתובות דף פט:) ואביי נמי לוקמא הכי אי נמי טוקי במקום שאין כותבין כתובה וגביא בעדי הגט אבל גט לא קרעינן משום דבעיא לאנסובי ביה והוי כמו היכא דלא אפשר דכותבין שובר אבל במקום שכותבין כתובה לא יפרע עד שתוליא שטר כתובה מידה או משום שיהא נאמן לומר פרעתי דלא כרבי יוחנן או משום דאין כותבין שובר ועוד כיון דמן אלמנה מן הנשואין במקום שאין כותבין לא בעי לאוכוחי כמו שפי' לעיל (דף יז: ד"ה אלמנה) איך מוכח מגרושה מן הנישואין במקום שאין כותבין כיון דגט לאו הייט כתובה ומשום דבעינא לאנסובי ביה פשיטא דאין נאמן לומר פרעתי כיון דלא ניתקנה כתובה באותו מקום וי"ל דלאביי מתניתין קשיתיה דתנן כתובה ואין עמה גט אלמא במקום שכותבין כתובה עסקינן דאין סברא להעמיד שכן אירע שכתב לה בעבור אהבתה לכך פריך כיון שיש לה כתובה ואין מוליאה רק גט לימא פרעתי אלא ודאי לא אמר כלום וכותבין שובר :

הא אמר תנו נותנין · וא"ת מנלן דלמא אפילו אמר תנו אין נותנין והא דקתני נמלך ה"ק ונמלך שלא ליתנן ומחמת כן לא חשש לשמור ונאבד ועכשיו רוצה לחזור ולגרשה דסבר שזהו הגט שאבד ממנו ואמר תנו ואפילו הכי אין נותנין דשמא אין זה גיטו אלא נפל מאחר ששמו כשמו אבל לא נמלך לכתחילה מלגרשה וגרשה מחזירין לה הגט לראיה אפי' אינו שלה וי"ל דדייק מדלא קתני כתובים היו ולא נתנן ומדקתני ונמלך משמע שחושש שמא אינו רוצה עתה לגרשה אבל אם אמר תנו לה נותנים ואין לחוש שמא מאחר נפל וא"ת ומנלן ואפי' לזמן מרובה דלמא לאלתר דוקא כדפריך ר' זירא לקמן ור' זירא גופיה מנלן דיחזיר לאשה אפילו לזמן מרובה וממה פשוט לו דברייתא קאמר לזמן מרובה יותר ממתני' וי"ל דמברייתא משמע דבזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אפי' לזמן מרובה דאי לאלתר דוקא פשיטא אבל במתני' מאי למימר לאלתר דוקא דאם אמר תנו נותנין אינו מפורש במתני' והיא גופה אתא לאשמועינן דלא יחזיר דחיישינן לשמא נמלך אבל רבה דייק מדקתני ונמלך ולא קתני כתובין היו ולא נתן א"כ אתא לאשמועינן אם אמר תנו נותנין והיינו אפי' לזמן מרובה דאי לאלתר פשיטא וא"ת והלא אפילו אי הוי לאלתר הוי חידוש דלא חיישינן דלמא כתב בניסן ולא נתן עד תשרי כדפריך לקמן (דף יט.) וכן לקמן (עמוד ב) דפריך על רבי ירמיה דמוקי כגון דקאמרי עדים כו' מאי למימרא לימא דקא משמע לן דלא חיישינן דלמא כתב בניסן כו' וי"ל דס"ל כמאן דאמר אין לבעל פירות משעת חתימה ולא ליכא חידוש דכתב בניסן ולא נתן עד תשרי דאפילו הכי שפיר טרפה ועוד י"ל דרבי זירא דייק אפי' לזמן מרובה מדקתני בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה משמע שמודה שממנה נפל וכבר גירשה בו ואי לאלתר דוקא א"כ נ"ל שראינו הגט בידה דאי לא ראינו א"כ במה אנו יודעין שהוא לאלתר ואחרי שראינו הגט בידה הרי כבר מגורשת פשיטא דיחזיר ומאי קא משמע לן *והלא אפילו לא גיטה הוא זה ניתן לה לראייה ואין הבעל מודה נמי אמאי לא יחזיר אלא ודאי מיירי שלא ראינו הגט בידה וקמשמע לן דלא חיישינן שמא מבעל נפל ועדיין לא גירשה תתגרש עתה בהחזרת הגט ולא חיישינן שמא מאחר נפל א"כ הוי אפי' לזמן מרובה כיון דלא ידעינן ממי נפל מן הבעל או מן האשה ורבה דייק דמתני' נמי אפי' לזמן מרובה דומיא דשטרי חליצה ומיאונין דיחזיר אפי' לזמן מרובה דלאלתר היינו שראינו בידה פשיטא כיון דחלצה נחזיר לה לראיה אפילו אינו שלה אלא מיירי שלא ראינו בידה ואף לא ידעינן שחלצה והיינו לזמן מרובה ודומיא דהכי משמע ליה דמיירי ברישא ורבי זירא לא מוקי לה דומיא דסיפא:

לאלתר כשר · אפילו אביי דחייש לתרי יצחק אפילו היכא דלא הוחזק (יבמות דף קטו:) בגט שמצאו לאלתר לא חייש דהתם הוי כמו לזמן מרובה דלא שייך התם לאלתר:

והוא שהוחזקו · תימה אמאי לא מוקי אידי ואידי שהשיירות מצויות ומתני' בלא הוחזקו דהשתא הוי דומיא דסיפא דכל מעשה ב"ד דמיירי בהכי וי"ל דעובדא דבסמוך דהוי בבי דינא דרב הונא הוי ברישא ואשמועינן דבלא הוחזקו יחזיר אפי' שיירות מצויות והכא אשמועינן דאם הוחזקו כמי יחזיר אם אין שיירות מצויות וא"ת ומאי טעמא יחזיר לאשה כיון שיש שני יוסף בן שמעון בעיר וי"ל כיון שאנו יודעים שזה אבד גט כאן אין לחוש שגם האחר איבד כיון שאין שיירות מצויות ושמעתין אתיא כר"א דלרבי מאיר כיון שהוחזקו שני יוסף בן שמעון אין הגט כשר עד שיהא מוכיח מתוכו שהוא של זה כדמוכח פרק כל הגט (גיטין דף כד:) דתנן כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ודייק הא גדולה מגי לגרש מני ר"א היא ובעדי מסירה משמע דלר"מ אפילו גדולה לא מגי מגרש והוא דהמגרש (שם דף פו:) דשני גיטין שוין שנתערבו ומוקי כר"מ מיירי במשולשים דמוכיח מתוכו : [וע"ע תוס' גיטין כד: ד"ה בעדי] :

גליון תימה דלמא קמ"ל דלא חיישינן דשמא זה הגט זמנו קודם לגט זה שנתגרשה בו ונטרף בגט זה שניתן לראייה פירות שלא כדין אפי' למ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה וי"ל דכיון שהבעל מודה וסובר שהוא שלו א"כ בודאי זמנו שוה לאותו שנאבד . ע"כ גליון :

מסורת הש"ס

יבמות כט: ע"ש מג: כתובות נג. פס: ע"ש סנהדרין כח: ע"ש

[וכן בזבחים ק.]

גיטין כז. [לעיל יג.]

גיטין שם

[לקמן כ. גיטין כז.]

עין משפט נר מצוה

קנה א מיי' פ"ב מהל' אבל הלכה ג סמג לאוין רלה טור ש"ע י"ד סי' שעג סעיף ד וסי' שעד סעיף ד וטוש"ע אה"ע סי' נד סעיף ס :

קנו ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע שם וסי' נו :

קנז ג מיי' פ"י שם הל' יא ועיין שם סמג שם טוש"ע אה"ע סי' נד סעיף ו :

קנח ד ה מיי' פ"ג מהלכות גירושין הל' ט ועיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קלב סעיף ד :

רבינו חננאל

והדר ביה אביי מגופה דמתניתין ואסיקנא דאם איתא דפרעה איבעי ליה למיקרעיה לגיטה ולמכתב על גביה גיטה דנן דקרעינוהי לאו משום דפסול הוא אלא משום דלא תיהדר ותיגביה ביה זימנא אחריתי . ואי טעין לא הוינא ידע האי דינא ו א ף לא גירשתיה *) שיודיעני לא אמר כלום אלא הוציאה גם גובה כתובתה.סוגיא דשמעתא אלמנה מן האירוסין אם כתב לה אית לה מנה מאתים אבל תוספת לית לה אע"ג דכתב לה : מתני' מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים וכו' עד שאני אמר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם מדמותבינן מינה לאביי דאמר עדיו בחתומיו וכין לו ופריק הני מילי היכא דמטא שטרא בידיה דמקבל ש"מ דהא מתני' הלכתא היא וכל שטרא מתנה דלא מטא לידיה דמקבל לא זכה ביה וצריך לברורי דמטא לידיה אי לא נפיק מתותי ידיה . ודייקינן מינה הא אמר תנו נותנין ואפי' לזמן מרובה . ורמינן עלה הא דתנן המביא גט ממדינת הים ואבד לו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול ופריק רבא הכי מתני' אפי' במקום שהשיירות מצויות והוא שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת . כלומר דלא הוחזק באותה העיר אדם אחר ששמו כשם זה שגם זה כתוב כשמו הלכך אם הבעל מודה ואמר תנהו לאשה נותנין זה הגט לזו האשה ואפי' לזמן [מרובה] . ואוקים להא דתנן המביא גט מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון

*) אולי צ"ל לא גרשתיה בב"ד שיודיעו אותי לא אמר כלום וכו' .

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכי תימא אי דכתב : (ב) רש"י ד"ה ולא מטמאה לו וכו' אלא אינה זקוקה . נ"ב ועיין מה שפרש"י בסנהדרין דף כח ע"ב וביבמות דף כט ע"ב ובתוס' שם : (ג) ד"ה בי דינא וכו' הוי ליה במקום :

חיישינן לשני שוירי וא"ל *רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי מינך רב הונא נפק דק ואשכח דתנן *כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר והא בי דינא דרב הונא דכי מקום שהשיירות מצויות דמי וקא פשיט רבה דיחזיר אלמא אי הוחזקו שני יוסף בן שמעון אין אי לא לא עבד רבה עובדא (בההוא גיטא דאשתכח) בי כיתנא דפומבדיתא כשמעתיה איכא דאמרי היכא דמזבני כיתנא והוא שלא הוחזקו אע"ג דשכיחן שיירתא ואיכא דאמרי היכא דתרו כיתנא ואע"ג דהוחזקו דלא שכיחא שיירות רבי זירא רמי מתניתין אברייתא ומשני תנן המביא גט ואבד הימנו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול ורמינהי *[א]מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה קתני מיהת בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ואפילו לזמן מרובה ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות וכאן במקום שאין השיירות מצויות איכא דאמרי והוא שהוחזקו דלא נהדר והיינו דרבה איכא דאמרי [ב]אע"ג דלא הוחזקו לא נהדר ופליגא דרבה בשלמא רבה לא אמר כר' זירא מתניתין אלימא ליה לאקשויי אלא רבי זירא מ"ט לא אמר כרבה אמר לך מי קא תני הא אמר תנו נותנין ואפי' לזמן מרובה דלמא הא אמר תנו נותנין ולעולם כדקיימא לן לאלתר למ"ד לר' זירא במקום שהשיירות מצויות ואע"ג שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ופליגא דרבה במאי קא מיפלגי רבה סבר דקתני כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר דאשתכח בב"ד עסקינן וב"ד כמקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו לא יחזיר לא הוחזקו יחזיר ורבי זירא אמר לך מי קתני כל מעשה ב"ד שנמצאו בב"ד כל מעשה ב"ד יחזיר קתני ולעולם דאשתכח אבראי ר' ירמיה אמר [ג]כגון דקא אמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון אי הכי מאי למימרא מהו דתימא ליחוש דלמא אתרמי שמא כשמא ועדים כעדים קא משמע לן רב אשי אמר *[ד]כגון דקא אמר נקב יש בו בצד אות פלונית ודוקא בצד אות פלונית אבל נקב בעלמא לא רב אשי מספקא ליה *סימנים אי דאורייתא אי דרבנן רבה בר בר חנה

אירכס

רש"י

חיישינן לשני שוירי · אע"פ שבא אחד לפנינו ואמר ממני נפל ופלוני היה משלחו לאשתו ויודעין אנו שאין שם בשוירי שני אנשים ששמותיהן שוין חיישינן שמא שוירי אחרת יש ויש בה יוסף בן שמעון אחר: ואמר ליה רב חסדא לרבה גרסינן: כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר· כל מילתא דאתא לב"ד לקיים דליכא למיחש לנמלך עליהן שלא ליתנן הרי זה יחזיר וזה מקוים בב"ד היה ולכך הובא שם: כשמעתיה. דבעינן תרתי והכא חדא הוא דהואי ואכשריה: היכא דמזבני כיתנא · דשיירות מצויות שם לבא ולקנות ואהדריה משום דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר שנכתב בה ולא חיישינן לומר יש עיר אחרת ששמה כזו: ואיכא דאמרי היכא דתרו כיתנא · במי המשרה שם נמצא הגט ומאי כשמעתיה שהוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה עיר שנכתב בה ואכשריה דבמקום שנמצא בו לא היו שיירות מצויות: בשלמא רבה · דאמר שינויא ארומיא דמתניתין דגיטין אמתני' דנזיקין: לא אמר כר' זירא· דרמא מתני' אברייתא: דמתניתין אלימא ליה לאקשויי · משום דהיא עיקר ויש תימה כשסותרות זו את זו וצריך לחזר שיתיישבו דאילו ברייתא יש לומר אינה עיקר רבי לא שנאה רבי חייא מניין לו: ולעולם כדקיימא לן כשנמצא לאלתר · ואם לאו פסול שמא אינו של זה אבל ברייתא ליכא לשנויי הכי דכיון דתנא בהדיא יחזיר לאשה הוה ליה לפלוגי בין לאלתר בין לזמן מרובה דלא דמיא למתניתין דהתם לא יחזיר תנא ומדוקיא הוה דייק יחזיר היכא דאמר תנו וכיון דלא תנא יחזיר לא הוה ליה לפלוגי: דאשתכח אבראי · שאין השיירות מצויות: ר' ירמיה אמר · הא דקתני יחזיר כגון דאמרי עדים החתומין בו מעולם לא חתמנו כו': ודוקא בצד אות פלונית · דהוה ליה סימן מובהק ואפילו אם תימצי לומר גבי חזרת אבידה בסימנין דאיבעיא לן לקמן (דף כז·) דאורייתא או דרבנן אפילו פשטת סימנין דרבנן יש לסמוך על סימן מובהק כזה למשרי אשת איש דאורייתא: מספקא ליה לרב אשי סימנין · שמחזירין בהן אבידה אי דאורייתא היא ואפילו באיסור דאורייתא סמכינן אסימן כל דהו: אי דרבנן · ודוקא באבידה שהפקר ב"ד הפקר אבל במידי דאיסורא לא סמכינן ואי קשיא נימא הכי קסבר סימנין דרבנן ונפשוט בעיין דלקמן לאו פירכא היא דמנלן דפשיטא ליה אי נמי מספקא ליה אית עליה למיסר מספיקא:

אירכס

תוספות

חיישינן לשני שוירי · וא"ת א"כ לרב הונא היאך יגרש כל אדם את אשתו לר"מ דאינו מוכיח מתוכו כיון דחיישינן לשני שוירי וי"ל כיון דלא הוחזקו הוי שפיר מוכיח מתוכו ומ"מ כשנפל חיישינן:

נפק דק ואשכח כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר · פרש"י דההוא גיטא הוה כתיב ביה הנפק ופשיט שפיר ממתני' דמעשה ב"ד יחזיר אך מה שפירש כשנפל מן השליח קשה דא"כ מה מועיל ההנפק כיון שלא בא ליד האשה עדיין דאם יש לחוש לנמלך בלא הנפק הכי נמי יש לחוש להנפק ותו דבטל לא מקיים גיטא וי"ל דאי כתיב ביה הנפק מיירי שנפל מן האשה ושואלת אותו האשה ואומרת שהוא שלה וקא פשיט דיחזיר ולא חיישינן שמא משקרת ומאשה אחרת נפל אע"ג דהשיירות מצויות כיון דלא הוחזקו כמו במעשה ב"ד דיחזיר ואע"ג דאשתכח בב"ד שהשיירות מצויות ולא חיישינן שמא מאחר נפל כיון דלא הוחזקו ואי מיירי שהשליח שואלו לגרש את האשה י"ל דלא כתיב בו הנפק ומוכיח נמי שפיר כיון דבמעשה ב"ד יחזיר דלא חיישינן לנמלך דכיון שכתוב בו הנפק ודאי נעשה הלואה דלוה לא מקיים שטרא כדאמרינן לקמן בפרקין (דף כ:) ולא חיישינן נמי שמא מאחר נפל אע"ג דהשיירות מצויות כיון דלא הוחזקו בההיא גיטא נמי דאשתכח שהשליח שואל הגט ולא שייך למימר נמלך כיון שהגט ביד השליח דאין יכול לבטל הגט שלא בפני השליח ולא ניחוש כמו כן שמא מאחר נפל אף על גב דהשיירות מצויות כיון דלא הוחזקו וא"ת אביי דאמר פ' האשה שהלכה (יבמות דף קטו: ושם) דחיישינן לתרי יצחק אפי' לא הוחזקו תקשי ליה ממתניתין דכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר וי"ל דמוקי לה דאשתכח חוץ לב"ד שאין השיירות מצויות כר' זירא אבל לגבי תרי יצחק לא שייך לפלוגי בין מצויות לשאין מצויות דלעולם יש להסתפק ביצחק מעיר אחרת כמו מעיר זאת אי נמי מוקי מתני' דאשתכח בב"ד ואפי' הכי לא חיישינן לאחר כיון שזה האיש שואל גט וידעינן שאבד גט ואין אנו מכירין אחר אין לחוש שמאחר נפל ונפל ממנו כמו כן כאן אבל התם אין אנו יודעים איזה יצחק מת אם מעיר זאת או מעיר אחרת*:

אין הבעל מודה לא יחזיר · אע"ג דנאמנת לומר גרשתני (גיטין דף סד:) הכא אינה נאמנת דמעיזה פניה, כיון דהגט מסייעה:

ואפילו לזמן מרובה · תימה כיון שמודה שממנה נפל וכבר גירשה אמאי הוה לן למימר דלא יחזיר כיון דנאמן לומר גרשתיה כדאמר פרק יש נוחלין (ב"ב דף קלד:) אפילו נפל מאחר כחזיר לה לראיה בעלמא וי"ל דנאמן לומר גרשתיה והאי מגורשת מכאן ולהבא הואיל ובידו לגרשה אבל הכא שאומר שכבר גרשה מזמן הכתוב בגט כמו שאינו נאמן למפרע כך אינו נאמן להבא ויחזיר לאשה דקתני היינו בעדים ותתגרש בו בחזרה זו ולא חיישינן שמא מאחר נפל ואפילו לזמן מרובה:

מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד כו' · ואומר הבעל שהוא אותו יוסף וא"ת והלא כשאין העדים אומרים כן אינו נאמן לומר שהוא שלו אלא אנו חוששין שמא מאחר נפל ועתה שעדים אומרים שלא חתמו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון למה יהא נאמן ליחוש שמא לאחר חתמו ולא לזה וי"ל דאף כי אין עדים מה שאינו נאמן אע"ג שאומר מכיר אני שהוא שלי לפי שמספק אומר שהוא שלו לפי שסבור שלא איבד אחר גט רק הוא לכך אומר שהוא שלו אע"פ שאינו מכיר אבל כשעדים אומרים שלא חתמו רק על גט אחד של יוסף בן שמעון במזיד לא ישקר אם חתמו לאחר לומר *שלא חתמו דאינו חשוד לקלקלה כמו שנאמן לומר גרשתיה ואית ספרים דגרסי אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון זה אתי שפיר טפי וצריך לומר שלא ראו עדים החתימה דאי ראו החתימה שהיא שלהם א"כ הוה ליה למימר מהו דתימא דלמא אתרמאי עדים כעדים וחתימה כחתימה:

רבינו חננאל

בעיר אחת עבד רבא עובדא כשמעתיה איכא דאמרי היכא דמזבני כיתנא והוא שלא הוחזקו ואע"ג שהשיירות מצויות שם. איכא דאמרי היכא דתרו כיתנא ואע"ג דהוחזקו דהא לא שכיחן שיירתא התם. ר' זירא רמי מתני' אברייתא ומשני תנן המביא גט ואבד ממנו וכו' דברים פשוטים הם מיהו איצטרכינן לברורי דבר' זירא מסתברא וכלישנא בתרא דתניא איכא דאמרי אע"ג דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת לא נהדר ופליגא דרבא מדחזינן מתני' דפשיט מינה רבא כל מקום שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת יחזיר ועבד עובדא וסמך אהא דתני כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ולא סלקא שמעתא כטעמא דרבא אלא אוקמא ר' ירמיה כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון וכו' ורב אשי דהוא בתרא אוקמא כגון דאמר (עדים) נקב יש בו בצד אות פלוני שהוא סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא מכלל דשינויא דרבא לא שינויא דסמכא הוא ואע"ג דעבד עובדא כשמעתיה איהו הוא דעבד ואחריני לא עבדו כוותיה וכי האי גוונא

[ועי' תוס' יבמות קטו: ד"ה יצחק]

עין משפט נר מצוה

קנט א מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין עד טוש"ע אה"ע סי' קכג סעיף א וע"ש:

קס ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות גירושין הל' ט י יא ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע שם סי' קלב סעיף ד וע"ש:

מסורת הש"ס

[לקמן כ: גיטין כו. ב"ב קעב:]

[לעיל טז: לקמן כ.]

רש"ל מ"ז

גיטין כז.

[גיטין כז:]

[לקמן כז: חולין עט:]

נ"ע

אירכס ליה גיטא בי מדרשא אמר אי סימנא אית לי בגויה אי טביעות עינא אית לי בגויה אהדרוה ניהליה אמר לא ידענא אי משום סימנא אהדרוה ניהלי וקא סברי סימנין דאורייתא אי משום טביעות עינא אהדרוה ניהלי ודוקא צורבא מדרבנן אבל איניש דעלמא לא גופא מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה בזמן שהבעל מודה מיהא יחזיר לאשה וליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן לה עד תשרי ואזל בעל זבין פירי מניסן ועד תשרי ומפקא לגיטא דכתב בניסן ואתיא למטרף לקוחות שלא כדין הניחא למ"ד *כיון שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות שפיר אלא למ"ד יש לבעל פירות עד שעת נתינה מאי איכא למימר כי אתיא למטרף אמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך ומאי שנא משטרי חוב דתנן *מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר ואוקימנא כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי וקא טריף לקוחות שלא כדין התם נמי ליהדר וכי אתי למטרף נימא ליה אייתי ראיה אימת מטא שטר חוב לידך אמרי הכא גבי גט אשה אתי לוקח ותבעה אמר האי דהדרוה ניהלה רבנן לגיטא משום דלא תעגין ותיתיב השתא דקא אתיא למטרף תיזל ותיתי ראיה אימת מטא גיטא לידה הכא גבי שטר חוב לא אתי לוקח ותבע (א) מדאהדרוה ניהליה רבנן לשטר חוב פשיטא למאי הלכתא אהדרוה ניהליה למטרף הוא שמע מינה קמו רבנן במילתא ומקמי דידי מטא שטרא לידיה: שחרורי עבדים וכו': ת"ר *מצא שטר שחרור בשוק בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד אין הרב מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה בזמן שהרב מודה מיהא יחזיר לעבד ואמאי ניחוש שמא כתב ליתן לו בניסן ולא נתן לו עד תשרי ואזל עבדא וקנה נכסין מניסן ועד תשרי ואזיל הרב וזבנינהו ומפיק ליה לשחרור דכתב בניסן וקא טריף לקוחות שלא כדין *הניחא למ"ד זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות וכאביי דאמר *עדיו בחתומיו זכין ליה שפיר אלא למ"ד חוב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות מאי איכא למימר דכי אתי למטרף אמרינן ליה [ג]אייתי ראיה אימת מטא שחרור לידך: [ד]דייתיקי מתנה וכו': *ת"ר איזו היא דייתיקי דא תהא למיקם ולהוות שאם מת נכסיו לפלוני מתנה כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה אלמא אי כתיבא מהיום ולאחר מיתה הוא דקני ואי לא לא קני אמר אביי הכי קאמר [ה]איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קני אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין ורמינהו מצא דייתקאות אפותיקאות ומתנות אע"פ ששניהם מודין לא יחזיר לא לזה ולא לזה אמר רבי אבא בר ממל לא קשיא הא

רש"י

אירכס ליה גיטא. שהיה שליח להביא ואירכס ליה ואשכחוהו: אמר אי סימנא. חשיבא לכו אית לי בגויה סימנא: ואי טביעות עין. חשיבא לכו אית לי בגויה טביעות עינא מכירו אני בכתב ידי הסופר והעדים מדת ארכו ורחבו כאדם המכיר את חבירו בטביעת עין שטבע בו ואין בו סימן: וקסברי רבנן סימנין דאורייתא שלא אמרתי סימן מובהק והחזירוהו לי: ודוקא לצורבא מדרבנן. דמוחזק לן ביה דלא משני בדיבוריה: ולא נתן עד תשרי. וכל זמן שלא נתן היה לו לאכול ולמכור פירי נכסי מלוג שלה שתקנו חכמים לבעל לאכול פירות של נכסי מלוג אשתו שנפלו לה לירושה: וזבין פירי. כמשפטו: שפיר. יש לה לטרוף כל מה שמכר משעת כתיבה והא פלוגתא במס' גיטין בפ' שני (דף יז:): אימת מטא גיטא לידך. מיד בעליך: אימת מטא שטרא לידך. מיד הלוה מתחלה: אתי לוקח ותבע. אי אתיא למיטרף מסיק אדעתיה לתבוע אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך בזמנא קמא: מקמי דידי. מקודם שמכר לי הלוה נכסיו מטא שטר מיד לוה למלוה בראשונה: הניחא למ"ד כו'. פלוגתא בפ"ק דגיטין (דף יב:): זכות הוא לעבד. טובה היא אצלו שמתירו בקהל וכיון דזכות הוא איכא לתרולי דמשעה שנכתב זוכה בשחרור דלכי מטא (ב) שטר גט לידיה נעשה בן חורין למפרע משעת חתימה: חוב הוא לעבד. חובתו הוא שיוצא מתחת רבו כלומר הפסד הוא לו שאם עבד (ג) כהן הוא פוסלו מן התרומה ואם של ישראל אוסרו בשפחה כנענית דזילא ליה ושכיחא ליה ופריצא ליה: מאי איכא למימר. דהשתא ליכא למימר עדיו בחתומיו *חבין לו דאין חבין לאדם שלא בפניו: דא תהא למיקם. שטר זה יהיה לקום ולהיות בכל הכתוב בו דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי: מתנה. מתנת בריא איזו היא כל שכתוב בו כו': מהיום ולאחר מיתה. גוף הקרקע קנוי לו מן היום ואין לו עוד רשות למוכרה וליתנה ולהורישה והפירות אינו אוכל כל ימי חייו אלא לאחר מיתה: ואי לא לא קני. בתמיה כל שכן דאם יהיב ליה גוף ופירות במעכשיו דקני טפי: סתם מתנת שכיב מרע לא קניא לו אלא לאחר מיתה דמחמת מיתה הוא מצוה: הא אמר תנו נותנין. אמתני' פריך דתלי טעמא בשאני אומר נמלך עליהם שלא לתתן: אפותיקאות. שעשה לו שדה אפותיקי למלוה על פה שהיתה לו עליו מלוה ישנה: לא יחזיר. שמא כתבה לזה ולא מסר לו ולא זכה בקרקע וחזר וכתב לאחר ומסר לו השטר וזכה בו ובא לחזור בו מן השני ורוצה לתת לראשון וחפץ שימסרו לו שטר זה שיוציאנה בבית דין ונמצא זמן שטר של זה קודם לשטרו של שני ויוציאנה מידו בדין:

תוספות

אי סימנין דאורייתא. בגט נמי מהדרינן ואי סימנין דרבנן מה שמחזירין אבידה בסימן שאינו מובהק מדרבנן משום דהפקר בית דין הפקר אבל מדאורייתא צריך או עדים או סימן מובהק וגט נמי דאיסור הוא לא מהדרינן אלא בסימן מובהק:

אבל אינש דעלמא לא. מפרש ר"ת דעם הארץ נמי אית ליה טביעות עינא כדאמר בפ' גט פשוט (ב"ב דף קסח.) האי מאן דבעי לקדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה והאי דלא מהדרינן ליה משום דלא מהימן: וליחוש דלמא כתב ליתן בניסן כו'. ואפילו לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו הכא גבי אשה חוב הוא לה ואמתני' דדייקינן הא אמר תנו נותנין וכן אמתני' דהמביא גט ממדינת הים לא פריך ניחוש שמא כתב ליתן בניסן כו' כיון דעתה שבא לגרשה רואין שהזמן מוקדם ויש קול שלא נמסר ביום שנכתב ויזכרו לקוחות לומר אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך אבל הכא שהבעל מודה שממנה נפל וגירשה ביום הכתיבה פריך וניחוש שמא יסברו לקוחות שאמרה אמת ולא יאמרו בשעת טריפה אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך וא"ת ואמאי לא פריך אמתני' (ד) דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ליחוש שמא לא יתן עד שנה וכי תימא כיון דליכא ריעותא דנפילה י"ל יום שנכתב נמסר ואפי' נמסר נמי אחר זמנים קול שלא נמסר ביום שנכתב כי רואים בשעת קבלת הגט שהוא מוקדם ויזכרו לקוחות לומר כשתטרף אייתי ראיה דהא לעיל (דף יב:) פריך גבי כותבין שטר ללוה ויש לומר דגבי כותבין שטר ללוה פריך שפיר משום דמאן דיזיף בצנעא יזיף (ב"ב מב.) ויש לחוש שמא לאחר זמן ימסור לו בצנעא ויסברו לקוחות שנמסר לו משעת כתיבה אבל גט דיהבי בפרהסיא דצריך עדי מסירה אפילו לר"מ דאין דבר שבערוה פחות משנים כדפירש ר"ת ורשב"ם בגיטין (ד. ד"ה דק"ל) ועוד דרגילות לגרש בפרהסיא לגלות שהיא פנויה יש קול שנתגרשה אחר זמן כתיבה ולא יטעו הלקוחות אבל אכתי קשה אמאי כותבין גט לאיש כו' ניחוש שמא תזנה אחר הכתיבה ויתן לה בצנעא כדי לחפות עליה וי"ל דמיד שנכתב הגט נותן לה דלא מקדים איניש פורענות לנפשיה: אימת מטא גיטא לידך. בשאר גיטין לא אמרינן כן דמסתמא ביום שנכתב נמסר אבל זה דנפל אתרע:

בריית**א**

עין משפט נר מצוה

קסא א ב מיי' פי"ח מהל' גזילה ואבידה הל' ח ועיין במ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף יג:

קסב ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יד:

קסג ד מיי' פי"ב מהל' זכייה ומתנה הל' יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנז סעיף ו:

רבינו חננאל

לחומרא עבדינן הא דאירכס ליה גיטא בבי מדרשא לרבה בר חנא ואהדרוה ליה ולא ידע אי בסימנא דאית ליה בגויה אי בטביעות עינא מסייעא להא דאמרנא. גופא מצא גט אשה בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה וכו' פשוטה היא וסוגייא דשמעתתא כל כי הא גוונא מצריכינן ליה לברורי בעדים אימת מטא גט לידה וכן כל שטר הנמצא חיישינן דלמא אתי למיטרף לקוחות שלא כדין. וכן גם שחרור דינו נמי הכי. פי' דיאתיקי צואת שכיב מרע בלשון יון נקראת דייתיקי. דייתיקי מתנה ושוברים לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם. הא אמר תנו נותנים ורמינהי דיתיקאות אפותיקאות ומתנות אע"פ ששניהן מודין לא יחזיר לא לזה ולא לזה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותבע אמר מדאהדרוה ניהליה רבנן לשטר חוב: (ב) רש"י ד"ה זכות הוא וכו' דלכי מטא גט שחרור לידיה: (ג) ד"ה חוב וכו' שאם עבד של כהן: (ד) תוס' ד"ה וליחוש וכו' לא פריך אמתניתין דגט פשוט דכותבין:

מסורת הש"ס

[גיטין יז:]

לעיל יב:

זכין רס"ל

[גיטין יב:]

[לעיל יג. וש"נ]

ב"ב קנה:

הא בבריא והא בשכיב מרע "מתניתין דקתני הא אמר תנו נותנין בשכיב מרע דבר מהדר הוא דאמרינן מאי איכא למימר דלמא כתבה מעיקרא להאי ואמליך ולא יהבה ניהליה והדר כתבה לאיניש אחרינא ויהביה ניהליה השתא קא הדר ביה מההוא דיהבה ניהליה אי במתנת בריא יהבה ליה לית ליה פסידא דכי נפקא תרתי בתרייתא זכי דהא הדר ביה מקמייתא אי במתנת שכיב מרע נמי יהבה ניהליה לית בה פסידא דבתרייתא זכי דקא הדר ביה מקמייתא ²כי קתני בברייתא אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה בבריא דלאו בר מהדר הוא דאמרינן דלמא כתבה להאי מעיקרא ואמליך ולא יהבה ליה והדר כתבה לאיניש אחרינא ויהבה ליה השתא קא הדר ביה מההוא דיהבה ליה וסבר מהדר לא מצינא הדרנא בי אימר להו דאנא להאי יהבתא וניהדרו ניהליה כתבא כי היכי דכי מפיק האי כתבא דקדים זכה ביה הוא אלא אמרינן ליה אנן האי כתבא לא יהבינן ליה להאי דלמא מכתב כתבת מיהב לא יהבת ניהליה ויהבתה לאיניש אחרינא וקא הדרת ביה אי לא יהבתה לאיניש אחרינא וקא בעית דתתבה להאי כתיב ליה השתא כתבא אחרינא ויהביה ניהליה דאי יהבת לאיניש אחרינא לית בה פסידא דקדים זכי מתקיף לה רב זביד והא אידי ואידי דייתקאות קא תני אלא אמר רב זביד הא והא בשכיב מרע ולא קשיא הא ביה והא בבריה מתניתין דקא אמר תנו נותנין בדידיה דבר מהדר הוא דאמרינן א"נ יהבה לאיניש אחרינא לית בה פסידא דקמא ובתרא בתרא זכי דהא הדר ביה מקמא כי קא תני בברייתא אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה ³בבריה דאמרינן דלמא כתב אבוה להאי ואמלך ולא יהביה ניהליה ובתר אבוה כתב איהו לאיניש אחרינא ויהבה ליה והשתא קא הדר ביה מההוא סבר מהדר לא מצינא הדרנא בי אימר להו דאבא יהבה ליה להאי ונתבו ליה כתביה *וניזיל ונפיק מיניה דהוא זכי ונפלוג בהדיה הלכך אמרינן ליה אנן האי כתבא לא יהבינן ליה להאי דדלמא מכתב כתביה אבוה מיהב לא יהבה ליה ויהבתיה את לאיניש אחרינא וקא הדרת ביה אלא אי קושטא קא אמרת דיהב ליה אבוך זיל את השתא כתיב ליה שטרא אחרינא דאי נמי לא יהבה ליה אבוה וכתבתיה את לאיניש אחרינא לית בה פסידא דקמא ובתרא קמא זכי : ת"ר ⁷מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל אין האשה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה בזמן שהאשה מודה מיהת יחזיר לבעל וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה זבנתה לכתובה בטובת הנאה מניסן עד תשרי ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתא למטרף לקוחות שלא כדין אמר רבא

ש"מ

ברייתא בבריא דלמא כתבה להאי ולא יהביה ליה · הייתו דלא כאביי דלדידיה אמאי לא נהדר כיון שהוא רוצה דעדיו בחתומיו זכין לו היכא דמטא שטרא לידיה ואביי יתרץ כדרב זביד דבסמוך : והא אידי ואידי דייתיקאות קתני · וא"ת ולפרוך נמי והא מתנות קתני ואור"ת דמיירי מתני' שפירש שנותן לו גוף ופירי מהיום אם לא יחזור עד לאחר מיתה דמלי הדר ביה ורש"ידחק לפרש דגבי מתנות אפי' אם אמר תנו אין נותנין וה"פ דמתניתין שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתן ויהיב לאיניש אחרינא ועתה רוצה לחזור בו מן השני וליתנה לראשון לפיכך אפילו אם אמר תנו אין נותנין אבל דייתיקי אם אמר תנו נותנין דאפילו נמלך ונתן לאחר יכול לחזור וקשה לפירושו דא"כ פירוש דנמלך דמתני' יהיה בשני ענינים ותו לעיל גבי גט דדייק הא אמר תנו נותנין אפילו לזמן מרובה לפרש"י ז"ל מנ"ל לפרושי הכי דלמא ה"פ משום דנמלך איכא למיחש שמא לא ניתן הגט עדיין ולכך אפילו אם אמר תנו אין נותנין אלא לשון ונמלך משמע שעתה אינו רוצה כדפרישית לעיל (י"ח. ד"ה הא) : ובתר אבוה כתבה איהו לאיניש אחרינא · תימה אמאי לא אמרינן נמי שנתנה האב תחלה במתנת שכיב מרע ואח"כ האב עצמו כתבה להאי ולא יהבה ליה ומת האב ונתקיימה המתנה לראשון והבן רוצה שתהיה לשני : מצא שובר כו' וליחוש דלמא כתב ליתן בניסן כו' · וא"ת לפרוך על מתני' דגט פשוט (ב"ב דף קסז.) דכותבין שובר לאשה וכ"ת לא חיישינן אלא היכא שנפל ואתרע הא פריך לעיל (יב:) גבי כותבין שטר ללוה אע"ג דליכא ריעותא וי"ל דמלי לדחויי בשטרי הקנאה אבל הכא אי בשטרי הקנאה מיירי כי אין האשה מודה נמי יחזיר לבעל דאין אשה מודה משמע אפילו אינה אומרת שהוא מזויף אלא אומרת שכתבה ליתן ולא נתנה ואומרת עתה אל תתנו לפי שנמלכה דומיא דמלא שוברין דמתניתין דלא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך כו' :

ס"מ

הא בבריא · שהיה שטר מתנה בריא דלא כתיב ביה כדקליר ורמי בערסיה (א) כדין שכותבין בשטרי מתנות שכיב מרע : דבר מהדר הוא · שיכול לחזור במתנתו אם כתב שני שטרות השני זוכה שהרי חזר בו מראשון : אי במתנת בריא יהבה ניהליה · להוה בתרא: לית ליה פסידא· בהאי שטרא דמהדרא ליה להאי : בבריא · כגון שהיה השטר זה הנמצא מתנת בריא שהוא זוכה לשטר המאוחר לו שאינו יכול לחזור במתנתו : דאי יהבתיה לאיניש אחרינא לית ליה פסידא · בשטרא דכתבת השתא דמאן דקדים שטריה זכה: ביה. שעדיין הוא קיים ואמר תנו לזה : הא בבריה · שמת מחליו וזה בנו אומר החזירהו : דבר מהדר הוא · ממתנה זו אם חזר בו לאחר שילאו שני שטרות בב"ד יזכה האחרון : א"נ יהבה · שוב לאיניש אחרינא במתנת בריא : לית ליה פסידא · להוא בתרא בהאי שטרא דמהדרינא ליה להאי : כתבה איהו · הבן : דהוא קדים · שיהא שטרו קודם דכיון דמת אביו מחליו זכה משנתנה לו : ונפלוג בהדיה · אחלוק עמו בקטוניא זו : קמא זכה · מאחר ששני השטרות יצאו משמך הקודם זכה שמתנת בריא הם והשתא דאוקימנא טעמא דלא יחזיר משום דלמא כתבה להאי ואמליך ולא יהבה ליה והדר כתבה לאיניש אחרינא ליכא למרמי אמתנות ולא תידוק מתני' גבי מתנות הא אמר תנו נותנין דכי נמי אמר תנו שייך למימר טעמא דלא יחזיר משום שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא לתנן והדר כתבה לאיניש אחרינא וגבי דייתקאות ע"כ אם אמר תנו נותנין אם הוא קיים דהא תלה תנא דידן טעמא משום שאני אומר נמלך עליהן שלא לתנן ואי נמי הכי הוה דנמלך השתא אם אמר תנו נותנין דליכא למיחש למידי וה"ק מלא דייתיקי או מתנה לא יחזיר שאני אומר כו' והיכא דאמר תנו [אי] שייך למימר לא יחזיר משום טעמא דשאני אומר כגון מתנת בריא או בשכיב מרע ומת ובריה קאמר תנו שמעי' ממתני' דלא יחזיר ולא דייקינן האמר תנו נותנין,והיכא דלא שייך למימר שאני אומר כגון בשכיב מרע שלא מת מחליו. דייקינן האמר תנו דבטל שאני אומר הלכך נותנין : מלא שובר · שכתבה אשה לבעלה התקבלתי כתובתי ועודה תחתיו : ולא נתנה עד תשרי · והוא לא פרע עד תשרי : ואזלה · איהי בעודה תחתיו בין ניסן לתשרי : וזבנתה לכתובה . לאחר : בטובת הנאה. כלומר בזול לפי שנותן מעותיו בספק שאם תמות היא יירשנה בעלה ויפסיד מי שלקחה ואם ימות בעלה או יגרשנה יהיה לוקח במקומה ויגבה כתובתה ושוב לא היה לבעלה לפרוע לה הכתובה אלא ללוקח ושובר שנכתב בשמה אינו כלום : ומפיק לשובר · שכתוב בניסן ויקדים לשטרו של לוקח ויחזיק הבעל בקרקע המיוחדת לכתובתה שלא כדין :

ס"מ

קסד א ב ג מיי' פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ט י ועיין במ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף יד :

קסה ד מיי' שם הלכה יא סמג שם וטוש"ע שם סעיף יח וטוש"ע אה"ע סי' קי סעיף ג :

רבינו חננאל

ופרקינן מתני' דדייקת מינה הא אמר תנו נותנין במתנת שכיב מרע שאפי' נתנם לאחר אי הדר ביה בר מיהדר הוא וליכא פסידא כלל. ברייתא בבריא דלאו בר מיהדר הוא דחיישינן דלמא כתביה להאי מעיקרא ולא יהב ליה שטרא והדר כתביה לאיניש אחרינא ויהב ליה שטרא והשתא בעי למיהדר במה דיהב לבתרא ועבד קנוניא בהדי קמא ומשום הכי מודה ליה לפיכך תני לא יחזיר ואתקיף עלה רב זביד והא מתניתא נמי דיתיקאות קתני אלא הא והא בשכיב מרע ולא קשיא מתני' בדידיה דבר מיהדר הוא. ברייתא (באבוה) [בבריה] וכו' ופשוטה היא. ת"ר מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וניחוש דלמא כתבה בניסן ולא נתנה לו השטר עד תשרי וזבנתה לכתובה ביני וביני ומפיק לשובר דכתב בניסן ומבטיל לה לכתובה.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הא בבריא וכו' בערסיה כדרך שכותבין :

ס"א וליזול וליפוק מיניה דהאי וכן הוא ברא"ש רש"ל

שמע מינה איתא לדשמואל *דאמר שמואל [א]המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול [ב]ואפי' יורש מוחל אביי אמר אפילו תימא ליתיה לדשמואל הכא במאי עסקינן בששטר כתובה יוצא מתחת ידה ורבא אמר אי משום שטר כתובה חיישינן לשתי כתובות ואביי אמר חדא לשתי כתובות לא חיישינן ועוד שובר בזמנו טריף אביי לטעמיה דאמר *עדיו בחתומיו זכין לו:

מתני' *[ג]מצא איגרות שום ואיגרות מזון שטרי חליצה ומיאונין ושטרי בירורין *וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר *[ד]מצא בחפיסה או בדלוסקמא *[ה]תכריך של שטרות או אגודה של שטרות הרי זה יחזיר וכמה אגודה של שטרות שלשה קשורין זה בזה רשב"ג אומר *[ו]אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה שלשה הלוין מן האחד יחזיר למלוה [ז]מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו יהא מונח עד שיבא אליהו אם יש עמהן *סמפונות יעשה מה שבסמפונות:

גמ' *מאי שטרי ברורין הכא תרגמו שטרי טענתא רבי ירמיה אמר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד: וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר: *ההוא גיטא דאשתכח בי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכיס נהרא אמר רב הונא חיישינן

רש"י

ש"מ · מדלא חיישינן להכי דאי נמי הוה הכי שפיר זכי בעל בשובר שנכתב לשמה: איתא לדשמואל · דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר המוכר הזה ומחלו מחול הוא אצל הלוה הלכך אם מכרה זו כתובתה בחייו דהיינו שטר חוב וחזרה ומחלתה לבעל בתשרי מחול ושפיר טריף בעל: בששטר כתובה יוצא מתחת ידה · שמביאה לפנינו דליכא למיחש לשמא מכרה בטובת הנאה שאילו מכרתה היתה מוסרת הכתובה ביד הלוקח: לשתי כתובות · שמא שני שטרי כתובה היו לה [ויש] לחוש שמא מסרה אחד ללוקח ובאה לחזור בה ולמחול אצל בעלה ומוסרת לו שובר המוקדם לשטרו של לוקח אלא ודאי איתא לדשמואל ומתוך שבידה למחול שטר כתובה לבעלה עכשיו לא חיישינן לשמא כתבה ליתן בניסן כו': ואביי אמר · מהכא לא תסייע לשמואל: חדא דלשתי כתובות לא חיישינן · הלכך ליכא למיחש לדלמא זבנתה בטובת הנאה: ועוד · אי נמי זבנתה בטובת הנאה לית לן למיחש לשמא כתבה לשובר בניסן ולא קבלה עד תשרי דאי נמי הכי הוה כי מטא שובר לידיה בתשרי זוכה למפרע בו מזמן חתימתו ולא היה ממכרה שבנתיים כלום ושובר מזמן הכתוב בו טורף ואביי לטעמיה כו': מתני' איגרות שום · ששמו ב"ד נכסי לוה למלוה בחובו: ואיגרות מזון · שקיבל עליו לזון את בת אשתו: מיאונין · קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה יוצאה ממנו במיאון ואינה צריכה גט אלא אומרת בפני שלשה אי אפשי בפלוני בעלי וכותבין לה ב"ד שטר שמיאנה בפניהם להיות לה עדות שמותרת לינשא: שטרי ברורין · בגמרא מפרש: הרי זה יחזיר · דליכא למיחש לשמא נמלך דהא ב"ד לא כתבוס אלא בדבר מקויים ולפרעון נמי ליכא למיחש דבהני שטרות לא שייך בהו פרעון כדאמרינן לעיל (ד' טז:) ואפילו למ"ד שומא הדר איהו דאפסיד אנפשיה: מצא בחפיסה או בדלוסקמא · שום שטר: או שמצא תכריך של שטרות · בכרך או באגודה ובגמרא מפרש מאי חפיסה ודלוסקמא ותכריך ואגודה: הרי זה יחזיר · דדבר שיש בו סימן הוא כדמפרש בגמרא שהכלי סימן כשיאמרו הבעלים בכלי כך וכך מצאת אותם וכן הכריך ואגודה הרי זה יחזיר דדבר שיש בו סימן הוא כדמפרש בגמ': אחד הלוה משלשה · אם שלשה שטרות של לוה אחד הן שלוה משלשה בני אדם: יחזירם · מוצאם: ללוה · דודאי פרעם והחזירם לו ומידו נפלו שאם מידם נפלו מי קבצם למקום אחד: ואם שלשה לוים הם · שלוו מאדם אחד: יחזירם · המוצאם: למלוה · שהדבר ידוע שממנו נפלו: מצא שטר בין שטרותיו ואין יודע מה טיבו · אצלו אם הלוה הפקידו אצלו או המלוה או שמא מקנתו פרוע ומסרוהו לו להיות שליש ביניהם ושכח: יהא מונח · בידו ולא יחזיר לא לזה ולא לזה: ואם יש עמהן סמפון · מילי מילי קתני המוצא בין שטרותיו שובר שנכתב על אחד משטרותיו: יעשה מה שבסמפון · והשטר בחזקת פרוע ואע"פ שהיה לשובר הזה להיות מונח ביד הלוה אמרינן האמינו הלוה ואומר מחר תנה לי ושכח:

גמ' זה בורר לו אחד · כשבוררין להן דיינין כותבין להן זה בירר לו את פלוני וזה בירר לו את פלוני שלא יוכלו לחזור בהן: דאשתכח בי דינא · מקויים בהנפק והשליח המביאו אומר ממנו נפל: חיישינן

תוספות

ש"מ איתא לדשמואל · וא"ת וניחוש שמא בע"ה במעמד שלשתן שאינה יכולה למחול כדמוכח פרק האיש מקדש (קדושין ד' מח: ושם ד"ה כי) גבי התקדשי לי בשטר חוב או במלוה שיש לי ביד אחרים דקאמר במלוה בשטר במאי פליגי בדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואיבעית אימא כ"ע אית להו דשמואל ובאשה סמכה דעתה פליגי כו' ובמלוה על פה פליגי בדרב הונא דאמר במעמד שלשתן קנה ולא מסיק כ"ע אית להו דרב הונא ובאשה סמכה דעתה פליגי כדאמר לעיל ש"מ דאינו יכול למחול וי"ל דליכא למיחש שמא מכרה במעמד שלשתן דאי ליכא עדים שמכרה הבעל והאשה יכפרו המכירה ואי איכא עדים נשיילינהו היכי הוה אם אומרים שנתרצה הבעל או שתק א"כ מודה שהשובר שקר ואם מוחה שאמר כבר פרעתי לה א"כ השובר נעשה קודם המכירה ואינהו דאפסידו אנפשייהו ועוד י"ל דלא תקנו מעמד שלשתן אלא בדבר שראוי לגבות מיד אבל בכתובה דאינו חייב עתה עד אחר גרושין וגם שמא לא תתגרש לא תקנו מעמד שלשתן וכן צריך לומר בפרק החובל (ב"ק דף פט· ושם) גבי האשה שחבלה (בבעלה) לא הפסידה כתובתה ואמאי תזבין במעמד שלשתן אלא משום דלא תקנו בכתובה כדפרישית וזה אין לחוש שמא מכרה אחר גרושין במעמד שלשתן כי אחר גרושין מסתמא מכרה בדמים יקרים וכשי וליא הבעל שוברו שקדם היא צריכה לשלם ולא תרויח כלום בקטניא ולא חיישינן אלא שמא מכרה בעודה תחתיו בטובת הנאה שהיא דבר מועט ואינה צריכה לשלם אלא מעט ומרווחת הרבה ומשני איתא לדשמואל ואם היתה מוחלת לבעלה לא תפרע ללקוחות אלא דבר שנתנו ותרויח הרבה ואע"ג דגבי ערב לאשה בכתובה ורוצה לגרשה תנן בפרק גט פשוט (ב"ב ד' קעג:) דידור הנאה אלמא חיישינן לקנוניא אע"פ שיתחייב לפרוע הכל לערב ולכך חיישינן לקנוניא לפי שאין לו במה לשלם לא דמי דהתם מפסיד הערב מיד וחיישינן לקנוניא אבל הכא דאינו אלא חששא בעלמא שמא לא מכרה ואפי' מכרה שמא לא יפסידו הלקוחות כי אינו מוציא מהם אלא חוב שהיה להם על הבעל יהיה להם על האשה וגבי חייב מודה דחיישינן לעיל לקנוניא לפי שיוציא מיד מן הלקוחות ועוד יש לחוש משום לקוחות שלא באחריות שיפסידו לגמרי: שובר בזמנו טורף · אע"פ שטר מכירה נמסר ללקוחות תחילה אינו מועיל וטורף הבעל כדין וכן אמר לעיל גבי שחרורי עבדים ונראה שתקנת חכמים היא שזוכה משעת חתימה אע"פ שלא נמסר לו עד ימים רבים אחרי כן שאם לא כן לעולם לא יוכלו העדים לחתום אלא אם יראו המסירה משום חששא דכתב בניסן ולא נתן עד תשרי ומזבין ביני וביני ולענין איסור נראה דאם עבד בא על בת ישראל קודם שבא לידו גט שחרור שפסלה ושמא גם גבי איסור אין לו משעת חתימה אע"פ דלא שייך טעמא דפרישית מ"מ לא פלוג רבנן ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה וא"ת והא אביי סבר כר"א דאמר עידי מסירה כרתי גבי מתנתא *דחתימי עלה תרי גיסי ור"א סבר בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף נד:) כתב לזה ולא מסר לו לזה ומסר לו לזה שמסר לו תחילה קנה וי"ל דהיינו בשני שטרות שזמנן כתוב בשוה ביום אחד שאין ניכר מתוכו איזהו מהם קודם לכך אזלינן בתר מסירה אבל אין זמנן שוה החתום קודם זכה אע"פ שהמאוחר נמסר תחילה ובעובדא דהתם דכתבתינהו לרמי בר חמא בנפרא ולרב עוקבא בפניא ואוקמיה רב ששת בידיה דרמי בר חמא משום דקדים ורב נחמן אוקמיה לרב עוקבא בנכסיה משום שודא התם מיירי דלא ידעינן למי נמסר תחילה ורב ששת סבר כמו שנכתב תחילה לרמי מסתמא גם לו נמסר קודם ורב נחמן סבר כיון דאינו מוכיח מכח השטר שקדם אין לומר שנמסר לו תחילה אע"ג שנכתב קודם ולכך הוה דינא שודא אבל אם הוה ידעינן למי נמסר קודם היה זוכה כיון ששניהם כתובים ביום אחד וא"ת וניחוש דלמא זבנה כתובה ביום שנכתב השובר דהשתא ליכא למימר עדיו בחתומיו זכין לו וכשיוציאו הבעל והלקוחות שטרם יהא זמנם שוה ואין ידוע דמי קדם ויאמר הבעל ללקוחות תביאו ראיה שקדמתם לפי שהוא מוחזק שהנכסים שלו והלקוחות רוצין לטרוף בשביל האשה וי"ל דהא ניכא למיחש שתמכור ביום כתיבת השובר:

איסורא

עין משפט נר מצוה

קסו א ב מיי' פ"ו מהל' מכירה הלכה יא ועיין בהשגות וכמ"מ וכ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף כג:

קסז ג מיי' פי"ח מהל' גזלה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף יב:

קסח ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ט:

קסט ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

קע ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יא:

קעא ז מיי' פי"ז מהל' מלוה ולוה הלכה יא סמג עשין לד טוש"ע שם סעיף א:

[לעיל טז: יח:]

[עי' תוס' ע"ב ד"ה מלא ועי' תוס' גיטין כח. ד"ה מלאן]

ר"מ מ"ז

ב"ב קסח. [ע"ש]

רבינו חננאל

אמר רבא ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל ומנו דאיבעי מחלה לה לכתובתה לבעלה כי אמרה שובר האי דידיה הוא תנהו לו נאמנת ואין תקנה שלא יהא המוכר רשאי למחול כלל וכבר ביארנוהו באר היטב בפרק החובל: [מתני'] מצא איגרות שום פי' שטר שומת ב"ד ואיגרות מזון כמשמעו כגון מזון האשה והבנות. שטרי בירורין שטרי טענתא וזהו *) שימוש ב"ד. שטרי חליצה ומיאונין. ההוא גיטא דאישתכח בבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכיס נהרא מותבא

*) אולי צ"ל וזהו מעשה ב"ד.

מסורת הש"ס

כתובות פה: פו. קדושין מח. ב"ק פט. ב"ב קמז:

[לעיל יג. יח. לקמן לה:] [עי' תוס' כתובות ק: ד"ה אגרת]

לקמן כח.

לקמן כז:

[פירושו תמצא ברש"י לקמן ע"ב ד"ה סמפון]

[לעיל יח.] גיטין כז.

[סנהדרין כח:]

[ופ"ע תוס' ב"ק ש: ד"ה קמ"ל]

קעב א ב ג ד מיי' פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף יע"ש:

קעג ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף יא:

[ברכות יט: כתובות מ: מו: קדושין ג:]

קעד ו ז ח מיי' פי"ו מהל' מלוה ולוה הלכה ח י סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף יח:

קעה ט מיי' שם פכ"ד הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' מט סעיף ט:

איסורא ממונא · ול"ת ספי אין מחמירין בממונא *דהא אין אנו הולכים בממון אחר הרוב ובאיסורא אזלינן בתר רובא אפי' היכא דאיכא חזקה דאיסורא כנגד הרוב ולא חיישינן שמא במקום נקב קא שחיט וי"ל דמ"מ באשת איש החמירו דמים שאין להם סוף לא תנשא לכתחלה אע"פ שרובם מתים ועוד יש לומר דמדאורייתא לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון אבל מדרבנן חיישינן משום לעז ובממונא לא שייך לעז לכך פריך שפיר היכי פסיט מר איסורא ממונא:

מצא בחפיסה או בדלוסקמא · תימה בשלמא חפיסה הוי סימן כדאמר בפרק שני (דף כח·) הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה יתנן לו דמידע ידעה דכל מאי דאית ליה בחפיסה מנח ליה משמע דלאחרים מעלמא הוי סימן אלא דלוסקמא היכי הוי סימן הלא דרך להניח שטרות בדלוסקמא כדתניא בתוספתא דשבועות עשרה דלוסקמאות מלאים שטרות מסרתי לך וי"ל דמיירי הכא שטתן בדלוסקמא עלמה סימן שאינו מובהק ולא חיישינן לשאלה לשמא השאיל לאחר ואותו הניח בו שטרות דהכי תקון רבנן דלא חיישינן כמו שתקנו* להחזיר אבידה בסימן שאינו מובהק אפילו סימנין לאו דאורייתא: **סמפון** שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו · נראה דמשמע ליה שהוא ביד המלוה מדקרי ליה סמפון דביד הלוה קרי ליה שובר ולשון סמפון לשון ביטול ועוד דביד הלוה פשיטא דכשר ע"י קיום:

[לקמן כז:]

חיישינן לשני שוירי א"ל רב חסדא לרבה פוק עיין דלאורתא בעי לה רב הונא מינך נפק דק ואשכח דתנן כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר א"ל רב עמרם לרבה היכי פשיט מר *איסורא מממונא א"ל *תרדא שטרי חליצה ומיאונין תנן פקע ארזא דבי רב מר אמר משום לתאי דידי פקע ומר אמר משום לתאי דידי פקע: מצא בחפיסה או בדלוסקמא: *מאי חפיסה אמר רבה בר בר חנה חמת קטנה מאי דלוסקמא אמר רבה בר שמואל טליקא דסבי: תכריך של שטרות או אגודה של שטרות וכו': ת"ר *כמה הוא תכריך של שטרות שלשה כרוכין זה בזה וכמה היא אגודה של שטרות שלשה קשורין זה בזה שמעת מינה *קשר סימן הא תני רבי חייא [ב]שלשה כרוכין זה בזה אי הכי היינו תכריך [ג]תכריך כל חד וחד בראשה דחבריה אגודה דרמו אהדדי וכרוכות מאי מכריז מנין מאי אריא תלתא אפילו תרין נמי אלא כדאמר רבינא *טבעא מכריז הכא נמי [ד]שטרי מכריז: רשב"ג אומר אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה וכו': דאי ס"ד דמלוין נינהו מאי בעו גבי הדדי דלמא לקומינהו אזלי דמקיימי דלמא מידא דספרא נפיל לא משהי איניש קומיה בידא דספרא: שלשה שלוו מאחד יחזיר למלוה וכו': דאי ס"ד דלוין נינהו מאי בעו גבי הדדי דלמא למכתבנהו אזלי [ה]דכתיבי בתלת ידי ספרי ודלמא לקומינהו אזלי מלוה מקיים שטריה לוה לא מקיים שטריה: אם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות: אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב [ו]סמפון היוצא מתחת ידי מלוה אע"פ שכתוב בכתב ידו אינו אלא כמשחק ופסול לא מבעיא כתוב בכתב יד סופר דאיכא למימר ספרא אתרמי ליה וכתב אלא אפילו כתוב בכתב ידו פסול סבר דלמא מתרמי ואתי בין השמשות וקא פרע לי דאי לא יהיבנא ליה לא יהיב לי זוזי אכתוב אנא דכי אייתי לי זוזי אתן ליה תנן [ז]אם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות כדאמר רב ספרא שנמצא בין שטרות *קרועין הכא נמי [ח]שמצאו בין שטרות קרועין ת"ש *[ט]נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועין כדאמר רב ספרא שנמצא בין שטרות *קרועין הכא נמי שנמצא בין שטרות קרועין ת"ש *שבועה שלא פקדנו אבא ושלא אמר לנו אבא ושלא מצאנו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע אמר רב ספרא שנמצא בין שטרות *קרועין ת"ש *סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו אימא יתקיים מחותמיו דשיילינן

פרועין רס"ל | פרועין | שבועות מה | פרועין

חיישינן לשני שוירי · אע"פ שבשוירי הידוע לנו אין בה שני יוסף בן שמעון שמא יש שוירי אחרת שיש שם יוסף בן שמעון ושם נכתב ומשליח אחר נפל: הרי זה יחזיר · דכיון דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת לעיר אחרת שאינה ידועה לנו לא חיישינן: (א) תרדא. *מטוטמס: פקע ארזא דבי רב · נשבר העמוד שבית המדרש נשען עליו: מר אמר משום לתאי דידי פקע · בשביל מזלי שקינא על שגדפתני: ומר אמר משום לתאי דידי פקע · שהשבת על דברי לביישני בבית המדרש: חמת · של עור שנותנין בו יין: טליקא דסבי · עסקא שהזקנים מלניעים בה כלי תשמישן שלא יטרטו לחפש אחריהם: כרוכין זה בזה · וזהו סימן שהבעלים נותנים בהם זה יכריז מגילה שטרות מלאתי וזה יאמר שלי הם ושלשה הן כרוכין הן זה בזה: ש"מ קשר סימן · שיש קשרים שאינן דומין זה לזה ויאמר כך וכך הוא עשוי דאי לא תימא הכי מאי סימנא איכא הכא ותפשוט מינה בעלמא דקשר סימן ובעיא בעלמא היא ומשני מהכא לא תפשוט דתני רבי חייא ג' כרוכין זה בזה הוא אגודה דכרך הוי סימן דכולי עלמא כרכי שטרא שטרא לעצמו וקושרין אותן יחד וזה כרך שלשתן יחד: דרמו אהדדי · השכיבן זה על זה אורכו על אורכו של חבירו: מאי מכריז · המוצא מאי מכריז: מנין · ג' שטרות וזה בא ונותן סימן שכרוכין היו יחד: אפי' תרי נמי · הואיל ואין צריך לבעלים לתת סימן אלא כריכתן: כדאמר רבינא · באלו מציאות (דף כה·): שטרי מכריז · שטרות מצאתי וזה צריך שיאמר כך וכך היו וכרוכין היו הלכך דוקא תלתא אבל תרי מידע ידיע דמיעוט שטרות שתים ואין מנין סימן: ודלמא לקומינהו אזלי · אצל סופר הדיינין הכותב הנפק לכל השטרות: דלווין היו · שפרעום והוחזרו להם: למכתבנהו אזלי · ומן הסופר נפל ומעולם לא לוו: סמפון · שובר המבטל שטר וכל דבר המבטל דבר קרי סמפון כדאמר* גבי קדושי אשה ומכירת עבד שהמום קרוי סמפון מפני שמבטל את המקח: היוצא מתחת ידי מלוה · שהוא מונח בידו ולא ביד הלוה: ספרא אתרמי ליה · וסבר אם יבא בעל חובי לפרעני ואני אין שטרי עכשיו בידי ואם לא יהא שובר מוכן לי לא יפרע כלום: אפי' כתוב בכתב ידו · שיש לומר אם לא שנפרע למה ליה למהר ולכתוב לפני פרעון הואיל ויודע לכתוב: ואם יש עמהן סמפון · והכא במלוה עסקינן דקתני מלא שטר בין שטרותיו כו': כדאמר רב ספרא · לקמן במתניתין: שנמצא לו · השטר שהשובר יוצא עליו: בין שטרותיו קרועים · והוא אינו קרוע לפיכך סומכין על השובר שמקום השטר מוכיח על השובר שהוא אמת שאם לא נפרע לא היה נותן השטר אצל השטרות קרועין כך שמעתי ולי נראה שנמצא השובר בין השטרות קרועין הלכך איכא למימר שנתקבל החוב והשובר הזה אין צריך למלוה הזה אלא ללוה והלוה שכח ביד זה לפיכך נתנו זה עם השטרות שאין צריכין לו דאי ס"ד מלוה כתבו להיות מוכן לו כשירלה לוה לפרעו לא נתנו עם שטרות שאין צריכין לו: נמצא בין שטרותיו. מתני' היא בגט פשוט (ב"ב דף קעב·) שני יוסף בן שמעון בעיר אחת ונמצא שובר לאדם אחד בין שטרותיו וכתוב בו שטרו של יוסף בן שמעון שבידי פרוע הוא והיה לו שני שטרות על שניהם: שטרות שניהם פרועין · שכל אחד יכול לומר על שלי נכתב שובר ובבבא בתרא פרכינן בלא שובר נמי הא תנן אין אחד יכול להוציא שטר חוב עליהם ומוקמינן ליה במשולשין בשטר ואין משולשין בשובר והא הכא דיולא מתחת יד מלוה הוא: שנמצא · השטר בין השטרות פרועין וכל אחד אמר זהו שטר שלי: שבועה שלא פקדנו אבא · משנה היא בשבועות (דף מה·) יתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה ומהו שבועתן שבועה שלא פקדנו אבא בגוססת מיתה ושלא אמר לנו קודם לכן ושלא מצינו שובר בין שטרותיו של אבא על שטר זה שיהא פרוע הא אם מצאו סמכינן עליה: יתקיים בחותמיו · קא ס"ד אם אמר מלוה לא נפרעתי ותדע שהרי לא מסרתי לידך יתקיים בחותמיו ע"פ חותמיו יתקיים אם החותמין מעידין שחתמוהו אין המלוה נאמן אבל כל כמה דלא מקיים מהימן דמאן מפיק ליה מלוה ומלוה הא אמר פסול הוא: דשיילינן

[לקמן כג:כה:] | [לקמן כה.] | פי' ב"ק קה: רש"י ד"ה תדורא | [זבחים כה: וש"נ] | גיטין כח. | [כתובות מ:] | ב"ב קעב. | סנהדרין לא:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה תרדא מטוטמס. נ"ב. ובכריתות דף י"ח ע"ב פי' רש"י תרדא שוטה עכ"ל:

גליון הש"ס
גמ' תרדא. עיין ב"ק דף קה ע"ב ובזבחים דף כה ע"ב:

רבינו חננאל
אמר רב הונא חיישינן לשני שוירי נפק רבא דק ואשכח כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר. אמר ליה רב עמרם לרבא מתני' דקתני כל מעשה ב"ד ממונא הוא וגם אשה איסורא היכי פשיט מר איסורא מממונא. אמר ליה תרדי *) שטרי חליצה ומיאונין תנן דאינון איסורא ואיסורא מאיסורא פשטינן. פקע ארזא דבי רב פי' נשברה קורת בית המדרש. רבא אמר בשביל שבא לדחות דבריי נשברה הקורה. ורב עמרם אמר בשביל שביזני וקראני מוריד ריר מפי נשברה: מצא בחפיסה פי' חפיסה חמת קטנה. דלוסקומא תיבה בלשון יון. תכריך של שטרות ג' כגון מגילה ראש זה בזנב זה. אגודה ג' שטרות נתונים זה על גבי זה **)וכתובים כולן כרך אחד. מה מכריז המוצאם מכריז הכי מי אבדו לו שטרות. רשב"ג אומר אחד לוה מג' כגון ראובן לוה משמעון ומלוי ועוד מיהודה וכתב השטר לכל אחד בפני עצמו ונמצאו עכשיו שלשתן קשורין ודאי פרעם הלוה ולקח השטר שעליו ומן הלוה נפלו. וכן ג' שלוו מאחד ונמצאו שלשתן קשורין ודאי מן המלוה נפלו שנמצאו מקויימים וכתב שלשה סופרין שאם שלשתן בכתב סופר אחד חיישינן דלמא מן הסופר נפלו: מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו יהא מונח עד שיבוא אליהו. אם יש עמהן סמפון פי' שובר או תנאים. אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן סמפון היוצא מתחת ידי מלוה אע"פ שכתוב בכתב ידו אינו אלא כמשחק ופסול וכל מה דאקשי' עליה פריק כגון שנמצא בין שטרותיו קרועין. ת"ש שבועה שלא פקדנו אבא ושלא אמר לנו אבא ושלא מצינו בשטרותיו ששטר זה פרוע. אמר ר' ספרא כגון שנמצא זה השטר חוב בין שטרותיו קרועין דמוכחא מילתא דאי לאו לא הוה יהיב ליה בהדי שטרותיו קרועין אבל בסמפון לבדו לא. ת"ש סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו. ופריק אימא יתקיים מחותמיו דשאלינן לסהדי דחתימי חזיתון דפרעיה קמייכו אי לא. ת"ש

*) נ"י הערוך תרדא ופירש שוטה ומוריד ריר [ותרדא הוא מלשון רר בברו] ע"ש ואולי דכן היה ג"כ גי' רבינו. **) אולי צ"ל וכרוכים כולם בכרך אחד.

דשיילינן להו לסהדי אי פרוע אי לא פרוע ת"ש סמפון שיש עליו עדים כשר מאי עדים עדי קיום הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא ושאין עליו עדים פסול מאי אין עליו עדים אילימא דליכא עלויה עדים כלל צריכא למימר דפסול אלא לאו עדי קיום גופא *סמפון שיש עליו עדי' יתקיים בחותמיו אין עליו עדים ויוצא מתחת ידי שליש או שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר יוצא מתחת ידי שליש דהא הימניה מלוה לשליש יוצא לאחר חיתום שטרות נמי דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה:

הדרן עלך שנים אוחזין

אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז אלו מציאות שלו מצא פירות מפוזרין מעות מפוזרות כריכות ברשות הרבים ועגולי דבילה ככרות של נחתום *מחרוזות של דגים וחתיכות של בשר וגיזי צמר הלקוחין ממדינתן ואניצי פשתן ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו *דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר *כל שיש בו שינוי חייב להכריז כיצד מצא עגול ובתוכו חרס ככר ובתוכו מעות רבי שמעון בן אלעזר אומר כל כלי אנפוריא אין חייב להכריז: [לקמן כג.]

גמ' מצא פירות מפוזרין וכמה א"ר יצחק קב בארבע אמות היכי דמי אי דרך נפילה אפילו טובא נמי ואי דרך הינוח אפילו בציר מהכי נמי לא א"ר עוקבא בר חמא במכנשתא דבי דרי עסקינן קב בארבע אמות דנפיש טרחייהו לא טרח איניש ולא הדר אתי ושקיל להו אפקורי מפקר להו בציר מהכי טרח והדר אתי ושקיל להו ולא מפקר להו בעי רבי ירמיה חצי קב בשתי אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דנפיש טרחייהו חצי קב בשתי אמות כיון דלא נפיש טרחייהו לא מפקר להו או דלמא משום דלא חשיבי *וחצי קב בשתי אמות כיון דלא חשיבי מפקר להו קביים בשמונה אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דנפיש טרחייהו וכ"ש קביים בשמונה אמות כיון דנפישא טרחייהו טפי מפקר להו או דלמא משום דלא חשיבי וקביים בשמונה אמות כיון דחשיבי לא מפקר להו [א] קב שומשמין בארבע אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דלא חשיבי ושומשמין כיון דחשיבי לא מפקר להו או דלמא משום דנפיש טרחייהו וכ"ש שומשמין כיון דנפיש טרחייהו טפי מפקר להו קב תמרי בארבע אמות קב רמוני בארבע אמות מהו קב בארבע אמות טעמא מאי משום דלא חשיבי קב תמרי בארבע אמות קב רמוני בארבע אמות נמי כיון דלא חשיבי מפקר להו או דלמא משום דנפישא טרחייהו וקב תמרי בארבע אמות וקב רמוני בארבע אמות כיון דלא נפיש טרחייהו לא מפקר להו מאי תיקו: איתמר יאוש

רש"י

דשיילינן להו · אם ראו הפרעון ואם לאו נאמן המלוה לומר שלא נכתב אלא להיות מוכן לכשיפרע: עדי קיום · שכתבו הנפק דבי דינא לא מקיימי ליה אלא א"כ פרע: סמפון שיש עליו עדים · בעדי קיום מוקמינן לה: יתקיים בחותמיו · ואפי' יוצא מתחת יד מלוה כשר: אין עליו עדי קיום · אבל עדים חתומין עליו: ויוצא מתחת ידי שליש · שאין הלוה מוציאו ולא המלוה אלא שליש שביניהם נאמן: או שיצא אחר חיתום שטרות · שיצא לפנינו כשהוא כתוב בשטר חוב אחר החתימה כשר: דהא הימניה מלוה לשליש · דעל כרחך אין טותב שובר אלא מלוה והוא מסרו ליד השליש:

הדרן עלך שנים אוחזין

אלו מציאות: מצא פירות מפוזרין · נתייאשו הבעלים מהן כדאמר בגמרא והפקר הן: מעות מפוזרות · הואיל ואין להם סימן ניכר איאושי מיאש והוו להו הפקר וזהו טעם כולם: כריכות · עומרים קטנים כמו מאלמים אלומים ומתרגמינן בירושל' מכרכן כריכן (בראשית לז): ברה"ר · שהכל דשין עלייהו ואם היה סימן נקשר עליהן הרי הוא נשחת: של נחתום · כל ככרות הנחתומין שוין אבל ככרות של בעל הבית יש בהן סימן: ממדינתן · כמות שהן גזוזות כשאר כל גיזת המדינה לאפוקי הבאות מבית האומן כדקתני סיפא: אניצי פשתן · ריסט"א בל' אשכנז ובמקומינו פופי"ר: ולשון של ארגמן · צמר סרוק ומשוך כמין לשון וצבוע ארגמן ומצויין הן: מצא עיגול · של דבילה: אנפוריא · בגמ' מפרש: **גמ'** וכמה · חשוב פיזור: קב · מפוזר בארבע אמות אבל בג' אמות לא הוי פיזור וטעמא מפרש ואזיל: אי דרך נפילה · אם מצאם דרך נפילה שיש לדעת שלא הונחו שם מדעת אלא נפלו: אפילו טובא · מקב נמי דכיון דאין בהן סימן איאושי מיאש: ואי דרך הינוח וכו' · עתיד לחזור וליטלן: במכנשתא דבי דרי · בשעת אסיפת גרנות וכאן דשו בעליהן ונשאו את העיקר ונותרו אלו: נפיש טרחייהו · לקבצן: בציר מהכי · אם היה פזורן בפחות מכן: משום דלא חשיבי · עליה קב פירות לטרוח עליהן טורח קיבוץ של ארבע אמות: שומשמין · דקין מאד ויש טורח בקיבוצן יותר מחטין אבל דמיהן יקרין: תמרים ורמונים · גסים הן ואין טורח בקבוצן:

תוספות

אלו מציאות שלו: כריכות ברה"ר · בכריכות דוקא מפליג בין רה"ר לרה"י משום דלמ"ד (לקמן כב:) סימן העשוי לידרס הוי סימן ומקום הוי סימן מיירי הכא דליכא סימן ומקום נמי לא הוי סימן ברה"ר משום דמנשתפי וברה"י הוי מקום סימן וחייב להכריז ומיירי דאשכח דרך הינוח וככרות של נחתום ועיגולי דבילה אין בהם סימן והוי שלו אף ברה"י ומיירי דמצא דרך נפילה ולכך לא הוי מקום סימן וא"ת אמאי נקט כריכות דאשכח דרך הינוח טפי משאר דאיירי דרך נפילה וי"ל דכריכות איידי דיקירי איתן לא הוה סיפלו שלא מדעת אלא כשעומד לפוש מניח לארץ ושכחם שם וככרות של בעה"ב יש להן סימן דבעלי בתים רגילים לעשות סימן בככרותיהן ולכך אפילו ברשות הרבים חייב להכריז דסימן העשוי לידרס הוי סימן וציבורי מעות ופירות דהוי מקום סימן אף ברה"ר כדאמר לקמן משום דלא שייך בהו מנשתפי ואם תאמר כריכות ברה"ר דמיירי דרך הינוח היאך נוקחם הא אמרינן לקמן* ספק הינוח לא יטול וכל שכן ודאי הינוח וי"ל דה"מ כשמצא במקום מוצנע ומשתמר דלא יטול (א) אם אין בו סימן ואם יש בו סימן נוטל ומכריז ולמ"ד (לקמן כב:) סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ומקום נמי לא הוי סימן מיירי בכריכות שיש בהם סימן ולכך ברה"י מכריז וככרות של נחתום ושאר דמתניתין לית בהו סימן ולכך אף ברה"י הם שלו וככרות של בעה"ב שיש בהם סימן חייב להכריז אף ברה"ר דאין עשוי לידרס משום דאין מעבירין על האוכלין וכולה מתני' מיירי בין דרך נפילה בין דרך הינוח וא"ת כריכות אי דרך נפילה היא אם כן איהו יודע היכן נפלו וברשות היחיד אמאי צריך להכריז הא מתייאש שסבור ברה"ר נפיל וי"ל דאע"פ שאינו יודע לכוין המקום יודע הוא אם נפל ברשות הרבים או ברשות היחיד:

וכמה א"ר יצחק קב בארבע אמות · צריך לומר דרבי יצחק גופיה בעי וכמה דאי גמרא בעי מאי בעי וכמה לוקי דרך נפילה ואפילו טובא כדפריך גמ' בתר הכי אלא מדברי רבי יצחק הוא ורבי יצחק לא בעי לאוקמי דרך נפילה ואפילו טובא משום דסבר כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש אלא מוקי לה במכנשתא דבי דרי שהניחם שם מדעת וכה"ג איכא בפירקין (דף כ:) דבעי ולעולם אמר רב יהודה כו' דצריך לומר דרב יהודה אמר ולעולם וכן בפרק לא יחפור (ב"ב דף כב: ושם ד"ה וכמה) גבי מרחיקין מן החלונות דקאמר וכמה אמר רב ייבא כמלוא רוחב חלון*): **חצי** קב בשתי אמות מהו · תימה הלא קב בארבע אמות הוי נמי חצי קב בשתי אמות ומאי קמבעיא ליה וי"ל כיון דליכא אלא חצי קב ילקוט כיון שאין לו טורח לגמור אבל קב בארבע אמות יש לו טורח ללקוט הכל ואין מלקט כלל אי נמי קב בארבע אמות מרובעין הוי חצי קב בשתי אמות רוחב וארבע אמות אורך והכא בעי חצי קב בב' אמות על ב' אמות:

*) [וע"ע תוס' פסחים לג. ד"ה תנן]

דלכי

עין משפט נר מצוה

קעו א ב מיי' פט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' סט סעיף יח:
קעז ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף יט:
קעח ד מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף כ:
א ה מיי' פט"ו מהלכות גזילה ואבידה הל' ח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ז:
ב ו מיי' שם פט"ז הל' ב טוש"ע שם סעיף ו:
ג ז מיי' שם פט"ו הל' ח טוש"ע שם סעיף ט:
ד ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
ה ט מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף טו:
ו י כ מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:
ז ל מ נ מיי' שם הל' יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ז:
[דף כה:]

רבינו חננאל

שיש עליו עדים כשר. ופריק מאי עדים דקתני עדי קיום הכי נמי מסתברא וכו'. גופא סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו. אוקימנא יתקיים מחותמיו אם מעידין שפרעו בפניהם. אין עליו עדים כלומר אינם יודעין העדים לא מסהדין עליה ואם יוצא מתחת ידי שליש ואמר השליש שודאי פרע הלוה למלוה מינו דאי בעי השליש למיתביה ללוה כי אמר פרעיה מהימן. וכן אם נמצא זה הסמפון כתוב בשטר חוב עצמו אחר חתימת, עדי השטר כשר דאי לאו דפרעיה לא הוה מרע ליה לשטריה:

הדרן עלך שנים אוחזין

אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז מצא פירות מפוזרין וכו'. אמר רבי יצחק קב מפוזר בד' אמות ומקשי' עלה אי דרך נפילה אשכחינהו אפי' יותר מקב שלו הן. אי דרך הנחה אשכחינהו אפי' פחות מקב לא יגע בהן ופריק מר עוקבא מתני' במכנשתא דבי דרי עסקינן. *) הגרנות כשמכבדין הגורן בשעה שמניפין התבואה מן הגורן אם מצא כשיעור קב פירות מפוזרין בגורן ברחוק ד' אמות לא טרח איניש למכנשינהו ומפקר להו לפיכך הן שלו. אבל קב בפחות מד' אמות לא מפקר להו הלכך לא שקיל. הא דתנן וציבורי פירות ומקשי ופרקי תני וציבור פירות אינון ואיפשים דמנין הוי סימן. אבל מקום לא

*) אולי צ"ל פי' בשעת אסיפת הגרנות כשמכבדין.

מסורת הש"ס

[סנהדרין לא:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלו וכו' אם אין בו סימן. נ"ב ע"ל דף כג סוף ע"א:

[עי' תוס' לקמן כג: ד"ה מתרומות]

[בגמ' ירושל' ורא"ש ליתא להנך' תיבות]

הגהות הגר"א

[א] גמ' קב שומשמין כו'. נ"ב גירסת הרמב"ם שומשמי ותמרי ורמוני מאי תיקו ור"ל מב' וג' מינים:

יל' שכן חצי רש"ל

עין משפט
נר מצוה

ח א מיי' פי"ד מהלכות גזלה ואבידה הל' ה סמג עשין סי' עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ג:

ט ב ג מיי' פ"א מהלכות גזלה ואבידה הל' ח ופ"ד מהל' גניבה הל' י סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף א:

י ד ה מיי' פט"ו מהל' גזלה ואבדה הל' ח ועיין בכסף משנה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ג:

יא ו מיי' שם פי"א הל' ז טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ג:

יב ז מיי' פ"א מהלכות מתנות עניים הל' יא:

יג ח מיי' פ"ג מהלכות מעשר הלכה כא:

יד ט מיי' שם הל' כד ופט"ו מהלכות גזילה ואבידה הל' טו טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ו:

[הפשט בפ' האומר דקדושין ובפרק האומר דגיטין ולא מצאנו אך בפ' ר' ישמעאל דמנחות סו: משמע כן ואולי צ"ל בפ' העומר כעי"ן והיינו פ' ר' ישמעאל הנ"ל דכל הפרק מיירי בדיני עומר כמו שרגילים הפוסקים לכנות פרק איזהו נשך בשם פרק הרבית ולכאורה צ"ע על התוס' שהוצרכו לדקדק מן הגמ' והלא משנה שלימה היא פ"ד ממס' פאה מ"ח ואפשר לומר שבתוספות רצו לאשמועי' רבותא טפי שאפי' היה תחלת גידולו ביד הקדש אפ"ה חייב אם פדאו קודם מירוח והא לא שמעינן ממתני' דמאי מיירי שגדל ביד הדיוט ואח"כ הקדים אבל מפרק ר"י הנ"ל משמע דאפי' גדל ביד הקדש נמי חייב אם פדאו קודם מירוח והילוק זה בין בגדל ביד הדיוט או ביד הקדש כעין זה מצינו גבי מירות הנכרי ודוק. העתק מהלופי גרסאות

רבינו חננאל

איפשיט אי הוי סימן אי לא בעיות דר' ירמיה הם ופשוטות הן ועלו כולן בתיקו. איתמר יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי דלא הוי יאוש ואע"ג דשמעיניה לבסוף דמיאש (לבסוף) לא הוי יאוש דכי אתא לידיה באיסורא אתא לידיה דהא לפני יאוש הוה כי פליגי בדבר שאין בו סימן אביי אמר לא הוה יאוש דלא ידע דנפל מיניה דמיאש. אבל המוצא בזוטו של ים. פי' בקרקעית הים ובשלוליתו של נהר פי' בתוך הנהר מקום שמי נשפים שוללים והוא מקום שמיפתו אע"ג דאית ביה סימן רחמנא שרייה למוצאה דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק מנין לאבדה ששטפה נהר שהיא מותרת שנאמר כן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה ממנו בלבד ומצוית אצל כל אדם. פרה ורועה בשדה וכיוצא בה שכל הרואה אותה יכול ליטלה יצאת זו ששטפה נהר שאבודה ממנו ומכל אדם הלכך הרי היא למוצאה בין אית ליה בה סימן בין לית ליה בה סימן שרי דהא ודאי נתייאש הימנה. וזה שהותיר בים ובנהר כנגדו אסור ביבשה ודייקינן מינה מה היתירה בין אית ביה סימן בין לית ביה סימן ואפי' לפני יאוש שרי כך זה שאסר ביבשה ואפי' לית ביה סימן לפני יאוש אסורה ועלתה תיובתא דרבא תיובתא. והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם י' יאוש שלא מדעת והלכתא כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. ואמרי' ומאי דאיתותב רבא הני תמרי דזיקאי כלומר התמרים שהפילם הרוח מן הדקל והם מושלכים בדרך מפני מה אוכלין אותן העוברין ושבים והנה בעליהן לא נתייאשו שלא ידעו שהפילם הרוח ואמר ר' אשי כיון דאיכא שקצים דשכיחי דאזלי התם ואכלי להו יאושי מיאש להו מרייהו מעיקרא דכי האי גוונא אפי' אביי שרי ואם היו דקלים מוחזקין ליתמי דלאו בני יאוש נינהו או דקלים בכרכים דלא שכיחי בהו שקצים למיכלינהו אסירא. יש מי שאומרים פי' כרכתא דקלים הרבה שמוקפות גדר. ומקשי רבא לאביי מצא מעות מפוזרות. ופריק אביי מתני' כר' יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה וכן המוצא מעות בבתי כנסיות ובתי מדרשות הרי אלו שלו. ואקשי' והא דלמא לא ידע דנפלי מיניה. ופריק הכי נמי כר' יצחק. וכן כל דבר חשוב ממשמש בכל שעה כמו מעות. פי' נמושות סבי דאזלי אתיגרא. זקנים תשושי כח שמהלכין במשענת בידם שאין בהן כח לילך הרבה והשדה שיכנסו בה ללקט לא יניחו אחריהן כלום. האי דאמר מצא קציצות ואפי' בצד שדה קציצות מותרות משום גזל כיון שאלו הקציצות דבר חש[...]

דלכי נפל מיניה לא מיאש · ואע"ג דהשתא מיאש אקראי בעלמא הוא ומתחילה לא היה עומד ליאש: ת"ש המוצא מעות כו' · תימה כיון דכבר הקשה ממתני' דמעות מפוזרות אמאי פריך תו מהך ברייתא ורבי יצחק נמי אמאי לא אמר למלתיה אמתני' וי"ל דברייתא אצימא ליה לאקשויי דמשמע דבכל ענין הרי אלו שלו אע"ג דאיכא סימן מדמוקי טעמא(ג)שהרבים מצויין שם ומשמע נמי אע"ג דכשזה הגביה עדיין היה בעל אבידה בבית המדרש ולא ידע שנפל מיניה:

ופטורות ממעשר · במס' פאה (פ"א מ"ו) מוכח דוקא בהפקיר קודם גמר מלאכה פטור מן המעשר אבל אם הפקיר לאחר גמר מלאכה שנתחייב כבר במעשר אין בכך כלום וה"נ מיירי קודם גמר מלאכה שלא נתחייבו עדיין כדמוכח בבילה פרק המביא (דף לד:) דתאנים העומדין לשוטחן בשדה ולעשות מהן קציעות לא נגמר מלאכתן למעשר עד שיתייבשו ואפילו זכה בהן המוצא קודם שיתייבשו פטורות מן המעשר כדאמרינן בב"ק (דף כח·) המפקיר כרמו והשכים בבקר ובצרו פטור מן המעשר וגבי הקדש אינו כן שאם הקדיש קודם גמר מלאכה ונפדה קודם גמר מלאכה חייב במעשר כדמוכח קצת בפרק האומר (סב:*)

תאנה נמי מידע ידיע דנתרא · פירוש בשלמא לאביי תאנה מותרת כיון דרגילות היא דנתרא מעיקרא מתיאש לפי שסבור שהמוצא יקחנה כי הוא לא ידע שנפלה מן האילן אלא סבור הוא מעוברי דרכים נפלה ובזיתים ובחרובין אסור דלא עבידי דנתרי אע"ג דאם היה יודע דנפלו היה מתיאש לפי שעוברי דרכים יקחו כי יתלו דנפל מעוברי דרכים השתא דלא ידע סבור שלא נפלו אסורה דהוה ליה יאוש שלא מדעת אבל לרבא דהוי יאוש אמאי אסור וא"ת אם דין הוא לתלות בעוברי דרכים ולא באילן שאגלו אמאי אסור בזיתים ובחרובין וי"ל דבדין ודאי אין לתלות בעוברי דרכים אלא באילן אלא שהבעלים מתיאשים לפי שסבורין שעוברי דרכים דלא מעלי יורו היתירא בפירות שמוצאים ויתלוש בעוברי דרכים וא"ת אם כן מאי פריך לרבא נימא דזיתים וחרובין אסירי משום דאף לאחר שידעו הבעלים שנפלו לא נתיאשו לפי שיודעין שהמוצא לא יקחם שיתלה שנפלו מן האילן כאשר הוא האמת שאין לתלות בעוברי דרכים וי"ל דאם אינן מתיאשים בתאנה אמאי מותרים מיהו אית ספרים דגרסינן שאני זית הואיל וזיתו מוכיח עליו דבזה מתורץ מה שהקשינו כלומר לפי שהם תחת הזית יחשבו הבעלים שהמוצא לא יקחם לתלות בעוברי דרכים אבל תאנה עם נפילתה נמאסת פירוש מתלכלכת ונמאסת בעיניו ומפקירה אבל ברוב ספרים גרסינן הואיל וחזותו מוכיח עליו ואע"ג דמנתרא מידע ידעי דוכתא דאינים אינם פירוש זיתים שנפלו דומין לזיתים שעומדין באילן ולפיכך אף כשידעו הבעלים שנפלו לא יתיאשו דיודעין שהמוצאם לא יקחם אבל תאנה עם נפילתה נמאסת כן גרסינן בערוך נמסת בלא אל"ף ואין דומין לאותן שבאילן אי נמי גרסינן נמאסת ומתמת שמתלכלכת אינה דומה לתאנה שבאילן:

יאוש שלא מדעת · דבר שסתמו יאוש לכשידע שנפל ממנו וכשמצאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהן: לא הוי יאוש · לקמיה מפרש פלוגתייהו: דמיאש לבסוף · לאחר שמצאו זה וכללא דיאוש כגון דאמר ווי ליה לחסרון כיס דגלי דעתיה שנואש מהן: באיסורא אתא לידיה · דדבר שאינו עשוי להתיאש הוא: זוטו של ים · מקומות בשפת הים שדרך הים לחזור לאחוריו י' פרסאות או חמשה עשר פרסאות פעמיים ביום ושוטף מה שמוצא שם והולך זוטו לשון גודל ושירוע בלשון יווני כמו שכתבו הזקנים לתלמי המלך ואל אצילי ואל זאטוטי (מגילה דף ט·): ושלוליתו של נהר · כשהוא גדל ויוצא חוץ לגדותיו ושולל שלל ושוטף הגמלא: רחמנא שרייה · ואפי' באת ליד המוצא לפני יאוש: לקמן*. בשמעתין מנין לאבידה ששטפה נהר כו': מהשתא הוי יאוש. שהרי נפל וכשיודע שוב אין דעתו עליו: דאבידה מדעת היא. שלא נפלו ממנו ומדעת הניחם הפקר: עשוי למשמש. וקודם שמצאו זה נודע לבעלים שנפלו ונואשו: דיקירי. כבד משא: סבי דאזלי אתיגרא. זקנים עניים הולכים על משענתם בנחת ורואין כל שבולת ושבולת ולשון נמושות כמו *לא ימושו (ישעיה נט) שממשמשין והולכים: לקוטי בתר לקוטי. לשון נמושות כמו לא ימיש (שמות יג) שטולין ומשין הכל מלפניהם: ואמאי. אי יאוש שלא מדעת לאו יאוש הוא: ניהי. דלגבי עניים דהכא הוי יאוש מדעת שראו שהלכו בה הנמושות ונתיאשו אלא עניים דעיר אחרת עדיין לא ידעי והיאך מותרין בו אלא משום כיון דלכי ידעי מיאשי הוי יאוש משעה שהלכו בו ובהיתר באו ליד זה: קציעות. תאנים שקוצצין אותם באיזמל ומוהל שלהן זב ושוטחן בשדה ליבש: ואפי' בצד שדה קציעות. שדה ששוטחים בה קציעות דידע דמהנהו אתו: מותרות משום גזל. אע"ג דכי נפל לא ידע כיון דלכי ידע מיאש מהשתא הוי יאוש כרבא: ופטורות מן המעשר. כדין הפקר דהפקר פטור מן המעשר: בזיתים ובחרובים אסור. לאביי: בשלמא רישא לאביי. מצי לתרוצי דמעיקרא ידע ואיאש כדמפרש ואזיל: דקתני בזיתים ובחרובין אסור. וסלקא דעתך משום דלא עבידי דנתרי וליכא למימר ידע דאיאש ואע"ג דלכי ידע מיאש לא הוי יאוש מהשתא: חזותו מוכיח עליו · מראיתו ניכר של מי הוא הלכך מריה לכי ידע דנפיל לא מיאש דמימר אמר כולי עלמא ידעי דדידי נינהו ולא הפקר הן ולא שקלי להו: עם נפילתה נמאסת · הלכך כיון דידיע דנתרא מעיקרא מיאש משום מאיסותא דמכי נפלה לא חשיבא עליה ומפקר לה: לא ידיע · לא גרסינן ופירוש היה משובש בספרים:

יכדן

יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי דלא הוי יאוש ואף על גב דשמעיניה דמיאש (א) לסוף לא הוי יאוש דכי אתא לידיה באיסורא הוא דאתא לידיה דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש מימר אמר סימנא אית לי בגויה יהבנא סימנא ושקילנא ליה בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר אע"ג דאית ביה סימן רחמנא שרייה כדבעינן למימר לקמן כי פליגי בדבר שאין בו סימן אביי אמר "לא הוי יאוש דהא לא ידע דנפל מיניה רבא אמר הוי יאוש דלכי ידע דנפל מיניה מיאש מימר אמר סימנא לית לי בגויה מהשתא הוא דמיאש (סימן פמג"ש ממקגט"י ככסע"ז) תא שמע פירות מפוזרין הא לא ידע דנפל מיניה הא אמר רב עוקבא בר חמא הכא במכנשתא(ג)דביזרי עסקינן דאבידה מדעת היא ת"ש מעות מפוזרות הרי אלו שלו אמאי הא לא ידע דנפל מיניה התם נמי כדרבי *יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה הכא נמי אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה ת"ש עיגולי דבילה וככרות של נחתום הרי אלו שלו אמאי והא לא ידע דנפל מיניה התם נמי [א]אגב דיקירי מידע ידע בהו ת"ש ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו ואמאי הא לא ידע דנפל מיניה התם נמי אגב דחשיבי משמושי ממשמש בהו וכדרבי יצחק ת"ש המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן והא לא ידע דנפל מיניה אמר רבי יצחק אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ת"ש *)מאימתי כל אדם מותרים בלקט משילכו בה הנמושות ואמרינן מאי נמושות וא"ר יוחנן סבי דאזלי **)אתיגרא ריש לקיש אמר לקוטי בתר לקוטי ואמאי נהי דעניים דהכא מיאשי איכא עניים בדוכתא אחריתא דלא מיאשי אמרי כיון דאיכא עניים הכא הנך מעיקרא איאושי מיאש ואמרי עניים דהתם מלקטי ליה ת"ש *קציעות בדרך ואפילו בצד שדה קציעות וכן תאנה הנוטה לדרך ומצא תאנים תחתיה מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר בזיתים ובחרובים אסור בשלמא רישא לאביי לא קשיא אגב דחשיבי ממשמש בהו תאנה נמי מידע ידיע דנתרא אלא סיפא לרבא קשיא דקתני בזיתים ובחרובים אסור אמר רבי אבהו שאני זית הואיל וחזותו מוכיח עליו ואע"ג דנתרין זיתי מידע ידיע *דוכתא דאיניש איניש הוא אי הכי אפילו רישא נמי אמר רב פפא תאנה עם נפילתה נמאסת תא שמע *הגנב שנטל מזה ונתן לזה וכן גזלן שנטל מזה ונתן לזה וכן

*) תענית ו: פאה פ"ח מ"א **) גי' רש"ל אתיגדא וכן הוא בערוך ערך נמש.

מסורת הש"ס

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמיאש לבסוף לא: (ב) שם במכנשתא דבי דרי עסקינן: (ג) תוס' ד"ה ת"ש וכו' שהרבים מצויין שם. נ"ב ע"ל דף כד ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אגב דיקירי. נ"ב גירסת רש"י דחשיבי

גליון הש"ס

גמ' מעיקרא איאושי.

וכן ירדן שנטל מזה ונתן לזה מה שנטל נטל ומה שנתן נתן בשלמא גזלן וירדן דקא חזי להו ומיאש אלא גנב מי קא חזי ליה דמיאש תרגמה רב פפא בלסטים מזוין אי הכי היינו *גזלן תרי גווני גזלן ת"ש *[א]שטף נהר קוריו עציו ואבניו ונתנו בתוך שדה חבירו *הרי אלו שלו מפני שנתיאשו הבעלים טעמא דנתיאשו הבעלים הא סתמא לא הכא במאי עסקינן כשיכול להציל אי הכי אימא סיפא *אם היו הבעלים מרדפין אחריהם חייב להחזיר אי ביכולין להציל מאי אריא מרדפין אפילו אין מרדפין נמי הכא במאי עסקינן ביכולין להציל על ידי הדחק מרדפין לא אייאוש אין מרדפין אייאושי מיאש ת"ש *כיצד אמרו התורם שלא מדעת תרומתו תרומה [ג]הרי שירד לתוך שדה חבירו וליקט ותרם שלא ברשות אם חושש משום גזל אין תרומתו תרומה ואם לאו תרומתו תרומה ומנין הוא יודע אם חושש משום גזל ואם לאו [ד]הרי שבא בעל הבית ומצאו ואמר לו *כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה [ה]ליקטו הבעלים והוסיפו עליהן בין כך ובין כך תרומתו תרומה וכי נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה אמאי בעידנא דתרם הא לא הוה ידע *תרגמה רבא אליבא דאביי °דשויה שליח [א]ה"נ מסתברא דאי ס"ד דלא שוויה שליח מי הויא תרומתו תרומה והא אתם °גם אתם אמר רחמנא *[ו]לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אלא הכא במאי עסקינן כגון דשויה שליח וא"ל זיל תרום ולא א"ל תרום מהני וסתמיה דבעל הבית כי תרום מבינונית הוא תרום ואזל איהו ותרם מיפות ובא בעל הבית ומצאו וא"ל כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה אמימר ומר זוטרא ורב אשי אקלעו °לבוסתנא דמרי בר איסק אייתי אריסיה תמרי ורימוני ושדא קמייהו אמימר ורב אשי אכלי מר זוטרא לא אכיל אדהכי אתא מרי בר איסק אשכחינהו וא"ל לאריסיה אמאי לא אייתית להו לרבנן מהנך שפירתא אמרו ליה אמימר ורב אשי למר זוטרא השתא אמאי לא אכיל מר והתניא אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה אמר להו הכי אמר רבא לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד משום דמצוה הוא וניחא ליה אבל הכא משום כסיפותא הוא דאמר הכי תא שמע *[ח]עודהו הטל עליהן ושמח הרי זה °בכי יותן נגבו אף על פי ששמח אינן

[ויקרא יח]

רש"י

ירדן · וכן שאר נהרות ותנא זה על יד הירדן היה יושב : בלסטים מזוין · ובחזקה נטלה הימנו ומעיקרא ידע ומייאש : שטף נהר קוריו · של זה ומלאן אחר : הרי אלו כו' · ה"ג הרי אלו שלו מפני שנתיאשו הבעלים דכל שטיפת נהר כקורות עלים ואבנים הבעלים ידעו בה מיד דיש לה קול : הא סתמא · הא אם היתה אבידה אחרת שאין לנו לומר שידעו הבעלים לא הויא של מוצאה קשיא לרבא : כשיכול להציל · ודכוותה במציאה אחרת דבר שיש בו סימן דיכול ליתן סימן וליטול מודינא בה דחייב להחזיר : אפילו אין מרדפין נמי · דסמכי אהצלה דלמחר וליומא אוחרא ולא מייאשי : ע"י הדחק · ואם לא ימהר להציל לא יצילו הלכך אין מרדפין אפקורי אפקרינהו דהא ידעו ולא הצילו: שלא מדעת· בעלים: וליקט · לצורך בעל הבית : ואם חושש · בעל הבית ומקפיד על מה שעשה זה : משום גזל· שתרם תרומתו בלא רשותו : כלך אצל יפות · היה לך לילך אצל יפות לתת מהן לכהן : לא הוה ידע · אלמא כיון דלכי ידע דניחא ליה אמרינן מעיקרא נמי ניחא ליה ולענין יאוש נמי כיון דלכי ידע מייאש מעיקרא נמי הוי יאוש : אתם גם אתם · כן תרימו גם אתם מהכא נפקא לן שלוחו של אדם כמותו לתרומה שהשליח שתרם תרומתו תרומה וכיון דשליחות מהכא נפקא לן על כרחך שלוחכם דומיא דאתם בעינן: אף שלוחכם לדעתכם· שהבעלים מינוהו שליח: לבוסתנא · פרדס : לא אכל · דגזל נינהו שהבעלים לא ידעו : אם נמצאו יפות כו' · אלמא גלי דעתיה דניחא ליה ה"נ גלי דעתיה דניחא ליה במה שנתן לנו : לא אמרו כלך אצל יפות · דהוי גלוי דעת אלא לענין תרומה : עודהו הטל עליהן · המעלה פירותיו לגג וירד עליהן הטל: ושמח · בטל שירד עליהן : הרי זה בכי יותן · והוכשרו לטומאה מעתה ועד עולם : נגבו · עד שלא מצאן : אע"פ ששמח · עכשיו בטל שירד עליהן : אינן

תוספות

מה שנתן נתן · *אתיא כר' דאמר בפרק הגוזל [בתרא] (ב"ק דף קיד·) סתם גנב וגזלן הוי יאוש בעלים:
שטף נהר קוריו עליו ואבניו · ה"ג אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו וצ"ל דמיירי ביכול להציל בקל אם רודף בשעת שטיפה דאי לאו הכי הוה כזוטו של ים שאבוד ממנו ומכל אדם ועל זה לא היה אומר הא סתם לא אלא איירי ביכול להציל בקל בשעת שטיפה ואפילו אין בהן סימן ולפי שיעכבן עקולי ופשורי ויקחם שם ואפי' יקדמו אחרים ויקחו יחזירום לו לפי שניכר שהוא בעליו לפי שרדף מיד וס"ד דמיירי דאם לא רדף מיד בשעת שטיפה שלא יכול עוד כלל להציל כדמוכח בסיפא לפי שיקחום אחרים כשיעכבום עקולי ופשורי ולא יחזירו לפי שאין בהן סימן וה"פ אם נתיאשו הבעלים דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו ואפילו אומרים שאין מתיאשים אין בכך כלום דודאי הן מתיאשים בלבן הא סתמא שלא היו בעלים בשעת שטיפה ולא נתיאשו עד שידעו הבעלים ששטפה נהר ואז כבר אינו יכול להציל לפי שאין בו סימן לא דכשמצאן באיסורא אתא לידיה שהבעלים לא ידעו עדיין אלמא יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ומשני ביכול להציל אפי' אחר שטיפה כגון שיש באבידה סימן שהבעלים אינן מתיאשין כשידעו ופריך אי הכי אימא סיפא ואם היו הבעלים מרדפין כו' מאי אריא מרדפין אפילו היו בעלים שם בשעת שטיפה ולא רדפו נמי יחזיר ומשני ביכול להציל אחר שטיפה ע"י הדחק דאע"פ שיש בו סימן בטורח יכול להציל לפי שיתרחקו הרבה שהנהר מוליכן ברחוק ולכך אם היה בשעת שטיפה ואינו מרדף ודאי מתיאש כיון שעתה יכול להציל בלא דוחק ואינו מציל אבל אין הבעלים בשעת שטיפה יחזיר דכשידעו הבעלים לא יתיאשו ויצילו על ידי הדחק וא"ת מנלן הא סתמא חייב להחזיר דלמא נתיאשו אתא לאפוקי שהיו שם ורדפו דחייב להחזיר וי"ל דא"כ לא ליתני אם נתיאשו אלא לתני סתמא שטף נהר קוריו עליו ואבניו הרי אלו שלו דפשיטא דלא מיירי ברדפו בשעת שטיפה דהא קתני סיפא דאם היו הבעלים מרדפים חייב ואין להקשות דמאי דייק מסיפא טעמא דמרדפין הא סתמא הרי אלו שלו דלעולם נימא דהוא הדין סתמא דיחזיר ולא נקט מרדפין אלא לאפוקי שהיו הבעלים בשעת שטיפה ולא רדפו וע"י סיפא ידעינן דמיירי באין יכול להציל אבל רש"י דגרס מפני שנתיאשו הבעלים משמע ליסנא דפשיט ליה דנתיאשו א"כ מרישא גופיה מני לאוכוחי דמיירי באין יכול להציל ולא היה צריך להביא סיפא ותו מנלן דהא סתמא לא דאפילו סתמא נמי מני מיירי : הכי גרסינן ה"נ מסתברא דאי לא שוייה שליח ולא גרסינן ותסברא : אם יש יפות מהן תרומתו תרומה · דמסתמא גם מתחילה היה דעתו כן וא"ת ונימא דהשתא ודאי ניחא ליה ביפות אבל מתחילה בשעה שתרם אי הוה ידע לא הוה ניחא ליה דאין דרך לתרום מן היפות כדאמרינן לעיל (דף כא:) גבי דבר שיש בו סימן דאפילו לרבא חייב להכריז דאע"ג דהשתא מתיאש אין בכך כלום וי"ל דשאני הכא דכיון דחזינן ביה דניחא ליה השתא אמרינן נמי ניחא ליה מעיקרא משום מצוה : ואם לאו אין תרומתו תרומה . וא"ת דבפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף נט: ושם ד"ה פיחת) אמרינן דסתמיה דבעל הבית הוי אחד מחמשים ואם השליח פיחת י' או הוסיף י' תרומתו תרומה דמאי א"ל בהכי אמדתיך ה"נ נימא הכי וי"ל דהתם הוי כולה שיעור תרומה ויש שתורם כך ויש שתורם כך לכך מצי א"ל כיון שלא פירשת לי בהכי אמדתיך אבל מיפות אין רגילות לתרום ולכך לא היה לו לתרום בשום ענין מהם בלא רשותו : מר זוטרא לא אכל · וא"ת ואמאי לא אכל האמר רבא פרק הגוזל בתרא (ב"ק דף קיט·) אריסא מדנפשיה קא זבן ויש לומר דהתם שהביא האריס מבית דמסתמא ממה שהגיע לחלקו מביא אבל הכא שהביא מן הפרדס היה חושש מר זוטרא שמא בשעת חלוקה לא יאמר לבעל הפרדס תטול כנגד מה שנתתי להם ורב אשי לא היה חושש לזה ולכך אכל קודם שבא מרי בר איסק משום דאריס מדנפשיה קא יהיב דאין לומר שהיה סומך שיתרצה מרי בר איסק כשידע דהלכה כאביי ואע"ג דהשתא ניחא ליה מעיקרא לא הוה ניחא ליה :
איסורא

עין משפט נר מצוה

ס"א למאי דספירא לן הסתא דאיירי בגנב ממש אתיא כו'

טו א מיי' פ"ו מהלכות גזילה ואבידה הל' א טוש"ע סי' רנט :

טז ב ג ד מיי' פ"ד מהל' תרומות הל' ג:

יז ה מיי' שם הלכה א :

יח ו (מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה ג) :

רבינו חננאל

הן ממשמש בהן כל שעה והללו אע"פ שהן בצד שדה קצוצות דמוכחא מילתא דמשדה זו הן כבר נתיאש מהן כמו המעות . וכן תאנה הנוטה לדרך התאנים שהן נופלות ממנה מיד נמאסות לפיכך מתיאש מהן ומותרין משום גזל ופטורין מן המעשר דאינו נשמר ותנן כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ונשמר וגידוליו מן הארץ חייב במעשרות . גנב שנטל מזה ונתן לזה לא גנב הוא שגונב בסתר . אבל האי גנב דקתני גזלן הוא שנוטל בגלוי ותרי גווני גזלן קתני חד גזלן וחד ליסטים מזוין. ת"ש שטף נהר קורותיו ונתנן לתוך שדה חבירו אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו מכלל דבסתמא חייב להחזיר ואוקימנא כשבעלין מרדפין אחריהן ויכולין להציל על ידי הדחק . ת"ש כיצד אמרו התורם שלא מדעת תרומתו תרומה וכו' אוקימנא כגון שתרם ובא בעל הפירות ומצאו שתרם ואמר לו למה [לא] היתה תורם מאלו היפות מוכחא מילתא שנתרצה ואסיקנא לא אמרי' כלך אצל יפות רצון בעלים הן במה שנעשה אלא לענין תרומה בלבד משום דמצוה היא וניחא ליה ביפה . אבל בזולתי תרומה לא ואע"פ שאמר לו כלך אצל יפות משום כסיפותא הוא דאמר ליה הכי ואסורין משום גזל . ת"ש עודהו הטל עליהם ושמח הרי הן בכי

הגהות הגר"א

[א] גמ' ה"נ מסתברא נ"ב גירסת הרמב"ם ותסברא והא אתם כו' ור"ל ואמאי צריכין לכלך אצל יפות הא שלוחו כמותו אלא הכ"ע כו' וכל זה לתירוץ דרבא כאן אבל א"נ לכ"ז דמצוה שאני כמ"ש בקדושין נב ב' ועי' תוס' שם ד"ה אם כו' וא"כ צ"ל כו' ואולי לשיטתייהו שכתבו כאן ד"ה ה"נ כו' ול"נ כו' (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' של"א ס"ק ע"ו) :

מסורת הש"ס

[ב"ק מ. וש"נ]

[תוס' דכתובות פ"ח]

[בתוספתא אי' אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו ועי' תוס' ד"ה שטף]

[תוס' שם ע"ש]

קדושין נב: [תוס' דתרומות פ"א]

[עירובין עא.]

[שבת נב: וש"נ]

[לקמן עח: קדושין מח:]

[תוס' מכשירין פ"ג ע"ש]

גליון הש"ס

גמ' דשויה שליח · עיין עירובין דף עא ע"א תוס' ד"ה כלך : שם לבוסתנא דמרי בר איסק · עיין יבמות דף כא ע"ב תוס' ד"ה ר"א :

אינן בכי יותן טעמא מאי לאו משום דלא אמרינן כיון דאיגלאי מילתא דהשתא ניחא ליה מעיקרא נמי ניחא ליה שאני התם דכתיב כי יתן עד שיתן אי הכי רישא נמי התם *כדרב פפא דרב פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן הא כיצד בעינן כי יותן דומיא דכי יתן מה יתן לדעת אף כי יותן נמי לדעת ת"ש *דא"ר יוחנן משום *רבי ישמעאל בן יהוצדק מנין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת דכתיב °וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה הימנו ומצויה אצל כל אדם יצאתה זו שאבודה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם ואיסורא דומיא דהיתירא מה היתירא בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן שרא אף איסורא בין דאית בה סימן ובין דלית בה סימן אסורה תיובתא דרבא תיובתא *והלכתא כוותיה דאביי °ביע"ל קג"ם א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב רבא הני תמרי דזיקא היכי אכלינן להו אמר ליה כיון [א] דאיכא שקצים ורמשים דקא אכלי להו מעיקרא יאושי מיאש מנייהו °*יתמי דלאו בני מחילה נינהו מאי אמר ליה באגא בארעא דיתמי לא מחזקינן מוחזק ועומד מאי כרכתא מאי אמר ליה אסירן: כריכות ברה"ר הרי אלו שלו: אמר רבה ואפילו בדבר שיש בו סימן אלמא קסבר רבה סימן העשוי לידרס לא הוי סימן רבא אמר לא שנו אלא בדבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן חייב להכריז אלמא קסבר רבא סימן העשוי לידרס הוי סימן ואיכא דמתני להא שמעתא באנפי נפשה סימן העשוי לידרס רבה אמר לא הוי סימן ורבא אמר הוי סימן תנן כריכות ברה"ר הרי אלו שלו ברה"י נוטל ומכריז ה"ד אי דלית בהו סימן ברה"י מאי מכריז אלא לאו דאית בהו סימן וקתני ברה"ר הרי אלו שלו אלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן תיובתא דרבא אמר לך רבא לעולם דלית בהו סימן ודקא אמרת ברה"י מאי מכריז מכריז מקום ורבה אמר מקום לא הוי סימן דאיתמר מקום רבה אמר לא הוי סימן ורבא אמר הוי סימן ת"ש כריכות ברה"ר הרי אלו שלו ברה"י נוטל ומכריז והאלומות בין ברה"ר ובין ברה"י נוטל ומכריז רבה היכי מתרץ לה ורבא היכי מתרץ לה רבה מתרץ לטעמיה בסימן ורבא מתרץ לטעמיה במקום רבה מתרץ לטעמיה בסימן כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו משום דמדרסא

תורה אור: דברים כב

רש"י

אינן בכי יותן · ולא אמרינן כיון דהשתא ניחא מהני האי דעתא למעיקרא ותיהוי הכשר וקשיא לרבא: כתיב כי יתן · ולא כתיב כי יותן: לדעת · שידע בנתינה והוכשר בעיניו ועודהו הטל עליהן עדיין הן בנתינתו: ממנו · קרא יתירא הוא לאשמועינן שאינו אבוד אלא הימנו: ואיסורא דומיא דהיתירא · כיון דמחד קרא ילפינן מצויה אצל כל אדם שיחזור ושאינה מצויה יזכה בה איתקושי אתקוש להדדי זו לאיסורא וזו להיתירא: מה היתירא · שאינה מצויה לא חילק בין שיש בה סימן לשאין בה סימן: אף איסורא · דמצויה אצל כל אדם לא חילק בין אין סימן דכי ידע מיאש ליש סימן דלכי ידע לא מיאש וכי היכי דיש סימן אסירא כי אין סימן נמי אסירא היכא דאיכא למימר לא ידע דנפלה קודם שבאת ליד זה: יע"ל קג"ם · סימני הלכות הן יאוש שלא מדעת דהכא עד זומם למפרע הוא נפסל בסנהדרין (דף כז.) לחי העומד מאליו בעירובין (דף טו׳) קדושין שלא נמסרו לביאה בקדושין (דף נא׳) גלוי דעתא בגיטא בגיטין (דף לד׳) מומר אוכל נבילות להכעיס פסול לענין עדות בסנהדרין (דף כז׳): הני תמרי דזיקא · שהרוח משיר: היכי אכלינן להו · הא לא מיאש והא דנקט למיבעי בעיא מאחר דאיתותב רבא קשיא לי דבלא איתותב רבא איכא למיבעי דהא מודה רבא בכל דבר שחזותו מוכיח עליו חוץ מן התאנה מפני שנמאסת עם נפילתה ונראה בעיני דלא נקט לה אלא להרבות בחומר איסור כלומר מאחר דאיתותב אפילו בדבר שאין בו סימן כ"ש שאלו אסורין שיש בהן סימן: מעיקרא · מקודם נפילתו: יאושי מיאש · דיודע הוא שהרוח משיר מהן והשקצים מזומנים לאוכלן: יתמי · קטנים שאין הפקירן הפקר: באגא בארעא דיתמי לא מחזקינן · אין עלינו להחזיק כל הבקעה בחזקת הקרקע של יתומין ולאסור כל התמרים משום ספק קרקע של יתומים אלא הולכין אחר הרוב: מוחזק ועומד מאי · קרקע עצמה של יתומין מאי: כרכתא מאי · דקלים הכרוכין ומוקפין בגדר של אבנים סביב שאין שקלים ורמשים נכנסין שם: העשוי לידרס · שהמקום שהוא שם רגיל בדריסת בני אדם והחפץ נמוך ונוח לידרס: לא הוי סימן · שאין בעליו סומך לתת בו סימן מימר אמר נשחת הסימן בדריסת הרגלים: ברה"י · כגון בשדה זרועה שאין רוב בני אדם דורכין בה ויש מיעוט שהולכין בה: ה"ג אי דלית בהו סימן ברה"י מאי מכריז. כלומר כי מכריז זה מצא אבידה מאי מכריז שיוכל ליתן האובד סימן בה: מכריז מקום · ואינו מכריז שם האבידה אלא שם המקום מי שאבדה ממנו אבידה במקום פלוני יבא ויאמר מה איבד וזה בא ואומר אבדתי שם חפץ פלוני: והאלומות · עומרים גדולים: רבה היכי מתרץ לה · רבה דאמר טעמא דרה"ר משום דנדרס מאי שנא אלומות: ורבא · דמוקים לכריכות כשאין בו סימן מאי שנא כריכות ומאי שנא אלומות: רבה מתרץ לטעמיה. דטעמא *דרשות הרבים דכריכות משום סימן ובדבר שיש (א) בה סימן: במקום · טעמא דכריכות *ברשות הרבים משום מקום ובדבר שאין בו סימן:

תוספות

איסורא דומיא דהתירא · מה שמתיר אבודה ממנו ומכל אדם ע"כ לא איצטריך קרא בידע ומתיאש דהא אפילו במצויין אצל כל אדם מותרת ביאוש אלא לא אצטריך אלא כי לא ידע ואע"ג דלכי ידע לא מתיאש אפי' אם יש בו סימן כיון שהיא אבודה מכל אדם ה"נ איסורא דהיינו מצוייה אצל כל אדם דאסור כה"ג דלא (ב) ידעינן דמיאש בין יש בו סימן בין שאין בו סימן ואין להתיר אלא דמיאש קודם דאתא לידיה דשריא רחמנא: **מאחר** דאיתותב רבא כו' · בשלמא לרבא אע"ג דאותם שתחת האילן או בסמוך לאילן אסירי דחזותו מוכיח עליו אבל תמרי שהרוח מוליכן ברחוק דלא שייך חזותו מוכיח עליו אע"פ שבעלים סבורין שיפלו תחת האילן מ"מ אם היו יודעין שהרוח מוליכן מרחוק היו מתיאשין אלא לאביי הא הוי יאוש שלא מדעת שהבעלים סבורים שיפלו תחת האילן ולא יקחום עוברי דרכים משום דחזותו מוכיח עליו ומשני דאפילו אותן שתחת האילן שרו אפילו לאביי *באתרא דשכיחי שקצים ורמשים דמיאש וצ"ל דעבידי דנתרי כמו תאנים דאל"כ היו אסורים לאביי דהוי יאוש שלא מדעת דאינו סובר שיפלו כיון דלא עבידי דנתרי כמו זתים וחרובים דאסור כיון דלא עבידי דנתרי: **דלאו** בני מחילה נינהו מאי · בשלמא לרבא כיון דלכי גדלי מיאשי השתא נמי מיקרי יאוש: *תיובתא דרבא·רבא ידע שפיר הך ברייתא כדמשמע קצת לעיל (דף כא:) דקאמר בזוטו של ים כ"ע לא פליגי דשרי כרבעינן למימר לקמן אלא דלא דייק איסורא דומיא דהתירא:

[ג] **כרכתא** מאי · אם יש גדר סביב האילן מי שרו אותם שהרוח מוליך אותן חוץ לגדר דרך עליו הלא הבעלים סבורין שכולן יפלו תחת האילן ושם ישתמרו משקצים ורמשים:

אי דליכא סימן מאי מכריז · פירוש למה צריך להכריז המוצא מאחר שהאבוד אין בו סימן ליתן ומשני דזה מכריז שאותו שאבד יתן סימן מקום וכן לקמן (דף כה׳) דקאמר כדי שילך שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד היינו נמי שהמוצא מכריז והאובד יתן סימן °אך קשה דבפרק אלו עוברין (דף מט: ושם ד"ה ויש) אמרינן ע"ה אין מכריזין על אבידתו והילך אנו יודעין זה אם הוא של ע"ה ויש לומר דמיירי במוצא במקום דשכיח ע"ה ורש"י שפירש דהמוצא מכריז מקום שיאמר מצאתי חפץ במקום פלוני והוא יאמר חפץ פלוני ויקחנה ק"ק דהא תנן בפירקין (דף כח:) אמר אבידה ולא אמר סימנין לא אמר כלום אלמא במה שמכוין החפץ אינו סימן וי"ל דהתם נמי לאו משום שהוא חשוד לשקר שהפסיד חפץ אלא משום דא"ל כי היכי דאת אבדת חפץ ה"נ איכא אדם אחר הפסיד אבל הכא מהדרינן דאין רגילות שבני בני אדם אבדו חפץ זה כזה ובמקום אחד ולפרש"י הוה מכריז מקום דהכא פירושו ממש דומיא דמכריז מנין דשלהי פרק קמא (דף כ:): **ורבה** אמר מקום לא הוי סימן · ולפי דסבירא ליה לרבה מקום לא הוי סימן הוצרך לומר דסי' העשוי לידרס לא הוי סימן:

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"א מהלכות טומאת אוכלין הל' ב ופי"ב הלכה א:

כ ב מיי' פי"א מהלכות גזילה ואבידה הלכה י סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ז:

כא ג ד מיי' פט"ו מהל' גזילה ואבידה הל' יו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ו:

כב ה מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ה:

כג ו מיי' שם:

כד ז ח מיי' שם הל' י ופי"ג הל' ה סמג שם טוש"ע שם סעיף ט וסי' רסז סעיף ז·

[נ"ל קודם ד"ה מאחר]

רבינו חננאל

יותן: פי' סימן העשוי לידרס כגון קשירת כריכות וכיוצא בהן שאם ידרסו יותרו הקשרים ובטל הסימן · וקתני סימן העשוי לידרס רבה אמר לא הוי סימן ודינו כדין דבר שאין בו סימן ורבא אמר הוי סימן · ואקשי' עליה דרבא ממתני' דקתני כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו ברשות היחיד נוטל ומכריז מאי לאו דאית בהו סימן העשוי לידרס וברשות הרבים דשכיחי רבים דדרסי עליה ובטיל מיאש לפיכך הרי אלו שלו אבל ברשות היחיד דלא מידרסי חייב להכריז אלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ודחי רבא לא מתני' בדליכא בהו סימן כלל וברשות היחיד אמאי מכריז מכריז מקום שהמקום הוא הסימן · ורבה אמר מקום לא הוי סימן · פי' מינשתפי מתגלגלין ברגלי בני אדם · פי' כיון דיקירי לא מינשתפי כיון שהן כבדים אינן מתגלגלין ברגלי בני אדם

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה רבה מתרץ וכו' שיש בו סימן: (ב) תום' ד"ה איסורא וכו' דלא ידע דמיאש בין:

מסורת הש"ס

קידושין נט:

לקמן כז.

[נ"ל ר' שמעון וכ"ה בילקוט]

[קידושין נב. בבא קמא עג. סנהדרין כז.]

[פסחים כג:]

ס"א דרה"י

ס"א כרה"י

הגהות הגר"א

[א] גמ' דאיכא כו'. נ"ב מחמת מתיקותם. רמב"ם· מטא"כ שאר פירות. מ"מ: [ב] תוס' ד"ה כרכתא כו'. נ"ב אבל הרמב"ם כתב אם הקפיד והקיף כו' שהרי גילה דעתו שלא מחל:

גליון הש"ס

גמ' ביע"ל קג"ם. עיין שבת דף קנח ע"א תוס' ד"ה והלכתא: שם יתמי דלאו בני מחילה. עיין ב"ב דף קמג ע"ב תוס' ד"ה ואם: תוס' ד"ה אי דליכא כו' אך קשה. עיין תשובת רשד"ם חי"ד סימן ר"נ:

דמדרסא ברשות היחיד נוטל ומכריז דלא מדרסא והאלומות בין ברשות הרבים ובין ברה"י נוטל ומכריז כיון דגביהן לא מדרסא ורבא מתרץ לטעמיה במקום כריכות ברה"ר הרי אלו שלו דמינשתפא ברה"י חייב להכריז דלא מינשתפא והאלומות בין ברה"ר ובין ברה"י נוטל ומכריז כיון דיקירי לא מינשתפא ת"ש ככרות של נחתום הרי אלו שלו הא של בעל הבית חייב להכריז של בעל הבית מאי טעמא כיון דאית בהו סימן דמידע ידיע רפתא דאיניש אינישׁ הוא ולא שנא רשות הרבים ולא שנא רשות היחיד נוטל ומכריז אלמא סימן העשוי לידרס הוי סימן תיובתא דרבה אמר לך רבה התם היינו טעמא משום *דאין מעבירין על האוכלין והא איכא נכרים נכרים חיישי לכשפים והאיכא בהמה וכלבים באתרא דלא שכיחי בהמה וכלבים לימא כתנאי ר"י אומר *כל דבר שיש בו שינוי חייב להכריז כיצד מצא עיגול ובתוכו חרס ככר ובתוכו מעות מכלל דתנא קמא סבר הרי אלו שלו סברוה דכולי עלמא סימן הבא מאיליו הוי סימן ומעבירין על האוכלין מאי לאו בסימן העשוי לידרס קא מיפלגי מר סבר לא הוי סימן ומר סבר הוי סימן אמר רב זביד משמיה דרבא אי ס"ד דקא סבר תנא קמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ומעבירין על האוכלין ככרות של בעל הבית ברה"ר אמאי מכריז אלא אמר רב זביד משמיה דרבא דכולי עלמא סברי סימן העשוי לידרס הוי סימן ומעבירין על האוכלין והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי דתנא קמא סבר סימן הבא מאיליו לא הוי סימן ור"י סבר הוי סימן ורבה אמר לך דכ"ע סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ואין מעבירין על האוכלין והכא בסימן הבא מאיליו קמיפלגי ת"ק סבר לא הוי סימן ור"י סבר הוי סימן איכא דאמרי סברוה דכ"ע סימן הבא מאיליו הוי סימן וסימן העשוי לידרס לא הוי סימן מאי לאו במעבירין על האוכלין קא מיפלגי דמר סבר מעבירין ומר סבר אין מעבירין אמר רב זביד משמיה דרבא אי ס"ד סבר ת"ק סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ומעבירין על האוכלין ככרות של בעל הבית ברה"ר אמאי מכריז אלא אמר רב זביד משמיה דרבא דכולי עלמא סברי סימן העשוי לידרס הוי סימן ומעבירין על האוכלין והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי דתנא קמא סבר סימן הבא מאיליו לא הוי סימן ור"י סבר הוי סימן ורבה "אמר לך דכולי עלמא סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ואין מעבירין על האוכלין והכא בסימן הבא מאיליו קא מיפלגי תנא קמא סבר סימן הבא מאיליו לא הוי סימן ור"י סבר הוי סימן אמר רב זביד משמיה דרבא "כללא דאבידתא כיון דאמר ווי לה לחסרון כיס מיאש ליה מינה ואמר רב זביד משמיה דרבא "הלכתא כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו ברשות היחיד אי דרך נפילה הרי אלו שלו אי דרך הנחה נוטל ומכריז וזה וזה בדבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן לא שנא ברה"ר ולא שנא ברשות היחיד בין דרך נפילה ובין דרך הנחה חייב להכריז:

ומחרוזות

רש"י

דמדרסא · וסימן העשוי לידרס הוא: דמינשתפא · מתגלגל ברגלי אדם ובהמה ואינה נמצאת במקום שנפלה תחילה: דיקירי · כבידות: הא של בעל הבית חייב להכריז · ואע"ג דבהדיא תני לה במתניתין *איידי דנקט לאותביה מרישא כריכות ברשות הרבים דאותיב מינה לרבא נקטינהו לאותוביה לרבה מדוקי' דרישא: אין מעבירין על האוכלין · המוצא אוכלין בדרך אין רשאי לעבור עליהם ולהניחם שם הלכך לא נדרסו שמי שמצאן ראשון הגביהן: אין מעבירין על האוכלין · לאו לשון דריסה הוא אלא כמו אין מעבירין על המצות (יומא דף לג·): חיישי לכשפים · סבורים שמחמת כשפים הונחו לשם כדי להכשיל הדורסים עליהן והוי כמי דאין מגביהין אותם מיהו לא דרסי עליהן משום כשפים: לימא כתנאי · פלוגתא דרבה ורבא: הבא מאיליו · הראוי לבא מאיליו כגון חרס פעמים שנופל בעיגול: הוי סימן · דאמרינן לשם סימן נתנו שם ולא נפל מאליו ודבר שיש בו סימן הוא ואפילו הכי פליגי רבנן ואמרי הרי אלו שלו משום דקסברי מעבירין על האוכלין והוה ליה סימן העשוי לידרס: ור"י סבר הוי סימן · ואע"פ שזה עשוי לידרס כמי הוי סימן: ומעבירין על האוכלין · ואפילו הכי ככרות של בעל הבית חייב להכריז דסימן העשוי לידרס הוי סימן ועיגול היינו טעמא דסימן הבא מאיליו לאו סימן הוא ור"י סבר הוי סימן: ורבה אמר לך כו' · והכא היינו טעמא דר"י משום דאין מעבירין על האוכלין ות"ק הכי נמי אית ליה אין מעבירין ומשום הכי ככרות של בעל הבית חייב להכריז וטעמייהו בעיגול משום דסימן הבא מאיליו הוא ור"י סבר הוי סימן: איכא דאמרי סברוה כו' · וכי אתמר לימא כתנאי אאין מעבירין על האוכלין אתמר: הלכתא כריכות ברה"ר כו' · כדמוקי לה בשאין בו סימן: ברשות היחיד אי דרך נפילה הרי אלו שלו · דליכא למימר מקום הוי סימן דהא לא ידע היכא נפיל מיניה: אי דרך הינוח נוטל ומכריז · מקום ולא יניחם שם שמא ימצאם עכו"ם ויטלם ושמא שכחום הבעלים: אבל בדבר שיש בו סימן כו' · רבא לטעמיה דאמר סימן העשוי לידרס הוי סימן:

במגילה

תוספות

אין מעבירין על האוכלין · פי' אינו רשאי לעבור מעליהן כדפירש רש"י אלא צריך להגביהן אבל אין לפרש דאין מעבירין היינו אין דורסין עליהם כדאמר בפרק הדר (עירובין דף סד:) דא"ל ר"ג לרבי אלעאי טול גלוסקא משום דאין מעבירין הרי משמע שצריך להגביהם ועוד דקאמר התם אבל בדורות אחרונים שפרוצות בכשפים מעבירין ואי אין מעבירין היינו אין דורסין א"כ האי דקאמר נמי שפרוצות בכשפים היינו דורסים והכא משמע *דבאתרא דחיישי לכשפים אין דורסין אלא ודאי צריך לומר כדפרישית: **והא** איכא נכרים דלא איכפת להו · פירוש שידרסו הנכרים קודם שיבא שם שום ישראל ויגביה וא"ת ולפרוך והלא נכרים שקלי ליה וי"ל דדריסה שכיח אי לאו משום כשפים לפי שדורסין דרך הילוכן אבל נטילה לא שכיח שיראים שבעל הככר רואה שסבורים שלדעת הניחו שם אבל קשה דהיכי פריך שניחוש שידרסוהו נכרים קודם שיבא שם שום ישראל ויפטר מהכרזה אדרבה ניחוש לרוב ישראל שרואין הככר ויגביהוהו וניחוש לחומרא לחייבו הכרזה דהא בגיבורי מעות מכריז אע"פ שאם יראו אותם הנכרים קודם ודאי שקלי להו ועוד דבעי למימר דאפילו ברוב נכרים פליגי רבנן ומחייבי להכריז ואע"ג דאיכא למיחש דלמא שקלי להו ומסתמא נתייאש ועוד דהוה ליה למימר דמנכרים נפול וניזיל בתר רובא אפילו לשמואל דאמר בממון אין הולכין אחר הרוב היכא דליכא חזקה מודה כדמוכח בפרק לא יחפור (ב"ב דף כג: ושם ד"ה חוץ) גבי ניפול הנמצא (א) *אבל כל היכא דאפשר לתקן להשיב ממון לבעלים ע"י הכרזה מתקנינן וא"כ מאי פריך הכא: **והא** איכא בהמה וכלבים · וא"ת לרבא נמי יקשה והא איכא בהמה וכלבים דאכלי להו כדאמר לעיל דאיכא שקצים ורמשים דאכלי וי"ל דהכא מיירי בככרות גדולות שאי אפשר שיאכלום: **סימן** הבא מאיליו הוי סימן · פרש"י דלשם סימן נתנו שם ולא נפל מאיליו וקשה דאין דרך לתת מעות בככר לסימן אלא י"ל דאימור ידע שנפלו לו שם ומ"ד לא הוי סימן כיון דרגילות לבא מאיליו מסתמא לא ידע כיון שאין ניכר בחוץ אבל סימני בהמה שהן מאיליהן הוי סימן כיון שניכר (ב) וכן דבר שאין ניכר בחוץ אם אין רגילות לבא מאיליו הוי סימן:

מחרוזות

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ד מהל' גזילה ואבידה הל' ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ה:

כו ב מיי' שם פט"ו הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

דנכרים. ר"ש

רבינו חננאל

ת"ש ככרות של נחתום שלו של בעל הבית נוטל ומכריז והנה ככרות של בעל הבית אע"פ שידועין הריפתא דכל חד וחד כיון שאם ידרסו מתפתחין ואין ניכרין למי הן למה מכריזין תיובתא לרבה דאמר לא הוי סימן. ופריק רבה שאני ככרות דלא מדרסי כלל דאין מעבירין על האוכלין ומתני' באתרא דלית ביה לא בהמה ולא אפי' כלבים. פי' סימן הבא מאליו כגון מעות שנפלו בעיסה ונאפו בתוך הככר וכיוצא בהן. אמר רב זביד כללא דאבידתא כיון דאמר ווי ליה לחסרון כיס מיאש מינה. אמר רב זביד משמיה דרבא הלכתא כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו ברשות היחיד אי דרך נפילה מצאן הרי אלו שלו אי דרך הנחה נוטל ומכריז וזה וזה בדבר שאין בו סימן [אבל ביש בו סימן] לא שנא רשות. הרבים ולא שנא רשות היחיד לא שנא דרך הינוח ולא שנא דרך נפילת נוטל ומכריז

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והא איכא וכו' גבי ניפול הנמצא אלמא כל היכא: (ב) ד"ה סימן וכו' כיון שניכר בחוץ וכן דבר:

מסורת הש"ס

[לקמן כה.]

[עירובין סה:]

[לעיל כא.]

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פט"ו מהל' גזלה ואבידה הל' ו טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ג וסעיף ו : [עי' מהר"ם ופר"ח סי' סג ס"ק ג' כ"ד]

כח ב ג ד מיי' שם פי"ג הל' ה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ג וסי' רסז סעיף ז :

כט ה מיי' שם פט"ו הלכה יא סמג שם טוש"ע שם סי' רסב סעיף ח וסעיף טו :

ל ו מיי' שם הלכה ט ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ט בהג"ה :

לא ז מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' טו:

לב ח מיי' שם הלכה ט ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ט בהג"ה :

לג ט י מיי' שם פי"ד הלכה יג סמג שם טוש"ע שם סעיף כא :

תוספות

מחרוזות של דגים הרי אלו שלו · וה"ה מחרוזות של בשר כדאמר בתוספתא(פ"ב)וא"ת והא אמר בפ' גיד הנשה (חולין דף צה: ושם ד"ה בחרוזים) אל תהא שוטה בשר בחרוזים הוי סימן וי"ל גבי בשר שנתעלם מן העין הקילו ספי *דאין הלכה כרב מדפריך (שם) ורב היכי אכל בשרא משמע דאכן שפיר אכלינן :

מדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן · משמע דמדה עדיפא וא"ת והא אמרי' (לקמן דף כח·) יתן לאומר משקלותיו ולא לאומר מדת ארכו ורחבו משמע דמשקל הוי סימן טפי וי"ל דה"מ בבגד דאין דרך לשקול התם ודאי משקל עדיף :

חביות של יין ושל גרוגרות הרי אלו שלו · אע"ג דתנן (לקמן דף כד:) מצא פירות בכלי חייב להכריז משום סימן של הכלי הכא רגילות הוא דכל החביות שוין וא"ת מדת היין להוי סימן וי"ל שהחבית מלאה וכל החביות שוין אבל אם אין החבית מלאה יהא סימן לומר כמה יין יש בו :

אתלתא קרנתא · וא"ת דרב אמר בפ' אין מעמידין (ע"ז דף לט: ושם) חבי"ת אסור בחותם אחד ושמואל נמי לא פליג עליה אלא בחלב אבל בשר יין ותכלת מודה ומפרש ר"ת דהתם מיירי בישראל חשוד וכן משמע דמיירי התם לעיל בחבר ועם הארץ וישראל חשוד לא מרתת כמו נכרי* :

ברשום · שכל בעל הבית עושה רשימתו משונה משל חבירו והוי סימן ברייתא בלא רשימה: *

אביי אמר · אפילו רשום לא הוי סימן אחר שנפתחו האוצרות שבעל הבית אחד מוכר להרבה חנונים וכולם רשומים בענין אחד ופרש"י אינו נראה :

במסכת · וא"ת והאמר (קדושין דף ל·) ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד וי"ל דהיינו דוקא באדם הבא לשאול דין או הוראה או להתלמד אבל הכא שבא לנסותו אם יודע מותר לשנות ולומר לא למדתי זה :

בפוריא · אין רגילות שישאלוהו כפירוש רש"י אם שימש מטתו אלא אם בעל קרי היה ולא בא לבית המדרש ושאלוהו למה לא בא ישנה ויאמר שחולה היה או שאר אונס אירע לו אי נמי שאלוהו שכבת על מטה זו לא יאמר לו כן פן יראה בה קרי ויתגנה :

באושפיזא · אם שאלוהו אם קבלוהו בסבר פנים יפות יאמר לא כדפירש רש"י דאמרינן בערכין (דף טז·) מברך רעהו בקול גדול *)בבקר השכם בערב קללה תחשב לו וא"ת והא אמרינן בברכות (דף נח·) אורח טוב אומר כל מה שטרח בעל הבית לא טרח אלא בשבילי וי"ל דהתם מיירי בין בני אדם מהוגנים והכא בין בני אדם שאינם מהוגנים והא דלא חשיב הכא מותר לשנות מפני דרכי שלום כדאמרינן פרק הבא על יבמתו (יבמות דף סה:) משום דהני נמי השוו דרכי שלום הן ורגילין יותר מאחריס להכי נקט הני :

*) פי' שמשכים בבקר לברכו אז בערב קללה תחשב לו לבעה"ב רש"ל

[ועי' תוס' ע"ז דף לא. ד"ה אמר רב]

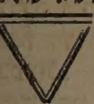
פד"א מהר"ם ועי' שם

גמרא

ומחרוזות של דגים : אמאי להוי *קשר סימן בקטרא דציידא דכולי עלמא הכי מקטרי ולהוי מנין סימן במנינא דשוין בעו מיניה מרב ששת [מנין] הוי סימן או לא הוי סימן אמר להו רב ששת תניתוה מצא[א] כלי כסף וכלי נחושת גסטרון של אבר וכל כלי מתכות הרי זה לא יחזיר עד שיתן אות או עד שיכוין משקלותיו ומדמשקל הוי סימן *מדה ומנין נמי הוי סימן : וחתיכות של בשר וכו' : אמאי להוי משקלא סימן במשקלא דשוין ותהוי חתיכה גופה סימן או דדפקא או דאטמא מי לא תניא מצא חתיכות דגים ודג נשוך חייב להכריז חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים הרי אלו שלו הכא במאי עסקינן בדאיכא סימנא בפסקא כי הא *דרבה בר רב הונא מחתיך ליה אתלתא קרנתא דיקא נמי דקתני דומיא דדג נשוך שמע מינה אמר מר חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים הרי אלו שלו והא תנן *כדי יין וכדי שמן חייב להכריז א"ר זירא אמר רב מתניתין ברשום מכלל דברייתא בפתוח אי בפתוח אבידה מדעת היא אמר רב הושעיא במציף אביי אמר אפילו תימא אידי ואידי ברשום ולא קשיא כאן קודם שנפתחו האוצרות כאן לאחר שנפתחו האוצרות כי הא דרב יעקב בר אבא אשכח חביתא דחמרא לאחר שנפתחו האוצרות אתא לקמיה דאביי א"ל זיל שקול לנפשך בעא מיניה רב ביבי מרב נחמן מקום הוי סימן או לא הוי סימן אמר ליה תניתוה מצא חביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים הרי אלו שלו ואי ס"ד דמקום הוי סימן לכרוז מקום אמר רב זביד הכא במאי עסקינן ברקתא דנהרא אמר רב מרי מאי טעמא אמרו רבנן רקתא דנהרא לא הוי סימן דאמרינן ליה כי היכי דאתרמי לדידך אתרמי נמי לחברך איכא דאמרי אמר רב מרי מאי טעמא אמרו רבנן מקום לא הוי סימן דאמרינן ליה כי היכי דאתרמי לדידך האי מקום אתרמי נמי לחברך האי מקום ההוא גברא דאשכח כופרא בי מעצרתא אתא לקמיה דרב א"ל זיל שקול לנפשך חזייה דהוה קא מחסם א"ל זיל פלוג ליה לחייא ברי מיניה לימא קא סבר רב מקום לא הוי סימן א"ר אבא משום יאוש בעלים נגעו בה דחזא דקדחי ביה חלפי: ר"ש בן אלעזר אומר וכו' : מאי אנפוריא א"ר יהודה אמר שמואל כלים חדשים שלא שבעתן העין היכי דמי אי אית בהו סימן כי לא שבעתן העין מאי הוי אי דלית בהו סימן כי שבעתן העין מאי הוי לעולם דלית בהו סימן נפקא מינה לאהדורי לצורבא מרבנן בטביעות עינא שבעתן העין קים ליה בגווייהו ומהדרינן ליה כי לא שבעתן העין לא קים ליה בגווייהו ולא מהדרינן ליה דאמר רב יהודה אמר שמואל בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במלייהו *במסכת ובפוריא ובאושפיזא

רש"י

במנינא דשוין · כבר נהגו הציידין לחרוז כמנין הזה בחרוז אחד : וגסטרון של אבר · שברי חתיכות של אבר : שיכוין משקלותיו · שיאמר משקלו ויכוין האמת : במתקלא דשוין · שנהגו הטבחים לעשות החתיכות במשקל הזה : חתיכה גופה סימן · יאמר מאבר פלוני היה : או דדפקא · צואר שמעתי ומשום רבי יצחק בר' מנחם שמעתי דדפקא פלנק"ן מקום שדופק כשהוא יגע : חתיכות דג חייב להכריז · קא ס"ד כשאין בהן סימן והחתיכה גופה סימן או מאצל הראש או מן הזנב : ודג נשוך · זהו סימן שלו : הכא במאי עסקינן · דקתני חתיכות דג חייב להכריז : בדאיכא סימנא בפסקא · שלא נחתכה כדרך החותכין : כי הא דרבה · כשהיה שולח בשר לאשתו ביד נכרי : מחתך לה אתלת קרנתא · עושה החתיכה בת ג' קרנות כזה :

דומיא דדג נשוך · דיש בו סימן : מתני' · דחייב להכריז : ברשום · חביותיהם של חרס היו וגפין אותם במגופת חרס וטורקין טיט סביב לדבק המגופה שלא יצא ריח היין ובימי שבט או ניסן שמוכרין בעלי בתים חביות לחנווני כעשר או כט"ו יחד נוטלין מגופותיהם וטועמין את היין וחוזר וסותמו וטח בו טיט סביב המגופה והוא קרוי רושם ונושאן החנווני לביתו ומתניתין בחבית רשומה והייט סימן שיש רושמין ויש שנושאין אותה פתוחה למוכרה מיד: ופרכינן מכלל דברייתא· דקתני הרי אלו שלו בפתוחה קתני בתמיה פשיטא דהא אבידה מדעת היא שהניחה פתוחה וכל שקצים ורמשים ונחשים שותים הימנה : במציף · שהניח מגופה עליה ולא טרקה בטיט סימן ליכא ואבידה מדעת נמי ליכא : קודם שנפתחו האוצרות · שעדיין לא הגיע זמן מוכרי החביות ויחיד בעלמא הוא דעביד הוי רושם סימן : ברקתא דנהרא · והיין בא לעיר בספינה והלוקחין מפנין הספינה ומניחו על שפת הנהר ונושאין אחת אחת ופעמים ששוכח : איכא דאמרי כו' · נפקא מינה דאפי' כוון ואמר מקום מושבה מסוים לא הוי סימן : כופרא · זפת דבר שאין בו סימן הוה : מחסם · לשון לא תחסום (דברים כה) מגמגם בדבר ולבו טקפו : דקדחו ביה חלפי · אורטיי"א בלעז גדלו עליה ש"מ מימים רבים היה שם וכבר נטשו הבעלים : שלא שבעתן · עדיין לא הורגל בראייתן ותשמישן שיהא מכירן יפה ולשון אנפוריא נוטריקון אין פה ראיה: נפקא מינה כו' · וכגון דזה התובען צורבא מרבנן הוא : במסכת · יש בידך מסכת פלוני סדורה בגירסא או לאו ואע"ג שסדורה היא לו יאמר לו לאו ומדת ענוה היא: בפוריא· שימשת מטתך יאמר לאו מדת צניעות הוא : באושפיזא

רבינו חננאל

מחרוזות של דגים דלית בהו סימן לא במדה ולא במשקל ולא בקשירה אלא מצאן בקשירת הציידין ובמניינא דשוין כלומר כל מחרוזות עשרה עשרה דגים הרי אלו שלו. וכן בשר שאין בו סימן . אבל יש בו סימן בחתיכות כדרבה דהוה מחתך בה בתלת קרנתא חייב להכריז דתניא מצא כלי כסף או כלי נחושת וגסטרון וכל מיני מתכות לא יחזיר עד שיתן אות או עד שיתן משקלותיו ש"מ דמשקל הוי סימן . ומדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן וכן הלכה. (מסובריא דנשייתא)*). כסוי הקנקנים כשהוא מהודק וטחוי בטיט נקרא רשום . כשהוא מרופרף נקרא מצוף מלשון ציפוי . ואסקינן בה אידי ואידי ברשום ומתניתא דקתני הרי אלו שלו לאחר פתיחת האוצרות שהכל כשהן באוצרות כשהן רשומין כן מוציאין אותו והכל ענין אחד הן כי הא דר' יעקב בר אבא אשכח חביתא דחמרא אחר פתיחת האוצרות ואמר ליה אביי זיל שקול לנפשך . סוגיין דשמעתא מקום לא הוי סימן.פי' כנפרא אצטלע פי' מהסם סרקדק על עצמו מליגע בו כיוצא בו בהאשה שנתאלמנה (דף כ ע"ב) חזייה רב אשי לרב כהנא דהוה קא מהסס א"ל מי סברת עלך סמיכנא ומתיירא מן העבירה. ואמר רב לההוא גברא אין בו איסור אם רצונו חלקיהו עם חייא ברי כלומר אין בו איסור. פי' קדח בהו חילפי צמחו בו עשבים הנקראים חילפי והן קמשונים שצומחין בכרמים כלומר מומן רב הוא (מוטב הוא) [מונח] הנה בזה המקום וכבר נתיאשו הבעלים : מתני' ר' יהודה אומר כל דבר שיש בו שינוי חייב להכריז כיצד עיגול ובתוכו חרש וכו' פי' עיגול של דבילה מאי כלי אנפוריא כלים חדשים שלא שבעתן העין כלומר לא עיין בהן הרבה ולא שבעה עינו בראייתם לפיכך אינו מכירן ושמועה זו בכלים שאין בהם סימן אם שבעתן עינו ומכירן ידיעה ברורה מהדרינן להו לצורבא מרבנן בטביעות עינא והני מילי בצורבא מרבנן דלא משני בדיבוריה אבל בהני תלת מילי במסכתא שקראה ואמר איני יודע אותה כי לא קריתיה כגון זה לא מחזקינן ליה בשקרי דעבד כרבנן דאמרי לעולם למד לשונך לומר איני יודע וכן בפוריא אם יאמר לך לא שימשתי וכי לא ישנה אשתי אצלי הלילה

*) נראה דצ"ל מסוכרא דנזייתא ועי' בערוך ערך סכר ה' .

[לעיל כ: לקמן כה:]

רש"ל

[עי' תוס' יבמות קטו: ד"ה אתרמויי]

[ביצה כח. חולין צה:]

[לקמן כה.]

הגהות הגר"א

[א] גמ' מצא כסף ונחשת גסטרון של אבר וכל מיני מתכות. כצ"ל (ועי' רא"ש ופי' רש"י לקמן כ"ד ב' במתני' ד"ה מצא כו')

[עי' תוס' קדושין ל. ד"ה אל]

ומודה

ובאושפיזא מאי נפקא מינה אמר מר זוטרא לאהדורי ליה אבידתא בטביעות עינא אי ידעינן ביה דלא משני אלא בהני תלת מהדרינן ליה ואי משני במילי אחריני לא מהדרינן ליה מר זוטרא חסידא אגניב ליה כסא דכספא מאושפיזא חזיא לההוא בר בי רב דמשי ידיה ונגיב בגלימא דחבריה אמר היינו האי דלא איכפת ליה אממונא דחבריה *כפתיה ואודי תניא (א) מודה ר"ש בן אלעזר בכלים חדשים ששבעתן העין שחייב להכריז ואלו הן כלים חדשים שלא שבעתן העין שאינו חייב להכריז כגון [א] בדי מחטין וצינוריות ומחרוזות של קרדומות כל אלו שאמרו אימתי מותרים בזמן שמצאן אחד אחד אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז מאי בדי שוכי ואמאי קרו ליה בדי דבר דתלו ביה מידי בד קרו ליה כי ההוא [ב] דתנן התם *עלה אחד בבד אחד וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר *המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הברדלס ומן זוטו של ים ומשלוליתו של נהר המוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן איבעיא להו כי קאמר ר"ש בן אלעזר ברוב כנענים אבל ברוב ישראל לא או דלמא *אפי' ברוב ישראל נמי אמר אם תמצא לומר אפילו ברוב ישראל נמי אמר °פליגי רבנן עליה או לא פליגי ואם תמצא לומר פליגי ברוב ישראל ודאי פליגי ברוב כנענים פליגי או לא פליגי ואם תמצא לומר פליגי אפי' *ברוב כנענים הלכה כמותו או אין הלכה כמותו אם תמצא לומר הלכה כמותו דוקא ברוב כנענים או אפילו ברוב ישראל ת"ש *המוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן מאן שמעת ליה דאזיל בתר רובא ר"ש בן אלעזר שמעת מינה אפילו ברוב ישראל נמי הב"ע במפוזרין אי במפוזרין מאי אריא מקום שהרבים מצויין שם אפילו אין הרבים מצויין שם אלא לעולם *בצבורין והכא במאי עסקינן בבתי כנסיות של כנענים בתי מדרשות מאי איכא למימר בתי מדרשות דידן דיתבי בהו כנענים השתא דאתית להכי בתי כנסיות נמי דידן דיתבי בהו כנענים ת"ש *מצא בה אבידה אם רוב ישראל חייב להכריז אם רוב כנענים אינו חייב להכריז מאן שמעת ליה דאמר אזלינן בתר רובא רשב"א שמעת מינה כי קאמר רשב"א ברוב כנענים אבל ברוב ישראל לא הא מני רבנן היא תפשוט מינה דמודו ליה רבנן לרשב"א ברוב כנענים אלא לעולם רשב"א היא ואפי' ברוב ישראל נמי והכא במאי עסקי' בטמון אי בטמון מאי עבידתיה גביה והתנן *מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו מגולה נוטל ומכריז *כדאמר רב פפא באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה הכא נמי באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה ואיבעית

רש"י

באושפיזא · שאלוהו על אושפיזו אם קבלו בסבר פנים יפות ואמר לאו מדה טובה היא כדי שלא יקפצו בו בני אדם שאין מהוגנין לבא תמיד עליו ויכלו את ממונו : אגניב ליה כסא דכספא · כלי של אושפיזו היה : בדי מחטין וציטריות · לקמיה מפרש בדי מחטין שתולין בו מחטין : וציטריות · מזלגות קטנים שטוות בו זהב : אחת אחת · בד אחת ומחרוז אחד : חייב להכריז · דמנין הוי סימן : שוכי · ענפים של אילן : עלה אחד בבד אחד · [ג]במס' סוכה (דף מד:) גבי ערבה שנשרו מקצת עליה ונשתיירו בה שלשה עלין לחין ואיכא דאמרי אפילו עלה אחד בבד אחד כשירה : ברדלס · נבוע וי"א פוטיא"ש *ודרך להרוג אווזים ותרנגולים : וכל מקום שהרבים כו' · ואפילו דבר שיש בו סימן : פליגי רבנן עליה · בתרוייהו: המוצא מעות· קא ס"ד צבורי מעות דקתני מתני' חייב להכריז והכא הואיל ורבים מצויין שם הרי אלו שלו שנתייאשו הבעלים : דאזיל בתר רובא · כלומר שהולך בדין מציאה אחר טעם רבים מצויים שם : ברוב ישראל · דסתם בתי כנסיות ישראל בהן : במפוזרים · ורבנן היא דמודו במפוזרין דתנן מעות מפוזרין הרי אלו שלו : כנסיות· אסיפת מקום שמתכנסים שם להתיעץ ולהוועד : דיתבי בהו כנענים · שהן חוץ לעיר ומושיבין בה כנענים לשמור: מצא בה אבידה · משנה היא בסדר טהרות בעיר שישראל וכנענים דרים בה במסכת מכשירין : ותפשוט מיהא· מקצת משאלותיך דמודו רבנן ברוב כנענים ופליגי ברוב ישראל : בטמון · דכיון דטמנו לאו אבידה היא הלכך ברוב ישראל יכריז : שאינה עשויה לפנות · רגילים היו בעלים להניחה ימים רבים ולא לפנותה מיד : ונמלך עליה לפנותה·מיד ועל כרחו או יטלנו או יהא הפקר להכי נקט (ב) שאינה עשויה לפנות דאי עשויה לפנות אבידה מדעת היא שהיה לו לחוש שמא יפנה : ואיבעית

תוספות

ומודה ר"ש בכלים שבעתן העין כו' · מדקאמר ומודה משמע דלרבנן אפילו לא שבעתן העין חייב להכריז וכן מצינו ברבה בר בר חנה דאמר בפ"ק (לעיל דף יט·) אי טביעות עינא אית לי בגויה וגט לא שבעתו העין דלא משהה אינש גיטא בידיה וקשה דלא מצינו דאמרו רבנן זה בפירוש וי"ל דמדנקט במתני' כריכות ועיגולי דבילה ומחרוזות וככרות הרי אלו שלו ואלו דברים אין דרכן להיות בהן טביעות העין משמע דדברים שדרכן להיות בהן טביעות עין בכל ענין חייב להכריז אפילו לא שבעתן העין אי מצא במקום דשכיחי רבנן : אבל שנים חייב להכריז · דמנין הוי סימן ומתניתין דקתני מחרוזות וככרות הרי אלו שלו אי מיירי דרך נפילה אתי שפיר דאז לא היה מנין סימן שאינו יודע שנפלו בבת אחת א"כ מיירי דרך הינוח וליכא אלא מחרוזה אחת וכן עיגול וככר והא דקאמר מחרוזות היינו מחרוזות דעלמא ולקמן (דף כה·) גבי צבורי פירות וגבי צבורי מעות דפריך ש"מ מנין הוי סימן ולא משני צבורי דעלמא דומיא דרישא מחרוזות ועיגול וככרות וכריכות היינו משום דלא הוה ליה למתני אלא מעות צבורות ופירות צבורות כדקתני מעות מפוזרות ופירות מפוזרות : כי קאמר ר"ש ברוב כנענים · וא"ת א"כ מה צריך טעם מפני שהבעלים מתיאשים ת"ל דיש לתלות דמכנענים נפל דהוו רובא וי"ל דאיצטריך דאפילו יודע ודאי שמישראל נפל קאמר הרי אלו שלו *דהמפסיד מתיאש ואומר דכנענים שקלי ליה ואפילו אם ישראל ימצאם לא יכריז דתולה דמן הכנענים נפל דהן רובא : אפילו ברוב ישראל נמי · הוי שלו וטעמא משום דאיכא אינשי דלא מעלי ושקלי לה : אם תמצי לומר פליגי ברוב כנענים או לא · להך גירסא מספקא אי פליגי אפילו ברוב ישראל ואית ספרים דלא גרסי הכי אלא גרסי את"ל אפילו ברוב ישראל פליגי רבנן עליה ברוב כנענים או לא ולהך גירסא פשיטא ליה דרבנן פליגי עליה ברוב ישראל וחייב להכריז ולא חיישינן לאינשי דלא מעלי וכן נראה דהא תנן אלו שחייב להכריז מצא פירות בכלי וכן כולהו דאית בהו סימן ומשמע דאפילו ברה"ר דרבים מצוים שם חייב להכריז דלא מדכר רה"י אלא גבי כריכות ודוחק הוא להעמיד בשמטה וכן לקמן אמר לעולם רבנן כו' ומי קתני הרי אלו שלו אינו חייב להכריז קתני ויניח והשתא מ"מ תפשוט דפליגי רבנן ברוב ישראל דקתני אם רוב ישראל חייב להכריז אלא ודאי הא לא מספקא ליה אם פליגי ברוב ישראל ופשיטא ליה דפליגי מכח מתני' כדפרישית : מאן שמעת ליה דאזיל בתר רובא · פירוש גבי מציאה ולא שייך הא לפלוגתא דחיישינן למיעוט : ותפשוט מינה דמודו רבנן לר"ש כו' · וא"ת אי בעי למפשט דמודו רבנן נימא ר"ש היא וי"ל דמ"מ תפשוט דלא מצינו למימר דלר"ש אפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו ולרבנן אפילו ברוב כנענים חייב להכריז דאי כר"ש אתיא אם כן ברוב ישראל חייב [להכריז] לר"ש ואי כרבנן אתיא א"כ ברוב כנענים הרי אלו שלו : בטמון · ולא בעי לאוקמה שאין רבים מצויין שם מדמפליג בין רוב העיר כנענים לרוב העיר ישראל משמע שמצא במקום שרוב בני העיר מצויים שם דאי מצא במקום שאין רבים מצויין לא הוה ליה למנקט רוב העיר אלא אם רוב כנענים או ישראל שכיחי במקום שמצא וא"ת ובטמון למה יגע בו אי משום שיפנה אותה המפנה יקחנה ויכריז וי"ל דשמא המפנה יהיה כנעני או שמא לא ימצאנה המפנה וישליכנה לחוץ עם הזבל וא"ת ואמאי יכריז יקחנה לעצמו דכשלא ימצאנה בעליה יתייאש ויאמר שאדם שאינו הגון לקחה ואע"ג דאיכא רובא ישראל דהיינו טעמא דר"ש דשרי ברוב ישראל וי"ל דהוי יאוש שלא מדעת דבשעה שלוקחה עדיין לא ידע האובד שנלקחה וברוב כנענים הוי שלו דתלינן דכנענים הטמינוה דהוו רובא :
סבר

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פי"ד מהל' גזילה ואבידה הלכה יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף כא:

לה ב מיי' פט"ז שם הל' א סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף טו :

לו ג מיי' שם פ"ז הל' ג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ז :

לז ד ה ו מיי' שם פי"א הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ג וע"ש :

רבינו חננאל

הלילה שפיר עבד שאין דרך ארץ לגלות בני אדם שיחתם עם נשיהם לבני אדם וכן באושפיזא אם כיבדו ועשה לו מטעמים הרבה ותיקן הבית בכלים מכובדים ושינה האורח מפני כי פחד שלא ירגישו בני אדם וירדו אחריו בביתו כדכתיב מברך רעהו בקול גדול וגו' ושינה כל שינוי בענין זה אין מחזיקין אותו בשקרי אלא הרי הוא באמונתו ואם יאמר ברי לי שאלו כליי הן מחזירין אותו בטביעות עין בלבד בלא נתינת סימנין לפיכך מודה ר' שמעון בן אלעזר בכלים חדשים ששבעתן העין שחייב להכריז מאי טעמא דלמא אתי צורבא מרבנן דלא משנה בדיבוריה דאמר טביעות עינא אית לי בהו ושקיל להו. ואלו הן (הן) כלים חדשים שאין חייב להכריז בדי מחטין וצינורות ומחרוזות [של] קרדומות שמצאן אחד אחד וכן היה ר"ש אומר המציל מן הארי ומן הדוב ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר והמוצא באיסרטיא ופלטיא ומעות בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואפי' צרורין ובכל מקום שהרבים מצוין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשים מהן. ואיבעיא לן ברוב כנענים או אפי' ברוב ישראל נמי הרי אלו שלו ולא איפשיטא וקיימא לן תיקו דממונא לקולא . מעשה דמר זוטרא חסידא פשוטה

הגהות הב"ח

(א) גמ' תניא ומודה ר"ש : (ב) רש"י ד"ה ונמלך וכו' להכי נקט . נ"ב ע"ל דף כה ע"ב :

הגהות הגר"א

[א] גמ' בדי מחטין . נ"ב הרמב"ם וש"ע לא כתבו בדי אלא מחטין כו' בלא בדין ועי' רא"ש ומש"ם (בסי' רס"ב ס"ק כ"ג) : [ב] שם דתנן . רשום קו עליו ונ"ב דאמרינן וכ"ה בכי"ף ורא"ש : [ג] רש"י ד"ה עלה . במס' סוכה גבי כו' . נ"ב תמוה מאד (ועי' בדברי רבינו בא"ח סי' תרמ"ו ס"ק י"ד) :

גליון הש"ס

גמ' פליגי רבנן עליה . עיין זה נדרים כ"ג ע"ב:

מסורת הש"ס

[נ"ל ודרכו יעב"ץ] [ב"ב קמו.]

סוכה מד: [פ"ש דמימרא הוא]

[לקמן כו.]

[ע' תוס' ב"ב כג: ד"ה חוץ]

[לעיל כח:]

ס"א צבורין ועיין רש"ל

מכשירין פ"ב מ"ח ע"ש

לקמן כה:

שם

ואיבעית אימא לעולם רבנן מי קתני הן שלו אינו חייב להכריז קתני ויניח וייתי ישראל ויהיב ביה סימנא ושקיל ת"ש דאמר רב אסי [א]מצא חבית יין בעיר שרובה כנענים מותרת משום מציאה ואסורה בהנאה בא ישראל ונתן בה סימן מותרת בשתיה למוצאה כמאן כר"ש בן אלעזר שמע מינה כי קאמר ר"ש בן אלעזר ברוב כנענים אבל ברוב ישראל לא לעולם אימא לך ר"ש בן אלעזר אפי' ברוב ישראל נמי קאמר ורב אסי סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא וכי מאחר דאסירא בהנאה מותרת משום מציאה למאי הלכתא אמר רב אשי [ב]לקנקנה: ההוא גברא דאשכח ארבעה זוזי דצייררי בסדינא ושדו בנהר בירן אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל אכריז והא זוטו של ים הוא שאני נהר בירן [ג]כיון דמתקיל לא מיאש והא רובא כנענים נינהו ש"מ אין הלכה כר"ש בן אלעזר אפי' ברוב כנענים שאני נהר בירן דישראל סכרו ליה וישראל כרו ליה כיון דישראל סכרו ליה אימור מישראל נפל וכיון דישראל כרו ליה לא מיאש רב יהודה הוה שקיל ואזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דיסא א"ל מצא כאן ארנקי מהו אמר ליה הרי אלו שלו בא ישראל ונתן בה סימן מהו א"ל חייב להחזיר תרתי אמר ליה [ד]*לפנים משורת הדין כי הא דאבוה דשמואל אשכח הנך חמרי במדברא ואהדרינהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא לפנים משורת הדין רבא הוה שקיל ואזיל בתריה דר"נ *בשוקא דגלדאי ואמרי לה בשוקא דרבנן א"ל מצא כאן ארנקי מהו א"ל הרי אלו שלו בא ישראל ונתן בה סימן מהו אמר ליה [ה]הרי אלו שלו והלא עומד וצווח נעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים ההוא דיו דשקיל בשרא בשוקא ושדיה בצנייתא דבי בר מריון אתא לקמיה דאביי א"ל [ו]זיל שקול לנפשך והא רובא דישראל נינהו שמעת מינה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אפי' ברוב ישראל שאני דיו דכזוטו של ים דמי והא *אמר רב [ז]בשר שנתעלם מן העין אסור בעומד ורואהו: ר' חנינא מצא גדי שחוט בין טבריא לציפורי והתירוהו לו אמר רבי אמי התירוהו לו [ח]משום מציאה כר"ש בן אלעזר משום שחיטה כרבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי דתניא *הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטין ר' יהודה אוסר ורבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי מתיר אמר רבי נראין דברי רבי יהודה כשמצאן באשפה [ט]ודברי רבי חנניא בנו של רבי יוסי הגלילי כשמצאן בבית מדהתירוהו לו משום שחיטה רובא ישראל נינהו שמעת מינה הלכה כר"ש בן אלעזר אפי' ברוב ישראל אמר רבא [י]רוב כנענים ורוב טבחי ישראל רבי אמי אשכח פרגיות שחוטות בין טבריא לציפורי אתא לקמיה דר' אסי ואמרי לה לקמיה דר' יוחנן ואמרי לה בי מדרשא ואמרו ליה זיל שקול לנפשך רבי יצחק נפחא אשכח קיבורא דאזלי ביה אזלויי אתא לקמיה דר' יוחנן ואמרי לה בבי מדרשא ואמרו ליה זיל שקול לנפשך: **מתני'** [כ]ואלו חייב להכריז מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא [ל]מעות בכיס או כיס כמות שהוא [מ]צבורי פירות [נ]צבורי מעות שלשה

רש"י

ואיבעית אימא לעולם רבנן · ובשאינה טמון ולא תפשוט מינה דמודו ליה ברוב כנענים: מי קתני כו' אינו חייב להכריז קתני · דכיון דרובא כנענים דלמא דכנענים הוא ושלו נמי לא הויא דלא אזלי רבנן בתר רובא בממונא: מותרת משום מציאה · דאינו חייב להכריז: ואסורה בהנאה · ולקמיה פריך א"כ מה היתר יש במציאתה: בא ישראל ונתן סימן · יצאת מספק יין כנענים ומותרת בשתיה למוצאה דכיון דרובא כנענים נתייאשו הבעלים: ושדו בנהר בירן · ומושלכין בנהר בירן: דמתקיל · יש בו מכשולים אבנים וסתימת גדר שעושין לדגים ולא מיאש סבר לא יוכל הנהר להוליכם חוץ למכשולים ורגילים היו לסוכרו ולנקותו ולכרותו שישטפו מימיו וסומך שימצאם כשיסכרו אותו וינקוס: סכרו ליה · שקורין נשכ"ש בלע"ז כמו עושי שכר *אגמי נפש (ישעיה יט): אימא מישראל נפיל. לפיכך חייב להכריז ולא אמרי' יניח כדאמרינן לעיל ברוב כנענים לרבנן: לא מיאש · שהכורה ימצאם: דבי דיסא · שמוכרים שם חטים כתושין לדייסא ורבים מצויין שם: בתר תריסר ירחי שתא · מצאם: דגלדאי · רצענים: דיו · עוף שקורין אוזלטו"ר והוא לשון דיה: ושדיה בצנייתא דבי בר מריון · השליכתו בין דקלים של בר מריון: אסור · שמא נתחלף בנבילה: ורואהו · משנטלו עד שהשליכו כשמצאו באשפה · שדרך נבילה להשליכה באשפה: פרגיות · גוזלות: אשכח קיבורי דאזלי ביה אזלויי · מצא פקעיות של טווי למכמורות ורשתות במקום שהציידין מצויין: אזלויי · ציידים הפורשים מכמורות: **מתני'** מצא פירות בכלי · וסתם כלי יש בו סימן: כמות שהוא · ריקן: כיס · יש בו סימן לבעלים: צבורי פירות · בגמ' מפרש סימנייהו או מנין או מקום:

שלשה

תוספות

סבר כוותיה בחדא · ולא בעי למימר דסבר כרבנן דא"כ תפשוט דמודו רבנן ברוב כנענים ומכל מקום יש לפשוט דהלכה כמותו ברוב כנענים: **לבתר** תריסר ירחי שתא כו': פי' הן עצמן החזיר אע"ג דלא היה צריך ליתן רק דמיהם כדתנן בפרקין (דף כח:) כל דבר שעושה ואוכל מטפל בו י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן אבל רש"י פירש שמצאן אחר י"ב חדש שנאבדו קשה דמגלן *שיהא בשביל כך למוצא דהאובד אינו מתיאש שסבור שהמוצא יסבור שמקרוב נאבדו ויכריז:

לפנים משורת הדין · מאשר יעשון נפקא לן לקמן בפרקין (דף ל:) תימה דלא מייתי קרא הכא כדמייתי לקמן בעובדא דר' ישמעאל ובהגוזל קמא (ב"ק דף ק. ושם ד"ה לפנים) בעובדא דרבי חייא במראה דינר לשולחני ונמצא רע ולקמן בסוף פרק האומנין (דף פג.) מייתי קרא אחרינא למען תלך בדרך טובים שהוא מדברי קבלה ושביק קרא דאשר יעשון שהוא מדברי תורה וי"ל דלא מייתי קרא דאשר יעשון אלא במקום שאחרים חייבין והוא פטור כמו במראה דינר דאחרים דבעו למילף חייבים ור' חייא דלא בעי למילף פטור ולפנים משורת הדין שילם כמו אחרים וכן בעובדא דרבי ישמעאל דזקן ואינו לפי כבודו הוה ועשה לפנים משורת הדין כמו אחרים והכא בשמעתין דהדרינהו בתר תריסר ירחי שתא כ"ע פטורים לכך לא מייתי קרא הכא ומ"מ משום לפנים משורת הדין בעי ליה לאהדורי כיון שאינו מתחסר ממונא אבל בסוף האומנין (שם) בהנהו שקולאי ששברו לו החבית ועשו לו הפסד גדול משום לפנים משורת הדין אין לו להפסיד לכך מייתי קרא למען תלך בדרך טובים: **אתא** לקמיה דרב גרסי' כדמשמע בירושלמי פרק אין מעמידין ואפילו לספרים דגרסי אביי פריך שפיר מבשר שנתעלם מן העין דאף ע"ג דלא קיימא לן כרב כדפרישית לעיל (דף כג: ד"ה מחרוזות) מדפריך בפרק גיד הנשה (חולין דף צה: ושם) ורב היכי אכיל בשרא מ"מ פריך שפיר דכיון דחזי המוצא שהעוף השליכם שם אפילו מאן דפליג ארב מודה הכא דאסור דאימור נטלה מעיר שרובה כנענים ומשני בעומד ורואהו שנטלה מעיר שרובה טבחי ישראל ולרב מיירי בעומד ורואה שנטלה לפני טבחי ישראל: **הרי** שאבדו כו' · ה"ה נגנבו ואע"ג דעבר על לא תגנוב לא עבר על לאו דנבילה ובתוספתא (פ"ב דחולין) תניא בהדיא הרי שאבדו או נגנבו והכא נקט אבדו אורחא דמילתא: **שמצאן** באשפה · בפ"ק דחולין (ד' יב:) מפרש נראין דברי רבי יהודה לרבי חנניא כשמצאן באשפה שבשוק שאף רבי חנניא לא פליג עליה אלא באשפה שבבית ובעובדא דהכא שמצאן בדרך בלא אשפה הוי כאשפה שבבית: **אתא** לקמיה דרבי אסי גרסי' אע"ג דבכל דוכתי חשיב רבי אמי ברישא כדאמר (גיטין דף נט:) רבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דארעא דישראל אף על גב שגדול ממנו אין תימה שבא לפניו לישאל לפי שחבירו היה אבל אי גרסינן רבי אבא קשה דרבי אבא היה תלמידו של רבי אמי כדמוכח גבי נסכא דרבי אבא (שבועות דף מז:) ואיך היה בא לפניו (*לעולם):

הא

עין משפט נר מצוה

לח א ב מיי' פי"א מהל' גזלה ואבדה הל' ח ופי"ב מהלכות מאכלות אסורות הל' כח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' קכט סעיף יז:
לט ג טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ז וטוש"ע י"ד סי' קכט סעיף יז:

[עיין רש"י ברכות נא: ד"ה ככלי אוכד]

מ ד ה מיי' פי"א מהל' גזלה ואבדה הלכה ז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ה:
מא ו מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ו:
מב ז מיי' פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' יב סמג לאוין קמג טוש"ע י"ד סי' סג סעיף א:
מג ח טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ו:
מד ט מיי' פ"ד מהל' שחיטה הל' ח ועיין שם בכ"מ סמג לאוין קמג טוש"ע י"ד סי' א סעיף ד:
מה י טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ו:
מו כ מיי' פט"ו מהל' גזלה ואבדה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף י:
מז ל מיי' שם פט"ז הל"ג סמג שם טוש"ע שם סעיף כ:
מח מ מיי' שם פט"ו הלכה יג סמג שם טוש"ע שם סעיף י:
מט נ מיי' שם פט"ז הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף יא:

רבינו חננאל

היא וכן הא דא"ר אסי מצא חבית של יין בעיר שרובה כנענים קנקנה מותר [משום] מציאה ויינה אסור אפי' בהנאה בא ישראל ונתן סימניה מותרת אפי' בשתיה למוצאה. ש"מ דברוב כנענים הרי הן שלו. ההוא דאשכח ד' זוזי דציירי בסדינא בנהר בירן כו' ואסיקנא כיון דישראל כרו ליה וישראל סכרו ליה אימור מישראל נפול ולא מיאש. רב יהודה הוה אזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דיסא אמר ליה מצא כאן ארנקי מהו אמר ליה הרי הן שלו. בא ישראל ונתן סימניה מהו אמר לו אם רוצה לעשות לפנים משורת הדין מחזיר כדאבוה דשמואל אשכח חמרא במדברא ואהדרינהו בתר י"ב ירחי שתא והא דרבה דאמר ליה רב נחמן מצא ארנקי בשוקא דרבנן הרי הן שלו ואפי' הלה עומד וצווח נעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים כלומר כשם מי שטבעה ספינתו המציל ממנה הרי הן שלו ואע"פ שבעלה עומד וצווח כדאמרינן המציל מזוטו של ים התורה התירתו לו כן גם זה מותר למוצאו ש"מ אפי' ברוב ישראל. עוף הנקרא דיו שקיל בישרא ושדא בצינייתא דבי בר מריון. אסיקנא אם הוא עומד וראה את המקום שחוטף זה הבשר ממנה והוא מישראל מותר לו דכזוטו של ים [דמי] ואם לאו אסור באכילה כרב דאמר בשר כיון שנתעלם מן העין אסור באכילה. והא דרב חנינא דאשכח גדי שחוט בין טבריא לצפורי והתירוהו לו משום מציאה כר"ש בן אלעזר ומשום שחיטה כר' יוסי בר חנינא וכו' ופשוטה היא. פי' פרגיות צפרים טהורים. רב אמי אשכח פרגיות בין טבריא לצפורי וא"ל ר' יוחנן שקול לנפשך. וכן רב יצחק אשכח (פגעיות) [פקעיות] של מטוה דאמר ר' יצחק אשכח קיבורי דאיזלו בי אזלויי וא"ל ר' יוחנן זיל שקול לנפשך: מתני' ואלו חייב להכריז

מצא

מסורת הש"ס

פי' אגמים שיגדו בהם הדגים ערוך רד"ק

[לקמן ל: ברכות ז. מס: כתובות לו. ב"ק נט:]

[חולין מח.]

חולין לג.

חולין יב. [תוספתא דחולין פ"ב]

נ"ל ליטאל.ר"מ

שלשה מטבעות זה על גב זה [ב]כריכות ברה"י [ג]וככרות של בעה"ב וגיזי צמר הלקוחין מבית האומן *כדי יין וכדי שמן הרי אלו חייב להכריז: **גמ'** טעמא דמצא פירות בכלי ומעות בכיס הא כלי ולפניו פירות כיס ולפניו מעות הרי אלו שלו תנינא להא דתנו רבנן [ד]מצא כלי ולפניו פירות [ה]כיס ולפניו מעות הרי אלו שלו [ו]מקצתן בכלי ומקצתן על גבי קרקע מקצתן בכיס ומקצתן על גבי קרקע חייב להכריז ורמינהו [ז]מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן חייב להכריז בא בעל סימן ונטל את שלו זכה הלה בדבר שאין בו סימן אמר רב זביד לא קשיא הא בכובא וכיתנא הא בצנא ופירי [א] רב פפא אמר הא והא בצנא ופירי ולא קשיא הא דאשתייר בה מידי הא דלא אשתייר בה מידי [ב] ואיבעית אימא הא והא דלא אשתייר בה מידי ולא קשיא [ח]הא דמהדרי אפיה לגבי פירי הא דלא מהדרי אפיה לגבי פירי ואיבעית אימא הא והא דמהדרי אפיה לגבי פירי ולא קשיא [ט]הא דאית לה אוגנין לצנא הא דלית לה אוגנין לצנא: צבורי פירות וצבורי מעות: שמעת מינה מנין הוי סימן תני צבור פירות שמעת מינה מקום הוי סימן תני צבורי פירות: שלשה מטבעות זה על גב זה: אמר רבי יצחק מגדלאה [י]והוא שעשויין כמגדלין תניא נמי הכי מצא מעות מפוזרות הרי אלו שלו עשויין כמגדלים חייב להכריז ואלו הן עשויין כמגדלים שלשה מטבעין זה על גב זה הא גופא קשיא אמרת מצא מעות מפוזרות הרי אלו שלו הא משלחפי שלחופי חייב להכריז אימא סיפא עשויין כמגדלין חייב להכריז הא משלחפי שלחופי הרי אלו שלו תנא כל שאין עשויין כמגדלין [כ]מפוזרות קרי להו [ג] א"ר חנינא לא שנו אלא של שלשה מלכים אבל של מלך אחד אינו חייב להכריז היכי דמי אי דעשויין כמגדלין אפילו של מלך אחד נמי ואי דאין עשויין כמגדלין אפילו של שלשה מלכים נמי לא אלא אי אתמר הכי אתמר לא שנו אלא של מלך אחד כעין שלשה מלכים (אבל של מלך אחד אינו חייב להכריז) והיכי דמי דעשויין כמגדלים רויחא תתאה ומציעא עילויה וזוטא עילויה מציעא דאמרינן אנוחי אנחינהו אבל של מלך אחד דכולהו כי הדדי נינהו אע"ג דמנחי אהדדי הרי אלו שלו אימר אתרמויי אתרמי ובהדי הדדי נפול ורבי יוחנן אמר אפילו של מלך אחד נמי מכריז *מאי מכריז מנין מאי איריא תלתא אפי' תרין נמי אמר רבינא (א) *טבעא מכריז *[ל]בעי ר' ירמיה כשיר מהו כשורה מהו כחצובה מהו כסולם מהו [ד]פשוט מהא חדא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [מ]כל שאילו מכנים לה קיסם ביניהן ונוטלם בבת אחת חייב להכריז בעי רב אשי כאבני

שלשה מטבעות זו ע"ג זו · בגמרא מפרש דמלא כו' · התם הוא דאמר שהפירות ולפניו פירות · הרי אלו הפירות של מולאן ואע"פ שהכלי לבעל הסימן את הכלי יחזיר ואת הפירות יעכב לו ולא אמרינן מהאי מלא נפל: מקלתן בכלי כו' · הדבר מוכיח דהנך דעל גבי קרקע דהנך הוא וחייב להחזירם למי שיתן סימן בכלי וכן מעות לבעל הכיס: ה"ג מלא דבר שאין בו סימן בלד דבר שיש בו סימן · כגון מעות לפני כיס: חייב להכריז · על הכל ויתנו המעות לבעל הכיס: בא בעל סימן ונטל את שלו · את הכיס ואמר אין המעות שלי זכה הלה במעות: הא · דקתני הרי אלו שלו: בכובא וכיתנא · גיגית מוטלת ופשתן לפניה דודאי האי פשתן לאו מכובא נפל דאי מינה נפל הוה משתייר בה והוא הדין לכיס ולפניו מעות מהאי טעמא והא דקתני חייב בצנא ופירי דעבידי דשרקי ונפלי מיניה כולהו: הא דקתני חייב בדאשתייר · ואיכא למימר הנך דאברא מיניה נפל: והא דלא אשתייר · כיון דסתם צנא יש לו אוגנין כפולים לתוכו אי מתוכו נפל הוה משתייר ביה דאוגנין מעכבי ליה: ה"ג הא והא דלא אשתייר ביה מידי: הא דאית ליה אוגנין · לאו מיניה נפל דאי מיניה נפל הוה משתייר ביה מידי: ש"מ מנין הוי סימן · דאי לאו הכי מאי סימן איכא: תני צבור פירות · דאין כאן מנין (ב) מאי סימניה מקום דכיון דצבורין היטח הוה ויהיב סימנא במקום פלוני הנחתים: תני צבורי פירות · סימני מנין (ג) דהוי מדחי ליה לא הא תפשוט ולא הא תפשוט: והוא שעשוין כמגדלין · לקמיה מפרש שנשתן רחבין זה מזה ומניח מלמטה את הרחב ועליו את הבינוני ועליון הוא הקצר שבכולן כמגדל זה העשוי היסוד רחב ומקצר ועולה וכי מנחי הכי לאו דרך נפילה הוה אלא דרך היטח והיה דעתו לחזור ולטלן ושכח הלכך נוטל ומכריז וזה בא ונותן סימן ואומר מגדלין היו עשוין: ג' מטבעות · שאין דומות זו לזו ברחבן: משלחפי שלחופי · מקצת זו על חבירתה ומקצת על גבי קרקע: חייב להכריז · אלמא כי האי גוונא לאו דרך נפילה הוא: של שלשה מלכים · קס"ד שלא היו צורותיהם שוות שכל מלך כותב שמו וצורתו על מטבע שלו: אי דעשויין כמגדלין · שאין שוין ברחבן ומונחים כמו שפרישית: אפילו של מלך אחד · שצורת שלשתן שוות: של מלך אחד כעין שלשה מלכים · כלומר אפי' הן של מלך אחד שצורת שלשתן שוה והן כעין שלשה מלכים שחלוקין ברחבן ודומין לג' מטבעות: ה"ג והיכי דמי כגון שעשויין כמגדלין חייב להכריז: דכולהו כי הדדי נינהו · שוין ברחבן: אע"ג דכי הדדי מנחי. זה על זה ולאו משלחפי: אימר [אתרמויי] אתרמי. דהכי נפל ולאו זה היטח וסימן אין לו בהם ואפי' מקום דלא ידע היכן נפל: אפי' של מלך אחד מכריז. הואיל ומטבעות הוו זו ע"ג זו יש כאן סימן דלא אתרמי דנפול הכי: ופרכינן מאי מכריז מנין. כך וכך מטבעות מצאתי וזה בא ונתן סימן זו ע"ג זו מצאתם: טבעא מכריז. מטבעות מצאתי הלכך תרי נמי סימנא הוא דמיעוט מטבעות ב': כשיר. מוטלין בעגול כאנעדה: כשורה. זו אצל זו: כחצובה. כג' רגלי קנקן כל אחד כנגד אויר של שני כזה *.*: כסולם. רוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות שקורין אשקוליט"ש: פשוט מהא. דר"נ חדא: כל שאילו מכנים כו'. וכי הוו כסולם ניטלים בבת אחת: כאבני

הא בכובא וכיתנא · פי' רש"י דמתני' בכובא וכיתנא וקשה דקתני מצא פירות וי"א דכיתנא אקרי פירי כדאמרינן (בבראשית רבה) ויבא קין מפרי האדמה זרע פשתן הביא ודוחק ונראה דמתני' בצנא ופירי דכיון דאין הפירות מחוברים יחד אילו מן הכלי נפלו היה קצת נשאר מהם בכלי אבל פשתן שקשור ביחד יכול להיות שבכלי היה ונפל ור"ח פי' דפריך אמאי דקאמר מקצתן על גבי קרקע חייב להכריז ורמינהו מצא דבר כו' בא בעל סימן ונטל את שלו זכה המוצא במה שבידו היינו מה שבחוץ אע"פ שיש בפנים קצת פירות ואפילו בעל כלי אומר שכולן שלו ולפי זה גרס בסמוך הא והא דאשתיירי ביה:

שמעת מינה מנין הוי סימן · אע"ג דפשיטא ליה לעיל* מדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן בעי לאוכוחי הכא ממתני' ולעיל (דף כד.) נמי דקתני אבל מצא שנים חייב לא קאמר ש"מ מנין הוי סימן (*דלא אלימא ליה ברייתא למפשט מינה) אי נמי דמצי למדחי דמנין וחרוזא הוי סימן:

והוא שעשויין כמגדלין · אי מנין הוי סימן במה שעשויין כמגדלין ידעינן דדרך היטח הוה ובתרי לא סגי דטבעא מכריז אבל אם מקום הוי סימן אפילו בתרי ועשויין כמגדלין ידעינן דדרך היטח הוה דאי בתרי אפי' עשויין כמגדלין לא ידעינן דדרך היטח הוה דאימור דרך נפילה הוה דאתרמי הכי א"כ לקמן מאי פריך (אר' יוחנן) מאי אריא תלתא אפי' בתרי סגי וי"ל דספיר משני טבעא מכריז:

הא גופא קשיא · אמתני' לא פריך דמצינן למימר דג' מטבעות היינו פירוש לצבורי מעות:

כאבני

כאבני

[לעיל כג:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' טבעי מכריז: (ב) רש"י ד"ה תני צבור וכו' ומאי סימניה: (ג) ד"ה תני צבורי וכו' מנין הוא דהוי:

ב"ב קג.

נ א מיי' פט"ז מהלכות אבידה הל' ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף יב:
נא ב מיי' שם פט"ו הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:
נב ג מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ח:
נג ד מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף יט:
נד ה מיי' שם פט"ז הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף כ:
נה ו מיי' שם פט"ו הל' טו סמג שם טוש"ע שם סעיף יט:
נו ז מיי' שם פי"ד הל' יא סמג שם:
נז ח ט מיי' שם פט"ו הלכה יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף יט:

[דף כג:]

נח י מיי' שם פט"ז הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף יב:

ס"א דברייתא היא ומאי אולמא מהך דמשקל

נט כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
ס ל מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

ס"א נ"ג

לפירוש הרי"ף והרא"ש קאי על המשנה וע"ש [לעיל כג:]

רבינו חננאל

מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא וכו' אמרי' תנינא להא דתנו רבנן מצא כלי ולפניו פירות כיס ולפניו מעות הרי אלו שלו . מקצתן בכלי ומקצתן בקרקע חייב להכריז ואם בא ישראל ונתן סימני הכלי נוטל גם הפירות וכן כל כיוצא בהן . ורמינן עלה הא דתניא מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן *) נוטל הדבר שיש בו סימן וזכה הלה בדבר שאין בו סימן . ופרקינן הא והא בצנא ופרי וכגון שנותרו מן הפירות בצנא ולא קשיא הא דתני חייב להכריז דמשמע שמחזיר ים הפירות בצנא דאית ליה אוגנים והן כפופות לתוכה דאמרי' האי צנא איתהפכא והני פירי אישתפוך מן הצנא והני פירי (דאישתפוך) [דאשתייר] בגוה אוגנים מנעום מלהשפך בחוץ הלכך הפירות בתר צנא גרירי שנתן סימני צנא נוטל גם הפירות. והא דתני דזכה הלה במה שבידו בצנא דלית ליה אוגנים ונמצאו הפירות בחוץ ופירות בצנא דאמרי' הני פירי דבחוץ לאו מן הצנא אישתפוך דאילו מינה אישתפוך הוו להו כולהו דהא לית לה לצנא אוגנים אלא הני פירי דבחוץ לאחרינא אינון לפיכך זכה בהם המוצאן דהא דבר שאין בו סימן נינהו . ציבורי פירות . ש"מ מנין הוי סימן . ג' מטבעות זו על גבי זו חייב . פי' כמגדלים מכוונות אבנים זו על גבי זו אין אחת עודפת על חבירתה . מפוזרין שלו הא אי הוו שלחופי משלחפי שאין מיושבות זו על גב זו אלא מקצתן עליה ומקצתן יוצאה מעליה כגון כנפי ם כדגרסי' בסוף המוכר את הבית ודלמא שלחופי הוו משלחפי אהדדי ועיקרו כדמתרגמי' בתרגום ארץ ישראל שפל את ידיו שלחופינון לידוהי . אסקינן כל שאינן עשויים כמגדלים מפוזרין נינהו והרי הן שלו תתא ומיצעא עילויה וזוטא עילוי מצעי זהו כמגדלים . בעי ר' ירמיה כשיר או כשורה או כחצובה או כסולם מהו ועלו בתיקו . פי' כשיר עגול בצמידין דמתרגמ' לה שירין . כשורה זה בצד זה . כחצובה

*) נראה דלא גרס בברייתא השניה נוטל ומכריז רק נוטל הדבר וכו' ועי' בתוס' כאן ד"ה הא גירסת רבינו ופירושו .

הגהות הגר"א

[א] גמ' רב פפא וכו' . נ"ב הרמב"ם פסק כרב זביד לטעמו הסמיכה . והרא"ש אבל דר"פ פסק כולהו אוקימתא דר"ז הסמיכה והרא"ש וטור פסקו ... : [ב] שם ולב"א הא והא דלא אשתייר בה מידי ול"ק הא דא"ל אוגנין לצנא הא דל"ל אוגנין לצנא ... הא והא דל"ל אוגנין ול"ק הא דמהדרי אפיה לגבי פירי הא דלא מהדרי אפיה לגבי פירי כל"ל (וכ"כ ... ד"ה והא כו' דסתם צנא כו' אבל הרא"ש גורס כגירסא שלנו וע"ש ודברי רבינו בח"מ סי' רסב ס"ק כ"ה): [ג] שם א"ר חנינא כו' . נ"ב וכ"ס הרא"ש וש"פ אבל הרמב"ם הסמיכה דס"ל דר"ח ור' יוחנן פליגי אליבא דר"י מגדלאה ופסק כר' יוחנן ועי' רי"ף (שמפרש כהרמב"ם ועי' ב"י): [ד] שם (פשוט מהא חדא ד)אמר . אות ד' ממלת דאמר עם ג' מלות שלפניו מוקפים בעגולים וכ"ב הרמב"ם נ"ב לה אלא גרים אמר ר"נ כו' וסולם לא איפשיטא וחסר בש"ע כאן ועי' ברמב"ם :

כאבני בית קולים מהו ת"ש דתניא מצא מעות מפוזרות הרי אלו שלו כאבני בית קולים *חייב להכריז ואלו הן *אבני בית קולים אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן תנו רבנן המוצא סלע בשוק ומצאו חבירו ואמר לו שלי היא חדשה היא נירונית היא של מלך פלוני היא לא אמר כלום ולא עוד אלא אפילו שמו כתוב עליה לא אמר כלום לפי שאין סימן למטבע דאמר דלמא אפוקי אפקה ומאיניש אחרינא נפל: **מתני'** מצא אחר הגפה או אחר הגדר גוזלות מקושרים או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן *מצא כלי באשפה אם מכוסה לא יגע בו אם מגולה נוטל ומכריז: **גמ'** מאי טעמא דאמרינן הני איניש אצנעינהו (א) ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו הלכך לשבקינהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו ואמאי ליהוי *קשר סימנא אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב במקושרין בכנפיהן דכולי עלמא הכי מקטרי להו ולהוי מקום סימן אמר רב עוקבא בר חמא במדדין אי במדדין מעלמא אתו ומותרין איכא למימר מעלמא אתו ואיכא למימר איניש אצנעינהו והוה ליה ספק הינוח *ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר: מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו מגולה נוטל ומכריז: ורמינהו מצא כלי טמון באשפה נוטל ומכריז שכן דרך אשפה לפנות אמר רב זביד לא קשיא הא בכובי וכסי הא בסכיני והמניק בכובי וכסי לא יגע בסכיני והמניק נוטל ומכריז רב פפא אמר הא והא בכובי וכסי ולא קשיא כאן באשפה העשויה לפנות כאן באשפה שאינה עשויה לפנות אשפה העשויה לפנות אבידה מדעת היא אלא *באשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה בשלמא לרב פפא היינו דקתני שכן דרך אשפה לפנות אלא לרב זביד מאי שכן דרך אשפה לפנות שכן דרך אשפה לפנות לה כלים קטנים: **מתני'** מצא בגל ובכותל ישן *הרי אלו שלו מצא בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית אם היה משכירו לאחרים אפילו (ב) *בתוך הבית הרי אלו שלו: **גמ'** תנא מפני שיכול לומר לו של אמוריים הן אטו אמורים מצנעי ישראל לא מצנעי לא צריכא

דשתיך

כאבני בית קולים · מרקולים והיא שם ע"ז ולקמיה מפ' היכי עבדי: אחת מכאן ואחת מכאן · והשלישית תליה על זה ותליה על זה: נירונית היא · נירון קיסר כתוב עליה: **מתני'** מצא אחר הגפה [או אחר הגדר] גוזלות מקושרין · גפה סתימת כותל של עץ או של קנים: גדר · של אבנים: לא יגע בהן · טעמא מפ' בגמרא: מכוסה לא יגע בו · דאין זו אבידה שיהא מוזהר עליה בלא תוכל להתעלם דמשתמר הוא: **גמ'** במדדין · ממקום למקום: מעלמא אתו · ואין זה הינוח וכיון דאין בהן סימן נימא הרי אלו שלו: ואיכא למימר איניש אצנעינהו · הואיל ומקושרין: ספק הינוח · בדבר שאין בו סימן וכ"ש ודאי הינוח: לכתחילה לא יטול · דאי שקלת לה ליכא למרייהו סימנין למיתב בהו ויפסיד הלכך לא יטול והבעלים יזכרו ויבאו ויטלום: ואם נטל לא יחזיר · דהא ליכא דיהיב סימנא: שכן דרך אשפה ליפנות · ואי לא שקיל ליה האי השתא לכשיפנה יטלנה נכרי או ישראל חשוד הלכך אבידה היא ומוזהר עליה: כובי וכסי · טמונים מדעת הואי ולא יגע בהן: סכיני והמניק · שהן כלים קטנים אבדה הן שהשליכם שם עם האשפה שהוציאם מן הבית ולקמן פריך מאי שכן דרך אשפה לפנות: אבידה מדעת היא · דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שיפנוה: היינו דקתני שכן דרך אשפה לפנות · שהבעלים נמלכים לפנות: לפנות לה כלים קטנים · מן הבית שלא מדעת: **מתני'** מצא בגל · גל אבנים מחומה שנפלה: הרי אלו שלו · בגמרא מפרש: מחציו ולחוץ · באחד מחורי כותל הסמוכים לרשות הרבים מצאה מאי טוביו של כותל ולתוך שלו דאמרינן אחד מבני רשות הרבים נתנו שם ושכח דאע"ג דאמרן לעיל ספק הינוח לא יטול והאי ודאי הינוח הוא הא מוקמי' למתני' בגמרא דשתיך טפי דאיכא יאוש בעלים: ואפילו מצא בתוך הבית כו' · דלא ידוע דמאן נינהו ובעליו נואשו: **גמ'** תנא · גבי גל וכותל ישן: שיכול לומר לו · לבעל הגל או לבעל הכותל: של אמוריים · שהורישו אבותינו היו: ישראל לא מצנעי · ומחציו ולפנים אמאי שלו הרי בעל הבית זה משתמש בה זה כמה שנים:

השתיך

כאבני בית קולים · מכאן אר"ת דאין שם ע"ז מרקולים אלא קולים כדאמרינן הכא והא דקרי ליה בעלמא מרקולים היינו חילוף קילוס דהם קורים קילוס לשון שבח וחכמים החליפו לגנאי לשון לעג וקלס (תהלים מד) ומר הוא חילוף כמו מר דשחוטה דפרק גיד הנשה (חולין דף צד:) ומר דפרזלא דהגוזל בתרא (ב"ק קיג:)*:

אחר הגפה · מקום שמשתמרות קצת אבל מצא במקום שאין משתמר כלל ודאי אבידה היא ונתייאשו הבעלים כיון שאין בה סימן ולא מיירי הכא במשתמר לגמרי מדפריך בגמרא ולהוי קשר סימן כלומר ויטול ויכריז ובמקום המשתמר אפי' יש בו סימן לא יגע בו דהא תנן מצא כלי טמון באשפה לא יגע בו וביש בו סימן מיירי מדקאמר ואם מגולה נוטל ומכריז וכן לעיל (דף כד:) אמר מצא אבידה אם רוב ישראל חייב להכריז א"כ ביש בה סימן מיירי ומוקי לה בטמון באשפה ונמלך עליה לפנותה אבל אם לא נמלך לא יגע בה ולרבא דאמר מקום הוי סימן נקט דוקא גוזלות דמדדין אבל דבר אחר לא דהוי מקום סימן ויטול ויכריז כיון דאינו משתמר לגמרי ולרבה דאמר מקום לא הוי סימן נקט גוזלות לאשמועינן דאע"ג דהוי ספק הינוח דאיכא למימר דמעלמא אתו לא יגע בהן:

*ואמר ר' אבא בר זבדא אמר רב ספק הינוח לכתחילה לא יטול · כדמפרש לעיל דלמא אינש אצנעינהו: **ואם** נטל לא יחזיר · יש מפרש דהיינו דוקא כשנטלהו והוליכו לביתו דיש לחוש שמא באו בעלים בתוך כך ולא מצאו מה שהניחו שם ושוב לא יחזרו לבקשה לכך לא יחזיר למקום שנטל אבל אם נטלו ולא זז משם ודאי שלא באו בעלים בתוך כך יחזיר וכן יש בירושלמי עובדא ברבי אבא בר זבדא גופיה דקאמר רבי אבא בר זבדא אשכח חמרא מכוסה בחפיסה ונסביה אתא ושאיל בבי רב אמרו ליה לאו יאות עבדת אמר להו אהדריה א"ל לא דלמא אתא מריה ולא אשכחיה ומיהו אם נטל מיניה ומיהו אם נטל לא יחזיר משמע רק שנטלה ואע"ג דלא הוליכה לשום מקום לא יחזיר ויש לפרש דמיירי הכא בספק אבידה דאפי' הניחה בעלים שם מדעת דומה ששכחוהו דבלא משתמר כ"א קצת מיירי דומיא דמתני' דעל מתני' קאי רבי אבא ולכך אם נטל לא יחזיר דהשתא אבידה היא ושכחוה הבעלים וכיון שאם היה יודע שהיא אבידה היה מחויב בהשבתה בלא שום הגבהה אם הוא יודע של מי הוא דכיון שהוא משתמר קצת לא יתייאשו הבעלים היכא דהגביה הוי מחויב בשמירתה מספק לרבה הוי שומר חנם ולרב יוסף שומר שכר עד שתבא ליד הבעלים ולא דמי לזקן ואינה לפי כבודו דאמר רבה בפרקין* הכישה נתחייב בה ואמרינן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פח.) אימור דאמר רבה בבעלי חיים דאנקטינהו נגרי ברייתא אבל בשאר דברים לא היינו משום דזקן לא מיחייב בהשבה כלל ולכך כי יחזיר למקומה אינו חייב בשמירתה וכן גלוחית דפרק הספינה (שם דף פז:) לא מיחייב כלל בנטילה דאבידה מדעת היא ואינו חייב כלל בהשבתה אבל הכא אם היה יודע שהיא אבידה היה חייב ליקחנה ולהשיבה לבעלים אם היה יודע של מי (ג) הם עתה שהוא ספק אם הגביה חייב בשמירתה כדין אבידה ממש וכן משמע בפרק הספינה (שם) דקאמר גלוחית אבידה מדעת היא משמע דאם לא היתה אבידה מדעת א"ש דמחייב בנטילתה ועובדא דירושלמי דקאמר דאימור אתא מריה ולא אשכחיה מיירי שמצאו במקום שמשתמר לגמרי שלא היתה אבידה ואינה בת השבה ולכך אי לא הוה לן למיחש לאתא מריה יחזיר שפיר וכן משמע דסתם חפיסה יש בו סימן ואי לא הוה משתמר לגמרי א"כ שפיר עשה שנטלה ואמאי אמר דלאו יאות עבד וכן הא דתניא לקמן (דף לא.) מצא טלית או קורדום בצד גדר אין זו אבידה ולא יגע בו אפילו יש בו סימן מיירי במקום המשתמר אי נמי התם לדעת הונח שם ולא יגע בו אפילו יש בו סימן דדרך פועלים שמניחים טליתן או קורדומם בצד גדר של אותה שדה ולפירוש רש"י דפירש דלא יחזיר דליכא אינש דיהיב סימנא קשה דפשיטא דלא יחזירנו לשום אדם שאינו יודע מי הם הבעלים כיון שאין בו סימן:

דשתיך

סא א ב מיי' פט"ו מהל' אבדה הלכה ב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף יב:

[ועי' תוס' סנהדרין סד. ד"ה מרקולים וע"ז נ. ד"ה אבני]

סב ג ד מיי' שם פי"ד הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף יג:

סג ה מיי' שם פט"ו הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף י:

סד ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' יא:

סה ז ח מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף י:

סו ט מיי' שם הל"א ועי' בהשגות טוש"ע שם סעיף ט:

סז י מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף יא:

סח כ מיי' שם פי"א הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסא סעיף ד:

סט ל מיי' שם פט"ו הלכה ז טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף יא:

ע מ נ מיי' שם פט"ז הלכה ט ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

לפי דברי מהר"ם ד"ז עם ד"ה ואם הד"א

עא ס מיי' שם הל' יא ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ג

רבינו חננאל

כחצובה זה למעלה מזה במקום *) מורד. כסולם נתונים כסדר בארץ והפרש ביניהן. היכי מכריז אם היו עשויים כמגדלים. אמר רבינא טיבעא מכריז ויבא בעליהם ויתן סימנם ויטלם. אבני בית קולים בית ע"ז שמה מרקולים עבודתו גרימת אבנים ועיקרו ג' אבנים שתים זו כנגד זו ואחד על גביהם. ואם מצא מטבעות כי האי גוונא חייב להכריז: ת"ר המוצא סלע בשוק ואמר לו חבירו שלי היא נירונית היא פי' כמטבע נירון קיסר היא כו' עד ולא עוד אפי' שמו כתוב עליה לא אמר כלום שאין סימן למטבע דאמרי' אפוקי אפקה ומאחרינא נפל: מתני' מצא אחר הגפה. פי' הגפה סגירה מלשון יניפו הדלתות וכדתנן מן האגף ולפנים. גוזלות מקושרות או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן ואוקימנא בדלית בהו סימן ובמדדין דאיכא למימר מעלמא אתו ואיכא למימר איניש אצנעינהו הוי ליה ספק הינוח וכל ספק הינוח לכתחלה לא יטול ואם נטל לא יחזיר. תלמוד ארץ ישראל ר' אבא בר זבדא אשכח חמר מכוסה בחפיסה ונסביה אתא שאיל לרב אמר ליה לא עבדת יאות אמר ליה אהדריה אמר ליה לא דנימר אתא מריה ולא אשכחיה ונתיאש מיניה. פי' מדדין מהלכין מעט מעט כדכתיב אדדם עד בית אלהים. ותנן נמי האשה מדדה את בנה. מצא כלי טמון באשפה לא יגע בו. איני והתניא נוטל ומכריז. ופריק רב זביד לא קשיא מתני' בכובי וכסי דמצנעי להו אינשי. בהמנק וסכין דאיכא למימר בפאפא שקלינהו בהדי עפרא דביתא וזרקינהו לאשפה ולא ידע שכן דרך בני אדם לכבד הבית ולהשליך העפר לאשפה. פי' המנק כלי שיש בו שני ראשים כגון המזלג שיש לו ג' שינים ודרך בני יון להחזיק חתיכת הבשר ולחתוך עם הסכין ולאכול ונוטל זה שחתך ונותנו לתוך פיו ואין ידיו נוגעות בבשר הזוהמא.

*) עי' בערוך ערך חצב א' שכתב זה למעלה מזה במקום מורד עכ"ל ונראה שכן צ"ל גם כאן בדברי רבינו וע"ש עוד פי' אחר.

[ע"ז נ:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הני איניש אצנעינהו הכא ואי: (ב) שם במשנה אפילו מצא בתוך הבית: (ג) תוס' ד"ה ואם וכו' אם היה יודע של מי הוא עתה:

[לעיל כד.]

[לעיל כב כג:]

לקמן לג:

[לעיל כד.]

[עי' תוס' ב"ב נד. ד"ה אדעתא]

[גי' רי"ף ורא"ש כגי' רש"י אפילו מצא וכ"ש בפיסקא לקמן כו.]

[לקמן לג:]

[א]אדשתיך טפי: בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית: אמר רב אשי בסכינא בתר קתא וכיסא בתר שנציה ואלא מתני' דקתני מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית ולחזי אי קתא לגאו אי קתא לבר אי שנציה לגאו אי שנציה לבר מתני' גבאודרא ונסכא תנא דאם היה כותל ממולא מהן חולקין פשיטא לא צריכא דמשפע בחד גיסא מהו דתימא אישתפוכי אישתפוך קמ"ל: אם היה משכירו לאחרים אפילו (מצא) בתוך הבית הרי אלו שלו: ואמאי ליזיל בתר בתרא מי לא *תנן המעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר בהר הבית חולין ובירושלים בשאר ימות השנה חולין בשעת הרגל הכל מעשר ואמר ר' שמעיה בר זעירא מאי טעמא הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד בכל יום אלמא אמרינן קמאי קמאי אזלו והני אחריני נינהו והכא נמי קמא קמא אזל והני דבתרא הוא אמר ריש לקיש משום בר קפרא כגון שעשאו פונדק לשלשה *ישראל שמע מינה הלכה כר"ש בן אלעזר *אפי' ברוב ישראל אלא אמר רב מנשיא בר יעקב כגון שעשאו פונדק לשלשה עובדי כוכבים רב נחמן אמר רבה בר אבוה אפי' תימא לשלשה ישראל מאי טעמא ההוא דנפל מיניה מיאש מימר אמר מכדי איניש אחרינא לא הוה בהדי אלא הני אמרי קמייהו כמה זמני ליהדרו לי ולא הדרו לי והשתא ליהדרו אי דעתייהו לאהדורה אהדורה ניהלי והאי דלא אהדרוה לי בדעתייהו למיגזלה *ואזדא רב נחמן לטעמיה דאמר רב נחמן ראה סלע שנפל

רש"י

דשתיך טפי. הטלו חלודה רבה דטולי האי לא שביק להו: סכינא. הנמצא באחד מחורי הכותל: בתר קתא. אזיל אי קתיה לגיו בני הבית נתנוהו שם אי קתא לבר בני רשות הרבים נתנוהו שם שכן דרך אחיזתו וכן כיסא בתר שנציה אשטדל"א בלע"ז: באודרא. מוכין: נסכא. פלטא של כסף: ממולא. מן החפץ שמחזיק כל רוחב הכותל: לא צריכא דמשפע. הכותל לחד גיסא: מהו דתימא. בחצי הגובה היה תחילה ואשתפוכי אשתפוך לצד הנמוך קמ"ל: לפני סוחרי בהמה. בירושלים: לעולם. בין בשעת הרגל בין שלא בשעת הרגל: מעשר. שרוב בשר הנאכל בירושלים מעשר לפי שאין אדם שוהה בירושלים עד שיאכל כל מעשרותיו ונותן מעות מעשר לעניי העיר או לאוהביו יושבי העיר ורוב הוצאות מעשר לוקחין בהן בהמות לשלמים כדגמר שם שם מעשר משלמים במסכת מנחות (דף פב.): ובהר הבית חולין. ואפילו בשעת הרגל ואע"פ שרוב מעות שבעיר מעשר שעולי רגלים מביאין מעות מעשרותיהן לאכלם לא שבקינן רובא דשתא ואזלינן בתר רגל אלא אמרי' מלפני הרגל נפלו כאן וחולין הן: ובירושלים. בשאר שווקים שבה: בשאר ימות השנה חולין. דרוב מעות שבעיר חולין: ובשעת הרגל מעשר. שרוב מעות העיר מעשר: ואמר רב שמעיה בר זעירא מאי טעם. בירושלים בשעת הרגל מעשר ולא אמרי' מלפני הרגל נפלו כדאמרן בהר הבית: ושוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום. ואם נפלו שם לפני הרגל כבר מצאום מכבדי השוק אבל הר הבית אין צריך להתכבד בכל יום שאין טיט ועפר קולט שם מתוך שהוא משופע ועוד שאין אדם נכנס שם במנעל ובאבק שעל רגליו: אלמא. בדבר שעשוי להתכבד אמרי' קמאי קמאי אזלו והני אחריני נינהו: הכא נמי. סתם שוכר בית כשהוא יוצא מחפש כל זויותיו ונוטל את שלו ויוצא ונימא האחרונים שכחוהו שאילו הראשונים שכחוהו *כבר מצאו האחרונים: לשלשה ישראל. בבת אחת וכל שכן אם היו עובדי כוכבים ומי שנפל ממנו מיאש דלא ידע ממאן נבעי: פונדק. מקום שעוברים ושבים לנים לילה אחד ושנים: ואפילו ברוב ישראל. דעביד דמייאש ולא סמיך דליהדרו ניהליה דלא מפלגי בין דבר שיש בו סימן לאין בו סימן: שלשה עובדי כוכבים. איידי דנקט שלשה גבי ישראל נקט נמי גבי עובדי כוכבים וה"ה חד ובלבד שיהא אחרון: אפילו תימא לשלשה ישראל. ולא תפשוט דהלכה כרשב"א דכי פליגי רבנן עליה היכא דנפלה במקום שהרבים מצויין דלא ידע להו לכולהו דסבר האובד ומימר אמר ההוא דאשכח לא ידע ממי נפלה ולכשיגיע הרגל יכריז עליה ואתן סימן ואטול אבל הכא דידע להו לכולהו ותבעינהו ולא אודו איאושי מיאוש מימר אמר כו': אמרי קמייהו. אמרתי לפניהם: והשתא ליהדרו. בתמיה:

נקיטנא

תוספות

דשתיך. וא"ת וליקני ליה חצירו לבעל הגג או לבעל הכותל [ב] וי"ל דאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם כמו הכא שהוא מוצנע בעובי הכותל וכן מוכח לקמן (עמוד ב) דתנן מצא בחנות ובשולחנות הרי אלו שלו ואין חצירו קונה לחנוני או לשולחני לפי שהמעות הם דבר קטן ואין סופו הוא לימצא וכן לקמן (דף כז.) דקאמר לא שנו אלא בלוקח מן התגר דאז הוי שלו ולא אמרי' דקנה אותם תגר כשהיה ברשותו: בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו. וא"ת והא אמרינן ספק הינוח לא יטול ועוד דהכא כי נמי נטל 'להוי מקום סימן ויכריז ועוד דמשמע דמתני' איירי אפילו ביש בו סימן דבגמרא הוה בעי לאוקמי מתני' בסכין וכיס אלא מחמת פירכא אחריתי מוקי לה באודרא ונסכא וי"ל דאיירי בשתיך דומיא דכותל ישן ומסתמא כבר בקשו בעלים ולא מצאו ונתייאשו אבל מחציו ולפנים של בעל הבית דאיהו שוכח חפציו ימים רבים: בתוך הבית הרי אלו שלו. מיירי שמצא בזה הענין שנראה שהוא אבידה: וניזל בתר בתרא. דהיינו בעל הבית דמסתמא לעולם הוא דר בביתו עם השוכרים וטרם שהלכו חפשו חפציהם וכבדו הבית ולא שכחו דבר ואין לתלות המציאה שהיא שלהם אלא בבעל הבית שעדיין נשאר בביתו באחרונה כגון מעות דתלינן בתר בתרא לפי שמכבדין השווקים בכל יום ואפילו אין בו סימן דאין בעל הבית מתיאש מה שמפסיד בביתו כסבור שימצאנו היום או למחר כיון שאין נכרים עמו דרים בביתו וכי משני שעשה פונדק לשלשה בני אדם אפילו כי יש סימן מתיאש: לעולם מעשר. ואין לתלות דמן המוכרין נפלו וכבר מעות חולין הן שנתחללו על הבהמה דאזלינן בתר לוקחין דהוו רובא דמוכר אחד מוכר לכמה בני אדם ועוד דמוקמינן להו אחזקה דהוי מעשר: בהר הבית לעולם חולין. וא"ת והא אמרינן פרק הרואה (ברכות דף סב:) לא יכנס אדם בהר הבית במעות הצרורים לו בסדינו א"כ מסתמא של הקדש הם ונפלו מן המביאין ללשכה בניסן וי"ל דאין אסור ליכנס אלא במעות הצרורים לו בסדינו בפרהסיא דנראה שנושא אותם לסחורה וגנאי הוא וכענין זה אפילו של הקדש אסור אבל *בידו אפילו הם של חולין מותר ליכנס [ועיין תוס' פסחים ז:]: עשויין להתכבד בכל יום. וא"ת והלא אין מתכבדות אלא בשביל שרצים שלא יטמאו הטהרות ולא בשביל המעות ובנדה (דף נז: ושם ד"ה ש"מ) מוכח דמבוי דאינה בחזקת בדוקה משרצים אע"פ שכבדוהו אינו מועיל כיון שלא בדקו משרצים בשעת כיבוד וי"ל כיון שבודקין משרצים שלא יהא אפילו עדשה בכעדשה אי אפשר שלא ימצא מעות אם היו שם: הבא נמי קמא קמא אזיל ליה. וא"ת ולוקי מתני' כגון שנמצא בגומא שלא נמצא ע"י כיבוד כדמוכח פ"ק דפסחים (דף ז' ושם) גבי תיבה שנשתמשו בה מעות מעשר וחולין דאע"ג שכיבד התיבה אזלינן בתר רוב מעות שנשתמשו שם ולא בתר בתרא כשנמצאו בגומא ויש לומר שיש גומא שנבדקת על ידי כיבוד כדאמר פרק דם נדה (נדה נז: ושם ד"ה בגומא) ויש גומא שהיא עמוקה או סדק שהוא עמוק שאינו נבדק ע"י כיבוד כי ההיא דפסחים ומתני' דקתני מצא בתוך הבית לא משמע שמצא בסדק עמוק או בגומא עמוקה כל כך שלא יוכל לו למצוא בשעת כיבוד: לשלשה עובדי כוכבים. בפחות משלשה לא מקרי רוב ומיירי שעדיין ישנם בבית דאי לאו הכי הוי דבעל הבית שהוא בתרא: אפילו תימא לשלשה ישראל. מלתיה דבר קפרא מפרש דאמר לשלשה בני אדם מיירי אפי' בשלשה ישראל ואפילו רבנן דאמרי ברוב ישראל חייב להכריז הכא הוי שלו כדמפ' דמתיאש וא"ת ולמה לי שלשה בתרי ובעל הבית סגי דכל אחד יאמר חבירו לקחה כדאמר בסמוך גבי ראה סלע שנפלה משלשה וי"ל דלא סגי בפחות משלשה דאימר דמאחד מן השוכרים אבד והם אינם חושדים את בעל הבית ולכך אין האובד מתיאש דסבור ודאי חבירו לקחה ויחזירנו לו (ועי"ל דבעי לאוקמי אפילו אין בעל הבית עמהם): פ"ה

מסורת הש"ס

פסחים ז. שקלים יח:

בני אדם רש"ל

[לעיל כד.]

[עי' ברא"ש גי' אחרת]

פי' רש"א

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פט"ז מהל' גזלה ואבדה הל' ז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף א:

עג ב ג מיי' שם הל' ט י טוש"ע שם סעיף ב:

עד ד מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף א:

עה ה מיי' פ"ו מהל' מעשר שני הלכה י:

עו ו ז מיי' פט"ז מהל' גזלה ואבדה הל' יא ועיין בהשגות ובכ"מ ובכ"מ סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ג:

רבינו חננאל

הזוהמא. דשתיך טפי עלה בהן סיג הרבה. כלומר משנים רבות הם נתונים בזה המקום לפיכך עלה [בהן סיג] פי' קתא יד הסכין נקרא קתא שנצי רצועות שהכים קשור בהן. שהרצועות נקראות שנצי: מתניתין דקתני מצא בכותל חדש מחציו לחוץ למוצאו מחציו ולפנים לבעל הבית אוקימנא באודרא ונסכא דלית להו לא קתא ולא שנציוכן כל כיוצא בהן. אם משכירו לבית זה לאחרים אפי' מצא בתוך הבית הרי אלו שלו אוקמה רב נחמן בשעשאו פונדק ואפי' לא עשאו אלא לשלשה ישראל הרי אלו שלו מאי טעמא ההוא דנפל מניה נתיאש. ואזדא רב נחמן לטעמיה דאמר ראה סלע שנפל משנים

הגהות הגר"א

[א] גמ' דשתיך. נ"ב גירסת הרמב"ם דשתית (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רס ס"ק ב): [ב] תום' ד"ה דשתיך כו' וי"ל כו'. נ"ב עי' הג"א בשם ראבי"ה:

ס"א בלנעא בכיסו

עין משפט
נר מצוה

עז א מיי' פי"ד מהל' אבידה הל' ח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף ג וסעיף ד:

עח ב ג ד מיי' שם הל' ו ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף א:

עט ה מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף יד:

פ ו מיי' פט"ז שם הלכה ד ה ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ה:

פא ז מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף יז:

פב ח מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רס סעיף ה:

שנפל משנים חייב להחזיר מאי טעמא ההוא דנפל מיניה לא מיאש מימר אמר מכדי אִיניש אחרינא לא הוה בהדאי אלא האי נקיטנא ליה ואמינא ליה אנת הוא דשקלתיה בשלשה אינו חייב להחזיר מאי טעמא ההוא דנפל מיניה ודאי מיאש מימר אמר מכדי תרי הוו בהדאי אי נקיטנא להאי אמר לא שקלתיה ואי נקיטנא להאי אמר לא שקלתיה אמר רבא האי דאמרת בשלשה אינו חייב להחזיר לא אמרן אלא דלית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד אבל אית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד חייב להחזיר מאי טעמא אימור שותפי נינהו ולא מיאשו איכא דאמרי אמר רבא [א]אע"ג דלית ביה אלא שוה שתי פרוטות חייב להחזיר מאי טעמא אימור שותפי נינהו וחד מנייהו אחולי אחליה למנתיה גבי חבריה ואמר רבא [ב]ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש על מנת לגוזלה עובר בכולן משום °לא תגזול ומשום °השב תשיבם ומשום °לא תוכל להתעלם ואע"ג דהדרה לאחר יאוש *מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד [ג]נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה עובר משום השב תשיבם [ד]המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה *אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד *אמר רבא [ה]האי מאן דחזי דנפל זוזי מחבריה בי חלתא ואשכחיה ושקליה לא מיחייב לאהדורי ליה מאי טעמא ההוא דנפל מיניה מיאש הוא אע"ג דחזייה דאייתי ארבלא וקא מרבל מימר אמר כי היכי דנפול מינאי דידי הכי (א) °נפול מאִיניש אחרינא [א] ומשכחנא מידי:

ויקרא יט | דברים כב

מתני' [ו]מצא בחנות הרי אלו שלו בין התיבה ולחנוני של חנוני לפני שולחני הרי אלו שלו בין הכסא ולשולחני הרי אלו של שולחני [ז]הלוקח פירות מחבירו או ששילח לו חבירו פירות ומצא בהן מעות הרי אלו שלו אם היו צרורין נוטל ומכריז: גמ' אמר רבי אלעזר [ח]אפילו מונחין על גבי שולחן תנן לפני שולחני הרי אלו שלו הא על גבי שולחן דשולחני אימא סיפא בין הכסא ולשולחני של שולחני הא על גבי שולחן שלו אלא *מהא ליכא למשמע מינה ורבי אלעזר הא מנא ליה אמר רבא מתניתין קשיתיה מאי אריא דתני בין הכסא לשולחני של שולחני ליתני על (ב) שולחן אי נמי מצא בשולחנות כדקתני רישא מצא בחנות שלו *אלא ש"מ אפי' מונחין על גבי שולחן הרי אלו שלו: הלוקח פירות מחבירו וכו': אמר ריש לקיש משום רבי ינאי לא שנו אלא

בלוקח

רש"י

נקיטנא ליה כו' · משבענא ליה שבועת היסת ולא נתייאש מיד כשמשמש ולא מצא ונמצא שבא ליד זה לפני יאוש והלכה כאביי: אי נקיטנא וכו' · ואינו יכול להשביעו בטענת שמא שאין נשבעין בטענת שמא אלא אותן השנויין במשנה ואלו נשבעים שלא בטענה כו' (שבועות דף מה·) וא"ת הא מקמי יאוש אתי לידיה ואוקימנא הלכתא כאביי ביע"ל קג"ם הא אמרן דמעות מידע ידיע מיד כרבי יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו ט' (לעיל דף כא:): אימור שותפי נינהו · בסלע זו ונאמנים זה על זה ואין האחד חושד את חבירו בחלקו ולכי מישמש בכיסו ולא מצאה לא אייאש מימר אמר אחד מן השותפים מצאה ולצערי הוא שותק ונמצא כשבאת ליד זה לפני יאוש באת לידו והא אוקמיה כאביי הלכך אף ע"ג דסלע דבר שאין בו סימן הוא חייב להחזיר אבל כי אין בו שלש פרוטות מה נפשך אי שותפין הן בו אין כאן משום השבת אבידה ואם של אחד מהם הוא או של השנים נואשו ואמרו חברנו זה גנב הוא והרי משמש ואמר לא לקחתיו אחד מהם לקחו וגנבו מחבירו: אימור שותפי נינהו · ומהימני אהדדי ואין חושדין זה את זה ונמצאת שבאת ליד זה לפני יאוש: ראה סלע שנפלה · ולא גרסינן משנים: נטלה לפני יאוש · שלא שהה כדי למשמש זה בכיסו: עובר משום השב תשיבם · לא תגזול לא שייך אלא בשעת נטילה כמו ויגזול את החנית מיד המצרי (שמואל ב כג) כדאמר בבבא קמא (שם:) לא תוכל להתעלם אינה אזהרה אלא לכובש את עיניו ונמנע מלהציל הלכך הנוטלה על מנת להחזיר ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה אין כאן מתעלם אבל השב תשיבם איכא משנטל עד שישיבנה: המתין לה כו' · בשעה שראה אותה ולא נטלה להחזירה: עובר בלא תוכל להתעלם · שהרי העלים עיניו: בי חלתא · בין החולות: ארבלא · כברה: מתני' מצא בחנות הרי אלו שלו · בדבר שאין בו סימן קאי דההוא דנפל מיניה מיאש שהכל נכנסים לשם: בין התיבה · שהחנוני יושב לפניה ותמיד נוטל ממנה ונותן לפניו ומוכר ומעות שנותנין לו נותן *לתיבה ולא נפל שום דבר אלא מיד חנוני: שולחני · מחליף מעות ונותן מטבעותיו בשולחן שלפניו והבאין להחליף אף הן נותנין שם מעותיהן: הרי אלו שלו · דאמרינן מן הבאין נפלו שהרי השולחן מפסיק בין שולחני למעות שנמצאו ואם מן השולחני נפלו היה להם להמצא בינו לכסא שהשולחן מונח עליו: הלוקח פירות מחבירו · מפרש בגמרא: ואם היו צרורין · הוי סימן או קשר או מנין שבהם: גמ' אמר רבי אלעזר אפילו מונחין על גבי שולחן · נראה בעיני דלא גרסינן צרורין: לפני · משמע על גבי קרקע: לתני על גבי שולחן · של שולחני וכ"ש בין הכסא ולשולחני: אי נמי · [ב]ליתני ברישא אלא בשולחנות כדקתני רישא אלא בחנות מדנקט לפני השולחני אף על השולחן במשמע:

בלוקח

תוספות

שנפל משנים חייב להחזיר · אפילו אין בו סימן דאינו מתיאש לעולם ומיירי ששניהם בקשוה יחד קודם שבא זה ומצאה ולכך סבור ודאי שחבירו לקחה כשבקשה עמו ואינו מתיאש לעולם שמחשב יחזירנה לי כשאביישנו ברבים ואוכיח לו שמצאו ולכך נמי אמרינן בסמוך אימור שותפי נינהו כיון שראיתם מחפשין יחד ומה שפרש"י מטעם יאוש שלא מדעת אין נראה דהא רבא סבר דהוי יאוש ומפרש בסמוך מילתיה דרב נחמן ואין סברא לומר דהדר ביה בתר דאיתותב ומה שפירש נמי שישביעו שבועת היסת קשה וכי ישביעו בטענת ספק ומיהו י"ל דטוען ברי לפי שלא היה שם אחר כי אם הוא אך קשה דבימי בר קפרא עדיין לא נתקנה שבועת היסת ונראה לפרש שבלא שבועה איט מתיאש לעולם כדפרישית: לא אמרן אלא כי לית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד · דהיינו כי ליכא שלש פרוטות אלא ב' דמה נפשך אין צריך להחזיר אם שלשתן שותפין אין כאן כדי ש שוה לכל אחד ואם אינן שותפין האובד יתיאש כי השנים ידחוהו כל אחד על חבירו וא"ת וניחוש שמא שנים הם שותפין דאין חושדים זה את זה ולא מתיאשי ששניהם יטענו בטענת ברי לשלישי וכן באיכא דאמרי אמאי קאמר הכי שותפי נינהו וחד מינייהו אחיל מנתיה גבי חבריה נימא אימור שנים מהם הם שותפין ואין חושדין זה את זה ויאמרו ודאי שהשלישי לקחה וי"ל דודאי כי ליכא אלא שנים האחד יטען ברי לחבירו אבל כשיש שלשה לא יטענו טענת ברי לשלישי אפי' יהיו שנים מהן שותפין דנהי דאין חושדים זה את זה מ"מ סבור שהשותף לקחה לצערו עד זמן מרובה כדאמר בסמוך דאי איכא שלש פרוטות דאינם מתיאשים שסבורים שחבריהם מצאם ומעלים מהם להקניט ולצער עד זמן מרובה ולבסוף יחזירנה ועי"ל דכיון ששלשה הולכין יחד אין לומר שותפין שנים מהם אלא או כולם שותפין או כל אחד ואחד לבדו:

מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה · וא"ת והלא לאו דלא תגזול מקרי ניתק לעשה בפ' שילוח הקן (חולין דף קמא·) א"כ כיון דלענין גזילה לא מקרי מתנה גם השב תשיבם למה לא תיקן וי"ל דלא קאי אלא על לאו דלא תוכל להתעלם שעבר שלא החזיר קודם יאוש: אינו עובר אלא משום השב תשיבם · ובפ"ק דקדושין (דף לד· ושם ד"ה מעקה) דחשיב השבת אבידה עשה שאין הזמן גרמא הייט בענין שבכאן וא"ת ואמאי ליכא לאו דלא תגזול אי משום דבהתירא אתא לידיה הלא בכובש שכר שכיר איכא לאו כדאמר בפרק איזהו נשך (לקמן דף סא· ושם) וי"ל דהתם כשמתכוין לגזול לא נתיאשו הבעלים והכא כבר נתיאשו: אפילו צרורין · רש"י ל"ג צרורין דאם היה בו סימן מכריז וי"ל דגרים ליה ומיירי דאיכא רוב עכו"ם מצויים שם והם שלו ואע"ג דאיכא סימן דהלכה כר' שמעון בן אלעזר בהא:

בלוקח

[נ"ל ואמר וכ"ה ברי"ף ורא"ש]

רבינו חננאל

חייב להכריז דלא נתיאש׳ נפל מתוך שלשה אין חייב להכריז דוראי מיאש וכו' ורבא פליג עליה בהא. אמר רבא סלע שנפלה מחבירו נטלה לפני יאוש עובר משום בל תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם אע"ג דאהדרה למרה לבתר יאוש איסורא כבר עבדא והשתא מתנה הוא דיהיב ליה. נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נמלך לנוטלה עובר משום השב תשיבם. המתין עד שנתיאשו הבעלים ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם. אמר רבא מאן דחזא דנפל זוזא מחבריה בי חלתא ושקליה אינו חייב להחזירו אע"ג דחזיה דמייתי ארבולי ומארבל וכו': מתני' מצא בחנות הרי אלו שלו. בין תיבה לחנווני הרי אלו לחנווני. לפני שולחני למוצאן בין כסא לשולחני הרי הן לשולחני. ודייק ר' אלעזר מדקתני בין כסא לשולחני הרי הן לשולחני הא על השולחן אפי' צרורין ומונחין הרי הן של מוצאן ותוב מדלא קתני סיפא מצא בחנות של שולחני הרי אלו שלו כדקתני רישא ש"מ אפי' על השולחן עצמו הרי הן למוצאן. לקח פירות מחבירו ומצא בתוכן מעות או שילה לו חבירו אם

מסורת הש"ס

[עי' תוס' ב"ק סו: ד"ה רבא]

[גירסת הרי"ף ונטלה עובר משום בו'וכ"מ כרש"י ד"ה עובר]

[עי' מדרש עב.] ברכות כה. וש"י

[עי' רי"ף ורא"ש גרסאות אחרות ועי' רש"א]

נ"ל לתיבה ולא רש"ל

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכי נמי נפיל מאינש אחרינא: (ב) שם לתני על גבי שלחן אי נמי:

הגהות הגר"א [א] גמ' ומשכחנא(נא). אותיות נא ממלת ומשכחנא מוקפים: [ב] רש"י ד"ה א"נ ניתני ברישא. נ"ב והרמב"ם מפרש דקאי על סיפא בין הכסא כו' ליתני בשולחנות כו' ועהג"א (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רס ס"ק טו יז):

תורה אור

*בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית חייב להחזיר וכן תני תנא קמיה דרב נחמן ל"ש אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית חייב להחזיר א"ל רב נחמן וכי בעל הבית בעצמו דשן א"ל *איסמיה א"ל לא תתרגם מתני' *כגון שדשן ע"י עבדו ושפחתו הכנענים: **מתני'** *אף השמלה היתה בכלל כל אלו ולמה יצאת להקיש אליה לומר לך מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין אף *כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעים חייב להכריז: **גמ'** מאי בכלל כל אלו אמר רבא בכלל °כל אבדת אחיך אמר רבא למה לי דכתב רחמנא שור חמור שה ושמלה צריכי דאי כתב רחמנא שמלה הוה אמינא ה"מ בעדים דגופה וסימנין דגופה אבל חמור בעדים דאוכף וסימנין דאוכף אימא לא מהדרינן ליה כתב רחמנא חמור *דאפילו חמור בסימני האוכף שור ושה דכתב רחמנא ל"ל שור *דאפילו לגיזת זנבו ושה לגיזותיו ולכתוב רחמנא שור דאפילו לגיזת זנבו וכ"ש שה לגיזותיו אלא *אמר רבא חמור דבור לרבי יהודה ושה דאבידה לדברי הכל קשיא ואימא לגללים הוא דאתא *גללים אפקורי מפקר להו ודילמא לסימנין הוא דאתא דאיבעיא לן סימנין דאורייתא או דרבנן כתב רחמנא שה דאפילו בסימנין מהדרינן *וסימנין דאורייתא אמרי מדקתני להו תנא לסימנין גבי שמלה דקתני מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנין ויש לה תובעין חייב להכריז אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז ש"מ דשה לאו לסימנין הוא דאתא: תנו רבנן °אשר תאבד *פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה רבי יהודה אומר ומצאתה פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה מאי בינייהו אמר אביי °משמעות דורשין איכא בינייהו מר נפקא ליה מאשר תאבד ומר נפקא ליה מומצאתה ולמאן דנפקא ליה מאשר תאבד האי ומצאתה מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה (א)לכדרבנאי *דאמר רבנאי ומצאתה דאתאי לידיה משמע ולמאן דנפקא ליה מומצאתה האי אשר תאבד מאי עביד ליה מבעי ליה לכדרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן משום *ר"ש בן יוחי מניין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת שנאמר כן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה הימנו ומצויה אצל כל אדם יצתה זו שאבודה הימנו ואינה מצויה אצל כל אדם ואידך הא דרבנאי מנא ליה נפקא ליה *מומצאתה ואידך הא דרבי יוחנן מנא ליה נפקא ליה ממנו ואידך ממנו לא משמע ליה רבא אמר פרוטה שהוזלה איכא בינייהו מ"ד מאשר תאבד איכא ומ"ד מומצאתה ליכא ולמ"ד אשר תאבד הא בעינן ומצאתה וליכא אלא פרוטה שהוקרה איכא בינייהו מאן דאמר ומצאתה איכא ומאן דאמר אשר תאבד ליכא ולמאן דאמר ומצאתה הא בעינן אשר תאבד וליכא °אלא פרוטה (ב) שהוקרה והוזלה וחזרה והוקרה איכא בינייהו מאן דאמר אשר תאבד איכא ומאן דאמר ומצאתה בעינן דאית בה שיעור מציאה משעת אבידה ועד שעת מציאה: איבעיא להו סימנין דאורייתא *או דרבנן מאי נפקא מינה לאהדורי

בלוקח מן התגר · שאף הוא לקח תבואה זו מאנשים הרבה ולא ידיע דמאן ניהו וכיון דלית בהו סימן נתייאשו הבעלים: דשן · וכי הוא עצמו דש את התבואה הזאת הלא פועלים הרבה דשו אותה: איסמייה · אסיר ברייתא זו מגרסתי: אמר ליה לא תסמי' תתרגם מתנית' כו': **מתני'** בכלל כל אלו · בגמרא מפרש לה: למה יצאתה · וכן תעשה לשמלתו: סתם שמלה יש בה סימן וכל שמלה יש לה בעלים תובעין אותה שלא נעשית אלא בידי אדם ולא באת מן ההפקר: אף כל שיש לו תובעין · למעוטי מידי דידעינן ביה דמיאש: **גמ'** שור וחמור שה ושמלה · לא תראה את שור אחיך או שיו וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו: בסימני אוכף · אם אין לו סימן בחמור ויש לו סימן באוכף שעליו: כתב רחמנא חמור · קרא יתירא לדרשה: לגיזת זנבו · שאפי' שער שבסוף הזנב יחזיר: חמור דבור לרבי יהודה · דמחייב על נזקי כלים בבור קשיא לן למאי אתא דאילו לרבנן מבעי להו שור ולא אדם חמור ולא כלים: לגללים · להחזיר את גלליו דאי כתב שור הוה אמינא כי אתא לגיזת זנבו אתא אבל גללים לא חשיבי ולא ליהדר כתב רחמנא קרא יתירא לאתויי גללים: אפקורי מפקר להו · למי שטרח בו ולא אתא קרא לרבוייניהו דאין לו תובעין הוא: לסימנין אתא · לאשמועינן דליהדריה בסימנין בלא עדים דקמיבעי' לן לקמן סימנין דאורייתא או דרבנן ובעינן למפשט ממתניתין דיליף להו משמלה ודחינן ואמר תנא תובעין אצטריכא ליה סימנין כדי נסבה נפשוט מקרא יתירא דשה לסימנין אתא וסימנין דאורייתא: אמרי מדקתני תנא · במתני' למילף סימנין משמלה בהדי תובעין פשיטא ליה דשה למלתא אחריתי אתא ואף הוא דלא ידעינן משום הכי לא פשיטא ליה לקמן סימנין משה הלכך קשיא לן למאי אתא: אשר תאבד · שתהא קרויה אבידה: ומצאתה · שתהא קרויה מציאה: דאתא לידיה משמע · ואפילו הכי אחיך ולא עובד כוכבים ולמדך שאבידת כנעני מותרת ולא תימא כי אמעוט אבידת כנעני מלטרוח אחריה אמעוט אבל אי נקטה חייב לאהדורה: מי שאבודה ממנו · ואיידי דכתב ממנו כתב אשר תאבד: ומצאתה · הוי"ו יתירה משמע ומצאתה כבר: שהוזלה. דבשעת אבידה שוה פרוט' ובשע' מציאה הוזלה:

בלוקח מן התגר · פרש"י שלקח מאנשים הרבה ועירב פירות יחד ואינו יודע של מי הן ובאין בו סימן מיירי וא"ת אמאי לא מוקי בלוקח שהוא תגר וי"ל דלא פסיקא ליה דאם מגלא קודם ששהא כדי לערבו בפירות אחרים חייב להחזיר אבל בלוקח מן התגר כבר עירב התגר ועי"ל בלא טעם דמערב עם שאר הפירות לא שנו אלא בלוקח מן התגר שאינו יודע למי להחזיר או לתגר או לבעה"ב אפי' אם אינו (ג) הוה ליפול בתבואה כ"א בשעת דישה ואין להסתפק בתגר מ"מ אינו יודע מאיזה בעל הבית קנה התגר ולזה הפי' הו"מ למימר בלוקח שהוא תגר ומתייאש בעל הבית שסבר שכבר מכר התגר ואין הקונה יודע למי יחזיר אלא כמו כן משום דלא פסיקא ליה דאם התגר מגלה קודם ששהה כדי למכור לאחר לא נתייאש בעה"ב וחייב להחזיר:

מה שמלה מיוחדת שיש לה סימני' ויש לה תובעין · במרובה (ב"ק דף סו· ושם ד"ה מולא) אמרינן בגניבה ילפינן יאוש מאבידה וא"ת ואבידה גופה מנלן וי"ל דמהכא נפקא לן דמה שמלה מיוחדת שיש בה סימן ואין הבעלים מתייאשין אלא תובעין שיחזירוה להם בסימנין אפי' אי סימנין לאו דאורייתא ואין מחזירין אלא בעדים מ"מ ילפינן משמלה דדווקא דבר שיש בו סימן חייב *) להחזיר דע"י שיש בו סימן ימצא עדים שיאמר להם מכירים אתם שמלה שלי שהיו בה סימנין כך וכך וגם המוצא לא יוציא השמלה להראותה לכל אדם אלא למי שיתן בה סימנים אע"פ שאינו מחזירה לו בכך מ"מ דומה שהיא שלו ומראה אותה לעדים אבל דברים שאין בהן סימן הוי שלו לפי שהבעלים נתייאשו והא דקאמר בגמרא סימנין כדי נסבה אע"ג דצריך הסימנין דע"י זה יש לה תובעין מ"מ כדי נסבה דאפילו אי לא תני אלא שיש לה תובעין מ"מ ידעינן דע"י סימנין יש לה תובעין ואין הבעלים מתייאשים כדפרישית ומיהו בירושלמי יליף מניין ליאוש מן התורה אמר רבי יוחנן אשר תאבד ממנו מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם יצאה זו כו':

בעדי אוכף · פי' אי סימנין לאו דאורייתא: **לגיזת** זנבו · וא"ת אם יש בה שוה פרוטה פשיטא ואם אין בה שוה פרוטה הא ממעטינן לקמן מהשבה וי"ל דאצטריך שחייב לגוזזה בעתה אע"פ שאין בה שוה פרוטה בשעה שגוזזה:

חמור דבור לרבי יהודה · הא דלא קאמר גם לב"ה**) קשה דלא חשיב אלא בהמות:

ושה דאבידה לדברי הכל קשיא · מקשינן ונימא מלאה דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ותירץ הר"י כהן דכיון דנכתב שור לגיזת זנבו הוי גיזת שה בכלל כל אבידת אחיך: **פרט** לשאין בו שוה פרוטה· דס"ד דחייב מכלל כל אבידת אחיך:

*) אולי צ"ל להכריז · **)[כדאי' בב"ק נד.]

עין משפט
נר מצוה

פג א ב מיי' פי"ו מהל' אבידה הלכה ו סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף יז:

פד ג מיי' שם פי"ד הלכה א:

פה ד מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ג וסי' רסב סעיף ג:

פו ה מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף יח:

פז ו מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף יז:

פח ז מיי' פי"ג שם הלכה ה:

פט ח מיי' שם פי"א הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנט סעיף ב וסי' רסב סעיף א:

צ ט י מיי' שם פי"ג הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסב סעיף א:

רבינו חננאל

אם מתגר לקח או מבעל הבית שדשים לו פועלים הרי הן שלו ואם מצאן צרורין או אפי' מפוזרין ולקח מבעל הבית שדשם על ידי עבדיו הכנענים וכיוצא בהן נוטל ומכריז: מתני' אף השמלה היתה בכלל כל אלו ולמה יצאת להקיש אליה לומר לך מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעין אף כל שיש לה סימנין ויש לה תובעין. אמר רבא [חמור] דבור לר"י ושה דאבידה לדברי הכל קשיא. חמור דבור פי' חמור שכתב בבור אליבא דרבנן דאמרי שור ולא אדם חמור ולא כלים שפיר כתיב בקרא ונפל שמה שור או חמור אלא לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור חמור מה בא למעט קשיא. שה דאבידה שנאמר כי תראה את שור אחיך או את שיו נדחים וגו' אם השור שיש לומר הוא הניחו שרוב השוורים שעושים מלאכה בהן אין נמסרין לרועה הזהירה תורה להשיבן שה לא כל שכן שה דכתב רחמנא למה לי קשיא. פי' גללין צפיעי בקר. מלשון והיא בגללי צואת האדם: ת"ר אשר תאבד ממנו פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה וכו' אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי מנין לאבידה ששטפה נהר שמותרת וכו' הא דאמר רבנאי ומצאתה דאתאי לידיה משמע הוא בפ' הגוזל בתרא הלכה אין פורטין מתיבת המוכסין.

הגהות הב"ח

(א) גמ' לכדרבינא דאמר רבינא ומצאתה: (ב) שם אלא פרוטה שהוזלה וחזרה והוקרה איכא בינייהו כנ"ל ותיבת שהוקרה נמחק: (ג) תוס' ד"ה בלוקח וכו' אם אינו שוה ליפול:

לאהדורי גט אשה בסימנים אי אמרת דאורייתא מהדרינן ואי אמרת דרבנן כי עבוד רבנן תקנתא בממונא אבל באיסורא לא עבוד רבנן תקנתא ת"ש אף השמלה היתה בכלל כל (א) אלו ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה שמלה מיוחדת שיש לה סימנין ויש לה תובעין חייב להכריז אף כל דבר שיש לו סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז תנא תובעין אצטריכא ליה סימנין *כדי נסבא ת"ש חמור בסימני אוכף אימא בעדי אוכף ת"ש *°והיה עמך עד דרוש אחיך אותו וכי תעלה על דעתך שיתננו לו קודם שידרשנו אלא דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי מאי לאו בסימנין לא בעדים ת"ש *אין מעידין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו שמע מינה סימנין לאו דאורייתא אמרי גופו דארוך וגוץ כליו דחיישינן לשאלה אי חיישינן לשאלה חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן אמרי (ב) אוכף לא שאולי אינשי אוכפא משום דמסקב ליה לחמרא איבעית אימא כליו בחיורי ובסומקי אלא הא דתניא *מצאו קשור בכיס או בארנקי ובטבעת או שמצאו בין כליו אפילו לזמן מרובה כשר ואי ס"ד חיישינן לשאלה כי מצאו קשור בכיס אמאי כשר ניחוש לשאלה אמרי כיס וארנקי וטבעת לא משאלי אינשי כיס וארנקי משום דמסמני וטבעת משום דמזייף לימא כתנאי *אין מעידין על השומא ואלעזר בן מהבאי אומר מעידין על השומא מאי לאו בהא קמיפלגי דת"ק סבר סימנין דרבנן ואלעזר בן מהבאי סבר סימנין דאורייתא אמר רבא דכ"ע סימנין דאורייתא והכא בשומא מצויה בבן גילו קמיפלגי מר סבר שומא מצויה בבן גילו ומ"ס שומא אינה מצויה בבן גילו איבעית אימא דכ"ע שומא אינה מצויה בבן גילו והכא *) בסימנין העשוין להשתנות לאחר מיתה קמיפלגי מר סבר סימנין עשוים להשתנות לאחר מיתה ומר סבר סימנין אין עשוים להשתנות לאחר מיתה אב"א דכ"ע שומא אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה וסימנין דרבנן והכא בשומא סימן מובהק הוא קמיפלגי מ"ס שומא סימן מובהק הוא ומ"ס שומא לאו סימן מובהק הוא אמר רבא את"ל סימנין לאו דאורייתא היכי מהדרינן אבידתא בסימנין דניחא ליה למוצא אבידה דנהדר בסימנין כי היכי דכי אבדה ליה לדידיה נמי נהדרו ליה בסימנין אמר ליה רב ספרא לרבא וכי אדם עושה טובה לעצמו בממון שאינו שלו אלא ניחא ליה לבעל אבידה למיהב סימנין ולמשקליה מידע ידע דעדים לית ליה ומימר אמר כולי עלמא לא ידעי סימנין מובהקים דידה ואנא יהיבנא סימנין מובהקים ושקלנא לה אלא הא דתנן *רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה שלשה שלוו מן האחד יחזיר למלוה ניחא ליה ללוה לאהדורי ליה למלוה אמר ליה התם סברא הוא *אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה דגבי לוה שכיחי גבי מלוה לא שכיחי ש"מ מלוה נפול שלשה שלוו מאחד יחזור למלוה דגבי מלוה שכיחי גבי לוה לא שכיחי

אלא

*) שם ביבמות איתא בשומא העשויה כו' וע"ש

רש"י

לאהדורי גט · שאבד מן השליח המביאו קודם שנתן לה : תקנתא. לקמן בשמעתין מפרש מאי היא : בממונא · דהפקר ב"ד הפקר : תובעין אצטריכא ליה · קרא לתובעין אתא ולמעוטי מידי דליאוש ואפקריה : כדי נסבה · בלא מקרא אלא אסמכינהו אקרא בעלמא : ת"ש . דאוקמינן לעיל חמור לסימני אוכף אתא : אימא בעדי אוכף · אם יש עדים המכירין בטביעות עין לאוכף שהוא שלו מחזירין לו את החמור : דרשהו · והכי משמע עד דרוש אחיך אותו עד דרשך את אחיך: *בעדים · שיבא עדים שהוא שלו : אין מעידין · על אדם שמת להשיא את אשתו אלא א"כ ראו פרצוף פניו שהוא עם החוטם: דארוך או גוץ · שאין זה סימן שהרבה ארוכין וגוצים יש : כליו · בגדיו : חיישינן · שמא השאילם לאחר ואותו אחר ראו שמת : מסקב · דורויי"ר בלעז : חיורי או סומקי · אין זה סימן שהרבה כאלה יש : מצאו קשור בכיס שלו או בארנקי כו' · שליח המביא גט ואבד הימנו לאחר זמן מצאו קשור בכיס שלו או בארנקי כו': בין כליו · כלי תשמישו שבביתו : אפילו לזמן מרובה · אע"ג דתנן (גיטין דף כז·) המביא גט ואבד הימנו מצאו לזמן מרובה פסול הכא כשר : ניחוש לשאלה · שמא השאיל כיסו לאחר והוא קשרו בו : דמסמני · מנחשי ואומר סימן לאדם שמשאיל כיסו שמוכר לו מזלו : דמזייף · שהיה לכל איש חותם ניכר בטבעתו וכששולח שום דבר סתום מכסהו וחותמו בטבעתו לפיכך אינו משאיל טבעתו שמא יעשה זה חותם כנגד חותמו ויזייף בו את שליחותיו : אין מעידין על השומא · המעידין על האשה להשיאה ואמרו סימן היה בו שומא באבר פלוני : שומא · וורוא"ה בלעז : סימנין דרבנן · וגבי אשת איש דאיסור דאורייתא הוא לא סמכינן עלייהו : בבן גילו · הנולד בשעתו שנולדו במזל אחד : בסימנין העשויין כו' · אם עשויין להשתנות או אינן עשויין להשתנות אם בחייו היתה שומא שחורה במותו נעשית לבנה או איפוך: מובהק · ואפילו סימנין דרבנן יש לסמוך על זה : היכי מהדרינן . כלומר מה תקנה ראו חכמים בדבר ליכנס בספק להחזיר ממון למי שאינו שלו : אלא ל"ג : וכי אדם עושה · ובניחותא דמוצא מאי איכפת לן אם מי שאבדה ממנו לא ניחא ליה : אלא· אמר רבא כל אובדי אבידה ניחא להו שתהא דת זו בישראל למיתב סימנין וכל הבא ונותנו יטלנה מאי טעמא מידע ידע דעדים לית ליה פעמים שאין לו עדים עליה ואם יזקיקוהו לעדים לא תבא לעולם לידו ומימר אמר טוב לי שיחזירוה לכל האומר סימניה דלא שכיחא דנימא סימנין דידה אלא אנא דכ"ע לא ידעי כו' : אלא הא דתנן כו' · ואמרו להחזיר לו למלוה בלא עדים בסימן זה שאומר שלשה היו ומשלשה לוים ואם מן הלוה נפלו שסבר פרעם מי ניחא ליה בתקנה זו שיתנם המוצאם לכל הבא ונותן סימניהם והלא טוב לו שיהו מונחים ביד המוצאם עולמית דכל זמן שהם בידו ולא יחזירם למלוה הרי הם כשרופים ולא ניחא דליהדר להו בסימנין דלמא מיתרמי דידע מלוה בסימניהן : התם · בסימנין כי האי לא איכפת לן בניחותא דלוה דודאי לאו מיניה נפיל דהנך שטרי אחריני מאי בעו גביה :

אלא

תוספות

ת"ש חמור בסימני אוכף · ברייתא היא : דרשהו אם הוא רמאי מאי לאו בסימנין · וא"ת דבמתני' (לקמן כח:) דריש מהאי קרא דלא יחזיר אף בסימנין וי"ל דאסמכתא היא כדקתני עלה בברייתא משרבו הרמאים התקינו אבל הכא משמע ליה שהיא דרשה גמורה מדקאמר וכי תעלה על דעתך לומר כו' (ג) ועי"ל דבמתני' מיירי בידוע שהוא רמאי לכך צריך עדים אבל הכא מיירי בסתם בני אדם :

(ד) מצאו · גט קשור בכיס יחזיר המוצא לשליח או לבעל השואלו בסימני הכיס :

*(וניחוש לשאלה) · וא"ת ולוכח מהכא דסימנין דאורייתא ובפרק בתרא דיבמות (ה) (דף קכ· ושם ד"ה מצאו) פריך מהכא דסימנין דאורייתא וי"ל דמצי לאוקמה כגון שאותו שאבדו מצאו ומכיר הכיס בטביעות עין דכיון שבעצמו מצאו נאמן וה"ה הוה מצי למדחי התם :

כים וארנקי משום דמסמני · וא"ת והכתיב לא תנחשו וי"ל בשלהי במה אשה (שבת דף סז·) אמרינן כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי :

ואנא יהיבנא סימנים מובהקין דידה · לא מובהקין ממש קאמר אלא מובהקים מסימני חבירו כמו זה אומר מדת ארכו וזה אומר מדת רחבו ולקמן (דף כח:) נמי דקאמר לעולם גלימא מכריז ולא אמר סימנין מובהקין התם נמי לאו מובהקים ממש קאמר אלא שלא אמר סימנים טובים שיש בו כי אם כסימנין דסומקי וחיורי :

מנא

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה יא ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קלב סעיף ד :

צב ב ג מיי' פי"ג שם הל' כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף כד :

צג ד ה מיי' פ"ג שם [דין זה לא נזכר ברמב"ם ועיין בב"י סי' קלב שתמה עליו] סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קלב סעיף ד : רש"ל מ"ז ועשה הכל דבור אחד

[ר"ס ה. וש"נ]

צד ו מיי' פי"ג שם הלכה כא טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף כד :

רבינו חננאל

איבעיא להו סימנין דאורייתא או דרבנן וכו' וסימנין כדי נסבה פי' אגב גררה הזכירה משנתנו הסימנין ולאו דוקא הן . ת"ש חמור בסימני אוכף . פי' אוכף הוא שלפעמים נתון על המרדעת של חמור כדי למנוע א)חבור המשוי על גבי חמור . ת"ש דתנן בהאשה פרק בתרא דיבמות אין מעידים אלא על פרצוף פנים עם החוטם אע"פ שיש סימנין בגופו כלומר אם נותנין העדים סימני פרצופו ואמר מי שפרצופו כך וכך ראינוהו שמת משיאין את אשתו . ופרקי' גופו דארוך וגוץ דלאו סימן מובהק הוא כליו חיישינן שמא שאולין היו לו ומקשי' אי הכי חמור בסימני אוכף נמי דלמא שאול הוא ואע"ג דאיכא סהדי ב) האי דאיכוף להאי גברא הוא נימא דלמא השאילו לאחרים דהא אמרת גבי כלים חיישינן לשאלה . ופרקי' איכוף לא מושלי אינשי למה כי פעמי' שתהיה בהמת בעל האיכוף רזה ובהמת השואל שמנה וכשנותנין עליה זה האיכוף מתפתח וכשמחזיר על בהמתו של המשאיל מסקבה פי' עושה בה חבורה כדגרסי' ג)במשקין סקבא דשתא ריגלא . אלא הא דתניא מצא לגט קשור בכיס בארנקי בטבעת או שמצאו בכליו אפי' לזמן מרובה כשר ואי חיישינן לשאלה אמאי כשר ניחוש דלמ' השאיל כיסו או טבעתו או ארנקי שלו לאדם אחר והוא שקשר זה הגט עמהם וגט זה של אדם אחר הוא ואינו זה הגט שהיה בידו של משאיל . ופרקי' כיס וטבעת וארנקי לא מושלי אינשי ופשוטה היא . והא דאמרי' אין מעידין על השומא . ושומא מצויה בבן גילו וסימנין עשוין להשתנות אחר המיתה כולן פשוטות הן . וסוגיין דשמעתין מאן דאמר סימנין דאורייתא היינו דמהדרינן אבידתא בסימניה ואפי' למאן דאמר סימנין לאו דאורייתא הן אם הן סימנין מהדרינן לה ואסיקנא

א) אולי צ"ל כובד המשוי . ב) נראה דצ"ל דהאי אוכף להאי גברא וכו' . ג) במשקין ליתא אך הוא בקדושין דף פ' וכ"ה בערוך ערך סקב . ד) נראה דצ"ל אם הן סימנים מובהקין מהדרינן וכו' .

מסורת הש"ס

[ובעל המאור הקשה לפירוש רש"י משמאלה וכו' ופי' הוא שיבא עדים שאינו רמאי כו' וע"ש]

לקמן כח.

דברים כב

יבמות קכ. [בכורות מו:]

יבמות קכ. [גיטין כז:]

יבמות קכ.

לעיל כ:

שם

הגהות הב"ח

(א) גמ' בכלל כל אלה ולמה : (ב) שם היכי מהדרינן אמרי לא משאלי כצ"ל ותיבת אוכף נמחק : (ג) תוס' ד"ה דרשהו וכו' ועי"ל דבמתני' נ"ב עיין בתשו' ב"ח סי' רמ"ט ביאור דבור זה : (ד) ד"ה מצאו וד"ה וניחוש הד"א : (ה) בא"ד ובפ' בתרא דיבמות. נ"ב דף קכ ע"א וע"ש בתוספות בד"ה אמר רבא :

תורה אור

אלא הא דתנן* מצא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות ה"ז יחזיר הכי נמי דניחא ליה ללוה לאהדורי ליה למלוה אלא אמר רבא [א]סימנין דאורייתא דכתיב (דברים כב) והיה עמך עד דרוש אחיך אותו *וכי תעלה על דעתך שיתננו קודם שידרשנו אלא דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי לאו בסימנין שמע מינה אמר רבא אם תמצי לומר סימנין דאורייתא אם תמצי לומר הא פשיט ליה סימנין דאורייתא משום דאיכא למימר כדשנינן סימנין וסימנין [ב]יניח סימנין ועדים [ג]ינתן לבעל העדים סימנין וסימנין ועד אחד [ד]עד אחד כמאן דליתיה דמי ויניח עדי אריגה ועדי נפילה [ה]תנתן לעדי נפילה דאמרינן זבוני זבנה ומאיניש אחרינא נפל מדת ארכו ומדת רחבו [ו]תנתן למדת ארכו דמדת רחבו שעורי קא משער לה כד מכסי לה מרה וקאי ומדת ארכו לא משתער לה מדת ארכו ומדת רחבו ומדת גמיו [ז]ינתן למדת ארכו ורחבו מדת ארכו ומדת רחבו ומדת משקלותיו [ח]ינתן למדת משקלותיו הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט [ט]ינתן לה במאי אילימא במדת ארכו ורחבו דלמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה [י]אלא נקב יש בו בצד אות פלוני הוא אומר סימני החוט והיא אומרת סימני החוט [כ]ינתן לה במאי אילימא בחיורא ובסומקא ודלמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה אלא במדת ארכו הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה ינתן לו מ"ט מידע ידעה דכל מה דאית ליה בחפיסה הוא דמנח ליה: **מתני'** ועד מתי חייב להכריז עד כדי שידעו בו שכניו דברי ר"מ ר' יהודה אומר [ל]שלש רגלים ואחר הרגל האחרון שבעה ימים כדי שילך לביתו שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד: **גמ'** תנא שכני אבידה מאי שכני אבידה אילימא שכינים דבעל אבידה אי ידע ליה ליזול ולהדריה נהליה אלא שכני מקום שנמצאת בו אבידה: רבי יהודה אומר כו': ורמינהו *בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים ר"ג אומר [מ]בז' בו (שהוא) ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבא"י לנהר פרת אמר רב יוסף לא קשיא כאן במקדש ראשון כאן במקדש שני במקדש ראשון דנפישי ישראל טובא דכתיב בהו (מלכים א ד) יהודה וישראל רבים כחול אשר על הים לרוב בעינן כולי האי במקדש שני דלא נפישי ישראל טובא דכתיב בהו (עזרא ב) כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות וששים לא בעינן כולי האי אמר ליה אביי והא כתיב (נחמיה ז) וישבו הכהנים והלוים וגו' (עזרא ב) והמשוררים והשוערים וכל ישראל בעריהם וכיון דהכי הוא אפכא מסתברא מקדש ראשון דנפישי ישראל טובא דמצוות עלמא ומשתכחי שיירתא דאזלי בין ביממא ובין בליליא לא בעינן כולי האי וסגי בתלתא יומא מקדש שני דלא נפישי ישראל טובא ולא מצוות עלמא ולא משתכחי שיירתא *דאזלי בין ביממא ובין בליליא בעינן כולי האי רבא אמר לא שנא במקדש ראשון ולא שנא במקדש שני לא הטריחו רבנן באבדה יותר מדאי [*]אמר רבינא שמע מינה [נ]כי מכריז גלימא מכריז דאי סלקא דעתך אבידתא מכריז בעינן למטפי ליה חד יומא לעיוני במאניה אלא שמע מינה גלימא מכריז שמע מינה רבא אמר אפילו תימא אבידתא מכריז לא הטריחו רבנן באבידה יותר מדאי ת"ר [ס]רגל ראשון אומר רגל ראשון רגל שני אומר רגל שני רגל שלישי אומר סתם ואמאי לימא רגל שלישי דלא אתי לאחלופי בשני שני נמי אתיא

רש"י

אלא הא דתנן מצא תכריך · דמשום סימנא מהדרינן ואם נתן מלוה סימן מחזירין לו ואי נפול מיניה דלוה מי ניחא ליה דתהוי כך תקנתא דניהדריה בסימן והא ניחא ליה דנהוו ביד המוצא לעולם: כדשנינן · בעדים: אם תימצי לומר סימנים דאורייתא רבותא נקט דאפי' אמרינן דאורייתא אפ"ה עדים עדיפי כדמפרש ואזיל סימנין ועדים ינתן לבעל עדים: סימנין וסימנין · באו שנים ונתנו סימניה: יניח · עד שיבא אליהו: מדת ארכו כו' · זה אומר מדת ארכו וזה נותן מדת רחבו: שעורי משער לה · אם ראה אותה ביד הבעלים שיערה כשהיה בעלה מכוסה בה אם טלית היא: מדת ארכו ורחבו ומדת גמיו · זה אומר כך ארכה וכך רחבה וזה אומר ארכה ורחבה כך וכך אמות בין הכל אבל אינו יודע כמה באורך וכמה ברוחב: גמיו. גאם יוונית עשויה כמין ד' שלנו להכי קרי אורך ורוחב יחד גמיו: הוא אומר סימני הגט · ואומר ממני נפל שנמלכתי שלא ליתן: והיא אומרת סימני הגט · וממני נפל שנתנו לי *וגרסתי: ינתן לה · שהוא נתנו ויודע סימנין אבל היא אם לא נתנו לה מהיכן ידעה: סימני החוט · שהגט קשור בו: בחפיסה · מצאת אותו: **מתני'** שכניו · מפרש בגמרא: כדי שילך · כל אחד לביתו: שלשה. משישמע ההכרזה וידע אם אבד לו כלום ואם יבין שאבד יחזור שלשה: *ויכריז יום אחד · אני אבדתי ואלו סימניה ובגמרא פריך דבג' ימים אין שהות לחזור לסוף א"י: **גמ'** שכני מקום שנמצא בו אבידה· שמא שלהן היא: כדי שיגיע כו' · ולא ידביקוהו הגשמים אלמא כולי האי בעינן ומתני' תני שלשה: והכתיב וישבו כל ישראל בעריהם · ואע"ג דפורתא הוו בכל עריהן היו מפוזרים ויש רחוקים מירושלים כבתחילה: ה"ג וכיון דהכי הוא איפכא מסתברא: דמצות עלמא · לוות יש לו טובים הסנים: שמע מינה · מדלא יהבי ליה לרבנן שהות אלא הליכה וחזרה: גלימא מכריז · זה שמצאה מכריז שם החפץ טלית מצאתי ולכך לא הוצרכו ליתן שהות יום אחד לעיין בכליו מה אבד שהאדם יודע כמה טליתות יש לו וכשהוא בביתו בודק אם ימצאנה ואין צריך שהות: דאי ס"ד אבידתא מכריז · ואינו מזכיר שם החפץ ליתבו ליה לכל חד וחד אכתי טפי יומא לעיוני במאניה אם כל כליו בידו ופלוגתא היא בהא לקמן: לא הטריחו · זה שיהא שוהא יותר משבעה ימים: רגל ראשון · שהוא מכריז: אומר · בהכרזתו זהו רגל ראשון שלא להטריח את האובד לחזור וכשיבא רגל שני יעלה לרגל ויתן סימניה: שלישי אומר סתם · אבידה מצאתי ואינו אומר איזה רגל הוא למציאתה כדי שלא יסמוך האובד על רגל הבא ויבין שזהו רגל האחרון: אתי

תוספות

מצא תכריך של שטרות מי ניחא ליה ללוה כו' · וא"ת אין ניחא ליה דכי ילוה לאחר דליהדרו ליה לדידיה וי"ל דאינו רוצה להפסיד עתה כדי להיות בספק ריוח פעם אחרת:

חמשה עשר יום · וא"ת והלא *א"י היא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה *ומהלך אדם (א) עשרה פרסאות ביום הוי ארבעים יום באורך וירושלים מן הירדן שהוא תחום א"י מהלך יום אחד כדאיתא בגילה (דף ה·) נסאר מלך אחד ל"ט ימים וי"ל דעם כרמים ויערים היה ארבע מאות פרסה אבל מישוב לא היה כל כך*:

לא בעינן כולי האי · וסגי בתלתא יומי וא"ת דז' ימים ומחלה לריך דהיינו חצי של ט"ו יום וי"ל דכי לא שכיחי שיירתא ואין הולך בלילה גם כל היום אינו הולך לפי שלא ימצא מלון בערב: אכן

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פי"ג מהל' אבידה הלכה ה:
[מגילה ג.]
[פסחים נג:]
צו ב מיי' שם הלכה ו סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף ח:
צז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
צח ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
[עי' תוס' ר"ה כג: ד"ה כמה]
צט ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף יא:
ק ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:
קא ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:
קב ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
קג ט י כ מיי' שם פי"ח הלכה ו ז סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קנג:
קד ל מיי' שם פי"ג הלכה ח סמג שם:
קה מ מיי' פ"ב מהל' תפלה הלכה טז סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קיז סעיף א:
קו נ מיי' פי"ג מהל' גזלה ואבדה הל' א סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף ד:
קז ס מיי' שם הל' ח:

רבינו חננאל

ואסיקנא אלא אמר רבא [סימנין]דאוריית' מהכא עד דרוש אחיך אותו והשבות לו וכי תעלה על דעתך שיתנו לו קודם שיתבענו אלא עד שתדרשהו אם רמאי הוא אם לאו ובמאי תהיה דרישתו בסימנין אמור לו תן סימניה ואם יביא סימניה תנה לו ש"מ סימנין דאורייתא אמר רבא אם תמצא לומר סימנין דאורייתא אקשינן עליה אכתי אמרת אם תמצא לומר והא כבר פשטינן לה סימנין דאורייתא ודחינן משום דאיכא למימר הא דפשטינן דרשהו לאו כדקאמרת אלא דרשהו לתובע הכי אם הוא צורבא מרבנן דלא משני בדיבוריה אלא במסכתא ובפוריא ובאושפיזא בלחוד מהדרינן ליה אבידה בטביעות עינא. סימנין וסימנין יניח פי' אם באו שניהם ונתנו זה וזה סימניה וכל אחד אמר שלי הוא לא יתננה לא לזה ולא לזה אלא יניחנה מוצאה אצלו. אבל אם אחד נתן סימניה וטען נפלה ממני ובא אחר והביא עדים כי ממנו נפל לבעל עדים. *) עד אחד כמאן דליתיה דמי. מדת ארכו ומדת רחבו [תנתן למדת ארכו] זה נתן מדת ארכה ורחבה של טלית וזה נתן מדת גמיה תינתן לבעל מדת ארכה ורחבה. אשתו אומרת זה הגט לי בעלי ונפל ממני ואמרה [סימניו] והבעל אמר סימניו וטוען כי לא נתתיו לה עדיין ינתן לה והוא שנותנת סימנין מובהקין כגון נקב ישנו בצד אות פלוני ש"מ דבסימן מובהק שרינן אשת איש דהיא איסורא שכן ממונא: מתני' עד מתי חייב להכריז וכו' תנא עד שידעו בו שכני המקום שנמצאת בה זו האבידה ורמינן על הא דתנן ואחר הרגל האחרון ז' ימים כדי שילך לביתו ג' ויחזור בג' ויכריז יום אחד פי' כדי שילך שומע המכריז למקומו ויגיד וישמע בעל האבידה ויבא מיד וישמע ביום השביעי המכריז ויתן סימניה ויקחנה למימרא דארץ ישראל מהלך ג' ימים היא. והתנן בג' מרחשון שואלים את הגשמים

*) נראה דחסר וצ"ל סימנין וסימנין ועד אחד עד אחד וכו'.

מסורת הש"ס

לעיל כ.
[לעיל כז:]
תענית י.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חמשה וכו' ומהלך אדם בינוני הוא עשרה פרסאות:
נ"א וגרסתי
עיין בתוספות דלעיל כב: ד"ה אי דליכא

גליון הש"ס

גמ' ינתן למדת משקלותיו. עיין לעיל דף כג ע"ב תוס' ד"ה מדמשקל: שם אמר רבינא ש"מ. עיין בהרא"ש פ"ג דחולין ס"ס כ"ג:
נ"א ולא אזלי וכו'

עין משפט
נר מצוה

[דף לג. ד"ה כ"ד]

קח א ב מיי' פי"ג מהל' גזלה ואבדה הלכה ט סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף ג :
קט ג מיי' שם הל' א סמג שם :
קי ד מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף ה :
קיא ה ו מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע שם סעיף ה :
קיב ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ו :
קיג ח טוש"ע ח"מ סי' כט סעיף א :
קיד ט מיי' פי"ג מהל' גזלה ואבידה הל' טו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף כב :
קטו י כ מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעיף כה :
קטז ל מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף כב :
קיז מ מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף כג :
קיח נ מיי' שם הל' טו ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף כב :
קיט ס מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף כד :
קכ ע מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג :
קכא פ מיי' שם טוש"ע שם סעיף כד :

אבן טוען · מפרש בירושלמי כשם שהאבן אינה יכולה למחות כך אין יכולים להתפלל על רוב טובה: **שם** דמיהן · לקמן *גבי עסקא דרב ספרא מפרש בע"ה: **עד** כאן לא פליגי אלא בנשתמש בהן · לאו דוקא נשתמש דאם נשתמש לר"ע נמי חייב באחריותן כיון דלדידיה אסור להשתמש א"כ הוי שולח יד בפקדון ואפילו החזיר אין בכך כלום דהא ר"ע סבר בפרק המפקיד (לקמן דף מג:) דבעינן דעת בעלים אלא ודאי נשתמש לאו דוקא כדפרישית אלא בשכר שמוש שמותר להשתמש קאמר דלרבי טרפון דאית ליה דמותר להשתמש חייב באחריותן דבההוא הנאה דאי מיתרמי ליה זבינא שקיל להו וזבין בהו הוי עלייהו שומר שכר ולר"ע דאסור להשתמש בהן פטור אבל אם לא היה מותר להשתמש היה פטור לכ"ע והיינו כרבה :

והוי

*(אתי לאחלופי בבני שמא יש שהוא סבור שאמר רגל שני:) אודיא דדינרי · כלי מלא זהובים: וזו היא ששנינו · במסכת תענית (דף יט.) בחוני המעגל: צאו וראו אם נמחת אבן טוען · אם נכסת בגשמים שגבהו הגשמים למעלה הימנו יש גשמים יותר מדאי ואתפלל עליהם שילכו: חיישינן לרמאי · שמא שמע האובד מתאונן בין שכניו טליתי נאבדה וזה יודע את סימניה וכשישמע את מוצאה מכריז טלית מצאתי יקום ויתן סימניה הלכך אבידתא מכריז ואינו טוען לבו לומר טלית זו אבדתי ואלו סימניה: אין לדבר סוף · דהשתא נמי מסיק אדעתיה ואמר אם טלית היא שמצאת אלו סימניה: אי אמרת בשלמא אבידתא מכריז · ולא מזכיר שם החפץ אצטריך תנא לאשמועינן דאע"ג דאמר האי טלית אבדתי צריך ליתן סימנין: אמרו ליה אין · כסבורין שאמר להן ידעיתון ביה דלאו רמאי הוא שכך היה לו לשואלן: מסתברא· שזה היה דעתן מתחילה ואין כאן משום מגיד וחוזר ומגיד: לא מייתי איניש חובה לנפשיה · וכשהביאן לב"ד בטוח היה שלא יעידו חובתו :

מתני' כל דבר שעושה ואוכל · אם אבידה זו דבר שיכולין להאכילו את שכר מעשיו כגון שור וחמור יעשה ויאכל ולא ימכור אותו המוצא אם שהו בעליו מלדרשו שכל אדם נוח לו בבהמתו שהכירה בו כבר ולימדה לרצונו: ראה היאך תשיבנו לו · שלא תאכילנו חצי דמיו שא"כ אין זו השבה: לפיכך · מפרש בגמרא :

גמ' ולעולם · וכי עד עולם זקוק זה לטפל בטורח שמירה: שם דמיהן· מוכרן ומניח הדמים אצלו : עגלים וסייחין · דקין שאין עושין מלאכה : תרנגולין · זכרים שאין מטילין בצים: כבהמה גסה · שעושה ואוכלת ומטפל בה י"ב חדש דיכול להאכילה דמי בצים: מטפל· אגשמיטרא בלע"ז: הא דרעיא הא דפטומא · הא דקתני שלשה [חדשים] בארץ מרעה ובזמן הדשאים שאין טיפולו מרובה והא דקתני ל' [יום] בזמן שאין מרעה וצריך לפטמה על אבוסה ממה שבבית שדמיה יקרים: ברברבי·[א]אוכלין הרבה הלכך ג' ימים דהא אוקימנא בזכרים: שלא יאכיל עגל לעגלים · מן העגלים שנמצא לא יאכיל לו דמי עגל: עד כאן לא פליגי· לענין להתחייב באבידתו :

אלא

תורה אור

אתיא לאחלופי בראשון הא קא אתי רגל שלישי ת"ר בראשונה כל מי שמצא אבידה היה מכריז עליה שלשה רגלים ואחר רגל אחרון שבעת ימים כדי שילך שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד *משחרב בית המקדש שיבנה במהרה בימינו התקינו שיהו מכריזים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומשרבו האנסים התקינו שיהו מודיעין לשכיניו ולמיודעיו ודיו מאי משרבו האנסין דאמרי אבידתא למלכא רבי אמי אשכח אודייא דדינרי חזייה ההוא *בר נש דקא מירתת א"ל זיל שקול לנפשך דלאו פרסאי אנן דאמרי אבידתא למלכא ת"ר אבן טוען היתה בירושלים כל מי שאבדה לו אבידה נפנה לשם וכל מי שמוצא אבידה נפנה לשם זה עומד ומכריז וזה עומד ונותן סימנין ונוטלה וזו היא ששנינו *צאו וראו אם נמחת אבן הטוען: **מתני'** אמר את האבידה ולא אמר סימניה לא יתן לו והרמאי אע"פ שאמר סימניה לא יתן לו שנאמר °עד דרוש אחיך אותו עד שתדרוש את אחיך אם רמאי הוא אם אינו רמאי: **גמ'** אתמר רב יהודה אמר אבידתא מכריז ור"נ אמר גלימא מכריז רב יהודה אמר אבידתא מכריז דאי אמרת גלימא מכריז חיישינן לרמאי ר"נ אמר גלימא מכריז לרמאי לא חיישינן דא"כ אין לדבר סוף תנן אמר את האבידה ולא אמר את סימניה ה"ז לא יתן לו אי אמרת בשלמא אבידתא מכריז הא קמ"ל אע"ג דאמר גלימא כי לא אמר סימנין לא מהדרינן ליה אלא אי אמרת גלימא מכריז אמר איהו גלימא ואמר איהו גלימא צריכא למימר כי לא אמר סימנין לא מהדרינן ליה אמר רב ספרא לעולם גלימא מכריז אמר איהו גלימא ואמר איהו סימנין ומאי לא אמר את סימניה לא אמר סימנין מובהקין דידה: והרמאי אע"פ שאמר את סימניה ה"ז לא יתן לו: ת"ר בראשונה כל מי שאבדה לו אבידה היה נותן סימנין ונוטלה משרבו הרמאין התקינו שיהו אומרים לו צא והבא עדים דלאו רמאי את וטול כי הא דאבוה דרב פפא אירכס ליה חמרא ואשכחוה אתא לקמיה דרבה בר רב הונא אמר ליה זיל אייתי סהדי דלאו רמאי את וטול אזל אייתי סהדי אמר להו ידעיתון ביה דרמאי הוא אמרו ליה אין אמר להו אנא רמאה אנא אמרו ליה אנן לאו רמאי את קאמרינן אמר רבה בר רב הונא מסתברא לא מייתי איניש חובתא לנפשיה: **מתני'** כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ודבר שאין עושה ואוכל ימכר שנאמר °והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו מה יהא בדמים ר"ט אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן ר"ע אומר לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן: **גמ'** ולעולם אמר רב נחמן *אמר שמואל עד י"ב חדש תניא נמי הכי כל דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור מטפל בהן עד י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן עגלים וסייחין מטפל בהן שלשה חדשים מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן אווזין ותרנגולין מטפל בהם שלשים יום מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן אמר רב נחמן בר יצחק תרנגולת כבהמה גסה תניא נמי הכי תרנגולת ובהמה גסה מטפל בהן שנים עשר חודש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן עגלים וסייחין מטפל בהן ל' יום מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן אווזין ותרנגולין וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו מטפל בהן שלשה ימים מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן קשיא עגלים וסייחין אעגלים וסייחין אווזין ותרנגולין אאווזין ותרנגולין עגלים וסייחין אעגלים וסייחין לא קשיא הא דרעיא והא דפטומא אווזין ותרנגולין אאווזין ותרנגולין נמי לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי: ושאינו עושה ואוכל: תנו רבנן והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו שלא יאכיל עגל לעגלים וסיח לסייחין אווזא לאווזין ותרנגול לתרנגולין: מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש וכו': עד כאן לא פליגי

אלא

מסורת הש"ס
רש"ל מ"ז
ג"א בר רומאה ר"ע
תענית יט.
דברים כב
שם

הגהות הגר"א
[א] רש"י ד"ה ברברבי כו'. נ"ב אבל רמב"ם פי' להיפך וכן נ"י בשם ר"ח :

[גיר' רי"ף ולעולם אמר שמואל וגיר' רא"ש אמר רב יהודה א"ש]

רבינו חננאל

הגשמים וכו'. והנה מהלך ט"ו ימים היא. ואסיקנא לא שנא מקדש ראשון ולא שנא מקדש שני לא הטריחו באבידה יותר מדאי ת"ר משחרב בית המקדש התקינו להיות מכריזין בכנסיות ובתי מדרשות משרבו האנסין שאומרין אבדתא למלכא התקינו שיהא מודיע המוצאה לשכניו ולמיודעיו ודיו. פי' מהסם מתיירא. ת"ר אבן הטוען היתה בירושלים כל מי שאבדה לו אבידה נפנה לשם וכו' פי' אבן גבוהה היתה בירושלים והיה כל מוצא אבידה עולה עליה ומכריז וזו היא ששנינו בפרק סדר תעניות השני אמר להן חוני המעגל צאו וראו אם נמחת אבן הטוען. אבקש רחמים שיפסקו הגשמים: **מתני'** אמר את האבידה ולא אמר את סימניה. אוקמה רב ספרא אליבא דרב נחמן דאמר גלימא מכריז

*) כדאמר האבידה וסימניה ומאי לא אמר סימניה דקאמר במתני' לא אמר סימנין מובהקין דידה. וסוגיין בעינן דיהיב סימנין מובהקין והוא דאית סהדי דליתיה רמאי. ופשטינן דלא מייתי איניש חובה לנפשיה כדאבוה דרב פפא·תלמוד ארץ ישראל שמע סימניה בהאי כנישתא ואזל לכנישתא אחריתי יהיב סימניה זהו רמאי וכן כיוצא בו: מתני' כל דבר שעושה ואוכל יעשה ואוכל אוקימנא עד י"ב חדש. תניא נמי הכי כל דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור מטפל בהן כל י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן עגלים וסייחים אם יכולין לרעות מטפל בהן ג' חדשים. אוזין ותרנגולין גדולים מטפל בהן ל' יום. ותניא אחריתי תרנגולת כבהמה גסה י"ב חדש וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו ג' ימים. ושאינו עושה ואוכל ימכור שנאמר והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו. שלא יאכיל עגל לעגלים. פי' לא תמכור עגל היום ותאכיל

*) אולי צ"ל כדאמר .

אלא כשנשתמש בהן אבל לא נשתמש בהן אם אבדו פטור לימא תיהוי תיובתא דרב יוסף *דאתמר שומר אבידה רבה אמר כש"ח רב יוסף אמר *כש"ש אמר לך רב יוסף בגניבה ואבידה דכ"ע לא פליגי דחייב כי פליגי באונסין דשואל ר"ט סבר שרו ליה רבנן לאשתמושי בגווייהו [ג]והוה ליה שואל עלייהו ור"ע סבר לא שרו ליה רבנן לאשתמושי בגווייהו הלכך לא הוי שואל עלייהו א"ה לפיכך דאמר ר"ע למה לי א"א בשלמא בגניבה ואבידה הוא דפליגי היינו דקתני ר"ע אומר לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן ס"ד אמינא שומר שכר הוי כדרב יוסף ובגניבה ואבידה מחייב קא משמע לן לפיכך השתא דאמרת לא ישתמש בהן שומר שכר לא הוי ולא מחייב בגניבה ואבידה אלא אי אמרת בגניבה ואבידה דכולי עלמא לא פליגי דחייב כי פליגי באונסין דשואל מאי לפיכך דרבי עקיבא הכי מבעי ליה למתנא ר"ע אומר לא ישתמש בהן ואנא ידענא דכיון דלא ישתמש בהן לאו שואל הוי ואינו חייב באחריותן °לפיכך דרבי עקיבא למה לי משום לפיכך דרבי טרפון ולפיכך דרבי טרפון למה לי [ד]הכי קאמר כיון דשרו ליה רבנן לאשתמושי בגווייהו כמאן דאישתמש בגווייהו דמי וחייב באחריותן והא אבדו קתני

כדרבה

רש"י

אלא · משום שכר שימוש מעות אבל שכר שמירת מלוה דנימא מגו דלא בעי למיתב ריפתא לעניא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה לא מחייבינן ליה : כשנשתמש · לאו דוקא אלא משום שכר שימוש קאמר מפני שמותר להשתמש בהן : כשומר חנם · ואינו חייב אלא בפשיעה: כשומר שכר · וחייב בגניבה ואבידה דשומר שכר מלוה הוא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה: כולי עלמא לא פליגי דמחייב · כדין שומר שכר : מאי לפיכך דר"ע · כיון דאמר לא ישתמש מהיכא תיסק אדעתין לחיוביה דאיצטריך למימר אינו חייב :

כדרבה

תוספות

והוי שואל עלייהו · תימה דהוה ליה למימר והוה לוה עלייהו ואם נאמר דאם באו בעלים קודם שהוציאם חייב להחזיר אותם מעות עצמם ולא אחרים הוה א"ש דקרי ליה שואל אך אי אפשר לומר כן דבפרק המפקיד (לקמן דף מג.) פריך אי נאנסו חייב מאי אריא הוציא כי לא הוציא נמי והשתא אי חייב להחזיר הן עצמן כשיתבע הגזבר אם כן לא קנאם השולחני בשלא הוציאם ולא מעל כדאמר פרק השואל (לקמן דף צט.) לא בקע בו לא מעל כיון שהמשאיל יכול לחזור בו וא"כ מאי פריך כי לא הוציא נמי אלא ודאי אפילו אם אותן המעות עדיין בעין אין צריך להחזיר הן עצמן וי"ל דנקט שואל משום דנקט אונסין דכתיב בקרא גבי שואל וגם לפי שמזכיר שומר חנם ושומר שכר · ר"ח וה"ג פסקו דהלכה כרב יוסף מההיא דאין בין המודר (נדרים דף לג:) דקאמר ומחזיר לו אבידתו חד אמר דוקא מדיר למודר אבל מודר למדיר לא משום דקא מתהני פרוטה דרב יוסף וחד אמר פרוטה דרב יוסף לא שכיחא ש"מ דכולהו אית להו דרב יוסף ואין זו ראיה דגם רבה מודה דבשעה שמתעסק באבידה שפטור מלמיתב ריפתא לעניים אלא דס"ל דלא שכיחא שיבא עני בשעה שמתעסק בה לצורכה ואין סברא שיהא שומר שכר בעבור זה כיון דלא שכיח דבשעה שהאבידה בביתו ואינו מתעסק בה פשיטא דאף לרב יוסף אינו פטור מלמיתב רפתא לעני שהרי אדם שלבוש ציצית או שיש לו תפילין בראשו וכי יפטר מכל המצות והא דלקמן (דף נח.) מוקי רבה קרא [א] דוהשב תשיבם לגינתו המשתמרת וקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים כדמוקי רב יוסף בפרק הכונס (ב"ק דף נו: ושם) דרבה מוקי לה בשאינה משתמרת שמירה מעולה כמו בביתו ומייתי ראיה מינה דשומר אבידה כשומר חנם הוי אין ראיה דהלכה כרב יוסף דרבה גופיה הדר ביה כשתירץ לו רב יוסף דקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים ומוקי לה בגינתו המשתמרת דהא בקרא שור ושה כתיב ומודה רבה בבעלי חיים דהוי עלייהו שומר שכר דאנקטינהו נגרי ברייתא וכשרולה להביא ראיה לדבריו ולא ידע שינויא דרב יוסף היה צריך לדחוק ולהעמיד בכפותים ועוד דוחק אחר דהוי מוקי קרא לגינתו שאינה משתמרת ואשמועינן קרא דהוי שומר חנם ולרבה אית ליה מסברא דהוי שומר חנם דלא מטי הנאה לידו ועוד *י"ל דלקמן ה"פ היכי דמי אי דלא מינטרא למר כדאית ליה מפשיעה ולמר כדאית ליה מגניבה ואבידה אמאי פטור ואי דמנטרא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכו' ושלהי האומנין (לקמן דף פא: ושם) דאמר ר"א ישבע שאבד המשכון ויטול מעותיו ר"ע אומר אבד המשכון אבדו מעותיו ומוקי מתני' דהלוהו על המשכון שומר שכר דלא כר"א ומסיק דפליגי בשומר אבידה וקאמר לימא דרב יוסף תנאי היא ופרש"י דרבה ודאי תנאי היא דלא מצי סבר כר"ע אם כן משמע דאין הלכה כרבה דהוי כר"א דשמותי הוא וגם דמתניתי' לא אתיא כוותיה וי"ל דרבה ודאי לאו תנאי היא ואפילו לר"ע משום מלוה לא הוי שומר שכר וטעמא דר"ע דאמר אבדו מעותיו כדשמואל דאפילו בדלא שוי שיעור זוזי אבדו כל מעותיו דהוי כאילו פי' שאם יאבד המשכון שיאבדו מעותיו ור"א לית ליה דשמואל ואפילו שוי שיעור זוזי לא אבדו מעותיו אלא לרב יוסף כי נמי מוקי פלוגתייהו בדשמואל לא קאי ר' אליעזר כוותיה לפי מה שמדמה עתה במסקנא מלוה על המשכון לשומר אבידה שהוא פוטר את המלוה באבידה אלמא לא הוי שומר שכר ומשני דאתי מלתיה דרב יוסף אפי' כר"א ותדע דלא מצינו למימר דרבה לא מצי סבר כר"ע דהא בשמעתין משמע דכולהו סברי דרבה ולר"ע נמי הוי שומר חנם והא דתנן פרק שבועת הדיינין (שבועות דף מד: ושם) המלוה על המשכון ואבד המשכון שחייב באבידה מה שהמשכון יתר על החוב אליבא דרבה מבעיא לן לאוקמה באבדה בפשיעה דלא הוי ביה אלא שומר חנם דמה שכנגד החוב מפסיד אפילו לא אבד בפשיעה מטעמא דשמואל ואין זה דוחק דה"נ כי בעי גמרא מעיקרא לאוקמה פלוגתא דר"א ור' עקיבא בדשמואל או בדר' יצחק ולא היה מדמה לשומר אבידה צריך נמי לאוקמה מתני' דשבועות דמיחייב לשלם באבדה מה שהמשכון יתר על החוב באבדה בפשיעה דמטעם דשמואל או דר' יצחק אין לחייב המלוה באבידת המשכון אלא במה שכנגד החוב ואדרבה מפ' האומנין (לקמן דף פב: ושם) יש להוכיח דהלכה כרבה דאי הלכה כרב יוסף אמאי מוקי גמרא אלא מחוורתא מתניתין דלא כר"א לוקמה באין מלוה צריך למשכון דהוי שומר שכר אפי' לר"א ופלוגתייהו במלוה צריך למשכון אלא ודאי משום דהלכה כרבה ואין הלכה כרב יוסף ולדידיה לא מצי לאוקמא מתניתין כר"א ועוד ראיה מפרק המפקיד (לקמן דף מג: ושם) דרב נחמן סבר נאנסו לא אלמא ס"ל דבהנאה שמותר להשתמש לא הוי אלא שומר שכר והיינו כרבה דלרב יוסף הוי שואל ואין לומר דהכא דהוי שומר אבידה דבלא היתר תשמיש הוי שומר שכר השתא דשרו ליה לאשתמושי בהו הוי שואל אבל התם דלא מיירי באבידה משום הנאת היתר תשמיש לבד לא הוי אלא שומר שכר לא היא כיון דבשביל היתר תשמיש לבד לא הוי אלא שומר שכר כרב נחמן א"כ בשביל שיש לו עוד פרוטה דרב יוסף משום שמירת אבידה אין סברא שיהא לו דין שואל דאטו אם מוסיפין שכר לשומר יהיה לו דין שואל ועוד דקי"ל כרבה בר *מסדה ענין ומחלה וליכא למימר דוקא במילי דבבא בתרא כדמפרש בתשובות דרב נמח דהא אמר פרק מי שאחזו (גיטין דף עד: ושם ד"ה הא) והא קי"ל כרבה ולא קאמר בהא דהוה משמע בהא ולא במילי אחרינא כדקאמר על רשב"ג ובפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף נב:) בשמעתין דהחזיק בדרך מתיישבת ההלכה יותר במה שהלכה כרבה לגבי דרב יוסף כדפי' שם רש"י ובסדר תנאים ואמוראים פוסק דרבה ורב יוסף הלכה כרבה בר מסדה ענין ומחלה וכל רבותינו שוין דבשאר דברים סתמא הלכה כרבה אי ליכא הוכחה כרב יוסף* :

לפיכך דרבי טרפון למה לי · בשלמא לרבה דלפיכך דר"ע אשמועינן לאפוקי דרב יוסף מצינו למימר דלפיכך דרבי טרפון משום לפיכך דר"ע אי נמי גם לפיכך דר"ט אתי למידק נמי דדוקא משום דמותר להשתמש חייב אבל אסור להשתמש פטור לאפוקי דרב יוסף אבל לרב יוסף מאי לפיכך וקשה דמאי בעי מאי לפיכך הלא חדוש גדול השמיענו דמעיקרא אמרינן דבמה שמותר להשתמש לא הוי אלא שומר שכר ולא כשואל דהא אבדו קתני דמשמע סתם אבידה בלא אונס והשתא מבעי לן למימר דמחמת היתר תשמיש הוי כשואל ואבדו היינו שטבע ספינתו בים ועוד דבפרק המפקיד (לקמן דף מג· ושם) אצטריך מתני' לאשמועינן דמחמת היתר תשמיש הוי שומר שכר לרב נחמן דאמר נאנסו לא גבי מפקיד מעות אצל [ב] חנוני דקתני צרורים לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב והא מלתא דפשיטא היא דאינו חייב באבידה כיון דשומר חנם הוא אלא סיפא איצטריכא ליה לאשמועינן דמותרין להשתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן והוי שומר שכר לרב נחמן דאמר נאנסו לא וכיון דאפילו למיהוי שומר שכר מחמת היתר תשמיש אצטריך לאשמועינן כ"ש הכא דאמר דהוי שואל דלאו מלתא דפשיטא הוא דאצטריך שפיר לאשמועינן אלא י"ל דלאו קושיא הוא אלא פירושא בעלמא הוא :

בזכוכית

רבינו חננאל

ותאכיל לנשארים דקא מיכליא אלא מכור הכל: מה יהיה בדמים ר' טרפון אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן ורבי עקיבא אומר לא ישתמש בהן וכו' עד כאן לא פליגי אלא בנשתמש בהן אבל אם לא נשתמש בהן דברי הכל פטור . לימא תהוי תיובתא דרב יוסף דאיתמר בפ' הכונס צאן לדיר שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם ונשבע על הכל . רב יוסף אמר כשומר שכר שנשבע על האונסין ומשלם הגניבה ואבידה. ודחי רב יוסף בגניבה ואבידה כולי עלמא לא פליגי דחייב כשומר שכר כי פליגי באונסין ר' טרפון סבר אע"ג דבאבידה עצמה הוה לי' שומר שכר כיון דשרי ליה לאישתמושי בדמיה נעשה עליה כשואל וחייב גם על האונסין . ור' עקיבא סבר לא שרו ליה רבנן לאישתמושי בדמי אבידה הלכך לא הוי עלייהו אלא שומר שכר . ואקשי' עליה אי הכי למה ליה לר' עקיבא למיתנא לפיכך אי אמרת בגניבה ואבידה פליגי ר' טרפון סבר כיון דשרו ליה לאישתמושי בהו הוי ליה כשומר שכר עלייהו וחייב בגניבה ואבידה . ור' עקיבא סבר לא שרו ליה רבנן לאישתמושי בהו וכשומר חנם הוא עליהו שאם אבדו פטור וכל שכן נאנסו שפטור אלא אי אמרת בגניבה ואבידה דברי הכל חייב כי פליגי באונסין לתני רבי עקיבא אומר לא ישתמש בהן ומילא ידענא דכיון דלא שרי לאישתמושי בהו לא הוי עלייהו אלא כשומר שכר אבל שואל לא הוי עלייהו לפיכך דקתני מאי אתא לאשמועינן ופרקי' ודאי ר' עקיבא לא הוי צריך למיתניה לפיכך מיהו איידי דתנא ר' טרפון לפיכך תנא איהו נמי לפיכך ומקשי' תוב לפיכך דר' טרפון נמי למה לי ופריק רב יוסף צריכא והכי קתני כיון דשרו ליה רבנן לאישתמושי בהו הוה ליה עלייהו כשואל לפיכך אע"פ שלא נשתמש בהן חייב עליהן כשואל . ומקשי' עליה אי הכי לא הוה תני לפיכך אם אבדו חייב בהן דמשמע שומר שכר הוא חשוב באבידה אלא הוה ליה למיתנא לפיכך אם נאנסו חייב בהן דמשמע דשואל הוי עליהן. ופריק רב יוסף האי אבדו דקתני נאנסו הוא. ומקשי' ומי קרו לאבדו נאנסו (היו) [אין] כדרבה דאמר בפ' הזהב הלכה שומר חנם אין נשבע וכו' נגנבו בלסטים מזוין אבדו שטבעה ספינתו בים :

אמר

עין משפט נר מצוה

קכב א מיי' פי"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה י סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף טז :

קכג ב ג מיי' שם הל' יז סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף כה :

מסורת הש"ס

ב"ק נו: לקמן פב. שבועות מד. נדרים לג:

[ב"ב קיד: קמג:]

[ועי' תוס' מגילה כט: ד"ה והלכתא כו']

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והוי וכו' והא דלקמן מוקי רבה קרא דהשב תשיבם : (ב) ד"ה לפיכך וכו' גבי מפקיד מעות אצל שולחני דקתני :

גליון הש"ס

גמ' לפיכך דר"ע. כעין זה נדה דף ט ע"א ודף ס ע"ב :

ר"ל כעין נ"ל והכל תימן אחד רש"ל

עין משפט
נר מצוה

קכד א מיי' פי"ג מהל' גזלה ואבידה הל' יח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף כס :

קכה ב מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף כ:

קכו ג מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף יח :

קכז ד ה מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף יט :

קכח ו מיי' שם פי"א הל' יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף א :

[וע"ע תוס' שבת כ: ד"ה אגן]

קכט ז ח מיי' שם פי"ג הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף כא [רב אלפס כאן ובהלכות תפילין דף עה.]

קל ט מיי' פ"א מהל' שכירות הלכה ד טוש"ע ח"מ סי' שמב :

[שבועות לג:]

קלא י מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הל' ד ופי"ג מהלכות אבדה הלכה יג סמג עשין עד פח טוש"ע ח"מ סי' רצג סעיף כ :

קלב כ מיי' פ"א מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' שמב :

קלג ל מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שז סעיף ד :

קלד מ מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הלכה ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצג סעיף כ :

קלה נ ס ע מיי' פי"ג מהל' גזילה ואבדה הלכה יא ופ"ז מהלכות שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף יח וסי' רצג סעיף כא :

כדרבה. בפרק הזהב (לקמן דף נח.) גבי בני הטיר ששלחו את שקליהן : בדמי אבידה. שמכרה לאחר שנטפל בה כמו שאמרו חכמים : אבל מעות אבידה. כגון שמצא מעות בכיס או שלש מטבעות עשויין כמגדלין : מתני' אחת לשלשים יום. שמתעפשין כשהוא מלופפתן וכל ספרים שלהן היו עשויין (ב) בגליון : גוללו. מתחילתן לסופן שיכנס בהן האויר : בתחלה. מה שלא למד מפני שצריך להשהותו לפניו : ולא יקרא אחר עמו. לפי שזה מושך אצלו וזה מושך אצלו ונקרע : שוטחה לצרכה · לשטוח בה אויר שלא תכלה ולא תאכלנה

בזכוכית לבנה · וא"ת והא אמרינן פרק עגלה ערופה (סוטה דף מח·) דמשחרב בית המקדש בטלה זכוכית לבנה וי"ל דלא בטלה לגמרי קאמר אלא דלא שכיחא דהא רב הונא תבר זכוכית חיורתא בחופת בנו פ' *אין עומדין (ברכות דף לא· ע"ש) :

בתורי

כדרבה *דאמר רבה נגנבו בלסטים מזוין אבדו שטבעה ספינתו בים אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון (א) ביד רחבה הוה ליה הנהו זוזי דיתמי אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה מהו לאשתמושי בגוייהו א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון א"ל אביי ולאו אתמר עלה א"ר חלבו אמר רב הונא "לא שנו אלא בדמי אבידה הואיל וטרח בה אבל מעות אבידה דלא טרח בהו לא והני כמעות אבידה דמו א"ל זיל לא שבקו לי דאשרי לך : מתני' "מצא ספרים קורא בהן אחד לשלשים יום ואם אינו יודע לקרות גוללן אבל לא ילמוד בהן בתחלה ולא יקרא אחר עמו "מצא כסות מנערה אחד לשלשים יום ושוטחה לצרכה אבל לא לכבודו "כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן לצרכן אבל לא לשחקן "כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו *"מצא שק או קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול : גמ' אמר שמואל "המוצא תפילין בשוק שם דמיהן ומניחן לאלתר מתיב רבינא מצא ספרים קורא בהן אחד לשלשים יום ואם אינו יודע לקרות גוללן גוללן אין שם דמיהן ומניחן לא אמר אביי "תפילין בי בר חבו משכח שכיחי ספרים לא שכיחי ת"ר *"השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר פותחו וקורא בו ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה ולא יקרא אחר עמו "וכן המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו כל שנים עשר חדש פותחו וקורא בו אם בשבילו פתחו אסור סומכוס אומר בחדש שלשים יום בישן שנים עשר חדש ר"א בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שנים עשר חדש : אמר מר השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר מאי אריא ס"ת אפי' כל מילי נמי *דאמר ר"ש בן לקיש כאן שנה רבי "אין השואל רשאי להשאיל "ואין השוכר רשאי להשכיר ס"ת איצטריכא ליה מהו דתימא *ניחא ליה לאיניש דתיעביד מצוה בממוניה קמ"ל פותחו וקורא בו פשיטא ואלא למאי שייליה מיניה סיפא איצטריכא ליה ובלבד שלא ילמוד בו בתחלה וכן המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו כל שנים עשר חדש פותחו וקורא בו מאי עבידתיה גביה ותו אם בשבילו פתחו אסור הא אמרת פותחו וקורא בו הכי קאמר "אם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו מותר אם בשבילו פתחו אסור סומכוס אומר בחדש שלשים יום בישן שנים עשר חדש ר"א בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שנים עשר חדש ר"א בן יעקב היינו תנא קמא אלא אימא ר' אליעזר בן יעקב אומר אחד זה ואחד זה שלשים יום : אבל לא ילמוד בו בתחלה ולא יקרא אחר עמו : ורמינהו לא יקרא פרשה וישנה ולא יקרא בו פרשה ויתרגם ולא יפתח בו יותר מג' דפין ולא יקראו בו שלשה בני אדם בכרך אחד הא שנים קורין אמר אביי לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשני ענינים : מצא כסות מנערה אחד לשלשים יום : למימרא דניעור מעלי לה והאמר רבי יוחנן מי שיש לו גרדי אומן בתוך ביתו ינער כסותו בכל יום אמרי בכל יום קשי לה אחד לשלשים יום מעלי לה איבעית אימא לא קשיא "הא בחד והא בתרי איבעית אימא לא קשיא "הא בידא והא בחוטרא איבעית אימא לא קשיא "הא בדעמרא הא בדכיתנא *א"ר יוחנן כסא דחרשין ולא כסא דפושרין ולא אמרן אלא בכלי מתכות אבל בכלי חרש לית לן בה ובכלי מתכות נמי לא אמרן אלא דלא צויץ אבל דצויץ לית לן בה ולא אמרן אלא דלא שדא ביה ציביא אבל שדא ביה ציביא לית לן בה : וא"ר יוחנן *מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאבדן ילבש בגדי פשתן וישתמש בכלי זכוכית וישכור פועלים ואל ישב עמהן ילבש *בכלי פשתן בכתנא רומיתא וישתמש בכלי זכוכית בזוגיתא חיורתא וישכור פועלים ואל ישב עמהן תרגומא בתורי

עם : לצרכן · שמתעפשים בקרקע שצריך לתתן בקרקע כדאמרינן לקמן שזו היא שמירתן ולפיכך משתמש בהם לפרקים : אבל לא לשחקן · לא ישתמש בהן זמן ארוך שישחקן אוזי"ר בלע"ז : לא יגע בהן · זהב אינו מתעפש בארץ וזכוכית שמא ישבר : שאין דרכו ליטול · דבר שנגלאי הוא לו שאדם חשוב הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן החוץ לבית שמור לא יטול ופטור מהשבת אבידה דילפינן מוהתעלמת : גמ' בי בר חבו · בבית פלוני העושה תפילין מצוין לימכר ויחזור ויקנה מן הדמים : גוללו · בכל שנים עשר חדש פעם אחת : אם בשבילו פתחו · כולה מפרש לקמיה: מאי אריא ספר · שהוא נוח להתקלקל בטשטוש וקריעה : כאן שנה רבי · במסכת גיטין (דף כט·) תנן השולח גט בארץ ישראל הרי זה משלחו ביד אחר ואם אמר לו טול חפץ פלוני הימנה לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואמר ר"ל עלה כאן שנה רבי במשנה זו למדנו רבי שסתם המשניות אין השואל כו' דכולהו שייך למימר אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר: מאי עבידתיה גביה · קס"ד לצורכו קאמר ולא לצורך ספר תורה דהא לצורך ספר תורה תנא ליה גוללו כל שנים עשר חדש להכי פרכינן מאי עבידתיה דהאי גבי ספר תורה לקרות בו לצורך עצמו : אם כשהוא גוללו · להנאת ס"ת פתחו וקרא בו מותר : בחדש שלשים יום · החדש ממהר להתעפש מן הישן : אימא אחד זה ואחד זה שלשים יום · ומתני' כמי דקתני קורא בהן אחת לשלשים יום ולא מפליג בין ישן לחדש ר"א בן יעקב היא: בענין אחד · [א] בפרשה אחת אין קורין : בשני ענינים · זה בדף זה וזה בדף זה קורין דלא אתי לשמוטי מהדדי : מי שיש לו גרדי אומן בביתו · שאורג לו טליתות חדשות תמיד: ינער כסותו בכל יום · ולמדנו דרך ארץ דניעור קשה לה: בחד · באדם אחד אין ניעורו קורעה: שנים · האוחזין בשני ראשיה ומנערין ממתחין אותה יותר מדאי וקשה לה: דעמרא · [ב] קשה לה שנמתחת ונקרעת : כסא דחרשין · נוח לשתות כוס של מכשפות מכוס של מים פושרין ואיידי דאיירי במילי דרבי יוחנן בהלכות דרך ארץ נקט הני שמעתא : צוין · רותח : ציביא · כל דבר שנותנין לתוך המשקה או עשבים או תבלין או עקרי בשמים קרי ציביא : ורוצה לאבדן · ללמדנו בא שלא ירגיל אדם בכך שהעושה אלא מאבד מהר הון רב: כתנא רומיתא · דמיהם יקרין וממהרין לכלות: תרגמא · לשון שכירות דפועלים: בתורי · בפועלים המנהיגים בשוורי בעה"ב:

דנפיש

רבינו חננאל

אמר ר' יהודה אמר שמואל הלכה כר"ט והני מילי בדמי אבידה כגון שמצא אבידה ומטפל בה הזמן שאמרו חכמים ואחר כך מכרה בב"ד הואיל וטרח בה שרו ליה לאישתמושי בהו והשכר לעצמו אבל מצא צרור ובתוכו מעות לא שרו ליה לאישתמושי בהו וכן זוזי דיתמי דהוו מופקדין גביה לא שרו ליה רבנן לאישתמושי בהו מההוא מעשה דרחבה דפריש בשמעתא דא וכבר פירשנוהו בפ' הכונס צאן לדיר ביאור יפה וכי כרב יוסף קיימא לן בהא דאמר שומר אבידה כשומר שכר הוא : מתני' מצא ספרים קורא בהן אחד לל' יום וכו'. אמר שמואל המוצא תפילין שם דמיהן ומניחן מאי טעמא דהא בבי בר חבו שכיחי תפילין ואם אתו מרייהו ואמרי תפילין בעינא זבני ויהבי ליה אבל ספרים גוללן ומניחן אצלו עד שיבא בעליהן ויתנו סימנים ויקחום . ת"ר השואל ספר תורה מחבירו לא ישאילנו לאחרים . ומקשי' מאי אריא ספר תורה אפי' כל מילי נמי דהא אמר ר' שמעון בר לקיש פרק כל גט שנכתב הלכה ואם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר כאן שנה דאין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר כיון דכל מתניתא דשנאה ר' חייא אמרי' ר' לא שנאה ר' חייא מנין ליה וזו שנויה במשנת ר' חייא ור' הושעיה הכי א) אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר להשכיר ולא השואל רשאי להשכיר ולא השוכר רשאי להשאיל ולא זה המופקדין אצלו רשאי להפקיד אצל אחר אלא אם נתנו בעלים רשות לפיכך הוצרך ריש לקיש לפרש שגם זה שנאה ר' ואסקוה ואפי' ספר תורה דמצוה הוא לא ישאיל. ב) פותחו וקורא בו כדי לנערו אבל לא ילמד בו . וכן המפקיד ס"ת אצל חבירו דינו כדין המוצא ג) מנערה אחד לל' יום . וסוגיא לנערה במאני דכיתנא קשי להו ובמאני דעמרא בתרי אינשי או בחוטרא או בכל יומא קשי להו . אבל חד גברא ביומא חדא לל' יום מעלי להו . אמר ר' יוחנן כסא דחרשין ולא כסא דפושרין פי' נוח לו לאדם לשתות כוס שיש בו מיני כשפניות כדמתרגמינן מכשפה חרשא מלשתות כוס מים פושרין

שלא

א) והוא בתוספתא דמכילתין ברפ"ג . ב) נראה דדיבור הזה שייך אחר דיבור וכן המפקיד ס"ת וקאי אמפקיד ס"ת ודו"ק . ג) נראה דצ"ל כדין המוצא ספרים דגוללן אחד לל' יום ·יע' נרא"י ועי' רש"י ד"ה אימא .

מסורת הש"ס

לקמן מג: נח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בי רחבה הוה להו הנהו וכו' אתו לקמיה דרב יוסף אמרו ליה וכו' אמר להו הכי אמר וכו' דאסברי להו כצ"ל וכ"ב ובאסבר' גורס ביד רחבה ס"ל הנהו זוזי דיתמי אתא הכל בלשון יחיד:(ב) רש"י ד"ה אחת וכו' היו עשויין כגליון כצ"ל:

[מסכת סופרים פ"ס הל' טו]

גיטין כט.

[פסחים ד: בכורות יח: נח.]

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה בענין אחד כו'. נ"ב וכן פי' הרא"ש אבל הרמב"ם פי' בהיפך: [ב] שם ד"ה דעמרא קשה כו'. נ"ב אבל רי"ף והרמב"ם וש"ס פי' להיפך

חולין פד:

[שם]

בגדי פשתן כצ"ל

בתורי דנפיש פסידייהו: שוטחה לצורכה אבל לא לכבודו וכו': איבעיא להו לצורכו ולצורכה מאי ת"ש שוטחה לצורכה לצורכה אין לצורכו ולצורכה לא אימא סיפא אבל לא לכבודו לכבודו הוא דלא הא לצורכה ולצורכו שפיר דמי אלא מהא ליכא למשמע מינה ת"ש לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד לצרכו אבל ישטחנה על גבי מטה ועל גבי מגוד לצרכה נזדמנו לו אורחים לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד בין לצורכו בין לצורכה שאני התם דמקלא קלי לה אי משום עינא אי משום גנבי תא שמע הכניסה לרבקה ודשה כשירה בשביל שתינק ותדוש פסולה והא הכא דלצורכו ולצורכה הוא וקתני פסולה שאני התם דאמר קרא אשר לא עובד בה מ"מ אי הכי אפילו רישא נמי הא לא דמיא אלא להא דתנן שכן עליה עוף כשירה עלה עליה זכר פסולה מאי טעמא כדרב פפא דאמר רב פפא אי כתיב עובד וקרינן עובד הוה אמינא אפילו ממילא ואי כתיב עבד וקרינן עבד הוה אמינא עד דעבד בה איהו השתא דכתיב עבד וקרינן עובד בעינן עובד דומיא דעבד מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה: כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן וכו': ת"ר המוצא כלי עץ משתמש בהן בשביל שלא ירקבו כלי נחושת משתמש בהן בחמין אבל לא על ידי האור מפני שמשחיקן כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן מגריפות וקרדומות משתמש בהן ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו כדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון פקדון מאי עבידתיה גביה אמר רב אדא בר חמא אמר רב ששת בפקדון שהלכו בעליהן למדינת הים: מצא שק או קופה [וכל דבר] שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול: מנהני מילי דת"ר והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד היה כהן והיא בבית הקברות או שהיה זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת מהם למאי איצטריך קרא אילימא לכהן והיא בבית הקברות פשיטא האי עשה והאי לא תעשה ועשה ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה ותו לא דחינן איסורא מקמי ממונא אלא לשלו מרובה משל חבירו מדרב יהודה אמר רב נפקא *דאמר רב יהודה אמר רב אפס כי [דברים טו]

לא

רש"י

דנפיש פסידייהו · שרוב עבודת קרקעות אף חרישת הכרמים ובצירתם מנהיגים כלי שורות הכרם עם הבוצרים וטוענין שם הטענים לפיכך אם אין הבעלים עליהם יש הפסד גדול שאין דרך הפועלים לחוס על הכרם ועל השוורים ומנהיגים אותן על הגפנים ועל הנטיעות והם מתקלקלין והשוורין נסחבין ונשברים: מגוד · קביל"ה בלע"ז: נזדמנו לו אורחים · קס"ד טעמא משום דמתכבד בהם ואיכא לצורכה ולצרכו: שאני התם דקא קלי לה · בשטיחה זו הוא שורפה ומה הוא שריפתה: אי משום עינא · שתשלוט בה עין רע של אורחין: אי משום גנבי · פן יגנבוה האורחים: הכניסה לרבקה · בעגלה ערופה קאי רבקה קופל"ה בלע"ז שמדבקים שלש בהמות או ארבעה בצואריהן זו אצל זו ודשים הדישה: כשירה · הואיל ולא נתכוון שתדוש: ואם בשביל שתינק ותידוש · שהיתה אמה דשה והכניס את הבת לשם שתינק ואף נתכוין שתדוש פסולה: הא לא דמיא · תירוצא היא: שכן עליה עוף · בפרה אדומה קאי: עלה עליה זכר פסולה · שנאמר אשר לא עלה עליה עול ותניא עול אין לי אלא עול כו' במסכת סוטה (דף מו.) והאי הכניסה לרבקה ודשה דלא ניחא ליה בה דמיא לשכן עליה עוף: משתמש בהן בחמין · וכ"ש בצונן: אבל לא ע"י האור · לא יתן הכלי על האור: מגריפות · וודיל"ש עשויין לגרוף הכירות או להפריש תאנים המדובקים: שמפחיתן · פוגמן: מאי עבידתיה גביה · מה לו להשתמש בו יבא בעליו וישתמש בו: והתעלמת מהם · וללמדך בא שמותר להתעלם: ופעמים שאי אתה מתעלם · דכתיב לא תוכל להתעלם: והיא בבית הקברות · האבידה בבית הקברות: ואינה לפי כבודו · שישיבנה: או שהיה בטל ממלאכה שלו · שיבטל בהשבתה מרובה על דמי האבידה: האי עשה · השב תשיבם ואע"ג דלא תעשה נמי איכא אין לא תעשה מועיל לדחות לא תעשה אלא עשה הוא דקא דחי ליה כדאמרינן ביבמות (דף כא.): לא תעשה ועשה · לנפש לא יטמא קדושים יהיו:

תוספות

בתורי דנפיש פסידייהו · ר"ת גרס בתורי פירוש פועלים שמוליכים השוורים לחרישה ואין מעמיקין המחרישה שלשה טפחים ואין הזרע נקלט היטב* :

לצורכו ולצורכה מאי · דוקא בשיטוח כסות מבעיא ליה וכל דדמי ליה דשמא יניחנה שטוחה יותר מכדי צורכה עד שיתקלקל אבל בספר אמרינן דקורא בהן אף ע"ג דלצורכו הוא כמו צורכה ולא גזרינן דליכא למיחש למידי כיון שקבעו לו זמן אחד לשלשים יום או אחד לי"ב חדש ולא ילמוד בו בתחלה גם לא יקרא וישנה וכלי נחשת דתניא לקמן דמשתמש אפי' בחמין וכלי כסף בצונן אפי' לצורכו מותר כיון שעל ידי אותו תשמיש אינו יכול לבא לידי קלקול ותדע דאי דוקא לצורך הכלי מאי פריך פקדון מאי עבידתיה גביה כיון שהוא שומר יש לו לעיין שלא יתקלקל אע"פ שהבעלים אינם אומרים לו להשתמש :

הכניסה לרבקה ודשה · בתוספתא (דפרה)* תני לה גבי פרה אדומה : בשביל שתינק ותדוש פסולה · ובסיפא (דתוספתא*) קתני לצורכו פסולה לצורכה כשירה ולכך פריך אלמא לצורכו ולצורכה חשיב כמו צורכו ואסור ומשני דהתם דאורייתא פסולה כמו בא עלי' זכר דפסולה מדרב פפא וא"ת ואמאי מייתי ההיא דשכן עליה עוף ואי משום דרב פפא אמר למלתיה עלה אמאי לא אמר אהך דהכניסה לרבק' וי"ל משום דברייתא היא אבל הך דשכן עליה עוף היא מתניתין :

אף עובד דניחא ליה · וא"ת ובפרה אדומה מנלן דבעינן דניחא ליה דבשלמא למאן דיליף (סוטה דף מו.) עבודות בפרה מג"ש דעול עול ניחא אלא למאן דלית ליה ג"ש ומשכח עבודות בפרה גופיה מנלן דבעינן דניחא ליה וי"ל דכיון דשוין בפסול עול ועבודות גם לענין דניחא ליה יש להשוותן וא"ת ועלה עליה זכר אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיל פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט וי"ל דאם היתה כשירה הוה ניחא ליה ולכך אין להכשיר וא"ת הכניסה לרבקה ודשה אמאי כשירה מאי שנא מעלה עליה זכר דפסולה וי"ל דהתם לא ניחא ליה בדישתה שאינו מרויח כ"כ דבלאו הכי נדושת התבואה וא"ת אי לא ידע בשעת עליית הזכר אמאי פסולה מאי שנא מהכשר דאמרינן לעיל (דף כב.) נגבו אינן בכי יותן ואם נאמר דלא מיפסלא אלא כשידע בשעת עלייתו א"ש ואתי נמי שפיר הא דתנן (פרה פ"ב מ"א) פרה מעוברת ר"א מכשיר וקשה וכי לית ליה עלה עליה זכר פסולה ולמאי דפרישית אתי שפיר אי נמי סבר כר"י דאמר דוקא העלה עליה זכר אבל עלה מאליו כשירה וה"ר יצחק מסימפון פירש דלא פליגי בפרה עצמה אלא בבתה וטעמא דרבנן דפסולה כדדרשינן בספרי ויקחו אליך פרה בעינן שתהא בשעת לקיחה פרה ור"א לית ליה ההיא דרשה וה"ה דמצו פליגי בלקחו פרה קטנה וא"ת העושה מלאכה בפרת חטאת דאמר בפ' הכונס (ב"ק דף נו. ושם) דחייב בדיני שמים אמאי מיפסלא הא ודאי לא ניחא להו לבעלים וי"ל כגון שהיה סוקף אי נמי לא בעינן ניחותא דבעלים רק ניחותא דעושה מלאכה וא"ת בפרק אין מעמידין (ע"ז דף כג:) דפוסל ר"א פרה הניקחת מן הנכרים דחיים לרביעה ודייק ש"מ קדשי מזבח היא דאי קדשי בדק הבית היא אמאי פסולה משום רביעה לימא דפסולה משום עול וי"ל דמשמע ליה דלאו מטעם עול פוסל דקתני בסיפא וכן היה ר"א פוסל בשאר קרבנות לכך קאמר דקדשי מזבח היא דממעטינן נרבע מקרא דמן הבהמה: [וע"ע תוס' ע"ז כג: ד"ה ש"מ] :

הא אין עשה דוחה לא תעשה ועשה · וא"ת דבפ"ב דיבמות (דף כא.) ובפ' כ"ג (סנהדרין דף יט.) לא חשיב אלמנה לכהן גדול אלא לא תעשה גרידא ואמאי והא איכא עשה דקדושים יהיו וי"ל דלא קאי עשה דקדושים יהיו אלא אמאי דכתיב בההיא פרשה וא"ת והא כי אמרינן דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה

ה"מ

עין משפט נר מצוה

[ועי' היטב תוס' לקמן עג. ותוס' חולין סד:]

קלו א מיי' פי"ג מהל' גזילה ואבידה הל' יא סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף יח :

קלז ב ג ד מיי' פ"י מהל' רוצח הל' ג ופ"א מהל' פרה אדומה הלכה ז סמג עשין עת רלב :

פי' [בערוך] דבר במזומן לשטות עליו כלי כביסה פ"א גודא ממש ותוס' בפ' כ"ש דף כו: פירשו כמו נגוד לגלימא

קלח ה ו ז ח מיי' פי"ג מהל' גזילה ואבידה הלכה יב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף יט :

[פ"א וע"ש היטב]

[ע"ש היטב]

קלט ט י מיי' שם הל' יג ופ"ז מהלכות שאלה ופקדון הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רצב סעיף כא כב :

קמ כ מיי' פי"א מהל' גזילה ואבידה הל' יח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף ג :

קמא ל מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף א :

קמב מ מיי' שם פי"ב הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף יא :

קמג נ מיי' פי"א שם הלכה יח ופ"ז מהלכות נזירות הל' טו :

רבינו חננאל

שלא הוחמו כל צרכן כי קשין הן לגוף מאד והוא שהוחמו בכלי מתכות . ויש אומרי' פושרין הן הלוחשין ושאר שמעתתא דר' יוחנן פירשנום בפ' כיסוי הדם . ושוטחה לצורכה אבל לא לכבודו מיבעיא לן לצרכה ולצרכו מאי ת"ש שוטחה לצרכו וכו' ת"ש לא ישטחנה לא על גבי מיטה ולא על גבי מגוד לצרכו ולא איפשיטא . פי' לרבקה לפטמה מלשון עגלי מרבק . ת"ש הכנים לעגלה לרבקהובהליכתה דשה ברגליה בתבואה שבגורן כשירה בשביל שתינק משדי אמו ותדוש פסולה ופשוטה היא . ת"ש מהא דתנן במסכת פרה שכן עליה עוף כשירה עלה עליה זכר פסולה והא עליית עליה זכר לצרכו ולצרכה היא וקתני פסולה . ודחי רב פפא ואמר כל מלתא דניחא ליה אע"ג שלא עשאה בידים מעשיו הן ודייק מדכתב עבד וקרינן עובד : מצא כלי חרש וכלי נחשת משתמש צרכן אבל לא לשחקן מצא כלי עץ משתמש בהן שלא ירקבו כלי נחשת משתמש בהן בחמין אבל לא על ידי האור . כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן . מגרפות וקרדומות משתמש ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו כדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפיקדון שהלכו בעליו למדינת הים . מצא שק או קופה שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול אלא אם רוצה לעשות לפנים משורת הדין כר' ישמעאל . פי' פתכא דאופי חבילה של חריות של דקל . פי' וקא מיתפח יגע והניח משאו לארץ כדי ליפוש · לא חרבה ירושלם אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין . ת"ר והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כיצד זקן ואינה לפי כבודו אבל כהן והיא בבית הקברות לא צריכא מאי טעמא דהא כהן מוזהר בטומאה עשה ולא תעשה עשה שנאמר וקדשתו קדשים יהיו לאלהיהם לא תעשה שנאמר לנפש לא יטמא בעמיו והשבת אבידה עשה היא שנאמר השב תשיבם לאחי' ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה ותוב לא דחינן איסורא מקמי ממונא .

שלו

מסורת הש"ס

[לקמן עג. חולין סד:]

[ברכות כה. וש"נ]

פסחים כו: [ע"ש]

שם.

שם: פרה פ"ב מ"ד

ברכות יט: סנהדרין יח: דברים כב

[לקמן לג. סנהדרין סד: ע"ש]

עין משפט
נר מצוה

קמד א ב מיי' פי"א מהל' גזילה ואבידה הל' יג יד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף ב:

קמה ג מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף א:

נ"ל דעשה דמצורע דוחה עשה דשילוח הקן אי לאו כו' ועיין רש"א

קמו ד מיי' פי"ג מהל' רוצח הל' ד סמג עשין פא טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף ג:

קמז ה מיי' פ"ב מהל' נדרים הלכה טו טוש"ע ח"מ סי' רעג סעיף ה:

קמח ו מיי' פי"א מהל' אבידה הלכה יז ופי"ג מהל' רוצח הל' ד סמג עשין עד פא טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף ג וסי' רעב סעיף ג:

קמט ז מיי' פי"ד מהל' אבילות הלכה ד סמג עשין ב טוש"ע י"ד סי' שלה סעיף ב:

קנ ח מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' ב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסא סעיף א:

קנא ט מיי' שם פי"א הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף ב:

קנב י כ ל מיי' שם פי"ב הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסה:

קנג מ מיי' שם פט"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסא סעיף א:

רבינו חננאל

שלו מרובה משל חבירו שנאמר אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם. אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר כל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען. אביי שקל קלא פתק בהני עיזי דהוו קיימי. אמר ליה רבא איחייבת בהו קום אהדרינהו. וכן אמר רב הכישה נתחייב בה' דרכו להנהיג בחמור או למשוך בגמל בשדה ואין דרכו בעיר ועלתה בתיקו: מתני' איזהו אבידה מצא חמור וכו' אוקמה רב יהודה למתני' הכי קאמר איזהו היא כלל אבידה שחייב להחזירה מצא חמור וכליו הפוכין פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה וחייב להחזיר. תניא נמי הכי · דרך בלשון יון נקראת

הגהות הב"ח

(א) גמ' במתנה שכרו כפועל · נ"ב ע"ל בדף ס"ח: (ב) רש"י ד"ה זה בית וכו' ותורות· נ"ב וכב"ק דף ק'· פרש"י דהוא ת"ת וצ"ע:

תוספות

ה"מ לא תעשה ועשה השוה בכל אבל האי דאינו שוה בכל דחי. כדמוכח פרק שני נזירין (נזיר דף נח:) דאתי עשה דמצורע ודחי לאו ועשה דכהנים וכן ק' לקמן (נב·) יכול אמר לו אביו הטמא כו' ופריך תיפוק ליה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה הא גבי כהנים שאינו שוה בכל דחי וי"ל דעשה דמצורע שאני דחמיר משום דגדול השלום כדאמר בפ' שילוח הקן (חולין דף קמא·) *דעשה דמצורע הוי דחי לאו ועשה דשילוח הקן אי לאו יתורא דשלח תשלח אבל עשה דעלמא לא דחי לאו ועשה אפילו אינו שוה בכל וזה התירוץ לא יתיישב למאן דשרי מצורע בימי חלוטו בתשמיש המטה פ"ק דמועד קטן (דף ז:) ולדידיה יש לומר דהכא סמיך על ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא ולקמן נמי עדיפא משני דהוה דחי אפילו לאו ועשה אי לאו קרא אפי' אי בעלמא לא דחי ובפ"ב דיבמות (דף כא·) דאמר גבי פלוגתא דר' יוחנן ור"א בביאת כ"ג באלמנה מן הנישואין כ"ע לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה וי"ל דחשיב שוה בכל כיון שהאלמנה עשתה איסור כמו הכהן דאקרי ביה לא יקח לא יקחו אע"ג דאין שוה בכל אלא בכהנים אבל ההיא דגילוח זקן שאינו שוה בנשים נדחי מקמי עשה דמצורע:

אלא לזקן ואינו לפי כבודו · וא"ת תיפוק ליה מולאתותו דכבוד הבריות דוחה מילת בנו ושחיטת פסחו וי"ל כבוד הבריות דמת מצוה חמיר טפי שמוטל בבזיון פן יסריח או יאכלוהו כלבים אע"ג דבפ' מי שמתו (ברכות דף כ· ושם ד"ה שב) מוכח דאי הוה כלאים שב ואל תעשה היה נדחה מפני כבוד הבריות היינו משום דערום הוי גנות ובזיון גדול כדאמר (יבמות דף סג:) אין לך משוקץ יותר מאותו שהולך ערום ומהכא לא ידעי' דדחי אלא ממונא אבל איסורא כמו פסח ומילה וגם כרת לא: [וע' תוס' שבועות ל: ד"ה אבל]:

אפקרה · שלא יכשלו בני אדם בלא תגזול וא"ת הא אמר בפ' אין בין המודר (נדרים דף מה·) אין הפקר אלא בפני שלשה וי"ל דהכא נמי הוו שלשה אי נמי דאורייתא בלא שלשה נמי הוי הפקר והא דאמר שלהי פ"ק דשבת (דף יח: ושם ד"ה דמפקרא) גיגית כר וקדירה אפקורי מפקר להו אע"ג דליכא שלשה התם אנן סהדי דמפקר להו בלבו, שלא יעשה איסור שביתת כלים:

לא חרבה כו' · ואם תאמר דביומא (דף ט:) אמר מפני שנאת חנם וי"ל דהא והא גרמא:

איזוהי אבידה · שיכין שאין הבעלים יודעין שהיא שם:

קורדוס

גמרא

לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם אלא לזקן ואינו לפי כבודו *אמר רבה הכישה חייב בה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא להנך עיזי דקיימו שקל קלא ושדא בהו א"ל איחייבת בהו קום אהדרינהו איבעיא להו דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר מהו מי אמרינן השבה מעליא בעינן וכיון דלאו דרכיה להחזיר בעיר לא לחייב או דלמא בשדה מיהת הוא דאיחייב ליה וכיון דאיחייב ליה בשדה איחייב ליה בעיר תיקו אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר וכל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה קאזיל באורחא פגע ביה ההוא גברא הוה דרי פתכא דאופי אותבינהו וקא מיתפח א"ל דלי לי אמר ליה כמה שוין א"ל פלגא דזוזא יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה הדר זכה בהו הדר יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה חזייה דהוה קא בעי למיהדר למזכיה בהו א"ל לכולי עלמא אפקרנהו ולך לא אפקרנהו ומי הוי הפקר כי האי גוונא והתנן* בש"א הפקר לעניים הפקר ובה"א אינו הפקר עד שיהא הפקר לעניים ולעשירים כשמיטה אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי לכולי עלמא אפקרינהו ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינו לפי כבודו הוה ר' ישמעאל ברבי יוסי *לפנים משורת הדין הוא דעבד *דתני רב יוסף והודעת (שמות יח) להם זה בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים [א] *(אשר) ילכו זו ביקור חולים בה זו קבורה ואת המעשה זה הדין אשר יעשון זו לפנים משורת הדין: אמר מר [ב] (אשר) ילכו זה ביקור חולים היינו גמילות חסדים לא נצרכה אלא לבן גילו דאמר מר *בן גילו נוטל אחד משששים בחליו ואפי' הכי מבעי ליה למיזל לגביה בה זו קבורה היינו גמילות חסדים לא נצרכה אלא לזקן ואינו לפי כבודו אשר יעשון זו לפנים משורת הדין דאמר ר' יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה אלא דיני דמגיזתא לדיינו אלא אימא *שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין:

מתני' אי זו היא אבידה מצא חמור או פרה רועין בדרך אין זו אבידה חמור וכליו הפוכין פרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה החזירה וברחה החזירה וברחה אפי' ארבעה וחמשה פעמים חייב להחזירה שנאמר השב תשיבם היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו (א) שכרו כפועל *אם יש שם בית דין מתנה בפני ב"ד אם אין שם ב"ד בפני מי יתנה שלו קודם:

גמ' אטו כל הני דאמרינן לאו אבידה הוו אמר רב יהודה הכי קאמר אי זו היא כלל אבידה שהוא חייב בה מצא חמור ופרה רועין בדרך אין זו אבידה ולא מיחייב בה חמור וכליו הפוכים פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה ומיחייב בה *ולעולם אמר רב יהודה אמר רב עד שלשה ימים היכי דמי אי בלילותא אפי' חדא שעתא נמי אי ביממא אפי' טובא נמי לא לא צריכא דהוה חזי לה בקדמתא *)ובחשכתא תלתא יומי אמרינן איתרמויי איתרמי לה ונפקא טפי ודאי אבידה היא תניא נמי הכי מצא טלית וקרדום באסרטיא

רש"י

לא יהיה בך אביון · לא תביא עצמך לידי עניות: הכישה · זה שאינו לפי כבודו אם הכישה הכאה אחת להשיבה נתחייב בה להחזירה הואיל והתחיל: קלא · מרט"א בלע"ז: דרכו להחזיר בשדה · שאין שם רואים כל כך ואינו בוש: ואין דרכו בעיר · שהוא בוש משכיניו והוא מלא בשדה: מהו · שיתחייב להשיבה: לא מיחייב · להתחיל בהשבתה בשדה: וכיון דאיחייב · שהזיזה ממקומה חייב אף בעיר: פורק וטוען · פורק משא מן החמור וטוען עליו דכתיב עזוב תעזוב הקם תקים: פתכא דאופי · משאוי של עצים: וקא מיתפח · עומד לפוש: דלי לי · הטעינני: הדר זכה בהו · חזר האיש ההוא והחזיק בהן מן ההפקר: הפקר לעניים הוי הפקר · אע"ג שלא הפקירו אלא לעניים הוי הפקר למפטר מן המעשר: זה בית חייהם · *ללמוד להם אומנות להתפרנס בו חוקות (ב) ותורות כתיבי ברישיה דקרא: *דיני דמגיזתא לדיינו · בתמיה דמגיזתא גוזאי הדנין ביסורים ובחזקה ותבירו בבבא קמא (דף קיד·) דדייני בגזתיא:

מתני' איזו היא אבידה · בגמרא מפרש: אין זו אבידה · ואינו חייב להחזיר שמדעת הניחוה שם: רצה בין הכרמים · דמסתקבא: לא יאמר לו תן לי סלע · שבטלתי ממלאכתי *שיאמר לו אם עשית מלאכתך היית מרבה טורח עכשיו לפי מה שטרחת טול: כפועל · בגמרא מפרש: אם יש שם בית דין · אם נוח לו לטרוח יותר כדי להרבות שכר ואינו חפץ ליבטל ממלאכתו מה יעשה אם יש שם שלשה בני אדם יתנה בפניהם ויאמר ראו שאני משתכר כך וכך ואי איפשי ליבטל ליטול שכר מועט אני אשיב אם תאמרו שאטול שכר משלם:

גמ' כלל · סתם אבידה שמוכחת שהיא שם שלא מדעת בעלים: ולעולם · בתמיה וכי אף אם ימצאנה שם לעולם נאמר מדעת היא וכי דרך שלא להכניס: בקדמותא · לפני עלות השחר: בחשכתא · בחשכה ערבית: אסרטיא

מסורת הש"ס

ב"ב פח.

וכהג"ה של ד' ק. פרש"י תלמוד תורה ע"ש כ"י

[לעיל כד: וש"נ] ב"ק נט:

[תיבת אשר מיותר]

[נדרים לט: ע"ש]

[לקמן פח.]

יומא ט: יס כב

[עי' תוס' לקמן לג: ד"ה אם]

[עי' תוס' לעיל כה. ד"ה וכמה]

*) פי' או בהשכמה רש"ל

הגהות הגר"א

[א] [ב] גמ' אשר · כשום קו עליו למחקו:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה דיני. בערוך ערך מגיסתא הגירסא כאן דייני דמגיסתא ופי' דדנין כגסות:

ס"א בזה אומר כו' רש"ל פאה פ"ו [מ"א עדיות פ"ד מ"ג]

מסורת הש״ס

רש״י

אסרטיא · דרך כבושה לרבים: ששוטפין ובאין · לשדה חבירו: אמר רבא לכל אבידת כו' · מילתא באפיה נפשיה היא דאמרה רבא בבי מדרשא: מאי למימרא · ותיפוק ליה משום עומרין שיסכן בכלל אבידה דדמו לפרטא דשה ושלמה ולמה לי לכל לרבויינהו: רועה בדרך · איכא תרתי למעליותא חדא תורה אור דרועה ועוד דאפילו רצה לא מסתקבא רצה בין הכרמים איכא תרתי לגריעותא חדא דרצה ועוד דכרמים מסקבי לה רצה בדרך איכא חדא לגריעותא דרצה ומתקלקלת ברגלתה אי נמי תלך למרחקים רועה בין הכרמים חדא לגריעותא דזימנין דמסתקבא: והא באבידת גופה כו' · מפרש ואזיל לה: באבידת קרקע · וחייב להוליכה משום הפסד כרמים: לגינתו ולחורבתו מנין · דהויא השבה ופטור: דעת בעלים · לומר לו שמור פרתך שהחזרתיה לגינתך שמלאתיה אובדת: הכל צריך דעת בעלים · גנב גזלן וד' שומרים שהשיבו צריכין להודיעו ואם לא הודיעו ומתה או נגנבה חייבים באחריותן דכיון דידע שאבדה ולא ידע שהושבה לא נזהר בה ולא מאכילה: שלח · לגבי שלוח הקן: תרתי זמני · ואנן תנן *שלחה וחזרה שלחה וחזרה אפי' ארבע וה' פעמים חייב: לדבר הרשות · שאין צריך לצפור אלא לאוכלה: לדבר מצוה מנין · היה צריך לטהר בו את המצורע מנין שאסור בשלוחו על הבנים ת״ל תשלח: עזב תעזוב · פריקה: הקם תקים · טעינה: חסרון כיס · שהבהמה מתקלקלת: משום דבשכר · שנותנין לו שכר דאיכא למ״ד לקמן (דף לב:) טעינה בשכר פריקה בחנם: לא מסיימי קראי · הי משמע טעינה והי משמע פריקה ואי כתב חדא הוה אמינא לפריקה אתא אבל טעינה לא כתב רחמנא אידך לטעינה: למה לי למכתב אבידה · השבת אבידה לכתוב או הא או הא וליגמר מניה דהא כולהו אזהרות ממון ישראל הוא: צערא דמרה · הוא העומד שם ואין יכול לטעון לבדו וכן לפרוק: דליתא למרה בהדה · שיטרח בהשבתה: דאיתיה

תוספות

קורדום בצד גדר · פירשתי לעיל (כה: סד״ה ואם נפל): למה לי למכתב רחמנא פריקה כו' · אין לפרש למה לי דכתב כוליה קרא דפריקה או דטעינה דא״כ היכי קאמר אי אשמועינן טעינה דבשכר הא משמע לקמן (דף לב·) דטעינה לא הוי בשכר אלא משום דנכתב פריקה ועוד דלא שייכא הך צריכותא אלא לקמן אלא י״ל למה לי דכתב רחמנא יתורא דמרבינן אין בעליו עמו בפריקה ולמה לי דכתב בטעינה:

לרבי שמעון לא מסיימי קראי · תימה דלקמן (דף לב·) משמע דקרא דנופלים בדרך לא מסיים לר״ש דהוי בטעינה דטעונייהו עלייהו משמע ואי לא כתב אלא חד הוה מוקמי ליה בפריקה אבל קרא דרובץ תחת משאו לא משמע לכ״ע אלא בפריקה וכשנכתבו שניהם ע״כ גם לר״ש קרא דנופלים בדרך הוי בטעינה וא״כ לר״ש לא יכתוב אלא חד יתורא לאין בעליו עמו בקרא דנופלים בדרך וי״ל דרובץ תחת משאו נמי לא מסיים לר״ש דאפשר למשמע בטעינה דע״י שאין הרבה בני אדם לטעון מכביד המשוי על הבהמה ורובצת ולקמן לא אצטריך למימר דלא מסיימי אלא אקרא דנופלים בדרך והא דפריך לקמן (דף לב:) והא וחדלת בפריקה הוא דכתיב לא הוי אלא אליבא דרבנן דלר״ש מצי למהוי בטעינה:

אבל

גמרא

"באסרטיא ופרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה "טלית בצד גדר קרדום בצד גדר ופרה רועה בין [א] הכרמים אין זו אבידה ג' ימים זה אחר זה הרי זו אבידה "ראה מים ששוטפין ובאין הרי זה גודר בפניהם דברים כב אמר רבא °לכל אבידת אחיך "לרבות אבידת קרקע א״ל רב חנניה לרבא תניא דמסייע לך ראה מים ששוטפין ובאין הרי זה גודר בפניהם א״ל אי משום הא לא תסייעי הכא במאי עסקינן בדאיכא עומרין אי דאיכא עומרין מאי למימרא לא צריכא דאית בה עומרין דצריכי לארעא מהו דתימא כיון דצריכי לארעא כי גופה דארעא דמיין קמ״ל: מצא חמור ופרה [וכו']: הא גופה קשיא אמרת מצא חמור ופרה רועין בדרך אין זו אבידה רועין בדרך הוא דלא הוו אבידה הא רצה בדרך ורועה בין הכרמים הויא אבידה אימא סיפא חמור וכליו הפוכים ופרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה רצה בין הכרמים הוא דהויא אבידה הא רצה בדרך ורועה בין הכרמים אין זו אבידה *אמר אביי °יגיד עליו ריעו איוב לו תנא רועה בדרך דלא הויא אבידה והוא הדין לרועה בין הכרמים תנא רצה בין הכרמים דהויא אבידה והוא הדין לרצה בדרך א״ל רבא אי יגיד עליו ריעו ליתני קילתא וכ״ש חמירתא ליתני רצה בדרך דהויא אבידה וכ״ש רצה בין הכרמים ולתני רועה בין הכרמים דלא הויא אבידה וכ״ש רועה בדרך אלא אמר רבא רצה ארצה לא קשיא "הא דאפה לגבי דברא הא דאפה לגבי מתא רועה ארועה נמי לא קשיא כאן באבידת גופה כאן באבידת קרקע "כי קתני רועה בדרך לא הויא אבידה הא רועה בין הכרמים הויא אבידה באבידת קרקע וכי קתני רצה בין הכרמים הויא אבידה הא רועה בין הכרמים לא הויא אבידה באבידת גופה דרצה בין הכרמים *מסקבא ורועה בין הכרמים לא מסקבא נהי דלא מסקבא תיפוק ליה משום אבידת קרקע "בדכותי ותיפוק ליה משום אבידת גופה דדלמא קטלו לה "באתרא דמתרו והדר קטלי ודלמא אתרו בה אי אתרו בה *ולא אזדהרו בה ודאי אבידה מדעת היא: החזירה וברחה החזירה וברחה [וכו']: א״ל ההוא מדרבנן לרבא אימא השב חדא זמנא תשיבם תרי זמני א״ל *השב אפי' ק' פעמים משמע *תשיבם "אין לי אלא לביתו לגינתו ולחורבתו מנין ת״ל תשיבם מ״מ ה״ד אי דמינטרא פשיטא אי דלא מינטרא אמאי לעולם "דמינטרא והא קמ״ל דלא בעינן דעת בעלים וכדר' אלעזר *דאמר "הכל צריכין דעת בעלים "חוץ מהשבת אבידה שהתורה ריבתה השבות הרבה °שלח תשלח *אימא שלח חדא זימנא תשלח תרי זמני א״ל שלח "אפי' מאה פעמים משמע תשלח אין לי אלא לדבר הרשות "לדבר מצוה מנין ת״ל תשלח מ״מ א״ל ההוא מדרבנן לרבא ואימא °הוכח חדא זימנא תוכיח תרי זמני א״ל ויקרא יט °הוכח אפי' ק' פעמים משמע תוכיח אין לי אלא הרב לתלמיד תלמיד לרב מנין ת״ל הוכח תוכיח "מ״מ °עזב תעזוב עמו אין לי אלא בעליו עמו שאין בעליו עמו מנין ת״ל עזב תעזוב "מ״מ °הקם תקים שמות כג דברים כב עמו אין לי אלא בעליו עמו שאין בעליו עמו מנין ת״ל הקם תקים "מ״מ ולמה ליה למכתב פריקה ולמה ליה למיכתב טעינה צריכי דאי כתב רחמנא פריקה הוה אמינא משום דאיכא צער בעלי חיים ואיכא חסרון כיס אבל טעינה דלאו צער בעלי חיים איכא ולא חסרון כיס איכא אימא לא ואי אשמעינן טעינה משום דבשכר אבל פריקה דבחנם אימא לא צריכא ולר״ש *דאמר אף טעינה [לקמן לב.] בחנם מאי איכא למימר לר״ש לא מסיימי קראי למה לי למכתב הני תרתי ולמה לי למכתב אבידה צריכי דאי כתב רחמנא הני תרתי משום דצערא דמרה איתא צערא דידה איתא אבל אבידה דצערא דמרה איתא וצערא דידה ליתא אימא לא ואי אשמעינן אבידה משום דליתא למרה בהדה אבל

עין משפט נר מצוה

קנד א ב מיי' פט״ו מהל' אבידה הלכה ג ה סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי' רס סעיף ט:

קנה ג ד מיי' שם פי״א הלכה כ סמג שם טוש״ע ח״מ סי' רנט סעיף ט:

קנו ה ו ז ח מיי' פט״ו שם הל' ג ד סמג שם טוש״ע ח״מ סי' רסא סעיף ג:

קנז ט י מיי' שם פי״א הל' יד טו סמג שם טוש״ע ח״מ סי' רסז סעיף א:

קנח כ מיי' פ״ד מהל' גניבה הל' י ועיין בהשגות ובמ״מ ופ״א מהל' גזילה הל' ח סמג עשין עא טוש״ע ח״מ סי' שנה סעיף א:

קנט ל מיי' פי״א מהל' אבידה הל' טז סמג עשין עד טוש״ע ח״מ סי' רסז סעיף א:

קס מ מיי' פי״ג מהל' שחיטה הל' ה סמג עשין סה טוש״ע י״ד סי' רצב סעיף ה:

קסא נ מיי' שם הל' יט:

קסב ס ע מיי' פ״ו מהל' דיעות הל' ז סמג עשין יא:

קסג פ צ מיי' פי״ג מהל' רוצח הל' ח סמג עשין פא טוש״ע ח״מ סי' רעב סעיף ז:

רבינו חננאל

איסטרטא. אמר רבה אמר קרא לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע: קתני רישא רועים בדרך אינה אבידה הא רצים בדרך ורועים בכרמים אבידה היא. וקתני סיפא רצה בכרמים הרי זו אבידה הא רועים אינה אבידה קשיא רישא אסיפא. ופריק רבא הכי רצה ופניה כלפי השדה אביהה היא וחייב להחזיר. רצה ופניה כלפי המדינה אינה אבידה. רועה בדרך ואפי' רועה בכרמים אינה אבידה אבל יש בה אבידת קרקע שאוכלת הזמורות ומפסדת הכרם והאי דקתני רצה בין הכרמים הויא אבידה באבידת גופה כי בריצתה מכין אותה זמורות הכרם ועושין בה חבורות וזהו פי' מסתקבא כי סיקוב זה לשון חבורה הוא.*) והא דתניא רועה בכרמים אינה אבידה בכרמי כותי' אבידת קרקע ליכא דהא קרקע כותים הוא. אבידת גופה ליכא דהא רועים מעט מעט והילוכם בניחותא ואין סיקוב. השב אפי' ק' פעמים תשיבם אפי' לגינתו ולחרבתו דיו. אמר ר״א הכל צריכין דעת[בעלים]חוץ מהשב אבידה (לבעלים) שהרי ריבתה התורה בה השבות הרבה. וכן שלח תשלח את האם חייב לשלחה אפי' ק' פעמים ואפי' צריך לה לדבר מצוה כגון טהרת מצורע וכיוצא בו אפי' הכי חייב לשלח האם וכן דין הוכח תוכיח אפי' ק' פעמים ואפי' תלמיד לרב. וכן דין עזוב תעזוב וכן הקם תקים בין בעליו עמו בין אין בעליו עמו וכן

*) עי' לעיל ד' כז ע״ב בד' רבינו גבי הא דאמרי' שם משום דמסקב לי' לחמרא.

מסורת הש״ס (שוליים)

[בחולין קמא.]

[יבמות לג: וש״נ]

הגהות הגר״א

[א] גמ' ופרה רועה בין הכרמים נ״ב העשבים וכ״ה בריי״ף וש״ס (ועמ״ש רבינו בח״מ סי' רס״א ס״ק ס):

[פי' עושה בה חבורה, ערוך ערך סקב]

נ״ל ולא איהדרו בה מהרש״ם

חולין פז. ב״ק נז:

[ב״ק שם] דברים כב חולין קמא.

אבל הני תרתי דאיתא למרה בהדה אימא לא צריכא °*מות יומת המכה אין לי אלא במיתה הכתובה בו מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ת"ל ^א^מות יומת מ"מ °הכה תכה אין לי אלא בהכאה הכתובה בהן מנין שאם אי אתה יכול להמיתן בהכאה הכתובה בהן שאתה רשאי להכותן בכל הכאה שאתה יכול ת"ל הכה תכה מ"מ °השב תשיב אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד משכנו שלא ברשות ב"ד מנין ת"ל ^ג^השב תשיב מ"מ °חבל תחבול אין לי אלא שמשכנו ברשות משכנו שלא ברשות מנין ת"ל ^ו^חבל תחבול מ"מ והני תרי קראי למה לי חד לכסות יום וחד לכסות לילה °פתח תפתח אין לי אלא לעניי עירך לעניי עיר אחרת מנין ת"ל ^ד^פתח תפתח מכל מקום °נתן תתן אין לי אלא מתנה מרובה מתנה מועטת מנין ^ה^ת"ל נתן תתן מ"מ °הענק תעניק *אין לי אלא שנתברך הבית בגללו מעניקים לא נתברך הבית בגללו מנין ^ו^ת"ל הענק תעניק מ"מ ולר' אלעזר בן עזריה דאמר נתברך הבית בגללו מעניקין לו לא נתברך הבית בגללו אין מעניקין תעניק למה לי *דברה תורה כלשון בני אדם °העבט תעביטנו *אין לי אלא שאין לו ואינו רוצה להתפרנס אמר רחמנא תן לו דרך הלואה יש לו ואינו רוצה להתפרנס מנין ת"ל תעביטנו מ"מ ולר"ש *דאמר ^ז^יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו תעביטנו למה לי דברה תורה כלשון בני אדם: היה בטל מן הסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל (בטל): *(תנן) *)נותן לו שכרו כפועל בטל מאי כפועל בטל *אמר אביי ^ח^כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה: אם יש שם ב"ד מתנה בפניהם: איסור ורב ספרא עביד עיסקא בהדי הדדי אזל רב ספרא פלג ליה בלא דעתיה דאיסור באפי בי תרי °אתא לקמי' *דרבה בר רב הונא א"ל ^ט^זיל אייתי תלתא דפלגת קמייהו אי נמי תרי

*) לקמן סה. בכורות כט:

תורה אור: במדבר לה · דברים יג · דברים כד · שמות כב · דברים טו · שם · שם · שם

רש"י

דאיתיה למרה · דכתיב עמו אימא יחזור אחר בני אדם וישכור: שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו · והיינו סייף כגון שהיה בספינה ובורח ואתה יכול לזרוק בו חץ או לטובעו: הכה תכה · בעיר הנדחת: אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד · דנעק עליו בדין ושלחו שלוחם לתפוס מטלטליו דקרא דהשבת העבוט עליה כתיב דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד והאיש ואמרינן לקמן בפ' המקבל (דף קיג·) בשליח ב"ד הכתוב מדבר: שלא ברשות ב"ד מנין · דצריך השבה: שהם חבלה ע"פ ב"ד היא דלא שכיח דחליף איניש ליכנס בבית וליטול מטלטלי שלא ברשות: חד לכסות יום וחד לכסות לילה · בפ' המקבל (לקמן קיד:) מפרש לקרא הכי: מתנה מועטת מנין · אם אי אפשר לך ליתן מתנה מרובה: אין לי אלא שנתברך הבית בגללו · דהכי כתיב קרא אשר ברכך ה' אלהיך תתן לו: דרבי אלעזר בן עזריה בקדושין (דף יז:): שאין לו · ממה שיתפרנס: ואינו רוצה להתפרנס · משלך במתנה ואמר רחמנא העבט דרך הלואה: יש לו ואינו רוצה להתפרנס · משלו אלא משלך מנין שאתה חייב להעביטו וליפרע ממנו אחר מיתה ת"ל תעביטנו והכי מפרש בכתובות פרק מציאת האשה (דף סז:): מאי כפועל בטל · והלא אינו בטל שהרי טורח בהשבתה ומתניתין תני נותנין לו כשיעור שירצה פועל ליטול להתרפות ממלאכה ולישב בטל: כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה · כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו ליבטל ממלאכה זו כבדה שהוא עוסק בה ולעסוק במלאכה קלה כזו הכל לפי כובד המלאכה וריבוי שכר יש מלאכ' שטורחה קל ושכרה רב או חילוף: פלג · בסחורה ולא היו מעות אלא דבר הצריך שומא:

תוספות

אבל הני תרתי דאיתנהו למרייהו בהדייהו · ואע"ג דמרבינן לעיל אין בעלים עמו היינו שהוא זקן או חולה וכהי דאין יכול לעזור יכול לשכור פועלין ואימא לא קא משמע לן:

אין לי אלא משכנו · פרשתי בהמקבל (לקמן דף קיג·):

דברה תורה כלשון בני אדם · וא"ת וכי לית להו כל הני דרשות דלעיל ואליבא דר"ש משנינן כמי לעיל דלא מסיימי קראי ובר"ה (דף ח·) דריש נמי ר"ש עשר תעשר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה וי"ל דדוקא הכא בהני תרי קראי אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם °משום דמוכחי קראי דכתיב די מחסורו ובאידך כתיב אשר ברכך וברים השואל (לקמן דף צד: ושם ד"ה אלא) דאמר אם גנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת"ל יגנב ופריך למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר התם נמי איכא הוכחה דגניבה משמע דוקא גניבה ולא אבידה*:

אם יש שם ב"ד יתנה בפניהם · שישלם לו כל מה שישתכר במלאכה שהוא עושה ואם אין ב"ד לא ישיב כיון שאם ישיב לא יהא לו אלא כפועל בטל אבל אם אינו עושה מלאכה ישיב בחנם וא"ת לעיל דנקט או שהיתה שלו מרובה היכי דמי אי ליכא ב"ד אפילו מועטת נמי מן האבידה לא ישיב ואי בפני ב"ד כי נמי אין מרובה אלא שוה לאבידה למה יתנו ב"ד ליתן לו כל שכרו א"כ מה ירויחו הבעלים וי"ל דכ"מ לכושרא דחיותא או לטרחא יתירא וכה"ג משני בסוף השוכר את הפועלים (לקמן דף צג:) וא"ת דהכא משלם לכל הפחות השכירות כפועל בטל וכן משני לקמן בסוף השוכר את הפועלים (שם) גבי רועה שהיה יכול לקדם ברועים ובמקלות ש"ש בשכר וש"ח בחנם חייב וש"ש שקדם בשכר חוזר ונוטל מבעל הבית ומסתמא ש"ח נמי שקדם בשכר חוזר ונוטל מבעה"ב ואילו בפרק הגוזל בתרא (ב"ק דף קטו:) תנן שטף נהר את חמורו וחמור חבירו הניח את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואין משלם לו דמי חמורו שטבע וי"ל דהתם מיירי כשהיה יכול להציל ע"י הדחק דאי לאו הכי מצי אמר ליה מהפקירא קזכינא כדאיתא התם ועי"ל כיון שבעל החמור שם יכול לומר הייתי שוכר פועלים להצילו וא"ת הכא אמאי נוטל שכר וכן לקמן ש"ח שאין צריך לקדם בשכר אם קידם אמאי נוטלו מבעה"ב האמרי' פר' הכונס (שם דף נח. ושם ד"ה אי) דמבריח ארי מנכסי חבירו פטור ולישנא בתרא דהכונס דמבריח ארי פטור משום דלית ליה פסידא אתי שפיר דהכא אית ליה פסידא אבל ללישנא קמא דקאמר דמבריח ארי מדעתו משמע אפילו אית ליה פסידא פטור כיון דמדעתו הוא קשה ואור"י דמבריח ארי פטור היינו דוקא שמצילו מפחד הארי שירא שיבא וקידם ברועים והבריחו דלא ברי היזקא דבלא הצלתו יכול להיות שלא היה בא אבל מציל מפי הארי ושטף נהר חמורו ומחזיר אבידה דברי היזקא ובא זה והציל נוטל שכרו וא"ת דפורע חובו דשרי למודר הנאה בפרק אין בין המודר (נדרים דף לג·) ופרק בתרא דכתובות (דף קח· ושם) מחשבין ליה מבריח ארי אע"ג דברי היזקא ואית ליה פסידא וי"ל דהתם נמי אין מצילו מן ההפסד דמה שמלוה טורף ממנו אין זה הפסד שהרי נתחייב לו ולכך חשיב ליה כמבריח ארי א"נ כדמפרש טעמא בירושלמי דנדרים הוינא מפייס ליה ומחיל לי ואפי' במשכון מפיים הוינא ליה ויהיב לי משכוני ואפילו בב"ח דוחק מסיק בירושלמי והטעם נראה משום שיכול לומר הייתי מוצא אוהבים הרבה שיפרעו עבורי דהיינו מעין אותם הטעמים והא דקרי ליה בפ' ח"ה (ב"ב דף נג·) מבריח ארי נתן צרור וגדר לצרור דסכר מינה מיא ואפיק מינה מיא אע"פ שמצילו מן ההפסד שהיה נהר שוטפה התם לא נקט לשון מבריח לענין שיפטר משכר הברחה אלא כלומר אין זו חזקה כיון שאין מתקן השדה אלא מגין עליה בעלמא שלא תבא לידי קלקול ונראה שגם ר"ת סובר דלא חשיב מבריח ארי במקום שמצילו מן ההפסד שהיה מעמיד ההיא דפורע חובו דוקא במזונות אשתו כדמפרש בפ' בתרא דכתובות (דף קח. ושם) משום דאפשר שתהא עושה ואוכלת או תתפרנס מן הצדקה או מקרוביה שיתנו לה בחנם אבל שאר פריעת חוב אור"ת דאין זה מבריח ארי אלא מהנה גמור וירושלמי פליג אגמרא שלנו ולפ"ז אם השר גזל ביתו של ישראל ובא חבירו ישראל ופייס אותו בדמים מועטים אם ירצה בעה"ב ליקח ביתו ישלם דמים לחבירו וכן פסק רבינו גרשום אבל רש"י פסק שיחזיר לו ביתו חנם בפ' הנזקין (גיטין דף נח:) ונראה דלא מבעיא אם קנאה בדמים שמציל הבעלים מן ההפסד שישלמו הבעלים אלא אפי' קנאן בשויו ולא דמי למבריח ארי דאם היה משתקע בידו לא היה הבית חוזר לו לעולם ואפי בשויו ודמי למקדים ברועים ובמקלות בשכר דאמרי' שנותן שכרו עד כדי דמיהם וכ"מ לכושרא דחיותא או לטרחא יתירא ועוד נר' אפי' ידוע בודאי שאפילו לא מיהר לקנותו היה חוזר לבעלים בדמים הללו כל שעה שירצו בין קנאן בדמים מרובים בין קנאן בדמים מועטים לא דמי למבריח ארי כיון שילא הבית מחזקת ישראל ובא לידי נכרי וזה מוציאו מתפיסת נכרי ומחזירו ליד ישראל נוטל מה שהוציא:

כפועל בטל · פירשנו באיזהו נשך (לקמן דף סה: ושם ד"ה ונותן):

אלמנה

עין משפט נר מצוה

קסד א מיי' פי"ד מהל' סנהדרין הל' ח:

קסה ב ג מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ה סמג לאוין קפו טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף טז:

קסו ד ה מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' יג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמז סעיף א וסי' רמח סעיף א וסי' רנא סעיף ג:

קסז ו מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה יד סמג עשין פד:

קסח ז מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל' ט סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנג סעיף י:

קסט ח מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה הלכה ד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסה:

[וע"ע תוס' כתובות סז: ד"ה וחכמים ועמ"ש תוס' סוטה כד. ד"ה ור' יונתן ותוס' מנחות יז: ד"ה מאי באריכות]

קע ט מיי' פ"ה מהל' שלוחים ושותפין הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף יז:

רבינו חננאל

וכן דין השב תשיב את העבוט וכן דין חבל תחבול בין כסות יום בין כסות לילה וכן פתח תפתח את ידך וגומר לענייך ואפי' לעניי עיר אחרת וכן דין נתן תתן לו *)במתנה בין מרובה בין מועטת. וכן דין הענק תעניק לו ואפי' לא נתברך הבית בגללו וכן העבט תעביטנו אפי' יש לו ואינו רוצה להתפרנס: היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל תנא כפועל בטל. ואקשי' והא לאו בטל הוא דהא מתעסק להחזיר האבידה. ופירקה אביי כפועל בטל של אותה מלאכה פי' כגון שהיה חיים והניח מלאכתו והלך להשיב את האבידה ונשתהה בהשבתה כשיעור תפירת בגד ששכרו סלע לא יאמר לו כבר בטלתי ממלאכתי שיעור סלע תנה לי אלא משערין שכרו בעת שאין לו מה יתפור אלא יושב ובטל אם יבא אדם ויאמר לו הנך יושב ובטל תקח בתפירת בגד חצי סלע או תשאר בטל היום ובעת שהמלאכה מצויה כגון קרוב לרגל וכיוצא בו שכר תפירת הבגד סלע ומה שמתברר שנוטל בשעה שאין לו תפירה לתפור הוא שנוטל מבעל האבידה וכן אם יאמר לו אדם אתה חיים ואין תפירה מצויה אצלך תבוא ללבון עמי לבנים ותיקח שכירותך כך וכך וזה מפני שלא התנה בב"ד על שכרו. אבל התנה בב"ד נוטל לפי תנאו דתנן אם יש שם ב"ד מתנה בפני ב"ד. איסור ורב ספרא הוו שותפי בעיסקא אזל רב ספרא פלג בלא דעתיה דאיסור קמי תרי וחייביה רבא לאיתויי תלתא אי נמי תרי מיגו תלתא אי נמי תרי סהדי דפלג קמיה

*) נ"ל תתן לו בין מתנה מרובה בין וכו'.

מסורת הש"ס

[סנהדרי' מה: נג. עב:] · קדושין יז: · [שם וש"נ] · כתובות סז: · [ע"ש] · [נ"ל תנא] · הא לא בטיל מיניה רש"ל · [גרא"ש איתא ר' אבא אבל בתוס' ב"ב מ. ד"ה קיום מוכח דהגי' לפניהם ר"נ]

גליון הש"ס

גמ' אתא לקמיה דרבה בר רב הונא. עיין תוס' ב"ב מ ע"א ד"ה קיום דגרסא דהיה להם סגירסא כאן אתא לקמיה דר"נ: תוס' ד"ה דברה תורה וכו' משום דמוכחי קראי. עיי' מזרחי ריש פ' לך לך:

גמרא

תרי מגו תלתא ואי נמי תרי סהדי דפלגת באפי בי תלתא א"ל מנא לך הא א"ל דתנן אם יש שם ב"ד מתנה בפניהם אין שם ב"ד בפני מי יתנה שלו קודם א"ל מי דמי התם דמפיק ממונא מהאי ומותיב להאי בעינן ב"ד אבל הכא (א) דידיה שקלי גילוי מילתא בעלמא הוא בתרי סגי ליה תדע דתנן* אאלמנה מוכרת שלא בפני ב"ד אמר ליה אביי ולאו מי אתמר עלה אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ אלמנה אינה צריכה ב"ד של מומחין באבל צריכה בית דין של הדיוטות: **מתני'** גמצאה ברפת אין חייב בה ברה"ר חייב בה דואם היתה בבית הקברות לא יטמא לה האם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר לא ישמע לו ופרק וטען פרק וטען אפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב שנאמר °עזוב תעזוב זהלך וישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה אם רצונך לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו חאם היה זקן או חולה חייב מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון ר"ש אומר אף לטעון רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על משאו אין זקוק לו שנאמר תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו: **גמ'** אמר רבא טרפת שאמרו *אינה מתעה ואינה משמרת אינה מתעה מדקתני אינו חייב בה ואינה משמרת מדאיצטריך למיתני אינו חייב בה דאי סלקא דעתך משמרת השתא משכח לה אבראי מעייל לה לגואי משכח לה מגואי מבעיא אלא שמע מינה אינה משמרת שמע מינה: מצאה ברפת אינו חייב: א"ר יצחק *והוא שעומדת תוך לתחום מכלל דברשות הרבים ואפילו בתוך התחום נמי חייב איכא דמרני לה אסיפא ברה"ר חייב בה אמר רבי יצחק והוא שעומדת חוץ לתחום מכלל דברפת אפילו עומדת חוץ לתחום נמי אינו חייב בה: בבית הקברות לא יטמא לה: *ת"ר מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו *אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר °איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' (ב) כולכם חייבין בכבודי טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו הא לאו הכי הוה אמינא צייתא ליה ואמאי האי עשה והאי לא תעשה ועשה *ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה איצטריך ס"ד אמינא הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו *של מקום שנאמר כאן °כבד את אביך ואת אמך ונאמר להלן °כבד את ה' מהונך הלכך לציית ליה קמ"ל דלא לשמע ליה: מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון: מאי אבל לא לטעון אילימא אבל לא לטעון כלל מאי שנא פריקה דכתיב עזוב תעזוב עמו טעינה נמי הכתיב °הקם תקים עמו אלא כמצוה מן התורה לפרוק בחנם ולא לטעון בחנם אלא בשכר ר"ש אומר *אף לטעון בחנם תנינא להא דת"ר פריקה בחנם טעינה בשכר ר"ש אומר זו וזו בחנם מאי טעמיהו דרבנן דאי ס"ד כר"ש לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה ואנא אמינא ומה טעינה דלית בה צער בעלי חיים וליכא חסרון כיס חייב פריקה דאית בה צער בעלי חיים וחסרון כיס לא כל שכן אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא לומר לך פריקה בחנם טעינה בשכר ורבי שמעון מאי טעמא משום דלא מסיימי קראי ורבנן אמאי לא מסיימי קראי הכא כתיב רובץ תחת משאו התם כתיב נופלין בדרך דרמו אינהו וטעונייהו באורחא משמע ורבי שמעון נופלין בדרך אינהו וטעונייהו עלוייהו משמע אמר רבא

מדברי

רש"י

תרי מגו תלתא · שנים מן השלשה יבואו ויעידו לומר שלשה היינו: אם יש שם ב"ד · ושתם ב"ד שלשה אלמא אין כח להפקיר ממון זה אלא זה בפחות משלשה: גילוי מילתא · שידעו שחלקתי בשוה: אלמנה · הניזונת מנכסי יתומים מוכרת למזונות: שלא בב"ד ובלבד שיראו שנים שלא תמכור בזול:

מתני' מצאה ברפת · בגמרא מפרש מאי איצטריך: היתה בבית הקברות והוא כהן: או שאמר לו אל תחזיר · והוא במקום שהוא מותר לילך שם: הלך וישב לו · הבעלים: אבל לא לטעון · בגמרא מפרש:

גמ' רפת שאמרו · ששנינו במשנתנו עסקינן כשאינה מתעה את הבהמה שבתוכה להיות בורחת ויוצאת: ואינה משתמרת · שאינה נעולה ואם באת לצאת יוצאה: מעייל לגואי · כדאמרינן לעיל (דף לא·) לגינתו ולחורבתו מנין: ברישא גרסינן והוא שעומדת בתוך לתחום בסיפא גרסינן והוא שעומדת חוץ לתחום: אני ה' · אע"פ שאמרתי לך ירא את אביך אני אדון לשניכם ואם אמר לך אביך עבור על דברי לחלל שבת אל תשמע לו: הוה אמינא נייתא ליה · דאתי עשה דכיבוד ודחי לא תעשה דלא תוכל להתעלם: אבידה עשה ולא תעשה היא השב תשיבם לא תוכל להתעלם: הוקש כבודם בגזירה שוה כבד את אביך כבד את ה' מהונך: דלית ביה חסרון כיס · אם לא יטעון: פריקה אית בה חסרון כיס · שהבהמה נשברת תחת משאה: לומר לך פריקה בחנם · אבל טעינה לא נצטוית אלא בשכר °הלכך אי לא כתב פריקה ואתיא מק"ו מטעינה הוה אמינא דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה טעינה בשכר אף פריקה בשכר: לא מסיימי קראי · למשמעות טעינה הלכך אי כתיב חד הוה אמינא לפריקה אתא: רובץ תחת משאו · משמע שצריך לפרוק: דרמו אינהו וטעונייהו באורחא · אף המשא מוטל על הקרקע שצריך לטעון:

תוספות

אלמנה מוכרת שלא בב"ד · וא"ת התם משום חינא או משום שלא תתבזה בב"ד כדמפרש באלמנה ניזונת (כתובות דף פז· ושם) וי"ל דס"ל כיון דאלמנה מוכרת אע"ג דאינה שלה שלא בב"ד משום חינא ה"נ שותף יטול את שלו שלא בב"ד אע"ג דליכא טעם דחינא: **בית** דין הדיוטות · וא"ת והאמרינן התם (דף צח· ושם) אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום דאמרינן לה מאן שם לך הלא מכרה ע"פ ב"ד הדיוטות וי"ל כיון שלוקחת לעצמה נראה לעולם שמעכבת מנכסי יתומים בידה אע"פ שיש ב"ד הדיוטות כיון דליכא מומחין אבל כשמוכרת לאחרים אין נראה שמעכבת משלהם שהרי לא עכבה כלום וא"ת ומ"ש דאלמנה מוכרת לאחרים שלאבב"ד ובב"ד יכולה לעכב אפי' לעצמה מדאמרינן התם דא"ל מאן שם לך משמע דבב"ד יכולה לשום וקאמר נמי התם ההוא גברא דאפקידו גביה כספא דיתמי אזל שמה לנפשיה בת' זוזי לסוף אייקור כו' אתא לקמיה דרבי א"ל מאן שם לך משמע דבב"ד יכול לשום ולקמן בפרק המפקיד (דף לח·) תנן המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו כו' עושה להם תקנה ומוכרן בב"ד וכשהוא מוכרן מוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו כיוצא בו גבאי צדקה פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמם דאפילו בב"ד מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמם ושלא בב"ד אין מוכרין אפילו לאחרים וליכא למימר הא דאמר ומוכרים לאחרים בב"ד היינו ברשות ב"ד אבל אי ידעי ב"ד השומא יכול לעכב לעצמו דבירושלמי מסיק על ההוא מעשה דרבי יוחנן חקוקאה דמייתי פ"ק דפסחים (דף יג· ושם) א"ל לך ומוכרם בב"ד אלמא אע"פ שנתן לו רשות היה צריך למוכרם בב"ד וי"ל דמוכרת שלא בב"ד משום חינא *וגבי כספא דיתמי נמי דיכול לעכב לעצמו בב"ד מצינן למימר דהיינו דוקא בדיעבד דמשום חסד לא מהדריק עובדא א"נ דגבי יתמי ב"ד עצמם הם מפקידין ולכך יכול לעכב לעצמו על פיהם אבל פקדון של אחרים אינו יכול לעכב לעצמו על פי ב"ד: **כבד** את ה' מהונך. הא דנקט קרא דדברי קבלה ולא נקט קרא דאיש אמו ואביו תיראו וכתיב את ה' אלהיך תירא משום דניחא ליה לאתויי קרא דכבוד:

עין משפט נר מצוה

קעא א ב מיי' פי"ז מהל' אישות הל' יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קג סעיף א

קעב ג מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' ס סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסא סעיף ג:

קעג ד מיי' פי"א שם הלכה יח ופי"ג מהלכות רוצח הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף ב:

קעד ה מיי' פי"א מהל' אבידה הל' יט ופ"ו מהלכות ממרים הל' יב סמג שם וסי' עה טוש"ע ח"מ סי' רסו סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' רמ סעיף טו:

קעה ו מיי' פי"ג מהל' רוצח הל' ט סמג עשין פא טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף ז

קעו ז ח מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ז:

קעז ט מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' ה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסא סעיף ג:

קעח · טוש"ע שם בהג"ה:

קעט כ מיי' פי"ג מהל' רוצח הל' ז סמג עשין פא טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף ו:

עיין בתוס' דכתובות דף נח. שתירצו בע"א

רבינו חננאל

קמיה תלתא. אמר ליה רב ספרא מנא לך [הא] אמר ליה דתנן אם יש שם ב"ד מתנה בפני ב"ד אמר ליה מי דמי התם אפוקי ממונא הוא ובעי ב"ד אבל הכא דידי שקלי בתרי סגי ליה תדע דקתני אלמנה מוכרת שלא בב"ד. ואסיק' משמיה דרב נחמן בההיא דאינה צריכה ב"ד מומחה אבל צריכה (אפי') ב"ד הדיוטות: מתני' מצאה ברפת וכו' עד אמר לו אביו היטמא או אל תחזיר לא ישמע לו. ת"ר מנין שאם אמר לו אביו היטמא או אל תחזיר שלא ישמע לו לבטל את המצוה שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולכם חייבים בכבודי אע"פ שהזהרתיך בכיבוד אב ואם אם יאמרו לך חלל שבת אל תשמע להן אלא ואת שבתותי תשמרו וכן בכל המצות. ומקשינן טעמא דכתב רחמנא הכי הא לאו הכי הוה אמינא אם יאמר לו אל תשיב ישמע לו אמאי והא כיבוד אב ואם עשה הוא שנאמר כבד את אביך והשבה היא עשה שנאמר השב תשיבם לאחיך ולא תעשה שנאמר לא תוכל להתעלם ולא אתי עשה ודחה לא תעשה ועשה. ופרקינן מהו דתימא הואיל ואיתקיש כיבוד אב ואם לכיבוד המקום שנאמר כבד את ה' מהונך אימא ניציית ליה לאבוה קמ"ל דלא: חייב לטעון ולפרוק אפי' ק' פעמים שנאמר עזוב תעזוב עמו. פי' פריקה אית בה חסרון כיס שאם לא תפרקה תמות הבהמה תחת משאה טעינה אין בה חסרון כיס דליכא חששא למיתת הבהמה. ישב לו בעל הבהמה ואמר לו מצוה עליך לפרוק אם תרצה לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו. היה בעל הבהמה זקן או חולה חייב. מצוה מן התורה לפרוק

מסורת הש"ס

כתובות נז.

שמות כג

ויקרא יט

שמות כ

יבמות ו.

[עי' תוס' קידושין לב. ד"ה רב יהודה]

[עי' לעיל ל. תוס' ד"ה הא אין]

[קדושין לב: ע"ש]

משלי ג

דברים כב.

[לעיל לא.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל הכא דידי שקלי: (ב) שם אני ה' אלהיכם כולכם:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לומר וכו' הלכך אי לא כתיב. כעין זה כתב רש"י ביצה דף ז ע"ב ד"ה שיעורו:

[פי' העור בספ' רש"א כגון שאין לו פתחים בכל ארבערוחותיו]

זהו גי' רש"י ויש גירסא אחרת להיפך והיא גירסת הרמב"ם וע"ש ובספר כוס ישועות

מדברי שניהם נלמד *צער בעלי חיים דאורייתא ואפי' ר"ש לא קאמר אלא משום דלא מסיימי קראי אבל מסיימי קראי דרשי' ק"ו משום מאי לאו משום צער בעלי חיים דרשינן דלמא משום דאיכא חסרון כיס וה"ק ומה טעינה דלית בה חסרון כיס חייב פריקה דאית בה חסרון כיס לא כ"ש וטעינה אין בה חסרון כיס מי לא עסקינן דאדהכי והכי בטיל משוקיה אי נמי אתו גנבי ושקלי כל מה דאיכא בהדיה תדע דצער בעלי חיים דאורייתא דקתני סיפא ר' יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר [על] משאו אין זקוק לו שנאמר °תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו לאו מכלל דת"ק סבר [א]זקוק לו מאי טעמא לאו משום דצער בעלי חיים דאורייתא דלמא בתחת משאו פליגי דרבי יוסי סבר דרשינן תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו ורבנן סברי לא דרשינן תחת משאו תדע דצער בעלי חיים לאו דאורייתא דקתני רישא הלך וישב לו ואמר לו הואיל ועליך מצוה לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו ואי סלקא דעתך צער בעלי חיים דאורייתא מה לי איתיה למריה בהדיה ומה לי כי ליתיה למריה בהדיה לעולם צער בעלי חיים דאורייתא מי סברת פטור פטור לגמרי (א) ודלמא פטור בחנם וחייב בשכר וה"ק רחמנא כי איתיה למריה בהדיה עביד גביה בחנם וכי ליתיה למריה בהדיה עביד גביה בשכר ולעולם צער בעלי חיים דאורייתא (סימ"ן בהמ"ת אוה"ב שונ"א רבצ"ן) לימא מסייע ליה [ב]בהמת עובד כוכבים מטפל בה כבהמת ישראל אי אמרת בשלמא צער בעלי חיים דאורייתא משום הכי מטפל בה כבהמת ישראל אלא אי אמרת צער בעלי חיים לאו דאורייתא אמאי מטפל בה כבהמת ישראל התם [ג]משום איבה הכי נמי מסתברא דקתני אם היתה טעונה יין אסור אין זקוק לה אי אמרת בשלמא לאו דאורייתא משום הכי אין זקוק לה אלא אי אמרת דאורייתא אמאי אין זקוק לה ה"ק ולהטעינה יין אסור אין זקוק לה תא שמע [ד]בהמת עובד כוכבים ומשאוי ישראל וחדלת ואי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא אמאי וחדלת עזב תעזב מבעי ליה [ה]לעולם צער בעלי חיים דאורייתא התם בטעינה אי הכי אימא סיפא [ו]בהמת ישראל ומשאוי עובד כוכבים עזב תעזב ואי בטעינה אמאי עזב תעזב משום צערא דישראל אי הכי אפילו רישא נמי רישא [ז]בחמר עובד כוכבים סיפא בחמר ישראל מאי פסקת סתמא דמלתא איניש בתר חמריה אזיל והא וחדלת ועזב תעזב בפריקה הוא דכתיבי *א"ל הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר *צער בעלי חיים לאו דאורייתא ת"ש *[ח]אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו ואי סלקא דעתך צער בעלי חיים דאורייתא הא עדיף ליה אפ"ה כדי לכוף את יצרו עדיף ת"ש *[ט]שונא שאמרו שונא ישראל ולא שונא עובד כוכבים אי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא מה לי שונא ישראל ומה לי שונא עובד כוכבים מי סברת אשונא דקרא קאי אשונא *דמתניתין קאי תא שמע
רובץ

תורה אור: שמות כג

רש"י

מדברי שניהם · מדקאמרי תרווייהו פריקה עדיפא : ואפילו ר"ש לא קאמר · דאצטריך למכתב פריקה : אלא משום דלא מסיימי קראי · לטעינה : לאו משום צער בעלי חיים · והכי יליף מה טעינה דליכא צער בעלי חיים חייב פריקה דאיכא צער בעלי חיים לא כ"ש : מי לא עסקינן · וכי אין המקרא מדבר אף בהולך לסחורה דאדהכי בטיל משוקיה: תדע · דלרבנן דפליגי עליה דר"ש ולר"ש צער בעלי חיים דאורייתא : מכלל דת"ק · דרבי יוסי הגלילי רבנן ור"ש : זקוק לו · ואמאי זקוק לו אי משום מצות עזב תעזב הא כתיב משאו הראוי לו אלא משום צער בעלי חיים : לא דרשינן משאו · למשא הראוי לו דמשאו כל משא שעליו משמע : ותדע · דהכי הוא כדדחינא לך דצער בעלי חיים לאו דאורייתא : עביד גביה · משום צער בעלי חיים ועל כורחו יטול שכר : לימא מסייע ליה · לרבא דאמר לעיל צער בעלי חיים דאורייתא : מטפל בה · לפרוק משאה : אי אמרת (ב) לאו דאורייתא · וטעמא משום איבה הוא מש"ה אין זקוק לה שיכול להשמט ולומר דבר איסור הוא לנו : ה"ק ולהטעינה · ולעולם דאורייתא ורישא תנא מטפל בה בין בפריקה בין בטעינה פריקה משום צער בעלי חיים וטעינה משום איבה ולהטעינה יין אסור דלאו צערא איכא ולאו איבה איכא אין זקוק לה : התם בטעינה · לקמיה פריך הא בפריקה כתיב : משום צערא דישראל · שצריך להשהות שם: בחמר עובד כוכבים. ואין בעל המשא שם ועל העובד כוכבים לטעון: מאי פסקת · וכי פסקת הדבר כן דכל בהמת עובד כוכבים הוי חמר עובד כוכבים וכל בהמת ישראל הוי חמר ישראל : שונא שאמרו. בס"ד שונא שאמרו השונא דקרא קאי דמשתעי בפריקה כי תראה חמור שונאך רובץ וגומר : אשונא דמתניתין קאי · אהך מתניתא דלעיל דשונא לטעון הוא :
רובץ

תוספות

מדברי שניהם נלמד צער בעלי חיים דאורייתא · וא"ת א"כ אמאי עוקרים על המלכים ולא מדרכי האמורי (ע"ז דף יא.) וי"ל משום דכבוד מלך ונשיא עדיף כמו בל תשחית דנדחה מפני כבודם דאונקלוס (ג) שרף על ר"ג ע' מנה צורי פ"ק דע"ז (שם) ועוד דכיון דכתיב את סוסיהם תעקר קל לדחות מפני המלך :

מי לא עסקינן דאדהכי והכי בטיל משוקיה · וא"ת מ"מ נדרוש ק"ו מטעינה דלית בה חסרון כיס וי"ל כיון דטעינה שיש בה חסרון כיס לא הוי בשכר דמ"ש מפריקה א"כ אף טעינה דלית בה חסרון כיס נמי הוי בחנם ופריקה נכתבה לדרוש שום דרשה אחרת :

מכלל דת"ק סבר דזקוק לו · המקשה סבור דת"ק נמי ידרוש משאו שהוא יכול לעמוד בו ושאינו יכול לעמוד בו נהי דאין חייב לסייע בחנם משום דלית ביה מצות פריקה מ"מ בשכר חייב לסייעו משום צער בעלי חיים וא"ת ולרבי יוסי הגלילי דסבר צער בעלי חיים לאו דאורייתא ואית ליה לקמן (דף לג.) דטעינה בשכר מ"ש טעינה מפריקה וי"ל דדריש ק"ו מחסרון כיס דלכתוב טעינה גרידא דיש טעינה שאין בו חסרון כיס וכ"ש פריקה אלא כתב פריקה לאגמורי דטעינה בשכר וכיון דטעינה שאין בה חסרון כיס הויא בשכר היכא דאית בה חסרון כיס נמי דהיינו היכא דבטיל משוקיה הוי בשכר דילפי' מטעינה דלית בה חסרון כיס והשתא לא בא להוכיח רק דלצער בעלי חיים דאורייתא ולא לקיים שמכח ק"ו יש להוכיח דלצער בעלי חיים דאורייתא דאפשר שק"ו הוי מחסרון כיס כדפרישית לר' יוסי וא"ת ודלמא זקוק לו מדרבנן וי"ל דכל הסוגיא מוכחת דאי לצער בעלי חיים לאו דאורייתא אינו חייב לסייעו אפי' בשכר כדאמרינן בסמוך וכי ליתיה למריה בהדיה ליעבד גביה בשכר ולעולם לצער בעלי חיים דאורייתא אבל אי הוי דרבנן פטור היה אפילו בשכר וכן בתר הכי דקאמר ואי אמרת לאו דאורייתא אמאי מטפל ביה וליסני מדרבנן :

ואי לאו דאורייתא אמאי מטפל בה · וא"ת והלא בספרי דורש שונאך אפילו שונא עובד כוכבים וי"ל דאסמכתא בעלמא היא דבערבי פסחים (פסחים דף קיג: ושם) מוקי בשונא ישראל :

ולהטעינה יין אסור אין זקוק לה · אבל שאר דברים זקוק ואפילו לטעון משום איבה :

אמאי וחדלת · וא"ת וליסני בחנם אבל בשכר חייב ולעולם לצער בעלי חיים דאורייתא וי"ל דוחדלת משמע לגמרי :

ואי בטעינה אמאי עזוב · וליכא למימר דבטיל משוקיה דאם כן רישא נמי :

לכוף יצרו · וא"ת כיון דבערבי פסחים (שם) מוקי לה בישראל שמותר לשנאותו כגון שראה בו דבר ערוה מה שייך בו לכוף יצרו וי"ל [א] דלא מיירי בשונא דקרא: מה לי שונא עובד כוכבים · ה"מ לשנויי ישראל בחנם ולעובד כוכבים בשכר :
מה

עין משפט נר מצוה

קפ א מיי' פי"ג מהל' רוצח ושמירת נפש הל' א סמג עשין פא טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף א :

קפא ב ג מיי' שם הל' ט ועיין בכ"מ טוש"ע שם סעיף ט :

קפב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח :

קפג ה מיי' שם הל' יג ועיין בכ"מ טוש"ע שם סעיף ט בהג"ה :

קפד · מיי' שם הל' ט ועיין בהג"ל טוש"ע שם סעיף ט :

קפה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח :

קפו ח מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף י :

קפז ט מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יא :

רבינו חננאל

לפרוק בחנם ולא לטעון בחנם אלא בשכר. ר' שמעון אומר אף לטעון בחנם משום דלא מסיימי קראי איזהו לפרוק ואיזהו לטעון הילכך שניהם בחנם. אמר רבא מדברי שניהם נלמד צער בעלי חיים דאוריי' מראמרי' פריקה דברי הכל בחנם: ר' יוסי הגלילי אומר אם הטעינו יותר ממשאו ונפל אין נזקק לו שנאמר תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו. בהמת עובד כוכבים מטפל בה כבהמת ישראל משום איבה. בהמת עובד כוכבים ועובד כוכבים מחמר אחריה ומשאוי של ישראל וצריך לטעון אין זקוק לו שנא' וחדלת. אבל ישראל מחמר אחרי בהמתו והמשאו לעובד כוכבים עזוב תעזוב עמו. ומקשי' והא תרווייהו וחדלת עזוב תעזוב בפריקה הוא דכתיב ביה ואוקימנא כר' יוסי הגלילי דסבר צער בעלי חיים לאו דאורייתא. אוהב צריך לסייעו בפריקה והשונא צריך לסייעו בטעינה יניח האוהב ויסייע השונא כדי לכוף את יצרו לשלום. ופשוטה היא :

[נ"ל אלא הא מני]

הגהות הב"ח

(א) גמ' פטור לגמרי דלמא כצ"ל ואות ו' נמחק : (ב) רש"י ד"ה אי אמרת בשלמא לאו : (ג) תוס' ד"ה מדברי וכו' דאונקלוס הגר שרף:

מסורת הש"ס

[שבת קכח:]

[שבת קכ:]

[תוספתא פ"ב]

פסחים קיג: [תוספתא שם]

נ"ל דמתניתא

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה לכוף. וי"ל כו'. נ"ב ר"ל דא"נ להקדים אבל מ"מ חייב כמש"ש :

תורה אור

רובץ ולא רבצן רובץ ולא עומד תחת משאו ולא מפורק תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו ואי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא מה לי רובץ ומה לי רבצן ומה לי עומד הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר צער בעלי חיים דרבנן ה"נ מסתברא דקתני תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא רבי יוסי הגלילי ש"מ ומי מצית מוקמת לה כרבי יוסי הגלילי והא קתני סיפא תחת משאו ולא מפורק מאי לא מפורק אילימא לא מפורק כלל הא כתיב הקם תקים עמו אלא פשיטא לא מפורק בחנם אלא בשכר מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא רבנן לעולם ר' יוסי הגלילי היא ובטעינה סבר לה כרבנן ת"ר [א] כי תראה יכול אפי' מרחוק ת"ל כי תפגע אי כי תפגע יכול פגיעה ממש ת"ל כי תראה ואיזו היא ראיה שיש בה פגיעה שיערו חכמים אחד משבע ומחצה במיל וזה הוא ריס תנא ומדדה עמו עד פרסה אמר רבה בר בר חנה ונוטל שכר: **מתני'** *אבדתו ואבדת אביו אבדתו קודמת אבדתו ואבדת רבו שלו קודם אבדת אביו ואבדת רבו של רבו קודמת שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא ואם אביו [ב] חכם של אביו קודמת היה אביו ורבו נושאין משאוי מניח את של רבו ואחר כך מניח את של אביו היה אביו ורבו בבית השבי פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו ואם אביו חכם פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו: **גמ'** מנא הני מילי *אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם ואמר רב יהודה אמר רב כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך: היה אביו ורבו נושאין משאוי וכו': *תנו רבנן רבו שאמרו רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה דברי ר"מ *רבי יהודה אומר כל שרוב חכמתו הימנו רבי יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זה הוא רבו אמר רבא כגון *רב סחורה דאסברן *זוהמא ליסטרון שמואל קרע מאניה עליה ההוא מרבנן דאסבריה *אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון אמר עולא תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה ולענין אבדה במקום אביו אינן חוזרין אלא לרבו מובהק קבעי מיניה רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריך לו רבו מאי אמר ליה חסדא חסדא לא צריכנא לך את צריכת לי עד ארבעין שנין איקפדי אהדדי ולא עיילי לגבי הדדי יתיב רב חסדא ארבעין תעניתא משום דחלש דעתיה דרב הונא יתיב רב הונא ארבעין תעניתא משום דחשדיה לרב חסדא איתמר רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן הלכה כרבי יהודה רב אחא בר רב הונא אמר רב ששת הלכה כרבי יוסי ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן *הלכה כסתם משנה ותנן רבו שלמדו חכמה מאי חכמה רוב חכמתו ת"ר העוסקין במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה ונוטלין עליה שכר גמרא אין לך מדה גדולה מזו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן גמרא הא גופא קשיא אמרת בגמרא אין לך מדה גדולה מזו והדר אמרת ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא אמר רבי יוחנן בימי

שמות כג | דברים כב | דברים טו | [ב"מ לג.] | סנהדרין סד:

רש"י

רובץ. מקרה הוא לו שרובץ תחת משאו בפעם הזאת: ולא רבצן. הרגיל בכך: ולא מפורק. והוא צריך טעינה ולקמן פריך הכתיב הקם תקים: יכול מרחוק. והטיל עליו שילך שם: מדדה עמו לאחר שהטעינו שמא יחזור ויפול: **גמ'** מנא הני מילי. דשלו קודם: לא יהיה בך אביון. הזהר מן עניות: כל המקיים בעצמו כך. אף על פי שלא הטילו עליו הכתוב יש לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק שלי קודם אם לא בהפסד מוכיח ואם תמיד מדקדק פורק מעליו עול ג"ח וצדקה וסוף שיצטרך לבריות: שלמדו חכמה. סברת טעמי המשנה ולהבין שלא יהו סותרות זו את זו וטעמי איסור והיתר והחיוב והפטור והוא נקרא גמרא: מקרא. תורה נביאים וכתובים: משנה. כמו שהן שנויות ואין טעמן מפורש בהן: כל שרוב חכמתו הימנו. אם מקרא אם משנה אם גמרא: האיר עיניו. שהודיעו טעם משנה אחת שלא יכול להבין: דאסברן זוהמא ליסטרון. בסדר טהרות (כלים פי"ג משנה ב ופכ"ה משנה ג) היא שנויה ולא הייתי יודע מה כלי הוא ולמדני שהוא כף גדולה שמסלקין בו זוהם הקדירה והקלחת לגדדין: קרע מאניה. קרע שאין מתאחה כדין תלמיד על הרב: אחד יורד לאמת השחי. משנה היא במסכת תמיד (פרק ג משנה ו) אלא הנכנסים שחרית לפתוח דלתות ההיכל מי שזכה בדישון מזבח הפנימי כו' ושני מפתחות בידו אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון אחד מן המפתחות הללו פותח פשפש הצפוני שאצל פתח ההיכל בקרן מזרחית צפונית של אולם והיכל כדתנן התם שני פשפשים היה לו לשער הגדול אחד לצפון ההיכל והאולם ואחד לדרומו ואותו שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם כדמפרש התם ואותו פשפש שבצפון והוא לפתח שבזוית האולם שאצל חמש אמות של כותל ההיכל שבצפון פתח ההיכל ודלת סובבת בו ואותו מפתח של אותו הפתח יורד לאמת השחי. פשפשים פתחים קטנים כמין כיפות קטנות ארכו כעובי רוחב הכותל ודלת סובבת בו פוסטי"ר בלעז אחד יורד לאמת השחי הבא לפתוח בו שחרית [פשפש שבזוית האולם] עומד מבחוץ בתוך האולם ומכניס ידו בחור שבכותל עד בית שחיו ופותח: ואחד פותח כיון. לאחר שנכנס בזה (א) ובא לו לתא אשר על פני אחת עשרה אמה של אולם וקלא מן ההיכל ופותח במפתח שני דלת אחד שמן התא להיכל מהר בלא טורח כשאר פתחים ונכנס להיכל לפתוח דלתות ההיכל: כיון. כמו (פסחים דף לז.) יעשנה בדפוס ויקבענה כיון מהר בלא טורח והאי שער הגדול הוא פתח ההיכל שבין אולם להיכל: עומדין זה מפני זה. כדין תלמיד לרב לפי שהיו יושבין תמיד בבית המדרש יחד ומקשין ומפרקין וכולם למדים זה מזה: לרבו מובהק. שרוב חכמתו ממנו כר"י: וצריך לו רבו. ששמע שמועות שיש בידו מפי אחרים: מאי. כלומר קודם לאביו לענין אבדה: ותנן רבו שלמדו חכמה. סתמא כר' מאיר: רוב חכמתו. אם מקרא מקרא אם משנה משנה: מדה. היא קצת: ואינה מדה. שהמשנה וגמרא יפים ממנה מפני שתלוין בגירסא ומשתכחים שבימיהם לא היה גמרא בכתב וגם לא היה ניתן לכתוב אלא לפי שנתמעטו הלבבות התחילו דורות [אחרונים] לכתבו: גמרא. כבר פירשתי למעלה שהוא לתת לב להבין סתימות טעמי המשנה מה הם וכששתים סותרות זו את זו יבין לתרץ שיהיו שתיהן קיימות או לדעת דברי התנאים החלוקים בדבר ונימא הא מני פלוני חכם הוא:

תוספות

מה לי רבנן. וא"ת וליתני רובץ בחנם רבצן בשכר דה"נ משני ולא מפורק בחנם אלא בשכר וי"ל דניחא ליה לשנויי דאתי כרבי יוסי הגלילי כדמוכח דאתיא כוותיה: ונוטל שכר. במה שמדדה ובפריקה איירי שירא פן ירבץ דאי בטעינה פשיטא דהא טעינה גופה בשכר וכל שכן מה שמדדה: *וזהו ריס. אית דגרסי רום דשבע ומחצה רום עולה *אלפים דהוי שיעור מיל כדמוכח בפרק שני שעירי (יומא דף סז.) גבי סוכות דשעיר המשתלח: אבדתו קודמת. וא"ת אבדתו ואבדת רבו וכבוד אביו איזהו קודם אי אבדתו הלא כבוד אביו עדיף למאן דאמר בפ"ק דקדושין (דף לב. ושם) משל בן ואם כבוד אביו הלא אבדת רבו קודמת כדאמר לעיל* אני ה' ויש לומר אבדתו קודמת דהיכא דאביו נהנה מגוף הבהמה חייב לכבדו כגון שחוט לי בהמתך אבל הניחה ליאבד ותביא לי לאכול שגם לאב קשה האבדה אלא שרוצה לאכול*: ומקרעין זה על זה. אף על פי שאינו יודע יותר לפי שלומדין זה מזה ואם תאמר דאמרינן בפרק האורג (שבת דף קה: ושם) חייב לקרוע על אדם כשר אפילו לא היה בשעת יציאת נשמה [ג] ויש לומר דהכא איירי בקרע שאינו מתאחה כדין תלמיד על רבו וכן פירש רש"י:
אחיכם

[עיין תוספות מו"ק כה: ד"ה ועל רבו]
[עי' תוס' סנהדרין מט: ד"ה אמך ותוספות יבמות קו. ד"ה נכא וע"ז יט. ד"ה אמר]

רבינו חננאל

ת"ר כי תראה יכול מרחוק ת"ל כי תפגע יכול פגיעה ממש פניא בפנים ת"ל כי תראה הא כיצד ראיה שיש בה פגיעה שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל וזהו ריס. ומדדה עמו עד פרסה ונוטל שכרו. קיימא לן פריקה בחנם לדברי הכל וטעינה בשכר כרבנן: מתני' אבדתו ואבדת אביו וכו' אבדת רבו שלו קודמת. פי' יניח של אביו ויניח של רבו וישיב את שלו שנאמר אפס כי לא יהיה בך אביון. והמדקדק שלא יבא לידי עניות סוף בא לידי כך: ת"ר רבו שאמרו רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה דברי ר"מ ר' יהודה אומר כל שרוב חכמתו ממנו ור' יוסי [אמר] אפי' לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זהו רבו, אע"ג דאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה רב ששת דהוא בתרא אמר הלכה כר' יוסי. ועוד הנה שמואל עשה כמותו וקרע על ההוא מרבנן דאסבריה הא דתנן במסכת תמיד פ' אמר להן הממונה ושני מפתחות אחד יורד אמת השחי ואחד פותח כיון פירש לו מפתח אחד היה מכניס ידו ופותח בו מיד והאחר לא יכול לפתוח בו עד שהיה מוריד ידו עד שחיו וכך היה פותח וכן הוא מפורש בתלמוד ארץ ישראל (א) שמואל לא למד ממנו אלא פירוש משנה זו בלבד וכיון ששמע שמת קרע עליו כאשר קורע התלמיד על רבו. וכן פירש רבא כי רבו כגון רב סחורה דאסברן זומליסטרון ג) פי' התרוד שמהפך בה בשר בתוך הצלחת זומליסטרון: ובתלמוד ארץ ישראל ג) רב כר"מ חד בר נש פתח פומיה דרב ושמע דדמך ובזע עלוהי. ומתניתין נמי כר' יוסי דייקא ד) והא דאוקימנא כר' יהודה שינויא הוא: ת"ר העוסק במקרא פי' במקרא בלבד מתעסק גם בתלמוד מדה שאינה מדה היא שהרי לא נתעסק גם בפתרון המצות. במשנה מדה שנוטלין עליה שכר פי' המתעסק בפתרון המשנה שיש בה הרבה מן המצות שהן קבלה והן תלויות במשניות מצות וכשהוא מתעסק במשנה צריך לעיין באותן הברייתות כולן ופתרוני החכמים יש לו בזה שכר מצוה. אבל המתעסק בתלמוד ומורה ומבאר המצות כתקנן ומגיד הלכה למעשה אין לך מדה גדולה מזו כי למוד פתרון התורה והמשנה והמצוה שהן בקבלה הלכה למשה מסיני. ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד פי' הוי רץ למשנה שהיא מדה ונוטלין עליה שכר והשוגג אינו נדון בה כמזיד אבל המתעסק בתלמוד אפי' השגגות חשובות עליו כזדונות שהיה לו לדקדק על עצמו שלא יכשל אפי' בשגגה לפי שמדקדקין עליו אפי' כחוט השערה שנאמר וסביביו נשערה מאד מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו אפי' כחוט השערה ומי יכול להשמר כל זה וכבר פירשנוהו הוי זהיר בתלמוד ששגגת התלמוד עולה זדון הוי זהיר אתה המתעסק בתלמוד ששגגתו עולה לך זדון וכר' יהודה בר' אלעי דדרש לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות וכו'. אמר עולא תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מלפני זה וקורעין זה על זה וכו'. פי' כיון שנושאין זה עם זה בהלכה לומדין זה מעמי' הרבה כרבו הוא חשוב כל אחד לחבירו לפיכך עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה אבל לענין השבת אבידה אינו מניח של אביו ומחזיר לרבו אלא אם הוא רבו מובהק. רב חסדא הוא תלמיד רב הונא דגרסי' בעירובין בתחלת פרק הדר עם הנכרי בחצר. אמר רב יוסף ביעתא בכותחא בעאי מרב חסדא בשני רב הונא ולא פשט לי. פי' מפני שיש בכותח כמכא דחלבא הוצרך לשאול אם הוא מותר שיאכל ביצת שחוטה בכותח אי לא כלומר ביצת שחוטה כבשר היא וכיון שיש בכותח חלב נמצא כאילו אוכל בשר בחלב ואסור אי לא ואע"ג דדבר ברור הוא דתניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב אפי' הכי זה שהוא דבר קל לא רצה להורות בפני רב הונא רבו. בעא מיניה רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריך לו רבו מהו כלומר תלמיד חריף שרבו נהנה ממנו ומשאילות התלמיד ומחקריו מוסיף הרב חכמה כדאמר [בסנהדרין סח] הרבה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם תלמיד כגון זה אצל רבו יניח אבידת אביו ויחזיר או לא וחשב רב הונא בדעתו כי רב (הונא) [חסדא] על עצמו שאל וכי הוא כענין תלמיד שצריך לו רבו וכעס והשיבו חסדא חסדא לא צריכנא לך ולא לחידודך ולא לפלפולך אנת צריך לקבל ממני עד מלאת לך לפני מ' שנה שבמלאת מ' שנה עומד התלמיד על דעת רבו כדכתיב ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר וגו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו': איקפדו להדדי ולא עול לגבי [הדדי]. רב הונא יתיב ארבעין תעניתא דהשדיה לרב חסדא. רב חסדא יתיב ארבעין תעניתא משום דחלש דעתיה דרב הונא.
דרש

א) כן מבואר בירושלמי בסוף פרקין. ב) כ"ה גירסת רבינו זומליסטרון בתיבה אחת וכ"ה גי' הערוך בערך זמלסטר וע"ש עוד גירסא אחרת. ג) נראה דאינו שייך כאן רק מקומו לעיל אצל דברי ר"מ.
ד) וכן הובא בסמ"ק ובשו"ת מהרי"ק בשורש קס"ט דרבינו פסק כר' יוסי:

עין משפט נר מצוה

קפח א מיי' פי"ג מהל' רוצח הי"ג סמג עשין פא טוש"ע חו"מ סי' רעב סעיף ה:
קפט ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ד:
קצ ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ו:
*הוא אלפים חסר חמשה ועיין בערוך ערך רום
קצא ד מיי' פי"ב מהל' אבידה הלכה א סמג עשין עד טוש"ע חו"מ סי' רסד ס"א:
קצב ה ו מיי' שם ה"ב ופ"ה מהלכות ת"ת הלכה א סמג שם טור ש"ע שם ס"ב וטור ש"ע י"ד סי' רמב סל"ד:
קצג ז מיי' פ"ה מהל' ת"ת ה"א סמג שם טוש"ע י"ד סי' רמב סל"ד:
קצד ח ט מיי' שם ופ"ח מהל' מתנות עניים הל' יח סמג שם וסי' קסב טוש"ע שם וסי' רנב ס"ט: [וע"ש בתוס' ד"ה ר"י וכן בתוס' זבחים ל: ד"ה הטלה]
קצה י מיי' פי"ב מהל' אבידה הלכה א סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסד ס"א וטוש"ע י"ד סי' רמב סל"ה:
קצו כ טוש"ע ח"מ שם:
קצז ל מיי' פי"ב מהל' אבידה הל' ב ופ"ה מהל' ת"ת הל' ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' רסד ס"ב וטוש"ע י"ד סי' רמב סעיף ל:
קצח מ מיי' פ"ה מהל' ת"ת ופ"ט מהל' אבל ה"א סמג עשין יג עד פב טוש"ע יו"ד סי' רמב ס"ל וסי' שמ ס"ז וסעיף ח:
קצט נ מיי' פי"ב מהל' אבידה הל' ב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף ב:
ר ס מיי' פ"א מהל' ת"ת הלכה יא סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו ס"ד:

מסורת הש"ס

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואחד פותח כיון לאחר שנכנס בזה. נ"ב אבל הר' עובדיה פי' שאותן שני מפתחות היו שניהם בפשפש הצפוני וע"ש:

הגהות הגר"א

[א] גמרא ת"ר לא תראה כו' ממש ת"ל לא תראה. כצ"ל (והוא בדברים כב וכן הוא בספרי שם וא"ש דב' המקראות כתיבי גבי אבידה ומוכיחין זה לזה ועיין ריטב"א ושיטה מקובצת ובהגר"א ח"מ סי' רע"ב ס"ק ג'):
[ב] במשנה חכם. נ"ב גירס' הרי"ף והרא"ש כאן שקול נגד רבו:
[ג] תוס' ד"ה ומקרעין. וי"ל כו'. נ"ב ורמב"ם חולק וכ' דוקא ברבו מובהק (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' רמב ס"ק סט):

לעיל ל. סנהדרין סד: צ"ש
[מסכת כלה תוספתא הוריות פ"ב]
[כלים פי"ג מ"ב ופכ"ה מ"ג] [תמיד ל:]
רס"ל
מו. וש"נ

*בימי רבי נשנית משנה זו שבקו כולא עלמא מתניתין ואזלו בתר גמרא הדר דרש להו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא מאי דרוש כדדריש רבי יהודה ברבי אלעאי מאי דכתיב °הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם (ישעיה נח) הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים *ששגגות נעשות להם כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות והיינו דתנן* ר' יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון דרש ר' יהודה בר' אלעאי מאי דכתיב °שמעו דבר ה' החרדים (ישעיה סו) אל דברו אלו תלמידי חכמים [אמרו] אחיכם אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי משנה מנדיכם °אלו עמי הארץ שמא תאמר פסק סברם ובטל סיכוים ת"ל ונראה בשמחתכם שמא תאמר ישראל יבושו תלמוד לומר והם יבושו עובדי כוכבים יבושו וישראל ישמחו:

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד *אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו שילם ולא רצה לישבע [א]שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא [ב]נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם [ג]למי שהפקדון אצלו [ד]נשבע ולא רצה לשלם נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון: **גמ'** למה ליה למתני בהמה ולמה ליה למתני כלים צריכי דאי תנא בהמה הוה אמינא בהמה הוא דמקני ליה כפילא משום דנפיש טירחה לעיולה ולאפוקה אבל כלים דלא נפיש טירחייהו אימא לא מקני ליה כפילא ואי תנא כלים הוה אמינא כלים הוא דקמקני ליה כפילא משום דלא נפיש כפלייהו אבל בהמה דכי טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' אימא לא מקני ליה כפילא צריכא מתקיף לה רמי בר חמא והא [ה]אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו *לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתו אבל הכא מי

אחיכם אלו בעלי מקרא. שאינם יודעים דינים והוראות כי אם על פי בעלי גמרא שונאיכם אלו בעלי משנה שסבורים לידע כמו בעלי גמרא ואינם יודעים בירור הדבר מנדיכם אלו ע"ה ששונאים ת"ח ושמא תאמר אבד סברן ת"ל ונראה בשמחתכם ישראל ישמחו ועובדי כוכבים יבושו:

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד. אית דלא גרסי או שאבדו משום דבאבידה ליכא כפל ויש ליישב שכך טוען הנפקד ואחר כך נמצא הגנב אי נמי אנו יודעים שנגנבו מתוך ביתו אך אין אנו יודעים אם פשע או שאבדו שאנו יודעין שנאבד ממנו אך לא ידעינן אם על ידי גניבה או על ידי דבר אחר:

נגנבו. ה"ה אם אמר פשעתי שהכפל שלו כדאמר בגמרא מגו דאי בעי פטר נפשיה בגניבה אלא אורחא דמילתא נקט נגנבו שהוא רגילות לטעון דבר שהוא פטור אע"פ שהוא רוצה לשלם וריב"ן פי' דמתני' נמי ה"פ דהנפקד אומר שנגנבו בפשיעה ולא רצה לישבע היינו ולא רצה לישבע לשקר: **כגון** פירות דקל דעבידי דאתו. וא"ת והכא אפילו אי עבידי דאתו היאך יקנה הכפל במעות שילם והלא מעות אינן קונות אלא למיקם עליה במי שפרע ועוד מאי קפריך בסמוך מי יימר דמיגנבא והלא כששילם כבר נגנבה והו"ל מי יימר דנגנבה פירוש שכבר נגנבה שמא נאבדה ויש לומר דהמקשה סבר דבשעת משיכה הקנה לו הפרה לקנות הכפל כשיבא ואע"ג דבפרק מי שמת (ב"ב דף קמז:) אמרי' דבדקל לפירות אפילו רבנן מודו דקני היינו משום דעבידי דאתו אבל הכא דלא עבידו דאתא אפילו לר' מאיר לא קני וקשה דבפ' השולח (גיטין מב: ושם) מיבעיא לן בעבד שמכרו רבו לקנס דדילמא אפילו לר' מאיר לא יועיל משום דלא עבידא דאתי דמנגח או דילמא אפילו לרבנן יועיל משום דהא קאי עבדא והוי כדקל לפירותיו והכא פשיטא ליה דלא מהני פרה לכפילא ואפילו לר"מ וי"ל דשאני התם שכיח טפי מהכא אי נמי הכא פריך אם תימצי לומר בעבד שמכרו רבו לקנס דלא מהני לר"מ ומשני נעשה כאומר לו לכשתגנב ותשלמי הרי פרתי קנויה לך מעכשיו שגוף הפרה מכר לו דהשתא הכפל שלו ממילא* : שנאיכם אלו בעלי משנה. שסונאין בעלי גמרא לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהן מבלי עולם כדאמרינן במסכת סוטה (דף כב.) התנאים מבלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתם: מנדיכם אלו ע"ה. שת"ח שונאין ומתועבין להן כנדה: שמא תאמר אבד סברם. של אלו שהרי כתיב למען שמי יכבד ה' דמשמע שהם אומרים אבל אין הדבר כן: ת"ל ונראה בשמחתכם. ולא נאמר ונראה בשמחתכם כך אמר הנביא אני ואחיכם שונאיכם ומנדיכם כולנו נראה בשמחתכם: והם יבושו. אותם שהם עובדי כוכבים שאינם ממנו ואינן נקראין על שם ישראל הם יבושו וישראל ישמחו:

בימי רבי נשנית משנה זו. הא דקתני גמרא אין לך מדה גדולה מזו לפי °שמשרבו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלשה דורות רבו מחלוקות בתורה ונעשית כשתי תורות* מתוך עול שעבוד מלכיות וגזירות שהיו גוזרין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי החולקים עד ימיו של רבי שנתן הקב"ה לו חן בעיני אנטונינוס מלך רומי כדאמרינן בע"ז (דף י:) ונחו מצרה ושלח וקבץ כל תלמידי ארץ ישראל ועד ימיו לא היו מסכתות סדורות אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה ונתן סימנים הלכה פלונית ופלונית שמעתי משם פלוני וכשנתקבצו אמר כל אחד מה ששמע ונתנו לב לברר טעמי המחלוקת דברי מי ראוין לקיים וסידרו המסכתות דברי נזיקין לבדם ודברי יבמות לבדם ודברי קדשים לבדם וסתם נמי במשנה דברי יחידים שראה רבי את דבריהם ושנאן סתם כדי לקבוע הלכה כמותם לפיכך אמרו בגמרא אין לך מדה גדולה מזו שיתנו לב לטעמי המשנה: שבקו כולי עלמא מתני'. מלחזור על גרסת משנתם: ואזלו בתר גמרא. לחשוב בסברא: הדר דרש להו הוי רץ למשנה. לפי שירא פן ישתכחו המשניות ויחליפו שמות החכמים ובמקום חיוב יאמרו פטור ובמקום אסור יאמרו מותר: מאי דרוש. מתחילה כשדרש שגמרא גדול: לעמי פשעם. עמי דהיינו ת"ח את חטאתם אני קורא פשע שהיה להם לתת לב בטעמי משנתם שיבררו להם על העיקר ולא יורו הלכה מתוך משנה שאינה עיקר: ולבית יעקב. שאר העם: חטאתם. אפילו פשע שלהם אני קורא חטאת: הוי זהיר בתלמוד. בגמרא שהיא תירוץ [טעמי] המשניות או אם תשמע דבר משנה מרבך הזהר לשאול טעמיו ומי שנאה: ששגגת תלמוד. אם שגית בהוראה בשגגת תלמודך שלא ידעת טעם המשנה ונתת בה טעם אחר ומתוך כך דמית לה דין או הוראה שבא לידך ולמדת הימנה שלא כדת שאין הטעם כמו שהיית סבור שאילו ידעת טעם המשנה לא דמית לה מעשה הבא לידך: עולה זדון. ענוש אתה עליה כמזיד שזדון הוא בידך שלא שאלת טעם מרבך: אלו ת"ח. שמשמשו חכמים הרבה ללמדם טעמי משנתם זה כזו וזה כזו שאין הכל בקיאין בשוין:

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד. ולא רצה לישבע. שבועת שומרים שלא פשע בה ושלא שלח בה יד שהיה יכול ליפטר בשבועה זו שהרי אמרו כו': למי שהפקדון אצלו. דכיון דשילם קנה כל תשלומיה ובגמרא מפרש טעמא: **גמ'** דמקני ליה כפילא. הבעלים מקנין לשומר כפל העתיד להשתלם כדאמר לקמן שבשעה שמסרה לו לשמור על מנת כן מסרה שאם תגנב וירצה וישלם יהא כפל שלו: אימר לא מקנה ליה כפילא. לא מסרה לו מתחילה על מנת כן: דלא נפיש כפלייהו. שאין באין לידי ארבעה וחמשה שאינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד: מתקיף לה רמי כו'. א] אמתניתין קא מתמה: והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. והילך הקנה לו בעלים כפל זה שעדיין לא נתחייב בו גנב: ואפילו לר' מאיר דאמר. בפ"ג דקדושין (דף סג.) הרי את מקודשת לי על מנת שאתגייר איכא למיגמר מינה מוכר פירות דקל לחבירו עד שלא באו לעולם דאפליגו בה רב הונא ורב נחמן לקמן באיזהו נשך (דף סו:): דעבידי דאתו. גרסינן: מי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות שכירות הל' ב סמג עשין פט טור ש"ע ח"מ סי' רצא סעיף א:

ב ב ג ד מיי' פ"ח מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פח טור ח"מ סי' רצה:

ג ה מיי' פכ"ב מהלכות מכירה הלכה י סמג עשין פ"ב טור ש"ע ח"מ סי' רט סעיף ד:

רבינו חננאל

דרש ר' יהודה בר' אלעי שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים וכו':

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים נגנבו או שאבדו שילם ולא רצה לישבע וכו' עד למי משלם למי שהפקדון אצלו וכן הלכה. ומקשי' והא אין [אדם] מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם כלומר היאך יכול המפקיד להקנות כפילו למי שהפקדון בידו והא אפי' ר' מאיר דסבר אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם כי האי גוונא לא אמר.

[ועי' תוספות ב"ב עט: ד"ה אימור]

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] ברש"י ד"ה מתקיף לה רמי. נ"ב עיין הליכות עולם דף ז' ע"ב ודף ח' ע"א ובדברי בעל יבין שמועה שם יעוש"ה ז' ע"ב בד"ה ה"ע ומלינו מתקיף וכו':

מסורת הש"ס

[סוטה מז: סנהדרין פח:]

[עיין תוספות בבא קמא לד: ד"ה בימי וכו']

[דוגמתו סנהדרין קג:]

אבות פרק ד משנה יג

ב"ק קח.

יבמות לג. קדושין סב: גיטין יג: מב: ב"ב עט: קכז: קלא. קמח: קנז.

גליון הש"ס

גמ' אלו עמי הארץ. עי' סוטה דף כב ע"א תוס' ד"ה רבי שמואל. רש"י ד"ה בימי וכו' שמשרבו תלמידי. ועיין חגיגה דף טז ע"א תוספות ד"ה יוסי:

מי יימר דמגנבא ואם תימצי לומר דמגנבא מי יימר דמשתכח גנב ואי משתכח גנב מי יימר דמשלם דלמא מודי ומפטר *אמר רבא נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו מתקיף לה ר' זירא אי הכי אפי' גיזותיה וולדותיה נמי אלמה תניא *חוץ מגיזותיה וולדותיה אלא אמר ר' זירא נעשה כאומר לו חוץ מגיזותיה וולדותיה ומאי פסקא סתמא דמלתא שבחא דאתא מעלמא עביד איניש דמקני שבחא דמגופה לא עביד איניש דמקני איכא דאמרי אמר רבא נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני סמוך לגניבתה קנויה לך מאי בינייהו איכא בינייהו קושיא דרבי זירא אי נמי דקיימא באגם: שילם ולא רצה לישבע [וכו']: *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא שילם שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם אע"פ שלא שילם תנן שילם ולא רצה לישבע שילם אין לא שילם לא אימא סיפא נשבע ולא רצה לשלם טעמא דלא רצה הא רצה אע"פ שלא ישלם *אלא *מהא ליכא למשמע מינה תניא כותיה דר' יוחנן *השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הלה הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר אמר רב פפא שומר חנם כיון שאמר פשעתי מקנה ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה בגניבה שומר שכר כיון שאמר נגנבה מקנה ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה בשבורה ומתה שואל שאומר הריני משלם לא מקני ליה כפילא במאי הוה ליה למפטר נפשיה במתה מחמת מלאכה מתה מחמת מלאכה לא שכיח איכא דאמרי אמר רב פפא שואל נמי כיון שאמר הריני משלם מקני ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה במתה מחמת מלאכה אמר ליה רב זביד הכי אמר אביי שואל עד שישלם מאי טעמא הואיל וכל הנאה שלו בדיבורא לא מקני ליה כפילא תניא כוותיה דרב זביד השואל פרה מחבירו ונגנבה וקידם השואל ושילם ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשואל ללישנא קמא דרב פפא ודאי לא הויא תיובתא ללישנא בתרא לימא תיהוי תיובתיה אמר לך רב פפא מי אלימא ממתניתין דקתני שילם ואוקימנא באמר הכא נמי באמר מי דמי התם לא קתני קידם הכא קתני קידם מאי קידם קידם ואמר הא מדקתני גבי שוכר ואמר וגבי שואל קידם ש"מ דוקא קתני מידי *גבי הדדי תניא שיילינהו לתנאי דבי רבי חייא ודבי ר' אושעיא ואמרי גבי הדדי תניין פשיטא אמר איני משלם וחזר ואמר הריני משלם הא קאמר הריני משלם אלא אמר הריני משלם וחזר

רש"י

מי יימר דמגנבא · שעתיד להיגנב דליקני ליה כפל בשעת מסירה דעל כרחך משעת מסירה בעי לאקנויה שמשכה ממנו על מנת כן: נעשה כאומר לו · בשעה שמסרה לו דקים להו לרבנן דניחא להו לבעלים שיהא בטוח בקרן על מנת שיהא ספק כפל העתיד לבא של שומר והרי היא כמסרה לו על מנת כן שאם תיגנב וישלם לו קרן שתהא פרה קנויה לו משעה שמסרה נמצא למפרע כשגנב הגנב של שומר היתה דפרה כבר היא בעולם: אי הכי · דנמצא שהיתה שלו משעה ראשונה יזכה אף בגיזות וולדות שהיו לה משבאה לביתו דכיון דנגנב ורצה ושילם נמצאת שלו למפרע: פסקא · פסקת הדבר בכל אדם שדעתו להקנות כפל אם יבא לכך ואין דעתו להקנות הולדות: נעשה כאומר לו · בשעה שמסרה לו: לכשתגנב ותרצה ותשלמני · אם תשלם לי הקרן: סמוך לגניבתה קנויה לך · שעה אחת לפני גניבתה תהא הפרה קנויה לך והיא כבר היתה בעולם: קושיא דר' זירא · ללישנא בתרא ליכא לאקשויי גיזות וולדות דהא סמוך לגניבתה הוא דאקנייה: א"נ דהוה קיימא באגם · כשגנבה גנב ללישנא בתרא לא קני כפילא דהא סמוך לגניבתה לא היתה בחצירו שתהא חצירו קונה לו ומשיכה הואת שעתא לא הואי ובמאי נקני וא"ת תקני לו משיכה ראשונה שמשכה לו על מנת לקנותה שעה הסמוכה לגניבתה הא אמרינן בכתובות בהאשה שנפלו לה נכסים (דף פב·) האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תיקני לך אלא לאחר שלשים לא קנה: השוכר פרה ונגנבה כו' · אע"פ שהשוכר חייב בגניבה ואבידה מ"מ אם רוצה לשקר ולישבע שנאנסה היה נפטר בשבועה הלכך כי אמר נגנבה וחייב עצמו בקרן נקנה לו הכפל: מקנה ליה כפילא · נקנה לו הכפל: כל חיובי ופטורי דד' שומרין ילפינן מקראי לקמן בפרק השואל (דף צד:) שומר חנם ישבע על הכל אם לא פשע והשואל משלם את הכל נושא שכר והשוכר פטורין מן האונסין וחייבין בגניבה ואבידה שואל פטור במתה מחמת מלאכה הראויה לה דאמר ליה להכי אושלת לי ולא לאוקמה בכילתא: וכל הנאה שלו · שהיה עושה בה מלאכתו בלא שום שכר: בדיבורא · דהריני משלם: לא מקני ליה · הבעלים כפל שאין זו שום טובה מוטל היה עליו להניח דעתו שהשאילה לו חנם: ללישנא קמא דר"פ · ודאי לא הוי תיובתא דנימא כיון דטעמא דרב פפא משום דלא הוה (א) למפטר נפשיה דהא מתה מחמת מלאכה לא שכיחא אפי' קדם ושילם נמי אית ליה לרב פפא דלא קני ליה כפילא ותיקשי ליה הא ודאי ליכא לאותובי דמאי אמר לך הנא אע"פ שאמר הריני משלם אמרי ולא אמרי אע"פ שילם: נימא תיהוי תיובתא · מי נימא דשילם דוקא קאמר תנא דברייתא: והא מדקתני · תנא דברייתא גבי שוכר ואמר כדאמרינן לעיל תניא כוותיה דר' יוחנן וגבי שואל (ב)ושילם בהך דתניא כוותיה דרב זביד: שיילינהו · בני הישיבה: לתנאי · שהיו שונין תוספתא דרבי חייא ותוספתא דרבי אושעיא שהם עיקר כדאמרינן בעלמא (חולין דף קמא·) כל מתניתא דלא מיתניא בי רבי חייא ובי רבי אושעיא לא תותבו בי מדרשא: ואמרו

תוספות

דלמא מודה ומפטר · פי' דלמא ימהר להודות קודם שיבאו עדים והייתו כרב דאמר מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ואע"ג דממתני' דמרובה (ב"ק דף עה:) דייקי' דלא כרב על פי עצמו דומיא דעל פי עד אחד לפי מסקנא דהתם דאמר מסתברא מלתיה דרב בשחייב עצמו בקרן אבל היכא דפטר עצמו מכלום לא אמר לא מפקא מדרב וכן הלכה ולא כשמואל דמחייב דר' יוחנן סבר נמי התם דפטור ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כדאמר פ' מי שהוציאוהו (עירובין דף מז:):

אי נמי דקיימא באגם · תימה דנימא נעשה כאומר לו לכשתגנב ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו סמוך לגניבה דהשתא קני אפילו עומדת באגם כדאמר ר' יוחנן בפ' האשה שנפלו (כתובות ד' פב· וסם) משוך פרה זו ותקנה לך מעכשיו ולאחר שלשים יום קנה אפי' עומדת באגם וגיזותיה וולדותיה לא קנה אע"פ שאומר מעכשיו שאין הקנין נגמר עד סמוך לגניבתה כדאמר ר' יוחנן בפ' האומר (קידושין דף ס·) בא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר שלשים יום בא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר כ' יום בא אחר וקדשה מעכשיו ולאחר עשרה ימים בא אחר וקדשה מעכשיו אפי' הן מאה כולם תופסים בה דכל חד וחד רווחא לחבריה שבק ושמא י"ל דקדושין אלימי וכיון דאשכחו רווחא תו לא פקעי אבל הכא גיזות וולדות לכל הפחות הנהו דאיתנהו בשעת מסירה אהני מעכשיו לקנותה סמוך לגניבתה למפרע:

אלא מהא ליכא למשמע מינה · תימה כיון דקשיא ליה רישא לסיפא נימא נעשה כדאמרינן בפרק קמא דקידושין (דף ה:) ותקשה לר' יוחנן וי"ל דשילם נקט לאביי דפרק הגוזל קמא (ב"ק ד' קח·) לאורויי דאם נשבע ושילם דאין הכפל שלו ולרבא לאורויי שילם אע"פ שנשבע תחלה שהכפל שלו ולא רצה לישבע היינו לא רצה לעמוד בשבועה אבל אם אמר הריני משלם אם נשבע תחלה אין הכפל שלו:

שואל עד שישלם · הואיל וכל הנאה שלו ולהאי טעמא אפי' אם התנה להיות כש"ח לא קנה עד שישלם ולטעמא דלעיל דמשום לא שכיחא אם התנה להיות כש"ח קנה כפל במגו דפטר נפשיה בגניבה ואבידה דשכיחא:

ללישנא קמא דרב פפא ודאי לא הויא תיובתא · דאמר הריני משלם לא קנה כפל אבל שילם קנה כפל ור"ח גרס ודאי הויא תיובתא דכיון דרב פפא מפרש טעמא משום דלא שכיח האי טעמא שייך אפילו בשילם והא דנקט ואמר הריני משלם משום דנקט גבי ש"ח וש"ש נקט נמי גבי שואל:

רבינו חננאל

ופריק רבא נעשה כאומר לו בשעה שהפקיד אצלו לכשתיגנב ותרצה ותשלם לי הרי פרתי זו קנויה לך מעכשיו · אי הכי כי מאותה שעה שהפקידה אצלו הקנה אותה לו , יהיה אפילו גיזותיה וולדותיה לו · א) ופריק איכא דאמרי אמר רבא נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלם לי תהיה פרתי זו קנויה לך סמוך לגניבה שעה אחת · פי' ללישנא קמא דרבא קנה דהא אית ליה בידיה · ללישנא בתרא דרבא לא קנה דהא באגמא הות קיימא וליתה ברשותיה דליקני לה ליה . פירוש אחר מאי בינייהו איכא בינייהו קשיא דר' זירא · פירוש ללישנא בתרא דרבא דאמ' סמוך לגניבתה קנויה לך לית אורחא לאקשויי אי הכי גיזותיה וולדותיה דליכא סמוך לגניבתה לא גיזות ולא ולדות · אי נמי דקיימא באגם · פי' ללישנא קמא דרבא לא קני כפל ב) דהא ליתה ברשותיה דליקני לה במשיכה ויזכה בכפילא' לפיכך ג) אמר פרתי קנויה לך מעכשיו בעידנא דעיילא ברשותיה חוץ מגיזותיה וולדותיה · וללישנא בתרא דרבא אע"ג דהות באגמא קני לה דהא ברשותיה קיימא מעידנא דאפקיד מרה לגביה דהא מיחייב בשמירתה ומיגו דאיחייב בשמירתה כל היכא דאיתה ברשותיה קיימא הלכך זכי ליה בכפילא דאמרינן סמוך לגניבתה אקנייה ליה מרה ונפקא מרשותיה ואשכחתא דממי שהפקדון אצלו נגנבה . א"ר יוחנן לא שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם אע"פ שלא שילם עדיין קנה. תניא נמי הכי השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר השוכר הריני משלם ואיני נשבע שנאנסה ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר. אוקמוה [ב"ק נז ע"ב] לר"מ שאמר שוכר כשומר חנם משלם · אמר רב פפא שומר חנם שאמר פשעתי בה מיקני ליה כפל דאי בעי הוה פטר נפשיה בגניבה ואבידה וכיון שאמר פשעתי ואני חייב לשלם כאילו שילם וקנה הכפל וכן שומר שכר שהודה לו כי נגנבה · אבל שואל אע"פ שאמר הריני משלם לא קנה הכפל דלית ליה למיפטר נפשיה אלא במתה מחמת מלאכה והא נגנבה וליתה גביה דנימא מחמת מלאכה מתה · איכא דאמרי שואל נמי כיון דאמר הריני משלם קני כפל וכו' אמר ליה רב זביד הכי אמר אביי שואל עד שישלם מאי טעמא הואיל וכל הנאה שלו היא בדיבורא לא קני ליה כפל · והלכתא כרב פפא בשומר חנם ובשומר שכר מיגו דאי בעו הוו יכלי למיפטר נפשייהו וקא מודו בההוא הנאה מקנה להו כפילא · הדא דשמעתיה דר' יוחנן סתמא היא · ורב זביד נמי לא פליג עליה אלא בשואל בלחוד ובשואל הלכתא כרב זביד דתניא בהדיא כוותיה ודייקינן ללישנא קמא דרב פפא דאמר שואל כיון שאין לו דרך להפטר מן התשלומין אע"פ שאמר הריני משלם לא קנה הוא הדין ואפי' שילם דהא חיוביה קא פרע ולא מהני מידי למשאיל דליקני ליה כפילא אי הכי קשיא ליה הא דתניא השואל פרה מחבירו ונגנבה וקדם השואל ושילם ואחר כך נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשואל ואתינן לדחויה ד) ולא נדחית אלא מדקתני גבי שוכר ואמר הריני משלם וגבי שואל תני וקדם ושילם ושתי הברייתות הללו ביחד הם שנויות במקום אחד זו אחר זו במתניתא דבי רבי חייא דוקא קתני וקדם ושילם ש"מ דאפי' שואל אם שילם קנה כפל קשיא לרב פפא לפום דוקיא דדייקינן משמעתיה דהוא הדין אפילו שילם לא קנה · ויש מי שגורס הכי ללישנא קמא דרב פפא ודאי לא הויא הא דתניא כוותיה דרב זביד תיובתא ומאן דגריס הכי פשוטה היא אינה צריכה לפנים ולא לפני לפנים . תוב [מקשינן] ללישנא בתרא דרב פפא דאמר כיון דאמר השואל הריני משלם קנה כפל קשיא ליה הא מתניתא דקתני גבי שואל וקדם ושילם ואוקימנא דוקא שילם אבל אמר ואכתי לא שילם לא קנה ונדחו דברי רב פפא בשואל לתרתי לישני ובשילם השואל דברי הכל כפילא דידיה היא ודלא כר' יוסי דאמר כיצד הלה עושה סחורה וכו' שלמי

א) נראה דנתחלפו השורות בכאן וכן צ"ל ופריק נעשה כאומר לו חוץ מגיזותיה וולדותיה איכא דאמרי אמר רבא וכו' עד תיבות דקיימא באגם, פי' ללישנא קמא דרבא קנה וכו' עד תיבות דליקני לה ליה. פירוש אחר ללישנא קמא דרבא לא קני כפל וכו': ב) ר"ל לפיכך אמר פרתי קנויה לך מעכשיו דלא קנה לה כשלא דעיילא ברשותיה: ד) דברי רבינו צריך ביאור בזה דלל"ק דרב פפא אין זה דיחוי כלל דשלם לאו דוקא דהדרכה

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ח מהל' שאלה הל' ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רלה:
ה ב טוש"ע שם:
ו ג ד מיי' שם סמג שם טוש"ע שם:
ז ה ו ז מיי' שם הל' ב טוש"ע שם:
ח ח מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם:

מסורת הש"ס

[לקמן לו:]
[ברכות כס· וס"נ סי' ידרי' פ"י]
[לקמן צב: שבת ... עירובין כ: גיטין סד.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ללישנא וכו' דלא הוה ליה למפטר: (ב) ד"ה והא מדקתני וכו' וגבי שואל וקידם ושילם:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא נעשה · עיין במרדכי פ"ק דב"מ אות רל"ח: שם אלא מהא ליכא למשמע מינה . נדה לג ע"ב: תוס' ד"ה אלא וכו' וי"ל דשילם נקט לאביי . עיין נדרים דף ס ע"ב וצ"ע:

עין משפט נר מצוה

ט א' מיי' פ"ח מהל' שאלה הל' ה סמג עשין פח טוח"מ סי' רנה:

י ב מיי' פ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' א סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רנה סעי' א וסי' שה סעי' א:

יא ג מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין נד טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' ט:

יב ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' י:

מסורת הש"ס

וחזר ואמר איני משלם מאי מי אמרינן מהדר קא הדר ביה או דלמא במלתיה קאי ודחויי הוא דקא מדחי ליה אמר הריני משלם ומת ואמרו בניו אין אנו משלמין מאי מי אמרינן מהדר קא הדרי בהו או דלמא במלתא דאבוהון קיימי ודחויי הוא דקא מדחו ליה שלמו בנים מאי מצי אמר להו כי אקנאי כפילא לאבוכון דעבד לי נייח נפשאי לדידכו לא או דלמא לא שנא שילם לבנים מאי מצו אמרי ליה כי אקני לך *אבונא כפילא דעבדת ליה נייח נפשיה אבל אנן לדידן לא או דלמא לא שנא שלמו בנים לבנים מאי שילם מחצה מאי שאל שתי פרות ושילם אחת מהן מאי שאל מן השותפין ושילם לאחד מהן מאי שותפין ששאלו ושילם אחד מהן מאי שאל מן האשה ושילם לבעלה מאי אשה ששאלה ושילם בעלה מאי תיקו *אמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו מאי טעמא חיישינן שמא עיניו נתן בה מיתיבי *המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ואמר לו סלע הלויתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו סלע היה שוה פטור סלע הלויתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו שלשה דינרים היה שוה חייב סלע הלויתני עליו ב' היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו סלע היה שוה פטור סלע הלויתני עליו שנים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו ה' דינרים היה שוה חייב מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון *אהייא אילימא אסיפא ותיפוק ליה דשבועה גבי מלוה היא דהא קא מודי מקצת הטענה אלא אמר שמואל ארישא מאי ארישא אסיפא דרישא סלע הלויתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו שלשה דינרין היה שוה חייב דשבועה גבי לוה הוא ואמור רבנן לשתבע מלוה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון ואם איתא

ואמרו בניו אין אנו משלמין · (א) לא הספיק לשלם עד שמת: שלמו בנים · והאב לא הספיק לומר הריני משלם עד שמת: דעבד לי נייח נפשאי · פעמים רבות עשה לי קורת רוח: שילם לבנים · מתו הבעלים ונגנבה ואמר השומר לבנים הריני משלם או שילם מהו: שלמו בנים לבנים מהו · דליכא שום נייחא נפשא באלו שהם קיימים שלא הם ולא אביהם עשו קורת רוח לאלו ולא אביהם של אלו קיבל קורת רוח מבני השומר: או דלמא · כיון שביניהם הראשונים הוה להו נייחא נפשא בהדדי קנו כפילא אף בנים מן הבנים: שילם מחצה · מתחילתו אמר הריני משלם מחצה ולא יותר: מהו · לקנות חצי הכפל: שאל שתי פרות · אם תימצי לומר לא קני מחצה שאל שתי פרות ונגנבו ואמר הריני משלם אחת ולא אמר מתה מחמת מלאכה: מהו · לקנות כפל שלה מי אמרינן כיון דפרה שלימה שילם קנה או דלמא כיון דתרוייהו חד פקדון הוו ואינו משלם את שתיהם לא אקני ליה כפילא שהרי הוא נפסד על ידו: ושילם לאחד מהם · חלקו חצי דמיה שעליו מהו לקנות חלקו המגיעו מי אמרינן כל הקרן שלו שילם או דלמא בעינן עד שישלם כל הפרה: ושילם אחד מהם · חצי דמיו שעליו: מהו · שיקנה חצי הכפל מי אמרינן הרי שילם כל המוטל עליו: שאל מן האשה · פרה של נכסי מלוג שהקרן שלה והפירות לבעל: ושילם · הפרה לבעל: מהו · לקנות הכפל מי אמרי' כיון דקרן לאו דבעל הוא לאו תשלומין מעליא נינהו ולא קני כפילא או דלמא כיון דאפוטרופוס הוא על הנכסים ואוכל הפירות בעלים הוי עלייהו ותשלומין הן: אשה ששאלה · לצורך קרקע מלוג שלה: משביעין אותו · אמתני' קאי אע"פ שהוא משלם כדקתני שילם ולא רצה לישבע משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו: שקל · חצי סלע: פטור · הלוה מן השבועה שאין כאן הודאה במקצת: חייב · לישבע שכך היה שוה ומשלם לו דינר שהודה לו: ושתים היה שוה · והלוה תובע את המלוה את יתר דמיו וקא סבר האי תנא המלוה על המשכון שומר שכר הוא: פטור · מן השבועה שאין כאן הודאה שחייב לו כלום: ויוציא הלה כו' · ויפסלנו: אהייא · קאי מי נשבע דקתני בה: אילימא אסיפא · אחיוב דסיפא: תיפוק ליה כו' · ולמה ליה למתלי טעמא בשמא יוציא הפקדון ויפסלנו לעדות ולשבועה: מאי ארישא · הא רישא פטור קתני: אסיפא דרישא · אחיוב דקתני ברישא קאי: לשתבע מלוה · שלא היתה שוה אלא שקל ויטול שקל דכיון דאיכא שבועה על הלוה מן התורה אי אתה יכול לפוטרו בולא כלום ומשום תיקון עולם שלא יפסל ישראל שקלוה לשבועה מיניה ושדיוה אמלוה: ואם איתא

וחזר ואמר איני משלם [מאי] מי אמרינן מהדר קהדר ביה · מכאן מוכיח ר"ת דאם אמר לחברו השבע וטול קודם שנשבע יכול לחזור בו ולומר אשבע ולא אשלם ובפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכח. ושם) דאמר עבדי גנבת והלה אומר אתה מכרתו לי רצונך השבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו לא גרס נשבע בלא וא"ו דמשמע שבע"כ ישבע ובריש שבועת הדיינים (שבועות דף לח. ושם ד"ה אם) דאמר אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד לא כפרש"י שפוטרין אותו לפי שאינו יכול לחזור בו אלא יש לומר מסלקין אותו מב"ד כדי שיתביישו לחזור ולומר אשבע מיהו שוב פירש ר"ת בתשובה אחת דשפיר גרסינן נשבע בלא וא"ו וישבע בע"כ והא דאמרינן בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד· ושם: ד"ה שלא) גבי נאמן עלי אבא ואביך מחלוקת לאחר גמר דין אבל קודם גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו הכא אפילו קודם שנשבע אינו יכול לחזור בו דכיון שקבל עליו לשלם אם ישבע זה שכנגדו הוי כמו לאחר גמר דין והכא דקאמר מהדר קהדר ביה לא שיוכל לחזור אלא רוצה הוא לחזור אף על פי שאינו יכול ולא מקני ליה כפילא משום דאטרחיה לב"ד כדאמר בסמוך גבי ההוא דאפקיד כיפי וכה"ג איכא בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קלח·) מדאשתיק קנגהו וכשלוה לבסוף מהדר קהדר ביה פירוש רוצה לחזור ואינו יכול:

הריני משלם ומת כו' · תימה היאך ישלם לבני הנפקד כפל הא אין אדם מוריש קנס לבניו כדתנן בריש פרק נערה שנתפתתה* (כתובות דף מא:):

שאל מן האשה · פי' רש"י פרה מנכסי מלוג שהקרן שלה והפירות לבעל וקשה דמאי קבעי דכי שאל פרה מן האשה כאילו שאל הפירות מן הבעל וכששילם הפרה לבעל כאילו שילם הקרן לאשה ויש ליישב ששילם לבעל חלקו כמו שהיתה שוה לפירותיה ולא שילם הקרן וגרע משילם לאחד משותפים חלקו דהתם שילם קרן ודוחק ויש לפרש שאל מן האשה כשהיתה פנויה שהיו שלה הקרן והפירות וניסת דהשתא שילם הפירות לבעל אפילו נתן הכל לאשה דכיון דניסת יש לו פירות כדין נכסי מלוג וכן אשה שאלה כשהיא פנויה וניסת ושלמה דהשתא שילם הבעל דהוו הפירות שלו והריב"ן פי' שאל מן האשה ומתה ושילם לבעל מהו דאפילו אם תמצא לומר דשילם לבנים קנה כפילא משום ניחותא דאבוהון אבל בעל לא חייש לניחותא דאשה ולליסנא דמטכסיו אשה אינה חסה על בעלה וכן אשה שאלה ומתה ושילם בעל אפי' אם מפקיד מקני כפילא לבני נפקד משום דרחים להו משום אבוהון אבל לא מקני להו לבעל משום אשתו שמתה:

שמא יוציא הלה הפקדון · פירש רש"י ויפסלנו לעדות ולשבועה וקשה לר"ת דכל שכן שישבע הלוה שהוא ידקדק יותר לישבע באמת כדי שלא יפסלנו המלוה וכי עבדינן תקנה לרמאי וכי תימא דחיישינן שמא המשכון יתקלקל אחרי כן ויוציא עליו לעז אע"פ שנשבע באמת *א"כ מאי פריך בסמוך כי משתבע מלוה נמי לטרח לוה ולייתי והשתא אי שוה יותר אם כן נשבע לשקר וכל שכן שיזהר בשבועתו ונראה לרבינו תם כפירוש רבינו חננאל דנראה כמו שבועה לבטלה וגנאי הוא לישבע היכא שהדבר מתברר אחרי כן שהמלוה יוציא את הפקדון אבל כי רמינן לה על המלוה לא ישבע עד שידע שלא יוכל למצאה וא"ת אמאי לא חשיב הא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד: ושם ד"ה ואלו) עם הנשבעין ונוטלין דליכא למימר תנא ושייר דאלו קתני כדדייק בפ"ק דקידושין (דף טז: ושם) גבי אלו מעניקין להם ויש לומר דלא חשיב התם אלא אותם שאין יכולין לישבע כגון גזלן וחובל דניכרים הדברים כיון שנכנס שלא בביתו ונתקוטטו ויצא חבול שהוא חבלו וכן בחנוני אינו יכול לישבע.בעה"ב שאינו יודע אם נתן חנוני לפועלים וכן שכיר שאין בעה"ב יכול לישבע לפי שהוא טרוד בפועליו ומהאי טעמא נמי במוציא הוצאות על נכסי אשתו אמרי' בפרק האשה שנפלו לה כו' (כתובות דף פ· ושם ד"ה ישבע) ישבע כמה הוציא ויטול דאין האשה יודעת כמה הוציא בעלה ולא חשיב לה פ' כל הנשבעים דהוי בכלל שכיר אבל הכא הלוה יכול לישבע דקים ליה טפי ממלוה אך שלא רצו חכמים גזירה שמא יוציא הלה כו': [וע"ע תוס' כתובות פ· ד"ה ישבע ועוד שם פז: ד"ה ואלו]:

מגו

[ועיין תוס' בבא קמא עב: ד"ה סיפא כו']

רבינו חננאל

שלמו בני שואל למשאיל או א) לבני המשאיל או שילם מחצה ולא הספיק להשלים הנשאר עד שנמצא הגנב או שאל מאשה ושילם לבעלה או שאלה האשה ושילם בעלה או שאל משני שותפין ושילם לאחד מהן או שאלו שני שותפין ושילם אחד מהן אלו כולן עלו בתיקו · וקיימא לן ממון המוטל בספק חולקין · אמר רב הונא ומשביעין . פי' אע"פ שמשלם אמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו חיישינן שמא עיניו נתן בה ותלמוד ארץ ישראל מסייע דגרסינן לא סוף דבר שילם אלא כיון דאמר הריני משלם חוששין ב) שמא שלא שלח בה יד · אמר הריני נשבע וראה שמגלגלין עליו שבועות אחרות חזר ואמר הריני משלם חוששין · אמר ר' יוסי לא חייבתו התורה להחמיר עליו אלא להקל עליו שאם רצה לשלם ישלם ואם אינו רוצה לשלם ישבע. היו [לו] עדים שנגנבה באונס הדה היא דאמר ר' אלעזר המוכר קנסיו לאחר לא עשה כלום · ואותבינן אהא דרב הונא הא דתנן המלוה את חבירו על המשכון ואבד ואמר לו סלע הלויתיך ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה פטור וכו' פי' הסלע הוא ד' דינרין והשקל הוא שני דינרין חצי סלע ג) כשאבד המשכון וטוען המלוה כי הלויתיך עליו ד' דינרין והיה שוה שני דינר הריני מחשב על ב' דינרין דמי המשכון שאבד מפני שאמרו חכמים כשומר שכר אני שמשלם הגניבה והאבידה עכשיו חייב אתה לתת לי ב' דינר תשלום הסלע והלה אומר לא כי אלא ד' דינרין הלויתני וד' היה שוה המשכון ולא נשאר לך כלום פטור הלוה משבועה דאורייתא שהרי לא הודה לו במקצת מן התביעה אבל אם [טען] הלוה סלע הלויתני וג' דינרין היה שוה המשכון ונשאר לך עלי דינר והמלוה אמר לא היה שוה המשכון אלא ב' דינר ונשארו לי עליך ב' דינר כיון שהודה בדינר חייב לשלם (על) הדינר וישבע על הדינר האחר שבועה דאורייתא ותנן בהדא מתני' מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון ואינו שוה ג' דינ' כמו שנשבע ונמצא הלה חשוד על השבועה.

וקשיא

גי' רש"ל כפילא אבונא

[לעיל כ:]

שבועות מג:

[שם: ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמרו וכו' משלמים והאב לא הספיק:

נ"ל מכל מקום רש"א

א) או ששילם השואל לבני המשאיל או שלמו בני השואל לבני המשאיל: ב) בירושלמי לפנינו הגי' אלא כיון דאמר הריני משלם כמי ששילם. אמר משלם אני חוששין שמא שלח בו יד וכו' וכצ"ל גם כאן. ג) וכשאבד המשכון טען המלוה וכו'.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ג"י רש"א לרב הונא

יג א ב מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' י:

יד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' יג:

טו ה מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ז סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצא סעי' ז:

טז ו ז מיי' שם פ"ח הל' ג סמג שם טוח"מ סי' רצה:

יז ח מיי' פכ"ב מהל' מלוה הל' טז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קג סעי' ט:

יח ט י כ מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעי' י:

יט ל מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ז ועיין במ"מ סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צ סעי' ט:

איתא לדרב הונא כיון דמשתבע מלוה שאינה ברשותו היכי מצי מפיק לה אמר *(א) רבא שיש עדים שנשרפה אי הכי מהיכא מייתי לה אלא אמר רב יוסף שיש עדים שנגנבה סוף סוף מהיכא מייתי לה דטרח ומייתי לה אי הכי כי משתבע מלוה נמי לטרח לוה וליתי בשלמא מלוה ידע מאן קא עייל ונפק בביתיה ואזיל וטרח ומייתי לה אלא לוה מי ידע מאן עייל ונפיק בביתיה דמלוה אביי אומר גזירה שמא יטעון ויאמר לו אחר שבועה מצאתיה *רב אשי אמר זה נשבע וזה נשבע זה נשבע שאינה ברשותו וזה נשבע כמה היה שוה והכי קאמר מי נשבע תחילה מלוה נשבע תחילה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון רב הונא בר תחליפא משמיה דרבא אמר רישא דסיפא תיובתא לרב הונא סלע הלויתני עליו שתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו סלע היה שוה פטור ואם איתא לדרב הונא מגו דמשתבע מלוה שאינה ברשותו לישתבע נמי אגילגול שבועה כמה היה שוה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי *תהא במאמינו ונהמניה לוה למלוה נמי בהא כמה הוה שוה לא קים ליה בגויה ונהמניה מלוה ללוה דקים ליה בגויה לא מהימן ליה ומאי שנא לוה דמהימן ליה למלוה ומאי שנא מלוה דלא מהימן ליה ללוה לוה מקיים ביה במלוה ^(משלי יא) °תומת ישרים תנחם מלוה מקיים ביה בלוה °וסלף בוגדים ישדם: ההוא גברא דאפקיד כיפי גביה חבריה אמר ליה הב לי (ב)כיפי אמר ליה לא ידענא היכא אותבינהו אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה *כל לא ידענא פשיעותא היא זיל שלים לא שילם אזל רב נחמן אגביה לאפדניה מיניה לסוף אישתכח כיפי ואיקור אמר רב נחמן הדרי כיפי למרייהו והדרא אפדנא למרה אמר רבא הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן ופרקין המפקיד הוה ואמרי ליה שילם ולא רצה לישבע ולא אהדר לי ושפיר עבד דלא אהדר לי מאי טעמא התם לא אטרחיה לבי דינא הכא אטרחיה לבי דינא למימרא דסבר רב נחמן דשומא הדר שאני התם דשומא בטעות הוה דקא הוה כיפי מעיקרא *אמרי נהרדעי שומא הדר עד תריסר ירחי שתא ואמר אמימר אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי שומא הדר לעולם ^(דברים ו) והלכתא שומא הדר לעולם משום שנאמר °ועשית הישר והטוב פשיטא שמו ליה לבעל חוב ואזל איהו ושמה לבעל חוב דידיה אמרינן ליה לא עדיף את מגברא דאתית מיניה זבנה (ג)אורתא ויהבה במתנה ודאי הני מעיקרא אדעתא דארעא נחות ולאו אדעתא דזוזי נחות שמו לה לאשה ואינסיבא או שמו מינה דאשה ואינסיבא ומתה *בעל בנכסי אשתו לוקח הוי לא מיהדר ולא מהדרינן ליה *דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אגביה

רש"י

איתא לדרב הונא · שהשומר המשלם דמים נשבע שאינה ברשותו אמאי חיישינן לשמא יוציא הא אשתבע: שיש עדים שנשרפה · דהשתא לא אשבעינהו שהרי הביא עדים: טרח ומייתי לה · מחזר ושואל אחר הנכנסים בביתו וימצא הגנב: וזה נשבע · הלוה שהשבועה עליו נשבע כמה שוה: מלוה נשבע תחילה · שאינה ברשותו: רישא דסיפא · הויא תיובתא לרב הונא רישא תביעת מלוה סיפא תביעת לוה רישא דסיפא דקתני פטור בתביעת לוה: אגילגול שבועה · דטענה שאין בה שבועה עם טענה שיש בה שבועה מגלגלין עליו שבועה לישבע על שתיהן וגילגול שבועה דאורייתא היא בקדושין (דף כז:): תהא במאמינו · הא דקתני פטור במאמינו לוה למלוה שאינה ברשותו: לא קים ליה בגויה · מימר אמר לוה לא קים למלוה בגויה דמשכון דלא נתן דעתו עליו לדעת דמיו: מאי שנא כו' · דנקט תנא למלתיה בהכי שזה נאמן על זה וזה אינו נאמן על זה: לוה מקיים במלוה · מקרא זה תומת ישרים תנחם אם לא שאדם נאמן וישר הוא לא היו מעשרין אותו מן השמים שנאמר תומת ישרים תנחם: כיפי · נזמים: ואייקור · יתר על הדמים שפרע לבעלים: הוה יתיבנא · כשדן דין זה: ופרקין המפקיד הוה · ובפרק זה היינו עוסקין: ואמרי ליה שילם ולא רצה לישבע · קתני מתני' דקני כפילא והאי נמי שילם וליקני רווחא דאייקור: דשומא הדר · נכסי לוה ששמו ב"ד לבעל חוב חוזרין אליו אם נותן מעות לבעל חוב כי הכא דהדר אפדנא למרה: דשומא בטעות הוה · דסבור היה שאבדו הנזמים והרי לא אבדו: דהא הוו כיפי מעיקרא · שהרי בתחילת השומא היו הנזמים בידו ולא היה יודע דאילו היה יודע שכן לא שמו לו הטרקלין אבל שומא שב"ד שמין על שאין לו מעות והוא חייב לו הרי הוא כמכר גמור ואינה חוזרת: אמרינן· לבעל חוב שני: לא עדיפת · מבעל חוב ראשון שבאת מכחו כשם שהוא מחזירה ויטול מעותיו משום ועשית הישר והטוב אף אתה קבל מעותיך מבעלים הראשונים משום ועשית הישר והטוב: זבנה אורתה כו' · בעל חוב ששמו לו קרקע ומכרה או שנתנה או הוריש: הני · אחרונים או לוקח או יורש או מקבל מתנה: אדעתא דארעא נחות · שיהא קרקע שלהם ולא שיקבלו מעות דאילו בעל חוב אית ביה משום ועשית הישר והטוב דאמרינן לא היה לך עליו אלא מעות והרי הן לך אבל אלו קרקע קנו: ואנסיבא · אפילו לא שמאתן לבעלה בכתובתה להיות נכסי צאן ברזל שהן קניין לבעל אלא עיכבתן לעצמה להיות נכסי מלוג הקרן שלה והבעל אוכל פירות: בעל · בנכסי מלוג של אשתו: לוקח הוי · דין לוקח נתנו בו חכמים הלכך לא מיהדר היכא דשמו לה ואינסיבא ומתה וירשה בעלה כדאמרינן זבנה אדעתא דארעא נחות: ולא מהדרינן ליה · היכא דשמו מינה ואינסיבא ומתה וירשה בעלה ובא להחזיר החוב וליטול הקרקע לא מצי למימר יורשה אני דכלוקח שוייה רבנן ולא כיורש: האשה שמכרה בנכסי מלוג · להיות הבעל אוכל פירות בחייה וגוף הקרקע יהיה ללוקח לכשתמות ומתה: בעל מוציא · גוף הקרקע מיד הלקוחות והכי מוקי לה בפרק האשה בכתובות (דף עח:) תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה אלמא כלוקח שוויהו רבנן וא"ל אני לקחתי ראשון דאי כשאר יורש שוויהו רבנן יורש שמכר אביו נכסיו בחייו אין לו ירושה בהן: באושא התקינו · כשהיתה סנהדרין באושא שגלתה וישבה שם סנהדרי גדולה כדאמרינן בר"ה (דף לא·) גבי עשרה מסעות: אגביה

תוספות

מגו דמשתבע מלוה שאינו ברשותו כו' · *לרבה ולרב יוסף לא פריך אלא לאביי ורב אשי:

תהא במאמינו · ברישא לא מצי לאוקמי הכי משום דהתם לא ירצה להאמינו כיון שע"י כן לא יוכל לישבע אבל הכא אין כאן שבועה ואע"פ שמפסיד במה שמאמינו שבועה שהיה יכול לגלגל עליו אינו חושש:

ואותביניה שילם · וצ"ל דיוקרא דכיפי הוי שבחא דעלמא כמו כפילא ולא דמי לגיזות וולדות דאותו שבח ניכר בגוף הבהמה: אטרחיה לב"ד · דלא דמי לאטרחיה לשבועה דקני כפילא לרבא כששילם אחרי כן (ב"ק דף קח·) דהתם משלם ברצונו אבל רב נחמן הוצרך לגבות אפדנו:

זבנה כו' · וא"ת ואמאי לא מהדר (ד) מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וי"ל דהראשון מן הדין נמי אין מחזיר שמכורה היא לו שהרי אוכל פירות בלא נכייתא אלא משום ועשית הישר והטוב מהדר ולכך שני לא מהדר:

לוקח הוי · אפי' אי הוי יורש לא מהדר כדאמר זבנה אורתה כו' אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה דאי יורש הוי מהדרינן ליה שהבן פודה קרקע של אביו ואע"ג דבפרק יש נוחלין (ב"ב דף קנט: ושם ד"ה התם) מסיק דטבא ליה עבדו ליה או יורש או לוקח הא אמרינן התם בר היכא דאיכא פסידא לאחריני לא עבדי ליה טבא ולכך הכא לא הוי כיורש משום פסידא דמלוה ולא מהדר ממה נפשך דאפי' יורש הוי לא מהדר ודר' יוסי בר חנינא מפרש התם דלקוחות אפסדו אנפשייהו: רבא

רבינו חננאל

וקשיא לן וכי תקנתא לרשיעי עבדינן אלא שמא ישבע הלוה ויוציא המלוה את הפקדון ונמצאת שבועת הלוה שיצאה לבטלה · ואמרי' אם איתא לדרב הונא כיון שנשבע המלוה שאינה ברשותו אינו יכול להוציא הפקדון שכבר נשבע שאינו ברשותו *)והלה נשבע כמה היה שוה ומתני' הכי קתני מי נשבע תחלה מי שהפקדון אצלו שאם ישבע הלוה תחלה חיישינן שמא יוציא המלוה את המשכון ונמצאת שבועה זו לבטלה · ושאר השמועה פשוטה היא · ההוא דאפקיד כיפי גביה חבריה ואמר לא ידענא היכא אנחתינהו אמר ר' נחמן כל לא ידענא פשיעותא היא חייביה לשלומי לא שילם ירד רב נחמן לנכסיו ושם לאפדני ויהביה לבעל הפקדון ברמי דהנהו כיפי דפשע בהו · פי' אפדנא חצר · לסוף אישתכח כיפי ואוקירו ברמיהן · מריה דכיפי אמר הב לי כיפאי ושול אפדנא והלה אומר לא כי אלא מעידנא דשקלית לאפדניי זבינא אנא בכיפי וברשותי אוקירו והן ר' נחמן כיון דהא שומא דשמו ליה לאפדנא שומא בטעות הואי דהא הוו כיפי ולא אבדו וקיימא לן פקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמריה קאי לאו שומא הוא והדר אפדנא למריה והדרי כיפי למרייהו ואסיק' שומא הדרא לעולם משום שנאמר ועשית הישר והטוב והני מילי אם לא מכרה אבל אם מכרה לאחר או נתנה במתנה או הורישה לא הדרא · וכן אם שמו ב"ד שדה לאשה במלוה שהיא נושה לאחרים וניסת והכניסה שדה זו לבעלים או שמו שדה אשה לנושה שלה וניסת לא מהדרינן ליה לבעל ולא מהדרינן לבעל דכזבוני דמי וקיימא לן בעל בנכסי אשתו לוקח הוי לא מהדר ולא מהדרינן ליה דאמר ר' יוסי בר' חנינא באושא התקינו האשה שמכרה נכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות · אגבית

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא אמר רב יוסף שיש עדים שנשרפה: (ב) שם הב לי כיפי אמר: (ג) שם זבנה אורתה: (ד) תוס' ד"ה זבנה וכו' לא נימא מה מכר:

*) נראה דחסר כאן וצ"ל ופריך רב אשי דזה נשבע שאינו ברשותו והלה נשבע כמה היה שוה וכו'.

אגביה איהו בחובו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר הדרה וחד אמר *לא הדרה מאן דאמר לא הדרה סבר האי זביני מעליא היא דהא מדעתא דנפשיה אגביה ומאן דאמר הדרה סבר לא זביני מעליא הוא והאי דאגביה מדעתיה ולא אתא לדינא מחמת כיסופא הוא דאגביה ומאימת אכיל פירי רבה אמר מכי מטיא אדרכתא לידיה *אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו רבא אמר [ב]מכי שלימו ימי אכרזתא: **מתני'** השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה *והשואל ישלם לשוכר א"ר יוסי [ג]°כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו אלא תחזור פרה לבעלים: **גמ'** א"ל רב אידי בר אבין לאביי מכדי שוכר במאי קני להאי פרה בשבועה ונימא ליה משכיר לשוכר זיל אנת וזיל שבועתך ואנא משתעינא דינא בהדי שואל א"ל מי סברת שוכר בשבועה הוא דקא קני לה משעת מיתה הוא דקני ושבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית א"ר זירא פעמים שהבעלים משלמין כמה פרות לשוכר היכי דמי אגרה מיניה מאה יומי והדר שיילה מיניה תשעין יומי הדר אגרה מיניה תמנן יומי והדר שיילה מיניה שבעין יומי ומתה בתוך ימי שאלתה דאכל שאלה ושאלה מיחייב חדא פרה א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא מכדי חדא פרה היא עיילה ואפקה אפקה משכירות ועיילה לשאילה אפקה משאילה ועיילה לשכירות א"ל ומי איתא לפרה בעינא דנימא ליה הכי מר בר רב אשי אמר אין לו עליהן אלא שתי פרות חדא דשאלה וחדא דשכירות שום שאלה אחת היא ושום שכירות אחת היא דשאלה קני לגמרי דשכירות עבד בה ימי שכירותיה ומיהדר ליה למרה אמר ר' ירמיה פעמים ששניהם בחטאת

פעמים

אגביה איהו בחובו · לעיל מיהדר גבי שומא כלומר אם לא שמוה ב"ד למלוה על כרחו של לוה וקם ליה מעצמו ולא הטריחו לדין ואמר לו טול קרקע זה בחובך: מאימתי אוכל פירות · מי ששמו לו ב"ד קרקע בחובו מאימת היא קנויה לו לאכול פירות: אדרכתא · לאחר תשעים יום שנפסק הדין דאמרינן *בפ"ק (דף טו) דב"ד כותבין אדרכתא שטר פסק דין אנכסי לוה שבכל מקום שימצאם משלו יקחם ומוסרין לו השטר: עדיו בחתומיו · מיום שנחתם שטר האדרכתא בב"ד אע"פ שלא בא לידו: מכי שלמו ימי אכרזתא · אע"פ שבאה אדרכתא לידו ולא מצא נכסים ללוה עד לאחר זמן וכשמצא הוזקק לבא לב"ד ומכריזין שיש כאן קרקע למכור כדאמרינן בערכין (דף כא:) ואם בא זה וקיבלה ביותר ממה ששמוה אחרים מוסרין אותה בידו לאחר שכלו ימי הכרזה ובמסכת ערכין מפרש כמה ימים מכריזין בפ' שום היתומים (שם) ועד דשלמו הנך יומי הוי פירי דלוה: **מתני'** השוכר פרה מחבירו · ועמד שוכר והשאילה לאחר לעשות בה ימי שכירותו: ישבע השוכר · למשכיר: שמתה כדרכה · ופטור שהשוכר אינו חייב באונסין: והשואל · שהוא חייב באונסין משלם לשוכר: **גמ'** בשבועה · שהוא נשבע למשכיר: להפיס דעתו · שלא יאמר פשעת בה: פעמים שהבעלים · המשכירין הראשונים: משלמין · לשוכר זה כמה פרות על פרה זו לפי דברי משנתנו יש שיהו כולם שלו ויש שיעשה בהם ימי שכירותו ויחזירם: כיצד אגרה מיניה מאה יומי והדר שיילה מיניה תשעין יומי וכו' · ראובן ששכר פרה משמעון שיעשה בה מלאכה מאה יום וחזר שמעון ואמר לו עשה עמי טובה והשאילני אותה תשעים יום מן המאה ששכרת ולאחר תשעים אחזירנה לך לעשות אצלך י' ימים להשלים המאה וכן עשה יש כאן דין משנתנו דתנן השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר בתוך ימי שכירותה דמה לי בעלים ומה לי אחר אם מתה אצל שואל הרי שוכר פטור בשבועה והשואל משלם לשוכר חזר ראובן ובא אצלו ואמר לו השכירנה לי מתשעים יום שהיא שאולה בידך ממני ואשתעבד בה שמונים יום וטול שכרך וכן עשה הרי היא בחזקת שאילתו על שמעון כאילו השכירה לאחר שהרי נוטל שכרו וכל הנאה שלו ואם היתה מתה אצל ראובן היה ראובן פטור בשבועה ושמעון משלם לו פרה אחת ששאל ממנו והוא חייב באונסים ופרה אחרת לעשות אצלו עשרה ימים להשלים המאה חזר שמעון ושאלה ממנו שבעים יום מן השמונים ששכרה ממנו על מנת שיחזירנה לו ויעשה בה עשרה ימים להשלים השמונים של שכירות השני ואם היתה מתה בתוך שבעים יום הללו הרי יש כאן דין השני כדין הראשון וישבע ראובן שמתה כדרכה ושמעון השואל משלם לו ד' פרות שתים נחלטות לו בשביל שתי פרות שאולות שהשאילו ראובן ובפעם זה כאילו מתו שתיהן שהרי אין פרתו בעין שהשאילו בראשון דנימא הרי החזיר לו פרתו וזו שהוא משלם לו עכשיו בתורת תשלומין באה לידו והרי יש לו עליו שתי תביעות על שתי שאילות ושתי תביעות על שתי שכירות לעשות אצלו עשרים יום: מכדי חדא פרה הואי כו' · ולענין תשלומין נמי לשלם ליה פרה אחת ותעמוד במקום הראשונה תחת שתי השאילות ותהא שלו ואחת ימסור לו לעשות בה עשרים יום: מי איתא לפרה בעינא דנימא הכי · אילו היתה קיימת היה פטור לגמרי אלא שיעשה בה עשרים יום עכשיו שמתה בא עליו בתורת תשלומין שואל לשוכר על שתי תביעות: מר בר רב אשי ס"ל כאתקפתא דרב אחא מדפתי: שום שאלה אחת היא . דכיון דחדא פרה הואי אלא שמחמת שוכר שהשאיל הוא בא עליו שני שאילות פרה אחת אינן אלא אחת: פעמים שניהם בחטאת · אמתניתין קאי השוכר והשואל נשבעו לשקר ולא כפרו ממון והרי הן בשבועות ביטוי וקרבן שלו חטאת כדכתיב בויקרא או נפש כי תשבע וגו':

שניהם

רבא אמר מכי שלמו ימי אכרזתא · וא"ת שלהי הגוזל (כתובות דף קד: ושם ד"ה ה"ג) דאמר רבא אחוי אדרכתיך והתם רבא גרסינן מדאמר והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא והיינו רבא דפסיק כן לעיל בפ"ק (דף טו: ושם) וי"ל אחוי לי אדרכתיך דאי שפיר כתיבא הוה גבי מיומא דאכרזתא ואית דגרסי במשנתין רבא אמר מכי מטא אדרכתא לידיה ובתר הכי רבה ולפי זה אתי שפי בפשיטות והיא דהגוסא והקדים רבא לאביי ורבה משום דאדרכתא קודם לאכרזתא ודברי אביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מיושב טפי לשנות בתר דברי רבא מקודם:

תחזור פרה לבעלים הראשונים · אין לפרש משום דא"ל משכיר לשוכר פרתי גבך דהשואל שילם דמיה דבפ' השואל (לקמן דף נו: ושם) בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שוכר הוי או שואל הוי היכא דאגרה פרה מעלמא ואינסיבא אליבא דרבנן ודאי בעלה פטור משום דאשתו עמו במלאכתו והויא שאלה בבעלים*(ואשה חייבת כדין שוכר)כי תבעי לך אליבא דר' יוסי שואל הוי להתחייב לבעלים הראשונים במתה כדרכה או שוכר הוי ופטור והשתא התם כיון דלרבנן הבעל פטור מן האשה משום דהוי שאלה בבעלים לא יתחייב נמי לר' יוסי לבעלים הראשונים אלא טעמא דרבי יוסי הוי משום דסבר דשוכר לא קני אלא בשבועה ומשכיר יאמר לו זיל אנת וזיל שבועתך ומשתעינא דינא בהדי שואל ואפילו אם יש עדים שמתה כדרכה דאין השוכר צריך לישבע מ"מ לא קני לה אלא בהבאת עדים ויאמר לו אני פוטרך מהבאת עדים ורבנן סברי דשוכר קני לה במיתה ופליגי בדברי המקשה והמתרץ שבגמ' ונראה אם המשכיר עצמו היה שם בשעת שמתה ביד שואל שר' יוסי יודה לדברי רבנן דהתם ודאי קני לה במיתה גרידא דהשתא אין השוכר צריך לעשות כלום:

(א)**אגרה** ק' יום ושיילה צ' יום · השתא אם מתה חייב שתי פרות לשוכר אחת שתהא שלו ואחת שיעשה בה מלאכה י' ימים ויחזירנה למשכיר אבל אי שיילוה ק' יום לא יתחייב לו רק אחת של שאלה:

אגרה פ' יום · ה"מ למימר אגרה צ' יום אלא לפי שבשאלה הולרך לפחות פוחת גם בשכירות ועי"ל דאי אגרה צ' יום דהייתו כל ימי השאלה הוי כאילו נתן לו מעות לבטל השאלה כיון שאינה חוזרת לו לאחר השכירות להשלים ימי השאלה ואי הדר שייליה*) ע' יום לא יתחייב רק אחת דשאלה ודשכירות**) ק' יום וכן י"ל ברישא דאי שייליה ק' יום בימי השכירות כאילו ביקש שיתבטל השכירות ולא יתחייב כלום ומתני' דהשוכר הוי בעלים דשואל לרבנן אי מיירי שלא שאל כל ימי השכירות אתי שפיר דלאחר ימי השאלה תחזור לשוכר ואפילו אם השאילה כל ימי השכירות מ"מ כיון שהיא באחריות השוכר מגניבה ואבידה ופשיעה אם היה עם השואל במלאכתו דאז השואל פטור והשוכר חייב מקרי בעלים אבל הכא אי שייליה ק' יום השוכר פטור מכל דבר:

*) נ"ל פי' רש"ל **) נ"ל כי' רש"ל

שוכר

כ א מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הל' יז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קג סעי' י:
כא ב מיי' שם הל' יב סמג שם טוח"מ סי' קג:
כב ג מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שז סעי' ה:

רבינו חננאל

אגביה הלוה מדעתו ומכרה למלוה פליגי בה רב אחא ורבינא וקיימא לן הלכה כדברי המיקל הלכך לא מיהדר · זה ששמוה לו מאימת אכיל הפירות *)רבא אמר מכי מטיא אדרכתא לידיה. סדר הדין מוציא מלוה שטרו בב"ד ומקיימו ומחייבין הלוה לפורעו לא פרע קורעין שטר חוב וכותבין למלוה אדרכתא על נכסי הלוה ומכריזין ואחרי ההכרזה שמין נכסי הלוה ומחליטין למלוה לא מצא נכסין בני חורין כותבין לו טירפא ואחרי שיטרף קורעין הטירפא וכותבין לו אדרכתא על הנכסין הללו ואחר כך קורעין האדרכתא וכותבין לו שומא על שדה זו ומחליטין אותה למלוה · אביי אמר בחתימת העדים על האדרכת' מיד זכה המלוה בשדה · רבא אמר מכי שלמן (אדרכתא) [אכרזתא] וקיי"ל כרבא: מתני' השוכר פרה והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר · אוקמה ר' אמי [לקמן דף לו] בשנתנו לו הבעלים רשות כגון שאמרו לו לדעתו כלום' אם רצונך להשאילה לו הרשות בידך · עכשיו אם ראה אותה השוכר שמתה ברשות השואל כדרכה ישבע ויפטר · וישלם השואל לשוכר · אמר ר' זירא פעמים שמשלמים הבעלים כמה פרות לשוכר כו' ודברים פשוטין הן: אמר ר' ירמיה פעמים שהשוכר והשואל שניהן בחטאת פעמים ששניהן באשם · פעמים שהשוכר בחטאת והשואל באשם · פעמים שהשואל בחטאת והשוכר באשם · תפוש האי כללא בידך כפירת ממון באשם · אין שם כפירת ממון אלא ביטוי שפתים כלומר נשבע בשקר על דבר שאין לו בו הנאת ממון חייב חטאת · וקיימא לן שומר חנם נשבע על הכל · שואל משלם את הכל חוץ ממתה מחמת מלאכה · נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין הגניבה והאבידה וכבר פירשנום · שניהן בחטאת **)כגון שמתה מחמת מלאכה · דתרוייהו פטורין מלשלם וכחשו ונשבעו שנאנסה אין אחד מהן נהנה לפיכך שניהן בחטאת ·

*) נראה דצ"ל רבה ועי' בתוס' ד"ה רבא.
**) לפנינו בגמ' הגי' כגון שמתה כדרכה ואמרו נאנסה וכו' ואולי דרבינו הי' לו גי' אחרת בגמ' וצ"ע .

[נ"ל בב"ק קיב:]
לעיל יג: [וש"נ]
[לקמן לו:]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה אגרה ק' וד"ה אגרה פ' הד"א:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

תורה אור

פעמים ששניהם באשם פעמים שהשוכר בחטאת והשואל באשם פעמים שהשוכר באשם והשואל בחטאת הא כיצד ^א^כפירת ממון אשם ^ב^ביטוי שפתים חטאת פעמים ששניהם בחטאת כגון שמתה כדרכה ואמרו נאנסה שוכר דבין כך ובין כך מיפטר פטור בחטאת שואל דבין כך ובין כך חיובי מיחייב בחטאת פעמים ששניהם באשם כגון שנגנבה ואמרו מתה מחמת מלאכה דתרוייהו קא כפרי ממונא דהא מיחייבי וקא פטרי נפשייהו שוכר בחטאת ושואל באשם כגון שמתה כדרכה ואמרו מתה מחמת מלאכה שוכר דבין כך ובין כך מיפטר פטור חייב בחטאת שואל דמיחייב במתה כדרכה וקא פטר נפשיה במתה מחמת מלאכה באשם שוכר באשם ושואל בחטאת כגון שנגנבה ואמרו מתה כדרכה שוכר הוא דמיחייב בגניבה ואבידה וקא פטר נפשיה במתה כדרכה באשם שואל דבין כך ובין כך חיובי מיחייב בחטאת מאי קמ"ל לאפוקי מדרבי אמי *דאמר כל שבועה שהדיינים משביעים אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי שנאמר °או נפש כי תשבע לבטא בשפתים כי תשבע מעצמה קמ"ל ^ג^דלא כר' אמי *אתמר שומר שמסר לשומר *רב אמר פטור ור' יוחנן אמר ^ד^חייב אמר אביי לטעמיה דרב לא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו פטור °מאי טעמא דהא מסרה לבן דעת ולטעמיה דר' יוחנן ^ה^לא מיבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו אלא אפי' ש"ה שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו חייב דא"ל *אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר רב חסדא הא דרב *לאו בפירוש אתמר אלא מכללא דהנהו גינאי דכל יומא הוו מפקדי מרייהו גבה דההיא סבתא יומא חד אפקדינהו לגבי חד מינייהו שמע קלא בי הלולא נפק אזל אפקדינהו לגבה דההיא סבתא אדאזל ואתא אגנוב מרייהו אתא לקמיה דרב ופטריה מאן דחזא סבר משום שומר שמסר לשומר פטור ולא היא שאני התם ^ו^דכל יומא נמי אינהו גופייהו גבה דההיא סבתא הוו מפקדי להו יתיב ר' אמי וקאמר לה להא שמעתא איתיביה ר' אבא בר ממל לר' אמי השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר ואם איתא לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר א"ל הכא במאי עסקינן בשנתנו לו *(רשות הבעלים) להשאיל אי הכי לבעלים בעי לשלומי דאמרו ליה לדעתך מתיב רמי בר חמא *^ז^המפקיד מעות אצל חבירו צררן והפשילן לאחוריו ^ח^מסרן לבנו ובתו הקטנים*) ונעל בפניהם שלא כראוי חייב שלא שמר כדרך השומרים טעמא דקטנים הא גדולים פטור אמאי נימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר רבא *^ט^כל המפקיד על

*) וכרי"ף והרא"ש גרסי או נעל בפניהם כו'

ויקרא ה

שניהם באשם · אם נשבעו לשקר והיו נשכרים בשבועתם נאכל פרעון מעליהם כפירת ממון היא זו וקרבן שבועה שלהם אשם איל בן ב' שנים דכתיב (ויקרא ה) *והביא את אשמו איל תמים בערכך כסף (שני) שקלים והוא אשם גזילות: נאנסה · ע"י לסטים ונשבעו שכך (א) אע"פ שהשואל משלם אונסין משביעין אותו כדרב הונא שבועה שאינה ברשותו דחיישינן שמא נתן עיניו בה ונשבע שנאנסה ואינה ברשותו: שוכר דבין כך ובין כך מיפטר · מתשלומין קאי בחטאת: בין כך ובין כך · בין שנשבע באמת שמתה כדרכה בין שנשבע לשקר שנאנסה פטר עצמו מלשלם הלכך אין בשקר זה כפירת ממון דהא אם הודה על האמת היה פטור שבועת ביטוי היא ובחטאת: שואל דבין כך ובין כך חייב לשלם · נמצא שלא כפר ממון בשיקור שבועתו ושבועת ביטוי קאי בחטאת: כגון שנגנבה · והשוכר חייב לשלם לבעלים והשואל ישלם לשוכר: ואמרו מתה מחמת מלאכה · ופטר שואל עצמו בשקר מלשלם לשוכר והשוכר מלשלם לבעלים: שמתה כדרכה · ואם הודו על האמת שוכר פטור ושואל חייב: שנגנבה · ושניהם חייבין: ואמרו מתה כדרכה · השוכר פוטר עצמו בשקר אבל השואל לא נפטר בכך מלשלם: חיובי מיחייב · לשלם קאי על שבועתו בחטאת: מאי קמ"ל · רבי ירמיה משניות שלימות הן בשבועות המשנה מחובה לחובה ומפטור לפטור ומפטור לחובה פטור מאשם גזילות מחובה לפטור חייב: רב אמר פטור · מכל מה שהיה נפטר אם שמרה הוא עצמו: חייב · אפי' באונסין: ולא מיבעיא כו' · דפטור מן האונסין ואין לך לומר פשיעה היא זו שמסרה לאחר: מרייהו · פושיי"ר בלע"ז: מאן דחזא · אחד מן התלמידים ששמע מפיו דפטריה סבר שומר שמסר לשומר כו': הוו מפקדי לה · דלא מצו אמרי ליה אין רצוננו שיהא בידה: להא שמעתא · דר' יוחנן רביה: אי הכי לבעלים בעי לשלומי · שואל שהם השאילוה לו: דאמרי ליה · בעלים לשוכר: לדעתך · כרצונך אם תרצה להשאילה לו ימי שכירותך אין אנו מקפידין הלכך הוא השאילה והבעלים אין יכולין לומר אין רצוננו: מסרן לבנו כו' · או שמסרן לבנו ולבתו הקטנים: בפניהם · בפני אותם הקטנים שלא יצאו לחוץ ויאבדו המעות: על

שוכר דמיחייב בגניבה ואבידה · מכאן יש להוכיח דהלכה כמ"ד דשוכר כשומר שכר דמי וכן מוכח בריש אלמנה לכ"ג (יבמות סו:) וכן פרק השואל (לקמן דף צז· וש"נ) גבי מרימר בר חנינא אוגר כודנייתא לבי חוזאי*:

לאפוקי מדר' אמי · ה"ה דהוה מצי למימר לאפוקי מדשמואל דאמר פ"ג דשבועות (דף כה·) דשבועת ביטוי ליתא אלא ביכול להיות להבא אבל שבועה שזרק פלוני צרור לים פטור שאין יכול לומר שבועה שיזרוק והכא מיחייב שבועה כי נשבע שנאנסה אע"ג דליתא בלהבא: **רב** אמר פטור · וא"ת והא תנן °פ"ג דגיטין (דף כט·) אם אמר טול הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר וי"ל דאע"ג דאסור להפקידו ביד אחר מ"מ בשביל כך אינו חייב לפרוע:

אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר · אין לפרש דטעמא דחייב לר' יוחנן אליבא דאביי משום דשינה מדעת המפקיד ולכך יתחייב בכל האונסין אפי' באונסין שהיו ראוין לבא ברשות שומר הראשון דא"כ מאי פריך אביי לרבא לקמן לימא ליה ר' אמי לר' אבא מלאך המות מה לי הכא מה לי התם כו' והלא כיון דשינה מדעת בעל הפרה הוא חייב אפילו באונסין שהיו באין אפי' אם היתה ברשותו לכך הוצרך לתרץ שהשאיל מדעת בעלים אלא י"ל דהטעם הוא דחשיב כאילו פירש לו שאם ישנה מדעתו כגון שימסרנה לאחר שיהיה כאילו פשע בה וכל אונסין שיארעו לה שנוכל לתלות שאם לא מסרה לאחר שלא היו נארעים חייב בה כגון אם מתה בבית שומר שני דיש לתלות דהבלא דאותו בית קטלה ושמא אם היתה בבית שומר הראשון לא היתה מתה שבריא בית אחד יותר מאחר והוי כפשע בה ויצאה לאגם שהוא מרעה שמן וטוב ומתה דחייב לאביי דאמר דהבלא דאגמא קטלה וכן לרב אם מסרה לחש"ו ומתה ברשותן חייב מהאי טעמא והיכא שלא פשע בה כגון לרב כשמסרה לבן דעת או שנעל בפניה כראוי ויצאה לאגם או שהוליכה בעצמו לאגם ומתה שם פטור אבל ואם נעל בפניה שלא כראוי אע"פ שפשע אם מתה שם פטור כיון דאפילו נעל בפניה כראוי היתה מתה שם ואפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב היינו דוקא כמו גריפה דאורבני דאפשר אם לא פשע מתחילה לא היה נארע אונס של גניבה וכן מוכח פרק האומנין (לקמן דף עח· ושם ד"ה הוחמה) דתנן השוכר את הפרה להוליכה בהר והוליכה בבקעה והוחלקה פטור הוחמה חייב והשתא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כי נמי הוחלקה אמאי פטור הלא תחילתה בפשיעה לענין הוחמה וסופה באונס לענין הוחלקה אלא משום דאפילו הוליכה בהר כל שכן דהוחלקה לכך פריך לקמן אביי לרבא שפיר ואפי' למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא כשמסר לשומר אחר חייב דהתם בגריפה דאורבני לא היה האונס ראוי להיות נארע עד שבאו גנבים אבל הכא אגלאי מילתא שאותו הבל ואותו מקום היה מסוכן יותר להמית בהמה זו דמיד שבאת שם התחיל החולי וכן קאמר אביי לקמן דאפי' למ"ד פטור הכא חייב:

דאם

כג א מיי' פ"א מהל' שבועות הל' ט סמג לאוין רמ:

[ועי' תוס' ב"ק נז: ד"ה סברוה]

כד ב מיי' שם הל' ג סמג לאוין רלט:

כה ג מיי' שם פ"ז הל' ב ופ"ח הל' ה והל' ו:

כו ד ה מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ו ופ"ד מהל' נזקי ממון הל' יא ועי' בהשגות ובמ"מ ובל"מ סמג עשין פט סח טוש"ע ח"מ סי' רלא סעי' כו וסי' שה סעי' ה וסימן שצו סעי' ט:

כז ו מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רלא סעי' כו:

כח ז מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ו סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצא סעי' כ:

כט ח ט מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' כא:

[עי' תוס' גיטין כט· ד"ה כאן שנה ותוס' ב"ק יא: ד"ה את]

רבינו חננאל

פעמים ששניהם באשם כגון שנגנבה ושניהן חייבין לשלם ונשבעו שמתה מחמת מלאכה דהיא הנאת ממון דבשבועתייהו פטרי נפשייהו מממונא באשם · שוכר בחטאת ושואל באשם כגון שמתה וכיחשו וטענו שמתה מחמת מלאכה ונשבעו בשקר שוכר דינו בשניהן אחד שפטור בשניהן ולא נהנה ממון בשבועתו בחטאת. שואל שבמתה כדרכה חייב ופטר נפשיה במתה מחמת מלאכה באשם · שוכר באשם ושואל בחטאת כגון שנגנבה וטענו מתה כדרכה ונשבעו בשקר שוכר שחייב בגניבה ממון ובשבועתו נפטר באשם שהרי בשבועתו על שקר נהנה ממון אבל השואל דבין גניבה ובין במתה כדרכה חייב ולא נהנה ממון חייב חטאת שנשבע בשקר· ולאפוקי מדר' יוסי דאמר כל שבועה שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי · איתמר שומר שמסר לשומר רב אמר פטור·ואמר רב חסדא [לאו בפירוש אתמר אלא] מכללא אתמר דהנהו גינאי דהוו מפקדי כל יומא(מפקדי) מרייהו גביה דההיא סבתא ואיגנבו ופטריה רב משום דלא יכלי למיטען אנת מהימנת לי בשבועה וההיא סבתא לא מהימנא לן בשבועה דהא אינהו כל יומא גבה דההיא סבתא הוה מפקדי למרייהו · ור' יוחנן אמר שומר שמסר לשומר חייב · ואמר אביי משום דיכול למימר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר · ומותבינן עליה המפקיד מעות אצל חבירו צררן והפשילן לאחוריו או שמסרן לבניו הקטנים נעל בפניהם שלא כראוי חייב שלא שימר כדרך השומרין · ודייקי' מינה טעמא דקטנים הא בניו (אבל) גדולים פטור ואמאי נימא אין רצוני שיהא

בפסוק גבי אשם גזילות כתיב בל"א ועיין שם

שבועות מט:

ב"ק יא: נו:

[גיטין יד· כט·]

[ברכות ט· וש"נ]

[הבעלים רשות כנ"ל]

לקמן מג·

[לקמן מב: ועמ"ש תוס' שם בשם ר"ת]

הגהות הב"ח · (א) רש"י ד"ה נאנסה וכו' שכך הוה אע"פ:

גליון הש"ס

גמרא מ"ט דהא מסרה לבן דעת. עיין לקמן דף נ"ג ע"ב תוס' ד"ה א': תוס' ד"ה רב וכו' וא"ת והא תנן· כך הקשה בירושל' בגיטין שם ועיין שם:

עין משפט
נר מצוה

ל א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' י סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רנא סעי' ט :

לא ב מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ו:

לב ג מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעי' ט:

לג ד ה מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' י :

לד ו מיי' שם ועיין במ"מ טוש"ע שם סעי' יא :

על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד אמרי נהרדעי דיקא נמי דקתני או שמסרן לבנו ובתו הקטנים חייב הא לבנו ולבתו הגדולים פטור מכלל דלאחרים לא שנא גדולים ולא שנא קטנים חייב דאם כן ליתני קטנים סתמא שמע מינה אמר רבא *הלכתא שומר שמסר לשומר חייב לא מבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר חייב מאי טעמא דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה: אתמר פשע בה ויצאת לאגם ומתה כדרכה אביי משמיה דרבה אמר חייב רבא משמיה דרבה אמר [א]פטור אביי משמיה דרבה אמר חייב כל דיינא דלא דאין כי האי דינא לאו דיינא הוא לא מבעיא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב דחייב אלא אפילו למ"ד פטור הכא חייב מ"ט דאמרינן הבלא דאגמא קטלה רבא משמיה דרבה אמר פטור כל דיינא דלא דאין כי האי דינא לאו דיינא הוא לא מיבעיא למ"ד *תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור דפטור אלא אפילו למ"ד [ב]חייב הכא פטור מאי טעמא דאמרינן מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם ומודי אביי דאי הדרא לבי מרה ומתה דפטור מ"ט דהא הדרא לה וליכא למימר הבלא דאגמא קטלה [ג]ומודי רבא כל היכא *דאיגנבה גנב באגם ומתה כדרכה בי גנב דחייב מאי טעמא דאי שבקה מלאך המות בביתיה דגנבא הוה קיימא אמר ליה אביי לרבא לדידך דאמרת מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם האי דאותביה ר' אבא בר ממל לרבי אמי ושני ליה בשנתנו לו בעלים רשות להשאיל ולימא ליה מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם א"ל לדידכו דמתניתו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר איכא לאותבה להה"א לדידי דאמינא אנת מהימנת לי בשבועה והאיך לא מהימן לי בשבועה ליכא לאותבה כלל מתיב רמי בר חמא [ד]*העלה לראשי צוקין ונפלה אין זה אונס וחייב [ה]הא מתה כדרכה הרי זה אונס ופטור ואמאי לימא ליה *אוירא דהר קטלה אי נמי אובצנא דהר קטלה הכא במאי עסקינן שהעלה למרעה שמן וטוב אי הכי נפלה נמי שהיה לו לתוקפה ולא תקפה אי הכי אימא רישא [ו]עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס איבעי ליה למיתקפה לא צריכא שתקפתו ועלתה תקפתו וירדה: אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו כו': אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר ליה רב שמואל בר יהודה לרב יהודה אמרת לן משמיה דשמואל חלוק היה רבי יוסי

אף

רש"י

על דעת אשתו ובניו · על דעת שהנפקד מוסרו לאשתו ובניו הגדולים ואין יכולין לומר אין רצונו כו': דיקא נמי · דהאי דגדולים פטורין דוקא בניו נקט ולא אחרים: דא"כ · דלאחרים נמי גדולים פטור ליתני או שמסרן לקטנים סתמא: בשבועה · שלא פשע בה: האיך לא מהימן לי · ואני אומר שישנה בידו או אכלה או פשע בה: פשע בה · שלא נעל בפניה כראוי: ויצאת לאגם · מקום שאינה משתמרת שם אלא זאבים ולא אלא גנבים ומיהו לא אכלוה לא זאבים ולא גנבים: ומתה · דהוי תחילתו בפשיעה שמא יטרפוה זאבים וסופו לא אבדה באותה פשיעה אלא בדבר שהוא אונס: לא מיבעיא למ"ד · לקמן בפרקין (דף מב·) גבי ההוא דאותיב זוזי דפקדון בצריפא דאורבני דהויא פשיעותא לגבי גורא וגטירותא לענין גנבי ואיגנוב וגניבה לגבי שומר חנם אונס הוא: אלא אפילו למ"ד פטור הכא חייב · דהתם ליכא פשיעותא אלא לענין נורא אבל הכא איכא למימר בפשיעה מתה שאם היתה בבית לא מתה ויציאתה לאגם היא פשיעת מיתתה דשמא הבל המצוי באגם קטלה: מה לי הכא כו' · אבל התם גבי זוזי אם שמרם כהלכתם דקי"ל (שם) כספים אין להם שמירה אלא בקרקע לא נגנבו ואע"ג דקי"ל בצריפא דאורבני אין דרך גנבים לבקש שם מעות ואונס הוא מיהו ע"י שלא שמר כדין שמירתם אבדו אבל פרה זו אם היתה בבית נמי היתה מתה: דאיגנבה גנב מאגם · שזהו דבר שהוא פשיעה אבל יציאתה לאגם אע"פ שסופה מתה בי גנב חייב ולא אמר אי הוה בבית שומר נמי הוה מתה: מ"ט · משעת גניבה היא אבודה מן הבעלים דאי נמי שבקה מלאך המות בי גנב הוה קיימא הלכך החיוב בא לו על שעת הגניבה: הא דאותביה ר' אבא · לעיל מהשוכר פרה והשאילה לאחר לימא אין רצוני כו': ושני ליה בשנתנו לו הבעלים רשות · מאי דוחקיה לשנויי הכי נימא ליה אם אירע בה אונס אחר דמצינו למימר אם היתה בביתו לא נאנסה היה חייב אבל זו מתה כדרכה מלאך המות נמי בבית שוכר קטיל לה ומדלא שני ליה הכי שמעינן למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב לא שנא אונס מלאך המות משאר אונסין: לדידכו · דאמריתו טעמא דשומר שמסר לשומר חייב משום אין רצוני איכא לאותובה להכיא ומאי דניחא ליה לרבי אמי שני ליה אנא לא סבירא לי לא אתקפתא ולא שינויא דלדידי דאמרי לעיל טעמא משום דלא מהימן ליה בשבועה ליכא לאותובה כלל שהרי שוכר עצמו נשבע לו כדתנן ישבע השוכר שמתה כדרכה: העלה לראשי צוקין · שומר שהעלה לראשי הרים חדים ומשופעים ונפלה: אין זה אונס · אלא פשיעה דדרכה ליפול: הא מתה כדרכה · בראש הצוק: פטור · דהוי סופו באונס: אוירא · ליגה: אובצנא · עייפות טורח המעלה: למרעה שמן וטוב · דדרך הרועים להעלות שם בהמות לרעות: לתוקפה · להחזיק בה שכן דרך הרועים: עלתה · מאליה: שתקפתו · על כרחו ועלתה ולא יכול להחזיק בה שחזקה היתה ממנו:

אף

תוספות

דאם כן ליתני קטנים סתמא · וא"ת תקשה לרב וי"ל דבניו נקט לרבותא דסד"א דעל דעת בניו הקטנים נמי מפקיד דרגילות הוא שלפעמים מוסר חפציו לבניו קטנים קמ"ל אי נמי לכך נקט בניו ולא נקט קטנים סתמא משום דבעי למידק הא גדולים הוי כדרך השומרים ומותר משום דעל דעת בניו הגדולים מפקיד אבל גדולים דעלמא אסור למסור אע"פ שאינו מתחייב בכך :

את מהימנת לי בשבועה · ולכך היכא שהשומר הראשון יכול לישבע על האונס או שהיו עדים בדבר פטור ואפי' מסר לחש"ו ומתה ברשותם כיון דאף בבית שומר הראשון היתה מתה דמלאך המות מה לי הכא מ"ל התם כו' וסובר רבא שזהו טעמו של רבי יוחנן ולא כאביי דאמר משום דאין רצוני כו' וכן הלכה כרבא [*]ולא כר"ח דפסיק כאביי :

שהעלה למרעה שמן וטוב · דהשתא לא הוי פשיעה בהעלאה : אי הכי עלתה נמי · בשלמא לרבא דאמר מלאך המות כו' לא יצטרך להעמיד במרעה שמן וטוב ולכך העלה לראשי צוקין ונפלה חייב משום העלאה אע"פ שנפלה בע"כ שתקפתו וירדה ורישא דקתני אי עלתה פטור מיירי שתקפתו ועלתה וכן הנפילה היתה בתקפתו וירדה כמו בסיפא אבל לאביי דאוקמה במרעה שמן וטוב ולא פשע בהעלאה וחייב משום שפשע בנפילתה דמיירי שהיה יכול לתקפה ולא תקפה א"כ רישא נמי אפי' תקפתו ועלתה אמאי פטור ליחייב משום נפילה שהיה לו לו לשומרה שלא תפול דמסתמא נפלה דרישא הוי כמו נפלה דסיפא שהיה יכול לתקפה ומשני נפלה דרישא מיירי שתקפתו וירדה דומיא דעלתה דמיירי דתקפתו ועלתה ולא דמיא לנפילה דסיפא וא"ת אמאי נקט ברישא עלתה ובסיפא העלה והלא אין חילוק בין העלה מדעתו לעלתה בעל כרחו ובנפילה לבד הוה ליה לפלוגי דתקפתו וירדה הוה אונס לא תקפתו חייב וי"ל דרישא נקט עלתה לגלויי דנפלה הוי בע"כ וסיפא נקט העלה לגלויי דנפלה הוי שהיה בידו לתקפה ולא תקפה דומיא דהעלה שהיה בידו וא"ת וסיפא כיון דמיירי שהיה יכול לתקפה אמאי אוקמה במרעה שמן וטוב אפילו לא היה מרעה שמן וטוב לא פשע בהעלאה כיון שהיה יכול לשומרה מנפילה וי"ל כיון דאין צורך הבהמה בהעלאה זו פושע הוא שיש לו לחוש שמא ישכח ולא ישמרנה מליפול ולכך אם מתה היה חייב :

גזל

רבינו חננאל

שיהא פקדוני ביד אחר' ופריק רבא אליבא דאביי כל המפקיד על דעת שימסרם מי שנפקדין אצלו לבניו הגדולים ולאשתו הוא מפקיד דלא עדיף ליה ממונא דחבריה מדידיה וממונא דידיה אשתו ובניו נטרי ליה וכן הלכה דנהרדעאי דייקי מתני' כרבא · אמר רבא הלכת' שומר שמסר לשומר חייב ואפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו חייב והני מילי היכא דיכול למימר אנת מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה ואי מיתברר דאיהו נמי הוה מפקיד גביה כגון מעשה דגינאי בההיא סבתא פטור · איתמר פשע בה ויצאת לאגם ומתה כדרכה אביי משמיה דרבה אמר חייב · רבא משמיה דרבה אמר פטור · וקיימא לן בהא כאביי דאסיקנא והלכתא תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב · ומודה אביי דאי הדרא גבי מרה פטור דהא הדרא לה · ומודה רבא היכא דגנבה גנב מאגם ומתה כדרכה בי גנב מחייב מאי טעמא אי נמי שבקה מלאך המות בי גנב הוה קיימא · מתיב רמי בר חמא לאביי העלה לראשי צוקין פי' ההרים שעולין האבנים וצורים שלך כסכינים ונפלה אין זה אונס ודייקי' מינה *) הא מתה הוי אונס ופטור אמאי ונימא אוירא דהר קטלה ופרקי' זו אינה פשיעה שהרי העלה למרעה שמן וטוב אי הכי אפי' נפלה יהא פטור ודחינן התם מפני שהיה לו לתקפה כדי שלא תפול ולא תקפה · אי הכי הא דתנינן עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס אמאי הכא נמי נימא היה לו לתקפה כיון שלא תקפה מחייב ופרקי' סיפא כגון שנתחזקה עליו שהחזיק בה בכל כחו ומשכתו ועלתה ומשכתו וירדה ונפלה ומאי הוה ליה למיעבד הלכך פטור · ואע"ג דאמר רבא כל דיין דלא דאין כוותי לאו דיינא הוא לית הלכת' כוותיה דסוגיין דשמעתא כולה כאביי הוא דסלקא · אמר ר' יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו אלא תחזיר פרה לבעליה . אסיקנא

*) נ"ל טעמא דנפלה הא כו' .

מסורת
הש"ס

[ב"ק יא: ע:]

[ב"ק כא: ע. נח: לקמן מב לג:]

[נ"ל דגנבה יעב"ץ]

[לקמן לג:]

[לקמן עח:]

גליון
הש"ס

תוס' ד"ה את וכו' ולא כר"ח דפסק כאביי · עיין קדושין דף נג ע"א תוס' ד"ה ביע"ל · ועיין בתשו' בנימין זאב סי' סג דף תלג ע"ב :

אף בראשונה הלכה כמותו או אין הלכה כמותו אמר ליה חלוק היה ר' יוסי אף בראשונה והלכה כמותו אף בראשונה אתמר נמי אמר ר' אלעזר חלוק היה ר' יוסי אף בראשונה והלכה כמותו אף בראשונה ור' יוחנן אמר מודה היה ר' יוסי בראשונה שכבר שילם שילם אין לא שילם לא והאמר *ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן לא שילם שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם אע"פ שלא שילם אימא מודה היה ר' יוסי בראשונה שכבר אמר הריני משלם:

מתני' [א]אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם או אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה ואיני יודע איזה הוא נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו *[ב]שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו *א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי °אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו [ג]וכן שני כלים אחד יפה מנה ואחד יפה אלף זוז זה אומר יפה שלי וזה אומר יפה שלי נותן את הקטן לאחד מהן ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו:

גמ' אלמא מספיקא מפקינן ממונא ולא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה ורמינהי שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו א"ל °פקדון אגזל קא רמית גזל דעבד איסורא קנסוהו רבנן פקדון דלא עבד איסורא לא קנסוהו רבנן ורמי פקדון אפקדון ורמי גזל אגזל פקדון אפקדון דקתני רישא או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא נותן לזה מנה ולזה מנה ורמינהי שנים שהפקידו וכו' אמר רבא [ד]רישא נעשה כמי שהפקידו לו בשני כריכות דהוה ליה למידק [ה]סיפא נעשה כמי שהפקידו לו בכרך אחד דלא הוה ליה למידק כגון דאפקידו תרווייהו בהדי הדדי בחד זימנא דאמר להו אנת גופייכו לא קפידיתו אהדדי אנא קפידנא ורמי גזל אגזל קתני הכא אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם או אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה ואיני יודע איזהו נותן לזה מנה ולזה מנה ורמינהי *גזל אחד מחמשה ואינו יודע איזה מהן גזל זה אומר אותי גזל וזה אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהם ומסתלק דברי ר"ט אלמא מספיקא לא מפקינן ממונא ואמרינן *אוקים ממונא בחזקת מריה וממאי דמתני' דהכא ר"ט היא *דקתני עלה דההיא מודה ר"ט באומר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם שנותן לזה מנה ולזה מנה התם דקא תבעי ליה הכא [ו]בבא לצאת ידי שמים דיקא נמי דקתני שהודה מפי עצמו שמע מינה אמר מר התם דקא תבעי ליה והלה מה טוען רב יהודה אמר רב הלה שותק רב מתנה אמר רב הלה צווח

רש"י

אף בראשונה · בשילם ולא רצה לישבע כיצד זה נותן לתוך כיסו כפילו של זה אלא יחזיר הכפל לבעלים: שכבר שילם · קודם שנמצא הגנב וקנה כפל כדאמר מעיקרא אדעתא דהכי אתאי לידיה: **מתני'** שהודה מפי עצמו · הואיל והודה מפי עצמו ובגמ' מפרש טעמא מה הוא: זה אומר מאתים שלי · לאחר זמן כשבאו ליטול פקדון: מה הפסיד הרמאי · א"כ לא יודה לעולם על האמת: מתוך הגדול · ישברנו: **גמ'** מספיקא מפקי' ממונא · דקתני נותן לזה מנה ולזה מנה: ולא אמרינן · כשזה תובע וזה אומר איני יודע אם לך אם לחברך אוקי ממונא בחזקת נתבע זה שלא נפסידנו ממונו ויהא מונח עד שיבא אליהו: רישא · דחד גברא הפקיד אצלו והוה ליה כשנים שהפקידו אצלו בשני כריכות כלומר זה שלא בפני זה דה"ל למידק מי הפקיד אצלו מנה ומי מאתים: סיפא · שהפקידו לו שניהם זה בפני זה ה"ל כמי שנאמנים זה על זה להפקיד שני פקדונותם בצרור אחד דלית ליה למידק מה יש לזה בתוכו ומה יש לחבירו ואע"ג דלא כרך אחד הוה מיהו כיון שהפקידו זה בפני זה גילו דעתן שלא חשדו זה את זה לומר שמא חבירו יתבע המאתים: ומתני' דהכא ממאי דר"ט היא · דתקשי לך דלמא ר"ע היא דפליג נמי בההיא ואומר לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד: דקתני עלה דההיא כו' · אלמא מודה ר"ט בהא ומאי שנא: ומשנינן התם דקתבעי ליה · והוא אין חפץ ליתן אלא מן הדין ומספיקא לית לן לחוביה לכל חד וחד: הכא בבא לצאת ידי שמים · מאליו בא לימלך מה יעשה ולא יענש דהשתא ודאי אמרינן ידי שמים לא יצאת עד שתתן לשניהם שאם תהא מונחת עד שיבא אליהו נמצא הנגזל מפסיד על ידך: דיקא נמי · דטעמא דמתני' בבא לצאת ידי שמים מן הטוגש ולא מן הדין מדתלי טעמא בהודה מפי עצמו שלא היה אדם תובעו כלום משמע שהוא בא לימלך: והלה מה טוען · לכל אחד דקתני מניח גזילה ביניהם ומסתלק:
צווח

תוספות

גזל מחמשה · לא שייך כאן פלוגתא דרבי יוחנן ורב הונא דפ' השואל (לקמן דף צז:) בברי ושמא דאפי' לר"ט דאמר מניח גזילה ביניהם היינו משום דיודע בודאי שלא גזל לכולם רק לאחד אבל ברי ושמא יודה דברי עדיף ואפי' לר"ע דאמר ישלם לכל אחד ואחד היינו משום שיודע בודאי שהוא חייב לאחד מהם אבל גבי ברי ושמא יודה דפטור שאינו יודע שהוא חייב כלל:

דקתני עלה ומודה ר"ט °ה"ה דה"מ למפרך מברייתא אמאי מודה אלא ניחא ליה למפרך ממתניתין דיבמות אמתניתין (א)*:

התם דקא תבעי ליה הכא בבא לצאת ידי שמים · לכאורה נראה דהשתא לא צריך לשינויי קמאי דאין חילוק בין כרך אחד לב' כריכות ורישא דנותן מנה לזה ומנה לזה בבא לצאת ידי שמים וסיפא דקתבעי ליה יהא מונח אך מדלא קאמר אלא התם דקא תבעי ליה משמע דלא הדר משנויא קמא וכן לקמן (ע"ב) דפריך נמי ומי אמר רבא בב' כריכות ה"ל למידק משמע דלא הדר ביה לכך נראה דכולה מתני' איירי בבא לצאת ידי שמים ולכך ברישא דהוה ליה למידק נותן לזה מנה ולזה מנה בבא לצאת ידי שמים וסיפא דבכרך אחד כיון דלא ה"ל למידק אפילו בבא לצאת ידי שמים אינו חייב ולרבי טרפון נקט ברישא אביו של אחד מכם ולא נקט אחד מכם לרבותא דאפילו שמא ושמא נותן לכל אחד ואחד בבא לצאת ידי שמים ולר"ע נקט אביו דמשמע שמא ושמא לכך אינו חייב אלא לצאת ידי שמים כדאמר לקמן (שם) דבשמא ושמא אינו חייב לכל אחד ואחד לר"ע מדינא ונקט אביו דאי הם עצמן הפקידו אם כן מסתמא תבעי ליה וה"ל ברי ושמא ואפילו מדינא חייבין לר"ע דמתניתין אתיא כר"ע נמי דקאמר לקמן (שם) ממאי דמתני' דהכא ר"ט היא ועוד דהלכה כר"ע מחבירו ובסיפא דלא נקט שני אבותיכם הפקידו לרבותא לא תני הכי דאע"ג דטענו ברי פטור אפילו לצאת ידי שמים ואפי' לר"ע כיון דלא פשע דלא הוה ליה למידק ולא מחייב ר"ע מדינא אלא בברי ושמא והיכא דהוה ליה למידק אבל בשמא ושמא אפי' בשני כריכות אינו חייב אלא לצאת ידי שמים והיכא דלא הוי ליה למידק פטור אפי' לצאת ידי שמים ואפילו בברי ושמא וא"ת דבפרק הגוזל קמא (ב"ק דף קג: ושם קד· ד"ה שכבר) קאמר מעשה בחסיד אחד שבא לפני ר"ט ואמר ליה הנח דמי מקחך ביניהם וכי לא בעי חסיד לצאת ידי שמים וי"ל דר"ט אמר ליה שכך הדין *)וא"ת התם דפריך אמתניתין דקתני הגוזל מחבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי ומוקי כר"ט כו' ומאי איריא נשבע אפי' הודה נמי דתניא מודה ר"ט כו' ומאי פריך והא אוקמי' ברייתא דמודה ר"ט בבא לצאת ידי שמים ומתני' דהתם מיירי מדינא וי"ל דמתני' דהתם מיירי לצאת ידי שמים להביא קרבן וקא אמר אם רוצה להביא קרבן צריך להביא גזלו למדי דתנן הביא אשמו עד שלא הביא גזלו לא יצא לכך פריך דבלא שבועה ולא קרבן צריך להביא גזלו למדי אם רוצה לצאת ידי שמים:
מודה

*) [וכתוס' דפרק הגוזל שם כתבו עוד א"נ אפי' לצאת י"ש אין חייב לר' טרפון אלא בגזול אבל בפקדון ומקח דלא עשה איסורא לא כו' ע"ש] ועיין רש"א

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ד מהל' גזלה ואבדה הל' י סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסה סעי' ב:

לו ב מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ד ועי' במ"מ סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' ש סעי' א:

לז ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

לח ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' א:

[וע"ע תוס' שבת עט: ד"ה והא]

לט ו מיי' פ"ד מהל' גזלה ואבדה הל' י סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסה סעי' ב:

רבינו חננאל

ואסיקנא שמואל אמר חלוק ר' יוסי אף בראשונה בהא דתנן למי משלם למי שהפקדון אצלו חולק עליו ר' יוסי ואומר אינו משלם אלא לבעל הפקדון ואין הלכה כשמואל דהא ר' יוחנן פליג עליה דהא בהדיא אמר ר' יוחנן מודה ר' יוסי בראשונה שאינו משלם אלא למי שהפקדון אצלו . וקיימא לן כר' יוחנן דסוגיין בעלמא שמואל ור"י הלכה כר' יוחנן וכל שכן ר' אלעזר דתלמיד קטן הוא לגבי ר' יוחנן: מתני' אמר לשנים גזלתי אחד מכם מנה ואיני יודע איזהו נותן לזה מנה ולזה מנה . ומקשי' עלה ומספיקא מפקינן ממונא וכו' . ורמינהי שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים וכו' . ודחי' פקדון אגזל קא רמית.ורמיפקדון אפקדון דתנן (בסיפא) [ברישא] דמתני' דהכא או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו אימא סיפא דהא מתני' שנים שהפקידו אצל אחד כו' . ופריק רבא רישא היה לו בעת שהפקיד אצלו לומר לו מה שמך וכיון שלא דקדק לידע איזה מהן הוא המפקיד אצלו איהו אפסיד נפשיה לפיכך משלם לזה ולזה . סיפא כגון ששניהן הפקידו צרורותיהן ביחד וכל אחד רואה כי הצרור אחד גדול שיש בו מאתים והאחר קטן שאין בו אלא ק' יכול למימר מי שהפקדון אצלו כיון דחזיתי דאין מקפיד בעל הצרור הגדול לומר דע כי הצרור הגדול שלי הוא והקטן לחבירו אמינא כיון דלא דייקי אהדדי מהימני לפיכך לא דקדקתי · תוב רמינן ארישא דמתני' דתנן בסוף יבמות גזל אחד מהן ואינו יודע אי זה מהן גזל מניח גזילה ביניהן ומסתלק דברי ר' טרפון וכו' · אלמא מספיקא לא מפקינן ממונא. ואסיק' מדקתני התם ומודה ר' טרפון באומר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע למי מכם שנותן לזה ק' ולזה ק' ש"מ מתני' דהכא ר' טרפון היא קשיין אהדדי . ופרקי' התם גבי גזל אחד מה' כשתובעין אותו [אמר] שמניח גזילה ביניהן ואומר להן הנה היא מונחת לפניכם מי שיברר שהיא שלו ישלנה אבל הכא במשנתינו בבא לצאת ידי שמים דקתני שהודה מפי עצמו ואין תובעין אותו אלא ב"ד (אמר) [אמרינן ליה] אין לך דרך לצאת ידי עבירה אלא אם תתן לזה ק' ולזה ק' שמכל

מסורת הש"ס

[לעיל לד·]

[ב"ב לד:]

לעיל ג.

ב"ק קג: יבמות קיח:

[קידושין מה: וש"נ]

דלמא ר"ע היא ס"א

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דקתני וכו' אמתניתין דהכא הס"ד:

גליון הש"ס

מתני' אלא הכל יהא מונח. עיין גיטין דף מד ע"ב תוס' ד"ה נטייבה: גמרא פקדון אגזל קרמית. עיין גיטין דף כח ע"א תוס' ד"ה תרומה: תוס' ד"ה דקתני וכו' ה"ה דהו"מ למפרך. וכזה שבת דף עט ע"ב ועיין בתוס' שם ד"ה והא:

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ד מהל' גזלה ואבדה הל' ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסה סעי' א :

מא ב מיי' פ"ה מהל' נחלות הל' ו סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפ סעי' י :

מב ג ד מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' ש סעי' ד :

דלמא ר"ם היא ס"א

רבינו חננאל

שמכל מקום השבתה הגזילה לנגזל עצמו . אמר רב ספק הינוח לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר אמר רב ספרא תני ויניח .

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מודה וכו' כב"ה דקאמר תמיהני מתי תבא צרת:(ב) ד"ה ומי כו' כדמשמע לשון הודה מפי עצמו הא :

מסורת הש"ס

לעיל כה: [יבמות קיח.] ב"ב קנז: [ע"ש] ב"ק קג: ס"א ל"ג בכורות יח.

צווח מ"ד הלה צווח אבל שתיקה כהודאה ומ"ד הלה שותק שתיקה דהכא לאו כהודאה הוא מצי אמר ליה האי דשתיקי לכל חד וחד דאמינא דלמא האי הוא אמר מר מניח גזילה ביניהם ומסתלק ושקלי לה כולהו ואזלי *והאמר רבי אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הינוח לכתחלה לא יטול ואם נטל לא יחזיר אמר רב ספרא ויניח א"ל אביי לרבא מי א"ר עקיבא **לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל חד וחד אלמא מספיקא מפקינן ממונא ולא אמרי' אוקים ממונא בחזקת מריה ורמינהי *נפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבן אומרים האם מתה ראשונה ויורשי האם אומרים הבן מת ראשון אלו ואלו מודים שיחלוקו ואמר ר"ע [ג]מודה אני בזו שהנכסים בחזקתן אמר ליה התם שמא ושמא גזל אחד מחמשה ברי ושמא והא מתני' דהכא אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה דשמא ושמא הוא וקתני נותן לזה מנה ולזה מנה וממאי דר"ע היא *דקתני עלה דההיא *מודה ר' טרפון באומר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם כו' למאן מודה (לאו) לר"ע בר פלוגתיה וממאי דשמא ושמא הוא חדא דלא קתני תובעין אותו ועוד הא תני ר' חייא זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע הא אוקימנא לה בבא לצאת ידי שמים אמר ליה רבינא לרב אשי ומי אמר רבא כל בשתי כריכות הוה ליה למידק *והאמר רבא ואי תימא רב פפא [ג]הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהן ומסתלק א"ל [ד]התם כשהפקידו בעדרו של רועה שלא מדעתו : וכן שני כלים אחד יפה מנה ואחד יפה אלף זוז כו' : וצריכא דאי אשמועינן הך קמייתא בההיא קאמרי רבנן משום דליכא פסידא אבל בהא דאיכא פסידא דגדול אימא מודו ליה לר' יוסי ואי אתמר בהא בהא קאמר ר' יוסי אבל בהך אימא מודי להו לרבנן צריכא

והא

צווח · אמר לכל אחד איני מכירך : ושקלי ליה כולהו ואזלי · נמצא זה מוציא מידו כדי להפסיד הנגזל עולמית : והא"ר אבא בר זבדא ספק הינוח · מצא דבר שאין בו סימן בצד מקום שמשתמר קצת דלא שכיחי איניש דאזלי ויש לספוקי שמא מדעת הונח שם לגניזה : לכתחלה לא יטלנו · המוצאו שכשיבא בעליו לא ימצאנו וסימן אין בו שיכריז לפיכך יניחנו זה ובעליו יבא ויטלנו וכל שכן לודאי הינוח כדתנן (לעיל דף כה:) מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו : ואם נטל לא יחזיר · ואם בא אחר ואמר שלי הוא וסימן אינו נותן בו לא יחזירנו שמא אינו שלו וסוף הבעלים לבוא ויביא עדים שהניחו שם לפיכך יהא מונח ביד זה עד שיבא אליהו דהאי לא יחזיר לא שיהא שלו קאמר דהא מעיקרא באיסורא אתא לידיה אם הינוח הוא אלמא מידי דמספקא לן דמאן ניהו צריך להניחו בידו מי שהוא עד שיתברר הדבר : אמר רב ספרא ויניח · הא דקתני מסתלק לאו דלישקלו איניהו וליזלו ולא שיוציאנה מידו אלא תהא מונחת בידו עד שיתברר הדבר והאי מסתלק סילוק הדין הוא ויניח גזילה בפניהם בב"ד ויאמר בררו של מי הוא ויטול ומסתלק מן הדין והגזילה יניח בידו עד שיבא אליהו : לא זו הדרך · סיפא דגזל אחד מחמשה הוא ביבמות (דף קיח:) : נפל הבית עליו ועל אמו · ואין ידוע איזה מת ראשון והיו לאמו נכסים מבית אביה : יורשי האם · משפחת בית אביה אומרים לקרובי הבן ממשפחת אביו הבאים לירש את הבן : הבן מת ראשון · ולא ירש את אמו להוריש אתכם נכסים אלא הבן מת ראשון ואח"כ מתה אמו ואנו יורשים אותה (נכסיה) : ויורשי הבן אומרים האם מתה ראשונה · וירשה בנה ואחריה מת הבן ואנו יורשין אותו : אלו ואלו · ב"ש וב"ה שנחלקו בנפילות אחרות בפרק מי שמת שב"ש אומרים יחלוקו ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן כאן מודים שיחלוקו : אמר ר"ע מודה אני בזו · אע"פ שאני משל ב"ש ואומר בשאר הנפילות יחלוקו בזו אני מודה לב"ה שהנכסים בחזקתן ופליגי אמוראי בחזקת מי והתם מפרש טעמא : שמא ושמא · שניהם מכח שמא באים הלכך נכסים בחזקתן : הכא ברי ושמא · כל אחד ואחד אומר אותי גזל היינו טענת ודאי וזה אומר איני יודע וברי עדיף משמא : עלה דההיא · דגזל אחד מחמשה : חדא דלא קתני · מתני' תובעין אותו דלא קתני אותי גזל : ה"ג ועוד הא תני ר' חייא זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע ול"ג יחלוקו והכי פירושו ועוד הא תני רבי חייא להך מתניתא דגזלתי את אחד מכם בתוספתא דיליה ותני לה הכי אמר לשנים גזלתי אחד מכם ואיני יודע איזהו זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע נותן לזה מנה כו' כדקתני במתני' אלמא בשמא ושמא עסקינן : הכל מודים בשנים שהפקידו כו' · גבי פלוגתא דר"ט ור"ע איתמר במסכת בכורות (דף יח:) שנים שהפקידו זה טלה אחד וזה שנים זה אומר שנים שלי וזה אומר שנים שלי והתם שתי כריכות נינהו ואפילו הפקידו זה בפני זה דבר הנראה הוא מי מביא אחד ומי מביא שנים דבשלמא גבי כריכות מעות הואיל דאלו ואלו צרורין הוא שוכח מי הפקיד אצלו צרור גדול ומי צרור קטן הואיל והפקידו אצלו יחד אבל גבי טלאים מילתא מוכחת טפי : פסידא דגדול · של כלי גדול שמשברוהו וכשיבא אליהו ויאמר של מי הוא נמצא מפסיד בשבירתו : בהא קאמר ר' יוסי · משום פסידא דגדול :

והא

מודה אני בזה · אע"ג דקאמר מודה אני לאו משום דליהוי מתלמידי ב"ש דבפ"ק דיבמות (דף טו:) בצרת הבת סבר כב"ה דקאמר (א) תמיה אני מתי תבא צרת הבת לידי ואשיאנה והיינו כב"ה אלא אגב דשנה לעיל אלו ואלו מודים תנא הכא מודה אני :

וממאי דר"ע היא · וא"ת ואלא כמאן דאי כר"ט כ"ש דלר"ע נותן לזה מנה ולזה מנה וי"ל דהכי פי' ממאי דר"ע היא ומדינא דלמא לצאת ידי שמים ומשני מדקאמר מודה ר"ט למאן מודה לאו לר"ע דאמר מדינא משלם לכל אחד ואחד ואמר ר"ט מדינא מניח ביניהם ומסתלק אבל לצאת ידי שמים מודינא דמשלם לכל אחד ואחד וקאמר הא אוקימנא בבא לצאת ידי שמים ומודה דקאמר ר"ט ה"פ כי היכי דאמרת בשמא ושמא משלם לכל אחד ואחד לצאת ידי שמים הכי מודינא לך הכא :

ומי אמר רבא כל בשתי כריכות ה"ל למידק והא אמר רבא כו' · וא"ת והא מתני' איירי לצאת ידי שמים וי"ל מדנקט במתני' דאתי כמי כר"ע אביו של אחד מכם משמע משום דהוי שמא ושמא אינו חייב אלא לצאת ידי שמים דוקא כדמשמע לשון הודה (ב) הא הפקידו הן עצמן דמסתמא תבעי ליה והוה ליה ברי ושמא חייב אפי' מדינא אע"ג דלא עבד איסורא כיון דה"ל למידק דאי לאו הכי אמאי נקט אביו דאי לאורויי דאפי' בשמא ושמא חייב לצאת ידי שמים זה אין נראה שום חידוש לר"ע ועוד דר"ע נמי אית לי' בהגוזל קמא (ב"ק דף קג: ושם) בלקח מחמשה בני אדם שמשלם לכל אחד ואחד ואע"ג דלא עבד איסורא ומדינא משלם דללאת ידי שמים אפילו ר"ט מודה שמשלם לכל אחד ואחד אע"ג דלא עבד איסורא דהא מתני' אוקמינן נמי כר"ע וקתני אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה נותן לכל אחד ולהכי פריך והאמר רבא הכל מודים כו' דאפי' לר"ע מניח ביניהם אע"ג דה"ל למידק כמו שאפרש משום דלא עביד איסורא וה"ה דבלא רבא ה"מ למיפרך מר"ע דאמר גבי מקח אע"ג דלא עבד איסורא משלם לכל אחד ואחד והתם אמר רבא דאפי' לר"ע מניח רועה ביניהם ומסתלק אלא דניחא ליה למיפרך דרבא אדרבא :

והאמר רבא הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה · פרש"י זה טלה אחד וזה שני טלאים שמניח ביניהם ומסתלק והתם כשני כריכות נינהו אפי' הפקידו זה בפני זה דדבר הנראה מי הביא אחד ומי הביא שנים אבל במעות לא היה לו להבחין בין צרור גדול לצרור קטן וקשה דמתני' מסתמא מיירי אפילו זה הפקיד מאתים בב' כיסין וזה מנה בכיס אחד ותו דלמא מיירי רבא בב' שהפקידו שני טלאים זה כחוש וזה שמן דהוי כמעות דלא הוה ליה למידק אי נמי בשנים שהפקידו שני טלאים ומת אחד מהם וכל אחד אומר שהמת של חבירו דכי האי גוונא מיירי מתניתין דהתם בפרק שני דבכורות (דף יז: ושם) אלא יש לומר דאפי' הפקידו טלאים זה בפני זה הוה ליה למידק דלא שייך למימר אתון לא קפדיתון משום דלא יוכלו לתקן דאפי' הפקידו זה שלא בפני זה ירא' חבירו הטלאים כשהולכים במרעה ושואל של מי הם אבל במעות שהיה יכול להפקיד שלא בפני חבירו יכול הנפקד לומר אתון לא קפדיתון כל שכן דלא הוה לי למידק :

שלא מדעתו · לאו דוקא שלא מדעתו אלא כלומר שלא בראייתו של רועה דהשתא לא הוה ליה למידק :

שמא

והא טעמא דרבי יוסי משום הפסד הרמאי הוא אלא תרוייהו לרבנן איצטריך *ולא זו אף זו קתני: **מתני'** *[א]המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן רשב"ג אומר מוכרן בפני ב"ד מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים: **גמ'** מאי טעמא אמר רב כהנא אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו ורב נחמן בר יצחק אמר [ב]חיישינן שמא עשאן המפקיד תרומה ומעשר על מקום אחר מיתיבי המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה לא יגע בהן לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר בשלמא לרב כהנא היינו דקתני לפיכך אלא לרב נחמן בר יצחק מאי לפיכך הכי קאמר השתא דאמור רבנן לא נזבין דחיישינן לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת בכדי חסרונן אבל יותר מכדי חסרונן [ג]דברי הכל מוכרן בב"ד אדרב נחמן בר יצחק ודאי פליגא אדרב כהנא מי לימא פליגא כי קאמר רב כהנא בכדי חסרונן קאמר והא רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו קאמר גוזמא בעלמא מיתיבי לפיכך בעה"ב עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר וליחוש דלמא הוו להו יותר מכדי חסרונן וזבנינהו וקא אכיל טבלים יותר מכדי חסרונן לא שכיח ואי משתכחי מאי מזבנינן להו וליחוש שמא עשאן בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר כי מזבנינן נמי [ד]לכהנים בדמי תרומה מזבנינן להו ולרב נחמן בר יצחק נמי נזבנינהו לכהנים בדמי תרומה בהא פליגי דרבה בר בר חנה סבר יותר מכדי חסרונן לא שכיח מידי וכי משתכח לקמיה הוא דהויא יתר מכדי חסרונן אי עביד להו בעה"ב תרומה ומעשר על מקום אחר מקמיה דהוו להו יותר מכדי חסרונן עביד להו הלכך כי הוו להו יותר מכדי חסרונן נזבנינהו לכהנים בדמי תרומה ורב נחמן בר יצחק סבר יתר מכדי חסרונן משכח שכיח וכי הוו להו לאלתר הוא דהוו להו ואי אמרת נזבנינהו זימנין דקדים ומזבין להו וכי עביד להו בעל הבית תרומה ומעשר על מקום אחר לא ידע דזבנא וקא אכיל טבלים מיתיבי המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו יין והחמיץ שמן והבאיש דבש *והדביש הרי זה לא יגע בהן דברי ר"מ וחכמים אומרים [ה]עושה להם תקנה ומוכרן בבית דין [ו]וכשהוא מוכרן מוכרן לאחרים ואינו מוכרן לעצמו [ז]כיוצא בו *גבאי צדקה בזמן שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן גבאי תמחוי בזמן שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן קתני מיהת פירות והרקיבו מאי לאו אפילו יתר מכדי חסרונן לא בבדי חסרונן והא יין והחמיץ שמן והבאיש דבש והדביש דיתר מכדי חסרונן נינהו שאני הני כיון דקם קם שמן והבאיש דבש והדביש למאי

רש"י

והא טעמא דרבי יוסי משום הפסד הרמאי הוא · וכיון דטעמא בהכי מה לי כלי מה לי מעות והיכי תיסק אדעתין למימר דבמעות מודה להו לרבנן ואמאי איצטריך למתנייה: לרבנן איצטריך · לאשמועינן מילתא דרבנן תננהו לתרוייהו ואי תנא כלים ברישא הכי נמי דלא איצטריך תו למתני מעות אבל השתא דתני מעות ברישא תני כלים למימר לא זו בלבד דליכא פסידא דשבירת כלי אלא אף זו דאיכא פסידא דגדול אמרינן הכי:

מתני' אבודין · ע"י עכברים או ריקבון: לא יגע בהן · למוכרן וטעמא מפרש בגמ': **גמ'** קב שלו · חביבה עליו על ידי שעמל בהן וקב שישאר לו מהם הוא רוצה מתשעה קבין של אחרים שיקח בדמיהן אם ימכרם: חיישינן כו' · ואסור להאכילו לזרים: (א) לפיכך · הואיל ואסור למוכרן משום דרוצה אדם בקב שלו הרי הן בחזקת קיימים ומותר בעל הבית לעשותן תרומה ומעשר על פירות שיש לו בביתו: מאי לפיכך · איסור מכירה משום הא הוא והיכי תלי תנא עשייתו באיסור מכירה: השתא דאמור רבנן לא תזבין דחיישינן · שמא עשאן המפקיד תרומה הרי הן בחזקת שלא נמכרו ועושה אותן בעל הבית כו': מחלוקת · דמתני': בכדי חסרונן · כדרך שאר תבואות כמו שמפורש במשנתינו (לקמן דף מ·) לחיטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור: אבל אם אבודין יותר מכדי חסרונן · אפי' רבנן מודו דימכרם בב"ד: ודאי פליגא · הא דרבי יוחנן דאי איכא למיחש לשמא עשאן בעליהן תרומה אפילו ביותר מכדי חסרונן נמי אסור למזבינהו: מי לימא פליגא · דוקא אמר רב כהנא שאם תשעה קבין הן נוח לו שיאבדו עד קב ואל ימכרם דהוה ליה יותר מכדי חסרונן ופליגא הא דר' יוחנן עליה או לאו דוקא ט' קבין נקט אלא נוח לו שיהא נפסד קצת ולעולם כדי חסרונן ותו לא: גוזמא · שפת יתר: מיתיבי · לרבי יוחנן: וקאכיל · בעל הבית טבלים שאין פירותיו מתוקנין שאין אלו קיימין שהוא סומך עליהן: לא שכיחי · ואין לחוש בכך: ופרכינן ואי משתכחי (ב) מי מזבנינן להו · בתמיה: ליחוש שמא עשאן כו' · ונמצא המוכר מאכיל תרומה לזרים: בדמי תרומה · בזול שאין עליה קופצין לקנותה שאינה נאכלת אלא לכהנים וצריכה שימור בטהרה: לקמיה הוא דהויא יתר מכדי חסרונן · לזמן מרובה יש באבודן יתר מכדי חסרונן: מקמי דניהוי כו' · שאין אדם משהא טבלים כל כך זמן מרובה כזה מלתקנן: והדביש · ילא טעם דובשנו והחמיץ אשמלי"ר בלע"ז *(כדאתמר) (איוב לא) ובכל תבואתי תשרש תעקר שרשיה וכמו עד לא ירתק חבל הכסף (קהלת יב) יפתחו רתוקות עבותיה: עושה להם תקנה · לקמיה מפרש מאי תקנה יש עוד הלא כל קילקול העתיד לבא כבר בא הוא: ואין מוכרן לעצמו · שלא יחשדוהו שמא לקחן בזול: פורטין · מחליפין פרוטות נחושת בסלעי כסף מפני שהפרוטות מתעפשות ונפסלות: תמחוי · מאכל שגובין מבעלי בתים לחלק לעניים בכל יום: מאי לאו אפילו יתר מכדי חסרונן · ואיכא למאן דאמר לא יגע ואת אמרת דברי הכל מוכרן: כיון דקם קם · מאחר שעמדו בקלקולם הרי כב"י עמדו ולא יתקלקלו מעתה יותר אבל שאר פירות הולכין ומרקיבין תמיד: למאי

תוספות

שמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר · הקשה ר"ת וכי נחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף כדאמר בפרק כל הגט (גיטין דף ל:) ופ"ק דחולין (דף ז·) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק ואור"ת דהכא גבי פקדון תולין בחששא מועטת שלא יגע בהם וחיישינן שמא בערב שבת תרם שלא מן המוקף דשרי כדאמרינן בהאשה רבה (יבמות דף נג·) אי נמי כדאמרינן פרק בכל מערבין (עירובין דף לב:) ניחא ליה לחבר דליעביד איסורא זוטא דהיינו שלא מן המוקף אבל בחולין (דף ז·) ובפרק כל הגט (גיטין דף ל:) לא חיישינן כיון שאינו פקדון וטפי אמרינן בפרק זה בורר (סנהדרין דף ל·) ראו שאביהם הטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של מעשר שני הם אם כמערים לא אמר כלום אלמא אזלינן בתר רוב מעות שהם חולין להקל ואע"פ שפירש שהם מעשר ובהאשה שהלכה (יבמות דף קטו:) גבי מצא כלי והיה כתוב עליו קו"ף קרבן תי"ו תרומה הא אין כתוב עליו לא חיישינן והא דאמרינן בהזהב (לקמן דף מט·) ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר *לאביך בידי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר היינו נמי בשבתות וימים טובים וכן הא דקתני בסמוך לפיכך בעל הבית עושה אותו תרומה ומעשר על מקום אחר:

מחלוקת בכדי חסרונן · פרש"י כדרך שאר תבואות והקשה ריב"ס וכי פליגי במשהו דבפחות מכדי חסרונן לכ"ע לא ימכור ועוד דא"כ מ"ט דרשב"ג וי"ל דפליגי שנתחסר בחדש או בחדשים יותר משרגילות להתחסר עד אותו הזמן ופליגי עד שיעלה החסרון בחדש או בשני חדשים תשעה חצאי קבין לכור שהוא בכדי חסרונן לשנה שלימה:

מזבנינן לכהנים · ולשמא יעשם אחר המכירה ליכא למיחש דיתר מכדי חסרונן לא שכיח וכי עביד להו בעה"ב תרומה ומעשר עביד להו מקמי דליהוו יותר מכדי חסרונן ופריך לרב נחמן נמי דלזבינינהו לכהנים בכדי חסרונן לא פריך דהא איכא למיחש לשמא יעשם אלא ביותר מכדי חסרונם פריך דלזבינינהו וכי תימא הכי נמי והא אמרת דרב נחמן ודאי פליג ומשני דלרב נחמן יותר מכדי חסרונן שכיח והקשה ריב"ס מי דחקו לומר דרב נחמן פליג לימא דביתר מכדי חסרונן לד"ה מוכרן וליכא למיחש לשמא יעשם דלא שכיח כמו לרב כהנא ותי' ר"ת דמתני' איירי אפילו בפשתן או בפירות מתוקנים והתם מאי טעמא לא יגע בהם ע"כ משום דרב כהנא דרוצה אדם בקב שלו מבתשעה קבין של חבירו אם כן מאי אהני טעמא דשמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר אי לאו לאשמועינן דאפי' ביתר מכדי חסרונן חיישינן א"כ סבר דאפילו יותר מכדי חסרונן שכיח:

עד

רבינו חננאל

מתני' המפקיד פירות אצל חבירו אפי' הן אבודין לא יגע בהן מאי טעמא אמר רב כהנא רוצה אדם בקב שלו מט' קבין של חבירו. רב נחמן בר יצחק אמר חיישינן שמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר. מיתיבי המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה לא יגע בהן לפיכך בעה"ב עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר. ומקשי' בשלמא לטעמיה דרב כהנא היינו דקתני לפיכך פי' כיון שאין אדם רוצה שיחליף לו פירותיו אלא ישארו לו כמות שהן לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשר על מקום אחר. אלא לטעמיה דרב נחמן מפני שבעל הבית עושה אותן תרומה מיבעי ליה למימר. ופרקינן כיון דאמור רבנן לא יגע בהן דחיישינן שמא בעליהן עשאום תרומה לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה כו': אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מחלוקת תנא קמא ורשב"ג דאמר תנא קמא לא יגע בהן בזמן א)שחסרונן כדתנן במתני' הרי זה יוציא לו חסרונות אבל יותר מכדי חסרונן דברי הכל מוכרן בב"ד ודאי אדרב נחמן [בר יצחק] דהוא אמר חיישינן שמא עשאן תרומה ותרומה אינה נמכרת לשום חולין ור' יוחנן הא אמר מוכרן הלכך ודאי פליגי. לימא דהא דר' יוחנן פליגא נמי אדרב כהנא דהא איהו נמי לא יטכרם קאמר. ודחי' אית לן למימר דלא אמר רב כהנא לא יטכרם אלא היכא דחסרי ג) פחות מכדי חסרונן והוא כדתנן לקמן לחיטים ולאורז ט' חצאי קבין לכור וכו' אבל בחסרון יותר מזה לא אמר רב כהנא לא יטכור ולא פליג עליה דר' יוחנן ומקשי' ... פירות אצל

לר' יוחנן וניחוש דלמא הוה בהן חסרון יתר מכדי חסרונן ששנינו במשנתינו ומכרם על פי ב"ד מי שהיו מופקדין אצלו ולמה שנינו לפיכך בעה"ב עושה אותן תרומה כו'. פי' כגון שהיו לו פירות הפירות שיש לי פקדון אצל פלוני הרי הן תרומה על הפירות הללו ואוכלם על מנת שפירותיו קיימין וכיון שמכרם נמצא אוכל טבלים למפרע ופרקינן כי מזבינן להו להני פירי לכהני תרומה שאם יבואו בעליהן ויאמרו כי תרומה היו יחזרו דמיהן לכהן והדבר ידוע שאין בעליהן עושין אותן תרומה על מקום אחר אלא בקרוב זמן שדבר ברור הוא שאין בתוך זה הזמן ... חסרונן דאמרי' ודאי חל עליהן שם תרומה ונפטרו הפירות שהפרישן עליהן אבל אחר זמן הרבה דאיכא למיחש דלמא הוה בהו יותר מכדי חסרונן לא ועל אורחא דא ג) דשמעתא הדה' ומקשי

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הל' א ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רנב סעיף טו:

מד ב מיי' שם:

מה ג מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם:

מו ד מיי' שם:

מז ה מיי' שם הל' ב וסמג שם טוש"ע שם סעיף טז:

מח ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יט:

מט ז מיי' פ"ט מהל' מתנות עניים הל' יא סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנז סעיף ב:

[בגמ' שלפנינו איתא לך וכן העתיקו תוס' גיטין ל: ד"ה וכי]

מסורת הש"ס

[יבמות יט. וש"נ] פסחים יג.

עיין סנהדרין קה. ובפרש"י שם ד"ה מדבים ובפרש"י דהכא

ב"ב ח: פסחים יג.

[נ"ל כמו]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חיישינן וכו' לזרים הס"ד ואח"כ מ"ה פירוש דקתני לפיכך הואיל: (ב) ד"ה ופרכינן ואי משתכחי מאי מזבנינן:

א) נ"ל בזמן שהם אבודין כדי חסרונן כדתנן וכו'. ב) אולי נ"ל דחסרי כדי חסרונן וכו'. ג) אולי נ"ל ועל אורחא דא אתמר מסקנא דשמעתא הדא.

נ א מיי' פ"ז מהלכות שאלה ופקדון הל' ב סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצב סעיף טז :

נא ב ג מיי' פ"ז מהל' נחלות הלכה ד ה ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין נז טוש"ע ח"מ סי' רפה סעיף ב וסעיף ג וסעיף ה:

נב ד טוש"ע שם סעיף א [ועיין בכ"מ שתמה על הרמב"ם שהשמיט זה] :

[ועי' תוס' יבמות קטז: ד"ה שאין ותוס' כתובות קז. ד"ה ששמעו]

נג ה מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף א וסעיף ד :

תורה אור

למאי חזו שמן חזי לגלדאי דבש לכתישא דגמלי וחכ"א עושה להם תקנה ומוכרן בב"ד מאי תקנתא עביד להו אמר רב אשי *לקנקנים במאי קא מיפלגי דמר סבר להפסד מרובה חששו *להפסד מועט לא חששו ומר סבר אפילו להפסד מועט נמי חששו : רשב"ג אומר ימכרם בבית דין מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים: אתמר רבי אבא ברבי יעקב א"ר יוחנן הלכה כרש ב"ג ורבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים והא אמרה ר' יוחנן חדא זמנא *דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן מדרבן שמעון בן גמליאל נשמע דמורידין קרוב לנכסי שבוי מדרבנן נשמע דאין מורידין קרוב לנכסי שבוי וממאי דלמא עד כאן לא קאמר רבן שמעון בן גמליאל הכא אלא משום דקא כליא קרנא אבל התם הכי נמי דאין מורידין ועד כאן לא קאמרי רבנן הכא אלא אי כרב כהנא אי כרב נחמן בר יצחק אבל התם הכי נמי דמורידין למימרא דתרי טעמי נינהו והאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון ב"ג ואמר שמואל מורידין קרוב לנכסי שבוי לאו משום דחד טעמא הוא לא תרי טעמי נינהו הכי נמי מסתברא דאמר רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים ואמר רב נחמן מורידין קרוב לנכסי שבוי אלא ש"מ תרי טעמי נינהו שמע מינה אתמר שבוי שנשבה רב אמר אין מורידין קרוב לנכסיו שמואל אמר [ב]מורידין קרוב לנכסיו בששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי דמורידין כי פליגי [ג]בשלא שמעו בו שמת רב אמר אין מורידין דלמא מפסיד להו ושמואל אמר מורידין כיון דאמר מר שיימינן להו כארים לא מפסיד להו מיתיבי ר"א אומר *ממשמע שנאמר °וחרה אפי והרגתי אתכם יודע אני שנשותיהם אלמנות ובניהם יתומים אלא מה ת"ל והיו נשיכם וגו' מלמד שנשותיהם מבקשות לינשא ואין מניחין אותן ובניהן רוצים לירד לנכסי אביהן ואין מניחין אותן אמר רבא לירד ולמכור תנן הוה עובדא בנהרדעא ופשטה רב ששת מהא מתני' א"ל רב עמרם דלמא לירד ולמכור תנן א"ל דלמא מפומבדיתא את דמעיילין *פילא בקופא דמחטא והא דומיא דנשותיהם [ובניהם] קתני מה התם כלל לא אף הכא נמי כלל לא ומורידין קרוב לנכסי שבוי תנאי היא דתניא *[ד]היורד לנכסי שבוי אין מוציאין אותו מידו ולא עוד אלא אפי' שמע שממשמשין ובאין וקדם ותלש ואכל הרי זה זריז ונשכר ואלו הן נכסי שבויין הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין הלכו להם למדינת הים ושמעו בהן שמת היורד לנכסי נטושים מוציאין אותו מידו ואלו הן נכסי נטושים הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין הלכו להם למדינת הים ולא שמעו בהם שמת ואמר רבן שמעון בן גמליאל שמעתי שהנטושים כשבויין [ה]היורד לנכסי רטושים מוציאין אותו מידו ואלו הן נכסי רטושים הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין כאן ואינו יודע להיכן הלכו מאי שנא הנך דקרו להו נטושים ומאי שנא הני דקרו להו רטושים

למאי חזו · דקתני מוכרן : לגלדאי · לסוך עורות : לכתישא דגמלא · לכתישא שעל הגמל שגבו כתוש ומשוקב מחמת משאוי אייסר"א בלע"ז : לקנקניו · הכלי שהיה בתוכו יתקלקל אם ישהא בתוכו : במאי קמיפלגי · ר"מ ורבנן מאחר שמודה ר"מ ביתר מכדי חסרונן : להפסד מרובה · כגון יתר מכדי חסרונן : הפסד מועט · כגון בכדי חסרון דריקבון פירות וקילקול הקנקן דיין והתמין : ערב · בגט פשוט (ב"ב קעג:): צידן· במסכת גיטין (דף עד·): ראייה. בדיני ממונות השני (סנהדרין לא·) שנחלקו בשני מחלוקות במביא שטר ראיה לסתור את הדין בראשונה הלכה כמותו ובאחרונה אין הלכה כמותו : אמוראי נינהו · רבה אמר בכללא אמר ר' יוחנן ור' אבא אמר לאו בכללא אמר רבי יוחנן אלא יש מהן שהלכה כמותו : מדרבן שמעון נשמע דמורידין קרוב · הראוי לירש : בנכסי שבוי.לקרקעות שבוי לעובדן ולשומרן עד שיבאו הבעלים ולקמן פליגי בה אמוראי : עד כאן לא קאמר רבן שמעון הכא · דמוכרן : אלא משום דקא כליא קרנא · אם יניחם שם אבל גבי קרקעות וכרמים אע"פ שמתקלקלות קצת לא כליא קרנא : אי כרב כהנא · דאמר לעיל רואה אדם בקב שלו : אי כרב נחמן בר יצחק · דאמר שמא עשאן תרומה ומעשר : דתרי טעמי נינהו · מתני' ונכסי שבוי ואיכא דאית ליה מוכרין פירות האבודין ולית ליה מורידין : קרוב · הראוי ליורשו ואין קרוב ממנו : בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין · דאם יבאו הבעלים קודם שיאכל זה הפירות יטול זה כשאר אריסין ויחזיר השאר ואם יבאו עדים שמת ירש הכל : מפסיד להו · ולא יזבל הקרקעות ויזרעם תמיד ויכחישם : כיון דאמר מר · לקמן *וכולם שמין להם כארים אם יבאו הבעלים שמין לזה חלקו בכל שנה שעבד בה כמנהג אריסי העיר אם מחצה אם שליש אם רביע: אלא מלמד שנשיהם מבקשות לינשא כו' · שילכו בשבי ולא ידעו בניהם אם חיים אם מתים ויהיו נשיהם אלמנות לעולם שאין ב"ד מניחין אותן לינשא ובניהם כיתומים שלא ירשו נכסיהם ושתי קללות הן אחת של חרב ואחת של שבי שמע מינה אין מורידין : הוה עובדא בנהרדעא · בשבוי שירד יורשו לנכסיו : ופשטה רב ששת מהא מתניתא· דאין מורידין: א"ל רב עמרם דלמא לירד ולמכור תנן · [קתני] תנא דאין מניחין אבל לעשות ולאכול וליטול כארים שפיר דמי : דמעיילין פילא כו' · ומשני שמועה דחוקה כמבקש להכניס פיל שהוא חיה גדולה בנקב מחט : ותלש · פירות שנה זו : הרי זה זריז · מהיר לזכות בשלו בטרם יפסיד ונשכר בזריזותו : ואלו הן נכסי שבויין · דאמר אין מוציאין אותם מידו : שהנטושים כשבוין · ואין מוציאין מידו : נכסי נטושין · שהנכסים לטושים ולקמן מפרש להו רטושין משמע שעזבום בעלים מדעתם והלכו להם דכיון דהיה לו לצוות הורידו יורשיי לנכסי ולא צוה ש"מ לא ניחא ליה ונטושים שנטשום בעליהם בעל כרחן כגון שנשבו והיינו תנאי דרבן שמעון סבר [ה]מורידין ורבנן סברי אין מורידין :

עד כאן לא קאמר רשב"ג כו' אבל (א) הכא אין מורידין · וא"ת והא לקמן מייתי דאית ליה לרשב"ג מורידין וי"ל דמהא ליכא למשמע מינה אבל קשה דמאי מוכיח דחד טעמא הוא מדשמואל דסבר כרשב"ג וסבר מורידין לוכח כן מרשב"ג גופיה וי"ל דלא שמיע ליה ברייתא דלקמן :

בששמעו בו שמת כ"ע ל"פ דמורידין · אין לפרש בששמעו בב' עדים דא"כ פשיטא דמורידין אלא ששמעו היינו בקול ועד אחד אע"ג דשמעו בו שמת דבפ' ב' דייני גזירות (כתובות דף קז·) גבי אין פוסקין מזונות לאשת איש משמע סוגיא דהתם דהוי בעדות גמורה* : אמר רבא לירד ולמכור תנן · וא"ת ואמאי לא פריך ממתניתין דהאשה שהלכה (יבמות דף קטז: ושם ד"ה שאין) דקתני מינו שאין אחים נכנסין לנחלה על פיה ולשני נמי לירד ולמכור תנן וי"ל דמהכא אלימא ליה לאקשויי משום דדומיא דנשותיהם קתני דמשמע כלל כלל לא :

היורד לנכסי שבוי אין מוציאין אותו מידו · (ב) הוא הדין דאפי' מורידין אותו לכתחילה דהא נטושים מורידין לרשב"ג דאמר הנטושים כשבויין אלא אגב דתנא בסיפא בנטושים מוציאין תנא נמי בשבויין אין מוציאין וא"ת לימא רב הלכה כתנא קמא ושמואל הלכה כרשב"ג וי"ל דלא שמיע להו ברייתא אי נמי איכא דמפכי להו : וכולם

רבינו חננאל

אצל חבירו והרקיבו וכו' פי' כיון דקם קם כיון שהחמיץ כך יעמיד בחימוצו לעולם . פי' כתישה מלשון אם תכתש את האויל במכתש . וחכמים אומרים עושה להן תקנה ומוכרן בב"ד. וכשמוכרן מוכרן לאחרים ולא לעצמו . עושה להן תקנה . אסקי' תקנה זו לקנקנים שלא יפסידו לגמרי ואפי' הפסד מועט חששו . והלכה כחכמים ופר' יוחנן . רשב"ג אומר ימכרם בב"ד מפני שהוא כמשיב אבידה . קי"ל דחלוקת חכמים ורשב"ג בכדי חסרונן כר' יוחנן והלכה כחכמים ואע"ג דחכמים דברייתא קיימי כרשב"ג אבל יותר מכדי חסרונן דברי הכל מוכרן בב"ד לאחרים ולא לעצמו : איתמר רב אמר אין מורידין קרוב לנכסי שבוי חיישינן דלמא מפסדי להו . ושמואל אמר מורידין כיון דאמר מר שמין להם כארים לא מפסדי להו . בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין כי פליגי בשלא שמעו בו שמת . וקיימא לן כשמואל וכרב נחמן. הוה עובדא בנהרדעא בשבוי שנשבה ופשטה רב ששת דאין מורידין קרוב לנכסיו מהא דתניא ר' אומר ממשמע שנאמר והרגתי אתכם איני יודע כי יהיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים אלא מלמד שהן כאלמנות ולא אלמנות ממש כיצד מבקשות לינשא ואין מניחין אותן . בניהן מבקשין לירד בנכסי אביהן ואין מניחין אותן שעדיין לא נתבררה מיתתן בעדות . ואע"ג דאוקמה רבא לירד ולמכור אין מניחין אותם אבל מניחין אותן לירד ולתקן . דתאה רב ששת מדכתב נשיכם ובניהם בניהם דומיא דנשיהם מה נשיהם כלל לא אף בניהם כלל לא . מורידין קרוב בנכסי שבוי אוקימנא כתנאי דתניא היורד לנכסי שבוין אין מוציאין אותן מידו והוא ששמעו בהן שמתו . היורד לנכסי נטושין מוציאין אותן מידו . והן שיצאו למדינת הים ואין ידוע להיכן הלכו *) .

*) בגמ' איתא לשון זה גבי נכסי רטושין ואולי דרבינו היה לו ג' אחרת .

[שבת קכה: וש"נ]

פסחים טו. גיטין לח. ודף עה. ב"ק סט. ב"ב קעד. סנהדרין לא. [בכורות פד.]

[דף לח.]

[אבות דר"נ פרק לח]

[פרכות נס:]

[תוספתא דכתובות פ"ח]

שמות כב

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד וכו'. אבל הכא אין מורידין :

(ב) ד"ה היורד וכו'. נ"ב עיין בש"ס ב"ח סי' ר"ו המגלה פירוש דיבור זה :

תורה אור

נטושים דבע"כ דכתיב °והשביעית תשמטנה (שמות כג) ונטשתה *אפקעתא דמלכא רטושים דמדעתן דכתיב °אם על בנים רוטשה (הושע י) תנא וכולם שמין להם כארים אהייא אילימא אשבויין השתא זריז ונשכר הוה מאי דאשבח מיבעיא אלא ארטושים והא מוציאין אותן מידו קתני אלא אנטושים למאן אילימא לרבנן הא אמרי מוציאין אותו מידו אי רבן שמעון בן גמליאל הא אמר שמעתי שהנטושים כשבויין ולא שבויין כשבויין דאין מוציאין אותן מידו ולא שבויין דאילו התם זריז ונשכר ואילו הכא שיימינן ליה כארים ומאי שנא מהא *דתנן המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הא לא דמיא אלא להא (*דתנן) המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה כמוציא על נכסי אחר דמי אלמא כיון דלא סמכא דעתיה תקינו ליה רבנן כי היכי דלא לפסדינהו הכא נמי תקינו ליה רבנן כי היכי דלא לפסדינהו וכולן שמין להם כארים וכולן לאיתויי מאי לאיתויי הא דאמר רב נחמן אמר שמואל שבוי שנשבה מורידין קרוב לנכסיו יצא לדעת אין מורידין קרוב לנכסיו ורב נחמן דידיה אמר בורח הרי הוא כשבוי בורח מחמת מאי אילימא מחמת כרגא היינו לדעת אלא בורח מחמת מרדין אמר רב יהודה אמר שמואל שבוי שנשבה והניח קמה לקצור ענבים לבצור תמרים לגדור זיתים למסוק בית דין יורדין לנכסיו ומעמידין אפוטרופוס וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו ולוקים אפוטרופא לעולם אפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן: אמר רב הונא אין מורידין קטן לנכסי שבוי ולא קרוב לנכסי קטן ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן אין מורידין קטן לנכסי שבוי דלמא מפסיד להו ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן באחי מאימא [ולא קרוב לנכסי קטן] כיון דלא מחי אתי לאחזוקי ביה *אמר רבא שמע מיניה מרב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו

רש"י

ה"ג נטושים על כרחן דכתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה · היינו על כרחו: אפקעתא דמלכא · מלות המלך: רטושים מדעתן דכתיב אם על בנים רוטשה · היינו מדעתו ולא שביה דכתיב רישיה דקרא וקם שאון בעמך היו יראים שלא יבאו אויבים עליהם וכל מבצריך יושד יגלו בגולה מאיליהן ויפארו העיירות שודדין מאין איש כשוד שלמן בית ארבאל ביום מלחמה כשודדין הבאין למלחמה על ידי מארב על עם היושב בשלום שלא נזהרו בהם לברוח מפניהם ושודדים את הכל וכמוהו (ירמיה יג) הגלת יהודה כולה הגלת שלומים מתוך ישיבת שלום באין מחריד הגלם נבוכדנצר · בית ארבאל תרגם יהונתן בית מארב אל"ף למ"ד יתרים בו כמו (הושע ב) יענו את יזרעאל שהוא לשון זריעה ולא לשון עיר ומדקא אמר יושד כשוד שלמן בית ארבאל מכלל דההוא יומא לאו בית ארבאל ביום מלחמה הוה אלא מורך בא בלבם והמה עוזבים אם על בנים והולכים להם מדאגת האויב שמא יבא עליהם: רוטשה · נעזבה: וכולן · מפ' לקמיה אהייא קאי וכללא לאתויי מאי: שמין להם כארים · אם יבאו הבעלים יטלו אלו בשבח קרקעות ופירות כמנהג אריסי המקום: השתא זריז ונשכר הוי · [א] ויטול הכל: דאילו התם זריז ונשכר · דכיון ששמעו בו שמת כי נחת לה אדעתא דכולהו פירי נחת אבל הכא דלא שמעו שמת לאו אדעתא דכולה נחית אלא ליטול כארים בכל שנה ושאר פירות יהא מונחין: נכסי אשתו · נכסי מלוג שהוא אוכל פירות והקרן שלה: הוציא הרבה ואכל פירות קימעא · קודם שמת או שגירשה: הא לא דמיא · תרוצא הוא הא דנכסי שבויין להא דאשתו קטנה דמי: קטנה · שהיא יתומה שהשיאוה אמה ואחיה ואין קידושין תופסין בה מן התורה אלא מדברי סופרים לפיכך יוצאה במיאון בע"כ אם תמאן: כמוציא על נכסי אחר דמי · ואם הוציא ולא אכל כדי הוצאתו שמין לו כארים: דלא סמכא דעתיה · שיהא מוחזק בידו דדואג שמא תמאן בו: תקינו ליה רבנן · ליטול כארים: כי היכי דלא ניפסדינהו · שלא יקלקל הקרקעות לזורען תמיד ולא יעבוד ולא יעדור כרמים: לאיתויי הא דרב נחמן · בורח מחמת מרדין: יצא לדעת אין מורידין · דכיון שהיה שפוי בדעתו ולא נוהו בלכתו לירד לנכסיו ש"מ לא ניחא ליה: בורח הרי הוא כשבוי · שאין דעתו מיושבת עליו מחמת שהוא בהול: מחמת כרגא · שאין לו ממה לפרוע כסף גולגלתו למלך ובורח לפני בוא הזמן: היינו יוצא לדעת · שאין כאן בהלה: מחמת מרדין · שהרג את הנפש ופרסאי הורגין על שפיכות דמים כדאמרינן בבבא קמא (דף קיז·) מרדין היא רליחה בלשון פרסי וכן מפורש בשערים דרב האי גאון (שער מ): מעמידין אפוטרופוס · להכניס דבר המוכן ויהא שמור לבעלים ואח"כ מורידין קרוב להשביח וליטול כארים: ולוקים אפוטרופוס לעולם · שלא יטול כלום: אפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן · אין בית דין טורחין לבקש אפוטרופוס לאנשים גדולים שנתמלא זקנם לפי שלא ימנאוהו דבשלמא ליתמי איכא דשמע להו והוי אפוטרופוס לדבר מצוה אבל לדיקנני לא שמעי להו: אין מורידין קטן לנכסי שבוי · ואפילו הוא ראוי ליורשו דקא מפסיד להו ומוטב שיורידו להם איש נכרי: ולא קרוב · הראוי לירש בנכסי קטן לעשות ולאכול כדמסיים טעמיה דכיון דקטן לא ידע למחוי אתא האי קרוב לאחזוקי בהן ולומר לחלק ירושתו בא וטוב להם להוריד איש נכרי דלא מצי למטען בהו ירושה: ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן · כגון קטן שיש לו אח מאב ולותו אח מאב יש לו אח מאם דאיש נכרי הוא אצל קטן אין מורידין אותו אח מאם לנכסי קטן מחמת קורבת אחיו של זה שהוא אח של קטן דאתי לאחזוקי בהו לצורך אחיו ויאמר נכסים הללו של אחי מאמי הם שנפלו לו מאביו ואנו לחלקן באו: באחי מאימא · כדפרישית שזה אח מן האם לאחיו של קטן מן האב: ש"מ מרב הונא · דאמר אין מורידין קרוב לנכסי קטן שמא יחזיק בהם מחמת ירושה אבל אחר שאין לו טענת ירושה מורידין ולא חיישינן שמא יטעון אביו של קטן מכרם לי ואכלתים שני חזקה ש"מ אין מחזיקין בנכסי קטן אם לא אכל בפני האב שלש שנים אין שלש שנים שאכלן בפני הקטן חזקה: ואפילו

תוספות

וכולם שמין להם כארים · אנטושים דרשב"ג קאי כדמסיק פי' רש"י דבשבוי (א) שמע שמתו אוכל כל הפירות ואם יבואו הבעלים קודם שיאכל הפירות יטול כשאר אריסין ויחזיר השאר ובנטושים דלא שמע שמת לא יאכל כל הפירות אלא שמין הפירות שיאכל כשאר אריסין למחצה לשליש ולרביע ולא יאכל כלום בחנם וקשה דמאי משני לעיל לירד ולמכור תנן ליסני לירד ולאכול תנן דהא אפילו לאכול בחנם אינו יורד ועוד מאי פריך בתר הכי אף בניהם כלל לא הא ודאי אין לו כלל אפילו למ"ד מורידין כיון שאין לו אלא כארים נכרי ועוד מאי פריך מהמוציא הוצאות על נכסי אשתו דהתם יורד לאכול כל הפירות אבל הכא אינו יורד כי אם בתורת אריסות ותו דאמר שמואל לקמן שבוי שהניח קמה לקצור מעמידין אפוטרופוס · וקוצר ובוצר ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו ומעיקרא אמאי אין מורידין קרוב כיון שלא יאכל הפירות בחנם לכך נראה דודאי שכל הפירות אוכל בחנם ואם זבל וחרש וזרע ובעלים באו קודם שקצר יטול כארים שכר טרחו ועמלו ולרב וכן לת"ק אית להו שאין שמין כארים ולכך אין מורידין דלמא מפסיד להו לפי שירא שיבואו הבעלים קודם שיקצור ויאכל ולא יטול כלום ולא ישביח הקרקע אלא כל מה שימצא יאכל בחנם כדין קרוב היורד לנכסי שבוי והשתא פריך שפיר כיון שאוכל כל הפירות כשיבואו הבעלים קודם שילקט אמאי נוטל כארים טפי מהמוציא הוצאות על נכסי אשתו כו' והא דקאמר ואילו התם זריז ונשכר פי' כששמע הבעלים ממשמשים ובאין מניחין אותו לקדם ולתלוש אע"פ שהפירות ישוו הרבה מעמלו כיון שאם לא יקדם אין משלמין טרחו אבל הכא בנטושים אם באו בעלים אין מניחין אותו לתלוש כיון דלא מפסיד מידי דשיימי' להו כארים:

אמר שמואל שבוי שנשבה מורידין · וא"ת והאמרה שמואל חדא זימנא וי"ל דה"ק אף על גב דבשבוי מורידין יצא לדעת אין מורידין:

היינו לדעת · דמסתמא לא פליג אשמואל מדלא קאמר אף בורח או אף יוצא לדעת:

ש"מ מדרב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי' הגדיל · פרש"י מדאמר רב הונא אין מורידין קרוב הא נכרי מורידין וקשה דבלא רב הונא כמה משניות יש שמעמידין אפוטרופוס לנכסי יתומים פרק הניזקין (גיטין דף נב·) מנהו ב"ד לא ישבע וע"ק היכי מוכח מדרב הונא דאין מחזיקין דלמא אי טוען שני חזקה מועיל והא דמורידין נכרי משום דליכא למיחש למידי דע"כ כיון דמורידין א"כ יש לו דעת לומר הבא עדים שלקחת מאבי והכי נמי יש לו לדעת ולמחות בסוף כל שלשה וכי

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ז מהלכות נחלות הל' ה סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סי' רפה סעיף ב וע"ש:
נה ב מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' ח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' פח סעיף ז:
נו ג מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף י:
נז ד ה מיי' פ"ז מהלכות נחלות הל' ה סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סי' רפה סעיף ב:
נח ו מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:
נט ז מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ב:
ס ח ט י מיי' שם פ"ח הל' א ב סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סי' רפה סעיף ו:
סא כ מיי' פי"ד מהל' טוען ונטען הל' ז סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף יט:

רבינו חננאל

תנא וכולן שמין להן כארים. אוקימנא כרשב"ג דאמר שמעתי שהנטושין כשבויין. וסבר האי תנא כשבויין ולא שבויין כשבויין שאם תפשו דאין מוציאין מידם ולא שבויין דאלו גבי שבויין אם קדם ותלש ואכל הרי זה זריז ונשכר ואלו גבי נטושין שמין להן כארים. ואקשינן מאי שנא מהא דתנן המוציא הוצאות בנכסי אשתו הוציא הרבה ואוכל קימעא מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל וכו' אסיק' תיקנו להן רבנן לשום להן כארים כי היכי דלא ניפסדינהו לנכסי. ודייקי' וכולן לאתויי שבוי שנשבה שמורידין קרוב לנכסיו. יצא לדעת אין מורידין קרוב לנכסיו מאי טעמא דאמרי' מכדי לדעת יצא היה לו להוריד קרוביו לנכסיו כיון שלא הוריד הוא גם אנו אין מורידין אבל הבורח מחמת מרדין כלומר הבורח מחמת נפשות מורידין קרוב לנכסיו דאמרי' מחמת טירדא הוא דלא הורידם וקיימא לן כשמואל דהא רב נחמן קאי כותיה הלכך במקרקעי מורידין קרוב לנכסי נטושין וכששמעו בהן שמתו מורידין אפילו*) לנכסי נטושין. ומטלטלי אם תפשו אין מוציאין מידם ואם לא תפשו מפקידין אותן ביד נאמנין. **) ואם נראין הדברים שמתו אע"פ שאין עדות ברורה במיתתן נותנין אותן ליורשין. פי' אפוטרופא לדיקנני כלומר לאדם גדול בעל זקן אין מעמידין לו אפוטרופוס. וקיימא לן כשמואל דאמר מורידין קרוב לנכסי שבוי דהא רב הונא דתלמיד רב הוא אמר אין מורידין (קרוב) [קטן] לנכסי שבוי דלמא מפסיד להו ולא קרוב לנכסי קטן הא גדול ואפי' קרוב בנכסי שבוי

*) נראה דצ"ל אפילו לנכסי רטושין ועי' בב"מ כאן מש"כ בשם הרא"ש ז"ל. **) נראה דר"ל כגון שטבע במים שאין להם סוף וכיוצא בו ועי' ברמב"ם ובש"ע ח"מ ס"ס רפד.

מסורת הש"ס

[לקמן קו.-קט.]

כתובות עט:

נ"ל דאמר ר"י אמר רב חסדא וכן הוא בכתובות פ. [ועי' תוס' יבמות קז. ד"ה דא"]

כתובות יז: [ע"ש בתוס']

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכולם וכו' דבשבוי שמעו בו שמת וכו' ובנטושים דלא שמעו בו שמת לא:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה השתא כו' ויטול הכל. נ"ב עי' תוס' ד"ה וכולן (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רפ"ה ס"ק ז):

ואפילו הגדיל ולא אמרן אלא באחי דאבא אבל באחי דאמא לית לן בה ואחי דאבא נמי לא אמרן אלא בארעתא אבל בבתי לית לן בה ובארעתא נמי לא אמרן אלא דלא עביד עיטדא אבל עביד עיטדא קלא אית לה ולא היא לא שנא אחי דאבא ולא שנא אחי דאמא לא שנא ארעתא ולא שנא בתי ולא שנא עביד עיטדא לא שנא לא עביד עיטדא לא מחתינן ההיא סבתא דהויא לה תלת בנתא אישתבאי איהי וחדא ברתא אידך תרתי בנתא שכיבא חדא מינייהו ושבקה ינוקא אמר אביי היכי נעביד לוקמינהו לנכסי בידא דאחתא דלמא שכיבא סבתא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן נוקמינהו לנכסיה בידא דינוקא דלמא לא שכיבא סבתא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי אמר אביי הלכך פלגא יהבינא לה לאחתא ואידך פלגא מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא רבא אמר מגו דמוקמינן אפוטרופא לפלגא מוקמינן ליה אפוטרופא לאידך פלגא לסוף שמעו דשכיבא סבתא אמר אביי תילתא יהבינן לה לאחתא ותילתא יהבינן ליה לינוקא ואידך תילתא יהבינן דנקא לאחתא ואידך דנקא מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא רבא אמר מגו דמוקים אפוטרופא לדנקא מוקמינן נמי אפוטרופא לאידך דנקא *מרי בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאי א"ל פלוג לי אמר ליה לא ידענא לך אתא לקמיה דרב חסדא א"ל שפיר קאמר לך שנאמר *ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן א"ל זיל אייתי סהדי דאחוה את אמר ליה אית לי סהדי ודחלי מיניה דגברא אלימא הוא א"ל לדידיה זיל אנת אייתי סהדי דלאו אחוך הוא. א"ל דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה א"ל הכי דיינינא לך ולכל אלימי דחברך אמר ליה סוף סוף אתו סהדי ולא מסהדי א"ל תרתי לא עבדי לסוף אתו סהדי דאחוה הוא א"ל לפלוג לי נמי מפרדיסי ובוסתני דשתל אמר ליה שפיר קאמר לך *דתנן הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע וכן

תורה אור: ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו (בראשית מב)

רש"י

ואפי' הגדיל · הקטן מסירד לתוכו ואכלו ג' שנים בפניו משהגדיל לא הויא חזקה דהואיל ותחילת ירידתו לתוכו הוה קטן לא ידע כשהגדיל שהן של אביו ולפיכך לא מיחה דאי ס"ל לרב הונא דמחזיקין בהן משהגדיל היכי מחתינן נכרי לנכסי קטן שמא יהא בידו משיגדיל ויטעון אתה מכרת לי משגדלת ואכלתים שני חזקה: ולא אמרן · דאין מורידין קרוב לנכסי קטן: אלא באחי דאבא · אחיו מאביו שיטעון בהן לד ירושה: ארעתא · שדות: אבל בבתי לית לן בה · שהשכנים מעידין עליהם שבאו לחלקו של קטן: עיטדא · שטר חלוקה כשחלקו מתחילה (מלכים ב יב) רק הבמות לא סרו מתרגמינן במתא לא *עטדו לא הפליגו מהם: לא שנא אחי דאמא · פן יאמר של אמי היו נכסי מלוג ואביו של קטן בעל אמי היה מוחזק בהן מחמת שהוא אוכל פירות והוא מת קודם לאמי ולא ירשה ואני יורש חליין מחמת אמי: היכי ליעבד · בנכסי דסבתא שאין אנו יודעין אם קיימת אם מתה: בידא דאחתא · דהילכתא כרשב"ג דקס ליה שמואל כוותיה: דלמא שכיבא סבתא · ויש לקטן חלק בהן שהם שלו מחמת אמו או שמא חליין שלו שמא מתו שתי השבויות: לוקמינהו לפלגא דנכסי בידא דינוקא · איכא למיחש דלמא לא שכיבא סבתא ואין לו חלק בהן ואין מורידין קטן לנכסי שבוי: פלגא יהבינן לאחתא · ממה נפשך אם מתו שתי השבויות הרי זו יורשת חליין ואם לאו מורידין קרוב לנכסי שבוי: מוקמינן אפוטרופוס · ולא מחתינן קטן לגווייהו דלמא לא שכיבא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי: שמעו דשכיבא סבתא · לסוף שמעו שמתה הזקנה ועל הבת שנשבית לא שמעו: תילתא יהבינן כו' · דהא ודאי שליש הנכסים לזו ושליש לקטן: דנקא · שתות חלי השליש: יהבינן לאחתא · ממה נפשך אם מתה האחות הרי חלי חלקה לזו ואם לאו מורידין קרוב לנכסי שבוי: ואידך דנקא · לא יהבינן לה שמא של קטן הם ואין מורידין קרוב לנכסי קטן: אתא ליה אחא מבי חוזאי · שהלך אביו לבי חוזאי ונשא שם אשה וילדה לו את זה וחזר מרי לכאן וירד לנכסי אביו ובא זה אחריו לזמן מרובה ותבע חלקו: שפיר קאמר לך · שאינו מכירך ואין זה רמאות שכשילא מאצלך לא היה לך חתימת זקן ועכשיו בלא בחתימת זקן: ויכר יוסף את אחיו · שכשילא מהם היו כולם חתומי זקן והם לא הכירוהו שילא מאצלם בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן: דלאו אחוך הוא · אותם עדים שיש לו לזה שבאו משם ומכירין בו מי הוא הביאם אתה ויעידו שאינו בן אביך או בקש עדים אחרים: א"ל · מרי לרב חסדא אי מיגאי דחלי מה תועלת: סוף סוף אתו סהדי ולא מסהדי · אלא כמותי ולא כמותך: תרתי לא עבדי · מיראתך יעשו אחת שישתקו אבל שתים לא יעשו לא דיין שישתקו ולא יעידו האמת אלא גם שיעידו שקר: א"ל · ההוא אחא לרב חסדא: לפלוג לי מפרדיסי · כרמים: ובוסתני · בית של אילנות: דשתל · איהו והשביחן ויתן לי חליין כמו שהן משובחין: וכן

תוספות

וכי תימא הא פשיטא ליה דאינו יודע למחות בסוף ג' אף ע"פ שהוא נזכר לשאול עידי מכירה דרגילות הוא טפי לשכוח מחאה בסוף כל ג' א"כ בלא רב הונא פשיטא דאין מחזיקין וי"ל דאי לאו רב הונא ממה שמעמידין אפוטרופוס לנכסי יתומין אין להוכיח דאין מחזיקין דאפילו מחזיקין לא חיישינן שמא יחזיק דב"ד לא יברכו כי אם נאמן או משום דידע למחות בסוף כל ג' כדפרישית אבל מדאמר רב הונא אין מורידין קרוב א"כ חושש לרמאות וגם אית ליה דלא ידע למחות בקרוב ולומר שדה זו של אבי ולא הגיע לחלקך אם כן בנכרי נמי לא ידע למחות ולכך אין מחזיקין וא"ת כמו שיש לו לדעת ולומר לנכרי לשאול עידי מכירה כמו כן יהיה לו דעת לומר לקרובו אייתי ראיה שזה הגיע לחלקך וי"ל דגבי קרוב סבור שאומר אמת שהרי של אביהם היה השדה ולא אסיק אדעתיה לומר אייתי ראייה אבל לנכרי מסיק אדעתיה למימר אייתי ראייה עידי מכירה: **לא** שנא עביד עיטדא לא מחתינן · וא"ת דבח"ה (ב"ב דף כט: ושם ד"ה אבל) אמרינן עטדא קלא אית לה וי"ל ביתומים החמירו יותר*: **דלמא** שכיבא סבתא · וא"ת הא דתנן פרק כל הגט (גיטין דף כח· ושם ד"ה והניחו) המביא גט ממדינת הים והניחו זקן או חולה נותנין לה בחזקת שהוא קיים וי"ל דסבתא הגיעה לגבורות דהתם אמרינן כי הגיע לגבורות חיישינן °אך קשה דבסמוך אמרינן הלכך פלגא יהבינן לאחתא תרי תלתי הוה לה למיתב דאפילו שכיבא סבתא מסתמא ברתא לא שכיבא דליכא למימר דברתא נמי הגיעה לגבורות דאם כן סבתא איתפלגא ותו ליכא למיחש דלמא שכיבא כדאמר בגיטין (שם) כיון דפלג פלג וי"ל דגבי גט דוקא אמרינן בחזקת שהוא קיים משום עיגונא וכן בשביל אכילת קרבן ותרומה אבל הכא אדרבה החמירו בנכסי יתומים להחזיק הסבתא וברתא במתה דאמרינן לעיל דאפי' בעביד עיטדא לא מחתינן אע"ג דאית לה קלא אי נמי הכא שבשבו חיישינן טפי דלמא מתו לפי שעשו להם יסורין: **מוקמינן** ליה אפוטרופוס · ואם תאמר והא אין מורידין קטן לנכסי שבוי ומסתמא אפי' על ידי אפוטרופוס דהא משמע דאי ודאי לא שכיבא סבתא הוה יהבינן כל נכסי לאחתא ואמאי נוקי פלגא לינוקא על ידי אפוטרופוס אלא ודאי בכל ענין אין מורידין קטן דכיון שהקטן אדון האפוטרופוס אולי ישמע לקטן שלא לחרוש ושלא לזרוע וי"ל דהא דקאמר פלגא מוקמינן ליה אפוטרופוס לינוקא לא לאכול כל הפירות כדין קרוב היורד לנכסי שבוי אלא שישמור האפוטרופוס כדין אריס בחזקת סבתא ויתפרנס הקטן מזה וזה טוב מלתתם לאחתא שתאכל כל הפירות חנם כדין קרוב היורד לנכסי שבוי: **שיצא** בלא חתימת זקן · הוא הדין אם ילא בחתימת זקן דאין נאמן לומר שהוא אחיו דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה העשירים שכל אחד יאמר אני אחיך ועוד דהא תנן בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קלד·) האומר זה אחי אינו נאמן אלא הכא מרי בר איסק לא היה טוען ברי אלא לא ידענא לך ולכך אם ילא בחתימת זקן אינו נאמן כיון שאינו מכחישו אלא אמר לא ידענא ליה: **זיל** את אייתי סהדי דלאו אחוך הוא · וא"ת וכי כל אדם עשיר אלם יצטרך להביא עדים שאין התובעו אחיו וי"ל דשאני הכא שאותו אמר שיש לו עדים ויראים להגיד א"ל רב חסדא שיעשה עמהם שיעידו ומרי בר איסק א"ל סוף סוף דהשתא נמי יעידו שקר מיראתי ויאמרו שאינו אחי או יאמרו שאינם יודעים אע"פ שיודעין ומשני תרתי לא עבדי חדא שישתקו מלהעיד וחדא שישקרו ויאמרו אין אנו יודעים או שיאמרו אינו אחיו: וכן

רבינו חננאל

מורידין אמר רבא ש"מ מדרב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפי' הגדיל זו השמועה של רב הונא בתחלת פ' האשה שנתאלמנה. ומדקמדייק רבא משמעתיה דרב הונא ש"מ הילי כרב הונא והני מילי במקרקעי אין מורידין קרוב לנכסי קטן אבל מעות ומטלטלי אם היה הקרוב נאמן מורידין אותו וכך אמרו הגאונים דבמטלטלי לא חיישינן לקרוב*). ועוד ממעשה דההיא סבתא דהות לה תלת בנתא אישתבאי סבתא וחדא ברתא ומתה חדא מתרתי בנתא דאישתיירו ושבקא ינוקא. ושמעו דשכיבא סבתא אמרי תילתא יהבינן לברתה דהיא חולקאה ותילתא יהבינן לינוקא דהיא חולקא דאימיה ואידך תילתא אימור ברתה דנשבית בחייה היא והוינן מחתי הני קרובין בחולקא מיהו חד מינייהו הוא ינוקא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי הילכך מוקמינן אפוטרופא לדנקא שהוא חצי השליש שהיה ראוי להיות ביד הינוקא ומיגו דמוקמינן אפוטרופא להאי דנקא מוקמינן נמי אאידך דנקא. האי מעשה דייקא כשמואל וכרב הונא: מרי בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאי אמר ליה לא ידענא לך אייתי סהדי דהוא אחוה. אמר ליה רב חסדא זיל פלוג בהדיה אפי' בפרדיסי ובוסתני דשתלת דהאי אחוך הוא ואין מורידין קרוב בנכסי קטן ושלא ברשות ירדת לפיכך אין שמין לך כארים אבל קרוב לנכסי גדול כי האי גוונא שמין לו כארים. וכן נמי אי ידע דאית ליה אחי זעירי ומשבח השבח לאמצע דתנן הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו הגדולים את הנכסים השביחו לאמצע וכן אמר רבא: מתני'

*) וכ"כ הרי"ף כאן בשם רב נטח גאון ז"ל.

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פ"ח מהל' נחלות הל' ב סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפה סעיף ז:

פג ב ג ד מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

פד ה (מיי' פ"ד מהל' נחלות) סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף ו:

פה ו מיי' פ"ג מהל' עדות הל' יב סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ט:

פו ז מיי' פ"ט מהלכות נחלות הל' ב ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפו סעיף א:

[וע"ע תוספות גיטין כח. ד"ה והניחו]

מסורת הש"ס

[ע"ש בתרגום ותמצא דטעות נפל בספרים וצ"ל עטדו וכן הוא בערוך וכ"ה רש"י בגיטין סו. ד"ה ועטדו]

(יבמות פח. כתובות כז:) [פ"ש]

[יבמות פח.]

ב"ב קמב:

גליון הש"ס

גמ' מרי בר איסק. עיין יבמות דף לה ע"ב תוס' ד"ה ר"א: תוס' ד"ה דלמא וכו' אך קשה. עיין בתשו' מעיל צדקה סי' מח:

וכן אמר רבה השביחו לאמצע א"ל אביי מי דמי התם גדולים גבי קטנים ידעי וקא מחלי הכא מי ידע דליחיל אגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבי אמי *אמר להו גדולה מזו אמרו שמין להם כאריס השתא דידיה לא יהבינן ליה אהדרוה *הא לקמיה דרב חסדא אמר להו מי דמי התם ברשות נחית הכא לאו ברשות נחית ועוד קטן הוא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן אהדרוה לקמיה דרבי אמי אמר להו לא סיימוה קמי דקטן הוא: **מתני'** המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה יוציא לו חסרונות לחטים ולאורז תשעה חצאי קבין לכור לשעורין ולדוחן תשעה קבין לכור לכוסמין ולזרע פשתן שלש סאין לכור הכל לפי המדה והכל לפי הזמן א"ר יוחנן בן נורי וכי מה אכפת להן לעכברין והלא אוכלות בין מהרבה ובין מקמעא אלא אינו יוציא לו חסרונות אלא לכור אחד בלבד רבי יהודה אומר אם היתה מדה מרובה אינו מוציא לו חסרונות מפני שמותירות: **גמ'** אורז טובא חסר אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחן באורז קלוף שנו: לכוסמין ולזרע פשתן ג' סאין לכור (וכו'): א"ר יוחנן א"ר חייא זרע פשתן בגבעולין שנו תניא נמי הכי לכוסמין ולזרע פשתן בגבעולין ולאורז שאינו קלוף שלשה סאין לכור: הכל לפי המדה וכו': תנא כן לכל כור וכור וכן לכל שנה ושנה: א"ר יוחנן בן נורי וכו': תניא אמרו לו לרבי יוחנן הרבה אובדות מהן הרבה מתפזרות מהן תנא בד"א שעירבן עם פירותיו אבל יחד לו קרן זוית אומר לו הרי שלך לפניך וכי עירבן עם פירותיו מאי הוי ליחזי לדידיה כמה הויין במסתפק מהם וליחזי כמה אסתפק דלא *ידעי כמה אסתפק: ר"י אומר אם היתה וכו': כמה מדה מרובה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עשרה כורין תניא נמי הכי כמה מדה מרובה עשרה כורין תני תנא קמיה דרב נחמן בד"א שמדד לו מתוך גורנו והחזיר לו מתוך גורנו אבל מדד לו מתוך גורנו והחזיר לו מתוך ביתו אינו יוציא לו חסרונות מפני שמותירות א"ל וכי בשופטני עסקינן דיהבי בביילא רבא ושקלי בביילא זוטא דלמא בימות הגורן קאמרת בד"א שמדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגורן אבל מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים אינו יוציא לו חסרון מפני שמותירות א"ל רב פפא לאביי א"כ לפקע כדא הוה עובדא ופקע כדא אבע"א משום איצצא: **מתני'** יוציא לו שתות ליין ר"י אומר חומש יוציא לו שלשה לוגין שמן למאה לוג ומחצה שמרים לוג ומחצה בלע אם היה שמן מזוקק אינו יוציא לו שמרים אם היו קנקנים ישנים אינו יוציא לו בלע ר"י אומר אף המוכר *שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה: **גמ'** ולא פליגי *מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דמר חפו בקירא ולא מייץ טפי באתריה דמר חפו בכופרא ומייץ טפי איבעית אימא משום גרגישתא הא מייצא טפי והא לאמייצא טפי באתריה דרב יהודה רמו ארבעים ותמני כוזי בדנא אזיל דנא בשיתא זוזי פרים רב יהודה שיתא בזוזא

דל

וכן אמר רבה גרס · רש"י גרס וכן אמר רב ופליג אמ"ד בפ' מי שמת (ב"ב דף קמג: ושם ד"ה לא) נכסים שבחו מחמת עצמן של אחין השבח לעצמן וקאמר דאפי' שבחו מחמת טרחם של משביחין כי הכא דשתל פרדיסא השביחו לאמצע וזהו תימה שחולק רבא על רב דהתם רבא קאמר ולא מייתי התם מילתיה דרב ונראה דגרס רבה וכן בספר ר"ת ולא מדברי רב חסדא הוא (א) שהגמ' מביא שמעשה כיוצא בזה בא לפני רבה ופסק דהשביחו לאמצע כמו רב חסדא והביאו הגמרא משום קושית אביי דא"ל אביי לרבה מי דמי כו' ולא חשש רבה מקושיותיו ודן דהשביחו לאמצע: **אגלגל** מלתא · פסק של רב חסדא ומטא לקמיה דרבי אמי: **וכי** מה אכפת להו לעכברים · וטעמייהו דרבנן מפרש בירושלמי הני עכברי רשיעי ניהו כד חמיין עיבור לא מסתייהו דאכלי אלא קריין לחבריהון דאכלי עמהון והא דאמרינן בגמרא אמרו לו הרבה אובדות מהם הרבה מתפזרות מהם י"ל דלדבריו דרבי יוחנן קאמר אפילו לית *לך טעמא דמפרש בירושלמי מ"מ הרבה אובדות מהם:

אלא לכור בלבד · וא"ת אם כן בפחות מכור נמי יוציא כמו לכור וי"ל דאין להם ריוח להטמן *בתוכה ומ"מ לפי חשבון הראוי להתחסר יוציא, דאי אפשר שלא יתחסרו: **ולאורז** שאינו קלוף ג' סאין לכור · וא"ת ואמאי לא חשיב במתניתין אורז שאינו קלוף עם זרע פשתן כיון דאית להו חד שיעורא וי"ל דפשוט לו דאורז תתחסר כל כך וברישא גבי אורז קלוף לא חשיב זרע פשתן קלוף דשמא דינם חלוק:

מדה מרובה י' כורין · וא"ת אפי' ב' כורין או ג' מתנפחין לפי חשבון החסרונות העולה להם וי"ל דבי' כורין עולה להם הנפוח חסרון של כור אחד ולא יוציא להם חסרונות היינו כל החסרון דחסרון של כור אחד לא יוציא ולהכי נקט י' כורים לאפוקי פחות:

אל

וכן אמר רבה השביחו לאמצע · לא גרסינן שאין זה לשון גמרא להביא דברי האמוראים סיוע למשנה ועוד רבה תלמידיה דרב חסדא הוה והיכי אמר רב חסדא שמעתא משמיה ואי גרס ליה וכן אמר רב גרסינן שהיה רבו של רב חסדא משום דאיכא למ"ד בבבא בתרא (דף קמג:) לא שנו אלא ששבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו מחמת עצמן של אחים השביחו לעצמן אמרה רב חסדא להא דרב הכא למימר דלית לן ההיא שמעתא אלא אפילו השביחו מחמת טורחן של משביחין כי הכא דשתל פרדס השביחו לאמצע: ידעו · אלו שיטלו חלקם: מי ידע · שיש לו אחים: גדולה מזו · קרוב היורד לנכסי שבוי שאם יבאו הבעלים יטלו שלהם: אמרו שמין להם כאריס הכא דידיה לא יהבינן ליה · בתמיה זה שעשה והשביחן לדעת עצמו לא יהבי' ליה כאריס בחלק השני: ברשות ב"ד נחתי · דמורידין קרוב לנכסי שבוי: הכא לא ברשות נחית · כשירד זה לתוכו לא נמלך בב"ד: ועוד · אם בא לימלך לא היו מורידין אותו דהא אחיו קטן הוה ואין מורידין קרוב לנכסי קטן: **מתני'** הרי זה יוציא לו חסרונות · כשיחזירם לו יפחות כמה הם רגילים לחסור ובגמ' מוקי לה בשעירבן עם פירותיו: אורז · מי"ל: *דוחן פטי"ל ודומה לאורז: הכל לפי המדה · וכן לכל כור וכור: הכל לפי הזמן · שהניחן בידו לכל שנה ושנה יניח לו כך: ר' יוחנן בן נורי אמר. אהכל לפי המדה פליג: אם היתה מדה מרובה. שהפקיד אצלו הרבה ובגמרא מפרש י' כורים לא יוציא לו חסרונות מפני שהם מותירות שבימות הגורן כשמפקיד החיטין יבשין ובימות הגשמים כשמחזיר נופחות ובאכילת עכברים אינן נחסרים כל כך לכל כור וכור דכולי האי לא אכלי עכברים מי' כורין הלכך נפיחתו משלמת חסרון המגיע לשני כורים או שלשה שהעכברים אוכלין: **גמ'** זרע פשתן בגבעולין · חסר כל כך לפי שהגבעולין מתייבשין ונופלים והרוח מנשבתן אבל זרע פשתן נקי אינו חסר כ"כ: לכל כור וכור · פירוש דמתניתין הוא: ליחזי דידיה כמה הוו כו' · ויראה כמה חסרו ויטול על של חברו כפי חשבון: מדת הגורן · היתה יתירה על של בתים: בשופטני · שוטים: בביילא · במדה: בימות הגורן · סמוך ליובשן שנתייבשו בחמה: והחזיר לו בימות הגשמים · חזרו ונתפחו מלחלוחית הגשם והקור: א"כ · שדרכו לתפוח: לפקע כדא · כשממלאין כד חיטין או שעורין בימות הגורן וגפין את הכד יפקע בימות הגשמים מחמת תפיחת התבואה: איצצא · דוחק מתוך שהם במקום צר נדחקו יחד ואין תפוחין: **מתני'** ליין · אם הפקיד אצלו יין ועירבו עם יינו הקנקנים בולעין שתות: אף המוכר כו' · כשם שאמרו במפקיד כן אמרו במוכר שהמוכר שמן לחבירו ונותן לו מתוך חביותיו כשהוא מסתפק תמיד והוא מזוקק הרי הלוקח מקבל עליו לפחות לו לוג ומחצה מחמת שמרים: למאה · למאה לוג: **גמ'** חפו בקירא · טחו החביות מבפנים בשעוה כלכך שטושין אנו בזפת: כופרא · זפת: גרגישתא · קרקע שטושין ממנה החביות ארדלי"א בלע"ז: הא · באתריה דר"י מייץ טפי מההיא דאתריה דתנא קמא: באתריה דרב יהודה. מילתא באפי נפשיה היא ולאו אמתניתין קאי: רמו ארבעין ותמניא כוזי בדנא · מדה קטנה היתה במקומו שארבעים ושמונה ממלאין את החבית: אזיל דנא בשיתא · בששה זוזים היתה נמכרת ביחד בימות הבציר: פרים ליה רב יהודה שיתא בזוזא · כשעשה רב יהודה חנוני והיה מוכרן שש כוזי בזוז:

דל

סז א ב מיי' פ"ט מהל' נחלות הל' ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפו סעיף ג וע"ש:

סח ג ד ה ו ז ח מיי' פ"ה מהל' שאלה ופקדון הל' ה סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצב סעיף יא:

סט ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

ע י כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:

עא ל מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' ע סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף כ [ודלא כר"ן]:

נ"א נך

נ"א בתיבה

רבינו חננאל

מתני' המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה יוציא לו חסרונות לחטים ולאורז ט' חצאי קבין לכור. ואוקימנא באורז קלוף תנא וכן לכל כור וכור וכן לכל שנה ושנה. וקיימא לן כתנא קמא דמתני' והוא שעירבן בין פירותיו ומסתפק מהן ואינו יודע כמה הוציא לברר החסרון אבל יחד לו קרן זוית אומר לו הרי שלך לפניך: פיס' ר' יהודה אומר אם היתה מדה מרובה לא יוציא לי חסרונות מפני שמותירות ותני עלה בד"א שמדד לו בימי הגרנות שהפירות יבשין מאד שהחטים מייבשן ומחזירן לו בימות הגרנות זהו שמוציא לו חסרונות אבל אם מחזירן לו בימות הגשמים אין מוציא לו חסרונות מפני שאויר הגשמים מלחלחן ומתנפחות ונמצאו מותירות. הוה עובדא שמילאו כדא בימות הגרנות חטים וכשהגיעו ימות הגשמים נתנפחו בכדא והיה פי הכדא סתום ונתבקעה הכדא איבעית אימא משום איצצא: מתני' יוציא לו שתות ליין ר' יהודה אומר חומש. ולא פליגי במקומו של ת"ק היו מכסין פי הדנא בשעוה ולא היה א) מוצין לפיכך מוציא לו שתות בחסרון. ב) פי' גרגישתא שם העפר שעושין ממנו כלי חרס כגון הדנא וכיוצא בה. יש עפר מוצץ ויש עפר שאינו מוצץ: באתריה דרב יהודה רמו [פי' ותמני] כוזי בדנא וכו' פי' במקומו של רב יהודה היו נותנין ג) טפיחין של יין בשבית והיו קונין החבית והיין שבתוכו ו' זוזים וכאשר היה היין מתיישן ושוקעין שמריו בתחתיתו היה מצוה רב יהודה לקונים למכור ו' ספיחין לזוז ל"ו ספיחים בו' זוזין והן דמי כל החבית נשארו י' ספיחין

א) קצת נראה מזה דרבינו לא גרס ולא מייץ טפי רק ולא מייץ והא דמוציא לו שתות לאו משום דבלע ועי' בחדושי הריטב"א ובשמ"ק ודו"ק. ב) נראה דחסר כאן וצ"ל אבע"א בגרגישתא פי' גרגישתא וכו'. ג) נ"ל היו נותנין מ"ח טפיחין של יין בחבית וכו' והיין שבתוכו בששה זוזים וכאשר וכו' למכור ששה טפיחין בזוז ל"ו טפיחים בששה זוזים והן דמי כל החביות נשארו י"ב טפיחים כנ"ל וכ"ה בשמ"ק כאן בהעתקת לשון רבינו:

[תוי"ט. יעב"ץ]

[עי' פירש"י ברכות לז.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכן וכו' מדברי רב חסדא הוא אלא שהגמרא:

[נ"ל ידע · יעב"ץ]

רש"ל שמן לחבירו מזוקק כל

[פסחים ג. וש"נ]

עין משפט
נר מצוה

עב א מיי׳ פי״ד מהל׳ מכירה הל׳ א סמג לאוין קע טוש״ע ח״מ סי׳ רלא סעיף כ:

עג ב מיי׳ שם פי״ח הלכה ח סמג עשין שם טוש״ע ח״מ סי׳ רכח סעיף יט:

עד ג מיי׳ שם פכ״ז הל׳ ב ועיין בהשגות ובמ״מ סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ רכ סעיף ז:

עה ד ה מיי׳ שם פי״ח הל׳ ט י סמג לאוין קע טוש״ע ח״מ סי׳ רכח סעיף כ:

עו ו מיי׳ פ״ז מהלכות שאלה ופקדון הל׳ ט סמג עשין פח טוש״ע ח״מ סי׳ רלג סעיף ו:

רבינו חננאל

ספיחין יצאו ח׳ שהן שתות לכל החבית בחסרונות כדתנן יוציא לו שתות ליין נשארו ד׳ ספיחין ריוח. ומקשי׳ היכי עביד רב יהודה הכי והאמר שמואל לא ישתכר אדם יותר משתות ולא פחות משתות והשתות הוא זוז ועוד וזה לא נשתייר לו אלא ד׳ ספיחין. ופרקי׳ נשתייר החבית והשמרין שבתוכו ואיכא גולפי ושדריא למלאת השתות. ומקשי׳ אי הכי הני כולהו טפי משתות נינהו. ופרקי׳ נשאר לו לקונה ליטול זולת הריוח אגר טירחית שמודד לו לקונה לכל אחד ואחד לזה עכשיו ולחבירו למחר ומתבטל ממלאכתו והדמים למי שנוקב לו הנקבים בחבית להוציא היין בהן מן החבית וזה פי׳ דמי ברוניתיה. פי׳ ברזא נקב החבית כדגרסי׳ א) דעד ברזא. נוטל אלו כולן בריוח שלו וגם בשכרו. יוציא לו ג׳ לוג שמן לק׳ לוג כו׳ אם היו קנקנים ישנים אין מוציא לו בלע. ואוקמה רב פפא במזופפין. אמר אביי כיון דטעון טעון כלומר מאחר שהיה בהן שמן ומצצי ושבעי שוב אין מוציאין לעולם: פיסקא ר׳ יהודה אומר אף המוכר שמן מזוקק לחבירו כל השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרין לק׳. אמר אביי אם תמצא לומר לדברי ר׳ יהודה מותר לערב שמרין. לדברי חכמים אסור לערב שמרין כו׳ אמר ליה רב פפא אדרבה איפכא מסתברא לדברי חכמים מותר לערב שמרין והיינו טעמא דלא מקבל דאמר ליה מדלא ערבית אחולי אחלת לי. לדברי ר׳ יהודה אסור לערב והיינו טעמא דמקבל דאמר לערובי לך אסור קבולי לא תקבל זבון וזבין תגרא איקרי וכי לא בעינא לאישתכורי הלכך מקבל וקיימא לן כתנא קמא: מתני׳ המפקיד אצל חבירו חבית ולא יחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה וכו׳ עד אם משהניחה בין לצרכה בין לצרכו פטור. פי׳ לצרכה כדי שלא תשבר וכיוצא בה. אוקימנא לר׳ ישמעאל דאמר כשמחזירה אין צריך דעת בעלים דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי ר׳ ישמעאל ר׳ עקיבא אומר צריך דעת בעלים ומקשי׳

תוספות

אל ישתכר יותר על שתות · הא עד שתות משתכר ומסתמא רב יהודה היה מוצא שיתנו לו יותר ולמה הניח מלהרויח עד שתות: **במזופפין** שנו · וא״ת כל שכן דבלע טפי כדאמרינן לעיל באתרא דמר חפו בכופרא דמייץ טפי וי״ל דהיינו חדש אבל ישן שכבר בלע אינו בולע יותר אי נמי התם ביין אבל הכא בשמן לא בלע כיון שהוא ישן: **לחודיה** לא מזדבן · וא״ת ויתן לו מוכר ללוקח לוג ומחצה שמרים שיערב עדיין וימכור וי״ל דמיירי מתני׳ אפי׳ אין השמן בעין שלקחו מעט מעט ומכרו או אכלו: **לדברי** חכמים אסור לערב · וא״ת ונימא משום דאית ליה מחילה ולעולם מותר לערב וי״ל דמתניתין נמי מיירי אפי׳ כשהשמן עדיין בעין והתם אין שייך מחילה כיון שיכול לתקן כי יאמר לו קח השמרים וערב בשמן ולרב פפא דאמר דטעמייהו משום מחילה סבר דהשמן אינו בעין דאילו הוה בעין לא שייך ביה מחילה אי נמי סבר דאף ע״פ שהוא בעין שייך ביה מחילה כיון דמדדו מזוקק: **לדברי** ר״י אסור · וא״ת ולימא מותר וטעמא דמקבל משום דלית ליה מחילה וי״ל דרב פפא סבר דלמד ובקר איכא הוכחה דלאו מחילה דמסתמא לא רצה ליתן מאתים זוז על הצמד בלא בקר אבל הכא לוג ומחצה שהוא דבר מועט מדלא עירב אחולי אחיל: **זבון** וזבין תגרא איקרי · מיירי שלא היה מוצא למכור ביוקר יותר משלקחו לכך א״ל אדעתא דהכי קפית ממני שהיית יודע שאערב לוג ומחצה כדי שארויח קצת: **לא** אמרו שמן עכור אלא למוכר · פי׳ לא אמרו הפסד של עכירת פקטים אלא למוכר דכשנותן ללוקח שמן מזוקק אינו מחסר לו כלום ממאה לוג בשביל הפקטים כי אם לוג ומחצה בשביל השמרים מיהו עכירה לא שייכא כל כך בפקטים אלא בדבר המתערב כמו שמרים וי״ל דלא אמרינן הפסד של עכירת השמרים אלא למוכר שאם מוכר כשהוא מזוקק מקבל עליו לוקח בשביל השמרים לוג ומחצה והמוכר מרויח השמרים וכשהוא מוכר שמן עכור נותן מאה לוגין שלמים שמן עכור ומפסיד השמרים ע״י מה שמכר כשהוא עכור וכשמוכר מזוקק לא קרי הפסד לוקח אע״פ שמפסיד שמרים משום דבעה״ב ניחא ליה בצילא:
אי

גמרא

דל תלתין ושיתא בשיתא פשו ליה תריסר דל תמניא שתותי פשו להו ארבעה *והאמר שמואל *המשתכר אל ישתכר יותר על שתות איכא גולפי *ושמריא אי הכי נפיש ליה טפי משתות איכא טרחיה ודמי ברזנייתא: אם היה שמן מזוקק אינו יוציא לו שמרים [וכו׳]: והא אי אפשר דלא בלע אמר רב נחמן במזופפין שנו אביי אמר אפילו תימא שלא במזופפין כיון דטעון טעון: ר״י אומר אף המוכר שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה: אמר אביי כשתמצא לומר לדברי ר״י מותר לערב שמרים לדברי חכמים ב׳אסור לערב שמרים לדברי רבי יהודה מותר לערב שמרים והיינו טעמא דמקבל דאמר ליה אי בעי לערובי לך מי לא ערבי לך השתא נמי קביל ולימא ליה אי ערבת ליה הוה מזדבן לי השתא מאי אעביד ליה לחודיה לא מזדבן לי בבעל הבית עסקינן דניחא ליה בצילא ולימא ליה מדלא ערבית לי אחולי אחלת לי רבי יהודה לטעמיה דלית ליה מחילה דתנן *ג׳מכר לו את הצמד לא מכר לו את הבקר מכר לו את הבקר לא מכר לו את הצמד ר״י אומר הדמים מודיעין כיצד אמר לו מכור לי צמדך במאתים זוז הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז וחכ״א אין הדמים ראיה לדברי חכמים אסור לערב שמרים והיינו טעמא דלא מקבל דא״ל אי בעית לערובי מי הוה שרי לך השתא נמי לא מקבילנא א״ל רב פפא לאביי אדרבה איפכא מסתברא לדברי חכמים מותר לערב שמרים והיינו טעמא דלא מקבל דא״ל מדלא ערבת לי אחולי אחלית לי לדברי רבי יהודה אסור לערב שמרים והיינו טעמא דמקבל דאמר ליה אי בעי לערובי לא שרי לי לערובי לך קבולי לא מקבלת *זבון וזבין תגרא איקרי תנא אחד הלוקח ואחד המפקיד לפקטים מאי לפקטים אילימא כי היכי דלוקח לא מקבל פקטים מפקיד נמי לא מקבל פקטים ולימא ליה פקטך מאי איעביד להו אלא כי היכי דמפקיד מקבל פקטים ד׳לוקח נמי מקבל פקטים ומי מקבל לוקח פקטים והתניא ר״י אומר לא אמרו שמן עכור אלא למוכר בלבד שהרי לוקח מקבל עליו לוג ומחצה שמרים בלא פקטים לא קשיא ה׳הא דיהיב ליה זוזי בתשרי וקא שקיל מיניה בניסן כי מדה דתשרי הא דיהיב ליה זוזי בניסן וקא שקיל מיניה בניסן כי מדה דניסן: **מתני׳** ו׳המפקיד חבית אצל חבירו ולא יחדו לה בעלים מקום וטלטלה ונשתברה אם מתוך ידו נשברה לצורכו חייב לצורכה פטור אם משהניחה נשברה בין לצורכו בין לצורכה פטור יחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו ובין משהניחה לצורכו חייב לצורכה פטור: **גמ׳** הא מני רבי ישמעאל היא דאמר *לא בעינן דעת בעלים *דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר
צריך

רש״י

דל תלתין ושיתא · כוזי בשיתא זוזי שקנאה פשו תריסר: דל תמניא שתותי · של מ״ח שדרך הוא לחסר בבליעת הקנקן כדתנן יוציא לו שתות ליין פשו לו לשכרו ארבע: והאמר שמואל המשתכר · בדברים שיש בהם חיי נפש: אל ישתכר יותר על השתות · הא שתות ישתכר ולמה לא ישתכר רב יהודה עד שתות: איכא גולפי ושמריא · משתכר הוא הקנקן והשמרים שלקח הכל בו׳ זוז: דמי ברזנייתא · שנותן דמים לחנווני למוכר׳ ומוליאן ומכריז עליו בחוצות: ברזנייתא לשון כרוזא לשון אחר (א) אומנות יש בנקיבת ברזא בחבית של חרס וצריך ליתן שכר: במזופפין · דכיון דישנים הם ונתבלעו בלעותם תו לא בלעי: כיון דטעון טעון · תו לא בלע: כשתמצא לומר · כשתדקדק ותדע מילוי הדברים: מותר לערב שמרים · המוכר שמן לחבירו סתם בעת שהוא מזוקק ששקעו ושקטו שמריו מותר לו לערב ולבלבל שמרים המשוקעות שיחזרו ויתערבו ויצאו עם השמן בתוך המדה: אסור לערב שמרים · שבחזקת מזוקק לוקחו ממנו וזה מקלקלו: והיינו טעמא דמקבל עליו · לוקח לוג ומחצה שמרים בשלא ערבו ונתנו לו מזוקק: דא״ל · מוכר אי בעי לערובי כו׳: הוה מזדבן · כשהייתי מוכרו בחנות היה נמכר שמרים עם השמן: בבעה״ב עסקינן · שהלוקח בעה״ב הוא ולקחו למאכל ביתו: למד · העול שהוא מוטל על שני השוורים ומלמדם: הדבר ידוע · שאין למד נמכר במאתים זוז אלא כמות שהוא עם הבקר מכרו לו: וחכמים אומרים אין הדמים ראיה · אע״ג דלא שוה כולי האי אחולי אחליה לוקח זה יתר הדמים ור״י לית ליה שיהא מוחל מן הסתם אלא אם כן פירש: קבולי נמי לא מקבלת · עלך חסרון השמרים א״כ מה משתכר הרי השכר כולו בשמרים: זבון וזבין תגרא איקרי · בתמיה משל הוא לאמר לשוטה לקח בדמים וחזור ומכור בלא שכר ותיקרי תגר: אחד הלוקח ואחד המפקיד לפקטים · לוקח ומפקיד אחד הן לענין פקטים תורה אחת לשניהם: פקטים · פסולת הגרעינים הצפין על פני השמן: לוקח מקבל פקטים · אם מכר לו שמן סתם יקבל ממנו שמן עם פקטים: לא אמרו שמן עכור אלא למוכר · לא אמרו הפסד עכירת השמן אלא למוכר: שהרי הלוקח מקבל עליו · לפחות ממאה לוגין לוג ומחצה מחמת שמרים לפיכך צריך ליתן לו שמן מזוקק בלא פקטים: כי מדה דתשרי · כשער הדמים של תשרי שהוא בזול וסתם שמנים עכורים וקיבל עליו פקטים: הא דשקל מיניה בניסן כשער של ניסן · ביוקר דהדרך כל השמנים להיות מזוקקין בניסן והלוקח סתם והמוכר סתם אין מוכר אלא מזוקק: **מתני׳** לא יחדו לו הבעלים מקום · בבית שומר לאמר לו זווית זו השאילני: לצורכו · להשתמש בה: לצורכה · שהיתה במקום התורפה וקרובה להשתבר: אם משהניחה · שכלה תשמישו הושיבה במקום משתמר בין שטלטלה מתחלה לצורכו בין שטלטלה לצורכה פטור ובגמרא פריך מאי שנא לא יחדו מיחדו: **גמ׳** (ב) מני · הא דקתני רישא דאם משהניחה נשברה אף על פי שלצורכו נטלה מתחלה פטור דאמר משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים כבתחלה ואינו עליה אלא כשומר חנם ופטור על אונסיה ואף על פי שלא הודיע לבעלים לומר נטלתיה והחזרתיה הויא השבה רבי ישמעאל היא כו׳:
צריך

מסורת הש״ס

ב״ב ל. מנחות פז.

נ״א ושדריא

ב״ב פג:

[ב״ב ל. מנחות עז.]

[לקמן מג:] ב״ק קיח:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה דמי. ברזנייתא וכו׳ לשון אחר ברזנייתא אומנות. נ״ב עיין פרק השואל סוף דף קג: (ב) ד״ה אם מיהדר וכו׳ הס״ד ואח״כ מ״ה הא מני דקתני:

א) נראה דנ״ל פרגרסי׳ פע״ז (דף ס ע״א) דעד כרזא ופו׳ נוטל אלו וכו׳ ועי׳ בערוך ערך כרז.

צריך דעת בעלים אי רבי ישמעאל מאי איריא לא יחדו אפילו יחדו נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא יחדו דמקומה הוא אלא אפילו לא יחדו דלאו מקומה הוא לא בעינן דעת בעלים אימא סיפא יחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו בין משהניחה לצרכו חייב לצרכה פטור אתאן לר"ע דאמר בעינן דעת בעלים אי ר"ע מאי איריא יחדו אפילו לא יחדו נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לא יחדו דלאו מקומה הוא אלא אפילו יחדו נמי דמקומה הוא בעינן דעת בעלים רישא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע אין *דא"ר יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא *מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא תרגמה רבי יעקב בר אבא קמיה דרב שנטלה על מנת לגוזלה תרגמה ר' נתן בר אבא קמיה דרב שנטלה ע"מ לשלוח בה יד במאי קמיפלגי *בשליחות יד צריכה חסרון מאן דאמר לגוזלה קסבר שליחות יד צריכה חסרון ומ"ד לשלוח בה יד קסבר שליחות יד אינה צריכה חסרון מתקיף לה רב ששת מידי נטלה קתני טלטלה קתני אלא אמר רב ששת הכא במאי עסקינן *כגון שטלטלה להביא עליה גוזלות וקא סבר *שואל שלא מדעת גזלן הוי וכולה רבי ישמעאל היא וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה ור' יוחנן הניחה במקומה משמע *איתמר רב ולוי חד אמר שליחות יד צריכה חסרון וחד אמר שליחות יד אינה צריכה חסרון תסתיים דרב הוא דאמר שליחות יד אינה צריכה חסרון דתניא* רועה שהיה רועה עדרו והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס פטור הניח מקלו ותרמילו עליה חייב והוינן בה משום דהניח מקלו ותרמילו עליה חייב הא שקלינהו (א) אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה אמר רב בעודן עליה וכי עודן עליה מאי הוי הא לא משכה ואמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב שהכישה במקל ורצתה לפניו והא לא חסרה אלא לאו ש"מ קסבר שליחות יד אינה צריכה חסרון אימא שהכחישה במקל דיקא נמי *דקתני שהכישה במקל ש"מ ומדרב סבר שליחות יד צריכה חסרון לוי סבר שליחות יד אינה צריכה חסרון מאי טעמא דלוי א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן נהוראי משונה שליחות יד האמורה בשומר שכר משליחות יד האמורה בשומר חנם

ואני

רש"י

צריך דעת בעלים · ואם לא הודיעם חייב באחריותם אם מת או נגנב דמדשקליה קם ליה ברשותיה והשבה בלא ידיעה לאו השבה היא: דמקומה היא · וכיון דבאותו מקום החזירה חזרה גמורה היא: אתאן לר"ע · פירוקא הוא: תרגמה רבי יעקב · דתיקו כולה כחד תנא ובתרי טעמי רישא שהחזירה למקומה דכל מקום שהחזירה מקומה היא דהא לא יחדו לה מקום וסיפא שהחזירה למקום שאינה מקומה כדמסיים במסקנא דהא דמסקינן בסיומא וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה אתרוייהו דכולהו קאי אדר' יעקב ואדר' נתן ואדרב ששת ומשום דהניחה חוץ למקומה לא הויא חזרה וכגון שנטלו מתחלה על מנת לגוזלה והיינו לצרכו דמתניתין דאילו לשאלה בעלמא ולתשמיש כיון דלאו גזילה הוא סגי לה בהשבה כל דהו וכל מקום שהניחה פטור באונסין אבל משום דגזולה הואי ובגזילה כתיב והשיב וזה שהניחה למקום שלא יחדו לה בעלים לא הויא השבה: ור' נתן תרגמה · דאפילו לא נטלה על מנת לגוזלה כו' אלא על מנת לשלוח בה יד וליטול מקצתה ולא נטל אפ"ה קמה ליה ברשותיה כולה והויא לה גזילה ובעי' השבה ובמקום שאינו מקומה לאו השבה היא ורב ששת לא שביק דליסיימו לתירוצייהו ואתקיף מידי נטלה קתני כו' ומיהו סיומא דמילתא דמסקנא וסיפא שהניחה במקום שאינו מקומה אכולהו קאי: שליחות יד · שחייבו הכתוב עליו אפילו נאנסה כדכתיב (שמות כב) ומת או נשבר או נשבה [וגו'] שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו וגו' דמשמע הא שלח נתחייב שוב במיתתה ובשבייתה: צריכה חסרון · לא הוי שליחות יד להעמידה ברשותו אלא א"כ חסרה: מידי נטלה קתני · דמשמע שנטלה לעצמו: טלטלה קתני · לתשמיש בעלמא משמע לצרכו דמתני': אלא כגון שטלטלה להביא עליה גוזלות · לעלות עליה כדרך סולם ליטול גוזלות מקן גבוה ואפ"ה הויא גזילה למיקם ברשותיה עד דעביד השבה דקסבר שואל שלא מדעת בעלים גזלן הוא: וכולה ר' ישמעאל היא · אשינויא דכולהו קאי אדר' יעקב ואדר' נתן ואדרב ששת: וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה · אבל רישא כל מקום שהניחה מקומה היא: ור' יוחנן · דאמר לעיל מאן דמתרגם לי כו': הניחה במקומה משמע · הלכך לא מיתוקמא *כרבי ישמעאל: שליחות יד · שחייבו הכתוב עליו ואפי' נאנסה כדכתיב או נשבר או נשבה וגו' שבועת ה' תהיה אם לא שלח דמשמע הא אם שלח נתחייב שוב במיתתה ובשבייתה: צריכה חסרון · וכל זמן שלא חסרה לא קמה ברשותיה להתחייב באונסיה: זאב · טורף נושא הטרף לחורו: ארי · אינו טורפה אלא דורסה במקומה ואוכלה: פטור · דאונסין נינהו ואי משום דהניח עדרו ופשיעה היא מוקמינן לה דעל בעידנא דעיילי אינשי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (לקמן צג:) א"נ דשמע קול אריה ועל: הא שקלינהו · ואי נמי שליחות יד אשיבא הא הדר אהדרה כשנטלו הימנו והכא מוקמינן לעיל סתם מתני' כרבי ישמעאל דאין צריך דעת בעלים: הא לא משכה · בשליחות יד כדי לקנותה ומטלטלין אין נקנין אלא במשיכה לא במקח ולא לענין גזל ולא לענין שליחות יד כדתנן במתני' (לקמן דף מג:) הטה את החבית ונטל ממנה רביעית יין אין משלם אלא רביעית. אלמא בעינן דליקנייה כו': ואמר רב שמואל גרסינן: שהכישה במקל · כשנתנו עליה ורצתה זו היא משיכה משעקרה יד ורגל על ידו: והא לא חסרה · לאו פירכא היא אלא מסקנא וסיומא הוא למילתיה דאמר תסתיים דרב הוא דאמר אין צריכה חסרון מדשני רב למתניתין משום דהכישה ורצתה לפניו ואי קשיא דלמא הא דהניח מקלו ותרמילו חוביה לאו משום שליחות יד הוא דליבעי חסרון אלא משום שואל שלא מדעת הוא כי ההוא דלעיל דחבית לא היא דכי אמרינן בשומרין שאלה שלא מדעת בדבר שאינו כיחש וחיסר מחמת מלאכה אבל בעלי חיים המכחישים מחמת מלאכה תחלתו שליחות יד היא: שהכחישה · בהכאתו דהיינו חסרון: דיקא נמי · דהכחישה קאמר רב מדנקט הכשת מקל דמכה חזקה היא: ומדרב סבר צריכה חסרון · דהא דייקינן מדנקט מקל: לוי · בר פלוגתיה סבר אין צריכה חסרון: משונה שליחות יד כו' · כלומר אינה דומה לזו שזו נאמרה לצורך ולא משתמע אלא בחסרון אבל של שומר שכר נאמרה שלא לצורך משמעות שבה אלא לדרשה וללמד שאינה צריכה חסרון:

ואני

תוספות

אי רבי ישמעאל אפילו יחדו נמי · וא"ת מנ"ל י"ל מדנקט טלה וסלע דסתם טלה לא יחד לו מקום אלא הולך ממרעה למרעה וסתם סלע יחדו לו מקום בכיס וגם כיס יחדו לו מקום בתיבה ולכך פריך נמי בסמוך לר"ע אפילו לא יחדו נמי:

שנטלה והגביהה ע"מ לגוזלה כו' · והיינו חסרון שהכל גוזל וגוזל לצורך עצמו:

שנטלה ע"מ לשלוח בה יד · פי' ליטול מקצת אע"פ שלא נטל אותה מקצת חייב בכולה כדאמר בשלהי פרקין (דף מד·) לא נטל נטל ממש אלא כיון שהגביה ליטול אע"פ שלא נטל אבל למ"ד ע"מ לגוזלה דבעי חסרון אם הגביה ליטול קצת אינו חייב עד שיטול המקצת כיון דבעי חסרון וקשה דבשלהי פרקין קאמר אפי' למ"ד בעי חסרון מודה בחבית אם הגביהה אע"פ שלא נטל חייב דניחא ליה דתיהוי כולה בסיס להאי רביעית ומתני' בחבית איירי ויש לומר דמתני' איירי אפילו בשמן דלא מנטר פורתא אגב האחר:

ובא זאב וטרף · בשעת משלחת זאבים ורבי יהודה היא דאמר זאב אחד אונס בפ' הפועלים (לקמן דף צג:): הא שקלינהו · לרבי ישמעאל פריך דאמר לא בעינן דעת בעלים כפרש"י: הא לא משכה · דאע"ג דעודן עליה לא קיימא ברשותיה להתחייב באונסיה עד שימשוך כדאמר במתני' (לקמן דף מג:) הטה את החבית ונטל ממנה רביעית אינו חייב אלא דמי רביעית כיון דלא הגביה את החבית ומשני שהניח מקלו ותרמילו עליה כל כך בחוזק עד שרצתה לפניו:

דיקא נמי דקתני שהכישה · וא"ת בפ"ק דקדושין (דף כב:) תניא או שהכישה במקל ורצתה לפניו דאקרי משיכה ולא הויא הכחשה וי"ל דהתם דאדם נכרי לקחה ואינה מכירתו בדבורו שייך למיתני הכישה אבל הכא דאיירי ברועה שהבהמה מכירתו ואזלה מחמת דבורו לא שייך למיתני שהכישה:

לומר

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ד מהלכות גניבה הל' י' ובהשגות וכו"מ סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף א וסעיף ב וע"ש:

עח ב מיי' פ"ז מהל' שאלה ופקדון הלכה ט סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצב סעיף ו:

עט ג מיי' פ"ג מהל' גזילה הל' ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רצב סעיף א:

פ ד מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף :

מסורת הש"ס

סנהדרין סב: [עירובין כו:] [לקמן מג:] [פס] לקמן מג: ב"ב פח.] [קדושין מג] [לקמן צג: [ע"ש] קו. [ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' הא שקלינהו ואמר ר"נ:

גי' ר"מ דאמר

גליון הש"ס

גמ' אין דא"ר. עי' שבת דף פו ע"א קידושין דף סג ע"ב מנחות דף נה ע"א. רש"י ד"ה הניחה במקומה כו' כרבי ישמעאל. עי' שבת דף פו ע"א ברש"י ד"ה ומאן דמוקי:

רבינו חננאל

ומקשי' אי הכי יחדו להאי חבית הבעלים מקום [נמי] דהא שמעינן ליה לר' ישמעאל דאומר הגונב סלע מן הכיס והנה יחדו הבעלים להאי סלע מקום בכיס ואמר ר' ישמעאל יחזיר למקום שגנב ואין צריך דעת בעלים ואי מתני' ר' ישמעאל היא אמאי קתני ולא יחדו לה בעלים דשמעינן מינה דדוקא לא יחדו הא יחדו לא. ופרקי' לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא יחדו לה הבעלים מקום והחזירה באותו מקום דודאי פטור דהא החזירה במקומה וכיון שהחזירה במקומה כלא טלטלה דמי אלא אפי' לא יחדו לה בעלים מקום דלאו במקומה מחזירה פטור. אוקימנא אליבא דר' ישמעאל בין יחדו לה הבעלים מקום בין לא יחדו לה הבעלים מקום כיון שהחזירה למקומה אם נשברת פטור הוא · אי הכי אימא סיפא יחדו לה בעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו בין משהניחה לצרכה פטור לצרכו חייב אמאי חייב והא משהניחה קתני ויש מי שמפרק בשהניחה במקום שאינו מקומה. ור' יוחנן אמר הניחה במקומה משמע. ופרקי' סיפא אתאן לר' עקיבא דאמר צריך דעת בעלים הלכך לצרכו חייב. ומקשינן אי מתני' רבי עקיבא היא למה ליה יחדו לה בעלים מקום אפי' לא יחדו אמר ר' עקיבא צריך דעת בעלים דתניא הגונב טלה מן העדר וכו' הנה לא יחדו בעלים מקום לטלה והצריך ר' עקיבא בהחזרה דעת בעלים כו'. ועמדה רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא. אמר ר' יוחנן מאן דמתרגם ליה חבית אליבא דחד תנא וכו' פי' אמר ר' יוחנן מי שיפרש לי משנתינו זו המפקיד חבית אצל חבירו וכו' ויעמידה אי אליבא דר' ישמעאל אי אליבא דר' עקיבא סיפא ורישא בחד תנא אני מוליך לו כליו אחריו לבית המרחץ כי הוא כמו רב ואני תלמיד שנמצאתי משמשו כתלמיד לרב. ובא רב יעקב בר אבא לאוקמה למתני' בנוטלה על מנת לגוזלה. ורב נתן בר יעקב מוקמה בנוטלה על מנת לשלח בה יד וכולה ר' ישמעאל. ודחה רב ששת טעם שניהם ואמר מידי במתני' קתני נטלה דלישמעינן נטלה לגזלה או לשלח בה יד טלטלה קתני ואין בלשון טלטול לא לשון גזילה ולא שילוח בה יד. אלא אמר רב ששת כגון שטלטלה לעמוד עליה ולפשוט ידו בתוך הקן ליטול גוזלות וסבר האי תנא שואל שלא מדעת בעלים גזלן הוי וכולה ר' ישמעאל היא וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה לפיכך תנן לצרכו חייב. ור' יוחנן אמר סיפא ר' עקיבא היא כי הניחה במקום שנטלה משמע. ואעפ"כ צריך דעת בעלים כר' עקיבא וכיון שלא ידעו בה הבעלים שהחזירה למקומה לפיכך לצרכו חייב. איתמר רב אמר שליחות יד צריכה חסרון. מדתניא רועה שהיה רועה עדרו ובא זאב וטרף ארי ודרס פטור פי' פטור הוא כי שוכר הוא והשוכר פטור מן האונסין. ואם הניח מקלו או תרמילו עליה פי' כיון שנשתמש בה כאילו גזלה וחייב באונסיה. ואקשי' עלה. ואוקמה רב בעודו עליה מקלו ותרמילו. ואמרי' והא לא משכה ופריק רב כגון שהכישה במקלו ורצתה לפניו. דייקי' מדלא קתני הנהיגה בקול אלא הכישה בקול ש"מ שהכישה במקל והוכחשה דהיינו חיסרה ולפיכך חייב ש"מ דרב הוא דאמר שליחות יד צריכה חסרון ואם אין שם חסרון פטור באונסיה ולוי אמר שליחות יד אינה צריכה חסרון מאי טעמא. אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בר נהוראי משונה שליחות יד האמורה בשומר שכר משליחות יד האמורה בשומר חנם בשומר שכר כלומר שומר חנם דינו קל ושומר שכר דינו חמור שחייב בגניבה ואבידה ואם שומר חנם שדינו קל חייב בו בשליחות יד שומר שכר לא כל שכן שחייב אם שלח בו יד למה כתב עוד שליחות יד בשומר שכר אלא ללמד שאפי' שליחות יד בלא חסרון חייב

ואני אומר אינה משוגה ומאי משונה לא תאמר שליחות יד בשומר שכר ותיתי משומר חנם ומה שומר חנם שפטור בגנבה ואבדה שלח בה יד חייב שומר שכר שחייב בגנבה ואבידה לא כל שכן למאי הלכתא כתבינהו רחמנא לומר לך שליחות יד אינה צריכה חסרון ואני אומר אינה משונה כר' אלעזר דאמר דא ודא אחת היא מאי דא ודא אחת (א) משום דאיכא למפרך מה לשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב ומאן דלא פריך סבר *קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה רבא אמר לא תאמר שליחות יד לא בשומר חנם ולא בשומר שכר ותיתי משואל ומה שואל דלדעת בעלים קא עביד (ב) שלח בה יד חייב שומר חנם ושומר שכר לא כל שכן למה נאמר חדא לומר לך שליחות יד אין צריכה חסרון ואידך שלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה שואל בבעלים פטור אף שומר חנם ושומר שכר בבעלים פטור ולמאן דאמר שליחות יד צריכה חסרון הני תרתי שליחות יד למה לי חדא שלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון ואידך לכדתניא *°ונקרב בעל (שמות כב) הבית אל האלהים [א] לשבועה אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין נאמרה שליחות יד למטה ונאמרה שליחות יד למעלה מה להלן לשבועה אף כאן °לשבועה:

מתני'

רש"י

ואני אומר · ר' יוחנן פליג אדרבי יוסי בן נהוראי רביה ואמר אף היא לצורך נאמרה ולאו ס"ל כרבי יוסי בן נהוראי למידרש מיניה דאין צריכה חסרון דאי מקרא קמא לא תיסק אדעתין לחוביה עד דמחסר ליה: בשומר חנם נאמר ונקרב בעל הבית וגו' בשומר שכר כתיב שבועת ה' תהיה וגו' ואמרינן בהשואל (לקמן דף צד:) פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם שניה בשומר שכר וכתיב בתרוייהו אם לא שלח הא אם שלח נתחייב בדברים שהוא פטור עליהם כגון שומר חנם בין בגנבה בין באונסין דמשלח בה יד קנאה וקמה ברשותו ושומר שכר פטור במת או נשבר או נשבה דהיינו אונסין: שומר חנם שפטור · כל זמן שלא שלח בה יד כדכתיב אם לא ימצא הגנב ונקרב בעה"ב דנשבע שלא שלח בה יד ולא פשע בשמירתו ופטור כדאמרינן לקמן בשמעתין דהאי ונקרב שבועה הוא: שומר שכר שחייב בגנבה ואבדה · דפרשה שניה בו נאמרה וכתיב בה אם גנב יגנב כו': לא כ"ש · שאם שלח בה יד חייב באונסין: דא · ודא אחת היא · כמשמעה של זו כך משמעה של זו לפי ששתיהן הוצרכו ואין כאן מקרא יתר: מאי דא ודא אחת היא · למה שתיהן שוות הלא לא הוצרכה השניה: שומר חנם שפוטר עצמו בטענת גנב · כלומר גנב גנבה ממני ובאו עדים שהיא אצלו משלם תשלומי כפל דכתיב אם לא ימצא הגנב וגו' ודרשינן בבבא קמא (דף סג:) אם לא ימצא כמה שאמר אלא שהוא עצמו גנבו מה כתיב אחריו אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים אבל שומר שכר אינו משלם כפל שאם טען נגנבה משלם קרן שהרי הוא חייב בגניבה וטענה אחרת אינה מביאה אותו לידי כפל: קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה · חמור שומר שכר שחייב בקרן עד שלא נשבע לשקר במקום ששומר חנם פטור דהיינו גניבה ואבידה משומר חנם שמשלם כפל ומדה זו אינה אלא לאחר שנשבע לשקר שנגנבה ובאו עדים שהוא גנבה דכי אתרבי כפל בטוען טענת גנב לאחר שבועה אתרבי כדלקמן בשמעתין: רבא אמר · אפילו לרבי אלעזר נמי אתיא דלא תימא כו': ותיתי משואל · שחייבו הכתוב באונסין בשביל שכל הנאה שלו ושולח יד נמי כל הנאה שלו: (ומה שואל) שלדעת בעלים · שלח בה יד לעשות מלאכתו חייב באונסין: שומר חנם ושומר שכר · השולחין יד שעושין מלאכתן שלא לדעת בעלים לא כ"ש דחייב שוב באונסים: למה נאמרה · בשתיהן: חדא לומר לך שליחות יד אינה צריכה חסרון: ואידך · האמורה בשומר שכר: שלא תאמר דיו לבא כו' · אם לא נאמרה בשאר שומרין ולמדה משואל הייתי אומר דיו לשליחות יד דשומרין שבא מדין שואל להיות כנדון: מה שואל · אם בעליו עמו כתיב לא ישלם אונסין אף שומרין שבשלחו יד אם בעליו עמו יפטר כתב קרא יתירא לחייבו אפילו בבעלים וגלי רחמנא בחדא והוא הדין בכולהו: לשבועה · והכי קאמר אם לא ימצא כמה שאמר שנגנבה אלא הוא גנבה והוא כבר נקרב אל הדיינין לשבועה ונשבע לשקר ואח"כ באו עדים אשר ירשיעון הדיינין ישלם כפל: אתה אומר · קריבה לשבועה או אינו אלא קריבה לדין שמשעה שטען בב"ד נגנבה אע"פ שלא נשבע ישלם כפל אם באו עדים: נאמר שליחות יד למטה · אצל שומר שכר שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח: ונאמר שליחות יד למעלה · ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח: אף כאן לשבועה · למדנו שאין משלמין כפל ע"י טענת גנב אלא לאחר שבועה וגם למדנו שנפטר מגנבה ואבדה בשבועה:

תוספות

לומר לך שליחות יד אינה צריכה חסרון · וא"ת התינח שומר שכר דאייתר קרא להכי אלא בשומר חנם מנ"ל אי משומר שכר מה לשומר שכר שכן חייב בגנבה ואבדה וי"ל כיון דשליחות יד חייב בתרווייהו אין זה אלא גילוי מילתא למילף דין של זה כזה:

קרנא בלא שבועה · וא"ת ורבי יוחנן ור' אלעזר דלית להו הך סברא מנ"ל דפ' ראשונה בשומר חנם ושניה בשומר שכר דברים השואל (לקמן דף צד:) לא קים לן אלא מהך סברא דקרנא עדיפא ופי' רבינו שמואל דמסברא ידעינן דבפרשה ראשונה כתיב כסף או כלים ורגילות הוא לשמרם בחנם דליכא בהו טרחא ובפרשה שניה כתיב בהמה דאיכא טרחא ורגילות לשמרה בשכר אי נמי דלכ"ע אית להו דקרנא עדיפא מכפילא בשבועה ומ"מ סבירא להו לר' יוחנן ולרבי אלעזר דאין ללמוד שומר שכר משומר חנם הקל כיון שיש בו חומרא שמשלם כפל מה שאין כן בשומר שכר ואע"ג דשומר שכר ודאי חמור שחייב בגנבה ואבדה ומאן דלא פריך סבר דמכפל אפילו פירכא לא עבדינן משום דמה דמשלם כפל הוא מחמת קולא שהוא פוטר עצמו בגנבה כדמפרש בריש מכלתין (דף ד: ושם) גבי תורת הזמה לא פריך והשתא אתי שפיר הא דריש השואל (לקמן דף צה·) גבי הא דגמר גנבה בשואל מק"ו דשומר שכר דפטור באונס וחייב בגנבה ואבדה שואל לא כל שכן ופריך מה לשומר שכר דחייב בכפל [בטוען טענת (מהר"מ) לסטים מזוין] והשתא תימה לפי מה דסבר דכפל הוי חומרא מאי פריך אדרבה כיון שהוא חמור הוה לו ליפטר מגנבה כדי שיתחייב כפל וע"ק ברייתא גופה שואל שחייב בשבורה ומתה כו' אדרבה היא הנותנת דמפני שהוא חמור פטר בו הגנבה כדי לחייבו בכפל ולפי מה דפרישית אתי שפיר וא"ת לר' יוחנן דסבר הכא דמכפל עבדינן פירכא וגם סבר רב יוסף בפרק הכונס (ב"ק דף נז· ושם) גבי שומר אבדה לר' יוחנן דלסטים מזוין גנב הוא אם כן גנבה ואבדה בשואל מנ"ל דכי פריך בהשואל מה לשומר שכר שכן משלם כפל בלסטים מזוין *ומשני לסטים מזוין גזלן הוא איבעית אימא קרנא בלא שבועה עדיפא וי"ל דלר' יוחנן נפקא ליה מוכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וכה"ג יליף התם לענין פטור בבעלים ואע"ג דרבי יוסי ברבי נהוראי הוא תנא וסבר דקרנא עדיפא וכן ברייתא דהשואל (לקמן דף צה·) סבר דקרנא עדיפא או לסטים מזוין גזלן הוא ור' יוחנן פליג בתרווייהו הא לא קשיא דר' יוחנן סבר כתנא דהכונס (ב"ק דף נז:) דקאמר לא אם אמרת בשומר חנם שכן משלם כפל לכך שלח בה יד חייב דקאי אמילתיה דרבי יוסי בר' נהוראי:

רבא אמר לא תימא שליחות יד כו' · פרש"י דסבר אפילו כרבי אלעזר ואין להקשות לפירושו הא דקאמר ואידך שלא תאמר דיו והא תרווייהו צריכי לאינה צריכה חסרון לר' אלעזר דהא לא יליף שומר שכר משומר חנם דהא בתר הכי פריך ולמ"ד [שליחות יד] צריכה חסרון תרתי למה לי ולדידיה לא ילפינן חד מחבריה אפילו הכי לא מוקמינן תרווייהו לדיו והיינו משום כדפ"ל דכיון דשליחות יד חייב בתרווייהו גלוי מלתא בעלמא למילף דין של זה בזה ועוד יש לומר דרבא בא לפרש דהא דאמר ר"א דא ודא אחת היא לא שניהם צריכי לגופייהו כדאמרינן אלא שניהם מיותרין דגמר להו משואל וסבר רבא קרנא עדיפא וספיר גמר שומר שכר משומר חנם לכולי עלמא זה מזה מיהו ברייתא דהכונס (שם) סברה דלא ילפינן זה מזה דקתני לא אם אמרת בשומר חנם כו':

חדא לומר [לך שליחות יד] אין צריכה חסרון · וא"ת ונילף משואל דאינה צריכה חסרון דמשעת משיכה חייב באונסיה אע"ג דלא נשתמש כדאמר בפ' השואל (לקמן דף צט·) גבי שואל קורדום מחבירו כ"ש שומרין שמושכין להשתמש שלא מדעת בעלים שחייבים וי"ל בשואל דין הוא כיון דמושך לדעת בעלים חשיב כאילו נשתמש בה דלדעת כן שאלה ולאו לאוקמה בכילתא אבל שלא לדעת אינו חשיב כאילו כבר נשתמש בשביל משיכה לבדה לכך לא ילפינן משואל אלא משיכה שיש בה חסרון: חדא לדיו וחדא לכדתניא · ולמ"ד נמי אינה צריכה חסרון דצריכי תרווייהו יליף שפיר ג"ש לכדתניא לפי שיש כל כך תיבות בזה כמו בזה אם לא שלח ידו במלאכת רעהו:

אמר

עין משפט נר מצוה

[פ א מיי' פ"א מהלכות שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף א]:

פא א מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה א טוח"מ סי' שנג:

רבינו חננאל

חייב . ורבי יוחנן דידיה אמר ואני אומר אינה משונה כלומר אין זה יכול ללמד מזה שאין שומר חנם קל משומר שכר שהרי חייבה תורה בשומר חנם שטען כי נגנב ונמצא שהוא גנבו שהוא משלם תשלומי כפל ושומר שכר שטוען טענת גנב ונמצא שהוא גנבו פטור מכפל מפני שחייב בשומר שכר בגניבה כך הייתי אומר כי שלח בו יד פטור *) מכפל ועוד אם יש לומר אי הכי נכתוב שליחות יד בשומר שכר וילמד שומר חנם ממנו איכא למיפרך הכי כי שומר חנם ושומר שכר שגנבו הפקדון שהיה בידם וטענו שנגנב שומר שכר חייב לשלם מיד שהרי חייב בגניבה ואבידה ושומר חנם אינו חייב אלא עד שישבע שנגנב ואחר כך באו עדים שהוא גנבו הלכך לא זה לומד מזה ולא זה מזה הלכך לגופיה בא בתרוייהו ולעולם שליחות יד צריכה חסרון לטעמיה דר' יוחנן . ורבא דהוא בתרא אמר אינה צריכה [חסרון]. הא דאמר רבא לא תאמר שליחות יד לא בשומר חנם ולא בשומר שכר ותיתי משואל והא לא כתיבא שליחות יד בשואל כלל . כך פירושה לא תאמר שליחות יד אלא בשואל בלבד ולא היה צריך לכתוב לא בשומר חנם ולא בשומר שכר ויבואו וילמדו מן השואל ולמה נאמר בהן ללמד שאין צריכה חסרון ושלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון כו' ופשוטה היא . שליחות יד דכתיבא בשומר חנם ובשומר שכר ואפי' אשואל וכי ישאל ו' מוסיף על ענין ראשון כאילו בשלשתם כתיבא שליחות יד הני כולהו למה לי וכו'.

*) נראה דצ"ל פטור מאונסין.

מסורת הש"ס

[לקמן לד: ב"ק סג:]

ב"ק סג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחת היא משום דאיכא: (ב) שם דשלח בה יד:

מתני' *המפקיד מעות אצל חברו צררן והפשילן לאחוריו *או שמסרם לבנו ולבתו הקטנים *ונעל בפניהם שלא כראוי חייב שלא שימר כדרך השומרים ואם שימר כדרך השומרים פטור: גמ' בשלמא כולהו שלא שימר כדרך השומרים אלא צררן והפשילן לאחוריו מאי הוה ליה למיעבד אמר רבא א"ר יצחק אמר קרא °וצרת הכסף בידך אע"פ שצרורין יהיו בידך וא"ר יצחק לעולם יהא כספו של אדם מצוי בידו שנאמר וצרת הכסף בידך וא"ר יצחק לעולם ישליש אדם את מעותיו שליש בקרקע ושליש בפרקמטיא ושליש תחת ידו *וא"ר יצחק אין הברכה מצוייה אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר °יצו ה' אתך את הברכה באסמיך תנא דבי רבי ישמעאל אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולטת בו שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך ת"ר ההולך למוד את גורנו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתשלח ברכה במעשה ידינו התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה מדד ואח"כ בירך הרי זה תפילת שוא לפי שאין הברכה מצוייה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד ולא בדבר המנוי אלא בדבר הסמוי מן העין שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך אמר שמואל *כספים אין להם שמירה אלא בקרקע אמר רבא ומודי שמואל בערב שבת בין השמשות דלא אטרחוהו רבנן ואי שהא למוצאי שבת שיעור למקברינהו ולא קברינהו מחייב ואי צורבא מרבנן הוא סבר דלמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא והאידנא דשכיחי גשושאי אין להן שמירה אלא בשמי קורה והאידנא דשכיחי פרומאי אין להם שמירה אלא ביני אורבי אמר רבא ומודה שמואל בכותל*(אי נמי בין הקרנות) והאידנא דשכיחי טפוחאי אין להן שמירה אלא בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי התם תנן *חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער רשב"ג אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו ותנא כמה חפישת הכלב ג' טפחים הכא מאי מי בעינן שלשה טפחים או לא אמר ליה התם משום ריחא בעינן ג' טפחים הכא משום איכסויי מעינא לא בעינן ג' טפחים וכמה אמר רפרם מסיכרא *טפח ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אותבינהו בצריפא דאורבני איגנוב אמר רב יוסף אע"ג דלענין גנבי נטירותא היא לענין נורא פשיעותא היא הוה *תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ואיכא דאמרי אע"ג דלענין נורא פשיעותא היא לענין גנבי נטירותא היא ותחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור והילכתא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה א"ל הב לי זוזאי א"ל לא ידענא היכא אותבינהו אתא לקמיה דרבא א"ל *כל לא ידענא פשיעותא היא זיל שלים ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אשלמינהו לאימיה ואותבינהו בקרטליתא ואיגנוב אמר רבא היכי נדיינו דייני להאי דינא נימא ליה לדידיה זיל שלים אמר
כל

רש"י

מתני' צררן · בסודרו והפשילן לאחוריו : גמ' מאי הוה ליה למיעבד · הרי צררן : מצוי בידו · לא יפקידנו לאחרים במקום אחר שאם תזדמן לו סחורה לשכר יהא מזומן לו : תחת ידו · להיות מזומן לו לצורך ריוח הבא פתאום : אין הברכה · שמתברך ורבה מאליו פויישו"ן בלעז: באסמיך · דריש ליה לשון דבר הסמוי מן העין : שאין העין שולטת בו · שנאמר באסמיך לשון גנזים : אין להם שמירה כו' · דאם לא שמרן ונגנבו פשיעה היא : ואם צורבא מרבנן הוא · המפקיד שהוא חרד על מצות הבדלה על הכוס אמר השומר דלמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא להכי לא קברינהו ופטור : גשושאי · מגששין בקרקע בשפודין של ברזל להכיר מקום שתחתיו חלל : בשמי קורה · בגג מתחתיו : פרומאי · סוברי התקרה : ביני אורבי · בין שורות הבנין בכותל : טפוחאי · מטפחים בכותל לידע אם יש שם חלל : או בטפח הסמוך כו' · וכותל בכותל : הרי הוא כמבוער · ואין צריך לבערו דאין כאן עוד בל יראה : הכא מאי · לענין שמירת כספים : משום ריחא · שהכלב מריח וחופש אחריו והרי הוא מגלהו ונראה : מסיכרא · שם מקום : צריפא דאורבני · בית קטן עגול כמין כובע שעושין ליידי עופות לארוב : דאורבני · של ערבה היה : אע"ג דלענין גנבי נטירותא היא · אפי' בלא קבורה שאין גנבי' הולכין שם לגנוב שאין ממון מצוי שם : תחלתו בפשיעה · שמא תפול שם דליקה ונמצא פשע שלא קברן : וסופו באונס · שהרי נגנבו וגניבה לשומר חנם אונס הוא : אשלמינהו · מסרן לאמו : קרטליתא · ארגז אסקר"א בלע"ז : נימא ליה לדידיה [זיל] שלים · דשומר שמסר לשומר חייב :

תוספות

אמר שמואל כספים אין להם שמירה כו' · צריך עיון אם שמרם בקרקע (א) ונגנבו משם אם שומר שכר חייב ובפרק הכונס (ב"ק דף נז: ושם ד"ה כגון) משמע דחייב דפריך אביי לרב יוסף והאמר ר' יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל ואי שומר אבידה שומר שכר הוי קרנא בעי לשלומי ומאי פריך דלוקמא בטוען שנגנבה באונס כגון שהעמיק בקרקע ק' אמות או שתקפתו שינה או חולי אלמא כל גניבה לא הויא אונס אלא לסטים מזויין וכן בתר הכי דמייתי לא אי אמרת בשומר חנם שכן משלם כפל ואי לסטים מזויין גנב הוא שומר שכר נמי משלם כפל משמע דמשום גניבה לא מפטר שומר שכר אם לא בטענת גניבת ליסטים מזויין מיהו הגהו יש לדחות דה"מ למימר וליטעמיך דבלאו הכי נמי מצי למימר וליטעמיך אפי' גזלן הוא תמצא שומר שכר משלם כפל בבעלים ויש להביא ראיה מפ' השואל (לקמן דף צה: ושם) דכי יליף גניבה ואבידה בשואל משומר שכר פריך מה לשומר שכר שכן משלם כפל בטענת ליסטין מזויין ומשני אי בעית אימא גזלן הוא משמע שאין שום גניבה שיפטר בה שומר שכר אך תמהון גדול הוא למה לא יהא אונס אם העמיק בקרקע ק' אמות דמאי ה"ל תו למיעבד או אם תקפתו שינה או חולי גדול ואיך יתכן שסום גניבה לא נמלא שתהא אונס גמור כליסטין מזויין ולרבה אית ליה בסוף הפועלים (לקמן דף נג:) דאי על בעידנא דעיילי איכסי פטור א"כ תמלא גניבת אונס בשומר שכר ומיהו יש לדחות דרבה יסבור כאידך סיועא דקרנא עדיף כרב יוסף בהכונס (ב"ק דף נז:) ומ"מ אין סברא כלל שלא נמלא גניבת אונס שיפטר בה שומר שכר ואין לתרץ דהואיל וחייב רחמנא שומר שכר בגניבה אע"פ שהיא קרובה לאונס כדאמר בהשואל (לקמן ד' צד:) חייב אף בכל גניבת אונס דהא בליסטין מזויין הוא פטור אע"ג דגנב הוא לרב יוסף א"כ מאי משני בהשואל (דף צה·) לסטין מזויין גזלן הוא אכתי איכא למיפרך מה לשומר שכר שכן משלם כפל בטענת גניבת אונס תאמר בשואל דכי נילף שחייב בגניבה ואבידה לא ישלם כפל אפילו בטענת גניבת אונס דמסתמא הוא חייב קרן בכל אונסין °דכעין זה פריך פ"ק דמנחות (דף ה:) גבי הלאן להוציא הטרפה ובפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף מ:) גבי שור האצטדין מהו לגבי מזבח ונראה דכיון דאתי שואל מק"ו דשומר שכר אין לחייבו בגניבת אונס בקרן ודיו לבא מן הדין להיות כנדון דשומר שכר פטור מגניבת אונס אף שואל כן וה"ת וגניבת אונס בשואל לפי האמת מנ"ל דלא מלינו שואל פטור אלא במתה מחמת מלאכה דמשומר שכר לא אתי כדפי' וי"ל דנפקא לן מוכי ישאל איש וי"ו מוסיף על ענין ראשון והוי כאילו כתיב גניבה ואבידה להדיא בשואל וכיון דכתיב ביה גניבה ואבידה ואונסין ליכא למפטריה בגניבת אונס והא דיליף בברייתא מק"ו היינו אילו לא נאמר קרא הייתי אומר ק"ו :

שאין הכלב יכול לחפש אחריו · ואם תאמר והלא פטור לבדוק חור מפני סכנת עקרב* וי"ל דהכא יכול לפנות המפולת א"נ הכא שיש שם חמץ בודאי אינו פטור משום חשש עקרב דהא מבעיא לן בפסחים (דף י:) ככר בפי נחש צריך חבר להוציאו או לאו: ה"ג ר"ח הילכתא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב . *וכן מוכח בשלהי הפועלים (לקמן דף נג:) דהלכתא דחייב דפריך אביי אי הכי אי תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא וחייב וכן מוכח ריש פרק הכונס (ב"ק דף נו·) ודוקא היכא שיכול להיות שהאונס לא היה נארע אם לא פשע בתחלה אבל פשע בה ויצאת לאגם ומתה פטור דמלאך המות מה לי וכו' וצריך לומר דצריפא דאורבני הוי שמירה מעליא לזוזי לענין גנבי כמו קרקע להכי קרי ליה לענין גנבי אונס :

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ו סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף כ :
פג ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' כא:
פד ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' כ :
והרי"ף והרא"ש גרסי או נעל כו' :
פה ד ה מיי' פ"ד מהל' ברכות הל' כב סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' רל סעי' ב [רב אלפס ברכות פ"ט דף מח:]
פו ו מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצא סעי' טו [רב אלפס כאן ועוד לעיל בפ"קין דף ט:]
פז ז ח מיי' שם הל' ה ועיין במגיה משנה וכמ"מ טוש"ע שם סעי' טו :
פח ט מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' טו:
פט כ מיי' פ"ג מהל' חמץ הל' יא סמג עשין לט טוש"ע א"ח סי' תלג סעי' ח:
צ ל מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצא סעי' טו :
צא מ מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ו :
צב נ מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' ז :
צג ס מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' כג:

רבינו חננאל

מתניתין המפקיד מעות אצל חבירו צררן והפשילן לאחוריו מסרן לבניו הקטנים נעל בפניהן שלא כראוי חייב שלא שימר כדרך השומרים ואם שימר כדרך השומרים פטור · צררן והפשילן לאחוריו חייב כדר' יצחק דאמר כתיב וצרת הכסף בידך אע"פ שהוא צרור יהיה בידך · אמר שמואל כספין אין להן שמירה אלא בקרקע ובערב שבת לא אטרחוה רבנן · ואסיקנא משום איכסוי מעינא הילכך בטפח סגי ליה · והשתא דשכיחי גשושי פי' שמגששין בקרקע ומגלין הטמונות אין לה שמירה אלא בשמי קורה · פי' פרומאי מלשון בגדיו יהיו פרומים · טיט שנותן הבנאי בין ארחא לארחא בעובי הכותל נקרא ביני אורבי · כדגרסי' בגמ' דהשותפין כותל כפיסין ד' טפחים אריח מכאן שהוא טפח ומחצה שיעור חצי לבינה ואריח מכאן כנגדו הרי ג' טפחים נשאר טפח בין שני אריחין ממלאו באבנים קטנים וטיט ונקרא ביני אורבי · פי' טפוחאי שמנקשין בטפח שלהן ומרגישין אם יש בכותל כספין או זולתן : ההוא דאפקיד זוזי גביה חבריה אותבינהו בצריפא דאורבני פי' נתנם בבית המסוכך בעצי ערבה ונגנבו סבר רב יוסף למיפטריה משום דהוא שומר חנם וכו' איכא דאמרי אמר רב יוסף אע"ג דלענין גנבי נטירותא היא לענין נורא פשיעותא היא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב וכן הלכה למעשה תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב · ההוא דאפקיד זוזי גביה חבריה אמר ליה הב לי זוזי אמר ליה לא ידענא היכא אותנתינהו · אמר רבא כל לא ידענא פשיעותא היא וכן הלכה · ההוא דאפקיד זוזי גביה חבריה אשלימינהו לאימיה ואותבינהו בקרטליתא ואיגנוב אמרה

מסורת הש"ס

לעיל נו: ועיין ברש"י לו. משמע דל"ג או אלא מסרן
דברים כח
תענית ח:
[פסחים לא:]
ב"מ מ"ו
פסחים לא:
[שם]
[לעיל לו: וש"נ]
[לעיל לה:]
[כדאי' בפסחים ח: וע"ש בתוס' ד"ה הכא] [ועי' תוס' קידושין נו: ד"ה בעי"ג]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר וכו' שמרם בקרקע מאם ונגנבו משם :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמר וכו' דכעין זה פריך פ"ק דמנחות . עיין יבמות דף נו ע"ב תוס' ד"ה כל אמר :

*כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד נימא לה לאימיה זילי שלימי אמרה לא אמר לי דלאו דידיה נינהו דאקברינהו נימא ליה אמאי לא אמרת לה אמר כ"ש דכי אמינא לה דדידי נינהו טפי מזדהרא בהו אלא אמר רבא *משתבע איהו דהנהו זוזי אשלמינהו לאימיה ומשתבעא אימיה דהנהו זוזי אותבינהו בקרטליתא ואיגנוב ופטור ההוא אפוטרופא דיתמי דזבן להו תורא ליתמי ומסריה לבקרא לא הוו ליה *ככי ושיני למיכל ומית אמר רמי בר חמא היכי נדיינו דייני להאי דינא נימא ליה לאפוטרופא זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה נימא ליה לבקרא זיל שלים אמר אנא בהדי תורי אוקימתיה אוכלא שדאי ליה לא הוה ידעינן דלא אכל מכדי בקרא שומר שכר דיתמי הוא איבעי ליה לעיוני אי איכא פסידא דיתמי הכי נמי והכא במאי עסקינן דליכא פסידא דיתמי דאשכחוהו למריה דתורא ושקול יתמי זוזי מיניה אלא מאן קא טעין מריה דתורא קטעין איבעי ליה לאודוען מאי מודעינן ליה מידע ידע [ג]דמקח טעות הוי [ג]בספסירא דזבן מהכא ומזבין להכא [ד]הלכך מישתבע איהו דלא הוה ידע ומשלם בקרא *דמי בשר בזול [ה]ההוא גברא דאפקיד כשותא גבי חבריה הוה ליה לדידיה נמי כריא דכשותא א"ל לסרסיה מהאי רמי אזל רמא מאידך אמר רב עמרם היכי נדיינו דייני להאי דינא נימא ליה לדידיה זיל שלים אמר אנא אמרי ליה מהאי רמי נימא ליה לסרסיה זיל שלים אמר לא א"ל מהאי רמי ומהאי לא תירמי [ו]ואי דשהא שיעור לאיתויי ליה ולא אייתי ליה גלי אדעתיה דניחא ליה בדלא שהא סוף סוף מאי פסידא איכא והא קא משתרשי ליה א"ר סמא בריה דרבא [ז]דהוה שיכרא חלא רב אשי אמר [ח]בכיסי ומשלם

כל המפקיד כו' · על דעת שלא יהא שומר נמנע מלמוסרן לאנשי ביתו הגדולים ונאמנים לו הוא דמפקיד : נימא לה לאימיה · שתשלם בשביל שלא קברתו : לבקרא מסרתיה · היה לו להודיעני שאינו אוכל : איבעי ליה לעיוני · אם אוכל אם לאו : אי איכא פסידא ליתמי כו' · תירוצא הוא : דאשכחיה למריה דתורא · המוכר : ושקול דמייהו · דאמרי ליה מקח טעות הוא : אלא מאן טעין · מי תובע כלום דקאמר *(רבא) היכי נידייני : מריה דתורא טעין · ושואל שמתה בהמתו אצלך ותובע את האפוטרופוס : ספסירא · קונה ומוכר בהמות בשוק ביום שקנה מוכר : משתבע ספסירא · דלא הוה ידע : ומשלם בקרא דמי בשר בזול · ותמיה אני מנין לרמי בר חמא דין זה מה לו לספסירא עם הרועה לא שומר שלו הוא ונראה לי דמתניתין (לעיל דף לה:) דהשוכר (א) הפרה לחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה דקאמר ר' יוסי יחזיר פרה לבעלים ואוקימנא הלכה כר' יוסי אלמא אע"פ שאין הבעלים בעלי דברים של שואל והשוכר שהוא לו בעל דברים אינו חסר כלום שהרי פטור באונסין אפי' הכי הואיל ויש לו דין על השואל לגבות יעמדו הבעלים הראשונים במקומו וגובין מן השואל ה"נ הואיל ויש ליתומים לגבות מן הרועה שהוא שומר שכר שלהם יעמדו בעלים במקום היתומים וגובין ומיהו אי הוה מפסדי יתומים לא היה עושה פשרה בממון יתומים לשלם בזול דיתמי לאו בני מחילה נינהו אבל עכשיו שהוא מגבה לבעלים וכאן אין פשיעה כל כך דאמר בהדי תוראי אוקימתיה כו' הטיל פשרה ביניהם ולא ישלם כל דמי השור כמות שהוא חי אלא העור יחזיר לבעלים והבשר שמין וישלם שני שלישים דהיכא דאמרינן בגמרא משלם בזול כל זוזא שהוא שם מעה כסף חשבינן בארבעה דנקי *בפרק מי שמת (ב"ב דף קמו:) : כשותא · הומלון שמטילין לתוך השכר : כריא · כרי : אמר ליה · בעל הבית : לסרסיה · לאשר על ביתו העושה שכר שלו : מהא רמי · הראהו הכרי שלו וא"ל מזה תטיל *לשכר : מאידך · של פקדון : ואי דשהא שיעור כו' · גמ' פריך אם היה כרי שלו קרוב ושל פקדון רחוק ושהא השליח שיעור מהלך דרך הקרוב ולא אייתי : גלי דעתיה · דבעל הבית דניחא ליה שהרי ידע שמשל פקדון הוי ולא מיחה בידו : והא קמשתרשי ליה · והלא הוא נשכר הכשות של פקדון שהטילו בשכר ושלו עומד וישלם משלו : חלא · החמיץ : בכיסי · שהיתה כישות (ג) גרועה וקוצים מעורבין בה ולא השביח השכר כרצונו וקשה בעיניו שהטילוהו בתוכו : ומשלם

כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד · אומר ר"ת דהיינו לענין שאינו יכול לומר את מהמנת לי בשבועה ולא האיך אבל אם פשעו אפי' אין להם מה לשלם ישלם הנפקד דאם לא כן כל מה שהופקד אצל בעה"ב תבא אשתו ותאכל ותפטר ולכך נמי הכא משתבעא אמיה דהנהו זוזי אותבינהו בקרטליתא שלא פשעה והא דקאמר נימא לה לאימי' דלישלמא לאו משום דאם לא היה לה מה לשלם שיפטר הנפקד אלא תשלם לבנה כשיהיה לה :

נימא ליה לאפוטרופוס זיל שלים אמר [אנא] לבקרא מסרתיה · משמע דאם לא היתה זאת הטענה הוי פושע וחייב וקשה דבפ' ד' וה' (ב"ק דף לט· ושם ד"ה דאי) אמרינן מעליית מאן מעליית יתומים דאי אמרת מעליית אפוטרופוס ממנעי ולא עבדי אלמא פטורים מן הפשיעה וממתני' דהנזקין (גיטין דף נב·) דקתני מינהו ב"ד לא ישבע מינהו אבי יתומים ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים אין להוכיח דחייב בפשיעה די"ל דהשבועה לא הויא שלא פשע אלא שלא עכב כלום משלהם משום דמורי היתירא דטרח קמייהו וי"ל דודאי אפוטרופוס חייב בפשיעה כדמשמע הכא ולא ממנע כיון שהחזיקוהו בנאמן אבל התם שלא מנוהו לצורך היתומים אלא לתקנת העולם שלא יזוקו מטורח התם דוקא חיישינן דלמא ממנעי והכי איתא בירושלמי פרק הנזקין דקאמר אתיא דר' יוחנן כרבנן בתמיה פירוש כרבנן דאמרי מנוהו ב"ד לא ישבע אפילו סבר כאבא שאול בעי הוא בר נש מיתן בגין דמתקרי מהימן פי' רוצה ליתן אם יפשע ולא ימנע כיון שנקרא נאמן אבל הכא שלא הועמד אלא לתקנת העולם חיישינן דלמא ממנע אתיא דרבי יוסי בר חנינא כאבא שאול בתמיה אפילו סבר כרבנן אדם מבריח עצמו מן השבועה ואין מבריח עצמו מן התשלומין פירוש כשיודע שפשע רוצה לשלם אבל אם נאבד אינו חפץ לשבע שלא פשע דא"כ חושדין אותו*) :

הכא בספסירא דזבן מהכא וזבן להכא · ומספקא ליה בהא דינא אליבא דר' יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים אלמא משכיר במקום שוכר קאי ואית ליה דינא בהדי שואל והכא נמי ספסירא במקום יתמי קאי ואית ליה דינא בהדי בקרא כאילו הוי שומר שלו או דלמא לא דמי דהתם ודאי קאי משכיר במקום שוכר דשוכר שייך בגוף הפרה שהרי שכרה אבל גבי יתמי כיון דמקח טעות הוא אין להם בגוף השור מאומה איך יעמוד הספסירא במקומם ומיהו אי לאו דטעין בקרא אנא בהדי תוראי אוקימתיה הוה פשיטא ליה דמיחייב בקרא אע"ג דמקח טעות הוא ולית ליה דינא בהדי ספסירא כיון דפשע חייב דספסירא תובע ליתמי שורו שמת בפשיעה והם שומרים חנם עליו והיתומים יחזרו על הבקרא שיפטרם מן הספסירא כי פושע הוא :

דמי בשר בזול · פרש"י הטיל פשרה ביניהם ורבינו תם פירש דדין גמור הוא דאם היה מודיעו היה הספסירא שוחטו מיד ומוכרו בזול ולא היה יכול להשהותו עד יום השוק שהיה מת קודם : מי אמר לי מהאי רמי מהאי לא תרמי · ואם תאמר דבפ' התקבל (גיטין דף סה: ושם ד"ה הא) תני חדא ערב לי בתמרים ועירב לו בגרוגרות עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב כאן בשלו כאן בשל חבירו וקמפרש דשלו הוי קפידא ואע"ג דלא אמר ליה מהא לא תערב ויש לומר דבשני מינין הוי קפידא אע"ג דלא א"ל מהאי לא תערב וגבי הבא לי מן החלון והביא מן הדלוסקמא (מעילה כא·) דשליח מעל אע"ג דמין אחד הוא התם מיירי שלא היו במקום אחד והכא מיירי שהיו בבית אחד ולא היה לו לידע שאמר דוקא מהאי רמי* :

בכיסי · פרש"י שהיה הכשות מלא קוצים ולא השביח בשכר כ"א מעט וא"ת פשיטא שלא יתן יותר אלא כמו ששוה להטיל בשכר וי"ל דאע"פ שהיו שוים יותר למאכל בהמה לא ישלם אלא מה ששוה לשכר דראוין הם לבהמה כדאמר בהמוציא [יין] (שבת דף עז:) דגמלא זוטרא גנובתיה משום דאכלה כיסי כי היכי דלא ליסתרבו בה ור"ח פירש כיסי הוא שם כשות שצריך ריכוך ובלא ריכוך אין שוה להטיל בשכר ולכך לא היה שכר טוב וקמ"ל שלא ישלם אלא כמו ששוה השכר אע"פ שהיו שוים הרבה יותר שבדבר מועט היה נעשה הריכוך :

*) [ועי' תוס' גיטין נג: ד"ה הלכה]

מאי

עין משפט נר מצוה

צד א מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ח סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצא סעי' כג :

צה ב ג ד מיי' פט"ז מהלכות מכירה הל' ט' יא סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רלב סעי' יח :

צו ה ו ז ח מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ט סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצא סעי' כה :

רבינו חננאל

אמרה אימיה לא אמר לי בני דפקדון נינהו דאטמרינהו בקרקע וברא אמר כל שכן דכי אמינא דידי אינון טפי אזדהרה בהו אמר רבא דמישתבע איהו דהני זוזי אשלמינהו לאימיה דלא יכול למימר ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר דקי"ל כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד ואמו כיוצא בהן ומישתבעא אימיה דהני זוזי אותבינהו בקרטליתא ואיגנוב . וכן הלכה . גרסי' בפרק הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ההוא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתו לקמיה דרב נחמן אמר ידענא ביה בחסא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ולא אמרנא אלא דלא רגיל דעייל ונפיק לגביה אבל אי רגיל דעייל ונפיק לגביה אימור איניש אחרינא אפקיד גביה וחזייה האי לסימניה · וקיימא לן כרב נחמן דהא עבדו רבנן עובדא בההוא דאפקיד שב מרגניתא צייריי בסדינא בי ר' מיאשא ובההוא דאפקיד מיטכסא בי רב דימי כרב נחמן · ש"מ דאי אפקיד חד גבי חבריה מידי ושכיב ואיכא סהדי דהאי גברא הוא דאפקיד גביה הדין *) מדלא (בעיניניה) שקיל ליה ואפי' מיתמי ולא יכלי למיטען דלמא בתר הכי זבניה אבונן מינך ומה"נ כדאיתיה בחיים נמי לא יכיל למיטען זבינתיה ואייה אחריתי נמי הא דגרסי' בחזקת הבתים מתיב רב נחמן בר יצחק אומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה היכי דמי אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה ש"מ היכא דאיכא עדים דאפקדיה גביה מעיקרא ליכא חזקה וכן הלכה בתלמוד א"י בשקלים [פ"ד] הלכה מותר שירי לישכה · אדא בר זבינא איתפקד גבי מדלא דיתמי אתא שאיל לר' מני אמר ליה אין בעית ליהוי פסידא עלך ואגרא דתרויהו שרי · ר' חייה בר אדא איתפקיד גביה מדלא דיתמי עבד כן אגרא ביני וליתמי והפסידא עליה · ההוא אפטרופא דיתמי דזבן תורא ליתמי ומסרה לבקרא לא הוו ליה ככי ושיני למיכל שערי וכיוצא בהן אלא כד הוה גביה מריה הוה ספי ליה גבול השתא לא ספי ליה ומית · אמר רמי בר חמא היכי דינא נימא לאפטרופא שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה נימא לבקרא שלים אמר אנא בהדי תורא אוקימתיה אוכלא שדיי ליה לא הוינא ידע דלא מצי למיכל ואמרי' בקרא שומר שכר דיתמי הוא איבעי ליה לעיוני אי איכא פסידא ליתמי ואסיק' אי תמוכר בעל הבית הוא מקח טעות הוא וחייב המוכר לשלם ואם המוכר ספסירא הוא דזבין מהכא וזבין להכא מישתבע ספסירא דלא הוינא ידע דלית ליה ככי ושיני ומשלם בקרא דמי בשר בזולי תוספתא [דמכילתין פ"ח] המפקיד שטרות אצל חבירו אע"פ שאין כתובין על שם הרי זה מחזיר לו את שלו מת יתן ליורשיו ואם אמר בשעת מיתתו ינתנו לפלוני שהן שלו יעשה מפורש כפירושו · ההוא דאפקיד כשותא גביה חבריה והוה ליה לדידיה נמי כריא דכשותא אחריתי אמר ליה לסרסיה מיתא כשותא רמי אול סרסיא רמא מכשותא דהות פקדון גביה אמר רב עמרם היכי דינא נימא לבעל הפקדון שלים אמרי לסרסיא מכשותא דידי רמי סרסיא אמר לא אודעין מיהא רמי מיהא לא תרמי חוינן אי שהא סרסיא שיעור לאייתויי מכשותא דידיה ולא אייתי גליא דעתיה דניחא ליה ואי לא שהא משלם למריה דכשותא שיעור מאי דמישתרשי ליה ואי הוה חלא ולא אישתרשי ליה מידי משלם ליה דמי כיסי

מסורת הש"ס

[לעיל ע:]

[נ"י רמי בר חמא]

[עי' פירוש בתוס' דה"ג כתי' ד"ה ככי]

[ב"ק כ: קיד: כתובות לה: ב"ב קמו:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשלם וכו' דהשוכר פרה מחבירו וכו' ר' יוסי אומר: שם ד"ה ככיסי שהיתה כישות זרועה וקוצים וקולים מעורבין : נ"ה בשכר רש"ל

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ומשלם בקרא דמי בשר בזול כו' בפרק מי שמת. עי' בב"ק כ ע"א רש"י ד"ה דמי שעורין :

[ועי' תוס' גיטין סה: ד"ה הא והא]

*) אולי צ"ל דהפקיד גביה הדין האי מידי בעיניה שקיל להו אפי' מיתמי וכ"ה בלשון הרי"ף ז"ל כאן וכל לשון הרי"ף ז"ל שם הוא מתורתו של רבינו ז"ל כאן ע"ש.

ומשלם ליה דמי כיסי: **מתני׳** המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן מותרין ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן אצל בעל הבית בין צרורין ובין מותרין לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן*חנוני כבעל הבית דברי ר"מ ר׳ יהודה אומר חנוני כשולחני: **גמ׳** משום דצרורין לא ישתמש בהן אמר רב אסי אמר רב יהודה בצרורין וחתומין שנו רב מרי אמר בקשר משונה איבא דאמרי בעי רב מרי קשר משונה מאי תיקו: מותרין ישתמש בהן כו׳: אמר רב הונא ואפילו נאנסו והא אבדו קתני כדרבה *דאמר רבה נגנבו בלסטין מזויין אבדו שטבעה ספינתו בים ורב נחמן אמר נאנסו לא אמר ליה רבא לר"נ לדידך דאמרת נאנסו לא אלמא לא הוי שואל עלייהו אי שואל לא הוי שומר שכר נמי לא הוי א"ל בהא מודינא לך(א) דהואיל ונהנה מהנה בההוא הנאה דאי מיתרמי ליה זבינא דאית בה רווחא זבן בהו הוי עלייהו שומר שכר איתיביה רב נחמן לרב הונא *המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהן לפיכך אם הוציא לא מעל הגזבר ואם מותרין ישתמש בהן לפיכך אם הוציא מעל הגזבר ואי אמרת אפילו נאנסו מאי איריא הוציא אפילו לא הוציא נמי אמר ליה הוא הדין אע"ג דלא הוציא ואיידי דתנא רישא הוציא תנא סיפא נמי הוציא: **מתני׳** השולח יד בפקדון בית שמאי אומרים ילקה בחסר וביתר ובית הלל אומרים כשעת הוצאה ר"ע אומר כשעת התביעה: **גמ׳** *אמר *רבה האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא השתא שויא ארבעה תברה או שתייה משלם ארבעה איתבר ממילא משלם זוזא מאי טעמא כיון דאי איתה הדרא למרה בעינא ההיא שעתא דקא שתי ליה או דקא תבר לה קא גזל מיניה ותנן *כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה איתבר ממילא משלם זוזא מ"ט השתא לא עביד לה ולא מידי אמאי קא מחייבת ליה אההיא שעתא דגזלה ההיא שעתא זוזא הוא דשויא תנן בית הלל אומרים כשעת הוצאה מאי כשעת הוצאה אילימא כשעת הוצאה מן העולם ובמאי אי בחסר מי איכא למ"ד והא תנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ואי ביתר היינו ב"ש אלא

ומשלם לו דמי כיסי · דמי כשות של קולים לפי מה שהשביח: **גמ׳** משום דצרורין לא ישתמש בהן · בתמיה ומה גילוי דעת יש כאן שאין חפץ שישתמש בהם מאחר שאם הן מותרין קאמרת ישתמש בהן דהמפקיד אצלו יודע שהוא צריך תדיר למעות צרורין נמי ישתמש דדרך כל אדם לצור מעותיו: ואפילו נאנסו · קאמר מתני׳ דחייב באחריותן ואפילו לא נשתמש בהן דמהשתא הוי שואל עלייהו: נאנסו לא · כל זמן שלא נשתמש לא הוי שואל אלא אבדו דוקא חייב כשומר שכר: ואי שואל לא הוי שומר שכר נמי לא הוי · מה שכר נטל על שמירתם אלא על שסמך עליהם להחליפן ולהשתכר אם יבא לידו אתה מחייבו ושאלה היא זו שהרי כל הנאה שלו: בהאי מודינא · אע"ג דאמינא לא הוי שואל מהשתא עד שישתמש מודינא דשומר שכר הוי: דהואיל ונהנה מהנה · לבעלים: המפקיד מעות · גזבר שהפקיד מעות הקדש כסבור שהן שלו: לא מעל גזבר · שהרי לא ברשות הוציאן ואינו שלוחו: מותרין · דהוה ליה כנותן רשות והוה ליה שלוחו: לפיכך אם הוציא · שולחני מעל גזבר: ואי אמרת אפילו נאנסו · תנא מתני׳ דחייב שולחני באחריותן כמלוה משעה שהפקידו אצלו יצאו מרשות הקדש ובאו לרשות שולחני ונעשה כמו שלוה לו ואין הלואה גדולה מזו מאי איריא הוציא: איידי דתנא רישא הוציא · לאשמועינן רבותא דאפילו הוציא לא מעל תנא סיפא הוציא: **מתני׳** ילקה בחסר וביתר · אם חסרו דמיה שהוזלה בשוק ישלם דמיה כמו שהיתה שוה בשעה ששלח בה יד שהיא שעת הגזילה וכן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה וכגון שהוזלה שאינה בעין אבל אם ישנה בעין כמות שגזלה אומר לו הרי שלך לפניך כדאמרינן גבי מטבע ונפסל תרומה ונטמאת בפ׳ הגוזל [קמא] (ב"ק דף צו:): וביתר · אם שהתה בידו משלח בה יד ונתייקרה ואח"כ הוציאה לוקה ביתר דמיה לשלם כשעת הוצאה: ובית הלל אומרים כו׳ · בגמרא מפרש מאי קאמרי: כשעת התביעה · כשעת שיתבעו לדין ובגמרא מפרש טעמא: **גמ׳** מעיקרא · כשגזלה: ולבסוף · כשכלתה מן העולם: תברה · בידים: או שתייה · אחר שהוקרה: דאי איתה · כאן בשעת התביעה הוה מהדרנא בעינא דכי אמרינן משלם כשעת הגזילה היכא דליתה בעין אבל ישנה בעין בין שהוקרה בין שהוזלה חוזרת כמות שהיא הלכך הואיל ואם תבעה בעודה קיימת לאחר שהוקרה היתה חוזרת בעין אשתכח דהויא שעתא דקא שתי לה הוא דגזיל לה: ובמאי · אהייא פליגי בית הלל: אי בחסר · כשהוזלה דקאמרי ב"ש ילקה לשלם כדמים שהיתה בשעת הגזילה וקאמרי בית הלל כשעת הוצאה: ומי איכא למאן דאמר · היכא דליתיה בעין דכל הגזלנין לאו כשעת הגזילה משלמין:

מאי איריא הוציא כי לא הוציא נמי · כיון דהיתר תשמיש מחייב באונסין וא"ת הא דתנן לקמן בהזהב (דף מד׳ מז: מח׳) נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו לרב הונא דאית ליה דהיתר תשמיש מחייב באונסין וכן לרב יוסף בפרק אלו מציאות (לעיל דף כט׳) המוכר אסור להשתמש במעות שקבל שאם היה מותר להשתמש תקשה להו הך ברייתא (ב) דמייתי אפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל נתן לגבלן מעל דוקא גבלן דלא מחסרא משיכה כדקתני סיפא הרי מרחץ לפניך הכנס ורחוץ אבל ספר לא מעל עד דמשיך ולדידהו כי נתנה לספר נמי למעול אע"ג דלא משיך כיון דספר מותר להשתמש בהן בין מיירי בספר נכרי כר׳ יוחנן בין בספר ישראל כר"ל וכמו שאסור להשתמש בהם לרב הונא ולרב יוסף ה"נ לר"ל ולר׳ יוחנן דבהא לא פליגי ולא הוה המוכר על אותם מעות כי אם שומר חנם לכ"ע וא"כ לרבי יוחנן מה הועילו במה שתקנו דאין מעות קונות דאי מעות קונות יאמר מוכר נשרפו חטיך בעליה השתא דלא קני יאמר נשרפו מעותיך בעליה ועוד דרב הונא גופיה סבר בפ׳ הזהב (לקמן דף מו:) דבר תורה מעות קונות כרבי יוחנן דאמר רב הונא מכור לי באלו קנה וי"ל דאע"ג דלא הוי על המעות כי אם שומר חנם לא מצי א"ל נשרפו מעותיך בעליה דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע וא"ת כיון דהיכא שלא משך אסור להשתמש במעות א"כ הא דאמר (ג) פוסק עמו על הגדיש או על שער שבשוק מה מרויח בהקדמת מעות וי"ל כגון שפירש ע"מ להשתמש בהם א"כ אפילו בסתמ׳ כיון שהוא פוסק ומקדים לו מעות חלי שנה מן הגדיש עד ימות הקיץ אדעתא דהכי נותן שישתמש בהן ועוד י"ל דלרבי יוחנן ולרב הונא דאית להו דבר תורה מעות קונות לא הפקיעו כח שיש לו למוכר במעות שיכול להשתמש בהם כיון דקונות מן התורה והוי שואל עלייהו ולא מצי א"ל נשרפו מעותיך בעליה ולא תקנו משיכה אלא כדי שלא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה אבל לר"ל ודאי כיון דמעות אינם קונות אסור להשתמש במעות ולא הוי שואל עלייהו ולכך נתנה לספר לא מעל עד שימשוך וכן לרבי יוחנן ולרב הונא בספר נכרי לא מעל עד שימשוך דמעות בנכרי אינם קונות:

והתנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה · ואע"ג דבפ׳ הגוזל [קמא] (ב"ק דף צו:) אמרי׳ זה הכלל כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה לאתויי דרבי אלעאי דאמר גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאה משמע דלא מיירי ביוקרא וזולא אלא בשינוי כדמיירי ברישא דמתני׳ הגוזל עצים ועשה כלים צמר ועשה בגדים היינו דוקא יתורא דזה הכלל אבל פשטא דמתניתין דמשלמין כשעת הגזלה מיירי ביוקרא וזולא והתם בהגוזל (דף קג׳) נמי מייתי לענין יוקרא וזולא גבי אייקר כתנא דרב כהנא ובפרק כל שעה (פסחים דף לב׳) גבי לפי דמים משלם וא"ת רב דאמר במרובה (ב"ק דף סה׳ ושם ד"ה גופא) קרן כעין שגנב [כפל וכו׳] ואוקמה כגון דמעיקרא שויא ד׳ ולבסוף שויא זוזא מאי קמ"ל מתני׳ היא ועוד מאי בעי התם מאי טעמא דרב ליבעי מאי טעמא דמתניתין וי"ל דרב קמ"ל דאע"ג דקרן כעין שגנב כפל לא הוי כמו קרן אלא כשעת העמדה בדין ובעינן מאי טעמא דרב דמחלק כפל מדין קרן ומשני גגבה וחייס אחייה לקרן כעין שגנב דוקא קרן ולא כפל:

לימא

רבינו חננאל

כיסי פי׳ כיסי כשותא שאינה מתוקנת שעדיין צריכא תיקון: [מתני׳] המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן · אוקמה ר׳ אמי בצרורין וחתומים · קשר משונה איבעיא ועלתה בתיקו · הלכך לא ישתמש בהן: פיסקא מותרין ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן · אמר רב הונא ואפי׳ נאנסו והאי דקתני במתני׳ אבדו כדרבא דאמר בפרק הזהב נגנבו בליסטים מזויין · אבדו שטבעה ספינתו בים · ורב נחמן אמר נאנסו לא אלא בההוא הנאה דאי מתרמי ליה זבינא דאית ליה רווחא זבין בהו הוי עלייהו שומר שכר׳ וקיימא לן כרב נחמן: המפקיד אצל בעל הבית בין צרורין בין מותרין אל ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן חנוני כבעל הבית דברי ר׳ מאיר ר׳ יהודה אומר כשולחני וקיימא לן כר׳ יהודה · ומותיב רב נחמן לרב הונא דאמר בשולחני אפי׳ נאנסו חייב הא דתנן במסכת מעילה המפקיד מעות אצל שולחני מותרין ישתמש בהם לפיכך אם הוציא מעל הגזבר · ואי אמרת אפי׳ נאנסו חייב הני מעות הקדש כיון דמסרינהו הגיזבר לשולחני אי חייב בהו באונסין הוו להו כמלוה ואע"ג דלא אפקינהו עדיין השולחני למעול הגזבר דהא הוא אפקינהו · ופריק רב הונא הוא הדין אע"ג דאכתי לא אפקינהו מעל הגזבר ולא הוה בעי למיתנא הוציא אלא איידי דתנא רישא הוציא תנא נמי סיפא הוציא: מתני׳ השולח יד בפיקדון ילקה בחסר וביתר תנא *) כיצד הפקיד לו משתי סאין בסלע ועמדו מארבע משלם משתי סאין בסלע · הפקיד לו מארבע ועמדו משתים נותן לו משתים · בית הלל אומרים כשעת ההוצאה פי׳ כשיעור

שוה בעת ששלח בו ידו והוציאו לצרכיו · אמר רבה מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד׳ שתיא או תברא משלם ד׳ מאי טעמא דכל זמן דאיתא הדרא למרא בעינא בעידנא דתברא או שתיא בההיא שעתא קא גזיל ליה ותנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה וההיא שעתא ד׳ הוא דשויא · איתבר ממילא משלם זוזא מאי טעמא השתא לא גזיל אמאי קא מחייבת ליה אההיא שעתא דגזל**) זוזא הויא שויא · ואקשי׳ עליה תנן בית הלל אומרים כשעת ההוצאה מאי היא אילימא בעת ההוצאה מן העולם כלומר בעידנא דתברא או שתיא · ובחסר מי איכא מאן דאמר כלומר אם בשעת הגזילה היתה שוה ד׳ ובעת ההוצאה מן העולם שוה זוז כי האי גוונא יש מי שאמר משלם זוז · וכי חולק אדם על משנתינו דתנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה אלא

*) הוא תוספתא דמכלתין פ"ג ע"ש. **) נ"ל והכיא שעתא זוזא הויא שויא.

עין משפט נר מצוה

צו א ב ג ד ה מיי׳ פ"ז מהל׳ שאלה ופקדון הל׳ ו סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי׳ רצב סעי׳ ז:

צח ו מיי׳ פ"ז מהל׳ מעילה הל׳ ט וה"ל י:

צט ז מיי׳ פ"ג מהל׳ גזילה הל׳ א סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי׳ רלב סעי׳ ט:

ק ח מיי׳ שם הל׳ א ב ופ"א מה׳ גניבה הל׳ יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ שנד סעי׳ ג וסי׳ שסב סעי׳ י:

קא ט מיי׳ פ"ג מהל׳ גזילה הל׳ ב טוש"ע ח"מ סי׳ שסב סעי׳ ב וסעי׳ יא וסעי׳ יב וסי׳ שם סעי׳ ס:

מסורת הש"ס

קדושין נג: [מעילה כא:]

לעיל כט: לקמן נח:

[תוס׳ דמעילה פ"ב] מעילה כא: [וע"ש בתוס׳]

ב"ק סה: [גי׳ ר"ף רבא ועיין תוס׳ ע"ב ד"ה אלא]

[ב"ק נו: קי: פסחים לב:]

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ דהואיל ונהנה מהנה לבעלים: (ב) תוס׳ ד"ה מאי וכו׳ דמייתי אפלוגתא. נ"ב לעיל דף מח: (ג) בא"ד פוסק עמו על הגדיש. נ"ב לקמן דף עב ע"ב:

תורה אור

אלא פשיטא כשעת הוצאה מבית בעלים לימא רבה דאמר כבית שמאי אמר לך רבה ביתר כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בחסר ב"ש סברי שליחות יד אינה צריכה חסרון וכי חסר ברשותא דידיה חסר וב"ה סברי שליחות יד צריכה חסרון וכי חסר ברשותא דמריה חסר אלא הא דאמר רבא *שליחות יד אינה צריכה חסרון לימא רבא דאמר כב"ש אלא הכא במאי עסקינן *כגון שטלטלה להביא עליה גוזלות ובשואל שלא מדעת קא מיפלגי ב"ש סברי *שואל שלא מדעת גזלן הוי וכי חסר ברשותא דידיה חסר וב"ה סברי שואל שלא מדעת שואל הוי וכי חסר ברשותא דמרה חסר אלא הא *דאמר רבא *שואל שלא מדעת לרבנן גזלן הוי לימא רבא דאמר כב"ש אלא הכא בשבח של גזילה קמיפלגי ב"ש סברי ^גשבח גזילה דנגזל הוי ובית הלל סברי שבח גזילה דגזלן הוי ובפלוגתא דהני תנאי דתניא *הגוזל את הרחל גזזה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי ר"מ ר' יהודה אומר ^גזילה חוזרת בעיניה דיקא נמי דקתני ב"ש אומרים ילקה בחסר וביתר וב"ה אומרים כשעת הוצאה ש"מ: ר"ע אומר כשעת התביעה: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' עקיבא ומודה ר"ע במקום שיש עדים מ"ט דאמר קרא °לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו וכיון דאיכא עדים מההוא שעתא הוא דאיחייב ליה אשמה א"ל ר' אושעיא לרב יהודה ר' אתה אומר כן הכי א"ר אסי אמר ר' יוחנן חלוק היה ר"ע אפי' במקום שיש עדים מ"ט דאמר קרא לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו ובי דינא הוא דקא מחייבי ליה אשמה א"ל ר' זירא לר' אבא בר פפא כי אזלת להתם אקיף אסולמא דצור ועול לגביה דר' יעקב בר אידי ובעי מיניה אי שמיעא ליה לר' יוחנן הלכה כר"ע או אין הלכה כר"ע א"ל הכי אמר ר' יוחנן הלכה כרבי עקיבא לעולם מאי לעולם אמר רב אשי שלא תאמר הני מילי היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים לא ואי נמי דאהדרה לדוכתה ואיתברא לאפוקי מדרבי ישמעאל דאמר *לא בעינן דעת בעלים קא משמע לן דבעינן דעת בעלים ורבא אמר הלכה כבית הלל:

מתני' החושב לשלוח יד בפקדון בית שמאי אומרים חייב ובית הלל אומרים ^דאינו חייב עד שישלח בו יד שנאמר °אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ^ההטה את החבית ונטל הימנה רביעית ונשברה אינו משלם אלא רביעית ^והגביהה ונטל הימנה רביעית ונשברה משלם דמי כולה:

גמ'

ויקרא ה · שמות כב

[רש"י]

אלא פשיטא כשעת הוצאה מבית בעלים · כשעת הגזילה וביתר פליגי דקאמרי ב"ש אם הוקרה ילקה לשלם כשעת הוצאה מן העולם ובית הלל אמרי כשעת הוצאה מבית הבעלים: כי פליגי בחסר · וקאמרי ב"ה כשעת הוצאה מן העולם ודקא קשיא לך כל הגזלנין משלמים כשעת הגזילה הני בגזילה ממש דגזלה מעיקרא ה"נ אבל הכא דבהיתרא אתא לידי' ומשום שליחות יד קמחייבת ליה בהא פליגי: ב"ש סברי שליחות יד אינה צריכה חסרון · ומששלח בה יד אע"פ שלא חסרה הויא גזילה וקמה ברשותיה וכשהוזלה ברשותו הוזלה ואם היתה בעין אומר לו הרי שלך לפניך עכשיו שהוציאה משלם כשעת שליחות יד: אלא הא דאמר רבא · לעיל בשמעתין (דף מא:): שליחות יד אינה צריכה חסרון · דקאמר שלא תאמר שליחות יד כו': הא דאמר רבא · בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פח·): שואל שלא מדעת לרבנן גזלן הוא · גבי שולח את בנו אצל חנוני דפליגי רבנן ור' יהודה ואוקי רבא פלוגתייהו בשואל שלא מדעת ואמר דלרבנן גזלן הוי ומדאוקי רבא לרבנן בהכי סבירא ליה לדידיה גזלן הוי ואהדר לאוקמי מילתיה כרבנן דהלכתא כרבים: לימא כב"ש · אמרה: אלא הכא בשבח גזילה פליגי · והאי חסר ויתר דמתני' לאו ביוקרא וזולא אלא במאי דחסרה דהיינו גיזות ובמאי שהותירה כגון אם נתעברה אצלו דב"ש סברי הכל ישלם כר"מ דברייתא וב"ה כרבי יהוד' כשעת הוצאה מבית הבעלים: דיקא נמי · דבגיזות וולדות פליגי דקתני לשון חסר ויתר ולא קתני לשון זול ויוקר: ומודה ר"ע במקום שיש עדי' · כמה היתה שוה ביום שגזלה וראו שגזלה הימנו דמשלם כשעת הגזילה: מאי טעמא דרבי עקיבא · דאמר כשעת התביעה: דאמר קרא ביום אשמתו · בדמים של אותו יום שהוא מתחייב לו והיכא דתבעו והודה דעל פיו הוא מתחייב העמדתו בדין והודאתו הוא יום אשמתו אבל אם יש עדים משעה שראוהו שגזלה הוא אשם לו: להתם · לארץ ישראל: אקיף · הרבה את הדרך וסבב דרך ארוכה על דבר זה ללכת דרך מעלת של הר צור מקום שר' יעקב שם ובעי מיניה מה שמע מר' יוחנן רבו על כך כל מהלך דרך ארוכה במקום שיש קצרה מקיף הוא: אי נמי דהדרה לדוכתה · להכי אשמועינן לעולם לומר שאם החזירה למקומה לאחר ששלח בה יד ונשברה באונס אף בזו הלכה כר"ע דאמר לעיל גבי גנב טלה מן העדר צריך דעת בעלי': ורבא אמר הלכה כב"ה · כשעת גזילה ואנן כרבא עבדינן דהוה ליה בתרא: **מתני'** החושב לשלוח יד · (א) אמר בפני עדים אטול פקדונו של פלוני לעצמי: חייב · באונסים מהיום והלאה אם נאנס חייב באחריות: הטה את החבית · מלאה באנפי נפשה היא: ונשברה · לאחר זמן: אינו משלם אלא רביעית · דשליחות יד אינו מתחייב באונסין עד שימשוך או יגביה דהוי קנייה: הגביהה ונטל · דהוי קנייה בהגבהתה וחסרון מנטילת רביעית חייב באונסיה: גמ'

[תוספות]

לימא רבה דאמר כב"ש · וא"ת לוקי פלוגתייהו באתבר ממילא ורבה כב"ה וי"ל דא"כ לא הוו פליגי בית שמאי:

בית שמאי סברי שליחות יד אינה צריכה חסרון · וא"ת א"כ תרי בבי הך דהכא וסיפא דהחושב לשלוח יד למה לי וי"ל דסיפא אשמועי' דלב"ש אפילו דבור בלא משיכה חייב והך דהכא אשמועינן דלב"ה צריכה חסרון:

אלא הא דאמר רבא שואל שלא מדעת גזלן הוי · אומר ר"ת דגרסינן בכל הני רבא דהך דשואל ע"כ רבא הוי דקאמר בתר רבה ורב יוסף בהמוכר הספינה (ב"ב דף פח·) ומדהאי רבא כולהו נמי רבא דאי לאו הכי לא פריך מידי דמצי לאוקומה פלוגתיה כחד מהנך פלוגתי' דלעיל:

משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי ר"מ רבי יהודה אומר גזלה חוזרת בעיניה · וא"ת הא דתנן בפרק הגוזל קמא (ב"ק דף ק:) הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור אם השבח יתר על הוצאה נותן לו הוצאה ואם הוצאה יתירה על השבח נותן לו השבח דברי רבי יהודה ר"מ אומר אין נותן לו אלא דמי צמרו בלבד אלמא סברתם הפוכות ותירץ ר"ת דהכא גבי גזילה סבר ר"מ שינוי אינו קונה משום דקנסא קנים במזיד אבל בלצבוע לו אדום דשוגג לא קנים והכי איתא בהגוזל ור' יהודה דסבר הכא דשינוי קונה היינו משום דמתכוין לקנות בשינוי אבל לצבעו שחור אין מתכוין לקנותו בכך:

ר"ע אומר כשעת התביעה · תימה מאי קסבר אי קסבר שינוי קונה למה ישלם השבח כשעת התביעה הלא בשעת גזיזה קנאה ואם הגדילה רחל או הגזיזה ונתייקרה לא ישלם אלא כמו שהוה רחל בשעת גזיזה ואי קסבר שינוי אינו קונה א"כ כשגזזה אחר התביעה נמי יהא הכל לנגזל דבמאי קנה ועוד דקאמר ומודה ר"ע במקום שיש עדים בשעת שליחות יד שישלם כאותה שעה במאי קנה והלא אכתי אפילו שינוי ליכא וגם כי יגזזנה שינוי לא יקנה ועוד למאן מודה הלא בין לב"ש בין לב"ה לא קנאה בשעת שליחות יד עד שעת שינוי ועוד דשמואל ור' יוחנן פסקו כר"ע בשמעתין ובהגוזל קמא (ב"ק דף צו:) אית להו דשינוי קונה לכך נראה לב"ש דאמרי ילקה בחסר ויתר מיירי אף ביוקרא וזולא דאם הוקרה משלם כשעת הוצאה מן העולם ואם הוזלה משלם כשעת הגזלה וב"ה לא פליגי נמי בהא והיינו כרבה אלא ב"ש מיירי נמי בשינוי כדקאמר דיקא נמי מדלא קתני בזול וביוקר ובהא פליגי ב"ה דשינוי קונה ור"ע פליג אזול ויוקר דאמר משלם כשעת התביעה בין הזול ובין הוקר:

החושב לשלוח יד · הך מחשבה הוי דבור כדיליף מעל כל דבר וכן מחשבת פגול נמי הוי בדבור ולא בלב כדמוכח בפרק ב' דזבחים (דף ל·) ובפ"ק דמנחות (דף ג:) ובפרק תמיד נשחט (פסחים דף סג·) ובפרק הנזקין (גיטין דף נד:) ובמקומות אחרים פירשתי*):

הדרן עלך המפקיד

*) [וע"ע תוספות פסחים סג· ד"ה ר' מאיר ותוס' זבחים ד: ד"ה מחשבה ותוס' בכורות לט· ד"ה במחשבה ותוס' חולין לט· ד"ה אלא זביחה]

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה הל' טו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שנד סעי' ה:

קג ב מיי' שם פ"ב הל' ב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' ב ו:

קד ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז:

קה ד מיי' פ"ג שם הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנב סעי' ד:

קו ה ו מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' ב:

רבינו חננאל

אלא פשיטא טעמא דבית הלל כשעת הוצאה מבית בעלים היא והיא שעת הגזילה והיתה שוה באותה שעה זוז ובשעה ששתאה שוה ד' בזה חלקו בית הלל ובית שמאי ב"ש סברי ד' משלם כי השתא וב"ה סברי [דמשלם] כשעת הגזילה והוא זוזא לימא רבה דאמר משלם [ד'] כב"ש דהא בית הלל זוזא חדא קאמרי · ופריק רבה ביותר כלום' אם עת ששתאה היתה שוה יותר ממה שהיתה שוה בשעת גזילתה דברי הכל ד' כי השתא משלם כטעמא דידי שפירשנו למעלה כי פליגי בחסר כגון שהיתה שוה עת ששלח ידו בפקדון של חבירו ד' ועכשיו שוה זוז בית שמאי סברי שליחות יד אינה צריכא חסרון ומשעה דשלח בה יד איחייב בה · וב"ה סברי שליחות יד צריכא חסרון וכ"ז[דלא] חסרה ברשותיה דמריה קאי ובעידנא דתברה או שתיא וחיסרה בההיא שעתא מיחייב עלה וההיא שעתא זוזא הוא דשויא · ואלא רבה דאמר שליחות יד אינה צריכא חסרון כב"ש וכו' · ואוקימנא למתני' חלוקת ב"ש וב"ה בשבח גזילה ב"ש סברי דנגזל הוי · וב"ה סברי דגזלן הוי וכי הני תנאי דתניא הגוזל רחל גזזה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה וולדותיה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר גזלה חוזרת בעיניה· ר' מאיר כב"ש ר' יהודה כב"ה וקיימא לן כר' יהודה דבית הלל קיימי כותיה · וקיימא לן הא דאוקימנא אליבא דב"ה שבח גזילה דגזלן הוא בשבח שהשביחה בגופה אבל שבח שהשביחה בדמים דנגזל הוי כדרבה דאמר ביתר כולי עלמא לא פליגי דודאי לנגזל הוי כי פליגי בחסר · וקיימא לן כרבא וכן הלכה · ר' עקיבא אומר כשעת התביעה · ואע"ג דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' עקיבא · ובתלמוד ארץ ישראל פסקו כר' עקיבא אנן לא סמכינן אלא בהא דאמר רבא דהוא בתרא ופסק הלכה כב"ה וכיון דסלקא שמעתא הכי ש"מ דשבח גזילה דגזלן הוי ומדחזינן רבה דפריק שליחות יד אינה צריכא חסרון ושואל שלא מדעת גזלן הוי ש"מ דהלכתא אינון · *) פי' כיון דאיכא עדים מההיא שעתא דגזל נתחייב לשלם אבל אם אין עדים אין חייב לשלם אלא בעת תביעתו בב"ד והל' · המפקיד אצל חבירו בעדים ואפי' בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים אלא כי אמר החזרתיו לך נאמן וכן אם אמר נאנסו נאמן ובתרויהו אינו חייב אלא שבועה שנאנסו או החזרתים לך: מתני' החושב לשלוח יד בפקדון בית שמאי מחייבין ובית הלל אומרים אינו חייב עד שישלח בו יד כו' שנאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו מלמד שאינו חייב עד שישלח ידו בו אין

*) מלה דחסר כאן וצ"ל ומודה ר"ע במקום שיש עדים פי' כיון דאיכא עדים וכו'.

מסורת הש"ס

לעיל מא: · [לעיל מא·] · [שם] · ב"ב פח· · ב"ק נט· ע"ש · [לעיל מ:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה החושב לשלוח יד אמר· נ"ב ובקדושין סוף דף מב פרש"י דלאו דוקא אמר אלא חשב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה החושב וכו' הך מחשבה· עיין בהרא"ש ריש הלכות ס"ת ·

גמ' מנהני מילי *דתנו רבנן °על כל דבר פשע בית שמאי אומרים מלמד שחייב על המחשבה כמעשה ובית הלל אומרים אינו חייב עד שישלח בו יד שנאמר °אם לא שלח ידו במלאכת רעהו אמרו להן ב"ש לב"ה והלא כבר נאמר על כל דבר פשע אמרו להן ב"ה לב"ש והלא כבר נאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו א"כ מה תלמוד לומר על כל דבר פשע שיכול אין לי אלא הוא "אמר לעבדו ולשלוחו מנין תלמוד לומר על כל דבר פשע: הטה את החבית כו': אמר רבה לא שנו אלא נשברה "אבל החמיצה משלם את כולה מאי טעמא גירי דידיה הוא דאהנו לה: הגביהה ונטל הימנה כו': אמר שמואל לא נטל נטל ממש אלא "כיון שהגביהה ליטול אע"פ שלא נטל לימא קא סבר שמואל שליחות יד אינה צריכה חסרון אמרי לא שאני הכא דניחא ליה דתיהוי הא חבית כולה בסיס להא רביעית "בעי רב אשי הגביה ארנקי ליטול הימנה דינר מהו חמרא הוא דלא מינטר אלא אגב חמרא אבל זוזא מינטר או דלמא שאני נטירותא דארנקי מנטירותא דדינר תיקו:

הדרן עלך המפקיד

הזהב "קונה את הכסף הכסף אינו קונה את הזהב "הנחשת קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הנחשת "מעות הרעות קונות את היפות והיפות אינן קונות את הרעות "אסימון קונה את המטבע והמטבע אינו קונה את אסימון מטלטלין קונין את המטבע מטבע אינו קונה את המטלטלין [א] "(*זה הכלל) כל המטלטלים קונין זה את זה "כיצד משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו *"נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו "אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו *רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה: גמ' מתני ליה רבי לרבי שמעון בריה הזהב קונה את הכסף א"ל רבי שנית לנו בילדותיך הכסף קונה את הזהב ותחזור ותשנה לנו בזקנותיך הזהב קונה את הכסף *בילדותיה מאי סבר ובזקנותיה מאי סבר בילדותיה סבר דהבא דחשיב הוי טבעא כספא דלא חשיב הוי פירא וקני ליה פירא לטבעא בזקנותיה סבר כספא דחריף

רש"י

גמ' אמר לעבדו · שישלח יד וכן עשה: מנין · שהוא חייב: לא שנו · דהיכא דנטל ולא הגביה כל החבית פטור: אלא כשברה · דאונס הוא והרי לא קנאה שיתחייב באונסין: אבל החמיצה · פשיעה היא ומזיק בידים הוא דבשביל שחסרה החמיצה שכן דרך יין להחמיץ בכלי חסר: גירי דידיה אהנו לה · חצים שלו גרמו לה להחמיץ: דניחא ליה דתיהוי כולה חבית בסיס להאי רביעית · שתשמר אותה רביעית ולא תחמיץ ולעולם שליחות יד בדבר אחר צריכה חסרון והנוטל פקדון ומגביהו על מנת לשלוח בו יד כל זמן שלא חסרו אינו מתחייב בהגבהתו הואיל ולא נטלו ע"מ לגזול את כולו אלא לשלוח בו יד ושליחות יד בלא חסרון ליתיה אבל יין שאינו משתמר אלא בכלי מלא הוה ליה כמי שנטל והניחו עם השאר להשתמר ונעשה שואל על כל שאר החבית: הגביה ארנקי ליטול דינר · ולא נטל לשואל מהו: אבל זוזא מינטר · לבדו ולא ניחא ליה דלהוי אינך בסיס להאי ולא הוי כנוטל ומניח: שאני נטירותא דארנקי · כיס מלא נראה ומשתמר ואין נוח להיות נאבד כדינר יחידי:

הדרן עלך המפקיד

הזהב קונה את הכסף · הלוקח דינרי זהב טבועים בדינרי כסף ונתן לו דינרי זהב משיכת הזהב קונה את הכסף לבעל הזהב ונתחייב לו זה מקבל דינרי זהב לתת לו דינרי הכסף ואינו יכול לחזור בו אבל הכסף אינו קונה את הזהב שאם נתן לו דינרי הכסף תחילה לא קנה ויכולין שניהם לחזור דמטבע כסף הוי מעות משום דחריפי ליתנן בהוצאה ודינר זהב אינו אלא כשאר מטלטלין ופירות ומעות אינן קונות עד שימשוך המטלטלין אבל משיכת המטלטלין קונה ואין אחד מהם יכול לחזור בו ובגמ' מפרש טעמא היכא דיליף משיכה מן התורה והיכא דמוקי לה בתקנתא דרבנן: הנחושת · פרוטות של נחושת: קונה את הכסף · דינרי של כסף או כל מטבע של כסף כולן טעם אחד להם מי שטבעו חשוב לטבוע הוי מעות ואינו קונה ומי שאין טבעו חשוב וחריף הוי כפירות ומשיכתן הוא קיום דבר: מעות הרעות · שנפסלו: אסימון · שאין עליו צורה פלדו"ן בלע"ז זוזים עגולין ומוכנים לצור עליהם את הצורה בחותם שקורין קוי"ן: כל המטלטלין קונין זה את זה · בין בתורת חליפין שהחליף אלו באלו כיון שמשך האחד קנה חבירו את שלו בין בתורת דמים בכמה תתן לי את שלך בקבוקך וזה חוזר ואומר לו בכמה תתלי שלך בכך וכך ונתרצו ומשך האחד נתקיימו הדברים והאי כל לאתויי אפי' כים מלא מעות בכים מלא מעות כדרים לקים בגמרא*: יכול לחזור בו · זה וזה: כל שהכסף בידו כו' · פליג אדרבנן דאמרי נתן לו מעות יכול לחזור בו אפילו לוקח ואתא ר"ש למימר מוכר שהכל בידו הוא דיכול לחזור בו אבל לוקח אין יכול לחזור בו ובגמ' מפרש טעמא: גמ' דחריף

תוספות

הזהב · הנחושת קונה את הכסף · הלי אילטריך דאע"ג דבאתרא דמסגי פריטי חריפין טפי [מכספא] הוו פירא משום דאיכא אתרא דלא מסגי כדאמר בגמרא (עמוד ב) אך תימה אמאי אילטריך למיתני דמעות הרעות שנפסלו דמקרו פירי השתא נחשת דסגי טובא הוי פירי כל שכן מעות שנפסלו ותו דכל המטלטלים קונין זה את זה מוקי בגמ'* במעות חד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה כל שכן דמעות שנפסלו דמקרו פירי לגבי כסף לכך נראה דמעות הרעות היינו שיוצאות קצת ואסימון אצטריך לפרש"י דמפרש אסימון הוי שעשוי כתקון המטבע היוצאת בעיר ואין חסר רק צורה אשמועינן דאפילו הכי הוי פירי אע"ג דאינו חסר כ"א מעט דבדבר מועט יטביעו הרבה מהם ולרבינו תם דמפרש אסימון שיש עליו צורה ואינה יוצאה בהוצאה נ"ל שיוצאת בדוחק אך לא כל כך בדוחק כמו מעות הרעות ומטלטלין קונין מטבע אשמועינן דקונין אפילו מטבע כמו מעות הרעות ואסימון דמקרי פירי לגבי כספא ולגבי מטלטלין מקרי טבעא:

אסימון · פרש"י שאין בו צורה כלל וקשה לרבינו תם דבפרק במה אשה (שבת דף סה· ושם ד"ה ליעביד) אמרו יוצאין בסלע שעל גבי הצינית אי משום צורתא ליעביד ליה פולסא משמע דפולסא יש עליו צורה ובגמרא מפרש לקמן* מאי אסימון פולסא וי"ל לפרש"י דכל דבר שאינו כתקונו קרי אסימון או שאין בו צורה או שיש בו צורה שאינה חשובה וא"ת מה בין אסימון שאין עליו צורה למעות הניתנין לסימן בבית המרחץ דאמרי' בגמ' (שם) ושוין רבי דוסא דאמר מחללין על אסימון מודה שאין מחללין על מעות הניתנין כו' ויש לומר דאסימון הם מעות שנעשו ברוחב ובעובי ובמשקל המטבע היוצא בעיר ובדבר מועט יטביעו הרבה מהם ולכך מחללין על אסימון ור"ת מפרש דאסימון יש בה צורה ואינה יוצאה בהוצאה וא"ת בגמרא קאמר רבי דוסא דאמר מחללין על אסימון ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד דתניא וצרת הכסף לרבות כל דבר הנצרר ביד דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר לרבות דבר שיש בו צורה משמע דרבי ישמעאל לא בעי צורה ואסימון יש בו צורה וא"כ היאך אמרו דבר אחד ויש לומר לרבות כל דבר הנצרר ביד אע"פ שאינו יוצא בהוצאה אך שיהיה בו צורה כל דהו ור"ע בעי צורה חשובה שתצא בהוצאה אך יוצאה לגמרי לא בעי מדאיצטריך לרבויי ולפי' רש"י אתי שפיר: נעשה

מהר"מ

קז א מיי' פ"ג מהל' גזילה הל' יא טוש"ע ח"מ סי' רנב סעי' ה:

קח ב מיי' שם הל' יג סמג עשין עג טוש"ע ח"מ שם סעי' ג:

קט ג ד מיי' שם הלכה יב ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעי' ב:

א ה מיי' פ"ו מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רג סעי' ד:

ב ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' ה:

ג ז ח מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ח:

ד ט מיי' שם פ"ה הל' א סמג שם טוש"ע שם סעי' א:

ה י מיי' שם פ"ג הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצח סעי' א:

ו כ מיי' שם טוש"ע שם וסעי' ה:

ז ל מיי' שם פ"ז הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רד סעי' א וסעי' ד:

רבינו חננאל

אין לי אלא הוא אמר לעבדו או לשלוחו ושלחו בו יד מניין ת"ל על כל דבר פשע אפי' בדיבור חייב וקיימא לן כב"ה דב"ש במקום ב"ה אינה משנה · היטה את החבית ונטל ממנה רביעית ונשברה אינו משלם אלא [רביעית]פי' כגון שהיטה את החבית ונטל ממנה רביעית והושיבה כמו שהיתה יושבת ואחר כך נשברה ודוקא היטה ולא טילטלה ולא נטלה הוא שמשלם הרביעית בלבד ודוקא נשברה אבל החמיצה משלם כולה שהוא גרם לה להחמיץ שכל זמן שהיא מליאה אינה מחמצת ואם מפחית מעט ממנה ממהרת להחמיץ · וזה פי' גיריה דידיה אהנו ליה · הגביה ונטל ממנה רביעית ונשברה משלם כולה · אוקמה שמואל כיון שהגביה ליטול ממנה אע"פ שלא נטל משלם כולה דניחא ליה דתיהוי הא חבית כולה בסיס לרביעית זו כי בהיות זו הרביעית בתוך החבית משתמרת ואינה מפיגה טעמה ולא ריחה · אבל המגביה ארנקי ליטול ממנה דינר ולא נטל ונגנב או נאבד עלתה בתיקו:

הדרן עלך המפקיד

הזהב קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הזהב כך היה רבי שונה בזקנותו מאי טעמא איידי דכסף הוא חריף הוי טיבעא דהבא דליתיה חריף הוי פירא · וקני ליה פירא לטיבעא וכן הלכה · ובילדותיה היה שונה הכסף קונה את הזהב ·

מסורת הש"ס

[קדושין מג:]

[כתובות? קדושין?] [לקמן מז:עד:]

[ע"ז נג:]

[לקמן מו:]

הגהות הגר"א

[א] במשנה (זה הכלל) תא"מ:

[כפרי"ף והרא"ש ל"ג זה הכלל וכן נכון עי' תי"ט] גיטין ל·

עין משפט נר מצוה

ח [א] [רב אלפס פ"ה דב"מ דף קח:]
ח א מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הל' א ופ"א מהל' שקלים הל' ב ג טוש"ע ח"מ סי' תכ סעי' מב [וביו"ד] סי' שה סעי' א:
ט ב מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' יג:
י ג מיי' שם פ"ד הל' ו:

גמרא

דחריף הוי טבעא דהבא דלא חריף הוי פירא וקני ליה פירא לטבעא אמר רב אשי כילדותיה מסתברא מדקתני הנחשת קונה את הכסף אי אמרת בשלמא כספא לגבי דהבא פירא הוי היינו דקא תני הנחשת קונה את הכסף דאע"פ דלגבי דהבא פירא הוי"א לגבי נחשת טבעא הוי אלא אי אמרת כספא לגבי דהבא טבעא הוי השתא לגבי דהבא דחשיב מיניה אמרת טבעא הוי לגבי נחשת דאיהו חשיב ואיהו חריף מבעיא איצטריך סלקא דעתך אמינא הני פריטי באתרא*דסגיי אינהו חריפי טפי מכספא אימא טבעא הוי קמ"ל כיון דאיכא דוכתא דלא סגי ביה פירא הוי ואף ר' חייא סבר דהבא טבעא הוי דרב [*] אוזיף דינרי מברתיה דר' חייא לסוף אייקור דינרי אתא לקמיה דרבי חייא א"ל זיל שלים לה טבין ותקילין אי אמרת בשלמא דהבא טבעא הוי שפיר אלא אי אמרת פירא הוי הוה ליה סאה בסאה ואסור רב דינרי הוו ליה וכיון דהוו ליה דינרי נעשה כאומר לה *הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח אמר רבא האי תנא סבר דהבא טבעא הוי *דתניא *פרוטה שאמרו אחד משמונה באיסר האיטלקי למאי נפקא מינה לקדושי אשה איסר אחד מעשרים וארבעה בדינר של כסף למאי נפקא מינה למקח וממכר דינר של כסף אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב למאי נפקא מינה לפדיון הבן אי אמרת בשלמא טבעא הוי משער תנא במידי דקיץ אלא אי אמרת פירא הוי משער תנא במידי דאוקיר וזיל זימנין דמהדר ליה כהנא וזימנין דמוסיף ליה איהו לכהנא אלא שמע מינה טבעא הוי ש"מ תנן התם *בית שמאי אומרים לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב ובית הלל [ג]מתירין ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר מחלוקת בסלעים על דינרין דב"ש סברי כספא טבעא ודהבא פירא וטבעא אפירא [ז]לא מחללינן וב"ה סברי כספא פירא ודהבא טבעא ופירא אטבעא מחללינן אבל פירות על דינרין דברי הכל מחללינן מ"ט מידי דהוה אכסף לב"ה כסף לב"ה אע"ג דכספא לגבי דהבא פירא הוי לגבי פירא טבעא הוי זהב נמי לב"ש אע"ג דדהבא לגבי כספא פירא הוי לגבי פירא טבעא הוי וחד אמר אף בפירות על דינרין מחלוקת ולמ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת אדמיפלגי בסלעין על דינרין לפלוג בפירות על דינרין אי איפלוג בפירות על דינרין הוה אמינא ה"מ בפירות על דינרין אבל בסלעין על דינרין מודו להן בית הלל לבית שמאי דדהבא לגבי כספא פירא הוי ולא מחללינן קמ"ל תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר אין מחללין דאמר רבי יוחנן אסור

רש"י

דחריף · יוצא בהוצאה ועובר לסוחר: כילדותיה מסתברא · דודאי כן קיבלה מרבו ר"מ שסתם משנה שלו מדאתנייה בהדה הנחשת קונה את הכסף: אי אמרת בשלמא · הכסף קונה את הזהב אתנייה: היינו דאצטריך למתנייה הכסף אינו קונה את הנחשת · דאע"ג דלגבי דהבא הוי פירא לגבי נחשת דלא חשיב הוי טבעא: אלא אי אמרת כו' · והזהב קונה את הכסף אתנייה למה לי לאתנויי תו הנחשת קונה את הכסף: אוזיף דינרי · לוה זהובים: אתא לקמיה דר' חייא · חושש היה משום רבית: אי אמרת בשלמא דהבא טבעא הוי · ואין היוקר והזול תלוי בהן אלא הזול תלוי במעות דמעות הכסף הם שהוזל להנתן הרבה בדינר וזה מטבע הלוה ומטבע יקבל: הוה ליה סאה בסאה · שהיוקר והזול תלוי בפירות: ואסור · דתנן לקמן (דף עה·) לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חטין ואני נותן לך בגורן שמא יוקרו ויבא לידי רבית: דינרי הוו ליה · כשלוה את אלו וגבי סאה בסאה תנן אבל אומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח שאלו שבידו נקנין למלוה וברשותו הוקרו דרבית סאה בסאה דרבנן וכגי האי גונא לא גזור: לקדושי אשה · שאמרו חכמים בפרוטה הודיעך כמה היא פרוטה: למקח וממכר · מכר לו דינר ביותר מעשרים וארבע איסרין כל מה שהעלה יתר על כן נתאנה לוקח ואם יש אונאה שתות יחזיר אונאה: לפדיון הבן · שהוא חמשה שקלים ושקל דאורייתא הוא סלע והסלע ד' דינרי כסף שהם כ' דינר ואם נתן לו אבי הבן דינר זהב מחזיר לו הכהן חמשה דינרי כסף: אי אמרת בשלמא דהבא טבעא הוי · ואין היוקר והזול תלוי בו: משער תנא במידי דקיץ · שיער תנא פדיון הבן במטבע הקצוב שאפי' בזמן שאינו נמכר יותר מעשרים דינרי כסף יחזיר לו הכהן *ה' דינרים שהזהב תמיד דמיו קצובין כ"ה דינרים שהוא המטבע והכסף הוי פירא לגביה והמעות הן שהוקרו ואם נמכר בשלשים לא יחזיר לו הכהן אלא *חמישית שבדמיו שדמיו לעולם קצובין וארבעה חומשי דמיו הן פדיון הבן: תנן התם · במסכת מעשר שני: לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב · מי שיש לו סלעין כסף מעשר שני לא יחליפם בדינר זהב להקל המשוי מעליו: טבעא אפירא לא מחללינן · דרחמנא אמר וצרת הכסף: אבל פירות · ראשונים של מעשר שני: דברי הכל מחללינן · על דינרי זהב דאפי' לב"ש דאמרי פירא הוא לגבי כספא מודו דלגבי פירא טבעא הוא: מידי דהוה אכסף לב"ה · זהב לב"ש אנו למדין מכסף לב"ה כדמפרש ואזיל: לגבי פירא טבעא הוי · כדקתני סלעין אלמא תחילת הפירות נתחללו על הכסף ומודו ב"ה דקדשו במעשר: אף בפירות על דינרין מחלוקת · שמאי והלל דלב"ש פירא הוא ואין מחללין: לפלגו בפירות על דינרין · ולימרו ב"ש אין מחללין והכא ידענא דכל שכן סלעין על דינרין וכו' דכיון דדהבא לגבי פירא פירא הוא כ"ש לגבי כספא: הוה אמינא · דלא איפלוג ב"ה עלייהו אלא בפירות אבל בסלעין אימא מודי להו דאין מחללין על דינרים: תסתיים דרבי יוחנן [הוא] דאמר · לב"ש אין מחללין אפילו פירות על דינרין דשמעינן לרבי יוחנן דאיכא למ"ד דהבא פירא הוי ואפילו לגבי נפשיה: אסור

תוספות

נעשה כא"ל עד שאמצא מפתח · ורב דבעי מר' חייא אע"ג דמתני' היא בפרק איזהו נשך (לקמן דף עה·) משום דשמא הלכה כהלל דפליגי התם אי הלכתא כהלל:

אחד משמונה באיסר · וא"ת דהכא משמע דאיסר הוי טבעא טפי מפרוטה מדמצריך פרוטה להיות ח' באיסר ובפ"ק דקדושין (דף יב·) קאמר הא דאייקור איסרי הא דזול הא דתניא פרוטה אחד מו' באיסר דזול איסרי וקם ל"ב בזוזא ועוד היכי פריך בסמוך משער תנא במידי דאוקיר וזול הא משער הכא תנא באיסר דאוקיר וזול כדאמר בקדושין וגם מדמשערת ליה בדינר של כסף אלמא לא קיץ ליה איסר וי"ל דהכי פירושו פרוטה אחד משמונה באיסר ובאיזה איסר שיש בדינר כסף כ"ד איסר ושיש כ"ה דינר בדינר של זהב והשתא כולהו משער בדינר של זהב לכך פריך מיניה אבל באיסר ודינר כסף לא משער מידי והוה מצי למימר בכולהו כ"מ לקדושי אשה אלא דמזכיר נפקותא בכל חד דה"נ הוי מצי למימר בכולהו כ"מ למקח וממכר:

לקדושי אשה · הוה מצי למימר דנ"מ לחמש פרוטות דמתניתין (לקמן דף נה·) אלא חדא מינייהו נקט:

למקח וממכר · פרש"י שאם מכר לו דינר ביותר מכ"ד איסרין נתאנה לוקח ואם יש שתות יחזיר וקשה דהא זימנין דזול איסרי כדאמרי' בקדושין (שם) לכן נראה לפרש שאם מכר לו חפץ בכ"ד איסרין כשהיו כ"ד בדינר ואח"כ זול והיה ל"ב בדינר אינו יכול לפטור עצמו בכ"ד איסרין ולומר הדינר הוא דאייקר והאיסרין עמדו במקומן אלא יתן לו דינר כסף או ל"ב איסרין:

אחד מכ"ה בדינר זהב · קשה לר"ת איך היה בימיהם שהיה זהב יקר כל כך שדינר זהב היה שוה כ"ה דינר של כסף ועתה בזמן הזה זקוק זהב שוה לכל היותר י"ב זקוקין כסף ואור"ת דדינר זהב היה שוקל ב' דינרי כסף לפי שהזהב כבד מכסף וגם דינר זהב היה עב משל כסף דאמר באלו טריפות (חולין דף נה:) נשתייר הימנו כעובי דינר זהב וכן פרק טושין פסין (עירובין דף יט·) ופרק בתרא דחגיגה (דף כז·) מה מזבח שאין בעוביו אלא דינר זהב משמע דדינר זהב לא היה עוביו שוה לשל כסף והיה בעוביו ובמשקלו שוה כ"ה דינר של כסף ואין להאריך כאן יותר בזה*):

ומטבעא אפירי לא מחללינן · אע"ג דבהגוזל קמא (ב"ק דף צז:) גבי מעות של בבל והם בבבל פריך אי מלכות מקפדת היכי ממטי להו דזבין בהו בהמה אלמא מחללינן טבעא אפירי התם שאני שהפירות הם כבדים להוליך ולקנות מעות ירושלים מלכיות מקפידות ולא אפשר אלא לקנות בהמה:

*) [וע"ע בתוס' כתובות לט· ד"ה כתן וכו' ובתוס' שבועות מד: ד"ה התקבלת וכו' ובתוס' בכורות נ· ד"ה דמזדבנא ובתוס' זבחים קטז: ד"ה גבה]

רבינו חננאל

אמר רב אשי כילדותיה מיסתברא ודייק ממתני' דקתני הנחשת קונה את הכסף ונדחה ואסיק' איצטריך סד"א הני פריטי דנחשת באתריה דסגיין אינהו חריפי טפי מכספא ואימא טיבעא הוי קמ"ל כיון דאיכא דוכתא דלא סגיין בהו פירא הוו ואע"ג דחריפי טפי מכספא · ואף רב חייא סבר דהבא טיבעא הוי דרב אוזיף דינרי מברתיה דר' חייא וכו' · אמר רבא האי תנא סבר דהבא טיבעא הוי דתניא פרוטה שאמרו אחד משמונה באיסר האיטלקי למאי נפקא מינה לקידושי אשה לידע כי אין אשה מתקדשת בפחות משמונה באיסר האיטלקי אבל הפרוטות עולות ויורדות והעיקר חשבון זה האיסר · איסר אחד מכ"ד בדינר של כסף למאי נפקא מינה למקח וממכר פי' מי שמכר חפץ לחבירו בכך וכך איסרין חייב לתת לו איסרין *) שהן כל כ"ד דינרין דינ' דינ' של כסף שהןרביעי של סלעי' דינר של כסףאחד מכ"ה בדינר של זהב למאי נפקא מינה לה' סלעין דפדיון הבן · פי' דינר כסף הוא רביע סלע כ"ה דינר כסף הוה דינר של זהב נמצאו בדינר ו' סלעים ורביע סלע נמצא פדיון הבן שהוא ה' סלעים ד' חומשין מדינר של זהב וסבר האי תנא עיקר המטבע דינר של זהב והכסף כמו פירות חשוב ואין משערין אלא בדינר של זהב הילכך כשהן כ"ה דינר של כסף בדינר של זהב נותן לכהן בפדיון הבן כ' דינרין שהן ד' חומשי דינר של זהב ואם הן ל' נותן לכהן כ"ד דינר שהן ד' חומשי דינר של זהב ואם הן ט"ו דינר של כסף בדינר של זהב נותן לכהן י"ב דינר שהן ד' חומשי דינר של זהב · אלא אם תאמר הכסף מטבע והזהב פירא משער תנא במידי דאוקיר וזיל שאם נמכר דינר זהב בכ"ה דינר כסף נותן לכהן כ' דינר בפדיון שהן ד' חומשי דינר זהב ואם הם ל' נותן כ' שהן שני שלישי דינר זהב ואם הוקרו ועמדו ט"ו דינרי כסף בדינר של זהב חייב לתת לכהן דינר זהב ושליש דינר זהב למלאות לו כ' דינרי כסף אלא ודאי האי תנא סבר דהבא טיבעא הוי נתברר כי זה התנא סבר דהבא טיבעא הוי · ור' חייא ור' אשי דהויא בתרא סברי דהבא טיבעא הוי ובשינוי דחינן לטעמיה ואית מאן דאמר אשינוי לא סמכינן · ג' שמועות נאמרה שמועה זו שתיהן הראשונה והשניה עלו בקושיא והשלישית היא המחוור ועיקרם בענין מעשר שני ונתתה בכסף ·: ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך תנן התם במעשר שני פ"ב ב"ש אומר לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב וב"ה מתירין אמר רבי עקיבא אני עשיתי לרבן גמליאל ולר' יהושע את כספם דינרי זהב · פי' אדם שמכר מעשר שני שלו בסלעים שהם של כסף וביקש עוד למכור הסלעים בדינרי זהב בית שמאי סברי דהבא פירי הוי ואין לאדם לקנות בדמי מעשר שני פירות אלא בירושלים בלבד ולפיכך חוץ לירושלים לא יעשה · וב"ה סברי דהבא טיבעא הוי וכספא פירא ומותר למכור פירות מעשר שני במטבע ברחוק חוץ מירושלים · וחלקו ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר בסלעין על דינרין מחלוקת אבל פירות בדינרי זהב אפי' לב"ש מחללין דדינרי זהב לגבי פירות ודאי טיבעא הוי וחד אמר בפירות על דינרין מחלוקת וכל שכן בסלעין על דינרין · ואמרי' תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אפי' בפירות על

*) נראה דצ"ל שהן אחד מכ"ד מדינר של כסף שהן רביע של סלע.

מסורת הש"ס

[עיין לקמן מו: ד"ה דלא סגי]

[לקמן עה·]

עדיות פ"ד מ"ז קדושי' יב· [תוס' דכ"ב פ"ה]

חמישי' שבדמיו דהיינו ד' דינרין רש"ל

דהיינו שש דינרין רש"ל

אאסור ללוות דינר בדינר דינר דמאי אילימא דינר של כסף בדינר של כסף לגבי נפשיה מי איכא למ"ד לאו טבעא הוי אלא פשיטא בדינר של זהב בדינר של זהב ולמאן אי לב"ה הא אמרי טבעא הוי אלא לאו לב"ש וש"מ ר' יוחנן הוא דאמר אין מחללינן לא לעולם אימא לך ר' יוחנן הוא דאמר מחללינן ושאני הלואה כיון דלענין מקח וממכר שויוהו רבנן כי פירא דאמרינן איהו ניהו דאוקיר וזיל לגבי הלואה נמי פירא הוי ה"נ מסתברא דכי אתא רבין א"ר יוחנן אע"פ שאמרו אסור ללוות דינר בדינר אבל מחללין מעשר שני עליו ש"מ ת"ש *הפורט סלע ממעות מעשר שני ב"ש אומרים בכל הסלע מעות וב"ה אומרים גבשקל כסף בשקל מעות השתא לב"ש לגבי פריטי מחללינן לגבי דהבא מיבעיא שאני פריטי באתרא דסגיין חריפי לישנא אחרינא אמרי לה רבי יוחנן וריש לקיש חד אמר מחלוקת בסלעין על דינרים דב"ש סברי הכסף דכסף ראשון ולא כסף שני וב"ה סברי הכסף כסף ריבה ואפילו כסף שני אבל פירות על דינרין דברי הכל מחללינן דאכתי כסף ראשון הוא וחד אמר אף בפירות על דינרין נמי מחלוקת ולמ"ד סלעין על דינרין מחלוקת אדמיפלגי בסלעין על דינרין לפלגי בסלעין על סלעין אי אפלגי בסלעין על סלעין הוה אמינא ה"מ בסלעין על סלעין אבל בסלעין על דינרין מודו להו ב"ה לב"ש דדהבא לגבי כספא פירא הוי ולא מחללינן קמ"ל ת"ש *הפורט סלע של מעשר שני בירושלים ב"ש אומרים בכל הסלע מעות וב"ה אומרים הבשקל כסף בשקל מעות השתא כספא לגבי פריטי מחללינן ולא אמרינן כסף ראשון ולא כסף שני לגבי דהבא דחשיב מיניה מי אמרינן כסף ראשון ולא כסף שני אמר רבא ירושלים קמותבת שאני ירושלים דכתיב ביה °ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן תא שמע *°הפורט סלע ממעות מעשר שני בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות וב"ה אומרים בשקל כסף בשקל מעות אלא דכולי עלמא הכסף כסף ריבה ואפילו כסף שני אלא אי איתמר דרבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש הכי איתמר חד אמר מחלוקת בסלעין על דינרין דב"ש סברי גזרינן

שמא

רש"י

אסור ללוות דינר בדינר · שמא יוקירו ויבא לידי רבית ובדינר זהב קאמר כדמפרש ואזיל: לעולם אימא לך ר' יוחנן הוא דאמר דברי הכל מחללינן · דלגבי פירא טבעא הוי: כיון דלענין מקח וממכר שויוהו רבנן כי פירא · כדתנן (לעיל דף מד') הזהב קונה את הכסף: הכי נמי מסתברא · דרבי יוחנן הוא דאמר מחללינן: הפורט סלע ממעות מעשר שני · מי שיש לו מעות נחשת של מעשר שני ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משאוי הדרך: ב"ש אומרים בכל הסלע מעות · אם בא לפורטן יפרוט כולן ויתן מעות בשביל כל הסלע: וב"ה אומרים לא יפרוט · אלא חציין שהפרוטות יוצאות בירושלים וכשיבא שם יהא צריך לפרוטות מיד לקנות צרכי סעודה ואם ירוצו הכל אצל שולחני לפרוט יוקירו הפרוטות ונמצא מעשר שני נפסד לפיכך ישאו פרוטות עמהן להוציא במקצת לכשיכלו יפרוט הכסף שבידו מעט מעט: השתא לב"ש כו' · דמדקתני ממעות מעשר שני ש"מ חילל פירות על הפרוטות: לגבי דהבא מיבעיא · דמחללין פירות ותיובתא דמ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת: הכסף · וצרת הכסף והלכת (דברים יד): כסף ראשון · שחללת הפירות עליהם אתה צריך לצור בידך ולהוליך ולא שתחלל אותו כסף על כסף אחר: הכסף כסף ריבה · כסף יתירא כתיב בפרשה: אף בפירות על דינרין מחלוקת · וטעמא דב"ש משום דדהבא פירא הוא ולא מתחלל עליה מעשר: ולמ"ד בסלעין על דינרין · דוקא פליגי וטעמא דב"ש משום כסף שני הוי ולא משום דדהבא פירא הוא: אדמיפלגי בסלעין על דינרין · שיש לטעות ולומר טעמא משום דדהבא חשיב ליה פירא הוא ניפלגו בסלעין על סלעין ששניהם של כסף: הוה אמינא · בסלעין על סלעין הוא דפליג בית הלל עלייהו דלית להו כסף ראשון ולא כסף שני: אבל בסלעין על דינרין אימא מודו להו · דלא מיתחלי משום דדהבא פירא הוא קמ"ל: ה"ג הפורט סלע של מעשר שני בירושלים · שהיה מחליף סלעים שבידו ונוטל פרוטות להוציאם לצרכי סעודות מעשר: בית שמאי אומרים · אם בא להחליף כל הסלעין שבידו במעות יחליף: וב"ה אומרים לא יחליף אלא חציין · שמא לא ישהה בעיר עד שיוציא את כולן ויפקיד בעיר עד רגל אחר והפרוטות מתעפשות ואם יחזור ויחליפם בסלעין נמצא שולחני משתכר שתי פעמים ומעשר שני נפסד: ת"ש · מהיא קמייתא דלא מיירי בירושלים דמחליף פרוטות ונוטל סלע :

שמא

תוספות

לגבי נפשיה מי איכא למ"ד לאו טבעא הוי · וא"ת א"כ היכי מוכח לעיל (דף מד:) דרבי חייא סבר דהבא הוי טבעא דלמא הייתו דוקא לגבי נפשיה ולא לגבי כספא וי"ל דלעיל סבר כמסקנא דהכא דאי לענין מקח וממכר פירא הוי לגבי הלואה נמי פירא הוי:

אלא לב"ש · ולא שיסבור כמותו אלא אליבייהו קאמר אי נמי ר' יוחנן סבר לה כמתני' דהזהב קונה את הכסף:

ושאני הלואה · השתא מני מיירי בדינר כסף וכבית הלל וא"ת היכי מוכח בסמוך ה"נ מסתברא דר' יוחנן דאמר מחללין מדאמר ר' יוחנן אע"פ שאמרו אסור ללוות דינר בדינר אבל מחללין מעשר שני עליו מנ"ל דאיירי בדינר זהב וכבית שמאי דלמא בדינר כסף וכב"ה וי"ל דעל כרחך בדינר זהב איירי דאי בשל כסף ולבית הלל פשיטא דמחללין דמתניתין היא (מע"ש פ"ב מ"ז) לא יעשה סלעין דינרי זהב א"כ אותן סלעין חילל פירות עליהן ולב"ש דוקא אסור ללוות דסברי דהבא פירא הוי אבל לב"ה מותר ללוות דדהבא טבעא הוי דהא מחללין סלעין עליו ולב"ש נמי הוי טבעא לחלל פירות עליו וכן לקמן (דף מח·) ר"ש אומר אין דינר זהב קונה טלית אלמא לגבי פירא טבעא הוי ואפילו לגבי כספא מקרי טבעא דשמא כילדותו מסתברא ומיהו ר"ח פירש דהכי אמר רב האי גאון דדהבא פירא הוי לכל מילי ושמא בימי האמוראים היה זהב יוצא בהוצאה והוה טבעא ובימי הגאון לא היה יוצא כלל ולכך אמר דהבא פירא:

בבל הסלע מעות · רש"י פי' טעם בדברי ב"ה ובדברי ב"ש לא נתן טעם משמע לב"ש יכול לעשות מה שירצה וכן לקמן בהפורט סלע בירושלים וקשה דבמסכת עדיות (פ"א מ"ט) תני להו בהדי דברים דב"ש לחומרא והוי ליה למתניהו בהדי קולי ב"ש לכך נראה דב"ש דוקא בכל הסלע קאמרי ולא יחליף ב' וג' פעמים שבכל פעם משתכר (א) החנוני ונמצא מפסיד מעשר שני ועי"ל דהכא דוקא יתן בכל הסלע מעות שלא יתעפשו בדרך קודם שיגיע שם :

לפלגי בסלעים על סלעים · ריב"ן ל"ג ליה דאמאי יחלל על סלעין אחרים מיהו הא לא קשיא שהראשונים אינם חריפים להוציאם בירושלים כמו השניים שהם מטבע אחר והא דאמר בהגוזל [קמא] (ב"ק דף לז:) התקינו שיהו כל המטות יוצאות בירושלים מ"מ אנו חריפין מהאו אך קשה דלקמן (דף נה:) אמרי' ותנן לה במסכת מעשר שני (פ"ב מ"ו) סלע של חולין ושל מעשר שני שנתערבו מביא בסלע מעות ומחלל עליהם מפני שאמרו מחללין כסף על נחשת מדוחק ופרש"י אבל לא יקח אחד מהסלעין ויאמר אם מעשר הוא מוטב ואם לאו חבירו יהא מחולל עליו משום דאין מחללין כסף על כסף אפילו מדוחק וי"ל דהתם הסלעים שוין זה כזה ולכך אין מחללין אבל מטבע שאינו חריף על החריף מחללין אי נמי אתיא כר' מאיר דתנן (שם מ"ח) בתר בבא דהפורט סלע אין מחללין כסף על כסף דברי ר' מאיר וחכמים מתירין [לפנינו שם במס' מעשר שני לא נמצא כך וע"ש בתוי"ט שכתב דנוסחא אחרת היתה לפניהם] :

השתא כספא לגבי פריטי מחללין · הא פשיטא ליה שיש חלוק בין ירושלים לחוץ לירושלים דחוץ לירושלים עיקר חלול הוא פירות על פריטי או על סלעים כדי להקל משאו ובירושלים עיקר החלול הוא כסף על פירות כדי לאכלם או על פריטי כדי לקנות בהם לורך אכילה ולכך לא פריך מינה ללישנא קמא ולא למ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת ופליגי אי דהבא פירא הוי אי לאו ולא פריך אלא למ"ד דטעמייהו דב"ש משום כסף ראשון ולא כסף שני דלענין ראשון ושני סבור שאין לחלק בין תוך ירושלים לחוצה לה: **בבל** אשר תאוה נפשך · ואם תאמר והא בעינן פרי מפרי וגדולי קרקע וי"ל דלא ממעטין אלא מים ומלח אבל לא פרוטה דבפרוטה קונה בקר וגאן דהוו פרי מפרי :

אין

מסורת הש"ס

עדיו' פ"א מ"ט מע"ש פ"ב מ"ח בכורות נ:

עדיות פ"א [מ"י] מע"ש פ"ב [מ"ט]

עדיות שם מ"ט מע"ש שם מ"ח בכורות נ:

עין משפט נר מצוה

יא א ב טוש"ע י"ד סי' קסב סעי' א :

יב ג מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' יד :

יג ד מיי' שם פ"ד הל' ה ועי' בר"ש פ"א דדמאי משנה ב :

יד ה מיי' פ"ה שם הל' יד :

רבינו חננאל

על דינרין מחלוקת דאמר ר' יוחנן אסור ללוות דינר בדינר ומיסתברא דינר של זהב בדינר של זהב ואליבא דב"ש דסברי דהבא פירא הוא והות ליה כסאה בסאה ואסורי' ואילו עמדה ההלכה בכך היינו מקשין וכי ר' יוחנן כב"ש אמרה לשמעתיה אלא כיון דנדחת לא חשש לה דתרצינן הכי לא לעולם ר' יוחנן דאמר פירות על דינרין דברי הכל מחללין דדהבא טיבעא הוי ואמאי אסר הלואת דינר בדינר משום דחזא דלענין מקח וממכר שויוה כפירא דתנןהזהב קונה את הכסף גם הוא לענין הלואה משום חומרא דרבית עשאו כפירא ואסר · אבל לגבי פירא לעולםטיבעא הוי · ואמרי' הכי נמי מסתברא דלא קאי ר' יוחנן כב"ש' וסלקה הכי לר' יוחנן לגבי פירא טיבעא הוי ומחללין מעשר שני בדינרי זהב ואע"ג דאסר ללוות דינר בדינר · ת"ש א) מעשר שני ניתן לאכילה ולשתיה ולסיכה וכו' ותנן הפורט סלע של מעשר שני בירושלים ב"ש אומרים בכל הסלע מעות · וב"ה אומרים בשקל כסף ובשקל מעות פי' מעות הללו פריטי אינון ופשוטה היא ואסיקנא אלא דכולי עלמא הכסף כסף ריבה ואפי' כסף שני פי' אפי' הכסף שהוא דמי מעשר שני מותר לפורטו בכסף אחר שנא' וצרת הכסף ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וזהו כסף כסף ריבה · ואי איתמר הכי איתמר ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר בסלעין על דינרין מחלוקת

א) נ"ל בפרק מעשר שני וכו' ולסיכה וכו' תנן הפורט סלע וכו'.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בכל וכו' שבכל פעם משתכר השולחני ונמצא :

גליון הש"ס

גמ' הפורט סלע ממעות מע"ש· עיין לקמן דף נג ע"א תוס' ד"ה דלמא אתי ·

עין משפט
נר מצוה

טו א מיי' פ"ו מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר"ג סעי' א וסעי' ג :

טז ב ג מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ד וסעי' ה :

יז ד מיי' פ"ה מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' י סמג עשין קלו :

[צ"ל מתחללין ולא מתחללין כ"ה גי' תוס' בסוכה מ: ד"ה על היין]

שמא ישהה עליותיו דזימנין דלא מלו זוזי בדינרא ולא מסיק (א) ובית הלל סברי לא גזרינן שמא ישהה עליותיו דכי לא מלו נמי בדינרא אסוקי מסיק להו אבל בפירות על דינרין דברי הכל מחללינן דכיון דמרקבי לא משהי להו וחד אמר אפילו בפירות על דינרין נמי מחלוקת בשלמא להך לישנא דאמרת דמדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזרו ביה היינו דקתני יעשה ולא יעשה אלא להך לישנא דאמרת דמדאורייתא פליגי *מחללינן ולא מחללינן מבעי ליה קשיא איתמר רב ולוי חד אמר מטבע נעשה חליפין וחד אמר *אין מטבע נעשה חליפין אמר רב פפא מ"ט דמ"ד אין מטבע נעשה חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלא תנן *הזהב קונה את הכסף מאי לאו בחליפין וש"מ מטבע נעשה חליפין לא בדמים אי הכי הזהב קונה[את]הכסף מחייב מבעי ליה תני הזהב מחייב הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא הכסף אינו קונה את הזהב אי אמרת בשלמא בדמים היינו דאמרינן דהבא פירא וכספא טבעא וטבעא פירא לא קני אלא אי אמרת בחליפין תרוייהו לקנו אהדדי ועוד תניא הכסף אינו קונה את הזהב כיצד מכר לו עשרים וחמשה דינר של כסף בדינר של זהב אע"פ שמשך את הכסף לא קנה עד שימשוך את הזהב אי אמרת בשלמא בדמים משום הכי לא קני אלא אי אמרת בחליפין נקני אלא מאי בדמים אי הכי אימא רישא הזהב קונה את הכסף כיצד [ג]מכר לו דינר של זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף כיון שמשך את הזהב נקנה כסף בכל מקום שהוא אי אמרת בשלמא בחליפין היינו דקתני נקנה כסף בכל מקום שהוא אלא אי אמרת בדמים האי נקנה כסף בכל מקום שהוא נתחייב גברא מיבעי ליה אמר רב אשי לעולם בדמים ומאי בכל מקום שהוא [ג]כמות שהוא כדאמר ליה אי אמר ליה מארנקי חדשה יהבינא לך לא מצי יהיב ליה מארנקי ישנה אע"ג דעדיפי מינייהו מ"ט דאמר ליה לישנן קא בעינא להו אמר רב פפא אפילו למ"ד אין מטבע נעשה חליפין מיעבד הוא דלא עביד חליפין אקנויי מיקנו בחליפין מידי דהוה אפירא לרב נחמן פירא לרב נחמן לאו אע"ג דאינהו לא עבדי חליפין אקנויי מקנו בחליפין טבעא נמי לא שנא מיתיבי *[ד]היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה

וחוזר

רש"י

שמא ישהה עליותיו · עד שיספיק להיות לו סלעין מעשר עד שיגיעו לדמי דינר זהב בשנה שניה שימכור מעשרות שנה הבאה : אסוקי מסיק להו · שאין משהין כבד שמעט הן : אפי' בפירות על דינרין מחלוקת · דפירי נמי אתי לשהויי : היינו דקתני לא יעשה · ולא קתני לשון חלול דקסבר יש חלול אבל חכמים החמירו עליו : ואין מחללין מבעי ליה · הכי איבעי ליה למיתני ב"ש אומרים אין סלעים מעשר שני מתחללין על דינרי זהב אי משום כסף שני אי משום דדהבא פירא הוא דהוי איסור דאורייתא ולא מיתפסי בקדושת מעשר: מטבע נעשה חליפין · הבא להחליף מטבע בדבר אחר שלא בתורת מקח וממכר אלא בתורת קנין כדרך שקונין בסודר שהקונה נותן סודר למקנה והוא מקנה לו הקרקע או המטלטלין במשיכה שהוא מושך הסודר כדכתיב (רות ד) שלף איש נעלו ונתן לרעהו אף מטבע שאע"פ שהנית נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו הני מילי כשנתנו בתורת דמים כדרך מקח וממכר אבל אם נתן בתורת חליפין כיון שמשך זה את המעות נקנה לו החפץ שלו בכל מקום שהוא : אין מטבע נעשה חליפין · כדמפרש רב פפא : מ"ט דמ"ד כו' · הא ליכא למימר דאית ליה דרב נחמן דאמר לקמן (דף מז·) אין קונין אלא בכלי דנעלו כתיב דא"כ אדמפלגי במטבע ליפלגו בכל דבר שאינו כלי אלא על כרחך ס"ל דכל המטלטלים נעשין חליפין לקנות את שכנגדו ובמטבע לחודיה פליגי : משום דדעתיה אצורתא · דעתו של מקנה את החפץ ונוטל המטבע בחליפין אינו סומך אלא על הצורה שבו שאין המטבע חשוב אלא ע"י צורה שבו וצורתא עבידא דבטלה שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת הלכך הוה ליה כדבר שאינו מסוים ושלם ולקמן (שם) ממעטינן דבר שאינו מסוים מדכתיב נעל : הזהב · דינרי זהב דהוי ליה מטבע : הזהב קונה · משמע מעכשיו הכסף קנוי לו בכל מקום שהוא שם ואין לשון *הזהב נופל אלא בדבר שהוא בעין והחליף זה בזה ואי בתורת דמים שמושך הימנו דינר זהב בכ"ה דינר כסף אין כאן כסף קנוי אלא המושך הזהב נתחייב לו מעות במשיכה זו והכי איבעי ליה למיתני הזהב מחייב את הכסף וגורם למושך לחייבו כסף : הכי נמי מסתברא · דבתורת דמים ולא בתורת חליפין דתשמע מינה מטבע נעשה חליפין : וטבעא פירא לא קני · אי משום דמשיכת ממכר מפורשת מן התורה כדלקמן (דף מז:) אי משום דתיקנוה רבנן שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה: תרוייהו לקנו · דכיון דמטבע נעשה חליפין מה לי של כסף מה לי של זהב : ועוד תניא כו' · דשמעינן מינה דלאו בחליפין עסקינן : אלא אי אמרת · קונה ואינו קונה דקאמר בחליפין קאמר : ליקני · דהא תנא רישא הזהב קונה את הכסף דאשמועינן בה מטבע נעשה חליפין : כמות שהיא · כמו שהתנה עמו : מארנקי חדשה · של מטבע סלעין חדשים : לישנן בעינא · צריך אני להניחן זמן מרובה וחדשים טוחים לי שלא ישחירו יותר מדאי : אפי' למ"ד אין מטבע נעשה חליפין · לקנות את שכנגדו : אקנויי מיקנו בחליפין · קנין סודר או מטלטלין שכנגדו קונה אותו בחליפין מכיון שמשך בעל המטבע החליפין משכנגדו נקנה המטבע לבעל הסודר : מידי דהוה אפירות · לרב נחמן כל דבר שאינו כלי קרוי פירא לגבי חליפין ופליגי רב ששת ורב נחמן לקמן (דף מז·) במתניתין דאמר רב נחמן נעל דוקא כתיב שיהא כלי ולא שום דבר שאינו כלי עושה חליפין ומודה הוא שכל דבר שכנגד הכלי נקנה בחליפי הכלי דכתיב (רות ד) לקיים כל דבר אלמא אע"ג דפירי לא עבדי חליפין לקנות שכנגדו נקנה הוא בחליפין של כלי מכיון שמשך בעל הפירות את הכלי נקנו פירות לבעל הכלי : ואין בידו מעות · ורוצה לחלל מעשר שלו *והערים בפדיונו לחלל על ידי מקח וממכר שמוכרו לאיש אחר כדי שלא יתחייב חומש דכתיב (ויקרא כז) אם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף ממעשרו ולא הלוקח מעשר שני של אחרים: אומר לחבירו · שהוא אוהבו ויודע בו שאינו עושה אלא להיפטר מן החומש : הרי פירות הללו · של מעשר שני : נתונים לך במתנה · ומכיון שקנאן זה במתנה נעשה הראשון נכרי אצלם ויוכל לפדותם בלא חומש :

וחוזר

תוספות

אין מטבע נעשה חליפין · אפילו לרב ששת דלא בעי כלי פסל הכא מטבע כפרש"י משום דדעתיה אצורתא דעבידא דבטלה וא"ת ולרב נחמן דאמר לקמן (דף מז·) דכלי דוקא בעי וכי פליג ארב ולוי וי"ל דמטבע מיקרי שפיר כלי שראוי לשקול בו משקולת ועוד דראוי לתלותו בצואר בתו ובלאו הכי נ"ל דמקרי כלי דאי לא מקרי כלי אם כן אמאי נעשה חליפין הלא אפילו לרב ששת דלא בעי כלי מ"מ פירא מיהא בעי ומטבע לא מקרי פירי כדאמר בסמוך אפי' למ"ד אין מטבע כו' מידי דהוה אפירא לרב נחמן ולקמן (דף מו:) נמי אמרינן ולמאי דס"ד מטבע מאי כילד ה"ק ופירי נמי עבדי חליפין ועוד אמרי' לקמן (דף מו·) במנא למטוטי פירות ביה למטוטי מטבע אלמא לא מקרי פירי ואי גם כלי לא הוי אמאי נעשה חליפין אלא ודאי כלי מקרי וי"א שחשוב כלי לפי שיוצא בהוצאה וקונין בו כל דבר ואין נראה דלקמן (דף מו·) משני בפרוטטות דליכא עלייהו טבעא וכן מתני' דכל המטלטלין קונין זה את זה מוקי לקמן (דף מו:) אניקא ואניגרא אלמא אפילו היכא שאין יוצאין בהוצאה נעשה ונקנה בחליפין :

מאי לאו בחליפין · וא"ת וכי לא ידע סיפא דהכסף אין קונה את הזהב ועוד מאי מייתי בתר הכי ועוד תניא מי אלימא ממתני' שזאת הפרכא גופה כבר הביא ממתניתין וי"ל דה"פ מאי לאו אף בחליפין דהזהב קונה את הכסף בכל ענין בין בחליפין בין בדמים והכסף אינו קונה את הזהב בדמים וקתני אינו קונה ולא אינו מחייב משום דתנא רישא הזהב קונה דמיירי גם בחליפין ומשני דאף רישא לא מיירי אלא בדמים ומשני תני מחייב אינו מגיה המשנה אלא קונה פי' מחייב ומייתי ועוד תניא לא קנה עד שימשוך משמע דאי אפשר לקנות אלא במשיכת הזהב אבל מתני' מצי למימר דאינו קונה בדמים :

ונקניהו

רבינו חננאל

גזירה שמא ישהה עליותיו עד שיפרם ונמצא מתעכב מלעלות לרגל אבל בפירות על דינרין דברי הכל מחללין · וחד אמר אפי' בפירות על דינרין נמי מחלוקת והכין סוגיא דשמעתא כהאי לישנא ומשום גזירה דלישנא קמא עלתה בקושיא · וסוגיין לב"ה דהבא טיבעא הוי · והא דאמר רבא האי תנא סבר דהבא טיבעא הוי עמדה · ודסתם לן הזהב קונה את הכסף דמשמע דהבא פירא הוה אית לן לאוקומה דלגבי כספא בלחוד הוי פירא אבל לכל מילי כגון מקח וממכר בכלים ובפירות ולענין מתנה טיבעא הוי ואינו נקנה בחליפין וגם אינו נעשה חליפין · ור' שמעון סבר נמי דהבא גבי מקח וממכר טיבעא הוי דתני טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית וליתנהו א) להני כולהו אלא אמר גאון הלכה ג) דהבא פירא הוי ומיקני אפילו בחליפין ולא בעי אגב קרקע אפי' במתנה · איתמר רב ולוי חד אמר מטבע נעשה חליפין כלומר הנותן דינר זהב לחבירו בתורת חליפין קונה כמה דינ' וכמה · וחד אמר אין מטבע נעשה חליפין · ואקשי' עליה תנן הזהב קונה את הכסף מאי לאו בחליפין וש"מ מטבע נעשה חליפין ופרקי' לא בדמים כלומר נתחייב בעל הכסף לתת לבעל הזהב דמי זהבו · אי הכי אימא רישא דברייתא הזהב קונה את הכסף כיצד מכר דינר של זהב בכ"ה דינרין של כסף כיון שמשך זה דינר זהב נקנה הכסף בכל מקום שהוא אי אמרת בחליפין היינו דקתני נקנה הכסף בין רב למעט אלא אי אמרת בדמים נתחייב גברא מיבעי ליה למיתנא · ואמרי' תני הזהב מחייב כדאמרי' לעיל ופריק רב אשי לעולם בדמים ומאי נקנה כסף כל מקום שהוא הכי קאמר נתחייב המוכר לתת לקונה מאיזה מקום שהוא המטבע שהתנה לו שאם אמר לו כספים חדשים אין יכול לתת לו ישנים ואע"פ שהישנים טובים הם מהחדשים דיכול למימר ליה לישנן בעינא להו · ואקשי' על רב פפא דאמר מטבע נקנה בחליפין מהא דתנן במעשר שני פ' המוליך פירות וכו' היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי פירות הללו נתונים לך במתנה

א) אולי צ"ל להני כללי. ג) כ"כ הרא"ש בשם המחבר הלז.

מסורת הש"ס

[לקמן מז·]

לעיל מד·

[צ"ל הזהב]

מעשר שני פ"ד מ"ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא מסיק להו וכו"ב

צ"ל והערים

וחוזר ואומר הרי הן מחוללין על מעות שיש לי בבית טעמא דאין בידו מעות הא אם יש בידו מעות ליקני להו לאידך במשיכה ופריק דהכי עדיף דהוה ליה נכרי ואי אמרת מטבע נקנה בחליפין ניקנו ליה מעות להיאך אגב סודר ולפרוק דלית ליה סודר ונקנינהו נהליה אגב קרקע דלית ליה קרקע והא עומד בגורן קתני בגורן שאינו שלו ואיכפל תנא לאשמועינן גברא ערטילאי דלית ליה ולא כלום אלא לאו שמע מינה *אין מטבע נקנה בחליפין שמע מינה ואף רב פפא הדר ביה *כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי דינרי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד תווך וכן אמר עולא אין מטבע נעשה חליפין וכן אמר רבי אסי אין מטבע נעשה חליפין וכן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אין מטבע נעשה חליפין איתיביה רבי אבא לעולא הרי שהיו [ג] חמריו ופועליו תובעין אותו בשוק ואמר לשולחני תן לי בדינר מעות ואפרנסם ואני אעלה לך יפה דינר וטריסית ממעות שיש לי בביתי אם יש לו מעות מותר ואם לאו אסור ואי סלקא דעתך אין מטבע נעשה חליפין הויא ליה הלואה ואסור אשתיק א"ל דלמא אידי ואידי בפרוטטות שנו דליכא עלייהו טבעא ואידי ואידי פירא הוו ומש"ה נקנו בחליפין א"ל אין דיקא נמי דקתני יפה דינר וטריסי' ולא קתני דינר יפה וטריסי' ש"מ רב אשי אמר לעולם בדמים ובפרוטטות כיון דאית ליה נעשה כאומר *הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח ת"ש *כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין כל הנעשה דמים באחר מאי נידהו מטבע ושמע מינה מטבע נעשה חליפין אמר רב יהודה ה"ק

כל

רש"י

וחוזר ואומר. הרי פירות של מעשר שני שלך יהיו מחוללין על מעות שיש לי בבית ויקנה המעשר הזה את המעות ויצא לחולין: טעמא דאין בידו מעות. דמדקתני ואין בידו מעות ש"מ דאם היה בידו מעות שם בגורן לא היה אומר לו התנא לעשות כן אלא המעות הללו היה מוסר לחבירו ומקנה אותם לו במשיכה: ופריק. וחבירו זה פודה את המעשר: דהכי עדיף. שאינה נראית ערמה כל כך להיפטר מן החומש: דהוה ליה. חבירו נוכראה לגבי מעשר וקרינן ביה ממעשרו פרט של אחרים: נקנינהו נהליה אגב קרקע. יתן לו זה בעל מעשר קרקע בחזקה ועמהן המעות ומשיחזיק זה בקרקע יהיו המעות קנויות לו בכל מקום שהן דתנן (קדושין דף כו.) נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה וחבירו זה יאמר הרי פירות הללו מחוללין על מעות שיש לי בביתך דהכי עדיף דהוה ליה נוכראה והך קושיא לרב פפא לא מקשינן אלא אתמוהי קא מתמה אמתני': איכפל תנא כו'. נתעסק התנא וטרח להורות לנו הלכה בדבר שאינו מצוי שיהיה אדם עומד בגורן ערום אלא לאו ש"מ בגורן שאינו שלו אבל סודר יש לו ואפילו הכי הפירות צריך ליתן לו במתנה שאין המעות נקנין בחליפין: ואף רב פפא הדר ביה. ממאי דאמר מטבע נקנית בחליפין: ואקנינהו לרב שמואל. שהיה הולך לשם כדי שיביאם לו שאילו לא הקנה לו לא היה נותנם לו מי שהפקדון אצלו שאם יאבדו בדרך יחזור רב פפא ויתבעם לו: אגב אסיפא דביתיה. מפתן ביתו אלמא מדאצטריך ליה לקנוייהו אגב קרקע ש"מ אין מטבע נקנה בחליפין: עד תווך. שם מקום: וכן אמר עולא. האי וכן לעיל קאי אפלוגתא דרב ולוי: תובעין אותו. מעות שכרם ומזונותיהם: תן לי בדינר מעות. תן לי פרוטות בשוה דינר. והדינר אין עתה בידי אבל אני אעלה לך עד יום פלוני יפה דינר וטריסית קס"ד דינר יפה היוצא בהוצאה קאמר וטריסית מעה קטנה: ואפרנסם. אעשה צרכיהם כלומר אסלקם מעלי כל צורך סיפוק קרי פרנסה קונדריי"ר בלע"ז: אם יש לו בביתו. אותן מעות שהוא אומר: מותר. קס"ד דכיון דיש לו הוו להו חליפין דהחליף אלו באלו אותן שבביתו באלו ומחמת דוחקו אוזיל גביה לתת לו טריסית יותר ואין כאן משום רבית שהרי אין כאן שכר המתנה שהרי אין ממתין לו כלום שהרי הוא פורעו מיד דמשמשך את מעות השולחני נקנה לו הדינר שבביתו בכל מקום שהוא: ואם לאו אסור. דכיון דאין לו הדינר בביתו אין כאן חליפין אלא כשאר מכר בעלמא שהוא מתחייב לו הדינר לאותו זמן וטריסית מוסיף לו בשכר מעותיו שהמתין: ואי אמרת אין מטבע נקנה בחליפין. ואין מטבע נעשה חליפין אפילו יש לו נמי אין קונין לו במקום שהם שם ואין זו אלא הלואה ואע"ג דדרך מקח וממכר הוא קי"ל לקמן* כללא דרביתא כל אגר נטר ליה אסור אלא לאו שמע מינה מטבע נעשה חליפין ונקנה בחליפין דהא הכא תרוייהו מטבע נינהו של שולחני נעשה חליפין ושל בעל הבית נקנה בחליפין: אמר ליה. רבי אבא לעולא: דלמא. מלית לתרוצינהו דאידי ואידי בין דשולחני בין דבעל הבית: בפרוטטות. מעות של נחושת שהם עדיין בלא צורה כעין אסימון של כסף: אמר ליה. עולא אין שפיר תרצת לה ודיקא נמי מדקאמר יפה דינר וטריסית דמשמע אעלה לך מפרוטטות שבבית שוה דינר וטריסית: ולא קתני דינר יפה. דליסתמע דינר של כסף טוב וטבוע: רב אשי אמר לעולם בפרוטטות. היא כדקאמרת מדקתני יפה דינר ומיהו טעמא לאו משום דנקנה בחליפין שאפי' התנה עמו בתורת דמים אין כאן רבית דאגר נטר ליה שאפי' הלואה אם יש לו בביתו מותר לתת לו עודף דהוה ליה הלויני עד שיבא בני: כל הנעשה דמים באחר. משנה היא בקדושין (דף כח.) וקס"ד דה"ק כל הרגיל להיות ניתן דמים באחר דהיינו מטבע: כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין. אם נתנה בעלים בתורת חליפין בחליפי שור ופרה כיון שמשך בעל הפרה את המטבע נתחייב בעל המטבע בכל אונסין שיולדו בחליפין מעתה אם מת השור מת לו אע"פ שלא משך כו' אלמא קנה בחליפין של מטבע:

תוספות

ונקנינהו נהליה אגב קרקע. א] אברייתא פריך כדפירש' רש"י וי"ל דאדרב פפא פריך אי אמרת בשלמא דאין מטבע נקנה בחליפין מיירי שיש לו סודר ואין לו קרקע דהשתא לא הוי ערטילאי אלא אי מטבע נקנה בחליפין ומיירי שאין לו סודר וגם נ"ל דמיירי בגורן שאינו שלו אכפל תנא כולי האי והדאמר והא עומד בגורן קתני לאו פרכא היא אלא מסיק למילתיה דמיירי דלית ליה קרקע וקשה דלקני ליה המעות בהודאה כמו שקנה רב מרי מרבא על ידי הודאתו של איסור בפרק מי שמת (ב"ב דף קמט.) אע"פ שהייתו יודעין שלא היו שלו תחלה וה"ה בבריא מדקנינהו רב מרי אע"ג דלא הוי בר ירושה*: אלא ש"מ דאין מטבע נקנה בחליפין. ומ"ד נעשה חליפין נמי איתותב דמדאינו נקנה כ"ש שלא נעשה וקטר עד הכא כדי להקשות לתרוייהו ולכך המתין נמי עד הכא לומר וכן אמר עולא וכן* אמר ר' אמי אמר רבי יוחנן משום דהך *ברייתא מסייע להו: אידי ואידי בפרוטטות. פירוש שולחני נתן לו פרוטטות ובעל הבית משלם לו פרוטטות. דליכא עלייהו צורתא ולכך נעשה ונקנה בחליפין וא"ת ולימא שהשולחני נתן לו מעות ולא פרוטטות וכן נראה שהרי צריך ליתן לפועלים ובעל הבית הקנה לו בקנין סודר הפרוטטות שבביתו וי"ל דתן לי מעות משמע דבנתינה זאת אתחייב לך דינר וטריסית: ולא תני דינר יפה. דמשמע דינר טוב וא"ת והיכי ס"ד דינר טוב והא ממעות שיש לי בביתי קתני וי"ל דמעות לאו היינו שמו של המטבע אלא כלומר ממטבעות שיש לי בבית ואית ספרים דלא גרסי בברייתא ממעות שיש לי בביתי: נעשה כאומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח. וא"ת נהי דשרי סאה בסאה בעד שיבא בני כו' סאה בסאתים כי הכא שנותן לו טריסית יותר אסור והוי רבית גמור וי"ל דהכא אינו נותן לו אותו מטבע עצמו שלקח אלא מין אחר לדמי למקח וממכר וה"ק כמו שמותר סאה בסאה דרך הלואה באומר עד שיבא בני משום דסאה בסאה רבית דרבנן ה"נ דרך מקח וממכר אפילו סאה בסאתים מותר באומר עד שיבא בני: כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין. לרב דאמר* בכליו של קונה ה"פ כיון שזכה זה בעל החפץ במטבע נתחייב זה הלוקח באונסי חליפין דכל היכא דאיתיה דיליה הוא ואי ל"ג זה שני הכי פירושו כיון שזכה זה המוכר במטבע נתחייב איהו לשלם ללוקח החפץ שהוא חליפי המטבע וללוי דאמר בכליו של מקנה הוי פירושו אפכא דאי גרסינן זה שני הכי קאמר כיון שזכה זה הלוקח במטבע נתחייב המוכר ליתן לו חליפין ואי לא גרסינן זה שני הכי קאמר כיון שזכה הלוקח במטבע נתחייב הוא באונסי החפץ אי נמי ללוי הוי פי' זה כמו לרב וכיון שזכה זה פי' המוכר בהנאה שקבל ממנו הלוקח מטבע והדתנן (לקמן דף ק.) המחליף פרה ללוי הוי פירושו המחליף פרה בהנאת קבלת חמור וכן החליף שור בפרה דבסמוך*: שמע מינה מטבע נעשה חליפין. ואע"ג דמעות אינם קונות ה"מ בסתמא אבל אי מפרש בתורת חליפין קני א"נ אפי' בסתמא כיון דמחזיר לו המטבע כדרך להחזיר הסודר קנו החליפין וא"ת והלא יאמר נשרפו חטיך בעלייה י"ל דלא שכיח מילתא שיקנה המעות דרך חליפין דלא שכיח שיתן המוכר חפצו בחליפין מעות שאינם שוות המקח דדרך חליפין שאינם שוים מעות המקח ולא גזור רבנן כדאמר בסמוך גבי החליף דמי שור בפרה ובקנין סודר דשכיחא ליכא למיחש שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה דכיון דלא קיבל המוכר המעות טרח ומליל פן יסרב הלוקח ליתן לו המעות:

ופירי

רבינו חננאל

וחוזר ואומר הרי הן מחוללין על מעות שיש לי בבית ואי אמרת מטבע נקנה בחליפין ליקננהו לחבריה המעות הללו אגב סודר וליפרוק הפירות של מעשר שני של זה דהכי עדיף דהוה ליה נכרי ואין חייב חומש לפי שהוא קונה מעשר שני של חבירו הוא ואינו פודה לפי שאינו שלו. ופרקינן דלית ליה סודר ולא קרקע. ומתמהינן וכי יגע התנא לקבוע משנה על אדם יחף מגולה ראש אלא לאו ש"מ אין מטבע נקנה בחליפין ש"מ. ואף רב פפא הדר ביה מהאי סברא דרב פפא הוו ליה י"ב אלפי זוזי בי חוזאי ואקנינהו לרב שמואל בר אחא אגב אסקופה דביתיה כי אתא נפק רב פפא לאפיה עד תווך כי היכי דליקדו' וליקבלינהו לזוזי עד דלא ייתי ויתזיק בההיא אסקופא*) דאקני ליה דקיימ' לן אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי גבי מטלטלי כלומר כיון שגבה הקרקע זכה במטלטלין ואין יכול לחזור בו. פי' תווך שם מקום ומפורש במסכת נדה (ד' לג ע"ב) דאזל רב פפא לתווך ואמר ליכא צורבא מרבנן הכא דליקבלינהו לאפיה וכו'. מתיב ר' אבא לעולא דאמר אין מטבע נעשה חליפין מהא דתני בתוספתא הרי שהיו חמריו ופועליו תובעין אותו בשוק ואמר לשולחני תן לי בדינר מעות ואפרנסם ואני אעלה לך יפה דינר וטריסית ממעות שיש לי בבית יש לו מעות בידו מותר אין לו אסור דינר זה זולתי טריסית הוא דתנינן בתוספתא אוכל פועל קישות ואפי' בדינר כותבות אפי' בטריסית ואי סלקא דעתך דאין מטבע נעשה חליפין הוה ליה הלואה ואסור ליטול ממנו טריסית ששוה יתר מדינר שנתן לו דהויא ליה רבית. ופרקי' בפרוטות שנינו כלומר תן לי בדינר מעו'. [מעות] הללו פרוטות הן כגון אסימון שאין לו מטבע שקונין כדתנן מעות הרעות קונות את היפות ואמרינן אין דייקא נמי מדלא קתני ואני פורע לך דינר יפה אלא קתני תן לי בדינר מעות ואני אעלה לך יפה דינר שמעינן מינה דהכי אמר ליה תן לי בדינר מעות ואני אעלה לך פרוטות יפה דינר טריסית. רב אשי אמר לעולם כדקתני וכיון דאית ליה מעות שרי נעשה כאומר לו עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח דליתה אגר נטר לי' וכל כי האי **) גוונא יד ביד שרי אע"ג דטפי ליה דכי מקח וממכר דמי ושרי. ת"ש מהא דתנן בקידושין פ"א כל הנעשה דמים באחר וכו' פי' כל דבר שנעשה דמים לחפץ כגון דינר כסף שנעשה דמים לטלית כיון שקיבל בעל הטלית את הדינר וזכה בו נתחייב בעל הדינר בטלית שכבר קנאה ועמדה ברשותו בזכיית בעל הטלית בדינר ש"מ דינר זה שהוא מטבע נעשה חליפין וקנה בעל הדינר את הטלית מחליפין.

*) עי' בשטה מקובצת כאן דהעתיק ל' רבינו כי סיכה דלא לחזק אסיפה דביתא הוא דנפק לאפיה דאמר רבא אקני ליה וכו' גבה מקרקעי גבי מטלטלי ע"כ וע"ש מש"כ על דברי רבינו כזה:

**) עלה דל"ל דטפי יד ביד כו':

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ו מהלכות מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רג סעי' א וסעי' ג:

יט ב מיי' שם הל' א סמג שם טוש"ע שם סעי' ט וסי' קכב סעי' ח:

[יט ג טוש"ע י"ד סי' קעג סעי' ו]

[ועי' תוס' ב"ק קד: ד"ה אגב]

נ"ל אמר רבי אמי וכן אמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן

[נ"ל מתני']

מסורת הש"ס

[ב"ב קמט.]

ב"ק קד: [ע"ש] ב"ב עז: קג:

[לעיל מד: לקמן סה.] קדושין כח.

[דף סג:]

הגהות מהר"י לנדא

א] תוס' ד"ה ונקנינהו כו' אברייתא פריך. נ"ל אמתניתין פריך:

*כל הנישום דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין *ה"נ מסתברא מדקתני סיפא ^ב^כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור שמע מינה ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא מטבע מאי כיצד הכי קאמר ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור הניחא לרב ששת דאמר* פירי עבדי חליפין אלא לר"נ דאמר כלי אין אבל פירי לא עבדי חליפין מאי כיצד הכי קאמר ^ג^יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור מאי טעמיה דרב נחמן סבר לה כרבי יוחנן דאמר *^ד^דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה ^ה^גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה ומלתא דשכיחא גזרו ביה רבנן *^ו^מלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן ולריש לקיש דאמר משיכה מפורשת מן התורה הניחא אי סבר לה כרב ששת מתרץ לה כרב ששת אלא אי סבר לה כרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין ומטבע לא קני היכי מתרץ לה על כרחך כרב ששת מתרץ לה תנן כל המטלטלין קונין זה את זה ואמר ריש לקיש ואפילו כים מלא מעות בכים מלא מעות ^ז^תרגמא רב אחא בדינר אנקא ואניגרא אחד שפסלתו מלכות ואחד שפסלתו מדינה וצריכא דאי אשמועינן פסלתו מלכות משום דלא סגי כלל אבל פסלתו מדינה דסגי ליה במדינה אחריתי אימא אכתי מטבע הוא ואין מטבע נקנה בחליפין ואי אשמועינן פסלתו מדינה משום דלא סגי ליה לא בצנעא ולא בפרהסיא אבל פסלתו מלכות דסגי ליה בצנעא אימא אכתי מטבע הוא ואין מטבע נקנה בחליפין צריכא אמר רבה אמר רב הונא ^ח^מכור לי באלו קנה

ויש

רש"י

כל הנישום דמים באחר : כל שרגילים לשום אותו כשנותנין אותן דמים באחר דהיינו כל המטלטלים אם בא אדם לתתם דמים בחפץ אחר דרכן לשומן בכמה ינתנו לו : כיון שזכה זה כו'. אם נתנם בתורת חליפין כיון שמשכן זה כו' ואשמועינן דמטלטלי ופרי נעשין חליפין ולא בעינן כלי דשלף איש נעלו (רות ד) לאו דוקא דלקיים כל דבר דרשינן לקיים בכל דבר כדלקמן (דף מז.): הכי נמי מסתברא. דלאו במטבע עסקינן דקתני סיפא כיצד החליף שור בפרה כו' : הכי קאמר ופירי נמי . כל מטלטלין אע"פ שאינו כלי עבדי חליפין כיצד כו' והכי מפרשינן לה כל (א) העושה דמים באחר דהיינו מטבע אם נתנו בתורת חליפין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין כיצד חליפין ומהו חליפין כגון המחליף שור בפרה ואשמועינן אגב אורחיה בסיפא דפירי עושים חליפים החליף שור בפרה גרסינן ול"ג בשר שור: הניחא לרב ששת כו'. בין למאי דסליק אדעתין מעיקרא בין למאי דשני רב יהודה סיפא דמתני' אשמעינן דפירי עבדי חליפין ולא בעינן כלי והא פלוגתא דרב נחמן ורב ששת היא לקמן בשמעתין (דף מז.) הניחא לרב ששת כו' : ה"ק יש דמים שהן כחליפין . רישא וסיפא חדא היא ואשמעינן דיש תורת דמים שהמעות קונות בלא משיכה כחליפין של סודר : כיצד החליף דמי שור בפרה . מכר לו שור בכך וכך מעות ומשך את השור ונתחייב לו המעות א"ל הלוקח פרה יש לי שאני נותן לך בדמי השור וניאותו יחד וקבל עליו נתחייב בעל הפרה לתת לו את הפרה ואין אחד מהם יכול לחזור והכי קאמר כל הנישום דמים באחר כל המטלטלין שאדם שם לחבירו ונותן לו שומת דמיהן בשביל חפץ אחר שהיה לו ללוקח כיון שזכה זה לוקח ראשון במטלטלין הראשונים שמשכן ואפילו בתורת דמים על מנת להקנות לו חפץ שלו בדמים נתחייב זה לוקח שני בכל אונסי החליפין לפי שקנו לו מעותיו כל אונסי החליפין :

כיצד החליף דמי שור בפרה . שם לו השור בדמים ע"מ שיתן לו זה פרה באותן מעות קנה : מאי טעמא דרב נחמן ; דאמר דמים כי האי גוונא קנו והא תנן מעות אינן קונות: סבר לה כר' יוחנן. דאמר לקמן (דף מז:) דבר תורה מעות קונות כדאשכחן גבי קונה מן ההקדש שאמרה תורה ונתן הכסף וקם לו : ומפני מה אמרו משיכה קונה . ולא מעות : גזרה שמא ; יניחם לוקח בבית מוכר זמן מרובה ותפול דליקה בשכונת המוכר ולא יחוש לטרוח ולהציל לפיכך העמידום ברשותו לחזור בו אם ירצה דכיון שאם יתייקרו ברשותו יתייקרו ויחזור בו מן המכר ויהא השכר שלו כי דידיה חשיב להו וטרח ומציל וכיון דתקנתא דרבנן בעלמא הוא במכר דשכיח עבוד רבנן תקנתא במכר דלא שכיח כגון האי שיהיו שמין דמי מטלטלין במטלטלין לא עבוד רבנן תקנתא במשיכה : ולריש לקיש דאמר. לקמן בפרקין (דף מז:): משיכה מפורשת מן התורה . וכיון דמדאורייתא מעות לא קנו לא שנא מכר דשכיח ולא שנא מכר דלא שכיח מעות לא קנו הניחא אי סבר לה כרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין מתרץ לה למתני' כרב ששת וכדשני רב יהודה כל הניסוס דמים באחר כגון מטלטלין ופירי שאדם רגיל לשומן כשנותנן דמים באחר היכא דעשאם חליפין כיון שזכה זה כו' : אלא אי סבר לה כרב נחמן דאמר . כלי בעינן : ומטבע . בתורת דמים נמי לריש לקיש לא קני דניסני כרב נחמן דאמר יש דמים שהם כחליפין דהא לריש לקיש מדאורייתא יליף דמעות אינן קונות ואפילו במכר דלא שכיח נמי : היכי מתרץ להאי . החליף שור בפרה דמתניתין לא בחליפין ולא בדמים : ואפי' כים מלא מעות . ועל כרחך בחליפין קאמר דאי בתורת דמים מעות לא קנו ש"מ מטבע נעשה חליפין ונקנה בחליפין : תרגמא רב אחא . בששתיהן מעות פסולות דהוה ליה כשאר מטלטלין מחליף כים מלא של דינרים אניקון בכים מלא של דינרים אגיגרא : אחד מהם פסלתו מלכות ואחד מהם פסלתו מדינה . המלך גזר שלא יוציאו ובני מדינה לוקחין אותו בהצנע ואחד מהם פסלתו מדינה בני מדינה שנאוהו אבל המלך לא נוה ומוציאין אותם בשאר מדינות המלך : דלא סגי כלל . לשון הילוך הוא : מכור לי באלו . אחז בידו מעות ואמר לחבירו מכור לי חפץ שלך באלו שבידי ולא הקפיד לשאול כמה הם וקיבלם מיד הלוקח : קנה . לוקח החפץ במעות הללו ואין אחד מהם יכול לחזר :

ויש

תוספות

ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה . רש"י ל"ג בשר דשור ופרה חיים מיקרו גמי פירי ופריך לרב נחמן בין למאי דס"ד מעיקרא בין למאי דמשני כל הנישום וקשה דא"כ הכי נמי מסתברא לא קאי לפי המסקנא לרב נחמן שצריך לומר יש דמים שהם כחליפין ועוד קשה לרש"י דפסק לקמן כר"ל לא מתוקמא כלל מתני' דקיימא לן דפירי לא עבדי חליפין כרב נחמן וליכא לשנויי ופירי נמי עבדי חליפין ולא יש דמים שהם כחליפין לדברי רש"י דפסיק כר"ל ועוד דר"ח ורב אלפס וספרים קדמונים גרסי ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה ובשניא דכל הנישום לא קאמר בשר שור ועוד דתניא לקמן פרקך בכמה בכך וכך תקשה לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין דלא מצי מיירי בדמים ומיהו לפר"ת דחליפין שוה בשוה קני לכ"ע אפילו פירי אתי שפיר ברייתא דבסמוך ונראה דשור ופרה חיים הוי כלי חשוב לפי שמשתמש בהם לטעון משוי ולחרוש ולמאי דשני כל הנישום אתי שפיר אפילו לרב נחמן ולא פריך לר"נ אלא לפי מאי דס"ד מעיקרא דאמר ופירי נמי עבדי חליפין וא"ת ליסני דר"נ יתרץ כל הנישום כמו שהוא לפי האמת ^ו^ויש לומר דמסתמא לא יחלוק ר"נ על רב ולוי שהיו קדמונים דמ"ד מטבע נעשה חליפין צריך לשנות כל הנעשה דכל הנישום משמע למעוטי מטבע וצריך לומר לדידיה ופירי נמי עבדי חליפין ומ"ד אינו נעשה אינו חולק כי אם במטבע אבל בפירי יסבור זה כזה :

ולרב נחמן דאמר פרי לא עבדי חליפין מאי כיצד . וא"ת ולפר"ת לוקמיה בחליפין שוה בשוה גם ר"ל אמאי ע"כ כרב ששת ס"ל ולוקמא בפירי ובשוה בשוה וי"ל דומיא דרישא דכל הנישום דמיירי בחליפין כלי בכלי או כל הנעשה למאן דאמר (ב) נעשה חליפין דמיירי באינן שוה בשוה ה"ה סיפא דהחליף שור בפרה מיירי באינן שוה ומיהו למאן דאמר אין מטבע נעשה חליפין לא מצי למימר דבשוה בשוה יועיל דא"כ מאי פריך מכל הנעשה דמים באחר וממתני' דמטלטלין קונים זה את זה דמייתי בסמוך דמטבע נעשה חליפין דלמא איירי שוה בשוה ולעיל כמי אמאי הוצרך לשנויי בפרוטטות הא שוה בשוה הוא דמשום טריסית היתר לא מקרי אינו שוה בשוה אלא היכא שהמקח שוה כפלים מן המעות דאז דומה לחליפין אלא ודאי קרא דמייתר לשוה בשוה לפירי אתי ולא למטבע וא"ת למ"ד בין פירי בין מטבע עושה חליפין קרא למאי אתא י"ל דאתא לרבות מרוקא או דבר שאינו מסוים היכא דהוי שוה בשוה דממעטינן להו לקמן מתורת חליפין א"נ ללוי דאמר לקמן בכליו של מקנה אתי קרא למימר דאם הוא שוה בשוה אפי' בכליו של קונה מועיל : **יש** דמים שהם כחליפין . [א] ומקני להו במחילת הדמים אף על גב דאמר בקדושין (דף ו:) המקדש במלוה אינה מקודשת ובמכר לא קנה היינו כי קדשה או קנה החפץ במעות שחייב לו אבל קדשה או קנה בהנאת מחילת מלוה מועיל כמו ארוה לה זמנא ואדבר עליך לשלטון :

כל

עין משפט נר מצוה

כ א ב מיי' פ"ה מהלכות מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רג סעיף א :

כא ג מיי' שם הל' ד ועי' בהשגות וכמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצט סעיף ב :

[בקדושין איתא דיקא נמי ועי' תוס' זבחים יג. ד"ה דיקא נמי ועי' תוס' דהכא ד"ה ופירי ועי' תוס' יומא פד. ד"ה הכ"מ וע"ע תוס' חולין סו: ד"ה דיקא נמי]

כב ד מיי' שם פ"ג הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קנח סעיף א :

כג ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ה :

כד ו מיי' שם פ"ה הל' ד ועיין בהשגות וכמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצט סעיף ב :

כה ז מיי' שם פ"ו הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רג סעי' ח :

כו ח מיי' שם פ"ה הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצט סעי' א :

רבינו חננאל

ודחה רב יהודה ואמר מתני' כל הנישום הוא ופירושו כגון שביקש לקנות חמורו של חבירו בדינר ושם לו פרתו בדינר ומסרה לו כדי שיתן לו חמורו בדמים הללו כיון שמשך בעל החמור את הפרה וזכה בה קנה גם בעל הפרה את החמור בכל מקום שהוא מפני שהן פירי בפירי וקונין זה את זה ואמרי' הכי נמי מסתברא מדקתני כיצד החליף שור בפרה וכו' הניחא לרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין אלא לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין היכי מתרץ להא מתני' ופירש רב נחמן יש דמים שהן כחליפין . פירוש כגון ראובן שמכר פרה לשמעון בעשרה דינרים ומשך שמעון הפרה ונתחייב בדמיה לראובן ובקש שמעון למכור חמורו ואמר לו ראובן אני נושה בך י' דינר דמי פרתי מכור לי חמורך והכי קאמר כל הנעשה דמים באחר כגון דמי פרה שנעשו דמים לחמור כיון שזכה בעל החמור בפרה נתחייב בעל הפרה בחמור אם מת או כחש אע"פ שעדיין לא משך הגיעו . ואמרי' מאי טעמא דרב נחמן כלומר מאי שנא דמים הללו משאר דמים דעלמא דלא קנו עד דמשיך והני דמים קנו אף על גב דלא משך . ופריק רב נחמן סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו עד שימשוך גזירה שמא יאמר לו נשרפה חטיך בעלייה והך דשכיחא גזרו בה רבנן אבל דמי פרה בחמור מילתא דלא שכיחא היא הלכך לא גזרו בה רבנן . וקיימא לן כרב נחמן דפירי לא עבדי חליפין . ושינויא דשני שינויא היא ותירוצא דהא מתני' בוותיה דייקא וחל' כוותיה . כל המטלטלין קונין זה את זה אפי' מעות רעות כגון *) גייקא ואניגרא והוא מטבע שפסלתו מלכות או פסלתו מדינה ש ומני לה במדינה אחריתי ודברין ברורין הן :

*) אולי צ"ל גיאקא וכ"ה גי' הערוך בערך אנגרא :

מסורת הש"ס

[לקמן מז.]

[לקמן מז: וש"נ]

[עירובין סג: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכי קאמר וכו' לה כל הנעשה דמים: (ב) תוס' ד"ה ולרב נחמן וכו' למ"ד מטבע נעשה חליפין :

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה יש כו' ומקני כו'. נ"ב וכ"ד ש"פ אבל דעת הרמב"ם דאף במלוה קני כמו במעות לענין מי שפרע וכאן דלא שכיחא קני לגמרי אבל לדעת תוספות וש"פ אף למי שפרע לא קני בכל ענין במלוה ועי"ל סב ע"ב ד"ה שרי (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' קנט ס"ק ס' וסי' ר"ד ס"ק י"ד):

גליון הש"ס

גמ' יש דמים שהן כחליפין . עי' לקמן דף סב ע"ב תוס' ד"ה שרי שאוס: תוס' ד"ה ופירי וכו' וי"ל דמסתמא לא יחלוק. עי' ביצה דף ט ע"א תוספות ד"ה והא"י :

תורה אור

*ויש לו עליו אונאה קנה אף על גב דלא משך דכיון דלא קפיד קנה דכי חליפין דמי ויש לו עליו אונאה דמכור לי באלו קאמר ליה רב אבא אמר רב הונא מכור לי באלו קנה ואין לו עליו אונאה פשיטא דמים ואין מקפיד עליהן הא קאמרינן דקני דכחליפין דמו חליפין ומקפיד עליהן מאי אמר רב אדא בר אהבה תא שמע הרי שהיה תופש פרתו ועומד ובא חבירו ואמר לו פרתך למה לחמור אני צריך יש לי חמור שאני נותן לך פרתך בכמה בכך וכך חמורך בכמה בכך וכך משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור לא קנה בעל החמור את הפרה שמע מינה חליפין ומקפיד עליהן לא קנה אמר רבא אטו חליפין בשופטני עסקינן דלא קפדי אלא ^ג^כל חליפין מיקפד קפדי וקנה והכא במאי עסקינן ^ד^דאמר ליה חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ועדיין לא משך את הטלה דלא הוה ליה משיכה מעליא אמר מר מכור לי באלו קנה ויש לו עליו אונאה לימא סבר רב הונא מטבע נעשה חליפין לא רב הונא סבר לה כרבי יוחנן דאמר *דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה מלתא דשכיחא גזרו בה רבנן *ומלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן אמר ליה מר הונא בריה דרב נחמן לרב אשי אתון הכי מתניתו לה אנן הכי מתנינן לה וכן אמר רב הונא *אין מטבע נעשה חליפין במה קונין רב אמר ^ה^בכליו של קונה דניחא ליה לקונה דלהוי מקנה קונה כי היכי דלגמר ולקני ליה ולוי אמר בכליו של מקנה כדבעינן למימר לקמן אמר ליה רב הונא מדסקרתא לרבא וללוי דאמר בכליו של מקנה הא קא קני ארעא אגב גלימא אם כן הוו ליה נכסים שיש להן אחריות ונקנין עם נכסים שאין להן אחריות ואנן איפכא תנן *^ו^נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות אמר ליה אי הוה לוי הכא הוה מפיק לאפך פולסי דנורא מי סברת גלימא מקנה ליה בההיא הנאה דקא מקבל מיניה גמר ואקני ליה כתנאי °וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו גאולה זו מכירה וכן הוא אומר °לא יגאל תמורה זו חליפין וכן הוא אומר °לא יחליפנו ולא ימיר אותו לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו מי נתן למי בועז נתן לגואל רבי יהודה אומר גואל נתן לבועז תנא *^ז^קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה אמר רב נחמן לא שנו ^ח^אלא בכלי *אבל בפירי לא רב ששת אמר אפילו בפירות מאי טעמא דרב נחמן אמר קרא נעלו נעל אין מידי אחרינא לא מאי טעמיה דרב ששת אמר קרא לקיים כל דבר לרב נחמן נמי הכתיב לקיים כל דבר דנקנין במנעל ורב ששת נמי הכתיב נעלו אמר לך רב ששת מה נעלו דבר המסויים אף כל דבר המסויים לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז דלא אמר רב ששת בריה דרב אידי כמאן כתבינן האידנא במנא דכשר למקניא ביה במנא ^ט^לאפוקי מדרב ששת דאמר קונין בפירות דכשר לאפוקי מדשמואל דאמר קונין במרוקא

רות ד / ויקרא כז / שם

ויש לו לחבירו עליו דין אונאה. אם אין במעות כדי דמי החפץ שפחתו שתות: כחליפין דמי. ולקמיה פריך והא אין מטבע נעשה חליפין: דמכור לי קאמר. לשון ממכר ולא לשון חליפין: פשיטא לן דמים ואין מקפיד עליהן. נתן לו מעות או חפץ בשביל חפץ אחר בתורת דמים ולא הקפיד עליהן לראות אם ישנן כדי שויין: הא אמר. דקני בלא משיכה: חליפין ומקפיד עליהן. נתן לו חפץ בחפץ בתורת חליפין לקנות כדין קנין שקונין בסודר וזה מקפיד לראות שיהא הסודר שוה כל כך: מהו. מי קנו תרוייהו במשיכה דחד מינייהו או דלמא הואיל והקפיד עליהם הרי הן כדמים והוי להו מעות ואין קונות עד שימשוך גם השני: פרתך למה. הבאת בשוק: אמר רבא אטו חליפין. דקרא: בשופטני עסקינן. דלא קפדי לדעת שיהו שוות קלת דמים שייטב בעיניו לתת לו את שלו כנגדו ואפי' הכי קאמר קרא דקנה: לימא קסבר רב הונא כו'. דהא יהב טעמא למלתיה משום דכחליפין דמו: סבר לה כרבי יוחנן. כלומר אין מטבע נעשה חליפין והני לאו חליפין נינהו אלא דמים דהא מכור לי קאמר ודמים כי האי גוונא קנו בלא משיכה כחליפין דקנין סודר משום דזביני דלא שכיח נינהו וכרבי יוחנן כו': אתון הכי מתניתו לה. לדרב הונא דמספקא לכו אי סבר ליה מטבע נעשה חליפין ואם לאו ודחיתו דהוי בעלמא: אנן. בהדיא מתנינן רב הונא בהדי הנך רבנן דלעיל (דף מו.) וכן אמר רב הונא כו' ולא מספקא לן הכא מידי דודאי טעמיה משום דס"ל כרבי יוחנן הוא: במה קונין. קנין חליפין דכתיב בקרא שלף איש נעלו מי שלף ונתן: דליהוי מקנה קונה· את הכלי: קא קני ארעא אגב גלימא· הנותן קרקע לחבירו בקנין סודר והמקבל מתנה מושך הסודר מיד הנותן ונקנה לו הקרקע עם הסודר במשיכת הסודר שנקנה במשיכה: א"כ הוו להו קרקעות נקנין עם מטלטלין במשיכה בדבר שהוא קנין למטלטלין ואינו קנין לקרקע: נכסים שאין להן אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות. בדבר שהוא קנין לקרקע ואינו קנין למטלטלין כדקתני בכסף ובשטר ובחזקה: מפיק לאפך פולסא דנורא. ניצוצות של אור השמנג"ש שהן עגולות כפולסא דאמרי' לקמן אסימון פולסא ולשון שמתא קאמר ליה שאסדתו בזו: מי סברת. (א) דאמר ליה אגב שעל ידי משיכת הכלי שנקנה לו במשיכה יקנה לו הקרקע עם הכלי אין אנו אלא כחליפין כאילו זה מוסר לו חפץ אחר תחת קרקע ומהו מסירתו הנאת קבלתו ממנו מתנת הכלי שחשבו לקבל ממנו מתנה נוח לו כאילו נותן לו זה הקונה מתנה רבה וגמר נותן ומקנה לו הקרקע: גאולה זו מכירה. שמכר לו מכירה גמורה בדמים ולא קיבל מעות ובאין לקיים דברי מכירתן על ידי קנין: זו חליפין. שמחליף כלי זה בחפץ שכנגדו: לא שנו. דקונין קנין אלא בכלי: אבל בפירי. כל דבר שאינו כלי: לא. ואפילו שוה הרבה: לקיים כל דבר. לקיים בכל דבר: ההוא. לקיים כל דבר. גאולה ותמורה במנעל: המסויים. שלם: מרוקא

כל חליפין מיקפד קפדי· שיהו שוין קלת ולפעמים שיהו שוין. כמו החפץ גופיה ואפילו כשאינו שוה כחפץ שכנגדו קנה: רב הונא סבר כר' יוחנן. ומיירי בתורת דמים, ולעיל ה"פ והגי דמים כיון דלא שכיחי כחליפין דמו: בבליו של מקנה. *דוקא בכליו של מקנה ולא בכליו של קונה א] דהא מקרא יליף לקמן ואי לוי סבר אין מטבע נעשה חליפין וכן פירי היינו טעמא דבעי הנאת קבלת דבר חשוב דומיא דנעל ולא מטבע ופירי*: גאולה זו מכירה וכן הוא אומר אם לא יגאל ונמכר. וקשה לר"ת דאדרבה פסוק זה מוכיח דגאולה אינה מכירה אלא גרם לא יגאל דכתיב במעשר בהמה ואמרינן בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לב.) דהאי לא יגאל לא ימכר הוא דאינו נמכר לא חי ולא שחוט ומפרש ר"ת גאולה זו מכירה ולרבי יוחנן גאולה בכסף ולר"ל במשיכה התמורה זו חליפין של שוה בשוה דמהני לכ"ע אפי' בפירי לקיים כל דבר לרבות אינו שוה בשוה למר אף במטבע ופירי ולמר דוקא בכלי: קונים בכלי אף על פי שאין בו שוה פרוטה. וא"ת בפ' כל שעה (פסחים דף לב: ושם ד"ה ואין) אמרינן גבי ונתן לכהן את הקדש דאין נתינה פחות משוה פרוטה וה"נ כתיב ונתן לרעהו וי"ל דהתם הוי תשלומין שגזל ההקדש הלכך ליתנהו פחות משוה פרוטה כמו גבי מעילה דהוי תשלומין אבל נתינת מנעל הוא לרעהו ולא נתינת ממון וכן ונתן בידה דגט הוי נתינת גט ולא נתינת ממון כדאמר פ' שני דגיטין (דף כ. ושם ד"ה דלמא) כתבו על איסורי הנאה כשר וכן (חולין דף קלז:) נתינת תרומה דחטה אחת פוטרת את הכרי וגבי סיכה דכתיב ואשר יתן ואיכא למ"ד (כריתות דף ז:) דהוי בכל שהוא אע"ג דמעילה היא היינו משום דכתיב סיכה דמשמע בכל שהוא ומ"ד בכזית סבר כרבנן דהכא שאול דאמרי נתינה בכזית כזר שאכל תרומה וגבי לבונה דבעינן כזית בפרק כל המנחות (מנחות דף נט: ושם ס. ד"ה מי) משום דשני, מלשון שימה דאתחיל ביה: לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז דלא. וסודר דג' על ג' דאמר לעיל פ"ק (דף ז.) דכמאן דפסיק דמי חשיב דבר מסוים: מרוקא

כז א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ב סמג לאוין קיג טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף יט:

ובגיטין דף מ. מייתי בשם רש"י דמכ"ש בכליו של קונה. העתק מחלופי גירסאות:

כח ב מיי' שם פ"ה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רג ס"א:

[ועי' היטב תוס' גיטין לט: בסד"ה משום דהוי]

כט ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ב:

ל ד מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלה סעיף א ב:

לא ה מיי' שם פ"ג הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רב סעי' א:

לב ו מיי' שם פ"ה הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלה סעי' ב:

לג ז מיי' שם פ"ו הל' א סמג שם טוש"ע שם סי' רג סעיף א:

לד ח מיי' שם פ"ה הל' ה ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלה סעיף ב:

רבינו חננאל

אמר רבא אמר רב הונא נתן לו מטבע ואמר לו מכור לי פרתך אלו הדמים קנה הפרה אע"פ שלא משכה קנאה ויש לו עליו אונאה כלומר אם שוה פחות מחזיר לו את האונאה. ורבה אמר רב הונא אין לו אונאה. ואמרי' פשיטא דמים ואין מקפיד עליהן כלומ' נתן לו מעות ולא דיקדק אם שוה המקח אלו הדמין שנתן לו או לאו אלא נתנ' סתם. הא אמרי' כי האי גוונא כחליפין דמי וקני אלא אי יתיב בתורת חליפין ומדקדק אם שוה המקח הדמים הללו אם לאו מאי כדמים הן ולא קנה או חליפין הן וקנה ופשטה רב אדא בר אהבה מהא דתניא הרי שהיה תופש פרה ועומד ובא חבירו ואמר לו פרתך בכמה אמר לו לחמור אני צריך אמר לו יש לי חמור שאתן לך פרתך בכמה בכך וכך חמורך בכמה בכך וכך משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפר' למשוך את החמור ומת לא קנה בעל החמו' את הפרה ש"מ חליפין ומקפיד עליהן לא קנה ובא רבא ואמר כל חליפין מיקפד קפדי ומתניתא כגון דאמר ליה חמור בפרה וטלה ומשך הפרה ועדיין לא משך הטלה ולא הות משיכה גמורה אבל היכא דאיכא משיכה גמורה כחליפין דמי שכיון שזכה זה נתחייב הלה בחליפין ובלבד שעשאום דמים לשניה'. ואקשינן על רב הונא דאמר מכור לי באלו קנה וכי מטבע נעשה חליפין. ופרקי' רב הונא (כרב נחמן)[כר"י]סבירא ליה דאמר דבר תורה מעות קונות וכו'. וכי האי גוונא דלימא ליה מכור לי באלו לא שכיחא. ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. במה קונין רב אמר בכליו של קונה ולוי אמר בכליו של מקנה. כתנאי וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה וגו' גאולה זו מכירה כדכתי' ואם לא יגאל ונמכר בערכך. תמורה זו חליפין שנא' לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל מי נתן למי בועז נתן לגואל ור' יהודה אומר גואל נתן לבועז. רב כת"ק ולוי כר' יהודה. והלכתא כרב דגרסי' בפ' השולח גט הלכה עבד שנשבה ופדאוהו [דף לט ע"ב]. עבדו עובדא בההיא אמתא דהוה [מרה] שכיב מרע ואתת בכתה קמיה ושקל בומתא ושדא לה ואמר לה קני הא וקני נפשך ואמר רב נחמן לא עשה כלום מאן דחזא סבר משום דסבר הלכתא כר' שמעון ולא היא אלא משום דהוה ליה כליו של מקנה וכו' מהא שמעינן דלית הלכתא כמאן דאמר בכליו של מקנה. וגרסי' תוב בנדרים פרק השותפין דסודרא קני על מנת להקנות הוא וכו' כמעשה דבית חורון. תנא קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה אמר רב נחמן לא שנו אלא בכלי אבל בפירות לא מ"ט שלף איש נעלו כתיב כלי בעינן שהוא כנעל אבל פירות לא. ואסיק' כמאן כתבינן האידנא במנא לאפוקי מדרב ששת דאמר אפילו בפירי. דכשר לאפוקי מדשמואל דאמר קוני

[לעיל מו: וש"נ]

[עירובין סג: וש"נ]

[לעיל מה:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי סברת (דאמר) תז"מ ונ"ב בס"א דאית:

קדושין כו. [וש"נ]

[קדושין יג.]

[שם ה. כח: לעיל מו:]

הגהות מהר"י לנדא

א] תוס' ד"ה בכליו של מקנה כו' דהא מקרא יליף. ע"כ ר"ל משום נעלו. גואל נתן לבועז. ועיין בתוס' גיטין דף לט ע"ב ד"ה מפני:

עין משפט נר מצוה

לה א ב מיי' פ"ה מהל' מכירה הל' ח ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצה סעיף ב ועיין בכ"מ :

לו ג ד מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' ט :

לז ה מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' א ופי"ג הל' ד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף א :

לח ו מיי' שם פי"ב הל' טו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצח סעיף א :

[וע"ע תוס' עירובין פא: ד"ה שמא]

גמרא

במרוקא למקניא ‏*לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה קמ"ל למקניא ולא לקנויי ביה רב פפא אמר למעוטי מטבע ורב זביד ואיתימא רב אשי אמר ‏ג‏למעוטי איסורי הנאה איכא דאמרי ביה אמר רב פפא למעוטי מטבע דכשר אמר רב זביד ואיתימא רב אשי למעוטי איסורי הנאה אבל ‏*מוריקא לא אצטריך : אסימון קונה את המטבע וכו' : מאי אסימון אמר רב מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ מיתיבי ‏*ג‏אין מחללין מעשר שני על אסימון (א) ולא על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ מכלל דאסימון לאו מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ וכי תימא פרושי קמפרש והא לא תנא הכי ‏*מחללין מעשר שני על אסימון דברי רבי דוסא וחכמים אומרים אין מחללין ושוין שאין מחללין על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ אלא אמר רבי יוחנן מאי אסימון ‏*פולסא ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן רבי דוסא ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד רבי דוסא הא דאמרן רבי ישמעאל מאי היא דתניא °וצרת הכסף בידך לרבות כל (דברים יד) דבר הנצרר ביד דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר ‏י‏לרבות ‏*כל דבר שיש עליו צורה : כיצד משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו וכו' : ‏*אמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה סוף סוף מאן דשדא דליקה בעי שלומי אלא גזירה שמא תפול דליקה באונס אי מוקמת להו ברשותיה מסר נפשיה טרח ומציל ואי לא לא מסר נפשיה טרח ומציל ריש לקיש אמר משיכה מפורשת מן התורה מאי טעמא דריש לקיש אמר קרא °וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד (ויקרא כה) עמיתך ‏*דבר הנקנה מיד ליד ורבי יוחנן אמר מיד למעוטי קרקע דלית ביה אונאה וריש לקיש א"כ לכתוב קרא וכי תמכרו ממכר ‏*מיד עמיתך אל תונו או קנה למה לי שמע מינה למשיכה ור' יוחנן או קנה מאי עביד ליה מיבעי ליה לבדתניא ‏*וכי תמכרו ממכר אל תונו ‏ה‏אין לי אלא שנתאנה לוקח נתאנה מוכר מנין תלמוד לומר או קנה אל תונו

וריש לקיש תרתי גמר מיניה תנן ‏*ר"ש אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה מוכר הוא דמצי הדר ביה לוקח לא מצי הדר ביה °אי אמרת בשלמא מעות קונות משום הכי מוכר מצי הדר ביה לוקח לא מצי הדר ביה אלא אי אמרת מעות אינן קונות לוקח נמי ליהדר ביה אמר לך ריש לקיש אליבא דרבי שמעון לא קאמינא כי קאמינא אליבא דרבנן בשלמא לריש לקיש היינו דאיכא בין ר' שמעון לרבנן אלא לרבי יוחנן מאי איכא בין ר"ש לרבנן איכא בינייהו דרב חסדא ‏*דאמר רב חסדא כדרך ‏י‏שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו משיכה בלקוחות ר"ש לית ליה דרב חסדא רבנן אית להו דרב חסדא תנן אבל אמרו מי שפרע מדור המבול הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו אי אמרת בשלמא מעות קונות משום הכי קאי באבל אלא אי אמרת מעות אינן קונות אמאי קאי באבל משום דברים ובדברים מי קאי באבל והתניא רבי

רש"י

מרוקא. כלי העשוי מגללי בקר : למקניא. משמע לקנות בו ולא להקנות בו אלמא כליו של קונה קאמר : ביה. משמע מיעוט בו ולא בדבר אחר : לא אצטריך. למימר דלא קני : הניתנות בסימן. הבלן מקבל סימנין מיד הנכנסין לרחוץ בבית המרחץ לדעת כמה הם ולפיהם יחם המים ויכין אלונטיאות ונותנין לו מעות פחותות ורעות בסימן : פולסא. מחוסר צורה וקורין לו פלדו"ן : ואזדא רבי יוחנן לטעמיה. מדאוקי לרבי ישמעאל דפליג על כל דבר שאין עליה צורה להתיר חילול עליו דאמר כר' דוסא אשמועינן רבי יוחנן דאסימון דר' דוסא דבר שאין עליו צורה הוא : למעוטי קרקע מאונאה. דאישתעי ביה קרא אתי דכיון דאינה נקחת מיד ליד אין בו אונאה : נכתוב כי תמכרו ממכר מיד עמיתך אל תונו. מאי או קנה להכי כתביה למסמך קנין למיד לומר שאין נקנה עד שילא מיד זה ליד זה : תרתי גמר מיניה. אונאת מוכר מאו קנה אל תונו ומשיכה מדסמך מיד ללשון קנין ולא סמכיה לממכר : כל שהכסף בידו. פליג אדרבנן דאמרי נתן לו מעות יכול לחזור בו זה וזה ופליג ר' שמעון ואמר לא יחזור אלא מוכר : אי אמרת בשלמא דבר תורה מעות קונות. ומשיכה תקנתא דרבנן היא אתא ר' שמעון למימר דיינו אם אמרינן חזרה במוכר דמכי מוקמת להו ברשותיה לחזור בו אם הוקרו מסר נפשיה לאצולינהו מימר אמר עדיין שכרי תלוי בהם שאם יתייקרו אחזור בי ולוקח לא מצי הדר ביה דמעות קונות אלא אי אמרת מן התורה מעות אינן קונות לוקח נמי יחזור : אליבא דר' שמעון ודאי לא קאמינא. דר' שמעון סבירא ליה משיכה תקנתא דרבנן היא : כי קאמינא אליבא דרבנן. דאמרי לוקח נמי חוזר משום דמעות אינן קונות כלל : בשלמא לריש לקיש. דאמר לרבנן משיכה דאורייתא היא : היינו דאיכא בין ר' שמעון לרבנן. כלומר בהא פליגי והאי טעם יהבו למלתייהו דרבנן סברי משיכה דאורייתא והלכך לא שנא מוכר ול"ש לוקח מצי הדרי ור' שמעון סבר משיכה תקנתא דרבנן היא משום דנטרח בהו הלכך למוכר הוא דעבוד רבנן תקנתא דליהדר ולא לוקח : אלא לרבי יוחנן. דאמר לרבנן נמי משיכה תקנתא דרבנן היא : מאי איכא בין ר' שמעון לרבנן. כלומר במאי קמיפלגי ומה טעם נותנים לדבריהם : כדרך שתקנו משיכה למוכרין. לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלוקח : כך תקנו חכמים משיכה ללוקח. לחזור בו בשביל אותה תקנה עצמה דנשרפו חטיך דכ"ש כי מוקמת לחזרה נמי ברשות לוקח מסר נפשיה המוכר וטרח ומציל שאם ירצה הלוקח דליקה בלא יאמר חוזרני בי ולקמן (דף מט:) אמרה רב חסדא גבי ההוא דיהב זוזי אחמרא שמע דבעו למינסביה דבי פרזוק רופילא והדר ביה : ואין

תוספות

מרוקא. פירוש גרעיני תמרה שמחליקין בהם את הקלף : לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה. משמע דהלכה כרב ואמרינן נמי פרק השולח (גיטין דף לט: ושם ד"ה משום) גבי ההיא אמתא דאמר לה קני הא וקני נפשך אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה לא עשה ולא כלום דהוה ליה כליו של מקנה : וכי תימא פרושי קמפרש. ולא תגרוס וי"ו דועל מעות הניתנות במרחץ :

נשרפו חטיך בעלייה. הקשה ריב"ן אמאי הפקיעו חכמים קנין מעות שהוא מדאורייתא ליתקנו שילטרך שניהם מעות ומשיכה ותירץ אי משיכה לבדה לא תקנה דיאמר לוקח למוכר נשרפו חטיך בעלייה‏* : אי אמרת בשלמא מעות קונות משום הכי מוכר הדר ביה ולא לוקח. פרש"י דטרח מוכר ומציל משום שיכול לחזור בו אם יוקירו ולוקח לא יחזור אם יוזלו וא"ת וכי תקנו משיכה בשביל שאינם מהוגנים דטרח ומציל לפי שאם יוקירו יחזור ויקבל עליו מי שפרע שלדיקים לא יחזרו לעולם אפילו אם יוקירו וי"ל דודאי לא תקנו אלא משום שאינם מהוגנים שיניחו פירות חבריהם לשרוף ור"ת מפרש דאם נשרפו יכול הלוקח לחזור אפילו לר' שמעון דלקמן (דף מט:) אמתניתין דר"ש אומר כל שהכסף בידו מייתי עובדא דההוא גברא דיהב זוזא אחמרא ובעו למנסבי' דבי פרזוק רופילא אמר רב חסדא כדרך שתקנו משיכה במוכרים כך תקנו בלקוחות משמע דאף לר"ש אית ליה דרב חסדא ואפי' מי שפרע ליכא כיון דאיכא הפסד לגמרי מדלא א"ל זיל קבל עלך מי שפרע כדאמר ר' יוחנן לרבי חייא בר יוסף דזבין מלחא ואייקר כו'‏* ולכך טרח מוכר ומציל שלא יחזור בו לוקח ולא יעמוד אפילו במי שפרע ואפילו משום יוקרא וזולא יכול לחזור בו לוקח אף לר"ש כדמוכח פרק איזהו נשך (לקמן דף עד:) דקאמר כי קאמר ר"ש מוכר חוזר ולא לוקח בחד תרעא שעמד השער במקומו בתרי תרעי מי אמר לשם יודה דאף לוקח יכול לחזור דאי לא תימא הכי מי שפרע בלוקח לית ליה והא דקאמר בשמעתין דר"ש לית ליה דרב חסדא היינו היכא דלא הוזל ולא הוקר דלרבנן ורב חסדא שניהם חוזרים ולר"ש מוכר יכול לחזור בו מפני שהכסף בידו ולא לוקח : אמר

[לקמן מח:]

רבינו חננאל

במרוקא פי' מרוקא גרעינא של תמרה שמחליקין בה תפר הנייר. למיקניא לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה קמ"ל למיקנא ולא לאקנויי. רב פפא אמר במנא לאפוקי מטבע. דכשר לאפוקי איסורי הנאה. אבל מרוקא לא צריך דהא לית ביה ממשא. הא דרב ‏*) ושמואל דחויות הן ורב נחמן ורב פפא תרויהו מודו במנא דקני. אסימון קונה את המטבע. מאי אסימון אמר רב מעות הניתנות סימן לבית המרחץ. פירוש מעות ידועות שרשום בהן שם בעליהן וכל עת שיכנס למרחץ נותן לבלן אחת מהן כדי שירע כמה פעמים נכנס ורחץ במרחץ ובאחרונה מוציא הבלן המעות הרעות הללו שניתנו לו בדרך סימן ומקבלכנגדן מעות יפות ונוטל הללו בעליהן. ומותבינן עליה אין מחללין מעשר שני על מעות הניתנות ‏**)בסימן לבית המרחץ (מכלל דמחללין באסימון). ש"מ דאסימון אינו מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ. וכי תימא מפרש הוא והכי קתני אין מחללין על אסימון ומאי ניהו מעות הניתנות במרחץ והא לא תני הכי דתניא מחללין מעשר שני על אסימון דברי ר' דוסא וחכמים אומרים אין מחללין. ושוין שאין מחללין על המעות הניתנות בסימן למרחץ. אלא אמר ר' יוחנן מאי אסימון פולסא והיו אסימון. ר' דוסא סבר לה כר' ישמעאל דאמר וצרת הכסף בידך לרבות כל דבר הנצרר. ואע"פ שאין עליו צורה מחללין עליו מעשר שני. מטלטלין קונין את המטבע ואין מטבע קונה מטלטלין אלא לקבל מי שפרע. כל המטלטלין קונין זה את זה והוא ששמו כל אחד מהן בפני עצמו בשומא ברורה ובדמים ידועים. שאם לא יעמידו כל אחת מהן בדמים ידועים לא סמכי ולא מקנו להדדי. תלמוד ארץ ישראל ר' אבא בשם רב המחליף אסכורוקולין באסכורוקולין קנה. כריכות של יריעות נקראות בלשון יון אסכורוקולין : מתני' כיצד המטלטלין קונין את המטבע משך ממנו פירות ולא נתן לו מעות אין יכול לחזור בו. נתן לו מעות ולא משך פירות יכול לחזור בו אבל אמרו מי שפרע מדור המבול כו' אמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות אם גופו קונה מעות לא כל שכן מפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמא תפול לו דליקה באונס אי אמרינן לא קני לוקח עד דמשיך ואכתי בחוקתיה דמוכר קיימי טרח ומציל ואי לא לא טרח ומציל. וריש לקיש אמר משיכה מפורשת מן התורה שנאמר או קנה דבר הנקנה מיד ליד. ור' יוחנן אמר לך מיד למעוטי קרקע דלית ביה אונאה ובין מוכר ובין לוקח תרווייהו אית להו אונאה. ומותבינן לריש לקיש תנן ר' שמעון אמר כל שהכסף בידו ידו על העליונה ודייקינן מינה מדקתני כל שהכסף בידו הוא יכול לחזור בו לבדו ש"מ מוכר הוא שיכול לחזור בו ולא לוקח שאם נאמר גם הלוקח אם כספו בידו ופירות לא משך יכול לחזור בו הוא [לא] צריכא למימר מכדי דמים לא נתן פירות לא משך במה יקנה פירות אלא על המוכר לבדו אמר ר' שמעון אם הכסף בידו והלוקח עדיין לא משך הפירות יד המוכר על העליונה. בשלמא אי אמרת מעות קונות שנתן הלוקח מעות קנו לו מעותיו. ומשום תקנה דלוקח שלא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה אוקמו רבנן הפירות ברשות המוכר עד שימשכם הלוקח משום הכי אמר ר' שמעון יכול מוכר למימר הואיל ואי מטו פירי לדידי מתניסו אכתי לדידי נינהו ולא זכה בהו לוקח הלכך אי בעינא למהדר הדרנא בי אבל לוקח מאי אית ליה למימר הא קנו לו מעותיו ומשום תקנה דידיה אוקמינהו רבנן לפירי ברשות מוכר דלחייב באונסין עד שימשוך הלוקח קשיא לריש לקיש ואמר ריש לקיש אליבא דר' שמעון לא קאמינא דודאי מעות קונות סבירא ליה כי קאמינא לתנא קמא דסבר משיכה ותרוייהו המוכר והלוקח מצו הדרי כל זמן דלא משך. ואמר בשלמא לריש לקיש דאמר ת"ק סבר משיכה קונה מן התורה וכל זמן שלא משך שניהן יכולין לחזור בהן. ור' שמעון סבר מעות קונות ואם קבל המוכר מעות המוכר יכול לחזור בו ולא לוקח נמצא חלוקתם ת"ק סבר משיכה קונה ור' שמעון סבר מעות קונות אלא לר' יוחנן דאמר ת"ק דבר תורה מעות קונות סבירא ליה ור' שמעון מעות קונות נמי סבירא ליה במאי פליגי. ופרקי' [דפליגי] בהא דרב חסדא דאמר כדרך שתקנו משיכה במוכר כך תקנו בלוקח ת"ק אית ליה דרב חסדא ור' שמעון לית ליה דרב חסדא ודייקינן מתני' דאבל אמרו כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות

‏*) לכאורה צ"ל הא דרב ששת ושמואל דחויות הן ור"נ ור"פ תרוייהו מודו דבמנא הוא דקני. ‏**) אולי צ"ל אין מחללין מע"ש על אסימון ולא על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ ש"מ וכו'.

מסורת הש"ס

[נ"ל מריקא. יעב"ץ]

מע"ש פ"א מ"ב

[עדיות פ"ג מ"ב תוספתא דמעשר שני פ"א]

[עי' תוספות שבת סה. ד"ה ליעבד ותוס' עירובין לא: ד"ה ספיקא ותוס' לעיל מד. ד"ה אסימון]

[לקמן נד.]

[לעיל מו: עירובין פא: חולין פג. קדושין כו.]

[לקמן ט.]

[אולי צ"ל ליד עמיתך]

[לקמן נא.]

[לעיל מד.]

[לקמן מט. לקמן דף עד. ב"ק דף עט.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' על אסימון ועל מעות כו' ותיבת ולא נמחק :

גליון הש"ס

גמ' אי אמרת בשלמא. כעין זה גיטין דף יו ע"ב :

*רבי שמעון אומר *אף על פי שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מכל מקום כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו °והנושא ונותן בדברים לא קנה °והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו דברים ואיכא בהדייהו מעות קאי באבל דברים וליכא בהדייהו מעות לא קאי באבל °אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לריש לקיש קרא דכתיב °וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו תשומת יד אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו עשק א"ר חסדא כגון שיחד לו כלי לעשקו וכי אהדריה קרא כתיב °והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו ואילו תשומת יד לא אהדריה מאי טעמא לאו משום דמחסרא משיכה אמר ליה רב פפא לרבא אימא מעושק הוא דהדר קרא הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ממנו °וחזרו והפקידו אצלו היינו פקדון תרי גוני פקדון אי הכי תשומת יד נמי ליהדריה ולוקמיה כגון שנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו אי אהדריה קרא לא תיובתא ולא סייעתא השתא דלא אהדריה קרא מסייע ליה ותשומת יד לא אהדריה קרא והתניא אמר ר' שמעון מנין ליתן את האמור למעלה למטה דכתיב °או מכל אשר ישבע עליו לשקר ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב לרבות תשומת יד להישבון בהדיא מיהא לא אהדריה קרא מתניתא מנלן *דתניא °נתנה לבלן מעל ואמר רב דוקא בלן הוא דלא מחסרא משיכה °אבל מידי אחריתא דמחסרא משיכה לא מעל עד דמשיך והתניא נתנה לספר מעל וספר הא בעי למימשך תספורת °הכא במאי עסקינן בספר נכרי דלאו בר משיכה הוא תניא נמי הכי °נתנה לספר או לספן או לכל בעלי אומנות לא מעל עד דמשך קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ כאן בספר נכרי כאן בספר ישראל ש"מ וכן אמר רב נחמן דבר תורה מעות קונות ובדקה לוי במתניתיה ואשכח נתנה לסיטון מעל

אלא

רש"י

ואין דינר זהב קונה טלית. דלגבי פירות הוי דהבא טבעא: (א) מ"מ. כלומר אף לפי פורענות העתידה לבוא על החוזר: כך הלכה. שאין בית דין יכולין לעכב בידו: אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין נחת רוח לחכמי ישראל במעשיו של זה אין דעתם נוחה עליהם הימנו על ידו: אנו אין לנו. קללה אחרת אלא אינו הגון בעיני חכמים: קאי באבל. משום דברים שבאו על כך לכלל מעשה אבל מעות לא קנו מדאורייתא ונפקא מינה לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה לר' יוחנן הוו קדושין דמדאוריי' קנייה ולדידיה הוא לריש לקיש לא הוו קדושין: מסייע לר"ל. דמדאוריי' נמי לא קנו מעות להדיוט: תשומת יד. הלואה ואמר רב חסדא כגון שיחד לו הלוה כלי עליה דהוי דומיא דפקדון דאילו כפר בהלואה גרידתא לא מיחייב קרבן שבועה הואיל וניתנה להוצאה: עשק. שכר שכיר: שיחד לו כלי לעשקו. ואי לא לא מיחייב אכפירת שכר שכיר קרבן שבועה דלא מייחד ליה באפי נפשיה כפקדון וגזל ואבידה: וכי אהדריה קרא. להישבון לאחר שהודה כי יחטא ואשם: לאו משום דמחוסר משיכה. אותו כלי ולא קנאו מלוה: מעושק דאהדריה קרא. מכיון דאהדריה קרא לעושק דמחסר נמי משיכה לא אצטריך לאהדורי לתשומת יד דמעושק נילף ליה: הכא במאי עסקינן. עושק דאהדריה קרא משתעי בשנטלו שכיר לכלי ממנו וחזר והפקידו אצלו: אי הכי. דמאי דאהדר קרא מוקמת בדלא מחוסר משיכה נהי נמי דמשיכה בעינן ליהדריה קרא נמי לתשומת יד ונוקמה בהכי: אי אהדריה קרא לא הוה גמרינן לא תיובתא ולא סייעתא. דר' יוחנן לוקמה בדלא משך וריש לקיש לוקמיה במשך: השתא דלא אהדריה מסייע ליה. דמדאהדריה לעושק ופקדון וגזל ואבידה ולא אהדריה לתשומת יד היכא למילף תשומת יד במחוסר משיכה ועשק כשמשך: בהדיא מיהא לא אהדריה קרא. שיהא חייב להשיבו ולהביא קרבן וכי הדר רבייה קרא דומיא דפקדון רבייה בשנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו: נתנה. לפרוטה של הקדש בשוגג: לבלן. בשכר שירחצנו בבית המרחץ: מעל. ואע"פ שעדיין לא רחץ: ואמר רב גרסינן: דוקא בלן. קתני דמעל הנותן משום דשכירות גמורה היא בנתינת הפרוטה ואין יכול לחזור בו שאין כאן למשוך אבל אם נתנה על דבר שיש בה מה למשוך הימנו לא מעל עד דמשיך: הא בעי למשוך. האי שוכר התספורת דבכל מידי דאית ביה מה למשוך לא קני עד דמשיך: נכרי. לא שייך ביה דין משיכה דמיד עמיתך כתיב (ויקרא כה): קשיין אהדדי. ספר לספר: וכן אמר רב נחמן. כר' יוחנן: ובדקה לוי במתניתיה. הגיהה והוסיפה בתוספתא שסידר ושנה בה: נתנה לסיטון מעל. סיטון חנוני גדול ומוכר פירות הרבה לחנונים עניים ונותנין לו המעות על יד על יד כשהם מוכרים ובתחלת הקנייה נותנין ערבון דמים מועטין על הכל: מעל. אע"ג דלא משך כל הפירות שהרי הרבה פוסק עמו בבת אחת:

אלא

תוספות

אמר ר' שמעון אע"פ שאמרו. לא גרסינן ר' שמעון בן אלעזר דבפרק איזהו נשך (לקמן דף עד:) מוכח דהיינו ר' שמעון בן יוחאי: ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו. ואם תאמר מאי קמ"ל רבא בברייתא נמי הכי קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו וי"ל דאשמועינן דאין רוח חכמים נוחה הימנו לאו היינו מי שפרע דקתני ברישא: דברים ואיכא בהדייהו מעות קאי באבל. ואם תאמר ודקארי לה מאי קארי לה וי"ל דהך ברייתא ר' שמעון היא דסבר מעות קונות אפילו לריש לקיש ולכך לדידיה כי איכא מעות קאי באבל והמקשה מדמה לריש לקיש דאין מעות קונות לרבנן לדברים בלא מעות לר' שמעון: תשומת יד לא אהדריה קרא. הכי נמי לא היה צריך להחזיר עושק ובשביל שום דרשה אהדריה וא"ת בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף מב. ושם: ד"ה מאי) דאמר אמר ליה אנסת בתי ר' שמעון פוטר מקרבן שבועה אפילו עמד בדין מקרא דוכחש כו' יצאו אלו שהן קנס בשלמא לר' יוחנן דלא בעי משיכה אלא יחוד אתי שפיר דגבי קנס לא יועיל יחוד אלא לריש לקיש דבעי נטלו וחזר והפקידו אצלו כיון שנטלו ממונא הוא ומה שייך לקנס וי"ל דלא קשה כלל דהתם ר' שמעון היא דאית ליה מעות קונות אפילו לריש לקיש ולא בעי אלא יחוד אבל קשה בהפלת שנו וסימת עינו מה צריך קרא למעט הא התם אינו פוטר אלא מטעם קנס דמאי יחוד שייך הלא יוצא לחרות וליכא למימר דתבע ליה שניהם הפלת שנו וסימת עינו ויחד לו כלי על דמי עינו כדאמר במרובה (ב"ק דף עד. ושם) שיוצא בשן ונותן לו דמי עינו °דהא מוקי לה התם כמ"ד דאין צריך גט שחרור ור' שמעון סבר בפרק השולח (גיטין דף מב:) דצריך גט שחרור ויש לומר דשפיר מקרי יחוד שגואל גופו שכובש בשעבודו ואינו משחררו: בלן דלא מחסרא משיכה. ואם תאמר והא מחוסר חזקה ויש לומר דשכירות קרקע נקנה בכסף כדאמר במרובה (ב"ק דף עט. ושם) ואם תאמר ומנ"ל דדוקא בלן ויש לומר מדקאמר בסיפא משום שא"ל הכנס ורחוץ שהרי מרחץ פתוחה לפניך ואם תאמר וכי אתותב ר' יוחנן ממתני' וי"ל דר' יוחנן מוקי לה בבלן נכרי אבל ספר נכרי בעי משיכה וריש לקיש ורבא סבירא להו דמיירי בבלן ישראל דומיא דרישא דקתני נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל דאיירי בנתנו לחבירו ישראל דבנכרי לא שייך מעילה: והא בעי למימשך הספורת. מכאן אומר ר"ת דהסופר שהשכיר עצמו אם משכו ממנו קולמוס או תער שלו אין יכולין שוב לחזור בהם ואם תאמר מ"מ מפועל דיכול לחזור בו °ויש לומר דפועל דוקא דכתיב ביה עבדי הם ולא עבדים לעבדים יכול לחזור בו ולא קבלן: בספר נכרי. ה"מ לשנויי הא מני ר"ש היא כדבסמוך: נתנה לסיטון מעל. ואם תאמר ולוקמה בסיטון נכרי ויש לומר דסיטון הוא מוכר דבר לח דהיינו יין ושמן כדתנן בפרק הספינה (ב"ב דף פח.) הסיטון מקנח מדותיו ויין ושמן של נכרים אסור דהא ברייתא מתניא קודם *שהתיר ר"י נשיאה השמן ור"ת פוסק הלכה כר' יוחנן אע"ג דרבא קאמר קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל °היינו לכאורה אבל אפשר לשנויי כר' יוחנן ומתני' נמי מוקים לה בבלן נכרי כדפרי' ואין ראיה מדלא חשיב לה רבא בפ' החולץ (יבמות דף לו. ושם) בהדי ג' מילי דהלכה כריש לקיש משום דר"ל לאו משמיה דנפשיה אמרה דבפ"ב דבכורות (דף יג.) משמיה דר' אושעיא קאמר דמשיכה קונה ולא מעות ולא חשיב אלא הנהו דאמר משמיה דנפשיה דלא חשיב נמי הא דאמר ריש לקיש משמיה דלוי סבא *אינה לשחיטה אלא לבסוף אע"ג דרבא גופי' ס"ל הכי בתמיד נשחט (פסחים דף סג.) ובפרק ב' דזבחים (דף ל. ושם) אבל יש לדקדק דהלכה כר"י דרב נחמן

דהלכתא

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ז מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רד סעיף א:
מ ב מיי' שם פ"א הל' א ופ"ז שם הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קפט:
מא ג מיי' שם פ"ז הל' ח ועי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רד סעיף ז:
מב ד מיי' פ"ו מהל' מעילה הל' ט:
מג ה ו מיי' שם הל' י:
מד ז מיי' שם הל' ט:

מסורת הש"ס

[תוספ' פ"ג] לקמן מט. [ע"ש] ודף עד:
ויקרא ה
שם
שם
מעילה כ.
[ע"ז לו.]
[חולין כט:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מכל מקום. נ"ב ע"ל פרק איזהו נשך דף עד:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא קרא ומתני'. כעין זה בגיטין דף מח ע"א: שם וחזרו והפקידו. עיין לקמן דף כד ע"ב תוס' ד"ה מוסיף חומש: תוס' ד"ה תשומת יד דהא מוקי לה התם בגיטין דף מב כצ"ל: ד"ה והא וכו' וי"ל דפועל דוקא. לגדיא מחלקים כן לקמן דף עז ע"א ולע"ק: ד"ה נתנה וכו' היינו לכאורה. עיין גיטין דף מח ע"א תוס' ד"ה אי:

רבינו חננאל

אמר רבא קרא ומתניתא מסייעא לריש לקיש קרא דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד כגון אדם שנושה בחבירו מנה וייחד לו כלי להיפרע ממנו הלואתו ולא משכו המלוה. בגזל כמשמעו. או עשק את עמיתו וחזר והודה לו וייחד לו כלי להיפרע ממנו העשק שעשקו ומדחזינן דאזהר רחמנא להשיב הגזל העשק והפקדון שנאמר והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' ותשומת יד לא אזהר רחמנא לאהדורי ש"מ דכיון דלא משך ליה להוא כלי לא קנאו ולפיכך לא חייבתו התורה להחזירו למלוה. ודחי' ומאי דלמא לעולם אע"ג דלא משך קנה וכיון שהעשק ותשומת יד שניהן ייחד לו כלי הם הזהיר להחזיר העושק והוא הדין לתשומת יד כי דינם אחד הוא. ואמרי' אינן שוין שהעושק ייחד לו כלי להיפרע ממנו העושק שעשקו ומסר לו אותו הכלי וחזר העשוק והפקידו אצלו דאי לא תימא הכי היינו גזל אלא לאו שמע מינה כדאמרי'. אי הכי היינו פקדון ומשנינן תרי גווני פקדון חדא דמפקיד מדיליה גביה והדא דיהיב ליה העושק מדיליה כגון משכון וחזר והפקידו אצלו וכשתבעו כפר בו. ואקשי' וכי תשומת יד לא מהדריה קרא והתני' מנין ליתן את האמור למעלה והוא הפסוק כולו שכ' וכחש בעמיתו וגו' לתתו למטה בזה שכ' והשיב את הגזלה וגו' ת"ל מכל אשר ישבע עליו לשקר כלל כל הכתוב כל מה שתבעו וכחש ונשבע בו חייב (להשביעו) [להשיבו] ונמצאת גם תשומת יד בכלל מכל אשר ישבע עליו לשקר והזהירה תורה והשיב. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לרבות תשומת יד להישבון. ומשנינן אין כדקאמרת מיהו לא אהדריה קרא בהדיא כלומר בפי' כמו הגזל והפקדון לא אזהר ביה רחמנא השבה בתשומת יד. מתניתא דתנן בפ' הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש וכו' נתנה(ללבן) [לבלן] אע"פ שלא רחץ מעל שהוא אמר לו הרי המרחץ לפניך היכנס ורחוץ ואמר רב בלן דוקא לא בעי משיכה דלאו בר משיכה הוא. אבל מידי דבר משיכה

הוא לא מעל עד שימשוך איני והתנן נתנה לספר מעל והא ספר בעי למימשך תספורת. ואקימנא בספר נכרי דנכרי ליתיה ברינא *) דלא קני אלא בההיא משיכה. אמר רב נחמן בר יצחק דבר תורה מעות קונות ובדקה לוי במתניתיה [ואשכח] נתנה לסיטון מעל ואע"ג דלא משך פירות דאי לא תימא הכי אי משך צריכא למימר דמעל הא ודאי הוציאה אלא כיון שנתנה למוכר התבואה מיד מעל קשיא לריש לקיש. ומשני הא מני ר' שמעון היא ואנא דאמרי דלא כר' שמעון. שמעינן מהא דתני ר' שמעון טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית דדהבא טיבעא הוי. אליבא דמאן דסבר דהבא טיבעא הוי קתני לה ואין הלכה כר' שמעון דקיימא לן בסתם מתניתין דתנן הזהב קונה את הכסף אלמא דהבא פירי הוי ומיקני בחליפין בלא אגב קרקע בין במתנה בין בכל משא ומתן וכן הלכה וזה פירוש הגאון ז"ל.

*) אולי צ"ל דנכרי ליתא בדינא דמשיכה ולא קני אלא בהסיא פרוטה.

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פ"ז מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' כד סעיף ד:
מו ב מיי' שם הל' א ופ"ח שם הל' א סמג שם טוש"ע שם סעיף א וסי' קצ סעי' י:
מז ג מיי' פי"א מהל' מכירה הל' ד ופי' בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רח סעיף יא:
מח ד מיי' שם פ"ח הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קצ סעיף י:
מט ה מיי' פ"ט מהל' שמיטין ויובל הל' יד סמג עשין קמט ולאוין עד טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף יב ועיין בכ"מ:

גמרא

אלא קשיא לריש לקיש אמר לך ריש לקיש הא מני ר' שמעון היא: אבל אמרו מי שפרע כו': איתמר אביי אמר אודועי מודעינן ליה רבא אמר *מילט לייטינן ליה אביי אמר אודועי מודעינן ליה דכתיב °ונשיא בעמך לא תאור רבא אמר מילט לייטינן ליה דכתיב *בעמך בעושה מעשה עמך אמר רבא מנא אמינא לה דר' חייא בר יוסף יהבו ליה זוזי אמלחא לסוף אייקר מלחא אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה זיל הב להו ואי לא קביל עליך מי שפרע ואי אמרת אודועי מודעינן ליה רבי חייא בר יוסף בר אודועי הוא ואלא מאי מילט לייטינן ליה רבי חייא בר יוסף אתי לקבולי עליה לטותא דרבנן אלא רבי חייא בר יוסף ערבון הוא דיהבי ליה הוא סבר כנגדו הוא קונה ואמר ליה ר' יוחנן כנגד כולו הוא קונה *אתמר ערבון רב אומר כנגדו הוא קונה ורבי יוחנן אמר בכנגד כולו הוא קונה מיתיבי *גהנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אמר לו אם אני אחזור בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר *אסמכתא קניא ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר ר' שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון דאבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ופרע לו מהם חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים מאי לאו הוא הדין למטלטלין בדסתמא קני להו לכולהו לא מטלטלין בדסתמא לא קני ומאי שנא קרקע דבכספא קני ליה ממש קני ליה לכולה מטלטלי דלא קני אלא לקבולי מי שפרע לא קני ליה כוליה לימא כתנאי *המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה השמיטה אע"פ שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל ר' יהודה הנשיא אומר האם היה משכון כנגד הלואתו אינו משמט ואם לאו משמט מאי אינו משמט דקאמר רשב"ג אילימא כנגדו מכלל דר' יהודה הנשיא סבר להך פלגא נמי משמט
אלא

תורה אור: ונשיא בעמך לא תאור — שמות כב

רש"י

אלא קשיא. הך מתני' דלוי לריש לקיש: ר' שמעון היא. דאמר במתני' לוקח לא מצי הדר ביה דקסבר מעות קונות: מודעינן ליה. דע שאם תחזור סופך להפרע ממך: בעושה מעשה עמך. בעמך דרשינן הכי והאי לאו עושה מעשה עמך הוא דכתיב (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב: אייקר מלחא. ורצה לחזור: בר אודועי הוא. בתמיה וכי היה צריך להודיעו שהוא נפרע מן השקרנים והלא תלמיד חכם היה: ערבון. מקצת המעות נתן לו על פיסוק מרובה: הוא סבר כנגדו הוא קונה(א). אי מכירת קרקע הוא שנקנית בכסף קונה קנין גמור ואי מכירת מטלטלין הוא קונה כנגדו להתחייב במי שפרע: ור' יוחנן אמר כו'. בקרקע לקנין גמור ובמטלטלין לקבל מי שפרע: הנותן ערבון. לא דמי להניא דלעיל דזה אינו פריעת מקצת מעות שקורין איר"ש אלא ערבון ומשכון לקנים את החוזר בו פרמניג"ן בלע"ז: רבי יוסי לטעמיה דאמר. בבבא בתרא בפרק גט פשוט (דף קסח.): אסמכתא קניא. הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כך וכך: דיו שיקנה כו'. לא זה ימחול ולא זה יכפול אלא לא זה ולא זה יכולין לחזור מלקיים מן המכירה כנגד הערבון וחוזרים על השאר: בד"א. שאינו קונה אלא כנגד ערבונו: בזמן שאמר לו ערבוני יקון. יקנה שלא נתנה לו בתורת תחילת פירעון והשאר עליו מלוה אלא בתורת שערבון זה יקנה את הכל והא לאו מלתא היא: אבל מוכר לו כו'. ונותן לו מהן ה' מאות זוז לשם תחילת פירעון או כתם קנה כו' והיא דאיפלגו בה רב ורבי יוחנן כי האי גונא הוא שזה הערבון תחילת הדמים הפירעון של פיסוק כי יהב ליה סתם: מאי לאו. כי היכי דאמר רשב"ג בקרקע הקנוי בכסף לגמרי דמכי יהיב ליה מקצת מעות סתם קנה לגמרי והוא הדין למטלטלי הקנוים בכסף לענין מי שפרע בסתמא קני ליה ערבון לכוליה לחייבו במי שפרע: לא קני ליה כוליה. לקבל מי שפרע אם נתן לו כנגד ערבונו: ומאי שנא. מטלטלין לענין מי שפרע מקרקע לענין קנין גמור ומשנינן קרקע דיפה כח הכסף בקניינה לקנות לגמרי קנין גמור מלחזור יפה נמי כח מקצת פריעתו לקנות הכל אבל מטלטלין שהורע הכסף בהן דאי פרע הכל לא קני אלא לקבל מי שפרע בסתמא נמי לא קני פרעון מקנת לכולו לקבל מי שפרע על השאר אלא כנגד הערבון: המלוה על המשכון אין שביעית משמטת. דלא קרינא ביה לא יגוש שהרי אינו תובעו כלום: אלא פלג. חצי החוב: אינו משמט. לקמן מפרש לה: אילימא. דאינו משמט כנגד חצי החוב שהוא תופס משכון עליו אינו משמט אבל משמט הוא השאר: מכלל דר' יהודה הנשיא. אתא למימר דכיון דאינו משכונו כנגד הלואתו משמט כל החוב בתמיה:
אלא

תוספות

דהלכתא כוותיה *בדיני ס"ל כוותיה וכן רב הונא ס"ל כר' יוחנן דאמר דמכור לי באלו קנה ואמרינן לעיל (דף מז.) דסבר מעות קונות כר' יוחנן וכן רב חסדא דאמר לעיל (שם:) כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו בלקוחות א"כ סבר מעות קונות כר' יוחנן דלריש לקיש דאורייתא היא ולא תקנה והדאמר פרק קמא דקדושין (דף יד: ושם ד"ה הואיל) אשכחן נכרי דכל קנייט של נכרי בכסף משמע דהוי כריש לקיש דאית ליה פרק שני דבכורות (דף יג: ושם) לעמיתך במשיכה ולנכרי בכסף דלר' יוחנן כל קנייט של נכרי במשיכה מפרש ר"ת דהכי פירושו אשכחן נכרי הואיל וכל קנייטו של נכרי בעבד עברי בכסף ולא בשטר השטר ילפינן בעבד עברי מאמה העבריה והא לא שייך בנכרי ואע"ג דבפ' השולח (גיטין דף לח. ושם) אמרי' דנכרי קונה ישראל בחזקה היינו דוקא בחזקה של כיבוש במלחמה דאפיק ליה מויסב ממט שבי והא דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף סג. ושם ד"ה בזונה) בזונה כותית עסקינן דלא *מחסרא משיכה היינו כריש לקיש דלר' יוחנן מתרץ תירוצים אחרים דמשני התם ואיבעית אימא כגון דקאי בחצירה אבל קשה דהתם (ד' עא.) אמר *מרימר משיכה בנכרי קונה ורב אשי אמר משיכה בנכרי אינה קונה אלמא רב אשי דגדול בחכמה ובמנין והוא בתרא סבר כריש לקיש וכן סבר רב אשי פרק שני דבכורות (דף יג: ושם) וה"ר חיים מפרש דלא קשה לא מקדושין (דף יד:) ולא מע"ז (דף עא.) דאפשר דלרבי יוחנן מעות קונות בנכרי כמו בישראל וכן יסבור רב אשי ולא ידרשו כמאן דדריש בבכורות בפרק שני לעמיתך בכסף ולנכרי במשיכה אלא ידרשו לעמיתך אתה מחזיר אונאה ואי אתה מחזיר אונאה לכנעני דאיכא נמי מאן דדריש התם הכי ויסבור דגזל הכנעני אסור דפלוגתא דתנאי איכא בפרק המקבל (לקמן דף קיא:) ובהגוזל *(קמא) (ב"ק דף קיג:) איתא נמי דסבר דגזל הכנעני אסור דאי סבר דגזל כנעני מותר לא הוה צריך קרא למישרי אונאתו ולפי זה אתי נמי שפיר דלא תקשה דרב חסדא אדרב חסדא דאית ליה הכא כר' יוחנן ובפרק בתרא דע"ז (דף סג.) משני אמר רב נחמן בר רב *חסדא אמר רב חסדא בזונה כותית דלא מחסרא משיכה והיינו כריש לקיש ולפי מה שפירש' אתי שפיר כר' יוחנן אך קשה דאם כן תקשה להו מתני' דנתנה לבלן דליכא לאוקמה בבלן נכרי ולא בבלן ישראל דמשמע דוקא בלן אבל ספר עד שימשוך *ולפיכך משיכה אינה קונה לא בנכרי ולא בישראל [א] ועוד דבהגוזל בתרא (ב"ק דף קיג:) משמע קצת דרב אשי סבר דגזל כנעני מותר דקאמר רב אשי הוה קאזיל בארבא חזי שבשא דגופנא תליא לבר ותלו ביה קטופי א"ל לשמעיה זיל חזי אי דכנעני ניהו זיל אייתי לי שמע ההוא כנעני א"ל דכנעני מי שרי א"ל כנעני שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי משמע דסבר גזל כנעני מותר ובשביל ששמע הכנעני הוה מתרץ דבריו וי"ל דרב אשי הדר ביה כדהוכיח לו רבינא כדבעי מינה דמשיכה בנכרי קונה כדמסיק ש"מ משיכה בנכרי קונה ש"מ ואע"ג דממילתיה דר' יוחנן גופיה מוכח לה מ"מ אי לאו דשמיעא ליה לרבינא דרב אשי סבר להך דר' יוחנן לא הוה מייתי ליה מיניה ומסתמא מההיא דפרק שני דבכורות נמי הדר ביה ובפרק בתרא דע"ז (דף סג.) ל"ג רב חסדא בשטיא דזונה כותית ואית ספרים דלא גרסי ליה*: **בעושה** מעשה עמך. לא מקרי האי אינו עושה מעשה עמך לענין שיהיה מותר לקללו בחנם כי אם לקללו על המקח הזה במי שפרע: **רבי** חייא ברבי יוסף בר אודועי הוא. דהיה יודע מתניתין אלא היה רוצה לקבל לטותא קודם שיפסיד היוקרא: **אכפול** לך ערבונך. אינו אומר שיחזיר לו כפלים במעות דא"כ למה יקנה המקח לר"י כנגד ערבונו אלא אומר אכפול לך במקח שיתן לו כפלים מן המקח כנגד המעות שנתן לו ר"י אומר דיו אם קונה המקח על כרחו של מוכר כנגד מעות שנתן אבל הלוקח אם ירצה לא יקח כי אם מעות כי יאמר איני חפץ במעט מקח: **בזמן** שא"ל ערבוני יקון. רשב"ג מפרש דפליגי ר"י ורבי יוסי שלא נתן לו אותם מעות בתורת פריעה אבל אם נתן לו אותם מעות בתורת תחילת פריעה קנה ומחזיר השאר לכ"ע היינו דלא כרב ופרש"י ערבוני יקון שאמר שיקנה לו ערבונו כנגד כל המקח תימה דהא עדיף מנתן לו בתורת פריעה דקנה הכל כיון שפירש בהדיא שיקנה הכל ואם נפרש ערבוני יקון כנגד ערבונו לבד יקנה לו מן המקח א"כ לר' יוסי אמאי כופל לו ערבונו לכן י"ל שלשון ערבוני יקון משמע שערבוני יהיה קטי לך אם אחזור בי וגם משמע יקון שיהא קונה לו במקח שוין יותר מכדי הערבון אם תחזור בך דהיינו כאילו א"ל בהדיא תכפול לי ערבוני:
מודה

רבינו חננאל

אבל מי שפרע מדור המבול וכו'. אביי אמר אודועי מודעינן לי' דההוא גברא מיחייב לשמים. רבא אמר מילט לייטינן ליה בשמיה. וקי"ל כרבא. מדאמר ליה ר' יוחנן לר' חייא בר יוסף הב ליה ואי לא קביל עלך מי שפרע שמעינן מר' יוחנן תרתי עובדא. חד מילט לייטינן ליה וחד ערבון כנגד כולו הוא קונה. איתמר ערבון רב אמר כנגדו הוא קונה ור' יוחנן אמר כנגד כולו הוא קונה. ומותבינן לי' לרב מהא דתניא הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בך ערבוני מחול לך וכו' עד ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו. אמר רשב"ג במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון התם אמרינן דיו שיקנה כנגד ערבונו אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ונתן לו מהן ת"ק זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים. מדאותבינן מינה לרב ש"מ דהני ת"ק זוזי ערבון נינהו וקתני קנה הכל ואמרינן מאי לאו הוא הדין למטלטלי דאי יהיב עלה ערבון סתם ולא פריש ערבוני יקון קנה ההוא ממטלטלא כולה קשיא לרב ופריק רב לא במקרקעא קנה הכל במטלטלא לא קנה אלא כנגד ערבונו. ומאי שנא מקרקעא ממטלטלא. ומשנינן קרקע דקני ליה בכספא לגמרי כדתנן נכסים שיש להן אחריות נקנין בכסף וכו' גם בתתו עליו ערבון סתם קנה כולו אבל מטלטלא דכספא לא קנה לה לגמרי כדתנן ושאין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה ולא אמרינן דקני לה בכספא אלא לקבולי עליה מי שפרע גם בתתו ערבון סתם עליה לא קנה [אלא] כנגד ערבונו לקבל עליה מי שפרע. ודין זה עתיד אני לפרש בפ' השוכר את האומנין פי' יפה בי שם מקומו. ואמרינן לימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה אף על פי שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל. ר' יהודה הנשיא אומר אם היה המשכון כנגד החוב אינו משמט ואם לאו משמט דייקינן דהאי אינו משמט דקאמר רשב"ג בכולו קאמר והוא הדין לערבון. ור' יוחנן כרשב"ג. ורב כרבי יהודה הנשיא. ודחי' לא וכו' ופשוטה היא. וקיימא לן כר' יוחנן דאמר ערבון כנגד כולו הוא קונה

[שם איתא קניא]

[נ"ל אמימר]

מסורת הש"ס

[לקמן סב. ב"ק לד:] סנהדרין דף סה. [יבמות כב: בבא בתרא ד. מכות ח:]

גמ' ואתמר

לקמן דף עז:

[לקמן סו. ב"ב קסח. קעג: נדרים כז:]

שבועות מד:

[ועי' בע"ז סג. תד"ה בזונה]

הגהות הגר"א

[א] בתוס' (סד"ה בע"א) ועוד דבהגוזל בתרא כו'. נ"ב עתוס' ורא"ש שם שפירש:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוא סבר כנגדו הוא קונה לקבל מי שפרע ולא קנה כל הפיסוק והוא היה חפץ ליתן כנגד מה שקיבל ותוזר בו על השאר הס"ד ואח"כ מה"ד כנגדו הוא קונה אי מכירת קרקע

תורה אור

אלא משכון דנקיט למה ליה אלא לאו שמע מיניה מאי אינו משמט דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אינו משמט בכולו ומאי משמט דקאמר רבי יהודה הנשיא ״להך פלגא דלא נקיט עליה משכון ובהא קמיפלגי דרבן שמעון בן גמליאל סבר כנגד כולו הוא קונה ורבי יהודה הנשיא סבר כנגדו הוא קונה לא מאי אינו משמט דקאמר רבן שמעון בן גמליאל להך פלגא דנקיט עליה משכון מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר להך פלגא דנקיט עליה משכון נמי משמט אלא משכון דנקיט למה ליה לזכרון דברים בעלמא רב כהנא יהבו ליה זוזי אכיתנא לסוף אייקר כיתנא אתא לקמיה דרב אמר ליה במאי דנקיטת זוזי הב להו ואידך דברים נינהו ודברים אין בהן משום מחוסרי אמנה דאיתמר דברים רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה °ורבי יוחנן אמר *ביש בהם משום מחוסרי אמנה מיתיבי רבי יוסי ברבי יהודה אומר מה תלמוד לומר °הין צדק והלא הין בכלל איפה היה אלא לומר לך גשיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק אמר אביי ההוא דשלא ידבר אחד בפה ואחד בלב מיתיבי *ר' שמעון אומר אף על פי שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מכל מקום כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו תנאי היא דתנן *מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלים הלך ופסק להם מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהם שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד ואי ס"ד דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה היכי אמר ליה זיל הדר בך שאני התם דפועלים גופייהו לא סמכא דעתייהו מאי טעמא מידע ידעי דעל אבוה סמך אי הכי אפילו התחילו במלאכה נמי התחילו במלאכה ודאי סמכי דעתייהו אמרו מימר אמר קמיה דאבוה וניחא ליה ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו יכול פשיטא אלא המותר לחזור בו אמר רב פפא °ומודה רבי יוחנן ובמתנה מועטת דסמכא דעתייהו הכי נמי מסתברא דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן *יישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר אי אמרת בשלמא לא מצי למיהדר ביה משום הכי רשאי אלא אי אמרת מצי למיהדר ביה אמאי רשאי אישתכח דקא אכיל טבלים הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אי הכי אימא סיפא נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת ואי סלקא דעתך כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אמאי אין לו עליו אלא תרעומת כיון דמשכיה ממונא אית ליה גביה אלא לאו שמע מינה בדלא נטלו שמע מינה ההוא גברא דיהיב זוזי אשומשמי לסוף אייקר שומשמי הדרו בהו ואמרו ליה לית לן שומשמי שקול זוזך לא שקיל זוזיה איגנוב אתו לקמיה דרבא אמר ליה כיון דאמרי לך שקול זוזך ולא שקלית לא מבעיא שומר שכר דלא הוי אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי אמרו ליה רבנן לרבא והא בעי לקבולי עליה מי שפרע אמר להו הכי נמי אמר רב פפי אמר לי רבינא לדידי אמר לי *ההוא מרבנן ורב טבות שמיה ואמרי לה °רב שמואל בר זוטרא שמיה דאי הוו יהבי ליה כל חללא דעלמא לא הוי קא משני בדבוריה בדידי הוה עובדא ההוא יומא אפניא דמעלי שבתא הוה והוה יתיבנא ואתא ההוא גברא וקאי אבבא אמר לי אית לך שומשמי לזבוני אמרי

ויקרא יט

רש"י

אלא משכון דתפס. למאי תפס אם לא להיות משכון תחת שוויו ובההיא מיהא לא קרינא ביה לא יגוש: אינו משמט בכולו. כלומר אינו משמט כלל: מכלל דר' יהודה כו'. קושיא הוא: במאי דנקיטת זוזי הב להו. ואי לא מקבלת מי שפרע: ואידך. המותר: דברים נינהו. בלא מעות רב לטעמיה דאמר כנגדו הוא קונה: הין בכלל איפה. שההין י"ב לוגין ואיפה שלשה סאין שהן ע"ב לוגין: אלא שיהא הן שלך כו'. כלומר כשאתה מדבר הן או לאו קיים דבריך והצדק אותם: שלא ידבר אחד בפה כו'. בשעה שהוא אומר הדבור לא יהא בדעתו לשנות אבל אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו לפי שינוי השער אין כאן חסרון אמנה: אבל אמרו חכמים כו'. סיפא קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו אלמא יש בהן משום מחוסרי אמנה: תנאי היא. דאשכחן רבי יוחנן בן מתיא דפליג: מעשה בר' יוחנן כו'. משנה היא בהשוכר את הפועלים שצוה את בנו לחזור בתנאו עד שלא יתחילו המלאכה ולפסוק להם מזונות קלים: לא סמכא דעתייהו. על דברי הבן: מימר אמר קמיה. כבר הודיעו מה פסק לנו ונתרצה: מי אמר רבי יוחנן הכי. דיש בדברים משום חסרון אמנה: יכול לחזור בו. וקשיא לן יכול פשיטא דהא לא משך ואין כח בב"ד לכופו: אלא. ודאי על כרחך מותר לחזור בו קאמר ואשמעינן דאפילו חסרון אמנה ליכא: מודה ר' יוחנן במתנה מועטת. שאין מותר לחזור משום דסמכא דעתיה דמקבל אדיבוריה וכי אמר מותר לחזור בו במתנה מרובה קאמר דלא סמכא דעתיה דמקבל דלקיימיה לדיבוריה: לבן לוי. כל לוי קרוי בן לוי: כור מעשר יש לך בידי. שעישרתי מפירותי ואתננו לך: תרומת מעשר. שהלוי מפריש מעשר לכהן מעשר מן המעשר: משום הכי רשאי. שיש לו לסמוך על מה שכתוב (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא יתננו ללוי אחר והא מתנה מועטת היא שאין לישראל במעשר זה אלא טובת הנאה שהיה בידו מתחילה לתת לכל בן לוי שירצה: אין לו עליו. אין לו לבן לוי ראשון על ישראל זה: אלא תרעומת. שהבטיחו בתוחלת נכזבה: אלא ש"מ בדלא נטלו. ויש בדברים משום חסרון אמנה: אפילו שומר חנם נמי לא הוי. ואפילו פשעו בשמירתן פטורין: והא בעי לקבולי כו'. ודלמא לא הוי מקבל ואישתכח דזוזי דידיה הוה: הכי נמי. או מסלם השומשמין או יקבל מי שפרע: בדידי הוה עובדא. אותו מעשה דשומשמין על ידי היה ולא כן היה שאילו קיבלתים לתת השומשמין לא הייתי חוזר בי בכל חללו של עולם ולא על כן באנו לדין אלא כך היה:

אמרי

תוספות

מודה רבי יוחנן במתנה מועטת. ויוקר נמי הוי כמו מתנה מועטת: וחזר והפקידו אצלו. ה"מ למפרך אי הכי מאי למימרא אלא דבלאו הכי פריך שפיר מסיפא: אלא אפי' שומר חנם נמי לא הוי. *והא דאמר בפרק האומנין (לקמן דף פ:) טול שלך והבא מעות שומר חנם הייתו משום דמעיקרא היה שומר שכר וכשא"ל טול שלך לא לסלק עצמו לגמרי משמירה קאמר אלא שלא יהיה שומר שכר: *כל הא ביתא קמך לא מבעיא כו'. והא דאמר בפרק הפרה (ב"ק דף מז:ושם) הכניס ברשות בעל החצר חייב ר' אומר עד שיקבל עליו בעל החצר שמירה י"ל דשמעתין אתיא כרבי דשמואל התם פסיק הלכתא כרבי ואע"ג דרב התם פסיק הלכתא כתנא קמא קיימא לן כשמואל בדיני לגבי רב ועוד דאפילו לרבנן דמחייבי הייתו לפי שאמר ליה כנוס שורך דמשמע ואשמרנו אבל הא ביתא קמך סלק עצמו משמירה לגמרי*:

בכדי

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ע מה' שמיטין ויובלות הל' יד סמג עשין קמט ולאוין עד טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף יב:

עי' ש"ך סי' ש"ו ס"ק ב'

נא ב מיי' פ"ז מהלכות מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רד סעיף ז:

נב ג מיי' פ"ה מהלכות דעות הל' יג:

שייך לעמוד ב'

נג ד מיי' שם פ"ב הל' ו:

נד ה ו מיי' פ"ז מהל' מכירה הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רד סעיף ח:

נה ז מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות ובמ"מ ובכ"מ ובבית יוסף סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קלא סעיף טו:

[ועי' היטב בתוס' ב"ק מז: ד"ה ואפי' ודף מח: ד"ה ושמואל]

מסורת הש"ס

[בכורות יג:]

לעיל דף מח. [ע"ש] [לקמן עד: תוס' ד"ג]

לקמן דף סג.

[סנהדרין לז. ע"ש]

גליון הש"ס

שם ור"י אמר יש בהם. עיין בר"ש פ"י משנה ט' דשביעית: גמ' ההוא שלא ידבר. עיין כתובות דף פו ע"א רש"י ד"ה פריעת: שם ומודה ר"י. אף דלא שייך כאן דמודה לבר פלוגתיה דהא רב ס"ל דבכ"ע יכול לחזור מ"מ נקט ומודה לומר דמוכיח מכלל שאמר ועיין זה בגיטין דף סג ע"א מודה ד"א במגרש. כ"כ רשב"א בחידושיו שם: שם רב שמואל בר זוטרא שמיה. כ' הבאר שבע סי' יג דצ"ל רב טביומי שמיה דהכי איתא בסנהדרין:

רבינו חננאל

איתמר דברים בלא מעות רב אמר החוזר בו אין בו משום מחוסר אמנה. ורבי יוחנן אמר יש בו משום מחוסר אמנה. ומותבינן לרב מדר' יוסי דאמר הן שלך ולאו שלך צדק. ופריק אביי ההוא שלא ידבר אחת בפה ואחת בלב. תוב אותבינן עליה הא דתניא ר' שמעון אומר טלית קונה דינר זהב וכו'. ופרקי' תנאי היא יש תנא שאמ' דברים אין בהן משום מחוסרי אמנה והוא ר' יוחנן בן מתיה ופשוטה היא. ולא עמדה כתנאי וקיימא לן כר' יוחנן. ומקשי' ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נותן לך מותר לחזו' בו ופרקי' התם במתנה מרובה משום דלא סמכה דעתי' דמקבל ולפיכך אין בה משום מחוסר אמנה אבל במתנה מועטת דסמכה דעתיה התם אמר יוחנן דאית בה משום מחוסר אמנה וכל שכן במשא ובמתן דודאי סמכה דעתיה יש בו משום מחוסר אמנה דאמר ר' יוחנן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר וכו' דקני ואי הדר ביה הוה מחוסר אמנה ולא מצית למימר זה כשמשכו הבן לוי לזה כור של חטי' וחזר בן לוי והפקידו אצלו דתני סיפא נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת ואי משכו קנאו וממונא אית ליה גביה אלא בדלא משכו ש"מ: ירושלמי ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר ליתן מתנה לחבירו מותר לחזור בו ואם אמר לו בדעת גמורה אני אומר לך אין לו לחזור חדה דאת אמר בעשיר אבל בעני נעשה נדר. רב מפקד לשמשיה איטת דניחא לך תתן מתנה לבר נש אין הוא מסכן הב ליה לאלתר ואין הוא עתיר אומליך בי תנייתא. ההוא דאמר לרב שמואל בר זוטרא אית לך שומשמי לזבוני א"ל לית לי שומשמי אמר ליה ליהוו הני זוזי גבך והשכא לי אמר ליה הא ביתא קמך אפילו שומר חנם לא הוי: פיסקא ר' שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה:

אמרי ליה לא אמר לי לידהוו הנך זוזי בפקדון גבך דהא חשבה לי אמרי ליה הא ביתא קמך אותבינהו בביתא ואיגנוב אתא לקמיה דרבא אמר ליה כל הא ביתא קמך לא מיבעיא שומר שכר דלא הוי אלא "אפילו שומר חנם נמי לא הוי אמרי ליה והא אמרו [ליה] רבנן לרבא איבעי ליה לקבולי עליה מי שפרע ואמר לי *לא היו דברים מעולם: רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה *וכו': תניא אמר ר"ש אימתי בזמן שהכסף והפירות ביד מוכר אבל כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח אינו יכול לחזור בו מפני שכספו בידו בידו ביד מוכר הוא אלא מפני שדמי כספו בידו פשיטא אמר רבא הכא במאי עסקינן [ב]כגון שהיתה עלייה של לוקח מושכרת ביד מוכר טעמא מאי *תקינו רבנן משיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעלייה הכא ברשותיה דלוקח נינהו אי נפלה דליקה באונס איהו טרח ומייתי לה [ג]ההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא לסוף שמע דקא בעי למנסביה דבי פרזק רופילא אמר ליה הב לי זוזי לא בעינא חמרא אתא לקמיה דרב חסדא אמר ליה *[ד]כדרך שתיקנו משיכה במוכרין כך תיקנו משיכה בלקוחות: **מתני'** *[ה]האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח [ו]עד מתי מותר להחזיר עד כדי שיראה לתגר או לקרובו הורה רבי טרפון בלוד האונאה שמונה כסף מעשרים וארבע כסף לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד (א) אמר להם כל היום מותר לחזור אמרו לו יניח לנו רבי טרפון במקומינו וחזרו לדברי חכמים: **גמ'** אתמר רב *אמר שתות מקח שנינו ושמואל אמר [ז]שתות מעות נמי שנינו שוי שיתא בחמשא שוי שיתא בשבעה כולי עלמא לא פליגי דבתר מקח אזלינן ואונאה הויא כי פליגי שוי חמשא בשיתא ושוי שבעה בשיתא לשמואל דאמר בתר מעות אזלינן [ח]אידי ואידי אונאה הוי לרב דאמר בתר מקח אזלינן שוי חמשא בשיתא ביטול מקח הויא שוי שבעה בשיתא מחילה הויא ושמואל אמר כי אמרינן מחילה וביטול מקח [ט]היכא דליכא שתות משני צדדים אבל היכא דאיכא שתות מצד אחד אונאה הויא תנן האונאה ד' כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח מאי לאו דזבין שוי עשרים בעשרין וארבעה ושמע מינה שתות מעות נמי שנינו לא דזבין שוי עשרים וארבעה בעשרים מי נתאנה מוכר אימא סיפא עד מתי מותר להחזיר בכדי שיראה לתגר או לקרובו ואמר רב נחמן *[י]לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר אלא דזבין שוי עשרים וארבעה בעשרין [לקמן נא.] ותמניא תנן הורה רבי טרפון בלוד האונאה שמונה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שליש למקח מאי לאו דזבין שוי שיתסרי בעשרים וארבעה וש"מ שליש מעות נמי שנינו לא דזבין שוי עשרים וארבעה בשיתסר מי נתאנה מוכר אימא סיפא אמר להם כל היום מותר לחזור וא"ר נחמן לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר אלא דזבין שוי כ"ד בתלתין ותרין תניא כוותיה דשמואל מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה ה' בו' מי נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה רצה אומר תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני מכר לו שוה

רש"י

אמרי ליה והא אמרו ליה רבנן לרבא. רבינא אמר להא מילתא אמרתי לו להוא מרבנן היכי אמרת דלאו חזרת מקח וממכר הוא והא אמרו ליה רבנן לרבא איבעי ליה לקבל מי שפרע: אימתי. יש חזרה כדבר: בזמן שהכסף ופירות ביד המוכר. דיכול מוכר לחזור בו דאוקמינהו רבנן ברשותיה לחזרה כי היכי דליטרח ולציל: מפני שכספו בידו. משמע שהלוקח קיבל כבר כספו: פשיטא. הרי משיכה יש ואפילו רבנן מודו: מושכרת ביד מוכר. והיו הפירות מונחין ביד הלוקח ולא שתקנה לו אוירו בנתינת המעות דכיון דקיבל השכר נקנה המקום למוכר כל ימי השכירות ואוירו של מוכר הוא(ב)אלא ר' שמעון אית ליה מעות קונות דבר תורה כדאמרינן (לעיל דף מז:) ומשיכה תקנתא דרבנן היא והכא לא איצטריך תקנתא דטעמא מאי תקון רבנן כו': א"נ שמא תפול כו'. לא גרס ליה *אלא לישנא אחרינא הוא והיא היא: פרזק. שם השר: רופילא. משנה למלך: כדרך שתקנו משיכה. לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלוקח: כך תיקנו משיכה. לחזור בהן הלקוחות: **מתני'** האונאה ארבעה כסף. מעות כסף שהם שש בדינר: מעשרים וארבעה כסף לסלע. אם היה המקח בדמי הסלע שהוא כ"ד מעות דהשתא הויא אונאה שתות למקח חייב להשיב לו כל אונאתו ארבעה כסף: עד מתי מותר להחזיר. מי שנתאנה והא דנקט לשון מותר לאשמועינן דליכא אפילו מי שפרע להחזיר המקח או שיתן לו אונאתו: עד כדי שיראה המקח לתגר או לאחד מקרוביו. ואם שהא יותר מחל על אונאתו: ושמחו תגרי לוד. שהיו בקיאין בסחורה ומוכרין ביוקר: **גמ'** שתות מקח שנינו. דוקא קתני מתני' שתות למקח שאם האונאה שתות לשויו של מקח הויא אונאה אבל אם פחות או יותר היא אף על פי שישנה שתות אצל מעות שנתן זה אין זה קרוי שתות להיות בו דין אונאה וזהו דין אונאה שתות להיות המקח קיים ואין אחד יכול לחזור אלא מחזיר אונאה אבל אם פחות משתות מחילה היא ואין מחזיר לו כלום ואם יותר על שתות שניהם חוזרין אפי' רצה להחזיר לו האונאה הרשות ביד שניהם לחזור הכי מוקמינן לה לקמן (דף נ:): ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו. מתני' דקתני שתות למקח לאו אשויו של מקח דוקא קאי אלא כל התגאי קרוי מקח בין מעות שניתנו בו בין דמי החפץ וכל צד שאתה מוצא שם שתות אונאה בין לצד מעות בין לצד שויו של חפץ יש שם אונאה ואין כאן לא מחילה ולא ביטול מקח והשתא מפרש פלוגתייהו: שוי שיתא בחמשא. ונתאנה מוכר או שוי שיתא בשבעה ונתאנה לוקח: כולי עלמא. בין לרב בין לשמואל אונאה הוא דהא שתות היא לצד מקח ושמואל שתות מעות נמי קאמר וכל שכן שתות מקח: כי פליגי שוי חמשא בשיתא. ונתאנה לוקח בזוז שהוא חומש למקח ויותר משתות הוא זה אבל אצל מעות שנתן שתות הוא אי נמי שוי שבעה בשיתא ונתאנה מוכר בזוז לגבי מקח אין כאן שתות אלא שביעית ופחות משתות היא ולגבי מעות הוי שתות: אידי ואידי. בין שוי שבעה בשיתא בין שוי חמשא בשיתא: משני צדדין. באחד משני צדדין: מאי לאו דזבין שוי עשרים בעשרים וארבע. ונתאנה לוקח דהוה ליה חומש לגבי מקח ארבעה הוי חומש של עשרים וקרי ליה אונאה ולא קרי ליה ביטול מקח: לא דזבין שוי עשרים וארבע בעשרים. דהוה ליה שתות למקח: ופרכינן ומי נתאנה מוכר בתמיה: לא שנו. דבכדי שיראה ותו לא אלא לוקח: אבל אם נתאנה מוכר לעולם מוכר חוזר. ולקמן מפ' טעמא: אלא דזבין כו'. דהוה ליה שתות למקח ונתאנה לוקח: תניא כוותיה דשמואל. דבין שתות מקח בין שתות מעות: מי שהוטל עליו. מי שהאונאה עליו מי שנתאנה:

תוספות

בכדי שיראה לתגר או לקרובו. וא"ת א"כ נתת דבריך לשיעורים דפעמים שהם רחוקים ממנו ופעמים שהם קרובים וי"ל דלעולם יש שיעור אחד לפי מה שמצוי רוב פעמים שיוכל להראות לתגר או לקרובו ואם הם קרובים או רחוקים בשביל כך לא יתנו לו שהות לא פחות ולא יותר: **שתות** מעות נמי שנינו. אפילו למאן דאמר שתות מעות כראה יותר לילך אחר שתות מקח שהאונאה והטעות תלויה במקח אבל מעות אין אונאה וטעות תלויה בהם שאין צריכין שומא: **שוי** חמשא בשיתא בטול מקח הוי. וא"ת מנא לן הא דלמא הא הוי נמי שתות מקח דהוי שתות מלבר ויש לומר דמסתמא אית לן למיזל בתר שתות שוה המקח שהאונאה והטעות תלויה בו ועוד דכשנתאנה מוכר לא תמצא שתות מלבר דשוי שיתא בחמשא הייט שתות מלגיו: **ש"מ** שתות מעות נמי שנינו. וא"ת אם כן מאי שתות למקח דקתני מתניתין וי"ל דמפרש הייט אונאה שתות שנהיה במקח [ס]ותימה דלשתוק משתות למקח:

תנן הורה רבי טרפון בלוד. תימה מה הוסיף להקשות מסיפא ממה שהקשה כבר ברישא:

אי

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' ח סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף ב:

נז ב מיי' פ"ג מהלכות מכירה הל' ו ועיין במ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלא סעיף ס:

נח ג ד מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רד סעיף ג:

נט ה מיי' פי"ב שם הל' ב ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף ב טז:

ס ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ז:

סא ז ח מיי' שם הל' ב ועי' במ"מ ובלחם משנה טוש"ע שם סעי' ב:

סב ט מיי' שם ועיין שם טוש"ע שם סעי' ג וסעיף ד:

סג י מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ז וסעיף ח:

רבינו חננאל

תניא ר' שמעון אומר אימתי בזמן שהכסף ופירות ביד מוכר אבל כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח. לא בידו ממש אלא ברשותו כגון שהית' עליית לוקח מושכרת למוכר ואמר לו מכרתי לך הפירות שיש לי בעליתך וקיבל המעות כיון שהפירות ברשות הלוקח קנה ואין המוכר יכול לחזור בו וכו'. ההוא דיהי' זוזי אחמרא שמע דקא בעי למינסביה דבי פרזק רופילא פי' עוב' כוכבים אנס. אמר להו אהדרו לי זוזי לא בעינא חמרא אמר ליה רב חסדא ללוקח אי תהדר בו*) קביל עלך מי שפרע דהא לא משכת. דכדרך שתיקנו משיכה במוכרין כך תיקנו משיכה בלקוחות. כשם שהמוכר חוזר כך לוקח חוזר: מתני' האונאה ד' כסף מכ"ד כסף לסלע שתות למקח. איתמר רב כהנא אמר שתות מקח שנינו ולא שתות מעות. ושמואל אמר שתות מקח והוא הדין לשתות מעות שבין זה ובין זה אונאה היא. כולי עלמא שוה ו' בה' ושוה ו' בז' כיון דבתר מקח אזלינן אונאה היא. כי פליגי שוה ה' בו' שוה ז' בו' לרב שוה ה' בו' ביטול מקח הוא דהא חומשא דמקח הוא ושוה ז' בו' כיון דפחו' משתות [הוא] מחילה היא. ושמואל אמר לא הוי ביטול מקח אלא אם מכר שוה ד' בה' דבין לגבי המעות ובין לגבי המקח יתר משתות הוא וזהו פירוש משני צדדין. וכן שוה ז' בח' הוא פחו' [משתו'] משני צדדין לפיכך הויא מחילה. ומקשינן ממתני' תנן האונאת ד' כסף מכ"ד כסף לסלע שתות למקח מאי לאו דזבין שוה כ' בכ"ד שהן ה' בו' וש"מ שתות מעות נמי שנינו. ופריק רב כהנא לא כגון דזבין שוה כ"ד (בכ"ה) [בכ"ח] שהן ו' בז' והוא שתות למקח. ואקשי' עליה תוב כי האי גוונא מדברי ר' טרפון ופריק למעמיה. ומ"ל כשמואל דתניא כוותיה דתניא מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו שוה חמשא בששה מי נתאנה לוקח ידו על העליונה רצה אמר לו תן לי מעותי. או תן לי מה שאוניתני וכן אם מכר לו שוה ששה בחמשה מי נתאנה מוכר ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי או תן לי מה שאוניתני: איבעיא

*) וכ"כ המרדכי והר"ן בחדושיו כאן בשמו של רבינו ז"ל דבכה"ג צריך לקבל מי שפרע והובא בב"י סי' ר"ד ודלא כדעת התוס' לעיל דף מז ע"ב ד"ה אי ע"ש:

מסורת הש"ס

[עירובין מ. וש"נ] [תיבת וכו' מיותר]

נ"א דלא

לעיל דף מז: [וש"נ]

[לעיל מז:]

[לקמן נס.]

[גי' רי"ף ורא"ש ומ"מ ושאלתות רב כהנא]

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואמר להם כל היום: רש"י ד"ה מושכרת וכו' ואוירו של מוכר הוא כ"ב עיין לקמן דף ק"ב מוקי לה דוקא בתגר דמשכיר והורא דאתו מעלמא וע"ש:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ש"מ וכו' ותימה דלשתוק משתות למקח. עיין בתשו' מהרי"ט לבית לוי סי' ו':

שוה שש בחמש מי נתאנה מוכר יד מוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי או תן לי מה שאוניתני איבעיא להו פחות משתות לרבנן *לאלתר הויא מחילה או בכדי שיראה לתגר או לקרובו ואם תמצי לומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו מאי איכא בין שתות לפחות משתות איכא דאילו שתות ידו על העליונה רצה חוזר רצה קונה ומחזיר אונאה ואילו פחות משתות קנה ומחזיר אונאה מאי תא שמע חזרו לדברי חכמים סברוה פחות משליש לר' טרפון כפחות משתות לרבנן דמי אי אמרת בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו ולרבי טרפון כל היום משום הכי חזרו אלא אי אמרת פחות משתות לרבנן לאלתר הויא מחילה ולרבי

רש"י

שוה שש בחמש · שתות מקח שוה חמש בשש שתות מעות: לאלתר הויא מחילה · אפי' יחזור לאלתר: ואם תמצא לומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו מאי איכא כו' · ואם באת לומר דודאי פשיטא דלאלתר הויא מחילה דאי בכדי שיראה מאי איכא בין שתות כו': איכא דאילו שתות · קתני מתני' מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה חוזר בו: ואילו פחות משתות · אם חזר בתוך כדי שיראה לתגר או לקרובו קנה ומחזיר לו אונאה: חזרו לדברי חכמים · גבי תגרי לוד במתני': סברוה · רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשט מינה בעיין: פחות משליש לרבי טרפון · לאו אונאה היא אלא כפחות משתות לרבנן: אי אמרת בשלמא · מחילה דרבנן בכדי שיראה הוא כי אמר להו ר' טרפון במחילה דידיה כל היום דהיינו מפרוטה ועד שליש: משום הכי חזרו · מעיקרא שמחו דשתות ויתר על שתות עד שליש לרבנן הויא חזרה בתוך כדי שיראה ואם רצה לחזור מן המקח חוזר וחשיב ליה איהו מחילה וקנה ומחזיר אונאה וכי אמר להו כל היום מפסיד להו טובא דפחות משתות או שתות דלרבנן בכדי שיראה משוי ליה איהו כל היום וצריכין להחזיר אונאה ואי משום דלרבנן הויא שתות ויתר על שתות חזרה ולדידיה קנה ומחזיר אונאה נוח להם שתהא חזרה בתוך כדי שיראה ואם לא בא בכדי שיראה הויא מחילה מקנה ומחזיר אונאה והיה לו שהות כל היום:

תוספות

אי אמרת בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה כו' · מעיקרא שמחו בר' טרפון משום דשתות לרבנן ידו על העליונה ויתר משתות נמי יכול לחזור בו בכדי שיראה (א) ולר' טרפון כל פחות משליש קנה בע"כ ותגרי לוד לא היו חפצים שיתבטל המקח וכ"ש אי בטול מקח לרבנן לעולם חוזר דניחא להו טפי בר' טרפון דלאחר כדי שיראה הוי לדידיה מחילה וכי אמר להו כל היום חזרו דניחא להו בדרבנן דאמרי בפחות משתות ושתות ויתר על שתות הוי מחילה לאחר כדי שיראה ולר' טרפון עד לאחר כל היום ואי משום דלרבנן הוי שתות ויתר על שתות חוזר בכדי שיראה ולרבי טרפון קנה בע"כ נוח להם שתהא חזרה בכדי שיראה ואם לא בא תוך כדי שיראה תהא מחילה ממה שקנה בע"כ ויחזיר לו אונאה כל היום ומיהו אי בטול מקח לרבנן לעולם חוזר לא חזרו אלא משום פחות משתות ושתות אע"ג דביתר משתות ניחא להו בר' טרפון דקנה בע"כ ולאחר כל היום הויא מחילה ולרבנן לעולם חוזר מ"מ ברווחא דפחות משתות ושתות ניחא להו טפי דבטול מקח לא שכיחא כולי האי ואפי' שכיחא יותר מרויחים בשתות ופחות משתות שהוא מחילה לאחר כדי שיראה ולר' טרפון עד לאחר כל היום ממה שמפסידין ביתר משתות דריוח מועט הוא בין קנה ומחזיר אונאה לחזרה והא דלאחר כל היום הוי לר' טרפון מחילה ולרבנן לעולם חוזר ליכא נפקותא נמי כל כך דרוב פעמים מי שחוזר חוזר בו ביום ומי שאינו חוזר בכל היום אינו חוזר לעולם אלא אי אמרת לאלתר הויא מחילה אמאי חזרו הא בדר' טרפון ניחא להו טפי דהא כל היום דר"ט בשליש הוא דקאמר ואע"ג דאי בטול מקח לרבנן בכדי שיראה ניחא להו בשליש ויתר משליש בדרבנן טפי דלרבנן לאחר שיראה הויא מחילה ולר"ט עד לאחר כל היום הא ודאי לא שכיח כלל ויזהרו מאונאת שליש ויהיה הכל מחילה לאלתר מי סברת כו' לא משתות ועד שליש פירוש ושתות בכלל כשתות עצמה לרבנן דמי ואין חולק על חכמים אלא דבטול מקח דידהו משוי ליה אונאה אי הכי דרבי טרפון אבטול מקח לאודיה פליג במאי שמחו מעיקרא תפשוט מדשמחו דלרבנן לעולם חוזר ולהכי שמחו דלר' טרפון הויא מחילה לאחר כדי שיראה ובשתות ופחות משתות הם שוים וכי אמר להו כל היום חזרו דשתות הויא מחילה בכדי שיראה לרבנן ולר' טרפון לאחר כל היום גם ביתר משתות נמי ניחא להו בדרבנן דשניהם כחם שוה לחזור ולר' טרפון ידו על העליונה כדין שתות ואע"ג דלרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא ליכא נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם דאי ס"ד בכדי שיראה במאי שמחו הלא לכ"ע פחות משתות מחילה לאלתר ושתות ויתר משתות לכ"ע מחילה לאחר שיראה ואדרבה בדרבנן ניחא להו טפי דאמרי ביתר על שתות שניהם חוזרים מר' טרפון דאמר ידו על העליונה ומשני שמחו בשתות עצמה פירוש לא נאמר דשתות עצמה הויא אונאה לר' טרפון כמו לרבנן כדאמר עד השתא אלא משתות ואילך לרבי טרפון כשתות לרבנן אבל שתות עצמה לר' טרפון הויא כפחות משתות והויא מחילה לאלתר ולכך שמחו דלרבנן בכדי שיראה וגם ידו על העליונה וזה הריוח ניחא להו טפי מריוח דיתר על שתות דשניהם חוזרים לרבנן ולר' טרפון ידו על העליונה וכי אמר כל היום חזרו דריוח של יתר משתות דהויא מחילה בכדי שיראה ולר' טרפון אחר כל היום ניחא להו טפי מריוח דשתות עצמה דהוי מחילה לאלתר לר' טרפון לפי שהוא דבר מצומצם ולפי שיטה זו נראה דגרס *דאיבעיא להו(ב) דקאי אמסקנא דאוקימנא משתות עד שליש לר' טרפון כשתות עצמה לרבנן ושתות עצמה כפחות משתות וקא מבעיא ליה בטול מקח לעולם חוזר או בכדי שיראה ת"ש חזרו אי אמרת בשלמא בטול מקח בכדי שיראה להכי חזרו דמעיקרא שמחו משום שתות עצמה דהויא לר' טרפון מחילה לאלתר וכי אמר כל היום חזרו משום יותר משתות דהויא מחילה לרבנן לאחר כדי שיראה כדמפרש בשמחו משום שתות עצמה אלא אי אמרת בטול מקח לעולם חוזר אמאי חזרו הלא שתות לר' טרפון מחילה לאלתר וגם יותר משתות מחילה לאחר כל היום ולרבנן לעולם חוזר ורש"י פי' דכי אמר בטול מקח לעולם חוזר שתות עצמה הוי אונאה לר' טרפון כמו לרבנן ואפ"ה פריך אמאי חזרו כדפרש"י ודוחק דלעיל כי אמר דבטול מקח לרבנן לעולם חוזר הוה ניחא ליה חזרו לכן נראה כדפרישי' ומשני בטול מקח לא שכיח פירוש שתות עצמה דאמר לר' טרפון דהויא כפחות משתות שנויא דחיקא היא אלא שתות ויתר משתות כשתות עצמה לרבנן ולכך מעיקרא שמחו משום יתר משתות דלר' טרפון הויא מחילה לאלתר לאחר כדי שיראה ולרבנן לעולם חוזר וכי אמר כל היום חזרו משום שתות עצמה דלר' טרפון כל היום ולרבנן בכדי שיראה וביתר משתות נמי לרבנן שניהם חוזרים ולר' טרפון ידו על העליונה ואע"ג דלרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא בטול מקח לא שכיח ואפי' שכיח אין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם כן נראה הסוגיא לפי שיטת רש"י וקשה דמעיקרא כי אמר מי סברת כו' הוי שתות לר' טרפון כמו לרבנן וכי אמר שמחו בשתות עצמה חוזר מסברתו וסובר דשתות לר' טרפון כפחות משתות וכן סוברת בעיא שניה ובמסקנא כי משני בטול מקח לא שכיח חוזר לסברתו הראשונה דשתות לר' טרפון כמו לרבנן והיה לו לגמרא לפרש מי סברת שתות לר' טרפון כמו לרבנן לא שתות כפחות משתות לכן נראה דמעיקרא נמי כי אמר מי סברת כו' הוי פירוש משתות עד שליש ולא שתות עצמה כשתות לרבנן אבל שתות הויא מחילה לאלתר ולא חשש הגמ' לפרש דכיון דמה שהוא בטול מקח לרבנן עד שליש הויא אונאה לר' טרפון סברא הוא דאין לו אונאה אלא דוקא במקום בטול מקח לרבנן ולא בשתות א"ה במאי שמחו תפשוט דבטול מקח לעולם חוזר ולהכי שמחו מעיקרא דשתות הויא מחילה לאלתר לר' טרפון ויתר משתות מחילה לאחר כדי שיראה ולרבנן שתות בכדי שיראה ויתר משתות לעולם חוזר וכי אמר כל היום חזרו דשתות עצמה דהויא מחילה לאלתר לר' טרפון דבר מצומצם הוא ולא שכיח ויתר משתות דלרבנן לעולם חוזר ולר' טרפון כל היום ותו לא אין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם וניחא להו בדרבנן דאמרו ביתר על שתות שניהם כחם שוה לחזור מדר' טרפון דאמר ידו על העליונה דאי בטול מקח בכדי שיראה במאי שמחו הלא ביתר משתות ניחא להו בדרבנן טפי דאמרו שניהם חוזרים מדר' טרפון דאמר ידו על העליונה דבשתות עצמה שהוא דבר מצומצם אין ריוח כל כך במה שהוא מחילה לאלתר לר' טרפון ומשני שמחו בשתות עצמה דהויא מחילה לאלתר לר' טרפון ובהא ניחא להו טפי אע"ג דדבר מצומצם הוא מריוח דיתר על שתות דשניהם חוזרים לרבנן איבעיא להו בטול מקח לרבנן לעולם חוזר ת"ש חזרו לדברי חכמים והשתא סבר דפחות משליש לר' טרפון כפחות משתות לרבנן וסבר נמי דפחות משתות לרבנן ופחות משליש לר' טרפון בכדי שיראה ולא הויא מחילה לאלתר דהכי משמע ליה פשטא דמתני' טפי *ועוד אי משתות ועד שליש לר' טרפון *) הויא אונאה *אתי שפיר שמחו וחזרו בין אי בטול מקח לרבנן לעולם חוזר בין בכדי שיראה כדאמר לעיל ומשום קושיא זו דחק לפרש בקונט' דמעיקרא דקאמר משתות ועד שליש לר' טרפון כו' ושתות בכלל דלפי זה לא פירשנו המשנה אלא את"ל בטול מקח בכדי שיראה אבל אם לעולם חוזר לפי זה לא דקדק אמאי חזרו ולהכי פשיט שפיר ממתניתין אי אמרת בשלמא בטול מקח בכדי שיראה להכי חזרו ומעיקרא שמחו דשתות ויתר משתות עד שליש קנה המקח לר' טרפון ולרבנן יכול לחזור בו וכי אמר כל היום חזרו דלר' טרפון עד שליש לא הויא מחילה עד לאחר כל היום ולרבנן עד לאחר כדי שיראה אלא אי בטול

*) ס"א לא הויא

עיין בסוף המסכת פירושי על דיבור תו' כזה

מכאן ועד לא דקדק הוא גליון תו' ובמקום דלפי זה לא פירשנו נ"ל דלפירוש זה מהר"ם

נ"ל לא אתי שפיר רש"א

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' ג וסעי' ו ·

רבינו חננאל

איבעיא להו פחות משתות לרבנן לאלתר הויא מחילה או בכדי שיראה לתגר או לקרובו' ת"ש הורה ר' טרפון בלוד האונאה ח' כסף מכ"ד לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד אמר להם כל היום וחזרו לדברי חכמים *) ש"מ דפחות משתות לרבנן כדי שיראה לתגר או לקרובו וכן פחות משליש לר' טרפון כל היום וכיון ששמעו כל היום חזרו לדברי חכמים קס"ד דפחות משליש לר' טרפון כפחות משתות לרבנן ואין ביניהן חלוקה אלא שהן בכדי שיראה לתגר והוא אמר כל היום ולפיכך חזרו לדברי חכמים דאמרי כדי שיראה לתגר אלא אי אמרת לרבנן פחות משתות הויא מחילה לאלתר וכן לר' טרפון פחות משליש לאלתר הויא מחילה (אמרו) [אמאי] חזרו לרבנן בדר' טרפון טפי

*) נראה דהלשון מסורס בכאן וכצ"ל קס"ד דפחות משליש וכו' והוא אמר כל היום וש"מ דפחות משתות וכו' חזרו לדברי חכמים אלא אי אמרת לרבנן וכו'.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אי אמרת וכו' בכדי שיראה לרבנן ולר' טרפון: (ב) בא"ד נראה דגרס דאבעיא להו וכו' דקאי · נ"ב פי' ולא גרסינן איבעיא להו כו' נלא דל"ת:

ולרבי טרפון נמי לאלתר הויא מחילה אמאי חזרו בדר' טרפון ניחא להו טפי דמאי דרבנן קא משוו להו אונאה לר' טרפון הויא מחילה מי סברת פחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן דמי לא משתות ועד שליש לרבי טרפון כשתות עצמה לרבנן דמי אי הכי במאי שמחו מעיקרא תפשוט דבטול מקח לרבנן לעולם חוזר דכיון דאמר להו רבי טרפון הויא אונאה שמחו כי אמר להו כל היום חזרו דאי סלקא דעתך דבטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו במאי שמחו שמחו בשתות עצמה דלרבי טרפון מחילה ולרבנן אונאה איבעיא להו בטול מקח לרבנן לעולם חוזר או דלמא בכדי שיראה לתגר או לקרובו ואם תמצא לומר בכדי שיראה לתגר או לקרובו מה איכא בין שתות ליתר על שתות איכא דאילו שתות מי שנתאנה חוזר ואילו יתר על שתות שניהם חוזרין מאי ת"ש חזרו לדברי חכמים אי אמרת בשלמא בטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו ולר' טרפון כל היום משום הכי חזרו אלא אי אמרת בטול מקח לרבנן לעולם חוזר אמאי חזרו בדרבי טרפון ניחא להו טפי דקא משוי להו אונאה כל היום ותו לא בטול מקח לא שכיח אמר רבא הלכתא *פחות משתות נקנה מקח יותר על שתות בטול מקח שתות קנה ומחזיר אונאה וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו תניא כותיה דרבא *אונאה פחות משתות נקנה מקח יתר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה דברי רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר יד מוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי או תן לי מה שאניתני וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו: עד מתי מותר להחזיר כו': אמר רב נחמן *לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר נימא מסייע ליה חזרו לדברי חכמים אי אמרת בשלמא מוכר לעולם חוזר

משום

רש"י

ולרבי טרפון נמי לאלתר הוי מחילה · פחות משליש: אמאי חזרו · הא כל היום דר' טרפון בשליש הוא דקאמר להו ויזהרו מאונאת שליש ויהא הכל מחילה לאלתר: משתות ועד שליש לרבי טרפון · הויא אונאה כשתות עצמה לרבנן ואינו חולק על חכמים אלא דבטול מקח דידהו משוי להו אונאה וידו על העליונה ואליבא דרבנן שניהם חוזרין: אי הכי · דר' טרפון אבטול מקח לחודיה פליג: במאי שמחו · מעיקרא: תפשוט · דמדשמחו: בטול מקח לרבנן · דמיבעיא לן לקמן אי לעולם חוזר או בכדי שיראה תפשוט דמדשמחו דלרבנן לעולם חוזר וכי אמר להו ר' טרפון אונאה והם היו סבורין דבכדי שיראה ס"ל באונאה שמחו: כי אמר להו כל היום חזרו · חדא דבין לעולם חוזר ובין שהות כל היום הנאה פורתא היא לדידהו דשהות הרבה יש לימלך כל היום ועוד אונאה יתר על שתות לא שכיחא וקמפסיד להו בשתות עצמה לרבנן בכדי שיראה ולדידיה כל היום: דאי ס"ד בטול מקח לרבנן · כאונאה בכדי שיראה ואין בין אונאה לבטול מקח אלא דבאונאה ידו על העליונה ובבטול מקח שניהם חוזרין כי משו רבי טרפון לבטול מקח אונאה אין זו טובה להם: שמחו בשתות עצמה כו'. דהא דאמרן משתות ועד שליש לר"ט כשתות לרבנן משתות ומעלה אמרו ולא שתות עצמה: אם תמצא לומר כו' · כלומר אם באת לומר פשיטא דלעולם חוזר דאי בכדי שיראה מאי איכא כו': איכא דאילו שתות כו' · כי נמי אמרינן תרווייהו בכדי שיראה עדיין יש חילוק זה ביניהם: משום הכי חזרו · מעיקרא כי שוי להו ר' טרפון יתר על שתות אונאה דלרבנן בטול מקח ולא הרחיב זמנהחזרה שמחו בשתות עצמה דמחילה לאלתר כדאמרן וכי הדר אמר להו כל היום חזרו דהחמיר להם ביתר על שתות ופגם להם יותר ממה שהשביחם בשתות עצמה כדפרישית: אלא אי אמרת לעולם חוזר · נהי נמי דשתות עצמה משוי להו אונאה כרבנן דהאי דאמר לעיל שמחו בשתות עצמה שינויא דחיקא הוה משום שמחה דמעיקרא דקשיא לן במאי שמחו והשתא אמרת לי דשמחה מעיקרא משום בטול מקח היא דהואי דלרבנן לעולם ולר' טרפון היו סבורין בכדי שיראה כדין אונאה דרבנן כי הדר אמר להו כל היום אכתי שמחה איכא דלרבנן לעולם ולר' טרפון כל היום ותו לא ואי משום שתות עצמה דלרבנן בכדי שיראה ולדידיה כל היום הרבה הוא שבח שמשביח רבי טרפון ביתר על השתות מפגם שפוגם בשתות עצמה שהרי יכולין לחזר בשתות עצמה יפחתו לו מעט ותהא מחילה כמאלו משתכרין בשל רבי טרפון כל אונאה שיתר על שתות: בטול מקח לא שכיח · ואין שבח זה חשוב להם במידי דלא שכיח וכי מיקרי והוי כי הרי נתן לו שהות כל היום לחזור ורוב הנמלכים נמלכים בו ביום הלכך פגם דשתות עצמה עדיף להו: הלכתא פחות משתות נקנה מקח · לאלתר: יתר על שתות בטל מקח · ושניהם חוזרין: שתות קנה · ואין אחד מהן יכול לחזור. ומחזיר אונאה · ולית ליה לרבא ידו על העליונה דמתני' דס"ל כר' נתן דברייתא דקיימא לן ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא בפרק הבית והעלייה (לקמן דף קיז: ובב"ק נג·): זה וזה · אונאה ובטול מקח: יד מוכר על העליונה · אם נתאנה מוכר והוא הדין אם נתאנה לוקח יד לוקח על העליונה והכי מוקמינן לה לקמן (דף נא·) מאי דשייר במתניתין תני בברייתא: לא שנו · בכדי שיראה: אלא לוקח · שמקחו בידו ויכול להראות: מוכר · שאין בידו מה להראות ולימלך איני מכיר באונאתו עד שיראה טלית אחרת כדמותה נמכרת בדמים יקרים הלכך לעולם חוזר אם לא נתייקרו טליות בינתים:

משום

תוספות

בטול מקח לעולם חוזר אמאי חזרו הלא לרבי טרפון לאחר כל היום הוי מחילה עד שליש ולרבנן לעולם חוזר ומשני בטול מקח לא שכיח ויותר יש ריוח בפחות משתות ושתות דהויא מחילה לרבנן לאחר כדי שיראה ולר' טרפון כל היום מריוח דיתר על שתות דלא שכיח ואין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם וקשה קצת לפירוש זה לישנא דקאמר גמרא דקמשוי ליה אונאה כל היום ותו לא דצריך לפרש אונאה מה שקנה ומחזיר אונאה ולעיל דקאמר כיון דאמר להו דהויא אונאה שמחו קרי אונאה הא דידו על העליונה ולפי' רש"י אתי שפיר דהך אונאה נמי הוי ידו על העליונה:

ואילו יתר על שתות שניהם חוזרין · וא"ת דבפרק הספינה (ב"ב דף פג: ושם פד· ד"ה אי לא) אמר רב חסדא מכר לו שוה ה' בו' והוקר ועמד על ח' לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר דאמר ליה לוקח אי לאו דאוניתני לא מלית הדר בך כו' וה"נ אמאי מתאנה יכול לחזור נימא ליה נמי המתאנה אי לאו דאוניתני כו' וי"ל דהכא כיון שהוא יותר משתות ה"ל רחוק מן המקח יותר מדאי וכאילו לא מכר כלל דה"ל כיין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין דשניהם חוזרין (שם דף פג:) °וה"ר יצחק בר' מרדכי תירץ דהתם כשאין הלוקח תובע אונאתו לכך אין המוכר יכול לחזור בו אבל הכא מיירי כשמתאנה תובע אונאתו ולכך המתאנה יכול לבטל המקח:

אמר רבא הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה · פ"ה קנה בע"כ כר' נתן דבסמוך לפי זה פחות משתות לאלתר הויא מחילה וזה יש בין שתות לפחות משתות וכן משמע לקמן (דף נא·) גבי ההוא גברא דנקט ורשכי לזבוני אמר אי יהיבנא ליה חמשא ופלגא הויא מחילה משמע דלאלתר הוי מחילה ודקאמר זה וזה בכדי שיראה איתר משתות ושתות קאי ולא אפחות משתות ורבא אית ליה שפיר דרב חסדא דקאמר בפ' הספינה (ב"ב דף פג:) מכר לו שוה ה' בו' לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר כיון שהוקר בכדי שיראה שזהו זמן שלוקח יכול לתבוע אונאתו והוקר על בטול מקח לכך לוקח יכול לחזור בו ולכך קאמר ועמדו על ח' ולא קאמר ועמדו על ז' שאין זה בטול מקח וק' לר"ת וכי חולק רבא על סתם מתניתין (לקמן נא·) דקתני מי שהוטל עליו ידו על העליונה ועוד דהלכה כרבי מחבירו ועוד דרבא גופיה מוקי מתני' כר' יהודה הנשיא ולא כר' נתן א"כ משמע דסבר ליה כוותיה ועוד מה שייך למימר תניא כוותיה בדבר שיש מחלוקת תנאים כתוב באותה ברייתא ומפ' ר"ת דרבא דאמר שתות קנה היינו אם רצה כר' יהודה ולא חש לפרש בהדיא רצה משום דקאי אמתני' ותניא כוותיה מייתי משום דקתני בברייתא זה וזה בכדי שיראה כדרבא אבל מרבי יהודה הנשיא לא מייתי דאמר רצה אמר לו כו' דאדרבה ה"ל לאתויי מתניתין *ולקמן (דף נא·) פריך שפיר אי ר' נתן מתניתין קתני רצה ברייתא לא קתני רצה משום דר' נתן לא קאי אמתניתין וה"ל לפרושי אבל רבא דקאי אמתני' לא חש לפרש ואע"ג דרבא נקיט לישנא דמילתא דרבי נתן אין פי' קנה דהכא כקנה דרבי נתן:

אי אמרת בשלמא מוכר לעולם חוזר משום הכי חזרו · אע"פ שגם תגרי לוד היו לוקחים ולא היה להם לחזור מ"מ חזרו משום דתגרי לוד היו מוכרים תמיד במעט מעט והיו לוקחים בבת אחת:

והתנן

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ג' סמג עשין פב ולאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' ג:

סו ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ד:

סז ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ב·

סח ד מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ו:

רבינו חננאל

טפי ניחא להו' ואסיקנא שמחו בשתות עצמה דלרבנן אונאה היא ולר' טרפון מחילה דכל פחות א) משליש לר' טרפון הויא מחילה איבעיא להו ביטול מקח לרבנן מהו וכו' · אמר רבא הלכתא פחות משתות נקנה מקח פי' לאלתר · יתר משתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו הבקי בו · תניא כותיה דרבא פחות משתות נקנה המקח יותר על שתות בטל המקח שתות קנה ומחזיר אונאה דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר יד המוכר על העליונה רצה אמר לו תן לי מקחי או מה שאוניתני · ב) ואוקמה רבא למתני' דקתני מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתני כר' יהודה הנשיא · וקם רב אשי כותיה · ודייקי' מדקתני במתני' מי שהוטל עליו סתמא ש"מ כל מי שהוטל עליו לא שנא לוקח ולא שנא מוכר דינ:ן שוה וכולה ר' יהודה הנשיא היא ומפרש במתני' לוקח ושיירה למוכר · ומאי דשייר במתני' מפרש לה בברייתא: והא דאוקימנא זה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו הני מילי לוקח לבדו אבל מוכר לעולם חוזר דקיימא לן כרב נחמן דתנן עד מתי מותר לחזור וכו' אמר רב נחמן לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר מאי טעמא דלוקח מקחו בידו אזיל וניחזי ליה לתגרים ומודעין ליה אי אית ביה אונאה אי לא ואי אודיעום ושתק הרי מחל ואי לא אזל ואחוי איהו דאפסיד אנפשיה מכדי מקחו בידו הוא אמאי לא אחוי יתיה לפיכך אין לו לחזור · אבל מוכר דליתיה למקח בידיה לא ידיע ליה דטעה אלא לכי מיתרמי ליה זבינתא כזבינתיה וחזי ליה אי טעה אי לא לפיכך לעולם חוזר וכן הלכה דהא רב נחמן [אמר] לאושפיזכינה דרמי בר חמא שמכר מקח ונתאנה בו והוטל עליו ואמר רב נחמן כל היכא דנתאנה מוכר דינו לחזור לעולם ג) גאון ז"ל סתם איבעיא להו ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר או בכדי שיראה לתגר וכו' ואמר רבא הלכתא יתר משתות בטל מקח סתם קאמר ולית לן לשנויי בין מקרקעי בין מטלטלי וכל מילתא דאית ליה ביטול מקח ללוקח בכדי שיראה לתגר או לקרובו והמוכר לעולם חוזר בין במקרקעי בין במטלטלי ומלתא פסיקתא קאמר וכו' ואסיקנא הלכך לוקח יטל לחזור בקרקע לבטל את המקח בזמן דאית ביה ביטול מקח

מסורת הש"ס

[קדושין מב:]

ב"ב פג:

[לקמן נא·]

[לעיל מט: לקמן נא·]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואילו וכו' וה"ר יצחק בר' מרדכי· עיין לקמן דף נג ע"א תוס' ד"ה יצא לחולין:

א) דברי רבינו צ"ע לכאורה דהא אדרבה מסקינן דמשתות עד שליש לר"ט כשתות עצמה לרבנן דמי. ב) לקמן דף נא ע"א. ג) אולי צ"ל כתב גאון ז"ל הא דאמר רבא הלכתא וכו' דלית לן לשנויי וכו'.

משום הכי חזרו אלא אי אמרת מוכר נמי כלוקח דמי מאי נפקא להו מינה כי היכי דעבדי ליה רבנן תקנתא ללוקח הכי נמי עבדי ליה רבנן תקנתא למוכר תגרי לוד לא שכיח דטעו אושפיזכניה דרמי בר חמא זבין חמרא וטעה אשכחיה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל זביני חמרא וטעאי א"ל זיל הדר בך אמר ליה הא שהאי לי יותר מכדי שראאה לתגר או לקרובי שדריה לקמיה *דרב נחמן א"ל לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר מאי טעמא לוקח מקחו בידו כל היכא דאזיל מחוי ליה ואמרי ליה אי טעה אי לא טעה מוכר דלא נקט מקחיה בידיה עד דמיתרמי ליה זבינתא כזבינתיה וידע אי טעה(א) ואי לא טעה ההוא גברא דהוה נקט ורשכי לזבוני קרי שיתא ושויא חמשא ואי הוו יהבי ליה חמשא ופלגא הוה שקיל אתא ההוא גברא ואמר אי יהיבנא ליה חמשא ופלגא הויא מחילה אתן ליה שיתא ואתבעיה לדינא אתא לקמיה דרבא א"ל לא שנו אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית אין לו עליו אונאה ההוא גברא דהוה נקיט כיפי לזבוני קרי שתין ושוי חמשין ואי הוו יהבי ליה חמשין וחמשא הוה שקיל אתא ההוא גברא ואמר אי יהיבנא ליה חמשין וחמשא הויא מחילה אתן ליה שיתין ואתבעיה לדינא אתא לקמיה דרב חסדא א"ל לא שנו אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מן בעל הבית אין לו עליו אונאה א"ל רב דימי *ישר וכן אמר רבי אלעזר ישר והא אנן תנן כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר מאן הדיוט לאו בעל הבית אמר *רב חסדא בצדרייתא אבל מאני תשמישתיה דיקירי עליה לא מזבין להו אי לאו בדמי יתירי : **מתני'** אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר *ורבי יהודה אומר אין אונאה לתגר מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאניתני : **גמ'** מנהני מילי דת"ר *וכי תמכרו ממכר לעמיתך אל תונו אין לי אלא שנתאנה לוקח נתאנה מוכר מנין תלמוד לומר או קנה אל תונו ואיצטריך למכתב לוקח ואיצטריך למכתב מוכר דאי כתב רחמנא מוכר משום דקים ליה בזבינתיה אבל לוקח דלא קים ליה בזבינתיה אימא לא אזהריה רחמנא בלא תונו ואי כתב רחמנא לוקח משום דקא קני דאמרי אינש זבנית קנית אבל מוכר דאבודי קא מוביד דאמרי אינשי זבין אוביד אימא לא אזהריה רחמנא בלא תונו צריכא : רבי יהודה אומר אין אונאה לתגר : משום שהוא תגר אין לו אונאה אמר רב נחמן אמר רב בתגר ספסר שנו מאי טעמא מידע ידע זבינתיה כמה שויא ואחולי אחיל גביה והאי דזבנא הכי משום דאתרמיא ליה זבינתא אחריתי והשתא מיהא קא הדר ביה רב אשי אמר מאי אין לתגר אונאה אינו בתורת אונאה שאפילו פחות מכדי אונאה חוזר תניא כוותיה דרב נחמן רבי יהודה אומר תגר אין לו אונאה מפני שהוא בקי : מי שהוטל עליו ידו על העליונה וכו' : מני מתניתין לא רבי נתן ולא רבי יהודה הנשיא אי *רבי נתן מתניתין קתני רצה וברייתא לא קתני רצה אי רבי יהודה הנשיא מתניתין קתני לוקח ברייתא קתני *מוכר (סימן ז"ב ר"ש) אמר רבי אלעזר אונאה זו איני יודע מי שנאה רבה אמר לעולם רבי נתן היא ותני נמי בברייתא רצה רבא אמר לעולם ר' יהודה הנשיא היא ומאי דשייר במתניתין קא מפרש בברייתא אמר רב אשי דיקא נמי דקתני אחד הלוקח ואחד המוכר ומפרש ליה ללוקח שמע מינה שיוריה שייריה למוכר שמע מינה *איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה לימא רב דאמר כרבי מאיר ושמואל דאמר כרבי יהודה דתניא *האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים אמר לך רב אנא דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא קאמר ר' יהודה התם אלא דידעה וקא מחלה אבל

משום הכי חזרו · שהם היו מוכרין ולאו נהגין בהרחבת זמן החזרה דר' טרפון שהרי אפי' לרבנן לעולם חוזרים: אמאי חזרו · לדידהו נמי מהני הרחבת זמן החזרה דאי טעו אינהו נהדרו בהו : ורשכי · קשורי משי שקורין ביגדיל"ש : קרי שיתא · שואל בדמיהם ששה זוזים : מבעל הבית · תכשיטין וכלי תשמיש שלו חביבין עליו ואינו מוכרן אלא ביוקר והוה ליה כמפרש יודע אני שיש בו אונאה דאמרינן לקמן אין לו עליו אונאה כך מצאתי בשאילתות דרב אחאי (פ' בהר סי' קיג) : כיפי · נזמים : הוי מחילה · לאלתר דהוה ליה פחות משתות : ואתבעיה בדינא · בכדי שיראה לתגר: בצדרייתא · בגדי קנטוס העומדים לימכר : **מתני'** ר' יהודה אומר אין אונאה לתגר · לקמיה מפרש לה : מי שהוטל עליו · מי שנתאנה : תן לי מעותי · אם נתאנה לוקח : **גמ'** דאי כתב רחמנא מוכר · שהוא מוזהר בבל תונו : דקים ליה בזבינתיה · כמה נתן בה ובמזיד הוא עושה : זבנת קנית · אם לקחת חפץ המתקיים שכר הוא אצלך שלא הוצאת המעות ביציאה והרי הוא מתקיים לך : זבין אוביד · מכרת חפץ שלך הרי אתה נפסד שיכלו המעות ביציאה: ספסר · קונה ומוכר מיד תמיד : מידע ידע זבינתיה כמה שויא · שהרי לא שהה בין קנייתה למכירתה : שאפי' פחות מכדי אונאה חוזר · אם נתאנה דחייו תלויין בכך ותקנו לו שיחזור : תניא כוותיה דרב נחמן· דאפי' בכדי אונאה אינו חוזר בו ואין מחזירין לו אונאה מדתלי טעמא מפני שהוא בקי כגון ספסר : קתני רצה · דידו על העליונה: ברייתא · כדרבי נתן : לא קתני רצה· אלא על כרחו קונה ומחזיר לו אונאה: מתני' קתני לוקח · היכא דנתאנה לוקח קתני דידו על העליונה כדקתני תן לי מעותי : ברייתא · כר' יהודה הנשיא: קתני מוכר · דהיכא דנתאנה מוכר הוא דידו על העליונה אבל אם נתאנה לוקח לא : אונאה זו · משנתינו זו : ותני נמי בברייתא · כר' נתן רצה ובלוקח ומוכר הוא דפליגי: דיקא נמי · דמתניתין במוכר נמי ס"ל הכי ומפרש ללוקח ולא פירש למוכר : לימא רב דאמר כר' מאיר · דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אפי' בדבר שבממון : ר' יהודה אומר בדבר שבממון · כגון שאר וכסות ניתן למחילה והרי מחלה אבל עונה שהיא צער הגוף לא ניתן למחילה :

מי

תורה אור

והתנן כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר · פירוש לאפוקי מר' יהודה דאמר תגר אין לו אונאה כשמכר בזול לפי שהוא בקי ואחולי אחיל ליה ואי דזבני' הכי משום דאתרמי ליה זבינתא אחריתי כדאמרי' בסמוך והשתא פריך שפיר דע"כ מיירי בהדיוט מוכר מדתלי תגר בהדיוט דטעמא דידע ומחיל לא שייך אלא במוכר וא"ת ומנ"ל דמיירי בהדיוט שמוכר ביוקר ונתאנה לוקח דילמא מיירי בהדיוט שמכר בזול ונתאנה דהשתא הוי דומיא דתגר וי"ל דאונאה משמע בכל ענין בין שהוא מאנה בין שהוא מתאנה :

הכא

עין משפט
נר מצוה

סט א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ב סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' כג :

ע ב מיי' שם פי"ב הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעי' א וסעי' ב:

עא ג מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעי' יד :

עב ד מיי' שם פי"ג הל' ג ועי' שם טוש"ע שם סעי' כא :

עג ה מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ט סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעי' ה וסי' סט סעי' ו :

[כרי"ף ורא"ש ושאילתות איתא רב פפא]

רבינו חננאל

מקח עד כדי שיראהו לבקיאים ומוכר לעולם חוזר · ומעשה דההוא גברא דהוה נקיט ורשכי לזבוני וכו' פי' ורשכי מרגליות · וההוא דהוה נקיט כיפי פי' כיפי סרבוטין דינם שוה · רבה ורב חסדא שניהן שוין כי זה ששנו בברייתא שתות קנה ומחזיר אונאה בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית מכלי ביתו אין לו לקונה ממנו אונאה כלומר אין יכול הלוקח לטעון על בעל הבית שמכר מכלי תשמישו ולומר לו תן לימה שאניתני דאמרי' מני תשמישתיה דאיניש יקרי עליה ואי לאו דהוו יהבי ליה דמי יתירי לא הוה מזבין להו · מיהא שמעינן מהני תרי עובדי עובדא דורשכי ועובדא דכיפי דידעו מקמי דליזבון להו דאית בהו אונאה וזבנינהו ובתר הכי קמו על המוכר [וטענו] טענתייהו טענה ולא דחאום אלא מפני שקנו מבעל הבית ולא יכלי למימר להו ידעיתו ומחליתו אלא אם יפרש לו שחפץ זה אינו שוה את הדמים הללו ורצה וקיבל אין לו לחזור והוא הדין למוכר והני מילי בכדי שיראה לתגר או לקרוב בלבד · והני מילי בבעל הבית המוכר מכלי תשמישו אבל בעל הבית המוכר דברים העשוין לסחורה יש להן אונאה · רב יהודה אומר אין לתגר אונאה · אמר רב נחמן אמר רב תגר ספסר שנינו תניא כוותיה ר' יהודה אומר תגר אין לו אונאה מפני שהוא בקי פי' אמרי' ידע ומחל משום דאיתרמי ליה זבינתא אחריתי ובעי למיזבנה: מתני' אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה · ת"ר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך · וכי תמכרו ממכר אל תונו אין לי אלא שנתאנה לוקח נתאנה מוכר מנין ת"ל או קנה ואיצטריך וכו' ופשוטה היא · מי שהוטל עליו ידו על העליונה כו' איתמר על מנת שאין לך עלי אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה · לימא רב דאמר כר' מאיר דסבר כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל · ושמואל דאמר כר' יהודה דאמר בדבר שבממון תנאו קיים · דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל וכו' · אמר רב אנא דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא אמר ר' יהודה

מסורת הש"ס

[לעיל מט: נ:]

[יישר כצ"ל וכ"א בברכות מב: ובשבת נג: סג: שבועות מ: מה: חולין יז: עה: עו: וכ"א בשאילתות]

[צ"ל ר' יהודה]

[לעיל מז:]

ויקרא כה

שם

[לעיל נ:]

[שם]

מכות ג כתובות פד.

קדושין יט: לקמן נד: כתובות יו: ב"ב קכו: [וסוגיא דגיטין פד:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי טעה אי כצ"ל ואות ו' נמחק :

גליון הש"ס

גמ' איני יודע מי שנאה · יבמות דף כז ע"ב וש"נ

עד א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ג ועי' בס סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' כא:
עה ב מיי' שם הל' ה סמג שם טוש"ע שם סעי' כז:
עו ג ד מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' כא
עז ה ו מיי' שם הל' טוש"ע שם סעי' כח

אבל הכא מי ידע דמחיל ושמואל אמר אנא דאמרי אפילו לר"מ עד כאן לא קאמר ר"מ התם *אלא דודאי קא עקר אבל הכא מי יימר דקא עקר מידי אמר רב ענן *לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה [א]ע"מ שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה מיתיבי *[ב]הנושא והנותן באמנה והאומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה לרב דאמר אנא דאמרי אפילו לר' יהודה הא מני אמר אביי מחוורתא רב אמר כר"מ ושמואל דאמר כר' יהודה רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש דתניא במה דברים אמורים בסתם [ג]אבל במפרש מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה [ד]וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני בו ששוה מאתים ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה ת"ר *[ה]הנושא והנותן באמנה הרי זה לא יחשב את הרע באמנה ואת היפה בשוה אלא או זה וזה באמנה או זה וזה בשוה [ו]ונותן לו שכר כתף שכר גמל שכר פונדק שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו משלם שכרו מהיכא קא יהיב ליה אמר רב פפא *בצדרויי דיהבי ארבע למאה: **מתני׳** כמה תהא הסלע חסירה *ולא יהא בה אונאה ר"מ אומר ארבע איסרות איסר לדינר ור' יהודה אומר ארבע פונדיונות פונדיון לדינר ור"ש אומר שמנה

רש"י

מי ידע · דאיכא אונאה הוא סבור דאין בו אונאה: **דודאי עקר** · בשעת התנאי עוקר דברי תורה שהטילה עליו שאר כסות ועונה וזה עוקר הכתובה מעליו ואפי' הוא נותן לאחר זמן מתנה בעלמא הוא: **אבל הכא מי יימר דעקר** · שמא לא יהא בו אונאה: **אין לו עליו אונאה** · כדפרישית דמי יימר דעקר: **שאין בו אונאה** · אם אמר לו בלשון זה אין זה לשון מחילת אונאה אלא לשון תביעת אונאה דע"מ שאין בו אונאה אמר והרי יש בו ומקח טעות נמי הוי ואם רצה לחזור חוזר לגמרי: **הנושא ונותן באמנה** · מכור במה שתוכל ותן לי המעות לזמן פלוני והנני סומך עליך וניתן לו שכר טרחו כדלקמן: **אין לו עליו אונאה** · לומר יותר היה שוה ואם מכר זה בדמים רבים אין זה יכול לומר לא אתן אלא דמיו: **מחוורתא כו'** · ורב מוקי לה כרבי יהודה דאפי' היכא דלא ידע (א)ומחיל נמי אמר: **סתם** · ע"מ שאין לך עלי אונאה דלא ידע דניחול: **מפרש** · שפירש לו יודע אני שיש אונאה ואני מוכרו לך ע"מ שאין לך עלי אונאה דהא אמר רבי יהודה דמתנה ותנאו קיים דדמי לשאר וכסות: **במה דברים אמורים** · דיש אונאה לזה על זה: **בסתם** · מכר: **אבל במפרש** · כגון מוכר כו': **הנושא ונותן באמנה כו'** · כדפרישית: **הרי זה לא יחשוב לו את הרע באמנה ואת היפה בשוה** · להיות לו המתנת מעות היפה בשכר טרחו כגון היה לו שני ייגות יפה שיש לו עליו קופצים ללקחו בבת אחת והרע שאינו נמכר אלא בחנות לא יאמר לו הרי לך יפה בשוויו ע"מ שתמכור לי הרע בחנות כמה שתוכל ולכשימכר תן לי מעות שניהם ופוטר עצמו בהמתנת מעות של דמי היפה מלתת שכר טרחו על הרע והוי כרבית: **אלא או זה וזה באמנה** · ויתן לו כדרך הנותן באמנה שכר קצוב היה להם כדמפרש לקמן ארבעה למאה: **או זה וזה בשוה** · והשכר יהא של מקבל: **ונותן לו שכר כתף שכר גמל** · אם נתן באמנה כשיבואו לחשבון ינכה לו שכר כתף המוליכו מביתו לחנות ואם הוצרך לגמלים נותן לו שכר גמל: ***בלדרויי** · מוכרי בגדי קנבוס שהשכר קצוב להם ליתן ארבעה למאה למי שטורח במכירתן: **מתני'** **כמה תהא הסלע חסירה** · מטבע היוצא ותמיד הוא שוחק וחסר כמה תחסר ואם הוציאה לא תהא אונאה: **ד' איסרין** · לסלע: **איסר לדינר** · והוא אחד מכ"ד בו דו' מעה כסף דינר מעה שני פודיונים פונדיון שני איסרין ובגמ' מפרש מאי שנא דגבי שאר סחורה אמרי' שתות וכאן יש אומרים כך ויש אומרים כך: **ארבעה פונדיונים** · אחד משנים עשר: שמונה

תוספות

הבא מי ידע דמחיל · ובפ' הכותב (כתובות דף פד: ושם ד"ה וסבר) דפסיק רב אם מתה אינו יורשה ופריך וסבר רב תנאו קיים והאמר רב יש לו עליו אונאה התם נמי לא ידע שתמות אשתו קודם שימות וא"ת בפ' אע"פ (שם דף נו. ושם) דפריך טעמא דכתב הא על פה אינה יכולה למחול לכתובה והא סבר ר' יהודה דבממון תנאו קיים וליפני דכתובה לא ידע דמחלה דאימור היא תמות קודם וי"ל דהתם פריך לשמואל דלא מפליג א"נ פריך לאביי דאמר בסמוך מחוורתא רב דאמר כר"מ א"נ כיון דקלה בעיניו להוציאה ידעה ומחלה: **אבל הכא מי יימר דקעקר** · ובפ"ק דמכות (דף ג: ושם ד"ה ושמואל) דפריך לשמואל מאונאה לשביעית התם בשביעית נמי לא ידע דקעקר דאימר יפרע לו קודם שביעית: **על מנת שאין כו'** · פי' רש"י אני מבטיחך שאין בו אונאה ויש בו אונאה והוי גם מקח טעות וקשה דבפ"ק דמכות (שם) מדמהו לעל מנת שלא תשמטהו שביעית דמשמטתו שביעית והתם לא שייך האי טעמא אלא הוי טעמא שאין לו כח להתנות שלא תחול שביעית על המלוה וי"ל דלא מדמי אלא כי היכי דגבי אונאה יש חילוק בין לשון שאין עליו לשאין בו ה"נ גבי שביעית יש חילוק בין לשון זה ללשון זה ורבינו שמואל מפרש דע"מ שאין בו אונאה משמע על מנת שלא יחול איסור דלא תונו על המקח וע"כ הוא חל והשתא הוי ממש דומיא דשביעית: **הנושא ונותן באמנה** · פי' רש"י שמאמינו שימכרנו כמו שיוכל אין לו עליו אונאה והריוח וההפסד למשלחו וקשה דאין שייך לשון אונאה על זה ועוד אי שליח לא קבל עליו אחריות פשיטא שהריוח וההפסד למשלח ואי קבל השליח עליו אחריות וההפסד א"כ יש לו עליו אונאה ונראה דנושא ונותן באמנה היינו שמאמינו בכמה קנה ונותן לו כך ויותר מעט והשתא שייך שפיר אין עליו אונאה: **במה דברים אמורים בסתם** · ר"ת פסק כרב דהלכתא כרב באיסורי* תימה דהא לא פליגי אם מותר לעשות כן אלא פליגי אם חייב להחזיר האונאה והלכה כשמואל בדיני ובשאילתות דרב אחאי פרשת בהר סיני* פוסק כרב משום דהך ברייתא קאי כוותיה דמפליג בין סתם למפרש ואתיא לדידיה שפיר כר' יהודה אבל לשמואל לא מתוקמא לא כר"מ ולא כרבי יהודה וריב"ן פי' דלשמואל הכי פירושא דברייתא בד"א בסתם פי' שלא אמר ע"מ אבל מפרש ע"מ שאין לך עלי אונאה נעשה כאומר יודע אני שאינו שוה כו' ואתיא כרבי יהודה אי נמי י"ל אורחא דמילתא נקט דאותו שאמר ע"מ שאין לך עלי אונאה רגיל לומר *איני יודע שאינו שוה כו' אע"פ שאינו יודע אם אמר אמת ואתיא אפילו כר"מ דלא ידע דקעקר: **לא יחשב את הרע באמנה** · פי' רש"י שנותן לו את הרע ומאמין לו כשימכרנו בחנות כמו שיוכל שישלם לו את היפה בשוה כמו ששוה עכשיו למכרו מיד וממתין לו מעות היפה עד שימכור הרע בשביל שטורח לו למכור הרע בחנות במעט מעט וזהו רבית וקשה דבפ' איזהו נשך (לקמן דף סח:) ה"ל לאתויי ולא הכא ותו דבתוספתא (פ"ג) מתניא לגבי אונאה ועוד שכבר נתן לו שכרו משמע שמקודם כבר היה לו שכרו ונראה כפי' ר"ח שקנה י' דברים בי' דינרים ה' היפין שוה כל אחד דינר וחצי וחמשה הרעים אינן שוים כל אחד כ"א חצי דינר וזה א"ל אני מאמינך כמה נתת עליהם ואתן לך מעט יותר להרויח ולא יחשב לו הרע דינר כמו שקנה והיפה דינר וחצי כמו ששוה שהרי לא נתן לו על הרע דינר אלא בשביל שגם היפים נתן לו בדינר דינר והוי אונאה אלא או זה וזה באמנה פירוש אם ימכרם כולם יחד יחשב כולם דינר דינר או זה וזה בשוים אם ימכור רעים לבדם יחשב כל אחד ואחד בחצי דינר ואם ימכור יפים לבדם יחשב כל אחד בדינר וחצי וגם יחשב שכר כתף כו' שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו פי' המוכר הראשון שקנאם תחלה ממנו: **איסר לדינר** · וא"ת והאמר רבא (לקמן דף נו:) כל דבר שבמדה ושבמנין ושבמשקל אפי' פחות מכדי אונאה חוזר וי"ל דהכא בתורת מטבע נתנו ולא בתורת משקל: ***שני פונדיונים לדינר** · והא דלא אמר מעה לדינר משום דרבי יהודה נקט פונדיון קאמר איהו שני פונדיונים וא"ת תקשה לרב דאמר שתות מקח שניהו ולא שתות מעות דהלכה לר' שמעון אם מכר סלע שוה כ' מעות בכ"ד הוי אונאה והיינו שוה ה' בו' דהוי לרב ביטול מקח ובגמ' מוקי מתני' דלעיל כר' שמעון ואפי' לשמואל דאמר שתות מעות שניהו תקשה דבשתות מקח מודה דהוי נמי אונאה וה"ק ב' פונדיונות לדינר הוי אונאה אבל ב' פונדיונות פחות פרוטה הוי מחילה אע"ג דאכתי הוי שתות מקח וי"ל דמיירי שמכר לו טלית שוה כ"ד מעות בסלע ונתן לו סלע שחסר ד' מעות דהיינו שתות מקח מיהו לעיל פי' טעם דמ"ד שתות מקח לפי שהאונאה והטעות תלוי בחפץ שצריך שומא ולא במעות והכא הטעות והאונאה הוי בסלע:
תנא

[בכורות מט:]
[וסוף סי' קיג]

רבינו חננאל

יהודה אלא דידעה שכבר הודיעה על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה ונתרצית וקא מחלה אבל גבי אונאה מי הודיעו דאית ביה אונאה ומחל בהא אפי' ר' יהודה מודה דתנאי כי האי גוונא בטל הוא · אי הכי הא דתניא הנושא והנותן באמונה והאומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה לרב דאמר אפי' ר' יהודה כי האי גוונא תנאו בטל סבירא ליה הא מני · ופריק רבא כי קאמר רב בסתם אבל במפרש כי האי דתניא מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך בק"ק יודע אני בו שאינו שוה אלא ק' על מנת שאין לך עלי אונאה וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני קונה ממך בק' יודע ששוה ק"ק על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה אפי' רב מודה דבמפרש כי האי גוונא אין לו עליו אונאה וההיא מתניתא דתניא הנושא והנותן באמונה במפרש היא לפיכך אין לו עליו אונאה אבל אם אמ' על מנת שאין בו אונאה · הרי יש בו אונאה · וקיימא לן כרב באיסורי ואונאה איסורא היא · ת"ר הנושא והנותן באמונה הרי זה לא יחשב את הרע באמונה והיפה בשוה אלא או זה (או זה) [וזה] באמונה או זה (או זה) [וזה] בשוה · ונותן לו שכר כתף וכו' : [הספר חסר הכל על דאכדין]

[גיטין פה:]
[מכות ג:]
[תוספתא פ"ג]
[שם]
נ"א בצדרויי רש"ל
[עי' תוס' חולין נד: ד"ה כבשלא]
נ"א בלדרויי רש"ל
[אני יודע כצ"ל]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה מחוורתא וכו' דמחיל נמי:

שייך לדף שלאח"ז

אשמונה פונדיונות שני פונדיונים לדינר עד מתי מותר להחזיר בבכרכים עד כדי שיראה לשולחני בכפרים עד ערבי שבתות גאם היה מכירה אפי' לאחר שנים עשר חדש מקבלה הימנו ואין לו עליו אלא תרעומת דונותנה למעשר שני ואינו חושש שאינו אלא נפש רעה: **גמ'** ורמינהי עד כמה תהא הסלע חסירה ויהיה בה אונאה אמר רב פפא לא קשיא *תנא דידן קא חשיב *ממטה למעלה תנא ברא קא חשיב *מלמעלה למטה מאי שנא בסלע דפליגי ומאי שנא בטלית דלא פליגי אמר *רבא מאן תנא טלית ר"ש היא *אביי אמר טלית עד שתות מחיל איניש דאמרי אינשי עשיק לגביך ושוי לכרסיך סלע כיון דלא סגי ליה לא מחיל גופא *עד כמה תהא הסלע חסירה ויהא בה אונאה ר"מ אומר ארבעה איסרות איסר לדינר ר' יהודה אומר ד' פונדיונות פונדיון לדינר ר"ש אומר שמונה פונדיונות שני פונדיון לדינר יתר על כן מוכרה בשויה העד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה בסלע עד שקל בדינר עד רובע פחות מכן איסר אסור (להוציאה) *והרי זה לא ימכרנה לא לתגר ולא לחרם ולא להרג מפני שמרמין בה את אחרים אלא יקבנה ויתלנה בצואר בנו או בצואר בתו אמר מר בסלע עד שקל בדינר עד רובע מאי שנא בסלע עד שקל ומאי שנא בדינר עד רובע אמר אביי זמאי רובע דקתני נמי רובע שקל אמר רבא דיקא נמי דקא תני רובע ולא קתני רביע ש"מ למה ליה חלמתלייה לדינר בשקל מלתא אגב אורחיה קמ"ל דאיכא דינר דאתי משקל מסייע ליה לר' אמי דא"ר אמי דינר הבא משקל מותר לקיימו דינר הבא מסלע אסור לקיימו: פחות מכן איסר אסור (להוציא'): מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר פחתה סלע יותר מכדי אונאה איסר אסור אמר ליה רבא אי הכי אפילו משהו נמי אלא אמר רבא פחתה סלע איסר לדינר אסור וסתמא כר"מ תנן התם *חסלע שנפסלה והתקינה שיהא שוקל בה משקלות טמאה עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה לסלע שני דינרים טפחות מכן יקוץ יתר על כן מאי אמר רב הונא פחות מכן יקוץ יתר על כן יקוץ רבי אמי אמר פחות מכן יקוץ יתר על כן יקיים מיתיבי

יתר

שמונה פונדיונות · שתות כשאר אונאה: בכרכים · שיש שם שולחני עד כדי שיראה לשולחני: בכפרים · שאין שם שולחני: עד ערבי שבתות · שבא להוציאה בערב שבת לסעודת שבת אז ידע אם יוכל להוציאה ויקבלוה ממנו: ואם היה · הטוען מכירה: אפילו לאחר י"ב חדש כו'· בגמרא פריך הא אמרת עד ערבי שבתות: ואין לו עליו אלא תרעומת · מפרש בגמרא: ונותנה · בחילול מעשר שני ובגמ' מפרש אם בשויה אם בסלע יפה לפי שאינה מדה זו של פוסלי מטבע בשביל חסרון מעט אלא נפש רעה: **גמ'** ורמינהי כמה תהא סלע חסירה ויהא בה אונאה · אלמא בהני שיעורי הויא אונאה ומתני' קתני ולא יהא אלמא בהני שיעורי לאו אונאה היא עד דאיכא טפי: אמר רב פפא · לעולם אימא לך בהני שיעורי הויא אונאה ולא יהא דמתני' לאו אשיעורא קאי אלא אפחות מכשיעור קאי: מלמטה למעלה קחשיב · וה"ק סלע הפוחתת והולכת עד כמה יכול להוציאה עד שתפחת שיעור כך וכך ומכיון שהגיעה לשיעור הזה יהא בה אונאה: ותנא ברא · דנקט ויש בה: מלמעלה למטה חשיב · סלע שפחתה כמה פחתה להיות בה אונאה מפרש כל פחיתה גדולה שבה כגון שבע איסרות או שש או חמש הויא אונאה עד ד' והיא בכלל אבל לתנא דידן אין ארבעה בכלל לא יהא ועל כרחך לא מיתוקמא אלא בהכי: ומאי שנא בטלית · שהם סחורה דתנן בהו לעיל (דף מט:) שתות למקח: ר"ש היא · דגבי סלע אית ליה שתות: עשיק לגביך · הצריך לכסות גופך וגביך קנה ביוקר: ושוי לכריסך · למאכלך לא תקנה אלא בשווין: עשיק · לשון יוקר הוא וחבירו באיזהו נשך (לקמן דף עד·) באתרא דאמימר עשיק עפרא: כיון דלא סגי ליה · שאינו יוצא בהוצאה: יתר על כן מוכרה בשויה · לקמיה מפרש לה יתירה על כן שלא פחתה כדי אונאה: מוכרה בשויה · בסלע יפה: בסלע עד שקל · סלע הטבוע ופוחת והולך עד שקל מותר לקיימו דאין עשוי לרמות בו בני אדם למוכרו בסלע יפה לפי שפחת שלו ניכר אבל משפחת משקל לא יקיימנו לפי שבא לרמות ולמוכרו בתורת שקל שאין פחת שלו ניכר לגבי שקל מתוך שהוא רחב שבתחילה היה סלע אינו נראה חסר משקל שקל הוא מטבע של חצי סלע ודינר מטבע קטן שנים מהם יש בשקל: בדינר עד רובע · ואם היה דינר נפחת עד שעמד על רובע מותר לקיימו קס"ד רובע דינר קאמר ולקמיה פריך מאי שנא סלע דלא מצי לשהויי אלא עד חציו ודינר עד רובע משחסר ועמד על פחות אפילו פרוטה אסור לקיימה מרובע לא יקיימנו דאתי לאפוקיה ברובע: פחות מכאן איסר אסור · לקמיה מפרש: לא ימכרנה · זו שאמרו אסור לקיימה לא התירו לו שימכרנה בדמיה לא לתגר: ולא לחרם · אדם אנס: ולא להרג · רוצח: שמרמין בה את אחרים · ומיראה יקבלוה מידם ביפה: רובע שקל · מטבע קטן של חצי דינר והוא הקרוי בגמרא סלע מדינה: למה ליה למתלייה לדינר בשקל · לימא בדינר עד חצי זוז: דאתי משקל · אם פיחת השקל עד חציו ונעשה דינר: מותר לקיימו · ולהוציאו בדינר: דינר הבא מסלע אסור לקיימו · אפי' להוציאו בדינר דמתוך שהוא בא ממטבע עבה ורחבה טועין בו לאמדו בשקל ואתי לקבולי בתורת שקל: מאי קאמר · הא ליכא למימר פחות מיכן דאם עמד סלע על פחות משקל או אם עמד דינר על פחות מרובע איסר אסור לקיימו דמאי איריא איסר אפילו משהו נמי דהא אמר בסלע עד שקל והו לא: יתר מכדי אונאתה · לר"מ כדאית ליה לרבי יהודה כדאית ליה: אסור להוציאה · ביפה: טמאה · מקבלת טומאה מעתה שהרי עשאה כלי: יקוץ · יחתכנה לשנים דאתי לאפוקה בשקל: יתר על כן יקיים · דלגבי סלע מנכרא פחיתתה ולא מחליפה בסלע:

יתר

תנא דידן קחשיב מלמטה למעלה · דאין אונאה עד ד' איסרין ולא עד בכלל דבד' איסרין יש אונאה דבגמרא אמרינן מאן תנא טלית ר"ש היא דאמר ח' פונדיונין הויין אונאה: **ותנא** ברא קחשיב מלמעלה למטה · אי גרסינן בברייתא עד כמה אתי שפיר דחשיב מלמעלה למטה וסבר עד ועד בכלל אבל אי לא גרסינן עד לא הוה צריך למימר דחשיב מלמעלה למטה אלא כמשמעו כמה יהא אונאה ד' איסרין ואגב דקאמר לתנא דידן מלמטה למעלה נקט לתנא ברא מלמעלה למטה:

עשיק לגביך · וא"ת הטינח נתאנה לוקח נתאנה מוכר מאי איכא למימר והטינח כסות פירות מאי איכא למימר וי"ל דלא פלוג רבנן ועי"ל דעיקר הטעם הוי סלע כיון דלא סגי לא מחיל:

ולא קתני עד רביעי · ואע"ג דרובע מצי למהוי נמי רובע דינר כדתנן בפ"ק דכריתות (דף ח·) בו ביום עמדו ברבעתיים והיינו רובע דינר כדפי' התם וכן אמרינן התם גר שנתגייר צריך שיפריש רובע לקינו מ"מ אי מיירי הכא ברובע דינר ה"ל למיתני רביע דלא נטעי ברובע שקל:

אמר אביי פחתה סלע יותר מכדי אונאה איסר אסור להוציאה · פרש"י ביפה וא"ת פשיטא ורבא נמי שהקשה אפילו משהו נמי היה לו להקשות אפי' כדי אונאה נמי וי"ל דמיירי אפי' בדעתו להחזיר האונאה אסור כיון דהמקח טעות הוא אבל כדי אונאה מותר להוציאה ביפה ובלבד שיחזיר האונאה אם יתבענו הלה קודם שיראה לשולחני ומותר כיון שהמקח מתקיים ופחות מכדי אונאה מוכרה ביפה אפילו אם אין דעתו להחזיר אונאה משום דהוי לאלתר מחילה רבא אמר פחתה איסר לדינר אסור להוציאה ביפה אם אין דעתו להחזיר משום דהוי אונאה כר"מ ועוד יש לפרש אמר אביי כו' אסור להוציאה אפילו בשויה וסבר כמ"ד בסמוך יתר על כן יקוץ אבל פחות מאיסר שרי דלהפסד מרובה חששו ולא להפסד מועט ורבא דקאמר אפי' משהו נמי לית ליה האי סברא ומצי נמי סבר רבא בין כמ"ד יקוץ בין כמ"ד יקיים: **יתר** על כן יקוץ · ולא ימכרנו לתגר מצי נמי קאי אפחתה יתר מכדי אונאתה וה"פ אפילו ע"מ לנוקבה לא ימכרנו לתגר ולחרם אבל לאחרים ימכור על מנת לנוקבה ולמ"ד יתר על כן יקיים לא ימכרנה לתגר לא קאי אלא אבסלע עד שקל דאמר פחתה יותר משקל לקיימה והא קאי לא ימכרנה לתגר כו':

והתקינה

עח א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' י סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' טז:

עט ב ג מיי' שם הל' יא ועיין במגיד משנה טוש"ע שם סעי' יז:

פ ד מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' יט:

פא ה ו ז מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' ד סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' יח:

פב ח מיי' פ"ט מהל' כלים הל' י:

פג ט י מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' ה:

[עי' היטב תוס' חולין נד: ד"ה כסלע]

ב"ק סה· ע"ש

[שם]

נ"י הרי"ף איפכא ועי' ברא"ש

[תוספ' פ"ג]

ר"מ מ"ז [שם]

ר"מ מ"ז

כלים פי"ב [מ"ז ע"ש]

עין משפט
נר מצוה

שייך לע"א

פד א ב מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' ד סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' יח :

פה ג ד ה מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' יב ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעי' יז :

פו ו מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' יח והל' יט סמג עשין קלו :

פז ז מיי' שם פ"ה הל' ה סמג שם :

פח ח מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' ו ופ"ב מהל' בכורים הל' ה :

פט ט מיי' פ"י מהל' תרומות הל' א :

[ועי' היטב תוס' ב"ב פט: ד"ה ולא בשל]

יתר על כן מוכרה בשויה מאי לאו שפחתה יותר מכדי אונאתה לא יתירה דאכתי לא פחתה בכדי אונאתה מוכרה בשויה מיתיבי עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה בסלע עד שקל מאי לאו דפחית פורתא פורתא לא דנפיל לנורא ואפחות בחדא זימנא אמר מר יקבנה ויתלנה בצואר בנו או בצואר בתו ורמינהי [א]לא יעשנה משקל בין משקלותיו ולא יזרקנה בין גרוטותיו ולא יקבנה ויתלנה בצואר בנו ובצואר בתו אלא או ישחוק או *יתוך או יקוץ או יוליך לים המלח אמר ר' אלעזר ואמרי לה רב הונא אמר ר' אלעזר לא קשיא [ב]כאן באמצע כאן מן הצד : עד מתי מותר להחזיר בכרכים עד שיראה לשולחני בכפרים עד ערבי שבתות : מאי שנא בסלע דמפליג ומאי שנא בטלית דלא מפליג אמר אביי כי תנן נמי מתני' בטלית בכרכין תנן רבא אמר טלית כל איניש קים ליה בגוה סלע כיון דלאו כל איניש קים ליה בגוה אלא שולחני הלכך בכרכים דאיכא שולחני עד שיראה לשולחני בכפרים דליכא שולחני עד ערבי שבתות דסלקין לשוקא : ואם היה מכירה אפי' לאחר שנים עשר חדש כו' : היכא אי בכרכין הא אמרת עד שיראה לשולחני אי בכפרים הא אמרת עד ערבי שבתות אמר רב חסדא *[ג]מידת חסידות שנו כאן אי הכי אימא סיפא אין לו עליו אלא תרעומת למאן אי לחסיד לא קבולי ליקבלה מיניה ולא תרעומת תיהוי ליה ואלא להאיך דקבלה מיניה ולבתר דמקבלה מיניה תרעומת תיהוי ליה ה"ק [ד]הא אחר אע"פ שאין מקבלה הימנו אין לו עליו אלא תרעומת : ונותנה למעשר שני ואינו חושש שאינו אלא נפש רעה : אמר רב פפא ש"מ האי מאן *דמוקים אוזוי מיקרי נפש רעה [ה]והני מילי הוא דסגי להו מסייע ליה לחזקיה דאמר חזקיה בא לפורטה פורטה בשויה בא לחללה מחללה ביפה מאי קאמר הכי קאמר אע"פ כשבא לפורטה פורטה בשויה כשהוא מחללה [ו]מחללה ביפה למימרא דסבר חזקיה דמזלזלינן במעשר שני °והאמר חזקיה מעשר שני שאין בו שוה פרוטה אומר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות לפי שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו מאי ביפה בתורת יפה דתרי זילי לא מזלזלינן ביה גופא אמר חזקיה [ז]מעשר שני שאין בו שוה פרוטה אומר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות לפי שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו מיתיבי *התרומה והביכורים חייבין עליהן [ח]מיתה [ט]וחומש ואסורים

והתקינה · אם צריכה מעשה כמו חיתוך אתי שפיר דנקט התקינה למידי דמחוסר מלאכה אין טמא במחשבה כדאמרינן במרובה (ב"ק דף סו:) ואי אינה צריכה חיתוך הוי התקינה לאו דוקא דכל הכלים יורדים לידי טומאתם במחשבה :

שיהא שוקל בה משקלות · וא"ת דהכא משמע שעושי' משקל בשל מתכת ובהמוכר את הספינה (ב"ב דף פט: ושם ד"ה ולא) אמרינן אין עושין משקלות משל מתכת וי"ל דדוקא לשקול בשר ושמן שהלחלוחית נדבק בהם ומתיבש ומכביד אסור אבל לשקול בהם כסף וזהב שרי אלא צריך לחופן בעור שלא ישחקו כדאיתא פ' המביא תניין (גיטין כב. ושם) שלשה עורות הן כו' כדי לצור בו משקולת קטנה והיינו של מתכת דמחפים אותה בעור*:

נותנה למעשר שני · אחסרה כדי אונאה קאי ונותנה למעשר שני בשויה ואינו חושש משום אסימון דשם מטבע יש עליה דמי שאינו לוקחה בשויה בתורת מטבע כי אם כמו נסכא אינו אלא נפש רעה ורב פפא בא להוסיף אפילו שאר מטבעות מסייע ליה לחזקיה דאמר מחללה ביפה פי' כאילו מתחילה היתה כן ולא חסרה דהיינו בשויה דאי ממתני' ה"א נותנה למעשר שני בפחות משויה משום דנפש רעה אינו מקבלה בשויה בתורת מטבע וקמ"ל דלא מיקרי אסימון משום דמי שאינו לוקחה אינו אלא נפש רעה קמ"ל חזקיה דמחללה ביפה כאילו היתה מתחילה כך דכ"ע הכי שקלי לה והיינו בשויה ממש ופריך דאין לצמצם ולחלל בשויה ומשני בתורת יפה כלומר שמחלל בפחות מעט משום דאין יכול לצמצם כמו ביפה שמחלל כמו כן בפחות מעט והרב רבי יצחק בן הרב ר' מאיר מפרש דקאי אפחות מכדי אונאה ונותנה למעשר שני בסלע שלם שאינו אלא נפש רעה מי שאינו מקבלה בסלע שלם מסייע ליה לחזקיה דאמר אע"פ שפורטה לשולחני בשויה ולא בסלע שלם לפי שהוא מדקדק יותר אפי' הכי מחלל ביפה בסלע שלם דאזלינן בתר שאר בני אדם שאינם מדקדקים ומקבלין אותה בסלע שלם והשתא הוי ביפה כמשמעו ופריך והא אמר חזקיה לפי שאי אפשר לצמצם ומשני בתורת יפה כלומר פחות מעט מסלע שלם כמו אם לא חסרה כלל היה מחלל עליה פחות מעט וקא משמע לן חזקיה דמחללה ביפה דאי ממתני' ה"א נותנה למעשר שני בשויה כמו שיתן עליה שולחני לפי שאינו אלא נפש רעה למי שאינו מקבלה בשלם א"כ לא הוי אסימון והריב"ן פי' נותנה למעשר שני בסלע שלם אותה שחסרה כדי אונאה וקשה דאמאי הוי נפש רעה אותו שאינו מקבלה הלא חייב להחזיר האונאה :

ואסורים

בשויה · לעיל קתני לה גבי סלע שפיחתה מוכרה בשויה לפי דמיה ולא ביפה אלמא מותר לקיימה : יתר על כן · על כדי אונאה דלא פחתה כדי אונאה לכל חד וחד כדאית ליה : מוכרה בשויה · ביפה : מאי לאו דפחת' פורתא פורתא · וקאמר מותר לקיימה עד שקל אלמא לא מיחלפא בסלע ותיובתא דרב הונא : גרוטותיו · שברי כלי כסף : ה"ג או יקוץ או יתוך · לשון התכה ולא גרסינן יחתוך : באמצע · יקבנה דמשנקבה לא סגיא : מן הצד לא יקבנה · לפי שהרמאי שימצאנה יקוץ אותה סביב עד שיוציא את הנקב ומרמה בה את האחרים ויוציאנה בשקל : דמפליג · בין כפרים לכרכים : ומאי שנא טלית דלא מפליג · דקתני בכדי שיראה לתגר או לקרובו לא שנא כרך לא שנא כפר : דסלקין לשוקא · לקנות צורך סעודת שבת : מדת חסידות · וה"ק אם חסיד הוא מקבלה : למאן · מי המתרעם : אם לחסיד · קאמר דיש לו תרעומת על המחזיר מי כופהו לקבל שיתרעם טוב לו שלא יקבלנה משיקבלנה ויוציא דיבה על חבירו : ואחר שאינו חסיד · ולא רצה לקבלה אינלזה עליו אלא תרעומת דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא החזירו בזמנו : דמוקי אזוזא · מעמיד עצמו מלקבלם כשמוצא בהם פגם : מסייע ליה · מתני' דקתני נותנה למעשר שני : בא לפורטה · בא להחליף סלע חסירה בפרוטות : פורטה בשויה · לפי חסרונה ולא ירמה את חבירו לפורטה ביפה : בא לחללה · לחלל מעשר שני עליה : מחלל עליה · מעשר בדמי סלע יפה : ביפה · כאילו היא יפה : מאי קאמר · בא לפורטה פורטה בשויה מתניתין אתא לאשמועינן דכיון דפיחתה כדי אונאה אסור להוציאה ביפה : ה"ק · אע"פ שכשבא לפורטה בירושלים בפרוטות ליקח סעודת מעשר על כרחו יפרטנה בשויה ולא ביפה אפילו הכי סלע שמה שאינה אלא נפש רעה וכשחילל מעשר עליה מחלל ביפה ואשמועינן חזקיה דמתני' דקתני נותנה למעשר שני כאילו היא יפה קאמר : דמזלזלינן · לצמצם דמי פדיונו : שאין בו שוה פרוטה · ואין בו כח לתפוס פדיונו שיתן פרוטה ויחללנה כדאמר לקמן ממעשרו ולא כל מעשר כו' : אומר הוא וחומשו · שאני צריך להוסיף עליו : יהא מחולל על מעות הראשונות · שחיללתי עליה מעשר שני ועודן בידי יהא אף זה מחולל על אותו מעשר : שאי אפשר לאדם לצמצם מעותיו · לחלל בשוין בצמצום שמתוך שהוא ירא מלפחות וגמלא אוכלו בלא חילוף הוא מוסיף על דמיו הילכך פחות משוה פרוטה זה מחלל על אותו עודף אלמא לא פרקינן בצמצום וכ"ש בפחות : בתורת יפה · בשויה וה"ק כשם שכשבא לפורטה בירושלים לא יקבלוה הימנו להדיא אלא בשויה ויש מזלזלין בדמיה יותר מכדי פחתה כך כשבא לחללה מחללה בשויה דמים פחותים : בתורת יפה · *משחלל עליה כפי דמים ודאין שלה כך לא יחלל על זו אלא בדמים ודאין שלה : דתרי זילי לא מזלזלינן ביה · דאע"ג דתנן נותן למעשר שני חד זילותא אשמועינן דמתחלל על סלע חסירה ולא אמרינן הרי הוא כאסימון או כמעות הניתנות *באסימון אבל תרי זילי לחלל עליה מעשר בדמי סלע יפה לא : ביכורים · הוקשו לתרומה דקרינהו רחמנא תרומה דאמר מר (מכות דף יז) ותרומת ידך אלו בכורים : חייבין עליהן מיתה · זר או כהן טמא האוכלו במזיד : וחומש · זר האוכלן בשוגג דכתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו' :

ואסורים

מסורת
הש"ס

נ"א יהתיך מלשון התכה וכן הוא בספר הרמב"ם

[שבת קכ. חולין קל:]

ג"י ערוך ערך קסה דקהי אוזוי

גליון
הש"ס
גמרא והאמר חזקי' מעשר שני. לקמן דף נג ע"ב :

הלה פ"א [מ"ט] בכורים פ"ב [מ"א] חגיגה יח: יבמות עג.

נ"ל משחלל

[אולי צ"ל בסימן ועי' לעיל מז:]

גמרא

*ואסורים לזרים [י]והן נכסי כהן [כ]ועולים באחד ומאה [ל]וטעונין רחיצת ידים [מ]והערב שמש הרי אלו בתרומה ובבורים [נ]מה שאין כן במעשר מאי מה שאין כן במעשר לאו מכלל דמעשר בטיל ברובא ואם איתא דחזקיה *הוה ליה דבר שיש לו מתירין [ס]וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל וממאי דמה שאין כן במעשר דבטיל ברובא דלמא לא בטיל כלל לא מצית אמרת הכי דלגבי תרומה חומרי דתרומה קתני קולי דתרומה לא קתני והא קא תני והן נכסי כהן לא סלקא דעתך דתניא בהדיא [ע]מעשר שני בטיל ברובא [פ]ובאיזה מעשר שני אמרו במעשר שאין בו שוה פרוטה ושנכנס לירושלים ויצא ואם איתא לדחזקיה ליעבד ליה לדחזקיה וניחל ליה על מעות הראשונות דלא פריק וניתי מעשר דאית ליה ונצטרפינהו דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי וניתי דמאי דלמא אתי לאתויי ודאי וניתי שתי פרוטות ונחלל עלייהו מעשר בפרוטה ומחצה ונחלל האי על היאך יתירא מי סברת פרוטה ומחצה תפסה שתי פרוטות לא פרוטה תפסה פרוטה וחצי פרוטה לא תפסה הדר הויא ליה דאוריית' ודרבנן ודאורייתא ודרבנן לא מצטרפי ונייתי איסר דלמא אתי לאתויי פרוטות ושנכנס לירושלים ויצא ואמאי וליהדר ונעייליה בשנטמא ונפרקיה *דאמר ר' אלעזר [צ]מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו

רש"י

ואסורים לזרים · בלא יאכל ואצטריך למתנייה משום דבעי למתנייה מה שאין כן במעשר דאפי' איסור ליכא: והן נכסי כהן · לקדש בהן את האשה משא"כ במעשר סתם משנה כרבי מאיר דאמר מעשר ממון גבוה הוא והמקדש בו לא קידש: וטעונים רחיצת ידים · לפירות שהידים טמאות שניות גזרו בהן רבנן ושני עושה שלישי בתרומה מה שאין כן במעשר שאין טעון רחיצת ידים לפירות דאמר מר הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח והכי מוקמי' לה בחגיגה בפ' שני (דף יח:): והערב שמש · לטומאה דאורייתא משא"כ במעשר דאמר מר טבל ועלה אוכל במעשר ומקרא ילפינן לה ביבמות בפרק הערל (דף עד:): ועולין באחד ומאה · צריכין אחד ומאה לבטל ואין בטלין ברוב משא"כ במעשר דבטיל ברוב ולא בעי אחד ומאה ועל כרחך במעשר שאין לו תקנתא לא בפדייה ולא להעלותו לירושלים קאמר דאי אית ליה תקנתא אמור רבנן דבר שיש לו מתירין לא בטיל והכא כגון שנטמא דלית ליה תקנתא באכילה ואין בו שוה פרוטה דלאו בר פדייה הוא אם איתא לדחזקי' כו': דלגבי תרומה · משנה זו במסכת בכורים (פ"ב מ"א) שנויה הלכך חשיבותא דידה קא מני ואזיל ולאו קולי דידה שהרי היא עולה ומעשר אינו עולה: לא ס"ד · דלא בטיל כלל אלא ודאי בטיל ברוב קאמר: ושנכנס לירושלים ויצא · לקמן מפרש דלית ליה תקנתא לא באכילה ולא בחילול: דלא פריק · לא פדה מעשר עד הנה שיהו מעות מעשר בידו: וניתי מעשר · שוה חצי פרוטה: ונצרף · יביאנו אצל המעורב ויאמר המעורב וזה מחוללים על פרוטה זו ואשתכח דיש לו מתירין: דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי · לתפוס פרוטה זו בקדושת מעשר שהמעורב מן התורה בטל ברוב דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות ורבנן הוא דאמרו היכא דיש לו מתירין לא ליבטול הלכך אין איסור מעשר בזה אלא מדרבנן הילכך אין מצטרף עם זה לתפוס פדיונו נמצא שוה חצי פרוטה שהביא נאכל בלא חילול אבל דחזקיה מעות הראשונות כבר נתפסו: וניתי · חצי שוה פרוטה דמעשר שני של דמאי הלקוח מעם הארץ דאיסורו ופדיונו דרבנן למדאורייתא כל אדם נאמן על המעשרות: דלמא אתי לאתויי ודאי · ואז נמצא שוה חצי פרוטה שאינו מעורב נאכל בלא חילול: וניתי שתי פרוטות · נחושת: ויחלל עליהן מעשר שוה פרוטה ומחצה · ונחלליה להאי מעורב על היאך חצי פרוטה יתירא דהויא ליה כדחזקיה: מי סברת שוה פרוטה ומחצה · מעשר: תפסה שתי פרוטות · בקדושה דנמצי היאך לאיצטרופי בהדייהו שכבר נתפסו: פרוטה תפסה שוה פרוטה · מן המעשר: חצי פרוטה · הנותר במעשר: לא תפסה · לפרוטה שניה וא"ת המעורב בו יצטרף להשלים הדר הוה ליה דאורייתא ודרבנן ואם באת לומר דחזקיה נמי היכי משכחת שיש עודף על ידי מי נתפס משכחת ליה במחלל מעשר בסלע שלם או בשקל או באיסר שאפי' לא היה המעשר שוה אלא שלש פרוטות נתפס כל האיסר: וניתי איסר שלם · ויחלל עליו מעשר בפחות מדמיו: גזירה דלמא אתי לאתויי ב' פרוטות · ומעשר בפרוטה ומחצה ונמצא שוה חצי פרוטה נאכל בלא חלול הלכך טוב לו שיבטל ברוב: וליעייליה · עם תערובתו ויאכלנו בירושלים: וניפרקיה · קס"ד ביש בו שוה פרוטה כמי קאמר: ואפילו

תוספות

ואסורים לזרים · פרש"י דמשום מעשר קתני לה לאשמעי' דאפי' איסורא ליכא ומיהו במסכת חלה (פ"א מ"ט) לא מצינו לפרשו הכי דתנן התם החלה והביכורים חייבין עליהם מיתה וחומש ואסורים לזרים ולא קתני מה שאין כן במעשר וי"ל כדמפרש בירושלמי ואסורים לזרים אפילו חצי שיעור או דאורייתא או דרבנן דפליגי רבי יוחנן ור"ל בפרק בתרא דיומא (דף עד·) ואין לפרש דאסורה לזרים אפי' על ידי פדיון דבפרק הערל (יבמות דף עד·) אמר אין לה פדיון שיריה* :

ועולה באחד ומאה · בספרי דריש ממקדשו ממנו דתרומה עולה באחד ומאה וערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים דמתוך שכפל איסורו כפל עלייתו [ס]ואסמכתא בעלמא הוא דמדאורייתא תרומה וערלה וכלאי הכרם בטלים [ע]ברוב ביבש ובלח בש' כשאר איסורין דבפרק הנזקין (גיטין דף נד:) גבי נפלו ונתפלעו קאמר והא הכא דמדאורייתא בטל ברוב ובפ' כל הבשר (חולין דף קח: ושם ד"ה ומה) ובפ' כל שעה (פסחים דף כד: ושם) יליף איסור הנאה בבשר בחלב מק"ו דערלה ולא פריך מה לערלה שכן צריכה אחד ומאתים להתבטל ובפרק הערל (יבמות ד' עד:) דחשיב מחפ"ז דהוי בתרומה ולא במעשר ולא חשיב אחד ומאה והתם נמי *אמר ר' יוחנן והוא שרבו חולין על התרומה :

באחד ומאה עולין · מאיסור להיתר ולוקחים מדה אחת ונותנים לכהן כדתנן במסכת ערלה (פ"ב מ"א) תרומה ותרומת מעשר עולין בק"א וצריך להרים הערלה וכלאי הכרם במאתי' ואחד ואין צריך להרים וטעמא דצריך להרים טפי בתרומה מבשאר איסורים מפרש בירושלמי משום גזל השבט פירוש כהן : (לעיל) והן נכסי כהן · שילהי ביכורים תנן למה אמרו נכסי כהן ליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה משא"כ במעשר דתנן בפרק קמא דמ"ש (מ"ז) אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ממעות מעשר שני ותימה דבפ' בתרא דמעשר שני (מי"ב) תנן לא נתתי ממנו למת לא לקחתי ממנו ארון ותכריכים למת משמע הא לחי דומיא דמת שרי אלמא שרי ליקח בגדים וי"ל דההיא דבפרק בתרא דמ"ש(מי"ב)אתיא כר' יהודה דאמר* ממון הדיוט הוא אי נמי תרוייהו כר' יהודה ובגדים דוקא שהגוף נהנה מהם שרי אבל עבדים אסורים מיתורא דקרא אי נמי תרוייהו כר"מ ומן התורה שרי לקנות כל מילי ומדרבנן הוא דאסור והא דאמר בירושלמי לא נתתי ממנו למת למאי אי ליקח ארון ותכריכין הא לחי נתתי בתמיה אלא לסיכה ההיא דרשה אסמכתא בעלמא היא למאי דאסירא מדרבנן ומוקי לה בסיכה אבל אמת הוא דאתא למעוטי ארון ותכריכין כדתנן בשילהי פירקין דמעשר שני והא דאמר פרק הערל (יבמות דף עד· ושם) מנין למעשר שני שנטמא שמותר לסוך ממנו שנאמר לא נתתי איזהו דבר ששוה לחיים כו' ואימא לארון ותכריכין ה"פ להא לחודיה אבל סיכה אסורה שמבערו בטומאה הוי כמו אכילה ומשני ממנו מגופו של מעשר משמע [וע"ע תוס' יבמות עג· ד"ה נכסי] :

וטעונין רחיצת ידים · אפילו למגע דאילו לאכילה אף למעשר טעון כדאמר בפ' השוחט (חולין דף לג:) כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים אסור בתרומה ומותר במעשר דברי ר"מ וחכמים אוסרין : הוה ליה דבר שיש לו מתירין · וא"ת תרומה נמי יש לו מתירין בשאלה כדאמר בפ' הנודר (נדרים דף נט·) וי"ל כדאמר התם מי הוי מצוה לאתשולי עלה אי נמי שנתנה לכהן שאינו יכול לשאול עליה עוד שאינה ברשותו : דלמא אתי לאתויי ודאי · וא"ת בהקומץ רבה (מנחות דף לא·) קאמר רבי שמעון שזורי פעם אחת נתערב לי טבל בחולין ואמר לי רבי טרפון לך וקח בשוק ועשר עליו ולא גזרינן דלמא אתי לאתויי ודאי וי"ל דהתם ליכא למגזר דלמא אתי לאתויי ודאי דידע שפיר דאין מפרישין מן החיוב על הפטור אבל הכא לא אסיק אדעתיה דלא מצטרפי דאורייתא ודרבנן: דלמא אתי לאתויי פרוטות · וא"ת והא דתנן (מ"ש פ"ב מ"ח) הפורט סלע ממעות מ"ש אלמא מחללין מעשר על פרוטות וא"א לנמנס שישוה מעשר לפרוטות שלימות וא"כ אותו פחות משוה פרוטה אוכל בלא חלול וי"ל דמייתי איסר בהדייהו וא"ת דלמא מייתי פרוטות לבד כדגזר הכא וי"ל דהתם לא טעי דידע דחצי פרוטה לא תפסה אבל הכא טעי דלא מסיק אדעתיה דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי : ליהדר ולעייליה · לעיל גבי אין בו שוה פרוטה לא פריך הכי דאיירי ברחוק מירושלים הרבה ומקרי בהכי אין לו מתירין אבל הכא דקתני משנכנס לירושלים ויצא משמע אפי' לא יצא אלא פסיעה אחת והוהי ולעייליה :

ירבי

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פ"ז מהל' תרומות הל' כ ופ"ד מהל' ביכורים הל' טו :

צא ב מיי' פ"ד מהל' ביכורים הל' יד :

צב ג מיי' פי"ג מהל' תרומות הל' אופ"ד מהל' ביכורים הל' טו :

צג ד מיי' פי"א מהל' תרומות הל' ז :

צד ה מיי' שם פ"ז הל' ג ופ"ז מהל' מעשר שני הל' יא :

[וע"ע בתוס' דיבמות עג· ד"ה ואסורה לזרים כו']

צה ו מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' יז והל' כד ופ"ז שם הל' יא:

צו ז מיי' פ"א מהל' י"ט הל' כ ופט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' ט י טוש"ע י"ד סי' קכ סעי' א :

צז ח ט מיי' פ"ו מהל' מעשר שני הל' טו :

צח י מיי' פ"ב שם הל' ח ופ"ג הל' ג סמג עשין קלו:

מסורת הש"ס

[כילם ג: וש"נ]

פסחים לו: מכות יט: סנהדרין קיב:

[דף פב· אמר ריש לקיש כצ"ל]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ועולה וכו' ואסמכתא בעלמא הוא עי' מנחות עז ע"ב ברש"י ד"ה מדמע : בא"ד ברוב ביבש ובלח בש' · קשה לי הא במין במינו גם בלח בטל מה"ת ברובו ואם מין בשאינו מינו גם מדרבנן בטל בס' דהא דתרומה בק"א היינו מדרבנן זולת דנימא דכוונת התוס' בשאינו מינו בטעם ובמינו בשמא למה דקי"ל כרבא דאזלינן בתר שמא ודוחק :

עין משפט
נר מצוה

צט א מיי' פ"ז מהל' מעשר שני הל' א ב:
ק ב ג ד מיי' שם פ"ז הל' טו:
קא ה מיי' שם פ"ה הלכה ד:
קב ו ז מיי' שם הל' ה:
קג ח מיי' שם הל' ז ופ"ח מהל' ערכין הלכה ה:

אפילו בירושלים שנא' °כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר °וישא משאת מאת פניו אלא בלקוח בכסף מעשר שני לקוח בכסף מעשר נמי ליפרקיה *דתנן [א]הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה כרבי יהודה דאמר יקבר אי רבי יהודה מאי איריא יצא אפילו לא יצא נמי אלא לעולם בטהור ומאי יצא דנפול מחיצות *והאמר רבא מחיצה לאכול דאורייתא מחיצות לקלוט דרבנן וכי גזרו רבנן כי איתנהו למחיצות כי ליתנהו למחיצות לא גזרו רבנן *לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות בין ליתנהו למחיצות רב הונא בר יהודה אמר רב ששת חדא קתני [ב]מעשר שני שאין בו שוה פרוטה שנכנס לירושלים ויצא אמאי וניהדר ונעייליה וניכליה [ג]דנפול מחיצות ונפרקיה האמר רבא מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזרו רבנן כי איתנהו למחיצות כי ליתנהו למחיצות לא גזרו רבנן לא פלוג רבנן אי הכי מאי איריא אין בו שוה פרוטה אפילו יש בו נמי [ד]לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא יש בו דקלטן ליה מחיצות אבל אין בו אימא לא קלטו ליה מחיצות קא משמע לן ת"ר °אם גאל יגאל איש ממעשרו ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שני שאין בו שוה פרוטה איתמר רב אמי אמר אין בו רב אסי אמר *[ה]אין בחומשו רבי יוחנן אמר אין בו רבי שמעון בן לקיש אמר אין בחומשו מיתיבי [ו]מעשר שני שאין בו שוה פרוטה דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות בשלמא למאן דאמר [ז]אין בחומשו היינו דקתני דיו דאע"ג דבדידיה אית ביה כיון דבחומשיה ליכא שפיר אלא למ"ד אין בו מאי דיו קשיא איבעיא להו חומשא מלגיו או חומשא מלבר אמר רבינא תא שמע *[ח]הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים הבעלים קודמין מפני שמוסיפין חומש אמר אחד הרי עלי בעשרים ואחד הבעלים

(דברים יד) (בראשית מג) (ויקרא כז)

כרבי יהודה דאמר יקבר · בספרי מפיק טעמא משום דכתיב הכסף כסף ראשון ולא כסף שני וא"ת דבריש פירקין (דף מה·) אמרינן כסף ראשון ואפי' כסף שני וי"ל דה"מ כסף על כסף אבל לחלל ב' פעמים פירות על כסף לא וא"ת דבפרק שלישי דמעשר שני (מ"י) תנן אמרו לו לר' יהודה ומה מעשר שנטמא נפדה לקוח לא כל שכן אמר להם לא אם אמרתם במעשר שנפדה טהור ברחוק מקום תאמרו בלקוח שאינו נפדה כו' אם כן טעמא אחרינא אית ליה ולמה לי קרא בספרי וי"ל דאסמכתא בעלמא הוא אי נמי טרח וכתב לה קרא : אפילו לא יצא נמי · מעיקרא דסני בשנטמא ה"מ למפרך הכי אלא דעדיפא מיניה פריך: לא פלוג רבנן · תימה דבסוף פרק חלק (סנהדרין ד' קיג·) משני כי גזרו רבנן כי איתנהו למחיצות ולא קאמר דלא פלוג רבנן כדקאמר הכא ולא קשה מידי דהתם קאי אמאי דקאמר אלא דעיר הנדחת ואסקוה לירושלים והיה שם בשעת גמר דין ליתאכיל דהא קלטוהו מחיצות וה"ל שלל ירושלים בשעת גמר דין כו' ומסיק לעולם בטהור ואסקיה לירושלים ונגמר הדין דעיר הנדחת ודקא קשיא לך ליתאכיל כגון דנפול מחיצות אחר גמר דין וכדרבא דאמר מחיצה לקלוט דרבנן שלא לפדות אפילו נפול מחיצה דלא פלוג רבנן כדקאמר בשמעתין דכיון דלקלוט לא הוי אלא מדרבנן מן התורה חל עליו גמר דין אפילו לא נפול מחיצה כלל כיון שיכול לאוכלו אם ירצה ולא מיקרי נמי שלל ירושלי' כיון שיכול להוציאו ולפדותו אלא דרבנן אמור מחיצה לקלוט אפילו לקרות שלל ירושלים ולאכול דהעמידו דבריהם על דין תורה אהא מסיים כי גזרו רבנן היכא דאיתנהו למחיצות פירוש לא העמידו דבריהם על דין תורה למיקרי שלל ירושלים ולאכול אלא כי איתנהו למחיצות ולא נפול כלל אבל נפול מחיצות אחר גמר דין לא גזור רבנן להעמיד דבריהם על דין תורה לקרות שלל ירושלים ולאכול אע"ג דבשעת גמר דין קלטוהו מחיצות כיון דנפול מחיצות אחר גמר דין אבל אי נפול מחיצות קודם גמר דין אע"ג דלא הוי שלל ירושלים מ"מ לא חל עליו גמר דין דה"ל כגבולים וה"ל שלל שמים כיון שאינו ראוי לאכול ולא לפדות כדאמר בשמעתין דלא פלוג רבנן ויעלוהו כשיעשו מחיצות א"נ דוקא מיירי בנפול מחיצות קודם גמר דין ולא הוי כמו בגבולים דכיון שהיה ראוי לאכלו שעה אחת הוה ליה ממון הדיוט ושלל ירושלים לא הוי כיון דנפול מחיצות בשעת גמר דין אבל נפול מחיצות אחר גמר דין כיון דהוי שלל ירושלים בשעת גמר דין תו לא פקע והשתא אתי שפיר טפי בפשיטות כי איתנהו בשעת גמר דין גזור למיהוי שלל ירושלים כי ליתנהו בשעת גמר דין לא גזור ואם תאמר דמשמע דיגנזו משום דחל עלייהו גמר דין אבל היכא דלא חל עלייהו גמר דין יאכלו אם תבנה החומה והא אמרינן בפרק קדשי קדשים (זבחים דף נט·) כשהיה מזבח שלם ונפגם ונבנה אין חוזרין ונראין וי"ל דדוקא זבחים שעושין מהם עבודות אבל מעשר או בשר זבח לאחר העבודה או שירי מנחה חוזרין ונראין :

ואפי' בירושלים · שאין מעשר טהור נפדה שם דכתיב (דברים יד) כי ירחק ממך [וגו'] ונתת בכסף ולא כשהיה בירושלים : בלקוח · מעשר זה ולא הוא עצמו היה מעשר אלא צרכי סעודה שלקח בירושלים בכסף מעשר : יקבר · דקא סבר לא אלים למיתפס פדיונו : אלא לעולם בטהור · בין מעשר בין לקוח ודקאמר נעייליה וניכליה: מאי יצא · נמי דקאמר דנפול מחיצות חומת ירושלים ושוב אין מעשר נאכל שם עד שיעמדו מחיצות דבעינן לפני ה' תאכלנו (שם יב) ובפדייה נמי לא דקלטוהו מחיצות מלפדותו עוד משנכנס לתוכו : והאמר רבא · במסכת מכות (דף כ׳) : מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן · מחיצה שנאמרה בתורה לא הוזכרה אלא לאכול בתוכה ושאמרו במשנה מחיצות קולטות אותם מלפדות עוד אם יצא דרבנן היא : וכי גזור רבנן כו' · לאו רבא קאמר לה אלא המקשה קאמר מדאמר רבא קליטת מחיצות מדרבנן בעלמא היא והשתא דנפול מחיצות ליתא להאי גזירה דכי גזור רבנן היכא דאיתנהו וזה הוציא את המעשר לחוץ אבל כי ליתנהו לא גזור הלכך ניפרקיה ואמאי בטלי : ומשני לא פלוג רבנן · בין יוצא מתוכן לנפלו דקליטת מחיצות גזרו בהתם בין איתנהו בין ליתנהו : רב הונא ברבי יהודה אמר · הא דאותבת לחזקיה מרישא דקתני באיזה מעשר אמרו שאין בו שוה פרוטה וקשיא לך ליעבד כדחזקיה לא קשיא : חדא קתני אין בו שוה פרוטה שנכנס לירושלים ויצא · דקליטת מחיצות מעכבת מלחללו עוד על מעות הראשונות : וניהדר ונעייליה וניכליה · בירושלים עם תערובתו : דנפול מחיצות · והיינו יצא דקתני : אפי' יש בו שוה פרוטה · נמי לאו בר אכילה ולאו בר חילול הוא ואמאי תני באיזה מעשר אמרו בשאין בו שוה פרוטה כו' : לא מבעיא יש בו · דכיון דבר פדייה הוא חיילא עליו קליטת מחיצות דרבנן ולא מיפרוק תו אבל אין בו אימא בכה"ג לא נגזור רבנן קליטת מחיצות לפדייה דמילתא דלא שכיח היא לחללו על מעות הראשונות וניעביד ליה כדחזקיה קמ"ל : פרט לשאין בו שוה פרוטה · שאינו בכלל גאולה ולימדך שאינה תופסת פרוטה : רב אמי אמר אין בו שוה פרוטה · שנינו אבל אם יש בו שוה פרוטה בר גאולה הוא ותופס פדיונו : ורב אסי אמר אין בחומשו שוה פרוטה · שנינו דלאו בר גאולה הוא עד שיהא בו שוה ארבע פרוטות כדי שיהא ראוי לתוספת חומש דכתיב בהאי קרא : דיו שיאמר כו' · כדחזקיה ולא אמרינן ימתין עד שיעלנו לירושלים או ימתין עד שיצרפנו עם אחר דכיון דבחומשיה ליכא [פרוטה] לא קחשיב ודיו בכך : אלא למ"ד אין בו מאי דיו · מאי רבותיה דאצטריך למתני דיו ליתני אומר הוא וחומשו כו' : חומשא מלגיו · על שוה עשרים זוז מוסיף ארבע שהן חומשו של קרן : או חומשא מלבר · על ארבעה רבעי' מוסיף החמישית מן החוץ דהוו להו לעשרים זוז חמשא זוזי : הבעלים אומרים בעשרים · גבי מקדיש ופודה הקדשו תנן לה במסכת ערכין (דף כז׳) : מפני שמוסיפין חומש · ועשרים שלהן הוו כ"ה דאילו שאר כל אדם לא יוסיף חומש : הבעלים

דנפול מחיצות · פי' רוב מחיצות דאי נפול מקצתם אע"ג דאסור לטלטל בשבת מ"מ מקרי מחיצה לענין אכילת מעשר וקדשים קלים כדאמרינן ריש פרק אלו דברים (פסחים דף סו· ושם ד"ה תוחב ודף סז) דההיא שמעתא דהלל צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולין להוליך סכיניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל כדאמר רבי יוחנן (עירובין דף ו:) ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר ואעפ"כ בלילה היו אוכלין פסחיהם :

אין בו שוה פרוטה · אין תופס פדיון ולא בעי למדרש אין בו שוה פרוטה אין מוסיף חומש אבל פדיון תופס דסברא לאוקמא מיעוטא בגופה ולא בחומש דפחות משוה פרוטה לא חשיב ממון לתפוס פדיון אבל למ"ד אין בחומשו קשה דעפי הוה ליה למדרש דאינו מוסיף חומש :

מסורת הש"ס

פסחים לח· סנהדרין קיג· מעשר שני פ"ג [מ"י] זבחים מט·
סנהדרין קיג· מכות כ:[ע"ש]
[יבמות פו· קז· כתובות נכ:]
[ערכין כז· לקמן נה·]
ערכין כז·

לו

תורה אור

הבעלים נותנין עשרים ושש עשרים ושנים הבעלים נותנין עשרים ושבע בעשרים ושלש הבעלים נותנין עשרים ושמונה בעשרים וארבע הבעלים נותנין עשרים ותשע עשרים וחמש הבעלים נותנין שלשים לפי שאין מוסיפין חומש על עילוי של זה שמע מינה *חומשא מלבר ש"מ כתנאי °ויסף חמישיתו (ויקרא כז) עליו שיהא הוא וחומשו חמשה דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומר חמישיתו חומשו של קרן איבעיא להו *חומש מעכב או [ג]אינו מעכב ד' בד' פריק ואכנפשיה מוסיף חומש אלמא חומש לא מעכב או דלמא ארבעה בחמשה פריק וחומש מעכב אמר רבינא ת"ש *הדמאי [ג]אין לו חומש [ד]ואין לו ביעור [ה]הא קרן יש לו מאי טעמא קרן דמעכב בדאורייתא איתא בדרבנן חומש דלא מעכב בדאורייתא ליתא בדרבנן לימא כתנאי נתן את הקרן ולא נתן את החומש רבי אליעזר אומר יאכל רבי יהושע אומר [ו]לא יאכל א"ר נראין דברי רבי אליעזר בשבת ודברי רבי יהושע בחול מדאמר נראין דברי רבי אליעזר בשבת מכלל דפליגי אפילו בחול מדאמר נראין דברי רבי יהושע בחול מכלל דפליגי [ז]אפילו בשבת מאי לאו בהא סברא קמיפלגי דרבי אליעזר סבר חומש לא מעכב ור' יהושע סבר חומש מעכב אמר רב פפא לא דכולי עלמא חומש לא מעכב והכא בחיישינן לפשיעותא קמיפלגי מר סבר [ח]חיישינן לפשיעותא ומר סבר לא חיישינן לפשיעותא אמר ר' יוחנן הכל מודים בהקדש שחילל הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק ובהקדש לא פליגי והתניא נתן את הקרן ולא נתן לו את החומש ר' אליעזר אומר [ט]חילל וחכמים אומרים לא חילל א"ר נראין דברי ר' אליעזר בהקדש ודברי חכמים במעשר מדאמר נראין דברי רבי אליעזר בהקדש מכלל דפליג אפילו במעשר מדקאמר נראין דברי חכמים במעשר מכלל דאינהו פליגי אפי' בהקדש אלא אי אתמר הכי אתמר א"ר יוחנן [י]הכל מודים בשבת בהקדש שחילל חדא דכתיב °וקראת לשבת עונג (ישעיה נח) ועוד הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק אמר רמי בר חמא הרי אמרו *[כ]הקדש אינו מתחלל על הקרקע דרחמנא אמר °ונתן הכסף וקם לו (ויקרא כז) חומשו *מהו שיתחלל על הקרקע תרומה [ל]אינה משתלמת אלא מן החולין דרחמנא אמר °ונתן לכהן את הקדש (שם כב) דבר הראוי להיות קדש חומשה מהו שישתלם שלא מן החולין [מ]מעשר אין מתחלל על האסימון דרחמנא אמר °וצרת הכסף בידך (דברים יד) *לרבות כל דבר שיש עליו צורה חומשו מהו שיתחלל על האסימון אתגלגל מלתא ומטא לקמיה דרבא אמר להו אמר קרא עליו [נ]לרבות חומשו כמותו אמר רבינא אף אנן נמי תנינא *[ס]הגונב תרומה ולא אכלה משלם תשלומי כפל דמי תרומה [ע]אכלה משלם שני קרנים וחומש קרן וחומש מן החולין והקרן דמי תרומה

ש"מ

רש"י

הבעלים נותנין · על כרחן עשרים ושש שאי אפשר לתת לזה באחד ועשרים שנמצא הקדש נפסד *בחמשה סלעים ולבעלים נמי לא פחתינן מן הקרן שמאה איש אחר הלכך נותנין כ"א לקרן וחמשה לתוספת חומש ועל עילויו של זה שהעלה בדמיו סלע אין מוסיף חומש אלא על קרן שמאה הוא : עשרים וחמש הבעלים נותנין שלשים · והתם (ערכין ד' כז:) פריך וניתא לגיזבר אתא גברא בחריקאי הרי בא אחר תחתיו שחפץ ליתן כמה שעולה קרן וחומש שאמרתי ואין הקדש נפסד · ולמה נכוף את זה לתת שלשים וסיום המשנה אמר אחד הרי הוא שלי בעשרים ושש אומר הנעתיק : ש"מ חומשא מלבר · מדקתני חומש על עשרים סלעים חמש סלעים הרי חומש מן החוץ : הוא וחומשו חמשה · היינו חומש מלבר שהוא רביע של קרן : חומש מעכב · אכילה חוץ לחומה עד שיתן החומש : אכנפשיה · מאליו אינו בכלל הפדיון שארבעה הזוזים פדו מעשר שהוא כנגדם : או דלמא ארבעה בחמשה פריק · כך הוא גזירת הכתוב שהחומש מן הפדיון הוא ואין שוה ארבעה נפדין בפחות מחמשה : הדמאי · מעשר שני של דמאי שחייבו חכמים להפריש הלוקח מעם הארץ : אין לו חומש · אם פודהו בעליו : ואין לו ביעור · בשנה שלישית שנצטוו ישראל לבער כל מעשרותיהם מן הבית ולתת למי שהם רוצים כדכתיב (דברים יד) מקצה שלש שנים וגו' : הא קרן יש לו · דכל זמן שלא פדאו אסור לאוכלו חוץ לחומה : מ"ט · אין לו חומש ויש לו קרן : דמעכב מדאורייתא · במעשר דאורייתא : איתיה בדרבנן · במעשר דמאי דרבנן : בשבת · מפני כבוד שבת לא יעכב מלאכול בשביל חומש : מדקאמר רבי נראין דברי ר' אליעזר בשבת · אבל בחול אינו רואה את דבריו : מכלל דאיהו אפילו בחול · אמר יאכל ובמעשר ודאי קאמר : דכ"ע חומש לא מעכב · שיהא האוכלו לוקה עליו משום לא תוכל לאכול בשעריך (שם יב) : והכא בחוששין לפשיעותא · הא דקאמר רבי יהושע לא יאכל מדרבנן קאמר שמא יפשע ויתיאש ולא יתן חומש עוד : הואיל וגזברין תובעין אותו · את החומש וליכא למיחש לפשיעותא : נראין דברי רבי אליעזר בהקדש · הואיל וגזברין תובעין אותו : הרי אמרו · במסכת בכורות בפ' בתרא (ד' נא·) : ונתן הכסף · ואם המקדיש יגאל וגומר ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו : תרומה · זר האוכלה בשוגג : אינה משתלמת · מעות אלא פירות חולין שהתשלומין נעשין תרומה כדכתיב בו את הקודש מה שהוא נותן לו נעשה קודש אלמא מידי דחזי להכי בעינן : שלא מן החולין · מעות או בגדים שוה כסף : עליו · בכולהו חומשין כתיב יוסף עליו : ולא אכלה · דהיא חוזרת בעין : משלם את הכפל · של קנס גניבה במעות : דמי תרומה · כמה שהיא שוה לימכר בשוק ודמיה פחותין מדמי חולין שאינה ראויה אלא לכהנים ואינה ראויה בימי טומאתו ואם מטמאה אסורה באכילה לפיכך דמיה מועטים והיינו דקאמר דמי תרומה : אכלה · בשוגג דלא ידע שהיא תרומה : שני קרנין · אחד לקרן ואחד לכפל וחומש בשביל אכילתה : מן החולין · פירות מתוקנין : והקרן · השני שהוא בא מחמת כפל של קנס גניבה משלם נמי דמי תרומה כלומר מעות כמו שנמכרת תרומה בשוק :

תוספות

או דלמא ד' בה' פריק וחומש מעכב · וא"ת *והלא בהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ומסתמא הוא הדין במעשר וי"ל דודאי אם אמר הוא וחומשו מחולל על פרוטה (פחות) מועיל אבל כי לא מזכיר בהדיא החומש לא מהני : **אמר** רבי נראין כו' · סבר חומש לא מעכב ולכך בשבת חילל אבל בחול לא חילל דחיישינן לפשיעה ובשבת לא חיישינן משום עונג : **מכלל** דפליג אפילו בהקדש · תימה ליפני דה"ק נראין דברי ר' אליעזר לר' יהושע בהקדש שאף ר' יהושע לא פליג אלא במעשר דהכי משני בפ"ק דחולין (דף יב·) ואי גרסינן הכא תרי זימנין נראין ונראין אתי שפיר ולספרים דגרסינן נתן.לו מוכח בהדיא דמיירי בהקדש דנתן לו משמע לגזבר*: **הקדש** אינו מתחלל על הקרקע · הא דאמר שמואל לקמן (דף נז:) בונין בחול ואח"כ מקדישין למ"ד (חולין דף טז·) תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש אתי שפיר ואפי' למ"ד חשוב כמחובר מ"מ כיון דאם לא היה קדוש סופו ליעקר מקרי תלוש : **ונתן** הכסף וקם לו · וא"ת אי כסף דוקא מטלטלין נמי לא ואי גמרי' מנזקין ועבד דכתיב בהן (שמות כא) ישיב לרבות שוה כסף ככסף א"כ קרקע נמי וי"ל דדרשינן בכלל ופרט ויסף חמישית כלל כסף פרט והיה לו חזר וכלל וכן משמע פ' יש בכור (בכורות ד' נא·) *דתנן אין פודין את הבכור בקרקעות כו' ולא בהקדשות ומפרש בגמ' ולא הקדשות בכל אלו והתם גבי בכור דריש בכלל ופרט וכלל וא"ת דאי לא הוה כתב אלא כסף לחודיה ה"א שוה כסף ככסף והשתא דכתיבי כללי ממעטינן קרקעות וי"ל דהכא כסף מיותר דה"מ למכתב חמישית ערכך וגבי בכור נמי ופדויו מבן חדש תפדה בערכך ה' שקלים ומדכתיב כסף למדרשיה לפרטא הוא דאתא*: **עליו** לרבות שחומשו כמותו · וא"ת והלא אין חומש מעכב א"כ אין חומש כמותו ובסמוך גבי מעשר נמי אמרינן דאין מוסיף חומש על החומש וי"ל דעליו לא מיירי אלא בדבר שמשלם קרן משלם חומש : **אף** אנן נמי תנינא · ה"מ לאתויי מתני' דמייתי בסמוך דמשלם חומשא דחומשא וכיון שנעשה החומש תרומה א"כ משתלם מדבר הראוי להיות קודש ומיהו יש לדחות דמלי לשלם בכל דבר וכי משלם דבר הראוי להיות קודש אז נעשה תרומה אי נמי מהך דהכא עדיפא ליה לאתויי דקתני בהדיא חומש מן החולין :

מוסיף

מסורת הש"ס

גי' רש"ל בארבעה

[עי' תוס' שבת קכז: ד"ה בא קמ"ל]

דמאי פ"א [מ"ב]

[בכורות נא·]

[עי' תוס' פסחים לה: שילהי ד"ה שחלל כו' ומיהו תימה וכו']

[תרומות פ"ו מ"ד]

[עי' תוס' נדה נג· ד"ה שאף]

[ועי' תוס' שם ד"ה אימא וכו']

[ועי' תוס' שבת קכח· ד"ה ונתן]

[לעיל מז:]

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פ"ח מהל' ערכין הל' ה ופ"ה מהל' מעשר שני הל' א סמג עשין קלו ופ"י מהל' תרומות הל' כו :

קה ב מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' יב ופ"ז מהל' ערכין הל' ג:

קו ג מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' ד סמג שם :

קז ד מיי' פי"א שם הל' ח סמג עשין קלת:

קח ה מיי' שם פ"ב הל' ט :

קט ו ז ח מיי' פ"ה שם הל' יב :

קי ט י מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' ג ·

קיא כ מיי' שם הל' א:

קיב ל מיי' פ"י מהל' תרומות הל' יח :

קיג מ מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' ט :

קיד נ מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' ב ופ"י מהל' תרומות הל' טו ופ"ד מהל' מעשר שני הל' ט :

קטו ס ע מיי' פ"י מהל' תרומות הל' כג :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה או דלמא וכו' וא"ת והלא בהקדש. לקמן נו ע"א ועיין ר"ס דף לא ע"ב תוס' ד"ה וניקש ובבכורות דף ל ע"א תוס' ד"ה באחריו :

עין משפט
נר מצוה

קטז א מיי׳ פ״ז מהל׳ גזילה ואבידה הל׳ יג סמג עשין עג :

קיז ב מיי׳ פ״י מהל׳ תרומות הל׳ א סמג לאוין רנח :

קיח ג ד מיי׳ שם הל׳ ב סמג שם :

קיט ה מיי׳ שם הל׳ טו סמג שם :

קכ ו מיי׳ פ״ה מהל׳ מעשר שני הל׳ ג :

קכא ז מיי׳ פ״ז מהל׳ ערכין הל׳ ב סמג עשין קלב :

קכב ח מיי׳ שם הל׳ ד:

קכג ט י מיי׳ פ״א מהל׳ מעילה הל׳ ה סמג עשין רי :

ש״מ חומשו כמותו ש״מ אמר רבא גבי גזל כתיב וחמישיתיו יוסף עליו ותנן *נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש הרי זה מוסיף חומש על חומש עד שיתמעט הקרן פחות משוה פרוטה גבי תרומה כתיב איש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ותנן *האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה משלם חומשה וחומשא דחומשא ואילו גבי מעשר לא מכתב כתיב ולא מיתנא תנא ולא איבעויי איבעיא לן גבי הקדש כתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך ותנן *הפודה את הקדשו מוסיף חומש חומשא תנן חומשא דחומשא לא תנן מאי גבי תרומה כתיב ויסף גבי קדש נמי הא כתיב ויסף או דלמא גבי תרומה כתיב ויסף *אי שקלת ליה לוי״ו דויסף ושדית ליה על חמישיתו הוה ליה חמישיתיו גבי הקדש כתיב ויסף חמישית אע״ג דכי שקלת ליה לוי״ו דויסף ושדית ליה על חמישית סוף סוף הוה ליה חמישיתו ותיפוק ליה דהוה ליה הקדש שני ואמר רבי יהושע בן לוי *אהקדש ראשון מוסיף חומש על הקדש שני אין מוסיף חומש אמר ליה רב פפי לרבינא הכי אמר רבא חומש כתחילת הקדש דמי מאי הוי עלה אמר רב טביומי משמיה דאביי אמר קרא ויסף חמישית כסף ערכך מקיש חומשו לכסף ערכו מה כסף ערכו מוסיף חומש אף כסף חומשו נמי מוסיף חומש גופא א״ר יהושע בן לוי על הקדש ראשון מוסיף חומש ועל הקדש שני אין מוסיף חומש אמר *רבא מ״ט דרבי יהושע בן לוי אמר קרא ואם המקדיש יגאל את ביתו המקדיש ולא המתפיס תני תנא קמיה דרבי אלעזר ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך מה בהמה טמאה מיוחדת שתחילתה הקדש וכולה לשמים ומועלין בה אף כל שתחילתה הקדש וכולה לשמים מועלין בה אמר ליה ר׳ אלעזר לתנא בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים כיון דאית להו לבעלים בגווייהו לית בהו מעילה אלא תחילת הקדש למעוטי מאי תחילת הקדש הוא דאית ביה מעילה סוף הקדש לית ביה מעילה דלמא לענין חומש קאמרת וכרבי יהושע בן לוי אמר ליה אין הכי קאמינא אמר ליה רב אשי לרבינא בהמה טמאה בתחילת הקדש איתא

באמצע

תוספות

מוסיף חומש על חומש · וא״ת והא לעיל בריש פירקין (דף מח·) בעינן יחד לו כלי או נטל וחזר והפקידו אצלו וי״ל דמ״מ ס״ד כיון שבא מתורת חומש לא מייתי עליה קרבן ואין מוסיף עליה חומש אחר קמ״ל : **ולא** מיתנא תנא · לא הן ולא לאו וא״ת והתנן במסכת מעשר שני (פ״ב מ״ו) סלע של חולין ומעשר שנתערבו מביא בסלע מעות ולא קתני בסלע וחומש מעות אלמא תנן דאין מוסיף חומש על חומש וי״ל דלא חשש להזכיר אותו חומש תדע שהרי על קרן שני מוסיף חומש כדתני בהתודה (מנחות דף פב· ושם) המתפיס מעות מעשר שני בשלמים כשהוא פודה מוסיף ב׳ חומשין אחד למעשר ואחד לקדש ואפ״ה לא קתני מביא בסלע וחומשו של קרן מעות :

מה כסף ערכו כו׳ · ומעליו לא מלי דרים כדפרישית לעיל ומכסף ערכו נמי לא מלי מפיק שלא יתחלל על הקרקע דלא אתא אלא לאורויי דכי איתיה לחומש בעולם הוי דינו כמו קרן להוסיף עליו חומש :

הקדש ומעשר · הפוכים זה מזה דמעשר אין מוסיף חומש על חומש ועל חלול שני מוסיף חומש כדאמר בהתודה (שם) והקדש הוי איפכא :

בשלמא כולה לשמים למעוטי כו׳ · דלית בהו מעילה ה״מ למפרך הא קרא במעילה לא משתעי : **דלמא** לענין חומש קאמר · וא״ת הא כבר ממעטינן הקדש שני מן המקדיש ולא מן המתפיס וי״ל דקרא דלעיל מיירי במקדיש ביתו והכא מיירי בבהמה טמאה דהוי מטלטלין וצריכי ומשום הכי לעיל נמי איצטריך כסף ערכו להוסיף חומש על חומש משום דלא כתיב חמישיתו גבי מקדיש ביתו אע״ג דבקרא דמקדיש בהמה טמאה כתיב ויסף חמישיתו *(ותרוייהו בחד בחוקותי) :

לענין חומש קאמרת · פרש״י ומועלי׳ בה היינו ומוסיף חומש ותימה והלא שלמים איכא כולה לשמים ומוסיף חומש כדאמר בהתודה (שם) וי״ל דבמסקנא דתורת כהנים מרבה אף קדשים קלים והכי איתא

רש״י

ש״מ חומשו כמותו · דמשלם פירות ולא מעות : גבי גזל כתיב · גבי אשם גזילות כתיב אם גזל וכפר ונשבע לשקר חמישיתיו חמישיות הרבה : ותנן · כמי זימנין דאיכא טובא : נתן לו את הקרן · לאחר שנשבע והודה ונתחייב קרן וחומש ונשבע לו על החומש שחזר וכפר את החומש ואמר נתתיו לך ונשבע והודה הרי זה מוסיף חומש על חומש שכפר וכן אם חזר ונתן לו חומש ראשון שנשבע עליו וחזר וכפר ונשבע על חומש שני והודה מוסיף חומש על חומש שני וכןלעולם: עד שיתמעט הקרן · חומש שהוא מחוייב כבר וחוזר וכופרו קרוי קרן על שהוא כפירת שבועתו בפחות משוה פרוטה : גבי תרומה · אוכל תרומה בשוגג :כתיב חמישיתו· דלא משמע אלא חד חומש ואפ״ה תנן בה חומשא דחומשא כגון אם נתן קרן וחומש מן החולין כמשפטו ונעשו התשלומין תרומה וחזר ואכל אותו חומש משלם אותו וחומשו : ואחד הסך · שמן של תרומה דסיכה כשתייה ושתייה כאכילה דאמרינן בפ׳ בתרא [דיומא] (דף עו·) שתייה כאכילה מואכלת לפני ה׳ וגו׳ וכתיב ביה תירושך וסיכה כשתייה דכתיב ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו אבל אם ביערה על ידי דבר אחר אינו משלם חומש דאיש כי יאכל קדש כתיב פרט למזיק את התרומה על ידי דבר שאינה אכילה:גבי מעשר· גבי פדיון מעשר שני דכתיב ביה נמי וחמישיתו יוסף עליו : לא מכתב כתיב ביה·משמעות דחמישיות הרבה: ולא מיתנא תנא ביה · חומשא דחומשא כגון אם חזר וחילל את החומש הראשון : ולא איבעויי מיבעיא לן · אם מוסיף חומש על חומש אם לא דפשיטא לן דלא מוסיף דלא אשכחן ביה רמז בקרא כדאשכחן בתרומה רמז פורתא כדבעינן למימר קמן דבתרומה כתיב ויסף חמישיתו ולא כתיב יסף כדגבי מעשר ולשון ויסף משמע שתי תוספות יוסיף וחוזר ויוסיף אבל יסף חדא משמע : גבי הקדש · הפודה את הקדשו כתיב ואם המקדיש יגאל ויסף חמישית כסף ערכך : הכי גרסינן ותנן הפודה את הקדשו מוסיף חומש · ובמתני׳ דפירקין הוא ולא גרסינן הנהנה מן ההקדש שוה פרוטה כו׳ דהא במעילה קא מיירי וגבי מעילה לא כתיב ויסף אלא יסף ולא כתיב חמישית אלא חמישיתו ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וגו׳ : מאי · אם חזר וחילל את החומש מהו שיוסיף חומש מי אמרינן האי דגבי תרומה אע״ג דלא כתיב חמישיתיו תנן בה חומשא דחומשא משום דכתיב ויסף דמשמע שתי תוספות אי טעמא משום משמעותא הוא הכא נמי כתיב ויסף וחייב להוסיף : או דלמא · טעמא דתרומה לאו משום משמעותא הוא אלא משום דקיימא לן גורעין ומוסיפין ודורשין הלכך ויסף דגבי תרומה כי שקלת לה ו׳ דויסף ותיקרי ביה יסף חמישיתו ושדית ליה בסוף *חמישיתו אתקרי חמישיתיו בשני ווין ונשמע חמישיות הרבה אבל הכא גבי הקדש דלא כתיב אלא חמישית אע״ג דשקלת כו׳ · ואם תאמר נישדייה באמצע תיבה ונקרי חמישיות כסף ערכך לא אשכחן גורעין ומוסיפין להפסיק את התיבה *אלא או בראשה או בסופה כדאמרינן בסדר יומא (דף מח·) ולקח מדם הפר דם מהספר יקבלנו : תיפוק ליה כו׳ · מאי קמבעי׳ ליה לרבא תיפוק ליה דאם חזר וחילל את החומש הראשון אין מוסיף חומש דהוה ליה הקדש שני אפילו חזר וחילל קרן עצמו שהתפיס תחת הראשון אין מוסיף חומש : וא״ר יהושע בן לוי כו׳ · ויליף לה מקרא במסקנא : חומש כתחלת הקדש דמי · שהרי מאליו ניתוסף ולא נתפס תחת הראשון הלכך בעיין מטעם דהקדש שני לא תיפשוט ליה משום הכי מספקא ליה : המתפיס · זה תחת הראשון שהשני נתפס בקדושה של אחר ולא מחמת עצמה באה לו : ואם בבהמה הטמאה · הוה ליה למכתב ואם בהמה טמאה כו׳ ואם בבהמה מאי היא אלא הכי קאמר בהקדשות שהן כבהמה טמאה קאמר לך קרא ויסף חמישיתו : מה בהמה טמאה תחלתה הקדש · ולקמיה פריך מי לא משכחת לה נמי שהיא הקדש שני שיתפיסנה לבדק הבית תחת בדק הבית אחר : וכולה לשמים · שאין לבעלים בה כלום דסתם הקדש בהמה טמאה לבדק הבית היא : ומועלין בה · השתא קס״ד דמעילה ממש קאמר ולא אפשר ליה לאוקומא הכי חדא דקרא לא במעילה משתעי ועוד דאפילו לית גבה כל הני שייכא מעילה לענין הקדש : דלמא לענין חומש קאמרת · הך מעילה לאו מעילה ממש קאמר ולא בנהנה מן ההקדש אלא בחומש קאמר ובבא לפדות הקדש קאמר וקרי לחומש מעילה משום דבמעילה נמי שייך חומש ולמעוטי הקדש שני אתא וכדרבי יהושע בן לוי :

באמצע

מסורת הש״ס

ב״ק קג·

פסחים לג: [תרומות פ״ו מ״א]

[לקמן נה:]

[עי׳ תוס׳ מנחות לה: ד״ה לטטפת]

[תמורה ט:]

[שם פ״ט]

נס״י חמישיתו

תורה אור

וחמישיתיו יוסף עליו — ויקרא ה

איש כי יאכל קדש — שם כב

ואם המקדיש — שם כז

ויסף חמישית כסף ערכך — שם

ואם המקדיש יגאל את ביתו — שם

ואם בבהמה הטמאה — שם

גליון הש״ס

רש״י ד״ה או דלמא וכו׳ אלא או בראשה או בסופה· עי׳ סנהדרין דף ד ע״ב תוס׳ ד״ה לטטפת ומנחות לד ע״ב תוס׳ ד״ה לטטפת:

באמצע הקדש ליתא אמר ליה לפי שאינה בסוף הקדש אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא באמצע הקדש מיהא איתא ולוסיף נמי חומש אמר ליה הרי הוא כסוף הקדש מה סוף הקדש אינו מוסיף חומש אף אמצע הקדש אינו מוסיף חומש אמר ליה רב זוטרא בריה דרב מרי לרבינא מאי חזית דמדמית ליה לסוף הקדש נדמייה לתחילת הקדש א"ל מסתברא לסוף הקדש הו"ל לדמויי שכן נתפס מנתפס אדרבה לתחילת הקדש הוה ליה לדמויי שכן דבר שיש אחריו קדושה מדבר שיש אחריו קדושה *כדאמר רבא °העולה עולה ראשונה ה"נ הטמאה טמאה ראשונה תניא כוותיה דריב"ל [א]פרה זו תחת פרה של הקדש טלית זו תחת טלית של הקדש הקדשו פדוי ויד הקדש על העליונה [ב]פרה זו בחמש סלעים תחת פרה של הקדש טלית זו בחמש סלעים תחת טלית של הקדש הקדשו פדוי על הקדש ראשון מוסיף חומש על הקדש שני אין מוסיף חומש:

מתני' האונאה ארבעה כסף [ג]והטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה *חמש פרוטות הן [ד]ההודאה שוה פרוטה [ה]והאשה מתקדשת בשוה פרוטה [ו]והנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש מעל [ז]והמוצא שוה פרוטה חייב להכריז *[ח]והגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי:

גמ' תנינא חדא זימנא *האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות למקח הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה אצטריכא ליה הא נמי תנינא *שבועת הדיינין הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה סיפא אצטריכא ליה דקתני חמש פרוטות הן: חמש פרוטות הן וכו': וליתני נמי האונאה פרוטה אמר רב כהנא זאת אומרת *[ט]אין אונאה לפרוטות ולוי אמר יש אונאה לפרוטות וכן תני לוי במתניתיה חמש פרוטות הן האונאה פרוטה וההודאה פרוטה וקידושי אשה בפרוטה וגזל בפרוטה [י]וישיבת הדיינין בפרוטה ותנא דידן מאי טעמא לא קתני ישיבת הדיינין תנא ליה גזל ומי לא תני גזל וקתני אבידה הנך אצטריכא ליה גזל *הגוזל מחבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו ואפילו למדי אבידה המוצא אבידה שוה פרוטה חייב להכריז [כ]ואע"ג דזל ולוי מאי טעמא לא תני אבידה בפרוטה תנא ליה גזל ומי לא קתני גזל וקתני ישיבת הדיינין ישיבת הדיינין אצטריכא ליה לאפוקי מדרב קטינא דא"ר קטינא ב"ד נזקקין אפילו לפחות משוה פרוטה ולוי מ"ט לא קתני הקדש בחולין קמיירי בקדשי' לא קמיירי אלא תנא דידן דקא מיירי בקדשים נתני מעשר בפרוטה כמאן דאמר *אין בחומשו פרוטה וליתני [ל]חומש מעשר בפרוטה בקרנא קא מיירי בחומש לא קא מיירי גופא אמר רב קטינא ב"ד נזקקין אפילו לפחות משוה פרוטה מתיב רבא °ואת אשר חטא מן הקדש ישלם לרבות

ויקרא ו | ויקרא ה

רש"י

באמצע הקדש ליתא. כי דבסוף הקדש לא משכחת לה משום דלאו למזבח חזיא ולא לבקעה בבנין מיהו בהקדש שני משכחת לה שמתפיסה תחת אחר וחוזר ופודה אותה: לפי שאינה בסוף הקדש. ומשום הכי אימעיט אמצע הקדש מינה כדמפרש ואזיל: (א)(סוף הקדש אמצע הקדש) מדמינן לסוף הקדש: מה סוף הקדש. נפקא לן מינה דממעט מחומש: אף אמצע הקדש כו'. וסוף הקדש ולאי בלא מיעוטא דקרא נמי לא שייך ביה חומש דהא לא פריק ליה מיהו אהני מיעוטא דקרא לדמויי ליה אמצע הקדש דבלאו מיעוטא לא מצית למיגמר אמצע הקדש מסוף הקדש דהתם משום דלא שייכא ביה חומש הוא: כדאמר רבא כו'. כלומר בהדיא אימעיט אמצע הקדש מינה כדאמר רבא בסדר יומא (ד' לד:): העולה. דכתיב גבי סדר המערכה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העולה ה' יתירה דריש שתהא היא ראשונה שלא יהא הקטר קודם לתמיד של שחר: הקדשו פדוי. אע"פ שלא שם דמים קלובין דקיימא לן (ב) הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל ושרי לאיתהנויי מיניה ומיהו יד הקדש על העליונה שאם דמים הללו יתירים על דמי ההקדש קנה הקדש ואם הקדש יתר עליהם ישלים על כרחו: טלית זו בחמש סלעים כו' הקדשו פדוי. אע"פ שאינו שוה ולא תימא הואיל ושם לה דמים ואינה שוה כמה שאמר אין דבריו כלום אלא הקדש פדוי והוא ישלים: על הקדש שני. אם חזר ופדה את זה:

מתני' האונאה ארבעה כסף. למקח סלע וכדאמרן דהוה ליה שתות: והטענה שתי כסף. שאין שבועת הדיינין על הטענה פחותה משתי מעות כסף שיטענו שוה שתי כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שוה פרוטה ויכפור השאר או יודה הכל ויכפור פרוטה: וההודאה שוה פרוטה. כדפרשינן להיות הודאה במקצת ויתחייב שבועה: המוצא שוה פרוטה כו'. אבל בציר מהכי לא כדאמרן (לעיל ד' כז:) מאשר תאבד ממנו פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה: יוליכנו אחריו. אם הודה שנשבע לשקר דלא הויא ליה כפרה עד שיחזירנו לידו ממש ולא לשלוחו כדכתיב (במדבר ה) ונתן לאשר אשם לו:

גמ' וניתני נמי האונאה פרוטה. כגון אם היה המקח בשש פרוטות: אין אונאה לפרוטות. בפחות מאיסר שהוא מטבע של כסף: וגזל בפרוטה. לחייבו קרבן שבועה אם נשבע לשקר ולהוליכו אחריו: וישיבת הדיינין בפרוטה. למי שיש לו עדים או שחייב מודה ודוחהו מלשלם ישבו הדיינין ויכופו אותו: תנא גזל. מכיון דתנא גזל בפרוטה ש"מ ממונא הוא וכפינן: הנך אצטריך ליה גזל. לאשמועינן דיוליכנו אחריו: אע"ג דזל. בין מציאה להכרזה: ליתני מעשר בפרוטה. דבציר מהכי לא תפיס פדיונו:

תוספות

איתא התם מה יש לי לרבות פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים מנין לרבות קדשי קדשים וקדשים קלים ת"ל בבהמה טמאה ואם כל בהמה טמאה וכי פריך לעיל בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים דליכא מעילה לא מסיק אדעתיה מסוף הברייתא דמרבה אף קדשים קלים:

נדמייה לתחילת הקדש. וא"ת אם כן קרא למה לי אי למעוטי סוף הקדש הא אין חומש שייך בו כיון שאין נפדה עוד וי"ל כגון שלקח אבנים כדי לשקען בבנין ונמלך עליהם לפדותם ומקרי אפ"ה סוף הקדש כיון שמתחילה היה דעתו לשקען אי נמי כגון שנפל הבנין ורוצה לפדות האבנים אי נמי הכי פריך מנ"ל למעוטי אמצע הקדש דלמא קרא לא אתא אלא למעוטי אין כולה לשמים:

העולה עולה ראשונה. הכתובה ראשונה בקרבנות בפרשת פינחס והיינו תמיד של שחר וכן פי' רש"י פרק תמיד נשחט (פסחים דף נח: ושם) אי נמי ראשונה שהקריבו ישראל במדבר [למאן] דאמר *דעולת תמיד הואי אי נמי ראשונה לחינוך המזבח כדאמר בהתכלת (מנחות דף מט: ושם) אין מחנכין את המזבח אלא בתמיד השחר:

פרה זו תחת פרה של הקדש הקדשו פדוי. וא"ת והכתיב (ויקרא כז) והיה הוא ותמורתו יהיה קדש י"ל דהכא מיירי בקדשי בדק הבית ואפילו בתמימים דאמר בריש תמורה (ד' ה:) המתפיס תמימים לבדק הבית אע"פ שעובר בלא תעשה מה שעשה עשוי °והא דאמרי' התם כל הראוי לגבי המזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם היינו דכשפודין אותו מוכרין אותו לצרכי עולות אי נמי מיירי אפילו בקדשי מזבח וכגון שקדם המום להקדש דאינו עושה תמורה אבל אין לפרש דמיירי אפילו קדם הקדשו למומו וכגון דידו אקודש* דלא עביד תמורה אלא היכא דהאי ידו אחולין דפרה זו תחת פרה של הקדש משמע דידו אחולין:

טלית זו בחמש סלעים הקדשו פדוי. הכא לא גרסינן יד הקדש על העליונה דכיון שנתכוון לחלל הקדש אפילו שוה הרבה על דבר מועט מחולל כדקאמר שמוחלל לקמן אבל ברישא שלא הזכיר שום שוה לא היה בדעתו לקנות ההקדש אלא לחללו שוה בשוה לכך ישלים ואם הותיר יד הקדש על העליונה ולכך לא עירב לשנות הבבות יחד:

ותנא דידן מאי טעמא לא תני ישיבת הדיינין. תימה ליטני דאית ליה דרב קטינא דנזקקין אפילו לפחות משוה פרוטה דבסמוך אמר דלוי דתני ישיבת הדיינין לא אילטריך אלא לאפוקי דרב קטינא וי"ל דמסקינן דבתחילת דין מודה רב קטינא דבעינן שוה פרוטה להכי פריך ותנא דידן ליתני ישיבת הדיינין דמשמע תחילת ישיבה וכי משני אלוי לאפוקי דרב קטינא (סבר דרב קטינא אית ליה דנזקקין אפילו להתחיל ולישב): כמאן

עין משפט נר מצוה

קכד א ב מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יא:
קכה ג ד מיי' פ"ג מהל' טוען ונטען הל' א סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' פח סעי' א:
קכו ה מיי' פ"ג מהל' אישות הל' א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לא סעי' א:
קכז ו מיי' פ"א מהל' מעילה הל' א סמג עשין רי:
קכח ז מיי' פי"א מהל' גזילה ואבידה הל' יב סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רנט סעי' ב וסי' רסב סעי' א:
קכט ח מיי' שם פ"ז הל' ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שסז סעי' א:
קל ט מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעי' ה:
קלא י מיי' פ"כ מהל' סנהדרין הל' יא סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' ו:
[חגיגה ו:]
קלב כ מיי' פי"ג מהל' גזילה ואבידה הל' א סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רסב סעי' א:
קלג ל מיי' פ"ה מהל' מעשר שני הל' ד סמג עשין קלו:

מסורת הש"ס

ר"ש מ"ז
פסחים נח: יומא לד: ב"ק קיא. מנחות מט: תמיד כח: [כתובות קו: זבחים קג:]
[ע' תוס' גיטין יב: ד"ה פחות]
ב"ק קג:
[לעיל מט:]
קדושין יא: שבועות לח: [כתובות נ:]
[לקמן נו:]
ב"ק קג:
לעיל נג:
[כדאיתא בתמורה כו:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כסוף הקדש: (ב) ד"ה הקדשו פדוי וכו' דקיימא לן נ"ב ע"ל דף נז ע"א:

גליון הש"ס

תוד"ה פרה זו וכו'. והא דאמרינן שם דף לג ע"ב:

ס"א סבר דמשמע ישיבת הדיינין אפי' בגמר דין

"לרבות פחות משוה פרוטה להישבון לקדש. אין אבל להדיוט לא אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב קטינא באם הוזקקו בית דין לשוה פרוטה גומרין אפילו לפחות משוה פרוטה תחילת הדין בעינן פרוטה גמר דין לא בעינן פרוטה: **מתני'** חמשה חומשין הן אלו הן גהאוכל תרומה דותרומת מעשר הותרומת מעשר של דמאי והחלה זוהבכורים מוסיף חומש חוהפודה נטע רבעי טומעשר שני שלו מוסיף חומש יהפודה את הקדשו מוסיף חומש *כהנהנה שוה פרוטה מןההקדש מוסיף חומש *לוהגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו מוסיף חומש: **גמ'** אמר רבא קשיא ליה לר' אלעזר תרומת מעשר של דמאי וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה אמר רב נחמן אמר שמואל הא מני ר"מ היא דאמר *עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה דתניא *המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכ"א מאין הולד ממזר נכיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם ולרבי מאיר משום דלא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר אין ר"מ לטעמיה דאמר רב המנונא משמיה דעולא *אומר היה ר' מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר מתיב רב ששת *סמחללין אותו כסף על כסף נחושת על נחושת כסף על נחושת ונחושת על הפירות ויחזור ויפדה את הפירות דברי רבי מאיר וחכ"א עיעלו פירות ויאכלו בירושלים ומי מחללינן כסף על נחושת והא תנן *פסלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואומר כל מקום שישנה סלע של מעשר שני מחוללת על מעות הללו ובורר את היפה שבהן ומחללו עליה מפני

לרבות פחות כו' · ולא דריש דכל אתין וגמין ריבויין: אם הוזקקו בית דין לשוה פרוטה · בין תובע לנתבע: גומרין אפילו בפחות · אם חזר השני ותבעו פחות משוה פרוטה קודם שעמדו ב"ד משם נזקקין לו: **מתני'** האוכל תרומה · בשוגג תרומה גדולה: ותרומת מעשר · מעשר מן המעשר: ותרומת מעשר של דמאי · שהלוקח מעם הארץ צריך להפריש מספק אבל תרומה גדולה של דמאי ליכא דלא חייבוהו חכמים להפריש כדאמרי' בסוטה (דף מח·) לפי שאלא בכל גבול ארץ ישראל וראה שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד אלמא זהירין היו בה: מוסיף חומש · דכל הני איקרו תרומה בתרומת מעשר כתיב (במדבר יח) והרמותם ממנו תרומת ה' בחלה כתיב (שם טו) חלה תרימו תרומה בבכורים כתיב (דברים יב) ותרומת ידך ואמר מר אלו בכורים (מכות ד' יז·) וכל הני חד ניהו דמשם אחד הן באין: נטע רבעי · מוסיף חומש בפדיונו דפדיון נטע רבעי קדש קדש גמר ממעשר בפ' שני דקדושין (דף נד:) גבי נטע רבעי כתיב קדש הלולים וגבי מעשר כתיב כל מעשר הארץ מזרע הארץ וגו' והני תרי כמי חד חשיב להו דמחד קרא נפקי דחומש בנטע רבעי לא כתיב אלא ממעשר יליף: שלו · דוקא נקט שאם חילל של אחרים אין מוסיף חומש איש ממעשרו כתיב (ויקרא כז): הקדשו · ולא של אחרים המקדיש כתיב: הנהנה · בשוגג דחייב קרבן מעילה וחומש: **גמ'** קשיא ליה לר"א · משנתינו היתה קשה לר"א בן פדת: עשו חכמים חיזוק · להוסיף על תרומת מעשר של דמאי חומש שאין הפרשתו אלא מדבריהם: המביא גט ממדינת הים · לאשה שעשאו בעלה שליח להוליכו לגרש הצריכוהו לומר בפני נכתב ונחתם והתם מפרש לפי שאין בקיאין לשמה *ואין עדים מצויין לקיימו: יוציא · מי שנשאה על ידי גט זה: מחללין אותו · גבי מעשר שני של דמאי קתני לה: נחושת על הפירות · ואפי' חוץ לירושלים: ויחזור ויפדה את הפירות · ויעלה הכסף לירושלים דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף: וחכ"א יעלו פירות ויאכלו בירושלים · ולא הזקיקוהו לכך לחזור ולחלל ואם רוצה מעלה הפירות עצמן דהקילו בו: ומי מחללינן כו' · מסקנא דתיובתא דאותיב רב ששת היא והכי קאמר שמעינן לר"מ דמיקל בפדיון דמאי לחללו כסף על כסף כסף על נחושת ובמעשר ודאי מי מחללינן כי האי גוונא אפילו כסף על נחושת דדמי לפדיון והתנן כו': שנתערבו · ורוצה ליהנות בשל חולין: מביא בסלע מעות · נחושת מביא בדמי סלע ואומר כל מקום כו' נמצאו שתיהן חולין והמעות מעשר: ובורר את היפה שבהן · ומחלל עליה המעות הללו ותהא היא מעשר והמעות והסלע השני חולין כבראשונה: מפני

[לעיל] **במאן** דאמר אין בחומשו · ולמ"ד אין בו קשה וכן נמי איתותב לעיל: **וכי** עשו דבריהם כשל תורה · אע"ג דבכמה מקומות *עשו אפי' יותר משל תורה היינו היכא דשייך לקנוס כדי לעשות סייג אבל הכא אפילו בתרומת מעשר ודאי לא הוה שייך למקנס חומש אם לא שאמרה תורה ולכך לא היה לקנוס בשל דמאי ומשני דה"נ עשו הולד ממזר אע"פ שאין סברא אלא משום דבאשת איש הולד ממזר:

ולא אמר בפני נכתב ונחתם · נכתב לא נקט אלא משום רבנן דלר"מ אין צריך לומר נכתב *דא"ר יהודה *)אומר היה ר"מ אפי' מצאו באשפה כשר:

וחכמים אומרים אין הולד ממזר · מדלא קאמרי רבנן לא תצא דעדיפא טפי מכלל דסבירא להו דתצא אע"ג דאין הולד ממזר: **כיצד** יעשה · פירוש לרבנן כיצד יעשה אם ניסת שלא יצטרך להוציא אי נמי לר"מ כיצד יעשה קודם שניסת ולא יצטרך גט אחר אבל אחר שניסת אין נראה לר"מ שיהיה שום תקנה:

יטלנו הימנה · וא"ת ויאמר בפני נכתב ונחתם בעודנו בידה וכי תימא צריך לומר קודם נתינה האמר בפרק קמא דגיטין (דף ה· ושם) כגון שנתנו לה ולא הספיק לומר עד שנתחרש ויש לומר דצריך לומר אחר נתינה מיד שנתגרשה בעודם עסוקים באותו ענין:

כסף על נחשת · וא"ת כיון דתנא דמחללים כסף על כסף אע"ג דאסור בודאי אפילו מדוחק כ"ש כסף על נחשת דשרי דאפי' בודאי מדוחק שרי כדאמר בסמוך וי"ל איידי דתנא נחשת על פירות דפליגי בה רבי מאיר ורבנן תנא נמי כסף על נחשת דהוי נמי טבעא אפירא:

ויחזור ויפדה · פרש"י כן צריך לעשות דבעינן וצרת הכסף בידך וחכמים אומרים אם ירצה יעלה הפירות עצמן ופריך דבודאי אסור כסף על נחשת שלא מדוחק והכא גבי דמאי שרי וקשה לפירושו דמכמה מקומות ה"מ לאתויי דמלינו דמאי קל מודאי דבמסכת דמאי (פ"א מ"ב) תנן הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור ובמתני' תנן נמי מעשר שני מוסיף חומש ולא קתני של דמאי כדקתני גבי האוכל תרומת מעשר ועל חנם הביא מתני' דדמאי ודמעשר שני ועוד מדקאמר מדוחק אין שלא מדוחק לא משמע דשאר המשנה אתיא ליה שפיר והלא עדיפא ה"מ למפרך דכסף על כסף אסור בודאי אפי' מדוחק מדלא מתנה על אחד מן הסלעין ובדמאי שרי ועוד מה שפירש דלפדות הפירות עדיף מלעלות אפכא משמע בכמה דוכתי בפ"ג דמעשר שני (מ"י) גבי לקוח בכסף מעשר שני שנטמא כו' אמר להם לא אם אמרתם כו' תאמר בלקוח שאינו נפדה טהור ברחוק מקום אלמא לקוח צריך להעלותו וכן בכמה דוכתי לכן נראה לפרש דלר"מ אם ירצה יחזור ויפדה הפירות וחכ"א דצריך להעלותו ופריך אמאי דשני שמואל דר"מ מחמיר בדמאי יותר מחכמים והכא מיקל טפי מחכמים אבל הא לא קשיא ליה אמאי מוסיף חומש בתרומת מעשר של דמאי כודאי ובפדיון לא מחמיר דדוקא באכילה שעושה עבירה מחמיר בדמאי כמו בודאי אבל בפדיון שאינו עושה עבירה לא החמירו והולכך להביא מתניתין דמחללין כסף על נחשת מדוחק דלא תימא כמו כן מיקל ר"מ בודאי וא"כ משוה הוא דמאי לודאי כמו בתרומת מעשר לכך מייתי דגבי ודאי אין מחללין כסף על נחשת שלא מדוחק וא"כ קשה דהא מיקל בדמאי לגבי ודאי יותר מחכמים ואביי ס"ל בסמוך דשמא ר"מ מחמיר גבי מיתה בדמאי כודאי יותר מחכמים וגבי לאו לא מחמיר כמו בודאי ורבנן אע"ג דמחמרי גבי לאו גבי מיתה דתרומת מעשר של דמאי אין נראה להם לקנוס חומש כדפ"ל דאפילו בודאי לא היה לקנוס אם לא שלותה תורה ומיהו קשה דגרסינן במשנה במלתיה דר"מ ובלבד שיפדה הפירות וי"ל כך מחללין כסף על כסף אפילו לחזור ולפדות אותו הכסף על דבר אחר וכן נחשת על הפירות דומיא כמו שפירש כסף על כסף ובלבד שיפדה פירוש בלבד שיהא דעתו מתחילה כשחלל נחשת על הפירות לחזור ולפדות הפירות אז מותר אבל אם היה אז דעתו להעלותם ונמלך לפדותן צריך להעלותן:

לא

עין משפט נר מצוה

קלד א מיי' פ"ז מהל' מעילה הלכה ח סמג עשין רי:

[כתובות פג:]

קלה ב מיי' פ"כ מהל' סנהדרין הל' יא סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' ז:

קלו ג מיי' פ"י מהל' תרומות הל' א ופ"ו שם הל' ו סמג לאוין רנח:

קלז ד ה מיי' שם פ"י הל' א ד סמג שם:

קלח ו מיי' שם ופ"ה מהל' בכורים הל' יד והל' טו:

[דא"ר נחמן כצ"ל]

*)[כתובות פה· גיטין ג: כג· כו:]

קלט ז מיי' פ"י מהל' תרומות הל' א והל' ד ופ"ג מהל' בכורים הל' א:

קמ ח מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הל' ב סמג עשין קלז:

קמא ט מיי' שם פ"ה הל' א סמג עשין קלו:

קמב י מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' ב סמג עשין קלג:

קמג כ מיי' פ"א מהל' מעילה הל' ג סמג עשין רי:

קמד ל מיי' פ"ז מהל' גזילה הל' א סמג עשין עג:

קמה מ נ מיי' פ"ז מהל' גירושין הל' יז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמב סעי' ז:

קמו ס ע מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' א סמג עשין קלו:

קמז פ מיי' שם פ"ו הל' ב:

דמאי פ"א [מ"ב] עי' תוי"ט שם

מעשר שני פ"ב [מ"ו]

מסורת הש"ס

מעילה יח·

ב"ק קג·

[עירובין עז· וש"נ]

גיטין ה: פו·

[גיטין ה: פו·]

כך ואין וי"ו מחלקת כמו או אין כי תרי טעמי ניהו רש"ע

מפני שאמרו *מחללין אותו כסף על נחשת מדוחק לא שיקיים כן אלא שחוזר ומחלל על הכסף קתני מיהת מחללין מדוחק מדוחק אין שלא מדוחק לא אמר רב יוסף אע"פ שמיקל רבי מאיר בפדיונו מחמיר הוא באכילתו דתניא לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד ובעל הבית בין כך ובין כך צריך לעשר דברי ר' מאיר וחכ"א ^ב אחד הסיטון ואחד בעל הבית מוכר ושולח לחבירו ונותן לו במתנה ואינו חושש מתיב רבינא *^ג הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה ואפי' מדפוסים הרבה דברי ר"מ בשלמא מן הצוננת על החמה כדרבי אילעאי *דא"ר אילעאי מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר °ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אם אינו קדש נשיאת חטא למה ^ד מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה אלא אפי' מדפוסים הרבה ליחוש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב אמר אביי ר' אלעזר שפיר קא קשיא ליה ושמואל לא שפיר קא משני ליה דקשיא ליה לר' אלעזר מיתה דבידי שמים ומשני ליה שמואל מיתת ב"ד דלמא שאני מיתת ב"ד דחמירא ורב ששת לא שפיר קא מותיב ליה דקאמרי אינהו מיתה ומותיב רב ששת לאו דכתיב °לא תוכל לאכול בשעריך ולמאי דמותיב רב ששת רב יוסף שפיר קא משני ליה אלא רבינא עד דמותיב מנחתום לסייע ליה מפלטר דתנן *^ה הלוקח מן הפלטר מעשר מן כל דפוס ודפוס דברי ר"מ אלא מאי אית לך למימר פלטר מתרי תלתא גברא זבין נחתום נמי מחד גברא הוא זבין רבא אמר שמואל שפיר קא משני ליה שם מיתה בעולם:

מתני' *^ו אלו דברים שאין להם אונאה *העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות ^ז אין להן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה *^ח שומר חנם אינו נשבע ונושא שכר אינו משלם *רבי שמעון אומר

קדשים

תורה אור: במדבר יח — דברים יב

רש"י

מפני שאמרו · כלומר לפיכך הזקיקוהו לכל אלה לחללו תחילה במעות וחוזר ומחלל המעות ולא אמרו (א) שיטול היפה שבהן ויאמר אם זו של מעשר הרי טוב ואם זו של חולין הרי של מעשר מחוללת על זו מפני שאמרו מחללין כסף על נחושת מדוחק אבל כסף על כסף לאו דרך חילול הוא ואפי' מדוחק נמי לא וכיון דאף כסף על נחושת לא התירו אלא בדוחק הלכך לא שיקיים כן שבזיון מעשר הוא ועוד שהפרוטות מחלידות: קתני מיהת. גבי מעשר ודאי מדוחק אין שלא מדוחק לא וכיון דאמר כסף על נחושת מדוחק אין שלא מדוחק לא וגבי דמאי תנא מחללין אלמא לרבי מאיר לא עשו בו חיזוק: מחמיר הוא באכילתו. של מעשר שני של דמאי ומתני' באכילה קאי: לא התירו למכור דמאי. לא התירו לחבר הלוקח דמאי שימכרנו לאחרים עד שיעשר: אלא לסיטון בלבד. סיטון חבר לא הצריכוהו לעשר אלא מוכרו כשהוא דמאי והלוקחו ממנו יפריש מעשרותיו שהכל יודעין שהסיטון מכמה עמי הארץ לוקח שהסיטון מן המספיקין למכור במדה גסה הוא דרכו לקנות פירות מרובין ומוכרן לחנונים: ובעל הבית. הלוקח מעם הארץ: בין כך ובין כך. בין שבא לחזור ולמכור במדה גסה לחנונים כסיטון בין שבא לחזור ולמכור במדה דקה כחנונים בחנות פרוטה פרוטה צריך לעשר קודם שימכור לפי שהלוקח ממנו סבור שהן מפירות ארצו וכיון שהוא חבר מחזיקין אותו בחזקת שעישר ואין מפרישין: וחכמים אומרים אחד סיטון ואחד בעל הבית. שבא למכור במדה גסה כדרך המספיקין וכדרך הסיטונות מוכר ושולח לחבירו שחזקה כל המוכרים ונותנין במדה גסה בחזקת שלא עישרו דמאי הם והלוקח מהם מעשר ואוכל ובמסכת דמאי (פ"ב מ"ה) מפרש איזו מדה גסה ביבש שלשה קבין בלח שוה דינר: מן הנחתום. עם הארץ: מעשר דמאי מן החמה כו'. ואפילו מן דפוסין הרבה אין הככרות דומות זו לזו וי"ל שנחתום הזה לקח ככרות של דפוס זה מאיש אחד וככרות של דפוס זה מאיש אחר ועמי הארץ יש מהם שמעשרין ויש מהן שאין מעשרין ושמא זה לא עישר וזה עישר והמפריש מזה על זה מפריש מן החיוב על הפטור ואין שם מעשר חל עליו ונתן טבל לכהן או מן הפטור על החיוב ואין שם מעשר חל עליו ונמצא שאין שכנגדו מתוקן לא חיישינן בדמאי להכי ותלינן למימר מחד גברא זבין ואי עשו חיזוק כשל תורה בשלמא מן הצוננת על החמה אע"פ שהחמה יפה מן הצוננת לא חיישינן כדרבי אילעאי: אלא מן דפוסים הרבה ניחוש דלמא מפריש מן הפטור כו': קשיא לא גרסינן דאביי תרוצי קא מתרץ: אמר אביי ר' אלעזר דקשיא ליה. וכי עשו חיזוק כו' שפיר קשיא ליה: ושמואל דשני. הא מני ר"מ היא ואייתי ראיה מן המביא גט: לא שפיר שני ליה. כדמפרש ואזיל: דקשיא ליה לרבי אלעזר. וכי עשו חיזוק בתרומת מעשר של דמאי שהיא קלה שאפילו תרומה ודאית אינה אלא במיתה בידי שמים זר האוכלה: ומשני ליה שמואל. שעשו חיזוק לדבריהם באשת איש שאיסור תורה שבה מיתה בידי אדם והיא חמורה: ורב ששת. דאותביה לשמואל מחילול שלא עשו בו חיזוק בחילול של דמאי: לאו שפיר אותביה. דהא חילול כי לא עביד ליה שפיר לאו בעלמא הוא דלא תוכל לאכול וגו': ולמאי דאותיב רב ששת רב יוסף שפיר שני ליה. דאע"פ שמיקל ר"מ בפדיונו כו': פלטר. הוא לענין ככרות כסיטון לענין תבואה לוקח ככרות הרבה ומוכר לחנונים ולנחתומים: מעשר מכל דפוס ודפוס. אלמא חייש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור: אלא מאי אית לך למימר. מאי שנא דחייש על הפלטר משום דמתרי תלתא זבין: נחתום נמי. דלא חייש ליה ר"מ לא תקשי לך דקסבר נחתום מתוך שאינו לוקח הרבה ביחד תלינן למימר מחד גברא זבין ויש אדם אחד עושה ככרות בדפוסין חלוקין: מתני' אלו דברים שאין להם אונאה. בגמרא מפרש טעמא: השטרות. המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכו ויטלנו לעצמו: וההקדשות. גזבר המוכר הקדש או המוכר עולתו שנפל בו מום: ולא תשלומי ארבעה וחמשה. אם טבח או מכר ומשום הקדשות אצטריך למיתנייה דאילו עבדים ושטרות וקרקעות לא שייך למימר דאילו תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד: אינו נשבע. שלא פשע שלא הזקיקתו תורה לישבע עליהן: אינו משלם. אם נגנבו ממנו:

קדשים

תוספות

לא התירו למכור דמאי אלא לסיטון בלבד · וא"ת דבפרק הספינה (ב"ב דף פה· ושם) אמרינן הלוקח ירק מן השוק כו' גמר בלבו לקנות קנה ונתחייב במעשר ואי אפשר להחזירו אלא א"כ יעשר אלמא אין מוכרין דמאי לעם הארץ וי"ל דהכא איירי למכור לחבר ותו י"ל כמו שהתירו להאכיל לעניים ולאכסנאים דמאי כך התירו למכור לסיטון ולבעל הבית כשמוכרה במדה גסה:

הלוקח מן הנחתום · הכי איתא מתני' דדמאי פ"ה הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה ואפי' מדפוסים הרבה דברי ר"מ רבי יהודה אוסר שאני אומר חטים של אמש היו משל אחד ושל היום משל אחר הלוקח מן הפלטר מעשר מן כל דפוס ודפוס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מאחד על הכל והשתא קשה מאי קאמר בשלמא מן הצוננת כו' אלא מדפוסים הרבה אמאי אדרבה מן הצוננת על החמה קשה טפי דמיקל מרבי יהודה דרבי יהודה אוסר אבל אדפוסים הרבה לא פליג כדקתני שאני אומר חטים של אמש היו משל אחר משמע דלא פליג אלא אצוננת ועוד דאפילו בפלטר דאסר ר' מאיר שרי ר' יהודה מאחד על הכל כ"ש בנחתום וי"ל דה"פ דמתניתין הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת אפילו הן החמה והצוננת מדפוסים הרבה דברי ר"מ ר' יהודה אוסר בצוננת על החמה היכא שהם מדפוסים הרבה שאני אומר של אמש דהיינו הצונן משל אחר כיון דאיכא נמי דפוס משונה משל היום והשתא פריך שפיר בשלמא צונן וחמה מדפוס אחד כדרבי אילעאי דשרי בדיעבד בודאי ולכך בדמאי מעשר אף לכתחילה אלא כשהחמה וצוננת בדפוסים הרבה אמאי שרי הלא רבי יהודה אוסר שם אלמא רבי מאיר מיקל טפי מרבנן ורבינא ידע שפיר דאסר ר"מ בפלטר משום דמתרי ותלת זבין אלא דמ"מ פריך מכח דמיקל ר' מאיר מרבנן ואביי משני דלאו בקולא וחומרא תלי טעמא דר"מ אלא ברגילות ומנהג דנחתום מחד גברא זבין ולוקח פעמים ב' מיני תבואות והכל דאחד ועושה אותם בשני דפוסין כדי לידע איזו מתבואה רעה ואיזו מטובה ורבי יהודה סבר כיון שהיא חמה וצוננת וגם הדפוסים משונים מוכח מילתא דמשני בני אדם לקח אבל בשינוי של דפוסים לחוד אפי' בפלטר לא חייש רבי יהודה:

נשיאות חטא למה. ואם תאמר דלמא נשיאות חטא משום דאוכלו בלא הפרשה אחרת וי"ל דמשמע קרא דההפרשה גרידא הוי נשיאות חטא*:

יצאו

עין משפט נר מצוה

קמח א מיי' פ"ד מהל' מעשר שני הל' ו סמג עשין קלו:

קמט ב מיי' פי"א מהל' מעשר הלכה ב:

קנ ג מיי' פי"ד מהל' מעשר הלכה ה ופ"ו מהל' בכורים הל' א:

קנא ד מיי' פ"ה מהל' תרומות הל' ג טור י"ד סי' שלא:

קנב ה מיי' פי"ד מהל' מעשר הלכה ו:

קנג ו מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ח סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף כט:

קנד ז מיי' פ"ב מהל' גניבה הל' א והל' ב טוח"מ סי' שנ סמג עשין עא:

קנה ח מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' סו סעיף לט וסעיף מ וסי' לה סעיף א וסי' שא סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מפני וכו' ולא אמרו. נ"ב ע' בפי' הר"ש בפ"ב דמעשר שני משנה ו דדחה טעם זה בטוב טעם וכתב טעם אחר על זה שאינו נוטל היפה כו' ע"ש:

מסורת הש"ס

דמאי פ"ה [מ"ג]

יבמות פט: קדושין מו: ב"ב פד: קמג. תמורה ה.

דמאי פ"ה [מ"ד]

[תמורה כז. לקמן נז.] [שבועות מב:]

[עי' תוס' לקמן נז:] [מכר בסנהד' קיב:]

[ועי' תוס' קדושין מו: ד"ה אם אינו]

עין משפט
נר מצוה

קנו א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' ח ופי"ג הגזלה יג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף טו :

קנז ב מיי' שם פי"ג הלכה יז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף לה :

קנח ג מיי' שם פט"ו הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף א :

קנט ד מיי' שם פי"ג הל' טז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף לד ולא איפסיקא :

קס ה מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם ומשביעין אותו שבועת היסת :

קסא ו מיי' פ"ז מהל' תמידין ומוספין הלכה יד ופ"י מהלכות מאכלות אסורות הל' ד סמג לאוין קמב קמג קמד טוש"ע י"ד סי' רצג סעיף ג :

קסב ז מיי' פ"י מהל' מאכלות אסורות הלכה ה ועיין בהשגות ובכ"מ ובל"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף ד :

קדשים שהוא חייב באחריותן יש להן אונאה ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה *רבי יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין להם אונאה אמרו לו *לא אמרו אלא את אלו : **גמ'** מנהני מילי דתנו רבנן °וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך *דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מטלטלים יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות דכתיב וכי תמכרו ממכר שגופו מכור וגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי ואינן עומדין אלא לראיה שבהם מכאן אמרו המוכר שטרותיו לבשם יש להם אונאה פשיטא לאפוקי מדרב כהנא דאמר *אין אונאה לפרוטות קמ"ל יש אונאה לפרוטות הקדשות אמר קרא °אחיו אחיו ולא הקדש מתקיף לה רבה בר ממל כל היכא דכתיב ידו ידו ממש הוא אלא מעתה דכתיב °ויקח את כל ארצו מידו הכי נמי דכל ארעא בידיה הוה נקיט לה אלא מרשותו הכא נמי מרשותו וכל היכא דכתיב ידו לאו ידו ממש הוא והתניא *°אם המצא תמצא בידו אין לי אלא ידו גגו חצירו וקרפיפו מנין ת"ל אם המצא תמצא מ"מ טעמא דכתב רחמנא אם המצא תמצא הא לאו הכי הוה אמינא כל היכא דכתב ידו ידו ממש הוא ותו תניא *ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצירה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מ"מ טעמא דכתב רחמנא ונתן הא לאו הכי הו"א כל היכא דכתב ידו ממש °אלא כל ידו ידו ממש הוא ושאני התם דליכא למימר הכי אלא ברשותו בעי רבי זירא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה ממכר אמר רחמנא אבל לא שכירות או דלמא לא שנא אמר ליה אביי מי כתיב ממכר לעולם ממכר סתמא כתיב והאי נמי ביומיה מכירה היא *בעי רבא חטין וזרען בקרקע מהו יש להם אונאה או אין להם אונאה כמאן דשדיין בכדא דמיין ויש להם אונאה או דלמא בטלינהו על גב ארעא היכי דמי אילימא דאמר איהו שדאי בה שיתא ואתו סהדי ואמרי דלא שדא בה אלא חמשה *והאמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר אלא דאמר איהו שדאי בה כדאבעי לה ואיגלאי מילתא דלא שדא בה כדאבעי לה יש להם אונאה או אין להם אונאה כמאן דשדי בכדא דמיין ויש להם אונאה או דלמא בטלינהו אגב ארעא *נשבעין עליהן או אין נשבעין עליהן כמאן דשדיין בכדא דמיין ונשבעין עליהן או דלמא בטלינהו אגב ארעא ואין נשבעין עליהן *עומר מתירן או אין עומר מתירן היכי דמי אי דאשרוש תנינא אי דלא אשרוש תנינא דתנן *אם השרישו קודם לעומר עומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיבא עומר הבא *לא צריכא דחצדינהו וזרעינהו קודם לעומר ואתא ליה עומר וחליף עילוייהו ולא אשרוש קודם לעומר

מהו

קדשים שחייב באחריותן · אמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה : יש להן אונאה · דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דידיה היא והא תוהו איש את אחיו קרינא ביה : ושאינו חייב באחריותן · כגון דאמר הרי זו : אף המוכר ספר תורה כו' · מפרש טעמא בגמרא בברייתא :

גמ' דבר הנקנה מיד ליד · הזהיר עליו בכל תוהו : שהוקשו לקרקעות · [דכתיב] והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כה) הוקשו לאחוזה : מכאן אמרו · מדלא אמעוט שטרות אלא משום דאין גופן קנוי ומכור : המוכר שטרותיו לבשם · לצור בהם אבקת סממנין נמצא ממכרן של אלו לצורך תשמיש גופן הוא : יש להן אונאה · דגופן קנוי ומכור : פשיטא · מאי שנא מכל מטלטלי דעלמא : לפרוטות · שהם מוכר שטרות לבשם אין שם המקח של איסר ביחד אלא של פרוטות : ידו ממש הוא · דקדייקת לעיל מיד עמיתך מטלטלים דוקא הנקחין מיד אל יד : הכא נמי מרשות · עמיתך קאמר ואפי' קרקעות נמי במשמע : אין לי · שיתחייב כפל : אלא · בזמן שלקחה בידו : גגו חצירו [קרפיפו] מנין · שאם נכנסה שם ונעל בפניה לגנבה מנין שקנתה לו חצירו ומתחייב כפל : ת"ל ונתן מ"מ · מדלא כתיב ובידה יתננו : ושאני התם · ויקח את כל ארצו : יש להם אונאה · אם מכרן : בטלינהו אגב ארעא · ואין אונאה לקרקעות ובשלא השרישו קאי : שדאי · זרעתי בה שש סאין : חוזר · דמקח טעות הוא דהא בהדיא פי' בחזקת כן ואינו כן וכיון שהמקח טעות הוא אפי' בטיל להו אגב ארעא חוזר דנהי דאימעיט קרקעות מדין אונאה מדין מקח טעות לא אימעיט שהרי אין זה מכר דאדעתא דהכי לא זבן : כדבעי לה · כמה שצריך לקרקע דמידי דאומדנא דשכיח דטעו הוי כדין אונאה : נשבעין עליהן · אם הודה במקצת כגון טענו פסקת עמי לזרוע ו' שמסרתי לך וזרעת חמש והוא אומר זרעתי חמש ומחלה : עומר מתירן · קס"ד אגידולין דידהו קמיבעיא ליה ולהכי קמהדר אי דאשרוש קודם לעומר : תנינא · דעומר מתיר את גידוליהן במסכת מנחות (דף עא·) והתם מפרש טעמא : ואי דלא אשרוש · בשעת הבאת עומר : תנינא · דאין עומר מתירן : דחצדינהו · מן החדש והיו צריכין שיתירם עומר לאכילה : וזרעינהו קודם לעומר · וחלף ליה עומר עלייהו בדלא אשרוש :

מהו

תורה אור

יצאו שטרות · מדממעט להו מאונאה משמע דהא המכר מדאורייתא בשטרות וא"ת פרק מי שמת (ב"ב דף קמז:) אמרינן מתנת שכיב מרע מדרבנן ופריך והאמר רב נחמן המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל ומודה רב נחמן שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול אי אמרת בשלמא מתנת שכיב מרע דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול כו' והשתא והלא מכר שטר חוב דאורייתא ואפי' הכי יכול למחול ומפרש ר"י דה"פ אי אמרת בשלמא דאורייתא הייט מוהעברתם א"כ עשאו הכתוב יורש וא"כ אמאי יורש מוחל מאי אולמיה דהאי יורש מהאי אי נמי אפי' הוי מכר שטר חוב דרבנן משכחת ביה אונאה מדאורייתא כגון שהלוהו על פה ונתן לו יותר מדאי כדי לעשות שטר שיעבוד או הלוהו בשטר ונתן לו הלוה יותר מדאי שיחזיר לו השטר °ויהיה מלוה על פה ולרבינו חיים נראה דקנה מן התורה אם יש ללוה קרקעות שמוכר לו שיעבוד שיש לו בקרקעות ובמרובה (ב"ק דף סב:) כתבתי באריכות :

והאי ביומיה מכירה הוא · תימה דבפ' קמא דע"ז (דף טו· ושם ד"ה והשתא) מוכח דשכירות לא קני מישראל ששכר פרה מכהן ומלא לבית דירה אמרו וי"ל דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר לרבות שכירות :

כל דבר שבמדה כו' אפילו פחות מכדי אונאה חוזר · הכא משמע דרבא מיירי אף בקרקעות וכן נמי פרק האיש מקדש (קדושין דף מב: ושם ד"ה ה"ג) דקאמר ובמקרקעי נמי לא אמרינן אלא דפליג באומדנא אבל פליג במשחתא אפילו פחות מכדי אונאה חוזר דאמר רבא כל דבר שבמדה חוזר וחוזר דקאמר היינו שהמקח בטל לגמרי כדמוכח ריש התודה (מנחות דף עז·) ושלהי הספינה (ב"ב דף ל·) וקשה דבפרק בית כור (שם דף קד· ושם ד"ה פחות) תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזור ופירש רשב"ם התם דהא דאמר רבא דחוזר מילתיה לא הוי בקרקעות וקשה לפירושו מהכא וי"ל דהתם אינו אומר המוכר מדדתי שיש בה בית כור דאז ודאי היה חוזר כדרבא אלא סתמא אומר כך וסבור היה המוכר שיש כך ולכך המקח קיים וא"ת נימא דידע דשדא שיתא ומוכרו יותר משויו וכיון דזרעינהו דלמא בטל אגב קרקע וי"ל בענין זה פשיטא דיש אונאה שהמכר אינו תלוי בקרקע אלא בחטי שבשוק :

אלא דאמר שדאי בה כדבעי לה · וא"ת הייט מקח טעות דבעי ליה ו' והוא לא שדא אלא ה' וי"ל דהמוכר מודה דלא שדא אלא ה' ואמר דלא בעי אלא ה' וקרקע זו אם זרעה כדבעי לה שוה אותם דמים ואגלאי מילתא דבעי שיתא וא"ת למה לא תחשב זו אונאת קרקע כיון שלא טעה לא במדת מנין החטין ולא בשומא לא טעה אלא במה שלא הושבח הקרקע כדבעי לה וי"ל כיון דלאי הוה שדא בה כדבעי לה כמו שאמר היו שוה אותם דמים נמלא שהאונאה מן החטין ולא מן הקרקע :

אמר

גליון הש"ס
גמ' אלא כל ידו ידו ממש הוא. עיין סנהדרין דף פה ע"ב תוס' ד"ה עד : תוס' ד"ה יצאו וכו' ויהיה מלוה ע"פ. ועיין בסמג עשין עשה פב :

מסורת הש"ס
ב"ב עח. · [לעיל מז:] · לעיל נה. · ב"ק סד: גיטין עז. לעיל י: · [גיטין עז.] · מנחות סט. [ע"ש] · קדושין מב: [ושם איתא רבה] · מנחות סט. · ב"ב ל. · [מנחות סט.] · [שם] · שם ע. · שם סט.

מהו למינקט ומיכל מינייהו כמאן דשדיין בכדא דמי ושרינהו עומר או דלמא בטלינהו אגב ארעא תיקו אמר רבא אמר רב חסא בעי רבי אמי אונאה אין להם ביטול מקח יש להם או [א]אין להן אמר ר"נ הדר אמר רב חסא פשיט ר' אמי אונאה אין להם ביטול מקח יש להם ר' יונה אמר *אהקדשות ר' ירמיה אמר אקרקעות ותרוייהו משמיה דר' יוחנן אמרו אונאה אין להם ביטול מקח יש להן מ"ד אהקדשות כ"ש אקרקעות מ"ד אקרקעות אבל אהקדשות לא כדשמואל *דאמר שמואל [ב]הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל תנן התם *[ג]אם היה קודש בעל מום יצא לחולין וצריך לעשות לו דמים א"ר יוחנן *יצא לחולין דבר תורה וצריך לעשות לו דמים מדבריהם ור"ל אמר אף צריך לעשות לו דמים מן התורה במאי עסקינן אילימא בבדי אונאה בהא לימא ר"ל צריך לעשות לו דמים דבר תורה והתנן *אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות אלא בביטול מקח בהא לימא רבי יוחנן צריך לעשות לו דמים מדבריהם והא"ר יונה אהקדשות ורבי ירמיה אמר אקרקעות ותרוייהו משמיה דר' יוחנן אמרי אונאה אין להם ביטול מקח יש להם לעולם בביטול מקח ואיפוך דרבי יוחנן לר"ל ודר"ל לרבי יוחנן במאי קמיפלגי בדשמואל דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל מר אית ליה דשמואל ומר לית ליה דשמואל איבעית אימא דכולי עלמא אית להו דשמואל והכא בהא קמיפלגי מר סבר שחיללו אין לכתחלה לא ומר סבר אפילו לכתחלה איבעית אימא לעולם בבדי אונאה ולא תיפוך ובדרב חסדא קמיפלגי דאמר מאי אין להם אונאה אינן בתורת אונאה דאפי'

רש"י

מהו למינקט מינייהו ומיכל· כלומר אגידולין דידהו לא מבעיא לן שהרי אפי' התיר עומר של אשתקד את הזרעים קודם שנזרעו וזרעם קודם העומר ולא השרישו הוו הגידולין אסורין עד שיבא עומר הבא כי קא מיבעי ליה לנקוטי מן הזרעים שבקרקע ומיכל לאחר העומר: ושרינהו עומר· שהעומר מתיר את התלושין חדשי' של שנה זו ואת גידולין המחוברין שהשרישו: או דלמא בטלינהו אגב ארעא· וקרקע בעלמא דמו ולא שייך עומר גבייהו למשרינהו: בעי ר' אמי אונאה· הא תנן לה במתניתין דאין להו לכל הנך דמתני': ביטול מקח· יותר משתות: יש להן או אין להם· מי אמרינן מאל תונו (ויקרא כה) הוא דאימעוט והא לאו בכלל אונאה הוא אלא מקח טעות הוא או דלמא כיון דלאו דבר שבמדה הוא ולא אטעייה בדיבוריה כשאר דין אונאה הוא: ר' יונה ור' ירמיה· מילתא באפי נפשייהו אמרי ולאו אדרבי אמי קיימי אלא ר' [ירמיה] אקרקעות ורבי [יונה] אהקדשות אמרי משמיה דר' יוחנן אונאה אין להם ביטול מקח יש להן: מ"ד אהקדשות· אמרה רבי יוחנן: כ"ש· דאקרקעות נמי אמר דכיון דאשמועינן דביטול מקח לאו בכלל אונאה הוא מהיכא אימעיט אי דהקדשות קחשיב ליה מקח טעות אע"ג דליכא טעות כלפי שמיא ואפ"ה אמרינן ביטול מקח כל שכן דלגבי חבריה דאיכא למימר טעה ודעתא דהכי לא אקנייה כל שכן דהדר: מ"ד אקרקעות· אמרה: אבל אהקדשות לא· דאילו גבי הדיוט אמרינן טעה ודעתא דהכי לא אקני אבל אהקדש ליכא למימר הכי וכיון דליתנהו בדין אונאה טעות נמי לא אמרינן בהו כדשמואל: מחולל· כדאמרן דאימעוט מאונאה וטעות נמי ליכא למימר בהו דמאן טעה: תנן התם· במסכת תמורה (דף כז:): אם היה קודש בעל מום· רישא דמתני' הכי האומר הרי זו תחת זו תמורת זו זו חלופי זו הרי זו תמורה זו מחוללת על זו לא אמר כלום שאין קרבן תמים מתחלל ואם היה קודש בעל מום יצא לחולין וצריך לעשות לו דמים אם אין זו של חולין יפה כשל הקדש מוסיף עליה מעותיו עד כדי דמי הקדש: יצא לחולין דבר תורה. ואפי' אין זו יפה כמותה כדאמר דאמעיט מאונאה: אף צריך לעשות לו דמים דבר תורה· דגבי הקדשות ערכך כתיבא בכולהו וקסבר ערכך שווי משמע ור' יוחנן סבר ערכך כל דמים שיערכוהו משמע ליה אם זול אם יוקר: והא"ר יונה אהקדשות כו'· לר' יונה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן: ואיפוך· אליבא דר' יונה אבל אליבא דרבי ירמיה לא תיפוך דהא לר' ירמיה אליבא דרבי יוחנן הקדשות אין להם ביטול מקח דמ"ד אקרקעות אבל אהקדשות לא כדשמואל וה"נ איתא בתמורה לרבי יונה איפוך וקמיפלגי ר"ל ור' יוחנן מ"ד אין להן ביטול מקח אית ליה דשמואל דכיון דאימעיט מאונאה לא שנא שתות לא שנא יתר משתות דאילו גבי הדיוט אמרינן טעה אבל בהקדש ליכא למימר טעות: ומר לית ליה דשמואל· קסבר כיון דאיכא יתר משתות לאו דרך מקח הוא וכיון דלגבי מקח לאו מידי הוא גבי חילול נמי לאו מידי עבד: שחיללו אין· דהא אימעיט מאונאה לא שנא גדולה ולא שנא קטנה: לכתחילה לא· ודבר תורה דערכך שווי משמע: ומר סבר אפי' לכתחילה· ערכך כל דהו משמע הלכך לאפקועי איסוריה ואפילו מדרבנן שרי ומיהו לאחר זמן ישלם: לעולם בכדי אונאה· וקאמר דבר תורה ואפילו בכדי אונאה צריך לעשות דמים דבר תורה: ולא תיפוך· דאי מפכת לה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דאילו לדידיה לא מצי לתרוצי אין להן אונאה דמתני' כרב חסדא דפחות מכדי אונאה חוזר מדא"ר יוחנן אונאה אין להן ביטול מקח יש להן מכלל דאונאה אין להן דקאמר אין מחזירין להן אונאה הוא אבל ר"ל כי מותבת ליה *ממתניתא מוקי לה כרב חסדא: מאי אין להן אונאה· דגבי הקדשות דאפי'

תוספות

אמר ר"נ הדר א"ר חסא אונאה אין להן ביטול מקח יש להם· משמע דרב נחמן לא פליג ארב חסא רבו וקשה לר"ת דבפ' המקבל (לקמן דף קח: ושם) אמרינן זבן בר' ושוה ק' סבור מינה כו' אמר רב נחמן אין אונאה לקרקעות אלמא אפי' ביטול מקח אין להם ותירץ ר"ת דאין אונאה עד פלגא אבל מפלגא ואילך מיקרי ביטול מקח ויש להם ואתי שפיר הא דתנן (נעיל דף נו:) רבי יהודה אומר אף המוכר בהמה ומרגלית אין להם אונאה ומפרש בגמרא עד כדי דמיהם מדקאמר אף משמע דקרקעות נמי אית להו האי שיעורא ובפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף נט:) תנן שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרם בטל רשב"ג אומר מכרם קיים ומפרש התם* דמכרם קיים עד פלגא: יצא לחולין כו'· למ"ד צריך לעשות לו דמים מדבריהם יצא לחולין הכל אבל מדרבנן צריך לשלם להקדש אונאתו ולמ"ד צריך לעשות לו דמים דבר תורה דיש להקדש ביטול מקח יצא לחולין כנגד המעות שנתן והשאר יתחלל בדמים שישלם וקמ"ל דלא אמרינן כיון שיש להקדש ביטול מקח יבטל הפדיון ולא יצא לחולין כלל כמו בהדיוט דהמקח בטל והיינו טעמו משום דבהדיוט המתאנה חוזר משום שאינו רוצה להחזיר האונאה °ואפילו אם המתאנה פוטרו מלהחזיר מ"מ שניהם חוזרים כיון שהמתאנה היה יכול לבא לידי הפסד אם לא ירגיש ויחזור בכדי שיראה אבל הקדש המתאנה אינו יכול לבא לידי הפסד כשידע המחלל שאינה הקדש לא יוכל ליהנות עד שיוסיף על דמיו כדי שוויו וע"כ צריך להוסיף ולא יוכל לחזור דאפי' מתחייב להקדש בטעות מפסיד כדאמרינן בים טוחלין (ב"ב דף קנג: ושם ד"ה ולא) לא תשיימיה את דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כ"ש כאן שיתחייב להוסיף אע"פ שטעה והיה סבור שיתחלל בכך כל ההקדש ולא יצטרך להוסיף כי מ"מ נתרצה לשוה בשוה ולא נתכוון מסתמא לאנות ההקדש ואינו יכול לחזור ולכך אין שניהם חוזרים: והאמר רבי יונה אהקדשות· ביטול מקח יש להם ולא היה יכול לתרץ דביטול מקח יש להם מדרבנן דאם כן מאי איכא בין אונאה דהקדש לביטול מקח דבאונאה נמי צריך להוסיף דמים מדרבנן מדפריך אי באונאה בהא לימא ר"ל דבר תורה אבל לרבי יוחנן דאמר מדבריהם אתי ליה שפיר ולעיל נמי אמר יד. הקדש על העליונה אפילו באונאה ועוד אי ביטול מקח דקאמר ר' יונה מדבריהם א"כ נצטרך לומר דלמ"ד אין להם ביטול מקח היינו אפילו מדרבנן א"ל להשלים דמים ובהדיא קתני דצריך לעשות לו דמים ולעיל* יד הקדש על העליונה: ומר סבר אפי' לכתחילה· תימה דבפ' המקדיש שדהו (ערכין דף כט·) אומר כי אמר שמואל שחללו לכתחילה מי אמר ובפ"ק דסנהדרין (דף יד:) אמר דבשומת הקדש בעינן ט' וכהן ולעולם הבעלים קודמין שמוסיפין חומש אלמא מחזירין אחר ריוח הקדש וי"ל דה"פ שחללו אין שנתכוון לחללו פחות מדמיו שדבר זה אסור לעשות ואין צריך להשלים אלא מדרבנן אבל לכתחילה שעשה דבר שמותר שנתכוון לחללו שוה בשוה וטעה ונמצא שהקדש שוה יותר ישלים מן התורה ומר סבר אפילו לכתחילה לא ישלים אלא מדרבנן אף על פי שנתכוון שוה בשוה אבל במזיד לכ"ע אסור לאנות ההקדש*: דאפילו

עין משפט נר מצוה

קסג א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל' ח סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף כט וע"ש בסמ"ע:

קסד ב מיי' פ"ז מהל' ערכין הלכה ח [רב אלפס ע"ז פ"א דף שלג.]:

קסה ג מיי' פ"ג מהל' תמורה הל' א ב:

[דף ק:]

[תמורה כו:]

[עי' רש"ס]

[וע"ע תוספות תמורה כז: ד"ה בין למר כו' ועי' תוס' שם ד"ה לא אמרן]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה יצא וכו' ואפילו אם המתאנה· עיין לעיל דף נ ע"ב תוס' ד"ה ואילו:

מסורת הש"ס

[תמורה כז: כל הסוגיא]

קדושין יא: בכורות כה. כ: מעילה יד: תמורה כז: ערכין כט. [תמורה כז. פ"ש]

לעיל נו.

נ"ל ממתניתין

הגהות הב"ח (margin): מהרש"ם

עין משפט נר מצוה

קסו א מיי' פ"ז מהל' כלי מקדש הל' ט:

קסז ב מיי' פ"ח מהל' מעילה הלכה ד:

קסח ג מיי' פ"ג מהל' שקלים הלכה ט':

[וע"ע תוס' זבחים לד: ד"ה אלא מתרי וכו' ותוס' ערכין כ. ד"ה ת"ר חומר]

מסורת הש"ס

דאפי' פחות מכדי אונאה חוזר מיתיבי רבית ואונאה להדיוט ואין רבית ואונאה להקדש מי אלימא ממתניתין דאוקימנא בתורת אונאה ה"נ רבית ודין אונאה להדיוט ואין רבית ודין אונאה להקדש אי הכי היינו דקתני סיפא זה חומר בהדיוט מבהקדש ארבית ליתני נמי זה חומר בהקדש מבהדיוט אאונאה הכי השתא בשלמא זה חומר בהדיוט מבהקדש ותו לא אלא הקדש זה חומר ותו לא רבית דהקדש היכי דמי אילימא דאוזפיה גזבר מאה במאה ועשרים והלא מעל הגזבר וכיון שמעל הגזבר יצאו מעותיו לחולין והוו להו דהדיוט אמר רב הושעיא הכא במאי עסקינן כגון שקיבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו משלש *כדתניא **המקבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו משלש מספק מארבע משלש ועמדו מארבע מספק מארבע שיד הקדש על העליונה רב פפא אמר הכא באבני בנין המסורות לגזבר עסקינן כדשמואל *דאמר שמואל **בונין בחול ואח"כ מקדישין: אין בהן תשלומי כפל (וכו'): מנהני מילי דת"ר *°על כל דבר פשע כלל על שור על חמור על שה על שלמה פרט על כל אבדה אשר יאמר חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות אמר קרא °רעהו רעהו ולא הקדש: ולא תשלומי ד' וה' (וכו'): מאי טעמא תשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע (וכו'): מנהני מילי דת"ר *°כי יתן איש אל רעהו כלל כסף או כלים פרט (*וגונב מבית האיש) חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות אמר קרא רעהו רעהו ולא של הקדש: נושא שכר אינו משלם (וכו'): מנהני מילי דת"ר °כי יתן איש אל רעהו כלל חמור או שור או שה פרט וכל בהמה לשמור חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון הקדשות אמר קרא רעהו רעהו ולא של הקדש: שומר חנם אינו נשבע וכו': ורמינהו *[ג]בני העיר ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו אם משנתרמה התרומה

נשבעין

(שמות כב; שם; שם; שם)

רש"י

דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר: ואין רבית ואונאה להקדש · אין איסור אונאה ואיסור רבית נוהג בהקדש ולקמיה מפרש היכי דמי רבית דהקדש: דין אונאה להדיוט · שתות: ואין דין אונאה להקדש · דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר: היינו דקתני כו' · בתמיה תורה אור והא חומרא דהקדש הוא: ומשני כי קתני חומר דהדיוט ארבית קאי: אאונאה · ומשום אונאה ליתני נמי זה חומר בהקדש: אלא הקדש זה חומר ותו לא · בתמיה: דאוזיף · שהלוה להדיוט: והלא מעל · שהוציא מעות הקדש לחולין ולא הכניס תחתיהן להקדש כלום ושוגג הוא אלנו כסבור שמותר משום שכר הקדש: והוו להו דהדיוט · של גזבר שהרי עליו לשלם להקדש קרן וחומש: הכא במאי עסקינן · האי דקתני אין רבית להקדש לאו בהלואה קאי אלא בהדיוט שקיבל מעות מן הלשכה מן הגזבר לספק סלתות כל השנה למנחות של צבור ארבע סאין בסלע והוקרו ועמדו משלש סאין בסלע דאילו הדיוט אסור לפסוק על פירות עד שיצא השער וכאן אפילו לא יצא השער עדיין לארבע פוסקין: רב פפא אמר · לעולם בהלואה דאוזיף מאה במאה ועשרין ודקשיא לך הלא מעל: באבני בנין · עסקינן שהלוה הגזבר מהן להדיוט דאין בהן מעילה ואין על הגזבר לשלם אלא שליח בעלמא הוא: דאמר שמואל בונין בחול · כשהן בונין בנייני הקדש לא היו קונין האבנים והטיט ממעות הקדש כדי שלא יבואו האומנין והעם לידי מעילה אם ישבו עליהם או אם יהנו מהם אלא לוקחין בהקפה והרי הן חול עד שיבנו בחומה ומשהן בנויות בחומה נותנין מעות הקדש ולוקחין אותן והוא הקדשן או אם התנדב אדם אבנים נותנן לבנאי ואינו קורא שם הקדש עליהן עד שיתנם בבנין הלכך לא מעל הגזבר: על כל דבר פשע · סיפיה דקרא משתעי בטוען טענת גנב או בגנב עצמו: ולא תשלומי שלשה וארבעה · שלשה לשה וארבעה לשור דכיון דאימעיט מכפל בלר להו חדא שהכפל בטובח ומוכר בכלל תשלומי ד' וה': וכי יתן וגו' · לקמן בהשואל (דף צד:) אמרי' פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם שניה בשומר שכר וכתוב בפרשה ראשונה ונקרב בעל הבית וגו' ואוקימנא לשבועה בהמפקיד (לעיל דף מא:): שקליהן · שקלים של אדר לקרבנות צבור: ונגנבו · מן השלוחין: אם משנתרמה התרומה · אם כשבאו לדין כבר נתרמה התרומה שהיו תורמין הלשכה בג' קופות:

נשבעין

[שקלים פ"ד מ"ט מנחות ל.]

מעילה יד.

ב"ק סב: שבועות מב:

ב"ק סג. שבועות מג. [ע"ש]

שקלים ג: יומא סה.

תוספות

דאפילו כל שהוא חוזר · ודוקא הקדשות אבל קרקעות עד פלגא אינו חוזר: בשלמא בהדיוט (א)זה חומר ותו לא · פי' זהו חדוש שהדיוט חומר אבל בהקדש זה חומר בתמיה פי' מה חידוש הוא שמצאנו חומר בהקדש מבהדיוט ולא גרסינן תו לא שהרי אף בהדיוט איכא טובא שומר חנם אינו נשבע °וכל הנך דמתניתין*: כיון דמעל הגזבר נפקא להו לחולין · ולא מצי למימר דאוזפיה במזיד דלא נפקא לחולין דא"כ ליכא אגר נטר כיון שהלוה אסור להשתמש בהם דלא זכה בהם: לספק סלתות מארבע ועמדו משלש · תימה היכי מיירי אי יצא השער או לא יצא השער ויש לו א"כ בהדיוט נמי שרי ואי דלא יצא השער וגם אין לו על מה מחלל מעות הקדש וליכא למימר שיחלל על פרוטה דהא אע"ג שזהו ריוח הקדש שמתנה לתת ארבע סאין בסלע להקדש כל השנה כיון דבשעת חלול מחלל על דבר שאינו שוה זהו זילותא דהא לא כן אמאי הדר ביה ממאי דאוקי דאוזיף במאה כו' ומזה הטעם נמי אין לומר לב ב"ד מתנה עליהם להתחלל בשביל ריוח הקדש דא"כ בחנם חזר בו משנויא קמא וי"ל כגון שהתנדב אדם לתת ק' סלעים ולא הקדישם עדיין ונתנם לנחתום כדי לתת להקדש ארבע סאין בכל סלע ויצא השער של לקוטות אבל לא יצא השער כלל אסור דלמא אתי לאחלופי בהדיוט ולכך נקט ועמדו אחר כך משלש וכן בזוזי אם נתן ק' זוזי לאדם שיחזיר להקדש מאה ועשרים אסור דאפילו מדאורייתא נראה דאסור דחשיב כאילו מקבל מלוה עצמו כמו (קדושין דף ז:) תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב דחשוב כאילו קבלה ממנו והא דשרי בסמוך דאוזיף אבנים במאה ועשרים היינו שהגזבר עצמו נותנן וגם אבנים הם דמוכחא מילתא שהם של הקדש אבל דרך מקח וממכר שנתן על הסלתות וגם יצא השער של לקוטות שרי להקדש:

*שומר חנם אינו נשבע · נראה דהוא הדין דאינו משלם דאפילו שומר שכר אם פשע נראה דלא משלם מדפריך לקמן (דף נח.) מהשוכר פועל לשמור כו' ולא משני כשפשע והיינו טעמא דמכל דין הפרשה אמעיטו והא דלא קתני אינו משלם דהוי רבותא טפי משום דעיקרה בשבועות פרק הדיינים (דף מב:) ונשנה אגררה דהתם:

רעהו ולא של הקדש · *וברים מרובה (ב"ק דף עו:) ממעט מוגונב מבית האיש*: כי יתן איש אל רעהו כלל · ברים ג' מינים (נזיר ד' לה:) דריש בפרט וכלל ופרט ובת"כ דריש בכלל ופרט לחודא ונראה דכל הני כללי ופרטי אסמכתא דבמרובה* דרשינן מעל חמור שור ושה חד למעוטי עבדים וחד למעוטי קרקעות וחד לשטרות בין מכפל בין משבועה והשתא אתי שפיר דכסף או כלים דרשינן פרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט: ושם ד"ה מה) מה כלים שנים אף כסף שנים מה כסף דבר חשוב כו':

נשבעין

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בשלמא בהדיוט זה חומר פי' כצ"ל ותיבות ותו לא נמחק:

[נ"ל כדתנן]

[עי' תוס' עירובין לא: ד"ה ונתן]

גליון הש"ס

גמ' בונין בחול. עיין לעיל דף נד ע"א תוס' ד"ה הקדש: תוס' ד"ה בשלמא וכו' וכל הנך דמתני'. עיין זבחים דף לד ע"ב תוס' ד"ה אלא:

[שייך למתני']

[בב"ק סג. ובשבועות מג. איתא לשמור חזר וכלל]

[נ"ל ובמרובה]

[עי' תוס' ריש מרובה סג. ד"ה רעהו]

[דף סד:]

נשבעין לגזברים · שלא פשעו בהן שהן בעלי הדין דמכיון שתרמו את הלשכה אין אחריות אבידה על הבעלים אלא על ההקדש כדאמרינן לקמן תורמין על האבוד שיהא חלק בקופות הללו למי שלא שקלו ואבד ואינו יודע עכשיו שאבד : ואם לאו · שנודע להם מקודם לכן שוב אין תורמין עליהם אלא על מנת שישלחו להם אחרים תחתיהם לפיכך בני העיר הן בעלי הדין של שלוחים : נמצאו · קאי אאבדו : שהחזירום · קאי אנגנבו : אלו ואלו שקלים הם · דכיון דקדוש קדוש : הכא בנושא שכר עסקינן · כלומר שבועה זו לא ליפטר מתשלומין היא דלאו שומר חנם נשבע על הפשיעה ולא נושא שכר משלם גניבה ואבידה כי מתני' ושבועה זו כדי ליטול שכרן נשבעין שאינן ברשותן וגובין שכרן מן בני העיר ולקמיה פריך והא כיון דשומר שכר יש עליו לשומרו מגניבה ואבידה ולא שמר לא השלים עבודתו אין לו ליטול שכר : נשבעים לגזברים · בתמיה והלא אין שכרן אלא על בני העיר : נשבעים לבני העיר · ליטול שכרן ובמעמד הגזברים מפני שההפסד על ההקדש : והכא נמי נהי דשלומי לא משלמי · דאימעיט הקדשות מתשלומי שומרים : אגרייהו מיהא לפסיד · שהרי נשתעבדו לשומרן מגניבה ואבידה ועל מנת כן היו נוטלין שכר והרי לא השלימו מלאכתן : בלסטים מזוין. דאונס הוא ושמירה זו לא קבלו עליהם : הא מני ר"ש היא · במסכת שבועות (ד' מב:) : יש להן אונאה · בכדי גרסינן ומאן דגריס לה לא ידע שאמר ר"ש בהדיא לגבי שבועה והולרך ללמדה ממשנתנו : שחייב באחריות · שהמפקיד חייב באחריות הלכך כדידיה דמי לר"ש והכא נמי חייבין כל בני העיר לשקול אחרים תחתיהן : תורמין על האבוד · כשהיו ממלאים שלש קופות מכסף הלשכה והיא תרומה ליקח מכסף הקופות כל קרבנות לבור ותורמין אותן ע"מ שיהו שלש קופות ראש ותרומה לשיריים שיהו אותן שהביאו שקלים הגשארים בלשכה זוכים בתרומת הקופה להיות הקרבנות גם עליהם ותורמין אותן אע"פ שלא שקלו ואבד לו ואין ידוע לו : ועל הגבוי · ועודע בדרך : ועל העתיד לגבות · מי שנאנס ולא שלח שקלו בארץ היה משלחו כל השנה כולה ונותנין בשופר שכתוב עליו תקלין חדתין והלשכה היתה נתרמה ג' פעמים בשנה בפרוס הפסח ובפרוס עצרת ובפרוס החג וכשמגיע זמן לתרום נותנין מעות השופר בלשכה ותורמין וכשתורמין תרומה ראשונה מתנין אף על העתיד לגבות · וגם בשניה ובשלישית והמביא אחר שנתרמה השלישית נותנו לשופר ששמו תיקלין עתיקין ונופל לשירי הלשכה ומהן באין חומת העיר ומגדלותיה : אלא אר"א · לעולם שבועה זו ליפטר מן התשלומין היא ובשומר חנם ודקשיא לך מתני' דאורייתא פטור לגמרי ורבנן הוא דתקון לה שלא יזלזלו בהקדשות בשמירתן : השוכר את הפועלים · גזבר של הקדש ששכר פועלים משל הקדש : לשמור את הפרה · אדומה שלקחוה ושומרין אותה שלא תיפסל בעליית עול או במום : לשמור את התינוקות · שלא יטמאו שהיו מגדלין אותן לפרה בחצירות הבנויות בסלעים ותחתיהן חלל כדאמרינן בסוכה בהיבן תחת המטה (ד' כא·) לפי שעשו מעלה בכהן השורף את הפרה שתהא פרישתו בטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעה כדאמרינן בסדר יומא (דף ח:) והתינוקות הללו שלא נטמאו מעולם ממלאים מים למקדשין ומזין עליו כל שבעה : ולשמור הזרעים · שדה המכברת וזרועה לעומר קודם לפסח שבעים יום כדאמרינן במנחות (ד' פה·) אי נמי בשביעית ספיחים לעומר ושתי הלחם : אין נותנין לו שכר שבת · אם שכיר יום הוא : לפיכך אין אחריות שבת עליו · אם אירע בהן קלקול בשבת אין חייב לשלם : שכיר שבת · שבוע : שכיר שבוע · שמיטה שלימה : נותנין לו שכר שבת · שנבלע בשכר שאר הימים ואינו מפורש לשבת : בשקנו מידו · שאם יקלקל שמירתו ישלם הא ודאי שלם שהרי הוריד עצמו לכך ושיעבד נכסיו : תני תנא · לענין שבועת הפקדון אשם גזילות : קדשים שהבעלים חייבין באחריותן · כגון דאמר הרי עלי והפרישן והפקידן לזה וכפר ונשבע והודה חייב קרבן שבועה : שאני קורא בהן בה' וכחש · קס"ד טעם דחובה משום דהן של גבוה קרינן בהו ומעלה מעל בה' וכחש : ושאינן חייבין הבעלים באחריותן פטור · הנשבע שאני קורא בהן בעמיתו וכחש מפני שהם קרוין של עמיתו ודעמיתו פטור דבעינן בה' : כלפי לייא · כלפי היכן הדבר נוטה · לייא היכא כגון (ברכות ד' נח·) אגבי לנהרא כגבי לייא :

נשבעין לגזברין ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהן [א]נמצאו או שהחזירום הגנבים אלו ואלו שקלים הם ואין עולין להם לשנה הבאה אמר שמואל [ב]הכא בנושא שכר עסקינן °ונשבעין ליטול שכרן אי הכי נשבעין לגזברין לבני העיר מבעי ליה אמר רבה נשבעין לבני העיר במעמד גזברין כי היכי דלא נחשדינהו ואי נמי כי היכי דלא לקרו להו פושעים והא נגנבו או שאבדו קתני ושומר שכר בגניבה ואבידה חיובי מיחייב והכא נמי נהי דשלומי לא משלמי אגרייהו מיהא לפסיד *אמר רבה [ג]נגנבו בלסטין מזוין אבדו שטבעה ספינתו בים רבי יוחנן אמר הא מני ר"ש היא *דאמר קדשים שחייב באחריותן יש להן אונאה ונשבעין עליהם התינח עד שלא נתרמה התרומה משנתרמה התרומה קדשים שאינו חייב באחריותן נינהו דתניא *[ד]תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות אלא א"ר אלעזר [ה]שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהו בני אדם מזלזלים בהקדשות : נושא שכר אינו משלם : רמי ליה רב יוסף בר חמא לרבה תנן נושא שכר אינו משלם ורמינהי *[ו]השוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את התינוק לשמור את הזרעים אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע נותנין לו שכר שבת לפיכך אחריות שבת עליו מאי לאו לשלם לא [ז]להפסיד שכרו אי הכי רישא דקתני אין אחריות שבת עליו הכי נמי דלהפסיד שכרו ומי אית ליה שכר שבת והא קתני אין נותנין לו שכר שבת אשתיק א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי אמר רב ששת [ח]בשקנו מידו וכן א"ר יוחנן *בשקנו מידו: ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן יש להן אונאה ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה : תני תנא קמיה דר' יצחק בר אבא קדשים שחייב באחריותן חייב שאני קורא בהן °בה' וכחש ושאינו חייב באחריותן פטור שאני קורא בהן בעמיתו וכחש אמר ליה כלפי לייא איפכא

נשבעין לגזברים · פרש"י אם משנתרמה התרומה באו לדין נשבעים לגזברים דתנן תורמין על האבוד משמע שרולה לפרש תורמין על האבוד שאבדו שליח קודם שנתרמה אך לא באו לדין אלא אחר שתרמו וקשה לפירושו דהוה ליה זו ואין צ"ל זו דכ"ש על הגבוי שלא נאבד שתורמין עליו וגם הפשט לא מיירי בבואם לדין ויש לפרש תורמין על האבוד שבא ליד הגזבר ונאבד קודם שתרמו כיון שהגיע ליד הגזבר ועל הגבוי ועודנו ביד השליח בדרך תורמין אע"ג שנאבד אחר שתרמו ועל העתיד לגבות אחר זמן ולשולחו לגזבר אע"פ שבשעת הרמה לא נתנה עדיין לשליח ובפרק בתרא דכתובות (ד' קח· ושם ד"ה ועל) גבי מודר הנאה דפריך בשלמא שוקל שקלו דתנן תורמין על האבוד כו' פירוש אותו שנאבד משליח אחר שתרמו דאין זה הנאה כיון שהוא פטור ולא כפרש"י דהתם דפי' דמעתיד לגבות מוכיח דתורמין אע"פ שלא יגבה לעולם ואין משמע כן במשנתין :

דתנן תורמין על כו' · דתניא גרסינן דאין זו משנה בשקלים ותימה אמאי לא מוכח מגופא דאינו חייב באחריות מדקאמר נשבעין לגזברין ולא לבני העיר :

(א) **אמר** רבי יוחנן בשקנו מידו · וא"ת דבפ' הפועלים (לקמן ד' צג· ע"ש) תנא מתנה שומר חנם להיות כשואל להתחייב באונסין ופריך במאי מתנה בדברים ומשני אמר שמואל בשקנו מידו ור' יוחנן אמר אפילו תימא לא קנו מידו בההוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה א"כ מאי בעי קנין וי"ל דהכא דפטור אפי' משבועה לא משעבד נפשיה בלא קנין אי נמי התם כיון שמתחייב כשואל סבורים העולם שהשאיל לו, ובההיא הנאה משעבד נפשיה :

לשמור הזרעים · וא"ת והיאך מותר לעומר כיון ששומר הא כתיב (יחזקאל מה) ממשקה ישראל מן המותר לישראל ודרשינן (ת"כ פ' בהר) ואת ענבי נזירך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן ההפקר משמע דאסור אם ליקט מן המשומר וכי תימא אינו אסור כי אם לבצור אבל אם עבר ובצר שרי לאכול הא אפילו מן ההפקר אסור לבצור דבצירה תולדה דקצירה כדאמרינן בריש מועד קטן (ד' ג·) וי"ל שלא היה מוחה לעולם מליקח רק שהיה מודיע שיחדוס לעומר ומעלמן היו נמנעין מליקח* :

הא

[לעיל כט: מג.]
שבועות מב: [ע"ש]
[כתובות קח.]
[תוספ' פ"ח נדרים לז. תוספתא שבת פי"ח]
[לעיל טו. וש"נ]
[ועי' תוס' יבמות קכב. ד"ה של ותוס' מנחות פד. ד"ה שומרי]
ויקרא

קסט א ב ג מיי' פ"ג מהלכות שקלים הלכה ט :
קע ד מיי' שם פ"ג הל' טופ"ג הל' ט:
קעא ה מיי' שם פ"ג הל' ח ופ"ב מהל' שכירות הלכה ב טוש"ע ח"מ סי' שא סעיף א :
קעב ו מיי' פ"ו מהל' שבת הל' כה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שו סעיף ד [רב אלפס שבת פכ"ג דף עא:] :
קעג ז (מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה א) סמג עשין פה טוש"ע ח"מ סי' שא סעיף א :
קעד ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה וכן אמר ר' יוחנן וכו' א"כ אמאי בעי :

גליון הש"ס
גמ' ונשבעין ליטול שכרן. עיין בהגהות מרדכי פ' האומנין אות תנה ·

קעה א מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' יב סמג לאוין קעא טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף א:

קעו ב מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' ד:

קעז ג מיי' שם סמג שם:

קעח ד ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם:

קעט ו ז ח מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף א:

קפ ט י מיי' פ"ו מהל' דיעות הל' ח ופ"ג מהלכות תשובה הל' יד:

קפא כ ל מיי' שם טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף ה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הלא וכו' דא"ל שטן לאברהם הלא: (ב) ד"ה חוץ וכו' נידונין לעולם כגון המלבין: (ג) בא"ד כדתנן אע"פ שיש בידו:

איפכא מסתברא אמר ליה איסמיה אמר ליה לא הכי קאמר קדשים שחייב באחריותן חייב דאיתרבו מבה' וכחש ושאינו חייב באחריותן פטור דאמעיט מבעמיתו וכחש: רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה מרגלית ובהמה אין להם אונאה: תניא רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה אין לה אונאה לפי שאין קץ לדמיה בהמה ומרגלית אין להם אונאה מפני שאדם רוצה לזווגן אמרו לו והלא הכל אדם רוצה לזווגן ורבי יהודה הני חשיבי ליה והני לא חשיבי ליה ועד כמה אמר אמימר עד כדי דמיהם תניא ר' יהודה בן בתירא אומר אף המוכר סוס וסייף וחטיטום במלחמה אין להם אונאה מפני שיש בהן חיי נפש:

מתני' [א]כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים [ב]לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם הוא בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנאמר °וגר לא תונה ולא תלחצנו: שמות כב

גמ' ת"ר °לא תונו איש את עמיתו באונאת ויקרא כה דברים הכתוב מדבר אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון כשהוא אומר °וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה שם מיד עמיתך הרי אונאת ממון אמור הא מה אני מקיים °לא תונו איש את עמיתו באונאת שם דברים הא כיצד אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך [ג]אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה [ד]אם היו יסורין באין עליו *אם היו חלאים באין עליו או שהיה מקבר את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חביריו לאיוב °הלא יראתך כסלתך איוב ד תקותך ותום דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד [ה]אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מכר מעולם ר"י אומר אף לא יתלה עיניו על המקח *בשעה שאין לו דמים שהרי [פסחים קיב: ע"ש] *הדבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך א"ר יוחנן [קדושין לב:] משום ר"ש בן יוחאי [ו]גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו °ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך ור' אלעזר אומר [ז]זה ויקרא כה בגופו וזה בממונו רבי שמואל בר נחמני אמר [ח]זה ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק [ט]כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים א"ל שפיר קא אמרת דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חוורא אמר ליה אביי לרב דימי במערבא במאי זהירי א"ל באחוורי אפי דאמר רבי חנינא הכל יורדין לגיהנם חוץ משלשה הכל ס"ד אלא אימא כל היורדין לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואין עולין ואלו הן הבא על אשת איש [י]והמלבין פני חבירו ברבים [כ]והמכנה שם רע לחבירו מכנה היינו מלבין [ל]אע"ג דדש ביה בשמיה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן

נוח

איפכא מסתברא · כל הדברים נראין הפך דשאינו חייב באחריות דה' ניכהו טפי מחייב באחריותן ואם באת לחייבו בשל גבוה ולפוטרו בשל הדיוט כן היה לו לומר קדשים שחייב באחריותן פטור שאני קורא בהן בעמיתו וכחש שאינו חייב באחריותן חייב שאני קורא בהן בה' וכחש ועוד דהדיוט הוה ליה לחיובי טפי דהא שומרי הקדשות פטורין מן השבועה ומכל הבא על ידה: איסמייה · אסיר משנה זו מגירסתי: הכי קאמר כו' · הא' שאני קורא בהן בה' וכחש לא משמע בה' וכחש ולא בעמיתו ולחיוביה משום שהן של הקדש אלא הכי קאמר קדשים שחייב באחריותן חייב קרבן שבועה לפי שהן של עמיתו ואם באת לפוטרו לפי שהן של הקדש להכי אתא בה' וכחש לרבוייכהו אף אם יש בהן לד גבוה: ושאין חייב באחריותן פטור · לפי שאני קורא בהן למעטן בעמיתו וכחש והכא ליכא עמיתו ואימעיט מבעמיתו וכחש: לזווגן · מי שיש לו שור יפה לחרישה מחזר על אחר שכמותו לצמדו עמו בעול שהמלמיד שור חלש עם הבריא מקלקל את הבריא וכן מרגלית נאה (עם חבירתה) למלאות עם חבירתה בזהב מן היחידית: חשיבי ליה · וחביב לו זיווגן: ועד כמה · לא הוי אונאה: כדי דמיהם. כפליים: חטיטום · מגן: במלחמה · בתוך המלחמה: שהרי דבר המסור ללב · ולפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך האי שהרי ליתן טעם למה נאמר בו יראה נקט ליה והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של עושה הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה הייתי סבור שיש לך תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה: וכל דבר המסור ללב · של אדם נאמר בו הוי ירא מן היודע מחשבות אם לטובה אם לאונאה: הכל ס"ד · וכי הכל יורדין: ה"ג כל היורדין לגיהנם עולין: דדש ביה · כבר הורגל בכך שמכנים אותו כן ואין פניו מתלבנות ומכל מקום זה להכלימו מתכוין:

וכללטי

הא מה אני מקיים לא תונו באונאת דברים · דכל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי: אם הוא בן גרים כו' · הייט זו אף זו דאפילו מעשה אבותיו אין לו להזכיר: הלא יראתך כסלתך · פירוש לשון בטחון כמו שמתי זהב כסלי (איוב לא) וכמו אשר יקוט כסלו וגו' (שם ח) כלומר היה לך ליראה מהקב"ה וזה היה בטחונך ותום דרכיך היא תקותך זכר נא מי הוא נקי ואבד אם היית נקי לא היית אובד וסוף פרק הנחנקין (סנהדרין ד' פט:) יש לפרש כמו כן לשון בטחון ולא לשון סכלות דא"ל (א) לאברהם הלא יראתך כסלתך כלומר מה שאתה ירא מהקב"ה היה לך להיות בטחונך והרי אתה מפסיד בדבר שאתה שוחט בנך: זה בגופו וזה בממונו · והא דאמרי' פרק הגוזל בתרא (ב"ק ד' קיט·) הגוזל לחבירו שוה פרוטה כאילו גזל נשמתו היינו משום דפעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות אבל יש הרבה בני אדם שאינם חסרים כל כך: דאזיל סומקא ואתי חיורא · ומה שמאדים בתחילה לפי שהדמים מתאספין לברוח: חוץ מג' שיורדין ואין עולין · אין לפרש דאין עולין לעולם דהא אמרינן בסמוך הבא על אשת איש יש לו חלק לעולם הבא אלא ה"פ כל היורדין עולין מיד ואין אור של גיהנם שולט בהן כדאמרינן בפרק עושין פסין (עירובין ד' יט·) ק"ו ממזבח הזהב ובפרק בתרא דחגיגה (ד' כז·) עביד ק"ו מסלמנדרא חוץ מג' דאין עולין מיד אבל יש מהם נדונין לעולם (ב) המלבין פני חבירו ברבים דאמר בסמוך אין לו חלק לעולם הבא ויש שעולין לאחר י"ב חדש כגון הבא על אשת איש דמשפט רשעי ישראל בגיהנם י"ב חדש אי נמי מלבין נמי נהי דאין לו חלק לעולם הבא אינם נדונין יותר מי"ב חדש אלא לאחר י"ב חדש לא חיין ולא נדונין ושרוים בלא טובה ובלא רעה וניחא השתא דלא חשיב מינים ואפיקורסים שאותם נדונין לדורי דורות כדאמר בפ"ק דר"ה (ד' יז· ושם. ד"ה כי) דגיהנם כלה והם אינם כלים ומיהו תימה דלא חשיב פושעי ישראל בגופם כגון קרקפתא דלא מנח תפילין דאמרינן בר"ה (שם) שיורדין ונדונין בה י"ב חדש ואח"כ גופן ונשמתן נשרפת ונעשים אפר תחת כפות רגליהם של צדיקים ונראה דלא רצה למנות אותם שבנויים בברייתא דלא היה משמיענו שום חדוש והא דחשיב מלבין אע"ג דתנא ליה במס' אבות (פ"ג מי"ב) אגב מכנה נקיט ליה ומכנה איצטריך לאשמועינן אע"ג דדש ביה בשמיה והא דלא חשיב הבא על הכותית דאמר בעושין פסין (עירובין ד' יט· ושם ד"ה נר) דלא מסיק ליה אברהם אבינו דממשכה עורלתיה ולא *מבשקר ליה דלא חשיב אלא הני דבשביל עבירה זו לבדה אין עולים (ג) כדתניא אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אבל הבא על הכותית בשביל עבירה זו לבדה אינו נענש אם לא שיש בידו עבירות אחרות שראוי בשבילם לירד לגיהנם אלא שעבירה זו גורמת לו דאין אברהם אבינו מעלהו מיד אלא שיהא שם י"ב חדש וכולהו בשלא עשה תשובה דתשובה מועלת לכל דבר ואיכא למאן דאמר (ברכות ד' לד:) דבעלי תשובה גדולים מאותן שהיו צדיקים לעולם:

פי' לא מכיר ליה

נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנ"ל מדדרש רבא *דדרש רבא מאי דכתיב °ובצלעי שמחו ונאספו קרעו ולא דמו אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאם היו מקרעים בשרי לא היה דמי שותת לארץ ולא עוד אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות אומרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו במה ואני אומר להם *מיתתו בחנק °ויש לו חלק לעוה"ב אבל המלבין את פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב (*ואמר) *מר זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב *חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא ואמרי לה א"ר יוחנן משום רשב"י נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנ"ל מתמר דכתיב °היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה אמר רב *חננא בריה דרב אידי מאי דכתיב °ולא תונו איש את עמיתו *עם שאתך בתורה ובמצות אל תונהו אמר רב לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה *א"ר אלעזר מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר °גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואע"פ ששערי תפלה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו שנאמר °שמעה תפלתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש ואמר רב כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם שנאמר °רק לא היה כאחאב וגו' א"ל רב פפא לאביי והא אמרי אינשי איתתך גוצא גחין ותלחוש לה לא קשיא הא במילי דעלמא והא במילי דביתא לישנא אחרינא הא במילי דשמיא והא במילי דעלמא אמר רב חסדא כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה שנאמר °הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך א"ר אלעזר הכל נפרע בידי שליח חוץ מאונאה שנאמר ובידו אנך א"ר אבהו ג' אין הפרגוד ננעל בפניהם אונאה וגזל וע"ז אונאה דכתיב ובידו אנך גזל דכתיב °חמס ושוד ישמע בה על פני תמיד ע"ז דכתיב °העם המכעיסים אותי על פני תמיד [וגו'] אמר רב יהודה לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה שנאמר °השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא *ואמר רב חיננא בר פפא לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שלא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה שנאמר °והיה אם זרע ישראל וגו' וכתיב °ויחנו עליהם וגו' וכתיב °וידל ישראל מאד מפני מדין (*וא"ר) חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר °ולאברם הטיב בעבורה והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו תנן התם *חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר"א מטהר וחכמים מטמאין

וזה

ובצלעי · בשביל אשתי זו שמתחלה חטאתי בה כמו (בראשית ב) ויבן את הצלע. שמחו ונאספו: קרעו ולא דמו · אם קרעוני לא מלאו דם: כדדרש רבא · דטובה מעשה של דוד ובת שבע משלהם וספק אשת איש היא שהיוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו על מנת שאם ימות שתהא מגורשת מעכשיו ולא תיזקק ליבם וכל אותן הימים היא ספק מגורשת אם מת מגורשת מתחילה ואם לא מת לא נתגרשה: היא מוצאת והיא שלחה · אע"פ שהיו מוציאין אותה לשריפה לא אמרה להם ליהודה נבעלתי אלא שלחה לו למי שאלה לו אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו יודה: עמיתו · עם אתו: באונאת אשתו · באונאת דברים לצערה: אונאתה קרובה · לבא פורענות אונאתה ממהר לבא: שמעה תפלתי · אין לשונו מלשון בקשה שמבקש מאת הקב"ה שישמע תפלתו אבל אל תחרש יש לשונו מלשון בקשה ולומר בזו אני בוטח שאין דרכך לשתוק ולא להחריש אל תחרש אל תעשה אל תתן משמשין לשון בקשה ומשמשין לשון עתיד כגון (תהלים קכא) אל יתן למוט הרי לשון בקשה ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה (בראשית ל) הוא לשון עתיד: רק לא היה כאחאב · סיפיה דקרא אשר הסתה אותו איזבל אשתו: [איתתך גוצא · אשתך קטנה כפוף עצמך ושמע דבריה]: כל השערים · של תפלה ננעלו: חוץ משערי אונאה · הצועק על אונאת דברים אין השער ננעל בפניו: הכל ע"י שליח · נפרעים על כל עבירות ע"י שליח: ובידו · לא מסרה לשליח: פרגוד · מחיצה שבין שכינה לצבא מרום: אינו ננעל · *להפסיד ראייתן מן המקום אלא תמיד רואה אותם עד שיפרע: ובידו אנך · משמע שהיא תמיד אצלו ומשמש בה: על פני · לפני ואין מחיצה בינו לבין העבירה: אימתי גבולך שלום. כשחלב חטים ישביעך הקב"ה: מכדא · כד שנותנים בו שעורים: נקיש ואתי תגרא · התגר מקשקש ובא ואני שמעתי הכד מקשקש כדרך כלי ריקם שנשמע בו קול הברה כשמקשקשין עליו: וידל ישראל · לעיל מיניה כתיב ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ: אוקירו נשייכו · כבדו נשותיכם: מחוזא · עיר שהיה רבא דר בתוכה כך שמה: חתכו חוליות · תנור העשוי חוליות מצרפו בכבשן כדרך כלי חרס ואח"כ צירף החוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא: ר"א מטהר · שאין זה כלי חרס אלא בנין כעין כלי גללים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה: וחכמים מטמאין · דאזלי בתר חוליות שאר תנורים שלהם היו עשוים כעין קדירות גדולות ופיו למעלה ונצרף בכבשן כשאר קדירות ומטלטלים אלא שהיה מושיבו על הארץ או על הדף ומדביק את טפילות הטיט סביב על כולו לעשותו עב שיקלוט ויחזיק את חומו: עכנאי

נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש כו' · נקט הכי משום דבת שבע ספק אשת איש הואי ופי' בקונטרס משום דכל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט לאשתו ע"מ שאם ימות יגרשנה ולא תיזקק ליבם וכל אותם הימים היא ספק מגורשת וק' לר"ת דא"כ אין זה כל היוצא אלא דוקא שיש להם אחין ואין להם בנים מיהו בקונטרס לאו דוקא נקט יבם אלא שלא תתעגן ועוד קשה לר"ת דאמר במסכת שבת (ד' נו· ושם ד"ה גט) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה אמאי והא חזר אוריה מן המלחמה אח"כ ומיהו יש לדחות שהיו מתנין אם לא יחזור בסוף המלחמה ועוד קשה דתניא בפ' מי שאחזו (גיטין דף עג. ושם: ד"ה אמר) מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ואפילו לרבי יוסי חטא דוד דאינה מגורשת ודאי וכ"ת דהתם בלא אמר מעכשיו דמוקי לה בגמרא באומר מעת שאני בעולם כלומר שעה אחת קודם מיתתי ובמלחמת [בית] דוד היו כותבים מהיום הא קתני בהדיא בתוספתא* מהיום אם מתי הימים שבינתים רבי יהודה אומר היא כאשת איש ומתני' דמי שאחזו (שם) נמי מוכח דאמר מהיום דאדלעיל מיניה קאי והא דאמר בגמרא באומר מעת שאני בעולם מפ' ר"ת ור"ח דפירושו נעשה כאומר מעת שהוא בעולם משום כיון דאמר אם מתי מתכוין לרחק הגרושין כמו שיוכל ואינו רוצה שתתגרש עד סמוך למיתתו והא דקאמר מהיום להראות שהוא רוצה שיחולו גרושין (*מהיום) ומפ' ר"ת דבמלחמת בית דוד היו מגרשין לגמרי בלא שום תנאי אלא היו עושין הדבר בצנעה כדי שלא יהו קופצין על נשותיהן לנושאן לכך קרו להו ספק אשת איש ולכל הפי' קשה דאפילו בא על אשת איש ודאי טוב ממלבין מדקאמר דוד הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא אבל מלבין כו':

ולא עוד אלא בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות · כלומר לא מבעיא בשעה שהם בטלים אלא אפי' עסוקים בהלכות חמורות וגם אין ענייכם לאשת איש ויש ספרים דגרסי בשעה שעוסקין בארבע מיתות ב"ד*:

דכתיב היא מוצאת · בלא אל"ף כמו (איכה ד) ויצת אש בציון שהיתה קרובה לאש כבר ולא שלחה לו אלא ברמז אם לא היה מודה לא היתה מפרסמתו:

ואל דמעתי אל תחרש · אינו אומר שמע אל בכיי או ראה דמעתי אלא אל תחרש כלומר בטוח אני שלא תחרש דשערי דמעות לא ננעלו*:

חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא · אם לא היה חול בינתים היה מודה רבי אליעזר דכלי חשוב הוא שהטפלה סביב לתנור מחברת החוליות ומעמידתן זו אצל זו ומשום דנתן חול בינתים להפריד החוליות זו מזו מטהר ר"א והכי תנן במסכת כלים (פרק ה משנה א) התנור לרוחבו פחות מארבעה טפחים טהור מרחו בטיט טמא משיסיקנו לאפות בו סופגנים הרחיק את הטפלה ונתן חול או צרור בינתים בזה אמרו הנדה (א) והטמאה והטהורה אופות בו והוא טהור קתני חול דומיא דצרור שהוא יבש:

זה

עין משפט נר מצוה

קפב א מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הל' ו: סמג לאוין קב:

קפג ב טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף א בהג"ה:

קפד ג מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה יב סמג לאוין קעא טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף ג

קפה ד מיי' פי"ד מהל' מכירה הלכה יז סמג שם טוש"ע שם סעיף א:

קפו ה מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה יט:

קפז ו מיי' פט"ז מהל' כלים הלכה ה:

ברכות מג: סוטה י: כתובות סז:

[פ"ה דגיטין ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חתכו וכו' הנדה והטהורה כצ"ל ותיבת והטמאה נמחק

[נ"ל מחיים]

גליון הש"ס

גמ' ויש לו חלק לעוה"ב. עיין סוטה דף ד ע"ב תוס' ד"ה היא תלודנו:

[ובמסכת סנהדרין קז. גר' להדיא בשעה שעוסקים בד' מיתות ב"ד]

מסורת הש"ס

סנהדרין קז. ע"ש

[אמר כצ"ל]

נ"א חונא

נ"א חנינא

[שבועות ל.]

[ברכות לב:]

[נ"ל להפסיק וכן הוא בדפו"י ועי' רש"ש]

[נ"ל אמר]

[נ"ל אמר ר']

בראשית יב

כלים פ"ה [מ"י] ברכות יט. עדיות פ"ז [מ"ז]

וזה הוא תנור של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפו דברים כעכנא זו וטמאוהו תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח נעקר חרוב ממקומו מאה אמה ואמרי לה ארבע מאות אמה אמרו לו אין מביאין ראיה מן החרוב חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו חזרו אמת המים לאחוריהם אמרו לו אין מביאין ראיה מאמת המים חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו הטו כותלי בית המדרש ליפול גער בהם רבי יהושע אמר להם אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע ולא זקפו מפני כבודו של ר"א ועדיין מטין ועומדין חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכ"מ עמד רבי יהושע על רגליו ואמר °לא בשמים היא מאי לא בשמים היא אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני *אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה °אחרי רבים להטות אשכחיה רבי נתן לאליהו א"ל מאי עביד קוב"ה בההיא שעתא א"ל קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני אמרו *אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר ר"א ושרפום באש ונמנו עליו וברכוהו ואמרו מי ילך ויודיעו אמר להם ר"ע אני אלך שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו ונמצא מחריב את כל העולם כולו מה עשה ר"ע לבש שחורים ונתעטף שחורים וישב לפניו ברחוק ארבע אמות אמר לו ר"א עקיבא מה יום מיומים אמר לו רבי כמדומה לי שחבירים בדילים ממך אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו ונשמט וישב על גבי קרקע זלגו עיניו דמעות לקה העולם שליש בזיתים ושליש בחטים ושליש בשעורים ויש אומרים אף בצק שבידי אשה (א) טפח תנא *אך גדול היה באותו היום שבכל מקום שנתן בו עיניו ר"א נשרף ואף ר"ג היה בא בספינה עמד עליו נחשול לטבעו אמר כמדומה לי שאין זה אלא בשביל ר"א בן הורקנוס עמד על רגליו ואמר רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך שלא ירבו מחלוקות בישראל נח הים מזעפו אימא שלום דביתהו דר"א אחתיה דר"ג הואי מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לר"א למיפל על אפיה ההוא יומא ריש ירחא הוה ואיחלף לה בין מלא לחסר איכא דאמרי אתא עניא וקאי אבבא אפיקא ליה ריפתא אשכחתיה דנפל על אנפיה אמרה ליה קום קטלית לאחי אדהכי נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב אמר לה מנא ידעת אמרה ליה כך מקובלני מבית אבי אבא כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה תנו רבנן ג'המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו עובר בשנים מאי שנא מאנה דכתיבי שלשה לאוין °וגר לא תונה °וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו °ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא לוחצו נמי שלשה כתיבי °ולא תלחצנו °וגר לא תלחץ °ולא תהיה לו כנושה וגר בכלל הוא אלא ג'אחד זה ואחד זה בשלשה תניא רבי אליעזר הגדול אומר מפני מה °הזהירה תורה בל"ו מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות בגר °מפני *שסורו רע מאי דכתיב וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים (*תנינא) רבי נתן אומר מום שבך אל תאמר לחברך והיינו דאמרי אינשי דזקיף ליה זקיפא בדיותקיה לא נימא ליה לחבריה זקיף ביניתא: **מתני'** ד'אין מערבין פירות בפירות אפי' חדשים בחדשים

ואין

תורה אור: דברים ל; שמות כג

רש"י

עכנאי · נחש דרכו לעשות בעגולה להכניס זנבו אצל פיו: [כל טהרות שטיהר ר"א · ע"י מעשה שאירע נשאלה הלכה זו בבית המדרש שנפלה טומאה לאויר תנור זה וחזרו ועשאו על גביו טהרות וטיהרם ר"א והביאום ושרפום לפניו: לבש שחורים · ענין לצער ואבל: אף הוא קרע בגדיו · שהמנודה חייב בקריעה: וחלץ מנעליו · שהמנודה אסור בנעילת הסנדל במו"ק (ד' טו:): ונשמט · מן הכסא: טפח · נתקלקל: אך גדול · מכה גדולה: ר"ג · נשיא היה ועל פיו נעשה: שלא ירבו מחלוקות · שלא ירגיל היחיד לחלוק על המרובין: אימא שלום · כך שמה: בין מלא לחסר · סבורה היתה שיהא החדש חסר וקבוע ביום ל' ולא יפול ביום החדש על פניו והיה מלא ולא נקבע עד יום שלשים ואחד ולא נזהרה בו ביום ל' ונפל על פניו: מבית אבי אבא · מבית אבי המשפחה שבת נשיאים היתה והם מבית דוד: חוץ משערי אונאה · לפי שלער הלב היא וקרוב להוריד דמעות: המאנה את הגר · אונאת דברים: הלוחצו · דוחקו: לא תהיה לו כנושה. לחץ הוא שדוחקו לתבוע חובו: ה"ג מאי שנא מאנה דכתיב ביה תלתא וגר לא תונה לא תונו אותו ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא: לוחצו נמי תלתא כתיב ביה · וגר לא תלחץ ולא תלחצנו ולא תהיה לו כנושה: מום שבך אל תאמר לחברך · כיון דגרים הייתם גנאי הוא לכם להזכיר שם גירות: מאן דאית ליה זקיפ' בדיותקיה לא נימא לחבריה זקיף ביניתא · מי שיש לו תלוי במשפחתו לא יאמר לעבדו או לבן ביתו תלה לי דג זה שכל שם תלייה גנאי הוא לו: **מתני'** אין מערבין פירות בפירות · בעל הבית שאומר פירות שדה פלוני אני מוכר לך כך וכך סאין לא יערבנו בפירות שדה אחרת:

ואין

תוספות

זה תנור של עכנאי · יש דגרס חכנאי וכן בירושלמי ואכן זה נחש ושמא בעל התנור שהיה עושה שמו כן:

לא בשמים היא · והא דאמר בפ"ק דיבמות (ד' יד· ושם ד"ה רבי) דהלכה כב"ה משום דיצאה בת קול שאני הכא שבא לחלוק על דברי תורה דכתיב אחרי רבים להטות אבל התם אדרבה ב"ה רובא אי לאו דהוה מספקא לן אי אזלינן בתר רובא משום דב"ש הוו חריפי טובא ועוד דכאן לא יצאה בת קול אלא משום כבודו דר"א שאמר מן השמים יוכיחו והא דאמר התם רבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול ולא שמעינן ליה לר' יהושע אלא על ב"ק דהאי מעשה דר"א דהכא התם דייק מדקאמר לא בשמים היא כבר ניתנה לנו תורה מסיני משמע דבשום מקום אין משגיחין:

קחייך ואמר נצחוני בני. והא דאמר בריש ע"ז (ד' ג:) מיום שחרב בהמ"ק אין שחוק לפני הקב"ה היינו קבוע והכא מילתא דבדיחותא בעלמא הוא דאמר:

וקרע בגדיו וחלץ מנעליו · אין להוכיח מכאן הא דמבעיא ליה במועד קטן (ד' טו: ושם ד"ה לא) אם מנודה צריך קריעת בגדים וחלוץ מנעל דדלמא הכא לצערא בעלמא הוא דעבד הכי*:

מבית אבי אבא · פי' בקונטרס מבית דוד אבי משפחה שבת נשיאים היתה והם מבית דוד:

***חוץ** משערי אונאה · לפי שלער הלב היא וקרוב להוריד דמעות משמע משום דנפקא לעיל מקרא דתהלים דשערי דמעה לא ננעלו ובתנס דחק כן דהא דריש לעיל רב חסדא בהדיא מדכתיב הנה ה' נלב על חומת אנך ושמא מבית רבן גמליאל היתה מקובלת שהיה אבי המשפחה ולאו אדוד קאמר כדאשכחן כמי (ר"ה ד' כה·) דאמר רבן גמליאל מקובלני מבית אבי אבא שפעמים בא בארוכה כו':

ואמרי לה במ"ו · יש מפרש משום דחשיב כי גרים הייתם וכולא בה:

ואין

עין משפט נר מצוה

קפח א מיי' פ"ט מהל' יסודי התורה הל' א:

קפט ב ג ד מיי' פי"ד מהל' מכירה הל' טו טז סמג לאוין קעא טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף ב:

קצ ה מיי' שם פי"ח הלכה ה סמג לאוין קפ קנו טוש"ע שם סעיף י:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בצק שבידי אשה תפח כצ"ל וכן ברש"י:

גליון הש"ס

גמ' הזהירה תורה בל"ו מקומות. עיין קדושין דף ע ע"ב תוספות ד"ה קשים דנקטו בכ"ד מקומות: שם מפני שסורו. עיין ברש"י הוריות דף יג ע"א ד"ה אמר להו:

[עי' תוס' מו"ק טו: ד"ה לא אשארא ובתוס' נדה ז: ד"ה הקשה]

ג' מסר"ס ורש"א הד"א

ויקרא יט; שמות כב

שמות כב

[פי' על זה המאמר בהוריות יג. רש"י ד"ה א"ל מפני שסורו]

מסורת הש"ס

[ברכות נט· עירובין ז. פסחים קיד. יבמות יד. חולין מד.]

ברכות יט.

ס"א אף

ויקרא כה

שמות כג שם כב

[תניא כצ"ל]

ואין צריך לומר חדשים בישנים *באמת אמרו ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו [ב]אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו [ג]מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו בחנות אלא א"כ הודיעו ולא לתגר אע"פ שהודיעו שאינו אלא לרמות בו [ד]מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו [ה]התגר נוטל מה' גרנות ונותן לתוך מגורה אחת מה' גיתות ונותן לתוך פיטום אחד ובלבד שלא יהא מתכוין לערב: **גמ'** ת"ר אין צ"ל [א]חדשות מארבע וישנות משלש דאין מערבין אלא אפילו חדשות משלש וישנות מארבע אין מערבין מפני שאדם רוצה לישנן: באמת אמרו ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו (וכו'): א"ר אלעזר עדא אמרה *כל באמת אמרו הלכה היא אמר ר"נ [ו]ובין הגיתות שנו והאידנא דקא מערבי שלא בין הגיתות אמר רב פפא דידעי וקא מחלי רב אחא בריה דרב איקא אמר הא מני רבי אחא היא דתניא רבי אחא [ז]מתיר בדבר הנטעם: ואין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו (וכו'): והא אמרת רישא אין מערבין כלל וכי תימא מאי (א) נותן לו את שמריו דקא מודע ליה הא מדקתני סיפא לא ימכרנו בחנות אלא א"כ מודיעו ולא לתגר אע"פ שמודיעו מכלל דרישא אע"ג דלא מודע ליה אמר רב יהודה [ח]ה"ק אין מערבין שמרים של אמש בשל יום ולא של יום בשל אמש אבל נותן לו את שמריו תניא נמי הכי רבי יהודה אומר השופה יין לחבירו ה"ז לא יערב של אמש בשל יום ולא של יום בשל אמש אבל מערב של אמש בשל אמש ושל יום בשל יום: מי שנתערב מים ביינו ה"ז לא ימכרנו בחנות אלא א"כ מודיעו וכו': רבא איתו ליה חמרא מחנותא מזגיה טעמיה לא הוה בסים שדריה לחנותא א"ל אביי והא אנן תנן ולא לתגר אע"פ שהודיעו א"ל [ט]מזגא דידי מידע ידיע וכי תימא דטפי ומחייליה ומזבין ליה א"כ אין לדבר סוף: מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו וכו': [י]תנא למחצה לשליש ולרביע אמר רב [ו] ובין הגיתות שנו: **מתני'** *רבי יהודה אומר לא יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שהוא מרגילן לבא אצלו וחכמים [כ]מתירין ולא יפחות את השער וחכ"א [ל]זכור לטוב לא יבור את הגריסין דברי אבא שאול וחכמים [מ]מתירין [נ]ומודים שלא יבור מעל פי מגורה שאינו אלא כגונב את העין [ס]אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים: **גמ'** מאי טעמייהו דרבנן [ע]דאמר ליה אנא מפליגנא אמגוזי ואת פליג שיסקי: ולא יפחות את השער וחכ"א זכור לטוב וכו': מאי טעמא דרבנן משום

רש"י

ואין צ"ל חדשים בישנים · פסק למכור לו ישנים לא יערב בהן חדשים שהישנים יבשין ועושין קמח יותר מן החדשים: מפני שמשביחו · קשה משביח את הרך לפיכך פסק עמו רך מערב בו קשה [ב] ודוקא קתני קשה ברך ולא רך בקשה פסק עמו קשה לא יערב בו את הרך [ג] וכן אין צריך לומר חדשים בישנים דוקא אבל ישנים בחדשים שפיר דמי: אין מערבין שמרי יין ביין · בגמרא מפרש לה: ימכרנו בחנות · פרוטה פרוטה: אלא א"כ הודיעו · לכל אחד ואחד מהן שמים מעורבין בו: ולא לתגר · ימכרנו ביחד ואף על פי שמודיעו: לפי שאינו לוקחו אלא לרמות · ולמכרו בחנות: מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו · דכיון שנהגו אין כאן טעות שכל היינות בחזקת כן: התגר נוטל מחמש גרנות וכו' · שהכל יודעין בו שלא גדלו בשדותיו ומבני אדם הרבה לוקח ובחזקת כן לוקחין: מגורה · אוצר שאוגרין בו תבואה גורן הוא שדשין וזורין בו את התבואה ודרך התגר לקנות מבעלי בתים בשעת הגורן ולהכניס למגורה שלו: שלא יתכוין לערב · ולהוציא קול לקנות הרוב ממקום משובח לערב בו ממקום אחר ושכיניו סבורין שכל הפירות מאותו מקום: **גמ'** ת"ר אין צריך לומר חדשות מארבע · סאין בסלע: וישנות משלש · סאין בסלע: דאין מערבין · חדשות בישנות דהואיל ובחזקת ישנות מוכרן נמלא מאנהו ומוכר לו זולות בתורת יקרות: אלא אפי' חדשות משלש וישנות מארבע אין מערבין · ואע"פ שהחדשות יקרות מהן: מפני שאדם רוצה לישנן · מפני שעילוי דמיהן של חדשות אינן מפני שהן טובות כישנות אלא שאדם רוצה לישנן וזה שפסק עמו על הישנות אינו רוצה לישנן לפיכך אסור לערב בהו חדשות ואפי' מעולות בדמים: עדא אמרה · זאת אומרת כל עדא כמו הדא: באמת הלכ' · מדיהב טעם למילתי' מפני שמשביחו ואין לגמגם בדבר וקבע בה למתני' באמת ש"מ כל היכא דתני באמת הלכה ואין לחסם ולגמגם בדבר: ובין הגיתות שנו · דמשביחו שתוססין זה עם זה ונעשים טעם אחד אבל לאחר הגיתות שכבר קלט כל אחד ריחו וטעמו אין משביחו אלא פוגמו: דידעי · הכל יודעים שהוחזקו לערב: בדבר הנטעם · שאדם טועם קודם שלקחו ויכול להבחין שנתערב בו: והא מדקתני סיפא · ומפליג בין הודיעו ללא הודיעו מכלל דרישא דקתני אבל נותן לו את שמריו אע"ג דלא אודעיה: של אמש · מיין ששפה אמש ונשארו השמרים אין מערבין אותו ביין ששפה היום ששמרי יין זה מקלקלין יין אחר: אבל נותן הוא לו את שמריו · של יין עצמו ויום ואמש לאו דוקא והוא הדין ליום ויום משתי חביות אלא אורחא דמילתא נקט דשתא יום ואמש משתי חביות: השופה יין · כל דבר הצלול הנזרק בנחת מכלי אל כלי שלא יתערבו בו שמרים קרו לה שפייה: מזגיה · נתן בו מים שכן דרכו: בסים · מבוסס וטוב: והא אנן תנן ולא לתגר שאינו אלא לרמות כו' · ותנווני הייתו תגר ויחזור חנווני זה וימכרנו בחזקת יין בחנות והרי המים מעורבין בו ואתה מכרת לו ואיכא לפני עור (ויקרא יט): מזיגא דידי מידע ידיע · שאני נותן בו מים הרבה: וכי תימא מייתי חמרא חייא ומערב ביה · עד שלא יהא ניכר טעם המים: א"כ · דלכולי האי חיישינן: אין לדבר סוף · שאף המים לבדם אסור למכור לחנווני שמא יערבם ביין ולא חשו אלא בזמן שאני מוכר לו דבר העשוי לרמות בו כמות שהוא עכשיו: למחצה לשליש ולרביע · הכל כמנהג המדינה יטיל מים אם מחצה מחצה אם שליש שליש: **מתני'** ולא יפחות את השער · למכור בזול מפני שמרגיל לבא אצלו ומקפח מזונות חבירו: זכור לטוב · שמתוך כך אוצרי פירות מוכרין בזול: גריסין · פולין גרוסות בריחים אחת לשתים: לא יבור את הפסולת · לפי שמתוך שנראות יפות הוא מעלה על דמיהם הרבה מדמי הפסולת שנטל מהם: וחכמים מתירין · טעמא מפרש בגמרא: ומודים שלא יבור מעל פי המגורה · למעלה להראות יפות ואת הפסולת שבתוכו לא בירר: לפי שאינו אלא כגונב את העין · בברירה זו: ואין מפרכסין · מפ' בגמרא: לא את האדם · עבד כנעני העומד לימכר: **גמ'** שיסקי · פרונ"ש: מאי טעמא · נקט זכור לטוב לשון ברכה: משום

תוספות

ואין צ"ל חדשים בישנים · משום דאמר בפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף לא:) דכל מילי עתיקי מעלו בר מתמרי שיכרא והרסנא: **[מאי]** (אבל) נותן לו את שמריו דקמודע ליה · דס"ד דאפ"ה אסור שלא ירמה בו אחרים: **רבא** אייתו ליה חמרא · רבא גרסינן דאשכחן שהיתה מזיגתו משונה כדאמרינן בנדרים (דף נה·) ובכילד מעברין (עירובין דף נד·) דמיא האי מזיגא למזגא דרבא בריה דרב יוסף בר *(חייא) והשתא ניחא הא דאמר רבא בפרק המוציא יין (שבת דף עז· ושם ד"ה דאמר) כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא ובפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לז·) אמרינן אל יחסר המזג שאם הוצרכו מהם לצאת אם יש שם כ"ג כנגד סנהדרי קטנה יוצאים ואם לאו אין יוצאים משמע דמזיגה על חד תרי דקרא [איירי] במזיגת שתם בני אדם ומיהו קשה דמשמע התם דס"ל לרבא דעיקר מזיגה כך דינה דמוקי מתני' דבמזוג ב' חלקים מים ואחד יין ביין השרוני דוקא דרפי ונראה דרבא מוקי מזיגה דקרא דאל יחסר המזג ביין השרוני והרב מנחם מיוני פירש דאל יחסר המזג שלא יחסרו כ' מסנהדרי גדולה דמזג בגימ' כ' אבל אם יחסר מ"מ ישארו כ"ב ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם אחד הרי כ"ג *ומיהו בירושלמי משמע דאיירי במזיגת יין ממש:

הדרן עלך הזהב

עין משפט נר מצוה

קצא א מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' ה סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף יא:

קצב ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף טו:

קצג ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יב: [חמא נ"ל]

קצד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:

קצה ה מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף טז.

קצו ו ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יא:

קצז ח מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף טו:

קצח ט עיין במ"מ שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יד:

קצט י טוש"ע שם סעיף יג: [י'] [מיי' שם הלכה ו]

ר כ ל מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף יח:

רא מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז:

[ועי' תוס' סנהדרין יד: ד"ה אל יחסר וכב"ב נו: ד"ה כל]

רב ס מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ט:

מסורת הש"ס

[שבת נב: ע"ש]

ב"ב כה:

[ב"ס]

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכי תימא מאי אבל נותן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ת"ר אצ"ל כו'· נ"ב גירסת הרי"ף להיפך ור"ל דלא יערב לו ישנים בחדשים ועל רישא דמתני' (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רכ"ח): [ב] רש"י ד"ה מפני. ודוקא כו'. נ"ב אבל הרא"ש לא כתב כן: [ג] שם וכן כו'. נ"ב אבל הרי"ף חולק ע"ז ולכן אמרה המתני' דוקא של יין וכן פי' הרא"ש:

משום דקא מרווח לתרעא: ולא יבור את הגריסין דברי אבא שאול וחכמים מתירין וכו': *מאן חכמים רבי אחא דתניא רבי אחא מתיר בדבר הנראה: אין מפרכסין לא את האדם וכו' ולא את הכלים: ת"ר "אין משרבטין את הבהמה ואין נופחין בקרביים ואין שורין את הבשר במים מאי אין משרבטין הכא תרגמו מיא דחיורא זעירי אמר רב כהנא מזקפתא שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא רב יהודה שרא לכסכוסי קרמי רבה שרא למידק צרדי רבא שרא לצלומי גירי רב פפא בר שמואל שרא לצלומי דיקולי והא אנן תנן אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים ג'לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי פירכוס דאדם מאי היא ב'כי הא דההוא עבדא סבא דאזל צבעיה לרישיה ולדיקניה אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיבנן אמר ליה *ד'יהיו עניים בני ביתך אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל זבניה יומא חד א"ל אשקיין מיא אזל חווריה לרישיה ולדיקניה א"ל חזי דאנא קשיש מאבוך קרי אנפשיה °צדיק מצרה נחלץ ויבא *אחר תחתיו:

הדרן עלך הזהב

איזהו נשך ואיזהו תרבית איזהו נשך ה'המלוה סלע בה' דינרין סאתים חטין בשלש *אסור מפני שהוא נושך ואיזהו תרבית המרבה בפירות כיצד *ו'לקח הימנו חטין בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חטין בל' דינרין אמר לו תן לי חטיי שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין אמר לו הרי חטיך עשויות עלי בשלשים והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו (א):

גמ' מדשביק לריבית דאורייתא וקא מפרש דרבנן מכלל דאורייתא דנשך ותרבית חדא מלתא היא והא קראי כתיבי נשך כסף וריבית אוכל ותיסברא דאיכא נשך בלא תרבית ותרבית בלא נשך נשך בלא תרבית [א] היכי דמי אי דאוזפיה מאה במאה ועשרים מעיקרא קיימי מאה בדנקא ולבסוף קיימי מאה ועשרים בדנקא נשך איכא דקא נכית ליה דקא שקיל מיניה מידי דלא יהיב ותרבית ליכא דלית ליה רווחא דדנקא אוזפיה ודנקא קא שקיל מיניה סוף סוף אי בתר מעיקרא אזלת הרי נשך והרי תרבית אי בתר בסוף אזלת לא נשך איכא ולא תרבית איכא ותו תרבית בלא נשך היכי דמי אי דאוזיף מאה במאה מעיקרא קיימי מאה בדנקא ולבסוף מאה בחומשא אי בתר מעיקרא אזלת לא נשך איכא ולא תרבית איכא אי בתר סוף אזלת הרי נשך והרי תרבית אלא אמר רבא אי אתה מוצא לא נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך ולא חלקן הכתוב אלא ז'לעבור עליו בשני לאוין ת"ר °את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך אין לי אלא נשך בכסף וריבית באוכל נשך באוכל מנין ת"ל °נשך אוכל ריבית בכסף מנין תלמוד לומר נשך כסף אם

מכלי יא ויקרא כה דברים כג

רש"י

משום דמרווח תרעא· ואולרי פירות ילאו שהוזלו ימכרו בזול: מתיר בדבר הנראה· הלא יכול הלוקח לראות ולהבין מה דמי הפסולת הנבירר מאלו שישנו באחרים וטוב לו להעלות בדמיהן של אלו יתר על כן מפני הטורח: משרבטין· לשון שרביט כדמפרש לקמיה שווקף שער הבהמה כשרביט שתראה שמינה: ואין נופחין בקרביים· בני מעיים הנמכרים בבית הטבח שיראו רחבים וגדולים: ואין שורין בשר במים· שמלבין והכחוש נראה שמן: מיא דחיורא· משקין אותה מי סובין והם נפחין מעיה ושערה נזקף: מזקפתא· *קירטוף אשטלי"ר בלע"ז: למירמא תומי לסרבלא· פרנז"ש לייפותו שושין לו תלאי מתוטי משי סביב: לכסכוסי· אנפריש"ר בלע"ז במי סובין: קרמי· בגדים המצויירים אוברי"ן בלע"ז: למידק צרדי· להדק בגדי קנבוס במקבות עד שיראה חוטן דק: לצלומי גירי· לצייר חצים: דיקולי· סלים: בחדתי· מותר שאינו אלא ליפות והרוצה להוסיף על דמיהם בשביל יופיים מוחל הוא: בעתיקי· אסור שגונב את העין שנראים כחדשים: לבעיה· שהיה זקנו לבן ולבשו שחור ונראה כבחור: זיבנן· קנה אותי לעבד וכנעני היה דעבד עברי אסור לאחר חורבן *שאין היובל נוהג: ויהיו עניים בני ביתך· משנה היא (אבות פ"א מ"ה) טוב לי לפרנס עניי ישראל וישמשוני: דיקניה· זקנו: צדיק מצרה נחלץ· זה רבא:

הדרן עלך הזהב

איזהו נשך· שהוא נושך דשקיל מיניה מאי דלא יהיב ליה: המרבה בפירות· המרבה שכר לעצמו בפירות ובגמרא מפרש דבהלוואת כסף או פירות נמי הוי תרבית שהרי מתרבה ממונו והכא ריבית דרבנן קמפרש דרך מקח וממכר: דינר זהב· כ"ה דינר כסף: וכן השער· כך היו נמכרין בעיר והותר לו לתת מעות עכשיו על מנת ליתן לו זה חטין כל ימות השנה בדמים הללו כשיעור מעותיו ואע"פ שעכשיו אין לו חטין דתנן בפירקין (דף עב:) יצא השער פוסקין ואע"פ שאין לזה יש לזה ויכול המוכר הלז לקנותם עתה במעות הללו: עמדו חטין· לאחר זמן בל' דינרין: אמר לו תן לי חטיי· וזו מותרת היא אם נתן לו חטין אבל פסוק היין שפוסק לו לתת בהן אסור הואיל ואין לו שמא יוקיר היין ואע"פ שפוסק עמו כשער היין של עכשיו וכבר יצא השער ובגמ' מפרש טעמא: **גמ'** לרבית דאורייתא. (ב) דרך הלואה משמע כדכתיב (משלי כח) מרבה הונו בנשך ובתרבית: והכתיב נשך כסף ורבית אוכל· את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך ומדחלקו לב' לאוין תרתי נינהו. מי איכא נשך: שנושך את חבירו ואין ממונו מתרבה: ומי איכא תרבית· שיהא מלוה נשכר ולא יהא לוה נשוך: נשך בלא תרבית· היכי מדמינן ליה: כגון דאוזיף· הלווהו: מאה· פרוטות במאה ועשרים: מעיקרא· כשהלווהו: ולבסוף כשמשלם: בדנקא· במעה כסף שהוא ששות לדינר: נכית· נושך ומחסרו: אי בתר מעיקרא אזלת· אי חשבת לאני פרוטות השתא כדמעיקרא הרי נשך והרי תרבית שהוא יכול ליקח בהם מעה במאה ונשכר עשרים: לא נשך איכא· שהלוה יכול לקנותם במעה וזה שוה מעה הלוהו: בחומשא· יכול ליקח בהן כסף חומש דינר שהוא יותר על ששות: אין לי· שיהא עובר אלא על לאו של נשך בכסף ועל לאו של ריבית באוכל מנין שהוא עובר על הלוואת פירות אף משום לאו דנשך: ת"ל לא תשיך לאחיך נשך אוכל ומקרא זה בלוה נאמר מדלא כתיב לא תשוך לאחיך והראשון נאמר במלוה דכתיב לעיל מיניה אל תקח מאתו וגו' ומיהו שמעת מינה מיהא דשייך לשון נשך באוכל: ריבית

תוספות

איזהו נשך· מאה בדנקא. פרש"י ק' פרוטות במעה שהוא ששות דינר וקשה היאך הוא הפרוטו' כל כך דבשער ביטני אין כי אם שנים ושלשים במעה *דמעה שני פונדיון פונדיון ב' איסרים איסר ח' פרוטות הייני ל"ב פרוטות ונראה כפירוש ריב"ן דפירש ק' מעות בששות מנה שהוא ארבע סלעים וארבע מעות א"נ ק' איסרים בששות דינר זהב שהוא ארבע דינרי כסף ומעה: **למה** חלקם הכתוב לעבור עליו בשני לאוין וא"ת ולמה שינה בלשון לכתוב כספך לא תתן בנשך ובנשך לא תתן אכלך וי"ל לומר כיון שהולך שני לאוין אורחא דקרא לכתוב לשון משונה שהוא נאה יותר: **נשך** באוכל מנין· ואם תאמר תחילה הוה ליה למדרש ריבית בכסף דמפיק ליה מנשך כסף הכתוב ברישא וי"ל לומר משום דנשך אוכל כתיב בהדיא וריבית כסף לא נפיק אלא בהם איטו ענין: אם

עין משפט נר מצוה

ו א ב ג מיי' פי"ח מהלכות מכירה הל' ב ג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכח סעיף ו:

רד ד מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הל' טו סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנא סעיף ו:

א ה מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה א סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קסא סעיף א: [קדושין יב:]

ב ו מיי' שם פ"י הל' ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסג סעיף ב:

ג ז מיי' שם פ"ד הל' א סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעי' א

הגהות הב"ח

(א) במשנה ויין אין לו אסור: (ב) רש"י ד"ה לרבית דאורייתא דאורייתא דרך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' היכי דמי כו'. נ"ב ע' הג"א אבל הרשב"א פסק דבשניהן בתר מעיקרא אזלינן ועי' רש"י ס"ב א' ד"ה ובדינו כו' וה"ה כאן בסיפא וכמש"ל מ"ב א' ובאני כלומר כו' וה"ה בנתפס דבסיפא הוא אבק רבית וא"כ ברישא ע"כ רבית קצוצה הוא וכ"מ כאן דאזלינן בתר הכסף דקאמר דל"ל רווחא דדנקא אוזפיה כו' (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' ק"ס ס"ק כ"ב כ"ג):

[עי' תוס' לקמן סב: ד"ה לקח]

מסורת הש"ס

פי' מגרדת שמיני' עבים

[פירושו פני וה"ג]

[קידושין סט:]

[אבות פ"א מ"ה]

[בקרא כתיב רשע תחתיו ועיין בעין יעקב]

[בשטמ"ק ורי"ף ורא"ש ל"ג אסור]

אם אינו ענין לנשך כסף שהרי כבר נאמר דברים כג °לא תשיך לאחיך תנהו ענין לרבית כסף *אין לי אלא בלוה במלוה מנין נאמר נשך בלוה ונאמר נשך במלוה מה נשך האמור בלוה לא חלקת בו בין בכסף בין באוכל בין בנשך בין ברבית אף נשך האמור במלוה לא תחלוק בו בין בכסף בין באוכל בין בנשך בין ברבית מנין לרבות כל דבר שם ת"ל °נשך כל דבר אשר ישך רבינא אמר לא נשך באוכל ולא רבית בכסף צריכי קרא דאי כתיב את כספך לא תתן לו בנשך ואכלך (א) במרבית כדקאמרת השתא דכתיב את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך קרי ביה הכי את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית ובנשך ובמרבית לא תתן אכלך *והא תנא נאמר קאמר הכי קאמר אילו לא נאמר קרא הייתי אומר גזירה שוה *עכשיו שנאמר קרא ג"ש לא צריך אלא גזירה שוה למה לי לנשך כל דבר אשר ישך דלא כתב במלוה אמר רבא למה לי דכתב רחמנא לאו ברבית לאו בגזל לאו באונאה צריכי דאי כתב רחמנא לאו ברבית משום דחידוש הוא דאפילו בלוה אסרה רחמנא ואי כתב רחמנא לאו בגזל משום דבעל כרחיה אבל אונאה אימא לא ואי כתב רחמנא לאו באונאה משום דלא ידע דמחיל חדא מחדא לא אתיא תיתי חדא מתרתי הי תיתי לא לכתוב רחמנא לאו ברבית ותיתי מהנך מה להנך שכן שלא מדעת תאמר ברבית דמדעתיה לא לכתוב רחמנא לאו באונאה ותיתי מהנך מה להנך שכן אין דרך מקח וממכר בכך אלא לא לכתוב רחמנא לאו בגזל ותיתי מהנך דמאי פרכת מה לרבית שכן חידוש אונאה תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע ומחיל רבית תוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכן גוזלו אף אני אביא גזל אמרי הכי נמי אלא לאו בגזל למה לי לכובש שכר שכיר כובש שכר שכיר בהדיא כתיב ביה °לא תעשוק שכיר עני ואביון *לעבור עליו בשני לאוין ולוקמה ברבית ואונאה ולעבור עליו בשני לאוין דבר הלמד מעניינו ובעניינא דברים כד

רש"י

רבית בכסף מנין: שעובר אף בלאו שני של רבית: ת"ל · בלוה נשך כסף אם אינו ענין לגופו לחייבו על לאו של נשך שהרי כבר נאמר בראש המקרא לא תשיך ובסופו נאמר כל דבר אשר ישך תנהו ענין לרבית כסף והשתא דשמעינן מלא תשיך בין כסף ובין אוכל אייתרו תרוייהו נשך כסף ונשך אוכל לחייב את הלוה על לאו של רבית על שניהן: אין לי · שעובר על שני לאוין בין בכסף ובין באוכל אלא לוה: רבינא אמר לא נשך באוכל ולא רבית בכסף צריכי קרא · למיגמר במלוה מן הלוה דבגופו כתיבי כדמפרש ואזיל: כדקאמרת · נשך קאי אכסף ומרבית אאוכל: והא תנא נאמר קאמר · ומגזרה שוה נפקא ליה והיכי פליג אמורא אתנא ואמר דמגופיה יליף: הכי קאמר תנא אילו לא נאמר קרא · בדרך השמע לשניהם אע"פ כן הייתי לומדו בגזירה שוה והשתא גזירה שוה לא צריך להכי: למה לי לאו ברבית לאו בגזל כו' · ילמדו זה מזה שבכולן חסרון ממון שמחסר את חבירו: דאפילו בלוה אסר רחמנא · וגזר עליו שלא יתננו והיכא למימר חידוש הוא שחידשה תורה בזו ולא שאסר לחסר את חבירו בדרך אחרת דהא אזהרת לוה לאו משום דמחסר הוא: מה להנך דלא מדעתיה · אונאה לא ידעי ביה גזל על כרחיה שקל: תאמר ברבית דמדעתו · נותן לו: שכן אין דרך מקח וממכר · תאמר באונאה שהיא דרך מקח וממכר ויש בני אדם שצריכין לחפץ וקונין ביותר משוויו: לא לכתוב בגזל ותיתי מהנך · דכי פרכת מה לרבית שכן חידוש תאמר בגזל אונאה תוכיח מה לאונאה שכן לא ידע דמחיל תאמר בגזל דידע והיכא למימר דמייאש ומחיל רבית תוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שמחסרו ממון אף אני אביא גזל: לכובש שכר שכיר · דלא מטא לידיה ולא מחסר ליה:

תוספות

אם אינו ענין לנשך כסף שכבר נאמר לא תשיך · פי' אפילו אי לא כתב אלא לא תשיך לאחיך כסף אוכל הוי ידעינן נשך בכסף ואוכל ואי כתב לא תשיך לאחיך נשך כסף אוכל הוי ידעינן נמי רבית כסף ואוכל בלאו אינו ענין ונשך אוכל אתי לג"ש ונשך כל דבר אתי לאוקמי נשך במלוה בלאו אינו ענין ללוה והוי' ג"ש מופנה משני צדדים והיינו דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת כו' דהכל כתב בלוה וכי קאמר נשך באוכל מנין ת"ל נשך אוכל לאו מנשך מפיק אלא מאוכל גרידא דקאי אלא תשיך וה"ק ת"ל נשך אוכל בלוה ובג"ש מפיק ליה במלוה וא"ת כיון דכתיב כל דבר אפילו לרבות עלים ואבנים א"כ כסף אוכל למה לי [א] וי"ל למדרש כלל ופרט וכלל לא תשיך כלל כסף אוכל פרט כל דבר חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון כו' יצאו קרקעות שאין מטלטלין ויצא פחות מש"פ שאינו ממון וכן משמע פרק נערה (כתובות דף מו· ושם ד"ה אתיא) דקתני רבי יהודה אומר אינו חייב עד שיסכור דאתיא (*שומא שומא) בעי ר' ירמיה שכרם בקרקע מהו או בפחות מש"פ מהו ואי שייך רבית בקרקע או בפחות מש"פ מאי בעי אלא ודאי פטור ובעי פיא דגמר מרבית מה להלן פטור אף כאן פטור א"ד לא והדאמר בערכין (דף לא· ושם) גבי בתי ערי חומה רבית גמורה היא והתורה התירה התם הלוה מטות על הקרקע אבל קרקע בקרקע אפשר דשרי מן התורה:

קרי ביה כספך לא תתן בנשך ובמרבית · וה"נ בפ"ק דע"ז (דף כ· ושם ד"ה אחד) ופרק כל שעה (פסחים דף כא: ושם ד"ה ליכתב) ופרק כל הבשר (חולין דף קיד: ושם ד"ה או) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי ודריש לגר תתננה ומכור תתננה ומכור לנכרי ואפילו מאן דפליג היינו משום דכתיב או לחלק וא"ת בפ"ק דקדושין (דף לב: ושם) לא בעו רבנן למדרש כר' יוסי הגלילי מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן וי"ל משום דאין מפני מיושב אוהדרת ולא תקום אפני זקן והא דאמר התם ורבנן אי כתיב מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן כדאמרת הייתו משום דאז על כרחך אמרת הכי והא דאמר בפרק הוציאו לו (יומא דף נב· ושם : ד"ה שאת) ה' מקראות אין להם הכרע שאת ארור מחר משוקדים וקם ולא אמר דקאי אלעיל ואלרע הייתו משום דהכא כיון דקאי על כרחך נשך אכספך אמרת ה"ה ארבית וכיון דקאי רבית אאוכל כמו כן נשך קאי אאוכל וכן תתננה כן אבל הנך חמש דלמא לא קיימי אלא אלעיל לבד או אלרע וא"ת התניא פרק שני דזבחים (דף כד·) ולקח הכהן מן הדם באצבעו ונתן קבל או זרק בשמאל פסול ור"ש סבר קבל בשמאל כשר ואמר אביי טעם דר"ש דסבר דקרא דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלא אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו ולתנא קמא קאי אתרוייהו והשתא מאי שנא מהנך ה' דאין להם הכרע וי"ל דהתם פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח מ"מ סבר תנא קמא דקאי נמי אונתן דכתיב קרא אחריגא ולקח מדם הפר ונתן על קרנות המזבח באצבעו דהתם קאי אצבע אנתינה וילמד סתום מן המפורש והיינו נמי טעמא דר"ש*:

גזירה שוה לא צריך · *וא"ת קרא למה לי וי"ל דאין שום אריכות לשון בפסוק אלא שסמך נשך ומרבית זה לזה: אמרי הכי נמי · וא"ת והא אין מזהירין מן הדין וי"ל דגזל לאו הניתק לעשה הוא כדאמרינן פרק שילוח הקן (חולין קמא·) ומטעם דאין מזהירין מן הדין הוה מצי למימר לעיל דלא ילפי מהדדי אלא דעדיפא קאמר דאפילו מדינא לא אתי: אלא לאו דגזל למה לי לכובש שכר שכיר · וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ובגזל עבדים דלא אתי מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים כדקאמר לעיל (דף טו:) *דהא קרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא * אלא משום דאי אפשר לזוזה ממקומה אבל עבדי דניידי אע"ג דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזול *):

לעבור עליו בשני לאוין · וא"ת ולוקמיה בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אבל כי מוקמינן אכובש שכר שכיר בלאו אינו ענין לקי שפיר וא"ת לקמן בהמקבל (דף קיא:) אמרינן דגזל הכנעני מותר ודריש רעך ולא כנעני וצריכי דאי כתב גזל דלא טרח פירוש דשמא נפלו בירושה או מציאה או מתנה אבל שכר שכיר דטרח כנעני נמי אסור והשתא הא מוקמינן הכא האי לא תעשוק את רעך ולא תגזול כולה קרא בעושק שכר שכיר וי"ל דדריש מדסמיך רעך ללא תגזול ואפקה בלשון גזילה למימר דגזל הכנעני שרי וא"ת והיכי ס"ד למימר דגזל הכנעני אסור דאיצטריך קרא למעוטי הלא בישראל גופיה לא ידענא גזל אלא מרבית ואונאה ורבית שרי בכנעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי דכתיב עמיתך ודרשינן לעיל (דף נט·) עם שאתך בתורה [ובמצות] וי"ל דהוה אסרינן גזל הכנעני מוהכלת את כל העמים דדרשינן מהתם בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיג:) שגזל הכנעני אסור דדוקא בזמן שהם מסורים בידך שרי קרא ·

שתולה

ובעניינא

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ד מהלכות מלוה הלכה א ב:

ה ב מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה ב סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעי' ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואכלך לא תתן במרבית כדקאמרת:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אם · וי"ל למדרש כו'. כ"ב ורשב"א חולק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה גזירה וכו' וא"ת קרא למה לי. עיין נדרים ד' ג ע"א בר"ן ד"ה לנדור נדר:

שימה שימה כצ"ל

[וע"ע תוס' יומא נב: ד"ה שאת]

נ"ל דהא דקרקע בדלי"ת מהר"ם עיין רש"ל ועיין בספר כ"י

[פתחו התוס' בלשון וה"ת ולא כתבו שום תירוץ ועיין רש"ל וכן דקדק המהרש"א בתוס' פסחים לו: ד"ה הוציא ועניין זה מצוי בתוס' סוטה לג. ד"ה ועניית ובזבחים ה. ד"ה הא ושם ז: ד"ה מה עוד שם מא· ד"ה ואתי עוד שם עט. ד"ה אמרו ושם קטו: סד"ה אימא וכב"ב מב: ד"ה שותף ושם פא' ד"ה ממאי ובמנחות ע' ד"ה אין ושם יז' סד"ה מאי ושם לו: ד"ה מה ושם סב. ד"ה במילואים ושם לג: ... ובכורות יב. ד"ה מה ושם כו: ד"ה מלאתך]:

מסורת הש"ס

[סנהדרין מג.]

[דוגמתו שם וכר"ה לד.]

[וע' תוס' סוכה לג: ד"ה וקרקע]

עין משפט
נר מצוה

ז א ב מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה ב סמג לאוין קנה טוש"ע ח"מ סי' שמח סעיף א :

ז ג מיי' שם פ"א הל' ג סמג לאוין קכב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יח:

ח ד מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף יא :

עיין במפרשי הש"ס שהאריכו בכוונת דיבור תוס' זה

ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו :

י ו מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הל' ה סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ג :

יא ז מיי' שם פ"ד הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסא סעיף ו :

יב ח מיי' שם פ"ו הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף א בהג"ה :

יג ט מיי' שם הלכה ה ופ"ד שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ה :

יד י מיי' שם פ"ד הלכה ו ופ"ו שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ב :

שתולה מעותיו בנכרי · וא"ת והלא אפילו יהא אמת שהם של נכרי אסור כיון שאין נלוה עם הנכרי כלום ומיהו לפי מה שנביא ראיה לקמן ישראל שיש בידו מעות נכרי והם באחריות הנכרי מותר להלותם ברבית לישראל אתי שפיר אי נמי י"ל דאיירי כגון שאמר ליה חבירו הלויני מעות מן הנכרי ואמור לו שיסמוך עלי או כגון שנתן לו משכנותיו ליתנם לנכרי והוא הלוה לו משל עצמו ואומר שעשה כדבריו :

***שתולה** קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא · ואע"ג דעובר על מצות ציצית מ"מ איצטריך קרא לעבור עליו משעת תלייה :

יכין רשע וילבש צדיק · אפי' למ"ד רשות יורש לאו כרשות לוקח וליכא שנוי רשות ואפי' הניח קרקעות ומלוה על פה גובה מן היורשין אפ"ה ילבש צדיק כדאמר רבא בריש הגוזל בתרא (ב"ק ד' קיב.) וחי אחיך לדידיה אזהר רחמנא דנהדר לבריה לא אזהר רחמנא :

רבא אמר מגופיה דקרא . אע"ג דרבא משני ריש הגוזל בתרא (שם) אפילו תימא רשות יורש לאו כרשות לוקח ושאני הכא דכתיב וחי אחיך עמך לאו משום דס"ל כר' אלעזר דהא הכא דריש כרבי יוחנן אלא לא בא אלא ליישב הברייתא דהתם למ"ד לאו כרשות לוקח ולכך בסמוך דקאמר רב נחמן מ"ט דר"א לא קבעו הגמרא כמו כן בשם רבא :

מות יומת דמיו בו יהיה הוקשו מלוי ברבית לשופכי דמים . תימה היכי משמע דמיו בו עבירה דשפיכות דמים הלא באוב וידעוני וכמה עבירות דלא שייכי לשפיכות דמים כתיב דמיהם בם וי"ל דמיתורא דדמיו בו דריש דאי לאו הכי נמאי כתביה דאי למגמר סקילה ברבית מאוב וידעוני תדא דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן ותו לא מלינו מיתה גבי ממון ובפרק קמא דתמורה (ד' ו:) יש בספרים וכתב בתריה והוליד בן פריץ שופך דם לפי זה אתי שפיר דהוקשו בהדיא*: אי

ובעניינא דשכירות כתיב · לאו דגזל לא תעשוק ולא תגזול וכל עושק כבישת שכר שכיר הוא : לא תגנובו דכתב רחמנא למה לי · לילף מרבית ואונאה שהרי מחסרו ממון לא תגנוב דעשרת הדברות לא קמיבעיא ליה דאזהרה לגונב נפשות הוא כדאמרינן בסנהדרין

תורה אור

(ויקרא יט) ובעניינא דשכיר כתיב °לא תגנובו דכתב רחמנא למה לי לכדתניא *°לא [א] תגנוב (שמות כ) *על מנת למיקט לא [ב]תגנוב *על מנת לשלם תשלומי כפל א"ל רב יימר לרב אשי לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי א"ל לטומן משקלותיו במלח היינו גזל מעליא הוא לעבור עליו משעת עשייה *ת"ר °לא (ויקרא יט) תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה זו מדידת קרקע *שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל *שלא יטמין משקלותיו במלח ובמשורה *שלא ירתיח והלא דברים ק"ו ומה משורה שהיא אחד משלשים (ושלשה) בלוג הקפידה עליו תורה ק"ו להין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית הלוג אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית יציאת מצרים גבי ציצית יציאת מצרים במשקלות אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני הוא *שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוה אותם לישראל ברבית וממי שטומן משקלותיו במלח וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא רבינא איקלע לסורא דפרת א"ל רב חנינא מסורא דפרת לרבינא יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי א"ל אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני עתיד ליפרע ממי שמערב קרבי דגים טמאין בקרבי דגים טהורין ומוכרן לישראל אמר ליה אנא המעלה קא קשיא לי מאי שנא הכא המעלה דכתב רחמנא א"ל לכדתנא דבירבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל אמר הקב"ה אילמלא *(לא) העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים דיי

א"ל ומי נפיש אגרייהו טפי מרבית ומציצית וממשקלות א"ל אע"ג דלא נפיש אגרייהו טפי מאיסי למכלינהו : ואיזהו תרבית המרבה בפירות כיצד לקח הימנו חטים בדינר זהב וכו' : אטו כל הני דאמרינן עד השתא לאו רבית הוא א"ר אבהו עד כאן של תורה מכאן ואילך של דבריהם וכן אמר רבא עד כאן של תורה מכאן ואילך של דבריהם ע"כ °יכין *רשע וילבש צדיק (איוב כז) עד כאן ותו לא אלא *אפי' ע"כ יכין רשע וילבש צדיק *ע"כ רבית קצוצה מכאן ואילך אבק רבית *א"ר אלעזר °רבית קצוצה יוצאה בדיינין *אבק רבית אינה יוצאה בדיינין רבי יוחנן אמר אפילו רבית קצוצה נמי אינה יוצאה בדיינין *א"ר יצחק מ"ט דרבי יוחנן דאמר קרא °בנשך נתן ותרבית (יחזקאל יח) לקח וחי לא יחיה את כל התועבות האלה עשה למיתה ניתן ולא להשבון רב אדא בר אהבה אמר אמר קרא °אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך (ויקרא כה) למורא ניתן ולא להשבון רבא אמר מגופיה דקרא שמיע ליה °מות יומת (יחזקאל יח) דמיו בו יהיה הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים מה שופכי דמים לא ניתנו להשבון אף מלוי רבית לא ניתנו להשבון אר"נ בר יצחק מ"ט דר"א דאמר קרא וחי

(ד' פו.) : למיקט . לצער : על מנת לשלם תשלומי כפל . שרוצה לההנותו (ויקרא יט) ויודע בו שלא יקבל : לאו דמשקלות · (שמות כ) לא תעשה עול וגו' (ויקרא יט) : לטומן משקלותיו . המנה או הפרס טומן במלח להכבידו וכשהוא לוקח במשקל לוקח באלו : משעת עשייה . משעת הטמנה ואפי' לא שקל בהן : (ויקרא יט) לא ימדוד לאחד בימות החמה כו' . אחין הבאין לחלוק את השדה לא ימדוד המודד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים באותו החבל מפני שהחבל לח בימות הגשמים ומתפשט כל ארכו ובימות החמה מתוך יובשו הוא נגמד וכוין: משורה · מדת הלח היא : ירתיח · אשקומ"א בלעז שממלא את המדה כשמוליא את היין ולאחר זמן נמלאת חסרה : יליאת מלרים גבי רבית · בפרשת בהר סיני : גבי משקלות · בקדושים תהיו : שהבחנתי במלרים · הרי שבאו עשרה רווקים על מלרית אחת ונתעברה מהן בעשר עיבורין עשר בכורות שהן בכורות של אביהן כולן מתו : תולה מעותיו בנכרי · מלוה מעותיו לישראל ברבית ואומר של נכרי הם : קלא אילן · לבע הדומה לתכלת ורחמנא אמר (במדבר טו) פתיל תכלת ותכלת דמיו יקרים שלבוע בדם חלזון שאינו עולה מן הים אלא אחת לשבעים שנה : סורא דפרת · סורא היושבת על נהר פרת ואין זו סורא סתם : גבי שרלים · בויהי ביום השמיני כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מלרים : אלא בשביל דבר זה·כדמפרש לקמיה שהן משולים וגאים ואין נמאסים בשקלים הללו להכי כתב לשון עילוי שמעלה גדולה היא אללם: עד השתא · המלוה סלע בחמשה דינר : של תורה · דרך הלואה: עד כאן יכין רשע וילבש לדיק · שאם מת והניח לבניו מעות של רבית אין חייבין להחזיר ועל זה נאמר יכין רשע וילבש לדיק והכי תניא לה בתוספתא : ע"כ ותו לא · בתמיה כ"ש דרבית דרבנן אין הבן חייב להחזיר : אפילו ע"כ · (איוב כז) דרבית דאורייתא הוא : יכין · האב שהוא רשע וימות ולא יהנה והבן שהוא לדיק אינו חייב להחזיר : ע"כ רבית קלולה · וכופין אותו ב"ד (יחזקאל יח) להחזיר אם תובעו בחייו : וחי לא יחיה · סיפיה דקרא מות יומת דמיו בו יהיה : מגופיה דקרא · דבנשך (ויקרא כה) נתן דיחזקאל נפקא ליה בהדיא (יחזקאל יח) מדכתיב דמיו בו יהיה הוקשו לשופך דם כלומר דמים ששפך שהעני את חבירו ומת ברעב עליו ישובו : וחי

מסורת הש"ס

[תוספתא דב"ק פ"ז ושם איתא תגנובו וכ"א ברא"ש והוא נכון עיין סנהדרין פו.]

ב"ב פט:[ע"ש]

נ"ל וששה

[עי' תוס' מגילה כא: ד"ה אלמלא]

[בקרא כתיב יכין וצדיק ילבש ועי' ב"ק קיב.]

[לקמן סו.]

[תמורה ו:]

הגהות הגר"א

[א ב] גמ' תגנוב · נ"ל תגנובו :

[ועי' תוס' סנהדרין פה. ד"ה וכתיב וכו']

תורה אור

ויקרא כה °וחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דניחי(א) ורבי יוחנן האי וחי אחיך עמך מאי עביד ליה מבעי ליה לכדתניא שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו עד שבא ר' עקיבא ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חבירך מיתיבי *א הניח להם אביהם מעות של רבית אע"פ שיודעים שהן של רבית אינן חייבין להחזירן (ב)הא אביהן חייב להחזיר בדין הוא דאבוהון נמי לא מיחייב להחזיר ואיידי דקא *בעי למתני סיפא *ב הניח להן אביהם פרה וטלית וכל דבר המסוים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהם תני נמי רישא בדידהו והני מפני כבוד אביהם מי מיחייבי קרי כאן שמות כב °ונשיא בעמך לא תאר *בעושה מעשה עמך כדאמר *) ר' פנחס משמיה *דרבא בשעשה תשובה הכא נמי ג בשעשה תשובה אי עשה תשובה מאי בעי גביה ד שלא הספיק להחזיר עד שמת *מיתיבי הגזלנין ומלוי רבית אע"פ שגבו מחזירין גזלנין מאי אע"פ שגבו איכא אי גזול גזול אי לא גזול גזלנין קרית להו אלא אימא גזלנין (ג) מאי ניהו מלוי רבית אע"פ שגבו מחזירין תנאי היא דתניא רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב ה פוטרין את המלוה ואת הערב מפני שיש בהן קום עשה מאי קום עשה לאו משום דאמרינן להו קומו אהדורו מכלל דתנא קמא סבר לאו בני אהדורי נינהו לא מאי קום עשה לקרוע שטרא מאי קסבר אי קסבר *שטר העומד לגבות כגבוי דמי (ד)והא עבדו איסורייהו ואי לאו כגבוי דמי הא לא עבוד ולא כלום לעולם קסבר שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי והא קא משמע לן דשומא מילתא היא הכי נמי מסתברא דתנן *ו ואלו עוברים בלא תעשה המלוה והלוה הערב והעדים בשלמא כולהו עבוד מעשה אלא עדים מאי עבוד אלא לאו שמע מינה דשומא מילתא היא ש"מ אמר רב ספרא כל שאילו בדיניהם מוציאים מלוה למלוה בדינינו מחזירין ממלוה ללוה כל שאילו בדיניהם אין מוציאין מלוה למלוה בדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה א"ל אביי לרב יוסף וכללא הוא והרי סאה בסאה דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה אמר ליה אינהו בתורת פקדון אתא לידיה °א"ל רבינא לרב אשי והרי משכנתא בלא נכייתא דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדינינו

רש"י

וחי אחיך עמך · רישיה דקרא ברבית קאי אל תקח מאתו וגו' : אם ישתו שניהם ימותו · בגמא שאין מספיק לשניהם : ואם ישתה האחד מגיע לישוב · וימלא מים : עמך · חייך קודמין : אינהו הוא דאין חייבין להחזיר · כדתניא *רבה בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיב·) וחי אחיך עמך לדידיה הוא דאזהריה תורה רחמנא אהדר ליה דניחי בהדך דסיפיה דקרא ארישיה קאי אל תקח ואם לקחת החזר אבל לבריה לא אזהר : בדין הוא כו' · כרבי יוחנן דהאי וחי אחיך לכדר"ע : המסוים · שניכר שהוא *גזל ואביהם נזכר בה לקלון : דר' פנחס · בסוף חומר בקודש (חגיגה דף כו·) : גזלנין קרית להו · בתמיה : פוטרין את המלוה ואת הערב · מן לא תעשה ומלקות : מפני שיש בהן קום עשה · והוה ליה לאו הניתק לעשה : קומו אהדורו · מה שגביתם וזהו נתקו לעשה כדאמרינן אל תקח ואם לקחת החזר וחי אחיך : לאו בני אהדורי נינהו · וחי אחיך לכדר"ע : לא · לעולם אימא לך אם גבה דברי הכל איגו מתוקן בחזרה מן המלקות דאין כאן ניתק לעשה והאי דתני פוטרין בשלא גבו דהתם לא הואי אלא שומא בעלמא ששמו עליו נשך על ידי תנאי ואתו רבי נחמיה ור' אלעזר למימר דלא תשימון עליו נשך דקאמר רחמנא לאו אשומא גרידתא קפיד אלא אשומא הבא לידי גיבוי וכל כמה שלא גבו איכא קום עשה לקרועי שטרא והשתא קפריך ואזיל לפרושי שיטתא מאי קסבר כו' : כגבוי דמי · שהרי שיעבד לו קרקעותיו על הקרן ועל הרבית : עבדו לאיסורייהו · וקריעתו הויא השבתו ואם גבו נמי הוו מיחייבי ליה לאהדורי : לא עבד כלום · ומאן פליג עלייהו : לעולם לאו כגבוי דמי · ואשומא גרידתא מחייב ליה תנא קמא : דתנן כו' · ואי אמרת לא מחייבי עד דגבו בשלמא כולהו עבדי מעשה בגבייתו מלוה גובה מן הערב והערב מן הלוה הלוה נתן ביד המלוה ועבר בלא תשיך (דברים כג) אלא עדים מאי עבוד : אלא לאו משום שומא · הלכך מלוה וערב נמי מתחילתן חייבין משום שומא : בדיניהם · של אומות שלא נאסר להם רבית : מוציאין מן הלוה למלוה · אם אין לו מעכון ע"י תנאי שביניהם כגון רבית קצוצה : בדינינו · אם גבה מחזירין לו כר' אלעזר ולקמיה פריך ליה מאבק רבית דבדיניהם מוציאין ובדינינו אין מחזירין : כל שבדיניהם אין מוציאין · מפרש לקמן : ובדינינו אין מחזירין · את העודף ביוקר שהוקירו החטים בשעת תשלומין דהא אבק רבית הוא : אינהו בתורת פקדון אתו לידיה · אינהו כי מגבו סאה בסאה מן הלוה למלוה לאו בתורת רבית קא מגבו ליה אלא בתורת פקדון הוא בעיניהם דהא סאה מסר לו בידו וכי אמר רב ספרא למילתיה הכי אמרה כל שבדיניהם מוציאין בתורת רבית בדינינו מחזירין : משכנתא בלא נכייתא · מלוה מעות על הכרס ואוכל את הפירות ואינו פוסק לנכות לו מן החוב כלום בשביל אכילתו ואוכל בתורת רבית : דבדיניהם מוציאין · אם אכל הלוה הפירות ממשכנה : ובדינינו

תוספות

אי עשה תשובה מאי בעי גביה · למ"ד רבית קצוצה יוצאה בדיינין פריך שפיר דהיה לו להחזיר ואפילו למאן דאמר אינה יוצאה מ"מ הוה לו להחזיר משום לעז ובושת וכיון דלא חשש גם בניו אין להם לחוש לכבודו :

גזלן מאי אע"פ שגבו איכא · וא"ת דאף על פי שגבו משום מלוה ברבית נקטי' וי"ל דא"כ גזלנין למאי תננהו פשיטא דמחזיר להכי אילטריך ליה לשנויי הגזלנין מאי ניהו מלוי ברבית :

תנאי היא · וא"ת דבהגוזל (ב"ק דף לד:) משני דמחזירין לצאת ידי שמים ואמאי לא משני נמי הכא הכי והתם נמי אמאי לא משני תנאי היא כדמשני הכא וי"ל דהכא קאמר אליבא דר' יוחנן ולדידיה דאמר אינה יוצאה בדיינין אף לצאת ידי שמים אינו צריך להחזיר ולכך לא מצי לשנויי הכא אלא תנאי היא וסוגיא דהתם אתי כההוא תנא דאית ליה יוצאה בדיינין דפריך אההיא ברייתא דסברה דמן התורה מחזירין אלא משום מעשה שהיה תקנו דאין מחזירין ופריך מהך ברייתא דהויא לאחר התקנה ותנאי דהכא נחלקו אם יוצאה בדיינין מן התורה ודלא [א]כפי' ריב"ן דפירש לעיל למורא ניתן שיש לו להחזיר מיראת שמים ולא להשבון על פי בית דין :

לא מאי קום עשה לקרועי שטרא · פרש"י וכולהו סבירא להו כוותיה דר' יוחנן דאי גבו אין מחזירין דתו ליכא קום עשה לאהדורי רבית ופלוגתייהו בלא גבו וקשה דמעיקרא פריך אדר' יוחנן ומשני תנאי היא ופלוגתייהו ברבי יוחנן ודחי דכולהו סבירא להו כוותיה כל שכן דאמר ליה שפיר טפי וי"ל דמעיקרא ודאי סבר דפליגי בלאו דואל תקח מאתו נשך ופליגי ברבי יוחנן ורבי אלעזר ומסיק דכולהו אית להו דר' אלעזר ולא לקי אלאו דאל תקח משום דניתק לעשה הוא בהשבה אבל פליגי בלאו דלא תשימון והיכא דלא גבה עדיין הרבית דת"ק סבר מיד כשנכתב השטר נגמרה השומא והוי כאילו גבה כבר ואין עוד תקנה לתקן הלאו דלא תשימון ור' נחמיה ורבי אלעזר [ב"י] סברי לאו דשומא מתלא תלי וקאי שאם יקרע השטר קודם שיגבה פטור והמקשה לא הבין יפה טעמו ופריך אי כגבוי דמי כו' ואי לאו כגבוי דמי אמאי חייב לרבנן ומשני לאו כגבוי דמי וטעמייהו דרבנן דסברי משעת כתיבה נגמרה השומא וא"ת והיכי ס"ד מעיקרא דפליגי באל תקח הא אמרינן לקמן (דף עה:) דערב אינו עובר אלא משום לא תשימון בלבד וי"ל דהיינו כשהערב לא קבל רבית מן הלוה אבל הכא שהערב קבל רבית מן הלוה ונתנו למלוה לכך חייב גם משום אל תקח לת"ק ואם תאמר ואמאי לא דחי דכולהו סבירא להו כר' אלעזר ופליגי אי חייב על לאו הניתק לעשה אי לאו וי"ל (*דהכא) הלכה דפטור ועוד דברים תמורה (דף ד:) פי' דלכ"ע פטור :

אינהו בתורת פקדון אתא לידיה · דאמר (לקמן דף סג:) מי קדחו חטין באכלבאי כמו כן הייתי שומרם בבית ומוכרם ביוקר :

לקח

עין משפט נר מצוה

טו א ב ג ד מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קסא סעי' ו :

טז ה מיי' שם הל' ג סמג שם :

יז ו מיי' שם הלכה ב וסמג שם טוש"ע שם סי' קס סעי' א :

מסורת הש"ס

[לפניא איתא רבא]

פי' ועי' רבית גאון לידו-רש"ל

[ע' תוס' ע"ז ו' ד"ה וסתא] ב"ק לד: קיב: [תוס' ספ"ה]

[שבת ל' וש"נ] ב"ק לד:

ג"ז שסנהדרין סס. יבמות כב: [לעיל מח: ב"ב די מכות ח:]

*) ג"ז שם חגיגה כו.

[יבמות לח: וש"נ]

[לקמן עה:]

[ביבמות איתא דרב פפא ובחגיגה איתא דרב ובסנהדרין וב"ק איתא כדאמר רב פנחס בשעשה]

[ב"ק לד:]

[נ"ל דספיק]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כי היכי דניחי בהדך ור' יוחנן : (ב) שם אין חייבין להחזירן אינהו הוא דאין חייבין להחזיר הא אבוהון חייב להחזיר : (ג) שם ומאי ניהו : (ד) שם כגבוי דמי הא כצ"ל ואות ו' נמחק :

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה תנאי · כפי' ריב"ן כו' · נ"ב וכ"פ נ"י אבל הרשב"א כתב כתוס' (ועמ"ש רבינו בי"ד סי' קס"א ס"ק ז') :

גליון הש"ס

גמ' א"ל רבינא לרב אשי. עיין לקמן סז ע"א תוס' ד"ה פירי ודף סד ע"ב תוס' ד"ה ולא ודף קיד ע"ב ברש"י ד"ה מאי קאמר :

יח א ב מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה הל' טו סמג לאוין קצ טוש"ע י"ד סי' קסג סעי' ג :

ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה אמ״ ליה אינהו בתורת זביני אתא לידייהו אלא כל שאילו בדיניהן דקאמר רב ספרא מאי אתא לאשמועינן הכי אתא לאשמועינן כל שאילו בדיניהן מוציאין מלוה למלוה בדינינו מחזירין ממלוה ללוה ומאי ניהו ברבית קצוצה וכדרבי אלעזר כל שאילו בדיניהם אין מוציאין בדינינו אין מחזירין (א) רבית מוקדמת רבית מאוחרת: כיצד לקח הימנו חטים בדינר זהב הכור וכן השער וכו' : וכי אין לו יין מאי הוי *והתניא *אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין אף על פי שאין לזה יש לזה אמר רבה מתניתין בבא לחוב בדמיהן עסקינן וכדתניא הרי שהיה נושה בחבירו מנה והלך ועמד על גורנו ואומר תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהם חטים אמר לו חטים יש לי שאני נותן לך צא ועשה עלי כשער של עכשיו ואני אעלה לך כל שנים עשר חדש אסור דלאו כאיסרו הבא לידו דמי א"ל אביי אי דלא כאיסרו הבא לידו מאי איריא אין לו אפי' יש לו נמי אלא אמר אביי מתני' כדתני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא דתני רב ספרא ברבית דבי ר' חייא יש דברים שהם מותרין ואסורין מפני הערמת רבית כיצד *אמר לו הלויני מנה א"ל מנה אין לי חטין במנה יש לי שאני נותן לך נתן לו חטין במנה וחזר ולקחן הימנו בעשרים וארבע סלע מותר ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית הכא נמי כגון דאמר הלויני שלשים דינרים אמר ליה שלשים דינרים אין לי חטין בשלשים דינרים יש לי שאני נותן לך נתן לו חטין בשלשים דינרים וחזר ולקחם הימנו בדינר זהב אי אית ליה חמרא ללוה דיהיב ליה בשלשים דינר [ג]פירא הוא דקא שקיל מיניה ולית לן בה ואי לא כיון דלית ליה חמרא ודאי משקל זוזי מיניה מחזי כרבית אמר ליה רבא אי הכי תן לי חיטי דמי חיטי מבעי ליה תני דמי חיטי שאני (ג) מוכרן שמכרתים לך מבעיא ליה תני שמכרתים לך הרי חטיך עשויות עלי בשלשי' דינרין מעיקרא נמי הכי אוקמינהו עילויה הכי קאמר ליה בדמי חטיך שעשית עלי בשלשים דינר הרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו והא בדינר זהב הכור וכן השער קתני[א] אלא אמר רבא *כי שכיבנא רבי אושעיא נפק לוותי דמתרצנא

[ג"ל והתנן]

לקמן עב:

[ג"י קיזון]

לקח הימנו חטין בדינר זהב הכור · רש"י פירש דמקח חטין הוי היתר אע"פ שאין לו חטים כיון שנתן לו מעות ולא קאי אסור אלא איין ונקט רישא לרבותא דסיפא דיין אסור אע"ג שבא מכח פיסוק הראשון של חטים שהיה דרך מקח וממכר ולא דרך הלואה וקשה לפירושו חדא שצריך למחוק הספרים לקמן (דף סג·) בגמרא דגרס והא לקח קתני מאי לקח לקח בהלואתו כי לפי זה אתי שפיר לקח דקאי אחטים דשרו ועוד כיון דאסור לא קאי אלא איין מאי פריך בגמרא וכי אין לו יין מאי הוי והתנן יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה וכי לא ידע דאסור לפסוק יין מחמת חוב ולא נתן לו אז שום דמים ועוד מדמשני בבא לחוב בדמיהם מכלל דמעיקרא סבר שהיה נותן לו דמים ותו אדפריך מילא השער פוסקין לפרוך מרישא דשרי גבי חטים מיהו זה יש לתרץ דהוה משני דאסור קאי גם ארישא או הוה מוקמינן רישא דשרי ביש לו חטים דוקא לכך נראה דאיזהו תרבית דאסור קאי אכולה מתני' וכי קתני בסיפא יין אין לו הוא הדין דגם חטין אין לו לכך פריך בגמרא וכי אין לו יין וגם חטים מאי הוי ועיקר קושייתו מכח חטים דאסור כי אין לו אע"פ שנותן דינר זהב ומשני בבא לחוב בדמיהן שכבר היה חייב לו דינר זהב ובשעת קנין אינו נותן לו כלום ומיד הוי ליה למפרך והא לקח קתני אלא דפריך ליה השתא עדיפא מינה וא"ת אמאי תני גבי יין אין לו כי נמי יש לו אסור ליתן שוה ל' דינר הלא אפילו חטים הוה איסורא ליקח בל' דינר כיון שלא היה לו חטים בפסק הראשון וי"ל דנקט לאשמועינן דאף ברישא אין לו חטים ואסור:

והתנן אין פוסקין· אית דגרסי והתניא משום דלא גרסינן במתניתין יצא השער פוסקין וכן לקמן (דף עב:) אית ספרים דגרסי אלא מתני' דאין פוסקין וכו' הא יצא השער פוסקין היכי משכחת לה באכלבאי וארבי ולספרים דגרסי הכא והתנן גרסי במתני' יצא השער פוסקין ולא גרסי' לקמן הא :

אע"פ שאין לזה יש לזה · דאע"ג דלא משך חטין אין זה רבית כיון שאם היה בא מוכר לחזור הוה קאי במי שפרע ולכך חשיבי כנתיקרו ברשות לוקח : **הרי** שנושה כו' ועמד על גורנו·[ב]תימה והלא מעות קונות הכא אפילו מדרבנן דמילתא דלא שכיח היא כדאמרינן בהזהב (לעיל דף מו:) גבי החליף דמי שור בפרה וי"ל דהכא מיירי שלא פטרו ממנו עד שיתן לו החטין :

ובדינינו אין מחזירין · דאבק רבית הוא כיון דזימנין שאין עושים פירות שהכרמים לוקין אין זו רבית קצוצה : איכהו נמי כי אפקי ליה · סברי דבתורת זביני אתו הנך פירות לידיה דלוקח דכל זמן שלא פרע לו מעותיו הכרם מכור לו עד זמן שפסקו ביניהם שיכול לפדותה והוא הדין דמצי לאתוביה נמי מאבק רבית דהמרבה בפירות דמתניתין אלא הא שינויא נמי אית ליה לשנויי בתורת זביני אתו לידיה : מאי אתא לאשמועינן · הי ניהו דבדיניהם אין מוציאין והוא רבית ובדינינו אין מחזירין: רבית מוקדמת ורבית מאוחרת · בשילהי מתניתין (דף עה:) קתני לה והא בתורת רבית יהיב ליה ובדיניהם אם לא נתן אין מוציאין שהרי לא פסק עמו : וכי אין לו יין מאי הוי · אחר שילא השער ליין והוא חייב לו החטין או המעות הרי הוא כפוסק עמו עכשיו על היין : אין פוסקין על הפירות · ליתן לו מעות בכור חטין ולומר לו תנהו לי לסוף זמן גדול ואפילו יש שנותנין אותו עכשיו בכך בתחילת הקציר אין זה שער עד שילא שער מפורסם וקבוע בשוקי העיר בכך : אע"פ שאין לזה· המוכר : יש לזה · לאיש אחר ויכול לקנותו עכשיו בדמים שקיבל : מתניתין בבא לחוב בדמיהן עסקינן · שלא נתן לו זה המוכר ללוקח דמי החטין שחייב לו שיחזור ויקבלם הימנו בשביל היין אלא בא לעשות עליו דמי החטין חוב ולפסוק על החוב יין וכך אמר לו אני מקבל עלי חיטך בל' דינר כמו שאתה יכול למוכרן והרי לך אצלי בהן יין כשער של עכשיו דאי הוה ליה יין הוה קני לו מעכשיו ואי אייקר ברשותיה אייקר אבל אין לו והוא לא קיבל עכשיו מעות שנוכל לומר יכול הוא לקנותו בדמים שקיבל נמצא שאינם אלו אלא בהלואה בעלמא: דתניא· שיש הפרש בין נותן מעות לבא עליו בחובו : ואני אעלה לך . החטים כל שנים עשר חדש אף אם יתעלו דמיהן אקבל עלי העילוי ואתנם לך בדמים הללו : דלאו כאיסרו הבא לידו דמי · שאין זה דומה לנותן איסר בשעה שפוסק דאיכא למימר יקנה לו עכשיו בשוק במעות שקיבל : אפילו יש לו יין נמי · דהאי תנא בעומד על גורנו קאמר דיש לו חטין ואפילו הכי אסר : כדתני רב ספרא · ולא בפוסק עמו בתחילה על החטין: שאני נותן לך · כשער של עכשיו ונתנם לו : וחזר ולקחן ממנו בכ"ד סלעים · דאוזיל גביה סלע שהמנה כ"ה סלעים והוא היה דחוק למעות ולא יכול להמתין ליום השוק : מותר · שהרי לא העלה לו דמי החטים יותר מדמיהן בשכר המתנת המעות והאי הוא דאוזיל גביה : וחזר ולקחן ממנו בדינר זהב · מתניתין כי קאמר לקח הימנו חטים במלוה קאי וכשבא לתובעו אמר לו תן לי מעותי שאני לוקח בהן יין אמר לו הרי מעותיך עשויות עלי בדמי שלשים דינרין יין ויין אין לו: ואי הוה ליה חמרא. זוזי יהיב ליה מעיקרא ופירי שקיל מיניה ולא דמי לרבית אבל משקל מיניה זוזי אסור דדינר זהב יהיב ליה וקא שקיל מיניה תלתין:הא בדינר זהב הכור וכן השער קתני·ואם כדבריך כשלקחן בדינר זהב היה השער שלשים והאי דאוזיל גביה דאי השער בדינר זהב וזה העלם עליו שלשים דינר מעיקרא אוקמינהו ברבית בשביל המתנתו:כי שכיבנא ר' אושעיא נפיק לוותי·כשאמות ר' אושעיא יצא לקראתי :

דאמר

דמתרצנא

הגהות הב"ח
(א) גמ' בדינינו אין מחזירין ומאי ניהו רבית מוקדמת ורבית : (ג) שם תני דמי חטי שאני רוצה למוכרן :

הגהות הגר"א
[א] גמ' אלא אמר רבא· נ"ב גירסת ר"ח ורי"ף בבא לחוב בדמיהןעסקינן וכדתני ר"א כו' ופי' הרשב"א דר"ל שזקף דמי החטין במלוה וכה"ג דוקא אסור באין לו יין או כדר' אושעיא שנושה בתחילה ודלא כרש"י דאוסר יין בלא"ה (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קע"ה ס"ק י') : [ב] תוס' ד"ה הרי · תימה כו' · נ"ב ע' לעיל מ"ו ב' ד"ה יש כו' ע"ז א' ד"ה הא' פי' א"נ כו' :

דמתרצנא מתני' כוותיה דתני ר' אושעיא *הרי שהיה נושה בחבירו מנה והלך ועמד על גורנו ואמר תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהן חטין ואמר לו חטין יש לי שאני נותן לך צא ועשאן עלי כשער של עכשיו הגיע זמן חטין למכור אמר לו תן לי חטין שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין אמר לו יש לי יין שאני נותן לך צא ועשאן עלי כשער של עכשיו הגיע זמן יין למכור ואמר לו תן לי ייני שאני רוצה למוכרו וליקח בו שמן אמר לו שמן יש לי שאני נותן לך צא ועשהו עלי כשער של עכשיו כולם אם יש לו מותר אין לו אסור ומאי לקח בהלואתו אמר רבא שמע מינה מדר' אושעיא תלת שמע מינה דמעמידין מלוה על גבי פירות ולא אמרינן דלא כאיסרו הבא לידו הוא וש"מ הוא דיש לו וש"מ איתא לדרבי ינאי דאמר רבי ינאי *מה לי הן מה לי דמיהן *דאתמר רב אמר עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים ור' ינאי אמר מה לי הן ומה לי דמיהן מיתיבי כולם אם יש לו מותר אמר רב הונא אמר רב בשמשך אי בשמשך צריכא למימר אלא כגון שיחד לו קרן זוית ושמואל אמר *הא מני רבי יהודה היא דאמר צד אחד ברבית מותר דתניא *הרי שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אסור ר' יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר *א"ל רבי יהודה מעשה בביתוס בן זונין שעשה שדהו מכר על פי ר' אלעזר בן עזריה ולוקח אוכל פירות היה אמרו לו *משם ראיה מוכר אוכל פירות היה ולא לוקח מאי בינייהו אמר אביי צד אחד ברבית איכא בינייהו רבא אמר רבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו השתא דאמר רבי ינאי מה

רש"י

דמתרצנא מתניתין כוותיה · שאני רגיל לתרץ משניות שסתם רבי כברייתא שסתם הוא ודכוותיה · אמר רבא בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) : הגיע זמן חטין למכור · שנתייקרו ודרך אוצרותיהן למוכרן מעתה : יש לו מותר · ולא אמרינן דלאו כאיסרו הבא לידו היכא דיש לו דזכי בהו האי מהשתא ואע"ג דלא משיך כי מוקרי ברשותיה מוקרי ולא הוי רבית [א]הואיל ואם בא לחזור קאי עלייהו במי שפרע ומיהו היכא דאין לו לאו כאיסרו הבא לידו הוא דהיכא דיהיב ליה השתא זוזי פוסק ואע"ג שאין לו דיכול זה לקנותו במעות שקיבל דחטין מצויין לו הואיל ויצא השער אבל זה אין בידו במה יקנה ודמי לרבית : ומאי לקח · דקתני במתני' לקח בהלוואתו שהיה נושה בו דינר זהב ולי נראה דלא גרסינן ליה ופירוש מסובב הוא *שנתלה בספר לפי שראה ברבי אושעיא נושה בחבירו מנה דמעמידין מינה דאי הוה יהיב ליה השתא זוזי אפילו אין לו נמי שרי שכן מתניתין ופירשה בלוקח בהלוואתו ולא היה לא מכבי לשבושי מתניתין בהכי דר' אושעיא משום חטין קמאי נקיט ליה ולמימר דיש לו מותר אע"ג דלאו כאיסרו הבא לידו וכי אין לו אסור הואיל ולא בא איסרו לידו אבל מתניתין כי תנא אין לו גבי יין תנא שמחמת הלוואה בא עליו שהיו כבר דמי החטין מלוה עליו אבל גבי חטין לא תנא איסורא ואפילו אין לו שרי דלאיסרו בא לידו ושפיר תני בה לקח : מעמידין מלוה · שיש לו על חבירו : על גבי פירות · לפסוק עליהם פירות בשער של עכשיו כל ימות השנה : ולא אמרינן לא כאיסרו הבא לידו · כדקתני (א) רבי חייא דאמר לעיל אפי' יש לו אסור : ושמע מינה והוא שיש לו · אבל אין לו אין מעמידין מלוה אבל פוסקין על ידי נתינת מעות כדקתני מתני' (לקמן דף עב:) ולא הבשער פוסקין ואוקימנא מתני' כדתני רבי אושעיא : ושמע מינה · מדקתני הגיע זמן חטין למכור שם לו החטין בדמים בשער של עכשיו ביוקר ופוסק יין כשער של עכשיו בזול שמע מינה איתא לדרבי ינאי דאמר פסק על הפירות והגיע זמנו למכור בא ותבעו ואין לו מקבל הימנו הדמים כשער של עכשיו דמה לי מקבל הן עצמן ומה לי דמיהן : עושין אמנה בפירות · נותנין מעות באמנה כשער של עכשיו שיוזלא בשוק ע"מ לקבל פירות אפילו יוקירו חטין : ואין עושין אמנה · לפסוק על הפירות כדי לקבל דמים לכשיוקירו דכיון דזוזי יהיב וזוזי שקיל מחזי כרבית : אם יש לו מותר · מהא דרבי אושעיא קא מותיב והכא דמים קא מקבל שפסק עליו דמי החטין ומקבל היין שוה יותר ממה שנתן ומתחלה לא קנה יין ממנו והרי הוא מקבל מעות דמי החטים : בשמשך · היינו החטים מתחלה דדמי החטין דידיה קא מקבל דברשותיה איקר דמשעה שמשך כלתה לה תורת הלואה וקיבל חובו וכן בכולן : שיחד לו קרן זוית · ואשמעינן דיחוד מילתא היא : הא מני · דקתני יש לו מותר : רבי יהודה היא דאמר צד אחד ברבית מותר · רבית שאינה על ידי הלואה אלא ע"י מכר ופעמים שבאה לידי רבית כגון זו אם יוקרו הפירות וישלם דמים יש כאן רבית ואם לא ישלם דמים אלא פירות שפסק הוא עמו אין כאן רבית היינו צד אחד ברבית פעמים יש רבית ופעמים אין רבית שהרי אינו פוסק עמו ע"מ לשלם דמים אלא פירות : ועשה שדהו מכר · אם אין אני נותן לך מכאן עד יום פלוני הרי השדה שלך : בזמן שהמוכר אוכל פירות · בתוך הזמן מותר : לוקח אוכל פירות אסור · שמא לא יבא לידי מכר שיחזיר לו מעותיו ונמצא שבהלואה היו אלו וזה אוכל פירות ברבית : בייתוס בן זונין : מאי ביניהו · במאי קמיפלגי : צד אחד · כי האי גוונא שמא יבא לא יבא לידי הפדייה בא לידי רבית לך המכר אינו בא לידי רבית : על מנת להחזיר · דרבי יהודה גופיה לא שרי אלא ע"מ להחזיר שאם לא יהא מכר יחזיר לו פירות שאכל ואפילו הכי אסר ת"ק דבשעת אכילה קאכיל רבית ועבדיה לאיסור : השתא דאמר רבי ינאי · גבי פרעון הן ודמיהן שוין דכי היכי דהן מותר דמיהן נמי מותר דמה לי טוב אם הם מקבל יותר ממה שדמיהן מקבל : מה

תוספות

דאמר רבי ינאי מה לי הן · החטין מה לי דמיהן כגון יין אם יש לו קך פי' רבינו שמואל ור"ל דוקא יין אבל מעות אסור ואין נראה לר"ת דבפרק הגוזל[קמא] (ב"ק דף קב· ושם ד"ה התם) גבי רב כהנא זבין כתנא ואייקר זבנוה מרווחא קמאי א"ל לרב אשקול זוזי אמר ליה אי כי מזבני אמרי כתנא דכהנא הוא שרי ואם לאו אסור רב לטעמיה דאמר אין עושין אמנה בדמים משמע דלר' ינאי שרי למשקל זוזי :

בשמשך · ואפילו הכי המוכר מותר לשלם חטים אחרים אם יוקירו ולא דמי לסאה בסאה דאסור (לעיל דף סב:) משום דהתם הלואה והכא זבינא *ומשיכה דהכא לא הויא אלא לענין היתר פיסוק ולא לקנות ממש :

צד אחד ברבית מותר · ואע"ג דבשעת הפרעון הוי רבית כיון שבשעת הפסק הוי צד אחד של היתר שרי וא"ת א"כ סאה בסאה נמי יהא מותר לגוות לרבי יהודה דלד אחד הוא דשמא לא יוקירו דבהלואה נמי שרי רבי יהודה צד אחד ברבית כדאמרינן לקמן (דף סה:) גבי משכן לו בית משכן לו שדה הא דלא כר' יהודה וי"ם לומר דלא חשיב צד אחד ברבית אלא דבר שיש ביד מלוה או ביד לוה לעשות צד אחד שלא יהא רבית ולא דמי לסאה בסאה שתלוי בשער ועי"כ יהא רבית אם יוקירו :

רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו · ואם תאמר מאי טעמא דרבנן דאסרי דלאיזה רבית הוא זה והלא כשבאה לפדות מנכה לו תחילה פירות שאכל וי"ל ודאי אם הוא עושה כן לא הוי רבית אלא אם מצריכו לפרוע תחילה הכל קודם שינכה לו כלום ואם לא יוכל לפרוע לו הכל תהא מושקעת בידו ואם תאמר דתנן בערכין (דף לא: ושם ד"ה והתניא) המוכר בית בבתי ערי חומה גואל מיד וגואל עד שנים עשר חדש הרי זו כמין רבית ואינו רבית ופריך בגמ' והתניא רבית גמורה היא אלא התורה התירה ומשני הא ר' יהודה והא רבנן והשתא לרבא דלכולי עלמא צד אחד ברבית אסור היכי משני *ויש לומר דמדאורייתא מודה רבא דבצד אחד ברבית פליגי אבל מדרבנן נראה לרבא דליכא למאן דשרי ורבי יהודה שרי הכא אפילו מדרבנן כדמוכח בעובדא דמייתי לכך מוקי רבא דאיירי ברבית על מנת להחזיר ואם תאמר בפרק בתרא דמגילה (דף כז: ושם ד"ה רבי) תנא אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי אימתי שירצו יחזור דברי רבי מאיר ופריך בגמרא ולרבי מאיר היכי דיירי ביה הא הוה ליה רבית ומשני סבר לה כרבי יהודה דאמר צד אחד ברבית מותר וי"ל דרבא איירי התם כגון שהתנו עמו שאם יפדו יתן השכר של דר בו : ופוסקין

מסורת הש"ס

[נ"א שנתלה]

[לקמן סה:]

[לקמן סה: מגילה כז: ערכין לא:]

[נ"ל אמר רבי יהודה]

[שם כשמו"ן]

ב"ק קב·

מגילה כז: ערכין לא·

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"י מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קסג סעי' א וסעי' ג :

כ ב טוש"ע י"ד סי' קעה סעי' ו :

כא ג מיי' פ"ו מהל' מלוה הל' ד סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קסד סעי' ד וע"ש ובסי' קעב סעי' א :

כב ד טוש"ע י"ד סי' קעד סעי' ה וכר"י:

אבל בתוס' ישנים לא כתוב בלל הך ומשיכה דהכא עד סוף הדיבור · ר"מ

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא אמרי' וכו' כדתניא לעיל כצ"ל ותיבת ר' חייא דאמר נמחק :

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה יש לו כו' הואיל ואם כו' · נ"ב וכ"ד הרמב"ם אבל הראב"ד וש"פ חולקים וכתבו דבמלוה לא קני כלל וע' ח"מ סי' קנ"ט וסי' ר"ד ומש"ש :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רבית וכו' וי"ל דמדאורייתא · עיין לקמן דף סד ע"ב תוס' ד"ה ולא :

מה לי הן ומה לי דמיהן אמרינן מה לי דמיהן ומה לי הן נמי אמרינן ופוסקין על שער שבשוק ואע"פ שאין לו איתיביה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לרבא כולם אם יש לו מותר אם אין לו אסור אמר להו התם · הלואה הכא זביני רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מאי טעמא אמרו רבנן פוסקין על שער שבשוק ואע"פ שאין לו דאמר ליה *שקילא טיבותיך ושדייא אחיזרי מאי אהנית לי אי הוו לי זוזי בידי הוה מזבנינא בהיני ובשילי בזולא אמר ליה אביי לרב יוסף אלא מעתה מותר ללות סאה בסאה משום דמצי א"ל שקילא טיבותיך ושדייא אחיזרי דאמר ליה חטי דקדחי באכלבאי א"ל התם הלואה הכא זביני אמר ליה אדא בר אבא לרבא והא בעי למיתב זוזי לספסירא א"ל דקא יהיב ליה נמי רב אשי אמר זוזי דאינשי אינהו עבדי ליה ספסירותיה: רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו האי מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא צריך לאתחוויי לבי דרי למאי אי למקנא הא לא קני אי לקבולי עליה מי שפרע כי לא מיתחזי נמי מקבל עליה מי שפרע לעולם לקבולי עליה מי שפרע ומאן דיהיב זוזי אתרעא [חריפא] לבי תרי תלתא יהיב אי מיתחזי ליה סמכא דעתיה ואי לא אמר ליה אמינא דאשכחת פירי דשפירי מדידי ושקלת אמר רב אשי השתא דאמרת משום מסמך דעתא אפילו אשכחיה בשוקא וא"ל סמכא דעתיה: אמר רב נחמן כללא דרביתא כל אגר נטר ליה אסור ואמר רב נחמן האי מאן דיהיב זוזי לקיראה וקא אזלי ד' ד' וא"ל יהיבנא לך ה' ה' איתנהו גביה שרי ליתנהו גביה אסור פשיטא לא צריכא דאית ליה אשראי במתא מהו דתימא כיון דאית ליה אשראי במתא כעד שיבא בני או עד שאמצא מפתח דמי קמ"ל כיון דמחסרי גוביינא כמאן דליתנהו דמי: ואמר רב נחמן האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה ואשכח ביה טופיינא אי בכדי שהדעת טועה מיחייב לאהדוריה ליה ואי לאו מתנה *בעלמא הוא דיהיב ליה היכי דמי בכדי שהדעת טועה אמר רב אחא בריה דרב יוסף בעישורייתא

מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן כו' · בתחלת התנאי נמי משיצא השער פוסק עמו ואע"פ שאין פירות בידו. ובלבד שיתן לו זה מעות דכי היכי דאם היו דמי המעות הללו בידו והייע הפירות הוי מותר הכי נמי כי הוו המעות בידו מותר שהמעות ודמיהן שוין דמה לי טוב אם היו החטין שהם דמים למעות הללו בידו מעכשיו שהם עצמן בידו אף הוא יכול ליקח בהן פירות ומן הטעם הזה פוסקין על סמך שער שבשוק והוא שער היוצא על ידי חמרין המביאין תבואה לשוק בכרכים ואע"פ שאין פירות לזה וא"ת משנתינו היא זו (לקמן דף עב:) יצא השער פוסקין איכא למ"ד לקמן אין פוסקין על שער שבשוק ומוקי למתניתין באכלבאי וארבי דמתניתין לאו שער שבשוק תנן אלא יצא השער סתמא הא דמפיך ליה לישנא ונקט למימר מה לי דמיהן מה לי הן משום דבשעת פרעון הוו המעות שמשלם לו דמי הפירות ושייך למימר מה טוב הן מדמיהן כי היכי דהן שרו דמיהן נמי שרו ובשעת הפיסוק נותן לו זה מעות לקבל חטין בדמי המעות ומיקרו הפירות דמיהן של מעות ושייך למימר מה טוב דמיהן של מעות מהן כי היכי דדמיהן שרו אם היו הפירות בידו הן נמי כי הוו הן בידו שרי קצרו של דבר לשון הפסקה נמשך אצל לוקח לשון הפרעון נמשך אחר המוכר גבי תנאי ראשון פוסק ונותן לו דמים לקבל כנגדן חטין הלכך החטין קרוין דמים אצל לוקח דמי מעותיו וגבי פרעון המעות שזה פורע הוו דמי החטין שזה חייב לו: אין לו אסור · בהא דרבי הושעיא: היני ושילי · מקומות הן שהיו סמוכין לפומבדיתא שהיו רבה ורב יוסף יושבין בה כלומר בכל מקום הוא מוצא סביבותיו בדמים הללו: חטי דקדחי באכלבאי · בתמיה וכי אם הנחתי חטין שלי באוצרי כלום היו גשמים יורדין עליהן שיהו צומחות בהן צמחין להתקלקל לישנא אחרינא דקדחי לשון חמימות כמו (ישעיה סד) כקדח אש: והא בעי למיתב זוזי לספסירא · היכי אמרינן מאי אהני לפסוק על שער שבשוק והא אהני דבעי למיתב זוזי לספסירא סרסור שמבקש למוכרי חטין נמצא משתכר זוזי בהקדמת המעות: ומשני דיהיב · צריך הלוקח ליתן למוכר דמי הסרסור: רב אשי אמר · לא צריך זוזי דאיניש עבדי ליה ספסירות החמרין הולכין אצל בעלי המעות להוליך לו תבואה: האי מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא · הפוסק על הפירות עד שלא יצא השער הבכיר שהיא סמוך לקציר שהלקוטות מוכרין בזולא זה סאה וזה סאתים ותנן מתני' (דף עב:) דאם יש לו מותר לפסוק ואע"פ שלא יצא השער דקתני היה הוא תחילה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש: צריך הלוקח לאיתחזויי אבי דרי · של מוכר כשהוא דש וזורה תבואתו בגורן ולהכי נקיט תרעא חריפא שאין פוסקין עליו אלא למי שיש לו גורן דאילו שער הברור פוסקים אף למי שאין לו: למאי · מיבעי האי דמתחזי: אי למיקני · ממש שלא יוכל המוכר לחזור: הא לא קני · בהכי אלא א"כ משך: אי לקבולי מוכר עליה מי שפרע · אם יחזיר: סמכא דעתא · דכל חד וחד וידע דעליה קא סמיך האי לוקח וסחורה מקויימת היא ואין דעתו לחזור הלכך אם חזר בו מוכר איכא למילטייה במי שפרע: השתא דאמרת · דאי מיתחזי מיסמך דעתא הוא: אפילו · לא מיתחזי אבי דרי נמי אלא אשכחיה בשוקא לאחר זמן ואמר ליה חזי דעלך סמיכנא איכא מי שפרע: אגר נטר ליה · שכר המתנה אי מוזיל גביה משום המתנה שמקדים לו המעות והמקח אין לו למוכר עכשיו: לקיראה · מוכר שעוה: ד' ד' · אלות שעוה בזוזא: יהיבנא לך ה' ה' · לזמן פלוני והקדים לו המעות עכשיו: איתנהו · אם בידו אבל איגס בעיר או אבד המפתח והוא דחוק למעות שרי דהוי ליה הלויני עד שיבא בני דתנן במתניתין (דף עה:) דמותר: דאית ליה אשראי במתא · המוכר הזה אף הוא נתן מעות ופסק עם אחרים על שעוה: ואשכח טופיינא · זה שקיבל המעות מלא בהן יותר ממה שאמר לו חבירו: אי בכדי שהדעת טועה · דאיכא למימר טעה המלוה בחשבון ולא ידע בהן חייב זה להחזירו לו: בעישורייתא

ופוסקין על שער שבשוק אע"פ שאין לו · פ"ה וא"ת מתני' היא יצא השער פוסקין איכא למ"ד אין פוסקין על שער שבשוק ומוקי לה למתני' באכלבאי וארבי ולא היה לו לפרש כן דאפילו לר' יוחנן דאמר לקמן אין פוסקין על שער שבשוק מודה דלא בעינן תרעא דמסיך כולי האי כמו אכלבאי וארבי ולא בעי אלא כדורמוס ולא אמר ר' יוחנן דאין פוסקין אלא בשוק של עיירות וא"ת והיכי שמעינן מר' ינאי דפוסק על שוק של עיירות ולא בעינן דורמוס וי"ל דהכי דייק מדאמר רבי ינאי מה לי הן מה לי דמיהן ויכול לפרוע לו דמים כמו שיכול לפרוע לו חטין משום דמן החטין יכול למצוא דמים ה"נ פוסקין אפילו על שוק של עיירות דיותר יזדמן לבעל המעות לקנות חטין אפי' בשוק של עיירות ממה שיזדמן לבעל חטין למכור אפילו בשוק של אכלבאי וארבי:

ואמר ליה יהיבנא לך חמשה בזוזא · פי' לזמן פלוני איתנהו שרי ליתנהו אסור אבל ד' בזוזא שרי לפסוק כיון שכן השער דפוסקין על שער שבשוק וא"ת אמאי אסור לפסוק חמשה בזוזא מאי שנא מטרשא דרב נחמן גופיה אמר לקמן (דף סה·) טרשא שרי למכור סחורה בהמתנה ביותר מדמיה ובלבד שלא יפרש [לו] אם מעכשיו בפחות וי"ל כיון דאזלי הכא ד' בזוזא הוי כאילו פירש אם מעכשיו בפחות ואם לזמן פלוני ביותר ולפי זה לא שרי ר"נ לקמן טרשא אלא בדבר שאין שומתו ידוע כגון פרה או טלית אבל פירות אם יצא השער אסור לעשות מהן טרשא: מהו דתימא כעד שיבא בני דמי קמ"ל · וא"ת והא רב נחמן פסק לקמן בשילהי פירקין (דף עה·) כהלל דאסר עד שיבא בני וי"ל דודאי דרך הלואה אסור אפילו סאה בסאה אבל דרך מקח וממכר כי הכא שרי אפי' ה' בארבע דאי לאו הכי תקשה דאפילו רבנן לקמן לא שרו אלא סאה בסאה אבל סאה בסאתים לא אלא כדפרישית דדרך מקח וממכר שרי טפי חמש בארבע מדרך הלואה אפילו סאה בסאה דהכי שרי לכ"ע וא"ת דטפי ה"ל לאתויי הכא דפוסק על הגדים דדמיא טפי דהוי מקח וממכר וי"ל דפוסק עמו על הגדים לא שרינן אלא לפסוק עמו בשער לקוטות אבל לפסוק שוי שיתא בחמשא לא כיון דהכתי לית ליה שעדיין צריך תיקון ואי מוזיל גביה כולי האי מחזי כאגר נטר אבל כשיש לו מזומן בעין אלא שמחוסר ביאת בנו או הבאת מפתח מותר אפילו שוי חמשא בארבע וה"ק נעשה כעד שיבא בני ושרי הכא לכ"ע כדשרי התם לרבנן: בעישורייתא

[שבת סג: ביצה כט: כתובות עג: ב"ק פג·]
ר"ע
[עיין תוס' ב"ב עח: ד"ה אבל]

כג א מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הל' א ופ"י הל' א סמג לאוין קצ טוש"ע י"ד סי' קעה סעי' א:
כד ב מיי' פ"י מהל' מלוה הל' ו:
כה ג (מיי' שם פ"ט הל' א) סמג שם טוש"ע י"ד שם סעי' ה:
כו ד ה ו מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' ד סמג עשין כב טוח"מ סי' רט:
כז ז מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה הל' א סמג לאוין קצ טוש"ע י"ד סי' קעג סעי' א:
כח ח ט מיי' שם פ"ט הל' ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעג סעי' ז:
כט י מיי' שם פ"ד הל' יוד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רלב סעי' ג:

גליון הש"ס
גמ' ואי לאו מתנה בעלמא · עיין ב"ב דף עח ע"א תוס' ד"ה אבל:

בעישורייתא וחומשייתא א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ואי איניש תקיפא הוא דלא יהיב מתנה מאי א"ל דלמא מיגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון דתניא *הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ואי איניש דאתי מעלמא דלא שקיל וטרי בהדיה מאי א"ל דלמא איניש אחרינא גזליה וא"ל כי יזיף פלוני פשיטי מינך אבלע ליה בחשבון אמר רב כהנא הוה יתיבנא בשילהי פרקי דרב ושמעית דקאמר קרי קרי ולא ידענא מאי קאמר בתר דקם רב אמרי להו מאי קרי קרי דקאמר רב אמרו לי הכי קאמר רב האי מאן דיהיב זוזי לגינאה אקרי וקא אזלי עשרה קרי בני זרתא וא"ל יהבינא לך בני גרמידא איתנהו שרי ליתנהו אסור פשיטא מהו דתימא כיון דממילא קא רבו שפיר דמי קמ"ל כמאן כי האי תנא דתניא ההולך לחלוב את עזיו ולגזוז את רחליו ולרדות את כוורתו מצאו חבירו ואמר לו מה שעזי חולבות מכור לך מה שרחלי גוזזות מכור לך מה שכוורתי רודה מכור לך מותר אבל אם אמר לו מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך מה שרחלי גוזזות כך וכך מכור לך מה שכוורתי רודה כך וכך מכור לך אסור ואע"ג דממילא קא רבו כיון דליתנהו בההיא שעתא אסור איכא דאמרי אמר רבא כיון דממילא קא רבו שפיר דמי והתניא כך וכך אסור התם לאו מיניה קא רבו דשקלי ליה להאי ואתי אחרינא בדוכתיה הכא מיניה קא רבו דכי שקלי ליה להאי לא אתי אחרינא בדוכתיה אמר אביי שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא אי תקפה ברשותך אי יקרא אי זילא ברשותי א"ל רב שרביא לאביי

האי

רש"י

בעישורייתא וחומשייתא · אם יש לחלקם למעות העודפות להוציאן עשרה עשרה או ה' ה' ואין אחד או שנים עודפות שאין באות לכלל ה' יש לומר שטעה בחשבונו אם עישורייתא ניהו טעה בין חמשים לארבעים או בין ארבעים לשלשים ואם אינן עשיריות ושנן חמישיות יש שהיו רגילין למנות חמשה חמשה ואם היו עודפות הרבה כגון כ"ה טעה בעשיריות כדפי' ויש כאן טעות של כ' בדילוג אחד וכה' העודפות טעה בין ג' לארבע או אם עודפות ט"ו או כ"ה טעה ג' פעמים או ה' פעמים בחשבון של חמש אבל אם עודפות על החמישיות אחת או ב' או ג' וד' שאינן מגיעות לה' לא טעה כלום וכולם מתנה : ואי איניש תקיפא הוא · זה שנתכנס לו אדם קשה הוא שאינו רגיל לגמול חסדים ולתת מתנת חנם : מאי · במה יתלה זה לעכבם בידו : אמר ליה · כיון דליכא למימר טעה בחשבון תלינן למימר דלמא מיגזל גזליה זה ימים רבים וזה לא ידע והשתא מלאו לבו להשיבו : דלא שקיל וטרי ליה · לא נשא ונתן עמו מעולם : בשילהי פירקין · כשסיים לדרוש באתי ולא שמעתי תחילת דבריו : שמעי' דקאמר קרי קרי · שמעתי דורש ומזכיר דלועין תמיד : יהבינא לך · לאחר זמן : בני גרמידא · אמה אמה : איתנהו · אם יש לו בגנו גדולות בני אמה : ליתנהו · ועודן קטנות הן אסור : ולרדות את כוורתו · על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן קרי ליה רדייה כרדיית פת מדובקת בתנור : מה שעזי חולבות מכור לך · בכך וכך זוז אם מעט אם רב יגיעך : מותר · שהרי קיבל עליו הפסד ושכר הלכך אפי' ימלא יותר משוה הדמים אין כאן אגר נטר ליה דאי הוה בציר מדמים נמי הוה שקיל : אבל אמר לו כך וכך שאין · ואוזיל גביה בשכר הקדמת המעות אסור : איכא דאמרי · גבי קרי אמר רבא שפיר דמי : והא תניא אסור · גבי גיזה וחלב : לאו מיניה קא רבו · חלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכח חלב שהיה בבהמה בשעת מכר דהא כי שקיל להאי כוליה לגמרי אתי אחרינא : אבל הכא · הנוסף על הדלועים קטנים ונעשו גדולות: מיניה קרבו · מכח הקטנות בא והקטנות כבר היו בשעת מכר ומדידיה הוא דקא משבח ואזיל: דכי שקלי ליה להאי · בוצינא זוטרתי לא אתיא אחריתי ש"מ מגופיה קרבו : אחביתא דחמרא · שיש בידך : אם תקפה · אם מחמצת :

קרוב

תוספות

בעישורייתא וחומשייתא · הם היו רגילין בחמשה כדרך שאנו מונין אחד אחד ולדידן הוי בכל ענין בכדי שהדעת טועה : מה שעזי חולבות מכור לך מותר · הך ברייתא לא קשיא לרב דאסר לקמן פרדיסא בסוף פירקין (דף עג·) דהכא אין רגילות לזלזל בשביל המתנת יום או יומים לכך מותר שמקבל עליו הפסד ושכר וכך יכול להפסיד כמו להשתכר הלכך אפילו ימלא יותר מן הדמים שנתן לא הוי אגר נטר אבל פרדיסא אסר רב דקא אוזיל גביה טובא שרגיל לקנות בעוד שהוא בוסר ומשום הקדמת מעות עד זמן הבציר אוזיל גביה והוי אגר נטר ואע"ג דהתם נמי זימנין דאית בהו תיוהא כדקאמר שמואל כגון ברד או קרח או גשמים ומפסיד הכל רב לא חייש להכי דלא שכיח הוא וא"ת לרב דאסר פרדיסא מ"ש ממשכנתא דסורא דמשמע לקמן (דף סז:) דשריא לכ"ע דכתבי הכי במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף דשרי אפילו לכמה שנים לאוזולי גביה כ"ש לשנה אחת ויש לומר דשאני משכנתא דסורא שקונה קרקע מעכשיו במעות ושטר לפירותיה אי לא יפדנה הלוה אבל פרדיסא אינו זוכה בשום דבר והוי זוזי הלואה גביה עד הבצירה ועוד דמשכנתא דסורא קנוי לו קרקע לכל דבר אפי' למשטח בה פרי ולהעמיד שם בהמותיו וכל תשמיש שירצה אבל בפרדיסא אינו מוכר אלא יין בלבד [א]ועוד י"ל דרב לא אסר פרדיס' אלא דוקא °כשאמר ליה כך וכך הינין מכור לך אבל אם מכר לו הן רב הן מעט מה שיגדל מודה רב דשרי ואפ"ה שרי שמואל משום תיוהא שהיין יהיה רע ולא ישוה הדמים שנתן והכא בקרי ועזי חולבו' דאסור מודה שמואל דלא שייך ביה תיוהא ולאיכא דאמרי נמי דשרי רבא כיון דממילא קא רבו אתיא אפי' אליבא דרב ואע"ג דהתם נמי ממילא קרבי [ב] איכא לאוקמי דהתם מיירי בפרדיסא כשלא יצא עדיין הפרי כלל : אי תקפה ברשותך · תימה דהיכי מיירי דאי בשמסך א"כ אפילו אמר ליה אי תקפה אי זילא ברשותך ואי יקרי ברשותי הוה שרי שהרי מתנה עמו שאם יוקיר יהא המקח קיים מעכשיו ואין המעות הלואה אצלו ואי תקפה או זילא יהא המקח בטל ויהיו המעות הלואה ויחזירם לו ומה רבית יש כאן ואי בשלא מסך מה צריך להתנות אי תקפה ברשותך כי לא אתני יכול לחזור דליכא מי שפרע כיון שמפסיד הכל כדמשמע לעיל בפ' הזהב (דף מח:) גבי ההוא חמרא דבעי למזבניה דבי פרזק רופילא וי"ל דלעולם איירי כשמסך ואפ"ה אסור אי אמר אי זילא ברשותך דחשיב קרוב לשכר ורחוק להפסד כדאמר לקמן (דף ע·) גבי עיסקא דאסור אע"ג שיכול להתנות שאם יצא הפסד בעיסקא יהיו כל המעות הלואה ואם יצא ריוח יהיו כולם פקדון אלא ודאי כיון דאחריות ההפסד על המקבל לא מהני אפילו בתנאי להחשיבם פקדון א"כ מיירי כשלא מסך וצריך להתנות דאי לא מתני איכא מי שפרע דאין בו כל כך הפסד דאיכא דניחא ליה בחלא טפי מבחמרא כדאמרינן בהמוכר את הספינה (ב"ב ד' פד: ושם) וא"ת אכתי כי לא אתני נמי יכול לחזור בו אי תקפה דמקח טעות הוא אפי' הביאו לוקח בביתו ושהה הרבה ואחר כך החמיץ דא"ר חנינא בהמוכר את הפירות (שם ד' צח. ושם) גבי מוכר יין לחבירו והחמיץ לא שנו אלא בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך ואפי' מאן דפליג התם ואמר מזלא דגברא גרים מ"מ כי אתני מאי פריך הכא קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא והא מקח טעות הוא דליכא למימר מזליה דלוקח גרים כיון דהתנה עמו דאי תקפה ברשותיה ובסוף פירקין (ד' עג:) נמי אמרינן גבי רבנן דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי להו בטבת וקאמר אחמרא יהבי ואחלא לא יהבי ואין לחלק בין מוכר בתשרי ולוקח בטבת לשאר השנה דבהמוכר פירות לא קמפליג בין קודם טבת לאחר טבת לכך נראה דתקפה דהכא לאו היינו שהחמיץ אלא קלקול בעלמא כמו יין הנמכר בחנות דהמוכר פירות דאותו שהחמיץ אחר תשרי מתשרי היה עומד להתחמץ כדאמר בסוף פירקין ואותו הוי מקח טעות אבל תקיף דהכא אין זה הקלקול ראוי לעמוד מתשרי ואין זה מקח טעות ועליה יהבי זוזי והוי תקפה דהכא כי ההוא דהמוכר פירות דאמר רבא האי מאן דזבין חביתא דחמרא ותקיף כו' דלאו היינו החמיץ דבעי בתר הכי חלא מאי ואף על גב דבההיא דברכות (ד' ה:) רב הונא תקיפא ליה ארבע מאה דני דחמרא הוי החמיצו דקאמר אייקר חלא מ"מ הך דהכא לאו היינו החמיץ כדפי' וא"ת מאי צריך לקמן (שם) טעמא דמעיקרא חלא חלא תיפוק ליה דאפילו בתקפה דליכא למימר הכי שרי להתנות כדאמר הכא כיון דקביל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא וי"ל דקלקול של חימוץ שכיח הלכך אע"ג דמקבל עליה יוקרא וזולא הוי רחוק להפסד והוי דומה לרבית אי לאו טעמא דמעיקרא חלא חלא* :

האי

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י · סמג לאוין קצו טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף ב :

לא ב מיי' פ"ד מהלכות גניבה הל' י ופ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ח סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף א וסי' שסו סעי' ב בהג"ה :

לב ג מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג לאוין קצו טוש"ע י"ד סי' קעה סעיף ט :

לג ד מיי' שם הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף א :

לד ה מיי' שם פ"ח הלכה י סמג לאוין קצו טוש"ע י"ד סי' קעג סעיף יג :

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מה . ועי"ל כו' . נ"ב אבל כל הפוסקים חולקים ע"ז : [ב] שם איכא לאוקמי כו' . נ"ב אבל רש"י שם ד"ה פרדיסא והרא"ש וש"פ כתבו בוסר או סמדר וקושית תוס' תירץ המ"מ משום דאין דרך למכור פירות פרדס כך :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה וכו' כשאמר ליה כך וכך הינין. עיין גיטין דף ל ע"א תוס' ד"ה כיון :

[ועי' תוס' ב"ב לב: ד"ה ואם ידוע]

מסורת הש"ס

ב"ק קיג:

האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא אמר ליה כיון דמקבל עליה זולא קרוב לזה ולזה הוא: מתני' "המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית: גמ' אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ *שאמרו "הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר מאי קמ"ל תנינא המלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית אי ממתני' הוה אמינא הני מילי בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר אבל חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר אימא לא "קמ"ל איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלויני ודור בחצרי צריך להעלות לו שכר מ"ד הלוהו כל שכן הלויני ומ"ד הלויני אבל הלוהו לא מ"ט כיון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה לית לן בה *רב יוסף בר חמא תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועביד בהו עבידתא א"ל רבא בריה מ"ט עביד מר הכי א"ל אנא כרב נחמן סבירא לי דאמר רב נחמן *עבדא נהום כריסיה לא שוי א"ל אימור דאמר רב נחמן כגון דארי עבדיה דמרקיד בי כובי עבדי אחריני מי אמר א"ל אנא כי הא דרב דניאל בר רב קטינא אמר רב סבירא לי דאמר "התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור

קרוב לשכר · אם יקרא: רחוק להפסד · אם תקפה לא מקבל עליה ותניא בפירקין (ד' ע·) קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע דשקיל רבית דכיון דאיטו מקבל עליו אחריות המקח נמצא שאין זה מכר ומעות הלואה הן אצלו וקריבת השכר מחמת רבית הוא: ה"ג כיון דקביל עליה זולא קרוב לזה ולזה הוא: אע"פ שאמרו · בבבא קמא פרק שני (ד' כא·): אינו צריך להעלות לו שכר · ואוקימנא בחצר דלא קיימא לאגרא אבל האי גברא שדר בה עביד למיגר בית לדירתו דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר: בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר · המלוה הזה היה שוכר אחרת אם לא מצא זה דהוה ליה הוא נהנה ובעל חצר חסר דהא קיימא להכי שהיה משכירה לאחרים: אבל חצר דלא קיימא לאגרא · דהוה ליה זה לא חסר: וגברא דלא עביד למיגר · דהוה ליה זה לא נהנה דבלאו הכי נמי לא הוה מיגר שיש לו אחרות: קא משמע לן · דמיחזיא כרבית ויש ללמוד מכאן שאסור להלוות על בית ולדור בו אפילו בנכייתא דתנן לא ישכור ממנו בפחות ולא דמי למשכונא של כרם (לקמן ד' עב·) דהתם זימנין דלא שקיל ביה מידי ואפי' הכי מנכי ליה והוה ליה קונה את הפירות בנכייתא זו על הספק אבל כאן זה נהנה תמיד ואין כאן ספק נמצא שוכרה בפחות: מאן דאמר הלוהו · ולא קצץ עמו על מנת לדור ואפילו הכי אסור: כ"ש הלויני · דקצץ לו דירת הבית בתורת רבית: אבל הלוהו לא · ומתניתין בדקצץ ליה או בשעת מתן מעות או לאחר כן: תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי · מחזיק בעבדיהם של בעלי חובות שלו וכופם לעשות מלאכתו: נהום כריסיה · לחם מאכלו והריני זנו ביום מלאכתו: דארי עבדיה · כך שמו: דמרקיד בי כובי · לצון היה ומרקד בחנויות לשתות יין:

האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא · וא"ת תיקשי ליה אמתני' (לקמן עב:) דיצא השער פוסקין דהתם נמי אין הלוקח מפסיד כלום בתקיפה וי"ל דשאני התם כיון דאין הפירות *מבוררין ללוקח אין ניכר שיהא קרוב לשכר ורחוק להפסד ופוסק עמו על הגדים (שם) ובריית' דרבי אושעיא דקתני (לעיל ד' סג·) יש לו מותר איכא למימר דאם מתקלקל כל הגדים או כל חטין שיש לו אין נותן לו אחרים אלא מאותם וכן משמע לקמן (ד' עג:) דקאמר מעיקרא דתלא הלא ואתלא לא יהבי משמע דקלקול אחר דלאו אימון הוו מקבלי ומיהו נראה קצת דפוסק על הגדים הוי דומיא דפוסק על שער שבשוק שאין הלוקח מפסיד בשום ענין ומכל מקום לא קשה דהתם יכול המוכר לתת לו חטין אחרים ואלו שיש לו מסתברא דיכול לאוכלם ולא מהני יש לו אלא לענין היתר פסיקה בלבד ורבנן דיהבי זוזי אתמרא משמע דקלקול אחר בר מאימון הוו מקבלי הייטו לפי שהיו סומכין על יין של בעלי בתים דוקא ולא היו יכולין לקנות מן השוק אחר וליתן להם: ולא ישכור הימנו בפחות · פי' בקונטרס בגמרא דיש ללמוד מכאן שאסור להלוות על הבית ולדור בו אפילו בנכייתא דתנן לא ישכור הימנו בפחות ולא דמי למשכונא של כרם (לקמן ד' עב·) דהתם זימנין דלא שקיל מידי ואפילו הכי מנכה ליה והוה ליה קונה פירות בנכייתא על הספק אבל בבית נהנה תמיד ואין כאן ספק ונמצא שוכר בפחות [א] ור"ת אמר °דבית נמי זימנין דלא שקיל מידי או נופל או נשרף או שלא יצטרך לו אלא בין בית בין שדה היכא שאינו מלוה מעותיו עליהם אסור בפחות לאכול הפירות ולדור בבית דבהכי מיירי מתני' מדקתני המלוה את חבירו לא ידור בחצירו ולא קתני המלוה על חצירו של חבירו *אבל היכא שהלוה על הבית או על השדה מותר בנכייתא דאין מפסיד בעל שדה ובעל חצר דבלאו הכי לא יוכל להשכירו לאחרים שזה החזיק בו במשכון וקשה דאטו לפי שזה מוחזק במשכון ירקבו הפירות ולמה לא יוכל הלוה למכור פירותיו ולפרוע חובו או יקח המלוה פירות עצמם בחובו ויש לתת טעם אחר לדבריו דכשמלוה על הבית או על השדה שרי טפי בנכייתא דהוי כאילו השדה בידו בתורת מכר כל אותן השנים כדאמרינן לעיל (ד' סב:) גבי משכנתא בלא נכייתא איכהו בתורת זביני אתו לידיה ומיהו בערכין (ד' לא·) דקאמר רבית גמורה היא והתורה התירה משמע כפירוש הקונטרס דבבית לא שייך תיוהא ושום ספק מדחשיב ליה רבית גמורה דבשדה בלא נכייתא לא חשיב לה לעיל אלא אבק רבית ולפירוש רבינו תם צ"ל דה"פ רבית גמורה היא מדרבנן ולפי שהתורה התירה בהדיא לא רצו להעמיד שם חכמים דבריהם ומתני' דקתני כעין רבית ואינה רבית יש לפרש אינה רבית אפילו מדרבנן וצריך לדחוק ולפרש לרבא דלע"ג דההוא תנא סבר דצד אחד ברבית שרי אפילו מדרבנן מ"מ סבר רבא דלית לן למימר שיתיר ר' יהודה צד אחד אפי' מדרבנן כל כמה דלא מפרש בהדיא ומה שדקדק רבינו תם מדלא קתני המלוה את חבירו על חצירו מכלל דאיירי בשלא הלוהו על חצירו אין זה דיוק דבפרק השולח (גיטין ד' לז· ושם ד"ה אנא) גבי הא דקתני המלוה את חבירו על המשכון אינו משמע פריך אלא מעתה הלוהו ודר בחצירו הכי נמי דלא משמע והתם בעי למימר הלוהו על חצירו דאפילו הלוהו על חצירו משמע כדאמרינן לקמן (ד' סז:) האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטתו ועוד דאי לא אהלוהו על חצירו פריך אמאי נקט חצר הוה ליה למינקט מטלטלין הלוהו ומשתמש במשכונו הכי נמי דלא משמע אלא ודאי דמשכון דחצר אמשכון דמטלטלין פריך: אמר רב נחמן אע"פ שאמרו כו' · בפרק כילד הרגל (ב"ק ד' כא·) גבי ההוא גברא דבנה אפדנא אקלקלתא דיתמי דקאמר לימא קסבר רב נחמן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר המ"ל אם כן קשיא דרב נחמן אדרב נחמן דהכא אלא לא קאי התם הכי ועוד דהכא מיירי בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דהוי זה לא נהנה וזה אינו חסר כדמסיק: אבל חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר אימא לא קא משמע לן · כהאי לישנא קמא דאפילו הלוהו אסור קיימא לן כדמוכח רבא מיניה בסמוך והשתא קשה דאדם שמלוה לחבירו וכי אסור לעשות לו שום טובה שבעולם לא מיבעיא דברים שאין רגילות להשאיל חנם כגון בית או סוס וכיוצא בהן דאסור להשאיל למלוה אפילו הוא אוהבו כל כך דבלאו הכי היה משאיל אלא אפילו דברים שרגיל להשאיל חנם לאחרים שאין רגילות ליטול שכר מהם יהא אסור דומיא דחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דמסיק דאסור וי"ל דדוקא במילי דפרהסיא ואוושא טובא אסר הכא כולי האי כגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו אבל להשאיל כליו או סוסו מותר כיון דבלאו הכי נמי הוה משאיל לו ודיקא נמי דנקט במתני' חצירו ולא נקט ולא ישכיר את כליו או בהמתו בפחות ועוד י"ל דדוקא לדור שלא מדעת חבירו אסור בכל ענין אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דכיון שלא ברשות עושה נראה דעל המלוה סומך שבשבילו יסבלו הבעלים אבל מדעתו לא אסור אלא בדבר שלא היה עושה לו למלוה בלא הלואה דומיא דהקדמת שלום דסוף פרקין (ד' עה:) שאין אסור אלא באותו שלא היה רגיל מקודם לכן להקדים ובהכי איירי מתניתין כדמשמע הפשט דאיירי במלוה הדר מדעת לוה ולא אסור אלא בחצר דקיימא לאגרא וכן משמע מדקתני לא ישכור הימנו בפחות ומשמע נמי דמתחילת דירתו שוכר הימנו מדעתו והא דקא מסיק קמ"ל לא בעי למימר קא משמע לן דמתניתין איירי אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא דמתני' לעולם איירי בדקיימא לאגרא כיון דמדעתו נכנס*:

ניחא

עין משפט נר מצוה

ג' ר"ת ספירות שלוקח בענין אין ניכר וכו'

לה א מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ב ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קסו סעיף א:

לו ב מיי' פ"ג מהלכות גזלה ואבידה הל' ט סמג עשין עו טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף ו:

לז ג מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ב סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קסו סעיף א:

לח ד מיי' פ"ג מהלכות גזלה ואבידה הלכה ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף ד:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ולא. ור"ת כו'. נ"ב וכ"פ הטור ורמ"א אבל דעת הרמב"ם כרש"י ועוד חילק בלא נכייתא דבשדה הוא אבק רבית ובבית רבית קצוצה ועי' רא"ש סי' לד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ולא וכו' דבית נמי זמנין דלא שקיל. קשה לי הא אם יפול לא יהיה הנכייתא רק לפי ערך שדר בו כמו בשוכר חמור ומת בחצי דרך לקמן דף עט ע"א ואם נימא דענין נכייתא לא הוי בדרך זה ולא נחשוב לפי ערך שדר בה א"כ ממילא יש לקיים יסוד חלוקו דרש"י ובאמת גם בית יהיה מותר בנכייתא דאם יפול או ישרוף יפסיד ושאני הכא דלא ישכיר לו בפחות דבשכירות ליכא מקום שיפסיד דאם יפול או ישרוף יתן לו השכר רק עד זמן ההוא לפי ערך וצ"ע: בא"ד אבל היכא שהלוה על הבית עיין לקמן דף ע ע"ב תוס' ד"ה אין:

מסורת הש"ס

ב"ק כא. לג.

שם לג.

[גיטין יב. ע"ש]

[ופ"ע תוס' ב"ק לג. ד"ה שלוהו]

דנ[י]חא ליה דלא נסתרי עבדיה אמר ליה "הני מילי היכא דלא מסיק ביה זוזי מר כיון דמסיק בהו זוזי מיחזי כרבית דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר אמר ליה הדרי בי אמר אביי האי מאן דמסיק זוזי דריביתא בחבריה וקא אזלי חטי ארבעה גריוי בזוזא בשוקא ויהיב ליה איהו חמשה כי מפקינן מיניה ארבעה מפקינן מיניה אידך אוזולי הוא דקא מוזיל גביה רבא אמר °חמשה מפקינן מיניה דמעיקרא בתורת ריביתא אתאי לידיה ואמר אביי *האי מאן דמסיק ארבעה זוזי דריביתא בחבריה ויהיב ליה גלימא בגוייהו כי מפקינן מיניה ארבעה מפקינן מיניה גלימא לא מפקינן מיניה רבא אמר גלימא מפקינן מיניה מאי טעמא כי היכי דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי גלימא דריביתא הוא אמר רבא האי מאן דמסיק תריסר זוזי דריביתא בחבריה ואגר ליה חצר דמתגרא בעשרה ואוגריה נהליה בתריסר כי מפקינן מיניה תריסר מפקינן מיניה אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ולימא ליה כי אגרא הכי דהוה קא משתרשי לי השתא דלא משתרשי לי כדאגרי כולי עלמא הוא דאגרנא משום דאמר ליה סברת וקבלת:

מתני' °מרבין על השכר ואין מרבין על המכר כיצד השכיר לו את חצרו ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה ואם של חודש בחודש סלע לחודש מותר מכר לו את שדהו ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא שלך באלף זוז אם לגורן בשנים עשר מנה אסור:

גמ' מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו *שכירות אינה משתלמת אלא בסוף והאי כיון דלא מטא זמניה למיגבא לאו אגר נטר ליה משווא הוא דהכי שויא והאי דקאמר ליה אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה אוזולי הוא דקא מוזיל גביה סיפא כיון דזביני נינהו ובעי למישקל דמי מעכשיו הלכך אגר נטר ליה הוא ואסור אמר רבא דקו בה רבנן בהא מילתא ויקרא כה ואוקמוה אקרא °כשכיר שנה בשנה שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת: ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור: אמר רב נחמן °טרשא שרי איתיביה רמי בר חמא לרב נחמן ואמרי לה רב עוקבא בר חמא לרב נחמן ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור א"ל התם קץ ליה הכא לא קץ ליה אמר רב פפא טרשא דידי שרי מאי טעמא שכראי לא פסיד זוזי לא צריכנא אנא הוא דקא עבידנא מילתא גבי לוקח אמר ליה רב ששת בריה דרב אידי לרב פפא מאי חזי מר דקא אזלת בתר דידך זיל בתר דידהו דאילו הוו להו זוזי הוו שקלי כי השתא השתא דלית להו זוזי שקלי כיוקרא דלקמיה א"ר חמא °טרשא דידי ודאי שרי מאי טעמא ניחא להו דליקו ברשותי דכל היכא דקא אזלי שבקי להו מכסא ונקוט להו שוקא והלכתא

רש"י

דלא נסתרי עבדיה · שלא ירגיל להיות בטל ויתקלל נסתרי התי"ו משמשת כדרך המתפעלים בתיבת שי"ן וסמ"ך כאשר יתפעל שר ויאמר תשתרר שהתי"ו מתמעטת להפסיק אותיות השורש וכאשר יאמר בגיזרת סף הסתופף מגיזרת שח הסתוחח וכן בלשון גמרא מסתרי מיסתמיך אסתוי איסתקיל: תורה אור כי מפקינן מיניה · הרבית שלקח כדרבי אלעזר דאמר רבית קצוצה יוצאה בדיינים דקיימא לן כוותיה לקמן (עמוד ב'): גלימא לא מפקינן מיניה · מקחו קיים וקלית הרבית יחזיר לבעליו: ולימא ליה כי אגרא הכא · כששכרתיה אני בדמים יקרים הללו: דהוה קא משתרשי לי · ברויח היתה בא לי: **מתני'** מרבין על השכר · בשכר המתנת מעות השכירות: ואין מרבין על המכר · בשכר המתנת המקח ובגמרא מפרש טעמא: ואם של חדש בחדש · ואם תתן לי שכר כל חדש בחדשו שלא תקדים לי שכר כל השנה יחד תתן לי סלע בחדש: ואם לגורן · ואם אמתין לך עד הגורן שתמכור מתבואתך ותתן לי מעותי: **גמ'** שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף · מן הדין: אלא לבסוף · לסוף הזמן הלכך כי שקיל מיניה סלע בחדש דהוו להו שנים עשר סלעים אין זה שכר המתנת מעות שהרי לא נתחייב לו לשלם שכירות עד סוף החדש והאי דאמר ליה אם מעכשיו תתן לי הרי היא לך בעשר סלעים אי הוה מקדים ליה הוה מחיל ליה מדמי השכירות ומוגר ליה בפחות משוייה אבל סיפא גבי מכר משמשך המקח דינו ליתן המעות וכי אמר ליה אם מעכשיו תתן הרי היא לך באלף הן הן דמיה וכי מיטפי עלייהו לגורן שכר המתנת מעות הוא: דקו בה · חיפשו אחריה עד שמצאו בה מקרא לסמוך בהא מילתא דתשלומי שכירות לבסוף: טרשא שרי · למכור סחורה בהמתנה ביותר מדמיה ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשיו הרי הוא לך בפחות אלא ימכור סתם בכך וכך ליום פלוני: קץ ליה · אם מעכשיו הרי הוא לך בפחות דבהדיא פריש ליה דשכר המתנה הוא נוטל: טרשא דידי שרי · עושה שכר תמרים היה ומוכר לו בזמן הזול בתשרי כשער של ניסן וממתין לו עד ניסן: שיכראי לא פסיד · אינו מתקלקל והייתי יכול להניחו עד ניסן: זוזי לא צריכנא · שאני עשיר ואיני דחוק למכור כשער של עכשיו: זיל בתר דידהו · אחרי הלקוחות דאינהו ודאי אגר נטר יהבו ליה למר דאילו הוו להו זוזי הוה שכיח להו שיכרא טובא כשער של עכשיו: אמר רב חמא טרשא דידי ודאי שרי · מוכר פרקמטיא היה מוכר במקום הזול כשער שהוא נמכר במקום היוקר וממתין להן והן מעלין אותו למקום היוקר והוא מקבל עליו אחריות דרך בהליכה והלקוחות משתכרים בפרקמטיא שלוקחין שם במעותיו ומביאין לכאן ואחריות החזרה עליהם וכיון דלא מקבלי עלייהו אחריות לא הויא מלוה גבייהו עד שהפרקמטיא נמכרת והן מקבלין המעות ואותן המעות נעשין עליהם מלוה ואין כאן רבית: נקטי להו שוקא · מכריזין שלא יהא אדם רשאי למכור עד שימכרו הם: והלכתא

תוספות

ניחא ליה דלא ניסתרי עבדיה · פי' בערוך* לשון סתירה וקלקול וא"ת בלאו האי טעמא נמי פטור דהא תנן (ב"ק ד' צו:) גזל עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה אבל שכר פעולתם לא משלם ויש לומר דיש לחלק בין נחת אדעתא דגזלנותא לנחת אדעתא דמלאכה כדמפליג התם גבי התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה: **שכירות** אינה משתלמת אלא בסוף · אפילו למ"ד בהגוזל קמא (ב"ק ד' לט· ושם ד"ה ואב"א) ובהאיש מקדש (קדושין ד' מח· ושם ד"ה דכ"ע) דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף מודה דאינה משתלמת אלא לבסוף כדיליף הכא מקרא ואפי' למ"ד אינה אלא לבסוף מודה דפועל יכול לחזור בו ואפילו בחצי היום וכשהוא חוזר הרי הוא סוף שאינו רוצה לעשות מלאכה יותר ולא נפקא מינה מההיא פלוגתא אלא לענין קדושין דאי ישנה מתחילה ועד סוף חשיבא מלוה ואין מקדש בה ונפקא מינה נמי לההיא דפ"ק דמסכת ע"ז (ד' יט: ושם ד"ה אומנא) הגיע לכיפה שמעמידין בה ע"ז אסור לבנותה וקאמר בגמרא אם בנה שכרו מותר ומפרש טעמא משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ואימת מיתסר במכוש אחרון מכוש אחרון ליה בה שוה פרוטה: **שכירות** של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה האחרת · ואם תאמר דבפ"ב דבכורות (ד' נג:) דרשינן דאין תורמין מן החדש על הישן משום דכתיב שנה שנה דמשמע אותה שנה עצמה וי"ל דהתם כתיב שנה בלא ב' והכא דרשינן מדכתיב שנה בשנה בב' דמשמע בשנה האחרת ואם תאמר דבפרק עד כמה (שם ד' כז: ושם ד"ה שנה) גבי בכור תאכלנו שנה בשנה איזו היא שנה הנכנסת בחבירתה הוי אומר זו שנה של בכור דלא מנינן לשנת עולם שאם נולד בכסליו שנת עולם מסיימת בתשרי יאכל עד כסליו והשתא ה"ל למדרש שלא יהא נאכל עד שנה אחרת ולא בתוך שנתו וי"ל משום דמוכח קרא דנאכל בתוך שנתו דכתיב (שמות כב) ביום השמיני תתנו לי: **נקטי** להו שוקא · דאי לאו הכי הוה אסור [א] אע"פ שאחריות הדרך היה על רב חמא שהרי היו טורחין לו להביא סחורתו ולמכרה בשכר הלואתו אבל השתא דנקטי להו שוקא אף בחזרתן הוי בשביל טורחן ושרי: והלכתא

מסורת הש"ס

[תמורה ו: ע"ש]

[לקמן עג.ק: קידושין מח: סג. ערכין יח.]

עין משפט נר מצוה

נעתק סתר ב' ע"ש

לט א מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ב סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קסו סעיף א:

מ ב מיי' שם פ"ח הל' טז סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסא סעיף ח:

מא ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

מב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

מג ה מיי' שם פ"ז הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעו סעיף ו:

מד ו מיי' פ"ח שם הלכה א סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעג סעיף א:

מה ז ח טוש"ע י"ד סי' קעג סעיף א: [ט מיי' פ"ח מהלכות מלוה ולוה הלכה ג ועיין במ"מ]:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה נקטי. אע"פ כו'. נ"ב הא לאו הכי אסור ועיין מלחמות:

גליון הש"ס

גמ' חמשה מפקינן מינה. עיין לעיל דף סא ע"ב תוספות ד"ה רבה וצ"ע: מתני' מרבין על השכר. עיין ב"ב דף קו ע"ב תוס' ד"ה דינר: גמ' טרשא שרי. עיין לעיל דף סג ע"ב תוספות ד"ה ואמר ·

והלכתא כרב חמא והלכתא *כרבי אלעזר והלכתא כרבי ינאי דאמר *מה לי הן ומה לי דמיהן: **מתני'** "מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה הבא מעות וטול את שלך אסור "הלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא שלו וכך היה ביתוס בן זונין עושה ע"פ חכמים: **גמ'** מי אוכל פירות רב הונא אמר מוכר אוכל פירות רב ענן אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא דאמר לכי מייתית קני הא דאמר לכי מייתית קני מעכשיו תני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא פעמים ששניהם מותרין פעמים ששניהם אסורין ופעמים שהמוכר מותר ולוקח אסור ופעמים שהלוקח מותר ומוכר אסור עני רבא בתריה "פעמים ששניהם מותרין דאמר ליה קני כשיעור זוזך "פעמים ששניהם אסורין דא"ל לכי מייתית קני מעכשיו "פעמים מוכר מותר ולוקח אסור דאמר ליה לכי מייתית קני "פעמים שהלוקח מותר ומוכר אסור דאמר ליה קני מעכשיו וזוזאי לידוו הלואה גבך מאן תנא שניהם אסורין אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה הא אמר *צד אחד ברבית מותר: "משכן לו בית משכן לו שדה ואמר לו לכשתרצה למוכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו אסור בשוייהן מותר מאן תנא בדמים הללו אסור אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה האמר צד אחד ברבית מותר: "מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות החזירם לי אסור לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר: מאן תנא אמר רב הונא בריה דרב יהושע דלא כרבי יהודה דאי רבי יהודה האמר צד אחד בריבית מותר מאי שנא רישא ומ"ש סיפא אמר רבא (רישא דלא א"ל מדעתיה) "סיפא דא"ל מדעתיה: ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה שלא באחריות חזייה דהוה קא עציב אמר ליה אמאי עציבת אי טרפו לה מינך מגבינא לך שופרא שבחא ופירי אמר אמימר

פטומי

רש"י

והלכתא כר' אלעזר · דרבית קצוצה יוצאה בדיינין: **מתני'** ה"ג במתני' מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה הבא מותר המעות שעליך וטול שדה שלך: אסור · לעשות כן ודוקא דאמר ליה לכי מייתית מותר המעות קנה מעכשיו לפיכך אסור לעשות כן שאם יאכל מוכר פירות בתוך כך לכשיביא זה המעות נמצא שהשדה קטיה לו מיום המכר וזה אכל הפירות בשכר המתנת מעותיו ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו שמא לא יביא מותר המעות ויחזור לו זה מה שקיבל ונמצא שלא היתה שדה קטיה לו דהא לכי מייתית קני מעכשיו אמר ליה והא לא אייתי ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אצל מוכר וזה אכל פירות בשכרו: **גמ'** מי אוכל פירות. מכר וקבל מקצת מי אוכל פירות בתוך כך: מוכר אוכל פירות · לקמיה מוקי לה שפיר כדמפרש ולא פליגי כו': משלשין · מפקידין אותו ביד שליש אם יגמור מקחו יתנם ללוקח ואם לא יחזיר המוכר מה שקיבל ויטול פירותיו: הא דאמר ליה לכי מייתית קני · מוכר אוכל פירות שאין השדה קטיה לו אלא מכאן ולהבא ועד השתא דידיה אכל: הא דאמר לכי מייתית קני מעכשיו · אין זה אלא תנאי שאם יקיים תנאו יהא השדה קנוי לו מן היום ואם קיים תנאו נמצא שאכל המוכר פירות של לוקח עד עכשיו בשכר המתנת מעותיו: תני רב ספרא · ולא היה מפורש במשנה מתי שניהן מותרין ומתי אסורין ופי' רבא מסברא: קני מהשתא כשיעור זוזך · והשאר לכי מייתית קני זה אוכל פירות קרקע המגיע לדמים שנתן והמוכר אוכל השאר: לכי מייתית קני· הכל מעכשיו שניהם אסורין כדפרישית לעיל: לכי מייתית קני · עד דמייתי שדה של מוכר הוא: קני מעכשיו וזוזי ליהוו הלוואה גבך · כיון דאקנייה מעכשיו הרי היא של לוקח ואם יאכל מוכר פירות בשכר המתנת מעות יאכלם: צד אחד · דלמא אתי לידי רבית דלמא לא אתי כיצד אם מוכר אוכלם ולא גמר לוקח מקחו אין כאן רבית גמר יש כאן רבית הלכך דלא כרבי יהודה אבל סיפא קתני מוכר מותר ולוקח אסור לוקח מותר מוכר אסור אפי' רבי יהודה מודה דהתם ודאי איכא רבית דכי אמר ליה לכי מייתית קני אין לו עכשיו בה כלום ואפילו גמר הלכך פירי דהשתא רבית הן אגלו והיכא דאמר ליה קני מעכשיו וזוזי ניהוו הלוואה גבך הרי קטיה לו מעכשיו ואם יאכל מוכר פירות הרי הוא רבית: משכן לו בית · ברייתא היא: בדמים הללו · פסק לו דמים מועטים להוסיף לו על מעות הלואה להגמיתה לו אם בא למוכרה: צד אחד · האי נמי דלמא לא אתי לידי רבית דלא ירצה למוכרה לעולם ולרבי יהודה אם ירצה למוכרה מותר לזה לקבלה בדמים שפסק דמתחילת התנאי צד אחד הוא דהוה ברבית: מכר לו בית · ונתן לו כל דמיו: ואמר לו · מוכר ע"מ כן אני מוכר לך שכשיהיו לי מעות החזירם לי וטול מעותיך: אסור · דנמצא שאין זה מכר וכשאכל פירות שכר מעותיו עומד וטעל: לכשיהיו לך מעות אחזירם לך · הלוקח אמר לו מאיליו כן: מותר · ולקמיה מפרש טעמא: מאן תנא · לאיסור קאי: ה"ג דאמר ליה מדעתו · אם תרצה אחזירם ולא שתתבעני בדין הלכך מותר דלאו כמי חזר וקיבל מעותיו עד עכשיו שלו היתה וחוזר ומוכרה לו אבל רישא שע"כ צריך להחזיר מעיקרא לאו מכר הוא: שלא באחריות · שאם יטרפנה בעל חוב שלי לא אחזיר לך כלום וכגון דפריש ליה הכי בהדיא בשטרא דאי מסתמא הא מוקמינא (לעיל ד' טו:) *כשמואל דאמר אחריות טעות סופר: מגבינא שופרא שבחא ופירי · מעידית שבנכסי אפרע לך אף את השבח שתשביח והפירות שיטרפו ממך:

פטומי

תוספות

והלכתא כרב חמא. תור"ת דהלכתא נמי כר"נ בטרשא מדקאמר לקמן (דף סח.) לית הלכתא כטרשא *דפפונאי מכלל דבהך הוי הלכתא והא דנקט הכא הלכתא כרב חמא לא אתא לאשמועינן אלא לאפוקי דרב פפא והיינו טעמא דר"נ לא שרי אלא בדלא קץ אבל רב פפא ורב חמא איירו אפילו בקץ או כשהשער קבוע דהוי כקץ ורב פפא אשינויא דרב נחמן קאי דשאני הכא דקץ לה ולא גרסי' במילתא דרב פפא טרשא דידי ודאי שרי דמשמע לישנא דודאי דיותר שרי מדרב נחמן אלא גרסינן טרשא דידי שרי ואי גרס ליה איכא למימר דלסברא דרב פפא דלא אזיל בתר טוקא שרי טפי אבל לפי האמת דרב נחמן שריא ודרב פפא אסור וכן פסק רב האי גאון בשער מ"ב דהלכתא כטרשא דרב נחמן [א] אך פירש טרשא דר"נ בע"א ממה שאנו מפרשים:

רב הונא אמר מוכר אוכל פירות כו' · ולא רצו לפרש לוקח אוכל פירות וכדאמר ליה ארעא קנויה לך מעכשיו וזוזי ליהוי הלואה גבך כדבסמוך דאמתני' קיימי דקתני הבא מעות וטול את שלך ומשמע להו וטול את שלך זכי את שלך וקני מקחך דע"י הבאת מעות קני מעתה או למפרע ולא משמע להו טול את שלך שכבר קנית אלא שבתורת משכון נשאר בידו: **לא** תמכרם אלא לי בדמים הללו אסור · מה שפירש בקונטרס פסק לו דמים מועטין להוסיף על מעות הללו להעמידה בידו אם בא למוכרה משום דלאו אורחא דמילתא הוא שימחול לו לגמרי בדמי הלואה דלמה יעשה כן דטוב לו שתהא בתורת משכון שיפדה מתי שירצה ובחנם פירש כן דבלאו תוספת דמים פוסק עמו להגמיתה בידו אם בא למוכרה דכשידחוק אותו מלוה ממעותיו ע"כ יהא זקוק לפדותה או למוכרה וא"ת אמאי אסרינן הכא והא תנן *לקמן (ד' סה.) הלוהו על שדהו וא"ל אם אי אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי הרי היא שלו ומסתמא איירי בלוקח בפחות משויה וכן משמע בגמרא (לקמן סו·) דקאמר לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו וי"ל דלמאי דמוקי לה (א)*מעכשיו א"ש דלא הוית הלואה ואפילו למאן דמוקי לה בלא מעכשיו מ"מ התם הלוה היה יכול למכור מן השדה לאחר כנגד המלוה וליקח לעצמו המותר וכשהוא מניח לו כולה אינו עושה משום רבית אלא מילתא בעלמא הוא דעבד (*מלוה לגביה) שמחל לו בחנם: **לכשיהיו** לי מעות החזירם לי אסור · דלא כרבי יהודה ולא דמי למשכנתא בלא נכייתא (לקמן ד' סז:) דהכא אם לא יפדה אין זה מלוה אלא מכר אבל משכנתא יכולים לעולם לפדות או הוא או יורשיו אבל כאן כהי דהוא יכול לפדות יורשיו אין יכולין לפדות:

פטומי

עין משפט נר מצוה

פ' כל דרב פפא

מו א מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ו ועיין טוש"ע י"ד סי' קעד סעיף ד:

מז ב מיי' שם הלכה ד ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסד סעיף ד:

מח ג מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעד סעיף ד:

מט ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

נ ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

נא ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף א בהג"ה:

נב ז מיי' פ"ז שם הל' ז ועי' בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעב סעיף ד:

נג ח מיי' שם פ"ו הל' ה ופי"א מהל' מכירה הל' יא סמג שם וסי' פב טוש"ע י"ד סי' קעד סעיף א וטוש"ע ח"מ סי' רז סעיף ו:

נד ט מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הלכה ה ופי"א מהל' מכירה הל' יא סמג שם טוש"ע י"ד שם וטוש"ע ח"מ שם סעיף ז:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא וכו' וי"ל דלמאי דמוקי לה דא"ל קני מעכשיו א"ש:

[הא תנן במתני' הלוהו כצ"ל]

נ"ל במעכשיו

נ"ל לגבי מלוה

הגהות הגר"א

[א] תוס' סד"ה והלכתא. אך פירש כו'. נ"ב פי' כעין טרשא דר"פ עתברי כשער של ניסן ופריך ממתני' ומשני דכאן לא קץ אלא כמו שיהיה השער אז ושמא לא יתייקר אז ודקאמר אם מעכשיו כו'. ודעת הרמב"ם ורמב"ן כדעת הרי"ף ועי' במלחמות ועי' הג"א ד"ה אפילו:

מסורת הש"ס

[לעיל סא: תמורה ו.] [לע"ל סג.]

[לעיל סג. וש"נ]

רפ"ל מותק זה

[נ"ל כרבא]

פטומי מילי בעלמא הוא אמר ליה רב אשי לאמימר טעמא מאי [ב]כיון דלוקח בעי לאתנויי והכא מוכר קא מתני אמרת פטומי מילי בעלמא הוא אלא מתניתא דקתני לכשיהיו לך מעות אחזיר לך מותר דמוכר הוא דבעי לאתנויי מוכר לא אתני ולוקח קא מתני ואמרינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ואמר רבא סיפא דאמר ליה מדעתיה טעמא דא"ל מדעתיה הא לא א"ל מדעתיה לא אמרינן פטומי מילי בעלמא הוא א"ל נעשה כמאן דא"ל מדעתיה אתמר: ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו אנגיד ואתנח אמרה ליה אמאי קא מתנחת אי קיימת דידך אנא אמר רב זביד *פטומי מילי בעלמא הוא א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ואי לאו פטומי מילי מאי בדידה קיימא למישדי תנאה בגיטא בדידיה קיימא למישדי תנאה מהו דתימא הוא גופיה אדעתא דידה קא גמיר ויהיב גיטא קא משמע לן: הלוהו על שדהו: אמר רב הונא בשעת מתן מעות קנה הכל לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו ורב נחמן אמר אפילו לאחר מתן מעות קנה הכל עבד רב נחמן עובדא גבי ריש גלותא כשמעתיה קרעיה רב יהודה לשטריה אמר ליה ריש גלותא רב יהודה קרע לשטרך אמר ליה דרדקא קרעיה גברא רבה קרעיה חזא ביה טעמא וקרעיה איכא דאמרי אמר ליה דרדקא קרעיה דכולי עלמא לגבי דידי בדינא דרדקי נינהו הדר אמר רב נחמן אפילו בשעת מתן מעות לא קנה ולא כלום איתיביה רבא לרב נחמן אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא שלו אמר ליה אני אומר אסמכתא קניא ומניומי אמר *אסמכתא לא קניא ולמניומי קשיא מתני' איבעית אימא מתני' רבי יוסי היא דאמר *אסמכתא קניא איבעית

רש"י

פטומי מילי · אין אלו אלא דברי תנחומין בעלמא לפטס את לבו: הא לא אמר ליה מדעתיה אסור · אלמא על כרחיה מקיים תנאה לפיכך אינו מכר והוה ליה כרבית ולא אמרי' פטומי מילי נינהו הואיל ולא אתני מוכר: א"ל · הא דרבא נעשה כאומר מדעתיה אתמר הכי אמר רבא לעיל מאי שנא רישא מאי שנא סיפא אמר רבא סיפא כיון דבעי מוכר אתנויי ולא אתני והלוקח קאמר ליה מנפשיה נעשה כאומר ליה מדעתיה אחזירנה אם ארצה ואע"ג דלא פריש מדעתיה כמאן דפירש דמי ואין עליו לכופו הלכך אע"ג אהדרינהו השתא הוא דהדר זבין להו: דכתב לה גיטא לדביתהו · שלא תזקק ליבום ולא כתב לה על תנאי אם מתי: פטומי מילי · אין אמירה זו קבלת תנאי אלא לנחמו ואם תרצה תנשא לאחר: ואי לאו פטומי מילי מאי · ואף אם אמרה באמת וקבלת שבועה גמורה מאי: בדידה קיימא כו' · בתמיה הגט אינו אלא מדעת האיש וצריך למוסרו לה על התנאי ואם לא התנה בשעת נתינה תנאי שלה אינו כלום ואפי' אמרה קודם לכן ולא דמי לממון דמשעבד נפשיה בדיבוריה: בשעת מתן מעות · התנה על מנת כן קונה הכל ואם לאחר מתן מעות התנה אין בדבריו כלום: דרדקא קרעיה · בתמיה וכי לא אדם גדול הוא לא קרעו בלא טעם: אני אומר אסמכתא קניא · הייתי רגיל לומר קנה הכל דאסמכתא קניא אבל מניומי חלוק עלי והחזירני מדברי והא אסמכתא היא הבטחה בעלמא לסמוך על דבריו שאם לא ימלא דבריו יתן לו שוה מאתים במנה: רבי יוסי · בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסח·) מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו כו': ואיבעית

תוספות

פטומי [א] מילי בעלמא הוא · דוקא הכא שכבר עמדו על סוף לקנות שלא באחריות והיה מצטער הלוקח שלא היה מתרצה המוכר למוכרה באחריות והוא לא היה רוצה להניח מלקנותה בשביל כך ולהכי הוי פטומי מילי בעלמא אבל אם בתחילת הדברים פתח המוכר קני לך שדי דאי טרפי לה מינך כו' לא הוי פטומי מילי אלא תנאי גמור כי בודאי לא נתכוון ללוקחו אלא באחריות כמו שפתח לו המוכר ונפקא מיניה למ"ד [אחריות] לאו טעות סופר הוא או לשאר תנאים וכן בסמוך מיירי שנתרצה וגמר בדעתו ובפיו לגרש בלא תנאי והיא באתה לנחמו בדבריה:

קמ"ל · פירוש דכי נמי אדעתה דידה מקנה לה אינו חוזר דגם היא לא אמרה אלא פטומי מילי משמע הכא דש"מ המגרש אשה סתם אם עמד אינו חוזר בגט וכן משמע במי שאחזו (גיטין דף עה: ושם) שהוצרך שמואל לתקן בגיטא דשכיב מרע אם מתי יהא גט ואם לאו לא יהא גט ומכאן מקשה ר"ת על פ"ה ור"ח דפי' הא דאמר רב הונא במי שאחזו (שם דף עב: ושם) גיטו הרי הוא כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ופי' דאסתם ש"מ קאי דשנתן גט סתם אם עמד חוזר כמו במתנה ומיהו י"ל סוגיא דהכא ושמואל פליגי אדרב הונא דה"נ פליגי עליה התם רבה ורבא ושוב מקשה ר"ת שם על פירושו ומפרש דרב הונא אמתניתין דהתם קאי אמהיום אם מתי מחולי זה כו' אבל כשנותן סתם מודה רב הונא דאינו יכול לחזור ושם (ד"ה אמר) מפורש:

לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו · וא"ת יקשה כדפריך בסמוך מי קא"ל קני לגובייינא והלא אמר ליה קני הכל לסוף ג' והכל אינו קונה ולכך אף כנגד מעותיו לא יקנה ואע"ג דלעיל בפרק הזהב (דף מח: ושם) אמרינן גבי ערבון שקונה כנגד ערבונו אע"פ שהתנה עמו כפליים התם לפי שנותן ערבון לקנות כנגדו עד שיביא שאר מעות ויקנה הכל אלא שמתנה שאם יחזור בו מוכר שיקנה כפליים וי"ל דהכא ה"פ לאחר מתן מעות לא קנה אלא אם התנה עמו קני לגובייינא קני כנגד מעותיו וא"ת כי התנה נמי לגובייינא לא ליקני דאסמכתא הוא כדפירש לקמן וי"ל דהכא רב הונא קאמר לה דאמר בשעת מתן מעות קנה הכל אע"ג דבשאר אסמכתא לא קני והטעם מפרש בסמוך וה"נ שלא בשעת מתן מעות קני לכל הפחות כנגד מעותיו:

ומניומי אמר אסמכתא לא קניא · כלומר החזירני מדברי כדפי' בקונ' וא"ת בלא מניומי נמי קבלה רב נחמן בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסח· ושם) מרבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כר' יוסי ומיהו יש ספרים דגרסי הלכה כר' יוסי ואי אפשר לגרוס כן כדמוכח בפרק (*ארבעה נדרים) (נדרים דף כז·) גבי ההוא (א) דאתפיס זכוותיה בב"ד ואמר אי לא אתינא עד תלתין יומין ליבטלו זכוותי ולא אתא אמר רב הונא בטילן זכוותיה ופריך והא אסמכתא היא ומשני שאני הכא דאתפיס ופריך כל היכא דאתפיס לאו אסמכתא היא והתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו כו' ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כר' יוסי ועוד ק' דמאי פריך התם אדרב הונא מדרב נחמן והא רב הונא פליג עליה הכא ואמר בשעת מתן מעות קונה הכל ואית ליה דאסמכתא קנייא (ב) ומיהו לרב הונא יש ליתן טעם דבשעת מתן מעות לא חשיב לה אסמכתא דהתם בנדרים ודאי הוי אסמכתא דאין חפץ שיתקיים הקנס והגוזמא אלא מתנה כך להסמיך חבירו על דבריו אבל הכא על דעת כן מלוהו מעותיו שתהא השדה משוקעת בידו אם לא יתן לו עד שלש שנים אבל לרב נחמן דאמר דאף לאחר מתן מעות קונה הכל לא יתכן טעם זה ומפרש ר"י טעם שוה לשניהם דהכא קני טפי מבעלמא שבתחילת המשכנתא הוי קצת כעין מקח וממכר שמקנה לו כל הקרקע להשתעבד לו בתורת משכון וגם עשה לו טובה בהלואה הלכך כשמתרצה לו שיהא שלו אם לא יתן לו עד ג' שנים יש בדעתו לקיים ולא להסמיכו על דבריו אמר כן אלא גומר בדעתו להקנות לו לרב הונא כדאית ליה ולרב נחמן מקמי דהדר ביה כדאית ליה ומשום דעדיפא הך אסמכתא משאר אסמכתא אתי שפיר *(נמי) למניומי ולרב נחמן בתר דאהדריה מניומי דמהני הכא מעכשיו בלא ב"ד חשוב ובפ"ג דנדרים (דף כז:) אמרי' והלכתא אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב וסתם קנו מיניה הייט קנין סודר וקנין סודר אינו אלא מעכשיו דלא מהני לקנות בו אחר זמן כיון דבהיא שעתא כבר הדר סודר למרי' כדאמר בפרק השותפין בנדרים (דף מח:) [ב]אלמא בשאר אסמכתות אפי' מעכשיו לא קני אלא דוקא בב"ד חשוב ומיהו קנס שעושין בשעת שידוכין מהני אפילו לא קנו בב"ד חשוב כיון שנוהגין בו כל העולם מידי דהוי אסיטומתא דלקמן (דף עד·) דקניא ועוד דבדין הוא להתחייב כל החוזר בו כיון שמביישים את חבירו וכן אם קבל עליו המלמד בשעה שהשכירוהו קנס אם יחזור בו ולא נמצא מלמד אחר מזומן אין זה אסמכתא דלא חשיב גזום כיון שמפסידו והוי כמו (לקמן דף קד·) אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דלאו אסמכתא היא וא"ת דפרק ארבעה נדרים דפריך מרב נחמן אדרב הונא טפי ה"ל למיפרך דרב הונא אדרב הונא דרב הונא אית ליה הכא דאסמכתא לא קני אע"פ דתפיס המלוה והוי כמו אתפיס דהתם דקאמר לאחר מתן מעות לא קנה וי"ל דהתפיסה דהכא דהוי במקרקעי לא חשיב כאתפיס דהתם דהוי במטלטלי [ג] ור"ת תירץ אקושיא דלעיל דלא קשיא דרב הונא דאמר הכא בשעת מתן מעות קנה אדרב הונא דנדרים דהכא קני משום דתפיס מלוה גופיה ולעיל בפרק הזהב (דף מח:) דלא קני מוכר הערבון אע"ג דתפיס ליה היינו משום דלא קני לוקח כפליים דאיהו לא תפיס:

אי

עין משפט נר מצוה

נה א ב ג מיי' פי"א מהל' מכירה הל"ג ובכ"מ שם טוש"ע י"ד סי' קעד סעי' א וג"ע בטוש"ע ח"מ סי' רז סעי' א וסעי' ז וע"ש:

נו ד מיי' פ"ו מהל' מלוה הל' ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קסד סעי' ד וטוש"ע ח"מ סי' רז סעי' ט:

נז ה מיי' שם ופי"א מהל' מכירה הל' ג ועי' בכ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רז סעי' ט:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ומניומי וכו' גבי ההוא גברא דאתפיס: (ב) בא"ד ומיהו לרב הונא · נ"ב כלומר אבל בלא ר"נ לא קשיא דרב הונא אדרב הונא דבסוגיא דנדרים משמע דתופס בפשיטות אליבא דרב הונא דאסמכתא לא קניא וכאן ס"ל דקניא בשעת מתן מעות די"ש ליתן טעם דבשעת מתן מעות על דעת כן הלוהו כו' אבל לר"נ ליכא לתרוצי שהוצרך מניומי להחזירו · אע"פ שהיה יודע מילתיה דר' אבהו משום דכאן קנה יותר כיון שעל דעת כן הלוהו עד שהחזירו מניומי שהכי ר"נ ס"ל דאף לאחר מתן מעות קונה הכל אע"פ דליכא למימר שע"ד כן הלוהו:

[לעיל מח: וש"נ]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה פטומי כו' · נ"ב עי' הג"אומש"ש: [ב] שם ד"ה ומניומי · אלמא בשאר כו' · נ"ב ורמב"ם כתב דכל מעכשיו קנה: [ג] שם ור"ת תירץ כו' · נ"ב וכ"ד הרמב"ם וכתב דבערבון באמת קנה המוכר ועי' רש"י שם ד"ה דין כו' שכתב כדברי תוס' דלא קנה וכ"ד ש"פ:

גליון הש"ס

גמ' כיון דלוקח בעי לאתנויי · עיין כתובות דף פג ע"א תוס' ד"ה כדרב כהנא:

מסורת הש"ס

[עי' תוס' גיטין עה: ד"ה לאפוקי]

[לקמן עג: קד: קט: ב"ב קסח: קעג: סנהדרין כד:]

נ"ל בפ' ג' דנדרים

רש"ל מ"ז

איבעית אימא "דאמר ליה קני מעכשיו א"ל *מר ינוקא ומר קשישא בני דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעאי משמיה דרב נחמן האי אסמכתא בזמניה קניא בלא זמניה לא קניא א"ל כל מידי בזמניה קני בלא זמניה לא קני דלמא הכי קאמריתו אשכחיה בגו זמניה וא"ל קני קני בתר זמניה ואמר ליה קני לא קני מאי טעמא מחמת כיסופא הוא דקאמר ליה ולא היא דאפילו בגו זמניה נמי לא קני והאי דקאמר ליה קני קא סבר כי מטי זמניה לא ליתי ליטרדן אמר רב פפא האי אסמכתא זימנין קניא וזימנין לא קניא אשכחיה דקא שתי שכרא קני דקא מהפך אזוזי לא קני א"ל רב אחא מדפתי לרבינא דלמא *לפכוחי פחדיה קא שתי אי נמי איניש אחרינא אסמכיה אזוזי אלא אמר רבינא אי קפיד בדמי ודאי קני אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא דלמא סבר כי היכי דלא תיתזיל ארעיה אלא אמר רב פפא[א] "אי קפיד בארעא ודאי קני ואמר רב פפא אף על גב דאמור רבנן אסמכתא לא קניא אפותיקי הויא למיגבא מינה א"ל רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא מי קאמר ליה קני לגוביינא אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא ואי אמר קני למיגבא מיניה קני סוף סוף אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא אלא אפותיקי דקאמר רב פפא מאי היא *"דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה באחריות א"ל אי טרפו ליה מנאי מגבית לי מעידי עידית דאית לך [ב]אמר ליה מעידי עידית לא מגבינא לך דבעינן למיקם קמאי אלא מגבינא לך מעידית אחרים דאית לי לסוף טרפוה מיניה אתא בדקא שקיל לעידי עידית סבר רב פפא למימר מעידית א"ל והא קיימא א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ולימא ליה כי אמרי לך אנא *מגבינא לך דהוה עידי עידית קיימא השתא קיימא ליה עידית במקום עידי עידית רב בר שבא הוה מסיק ביה רב כהנא זוזי א"ל אי לא פרענא לך ליום פלוני גבי מהאי חמרא סבר רב פפא למימר כי אמרינן אסמכתא לא קניא הני מילי בארעא דלאו לזבוני קיימא אבל חמרא כיון דלזבוני קאי כזוזי דמי א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא הכי אמרי' משמיה דרבה "כל דאי לא קני אמר רב נחמן "השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קניא הדר ארעא והדרי פירי למימרא דסבר רב נחמן "מחילה בטעות לא הויא מחילה והאיתמר *המוכר פירות דקל לחבירו אמר רב הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אין יכול לחזור בו ורב נחמן אמר "אף משבאו לעולם יכול לחזור בו ואמר רב נחמן "מודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה התם זביני הכא הלואה אמר רבא

הוה

ואיבעית אימא מתני' דא"ל מעכשיו קנה · אם לא אתן לך*(א)עד שלש שנים דלאו אסמכתא היא אלא קנין גמור היא שע"מ מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואזולי אוזיל גביה וזה קיבל עליו שאם יחזיר לו מעותיו עד שלש שנים יקבלם והפירות לרבי יהודה לוקח אוכלן ולרבנן משלשין אותן : בזמניה קניא · קס"ד הגיע זמן ולא נתן לו מעותיו : בלא זמניה · קודם שהגיע : אשכחיה · לוה : בגו זמניה · וא"ל קני לא אפדנה עוד : קני · דגמר ואקני דאי לא למה ליה למימר ליה הלא אין יכול עכשיו לתובעו : לא ליתי ליטרדן · ולדחייה בעלמא מסום כיסופא : אשכחיה · ביום הזמן : דשתי שיכרא · בחנות אין זה עלב לחזור אחר פדיון שדהו ודעתו לשקעה: לפכוחי פחדיה· להפיג דאגתו שדואג על המעות דכתיב (תהלים קד) ויין ישמח : אי קפיד בדמי · אם מקפיד במכירת חפציו שלא לפחות משווין : ודאי קנה · אינו חש אם תשקע שדהו : דלא תיתזיל ארעיה · שאם יראה אותו מחזר אחר מעות ומוכר נכסיו בפחות מוזיל קרקעותיו ולעולם אנוס הוא ולא גמר ומקני : קפיד בארעא · שלא ימכור שום קרקע אפילו בשוויו : (ב)למיגבא ביה מיניה · יקונה בה כנגד מעותיו ואם בא לפרוע המעות לאחר זמן לא יקבלם : סוף סוף אסמכתא היא · דלא א"ל קני לגוביינא אלא אם איני נותן לך מכאן ועד שלש שנים הדר הויא לה אסמכתא דכל דאי אסמכתא הוא : אלא אפותיקי דרב פפא היכי דמי · דגבי אסמכתא היהוי אפותיקי : דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה · אף בתוך שלש שנים ואם אין אני נותן לך מגופה כנגד מעותיך עד שלש שנים תהא כולה שלך בהא אמר רב פפא דאע"ג דלא קניא למיהוי כוליה דידיה לאחר ג' אפותיקי הוי למגבי מיניה דבלאו אסמכתא נמי שוייה אפותיקי : מגבית לי · כנגד מעותי מעידי עידית דאית לך : בידקא · שטף נהר שטפה לעידי עידית וכשבא זה לגבות מן העידית כפי תנאו אמר לו לא תיגבי אלא מבינונית אחרת שיש לי : כי אמינא לך הכא · לגבות מעידית : גבי מהאי חמרא · ופסק דמים ולבסוף אייקר: והדרא פירי · [ג]לאחר שלש אם אכלן לוקח: מחילה בטעות · כי האי דהמוכר סבר שהיא קנויה ללוקח ומן הדין אוכל פירות ומוחל על אכילתו : מוכר פירות דקל · קודם שחנטו פירותיו : עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו · אם בא לחזור בו קודם שחנטו פירותיו חוזר [ד]דאפילו למ"ד (יבמות דף נג·) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי שבא לחזור אחר שבא לעולם : משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו · דקסבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בשעת המכר שיהיה המכר חל לכשיבא לעולם : אף משבאו כו' · דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם : לא מפקינן מיניה · שהרי כל זמן שלא חזר מחל על אכילתו ואע"פ שבטעות שלא היה יודע שיוכל לחזור מחילה היא : הכא הלואה היא · ומיחזי כרבית שמתחילה בהלואה בא לו וכרבית קצוצה דמי ואין אבק רבית בדבר הלואה אלא בדבר מכר כגון המרבה בפירות דמתניתין (לעיל סג:) :

הוה

אי קפיד בדמי קני · פי' בקונטרס אם מקפיד במכירת חפציו שלא לפחות משויו קנה קשה דא"כ הל"ל דלא ליתזלו מטלטלין ואמאי קאמר דלא ליתזל ארעיה ועוד דהא דמקפיד למכרן בפחות משויין דלמא משום דידע דאסמכתא לא קניא אע"ג דאית ליה לאהדורי אזוזי אי לא אסמכוה היינו משום דליקו בהימנותיה אבל למכור בפחות לא וכן מה שפירש אי קפיד בארעא למוכרה אפי' בשויה ודאי קני ואמאי דלמא קפיד משום דאסמכתא לא קניא ונראה לפרש אי קפיד בדמי שהקפיד בשעת הלואה ליקח עליה שויה בזה התנאי א"כ דעתו היה לשקעה ביד המלוה ופריך דלמא כי היכי דלא ליתזל ארעיה אינו רוצה לעשות שום תנאי שיש בו זלזול אלא אי קפיד בארעא שאינו רוצה לעשות תנאי זה בשום קרקע אלא בזו א"כ אין בדעתו לפדותה :

ואי אמר קני לגוביינא מי קני הא אסמכתא היא · וא"ת והא משמע בסוף פירקין (דף עג:) דלא הוי אסמכתא אלא היכא דאין בידו אע"ג דלא גזים כי ההוא דיהיב זוזי לחבריה למזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה או היכא דגזים אע"ג דבידו כי ההיא *דאם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי אבל אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא (שם·) דלא גזים ובידו לא חשיבא אסמכתא והכא מאי אסמכתא איכא אם נותן לו קרקע בחובו וי"ל דחשיב כמו גזים לפי שאין אדם רגיל למכור קרקעותיו כלל ובסמוך גבי חמרא דאמר כל דאי לא קני אע"ג דחמרא למכירה קאי התם נמי כמו גזים חשיב לפי שעדיין לא היה זמן מכר היין ונותנו עתה בזול :

התם זביני הכא הלואה · פירוש בקונטרס הכא הלואה ומתחזי כרבית שמתחילה בהלואה בא לידו וכריבית קצוצה דמי ואין אבק רבית בדבר הלואה אלא בדבר מכר כגון המרבה בפירות דמתניתין וקשה דאם כן פליג רב נחמן אדרבינא דאמר בריש פירקין (דף סב·) משכנתא בלא נכייתא בדינינו אין מחזירין ועוד דאמר לקמן בשמעתין משכנתא באתרא דמסלקי אכל טפי לא מפקינן מיניה ומשמע דליכא מאן דפליג ועוד דמשמע לפירוש הקונטרס דבמסקנא לרב נחמן מחילה בטעות הויא מחילה בר מהלואה משום דמיחזי כרבית ובכל דוכתין משמע דמחילה בטעות לא הויא מחילה לרב נחמן בחזקת הבתים (ב"ב דף מא· ושם ד"ה אמר) גבי רב ענן דשקיל בידקא בארעיה א"ל מחילה בטעות הויא ולעיל בריש המפקיד (דף לה·) גבי ההוא דאפקיד כיפי דאמר שומא בטעות הואי ותני כמי (נזיר דף לא·) ב"ה אומרים הקדש טעות אינו הקדש ובספ"ק דגיטין (דף יד·) אמרינן כל קנין בטעות חוזר [ה]ומפר"ת הכא הלואה דהלוה לא הקנה אלא בתורת מכר והמכר אינו כלום דאסמכתא לא קניא נמצא דהוי מחילה בטעות

[לקמן קד:]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה ואיבעית וכו' אם לא אתן לך מכאן ועד שלש שנים : (ב) ד"ה למיגבא מיניה כצ"ל ותיבת ביה נמחק :

הגהות הגר"א
[א] גמ' אי קפיד בארעא כו' · נ"ב רי"ף ורמב"ם השמיטוה דס"ל דרבה דאמר לקמן כל דאי לא קני פליג אהא (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ר"ז ס"ק כ"ב) : [ב] שם א"ל מעידי עידית כו' · נ"ב הטור ס"ס ק"ב כתב אם התנה לשלם מעידית וה"ל עידי עידית ונפסדה כו' ולמד מעובדא דכאן ונ"ע (כמ"ש בט"ז ס"ס ק"ב דלא כהש"ך שם) : [ג] רש"י ד"ה והדרא פירי לאחר כו' · נ"ב וכ"כ הרא"ש וש"פ דבתוך שלש אינו אסור אלא משום רבית ואבק רבית הוא כמש"ל ס"ב א' ועתוס' ס"ז א' ד"ה פירי כו' והרמב"ם כתב אף בתוך שלש וכשיטת הרי"ף כמש"ש בתוס' ד"ה הנ"ל ע"ש : [ד] שם ד"ה עד שלא דאפי' למ"ד כו' · נ"ב וכן לענין דאקני לכ"ע : [ה] תוס' ד"ה התם · ומפר"ת כו' · נ"ב ע' הג"א שהקשו ע"ז הפירוש אבל הרא"ש מפרש כפרש"י ופירש דכאן שניהם מיירי דידע ומתיל דאז הוי מחילה אבל משום רבית אסור ע"ש ·

עין משפט נר מצוה
נח א מיי' פי"א מהל' מכיר' הל' ז ופ"ו מהל' מלוה ולוה הלכה ד ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' קסד סעי' ד וטוש"ע ח"מ סי' רז סעי' ט וסעי' יד :
נט ב ג טוש"ע ח"מ שם סעי' ט בהג"ה :
ס ד מיי' פי"א מהל' מכירה הל' ו סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רז סעי' יג :
סא ה מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הל' ד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קסד סעי' ד וטוש"ע ח"מ סי' רז סעי' יג :
סב ו טוש"ע ח"מ סי' רמא סעי' ב בהג"ה:
סג ז ח מיי' פכ"ב מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רט סעי' ד :

מסורת הש"ס
גי' רש"ל עד ג' שנים
[פי' פרש"י כתובות סט: ד"ה מר ותוס' ב"ב ז: ד"ה מר ינוקא]
[תענית יג· ע"ש]
[ב"ק עו·]
מעידית מגבינא ר"ש
יבמות נג·

הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן ובעי לאותביה אונאה ואודיק חזיתן איילונית והרי אונאה דמחילה בטעות היא ולא הויא מחילה ואודיק חזיתן איילונית הרי איילונית דמחילה בטעות היא והויא מחילה דתנן**המממאנת והשנייה והאיילונית אין להן לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ולא היא לא אונאה הויא תיובתיה ולא איילונית מסייע ליה לא אונאה תיובתיה דלא ידע דאיתיה אונאה דמחיל גביה ולא איילונית מסייע ליה דניחא לה דתיפוק עלה שמא דאישות ההיא איתתא דאמרה ליה להחוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריבאי אזל זבן לה א"ל אי הוו לי זוזי מהדרת לה ניהלי א"ל את ונוולא אחי אמר רבה בר רב הונא כל את ונוולא אחי *אמר [א]סמכא דעתיה ולא גמר ומקני ארעא הדרה פירי מאי רבית קצוצה הוו ויוצאין בדיינין או דילמא כי אבק רבית הוו ואין יוצאין אמר רבה בר רב הונא מסתברא כי אבק רבית הוו ואין יוצאין בדיינין וכן אמר(א) רבא כי אבק רבית הוו ואין יוצאין בדיינין אמר ליה אביי לרבה משכנתא מאי התם טעמא מאי משום דלא קץ ליה הכא נמי לא קץ ליה או דילמא התם זביני הכא הלואה א"ל התם טעמא מאי משום דלא קץ ליה הכא נמי לא קץ ליה אמר רב פפי עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי דלא כרבה בר רב הונא אמר *מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא הא משכנתא באתרא דמסלקי אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה אכל טפי לא מפקינן מיניה ולא מחשבינן משטרא לשטרא ובדיתמי אכל שיעור זוזי מסלקינן ליה[ב] אכל טפי מפקינן מיניה ומחשבינן משטרא לשטרא אמר רב אשי השתא דאמרת אכל טפי לא מפקינן מיניה אכל שיעור זוזי נמי לא מסלקינן ליה בלא זוזי מאי טעמא סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא הוי אבק רבית *ואבק רבית אינה יוצאה בדיינין[ג] עבד רב אשי עובדא ביתומים קטנים כגדולים

הוה יתיבנא · כי אמר ומודינא דאי שמיט ואכיל כו': ובעי לאותביה אונאה · דתנן (לעיל דף נא·) דמחזיר לו אונאה ואע"ג דמדעת נתן לו הואיל וטעה אלמא מחילה בטעות לאו מחילה היא: ואודיק · השגיח בי וראה שהיה בדעתי להשיב על דבריו: חזיתן איילונית · קדמני להראותי טעמא לדבריו מאיילונית כדלקמן: הממאנת · קטנה יתומה שהשיאתה אמה לדעתה אמרו חכמים יכולה למאן דמן התורה אין מעשה קטנה כלום ואמה אינה זוכה בה לקדשה ורבנן הוא דתקון נשואין ליתומים שלא ינהגו בה מנהג הפקר וישמרנה בעלה והם אמרו דסגי לה במיאון: אין לה כתובה · ואף מה שהכניסה לו בנדונייתה ושמאתן בכתובתה וכל שכן מאתים שתיקנו לאשה משום דבעל כרחיה נפקא: שנייה · שניות לעריות שגזרו חכמים בפ' שני דיבמות (דף כ·) אין לה כתובה דקנסא הוא דקנסינן לה מפני שמרגילתו עליה כדאמרינן ביבמות (דף פה:): והאיילונית · דוכרניתא דלא ילדה לשון איל אין לה כתובה שמקחו טעות דלאו אדעתא דהכי נסבה ואע"ג דכי מחלה היא נדוניי' דילה למוסרה בידו טעות הואי מחילה בטעות הויא מחילה: ולא פירות · נכסים שנפלו לה בירושה אחר שנשאת תיקנו חכמים שהבעל אוכל פירות ולה תיקנו תחתיהן שאם נשבית חייב לפדותה משלו ואלו אף על פי שאין להם תקנת פירות שאם נשבית לא יפדנה דלא קרינא בה ואותביך לאינתו אפילו הכי לכשתצא לא יחזיר לה פירות שאכל: ולא בלאות · הכניסה לו בגדים בנדוניית' אפי' יש מהם קיימים לא יחזיר בלאותיהן אלמא מחילת אכילת פירות אע"פ שבטעות מחלה לו מחילה היא: דלא ידע · שנתאנה דליחול הלכך אין כאן מחילה ואפילו בטעות: דניחא לה דניפוק עלה קלא שמא דאישות· ואפי' יודעת שאין נשואיה נשואין רצונה להאכילו: א"ל · מוכר לשליח: אי הוה לי זוזי מהדרת לי · רוצה אני שתקבל מעותי: את ונוולא אחי · אתה והיא קרובים אתם ותתרצו ביניכם ונוולא לשון ארמי בין בזכר בין בנקבה כשרוצה לומר אתה והוא או אתה והיא כך ראיתי בתשובת הגאונים ואני אומר שזה שמה: משכנתא מאי · משכן לו שדה ולא קץ עמו לאכול פירות לשם רבית אלא סתם והוא ירד ועשה ואכל: הכא נמי לא קץ לי' · ופליג אדרב נחמן דאמר לעיל הדרא ארעא והדרי פירי: וחשיב · כמה אכל פירות ואפקינהו מיניה: באתרא דמסלקי · במקום שנהגו להלוות סתם ומלוה אוכל פירות ולא פסק עמו בנכייתא כדלקמן ונהגו לסלק את המלוה ממנה בכל עת שתשיג יד הלוה למעות: אכל כשיעור זוזי · כפי מה שנמכרין הפירות בשוק ובא הלוה לפניו ותבע ואמר איני רוצה שיאכל פירותי ברבית ישומו פירות שאכל ויטלם בחובו אילו הוו לי זוזי (ב) לא מסלקינן ליה השתא נמי פירי אכל זוזי דידי נינהו: מסלקינן ליה · ואע"ג דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין הני מילי לבתר דסקליה אבל זה זריז הוא ואינו מניחו לאכול אלא כדי הקרן: אכל טפי לא מפקינן מיניה · דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין: ולא מחשבינן משטרא לשטרא · אם חייב לו מעות בשטר אחר אין העודף בזה שאכל פרעון לחוב השטר האחר דהאי אפקינן מיניה הוא מה שאכל כבר: וביתומים · אם שדה זו של יתומים היא: אכל טפי מפקינן מיניה · שב"ד שבעיר אביהן של יתומים והרי הם שליטים לעשות משפט והם לא מחלו על העודף שאכל והוה ליה כמאן דסלקוה מעתא דאכל שיעור זוזי: לא מסלקינן ליה בלא זוזי [ד]עד שיתן לו כל שיעור מעות הלואתו (ג) וכיון דכי אכלינהו להך לאו בתורת פרעון אכלינהו הוה ליה אבק רבית מעת אכילה ואינה יוצאה בדיינין וכי סלקוהו משדה זו בלא זוזי אפוקי מיניה אבק רבית שאכל הוא והאי דנקט לעיל אתרא דמסלקי דאילו אתרא דלא מסלקי שנהגו לאכול המשכונא שנים הקצובות למהגן ואילו הוו ליה זוזי לא מצי מסלק ליה הכל מודים דכל אותן השנים כמכר הוא אצלו ואי נמי אכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה: כגדולים

בטעות ולא הוי מחילה ולכך הדרי פירי אבל אם היה נותנו בתורת רבית לא הוי הדרי דאבק רבית הוא אבל התם גבי פירות דקל זביני ולא מחילה בטעות היא דנהי דיכול לחזור מ"מ אין לו לחזור כי היכי דליקו בהימנותיה ולכך אית לן למימר דאפילו היה יודע שיכול לחזור לא היה חוזר ורבא דהוה בעי לאותביה מאונאה היה סבור דטעמא דרב נחמן דלא מפקינן באי שמיט ואכיל משום דמחילה בטעות הויא מחילה ולפי סברת רבא היה משיבו ומביא ראיה מאיילונית:

המממאנת והשנייה והאיילונית אין להן כתובה פירות ומזונות ובלאות·בפי"ב דכתובו' (דף קז:) תניא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי הבעל חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה ואיילונית נמי יש לפרש בענין זה דלמזונות שאחר מיאון ואחר שנמצאת איילונית לא אצטריך דפשיטא דלית לה מזוני ושנייה אין לפרש ביתבא תותיה דהא מילתא דפשיטא דהא אפילו אלמנה לכ"ג דאית לה כתובה אין לה מזונות היכא דיתבא תותיה כדאמר בים מותרות (יבמות דף פה· ושם) בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה וכשהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה לא אצטריך דהא אלמנה לכ"ג כה"ג נמי אין לה כדמסיק בים מותרות אלא לאחר מיתה איירי דס"ד דיש לה כמו לאלמנה כדאמרי' התם:

ובלאות·פי' בקונט' שהכניסה לו בגדים בנדונייתא אפילו יש מהן קיימין לא יחזיר ואי אפשר לומר כן דבכל מקום שמיירי בבלאות קיימין מזכיר בהדיא קיימין כדאמר סוף פרק אע"פ (כתובות דף סג:) מרדה הפסידה בלאותיה קיימין ובסוף אלמנה [ניזונית] (שם דף קא:) נמי אמרינן זנתה לא הפסידה בלאותיה קיימין ובהדיא אמרינן בפ' אלמנה (שם·) בגמרא דהך משנה לא שנו אלא נכסי מלוג אבל נכסי צאן ברזל אית לה ופריך אהייא אילימא אממאנת ואאיילונית אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלה אלא אשנייה אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו איפכא מבעי ליה ומסיק לעולם אשנייה ובליתנהו וקנסוה רבנן לדידה בדידיה ולדידיה בדידה אלא הנך בלאות דקתני הכא היינו בלאות שאין קיימין ופירות דקתני לאו בפירות שאכל קאמר דאפילו קרן גופיה אם אכלו אין לה אלא אצטריך לאשמועינן דאין לה פירות שליקט והם עדיין בעין אי נמי תקנת פירות קאמר דאין לה כגון שנשבית ולותה ופדתה עצמה ואחר כך מיאנה דומיא דמזונות*:

פירי מאי כרבית קצוצה דמי ויוצאין · [ה]אע"ג דמשמע הכא דאי הדרו פירי לא הדרו אלא מטעם דהוי רבית קצוצה מכל מקום רבינא דאפיק פירי ע"כ לאו מהאי טעמא דהא אית ליה בריש פירקין (לעיל דף סב·) דמשכנתא בלא נכייתא בדיניהו אין מחזירין ממלוה ללוה אלא נ"ל דטעמא דרבינא משום דהויא מחילה בטעות ולא הוי מחילה ודוקא בזביני כעין עובדא דרבה בר רב הונא אפיק רבינא פירי ולא בהלואה ור"ת מפרש הכא כרבית קצוצה דמי לא מטעם רבית קצוצה יוצאים אלא כלומר משום דמחילה בטעות לא הויא מחילה ויוצאים כמו רבית קצוצה דיוצאה או דילמא הויא מחילה ואין יוצאים כאבק רבית דאין יוצאים בדיינין ואין נראה דמה לו לתלות מחילה בטעות ברבית קצוצה אבל טעמא דרבינא הויא ודאי משום מחילה כדפרישית: במישלם

יבמות קיג: כתובות ק: · ר"מ מ"ז וכן בר"ף ורא"ש ליתא] · [גי' רא"ש רבא] · [לעיל סה:]

סד א מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיו סעי' ה: סה ב מיי' שם הל' ב ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעי' ד: סו ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג: סז ד ה מיי' פ"ו מהל' מלוה הל' ד עיין מ"מ ופי"א מהל' מכירה הל' יב סמג עשין פב ולאוין קצג טוש"ע ח"מ סי' קפב סעי' יב וסי' רז סעי' ח וטוש"ע י"ד סי' קעד סעי' ג: סח ו ז מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הל' א ועיין שם הל' ז ובהשגות ובמ"מ סמג לאוין שם טוש"ע י"ד סי' קעד סעי' ג וע"ש: סט ח ט מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' א סמג שם טור י"ד סי' קעב כל הסוגיא וע"ש שיש בה פירושי' שונים:

הגהות הב"ח
(א) גמ' וכן אמר רבה כי: (ב) רש"י ד"ה אכל כשיעור וכו' הוה לי זוזי (לא) תו"מ ומה שנ"ב חסר: (ג) ד"ה לא מסלקינן וכו' דכיון דכי אכלינהו:

הגהות הגר"א
[א] גמ' סמכה דעתיה כו' · נ"ב ואינו מכור אלא על תנאי זה· טוש"ע י"ד סי' קע"ד וח"מ סי' קפ"ב וקמ"ל שלא תאמר דלא סמכה דעתיה ונתרצה המוכר בלא תנאי קמ"ל דהוא תנאי גמור אבל הרמב"ם גורס לא סמכה כו' ולא קנה כלום וכתב לח"מ שמפרש מ"ש אי הוו לי זוזי כו' לא בתורת שאלה אלא בתנאי גמור וכיון שלא שתק השליח אלא אמר את ונוולא אחי לא גמר ומקני ע"ש וכ"כ בש"ע ח"מ סי' ר"ז: [ב] שם ובדיתמי כו' אכל טפי · נ"ב לא · גירסת הרמב"ם וכ"ה גירסת הרי"ף · מ"מ וז"ש ומחשבינן משטרא לשטרא (דלגירסת רש"י כ"ש הוא): [ג] שם עבד ר"א עובדא ביתומים קטנים כגדולים · נ"ב הרי"ף ורמב"ם ל"ג לה אבל הרא"ש וש"פ כתבוה: [ד] רש"י ד"ה לא מסלקינן· עד כו' · נ"ב ורמב"ם פי' שאינו מנכה לו הכל אלא כמו שיראו הדיינים אבל ש"פ פירשו כפירש"י: [ה] תוס' ד"ה פירי · אע"ג כו' · נ"ב וכ"כ הרא"ש אבל הרי"ף ורמב"ם כתבו משום דהוי רבית קצוצה וע' ברא"ש בארוכה: [וע"ע תוס' יבמות פס: ד"ה בלאות]

כגדולים אמר רבא בריה דרב יוסף משמיה דרבא "האי משכנתא באתרא דמסלקי לא ניכול אלא בנכייתא וצורבא מדרבנן אפילו בנכייתא לא ניכול אלא במאי ניכול בקיצותא הניחא למאן דאמר קיצותא שריא אלא למאן דאמר קיצותא אסירא מאי איכא למימר דאתמר קיצותא פליגא בה רב אחא ורבינא חד אמר קיצותא שריא וחד אמר קיצותא אסירא היכי דמי קיצותא דאמר ליה עד חמש שנין אכילנא לה בלא נכייתא מכאן ואילך שיימנא לך כולהו פירי איכא דאמרי כל בלא נכייתא אסור אבל היכי דמי קיצותא דאמר ליה עד חמש שנין אכילנא בנכייתא מכאן ואילך שיימנא לך כולהו פירי מאן דאסר בקמייתא שרי בבתרייתא מאן דאסר בבתרייתא היכי שרי למיכל שרי ◦כי *משכנתא דסורא דכתבי בה הכי במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אמרי תרווייהו "האי משכנתא באתרא דמסלקי אין בעל חוב גובה הימנה ואין הבכור נוטל בה פי שנים ושביעית משמטתה "ובאתרא דלא מסלקי בעל חוב גובה הימנו ובכור נוטל בו פי שנים ואין שביעית משמטתה ואמר מר זוטרא משמיה דרב פפא "האי משכנתא באתרא דמסלקי מסלקי ליה ואפילו מתמרי דאבודיא "ואי אגבהנהו בסיסני קנגהו ולמאן דאמר *כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח אפילו דלא אגבהנהו בסיסני קנגהו : "פשיטא באתרא דמסלקי ואמר לא מסתלקנא הא קאמר דלא מסתלקנא אלא באתרא דלא מסלקי ואמר מסתלקנא מאי צריך למקנא מיניה או לא רב פפא אמר לא צריך למקנא מיניה רב ששת בריה דרב אידי אמר צריך למקנא מיניה והלכתא "צריך למקנא מיניה [א]אמר איזיל◦ואייתי זוזי לאאכיל איזיל ואטרח ואייתי זוזי רבינא אמר אכיל ומר זוטרא בריה דרב מרי אמר לא אכיל "והלכתא לא אכיל רב כהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלי בנכייתא רבינא אכיל בנכייתא אמר מר זוטרא מאי טעמא דמאן דאכיל בנכייתא מידי דהוה אשדה אחוזה שדה אחוזה לאו אע"ג דקא אכיל פירי טובא אמר רחמנא קא

במישלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף · תימה מה בין זה לנכיית' דע"כ יכול לסלקו דאם לא היה יכול לסלקו אם כן בלא נכייתא נמי שרי כדמשמע לעיל דקאמר באתרא דמסלקי לא ניכול אלא בנכייתא משמע אבל באתרא דלא מסלקי אכלי אפילו בלא נכייתא וזה דוחק לומר דבנכייתא אין דרך לנכות אלא דבר מועט אבל במשכנתא דסורא רגילים היו לשום כדי שויו דמשמע דמשום דכתיבי הכי שרי וי"ל דמאחר שמפרש כן לא מיחזי כהלואה אלא כלוקח ממנו פירות של השנים הללו באותן דמים אבל כשאינו כותב לו כך אלא מנכה כל שנה ושנה בפני עצמה נראה כאילו מוזיל גביה פירות אותה שנה בשכר מותר המלוה כדתנן (לעיל ד' סד:) לא ישכור הימנו בפחות ואפילו אם נאמר שלא יוכל לייקר לו פירות של שנה אחרת דמסתמא אין באין לעשות תנאי חדש בכל שנה מ"מ הואיל ולא קצבו סכום כל השנים לפרש בשטר במישלם שניא אילין תיפוק מיחזי כהלואה :

האי משכנתא באתרא דמסלקי אין ב"ח גובה הימנה · דהוי כמטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל חוב ולא דמי ליתומים שגבו קרקע בחובת אביהן דב"ח חוזר וגובה אותה מהן אע"ג דשומא הדרא לעולם דלא הדרא אלא משום ועשית הישר והטוב ומרישא הוא דקא זכין לה כדאמרינן בפ"ק (לעיל ד' טז:) ולהכי נמי אוכלין הפירות בלא נכייתא :

ושביעית משמטתה · לא דמי למלוה על המשכון דאינה משמטתה דשאני מטלטלין דתפיס להו וקנה להו שלא בשעת הלואתו כר' יצחק (לקמן ד' פב·) ולהכי גם בשעת הלואה חשוב של אחיך בידך אבל קרקע לא :

והלכתא צריך למקנא מיניה · אין לפרש משום דמלוה קאמר מסתלקנא והוי פטומי מילי דלוה איבעי לאתויי דא"כ אמאי צריך למיקנא לימא דלוה יתנה[ג]ונראה דאיירי לאחר שלוה הימנו סתם דאפי' אם יתנה הלוה צריך קנין שלא יחזור בו דאי בתחילת הלואה אע"ג דהוי אתרא דלא מסלקי כיון שזה עמד ולווה לא יכול לקנות אלא מה שהוא מקנה לו :

רבינא אכל בנכייתא · תימה דלעיל אמרינן דצורבא מרבנן אפי' בנכייתא לא ניכול ועוד דלעיל איפליגו בקיצותא רב אחא ורבינא ואפי' מאן דשרי מודה בנכייתא דאסור לכל הפחות לצורבא מרבנן ◦ואומר ר"ת דרבינא לא היה רוצה ליטול השם ולעשות עצמו צורבא מרבנן ועוד נמצא מוגה בספרו של רבינו תם רפרם במקום רבינא בפלוגתא דקיצותא וי"מ דהך נכייתא דרבינא היינו קיצותא דאיכא דאמר לעיל חמש שנים אכליה בנכייתא מכאן ואילך שיימינן לכולהו פירות דהא פליגי רב אחא ורבינא וקיימא לן דרבינא לקולא ונראה שגם ר"ת סובר כן שפסק דקיי"ל כרב אשי דלא אכיל בנכייתא ולא שרי לצורבא מרבנן אלא כמשכנתא דסורא אם כן ר"ל דנכייתא דהכא הוה קיצותא מדלא שרי אלא כמשכנתא דסורא :

כגדולים · ואע"ג דאכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה דקסבר מתחלת אכילתן אבק רבית הוא ואין כח בדיינין להוציאו : באתרא דמסלקי לא ניכול פירא אלא בנכייתא · שינכה לו מן החוב דבר קצוב לשנה דנראה כמוכרו לו ויורד בספק דאפילו תלקה ולא יהו בה פירות ינכה לו אותה קצבה הלכך כי שקיל מיניה טפי לאו רבית הוא ודווקא באתרא דמסלקי אבל באתרא דלא מסלקי כל ימי הזמן הוי כמכירה אצלו ובלא נכייתא נמי אכול : וצורבא מדרבנן · שצריך ליסר דרכיו ולהתקדש אף במותר לו פן ילמדו ממנו לזלזל באיסורין אפילו בנכייתא נמי לא ניכול : קיצותא · לקמן מפרש : מאן דאסר בקמייתא · ללישנא קמא דאמר באוכל בלא נכייתא פליגי סבר בבתרייתא כולי עלמא שרי : למאן דאסר בבתרייתא · ללישנא בתרא דאמרינן אפילו כי אכל חמש שנים קמאי בנכייתא פליגי דחד מינייהו אסר (א) היכא שרי: במשלם שניא כו'· דלא מיחזי כהלואה אלא כלוקח הימנו פירות השנים האלו במעות הללו : אין בעל חוב גובה הימנה · אם מת המלוה ונפלה לפני בניו אין בעל חוב של אביהם גובה הימנה דאין להם לאביהם בגופה של קרקע כלום ומטלטלי בעלמא נינהו ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב דבשלמא בעודו קיים גבי אפילו מגלימא דעל כתפיה שהרי לו הלוה מעותיו ונשתעבד והתורה אמרה יבא שליח ב"ד ויכנס לביתו ויטול משכונו דכתיב (דברים כד) והאיש אשר אתה נושה בו וגו' ואמרינן לקמן (דף קיג·) זה שליח ב"ד אבל היכא דמית בהדי יתמי מאי עבידתיה דתבע הרי לא לוו ממנו ואי ירתי קרקעות משתעבדי נכסיה מחיים ומיחייב מדין ערב דנכסייהו דבר איניש איגון ערבון ביה דכי אוזפיה עלייהו סמך אבל מטלטלי אפילו דין ערב ליכא דלאו עלייהו סמיך מלוה הואיל ובידו להצניען ולאבדן : ואין הבכור נוטל פי שנים · למאן דאמר בבבא בתרא (דף קכה:) דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה הא נמי הואיל ואתרא דמסלקין מלוה בעלמא הוא דאין השדה לפניו אלא לשעבוד פירות והוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי לבא לפניהם לאחר מיתה לחלוק כבמוחזק ביד אביו דכתיב (דברים כא) בכל אשר ימצא לו : ושביעית משמטתה · כשאר מלוה בשטר שנכסי לוה משועבדין לכן ושביעית משמטתן דאין זה מלוה על המשכון שאין שביעית משמטתו דהתם במשכון של מטלטלין קיימינן וטעמא משום דבעל חוב קונה משכון שבידו דילפינן (לקמן דף פב·) מולך תהיה צדקה והוה ליה כגבוי : בעל חוב גובה ממנו · דמכר הוא אצלו והיינו טעמא דכולהו : אפי' מתמרי דאבודיא · כשגודרין תמרים שוטחין מחצלות תחת הדקלין ונופלים התמרים עליהם ואם בא ושילם לו מעותיו מסלקו אף מן התמרים התלושין שעל המחצלות : ואי אגבהינהו כבר בסיסני · שנתנן בתוך סלים כשנטלן מן המחצלות : קנהי אותם בהגבהה קודם שקיבל מעותיו והרי הן שלו : ולמ"ד · בבבא בתרא (ד' פה:) : כליו של לוקח קונה לו ואפי' הוא ברשות של מוכר : אע"ג דלא אגבהינהו · לפי שקנו לו מחצלותיו שהן כליו : ואמר לא מסתלקנא · [ב]בשעת מתן מעות התנה על מנת שלא תוכל לסלקני עד כך וכך שנים כו' ועל מנת כן נתן מעותיה וקרקע נקנה בכסף בין דרך מקח בין דרך שכירות בין בכל הדרכים כפי התנאי : צריך למיקנא מיניה · דאי לא קני מיניה דיבורא בעלמא הוא ויכול לומר לא אשנה מן המנהג : א"ל איזיל ואייתי זוזי · ואשלם לך ומעתה אל תאכל פירות עוד : לא אכיל · הואיל והמעות מוכנים לו ולא נתנו לו רשות להיות שומט ואוכל ובאתרא דמסלקי קאי : שדה אחוזה · שאמרה תורה (ויקרא כז) לפדותה מן ההקדש לפי השנים שעד היובל סלע ופונדיון לשנה כפי חשבון חמשים שקל לבית זרע חומר שעורים לארבעים ותשע שנות היובל : ואע"ג דאכיל פירי · הקדש טובא שוין פירות של כל השנה הרבה :

פריק

עא א מיי' פ"ו מהל' מלוה הל' ז ופ"ז הל' א סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קעב סעי' א בהג"ה :
עא ב מיי' שם פ"ו הל' ח סמג שם טוש"ע שם סעי' א :
עב ג ד מיי' פ"ז שם הל' ד סמג שם טור י"ד סי' קעב וטוש"ע ח"מ סי' סז סעי' ג וסי' רעח סעי' ז :
עג ה ו מיי' שם סמג שם טור י"ד שם :
עד ז ח מיי' שם הלכה ג סמג שם טור י"ד שם :
עה ט י טור י"ד שם :

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה למאן דאסר וכו' אסר היכי שרי :

הגהות הגר"א
[א] גמ' אמר איזיל כו'· כ"ב הרמב"ם השמיטו וכן הרי"ף : [ב] רש"י ד"ה ואמר לא מסתלקנא בשעת כו' · נ"ב ורמב"ן ורשב"א מפרשים אפילו אחר מתן מעות · נ"י ומ"מ · וכתבו שרמב"ם מפרש כפירש"י: [ג] תוס' ד"ה והלכתא · ונראה כו' · נ"ב ובשעת מתן מעות כמ"ש רש"י · רא"ש וטור אבל הרמב"ם אינו מחלק בכל זה ומשמע דאפי' בשעת הלואה ועי' נ"י :

גליון הש"ס
גמ' כי משכנתא דסורא· עיין פסחים דף קיב ע"ב מלוה וגוף גדול : תוס' ד"ה רבינא וכו' ואו"ת דרבינא לא היה רוצה · עיין באליה רבה א"ח ס"ס תקנד :

לקמן קיז: ב"ב לה: [לח:]

[קדושין כה: ב"ב פה: ע"ש עא:]

תורה אור

קא פריק לה בארבעה זוזי הכא נמי לא שנא ומאן דאסר אמר לך שדה אחוזה הקדש היא ורחמנא אוקמיה אפדיון הכא הלואה היא ומיחזי כרבית אמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא *סתם משכנתא שתא למאי נפקא מינה *דאי אכיל לה שתא מצי מסלק ליה ואי לא לא מצי מסלק ליה ואמר רב אשי *אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה למאי נפקא מינה °לדינא דבר מצרא אמר רבא לית הלכתא לא כטרשי פפונאי ולא כשטרי מחוזנאי ולא כחכירי נרשאי כטרשי פפונאי כטרשי *דרב פפא ג'שטרי מחוזנאי דזקפי ליה לרווחא אקרנא וכתבי ליה בשטרא מי יימר דהוה רווחא א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא עביד הכי וכי אתו לקמיה מהימן להו א"ל 'תינח היכא דאיתיה לדידיה אי שכיב ונפל שטרא קמי יתמי מאי הוי °כשגגה שיוצא' מלפני השליט (קהלת) ונח נפשיה דאמימר 'חכירי נרשאי דכתבי הכי משכן ליה פלניא ארעיה לפלניא והדר חכרה מיניה אימת קנאה דאקנייה נהליה והאידנא דקא כתבי הכי קנינא מיניה ושהינא כמה (א) עידני והדר חכרה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין שפיר דמי 'ולאו מלתא היא: **מתני'** °אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל 'אין מושיבין תרנגולין למחצה ואין שמין עגלין וסייחין למחצה אלא אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו אבל מקבלין עגלין וסייחין למחצה ומגדלין אותן עד שיהו משולשין וחמור עד שתהא טוענת: **גמ'** *תנא כפועל בטל מאי כפועל בטל אמר

פריק להו בארבעה זוזי. דהיינו סלע: הכא נמי לא שנא. דהלוה חזינן דהיכא דיורד לספק ונותן מעות סלע לשנה ספק יהיו בה פירות ספק לא יהיו בה פירות הוו זביני מעיקרא ומיפלק בהכי: התם לאו הלואה. בפדיון תליא מילתא ורחמנא אוקמיה אהאי פדיון ואמר בהכי נפרוק: דלא מצי מסלק ליה. כל שנתו ואפילו באתרא דמסלקי: דשכונה גביה. אין שכן קרוב ממנו ואם בא הלוה למוכרה אין בבעל מצריה שכן טוב לקנותה כזה: טרשא דרב פפא. דאמר לעיל (דף סה.) שכראי לא פסיד כו' לית הלכתא כוותיה כדאמרן מאי חזית דאזלת בתר דידך זיל בתר דידהו: מחוזנאי. בני מחוזא: דזקפי רווחא אקרנא. שקונים פרגמטיא (ב) בעלי בתים ונותנין לתגרים למחצית שכר ושמין כך וכך שכר יהיה בהן וזוקפין מחצית שכר עם הקרן וכותבין בשטר פלוני חייב לפלוני כך וכך לזמן פלוני: וכי אתו לקמיה. ואמרי ליה לא הוה רווחא מהימן להו: תינח היכא דאיתיה לדידיה. אם יהא אביך קיים לזמן הפרעון שהוא חסיד ומאמינם ומה אם ימות היורשין יגבו הכל: חכירי. המקבל שדה מחבירו בעשרה כורין לשנה בין תעשה הרבה בין תעשה מעט: חכירי נרשאי. שהיו בעלי בתים מלוים מעות לעניים על שדותיהן וחוזרים וחוכרים אותם להם בכך וכך כורין לשנה: אימת קנייה. מלוה להך שדה דאקנייה נהליה לבעלים בתורת חכירות נמצא נוטל רבית קצוצה שהרי אין טורח בה ואף אם תלקה לא יפסיד מחכירותו כלום: שהינא כמה עידנין. ביד המלוה ועשה הוא ואכל בנכייתא והדר חכרה מיניה: שפיר דמי. כדי שלא תנעול דלת דכיון דשהייה גביה ואכל תלת שנין מה לי עבד בה איהו ומה לי חכריה: ולאו מילתא היא. דאפילו שהייה נמי אסור דרבית גמורה היא שאין כאן ספק כעושה ואוכל שפעמים שמוליא ואינו נוטל: **מתני'** אין מושיבין חנוני למחצית שכר. לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאים בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה ומשתכר סאה הילך פירות ושב ומכור תמיד והריוח נחלוק וטעמא דמילתא משום דאמרינן לקמן (דף קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון שהם המקבל פרגמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא הלכך ההיא פלגא כיון דמיחייב באונסין מלוה הוא אצלו שהרי שומא היא אצלו במעות כשער השוק ודינו ליטול חצי שכר נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה לפיכך אסור: אלא אם כן נותן לו שכר עמלו. בחצי: אין מושיבין תרנגולין למחצה. לשום ביצים בדמים לבעל התרנגולת להושיבה עליהם לגדל אפרוחים למחצית שכר מה שיהיו האפרוחים שוין יותר על דמי הביצים דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו הוה ליה פלגא מלוה שהרי (ג) נישומין עליו בדמים מעכשיו דמיקןעליו במלוה ונמצא זה מגדל את חציו השני בשכר המתנת מעותיו: ומזונו. מזון שהוא מוליא באפרוחים: ואין שמין עגלים וסייחים למחצה. עכשיו הן שוין כך וכך קבלם עליך לגדלם שנתיים למחצית שכר ולמחצית הפסד אם ימותו: אבל מקבלים עגלים וסייחים. קטנים בלא שומא שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם: לכשיהיו משולשים. לכשיעמדו על שליש גדילתן שליש שור ושליש סוס אז יחלקו: וחמור. מגדלה עד שתהא טוענת משאוי כך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה: **גמ'** ה"ג תנא כפועל בטל. ובמתניתין לא גרסינן בטל: כפועל בטל. משמע כמה אדם רוצה ליטול ולישב בטל: מאי כפועל בטל. הלא אין יושב ובטל שהרי טורח להוליך ולהביא פירות לחנות ולמכור ולקבל מעות ולמדוד הפירות: אמר

ונותן לו שכרו כפועל בטל. אי גרס תנא כפועל בטל א"כ לא גרסי' במתני' בטל פירש בקונטרס כפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מינה היינו שאם היה עושה תחלה מלאכה כבידה ומרויח הרבה וזאת היא קלה אומדים כמה יניח משכרו לעשות מלאכה זו שזהו יותר ממה שנותנין לעשות כי אין אדם מניח מריוח גדול אלא מעט אע"פ שבא לו בטורח יותר ולפירושו אתיא מתניתין כר' שמעון דאמר נותן לו שכרו משלם ולא כר' מאיר וקשה לפירושו דקאמר בגמ' אבל סיפא דנפיש טרחא אימא לא סגי ליה כפועל בטל והשתא והלא לפי מה שהיא כבידה נוטל יותר אמאי ס"ד דלא תסגי כפועל בטל ועוד דקתני בתוספתא (פ"ד) המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר נותן לו שכרו כפועל בטל דברי ר"מ [א] משמע דמתני' אתיא כר' מאיר ולכך נראה לפרש כפועל בטל [ב] היינו כיושב ובטל לגמרי והשתא א"ש גריכותא דגמרא ומתניתין אתיא כר' מאיר והא דקאמר בגמ' רבי מאיר בין מרובה בין מועט היינו כלומר בין היה עוסק במלאכה מרובה בין היה עוסק במלאכה מועטת לעולם נותן לו כפועל בטל ר"ש אומר נותן לו שכרו משלם שאומדים כמה היה רוצה ליטול וליבטל ממלאכה כבידה שהיה עוסק ויעסוק במלאכה קלה כזו דהיינו טפי מר' מאיר והא דקתני בתוספתא בסיפא בתר מילתיה דרבי מאיר ור' שמעון אומר נותן לו שכרו משלם אבל איטו דומה עושה מלאכה ליושב בטל יושב בחמה ליושב בצל לאו בטל לגמרי אלא מאותה מלאכה החמורה ומיהו לעיל בסוף אלו מציאות (דף לא: ושם) גבי השבת אבידה דקתני נוטל שכרו כפועל בטל נראה כפי' הקונטרס מדפריך התם הא לאו בטל הוא* משמע דפריך משום דמשמע ליה ברייתא דקתני כפועל בטל שנותנים לו כמו שירלה פועל לישב וליבטל לגמרי[ג]לכך נראה לפרש התם הך דמשני אביי כפועל בטל מאותה מלאכה דבטיל מינה כדפי' בקונטרס וה"ת אם כן הוא נוטל שכרו על השבת אבידה ובהכונס (ב"ק דף נו:) אמרינן דטעם דשומר אבידה הוי כשומר חנם משום דמאי הנאה קא מטי ליה וע"כ לא קאמרי רבנן טעינה בשכר אלא משום דא"כ לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה וי"ל דאין לחוש אם נוטל שכר כיון שעוסק במלאכה אחרת ומפסיד דהא אם היה שם בית דין היה מתנה ליטול כל מה שמפסיד ועכשיו דליכא ב"ד למה לא יטול כל טרחו ובפרק עד כמה(בכורות דף כט: ושם ד"ה כפועל) נמי דקתני נוטל שכר לדון כפועל בטל התם נמי י"ל כפ"ה כיון שמתבטל ממלאכתו יכול ליטול שכר:

אלא אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו. הכא לא שייך למיתני כפועל בטל דאין מתבטל להאכילה ולהשקותה אלא רגע אחד ביום אבל חנוני כל עסקו בכך דתניא בתוספתא (פ"ד) המושיב חנוני בחנות אם היה אומן לא יעסוק באומנתו:

אבל מקבלים עגלין וסייחין. תימה מאי קמ"ל פשיטא כיון דאין מקבל עליו אחריות ואי משום דבעי למיתני ומגדלין אותן עד שיהיו משולשין זה היה יכול להשמיענו ברישא לאחר (ד) שנתן שכרו ויש לומר דקמשמע לן דבסתמא אין מקבל עליו שום אחריות ולא הוי עסקא כיון דבתחלה כשקבל עגלים לא שמו אותם אלא לאחר שגדלו ובאין לחלוק השבח אז שמין אותם כמה השביחו ולהכי תנא ברישא שמין ובסיפא מקבלין וכששמין בשעת קבלה בסתם מקבל עליו חצי האחריות כמו בשאר עסקא:

היכא

עו א מיי' פ"ז מהלכות מלוה הלכה ב סמג לאוין קנג טור י"ד סי' קעב:

עז ב מיי' פי"ב מהלכות שכנים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף נז טור י"ד סי' קעב:

עח ג ד מיי' פ"ח מהלכות מלוה ולוה הלכה י סמג לאוין קנו טוש"ע י"ד סי' קנו סעיף כד:

עט ה ו מיי' שם הלכה טו ועיין במ"מ סמג שם טור ש"ע י"ד סי' קסד סעיף א וסי' קעב סעיף ב:

פ ז מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ב:

פא ח מיי' שם ופ"ח מהל' שותפין הלכה א סמג שם וסי' פב טוש"ע שם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמה עידנים והדר חכרה שפיר דמי כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ולאו מלתא היא: (ב) רש"י ד"ה דזקפי וכו' מבעלי בתים: (ג) ד"ה אין מושיבין וכו' שהרי כשהם נישומין עליו: (ד) תוס' ד"ה אבל וכו' שנותן לו שכרו:

אבל בספרים שלנו ל"ג לעיל הא לאו בטל הוא ר"מ

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ונותן. משמע דמתני' כו'. נ"ב וכ"כ הרי"ף ועמש"ל ועי' במלחמות: [ב] שם כפועל בטל היינו כו'. נ"ב ר"ל שמשלם לו על המלאכה ראשונה ולא על העסק כלל וכ"כ סמ"ג והרא"ש ועתוס' דבכורות כ"ט ב' ד"ה כפועל כו' אלא סי"ל שנותנין כו' אבל הטור מפרש להיפך שנותן לו על העסק ולא על המלאכה ראשונה ועבתוס' שם ור"ת פי' שם כמות כו' וכן פי' הרשב"א וכ"כ במלחמות שכן הוא פי' הרי"ף אבל סמ"ג כתב שהרי"ף מפרש כפי' רש"י ומפרש דברי ר"ש כמ"ש תוס' אליבא דר"מ (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רס"ס ס"ק ג' ו'): [ג] שם לכך נראה כו'. נ"ב אבל בבכורות פי' הסיא דהלו מציאות כמו כאן אבל כאן חזרו בהן ופי' כפירש"י ועי' סמ"ג שם וכ"כ הטור בח"מ סי' רס"ה והרב אבל הרמב"ם וש"ע כתבו שם כפי' תוס' דבכורות ולענין בכורות כ' הרא"ש וטור סי' ש"ב כפי' תוס' כאן ושם לענין רבית:

[לקמן עג:]

לקמן קח:

[לעיל סה.]

לעיל נא: בכורות כט:

גליון הש"ס

גמ' לדינא דבר מצרא. עי' לקמן דף עג ע"ב תוס' ד"ה נטר: מתני' אין מושיבין חנוני. עיין לקמן דף קד ע"ב תוס' ד"ה כאי:

עין משפט
נר מצוה

פב א מיי' פ"ה מהל' מלוה ולוה הלכה ט ופ"ו מהלכות שותפין הלכה ב ופ"ח הלכה א סמג לאוין קצו טור שו"ע י"ד סי' קעז סעיף ב:

פג ב מיי' פ"ח מהלכות מלוה הלכה יד:

פד ג מיי' פ"ח מהלכות שותפין הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף כא:

פה ד מיי' שם הלכה ג דלא כרשב"ג ע"ש בכ"מ:

פו ה ו מיי' שם פ"ו הלכה ג ועיין בהשגות ובכ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף ד וסעיף כה:

אמר אביי ᵃכפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה וצריכא דאי תנא חנוני חנוני הוא דסגי ליה כפועל בטל משום דלא נפיש טרחיה אבל מעות ליקח בהן פירות (א)דנפיש טרחיה אימא לא סגי ליה כפועל בטל ואי תנא מעות ליקח בהן פירות הוה אמינא התם הוא דבעי כפועל בטל משום דנפיש טרחיה אבל חנוני דלא נפיש טרחיה אימא סגי ליה במשהו בעלמא דאפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו צריכא: (כמה עיזי ותרנגולין מעלין סימן) תנו רבנן כמה הוא שכרו בין מרובה ובין מועט דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו ר' שמעון בן יוחאי אומר נותן לו שכרו משלם תנו רבנן אין שמין לא את העזים ולא את הרחלים ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל למחצה ר' יוסי ברבי יהודה אומר שמין את העזים מפני שחולבות ואת הרחלים מפני שגוזזות ושוטפות ומורטות ואת התרנגולת מפני שהיא עושה ואוכלת ותנא קמא גיזה וחלב לא ספק לשכר עמלו ומזונו בגיזה וחלב כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בנסיובי ותותרי תנא קמא סבר לה כר' שמעון בן יוחי דאמר נותן לו שכרו משלם ר' יוסי ברבי יהודה סבר לה כאבוה דאמר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו תנו רבנן ᵇמשכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין אשה שאמרה לחברתה תרנגולת שלי וביצים שליכי ואני ואת נחלוק באפרוחין רבי יהודה מתיר רבי שמעון אוסר ורבי יהודה לא בעי שכר עמלו ומזונו איכא ביצים מוזרות תנו רבנן ᶜמקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין ואין משנין ממנהג המדינה רבן שמעון בן גמליאל אומר *שמין עגל עם אמו וסיח עם אמו ואפילו במקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומזונו איכא גללים ואידך *ᵈגללים אפקורי מפקיר להו: אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה והלכה כרבי יוסי ברבי יהודה והלכה כרבן שמעון בן גמליאל בני רב עיליש נפק עלייהו ההוא שטרא דהוה כתיב ביה פלגא באגר פלגא בהפסד אמר רבא רב עיליש ᵉגברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי ᶠמה נפשך אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד אי

רש"י

אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. אם היה נגר או נפח כמה אדם רוצה ליטול ליבטל ממלאכה כבידה כזו ולעשות מלאכה קלה: ר' יהודה. מיקל טפי מדר' מאיר דר' מאיר בעי שיפסוק לשום שכר ומיהו בכל מה שיאות לקבל עליו בשכרו בין רב בין מעט הא קביל עליה ורבי יהודה לא בעי שיפסוק לשום שכר אלא יטבול עמו בציר כאחד מן השוק: גרוגרת. תאנה יבשה: משלם. כפועל בטל: ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל. אבל עושה ואוכל כגון פרה החורשת והחמור הטוענת משאוי פעולתן הוא שכר עמל ומזון: ושוטפות. כשעוברין בנהר המים שוטפין מן הגיזה והוא נוטלה: ומורטות. כשעוברות בין הקוצים: ותנא קמא גיזה וחלב לא ספק בשכר עמלו ומזונו. בתמיה וכי גיזה של רחלים וחלב העזים אינו מספיק לשכר עמל ומזון: בגיזה וחלב כ"ע לא פליגי. אם נאות בעל הבהמה שלא לחלוק בהן: בנסיובי. מי פסולת החלב שקורין מסג"א: ותותרי. שטיפה ומריטת הרחלים תותרי תרגום של נשרין דנתרי ע"י שטיפה ומריטה: משכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין. לשנה: אשה שאמרה כו'. אשה שיש לה תרנגולת מותרת לומר לבעלת הביצים בלשון שכירות תני לי ביצים ואושיב תרנגולת עליהם ואטרח באפרוחים ואטול שני אפרוחים בשכרי אבל בלשון חלוקה פליגי בה וקאסר רבי שמעון דכל לשון חלוקה עסקא היא וקרובה להפסד כשכר וכיון דאחריות חצי ביצים עליה אשתכח פלגא מלוה אבל בלשון שכירות אין אחריות הביצים על בעלת התרנגולת: איכא ביצים מוזרות. שאינן קולטות אפרוח ונוטלתן בשכרה והן מותרות באכילה דאמרינן בשחיטת חולין (חולין ד' סד:) ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם ור' יהודה לטעמיה דאמר אפילו טבל עמו בציר זהו שכרו ור' שמעון לטעמיה דאמר נוטל שכרו משלם: ה"ג מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין. מקום שנהגו שהשם עגלים וסייחים קטנים למחצה לחבירו נותן לו מעות בשכר שמוליכן ומכניסן על כתיפו מעלין: עם אמו. דליכא טרחא לאפוקי ולעיולי לפי שנמשך אחר אמו ובלא עמל ומזון כי אמו עושה ואוכלת ואין צריך להעלות לו שכר כתף: ואפילו במקום שנהגו להעלות. לעגלים וסייחים הניזונין לבדם: כרבי יהודה. בטבל עמו בציר: כרבי יוסי ברבי יהודה. בנסיובי ותותרי: נפק עלייהו שטרא. שקיבל אביהם עסקא פלגא באגר ופלגא בהפסד: לא הוי ספי. לא היה מאכיל רבית לבעל הבית דאי קביל עליה הכי ריביתא הוא דקטרח בפלגא דפקדון משום פלגא דמלוה אלא ודאי שטרא הכי מפרשי' לליבניה שקיבל עליו איזו מהם שירצה: אי פלגא. יקבל הנותן באגרא יקבל עליו אחריות ההפסד יותר ממחצית כגון תרי תילתי דהשתא ליכא רבית דהשתא ליכא אלא תילתא מלוה דלא קיבל עליה רב עיליש אלא תילתא באחריותו וקשקיל פלגא באגרא והוה מאי דשקיל באגרא טפי מתילתא שכר עמלו לטרוח שהוא עוסק בשני שלישי פקדון: אי

תוספות

איבא ביצים מוזרות. דשרו באכילה כדאמרינן באלו טריפות (חולין דף סד:) ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם וליכא למימר לא מלא ביצים מוזרות ילך לביתו ריקן דביצים מוזרות שכיחי טובא הלכך אפילו כי לא מלא שרי: מקום שרגילין להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין כו' רשב"ג אומר כו'. כך כתוב בתוספתא (פ"ה ע"ש) וכן גרס בקונטרס אבל ברוב ספרים גרסינן בתר לבהמה מעלין ולהעלות ולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין ומצינן למימר דרשב"ג לא פליג אלא ארישא כדאמר במילתיה דאין נותן לו שכר כתף למעות אבל אסיפא למקום שנהגו להעלות ולדות בשכר לא פליג אי נמי כל שכן דפליג בסיפא דהא אמאי איצטריך ת"ק למיתני סיפא כיון דתנא רישא אלא איצטריך לאשמועינן שלא תאמר מנהג חמור כ"כ שמעלין ולדות בשכר יכול לשנות אם כן לרשב"ג דיכול לשנות ברישא כ"ש בסיפא [א] ור"ח גרים מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין לבהמה מעלין להעלות ולדות כו' [ב] פי' אם היו פירות כבר מונחין באוצר המקבל מעלה לו פירות כשער שבשוק ומעלה עליהם שכר כתף שהיו צריכין להביא פירות מביתו של הנותן לביתו של מקבל כדתניא היו פירות מופקדין אצלו מעלה לו במעות: ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומזונו. פשיטא דשכר מזונו בעי למיתב דהיאך יהיו גללים שכר מזונו אלא מעמלו גרידא פריך דאפילו עם אמו הרבה פעמים צריך שכר כתף: הא איכא גללים. ובפרק אלו מציאות (לעיל דף כז.) גבי שה דאבידה פריך ולימא לאתויי גללים ומשני דסתם גללים מפקר להו התם לכ"ע מחיל להו בשביל השבת קרן אבל הכא דצריך ליתן שכר רוצה הוא להיות פטור ע"י גללים: אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר. כך גרס בקונטרס וגירסא זו קאי רישא אנותן וסיפא ארב עיליש המקבל ואי גרסינן פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואי פלגא בהפסד תילתא באגר אז קאי הכל אנותן ואי גרסינן פלגא באגר תילתא בהפסד ואי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר אז קאי הכל ארב עיליש [ג] וקשה וכי שוטה הנותן לעשות כזה למקבל ולתלות בדעתו דכשירצה הפסד יאמר אני רוצה פלגא באגר ועליך תרי תילתי בהפסד ואם ירצה ריוח יאמר אני רוצה פלגא הפסד ושני שלישי ריוח והרי כאילו התנה שמקבל הנותן עליו תילתא באגר ושני תילתא בהפסד ויש לומר דשמא זמן אחד קבוע להם שתוך אותו זמן יברר רב עיליש איזה מהם שירצה אי נמי רבא היה תמיה על לשון השטר דאי פלגא באגר הוה לו לכתוב תרי תילתי בהפסד כו' ור"ח גרס נפק עלייהו שטרא דכתב ביה פלגא באגר ובהפסד ולא גרס ופלגא בהפסד וכן רבינו משולם והשתא מדקדק דעל כרחך האי פלגא דכתב בשטר לא קאי אלא אבאגר ולא אהפסד דהא כיון דפלגא באגר בעינן תרי תילתי בהפסד דאי פלגא קאי נמי אהפסד אם כן הוה בעינן תרי תילתי באגר אלא ודאי האי שטרא הכי קאמר פלגא באגר ותרי תילתי בהפסד: אלא

הגהות הב"ח

(א) גמ' דנפיש טרחיה. נ"ב עיין בב"ב דף קמד ע"א:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מקום. ור"ח גרים כו'. נ"ב וכ"ה גירסת רי"ף ורא"ש וש"פ: [ב] שם פי' אם כו'. נ"ב פי' בתוספת הרא"ש דלטובת הנותן אבל הטור פי' לטובת המקבל ועוד פי' הטור דשכר כתף מה שמוליך המקבל בכל פעם למכור בשוק נותן למקבל וכ"כ בש"ע(ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קע"ז ס"ק מ"ד): [ג] שם ד"ה אי. וקשה כו'. נ"ב אבל דעת הרמב"ם וש"ע כן הוא דהברירה הוא ביד המקבל ודלא כהראב"ד שהברירה ביד הנותן וערש"י ק"ד ב' ד"ה חד עסקא כו' וכ"כ הרי"ף ורא"ש שם וש"פ ודלא כרבותיו של רמב"ם שכ' להיפך פלגא באגר כו' ורוב הפוסקים הסכימו לרש"י וכמש"ש האי עסקא פלגא כו' והרמ"ה פי' כאן שרואין היאך כתוב בשטר אם כתוב דיהיב מרי עסקא למקבל פלגא באגר ובהפסד אז הברירה לנותן ואי כתוב למקבל פלגא כו' למקבל (וע"ש בס"ק י"ז):

מסורת הש"ס

[לקמן סט:]

לעיל כז. [ב"ק מח.]

אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא ואמר לי דלמא רב עיליש טובל עמו בציר הוה ואמר רב נחמן הלכה כר' יהודה אמר ליה לאו הלכתא איתמר אלא שיטה איתמר הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי למה ליה למיחשב ולמימר הלכה הלכה לימא הלכה כר' יהודה דמיקל מכולהו אמר רב מותר שליש בשכרך הרי זה מותר ושמואל אמר לא מצא מותר שליש ילך לביתו ריקן אלא אמר שמואל קוצץ לו דינר וסבר רב אין קוצצין לו דינר [א] והאמר רב ריש עגלא לפטומא מאי לאו דאמר ליה מותר שליש בשכרך לא דקאמר ליה אי מותר שליש אי ריש עגלא לפטומא איבעית אימא [ב] כי קאמר רב מותר שליש בשכרך מותר כגון דאית ליה בהמה לדידיה דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי ר' אלעזר מהגרוניא זבין בהמה ויהיב ליה לאריסיה מפטים ליה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב פלגא רווחא אמרה ליה דביתהו אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי אליתא אזל זבין בהדיה פליג ליה מאליתא א"ל (א) תא נפלגיה לרישא א"ל השתא כמעיקרא נמי לא א"ל עד האידנא זוזי דידי הוו אי לא הוה יהיבנא לך טפי פורתא מיחזי כרבית השתא שותפי אנן מאי קאמרת טרחנא טפי פורתא אמרי אינשי סתם אריסא למרי ארעא קמשעבד נפשיה לאתויי ליה רעיא תנו רבנן השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל בה סומכוס אומר באתונות שמונה עשר חדש בגודרות כ"ד חדש ואם בא לחלוק בתוך זמנו חברו מעכב עליו אבל אינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת (*אבל מאי קאמר) אלא לפי שאינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת תניא אידך השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל בולדות בדקה ל' יום ובגסה נ' יום רבי יוסי אומר בדקה ג' חדשים *מפני שטיפולה מרובה מאי טיפולה מרובה מפני ששיניה דקות מכאן ואילך נוטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו רב מנשיא בר גרא שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו אתא לקמיה דאביי א"ל [ג] מאן פלג לך ועוד מקום שנהגו לגדל הוא ותנן *מקום שנהגו לגדל יגדילו הנהו תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי אזל חד מנייהו פליג זוזי בלא דעתיה דחבריה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאי נפקא מינה הכי אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמו לשנה זבון חמרא בהדי הדדי קם אידך פליג ליה בלא דעתיה דחבריה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאן פלג לך א"ל קא חזינא דבתר *דידי קא אתי מר א"ר פפא כה"ג

רש"י

אי פלגא בהפסד. כלומר פלגא בהפסד דכתב בשטרא הכי קאמר דאם ירצה רב עיליש יטול תרי תילתי באגר ויקבל עליו חצי ההפסד דאיכא שכר עמלו במאי דשקיל טפי באגרא ממה שמגיע לחלק פלגא דמלוה: שיטה איתמר. הכי אמר רב נחמן ר' יהודה ורבי יוסי בנו ורבן שמעון (ב) כולן בשיטה אחת אמרו דבריהם: מותר [ד] שליש בשכרך. השם עגל למחצה בשכר ובהפסד ואמר לו מה שיביא יותר על שליש דמיו של עכשיו טול בשכרך וכל השאר נחלוק בשוה: מותר. דהא קיבל עליה מספק ואע"ג דזימנין דליכא מותר שליש: ריש עגלא לפטומא. המקבל עגל לפטמו למחצית הראש יטול כולו לחלקו בשכר עמלו ומזונו והשאר חולקין בשוה: מאי לאו דאמר ליה כו'. ואשמועינן רב דאי ליכא מותר שליש נשקול ריש עגלא: כי קאמר רב. הרי זה מותר אע"ג דזמנין ליכא מותר שליש: כגון דאית ליה בהמות. למקבל דיש עליו לטרוח לפני בהמותיו ובשביל בהמה אחת עמהם אין טרחו נוסף: דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי. באותו טורח שאתה מגבל סובין ושעורין לפני שור אחד אתה יכול לגבל לפני שנים: ויהיב ליה לאריסיה. למחצה בשכר והפסד: אי משתתפת בהדיה. אילו נתת חצי המעות והיית שותף בבהמה היה נותן לך אף האליה כולה לחלקך: פלגיה לאליתא. כשבאו לחלוק חלק רבי אלעזר את האליה: אמר ליה. אריסיה: השתא כמעיקרא נמי לא. עכשיו לא תתן הראש כולו כמו שנתת בראשונה: זוזי דידי הוו. [ה] וכי קבילת עלך פלגא בהפסד הוו זוזי מלוה גבך: ואי לא יהיבנא לך טפי פורתא. אשתכח דקא טרחת בפלגא פקדון משום פלגא מלוה: דטרחנא טפי פורתא. להכניס ולהוציא דאילו מזון אם הוצרך לסובין או שעורין קנית לאמצע כדרך שותפין: לאתויי ליה רעיא. מרעה לבהמות שאינו צריך לקנות בשוק שיש עליו לטרוח בשבילו: בגודרות. בהמה דקה לשון גדרות צאן (במדבר לב): ואם בא המקבל לחלוק. בתוך הזמן הזה: חבירו. בעל הבהמה מעכב עליו: אבל אינו דומה טיפולה של שנה הראשונה לטיפולה של שנה אחרת. שצריכה בשניה למזונות מרובים יותר מן הראשונה: מאי אבל דקאמר. כל שכן דהיינו טעמא דמעכב עליו: אלא. הכי קאמר לפי שאינו דומה כו' וכיון דכך מנהג המקבלין חבירו מעכב עליו ואני שמעתי איפכא אם בא בעל הבהמה לחלוק בתוך זמנו המקבל מעכב עליו לפי שאינו דומה טיפולה כו' שטיפול שנה ראשונה קשה משל שניה מפני שהיא דקה טיפולה מרובה להכניס ולהוציא אבל טיפול השניה קל ושבחה מרובה וקשיא לי אי טיפולה של שניה קלה משל ראשונה מאי לשון חייב לטפל בה דקתני רישא משמע דעל כרחו חייב לטפל בה כל הזמן הזה: עד מתי חייב לטפל בולדות. שאף הן נחלקין למחצה שהן שכר והמקבל בא לומר חלוק אותו מיד שלא אעסוק בחלק שלך שאיני נוטל בו כלום: בדקה שלשים ובגסה חמשים. כדרך שפרט לך הכתוב בטיפול הבכור שחייב ישראל לטפל בו בדקה שלשים ובגסה חמשים ואח"כ נותנו לכהן דיליף ליה בבכורות (דף כו:) מקראי: שיניה דקות. וצריכה לאמה ולאדם הרגיל בכך: מכאן ואילך. יטול המקבל מחצה שלם בשביל חלקו שהרי חציו שלו הן ובמחצה השני של חבירו יטול מחצה בשבח כדרך שנוטל באמה מחצית שכר ושכר עמל ומזון ליכא ואע"ג דהאי אחריות של מחצית חבירו עליו כיון דבעי למיטרח בה משום מחצה שלו שהוא קרן גמור ואינו מלוה *וכי טרח משום דידיה קא טרח ולא מיחזי כרביתא: מאן פלג לך. מי שם אותה שמא לא נישומית יפה: יגדילו. הולדות עד שיהו גדולים ואינו נוטל בשל חבירו כלום:

טבי

תוספות

אלא שיטה איתמר. אומר ר"ת דמכ"מ הלכה כרשב"ג [ו] דהא אמרינן (גיטין דף עה.) כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו ואין נראה דהא רב ושמואל בעו או לקוץ דינר או ריש עגלא לפטומא ור' שמעון בן גמליאל לא בעי אלא גללים וליכא למימר דהיינו דוקא בעגל עם אמו דלא כפיש טירחא דהא ר' יוסי בר' יהודה אמר לעיל (דף סח:) אפילו בבהמות גדולות דסגי בנסיובי ותותרי דסבר לה כאבוה וגם רבינו חננאל פירש דכל כי האי גוונא שנאמר שיטה לית הלכתא כחד מינייהו אלא כרבי שמעון דאמר (שם) נותן לו שכרו משלם:

אמר רב מותר שליש בשכרך מותר. וא"ת והא לד אחד ברבית הוא דשמא לא ימצא מותר שליש ורב לית ליה דר' יהודה דשרי לד אחד ברבית דאמר לעיל (דף סג.) עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים ומשמע לעיל דהיינו דלא כרבי יהודה ועוד דאפילו לרבי יהודה לא שרי בכי האי גוונא אלא כשיש ביד לוה או מלוה לעשות לד אחד שלא יהיה רבית ויש לומר דהכא אקילו רבנן משום דשכיחי טובא שיהא מותר שליש: דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי. וא"ת מהאי טעמא לשתרי אפילו לית ליה בהמה לדידיה דהא צריך לטרוח לעצמו משום פלגא דמלוה וי"ל דלא דמי דאי לית ליה בהמה לדידיה אין צריך לטרוח בבהמה של שותפות בכל יום אלא כל אחד יטרח ביומו:

אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי אליתא. תימה למה היא סבורה כן דהא כי משתתף בהדיה נמי ויטול כל הראש הרי הוא כבתחלה דמתחלה שהיה טורח בכל הבהמה של ר' אלעזר היה נוטל הראש ועכשיו שטורח לרבי אלעזר רק בחצי בהמה יטול חצי הראש מחלק רבי אלעזר ועוד מאי קאמר השתא שותפי אנן והלא גם עתה היתה חלקו של רבי אלעזר פלגא מלוה ויש לומר דכשנשתתף עמו היה טורח בחציו של רבי אלעזר בחנם ועל כן אמרה יהיב לך נמי אליתא אחרי שאינך לוקח מחלקו שום שכר:

כי

[מאי אבל דקאמר כנ"ל]

[בכורות כו:]

[לקמן ע"ב]

ס"א דידיה

נ"ל כי

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פ"ו מהלכות שותפין הלכה ב ופ"ח שם הלכה א ועי' בהשגות ובכסף משנה סמג עשין פה ולאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף ב:

פח ב מיי' שם פ"ח הלכה א סמג שם:

פט ג ד ה מיי' שם ופ"ו שם הלכה ב סמג שם טוש"ע שם:

צ ו ז ח ט מיי' שם פ"ח הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סעיף כג:

צא י כ מיי' שם פ"ה הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף יז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל ר"א תא נפלגיה לרישא: (ב) רש"י ד"ה שיטה וכו' ורבן שמעון בן גמליאל כולן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והאמר רב ריש עגלא. נ"ב הרמב"ם מפרש בהתנה מתחלה דאל"כ לא צריך ליתן כפועל: [ב] שם כי קאמר כו'. נ"ב וכתב הרמב"ם דס"ל דשמואל דאמר קוצץ כו' נמי איירי דוקא בכה"ג דאית כו' אבל הטור מפרש בנ"ל עסק אחר אלא שהתנה מתחלה. וסמ"ג נ"כ מפרש ריש עגלא וקוצץ בנ"ל עסק אחר אלא כאדם בטל: [ג] שם מאן פלג כו'. נ"ב פי' הרמב"ם וטוש"ע ולכן אינו נוטל מחצה בשל חבירו וכ"כ הרשב"א וכ"י בשם רש"י אבל בשם תוס' כ' דלעולם נוטל ושני דברים אמר ראשונה לבטל שחלוקה שניה לפוטרו (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קע"ז ס"ק נ' וס"ק נ"ג): [ד] רש"י ד"ה מותר שליש כו'. נ"ב והרמב"ם מפרש שליש מהריוח וכתב דלאו דוקא דאפילו עשירית אבל סמ"ג וש"פ מפרשים כפירש"י: [ה] שם ד"ה זוזי דידי הוו וכי כו'. נ"ב מסאת"כ בשותפין. סמ"ג וכ"ד הטור וש"פ אבל הרמב"ם כתב דאף בשותפין שאחד מתעסק הוא כדין עסקא ומ"ש השתא כו' מפרש שלקח בהמות אחרות לעצמו וביה לו אחרות א"נ ליתן אלא דבר מועט כדשמואל וכמש"ל ואבל"א כו' וכיון שהוא אריסו נ"כ א"נ ליתן לו כלל וז"ש אמרי אינשי כו' (וע"ש בס"ק ו'): [ו] תוס' ד"ה אלא. דהא אמרינן כו'. נ"ב הרי"ף והרמב"ם ל"ל האי כללא כמ"ש הרי"ף והרא"ש בפרק גט פשוט (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' תכ"ג ס"ק ג'):

כה"ג ודאי צריך לאודועיה זוזי מי שקיל טבי ושביק חסרי (אמר ליה לא אמר ליה) חמרא כולי עלמא ידעי דאיכא דבסים ואיכא דלא בסים גופא אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמו "הני מילי טבי וטבי תקולי ותקולי אבל טבי ותקולי לא רב חמא הוה מוגר זוזי בפשיטא (א) ביומא כלו זוזי דרב חמא הוא סבר מאי שנא ממרא "ולא היא מרא הדרא בעינא וידיע פחתיה זוזי לא הדרי בעינייהו ולא ידיע פחתיה אמר רבא "שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ד' זוזי ואוזפיה לפלניא זוזי לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ואמר רבא "שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה שקיל לך ארבעה זוזי וא"ל לפלוני לאוזפן זוזי מ"ט שכר אמירה קא שקיל "כי הא דאבא מר בריה דרב פפא הוה שקיל אוגנא דקירא מקיראי וא"ל לאבוה אוזפינהו זוזי אמרו ליה רבנן לרב פפא אביל בריה דמר רביתא אמר להו כל כי האי רביתא ניכול לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה הכא שכר אמירה קא שקיל ושרי: **מתני'** "שמין פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה ואוכל למחצה "מקום שנהגו לחלוק את הולדות מיד חולקין מקום שנהגו לגדל יגדילו רבן שמעון בן גמליאל אומר *שמין עגל עם אמו וסיח עם אמו ומפריז על שדהו ואינו חושש משום רבית: **גמ'** תנו רבנן מפריז על שדהו ואינו חושש משום רבית כיצד "השוכר את השדה מחבירו בעשרה כורים חטין לשנה ואומר לו תן לי מאתים זוז ואפרנסנה ואני אעלה לך שנים עשר כורין לשנה מותר "אבל אין מפריז לא על חנות ולא על ספינה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה "פעמים שמפריז על חנות לצור בה צורה ספינה לעשות לה איסקריא חנות לצור בה צורתא דצבו בה אינשי והוי אגרא טפי ספינה לעשות לה איסקריא כיון דשפירא איסקריא טפי אגרא טפי ספינתא אמר רב אגרא ופגרא אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לא פגרא אי פגרא לא אגרא "שתיק רב אמר רב ששת מ"ט *שתיק רב לא שמיעא ליה הא דתניא אע"פ שאמרו אין מקבלין צאן ברזל מישראל אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים אבל אמרו "השם פרה לחבירו ואמר לו הרי פרתך עשויה עלי בשלשים דינר ואני אעלה לך סלע בחדש מותר לפי שלא עשאה דמים ולא עשאה אמר רב ששת לא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה אמר רב פפא "הלכתא ספינה אגרא ופגרא

ונהגו

טבי ותקולי. יש זוזי שמשקלם קל וצורתם יוצאת בהוצאה והורגלו בה וטובים בהוצאה יותר מצורה אחרת של זוזי שמשקלן יתר ואותן שמשקלן יתר חביבין למי ששוקל כסף מנה או פרס במאזנים הלכך טבי וטבי אי נמי תקולי ותקולי כמאן דפליגי דמי דאלו שהניח טובים כאלו שנטל: אבל שקל טבי ושבק תקולי. אי נמי שקל תקולי ושבק טבי לא: מוגר זוזי בפשיטא ליומא. בלשון שכירות ולא בלשון הלואה הנני משכיר לך זוז היום בפשוט דהיינו זוז מדינה דהייט שמינית שבצורי: כלו זוזי דרב חמא. ירדו לטימיון כדאמרינן לקמן (דף עא.) שהמלוין ברבית נכסיהן מתמוטטין: מ"ש ממרא. פוסוי"ר בלע"ז הלא רשאי אני להשכיר את כלי: הדרא בעינא. אותו כלי חוזר בעצמו בעין ואינו הלואה אלא בדמים ואין אחריותו עליו אם נאנס או נשבר מחמת מלאכה הלכך אין שכרו רבית: וידיע פחתיה. ועוד שניכר פגמו שהוא נפגם ומתקלקל מחמת מלאכה: זוזי לא הדרי בעינייהו. שהרי מוציאם ולפיכך אחריותו עליו ושכרו רבית אע"ג דאמר בלשון שכירות ועוד אי נמי אהדר ליה בעיניה לא ידיע פחתיה נמצא שכרו חנם ברבית: אוגנא דקירא. חלות הנתכות בכלים קטנים עגולים כאגנות: מקיראי. תגרי שעוה: **מתני'** שמין פרה. גדולה וחמור גדול שראוין למלאכה ומלאכתם כולה של מקבל: למחצה. לחלוק שבח שישביחו בדמים ובוולדות: לחלוק את הוולדות מיד. כשתגא (ב) שנת חלוקתן כדאמרן לעיל בדקה שלשים ובגסה חמשים יום: שמין עגל עם אמו. ואין צריך ליתן שכר עמל ומזון לעגל אלא לאם: מפרין על שדהו. לשון פרה ורבה ובגמ' מפרש כיצד מפרין ולי נראה מפריז בזיי"ן לשון מרחיב ומגדיל כמו (זכריה ב) פרזות תשב ירושלם וכן מצינו בגדה (דף ד:) לא כהלל שהפריז על מדותיו וכן יסד רבינו משולם *בפיוט חכמי מדות מפריזים: **גמ'** תן לי מאתים זוז. הלויני מאתים זוז ואוציאם בשדה לזבל *לקצור ולזרוע ולחרוש: ואפרנסנה. (ג) כל צרכה כל דבר קרוי פרנסה: ואני אעלה. בחכירותיה שנים עשר כורין של חטין לשנה ואחזיר מעותיך: מותר. ואין זו רבית שכר מעות אלא שחוכר ממנו שדה משובחת ומעלה לו בחכירות שדה טובה יותר משדה רעה מאתים זוז שני כורים חטין: אבל לא מפריז לא על שכר חנות ולא על שכר ספינה. שאם שכר ממנו חנות או ספינה אסור ללות הימנו מעות לקנות פירות ולמכור בחנות או פרקמטיא להוליך בספינה ויעלה לו על דמי שכירותו כיון דלא בגופה דחנות וספינה קא מפיק להו להנך זוזי להשביח החנות או הספינה אין תוספת השכר בשביל חנות וספינה אלא בשביל שכר מעות: לצור בה צורות. שיוציא מעות הללו לצור בו צורות שתהא נאה והכל רצין לתוכה לקנות ולאכול שם: אסקריא. וילון ושאר כלי הספינה כגון תורן: ספינתא אמר רב אגרא ופגרא. מותר להשכירה ע"מ שאם תשבר ישלם אותה השוכר: אי אגרא לא פגרא. כיון דנוטל שכר אין לו לתבוע דמי שבירתה: ואי פגרא לא אגרא. מאחר ששמאה בדמים שאם תשבר יש לה דמים הויא ליה מלוה גביה והויא שכרה רבית: אין מקבלין צאן ברזל. עסקא שאדם מקבל מחבירו ומקבל אחריות שאם מתו מתו לו ואם אבדו אבדו לו והשכר יחלוקו והיינו צאן ברזל שקשה כברזל שקיים אצל בעליו ואינו פוחת אצלם ונראה לי שרוב המקבלים כך היו נוהגים לקבל בהמה דקה להכי קרי להו צאן: הרי פרתך עשויה עלי בל' דינר. אם לא אשיבנה לך: ואני אעלה לך בשכר. שאחרוש בה סלע בחדש: מותר. ואין זה רבית כדמפרש לפי שלא עשאה דמים מחיים שאם יוזלו פירות בשוק ויעמדו דמיה על עשרים לא ישלם אלא לאחר מיתה שאם תמות או אם תשבר אלמא כל כמה דלא קביל עליה זולא לאו מלוה היא גביה וגבי ספינה נמי לא קביל עליה זולא:

ונהגו

כי האי גוונא ודאי צריך לאודועיה. משמע דוקא הכא לפי שהיה לו פתחון פה לחשדו קאמר דצריך לאודועיה משום והייתם נקיים מה' ומישראל (במדבר לב) אבל בעלמא לא והא דאמר בסוף זה בורר (סנהדרין דף לא: ושם ד"ה ואם) שנים שנתעטפו לדין שכופין אותו ודן בעירו ואם אמר (ד) כתבוני מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין לו אר"ת מכח ההיא דהכא דוקא התם דלא רצה לדון אלא על ידי כפייה אבל אם מדעתו דנו אותו אין כותבין ונותנין לו [א]וי"מ דהכא כל כה"ג צריך לאודועיה דלא איירי הודעה מאיזה טעם חייבו אלא היה מסיבו כל כה"ג היה לך להודיעו כשחלקת ולא היה לך לחלוק שלא מדעתו:

אוגר זוזא בפשיטי. מקבל היה עליו אחריות [ב] אונסין להכי ס"ד דשרי: **מרא** הדרא בעיניה וידיע פחתיה. ועוד שניכר פגמו שהוא נפגם אם יתקלקל מחמת מלאכה זוזי לא הדרי בעינייהו שהרי מוציאן ולפיכך אחריותן עליו ושכרן רבית אע"פ שאמר בלשון שכירות ועוד אי נמי מהדר להו בעינייהו לא ידיע פחתייהו נמצא שכרן בחנם והוי רבית קרפי' בקונטרס וקשה לפירושו דא"כ היה אסור להשכיר לחבירו קטלא וכוס של זהב וטבעת דלא ידיע פחתייהו כדתנן בפרק הנהנה (מעילה דף יח:) ושאין בו פגם כיון שנהנה מעל כיצד קטלא בצוארה וטבעת בידה ושתה בכוס של זהב כיון שנהנה מעל ועוד דבהדיא תניא בתוספתא (פ"ד) משכיר אדם מעותיו אבל שולחני להתראות בהן ולהתלמד בהן וריב"ן לא גרס וידיע פחתיה ונראה דגרס ליה וה"פ מרא אינה מלוה כי לא ניתנה להוצאה ולהחזיר אחרת אלא צריך להחזיר בעינה והשכר אינו שכר מלוה אי נמי היה נותן המרא להוציא ולעשות הימנו כל חפצו ולשלם אחרת אעפ"כ מותר ליטול שכר ואין ללמוד היתר מכאן לאוגורי זוזי דבמרא השכירות אינה בעבור הלואה שיש לו רשות להוציאה אלא נותן השכירות עבור הפחת שתפחת על ידי מלאכה אם יחזיר השוכר בעינה אבל זוזי דרב חמא היה מלוה ולצורך הוצאה השכירם לו ולא בשביל קבלת שום פחת:

מעות

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ה מהל' שלוחין ושותפין הלכה ט סמג עשין פט ולאוין קצג טוש"ע ח"מ סי' קעו סעיף יז:

צג ב מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה טו סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קעו סעיף א:

צד ג מיי' שם סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף יג:

צה ד ה מיי' שם טור ש"ע שם סעיף טז:

צו ו מיי' פ"ח מהלכות שותפין הלכה ג סמג עשין פב:

צז ז מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף כג:

צח ח ט י מיי' פ"ז מהלכות מלוה הלכה ט סמג לאוין קצג טור ש"ע י"ד סי' קעו סעיף ה:

צט כ מיי' שם פ"ח הלכה יג סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

ק ל מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ליומא כלו זוזי: (ב) רש"י ד"ה לחלוק וכו' כשתגא שעת חלוקתן: (ג) ד"ה ואפרנסנה השדה כל צרכו של: (ד) תוס' ד"ה כי וכו' ואם אמר כתבו לי מאיזה טעם:

[פי' תוס' ב"ב סג. ד"ה ומודה]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה כי וי"מ כו'. נ"ב וכ"כ טוש"ע בי"ד שם: [ב] שם ד"ה אוגר כו' אונסין. נ"ב דוקא כה"ג שקבל רק אונסין אבל אם קבל גם אחריות דגניבה כו' מותר וכן בכל רבית דרבנן. תרומת הדשן. ולא נראה (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קעו ס"ק כ'):

מסורת הש"ס

במקצת ספרים ליתא. רש"ל

[לעיל סח:]

[בפיוט יום שני של פסח למנהג מדינותינו]

[בפירש"י שבעי"ן ליתא לזבל ולנכש ולחרוש]

גליון הש"ס

גמ' שתיק רב. וכן סוכה דף ז ע"א וש"נ:

עין משפט נר מצוה

קא א במיי׳ פ״ח מהל׳ מלוה ולוה הל׳ יא סמג לאוין קצג טוש״ע י״ד סי׳ קסו סעיף ג:

קב ג מיי׳ שם פ״ד הלכה יד ופי״א מהל׳ נחלות הלכה א סמג שם טוש״ע י״ד סי׳ קס סעיף יח וטוש״ע ח״מ סי׳ רל סעיף א:

קג ד מיי׳ פ״ה מהל׳ מלוה הל׳ א סמג שם:

קד ה מיי׳ שם פ״ד הל׳ יד ופי״א מהלכות נחלות הל׳ א סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רל סעיף א:

מסורת הש״ס

[ערכין כג.]

[נ״ל שהיו]

ונהגו בני כופרא אגרא בשעת משיכה פגרא בשעת שבירה אטו במנהגא תליא מילתא משום דמתניתא תניא מנהגא אמר רב ענן אמר שמואל מעות של יתומים מותר להלוותן ברבית אמר ליה רב נחמן משום דיתמי נינהו ספינא להו איסורא *יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקיהו אמר ליה אימא לי איזו גופא דעובדא היכי הוה אמר ליה ההוא הורא דבני מר עוקבא דהוה בי מר שמואל תקיל ויהיב ליה תקיל ושקיל ליה שקיל אגרא ושקיל פחתא אי אגרא לא פחתא ואי פחתא לא אגרא אמר ליה כי הא *אפילו בדקני נמי שרי למיעבד דהא מקבלי עלייהו חוסרנא דנחשא דכמה דמקלי נחשא בציר דמיה אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא ואמרי לה אמר רבה בר יוסף בר חמא אמר רב ששת מעות של יתומים מותר להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד תנו רבנן קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע קרוב להפסד ורחוק לשכר חסיד קרוב לזה ולזה רחוק מזה ומזה זו היא מדת כל אדם אמר ליה רבה לרב יוסף הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו אמר ליה מותבינן להו בי דינא ויהבינן להו זוזא זוזא א״ל והא קא כליא קרנא אמר ליה מר היכי עביד אמר ליה בדקינן גברא דאית ליה דהבא פריכא ונקטינן דהבא מיניה ויהבינן להו ניהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד אבל דבר מסוים לא דלמא פקדון נינהו ואתי מריה יהיב סימנין ושקיל ליה אמר רב אשי תינח אי משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא אי לא משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא ניכלו זוזי דיתמי אלא אמר רב אשי *חזינן גברא דמשפו נכסיה ומהימן ושמע דינא דאורייתא ולא מקבל שמתא דרבנן ויהבינן להו ניהליה בבי דינא:

מתני׳

רש״י

ונהגו בני כופרא · בעלי ספינה קרי בני כופרא לפי שזופתין אותם בזפת: אגרא בשעת משיכה · נותנין אותם מיד ואע״פ שקיבל שכרו נותן לו פגרא לכשתשבר: אטו במנהגא תליא מילתא · היכי שבקינן להו לקבל שכר הואיל וסופו לקנותה כולה: משום דמתניתא · דמותר כדקתני שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה נהוג מנהגא: ה״ג משום דמתניתא תניא מנהגא: בתר שבקייהו · אחר אביהן: לבית הקברות: גופא דעובדא · שראית את מר שמואל נושא כן שהעדת זאת בשמו הא ודאי פשיטא דלא שמעתא איתמר הכי בפירוש אלא מכלל שראית אותו נוהג העדת כן: דההוא הורא · קלחת שקורין קלדר״א: דבני מר עוקבא · יתומים היו: תקיל ויהיב לה תקיל ושקיל לה · היה משכירם לאחרים ושוקלה כשהוא מוסרה להם וחוזר ומקבלה במשקל אם חסר נחושתה משלמין לו דמי חסרונה ויהיב ליה דמי אגרא: פחתא · חסרון נחושתה ואי ס״ד אסור להלוותן ברבית אי אגרא לא פחתא למה נותנין שכר הואיל ומקבלין עליהם השוכרין פחת נחושתה: בדוקני · ביתומים גדולים שנסמכו זקנם ואינן קרוים יתומים שרי: דהא מקבלי עלייהו חוסרנא דנחשתא · פחת דמי הנחשת שנפחת כדמפרש ואזיל דכל מה דמיקלי נחשא בצרי דמיה אע״פ שמשלמין את חוסר המשקל יש פחת בנחשת הנותר בו הנשרף באור וכל נחשת שרוף דמיו פחותים: קרוב לשכר · *שהיו יתומים נוטלין חלק בשכר ואין נוטלין חלק בהפסד אבל רבית ממש לא אלא מה שישתכרו במעותיהם יחלוקו ואע״ג דבדוקני אסור לאו רבית ממש הוא אלא אבק רבית הוא ומדרבנן וביתמי לא גזור שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה אחר פרוטה: ויהבינן להו זוזא זוזא · לסעודת אכילתם: דהבא פריכא · גרוטאות של זהב דודאי שלו הן ואינן פקדון דלא עבידי אינשי דמפקדי דהבא פריכא בפקדון וכיון דעשיר הוא ויש לו לגבות ממנו אם יאבדו מעותיו יהבינן להו נהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד: דמשפו ניכסיה · שנכסיו שקטין אצלו ואין ערעור על קרקעותיו דמשפו כמו (ישעיה יג) על הר נשפה שאו נס ומתרגמינן על טורא שליוא: בבי דינא · בפני ב״ד שום להם כא להפקיר נכסי: המקבל אצל היתומים ולהתעסק עמו קרוב לשכר ורחוק להפסד:

תוספות

מעות של יתומים מותר להלוותן ברבית · ה״מ למיפרך היפוך ליה משום לוה דקעבר בלא תשיך (דברים כג) אלא דעדיפא פריך א״נ קסבר דלא מחייב לוה משום לא תשיך אלא כשגם המלוה מוזהר: דקא מקבלי עלייהו חוסרנא דנחשא · משמע אע״ג דקא מקבל נותן עליה זולא ויוקרא הוה אסור משום דאחריות על המקבל אף על גב דאחריות לא הויא אלא משעת שבירה אלא דוקא משום פחת דחוסרנא דנחשא שרי ליקח שכר והא דשרי לעיל (דף סט:) כמי בספינא אגרא ופגרא היינו משום דמקבל עליה קלקול הספינה שמתקלקל העץ במים דלא משלם למשכיר אלא מה שהיא משתברת ומכאן קשה לפי׳ ריב״ן שפירש לעיל שמותר ליתן עיסקא למחצית שכר קרוב לשכר ורחוק להפסד כיון דמקבל נותן יוקרא וזולא דא״כ למה היה צריך כאן לקבל חוסרנא דנחשא לא יקבל אלא זולא ועוד דאמרינן לעיל (דף סח:) ותרי תילתי בהפסד ותילתא באגר למה ליה למיעבד הכי ליקבל עליה הנותן זולא ולישתרי אפילו יהא כל אחריות על המקבל והא דאמרינן לעיל (דף סד:) גבי חמרא אי תקפה ברשותך ומסקינן כיון שמקבל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא התם שאני דמכר גמור הוא: אתא מריה ויהיב סימנא ושקיל · תימה דהיכי שקיל ע״י סימנא *הא מצי האי למימר לקוח הוא בידי ואי חיישינן דלמא מודה ליה מקבל דשלו הן א״כ דהבא פריכא נמי ניחוש שמא מודה ליה וא״ת כיון דאין בו סימן למה יאמינו לו א״כ בדבר מסוים נמי ניחוש שמא הגיד לו ואפילו לא היה אמיד היה נאמן לומר לקוח הוא בידי דאימור מציאה אשכח או מתנה נתנו לו וכה״ג דאמר בפ׳ האשה שלום (יבמות קטו: ושם ד״ה והכא) גבי שומשמי דטוען נפקד (א) דידיה שקלתינהו וסני אחריני ניכהו ואמרינן התם אימור איתרמויי איתרמו דמשמע הא לא שכיח דמתרמי דהוה חשיב סימנא מעליא והיה נאמן המפקיד להוציא מידו [א]התם היה לו למפקיד עדים שהפקיד בחבית במדה זו ועדיין נמצאו כן בחבית ואפילו לא היו עדים בדבר היה נאמן אי הוה סימנא מעליא כיון שהנפקד אינו טוען לקוחין הן בידי או שלי היו מעולם ובני ביתי הגידו לך הסימן אלא מודה שהפקיד לו אלא שאומר כמו שאירע הסימן בשלך כן אירע בשלי ואע״ג דאית ליה מגו לא היה נאמן דהוי מגו במקום עדים ונראה לפרש דהכא חיישינן דלמא אתי מריה אחר מיתת המקבל כדאמרי׳ בכתובות (כתובות פה: ושם ד״ה ועוד) ועוד גבי ההוא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתא מריה ויהיב סימנא אר״נ אדא דידעינן ביה בחסא דלא אמיד ועוד דקא יהיב סימנא משמע אפי׳ אמיד נמי כיון דיהיב סימנא שקיל ומיהו קשה כיון דאמיד הוא אמאי לא נטעון ליתמי לקוח הוא והיינו יכולין לומר דלא טענינן להו לקוח אלא בדברים שהיה אביהם משתמש בחייו אבל דברים שלא היה משתמש בהם דומה הוא שבפקדון הם אלו ומהדרינן בסימנא אבל א״כ לא שבקת חיי לכל בני עשירים שאדם שהיה רגיל אצלם ויודע עניינם ילך ויגיד לאחרים דלא עיילי ונפקי בביתם סימני כסף וזהב שלהם ועוד אכתי קשה דלמה ליה הכא דאית ליה דהבא פריכא אפילו דבר המסוים נמי אלא שיאמר בפני ב״ד שהוא שלו ונראה לפרש דהכא בשמעתין חיישינן שמא יבאו עדים שהפקיד בידו תפן שיש בו סימן זה וכיון שמביא עדים אין להם לב״ד למנוע מלהראות התפן לעדים ויכירו אם הוא זה ובההיא דהכותב עיקר טעמא הוי משום דלא אמיד וכיון דלא אמיד אין לנו לטעון ליתומים לקוח ביד אביהן דמציאה או מתנה מילתא דלא שכיחא הוא ולא טענינן ליתמי אע״ג שאביהן היה נאמן לטעון לקוח היה בידו והכי פירושו אדא דידעינן ביה דלא אמיד ובטעם זה לחודיה סגי ועוד דאפילו את״ל דלא מהני אמיד לחודיה הא קא יהיב סימנא ומועילו שני הטעמים יחד [ב] א״נ מעיקרא לא ר״ל שהיה הטעם דלא אמיד לחודיה די אלא מתחילה לא נתכוון לומר אלא שבין שניהם יועילו והא דאמר בסוף פ״ק דכתובות (דף יג:) גבי ארוס וארוסתו דאמר התם רב יוסף למאי ניחוש לה אדא דקא מודה ועוד האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר״ג ופריך ובהא כי לא מודה מי מכשר רבן גמליאל התם לא מצי למימר שיועילו שני הטעמים דהאי טעמא דהא קא מודה לא מהני לחודיה לא מהני נמי בהדיה דהלכה כרבן גמליאל כיון דלא מכשר אלא ברוב כשירין אצלה והכא כולן פסולין אצלה לבד מארוס ולהכי פריך כי לא מודה פי׳ כי לא מהני טעמא דמודה לחודיה מי מהני בהדיה טעמא דהלכה כר״ג כו׳:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה אתא וכו׳ דטוען נפקד דידך שקלתינהו:

הגהות הגר״א

[א] תוס׳ ד״ה אתא. התם היה כו׳. נ״ב וכ״כ ביבמות שם ד״ה וכן ובכתובות פה ב׳ ותירצו שם דכאן דג״כ חיישינן שמא שפקידו בעדים וכ״כ תוס׳ למטה ונראה לפרש דהכא בשמעתין כו׳: [ב] שם א״נ מעיקרא כו׳. נ״ב וכ״כ תוס׳ בכתובות שם וביבמות קט״ו ב:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה אתא וכו׳ הא מצי האי למימר לקוח. עיין חולין דף נו ע״א תוס׳ ד״ה פלגיא:

עין משפט
נר מצוה

קה א מיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה הל' יב סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף א:

קו ב מיי' שם פ"ב הלכה א ועיין שם בהשגות ובמ"מ ובכ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קנט סעיף א:

קז ג ד מיי' פ"ד מהל' בכורות הל' ד סמג עשין ריא טוש"ע י"ד סי' שכ סעיף ז:

קח ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ג:

קט ו ז מיי' פ"ה מהל' מלוה ולוה הלכה ב סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קנט סעיף א:

הגהות הב"ח
(א) גמ' דלא קביל עליה מרה אונסא וזולא אבל קביל עליה מרה: (ב) רש"י ד"ה למימרא וכו' מדקתני מפני שהוא:

הגהות הגר"א
[א] תוס' ד"ה אין. פירש כו'. נ"ב וכן פי' הרמב"ם (ועמ"ש רבינו ביו"ד ר"ס קע"ז):

גליון הש"ס
גמ' דאפי' רבית דעכו"ם. עיין מכות דף כד ע"א:

מסורת הש"ס
[בכורות טז:]
[לקמן עא.]
בכורות טז.
[לפלוג וליתני בדידיה כל"ל]

תורה אור

מתני' *אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם *ולוין מהן ומלוין אותן ברבית וכן בגר תושב מלוה ישראל מעותיו של עכו"ם מדעת העכו"ם אבל לא מדעת ישראל: **גמ'** למימרא דברשותא דמקבל קיימא ורמינהו *המקבל צאן ברזל מן הנכרים ולדות פטורין מן הבכורה אמר אביי לא קשיא הא דמקבל עליה אונסא וזולא הא דלא קביל עליה אונסא וזולא א"ל רבא אי דקביל עליה מרה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה ועוד אדתני סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם *ליפלוג בדידיה במה דברי' אמורים דלא קביל עליה(א)אונסא וזולא אבל קביל מרה אונסא וזולא שפיר דמי אלא אמר רבא אידי ואידי דלא קביל עליה מרה אונסא וזולא וגבי בכורות היינו טעם דולדות פטורין מן הבכורה כיון דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי תפיס לה לבהמה ואי לא משכח לה לבהמה תפיס להו לולדות והוי ליה יד נכרי באמצע וכל יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה °מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו מאי לחונן דלים אמר רב כגון שבור מלכא אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא אלא *דאפילו רבית דעובד כוכבים איתיביה רבא לרב נחמן °לנכרי תשיך מאי תשיך לאו תשוך לא תשיך לא סגי דלאו הכי לאפוקי אחיך דלא אחיך בהדיא כתב ביה ולאחיך לא תשיך לעבור עליו בעשה ולא תעשה איתיביה לוין מהן ומלוין אותם ברבית וכן בגר תושב אמר רב חייא בריה דרב הונא לא נצרכא אלא בכדי

משלי כח
דברים כג

מתני' אין מקבלין צאן ברזל · כל אחריות הנכנסים על המקבל ושם אותם עליו במעות וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקין השכר ואע"ג דמשנה יתירה היא דהא תנא ליה (לעיל דף סח·) אין מושיבין חנוני למחצית שכר משום דמקבל עליו פלגא בהפסד וכל שכן הכא דקיבל כל האחריות עליו נקט ליה משום סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם: מדעת העכו"ם · מפרש בגמרא: **גמ'** למימרא דשום צאן ברזל ברשותא דמקבל קיימא · ובאחריותו מדקתני (ב) שהוא רבית: ולדות פטורין מן הבכורה · לא מיבעיא אמהות דפטורות מן הבכורה שאם ילדה בכור איננו קדוש שהרי הן עצמן של נכרי והתורה אמרה בישראל ולא באחרים אלא אפילו ולדות שחלקים של ישראל אותן המגיעין לחלק ישראל פטורין מן הבכורה כשיתעברו וילדו אלמא ברשותא דנותן קיימי דאי באחריות דמקבל קיימי אמאי פטורין: הא דקביל עליה נכרי אונסא וזולא · מתניתין דבכורות כגון דקיבל עליה אונסא וזולא ומתני' דהכא דלא קביל עליה אונסא וזולא: אי דקביל עליה נכרי אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה · הלא הם פוחתים אלו: ועוד · אי איתא דהיכא דקביל עליה אונסא וזולא קרית ליה צאן ברזל: אדתני סיפא · דמתני' אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם: לפלוג וליתני בדידיה · בישראל: אידי ואידי דלא קביל עליה. בעל הבהמות אונסא וזולא וברשותא דמקבל קיימי: וגבי בכור היינו טעמא דפטורין מן הבכורה · כיון דאי אתי נכרי תבע זוזי כמו שמתנה עליו ולא יהיב ליה תפיס לה לבהמה הראשונה שהיתה שלו ואי לא משכח בהמה תפיס לולדות המגיעין לחלקו של ישראל: הוה ליה יד נכרי באמצע · יש לו כח בולדות הלכך אף הן פטורין מן הבכורה: שבור מלכא · מלך פרס היה ונוטל ממון מישראל וחונן בהם דלים נכרים שהם דלים מן המצות: אפי' רבית דעובד כוכבים. שישראל נוטל מן העובד כוכבים יורד לטימיון: מאי לאו תשוך · שמותר אתה ליקח הימנו כסף: לא תשיך. דוקא קאמר אתה תן לו רבית: לא סגיא דלאו הכי · וכי בא הכתוב לצוות עליך ליתן רבית לעכו"ם דאילו להתיר קאמר פשיטא מהיכי תיתי ליה למיסרי:

אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית · [א] פי' בקונטרס כל האחריות נכנסים על המקבל ושם אותם במעות עליו וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקים השכר ואע"ג דמשנה יתירה היא דהא תנא ליה (לעיל דף סח·) אין מושיבין חנוני למחצית שכר משום דמקבל עליה פלגא דהפסד וכל שכן הכא דמקבל עליה כל אחריות נקט ליה משום סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם ולפירושו לא הוי רבית זו אלא מדרבנן שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד וקשה דמאי פריך בגמרא ממתניתין דהכא אמתני' דבכורות (דף טז· ושם: ד"ה אין) הא ע"כ ס"ל למקשה דמתניתין דבכורות בדלא קביל עליה נכרי אונסא וזולא מדפריך רבא אשינויא דאביי אי דקביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה ואם כן על כרחך הויא רבית דרבנן ואפ"ה הוה אתי ליה שפיר הא דפטירי מן הבכורה משום כיון דלא נקיט מריה זוזי ברשותיה קיימי כדאמר בהדיא האי טעמא בפ"ב דבכורות (שם) מקמי דרמינן עלה ממתני' דהכא וא"כ מאי קשיא ליה ממתניתין דהכא ועוד דפריך בגמרא ולפלוג וליתני בדידיה אבל קיבל עליה אונסא וזולא מקבלין הא עיקר מתניתין לא אתא אלא לאשמועי' דמן עכו"ם מקבלין כדפירש בקונטרס אבל בישראל דקביל עליה נותן אונסא וזולא דמקבלין לא אצטריך כלל דהא מרישא שמעינן לה אבל מקבלין עגלים וסייחים וכו' ונראה כמו שפי' רבינו תם דמתני' דהכא איירי ברבית דאורייתא שפסק דמים על הצאן וגם פסק דמי השבח וקבל עליו לתת בכל שנה דבר קצוב בין יהיה שם שבח בין לא יהיה והיינו רבית קצוצה ותנא ההיא דחנווני שהוא רבית דרבנן והכא קמ"ל דהאי רבית דאורייתא הוא כדקתני מפני שהוא רבית כלומר רבית דאורייתא ואע"ג דקתני לעיל (דף סד:) לא ישכור הימנו בפחות מפני שהוא רבית והיינו רבית דרבנן לפר"ת שעושה נכייתא דבית כנכייתא דשדה התם אצטריך לאשמועינן דהוי רבית דרבנן דלא הוי כמו שאר משכנתא בנכייתא דשריא אבל האי מפני שהוא רבית דהכא אי לאו דאורייתא קאמר מאי קמ"ל וכפר"ת משמע בירושלמי דקאמר איזהו צאן ברזל היה לו ק' צאן ואמר ליה הרי עשויות לך בק' דינרים של זהב ולדות וחלב וגיזות שלך ואם מתו אתה חייב באחריותן ואתה מעלה לי שכר סלע מכל אחת ואחת משלך באחרונה אסור משמע בהדיא ששם עליו הקרן והשבח והשתא א"ש דאי לאו מתני' דהכא לא הוי קשה לן מתני' דבכורות אמאי פטורין דשפיר חשיבי ברשות הנכרי כיון דאי לא יהיב ליה זוזי תפיס לבהמה ואי לא משכח לבהמה תפיס לולד אע"פ שנותן לו מהם קצבה בכל שנה ולהכי לא נפקי ולדות אכתי מרשות נכרי כי יש לו בהן עדיין קלא קנין אבל משום דחשיב ליה במתני' דהכא רבית דאורייתא פריך שפיר דא"כ יצא מרשות בעלים לגמרי כשאר מלוה ורבא מסיק דהאי דפטור מן הבכורה לאו משום דקיימא ברשותא דמרה אלא משום דחשיב יד נכרי באמצע כדמפרש ואזיל ובכל דהוא יד נכרי באמצע פטור דלא קרינא ביה כל מקנך תזכר (שמות לד) דמשמע שתהא מכל וכל רשות ישראל שלא תהא יד נכרי באמצע כלל ופריך נמי שפיר לפלוג וליתני בדידיה אע"ג שכבר שמעינן לה מרישא כמו כן מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם איצו חידוש וטפי אית לן לאיפלוגי בדידיה: **ואי** לא משכח לבהמה תפיס לולד הוה ליה יד נכרי באמצע · וא"ת מ"ש מבהמת ארנונא דחייבת בבכורה ללישנא קמא דרבא בפ"ק דפסחים (דף ו· ושם ד"ה התם) היכא דמצי ישראל לסלוקיה בזוזי וה"נ אי יהיב ליה זוזי לא תפיס לא לבהמה ולא לולדות וי"ל דהתם עיקר הבהמה של ישראל מתחילה אלא דמשועבדת לארנונא וכיון דמצי לסלוקי בזוזי לא יצאת מרשות ישראל ולא חשיב יד נכרי באמצע אבל הכא דמתחילה הבהמה של נכרי כל זמן שיש לו לנכרי כח זה דאי לא יהיב זוזי תפיס לבהמה לא יצאת מרשות הנכרי ומקרי יד נכרי באמצע דלא נסתלק לגמרי:

תשיך לא סגי דלאו הכי · אבל אי תשוך ניחא דלא סגי דלא תשוך דאסור להלוות לו בחנם כדאמר קרא (דברים ז) לא תחנם ועוד שאמר הכתוב להלוות להם ברבית וא"ת ומאי פריך מהאי קרא הא לא אסור אלא מדרבנן גזירה שמא ילמוד ממעשיו כדאמרינן בסמוך וי"ל דהכי פריך מהאי קרא כיון דאמר רחמנא לנכרי תשיך לא היה להם לחכמים לאסור והא דדרים ליה מקרא דשלמה אע"ג דלא אסור אלא משום גזירה אפשר דשלמה גזר אי נמי שלמה דיבר ברבית דאורייתא ורבנן הוא דאסמכוה מילתייהו אקרא דידיה ומה שנהגו עתה להלוות לנכרים אור"ת משום דבטל סופרים הלך אחר המיקל וקי"ל כאידך לישנא דמתני הא דרב הונא אבריייתא דרב יוסף ולא אסרו מעולם רב נחמן ורב הונא רבית דנכרי ואפי' ללישנא קמא יש להתיר לפי שיש עלינו מס מלך ושרים והכל הוי כדי חיינו ועוד שאנו שרויין בין האומות ואי אפשר לנו להשתכר בשום דבר אם לא נישא וניתן עמהם הלכך אין לאסור רבית שמא ילמוד ממעשיו יותר משאר משא ומתן וא"ת כיון דרבית עכו"ם שרי לאידך לישנא למה לא היה אותו שהלוה בריבית במתים שהחיה יחזקאל בבקעת דורא כדאמר בתרגום [ירושלמי] של והוה כד שלא פרעה וי"ל דשמא בני נח היו מוזהרין על הרבית כמו שהוזהרו על הגזל ואע"ג דרבית לא אתי מגזל (לעיל סא·) מ"מ כי היכי דדרשינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נז·) דבני נח מוזהרין על הגזל מכל עץ הגן ולא גזל ה"ה לרבית ואונאה ואם תאמר ואם כן מאי פריך תשיך לא סגי דלא תשיך דלמא אתי למימר אע"ג דהוזהרו על הרבית זה מזה שרי ליה לעכו"ם להלוות לישראל ברבית דאם היה אסור א"כ היה עובר ישראל משום לפני עור וי"ל דמלא תשיך לאחיך נפקא הא לעכו"ם

בכדי חייו רבינא אמר *הכא בתלמידי חכמים עסקינן טעמא מאי גזור רבנן *שמא ילמוד ממעשיו וכיון דתלמיד חכם הוא לא ילמוד ממעשיו איכא דמתני לה להא דרב הונא אהא דתני רב יוסף °אם כסף תלוה את עמי את העני עמך ³עמי ונכרי עמי קודם עני ועשיר עני קודם ענייך ועניי עירך ענייך קודמין עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין אמר מר עמי ונכרי עמי קודם פשיטא אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא דאפילו לנכרי ברבית ולישראל בחנם תניא אמר ר' יוסי ³בא וראה סמיות עיניהם של מלוי ברבית *אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו והם מביאין עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוני זה כפר באלהי ישראל תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית עליו הכתוב אומר °כספו לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם הא למדת ³שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין והא קא חזינן דלא מוזפי ברבית וקא מתמוטטין אמר רבי אלעזר הללו מתמוטטין ועולין והללו מתמוטטין ואינן עולין *°למה תביט בוגדים תחריש כבלע רשע צדיק ממנו אמר רב הונא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע תניא רבי אומר גר צדק האמור לענין מכירה וגר תושב האמור לענין רבית איני יודע מה הוא גר צדק האמור לענין מכירה דכתיב °וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך *ולא לך אלא לגר שנא' °לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנא' °לגר תושב *משפחת גר זה הנכרי כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה אמר מר ולא לך אלא לגר שנא' לגר למימרא דגר קני עבד עברי ורמינהי °*אין הגר נקנה בעבד עברי ³ואין אשה וגר קונין עבד עברי גר לא נקנה בעבד עברי °ושב אל משפחתו בעינן והא ליכא ואין אשה וגר קונין עבד עברי אשה לאו אורח ארעא גר נמי גמירי דמקני קני דלא מקני לא קני אמר רב נחמן בר יצחק אינו קונה ודינו כישראל אבל קונה ודינו כנכרי דתניא *³הנרצע ³והנמכר לנכרי אינו עובד לא את הבן ולא את הבת אמר מר ואין אשה וגר קונין עבד עברי נימא דלא כרבן שמעון בן גמליאל דתניא אשה קונה את השפחות ואינה קונה את העבדים רבן שמעון בן גמליאל אומר אף קונה את העבדים אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל ולא קשיא כאן בעבד עברי כאן בעבד כנעני עבד עברי צניע לה עבד כנעני פריץ לה אלא הא *דתני רב יוסף °ארמלתא לא תרבי כלבא ³ולא תשרי בר בי רב באושפיזא בשלמא בר בי רב צניע לה אלא כלבא כיון דמסריך בה מירתתא אמרי כיון דכי שדיא ליה אומצא מסריך בתרה אמרי אינשי משום אומצא דשדיא ליה הוא דמסריך גר תושב האמור לענין רבית מאי היא ³דכתיב °וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך ורמינהי *לוין מהן ומלוין אותן ברבית וכן בגר תושב אמר רב נחמן בר יצחק מי כתיב אל תקח מאתם מאתו כתיב מישראל תנו רבנן אל תקח מאתו נשך ותרבית אבל אתה נעשה לו ערב

ערב

רש"י

בכדי חייו · התירו לו ויותר מכאן אסור מדרבנן דלמא אתי למיסרך : רבינא אמר · מתניתין דקתני מלוין אותן ברבית בתלמיד חכם עסקינן : טעמא מאי אמרו רבנן · רבית נכרי אסור שמא ירגיל הנכרי אצלו וילמד ממעשיו לא גרסינן דלמא אתי למיסרך : אם כסף תלוה את עמי · עמי ונכרי בא לך ללוות עמי קודם : ענייך ועניי עירך · עניים שהם קרובין וממשפחתך : ענייך קודמין · דכתיב עמך הקרובין לך : עניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת · דהנך הוו עמך טפי : יורד עמו לחייו · רגיל להתקוטט עמו כאילו הכהו וכאילו בא להורגו ואני שמעתי רשאי לירד לתוך אומנותו של חבירו ולמעט מזונותיו של חבירו וקשה בעיני שיתירו חכמים לישראל להנקם ולגמול רעה ועוד דאמרי' בכתובות (דף נ:) עד שתים עשרה שנה מתגלגל אדם עם בנו מכאן ואילך יורד עמו לחייו ומאי יורד לתוך אומנותו איכא הא לייסרו ולכופו לתורה קאמר : פלוני כפר · שהלוה ישראל ברבית : מתמוטטים · דוק הכי עושה אלה לא ימוט הא אם נתן בנשך ימוט : הללו מתמוטטין ועולין והללו כו' · והכי משמע קרא כל עושה אלה לא ימוט לעולם כלומר ואם ימוט אין מוטתו מוטת עולם אבל הנותן בנשך ימוט לעולם : צדיק גמור אינו בולע ואע"פ שמתמוטט עולה ואינו נבלע לעולם : ולא לך אלא לגר · לעיל קאי וריש' דברייתא במסכת ערכין (דף ל:) בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר מטלטליו כו' עד לא באת לידו עד שמוכר עצמו שנאמר ונמכר לך ולא לך אלא לגר : נמכר לעבודת כוכבים · לחטוב עצים ולשאוב מים : אמר מר · השתא מפרש מאי קשיא ליה דקאמר איני יודע מהו : לאו אורח ארעא · שהוא מתייחד עמה : גמירי דמיקני קני · הנקנה בעבד עברי קונה בעבד עברי : דתניא · דיש חילוק בין הנמכר לנכרי לנמכר לישראל : הנרצע · בעבד עברי [הנמכר] לישראל ומת האדון קודם היובל : אינו עובד לא את הבן ולא את הבת · שנאמר (שמות כא) ועבדו לעולם ולא לבן : והנמכר לנכרי · ילפינן בקדושין (דף יז:) וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו : צניע לה · מוחזק לצנוע הוא בעיניה שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר הלכך אסור לקנותו : פריץ לה · ויראה היא להפקיר לו את עצמה : לא תרבי כלבא · לא תגדל כלב שמא תקלקל עמו : צניע לה · ובטוחה שלא יודע : כיון דמסריך סריך מירתתא · להיות נרבעת לו : גר תושב · שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבילות : אל תקח מאתו כתיב · אאחיך קאי וכי כתיב גר תושב לענין וחי עמך כתיב שאתה מצווה להחיותו : אבל אתה נעשה לו ערב · ערבו של לוה כנגד המלוה :

ערב

תוספות

לנכרי שרי ועי"ל דבני נח לא הוזהרו מן הרבית והווא גברא דלא קם בבקעת דורא זה לא היה עונש שלא היה שעת תחיית כל המתים ולא נענש זה יותר משאר מתים שלא חיו באותה שעה אלא חביריו זכו בשביל שנזהרו מן הרבית אע"פ שלא נצטוו כמו שקיימו אבותינו את התורה אע"פ שלא ניתן להם :

אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו · כתוב בתשובות הגאונים בשם רב צדוק גאון יורד עמו לחייו רשאי לשרוף שלים תבואתו ותימה גדול מנין לו זה :

הא חזינן דלא עבדי הכי ומתמוטטים · וא"ת דלמא משום שאר עבירות הכתובים באותו פסוק ושוחד על נקי לא לקח וי"ל דפריך דחזינן צדיקים גמורים נמי מתמוטטין א"נ לר"ע פריך דדריש בסוף מכות (דף כד· ע"ש) עושה אלה עושה אחת מכל אלה לא ימוט :

או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה · וא"ת למ"ל למכתב בתר עקר משפחת גר דהיינו נכרי כיון דנמכר לעבודת כוכבים א"כ נמכר לנכרי וי"ל דה"א לעבודת כוכבים של ישראל כגון פסלו של מיכה א"נ אי לאו דכתיב משפחת גר ה"א דעקר היינו נכרי אבל אין לתרץ דאצטריך משום גאולת קרובים דמגר תושב נפיק כ"ש נכרי :

אינו עובד לא את הבן ולא את הבת · אגב בן נקט בת דאפילו נמכר לישראל אינו עובד את הבת :

לא תרבי כלבא · משום לזות שפתים בעלמא לפי שהולך אחריה *שלא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה וגם אין אסור להתייחד :

מלאו

עין משפט נר מצוה

קי א מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה ב סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קנט סעיף א :

קיא ב מיי' שם הל' ז סמג לאוין קצב טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף א :

קיב ג מיי' פ"ד שם הלכה ז סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ב :

קיג ד טוש"ע שם :

קיד ה ו מיי' פ"א מהלכות עבדים הלכה ב טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף יט :

קטו ז מיי' שם פ"ג הלכה ז סמג עשין פג :

קטז ח מיי' שם פ"ב הל' יב סמג שם :

קיז ט מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' טז סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כב סעיף יח :

קיח י מיי' שם ועיין בהשגות וב"מ טוש"ע שם סעיף יז :

גליון הש"ס

גמ' אין הגר נקנה בע"ע. עיין ב"ב דף י"ג ע"א ברש"י ד"ה ס"ג ובתוס' שם ד"ה כופים וצ"ע. ועיין גיטין דף מ"א ע"א תוס' ד"ה ליסא : שם דכתיב וכי ימוך. עיין לקמן דף קיא ע"ב תוס' ד"ה מגרך :

מסורת הש"ס

[עירובין סב:] · קידושין כח. · ברכות ז: מגילה ו: [ע"ש] · קידושין כ. ב"ק קיג: [ערכין ל:] · קדושין יז: · ע"ז כב: · [לעיל ע:] · [כדאיתא קדושין פב.] · ויקרא כה · [יבמות מו.]

תורה אור

שמות כב · תהלים טו · חבקוק א · ויקרא כה · שם · שם · שם

עין משפט נר מצוה

קיט א ב מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קע סעיף א:

קכ ג מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסח סעיף א:

קכא ד מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ו:

קכב ה ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף א:

קכג ז מיי' פ"ד מהל' תרומות הלכה א:

קכד ח ט מיי' פ"ב מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א טוש"ע ח"מ סי' קפח סעיף א:

קכה י מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:

ערב למאן אילימא ערב לישראל *והא תנא *אלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה הערב והעדים אלא לנכרי וכיון דדיניה דנכרי דאזיל בתר ערבא איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא אמר רב ששת שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אי קיבל עליו לדון בדיני ישראל רבית נמי לא לשקול אמר רב ששת שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו: מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי כו': תנו רבנן מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי אבל לא מדעת ישראל כיצד ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור ואם העמידו אצל נכרי מותר וכן נכרי שלוה מעות מישראל ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא כיון דאין שליחות לנכרי איהו ניהו דקא שקיל מיניה רביתא אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא הכא במאי עסקינן כגון דאמר ליה הניחם °על גבי קרקע והיפטר אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב פפא כגון שנטל ונתן ביד ואכתי מאי למימרא מהו דתימא נכרי גופיה כי עביד אדעתא דישראל קא גמיר ויהיב קמ"ל רב אשי אמר כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי בתרומה אבל בכל התורה כולה יש שליחות לנכרי והא דרב אשי *ברותא היא מאי שנא תרומה דלא דכתיב °אתם גם אתם *מה אתם בני ברית אף שלוחכם נמי בני ברית שליחות דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרינן לה אלא דרב אשי ברותא היא איכא דאמרי אמר רב אשי כי אמרינן אין שליחות לנכרי הני מילי אינהו לדידן אבל אנן לדידהו הוינא להו שליח והא דרב אשי ברותא היא מ"ש אינהו לדידן דלא דכתיב אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית °אף שלוחכם בני ברית אנן לדידהו נמי מה אתם בני ברית קאמר אלא הא דרב אשי ברותא היא רבינא אמר נהי דשליחות לנכרי לית ליה זכיה *מדרבנן אית ליה מידי דהוי אקטן קטן לאו אף על גב דלית ליה שליחות

אית

רש"י

ערב למאן · מי הוא המלוה שאני מותר לעשות לו ערב: אלו עוברין · משום לא תשימון (שמות כב): והא כיון דנכרי בתר ערבא אזיל · אינו תובע אלא את הערב: הוא ניהו דשקיל רבית · ערב זה הלוה מן הנכרי וחזר והלוה לישראל: לדון בדיני ישראל · [א] שתבע מן הלוה תחלה וכשלא ימצא אללו יגבה מן הערב והשתא אין הערב לוה מתחלה הלכך כי פרע לנכרי ההיא שעתא הוא דאוזפיה לחבריה ומאי דמוזיף ליה שקיל מיניה: אסור · דהוא ניהו דקא מוזיף ליה ברבית: ואם העמידו אצל נכרי · אע"פ שישראל נותנו לחבירו במצות הנכרי: מותר · דשלוחו הוא: ואם העמידו אצל ישראל אסור · ואף על פי שקיבלם זה מיד נכרי משום דנכרי שליח של ישראל ושלוחו של אדם כמותו: בשלמא סיפא · דקתני אם העמידו אצל ישראל אסור דמשמע שנכרי זה חשוב שלוחו של ישראל חומרא דרבנן הוא למיסר דהא דקי"ל דשלוחו של אדם כמותו בשולח ישראל ושליח ישראל נאמר דמתרומה גמרינן בפרק שני דקדושין (דף מא:) אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית: אלא רישא · דקתני אם העמידו אצל נכרי מותר: כיון דאין תורת שליחות לנכרי · וישראל מישראל קיבלם הוא ניהו דשקיל רבית: דאמר לו נכרי · לישראל ראשון: הניחם על גבי קרקע והפטר · וכן עשה ומשם נטלם ישראל שני: כגון שנשא ונתן הנכרי ביד · וקבלם מן הראשון ונתנם לשני: אדעתא דידיה דישראל · שהרי הוא הביאו אצלו והוי נכרי שלוחו ונחמיר מדרבנן למיסר כדמחמרינן בסיפא: שליחות דכל התורה כולה · שיהא שלוחו כמותו: מתרומה גמרינן לה · בקדושין: אבל אנן לדידהו · כגון רישא דברייתא הוי שליח וסיפא לחומרא כדאמרן: אנן לדידהו נמי · מה אתם בני ברית ואתם היינו שולחים לא נאמרה שליחות אלא בשולח ישראל ושליח ישראל מאן דגרים הכא אף שלוחכם בני ברית משתבש: זכיה מדרבנן אית ליה · שיהא ישראל זוכה לצורך נכרי הלכך ההוא ישראל זוכה ליה מדרבנן בהלואה זו מישראל שני: קטן לית ליה שליחות · דכי כתב שליחות בגדול כתב בראוי לתרום שיהא מקדשו מקדש ודיבורו אל דגבי הקדשות ונדרים איש כתיב וגבי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו וגו' (שמות כה):

תוספות

מצאו ישראל אחר אמר לו תנם לי ואני אעלה לך כו' · ואם תאמר מאי איריא ואני אעלה לך אפילו אמר אני אעלה לנכרי אסור דלא שרי אלא בהעמידו אצל נכרי כיון דמלוה מעותיו לחבירו כדי שיפרע לנכרי רבית בשבילו פשיטא דהוי רבית דאפילו לא היה המלוה חייב לנכרי רבית כיון דמשכר הלואה נותן לנכרי הרבית ע"פ המלוה הרי הוא °כנותן למלוה עצמו מדין ערב כמו תן מנה לפלוני והקדש אני לך דמקודשת מדין ערב בפ"ק דקדושין (דף ז) וכן קשה בסיפא וי"ל דנקט לך משום העמידו להשמועינן רישא דאפילו מקבל ישראל רבית שרי כיון שמקבלו בשביל נכרי וכן בסיפא כשהעמידו אצל ישראל אסור אפילו מקבל הנכרי רבית:

בשלמא סיפא לחומרא · תימה אמאי לא הוי רבית גמור כשהעמידו אצל ישראל אפילו מקבל הנכרי רבית שהרי נעשה ישראל שני שלוחו של אחרון לקבל קובו מידו של נכרי וי"ל דאפילו שיוכל לזכות לחבירו במציאה הכא אין קבלתו מן הנכרי זוכה לישראל חבירו דהא אם היה נכרי מפקיר מעותיו היה יכול לזכות לחבירו השתא מיהא שהנכרי אינו מפקירן אלא בא לזכות מעותיו למלוה על ידי זה הלוה אין לו כח לזכות שאם כן היה ישראל המקבל שלוחו של נכרי לזכות במעותיו של ישראל ואין שליחות לנכרי וה"ל להיות מותר אפי' העמידו אצל ישראל אי לאו דלחומרא אמרינן דיש שליחות לנכרי אלא רישא אמאי שרי בהעמידו אצל הנכרי כיון דאין שליחות לנכרי כמאן דישראל שני לא זכה בקבלתו לנכרי והוא חייב לנכרי כלום אלא לישראל וכשנותן רבית לנכרי הרי הוא נותן עבור ישראל המלוה ופוטרו נגד הנכרי והוי כנותן לישראל עצמו ומשני דאמר ליה הניחם ע"ג קרקע והפטר והלוה יטלם מעל גבי קרקע בליווי הנכרי להתחייב לו קרן ורבית ואפילו שלא הפקיד ישראל המעות כשנתנם ע"ג קרקע והוי עדיין שלו כשנטלם ישראל שני מכל מקום כשפורע לנכרי רבית אינו בשביל ישראל ראשון שהרי כבר פטרו הנכרי אבל כשלא הניחם ע"ג קרקע אלא אמר תן לפלוני ישראל והפטר ואני אתנה עמו שיתן לי קרן ורבית היה אסור אע"פ שעשה נמי אינו פורע לו רבית לפטור את הראשון שהרי כבר פטרו הנכרי מכל מקום כיון שקבל המעות מיד ישראל הראשון שהיה עד עתה המעות באחריותו נראה כנותן לו רבית אע"פ שאינו מתנה עמו אלא הנכרי:

בגון שנשא ונתן ביד · אומר רבינו תם דהשתא תו לא אמרינן סיפא לחומרא כדהוה אמרינן מעיקרא אלא מיירי נמי כגון שנטל ונתן ביד שקיבל ישראל המעות מן הנכרי ונתנם לחבירו וקמ"ל דלא אמרינן אדעתא דנכרי גמר ומקני ליה וה"נ איכא בשלמא בס"פ הרבעה אחין (יבמות דף נד:) דלא קאי גבי בשלמא כולהו מסכתא להו דשנו שליח ומתוך פ"ה ור"ת משמע דלעולם סיפא לחומרא כתוב בירושלמי ישראל שמנהו נכרי אפוטרופוס או סנטר מותר ללוות ממנו ברבית ונכרי שמנהו ישראל אפוטרופוס או סנטר אסור ללוות ממנו ברבית מעותיו של נכרי שמופקדין ביד ישראל אסור ללוות ממנו ברבית מעותיו של ישראל שמופקדין ביד נכרי מותר ללוות ממנו ברבית זה הכלל כל שהוא באחריות ישראל אסור באחריות נכרי מותר ובתשובה אחת כתב רבינו תם דהיתר גמור הוא כהאי גוונא שישלח ישראל הלוה משכונותיו על ידי נכרי או על ידי עבדו והמלוה יקבל משכונות מיד נכרי ויתן *המעות לנכרי או אפי' לישראל אך שיאמר המלוה אני (א) מלוה לך בשביל הנכרי ולא יהא סומך המלוה כלל על הלוה כ"א על המשכונות והלוה הוא מסולק מן המשכון שהרי אם אבד אין לו דין ודברים עם המלוה שהרי לא קבלו אלא מיד נכרי [ב] ומותר לישראל להיות ערב בשביל נכרי דישראל המלוה לא בתר ערבא אזיל אלא בתר לוה ואזיל והוי לא יפרע הנכרי יפרע הערב הקרן והרבית דהשתא הוא דמוזיף לנכרי:

שטר

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כגון וכו' שיאמר המלוה אני תובע לך בשביל:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה לדון בדיני ישראל יתבע כו'. נ"ב וכ"ד ש"מ. והרשב"א כתב דאינו אסור אלא בערב שלוף דוץ שאין דינו עם הלוה כלל. מ"מ (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' ק"ע ס"ק ב' ה'): [ב] תוס' סד"ה כגון. ומותר לישראל כו'. נ"ב סרשב"א חולק ע"ז וע' רא"ש:

גליון הש"ס

גמ' ע"ג קרקע והפטר · עיין לקמן דף קי"ב ע"א תוס' ד"ה תוזר: תוס' ד"ה מאלו וכו' כגון המלוה עצמו · עיין לעיל דף נ"ז ע"ב תוס' ד"ה בפסק:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

קכו א מיי' פ"ד מהל' זכייה ומתנה הלכה א טוש"ע ח"מ סי' רמג סעי' יח :

קכז ב ג ד מיי' פ"ה מהל' מלוה הל' ו סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קעח :

קכח ה מיי' שם פ"ד הל' ו ועי' במשנה למלך סמג לאוין קצו טוש"ע ח"מ סי' נב סעי' א וטוש"ע י"ד סי' קסא סעי' יא :

קכט ו ז מיי' פכ"ג שם הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מג סעי' ז :

קל ח ט מיי' פי' מהל' מכירה הל' ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רח סעי' ו :

קלא י מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' ו וסי' קנ סעיף א וסעי' ב :

הגהות הב"ח

(א) גמ' פרדיסא לחבריה לעשר שנים אכלה תלת :
(ב) תוס' ד"ה שטר וכו' אי נמי בעיבורא בין מלא:

רש"י

אית ליה זכיה · דתנן זכין לקטן בפרק מי שמת (ב"ב דף קנו:) : וזקפן עליו במלוה · לאחר זמן חישב עמו על הרבית וזוקף הכל ביחד במלוה וכתב לו שטר עליהם כך וכך אני חייב לפלוני : וגובה את הרבית · דמשעת זקיפה הוי כגבוי : בין כך ובין כך · אסיפא פליג וטעמא כדמפרש ואזיל שלא יאמרו כו' : שטר שיש בו רבית · שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני: המוקדמין למלוה: פסולין: דבעי למיטרף לקוחות מזמן הכתוב בו ועדיין לא הלוה ושטר הלקוחות קודם למלוה וזה מוליא שטרו והוא קודם והוא שקר : פסולים · ואינו טורף מן המשועבדין ואפי' מן המאוחר למלוה : ר"מ היא · דקניס היתירא אטו איסורא : שמא יגבה מן זמן ראשון · דאיכא דלא מסיק אדעתיה לדקדק כל כך בזמן הלואה נומר למלוה שטרך מוקדם ומקשי קדם להעתקך: פרדיסא: כרם: כבישנא · אטמין : ואמינא לקוחה היא בידי · ואבד שטר המכירה ואבא מכח חזקה של ג' שנים דכולי האי לא מינא למיזדהר בשטרא : אזל · בעל הכרם: אקנייה · במתנה בעדים: לבנו קטן · כדי שלא תהא מכירתו מכירה שכשיוציא שטר מכירתו זה יוציא שטר מתנתו ולא גילה הדבר : זוזי · מעות שהוא תובע ממנו שמוציא עליו שטר שמכרת לי כרם שאין שלך וקבלת מעותיי וכתבת לי אחריות : כמלוה בשטר דמו : דהא כתב ליה אחריות : מודה

גמרא

*אית ליה זכיה מדרבנן הכא נמי לא שנא ולא היא ישראל אתי לכלל שליחות עכו"ם לא אתי לכלל שליחות תנו רבנן ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם קודם שנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית ואם לאחר שנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וכן נכרי שלוה מעות מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית אם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית רבי יוסי אומר נכרי שלוה מעות מישראל ברבית בין כך ובין כך גובה את הקרן וגובה את הרבית אמר רבא אמר רב חסדא אמר רב הונא הלכה כרבי יוסי אמר רבא מאי טעמא דרבי יוסי כדי שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה תנו רבנן *שטר שכתוב בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי רבי מאיר וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר קנסינן התירא משום איסורא ורבנן סברי לא קנסינן התירא משום איסורא *תנן התם שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין מוקדמין אמאי פסולין נהי דלא גבו מזמן ראשון ניגבו מזמן שני אמר ר' שמעון בן לקיש במחלוקת שנויה ור"מ היא ורבי יוחנן אמר אפי' תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון *ההוא גברא דמשכין ליה פרדיסא לחבריה (א) אכלה תלת שני א"ל אי מזבנית לה ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לה לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי אזל קם אקנייה לבנו קטן והדר זבנה ניהליה זביני ודאי לא הוי זביני זוזי במלוה בשטר דמו וגובה מנכסים משועבדים או דילמא כמלוה ע"פ דמו ואינו גובה מנכסים משועבדים אמר אביי ולאו היינו דרבי אסי דאמר ר' אסי מודה

תוספות

שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואין גובה לא את הקרן ולא את הרבית · פריב"ס דאין גובה ממשעבדי אבל מבני חרי גבי ע"פ אותו השטר דעדים אינם פסולים דאינם עדי חמס דאין מרויחים כלום בדבר וקשה דתניא בתוספתא [פ"ה] דמכלתין המוצא שטר שיש בו רבית יקרעט בא לב"ד יקרעוהו והשתא אי גבי ביה מבני חרי אמאי יקרעוהו ימתינו עד שיגבה בו קודם וי"ל שאסור להשהותו מיהו נראה דר"מ קניס לגמרי ולא גבי ביה כלל כמו שטרי חוב המוקדמים דמוקמינן בסמוך כר"מ ואף על גב שגם שם פי' בקונטרס דאין פסולין אלא לגבות ממשעבדי אין נראה דפסולין משמע דלא גבי ביה כלל והא דפריך נהי דלא גבי מזמן ראשון ליגבי מזמן שני הוה מצי למימר נמי נהי דלא גבי ממשעבדי ליגבי מבני חרי אלא רבותא פריך דאפי' ממשעבדי ליגבי מזמן שני ובסמוך דפריך אעובדא דפרדיסא אלא הא דאמר רבי יוחנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון נימא דלא ניתן ליכתב ולא משני משום דטעמא דלא ניתן ליכתב לא מהני אלא דלא גבי ממשעבדי משום דס"ל דודאי מהני לפוסלו לגמרי ולא גבי ביה כלל והא דלא מיבעיא ליה אלא אי גבי ממשעבדי אבל מבני חרי פשיטא ליה דגבי אף על גב דלא ניתן להיכתב התם הוא דפשיטא ליה דגבי היינו משום שהמוכר היה מודה ללוקח שלא פרע ועוד נראה דאפי' יש עדים אחרים או שחייב מודה אפ"ה קניס ר"מ דהכי משמע דאין גובה קרן דומיא דרבית ובתוספתא (שם) נמי משמע דאפילו במלוה על פה קניס דקתני המלוה את חבירו ברבית ובא לפני ב"ד קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית שהיה ר"מ אומר שטר שיש בו רבית כו' ובפ' המניח (ב"ק דף ל:) נמי מדמינן להאי דקנסו גופן משום שבאן דמפסיד גוף הממון הוא הדין דקניס בגוף המלוה אע"פ שיש לאחות דהתם עבירה נעשית בגוף הממון יותר מכאן דכאן עיקר עבירה בשטר כדאמרינן התם משעת כתיבה עבד ליה שומא ולכך לא קנסו אלא בשטר ומיהו לרבנן נראה דודאי לא קנסו כלל ומשמע לכאורה דגבי לרבנן בשטר קרן אפילו ממשעבדי ור"מ נמי לא פליג אלא משום דקניס ותימה דאמאי אין העדים פסולים כיון שעוברים על לא תשימון (שמות כב) אע"פ שאין מרויחים יש להם לפסול מידי דהוה אעבריין אוכל נבילות להכעיס דקי"ל (סנהדרין דף כז·) כאביי דפסול והא דלא חשיב להו בפרק זה בורר (שם דף כד:) ה"נ לא חשיב לוה אלא הוי בכלל מלוה הבאה ברבית כדמפרש התם* מלוה הבאה ברבית והוא הדין נמי עדים בכלל ואין לפרש כגון שאין רבית מפורש בשטר אלא כתב סתם פלוני חייב לפלוני מנה וכללו הקרן עם הרבית והעדים לא ידעו דא"כ בסמוך דקאמר ר' יוחנן למודו רבנן בשטרי חוב המוקדמין גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ה"נ נגזור שמא יגבה רבית בתורת קרן ואין לומר נמי דכיון שהרבית מפורש בשטר אין העדים עוברין על לא תשימון כיון דיודעין העדים דבית דין לא יגבו על ידם רבית ולכך השטר כשר והא דתנן במתני' (לקמן דף עה:) דעדים עוברין הייני כשאין ניכר הרבית בשטר ויודעים עדים שיש בו רבית דהא אהאי שטרא גופי' אמרי' בפרק המניח (ב"ק דף ל:) ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף לד: ושם ד"ה וחכמים) דמשעת כתיבה עבד ליה שומא וי"ל דאיירי הכא ברבית דרבנן ולא מיפסלו באיסור דרבנן כיון שאין מרויחים כלום אע"פ שבעבירה דאורייתא הוו נפסלים אי נמי אפי' ברבית דאורייתא יש להכשיר דשמא לא תשימון לאינשי במלוה משמע להו ולא בעדים ולכך כשרים כדאמרינן נמי (לעיל דף ה:) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו אבל קשה ההיא דשטרי חוב המוקדמים היאך העדים כשרים דמוקמינן לה כר"מ אבל לרבנן גובה מזמן שני ולר"מ נמי היה גובה אי לאו משום דקניס ורבי יוחנן נמי לא קאמר דפסולים לרבנן אלא משום גזירה שמא יגבה מזמן ראשון והלא העדים הללו במתכוין חתמו שקר והקדימו את הזמן וי"ל כגון שיש עדים שמעידין עליהם שהיו אנוסים מחמת נפשות או כגון שאומרים טעינו בשנת המלך אי נמי (ב) בשיפורא בין מלא בין חסר ולא הזכירו בשטר בכמה בשבת אלא בכמה בחדש :

קונסין אותו ואינו גובה וכו' · ואע"ג דאמרי' בפ' אע"פ (כתובות דף *מ:) הלכה כר"מ בגזירותיו היינו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו והכא קנס הוא דכה"ג נמי פסקו בהלכות [גדולות] כרבנן דר"מ במעוברת חבירו ומינקת חבירו דאם נשא יוציא לכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס ולא כר"מ דאמר לא יחזיר עולמית (*סוטה דף כו·) דהוי קנסא ורא"ה מדבעי בהחולץ (יבמות דף לז·) אם איכסבא לכהן (לא) [אי] החמירו נגרס כיון שאינו יכול לחזור ולכנוס דגרושה אסורה לכהן [וע"ע תוס' זבחים קד· ד"ה א"ר עקיבא] :

אמר אביי לאו היינו דרבי אסי דאמר רבי אסי כו' · תימה מה ענין דר' אסי לכאן וי"ל דהכא לא מיבעיא ליה אי גבי ממשעבדי אי לא אלא משום דפשיטא ליה דלאמן לומר פרעתי משום דלא ניתן ליכתב ומיבעיא ליה אי לא גבי ממשעבדי כיון דאין השטר מועיל אלא ע"פ הודאתו או דילמא גבי ועל זה בא אביי להביא מדרבי אסי דכי היכי דמודה בשטר מהני הודאתו לגבות ממשעבדי אע"פ שאם היה אומר מזויף הוא היה צריך קיום ה"נ הכא גבי פרדיסא ולא שייך כאן לגרוס אין צריך לקיימו אלא גרסי' לאו היינו דרבי אסי דאמר ר' אסי מודה בשטר שכתבו גובה מנכסים משועבדים ולפי זה כשמקשה על רבא מההיא דלשבח קרקעות בלא רבא היה יכול להקשות מיד לכ"ע מ"ש הכא דנאמן לומר פרעתי ובנמלאת שאינו שלו אינו נאמן כל זמן ששטר מכר בידו אלא נטר עד לבסוף ומקשה על רבא מגביית משעבדי השנוי בפירוש *בברייתא :

*מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו וגובה מנכסים משועבדים אמר ליה רבא מי דמי התם ניתן להכתב הכא "לא ניתן להכתב יתיב מרימר וקאמר להא שמעתא אמר ליה רבינא למרימר אלא הא דאמר ר' יוחנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון נימא לא ניתן ליכתב א"ל הכי השתא התם נהי דלא ניתן ליכתב מזמן ראשון אבל ניתן ליכתב מזמן שני הכא לא ניתן ליכתב כלל אלא הא דתניא *לשבח קרקעות כיצד הרי שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה מנכסים בני חורין נימא לא ניתן ליכתב הכי השתא התם אי למ"ד *ניחא ליה דלא ניקרייה גזלנא אי למ"ד ניחא ליה דליקום בהימנותיה מפייס ליה למריה ומוקים ליה לשטריה הכא לאברותי מיניה קמכוין שטרא מקיים ליה: **מתני'** *"אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער *"יצא השער פוסקין ואע"פ שאין לזה יש לזה "היה הוא תחילה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש ועל העביט של ענבים ועל המעטן של זיתים ועל הביצים של יוצר ועל הסיד משישקענו בכבשן "ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה רבי יוסי אומר (א) אין פוסקין על הזבל אלא אם כן היתה לו זבל באשפה וחכמים מתירים "ופוסק עמו בשער הגבוה רבי יהודה אומר אע"פ שלא פסק עמו בשער הגבוה *יכול לומר תן לי כזה או תן לי את מעותי: **גמ'** אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן אין פוסקין על שער שבשוק אמר ליה ר' זירא לר' אסי אמר ר' יוחנן אפי' כדורמוס הזה אמר ליה "לא אמר ר' יוחנן אלא בשוק של עיירות דלא קביעי תרעייהו ולמאן דסליק אדעתין מעיקרא דאמר ר' יוחנן אפי' כדורמוס הזה אלא מתני' דקתני אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין היכי משכחת לה מתניתין בחיטי דאכלבי וארבי דמשוך תרעיה טפי ת"ר *אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה "היו חדשות מארבע וישנות משלש אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן "היו לקוטות מארבע ולכל אדם משלש אין פוסקין עד שיצא השער ללוקט ולמוכר אמר רב נחמן "פוסקין ללקוטות כשער הלקוטות א"ל רבא לרב נחמן מ"ש לוקט דאי לית ליה יזיף מלקוט חבריה בעל הבית נמי יזיף מלקוט א"ל בעל הבית זילא ביה מילתא למיזף מלקוט איבעית אימא מאן דיהב זוזי לבעל הבית אפירי שפירי יהיב אמר רב ששת אמר רב הונא אין לוין על שער שבשוק אמר ליה רב יוסף בר חמא לרב ששת ואמרי לה רב יוסי בר אבא לרב ששת ומי א"ר הונא הכי והא בעי מיני' מרב הונא הני בני בי רב דיזפי בתשרי ופרעי בטבת שרי או אסיר אמר להו הא חיטי בהיני והא חיטי בשילי אי בעי זבני ופרעי ליה מעיקרא סבר רב הונא אין לוין כיון דשמעה להא דא"ר שמואל בר חייא א"ר אלעזר לוין אמר איהו נמי "לוין תנו רבנן המוליך חבילה ממקום למקום מצאו חבירו ואמר לו תנה לי ואני אעלה לך כדרך שמעלין לך באותו מקום ברשות

יזיף מלקוט חבריה · אי לאו משום דמלי למיזף אע"ג דמלי למזבן אין חשוב שער לפסוק עליו: **אין** לוין על שער שבשוק · ומסקנא דלוין לפי ה"ג דאיירי סאה בסאה [ב] מיירי כיש לו מעות ללוה דמלי זבין בשוקא או יש לו מעט כדרבי ינאי בסוף פירקא (דף עה:) יש לו סאה לוה עליה כמה כורים וק"ק למה לי שער רק שימצא פירות לקנות אפילו ביוקר ואית דגרסינן אין לוין על פירות שבשוק:

מודה בשטר שכתבו · מאחר שהלוה מודה ששטר חוב שהוציא עליו שטר אמת הוא אין המלוה צריך לחזר אחר העדים החתומין בו ולהעיד על חתימתן ולקיימו וה"נ הרי מודה שמכרו לו באחריות ואם השטר בטל לענין המכירה מפני שטר מתנה שקדמו לא בטיל לענין אחריות: לא ניתן ליכתב · מאחר שנתנו כבר במתנה ועל כרחו כתבו ליה זה: להא שמעתא · דרבא: נימא לא ניתן ליכתב · אלא שמע מינה לא בטיל שטרא משום האי טעמא: לשבח קרקעות כיצד · רישא דידיה אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסי' משועבדים מפני תקון העולם וקא מפרש לשבח קרקעות כיצד: והרי היא יוצאה מתחת ידו · של לוקח שהנגזל מוציאה בדין: כשהוא גובה · כשהלוקח גובה מעות מן הגזלן: מנכסים משועבדים · טורף לקוחות שלקחו אחריו מפני שהאחריות שכתב בשטר מכירתו קודם למקחו: ושבח מנכסים בני חורין · ולא ממשועבדים מפני תקון העולם דאין הלקוחות יכולין להזהר בדבר שאין לו קצבה כגון אחריות השבח והפירות דבשלמא בקרן נזהרין להניח מקום לגבות ממנו ואי לא נזהרו אפסידו אנפשייהו: נימא לא ניתן · שטר מכירה זה ליכתב שהרי גזולה היתה ובטל השטר ואחריות שבו ואמאי גובה קרן מנכסי' משועבדים: אי למ"ד · בפ"ק [דף טו:]: ניחא ליה דלא ליקרייה גזלנא · אדם שמכר שדה גזולה לחבירו מחזר על הבעלים הראשונים ולוקחה מהם להעמיד ביד הלוקח כי היכי דלא ליקרייה גזלנא: מפייס ליה למרה · לוקחה מן הבעלים הראשונים: הכא אברותי קמברח ליה · שהקנה לבע קטן להבריח מזה: שטריה מקיים ליה · בתמיה אין דעתו להחזיקה בידו הלכך לא ניתן ליכתב הוא: **מתני'** היה הוא תחילה לקוצרים · ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער: פוסק עמו · באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש דכיון דיש לו אין כאן רבית דמעכשיו הוא קנוי לו ואע"פ שלא משך דכי אין לו נמי אבק רבית מדרבנן הוא וכי יש לו לא גזור: על העביט של ענבים · כלי גדול שצוברין בו את הענבים לפני דריכה והם מתחממין ומתבשלים להוציא יינם יפה יפה ושל זיתים קרוי מעטן: ועל הביצים של יוצר · פוסק עם היוצר על הקדירות באיזו שער שירצה ואע"פ שלא יצא השער אם הכניס עפר ועשאו בילים שקורין מטונט"ש ועושה מהם קדירות: ועל הסיד · פוסק עמו משישקענו בכבשן אבנים והעצים לשרוף: ה"ג רבי יוסי אומר לעולם אינו פוסק עמו על הזבל עד שיהא לו זבל באשפות: ופוסק עמו כשער הגבוה · אם יפחות השער ממה שהוא עכשיו יתן לי כשער הזול שער הגבוה היינו בזול שנותנין פירות הרבה בדמים מועטים: יכול הוא לומר לו · כשירצה שער הזול: תן לי כזה או תן לי מעותי · שהרי לא משך ויכול לחזור בו ואפילו מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו ע"מ לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער סתם דעתיה דאיניש אתרעא זולא פסיק: **גמ'** כדורמוס · איטליז רב וגדול: באכלבי וארבי · משיתחילו בעלי בתים ואוצרי פירות לפתוח אוצרותיהם וספינות באות בנהר המביאות תבואה למכור: דמשוך תרעייהו · לזמן מרובה: ה"ג בתוספתא היו חדשות מארבע וישנות משלש: אין פוסקין על חדשות מארבע עד שילא שער לחדש ולישן · דהא דחדשים מארבע משום דלא יבשו עדיין כל הצורך והפוסק על החדשות לא יקבלם הימנו עכשיו אלא לאחר זמן כשיתייבשו כל צרכם לפיכך אין פוסק עליהן לקבל עליהן ארבע סאין בסלע עד שילא השער בארבע לחדש ולישן: היו של לקוטות מארבע · סתם תבואות לקוטות אינן יפין שלוקטין בכמה שדות ומערבין שיבלי שיפין עם שיבלי חטין: אין פוסקין עם בעל הבית מארבע · עד שילא השער של ד' ללוקט ולמוכר: יזיף מלקוט · תבואה מעורבת: אין לוין על שער שבשוק · אכי שמעתי אין לוין מעות בדרך הלואה ע"מ שאם לא אשלם לך מעות עד זמן פלוני אתן לך פירות כשער של עכשיו דאע"ג דדרך מקח וממכר שרי דרך הלואה אסור ובהלכות גדולות מפרש אין לוין סאה בסאה על סמך שער שבשוק דנימא הואיל וחיטי בהיני וחיטי בשילי הוה ליה כעד שיבא בני או עד שאמצא מפתח (לקמן דף עה:): דיזפי בתשרי · מעות: ופרעי פירות בטבת · כשער של תשרי ולשון האחר לוין חטין ופורעין חטין: ממקום למקום · ממקום הזול למקום היוקר: תנה לי · [א]ואוליכנה ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני: ברשות

קלב א מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' ו וסי' קנ סעי' א ב:
קלג ב מיי' שם פ"ט הל' א סמג לאוין קלג טוש"ע י"ד סי' קעה סעי' א:
קלד ג מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' ד:
קלה ד מיי' שם:
קלו ה מיי' שם הל' ה וסמג שם טוש"ע שם סעי' ז:
קלז ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' א:
קלח ז מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:
קלט ח ט מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:
קמ י מיי' שם פ"י הל' א ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסב סעי' ג:

יש ספרי' דל"ג יצא השער וכו' ועי' לעיל דף סב: בתוס' ד"ה והתנן

[תוס' רפ"ו ע"ש]

הגהות הב"ח
(א) במשנה ר' יוסי אומר לעולם אין פוסקין:

הגהות הגר"א
[א] רש"י ד"ה תנה לי ואוליכנה ואעשה כו' · נ"ב דאל"כ שאין לו הנאה מותר בכל ענין וכ"כ תוס' עג א' בד"ה התמרים · כו' והתמרים היו משתכרים כו' ועסי' קע"ז ס"א בהג"ה: [ב] תוס' ד"ה אין מיירי כו' · נ"ב אבל הרמב"ן כתב שהגאונים מתירין בכל ענין אם יצא השער וכ"ד רי"ף ורמב"ם:

[לעיל ז: וש"נ]
לעיל יד: ב"ב קנז: [ע"ש וכפי' רשב"ם]
לעיל טו:
[לעיל סב:]
[עי' תוס' לקמן עד:]

*ברשות מוכר מותר ברשות לוקח אסור ג'המוליך פירות ממקום למקום מצאו חבירו ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו מקום אם יש לו פירות באותו מקום מותר ואם לאו אסור ו'והחמרין מעלים במקום היוקר כבמקום הזול ואינן חוששין מאי טעמא רב פפא אמר ניחא להו דמגלו להו תרעא רב אחא בריה דרב איקא אמר ניחא להו דמוזלי גבייהו [א] מאי בינייהו איכא בינייהו תגרא חדתא ד'בסורא אזלי ארבעה בכפרי אזלן שיתא שיתא יהיב רב זוזי לחמרי וקביל עליה אונסא דאורחא ושקיל מינייהו חמשה ונשקול שיתא *ה'אדם חשוב שאני בעא מיניה ר' אסי מר' יוחנן מהו לעשות בגרוטאות כן א"ל ביקש ר' ישמעאל ברבי יוסי לעשות כן בכלי פשתן ו'ולא הניחו רבי איכא דאמרי ביקש רבי לעשות בגרוטאות כן ולא הניחו ר' ישמעאל בר' יוסי פרדיסא *רב ז'אסר ושמואל שרי רב אסר כיון דלקמיה שויא טפי מיתחזי כי אגר נטר ליה ושמואל שרי כיון דהוי ביה תיוהא לא מיחזי כי אגר נטר ליה אמר רב שימי בר חייא ח'ומודי רב (א)*בתורי דנפיש פסידייהו אמר להו שמואל להנהו דשבשי שבשא ט'הפוכו בארעא כי היכי דקני לכו גופא דארעא ואי לא הויא לכו כהלואה ואסור אמר להו רבא להנהו דמנטרי באגי פוקו י'הפוכו בבי דרי כי היכי דלא תשתלם שכירות דידכו עד ההיא שעתא *דשכירות אינה משתלמת אלא בסוף *וההיא שעתא אוזולי דקא מוזלי גבייכו אמרו ליה רבנן לרבא קא אכיל מר רבית דכולי עלמא שקלי ארבעה ומסלקי לאריסא בניסן מר נטר להו עד אייר ושקיל שיתא כ'אמר להו אתון קא עבדיתון שלא כדין ארעא לארים משתעבד אי אתון מסלקיתו להו בניסן מפסידתו להו בכמה אנא נטרנא להו עד אייר ומרווחנא להו בכמה
רב

רש"י

ברשות מוכר · אם קיבל עליו מוכר אחריות הדרך : מותר · דאין כאן מלוה עד שתמכר וכל מה שנמכר ביוקר של בעלים הראשונים הוא : ברשות לוקח אסור · דמהשתא מלוה הוא גביה ויהיב ליה טופינא מדמיה בריביתא : תנם לי · ואוכלם כאן ואני אעלה לך לזמן פלוני מפירות שיש לי שם: יש לו שם מותר · דמהשתא אוקמינהו ברשותיה ואע"ג דלא משיך סאה בסאה לאו רבית קצוצה היא אלא אבק רבית דרבנן וכי יש לו לא גזור : אין לו באותו מקום אסור · דבשכר המתנתו נתן לו זה במקום היוקר: והחמרים מעלים במקום היוקר כבמקום הזול ואין חוששין · החמרים המשתכרים בתבואה ומביאים ממקום הזול למקום היוקר מותר להם ליקח מעות מבעלי בתים עשירים במקום היוקר ע"מ ליתן להם לזמן פלוני הפירות כשער מקום הזול ואין חוששין שיהא רבית שכר המתנת מעות כדמפרש ואזיל : מ"ט רב פפא אמר ניחא להו דמגלו להו תרעא · שעל ידי מעותיו של זה הם ניכרים סוחרים ומכירים אותם בעלי בתים של מקום הזול ונותנין להם בהקפה ומשתכרים אצלם ואפילו לא היה זה ממתין להם שום זמן אלא להביא לו מיד נוח להם לטרוח ולהיות שלוחים לקבל עליהם אחריות הדרך על כך : דמוזלי גבייהו · בני מקום הזול כששומעין שאין אלו משתכרין בה מוזלי גבייהו כדי שלא ימשכו ידיהם מלהרגיל אצלם : תגרא חדתא · תגר שאינו ניכר עדיין [ב] למאן דאמר דמגלו להו תרעא איכא למ"ד דמוזלי גבייהו ליכא דכיון דאינו ניכר להם אין מאמינים בדבריו שהוא נותנם במקומו בזול ולא מוזלי גביה : בסורא אזלן ארבע · גריוי בזוזא : בכפרי · שם מקום: אזלן שיתא · גריוי בזוזא : ונשקול שיתא · כיון דמקבל עליה אונסא דאורחא אין כאן רבית ואפילו לא קיבל עליה אונסא דאורחא קתני החמרים מעלים במקום היוקר כבמקום הזול : מהו לעשות בגרוטאות כן · בשאר פרגמטיא כגון שברי זהב וכסף ושאר מיני מתכות מי אמרינן תבואה דמידי דשכיח הוא דאזלי ואתו כל שעתא אמרינן ניחא להו דמגלו תרעא אי נמי דמוזלי גבייהו אבל שאר פרגמטיא ליכא גילוי תרעא ולא אוזלי גבייהו דמי שמכר לו עכשיו לא ימכור לו למחר ופרגמטיא שלקח היום איני לוקח למחר : פרדיסא · לקנות יין מן הכרם בדמים פחותים כל פירות שנה זו בכך וכך ולוקחין אחר שהן בוסר או סמדר אבל עדיין לא הגיע לביכור : רב אסר · דמשום הקדמת מעות לזמן הבציר קמוזיל גביה והוי אגר נטר ליה : כיון דהוי ביה תיוהא · פעמים שיש קלקול בכרם כגון ברד או גשמים או קרח ומפסיד הכל ומקבל עליו כל ספיקי הפסד לא מיחזי כאגר נטר ליה · תיוהא נראה בעיני דבר חרטה כמו קדושין (דף מ:) תוהא על הראשונות : ומודה רב בתורי · מקום שבוצרין כרמים בשוורים בעגלה ומוליכין את העגלה בין שורות הכרמים ומתקלקלין רגלי השוורים בקלחי שרשים שבקרקע והפסדן רב : שבשי שיבשא · בעלי בתים המלוים תבואה לאריסים לזרע ומשלמין להם לגורן תבואה חדשה : סייעו בגופה דארעא · בחרישה ובקציר מעט : הוית כהלואה · סאה בסאה : מנטרי באגי · שומרי הקמות עד הקציר : הפוכו בבי דרי · סייעו את בני הבקעה בדישת תבואה בגורן בהולכה ובהבאה סיועא פורתא לפי שבשביל שאתם ממתינים שכרכם עד גמר מירוח הגורן הם טוחנים לכם מתנה יותר על שכרכם לפיכך סייעו אותם כדי שתהא פעולתכם מושכת עד כלות הגורן ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ואין כאן המתנה ואם יוסיפו לכם אין זה שכר המתנת שכרכם אלא אוזולי מוזלי לגבייכו: כולי עלמא · החוכרים שדותיהם לאריסים: שקלי ארבעה · כורין בחכירות השדה: ומסלקי לאריסא בניסן · כופין אותם לקצור תבואתו ולהסתלק ממנה בניסן: ומר משום דנטר ליה עד אייר · שקיל שיתא וקא סלקא דעתך משום המתנת החכירות קא מוספי: אתון הוא דעבדיתו שלא כדין · שאתם מסלקין אותן בניסן ועדיין לא נתמלאת התבואה בקשיה ומפסידין אותן הרבה ולרעא לאריסא משתעבד עד שתתבשל התבואה כל צרכה הלכך שלא כדין היא כפייתכם : אלא נטרנא להו עד אייר ומרווחנא להו בכמה · ושכר שדי אני נוטל שלכך אני מפריז על חכירתה ואינו בשכר המתנת ד' כורין :
רב

תוספות

ברשות מוכר מותר · וכגון שנתן לו שכר עמלו ומזונו שלא יהא טורח לו בשכר הלואה וא"ת א"כ מאי קמ"ל וי"ל דסיפא איצטריך ליה ברשות לוקח אסור דס"ד דלא מיחזי כרבית כיון שהוא מוכר במקום היוקר כמו שהוא נותן לו כאן במקום הזול :

החמרים מעלין במקום היוקר כבמקום הזול · פירש בקונטרס אפילו אחריות הדרך בהליכה ובחזרה על החמרים ואי אפשר לומר כן דלעיל (דף סה·) גבי טרשא דרב חמא פי' בקונטרס גופיה שהיה אחריות ההליכה על רב חמא אע"ג דהוו שבקי להו מיכסא ונקטי להו שוקא ואפילו היה שם אחריות עליהם של מקבלים יש להתיר שם יותר מכאן דבשכר דשבקי להו מיכסא ונקטי להו שוקא יותר מבסחורות אחרות הויא שויא טפי והוו זבני לה ביוקר אבל כאן מה שהיו ניכרים סוחרים ע"י המעות ומגלו להו תרעא כך היה נעשה להם במעות אחרים וכל לוין כמו כן משתכרים ועוד דפריך בסמוך אדרב דשקיל חמשה בסורא ומקבל אונסא דאורחא ונשקול שיתא ולא פריך לא ליקביל אונסא דאורחא אלא נראה דאחריות הדרך בחזרתם עם התבואה ממקום הזול היה על בעה"ב והחמרים היו משתכרין במעות בהליכה ממקום היוקר למקום הזול בשום סחורה ואי לאו טעמא דמגלו להו תרעא או מוזלי גבייהו הוה אסור דבשכר הלואה של הליכה היו טורחין להם בחזרה :

מאי טעמא ניחא להו דמגלי להו תרעא · לא ה"מ למימר כגון דיהבי להו שכר עמלם כדפי' ברשות מוכר מותר כי זה לא היה שום חידוש [ג] ור"ת פי' דאפילו שכירות החמרים נותן בעה"ב לחמרים ומ"מ נראה דמודה דלא יהיב שכר עמלם דאי יהיב לא הוה צריך כלל לטעמא דגלויי תרעא ואוזלי גבייהו ומה שדחק ר"ת לומר שנותן שכר החמרי' לפי שדומה לו שכר מועט גלוי תרעא ובחנם דחק דהקילו חכמים ברבית דרבנן כמו לעיל (דף סט·) ריש עגלא לפטומא :

ניחא להו דמגלי להו תרעא · פירש בקונטרס ע"י מעות שבידם ניכרים סוחרים ומקיפין להם סחורות אחרות וקשה דקאמר איכא בינייהו תגרא חדתא ולפירושו איכא בינייהו נמי תגרא ישן דטעמא דמגלו להו תרעא ליכא שהרי ניכרים הם מימי קדם ונראה כפי' ר"ת דפירש דטעמא דמגלו להו תרעא שבעלי בתים המלוים מגלים להם שערי היוקר שפעמים בעוד שהולכים החמרים למקום הזול והוזרין מתייקרין כאן ובעלי בתים מודיעין להם ומסייעין להם למכור:

בתורי דנפיש פסידייהו · [ד]ר"ח גרים בתוורי ופי' שמוכר עגלים קטנים ולדות עדרו אשר יולדו לו בשנה זאת ומודה רב בהו דשרי שרגילות הרבה שמפילות והוה הקלקול יותר מתיוהא של פרדס * :

דשבשי שיבשא · פי' בקונטרס בעלי בתים המלוים תבואה לאריסים לזרע ומשלמין להן לגורן תבואה חדשה ולא אשכחן בשום דוכתא שקורין זה שיבשי ושיבשי היינו זמורות שמתרגם (בראשית מ) שלשה שריגים תלת שיבשין וכן (ברכות דף ה:) [דלא יהיב מר שיבשא לאריסא] (*זבן שיבשתא מאריסא) ור"ח פירש שנותנין מעות לבעל הזמורות בכך וכך המשוי והם שוים יותר בשעת שזומר הכרמים וליכא תיוהא בזמורות כמו בפירי ולכך מצריך שמואל להפוכי בארעא :

רב

עין משפט נר מצוה

קמא א מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ט סמג לאוין קלג קע טוש"ע י"ד סי' קעג סעי' טו :
קמב ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' יז :
קמג ג ד ה ו מיי' שם הל' ז ח ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' טז ועיין בב"י :
קמד ז מיי' שם פ"ח הל' ה ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע י"ד שם סעי' יוד :
קמה ח מיי' וסמג שם טוש"ע שם וכפי' התוס' וע"ש :
קמו ט מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף יא :
קמז י מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף יב :
קמח כ מיי' שם הל' ה סמג שם :

הגהות הב"ח
(א) גמ' בתורי דנפיש: נ"ב ע"ל ריש דף ל' ע"א :

והההיא שעתא אחולי דקא מחלי גבייכו כצ"ל רש"ל

הגהות הגר"א
[א] גמ' מאי בינייהו · נ"ב הרא"ש ל"ג מאי בינייהו וכתב ב"י דלא פליגי וכן משמע ברמב"ם שהשמיט כל זה : [ב] רש"י ד"ה תגרא חדתא · למ"ד כו' · נ"ב וריף פי' להיפך ומ"מ אין נ"מ לדינא לפי פי' ב"י דלא פליגי : [ג] תוס' ד"ה מאי · ור"ת פי' כו' · נ"ב אבל נ"י פי' בשם ר"ת שנותן להם שכר עמלם אלא שהם מקבלים אחריות הדרך (ועמ"ש רבינו ביו"ד סי' קע"ג ס"ק ל"ד) [ד] שם ד"ה בתורי · ר"ח גרים כו' · נ"ב אבל הרמב"ם מפרש שקונה עגל קטן ומניחו כו' :

[עי' תוס' לעיל ל· ותוס' חולין פד:]

[מגיהי ש"ס דפוס אמ"ד שלחו יד למחוק הך דזבן שיבשתא וכתבו תחתיו ברכות ה: ובאמת הערוך ערך שבש מביא ראיה זו]

מסורת הש"ס
[ברכות יט· וש"נ]
[עי' תוס' גיטין ל· ד"ה כיון תוס' לעיל סד· ד"ה מה שעיזי]
[לעיל ל· חולין פד:]
[לעיל סה· וש"נ]

רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא נכרי ביתא הדר זבנה לרבא נטר תריסר ירחי שתא שקל אגר ביתא °אמטו ליה לרבא אמר ליה האי דלא אמטאי למר אגר ביתא עד האידנא *דסתם משכנתא שתא אי בעי נכרי לסלקי לא הוה מצי מסלק לי השתא לשקול מר אגר ביתא א"ל אי הוה ידענא דהוה ממושכן ליה למר לא הוה זביננא ליה השתא כדינידהו עבדינן לך כל אימת דלא מסלקי בזוזי לא שקיל אגר ביתא אנא נמי לא שקילנא מינך אגר ביתא עד דמסלקנא לך בזוזי אמר ליה רבא מברניש לרב אשי חזי מר רבנן דקא אכלי רביתא דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי לה בטבת אמר ליה אינהו נמי אחמרא קא יהבי אחלא לא קא יהבי מעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא ההיא שעתא הוא דקמבחרי רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא ושפכו ליה טפי כופיתא אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה מי שרי אמר ליה אין אחולי הוא דקא מחלי גבך אמר ליה הא ארעא לאו דידהו הוא אמר ליה ארעא לטסקא משעבדא ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא אמר ליה רב פפא לרבא חזי מר הני רבנן דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשעבדי בהו טפי אמר ליה *השתא איכו שכיבא לא אמרי לכו הא מילתא הכי אמר רב ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לשתעביד למאן דיהיב כרגא רב סעורם אחוה דרבא הוה תקיף אינשי דלא מעלו ומעייל להו בגוהרקא דרבא אמר ליה רבא שפיר קא עבדת דתניא ראית שאינו נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו תלמוד לומר °לעולם בהם תעבודו ובאחיכם (א) יכול אפילו נוהג כשורה °ת"ל °ובאחיכם בני ישראל איש באחיו וגו' אמר רב חמא האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה משלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דזולשפט אמר אמימר אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר כי קאמר רב חמא הני מילי ביין סתם אבל ביין זה לא מי יימר דמזבני ליה ניהליה רב אשי אמר °אפי' יין סתם נמי לא מאי טעמא אסמכתא היא *ואסמכתא לא קניא ולרב אשי מאי שנא מהא *דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם בידו הכא

תורה אור: °לעולם בהם תעבודו — ויקרא כה; °ובאחיכם בני ישראל — שם

רש"י

רב מרי בר רחל. בת שמואל הוה ונשבית ונשאה נכרי ונתגייר ושמיה איסור גיורא ורב מרי הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ומחמת כבודו תלאוהו על שם אמו: הדר. נכרי וזבנה לרבא: נטר שתא. המתין רב מרי שנה שלימה: שקל אגר ביתא. משנה הבאה ואמטי ליה לרבא: הא דלא אמטאי. הבאתי: לא שקילנא אגר ביתא. עד שאסוף את הנכרי לשלם לך מעותיך ואין זו רבית דהא רבא לא מיחייב מידי אלא נכרי: ומבחרי ליה בטבת. נוטלין יין טוב ואי הוו שקלי ליה מתשרי דלמא הוי מחמיץ והשתא דמשום דאקדימו מעות בתשרי ועדיין לא יצא השער קיבל עליו המוכר אחריות ולא דמי להא דלעיל (דף עב:) דיש לו חטין לפי שהיין רגיל להחמיץ ושמא *כולו החמיץ: מעיקרא. משעה שלקחו: דחמרא חמרא דחלא חלא. קלקולו בתוכו הוא אלא שאינו ניכר ויין המקולקל לא לקח הימנו: לבני אקרא דשנוותא. שנוותא שם הנהר אקרא קונטריא"ה בלע"ז יושבים על שפת אותו נהר ויהיב להו רבינא זוזי לפני הבציר לתת לו היין בעת הבציר כשער היוצא: ושפכי ליה טפי כופיתא. מדעתם שלא בתנאי: אחולי קמחלי גבך. הואיל ולא פסקת עמהם ומדעתם נותנים לך ואין מזכירים לומר בשכר מעותיך שהיו בטילות אצלנו מתנה בעלמא היא: והא ארעא לאו דידהו היא. אלא שהיו עשירים ורואין בני אדם שהניחו שלותיהם וברחו ואין נותנים מס הקרקע למלך והם נוטלים השדות והכרמים ופורעין מס למלך ושמא היין שאני לוקח מהם גזל הוא בידי °דקרקע אינה נגזלת והרי היא של בעלים ופירות גזל: טסקא. מס של קרקע: כרגא. כסף גולגלתא שהיו כל היהודים כל אחד נותן כסף גולגלתו למלך: מוהרקייהו. חותם עבדות שלהם: בטפסא. באוצר של מלך מונח והרי כולם עבדים לו דדינא דמלכותא דינא: תקיף. כופה: גוהרקא. עגלה מוכנת למרכבת אדם ובלשון אשכנז רייטוואג"ן: בהם תעבודו ובאחיכם. נמי תעבודו: למיזבן ליה חמרא. לקנות לו יין בזמן הבציר ומשלם לו יין לפי דמים קלים שקונין אותו: אפרוותא דזולשפט. שם המקום שהיין ניקח ונמכר שם לרוב הלוקחין יין בימות הבציר: אסמכתא היא. אפילו הבטיחו ואמר אם איני קונה לך אפרע משלי אין זו אלא אסמכתא הואיל ולא קנו מידו: אם אוביר לך ולא אעביד. גבי מקבל שדה מחבירו למחצה והובירה שלא חרשה ולא זרעה שמין אותה כמה היתה ראויה לעשות ונותן לו שכך כתב לו מתחילה אם אוביר כו' בפרק המקבל (לקמן דף קד.) אלמא כיון דאפסדיה בהכי ולא סמך לאו אסמכתא היא שאינו מקבל עליו אלא כדי הפסד שהפסידו:

תוספות

רב מרי בר רחל. בימי רבא היה כדמשמע הכא ובפרק מי שמת (ב"ב דף קמט. ושם ד"ה רב) ובפרק החולץ (יבמות דף מה: ושם ד"ה רבא) לא גרס רב אכשריה לרב מרי בר רחל אלא רבא והיה בנו של איסור גיורא ועוד מצינו אחר בנו של רבה כדאמרי' במי שהחשיך (שבת דף קנד. ושם ד"ה ואמרי) רבה אבוה דרב מרי בר רחל:

נטר שתא שקל אגר ביתא. פי' בקונטרס אגר שנה הבאה ותימה למה לא המתין עד סוף השנה דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ושמא היה מנהגם ליתן השכירות בסוף כל חדש וכן משמע במתניתין לעיל (דף סה:) גבי מרבים על השכר אי נמי נטר שתא היינו (שכירות של) שנה שניה ומיהו קשה למה לא ניכה לו מחובו ושמא בטוח היה מן הנכרי שיפרע לו או להראות שהוא נותן לו שכר שלא יהיה נראה כיושב בשכר הלואה וא"ת מאי דינא דבר מצרא היה לו לרב מרי להוציא מיד רבא כדאמרינן לעיל (דף סח.) מאי משכנתא דשכונה גביה (ב) והא דאמרינן לקמן (דף קח:) דזבן מן הנכרי לית ביה משום דינא דבר מצרא היינו משום דמצי אמר ליה אריא אברחי ממצרך אבל הכא רב מרי שלא היה לו בית אלא בית הנכרי לא שייך האי טעמא ואדרבה הפסיד שכל זמן שלא קנאו רבא היה דר בו רב מרי בשביל רבית וי"ל דרב מרי לא היה רוצה לקנותו*:

דסתם משכנתא שתא. ולא הוה מצי נכרי לסלוקי וחשוב כמכר אצלו כל אותה שנה כמו לעיל (דף סז:) באתרא דלא מסלקי והשתא נישקול מר אגר ביתא דחשיב כאילו הוה הבית ממושכן לו מרבא שאם היה בא רבא להחזיק בבית היה מונעו רב מרי אם היה רוצה עד שיפרע לו מעותיו הלכך הוה חשיב רבא כלוה ואסור לרב מרי לדור בו בחנם ורבא השיבו דלא עדיף מגברא דאתי מיניה:

השתא נישקול מר אגר ביתא. משמע דיכול אדם למכור מה שהשכיר ביד אחרים וכן משמע בפרק האומר משקלי (ערכין דף כא: ושם ד"ה ה"ק) דאם הקדיש המשכיר את הבית אין השוכר רשאי לדור בו יותר ואם דר בו מעל וקשה דאמרי' בפרק אע"פ (כתובות דף נט: ושם ד"ה שדה) ובפרק בתרא דנדרים (דף פו:) בית שמשכנתי לך לכשאפדנו ממך תיקדוש קדשה משמע שכל זמן שהיא ממושכנת אינו יכול להקדיש וי"ל דמה שיתר על החוב יכול להקדיש ולמכור אבל גובה תחלה חובו ומה שאין יכול לדור בו לפי שהקדש מעורב בו וימכור הבית ויקח זה שכר שנתן:

ושפכי ליה טפי. אין זה רבית מאוחרת שלא היו מזכירים שנותנין בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלם כדפירש בקונטרס ולא דמי לנושה ודר בחצירו שצריך להעלות לו שכר (לעיל דף סד:) אע"פ שאינו אומר שיהא דר בשביל בטול מעותיו דשאני התם שעדיין חייב לו:

משתעבדי בהו טפי. [א]אית ספרים דלא גרסי טפי שלבסוף היו מחזירים להם מעות הכרגא שנותנין בעבורם וכל מה שהיו משעבדין בהן היה בשכר הלואה:

אפרוותא דזולשפט. הכא משמע שהיה שם מקום הזול ובהמוכר פירות (ב"ב דף צח:) משמע שהיו מוליכין שם היינות כדי למוכרן ביוקר וי"ל שהיתה עומדת בין מדינה שהיה שם יין לרוב ובין מדינה שלא היה נמצא שם יין והיו מביאים שם ממקום הזול ובאים ממקום היוקר שם לקנות:

התם בידו הכא לאו בידו. תימה במאי הוי טפי בידו התם מהכא דאי מיירי התם שיש בידו תבואה לזרוע הכא נמי אם יש לו יין הוי בידו ואי חשיב התם משום דיש בידו לקנות הכא נמי בידו לקנות ויש לומר דהכא אין בידו לקנות היין בשער הזול דזולשפט לא משכח כולי האי דשמא כשיבא לקנות לא ימצא כלום אבל התם אוביר בידו לקנות חטין שאם לא ימצא בזול יקנה ביוקר בכל:

עין משפט נר מצוה

קמט א מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קעב סעיף ס:

קנ ב מיי' שם פ"ח הל' י סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעג סעי' יג:

קנא ג מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע י"ד סימן קס סעי' ד בהג"ה:

קנב ד מיי' פ"ה מהל' גזלה הל' טו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ו:

קנג ה מיי' שם הל' טז ופ"ה מהל' מלוה ולוה הל' יז ופ"א מהל' עבדים הל' ח ועיין בהשגות ובכ"מ סמג שם ולאוין קנג טוש"ע שם סעי' יא וטוש"ע י"ד סי' רסז סעי' טז:

קנד ו מיי' פ"א מהל' עבדים הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' טו וסעי' טז:

קנה ז מיי' שם הל' ז סמג לאוין קנג:

קנו ח מיי' פ"ז מהל' שלוחין ושותפין הל' ו סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' קעו סעי' ח וטוש"ע ח"מ סי' קפג סעי' א:

[עי' תוס' ב"ב כח: ד"ה מרחיקין]

מסורת הש"ס

[לעיל סח.] ס"א שלו [יבמות מו.] [לעיל סו:] [לקמן קד: קט:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובאחיכם בני ישראל יכול אפי' נוהג כשורה: (ב) תום' ד"ה נטר וכו' דשכונה גביה למ"מ לדינא דב"מ והא דאמר:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה משתעבדי אית כו' ג"כ אבל הרא"ש גרים לה ופי' ג"כ משום רבית שהיה שעבודם יותר ממעות הכרגא וכן משמע כאן בתוס' להספרים דגרסי טפי אבל הרמב"ם מפרש לענין איסור והיתר להשתעבד וכ"ב בש"ע אבל דברי הרא"ש נכונים:

גליון הש"ס

גמ' אמטי ליה לרבא. עיין ב"ב דף כח ע"ב תוס' ד"ה מרחיקין ועיין בכתובות דף נט ע"ב תוס' ד"ה שדה: שם ת"ל ובאחיכם. עיין סוטה דף ג ע"ב תוס' ד"ה כתיב נמי: רש"י ד"ה והא ארעא וכו' דקרקע אינה נגזלת. עיין תשובת הריב"ש סי' קנ"ג:

הכא לאו בידו אמר רבא "הני בי תלתא דיהבי זוזי לחד למזבן להו מידי וזבן לחד מינייהו זבן לכולהו "ולא אמרן אלא דלא צר וחתים איניש איניש לחודיה אבל צר וחתים איניש איניש לחודיה למאן דזבן זבן ולמאן דלא זבן לא זבן אמר רב פפי משמיה דרבא "האי סיטומתא קניא למאי הלכתא רב חביבא אמר למקניא ממש רבנן אמרי לקבולי עליה מי שפרע "והלכתא לקבולי עליה מי שפרע "ובאתרא דנהיגו למקני ממש קנו : היה הוא תחלה לקוצרים : אמר רב "מחוסר שתים פוסק שלש אינו פוסק ושמואל אמר בידי אדם אפילו מאה פוסק בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק תנן פוסק עמו על הגדיש והא מחוסר משרא בחמה למיבש ולמידש ומידרא "כגון דשרא בחמה ויבש ולשמואל דאמר בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק והא מחוסר מידרא דבידי שמים היא אפשר בנפוותא: ועל העביט של ענבים: והא מחוסר מכמר ועיולי לבי מעצרתא (א) למידש ולמנגד כדתני רבי חייא על הכומר של זיתים הכא נמי על הכומר של ענבים והא מחוסרי תלת באתרא דההוא דזבין הוא דנגיד : ועל המעטן של זיתים: והא מחוסר מכמר ועיולי לבי דפי (ב) למידש ולמנגד תני רבי חייא על כומר של זיתים הא איכא תלת באתרא דההוא דזבין (ג) ההוא מנגיד: ועל הביצים של יוצר: אמאי והא מחוסר לפופי ויבושי עיולי לאתונא למשרף ולמיפק "כגון דמלפפה ויבישו והא איכא תלת "באתרא דההוא דזבין הוא דמפיק: ועל הסיד משישקענו בכבשן: והא מחוסר מקלה ואפוקי ומידק באתרא דההוא דזבין ההוא דייק ולשמואל דאמר בידי אדם אפי' מאה פוסק למה לי משישקענו בכבשן אימא משראוי לשקעו בכבשן : ועל הביצים של יוצר : תנו רבנן אין פוסקים על הביצים של יוצר עד שיעשו דברי ר' מאיר אמר רבי יוסי "בד"א בעפר לבן אבל בעפר שחור כגון כפר חנניא וחברותיה כפר שיחין וחברותיה פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה אמימר יהיב זוזי מכי מעיילי עפרא כמאן אי כר' מאיר האמר עד שיעשו אי כרבי יוסי האמר אע"פ שאין לזה יש לזה לעולם כרבי יוסי ובאתריה דאמימר עשיק עפרא אי דמעיילי עפרא סמכא דעתיה ויהיב להו זוזי ואי לא לא סמכא דעתיה : ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה : חכמים היינו תנא קמא אמר רבא ימות

רש"י

לאו בידו · שמא לא ימכרוהו לו : דלא צר וחתים · מעות של כל אים ואים לבד : סיטומתא · חותם שרושמין החנונים על החביות של יין שלוקחין הרבה ביחד ומניחין אותן באוצר הבעלים ומוליכין אותן אחת אחת למכור לחנות ורושמין אותם לדעת שכל הרשומות נמכרות:ובאתרא כו' למיקני · שרגילין לרשום על מנת שבדבר זה תהא קנויה לו כאלו משך קני : מחוסר שתים · שתי מלאכות : פוסק עמו · ואע"פ שלא יצא השער דהא יש לו אבל מחוסר שלש כאין לו דמי : בידי אדם · אם מלאכות שהדבר מחוסר בידי אדם אפי' מאה הן פוסק : בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק · דמי יימר דאתיא ויהא בידו להשלים הלכך כאין לו הוא : משרא בחמה · שטוח הטומרין בחמה : ומידרא · לזרוק המוץ לאחר הדישה ברחת ברוח: כגון דשדי בחמה ויבש· דאכתי גדיש קרי ליה : האיכא מידרא· דבידי שמים היא שצריך רוח שאינה מצויה : אפשר בנפוותא · וו"ן בלע"ז: על העביט · כולהו לאותבינהו לרב ושמואל נקיט לה ואזיל : מכמר · הותמם : למידש · לדרוך בגת : מנגדי· למשוך היין אל הבור שלפני הגת : כדתני ר' חייא · לקמן : על הכומר של זיתים· דתנן במתני' (לעיל דף עב:) מעטן תנא ליה איהו במתני' בלשון כומר לומר שכבר נתחממו : בי דפא· בית הבד של שמן : לפופי · אמולידי"ר בלע"ז לשון מלפפין הוולד (שבת דף קכט:) שמגלגלו לפי מדתו אם גדולות אם קטנות ועושה להן בית קיבול : ומשרף · לשרפו בכבשן: כגון דמלפף ויבש · ואכתי ביצים קרי להו לשון ביצה מרשק"א שהעפר מגובלת עם המים : ומידק · לאחר שנשרפו האבנים הרי הן חתיכות שרופות ומוציאין אותן מן הכבשן ונותנין בהן מעט מים ושוברין אותן ונידוכות מאליהן כקמח טחון : משראוי לשקען בכבשן · משהכין והזמין את האבנים ואת העצים והכל בידו ואין חסר אלא מלאכת השריפה : בד"א · שצריך שיהא מוכן בידו : בעפר לבן · שאינו מצוי וכשהיו מכניסין אותו אין מכניסין אותו אלא מגובל ועשוי ביצים : אבל בעפר שחור · שהוא מצוי במקומו אין צריך שיהא בידו שאם אין לזה יש לזה : מכי עיילי עפרא · משהכניס המוכר וצבר עפר בביתו ועפר שחור היה : עשיק עפרא · יקר (ד)ואינו מצוי: סמכא דעתיה.דכל אחד והחוזר יקבל מי שפרע: לא סמכא דעתיה · דלמא לא משכח עפרא וליכא מי שפרע שהוא עצמו לא נסמך עליו אלא נתן על הספק : ימות

תוספות

הכא לאו בידו · מכאן מקשה ר"ת לפירוש הקונט' דפרק זה בורר (סנהדרין דף כד: ושם ד"ה כל) גבי משחק בקוביא דקאמר התם דלאו אסמכתא היא ופי' הקונט' משום דהיכי דמי אסמכתא כגון אם אוביר ולא אעביד וכגון משלים שטרו דגט פשוט (ב"ב דף קסח. ושם) דסמיך על (לא) דבר כשבור כל זה בידו לעשות ומריש' כי מתני אדעתא דלא יהיב (ה) לאסמכתא קא מתני דטועה שלא יבא לידי כך אבל משחק בקוביא לא סמיך אמידי דלא ידע אי נצח אי לא נצח ואפ"ה מתני שמע מינה מספיקא גמיר ומקני והכא משמע איפכא דהיכא דלאו בידו הוי טפי אסמכתא ונראה לר"ת דהתם משום הכי לא הוי אסמכתא דאגב דבעי למיקני גמר ומקני וקשה לפירושו דבהזהב (לעיל דף מח: ושם) חשיב אסמכתא להאיך דאם אני חוזר בי ערבוני מחול לך ולא אמרי' מגו דבעי למיקני גמר ומקני ועוד דא"כ היכי מדמה בפרק זה בורר (סנהדרין דף כה·) להאי דאין אחד מהם נזיר דהתם לא שייך האי טעמא ור"ת בעצמו חזר בו והגיה בספר הישר גבי עובדא דשניס שאמרו זה את זה בפרק במה מדליקין (שבת דף לא·) שהקנו זה לזה דאי לא הקנו ליהדרו בהו ואע"ג דיש מקומות דקנו בלא קנין בדברים בעלמא כגון בסנהדרין (דף כד·) נאמן עלי אבא כו' דבאתן לך מחלוקת וכן (שם) דור לי בחיי ראשך דאין יכול לחזור בו התם דין הוא שיועיל כיון שיש להם תביעה זה על זה והם קבלו עליהם כך את הדין ולא דמי להיכא שאין לו שום תביעה והתם בפ' זה בורר (סנהדרין דף כה·) גבי מפריחי יונים משמע כפי' הקונט' דקאמר וצריכא דאי קאמר בתולה בדעת עצמו התם (ו) דקאמר קים לי בנפשאי דידענא טפי ולהכי הוי אסמכתא משמע היכא דבידו להרויח הויא טפי אסמכתא ומכך דשמעתין נראה לי דלא דמי דהכא הויא בידו ולא בידו דאע"ג דמצוי הוא לקנות מכל מקום כיון דתלוי באחרים דאם לא ירצו למכור ממי יקנה הלכך לא גמר ומקני אבל התם דאין בידו כלל גמר ומקני וכשהיה בידו מכל וכל כגון אם אוביר ולא אעביד אי גזים לא גמר ומקני כגון דאמר אשלם אלפא זוזי כדלקמן בפרק המקבל (דף קד:) אבל אשלם במיטבא דלא גזים גמר ומקני ועוד פר"ת דוקא כי ההיא דאם אני חוזר בי ערבוני מחול לך וההיא דפירקין לעיל (דף סה:) דאם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים וההיא דמשלים חשיב אסמכתא כיון דגזים שאין מתכוין אלא להסמיך חברו על דבריו שיאמינהו אבל משחק בקוביא אדעתא דהכי קא עבדי שירויחו זה או זה ובסנהדרין [דף כד: ד"ה כל] האריך בפסק משחק בקוביא : תני רבי חייא על כומר של זיתים · וא"ת אמאי לא אמר רבי חייא מילתיה אריסא דעביט של ענבים ויש לומר דאין רגילות למכמר ענבים כמו זיתים וא"ת לשמואל דאמר בידי אדם אפילו מאה פוסק למה לי על כומר ויש לומר דכימור הזיתים מקרי בידי שמים :

וכפר שיחין וחברותיה אע"פ שאין לזה יש לזה · לא מיירי בעפרא דהא מחוסר שלש הוא ואינו פוסק אלא בביצים איירי ומדנקט האי לישנא דאע"פ שאין לזה יש לזה כדנקט גבי פוסקין על שער שבשוק משמע שיש שער שבשוק לביצים וקמ"ל דאע"פ שאין שער לקדירות שבשוק כיון שיש שער לביצים חשיב כאילו יש לו ביצים לפסוק לקדירות כשער מוכרי קדירות בזול שהביצים לענין קדירות כעין לקוטות למוכרי תבואה אי נמי אפילו אין שער יכול להיות דחשיב כיש לו לפי שדרך יוצרים דיזפי מהדדי שיש הרבה מהם :

*יכול לומר לו תן לי כזה או תן לי מעותי · אין זה מעמיד מלוה על גבי פירות *כיון דבתורת מקח נתן לו מעות תחילה ואפילו מי שפרע ליכא דדעתייהו דאינשי אתרעא זילא כשנותן מעות על מנת לקבל פירות לאחר זמן :

עין משפט נר מצוה

קנז א ב מיי' פ"ז מהלכות מכירה הל' יג יד סמג עשין פב ולאוין קעא טוש"ע ח"מ סי' קפד סעיף א :

ר"מ מ"ז

קנח ג ד ה מיי' שם הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רא סעיף א :

קנט ו מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הל' ב סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קעה סעיף ד :

קס ז ח ט מיי' שם :

קסא י מיי' שם הל' א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לבי מעצרתא ולמידש : (ב) שם לבי דפי ולמידש : (ג) שם באתרא דההוא דזבין הוא דנגיד : (ד) רש"י ד"ה עשיק עפרא יקר . נ"ב ע"ל דף כב : (ה) תוס' ד"ה הכא וכו' ולאסמכתא קא מתני דטועה כסבור שלא : (ו) בא"ד התם הוא דקאמר :

עיין למתני' דלעיל דף עב:

[לעיל עב.

עין משפט
נר מצוה

קסב א ב ג מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קנג טוש"ע י"ד סי' קעה סעיף ו:

קסג ד ה מיי' שם פ"ו הלכה ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' קסב סעיף ד:

ימות הגשמים איכא בינייהו: ופוסק עמו כשער הגבוה: ההוא גברא דיהיב זוזי לנדוניא דבי חמוה לסוף זל נדוניא אתו לקמיה דרב פפא אמר ליה "אי פסקת עמו כשער הגבוה שקיל כהשתא ואי לא שקיל כי מעיקרא אמרו ליה רבנן לרב פפא ואי לא פסק שקיל כמעיקרא מעות נינהו ומעות לא קנו אמר להו "אנא נמי לקבולי עליה מי שפרע קא אמינא אי פסק כשער הגבוה מוכר קא הדר ביה מקבל עליה מוכר מי שפרע אי לא פסק לוקח קא הדר ביה מקבל עליה לוקח מי שפרע אמר ליה רבינא לרב פפא וממאי דרבנן היא דפליגי עליה דרבי שמעון דאמרי מעות לא קנו ואפילו הכי אי פסק כשער הגבוה שקיל כדהשתא אי לא פסק שקיל כדמעיקרא דלמא *ר' שמעון היא דאמר מעות קונות וכי פסק כשער הגבוה שקיל כי השתא אי לא פסק שקיל כמעיקרא משום דקני להו זוזי אבל לרבנן בין פסק בין לא פסק שקיל כי השתא דדעתיה דאיניש אתרעא זילא אמר ליה אימור דאמר רבי שמעון בחד תרעא בתרי תרעי מי אמר דאי לא תימא הכי מי שפרע בלוקח לרבי שמעון לית ליה וכי תימא הכי נמי והתניא *מכל מקום כך הלכה אבל אמרו חכמים מי שפרע כו' מאי מכל מקום לאו דלא שנא לוקח ולא שנא מוכר מקבל עליה מי שפרע אלא כי קאמר רבי שמעון בחד תרעא בתרי תרעי לא אמר אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ותיפוק ליה "דשליח שוייה מעיקרא א"ל בתגרא דזבין ומזבין: **מתני'** "מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין לזרע אבל לא לאכול שהיה רבן גמליאל מלוה את אריסיו חטין בחטין לזרע ביוקר והוזלו או בזול והוקרו נוטל מהן כשער הזול ולא מפני שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו: **גמ'** תנו רבנן מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים לזרע בד"א שלא ירד אבל ירד אסור מאי שנא תנא דידן דלא קא מפליג בין ירד ובין לא ירד ומאי שנא תנא ברא דקא מפליג בין ירד ובין לא ירד אמר רבא ר' אידי אסברה ניהלי "באתרא דתנא דידן אריסא יהיב ביזרא בין ירד ובין לא ירד כמה דלא יהיב ביזרא מצי מסליק ליה וכי קא נחית לבציר מהכי קא נחית באתרא דתנא ברא מרי ארעא יהיב ביזרא אי לא ירד דמצי מסליק ליה כי קא נחית לבציר מהכי קא נחית אי ירד דלא מצי מסליק ליה אסור תנו רבנן אומר אדם לחבירו

הלויני

רש"י

ימות הגשמים איכא בינייהו · תנא קמא כל ימות השנה קאמר ופליג עליה רבי יוסי ואומר לא שנא ימות החמה ולא שנא ימות הגשמים עד שיהא לו למוכר זבל באשפות וחכמים מתירין אף על פי שאין לו יש לאחרים אם ימות החמה הן שהכל יש להן זבל שכבר נרקב וניסוף בימות הגשמים ונעשה זבל אבל בימות הגשמים לא: ופוסק עמו כשער הגבוה · אכולה מתני' קאי שצריך לפסוק עמו שאם יוזלו ויפחתו דמי השער ויגבה שער הפירות שיתנו יותר בסלע שיתן לו כשער הזול ואם לא פסק כן יקבל על כרחו כשער שפסק: ההוא גברא דיהיב זוזי לנדוניא דבי חמוה · ופסק עם מוכרי נדוניא תכשיטי הבנות ונתן להם מעות להיות מוכנים ליום פלוני ועשאו חמיו שליח לפסוק: זל נדוניא · ורצה לחזור שאין חמיו רצה לקבלה בדמים הללו: מוכר קהדר ביה · כשאינו מקיים תנאו ליתן כשער הזול: וממאי · דמתני' דמצריך ליה לפסוק כשער הגבוה אפילו לרבנן קאמר דפליגי עליה דר' שמעון בפרק הזהב (לעיל דף מד·) ואמרי דלוקח יכול לחזור בו כמוכר ואין לו עליו אלא מי שפרע בחוזר בו אף בלא נשתנה השער ואפילו הכי אמרינן במתני' כי נשתנה השער ואיכא למימר הואיל ולא נתן המעות על מנת לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער דעתיה אתרעא זילא הוא לא אמרינן הכי אלא אם כן פסק בפירוש שער הגבוה דשקיל כהשתא ואי לא שקיל כמעיקרא או יקבל מי שפרע: דלמא מתני' · דאצרכא לפרושי: רבי שמעון היא דאמר מעות קונות · וגבי מוכר הוא דתקון רבנן חזרה כי לא משיך מיניה ומקבל מי שפרע אבל לוקח לא מצי הדר ביה מכי יהיב (א) זוזי (*אף) כי לא נשתנה השער ומשום הכי כי נשתנה השער נמי הואיל ומעות קונות לא מצי הדר ביה האי לוקח דמתני' דקנו ליה זוזי אבל לרבנן דאמרי אף לוקח יכול לחזור בו אפילו *בשעה שלא נשתנה ולא קני אלא לקבולי מי שפרע היכא דנשתנה השער והוא לא נתן מעות אלא ע"מ לקבל לאחר זמן אימא לך דמי שפרע נמי ליכא ואפילו לא פירש: דדעתיה דאינש · שפוסק עד לאחר זמן: אתרעא זילא הוא · אם ישתנה בתוך הזמן: אימור דאמר רבי שמעון · דלוקח לא מצי הדר ביה: בחד תרעא · כגון שלא נשתנה השער או הפוסק ע"מ לקבל מיד ונשתהה ובתוך כך נשתנה השער דכי פסק לאו אדעתא דתרעא זילא פסק: בתרי תרעי · כי מתניתין: מי אמר · מודה הוא דחוזר ואין עליו אלא מי שפרע וכי נמי אוקמת לה כרבי שמעון להכל מקללת מי שפרע מצריך לה לפסוק כשער הגבוה ואם לא פירש וחוזר בו מקבל מי שפרע וה"ה לרבנן דבתרי תרעי לא פליגי: דאי לא תימא · דמודי ר"ש בתרי תרעי דלוקח יכול לחזור בו"ויקבל מי שפרע: לית ליה · בתמיה: והתניא מכל מקום כך הלכה כו' · ור"ש קאמר לה בפרק הזהב (לעיל מח·): ותיפוק ליה · דאין כאן מי שפרע אלא לוקח נדוניא זו דהא שליח שויה של בית חמיו עשאוהו שליח לפסוק וחמיו חוזר בו ומה בידו של זה לעשות שב"ד מקללין אותו וחמוה נמי לאו בר קבולי מי שפרע הוא דמצי אמר היה לך לפסוק כשער הגבוה ולתקוני שדרתיך ולא לעוותי ובדבר עיוות במה שהיה עליו לתקן לא נעשה שלוחו: בתגרא דזבין ומזבין · לא שליח נעשה אלא הוא פסק עם חתנו וחתנו פסק עם אחרים ומשתכר *א"כ לא פסק חמיו עמו וזה פסק כדי למוכרה לחמיו ולהשתכר: **מתני'** חטין בחטין לזרע · סאה בסאה ובגמרא מפרש טעמא: שהיה ר"ג · כלומר לכך הולרך לשנות משנה זו לפי שהיה ר"ג מחמיר שאם הוזלו נוטל מהן כשער הזול ואשמועינן מתניתין לא שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו: **גמ'** שלא ירד · עדיין לא ירד האריס לתוכה לעובדה בשום עבודה: אבל ירד אסור · כדמפרש ואזיל: רבי אידי אסברה לי · פירש והבינה לי: ביזרא · הזרע: מצי מסליק ליה · בעה"ב הלכך אפילו ירד וכבר חרשה הואיל וביד בעה"ב לסלקו בשביל שאין לו זרע כשלוה ממנו וזורע וכשיוקרו חטין יתן חטין אין זו הלואה אלא לבציר מהכי נחית הרי הוא כיורד לתוכה מעכשיו ע"מ שיטול בעה"ב הזרע תחלה מחלק המגיע לאריס והאריס יטול השאר בשכר טרחו ויטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע ועל מנת כן ירד שיטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע: מרי ארעא יהיב ביזרא · וזה היה קרקע שלו יפה ושינה ממנהג העיר להטיל על האריס הלכך אם פסק כן עמו בתחילתו קודם שירד דמצי מסלק ליה כי נחית לבציר מהכי נחית ואין זו הלואה אבל ירד ומתחילתו לא פסק עמו שיהא הזרע שלו ואחר מיכן נתרצה מאליו ע"י קבלת דמים או מתנה אין ירידתו עכשיו לתוכה דנימא לבציר מהכי נחית והלואה היא גביה ואסור:

יקוצן

תוספות

דלמא רבי שמעון היא כו' · אבל לרבנן בין פסק ובין לא פסק שקיל כדהשתא וניחא ליה לאוקמה כרבי שמעון טפי דהשתא לא הוי אלא שתי מחלוקת דרבנן דרבי שמעון כר' יהודה דמתניתין אבל אי מתני' רבנן היא איכא שלש מחלוקת בלא פסק דלר' שמעון אין הלוקח יכול לחזור בו כלל אפי' אם הוא רוצה לקבל מי שפרע ולרבנן יכול לחזור בו וקאי במי שפרע ולרבי יהודה אפילו מי שפרע ליכא ועוד דסברא הוא דלרבנן דרבי שמעון כיון דלא נתקיים המקח בשעת מתן מעות ויכול לחזור הלוקח אפי' לא הוזל אלא שיהא במי שפרע אם כן כשהוזל השער אפילו במי שפרע לא יהיה דדעתיה דאינש אתרעא זילא אבל לר' שמעון דסבר דלוקח לא מצי הדר ביה להכי אי פסק כשער הגבוה שקיל כדהשתא אי לאו שקיל כדמעיקרא דליכא למימר לדידיה לישקול כדהשתא משום דדעתיה דלוקח אתרעא זילא דהרי נתקיים המקח משעת נתינת המעות לענין שלא יוכל לחזור אפילו יקבל עליו מי שפרע: **תיפוק** ליה דשליח שוייה · ארב פפא פריך דאמר לעיל אנא נמי לקבל מי שפרע קאמינא ופריך דלא שייך מי שפרע בשליח ולשון תיפוק ליה יש לייסב דה"ק דנהי דלא נתבטלו דברי רב פפא מחמת קושיא של רבינא מכל מקום תיפוק ליה דשוייה שליח:

הלויני

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ר' שמעון וכו' מכי יהיב זוזי כי לא נשתנה השער ומשום הכי אף כי נשתנה כצ"ל ונ"ב ויש לייסב לשון אף כמו שנכתב בספרים ור"ל דלוקח רוצה לחזור אף שלא נשתנה השער וק"ל:

מסורת הש"ס

לעיל מד. מח:

לעיל מח: מט. [תוס' פ"ג]

ר"מ מ"ו עיין במהרש"ל ובמהרש"א

[נ"ל בשער יעב"ץ]

נ"ל א"נ יעב"ץ ועי' רש"ש

*הלויני כור חטין וקוצץ לו דמים הוזלו נותן לו חטים הוקרו נותן דמיהם והלא קצץ אמר רב ששת הכי קאמר [ג]אם לא קצץ הוזלו נוטל חטיו הוקרו נותן דמיהם: מתני' [ג]לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חטין ואני אתן לך לגורן [ד]אבל אומר לו *הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח והלל אוסר *וכן היה הלל אומר [ה]לא תלוה אשה ככר לחברתה עד [*]שתעשיה דמים שמא יוקרו חטין ונמצאו באות לידי רבית: גמ' אמר רב הונא יש לו סאה לוה סאה סאתים לוה סאתים ר' יצחק אומר [ו]אפי' יש לו סאה לוה עליה כמה כורין תני ר' חייא לסיועיה לרבי יצחק טיפת יין אין לו טיפת שמן אין לו הא יש לו לוה עליה כמה טיפין: והלל אוסר: אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כדברי הלל ולית הלכתא כוותיה: וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה [וכו']: אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי הלל אבל חכמים אומרים [ז]לוים סתם ופורעים סתם *ואמר רב יהודה אמר שמואל [ח]בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לוין ופורעין בי"ט וכדברי הלל אף משום רבית ואמר רב יהודה אמר שמואל [ט]תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה ברבית מאי טעמא מידע ידעי דרבית אסורה ומתנה הוא דיהבו אהדדי א"ל שמואל לאבוה בר איהי הלויני מאה פלפלין במאה ועשרין פלפלין ואריך *אמר רב יהודה אמר רב מותר לו לאדם להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית [י]ולאו מילתא היא משום דאתי למסרך: מתני' [כ]אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך ולא יאמר לו נכש עמי ואעדור עמך עדור עמי ואנכש עמך

כל

וקוצץ לו דמים· כך וכך דמים כשער של עכשיו אתן לך וקאמר תנא דאם הוזלו נוטל חטין והייתו דפרכינן והלא קצץ וכי הוזלו נמי יטול דמים שקצץ דהא כמו אוזפיה זוזי הוא: מתני' אבל אומר הלויני עד שיבא בני· דכיון דיש לו שפיר דמי דהא סאה בסאה דרבנן הוא דלאו נשך דאורייתא וכי יש לו לא גזור: גמ' כמה כורין· דכל חדא וחדא אמרינן זו תהא תחתיה שהרי אינה קנויה למלוה ובידו לאוכלה ולמוכרה ונמצאת אותה שלוה *נזקקת על פירות שבשוק וזו פנויה ללוות עליה וכשלוה כל אחת ואחת לוה בהיתר דהא אילו לוה סאה אחת ואכלה ואכל גם הראשונה הואיל כשלוה בהיתר לוה ישלם חטין הכא נמי כשלוה בהיתר לוה כל סאה וסאה שהרי זו עומדת: לוין· ככרות סתם בלא קיצת דמים שלא החמירו לדקדק באיסור סאה בסאה כל כך: בני חבורה· הולכין בדרך או יושבין בבית אחת איש לסעודת עצמו: המקפידים זה על זה· שאין מוחלין על דבר מועט ומקפידין להלוות זה את זה במדה במשקל ובמנין: עוברין· בשבתות וימים טובים: משום לווין ופורעים· דתנן במסכת שבת (דף קמח·) ובלבד שלא יאמר לו הלויני והתם מפרש טעמא שמא יכתוב: ואריך· ושפיר דמי דמתנה בעלמא הוא ולא רבית: אריך טוב ודומה לו בספר עזרא (ד') וערות מלכא לא אריך לנא למחזי ופירושו גנות המלך לא יפה לנו לראות: להטעימן· שידעו כמה מלטער ומיצר הנותנו ויבינו כמה עונשו גדול: למסרך· להרגיל שיחמוד לבם השכר: מתני' נכש עמי· היום ואני אנכש עמך למחר: נכוש· שרקלי"ר בלע"ז: עדור· חפור: אבל לא יאמר לו נכש עמי היום ואעדור עמך לזמן פלוני· פעמים שזו קשה מזו ויש כאן אגר נטר ליה בשכר שממתין לו על שכר פעולתו עד אותו זמן הוא מקבל עליו מלאכה שהיא קשה מזו:

כל

הלויני כור חטין ואני אתן לך לגורן אסור· דחיישינן שמא תתייקר אע"פ שאז אין רגיל להתייקר: ולית הלכתא כוותיה· ונראה דהשתא קי"ל כר' יצחק דאפילו שאין לו אלא סאה לוה הימנו כמה כורין דברייתא דרבי חייא מסייע ליה וריב"ן פי' דביחד אין יכול ללוות אלא כמו שיש לו ובזה אחר זה דוקא שרי ומיהו בהא מודה ריב"ן דאפילו יתן לו ביחד ויאמר קני בזה אחר זה שרי דבדבר לח מסתמא שופך ביחד ושרי כמה טיפין ומיהו נראה דאין צריך לדקדק אלא לוקח הרבה בבת אחת לרבי יצחק דאותה טיפה יכול להיות כנגד כל טיפה וטיפה: בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום מדה כו'· פי' מתוך שמקפידין באין לידי כך דתנן בפרק אין לדין (ביצה כט· ושם) אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה [illegible] לא במדה פירוש שלא יזכור לו שום מדה וקפידותן גורמת להם להזכיר כדי שיהא מבורר יפה מה שמתחייב לזה וכן משקל תנן (שם כח·) אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר והם מתוך שמקפידין שוקלים במאזנים אי נמי אפי' ביד אסור להם לשקול כמו במאזנים לפי שמדקדקים הרבה אע"ג דשרי התם בטבח שאין אומן כשאינו מקפיד וכן אסור להם לומר מלא לי כלי זה אפילו בלא הזכרת מדה וכן משמע מתוך פירש"י במסכת שבת בפרק שואל (דף קמט· ושם) בני חבורה שמדקדקין זה על זה שאמר אחד לחבירו מנה שלקחת גדולה תן לי כמותה והוא שוקלה בידו: משום מנין· פר"ח אם היו אגוזים ושקדים ודומה להם ואמר לקחת עשרים אגוזים גם אני אקח עשרים או אמר בשעה שנוטלה המתן עד שאשקול הימנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקישואים ואמנה הביצים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאטול גם אני במשקלם ובמדתם ומנינם משמע שר"ל אע"ג דשרי לומר לחנווני הרגיל אצלו תן לי עשרים אגוזים זהו לפי שאין משמע שם שתהא שום קפידא על המנין אלא שמודיעו שכל כך הוא צריך אבל כשאמר לקחת כ' גם אני אטול כ' מראה שמדקדק ומקפיד על המנין והוי עובדא דחול כעין משא ומתן ואי נמי שרי בכי האי גוונא נעמיד כגון שאמר ליה המתן עד שאמנה לך האגוזים שאתה נוטל ואטול גם אני כמניינם וכן כעין זה במדה ובמשקל אסור ועוד מפרש בה"ג איסור מנין בענין אחר בהלכות י"ט הולך אדם אצל רועה הרגיל וכו' ברייתא בס"פ אין לדין (ביצה כט:) עד ואמר תן לי עשרים ביצים ועשרים אגוזים שכן דרך בעה"ב להיות מונה בתוך ביתו עשרה אפרסקין כ' רמונים ובלבד שלא יזכיר לו סכום מנין רשב"א אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח סכום מנין דכי הוה נקיט מיניה שיתין והשתא נקט מיניה ארבעים לא לימא ליה מלי להו מאה ונראה דהטעם כיון שבא לדקדק בהשלמת החשבון אסור שאין זה כדרך בעה"ב כי אין רגיל לדקדק בהשלמת החשבונות כעין זה ואומרא גדולה היא ונראה דדוקא כשנותנין ק' אגוזים בפרוטה אז אסור דאי חשבון של ק' לא שייך להשלמת דמים אין נראה שיהא אסור וסכום מקח פי' בה"ג כי הוה נקיט מיניה חמשה דנקי והשתא נקיט מיניה בדנקי לא לימא ליה מלא לי בדינר ונראה שלא פי' כן בשביל שיהא מותר אם לקח הימנו שוה דינר ביחד לומר הרי יש דינר ולא יאסור אלא דוקא שמדקדק להשלים במילוי הדינר דפשיטא דהא נמי אסור ומה שפי' כן בה"ג דשמא היה פשוט זה יותר לאסור שמזכיר סכום המקח שלוקח עכשיו *ור"ח גרס במסכת ביצה סכום מקח במילתיה דת"ק סכום מנין במילתיה דרשב"א אבל בתוספתא *כתוב כמו בה"ג אבל בספר שלנו כתוב סכום מידה במילתיה דת"ק סכום מקח במילתיה דרשב"א ואין נראה דלפי גרסא זו לא מצינו איסור מנין לא במשנה ולא בברייתא וא"כ מנ"ל לשמואל איסור מנין דקאמר עוברין משום מנין דמשמע שאיסור ידוע לנו כמו מדה ומשקל:

ומשום לווין ופורעין בי"ט· אסור לומר לחבירו לשון הלואה ופריעה אלא יש לו לומר לשון שאלה וחזרה והם אינם רוצים לומר כן דלשון שאלה משמע ההדר בעיניה ומחשב בלבו השואל שאם יזכור לשון שאלה שיזקוק להחזיר מיד וי"מ די"ט לא קאי אלא אלווין ופורעין אבל עוברים משום מדה ומשקל ומנין נקט לענין גזל ואי אפשר לומר כן דבפרק שואל (שבת דף קמט·) מייתי לה התם לענין שבת: וכדברי הלל אף משום רבית· ודוקא במקפידים (אסרי ב"ה) [אסר הלל] כדאמרינן בני חבורה המקפידים אבל שאין מקפידים שרי אע"ג דבמתני' איירי בסתם בני אדם סתם בני אדם הם מקפידים ולא מחלי על מה שנתייקר ושוה יותר אלא משום שכר הלואה ורבנן שרו אפי' במקפידין דמחלי על דבר מועט וטוענין שלא בתורת רבית ואפי' לא מחלי היכא למימר דטעמא דרבנן דשרו לפי שלא החמירו באיסור סאה בסאה כ"כ לאסור אפי' ככרות כדפי' בקונטרס לעיל ואין להקשות כיון דסתם בני אדם מקפידין אמאי נקט שמואל בני חבורה המקפידים ולא נקט בסתם בני אדם דנקט בני חבורה שרגילין ללוות זה מזה ואין נזכרים לדקדק כל שעה ועושין בי"ט כמנהגם בחול וגם אין נזכרים לעשות דמים על הככרות כל שעה כשלוים זה מזה לפי שרגילין תמיד ללוות זה מזה ואין יכולין ליזהר אע"פ שפי' לעיל דאפילו ביד אסור לשקול בשר בני חבורה המקפידים ובמסכת ביצה (דף כח·) שרי לטבח שאינו אומן התם לא הוי כסתם בני אדם החשובין כמקפידים דאין טבח מקפיד אלא הרגיל ליקח ממנו ואין לפרש דסתם בני אדם כאין מקפידין דמו ומתניתין דאסר הלל נוקי דוקא במקפידים דהא אמרינן בפרק שואל (שבת דף קמח·) וכן אשה שואלת מחבירתה ככרות ובלבד שלא תאמר לה הלויני ופרכינן בגמרא בשבת הוא דאסור הא בחול שפיר דמי לימא מתניתין דלא כהלל ומאי קושיא הא בסתם בני אדם דלא קפדי והלל לא אסר אלא דוקא במקפידין:

מתנה בעלמא קא יהבי אהדדי· נראה דוקא דבר מועט שיודע בלבו שהיה נותן לו בלאו הכי ואפילו מתנה מועטת דוקא בת"ח:

ערב

מסורת הש"ס:
נ"ל נזקקת
[לעיל מד: מו·]
שבת קמח:
[נ"ל שתעשנו יעב"ץ]
שבת קמט.
ג"ז שם:

עיין במהרש"א
[פ"ע דביצה ע"ש]

עין משפט נר מצוה:

קסד א ב ג מיי' פ"י מהל' מלוה ולוה הל' ג ד סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קסב סעיף א:

קסה ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ב:

קסו ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף א בהג"ה ודלא כהלל:

קסז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

קסח ז מיי' שם ועיין במ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף א וסעיף ב וע"ש בב"י:

קסט ח מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' י סמג לאוין עה [אבל הפוסקים השמיטוהו מטעם שכתב הב"י בא"ח ס"ס תקיז]:

קע ט מיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ט סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קס סעיף יז:

קעא י מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ח:

קעב כ מיי' פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' יא סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ט:

כל ימי גריד אחד כלימי רביעה אחת לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה רבן גמליאל אומר *יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת כיצד נתן עיניו ללוות הימנו והוא משלח לו ואומר בשביל שתלוני זו היא רבית מוקדמת לוה הימנו והחזיר לו את מעותיו והוא משלח לו ואומר בשביל מעותיך שהיו בטילות אצלי זו היא רבית מאוחרת ר"ש אומר יש רבית דברים ג לא יאמר לו דע כי בא איש פלוני ממקום פלוני *ד ואלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים וחכמים אומרים ה אף הסופר עוברים משום °לא תתן ומשום °אל תקח מאתו ומשום °לא תהיה לו כנושה ומשום °ולא תשימון עליו נשך ומשום °ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך אני ה': **גמ'** תניא ר"ש בן יוחי אומר מנין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום ו שאסור להקדים לו שלום ת"ל °נשך כל דבר אשר ישך אפילו דיבור אסור: ואלו עוברין: אמר אביי ז מלוה עובר בכולן לוה עובר משום °לא תשיך לאחיך *°ולאחיך לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול ערב והעדים אין עוברין אלא משום לא תשימון עליו נשך תניא ר"ש אומר מלוי רבית יותר ממה שמרויחים מפסידים ולא עוד אלא שמשימים משה רבינו חכם ותורתו אמת ואומרין אילו היה יודע משה רבינו שיהיה ריוח בדבר לא היה כותבו כי אתא רב דימי אמר מנין ח לנושה בחבירו מנה וידע שאין לו שאסור לעבור לפניו ת"ל לא תהיה לו כנושה *ר' אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו כאילו דנו בשני דינין שנאמר °הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים אמר רב יהודה אמר רב ט כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול וריש לקיש אמר פ גורם קללה לעצמו שנאמ' °תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק אמרו ליה רבנן לרב אשי קא מקיים רבינא כל מה דאמור רבנן שלח ליה בהדי פניא דמעלי שבתא לישדר לי מר עשרה זוזי דאתרמי לי קטינא דארעא למזבן שלח ליה ניתי מר סהדי ונכתב כתבא שלח ליה אפילו אנא נמי ?שלח ליה כל שכן מר דטריד בגירסיה משתלי וגורם קללה לעצמי תנו רבנן שלשה צועקין ואינן נענין ואלו הן מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים והקונה אדון לעצמו ומי שאשתו מושלת עליו קונה אדון לעצמו מאי היא איכא דאמרי תולה נכסיו בנכרי איכא דאמרי הכותב נכסיו לבניו בחייו איכא דאמרי דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתא:

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין והטעו זה את זה י אין להם זה על זה אלא תרעומות כ שכר את החמר ואת הקדר להביא פריפרין וחלילים לכלה או למת ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה וכל דבר שאבד וחזרו בהן מקום שאין שם אדם *שוכר עליהן או מטען השוכר את האומנין וחזרו בהן ידם על התחתונה אם

רש"י

כל ימי גריד אחד · הם ולא דקדקו בדבר לחוש שמא יום אחד יהא ארוך מחבירו או קשה מחבירו אלא מותר לומר לו עדור עמי היום הזה של גריד ואעדור עמך ביום פלוני של גריד: (א) גריד· לשון יובש שהארץ יבשה ואין גשמים יורדין: וכל ימי רביעה · חשובין כאחד: אבל לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה· שימי רביעה קשין למלאכה בשדות: על לא תתן לו · את כספך לא תתן לו בנשך עוברין על בל תתן ועל לא תקח כו' כל חד וחד מאי דשייך ביה כדמפרש בגמרא: **גמ'** מלוה עובר בכולן · בכל תורה אור הני דחשיב במתני' דהוא נותן בנשך בשעת הלואה והוא לוקח בשעת פירעון והוא לו כנושה כשתובעו ודוחקו והוא שם עליו נשך בשעת פיסוק התנאי ונותן מכשול לפני הלוה להעבירו על לא תשיך לאחיך שהיא אזהרה ללוה: מפסידין · כדאמר בפירקין (דף עא·) מתמוטטין לעולם: משה חכם · לישנא מעליא נקט: לא תהיה לו כנושה · לא תראה בעיניו כנושה בו שיראה ויבוש: לראשנו · לשון נושה כדמתרגמינן כרשיא הרי אנו באים באש ובמים: עובר משום לפני עור · שעולה על רוחו של לוה לכפור: קללה · כשתובעו וזה כופר הכל מקללין אותו ואומרין שהוא דובר על צדיק עתק: ומשתלי · ישכח הלואתי ואגרום קללה לעצמי: צועקין · בב"ד של מטה: ואינן נענין · שהרי הם גרמו לעצמן: קונה אדון לעצמו · מפרש לקמן: תולה מעותיו בנכרי · אומר מעות שאני משתמש בהן של פלוני נכרי הם שלא להשביע עצמו ופעמים שהנכרי שומע ומעמיד עדים ותובעו בדיניהם:

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין והטעו זה את זה · מפרש בגמרא: שכר את החמר או את הקדר להביא פרייפרין וחלילין · קדר בעל קרון: פרייפרין· עצים משופים ונאים לעשות לו אפריון: חלילין לכלה · לשמחת חתן וכלה: או למת · לקונן: משרה · רוי"ש מים ששורין בהן קנבוס ופשתן כשהן בגבעולין: מקום שאין אדם · שאינו מוצא פועלין לשכור והפשתן אבד והוא סמך עליהן: שוכר עליהם · בני אדם ביוקר ועליהם לשלם: או מטען · מפרש בגמרא: השוכר את האומנין · לעשות מלאכה בקבלנות בכך וכך: וחזרו בהן · לאחר שעשו מקצת: ידם על התחתונה · אם הוקרו פועלים ואינו מוצא מי שיגמרנה בשכר שהיה מגיע לאלו על העתיד לעשות מעכב משכר ממה שעשו כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמר מלאכתו בשכר שפסק עם אלו ואם הוזלו פועלים וימצא שיגמרנה בפחות ישום להם מה שעשו ויתן להם מה שפסק עמו אליה יתן להם חצי שכרן ואין יכולים לומר לו הרי פועלים אחרים תחתינו לגמור מלאכתך ותן לנו כל שכרינו חוץ ממה שנטלו אנו: ואם

תוספות

ערב ועדים אין עוברין אלא משום בל תשימון · זימנין דעברי נמי אלפני עור לא תתן מכשול כגון שלא היה מלוה בלא ערב ועדים אבל לא תשימון פסיקא ליה אבל לפני עור זימנין דלא עברי כגון שהיה מלוה לו בלאו הכי כי היכי דמושיט כוס של יין לנזיר לא עבר אלא היכא דקאי בתרי עברי נהרא שלא היה שותהו אם לא היה זה (ע"ז דף ו·):

הדרן עלך איזהו נשך

השוכר את האומנין · משמע ליה בין בשכיר יום בין בקבלנות אבל בפרקין דבתר הכי (דף פג·) נקט פועלים משום דפועלים לא משמע אלא שכירי יום דבהכי מיירי כדאמר התם בזמן שאמר להשכים ולהעריב ורב נמי דקאמר (לקמן עז·) פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום דוקא בשכיר יום איירי ולא בקבלן כדמוכח בשמעתין ולכך נקט פועל ולא אומן וא"ת דתניא לקמן בשמעתין (שם) השוכר את הפועל ובחצי היום שמע שמת לו מת או אחזתו חמה אם שכיר הוא כו' ואם קבלן הוא כו' כיון דברייתא מיירי בין בשכיר בין בקבלן אמאי נקט פועל ה"ל למינקט אומן דמשמע תרוייהו וי"ל דה"ק אם שכיר הוא כדאמר השוכר את הפועל נותן לו שכרו ואם קבלן הוא כך דינו ומשום דבעי למתני ובחצי היום וחצי היום לא שייך למתני אלא אשכיר יום:

את הקדר · בשני ריסין והוא בעל קרון ולספרים דגרסי קדר י"ל דלהכי נקט קדר לפי שקדרים רגילין להיות להם קרונות:

פרייפרין · דבר הכבוד חשיב לה שעתה זמנו הוא לעשות: ואזיל

עין משפט נר מצוה

קעג א מיי' פ"ה מהל' מלוה הל' יא יב יג סמג לאוין קפא טוש"ע י"ד סי' קס סעיף ו:

קעד ב מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף יב:

קעה ג מיי' שם פ"ד הל' ב סמג לאוין קצג טוש"ע י"ד שם סעיף א:

קעו ד מיי' שם הלכה א:

קעז ה מיי' שם פ"ה הל' יב סמג שם טוש"ע י"ד סי' קס סעיף יא:

קעח ו מיי' שם פ"ד הלכה ב:

קעט ז מיי' פ"ח שם הל' ג סמג לאוין קפה טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף ב:

קפ ח ט י מיי' שם פ"ב הלכה ז סמג עשין לג טוש"ע ח"מ סימן ע סעיף א:

א כ מיי' פ"ט מהלכות שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף א:

ב ל מיי' שם ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ה:

[ברב אלפס וברא"ש וכן בילקוט ליתא להך דולאחיך לא תשיך וכ"כ שהיה הגי' לפני הרמב"ם שלא הביא רק שני לאוין ועיין בה"ה פ"ד מהלכות מלוה דין ב]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גריד. נ"ב ובמשנה ד' פ"ב דמעשר שני גורס נגיד הוא לשון יבש כמו נגידי מנחות ע"ש:

מסורת הש"ס

[לעיל סב. עא:]

[גירסת ה.]

[ב"ב קמ.]

אם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה *[א]כל המשנה ידו על התחתונה [ב]וכל החוזר בו ידו על התחתונה: גמ' חזרו זה בזה לא קתני אלא הטעו זה את זה דאטעו פועלים אהדדי *היכי דמי דאמר ליה בעל הבית זיל אוגר לי פועלים ואזל איהו ואטעינהו היכי דמי אי דאמר ליה בעל הבית בארבעה ואזל איהו אמר להו בתלתא תרעומת מאי עבידתיה סבור וקביל אי דאמר ליה בעל הבית בתלתא ואזל איהו אמר להו בארבעה ה"ד אי דאמר להו שכרכם עלי [ג]נתיב להו מדידיה דתניא *[ד]השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנהו לא צריכא [ה]דאמר להו שכרכם על בעל הבית ולחזי פועלים היכי מיתגרי לא צריכא [ו]דאיכא (א) דמגר בארבעה ואיכא דמתגר בתלתא דאמרו ליה אי לאו דאמרת לן בארבעה טרחינן ומתגרינן בארבעה איבעית אימא הכא בבעל הבית עסקינן דאמרו ליה אי לאו דאמרת לן בארבעה הוה זילא בן מילתא לאתגורי איבעית אימא לעולם בפועלים עסקינן [ז]דאמרי ליה כיון דאמרת לן בארבעה טרחינן ועבדינן לך עבידתא שפירתא וליחזי עבידתייהו בריפקא ריפקא נמי מידע ידע דמלי מיא [ח]ולא ידיע איבעית אימא [ט]לעולם דאמר ליה בעל הבית בארבעה ואזל איהו אמר להו בתלתא ודקאמרת סבור וקביל דאמרי ליה לית לך °אל תמנע טוב מבעליו [י]פשיטא אי אמר ליה בעל הבית בתלתא ואזל איהו א"ל בארבעה ואמרי ליה כמו שאמר בעל הבית דעתייהו אעילויא [כ]אלא אי א"ל בעל הבית בארבעה ואזל איהו אמר להו בתלתא ואמרי כמה שאמר בעל הבית מאי אדיבורא דידיה קא סמכי דאמרי ליה מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית או דילמא אדיבורא דבעל הבית קא סמכי ת"ש *[ל]הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הילך כמה שאמרה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב [מ]אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת שמעת מינה אדיבורא דידיה קא סמיך דאי סלקא דעתך דאדיבורא דידה קא סמיך מכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש אמר רב אשי הכי

רש"י

ואם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה · יתן להם לפי מה שעשו ואם הוזלה מלאכת פועלים על כרחו יתן להם כמה שפסק חוץ ממה שצריך להוצאות בהשלמתה: כל המשנה ידו על התחתונה · כגון נתן למר לצבוע לצבעו אדום וצבעו שחור אם השבח יותר על היציאה אין נותן לו שכרו משלם אלא דמי יציאת עצים וסממנים ואם יציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: וכל החוזר בו · בגמרא מפרש לאתויי מאי: גמ' חזרו בהן לא קתני · דניהוי הני הטעו הם את בעל הבית או בעל הבית אותן דא"כ הוה ליה למיתני לשון חזרה: דאטעו פועלים אהדדי · אחד מן הפועלים הטעה את חבירו: בארבעה זוזי · ליומא: אמר להו איהו · בתלתא: סבור וקבול · ומאי תרעומתן: ואמר להו בארבעה · ולערב לא נתן בעה"ב אלא ג': היכי דמי · דתרעומת יהיה להן ולא יותר: וליחזי פועלים היכי מתגרי · אי מתגרי בארבעה על כרחיה דבעה"ב ניתיב ארבעה דהא קתני נוטל מבעל הבית מה שההנה אותו ואע"פ שלא לוהו והרי ההנה אותו בכך ואי מתגרי בשלשה מאי תרעומת איכא: הוה טרחינן · לבקש אדם דזקוק לפועלים שישכור בארבעה: אי בעית אימא בבעל הבית עסקינן · בפועל שיש לו לעצמו שדות שהן שלו ואינו נשכר למלאכת אחרים אם לא ביותר על דמי שכירות והיינו תרעומת דאי לאו דאמרת לי בד' לא הייתי מזלזל בעצמי: לעולם בפועלים · הרגילים למלאכת אחרים: בריפקא · שחפרו חריץ סביבות שדה ואין מלאכתן ניכרת כגון דמלו מיא כדמסיים ואזיל: אל תמנע טוב מבעליו · פסוק הוא במשלי: דעתייהו אעילויא · אע"פ שאמרו לו הרי אנו נשכרים כדברי בעל הבית לא לפחות מקצבתו של זה אמרו אלא להוסיף וכך אמרו מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית וכיון שבעל הבית פותח אי אמר להן האי שכרכם עלי יתן משלו ואי אמר שכרכם על בעל הבית יש להם תרעומת עליו: אלא · הא מיבעיא לן אמר ליה בעל הבית בארבעה והוא אמר להו תלתא ואמרו ליה הרי אנו נשכרים כמו שאמר בעל הבית מאי: אדיבוריה דפועל סמכי · והכי אמרו ליה מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית ולית להו אלא תלתא ותרעומת דאל תמנע טוב: או דלמא · לאו לדידיה הימנוהו אלא הכי אמרו אחר דברי בעל הבית נלך ולא סבור וקבול ושקלי ד': ה"ג הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי · האשה שאמרה לאחד אם תמצא את בעלי אמור לו שישלח לי את גיטי בידך ותיעשה שלוחו של בעלי לגרשני כשמגיע גט לידי דשליח להולכה על הבעל לעשות והאשה מתגרשת כשיגיע גט לידה ושליח לקבלה על האשה לעשות שיהא הוא שלוחה וכמותה ותתגרש משיגיע גט ליד שליח: אפילו הגיע לידה אינה מגורשת · אלמא אדיבורא דידיה קא סמיך והכי א"ל מהימנת לי דכך אמרה ולא עשאו שליח להולכה הלכך אין כאן שליחות (ב) ואין עליה לעשות שליח להולכה והרי הבא לי אמרה לו ולא התקבל והבעל נתנו לו בתורת שליח קבלה ושליחות זה אינו ביד הבעל לעשות: דאי סלקא דעתך אדיבורא דידה סמיך · ולא לדבריו האמין אלא הילך כמה שאמרה היא קאמר ליה אם כן עשאו שליח להולכה וזו בידו הוא וכי מטי גיטא לידה מיהא תיגרש:

תוספות

ואזיל איהו אמר להו בארבעה דעתייהו אעילויא · והא דאמרו ליה כמו שאמר בעה"ב היינו מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב אי נמי משום דלאי אמר בעל הבית טפי מארבעה שיהא להם כמו שאמר בעל הבית והיינו דמבעיא ליה בתר הכי אי אמרינן מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב אי משום דדעתיה אעילויא: דעתייהו אעילויא · באמר להו שכרכם עלי איירי דאי אמר להו שכרכם על בעל הבית מאי נפקא מינה אי דעתייהו אעילויא דבעה"ב לא ישלם להם אלא מה שהתנה. ר"י וכן רבינו חננאל: השוכר את האומנין (לעיל) וחזרו בהם ידם על התחתונה · שאם קבלו קמה לקצור בשני סלעים וקצרו חציה (ג) והוקרו ושוה מה שעתיד לעשות סלע וחצי וחזרו פועלים לא יתן להם רק חצי סלע לפי שיצטרך לתת סלע וחצי לקצור חציה השני והיינו כר' דוסא ואם בעה"ב חוזר בו ידו על התחתונה פירש בקונטרס אם הוזלו פועלין ואין שוה החצי אלא שקל וחזר בו בעה"ב יתן להם סלע וחצי לפי שבחצי הסלע ימצא שיגמרו קצירו ולא רצה לפרש דידו על התחתונה כשהוקרו פועלין ויתן להם סלע וחצי על חצי שעשו כמו ששוה עכשיו שאין זה סברא כי למה יתן להם בעה"ב יותר ממה שהתנה עמהם כיון שאין מפסידין בחזרת בעה"ב ואדרבה יותר מרויחים שעתה ימצאו שיתנו להם סלע וחצי לקצור חצי קמה והוא לא היה נותן להם כ"א סלע וא"ת דאמר לקמן (דף עו:) אמר מר או יגמרו מלאכתם ויטלו ב' סלעים פשיטא לא צריכא דזל עבידתא ואימר בעה"ב ופייסוהו פועלים והשתא למה חוזר בעה"ב בזה בשביל שהוזל המלאכה מה מרויח בחזרה הלא צריך ליתן להם סלע וחצי על מה שעשו ופועלים נמי למה פייסו כיון שאין מפסידים כלום וי"ל דבעה"ב חוזר מחמת שנגלה שהיתה קטטה ביניהם ופועלים פייסו שלא יצטרכו לחפש ולמצוא מקום להשתכר: דאי ס"ד אדיבורא דידה סמיך כי מטי גיטא לידה מיהא תתגרש · דאי אמרינן דגבי פועלים דעתיה אעילויא דבעה"ב ה"נ ה"ל למימר דדעתיה דבעל אעילויא דידה דאמרה הבא לי גיטא אע"ג דהאי דקאמר שליח התקבל לי גיטי הוי עילויא טפי לבעל שמתגרשת יותר במהרה אם היתה האשה אומרת כן מכל מקום השתא שאמרה האשה הבא הוי טפי זכות הבעל אי סמיך אמאי דקאמר שתתגרש מיהא כשיגיע גט לידה וכיון דלא מיגרשא אלמא לאו דעתיה דבעל אעילויא דידה ה"נ גבי פועלין לית לן למימר דדעתיה אעילויא דבעה"ב אבל אין לפרש דעילויא דבעל הוי מה שאינה מתגרשת במהרה דהא עדיף ליה ממתגרשת לאלתר כי עכשיו יהיה בידו עדיין אם לקיים אם לגרש והשתא פשיט ליה בפשיטות דבסמוך לא יתיישב דקאמר בשלמא אי איתמר איפכא כו' משהגיע גט לידו מגורשת דאדיבורא דידה קא סמיך ולפי זה הייתו אגריעותא דידה שמתגרשת מהרה ופשיט דכ"ש דאעילויא דבעה"ב יש לסמוך וא"כ סותר פשיטות דלעיל דהוי פשיטא ליה דדעתיה אעילויא דקאמר שליח ולא אגריעותא דבעה"ב והכא סמיך בעל אגריעותא דידה: אין הכי

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"י מהלכות שכירות הל' ד ופ"ה בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין עט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף ג וסי' שלג סעיף ב בהג"ה:

ד ב מיי' שם פ"ט הל' ד ופ"ח מהל' מכירה הל' ג ד סמג שם וסי' פב טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף ד וסי' קל סעיף יוד יא:

ה ג מיי' פ"ט מהלכות שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלב סעיף א:

ו ד מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע יו"ד סי' שלו סעיף א:

ז ה ו ז ח מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שלב סעיף א:

ח ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

ט י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

י כ מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם סעיף ד ולית להו אלא תלתא:

יא ל מ מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' יא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ סעיף ח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאיכא דמתגר בארבעה וכו' בארבעה הוה טרחינן: (ב) רש"י ד"ה אפי' וכו' דאין עליה: (ג) תוס' ד"ה השוכר וכו' והוקרו פועלים ושוה מה שעתיד:

מסורת הש"ס

ב"ק קב. ע"ז ז. [לקמן עו: קיז:]

ס"א מוקים היכי דמי

קמן קיא. קיח.

גיטין סב. [ע"ש]

משלי ג

הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא "התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה ואמר ר"נ אמר רבה בר אבוה אמר רב משיגיע גט לידו מגורשת אלמא דאדיבורא דידה קא סמיך אי נמי משהגיע גט לידה מגורשת אלמא דאדיבורא דידיה קא סמיך אלא התם משום דעקר שליח לשליחותי' לגמרי דא"ל שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא איבעית אימא האי תנא חזרו נמי הטעו קרי ליה דתניא "השוכר את האומנין והטעו את בעל הבית או בעל הבית הטעה אותן אין להם זה על זה אלא תרעומת "במה דברים אמורים שלא הלכו אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה פועלין ומצאו שדה כשהיא לחה נותן להן שכרן משלם אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן עושה מלאכה ליושב ובטל "בד"א שלא התחילו במלאכה אבל התחילו במלאכה שמין להן מה שעשו כיצד קבלו קמה לקצור בשני סלעים קצרו חציה והניחו חציה בגד לארוג בשני סלעים ארגו חציו והניחו חציו שמין להן את מה שעשו היה יפה ששה דינרים נותן להן סלע או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ואם [א] סלע נותן להם סלע ר' דוסא אומר "שמין להן מה שעתיד להעשות היה יפה ששה דינרים נותן להם שקל או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ואם [ב] סלע נותן להם סלע "במה דברים אמורים בדבר שאין אבוד אבל בדבר האבוד שוכר עליהן או מטען כיצד מטען "אומר להן סלע קצצתי לכם באו וטלו שתים *ועד כמה שוכר עליהן עד ארבעים וחמשים זוז "במה דברים אמורים בזמן שאין שם פועלים לשכור אבל יש שם פועלים לשכור ואמר צא ושכור מאלו אין לו עליהן אלא תרעומת תני תנא קמיה דרב נותן להם שכרן משלם אמר ליה חביבי אמר אילו אנא הואי לא הוה יהיבנא להן אלא "כפועל בטל ואת אמרת נותן להם שכרן משלם והא עלה קתני "אינו דומה הבא טעון להבא ריקן עושה מלאכה ליושב ובטל לא סיימוה קמיה איכא דאמרי סיימוה קמיה והכי קאמר חביבי אמר אי הואי אנא לא הוה יהיבנא ליה כלל ואת אמרת כפועל בטל אלא קשיא הך לא קשיא "הא דסיירא לארעיה מדאורתא הא דלא סיירא לארעיה מאורתא כי הא דאמר רבא "האי מאן דאגר אגירי *לרפקא ואתא מטרא ומלייה מיא אי סיירא לארעיה מאורתא פסידא

רש"י

הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי ואמר רב נחמן כו' · כלומר ועלה שמעת לרב נחמן דאמר מגורשת היה לך ללמוד לפי דבריו שיאמר בהגעת הגט לידו או לידה דליהוי גירושין או אדיבורא דידיה סמיך או אדיבורא דידה סמיך כילד אמר רב נחמן אם משיגיע גט לידו דשליח מגורשת יש ללמוד דאדיבורא דידה סמיך ולא לו האמין ונתרצה למסרו לו בתורת שליח לקבלה כדברי האשה והבעל עצמו גירש ואי הוה אמר רב נחמן עלה כשיגיע גט לידה מגורשת ולא בקבלת השליח יש ללמוד דאדיבורא דידיה סמיך ומהימנא לי דהכי אמרה קאמר ליה ועשאו שליח להולכה והשליח נתרצה להיעקר מתורת שליחות של אשה לקבלה ונעשה שליח לבעל לגרש והרי עשה שליחותו והגיעה לידה : אלא התם · דשמעת ליה דאמר אינה מגורשת אין לך ללמוד מדרב נחמן דאדיבורא דידיה סמיך ואין כאן שליחות כדאמרת דא"כ אמרינן דאדיבורא דידה סמיך דאף הבעל עשאו שליח להולכה כדברי האשה אין כאן שליחות שהרי השליח לא נתרצה דהא עקר ליה לשליחותיה לגמרי דאמר ליה שליח לקבלה איפשי להעשות שלא אטרח להגיע לידה אבל שליח להולכה לטרוח ולהגיע לידה אי איפשי להעשות הלכך אפי' נמלך והגיעו אצלה אין זה שליח שניתן לגירושין שכשקבלו לא קבלו על מנת כן ואי קשיא הא אמרינן גביה איפכא היכא דהיא אמרה התקבל והוא אמר לבעל אשתך אמרה הבא והוא אמר הילך כמה שאמרה דאי הוה אמר עלה משיגיע גט לידו מגורשת הוה שמעינן דאדיבורא דידה סמיך ומסרו לו על מנת קבלה ולא קשיא לן הא שליח עקר לשליחותיה ולא נתרצה הוא בשליחות קבלה איכא למימר דאי הוה אמר רב נחמן הכי הוה קמ"ל דהאי לאו עקירה הוא דהא מתרצה להיות שליח להולכה כל שכן דמתרצה בשליחות קבלה שהקבלה בכלל הולכה לענין הטורח : ואי בעית אימא כו' · אשינויא דרישא פירקא קאי : הטעו קרי ליה · וזה את זה דקתני במתני' בפועלים ובעל הבית נמי קאמר ולא בדאטעו פועלים אהדדי : דתניא · דגבי פועלים ובעל הבית נמי קרי להו הטעו : אין להן זה על זה אלא תרעומת · דאמר להן תשכירו עצמכם לאחרים ואינהו נמי אמרו ליה כי הדרי בהו לא ושכור אחרים ומיהו תרעומת איכא שיהו צריכים לחזר זה אחר פועלים וזה אחר שוכרים ותביעת ממון ליכא דהא דברים בעלמא נינהו : בד"א · דאין להם עליו ממון אם חוזר הוא : בשלא הלכו · למקום המלאכה ובבקר אמר להן חוזרני בי : אבל אם הלכו · אל המלאכה כגון אם חמרים הן ששכרן להביא לו תבואה ממקום אחר והלכו ולא מצאו או אם פועלים הם ששכרם לעדור שדהו והלכו ומצאו שדה שהיא לחה במים ואינה ראויה לעידור : נותן להם שכרן . של כל היום משלם כפי הראוי להם וכדמפרש ואזיל : אבל אינו דומה הבא טעון להבא ריקם · ואומדים את החמרים כמה אדם רוצה לפחות משכרו של אותה הדרך לבא ריקם מלבא טעון : עושה מלאכה ליושב ובטל · ואומדין את הפועלים כמה אדם רוצה ליטול שכרו פחות ולישב בטל מלעדור כל היום וליטול כך וכך : בד"א שלא התחילו במלאכה · ארישא קאי ועד השתא פריש מידי דשכירות והשתא פריש מילי דקבלנות : בד"א · דהיכא דחזרו בהן או הוא חזר אין להם אלא תרעומת בזמן שלא התחילו במלאכה : אבל התחילו במלאכה · יש דין אחר ביניהם מהו הדין שמין להן מה שעשו לפי התנאי ויקבלו כפי חשבון שעשו : ארגו חציו · ומגיע לשכרן סלע לפי תנאם : היה יפה ו' דינרים · שאם היה בא לשכור שכיר לחציו אינו מוצא בפחות מששה דינרים ונמצא נפסד בעל הבית במה שעתיד להעשות אפ"ה אין הולכין אחר העתיד להעשות אלא שמין להן את מה שעשו לפי חשבון תנאו ונותן להם סלע דלית ליה להאי תנא הא דתנן במתניתין כל החוזר בו ידו על התחתונה : ואם סלע · ואם אין יפה אלא סלע דנמצאין פועלין לעשות חציו השני בסלע : נותן להן · במה שעשו סלע ולקמן (דף עז·) פריך פשיטא : שמין להן העתיד להעשות · רבי דוסא סבירא ליה כתנא דידן דאמר החוזר בו ידו על התחתונה ויעכב שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים ולגמור כפי תנאי הראשון : היה יפה · העתיד להעשות ו' דינרים : נותן להן שקל . כדי שתהא נגמרת בשני סלעים : ואם סלע נותן להם סלע · לקמן פריך פשיטא : בד"א · דאין החוזר נפסד אלא לפי חשבון לר' דוסא ולרבנן מקבלין במה שעשו : בדבר שאינו אבוד · ואע"ג דאין פועלים מצויין עכשיו כדמוקי ליה בסיפא שאינו מוצא לשכור ימתין עד שימצא הואיל ודבר שאינו אבוד הוא : אבל בדבר שהוא אבוד · אם ימתין ואינו מוצא לשכור בכדי שכר פועלים אפי' לפי היוקר שנתייקרו : שוכר · פועלים אחרים עליהן ביותר מכדי שכרן : או מטען · לאלו : במה דברים אמורים · דשוכר עליהן בשאינו מוצא לשכור : תני תנא · בההיא דלעיל הלכו חמרים ולא מצאו כו' : חביבי אמר · דודי ר' חייא : אי אנא הואי · אי אני השוכר לא הוה יהיבנא כו' : והא עלה קתני · נמי דכפועל בטל הוא דשקלו : לא סיימוה קמיה · לא סיימו סוף הברייתא לפניו : לא הוה יהיבנא כלל · דמזלייהו גרם ואינהו נמי הוה להו לאסוקי אדעתייהו *שלא ימצאו שדה לחה : הא דסיירא לארעא מאורתא · [ד] והוליך הפועלים שם ורואה ולא הבינו שהיא לחה או *שירדו גשמים בלילה לית להו כלל דהא חזו איננו גופייהו ועל מנת כן נשתכרו לו והרי לא יכולין ולא היה להן לילך בבקר : לא סיירוה מאורתא · עליו היה לתת לב לדבר ולהודיעם אם תמצאו שדה לחה לא אתן לכם כלום ויהיב להו כפועל בטל : פסידא

תוספות

אין להם זה על זה אלא תרעומת · קשה לר"י דהא קי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי בהגוזל קמא (ב"ק דף ק·) א"כ אמאי לא יתן להם כפועל בטל כיון שעל ידו נתבטלו אותו היום וי"ל דמיירי שכשחוזר בו עוד ימצאו להשתכר ומכל מקום יש עליו תרעומת שעתה לא ימצאו אלא ע"י טורח וכי מפליג בסמוך בין לא הלכו החמרים להלכו ומצאו שדה לחה הוה מצי לפלוגי אף בלא הלכו כלל בין יכולין עוד להשתכר בין חוזר בו אחר שלא מצאו עוד להשתכר אלא אורחא דמילתא נקט דבהלכו לא שכיח שימצאו עוד להשתכר ואם לא הלכו מסתמא כשבא לחזור חוזר מיד בעוד שימצא להשתכר :

עין משפט נר מצוה

יב א ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ סעיף ט :

יג ג מיי' שם :

יד ד ה מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף א :

טו ו ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :

טז ח ט מיי' שם ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ה:

יז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז :

יח כ ל מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף א :

הגהות הגר"א

[א] [ב] גמ' ואם סלע . נ"ב שקל כצ"ל : [ג] שם לריפקא נדפס בגליון פי' לחרוש כו' . נ"ב אבל הרמב"ם מפרש להשקות השדה : [ד] רש"י ד"ה הא דסיירא . והוליך כו'. נ"ב ורמב"ם מפרש שהבע"ה ביקר בעצמו מבערב שאז לא פשע ומה בידו לעשות :

גליון / מסורת הש"ס

[לקמן עח.]

פי' [ג] לחרוש חרילין ואתא מיטרא שאין יכולין לחרוש

נ"ל שמא

ס"א שמא ירדו גשמים

פסידא דפועלים לא סיירא לארעיה מאורתא פסידא דבעל הבית ויהיב להו כפועל בטל ואמר רבא [א]האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא ואתא מטרא פסידא דפועלים אתא נהרא פסידא דבעל הבית ויהיב להו כפועל בטל ואמר רבא [ב]האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא ופסק נהרא בפלגא דיומא אי לא עביד דפסיק פסידא דפועלים עביד דפסיק *אי בני מתא פסידא דפועלים לאו בני מתא פסידא דבעל הבית ואמר רבא [ג]האי מאן דאגר אגורי לעבידתא ושלים עבידתא בפלגא דיומא אי אית ליה עבידתא דניחא מינה [א] יהיב להו א"נ דכותה מפקד להו דקשה מינה לא מפקד להו ונותן להם שכרן משלם אמאי [ד]וליתיב להו כפועל בטל כי [ה]קאמר רבא *באכלושי דמחוזא דאי לא עבדי חלשי אמר [ו]מר שמין להם את מה שעשו כיצד היה יפה ששה דינרים נותן להם סלע קא סברי רבנן יד פועל על העליונה: או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים: פשיטא לא צריכא [ז]דאייקר עבידתא ואימרו פועלים ואזל בעל הבית ופייסינהו מהו דתימא מצו אמרי ליה כי מפייסינן אדעתא דטפת לן אאגרא [ח]קמ"ל דאמר להו אדעתא דטרחנא לכו באכילה ושתיה: סלע נותן להם סלע: פשיטא לא צריכא [ט]דזל עבידתא מעיקרא ואגרינהו בטפי זוזא [ב] ולסוף אייקר עבידתא וקם בטפי זוזא מהו דתימא אמרי ליה טפי זוזא אמרת לן טפי זוזא הב לן [ס]קמ"ל דאמר להו כי אמרי לכו טפי זוזא דלא הוה קים לכו השתא קים לכו: רבי דוסא אומר שמין להן את מה שעתיד להיעשות היה יפה ששה דינרים נותן להם שקל: קסבר יד פועל על התחתונה: או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים: פשיטא לא צריכא [י]דזל עבידתא ואימר בעל הבית ואזול פועלים ופייסוהו מהו דתימא מצי אמר להו אדעתא דבצריתו לי *מאגריי [כ]קמ"ל דאמרי ליה אדעתא דעבידנן לך עבידתא שפירתא: סלע נותן להם סלע: פשיטא א"ר הונא בריה דרב נתן [ל]לא צריכא דאוזילו אינהו גביה זוזא מעיקרא ולסוף זל עבידתא מהו דתימא בציר זוזא אמריתו לי בציר זוזא יהבינא לכו [מ]קמ"ל דאמרי ליה כי אמרנא לך בבציר זוזא דלא הוה קים לך השתא קים לך אמר רב הלכה כר' דוסא ומי אמר רב הכי *והאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום וכי תימא שאני ליה לרבי דוסא [נ]בין שכירות לקבלנות ומי שאני ליה *והתניא [ס]השוכר את הפועל ולחצי היום שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה אם שכיר הוא נותן

רש"י

פסידא דפועלים · גשמים שירדו הפסד פועלים הוא דלא יהיב להו מידי דאמר להו מזלייכו גרם: לא סיירא מאורתא פסידא דבעל הבית · דאמרי ליה מי יימר דלדעתא דההוא ארעא אגרתן: לדוולא · להשקות שדות: ואתא מטרא · והשקה אותה ואינה צריכה לדוולא: אתא נהרא · גדל הנהר ועלה ונכנס בחריצין העשויין בשדה ומהן היא שותה ואינה צריכה לדוולא: פסידא דבעל הבית · דפועלים אינן יודעין במנהג שדהו שיהא נהר עולה להשקותו אך הוא היה יודע: ופסיק נהרא · שממנו משקין: אכלושי דמחוזא · במחוזא שהוא עירו של רבא היו בני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד וכשיושבין בטלים קשה להן: יד פועל על העליונה · ואפילו הוא חוזר בו דיכול לחזור בו כדכתיב (ויקרא כה) כי עבדי הם ולא עבדים לעבדים ומהכא יליף לה *בפ"ק דקדושין (דף כב:): פשיטא · דכי גמרי שני סלעים הוא דשקלי: דאייקר עבידתא · הוקרו פועלים: ואימרו · לשון הפרש וגזור אחור ומתרחק מן הדבר ובלשון המקרא דומה לו כעת במרום תמריא (איוב לט): פייסינהו · הרבה תחנונים: מהו דתימא · כיון דיד פועל על העליונה: פשיטא · דאם סלע יפה מה שעשו נותן להם סלע אלא מה יתן: לא צריכא דזל עבידתא מעיקרא · כששכרן היו פועלין בזול: ואגרינהו בטפי זוזא · ואלו לא רצו להשתכר כשאר פועלים והוסיף להם זוז כשפסק להן סלע על חציה לא היה ראוי אלא לסלע חסר דינר: והשתא אייקר עבידתא · וקם בטפי זוזא שאר פועלים יטלו עליו סלע: מהו דתימא · הואיל ולרבנן יד פועל על העליונה מצי אמרי ליה כו': לא קים לכו · לא הייתם יודעים שתהיו ראויין ליטול סלע ואני בכך היה אפשי לשכור וראיתי בדעתכם שלא תתרצו בפחות מסלע ואמרתי להוסיף זוז על שכר פעולה כדי ליטול סלע להשלים רצונכם: השתא דקים לכו · שהכל נוטלין סלע כרצונכם על זאת לא התניתי להוסיף: מהו דתימא · הואיל ואמר רבי דוסא יד פועל על התחתונה טעמיה משום דתפיס בעל הבית הוא והשתא כי פייסוהו פועלין מצי אמר להו וכו': סלע נותן להם סלע · ואם העתיד להיעשות יכול הוא לגמרו בשכירות סלע נותן להם במה שעשו סלע: לא צריכא דזל עבידתא השתא · לכך יגמור בסלע אבל בשעת התנאי היה חציה ראוי ליותר מסלע והן כשפסקו על כולה ב' סלעים דחוקים היו ואוזילו גביה: מהו דתימא · הואיל ולרבי דוסא יד פועל על התחתונה נימא להו בציר זוזא אמריתו לי בציר זוזא שקולו והרי הכל עושים חציה בסלע טלו אתם במה שעשיתם סלע חסר זוז: קמ"ל · דאמרי ליה כי אמרינן לך אדעתא דלא קים לך לעשות בסלע וראינוך שאי אפשר להוסיף נתרצינו אנו לסלע דהוא פחות מכדי רבי דוסא שפוחת להם מה שצריך לשכור פועלין ביוקר שכר פעולה: השתא דקים לך · אי אפסיקו בפחות מיכן שהרי בסלע נתרצית: שכירות · שכיר יום: שאני ליה בין שכירות לקבלנות · דגבי שכירות איתא להאי טעמא דעבדי הם ולא עבדים לעבדים אבל בקבלנות אין זה עבד אלא לעצמו ורבי דוסא בקבלנות מיירי כדקתני קיבלו קמה לקצור ודרב בשכיר יום:

תוספות

דאגר אגורי לדוולא ואתא מטרא פסידא דפועלים · משמע הכא דהלכה כרבא דליכא מאן דפליג ותימה דאמר במי שאחזו (גיטין דף עד: ושם ד"ה רבה) ההוא דאמר ליה לאריסיה כ"ע דלו תלתא ושקלי ריבעא ואת דלי ארבעה ושקול תלתא לסוף אתי מטרא אמר רב יוסף הא לא דלה רבה אמר הא לא אצטריך ומפרש טעמא דרבה משום דמשמיא רחימי עליה ומוכח התם דהלכה כרבה וי"ל דדוקא באריס שיורד לקרקע באריסות נותן לו השליש אפילו אתי מיטרא מספק דשמא לא אתי כמו שאר אריסי דשקלי ריבעא אפי' אתי מיטרא לא יצטרך לדלות תלתא אבל הכא פועלים שאינם אריסין אלא נותן להם שכירות על המלאכה אפי' התחילו במלאכה אין להם ליטול אלא לפי מה שעשו כיון דלא נחתי לארעא להיות בחזקת אריסין: ואתא מיטרא בלילה פסידא דפועלים · לספרים דגרסי בליליא צ"ל דמיירי בסיירא לארעיה דבלא סייר לא הוי פסידא דפועלים כדאמר רבא בההוא דלעיל ואצטריך הך דהכא לאשמועינן דבאתי נהרא פסידא דבעה"ב (א) דאע"ג דסיירו לארעא דלעיל בההיא דריפקא לא שייך לאשמועינן באתא נהרא דאין רגילות על ידי גידול נהר דתיתמלי ארעא מיא שלא תהא ראויה לריפקא בשביל כך ומההוא דדוולא דהכא אפילו הוה מפליג בין סיירא ללא סיירא לא הוה שמעינן מינה ההיא דריפקא דה"א דגבי ריפקא אפילו סיירא לא הוי פסידא דפועלים דלא היה להם לידע דתיתמלי מיא כ"כ ע"י מיטרא שלא יוכלו לרפוק בה אבל הוא מכיר קרקעו שהמטר מונעה מריפקא ולא היה לו בבקר להוליכן שם ועי"ל דהכא גבי דוולא אפי' לא סיירא הוי פסידא דפועלים ולהכי לא מפליג בה בין סיירא ללא סיירא כבאידך דהתם אי לא סיירא לא הוי פסידא דפועלים לפי שהפועלים אין להם לידע שהמטר ימנע קרקעו מריפקא אבל בדוולא רוב השדות מתמלאות בהם יאורים על ידי המטר ולא היה לו לירא יותר מפועלים ולא פשע במה (ב)שהוליכם שם: ופסק נהרא בפלגא דיומא · הכא נקט פלגא דיומא משום דבפלגא דיומא עביד דפסיק טפי על ידי שדולין ממנו להשקות השדות: עביד דפסיק פסידא דבעה"ב · גבי ואתא נהרא דלעיל לא מפליג בין רגיל למיתי ללא רגיל דסתמא עביד למיתי שנהר יש בו חריצין להוליך המים בכל השדה ולא מפליג בין בני ההוא מתא לבני מתא אחריתי דאפילו איתנהו בההוא מתא הוי פסידא דבעה"ב דאין להם לידע ענין שדהו אם בא מן הנהר לתוכה אבל אם פסק הנהר יודעין כל בני העיר:

יד פועל על העליונה · כלומר אינה על התחתונה כדקאמר רב

נותן

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ו סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלד סעיף ב [רב אלפס כאן ובגיטין פ"ז דף קפ]:

כ ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

כא ג ד ה מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שלה סעיף א:

כב ו ז טוש"ע ח"מ סי' שלב סעיף ה:

כג ח ט טוש"ע שם סעיף ו:

כד י כ טוש"ע שם סעיף ה:

פי' שהפועלים בני אותה העיר יודעים מנהג הנהר הרב המגיד

כה ל מ טוש"ע שם סעיף ו:

כו נ מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף ד:

כז ס מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואתא וכו' ואע"ג דסיירו: (ב) בא"ד ולא פשע במה שלא הוליכם שם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (יהיב להו) תא"מ:[ב] שם ולסוף. נ"ב בשעת עשייתן התנאי:

גליון הש"ס

גמ' בין שכירות לקבלנות. עיין לעיל דף מח ע"א תוס' ד"ה והא:

מסורת הש"ס

[לעיל יוד. וב"ק קטו:]

[פי' הרמב"ם פירי אדמה]

[ל"ל מאגרייכו יעב"ץ]

ב"ק קטז: לעיל י.

[פי' תוס' קדושין יז. ד"ה הלס שלם]

כח א מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף ה:
כט ב מיי' פ"ח מהל' מכירה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף י':
ל ג שם בהג"ה:
לא ד מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף א: [ועי' תוס' ע"ז ז. ד"ה משום ותוס' מנחות סו. ד"ה זכר]
לב ה מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף י:
לג ו מיי' פ"א מהלכות נזקי ממון הלכה ב ופ"ח שם הלכה י סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף ג וסי' תיט סעיף א:
לד ז ח מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף י:
לה ט מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף א:

נותן לו שכרו אם קבלן הוא נותן לו קבלנותו מני אילימא רבנן מאי איריא שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה דאניס כי לא אניס נמי הא אמרו רבנן יד פועל על העליונה אלא לאו ר' דוסא היא וש"מ לא שאני ליה לרבי דוסא בין שכירות לקבלנות א"ר נחמן בר יצחק "בדבר האבוד ודברי הכל *תנן כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה בשלמא כל המשנה ידו על התחתונה דסתם לן תנא כר' יהודה אלא כל החוזר בו ידו על התחתונה לאתויי מאי לאו לאתויי פועל וכר' דוסא אלא ר' דוסא תרתי קאמר ורב סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא איבעית אימא כל החוזר בו ידו על התחתונה לכדתניא כל החוזר בו כיצד "הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מעות מהן מאתים זוז בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי מהיכן מגביהו מן העידית ובזמן שלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה רצה אומר לו הילך מעותיך רצה אומר הילך קרקע כנגד מעותיך מהיכן מגביהו מן הזיבורית רשב"ג אומר מלמדין אותן שלא יחזרו כיצד "כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז ונתן לי מהם מאתים זוז והריני נושה בו ח' מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים: אמר מר מהיכן מגביהו מן העידית קא ס"ד מעידית דנכסיו ולא יהא אלא ב"ח ותנן *"ב"ח דינו בבינונית ועוד הא ארעא דיהיב זוזי א"ר נחמן בר יצחק[א] "מעידית שבה ומזיבורית שבה רב אחא בריה דרב איקא אמר אפי' תימא מעידית דנכסיו סתם מאן דזבין ארעא באלפא זוזי אוזולי מוזיל ומזבין נכסי' והוה ליה כניזק ותנן *"הניזקין שמין להן בעידית: רשב"ג אומר מלמדין אותן שלא יחזרו כיצד כותב לו אני פלוני בן פלוני כו': טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב הכי לא קני והתניא *הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאין דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א בזמן שאמר לו ערבוני יקון אבל מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים לא קשיא הא דקא עייל ונפיק אזוזי הא דלא קא עייל ונפיק אזוזי דאמר רבא "האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני לא קא עייל ונפיק אזוזי קני ואמר רבא האי מאן דאוזפיה מאה זוזי לחבריה ופרעיה זוזא זוזא פרעון הוי אלא דאית ליה תרעומת גביה דאמר ליה אפסדתינהו מינאי ההוא גברא דזבין ליה חמרא לחבריה ופש ליה חד זוזא וקא עייל ונפיק אזוזא יתיב רב אשי וקא מעיין בה כי האי גוונא מאי קני או לא קני אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא "זוזא כזוזי דמי ולא קני אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי והא אמרינן משמיה דרבא קני אמר ליה "תתרגם שמעתיך במוכר שדהו מפני

רב פליג עליה בחדא · וא"ת בפ' הגוזל קמא(א) (ב"ק קב: ושם) דאמר דהלכה כמתני' דכל המשנה ידו על התחתונה משום דתני לה בהדי הלכתא פסיקתא דכל החוזר בו והלא אין הלכה כהך דכל החוזר בו (ב) וסתמא הלכה כרב דפליג עליה וי"ל דהתם סבר כאיבעית אימא דהכא דשפיר סבר רב כמתני' דכל החוזר א"נ כיון דתנא לה תנא גבי הלכתא פסיקתא אם כן סבר התנא דהכי הלכתא דכל המשנה ידו על התחתונה וגהי דבההיא דכל החוזר אין הלכה מ"מ ההיא דכל המשנה הויא הלכה דלא אשכחן אמורא דפליג עליה*:

לא יהא אלא בע"ח · אבל מזיבורית לא קשה ליה דכי נמי הוי כבע"ח אוקמוה אדאורייתא דהוי בזיבורית דהכא לא שייך נעילת דלת וכי משני מזיבורית שבה לא היה צריך דמזיבורית לא הוה קשה ליה מידי כדפרישית אלא מוקי לה הכי דליהוי זיבורית שבה כמו עידית שבה אי נמי כי היכי דלא תקשי הלא לב"ח לא מסלקי' בארעא כי אית ליה זוזי ללוה וכי משני מזיבורית שבה א"ש הכא דלא משלם זוזי לפי שנתקיים המקח כנגד המעות שנתן:

מעידית שבה ומזיבורית שבה · והא דלא שקיל מבינונית שבה משום דקנסו את החוזר בו אבל מעיקרא פריך שאין לקנסו כ"כ ולהגבותו עידית דעלמא:

והוה ליה מזיק · לאו דוקא מזיק שהרי אין שמין כפי הנזק שהזיקו שהרי אינו משלם אלא כפי המעות שקבל אלא קנס דימוהו למזיק ליטול חובו מן העידית:

עייל ונפיק אזוזי לא קני · נראה דאיירי אפי' משך המקח אם לא פירש בשעת מכירה משיכה זו תהא קונה חפץ זה וזוזי ליהוו הלואה גבאי כמו בשטר דאמר לעיל אני פלוני מכרתי כו' דאין סברא לומר דלענין מי שפרע מיירי:

תתרגם שמעתיך במוכר שדהו מפני רעתה · ונראה דהשתא אפילו נפיק ועייל בכולהו זוזי קני ולאו דוקא חד זוזא כדאמרי' בסמוך ולא טרח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי או לא:

כגון

טמן לו שכרו · הואיל ואנס הוא אין לקנסו ולעשות ידו על התחתונה ונותן לו אלי דמי שכרו: וש"מ · מדנקט אונס בתרווייהו הא לא אניסי לא ואפי' שכירות נמי: אמר ר"נ בר יצחק · לעולם שאני ליה ומודה הוא בשכיר דידו על העליונה והא דנקט אונס בשכיר אפי' רבנן נמי אמרי לה דאי לא אניס לא הדר כ"ש ר' דוסא והא מתניתין בדבר האבוד עסקינן ודברי הכל אין הפועל יכול לחזור בו: כר' יהודה · פלוגתייהו בפ' הגוזל עצים (ב"ק ק:) לצבוע לו אדום וצבעו שחור וכו' ולקמן בפירקין (דף עח:) מייתי לה: לאו לאתויי שכיר יום · דרישא דמתני' תנא אומנין דמשמע קבלנות ותנא בהן ידו על התחתונה הדר תנא כל החוזר לאתויי פועל: ואיבעית אימא כל החוזר בו · לאו לאתויי פועל דרחמנא אקיל גביה אלא לאתויי הך חזרה דתניא וכו': מהיכן מגביהו · מגבה לו חובו: מן העידית · ולקמן מפרש טעמא: מלמדין אותן · לכל הלוקח ואין לו מעות כולן אלא מקצתן לעשות ביניהם תחלה דבר קיום שלא יוכלו לחזור: והרי אני נושה בו · דכיון שעשאם עליו מלוה הוה כאילו נטלם והלוום וקרקע נקנית בכסף: מעידית דנכסים · דשאר נכסיו שאם יש לו קרקע יפה מזו יטול בה בשוה מאתים: לא יהא אלא בעל חוב · לא יהא לוקח זה די קל אלא אפי' הוא חמור כבעל חוב שיש לחוש בו לנעילת דלת אף הוא לא יפה כחו ליטול עידית אלא בינונית: סתם מאן דזבין ארעא (לחבריה) באלפא זוזי אוזיל ומזבין · סתם איש הקונה קרקע גדולה ויקרה כזו אין כל כך מעות מצויות לו אלא אם כן מכר מטלטלין ושדות קטנות וצריך למכור בזול וכי חוזר בו מוכר נמצא זה ניזק על ידו: ותנן הניזקין שמין להן בעידית · לגבות מעידית נכסיו של מזיק כדכתיב (שמות כב) מיטב שדהו ישלם: דכתב הכי · שזקפו עליו במלוה: בד"א · שיכול לחזור בו ולא יטול זה אלא כנגד מעותיו: בזמן · שנתנו לו בתורת ערבון ולא בתורת תחלת פרעון: דאמר ליה ערבוני יקון · יקנה הכל והאי לא אוזיל גביה למכור לו כל הקרקע בכך: אבל · נתנו לו בתורת תחלת פרעון הוו להו השאר מלוה עליו: קנה · הקרקע כולו: ומחזיר לו את השאר · אפילו לאחר כמה שנים: הא דעייל ונפיק אזוזי · האי דקתני דאי לא זקפו עליו במלוה חוזר בדעייל מוכר ונפיק "ומחזר אחר הלוקח ליתן לו מעותיו גלי דעתיה דזוזי אנסוהו למכור וכיון דלא יהיב ליה זוזי בשעת דחקו אדעתא דהכי לא זבין ליה: דזבין ליה חמרא · *חמור: ופש · גבי לוקח חד זוזא: וקא עייל ונפיק · מוכר אההוא זוזא: כי האי גוונא · משום חד זוזא מי אמרינן דמלי למיהדר:

מפני

לעיל עו.
רפ"ג מ"ט
גיטין מח:
[שם]
לעיל מח:
[ע' מהרש"ם]

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה רב וכו' הגוזל קמא· נ"ב דף קב וע"ש בתוס' ד"ה גבי: (ב) בא"ד דמסתמא הלכה כרב:

הגהות הגר"א
[א] גמ' מעידית שבה כו'. נ"ב כן פסק הרמב"ם אבל הרא"ש והטור פסקו כרב אחא:

מפני רעתה: [א] *פשיטא בעי לזבוני במאה ולא אשכח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני אלא אי בעי לזבוני במאה ולא אשכח ואי טרח הוה משכח ולא טרח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי מאי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי או לא ג)תיקו: שכר את החמר ואת הקדר וכו' שוכר עליהן או מטען: עד כמה שוכר עליהן אמר רב נחמן ג)עד כדי שכרן איתיביה רבא לרב נחמן *עד ארבעים והמשים זוז אמר ליה כי תניא ההיא ד)שבאתה חבילה לידו: **מתני'** השוכר את החמור *להוליכו בהר והוליכו בבקעה בבקע' והוליכו בהר אפילו זו עשר מילין וזו עשר מילין ומתה חייב ה)השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה אם החליקה פטור ואם הוחמה חייב ו)להוליכה בבקעה והוליכה בהר אם החליקה חייב ואם הוחמה פטור אם מחמת המעלה חייב ז)השוכר את החמור והבריקה או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך מתה או נשברה חייב להעמיד [לו] חמור: **גמ'** מ"ש רישא דלא קא מפליג ומאי שנא סיפא דקא מפליג אמרי דבי ר' ינאי רישא שמתה מחמת אויר דאמרינן *אוירא דהר קטלה ואמרינן אוירא דבקעה קטלה ר' יוסי בר חנינא אמר כגון שמתה מחמת אובצנא רבה אמר כגון שהכישה נחש רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הא מני ר"מ היא דאמר כל המעביר על דעת של בעל הבית נקרא

רש"י

מפני רעתה. דאכן סהדי דבלאו אנסא דזוזי נמי הוה מזבין לה והאי דעייל ונפיק אזוזי ממהר הוא לגבות שלא יחזור לוקח: בעא לזבוני במאה. היה צריך למאה זוזי ורצה למכור שדה קטנה במאה זוז ולא מצא לה לוקחין ומכר גדולה במאתים: וקא עייל ונפיק אזוזי. וזה עיכבם: לא קני. דאכן סהדי דעל כורחו מכר *המותר ויכול לומר לכך הייתי מחזר אחר המעות לקנות שדה קטנה תחתיה: ולא אשכח. לא מצא לה לוקחין מיד: ואילו היה טורח. טובא לחזור אחר הלוקחין:הוה משכח. לוקחי שדה קטנה: ולא טרח. הוקשה לו הטורח ומכר הגדולה במאתים: ועייל ונפיק אזוזי מאי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי. כיון דמשום טירחא דאהדורי אחר לוקח הוקלה עליו למכור אותה בלא דוחק מעות שמע מינה לא חביבה היתה עליו: עד כדי שכרן. אם עשו אצלו קצת המלאכה ולא קיבלו כלום שוכר עליהן כל מה שהוא חייב להן יוסיף לאחרים ויגמרו: שבאת חבילה לידו. אם יש בידו משלהן הרבה כדרך האומנים המקבלים עליהן מלאכה מביאים כלי אומנות לבית בעל הבית: **מתני'** בבקעה והוליכה בהר. בראש ההר ואע"פ שהדרך חלק וישר חייב בגמ' מפרש מאי שנא רישא הכא דלא מפליג בין הוחלקה להוחמה ובסיפא מפליג להוליכה בהר והוליכה בבקעה: ואם החליקה פטור. שבהר היא ראויה להחליק יותר שראש ההר חד ומשופע לצדדין: ואם הוחמה חייב. שהבקעה מעלה הבל לפי שההרים סביבה ואין אויר שולט בה: אם מחמת המעלה הוחמה. בעלותה מרגל ההר לראשו: חייב. שהמעלה גרמה לה והוא שינה להוליכה בהר: והבריקה. בגמרא מפרש: או שנעשית אנגריא. שנטלוה לעבודת המלך: אומר לו. משכיר לשוכר: הרי שלך לפניך. טלנה כמו שהיא סמויה ותלך שאף מזלך גרם כמו מזלי וטרח (א) ואסר אותה בדרכים וגבי אנגריא נמי המתן עד שתשוב שאף מזלך גרם ונפסיד שכינו: מתה או נשברה. שמפסיד כל שכרו: חייב. המשכיר למכור העור והנבילה לכלבים ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור או ישכור לו אחר בדמי נבילה שהרי חמור זה שיעבד לו או יחזור לו שכרו: **גמ'** דקא מפליג. בין הוחלקה להוחמה: שמתה מחמת אויר. לא הוחלקה ולא הוחמה ומתה מעצמה הואיל ושינה בה יכול לומר לו לא מתה זו אלא מחמת אויר לא היתה לימודה ליגדל באויר הר וקשה לה או לא היתה לימודה באויר בקעה וקשה לה: אובצנא. טייפות ויגיעה ממשאה הוליכה בהר יכול לומר לו טייפות המעלה שעלתה לראש ההר הועיל לה מתחילה על כן עייפה לה לאחר זמן כשהלכה בדרך החלקה ויגעה תחת משאה ומתה ואם שינה להוליכה בבקעה אע"פ שלא ראינו אותה מזעת ולא היום חם מאד לומר הוחמה י"ל אם הלכה בהר היה האויר שולט שם ונותן בה כח ולא תיגע תחת משאה (ב) בבקעה לא שליט בה אויר והיא היתה חסירת כח ויגעה לה:

תוספות

כגון שבאת חבילה לידו. וא"ת א"כ פשיטא וי"ל דה"א אסמכתא היא ולא קני א"נ דפועל לא נותן לו אלא לשכור בשויה ולא מן הכל: **אפילו** זו י' מילין כו'. וה"ה אפילו זו שהלך בה קצרה יותר אלא *שלא חש להאריך: **הוחמה** בהר פטור. וא"ת למ"ד לעיל (דף מב.) תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב אמאי פטור הא תחילתו בפשיעה היה לענין הוחלקה וי"ל דלא מחייב אלא באונס שיש לתלות שאם לא היה משנה אפשר שלא היה בה האונס כי ההיא דגריפא דאורבני דאונס בא מחמת הפשיעה שאם היה מצניעם תחת הקרקע כדשמואל לא היו נגנבים אבל הכא כי הוחמה בהר כ"ש דאם לא שינה והיה הולך בבקעה דהוה הוחמה והכי אמר רבא בהמפקיד (לעיל דף לו:) גבי פשע בה ויצאתה לאגם אפילו למ"ד חייב הכא פטור דמלאך המות מה לי הכא מה לי התם וא"ת שילהי הפועלים (לקמן דף צג: ושם ד"ה אי) גבי הניח עדרו ובא לעיר ובא ארי ודרס פטור ומוקי לה רבה דעל בעידנא דלא עיילי אינשי ופריך אביי תחילתו בפשיעה לענין גנבי וסופו באונס הוא לענין ארי והתם אפילו לא פשע הוא ולא בא לעיר היה נארע האונס ומאי פריך וי"ל דשמא אם היה שם היה מוליכן למרעה אחר קודם ביאת ארי כי כן דרך הרועים לרעות חצי היום בשדה זו וחצי היום בשדה אחר או שמא אם היה שם הארי היה ירא לבא שם או היה מקיים ביה גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך ובלאו הכי צריך לפרש הפשע התם כך דקאמר אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא (ג) אומרים אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור ואי אפשר לפרש בע"א ורב אלפס פירש התם דאביי לטעמיה דאמר בפרק המפקיד (לעיל דף לו: ושם) לא מיבעיא כו' אלא אפילו למ"ד פטור הכא חייב דהבלא דאגמא קטלה משמע דלמ"ד חייב א"ש בלאו האי טעמא אע"פ שהאונס היה נארע בכל ענין ויש לדחות ראייתו דלמ"ד חייב נמי סמך אהאי טעמא דקאמר בסוף דהבלא דאגמא קטלה דאם לא כן תקשי ליה ממתניתין דהכא דקאמר הוחמה בהר פטור ומיהו למה שנפרש לבסוף דהכא לא חשיב תחלתה בפשיעה א"ש: **אם** הוחמה מחמת המעלה חייב. וא"ת והיכי ידעינן ברישא דקתני הוחמה בהר פטור דשלא מחמת המעלה הוחמה וי"ל דראינו שלא הוחמה בעלייתה שעלתה בלא טורח והלכה אחר כן הרבה ולא היתה מזיעה ובתר הכי הוחמה וא"כ שלא מחמת מעלה היה ופטור: **כגון** שמתה מחמת אויר. פי' שידוע שאותו יום היה אויר משונה בהרים יותר מבבקעה או איפכא משלג או ממטר והוי תחילתו וסופו בפשיעה ולהכי נקט להוליכה בהר והוליכה בבקעה ולא נקט להוליכה בהר זה והוליכה בהר אחר משום דאין רגילות להשתנות אויר אלא מהרים לבקעות אבל מהר להר ומבקעה לבקעה אין דרך אויר להשתנות: **רבי** יוסי בר חנינא אמר שמתה מחמת אובצנא. שנתייגעה מחמת מלאכה ואף על גב דמתה מחמת מלאכה (ד) מ"מ כיון ששינה חייב שאם היה לו להוליכה בהר אפשר שאם היה מוליכה שם לא היתה מתייגעת מחמת אויר והרוח ששולט שם או אם היה לו להוליכה בבקעה לא היתה מתייגעת שם לפי שאין טורח שם כמו בהר ולהכי חייב אפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אך על רבה דאמר כגון שהכישה נחש קשה לריב"ס אמאי נקט לדידיה הר ובקעה דה"נ ה"מ למינקט בקעה ובקעה אם ידוע שנמלא נחשים היום בבקעה ששינה להוליכה שם דלא שייך האי קלקול להשתנות מהר לבקעה טפי מבקעה לבקעה ואר"י דרבה לטעמיה דאית ליה תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כדמשמע בס"פ השוכר את הפועלים (לקמן ד' צג: ושם) מדפריך ליה אביי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא והשתא א"ש דלהכי נקט הר ובקעה משום דהשתא הוי תחילתו בפשיעה לענין הוחמה והוחלקה אבל אם שינה מבקעה לבקעה היה פטור דליכא תחילתו בפשיעה ובריש הכונס (ב"ק ד' נו. ושם) דפריך ארבה דאמר והוא שחתרה הניחא למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר הוי מצי למיפרך דרבה אדרבה דאית ליה הכא חייב אי גרם בתרווייהו רבה והשתא כל אלו אמוראים שבאין לתרץ סוברים כרבא דאמר מלאך המות מ"ל הכא כו' דלאביי דאמר הבלא דאגמא קטלה א"ש מתניתין בלאו הני שנויי וחייב אפילו מתה כדרכה דאמר ההוא אוירא שהוליכה שם קטלה אע"פ שאין ידוע שיהא אותו אויר רע כלל יותר מאויר אחר דלאו דוקא נקט הבלא דאגמא (ה) ה"ה כל שינוי אויר כדמוכח במעתין דהתם והא דנקט בסיפא הוחלקה בהר והוחמה בבקעה חייב ה"ה מתה כדרכה כיון דהוי תחילתו בפשיעה אלא משום דבפטור דהר תני הוחמה אשמועינן אף על גב דחימום הוי בהר טעמא לפטור בבקעה לא מיפטר בהכי אלא אדרבה הוי טעמא לחיובא וא"ת והא שמעינן ליה מרישא דאפילו מתה כדרכה חייב משום דהוי תחילתו בפשיעה לענין הוחלקה בהר וחימום בבקעה כ"ש כשמתה ע"י החלקה דהר וחימום דבקעה דמחייב וי"ל דאי לאו אשמעינן בסיפא לא הוה ידעינן אמאי חשיב לה ברישא תחילתה בפשיעה לחייבו אפילו במתה כדרכה וא"ת ולרבא וכל האמוראים דהכא דפטרי במתה כדרכה אמאי תני בסיפא הוחמה בהר והוחלקה בבקעה דפטור

גי' רש"ל במוכר

[לעיל עו:]

נ"ל להוליכה

[לעיל לו:]

רש"ל

לו א ב מיי' פ"ח מהל' מכירה הלכה ה ועי' במ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קל סעיף יג וסעיף יד:

לז ג ד מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף ו:

לח ה מיי' שם פ"ד הלכה א טוש"ע ח"מ סי' שט סעיף א:

לט ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

מ ז מיי' שם פ"ה הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שי סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הרי שלך וכו' וטרח ויסר אותה: (ב) ד"ה אובצנא וכו' תחת משאה אבל בבקעה: (ג) תוס' ד"ה הוחמה וכו' אלא אומדין אם היה יכול: (ד) ד"ה ר' יוסי וכו' מחמת מלאכה פטור מ"מ כיון: (ה) בא"ד ה"ה כל שינוי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' פשיטא כו'. נ"ב גירסת הרמב"ם איבעיא להו זבין שוה מאה במאתן וקא עייל כו':

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אפילו וכו' שלא חש להאריך. עיין בתשובת הר"ם אלשיך סי' ח:

נקרא גזלן הי רבי מאיר אילימא ר"מ דצבע דתנן *הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום רבי מאיר אומר נותן לו דמי צמרו *ר' יהודה אומר אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ממאי דלמא שאני התם דקניא בשינוי מעשה אלא הא רבי מאיר דמגבת פורים דתניא *במגבת פורים לפורים [א] מגבת העיר לאותה העיר ואין מדקדקין בדבר אבל לוקחין את העגלים ושוחטין ואוכלים אותן והמותר יפול לכיס של צדקה רבי אליעזר אומר מגבת פורים לפורים ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ ורשב"ג מיקל דלמא התם נמי דארעתא דפורים הוא דיהיב ליה ארעתא דמידי אחרינא לא יהיב ליה אלא הא ר' מאיר דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר משום ר"מ הנותן דינר לעני ליקח לו חלוק לא יקח בו טלית טלית לא יקח בו חלוק מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית ודלמא שאני התם דאתו למיחשדיה דאמרי אינשי אמר פלניא זבנינא ליה לבושא לפלוני עניא ולא זבן ליה אי נמי זבנינא ליה גלימא ולא זבן ליה אם כן ליתני מפני החשד מאי מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית שמע מינה משום דשני הוא וכל המעביר על דעת של בעל הבית נקרא גזלן: השוכר את החמור והבריקה: מאי והבריקה הכא תרגימו *נהוריתא רבא אמר אבזקת ההוא דאמר להו אבזקת במילתא דמלכא אמרו ליה במאי בטלי כסף או בטלי דהב איכא דאמרי בטלי כסף אמר וקטלוה איכא דאמרי בטלי דהב אמר ושבקוה: או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך: אמר רב לא שנו אלא באנגריא חוזרת אבל אנגריא שאינה חוזרת חייב להעמיד לו חמור ושמואל אמר בין אנגריא חוזרת בין אנגריא שאינה חוזרת אם בדרך הליכה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך ואם לאו בדרך הליכתה ניטלה חייב להעמיד לו חמור מיתיבי השוכר את החמור והבריקה או שנשתטתה אומר לו הרי שלך לפניך מתה או שנעשית אנגריא חייב להעמיד לו חמור בשלמא לרב לא קשיא כאן באנגריא חוזרת כאן באנגריא שאינה חוזרת אלא לשמואל קשיא וכ"ת לשמואל נמי לא קשיא כאן שבדרך הליכתה ניטלה כאן שלא בדרך הליכתה ניטלה הא מדקתני סיפא רבי שמעון בן אלעזר אומר אם בדרך הליכתה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך ואם לאו חייב להעמיד לו חמור מכלל דלתנא קמא לא שאני ליה אמר לך שמואל לאו מי איכא רבי שמעון בן אלעזר דקאי כוותי אנא דאמרי כרבי שמעון בן אלעזר איבעית אימא כולה רבי שמעון בן אלעזר היא וחסורי מיחסרא והכי קתני השוכר את החמור והבריקה או נשתטית אומר לו הרי שלך לפניך מתה או שנעשית אנגריא חייב להעמיד לו חמור במה דברים אמורים שלא בדרך הליכתה ניטלה אבל ניטלה בדרך הליכתה אומר לו הרי שלך לפניך

דברי

נקרא גזלן. וקמה ליה ברשותיה להתחייב בכל אונסיה וסיפא רבנן: טתן לו דמי צמרו. כדמים שאמר לבן נמכר בשוק דקנייה בגזלו לשלם כשעת הגזילה: היציאה. דמי עצים וסממנין ולא שכר שלש: בשינוי. שסינהו מכמות שהיה ואיכא למאן דאמר שינוי קונה בהגוזל קמא (ב"ק ק:) אבל גבי החמור לא נשתנה החמור: מגבת פורים לפורים. מעות שגובין הגבאין מבני העיר לחלק לעניים לסעודת פורים: לפורים. כולה יתנוה לעניים דפורים: ואין מדקדקין. לומר דיים בפחות והמותר יפול לכיס של צדקה: אבל לוקחין את העגלים. לרוב בכל המעות: והמותר. שלא יספיקו לאכול בפורים ימכור ויפול לכיס של צדקה: אדעתא דמידי אחרינא לא יהיב ליה. וכיון דלאו אדעתא דהכי יהיב נמלא מעות בחזקת בעלים חוץ מן היוצאין בסעודת פורים: דאתו למיחשדיה. לבעל הבית בנודר ואינו מקיים שממעו עליו שאמר ליקח טלית לפלוני עני ולא קנה לו: נהוריתא. מולי"א בלע"ז היוצאת בשחור העין: אבזקת. התולעים התליעו רגליה: אבזקת במילתא דמלכא. ראיתי עם שאוכל שיראים של אוצר המלך: בטלי כסף. כלי פשתן: בטלי דהב. כלי למר לבועין אדום: וקטלוה. שאין עם אוכל כלי פשתן: אבל אנגריא שאינה חוזרת. הוה ליה כמתה או נשברה: אם בדרך הליכתה ניטלה. שהאנגריא מוליכתה לדרך שהיה זה רוצה להלך: אומר לו הרי שלך לפניך. שכן דרך אנגריא נוטל חמורו של זה ומהלך בעליה אחריה וכל חמור שפוגע בו ראשון נוטלו ומחזיר לו את שלו והשני חוזר אחר חמורו עד שפוגע באחר הלכך אומר לו הואיל ואף מזלך גרם שכור חמור אחר ולך אחריו עד שיפגע בחמור אחר: הבריקה או שנשתטית. עדיין היא ראויה למשאוי: בשלמא לרב לא קשיא. רומיא דמתניתין אהדדי דמצי לשנויי כאן בחוזרת וכו':

לרכוב

דפטור ה"ל לאשמועינן טפי מתה כדרכה דפטור דלא נימא אוירא דההוא אתרא קטלה כ"ש הוחמה בהר והוחלקה בבקעה דודאי אילו לא שינה היתה מתה בענין זה ויש לומר דמשום דבחיובא דהר תני הוחלקה תני לה נמי בפטורא דבקעה ועוד נראה דפטורא דחימום בהר והוחלקה בבקעה הוי רבותא טפי ממתה כדרכה דאדם יכול ליזהר בהני טפי יותר ממתה כדרכה והוה לן למימר שפשע במה ששינה שאם היה מוליכה בהר היה מדקדק יפה ושומרה יפה שלא תחלוק בהר ושלא תתחמם בבקעה אבל מה ששינה גורם שלא דקדק ומיהו דוחק הוא שיחלוק אביי על כל האמוראים לכך נראה דלא חשיב הכא פשיעה במה ששינה דיכול ליזהר ולדקדק יפה שלא תחלוק בהר ושלא תתחמם בבקעה ומודה אביי הכא דפטור במתה כדרכה כיון דלא הוי תחילתו בפשיעה ורבה דמשני כגון שהכישה נחש צ"ל שפעמים מצויים נחשים בהרים מבבקעה או איפכא להכי נקט הר ובקעה ואתי שפיר לרבה אפילו תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור:

מגבת פורים לפורים. וא"ת דאמרינן בערכין (ד' ו:) מעות של צדקה מותר לשנותן בכל מה שירצה ואפילו באו לידי גבאי ואפילו אמר מנורה זו לבד"ה מותר לשנותה למצוה אחרת וי"ל דדוקא בפורים אמרינן הכא דאין לשנות ומגבת העיר לאותה העיר נמי דפורים דוקא: רבי אליעזר אומר מגבת פורים לפורים. ת"ק לא איירי אלא בגבאי דלא ישנה ור' אליעזר איירי בעני שנתנו לו מעות לצורך סעודת פורים שאינו רשאי העני לשנות:

במילתא דמלכא. אית דגרס במולתא פירוש היינו פרדס כמו (שבת ד' נג.) מולאות של בית רבי בטלי זהב או בטלי כסף כלומר פרדות אדומות או לבנות ואין נראה לר"י דבלשון ארמי לא קרי להו אלא כודנייתא:

באנגריא חוזרת. דיכול לעשות מלאכתו כשתחזור אע"פ שתתאחר במלאכתו שבשביל איחור אין חייב להעמיד לו חמור אחר כמו הבריקה או נשתטתה שמתאחרת נמי במלאכתה ולא חיישינן:

אם בדרך הליכתה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך. פירש בקונטרס שמוליכה בדרך שגם הוא רוצה לילך אומר לו משכיר הרי שלך לפניך ושכור בהמה אחרת עד שם ותימה דלמה ישכור בהמה אחרת ואם השוכר אין צריך החמור בהליכה אלא בחזרה הוי א"ש אבל אם כן בגופה ה"ל לפלוגי בין צריך חמור לאלתר לאין צריך אלא בחזרה ונראה כפי' ר"ח דמפרש אם בדרך הליכה שהאנגריא אין מחפשין בבתים אלא כשפוגעים בדרך והיינו דרך הליכתה אומר לו משכיר הרי שלך לפניך דמצי א"ל מזלך גרם שאילו היתה בבית לא היתה ניטלת ואפילו אינה חוזרת דלא דמי למתה דהכא מוכח דמזלא דידיה גורם ואם שלא בדרך הליכתה ניטלת דהיינו שמחפשין גם בבתים שאז לא מזלו של שוכר גורם חייב להעמיד לו חמור אחר לעשות מלאכתו לאלתר דאפילו חוזרת האנגריא את החמור לכאן בעוד, שתועיל חזרתה לשוכר אין לו לשוכר להתעכב ממלאכתו ולא דמי להבריקה או נשתטתה:

מכלל דתנא קמא לא שני ליה. ות"ק עדיף דהוי רבים לגבי יחיד:

אינו

עין משפט
נר מצוה

מא א מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה ד ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פט טור ש"ע ח"מ סי' שו סעיף ג:

מב ב מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה טז סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרצד סעיף ג:

מג ג ד ה מיי' פ"ה מהלכות שכירות הלכה א ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שי סעיף א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (מגבת העיר לאותה העיר) ואין מדקדקין בדבר (אבל כו' עד לפורים) תא"מ וכ"ב הרי"ף ורא"ש ורמב"ם נ"ג כל זה (וכ"ה לקמן קו ע"ב ועמ"ש רבינו בא"ח סי' תרצ"ד):

מסורת
הש"ס

ב"ק ק: [קב. לה.] לקמן קיז: ע"ז ו:

לקמן קו: [ע"ש תוספתא דמגילה פ"א]

פי' על דרך סגי נהור וזהו והבריקה מלשון ברק ועי' רש"ל

דברי ר"ש בן אלעזר שהיה ר"ש בן אלעזר אומר אם בדרך הילוכה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך ואם לא חייב להעמיד לו חמור ומי מצית מוקמת לה כר"ש בן אלעזר והא קתני רישא השוכר את החמור והבריקה או שנשתטתה אומר לו הרי שלך לפניך ואילו ר"ש בן אלעזר אמר השוכר את החמור [א]לרכוב עליה והבריקה או שנשתטתה חייב להעמיד לו חמור אמר רבה בר רב הונא לרכוב עליה שאני אמר רב פפא [ב]וכלי זכוכית כלרכוב עליה דמי אמר רבה בר רב הונא אמר רב [ג]השוכר את החמור לרכוב עליה ומתה לו בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומות היכי דמי אי דשכיח לאגורי תרעומות מאי עבידתיה אי דלא שכיח לאגורי אגרא בעי למיתב ליה לעולם דלא שכיח לאגורי ומשום דאמר ליה אילו בעית למיתי עד הכא לאו אגרא בעית למיתב היכי דמי אי דא"ל חמור סתם [ד]הא חייב להעמיד לו חמור אחר אי דא"ל חמור זה [ה]אם יש בדמיה ליקח יקח לא צריכא בשאין בדמיה ליקח אם יש בדמיה לשכור ישכור רב לטעמיה דאמר רב לא מכלינן קרנא דאתמר השוכר את החמור ומתה לו בחצי הדרך אמר רב אם יש בדמיה ליקח יקח לשכור אל ישכור ושמואל אמר [ו]אף לשכור ישכור במאי קמיפלגי רב סבר לא מכלינן קרנא ושמואל סבר מכלינן קרנא מיתיבי *יבש האילן או נקצץ שניהם אסורין בו כיצד יעשה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות והא הכא כיון דכי מטי יובל קא הדרא ארעא למרה וקא כליא קרנא הכא במאי עסקינן דזבין ליה לשיתין שנין דאמר רב חסדא אמר רב קטינא מנין למוכר שדהו לששים שנה [ז]שאינה חוזרת ביובל שנאמר ויקרא כה °והארץ לא תמכר לצמיתות מי שאין שם יובל נצמתת יש שם יובל אינה נצמתת יצתה זו שאע"פ שאין שם יובל אינה נצמתת סוף סוף לכי מטו שיתין שנין קא הדרא ארעא למרה וקא כליא קרנא אלא הכא במאי עסקינן בזמן שאין היובל נוהג ה"נ מסתברא דאי סלקא דעתך בזמן שהיובל נוהג ומכלינן קרנא נצלחיה לציבי ונשקליה אי משום הא לא קשיא זמנין דשלמו שני משכנתא מקמי יובל אי נמי דמטו ליה זוזי ופריק לה ארבע וחמש שנין מקמי יובל ת"ר השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך ר' נתן אומר [ח]אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן היכי דמי אילימא בספינה זו ויין סתם אם נתן אמאי לא יטול [ט]נימא ליה הב לי ספינתא דאנא מייתינא חמרא אלא בספינה סתם ויין זה אם לא נתן אמאי לא יתן נימא

לרכוב שאני. שמא תפול תחתיו בגשר או שתשליכנו באחת הפחתים: ואין לו עליו. אין לשוכר על המשכיר: אלא תרעומות. שהשכיר לו חמור כחושה: דשכיח למיגר. מוצא חמור אחר כאן לשכור: אם יש בדמים. של נבילה: ליקח. בו חמור כל שהוא: יקח. וישלים דרכו דהא שיעבד לו חמור זה ותנן במתניתין מתה חייב להעמיד לו חמור אחר ומשני בשאין בדמיה ליקח: ופרכינן ואם יש בדמיה לשכור. ימכור שוכר זה את הנבילה באשר הוא שם וישכור חמור לעצמו דהא שיעבד לו חמור זה ותנן במתני' מתה חייב להעמיד לו חמור אחר: לא מכלינן קרנא. וכי תנן במתני' חייב להעמיד לו חמור [אחר] היכא דמתה בעודה בבית הבעלים דמוסיף ולוקח חמור ולא כליא קרנא אבל למוכרה ולהוציא הדמים לשכור אחרת לא: יבש האילן. מי שמישכן אילן לחבירו כי הני משכנתא דסורא דכתבי במשלם שנייא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף לעיל (ד' סז:): שניהם אסורין בו. לבקוע עצים ולשרוף דאי שריף ליה לוה כליא קרנא דמלוה ואי שריף ליה מלוה כליא קרנא דלוה: הדרא ארעא. דשדה זו שהן לוקחין בדמי העצים ושמא יפגע יובל בתוך שני המשכונא וקא כליא קרנא דלוה: שאינה חוזרת ביובל. אלא ימתין עד ששים ותחזור לו: והארץ לא תמכר לצמיתות. כאן פירש לך טעמו של מצות יובל אלמא אין היובל מוציא אלא קרקע שאם לא היתה מצות יובל היתה נצמתת: ה"נ אלא הכא במאי עסקינן בזמן שאין היובל נוהג. דלא כליא קרנא: נצלחיה לציבי. אי לא למכליא קרנא חיים ל"ל ליקח בו קרקע יבקע המלוה את העצים וישרפם: זמנין דשלמו ליה ימי משכנתא. שנים שהיה האילן ממושכן לו יכלו לפני היובל ארבע או חמש שנים ואותן שנים יאכל לוה את הפירות קודם שתשוב לבעלים ולעולם מכלינן קרנא: אם נתן. את השכר ואפילו כולו: לא יטול. כדמפרש לקמן דהמוציא מחבירו עליו הראיה: אם נתן לא יטול. בתמיה והלא טענת התובע ברי וחזקה מטענת הנתבע דאמר ליה הב לי ההיא ספינתא גופא דהא אמרת לי ספינה זו ואנא מייתינא כאן חמרא ואוליך למקום שהתנית דהא אנא יין סתם אמרי וכיון דבעל היין יכול להשלים תנאו חייב הספן להעמיד לו ספינה: נימא

לקמן קט:

אלא בספינה סתם ויין זה אם לא נתן אמאי לא יתן לימא ליה הב לי חמרא ואנא מייתינא ספינה. לא מבעיא אם כבר נתן שלא יטול אלא אפילו לא נתן יש לו לתת כל השכירות שהרי קנה המשכיר כל השכירות במשיכת השוכר את הספינה כיון שמזומן המשכיר לקיים תנאו או אפילו בלא משיכה כיון שמשכיר יכול לקיים תנאו ושוכר אינו יכול לקיים א"כ מזלו גרם והוי כחוזר בו ויתן לו מחצי הדרך שלא הלך כפועל בטל וקשה דאמאי יתן לו כלל מחצי הדרך שלא הלך אפילו כפועל בטל כיון שאירעו אונס הא אמרינן לעיל (דף עז.) היכא דהשוכר אנוס דאתא מיטרא דא"ל להשקותה דהוי פסידא דפועלים ומשמע לעיל דכל אונס שאירע לבעה"ב שלא היה לו לידע יותר מן הפועלים הוי פסידא דפועלים והכא נמי על כרחך פריך שיתן אפילו שכר חצי הדרך שלא הלך מדניחא ליה הא דקתני אם נתן לא יטול דמשמע אם נתן כל שכרו לא יטול כלל ותירץ ריב"ן דלעיל שהפועלים לא אבדו כלום רק שנתבטלו אין נותן להם כלום אבל הכא שהמשכיר הפסיד ספינתו כפועל בטל מיהא אית ליה כיון שמזומן לקיים תנאו:

אילן עד הכא בעית למיתי לאו אגרא בעית למיתב. תימה דהשתא מיהא דלאו עד הכא בעי למיתי למה יתן לו שכר וי"ל דהא דקאמר לעולם דלא שכיח לאגורי היינו לפי אותן דמים *שהשכיר מזה אבל בטפי פורתא ימצא *להשכיר והרי נהנה במה שבא עד כאן לכך נותן לו חצי שכרו ואין צריך לפחות המשכיר משכרו מה שזה נותן עתה יותר מעט מכאן ואילך כיון דהוא אנוס א"נ כגון שיוכל למכור סחורתו במקום שמת החמור וירויח בה ויש סוחרים הרבה שאין מביאין סחורתן אלא עד כאן לכך יתן חצי שכרו: ואם יש בדמיה לשכור ישכור רב לטעמיה. ה"מ לשנויי דאין בדמיה לשכור אלא רוב פעמים יש בדמיה לשכור והאמת משני ליה והא דאמר בסוף פרק השואל (לקמן דף קג.) אי דאמר בית זה ונפל אזדא לה ולא אמר אם יש בדמיה לרב ליקח יקח ולשמואל אפילו לשכור ישכור דהתם אין הבית עומד לימכר אלא להוסיף עליו ולחזור ולבנותו כבתחילה וכיון דא"ל בית זה ונפל אין למוכרו וגם לא קבל עליו להוסיף עליה בבנין בית זה אלא בית זה כמו שהוא השכיר לו לדור בו כל זמן שיוכל וכי נפל אזדא אבל חמור שמת אין עומד אלא למכרו בדמים ולכך יש בדמיה ליקח יקח לשכור ישכור: והא הכא דכי מטי יובל. ולברייתא גופא א"ש אע"ג דהשתא נמי דליקח הקרקע קרי כליא קרנא מ"מ נפקא מינה ללוה דלא ליצלא לציבי דזמנין דשלמי ימי משכנתא מקמי דלימטיה יובל או איתרמי ליה זוזי ופריק ואכיל תרתי או תלת שנין קמי יובל אבל לרב דאמר לא מכליא ליה קרנא קשה ליה דמ"מ כליא קרנא כיון שלבסוף לא תשאר הקרקע ביד הלוה: במוכר שדהו לס' שנה. קס"ד כיון דלזמן ארוך כ"כ מכר לו לא חשיב כליא קרנא: אילימא ביין סתם וספינה זו אם נתן אמאי לא יטול לימא ליה הב לי ספינתך והנא מייתינא חמרא. לא מיבעיא אם לא נתן שלא יתן כדקתני אלא אפילו אם נתן כבר יחזור ויטול כיון שזה יכול להביא יין והמשכיר אינו יכול להביא ספינה זו שהתנה ולא דמי להא דאמר לעיל אילו עד הכא בעית למיתי כו' דהתם מהני ליה שיכול בקל *להשכיר מכאן עד מקום שירצה או למכור שם סחורה כדפרישית לעיל אבל הכא לא שייך למימר הכי שהיין נטבע ומה ימכור אבל אין לפרש דהכי פריך אמאי לא יטול שכר חצי הדרך שלא הלך עדיין אבל שכר חצי הדרך שכבר הלך ניחא ליה שלא יטול דא"כ הא דקתני אם לא נתן לא יתן דמשמע שלא יתן כלל אפילו שכר חצי הדרך ה"ל לאקשויי אמאי לא יתן כלל:

נ"ל ששכר נ"ל לשכור

נ"ל נשכר

מד א ב מיי' פ"ה מהל' שכירות ה"א ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שי סע"א:

מה ג מיי' שם הלכה ב ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף ב:

מו ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

מז ה ו מיי' שם טור ושו"ע שם סעיף ב:

מח ז מיי' פי"א מהל' שמטה ויובל הלכה ב סמג לאוין ערה:

מט ח מיי' פ"ה מהל' שכירות הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיא סעיף ד:

נ ט מיי' שם טוש"ע סעיף ב:

נימא ליה הב לי ההוא חמרא ואנא מייתינא ספינתא אמר רב פפא לא משכחת לה אלא בספינה זו ויין זה אבל בספינה סתם ויין סתם חולקין ת"ר השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת היכי דמי אילימא דקא משכח לאגורה אמאי אית ליה תרעומת ואי דלא קא משכח לאגורה כוליה אגרה בעי שלומי לעולם דקא משכח לאגורה אלא אמאי אית ליה תרעומת משום *רפסתא דספינתא אי הכי טענתא מעלייתא הוא וממונא אית ליה גביה אלא מאי פרקה דפרקה לטועניה בגויה אלא מאי תרעומת משום שינוי דעתא אי נמי לאשלא יתירא *תנו רבנן השוכר את החמור לרכוב עליה שוכר מניח עליה כסותו ולגנותו ומזונות של אותה הדרך מכאן ואילך חמר מעכב עליו חמר מניח עליו שעורים ותבן ומזונותיו של אותו היום מכאן ואילך שוכר מעכב עליו היכי דמי אי דשכיח למזבן חמר נמי ליעכב ואי דלא שכיח למזבן שוכר נמי לא ליעכב אמר רב פפא לא צריכא דשכיח למטרח ולמזבן מאוונא לאוונא חמר דרכיה למטרח ולמזבן שוכר לאו דרכיה למטרח ולמזבן ת"ר השוכר את החמור לרכוב עליה איש לא תרכב עליה אשה אשה רוכב עליה איש ואשה בין גדולה ובין קטנה אפילו מעוברת ואפילו מניקה השתא מניקה אמרת מעוברת מיבעיא אמר רב פפא מעוברת והיא מניקה קאמר אמר אביי שמע מינה ביניתא אכרסה תקלה למאי נפקא מינה למקח וממכר:

מתני'

נימא ליה הב לי ההוא חמרא. גופיה ואנא מייתינא ספינתא אחריתי הואיל והספן יש בידו להשלים תנאו וזה מעכב ישלם כל השכר: לא משכחת. להא דר' נתן: אלא ביין זה וספינה זו. ולא ביד זה וזה להשלים הלכך יד תובע על התחתונה דאמר ליה היאך אנא לא מעכבנא מכי מייתית דידך: חולקין. אם קבל יחזיר החצי ואם לא נתן יתן החצי שהרי ביד שניהם להשלים ואם יעכב הנתבע מליתן החצי יעשה תנאו: השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך. קא סלקא דעתיה שכרה עד מקום פלוני בכך וכך וכשהגיע לחצי הדרך פרקה והוציא חבילותיו ממנה: ואין לו. לבעל הספינה עליו אלא תרעומת: לאגורה. להשכירה לאחרים: רפסתא דספינה. ריעוע הספינה שמתרועעת בהוצאת חבילות והכנסת חבילות: דפרקה לטועניה בגויה. בחצי הדרך הוסיף לתת בה חבילות שהיו לו לשם והוא התנה מתחילה לכך ליתן בתוכה כאשר ירצה והשכר לפי חשבון המשואות והדרך הלכך יתן לו שכר תוספת המשאוי של חצי הדרך: משום שינוי דעתא. הייתי סבור ללכת מהר ולחזור מהר: לאשלא יתירתא. צריך אני לקנות חבלים ביוקר כאן שכשהספינה מכבדת צריך להפליגה אל אמצעית הנהר למקום מים עמוקים שלא תהא גוששת וצריך חבלים ארוכים ואתה לא הודעתני שאכניס חבלים הצריכים לה: חמר נמי ליעכב. השוכר שלא יניח עליה אלא מזונות של יום אחד: מאוונא לאוונא. ממלון דלילה למלון דלילה: למטרח. לחזור ולשאול בעיר מי מוכר מזונות: ואשה בין גדולה ובין קטנה. פסק לרכוב עליה אשה מרכיב עליה כל אשה שירצה בין שהיא גדולה ובין שהיא קטנה: השתא מניקה. שהיא שני גופים והוולד כבד אמרת תרכב עם וולדה: מעוברת. דחד גופא הוא מיבעיא: ש"מ. מדקתני אפילו מעוברת דמשמע שהמעוברת כבידה מן הריקנית: האי ביניתא. דג הנמכר בשוק במשקל: אכרסה תקלה. לפי כריסה כובדה אם כריסה גדול משקלה יותר: למקח וממכר. אם ראית דג שכריסו גדול לא תקנהו במשקל אלא אם כן יוציא את מעיו:

השוכר

אי אתה מוצא אלא ביין זה וספינה זו. דהמוחזק יאמר לחבירו לית לך גבאי ולא מידי דקיים תנאך וא"ת דמ"מ אם נתן כל השכירות אמאי לא יטול השוכר שכר לחצי הדרך שלא הלך וכי בשביל שמשכיר מוחזק ירויח ועוד דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ולמה יפסיד השוכר שכר חצי הדרך שלא הלך וי"ל כיון שנתן לו שכרו נתרצה שיהא שלו נאלתר אע"ג דאינה משתלמת אלא לבסוף לדעת כן נותנו שיהא שלו נאלתר אם לא ישאר בו וריב"ם פי' הא דפריך בספינה סתם ויין זה אם לא נתן אמאי לא יתן לא פריך אלא אמאי לא יתן שכר חצי הדרך שכבר הלך אבל שכר חצי הדרך שלא הלך פשיטא שלא יתן כיון שהוא אנוס מ"מ ההא דקתני אם נתן לא יטול דמשמע דלא יטול כלל אפילו שכר חצי הדרך שלא הלך לא קשה ליה דכיון שהוא מוחזק ומזומן לקיים תנאו ניחא ליה שלא יחזיר כלל ומשני ביין זה וספינה זו דמאן דתפיס לא מפקינן מיניה דהמוחזק יאמר לחבירו כיון שאינך יכול לקיים תנאך מזלך גרם המוציא מחבירו עליו הראיה: *אבל ספינה סתם ויין סתם חולקין בהא מספקא ליה לריב"ם אם חולקין שכר חצי הדרך שהלך דוקא ונותן רביעית או חולקין כל השכירות ויתן שכר הדרך כיון שכבר הלך ועדיין מזומן לקיים תנאו: כוליה אגרא בעי למיתב ליה. לאו דוקא כוליה אלא כלומר כפועל בטל:

דפרקיה לטועניה בגויה. פי' בקונטרס שהוסיף המשא בחצי הדרך וקשה דהוה ליה למימר פריק לה כיון שממקום אחר היה פורק לספינה ועוד דקאמר ושינוי דעתא מה מפסיד דכל שכן טוב לו שמרויח יותר ור"ח פירש דפרקיה לטועניה שמוכר סחורה שבספינה לאחר היינו שינוי דעת כי שמא זה אדם הקונה הוא אדם קשה א"כ לאשלא יתירא שצריך חבלים להוציא כליס של ראשונים ולהכניס של אחרונים וא"ת ואמאי מוקי לה הכי לימא לעולם דשכיח לאוגורי וכ"ת מאי תרעומת איכא משום שינוי דעתא וי"ל כיון דמסיק טעמא דרפסא דספינה תו לא מצי למימר הכי דטענתא מעלייתא הוא וגריב"ם פי' דהכי קאמר לעולם דשכיח לאוגורי וליכא רפסא דספינה דאיירי דפרקיה לטועניה בגויה כלומר שהתיר חבילה בתוך הספינה והוציא על יד על יד וכן אחרון שהכניס סחורה במעט מעט דלא רפסה ספינה ותרעומת הוי משום שינוי דעת שלא הורגל עם זה האחר ולא ידע להתנהג לפי דעתו אי נמי לאשלא יתירא שאם ירבה זה במשא יצטרך לקנות כאן ביוקר חבלים חזקים כי אם היה יודע בביתו היה קונה שם בדמים מועטים וליכא אלא תרעומת דלאו טענה מעלייתא היא שכנגד זה מרויח שנוטל שכר יותר מחבילה מחמת גודלה: כסותו. ר"ח גרים כסתו כסת שמניח מראשותיו דכסת הוא הקטן וכר הוא הגדול כדתנן במסכת [כלים] (פכ"ח מ"ה) כר שעשאו סדין וכסת שעשאה מטפחת*: מאוונא לאוונא. נקט הכי משום דאי שכיח למטרח ולמזבן אפילו בחצי היום אם כן למה מניח חמר מזונות של כל היום ומעיקרא דקאמר אי דשכיח למזבן חמר נמי ליעכב ה"מ למימר שוכר נמי ליעכב לחמר להניח מזונו כלל של אותו היום כיון דשכיח בכל מקום למזבן מדלא קאמר אי דשכיח מאוונא לאוונא אלא לא חש להאריך כל כך: אשה בין גדולה ובין קטנה. באיש לא רצה לשנות בין קטן בין גדול משום דגברי שכיח שהם גדולים ופשיטא דלדעתא דגדול נמי אגריה ניהליה: השתא מניקה אמרת דרכבה מעוברת מבעיא. כן גרסת הספרים ואין נראה לר"ת דאין זה פירכא דזו ואף זו קתני ועוד דאין מתיישב שפיר לפי גרסא זו הא דקאמר ש"מ ביניתא אגב כרסה תקלה וע"כ נראה לו כגירס' שמגא השתא מעוברת אמרת אין מניקה מבעיא דאשה מעוברת כבידה יותר ממניקה עם בנה לפי שהתי נושא את עצמו ומיקל אבל כשהוא במעי אמו מכביד ואבריה כבידים עליה וגם מליאה דם והשתא א"ש הא דקאמר שמע מינה ביניתא אגב כריסה תקלה שאם היה חולה לה לא יכבד כ"כ בין הכל ויש ליישב גירסת הספרים ומכל מקום פריך שפיר דלא שייך כה"ג למתני זו ואף זו כיון דאיתיה בכלל מאי דקאמר בסוף כמו גבי מפנין ארבע וחמש קופות (שבת ד' קכו:) דפריך חמש מפנין ארבע ומשני ארבע מיבעיא ומשני ארבע וחמש כדאמרי אינשי אבל אי לאו הכי אמרי אינשי לא שייך לשנויי דזו ואף זו קתני כיון דארבע בכלל חמש אלא שמוסיף*והכא נמי מעוברת שהוא גוף אחד בכלל מניקה שהם שני גופים וקאמר ש"מ ביניתא אגב כריסה תקלה פי' מדקתני בריש' בין גדולה ובין קטנה ובכלל זה נמי יש במשמע בין גסה ובין דקה ולמאי איצטריך למתני ואפילו מעוברת דהיינו נמי גסה דגוף אחד הוא אפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו הוא לענין לשון בני אדם במשא ובמתן חשובים הם גוף אחד אלא ודאי שמע מינה דגסה מחמת עיבור כבידה יותר מגסה מחמת עצמה כי העובר מכביד היכא

נא א מיי' פ"ה מהל' שכירו' הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיא סעיף ג:

נב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

נג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

נד ד ה ו ז מיי' שם הלכה ד ועי' בהשגו' וכמ"מ טוש"ע שם סעיף ו:

נה ח ט י כ מיי' שם פ"ד הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שח סעיף ג:

נו ל מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף א:

נז מ נ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

ר"מ מה"ד חדש

ס"א רפסא בלא תי"ו וכן בערוך

ע"ז סט: ע"ש

[עי' תוס' ע"ז סה. ד"ה כ"ע ר"ת וכו' האריכו יותר]

[וע"ע תוס' שבת ס: ד"ה השתא]

מתני' [א]השוכר את הפרה לחרוש בהר וחרש בבקעה אם נשבר הקנקן פטור בבקעה וחרש בהר אם נשבר הקנקן חייב [ב]לדוש בקטנית ודש בתבואה פטור לדוש בתבואה ודש בקטנית חייב מפני שהקטנית מחלקת: גמ' היכא דלא שני בה מאן משלם א"ר פפא דנקיט פרשא משלם רב שישא בריה דרב אידי אמר [ג]דנקיט מנא משלם והלכתא דנקיט מנא משלם ואי דוכתא דמחזקא גונדרי תרוייהו משלמין אמר רבי יוחנן*[ד]המוכר פרה לחבירו ואמר לו פרה זו נגחנית היא נשכנית היא בעטנית היא רבצנית היא והיה בה מום אחד וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות תניא נמי הכי *[ה]המוכר שפחה לחבירו ואמר לו שפחה זו שוטה היא ניכפית היא משועממת היא והיה בה מום אחד וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי היו בה כל המומין הללו מהו אמר ליה רב מרדכי לרב אשי [ו]הכי אמרינן משמיה דרבא היו בה כל המומין הללו אין זה מקח טעות: מתני' [ז]השוכר את החמור להביא עליה חטין והביא עליה שעורין חייב תבואה והביא עליה תבן חייב מפני שהנפח קשה כמשאוי להביא לתך חטין והביא לתך שעורין פטור ואם מוסיף על משאו חייב [ח]וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום ר"מ סאה לגמל שלשה קבין לחמור: גמ' איתמר אביי אמר קשה כמשאוי תנן רבא אמר קשה למשאוי תנן אביי אמר קשה כמשאוי תנן נפחא כי תקלא ואי מוסיף שלשה קבין חייב רבא אמר [ט]קשה למשאוי תנן תקלא כי תקלא ונפחא הוי תוספת תנן להביא לתך חטין והביא לתך שעורין פטור ואם הוסיף על משאו חייב מאי לאו שלשת קבין לא סאה והא עלה קתני וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום ר"מ סאה לגמל שלשה קבין לחמור הכי קאמר היכא דלא שני והביא חטין שעורין והביא שעורין כמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום ר"מ סאה לגמל שלשה קבין לחמור ת"ש להביא לתך חטין והביא

ששׁ

רש"י

מתני' השוכר את הפרה לחרוש וכו'. וכל כלי המחרישה לבעל הבקר ונעריו הולכין עם בהמתו וזה אוחז הדרבן לכוין פרה לתלמיה וזה הולך אחר המחרישה ומכביד היתד בקרקע שבו הברזל שקורים קולטר"א בלע"ז והוא קנקן דמתני': חייב. שהרים קשים לחרוש שהסלעים שם: ודש בתבואה פטור. אם החליקה: גמ' והיכא דלא שני. ואין לבעל הפרה לתבוע לו כלום ואלו שהיו בפעולתו המנהיג והאוחז יחד שכירים היו איזה מהן פושע בשבירת הקנקן: דנקיט פרשא. מרדע הוא משלם שלא כוון את הפרה יפה ועל ידי שעיוות את השורה של מענה נשבר הקנקן: דנקיט מנא. קנקן: משלם. שהעמיק יותר מדאי בארץ: והילכתא דנקיט מנא משלם. שאילו לא העמיקו יותר מדאי לא היה נשבר בעיוות השורה: ואי דמחזקא בגונדרי. שהיה ידוע להם בהר שמעלה אבנים וגומא וטרשין: תרווייהו משלמים. שהיה להם להזהר מאד ובדבר מועט שעיוות אף המנהיג הוא נשבר והוי דבר המוטל בספק: היה בה מום אחד. אחד מן המומין הללו היה בה: וסנפו בין מומין אחרים. שלא היו בה: הרי זה מקח טעות. לפי שהכיר הלוקח בשאר מומין שאינן וכסבור הוא בכולן משקר אלא להשליך מעליו תרעומת הוא אומר הילכך מקח טעות הוא דאדעתא דהכי לא זבן: מום זה ומום אחר. שפירש לו שם אותו מום לבדו ואמר לו מום זה בה ועוד מומין אחרים: אין זה מקח טעות. דכיון דאותו המום הזכיר לו לבדו בו היה לו לבדוק: וסנפו. חברו כמו סניפין עשאום דתענית (דף כה.): נכפית. נופלת מחולי: משועממת. משוגעת: היה בה מום אחד. מאלו המומין והשאר אין בה: היו בה כל המומין הללו. ואינו מקפיד אלא על האחד ובא וטוענו כסבור הייתי שאתה כולל בה מה שאין בה ומה שיש בה ואילו ידעתי שזה בה לא הייתי לוקחה מאי: אפילו לא גרסינן והכי גרסי הכי אמרינן משמיה דרבא היו בה כל המומין האלו אין זה מקח טעות: מתני' והביא עליה שעורין. שהם קלים מחטין: חייב. בקילקולה אם הוסיף ג' קבין ולא אמרינן הואיל והשעורין קלים יש לו להוסיף עד כדי כובד לתך חטין שמשא החמור לתך חטין חצי כור: מפני שהנפח קשה לבהמה כמשאוי. וכיון דנפח לתך שעורים כנפח לתך חטין קשה לה תוספת: והביא לתך שעורים. שלא הוסיף: פטור. אם מתה: גמ' קשה כמשאוי. כדפרישית אף על פי שאין משאן כבד כמשא החטין הרי נפחן כנפח חטין והנפח כמשאוי: ניפחא כתקלא. נפח קשה כמשקל הואיל וניפחן שוה הרי הוא כמשקל שוה: ואם הוסיף שלשה קבין. דהוא שיעור תוספת לחמור לקלקל חייב: קשה למשאוי. אם השוה כובד השעורין לכובד החטין כגון שהוסיף סאה שלמה על הלתך הרי הרבה הנפח ורוב הנפח קשה למשאוי והוי נפח זה תוספת לקלקול החמור: תיקלא כתקלא. אינו חייב עד שישוה כובד השעורים לכובד החטין דליהוי נפח זה תוספת אבל נפח שוה ומשקל חסר לא אמרינן נפח השוה הרי היא כמשקל וליחייב בתוספת של שלשת קבין דקשה למשאוי תנן ולא קשה כמשאוי: מאי לאו שלשת קבין. כאביי: לא סאה. והכי קאמר להביא לתך חטין והביא לתך שעורין פטור ואע"פ שהשוה שהרי שינה להקל ואם הוסיף עד כדי משקל החטין חייב משום תוספת הנפח: הכי קאמר וכו'. ומילי מילי קתני והאי וכמה יוסיף לאו אלהביא חטין והביא שעורין קאי:

שם

תוספות

היכא דלא שני מאן משלם. וא"ת היכא דשני נמי אמאי לא משלם אחד מן הפועלים שפשע בשבירת הקנקן ותיבעי נמי מאן משלם וי"ל דהיכא דשני לא משלם דמיירי שהמשכיר את הפרה הוא שוכר את הפועלים לילך עם פרתו ולעשות מלאכת השוכר ולהכי לא משלם דא"ל למשכיר אנו לא התנינו עמך אלא לחרוש בבקעה ולא קבלנו שמירת הקנקן בהר אלא בבקעה ואם היינו חורשים בבקעה לא היינו שוברים ומ"מ שכירות שלנו לא נפסיד כי דעתך היה שנעשה כמו שירצה בעל השדה כי *הייתי סבור שלא יחרוש אלא בבקעה: ואי דוכתא דמחזקין בגונדרי תרווייהו משלמי. פי' בקונטרס משום דהוי ספק מי עשה ואין נראה דלא קי"ל (ב"ק ד' מה:) כסומכוס אלא כרבנן והמוציא מחבירו עליו הראיה ואי הוה ספק הוי שניהם פטורים אלא נ"ל דהכא שניהם פשעו כיון דמחזקא בגונדרי הוא נשבר מאד בקל והיה לכל אחד ליתן לב על חבירו כמו על עצמו ולהזהירו ואחרי שלא הזהירו גם הוא פשע:

שפחה זו שוטה היא כו' הרי זה מקח טעות. מכאן קשה לפ"ה שפי' ההא דאמר בכתובות (ד' נח. ושם ד"ה הנהו) סימפון בעבדים ליכא אי מומין שבגלוי כו' מאי אמרת ליסטין מזויין או מוכתב למלכות הנהו קלא אית להו ופירש בקונטרס וסבר וקביל וקשה לר"ת דהא הכא אמרינן דהוי מקח טעות באלו המומין וא"כ משכחת סימפון בעבדים ואיך אוכלין בתרומה ונראה לר"ת לפרש הנהו קלא אית להו ואם איתא דהוי מוכתב למלכות או ליסטים אז היה קול וכיון דליכא קלא ליכא למיחש להכי ובהנהו דהכא נמי קלא אית להו וכן משמע ליסנא דמאי אמרת כלומר באיזה סימפון משכחת דלא הגיעו בליסטין מזויין או במוכתב למלכות ובריש המוכר פירות (ב"ב ד' צב: ושם ד"ה ליסטים) תניא בהדיא כמאן ליסטין מזויין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך:

היו בה כל המומין הללו מהו. ברייתא דקתני הרי זה מקח טעות דלמא מיירי כגון שכל המומין היו בה והוי מקח טעות אע"פ שלא בדק הלוקח אפילו באחד משום דאמר לוקח מסתמא כל הני דקאמר ליתנהו לכולהו ומדהא ליתא הא נמי ליתא ומום זה ומום אחר אין זה מקח טעות כיון שאין מזכיר אלא אחד ולא שייך למימר מדהא ליתא הא נמי ליתא או דלמא הא דקתני הרי זה מקח טעות היינו היכא דליתנהו לכולהו ובדק לוקח בחד מינייהו ואישתכח דליתא ואמר מדמשקר בהך באידך נמי משקר אבל אם כולם אמת לא הוי מקח טעות והא דקתני מום זה ומום אחר ה"ה הזכיר לו כמה מומין כיון שכולם בה אין זה מקח טעות בתוספתא דכתובות משמע דאם הזכיר שני מומין אחת יש בה ואחת אין בה דלא הוי מקח טעות אלא דוקא כי סנפו בין הרבה מומין שאין בה דהכי תניא עד שלשים יום יעמיד פרנס א"ל קדש לי בתך על מנת שאין בה מומין א"ל שוטה היא שעמומית היא נכפית היא אם א"ל אותו המום ומום אחר עמו אין זה מקח טעות היה בה מום אחד וסנפו עם הרבה מומין הרי זה מקח טעות:

קשה כמשאוי תנן. לאביי סיפא דקתני כמה יוסיף קאי לפרש רישא [ולרבא רישא] דקתני להביא עליה חטין והביא עליה שעורין היינו בכובד החטין שהוא סאה כדמוכח במתניתין חייב דניפחא הוי תוספת להביא לתך חטין והביא לתך שעורים פטור אפילו הוסיף ג' קבין לחמור דליכא תקלא כי תקלא והיכא דלא שני אלא שהביא מין שהתנה כמה יוסיף על משאו ויהא חייב סאה לגמל כו':

תרגמה

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ד מהלכות שכירות הלכה א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שט סעיף ד:

נט ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה:

ס ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:

סא ד מיי' פט"ו מהל' מכירה הלכה ז ח ט טוש"ע ח"מ סי' רלב סעיף ח:

נ"ל סיית ועי' רש"א

סב ה מיי' שם הלכה י:

סג ו מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

סד ז מיי' פ"ד מהלכות שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שח סעיף ד:

סה ח מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ה וסעיף ו ועי' במ"מ ובב"י:

סו ט מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ד:

מסורת הש"ס

[תוספ' דב"ב פ"ד]

[שם]

שש עשרה שעורים חייב הא שלשת קבין פטור *תרגמה אביי במחיקתא ת"ר קב לכתף אדריב לעריבה כור לספינה שלשת כורים לבורני גדולה אמר מר קב לכתף אם איתא דלא מצי ביה בר דעת הוא לשדיה אמר אביי בשחבטו לאלתר רבא אמר אפילו תימא בשלא חבטו לאלתר לא צריכא אלא לאגרא יתירא רב אשי אמר הוא סבור חולשא הוא דנקיט ליה כור לספינה שלשת כורין לבורני גדולה אמר רב פפא ש"מ סתם ספינות בת תלתין כורין למאי נפקא מינה למקח וממכר: **מתני'** כל האומנין שומרי שכר הן וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם שמור לי ואשמור לך שומר שכר שמור לי וא"ל הנח לפני שומר חנם הלוהו על המשכון שומר שכר ר' יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם הלוהו פירות שומר שכר אבא שאול אומר רשאי אדם להשכיר משכונו של עני להיות פוסק והולך עליו מפני שהוא כמשיב אבידה: **גמ'** לימא מתניתין דלא כרבי מאיר דתניא *שוכר כיצד משלם רבי מאיר אומר כשומר חנם ר' יהודה אומר כשומר שכר אפילו תימא רבי מאיר בההיא הנאה דקא שביק כולי עלמא ואגיר ליה לדידיה הוי עילויה שומר שכר אי הכי שוכר נמי בההיא הנאה דקא שביק כולי עלמא ומוגר ליה לדידיה הוי עילויה שומר שכר אלא אפילו תימא ר' מאיר בההיא הנאה דקא יהיב ליה טפי פורתא הוי עילויה שומר שכר שוכר נמי מי לא עסקי' דקא משוי ליה טפי פורתא אלא אפילו תימא ר"מ בההיא הנאה דתפיש ליה אאגריה דלא בעי למיעל ולמיפק אוזוי הוי עליה ש"ש איבעית אימא *כדמחליף רבה בר אבוה ותני שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר שכר רבי יהודה אומר כשומר חנם: וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם: *תנן התם אמר לו שואל שלח ושלחה ומתה חייב וכן בשעה שמחזירה אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא לא שנו אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי שאילתה פטור מתיב רב נחמן בר פפא וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם

הא

תוספות

תרגמה אביי במחיקתא. מה שהקשה בקונטרס לפי תשובת הגאונים נראה דלאו פירכא היא דכי אם התנה עמו להוליך ברזל או אבנים והוליך סובין או נוצה ה"נ דאם יוסיף יהא חייב:

סתם ספינה בת תלתין כורין. משמע דתוספת אחד משלשים ואם כן מדתנא סאה לגמל משמע דמשא גמל כור וק' לריב"ס דבפ' מי שהחשיך (שבת ד' קנג:) אמר רב ירמיה מדפתי לדידי חזי לי ההוא טייעא דאוכלה כורא ואטענה כורא משמע דשאר גמלים אין טוענים כל כך אלא ההוא שהיה משונה וי"ל כדפ"ה התם דאטענה כורא למזונות אותו הדרך לבד שאר המשאוי וכן נראה דאין סברא שיוכל להאכיל לגמל אפילו ע"י אביסה כדי משאו בפעם אחת: **נימא** תנן סתמא דלא כר' מאיר. מדמי ליה אומן לשוכר דכי היכי דאומן הוי שומר שכר אע"פ שאינו נוטל שכר על השמירה אלא שכר טורחו ה"נ שוכר הוי כשומר שכר אף על פי שאינו נוטל שכר שמירה אלא כיון שנהנה ממנה בשכר שנותן: **דקא** יהיב ליה [טפי] פורתא הוי עליה שומר שכר. והוה מצי לאקשויי מי לא עסקינן דלא יהיב טפי פורתא אלא בלאו הכי פריך ליה שפיר: **דקא** תפיס ליה אאגריה הוי שומר שכר. וא"ת הא דתנן במתני' הלוהו על המשכון שומר שכר ודחיק לאשכוחי טעמא בגמ' דהוי שומר שכר כדשמואל או כרב יוסף לימא טעמא דבההיא הנאה דתפיס ליה אחוביה הוי שומר שכר וי"ל דהתם לא איתהני מלוה מידי דאין מרויח במה שהלוה ממה שלא היה מלוה ולא היה לו משכון וא"ת שוכר נמי בההיא הנאה דתפיס ליה אשכרו שנתן ליהוי שומר שכר וי"ל דאומן ודאי הוי שומר שכר במאי דתפיס אאגריה לפי שרוב אומנים עושין מלאכה בבית בעל הבית ואינם תופסים כלום בשכרם וזה שעושה בביתו ותפוס בכלי נהנה הרבה אבל שוכר אין לו הנאה שכל שוכרים תפוסים בדבר ששכרו דאין יכולין לעשות מלאכתן אם לא שיהא ברשותם:

הא

רש"י

שש עשרה. תוספת סאה להשוותן למשאוי התמין: חייב. בשביל הנפח: הא שלשת קבין פטור. כדרבא: במחיקתא. אני שמעתי שעורין שהתליעו וכן (א) בפי' תשובת הגאונים אבל לדידי קשיא לי מה לי התליעו ומה לי לא התליעו והרי יש כאן נפח של לתך ושלשת קבין וקתני פטור ולאביי נפח כמשאוי דהא לאו התליעו נמי שעורין קלים הם ומחייב להו אביי משום ניפחא ונראה לי שמשא החמור לתך ומדידתן טפופות ט"ו סאין ולא מחוקות ומוקי לה אביי בט"ז מחוקות שהמחק פחות ג' קבין ואין כאן אלא תוספת נפח שלש קבין של לתך טפופות. טפופות לא מחוק ולא גדוש: מחוקות. ריש"ש: קב לכתף. קב הוי תוספת לאדם הנושא בכתף וחייב המוסיף בקלקולו מכאן אתה למד שמשא אדם בינוני שלשים קב שהן חמש סאין דתנן תוספת החמור שלשה קבין שהן חצי סאה ומשאו לתך ט"ו סאין אלמא תוספת אחד משלשים במשא הוא ואשמועינן דאם הוסיף עליו קב חייב °לקמן פריך והרי הוא בן דעת אי לא מצי ביה לשדייה אארעא: אדריב לעריבה. לתך הוי תוספת למשאוי ספינה קטנה: כור. הוי תוספת לספינה בינונית: בשחבטו לאלתר. לא הספיק לפרק המשא מעל כתפו עד שרבץ תחת משאו: בת תלתין כורין. גריכה שהיא [גדולה ותהא] בכך הולכת על פני המים דהא תוספת אחד מל' הוא ומדקתני כור לספינה ש"מ ספינה בת שלשים: ה"ג א"ר פפא ש"מ סתם ספינה וכו' למאי נ"מ למקח וממכר: **מתני'** כל האומנין. קבלנין המקבלין עליהן לעשות המלאכה בבתיהם: שומרי שכר. להתחייב בגניבה ואבידה וטעמא מפרש בגמרא: וכולן שאמרו טול את שלך. ששכר גמרתי' ומשהודיעו הבא מעות שאיני מעכבו לתופסו על שכרי הרי הוא מעתה ש"ח: הלוהו. מעות על המשכון: שומר שכר. שכר מלוה: הלוהו מעות שומר חנם. דלית ליה לר' יהודה שכר מלוה לענין דינא: הלוהו פירות שומר שכר. דדרך פירות להרקיב: מותר אדם להשכיר. לאחרים: משכונו של עני. שבידו: להיות פוסק עליו. שכר: והולך. תמיד ופוחת מן החוב ובגמרא מפרש אאיזה משכון קאמר: **גמ'** שוכר. בהמה: כיצד משלם. דשומר חנם ושומר שכר ושואל כתיבי שוכר לא כתיב ומהו דין חיובו לענין גניבה ואבידה פטור או חייב: רבי יהודה אומר כשומר שכר. הואיל והנאתו הוא אצלו אע"פ שנותן שכר פעולתו ש"ש הוא דאי לא יהיב שכר הוי שואל וחייב באונסין השתא דיהיב ליה אגרא לא הוי שואל והוי ש"ש: ר' מאיר אומר כשומר חנם. דקא יהיב אגר מלאכתו ואינו נוטל שכר על שמירתו ואומן דמי לשוכר שלהנאת שכר אומנתו היה אצלו אבל לא שכר שמירה הוא נוטל אלא שכר פעולה: דקא יהיב ליה טפי פורתא. שאי אפשר לנמנם שכר קבלנות לשכר דמי פעולה שלא יטול יותר: מי לא עסקינן דקא משוי ליה. הוזיל *משאר משכירי בהמה מי לא אמר רבי מאיר נמי דהוי שומר חנם: משוי. לישנא דמוזיל ומשכיר בשוה כמו (סוכה דף לד:*) אשוי זביני (נעיל ד' נב.) ושוי לכרסיך: ואיבעית אימא. אי נמי דמי אומן לשוכר קא מיתוקמא מתני' כרבי מאיר כדמחליף וכו' ומהדר לאוקמא כר' מאיר משום דסתם משנה ר"מ: תנן התם. לקמן בפרק השואל (ד' צח:) אמר לו השואל שלח אותה לי ביד עבדך או שלוחך: ושלחה ומתה. כדרכה בדרך קודם שתיכנס לביתו: חייב. באונסים שמשעה שמסרה לשלוחו במצות השואל נתחייב השואל באונסיה ואם לא אמר לו שלח אלא המשאיל שלחה לו כשאמר לו זה השאילני פרתך אמר לו הן ועמד ושלחה ומתה בדרך פטור: וכן בשעה שמחזירה. אם מסרה השואל ליד השליח להשיבה לבעלה ולא אמר המשאיל שלחה לי ביד פלוני ומתה חייב דלא קמה ברשותיה דמשאיל: לא שנו. שהשואל חייב בה עד שתבא ליד המשאיל: אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה. שא"ל השאילני עד זמן פלוני והחזירה בתוך הזמן דהתם אכתי לא כליא שאלה עד דאתיא ליד בעלים: אבל לאחר ימי שאילתה פטור. ואפילו בביתו של שואל מתה משכלו הימים אינו שואל עליה: וכולן שאמרו וכו' טעמא דגלי דעתיה שאינו חפץ להיות עוד שומר עליה:

הא

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פי"ד מהלכות שכירות הלכה ז סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שח סעיף ז:

סח ב מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיא סעיף א:

סט ג מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שח סעיף ז:

ע ד מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיא סעיף א:

עא ה ו מיי' שם פ"י הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף א:

עב ז מיי' שם הלכה ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שם סעיף ו:

עג ח מיי' שם פ"ב הלכה א טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף ב:

עד ט מיי' שם פ"י הלכה א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' עב סעיף ב:

ר"מ

עה י מיי' פ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' עב סעיף א:

עו כ מיי' פ"א מהלכות שכירות הלכה ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' ש סעיף א:

עז ל מיי' פ"ג מהלכות שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ה:

עח מ נ מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף א [רב אלפס פ"ח דב"מ דף קכב]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה במחיקתא וכו' וכן פירש בתשובת הגאונים:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה קב לכתף וכו' לקמן פריך. עי' תשובת הר"ש הלוי חא"ח סי' כ:

מסורת הש"ס

[שבת נב: ושם]

לקמן צג. צח: ב"ק מה: מו: שבועות מט:

גם זה שם

לקמן צח:

[נ"ל גניס מבלר יעבר] [ופסחים ל.]

הא גמרתיו שומר שכר לא *הא הבא מעות וטול את שלך שומר שכר אבל גמרתיו מאי [ב]שומר חנם אי הכי אדתני וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם נשמעינן גמרתיו וכ"ש טול את שלך טול את שלך אצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא שומר חנם נמי לא הוי קמ"ל איכא דאמרי אמר רב נחמן בר פפא אף אנן נמי תנינא וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם מאי לאו הוא הדין גמרתיו לא טול את שלך שאני הונא מר בר מרימר קמיה דרבינא רמי מתניתין אהדדי ומשני תנן וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם והוא הדין לגמרתיו ורמינהו אמר לו שואל שלח ושלחה ומתה חייב וכן בשעה שמחזירה ומשני אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שהחזיר בתוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי שאילתה פטור איבעיא להו פטור משואל וחייב כשומר שכר או דלמא שומר שכר נמי לא הוי אמר אמימר [ג]מסתברא פטור משואל וחייב כשומר שכר (א) הואיל ונהנה מהנה הוה *תניא כוותיה דאמימר [ד]הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו ואמר לו אם מקבלין אותן ממני אני נותן לך דמיהן ואם לאו אני נותן לך לפי טובת הנאה שבהן ונאנסו בהליכה חייב בחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר *[ה]ההוא גברא דזבין ליה חמרא לחבריה א"ל קא ממטינא ליה לדוכתא פלוני אי מזדבנא מוטב ואי לא מהדרנא ליה נהליך אזל ולא אזדבנא ובהדי דקא אתא אתנים אתא לקמיה דרב נחמן [ו]חייביה איתיביה *רבה לרב נחמן נאנסו בהליכה חייב ובחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר א"ל [ז]חזרה דהאי הליכה היא מאי טעמא סברא הוא בחזירתו אילו אשכח לזבוניה מי לא זבנה: שמור לי ואשמור לך שומר שכר: *ואמאי [ח]שמירה בבעלים היא א"ר פפא [ט]דאמר ליה שמור לי היום ואשמור לך למחר תנו רבנן [י]שמור לי ואשמור לך השאילני ואשאילך שמור לי ואשאילך השאילני ואשמור לך כולן נעשו שומרי שכר זה לזה ואמאי [כ]שמירה בבעלי' היא א"ר פפא [ל]דאמר ליה שמור לי היום ואשמור לך למחר הנהו אהלויי דכל יומא הוה אפי לה חד מינייהו ההוא יומא אמרו ליה לחד מינייהו זיל אפי לן אמר להו נטרו לי גלימאי אדאתא פשעו בה ואגנוב אתו לקמיה דרב פפא חייבינהו אמרו ליה רבנן לרב פפא אמאי פשיעה בבעלים היא אכסיף לסוף איגלאי מילתא דההוא שעתא שכרא הוה קא שתי הניחא למאן דאמר *[מ]פשיעה בבעלים פטור משום הכי אכסיף אלא למ"ד חייב אמאי אכסיף אלא ההוא יומא לאו דידיה הוה ואמרו ליה לדידי' זיל אפי לן את ואמר להו בההוא אגרא דקא אפינא לכו נטורו גלימאי

עד

הא גמרתיו שומר שכר. ולא אמרינן כיון שידעו הבעלים שכלו ימי האומנות ולא שלחו והביאוס פטור השומר וגבי השואל נמי אף על פי שידעו הבעלים שכלו ימי השאילה שואל הוא: לא. תידק הא גמרתיו שומר שכר הוא אלא הכי דייק מינה: הא הבא מעות. דגלי אדעתא דתפיס ליה אאגריה שומר שכר הוא: אבל גמרתיו מאי שומר חנם. דכל כמה דלא גלי דעתיה ולית לן למימר דתפס ליה אאגריה כלתה שמירת שכר פעולה מדגמריה ואודעיה וגבי שואל נמי כלתה שמירת שאלה מדידעו הבעלים שכלו ימי השאלה דהתם לאו לאודועי בעי דהא ידע שלכך וכך ימים השאילה לו: שומר חנם נמי לא הוי. דאינו שומרו לו עוד קאמר ליה: קמ"ל. דאינו תופסו על שכרו הוא דקאמר ליה אבל מדין פקדון לא סליק נפשיה: מאי לאו הוא הדין לגמרתיו. והאי דנקט טול את שלך לאשמעינן מינה דשומר חנם מיהת הוי כדאמרן: וכן בשעה שמחזירה. כל כמה דלא אמר ליה משאיל שלח קמה ברשותיה דשואל כי היכי דבשעת שאלה קיימא ברשות משאיל עד דאמר ליה שואל שלח וקס"ד דמשכלו ימי שאילה קאמר דדמי לגמרתיו: פטור משואל. מאונסין: וחייב כשומר שכר. בגניבה ואבידה: הואיל ונהנה. בשאילה: מהני. להיות עליה שומר שכר עד שתגיע ליד הבעלים: לשגרן לבית חמיו. סבלונות לארוסתו: כפי טובת הנאה. שיחזיקו לי טובה שפקדתים בסבלונות: ונאנסו בהליכה חייב. דהואיל וקנן דמיהן ומשכן לשם לקיחה הרי הם לקוחין בידו עד שידע שאינה לקוחה והכי נמי אמרינן בהמוכר את הספינה (ב"ב ד' פז:) אמר שמואל הלוקח כלי מן האומן על מנת לבקרו ואם אין בו מום יקחנו ונאנס בידו חייב והוא דקיצי דמיה: בחזירה פטור. מאונסין מפני שהוא כנושא שכר בחזירה ולא כשואל ומהו נשיאות שכרו הואיל ונהנה שנתפאר בהן והיינו כוותיה דאמימר דאע"ג דיהיב ליה כפי טובת הנאה שבהן הוי עלייהו שומר שכר אחר שכלתה שמירת המקח הואיל ונהנה כל שכן גבי שאלה דלא יהיב ליה מידי: שמור לי ואשמור לך שומר שכר. וחייב אם נגנבה: ואמאי שמירה בבעלים היא. בעליו של חפץ זה שנגנב במלאכתו של שומר היה שאף הוא משמר היה לו וכתיב אם בעליו עמו לא ישלם ודרשינן לקמן עמו במלאכתו ואע"ג דבשואל כתיב לקמן דרשינן ליה נמי אכולהו שומרין בפרק השואל (לקמן ד' צה.): ואני אשמור לך למחר. דלאו במלאכתו הוא השתא: השאילני ואשאיל לך. אין זה שואל להתחייב באונסין שאין כל הנאה שלו שאף הוא משאילו: שמירה בבעלים היא. אשמור לי ואשמור לך קאי שכשיהם זה במלאכתו של זה אבל השאילני כליך ואני אשאיל לך כליי שמור לי ואשאילך או השאילני ואשמור לך אין כאן בעלים של חפץ במלאכתו של שומר: אהלויי. מוכרי אהל שמכבסים בו בגדים והוא עשב ואיכא דאמרי אהלות והוא מין בושם: זיל ואפי לן. קס"ד יומא דידיה הוה דהשתא לא הוו איהו בשמירת טליתו אלא כשומרי חנם ואצטריך למימר פשעו בה דאי לא לא מיחייבי: פשיעה בבעלים. שאף הוא במלאכתן היה: איגלאי מילתא דההיא שעתא שכרא הוה שתי. ולא היה במלאכתן שעדיין לא התחיל לאפות ונמצא שבשעה שנטשו הן שומרין לא מסר עצמו להיות מלאכתן עליו אבל אם נתעסק מיד ואפה ולאחר שאפה שתי שכרא ובאותה שעה אבדה טליתו פשיעה בבעלים נמי הואיל וכשנטשו שומרין היה במלאכתן דאמרינן לקמן (ד' צה:) היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה: הניחא למאן דאמר. בפרק השואל (שם.) פשיעה בבעלים פטור היינו דאיכסיף: אלא למאן דאמר פשיעה בבעלים חייב. שלא נאמרה פטור בבעלים אלא בשואל ושומר שכר שחיובן בלא פשיעה אבל שומר חנם שחיובו אינו אלא בפשיעה אינו פטור משום בעליו עמו הואיל ופשע אמאי איכסיף: בההוא אגרא וכו'. והוו להו שומרי שכר:

עד

הא גמרתיו שומר שכר. וא"ת ומאי פריך שאני הכא דאכתי תפיס ליה אאגריה ולכך הוי שומר שכר אף על פי שגמר מלאכתו ומיהו לטעמיה דלעיל דמדמינן אומן לשוכר ולא אמרינן שאני אומן דתפיס ליה אאגריה פריך הכא שפיר וי"ל דלא מהני תפיס ליה אאגריה אלא דוקא בעוד שמשתכר באומנותו דתרתי בעינן שמשתכר ותפיס ליה אאגריה: לא הא הבא מעות וטול את שלך שומר שכר. ואע"ג דגמרתיו לא הוי אלא שומר חנם לפי שנגמרה מלאכתו מ"מ הכא שמפרש בהדיא שלא יטול עד שיתן מעות הוי שומר שכר: אתא לקמיה דרב נחמן וחייביה. ותימה מדלא אשכח לזבונא משמע דלא הוי זבינא חריפא ואם כן אמאי חייביה והלא הנאת שניהם היתה ואמרינן בנדרים (ד' לא:) דאין לחייב הלוקח אלא בזבינא חריפא שכל הנאה שלו וי"ל דזבינא חריפא היה ואם היה רוצה לתת בדמים שנתן לו המוכר היה מוצא הרבה אלא היה רוצה למוכרו ביוקר ומה שלא מכרו כמו שהיה יכול משום שאף אבבא דביתיה כשיחזור יתנו לו אותן דמים או יותר: הניחא למ"ד פשיעה בבעלים פטור. וקשיא למ"ד חייב מעובדא דרב פפא דרב אחא ורבינא איפליגו בה לקמן* שהיו אחר רב פפא:

דברי

[דף לא:]

עם א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף א:

פ ג מיי' פ"ג מהלכות שאלה ופקדון הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ח:

פא ד מיי' פ"ב מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ח ועיין במשנה למלך סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סי' קפו סעיף א:

פב ה ו ז מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ב [כל זה וכן מה שלמעלה א ב ג ד הובא ברב אלפס פרק ח דב"מ דף קכב.]

פג ח ט י כ ל מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה ב ועיין במ"מ ובכ"מ ובלחם משנה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שה סעיף ו וסי' שמו סעיף ה וסעיף ח:

פד מ מיי' שם פ"א הלכה ג סמג שם וסי' פט טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף יט:

הגהות הב"ח
(א) גמ' הואיל ונהנה. נ"ב ע"ל בדף מג ע"א:

נדרים לא. | [שם ע"ש] | [נ"ל רבא וכ"ה ברי"ף ורא"ש. וכך איתא בנדרים לא:] | ב"ב מג: | [לקמן צה. צז.]

עד דאתא אגניב אתו לקמיה דרב פפא חייבינהו אמרו ליה רבנן לרב פפא הא שמירה בבעלים היא אכסיף לסוף איגלאי מילתא דההיא שעתא שברא הוה שתי הנהו בי תרי דהוו קא מסגו באורחא חד אריך וחד גוצא אריכא רכיב חמרא והוה ליה סדינא גוצא מיכסי סרבלא וקא מסגי בברעיה כי מטי לנהרא שקליה לסרבליה ואותביה עילוי חמרא ושקליה לסדיניה דההוא ואיכסי ביה שטפוה מיא לסדיניה אתא לקמיה דרבא חייביה אמרו ליה רבנן לרבא אמאי שאלה בבעלים היא אכסיף לסוף איגלאי מילתא דבלא דעתיה שקליה ובלא דעתיה אותביה *ההוא גברא דאוגר ליה חמרא לחבריה אמר ליה חזי לא תיזול באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אזיל באורחא דנהר פקוד ומית חמרא כי אתא אמר אין באורחא דנהר פקוד אזלי ומיהו ליכא מיא א"ל *רבא מה ליה *לשקר אי בעי אמר ליה אנא באורחא דנרש אזלי אמר ליה אביי [ג]מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן: שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם: אמר רב הונא [ג]אמר לו הנח לפניך אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר איבעיא להו הנח סתמא מאי ת"ש שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם [ד]הא סתמא ולא כלום אדרבה מדאמר רב הונא הנח לפניך הוא דאינו לא שומר חנם ולא שומר שכר הא סתמא ש"ח הוי אלא *מהא ליכא למשמע מינה לימא כתנאי *אם הכניס ברשות בעל חצר חייב רבי אומר [ה]בכולם אינו חייב עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור ממאי דלמא עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא בחצר דבת נטורי היא וכי קאמר ליה עייל עייל דאינטר לך קאמר ליה אבל הכא שוקא לאו בר נטורי הוא אנח ותיב נטר לך קאמר ליה אי נמי עד כאן לא קאמר רבי התם אלא [ו]בחצרו דלעיולי רשותא קא בעי למשקל מיניה וכי יהיב ליה רשותא לעיולי תיב ונטר לך קאמר ליה אבל הכא הנח ואנא מנטרנא קאמר ליה דאי סלקא דעתך הנח ותיב ונטר קאמר ליה אי לאותבה רשותא בעי למשקל מיניה: הלוהו על המשכון שומר שכר: לימא מתניתין דלא כר' אליעזר *דתניא המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ישבע ויטול מעותיו דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר [ז]יכול לומר לו כלום הלויתני אלא על המשכון אבד המשכון אבדו מעותיך אבל הלוהו אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהם ד"ה אבד המשכון אבדו מעותיו אפילו תימא רבי אליעזר ולא קשיא כאן שמשכנו בשעת הלואתו כאן שמשכנו שלא בשעת הלואתו והא אידי ואידי הלוהו

רש"י

עד דאתא אגניב. בלא פשיעה וחייבינהו משום גניבה דשומר שכר: סדינא. של פשתן ואין מים מכבידין אותו כל כך: סרבלא. גלופקרא שקורין קו"ן והוא של צמר והרבה מים נבלעין בו ומכבידין אותו לפיכך פשט הסרבל ונתכסה בסדין: שאלה בבעלים היא. שבשעת השאלה היה המשאיל במלאכתו של שואל ונשא סרבל שלו על חמורו ומעביר לו על אמת המים: במקום עדים. דאכן סהדי שאין אותו הדרך בלא מים: הנח לפניך אינו לא שומר חנם כו'. כיון דאמר ליה לפניך תיב ונטר לך קא"ל: לימא. [*הני] סתמא תנאי היא: אם הכניס ברשות. משנה היא בפרק שור שנגח את הפרה (ב"ק ד' מז.) בקדר שהכניס קדירותיו ושברן שורו של בעל הבית או הכניס שורו ונגחו שורו של בעל הבית או שהכניס פירותיו ואכלתן בהמתו: בעל חצר חייב. בנזקו דכי אמר ליה עול עול ואנטר לך קאמר ליה וה"ה הנח סתמא בשוק: רבי אומר בכולן אינו חייב. דעול ותיב ונטר לך קאמר ליה וה"ה להנח סתמא בשוק: דבת נטורי היא. שאין אדם מכניס דבר לתוכה אלא להשתמר בה דאין טורח בשמירתה: עול דאינטר לך קאמר ליה. שאין שמירה קשה עלי: דאי לאותובי רשותא בעי למישקל מיניה. בתמיה: ישבע. שלא פשע דשומר חנם הוא עליו דאין אדם נוטל משכונו לגוביינא אלא להיות בטוח במעותיו שלא יוכל לכפור ולעולם שומר חנם הוא עליו שאם אבד יגבה ממקום אחר: אבל הלוהו אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהם דברי הכל אבדו מעותיו. דהא משכון ודאי לגוביינא שקל לגבות הימנה דהתם שטר יש בו שעבוד קרקעות ויש לו מהיכן לגבות ובטוח הוא וגם לכפור אינו יכול דהא קאי שטרא הלכך לאו לזכרון דברים נקטיה: כאן שמשכנו בשעת הלואתו. קאמר ר' אליעזר שומר חנם ומתני' כשמשכנו שלא בשעת הלואתו אלא לאחר זמן כשתבעו מעותיו בב"ד ולא שילם ומשכנו על פי בית דין דהשתא ודאי לגוביינא שקליה:

על

תוספות

דברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו. פירוש לכך מודה רבי אליעזר משום דהוי שלא בשעת הלואתו וקני משכון ושטר דנקט לאו דוקא אלא לומר דאיירי שלא בשעת הלואתו דכיון שעשה שטר מסתמא לא לקח משכון בשעת הלואה [עד] אחרי כן אבל רישא דפליגי היינו בשעת הלואה ולמאי דמוקי לה דפליגי בדרבי יצחק היה סבור דרבי יצחק איירי אף בשעת הלואה ורבי אליעזר פליג עליה בהא אבל בסיפא דאיירי שלא בשעת הלואה מודה דקני דעיקר קרא דולך תהיה צדקה איירי שלא בשעת הלואה ועל פ"ה דפי' שלהי שבועת הדיינים (שבועות ד' מד. ושם ד"ה מאי) דמשום שטר מודה ר' אליעזר בסיפא דכיון דיש שטר לשם משכון קבל ולא לזכרון דברים בעלמא כמו ברישא תימה דאי ברישא לא נקט משכון אלא לזכרון דברים בעלמא משום דליכא שטרא א"כ אמאי לא יהיה משמע אפילו שוה המשכון כנגד מעותיו כדמשמע בהזהב (לעיל מה.) דהיכא דלא נקט אלא לזכרון דברים בעלמא דמשמע והתם משמע דאם שוה משכון כנגד מעותיו לכ"ע אינו נשמע ועוד אמאי קאמר (א) מתניתין מחוורתא דלא כרבי אליעזר לוקמה בשטר דמודה ר' אליעזר אלא ש"מ דאף ר' אליעזר אינו מודה אלא שלא בשעת הלואה ומיהו יש לתרץ דהלוהו על המשכון משמע בלא שטר ועוד דאי מתני' מיירי בשטר לא הוה פליג ר' יהודה דאמר הלוהו מעות שומר חנם דלא יחלוק ארבי אליעזר ורבי עקיבא ובה"ג דרב יהודאי גאון נמי משמע דסיפא דהלוהו בשטר איירי שלא בשעת הלואה דמוקי הא דאמר רבי יצחק דב"ח קונה משכון היינו דוקא שלא בשעת הלואה אבל בשעת הלואה לא קני היינו דוקא בשטר דכיון דאיכא שטרא לא סמיך אמשכון אלא אשטרא אבל בלא שטר אפילו בשעת הלואה קני והוי שומר שכר ושלא בשעת הלואה הוי שומר שכר אע"ג דאיכא שטרא דודאי אמשכון סמיך וא"כ סיפא דהלוהו בשטר איירי שלא בשעת הלואה דבשעת הלואה לא איבד מעותיו דאשטר סמיך ומה שר"ל דהיכא דליכא שטר קני אפילו בשעת הלואה לא מטעם דר' יצחק א] דקרא לא איירי אלא שלא בשעת הלואה אלא קני מדשמואל וסברי דהלכה כשמואל ואין הלכה כרב יוסף:

והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני. משמע דמלוה חבירו על המשכון משמע בשעת הלואה ותימה דבפרק השולח (גיטין לז. ושם ד"ה שאני) קאמר תנן המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אינו משמט ומפ' התם דהמלוה על המשכון אינו משמט משום דקני ליה מדר' יצחק והא לא קאמר רבי יצחק אלא שלא בשעת הלואתו ועל המשכון משמע דאפילו בשעת הלואתו אינו משמט ויש לומר דכיון שלא בשעת הלואה קני ליה לגמרי מדרבי יצחק בשעת הלואה נמי דליכא קנין אלא שעבוד אלים שעבודיה ליחשב ולא של אחיך בידך וכן בפרק כל שעה (פסחים ד' לא: ושם ד"ה בדר"י) גבי ישראל שהלוה לנכרי על חמצו עובר עליו משום דרבי יצחק כדאמרינן התם התם נמי כיון דשלא בשעת הלואה קני אהני שעבודיה בשעת הלואה ליחשב כשל ישראל וכן נכרי שהלוה לישראל על חמצו אי לאו דנכרי מישראל לא קני לא היה נאסר אף משכנו בשעת הלואתו דלא קני כיון דשלא בשעת הלואה הוה קני בשעת הלואה נמי הוה אלים שעבודיה דנכרי שלא יצטרך לבערו ואף על גב דהוי דישראל וקרינא ביה שלך מ"מ מדאפקיה קרא מלא ימצא לא מחייב אלא כשמצוי לו לגמרי וכיון דאלים שעבודיה דנכרי לא חשיב מצוי והכי נמי אמרינן בפרק קמא דפסחים (ד' ו. ושם ד"ה יחד) יחד לו בית אין זקוק לבער אע"ג דחשיב לגמרי כשל ישראל כיון דקבל אחריות מ"מ כיון דיחד לו בית אינו מצוי אצלו:

נימא

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פ"ד מהל' שכירות הלכה ג סמג עשין פט:

פו ג ד מיי' פ"ב שם הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף ב:

פז ה מיי' פ"ג מהלכות נזקי ממון הלכה י"ד ועיין בהשגות ובמ"מ ופ"ז שם הלכה ו סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' שצח סעיף ה ועיין בהג"ה וסי' שצג סעיף א וסי' רצא סעיף ג:

פח ו טוש"ע שם סי' רצא סעיף ב בהג"ה:

פט ז מיי' פ"י מהלכות שכירות הלכה א ועי' בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' עב סעיף ב:

נ"ל רבה וכן הוא ברי"ף ועי' בספר ת"ח

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דברי וכו' אמאי קאמר מחוורתא מתני' דלא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה דברי הכל וכו' עד לבסוף דקרא לא איירי אלא שלא בשעת הלואה אלא קני מדשמואל וסברי דהלכה כשמואל ואין הלכה כרב יוסף. מן תיבת מדשמואל עד גמירא נמחק וכ"ב מדרב יוסף וסברי דהלכה כרב יוסף אין הלכה כשמואל כצ"ל דלהדיא פסק בה"ג בב"ק פח ע"א כרב יוסף וכ"כ תוס' לעיל כט ע"א ובב"ק כ"ו ע"ב בשם בה"ג דהלכה כרב יוסף וגם כתבו תוס' בשבועות מג ע"ב בשם בה"ג דאין הלכה כשמואל וכן הוא בבה"ג בהל' שבועה דף קיז ע"א דליתא לדשמואל גם הא דר' יצחק דמייתי תוס' הכא בשם בה"ג הוא שם בבה"ג קיז ע"א:

מסורת הש"ס

נ"ל סנה

כתובות כז: בכורות לו.

[קדושין סה: וש"נ]

[ברכות כה. וש"נ] ב"ק מז: נט: ביצה ח.

שבועות מג:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

הלוהו על המשכון קתני אלא לא קשיא כאן שהלוהו מעות כאן שהלוהו פירות והא מדקתני סיפא ר' יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם הלוהו פירות שומר שכר מכלל דלתנא קמא לא שני ליה כולה רבי יהודה היא וחסורי מיחסרא והכי קתני הלוהו על המשכון שומר שכר במה דברים אמורים שהלוהו פירות אבל הלוהו מעות שומר חנם שרבי יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם הלוהו פירות שומר שכר אי הכי קמה לה מתני' דלא כרבי עקיבא אלא מחוורתא מתניתין דלא כר' אליעזר לימא בדלא שוי משכון שיעור זוזי ובדשמואל קא מיפלגי *דאמר שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עילוייהו אבד קתא דמגלא אבדו אלפא זוזי אי בדלא שוי משכון שיעור זוזי דכולי עלמא *לית להו דשמואל והכא בדשוי שיעור זוזי וקא מיפלגי בדר' יצחק *דאמר ר' יצחק מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר °ולך תהיה צדקה אם אינו קונה משכון צדקה מנא ליה מכאן לבעל חוב שקונה משכון ותסברא *אימור דאמר ר' יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו מי אמר אלא משכנו שלא בשעת הלואתו כולי עלמא אית להו דרבי יצחק והכא במשכנו בשעת הלואתו ובשומר אבידה קא מיפלגי *דאיתמר שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם רב יוסף אמר כשומר שכר לימא דרב יוסף תנאי היא לא בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף והכא במלוה

תורה אור

דברים כד

על המשכון · בשעת הלואה משמע: ומתני' · שהלוהו פירות: אי הכי קמה ליה מתני' דלא כרבי עקיבא · דקתני אבל אם הלוהו מעות שומר חנם ואנן קיימא לן במסכת סנהדרין (דף פו·) בכולהו סתמי סתם משנה רבי מאיר סתם ספרא ר' יהודה סתם ספרי ר' שמעון וכולהו אליבא דר' עקיבא: לימא· ר' אליעזר ור' עקיבא: בדלא שוי שיעור. זוזי קא מפלגי ובדשמואל פליגי · דאי בדשוי מודה ר' אליעזר דלגוביינא שקליה ובדלא שוי פליגי דלרבי אליעזר לית ליה דשמואל דאמר אבוד אלפא זוזי וסבר דקביל לגוביינא הא לית ליה לרבי אליעזר דכיון דלא שוי לזכרון דברים בעלמא הוא דנקיט ליה ושומר חנם הוא ור' עקיבא אית ליה דשמואל ואמר סבר וקביל בתורת משכון וכל כמה דלא מיהדרי ליה לא לגבי: דכולי עלמא לית להו דשמואל · דלרבי אליעזר לא מפסיד כלום ולר' עקיבא אינו מפסיד אלא כנגד המשכון: שקונה משכון · לכל מילי להתחייב באונסין: אימור דאמר ר' יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו · דהא קרא במשכנו ע"י שליח ב"ד כתיב דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד ומוקמינן לה לקמן (דף קיג·) בשליח ב"ד והשתא ודאי קני לגוביינא שקליה וליכא למרמייה למשכנו בשעת הלואתו ובהך פלוגתא דרבי אליעזר המלוה על המשכון קתני: והכא בשומר אבידה קא מפלגי · דטעמא דר' עקיבא משום דשומר שכר מלוה הוא והעוסק במצוה פטור מן המצוה דאי בעי לא יהיב ריפתא לעניא: שומר אבידה · שמצא אבידה והכניסה אל תוך ביתו כדכתיב (דברים כב) ואספתו אל תוך ביתך: כשומר שכר · מלוה: לימא דרב יוסף תנאי · דהא רבה ודאי תנאי היא דהא ר' עקיבא לית ליה דרבה ולית ליה לאוקמי פלוגתייהו בטעמא אחרינא דהא אהדרן בכמה טעמי ולא אתוקמא אלא לרב יוסף מי מיבעיא למימר תנאי דר' אליעזר לית ליה דרב יוסף: בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף · כלומר רבה הוא דדחיק לאוקמי מילתיה כתנאי אבל רב יוסף אמר לך רבי אליעזר נמי קאי כוותי היכא דאיכא מצוה כגון שומר אבידה והכא היינו טעמא דפטור דקא סבר אין כאן מצוה: במלוה

נימא בדלא שוי שיעור זוזי ובדשמואל קמיפלגי · פי' בקונט' אבל בדשוי הוי לכ"ע ש"ש ושילהי שבועת הדיינים (שבועות דף מג: ושם מד: ד"ה מאי) יש ספרים דגרסי ה"ד אי בדשוי שיעור זוזי מ"ט דרבי אליעזר אלא בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי משמע כפ"ה דבשוי מודו כ"ע וקשה דא"כ אמאי קאמר מתניתין דלא כר' אליעזר לוקמה בדשוי שיעור זוזי ותיתי ככ"ע וכ"ת הא דקאמר דמתניתין דלא כרבי אליעזר היינו לפי המסקנא דפליגי בדשוי שיעור זוזי וכדרב יוסף דהא לרבה דהלכתא כוותיה פליגי לפי המסקנא בדשמואל כדפי' בפ"ב לעיל (דף כט· ושם ד"ה והוי) ומיהו יש לומר דלא מצי לאוקמי מתני' בדשוי וככ"ע דאין סברא שיחלוק רבי יהודה על רבי אליעזר ור' עקיבא אלא ודאי מתני' בדלא שוי איירי אבל קשה כיון דבשוי שיעור זוזי לכולי עלמא אבדו מעותיו אם כן בדלא שוי מה שכנגד המשכון נמי אבדו לכ"ע ואם כן אמאי ישבע לרבי אליעזר שאבד המשכון בלא פשיעה מה מרויח מאותה שבועה והלא המעות שכנגד המשכון אבד אפי' לא פשע והיתרים על המשכון יטול אפי' פשע במשכון כיון דלית ליה לדשמואל וכ"ת כמו שפירש בקונטרס דהיכא דלא *נקט שיעור זוזי אפילו כנגד המשכון לא יפסיד לר' אליעזר משום דלא נקטיה אלא לזכרון דברים בעלמא זה אין נראה דאי בדשוי אבדו מעותיו אף על גב דלית ליה לדשמואל אם כן ע"כ לא אבדו אלא מטעמיה דרב יוסף דמשום מצוה הוי ש"ש ומהאי טעמא נמי יפסיד מה שכנגד המשכון בדלא שוי דהא כ"ש שעשה מצוה שהלוהו על המשכון מועט ועוד דלפי גירסת הספרים היה משמע כרב יוסף וקי"ל כרבה כדפרישי' בפ' אלו מציאות (שם) ומיהו יש לומר דבדשוי הוי לכ"ע שומר שכר ולא מטעמי' דרב יוסף אלא מטעמיה דשמואל דחשיב כאילו פירש אבד המשכון אבדו מעותיך וכי לא שוי שיעור זוזי בשעת הלואה לא נקיט ליה אלא לזכרון דברים בעלמא ואפילו כנגד המשכון לא חשיב כאילו פירש אליבא דרבי אליעזר מ"מ דוחק הוא ונראה לפרש לימא בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי פי' אף בדלא שוי ובדשמואל קמיפלגי ולא בדר' יצחק ורב יוסף דבטעמייהו לא מצי פליגי אלא בדשוי ועוד דלפי האמת לא פליגי בדרבי יצחק כדמסיק ולא בדרב יוסף דקי"ל כרבה ופליגי בדשמואל בין בדשוי ובין בדלא שוי דר' אליעזר לית ליה דשמואל ולהכי לא איבד אף מה שכנגד המשכון דמאיזה טעם יפסיד כיון דלית ליה לדשמואל ורבי עקיבא אית ליה דשמואל ואבדו מעותיו אפילו היתירים על המשכון והא דקתני מתניתין שומר שכר לאו דוקא דהא האי לישנא לא שייך אמעות יתירים על המשכון אלא כלומר כדין ש"ש דמפסיד הכל בגניבה ואבידה ולא באונסין א"כ מתניתין איירי בדשוי דסתם משכון שוה כנגד כל החוב ולכך קרי ליה ש"ש:

לא דכולי עלמא לית להו דשמואל · בפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מג: ושם ד"ה מתני') פריך לשמואל מדתנן סלע הלויתך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא שלשה דינרים היה שוה חייב ואמאי לימא הא קבלתיה וגרס בספרים וכן פי' בקונטרס מתניתין בדפריש כי קאמר שמואל בדלא פריש להאי גירסא א"ש דלא מצי למימר הכא כולהו אית להו דשמואל דאי ר' אליעזר אית ליה דשמואל למה ישבע ויטול נהי דלית ליה דרבי יצחק מטעמא דשמואל יפסיד הכל אפי' לא פירש ולא הוי כ"ש בדשוי ואי איירי בדפריש שלא יפסיד לא היה חולק ר' עקיבא אבל לפי גרסת ר"ח דגרים התם מתני' בדלא פריש ושמואל בדפריש שיאבד כל מעותיו וכן נראה לר"ת עיקר דאין סברא שיאבד כל מעותיו בדלא פריש וה"פ למאן דמוקי פלוגתייהו בדשמואל דר' אליעזר לית ליה דשמואל ואף על גב דפריש לא יועיל דאסמכתא היא וכיון דלא איבד מעות היתירים על המשכון גם מה שכנגד המשכון לא הפסיד כדאמר באיזהו נשך (לעיל דף סו: ושם) דמי קאמר ליה קני לגוביינא ור"ע סבר דלא מקרי אסמכתא אלא היכא שאמר להסמיך חבירו על דבריו כגון אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי אבל הכא המלוה מחל כל חובו אם יפסד המשכון וקשה דלפי גירסא זו אמאי לא קאמר הכא כולי עלמא אית להו דשמואל היכא דפריש והכא בשוי שיעור זוזי ולא פריש ובדר' יצחק קמפלגי דהא הלכתא כוותיה דשמואל דרב נחמן ונהרדעי ס"ל כוותיה התם ויש לומר דסבר גמרא דלאי בדפריש מפסיד כל החוב בדלא פריש נמי מפסיד כנגד המשכון דמה שכנגד המשכון כדפריש דמי ולהכי לא מצי למימר כולי עלמא אית להו דשמואל דא"כ לר' אליעזר למה ישבע ויטול כל מעותיו דמה שכנגד המשכון יש לו להפסיד כיון דאית ליה דשמואל ומכל מקום הלכתא כשמואל בדפריש ור"ח פירש דאין הלכה כשמואל וטעמא משום דקאמר הכא כולי עלמא לית להו דשמואל ואין זו ראיה שכן דרך הגמרא לדחות דכולי עלמא לית להו אע"ג דכן הלכה כיון דלא מצי למימר כולי עלמא אית להו ועוד דלפי האמת דקי"ל כרבה פליגי בדשמואל וקאי רבי עקיבא ומתניתין כדשמואל וא"כ קי"ל כדשמואל ואע"ג דרב פליג עליה דהא בפרק הזהב (לעיל דף מח: ושם) מדמי פלוגתא דרב דערבון לפלוגתא דרשב"ג ורבנן גבי ואינו שוה אלא פלג ובשבועות (דף מד:) מדמי פלוגתא דרשב"ג ורבנן לדשמואל א"כ פלוגתא דשמואל ורב לענין מי שפרע דאיסורא איתמר והלכה כרב באיסורי* ה"כ דשמואל לענין דינא איתמר והלכתא כשמואל בדיני ועוד דר' יוחנן פליג אדרב בערבון וסבר כשמואל וקיימא לן *רב ור' יוחנן הלכה כרבי יוחנן וכרב נחמן קיימא לן בדיני לגבי כולי עלמא וסבר כשמואל:

לימא דרב יוסף תנאי היא · פירש בקונטרס דרבה ודאי תנאי היא ולעיל פירשתי בפרק שני (דף כט· ושם ד"ה והוי) דרבה ודאי לאו תנאי ומוקי פלוגתייהו בדשמואל וכולי עלמא אית להו דרבה אבל לרב יוסף כי נמי פליגי בדשמואל ר' אליעזר דלאו כוותיה: במלוה

שבועות מג:

שם מד· פסחים לא· גיטין לז· קדושין ח:

[ע' תוס' ע"ב]

לעיל כט· ב"ק נו: שבועות מד: נדרים לג:

[כתובות פט:]

צ א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הל' א ועיין בהשגות ובמ"מ ובל"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' ג וע"ש בסמ"ע·

נ"ל שוה

[כ"ה ד:]

במלוה צריך למשכון קמיפלגי מר סבר *מצוה קא עביד שהלוהו והוי שומר שכר ומר סבר לאו מצוה קא עביד שלהנאתו מתכוין והוי שומר חנם: אבא שאול אומר מותר לאדם להשכיר משכונו של עני להיות פוחת והולך: אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול ^ב^ואף אבא שאול לא אמר אלא במרא ופסל וקרדום הואיל ונפיש אגרייהו וזוטר פחתייהו: **מתני'** ^ג^המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין ש"ח בין שומר שכר ישבע *רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע: **גמ'** תנו רבנן המעביר חבית לחבירו ממקום למקום ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם: רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע: למימרא דסבר ר' מאיר ^ד^נתקל לאו פושע הוא והתניא *נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה רבי מאיר *מחייב בהזיקן וחכמים אומרים ^ה^פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקיימא לן *דבנתקל פושע פליגי °אמר ר' אלעזר תברה מי ששנה זו לא שנה זו ואתא ר' יהודה למימר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם האי כי דיניה והאי כי דיניה ואתא רבי אליעזר למימר *אין גמרא כר' מאיר ומיהו תמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע בשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע בה אלא שומר שכר אמאי משתבע כי לא פשע נמי שלומי בעי ואפילו שומר חנם נמי התינח במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע דלא פשע ואפילו

במלוה צריך למשכון · להשתמש בו ולפסוק עליו להיות פוחת מן החוב והולך קמיפלגי ורבי עקיבא סבר אפי' הכי איכא מלוה: מרא · פוסיי"ר: פסל · דולויר"ה: קרדום · כישנוא"ה: **מתני'** ישבע · שלא פשע ויפטר ובגמרא מפרש טעמא אמאי פטור שומר שכר בשבועה הא בלאו פשיעה נמי חייב שאין זה אונס אלא כגניבה ואבידה שהן קרובין לאונס ופשיעה: ר' אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמיה אני וכו' · כלומר אף אני שמעתי מרבותי כרבי מאיר אבל תמיה אני על זה ועל זה היאך נפטרין בשבועה ובגמרא מפרש תמיהה: **גמ'** נתקל לאו פושע הוא · דקאמר ישבע שלא פשע פשיעה אחרת דהא ודאי בנתקל לא הוי ועוד דהא פוטר לנושא שכר אלמא אונס חשיב ליה: וקיימא לן · בבבא קמא בהמניח את הכד (דף כט·): האי כדיניה · דודאי נתקל לאו פושע הוא ונושא שכר ישלם דאי נמי לא הוי פושע דיניה לשלם: התינח במקום מדרון · דאיכא למימר קרוב לאונס הוא: שלא במקום מדרון · ודאי פושע הוא: ואפילו

במלוה צריך למשכון · פי' בקונטרס להשתמש ואין להקשות לפירושו דאמאי קאמר לעיל (דף פא:) מתניתין דלא כרבי אליעזר טקי מתניתין באין צריך למשכון דסוגיא דשמעתין דלעיל אתיא אליבא דרבה דקיימא לן כוותיה אי נמי אי מתני' איירי באין צריך לא הוה פליג רבי יהודה ור"ח פירש צריך למשכון היינו שאינו רוצה להלוות לו בלא משכון ולפירושו א"ש דלא מצי לאוקמי מתני' באין צריך אבל אין נראה פירושו דלישנא דצריך למשכון לא משמע הכי ועוד דאע"ג דאין רוצה להלוות אלא על המשכון מצוה קעביד שבלא משכון אין לו להלוות כיון שירא להפסיד ואפשר במשכון: (לעיל) **אימור** דאמר ר' יצחק שלא בשעת הלואתו · פי' בקונטרס דשלא בשעת הלואתו קני ליה להתחייב אף באונסין ולפירושו הא דאמר בפ"ק דפסחים (דף ה:) דחייב לבער פקדונות של כותים כשקבל עליו ישראל אחריות היינו דוקא כשקבל עליו אחריות דאונסין *דהא מלוה על המשכון של חמץ בשעת הלואה אע"ג דאחריות המשכון עליו מגניבה ואבידה מדשמואל ואפי' בדלא פריש כדפ"ל דמה שכנגד המשכון כמפורש דמי אפ"ה אין חייב לבער אם לא מטעם דקני ליה לגמרי שלא בשעת הלואתו כדרבי יצחק ומיהו נראה דשלא בשעת הלואתו לא קני להתחייב באונסין אלא דהוי שומר שכר דהא מדמה מתניתין דקתני שומר שכר לדרבי יצחק וכן פי' בהדיא בה"ג שהבאתי לעיל וכן פירש בשערים דרב האי גאון בשער מ"ב וצריך לפרש מאיזה טעם יהיה שומר שכר דאי חשיב קנין גמור אפילו באונסין יתחייב ואי לא חשיב קנין גמור לא יהיה אפילו שומר שכר וי"ל דבההיא הנאה שיכול לקדש בו את האשה כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף ח: ושם) דקדשה במשכון דאחרים מקודשת ולקנות בו עבדים וקרקעות הוי עליה שומר שכר ולפי זה הא דאמר קדשה במשכון מקודשת היינו דוקא במשכון שמשכנו שלא בשעת הלואתו וא"ת ולמה יחשב שומר שכר בשביל כך והלא כך היה יכול לקדש במעותיו וי"ל דכיון דעכשיו שנוטל משכון אין מעותיו בידו חשיב שומר שכר לפי שיכול לעשות בו קדושין או קנין ועוד דחליפין יכול לעשות במשכון מה שלא היה יכול לעשות במעות דאין מטבע נעשה חליפין וקשה דבפרק כל שעה (פסחים דף לא: ושם) פליגי רבנן אר"מ דאמר ישראל שהלוה לכותי על חמצו עובר עליו ומפרש התם דפליגי בדרבי יצחק דרבנן לית להו דר' יצחק א"נ כ"ע אית להו דרבי יצחק וטעמא דרבנן דאמרי אינו עובר משום דסברי דישראל מכותי לא קני והשתא לרבנן אמאי אינו עובר והא קי"ל כשמואל והוי שומר שכר אפי' בדלא פריש כדפרישית דהא משום דר' יצחק לא הוי אלא ש"ש ואפ"ה מיקרי חמצו וי"ל דמשום חיוב דשומר שכר לא מיקרי חמצו אי לאו משום דאמר הכתוב דקני ליה והוי שלו כדר' יצחק*:

וסבר רבי מאיר כו' · אבל דר' יהודה לא קשיא אדר' יהודה ואע"ג דחכמים דפטרי בנשברה כדו ולא סילקה הוו ר' יהודה כדמוכח בהמניח (ב"ק דף כח: ושם ד"ה אמר) דסבר רבי יהודה נתקל לאו פושע הוא וכיון דלא הוי פושע אע"ג דלא הוי אנוס גמור פטור בנשברה כדו ולא סילקה דלא חשיב בור אלא שנעשה בפשיעה אבל בשנעשה באונס דכעין גניבה ואבידה כמו רוח שאינה מצויה פטור כדקתני בסיפא דברייתא דנשברה כדו ומודה רבי מאיר לחכמים במעלה קנקנין על הגג לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור וא"ת כי נמי סבר רבי מאיר דנתקל לאו פושע הוא אלא אנוס אמאי פטור והא אדם המזיק מרבינן (ב"ק דף כו:) מפצע תחת פצע לחייב על אונס כרצון וי"ל דלאו בכל אונס חייב אדם המזיק אלא באונס דכעין גניבה ואבידה כמו רוח שאינה מצויה דאמרינן סוף פרק שני דב"ק (דף כז·) דנפל ברוח שאינה מצויה מן הגג חייב נזק ורוח שאינה מצויה הוי כעין אבידה כדאמרינן סוף פרק ד' וה' (שם ד' מה·) וכולן חייבים להחזיר דמי השור לבעליו חוץ מש"ח ומוקי לה התם דנטריה שמירה פחותה ולא נטריה שמירה מעולה ש"ח כלתה שמירתו כו' ושמירה פחותה היינו דלא שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואינה יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה כדמשמע בריש הכונס (שם דף נה:) והוי כעין גניבה ואבידה דש"ח פטור וש"ש חייב אבל באונס גמור פטור אדם המזיק כדמשמע בירושלמי דאם היה ישן ובא חבירו וישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והשני חייב ובהגוזל בתרא (שם דף קיב·) טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול דכיון שלא היה להם לידע שהיא שאולה אין משלמים מה שהזיקו אלא מה שנהנו ובריש המניח (שם דף כז: ושם ד"ה ושמואל) לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ושאר שינויי דהתם דפטר ליה לפי שלא היה לו לידע וכן במתניתין דהתם (דף לב·) היה בעל חבית ראשון כו' ואם עמד בעל חבית פטור בעל קורה והרבה כיוצא באלו וא"ת ורבי יהודה דאמר נתקל לאו אנוס הוא ומחייב שומר שכר אמאי פטור מעביר בחנם והלא הוא אדם המזיק וי"ל דנתקל הוי לרבי יהודה כעין גניבה דהוי קרוב לאונס ולכך פטור אדם המזיק ולא מחייב אדם המזיק אלא בדבר שהוא כעין אבידה דהוי קרוב לפשיעה כדאמר בהשואל (לקמן דף צג:) דאבידה קרובה לפשיעה וגניבה קרובה לאונס ורוח שאינה מצויה חשובה כעין אבידה ולהכי חייב בה אדם המזיק וכן משמע בהגוזל קמא (ב"ק דף צט: ושם ד"ה אימא) דפריך למאן דפטר טבח אומן שקלקל היכא דעביד בחנם מברייתא דקתני בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר השתא מה היה סברתו של מקשה שהוא כנושא שכר אע"פ שעושה בחנם אי סבר דחשיב פושע אמאי תולה אותו בנושא שכר היה לו לומר מפני שהוא פושע ואי סבר שדומה לגניבה ואבידה אעפ"כ חייב כדין אדם המזיק אם כן מה מתרץ אימא מפני שהוא נושא שכר ואי דומה לגניבה ואבידה בלא שכר נמי ליחייב כדין אדם המזיק ואי המתרץ מדמה לה לאונס גמור א"כ נושא שכר נמי ליפטר אלא ודאי אדם המזיק חייב בכעין אבידה ופטור בכעין גניבה והוה מדמי ליה המקשה קלקול שחיטה דאומן לכעין אבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור דהוי כעין גניבה*:

*****מאי** משתבע · מעיקרא הוה אתי ליה שפיר שנשבע שלא שינה מן המנהג אבל השתא דהדרא דכי נמי לא שינה דהוי פושע ואפילו הכי פטור משום תקנת חכמים אם כן אפילו שינה ממנהגו נמי פטור מכח אותה תקנה דמה לי פשיעה רבה ומה לי פשיעה זוטא ומשני שבועה שלא בכוונה שברתיה:

הדרן עלך השוכר את האומנין

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פ"י מהל' שכירות הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' ב:

צב ב מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע שם סעי' א:

צג ג מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' דש סעי' א:

צד ד מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' ז ופ"ו מהל' חובל ומזיק הל' ח סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיב סעי' ד:

צה ה מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' ז סמג שם טוש"ע ח"מ שם וסי' תיא סעי' ב:

הגה"ה וכו' דלאמרינן כיון דאילו מגניב ומתביד מחייביתו כו' היינו פי' דמגניב או מתביד באונס רש"ל

ב"ק כח: ועי' נט:

הגה"ה · אבל שומר שכר בלא קבלת אונס לא מחייב לבער והסיא דפרק קמא דפסחים צריך לפרש באיגנב ומתבד באונס כדפי' לעיל ובהלכות גדולות בהלכות פסחים כתב דחייב לבער אפילו לא קבל עליו אונסין ע"כ הגה"ה · ורמב"ם ורא"ש הוסיפו אפילו שומר חנם שחייב רק בפשיעה וכן בטור א"ח סי' תמ · רש"ל

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"א · כתובות עם ע"ב וש"נ:

[סייד לדף פג·]

מסורת הש"ס

ג"ל רבי אלעזר וכוא ר' אלעזר בן שמוע

[ע' תוס' לקמן קיח· ד"ה זמן כ"ד]

[ב"ק כט·וש"נ]

[עיין פרש"י בדף פג·]

[וע' תוס' ב"ק כז: ד"ה ושמואל]

ואפילו במקום מדרון נמי התינח היכא דליכא ראיה אבל היכא דאיכא ראיה ניתי ראיה ונפטר דתניא איסי בן יהודה אומר °אין רואה שבועת ה׳ תהיה בין שניהם *הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ור׳ חייא בר אבא א"ר יוחנן ^א^שבועה זו תקנת חכמים היא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם המעביר חבית לחבירו ממקום למקום היכי משתבע אמר רבא שבועה שלא בכוונה שברתיה ואתא ר׳ יהודה למימר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם האי כדיניה והאי כדיניה ואתא ר׳ אלעזר למימר אין גמרא כר"מ ומיהו תמיה אני אם יכולים זה וזה לישבע בשלמא שומר חנם משתבע שלא פשע בה אלא שומר שכר אמאי משתבע כי לא פשע נמי בעי שלומי ואפילו שומר חנם נמי הא תינח במקום מדרון שלא במקום מדרון מי מצי משתבע שלא פשע ואפילו במקום מדרון נמי הא תינח היכא דליכא ראיה היכא דאיכא ראיה ניתי ראיה ויפטר דתניא איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועת ה׳ תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ההוא גברא דהוה קא מעבר חביתא דחמרא בריסתקא דמחוזא ותברה בזיזא דמחוזא אתא לקמיה דרבא א"ל ריסתקא דמחוזא שכיחי בה אינשי זיל אייתי ראיה [א] ואיפטר א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי א"ל אין כאיסי ^ב^וסבירא לן כוותיה ^ג^ההוא גברא דא"ל לחבריה זיל זבין לי ארבע מאה דני חמרא אזל זבן ליה לסוף אתא לקמיה א"ל זביני לך ארבע מאה דני חמרא ותקיפו להו אתא לקמיה דרבא א"ל ^ד^ארבע מאה דני חמרא תקיפי קלא אית לה למילתא זיל אייתי ראיה דמעיקרא כי מזבנת להו חמרא מעליא הוה ואיפטר א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי א"ל אין כאיסי ^ה^וסבירא לן כוותיה ^ו^אתקין רב חייא בר יוסף בסיכרא הני דדרו באגרא ואיתבר °נשלם פלגא מאי טעמא נפיש לחד וזוטר לתרי קרוב לאונס וקרוב לפשיעה בדיגלא משלם כולה רבה בר בר *חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא שקל לגלימייהו אתו אמרו לרב אמר ליה הב להו גלימייהו אמר ליה דינא הכי אמר ליה אין °למען תלך בדרך טובים יהיב להו גלימייהו אמרו ליה עניי אנן וטרחינן כולה יומא וכפינן ולית לן מידי אמר ליה זיל הב אגרייהו א"ל דינא הכי אמר ליה אין °וארחות צדיקים תשמור:

הדרן עלך השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב ^ז^מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן ^ח^מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה *מעשה בר׳ יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלין הלך ופסק להם מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך לומר הכל כמנהג המדינה: **גמ׳** פשיטא לא צריכא ^ט^דטפא להו אאגרייהו מהו דתימא אמר להו הא דטפאי לכו אאגרייכו אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי קא משמע לן דאמרו ליה האי דטפת לן אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא אמר ריש לקיש פועל

תורה אור: שמות כב / משלי ב / שם

רש"י

ואפי׳ במקום מדרון נמי · היכא נפטר בשבועה במקום שבני אדם רגילין להלך אא"כ מביא עדים : היכא דליכא ראיה . במקום שעדים מצויין : נייתי ראיה · ולא יפטר בשבועה כאיסי ור׳ מאיר אית ליה נתקל אנוס הוא הלכך שומר שכר נמי פטור ודאיסי לית ליה : ה"ג ור׳ חייא בר אבא וכו׳ ולא גרסינן אלא ומילתא באפי נפשיה מתרץ הא דרמינן לעיל דר"מ אדר׳ מאיר בנתקל ואמר ר׳ אלעזר תברא וכו׳ ור׳ חייא בר אבא פליג אדר׳ אלעזר ואמר לעולם חד תנא הוא ונתקל ודאי פושע הוא והכא היינו טעמא דמיפטר בשבועה : שבועה זו תקנת חכמים · להיפטר בה ולקמיה מפרש מאי משתבע הא פשע: שאם אי אתה· פוטרו מן התשלומין כשנתקל אין לך אדם וכו׳ שדואג שלא יכשל ותשבר : היכי משתבע · לרבי חייא בר אבא אליבא דר"מ הא ודאי פושע הוא : ואתא רבי יהודה · לאיפלוגי ולמימר נתקל לאו פושע הוא אלא קרוב לאונס ולפשיעה ודמי לגניבה ואבידה ותקנת חכמים אין כאן אלא האי כי דיניה והאי כי דיניה : *אין גמרא כרבי מאיר · דשניהן פטורין בשבועה שמעתי אף אני ומיהו תמיה אני דבשלמא שומר חנם משתבע דלא פשע דהא בעלמא כר׳ יהודה סבירא לי דנתקל לאו פושע הוא ולאו אנוס אלא שומר שכר כו׳ : ברסתקא · רחבה: זיזא · קורה היוצא מן הכותל ובולטת לרשות הרבים : אייתי ראיה · ואינו נאמן בשבועה אלא בעדים : זבינית לך · קניתי לך: ותקיפו להו · החמיצו : קלא אית להו · אימת החמיצו ואצל מי היו ושל מי היו שמא שלך היו או קנית אותן בדמים פחותים ולא אצלך החמיצו : דדרו באגרא · מוט כפוף באמצעו ונותנו על כתפו (א) ונושא שני בדין בשני ראשיו ונושא בו משא כבד : משלם פלגא· פועל שקבל עליו להוליך חביות ממקום למקום ונשאם באותו מוט ונשבר משלם פלגא : מאי טעמא נפיש לחד · ולא היה להטעינו לבדו : וזוטר לתרי · וכיון דאינו ראוי לשני משאות דרך בני אדם להתחזק ולטוענו כאחד הלכך דמי נמי לאונס : דדרו בדיגלא · עץ מפולל בראשו וקושר בו משא שני בני אדם ומכנים צוארו בין שני פלגיו ומוטל על ב׳ כתפיו וקורין אותו בלשון אשכנז גבלא וראשו של מטה ארוך וכשעומד לפוש מניגו בקרקע : משלם כוליה · שפשיעה היא שהרבה במשא שני בני אדם : שקולאי · נושאי משאות ותברו ליה שלא במקום מדרון ובפשיעה אי נמי בדיגלא : בדרך טובים · לפנים משורת הדין : וארחות צדיקים תשמור · סיפיה דקרא הוא :

הדרן עלך השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים: אינו יכול לכופן · בגמרא פריך פשיטא : מתיקה· ליפתן : בשעתו · בעת מלכותו דמלך והדיוט הוה : שהם בני אברהם יצחק ויעקב · וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה כדמפרש בגמרא : עד שלא התחילו במלאכה · דאין כאן אלא דברים ודברים אין בהם(ב) משום מחוסרי אמנה דאילו משהתחילו לא תוכל לחזור : **גמ׳** דטפא · הוסיף על שכרן משאר פועלין : בכניסתו

תוספות

השוכר את הפועלי׳ ואמר להם להשכים ולהעריב · פי׳ ר"י בששכרן סתמא ואמר להם אחר ששכירן כבר להשכים ולהעריב אבל אם התנה מעיקרא הכל לפי תנאו : פועל

עין משפט נר מצוה

צו א מיי׳ פ"ג מהל׳ שכירות הל׳ ב ועי׳ בהשגות ובמ"מ סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי׳ דש סעי׳ א :

צז ב מיי׳ שם הלכה א סמג שם טוש"ע שם וסימן שה סעי׳ א :

צח ג ד ה מיי׳ פ"ב מהל׳ שלוחין ושותפין הל׳ ט סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי׳ קפז סעי׳ ב :

צט ו מיי׳ פ"ג מהל׳ שכירות הל׳ ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי׳ דש סעי׳ ב :

א ז מיי׳ פ"ט מהל׳ שכירות הל׳ א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי׳ שלא סעי׳ א :

ב ח מיי׳ שם טוש"ע שם סעי׳ ב :

ג ט מיי׳ שם טוש"ע שם סעי׳ א :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דדרו וכו׳ על כתפו ונותן שני בדין: (ב) ד"ה עד שלא וכו׳ אין בהם · נ"ב תימה דבפ׳ הזהב דף מט מבואר דיש בדברים משום מחוסרי אמנה :

הגהות הגר"א

[א] גמ׳ זיל אייתי ראיה · נ"ב גי׳ הרי"ף ורא"ש דלא פשעת בה ועי׳ במלחמות :

גליון הש"ס

גמ׳ נשלם פלגא · עיין ב"ב דף סב ע"ב תוס׳ ד"ה איתמר :

מסורת הש"ס

[ע׳ תוס׳ לעיל צ׳ ד"ה שבועה]

[שייך לעמוד הקודם]

[נ"ל חנה וגי׳ רי"ף ורא"ש רבה בר רב הונא]

לעיל מט׳

עין משפט נר מצוה

ד א ב ג טוש"ע ח"מ סי' שלא סעי' א בהג"ה:
ה ד ה מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הל' ט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפח סעיף ט:

גמרא

*פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעל הבית שנאמר °תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב וליחזי היכי נהיגי [ב]בעיר חדשה וניחזי מהיכא קא אתו בנקוטאי איבעית אימא דאמר להו [ג]דאגריתו לי כפועל דאורייתא דרש רבי זירא ואמרי לה תני רב יוסף מאי דכתיב °תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער תשת חשך ויהי לילה זה *העולם הזה שדומה ללילה בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומין לחיה שביער תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון תזרח השמש לצדיקים יאספון רשעים לגיהנם ואל מעונתם ירבצון *אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו יצא אדם לפעלו יצאו צדיקים לקבל שכרן ולעבודתו עדי ערב במי שהשלים עבודתו עדי ערב ר' אלעזר ב"ר שמעון אשכח לההוא פרהגונא דקא תפיס גנבי אמר ליה היכי יכלת להו לאו כחיותא מתילי דכתיב בו תרמוש כל חיתו יער איכא דאמרי מהאי קרא קאמר ליה °יארב במסתר כאריה *בסוכו דלמא שקלת צדיקי ושבקת רשיעי א"ל ומאי אעביד הרמנא דמלכא הוא אמר (א)תא אגמרך היכי תעביד עול בארבע שעי לחנותא כי חזית איניש דקא שתי חמרא וקא נקיט כסא בידיה וקא מנמנם שאול עילויה אי צורבא מרבנן הוא וניים אקדומי קדים לגרסיה אי פועל הוא קדים קא עביד עבידתיה ואי עבידתיה בליליא רדודי רדיד ואי לא גנבא הוא ותפסיה אישתמע מילתא בי מלכא אמרו *קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא אתיוה לרבי אלעזר ברבי שמעון וקא תפיס גנבי ואזיל שלח ליה ר' יהושע בן קרחה חומץ בן יין [ד]עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה שלח ליה קוצים אני מכלה מן הכרם שלח ליה [ה]יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו יומא חד פגע ביה ההוא כובס קרייה חומץ בן יין אמר מדחציף כולי האי שמע מינה רשיעא הוא אמר להו תפסוהו תפסוהו לבתר דנח דעתיה אזל בתריה לפרוקיה ולא מצי קרי עליה °שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו זקפוהו קם תותי זקיפא וקא בכי אמרו ליה רבי *אל ירע בעיניך שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביום הכפורים הניח ידו על בני מעיו אמר ששו בני מעי ששו ומה ספיקות שלכם כך ודאית שלכם על אחת כמה וכמה מובטח אני בכם שאין רמה ותולעה שולטת בכם ואפי' הכי לא מייתבא דעתיה אשקיוהו סמא דשינתא ועיילוהו לביתא דשישא וקרעו לכריסיה הוו מפקו מיניה דיקולי דיקולי דתרבא ומותבי בשמשא בתמוז ואב ולא מסרחי כל תרבא נמי לא סריח כל תרבא לא סריח שורייקי סומקי מסריח הכא אף על גב דאיכא שורייקי סומקי לא מסריח קרי אנפשיה °אף בשרי ישכון לבטח ואף ר' ישמעאל ברבי יוסי מטא

כי

רש"י

בכניסתו · לעיל: משלו · צריך לוותר משלו אצל בעל הבית ולהחשיך אצלו: וביציאתו · למלאכתו בבקר: משל בעל הבית · אינו צריך להקדים אלא עם הנץ החמה: יאספון · החיות דלעיל מיניה כתיב תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער תזרח השמש וגו' וסמיך ליה יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב עד שתחשך: וליחזי היכי נהיגי · בעיר והכל כמנהג המדינה ודריש לקיש מאי היא: בנקוטאי · שנתלקטו ממקומות הרבה ויש מקום שמקדימין ויש מקום שמחשכין וליכא למיסמך אלא אדאורייתא: אלו רשעים שבו · שמניחין להן יכולת להלך ברשעם ואין נפרעין מהם: תזרח השמש · לעולם הבא: ואל מעונתם ירבצון · הצדיקים: עדי ערב · עד יום מותו: פרהגונא · ממונה של מלך: תפיס גנבי · בודק אחריהן ותופסן: היכי יכלת להו · להבין תחבולותם: לאו כחיותא מתילי · וכי לא כחיות נמשלו שמתחבאות ביום במסתריהם: דלמא · הני דשקלת צדיקי נינהו: הרמנא דמלכא הוא · מצות המלך היא: בארבע שעי · שהיא שעת סעודה והכל נכנסין בחנויות וסועדין: אקדומי אקדים לגירסיה · השכים בעוד לילה ולכך הוא מנמנם: ואי פועל הוא · שכיר יום: ואי עבידתיה בליליא · אומן שמלאכתו בלילה: רדודי רדיד · תרגום (שמות לט) וירקעו את פחי ורדידו מותח חוטי נחושת וברזל לעשות מחטין ואומנותו בלילה לפי שמושכו בכלי אומנותו בנקבים דקים זה דק מזה ואין קולו נשמע בלילה ואפילו לא נשמע קול פטיש בביתו באותו לילה אין לך לתופסו על כך דלמא רדודי רדיד: גנבא הוא · ולכך הוא ישן שניעור בלילה לארוב עוברי דרכים או לחפור בתים: קריינא דאיגרתא · משל הוא: פרונקא · שליח: חומץ בן יין · רשע בן צדיק: יבא בעל הכרם · הקב"ה כי כרם ה' צבאות בית ישראל: ויכלה · ויטול את קוציו של כרם: קרי עליה · על הכובס: זקפוהו · תלאוהו: קם · רבי אלעזר: תותי זקיפא · תחת העץ: על נערה מאורסה · שהיא בסקילה וכל הנסקלין נתלין: ודאית שלכם · מקום שיש טעם בדבר כגון הנך דניימי בחנותא: דיקולי דתרבא · סלים מלאין שומן לפי שבעל בשר היה מאד: בשמשא · לנסות אם יסריח וירוש תולעים: כל תרבא לא מסרח · אא"כ יש בשר עמו: שורייקי סומקי · גוונים אדומים והן מין הבשר:

כי

תוספות

פועל בכניסתו משלו · פי' בכניסתו לביתו מן המלאכה משלו בשעה שהיא שלו דהיינו אחר יציאת הכוכבים לפי שחזרה לבית אינו לצורך בעל הבית ולכך אין לו להתבטל בשביל החזרה שאינה ממלאכת בעה"ב וביציאתו למלאכה משל בעה"ב דזמן המלאכה הוא מהנץ עד צאת הכוכבים ולא מעמוד השחר כדמשמע בפרק אמר להם הממונה (יומא דף כח: ושם) דתנן האיר כל המזרח ויצאו כל העם לשכור פועלים משמע שלא היו נכנסים למלאכה עד הנץ וכן משמע בריש פסחים (דף ב: ושם ד"ה ר"א) דקאמר התם דאסור לעשות מלאכה מהנץ בערבי פסחים *ואמאי (ב) טפי מהנץ אלא לפי שהוא זמן התחלת פועלים לעשות מלאכה ואע"ג דבעזרא כתיב גבי בנין בית המקדש שהיו עושין מעלות השחר התם משום כבוד בהמ"ק הוו מקדמי טפי אבל שאר פועלין לא היו יוצאין למלאכה אלא מהנץ ואילך שההליכה היא לצורך בעל הבית ואע"פ שמזכיר כניסה שהיא בסוף היום קודם יציאה שהיא בבקר כן דרך הגמרא כההוא דאמר רב יהודה *לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב ובעושין פסין (עירובין דף כא·) אבל מטפס ועולה מטפס ויורד ואע"ג דשעת *הכנסת פועלים דריש פרק שום היתומים(ערכין דף כא: ושם ד"ה בשעת) היינו שעת הכנסת פועלים למלאכה כדמוכח התם וכן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מח:) מכניס לו פועלים ומוציא לו פועלים התם לשון הכנסה והוצאה הוי אבל הכא נקט כניסה ויציאה דהיינו כניסה לביתו ויציאה מביתו ופי' זה משמע בב"ר ואפילו לשון הכנסה מפרש התם כניסה לביתו והכי איתא התם פרשת ויצא ויבא יעקב מן השדה בערב תנינן תמן השוכר את הפועלים ופסק עמהם להשכים ולהעריב כו' אמר ר' מנא במקום שאין מנהג תנאי ב"ד הוא שתהא הוצאה משל בעה"ב והכנסה משל פועלים הוצאה משל בעה"ב מנין דכתיב (תהלים קד) תזרח השמש יאספון מכאן ואילך יצא אדם לפעלו הכנסה משל פועל מנין דכתיב (שם) ולעבודתו עדי ערב וכן פירש בקונטרס אלא שפירש בכניסתו משלו מוותר משלו שאינו הולך עד אחר צאת הכוכבים ומה שהזכיר ויתור אין נראה לר"י שאינו מוותר כלום ור"ת פירש בכניסתו למלאכתו' נותן משלו לבעה"ב וממהר לצאת קודם הנץ שהוא זמנו לצאת ויוצא מעלות השחר ולכך ביציאתו ממלאכתו משל בעה"ב שיוצא קודם צאת הכוכבים שיגיע לביתו עד צאת הכוכבים וזהו משל בעה"ב שהרי דינו היה עד צאת הכוכבים כמו שמביא מן הפסוק וקמ"ל ריש לקיש שינו העולם מנהגם מדין הפסוק שמביא לקיים הא דאמר לעולם יכנס אדם בכי טוב ופי' שכןמשמע בב"ר ואדרב' שם משמע כפי' קמא ועוד קשה לפירושו דמאי פריך וליחזי היכי נהיגי הא ריש לקיש לא אתא למימר שצריך לעשות כן אלא אתא לאשמועינן למה שינו פועלים מנהגם מפועל דאורייתא:

אמר

תורה אור

תהלים קד · שם · ש"ג · שם · משלי כא · תהלים יז

מסורת הש"ס

[פסחים ב: חגיגה יב: ע"ז ג:]

[שבת קנב:]

נ"ל בסוכה

סנהדרין פב: [נו:]

[ע' תוס' סוטה ח: ד"ה מי שנתחייב ותוס' סנהדרין לז: ד"ה מיום שחרב ותוס' כתובות ל: ד"ה דין כו']

[ואמאי נקיט טפי כנ"ל]

[פסחים ב:]

דשעת הוצאת והכנסת פועלים כנ"ל וכן בסמוך רש"א

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה תא אגמרך: (ב) תוס' ד"ה פועל וכו' מהנץ בערבי פסחים ואמאי לא קאסר טפי מהנץ:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ח מהלכות כלים הלכה ב ודלא כר"י ודלא כר"ל :

תורה אור

כיהאי מעשה לידיה פגע ביה אליהו אמר ליה עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה אמר ליה מאי אעביד הרמנא דמלכא הוא אמר ליה אבוך ערק לאסיא את ערוק ללודקיא כי הוו מקלעי ר' ישמעאל ברבי יוסי ור' אלעזר בר' שמעון בהדי הדדי הוה עייל בקרא דתורי בינייהו ולא הוה נגעה בהו אמרה להו ההיא מטרוניתא בניכם אינם שלכם אמרו לה שלהן גדול משלנו כל שכן איכא דאמרי הכי אמרו לה (שופטים ח) °כי כאיש גבורתו איכא דאמרי הכי אמרו לה אהבה דוחקת את הבשר ולמה להו לאהדורי לה והאכתיב (משלי כו) °אל תען כסיל כאולתו שלא להוציא לעז על בניהם א"ר יוחנן איבריה דר' ישמעאל [בר' יוסי] כחמת בת תשע קבין אמר רב פפא איבריה דרבי יוחנן כחמת בת חמשת קבין ואמרי לה בת שלשת קבין דרב פפא גופיה כי דקורי דהרפנאי אמר רבי יוחנן אנא אישתיירי משפירי ירושלים האי מאן דבעי מחזי שופריה דרבי יוחנן נייתי כסא דכספא מבי סלקי ונמלייה פרצידיא דרומנא סומקא ונהדר ליה כלילא דוורדא סומקא לפומיה ונותביה בין שמשא לטולא ההוא זהרורי מעין שופריה דר' יוחנן איני *והאמר מר שופריה דרב כהנא מעין שופריה דרבי אבהו שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון ואילו ר' יוחנן לא קא חשיב ליה שאני ר' יוחנן דהדרת פנים לא הויא ליה *ר' יוחנן הוה אזיל ויתיב אשערי טבילה אמר כי סלקן בנות ישראל מטבילת מצוה לפגעו בי כי היכי דלהוו להו בני שפירי כוותי גמירי אורייתא כוותי אמרו ליה רבנן לא מסתפי מר מעינא בישא אמר להו אנא *מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב (בראשית מט) °בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר ר' אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי בר חנינא (שם מח) אמר מהכא °וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים *אותם ואין העין שולטת בהן אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהן יומא חד הוה קא סחי ר' יוחנן בירדנא חזייה ריש לקיש ושוור לירדנא אבתריה אמר ליה חילך לאורייתא אמר ליה שופרך לנשי א"ל אי הדרת בך יהיבנא לך אחותי דשפירא מינאי קביל עליה בעי למיהדר לאתויי מאניה ולא מצי הדר אקרייה ואתנייה ושוייה גברא רבא יומא חד הוו מפלגי בי מדרשא *הסייף והסכין והפגיון והרומח ומגל יד ומגל קציר מאימתי מקבלין טומאה משעת גמר מלאכתן ומאימתי גמר מלאכתן רבי יוחנן אמר משיצרפם בכבשן ריש לקיש אמר משיצחצחן במים א"ל לסטאה בלסטיותיה ידע אמר ליה ומאי אהנת לי התם רבי קרו לי הכא רבי קרו לי אמר ליה אהנאי לך דאקרבינך תחת כנפי השכינה חלש דעתיה דרבי יוחנן חלש ריש לקיש אתאי אחתיה קא בכיא אמרה ליה עשה בשביל בני אמר לה (ירמיה מט) °עזבה יתומיך אני אחיה עשה בשביל אלמנותי אמר לה (שם) °ואלמנותיך עלי תבטחו נח נפשיה דר' שמעון בן לקיש והוה קא מצטער ר' יוחנן בתריה טובא אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה ניזיל רבי אלעזר בן פדת דמחדדין שמעתתיה אזל יתיב קמיה כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה תניא דמסייעא לך אמר את כבר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי וממילא רווחא שמעתא ואת אמרת תניא דמסייע לך אטו לא ידענא דשפיר קאמינא הוה קא אזיל וקרע מאניה וקא בכי ואמר היכא את בר לקישא היכא את בר לקישא והוה קא צוח עד דשף דעתיה [מיניה] בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה

ואפילו

רש"י

כי האי מעשה לידיה. מינהו המלך לתפוס גנבים ולסטים : לגבי הדדי. פנים אל פנים : בקרא דתורי. למד בקר : ביניהו. בין שניהן מתחת כריסן מתוך שכריסן גדול : מטרוניתא. שרית נכרית : אינם שלכם. שאינכם יכולין להזקק לנשותיכם : שלהן גדול משלנו. כריסם של נשותינו גדול משלנו : כי כאיש גבורתו. אבר תשמיש. לשון אחר שלהן גדול תאוה של אשה מרובה משל איש : כ"ש. שתאותה מרובה ואינכם נזקקין להן ונבעלות לאחרים : אהבה דוחקת את הבשר. ומתוך שתאותם מרובה על תאותינו בשר שנינו נדחקו : כי דקורי דהרפנאי. סלים שעושין בהרפניא* : אישתיירי. נותרתי : שופרי. זיהרורי תוארו וקירון [עור] פניו : מבי סילקי. כשיוצא מבית האומן שהוא נהוג ממראה להב האש : בי סילקי. בעלותו מן האש : פרלידי. גרעינין : ונהדר ליה כלילא. ישובבנהו שפה לפיו סביב של ורד אדום : זיהרורי. דנפקי מיניה על פני הארץ: מעין. ולא הכל : הדרת פנים. זקן : עולי עין. עולין למעלה מן העין והיא מלמטה שהיא אינה יכולה לשלוט בהן : חזייה ריש לקיש. שהיה לסטים : שוור. קפץ : אמר ליה. ר' יוחנן : חילך לאורייתא. כמה כוחך יפה לסבול עול תורה : שופרך. יופייך : לנשי. ראוי לנשים : ולא מצי. לקפוץ כבראשונה דמשקבל עליו עול תורה תשש כחו : הסייף והסכין. משנה היא במס' [כלים] (פי"ד מ"ס) : הפיגיון. אספי' : ומגל יד ומגל קציר. פלגילא בלע"ז : משיצרפם. דקינ"ו בלע"ז : ליסטאה בליסטיותיה ידע. לפי שהיית לסטים אתה בקי באותן כלי אומנות ליסטיות : ר' קרו לי. רבן של לסטים וראש להן הייתי : אתאי אחתיה. דרבי יוחנן אשתו דריש לקיש : וקא בכיא קמיה. דר' יוחנן להתפלל על בעלה : עזבה יתומיך אני אחיה ואלמנותיך עלי תבטחו. פסוק הוא בירמיה: מצטער. מתחרט על שהמיתו שלא היה מוצא תלמיד ותיק כמותו : דשף דעתיה. נעקרה ממנו דעתו ונשתטה :

ואפי'

תוספות

אמר רבי יוחנן איבריה דרבי ישמעאל כו'. אלו דברים נכתבו שלא להוציא לעז על בני אדם שהם כך : אמר ר' יוחנן אנא אשתיירי משפירי ירושלים. רבי יוחנן אחר חורבן הרבה היה אלא כלומר אשתיירי ממשפחתם ולפי שהזכיר רבי יוחנן שהיה משונה משאר בני אדם בדבר אחד הזכיר גם שהיה משונה ביופי : יתיב אשערי טבילה. והא דאמרי' בערבי פסחים (פסחים דף קיא.) האי מאן דפגע באתתא בעידן דסלקת מטבילת מצוה אחזת ליה רוח זנונים היינו כשפוגע בה אבל רבי יוחנן שהיה יושב שם בקבע אין זו פגיעה אי נמי התם שפוגע כשעולה בעודה ערומה מן הנהר : אי הדרת בך כו'. מכאן אמר ר"ת דר"ל מתחלה ידע הרבה *אלא שפרק עול תורה ונעשה עם הארץ ועסק בלסטיות מדקאמר אי הדרת בך משמע להיות כבתחלה ולא תפרוק עול תורה מעליך וקאמר נמי מאי אהנית לי התם קרו לי רבי כלומר מעיקרא נמי הוו קרו לי רבי אלא ששכחתי ומה שפי' בקונט' ר' היינו רבן של לסטים אין נראה אע"ג דאשכחן במס' ע"ז (דף יז:) מ"מ קרו לרבי רבן של טרסיים אני והיינו דאמרי' בפ' כל כתבי (שבת דף קיט:) א"ל ר"ל לרבי יהודה נשיאה כך מקובלני מאבותי ואמרי לה מאבותיך כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן כו' משמע שקודם שלימדו רבי יוחנן למד מאחרים : אי הדרת בך. לקמן מוכח דנסבה דקאמר אתיא אחתיה וקא בכיא קמיה ולא חש לשמא יאמרו בשביל זו חזר זה כדחיים לקמן (דף פה.) : הסכין והפגיון מאימתי מקבלין טומאה. הקשה ר"ת דתנן במס' כלים פרק י"ד* הסייף והסכין מאימתי מקבלים טומאה הסייף משישופנו והסכין משישחיזנה והיינו דלא כרבי יוחנן ודלא כר"ל ונראה דההיא מתני' כשהעלו חלודה ובא לתקן דתניא בתוספת'* סייף וסכין שהעלו חלודה טהורין שפן והשחיזן *(מקבלין טומאה) אבל מתחלתם הוי גמר דידהו כדמפרש במתניתין ונראה דשפן קאי אסייף והשחיזן קאי אסכין אע"ג דקתני לשון רבים והוי השתא תוספתא כמו המשנה :

שתין

ועי' פרש"י בשבת קכו. ותוס' חולין ד. ד"ה דקוריא

ברכות כ. ע"ש

ברכות שם ודף נה: סוטה לו: ב"ב קיח:

[עי' תוס' יבמות נז. ד"ה אלא גברא וכו' ותוס' עירובין סה: ד"ה ר"ל]

[מ"ס]

[דכלים פ"ג דב"מ]

[חזרו לטומאתן הראשונה כצ"ל וכן איתא בתוספ']

שתין ספני . מפרש במדרש שעמד עליהם נחשול שבים לטבעם ונדרו לו ושקט הרוח : הוה

ואפילו הכי לא סמך רבי אלעזר ברבי שמעון אדעתיה קביל עליה יסורי באורתא הוו מייבי ליה שיתין נמטי לצפרא נגדי מתותיה שיתין משיכלי דמא וכיבא למחר עבדה ליה דביתהו שיתין מיני לפדא ואכיל להו וברי ולא הות שבקא ליה דביתהו למיפק לבי מדרשא כי היכי דלא לדחקוהו רבנן באורתא אמר להו אחיי ורעיי בואו בצפרא אמר להו זילו מפני ביטול תורה יומא חד שמעה דביתהו אמרה ליה את קא מייתית להו עילויך כלית ממון של בית אבא אימרדה אזלה לבית נשא סליקו ואתו הנך [שיתין] ספונאי עיילו ליה שיתין עבדי כי נקיטי שיתין ארנקי ועבדו ליה שיתין מיני לפדא ואכיל להו יומא חד אמרה לה לברתה זילי בקי באבוך מאי קא עביד האידנא אתיא אמר לה זילי אמרי לאמך שלנו גדול משלהם קרי אנפשיה °היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה אכל ושתי וברי נפק לבי מדרשא אייתו לקמיה שתין מיני דמא טהרינהו הוה קא מרנני רבנן ואמרי סלקא דעתך לית בהו חד ספק אמר להו אם כמותי הוא יהיו כולם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם היו כולם זכרים ואסיקו להו *ר' אלעזר על שמיה תניא אמר רבי כמה פריה ורביה ביטלה רשעה זו מישראל כי הוה קא ניחא נפשיה אמר לה לדביתהו ידענא בדרבנן דרתיחי עלי ולא מיעסקי בי שפיר אוגנין בעיליתאי ולא תידחלין מינאי א"ר שמואל בר נחמני אישתעיא לי אימיה דרבי יונתן דאישתעיא לה דביתהו דרבי אלעזר ברבי שמעון לא פחות מתמני סרי ולא טפי מעשרין ותרין שנין אוגניתיה בעיליתא כי הוה סליקנא מעיננא ליה במזייה כי הוה משתמטא ביניתא מיניה הוה אתי דמא יומא חד חזאי ריחשא דקא נפיק מאוניה חלש דעתאי איתחזי לי בחלמא אמר לי לא מידי הוא יומא חד שמעי בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדבעי לי כי הוו אתו בי תרי לדינא הוו קיימי אבבא אמר מר מילתיה ומר מילתיה נפיק קלא מעיליתיה ואמר איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי יומא חד הוה קא מינציא דביתהו בהדי שבבתא אמרה לה תהא כבעלה שלא ניתן לקבורה אמרי רבנן כולי האי ודאי לאו אורח ארעא איכא דאמרי רבי שמעון בן יוחאי איתחזאי להו בחלמא אמר להו פרידה אחת יש לי ביניכם ואי אתם רוצים להביאה אצלי אזול רבנן לאעסוקי ביה לא שבקו בני עכבריא דכל שני דהוה ניים רבי אלעזר ברבי שמעון בעיליתיה לא סליק חיה רעה למתיידהו יומא חד מעלי יומא דכיפורי הוה הוו טרידי שדרו רבנן לבני בירי ואסקוהו לערסיה ואמטיוה למערתא דאבוה אשכחוה לעכנא דהדרא לה למערתא אמרו לה עכנא עכנא פתחי פיך ויכנס בן אצל אביו פתח להו שלח רבי לדבר באשתו שלחה ליה כלי שנשתמש בו קודש ישתמש בו חול *תמן אמרין באתר דמרי ביתא תלא זייניה (א) כולבא רעיא קולתיה תלא שלח לה נהי דבתורה גדול ממני אבל במעשים טובים מי גדול ממני שלחה ליה בתורה מיהא גדול ממך לא ידענא במעשים ידענא דהא קביל עליה יסורי בתורה מאי היא דכי הוו יתבי רבן שמעון בן גמליאל ורבי יהושע בן קרחה אספסלי יתבי קמייהו רבי אלעזר בר' שמעון ורבי אארעא מקשו ומפרקו אמרי מימיהן אנו שותים והם יושבים על גבי קרקע עבדו להו ספסלי אסקינהו אמר להן רבן שמעון בן גמליאל פרידה אחת יש לי ביניכם ואתם מבקשים לאבדה הימני אחתוהו לרבי אמר להן רבי יהושע בן קרחה מי שיש לו אב יחיה ומי שאין לו אב ימות אחתוהו נמי לרבי אלעזר ברבי שמעון חלש דעתיה אמר קא חשביתו ליה כוותי עד ההוא יומא כי הוה אמר רבי מילתא הוה מסייע ליה רבי אלעזר ברבי שמעון מכאן ואילך כי הוה אמר רבי יש לי להשיב אמר ליה רבי אלעזר ברבי שמעון כך וכך יש לך להשיב זו היא תשובתך השתא היקפתנו תשובות חבילות שאינבהן ממש חלש דעתיה דרבי אתא א"ל לאבוה אמר ליה בני אל ירע לך שהוא ארי בן ארי ואתה ארי בן שועל והיינו דאמר רבי שלשה ענוותנין הן ואלו הן אבא ובני

ואפילו הכי . דאמר רבי אלעזר ברבי שמעון לעיל ספיקות שלכם כך : לא סמיך . דעתיה אהכי מלבקש רחמים ומחילה ביסורין שמא חטא באחד מן הצדיקים : באורתא הוו מייכין ליה שיתין נמטי . בערב היו מקפלין תחתיו במשכבו ס' לבדים שקורין פלטש"ר : משיכלי . כמין עריבות קטנות שמשתמשין בהן מים ושופכין ובלשון לע"ז קונקר"י : ונגדי מתותיה שיתין משיכלי דמא וכיבא . ומושכין מתחתיו ששים עריבות מלאות דם כאב דם לקוי שהלבין (ב) שזבו ממנו משחין שבא עליו : מיני לפדא . מיני מאכל שעושים מהאנים : אמר להו . למכאוביו : ביטול תורה . שהיה עוסק בגירסתו תמיד בביתו : את מייתת להו עליך . אתה מביאן עליך : כלית ממון . במאכל ורקבון בגדים : ספונאי. יורדי הים באניות : עיילו ליה שיתין עבדי . לפי שעמד עליהן נחשול של ים והתפללו להגלל בזכותו של ר"א וניצולו בזכותו וכשעלו מן הים שלחו לו דורון : אמרה לה . אשתו לברתא : בקי באבוך . בדקי באבוך מהו עושה בקי לשון בקיאות וידיעה : אמר . ר' אלעזר לבתו זילי אמרי : שלנו . עושר גדול משלהם : היתה כאניות סוחר . על התורה נאמר : וברי . ונתחזק : נפק לבי מדרשא . אותו היום שלא עיכבתו אשתו : שיתין מיני דמא . שהראו לו הנשים לראות אם דם נדה הוא אם דם טהור דקיימא לן נדה (דף יט.) חמשה דמים הן טמאים באשה ושאר מראות דמים טהורין : טהרינהו . להזקק לבעליהן בלא טבילה : יהיו כולן זכרים . יתעברו כולן הלילה זכרים : רשעה זו . מלכות הרשעה שמינתהו תופש גנבים ולא בא לבית המדרש תמיד להראות לו הנשים את דמן [א] ל"א על אשתו שעיכבתו מלבא לבית המדרש שנים רבות : דרתיחי עלי . על שנלקחין גנבים על ידי והיו להן קרובין : אגניין בעיליתאי . השכיבני בעלייתי : במזייה . בשערו : ביניתא . שער : ריחשא . תולעת : חלש דעתאי . דאגתי שמא מעשה יסריח ויתקיב : כולי האי . משטודע לבריות שאינו חי ולא נקבר אין זה כבודו : פרידה . גוזל אחד : יש לי ביניכם . אביו היה : עכבריא . שם מקום שסמוך לעירו : לבני בירי . שם כפר אחד שהיו (ג) קרובין : עכנא. נחש: דהדרא ליה למערה . הקיפה את המערה כעין גלגל וזנבה אצל פיה : פתחי פיך . הרחיבי זנבך מעל פיך ליתן מקום ליכנס : לדבר באשתו . שתנשא לו : תמן אמרי . בארץ ישראל אומרים המשל הזה על כגון זה : באתרא דמריה תלא זייניה כולבא רעיא קולתיה תלא . יתד שהיה הגבור רגיל לתלות בו כלי זיינו הנבל הרועה (ד)תרמילו תלה בו לז"א בלע"ז:בתורה. מיהא לדבריך הוא גדול ממך בתורה אנא לא ידענא אלא שפיך ענה בך : אבל במעשים טובים . אני יודעת שהוא גדול ממך דהא קביל עליה יסורים : רשב"ג . אביו של רבי : ורבי יהושע ב"ק . ורבנן טובא בהדייהו אלא ששניהם גדולי הדור : אמרי רבנן . דבי מדרשא דיתבי אספסלי : פרידה אחת . בן אחד : לאבדה הימני . שמא תשטוט בו עין רעה : שחין לו אב . דנח נפשיה דר"ש בן יוחי : ר"ש

תורה אור

משלי לא

[בעין יעקב איתא ואסיקו להו אלע:]

סנהדרין קג.

הגהות הב"ח
(א) גמ' כולבא רעיא.נ"ב ובסנהדרין דף ק"ג איתא קולבא בקו"ף: (ב) רש"י ד"ה ונגדי וכו' שהלבין שקורין קייטרא שזבו ממנו : (ג) ד"ה בני בירי וכו' שהיו קרובין . נ"ב ס"א קרוביו וס"א קבורים: (ד) ד"ה באתרא וכו' תרמילו . נ"ב פי' רש"י בפ' חלק כדו כדה מתרגמינן קולתא :

הגהות הגר"א
[א] רש"י ד"ה רשעה . (ל"א כו' עד שנים רבות) תא"מ :

ובני בתירה ויונתן בן שאול רבן שמעון בן גמליאל הא דאמרן בני בתירה *דאמר מר הושיבוהו בראש ומינוהו לנשיא עליהן יונתן בן שאול דקא"ל לדוד °ואתה תמלוך על ישראל ואני אהיה לך למשנה ממאי דלמא יונתן בן שאול דהוא דגריר עלמא בתר דוד בני בתירה נמי דחזו להלל דעדיף מינייהו אלא רבן שמעון בן גמליאל ודאי ענוותן הוה אמר רבי חביבין יסורין קבל עליה תליסר שני שית בצמירתא ושבע בצפרנא ואמרי לה שבעה בצמירתא ושית בצפרנא *אהורייריה דבי רבי הוה עתיר משבור מלכא כד הוה רמי כיסתא לחיותא הוה אזיל קלא בתלתא מילי הוה מכוין דרמי בההיא שעתא דעייל רבי לבית הכסא ואפי' הכי מעבר ליה קליה לקלייהו ושמעו ליה נחותי ימא ואפ"ה יסורי דר' אלעזר בר' שמעון עדיפי מדרבי דאילו ר"א בר"ש מאהבה באו ומאהבה הלכו דרבי ע"י מעשה באו וע"י מעשה הלכו ע"י מעשה באו מאי היא דההוא עגלא דהוו קא ממטו ליה לשחיטה אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי אמר ליה זיל לכך נוצרת אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין וע"י מעשה הלכו יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא הוה (א) שדיא בני כרכושתא וקא כנשא להו אמר לה שבקינהו כתיב °ורחמיו על כל מעשיו אמרי הואיל ומרחם נרחם עליה כולהו שני יסורי דר' אלעזר לא שכיב איניש בלא זמניה כולהו שני יסורי דרבי לא איצטריך עלמא למיטרא *דאמר רבה בר רב שילא קשי יומא דמיטרא כיומא דדינא ואמר אמימר אי לאו צריך לעלמא בעו רבנן רחמי עליה ומבטלי ליה אפי' הכי כי הוו עקרי פוגלא ממשרא הוה קיימא בירא מליא מיא איקלע רבי לאתריה דר' אלעזר בר' שמעון א"ל יש לו בן לאותו צדיק אמרו לו יש לו בן וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו *בשמנה אתייה אסמכיה ברבי ואשלמיה לר' שמעון בן איסי בן לקוניא *אחות דאמיה כל יומא הוה אמר לקרייתי אנא איזיל אמר ליה חכים עבדו יתך וגולתא דדהבא פרסו עלך ורבי קרו לך ואת אמרת לקרייתי אנא איזיל אמר ליה מומי עזובה דא כי גדל אתא יתיב במתיבתא דרבי שמעיה לקליה אמר הא קלא דמי לקליה דר' אלעזר בר' שמעון אמרו ליה בריה הוא קרי עליה °פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם פרי צדיק עץ חיים זה ר' יוסי בר' אלעזר בר' שמעון ולוקח נפשות חכם זה ר' שמעון בן איסי בן לקוניא כי נח נפשיה אמטוהו למערתא דאבוה הוה הדרא לה עכנא למערתא אמר ליה עכנא עכנא פתח פיך ויכנס בן אצל אביו לא פתחא להו כסבורים העם לומר שזה גדול מזה יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה איקלע רבי לאתריה דר' טרפון אמר להו יש לו בן לאותו צדיק שהיה מקפח את בניו אמרו לו בן אין לו בת יש לו וכל זונה שנשכרת בשנים שוכרתו *בשמנה אתיוהו לקמיה אמר ליה אי הדרת בך יהיבנא לך ברתאי הדר ביה איכא דאמרי נסבה וגירשה איכא דאמרי לא נסבה כלל כדי שלא יאמרו בשביל זו חזר זה ולמה ליה כולי האי דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן *כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר °אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד וכל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו *הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנאמר °ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה אמר ר' פרנך אמר ר' יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו *לעולם שנאמר °ואני זאת בריתי וגו' לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם מאי אמר ה' אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה מאי מעתה ועד עולם אמר ר' ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה רב יוסף יתיב ארבעין תעניתא ואקריוהו לא ימושו מפיך יתיב ארבעים תעניתא אחריני ואקריוהו לא ימושו מפיך ומפי זרעך יתיב *מאה תעניתא אחריני אתא ואקריוהו לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר מכאן ואילך לא צריכנא תורה מחזרת על אכסניא שלה ר' זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלשתכח גמרא בבלאה מיניה כי היכי דלא נטרדיה יתיב מאה אחרניתא דלא לשכוב ר' אלעזר בשניה ונפלין עילויה מילי דצבורא ויתיב מאה אחריני דלא נשלוט ביה נורא דגיהנם כל תלתין יומי הוה בדיק נפשיה שגר תנורא סליק ויתיב בגויה ולא הוה שלטא ביה נורא יומא חד יהבו ביה רבנן עינא ואיחרכו שקיה וקרו ליה *קטין חריף שקיה אמר רב יהודה אמר רב *מאי דכתיב °מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על מה אבדה הארץ דבר זה אמרו

תוספות

הוה עתיר משבור מלכא. פי' מזבל בהמותיו של רבי כדאשכחן נמי בבראשית רבה (פ' סו) זבל בהמותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך: אסתירא

רש"י

ר"ש הא דאמרן. דקאמר אתה ארי בן שועל: בני בתירה. במס' פסחים שהיו נשיאים ובשביל שראו להלל שהיה גדול בתורה ועלה אלגן מבבל עזבו נשיאותן ומינוהו נשיא עליהן: דחזו להלל דעדיף מינייהו. והלכות שהיו נשאלות מהן בבית המדרש נעלמות מהן ובושין בדבר: חביבין יסורין. שראה שהועילו יסורין של ר"א שלא שלטה בו רימה: בצמירתא. אבן שבמקום קטנים: צפירנא. חולי שבתוך הפה ושמו מיסג"א: אהורייריה. שומר סוסין: כיסתא. מספוא: עבר קליה. דרבי: לקלייהו. דחיותא: תליא לרישיה בכנפי דרבי. החביא את ראשו תחת כנפי כסותו: אמרי. ברקיעא: כנשא ביתא. מכבדת הבית: שדיין בני כרכושתא. היו מוטלין שם בני חולדה: ואפי' הכי. דלא אתא מיטרא בהנהו שני: כי הוו עקרי פוגלא. לנון: ממשרא. מן הערוגה: הוה קיימא בירא מליא מיא. היתה הגומא עומדת מליאה מים: שוכרתו בשמונה. מחמת יופיו: אסמכיה ברבי. שיהו קורין אותו רבי כדי שיתקנא וישים (אל) לבו על ת"ת: ואשלמיה. מסרו לר' שמעון ללמדו תורה: כל יומא הוה אמר. אותו הבן: לקרייתי אנא איזיל. *לעירי אני חפץ לילך: מומי עזובה דא. בשבועה הנחתי זאת ולא אשאל עוד לילך: ולוקח נפשות. המלמדו תורה קונהו לבן: בצער מערה. שנתחבאו שם ר' שמעון בן יוחי ור' אלעזר בנו י"ג שנה במס' שבת (דף לג:): שמקפח את בניו. שהיה רגיל לאמר אקפח את בני (ב) כשנשבע: ורבי למה ליה כולי האי. לחזור על בני אחרים לשאול אם יש לו בן: אם תשוב. ישראל למוטב בתוכחתך ואשיבך אלי ולפני תעמוד הקב"ה אמר לי שאעמוד ואתקיים לפניו אם אוכל להשיבכם: יקר מזולל. ת"ח מע"ה: מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם. הקב"ה אמר כך אני ערב מעתה שלא ימוש עד עולם: ארבעין תעניתא. שלא תפסוק תורה מזרעו: גמרא דבבלאי. גמרא שלנו: דלא ניטרדיה. כשעלה לארץ ישראל ללמוד מפי ר' יוחנן והמוראין שבארץ ישראל לא היו בני מחלוקת ונוחין זה לזה כשמן כדאמרי' בסנהדרין (דף כד.) ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופירוקין: *קטין חריך שקי. דאיכים גולא הוה: דבר זה. על מה אבדה הארץ: אמרו

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"א מהלכות ת"ת הל' ב סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף ג:

מסורת הש"ס

פסחים סו. | שבת קיג: | בעירובין כח: פירש"י קרייתא כפרים וכן עיקר עי' ערוך ערך קרתן | תענית ח: | נ"א בארבעה | נ"א בארבעה | שבת סג. מ"ק טז: | [עי' תוס' כתובות סב: וב"ב נט. ד"ה החוט] | יתיב מ' תעניות כצ"ל וכן כל הני בסמוך רש"ל | בס"י קטינא [סנהדרין לז.] [נדרים פא. ע"ש]

תורה אור

ש"א כג | תהלים קמה | משלי יא | ירמיה טו | ישעיה נט | ירמיה ט

נ"א אחוה דאמיה כצ"ל

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוה שדיין בני כרכושתא: (ב) רש"י ד"ה שמקפח וכו' בני כשהיה נשבע:

מסורת הש"ס

[אולי צ"ל בחר בנו מכל העמים ועי' מ"ס פ"ג הלכה ח]

אמרו חכמים. מי האיש החכם: אמרו הנביאים. אשר דבר פי ה' אליו: שלא ברכו בתורה תחילה. כשהיו עוסקין בתורה לא היו מברכין לפניה קרא יתירא דאשר נתתי לפניהם קא דרש ברכת אשר (ג) (נתן לנו תורת אמת) שהיא לפניה של דברי תורה וכיון דלא מברכי גליא דעתייהו שאינה מתנה חשובה להם: תודע. מודיע לכל ומתפאר בכתרה: בן עם הארץ: הייט בקרב כסילים משפחת כסילים: איסתירא בלגינא: סלע אחד בלגינא: קיש קיש קריא. מתקשקש ומשמיע קול ואם היה מלא סלעים לא היה משמיע קול: מציין מערתא דרבנן. שלא יכשלו כהנים לעבור עליהן ולהאהיל שלא תארע תקלה על ידי צדיקים: איעלמא מיניה. לא יכול למצוא מקומה: ריבצת. לאחרים לשון (מ"ק דף ו:) המרבץ שדהו משקה: רבי חנינא. בר' חמא: שדינא כיתנא. זורע אני זרעוני פשתן: שדינא. משליך: וגדילנא נישבי. וקולע אני ממנו רשתות ומכמורות: וציידנא טבי. ואני צד צביים: ואריכנא מגילתא. ומתקן אני מעורותיהן קלפים: וסליקנא למתא. למקום שאין מלמדי תינוקות: לחמשה ינוקי. לכל אחד ספרו: ומתנינא. על פה שיתא סדרי משנה לשיתא ינוקי: אקרו אהדדי. לימדו זה את זה מקראות: ואתנו אהדדי. לימדו זה את זה סדרו: לא תהא כזאת בישראל. לא תאמר זאת בישראל: אמש נראה לי. בחלום: תקוע. ויושב בישיבה של מעלה: ור' יוחנן אצל ר' חייא לא. אמרתי אני וכי אין ר' יוחנן ראוי לישב אצל ר' חייא: ובעורין. תרגום דלפידין: דמלפרא הוו שפירן עיניה. בבקר ראיתי את עיניו יפות ולערב ראיתיו דומות כאילו נשרפו באור: אמרי ליה. אמרתי לו: דאמרי. אמרתי לאליהו: גוהרקא. קתדרא: בוטיטי. גלגלות איסטגלגלוי"ש בלע"ז: מתני' דמר קמתנינא. תוספתא של אדוני שסידרה לששה סדרים אני שונה תמיד דר' חייא סדרה לתוספתא כדאמרי' בעלמא* רבי לא שנאה ר' חייא מנא ליה ואמרי'* כל מתניתא דלא מיתנייא בי ר' חייא ור' אושעיא לא תותבו מינה בבי מדרשא: תקפי ברחמי. מרבין בתפלה: ומייתי למשיח בלא זמניה. לכך אין ניתן לי רשות להעמידן יחד: יש דוגמתן. שתהא תפלתן נשמעת: פולסי. חבטת מלקות: שמואל ירחינאה. הוא שמואל בר אבא חבירו של רב ועל שהיה בקי בסוד העיבור כדאמרי' במס' ר"ה (דף כ:) אמר שמואל יכילנא לתקוני כולה גלותא קרי ליה ירחינאה: אימלי לך סמא. בתוך העין: אשטר לך משטר. אמשח לך ע"ג העין משטר' מטפח מוליו"ר בלע"ז כדאמרי' גבי כותח הבבלי (חומץ האדומי) בפסחים (דף מד·) משטר קשטר מטבל פתו: גובתא. קנה חלול: תותי בי סדיא. תחת מראשותיו ובוקע כח חוזק הסם והולך דרך עצם גולגלתו ומוחו עד עיניו: הוה מצטער רבי למיסמכיה. טרח ומתעסק לסומכו לפי שחכם בקי היה כל כך: ולא הוה מסתייעא מילתא. שהיתה השעה נטרפת או לא היו החכמים נאספים: ה"ג

אסתירא בלגינא קיש קיש קריא. מפרש ריב"א לפי שאין דרך זוז להניח בלגין הוא מקשקש ואם היה מניחו בארנקי כדרכו להיות שם לא היה מקשקש:

כי מטא [למימר] מחיה המתים רגש עלמא. אע"ג דאיכא נמי מחיה המתים מקמי משיב הרוח אומר ר"ת משום דתחיית המתים לא הוי אלא ע"י טל ועי"ל דבמשיב הרוח ומוריד הגשם נשב זיקא ואתא מיטרא משום שזהו עיקר תפלת הרוח והגשם שבברכה זו אבל תחיית המתים עיקרה היא בחתימתה:

לעיל

תורה אור

אמרו חכמים ולא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנאמר °ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה אמר רב חמא מאי דכתיב °בלב נבון תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע בלב נבון תנוח חכמה זה ת"ח בן ת"ח ובקרב כסילים תודע זה ת"ח בן ע"ה אמר עולא היינו דאמרי אינשי אסתירא בלגינא קיש קיש קריא אמר ליה ר' ירמיה לר' זירא מאי דכתיב °קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו אטו לא ידעינן דקטן וגדול שם הוא אלא כל המקטין עצמו על דברי תורה בעוה"ז נעשה גדול לעוה"ב וכל המשים עצמו כעבד על דברי תורה בעוה"ז נעשה חפשי לעוה"ב ריש לקיש הוה מציין מערתא דרבנן כי מטא למערתיה דר' חייא איעלמא מיניה חלש דעתיה אמר רבש"ע לא פלפלתי תורה כמותו יצתה בת קול ואמרה לו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא ריבצת *כי הוו מינצו ר' חנינא ור' חייא אמר ליה ר' חנינא לר' חייא בהדי דידי קא מינצית ח"ו אי משתכחא תורה מישראל מהדרנא לה מפילפולי אמר ליה ר' חייא לר' חנינא בהדי דידי קא מינצית דעבדי לתורה דלא תשתכח מישראל מאי עבידנא אזלינא ושדינא כיתנא וגדילנא נישבי וציידנא טבי ומאכילנא בשרייהו ליתמי ואריכנא מגילתא וכתבנא חמשה חומשי וסליקנא למתא ומקרינא חמשה ינוקי בחמשה חומשי ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי ואמרנא להו עד דהדרנא ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי ועבדי לה לתורה דלא תשתכח מישראל היינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא אמר ליה ר' ישמעאל בר' יוסי אפי' ממר אמר ליה אין אפי' מאבא אמר ליה ח"ו לא תהא כזאת בישראל אמר ר' זירא אמש נראה לי ר' יוסי בר' חנינא אמרתי לו אצל מי אתה תקוע אמר לי אצל ר' יוחנן ור' יוחנן אצל מי אצל ר' ינאי ור' ינאי אצל מי אצל ר' חנינא ור' חנינא אצל מי אצל ר' חייא אמרתי לו ור' יוחנן אצל ר' חייא לא אמר לי באתר דזקוקין דנורא ובעורין דאשא מאן *מעייל בר נפחא לתמן אמר רב חביבא אשתעי לי רב חביבא בר סורמקי חזי (א) ליה ההוא מרבנן דהוה שכיח אליהו גביה דלצפרא הוו שפירן עיניה ולאורתא דמיין כדמיקלין בנורא אמרי ליה מאי האי ואמר לי דאמרי ליה לאליהו אחוי לי רבנן כי סלקי למתיבתא דרקיע אמר לי בכולהו מצית לאסתכולי בהו לבר מגוהרקא דר' חייא דלא תסתכל ביה מאי סימנייהו בכולהו אזלי מלאכי כי סלקי ונחתי לבר מגוהרקא דר' חייא דמנפשיה סליק ונחית לא מצאי לאוקמא אנפשאי אסתכלי בה אתו תרי בוטיטי דנורא ומחיוהו להוא גברא וסמינהו לעיניה למחר אזלי אשתטחי אמערתיה אמינא מתנייתא דמר מתנינא *ואתסאי אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי יומא חד ריש ירחא הוה נגה ליה ולא אתא א"ל מאי טעמא נגה ליה למר אמר ליה אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה וכן ליצחק וכן ליעקב ולוקמינהו בהדי הדדי סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה א"ל ויש דוגמתן בעולם הזה אמר ליה איכא ר' חייא ובניו גזר רבי תעניתא אחתינהו *לר' חייא ובניו אמר משיב *הרוח ונשבה זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא אמרי ברקיעא מאן גלי רזיא בעלמא אמרי אליהו אתיוהו לאליהו מחיוהו שתין פולסי דנורא אתא אידמי להו כדובא דנורא על בינייהו וטרדינהו שמואל ירחינאה אסייה דרבי הוה חלש רבי בעיניה א"ל אימלי לך סמא א"ל לא יכילנא אשטר לך משטר [א"ל] לא יכילנא הוה מותיב ליה (ב) בגובתא דסמני תותי בי סדיה ואיתסי הוה קא מצטער רבי למסמכיה ולא הוה מסתייעא מילתא א"ל לא לצטער מר לדידי חזי לי סיפרא דאדם הראשון וכתיב ביה שמואל ירחינאה חכים

ירמיה ט

משלי יד

איוב ג

כתובות קג:

[עירובין נב.]

[חולין קמא.]

[עי' פרש"י סנהדרין לו. ד"ה עבא וכו' דאביו של ר"י כו' על שם יופיו]

[עי' תוס' לקמן פו. ד"ה ואיתסי]

תענית כד. כה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בר סורמקי חזי לי ההוא: (ב) שם מותיב ליה גובתא כצ"ל ואות ב' נמחק: (ג) רש"י ד"ה שלא ברכו כו' ברכת אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו שהיא לפניה:

[עי' תוס' לקמן פו. ד"ה אוקמינהו]

חכים יתקרי ורבי לא יתקרי ואסו דרבי על ידו תהא רבי ור' נתן סוף משנה רב אשי ורבינא סוף הוראה וסימנך °עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם אמר רב כהנא אישתעי לי רב חמא בר ברתיה *דחסא רבה בר נחמני אגב שמדא נח נפשיה אכלו ביה קורצא בי מלכא אמרו איכא חד גברא ביהודאי דקא מבטל תריסר אלפי גברי מישראל ירחא בקייטא וירחא בסתוא מכרגא דמלכא שדרו פריסתקא דמלכא בתריה ולא אשכחיה ערק ואזל מפומבדיתא לאקרא מאקרא לאגמא ומאגמא לשחין ומשחין לצריפא ומצריפא לעינא דמים ומעינא דמים לפומבדיתא בפומבדיתא אשכחיה איקלע פריסתקא דמלכא לההוא אושפיזא דרבה *קריבו תכא קמיה ואשקוהו תרי כסי ודליוה לתכא מקמיה הדר פרצופיה לאחיריה אמרו ליה מאי נעביד ליה גברא דמלכא הוא אמר להו קריבו תכא לקמיה ואשקיוהו חד כסא ודליוהו לתכא מקמיה ולתסי עבדו ליה הכי ואתסי אמר מידע ידענא דגברא דקא בעינא הכא הוא בחיש אבתריה ואשכחיה אמר אזלינא מהא אי מקטל קטלו להההוא גברא לא מגלינא ואי נגידי מנגדין ליה מגלינא אתיוהו לקמיה עייליה לאדרונא וטרקיה לבבא באנפיה בעא רחמי פרק אשיתא ערק ואזיל לאגמא הוה יתיב אגירדא דדקולא וקא גריס קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא [א]אם *בהרת קודמת לשער לבן טמא ואם שער לבן קודם לבהרת טהור ספק הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי [ב]טמא ואמרי מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות שדרו שליחא בתריה לא הוה מצי מלאך המות למקרב ליה מדלא הוה קא פסיק פומיה מגרסיה אדהכי נשב זיקא ואויש ביני קני סבר גונדא דפרשי הוא אמר תינח נפשיה דההוא גברא ולא ימסר בידא דמלכותא כי הוה קא ניחא נפשיה אמר טהור טהור יצתה בת קול ואמרה אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור ויצאתה נשמתך בטהור נפל פתקא מרקיעא בפומבדיתא רבה בר נחמני נתבקש בישיבה של מעלה נפקו אביי ורבא וכולהו רבנן לאיעסוקי ביה לא הוו ידעי דוכתיה אזלו לאגמא חזו צפרי דמטללי וקיימי אמרי שמע מינה התם הוא ספדוהו תלתא יומי ותלתא לילותא נפל פתקא כל הפורש יהא בנידוי ספדוהו שבעה יומי נפל פתקא לכו לביתכם לשלום ההוא יומא דנח נפשיה דלייה זעפא ודרי להההוא טייעא כי רכיב גמלא מהאי גיסא דנהר פפא ושדייה בהך גיסא אמר מאי האי אמרי ליה נח נפשיה דרבה בר נחמני אמר לפניו רבונו של עולם כולי עלמא דידך הוא ורבה בר נחמני דידך את דרבה ורבה דידך אמאי קא מחרבת ליה לעלמא נח זעפא רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר הוה יומא חד הוה חמימא ליה הוה סליק ויתיב אשינא דטורא אמר לה לברתיה בתי הניפי עלי במניפא ואני אתן ליך ככרין דנרד אדהכי נשבא זיקא אמר כמה ככרין דנרד למרי דיכי: הכל כמנהג המדינה וכו': הכל לאתויי מאי לאתויי באתרא דנהיגי מכרך ריפתא ומשתה *אנפקא דאי אמר להו קדימו ואייתי לכו אמרו לו לא כל כמינך: מעשה ברבן יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור וכו': מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם פסק להן מזונות ריבה

רש"י

ה"ג חכים איתקרי רבי לא אתקרי: ספרא דאדם הראשון. שהראהו הקב"ה *דור דור וסופריו דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו: רבי ורבי נתן סוף המשנה. כל זה כתוב לשם: סוף המשנה. סוף תנאים עד ימיהן אמרו איש את דבריו בבית המדרש והיו תלמידים גורסים שמועה שמועה לבדה ולא היו מסכתות סדורות וסדר *וקבן על הסדר והם כללו האמור בדורות שלפניהם וסדרו את המסכתות ואחריהם לא יוסיפו אלא מעט: סוף הוראה. סוף כל האמוראין עד ימיהם לא היתה גמרא על הסדר אלא כשהיתה שאלה נשאלת בטעם המשנה בבית המדרש או שאלה על מעשה המאורע בדין ממון או איסור והיתר כל אחד ואחד אומר טעמו ורב אשי ורבינא סידרו שמועות אמוראין שלפניהם וקבעו על סדר המסכתות כל אחד ואחד אצל המשנה הראויה והשטויה לה והקשו קושיות שיש להשיב ופירוקים שראוים לתרץ הם והאמוראים שעמהם וקבעו הכל בגמ' כגון איתיביה מיתיבי ורמינהי איבעיא להו והתירוצים שעליהן מה ששיירו אותן שלפניהן ואותן שאמרו לפניהם הקושיות והתירוצין שעליהם לא קבעום בגמ' על סדר המסכתות והמשנה שסידר רבי ובאו רב אשי ורבינא וקבעום: וסימנך עד אבוא אל מקדשי אל. מקדשי סימנא דרב אשי אבינה סימנא דרבינא לאחריתם סימן סוף הוראה: רבה בר נחמני. בר פלוגתיה דרב יוסף: אגב שמדא נח נפשיה. מחמת אימת מלכות מת: דקא מבטל וכו'. שנקבצין אליו (א) בניסן ובתשרי לשמוע דרשות של פסח ושל חגים וכשמבקשין שלוחי המלך לגבות המס גולגולת של כל חדש וחדש אינם נמצאים בבתיהם: פריסתקא. שליח: איקלע פריסתקא. ללון באותו פונדק שהיה רבה נחבא בו: אשקיה תרין כסי ודליוה לתכא. ושדים הממונים על הזוגות מזיקין את השותה זוגות ובני הבית לא נתכוונו לכך: אמרו לו בני הפונדק לרבה. מאי נעביד: נגודי מנגדי לי. אם ייסרוני ביסורים אגלה: וטרקיה לבבא. סגר הדלת: פרק אשיתא. נפלה החומה: אגירדא דדיקלא. על גזע דקל קצוץ: אם בהרת קדמה לשער לבן טמא. דשער לבן שפרח בו הוא סימן לטומאה כדכתיב (ויקרא יג) והנה נהפך שער לבן בבהרת: טהור. לפי מה שכתוב בתורה: גונדא. גדוד של פרשים שמחפשין אחריו: בפומבדיתא. והוא ראש ישיבה בה: מטללי. עושין צל בכנפיהן: דלי זעפא. גבה רוח סערה: את דרבה. אתה אוהבו של רבה: רבי שמעון בן חלפתא כו'. משום דאיירי ברישא דאגדתא בבעלי בשר נקט לה: ככרין דנרד. אגודות של נרד והוא עשוי כשיבולין: למרי דיכי. לבעליו של רוח זה: (ב) אנפקא. כלי מחזיק רביעית: מעשה לסתור. וכי דרך בני אדם להביא מעשה על דבריו לסותרו דקתני ברישא הכל כמנהג המדינה ותנא מעשה אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה כו':

תוספות

(לעיל) ואיתסי. והא דחזינהו לעיניה דהוו מחרכן לפי שעדיין היה ניכר אי נמי לאחר זמן סיפר לו כך: אוקמינהו (ג) לפני התיבה. שלשתן כדדרש במדרש *דבתענית צבור יורדין לפני התיבה שלשה כדכתיב (שמות יז) וידי משה כבדים ואהרן וחור וגו': *אחתינהו לרבי חייא ובניו. ואע"ג דתני במגילה (דף כד: ושם ד"ה כשאתה) אין מורידין לפני התיבה לא מאנשי חיפה ולא מאנשי בית שאן שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין ור' חייא לא היה יכול לומר וחכיתי כדאמר התם ה"מ היכא דאפשר באחר הכא לא הוה אפשר באחר*: רבי שמעון בן חלפתא בעל בשר הוה. משום ר' אלעזר בר' שמעון דהוה בעל בשר נקט נמי האי עובדא ומה שהמתין עד כאן לפי שכל דבר דבוק לחבירו עד כאן: דאי אמר להו קדימו ואייתי לכו אמרו ליה לא. פי' אי אמר קדימו להשכים מעלות השחר דאייתי לכו ריפתא ואנפקא ולא תתבטלו ממלאכתכם אמרי ליה לא אלא בהנך החמה נאכל ואח"כ נעשה מלאכתנו ואית ספרים דגרסי דאי אמרי להו קדימו ואתי בתרייכו אמרי ליה לא וה"פ פועלין היה להם לאכול ריפתא או אנפקא בביתו של בעה"ב קודם שיעשו מלאכה ואם אמר להם אל תתבטלו אלא לכו עשה בשדה כל זמן שאין המאכל מזומן ושם אביא לכם ריפתא ואנפקא אמרי ליה לא אלא עתה נאכל בבית וכן נראין לגירסא ראשונה יש לפרש כן:

מסורת הש"ס

[ע"ז ה.]

וסדר נקבן על הסדר כצ"ל רש"ל

נ"א דחמא

פסחים קי:

מיר סה: כתובות עה: סנהדרין פז: נדה יט. נגעים פ"ד מ"א

[גיטין סט: כ"ב נח:]

עין משפט נר מצוה

[תנחומא פרשה בשלח]

[גם זה גם התוס' ד"ה אוקמינהו שייכים לעיל]

ח א מיי' פ"ב מהלכות טומאת צרעת הל' ו סמג עשין רלד:

ט ב מיי' שם הלכה ט:

פ"ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דקא מבטל וכו' בניסן. נ"ב ועמ"ש בב"ב דף קנ"ז ע"ב: (ב) שם ד"ה אנפקא. נ"ב בב"ב דף נ"ח ע"ב: (ג) תוס' ד"ה ואוקמינהו בסדי הדדי לפני התיבה:

נראין כאוכלין ושותין. ובסדר אליהו רבה קתני לא כאותו שאומר נראין כאוכלין ושותין אלא אוכלין ושותין ממש מפני כבודו של אברהם ופליגא אדהכא: חזייה להקב"ה דקאי אבבא. והיינו דכתיב (בראשית יח) אל נא תעבור מעל עבדך הכא משמע שהשכינה היה רוצה להסתלק מעל אברהם ובמפנין (שבת דף קכז.) משמע שלפי שרצה אברהם לילך לקראת אורחים ולהכניסם אמר להקב"ה להמתין עד שיכניס אותן דדרשינן מיניה גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני השכינה וקאמר נמי התם בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקב"ה כתיב אל נא תעבור: ההוא דאתא לשזביה ללוט. ותימה דאמרינן בבראשית רבה (פרשה נ) דאין מלאך אחד עושה שתי שליחות ויש לומר דכאן לא עשה מיכאל בשליחות אחת כי אם מעשה אחד שבישר את שרה וכשהלך משם לסדום אז הותחלה שליחות אחרת ודוקא במקום אחד אין עושה ב' שליחות ובב"ר (שם) יש שרפאל בא להציל את לוט ורפואת אברהם אינה נזכרת ואפילו בא כמו כן לרפואת אברהם חשיב הכל שליחות אחת דרפואה והצלה ענין אחד הוא הקשה הר"ר אלחנן הא משמע לישנא דקרא ששניהם הצילוהו כדכתיב (בראשית יט) ויחזיקו האנשים בידו וכתיב ויוציאוהו ויניחוהו מחוץ לעיר וכתיב בתריה שאמר ליה מלאך שבא להפוך את סדום כי לא אוכל לעשות דבר עד באך שמה ויש לומר ששניהם הוציאוהו חוץ לעיר ומיכאל הלך עמו עד צוער וגבריאל היה מצוה אותו למהר: למה

ריבה להן. יותר על המנהג דכיון דלא צריך לאתנויי ואתני מזוני יתירי קאמר: הללו. הקמח והסולת: לעמילן של טבחים. אלות עשויות לכסות פי הקדרות לשאוב זוהמת התבשיל: הללו. הבקר והצאן המנוין בזה הפסוק: לציקי קדירה. אינו אלא למין מאכל ששמו ליקי קדירה אשרו"ד בלע"ז: ברבורים. תרנגולין: שאובסין אותן בעל כרחן. אוכלין להם מאכל בפיהם בחזקה: תור. שור: בדלא אנים. שלא עשה מלאכה בדלא אניסא. בגידול אפרוחין: זגתא. תרנגולת: פטניתא. המפטמת בבית לשון אחר בטניתא בעלת כרס: דמשתכחא בי עצורי. בין הגיתות ואוכלת החרצנים: דלא מצי פסיא קניא. שאינה יכולה לפסוע קנה מרוב שמנה: קמא קמא דמטאי. ראשון שמגיע לאכול שנגמר בישולו: לשונות בחרדל. מעדן מלכים ושרים הוא: מאת ה'. כגון שלוים הגיז בעצמו: יוקח נא מעט מים. על ידי שליח: זכו לשלש. שלש מתנות שניתנו להם במדבר על ידי משה ואהרן: זכו לעמוד ענן. עומד עליהם תמיד כדכתיב (במדבר יד) וענך עומד עליהם: לבארה של מרים. היינו נמי והכית בצור ובעמוד ענן פליגי: ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ. שלא יכניס ע"ז בתוך ביתו שהערביים רגילין להשתחוות לאבק רגליהן והן כדמו לו כערביים: כבר יצא ממנו ישמעאל. ממך יצא הרגיל לעשות כן: הוציא חמה מנרתיקה. להזריח חמה בכח שלא יהו עוברי דרכים מצוים: [תמן אמרי. בארץ ישראל]: כיון דחזא. הקדוש ברוך הוא: דקא אסר. אברהם את מילתו ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא: היינו. דמעיקרא כתיב נצבים עליו ולבסוף כתיב וירץ לקראתם: דיקא נמי. דחד הוא דאזיל להפך סדום: קנטרי

[ועשרים בקר כצ"ל]

[אבות דר' נתן פי"ג ע"ש וצ"ע]

תורה אור

ריבה להן ומעשה נמי בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלים הלך ופסק להן מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אתה עושה להן כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב למימרא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה והכתיב °ויהי לחם שלמה ליום אחד שלשים (מלכים א ה) כור סולת וששים כור קמח עשרה בקר בריאים *ועשרה בקר רעי ומאה צאן לבד מאיל וצבי ויחמור וברבורים אבוסים ואמר גוריון בן אסטיון משמיה דרב הללו לעמילן של טבחים ור' יצחק אמר הללו לציקי קדירה ואמר ר' יצחק אלף נשים היו לשלמה כל אחת ואחת עשתה לו בביתה כך מאי טעמא זו סבורה שמא אצלי סועד היום וזו סבורה [שמא] אצלי סועד היום ואילו גבי אברהם כתיב °ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר (בראשית יח) רך וטוב ואמר רב יהודה אמר רב בן בקר אחד רך שנים וטוב שלשה התם תלתא תורי לתלתא גברי הכא לכל ישראל ויהודה שנאמר °יהודה וישראל רבים כחול אשר על (מלכים א ד) (שפת) הים מאי ברבורים אבוסים אמר רב שאובסים אותן בעל כרחן ושמואל אמר שאבוסים ועומדים מאליהם ורבי יוחנן אמר מביאין תור ממרעיתו בדלא אנים ותרנגולת מאשפתה בדלא אניסא אמר רבי יוחנן מובחר שבבהמות שור מובחר שבעופות תרנגולת אמר אמימר זגתא אוכמתא בי בטניתא דמשתכחא ביני עצרי דלא מציא פסיא קניא °ואל הבקר רץ אברהם אמר רב יהודה אמר רב *בן בקר אחד רך (בראשית יח) שנים וטוב שלשה ואימא חד כדאמרי אינשי רכיך וטב א"כ לכתוב רך טוב מאי וטוב ש"מ לדרשה ואימא תרי מדטוב לדרשה רך נמי לדרשה מתיב רבה בר עולא ואיתימא רב הושעיא ואיתימא רב נתן ברבי הושעיא °ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו כל חד וחד (שם) יהביה לנער חד °ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם דקמא קמא דמטיא אייתי לקמייהו ולמה (שם) לי תלתא תסגי בחד אמר רב חנן בר רבא כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל אמר רבי תנחום בר חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם ואכלו סלקא דעתך אלא אימא נראו כמי שאכלו ושתו אמר רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו וכל [מה] שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח °ואל הבקר רץ אברהם °ורוח נסע מאת ה' ויקח חמאה וחלב °הנני ממטיר לכם לחם מן השמים °והוא (בראשית יח, במדבר יא, שמות טז, בראשית יח) עומד עליהם תחת העץ °הנני עומד לפניך שם על הצור [וגו'] °ואברהם הולך עמם לשלחם °וה' הולך לפניהם (שמות יז, שם, שמות יג) יומם °יוקח נא מעט מים °והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ופליגא דר' חמא בר' חנינא דאמר ר' (בראשית יח, שם) חמא בר' חנינא וכן תנא דבי רבי ישמעאל בשכר שלשה זכו לשלשה בשכר חמאה וחלב זכו למן בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד הענן בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל אמרו לו וכי בערביים חשדתנו שהם משתחוים לאבק רגליהם כבר יצא ממנו ישמעאל °וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום מאי כחום היום (בראשית יח) אמר רבי חמא בר' חנינא אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה ובא הקב"ה לשאול באברהם הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים שדריה לאליעזר למיפק לברא נפק ולא אשכח אמר לא מהימנא לך היינו דאמרי תמן לית הימנותא בעבדי נפק איהו חזייה להקדוש ברוך הוא דקאי אבבא היינו דכתיב °אל נא תעבור מעל עבדך כיון דחזא דקא אסר ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא היינו (שם) דכתיב °וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מעיקרא אתו קמו עליה כי חזיוהו (שם) דהוה ליה צערא אמרו לאו אורח ארעא למיקם הכא מאן נינהו שלשה אנשים מיכאל וגבריאל ורפאל מיכאל שבא לבשר את שרה רפאל שבא לרפא את אברהם גבריאל אזל למהפכיה לסדום והא כתיב °ויבאו שני (שם יט) המלאכים סדומה בערב דאזל מיכאל בהדיה לשזביה ללוט דיקא נמי [דכתיב] °ויהפוך את הערים האל ולא (שם) כתיב ויהפכו שמע מינה מאי שנא לגבי אברהם דכתיב °כן תעשה כאשר דברת ומאי שנא לגבי לוט דכתיב (שם יח)

ויפצר

ויפצר בם מאד א"ר אלעזר *מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול כתיב °ואקחה פת לחם וכתיב °ואל הבקר רץ אברהם אמר רבי אלעזר *מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים מנלן מעפרון מעיקרא כתיב °ארץ ארבע מאות שקל כסף ולבסוף כתיב °וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר דלא שקל מיניה אלא *קנטרי דאיכא דוכתא דקרי ליה לתיקלא קנטירא כתיב °קמח וכתיב °סלת א"ר יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש כתיב °לושי ועשי עוגות וכתיב °ויקח חמאה וחלב ובן הבקר ואילו לחם לא אייתי לקמייהו אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה °ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל להודיע ששרה אמנו צנועה היתה אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יצחק יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל כדי לחבבה על בעלה רבי יוסי ברבי חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה תני משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו *והאמר שמואל [א]אין שואלין בשלום אשה כלל [ג]על ידי בעלה שאני °אחרי בלותי היתה לי עדנה אמר רב חסדא אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו כתיב °ואדוני זקן וכתיב °ואני זקנתי דלא מותיב הקב"ה כדקאמרה איהי תנא דבי רבי ישמעאל *גדול שלום שאפי' הקב"ה שינה בו שנאמר °ותצחק שרה בקרבה וגו' °ואדוני זקן וכתיב °ויאמר ה' אל אברהם וגו' ואני זקנתי °ותאמר מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה כמה בנים הניקה שרה אמר רבי לוי אותו היום שגמל אברהם את יצחק בנו עשה סעודה גדולה היו כל אומות העולם מרננים ואומרים ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בנינו הוא ולא עוד אלא שעושין משתה גדול להעמיד דבריהם מה עשה אברהם אבינו הלך וזימן כל גדולי הדור ושרה אמנו זימנה את נשותיהם וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה ומניקתה לא הביאה ונעשה נס בשרה אמנו ונפתחו דדיה כשני מעיינות והניקה את כולן ועדיין היו מרננים ואומרים אם שרה הבת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה שנה יוליד מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם פתחו כולם ואמרו °אברהם הוליד את יצחק *עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר °ואברהם זקן בא בימים °עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר °ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר °ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חלי אחריתי תנו רבנן *שלשה חלאין חלה אלישע אחד שדחפו לגיחזי בשתי ידיו ואחד שגירה דובין בתינוקות ואחד שמת בו שנאמר °ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו: אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית כו': אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא פת קטנית תנן או פת וקטנית תנן אמר ליה האלהים צריכה וי"ו *כי מורדיא דלברות: רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא *דתנן השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים [ג]משמנין ביניהם: **מתני'** *[ד]ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו ובדבר שגידולו מן הארץ ואלו שאין אוכלים העושה במחובר לקרקע בשעה

רש"י

קנטרי. משקל גדול שקורין קנטיג"ר. מאה מנה: עובר לסוחר. מלמד שבכל מקום היה מתקבל בשקל ואיכא דוכתא דקרו לקנטיר תיקלא: סולת. עדיף מקמח: מכאן שהאשה עיניה צרה באורחין. היא אמרה קמח והוא סולת: פירסה נדה. חזר להיות לה אורח כנשים: כדי לחבבה על בעלה. להודיעו שהיא צנועה משאר חברותיה שאינה נראית וצריך לשאול אחריה: על איו שבאליו (נקוד). איו שלו נקוד והלמ"ד אינה נקודה: לימדה תורה וכו'. והיינו נקודת איו דלא היו צריכין לשאול דיודעין היו שהיא באהל דכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא נדרשה ודרוש מינה דרך ארץ: באכסניא. אשת אושפיזא: על ידי בעלה. לא שישאל לה לשלום אלא לבעלה ישאל מה שלום הגברת: קמטין. פרונצ"ש: היא אמרה ואדוני זקן. אמר לו הקב"ה שהיא אמרה ואני זקנתי: אסופי. ילד מן השוק ולא נודע של מי והמוצאו אוספו אל הבית: בעא רחמי. כדי שיכירו בינו ובין בנו: בעא רחמי והוה חולשא. שיחלה אדם לפני מותו ויצוה לביתו: ואתפח. ונתרפא: חליו אשר ימות בו. מכלל דחלה עוד שלא מת בו: כי מורדיא דלברות.(א) שם הנהר מורדיא עץ שרב החובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האבנים ומן המכשולים ובלע"ז גובירנייו"ל: ואמר לו בעל הבית. הרי שכרך עלי כאחד מפועלי העיר: משמנין ביניהן. [א] לא בפחות ולא ביותר אלא כמנהג המדינ' בינונית: **מתני'** ואלו. פועלין: אוכלין. ממה שעוסקין בו: גמר מלאכה. כשתולשין אותו: עד שלא נגמרה מלאכתו. למעשר ואם בר חלה הוא עד שלא נגמרה מלאכתו לחלה וטעמא דכולה מתני' מפרש בגמ' מקראי:

בשעה

תוספות

למה נקוד על איו שבאליו. בבראשית רבה אי"ו נקוד ולמ"ד אינו נקוד א"ר שמעון כל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם והשתא הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה*: **על** ידי בעלה. היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש נ"ע קצת): **פת** קטנית תנן. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת הנאכלת עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וכ"מ לאדם שאמר ליתן לפועליו פת קטנית שצריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו** אוכלין מן התורה. משום דאיירי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג: **במחובר** בשעת גמר מלאכה. פי' שאין צריכין עוד לקרקע כגון הקוצר והבוצר יצא המנכש והעודר ומפיק ליה בגמרא מואל כליך לא תתן בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית ובתלוש קודם גמר מלאכה היינו גמר מלאכה למעשר ובגמרא מפיק ליה מדיש:

אימא

עין משפט נר מצוה

י א ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא סעיף ו וכפי' התוס':

יא ג מיי' פ"ע מהלכות שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלא סעיף ג:

[עי' אדר"נ פרק ל"ד]

יב ד מיי' פי"ב שם הל' א סמג עשין צא טוש"ע ח"מ סי' שלז סעיף ב:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה משמנין ביניהן לא בפחות כו'. נ"ב ורמב"ם מפרש שמחשבין היתר שבשכירות והפחות ונותן החצי וכן פי' בב"ב ק"ז ע"א:

גליון הש"ס

גמ' עד יעקב לא הוה חולשא. עיין ב"ב דף ט"ז ע"ב תוס' ד"ה שכל. ועיין רש"י בתומש בראשית (כ"א) בפסוק ואת הילד וישלחה ובחזקוני שם:

מסורת הש"ס

[פסחים פו:] [נדרים כח:] בכורות נ. קדושין ע: בראשית יח שם שם שם שם שם שם כה סנהדרין קז: בראשית כד שם מח מ"ב יג [סוטה מז. סנהדרין קז:] מ"ב יג מגילה טז: [ג"ל דתניא] [לקמן צג.] [יבמות סה: סוף מס' ד"א] בראשית כא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי מורדיא דלברות לברות. שם הנהר:

בשעה שאין גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתו ובדבר שאין גידולו מן הארץ: **גמ'** מנא הני מילי דכתיב °כי תבא בכרם רעך ואכלת אשכחן כרם כל מילי מנא לן גמרינן מכרם מה כרם מיוחד דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה לכרם שכן חייב בעוללות גמרינן מקמה קמה גופה מנא לן דכתיב °כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך מה לקמה שכן חייבת בחלה וממאי דהאי קמה דמתחייבת בחלה היא דלמא כל קמה קאמר רחמנא אתיא קמה קמה כתיב הכא כי תבא בקמת רעך וכתיב התם °מהחל חרמש בקמה מה התם קמה דמיחייבא בחלה אף הכא נמי קמה דמיחייבא בחלה איכא למיפרך מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח *וחזר הדין לא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכן דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח ואתא נמי זית דאית ביה צד מזבח וזית במה הצד אתי הוא גופיה כרם איקרי דכתיב °ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית *אמר רב פפא כרם זית איקרי כרם סתמא לא איקרי מכל מקום קשיא אלא אמר שמואל אמר קרא וחרמש לרבות כל בעלי חרמש והאי חרמש מיבעי ליה בשעת חרמש אכול שלא בשעת חרמש לא תיכול ההוא °ואל כליך לא תתן נפקא תינח דבר חרמש דלאו בר חרמש מנא לן אלא אמר ר' יצחק אמר קרא קמה לרבות כל בעלי קמה והא אמרת קמה קמה דמיחייבא בחלה הני מילי מקמי דניתי חרמש השתא דאתי חרמש איתרבי ליה כל דבר חרמש ואף על גב דלא מיחייב בחלה קמה למה לי לרבות כל בעלי קמה והשתא דנפקא לן מחרמש ומקמה כי תבא בכרם רעך למה לי אמר רבא להלכותיו כדתניא כי תבא נאמר כאן ביאה ונאמר להלן °לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן *בפועל הכתוב מדבר בכרם רעך ולא בכרם כותי הניחא למ"ד *גזל כותי אסור היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל אלא למ"ד גזל כותי מותר השתא גזילה מותר פועל מיבעיא מוקים לה בכרם רעך ולא של הקדש ואכלת ולא מוצץ ענבים ולא ענבים ודבר אחר כנפשך כנפש של בעל הבית כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל ופטור אף נפשו של פועל אוכל ופטור שבעך ולא אכילה גסה ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל *אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר

עד

רש"י

בשעה שאינה גמר מלאכה. כגון המנכש בבצלים: מאחר שנגמרה מלאכתן. כגון נתפרסו עגוליו דמתניתין*: ובדבר שאין גידולו מן הארץ. כגון החולב בהמותיו והמגבן: **גמ'** מנא הני מילי. דפועל אוכל במחובר: כי תבא ואכלת ענבים. לקמן דריש ליה בפועל וסיפיה דקרא ואל כליך לא תתן משמע אלא לכליו של בעל הבית תתן אלמא בשעת גמר מלאכה איבורן קאי: כי תבא בקמת רעך. וגו' וחרמש לא תניף אלמא בשעת חרמש קאי: אתיא קמה קמה. והמקשה אומר גזירה שוה זו כדי להקשות ולומר אימא דלא איסתפי קרא אלא בחייבת בחלה כגון קמת מין דגן אבל בקמת קטנית לא: מהחל חרמש בקמה. הוא עומר הקרב בפסח שהוא בא מן השעורין שחייבין בחלה: צד מזבח. יין לנסכים וסולת למנחות: ואתי נמי זית. בהאי דיכא דאית בה צד מזבח והוא שמן למנחות אבל שאר מיני אילנות וזרעים לא: וזית במה הצד אתי. בתמיה וכי מדרשא בעי למילפיה הא בכלל כרם הוא: בשעת חרמש. שהוא גמר מלאכה: מאל כליך. כדמפרש לה לעיל ולקמן קדריש לה הכי: תינח דבר חרמש הוא. כגון קטנית: דלאו בר חרמש. כגון המוסק בזיתים והגודר בתמרים: בעלי קמה. העומדים בקומה בארץ והכל בכלל: והא אמרת קמה דמיחייבא בחלה הוא. כלומר והא כבר אותבינא דאיכא למילף בג"ש דבקמה בת חלה קאי: הני מילי. דאיכא למיפרך ההיא פרכא: מקמי דדרשינן חרמש. לרבות קטנית: השתא. דדרשינן חרמש ליתא לג"ש ואיתרבי קמה לרבות כל בעלי קמה: כרם רעך. ואל כליך לא תתן אבל כרם כותי תתן: הניחא וכו'. פלוגתא בהגוזל ומאכיל*(ב"ק דף קיג.): ולא של הקדש. אסור לאכול: ולא מוצץ. היין וזורק החרצנים: ולא ענבים ודבר אחר. לטבול ענבים במלח למתקן שיאכל הרבה: כנפשך. כאילו הן שלך: מה נפשך אוכל ופטור מן המעשר. דהא לא נגמרה מלאכתו למעשר דתנן (מעשרות פ"א מ"ז) יין משירד לבור: אף פועל אוכל ופטור. ולא אמרינן הואיל דבאגריה אכיל על כרחו של בעל הבית הוה ליה כמקח ומקח קובעת למעשר אף דבר שלא נגמרה מלאכתו כיון דזכייה אחשביה: אין הטבל מתחייב. אפילו מירחו בכרי בשדה:

פני

תוספות

אימא דבר חרמש אכול דלאו בר חרמש. כגון אילנות לא תיכול ואם תאמר ואמאי לא נילף מחרמש והא ליכא שום פירכא וי"ל דלהכי לא ילפינן מחרמש משום דהוו שני כתובים הבאים כאחד דאמאי איצטריך קרא למכתב כי תבא בכרם רעך נילף מחרמש אלא ודאי שני כתובים הבאים כאחד נינהו ואין מלמדין וכי דריש מקמה כל בעלי קמה על כרחך איצטריך כרם להלכותיו כדקאמרינן בסמוך: **אמר** רבא להלכותיו דתניא כו'. תימה דמכל מקום למה נכתב כרם דהוה ליה למכתב כי תבא בשל רעך דהא קמה קמה דכתיב ב' פעמים דרשינן תרווייהו חד לרבות כל בעלי קמה וחד לאדם בתלוש *והיינו משום דלא הוה ליה למכתב בקמת רעך אלא בשל רעך ושמא אצטריך ליה לשום דרשא:

אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. פי' בקונטרס דפלוגתייהו בהגוזל ומאכיל (ב"ק דף קיג.) וקשיא דהתם אפילו מאן דשרי לא שרי אלא הפקעת הלואתו אבל גזילה ממש מודו כולי עלמא דאסור אלא אור"י דפלוגתייהו לקמן בהמקבל (דף קיא: ושם) דאיכא דשרי גזילתו ממש וא"ת למאן דאמר גזל כותי מותר מאי עביד ליה לקרא דוחשב עם קונהו דדרשינן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיג:) ידקדק עם קונהו שלא יגלוס עליו ולא יבא עליו בעקיפין ודרש מהתם דגזל הכותי אסור וליכא למימר דס"ל דקרא איירי כשידם תקיפה על עצמם דאם כן היכי קאמר קרא דיצא ביובל איך יצא ביובל והלא הכותי לא יניחנו לצאת ויש לומר דהיכא דאיכא חילול השם מודה דאסור שהכותי בטח עליו ונותן לו כל שכרו והוה חילול השם אם היה יוצא בחזקה קודם היובל:

רעך ולא של הקדש. דס"ד כי היכי דשרי רחמנא איסור גזל שאוכל משל חבירו הכי נמי הוה אמינא דשרי בשל הקדש תימה דתניא בפ' ולד חטאת (מעילה דף יג.) הפועלים לא יאכלו גרוגרות הקדש וכן פרה לא תאכל כרשיני הקדש ומפיק לה בגמרא מדכתיב לא תחסום שור בדישו דישו שלך ולא דישו של הקדש ואף הפועלים יליף ליה דה"נ לענין גמר מלאכה דמעשר לא גמרינן בפועל אלא מדיש וא"כ רעך למה לי למעוטי הקדש ועוד למאי אצטריך רעך ג' פעמים חד בכרם ושנים בקמה לחד למעוטי הקדש וחד דריש ליה לקמן (דף פח:) לשור במחובר ושלישי למאי אתא ולמאן דדריש לשור במחובר מקרא אחרינא גם השני אייתר ושמא לשום דרשא אצטריך ליה:

שבעך ולא אכילה גסה. אי לאו דכתיב שבעך הוה ממעטינן מואכלת אכילה גסה *דאכילה גסה לא שמה אכילה ולא הוה דרשינן ואכלת ולא מוצץ דשתיה *בכלל אכילה אבל השתא דכתיב שבעך ולא אכילה גסה אייתר ואכלת למדרש מיניה ולא מוצץ:

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ב מהלכות שכירות הל' א סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' של"ז סעיף א:

יד ב מיי' פ"א מהלכות גניבה הל' א ופ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ב סמג עשין עא עג טוש"ע ח"מ סי' שמח סעיף ב וסי' שנט סעיף א:

טו ג מיי' פ"א מהלכות מעילה הל' א ופי"ב מהלכות שכירות הל' ו:

טז ד מיי' פי"ב מהלכות שכירות הלכה י סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' של"ז סעיף יג:

יז ה מיי' שם ועיין בהשגות ובכ"מ טוש"ע שם סעיף יב:

[לקמן פח:]

יח ו מיי' פ"ג מהלכות מעשר הל' א טוש"ע י"ד סי' של"א סעיף פב:

יט ז מיי' שם פ"ה הל' ט טוש"ע שם סעי' ק:

כ ח מיי' פי"ב מהלכות שכירות הל' יא סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' של"ז סעיף יד:

כא ט מיי' שם הל' ג יוש"ע שם סעיף יא:

[יומא פ:]

מסורת הש"ס

[לקמן צ.]

[קדושין כ: כא. וש"נ]

ברכות לה.

[עי' תוס' בכורות יג: ד"ה כמ"ד]

[ב"ק קיג. בכורות יג:]

ברכות לה: גיטין סא.

[יומא עו.]

גליון: דברים כג | שם | שם טז | שופטים טו | דברים כג | שם כד

כב א ב מיי' פ"ד מהל' מעשר הל' א ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף פג :

כג ג מיי' שם הלכה ח סמג שם :

כד ד מיי' שם הל' א וע"ש סמג שם טוש"ע שם :

תורה אור

דברים כו

שם

אעד שיראה פני הבית שנאמר °בערתי הקדש מן הבית ורבי יוחנן אמר באפילו חצר קובעת שנאמר °ואכלו בשעריך ושבעו ורבי יוחנן נמי הא כתיב מן הבית אמר לך חצר דומיא דבית מה בית המשתמר גאף חצר המשתמרת ורבי ינאי נמי הכתיב בשעריך ההוא מיבעי ליה דדמעייל ליה דרך שער לאפוקי דרך גגות וקרפיפות דלא מתיב רב חנינא חוזאה כנפשך כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל ופטור אף נפשו של פועל אוכל ופטור הא לוקח חייב מאי לאו בשדה אמר רב פפא הכא בתאנה העומדת בגינה ונופה נוטה לחצר עסקינן ולמאן דאמר לבית לבית א"ה בעל הבית נמי ניחייב בעל הבית עיניו בתאנתו ולוקח עיניו במקחו ולוקח מדאורייתא מי מחייב והתניא מפני מה חרבו חנויות של בית הינו שלש שנים קודם ירושלים *מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה שהיו אומרין עשר

פני הבית · שיכנס דרך הפתח שהוא פני הבית ולא דרך גגות וקרפיפות : ואכלו בשעריך · ונתת ללוי וגו' משעה שנכנס לשעריך : דמעייל ליה דרך שער · דאפילו הבית לא קבע ליה אלא כי מעייל ליה דרך שער ביאתו : אבל לוקח חייב · דמקח מחשיב ליה כגמר מלאכה : מאי לאו בשדה · ומקח לא עדיף מגמר מלאכה : נוטה לחצר · דמכי תלשה חזיא פני חצר : א"ה בעל הבית נמי · תלישה היא גמר מלאכתה והרי רואה פני הבית : עיניו בתאנתו · אין הנוף חשוב בעיניו הלכך הכל הולך אחר העיקר ועיקרה בחוץ הלכך עד שיגמר כל לקיטתו ויכנס לבית לאו גמר מלאכה הוא : במקחו · וכן פירות התלושין ומשנתלשו באו לבית : ולוקח מדאורייתא מי מחייב · דאיצטריך ליה לקרא לאפוקי פועל מתורת לוקח : של בית הינו · שם מקום : שהעמידו דבריה' · כלו' מה שאסו' מדברי חכמי' מלאו לו היתר מן התורה:

[לעיל נ:]

עד שיראה פני הבית · וא"ת והא תנן בפ"ג דמעשרות (מ"ה) ומייתי ליה בשילהי יוצא דופן (נדה דף מז: ושם ד"ה איזהו) איזהו חצר שחייבת במעשר חצר צורית ואיזהו חצר צורית כל שהכלים נשמרים לתוכה ואין לומר דלרבי ינאי איכה חייבת במעשר עד שיראה פני הבית ופני החצר דהיינו שיכניסנו דרך שער החצר לבית וכי אמר בסמוך לרבי ינאי בשעריך לאפוקי דרך גגות הו"מ למימר לאפוקי מכניס לבית בלא דרך שער החצר דא"כ היכי קאמר בסמוך ולמ"ד לבית לבית איך אפשר שעומד פועל בבית ותולש ובא דרך שער החצר ומיהו י"ל היכא שהתאנה נוטה לחצר או עומדת בחצר אז אין צריך ראיית פני החצר אלא דוקא באותן (א) שנלקטות חוץ לחצר צריך שיכניסם דרך שער החצר וכן משמע (בפ"ג דמעשרות מ"ח) דתנא תאנה העומדת בחצר אוכל אחת אחת ואם לירף שתים חייב אבל מ"מ אי אפשר לומר כן דתנן *בפ"ב דתרומות ומייתי לה בהמביא כדי יין (ביצה דף לה·) היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לחצר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור אבל להתחיל לכ"ע אסור ומשמע שבחצר אסור אע"פ שלא נכנס לבית מדנקט ונכנס לחצר וי"ל דמודה ר' ינאי דחצר קובעת מדרבנן והא דאומר עד שיראה פני הבית היינו מדאורייי' וא"ת לר' יוחנן דאמר חצר קובעת מדאוריי' אמאי יגמור לר"א וי"ל דאיירי בחצר שאין הכלים נשמרים בתוכה דלא קבעה אלא מדרבנן: מאי לאו בשדה · פי' בקונט' ולוקח לא עדיף מגמר מלאכה וא"כ אפילו בעל הבית חייב בגמר מלאכה בשדה וקשה דא"כ מוקי לה כשאין נגמרה מלאכתו למעשר א"כ מאי פריך בעל הבית נמי חייב הלא כיון שלא נגמר מלאכתו למעשר יכול לאכול אפי' בבית כדאמר רבי אושעיא (פסחים דף ט·) מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה ועוד שילהי המביא [כדי יין] (ביצה דף לה·) משמע דלכולהו אמוראי דהתם המקח אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר ונראה דהכי פריך מאי לאו בשדה לוקח חייב משום דמקח קובע בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר וקשה לכולהו דלא מפלגי ואפי' בלוקח בעי ראיית פני הבית או פני החצר: הכא בתאנה העומדת · לאו דוקא נקט תאנה דאין בו מעשר אלא מדרבנן *דמדאורייתא לא מחייב אלא דגן ותירוש ויצהר והכא איירי מדאורייתא אלא נקט תאנה לפי שהיו מצויין ביניהם: העומדת בגינה ונופה נוטה לחצר ולמאן דאמר לבית לבית · ולא מצי לאוקמי כגון שמלקט בגינה והולך לבית ואוכל דאין פועל אוכל אלא בשעת מלאכה כדתנן במתניתין לקמן (דף צא:) דדוקא בהליכתם מאומן לאומן אוכל מפני השב אבידה: בעל הבית עיניו בתאנתו ולוקח עיניו במקחו · תימה דלוקח דוקא אוכל שתים שתים חייב אבל אחת אחת פטור כדאמר לקמן (דף פט:) קנץ בין ספת בין לא ספת אחת אחת אוכל שתים שתים לא אוכל ובשתים כיון דנוטה לחצר אפי' בעל הבית אסור כדתנן במסכת מעשרות (פ"ג מ"ח) גבי תאנה העומדת בחצר אוכל אחת אחת (ב) ואם צירף שתים חייב וי"ל דהתם מיירי כשאינו רוצה ללקוט עכשיו יותר אלא מה שאכל ולהכי חייב בשתים אפילו בעל הבית כמו לוקח דלא שייך למימר עיניו בתאנתו דאין עיניו אלא במה שאוכל ולהכי חשיב גמר מלאכה בצירוף שתים אבל בשמעתין שסבר פועל ללקוט כל הראוי ללקט שייך למימר עיניו בתאנתו ולא חשיב גורן בגמר מלאכה עד שילקוט כולה או רובה וכי מוקי לה הכא בעומדת בגינה ונופה נוטה לחצר ה"ה דהוה מצי לאוקמי בעומדת בחצר אלא מילתא דשכיחא טפי נקט ועוד דגבי בית צ"ל דנוטה לבית דעומדת בבית לא שכיח כלל נקט נמי גבי חצר כה"ג ובקונטרס פירש עיניו בתאנתו שעיקרה חוץ לחצר משמע שר"ל שאם היתה כולה בחצר יהיה בעה"ב נמי חייב ואין נראה לר"י חדא דאין שייך ראיית פני החצר במחובר אפי' כל התאנה היתה בחצר ועוד למ"ד מקח קובע אפילו בשדה בדבר שנגמרה מלאכתו כדאמר בפרק המביא כדי יין (ביצה דף לה:) ובסוף פרקא (דף צג·) משמע גבי מקשאות דאיפקיסו אפילו בשדה אין פועל אוכל לפי שנגמרה מלאכתן אע"פ שלא ראו בית וחצר והיכי משכחת לדידיה שלוקח חייב במעשר ופועל פטור אי בדבר שלא נגמרה מלאכתו לוקח נמי פטור אי בדבר שנגמרה מלאכתו אין פועל אוכל ע"כ לא משכחת אלא דלוקח אין אוכל שתים שתים אפילו לא ספת ופועל כי לא ספת אוכל שתים שתים וע"כ היינו טעמא כדפרישית לוקח עיניו במקחו וחשיב שתים גורן וגמר מלאכה אבל בעל הבית עיניו בתאנתו לא הוי גמר מלאכה ופועל כבעה"ב ופ"ה לא שייך שם :

[ביצה לעמוד ב]

*תבואת זרעך ולא לוקח · וא"ת דאמר בסוף פ"ק דבכורות (דף יא: ושם ד"ה טבלים) אמר שמואל ברבי נתן הלוקח טבלים ממורחים מן הנכרי מעשרן והן שלו וקאמר אי מרחינהו נכרי דגנך ולא דיגון נכרי אלא דמרחינהו ישראל פי' אחר שקנאם מן הנכרי מעשרן דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיעם מיד מעשר והם שלו דאתיא מכח מאן דלא מגית לאשתעויי דינא בהדיה וליכא למימר מעשרן מדרבנן דא"כ אמאי קאמר דאין קנין לנכרי אפי' יש קנין צריך לעשר מדרבנן כדמוכח בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לא. ושם ד"ה קסבר) דתניא אמר ר' שמעון [שזורי] פעם [אחת] נתערב לי טבל בחולין ושאלתי לרבי טרפון ואמר לי לך קח [לך] מן השוק ופריך ולימא ליה קח מן הנכרי קסבר אין קנין כו' והוה ליה מן החיוב על הפטור משמע דאי יש קנין הוה לוקח מן הנכרי דהוי ליה מן הפטור על הפטור דהא תרווייהו דרבנן ואומר ר"ת דהכא איירי בלוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח כי התם תבואת זרעך קרינא ביה וא"ת ובמנחות אמאי לא קאמר ליה לך וקח הממורח דלא הוי חיוב אלא מדרבנן וי"ל דמ"מ דמי מן החיוב על הפטור כיון דאילו הדר מוכר קני ליה הוה חיוב וה"נ משמע התם דאין להפריש מדבר הדומה חיוב על הפטור דאיכא מ"ד שאמר ליה לך וקח מן הנכרי ופריך ולימא ליה קח מן השוק קסבר אין רוב עמי הארץ מעשרים והוה ליה מן החיוב על הפטור והא ליכא למימר דס"ל דודאי הוא דהא ליכא מאן דפליג דתבואת עם הארץ דמאי היא אלא משום דדמי לחיוב על הפטור קאמר וצריך עיון דכי משני התם קסבר אין קנין לנכרי מ"מ לימא ליה קח מן הנכרי (מן) הממורח *דלמ"ד אין קנין מ"מ דריש דגנך ולא דיגון נכרי בס"פ השולח (גיטין דף מז· ושם ד"ה מר) ואם תאמר לפר"ת דהכא משמע דלוקח קודם מירוח פטור מדאורייתא דהא פועל אוכל בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר היינו קודם מירוח ומתחיל מקחו משעה שעושה מלאכתו ואז אינו מתוקן והא פריך ולוקח מדאורייתא מי מחייב וי"ל שהמקח אינו מתחיל עד שאוכל ואותה שעה כבר נתקן ורבינו יצחק ב"ר מרדכי הקשה על פר"ת דהא לוקח תבואה ממורחת מעם הארץ הוי דמאי משום דספק הוא אבל אם ודאי לא עישר חייב לעשר מן התורה אף על פי שנתמרח כבר ולאו פירכא היא דנהי דדמאי לא הוי מ"מ מדאורייתא לא מחייב אלא מעשר ודאי הוי מדרבנן וצריך ליתנו לכהן וללוי אבל לרבי יצחק בר' מרדכי נראה לפרש איפכא בלוקח שאינו ממורח פטור שעדיין לא נתחייב ברשות מוכר אבל לוקח ממורח הואיל ונתחייב ברשות מוכר או לא פקע שם טבל מיניה כמו בהקדש ובהפקר שאם הקדיש והפקיר קודם מירוח מפקיע מידי מעשר אבל לאחר מירוח אינו מפקיע כמו שפירש ריב"א בבבא קמא* ומביא ראיה מן הירושלמי ולוקח מן הנכרי הוי איפכא דאם נתמרח ברשות הנכרי פטור משום דגנך ולא דיגון נכרי וכשלא נתמרח ברשותו חייב דאין קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשר ולא מקריא תבואת זרעך של מוכר אלא תבואת הלוקח ממנו ולא חשיב לוקח :
מאי

[עי' תוס' ר"ה יב. ד"ה תנא ותוס' בכורות נד. ד"ה ושני]

ג"א או דלמ"ד ועי' רש"א

רש"א מ"ז

[גז. ע"ש תוס' ד"ה מירחו]

[נ"ל בפ"ח דתרומות]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד וכו' דוקא באותן שנלקטות חוץ לחצר : (ב) ד"ה בעל וכו' אחת אחת ופטור ואם ·

°עשר תעשר ואכלת ׳ולא מוכר תבואת זרעך ׳ולא לוקח אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אלא כנפשך למאי אתא לכדתניא *כנפשך מה נפשך אם חסמת פטור ׳אף פועל אם חסמת פטור מתיב מר זוטרא *איזהו ׳גורנן למעשרות בקישואים ובדלועים משיפקסו ואמר רבי אסי משינטל פיקס שלהן מאי לאו משיפקסו אפי׳ בשדה לא ׳משיפקסו בבית אי הכי משיפקסו עד שיפקסו מיבעי ליה אי תנא עד שיפקסו ה"א עד דגמר לפיקוסייהו קמ"ל משיפקסו מכי אתחולי פיקוסייהו מתיב מר זוטרא בריה דרב נחמן גורנו למעשר לחייב עליו משום טבל משתגמר מלאכתן ואיזהו גמר מלאכתן מלאכת הכנסתן מאי לאו הכנסתן אפילו בשדה לא הכנסתן לבית זה הוא גמר מלאכתן ואיבעית אימא כי קאמר רבי ינאי בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו אבל חטין ושעורין גורן בהדיא כתיב ביה אשכחן אדם במחובר ושור בתלוש אדם בתלוש מנלן קל וחומר משור *ומה שור שאינו אוכל במחובר אוכל בתלוש אדם שאוכל במחובר אינו דין שאוכל בתלוש מה לשור שכן אתה מצווה על חסימתו תאמר באדם שאי אתה מצווה על חסימתו ויהא אדם מצווה על חסימתו מקל וחומר משור ומה שור שאי אתה מצווה להחיותו אתה מצווה על חסימתו אדם שאתה מצווה להחיותו אינו דין שאתה מצווה על חסימתו אמר קרא °כנפשך כנפשו של פועל מה נפשו אם חסמתו פטור אף פועל אם חסמתו פטור ואלא אדם בתלוש מנלן אמר קרא °קמה קמה ב׳ פעמים אם אינו ענין לאדם במחובר תנהו ענין לאדם בתלוש ר׳ אמי אמר אדם בתלוש לא צריך קרא כתיב °כי תבא בכרם רעך מי לא עסקינן ׳ששכרו לכתף ואמר רחמנא ליכול שור במחובר מנ"ל קל וחומר מאדם ומה אדם שאינו אוכל בתלוש אוכל במחובר שור שאוכל בתלוש אינו דין ׳שאוכל במחובר מה לאדם שכן אתה מצווה להחיותו תאמר בשור שאי אתה מצווה להחיותו ויהא שור מצווה להחיותו מקל וחומר ומה אדם שאי אתה מצווה על חסימתו אתה מצווה להחיותו שור שאתה מצווה על חסימתו אינו דין שאתה מצווה להחיותו אמר קרא °וחי אחיך עמך אחיך ולא שור ואלא שור במחובר מנלן אמר קרא רעך רעך ב׳ פעמים אם אינו ענין לאדם במחובר תנהו ענין לשור במחובר רבינא אמר לא אדם בתלוש ולא שור במחובר צריכי קראי דכתי׳ °לא תחסום שור בדישו

מכדי

עשר תעשר ואכלת · תרי קראי דסמיכי להדדי : אלא כנפשך למאי אתא · הואיל וגבי לוקח נמי פטור פועל ל"ל קרא : אם חסמת · קנאת דמים שלא לאכול או בחזקה : פטור · מלאו דלא תחסום ולא תילף מינה לחובא מקל וחומר כדלקמן : איזהו גורנן של תורה אור פירות למעשרות · שיהא קרוי גורן וגמר מלאכה לאסור בהן אכילת עראי : משיפקסו · (*מפרש במסכת בילה) משינטל פיקס שלהן והוא פרח הגדל בראשו ודבוק בו ולאחר זמן הוא נופל בתלוש : עד שיפקסו מיבעי ליה · הואיל ולאשמועינן אתא דאף בית אינו קובע עד שיפקסו הכי איבעי ליה למיתני והשתא דתניא משיפקסו לאשמועינן אתא דמשיפקסו נתחייבו בכל מקום שהן : ה"ג גורנו למעשר להתחייב עליו משום טבל משתיגמר מלאכתו ואיזו גמר מלאכתו מלאכת הכנסתן : מאי לאו בשדה · ומאי הכנסתו לכירתו ואסיפתו לכרי *לשום כינוס : לא הכנסתו לבית · ולשון כניסה הוא : כי קאמר ר׳ ינאי · דבית קובע: בענבים וזיתים. העומדין לאכילה ואף הן בכלל תבואה ומעשר שלהן מן התורה וכיון דלאו בני גורן נינהו כניסתן לבית קובעתן שאין להם קביעות אחר : אבל חטין וכו׳ · והדאמר בעלמא (פסחים דף ט׳) גבי חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות מעיקרא אימור דלא טבול כרבי אושעיא דאמר אדם מערים על תבואתו וכו׳ לית ליה הא סברא אלא אפי׳ בחטין ושעורין נמי אמרה רבי ינאי : שור בתלוש · לא תחסום שור בדישו : שאינו אוכל במחובר · כלומר דלא אשכחן ליה בהדיא : שאתה מצווה להחיותו · וחי אחיך עמך : קמה קמה · כי תבא בקמת רעך על קמת רעך : לכתף · כגלאת הענבים ותבירין בולרין דהוה מלאכתו בתלוש : אדם שאינו אוכל בתלוש · כלומר דלא אשכחן קרא בהדיא : אם אינו ענין לאדם במחובר · דמחד מינייהו נפקא :

גידולי

מאי לאו משיפקסו בשדה · לא מצי לשנויי מדרבנן הוי כדמוכח בסוף המביא [כדי יין] (ביצה דף לה:) דאפי׳ מדרבנן לא קבע בגמר מלאכה לחודה דבתר גמר מלאכה בעינן שבת וחצר ומקח לקבוע ואם תאמר אדפריך מיניה לר׳ ינאי ור׳ יוחנן תקשה מיניה על המשנה שמצריכה חצר אחר גמר מלאכה בסוף המביא כדי יין (שם) וי"ל דהוה מצי למימר וליטעמיך אי נמי דשמא קישואין ודלועין בני גורן נינהו כמו חטין ושעורים ולכך אין קשה על המשנה דמצרכה חצר דאיכא לאוקמה במידי דלאו בני גורן ולא פריך אלא על ר׳ ינאי ור׳ יוחנן דאפילו בחטין ושעורים מצרכי חצר ולבסוף כי משני אי בעית אימא דרבי ינאי לא מיירי אלא בזיתים וענבים משני נמי פירכא דהכא :

לא משיפקסו בבית · אין לפרש משיפקסו בשדה ואחר כך הכניסן לבית דהא לישנא לא משמע הכי ועוד דפריך עד שיפקסו מיבעי ליה פירוש דהוה משמע דאפילו הכניסם בבית אינו חייב במעשר עד שיפקסו אלמא ה"פ משיפקסו בתוך הבית ותימה כיון דהכניסם לבית קודם גמר תקנה אמאי חייבים מ"ש ממכניס תבואה במוץ שלה דאמר ר׳ אושעיא (פסחים דף ט׳) דפטור מן המעשר ואין לומר דהא דקאמר רבי אושעיא כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר היינו קודם מירוח דא"כ אין זו הערמה ועוד בפ"ק דפסחים (דף ט. ושם) פריך ואין ספק מוציא מידי ודאי (והתנן) [והתניא] חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות אפילו הם בני יומן הרי הם בחזקת מתוקנין (דחזקה על חבר) כו׳ והא התם דודאי טבל ספק עשרינהו ספק לא עשרינהו וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי ומשני התם ספק וספק הוא דאימור עביד כדר׳ אושעיא ואם היה צריך לעשרינהו אחר מירוח מאי קאמר דאפילו עביד כר׳ אושעיא השתא שהם ממורחים חייב במעשר ואמאי הוו בחזקת מתוקנין ויש לומר דודאי חטין ושעורין שדרכן למרחן בשדה ולהכניס לבית ממורחים אין מחויבים במעשר אא"כ ראו פני הבית ממורחים אבל קישואין ודלועין רגילות להכניסן בבית עם הפיקוס :

עד שיפקסו מיבעי ליה · וכן דייק בסוף פרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סו:) עד שתהא נערה (א) מיבעי ליה ואם תאמר שלהי ר׳ ישמעאל בע"ז (דף נו׳ ושם ד"ה ר"ע) דאמר ר׳ עקיבא משיקפה עד שיקפה מבעי ליה לאפוקי מתנא קמא דאומר משירד לבור ויש לומר דהתם ליכא למיטעי כי הכא אי נמי התם נקט משיקפה לאפוקי ממ"ד דתניא בתר הכי משישלה ומשישלה אתא לאפוקי תוסס בן ארבעים יום א"כ איידי דתנא משירד לבור לכך נקט בכולהו כן :

כי קאמר רבי ינאי בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו · ואע"ג דתירוש ויצהר כתיב (דברים יד) והיינו לאחר שדרכן לעשותם יין ושמן ר׳ ינאי מיירי בשאין דעתו לדרכן אלא לאוכלן כך דחייב לעשר מן התורה בראיית פני הבית אע"ג דבפסוק לא מלינו אלא תירוש ויצהר אבל דגן אין רגילות לאוכלו בשבלים ולכך לא מחייב לעשר אלא עד שתמרח :

ומה שור שאינו אוכל במחובר · במסקנא דריש דשור אוכל במחובר והשתא אכתי לא מסיק אדעתיה ובלאו הכי לא קאי האי ק"ו *ואם תאמר אמאי עביד °ק"ו שאינו אמת לפי המסקנא הוה ליה למיעבד ק"ו ומה שור שאי אתה מצווה להחיותו אוכל כו׳ ויש לומר דניחא ליה לעשות קל וחומר מאכילה בשעת מלאכה שבא ללמוד :

עין משפט
נר מצוה

כה א מיי׳ פ"ב מהל׳ מעשר הלכה א :

כו ב מיי׳ שם הלכה ב :

כז ג מיי׳ פי"ג מהל׳ שכירות הל׳ ב סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי׳ שלז סעיף א :

כח ד ה מיי׳ פ"ג מהל׳ מעשר הל׳ ח :

[לקמן נב.]

כט ו טוש"ע ח"מ סי׳ שלז סעיף א :

ל ז מיי׳ פי"ג מהל׳ שכירות הלכה א סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי׳ שלח סעיף א :

הגהות הב"ח
(א) תוס׳ ד"ה עד וכו׳ עד שתהא נערה אינו חייב אלא על נערה מיבעי ליה :

גליון הש"ס
תוס׳ ד"ה ומה וכו׳ ק"ו שאינו אמת . עיין קידושין דף עו ע"ב תוס׳ ד"ה א"ק יגאלנה ועיין ברש"י ברכות דף כא ע"א ד"ה שאינו טעון :

כ"ז נראה מיותר

[ועי׳ תוס׳ קדושין עו׳ סד"ה אמר קרא]

מסורת
הש"ס

[במס׳ ביצה לא מצאתי מפורש רק בסוגיין דהכא מפורש מפי ר׳ אסי כן]

ביצה יג:- מעשרות פ"א [מ"ה]

[נ"ל לשון וכ"ה בדפו"י עי׳ רש"ש]

[עי׳ תוס׳ זבחים עו: ד"ה כל חדא ותוס׳ חולין כג: ד"ה ותהא]

Marginal Torah Or references beside the Gemara: דברים יד (beside "עשר תעשר"); דברים כג (beside "כנפשך"); שם (beside "קמה קמה"); דברים כג (beside "כי תבא בכרם רעך"); ויקרא כה (beside "וחי אחיך"); דברים כה (beside "לא תחסום").

מכדי כל מילי איתנהו בחסימה דילפינן *שור שור משבת א"כ לכתוב רחמנא לא תדוש בחסימה שור דכתב רחמנא למה לי לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם מה חוסם אוכל במחובר אף נחסם אוכל במחובר ומה נחסם אוכל בתלוש אף חוסם אוכל בתלוש ת"ר [א]דיש מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע (ובשעת גמר מלאכה) ופועל אוכל בו אף כל שגידולי קרקע פועל אוכל בו [ב]יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו למה לי °מכי תבא בכרם רעך נפקא (דברים כג) איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה לרבות נמי מידי דלאו גדולי קרקע נינהו קמ"ל תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו [ג]יצא המנכש בשומים ובבצלים הואיל ואין גמר מלאכה אין פועל אוכל בהם למה לי °ואל כליך (שם) לא תתן נפקא לא צריכא [ד]אע"ג דקא משליף קטיני מביני אלימי תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו אף [ה]כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו [ו]יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר אין פועל אוכל בו והתניא הבודל בתמרים ובגרוגרות פועל אוכל בו אמר רב פפא [ז]כי תניא ההיא בתוחלני תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה ופועל אוכל בו אף [ח]כל דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה פועל אוכל בו יצא °הלש והמקטף והאופה שנגמרה מלאכתו לחלה דאין פועל אוכל בו והלא נגמרה מלאכתו למעשר לא קשיא בחוצה לארץ עסקינן דליכא מעשר אי הכי חלה נמי ליכא אלא לעולם בארץ ולא קשיא בשבע שכיבשו ובשבע שחילקו *דאמר מר שבע שכיבשו ושבע שחילקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו *במעשר מידי מעשר קא גרים גמר מלאכה קא גרים אלא אמר רבינא [ט]כרוך ותני דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו אף כל שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו איבעיא להו פועל מהו שיהבהב באור ויאכל מי הוי כענבים ודבר אחר או לא תא שמע [י]רשאי בעה"ב להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה [כ]רשאין פועלין לטבל פיתם בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה לאבשורי

מכדי כל מילי איתנהו בחסימה · כלומר על כרחך שור לאו דוקא וכל שאר בהמות איתנהו בתורת חסימה דילפינן שור שור משבת בפ' שור שנגח את הפרה (ב"ק דף נד:) דגבי שבת כתיב וכל בהמתך וכיון דשור לאו דוקא למה לי דכתביה רחמנא ליכתוב לא תדוש בחסימה: לאקושי חוסם לנחסם · אדם לשור ושור לאדם לענין אכילת פועלין: בשעת גמר מלאכה · זו היא שעת גמרו: המחבץ · מיני חריצי חלב: שבשעת גמר מלאכה · (א)ועכשיו הוא גומר מלאכתו ומתניתין לאחר גמר מלאכה קאמר דאין אוכלין כגון נתפרסו עיגולין: המנכש · קא ס"ד שעוקר מביניהן שאינן יפות: דקא משליף קטיני · יש בצלין שמסתרסין ולא יהו גסים לעולם וקורין אותן בלע"ז ליב"ש ועוקרין אותן מבין הגדולים להרחיב מקום ולהתפשט דאיכא השתא נתינה לכליו של בעל הבית ולא ממעט מאל כליך לא תתן וממעט להו מדיש דלאו שעת גמר מלאכה הוא דעיקר פעולה משום תקון גדולין הוא שהם מחוברין ועומדין: הבודל בתמרים ובגרוגרות · שמדובקות זו בזו ומבדילן במגריפה: בתוחלני · תמרים רעים שאין מתבשלין באילן ומכניסן לקיוס בכלי של כפות תמרים ושמן חותלות ומתחממות ומתבשלות וקודם שנתבשלו קאמר דהבודל מהן פועל אוכל בהן דלא נגמרה מלאכתן למעשר: הלש · משנתן המים וגילגל נתחייב בחלה ועדיין צריכה ללוש ולשוף ולבטוש הרבה: והמקטף · עורך וטח פניה: ותיפוק ליה משום מעשר · והלא נגמרה מלאכתו למעשר וטחינה והרקדה דמקמי לישה נמי לא אכיל: נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר · (בפ"ק דקדושין) [ספרי פ' שלח] דכתיב בבואכם אל הארץ שינה הכתוב ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר בהן כי תבואו וכאן נאמר בבואכם משנכנסו לארץ נתחייבו בחלה אבל במעשר לא נתחייבו אלא לאחר ירושה וישיבה *דכתיב עשר תעשר וכתיב בתריה במקום אשר יבחר עד שנבחרה שילה לא נתחייבו והיינו לאחר כיבוש וחילוק כדכתיב ביהושע וכל ימי כיבוש וחילוק היה אהל מועד בגלגל י"ד שנים כדאמר [בזבחים] (דף קיח:): מידי חיוב מעשר קא גרים · לסלק את הפועלין מדין אכילה: גמר מלאכה קא גרים · כדיליף מדיש לא שנא בזמן מעשר ול"ש בלא זמן מעשר דמעשר גבי אכילת פועל לא כתיב: אמר רבינא כרוך ותני · הנך תרתי מתניתין דלעיל לא תיתנינהו *לחודא למיתני בקמייתא מה דיש מיוחד דבר שלא נגמר מלאכתו למעשר דא"כ שמע מינה הא נגמרה למעשר לא אכיל וקשיא בתרייתא אלא כרוך ותני חדא מה דיש מיוחד שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה שהן דברים הנהוגין בו אף כל שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנהוג בו אם למעשר לחודי' למעשר אם לחלה לחלה יצא הבודל בתמרים דנגמר למעשר ואין בהם דבר מאוחר ממנו ויצא הלש שנגמרה מלאכתו למאוחר שבו: מהו שיהבהב באור · את המלילות והאור ממתק טעמו וכן הענבים: אכשורי

גידולי קרקע יצא החולב כו' · ברים בכל מערבין (עירובין דף כז:) חשיב בעלי חיים גידולי קרקע דדרים ונתתה הכסף בבקר וכלאן מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע התם קרי להו גידולי קרקע לפי שניזונין מן הקרקע אבל הכא מפיק שפיר חולב ומגבן דלא הוי בכלל דיש שהוא גודל וצומח מן הקרקע: ס"ד אמינא הואיל וכתיב קמה קמה שתי פעמים · ותימה הא איצטריך חד לרבות כל בעלי קמה וחד לרבות אדם בתלוש וי"ל דה"ק ס"ד דלא נדרוש חד מהנך דרשות דלעיל אבל נדרוש לרבות חולב דמסתבר טפי למדרש הכי ולספרים דגרסי הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה נרבה נמי הא א"ש טפי דמכל בעלי קמה משמע שפיר בעלי חיים שהם בעלי קומה ותימה אכתי נרבה מקמה דבר שאין גידולו מן הארץ כגון חולב וכי תימא דיש דכתב רחמנא ל"ל איצטריך לרבות תלוש דאי לא כתיב דיש אלא לא תחסום שור במלאכה הוה מוקמינא ליה דוקא במחובר דומיא דפועל דס"ל פריך ל"ל דיש להוציא חולב מכי תבא נפקא *דוקא במחובר אלמא אית לן לאוקמי שור דומיא דאדם ועוד דאיצטריך דיש לכמה דרשות דבסמוך: *יצא המנכש בבצלים · נראה דאי לאו ואל כליך לא תתן לא הוה דרשינן מדיש אלא מה דיש מיוחד שלא נגמרה מלאכתו למעשר אבל לשעת גמר מלאכתו שאין צריך לקרקע לא הוה דרשינן ליה אבל השתא דכתב ואל כליך למדרש בשעת גמר מלאכה דרשינן נמי מדיש להכי: יצא הלש המקטף והאופה · תימה לר"י דבשלמא אופה איצטריך למיתני אע"ג דתנא לש משום דמשכחת דחייב בחלה אפילו לא לש ע"י אפייה דאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף לז· ע"ש) הדובשנין והאיסקריטין כו' אפאן באילפס פטורין בתנור חייבין אלא מקטף אמאי תני לה וכי יש מקטף בלא לישה: אי הכי חלה נמי לא · דחלה בחוצה לארץ לא הויא אלא מדרבנן כדמוכח בפ' עד כמה (בכורות דף כז·): מידי מעשר קגרים גמר כו' · דכיון דאם היו חייבין במעשר הוה חשיב גמר מלאכה למעשר אחר המירוח והיינו הולכים בתר אותה גמר מלאכה כי אין חייבין נמי לא הוי פחות וניזיל בתרה ואמאי אזלינן בתר חלה: אמר רבינא כרוך ותני · דהשתא דקתני בחדא למעשר ולחלה מוכח שפיר דלא נקט למעשר אלא לאפוקי היכא דלא שייך חלה כגון בודל בתמרים אבל היכא דשייך חלה לא חשיב (ב) אלא שנגמרה מלאכתה לחלה אבל כי הוה בחדא ברייתא למעשר לחוד הוה משמע דבכ"מ אזלינן בתר *גמר מלאכה למעשר: והבודל בתמרים · אע"פ דליכא מעשר אלא מדרבנן חשיבא גמר מלאכתן למעשר כיון דאי הוה בהו מעשר מדאורייתא הוה אזלינן בתר גמר מלאכתו למעשר: פועל מהו שיהבהב · פי' בקונטרס שאור ממתקו ובעי אם שרי להבהב ולמתוק שע"י כן יאכל יותר אי הוה כענבים ודבר אחר או לא וקשה לר"ת דמאי קאמר בסמוך מפריך ע"ג סלע מאי מתוקי פירא איכא היכא ס"ד דמקשה דליכא מתוקי פירא א"כ למה מפריך ועוד למאי דמסיק (ג) הכא דלא יספות במלח הוה משום מעשר הא לאו הכי שרי לספות במלח א"כ כ"ש דשרי להבהב דספיתא במלח דמיא טפי

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג ד מיי' פי"ב מהל' שכירות הל' ד ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין נא טוש"ע ח"מ סי' שלז סעיף ב:

לב ה ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ג:

לג ז טוש"ע שם סעיף ד:

לד ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לה ט מיי' שם הל' ה טוש"ע שם:

לו י מיי' שם סמג שם טוש"ע שם:

לז כ ל מיי' שם פי"ג הלכה ו טוש"ע שם סעיף טו:

מסורת הש"ס

[ב"ק נד:]

רש"א מ"ז [וכן בילקוט ליתא]

[עי' בכתובות וכנדה ובכל דוכתא מפרש הטעם באופן אחר]

[בכתובות אית' בתרומה ועי' ברש"י שם דברים תרוייהו]

גי' רש"ל חדא חדא

דוקא גידולי קרקע אלמא כצ"ל רש"א

דיבור תוס' הזה הוא גליון · רש"ל

כתובות כה. נדה מז.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שבשעת וכו' דעכשיו: (ב) תוס' ד"ה אמר וכו' לא חשיב גמר אלא כשנגמרה כצ"ל והד"א עם ד"ה והבודל: (ג) ד"ה פועל וכו' ועוד למאי דמסיק רבא דלא יספות:

עין משפט
נר מצוה

לח א ב מיי' פי"ב מהל' שכירות הל' י ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין לח טוש"ע ח"מ סי' שלז סעיף יג:

לט ג מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף כ:

מ ד ה מיי' שם הל' י ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף יב:

מא ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף כ:

מב ז מיי' פ"ה מהלכות מעשר הלכה י יא טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף ק וסעיף קא:

מג ח ט מיי' שם הל' י ופי"ב מהלכות שכירות הלכה י ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע ח"מ סי' שלז סעי' יב:

מד י מיי' פ"ה מהלכות מעשר הל' י טוש"ע י"ד סי' שלא סעי' לג:

לאכשורי גברא לא קמיבעיא לן כי קמיבעיא לן לאכשורי פירא מאי ת"ש פועלין אוכלין ענבים בראשי אומניות שלהם ובלבד שלא יהבהבו באור התם משום ביטול מלאכה כי קא מיבעיא לן היכא דאיכא אשתו ובניו מאי ת"ש [א]לא יהבהב באור ויאכל ולא יכמור באדמה ויאכל [ב]ולא יפריך ע"ג הסלע ויאכל אבל מפריך על יד על יד ואוכל התם משום ביטול מלאכה הכי נמי מסתברא דאי ס"ד משום מתוקי פירא סלע מאי מתוקי פירא איכא אי אפשר דלא ממתיק פורתא ת"ש [ג]פועלין שהיו עודרים בתאנים (א) *וגודרים בתמרים ובוצרים בענבים ומוסקין בזיתים הרי אלו אוכלים ופטורים שהתורה זיכתה להם [ד]בפיתם לא יאכלו אלא אם כן נטלו רשות מבעה"ב [ה]ולא יספות במלח ויאכל מלח ודאי כענבים ודבר אחר דמי ולא יספות במלח ויאכל ורמינהו [ו]השוכר את הפועל לעדר ולקשקש תחת הזיתים הרי זה לא יאכל [ז]שכרו לבצור שכרו למסוק שכרו ללקט הרי זה אוכל ופטור שהתורה זיכתה להן קוצץ אחת (ב) ואחת יאכל שתים שתים לא יאכל וסופת במלח ויאכל אהייא אילימא אסיפא כיון דקצץ כל היכי דבעי ליכול אלא לאו ארישא אמר אביי לא קשיא כאן בארץ כאן בחוצה לארץ בארץ קבעא ספיתא בחוצה לארץ לא קבעא ספיתא אמר רבא מי איכא מידי דבארץ קבעא ספיתא מדאורייתא ובחוצה לארץ לא קבעא ספיתא ומותר לכתחילה אלא אמר רבא [ח]בין בארץ בין בחוצה לארץ חדא לא קבעא ספיתא תרתי קבעא ספיתא קצץ בין ספת ובין לא ספת אחת אחת אוכל שתים שתים לא יאכל לא קצץ ולא ספת אוכל שתים שתים ספת אחת אחת אוכל שתים שתים לא יאכל ואע"ג דנטל רשות מבעה"ב [ט]דאיטביל להו למעשר וקבעא ספיתא ותרתי [י]דקבעא ספיתא מנא לן אמר רב מתנא דאמר קרא °כי קבצם כעמיר גורנה: מיכה ד תנו רבנן פרות המרכסות בתבואה והדשות

אכשורי גברא · להכין עצמו לאכילה מרובה לא מיבעיא לן שהרי לא אסרה עליו תורה והאי לאו כענבים ודבר אחר דמי דהתם גבי ענבים אכשורי פירא הוא: פועלין אוכלין ענבים · כל אכילתן משהין עד שמגיעין לראש אומניות שהן בגלוי והשמש מכה אותן וממתקן: ראשי אומניות · ראשי שורות הכרם בלשון ארמי אוליית"א ובלע"ז אורמ"ן: התם משום ביטול מלאכה · שמבטל עצמו כשמהבהב: דאיכא אשתו ובניו · שלא נשכרו אלא בעל הבית ומהבהבין לו: ולא יכמור · יחמם שמטמינם בעפר חם: ולא יפריך · בלעי"ר בלע"ז כמו שעושין לתפוחים: על יד · מיד ליד: עודרין מוסקין בוצרין גודרין · כולם לשון לקיטה הן לכל מין ומין: ופטורין מן המעשר ולא אמר מקח הוא לפי שאין זה תנאי שכרן אלא התורה זכתה להם: בפיתם לא יאכלו · משום דינא נקט ליה לפי שאוכלין הרבה: לא יספות · יטבול קס"ד משום ענבים ודבר אחר קאמר ולא משום מעשר אלמא אכשורי פירא אסור: מלח ודאי כענבים ודבר אחר דמי · ואע"ג דעלייהו דענבים קא מבדר ליה ולאו מילתא באפיה נפשיה הוא ספת מ"מ דבר אחר הוא אבל מהבהב אימא לך דשרי: לעדור · לחפור: לקשקש · לכסות שרשים המגולים: הרי זה לא יאכל · מן הזיתים שבאילן דבעינן שעת גמר מלאכה: שכרו לבצור · בענבים: למסוק · בזיתים: ללקט · בשאר פירות אותן הנושרין על גב הקרקע: קצץ · והתנה עם בעל הבית ע"מ שאוכל הוה ליה כעין מקח: אחת אחת אוכל · דפחות משתים לא חייל איסור שם גורן בדבר שלא נגמרה מלאכתו: שתים שתים לא יאכל · דשתים מכי מטי להו מילתא דחשיבותא כגון קלייה או מקח חייל עלייהו שם גורן כדיליף אסמכתא מקרא לקמן וקביעותא דקלייה ומקח דרבנן היא כדאמרן לעיל (פח:) דאי מדאורייתא אין חילוק בין שתים לאחת: וסופת במלח ואוכל · קס"ד ספיתא במעשר לא מהניא ולא נקט ליה אלא לאשמועינן דלא מעכב עליה בעל הבית: אהייא · אילטריך לאשמועינן: אלא לאו ארישא · דלא קצץ: כאן בארץ כאן בחוצה לארץ · וספיתא לאו משום ענבים ודבר אחר לענין דינא נקט לה אלא משום מעשר נקט ליה ואסיפא קאי: בארץ · דמעשר דאורייתא הוקבעה ספיתא דספיתא במלח גמר מלאכתייהו דגלי דעתיה דלית ליה גורן אחרינא: מותר לכתחילה · בתמיה היכא דמעשר דידיה מדרבנן תקבע ליה ספיתא מדרבנן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון: תרתי קבעא ספיתא · כדיליף לקמן בפחות משתים לא הוי גורן: קצץ בין ספת ובין לא ספת · קלייה משוי גורן כשהן שתים ואחת אחת אוכל שתים לא יאכל וכיון דאכילה ע"י קלייה ליתא בשתים אלא באחת לא קבע בהם ספיתא משום הכי קתני סופת במלח ואוכל ואסיפא דוקא קאי: לא קצץ ולא ספת אוכל שתים · ספת לא יאכל שתים דקבעא ספיתא ומשום הכי קתני בברייתא קמייתא ולא יספות דלאו בקצץ איירי ואכילתו בשתים שתים: ותרתי דקבעא ספיתא מנלן · כלומר מנלן דבעינן תרתי ובליר לא: כי קבצם כעמיר גורנה · אין גורן בלא קיבוץ ואין קיבוץ פחות משתים: המרכסות בתבואה · [א] שעורין שטורין במים ומייבשין אותן בתנור ודשין אותן בפרות להסיר קליפתן והוא חושלא: והדשות

טפי לענבים ודבר אחר מהבהוב כדמוכח בסמוך ומתוך הסוגיא משמע שלא פשט כלום ונראה לר"ת דבראוי לאכילה פשיטא ליה דשרי הבהוב דלא הוי אלא בסומי פירא אלא באותן שאינן ראויין לאכילה אלא ע"י הדחק ומהבהבן כדי שיהיו טובים לאכול מבעיא ליה אי הוי כענבים ודבר אחר כיון דע"י הבהוב אוכל הרבה או דלמא לא שנא הבהוב זה מהבהוב בפירות מתוקים דשרי ופשיט מרשאים פועלים לטבל פתן בציר וסבר השתא בפועלין שאין יכולין לאכול אלא ע"י הדחק ומדמי ליה לאוכל שאינו ראוי אלא ע"י הדחק ומיהו ליסנא דשיאכלו ענבים הרבה משמע שיכולין לאכול בלאו הכי ותו פשיט מאוכלין בראשי אומניות ובלבד שלא יהבהבו ולא קאי אראשי אומניות דהנהו שרי להבהב שראוין לאכילה אלא ובלבד שלא יהבהבו בדברים שאינם ראויים לאכילה קאמר והשתא קאמר שפיר מאי מתוקי פירא איכא דעל ידי הפרכה לא יתקנו יותר אותן שאינן ראויין לאכילה דאינן אלא למתק אותן שכבר היו ראויין והא פשיטא דשרי וא"כ משום ביטול מלאכה הוא דקאסרה ברייתא ואתי נמי שפיר הא דקאמר רבא לא יספות במלח משום מעשר אבל אי לאו הכי שרי היינו בראויין לאכילה אבל בשאינם ראויים לאכילה מיבעיא לן הבהוב וספיתא פשיטא לן דהוי כענבים וד"א כדקאמר מעיקרא ונראה לר"י דלפי' ר"ת לא אסור ענבים וד"א אלא דוקא באין ראויין ואתי שפיר הא דקאמר דמלח כענבים וד"א היינו דוקא באין ראויין דבראויין שרי כדמשמע במילתיה דרבא ויש ליישב שיטת הקונט' דמה שהקשה דאי ליכא מיתוק אמאי מפרך איכא למימר מפרך ומשבר לחתיכות קטנות כדי שיוכל לתת בפיו במעט מעט *דשרי לספות במלח לרבא אי לאו משום מעשר משום שנתן לו בעה"ב רשות לאכול דבהכי איירי וברייתא נמי דשרי לספות באחת אחת היינו משום דמיירי בקצץ:

קוצץ אחת אחת אוכל · פירש בקונטרס קצץ עם בעה"ב על מנת שיאכל דהשתא הוי כעין מקח נראה לר"ת דלפי' קאי ארישא אשכרו לעדור דאי אשכרו לקצור למה יתנה בחנם כיון דמן התורה אוכל וקיימא נמי אמאי מהניא שלא יאכל שתים שתים כיון דעל חנם הוא קוצץ וקשה קצת דמאי פריך כיון דקצץ כל מאי דבעי לאכול למה פשוט לו כל כך שיוכל לאכול במלח משום דקצץ הא לא פירש לאכול במלח ואיצטריך לקצוץ דמדינא לא הוה אכיל כלל כיון ששכרו לעדור ור"ח פירש קצץ שהתנה שלא לאכול אלא עשר פירות או עשרים והשתא פריך שפיר במאי דבעי יאכלם:

שתים שתים לא יאכל · דמקח קובע בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר וכי תלש שתים ביחד חשיבי גורן כדיליף בסמוך שהלוקח לא יעשה גורן אחר:

בארץ קבעא ספיתא · והאיא דלעיל דקתני לא יספות מיירי בארץ וא"ת ואמאי לא מוקי לה האיא דלא יספות משום ענבים ודבר אחר כדאמר מעיקרא והאיא דספת במלח קאי אסיפא ומיירי בין בארץ בין בחוצה לארץ וקמ"ל דלא קבעא ספיתא והשתא לא תקשי ליה הא דפריך אדאביי וי"ל דאי לאו דאשמועינן בשום מקום דספיתא קבעא לא הוי אשמעינן שום חידוש האיא ברייתא דסופת ולהכי מוקי להאיא דלא יספות בארץ משום דספיתא קבעא והשתא קמ"ל האיא דסופת דאע"ג דבארץ קבעא בחו"ל לא קבעא:

ותרתי מנלן דקבעא ספיתא · מקח נמי קבעא בתרתי כדאמר לעיל אלא משום דבספיתא קיימינן נקט ספיתא:

כי קבצם כעמיר גורנה · אסמכתא היא:

המרכסות בתבואה · לא לעשות לחם מיירי דהיכא דשייכא חלה לא אזלינן בתר גמר מלאכה למעשר אלא בתבואה לעשות קליות או שתית מיירי:

והדשות

הגהות הב"ח
(א) גמ' עודרין בתאנים (וגודרין) . תא"מ ונ"ב ס"א וגודרין: (ב) שם קוצץ אחת אחת יאכל כצ"ל ואות ו' נמחק:

הגהות הגר"א
[א] רש"י ד"ה המרכסות בתבואה שטורין כו' . נ"ב ורמב"ם פי' שמהלכות עליהן לדרכם כמו (ישעיה ג) ותרכסנה לבקעה וכ"ה בירושלמי (פ"ע דתרומות) תני בדישו ולא בדרכו:

[בדפו"י והא דשרי]

מסורת הש"ס
פי' ספות כמו גודו אילנא רש"ל [עי' ערוך ערך גרדת]

גמרא

והדרשות בתרומה ומעשר אינו עובר משום בל תחסום אבל מפני מראית העין מביא בול מאותו המין ותולה לה בטרסקלין שבפיה ר"ש בן יוחאי אומר מביא כרשינים ותולה לה שהכרשינים יפות לה מן הכל ורמינהי פרות המרכסות בתבואה אינו עובר משום בל תחסום והדרשות בתרומה ומעשר עובר משום בל תחסום ונכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום וישראל הדש בפרתו של נכרי עובר משום בל תחסום קשיא תרומה אתרומה קשיא מעשר אמעשר בשלמא תרומה אתרומה לא קשיא כאן בתרומה כאן בגידולי תרומה אלא מעשר אמעשר קשיא וכי תימא מעשר אמעשר נמי לא קשיא כאן במעשר כאן בגידולי מעשר בשלמא גידולי תרומה תרומה אלא גידולי מעשר חולין נינהו דתנן* גידולי טבל וגידולי מעשר שני חולין אלא לא קשיא הא במעשר ראשון הא במעשר שני ואיבעית אימא הא והא במעשר שני ולא קשיא הא רבי מאיר הא רבי יהודה הא ר"מ *דאמר מעשר (א) ממון גבוה הוא הא רבי יהודה דאמר מעשר שני ממון הדיוט הוא היכי דמי כגון שהקדימו בשבלין ולר' יהודה (ב) והא בעי חומה כגון שדש לפנים מחומת בית פאגי איבעית אימא לא קשיא כאן במעשר ודאי כאן במעשר דמאי השתא דאתית להכי תרומה אתרומה נמי לא קשיא כאן בתרומת ודאי כאן בתרומת דמאי בשלמא מעשר דמאי איכא אלא תרומת דמאי מי איכא והתניא* אף הוא ביטל את הוידוי וגזר על הדמאי לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד אלא לא קשיא כאן בתרומת מעשר ודאי כאן בתרומת מעשר דמאי בעו מיניה מרב ששת היתה אוכלת ומתרזת מהו משום דמעלי לה הוא והא לא מעלי לה או דלמא דהזיא ומצטערא והא חזיא ומצטערא אמר להו רב ששת תניתוה רבי שמעון בן יוחי אומר מביא כרשינים ותולה לה שהכרשינים יפות לה מן הכל שמע מינה משום דמעלי לה הוא שמע מינה איבעיא להו מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה מי אמרינן כי אמרינן *אמירה לנכרי שבות הני מילי לענין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא או דלמא לא שנא ת"ש נכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום מעבר הוא דלא עבר הא איסורא איכא בדין הוא דאיסורא נמי ליכא ואיידי דתנא סיפא דישראל הדש בפרתו של נכרי עובר תנא רישא אינו עובר תא שמע דשלחו ליה לאבוה דשמואל הלין תורי דגנבין

רש"י

והדשות. דישת שבלין בתרומה ובמעשר כגון שהקדימו בשבלין: אין עובר. בלא תחסום: המרכסות. משום דגמר מלאכתן למעשר משעת דישה: תרומה ומעשר. דשתם דייש לאו בתרומה ומעשר משתעי קרא דאין תרומה ומעשר שתם אלא מן המירוח ואילך כדכתיב (במדבר יח) כדגן מן הגורן: מפני מראית העין. שלא יאמרו עליו שהוא חוסם: בול. מלא אגרוף: בטרסקלין שבפיה. שק או טרסקל תולין בצוארה והמאכל בתוכו ואוכלת: נכרי הדש בפרתו של ישראל. אין עוברים הבעלים שאמרו לו חסום פרתי ודוש בה תבואה שלך אין עליהם עבירת לא תחסום: גידולי תרומה. שזרעה וגדלה הגידולין תרומה מדרבנן וזה אחד משמנה עשר דבר שרבו בית שמאי על בית הלל ביליאות שבת (דף יז:) וכיון דלאו תרומה מדאורייתא היא קרינא ביה דייש סתמא: בשלמא גידולי תרומה תרומה. מדרבנן ואיצטריך לאשמועינן דעובר: גידולי טבל. תבואה שנמרחה בכרי וזרעה בטיבלה הרי היא כשאר חולין ואוכל הימנה עראי עד שימרח דכיון דזרעו כלה בטיל ליה איסוריה ובתרומה הוא דגזור כדמפרש התם גזירה משום תרומה טהורה ביד ישראל שמא יזרענה להפטר שלא יתננה לכהן אי נמי משום תרומה טמאה ביד כהן דלמא מסהי לה לזרעה ואתי בה לידי תקלה: פלוגתא דר' מאיר ור' יהודה. בקדושין (דף נג:): ממון גבוה. ולא קרינא ביה בדישו וגבי תרומה מיתוקמא שהיתה פרה של ישראל שאסור להאכילה תרומה ואפילו אם דש בה כהן דתניא כהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה: היכי דמי. דליהוי מעשר קודם דישה: כגון שהקדימו. וקרא שם עליו בשבלין: [ולר"י]. כיון דשם מעשר עליו לר' יהודה נהי נמי דממון הדיוט הוא: הא בעי חומה. שאסור לאכלו חוץ לחומת ירושלים והיכי אתי לאו דלא תחסום ודחי לאו דלא תוכל לאכול בשעריך: בית פאגי. היקף חיצון של ירושלים שהוסיפו עליו קרוי בית פאגי ונראה לי שהוא לשון כבישה של עיר בורגו"ש בלע"ז כדאמרינן פרק קמא (דף ס.) זה קנה חמור ובית פגיה: כאן במעשר דמאי. דליתיה אלא מדרבנן הלוקח מעם הארץ שחייבו להפריש מעשר שני על הספק ולהעלותו לירושלים: אף הוא. יוחנן כהן גדול במס' סוטה (דף מח.): ביטל את הוידוי. של מעשר ואפילו של חברים שאין לומר בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי לפי שלא היו נותנים מעשר ראשון ללוי כהלכתו דרחמנא אמר ללוים וקנסינהו עזרא ונוה לתתו לכהנים: וגזר על הדמאי. בלוקח מעם הארץ שיפריש הכל מספק מפני שהטבל עון מיתה חוץ מן התרומה שלא גזר להפרישה ולא גזר על הדמאי לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שהיו עמי הארץ מזלזלין במעשרות ולא היו מפרישין אלא תרומה גדולה: תרומת מעשר. שהלוי מפריש לכהן מעשר מן המעשר והוא קרוי תרומה ואסור כתרומה: ומתרזת. חולי מעיים וקורין אותו ריול"ר מוליאה רעי נלול כמים והחטין קשין לה: חסום פרתי ודוש בה. דישה שלך: אמירה לנכרי שבות. מדרבנן: ומגנחין

תוספות

והדשות במעשר ובתרומה אינו עובר משום לא תחסום. פי' בקונטרס דשתם דייש לא הוי תרומה ומעשר שאין רגילות להיות תרומה ומעשר אלא אחר מירוח תימה דא"כ אפילו הן חולין מתוקנים לא יעבור דאין רגילות להיות מתוקנים קודם מירוח ונראה דטעמא משום דכתיב דישו דמשמע הראוי לו ומעשר ממון גבוה הוא ותרומה נמי לישראל אסור ליתן לפני בהמתו ואפילו כהן דוקא כרשינין שהוא מאכל בהמה מותר להאכיל ולא חטין משום הפסד תרומה וכן דריש בהדיא במעילה (דף יג. ושם ד"ה מאי) מדישו גבי הא דתנן וכן פרה לא תאכל כרשיני הקדש:

גידולי מעשר חולין. דלא שייך למיגזר שמא ישהה בידו ויבער בטומאה דלמה ישהה כיון שיכול לפדותו ואפילו לקוח בכסף מעשר שנטמא דאינו נפדה לרבי יהודה לא גזרו על גידולין דליהוו מעשר כיון דעיקר מעשר יש לו פדיון:

כאן במעשר ראשון דמיקרי דישו כאן במעשר שני. דאפילו לר' יהודה אינו עובר חוץ לחומה כדפריך בסמוך והא בעי חומה ותימה והלא אי לאו רעך היה אוכל פועל משל הקדש כי היכי דשרי משל חבירו ולא הוי גזל וה"נ אית לן למימר דשרי חוץ לחומה דהא לרבי יהודה ממונו הוא ויכול לקדש בו האשה אפילו חוץ לחומה כדמשמע בקדושין (דף נג:) וי"ל דאפילו הכי (לא) קרינן ביה דישו שלו ולא של רעך דה"נ אמרינן בסוף פרק חלק (סנהדרין דף קיא:) דלכולי עלמא לא מיקרי שללה גבי עיר הנדחת ופטורה מן החלה דלא מיקרי עריסותיכם:

והיכי דמי כשהקדימו בשבלין. תימה דמאי איצטריך לפרושי הכא היכי דמי דעד השתא נמי הוי מיירי בהכי דהא בגידולי מעשר ליכא לאוקמה כלל:

אמר להו תניתוה רבי שמעון בן יוחאי אומר. ורבנן לא פליגי עליה במאי דמפרש טעמא משום דמעלי לה:

חסום פרתי ודוש בה. פירוש ודוש בתבואתי דמרויח באמירה לנכרי דבתבואת נכרי פשיטא דשרי כיון שאין ישראל נשכר בחסימה אלא אדרבה מפסיד כמו שפשיטא שמותר לומר לנכרי אכול נבלה ומהאי טעמא נמי מותר לומר לנכרי בשבת הילך בשר ובשל נכרך כשאין מוטל עליו לזונו דאין מרויח באותה אמירה כלום ומיהו אמר ר"י דלא דמי לאומר לנכרי אכול נבלה דלא שייך התם אמירה לנכרי שהישראל עצמו יכול ליתן נבלה בפיו אבל הכא אותו דבר שאומר לנכרי לעשות הוא אינו יכול לעשות כמו לבשל או לחסום ומירושלמי דהגזקין גבי מחזיקין ידי נכרים בשביעית דקאמר א"ל חרוש בה טבאות ואנא נסיבנא לה מינך בתר שביעית אומר ר"י דאין ראיה דהתם לפי שהתחיל כבר לחרוש מפני דרכי שלום:

אבל הכא דאיסור לאו שרי. אע"ג דבמס' מו"ק (דף יב.) אמרינן *דבשביעית וחולו של מועד אסור אמירה לנכרי התם משום דשבת ויו"ט חדא מילתא היא וגזרו אטו שבת:

דגנבין להו ארמאי. בשאלתות דרב אחאי* מפרש שהיו קושרין דינר בכיס של בהמה בחזקה והנכרי גונב הדינר ותולש הכיס ומסרסו ולשון גנבין להו לא משמע הכי שלא באין לגנוב רק הדינר: מחלפי

עין משפט נר מצוה

מה א ב מיי' פי"ג מהל' שכירות הלכה ד ועי' בהשגות ובמ"מ סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ח ועיין בהג"ה:

מו ג ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה:

מז ה מיי' שם הל' ד ה:

מח ו מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה כא:

מט ז מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה ו סמג עשין קלה:

נ ח מיי' פ"ו מהלכות מעשר שני הלכה טו:

נא ט מיי' שם פ"ג הלכה יז:

נב י מיי' פי"ג מהלכות שכירות הלכה ד ה:

נג כ מיי' פי"א מהלכות מעשר שני הלכה יג:

נד ל מיי' פ"ט מהלכות מעשר הלכה א סמג עשין קלה:

נה מ מיי' פי"ג מהלכות שכירות הלכה ד ה:

נו נ מיי' שם הלכה ג סמג לאוין קפד טור ש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ז:

נז ס מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שז סעיף ג:

נח ע מיי' פי"ג מהל' שכירו' הלכה ג סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"מ דאמר מעשר שני ממון:
(ב) שם ולר' יהודה הא כצ"ל ואות ו' נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בית פאגי. היקף חיצון. עי' סנהדרין י"ד ע"ב ברש"י ד"ה בית פאגי ומנחות עח ע"ב ד"ה חוץ לחומת: תוס' ד"ה אבל וכו' וגזרו אטו שבת. עי' ר"ה דף כד ע"ב תוס' ד"ה שאני ועיין בב"ח ריש הלכות כלאים:

גי' רש"ל דבשבת

[כפ' אמור סי' קה]

מסורת הש"ס

תרומות פ"ט מ"ד

קדושין כד. [וש"נ]

סוטה מח. יומא ט: [תוספ' דסוטה פי"ג]

[שבת קנא. וש"נ]

עין משפט נר מצוה

נט א ב ג מיי' פט"ז מהל' איסורי ביאה הלכה יב סמג לאוין קכ טוש"ע אה"ע סי' ה סעיף י"ד:

ס ד ה ו ז ח מיי' פי"ג מהלכות שכירות הלכה ג סמג לאוין קסד טור ש"ע ח"מ סי' שלח סעיף

סא ט י מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ט:

סב כ מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג:

סג ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

סד מ מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה ז סמג לאוין רפד טוש"ע י"ד סי' רלז סעיף יא:

סה נ מיי' שם ופי"ג מהלכות שכירות הלכה ג ועי' בכ"מ סמג שם וסי' קפד טור ש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ג:

תורה אור

דגנבין ארמאי ומגנחין יתהון מהו [א]שלח להו הערמה אתעביד בהו אערימו עלייהו ויזדבנון אמר רב פפא בני מערבא סברי לה *כר' חידקא דאמר בני נח מצווין על הסירוס וקא עברי משום °ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט) סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה א"ל אביי דיין שקנסת עליהם מכירה [ב]פשיטא בנו גדול כי אחר דמי בנו קטן מאי רב אחי [ג]אסר ורב אשי שרי מרימר ומר זוטרא ואמרי לה הנהו תרי חסידי מחלפי אהדדי בעי רמי בר חמא הושיב לה קוץ בפיה מהו הושיב לה חסימה מעלייתא היא אלא [ד]ישב לה קוץ בפיה מהו הרביץ לה ארי מבחוץ מהו הרביץ לה חסימה מעלייתא היא אלא [ה]רבץ לה ארי מבחוץ מהו [ו]העמיד בנה מבחוץ מהו [ז]היתה צמאה למים מהו [ח]פרס לה קטבליא על גבי דיישה מהו פשוט מהא הדא דתניא [ט]רשאי בעל פרה להרעיב פרתו כדי שתאכל מן הדישה הרבה [י]ורשאי בעל הבית להתיר פקיע עמיר לפני הבהמה כדי שלא תאכל מן הדישה הרבה שאני התם דקא אכלה איבעית אימא רשאי בעה"ב להתיר פקיע עמיר לפני בהמה מעיקרא כדי שלא תאכל הרבה מן הדישה °בעא מיניה רבי יונתן מרבי סימאי חסמה מבחוץ מהו שור בדישו אמר רחמנא והא לאו בדישו הוא או דלמא לא תדוש בחסימה אמר רחמנא א"ל מבית אביך אתה למד °יין ושכר אל תשת אתה (שם י) ובניך אתך בבואכם בבואכם הוא דאסור הא מישתא ומיעל שרי °ולהבדיל בין הקדש ובין (שם) החול אמר רחמנא אלא מה התם בשעת ביאה לא תהא שכרות הכא נמי [כ]בשעת דישה לא תהא חסימה תנו רבנן *[ל]החוסם את הפרה [מ]והמזווג בכלאים פטור ואינו לוקה אלא דש ומנהיג בלבד *איתמר חסמה בקול והנהיגה בקול ר' יוחנן אמר [נ]חייב ריש לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב עקימת פיו הויא מעשה ריש לקיש אמר פטור קלא לא הוי מעשה איתיביה רבי יוחנן לריש לקיש

לא

רש"י

ומגנחין יתהון. ומסרסין אותם ואח"כ מחזירין לבעלים ומאהבת בעליו ישראל גונבו הנכרי שהוא מכירו ומסרסו כדי שיהא יפה לחרישה: ויזדבנון. ולא יהנה ישראל בעבירה הוא עשה כדי שיהא יפה לחרוש לפיכך יקנסוהו שלא יחרוש בו אלמא באיסור דלאו כמי אסורה אמירה לנכרי: בני מערבא. דשלחו ליה לאבוה דשמואל הכי: סבירא להו כרבי חידקא. בסנהדרין בפרק ד' מיתות (דף נו:): וקא עבר. זה האומר לסרס: משום לפני עור לא תתן מכשול אבל בדבר שאין הנכרי מוזהר עליו אימא לך שרי: לשחיטה. שלא יועיל סירוסן להעלות בדמיהן אבל לחרישה לא שדמיהן יקרין משום סירוסן: דיין שקנסת עליהן מכירה. דלא טרח כולי האי אלא שיחרוש בו והא לא תתקיים מחשבתו: כאחר דמי. ודיו אם מכרו לו: מחלפו אהדדי. שוורים שלהן שגנבום נכרים מכיריהם וסרסום: ישב לה קוץ בפיה. ואינה יכולה לאכול מן הדישה: מהו. מלוה ליטלה או אין מלוה ליטלה: הרבין לה ארי. ולאימתו אינה אוכלת: קטבליא. עור שלוק והבהמה מהלכת על גביו ואינה רואה את הדישה מי קרינא ביה בדישו או לא: פשוט מהא. מתניתא: חדא. מהנך בעיי: בעל הפרה. שהשכיר פרתו לדוש בה: פקיע עמיר. קשין של שבלין שנדושו והוא כפורס קטבליא ותיפשוט מינה דשרי: מעיקרא. כדי שתמלא כריסה קשים קודם שתכנס לדישה: מבחוץ. קודם שתיכנס לדוש: מבית אביך. כהן היה*: להבדיל בין הקדש. בתריה כתיב משמע כדי שידע להבחין בין עבודה קדושה למחוללת ואי שתי ועייל מ"מ שיכור הוא ולא ידע להבדיל: החוסם את הפרה. ולא העבירה על הדישה וחבירו דש בה: וכן המזווג. שור וחמור לקרון וכא חבירו והנהיג פטור הראשון ואינו חייב אלא הדש דלא תדוש בחסימה קאמר רחמנא (דברים כה) וגבי כלאים נמי לא תחרוש כתיב (שם כב) ואינו לוקה אלא זה המנהיגו: חסמה בקול. כשהיתה שוחה לאכול היה גוער בה: והנהיגה בקול. בכלאים ואינו אוחז במרדע: הויא מעשה. והוה ליה לאו שיש בו מעשה ולוקין עליו:

לא

תוספות

מחלפי אהדדי שלא מדעתן היו מסרסין אותן ומ"מ היו מחליפין שמא לא יאמינו העולם שהיה שלא מדעתם או משום שלא יאמרו אחרים לנכרי לעשות כן ויאמרו שלא מדעתנו עשו: ישב לה קוץ בפיה מהו. וא"ת הא אמרינן לקמן לא תדוש בחסימה וי"ל דה"מ כשחסמה בחוץ כדי שלא תאכל אבל הכא שישב לה מאליו בעי דלמא הוי כחלתה: רבץ ארי מבחוץ. את"ל ישב לה קוץ אסור לפי שחסימה בגופה אבל ארי שהיה רחוק ממנה לא הוי חסימה ואת"ל דארי כמי הוי חסימה היינו משום דמפחד הארי אינה אוכלת אפילו היא רעיבה הרבה אבל בעמד בנה בחוץ אינה נחסמת כל כך: עמד בנה מבחוץ מהו. אית ספרים דגרסי העמיד ואפילו הכי לא פריך חסימה מעלייתא היא משום דאינה מנחת כל כך מלאכול בשבילו כמו מפחד הארי כדפרישית: רבי יוחנן אמר חייב עקימת שפתיו הוי מעשה. תימה דבפ' ג' דשבועות (דף כא.) אמר רבי יוחנן אומר היה רבי יהודה משום ר' יוסי הגלילי כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם והלא רבי יוחנן גופיה קאמר הכא דעקימת שפתיו הוי מעשה א"כ נשבע ומימר ומקלל חבירו בשם אמאי מחשיב אותן לאו שאין בו מעשה וי"ל דלא קאמר רבי יוחנן דעקימת פיו הוי מעשה אלא הכא משום דבדיבוריה קעביד מעשה שהולכת ודשה בלא אכילה כדאמרינן בריש תמורה (דף ג:) אהיא דחוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו אמר ליה רבי יוחנן לתנא לא תיתני מימר דבדבוריה קעביד מעשה ולהכי פריך הכא ר"י לריש לקיש ממימר דחשיב מעשה משום דבדבוריה קעביד מעשה אבל נשבע לא עביד בדיבוריה מעשה כדמוקי לה התם באכלתי ולא אכלתי וא"ת דבסוף פ"ק ד' מיתות (סנהדרין דף סה. ושם: ד"ה הואיל) קאמר ר' יוחנן דעקימת שפתיו דמגדף לא הוי מעשה משום דישנו בלב ופריך והתניא ילאו עדים זוממים שאין בהן מעשה ומשני אלא שאני מגדף הואיל וישנו בקול ופריך וקול לר' יוחנן לאו מעשה הוא והא חסמה בקול לרבי יוחנן חייב ומשני שאני עדים זוממים דישנן בראייה והשתא היכי פריך מחסמה בקול אמגדף דלא עביד מעשה בדיבוריה וי"ל דלאו אמגדף פריך אלא אעדים זוממין פריך דההוא שנויא דמשני שאני מגדף הואיל וישנו בקול שני נמי אעדים זוממין ועלייהו פריך וקול לר' יוחנן לאו מעשה הוא דבדיבורייהו מתעביד מעשה שמתחייב הנדון ומשני שאני עדים זוממין הואיל וישנן בראייה אבל מגדף הוי טעמא דלא חשיב מעשה הואיל וישנו בקול דלא עביד בדיבוריה מעשה ואין לריך תו לטעמא שכן ישנו בלב והיינו טעמא כמי דמסית ומדיח ומקלל אביו דממעט להו בת"כ מועשה דהתם אינו לא בלב ולא בראייה אלא על כרחך משום דישנן בקול ואע"ג דבפ"ק דכריתות (דף ד.) לא קאמר טעם דמגדף דישנו בקול אלא קאמר מגדף ישנו בלב ועדים זוממין ישנן בראייה אסוגיא דסנהדרין סמיך ובקונטרס גרים שאני עדים זוממין הואיל וישנן בקול ולא גרים שאני מגדף משום דאי הדר ביה מטעמא קמא דהואיל וישנו בלב אם כן לפי המסקנא דסתר טעמא דהואיל וישנן בקול הוה ליה למיהדר לטעמא קמא ולמימר שאני מגדף הואיל וישנו בלב ואין נראה דלמסקנא נמי לא סתר טעמא דהואיל וישנו בקול לענין מגדף ומסית ומדיח כדפרשינן דבדיבורייהו לא מתעביד מעשה: ריש לקיש אמר פטור עקימת שפתיו לא הוי מעשה. ואם תאמר והא בריש אלו הן הלוקין (מכות דף יג:) אמרינן הא דבעינן לאו שיש בו מעשה משום דכולהו לאוי גמרינן מלאו דחסימה משום דסמיך ליה ארבעים יכנו לא יוסיף וחסימה יש בה מעשה והשתא לריש לקיש דחסמה בקול לית בה מעשה נימא דלקי וגילף בכולהו דלקי אלאו שאין בו מעשה ואמאי פטר הכא בחסימה גופה כי אין בה מעשה ויש לומר דסבר ריש לקיש דעיקר קרא לא איירי אלא בכהם חסימה דאית בה מעשה אי נמי נפקא[א] לריש לקיש כאידך שנויא דמכות (שם) דדריש מלעשות דאין לוקין אלא בלאו שיש בו מעשה ואם תאמר דבאלו הן הלוקין (שם טו:) פליג רבי יוחנן וריש לקיש בשבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום ולא אכלה דר' יוחנן פטר ליה משום התראת ספק אבל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וליכא למימר דאליבא דר' יהודה קאמר וליה לא סבירא ליה כדמשמע בתר הכי דפליגי אמילתא דר' יהודה דאמר גבי לא תותירו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דדייק ר' יוחנן טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקין עליו דהתראת ספק שמה התראה וריש לקיש דייק טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקין אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ואי אליבא דרבי יהודה

מסורת הש"ס

סנהדרין נו:

ובסנהדרין עח: משמע שלא היה כהן

[תוספ' דכלאים פ"ב]

סנהדרין סה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ריש לקיש וכו' נפקא ליה לריש לקיש

גליון הש"ס

גמ' בעא מיניה רבי יונתן מרבי סימאי. בירושלמי פ"ט דתרומות איתא ששאל כן ר"ע לרשב"י והשיב לו כאשר השיב רבי סימאי לרבי יונתן:

*לא שאדם רשאי להמיר אלא *שאם המיר מומר וסופג את הארבעים א"ל הא מני ר' יהודה היא דאמר *לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ומי מצית מוקמת לה כר' יהודה והא קתני רישא הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים והוינן בה הכל לאתויי מאי ג לאתויי יורש ודלא כר' יהודה דאי כר"י האמר יורש אינו ממיר יורש אינו סומך האי תנא סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ת"ר ד החוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור ה והא אינו לוקה ומת ו ואינו לוקה ומשלם אמר אביי הא מני ר"מ היא דאמר* לוקה ומשלם (א) רבא אמר *אתנן אסרה תורה ז ואפילו בא על אמו רב פפא אמר *ז משעת משיכה איחייב לה במזונותיה ומילקא לא לקי עד שעת חסימה אמר רב פפא הני מילי בעו מינאי דבי רב פפא בר אבא ופשטי להו לאיסורא חדא כהלכתא וחדא דלאו כהלכתא בעו מינאי מהו ללוש את העיסה בחלב ופשטי להו לאיסורא כהלכתא דתניא* ח אין לשין את העיסה בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה כיוצא בו *ט אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק את התנור ואידך בעו מינאי מהו להכניס מין ושאינו מינו לדיר ופשטי להו לאיסורא י דלאו כהלכתא *דאמר שמואל (ב) כ ובמנאפים עד שיראו כדרך המנאפים ל ובכלאים עד שיכנים כמכחול בשפופרת מתיב רב אחדבוי בר אמי *אילו נאמר °בהמתך לא תרביע הייתי אומר לא יאחוז אדם הבהמה בשעה שעולה עליה זכר ת"ל כלאים לאו מכלל דכלאים אחיזה נמי לא מאי אחיזה הכנסה ואמאי קרי לה אחיזה *לישנא מעליא *אמר רב יהודה מ מין במינו מותר להכניס כמכחול בשפופרת ואפילו משום פריצותא ליכא מ"ט בעבידתיה טריד מתיב רב אחדבוי בר אמי אילו

ויקרא יט

לא שאדם רשאי להמיר. רישא דמתני' הכל ממירין אחד האנשים ואחד הנשים ומפרש ואזיל דהאי הכל ממירין לא שהאדם רשאי להמיר אלא יש בהן כח לתפוס בתמורה בדיעבד: וסופג את הארבעים. משום לא יחליפנו (ויקרא כז) והא הכא דדיבור בעלמא הוא ולקי אלמא עקימת שפתים שאדם מגיד בשפתיו מעשה הוא: ר' יהודה היא. בכמה דוכתי מייתינן לה (מכות דף ד:) לא תותירו ממנו והנותר ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו שניתק לעשה הוא טעמא דבא הכתוב הא לאו הכי לקי המותיר ואע"ג דאין בו בו מעשה: לאתויי יורש. שאם המיר בקרבן אביו לאחר מיתת אביו מומר: יורש אינו ממיר. ואם המיר אינו מומר וטעמא מפרש בתמורה בריש פ"ק (דף ב.): ג' קבין לחמור. כך שיערו חכמים אכילתו: ה"ג והא אין לוקה ומת ואין לוקה ומשלם. דהוו להו שתי רשעיות וכתיב (דברים כה) כדי רשעתו: ר"מ היא. במס' מכות (דף ד.) מעידין אנו על איש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז לוקין ומשלמין אם נמצאו זוממין: רבא אמר אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו. ונתן לה טלה באתנן אתנן הוא ואסור לקרבן דאתנן סתמא כתיב (דברי' כג) ל"ש אמו ול"ש פנויה ואע"ג דאי תבעה ליה בדינא קמן תן לי אתנני לא מחייבינן ליה דהא קם ליה בדרבה מיניה כי יהביה ניהלה אתנן הוא אלמא אפילו במקום מיתה נמי רמו תשלומין עליה אלא שאין כח לענשו בשתים אבל ידי שמים לא יצא עד שישלם דאי לא רמו תשלומין עליה כי יהביה ניהלה מי הוה אתנן מתנה בעלמא הוא דיהיב לה וגבי חוסם נמי תשלומין רמו עליה אלא שאין כח בב"ד לענשו שתים וכיון דרמו תשלומין עליה לא יצא ידי חובתו עד שישלם אי נמי *אי תפיס לא מפקינן מיניה כך שמעתי מפי מורי הזקן ויש דוגמתו בב"ק בפרק מרובה (דף עא:) ושם מפורש יותר והביא לי מורי ראיה על זה: רב פפא אמר. חיובי נמי מחייבינן ליה לשלומי דאינן כאחד דמשעת משיכה איחייב ליה במזונותיה: כל הפת אסורה. ואפילו לאכלה במלח: מפני הרגל עבירה. שלא יאכל בשר עמה: טשין. טחין: מין ושאינו מינו. והן זכר ונקבה: מהו להכניס לדיר. מי הוי כמרביע כלאים או לא עד שיאחז הוא בעצמו אבר הזכר ויכניס: ופשטי להו לאיסורא. שלא יזלזלו: במנאפים. מעידין עליהם העדים לחייבן מיתה ומלקות משישכבו זה על זה כדרך מנאפים וא"צ לעדים שיראו כמכחול בשפופרת דלא הזקיקתן תורה להסתכל כ"כ: בכלאים. אינו חייב עד שיכניס בידו אבר הזכר בנקבה כמכחול בשפופרת כדרך בני אדם להכניס מין במינו: מכחול. קיסם או כנף שמכניסין בשפופרת חלולה שהכחול לתוכה ומוציאין מן הכחול במכחול ומעביר על העין: אילו נאמר בהמתך לא תרביע. ולא נאמר כלאים הייתי אומר לא יאחוז את הבהמה בקרניה בשעה שעולה עליה זכר ואפילו מין במינו ת"ל וכו': ואפילו משום פריצותא אין כאן. משום דשמא יבא לידי הרהור דבר כדאמרינן (ע"ז דף כ:) לא יסתכל בחמור ובחמורה בחזיר ובחזירה בשעה שהן מזווגין ונזקקין זה עם זה דהתם כשאינו שלו שאינו צריך לסייע אבל האי בעבידתיה טריד ולא מהרהר: מתני'

יהודה קאמר אמאי לא דייק נמי ממילתיה דהתראת ספק שמה התראה כדדייק רבי יוחנן אלא קאמר התם דסבר לה כאידך דרבי יהודה דאמר לא שמה התראה אלא ודאי משמע דסבר הכי ובפ"ג דשבועות (דף כא.) נמי פריך מהתם דרבי יוחנן אדר' יוחנן משמע דאליבא דנפשייהו פליגי וי"ל דריש לקיש לא פטר הכא אלא אליבא דמאן דבעי לאו שיש בו מעשה אבל איהו ודאי סבר כר' יהודה והא דקאמר בסמוך הא מני ר' יהודה היא ה"ק ר' יהודה היא וסבירא ליה כוותיה: **הא** מני ר"מ היא דאמר לוקה ומשלם. ותימה דלא שמעינן ליה לר"מ אלא בפ"ק דמכות (דף ד: ושם ד"ה לוקין) גבי עדים זוממין והתם יליף ליה ר"מ ממוציא שם רע דלוקה ומשלם ופריך מה למוציא שם רע שכן קנס ומשני סבר לה כרבי עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא היא א"כ הכא דהוה ממונא מנלן דלוקה ומשלם וי"ל דהא דלרבנן אין לוקה ומשלם היינו מכדי רשעתו דכתיב גבי עדים זוממין דדרשינן מיניה משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות אבל ר"מ דסבר דעדים זוממין קנסא הוא יליף ממוציא שם רע דלוקין ומשלמין א"כ תו ליכא לדידיה לאוקמי כדי רשעתו אלא במיתה ומלקות ומהיכא נילף דלא ילקה ומשלם ולה"ק דבכל דוכתא אית ליה לר"מ דלוקה ומשלם וא"ת והא אכתי איכא לאוקמי כר"מ כדי רשעתו במלקות וממון כגון דבהדי דמסהדי עדות שקר קרעו שיראין של שום אדם דהכי תשלומים אינם קנס וליכא למילף ממוציא שם רע וי"ל דלית לן לאוקמי קרא דואי אתה מחייבו משום ב' רשעיות אלא בשניהם מחמת עדות שקר ולהכי לא מתוקמא בממון ומלקות דבשתי רשעיות מחמת עדות שקר לוקה ומשלם ולהכי לא מתוקמא אלא במיתה ומלקות: **בבא** לצאת ידי שמים. וא"ת דאמרי' בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עב. ע"ש) רבא איגנבו ליה דיכרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב דאמר הבא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור דבדמים קננהו ואמאי לא קבלם והא חייבין לצאת ידי שמים וי"ל דהם לא רצו לצאת ידי שמים אלא היו סבורין שבדין חייבין להחזיר ולכך לא קבלינהו וא"ת תנא תני (ג) ישלם ואת אמרת דמדת חסידות שנו כאן* וי"ל דישלם משמע טפי לשון חיוב ממשלם אי נמי התם פריך משום דאפילו לצאת ידי שמים אינו חייב אבל הכא דחייב לצאת ידי שמים חיובא מעליא הוא ושפיר קתני משלם ועוד ר"י פי' שם מתוך הסוגיא דה"ק תנא תני ישלם דברי ר"א ורבנן פליגי עליה ואי מדת חסידות קאמר לא הוו פליגי עליה: **אתנן** אסרה תורה אפילו בא על אמו. דעיקר אתנן בעריות כתיב דזונה מחייבי כריתות היא ובתמורה נמי *פ"ק (דף ה) גמרינן תועבה מעריות וי"מ דנפקא לן מדתניא ביבמות (דף נט: ושם) יכול אף אתנן כלב ומחיר זונה ת"ל גם שניהם שנים ולא ד' ומדאיצטריך קרא למעט אתנן כלב אע"ג דרובע בהמה קם ליה בדרבה מיניה ש"מ דאתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו ואין נראה דמי כתיב ב' ולא ד' שניהם כתיב וניחא ב' ולא ג' ולא אתי למעוטי אלא מחיר זונה וא"ת והא איכא לאוקמא קראי באומר הילך טלה זה ותבעלי לבנך או לאביך דלא קים ליה בדרבה מיניה וי"ל דאית לן לאוקמא קרא בסתם אתנן דהיינו שהבועל נותן וא"ת דאתנן אינו נאסר אלא בדקאי בחצירה בשעת ביאה כדאמר בפ' בתרא דע"ז (סג. ושם) אבל בא עליה ואח"כ נתן לה מותר א"כ היכי מוכח מאתנן דחייב לצאת ידי שמים אע"ג דקם ליה בדרבה מיניה והא משמע במרובה (ב"ק דף עא: ושם ד"ה אילו) דחצר קני ליה קנין גמור אפילו היכא דקם ליה בדרבה מיניה וי"ל דנהי דחצר קני לה קנין גמור לא היה לו ליחשב אתנן אלא מתנה אם לא היה חייב לצאת ידי שמים כשאינה בחצירה: **ואם** טש כל הפת כולה אסורה עד שיוסק התנור. תימה למה לי עד שיוסק בקינוח סגי דהו לא הוי אלא כנ"ט בר נ"ט ושרי (חולין דף קיא:) דגים שעלו בקערה דמותר לאכלן בכותח ושם מפורש: **ופשטי** להו לאיסורא דלא כהלכתא דאמר שמואל כו'. תימה לר"י היכי מוכח משמואל דליכא איסורא מדרבנן דשמואל לא איירי אלא מדאורייתא דומיא דמנאפין עד שיראו כדרך המנאפין דאיירי להורגם דהא מייתי לה בפ"ק דמכות (דף ז.) גבי אם היינו שם לא היה אדם נהרג מעולם: *מין במינו נמי אחיזה אין הכנסה לא. תימה כיון דלא איירי קרא אלא בכלאים מנלן לאסור הכנסה מין במינו וי"ל דדייק מדנקט תנא לא יאחוז דלא יכניס הוה ליה למינקט דלא תרביע הכנסה משמע אלא משום הכי נקט אחיזה דלהכנסה לא איצטריך דקים ליה לתנא דאפילו מין במינו אסורה ונשמרת מכל דבר רע דדריש מיניה בפ"ק דע"ז (דף כ:) שלא יסתכל אדם לא בחמור ולא בחמורה לא בחזיר ולא בחזירה לא בעוף ולא בעופפת בשעה שנזקקין זה לזה ולהכי מוקי לא תרביע באחיזה באם אינו ענין:

עין משפט
נר מצוה

סו א מיי' פ"א מהל' תמורה הלכה א סמג לאוין שמה:

סז ב מיי' שם הלכה ה:

סח ג מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ב סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ד:

סט ד מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הל' ב:

ע ה מיי' שם ופ"ג מהל' גניבה הל' א' ופ"א מהל' גזילה הל' יא ופ"ו מהל' תרומות הל' ו ופ"ד מהל' חובל הל' ט טוש"ע ח"מ סי' שנא:

עא ו מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ח סמג לאוין שטז:

עב ז מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' ב סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ד:

עג ח ט מיי' פ"ט מהל' מ"א הלכה כב סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' נז סעיף א:

עד י מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה ב סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' רנז סעיף ג:

עה כ מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין קכו טור ש"ע אה"ע סי' כ סעיף א בהג"ה [רב אלפס כאן וביבמות פ"ב דף ז: ובסוף פ"א דנכוס דף רפד:]:

עו ל מיי' פ"ט מהלכות כלאים הלכה א סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' רנז סעיף ג:

עז מ מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כ סמג לאוין קכו טור ש"ע אה"ע סי' כג סעיף ג:

ע"ז כ:

[כדאיתא בחולין קלי: ושם ד"ה תנא]

[פ"ו דף כט:]

מסורת הש"ס

חולין ב. תמורה ב.

[סנהדרין סג. מכות ד: טז. כ: שבועות ג: זבחים כט: תמורה ג.]

כתובות לג.:לד: לו. ב"ק עא.

[כתובות לד:]

פסחים ל. לו. זבחים נה:

[עי' תוס' ב"ב קי. ד"ה נטון]

מכות ז.

(ע"ז ו)

[פסחים ג. וש"נ]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רבא אמר וכו' אי תפיס לא מפקינן. עי' בטורי אבן חגיגה באבני שהם דף י ע"ב ד"ה נפש וקצו' החושן רסי' כח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר בבא לצאת ידי שמים אתנן אסרה. נ"ב זה ג"כ תוס': (ב) שם דאמר שמואל במנאפים כנ"ל ואות ו נמחק: (ג) תוס' ד"ה בבא וכו' וא"ת תנא תני משלם וקאמר בבא לצאת י"ש דהכי איתא בפרק הזרוע דף קל ע"ב תנא תני ישלם ואת אמרת דמדת חסידות:

שייך לע"ב

עין משפט
נר מצוה

עח א מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה ג סמג לאוין רפא טור ש"ע י"ד סי' רנז סעיף ג:

עט ב מיי' פי"ב מהל' שכירות הלכה ט סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' שלז סעיף א:

פ ג ד ה מיי' שם הלכה י יא יב טוש"ע שם סעיף ט:

פא ו ז מיי' שם הלכה ג ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף יא:

פב ח ט מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' י:

תורה אור

אילו נאמר °בהמתך לא תרביע הייתי אומר לא יאחוז אדם את הבהמה כדי שיעלה עליה זכר תלמוד לומר כלאים כלאים הוא דאסור הא מין במינו שרי ומין במינו נמי אחיזה אין הכנסה לא מאי אחיזה הכנסה ואמאי קרי ליה אחיזה לישנא מעליא אמר רב אשי הא מילתא בעו מינאי דבי *רב נחמיה רייש גלותא מהו להכנים מין ומינו ושאינו מינו לדיר כיון דאיכא מיניה בתר מיניה גריר או דלמא אפילו הכי לא ופשטי להו לאיסורא דלא כהלכתא ״משום פריצותא דעבדי: מתני' ״היה עושה בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בידיו אפילו בכתיפו הרי זה אוכל ר' יוסי ברבי יהודה אומר עד שיעשה בידיו וברגליו: גמ' מ"ט °כי תבא בכרם רעך בכל מאי דעביד: רבי יוסי בר' יהודה אומר עד שיעשה בידיו וברגליו: מ"ט דר' יוסי ברבי יהודה כי שור מה שור עד שיעשה בידיו וברגליו אף פועל עד שיעשה בידיו וברגליו *בעי רבה בר רב הונא דש באווזין ותרנגולים לר' יוסי ברבי יהודה מהו בכל כחו בעינן והא איכא או דלמא בידיו וברגליו בעינן והא ליכא תיקו אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ״פועלים עד שלא הילכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ואין שותין יין משהילכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ושותין יין: מתני' ״היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים *״אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום יפות ואוכל ״וכולן לא אמרו אלא בשעת מלאכה ״אבל משום השב אבידה לבעלים אמרו פועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן ובחזירתן מן הגת ובחמור כשהיא פורקת: גמ' איבעיא להו עושה בגפן זה מהו שיאכל בגפן אחר ממין שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן והא איכא או דלמא ממה שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן והא ליכא ואם תמצי לומר ״עושה בגפן זה לא יאכל בגפן אחר שור במחובר היכי אכיל אמר רב שישא בריה דרב אידי *בשרכא תא שמע היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים הא תאנים ותאנים דומיא דתאנים וענבים אוכל ואי אמרת עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר היכי משכחת לה אמר רב שישא בריה דרב אידי °במודלית תא שמע אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום היפות ואוכל ואי אמרת עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר ניזיל וניתי וניכול התם משום ביטול מלאכה לא קא מיבעיא לן כי קא מבעיא לן היכא דאיכא אשתו ובניו מאי תא שמע וכולם לא אמרו אלא בשעת מלאכה אבל מפני השב אבידה לבעלים אמרו פועלים אוכלים בהליכתן מאומן לאומן ובהזירתן מן הגת סברוה מהלך בעושה מעשה דמי ומשום השב אבידה לבעלים הוא דאכיל מדאורייתא לא אכיל אלמא עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר לא לעולם אימא לך עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר ומהלך לאו כעושה מעשה דמי איכא דאמרי סברוה מהלך לאו כעושה מעשה דמי והיינו טעמא דמדאורייתא לא אכיל משום דלאו כעושה מעשה דמי הא עושה מעשה אכיל מדאורייתא אלמא עושה בגפן זה אוכל בגפן אחר לא לעולם אימא לך עושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר ומהלך

רש"י

מתני' ואפילו בכתיפו. דאינו מזיז ידיו ורגליו: גמ' כי שור. דהא אקשת חוסם לנחסם: דש באווזים. דאין להם ידים להשען וכל משענותם על רגליהן: עד שלא הילכו וכו'. דרכן להטיל ענבים על הגת ודורכין ברגליהם על הגת ועד שלא הילכו בה שתי וערב אין מלאכתן ניכרת ביין אלא בענבים לפיכך אין שותין יין דהוה ליה עושה במין זה ואוכל במין אחר: מתני' אבל מונע הוא עצמו וכו'. ואוכל כל אכילתו מהן: וכולן לא אמרו. שיאכל אלא בשעה שהוא עוסק במלאכה ולא שישב לו ויאכל לומר הרי מנעתי עצמי עד כאן לא בטלתי לאכול עכשיו אשב לי ואוכל: אבל מפני השב אבידה לבעלים. שלא יבטל ממלאכתו ויאכל: אמרו פועלין אוכלין בהליכתן מאומן לאומן. כשגמרו שורה זו והולכין להתחיל בחבירתה ואע"ג דההיא שעתא לאו שעת מלאכה היא ניחא ליה לבעל הבית בהא: וחמור כשהיא פורקת. בגמרא מפרש לה: גמ' מהו שיאכל בגפן אחר. שיקוץ אשכול גפן יפה וילך למקום שהוא עושה שם ויאכל: ואי אמרת. למה לי למיבעי להא פשיטא דאוכל דאי אינו אוכל שור במחובר דרבינן לעיל דאכיל היכי אכיל הרי מלאכת שור במחובר אי אפשר לו לאכול מגפן שהוא עושה בה שהרי קשור לצמד לפני העגלה והבוצרים עושין בגפן שאצל העגלה ונותנים בעגלה: אי משום הא לא תפשוט אמר רב שישא בשרכא. בזמורה ארוכה מאד ומגעת עד לפני השור: דומיא דתאנים וענבים. שעושה בתאנה זו ואוכל בחברותיה: אמר רב שישא בריה דרב אידי. לעולם תרוייהו בעינן ממין וממה והאי דאיצטריך למיתני תאנים וענבים ודייקת הא תאנים ותאנים אוכל בתאנה המודלת על הגפן או גפן מודלה על התאנה ואשמועינן היה עושה במין זה לא יאכל במין אחר ואע"ג דהוי עסוק בשניהם שהרי צריך להגביה ולהפריד הענפים של זה מזה כשהוא חותך ומיהו לא ממין שאתה נותן הוא הא תאנים ותאנים דומיא דהכי כגון המודלת על חבירתה אין צריך להבחין מאיזה מהן יאכל דממין שאתה נותן וממה שאתה נותן הוא דבשניהם הוא עסוק: ליזיל וליתי למקום שהוא עושה. ולמה ליה למנוע: משום ביטול מלאכה. שביטל בהליכתו ובחזירתו: אשתו ובניו מהו. שלא נשכרו אלא בעל הבית וקא מייתו ליה: סברוה. רבנן דבי מדרשא דבעו למיפשט מהא בעיין: מהלך. בצרכי בעל הבית כגון זה בלכתו מאומן לאומן: כעושה מעשה דמי. ויש לו לאכול ואפילו הכי אי לאו דתקון ליה רבנן דניחא ליה לבעל הבית מדאורייתא לא אכיל מפני שהליכתו צורך גפן שהולך אצלה הוא ואכילתו מענבים שקוצץ מזו שילא ממנה הוא אלמא עושה בזה אין אוכל בזה: לאו כעושה מעשה דמי. הלכך אי לאו מפני השבת אבידה לא הוה ליה למיכל: הא עושה מעשה. כגון נשא בכתף והולך מזו אל זו ואכיל: ימהלך

תוספות

דש באווזין ובתרנגולין לרבי יוסי ברבי יהודה מהו. יש לפרש דמיבעיא ליה בדשין ברגליהן ולא בכנפיהם דאין יכולין לדוש בכנפיהן דאי בכל כחו בעינן האיכא או דלמא ידיו ורגליו בעינן והא ליכא דאין דשין בכנפיהן אי נמי יש לומר דאפילו דשין בכנפיהן מיבעיא ליה דדומיא דשור ממש בעינן וא"ת דמשמע דפשיטא ליה דאי איכא ידיו ורגליו כי שור דאוכל ולא בעי שור ממש וא"כ יליף שור שור משבת וא"כ עוף נמי נילף כדתנן בסוף הפרה (דף נד:) דשוין שור ובהמה חיה ועוף לענין חסימה א"כ מאי מיבעיא ליה וי"ל כיון דבעי רבי יוסי ברבי יהודה דומיא דשור מיבעי ליה דלמא עוף אינו שוה לשור לענין חסימה ומתניתין דהתם כתנא קמא דהכא: שור במחובר היכי משכחת לה. פירש בקונטרס הלא הבהמה אינה יכולה להגיע ולאכול מגפן שעל העגלה שהיא נושאה שהבהמה לפני העגלה ואין נראה לר"י דההוא גפן הוי תלוש ולא מחובר אלא הכי פירושו במחובר היינו כשהוא דש במחובר היכי משכחת לה שיאכל אותן שבלין עצמן שהוא דש דבשלמא שור בתלוש אתי שפיר שכל תבואה התלושה אשר שם חשובה כאגודה אחת ואין צריך לאכול מאותה שהוא דש ממש אבל מחובר כל קלח וקלח חשוב בפני עצמו ומשני בשרכא פירוש בקטניות או בתבואה שהיא ארוכה שיכול לאכול אותן שבלין עצמן שהוא דש: הא עושה מעשה אוכל מן התורה. תימה מנלן למידק הכי דמתניתין לא משמע כלל דלא קתני אלא שאוכל משום השבת אבידה אבל אי לאו משום הכי לא היה אוכל אפילו מהלך כעושה מעשה דמי דעושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר וי"ל דדייק מדלא נקט במתניתין משום השבת אבידה אמרו הפועלים אוכלים כשמביאים כלים מאומן לאומן דהוו עושין מעשה ומינה הוה ידעינן דאפילו בעושה מעשה אין אוכלים אלא מפני השבת אבידה אלא ודאי מדנקט בהליכתן מאומן לאומן שאין עושין מעשה משמע דאי הוו עבדי מעשה הוו אכלי מדאורייתא: אלא

[נ"ל רבנא רס"ן]

סנהדרין נג:

[מעשרות פ"ב מ"ח]

גירסת רש"ל בשרכא כדל"ת וכן בערוך

ומהלך כעושה מעשה דמי: ובחמור כשהיא פורקת: כשהיא פורקת מהיכן אכלה אימא [א]עד שתהא פורקת תנינא להא דתנו רבנן [ב]חמור וגמל אוכלים ממשאוי שעל גביהן ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם: **מתני'** [ג]אוכל פועל קישות אפילו בדינר כותבת ואפילו בדינר ר' אלעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יתר על שכרו וחכמים [ד]מתירין [ה]אבל מלמדין את האדם שלא יהא רעבתן ויהא סותם את הפתח בפניו: **גמ'** חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו אבל מלמדין לתנא קמא לית ליה מלמדין לרבנן אית להו מלמדין איבעית אימא איכא בינייהו [ו]דרב אסי דאמר רב אסי אפילו לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד אוכלו ואמר רב אסי אפילו לא בצר אלא אשכול אחד אוכלו וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא משום דלא איכא למיתב לכליו של בעל הבית אבל היכא דאיכא למיתב לכליו של בעל הבית אימא [ז]ליתב ברישא והדר ליכול ואי אשמעינן בהא דאפשר לקומי לבסוף אבל היכא דלא אפשר לקומי לבסוף אימא לא צריכא איבעית אימא איכא בינייהו דרב דאמר רב מצאתי מגילת סתרים בי רבי חייא וכתוב בה איסי בן יהודה אומר °כי תבא בכרם רעך בביאת כל אדם הכתוב מדבר ואמר רב לא שבק איסי חיי לכל בריה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא (א) דלמא בעושין בסעודתם דעבדו ואכלו אמר לי אפילו הכי ניחא ליה לאיניש לאוגר אגורי וניקטפיה לפרדיסיה ולא ניתו כולי עלמא ואכלו ליה איבעיא להו פועל משלו הוא אוכל או [ח]משל שמים הוא אוכל למאי נפקא מינה דאמר תנו לאשתי ובני אי אמרת משלו הוא אוכל יהבינן להו אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל [ט]לדידיה זכי ליה רחמנא לאשתו ובניו לא זכי להו רחמנא מאי תא שמע אוכל פועל קישות ואפילו בדינר כותבת ואפילו בדינר אי אמרת משלו הוא אוכל אוגיר בדנקא אכיל בזוזא ואלא מאי משל שמים הוא אוכל סוף סוף אוגיר בדנקא אכיל בזוזא אלא מאי אית לך למימר רחמנא זכי ליה הכא נמי רחמנא זכי ליה תא שמע ר' אלעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יותר על שכרו וחכמים מתירין מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל לא דכולי עלמא משלו הוא אוכל והכא בכנפשך קמיפלגי מר סבר כנפשך בדבר שמוסר נפשו עליו ומר סבר כנפשך *מה נפשך אם חסמת פטור אף פועל אם חסמת פטור תא שמע [י]נזיר שאמר תנו (*לאשתו ובניו) אין שומעין לו ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי אין שומעין לו התם *משום לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב תא שמע פועל שאמר תנו לאשתי ובני אין שומעין לו ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי אין שומעין לו מאי פועל נזיר והתניא נזיר והתניא פועל *מידי גבי הדדי תניין תא שמע מנין לפועל שאמר תנו לאשתי ובני שאין שומעין לו שנאמר °ואל כליך לא תתן וכי תימא הכי נמי נזיר אי הכי משום אל כליך לא תתן משום לך לך אמרין נזירא הוא אין הכי נמי ואיידי דקתני לה בלשון פועל קא נסיב לה קרא דפועל תא שמע *השוכר את הפועל לקצות בתאנים
הרי

רש"י

ומהלך כעושה מעשה דמי. ואפ"ה אי לאו משום השבת אבידה לא אכיל: כשהיא פורקת מהיכן אכלה. כל משאה פורקין בבת אחת והולכין: עד שתהא פורקת. בהליכתה אוכלת ממשאוי שעל גבה: **מתני'** ואפי' בדינר. ואפי' היא שוה דינר: לא יאכל פועל יותר על שכרו. לקמן יליף מכנפשך בשכירותו שמוסר נפשו עליו לעלות באילן או במקום סכנה: ויהא סותם את הפתח בפניו. שימנעו לשוכרו למלאכתו: **גמ'** אבל מלמדין. אומרין לו דרך עלה הוגנת: לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד. אוכלו לאותו אשכול: ת"ק אית ליה דרב אסי. וה"ק פועל אוכל קישות שהיא לבדה ואין עוד ואפי' היא שוה דינר ואתא רבי אלעזר למימר בין שהיא לבדה בין ששכרו לה ולחברותיה אם שוה יותר על שכרו לא יאכלנה ואתו רבנן בתראי למימר יותר על שכרו מותר הוא לאכול אם שכיר יום הוא אבל שכרו להקישות לבדה לית להו דרב אסי: אפי' לא בצר. שכרו לכל היום מותר לאכול לאשכול ראשון שבצר: משום דליכא למיתב לכליו של בעל הבית. דנימא ליה הב ברישא והדר אכיל דאי יהיב תו לא אכיל והתורה התירה לאכול: אבל הכא דליכא לקיומי לבסוף. אימא לא זיכתה לו תורה אלא א"כ נתן: מגילת סתרים. מגילה טמונה לפי שאסור לכתוב הלכות וכשהיה שומע דבר חידוש וירא לשוכחו היה כותבו ומסתיר מן העין: בביאת כל אדם. ואפי' אינו שכירו: ת"ק [א] לית ליה דאיסי. דהא אוכל פועל קתני ורבנן בתראי אית להו דאיסי וה"ק וחכמים מתירין לאכול יותר על שכרו דהא לאו שכיר נמי אכיל: משלו הוא אוכל. תוספת שכר הוא שהוסיפה לו תורה: או משל שמים. במתנת גמילות חסדים כשאר מתנות עניים: תנו. אכילתי לאשתי ובני: יהבינן להו. כי היכי דבידו ליתן שכרו לכל מי שירצה: לדידיה זכי ליה רחמנא. בצדקה וכל זמן דלא מטא לידיה לא זכי ליה דליתביה לאשתו ובניו: אכיל בזוזא. בתמיה וכי תוספת מרובה על העיקר: דמר סבר משלו הוא אוכל. והלכך לא יאכל יותר על שכרו דאין תוספת מרובה על העיקר: ומר סבר משל שמים הוא אוכל. וזכי ליה רחמנא: ואכלת כנפשך. בדבר שאתה מוסר נפשך עליו לעלות בכבש ולעלות באילן דמוסר נפשו למית' והיינו *שכיר: נזיר. שאסור בענבים: משום לך לך אמרי' נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב. כלומר קנסא הוא דקנסוהו שימנע עצמו מלהשכיר לענבים: קא נסיב לה. גמרא קרא דפועל ולעולם *רבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא: לקצות. לייבשן בשדה לעשות קציעות:
הרי

נ"ל שכרו | נ"ל מדרבנן | [שבת יב. וש"נ] | [לעיל לו. וש"נ] | דברים כג | דברים כג | מעשרות פ"ב [מ"ז]

תוספות

אלא אימא עד שתהא פורקת. דס"ד שאינה אוכלת אלא כשהיא רואה הגפן בפניה אבל כשאינה רואה שהגפן עליה או בעגלה אינה אוכלת ואע"ג דטעמא דחסימה לאו משום דחזיא ומצטערת הוא *קמ"ל דלא קאי אמפני השבת אבידה דמן הדין אוכלת אלא מילתא באפי נפשיה הוא:

איבעית אימא דרב איכא בינייהו. דת"ק שמזכיר פועל לית ליה דרב ואע"ג דאיסי בן יהודה איירי בעושין בסעודתן מ"מ לא מיקרו פועלים כיון שלא מדעת בעל הבית עושין: **אי** אמרת משלו הוא אוכל יהבינן להו. דמשעה ששכרו הוי כאילו התנה עמו ואי משל שמים הוא אוכל לא יהבינן להו [ב]שלא זיכה לו הכתוב אלא מה שהוא לועס ואוכל ואין לו כח ליתן *(כולם):

כן נמצא בספרים ישנים וכן נראה לגרוס לא בכנפשך קמפלגי. ואי לאו כנפשך הוו מודו כ"ע דאוכל יותר מכדי שכרו דרחמנא זכה ליה ולא גרסי' דכולי עלמא משלו הוא אוכל דהא כ"ש דאי משל שמים הוא אוכל דהוה אכיל יתר מכדי שכרו אי לאו כנפשך ויש לייש' הגירסא משום דמעיקרא הוה בעי למיפשט מת"ק דמשל שמים הוא אוכל ודחה לו וחוזר ופושט מדברי חכמים דסברי משל שמים כו' וא"כ ת"ק נמי סבר הכי דבין ת"ק לחכמים ליכא אלא הא דאמרן לעיל והדוחה אומר לעולם אימא לך משלו הוא אוכל כמו שדחיתי לך למעלה: **ואי** אמרת משלו הוא אוכל אמאי אין שומעין לו. וא"ת דמאי פריך הא כיון דהוא אינו יכול לאכול הוה ליה כחולה שאינו יכול ליתן להם וי"ל דלא דמי לחולה דחולה אינו תאב לפירות שלפניו ולהכי לא זכי ליה רחמנא אבל נזיר דתאב זכי ליה כשאר פועל וא"ת אלא מאי משל שמים הוא אוכל א"כ אמאי נקט נזיר וי"ל דאורחא דמילתא נקט שהנזיר רגיל לומר כן לפי שאינו אוכל: **השוכר** את הפועל לקצות לו כו'. תימה דאם היה רוצה לאכול כך בלא קציצה היתה נגמרה מלאכתו ולא היה בכלל דיש ובשביל שחושב הוי בכלל דיש וי"ל דהכא מיירי במקום שמנהג הוא לקצות תאנים דהשתא בלא מחשבה אלא בסתמא הוי דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ועוד דין הוא שיאכל פועל ע"י מחשבתו כיון דעל ידי מחשבה זאת חשיב לא נגמרה מלאכתו לענין שאוכל ופטור:
על

[נ"ל כלום] | [לעיל פח:] | [לאשתי ובני]

עין משפט נר מצוה

פג א ב מיי' פי"ג מהל' שכירות הל' א סמג לאוין קפד טוש"ע ח"מ סי' שלז סעיף א: קמ"ל ולא קאי כצ"ל ר"מ

פד ג ד ה מיי' שם פי"ב הל' יא סמג עשין צא טוש"ע ח"מ סי' שלז סעיף ז:

פה ו ז שם בהגה"ה:

פו ח ט י מיי' שם הל' יג יד טוש"ע שם סעיף טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' קמיה דרב כהנא אמר לי דלמא בעושין בסעודתן דעבדו ואכלו ורב אפ"ה ניחא:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ת"ק ל"ל כו'. נ"ב אבל הרא"ש מפרש להיפך וכשיטתו שפסק כמולהו כחכמים וכ"ד הרי"ף והמב"ם שהשמיטו להני מימרי דרב אסי: [ב] תוס' ד"ה אי. שלא זיכה כו'. נ"ב דלא כרש"י ד"ה לדידיה. עוי'

עין משפט
נר מצוה

פז א ב מיי' פ"ה מהל' מעשר הל' ט סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף ק :

פח ג מיי' פי"ב מהל' שכירות הלכה ז :

פט ד ה מיי' שם הל' ו סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' של"ז סעיף ה :

צ ו מיי' פ"ג מהלכות מעשר הל' יד סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף פו :

מסורת הש"ס

[לקמן צג.]

רש"ל לא גרס וב"ח רק לא רחמנא הכא נמי [ע"ש]

ע"ז ע.

[שם]

לקמן צג.

הרי זה אוכל ופטור מן המעשר על מנת שאוכל אני ובני או שיאכל בני בשכרי הוא אוכל ופטור ובנו אוכל וחייב ואי אמרת משלו הוא אוכל בנו אמאי חייב אמר רבינא משום דמיחזי כמקח תא שמע *השוכר את הפועל לעשות בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו ואם לא הודיעם פודה ומאכילן ואי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי פודה ומאכילן איסורא לא זכי להו רחמנא התם משום דמיחזי כמקח טעות אימא סיפא נתפרסו עגוליו נתפתחו חביותיו הרי אלו לא יאכלו ואם לא הודיען מעשר ומאכילן ואי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי מעשר ומאכילן איסורא לא זכי להו רחמנא *וכי תימא הכא נמי משום דמיחזי כמקח טעות בשלמא נתפרסו עגוליו מיחזי כמקח טעות אלא נתפתחו חביותיו מאי מקח טעות איכא מידע ידע דאיטביל להו למעשר אמר רב ששת שנתפתחו חביותיו לבור והתניא *יין משירד לבור כר' עקיבא דאמר משיקפה דאמרו ליה לא הוה ידעינן ונימא להו איבעי לכו אסוקי אדעתייכו דלמא מקפה באתרא דההוא גברא דנגיד איהו מקפה והשתא דתני *רב זביד בדבי ר' הושעיא יין משירד לבור ויקפה ור' עקיבא אומר משישלה בחביות אפי' תימא שלא נתפתחו חביותיו לבור דאמרו ליה לא הוה ידעינן דמשלי ונימא להו איבעי לכו אסוקי אדעתייכו דלמא משלי באתרא דההוא דשריק ההוא משלי תא שמע *קוצץ אדם על ידי עצמו על ידי בנו ובתו הגדולים על ידי עבדו ושפחתו הגדולים ועל ידי אשתו מפני שיש בהן דעת אבל אינו קוצץ לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת קא סלקא דעתך במעלה להן מזונות אי אמרת בשלמא משל שמים הוא אוכל משום הכי אינו קוצץ אלא אי אמרת משלו הוא אוכל קטנים נמי נקוץ להו הכא במאי עסקינן בשאין מעלה להן מזונות אי הכי גדולים נמי גדולים ידעי וקא מחלי והא תנא ר' הושעיא קוצץ אדם על ידי עצמו ועל ידי אשתו. אבל לא על ידי בהמתו ועל ידי בנו ובתו הגדולים אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים וקוצץ ע"י עבדו ושפחתו הכנענים בין גדולים ובין קטנים מאי לאו אידי ואידי במעלה להן מזונות ובהא קא מיפלגי דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל לא דכ"ע משלו הוא אוכל ולא קשיא כאן בשאין מעלה להן מזונות ובריי‏תא במעלה להן מזונות במאי אוקימתא במעלה להן מזונות אי הכי קטנים נמי נקוץ להו צערייהו דבנו ובתו הקטנים לא זכי ליה רחמנא במאי אוקימתא למתני' בשאין מעלה להן מזונות הניחא

תוספות

על מנת שיאכל בני בשכרי. פי' בקונט' שיאכל בנו עם האב בשכר פעולת האב וקשה דמאי פריך בנו אמאי חייב הא ודאי מקח גמור הוא ומאי קאמר נמי דמיחזי כמקח אלא נראה בשכרו היינו תחתיו ואיצטריך להתנות שיאכל הבן כמו שירצה אפילו יאכל יותר מן האב והא דפריך ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי חייב היינו אמאי חייב בכל מה שיאכל דהא לא הוה לו לחייבו אלא במה שאוכל יותר מן האב :

הכי גרסינן בספרים שלנו אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי פודה ומאכילן איסורא לא זכי ליה כו'. אבל אי משלו הוא אוכל אתי שפיר שהרי הוא כאילו התנה עמו מעיקרא כדפרישית לעיל ומשני משום דמיחזי כמקח טעות ור"ח פי' אמאי פודה ומאכילן יאכלו בלא פדייה כיון דמשל שמים אוכל ומשני איסורא לא זכי ליה רחמנא ולגירסא זו קשה דאכתי הוה ליה למיפרך אמאי אוכלין כלל דהכי פריך בסמוך גבי נתפרסו עגוליו והוה ליה לשנויי משום דמיחזי כמקח טעות כדמשני בסמוך :

א"ה גדולים נמי. אא"ב במעלה להן מזונות ומשל שמים הוא אוכל אתי שפיר דקוצץ בגדולים דכיון דזן אותם מחלי בלב שלם אלא אי אמרת בשאין מעלה להן מזונות אמאי קוצץ לגדולים דאין מתרצין בלב שלם כיון שאינו זן אותם אלא מירא הן עושין ואנוסים הן ומשני גדולים אפילו כשאין זן מחלי בלב שלם :

מאי לאו אידי ואידי במעלה להן מזונות. אע"ג דשפיר אוקי כבר מתני' באין מעלה להן מזונות השתא דאייתי ברייתא דצריכים לאוקמה במעלה להן מזונות סבירא ליה לאוקמא מתני' דומיא דברייתא :

במאי אוקימתא. לברייתא במעלה להן מזונות קטנים נמי ניקוץ מהדר נמי אמאי דמוקי מעיקרא אידי ואידי במעלה כו' דבין מעיקרא ובין השתא מוקמת ברייתא במעלה להן מזונות :

לא זכי ליה רחמנא. לאו דוקא נקט רחמנא דמדרבנן הוה מציאת קטן ושכרו לאביו אלא כלומר לא זכו ליה רבנן וריב"ן גרים לא זכו ליה רבנן אי נמי נקט רחמנא משום בתו דמן התורה מעשה ידיה שלו ונערה לא זכי ליה רחמנא :

דכוותיה

רש"י

הרי זה אוכל ופטור. דכיון דעומדות לקלות לא נגמרה מלאכתן : אני ובני. שאינו נשכר לבעל הבית : או ע"מ שיאכל בני בשכרי. שקבלת לי : הוא אוכל ופטור. שהתורה זיכתה לו כלקט שכחה ופאה שפטורין מן המעשר : ובנו אוכל וחייב · במעשר דהוי ליה כלוקח מקח שלא נגמרה מלאכתו : ואי אמרת משלו הוא אוכל. ושכרו הוא ואפילו הכי פטריה רחמנא מכנפשך דדרשינן ליה מה נפשך אוכל ופטור אף פועל אוכל ופטור : בנו אמאי חייב · הא בשכר אביו הוא אוכל כאביו : משום דמיחזי כי מקח. הואיל ואתני אבל אכילה דידיה דאינו בתנאי אע"ג דבשכר הוא לא דמיא למקח : הרי אלו לא יאכלו. דבעי חומה דגמר קודש קודם ממעשר ובתחילה על מנת כן נשכרו לו : ואם לא הודיען מתחילה. לעשות עמו בנטע רבעי פודה ומאכילן : כמקח טעות. ואילמלי הודיען לא היו נשכרים לו : נתפרסו עגוליו. קליעות שדרסן בעיגולין ונגמרה מלאכתן למעשר ונפלו ונתפרסו וצריך לחזור ולדרסן : הרי אלו לא יאכלו. דאין פועל אוכל בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר כדתניא לעיל (דף פט.) יצא הבודל בתמרים וכו' : נתפתחו חביותיו. שניטלו מגופותיהם ושכרו לסותמן : הרי אלו לא יאכלו. דנגמרה מלאכתן למעשר : ואם לא הודיען. לקמן פריך גבי חביות מאי אודעינהו בעי : בשלמא נתפרסו עגוליו איכא מקח טעות. שכשאומר להן תחילה השתכרו לי לדרוס בעיגולין סבורים היו שזו תחלת דריסתן ועדיין לא נגמרה מלאכתן : מידע ידעי דאיטביל למעשר. דמשירד לבור הוי יין למעשר : שנפתחו חביותיו לבור. שנשפכו לבור וסבורין היו שלא הוליאוהו משם משירד מן הגת לתוכו: והתניא יין משירד לבור. הוי גמרו למעשר והרי ירד : משיקפה. משיקפאו החרצנים על פי הבור כשמתחיל להיות תוסס וטולין הזגין ומשליכן : דאמרו ליה לא הוינא ידעין. דמקפי : איבעי לכו לאסוקי כו'. משאמרתי לכם שאני שוכר אתכם למשכו מן הבור וכיון דלא אסוק אדעתייכו סבור וקבול : הוא דנגיד. המושכו מן הבור : משישלה בחביות · משנתן בחביות והוא תוסס ורתיחתו עולה ומקלא שמרין קופאין למעלה וקודם שיגופו אותן חביות שולין אותן רתיחות ומשליכן : דמשלי. כבר נישולו רתיחותיו ממנו לחוץ : דשריק. הסותמו במגופות : קוצץ. ליטול מעות ולא יאכל : על ידי עצמו. בשביל עצמו : מפני שיש בהן דעת. וידעי וקא מחלי : במעלה להן מזונות. ושכר פעולתן שלו : אי אמרת משל שמים הוא אוכל משום הכי אינו קוצץ. ע"י עבדיו הקטנים דאין לפועל קטן זכות אלא כשנותן לתוך פיו : אלא אי אמרת משלו הוא אוכל. דתוספת שכר הוא : אמאי אינו קוצץ. כי היכי דאגרייהו דידיה אכילתן נמי דידיה : שאין מעלה להן מזונות. ואף שכרן אינו שלו וקא סלקא דעתך אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך ופלוגתא היא במסכת גיטין (דף יב.) ובהמתו משום לאו דחסימה שאפילו הוא עצמו דש בה דישה שלו אינו רשאי לחסמה : והתני ר' הושעיא קוצץ אדם על ידי עצמו ועל ידי אשתו אבל לא על ידי בהמתו · משום חסימה : וקוצץ על ידי בניו הגדולים. אבל לא הקטנים : וקוצץ על ידי שפחתו ועבדו וכו'. קשיא עבדים קטנים אעבדים קטנים דמתני' : אידי ואידי. מתני' וברייתא : דמר סבר. תנא דמתניתין : משל שמים הוא אוכל. הלכך לית להו למרייהו זכייה באכילתן דאפילו שלהן אינה עד שיתננה לפיהן : אי הכי. בנו ובתו נמי נקוץ להו : במאי אוקימתא וכו'. ולעולם משלו הוא אוכל ומשום דאינו מעלה קאמר לא יקוץ :

הניחא

הניחא *למאן דאמר אין הרב יכול לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך שפיר אלא למאן דאמר יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך מאי איכא למימר אלא אידי ואידי בשאין מעלה להן מזונות ובהא פליגי דמר סבר יכול ומר סבר אין יכול ורבי יוחנן דאמר יכול הרב שביק מתניתין ועביד כברייתא אלא דכולי עלמא משל שמים הוא אוכל ולא מצי קציץ ומאי קוצץ דאמר רבי הושעיא מזונות דכוותיה גבי בהמתו תבן נקוץ לה אלא בהא קמיפלגי דמר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל: **מתני'** *קוצץ אדם על ידי עצמו על ידי בנו ובתו הגדולים על ידי עבדו ושפחתו הגדולים על ידי אשתו מפני שיש בהן דעת אבל אינו קוצץ על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים ולא על ידי בהמתו מפני שאין בהן דעת *השוכר את הפועלים לעשות בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו אם לא הודיען פודה ומאכילן נתפרסו עגוליו נתפתחו חביותיו הרי אלו לא יאכלו אם לא הודיען מעשר ומאכילן שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה אבל לא מן התורה: **גמ'** שומרי פירות אמר רב לא שנו אלא שומרי גנות ופרדסין אבל שומרי גיתות וערימות אוכלין מן התורה קסבר משמר כעושה מעשה דמי ושמואל אמר לא שנו אלא שומרי גיתות וערימות אבל שומרי גנות ופרדסים אינן אוכלים לא מן התורה ולא מהלכות מדינה קא סבר משמר לאו כעושה מעשה דמי מתיב רב אחא בר רב הונא המשמר את הפרה מטמא בגדים ואי אמרת משמר לאו כעושה מעשה דמי אמאי מטמא בגדים אמר רבה בר עולא גזירה שמא יזיז בה אבר מתיב רב כהנא המשמר ארבע וחמש מקשאות הרי זה לא ימלא כריסו מאחד מהן אלא מכל אחד ואחד אוכל לפי חשבון ואי אמרת משמר לאו כעושה מעשה דמי אמאי אוכל אמר רב שימי בר אשי בעקורין שנו עקורין והלא נגמרה מלאכתן למעשר שלא ניטל פיקס שלהם אמר רב אשי כוותיה דשמואל מסתברא דתנן *ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש כו' מכלל דאיכא דלא קא אכיל מן התורה אלא מהלכות מדינה אימא סיפא ואלו שאינן אוכלין מאי אינן אוכלין אילימא שאין אוכלין מן התורה אלא מהלכות מדינה היינו רישא אלא לאו שאין אוכלין לא מן התורה ולא מהלכות מדינה ומאי ניהו עושה במחובר לקרקע בשעה שאין גמר מלאכה וכל שכן שומרי גנות ופרדסות: **מתני'** *ארבעה שומרים הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר *שומר חנם נשבע על הכל *והשואל משלם את הכל ונושא שכר והשוכר נשבעים על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את האבידה ואת הגניבה: **גמ'** *מאן תנא ארבעה שומרים אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה רבי מאיר היא אמר ליה רבא לרב נחמן מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין אמר ליה הכי קאמינא לך מאן תנא שוכר כנושא שכר רבי מאיר היא והא רבי מאיר איפכא שמעינן ליה *דתניא שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר חנם ר' יהודה אומר כשומר שכר רבה בר אבוה איפכא קתני אי הכי ארבעה שלשה נינהו אמר רב נחמן בר יצחק ד' שומרין ודיניהם שלשה ההוא רעיא דהוה קא רעי חיותא אגודא דנהר פפא שריג חדא מינייהו ונפלת למיא אתא לקמיה דרבה ופטריה אמר מאי הו"ל למעבד
הא

תוספות

דכוותיה גבי בהמתו תבן נקוץ לה. ה"ה דהוה מצי למיפרך מבנו ובתו הקטנים אי נמי כיון דלאו בני מחילה נינהו לאו כל כמיניה לנטרס כלל: **אלא** בהא קא מפלגי מר סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים הוא אוכל. ולר' יוחנן אידי ואידי בשאין מעלה להן מזונות: **לא** שנו אלא שומרי גנות ופרדסים. דאין אוכלין מן התורה משום דלאו גמר מלאכה הוא והא דאמרי' לעיל (דף פט.) המנכש בבצלים כו' וכן נעדר ולקשקש תחת הזיתים הרי זה לא יאכל הייטו מן התורה אבל מהלכות מדינה אכיל: **אי** הכי ארבעה שומרין שלשה הוו. הא *אי הכי אין בו אי אמרת בשלמא דמעיקרא נמי הוה מצי לאקשויי הכי וכן יש הרבה בגמרא*:
וכא

רש"י

הניחא וכו'. פלוגתא במסכת גיטין: אלא אידי ואידי כשאין מעלה. דכולי עלמא משלו הוא אוכל ובהא פליגי וכו': ה"ג ולר' יוחנן וכו'. ולא גרס אי הכי גדולים נמי דהא אמרן ידעי ומחלי: משל שמים הוא אוכל. ואפי' מעלה מזונות לא מצי קייץ אקטנים: ומאי קוצץ דר' אושעיא מזונות. שיתן להם מזונות מעיקרא הרבה שלא יוכלו לאכול מן הענבים: נקוץ לה. דהתניא לעיל רשאי בעל הבית להתיר פקיע עמיר וכו': מר סבר. תנא דברייתא משלו הוא אוכל ולרבי יוחנן בין כשמעלה מזונות ובין שאין מעלה מזונות ובר פלוגתיה מוקי לה במעלה ותנא דידן סבר משל שמים הוא אוכל ואפילו מעלה מזונות נמי לא מצי קייץ: **מתני'** מהלכות מדינה. כבר נהגו כן: **גמ'** לא שנו. דאין שומרין אוכלין מן התורה: אלא שומרי גנות ופרדסין. דהוה ליה מחובר בשעה שאין גמר מלאכה הלכך מן התורה לא אכיל ואכיל מהלכות מדינה וכ"ש עושה במחובר כגון מנכש דאכיל ממנהג המדינה: אבל שומרי גיתות וערימות. עד שלא נגמרה מלאכתן למעשר אוכל אף מן התורה כדין עושה בתלוש: ושמואל אמר לא שנו. דאכלי מיהא מהלכות מדינה אלא שומרי תלוש אבל שומרי מחובר אפילו מהלכות מדינה לא דמשמר לאו עושה מעשה הוא הלכך לא אכיל מדאורייתא: המשמר פרה אדומה. משחיטתה ועד כינוס אפרה: מטמא בגדים שעליו. דתנן (פרה פ"ד מ"ד) כל העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים: גזירה שמא יזיז בה אבר. ורבנן הוא דגזרו על הטומאה ולאו מדאורייתא: מקשאות. שגדילין בהן קישואין: ארבע וחמש מקשאות. של חמשה אנשים: אמאי אוכל. הא אמרת שומרי מחובר אפילו מהלכות מדינה לא אכלי אלא על כרחך כעושה מעשה דמי ואכלי מיהו מהלכות מדינה כי מתני' מכלל דשומרי תלוש אפילו מדאורייתא נמי אכלי: בעקורין שנו. עקורין משרשיהן עם קישואין שבהם להכי קרי ליה מקשאות ולא קרי ליה קישואין ומשום דשומרי תלוש הם אכלי מהלכות מדינה כי מתני': שלא ניטל פקס שלהן. ואמר לעיל בפרקין (דף פח:) דקישואין משיפקסו: כשמואל מסתברא. דעושה במחובר בשעה שאינה גמר מלאכה אפילו מהלכות מדינה לא אכיל וכ"ש שומרי מחובר דהוי שעה שאינה גמר מלאכה ולאו עושה מעשה הוא ומתני' בשומר תלוש: מכלל דאיכא דלא אכיל מן התורה ואכיל מהלכות מדינה. מדלא תנא אלו אוכלין סתמא ומאי נינהו או עושה במחובר בשעה שאינה גמר מלאכה או עושה בתלוש בשעה שנגמרה מלאכתו או דבר שאין גדולו מן הארץ: אימא סיפא ואלו שאינן אוכלין. וקתני הכי מאי אינן אוכלין אי נימא שאין אוכלין וכו': אלא לאו שאינם אוכלין כלל. מהשתא על כרחך מן התורה דתני ברישא דאשמעינן דאיכא אחרינא דאכיל ולא מן התורה במשמר תלוש עד שלא נגמרה מלאכתו למעשר קאמר דכיון דאינו עושה מעשה לא אכיל מן התורה ואכיל מהלכות מדינה דאילו במשמר במחובר ליכא לאוקמא דהא אפילו עושה מעשה ממש קתני סיפא דלא אכיל כלל בשעה שאינה גמר מלאכה וכ"ש משמר: **מתני'** שומר חנם נשבע על הכל. כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחיוב הוא נשבע שכך עלתה לו ופטור ולקמן בהשואל (דף צד:) יליף לה: משלם את הכל. גניבה ואבידה ואונסין: **גמ'** מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין. על כרחך ארבעה מיני שומרין אשכחן: מאן תנא שוכר כשומר שכר דמי. דקתני מתני' בתרוייהו פטורין מאונס ומשלמין גניבה ואבידה: ר"מ היא. כדמפרש ואזיל: רבה בר אבוה תנא מתני' שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר שכר ר' יהודה אומר כשומר חנם: חיותא. בהמות: שריג. החליקה:
הא

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף כ וסעיף כא:

צב ב ג מיי' פי"ב מהל' שכירות הלכה יד סמג עשין נא טוש"ע ח"מ סי' שלז סעיף יז:

צג ד מיי' שם הל' ז:

צד ה מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

אבל רש"י בשבועות לא גרס א"ה. רש"ל

[וע"ע תוס' שבועות מה: ד"ה א"ה ותוס' שבת קכ: ד"ה א"ה]

צה ו ז מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף ו:

צו ח ט מיי' פ"ה מהל' פרה אדומה הל' א סמג עשין רלב:

צז י כ מיי' פי"ב מהל' שכירות הל' יא סמג עשין נא טוש"ע ח"מ סי' שלז סעיף ח:

צח ל מיי' שם הל' ב ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ב:

צט מ נ מיי' פ"א שם הלכה א ב ופ"ד מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף א:

ק ס מיי' פ"א מהלכות שכירות הל' ב ופ"א מהל' שאלה ופקדון הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף א:

קא ע מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף ב ג:

קב פ מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שו סעיף א:

קג צ מיי' שם הלכה א ופ"ב הלכה א:

[עי' תוס' לקמן נה: ד"ה שומר]

מסורת הש"ס

כתובות מג. נח: גיטין יב. [ב"ק פז:]

[לעיל נב:]

[שם]

[לעיל פו.]

שבועות מט. לקמן נד: [עי' תוס' לקמן נד: ד"ה שומר]

[שבועות מט:]

לעיל פ: לקמן נה: ב"ק נז: שבועות מט:

הא נטר כדנטרי אינשי אמר ליה אביי אלא
מעתה על למתא בעידנא דעיילי אינשי הכי
נמי דפטור אמר ליה אין גנא פורתא בעידנא
דגנו אינשי הכי נמי דפטור א"ל אין איתיביה
אלו הם אונסין ששומר שכר פטור עליהן
כגון °ותפל שבא ותקחם ואת הנערים הכו
לפי חרב אמר ליה התם בחזני מתא איתיביה
עד מתי שומר שכר חייב לשמור עד כדי
°הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה א"ל
התם נמי בחזני מתא אמר ליה אטו יעקב
אבינו חזן מתא הוה דאמר ליה ללבן נטרי לך
נטירותא יתירתא כחזני מתא איתיביה *רועה
שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר בא זאב
וטרף ובא ארי ודרס אין *אומדים אילו היה
שם היה מציל אלא אומדין אותו אם יכול
להציל חייב ואם לאו פטור מאי לאו דעל
בעידנא דעיילי אינשי לא דעל בעידנא דלא
עיילי אינשי אי הכי אמאי פטור *תחילתו
בפשיעה וסופו באונס חייב דשמע קל אריה
ועל אי הכי אומדין אותו מאי הוה ליה למעבד
היה לו לקדם ברועים ובמקלות אי הכי מאי
איריא שומר שכר אפי' שומר חנם נמי דהא
מר הוא דאמר שומר חנם שהיה לו לקדם
ברועים ובמקלות ולא קידם חייב שומר חנם
בחנם שומר שכר בשכר ועד כמה עד כדי
דמיהן והיכן מצינו בשומר שכר שחייב
באונסין °דהדר שקיל דמיהן מבעל הבית א"ל
רב פפא לאביי אי הכי מאי אהני ליה מינה
נפקא מינה לכושרא דחיותא אי נמי לטרחא
יתירתא רב חסדא ורבה בר רב הונא °לא
סבירא להו הא דרבה דאמרי להכי יהבי לך
אגרא לנטורי לי נטירותא יתירתא בר אדא
סבולאה הוי קא מעבר חיותא אגמלא דנרש
דהפה חדא להברתה ושדיתה במיא אתא
לקמיה דרב פפא חייביה אמר ליה מאי הוה
לי למעבד א"ל *אבעי לך לעבורי חדא
חדא א"ל ידעת ביה בבר אחתיך דמצי
למעבר חדא חדא א"ל כבר צווחו קמאי
דקמך ולא איכא דאשגח בהו איבו אפקיד
כיתנא בי רוניא אזל שבו שמטיה מיניה לסוף
הוכר הגנב אתא לקמיה דרב נחמן חייביה
לימא פליגא דרב הונא בר אבין *דשלח רב
הונא בר אבין נגנבה באונס ואח"כ הוכר
הגנב אם שומר חנם הוא רצה נשבע רצה
עושה עמו דין אם שומר שכר הוא עושה
עמו דין ואינו נשבע אמר רבא התם גברי דפרמוסקא הוו קיימי דאי רמא קלא הוו אתו ומצלין ליה:
מתני' °זאב אחד אינו אונס שני זאבים אונס רבי יהודה אומר בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד
אונס שני כלבים אינו אונס ידוע הבבלי אומר משום רבי מאיר מרוח אחת אינו אונס משתי רוחות
אונס °הלסטים הרי זה אונס °הארי הדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו אונס °אימתי בזמן שבאו
מאליהן אבל הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים אינו אונס מתה כדרכה הרי זה אונס סגפה ומתה אינו
אונס *עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס העלה לראשי צוקין ונפלה ומתה אינו אונס: **גמ'** והתניא
זאב אחד אונס אמר רב נחמן בר יצחק ההיא בשעת משלחת זאבים ורבי יהודה היא: הלסטים הרי
זה אונס: אמאי לוקי גברא להדי גברא אמר רב בלסטים מזוין איבעיא להו לסטים מזוין ורועה מזוין מהו
מי אמרינן אוקי גברא להדי גברא או דלמא האי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה מסתברא דהאי מסר
נפשיה והאי לא מסר נפשיה אמר ליה אביי לרבא אשכחיה רועה ואמר ליה גנבא סריא בדוכתא פלניא יתיבנן
כך

רש"י

הא נטר כדנטרי אינשי. ואין (א) אבידה אלא אונס: בחזני מתא. שומרי העיר בלילה שכל סמך אנשי העיר עליהם לשמור גופם וממונם הנהו ודאי בעו נטירותא יתירתא: ארי ודרס. ארי דרכו לדרוס הבהמה במקום שמוצאה ודרך זאב לטורפה חיה ולהוליכה במקום שהוא בטוח ושם הורגה: מאי לאו וכו'. אפ"ה חייב: א"ה אמאי פטור. כי אין יכול להציל: תחילתו הוה בפשיעה. גבי כל מזיקין קטנים וקלים דהוא יכול להציל שהרי הניחם ובא לו וסופו נמי נהי דמזיק חזק בא עליהן שאם היה שם לא היה יכול להציל והו"ל אונס מיהו תחילתו בפשיעה הוה דחייב דהכי פסקינן הלכתא בהמפקיד (לעיל דף מב.): דשמע קול ארי ועל. מאימתו שאנוס הוא: שומר חנם יש לו לקדם בחנם. ולא לשכור אנשים ושומר שכר יש עליו לשוכרן: עד כדי דמיהם. של בהמות: והיכן מצינו. דקא רמית עליה לשכור אנשים משלו: לכושרא דחיותא. כושר הבהמות שמכיר בהן כבר ולמודות בביתו: לטרחא יתירתא. שלא יצטרך לחזור אחר הבהמות לקנות: לא סבירא להו הא דרבה. דאמר לעיל דמכי נטר כדנטרי אינשי הוה אידך *(אנוס ופטור): להכי יהבי לך וכו'. וכהי דלאו פשיעה הוא אונס נמי לא הוי והו"ל כאבידה: אגמלא דנרש. גשר של נרש: בבר אחתיך. כלומר בבן עמך ואומתך: שבו. שם הגנב לסטים מזוין היה: חייביה. לשלם הואיל והוכר הגנב ולא יפסיד כלום עליו לטרוח אחר הגנב עד שיוציא מידו: עושה עמו דין. פרעון והיינו פליגי דהא רוניא שומר חנם הוה וחייביה רב נחמן לשלומי: דפרמוסקא. אנשי השלטון היו שם: **מתני'** בשעת משלחת זאבים. שהיה רעה משולחת בגזירת המלך קופלת היא על אדם אחד: הלסטם. גרסי' וחד לסטם קאמר: הברדלס. פוטיי"ש בלע"ז: סיגפה. עינה ברעב או העמידה בקיץ בחמה ובחורף בצינה לענות נפש (במדבר ל) מתרגם לסגפא נפש: עלתה לראשי צוקין. אוקימנא בפ' המפקיד (לעיל דף לו:) תקפתו ועלתה לצוקין הרים חדין וגבוהין: **גמ'** האי מסר נפשיה. הלסטים ע"מ כן בא או ליהרג או להרוג ויקח ממון אבל הרועה אין לו למסור נפשו על כך: אשכחיה רועה. לגנב קודם שנטל הימנו כלום וגיזמו וחירפו: אמר לו גנבא סריא. מוסרח ויבאש (שמות טז) מתרגמי' וסרי ובתשו' הגאונים ראיתי סריא פושע:
כך

תוספות

ובא זאב וטרף. בשעת משלחת זאבים ור' יהודה היא דאמר זאב אחד אונס: **אי** הכי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא. וא"ת לאביי נמי דמוקי לה בעידנא דעיילי אינשי מי ניחא והא מ"מ אם היה יכול להציל חייב אלמא תחילתו בפשיעה הוא וי"ל דלא חשיב ליה פשיעה אלא גניבה ואבידה ויש ללמוד מכאן דתחילתו דכעין גניבה ואבידה וסופו באונס דפטור ומהא דאמר רב בהמפקיד (לעיל דף לו. ושם) אפי' שומר שכר שמסר לשומר חנם פטור לפי שמסר לבן דעת אין ראיה דאפילו סבר רב תחילתו בכעין גניבה ואבידה וסופו באונס חייב אפילו הכי פטור דאין לנו לומר שודאי שומר חנם לא ישמור מגניבה ואבידה רק מפשיעה והוה ליה תחילתו בכעין גניבה ואבידה אלא שהם בן דעת רגיל לשמור הרבה אפילו מדברים שאינו חייב ושמא אפילו מסרו לשומר חנם ופטריה מפשיעה פטור דלא חשיב תחילתו בפשיעה בהכי: **איבעי** לך לעבורי חדא חדא. נראה דלא חשיב לה פשיעה מהאי טעמא אלא כעין גניבה ואבידה ומחייב מטעמא דאדעתא דהכי יהבי לך אגרא דתינטר נטירותא יתירתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא מדמייתי לה הכא ואתי שפיר דקאמר בסמוך כבר צווחו קמאי שרצו לפטור מדרבה דאם לא כן אמאי צווחו דמילתא דפשיטא הוא שהן חייבים דאפילו שומר חנם חייב וסבר רב פפא דהכא כרבא דפרק הכונס (ב"ק דף נח:) דאמר משום דאיבעי לך לעבורי חדא חדא לאו פשיעה היא ולא כרב כהנא דאמר התם דהוי פשיעה גבי נפלה לגינה: **אמר** רבה התם גברי דפרמוסקי הוו. אפילו גרים רבא אתי שפיר אע"ג דרבא מוקי בהגוזל קמא (שם דף קח:) מילתא דרב הונא בר אבין שקדם ונשבע אבל היכא דלא נשבע אפילו שומר חנם עושה עמו דין ואינו נשבע הכא לדברי השואל משיב וליה לא סבירא ליה: **דאי** רמא קלא הוו [אתו] מצלין ליה. והשתא אפילו לא הוכר הגנב הוה חייב כיון דפשע ולא נקט גמרא הוכר הגנב אלא משום התלמידים שהיו סבורים דמשום דהוכר הגנב חייביה: **סיגפה** ומתה אינו אונס. תימה דפשיטא דפשיעה גמורה הוא וי"ל דקמ"ל דאפילו יש לתלות ולומר שמתה גם בשביל דבר אחר אפילו הכי חייב דלא היה לו לסגפה:
אימא

איוב א | בראשית לא

עין משפט נר מצוה

קד א ב מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף יג וסי' שג סעיף י:
קה ג מיי' שם טוש"ע שם סי' שג סעיף ח:
קו ד ה ו מיי' שם הל' ו טוש"ע שם וסי' רצא סעיף ח:
קז ז ח מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סי' שג סעיף ח:
קח ט י מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יא:
קט כ מיי' פ"ח מהל' שאלה ופקדון הל' ו סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצד סעיף ו:
קי ל טוש"ע ח"מ סי' רצא סעיף ח:
קיא מ נ מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף ד:
קיב ס מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
[לעיל לו: וש"נ]
קיג ע פ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
קיד צ מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יב:
קטו ק מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
קטז ר מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:
קיז ש ת מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ג:

גליון הש"ס

גמ' דהדר שקיל דמיהן. עיין ב"ק דף נח ע"א תוס' ד"ה א"נ: במשנה הארי הדוב. עי' לקמן דף ק"ו ע"א תוס' ד"ה מתיב:

מסורת הש"ס

לעיל מא. [ע"ש] לקמן קז.
[נ"א אומרים כרי"ף וכ"ה ברי"ף ורא"ש]
אונס לפטור כצ"ל רש"ל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הא נטר וכו' ואין זו אבידה:

[ב"ק נח.]
שם קח:
לעיל לו:

כך וכך גברי איכא בהדן כך וכך כלבי איכא בהדן כך וכך זוקתא פסיקא לן ואזל ושקל מיניה מאי א"ל ^א^הרי הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים: **מתני'** ^ב^מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם ^ג^נושא שכר והשוכר להיות פטורין משבועה ומלשלם *^ד^כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ^ה^וכל תנאי שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל ^ו^וכל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עמו מתחילתו תנאו קיים: **גמ'** אמאי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא מני ר' יהודה היא דאמר ^ז^בדבר שבממון תנאו קיים *דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים ומי מצית מוקמת לה כר' יהודה אימא סיפא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אתאן לר"מ הא לא קשיא לעולם ר' יהודה היא וסיפא בדבר שאינו של ממון אימא סיפא כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו תנאו בטל מאן שמעת ליה דאית ליה הא סברא ר"מ דתניא אבא חלפתא איש כפר חנניא אמר משום ר"מ תנאי קודם למעשה הרי זה תנאי מעשה קודם לתנאי אינו תנאי אלא כולה ר"מ היא ושאני הכא *דמעיקרא לא שעבד נפשיה תנא ^ח^ומתנה *שומר שכר להיות כשואל במאי בדברים אמר שמואל *) בשקנו מידו ור' יוחנן אמר אפילו תימא ^ט^בשלא קנו מידו °בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא דאיניש מהימנא הוא גמיר ומשעבד נפשיה: וכל שאפשר לו לקיימו בסופו וכו': אמר רב טבלא אמר רב זו דברי רבי יהודה בן תימא אבל חכמים אומרים אע"פ שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים *דתניא הרי זה גיטך ע"מ שתעלי לרקיע על מנת שתרדי לתהום על מנת שתבלעי קנה של מאה אמה על מנת שתעברי את הים הגדול ברגליך *נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים התנאי אינו גט רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט כלל א"ר יהודה בן תימא כל שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה וכשר אמר רב נחמן אמר רב ^י^הלכה כרבי יהודה בן תימא אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים הא אי אפשר לו לקיימו תנאו בטל שמע מינה:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל את הפרה ^א^ושאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה ^ב^שאל הבעלים או שכרן ואחר כך שאל את הפרה ומתה פטור שנאמר °אם בעליו עמו לא ישלם אבל

רש"י

כך וכך אנשים. עמנו במקום שאנו רועים שם ואם תבא לגזול תמות: זוקתא. קלעים המקלעים באבן: פסיקא לן. פסוקות וקבועות עלינו להיות עמנו בכל יום: הרי הוליכן. שהזכיר לו המקום שהבהמות שם והשיאו לבא על ידי שגידפו: **מתני'** כל המתנה על מה שכתוב בתורה וכו'. בגמרא מפרש להו: כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו. שהקדים מעשה שעליו לעשות לתנאי שהוא שואל ממנו כגון הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם (במדבר לב) היינו תנאי קודם למעשה אם תעשה לי הדבר הזה אשובה ארעה לאנך (בראשית ל) היינו תנאי ששואל ממנו קודם למעשה שעליו לעשות: תנאו בטל. והוי מעשה מקוים ואע"פ שלא קיים בטל התנאי את התנאי: וכל תנאי שאפשר לו לקיימו תנאו קיים. אם תנאו קודם למעשה הוא הא אי אפשר לקיימו תנאו בטל והמעשה קיים ובגמרא מפרש לה: **גמ'** בדבר שבממון. שאר וכסות: אפילו תימא. רישא דקתני מתנה שומר חנם להיפטר משבועה ר"מ והאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא אלא שאמר לו אי אפשי להיות שומר שלך אלא בכך ושומר לא נחית לשמירה עד דמשיך לבהמה והאי כי משיך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה ולא שיעבד נפשיה לירד בתורת שומרין אלא למקצת ולמה שירד ירד אבל המקדש את האשה מכי אמר לה הרי את מקודשת לי איתקדשה לה וכי אמר לה על מנת שאין ליך עלי מתנה על מה שכתוב בתורה דאין אישות לחצאין וכי תפים קדושין לגמרי תפים והוה מתנה על מה שכתוב בתורה: בדברים. בתמיה: זו דברי ר' יהודה בן תימא. דקתני דאפשר לקיומי הא אי אפשר לקיומי תנאו בטל: כמפליגה. בדברים. שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניטה בעלמא מרחקה ודוחה אותה בדברים: מתני' נמי דיקא. דסתמא לן כרבי יהודה בן תימא:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל. ה"ג השואל את הפרה ושאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה לא גרסינן שכירות בכולה מתניתין גבי פרה אלא גבי בעלים דאשמעינן היכא דפרה שאולה כל היכא דהוו בעלים עמו במלאכתו בין בשאלת גופו ובין שנשכר אצלו קרינא ביה אם בעליו עמו אבל בפרה שכורה לא אשמעינן מתניתין דפטור בבעלים אבל מברייתא שמעינן לה:
אבל

תוספות

אימא סיפא כל תנאי שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל אתאן לר' מאיר. הכא משמע דלא כפי' הקונטרס דפי' בסוף פרק מי שאחזו (גיטין דף עה. ד"ה משום) דאפילו רבנן דרבי מאיר מודו דבעינן תנאי קודם למעשה גבי הא דקאמר אלא אמר רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי:

אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא כו'. וא"ת מאי קמ"ל רב נחמן הא רב אמר לעיל זו דברי ר' יהודה בן תימא ועוד מה שייך דיקא מה שהוא בהדיא ואיכא למימר דלא שמיע ליה דרב ושייך נמי דיקא כיון שאינו בפירוש במשנה אבל קשה דהוה ליה למיתני כל שאי אפשר לו לקיים תנאו בטל כי איך דרישא ונראה לומר *[עוד] דרב נחמן הוה ידע להא דרב ומפרש מנליה לרב דמתניתין כוותיה דהא איכא למימר דאתי ככולי עלמא וקאי ארישא דקתני כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ויהיב טעמא משום דכל תנאי שאפשר לקיימו בסופו דוקא הוי תנאי קיים אבל מתנה על מה שכתוב בתורה שאי אפשר לו לקיימו תנאו בטל והתנה עליו מתחילתו נמי קאי ארישא דקתני וכל שיש בו מעשה מתחילתו תנאו בטל דוקא התנה עליו מתחילתו תנאו קיים שהתנאי קודם למעשה ודייק דאתיא כרבי יהודה בן תימא מדקתני כל דאי סיומא דרישא הוא לא הוה ליה למיתני כל אלא ואם אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים אלא ודאי סיפא מילתא באפי נפשיה הוא ושום חידוש אתא לאשמועינן אם כן ודאי אתא למידק אפשר אין לא אפשר לא ופי' רבינו שמואל אין נראה לר"י כלל לכך לא כתבתיו:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל את הפרה:
(שייך לע"ב) **פרה** במשיכה ובעלים באמירה. הק' ריב"ם דאמר לקמן בפירקין (דף צז.) שאלה טבחא ואומנא וספר מתא כולהו בעידן עבידתייהו כשאלה בבעלים דמו משמע דשלא בעידן עבידתייהו לא הוי שאלה בבעלים וי"ל דלאו דוקא בעידן עבידתייהו אלא בשעת הליכתן או אפילו מזומנים עצמן לילך ולעשות חשוב בעידן עבידתייהו אבל ודאי משעת אמירה של קודם פסק מלאכה לא חשוב שאילה בבעלים כדאמרינן בס"פ האומנין (לעיל דף פא.) לסוף איגלאי מילתא דההיא שעתא שכרא הוי שתי ולא הוי פשיעה בבעלים:
תנן

מסורת הש"ס

[קדושין יט: וש"נ]

לעיל נח. כתובות נו. קדושין יט: ב"ב קכו: [גיטין פד:]

[עי' תוספות כתובות נו. ד"ה הרי זו שהשיגו על פרש"י דהכא] *) [לעיל טו. וש"נ]

גיטין פד.

[עי' תוספות גיטין פד. ד"ה על מנת]

שמות כב

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פ"ג מהל' שכירות הל' ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף ז:

קיט ב מיי' פ"ב שם הל' ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יז:

קכ ג [מיי' שם] סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שה סעיף ד:

קכא ד מיי' פ"ו מהל' אישות הל' ט ופי"ב הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ה בהג"ה:

רס"א

קכב ה ו מיי' שם פ"ו הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:

קכג ז מיי' שם הל' ט ופ"ב מהל' שכירות הל' ט סמג שם טוש"ע שם סעיף ס:

קכד ח ט מיי' פ"ב מהל' שכירות הל' ט סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף כז:

קכה י מיי' פ"ו מהל' אישות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ג וסי' קמג סעיף יב:

א כ מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ג ופ"ב מהל' שאלה ופקדון הל' א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף א:

ב ל מיי' פ"א שם ופ"ב שם טור וש"ע שם סעיף ב.

[עי' תוס' לעיל נח. ד"ה אמר ר"י וכן בהרא"ש איתא שומר חנם וכן בהג"ה שם דדוקא בש"ח שייך בהסית הנאה כו']

גליון הש"ס

גמ' ומתנה ש"ש. בתוס' לעיל נח. ד"ה אר"י היה להם הגירסא פה ש"ח וכן הוא בהגהת אשרי כאן. ולגירסתנו ש"ש י"ל דלרבותא נקט הכי אף די"ל דלאו משום דנפק קלא עביד כמ"ש בהגהת אשרי: שם בהסית הנאה. עיין לעיל דף נח. תוס' ד"ה אר"י:

עין משפט
נר מצוה

ג א מיי' פ"א מהלכות שכירות הל' ג סמג עשין סט טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף ג:

ד ב מיי' פ"ו מהלכות ממרי' הל' ב סמג לאוין ריט טוש"ע י"ד סי' רמא סעיף א:

מסורת הש"ס

לעיל לג. שבועות מט.

[לעיל מח: ב"ק נז:]

[קדושין יז: וש"נ]

[פסחים יח: וש"נ]

סנהדרין סו. פה: שבועות כז. חולין עח: [מנחות ל: לא. ועוד נזכר פלוגתא דרבי יאשיה ור' יונתן לקמן צה: וביומא נז:]

תורה אור

*אבל שאל את הפרה ואחר כך שאל את הבעלים או שכרן ומתה חייב שנאמר °בעליו אין עמו שלם ישלם: **גמ'** מדקתני סיפא ואחר כך שאל את הפרה מכלל דרישא דקתני עמה ממש עמה ממש מי משכחת לה פרה במשיכה ובעלים באמירה איבעית אימא כגון דקיימא פרה בחצרו דשואל דלא מחסרא משיכה איבעית אימא דאמר ליה את גופך לא תשאל עד שעת משיכת פרתך *תנן התם ארבעה שומרים הם שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם את הכל נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמים את האבידה ואת הגניבה מנא ה"מ דתנו רבנן פרשה ראשונה נאמרה בש"ח שניה בשומר שכר שלישית בשואל בשלמא שלישית בשואל מפורש °וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם אלא ראשונה בשומר חנם שניה בשומר שכר איפוך אנא מסתברא שניה בשומר שכר שכן חייב בגניבה ואבידה אדרבה ראשונה בשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב אפילו הכי *קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה תדע דהא שואל כל הנאה שלו ואינו משלם אלא קרן והשואל כל הנאה שלו והא בעיא מזוני דקיימא באגם והא בעיא נטירה בנטר מתא ואיבעית אימא לא תימא כל הנאה שלו אלא אימא רוב הנאה שלו ואיבעית אימא בשאילת כלים נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את האבידה ואת הגניבה בשלמא גניבה דכתיב °אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו אלא אבידה מנא לן דתניא אם גנוב יגנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת"ל אם גנוב יגנב מכל מקום הניחא למאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אלא למאן דאמר אמרינן *דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר אמרי במערבא קל וחומר ומה גניבה שקרובה לאונס משלם אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן ואידך *מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא והשואל משלם את הכל בשלמא שבורה ומתה דכתיב °וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת אלא שבויה בשואל מנא לן וכי תימא נילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה שכן אונסא דסליק אדעתא הוא תאמר בשבויה שכן אונסא דלא סליק אדעתא הוא אלא נאמרה שבורה ומתה בשואל ונאמרה שבורה ומתה בשומר שכר מה להלן שבויה עמו אף כאן שבויה עמו איכא למיפרך מה לשומר שכר שכן לפטור תאמר בשואל שכן לחיוב אלא כר' נתן דתניא ר' נתן אומר או לרבות שבויה האי או מיבעיא ליה לחלק דסד"א עד דמיתברא ומתה לא מחייב קמ"ל הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר *דתניא °איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל °אביו ואמו קלל אביו קלל אמו קלל דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו

עד

(תורה אור: שמות כב; שם; שם; שם; ויקרא כ; שם)

אבל שאל את הפרה וכו'. אשמעינן אע"פ שהיה עמו בשעת אונסיה לא הוי שאילה בבעלים לאיפטורי אלא אם כן היה עמו בשעת שאלה וטעמא מפרש בגמרא: **גמ'** ובעלים באמירה. משאמר לו הרי פרתי ואני נשאלין לך הוי גופו שאול לו ופרה אכתי מיחסרא משיכה ועל כן הוה ליה שאל בעלים ואחר כך שאל פרה: נשבעין. שכן הוא שלא פשעו בה ושלא שלחו בה יד: פרשה ראשונה. ג' פרשיות הן סמוכות כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור (שמות כב) ובה פטר על הגניבה דכתיב (שם) וגונב מבית האיש שטוען שנגנבה הימנו דכתיב (שם) ונקרב בעל הבית אל האלהים ואוקימנא לשבועה שנשבע שלא שלח בה ידו. ואחריה כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה ובה חייב על הגניבה ופטר על האונסין בשבועה דכתיב (שם) ומת או נשבר או נשבה שבועת ה' תהיה ואם גנוב יגנב ישלם ושלישית וכי ישאל וחייב בה את האונסין כשאין בעליו עמו ופטר בבעלים: בטוען טענת גנב. טוען שנגנבה הימנו ונמצא שהוא עצמו גנבה חייב בה כפל בפרשה ראשונה דכתיב אם לא ימצא הגנב וסמיך ליה על כל דבר פשע ישלם שנים ואוקימנא בפ' מרובה (ב"ק דף סג:) אם לא ימצא כמו שאומר אלא הוא עצמו גנבו ישלם שנים וכגון שנשבע תחילה לשקר שנגנב אבל באו עדים קודם שנשבע תחלה לשקר אינו משלם כפל דהכי כתיב אם לא ימצא הגנב וכבר נשבע ונקרב בעל הבית אל האלהים לשבועה על כל דבר פשע אשר ירשיעון דיינין בעדים ישלם שנים וכיון דחומרא היא שדייה להך פרשתא אשומר שכר דאילו פרשה שניה ליכא כפל דהא מיחייב ליה בגניבה ואבידה ומכי טעין נגנבה מחייב עצמו בקרן: אפילו הכי. חמורה שניה מראשונה דקרנא בלא שבועה שהשניה מחייבתו לשלם קרן משאמר נגנבה ואפילו לא נשבע לשקר זה חמורה מן הראשונה שפוטרתו מלשלם קרן אם לא באו עדים שהוא גנבה אע"פ שמחייבתו כפל לאחר שנשבע לשקר ובאו עדים ובלא שבועה אין שם כפל: תדע. דהא עדיפא מדלא פטר שואל על הגניבה וניחייביה כפל לאחר שבועה: דהא שואל כל הנאה שלו. שבחנם הוא עושה מלאכתו ובו היה לו להחמיר יותר וחייבו על טענת גנב קרן בלא שבועה ולא פטרו בשבועה כדי להביאו לידי כפל: דקיימא באגם. כלומר יש שואל שכל הנאה שלו כגון שהיה אגם סמוך לו: רוב הנאה. שאינו נותן שכר: ואיבעית אימא בשאילת כלים. כל הנאה שלו דלא בעי מזוני ונשמרין בביתו חנם: הניחא למאן דאמר כו'. פלוגתא היא בהלו מציאות (לעיל דף לא:): ואידך. מאן דאמר לא דברה תורה כלשון בני אדם: שכן אונסא דסליק אדעתא הוא. ועל מנת כן שיילה מדלא אתני על מנת שלא אתחייב בשבורה ומתה תאמר בשבויה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה ולאתנויי: מה לשומר שכר. אם השוה בו שבויה לשבורה ומתה: שכן לפטור. השוה אותה להן והכא ניחא ליה כיון דשבורה ומתה פטורה כל שכן דבשבויה שפיר פטר ליה: תאמר. להשוותו להן בשואל לחיוב והא איכא למיפרך מה לשבורה ומתה דאונסא דסליק אדעתא הוא: ונשבר. או מת: הניחא. הא דלא מיבעי לך או לחלק לרבי יונתן דלא בעי לחלק ואומר דנשבר ומת הוי משמע או האי או האי מלי למדרשיה לרבות שבויה אביו קלל אמו קלל. בתחילתו סמך קללה לאביו בסופו סמך קללה לאמו:

תנן התם ארבעה שומרים. משום דאייתי במתניתין קרא דואם בעליו עמו וגו' נקט למימר מנא ה"מ עד הכא:

שומר חנם נשבע על הכל. לא חשיב פשיעה דבהא כולהו חייבים והשואל משלם את הכל מה שהוזכר בפרשה אבל מתה מחמת מלאכה כיון שהשואל יש לו רשות לעשות בה מלאכה פטור:

דקיימא באגם. לא בעי למימר היכא דזן אותה שאין כל הנאה שלו שיהא פטור דלעולם חייב באונסין אלא ה"ק אפי' שואל שכל הנאה שלו כגון דקיימא באגם אינו משלם אלא קרן:

אלא למאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם כו'. אע"ג דלדידיה דרשינן בכל מקום לבד מהיכא דלא מיסתבר כדפי' בפ"ב (לעיל דף לא: ד"ה דברה) ה"נ לא מסתבר לרבות אבידה כיון דכתיב בלשון גניבה ואית לן למימר דברה תורה כלשון בני אדם:

אלא אביו ואמו. דסתמא משמע שניהם כאחד. והא דכתיב (דברים כב) יחדו בשעטנז אילטריך לשתי תכיפות ויחדו דלא תחרוש (שם) אילטריך דאי לאו יחדו ה"א אפילו אין קשורים במחרישה אלא שמנהיגם בבת אחת או אפילו בזה אחר זה ורבי יונתן כמי דאמר עד שיפרוט לך הכתוב יחדו לא מהתם יליף מדאילטריך התם למיכתב יחדו דהא אילטריך כדפי' אלא מסברא קאמר דהוי משמע הכי:

דלהפסר

תורה אור

עד שיפרוט לך הכתוב יחדו אפילו תימא ר' יאשיה לחלק הכא לא צריך מ"ט סברא הוא מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא גניבה ואבידה בשואל מנא לן וכ"ת נילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה דלא אפשר למיטרח ואתויי תאמר בגניבה ואבידה דאפשר למיטרח ואתויי אלא כי הא *דתניא °ונשבר או מת אין לי אלא שבורה ומתה גניבה ואבידה מנין אמרת קל וחומר ומה שומר שכר שפטור משבורה ומתה חייב בגניבה ואבידה שואל שחייב בשבורה ומתה אינו דין שחייב בגניבה ואבידה *וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה מאי אין עליו תשובה וכ"ת איכא למיפרך מה לשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין אפ"ה קרנא דשואל עדיפא איבעית אימא קסבר *לסטים מזוין גזלן הוא אשכחן לחיוב לפטור מנא לן וכי תימא נילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה שכן אונס אלא גמר משומר שכר ושומר שכר גופיה מנלן גמרי חיובא דשומר שכר מחיובא דשואל מה להלן בבעלים פטור אף כאן בבעלים פטור במאי גמר אי במה מצינו איכא למיפרך כדפרכינן שכן אונס אלא אמר קרא °וכי ישאל *וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ואכתי שואל משומר שכר לא גמר דאיכא למיפרך מה לשומר שכר שכן פטור בשבורה ומתה תאמר בשואל שחייב בשבורה ומתה אלא גניבה ואבידה בשואל לחיובא מנלן דגמר משומר שכר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה גניבה ואבידה דשומר שכר בבעלים פטור אף גניבה ואבידה דשואל נמי בבעלים פטור הניחא למאן דאית ליה דיו אלא למאן דלית ליה דיו מאי איכא למימר אלא אמר קרא וכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון איתמר *פשיעה בבעלים פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר חייב וחד אמר *פטור מ"ד חייב קסבר *מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו הלכך אם בעליו עמו אשומר חנם לא כתיב ופשיעה נמי בשומר שכר ובשואל לא כתיב הלכך בשומר שכר ובשואל לחיוב אתיא בקל וחומר משומר חנם אבל בבעלים לפטור אף בשומר שכר ובשואל לא מ"ט כי כתיב אם בעליו עמו לא ישלם אשואל ואשומר שכר אהנך חיובי דכתיב בהו בהדיא הוא דמיכתב מ"ד פטור קסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו וכי כתיב אם בעליו עמו אשומר חנם נמי כתיב תנן השואל הפרה ושאל בעליה עמה השואל הפרה ושכר בעליה עמה שאל בעליה או שכרן ואחר כך שאל הפרה ומתה פטור ואילו ש"ח לא קתני ולטעמיך ש"ש מי קתני אלא תנא מילתא

דכתיבא

שמות כב — ונשבר או מת

שם — וכי ישאל

רש"י

עד שיפרוט לך הכתוב יחדו. כמו שפרט לך הכתוב (דברים כב) בחורש שור וחמור דמדאיצטריך למיכתב יחדו שמעינן דאי לא כתביה הוה משמע שלא יחרוש לא בשור ולא בחמור ואביו ואמו קלל דריש ליה בסנהדרין (דף פה:) להביא את המקלל לאחר מיתה: סברא הוא. דנשבר בלא מת נמי מחייב דהוה ליה קטלה פלגא: תאמר בגניבה ואבידה דאפשר למיטרח ואתויי. ואיכא למימר יחזור בעליה אחריה אולי תמצא: תשובה. פירכא: מאי אין לו עליו תשובה. מאי יש לו לתנא להשיב דאיצטריך לתנא לאשמועינן דאיכא תשובה: בטוען טענת לסטין מזוין. דלענין מיפטר בתשלומין הוי אונס וטוען טענת גנב הוי לענין כפל אם נשבע ובאו עדים שהיה אצלו תאמר בשואל שאינו בא לידי כפל דכי טעין ואמר לסטים מזוין בא עלי ונטל מחייב את עצמו בקרן: אפ"ה. אין זו תשובה דקרנא דמחייבת ליה לשואל מכי טעין לסטים מזוין נטלה ואפילו לא נשבע לשקר עדיפא להיות חמורה מש"ש הבא לידי כפל אם כפר ונשבע על כך לשקר ואם אמת אמר פטור מן הקרן: גזלן הוא. ואפי' נשבע ש"ש על כך לשקר ונמצא שהיה אצלו לא מחייב כפל שאין כפל אלא בגונב או בפוטר עצמו בטענת גנב שאומר נגנבה ממני ונשבע ובאו עדים ואין זאת אלא בש"ח שפטור בגניבה: אשכחן לחיוב. גניבה ואבידה בשואל לחייב בשאין בעליו עמו: לפטור מנלן. שאם בעליו עמו פטור: גמר מש"ש. מה ש"ש בבעלים פטור בגניבה ואבידה אף שואל בבעלים פטור: גמרי חיובא דש"ש. דהיינו גניבה ואבידה: מחיובא דשואל. משבורה ומתה דשואל: מה לש"ש. דין הוא שיהא בבעלים פטור אף על הגניבה ואבידה אע"פ שאינו אונס שכן היקל בו הכתוב לפוטרו משבורה ומתה שלא בבעלים: תאמר בשואל. שיפטר בבעלים על גניבה ואבידה שהרי החמיר בו לחייבו על שבורה ומתה שלא בבעלים: אלא גניבה ואבידה בשואל מנלן. כלומר אלא היכי ילפינן לה בבעלים לפטור גניבה ואבידה בשואל לחיובא שלא בבעלים מנלן דילפינן מש"ש וכיון דמהתם ילפינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון דהיינו שואל דילפינן בחיובא מק"ו משומר שכר להיות כעין ש"ש מה להלן בבעלים פטור דהא ילפת ליה בהיקשא דילמד עליון מתחתון אף כאן בבעלים פטור: למאן דלית ליה דיו. ר' טרפון בפרק כילד בב"ק (דף כה.): וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון. גניבה ואבידה דשומר שכר מחיובא דשואל מה שבורה ומתה דשואל בבעלים פטור אף חיובא דשומר שכר בבעלים פטור ותחתון מעליון מה שומר שכר חייב בגניבה ואבידה שלא בבעלים אף שואל כן ומה ש"ש בבעלים פטור אף שואל כן ואין משיבין על ההיקש: פשיעה בבעלים. אחד מן השומרים שפשע כשהיו בעלים במלאכתו: מקרא· אם בעליו עמו (שמות כב): נדרש לפניו· אשומר שכר בהיקשא: ולא לפני פניו· אש"ח דפרשיות של ש"ח ושל ש"ש לא איתקש בוי"ו יתירה דלא כתיב וכי יתן בש"ש: אש"ח. דכתיבא ביה פשיעה על כל דבר פשע: לחיובא· לחייבו שלא בבעלים בפשיעה: אבל לפוטרו לא· כלומר אפי' בש"ש ושואל לא הוי פטור דכי גמרינן פשיעה בבעלים בש"ש ובשואל בק"ו משומר חנם דחייב לגמרי הוא בין שלא בבעלים בין בבעלים דכי כתיב אם בעליו עמו אהנך חיובי דכתיב בש"ש ובשואל הוא דכתיב אבל אפשיעה דלא כתיבא בהו בהדיא לא שנא בבעלים ל"ש לא בבעלים: מקרא נדרש· בסמיכות הפרשיות ואע"פ שאין היקש מפורש בהן: השואל את הפרה· גרסינן בתרווייהו ולא גר' השוכר גבי פרה אלא גבי בעלים: ואילו שומר חנם דפרה לא קתני. בבעלים פטור משום דחיוביה ליתיה אלא בפשיעה ופשיעה לא פטר בה בבעלים:

דכתיבא

תוספות

דאפשר למיטרח ואתויי. וא"ת ונילף משבויה וי"ל דשבויה לא אפשר כולי האי למיטרח ואתויי: **שואל** שחייב בשבורה ומתה. פיר' בהכונס (ב"ק דף נו: ד"ה לא) ובהמפקיד (לעיל דף מא: ד"ה קרנא): **הניחא** למאן דאית ליה דיו· תימה דבפרק כילד הרגל (ב"ק דף כה·*) מוכח דהיכא דלא מיפרך ק"ו דלכ"ע אמרינן דיו והכא לא מיפרך °וי"ל משום דהתם ס"ד מעיקרא דפליגי אפי' היכא דלא מיפרך קאמר הניחא כו' וה"נ אשכחן לעיל בפ"ק (דף טו:) ובהמקבל (לקמן דף קי:) דקאמר הניחא למ"ד דמלי לוקח מסלק ליה לבע"ח אלא למ"ד דלא מלי מסלק לי' מאי איכא למימר והיינו רמי בר חמא דסבר מעיקרא בריש מי שהיה נשוי (כתובות דף נא:) למימר דלא מלי מסלק ליה ולא קאי הכי ואפילו הכי קאמר אלא למ"ד כו': **וי"ו** מוסיף על ענין ראשון. והשתא לא צריך תו ק"ו לחייב שואל בגניבה ואבידה משומר שכר: **איתמר** פשיעה בבעלים. פסק ר"ח דפטור מטעם דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל אף על גב דהוי חומרא לגבי מפקיד מכל מקום חשיב קולא לפטור המוחזק כדאמרי'* ספק ממונא לקולא ויש להביא ראי' לדבריו דבפ' העור והרוטב (חולין דף קיח:) פליגי רב ורבי יוחנן וסבר רבי יוחנן דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו וקיימא לן כר' יוחנן ומיהו למאי דמוקי התם דפליגי בסברא אין ראיה ועוד דאפשר למ"ד מקרא נדרש לפניו או אין נדרש לא אמרינן כן בכל מקום ומה שהקשה בהאומנין (לעיל דף פא:) וכן לקמן בפירקין (דף צז.) אלא למ"ד פשיעה בבעלים חייב אמאי איכסיף לא משום שכן הלכה אלא שלא יקשה לדידיה מאמוראים ראשונים:

איבעית

מסורת הש"ס

ב"ק נז:

[ברכות כג:]

[ב"ק נז. וש"נ]

[יבמות ט. וש"נ]

[נזכ' לעיל פא. ולקמן צז.]

[שבת לב: וש"נ]

[ושם]

[גיטין סג: ובשאר דוכתי']

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"א מהלכות שכירות הל' ג ופ"ב מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שמו סעי' א:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הניחא וכו' וי"ל משום. עיין בתשובת ריב"ש סי' ע"ב:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

דכתיבא בהדיא קתני דאתיא מדרשא לא קתני ת"ש שאלה ושאל בעליה עמה שכרה ושכר בעליה עמה שאלה ושכר בעליה עמה שכרה ושאל בעליה עמה אף על פי שהבעלים עושין מלאכה במקום אחר ומתה פטור סברוה הא מני ר' יהודה היא דאמר שוכר כשומר שכר דמי והא האי תנא קתני מילתא דאתיא מדרשא ואילו שומר חנם לא קתני הא מני ר"מ היא דאמר שוכר כשומר חנם דמי ותנא שומר חנם והוא הדין לשומר שכר איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה ותני *שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר שכר ר' יהודה אומר כשומר חנם אמר רב המנונא לעולם הוא חייב עד שתהא פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריה ועד שיהו בעלים משעת שאילה עד שעת שבורה ומתה אלמא קסבר בעליו עמו אכולה מילתא משמע מתיב רבא שאלה ושאל בעליה עמה שכרה ושכר בעליה עמה שכרה ושאל בעליה עמה שאלה ושכר בעליה עמה אע"פ שהבעלים עושין מלאכה במקום אחר ומתה פטור מאי לאו *במלאכה אחרת לא באותה מלאכה אלא מאי מקום אחר דקא מרפי ואזיל קמה והא מדסיפא על גבה הוי רישא במלאכה אחרת דקתני סיפא שאלה ואח"כ שאל בעליה שכרה ואח"כ שכר בעליה עמה אע"פ שהבעלים חורשין ע"ג ומתה חייב אמרי רישא וסיפא באותה מלאכה ורישא רבותא קמ"ל וסיפא רבותא קמ"ל רישא רבותא קמ"ל דאע"ג דלאו על גבה אלא באותה מלאכה כיון דהוו בעלים בשעת שאילה פטור וסיפא רבותא קמ"ל דאע"ג דעל גבה כיון דלא היו בעלים בשעת שאילה חייב האי מאי אי אמרת בשלמא רישא במלאכה אחרת וסיפא באותה מלאכה היינו רבותא אלא אי אמרת רישא וסיפא באותה מלאכה מאי רבותא אידי ואידי באותה מלאכה הוי ועוד תניא ממשמע שנאמר °אם בעליו עמו לא ישלם איני יודע שאם בעליו אין עמו שלם ישלם אלא מה ת"ל °בעליו אין עמו לומר לך היה עמו בשעת שאילה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאילה ותניא אידך ממשמע שנאמר בעליו אין עמו שלם ישלם איני יודע שאם בעליו עמו לא ישלם אלא מה ת"ל אם בעליו עמו לומר לך כיון שיצאה מרשות משאיל שעה אחת בבעלים ומתה פטור תיובתא דרב המנונא תיובתא אביי סבר לה *כר' יאשיה ומתרץ לקראי כר' יאשיה רבא סבר לה כר' יונתן ומתרץ לקראי כר' יונתן אביי סבר לה כר' יאשיה ומתרץ לקראי כר' יאשיה בעליו אין עמו שלם ישלם טעמא דליתיה בתרוייהו הא איתיה בחדא וליתיה בחדא פטור (א) והא כתיב אם בעליו עמו לא ישלם טעמא דאיתיה בתרווייהו הא אי איתיה בחדא וליתיה בחדא מחייב לומר לך היה עמו בשעת שאילה אינו צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאילה

רבא

שמות כב

שם

תורה אור

דכתיבא בהדיא. שואל דכתיב ביה פטור בבעלים בהדיא: קתני. מתניתין בבעלים פטור: [דאתיא מדרשא]· שאר שומרים דאית בהו פטור מדרשא לא קתני: הכא בברייתא גרסינן שכרה ושכר בעליה עמה: במקום אחר· שלא במקום הפרה ובלבד שתהא מלאכתו של שואל או של שוכר: כש"ש דמי· ותנא שוכר בבעלים פטור וה"ה לשומר שכר אבל שומר חנם לא קתני: ותנא שומר חנם· שאף על פי שאין חיובו אלא פשיעה פטור בבעלים: והוא הדין לשומר שכר. בין בפשיעה ובין בשאר חיובים: איבעית אימא· אי ניחא לך לאוקמא סתם ברייתא כר' יהודה טפי מר' מאיר אוקמא אשומר חנם וכר' יהודה כמו דמחליף רבה בר אבוה: לעולם הוא חייב· ואפי' בעליו עמו: עד שיהא בהמה ובעלים במלאכה אחת· כגון אם פרה היא יהא הבעל חורש בפרתו לצורך שואל בשדהו או אם חמור הוא יהא בעליו מחמר אחריו: דקמרפי לי' ואזיל קמה· חופר והולך בקרקע לפניה במרא תמיד לרפותה שהיא קשה: והא מדסיפא על גבה· ממש דתנא לה משום רבותא לאשמועינן דאפי' הכי חייב: רישא. מקום אחר נמי דנקט לה משום רבותא ואפ"ה פטור במלאכה אחרת: שאלה ואח"כ שאל בעליה. הואיל ולא הוי בשעת שאלה אע"פ שהיה בשעת שבורה ומתה אפ"ה חייב דבעינן בעלים נשאלים בשעת שאילה דבהמה כדיליף לה לקמיה: באותה מלאכה· וכדאמר רישא דקאזיל ומרפי קמה וסיפא שמנהיגה במלמד הבקר דהוה ממש על גבה: אידי ואידי באותה מלאכה: ממש הוא מה לי מרפי קמה ומה לי מנהיגה: ועוד תניא· תיובתא לרב המנונא בסיפא דמילתא דאמר בעינן שיהא עמו משעת שאילה עד שעת שבורה: לומר לך היה עמו וכו'· והכי אשמועינן קרא בעליו אין עמו בשעת שאילה אף על פי שהיה עמו בשעת שבורה חייב ולקמן מתרץ מהיכא משמע ליה הכי: תניא אידך· היא היא אלא מר דריש בהאי משמעותא ומר דריש בהאי משמעותא ולא גבי הדדי תניא: תיובתא דרב המנונא· בתרווייהו מילתיה במאי דאמר אותה מלאכה בעינן אותביני' מברייתא קמייתא דקתני אע"פ שהבעלים עושין במקום אחר ובמאי דאמר עד שתהא עמו בשעת שבורה הוית תיובתא מהך ברייתא: אביי סבר לה וכו'· השתא מהדר לפרושי מהיכא ילפי הני תנאי דבשעת שאילה בעינן ובשעת שבורה ומתה לא בעינן: אביי סבר לה כר' יאשיה· דאמר בעינן חלוק ואע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב דמי ולא משמע ליה לפרושי אחד אחד בפני עצמו בכל מקום שהזכיר ב' דברים ופסק עלייהו דין או איסור: מתרץ לקראי. לעיל: כרבי יאשיה· (ב) דמפרש דבשעת שאילה בעינן בשעת שבורה ומתה לא בעינן: ורבא מתרץ להו בתר דעתיה דרבי יונתן· דמשמע נמי אחד אחד לעצמו ומיהו אפ"ה מצינו למילף שפיר דחדא מינייהו הוא דבעינן: דתניא ותניא אידך לא גרסינן דבכל חדא מתניא דלעיל שייכי תרווייהו קראי *בדרשא אלא ה"ג ומתרץ לה לקראי כרבי יאשיה בעליו אין עמו טעמא דליתיה בתרווייהו הא איתיה בחדא וליתיה בחדא פטור וכתיב אם בעליו עמו לא ישלם טעמא דאיתיה בתרווייהו וכו' וה"פ טעמא דליתא בתרווייהו שלא היה עמו לא בשעת שאילה ולא בשעת שבורה ומתה דע"כ לר' יאשיה אתרווייהו קאי דרישא דקרא איירי בשאלה ושבורה ומתה ועלה קאי ובעליו אין עמו ולר' יאשיה ה"ק בעליו אין עמו לא בזו ולא בזו כי היכי דמשמע ליה אשר יקלל את אביו ואמו עד שיקלל שניהם ה"נ משמע ליה בעליו אין עמו דהאי אין אתרווייהו קאי אינו בזו ואינו בזו הוא שלם ישלם הא ישנו באחד מהן לא ישלם: והא כתיב אם בעליו עמו· דמשמע נמי אתרווייהו ישנו בזו וישנו בזו הוא דלא משלם הא איתיה בחדא מינייהו משלם הא כיצד ע"כ יש בהן אחת שפוטרתו ויש בהן אחת שאינה פוטרתו ומאי היא שאלה פוטרתו *שכירות אינה פוטרתו ולקמן פריך איפוך אנא:

רבא

איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבוה· תימה דאמאי דחק לאוקמי כר' יהודה דלית הלכתא כוותיה דקי"ל דשוכר כשומר שכר כדמשמע בריש המפקיד (לעיל דף לו.) ולקמן (דף פא.) גבי מרימר דאגר כודניתא לבי חוזאי וכמה דוכתי: הא מדסיפא על גבה רישא במלאכה אחרת. דאי במרפי ואזיל היינו ממש על גבה ותימה דמאי צריך לדקדק מכח סיפא בלא סיפא תיקשי ליה רישא דאי במרפי ואזיל היינו ע"ג ממש ומאי אפילו וכ"ת דמרישא גופא לא מצי למיפרך דאיכא למימר דהיא גופא אתא לאשמועינן דמרפי ואזיל הוי כע"ג אבל מסיפא פריך שפיר דאמאי נקט אפילו ע"ג אף על גב דלא מרפי ואזיל הא מרישא שמעינן לה דא"כ כי נמי תוקי רישא במלאכה אחרת תיקשי אמאי איצטריך (ג) סיפא אפילו הא מרישא שמעינן דמלאכה אחרת הוא כע"ג וי"ל דאי רישא במלאכה אחרת ניחא ליה דנקט בסיפא אפילו בעליה ע"ג לרבותא אע"ג דמרישא שמעינן כיון דע"ג הוי רחוק ממלאכה אחרת אבל אי רישא באותה מלאכה וכגון דמרפי ואזיל כיון דאשמעינן רישא דהיינו כע"ג תו לא הוה צריך למינקט בסיפא אפי' בעלים חורשים על גבה:

ממונא

ו א מיי' פ"ב מה' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין נב טוש"ע ח"מ סי' שמו סעי' א:

[עי' תוס' ב"ק נו: ד"ה סברוהו ותוס' לעיל לו. ד"ה שוכר]

ז ב מיי' שם ופ"א מהל' שכירות הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ג:

ב"ק מה: נו: לעיל פ: צג. שבועות מט:

[לעיל צה: וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' וליתא בחדא פטור וכתיב כצ"ל ותיבת והא נמחק:

(ב) רש"י ד"ה כרבי יאשיה ומפרש:

(ג) תוס' ד"ה הא וכו' סיפא אפי' ע"ג הא מרישא:

גי' רש"א כדדרשינן ברישא

שבורה כצ"ל

רבא סבר לה כרבי יונתן ומתרץ לקראי כרבי יונתן (א) דתני' °אם בעליו עמו לא ישלם משמע דאיתיה בתרוייהו ומשמע נמי דכי איתיה בחדא וליתיה בחדא פטור וכתיב בעליו אין עמו שלם ישלם משמע דליתיה בתרוייהו משמע נמי דכי איתיה בחדא וליתיה בחדא חייב לומר לך היה עמו בשעת שאלה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאלה איפוך אנא מסתברא שאלה עדיפא משום דקא מייתי לה לרשותיה אדרבה שבורה ומתה עדיפא שכן חייב באונסי' אי לא שאלה שבורה ומתה מאי עביד ואי לאו שבורה ומתה שאלה מאי עביד אפילו הכי שאלה עדיפא [א]שכן חייב במזונותיה רב אשי אמר קרא °וכי ישאל איש מעם רעהו ולא רעהו עמו שלם ישלם הא רעהו עמו פטור אי הכי בעליו אין עמו ואם בעליו עמו למה לי אי לאו הנך הוה אמינא האי אורחיה דקרא הוא [ב]בעי רמי בר חמא שאלה לרבעה מהו כדשיילי אינשי בעינן ולהכי לא שיילי אינשי או דלמא טעמא מאי משום הנאה והאי נמי הא אית ליה הנאה [ג]שאלה ליראות בה מהו ממונא בעינן והאיכא או דלמא ממונא דאית ליה הנאה מיניה בעינן וליכא [ד]שאלה לעשות בה פחות מפרוטה מהו ממונא בעינן ואיכא או דלמא כל פחות מפרוטה לא כלום היא [ה]שאל שתי פרות לעשות בהן פרוטה מהו מי אמרינן זיל בתר שואל ומשאיל ואיכא או דלמא זיל בתר פרות וכל חדא וחדא ליכא ממונא [ו]שאל משותפין ונשאל לו אחד מהן מהו כולו בעליו בעינן והא ליכא או דלמא מהוא פלגא דידיה מיהא מיפטר [ז]שותפין ששאלו ונשאל לאחד מהן מהו כולו שואל בעינן וליכא או דלמא בההיא פלגא דשייל מיהת מיפטר [ח]שאל מהאשה ונשאל בעלה (ב) [ט]אשה ששאלה ונשאל לבעל מהו *קנין פירות כקנין גוף דמי או לא אמר ליה רבינא לרב אשי [כ]האומר לשלוחו צא והשאל לי עם פרתי מהו בעליו ממש בעינא [ל]וליכא או דלמא *שלוחו של אדם כמותו ואיכא א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי בעל פלוגתא דר' יוחנן ור"ל שליח פלוגתא דר' יונתן ור' יאשיה בעל פלוגתא דר' יוחנן ור"ל דאיתמר *המוכר שדהו לחבירו לפירות ר' יוחנן אומר מביא וקורא ריש לקיש אומר [מ]מביא ואינו קורא ר' יוחנן אומר מביא וקורא קנין פירות כקנין הגוף דמי וריש לקיש אומר מביא ואינו קורא קנין פירות [נ]לאו כקנין הגוף דמי שליח פלוגתא דר' יונתן ור' יאשיה דתניא *[ס]האומר לאפוטרופוס כל נדרים שתהא אשתי נודרת מכאן עד שאבא ממקום פלוני הפר לה והפיר לה יכול יהו מופרין ת"ל °אישה יקימנו ואישה יפרנו דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר מצינו בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו א"ל רב עיליש לרבא האומר לעבדו צא והשאל עם פרתי מהו תיבעי למ"ד [ע]שלוחו של אדם כמותו תיבעי למאן דאמר שלוחו של אדם אינו כמותו תיבעי למ"ד שלוחו של אדם כמותו הני מילי שליח דבר מצוה הוא אבל עבד דלאו בר מצוה לא או דלמא אפי' למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו ה"מ שליח אבל עבד *יד עבד כיד רבו דמיא אמר ליה [פ]מסתברא יד עבד כיד רבו דמיא בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו

שואל

תורה אור

שמות כב (beside: יונתן (א) דתני' °אם בעליו עמו)

שם (beside: במזונותיה רב אשי אמר קרא °וכי ישאל)

במדבר ל (beside: מופרין ת"ל °אישה יקימנו)

רש"י

רבא סבר לה כר' יונתן. דאמר אחד אחד משמע ומתרץ דרשא דקראי כרבי יונתן למידרש כי הני מתני' דלעיל: דתניא ותניא אידך לא גרסינן אלא קראי קא נקיט והא דמפיך בהא דרבא וקא נקיט קראי איפכא לאו דוקא ונראה בעיני שטעו בגירסא להגיה בספרים דסברי דהא מתני' קמייתא כרבי יאשיה והויא מתרץ אביי ובתרייתא כר' יונתן והויא תירץ רבא ולא היא דכל כמה דנקטיה להו לקראי בין כסדר בין הפוך בין לר' יאשיה בין לר' יונתן חדא דרשא היא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ותרוייהו מתני' מתרץ אביי כר' יאשיה ורבא כר' יונתן: איפוך אנא. לומר שבשעת שבירה פוטרתו ולא בשעת שאילה: שכן חייב באונסין. על אותה שעה מתחייב הוא: שכן חייב במזונותיה. ע"י: רב אשי אמר. מקרא גופיה משמע דאשעת שאלה קפיד דמעם רעהו משמע לא רעהו עצמו נשאל לו ועלה מסיק קרא שלם ישלם אלמא אשעת שאלה קפידא קאי: אי לאו הנך. דהדור ופריש מילתא טפי לא הוה מצינו למילף מעם רעהו ולא רעהו עצמו דאיכא למימר אורחיה דקרא למישתעי הכי ול"ש בבעלים ול"ש בלא בעלים חייב והשתא דגלי סיפא דבבעלים פטור ואחד מינייהו קאי פטור ולא על חבירתה ילפינן מיניה גילוי מילתא דאשעת שאלה קפיד: שאלה לרבעה. הוא עצמו: מהו. מחייב באונסיה או לא: ליראות. שיהא נראה עשיר חשוב ולא ימשכו בעלי בתים ידיהן ממנו להקיפו באמנה ובאשראי: הנאה מיניה. שנהנה בבהמה עצמה: שאל ב' פרות וכו'. את"ל פחות מפרוטה לאו כלום הכא מאי: מן השותפין. פרה שהיא של שניהן: שותפין ששאלו. לחרוש בה קרקע של שותפות: ונשאל. הבעלים: לאחד מהן. למלאכתו שאינה של שותפות: כולו שואל בעינן. שיהא הבעל נשאל לכל שואל פרתו: שאל מן האשה. פרה של נכסי מלוג: ונשאל לו בעלה. למלאכתו: אשה ששאלה. לחרוש קרקע מלוג ונשאלו הבעלים לבעל למלאכת עצמו: קנין פירות. שהבעל אוכל פירות מלוג כקנין הגוף דמי והוה ליה בעלים שואל ונשאל כאילו קרקע ופרה שלו: השאל לי. בשבילי: המוכר שדהו לפירות. שיאכל לוקח פירותיה ב' ג' שנים ואחר זמן תחזור לבעלים מביא בכורים וקורא ארמי אובד אבי וכל הפרשה (דברים כו) וקורא אני בו הנה הבאתי [את] ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי דקנין פירות כקנין הגוף: לאפוטרופוס. היה הולך למדינת הים ומינה אפוטרופא על נכסיו לזון אשתו ובניו: עבד דלאו בר מצוה לא. ושליחות נפקא לן (לעיל דף עא:) מאתם גם אתם לרבות שלוחכם דבעינן דומיא דמשלח שיהיו דיניו נוהגים בו וזה אין דין שואל (ג) נוהג בו וגם משאיל שאין לו כלום בלא רבו:

שואל

תוספות

ממונא בעינן והאיכא. פי' דממונא בעינן שישאיל לו והאיכא ואית ליה נמי הנאה מיניה: ממונא דמיתהני מיניה. פירוש שמשתמש בו: ונשאל לו אחד מהן. תימה מאי קמיבעיא ליה דכיון דאם נשאלו לו כל הבעלים פטור מהכל השתא יפטר מחציו כדאמרי' במרובה (ב"ק דף עא:) חמשה בקר אפי' חמשה חצאי בקר וי"ל דהתם סברא הוא שישלם לפי מה שגנב אבל שאילה בבעלים אין סברא לפטור והוי כחדוש ואין לך בו אלא חדושו: שאל מן האשה. תימה דמה כח יש לאשה להשאיל בנכסי מלוג שהפירות לבעל ולבעל יש לו כח להשאיל בלא רשותה והיא אינה יכולה להשאיל כלל (ד) ואמאי נקט שאל מהאשה ויש לומר דאין הבעל יכול להשאיל או למכור פירות נכסי מלוג בלא רשותה כדאמר רבא בהאשה שנפלו (כתובות דף פ:) משום רווחא דביתא אי נמי ה"ק שאל מן האיש נכסי מלוג שהן של אשה מהו:

בעל פלוגתיה דר' יוחנן ור"ל. לא בעי למימר פלוגתא דתנאי היא דאיפליגו גבי המוכר עבדו ע"מ שישמשו עד ל' יום אי ראשון הוי בדין יום או יומים או שני *דאיכא מ"ד (ב"ק דף צ.) דפליגי דמר דריש תחתיו ומר דריש כספו אי נמי אפי' למ"ד התם כקנין הגוף דמי הייתו משום שמשייר המוכר לעצמו פירות. בעין יפה אבל בעלמא לא: שליח פלוגתא דר' יונתן ור' יאשיה דתניא כו'. וא"ת היכי מדמה שאילה בבעלים לנדרים דהא שום דרשא איכא לרבי יאשיה דלא הוי שליח כמותו דבעלמא לא פליגי וי"ל דטעמא דרבי יאשיה התם משום דכתיב תרי זימני אישה אישה יקימנו ואישה יפרנו למעוטי שלוחו וה"נ כתיב בעליו תרי זימני אי נמי משום דלשון בעליו ואישות משמע ליה הוא דוקא ולא שלוחו:

אמר

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הלכה ד סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' שא סעי' ד:

ט ב ג ד ה מיי' שם פ"ב הלכה ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמו סעי' י:

י ו ז מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' יא:

יא ח ט י מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' ט:

יב כ ל מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ו:

יג מ נ מיי' פ"ד מהל' בכורים הל' ו:

יד ס מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה ט סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעי' ל:

טו ע מיי' פ"א מהל' שלוחין ושותפין הל' א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפב סעיף א:

טז פ מיי' פ"ב מהלכות שאלה ופקדון הלכה ה סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף ו:

ג"י רש"א דאיכא למימר דפליגי

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומתרץ לקראי כר' יונתן אם כצ"ל ותיבת דתניא נמחק: (ב) שם ונשאל בעלה עמה אשה: (ג) רש"י ד"ה עבד וכו' אין דין שואל וגם משאיל נוהגים בו שאין לו: (ד) תוס' ד"ה שאל וכו' ואמאי נקט. נ"ב פי' ואפי' את"ל דיש כח לאשה כמו לבעל אמאי נקט שאל מן האשה ולא נקט שאל מן הבעל:

מסורת הש"ס

[שבת קלה: וש"נ]

[ברכות לד: וש"נ]

גיטין מז: ב"ב קלו:

נדרים עב: נזיר יב:

[לקמן צט.]

שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא *לפום חורפא שבשתא מה נפשך אי שואל הוי שאלה בבעלים היא אי שוכר הוי שכירות בבעלים היא אלא כי קמיבעיא ליה לרמי בר חמא דאגר מינה פרה והדר נסבה (א) שואל הוי או שוכר הוי שואל הוי ואתיא שאלה בבעלים מפקעא שכירות שלא בבעלים או דלמא שוכר הוי ושכירות כדקיימא קיימא ומאי שנא דאי שואל הוי דאתי שאלה בבעלים מפקעא שכירות שלא בבעלים אי שוכר נמי הוי תיתי שכירות בבעלים תיפוק שכירות שלא בבעלים אלא כי קא מיבעיא לרמי בר חמא כגון דאגרא איהי פרה מעלמא והדר נסבה ואליבא דרבנן דאמרי *שואל משלם לשוכר לא תיבעי לך דודאי שאילה בבעלים היא כי תיבעי לך אליבא דר' יוסי דאמר תחזיר פרה לבעלים הראשונים מאי שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא בעל לא שואל הוי ולא שוכר הוי אלא לוקח הוי מדרבי יוסי בר' חנינא *דאמר רבי יוסי ברבי חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו מי מעל אמר רבא מאן לימעול לימעול בעל דהיתרא ניחא ליה דליקני איסורא לא ניחא ליה דליקני תימעול איהי *דהיתרא נמי לא ניחא לה דליקני נימעלו בית דין כי עבדו רבנן תקנתא ואמרו בעל לוקח הוי להיתרא לאיסורא לא עביד רבנן תקנתא אלא אמר רבא בעל מעל לכשיוציא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין איבעיא להו כחש בשר מחמת מלאכה מאי אמר ליה ההוא מרבנן ורב חלקיה בריה דרב אויא שמיה מכלל דכי מתה מחמת מלאכה מחייב נימא (ב) לאו לאוקמא בבילתא שאילתה אלא אמר רבא לא מיבעיא כחש בשר מחמת מלאכה דפטור אלא אפי' מתה מחמת מלאכה נמי פטור דאמר ליה לאו לאוקמא בבילתא שאילתה ההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה איתבר אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיל אייתי סהדי דלאו שנית ביה ואיפטר ואי ליכא סהדי מאי ת"ש *דההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה ואיתבר אתא לקמיה דרב א"ל זיל שלים ליה נרגא מעליא א"ל רב כהנא ורב אסי לרב
דינא

שואל הוי. קא ס"ד להתחייב באונסי בהמות נכסי מלוג שלה שהוא עושה בהן מלאכתו: שאלה בבעלים היא. שהיא עמו תדיר במלאכתו והיא נשאלת לו תחלה משנשאה: מאי שואל הוי. מנישואין ואילך ומפקעת שכירות וכו' ופטור: והדר נסבה. °וזכה הוא אף בפרה להשתמש בה כל יומי השכירות: מאי שואל ממנה הוא · והוה ליה איהו כשוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה דאיפליגו רבנן ור' יוסי בהמפקיד (לעיל ד' לה:) ואמרי רבנן נשבע שוכר שמתה כדרכה ופטור ושואל משלם לשוכר ור' יוסי אומר תחזור פרה לבעלים: ואליבא דרבנן. דדינא דשואל בהדי דמשאיל הוא ולא אזל בעלים הראשונים לא תיבעי לך דאפילו הוא שואל כיון דלדידה בעי שלומי פטור דשאילה בבעלים היא כי תיבעי לך לר' יוסי דאמר תשלומין לבעלים והשתא לא בבעלים היא מאי שואל הוי ממנה ושואל חייב באונסים ומשלם לבעלים או שוכר הוי ופטור מאונסין ומאי שכירותיה שהרי תקנו לה חכמים פרקונה תחת פירות אם נשבית: אלא לוקח הוי. ופטור: ומתה. ובעל יורש אשתו דבר תורה: הבעל מוציא מיד הלקוחות. אלמא אין לה רשות למכור דהוא הוי לוקח ראשון: מי מעל. כגון שנפלו לה נכסים מאביה משנשאת ועמהן מעות של הקדש ואין יודעין שהן של הקדש ואמור רבנן בעל זוכה בהן בכל הנכסים להשתמש ולאכול פירות ובתקנה זו נעשה *שליח בנכסי הקדש לקטתם וקא ס"ד שזו היא יציאתם לחולין ואפי' בעודן צרורין ומונחין מי מעל בהוצאה זו: לימעול בעל. דאין היא מוסרתן לו אלא מאליהם נקנים לו ממיתת אביה: דהיתרא ניחא ליה וכו': דהיתרא נמי לא ניחא לה דלקני. אלא ע"כ תקנו לו חכמים: נמעלו ב"ד. של ישראל שבאותו דור שכל תקנות משפט תלויה בהן ועל ידיהן נוהגות חוקות המתוקנים לגבור מאז והוי כמי שתקנו לו הם קנין זה ונמצאו הם המקנין לנכסי הקדש והוציאום לחולין: ה"ג. כי עבוד תקנתא בהיתרא באיסורא לא עביד תקנתא: אלא אמר רבא. בעודן צרורין ומונחין לא קנאם בעל ולא יצאו לחולין ואין כאן מעיל' אלא לכשיוציאם לחולין בעל מעל: בבילתא. בכלה: ואיתבר. בפשיעה:
דינא

אמר רבא לפום חורפא שבשתא כו'. הוי מצי למיפרך רבא ממתני' דבפרק אלמנה דיבמות (דף סו. ושם) דתנן נכסי מלוג אם פחתו פחתו לה אלמא אינם באחריות הבעל אלא דעדיפא פריך אי נמי הוה מתניתין איכא לאוקמא בקרקע שנתמעט מדין שומרין כדאמר בהזהב (לעיל דף נו.) שומר חנם אינו נשבע שומר שכר אינו משלם וה"ה שואל דוכי ישאל קאי אמאי דקא איירו קראי לעיל: דאגר מינה פרה והדר נסבה. וה"ה דמצי למימר דשאל מינה פרה אלא מילתא דשכיחא נקט: אי שוכר נמי הוי תיתי שכירות כו'. ולא מסתבר ליה למימר דדוקא שאלה שהוסיף להתחייב באונסין מפקיע שכירות שמתחילה: בעל בנכסי אשתו לא שואל הוי ולא שוכר הוי. [א] ומיהו נראה לר"י דשומר חנם הוי וחייב בפשיעה ולפי זה הלוקח בהמה לשלשים יום אע"ג דלאו שואל הוי ולא שוכר דבלשון מקח לקח מכל מקום שומר חנם הוי: אלא לוקח הוי מדרבי יוסי ברבי חנינא · וא"ת ולימא דיורש הוי דהיכא דאיכא פסידא דאחרינא הוי יורש ולא לוקח כדאמרי' בסוף פ' יש נוחלין (ב"ב דף קלט:) והכא איכא פסידא דאם שאלה האשה יתחייב בגניבה ואבידה אי הוי יורש כדאמר רבא באלו נערות (כתובות דף לד:) יתומים שהניח להם אביהם פרה שאולה ומתה בתוך ימי שאילתה או נאנסה אין חייבין באונסין משמע דבגניבה ואבידה חייבין וי"ל דלא שוייה רבנן יורש אלא משום פסידא דאלמנתו כדי שתהא ניזונת מנכסיו כדאמרינן התם אבל משום פסידא דמשאיל אין לנו לעשות כיורש לחייבו בגניבה ואבידה שאם ירצה לא ישאילנו דמי דוחקו להשאילו, והוי כאילו אפסיד אנפשיה: בעל בנכסי אשתו מי מעל. מי אמרינן בעל מעל שהוא עושה עיקר המעשה שנשאה ועל ידי זה זוכה במעות או דלמא היא עשתה עיקר המעשה שהיא נשאת לו או דלמא בית דין עשו עיקר המעשה שתיקנו שיזכה במעות: אמר רבא מאן נמעול נמעול בעל · הלא לא עשה שום מעשה דאיסורא לא ניחא ליה דליקני לא היה צריך לטעם זה דאפי' ניחא ליה דליקני הכל מה שבידה אפילו של אחרים ושל הקדש לא היה קונה כי לא תקנו לו חכמים וא"כ היאך היה לו למעול בנישואין לבדו בלא לקיחת מעות אלא לפי שגבי ב"ד הוצרך להאי טעמא נקטיה נמי הכא אי נמי נקטיה למימר דאפילו לקח המעות לא ימעול כיון דאיסורא לא ניחא ליה דליקני ולא נתכוין לזכות בשל אחרים ואינו מתכוין בנטילתו להוציאו מרשות בעלים דסבור שהן שלו ואינו מועל אלא כשבא להוציא מרשות בעלים כגון גונב או גוזל ההקדש מרשות חבירו כדמוכח פ"ק דחגיגה (דף י: ושם) דאמר נטל אבן או קורה של הקדש לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל ופריך מיגזל גזלה מה לי הוא ומה לי חבירו ומשני בגזבר המסורות לו אבני בנין עסקינן אלמא כיון שהוא ברשותו שאינו מתכוין להוציאו מרשות בעלים אלא סבר הוא שהוא שלו אינו מועל בנטילתו תמעול איהי איהי נמי לא עשתה כלום דלא ניחא לה דליקנו בנישואין אלא שיתר שתיקנו לו חכמים ואפי' לקחתם ונתנם לו אינה מועלת כיון שאינה מתכוונת להוציא מרשות בעלים אלא את שלו סבורה ליתן לו נמעלו בית דין וכו': זיל שלים ליה נרגא מעליא. פי' בקונטרס נרגא מעליא אחרת יתן לו והשברים יהיו של שואל ואין נראה לרבינו שמואל דאפי' גנב וגזלן משמע שיכולין לפרוע שוברין כמו מזיק כדאמרי' בפ"ק דבבא קמא (דף ה.) כולן כאבות הן לשלם ממיטב פי' עשרים וארבע אבות וגנב וגזלן בכללן אלמא מדמה תשלומי גנב וגזלן לתשלומי נזק וא"כ יפרע שוברין ומפרש ה"ר שמואל דמשלם נרגא מעליא היינו שהפחת שהוזל משעת השבירה עד שעת העמדה בדין הוי דשואל ומוסיף על השבירה כשעת העמדה בדין עד שישוה נרגא מעליא דמדמי ליה רב לגנב וגזלן דאמר שמואל בפרק קמא דבבא קמא (דף יא.) דאין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לניזקין ורב אית ליה דאף לשואל *אין שמין והתם מייתי מילתא דרב אמילתיה דשמואל וכל ההלכה איירי התם לעיל מיניה בפחת נבילה דניזק הוי ואמרו ליה רב כהנא ורב אסי דינא הכי דשברים ברשות משאיל הוזלו דשואל לא הוי כגזלן דגזלן קני לגמרי גזילה בשינוי מיתה ושבירה ולהכי מהדר ליה שואל תברי ושמין לו כמה היו שברים שוין בשעת שבירה וממליא ליה דמי מאני והוי
פחת

יז א מיי' פ"ב מהלכות שאלה הלכה ז סמג עשין נג טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף טז:

יח ב ג מיי' שם הלכה יא עיין בהשגות ובמגיד משנה טור ש"ע שם סעיף יז:

יט ד מיי' פ"ז מהלכות מעילה הל' יא:

כ ה מיי' פ"א מהל' שאלה הלכה ד סמג עשין נב טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף א:

כא ו מיי' שם הל' ב וסמג שם טוש"ע שם סי' שמד סעי' א:

הגהות הב"ח

(א) גמ' והדר נסבה מאי שואל: (ב) שם נימא ליה לאו לאוקמא בבילתא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה בעל ומיהו כו'. נ"ב אבל הרמב"ם חולק:

לפי' התוספות ל"ג דהיתרא רש"ל

גליון הש"ס

רש"י ד"ה והדר וכו' וזכה הוא אף בפרה. קשה לי הא בכה"ג לא זכה הבעל בפירות דהפרה כיון דליכא קרנא לדידה. עיין ברש"י כתובות דף עט ע"ב ד"ה אוכל דגבי בהמה איכא עורה. ואילו הכא דאגרא פרה ל"ש כן. ונ"ע:

[עירובין ל: ב"ב קנז: נדה לג:]

[לעיל לה:]

כתובות נ. עח: ב"ק פח: לעיל לה: ב"ב נ. קלט:

בק"ד סגי' שליש וי"ג שליש

[ב"ק יא.]

גירסת רש"ל לשואל שמין

דינא הכי ושתיק רב והלכתא כרב כהנא ורב אסי דמהדר ליה תבריה וממליא ליה דמי מנא ההוא גברא דשאיל דוולא מחבריה איתבר אתא לקמיה דרב פפא אמר ליה אייתי סהדי דלא שנית ביה ואיפטר ההוא גברא דשאיל שונרא מחבריה חבור עליה עכברי וקטלוהו יתיב רב אשי וקמיבעיא ליה כי האי גוונא מאי כי מתה מחמת מלאכה דמי או לא אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא [א]גברא דנשי קטלוהו לא דינא ולא דיינא איכא דאמרי אכיל עכברי טובא וחביל ומית יתיב רב אשי וקא מעיין בה כהאי גוונא מאי אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא גברא דנשי קטלוהו לא דינא ולא דיינא אמר רבא האי מאן דבעי למישאל מידי מחבריה וליפטר נימא ליה אשקיין מיא דהוי שאילה בבעלים ואי פקח הוא נימא ליה שאיל בדישא והדר אשקייך אמר רבא מקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא ספר מתא כולהון בעידן עבידתייהו כשאילה בבעלים דמו אמרו ליה רבנן לרבא שאיל לן מר אקפיד אמר להו לאפקועי ממונאי קא בעיתו אדרבה אתון שאילתון לי דאילו אנא מצי אישתמוטי לכו ממסכתא למסכתא אתון לא מציתו לאישתמוטי ולא היא איהו שאיל להו ביומא דכלה אינהו שאילו ליה בשאר יומי מרימר בר חנינא אוגר כודנייתא בי חוזאי נפק לדלויי טעונה בהדייהו פשעו בה ומית אתו לקמיה דרבא חייבינהו אמרו ליה רבנן לרבא פשיעה בבעלים היא איכסיף לסוף איגלאי מילתא דלמיסר טעונה הוא דנפק הניחא למאן דאמר פשיעה בבעלים פטור משום הכי איכסיף אלא למאן דאמר חייב אמאי איכסיף לא מיפשע פשעו בה אלא איגנובי איגנוב ומתה כדרכה בי גנב הוי ואתו לקמיה דרבא וחייבינהו אמרו ליה רבנן לרבא גניבה בבעלים היא איכסיף לסוף איגלאי מילתא דלמיסר טעונה הוא דנפק: **מתני'** השואל את הפרה שאלה חצי יום ושכרה חצי יום שאלה היום ושכרה למחר שכר אחת ושאל אחת ומתה המשאיל אומר שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה בשעה

רש"י

דינא הכי. שישלם לו כלי עשוי ומתוקן והתנן (ב"ק ד' י:) גבי ניזקין תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה שמין לו הנבילה של בהמתו שמתה ע"י זה שהזיקה לו ועליה מוסיף ומשלם דמיקן ה"נ ישומו לו שברי הראשון ועליהן ישלם דמיו וזה ילך ויטרח ויקנה לו כלי אחר: ואיפטר. דה"ל מתה מחמת מלאכה: כה"ג מאי. מי הוי מתה מחמת מלאכה או לא: דנשי קטלוהו. לא היה לו ליפול בידן: וחביל. נתחמם: דנשי קטלוהו. בעל בעילות הרבה ומת: שתלא. נוטע כרמים למחלה: אומנא. מקיז דם: ספר. המספר את אנשי העיר בתספורת: כשאלה בבעלים דמי. אם משהיה זה במלאכתו של הימנה בהמה באותה שעה ומתה פטור: רבנן. בני בית מדרשו: שאיל לן מר. רבינו נשאל לנו למלאכתנו ללמוד לנו תורה שיושב ומלמד לנו תורה כל היום ואם נשאל ממנו בהמה ומתה ניפטר: אתון שאילתון לי. למלאכתי שכשאני חפץ להתחיל במסכת אחרת שלא תשכח ממנ' אין אתם יכולין למחות בידי: ביומא דכלה. כשדורשין לפני הרגל בהלכות הרגל דלא מצי לאישתמוטי למילתא אחריתי: אינהו שאילו ליה בשאר יומי. שאילו גרסינן: כודנייתא. פרידה: בבעלים. שהיה מסייעו בשעת שאילה: למיסר. לראות שלא ירבו במשאה: ומתה כדרכה בי גנב. ואפ"ה חייבין דאי נמי שבקה מלאך המות בי גנב הוה קיימא כדאמרינן בפרק המפקיד (לעיל לו:) הלכך משנגנבה חייב בתשלומין: גניבה בבעלים. גניבה זו שאתה מחייבו בבעלים היא שכירותה בשעת שכירות כשנכנסה לרשותו ותניא לעיל (ד' נה:) היה עמו בשעת שאילה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה: **מתני'** המשאיל אומר שאולה מתה. אשאל אחת ושכר אחת קאי: ביום שהיתה שאולה מתה. קאי אשאלה היום ושכרה למחר: בשעה

תוספות

פחת דמשאיל כמו דניזק וכן פי' ריב"ס אלא שהוסיף ופי' דפליגי אפילו היכא דליכא פחת דלרב שנשבר כלי ברשות שואל פותחין לו שישלם לו דמי נרגא מעליא ואין מלמדין אותו לשלם השברים ומ"מ אם רצה לשלם השברים בחשבון ישלם אבל לרב כהנא ולרב אסי מלמדין אותו לשלם השברים כיון שהם ברשות משאיל והא דאמר בירושלמי מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן ואמר ר' אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא מתים עד כאן בגניבה בגזילה מנין א"ר בון והשיב [את]הגזלה אשר גזל לאו היינו שישלם לו חיים ממש בהמה אחרת ולא סובין אלא ה"ק חיים שנים ישלם שאם עודם חיים והוזלו יחזירם כמו שהם אבל הוזלו מתים צריך ליתן פחת א"נ (א) חיים שישלם הכל משלם בלא פחת כמו (ב"ק ד' סה.) אחייה לקרן כעין שגנב וכן משמע בירושל' דקדושין דהתם קאמר מנין שאין הבעלים מטפלים בנבילה א"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא מתים משמע דבפחת נבילה איירי ולפי זה לא דפליג ר"א בפ"ק דבבא קמא (דף יא.) דקאמר שמין לגנב ולגזלן יש להוכיח דשינוי אינו קונה ולהכי הוי פחת לבעלים וא"ת דר' אלעזר גופיה במרובה (ב"ק דף סח.) קאמר תדע שהתם גניבה הוי יאוש בעלים כו' מה טביחה דההוא מעשיו אף מכירה דההוא מעשיו והיכי ההוא מעשיו דטביחה אי שינוי אינו קונה אלמא משמע דההוי מעשיו שקנאה בשינוי מעשה וי"ל דההוא מעשיו לאו דההוא לענין קנין אלא דההוא לענין לקלקל ולהפסיד ממון בטביחת הבהמה א"נ הא דאית ליה דשינוי לא קני היינו במתה מאליה או נרגא דאיתבר מאליו אבל בידים כגון טביחה קני בשינוי מעשה: **בי** האי גוונא מאי. תימה מאי קמבעי ליה הלא מתה ממש מחמת מלאכה וי"ל דאיבעי ליה אם שינה במה שהוליכה למקום שהרבה עכברים מצויין אבל אין לו לשמור שלא יהרגוהו: **ומתה** כדרכה בי גנב. ואם תאמר מה צריך לומר דמתה בי גנב ויש לומר משום דבזה טעו אותם שסברו שמתה בפשיעה: **שאלה** חצי היום ושכרה חצי היום. לא זו אף זו קתני לא מיבעיא שאלה חצי היום ושכרה חצי היום דספק גמור (ב) דאיכא למימר שהכל ביום אחד ותשיב דרך דממונא ולהכי קתני בסיפא זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו אלא אפי' שאלה היום ושכרה למחר אית לן למימר יחלוקו ולא מיבעיא בפרה אחת דספיקא רבה היא אלא אפילו בשתי פרות יחלוקו: **ביום** שהיתה שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב. בגמרא מוקי לה ר"נ בשיש עסק שבועה ביניהם וקשה לר"י דאמאי צריך לאוקומי (ג) הכי דבלאו הכי הוי ליה מחויב שבועה על ידי גלגול דאמר ליה משכיר אישתבע לי מיהת דכדרכה מתה וע"י גלגול צריך לישבע דשכורה מתה ואינו יכול לישבע דהא קאמר איני יודע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם דה"נ מפרש בגמ' מתניתין דקתני זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע ששכורה מתה שנשבע על ידי גלגול וכן במציעתא השוכר אומר ששכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור ואמאי פטור לימא ליה אישתבע לי דכדרכה מתה ועל ידי גלגול איצטריך לישבע דשכורה מתה דלאו על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסוטה בברייתא בפ"ק דקדושין (דף כח. ושם) ובסיפא נמי בזה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע אמאי יחלוקו נימא מתוך שאינו יכול לישבע ע"י גלגול משלם ונראה לר"י דאין מגלגלין אלא כשנתבע טוען ודאי דומיא דסוטה שטוענת ודאי אבל ברישא וסיפא שהנתבע טוען שמא אין מגלגלין דלא הוי דומיא דסוטה אך קשה מציעתא שהשוכר טוען ודאי ואור"י דמיירי כשמאמינו המשאיל במה שאומר שכדרכה מתה ואינו מזקיקו לישבע על כך ואינו תימה דלא הוי דומיא דסיפא דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה דמיירי כשאינו מאמינו דאורחא דמילתא הוא דבסיפא דהמשאיל רואה שהשוכר משקר אין רגיל להאמינו אבל במציעתא רגיל הוא להאמינו כיון שהוא אינו יודע אם משקר אי נמי כולה מיירי כשהמשאיל יודע שמתה כדרכה ובסיפא עושה עצמו כלא יודע לפי שרוצה (ד) להשביעו ע"י גלגול ששכורה מתה כדי שיודה האמת שהוא יודע ודאי ששאולה מתה אבל במציעתא אינו רוצה להשביעו ולגלגל עליו אחרי שהוא מסופק ויכול להיות שהוא אומר אמת ואם תאמר והיכי מגלגלין שבועה לעולם דאפילו כשנתבע טוען ודאי יהא נאמן במיגו דאי בעי אומר איני יודע וי"ל דאין זה מיגו דאין אדם עושה עצמו ברצון מסופק כי אז נראה שהתובע אומר אמת שטוענו ברי והוא טוען איני יודע ועוי"ל דאין מגלגלין כשטוען תובע טענת שמא אלא בדבר דדומה קצת (ה) כגון טענת אריסין ואפוטרופסין דשבועות (דף מח: ושם) שרגילין ליהנות משל חבריהם משום דמורו היתרא כדאמרינן התם וכגון סוטה שרגלים לדבר שקינא ונסתרה ויש לחוש שמא זינתה גם באירוסין ולכך אין מגלגלין במתניתין אלא ע"י טענת ודאי ואם תאמר על טענת ודאי מנלן שמגלגלין אפילו על דבר שאינו דומה אמת כיון דגלגול מסוטה נפקא לן וי"ל דילפינן בקדושין מעיקרא ממון בקל וחומר

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שדמ סעי' ב:

כג ב טוש"ע ח"מ סי' שמ סעי' ג בהג"ה:

כד ג מיי' פ"ב מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף א:

כה ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' יב:

כו ה ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' יג:

כז ז ח מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ד:

כח ט מיי' שם פ"ג הל' ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שדמ סעיף ד ועי"ש:

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה זיל וכו' א"נ חיים שנים ישלם הכל: (ב) ד"ה שאלה וכו' דספק גמור הוא דאיכא למיטעי כיון שהכל ביום אחד ותשיב דרכא דממונא. ונ"ב פי' דבלא טענותיהם יש ספק לב"ד כמ"ש התוס' לעיל דף ב ע"ב וכן לקמן דף ק תוספות ד"ה ולחוו: (ג) ד"ה ביום וכו' לאוקמי בהכי (ד) בא"ד להשביע לשוכר ע"י: (ה) בא"ד דדומה קצת שהוא אמת כגון טענת אריסין:

הגהות הגר"א

[א] גמ' גברא כו'. נ"ב דכמתה מחמת מלאכה הוא. טור וכן לקמן בסיפא:

גליון הש"ס

גמ' איכסיף. גיטין דף כט ע"ב ודף עז ע"ב פ"ז דף כב ע"א:

מסורת הש"ס

לקמן ס' המקבל דף קט. פי' מוכל תינוקות. רש"ל

[לעיל פא. נה.]

בשעה שהיתה שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב *השוכר אומר שכורה מתה ביום שהיתה שכורה מתה בשעה שהיתה שכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע השוכר ששכורה מתה זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: **גמ'** שמעת מיניה *מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב לימא תהוי תיובתא *דרב נחמן דאיתמר *מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי [ג]פטור כדאמר רב נחמן [ג]כגון שיש עסק שבועה ביניהן ה"נ כגון שיש עסק שבועה ביניהן ה"ד עסק שבועה כדרבא דאמר

רש"י

בשעה שהיתה שאולה מתה. קאי אשאלה חצי היום ושכרה חצי היום: חייב. לשלם דברי ושמא ברי עדיף: ישבע השוכר. ולקמן פריך מה שטענו לא הודה לו והיכא כתובה שבועה זו: יחלוקו. קסבר ממון המוטל בספק חולקין: **גמ'** רב הונא ורב יהודה אמרי חייב. ברי ושמא ברי עדיף: פטור. אוקי ממונא בחזקת מריה ולא תפקיע מספיקא: שיש עסק שבועה ביניהן. שנתחייב לו שבוע' בטענתו והוא אינו יכול לישבע דהא אינו יודע קאמר: אלא

תוספות

וחומר מסוטה שלא נתנה לתבעה בעד אחד ובתר הכי קאמר אשכחן ודאי ספק מנלן פי' אע"ג דבסוטה מגלגלין על ספק זהו בשביל שגם עיקר השבועה באה על טענת ספק ולכך מגלגלין (א) מספק דהוי כעין העיקר אבל ממון שעיקר השבועה אינה באה אלא על טענת ודאי מנלן שיגלגלו על ספק תני דבי ר' ישמעאל נאמרה שבועה בחוץ ונאמרה שבועה בפנים כו' והשתא לא מצרכינן תו לק"ו אלא מגזירה שוה דשבועה שבועה ילפינן לכולה מילתא והשתא ילפינן דמגלגלין אפי' על טענת ספק כמו בסוטה אע"ג דבממון לא הוה כעין עיקר השבועה וילפינן נמי דמגלגלין בטענת ודאי אפי' בדבר שאינו דומה(ב)כיון דהויא כעין העיקר כמו בסוטה דמגלגלין כעין העיקר:

השוכר אומר שכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור. ואף על גב דבכל שבועת שומרים המפקיד משביעו מספק שהוא אינו יודע אם נאנסה הכא שאין יודע אם מתה השאולה אין להשביעו מספק דהוי כאילו אומר המשאיל ספק לי אם השאלתיך אם לאו שעל אותה טענה אין השואל חייב לישבע ועוד דהכא אפי' משאיל אומר ברי אמרי' דאינו נשבע אלא ע"י גלגול:

והלה אומר איני יודע פטור. וא"ת לרב הונא ולרב יהודה דאמרי ברי ושמא ברי עדיף אמאי אצטריך למיתני הכא דפטור דהשתא ברישא אשמועינן דברי עדיף להוציא כ"ש הכא דלהחזיק וי"ל דאיידי דתנא ברישא דברי עדיף חייב השואל תנא נמי סיפא דכי הוי אפכא דפטור השואל אי נמי דברי דמשאיל עדיף מברי דשואל וכן שמא דמשאיל עדיף מדשואל ולהכי איצטריך סיפא לאשמועינן דאפילו ברי דשואל דלא חשיב כולי האי עדיפא משמא דמשאיל:

לימא תהוי תיובתא דרב נחמן. וא"ת והא מתניתין מוקי לה בסמוך כסומכוס דלא אזיל בתר חזקה ואית ליה ממון המוטל בספק חולקין ולהכי לדידיה כי איכא ברי ושמא הוי ברי עדיף אפילו להוציא ורב נחמן כרבנן דאית להו המע"ה אי נמי רב נחמן אתי שפיר כסומכוס דמודה סומכוס היכא דליכא דררא דממונא דהמע"ה וי"ל דלסומכוס דאית ליה ממון המוטל בספק חולקין *הוי כאילו תרווייהו מוחזקין בו, וכיון דלדידיה אהני ברי נגד שמא וחייב הכל הכי נמי הוי ליה למימר לרבנן דלהכי נמי ברי נגד שמא לכל הפחות לומר שיחלוקו:

והלה אומר איני יודע. דוקא שאומר איני יודע אם הלויתני אבל הלויתני ואיני יודע אם החזרתי לך מתניתין היא בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח.) דחייב ומ"מ פריך שפיר לרב נחמן ממתניתין דאע"ג דמודה שמסר לו שתי פרות כיון שמחזיר אחת הוה כאילו אומר איני יודע אם השאלתני אם לאו וכן בפרה אחת כשאינו יודע אם מתה בעודה שאולה:

רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף. תימה דבריש שור שנגח את הפרה (שם דף מו. ושם ד"ה לאפי') אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המע"ה מאי כלל גדול אפילו ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא ואין לומר דרב יהודה דהכא כסומכוס והתם איירי אליבא דרבנן דאי לסומכוס אהני ברי לרבנן נמי מהני כדפרישית לעיל ועוד דהכא במנה לי בידך דליכא דררא דממונא לא פליג סומכוס וי"ל דדוקא הכא אית ליה לרב יהודה דברי עדיף דהוי ברי טוב ושמא גרוע אבל גבי ניזק הוי ברי גרוע דלפי שיודע שהמזיק לא היה שם ולא יכחישנו טוען ברי והשמא של מזיק נמי טוב הוא שלא היה לו לידע ולכך מודה רב יהודה התם דלאו ברי עדיף וא"ת בים טוחלין (ב"ב דף קלה. ושם ד"ה אביי) גבי האומר זה אחי אינו נאמן ומסיק דאמרי אחין אין אנו יודעין וקאמר זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור והיכי דייק הא התם מודו כ"ע דפטור לפי שברי שלו גרוע ושמא שלהן טוב שיודע שהאחין אינן מכירין בו אם הוא אחיהם וי"ל דהתם נמי ירא שמא היום או מחר ישאלו וידעו ששיקר וכן בפ' הבית והעלייה (לקמן דף קטז: ושם) אם היה מכיר מקצת אבניו טולן ומסיק והלה מה טוען איני יודע וקאמר לימא תהוי תיובתא דמ"ד מנה לי בידך כו' פטור משמע דלמ"ד חייב א"ש התם נמי הוי ברי טוב שרגילות להכיר אבנים אפילו אין בהם סימן וכן משמע התם דמוקי לה כשיש עסק שבועה ביניהן ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ואי אין רגילות להכירו לא משלם כמו ביורשים דלא אמרינן בהו מתוך שאינו יכול לישבע משלם משום דלא הוי להו לידע ומשום הכי נמי בניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם דלא הוה ליה לידע דהא מודה מקצת הוא שמודה בפרה אבל קשה בפרק קמא דכתובות (דף יב: ושם ד"ה ר"ה) דפסיק שמואל *כרבי שמעון בן גמליאל דאמר היא נאמנת לומר משארסתני נאנסתי וקאמר אביי הא דרב יהודה דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דשמואל היא דפסיק כר"ג והא רב יהודה ושמואל מודו היכא דברי גרוע ושמא טוב (ג) לא אמר ברי עדיף גבי ניזק והתם ברי דידה רע ושמא שלו טוב שאינו יודע כלל מתי נאנסה וי"ל דאביי דאמר הא דרב יהודה דשמואל היא אית ליה דכלל גדול בדין אתא כדקאמר בריש הפרה (ב"ק דף מו.) א"כ לכי הא למוכר שור ונמצא נגחן ולא לניזק ברי ולמזיק שמא וא"ת אע"ג דדחי בכתובות הסיא דר"ג אכתי הא דרב יהודה (ד) דרב ושמואל היא דאית להו בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם) דלא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם א"כ סברי במנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דאי לאו הכי תקשי (ה) לה מתניתין דהכא דלא מצי לשנויי בשיש עסק שבועה ביניהם כדפרישית וי"ל דסברי שפיר פטור ומתני' דאוקמא בשיש עסק שבועה ביניהם כברייתא דתני ר' אמי התם דדריש בין שניהם ולא בין היורשין ואינהו דרשי בין שניהם שהשבועה חלה על שניהן כדתנא ר"ש בן טרפון כדהתם וא"ת לרב ושמואל דפטרי בג' ידענא וג' לא ידענא מודה במקצת אמאי חייב יהא נאמן במה שכופר במיגו דאי בעי אומר איני יודע וי"ל דאין אדם טוען ברצון איני יודע כדפרישית במתני':

רב נחמן ור' יוחנן אמרי פטור. בבבא קמא (דף קיח. ושם) ובפ"ק דכתובות (דף יב: ושם) פי' בקונטרס פטור היינו קודם שניתקנה שבועת היסת אבל אחר שניתקנה שבועת היסת חייב לישבע שאינו יודע דאל"כ כל נתבע יאמר איני יודע ויהיה פטור מכלום:

ה"נ כגון שיש עסק שבועה ביניהם. מ"מ במציעתא שהשוכר טוען ברי ומשאיל שמא פטור השוכר משבועה שאין המשאיל יכול להשביעו מספק אע"פ שמודה לו במקצת וא"ת דמשמע הכא דאית ליה לרב נחמן מחויב שבועה ואין יכול לישבע משלם ובפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם ד"ה הלכתא) גבי היו שניהן חשודין על השבועה חזרה שבועה למקומה דברי ר"מ ר' יוסי אומר יחלוקו ופליג רב נחמן אר' אבא דסבר התם כמ"ד חזרה שבועה למקומה ומפרש ר' אבא דהיינו למחויב לה ומתוך שאין יכול לישבע משלם וקאמר התם עבד רב נחמן עובדא דיחלוקו כר' יוסי וי"ל דמוקי מתניתין דהכא כר"מ ומפרש למקומה היינו למחויב לה כדפריש ר' אבא אבל איהו סבר כר' יוסי אבל קשה דבח"ה (ב"ב דף לד. ושם ד"ה וכל) משמע דהלכה כר' אבא דלאייתו אמוראי בתרוי מיניה ראיה לפסוק הלכה וקי"ל *כרב נחמן בדיני ועוד דבפ' כל הנשבעין (שבועות דף מז. ושם. ד"ה מתוך) גבי יתומים מיתומים לא יפרעו אלא בשבועה דאמרי רב ושמואל לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו דסברי דלא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע או תובע או נתבע משלם אלא פטור ופליגי אדר' אלעזר דאמר* יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין וסבר ר"א כר' אבא דמתוך שאינו יכול לישבע מי שהוא תובע או נתבע משלם הנתבע וקאמר התם (דף מח:) כיון דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כר"א עבד משמע דרב ושמואל עיקר הוי כמו דר' אבא והתם אינו מזכיר דרב נחמן ולא מסתפק אלא ברב ושמואל ודר"א ונראה לר"ת דבכנסלא ובג' לא ידענא הלכתא כר' אבא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם והתם מודה אפי' רב נחמן וכשניהן חשודים הלכה כרב נחמן ור' אבא נמי מודה התם דיחלוקו וטעמא משום דהתם שניהם היו מחויבין שבועה ואין יכולין לישבע ולכך שניהם מפסידין כל אחד חצי מטעם דר' אבא כיון דאינו יכול לישבע הנתבע משלם והתובע לא יטול ולכך יחלוקו והא דקאמר התם רבותינו שבא"י דאמרי חזרה שבועה למחויב לה ומייתי מגסלא דר' אבא לאו משום דר' אבא סבר כרבי מאיר אלא דמוכח מדברי ר' אבא דסבר בגסלא מתוך שאינו יכול לישבע משלם יש לנו לומר דאיהו נמי פי' מילתיה דרבי מאיר למקומה למחויב לה ודוקא בחשוד המחויב שבועה דאורייתא אבל בשבועה דרבנן כגון פוגם שטרו ופוגמת כתובתה ומתה ונפלו קמי יתמי לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע מפסידין דאמר רב פפא (שם) הפוגם שטרו ומת יורשיו נשבעין ונוטלין היינו טעמא דבשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כדמשמע לעיל פרק קמא (דף ה.) גבי ההוא רעיא לבד מיתומים

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שדמ סעיף ד ע"ש:

ל ב מיי' פ"א מהלכות טוען ונטען הל"ז ועי' כמ"מ סמג עשין צה טור וש"ע ח"מ סי' עה סעיף ט:

לא ג מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שדמ סעיף ד וסי' שמה סעי' א וע"ש:

[בתוס' כתובות יב: ד"ה רב הונא ועוד בתוספות שבועות מז. ד"ה מתוך העתיקו סוגיא דהכא לימא תהוי תיובתא דרבי יוחנן ורב נחמן וכו']:

הגהות הב"ח

(א) ד"ה ביום כו' ולכך מגלגלין מספק:(ב) בא"ד שאינו דומה שהוא אמת כיון דהויא כעין: (ג) תום' ד"ה רב הונא וכו' ושמא טוב דלא אמרי' ברי עדיף: (ד) בא"ד אכתי הא דרב יהודה דשמואל הוא דרב ושמואל: (ה) בא"ד תקשי להו מתניתין:

גליון הש"ס

תוספות ד"ה לימא וכו' הוי כאילו תרווייהו מוחזקים. עיין לקמן דף קטו ע"ב תוספות ד"ה לימא:

מסורת הש"ס

לקמן קטז: ב"ק קיח.

כתובות יב: [לקמן קטז: ב"ק קיח. עי' ב"ב קלח.]

[ג"ל כר"ג]

[לקמן קי.]

[שבועות מח.]

*דאמר רבא *מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם משכחת לה רישא בב' וסיפא בג' רישא בב' דא"ל ב' פרות מסרתי לך דפלגיה דיומא בשאילה ופלגיה דיומא בשכירות אי נמי חד יומא בשאילה וחד יומא בשכירות ומתו תרוייהו בעידן שאילה וא"ל שואל חדא אין בעידן שאילה מתה ואידך לא ידענא אי בעידן שאילה מתה ואי בעידן שכירות מתה דמתוך שאינו יכול לישבע משלם וסיפא בג' דא"ל ג' פרות נתתי לך ב' בשאילה ואחת בשכירות ומתו הני תרתי דשאילה ואמר ליה שואל אין חדא דשאילה מתה אידך לא ידענא אי דשאילה מתה ודקיימא דשכירות היא אי דשכירות מתה והא דקיימא דשאילה היא ומתוך שאינו יכול לישבע משלם *ולרמי בר חמא דאמר ד' שומרים צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת משכחת לה רישא בג' וסיפא בד' רישא בג' דאמר ליה ג' פרות נתתי לך פלגיה דיומא בשאלה ופלגיה דיומא בשכירות אי נמי חד יומא בשאלה וחד יומא בשכירות ומתו ג' כולהו בעידן שאילה וא"ל שואל חדא לא היו דברים מעולם וחדא אין בעידן שאילה מתה ואידך לא ידענא אי בעידן שאילה מתה ואי בעידן שכירות מתה דמתוך שאינו יכול לישבע משלם סיפא בד' דא"ל ד' פרות נתתי לך ג' בשאלה חדא בשכירות ומתו הנך ג' דשאלה וא"ל שואל

אלא חמשים · הוה ליה מודה מקצת ומחוייב שבועה על השאר ואינו יכול לישבע דאמר איני יודע: קא משכחת לה · עסק שבועה דמתניתין רישא בב' פרות וסיפא בג' רישא דקאתי לדינא על היום או על השעה לא מיתוקמא בפרה אחת מעיקרא אלא בב' ומתו וזה תובעו על ב' והלה מודה לו באחת שהוא מחוייב לו דמיה והיא המביאתו להתחייב שבועה על השניה שטוען איני יודע אם חייב אם לאו ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ולהכי נקט ומתו תרוייהו דאי בדקיימא חדא וקאמר ליה אחדא שקלה ואחדא איני יודע אם בשעת שאילה אם בשעת שכירות ה"ל ההיא דמודה הילך ואיכא מ"ד הילך פטור משבועה וסיפא דקתני שאל אחת ושכר אחת ואיני יודע איזה מהן מתה משכחת לה עסק שבועה כשהיו מתחילה שלשה ומתו השנים באחת מודה שאולה היתה וחייב בדמיה והיא מחייבתו שבועה על השניה: ולרמי דאמר ד' שומרים כו' · בשבועות האמורות בהן כגון ש"ח לישבע שנגנבה וש"ש לישבע שנאנסה ושואל לישבע שמתה ממלאכה צריכין כפירה וכו' אלמא מדקאמר בעינן כפירה ולא אמרינן צריכין הודאה במקצת ש"מ אע"ג דשייכא בהו שבועת שומרין בלא שום כפירה לא משביעין ליה שבועת שומרים עד דכפר כפירה אחריתי כגון להד"מ או החזרתי לך ולדידיה לא מיחייב שבועה אהודאה בלא כפירה ואיני יודע לאו כפירה היא והא דרבא לית ליה אא"כ אמר לו חמשים יש וכו' השניים מקצת להד"מ ומקצת איני יודע משכחת לעסק שבועה דמתני' רישא בג' פרות וסיפא בד' לרמי בר חמא לא משמע ליה כי הוא זה בלא כפירה כלומר זה אמת וזה להד"מ אבל זה אני חייב וזה איני יודע אי נגנב או שנאבד בש"ח לא משמע ליה כי הוא זה חדא

מן היתומים דאע"ג דשבועה דרבנן היא מתוך שאינן יכולין לישבע מפסידין ואין נוטלין ושמא הטעם הוא דבעלילה מועטת יש לנו להקל על היתומים שלא להוציא ממון מהם והתם דוקא אמרינן דעבד כרב ושמואל עבד ולא בעלמא כדאמר התם הבו דלא להוסיף עלה והיא דשניהם חשודים אע"ג דשכנגדו אינו מחוייב אלא שבועה דרבנן אפ"ה מפסיד היינו משום שהשבועה באה מחמת הנתבע שהיה חייב שבועה דאורייתא לכן חשיבא גם בתובע כדאורייתא ואינו נראה לר"י דא"כ היכי פריך התם אדר"כ דאמר אי איתא לדרב ושמואל איתא אי ליתא ליתא ופריך אי איתא איתא אלמא מספקא ליה והא עבד ר"כ עובדא דיחלוקו והא ר"כ מאי סבר שפיר לדרב ושמואל דהא אית ליה נמי מתוך שאינו יכול לישבע התובע מפסיד לכך הוי דינא יחלוקו בשניהם חשודים וה"נ סברי רב ושמואל ואי פריך אלמא מספקא ליה הא ר"כ ודאי אית ליה הא דרב ושמואל הא לישנא דאם איתא איתא לא משמע הכי דה"ל אדרבה למימר אם ליתא ליתא אלמא מספקא ליה ועוד דלמא דוקא בששניהם חשודים דבאה לתובע שבועה מחמת נתבע דמחוייב שבועה דאורייתא קאמר ר"כ מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד כדפי' ר"ת ולא בההיא דרב ושמואל כדפרישית ותו היכי מוכח דרבותינו שבבבל דאמרי חזרה שבועה לסיני היינו רב ושמואל מכח היתומים מן היתומים ולא בההיא אפי' ר' אבא ור"כ יכולין לסבור דרב ושמואל ורב ושמואל יסברו שפיר חזרה שבועה למחוייב לה או יחלוקו דקא סברי מי שאינו יכול לישבע מפסיד אלמא משמע דפשיטא ליה לגמרא דלר' אבא אין חילוק אלא ל"ש אם נתבע מחוייב או תובע לעולם מתוך שאינו יכול אחד מהן לישבע משלם הנתבע ולרב ושמואל לעולם פטור הנתבע ופליג ר' אבא אדר"כ ואדרב ושמואל ולכך מוכיח שפיר דרבותינו דאמרי חזרה שבועה לסיני דהיינו רב ושמואל וכולה סוגיא משמע דפליג ר' אבא אדרב ושמואל דקאמר רבא כוותיה דר' אבא מיסתברא וכן רב ושמואל האי בין שניהם מאי דרשי ביה משמע דפליגי ור"ת פי' דעיקר דקדייק גמ' דרבותינו שבבבל רב ושמואל סמיך אפרק קמא דסנהדרין (דף יז: ושם) דקי"ל התם דרבותינו שבבבל רב ושמואל וה"ק רבותינו שבבבל רב ושמואל כדקי"ל ושמעינן להו נמי דס"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו דכיון דמחוייב בעל דין שבועה ואינו יכול לישבע יעמוד ממון במקומו ול"ש להו בין תובע לנתבע ודוחק הוא: **דאמר** רבא מנה לי בידך כו' · פי' ר"ח דדברי רבא בהאי לישנא לא מצינו עיקרה בגמ' ומיהו קבלנו מרבותינו דעיקרה בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז:) דאמר רבא כוותיה דרבי אבא מסתברא מתוך שאינו יכול לישבע משלם:

מתוך שאינו יכול לישבע משלם · ה"נ הוה לן למימר מן הדין בחשוד על השבועה אלא תקנו שיהא כנגדו נשבע ונוטל דבענין אחר לא הוי אפשר שמי שהיה רוצה היה מלוה לו פרוטה ויתבע כל אשר לו ויהא מודה מקצת כמה שחייב ויתחייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע יקח כל אשר לו בלא שבועה לכך תקנו שישבע שכנגדו אבל הכא ובנסכא שאינו יכול לישבע לא מחמת שהוא חשוד אלא עתה בתביעה זו אינו יכול לישבע מחמת המאורע לא הצריכו לישבע שכנגדו: **משכחת** לה רישא בתרתי וסיפא בתלת · הך סוגיא אתיא כרבי חייא בר יוסף דאית ליה בהגוזל קמא (ב"ק דף קו: ושם ד"ה עירוב) עירוב פרשיות כתיב כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב אבל בפקדון לא בעי כפירה והודאה בהדי נאנסו כדבעי התם ר' חייא בר' אבא א"ר יוחנן ופליג אברייתא דרמי בר חמא דבעי ג' פרות אלא בשתי פרות סגי בהודאה וכפירה או בהודאה ונאנסו ול"ג ר"ת ה"מ במלוה אבל בפקדון מעיז ומעיז אבל ריב"א גרס ליה ומפרש ה"מ במלוה אבל בפקדון דהיינו בטענה דלא שייכא אלא בפקדון דהיינו טענת אונס מעיז ומעיז דאין חבירו מכיר בשקרו וחייב אפי' בלא הודאה ושם מפרש באורך והשתא לפי' ריב"א הכא דקטעין שוכר כדרכה מתה אבל איני יודע אם בשעת שאלה אם בשעת שכירות או שאולה או שכורה נהי דלשבועה שמתה כדרכה דהיינו טענה דנאנסו לא בעי הודאה מ"מ מה שטוען איני יודע אם שאולה או שכורה דהיינו כפירה בעי הודאה ולהכי מוקי רישא בב' וסיפא בג' דהשתא איכא חדא דהודאה והוי מחוייב שבועה לישבע ששכורה מתה דאי לאו דההיא דהודאה הוי כופר הכל ופטור וע"י גלגול דנשבע דכדרכה מתה אין להשביעו כדפרישית במתני' ולפר"ת א"ש טפי דלדידיה אפילו נאנסו בעי הודאה ורמי בר חמא מוקי לה בג' פרות וכר' חייא חדא דהודאה וחדא דכפירה היינו אותה שטוען להד"מ וחדא דנאנסה והיינו ההוא דקטעין איני יודע דטעין בה שמתה כדרכה וא"ת בב' סגי בההיא דהודאה ובההיא דאיני יודע דאיכא בה נאנסה וכפירה וי"ל דגזירת הכתוב דאינה עולה לכאן ולכאן דכי הוא זה משמע דאיכא כפירה והודאה מלבד אותה שטוען בה שלא פשע בה ומכאן יש להוכיח דלרמי בר חמא לא סגי בכפירה והודאה בלא נאנסו ולא כדפי' בהגוזל קמא (שם) בשם ר"ת דאי סגי לא היה צריך כאן להוסיף פרה של כפירה אליביה דבשל הודאה ואיני יודע הוי סגי כמו לר' חייא בר יוסף וא"ת ור' חייא בר יוסף היכי פליג אברייתא דרמי בר חמא וי"ל דסבר כמתני' דשבועת הדיינין (שבועות דף מב: ושם) זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון וסלע הלויתני עליו כו' ועשר גפנים טעונות מסרתי לך דבכולהו לא בעי [אלא] כפירה והודאה וא"ת ור' יוחנן היכי פליג אמתני' וסבר כברייתא דרמי בר חמא והא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה וי"ל דאמוראי נינהו אליביה דר' יוחנן כדאמר בריש אלו טריפות (חולין דף מג.) א"כ יאמר שבכל המשניות לא חשש להזכיר אותן של אוגסין כדמוקי מתני' דהכא ומיהו קשה לפר"ת דפריך בסמוך גבי זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע אמאי מה שטענו לא הודה לו ולרב הונא ולרב יהודה פריך דלא בעו פרת הודאה והוי כופר הכל כדפי' בקונט' וא"כ מאי משני ע"י גלגול דא"ל אישתבע דכדרכה מתה הא לפר"ת כיון דליכא הודאה לא מיחייב שבועה אפי' בטענת נאנסו ובלא פי' הקונט' תיקשי לרב יהודה היאך יתרץ דכיון דליכא אלא חד פרה ולפי' ריב"א אתא בפשיטות וי"ל דההיא שבועה מדרבנן דמדרבנן איכא שבועה בנאנסו בלא שום הודאה ולעיל דמצריך הודאה משום דאיני יודע הוי כפירה כדפרישית לריב"א וכן מפרש ר"ת ההיא דסוף המוכר הבית (ב"ב דף ע: ושם ד"ה סוף) דקאמר אילו אומר נאנסו לאו שבועה בעי דהיינו מדרבנן דאיכא שבועה מדרבנן קודם שבועת

לב א מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ז סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' עה סעי' יג:
לג ב מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' שמה סעי' א:
לד ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

לקמן קטו:
ב"ק קו: יעי' ס:

עין משפט
נר מצוה

לה א מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הל' ג סמג עשין לב טוש"ע ח"מ סי' שמד סעי' ד :

לו ב ג מיי' שם פ"ב הל' י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמו סעי' יד וסעי' טו :

לז ד מיי' שם פ"ג הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמ סעי' ה :

והא דקאמר לעיל לרב נחמן מוקי לה בתרתי ה"ה לרב יהודה מוקי לה הכי אלא משום שצריך לפרש ה"ד מהוייב שבועה אבל ההיא דהמוכר כו' רש"ל

לח ה מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעי' ח :

שואל חדא להד"מ וחדא אין דשאלה מתה ואידך לא ידענא אי דשבירות מתה ודקיימא דשאלה או דשאלה מתה ודקיימא דשבירות דמתוך שאינו יכול לישבע משלם : זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע השוכר ששכורה מתה : ואמאי מה שטענו לא הודה לו [א] ומה שהודה לו לא טענו אמר עולא [א]על ידי גלגול דא"ל אישתבע לי איזו מיהת דכדרכה מתה ומיגו דמישתבע דכדרכה מתה מישתבע נמי דשכורה מתה : זה אומר איני יודע וזה אומר כו': הא מני סומכוס היא דאמר *ממון המוטל בספק חולקין בעי ר' אבא בר ממל שאלה בבעלים שכרה שלא בבעלים מהו מי אמרינן שאילה לחודה קיימא ושכירות לחודה קיימא או דלמא שכירות בשאלה מישך שייכי דהא מיחייב בגניבה ואבידה את"ל [ב]שכירה בשאלה מישך שייכי שכרה בבעלים שאלה שלא בבעלים מהו שאלה בשכירות ודאי לא שייכא או דלמא כיון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולה דמי את"ל לא אמרינן כיון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולה דמי שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים וחזר ושאלה מהו הדר אתיא לה שאלה לדוכתה או דלמא אפסיקא לה שכירות ביני וביני שכרה בבעלים ושאלה וחזר ושכרה מהו מי אמרינן אתיא לה שכירות לדוכתה או דלמא אפסיקא לה שאלה ביני וביני [ג]תיקו : מתני' *[ד]השואל את הפרה ושלחה לו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו או ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו של שואל ומתה פטור אמר לו השואל שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הריני משלחה לך ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך *וא"ל השואל שלח ושלחה ומתה חייב [ה]וכן בשעה שמחזירה : גמ'
ביד

חדא להד"מ כו' · הרי כפירה וחדא אין בעידן דשאלה מתה הרי הודאה : ואמאי מה שטענו לא הודה לו · אע"ג דאוקימנא בכופר ומודה ה"מ לר"נ מיהו מתני' לרב הונא ורב יהודה כדקתני ואמאי ישבע הרי אין כאן הודאה במקצת : אישתבע לי איזו מיהת · ואפי' היא שכורה יש לי עליך שבועה שכן הוא כדברך דלית לן דרמי בר חמא דבעי כפירה והודאה בשומרים דסבירא לן כמ"ד עירוב פרשיות כתיב כאן וכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב וגלגול שבועה מן התורה היא *מואמרה האשה אמן אמן כדדרשינן בסוטה (דף יח·) : שאלה בבעלים · וקודם שהחזירה חזר ושכרה מיניה ובשעת שכירתו לא היה עמו במלאכתו ונגנבה או אבדה בימי שכירות מהו : מי אמרי' שכירות לחודה קיימא · ומילתא אחריתא היא ואע"ג דכי משך לה מעיקרא בבעלים היא ותו לא הדר משך לה מיחייב ליה דבשעת שכירות ברשותו היתה ולא מיחסרא משיכה וקני אגירו באמירה ולעולם קנין אחריתי היא ושלא בבעלים היא : או דלמא שכירות בשאלה מישך שייכא · כל חיובי שוכר דגניבה ואבידה ישנן בשואל ולא הוסיף כלום ומחמת משיכה ראשונה באו לו וההיא בבעלים הואי ופטור : שכרה בבעלים · וקודם שהחזירה חזר ושאלה ממנו שלא בבעלים ומתה כדרכה וחיוב זה לא מחמת משיכה ראשונה בא עליה דהא חיוב שאלה לא שייך בשכירות מהו מי אמרי' שאלה לענין אונסין בשכירות ודאי לא שייכא וחיוב דמחמת קנין שלא בבעלים בא לו או דלמא כיון דשייכא במקצת דחיוב גניבה ואבידה שעליו יש לתלות במשיכה ראשונה כמאן דשייכא בכולה דמי ופטור אף באונסין : את"ל כיון דשייכא כו' · איני יודע להעמידו ולא גרסי' ליה אלא ה"ג ואת"ל לא אמרינן כיון דשייכא במקצת כו' : שאלה בבעלים שכרה שלא בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים· הדרא שאלה לדוכתה ואזיל בתר משיכה שאלה קמייתא דהוית בבעלים : מתני' ביד בנו · המשאיל שלחה לו לשואל ביד בנו של משאיל : או ביד בנו [ביד עבדו] או ביד שלוחו של שואל [ומתה]פטור· אם מתה בדרך פליגי בה רבה ורב חסדא בהגוזל קמא (ב"ק דף קד·) רב חסדא מתרץ לה להאי שלוחו דשואל דמתני' בשכירו ולקיטו שדר בביתו אבל אין עדים שהוא שלוחו דאי איכא עדים הוי שליח וחייב השואל באונסין משמסרו לו רבה אומר אפילו עשאו שליח בעדים לאו שליח הוא להתחייב ע"י באונסין דה"ק ליה איניש מהימנא הוא אי בעית לשדורי בידיה שדר : וכן בשעה שמחזירה · אם שלח השואל ביד בנו ועבדו או שלוחו או ביד עבדו ושלוחו של משאיל לא יצאה מרשותו של שואל עד שתבא ליד המשאיל ואם מתה בדרך חייב אמר לו המשאיל שלחה לי או שאומר לו השואל הריני משלחה וכו' וא"ל המשאיל שלח ושלחה ומתה פטור : גמ'
ביד

שבועת היסת כמו פוגס כתובה ועד אחד מעיד שהיא פרועה פרק הכותב (כתובות דף פז·) ועוד אור"ת דרב יהודה מוקי נמי מתני' כר"נ ואיכא חדא דהודאה והכי פריך מה שטענו לא הודה לו כלומר למה ישבע ששכורה מתה היה לו לישבע שאולה קיימת והיא אותה שמחזיר לו ולהשיב על טענתו שאומר שאולה מתה ומשני ע"י גלגול כיון דצריך לישבע על אותה שמתה שכדרכה מתה אוקמה רבנן אידך שבועה נמי עלה בגלגול דטוב לעשות ב' שבועות על פרה אחת יותר *מעל ב' פרות אבל ההיא דהמוכר הבית (ב"ב דף ע·) ליכא לאוקמי כגון דאיכא פרה אחרת של הודאה דלוקמה דליכא הודאה ותיתי ליה שפיר :

שאלה בבעלים שכרה שלא בבעלים מהו · משמע אבל שכרה בבעלים וחזר ושכרה שלא בבעלים פשיטא דשכירות כדקיימא קיימא וה"ה דאמרינן לעיל (דף צז:) דאתיא שכירות בבעלים ומפקע שכירות שלא בבעלים אלמא אין שניה מתחברת עם הראשונה וי"ל דגזירת הכתוב הוא דבכל היכא דאיכא בעלים או בראשונה או בשניה פטור :

ה"ג בקונטרס בבעיא שלישית את"ל כיון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולה לא אמרי· ותימה דא"כ מאי בעי בבעיא רביעית שכרה בבעלים שאלה שלא בבעלים וחזר ושכרה מהו אי חזרה שכירות לדוכתה או לא הא כיון דשאילה שבאמצע לא חשיבא בבעלים היכי תיהדר שכירות לדוכתה ליחשב בבעלי' אחרי שכבר פסקו הבעלים בשאילה שבאמצע אין זו סברא כלל ואין לפרש דבעיא רביעית אינה לפי את"ל שאמרנו אלא לפי מה שנאמר את"ל דאמרי' כיון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולה דמי ומספקא ליה כיון דלא פסקו הבעלים הדרא לדוכתה או דלמא לא הדרא לדוכתה דשאלה מפסקא דהואיל דמחמת השאילה אין שכירות האחרון יכול ליחשב בבעלים דתרי שייכי לא אמרינן לא הדרא נמי לדוכתה דא"כ היה לו לגמ' לפרש את"ל דאמר ועוד דא"כ למה הוצרך לומר בבעיא ג' את"ל לא אמר כיון דאפי' אמר א"ש הבעיא כי היכי דבעיא ד' חזרה לאת"ל דאמר [ב] ונראה כמו שהיה כתוב בספרים בבעיא שלישית ואת"ל דאמרינן כיון דשייכא במקצת כמו ששייכא בכולה דמי וכן משמע בפי' הקונטרס שכן היה בספרו אלא שהוא הגיה לא אמרי' ופשיטא ליה לגמרא דאי לא אמרינן שאלה בבעלים ושכרה וחזרה ושאלה לא הדרא שאילה לדוכתה דכיון דאינה ראויה להתחבר עם השכירות שלפניה אפילו נעשה שכירות עצמו בבעלים איפסיקא לה שכירות דלא הדרא לדוכתה אע"ג שלא פסקו בעלים באמצע אבל את"ל דאמר מיבעיא ליה אם חזרה שאלה לדוכתה דכיון דראויה להתחבר עם השכירות שלפניה אילו נעשה שכירות עצמה בבעלים השתא נמי שלא נעשה בבעלים לא הוי הפסק והדרא לדוכתה או דלמא לא הדרא כיון שהשאילה אינה יכולה להתחבר עם השכירות שלפניה וליחשב מכח שאילה בבעלים משום דשכירות עצמה לא נעשה בבעלים אלא משום דשייכא בשאילה שלפניה ותרי שייכי לא אמרינן והוי הפסק ולא תחזור השאלה לדוכתה וכן בעיא רביעית ואין הרביעית הולכת באת"ל לכך לא קאמר בה את"ל ואם תפשוט שלישית נפשוט גם רביעית : **ואמר** לו השואל שלח ושלחה ומתה חייב וכן בשעה שמחזירה · תימה דבהגוזל קמא (ב"ק דף קד· ושם) אמר שמואל אין משלחין מעות בדיוקני אפילו עדים חתומים עליה ופריך אלא לשמואל מאי תקנתיה ומשני כי הא דר' אבא כו' דמהני מה שכותב התקבלתי והשתא בלא התקבלתי מהני אם יכול לכתוב שלח לי דאין סברא לחלק בין כותב לאומר פא"פ דכי היכי דמהני באומר מהני נמי בכותב ומאי קשה ליה דקאמר ומאי תקנתיה האיכא תקנתא טובא שיכתבו לו העדים ויחתמו שפלוני אמר לך שתשלח ויש לומר דפשיטא שמואל תקנות בפשיטות לשמואל כמו לרבי יוחנן ואינו אומר מאי תקנתיה אלא לפי שרוצה להביא מרבי אבא ולאשוקי דאפילו התקבלתי לא מהני אם מת משלח ונפלו נכסי קמי יתמי קודם שבא ליד שליח ואין תקנתא אלא בהרשאה :
אמר

מסורת הש"ס
[קדושין לז:]
[ב"ק לה: וש"נ]
ב"ק קד.
לעיל צד:

הגהות הגר"א
[א] גמ' (ומה שהודה לו לא טענו) תא"מ ונ"ב לפי' רש"י הוא מיותר אבל לפי' הראב"ד דלא קשיא לה סילך אתי שפיר (דקושית הגמ' משום דדמי לחטין ושעורין ועי' רא"ש) : [ב] תוס' ד"ה ה"ג ונראה כמו כו' · נ"ב וכ"כ הרא"ש וטור אבל הרמב"ם ל"ג כאן ואת"ל:

גמרא

°ביד עבדו חייב *איד עבד כיד רבו אמר שמואל [ב]בעבד עברי דלא קני ליה גופיה רב אמר אפילו תימא בעבד כנעני נעשה כאומר ליה הכישה במקל והיא תבא מיתיבי השואל הפרה ושלחה לו ביד בנו ביד שלוחו חייב ביד עבדו פטור בשלמא לשמואל מתניתין בעבד עברי ברייתא בעבד כנעני אלא לרב קשיא אמר לך רב לא תימא נעשה כאמר ליה אלא אימא באמר ליה הכישה במקל והיא תבא דאיתמר השאילני פרתך וא"ל ביד מי וא"ל הכישה במקל ותבא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב [ג]כיון שיצאת מרשות משאיל ומתה חייב נימא מסייע ליה השאילני פרתך ואמר ליה ביד מי ואמר ליה הכישה במקל והיא תבא כיון שיצאת מרשות משאיל ומתה חייב אמר רב אשי הכא במאי עסקינן כגון שהיתה חצרו של שואל לפנים מחצרו של משאיל דכי משלחה לה ודאי להתם אזלא אי הכי מאי למימרא לא צריכא דאיכא גזייתא מהו דתימא לא סמכא דעתיה דלמא קיימא התם ולא אתיא אזלא להדיא קמ"ל דסמכא דעתיה *אמר רב הונא השואל קרדום מחבירו בקע בו קנאו לא בקע בו לא קנאו למאי אילימא לאונסין מ"ש פרה דמשעת שאילה אלא לחזרה בקע בו לא מצי הדר ביה משאיל לא בקע בו מצי משאיל הדר ביה ופליגא דרבי אמי דא"ר אמי [ד]המשאיל קרדום של הקדש מעל לפי טובת הנאה שבו וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה ואי לא קנאו אמאי מעל ואמאי חבירו מותר לבקע בו לכתחילה ניהדריה ולא ליקנייה ולא לימעול ופליגא דר' אלעזר *דא"ר אלעזר כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים תניא נמי הכי כשם שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים וכשם

שקרקע

רש"י

ביד עבדו חייב · בתמיהה קתני א"ל השואל שלחה לי ביד עבדך ושלחה לו חייב השואל באונסיה בדרך והרי לא יצאת מרשות משאיל דיד עבד כיד רבו דמיא והרי הוא כאילו הוליכה לו הוא: נעשה כאומר הכישה במקל והיא תבא · אחרי הלכך משיצאתה מחצרו של בעלים בין בלא שומר בין ע"י שומר עמדה ברשות שואל [לעיל צו·] דשעביד נפשיה משתצא מרשותו והרי הכישה במקל עד אשר יצאתה מביתו: ושלחה לו ביד בנו · של משאיל שלחה משאיל לשואל חייב השואל וכגון שאמר ליה שלח לי ביד בנך: ביד עבדו פטור · ואפי' אמר שלחה לי ביד עבדך: לא תימא · כדקאמר רב נעשה כאומר לו אלא רב מוקי לה למתני' בא"ל הכישה במקל והיא תבא אחרי דשעביד נפשיה מכי נפקא מחצרו ומשום דשלח עבדו עמה לא מיפטר: לפנים מחצרו של משאיל · שחצרו של משאיל פתוחה לרה"ר וחצר השואל לפנים ממנו ופתוחה לחצרו של משאיל שאין נכנסין ויוצאין לחצרו של שואל אלא דרך חצרו של משאיל דהתם סמכא דעתיה דשואל דמשיעמדו הבעלים לפניה להטותה לצד חצרו של שואל ומחי לה בחוטרא ודאי להתם ריהטא והשתא הוא דמשעבד שואל נפשיה אבל אם היתה צריכה לבא דרך רשות הרבים לעולם אימא לך אפי' אמר ליה הכי לא סמכא דעתיה שיפקירנה המשאיל בלא שומר ולא שעבד נפשיה עד שתבא לידו: דאיכא גזייתא · שיש [קדושין מז:] בחצר המשאיל זויות ועוקצין שיכולה לסור שם ולהשמט במחבא דשטול"ט בלע"ז בלשון (תהלים צ) כי גז חיש וכמו (במדבר יא) ויגז שלוים: אלא לחזרה · שאם בא המשאיל לחזור ולתובעה ממנו בתוך ימי הזמן שהשאילה לו: בקע בו קנאו · עד שיכלו ימי שאילתו: לא בקע בו לא קנאו · דקסבר אין משיכה קונה בשומרים: מעל · המשאיל לשלם להקדש קרן שנהנה בהשאלתו ומה [ב"ק עט·] היא הנאתו לפי טובת הנאה שבו אומדים בו כמה הוא רוצה להיות נחסר משלו להחזיק לו השואל טובת [רש"ל] [הנאה] כזו טובת הנאה בונדי"ר בלע"ז: וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה · אפילו ידע לאחר שבא לידו שהוא של הקדש שמכיון ששגג בו המשאיל ונתחייב דמי טובת הנאה להקדש יצאת הנייתה לחולין: ואי לא קנאו · במשיכה אמאי מעל המשאיל עד שיבקע בו השואל: ופליגא · נמי דרב הונא אדר' אלעזר:

קרקע

תוספות

אמר שמואל בעבד עברי · פי' ר"ח דשמואל פליג עליה דרב ולית הלכתא כוותיה דרב דאמר הכישה במקל ותבא חייב וכן משמע דפליג והלכתא כוותיה מדבעי גמרא לסיועי לרב ודחי ליה בדוחק: דלא קני ליה גופיה · אע"ג דבפ"ק דקדושין (דף טז· ושם) אמרינן דעבד עברי גופו קנוי היינו לענין שאין גרעונו מחול אם מחל בעל פה אלא בשטר:

באומר הכישה במקל והיא תבא · ואע"פ שעבדו מוליכה לא הוי שאילה בבעלים והא דאמרינן יד עבד כיד רבו היינו שנשאל הרב עצמו עם הפרה ושלח עבדו במקומו וכיון שבמקום בעלים (א) לא חשיב כבהמתו אבל הכא ששואל את עבדו הוה ליה כשואל שתי פרות דעבדו כבהמתו דמי:

כיון שיצאתה מרשות משאיל נתחייב שואל באונסין · לכאורה נראה דמיירי שיצאתה מיד לסימטא או לצדי רה"ר דחשיב כאילו משכה שואל אבל יצאתה מיד לרה"ר לא כיון דמשיכה אינו קונה ברה"ר והא דלא הוצרך רב לפרש דפשיטא הוא דלא עדיף ממשיכה אי נמי שהם חצרות סמוכים פתחיהן לצד רה"ר ולא לרה"ר עצמו לכך לא הוצרך לפרש וא"ת דבהמוכר את הספינה (ב"ב דף פד:) אמרינן רב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם קונה לו בכל מקום חוץ מרה"ר משמע דמדד והניח על גבי סימטא לא קני אלא דוקא כליו קונה לו והכא אמר רב דקונה בסימטא וי"ל דהתם מיירי כשהיה מתחילה מונח בכליו קודם קנין ולא שהניח המוכר שם בשעת מכירה אבל הניח על גבי קרקע של סימטא לשם קנין קונה ועוד י"ל דהכא מיירי אפי' יצאת מיד לרה"ר דלענין להתחייב באונסין קניא משיכה ברה"ר אף על גב דלא קניא לענין מקח כמו שואל קורדום לרב הונא דאמר לקמן דקני במשיכה להתחייב באונסין אף על גב דלא קניא לחזרה:

וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה · תימה דתניא בתוספתא* [פ"ד דמעילה] בקע בקורדום של הקדש בא חבירו ובקע בו ובא חבירו ובקע בו כולם מעלו וליכא למימר דאיירי בקורדום כלי שרת ששוחטין בו שאין יוצא לחולין כדתנן בפרק *הנהנין (מעילה דף יט:) אין מועל אחר מועל [צ"ל בפ' הנהנין] במוקדשין אלא בבהמה וכלי שרת בלבד דהא קתני סיפא נטלו ונתנו לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל ובטולה נתנו לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו בה ואין נראה לר"י כמי דהתם איירי בשלא נתכוונו לגזול אלא כל אחד דעתו להחזירו אחר בקוע ולא יצא לחולין אלא מה שנתכוון לגזול דהא קי"ל *שואל שלא מדעת גזלן הוי וקים ליה כוליה [לעיל דף מג:] ברשותיה אלא נראה לר"י דתוספתא איירי בגזברים המסורות להן קרדומות של הקדש דכל אחד מעל לפי שנהנה ואינו יוצא לחולין שהרי לא נתכוונו להוציא מרשות שהוא שם כדפי' לעיל* וסיפא דקתני נתנו לחבירו היינו לחבירו שאינו גזבר ואפילו בלא בקוע מעל לפי [לו: ד"ה אמר רבא] שנתכוון להוציא מרשותו והא דתנן בהנהנה אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכלי שרת בלבד כיצד רכב על בהמה ובא חבירו ורכב התם איירי בשאינם גזברים דאי בגזברים אפילו קדושת דמים נמי כולם מעלו ובמשאיל קורדום לחבירו דקאמר הכא היה נראה לר"י לכאורה שיצא כל הקורדום לחולין בשאלה זו ולכך חבירו מותר לבקע בו לכתחילה ומ"מ לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבו אע"פ שהפסד כולו להקדש ולפי זה נוטל אבן או קורה של הקדש נמי לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבו אך קשה לר"י דא"כ למה הוצרך לפרש לפי טובת הנאה כיון שבכל הזמן שנתנה לחבירו לא מעל יותר וע"כ נראה לו יותר שאינו יוצא לחולין אלא אותה הנאה שנותן לשואל ומותר לבקע עד זמן השאלה ולא יותר ובנותנו לחבירו דעלמא מעל לפי כולה ואין להקשות איך מותר לבקע כיון שמעורב באותו קורדום חולין והקדש מאי שנא ממשכיר ביתו והקדישו דאם דר בו השוכר מעל (ערכין דף כא·) בשביל שמעורב חלקו בשל הקדש וי"ל כיון שהשאילו ומעל בשאלה יצאת כל הנאת בקוע לחולין ואין מעורב בה מן הקדש כלום וא"ת כיון דבנתן לחבירו מעל לפי כל מה שהוציא מרשות הקדש ונתן לחבירו גם בכאן ימעול לפי כל מה ששוה הנאת בקוע וי"ל דבנתן מועיל כדין לפי כולה כי כולה הפסיד להקדש אבל כאן לא הפסיד להקדש אלא מה שנפחת הקורדום ע"י בקוע וטובת הנאה דשאלה הוי טפי:

כך תקנו משיכה בשומרים · [א] לא להתחייב באונסין *קאמר דהא שומר חנם בלא משיכה חייב בפשיעה כדאמרינן פרק האומנין (לעיל דף פ:) דהנח לפני שומר חנם והוא הדין שומר שכר בגניבה ואבידה ואי אשואל קאמר מדאורייתא נמי לא קני אלא במשיכה וליכא למימר דקאי אשוכר שתקנו משיכה ולא קנו מעות דהא שכירות איכה משתלמת אלא לבסוף ועוד מאי פליגא דהאמר הכא אלא לענין חזרה קאמר דשוכר ושואל מיד שמשכו הבהמה מרשות הבעלים אין בעלים יכולין עוד לחזור והיינו דקאמר ופליגא דרב הונא:

פרע

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ג מהל' שאלה ופקדון הלכה א ב סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' שמ סעי' ו וסעי' ח:
מ ב מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעי' ה:
מא ג מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ז ודלא כרב:
מב ד מיי' פ"ו מהל' מעילה הלכה ד ·

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה באומר וכו' בעלים הוא לא חשיב:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה כך · לא להתחייב כו' · נ"ב והרמב"ם מפרש אף להתחייב ·

גליון הש"ס

גמ' ביד עבדו חייב . עי' ירושלמי פ"ד דמע"ש עלה דמתני' מערימין על מ"ש:

[עי' תוי"ט פ"ז מ"י ד"ה מתנה וכו' מה שתמה ע"ז]

שקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה *כך *שכירות נקנה בכסף ובשטר ובחזקה שכירות *מאי עבידתיה אמר רב חסדא *שכירות קרקע אמר שמואל *האי מאן דגזיל חביצא דתמרי מחבירו ואית בה חמשים תמרי אגב הרדי מזדבנן בנ' נכי חדא חדא חדא מזדבנן בנ' להדיוט משלם חמשים נכי חדא *להקדש משלם חמשים וחומשיהו מה שאין כן במזיק דלא משלם חומשא דאמר מר *°איש כי יאכל קדש *פרט למזיק מתקיף לה רב ביבי בר אביי להדיוט אמאי משלם חמשים נכי חדא נימא ליה אנא חדא חדא הוה מזבנינא להו *אמר רב הונא בריה דרב יהושע *שמין בית סאה באותה שדה תנן למימרא דסבר שמואל דין הדיוט לאו כדין גבוה דמי והתנן *נטל אבן או קורה מהקדש לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל *בנאה בתוך ביתו לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה ויתיב ר' אבהו קמיה דרבי יוחנן ויתיב וקאמר משמיה דשמואל *זאת אומרת הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר(א) [א](*א"ל רבי יוחנן) הדר ביה שמואל מהא ומאי דמהיא הדר ביה דלמא מהא הדר לא מהיא הדר ביה *כדרבא דאמר רבא הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי אמר רבא *הני שקולאי דתברו *חבית' דחמרא לחנוואה ביומא דשוקא מיזדבנא בה' בשאר יומי מיזדבנא בארבע אהדרו ליה ביומא דשוקא מהדרו ליה חביתא דחמרא בשאר יומי מהדרו ליה[ג] ה' *ולא אמרן אלא דלא ה"ל חמרא לזבוני אבל ה"ל חמרא לזבוני הא איבעי ליה לזבוני *ומנכי ליה אגר טירחיה ודמי ברזנייתא :

מתני'

תורה אור
ויקרא כב

קרקע נקנית בכסף או בשטר או בחזקה · דנעל ופרץ וגדר כל שהוא ובמסכת קדושין (דף כו׳) ילפינן להו : שכירות · קס"ד שכר בהמה וכלים : מאי עבידתיה · להקנות עד שימשוך ומאי חזקה בלא משיכה משכחת ליה : שכירות קרקע · השכיר לו ביתו משנתן לו כסף או שכתבו לו בעלים ביתי *מושכן לך ומסר לו השטר או שהחזיק בו השוכר אין אחד מהם יכול לחזור : חבילא דתמרי · תמרים המדובקים יחד קרי חבילא ואית בהן חמשין תמרי : אגב הרדי מיזדבנן חמשים נכי חדא · הלוקח יחד אינו נותן בהם אלא מ"ט פרוטות כדי שיחזור וימכור אחת אחת וישכור פרוטה : להדיוט · אם מעל הדיוט הוא משלם לו כמו שהן נמכרין ביחד ואין מדקדקין להחמיר עליו כדקאמר טעמא לקמן שמין בית סאה וכו' : מה שאין כן במזיק · הקדש אחומשין קאי : שמין בית סאה באותו שדה תנן · גבי ניזקין דשן בב"ק (דף נח:) כי יבער איש שדה או כרם וגו' תנן כיצד משלמת מה שהזיקה שמין בית סאה באותו שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה ואין מדקדקין להיות שמין האכילה לבדה מה היתה שוה הערוגה זו שנאכלת אלא מה נחסר בית סאה מדמי' אם היה בא למכור הקרקע עם זריעתה מה חסרו דמיו בשביל אכילת ערוגה זו דהיינו קולא גביה דהבא לקנות קרקע לא יניחנו בכך ובדבר מועט יתפשר בפחות דמים ומקרא יליף לה בב"ק (דף נח:) : נטל אבן וכו' · במס' חגיגה (דף י:) פרכינן מכדי מישקל שקליה מה לי בנאה הוא ומה לי נתנה לחבירו ואוקמינן בגזבר שאבני קודש מסורין לו עסקינן דבלאו הכי נמי ברשותו הוא מנחא הלכך לא מעל בהגבהתו : נתנה לחבירו · הוציאה לחולין שקנאה חבירו במתנתו והוא ישלם להקדש : בנאה · גזבר לתוך ביתו : לא מעל · והתם אוקימנא כגון שהניחה ע"פ ארובה דלא שנייה: ויתיב ר' אבהו גרסינן: זאת אומרת · דכי דר תחתיה מעל ואע"ג דלא שנייה הדר בחצר חבירו שלא מדעת בעלים צריך להעלות לו שכר אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא דהוה ליה זה נהנה וזה לא חסר דהא הכא שלא מדעת הקדש דר וקאמר דמשלם מעילה להקדש ומדקאמר זאת אומרת ש"מ יליף הדיוט מהקדש לדקדק אחריו : הדר ביה שמואל מהא · ולא יליף מיניה הדר בחצר חבירו שלא מדעתו של בעה"ב דהא שמעי' ליה הכא דלא משוי דין הדיוט כהקדש : כהדיוט מדעת דמי · שהקדש מונח למעול לכל הבא ואין מוחה בידו ורחמנא אמר מאן דמיתהני למעול ורחמנא ידע : שקולאי · נושאי משאוי : אהדרו ליה ביומא דשוקא קודם שיגיע יום השוק שיכול למוכרה ביום השוק שיגיע ראשון מהדרו ליה ה' · דאמר להו אי הוה גבאי ביומא דשוקא ה' הוה שוה : [ג] ולא אמרן · דמהדרו ליה ה' אלא דלית לחנוואה חמרא לזבוני השתא ודאי אי אהדרו ניהליה הוי מזבין ליה : אבל הוי ליה חמרא לזבוני · ולא זבין גלי דעתיה דלא הוה מזבין ולא משלמי אלא חביתא דחמרא וכי מהדרי ליה נמי ה' מנכי להו חנווני מה' אגר טרחא כפועל בטל כמה הוא רוצה *ליטב ולא למכור יין חבית אחת פרוטה פרוטה ויטב בטל : ודמי *)ברזנייתא · שנותנין למכריז בעיר על היין בשווקים וברחובות יש בבית פלוני יין למכור : ברזנייתא לשון ברזא דייש"י בלע"ז כלומר יציאת היין הנמכר בברזא בפרוטות וי"מ שהיו צריכין לשכור אומן לנקב נקב בחבית מפני שהוא של חרס ולתקן ברזא הנך דמי מנכי להו שהרי פטרוהו מכל אלה :

מתני'

פרט למזיק · דלא משלם חומשא היינו מדרבנן אבל מדאורייתא לא משלם אפילו קרן כדמשמע בריש ב"ק (דף ט: ושם) דקתני אבל ד' אבות נכסים שאין בהם מעילה וכן משמע בירושלמי הנזקין ר"ע אומר ק"ו להקדש במה אנו קיימין (ב) אי *בנזקין רעהו אמר רחמנא ולא להקדש אי בנזקי גופו הא תני ר' חייא נזקין להדיוט ואין נזקין להקדש כו' וא"ת והא כי יאכל בתרומה כתיב וי"ל דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה וא"ת כיון דמתרומה ילפינן לא לחייב אהנאת הקדש כמו תרומה שמותרת בהנאה לזרים וי"ל דכי תמעול מעל רבוי כדאמרינן במעילה (ד' יח:)* :

שמין בית סאה באותה שדה תנן · פי' בקונטרס דאין מדקדקין להיות שמין מה שהיתה שוה ערוגה זו שנאכלת אלא מה שנחסרה בית סאה בשדה זו מדמיו אם היה בא למכור הקרקע (ג) בשביל אכילת ערוגה זו ואין נראה לר"י חדא כיון דאבית סאה קאי הוה ליה למימר בלשון זכר כמה היה יפה ועוד דבפ' הכונס (ב"ק דף נח: ושם ד"ה שמין) בעי בגמרא היכי שיימינן ומאי בעי כיון דבמתניתין מפרש בהדיא שומא ולמה עלה על דעתו שיעשו עוד (ד)אחרת ועוד דמפרש התם סאה בס' סאין ופי' בקונטרס דבית סאה באפיה נפשיה לא שיימינן דמפסיד מזיק אלא שמין תחלה ס' סאין ורואין כמה דמים מגיעין לבית סאה וחוזרין ושמין כמה נפחת באכילת ערוגה ואם מתחילה היו שמין ערוגה בס' סאין לא היה מפסיד כלום שאין ערוגה ניכרת בהם אבל בבית סאה ניכרת הני שתי שומות מנלן דמקרא לא שמעינן אלא ששמין אגב שדה ועוד דלמ"ד ב"ק (דף נח:) קלא בששים קלאין כלומר בששים שיעורין כמותו אמאי נקט במתניתין בית סאה ועוד דפריך התם לכולהו אמוראי מדתני אכלה קב או קביים רואין אותה כאילו היא ערוגה קטנה ומשערין אותה מאי לאו בפני עצמה תיקשי ליה אמתני' דקתני שמשערין בבית סאה ונראה לר"י דשמין בית סאה היינו בית סאה הנאכל כדקתני בסיפא במילתיה דר"ש אם סאה סאה כו' ובבית סאה תבואה מיירי ולא בבית סאה זרע שאין יכולה בהמה לאכול כל כך ולכך נקט לשון נקבה כמה היתה דבשומת שדה איירי ובעי נמי שפיר בגמרא היכי שיימינן דלא פי' במתני' כמה תהא השדה גדולה ששמין בה ועוד מספקא ליה דדלמא שמין בית סאה באותה שדה היינו בקרקע עצמו של בית סאה ומפרש סאה בס' סאין וה"ה דפחות או יותר שמין לפי חשבון סאה בס' סאין ואיכא מאן דאמר קלא בס' קלחין לעולם בס' שיעורין כמותו ומאן דאמר תרקב בששים תרקבין ואכלה סאה דמתניתין משערין לפי האי שיעורא ושם מפורש באיזה שיעור מפסיד מזיק או משביח יותר בתרקב בששים תרקבין או סאה בששים סאין ופריך על כולהו מברייתא אכלה קב או כו' מאי לאו בפני עצמה ששמין הערוגה לבדה בפני עצמה כמה היתה יפה הקרקע עם הזרעין וכמה היא יפה עכשיו כשנאכלו והשתא אמתני' גופא לא מצי למיפרך דאיכא נמי לפרושי הכי כדפרי' ואין להקשות לפי' ר"י האי בית סאה סאה מיבעי ליה דהכי פריך התם רב הונא בר מנוח לרב פפא דמפרש קב בס' קבין ובית כור בס' כורין האי בית כור כור מיבעי ליה דהתם לא פריך אלא משום דכי היכי דקתני ברישא קב ולא קתני בית ה"נ הוה ליה למינקט כור ולא בית כור אלא כמו שהתחיל ברישא :

באותה שדה תנן · תימה היכי מייתי ראיה ממקרקעי אמטלטלי דעל כרחך לא דמו שהרי הכא חבילא דתמרי אין שמין בששים כי התם אלא בפני עצמה וי"ל דהכי מייתי ראיה כיון דמקילין כולי האי במקרקעי אין לנו להחמיר במטלטלין ולומר כל חדא וחדא הוה מזבנינא ליה :

אהדרו ליה ביומא דשוקא : [ד] פירוש קודם שעבר יום השוק ראשון אינו יכול לומר לא אקח אלא מעות אבל עבר יום השוק לא יקח יין אלא מעות דמצי אמר כבר היה מוכרו ביום השוק שעבר ואין לו להמתין עד יום השוק הבא אבל יש לו יין עוד למכור לא יכול לומר כן שהרי לא מכר שלו :

וליחזי

אי בנזקי ממון רעהו אמר רחמנא כו' · ר"ת

[ע"ש בב"ק פט׳]

מג א ב מיי' פ"א מהל' מכירה הלכה יח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קצה סעיף ט וסי' קז סעי' ב וסי' שטו סעי' א :
[ועי' תוס' מעילה יט· ד"ה אקשיה]

מד ג מיי' פ"ג מהל' גזילה ואבידה הל' ג סמג עשין קנא טוש"ע ח"מ סי' שסב סעי' יב:

מה ד מיי' שם :

מו ה מיי' פ"י מהל' תרומות הל' ח :

מז ו מיי' פ"ד מהל' נזקי ממון הל' יג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצד סעי' ד :

מח ז מיי' פ"ו מהל' מעילה הלכה ז סמג עשין רי וע"ש בכ"מ :

מט ח מיי' שם הל' ח:

נ ט י כ מיי' פ"ג מהלכות שכירות הל' ג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' דש סעי' ה וע"ש בהג"ה :

גירסת רש"ל כדרבה דאמר רבה

ס"א חביתא דחמרא בשאר יומי מהדרי ליה

הגהות הב"ח

(א) גמ' להעלות לו שכר הא א"ל ר' יוחנן : (ב) תום' ד"ה פרט וכו' במה אנן קיימין אי בכשר נזקין : (ג) ד"ה שמין וכו' למכור הקרקע עם זריעתה מה חסרו דמיו בשביל אכילת ערוגה: (ד) בא"ד שיעשו עוד שומא אחרת :

הגהות הגר"א

[א] גמ' (א"ל ר' יוחנן) הא"מ : [ב] שם ה' · כ"ב וכ"ה ברא"ש אבל גירסת רי"ף ורמב"ם ד' ומפרש הרמב"ם דבחבית לעולם יכול לשלם אלא דמעות משלם כמו שהוא בשעת תשלומין ולרש"י הוא להיפך דבמעות לעולם ה' משלם אלא דבחבית כו' : [ג] רש"י ד"ה ולא אמרן כו' · נ"ב אבל רמב"ם ורא"ש מפרשים דקאי איום השוק דאי אית ליה לזבוני שוה לשאר יומי ולרא"ש מהדר ה' ולרמב"ם ד' כנ"ל (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ד"ש ס"ק ח' י') : [ד] תוס' ד"ה אהדרו · פי' כו' · נ"ב ורא"ש מפרש ביום השוק ממש ובכל יום השוק ולא דוקא ראשון וכשיטת ספי' דוקא שמכרו ביום השוק :

[נ"ל מושכר]

[עי' תוס' קדושין כו׳ ד"ה ומקומו]

יומא פא׳ [פ׳ מעילה יט׳ פסחים לב:]

[ב"ק נח:]

מעילה יט: חגיגה י: ב"ק כ:

ב"ק שם

[עי' ב"ק כ: דסתמא דש"ס הוא דשיבהדר ביה שמואל וכו' וכן גירס' רש"י ד"ה הדר ביה וכ"נ מתוספות דב"ק כ: ד"ה אשגוחי]

גי' רש"ל ליטול מי שעליו למכור יין וכו' *) [נ"א ברזנייתא וכ"א בפרש"י שבר"יף]

מתני' **המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי יחלוקו היו לו ב' עבדים אחד גדול ואחד קטן וכן ב' שדות אחת גדולה ואחת קטנה הלוקח אומר גדול לקחתי והלה אומר איני יודע זכה בגדול המוכר אומר קטן מכרתי והלה אומר איני יודע אין לו אלא קטן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שהקטן מכר זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: **גמ'** אמאי יחלוקו וליחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה א"ר חייא בר אבין אמר שמואל בעומדת באגם שפחה נמי דקיימא בסימטא ונוקמא אחזקת מרא קמא וליהוי אידך המע"ה הא מני סומכוס היא דאמר *ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה אימור דאמר סומכוס בשמא ושמא בברי וברי מי אמר *אמר רבה בר רב הונא אין אמר סומכוס אפילו בברי וברי רבא אמר לעולם כי אמר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אמר ותני זה אומר שמא עד שלא מכרתי וזה אומר שמא משלקחתי תנן זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו בשלמא לרבא מדסיפא שמא ושמא רישא נמי שמא ושמא אלא לרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפילו ברי וברי השתא ברי וברי אמר יחלוקו שמא ושמא מיבעיא אי משום הא לא איריא תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא שמא ושמא אבל ברי וברי לא תנא סיפא שמא ושמא מכלל דרישא ברי וברי ואפ"ה יחלוקו תנן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שקטן מכר בשלמא לרבא דאמר כי אמר סומכוס שמא ושמא אבל ברי וברי לא אמר מש"ה ישבע אלא לרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפילו ברי וברי אמאי ישבע מוכר יחלוקו מיבעי ליה מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא כדבעינן למימר לקמן: היו לו ב' עבדים אחד גדול ואחד קטן [וכו']: [א] אמאי ישבע מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ועוד הילך הוא ועוד אין נשבעין על העבדים אמר רב בטוענו דמי עבד גדול דמי עבד קטן דמי שדה גדולה דמי שדה קטנה ושמואל אמר בטוענו כסות עבד גדול כסות עבד קטן עומרי שדה גדולה עומרי שדה קטנה

כסות

רש"י

מתני' המחליף פרה בחמור. להכי נקט המחליף ולא אמר המוכר פרתו וילדה דאילו מוכר במעות לא קני לוקח עד דמשיך וכיון דמשך מידע ידיע אי ילדה כבר אי לא ילדה כבר וליכא לספוקי בעד שלא מכרתי ומשלקחתי אבל מחליף פרה בחמור לא היה צריך למשוך הפרה (א) או החמור דאחד מהן שמשך נקנין חליפין לחבירו במשיכתו של זה בכ"מ שהן כדאמרינן בהזהב (לעיל דף מו.) כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין לפי שכשמשך זה בעל הפרה את החמור ניקנית הפרה לבעל החמור ואין ידוע אם ילדה או לא ילדה: וכן המוכר שפחתו. דקי"ל* עבד כנעני נקנה בכסף וכשנתן מעות ניקנית לו השפחה ואפילו היא בבית בעלים ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעובר שלו או לאחר שילדה והולד של בעלים זה אומר (ב) כן וזה אומר כן יחלוקו: ישבע המוכר. בגמרא פריך עלה: **גמ'** בסימטא. קרן זוית הסמוכה לרחבה מוכרין בה בהמות ועבדים: אימור דאמר סומכוס שמא ושמא. בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו.): ברי וברי. כגון מתני' דזה אומר כן הוא וזה אומר כן הוא מי אמר: תנא סיפא. שמא ושמא מכלל דרישא ברי וברי דתרי בשמא ושמא למה לי: מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא. [ב] דלקמן מוקמינן לה בדקטעה לידה דלאו הילך הוא האי דקא מודי ליה בגויה ואית ליה נשבעין על העבדים ואית ליה טעט בחטים והודה לו בשעורין חייב: מה שטענו לא הודה לו. דלא דמי לטענו ק' והודה לו נ' דהתם מקצת טענה עצמה הודה לו אבל זה מודה לו בעבד אחר וע"ז שטענו א"ל להד"ם: ועוד. אפילו אית ליה כמ"ד טענו חטים והודה לו בשעורים חייב: הילך הוא. וזה שמודה עליו מוכן הוא ליטלו ואיכא למ"ד דהילך פטור בפ"ק (דף ד.): דמי עבד גדול. מסרתי לך בידך שתקנהו לי ולא קנית ותובעו הדמים: וזה אומר דמי עבד קטן. יש לך בידי: עומרי שדה גדולה. מכין עומרים של שדה גדולה וזה אומר מכין עומרים של שדה קטנה מכרתי לך:

כסות

תוספות

וליחזי ברשותא דמאן קיימא. וא"ת וכי נמי הוי הולד ברשות לוקח אין זה הוכחה דקנאה דהא אמרינן בח"ה(ב"ב דף לו:) הגודרות אין להן חזקה משום דשמא מאליהן באו לרשותו או תפסן ברחוב כשהן הולכות לרעות וכי תימא הכא משפחה פריך דאמרינן התם קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה דהא משני הכא בעומדת באגם שפחה נמי כו' משמע דמפרה נמי פריך ועוד דקטן נמי דיש לו חזקה מפרש התם טעמא משום דאימא לא מגניא ברא אבל הכא שמכר האם למה אין לומר שהוליכה בנה עמה לבית לוקח במקום שיש לה להיות וי"ל כיון דאיכא דררא דממונא (ג) ויש ספק בדבר בלא טענותיהן וטוען ברי הלוקח אם הוא ברשותו אין להוציא מידו אבל אם היה טוען שמא סברא הוא שלא תועיל חזקתו מספק ולא דמי לאחד שהפקיד טלה חי אצל בעל הבית ויש לבעה"ב כמו כן טלה חי ומת אחד מהן דאמר בפ"ב דבכורות(דף יח: ושם) דהמפקיד הוי המע"ה ומועלת חזקת בעל הבית אע"פ שטוען ספק דהתם היה מוחזק בודאי בטלה חי מעיקרא אבל כאן לא הוחזק מעולם לוקח בולד זה בודאי אבל מוכר אם הוא מוחזק מועיל אפי' הוא טוען שמא שהיה מוחזק בודאי מתחילה קודם מכירה כשהיתה פרה מעוברת ואע"ג דלא דמי ממש להיא דבכורות דהתם הוחזק בודאי בולד מתחילה אבל הכא לא הוחזק מעולם בודאי וולד אחר שנולד אלא בעובר ולפי מה שפי' שחזקת לוקח מועלת כשטוען ברי א"ש דמשני דקיימא באגם ולא משני דקיימא ברשות לוקח ומיהו ה"מ לשנויי דקיימא ברה"ר אלא אין דרך בהמה ושפחה להתעכב שם כמו באגם וסימטא וברשות בעלים:

הא מני סומכוס היא. [ג] נראה לרבינו שמואל מדלא קאמר אלא הא מני סומכוס היא משמע דלא הדר ביה ממה דאוקמה בעומדת באגם ולא איירי סומכוס אלא בשאין מוחזק לא זה ולא זה אבל היכא דמוחזק מודה סומכוס דעל אידך להביא ראיה וק' לר"י דלעיל (דף נז:) אמרינן דזה אומר איני יודע אם שאולה אם שכורה וזה אומר איני יודע יחלוקו ואוקימנא *כסומכוס ואע"ג שהשוכר מוחזק במעותיו וי"ל התם שהמוחזק נמי טוען שמא אין חזקתו מועלת אבל הכא אוקימנא בעומדת באגם כדי לאוקמה אפילו בברי וברי דאי הוה מוחזק חד מינייהו היתה מועלת חזקתו ומיהו קשה דבשילהי המניח (ב"ק דף לה: ושם) אמתני' דזה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המע"ה וקאמרינן בגמ' זאת אומרת חלוקין עליו חביריו על סומכוס דלסומכוס יחלוקו ומתניתין דהתם איירי בברי וברי מדקתני וזה אומר לא כי כדאמר התם והשתא הלא סומכוס מודה כשהמוחזק טוען ברי שחזקתו מועלת וליכא למימר דהתם ס"ד דמיירי באגם ובשור תם דמשלם מגופו מ"מ מגליה דסומכוס פליג אמתני' לוקמה כשעומדת בביתו דמודה סומכוס כיון דטעין ברי וא"ת ואמאי קאמר הא מני סומכוס היא לוקמה אפילו כרבנן והכא לית לן למיזל בתר מרא קמא דאיכא חזקה אחרת כנגדה דאוקמה בחזקת מעוברת והשתא היא דילדה וי"ל דחזקת מרא קמא חשיבא טפי ואם היה עם חזקת ממון חזקת מעוברת אפילו סומכוס מודה דהמע"ה כדאשכחן בריש שור שנגח את הפרה (ב"ק דף מו. ושם ד"ה שור) דאוקי רישא כסומכוס וקתני סיפא פרה שנגחה השור ואינו יודע אם הולד היה בשעת נגיחה ופרה דחד וולד דחד בעל הפרה משלם רביע נזק דאמר ידעינן דשותפות אית ליה ואינו משלם אלא כאילו ודאי וולד סייע דהמע"ה וה"ט דאיכא תרי חזקה לבעל הפרה חזקת מעוברת והשתא ילדה וחזקת ממון אבל מן הולד גובה שמינית שזהו חצי חלקו אע"ג שהוא מוחזק דחזקת מעוברת היא כנגדה וקשה דלעיל (דף נז:) תנן שאלה היום ושכרה למחר זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו ואמאי והאיכא תרי חזקה בחזקת קיימת והשתא היא דמתה בשעת שכירות וגם חזקת ממון וי"ל דיחלוקו לא קאי אשאלה היום ושכרה למחר: **תנן** זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר. מרישא (דף נז:) דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע מצי למיפרך אלא דניחא ליה למיפרך ממתני' דקאי בה ולפירוש רבינו שמואל א"ש דהתם מודה סומכוס דלא אמר יחלוקו כיון שהוא מוחזק וטוען ברי: **דמי** עבד גדול. פירש בקונטרס נתתי לך דמים לקנות עבד גדול וקשה דלא הוה ליה למינקט במתניתין לוקח ומוכר אלא שליח ומשלח אלא נראה לר"י דמיירי שמכר לו

עבד

מסורת הש"ס

ב"ק ט: ב"ב לה.

ופ"ן כב

[לעיל ב: וש"נ]

לט לג: [ב"ק לה:]

[לעיל נז:]

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ד מהלכות מכירה הלכה י ועי' בכ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכג סעיף א:

נב ב מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ד:

נג ג מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף א ב:

נד ד מיי' פ"ה מהל' טוען ונטען הלכה א סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' צה סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה המחליף וכו' לא היה צריך למשוך הפרה והחמור כצ"ל ותיבת או נמחק: (ב) ד"ה וכן זה אומר כו' וזה אומר כו' יחלוקו: (ג) תוס' ד"ה ולחזי וכו' דיש ספק בדבר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אמאי ישבע כו'. נ"ב וה"ה דהמ"ל אריפא זכה בגדול אמאי כיון דליכא שבועה דאוריי' וכמש"ל נז ע"ב אלא משום דמתני' סומכוס היא כמ"ש בסיפא זה אומר כו' יחלוקו וי"ל דה"נ לסומכוס אבל למסקנא אתא הרישא גם כרבנן דמחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם לסברא דאף ע"י גלגול ולסברא החולקת אתי כסומכוס (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ע"ה ס"ק מ"ו וסי' רכ"ג ס"ק ט): [ב] רש"י ד"ה מודה סומכוס. דלקמן כו'. נ"ב צ"ע למה נקיט אוקימתא דרב שפת דאיפריך: [ג] תוס' ד"ה הא. נראה כו'. נ"ב אבל רמב"ם מפרש דהדר ביה משינויא קמא ואף רבנן ל"פ בעומדת באגם ובשמא ושמא (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רכ"ג ס"ק ז'):

כסות מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו כדאמר רב פפא (א) ברייל̇פי הכא נמי ברייל̇פי קשיא ליה לרבי הושעיא מידי כסות קתני עבד קתני אלא א"ר הושעיא כגון שטענו עבד בכסותו ושדה בעומריה ואבתי כסות מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו א"ר פפא (ב) ברייל̇פי קשיא ליה לרב ששת זוקקין אתא לאשמועינן תנינא *זוקקין הנכסים שאין להן אחריות את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן אלא אמר רב ששת הא מני ר"מ היא דאמר עבדא כמטלטלין דמי ואבתי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו סבר לה כר"ג *דתנן טענו חטים והודה שעורים פטור ר"ג מחייב אבתי הילך הוא אמר רבא עבדא דקטע לידיה ושדה שחפר בה בורות שיחין ומערות והא ר"מ איפכא שמעינן ליה *דתנן גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה ר"מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך הא לא קשיא כדמחליף רבה בר אבוה ותני רבי מאיר אומר משלם כשעת הגזילה וחכ"א אומר לו בעבדים הרי שלך לפניך אלא ממאי דסבר ר"מ מקשינן קרקע לעבד מה עבד נשבעין אף קרקע נשבעין דלמא אעבד הוא דנשבעין אבל אקרקע לא לא ס"ד דתניא *המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה *זה אומר ברשותי וזה שותק זכה זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו [ב]זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה לפי *[ג]שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי ר"מ וחכ"א אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות לאו מכלל דר"מ סבר נשבעין ממאי דלמא כשם קאמרו ליה כי היכי דאודית לן בקרקעות אודי לן נמי בעבדים תדע *דתנן ר"מ אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד [י] גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש ר"מ מחייב וחכ"א [ד]כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וא"ר יוסי בר חנינא *ענבים העומדות ליבצר איכא בינייהו דמר סבר [ה]כבצורות דמיין ומר סבר לאו כבצורות דמיין אלא לעולם כדרבי הושעיא ודקשיא לך זוקקין איצטריך סד"א כסות עבד כעבד דמי עומרי שדה כשדה דמי קמ"ל: זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: הא מני סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין אימא סיפא זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה *ולרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפילו ברי וברי אמאי ישבע מוכר יחלוקו מיבעי"א מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא ודקטעה לידה כדרבא:

מתני' [ו]המוכר זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי אלו של בעל הזיתים עשו רביעית לסאה זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו [ז]שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חבירו זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו:

גמ' ה"ד אי דאמר ליה קוץ לאלתר [ח]אפילו פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע אי דאמר ליה כל אימת דבעית קוץ [ט]אפילו רביעית נמי לבעל זיתים לא צריכא [י]דאמר ליה סתמא פחות מרביעית לא קפדי אינשי רביעית קפדי אינשי א"ר שמעון *בן פזי ורביעית שאמרו

חוץ

רש"י

כסות מה שטענו לא הודה לו. ועל כסות אחרת הודה לו ואינה מאותה שטענו: (ג) ברייל̇פי. שבגד שלם היה ועדיין מחובר זה אומר כסות גדולה מכרתי לך וזה אומר כסות קטנה: עבד גדול בכסותו. וזה מודה לו בעבד קטן וכסותו דמחייב שבועה משום כסות ומישתבע אעבד בגלגול: זוקקין. שהמטלטלין זוקקין את הקרקע לשבועה: תנינא. בקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן: ר"מ היא. לקמן בברייתא המחליף פרה בחמור דקאמר ר"מ עבדא כמטלטלי דמי ונשבע עליו ולקמן פריך ליה אשדות דקתני במתני' נמי נשבעין: פטור. דבעי' הודאה ממין הטענה עצמה: דקטע לידיה. להוא עבד קטן דמודה ליה בגויה: והא איפכא שמעינן ליה. לר"מ דאמר עבדא כמקרקעי דמי: הרי שלך לפניך. דקיימא לן ב"ק (דף צה.) קרקע אינה נגזלת וכל מקום שהיא ברשות בעליה עומדת ועבד כמקרקעי דמי ואינו נגזל להיות נקנה לגזלן לשלם דמים הילכך כי אזקין ברשותיה דמריה אזקין: הא לא קשיא. דאיכא לשנויי כדמחליף רבי אבא בר אבוה אלא הא קשיא ממאי דקסבר רבי מאיר וכו' כדקתני במתני' וכן ב' שדות וקאמר ישבע: דלמא עבדא הוא כמטלטלי דמי. ונשבעין עליו אבל אקרקע אין נשבעין: לפי שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. מי שתובעין אותו הוא נשבע להפטר מלשלם ולא התובע נשבע ליטול דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם מי שעליו לשלם הוא נשבע (שבועות דף מה.): לאו מכלל כו'. מדקאמרי ליה ולא על הקרקעות מכלל דשמעינן דאמר דאקרקעות נמי נשבעין: שהן כקרקע. מחוברים(ד): מחייב. שבועה: הרי הן כקרקע. ואין נשבעין עליהן: כבצורות דמיין. אבל בקרקעות ובצריך לקרקע מודה: כעבד דמיא. והדא מילתא היא ולא תחייביה שבועה: זה אומר איני יודע. אברייתא קא מהדר דהמחליף פרה בחמור: דקטעה לידה. דשפחה דלאו הילך הוא וממין הטענה הוא דשפחה וולדה חד גופא הוא טעין ליה וזה הודה במקצת ור"מ אית ליה נשבעין על העבדים: **מתני'** המוכר זיתיו לעצים. שיקוץ אותן לשריפה ושהה אותן בקרקע: ועשו. זיתים רעים שאין בסאה שבהן רביעית שמן: הרי אלו וכו'. טעמא מפרש בגמ': **גמ'** חוץ

תוספות

עבד ונתן לו דמים ולא כתב עדיין השטר ואיירי במקום שכותבין השטר א"נ כגון שהתנו דיוכלו לחזור עד נתינת השטר וא"ת והיכי קאמר סומכוס יחלוקו והא ליכא דררא דממונא ואמרינן בפ"ק (דף ב:) דלא פליג סומכוס וי"ל דמיירי כגון שא"ל המוכר בפני עדים עבד גדול אמכור לך בכ"ה דינרים ועבד קטן בעשרים דינרים ולא ידעינן מה קבל מלוקח:

כסות מה שטענו לא הודה לו. בשלמא שדה שלוקח אומר מכרת לי מ' עומרים ומוכר אומר כ' דהיינו עומרי גדולה וקטנה הוי שפיר מה שטענו הודה לו אבל כסות שאול סרבל גדול ומודה לו סרבל קטן אינו מודה לו כלל מה שטוען:

זוקקין אתא לאשמועינן. וא"ת לעיל (דף נח:) דאוקימנא זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע ע"י גלגול אמאי לא פריך גלגול אתא לאשמועינן וי"ל דלעיל אתא לאשמועינן טובא שמגלגלין אפילו בדבר שאינו דומה אע"ג דלא הוו כמו סוטה:

רבי מאיר היא דאמר עבד הרי הוא כמטלטלין (ה) דמי. וכן אקרקעות נמי נשבעין דהא במתני' עבד ושדה קתני ומטלטלין דנקט לאפוקי שטרות דמאן דדריש רבוי ומיעוט ורבוי לא ממעט אלא שטרות כדמוכח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) ומדמינן בסמוך שבועה לגזילה לקנות בשינוי והתם נמי איכא רבוי ומיעוט ורבוי כדאמר בהגוזל בתרא (שם) ומיהו לענין קנין כסף לא הוי עבדים כמטלטלין לר"מ אלא ניקנין בכסף מדנקט גבי פרה מחליף לפי שאין ניקנית בכסף וגבי שפחה המוכר במתני' ובברייתא בסמוך:

והא ר"מ איפכא שמעינן ליה. וכרבנן לא מצי לאוקמי דהא תניא בהדיא לקמן אין נשבעין על עבדים ועל קרקעות:

דלמא אעבדים נשבעין אקרקעות לא. וא"ת ומנא ליה לחלק כדי להקשות וי"ל דסמיך אמתני' די' גפנים דמייתי בסמוך דאין נשבעין על הקרקעות לר"מ ועל עבדים נשבעין כמו שתירץ וכדאיתא בברייתא דמייתי בסמוך וא"ת ואי ר"מ דריש ברבוי ומיעוט א"כ אקרקע נמי נשבעין ואי דריש כללי ופרטי אעבדים נמי אין נשבעין וי"ל דדריש רבוי ומיעוט ואית ליה שום מיעוט דמוקי לה למעוטי קרקעות ולא עבדים דמאן דדריש רבוי ומיעוט צריך שני מיעוטין למעוטי קרקעות ועבדים דלא סגי בחד מיעוטא אע"ג דעבדים הוקשו לקרקעות כדאמר במרובה (ב"ק דף סב: ושם*):

ואמר ר' יוסי בר' חנינא בענבים כו'. בלא ר' יוסי יש להוכיח דאין נשבעין על הקרקעות מדקתני ואינן כקרקע ואע"ג דפליגי הכא לענין שבת מודו כולי עלמא דלאו כבצורות דמיין והתולש חייב ולענין ב"ח מודו רבנן דכבצורות דמיין מדפריך בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף נא. ושם ד"ה סוף)כל העומד לגזוז כגזוז דמי ומיהו ר"ח פי' דהתם פריך מכח דקי"ל בהכונס (ב"ק דף נט: ושם ד"ה ופסק) כרבנן שמעון דאמר אכלה פירות גמורים משלם פירות גמורים:

שנעקרו

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ב מהלכות מכירה הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רכג סעיף ב ג:

נו ב מיי' שם הלכה • טוש"ע שם סעיף א:

נז ג מיי' פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' פח סעיף א:

נח ד ה מיי' פ"ה מהל' טוען ונטען הלכה ד ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' צה סעיף ב ע"ש:

נט ו מיי' פ"ד מהלכות שכנים הלכה יא טוש"ע ח"מ סי' קסח סעיף ב:

ס ז מיי' שם הלכה י ועיין בהשגות ובמגיד משנה טוש"ע שם סעיף א:

סא ח ט י מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כדאמר רב פפא בדלייפי הכא נמי בדלייפי קשיא: (ב) שם אמר רב פפא בדלייפי קשיא ליה לרב ששת זוקקין. נ"ב לעיל סוף דף ד' קא משני הכא עיקר התם אגב גררא נסבא וכן משני ר"פ הדיינין דף מ' ע"ב ולפי זה ס"ג אתי שפיר: (ג) רש"י ד"ה בדלייפי שבגד שלם היה. נ"ב עיין בשבועות דף מג פריך בגמ' אי הכי אורס נמי ליתנו ולוקמא בדלייפי כתב רש"י וז"ל אורס נמי ליתני אורס בת עשרה אמות יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא בת חמש חייב ולוקמא באורס בת חתיכו' הרבה ולייפי אהדדי בתפירת מחט עכ"ל לפירושו זה מתיישב גם כאן דקאמר דטוענו בכסות בת חתיכות הרבה ולייפי אהדדי בתפירת מחט דהוה שפיר ממין הטענה כשמודה לו בכסות קטן שאינו בת חתיכות הרבה שמחברו לשם חתיכות באמצעו ותכרו קצותיו בתפירת מחט ואינו ניכר: (ד) ד"ה שהן כקרקע מחוברין בקרקע הס"ד: (ה) תוס' ד"ה ר' מאיר וכו' כמטלטלין וכן כצ"ל ותיבת דמי נמחק:

מסורת הש"ס

לעיל ה: קדושין כו. שבועות לח: מ:

(כתובות קח:) לעיל ה. שבועות לח. מ. ב"ק לג:

ב"ק צה. צו:

[שם צו:]

[שבועות מה וש"נ]

גיטין מח. סנהדרין סו. שבועות מב:

[תוספתא פ"ג]

לעיל ב [וש"נ]

[גי' רי"ף ורא"ש בן לקיש]

*חוץ מן ההוצאה: שטף נהר זיתיו: אמר עולא אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ולאחר שלש אבל בתוך שלש הכל של בעל הזיתים דאמר ליה אי את נטעת בתוך שלש מי הוה אכלת ולימא ליה אי אנא נטעי לאחר שלש הוה אכילנא ליה כוליה השתא *קאכלת פלגא בהדאי אלא כי אתא רבין אמר ריש לקיש [ב]לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך שלש אבל לאחר שלש הכל לבעל הקרקע דאמר ליה אי אנא נטעי לאחר שלש מי לא הוה אכילנא ליה כוליה ולימא ליה אי את נטעת בתוך שלש לא הוה אבלת השתא קא אכלת פלגא בהדאי משום דאמר ליה אי אנא נטעי הוה קטיני וזרענא תחותייהו סילקא וירקא תנא [ג]אמר הלה זיתיי אני נוטל אין שומעין לו מאי טעמא אמר רבי יוחנן משום ישוב ארץ ישראל אמר ר' ירמיה כגון דא צריכא רבה תנן התם *ר' יהודה אומר *[ד]המקבל שדה אבותיו מן הנכרי מעשר ונותן לו סברוה מאי שדה אבותיו ארץ ישראל ואמאי קרו לה שדה אבותיו שדה אברהם יצחק ויעקב וקסבר *[ה]אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל כחוכר דמי מה חוכר בין עבד ובין לא עבד בעי עשורי ומיתן ליה דכי פורע חובתו דמי אף מקבל נמי כי פורע חובתו דמי מעשר ונותן לו א"ל רב כהנא לרב פפי ואמרי לה לרב זביד אלא הא דתניא רבי יהודה אומר המקבל שדה אבותיו ממציק נכרי מעשר ונותן לו מאי איריא מציק אפילו אין מציק נמי אלא לעולם *יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ומקבל לאו כחוכר דמי ומאי שדה אבותיו שדה אבותיו ממש ולדידיה הוא [ו]דקנסוה רבנן דאיידי דחביבא עליה טפי ואזיל מקבל לה אבל איניש דעלמא לא ולדידיה מ"ט קנסוה רבנן אמר ר' יוחנן [ז]כדי שתהא ברה בידו אמר רבי ירמיה כגון דא צריכא רבה *איתמר [ח]היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה ושמואל אמר אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה אמר רב פפא [ט]ולא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע והא דרב *לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא דאתא לקמיה דרב א"ל זיל שום ליה א"ל לא בעינא א"ל זיל שום ליה וידו על התחתונה א"ל לא בעינא לסוף חזייה דנגדרה וקא מנטר לה א"ל [י]גלית אדעתיך דניחא לך זיל שום ליה וידו על העליונה איתמר [כ]היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשותו ואמר לו עציי ואבניי אני נוטל רב נחמן אמר שומעין לו רב ששת אמר אין שומעין לו מיתיבי *רשב"ג אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב"ה אומרים אין שומעין לו לימא רב נחמן דאמר כב"ש הוא דאמר כי האי תנא דתניא שומעין לו דברי ר' שמעון בן אלעזר ר' שמעון בן גמליאל אומר בית שמאי אומרים שומעין לו וב"ה אומרים אין שומעין לו מאי הוי עלה א"ר יעקב אמר ר' יוחנן

בבית

רש"י

חוץ מן ההוצאה. שהוא מוציא במסיקתן ובעצירתן: שנעקרו בגושיהן. עם הקרקע שסביבותיהן שיכולין לחיות על ידו פטורין מן הערלה כדתנן (ערלה פ"א מ"ג) אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב: ולאחר שלש. כלומר אפילו נעקרו בגושיהן לא שנו דיחלוקו אלא לאחר שלש שנים ששטפן הנהר שאילו נטען מתחלה בעל הקרקע בלא גושיהן כבר יצאו עכשיו מכלל הערלה דהשתא לא מהני ליה גושין דבעל הזיתים מידי לאחר שלש: אבל בתוך שלש. גושין דבעל הזיתים הוא דקשרי להו והכל שלו: הוה קטיני. הוו זיתים דקין ולא היה להן צל וזרענא תותייהו סילקא וירקא: צריכא רבה. שאם לא פרשה ר' יוחנן לא היינו אומרים אותה מסברא: המקבל. למחצה: מעשר. תחלה כל התבואה ואח"כ נותן לו לנכרי חלקו ונמצא מעשר משלו על של נכרי ומפסיד: מקבל. למחצה: כחוכר דמי. כאילו מקבלה בכך וכך כורין לשנה בין עושה ובין אינה עושה: מציק. אנס: יש קנין. *ואי נמי אין קנין מקבל לאו כחוכר דמי ואין מוטל עליו לפטור חלקו של נכרי דלא פורע חובתו הוא שברשות הנכרי גדל: שדה אבותיו ממש. והנכרי גזלה מהם לדידיה הוא דקנסוהו רבנן דקים לן בגויה דאיידי דחביבא ליה לא מימנע בהכי מלקבלה למחצה וטפי על שאר אריסין את המעשר הזה ומקבל ליה: אבל איניש דעלמא. אי רמית עליה לעשורי לא מקבל לה לא קנסוהו רבנן: ולדידיה מאי טעמא קנסוהו. מה חטא שקנסוהו: כדי שתהא ברה בידו. שיחזור ויקננה מתוך שיקשה עליו המעשר יטרח ויוסיף הדמים ויסלק הנכרי ממנה. ברה ברורה ומוחזקת: א"ר ירמיה וכו'. ומשום הכי נקט ליה הכא דדמיא לכך דלעיל: ונטעה. אילנות: ידו על התחתונה. אם השבח יתר על הוצאה יש לו הוצאה ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא שבח: בשדה העשויה לנטעה. אילנות שיפה לאילן יותר מזרעים איתא דשמואל: לא בעינא. איני חפץ בנטיעתה שדה לבן היתה לי: גלית אדעתך דניחא לך. ועשיתה שדה העשויה ליטע וידו על העליונה הוא כשאר שתלי העיר כמנהג המדינה: הוא דאמר. רב נחמן: כי האי תנא. דאמר לא נחלקו בית הלל בדבר כר"ש בן אלעזר:

בבית

תוספות

שנעקרו בגושיהן. [א] נקט הכי משום תוך שלש דאל"כ הוו ערלה: ולימא ליה אי אנא נטעי לאחר שלש הוה אכילנא כו'. והייתי קונה נטיעות קטנות בדמים מועטין ולאחר שלש היו נעשות גדולות ועושין פירות כזיתים שלך ומאחר שלא עשיתי כן אלא הנחתי זיתים שלך בקרקעי פשיטא שלא הנחתים לדעת שתאכל עמי אחר שלש אא"כ אוכל גם אני עמך תוך שלש הואיל וכן גם אתה הנחתם לדעת כן בקרקעי: ואם אמר הלה זיתיי אני נוטל אין שומעין לו. אלא ישארו הזיתים שם אע"פ שלאחר ג' הכל של בעל הקרקע ובעל הקרקע יתן דמי הזיתים כמו ששוים למכור לנטיעות ולא סגי בדמי עצים שהרי לעשות פירות הן עומדין: סברוה מאי שדה אבותיו כו'. וקסבר אין קנין ומקבל כחוכר [ב] נראה לר"י לפרש משום דקסבר אין קנין ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר ובחוכר מן הדין צריך לעשר שלא יהא פורע חובו במעשר כדאמר *הרי שאנס הסר את גורנו אם בחובו צריך לעשר אבל ת"ק דרבי יהודה דאמר החוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו רבי יהודה אומר אף המקבל ממציק כו' סבר יש קנין ולכך אין להחמיר במקבל אלא דוקא בחוכר החמירו מדרבנן כמו שחייבו לעשר מדרבנן את הלוקח מן הנכרי כדאמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף לא. ושם ד"ה קסבר) גבי ר' שמעון שזורי למ"ד יש קנין והא *דתנן בהשולח (גיטין דף מג: ושם) האריסין והחכירין כולם פטורין מן המעשר ומשמע דאפילו חלקו של חוכר פטור איכא לאוקמי בסוריא כדמשני התם (דף מז.) אמשניות טובא ואפילו חוכר פטור שם כמו בחוצה לארץ דבלא שמעתתי' צריך לאוקמי התם בסוריא כיון דפטור אפילו חלקו של ישראל דלא תיקשי ההיא דמנחות ומה שהוצרך ר' יהודה להזכיר שדה אבותיו אע"ג דת"ק נמי איירי דוקא בארץ כדפרישי' דבחוצה לארץ אפילו חוכר פטור הכי קאמר ליה ר' יהודה לת"ק כיון דבא"י קיימינן ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר דאין קנין דאכתי שדה אבותיו חשוב ולמאי דקאמר לעולם יש קנין ולכך אין ראוי להחמיר במקבל כמו בחוכר לפי זה לא פליג רבי יהודה את"ק אלא מוסיף דאף המקבל ממציק מעשר ונותן לו כמו בחוכר כך נראה לר"י לפרש דמקבל כחוכר או לאו כחוכר דמי תלוי ביש קנין ואין קנין ועיקר ור"ת פירש בע"א ודוחק: כדי שתהא ברה בידו פי' שתהא ברורה בידו שעל ידי שיצטרך לעשר אף חלקו של נכרי והיא חביבה בעיניו ולא יניחנה ומתוך שיקשה עליו הוצאת המעשר יטרח לחזור על הנכרי ללוקחה הימנו אבל ישראל אחר אם נחייבנו לעשר אף מחלק הנכרי יניחנו מלקבל דאין חביבה בעיניו ר"ח גריס שתהא בורה בידו פירוש להכי קנסו את היורש שיעשר את חלק הנכרי כדי שיניח מלקבלה וכיון שתהא בורה ביד הנכרי שלא ירצו לקבלה שימנו ע"י כן ימכרנה לישראל בדמים מועטין שלא נתן עליה כלום אלא בגזילה באתה לידו ולכך לא יהיה רגיל עוד לגזול אבל אחר לא הוצרכו לקנוס ולעשר דבלאו הכי שומע לנו מלקבלו אבל יורש דחביבה ליה לא תועיל אזהרה:

בשדה

מסורת הש"ס

ל"א תאכל פלגא וכן לקמן רש"ל

דמאי פ"ו [מ"ב]

[אף] רש"ל

[גיטין מז. מנחות לא. בכורות יא:]

[שם]

כתובות פ. ע"ש

[ברכות ע. וש"נ]

[תוספתא ב"ק פי"ו ופ"ע תוס' דכתובות ספ"ח]

[גיטין מד. חולין קלה:]

נ"ל דתניא

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ד מהל' שכנים הלכה יא סמג עשין פה טוש"ע ח"מ סי' קסח סעיף ב:

סג ב ג מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף א:

סד ד מיי' פ"ו מהלכות מעשר הל' יב טור ש"ע י"ד סי' של"א סעי' קכא:

סה ה מיי' פ"א מהלכות תרומות הלכה י טוש"ע שם סעיף ג:

סו ו ז מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה יב:

סז ח ט מיי' פ"י מהל' גזלה ואבדה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שעה סעיף א:

סח י מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ג:

סט כ מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ו:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה שנעקרו בגושיהן נקט כו'. נ"ב אבל הרמב"ם כתב דבלא גושיהן הכל לבעל הקרקע ועסמ"ע וט"ז: [ב] שם ד"ה סברוה. נראה כו'. נ"ב ורמב"ם וש"ע כתבו כפי' רש"י:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה יש קנין ואי נמי כו'. כעין זה בנדרים דף סב ע"ב ומאי א"י לספר לפירוש הרא"ש שם:

ᵃבבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו בשדה מ"ט משום ישוב א"י איכא דאמרי משום כחשא דארעא מאי בינייהו איכא בינייהו חוצה לארץ: **מתני'** ᵇהמשכיר בית לחבירו בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח בימות החמה שלשים יום ᶜובכרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש ᵈובחנויות אחד עיירות ואחד כרכים שנים עשר חדש רשב"ג אומר חנות של נחתומים ושל צבעים שלש שנים: **גמ'** מ"ש ימות הגשמים *דכי אגר איניש ביתא בימות הגשמים אגר לכולהו ימות הגשמים ימות החמה נמי דכי אגר איניש ביתא לכולהו ימות החמה אגר אלא בימות הגשמים היינו טעמא דלא שכיח ביתא למיגר אימא סיפא בכרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש ואילו מלו ליה יומי שכירות בימות הגשמים מפיק ליה ואמאי הא לא שכיח ביתא למיגר אמר רב יהודה להודיע קתני ᵉוה"ק המשכיר בית לחבירו סתם אין יכול להוציאו בימות הגשמים מחג ועד הפסח אלא א"כ הודיעו שלשים יום מעיקרא תניא נמי הכי כשאמרו שלשים וכשאמרו שנים עשר חדש לא אמרו אלא להודיעו ᶠוכשם שמשכיר צריך להודיע כך שוכר צריך להודיע דאמר ליה אי אודעתן הוה טרחנא ומותיבנא ביה איניש מעליא אמר רב אסי ᵍאם נכנס יום אחד בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח והא אנן שלשים יום *קאמר הכי קאמר אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני שלשים יום אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח אמר רב הונא ואם בא לרבות בדמיה מרבה א"ל רב נחמן האי *לנקטיה בכובסיה דלשבקיה לגלימא (א) לא צריכא ʰדאייקור בתי: ⁱפשיטא נפל ליה ביתא א"ל לא עדיפת מינאי ʲזבניה או אורתיה או יהביה במתנה א"ל לא עדיפת מגברא דאתית מיניה כלליה לבריה ᵏחזינן אי הוה אפשר לאודועיה איבעי ליה לאודועיה ואי לא א"ל לא עדיפת מינאי ˡההוא גברא דזבן ארבא דחמרא לא אשכח דוכתא לאותוביה אמר לה להההיא איתתא אית לך דוכתא לאוגרי אמרה ליה לא אזל קדשה יהבה ליה דוכתא לעייליה אזל לביתיה כתב לה גיטא שדר לה אזלא איהי אגרא שקולאי מיניה וביה אפיקתיה ואותביה בשבילא ᵐאמר רב הונא בריה דרב יהושע *כאשר עשה כן יעשה לו גמולו ישוב בראשו לא מיבעיא חצר דלא קיימא לאגרא אלא אפילו חצר דקיימא לאגרא אמרה ליה לכ"ע ניחא לי לאוגורי ולך לא ניחא לי *דדמית עלי כי אריא ארבא: ⁿרשב"ג אומר של נחתומים ושל צבעין שלש שנים: תנא מפני שהקיפן מרובה: **מתני'** ᵒהמשכיר בית לחבירו המשכיר חייב בדלת בנגר ובמנעול ובכל דבר שמעשה אומן אבל דבר שאינו מעשה אומן השוכר עושהו ᵖהזבל של בעל הבית ואין לשוכר אלא ᵠהיוצא מן התנור ומן הכירים בלבד: **גמ'** תנו רבנן ʳהמשכיר בית לחבירו משכיר חייב להעמיד לו דלתות לפתוח לו הלונות לחזק לו תקרה לסמוך לו קורה ˢושוכר חייב לעשות לו סולם לעשות לו מעקה לעשות לו מרזב ולהטיח את גגו בעו מיניה מרב ששת מזוזה על מי מזוזה *האמר רב משרשיא ᵗמזוזה חובת הדר היא אלא מקום מזוזה על מי אמר להו רב ששת תניתוה דבר שאין מעשה אומן השוכר עושהו והאי נמי לאו מעשה אומן הוא אפשר הוא
בגובתא

בבית. היורד לתוך חורבה ובנאה שלא ברשות: בשדה. היורד לתוך שדה ונטעה שלא ברשות ואמר נטיעותי אני נוטל: משום כחשא דארעא. שכבר הכחישו הנטיעות את השדה שינקו ממנה: איכא בינייהו חוצה לארץ. למ"ד משום כחשא דארעא ממונא אפסדיה ואפילו בחוצה לארץ נמי אין שומעין לו: **מתני'** אינו יכול להוציאו וכו'. בגמ' מפרש לה לכולהו: ובכרכין. שהן מקום השווקים שהכל נמשכים שם לגור שם והבתים אין מצויין לשכור: ובחנויות. שחנוני מקיף הקפות למכירין ושוהין מלשלם לו ימים רבים וכשמבזאין לו מעותיו באין *ע"י פתח החנות שהקיפו שם ואם הלך למקום אחר אינן יודעין אנה ימצאוהו אין יכול להוציאו כל י"ב חדש: חנות של נחתומין. מוכרי ככרות: ושל צבעים שלש שנים. ובגמ' מפרש מפני שהקיפן מרובה לזמן ארוך: **גמ'** מאי שנא ימות הגשמים וכו'. קס"ד האי בימות הגשמים לימי הגשמים קאמר שפירש לו השכר לי ביתך לימות הגשמים: בימות החמה נמי לכולהו ימות החמה אגר. דהא לימות החמה קאמר ליה: אלא בימות הגשמים היינו טעמא משום דלא שכיח ביתא. ובשוכר סתם קאמר ואשמועינן דהשוכר סתם שלא פירש זמן הוי שכירות שלשים יום הלכך בימות החמה דשכיח ביתא אם בא להוציאו לסוף שלשים מוציא ובימות הגשמים דלא שכיח ביתא אע"ג דלא אגרי אלא ל' יום אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח וחייב ליתן לו בכל חדש כשכר חדש הראשון: אימא סיפא ובכרכין הוי סתם שכירות י"ב חדש. ואי מלו ליה הנך י"ב חדש בימות הגשמים וכו': להודיע קתני. הנך שלשים וי"ב חדש דקתני במתניתין להודיע קאמר המשכיר בית לחבירו כלו ימי השכירות בימות הגשמים אינו יכול להוציאו משום דלא שכיחי בתי אא"כ הודיעו בימות החמה שלשים יום שלא ירחיב לו הזמן משיכלה זמנו והיינו מט"ו באלול צריך להודיעו שלשים יום קודם החג וממילא שמעינן אם כלו לו ימי שכירותו בימות החמה אינו יכול להוציאו עד שלשים יום משהודיעו ואם בא להוציאו בזמנו צריך להודיעו שלשים יום קודם הזמן ובכרכים צריך להודיעו י"ב חדש קודם יציאתו ואם לא הודיעו לא יצא אלא נותן לו כמשפט הראשון: אם בא. בעל הבית להרבות לו בדמי השכר מרבה משיגיע זמנו אפילו לא הודיעו: האי נקטיה בכובסיה דלישבקיה לגלימיה הוא. הרי הוא כאוחזו בבגדיו שלו עד שמניח לו טליתו כלומר כיון שמעלה על דמיו אין לך מוציא גדול מזה. כובסיה על שם שתלויים כדאמרינן (שבת דף סז.) כמאן תלינן כובסי בדקלא *תלאי של תמרים: דאייקור בתי. שהפסדו ניכר: נפל ליה ביתיה. למשכיר: אמר ליה. לשוכר: לא עדיפת מינאי. הואיל [א] והגיע זמנו מוציאו וא"ל הלא אינך בא עלי אלא מחמת שלא הודעתיך ואתה אינך מוצא בית לשכור אף אני לא היה לי להודיעך שלא ידעתי שיפול ביתי ואני איני מוצא בית לשכור ולא טוב שתדור אתה בפנים ואני בחוץ: זבניה. לאחר האי משכיר או אורתיה או יהביה במתנה: אמר לו. שוכר לזה שקנאה: לא עדיפת מגברא דאתית מיניה. מי שמכרה לך כשם שהוא לא היה יכול להוציאני אף אתה אין כחך יותר ממנו: כלליה לבריה. השיא את בנו וצריך לו לבית חתנות: מיניה וביה. מן היין עצמו: כי אריא ארבא. כאריה אורב: **מתני'** ובנגר. שנועלין בו את הדלת ותוחבין אותו בקורת האיסקופה: הזבל של בעל הבית. משכיר ובגמרא מפרש לה: היוצא מן התנור. אפר הוא נעשה זבל: **גמ'** לחזק לו תקרה. אם התליעו הנסרין: לסמוך לו קורה. אם נשברה אחת מהן: מרזב. כל גגותיהן טחין בטיט ומשופעין מן ארבע צדיהן וסומכין נסרים לכותל אצל הגג להרחיק המים מן הכותל וכשנפלה אחת מהן הדיוט מחזירה: חובת הדר היא. דדרשינן *מנחות (דף לד.) ביתך דרך ביאתך למי שנכנס ויוצא לה זה הדר בה: מקום מזוזה. העץ שהדלת סוקף עליו ואף הוא קרוי מזוזה ואם הבן הוא צריך לנקוב בו סדק להניחה בתוכה:
בגובתא

בשדה אין שומעין לו. אע"ג דכבר אשמועינן לעיל ר' יוחנן גופיה דטעמא דברייתא דאם אמר אני נוטל זיתיי אין שומעין לו משום ישוב ארץ ישראל איצטריך לאשמועינן למ"ד הכא משום כחשא דארעא דאפילו בחוצה לארץ אין שומעין לו אבל לעיל דוקא בארץ ישראל אין שומעין לו משום דכחשא דארעא לא עשה בידים אלא ממילא ע"י שטיפת הנהר נעשה ולמאן דאמר הכא נמי משום ישוב ארץ ישראל איצטריך לאשמועינן שלא תאמר אפילו בחוצה לארץ אין שומעין לו משום כחשא דארעא:

לא יטלנה ויצא. (סייך לקמן) אף על גב דאמר *שמואל דמטילין מבגד לבגד גבי מזוזה אסור לפי שהמזיקין באין בבית שאין בו מזוזה וכשנוטלה כאילו מזיק אותן שידורו בבית:
בגובתא

ע א מיי' פ"י מהלכות גזלה ואבדה הלכה ט:

עא ב מיי' פ"ו מהלכות שכירות הלכה ו סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף ה:

עב ג ד מיי' שם ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף ו:

עג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה ו:

עד ו מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:

[שבת כב. וע"ש בתוס ד"ה רב אמר]

עה ז מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ו:

עו ח מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ט:

עז ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:

עח י מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יג:

עט כ מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף יב:

פ ל מ מיי' שם פ"ז הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיט:

פא נ טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף ו בהג"ה ועי' במ"מ פ"ו שם הלכה ז:

פב ס מיי' שם פ"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סי' שיד סעיף א:

פג ע מיי' שם הלכה ה ועי' בהשגות ובמגיד משנה וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף ג

פד פ טוש"ע שם סעיף ד:

פה צ מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיד סעיף א:

פו ק מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

פז ר מיי' פ"ה מהלכות תפילין הלכה יא סמג עשין כג טוש"ע י"ד סי' רנא סעיף ב [רב אלפס כאן ובהל' מזוזה דף עא]:

הגהות הב"ח
(א) גמ' לגלימא הוא לא צריכא:

הגהות הגר"א
[א] רש"י ד"ה לא עדיפת מינאי הואיל והגיע. נ"ב דוקא הגיע (וע"ל ק"ב ב' תוס' ד"ה בחזקת ומש"ש):

[בפרש"י שבי"ק איתא על פתח וכן העתיק התוס"ע]

[ר"ס נ: ע"ש]

[נ"ל תנן יעב"ץ]

שבועות מח.

[גיטין מ.]

[ב"ק סה. וש"נ]

ע"ז כא. פסחים ד.

פי' אלשמנ"ר

[יומא יא:]

בגובתא דקניא ת"ר *המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא ומנכרי נוטלה בידו ויוצא ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא וקבר אשתו ושני בניו מעשה לסתור אמר רב ששת ארישא: הזבל של בעל הבית ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירים בלבד: במאי עסקינן אילימא בחצר דאגיר ליה לשוכר ותורי דשוכר אמאי של בעה"ב אלא בחצר דלא אגירא לשוכר ותורי דמשכיר פשיטא(א)*לא צריכא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא קמו בה מסייע ליה לר' יוסי ברבי חנינא *דא"ר יוסי ברבי חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו מיתיבי אם אמר כל מציאות שיבאו לתוכו היום תקנה לי חצרי לא אמר כלום ואם איתא להא דא"ר יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אמאי לא אמר כלום הכא במאי עסקינן בחצר שאינה משתמרת אי הכי אימא סיפא יצא לו שם מציאה בעיר דבריו קיימין ואי בחצר שאינה משתמרת כי יצא לו שם מציאה בעיר מאי הוי כיון דיצא לו שם מציאה בעיר מיבדל בדילי אינשי מינה והויא לה כחצר המשתמרת מיתיבי זבל היוצא מן התנור ומן הכירים והקולט מן האויר הרי הוא שלו ושברפת ושבחצר של בעל הבית ואם איתא להא דר' יוסי בר' חנינא דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קולט מאויר אמאי הרי הוא שלו אויר חצרו הוא אמר אביי במדביק כלי בשולי פרה רבא אמר אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי ומי פשיטא ליה לרבא והא מיבעי בעי לה *דבעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצאתה בפתח זה מהו אויר *שאין סופו לנוח כמונח דמי או לאו כמונח דמי התם לא מיפסק ולא מידי הכא מיפסק כלי ושברפת ושבחצר הרי אלו של בעל הבית תרתי אמר אביי הכי קאמר ושברפת שבחצר הרי אלו של בעל הבית אמר רב אשי זאת אומרת המשכיר חצירו סתם לא השכיר רפת שבה מיתיבי *יוני שובך ויוני עלייה חייבות בשילוח ואסורות בגזל מפני דרכי שלום ואם איתא להא דאמר רבי יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו קרי כאן °כי יקרא פרט למזומן. אמר רבא ביצה ביציאת רובה הוא דאיחייבה לה בשילוח ומיקנא לא קניא עד דנפלה לחצרו וכי קתני חייבות בשילוח מקמי דתיפול לחצירו אי הכי אמאי אסורות משום גזל אאמן ואיבעית אימא לעולם אביצים ומדנפיק רובה דעתיה עילוה והשתא דאמר רב יהודה אמר רב °אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם שנאמר °שלח תשלח את האם והדר את הבנים תקח לך אפי' תימא דנפלה לה לחצרו כל היכא דאיהו מצי זכי ליה חצרו זכיא ליה וכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה חצרו נמי לא זכיא ליה א"ה אסורות בגזל מפני דרכי שלום אי דשלחה גזל מעליא הוא אי דלא שלחה הא בעי שלוחה בקטן דלאו בר שילוח הוא קטן בר דרכי שלום הוא ה"ק אביו של קטן חייב להחזיר לו מפני דרכי שלום: **מתני'** המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר *מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהב לשנה מדינר זהב לחדש

רש"י

בגובתא דקניא · ותולה אותה: ארישא · שוכר מישראל זהו דתניא רישא לא יטלנה בידו ויצא: ותורי דמשכיר · דכיון דלא אוגריה ליה מסתמא דתורי דמשכיר הוו בה: בחצר דמשכיר · [א] שלא השכיר את החצר: ותורי דאתו מעלמא · וסתם גללים אפקורי מפקרינהו בעלים וקניא ליה חצרו ואפילו קודם תורה אור השוכר והגביהן לא זכה בהן: יצא לו שם מציאה בעיר · שיצא קול בעיר שבא לבי שבור בתוך שדהו או מן הנהר הציף לתוכה דגים: והקולט מן האויר · שקיבל גללים לתוך כלי שנתן כלי באויר וקיבל גללים בתוכו: שלו · של שוכר: ושברפת ושבחצר · קס"ד בחצר שלא השכירה לו המשכיר: בשולי פרה · סמוך לנקביה דליכא אויר: זרק ארנקי · והפקירה לכל הקודם: תרתי. בתמיהה תרתי איצטריכא לתנא למיתני ליתני חדא כיון דבשלא השכירה עסקינן מה לי רפת ומה לי חצר: שברפת שבחצר· המושכרת לשוכר כל הזבל שברפת שבה לבעל הבית ואשמעינן דהמשכיר את החצר לא השכיר רפת שבה: יוני שובך · שמבקשים מזונותיהן בשדה וקיניהן בשובך ואין אלו יוני הרדסיאות הגדילים בבתים: חייבין בשילוח · הקן אם רובצת על הבילים דקרינא בהן כי יקרא פרט למזומן דלאו מזומן ניהו: קרי כאן כי יקרא פרט למזומן·(ב)וכיון דהבילים שלו הוה ליה הקן מזומן דקן הוא הבילים: (ג) ביציאת רובה · קרינא בהן או בלים ואם היה בא לתפוש קודם שתיגמר יציאתה חייב לשלח האם וליקח הבנים: אמאי אסורות משום גזל · כיון דלא נפלה לחצרו: אאמן · כלומר גזל דדרכי שלום אפילו אאמן נמי קאמר דדעתו של בעל השובך עליהם דבטוח הוא דחוזרים למקומן לערב: ואי בעית אימא · אבילים ולא אאמן: אפילו דנפלה לחצרו · חייבות בשילוח הקן ולא מזומן הוא כל זמן שאם רובצת עליהן ולא תיקשי לרבי יוסי בר' חנינא דכל היכא דאיהו וכו': אסורות מפני דרכי שלום · ותו לא בתמיהה: אי דשלחה · מי שנטלן: גזילה מעליא הוא · דהא קניא ליה חצרו: ואי דלא שלחה · הא בעי שלוחה ואיכא איסור שלא תשלח והדר את הבנים תקח לך וכו' מאי איריא גזל: הכי גרסינן בקטן · הא דקתני דרכי שלום ותו לא בדלא שלחה ובקטן דלאו בר שילוח הוא דלאו חייב במצות: **מתני'** נתעברה לשוכר. לא ירבה לו שכר חודש שהעיבור בכלל שנה: גמ'

[פסחים ד.] | [עי' תוס' לעיל יא: ד"ה וכי ובגיטין עט: ד"ה פנימית] | ב"ק מט: | לעיל יא. | לקמן קיח. | חולין קמא: | לעיל יב. | [זבחים כה:] | חולין קלט: קמא: ותוס' שם פ"י | דברים כב | שם | ב"ב קב:

תוספות

בגובתא דקניא · מכאן נראה כמו שפירש רש"י במנחות (דף נג.) שמניחין המזוזה מעומד לכן צריך גובתא דקנה שלא תפול אבל לפר"ת שמניח אותה מיושב כמו ספר תורה מונח בארון ולא מעומד ובמנחות (שם) נמי עשאה כמין נגר פסולה והיינו מעומד דשילהי המוכר פירות (ב"ב דף קא: ושם) אמר על כמין נגר היינו קבורת חמור משמע במעומד קאמר ואם כן גובתא דקניא למה לי ויש לומר שלא תכלה מלחלוחית הכותל:

מסייע ליה לרבי יוסי בר' חנינא· פירשתי בפ"ק (דף יא·):

קולט מן האויר אמאי הרי אלו שלו · תימה ואי ליתא דרבי יוסי אמאי שבחצר של בעה"ב:

תרתי · פי' דסתרן אהדדי דהאי שברפת לא איצטריך למיתני לגופיה דפשיטא הוא דשוכר בית בחצר שאין לו ברפת כלום ולא תנא אלא למידק שברפת לבעל הבית לפי שאין [בה] לשוכר כלום [ב] אבל בחצר שיש לשוכר בה הילוך כניסה ויציאה לביתו לא הוי דבעל הבית והדר תני שאף שבחצר לבעל הבית:

פרט למזומן · וא"ת ואמאי לא פריך נמי מסיפא אמאי אסורין מפני דרכי שלום גזל גמור הוי וי"ל דמרישא ניחא ליה למיפרך וה"ה דמצי פריך מסיפא אי נמי לא מצי למיפרך מסיפא דאיכא למימר דהכי קאמר אסורות משום גזל גמור הבילים ואמן מפני דרכי שלום:

אי הכי אמאי אסורים משום גזל · דאפי' משום דרכי שלום ליכא ומשני אאמן פי' ולא אבילים וא"ת אמן נמי הא צריך שילוח וי"ל כי ליכא בילים תחתיה וה"ה דה"מ למימר כס"ד מעיקרא אבילים שנפלו יש גזל גמור ואאמן יש דרכי שלום:

לא צריכא בקטן · ול"ג דשלחה קטן דאי שלחה קנה בעל השובך מדאורייתא ואטו משום דלקחו קטן יהא שלו אלא הקטן לקח הבילים בלא שילוח שעדיין לא זכה בעל השובך בבילים ותימה דאפי' בגדול ה"מ לאוקמי וכגון שנתן ידו או בגדו תחת הבילים בשעה שאם רובצת עליהם ולא נתכוין לזכות בבילים עדיין דאסור הוא אלא עשה כן כדי שלא יזכה בעל השובך בבנים אא"כ(ד) ושילח את האם ונטלן עכשיו וזוכה בהן:

וכא

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' ג ופ"ס מהל' תפילין הלכה יא סמג עשין כג טוש"ע ח"מ סי' שיד סעיף ב וטוש"ע י"ד סי' רצא סעיף ב [רב אלפס כאן ובסוף הלכות מזוזה דף עא.]

פט ב מיי' פ"ה מהל' תפילין הלכה יא סמג עשין כג טוש"ע י"ד שם:

צ ג מיי' פ"ו מהלכות שכירות הל' ה ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיג סעיף ג:

צא ד טוש"ע שם בהג"ה:

צב ה מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:

צג ו מיי' פי"ג מהל' שחיטה הלכה ח סמג לאוין קב טוש"ע י"ד סי' רצב סעיף ב:

צד ז מיי' פ"ו מהלכות גזילה ואבידה הל' ז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רע סעיף א וסעיף ד:

צה ח מיי' פי"ג מהל' שחיטה הל' ח סמג לאוין קב טוש"ע י"ד סי' רצב סעיף ב:

צו ט י מיי' שם הל' יח:

צז כ מיי' פ"ז מהלכות שכירות הלכה ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף טו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא צריכא בחצר דמשכיר · נ"ב ע"ל דף מט ע"ב: (ב) רש"י ד"ה קרי וכו' דכיון: (ג) ד"ה ביציאת רובה: (ד) תוס' ד"ה לא וכו' אא"כ שילח כצ"ל ואות ו' נמחק:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה בחצר דמשכיר שלא כו'. נ"ב אבל רמב"ם כתב אפי' שהשכירו (ועמ"ש רביט בח"מ סי' שי"ג ס"ק ה): [ב] תוס' ד"ה תרתי. אבל כו'. נ"ב וריטב"א כתב דכה"ג סוף דבע"ה כמש"ל יו"ד ב' רב פפא אמר כו' כי זכה כו' (וע"ש בס"ק ז):

ובא

ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני ר' יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור:

גמ' מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם אמר לו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש יחלוקו ומעשה נמי בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רבן שמעון ב"ג ולפני ר' יוסי ואמרו יחלוקו את חדש העיבור אמר רב אי הואי התם הוה יהיבנא ליה כוליה למשכיר מאי קא משמע לן תפוס לשון אחרון הא אמר רב חדא זימנא דאמר רב הונא אמרי בי רב אסתירא מאה מעי מאה מעי אסתירא אסתירא אי מהתם הוה אמינא פרושי קא מפרש קמשמע לן ושמואל אמר בבא באמצע חדש עסקינן אבל בא בתחלת חדש כוליה למשכיר בא בסוף חדש כוליה לשוכר מי אמר שמואל לא אמרינן תפוס לשון אחרון והא *רב ושמואל דאמרי תרוייהו [א]כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה התם טעמא מאי משום דתפיס הכא נמי קא תפיס *ורב נחמן אמר [ב]קרקע בחזקת בעליה קיימת מאי קמ"ל תפוס לשון אחרון היינו דרב [ג]אע"ג דאפיך מיפך בעו מיניה מרבי ינאי [ד]שוכר אמר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה אימת [ה]אי בתוך זמנו תנינא אי לאחר זמנו תנינא דתנן [א] *[ו]מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה [ז]לאחר שלשים יום בחזקת שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה לא צריכא ביומא דמשלם זמניה מי עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה או לא אמר להו ר' יוחנן תניתוה

שכיר

גמ' מעשה לסתור · רישא תנא או כוליה דשוכר או כוליה דמשכיר ומייתי מעשה דיחלוקו : ואם אמר לו וכו' · דאיכא תרתי לישני לשנה ולחדשים : יחלוקו · דלא ידעינן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון : אסתירא מאה מעי מאה מעי · אם אחד אומר לחבירו בכמה חפץ זה אמר לו אסתירא מאה מעי ונתרצו מאה מעי חייב לו : ואם אמר מאה מעי אסתירא · חייב לו אסתירא תפוס לשון אחרון : אי מהתם · הוה אמינא טעמא לאו משום דאית ליה תפוס לשון אחרון אלא דהאי כוליה לשון חד אלא פרושי קמפרש סלע גדול שהוא שוה מאה פרוטות וכי אמר מאה מעי אסתירא הכי א"ל מאה פרוטות רעות שאינן שוות אלא סלע אסתירא סלע מדינה והוא חצי דינר שהוא שמיני שבסלע צורי כדאמרינן בהחובל (ב"ק לו·) בהתוקע לחבירו משלם לו סלע והוא חצי דינר וחצי דינר ל"ו פרוטות שהפרוטה אחד משמנה באיסר וחצי דינר שלש מעה כסף שהן ששה פונדיונין ופונדיון שני איסרין הרי י"ב איסרין לחצי דינר תן לכל איסר ח' פרוטות הרי צ"ו וכי אמר ליה אסתירא מאה מעי סלע שהוא יותר ארבע פרוטות קאמר ליה דסתם מעות פרוטות נינהו אי לא פירש מעות כסף ואי אפשר לומר דמאה מעות כסף קאמר שאין לך סלע כזה שאפי' סלע צורי אינו אלא כ"ד מעות : ושמואל אמר · מתני' דתני יחלוקו : בבא לב"ד באמצע החדש · ואמר לו לא מביתי או תן לי שכר חדש זה וכי מספקא לן איזהו לשון נתפים אמרי' העמד ממון על חזקתו ומה שדר בה כבר לא מפקינן מיניה *ודלמא לשון אחרון אית לן למיתפס ומה שלא עבר מן החדש או יצא או יתן לו שכרו העמד קרקע על חזקתה בחזקת בעליה : כולו למשכיר · העמד קרקע בחזקת בעליה : בסוף החדש כולו לשוכר · העמד ממון על חזקתו : יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה · ואע"פ שמשך אינה משיכה דכוליה חד מקח הוא ועד דמשך כוליה לא קני מידי : ראשון קנה · כיון דא"ל סאה בסלע כל סאה וסאה הוה ליה חד מקח ומשיכה כל אחת קנאה : התם משום דתפיס הוא · ולעולם מספקא ליה לשמואל הלכך מכי תפים אין בנו כח להוציא מידו העמד דבר על חזקתו : ורב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה עומדת · ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר שהספק לא עכשיו נולד אלא מתחילת החדש נולד והעמד קרקע על חזקתו ונמצא שדר בשל חבירו וצריך להעלות לו שכר : אע"ג דאפיך מיפך · ואמר ליה מעיקרא מדינר זהב לחדש משנים עשר זהובים לשנה קאמר רב נחמן כולו למשכיר דטעמא לאו משום דתפוס לשון אחרון הוא אלא ספוקי מספקא ליה וספיקא שדי ליה אתחילת החדש וקרקע בחזקת בעליה תעמידנו : שוכר אומר נתתי · שכר (א) שנה : בתוך זמנו · (ב) שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף והוא ביום אחרון של שנה : הכי גרסינן דתנן מת האב בתוך שלשים יום בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה שנפדה לאחר שלשים בחזקת שנפדה עד שיאמרו לו שלא נפדה ובבכורות תני לה גבי בכור דכתיב ביה (במדבר יח) מבן חדש תפדה הלכך מסתמא בתוך שלשים יום לא פדאו אביו הלואי שיפרע אדם חובו בזמנו וחייב הבן לפדות עצמו : ומת לאחר שלשים · סתמיה פדוי דפדאו האב בזמנו : עד שיאמרו · השכינים ידוע לנו שלא פדאך אביך שהוא נוה בשעת מותו וגבי כהן לא שייך למיתני לשון יביא ראיה דכהן לאו בעל דינו הוא דאי בעי אמר ליה לדידך לא יהיבנא אלא לכהן אחר ולהכי תני עד שיאמרו לו ומשיאמרו לו המצוה מוטלת עליו שיפדה הוא עצמו : לא צריכא שתבעו לדין ביומא דמשלם זמניה · והוא אומר לו נתתיו בבקר :

שכיר

ובא מעשה לפני ר' יוסי כו' · תימה דלשמואל משמע דמספקא ליה לר' יוסי אי תפיס לשון ראשון או אחרון ובתמורה (דף כה: ושם) גבי תמורת עולה ושלמים א"ר יוסי דבריו קיימים והיינו תפוס לשון שניהם ובנזיר פ"ב (דף ט· ושם) ובזבחים (דף ל· ושם) ובפסחים (דף נג· ושם) ובמנחות (דף קג: ושם) אית ליה לרבי יוסי דבגמר דבריו אדם נתפס וי"ל דהכא מספקא ליה שאי אפשר לומר (ג) דעת של שניהם שהרי סותרים זה את זה אבל בתמורה שאינם סותרים זה את זה א"ר יוסי תפוס לשון שניהם וההיא דנזיר דמפרש דבריו הריני נזיר מן הגרוגרות והרי עלי מנחה מן השעורים קאמר דבגמר דבריו אדם נתפס : הוה אמינא פרושי קא מפרש · פי' בקונט' אסתירא מאה מעי מאה מעי לא משום תפוס לשון אחרון אלא משום דמפרש (ד) לשון אסתירא חשוב דשוה מאה מעי וקשה דתנן בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסה:) זוזים מאה דאינון סילעין תלתין אין לו אלא מאה אלמא כי פרושי מפרש אזלינן בתר פחות שבלשונות למימר דאינון סילעין תלתין גרועין דליכא למימר התם לא מפרש אע"ג דאמר אינון כיון שרחוקין כל כך זה מזה מאה מתלתין (ה) אלא מהדר קא הדר ביה דא"כ היה הולך הכל אחר התחתון כדתנן התם כתב למעלה מנה ולמטה מאתים הכל הולך אחר התחתון ונראה לר"י לפרש דאי מהתם מההיא דאסתירא הוה אמינא הכא פרושי קמפרש והוי כולו לשוכר דהכי קאמר י"ב דינרים לשנה אף שתשלם לי דינר בכל חדש לא אמתין עד סוף שנה כמו שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף וכי האי גונא אמר פרק בית כור (שם· דף קה· ושם) גבי חלוקין עליו חביריו על בן ננס ואי הוה אמר הכא כולו למשכיר גרידא ה"א בההיא דאסתירא פרושי קמפרש וניזיל בתר פחות שבלשונות כי ההיא דגבי גט פשוט אף ע"ג דלא אמר דאינון מאה מעי כדקאמר התם אי נמי הוי אמינא האי דכולו למשכיר לאו משום תפוס לשון אחרון אלא מספקא ליה ומשום דקרקע בחזקת בעליה קיימת הוי למשכיר ואפי' אפיך מיפך כדאמר רב נחמן ורבינו שמואל פי' בפרק בית כור בע"א אי מהתם דמרחץ ה"א פרושי קמפרש שמסופק היה וקאמר י"ב דינרים לשנה אם היא פשוטה ודינר זהב לחדש אם היא מעוברת ולכך כולו למשכיר ולאו משום תפוס לשון אחרון והשתא לא הוי פרושי קא מפרש כההיא דהתם דלעיל דהתם הוי כדפי' ר"י ותו ההיא דמרחץ אין צריך לדחות משום דפרושי קמפרש דבלאו הכי איכא למידחי דטעמא הוי משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת ואפילו אפיך מיפך וכדפירש ר"י ניחא אלא דבפ' בית כור אינו מיושב לשון אי מההיא דמשמע דקאי אמרחץ והרבה יש כיוצא בזה בגמרא ולפירוש רבינו שמואל אינו מיושב בשמעתין אי מההיא ולפירוש הקונט' אינו מיושב שם אם לא תפס שם כפי' רבינו שמואל וכאן כפירוש הקונט' וי"ס דל"ג אי מההיא אלא גרס מהו דתימא ותו לא וניחא טפי : בחזקת שלא נפדה · וא"ת לאביי דאמר בפרק השותפים (ב"ב דף ה· ושם ד"ה וכא) עביד איניש דפרע בגו זמניה אמאי הוי בחזקת שלא נפדה וי"ל דהתם הוי טעמא כי היכי דלא לטרדן והא לא שייך בפדיון הבן שיכול ליתן לאיזה כהן שירצה אבל קשה דא"כ היכי מייתי הכא מיניה ראיה לשוכר דשייך טעמא דלא לטרדן אלא יש לומר דלהכי הוי בחזקת שלא נפדה לפי שירא שימות הבן או יתעכלו המעות תוך שלשים דאין בנו פדוי כדאמר רבא בפרק יש בכור (בכורות דף מט· ושם) ושוכר נמי ירא להקדים השכר פן יפול הבית [ב] או יפול ביתו של משכיר עצמו ויוציאנו דאמר ליה לא עדיפת מגאי כדאמרינן לעיל (דף קא:) :

נקיטת

עין משפט נר מצוה

צח א מיי' פ"ד מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ר סעיף ז :

צט ב ג מיי' פ"ז מהל' שכירות הלכה ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף טו :

ק ד ה מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיז סעיף א :

קא ו ז מיי' פי"א מהל' בכורים הלכה יט סמג עשין קטד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף יד :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שוכר וכו' שכר השנה : (ב) ד"ה בתוך זמנו היינו סוף השנה דשכירות אינה וכו' והוא יום אחרון : (ג) תוס' ד"ה ובא וכו' שאי אפשר לומר דעתו על שניהם : (ד) ד"ה הוה אמינא וכו' משום דמפרש לשונו אסתירא : (ה) בא"ד מאה מתלתין סלעין אלא :

הגהות הגר"א

[א] גמ' דתנן מת כו' . נ"ב גירסת הרי"ף ורא"ש דתניא כל ל' יום בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן לאחר ל' יום בחזקת שנתן עד כו' . וקאי אשכירות סתם שהוא על ל' יום וכ"ה ברמב"ם וש"ע ורש"י החליף הגירסא וכדעת תוס' וש"פ בפ"ק דב"ב (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שי"ז ס"ק ב') :

[ב] תוס' סד"ה בחזקת . או יפול כו' . נ"ב אבל רא"ש בסי' כ"ה כתב דבתוך זמנו או הקדים לו שכרו אינו יכול להוציאו אף בכה"ג :

מסורת הש"ס

ב"ב סו: קכ. [קו:]

לקמן קי.

דלמא לשון ראשון כצ"ל ר"מ

בכורות מט.

שכיר בזמנו נשבע ונוטל שכיר הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דבעל הבית טרוד בפועליו אבל הכא שוכר מהימן בשבועה אמר רבא אמר רב נחמן האי מאן דאוגר ליה ביתא לחבריה לעשר שנין וכתב ליה שטרא וא"ל נקיטת חמש שנין מהימן א"ל רב אחא מדפתי לרבינא אלא מעתה אוזפיה מאה זוזי בשטרא וא"ל פרעתיך פלגא ה"נ דמהימן א"ל הכי השתא התם שטר לגוביינא קאי אם איתא דפרעיה איבעי ליה למכתבא אגביה א"נ מיכתב עליה תברא אבל הכא אמר ליה האי דכתיבי לך שטרא כי היכי דלא [א] תחזק עליה אמר רב נחמן שואל אדם בטובו לעולם אמר רב מרי ברה דבת שמואל והוא דקני מיניה אמר רב מרי בריה דרב אשי ומהדר ליה קתיה אמר רבא האי מאן דאמר ליה לחבריה אושלן מרא למירפק ביה האי פרדיסא רפיק ביה ההוא פרדיסא פרדיסא רפיק ביה כל פרדיסא דבעי פרדיסי רפיק ואזיל כל פרדיסי דאית ליה ומהדר ליה קתיה אמר רב פפא האי מאן דאמר ליה לחבריה אושלן האי גרגותא ונפלה לא בני לה גרגותא ונפלה בני לה בי גרגותא כרי ואזיל כמה גרגותי בארעיה עד דמתרמי ליה וצריך למיקני מיניה: **מתני'** המשכיר בית לחבירו ונפל חייב להעמיד לו בית היה קטן לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן אחד לא יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד לא יפחות מן החלונות ולא יוסיף עליהם אלא מדעת שניהם: **גמ'** היכי דמי אי דאמר ליה בית זה נפל אזל ליה אי דאמר ליה בית סתם אחד אמאי לא יעשנו שנים קטן אמאי לא יעשנו גדול אמר ריש לקיש דאמר ליה בית שאני משכיר לך מדת ארכו כך וכך אי הכי מאי למימרא אלא כי אתא רבין אמר ריש לקיש דאמר ליה בית כזה אני משכיר לך ואכתי מאי למימרא לא צריכא דקאי אגודא דנהרא מהו דתימא מאי בזה דקאי אגודא דנהרא קמ"ל:

הדרן עלך השואל

המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יעקור לחרוש (א)אחריו יחרוש הכל כמנהג המדינה כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות

רש"י

שכיר בזמנו נשבע ונוטל · אם ביום שילא ממלאכתו תבעו נשבע שלא קיבל ונוטל שזה אחד מן הנשבעים ונוטלין האמורים במסכת שבועות (דף מד:) שתקנו לו חכמים דשקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר משום דבעל הבית טרוד בפועליו וכסבור שנתן לזה כשנתן לחבירו: (ב) אבל · בעלמא אפי' ביום זמנו נאמן לומר פרעתיך כבר ובשבועת היסת שהטילו חכמים על מי שאינו מודה במקצת: וכתב ליה · משכיר לשוכר שטרא שהשכירה לו לעשר שנים ולא נכתב בשטר זמן ולאחר זמן בא לפני ב"ד ואמר כבר דרת בה חמש שנים וזה אמר לא דרתי אלא שלש: מהימן · בעל הבית דקרקע בחזקת בעליה עומדת על כל דבר ספק הבא לפנינו: תברא · שובר: דלא תחזק בה · דלא תימא לקוחה היא בידי ולא שתוכל לתבוע עשר שנים לעולם: שואל אדם בטובו לעולם · אם ראה אדם כלי לחבירו ואמר השאילני בטובו וא"ל הן שאול לו לעולם כל זמן שהוא ראוי למלאכה דהאי בטובו משמע לן כל זמן שהוא *טובו אפילו מחזירו חוזר ונוטלו כשילטרך: והוא דקני מיניה · דבעלים אבל לא קני [ב] מכי אהדריה כלתה קנייה דמשיכה ראשונה: ומהדר ליה קתיה · וכשיפחות שלא יהא ראוי יחזיר לו שבריו דהא לאו במתנה יהביה אלא שאלה הואי [ג] ובטובו (ג) הוא והאי לאו טוב הוא: פרדיסא · סתמא: רפיק ביה · חד פרדיסא: כל דבעי · אפילו [ד] גדול כאנטוכיא: ואי א"ל פרדיסי · רפיק ביה כל פרדיסי דאית ליה ולא אמרינן תרי פרדיסי הוא דקאמר ליה דאפי' טובא נמי משמע: אושלן · השאילני: גרגותא · באר מים חיים להשקות שדות: לא בני לה · אם בא לבנותו ולומר עוד שאול לי לעולם זה מעכב עליו ואומר לא השאלתיך אלא אותו ולא כשנעשה אחר: בני לה · והרי היא שאולה לו עד שישקה כל שדותיו: בי גרגותא · אמר לו בלשון הזה השאילני בי גרגותא השאילני מקום לחפור בו באר קאמר ליה: וכרי ואזיל כמה גרגותי בארעיה · אם לא ימצא כאן יחפור במקום אחר עד דמתרמי ליה מקום הראוי: וצריך למיקני מיניה · מעיקרא ואי לא קנה מיניה דיבורא בעלמא א"ל ומצי למהדר ביה: **מתני'** חייב להעמיד לו בית · בימי שכירותו: לא יעשנו קטן · השוכר מעכב עליו אי אפשי בבית גדול ואי אפשי בבית קטן: **גמ'** ואי דאמר ליה בית זה · אני משכיר לך: אזדא ליה · הלך לו מזלו גרם ולמאי חייב להעמיד לו בית: וליטעמיך ל"ג: מהו דתימא מאי כזה דקאי אגודא דנהרא · שהוא חשוב ואגודא דנהרא הוא דמתני בהדיה שדרך בני אדם מקפידין בכך אבל ארכו ורחבו לא אתני בהדיה: קמ"ל · דאכולה מילתא אתני:

הדרן עלך השואל

המקבל · או באריסות למחצה ולשליש ולרביע או בחכירות בכך וכך כורים לשנה: לחרוש אחריו · אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבו וימותו ולא יחזרו וילמחו לכשתזרע: בזמורות

תוספות

נקיטת חמש שנין · פר"ח לשון אחד וכן בקונטרס שאין כתוב בשטר לא תחילת השנים ולא סופן והשטר ביד השוכר ואומר משכיר לשוכר כבר דרת ה' שנים ופריך בשטר מלוה מי נאמן לומר פרעתי פלגא ומשני הכא א"ל האי דכתבי לך שטרא כי היכי דלא תחזק פירוש עיקר השטר נכתב בשבילי שלא תאמר לקוח הוא בידי ואין השטר בידך אלא כדי שלא אכחש לך חשבון השנים כמה היו מכל מקום עיקר השטר בשבילי נכתב שע"י כן יש קול שבמשכנתא הוא אצלך אע"פ שהשטר בידך ולשון שני פר"ח וזה לשונו יש אומרים שכתוב בשטר בזמן כך וכך שכרתי חצרו של פלוני עשר שנים בק' דינרים י' דינרים בכל שנה ואחר ה' שנים טוען השוכר ואמר למשכיר נקיטת שכירות חמש שנין כו' ואסיקנא דהשוכר נאמן ובשבועה ומסתברא כי האי פירושא בתרא עכ"ל ולשון זה נראה עיקר חדא דבנאמנות השוכר האומר שפרע השכירות איירי נמי לעיל מיניה בסמוך ומשמע דבהכי נמי איירי (ד) ועוד דהשתא ניחא טפי מה שאמר במסקנא שלא נעשה השטר לגוביינא אלא כדי שלא יחזיק השוכר דלפי זה השטר ישנו ביד המשכיר: **שואל** אדם בטובו · בערוך בערך שאל מפרש בטובו בטובה שמחזיק השואל להמשאיל יכול השואל להשתמש לעולם בכליו של משאיל ואין נראה: **פרדיסי** רפיק ביה כל פרדיסי דאית ליה. וא"ת דאמר בריש המוכר את הבית (ב"ב דף סח: ושם ד"ה ארעתא) ארעתא תרתי משמע ואין לומר דהתם נמי אי אמר ארעתי הוה משמע כולהו כמו פרדיסי דהא אמר התם בסוף פרק (דף סט:) דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי והו לא וי"ל דהיינו דוקא גבי מכר דאין לנו לומר שמכר כל קרקעותיו אלא הפחות אבל בשאלה אינו מקפיד דמשאיל לכל צרכו (ה) ועוד י"ל דהתם יד לוקח על התחתונה שהמוכר מוחזק והכא יד המשאיל על התחתונה שהשואל מוחזק וכ"ת לא מקרי שואל מוחזק כיון שסופו להחזיר ואין נשאר בידו כדאמר לעיל קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפי' בסוף החדש לא דמי דדוקא קרקע שאין יכול להכניע לשמטו מיד בעלה אזלינן בתר חזקה קמא אבל במטלטלין אזלינן בתר מאן דתופס השתא היכא דליכא חזקת קרקע כנגדה:

הדרן עלך השואל

המקבל · בתבן ובקש · אותו שנקלץ עם השבולת קרוי תבן והנשאר בארץ קרוי קש שקורין איסטובל"א כדכתיב (בראשית כד) גם תבן גם מספוא רב עמנו ואותו שנשאר בקרקע אין נותנין לבהמות לאכול וכתיב נמי (שמות ה) לקושש קש לתבן שהיו מלקטים בשדות הקש הנשאר שם תחת התבן כי התבן כבר הוליכוהו הבעלים איש לביתו וכן אמרינן בפרק שואל (שבת דף קנ:) בשלמא קש משכתת לה במחובר אלא תבן במחובר היכי משכחת לה ובגמרא דקאמר (ו) בטינא דתיתבן ארעתי הוה ליה למימר דקתקש אלא משום שרגילות הוא לעשות אספה מן התבן ולזבל השדה ולהכי קאמר דתיתבן כלומר שיהא הקש במקום הזבל העושין מן התבן והא דקאמר כמי בטינא תיבנא התם לפי שעוקר הכל ודש את הכל במוריגים ומתרכך נקרא הכל תבן: [וע"ע תוספות שבת נו: ד"ה כירה] ואזיל

עין משפט נר מצוה

קב א ב מיי' פי"א מהל' שכירות הל' ו סמג עשין צ טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף ב וסעיף ג:

קג ג מיי' שם פ"ז הל' ג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שיז סעיף א:

קד ד מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ב:

קה ה ו ז מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הלכה ח סמג לאוין נב טוש"ע ח"מ סי' שמא סעיף ו:

קו ח מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ז:

קז ט מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ח:

קח י כ ל מ מיי' פ"ה מהלכות שכירות הלכה ז סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעיף יז:

א נ מיי' שם פ"ח הל' ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שכ סעיף ד:

ב ס מיי' שם הלכה י סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שכו סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) במשנה לחרוש אחריו יחרוש: (ב) רש"י ד"ה שכיר וד"ה אבל הד"א: (ג) ד"ה ומהדר וכו' ובטובו הואי והאי: (ד) תוס' ד"ה נקיטת וכו' דבהכי נמי איירי הכא ועוד: (ה) ד"ה פרדיסי וכו' ועוד י"ל. נ"ב ובריש המוכר [את] הבית דהו התוס' פירוש זה: (ו) תוס' ד"ה המקבל וכו' ובגמרא דקאמר האי אמר בטינא דתיתבן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' תחזק. נ"ב גירסת ר"ת אחזיק עלך. בעל העיטור ועי' בתוס' (ולשון שני פר"ח כו'): [ב] רש"י ד"ה והוא דקני · מכי כו' · נ"ב ורי"ף ורמב"ם מפרשים אפי' לא אהדריה ועי' רא"ש והג"א: [ג] שם ד"ה ומהדר. ובטובו כו'. נ"ב ר"ל שאינו יכול לתקנו: [ד] שם ד"ה כל דבעי אפי' כו'. נ"ב ורמב"ם פי' אפי' אינו שלו:

מסורת הש"ס

[לקמן קיא.] שבועות מה:

נ"ל טוב ואפילו. יעב"ץ ועי' רש"ש

עין משפט
נר מצוה

ג א ב ג מיי' פ"ח מהל' שכירות הל' ו סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכ סעיף ד:

ד ד ה ו מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ה:

ה ז ח ט מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף ג:

ו י מיי' שם הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שכא סעיף א:

ז כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

ח ל מ מיי' שם ועיין במ"מ טוש"ע שם סעיף א:

מסורת הש"ס

בזמורות ובקנים ושניהם מספקין את הקנים: **גמ'** תנא מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור לעקור אינו רשאי לקצור [ו]ושניהם מעכבין זה על זה לקצור אינו רשאי לעקור האי אמר בעינא דתתבן לי ארעאי והאי אמר לא מצינא לעקור אינו רשאי לקצור האי אמר בעינא דתינקר ארעאי והאי אמר בעינא תיבנא ושניהם מעכבין זה על זה למה לי מה טעם קאמר מה טעם לקצור אינו רשאי לעקור לעקור אינו רשאי לקצור משום דשניהם מעכבין זה על זה: לחרוש אחריו יחרוש: פשיטא [ב]לא צריכא באתרא דלא מנכשי ואזל איהו ונכיש מהו דתימא אמר ליה האי דנכישנא אדעתא דלא כריבנא לה קמ"ל [א] [ג]דאיבעי ליה לפרושי ליה: הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר [ד]מקום שנהגו להשכיר אילנות על גבי קרקע משכירין מקום שאין נהגו להשכיר אין משכירין מקום שנהגו להשכיר משכירין פשיטא [ה]לא צריכא דכ"ע יהבי בתילתא ואזל איהו ויהביה בריבעא מהו דתימא דאמר ליה האי דבצרי לך אדעתא דלא יהיבנא לך באילנות קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי ליה: מקום שנהגו שלא להשכיר אין משכירין: פשיטא [ו]לא צריכא דכ"ע מקבלי (א) בריבעא ואזל איהו וקיבלה בתילתא מהו דתימא א"ל האי דטפאי לך אדעתא דיהבת לי באילנות קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי ליה: כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש: אמר רב יוסף בבבל נהיגו דלא יהיבי תיבנא לאריסא למאי נפקא מינה דאי איכא איניש דיהיב עין יפה הוא ולא גמרינן מיניה אמר רב יוסף [ז]בוכרא וטפתא וארכבתא וקני דחיזרא דבעל הבית וחיזרא גופיה דאריסא [ח]כללא דמילתא כל עיקר [ב] *בלמא דבעל הבית נטירותא יתירתא דאריסא ואמר רב יוסף [ג] [ט]מרא וזבילא ודוולא וזרנוקא דבעל הבית אריסא עביד בי יאורי: כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים: (ב)קנים מאי עבידתייהו אמרי דבי רבי ינאי קנים המוחלקין שבהן מעמידין את [י]הגפנים: ושניהם מספקין את הקנים: למה לי מה טעם קאמר מה טעם שניהם חולקין בקנים משום דשניהם מספקין את הקנים:

מתני' [כ]המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין או בית האילן יבש המעין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו [ל]אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זו או שדה בית האילן זה יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו: **גמ'** היכי דמי אילימא דיבש נהרא רבה אמאי אינו מנכה לו מן חכורו [ד] [מ]נימא ליה מכת מדינה היא אמר רב פפא [נ]דיבש נהרא זוטא דאמר ליה איבעי

רש"י

בזמורות · הקלוגין מן הגפנים: בקנים · מפרש בגמ' קנים המעמידים את הגפנים שקורין פוסי"ל: ושניהם מספקין את הקנים · החדשים בכל שנה שאין על האריס אלא לעבוד ולשמור אבל שאר דברים על שניהן וסיפא דמתניתין ליתא אלא בקבלנות דאי בחכרנות לא שייכא חלוקה: **גמ'** ושניהן מעכבין. לשנות מן המנהג: האי אמר · בעל הקרקע אי אפשי שתעקור דבעינא דתיתבן ארעאי שישארו בה מן הקשין ויהא לה לזבל לזריעתה לשנה הבאה: והאי אמר · אם בעל הבית אמר עקור מאי האי למימר ליה לא מצינא מיטרח שהקצירה נוחה מן העקירה: דתינקר · שתהא נקיה שאינה צריכה לזבל: בעינא תיבנא · אני צריך תבן לבהמותי ואי אפשי שתשאר בקרקע: שניהן מעכבין זה על זה למה לי · כיון דתנן בתרוייהו אינו רשאי מכלל דזימנין דניחא ליה למר בהכי ולמר בהכי וזימנין איפכא: משום דשניהם מעכבין · כלומר מפני ששניהן יש להם טענה לכאן ולכאן: ואזיל איהו ונכיש · בעוד שהתבואה מחוברת ותלש ממנה עשבים רעים אלא שלאחר מכאן חזרו וגדלו בהן קצת מהן: דלא כריבנא ליה · שלא אחרוש עוד אחריה שהניכוש במקום חרישה שלאחר הקצירה היא למנוע עשבים הרעים: שנהגו להשכיר אילנות · עם שדה לבן שיטול האריס חלקו בפירות האילן אע"פ שאינו טורח בהן שאינן צריכין לעבודה: משכירין · כלומר מסתמא הן מושכרין: יהבי בתילתא · נותנין קרקעות לאריסין ע"מ שיטלו הן חלק שלישי ואריס שני חלקים: ואזל איהו ויהיב בריבעא · שלא יטול הוא אלא רביע והאריס שלשה חלקים: דבצרי לך · שאני נוטל פחות משאר בעלי בתים: מקבלי בריבעתא · ע"מ ליתן לבעל הקרקע רביע בתבואה: בוכרא וטפתא וארכבתא וקני דחיזרא דבעל הבית · סביבות השדה עושין חרין ונותנין העפר על המילר להגביה סביבותיו ולאחר זמן כשנידש חוזר הוא ומוסיף עליו עפר שנית וכן שלישית ראשון קרי בוכרא והשני טפתא לשון ריבוי דמטפי לה והשלישי קרי ארכבתא: קני דחיזרא · קנים שנוטעים בארץ לארוג בו קוצים או נסרים סביבות השדה: דבעל הבית · עליו יליאה זאת לעשות: חיזרא גופיה · הקוצים שאורגין בו סביב הקנים דאריסא: עיקר בלמא · עיקר שמירה שאי אפשר בלא היא: נטירותא יתירתא דאריסא · עליו להוציא שאינו עושה אלא להקל מעליו שלא יצטרך לטרוח כלל בשמירתה: מרא · פוסוי"ר בלע"ז: וזבילא · (ג) פאל"א: ודוולא · דלי להשקות שדה: וזרנוקא · נוד למלאות במקום שנוהגין לדלות בנודות: אריסא עביד בי יאורי · עליו לעשות חרילין משפת הנהר עד סוף השדה חרילין הרבה שכשדולין המים מן הנהר שופכין בחרילין והחרילין מוליכין עד סוף השדה והיא שותה מאליה: מוחלקין · שניטלה קליפתן מחשוף הלבן שעליהן: שניהם מספקין למה לי · פשיטא כיון דתנא דלשניהן הן וחולקין בהן ממילא שמעינן דשניהן מספקין את החדשים דאי לא יהיב מעיקרא אמאי פליג בישנים: **מתני'** בית השלחין · קרקע יבישה דלא דייה במי הגשמים וממעיין שבה משקה אותה: או בית האילן · ובשביל האילן ההוא חביבה על האריס שנוטל חלק בפירות בלא טורח: מן חכורו · אם קיבלה ממנו בחכירות בכך וכך כורין לשנה דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום מעיין או אילן טפי לה בחכירותה: חכור לי בית השלחין זו · גלי דעתיה דבשביל שהוא בית השלחין טפי לה וחכרה ממנו: **גמ'** נהרא רבה · שהכל משקין ממנו: נימא ליה מכת מדינה היא · ותנן לקמן בפירקין (דף קה:) המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או שנשדפה אם מכת מדינה היא מנכה מן החכירות: נהרא זוטא · אמת המים שהמשיכו מן הנהר הגדול אגל הבקעה להשקות ממנה:

תוספות

ואזל הוא ויהיב בריבעא · תימה דהכא משמע דבעל הבית שקיל פחות מן האריס ובכל דוכתי משמע שהאריס נוטל פחות כדאמרינן במי שאחזו (גיטין דף עד:) כ"ע דלו תלת ושקלי ריבעא ואת דלי ארבעה ושקיל תילתא ולקמן בפירקין (דף קי·) כמי אמרינן אריס אומר למחצה ירדתי ובעל הבית אומר לשליש הורדתיו משמע שאריס רגיל ליטול פחות ולא יותר וי"ל דהכא איירי שהאריס נותן זרע אבל בכל דוכתי איירי שבעל הבית נותן זרע או בכרמים ופרדסים שאין צריך זרע דאיכא אתרא דעבדי הכי דאריסא יהיב ביזרא ואיכא אתרא דעבדי הכי דמרי ארעא יהיב ביזרא כדאמר לעיל בסוף איזהו נשך (דף עד:):

בוכרא וטפתא · פר"ח חרין וכן חרין שכך רגילים לעשות סביבות השדה מחוץ לגדר כדאמרינן בסוף פרק בית כור (ב"ב דף קח·) ובערוך [ערך ארכבתא] פי' כפירוש הקונטרס: **בלמא** · פירוש שמירה כמו פיו בלום (בכורות דף מ:) פירוש סגור וכן בולס עלמו בשעת מריבה שילהי כסוי הדם (חולין דף פט·) אבל אוצר בלום דסוף פרק התקבל (גיטין דף סז· ושם ד"ה בלוס) הוא בסמ"ך (ג) כמו עיסה בלוסה מעורב בפרק כלל גדול (שבת דף עו:) ואוצרות בלוסין בב"ר (פרשה ס):

מנכה לו מחכורו · בין בחכירות בין בקבלנות איירי כדאמר בגמרא ואע"ג דתנן לקמן (דף קה:) המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב אם מכת מדינה היא מנכה לו מחכירותו ולא איירי אלא בחכירות דבקבלנות אינו מנכה לו אלא נוטל שליש או רביע כמו שהתנה כדפירש לקמן בקונטרס מ"מ הכא בסיפא מנכין לו כיון דא"ל בית השלחין דלא איבעי ליה למימר כיון דקאי בגווה מדאמר זו כדאמר בגמרא ש"מ שרוצה לומר כל זמן שתהא בית השלחין כמו שהיא עכשיו שיש בה מעין · דאפשר

הגהות הב"ח

(א) גמ' מקבלי בריבעתא ואזל איהו: (ב) שם קנים מאי עבידתייהו. נ"ב עיין פ' המוכר את הבית ד' ס"ע פרשב"ם קנים מאי עבידתייהו מה צריכים לכרם קנים הגדילים בקרקע דקנים סתמא משמע ליה במקום גידולן כמו אילת הקנים קנים המחולקין מפוצלין שמעמידין תחת הגפנים כדי שיהיו הגפנים זקופין והאשכולות תולין באויר ולא יתקלקל בקרקע וקורין להו פאשיל"ש: (ג) רש"י ד"ה וזבילא פאל"א. נ"ב בלשון אשכנז מיס"ט גאב"ל: (ג) תוס' ד"ה בלמא וכו' הוא בסמ"ך · נ"ב וכן פי' רשב"ם פ' ח"ה דף נ"ח ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דאיבעי כו'. נ"ב ר"ל דהה"ג מהני אף אספק בעי"ה הרמ"ה: [ב] שם בלמא. נ"ב פי' סייג · לשון הרי"ף: [ג] שם מרא וזבילא. נ"ב מרא. וזבילא. לשון הרמב"ם הקרדום שחופרין בו הארץ. והכלים שנושאין בהם העפר ומפרש דכל זה ה"ה בתוכר והטור חלק עליו בזה וכן ב"ה וראייה ממה שמציין על סיפא דמתני' כשם כו': [ד] שם נימא כו' · נ"ב ר"ל בחכירות ועי' רש"י כאן ולקמן ק"ה ב' במתני' ועיין תוס' ד"ה מנכה כו'. מ"מ דלא כטור (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שכ"א ס"ק ב'):

[גי' הערוך ערך בלם פי' לסתום הפרצות]

איבעי לך לאתויי בדוולא אמר רב פפא *הני תרתי מתניתא קמייתא משכחת לה בין בחכרנותא בין בקבלנותא מכאן ואילך דאיתא בקבלנותא ליתא בחכרנותא ודאיתא בחכרנותא ליתא בקבלנותא: אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה [וכו']: ואמאי לימא ליה שמא בעלמא אמרי לך מי לא תניא *ג האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך אע"פ שאין בו אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי בית כור ד כרמא אני מוכר לך אע"פ שאין בו גפנים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי כרמא ה פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי פרדסא אלמא אמר ליה שמא בעלמא אמרי לך הכא נמי נימא ליה שמא בעלמא אמרי לך אמר שמואל לא קשיא ו הא דאמר ליה מחכיר לחוכר הא דאמר ליה חוכר למחכיר אמר ליה מחכיר לחוכר שמא בעלמא א"ל א"ל חוכר למחכיר קפידא רבינא אמר אידי ואידי דא"ל מחכיר לחוכר מדקאמר זה מכלל ז דקאי בגוה עסקינן בית השלחין למה ליה למימר דקאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא: **מתני'** ח המקבל שדה מחבירו והובירה שמין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו שכך כותב לו *אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא: **גמ'** ר"מ היה ט דורש לשון הדיוט דתניא *ר"מ אומר אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא רבי יהודה היה דורש לשון הדיוט *דתניא ר' יהודה אומר י אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבן וקרבן שהיא חייבת *שכך כותב לה אחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא *הלל הזקן היה דורש לשון הדיוט דתניא *)אנשי אלכסנדריא היו מקדשין את נשותיהם ובשעת כניסתן לחופה באין אחרים וחוטפים אותם מהן ובקשו חכמים לעשות בניהם ממזרים אמר להן הלל הזקן הביאו לי כתובת אמכם הביאו לו כתובת אמן ומצא שכתוב בהן לכשתכנסי לחופה הוי לי לאינתו ולא עשו בניהם ממזרים ר"י בן קרחה היה דורש לשון הדיוט דתניא *ר"י בן קרחה אומר המלוה את חבירו לא ימשכננו יותר מחובו שכך כותב לו תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיכי טעמא דכתב ליה הכי הא אי לא כתב ליה הכי לא קניא והא אמר רבי *יוחנן כ משכנו והשיב לו המשכון ומת שומטו מעל גבי בניו אהני

*) תוספתא דכתובות פ"ד

רש"י

משכחת לה בין בחכירות ובין בקבלנות. בכולן יש לומר לקצור יקצור לעקור יעקור דכל מה שיש לו לטעון בקבלנות יש לו לטעון בחכירות וגבי יבש המעיין אם אמר חכור לי שדה [בית] שלחין זו כי היכי דבחכירות כי יבש המעיין מנכה לו הכי נמי בקבלנות אם קבלה בשליש ולמחצה הכל לפי מה שנפסד: מכאן ואילך כו'. כל אחת אפרשנה במקומה: שמא בעלמא. כך היא נקראת אבל לא בשביל המעיין העליתי בחכירותך: לתך. חצי כור לפי חשבון סאתים בחצר המשכן חמשים על חמשים הוי בית סאה: אע"פ שאין בו גפנים גרסינן וגבי פרדס אע"פ שאין בו רמונים גרסינן: אמר לו מחכיר לחוכר. שדה בית השלחין אני מחכיר לך יכול לומר שמא בעלמא אמרי: **מתני'** הובירה. שלא חרשה ולא זרעה: שמין אותה. כגון בקבלנות שקבל למחצה ולשליש ולרביע אבל בחכרנות לא שייכא הא דמאי שמין איכא חכירותו יתן לו: אם אוביר. אעשנה בורה: ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה: **גמ'** דורש לשון הדיוט. שהרגילו הדיוטות לכתוב שלא כתקנת חכמים היה דורש הלשון לפסוק הדין אחריו: אדם מביא קרבן עשיר על אשתו. שהוא חייב בקרבן לידתה וצרעתה ואם הוא עשיר אין יכול לומר היא אין לה כלום ותיפטר בקרבן עני: כל הקרבנות שהיא חייבת. שלא בנדר ונדבה כגון קרבן זיבתה ואשם וחטאת שעליה: ה"ג לה (א) בת"כ א"ר יהודה לפיכך אם פטרה אינו חייב בהן שכן היא כותבת לו אחראין (ב) דאיתא לי עלך מן קדמת דנא והכי פירושה לפיכך אם גירשה ונתן לה כתובתה ועדיין קרבנותיה עליה אינו חייב בהן שכך כותבת לו בתוך השובר שכותבת לו על קבלת כתובתה התקבלתי כתובתי ואחראין דאית לי עלך מן קדמת דנא וכל אחריות שהיה לי עליך מלפני היום הזה ולשון הספרים איני יודע לפרשו כראוי: כתובת אמן. שכותבין להן ביום אירוסין: לכשתכנסי לחופה. וקדושיהן ע"מ כן ולא חלו קדושין בה עד שתיכנס לחופה והרי חטפה קודם לכך: לא ימשכננו. ע"י שליח בית דין במשכון שהוא יתר על חובו: שכך הוא כותב לו תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיכי. אם משיב לו את העבוט לזמן מרובה שמין את המשכון וכותב לו זה בשטר יהיו לך כל תשלומין עלי ליפרע ממני דמי משכון זה ואם משכנו יותר על חובו נמצא גובה שלא כדין: טעמא דכתב ליה הכי. כלומר למה ליה למיכתב ליה והאמר ר' יוחנן משכנו והשיב לו את העבוט ומת הלוה שומטו המלוה מעל בניו ולא הוו כשאר מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל חוב דכיון דמשכני' קנייה כי דידיה לגובייניה: אהני

תוספות

דאפשר לאתויי בדוולא. וא"ת אפילו לא אפשר נמי אמאי מנכין לו דכיון דלא יבש נהרא רבה תו לא הוי מכת מדינה וי"ל דנקט האי טעמא לאשמועינן דאפילו יבשו נמי שאר יאורי שדות אחרים דהשתא הוי מכת מדינה אפילו הכי אינו מנכה לו כיון דאפשר לאתויי בדוולא מנהרא רבה דדוקא באכלה חגב או נשדפה שאין יכול לתקן הקלקול ע"י שום טורח מנכה לו אי נמי יש לומר דודאי בחכירות לא היה צריך לטעם זה אפילו בלא אפשר לאתויי אתי שפיר אבל משום קבלנות אילטריך שלא יוכל לומר לא אתעסק בה ואפ"ה לא אשלם במיטבא לפי שאינו מחוייב להביא מנהרות אחרים הרחוקים ביותר ועל כן הוצרך לומר דלא יבש נהרא רבה ומצי לאתויי בדוולא ולכך מחוייב לעשות בקבלנותו: **הני** תרי מתני' קמייתא איתנהו בין בחכרנותא כו'. ואע"ג דכסס שחולקין בתבואה ליתא בחכירות מ"מ עיקר מילתא דהיינו רישא מיירי בין בחכירות בין בקבלנות: **אידי** ואידי דאמר ליה מחכיר לחוכר. לכאורה משמע דבא"ל חוכר למחכיר הוי קפידא בלאו האי טעמא מדלא קאמר אידי ואידי בין אמר ליה חוכר למחכיר בין אמר ליה מחכיר לחוכר [א] אבל אי אפשר לומר כן דהא מתני' בדא"ל חוכר למחכיר איירי דקתני א"ל חכור לי שדה בית השלחין ואפ"ה משום האי טעמא דוקא הוי קפידא ולאו דוקא נקט מחכיר לחוכר דה"ה חוכר למחכיר אלא משום דשמואל לא משכח קפידא במחכיר לחוכר קאמר רבינא דבמחכיר לחוכר נמי הוה קפידא בכה"ג דאיירי מתני': **היה** דורש לשון הדיוט. לשונות שלא תיקנו חכמים לכתוב אלא הדיוטות הורגלו לכותבן היה דורש ואפילו לא כתב כאילו נכתב דאי דוקא כשכתב מה היה דורש פשיטא שיש לו לקיים כמו שהתנה דהא לאו אסמכתא היא: **הכי** גרסינן בתוספתא דכתובות (ג) אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבנות שהיא חייבת שכך כתב לה אחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא פי' כל קרבנות שהיתה חייבת קודם שנשאת לו יביא בעבורה שכתב לה אחריות דאית ליך שאתה חייבת יהא עלי מן קדמת דנא אפילו חובות שקדמו לנישואין ודוקא בקרבנות שהן חובה לכפרתה כגון לידה וזיבה וצרעת או להכשירה לאכול בתרומה או לשתות ביין אם היא נזירה והכי איתא בירושלמי בכתובות בפרק נערה דקתני התם אפילו אכלה חלב או חיללה שבת משמע דוקא בהני שצריכה להביא אבל קרבנות שנדרה ונדבה קודם נישואין או לוותה ואכלה לא ישלם ועד כאן לא מיבעיא לן בס"פ יש נוחלין (ב"ב דף קלט.) בלוותה ואכלה ועמדה ונשאת אי כלוקח הוי אי כיורש הוי אי כלוקח הוי ואין המלוה מוציא מיד הבעל אי כיורש הוי ומוציא אלא בנכסים שהכניסה לו אבל מנכסי הבעל פשיטא דלא גבי וה"ה לוותה כשהיא תחתיו לצורך מה שאינו משועבד לה דלא משלם ובלא שום ראיה דבר פשוט הוא דאל"כ אם יקניטוה תלוה ותשליך לאיבוד ותחייבנו ק' מנה בכל יום אבל בנזירות אין לחוש שתדור ותפסידו ובנדרים ובנדבות נמי אם היה חייב לשלם היתה מפסדת לו כמה וכמה דאפילו יוכל להפר דחשיב כדברים שבינו לבינה משום הפסד ממונו יש לחוש שמא תדור ותפרע קודם שישמע ואפילו ישמע זימנין דמיטרד כדאמר בנדרים בפ' נערה (דף עג.) ודלא *כרב אחא שהורה שהבעל חייב לפרוע חובת אשתו שלוותה קודם שנשאה מכח דר' יהודה דהכא: **לא** ימשכננו יותר מחובו. *דאף על גב דאין משלם לו הגירעון אלא בכתב מכל מקום לא ימשכננו יותר מחובו: **טעמא** דכתב ליה הכי והא אמר רבי יוחנן כו'. ותימה והא כיון דדריש לשון הדיוט אפילו לא כתב נמי כדפרישית לעיל ומאי פריך לרבי יוחנן וי"ל דאם איתא דרבי יוחנן דאמר שומטו מעל גבי בניו דמכח לשון הדיוט קאמר היה לו לפרש: אהני

עין משפט נר מצוה

ט א עיין בטור ח"מ סי' שכח סעיף א בהג"ה:

י ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריח סעיף יז:

יא ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יח:

יב ה ו מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכא סעיף ב בהג"ה:

יג ז מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שכח סעיף ג:

יד ח טוש"ע ח"מ סי' מב סעיף טו:

טו ט מיי' פ"י מהל' שגגות הלכה ו סמג עשין רעז:

טז י מיי' פ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ו סמג לאוין קפח טוש"ע ח"מ סי' נז סעיף יט:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג לה בת"כ. נ"ב בפרשה מצורע במגילת מצורע סוף פ"ד: (ב) בא"ד אחראין דאית כצ"ל ואות א' נמחק: (ג) תוס' ד"ה ה"ג בתוספתא דכתובות פ"ד אדם:

[סיומא דמילתא שכך כותב לה וכו' ליתא במשנה לכך שפיר גרסינן דתניא וכיא תוס' בכתובות פ"ד ע"ש]

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אידי. אבל כו'. נ"ב ורמ"ה חולק:

[עי' מהר"מ ותוס' ורש"א]

מסורת הש"ס

ב"ב ז.

[לעיל עג: לקמן קט.]

[תוספתא דכתובות פ"ד]

נדרים לה: נזיר כד. נגעים פי"ד [מ"יב]

[עי' תוס' יבמות קיז. ד"ה בית הלל ותוס' כתובות כג. ד"ה שאין]

[תוספתא דכתובות פ"ד]

[לקמן קיד: ושם הג"י משכנו ומת שומטו וכו' וכ"ה גי' הערוך ערך שמט א' וע"ש בהש"ס]

פי' הוא רב אחאי גאון ויש גורסין כרב אחד. רש"ל

אהני כתיבה לגירעון ר' יוסי היה דורש לשון הדיוט דתניא *רבי יוסי אומר *מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחצה נהרבלאי גבו תילתא מרימר מגבי נמי שבחא א"ל רבינא למרימר והתניא לכפול גובה מחצה לא קשיא הא דקני מיניה הא דלא קני מיניה רבינא משבח וכתיב לברתיה אמרו ליה נקני מיניה דמר אמר להו אי מקנא לא מיכפל אי מיכפל לא מיקנא ההוא גברא דאמר להו הבו לה ארבע מאה זוזי לברתי בכתובתה שלח רב אחא בריה דרב אויא לקמיה דרב אשי ארבע מאה דאינון תמני מאה או ארבע מאה זוזי דאינון מאתן אמר רב אשי חזינן אי אמר הבו לה ארבע מאה זוזי דאינון תמני מאה אי אמר כתובו לה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן איכא דאמרי אמר רב אשי חזינן אי אמר לכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון תמני מאה ואי אמר בכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן ולא היא *לא שנא דאמר לכתובתה ולא שנא דאמר בכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן עד דאמר הבו לה סתמא ההוא גברא דקבל ארעא מחבריה אמר אי מוברנא לה יהיבנא לך אלפא זוזי אוביר תילתא אמרי נהרדעי דינא הוא דיהיב ליה תלת מאה ותלתין ותלתא ותילתא רבא אמר *אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ולרבא מ"ש מהא *דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם לא קא גזים הכא כיון דקאמר מילתא יתירתא גוזמא בעלמא הוא דקגזים ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי זרעה חיטי עבדא חיטי כשומשמי סבר רב כהנא למימר מנכי ליה כחשא דארעא אמר ליה רב אשי לרב כהנא אמרי אינשי כחשא ארעא ולא לכחוש מרה ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי זרעא חיטי עבדא חיטי טפי מן שומשמי סבר רבינא למימר יהיב ליה שבחא דביני ביני אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא אטו הוא אשבח ארעא לא אשבחה *אמרי נהרדעי האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה השתא דאמרינן פלגא מלוה אי בעי למשתי ביה שכרא שפיר דמי רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא דאמר ליה כי יהבינא לך לאיעסוקי ביה ולא למשתי ביה שכרא אמר רב אידי בר אבין ואם מת נעשה מטלטלין אצל בניו רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא דאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו אמר רבא חדא עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה

תרי

אהני כתיבה לגירעון. השטר מועיל לפחות דמיו אם יפחתו דמי המשכון שנשתמש בו הלוה יפרע משאר נכסיו ככל הכתוב בשטר: מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה. שכל מה שכתוב בשטר כתובתה ודין כדוגיא דהנעלת ליה מבי נשא לבית בעלה וכו' נפרעת ממנו כשנתארמלה או נתגרשה כדרך שבעל חוב נפרע ככל הכתוב בשטר מלוה כגון שכותבין בה כמו שאנו כותבין אחריות דלא קבילת עלאי: גובה מלוה. בעל גובה מאבי הבת כל מה שכתוב בכתובתה כאילו הלוהו: מקום שנהגו לכפול. לשום את מה שמכנסת לו כפליים בדמיו בשביל כבוד ולכתוב כפליים בכתובתה וכשהיא יוצאה אינה נפרעת אלא החצי: גובה. החתן מחמיו מחצה: מגבי שבחא. כל מה שהיה כותב וכופל היה גובה מאבי הבת: הא דקנו מיניה. מאבי הבת: ההוא דאמר להו. מלוה מחמת מיתה היה: (א) שלח רב אחא כו'. האי לכתובתה לכתובה קאי או אגוביינא מקום שנהגו לכפול היה: הבו לה ארבע מאה. קאמר שיכתבו אותן תמני מאה בכתובתה או ד' מאה דכתובה קאמר דאינון מאתים לגבייה: אי אמר לכתובתה. לגוביינא קאמר: ואי אמר בכתובתה. לכתוב לה בשטר כתובה קאמר: לא גזים. אינו מקבל עליו דבר גוזמא אלא כמשפט ולאו אסמכתא היא דהכי אפסדיה: דקביל ארעא לשומשמי. קבלנות היתה לזורעה שומשמין והן יקרין מן החטין ומכחישין הקרקע יותר מן החטין: ועבדה חטין כשומשמי. הגליא זריעתו ואף החטין הוקרו ונמצא שלא הפסיד בעל הבית במה ששינה זה ונשתכר כחש הקרקע שהיה נכחש בשומשמין יותר מן החטין: מנכה ליה. בעל הקרקע מחלקו דמי כחשא דארעא מה שהיתה מכחשת אם היה זורעה שומשמין יותר משזרעה חטין ולא יטול בה חטין שיעור שומשמין שהרי לא הכחישה כל כך מחמת החטין: אמר ליה אמרי אינשי כחוש ארעא כו'. כלומר היה לו לזרוע שומשמין אפילו היתה מכחשת קרקע יותר ולא יכחוש מרה ליטול עכשיו פחות וירעב הוא וביתו: טפי משומשמין. הוקרו החטין והגליאה אותה שנה זריעת חטין יותר משל שומשמין: יהיב ליה. בעל הקרקע מנכה לו מחכירתו ולא יטול אלא כדי שיעור דמי שומשמין שהיא ראויה להעשות לפי שזה גרם זה השבח: האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. המקבל פרגמטיא מבעל הבית ושמה לו כפי דמיה שהיא שוה כאן והוא מוליכה למקום היוקר למחצית השכר חצי אחריות אונסים עליו כמלוה וחצי אחריותה על בעלים כפקדון: תקון רבנן הך תקנתא. דניחא להו לתרוייהו: ואי בעי למישתי ביה שכרא. אם רצה להוציא חציה בהוצאת ביתו מוציא שהרי מלוה עליו היא: לאיעסוקי ביה. דמתוך שתשתכר בשלך תטרח ותעסוק בה יפה: ואם מת. הלוה והעיסקא קיימת ביד בניו הרי חצייה שהיא מלוה נעשית מטלטלין אצל בניו ואין הבעלים גובין ממנה דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב: להכי קרו ליה עיסקא. שתהא קיימת תמיד ומתעסק בה ויסמכו עליה בעליה שלא תינתן להוציאה ואם מת לוה יגבה ולא תיעשה כמטלטלין שלהן דכיון דצריכה להיות קיימת סמיכתו עליה כמקרקעי דטעמא דלא קא משתעבדי מטלטלי דיתמי לב"ח משום דמעיקרא לאו עלייהו סמך דלאו למיגבי מינייהו אוזפיה שהרי בידו להוציאן אבל הכי אין בידו להוציאן וסמך עלייהו: חד עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה. משום דסתם עיסקא תילתא באגר לבעל הבית ופלגא בהפסד כדאמר באיזהו נשך (לעיל דף סח:) גבי שטרא דרב עיליש דאי לא מתחזי כרבית דכיון דפלגא מלוה אי לאו דשקיל מנתא באגרא דפלגא פקדון איסתכח דקא טרח בפקדון משום רבית דמלוה הלכך מאן דיהיב עיסקא שני חבילות בגדים במנה נכתוב שטר של מנה אי מפסיד באחת מן החבילות מדמי הקרן מחמשים ה' דינרים ומשתכר בחבירתה ט"ו דינרין אין כאן חשבון להפסד לבד ולשכר לבד אלא נשתכר בפרגמטיא זו י' דינרין *(וישלמו (ב) תחילת חבילה החסירה בה' דינרין של ט"ו דינרים שהרויח בחבילה אחרת וי' דינרין הנותרים הן הן ריוח ויטול מהן דיהיב עיסקא תילתא באגר והמקבל תרי תילתי) ויטלו בעליו מאותם י' דינרים שליש שהן ג' דינרים ושליש דינר והמקבל יטול שני שלישים אי כתב עלייהו שני שטרות כל חבילה שטר של חמשים נמצא חשבון של כל אחד לבדו ויקבל עליו המלוה בהפסד החצי שהוא שני דינרים וחצי ובשכר של חבירתה לא יטול אלא שליש ולא נמצא לחלקו שכר אלא שלשים מעות דהיינו חמשה דינרים דדינר ו' מעות כסף פשיטי הן הרי פסידא דמלוה:

תרי

אהני כתיבה לגירעון. וא"ת היכי משמע לומר מה שכתב לו תשלומין דאית ליך עלי כל קבל דיכי שיהא מהני לשומטו מע"ג בניו שיהא טועה המקשה לומר שלכך כתב לו כן ויש לומר דהכי משמע ליה למקשה תשלומין דאית ליך עלי לא מכח תחילת המלוה שכבר נפרעת בכתיבת המשכון כי הקניתיו לך והשאלתו לי ועל שאילה זו יש לך תשלומין *עליו וע"כ מקשה למה צריך לכתוב לו כך כדי לשומטו מע"ג בניו בלאו הכי נמי הוא שומטו דממילא קני ליה המשכון ואפילו לא יקנה לו הלוה וא"ת וכיון שאם לא כתב לו הוא פטור מן הגירעון א"כ מלוה הוא שלא יקחנו והילך הוא מותר על ידי כתיבה זו וי"ל שמדעתו מקנה לו הלוה לפי שמחזירו לו ימים רבים וכיון שמקנה לו אינו עוד בידו בתורת השבת העבוט אלא בתורת שאלה א"כ רבנן הוא דתקון שיכתוב כדי שלא ימנע המלוה מלהחזיר כמו שתקן הלל פרוזבול לפי שראה שהיו נמנעים מלהלוות (שביעית פ"י מ"ג):

סבר רב כהנא למימר מנכה ליה כחשא דארעא. ומתני' דקתני אומדין כמה היתה ראויה ליעשות גבי מקבל שדה והובירה היינו בר מכחשא דארעא א"כ הכא דוקא גבי שומשמי דמכחשי יותר סבר דמנכה לו ואפילו מאן דחייש לכחש גופנא בפ' הכונס (ב"ק דף נט.) הכא מודה לרב אשי דלא חיישינן:

האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. ממתני' דאיזהו נשך (לעיל דף סח:) דאין מושיבין חנוני למחצית שכר אא"כ נותן כו' לא שמעינן דהוה פלגא מלוה ופלגא פקדון דה"א דטפי מפלגא פקדון הוי ואפ"ה בעי שכר עמלו כיון דליכא תרי תילתי פקדון:

דלא למישתי ביה שכרא. שכשמוליאה מפסיד המלוה שאין קרן שלו קיים ואין לו על מה לסמוך:

הכי

יז א מיי' פכ"ג מהלכות אישות הלכה יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סו סעיף יא:

יח ב מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הלכה כא טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף טו:

[כדפוי' סגי' עלי]

יט ג מיי' פ"ח מהלכות שכירות הלכה יג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכח סעיף ב:

כ ד ה מיי' שם הלכה יד סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שכו:

כא ו מיי' פ"ו מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב ועיין בהשגות ובכ"מ סמג עשין פב טור ש"ע י"ד סי' קעז סעיף ב:

כב ז מיי' שם פ"ז הלכה ד סמג שם טוש"ע י"ד שם סעיף ל:

כג ח מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף לא:

כד ט טוש"ע שם סעיף לג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שלח וד"ה סבו סד"א: (ב) ד"ה חד עיסקא וכו' וישלמו תחילה חבילה וכו' דהיינו כ' דינרים דדינר כסף שש מעות הרי פסידא דמלוה כצ"ל ותיבת פשיטי הן נמחק:

[תוספתא דכתובות פ"ד]

[עי' תוס' כתובות נד: ד"ה למוותת]

[לעיל סו.וש"נ]

לעיל ע"א עג: [לקמן קט.]

ב"ב ע:

רש"ל מ"ז

תרי עיסקי וחד שטרא פסידא דלוה ואמר רבא ׳האי מאן דקביל עיסקא מן חבריה ופסיד טרח ומלייה ולא אודעיה לא מצי אמר ליה דרי מהיאך פסידא בהדאי משום דאמר ליה להכי טרחת למליותיה כי היכי דלא ליקרו לך מפסיד עיסקי ואמר רבא *׳הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח וא"ל חד לחבריה תא ליפלוג אי א"ל אידך נרווח טפי דינא הוא דמעכב (א) ואי א"ל הב לי פלגא דרווחא אמר ליה רווחא לקרנא משתעבד ואי א"ל הב לי פלג׳ רווחא ופלגא קרנא אמר ליה עיסקא להדדי משועבד ואי א"ל נפלוג רווחא ונפלוג קרנא ואי מטי לך פסידא דרינא בהדך א"ל לא מזלא דבי תרי עדיף:

מתני׳ ׳המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש ואמר לו מה איכפת לך הואיל ואני נותן לך את חכירך אין שומעין לו מפני שיכול לומר לו למחר אתה יוצא ממנה ומעלת לפני עשבים:

גמ׳ ׳אי א"ל לבתר הכי כריבנא לה אמר ליה חטי מעלייתא בעינא ואי א"ל זביננא לך חטי משוקא א"ל חטי דארעאי בעינא ואי א"ל מנכישנא לך שיעור מנתיך א"ל קא מנסבת שם רע לארעאי והתנן מפני שמעלת לפני עשבים אלא משום דא"ל בזרא דנפל נפל:

מתני׳ המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה א"ר יהודה מאי קצבה בכרי אלא אם יש בה כדי נפילה:

גמ׳ ת"ר ׳המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה שכך כותב לו אנא אוקים ואניר ואזרע ואחצוד ואעמר ואדוש ואידרי ואוקים כריא קדמך ותיתי אנת ותיטול פלגא ואנא בעמלי ובנפקות ידי פלגא וכמה כדי להעמיד בה כרי א"ר יוסי בר׳ חנינא כדי שתעמוד בו הרחת איבעיא להו רחת היוצא מהאי גיסא להאי גיסא מאי ת"ש א"ר אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דר׳ יוסי בר׳ חנינא כל שאין כונס שלו רואה פני החמה איתמר לוי אמר שלש סאין דבי רבי ינאי אמרי ׳סאתים אמר ר"ל סאתים שאמרו ׳חוץ מן ההוצאה תנן התם *פריצי זיתים וענבים ב"ש מטמאין וב"ה ׳מטהרין מאי פריצי זיתים אמר רב הונא רשעי זיתים אמר רב יוסף ומאי קראה °[ובני] פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו (דניאל יא) ר"נ בר יצחק אמר מהכא °והוליד בן פריץ שופך דם (יחזקאל יח) וכמה פריצי זיתים ר׳ אלעזר אמר ׳ארבעת קבין לקורה דבי ר׳ ינאי אמרי סאתים לקורה ולא פליגי הא באתרא דמעיילי כורא באוללא הא באתרא דמעיילי תלתא כורין באוללא תנו רבנן

עלו

רש"י

תרי עיסקי וחד שטרא פסידא דלוה. קבל היום ממנו במנה ולמחר במנה וכתב שטר על מאתים הפסיד הלוה כמה דפרישית שאם יהא הפסד בזה ושכר בזה לא יחשבו כל אחד לבדו אלא השכר ימלא הקרן תחילה ואח"כ יחלוקו המותר ואם כתב ב׳ שטרות כמשפט הזה מחשב הפסד של זה לבד והשכר של זה לבד ויקבל הבעלים עליו בהפסד חצי ובשכר השליש ועלה טובה קמ"ל רבא דבחד עיסקא לכתוב חד שטרא ובתרי עסקי נכתוב ב׳ שטרי ויהא הדבר שקול: ולא מצי למימר ליה. לבתר דמלייה: דרי מהיאך פסידא קמא בהדאי. וקבל עלך חצי הפסד ובשכר טול שליש ונמצא פוחת מן הקרן: דא"ל להכי טרחת ומליי׳ וכו׳. דמדלא אודעתן מעיקרא נכלם היית בדבר ואדעתא דמלוי קרנא טרחת: בי תרי דעבוד עיסקא בהדי הדדי ורווח. שני קבלנים שקבלו עיסקא מבעל הבית בשותפות שימכרוהו ויסחרו במעות עד זמן פלוני ויחלקו ביניהם ובין בעה"ב כמשפט ונשתמשו חצי הזמן ונשתכרו: דמעכב. עליה עד שיגיע הזמן שקבעו לבעה"ב שיחזרו לו את שלו והמותר יחלוקו: אי אמר ליה ניפלוג רווחא. השתא מפרש ואזיל מ"ט אית ליה דניעכב אי א"ל האי פלוג רווחא והקרן ניתפוס עדיין להרויח בו עד הזמן מצי א"ל אידך רווחא לקרנא משתעבד שמא בסחורה שנעשה עוד נפסיד וצריך שיהא הריוח קיים להשתכר בו עוד כדי למלאות הקרן: ואי אמר ניפלוג. תרוייהו מצי א"ל עיסקא להדדי משתעבד ואם ניפלוג שמא אני אפסיד בסחורה שאקנה שהרי קבלתי אני להתעסק בה עד אותו הזמן ואם אפסיד שמא חלק השני ישתכר וימלא חסרון ואנו יחד קבלנו ונשתעבדו החלקים זה לזה: **מתני׳** ולא רצה לנכש. התבואה: אתן לך חכירך. כך וכך כורין שפסקתי עמך ומה איכפת לך אם יחסר חלקי שהעשבים (ב) מכחישים השבלים אין זה אלא עלי: אין שומעין לו. והא ליתא אלא בחכרנותא דאי בקבלנותא פשיטא מי מט א"ל מאי איכפת לך: **גמ׳** ואי א"ל כריבנא וכו׳. השתא מפרש אמאי אין שומעין לו אי אמר לו אני אחרוש אחר הקצירה ואהפוך שרשי העשבים שנותרו בה וימותו ולא תעלה לפניך עשבים מאי מהדר ליה: א"ל אנא חטי מעליא בעינא. אותו חכירות שפסקת לי אני רוצה שיהו בריאים ולא כחושים: מנסבת שם רע לארעאי. הרואים סבורים שניכסת ואעפ"כ היא מלאה עשבים ואתה מוציא שם רע לארעאי ומחר אם באתי למכור או להוריד לזה אריס אחר לא יהיה יורד: והא תנן וכו׳. הרי לא שנה במתני׳ אלא טענה אחת ובשבילה קאמר אין שומעין לו ע"כ בהא תליא כולה: אלא משום דא"ל בזרא דנפל נפל. כל טענתו איכא אלא שמעלת עשבים לשנה הבאה וטענתו לעולם עומדת דכי א"ל כריבנא לאחר הקצירה א"ל האי נהי דעקרת לשרשים סוף סוף העשבים שהניח בה עכשיו עד שיזרעו יפלו הזרעים לארץ ויצמחו לשנה הבאה ולזו לא תועיל החרישה: **מתני׳** המקבל שדה מחבירו ולא עשתה. תבואה אלא מעט ובא לו האריס למנוע מלהתעסק בה עוד שאין בה עוד כדי טרחו: אם יש בה כדי לעשות. מתבואתה כרי ובגמרא מפרש מאי שיעוריה: חייב ליטפל בה. בעל כרחו והא ליתא אלא בקבלנותא דאי בחכרנותא מה לו לבעל השדה אם יחדל לו סוף סוף חכירו הוא נותן לו: מה קצבה בכרי. מה קצבה יש אם קצבתם לו כרי לשיעור חיוב טיפול שדה גדולה לשיעור כרי ושדה קטנה לשיעור כרי: אלא אם יש בה כדי נפילה. שיכול לחזור ולזורעה לשנה הבאה מתבואות שנה זו: נפילה. זרע שמפזרים לה במפולת יד: **גמ׳** אקום ואניר. אעמוד ואחרוש: ואדרי. אזרה המוץ ברחת או בנפה: בעמלאי ובנפקות ידי. בהואתי: הרחת. פלי"א שזורין המוץ ברוח מתוך התבואה: שתעמוד בה. כשתוחבין אותה בתוכו: מהאי גיסא ומהאי גיסא. אם נראין חודיה משני צדדין: כונס שלו. פלדי"ן בלע"ז הרחת שמכניסין אותה *לגבות התבואה עליה לזרות שאין רואה פני החמה וצדדין נמי בכלל כונס הם: תנן התם. במס׳ עוקלין וכו׳ משום אמרי דבי ר׳ ינאי דמפרשי שיעורא בכולהו הנך מתני׳ נקט להו גבי מתני׳ דמפרשי בה דבי ר׳ ינאי שיעורא: פריצי זיתים. כדמפרש רשעי זיתים וענבים שהן לעולם בוסר שאין בישולן נגמר לעולם: מטהרים. מן טומאת אוכלין דלא חזי לאכילה: וכמה פריצי. כמה הן מבושלין ועדיין פריצין הן: ארבעת קבין לקורה. שמכניסין בבית הבד מהן כדי שיעור טעינת הקורה בפעם אחת ואין מוציאין אלא ארבעה קבין שמן: באוללא. בתפוחה אחת שקורין שק ויש מקום שבתי בד שלהן גדולין ומכניסין שלשת כורים יחד ויש מקום שאין מכניסין אלא כור זיתים בטעינת קורה ושער רבי אלעזר בקטנים ורבי ינאי בגדולים וסאתים הוי תלתא זימני ארבעה קבין:

עלו

תוספות

הני בי תרי דקבלו עיסקא בהדי הדדי. מאדם אחד וא"ת ואמאי נקט בכי האי גוונא ולא נקט האי מאן דקביל עיסקא מחבריה וי"ל לפי שהמקבל יכול לחזור קודם הזמן ולומר לא אטרח עוד ואטול מה שיגיע לידי עד הנה דפועל יכול לחזור אפילו בחצי היום אבל בעל העיסקא יכול להיות שאין יכול לחזור שהרי פלגא הוה מלוה ביד המקבל וגם פלגא דפקדון נתן לו זכות והשליטו להשתכר בו עד הזמן וזה לא היה שום חידוש להשמיענו דמעכב המקבל דטעם פשוט כדפרישית ולהכי לא נקט בכי האי גוונא: **מזלא** דבי תרי עדיף. בכולהו הוה מצי למימר בהו הכי אלא דעדיפא מיניה קאמר בהו: **ר"ח** גרים מהאי גיסא או מהאי גיסא פירוש כדי להעמיד לד הרחב שלמטה שאז אין צריך תבואה כל כך שבדבר מועט עומד ואינו טפל או מהאי גיסא של מעלה שאינו רחב שאז צריך תבואה הרבה ופשיט ליה מדקאמר כל שאין כונס שלו רואה פני חמה דהייני לד הרחב שיש בו בית קיבול קצת לקבל תבואה:

כל

עין משפט נר מצוה

כה א מיי׳ פ"ז מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע י"ד סי׳ קעז סעיף לד:

כו ב טוש"ע שם סעיף לה:

כז ג ד מיי׳ פ"ח מהל׳ שכירות הלכה ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי׳ שכ סעיף ד:

כח ה ו ז מיי׳ שם הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ שכח סעיף א:

כט ח ט מיי׳ פ"א מהל׳ טומאת אוכלין הלכה יב:

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ הוא דמעכב אי כצ"ל ואות ו׳ נמחק:
(ב) רש"י ד"ה אתן וכו׳ שמכחישים כצ"ל:

מסורת הש"ס

[עי׳ תוס׳ גיטין נא: ד"ה לשותפין]

עוקלין פ"ג [מ"ו]

צ"ל לקבל. יעב"ץ.

עין משפט
נר מצוה

ל א ב ג מיי׳ פ״ח מהל׳ מטמאי משכב ומושב הלכה ז סמג עשין רמג :

לא ד ה ו מיי׳ פ״י מהלכות טומאת מת הלכה יא :

לב ז מיי׳ פ״ה מהלכות תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש״ע א״ח סי׳ נז סעיף ה [רב אלפס ברכות פ״ג יג.] :

לג ח ט מיי׳ פ״ד מהל׳ תפילין הלכה כג סמג עשין יט טוש״ע א״ח סי׳ מא ובהג״ה [רב אלפס בס ובהלכות תפילין עה.]

לד י כ מיי׳ פ״ד מהלכות מתנות עניים הלכה ה :

לה ל מ מיי׳ פ״ח מהל׳ שכירו׳ הלכה ה סמג עשין פט טוש״ע ח״מ סי׳ שכב סעיף א :

הגהות הב״ח
(א) גמ׳ שנחבאת באחזיונה תנן התם המהלך בבית הפרס על גבי אבנים שאינו יכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכוחן יפה טהור על גבי אבנים שיכול : (ב) שם מפשילן כצ״ל ואות י׳ נמחק : (ג) רש״י ד״ה שנחבאת באחזיונה וכו׳ כשאוחז בה :

פאה פ״ה [מ״א]

הגהות הגר״א
[א ב] גמ׳ סאין צ״ל קבין : [ג] רש״י ד״ה רובא דבאגא רוב כו׳. נ״ב אבל הרמב״ם כתב רוב השדות של אותה העיר וכגירסת הרא״ש רובא דבאגי :

תוספות

כל שנחבאת בחזיונה. תימה אמאי קרי אין כחו רע לפי שאינה נחבאת באגרופו והלא היא רותת תחתיהן : **על** אדם שכחו רע שיכול להסיטו טמא. תימה אפילו אין כחו רע שאין יכול להסיטו אמאי טהור הלא יטמא התחתון לעליון ועוד הטומאה בחיבורים הוא וטמא טומאת שבעה כדאמר בפרק אין מעמידין (ע״ז דף לז: ושם) וי״ל כגון שתחתון נכרי שאינו מקבל טומאה וטהור העליון מטומאה דאורייתא א״כ אפילו התחתון ישראל וכגון שלובשין הרבה בגדים דטומאה בחיבורים לא מטמא אלא אדם אחד או בגד אחד אבל שני אין טמא אלא טומאת ערב ואין מטמא אדם וכלים ואפילו יטמא טומאה מדרבנן כמו שפי׳ ר״י בפ״ק דשבת (דף יז.) גבי מרדע מ״מ שלישי לא הוי אלא ראשון ולא יטמא אדם : **מטפחת** שלהן. ר״ח גריס של לאס וכן נראה דלא אשכחן שנותנין תפילין במטפחת כי אם בכיס או בתיק : **ארבעת** סאין לכור. פי׳ במקום שראוי לגמות כור ולא גדל רק ארבע סאין דהיינו כדי נפילה דבמקום שזורעים ד׳ סאין רגילות לגמות כור ובשני דר׳ אמי צריך לזרוע ח׳ סאין לגמות כור ובסמוך גבי לקט מיירי בכור זרע : אי

גמרא

*"עלו באילן שכוחו רע ובסוכה שכוחה רע טמא היכי דמי אילן שכוחו רע אמרי דבי ר׳ ינאי "כל שאין בעיקרו לחוק רובע היכי דמי סוכה שכוחה רע אמר ר״ל "כל שנחבאת(א) בחזיונה תנן התם *"המהלך בבית הפרס על גבי אבנים שיכול להסיט על האדם ועל הבהמה שכוחן רע טמא ה״ד אדם שכוחו רע אמר ר״ל "כל שרוכבו וארכבותיו נוקשות ה״ד בהמה שכוחה רע אמרי דבי ר׳ ינאי "כל שרוכבה מטילה גללים אמרי דבי ר׳ ינאי לתפלה ולתפילין ד׳ קבין לתפלה מאי היא דתניא "הנושא משאוי על כתיפו והגיע זמן תפלה פחות מד׳ קבין (ב)מפשילין לאחוריו ומתפלל ארבעה קבין מניח ע״ג קרקע ומתפלל לתפילין מאי היא דתניא "היה נושא משאוי על ראשו ותפילין בראשו אם היו תפילין רוצצות אסור ואם לאו מותר באיזו משאוי אמרו במשאוי של ארבעת קבין תני רבי חייא המוציא זבל על ראשו ותפילין בראשו ה״ז לא יסלקם לצדדין ולא יקשרם במתניו מפני שהוא נוהג בהן מנהג בזיון אבל קושרם על זרועו במקום תפילין משום דבי שילא אמרו "אפילו מטפחת שלהן אסור להניח על הראש שיש בו תפילין וכמה אמר אביי אפילו רבעא דרבעא דפומבדיתא : אמר ר׳ יהודה מאי קצבה בברי אלא אם יש בו כדי נפילה : וכמה כדי נפילה ר׳ אמי אמר רבי יוחנן ארבעה [א] סאין לכור רבי אמי דיליה אמר שמונת [ב] סאין לכור אמר ליה ההוא סבא לרב חמא בריה דרבה בר אבוה אסברה לך בשני דרבי יוחנן הוה שמינה ארעא בשני דרבי אמי הוה כחישא ארעא תנן התם *"הרוח שפיזרה את העומרין אומדים אותה כמה לקט ראויה לעשות ונותן לעניים רשב״ג אומר נותן לעניים כדי נפילה וכמה כדי נפילה כי אתא רב דימי אמר ר׳ אלעזר ואיתימא ר׳ יוחנן "ארבעת קבין לכור בעי רבי ירמיה לכור זרע או לכור תבואה למפולת יד או למפולת שוורים ת״ש דכי אתי רבין א״ר אבוה א״ר אלעזר ואמרי לה אמר ר׳ יוחנן ארבעת קבין לכור זרע ועדיין תיבעי לך למפולת יד או למפולת שוורים תיקו : **מתני׳** "המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו אם אינה מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו ר׳ יהודה אומר אם קיבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחכורו : **גמ׳** ה״ד מכת מדינה אמר רב יהודה "כגון דאישדוף רובא דבאגא עולא אמר כגון שנשתדפו ארבע שדות מארבע רוחותיה אמר עולא בעו במערבא נשדף תלם אחד על פני כולה מאי נשתייר תלם אחד על פני כולה מהו אפסיקא בירא מאי אספסתא מאי

רש״י

עלו. זב וטהור לאילן שכחו רע או לסוכה ענף אילן שכוחה רע : טמא. הטהור שכיון שהאילן או הסוכה כחה רע נכפפת תחתיהן וכבד העליון על התחתון ונשען עליו מכחו של עליון ובין זב שנשען על הטהור ובין טהור שנשען על הזב טמא : שאין בעיקרן לחוק. ברחבו רובע הקב : שנחבאת (ג) בחזיונה. שנטמנת באחיזתה שהאוחז בה טומנה בכף ידו : המהלך בבית הפרס. שדה שנחרש בה קבר חשו לעצם כשעורה שמטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל והיו שם אבנים שאינן תקועות וקבועות בארץ והן נסטות מחמת העובר עליהן ועצם כשעורה ניסט מכחו או רכב מי שרוצה לאכול טהרות על אדם או בהמה שכוחן רע והוליכוהו עליהן טמא הרוכב לא מיבעיא נרכב דטמא דבלאו היסט אבנים נמי טמא המהלך בבית הפרס אלא אף הרוכב טמא דכיון דכח התחתון רע מחמת משא העליון ניסטו והרי כאילו מסיטו הוא וכח התחתון אינו מועיל להצילו אא״כ כחו יפה אבל אם היה כחו יפה לא חשיב משא העליון ואינו כמסיטו : נוקשות. זו לזו : ארבעה קבין. הוי שיעור משוי : מפשילן לאחוריו. שאין כובדן מונע מלהתכוין לבו : רוצצות. מתמעכות תחת המשא : ואם לאו. שהוא קל או שאינו מוטל עליהן : באיזה משאוי. הוי רצוצה : במקום תפילין. אצל תפילין של יד : אפילו מטפחת שלהן. שכורכין בה תפילין בלילה : אסור. להניח לשם משאוי על הראש בשעה שתפילין במקומן מונחין : וכמה. יהא במשאוי ויהא אסור להניחו על הראש אליבא דר׳ שילא : ריבעא דריבעא. רביע ליטרא דבר מועט הוא : *ד׳ סאין [זרע] לכור. לבית קרקע כור והוא אלף וחמש מאות אמה אורך של נ׳ אמה רוחב דחצר המשכן הוי סאתים והוא מאה על נ׳ וכור ל׳ סאין ובין מרובע ובין ארוך וקצר לפי חשבון זה שיעורו : אסברה לך. לאו דרבי אמי פליג אדרבי יוחנן רביה אלא שהעולם מתקלקל והולך : בימי ר׳ יוחנן הוה שמינה ארעא. ודיו לבית כור בד׳ סאין ובשני דר׳ אמי כבר הוכחשה וצריכה ח׳ סאין : הרוח שפיזרה את העומרים. בשדה וכיסו את הלקט של עניים המפוזר בשדה ואין ידוע כמה לקט היה שם למטה מן העומרים שמין אותו ב״ד הולכין עליה ושמין כמה לקט שדה זו ראויה להעשות בכל שנה : רשב״ג אומר. אין הדבר צריך אומד כבר קצוב כדי נפילה ועומד ונותן לעניים כדי ניפול לקט הקצוב ולקמן מפרש להו : לכור זרע. לשדה שזרעו בה כור או לשדה שלוקט בה כור תבואה ואם תמצא לומר לכור זרע : למפולת יד או למפולת שוורים. יש מקום שזורעין את התבואה ביד ויש מקום שנותנין הזרע בעגלה מנוקבת ומוליכין השוורים את העגלה על המחרישה והזרע הוא נופל והולך והרבה זרע צריך למפולת שוורים יותר ממפולת יד וקא מיבעיא לן לשדה של זרע כור למפולת יד שלא שיערו בלקט שלה ארבעת קבין או לכור זרע למפולת שוורים : **מתני׳** מכת מדינה. מפרש בגמ׳ והא ליתא אלא בחכרותא דאי בקבלנותא מאי מנכה איכא מה שימלאו יחלוקו : אינו מנכה. דאמר לו מזלך גרם : בין כך ובין כך. אפילו היא מכת מדינה אינו מנכה שעל המעות לא נגזרה גזירה הלכך לא עליה היתה פורענות זו : **גמ׳** רובא דבאגא. [ג] רוב הבקעה שזו בתוכה : נשדף תלם אחד. ולא יותר משדות שהן סביבותיה ואותו תלם כל סביבות שדה זו : תלם. שורות המענה : נשתייר תלם אחד. כל סביבותיה שלא נשדף וארבע שדות שסביבותיה נשדפו וגם זו נשדפה : מהו. מי אמרינן דכיון דנשתייר תלם אחד על פני כולה שלא לקתה אין זו מכת מדינה אלא מזלו או דלמא האי שיורא לאו כלום היא : איפסיק בירא מהו. אם היו ארבע שדות שהן סביבותיה בורות ושאר שדות סביב סביב נשדפו מי אמרינן ד׳ שדות שסביבותיה לא נשדפו א״ד אמר ליה אם היו זרועות אף הם נשדפו : איפסיק בירא. שדה בור הפסיק בין השדופות לזו : אספסתא. היו אותן שסביבותיה זרועות שחת למאכל בהמה ולא נשדפו והן הפסיקו בין השדופות לזו : מאי

מסורת הש״ס

זבין ס״ג [מ״א]

אהלות פי״ח [מ״ו]

כ״א ד׳ סאין לבית כור קרקע זרע ועיין רש״א

מאי זרע אחר מאי חיטי לגבי שעורים כזרע אחר דמי או לא כל העולם כולו בשדפון ושלו בירקון אי נמי כל העולם כולו בירקון ושלו בשדפון מאי תיקו אמר ליה זרעה חיטי ואזל הוא וזרעה שערי ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הנך שערי דיליה מאי מי אמרינן דאמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה נמי משתדפא או דלמא מצי אמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה מקיים בי °ותגזר אומר ויקם לך [א]מסתברא דאמר ליה אי זרעתה חיטי הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור נשתדפו כל שדותיו של מחכיר ואשתדוף נמי הא בהדייהו ולא אשתדוף רובא דבאגא מאי מי אמרינן כיון דלא אשתדוף רובא דבאגא לא מנכי ליה או דלמא כיון דאשתדוף כולהו ארעתיה מצי אמר ליה האי משום לתך דידך הוא דהא משתדפו כל שדותיך [ב]מסתברא דאמר ליה אי משום לתאי דידי הוה משתייר לי פורתא כדכתיב °כי נשארנו מעט מהרבה נשתדפו כל שדותיו של חוכר ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הא בהדייהו מאי מי אמרינן כיון דאשתדוף רובא דבאגא מנכי ליה או דלמא כיון דאשתדוף כולהו ארעתיה מצי אמר ליה משום לתך דידך הוא דהא משתדפו כל שדותיך [ג]מסתברא דאמר ליה משום לתאך הוא אמאי הכא נמי נימא ליה אי משום לתאי דידי הוא הוה משייר לי פורתא דהוה מקיים בי כי נשארנו מעט מהרבה משום דאמר ליה אי הוה חזית לאישתיורי לך מידי הוה משתייר לך מדנפשך מיתיבי *[ד]היתה שנת שדפון וירקון או שביעית או שהיו שנים כשני אליהו אינו עולה לו מן המנין קתני שדפון וירקון דומיא דשנים כשני אליהו מה שני אליהו דלא הוי תבואה כלל אף הכא נמי דלא הוי תבואה כלל אבל (א) דאיכא תבואה סלקא ליה ולא קאמרינן מכת מדינה היא אמר רב נחמן בר יצחק שאני התם דאמר קרא °במספר שני תבואות ימכר לך שנים שיש בהן תבואה בעולם אמר ליה רב אשי לרב כהנא אלא מעתה שביעית תעלה לו מן המנין דהא איכא תבואה בחוצה לארץ אמר ליה שביעית *אפקעתא דמלכא היא אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא אלא מעתה שביעית לא תעלה לו מן הגירוע אלמה תנן *[ה]נותן סלע ופונדיון לשנה אמר ליה שאני התם דחזיא למישטחא בה פירי אמר שמואל לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב [ו]אבל לא זרעה כלל לא דאמר ליה אילו זרעתה הוה מקיים בי °לא יבשו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו מתיב רב ששת *רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור ואמאי נימא ליה אי הוית התם הוה מקיים *בי °גם את הארי גם (את) הדוב הכה עבדך משום דאמר ליה אי הוית חזית לאיתרחושי לך ניסא הוה איתרחיש לך ניסא *כר' חנינא בן דוסא דמתיין עיזי דובי בקרנייהו ונימא ליה נהי דלניסא רבה לא הוה חזינא לניסא זוטא חזינא

תורה אור: איוב כב · ירמיה מב · ויקרא כה · תהלים לז · ש"א יז

מאי · מי אמרינן ארבע שדות שסביבותיה לא נשדפו או דלמא אמר ליה אילו היו זרועות תבואה אף הן נשדפו : זרע אחר מאי · אם תמצא לומר השפשתא לאו הפסקה היא משום דלאו בכלל גזירת פורענות התבואה הוא דאמר ליה אילו תבואה הואי איהו נמי אישתדוף זרע אחר מי הוי הפסקה : ותגזר אומר · מה שתבקש מן היוצר יעשה ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחטין : כל שדותיו · בכל מקום שהן : לתך · מזלך : כולהו ארעתיה · ואפי' ישנן בבקעה אחרת : היתה שנת שדפון · גבי מוכר בזמן שהיובל נוהג שאינו מותר לו לגאול פחות משתי שנים תנן לה בערכין (דף כט:) : או שנים כשני אליהו · שלא ירדו גשמים : אינו עולה לו מן המנין · שתי שנים: הא איכא תבואה בדוכתא אחריתי · אע"ג דההוא באגא אישתדוף אמרינן לתא דידיה (מזל דידיה) גרס (ב) וסלקינן ליה מגרע מדמים מה שמגיע לשנה אחת כאילו היו בה פירות : שיש בהן תבואה · בשום מקום בארץ : אפקעתא דמלכא · המלך ביטלו מלזורעה והרי היא כמו שאינה ולא קראה הכתוב לישראל שנת תבואה : אלא מעתה · אי כמאן דליתה: לא תעלה לו בגירוע · מקדיש שדהו ובא לפדותו שנתן לו הכתוב פדיון בתחילת היובל חמשים שקל כסף (ויקרא כז) ואם אחר היובל וחשב לו הכהן וגו' ונגרע מערכך (שם) שנים שעברו הוא מגרע מן החשבון כמה שמגיע להם ונותן כמה שמגיע לשנים הבאות וכיון דבשביעית כמאן דליתנהו למה הן נמנות לפחות את הפדיון דתנן נותן סלע ופונדיון לשנים הבאות שזהו החשבון המגיע לכל שנה כשאתה מחלק חמשים סלעים למ"ט שנים נמצאו שביעיות מועילות לגרוע הפדיון דאי מדלית שבע שמיטות ותחלק חמשים שקלים למ"ב שנה מגיע לכל שנה קרוב לסלע ודינר : למשטח ביה פירי · הלכך סלקא ליה דגבי פדיון שדה אחוזה לא כתיב שני תבואות : לא שנו · אם מכת מדינה היא מנכה לו : אבל לא זרעה · ואשתדוף רובא דבאגא לא מנכה ליה : רבי חנינא בן דוסא · במסכת תענית :

פעס

ס"א אינו רש"י

אי הוית חזית לאשתיורי לך הוי משתייר לך מדנפשך · גבי חוכר איכא למימר הכי דאפילו יפטור אותו המחכיר מליתן חכירותו הרי לא נשתייר כלום דבנשדף כל השדה איירי והא דקתני מנכה לו ליסנא קלילא נקט אי נמי נשאר קצת בשדה לא חשיב שיור המעט הנמצא לענין שיהא קורא כי נשארנו מעט מהרבה כיון ששום שדה לא פלט מהפסד מרובה אבל מחכיר שגוף הקרקע שלו וממנו יש לו לקבל חכירותו כדאמר לעיל מארעאי קבעינא יכול המחכיר לומר לחוכר כי נשארנו מעט מהרבה והרי נשאר לי חכירותי מה שקבלתי עמך בכך וכך כורין : **אלא** מעתה שביעית תעלה כו' · תימה מאי אלא מעתה בלאו הכי תקשה אברייתא אמאי אין שביעית עולה מן המנין כיון דלא דמי לשני אליהו וי"ל דשפיר קאמר אלא מעתה דאי אמרת (ג) דמכת מדינה לא חשיב אלא דומיא דשני אליהו אתי שפיר דהוה תלינן טעמא במה שזו השדה אינה ראויה לתבואה לא מיקרי שני תבואות והיינו כי ליכא תבואה בעולם כגון שני אליהו אבל יש תבואה בעולם חשיב שדה זו ראויה לתבואה אף על גב דאישתדוף רובא דבאגא אבל שביעית ודאי אף על גב דאיכא תבואה בחו"ל שדה זו אינה ראויה לתבואה כיון שהיא בארץ אבל השתא דאמר כי (ד) אישדוף רובא דבאגא הוה מכת מדינה ולא חשיבא שדה זו ראויה לתבואה ואפי' הכי גזירת הכתוב הוא כיון דאיכא תבואה בעולם עולה לו מן המנין א"כ אפי' שביעית נמי ומשני שביעית אפקעתא דמלכא הוא ואי אפשר להיות תבואה בארץ בהיתר כלל ולהכי לא מקרי שנת תבואה אבל שנת שדפון דאע"ג דהוי מכת מדינה אי אשתדוף רובא דבאגא חשיבא אפשר להיות בה תבואה כיון שיש בחו"ל בשום מקום בעולם כי באפשר להיות בה תבואה מיקרי שנת תבואה ובשנים כבשני אליהו חשב כלא אפשר להיות בה תבואה כיון דבשום מקום ליכא :
מתיב רב ששת רועה שהיה רועה עדרו כו' · תימה אמאי לא פריך ממתניתין דהפועלים (לעיל דף צג:) דתנן הארי והדוב הרי זה אונס ואמאי נימא אילו נלחם בהם הוה מקיים ביה גם את הארי וי"ל דהתם כיון שהיה שם ולא בא לו רוח גבורה אין יכול לומר דהוה מקיים ביה אבל הכא שלא היה שם דלמא אי הוה התם היה בו רוח (ה) וגבורה ודעת להלחם והוה מקיים ביה גם את הארי כו' :
לניסא זוטא מיהא חזיא קשיא · תימה מאי קשיא הא אמרן לעיל דכי אמר ליה זרעה חטין וזרעה שערי ואשתדוף דמצי אמר ליה אי זרעתה חטין הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך וכ"ש כשלא זרעה כלל דליכא הוכחה שהיה ראוי להשתדף וי"ל דשמואל מיירי כגון שאמר ליה זרע כל מה שתרצה דהשתא לא מצי למימר הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך דבשמא לא היה מקבל הקדוש ברוך הוא תפלתו של זה שיצליח כל מה שיזרע אם לא שיעשה לו נס ולא קאמר לעיל הוה מקויים בי ותגזר אומר אלא לפי שמתפלל על מין אחד של חטין :
וקיימא

לו א מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכב סעיף ב :
לז ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף א :
לח ד מיי' פי"א מהל' יובל הלכה י :
לט ה מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה ו :
מ ו מיי' פ"ח מהלכות שכירות הל' ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכב סעיף ב :

הגהות הב"ח
(א) גמ' אבל היכא דאיכא תבואה סלקא : (ב) רש"י ד"ה הא איכא וכו' דידיה גרס ס"ד ואח"כ מ"ה סלקא ליה : (ג) תוס' ד"ה אלא וכו' דאי אמרת בשלמא דמכת מדינה : (ד) בא"ד כי אישתדוף רובא: (ה) ד"ה מתיב וכו' רוח גבורה כצ"ל ואות ו' נמחק :

ערכין כט: [ע"ש] · [לעיל לט. לקמן קט.] · [ערכין כה:] · לעיל מא. [ע"ש] לג: · תענית כה.

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טור ש"ע ח"מ סי' שכב סעיף ב וע"ש במ"מ :

מב ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה לא סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' ט סעיף א :

מג ג מיי' פ"ח מהל' שכירות הל' ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכב סעיף ב :

מד ד ה ו ז מיי' שם הלכה ז סמג שם טור וש"ע ח"מ סי' שכג סעיף א ב :

מה ח ט מיי' שם הל' ט סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שכד :

חוזנא קשיא [א] °תני חדא פעם ראשונה ושניה זורעה ושלישית אינו זורעה ותניא אידך שלישית זורעה רביעית אינו זורעה לא קשיא הא כרבי הא כרשב"ג הא כרבי דאמר *°בתרי זימני הוי חזקה הא כרשב"ג דאמר בתלת זימני הוי חזקה אמר ריש לקיש °לא שנו אלא שזורעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרעה ולא צמחה מצי אמר ליה בעל הקרקע כל ימי זרע (א) זרעא לה ואזיל ועד אימת אמר רב פפא עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה ארישייהו מיתיבי רשב"ג משום ר"מ אומר וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע חצי כסליו טבת וחצי שבט חורף חצי שבט אדר וחצי ניסן קור חצי ניסן אייר וחצי סיון קציר חצי סיון תמוז וחצי אב קיץ חצי אב אלול וחצי תשרי חום רבי יהודה מונה מתשרי ר"ש מונה ממרחשון מאן מיקל בכולהו ר' שמעון וכולי האי לא קאמר לא קשיא הא דקבלה מיניה בחרפי הא דקבלה מיניה באפלי: רבי יהודה אומר אם קבלה ממנו במעות: ההוא גברא דקביל ארעא למיזרעה *בהו *תומי אגודא דנהר מלכא סבא בזוזי איסתכר נהר מלכא סבא אתא לקמיה דרבא אמר ליה נהר מלכא סבא לא עביד דמיסכר מכת מדינה היא זיל נכי ליה אמרו ליה רבנן לרבא הא אנן תנן ר' יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן הכורו אמר להו לית דחש לה לדר' יהודה:

מתני' °המקבל שדה מחבירו בעשרה כור חטים לשנה ולקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה: גמ' ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא בכורי דשערי עבדא אספסתא ותרשה וזרעה שערי ולקו הני שערי שלחה *רב חביבא מסורא דפרת לקמיה דרבינא כי האי גונא מאי כי לקתה נותן לו מתוכה דמי או לא אמר ליה °מי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותא דמרה הכא עבדא ארעא שליחותא דמרה ההוא גברא דקבל פרדס מחבריה בעשר דני חמרא תקיף ההוא חמרא סבר רב כהנא למימר היינו מתני' לקתה נותן לו מתוכה אמר ליה רב אשי °מי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותא הכא עבדא ארעא שליחותא °ומודה רב אשי בעינבי דכדום ובשדה שלקתה בעומריה:

מתני' °המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים רשב"ג אוסר [ב] °תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה ורשב"ג אוסר: גמ' א"ר חסדא מ"ט דרשב"ג דכתיב °שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית מיתיבי *מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ רשב"ג מיקל

פעם ראשונה ושניה · זרעה ואכלה חגב או נשדפה חוזר וזורעה שנית ואם אינו זורעה אינו מנכה לו אפילו היא מכת מדינה: פלוגתא דרבי ורשב"ג · גבי נשואה לראשון ומת לשני ומת במסכת יבמות: מאי אמר ליה בעל הקרקע כל יומי זרע זרע ואזיל · כלומר כל זמן הזריעה חזור וזרעה שמא לא הגיע זמן: ועד אימת · הוי משך זמן הזריעה: עד זמן דכי אתא אריסא מדברא · ונכנס לבית בזמן שהן רגילין ליכנס דהיינו לאחר תשע שעות ביום קרוב לסוף העשירית קיימא כימה שהוא זנב טלה להדי רישייהו בראש כל אדם דהיינו באמצע הרקיע שנראה לכל אדם כאילו הוא על ראשו והן הן ימי אדר לפי שבגלגל קבועין בו שנים עשר מזלות וזהו סידרן טש"ת סא"ב מע"ק גד"ד ולעולם ששה עולין וששה שוקעין בניסן לעולם בתחילת עלות השחר טלה מתחיל לעלות ומאזנים שוקע וב' שעות המזל שוהה לעלות לאחר שתי שעות הטולה גמר עלייתו והשוקע גמר שיקועו נמצא הששה עולים בשתים עשרה שעות ביום וששה בלילה כל ימי ניסן ראש טלה מתחיל לעלות ובאייר שור ובסיון תאומים וכן הסדר נמצא באדר מזל דגים מתחיל לעלות בבוקר סוף ב' שעות טלה מתחיל לעלות ולסוף ארבע גמר עלייתו ושור עולה לסוף שש גמר שור עלייתו ומתחיל תאומים לסוף שמנה גמר תאומים ומתחיל סרטן ונמצא ראש טלה באמצע שהרי עברו שש שעות משהתחיל ובשש שעות ראשו מגיע לאמצע שהרי מתחילת עליית המזל עד תחילת שיקועו שנים עשר שעות נמצא שמשעה שמתחיל לעלות עד ו' שעות מגיע לאמצע הרקיע ולסוף שמנה שעות משעלה הוי זנבו באמצע הרקיע נמצא באדר זנב טלה בסוף שעה עשירית באמצע הרקיע הוא והכי אמרינן במסכת ברכות בפרק הרואה (דף נח:) שכימה בזנב טלה הוא: חצי תשרי וכו' · שש תקופות שהובטחו לנח ובניו קמפרש: קציר · כנגד זרע זה בתחילת גשמים זה בתחילת החמה וקיץ כנגד חורף וחורף הוא חוזקו וחורפו של סתיו וימי ליגה לשון (איוב כט) כאשר הייתי בימי חרפי חוזקי ועיקרי קיץ הוא חוזקו של יבש ועל שמייבשין באותו פרק תמרים ותאנים לקציעות והן נקראין קיץ כדכתיב (שמואל ב טז) הלחם והקיץ לאכול הנערים וגו' קור הוא סופו של סתיו וכן חום סופו של שמש וכן כל אחד שני חדשים י"ב חדשים לששה עתים: מתחילת תשרי · מתחיל למנות שני חדשים בכל עת: מאן קמיקל · במשך ימי הזרע למי שבא לאחר זריעותיו: ר"ש · שמנה מן מרחשון ואומר מרחשון וכסליו זרע: בחרפי · חטין ושיפון הנזרעין בתחילת החורף: באפלי · שעורין וקטנית הנזרעין באדר: איסתכר · לשון (בראשית ח) ויסכרו מעינות תהום נסתמה הליכתו שעכבוהו העליונים העליונים הסיבוהו לדרך אחרת ואין ירק מגליה אלא בקרקע נרבלת בארץ לחה: מכת מדינה · לא עליו לבדו עברה ולאסוקי אדעתיה כמי לא הוה ליה דלא הוי עביד למיסתכר: מתני' ולקתה · שהיו חטין שדופות וגם כחושות וזו בחכירות הולרכה לשנותה ולא בקבלנות דאי בקבלנות פשיטא דכל אחד זוכה ומתחייב בחלקו: גמ' עבדא אספסתא · היא נקצרת לשלשים יום כדאמר בריש ח"ה (ב"ב כח:) וחזר וזרעה שעורים: עבדא ארעא שליחותא · [ג] בעליה לא חכרה אלא לאספסתא ואילו זרע לה אספסתא ואזיל ה מגליה והוא פסק עמו ליקח שעורין מן השוק: פרדיסא · כרם: תקיף · החמיץ: עבדא ארעא שליחותא · הענבים לא לקו אלא משנעשה יין בחביותיו בביתו לקה ואמר בבבא בתרא (דף צו:) חמרא אכתפא דגברא שור זה קונהו מזה טוב ומזלו גורם להחמיץ: ענבי דכדום · ענבים שהתליעו: בעומריה · בעודן שטוחות ליבש בימות הקיץ דכל [זמן] זה עודן צריכין לקרקע וכך הענבים שהתליעו בין בציר לדריכה וכגון דלא איחרו יותר מן המנהג: מתני' המקבל שדה לזרעה שעורין · ובחכירות כך וכך חטין או שעורין או מעות: לא יזרענה חטין · שהחטין מכחישות את הקרקע יותר מן השעורין והא לא מיתוקמא אלא בחכרות דאי בקבלנות הא אמרינן* תיכחוש ארעא ולא ליכחוש מרה והרי הוא נהנה בשינוי של זה [ד]: ורבן שמעון בן גמליאל אוסר: וטעמא מפרש בגמרא: תבואה לא יזרענה קטנית · שהקטנית מכחשת הקרקע יותר מן התבואה: גמ' מיקל

וקיימא כימה להדי רישא · פי' בקונט' דכימה זנב טלה כדאמר בברכות (דף נח:) ולא דק אלא אמרינן התם דעש זנב טלה אלא שכימה סמוכה לה ואומר הר"י ומה שפי' בקונטרס דביום ראשון של אדר בסוף שעה עשירית קיימא כימה באמצע הרקיע קשה דפועלים לא אתו מדברא עד צאת הכוכבים כדפי' בריש הפועלים (לעיל דף פג:) ותו דבסוף י' שעות הן עוד היום גדול ואין נראין הכוכבים ומשמע שבא ליתן סימן לאריסין להכיר שעה שיבאו מן השדה וזה דוחק לומר דה"ק כשיחשיך לילה אז רואין למפרע שבשעת הליכתן היתה כימה להדי רישייהו ונראה לפרש דאתו אריסי מדברא בתחילת הלילה וקיימא כימה להדי רישייהו היינו בתחילת שבט ואז כלה זמן הזרע והא דאמר בפ' כל הקרבנות (מנחות דף פה· ושם ד"ה וזורע) שהיו זורעים קודם הפסח ע' יום וזהו חמשה יומי בתוך שבט התם שקרקע חשובה היא שזורעין בה לצורך העומר נמשך שם ימי הזרע יותר א"נ דבתחילת שבט של חמה הוא דקיימא כימה להדי רישייהו ואין תחילת של שבט של חמה מתחיל ברוב שנים יותר מע' יום לפני הפסח*: שדא ביה אספסתא ועבדא · לא הוה צריך למימר דשדא ביה אספסתא דבלאו הכי מלי למימר אילו הוה זרע אספסתא הוה עבדא אלא מעשה הוה הכי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' זרעה לה ואזיל. נ"ב [ודוקא שאחר בני באגי זרעו ונמחו דאמרי' דזרע זרע שאינו ראוי לזריעה אבל אם אגל כל בני באגי] נמי לא נמחו לית לן למימר שכל בני באגי זרעו זרע שאינו ראוי לזריעה:

[עי' תוס' מנחות סה. ד"ה וזורע ביארו יותר]

[נ"ל בה יעב"ץ]*

הגהות הגר"א

[א] גמ' תני כו'. נ"ב רי"ף ורמב"ם השמיטוה ולא כתבו רק להא דשמואל ודר"ל (ועמ"ש בהגהות על הרא"ש ובח"מ סי' שכ"ב): [ב] במשנה תבואה לא כו'. נ"ב והרי"ף והרמב"ם גרסי בהיפך: [ג] רש"י ד"ה עבדא ארעא שליחותא בעלי' כו'. נ"ב ואפי' זרעה מתחלה שעורין הדין [כן] למ"ש עבדא ארעא כו' ואו דוקא (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שכ"ג): [ד] שם ד"ה לא יזרענה כו' נהנה בשינוי של זה. נ"ב והרמב"ן כתב להיפך דבקבלנות אסור בכל ענין:

מסורת הש"ס

יבמות [סו.] סד: [עירובין לו. כתובות מג: סנהדרין פא: נדה ט. סד.]

גירסת הערוך בערך אגד אחרון אבא אגודא פי' ר"ח אילן של ערבה

לעיל סא: סנהד' רב חנינא עי' מ"ק ג. כד:

לעיל עח: [ע"ש]

[לעיל קד:]

לצפניה ג

תורה אור

מיקל אמר אביי טעמא דרבן שמעון כדמר דאמר מר האי מאן דניחא ליה דתתבור ארעיה ליזרעה שתא חטי ושתא שערי שתא שתי ושתא ערב ולא אמרן אלא דלא כריב ותני אבל כריב ותני לית לן בה: תבואה לא יזרענה קטנית [וכו']: מתני ליה רב יהודה לרבין [א] *תבואה יזרענה קטנית א"ל והא אנן תנן תבואה לא יזרענה קטנית א"ל לא קשיא *בהא לן והא להו א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ רבין אחי גהני תחלי דבי כיתנא אין בהן משום גזל דעומדות על גבולין יש בהן משום גזל הואם הוקשו לזרע אפילו דבי כיתנא נמי יש בהם משום גזל מ"ט מאי דאפסיד אפסיד א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ רבין אחי הני דילי דילך ודילך דילי (א) נהוג בני מצרא אילן הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן דאיתמר אילן העומד על המיצר אמר רב הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן ושמואל אמר יחולקין מיתיבי אילן העומד על המיצר יחלוקו תיובתא דרב *תרגמא שמואל אליבא דרב בממלא כל המיצר כולו אי הכי מאי למימרא לא צריכא דתלי טוניה לחד גיסא ואכתי מאי למימרא מהו דתימא *דא"ל פלוג הכי קמ"ל דאמר ליה מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי א"ל רב יהודה לרבין בר ר"נ רבין אחי לא תזבין ארעא דסמיכא למתא *דא"ר אבהו אמר רב הונא אמר רב אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה איני והא אשכחינהו רבי אבא לתלמידיה דרב אמר להו מאי אמר רב בהני קראי °ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ואמרו ליה הכי אמר רב ברוך אתה בעיר שיהא ביתך סמוך לבהכ"נ ברוך אתה בשדה שיהו נכסיך קרובים לעיר ברוך אתה בבואך *שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעת ביאתך מן הדרך ברוך אתה בצאתך *שיהו צאצאי מעיך כמותך ואמר להו ר' יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך אבל בהכ"נ לא (ב) ורבי יוחנן לטעמיה דאמר *שכר פסיעות יש ברוך אתה בשדה שיהו נכסיך משולשין שליש בתבואה שליש בזיתים ושליש בגפנים ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם מה ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא לא

מיקל · אע"ג דמשני לא סבר דמקפיד איניש מידי דלא חסר בה: דאמר מר · רבה בר נחמני רביה דאביי דרבה גידלו בביתו: דתתבור · שתעשה בורה שלא יצמחו זרעוניה: ליזרע [שתא] חטין וכו' · ה"ג פסק עמו חטין שמא הוא זרעה חטין בשנה שעברה ואם יזרענה זה שעורין תורה נמצא זה מקלקלה: דלא כריב ותני · חרשה לאחר קצירה ושונה בשעת הזרע: מתני לה רב יהודה לרבין · במתני' תבואה יזרענה קטנית: הא לן והא להו · מתני' בא"י קאי שהיא מקום הרים ואיכא למיחש לכחשא דארעא אבל השתא בבבל קיימינן שהיא מצולה ושבועה בבלעי המים וליכא למיחש לכחשא דארעא הלכך משנה בכל מקום שירצה מקטנית לתבואה ומתבואה לקטנית ור"ש אוסר כדאמרן: תחלי דבי כיתנא · שחלים שקורין כרישין הגדלים בין הפשתן: אין בהן משום גזל · לכל הבא ועוקרן לפי שהוא משביח את הבעלים שמפסידים פשתן יותר על דמיה: ואם עומדת על גבול · הערוגה שאין עומדין בתוכה: יש בהם משום גזל · דלא מפסדי: הוקשו לזרע · אותן שחלים שעמדו בפשתן ימים רבים עד שנגמר גידוליהן שוב אין עקירתן מועלת לפשתן ויש בהן משום גזל: דילי דילך דילי · יש באילנותי שהפירות שלך ובאילנותיך שהפירות שלי ששדותינו זו לזו סמוכות והמצרים גבוהים ואילנות נטועין בהם יש מהן נטועין בשלי ששרשיהן כפפו ונטו כולן לתוך שדך ויונקין משלך ויש בשלך שנוטין לתוך שלי ויונקים מארצי: ונהגו בני מצרא וכו' נוטה לכאן לכאן · נוטין שרשין לשדה זו הפירות שלו: בממלא כל המצר · שנוטין שרשין לכאן ולכאן: דתלי טוניה · משא פירותיו וענפיו נוטה לצד האחד: פלוג הכי · טול אתה חציו שאצלך ואני חציו שאצלי: פלוג הכי · לעבר רוחב השדה חלוק האילן אם עומדת השדה מזרח ומערב יחלוק אותו האילן לצפון ודרום: לא תזבון · לא תקנה שדה הסמוכה לעיר שעין בני אדם שולטת בה תמיד: אסור לאדם כו' · שלא יפסידנה בעין הרע: קרובין לעיר · שלא יהא טורח להכניס פירות: ספק נדה · וכ"ש ודאי: אמר להו · ר' אבא רבי יוחנן לא אמר הכי: סמוך לשולחנך · כלומר סמוך לביתך שלא תצטרך להרחיק בשדות והאי דנקט שולחנך שתוכל לבדוק עצמך לפני אכילה ולאחר אכילה כדאמר בשבת (דף מא·) כדתניא הנצרך לנקביו ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו ואחר אכילה שהמאכל דוחק ומוציא את המעוכל ואם יהא צריך להרחיק פעמים שהעמוד חוזר ובא לידי הדרוקן אבל בית הכנסת סמוך לביתו לר' יוחנן לאו מעליותא היא: ר' יוחנן לטעמיה. דאמר במסכת סוטה (דף כב·) שכר פסיעות יש דאמר למדנו יראת חטא מבתולה וקיבול שכר מאלמנה שאמרה לו ולא שכר פסיעות יש אם יש בית הכנסת בשכונתי ואני באה לבית מדרשך להתפלל: משולשין · שיש שנה שלוקה בגפנים ובזיתים ואין לוקה בתבואה ויש שנה שלוקה בזו ולא בזו ותהי לו פליטה: לא

האי מאן דבעי דתתבור [ארעיה]· פי' בקונט' שתקלקל שדה וקשה לאדרבה כך הוא רגילות של עובדי אדמה שזורעים שנה חטין ושנה שעורין וכשזורעין אותה ב' שנים חטין רצופין או שעורין מתקלקלת וכן נמי משמע בשילהי חזקת הבתים (ב"ב דף מ:) גבי אחד אמר אכלה חטין ואחד אמר אכלה שעורין כדפי' רבינו שמואל התם לכך י"ל האי מאן דבעי שתהא שדהו חשובה כאילו הניחה שנה אחת בורה כי כן דרך לזורעה שנה ולהובירה שנה כדי שתחזור לכחה ממה שהוכחשה ליזרע שתא חטין ושתא שעורים ולכך אסר רשב"ג כשאמר לזרעה חטין שלא יזרע שעורים כי שמא אשתקד זרעה שעורים ואי כריב ותני לית לן בה שם לא יאסור רשב"ג: הני תחלי דבי כיתנא אין בהם משום גזל · אע"ג שהתנה יהושע שיהו מלקטין עשבים בכל מקום כדאמר בסוף פ' מרובה (ב"ק דף פא·) התם מיירי בעשבים שאין ראוים לאדם אלא לבהמה וכן משמע מדלא נקט ירקות אבל תחלי שהן מאכל אדם אסור אא"כ הוא שדה פשתן: אילן העומד על המיצר · פי' הקונטרס איגו מיושב שפירש אילן שנטוע בקרקע סמוך למיצר והשרשים נוטים בשל חבירו אלא נראה לפרש שהאילן עומד ממש על המיצר שהוא של שניהם ואין השרשים מתפשטין לקרקעו של זה יותר משל זה אך הענפים נוטין יותר לשל אחד מהם רב אמר הנוטה לכאן לכאן כיון שהשרשים שוים בשל זה כמו בשל זה אזלינן בתר הענפים מה שיש מן הענפים כנגד המיצר חולקים והשאר לרשות שנוטין הוי הכל שלו ושמואל אמר חולקין אזלינן בתר השרשים שהם שוים כמו כן יהיו שוים בענפים אבל אי נטוע כולו ברשות אחד והענפים נוטים ברשות חבירו בזה אמר ר' יוחנן בס"פ לא יחפור (ב"ב דף כז: ושם ד"ה ואחד) מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ שכל הענפים יהא לבעל השרשים ובהא מודו נמי רב ושמואל דשמעתין ופריך אילן העומד על המיצר חולקים ומשני בממלא כל המיצר כמו שהשרשים הן כולן על המיצר כך הם הענפים ודתלי טעוניה לחד גיסא דקאמר לא שהענפים עוברים המיצר אלא שיש פירות לצד אחד יותר מלצד חבירו מהו דתימא ניפלגו לאורכו של מיצר קמ"ל דחולקין לרוחבו של מיצר ושילהי הבית והעלייה (לקמן דף קיח:) דתנן שתי גינות זו למעלה מזו וירק בינתים השרשים לכ"ע הם של עליון לפי שהם יונקים מגינתו אבל הנוף שהוא באויר התחתון לר' יהודה הוא של תחתון ולר"מ הוי לשל עליון דאמר שדי נופו בתר עיקרו והתם פסיק כר"ש דאמר כל שיכול עליון לפשוט ידו וליטול הרי אלו שלו והיינו כר"מ והשאר מסתמא הפקיר לתחתון ונראה דאפי' לרב דלית ליה הכא שדי נופו בתר עיקרו סובר שפיר כר"מ דכיון דהתם כל השרשים כולן בשל עליון דין הוא למימר שדי נופו בתר עיקרו כדאמר נמי רבי יוחנן בשילהי לא יחפור ושמואל דאמר הכא חולקין יכול לסבור התם כרבי יהודה דלא אמר שדי נופו בתר עיקרו משום דרגילות למלאות גינתו עפר ולהשוותו אל גינת חבירו ועוד דאין כלל מן הנוף ברשות העליון אלא מיד שנראה חוץ לארץ הוא ברשות התחתון אבל בשמעתין רוב הנוף על המיצר רק מעט מן הענפים נוטים לכאן ולכאן חוץ לרוחב המיצר:

תשעין

מסורת הש"ס: [ברכות ס: וש"נ] · [שבת נב: וש"נ] · [לעיל ז. ז:] · ב"ב כ: ע"ש · דברים כח · [ברכות נה: סנהדרין קג.] · [תענית ו.] · [סוטה כב.]

עין משפט נר מצוה

מו א ב מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ט סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכד:

מז ג ד ה מיי' פ"ו מהל' גזילה ואבידה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' רעג סעיף יז:

מח ו מיי' פ"ד מהל' שכנים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסז סעיף ב וסי' קנה סעיף כט·

הגהות הב"ח

(א) גמ' ודילך דילי ונהוג: (ב) שם ר' יוחנן לטעמיה כצ"ל ואות ו' נמחק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' תבואה יזרענה כו'. כ"ב ורי"ף גרים תבואה לא יזרענה כו' (תנן תבואה יזרענה קטנית) א"ל ל"ק הא כו' מתני' בא"י ברייתא בבבל:

ס"א רבי אבא וכן איתא בב"ב ב:

עין משפט
נר מצוה

[כדאיתא ברכות דף כ.]

כט א מיי' פ"ח מהל' גניבה הלכה א סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף טז :

ל ב ג ד מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יז :

נא ה ו מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה כו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף ד :

[גי' הערוך סמתר וכן גי' הרשב"ם ב"ב עד: ד"ה סמהרי]

[עי' תוס' כתובות ל. ד"ה הכל וב"ב קמד : ד"ה חוץ ובע"ז ג: ד"ה שומר] זה הדבור ודבור המתחיל בתרי כו' הכל ד"א. מהר"ם

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קץ שיתסר אמתא ברוחב הס"ד ואח"כ מ"ה בני משרוניא ואח"כ ד"ה דפנוהו הלקוהו ואח"כ מ"ה כר"ה כדתנן וכו' ואח"כ ד"ה אשליהן : (ב) תוס' ד"ה ארבע וכו' שיהא ניכר כצ"ל ואות ת' נמחק והד"א עם ד"ה בתרי :

קושיא זאת קאי אלעיל אד' גרמידי דאניגרא. מהר"ם

לא קשיא הא דמהדר ליה שורא ורתקא הא דלא מהדר ליה שורא ורתקא °והסירותי ה' ממך כל חולי אמר רב זו עין רב לטעמיה דרב סליק לבי קברי עבד מאי דעבד אמר תשעין ותשעה בעין רעה ואחד בדרך ארץ ושמואל אמר זה הרוח שמואל לטעמיה דאמר שמואל הכל ברוח ולשמואל הא איכא הרוגי מלכות הנך נמי אי לאו זיקא עבדי להו *סמא וחיי ר' חנינא אמר *זו צינה *דא"ר חנינא הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים שנאמר °צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם ר' יוסי בר חנינא אמר זו צואה דאמר מר צואת החוטם וצואת האוזן רובן קשה ומיעוטן יפה ר' אלעזר אמר זו מרה תניא נמי הכי *מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה שהיא מחלה כל גופו של אדם דבר אחר מחלה ששמונים ושלשה חלאים תלוין במרה וכולן פת שחרית במלח וקיתון של מים מבטלתן ת"ר י"ג דברים נאמרו בפת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה ומן הזיקין ומן המזיקין ומחכימת פתי וזוכה בדין ללמוד תורה וללמד ודבריו נשמעין ותלמודו מתקיים בידו ואין בשרו מעלה הבל ונזקק לאשתו ואינו מתאוה לאשה אחרת והורגת כינה שבבני מעים וי"א אף מוציא את הקנאה ומכניס את האהבה *א"ל רבה לרבא בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי שיתין רהיטי רהוט ולא מטו לגברא דמצפרא כרך *ואמרו רבנן השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה א"ל דכתיב °לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש לא יכם שרב ושמש כיון דלא ירעבו ולא יצמאו א"ל את אמרת לי מהתם ואנא אמינא] לך מהכא °ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך ועבדתם את ה' אלהיכם זו קריאת שמע ותפלה וברך את לחמך ואת מימיך זו פת במלח וקיתון של מים מכאן ואילך והסירותי מחלה מקרבך א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה *לא תזלזל במישחתא דכל פורתא ופורתא חזי לכורכמא רישקא א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה ד' אמות דאניגרא זלזל בהו דאנהרא לא תמשחנהו כלל רב יהודה לטעמיה דאמר רב יהודה ארבע אמות דאניגרא לבני אניגרא דאנהרא דכולי עלמא מכריז רבי אמי מלא כתפי נגדי בתרי עברי נהרא קוצו רב נתן בר הושעיא קץ שיתסר אמתא אתו עליה בני משרוניא דפנוהו הוא סבר כרשות הרבים ולא היא התם בעינן כולי האי הכא משום אמתוחי אשליהן הוא כמלא כתפי נגדי סגי רבה בר רב הונא הוה ליה ההוא אבא אגודא דנהרא אמרו ליה ניקוץ מר אמר להו קוצו עילאי ותתאי והדר ניקוץ אנא היכי עביד הכי והכתיב °התקוששו וקשו *ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים התם אבא דבי פרזק רופילא הוה ואמר אי קייצו קייצנא ואי לא קייצו אמאי איקוץ דאי ממתחי להו אשלייהו מסתגי להו ואי

תורה אור

דברים ז · משלי כב · ישעיה מט · שמות כג · צפניה ב

לא קשיא · דרב אדרב : שורא וריתקא · חומה ורתוקת גדר של גלרים כמו (איכה ב) חיל וחומה : כל חלי · דבר שכל החלאים תלוין בו וזו הטין עין רעה : עבד מה דעבד · יודע היה ללחוש על הקברות ולהבין על כל קבר וקבר באיזו מיתה מת אם מת בזמנו אם בעין רעה* : הכל ברוח · כל החלאים ותולאות מיתה על נשיבת הרוח באין הכל לפי השעה והאדם יש לך אדם שרוח פלוני קשה לו ובשעה פלוני : והאיכא הרוגי מלכות · הרוגי חרב : אי לאו זיקא · שנכנס במכה : עבדי סמא וחיי · שם המחבר בשר חתוכה ומן העשבים הוא כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד:) : צנים פחים · קור הנופח ולאו הייני רוח דקאמר שמואל דשמואל זיקא בלא צינה נמי מזקת : זו מרה · שהמרירה שבה גדולה ונובעת ומתפשטת בגידין ובעצמות : וכולן פת במלח מבטלתן · כדיליף לקמן מקראי : וקיתון של מים · למי שאין לו יין : וזיקין · הייני רוח דאמר שמואל : מחכימת פתי · שדעתו מיושבת עליו לפי שאינו מצטער ברעבון : וזוכה בדין · אם יש לו דין עם חבירו דעתו מיושבת ליישב דבריו בב"ד להטעים : ללמוד וללמד · מחמת ישוב הדעת : ודבריו נשמעין · לבריות שיש לו לב להטעימן : הבל · זיעה וזוהם : נזקק לאשתו · אם בעל הרהורים הוא ומתוך שלבו טוב בבקר שאכל קצת תובע לאשתו ובלאתו לשוק ורואה נשים אינו מתאוה להן : כינה שבבני מעיין · תולעים : מוציא את הקנאה ואת התגר · שכשאין לבו טוב עליו הוא נוח לכעוס : ואמרו רבנן השכם ואכול · בערבי פסחים (דף קיב·) בדברים שלוה *רבי לבניו : משוחאה · מודד קרקעות היה בשכר לקונים ולמוכרים ולאחין ולשותפין הבאין לחלוק : כורכמא רישקא · כרכום של גן שקורין קרוג אודמיגל"ט והוא משובח שבכורכמין : ארבע אמות דאניגרא · אמת המים שהמשיכוה מן הנהר הגדול אל השדות על פני הבקעה כולה ומניחין בעלי כל שדה ושדה מלזרוע את אגפיה רוחב ארבע אמות שלא תתקלקל שפתה ומודדין אותם כולם ביחד ומצייניס אותם שלא יחרשו מן הסימן ולחוץ : זלזל בהן · אל תדקדק בהן להרחיבן : לא תמשחנהו כלל · אלא באומד הדעת תניחנו כדי שיהו ניכרים לעינים שהן שלימות ורחבות : לבני אניגרא · אינו מזיק אלא יחידים ויש בידן למחול : לכ"ע · ומאן מחיל : מלי כתפי נגדי בתרי עברי נהרא קוצו · המוצא יער או אילנות נטועין על שפת הנהר יקוץ ברוחב מלא כתף מושכי חבל הספינה והן מטין עצמן באלכסון והולכין כשהן משופעין לצד היבשה שלא תמשכם הספינה למים וכל כמות הצריך להלוכם דינם לקוץ ובשני עברי הנהר שפעמים שהילוכן מכאן ופעמים שהילוכן מכאן : קץ שיתסר אמתא·(א) כרוחב דרך רה"ר כדתנן בבבא בתרא (דף נט:) דרך רה"ר שש עשרה אמה : בני משרוניא · שם העיר והיער היה שלהן : דפנוהו · הלקוהו : אשליהן · חבלין שלהן : אבא · יער : ניקייצו עילאי ותתאי · מי שיש להן יער על הנהר אצלי למעלה הימנו ולמטה הימנו הילוך דרך המים : התם דבי פרזק רופילא הוה · אותן שלמטה ושלמעלה לא של ישראל היה שיכול לקוץ אותו יער של בית פרזק פחת פרסיים היה וידוע הוא שלא יקוצו ומה תועיל קצירה שלי : אי ממתחי אשלייהו מסתגי להו · אם יוכלו למתוח חבלם ולבא ממסע למסע או מכפר לכפר לילך ממטה למעלה ילכו : ואם

תשעין וכו' מתו בעין הרע ואחד בדרך ארץ · ואע"ג דבני יוסף שלא שלטה בהן עין הרע *היה להן לחיות הרבה מכל השבטים וי"ל שמתו בדרך ארץ יותר מאחרים כשהקב"ה היה רוצה להמיתן היה שולח להם חלאים אחרים : צנים · קור כדמוכח הכא פחים תוס כדמוכח בריש מסכ' ע"ז (דף ג: ושם ד"ה הכל) ומיירי הכא במאורעות הבאים על האדם דאילו במדות אמר בפ' כל היד (נדה דף טז: ושם ד"ה הכל) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים : שיתין רהיטי רהוט · יש מפרשים דנקט שיתין לפי שימי החורף ששים וכן ימי הקיץ כדאמר לעיל (דף קו:) ופת שחרית מצלת מן החמה ומן הצנה א"כ כן דרך למינקט בכל מקום שיתין כדאמר בהחובל (ב"ק דף צב:) שיתין תכלי מטייה לככא דקל חבריה שמע כו' : *ארבע גרמידי דאניגרי זלזל בהו · פירוש ארבע אמות שאתה מודד לבני אניגרא שדולים משם להשקות שדותיהם זלזל פירוש מדוד אותם שחוקות ולא מצומצמות כדי שיוכלו לעמוד שם בריוח ולא כפי' הקונט' דעל נהרא שמניחין מקום גם למושכי ספינות לא תמשח כלל שצריכין ריוח הרבה שלא יפלו במים אלא בלא מדידה יתנו שיהא (ב) ניכרת ונראה לעינים : בתרי עברי נהרא קוצו · פי' ענפי אילנות היער קוצו שצריכין להטות כתפיהם לצד היער שלא יפלו במים *וא"ת דאמרינן בסוף פרק המוכר פירות (ב"ב דף צט: ושם ד"ה ואמה) אמה בית השלחין אני מוכר לך טוען לו ב' אמות לתוכה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה וי"ל דהתם מיירי באמת המים שהוא לאדם אחד שהוא עושה חריץ תוך שדהו להשקות ממנה ואין צריך לאגפיים רק אמה מכאן ואמה מכאן והכא אניגרא הוא יאור גדול להשקות כל אותה בקעה לכך צריך ארבע אמות לאגפיה תדע דהתם זורעים אותן אמות ונוטעין שם אילנות כדאמר התם אבל הכא אין זורעין ונוטעין כלל שכל העם הולכים שם להשקות שדותיהם והא דקאמר דאנהרא לכ"ע לאו משום דאניגרא ליהוו כולהו דאדם אחד אלא אינו דכ"ע אלא לאותן המשקין שדותיהם לבד אי נמי ארבע אמות דהכא הייני ב' אמות של תוכה ואמה מכאן ואמה מכאן :

ליקוץ

מסורת
הש"ס

[ובערוך ערך עבד כ' פי' עבד מאי דעבד ע"י שאלת חלום וי"א נטע אילנות כו' ע"ש]

ע"ז ג : ב"ב קמד: כתובות ל. [וע"ש]

ב"ק לב: [ע"ש]

[ג"ז שם וע"ש סגי"] [שלוה ר' עקיבא לבניו כצ"ל] [פסחים קיב. ב"ק לב:]

ב"ב פ: סנהדרין יח. יט.

תורה אור

ואי לא לא מיסתגי להו רבה בר רב נחמן הוה קא אזיל בארבא חזא ההוא אבא דקאי אגודא דנהרא אמר להו דמאן אמרו ליה דרבה בר רב הונא אמר °ויד השרים והסגנים היתה במעל הזה ראשונה אמר להו קוצו קוצו אתא רבה בר רב הונא אשכחיה דקייץ אמר מאן קצייה תקוץ ענפיה אמרי כולהו שני דרבה בר רב הונא לא אקיים ליה זרעא לרבה בר רב נחמן *אמר רב יהודה אהכל לאיגלי גפא ואפילו מיתמי באבל רבנן לא מ"ט רבנן *לא צריכי נטירותא גלכריא דפתיא ואפילו מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקא *באוכלוזא דאבל לאוכלוזא לא דרבנן לאו בני מיפק באוכלוזא נינהו אמר רב יהודה לכריא דנהרא תתאי מסייעי עילאי עילאי לא מסייעי תתאי וחילופא במיא דמיטרא תניא נמי הכי החמש גנות המסתפקות מים ממעין אחד ונתקלקל המעיין כולם מתקנות עם העליונה נמצאת התחתונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה וכן חמש חצרות שהיו מקלחות מים לביב אחד ונתקלקל הביב כולן מתקנות עם התחתונה נמצאת העליונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה אמר שמואל האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה והאידנא דקא כתבי פרסאי קני לך עד מלי צוארי סוסיא מיא סלוקי נמי מסלקינן ליה אמר רב יהודה *אמר רב האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה ורב נחמן אמר ינמי מסלקינן ואי משום דינא דבר מצרא לא מסלקינן ליה נהרדעי אמרי האפילו משום דינא דבר מצרא מסלקינן ליה משום שנאמר °ועשית הישר והטוב בעיני ה' אתא אימליך ביה אמר ליה איזיל איזבון ואמר ליה זיל זבון צריך למיקנא מיניה או לא *רבינא אמר לא צריך למיקנא מיניה נהרדעי אמרי צריך למיקנא מיניה טוהלכתא צריך למיקנא מיניה השתא דאמרת צריך למיקנא מיניה אי לא קנו מיניה יאייקור וזול ברשותיה זבן במאה ושוי מאתן כחזינא אי לכולי עלמא קא מוזילא ומזבין יהיב ליה מאה ושקיל ליה ואי לא יהיב ליה מאתן ושקיל ליה *זבן במאתן ושויא מאה סבור מינה מצי אמר ליה *לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי להכי אמרי נהרדעי משום דרב נחמן *אין אונאה לקרקעות זבין ליה גריוא דארעא במיצעא נכסיה מחזינן אי עידית היא אי זיבורית היא זביניה זביני ואי

עזרא ט

דברים ו

רש"י

ואם לאו לא מסתגי להו. אין להם מהלך בעבר זה והולכין על כרחן דרך שפתו השנית שהרי על כרחן כשהולכין כנגד היער של עכו"ם ילכו בשפתו השניה ולכשיגיעו כנגד שלי למה יטריחו לעבור את רוחב המים והרי הן צריכין לחזור ולעבור עד אחר כשכלתה הקצירה (א): חזא ההוא אבא. יער שהניח רבה בר רב הונא לפי שאין העליונים והתחתונים קוצצין ורבה בר רב נחמן לא היה יודע שכן היה שיהא עליון ותחתון של עכו"ם המושל: יד השרים והסגנים. פסוק הוא בספר עזרא: תיקוץ ענפיה. ימותו בניו: לאגלי גפא. הכל מסייעין לגדור חומת העיר ולהעמיד שעריה שלא יכנס לצבא שונאים לעיר: אגלי. שערים כמו ברכות (דף כח.) טרוקו גלי: גפא. סתימת העיר כדתנן לעיל (דף כה:) מלא אחר הגפה גוזלות: לא צריכי נטירותא. תורתו משמרתו כדכתיב (משלי ו) בשכבך תשמור עליך: (ב) לכריא דפתיא. לכרות מעין או בורות למים לשתות: ואפילו מרבנן. שהרי גם הם צריכים לשתות ועל שם כלי ששותין בו משקין שקורין פתיא בלשון ארמי קרי ליה כריא דפתיא: דלא נפקי באכלוזא. שאין יוצאין בעלי בתים עצמן באכלוזא ובאוכלוסא לחפור אלא גובין מעות ושוכרין פועלים: לאו בני מיפק וכו'. גנאי הוא להן: לכריא דנהרא. כשמעלת שרטון ונופלים בה אבנים ומעכבין מרוצת המים וכורין ומנקין אותו להעביר מכשוליו: תתאי מסייעי לעלאי. כשהעליונים מתקנין כנגדן למעלה יש על התחתונים לסייען שמכשולין העליונים מעכבים מים מלירד נמצא תיקון העליונים לעזרת התחתונים: אבל העליונים אין צריכין לסייע את התחתונים. כשמתקנין למטה שתיקון של מטה אינו לעזרת עליונים אלא לרעתם שכל זמן שהמים רצים למטה הנהר מתמעט למעלה והשדות שלהן מתייבשות: וחילופא במיא דמיטרא. כגון בעיר שהמים קשים להרבות טיט ולקלקל את הדרכים ועושין להם חריץ במורד להוריד המים חוץ לעיר אם נתקלקל החריץ כנגד התחתונים וכורין להם העליונים צריכים לסייע את התחתונים לכרות כנגדן שכל זמן שלא ירדו המים התחתונים חוץ לעיר יעמדו העליונים במקומן אבל תחתונים אין להן לסייע לעליונים לכרות למעלה שכל זמן שלא ירדו העליונים למטה טוב להן לתחתונים: ומתקנת לעצמה. בפני עצמה כשמגעת כנגדה אין אחר מסייעה: המקלחות מים. מים שרוחין מי מטר: לביב אחד. חריץ מתוקן להוריד מי גשמים בו: כולן מתקנות עם התחתונה. מסייעות אותה לתקן כנגדה כדפרישית לעיל: האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא. בשני הפרסיים היה הקרקע מופקר לכל הקודם להחזיק בו ולפרוע למלך טסקא דהוא מס של קרקע ואם בא אחד ומחזיק על שפת הנהר מקום שהספינות עולות לגמל וצריך מקום פנוי הרבה לפורקי משאות לספינות ולטוענין מתוכן ומוליאין וזה החזיק לבנות שם בנין או לחרוש ולזרוע: חציפא הוי. שמקלקל מקום לרבים: אבל סלוקי. מדינא לא מסלקינן ליה: והאידנא דכתבי פרסאי. לאותן הלוקחין שדות שעל שפת הנהר קני לך השדה עד תוך הנהר מלא צואר הסוס והלוקחין גודרין גדירן רחוק מן הנהר שלא לקלקל את מקום הרבים ואם בא אחד והחזיק מן הגדר ולצד הנהר מסלקינן ליה לפי שהיא קנויה לבעל הגדר עד תוך המים: בני אחי. שדה העומדת ליקח בעסקא ושדות שני אחים סמוכין לה מכאן ומכאן: ואי משום דינא דבר מצרא. אם אינן לא אחים ולא שותפים אלא מכח מצרנות באין על המחזיק ואומרים אנו הייתו מצפים לקחתה שאנו צריכין לקרקע וטוב לכל אחד לקנות בסמוך לו ולא ליקח במקום אחר: לא מסלקינן ליה. דלא איכפת לן לדינא דבר מצרא כלל: ועשית הישר והטוב. דבר שאי אתה נחסר כ"כ שתמצא קרקעות במקום אחר ולא תטריח על בן המצר להיות נכסיו חלוקין: אתא לאימלוכי ביה. שדה היוצאה לימכר ובא אחר ונטל רשות מבן המצרן וא"ל זיל זבון: נהרדעי אמרי צריך למקני. דאי לא קנה מיניה מצי אמר ליה משטה הייתי בך כדי להעמידה על דמים הראויין לה שאם באתי אני אצל הבעלים היה מעלה לי בדמים בשביל שחביבה עלי: השתא דאמרת צריך למיקנייה מיניה. א"כ אין קניינו של זה כלום אם אייקר או זול ארעא ברשותא דבר מצרא אייקר או זול ולא יוסיף ולא יגרע הלוקח מלקבל דמים שנתן בה דכי אייקר רווחא דבר מצרא הוא וכי זול פסידא דבר מצרא הוא: ואי לא יהיב ליה מאתן. דגבי דהאי הוא דאוזיל: בי מיצעי דנכסי. של מוכר שדות המוכר מקיפות לה מכל צד: חזינן אי עידית היא. דבר העשוי לימכר לעצמו שאינו דומה לשאר שדות הסמוכות לה: זביניה זביני. ואין מצרני המוכר יכולים לסלקו שהרי יש ביניהן הפסק:

ואי

תוספות

ליקוץ ענפיה. שזה היה אותו יער עצמו של פרזיק רופילא ולא היתה ידו במעל כלל לכך קילל: **האי** מאן דאחזיק ברקתא דנהרא. קיבל בעסקא מן המלך כדפי' בקונטרס ולהכי קאמר דאחזיק ולא קאמר דזבין כדאמרינן לקמן זבין במאתים מעכו"ם וכן האי מאן דאחזיק ביני אחי דבסמוך מפר"ת דוקא באחזיק שהיתה קרקע הפקר וקבלה מן המלך בעסקא לא מסלקינן ליה ולרב נחמן דוקא ביני אחי מסלקינן ליה שעשה יותר מדאי שלא כהוגן להחזיק ביני אחי אבל משום מצרנות לא מסלקינן ליה דלא שייך כאן ועשית הישר והטוב כיון שיוכלו לקבל מן המלך ולא חשו אבל במכר מודים הם כ"ע דשייך דינא דבר מצרא דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה דמצרן שהיו הבעלים רוצים למכור ונהרדעי סברי דאפילו הכי שייך ועשית הישר והטוב והשתא אתי שפיר הא דאמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן בשמעתין אין אונאה לקרקעות דאמצרנות קאמר כדמוכח בכתובות בפ' אלמנה (דף לט: ע"ש ושם ד"ה ה"ג) דקאמר רבא גבי טעה השליח והאמר מר אין אונאה לקרקעות גבי מצרנות שהוא כעין שליח שהמקח לא יהיה שלו ואין צריך לדחוק כפי' הקונטרס דרב נחמן לית ליה דינא דבר מצרא: **והאידנא** דכתבי פרסאי. לא כפירוש הקונטרס דמפ' דמסלקינן ליה שהראשון קנאו מן המלך אלא דמסלקינן ליה לבא להחזיק לכתחילה משום דכיון דכתבי פרסאי כו' חיישינן שלא יבא להחזיק עד תוך הנהר כמו שכותב לו המלך ויעכב הילוך הספינות וביאתן לנמל וקנסינן ליה משום הכי להסתלק מכולה רקתא אפילו ממה שחוץ לנהר: מזבנינן

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ו מהלכות שכנים הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ד:

נג ב ג מיי' שם ופ"ו מהלכות ח"מ הלכה י סמג שם סי' יב טוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב וטוש"ע ח"מ שם:

נד ד מיי' שם פ"ו מהל' ח"מ הלכה י וסמג שם טוש"ע ח"מ שם טור ש"ע י"ד שם סעיף א וסעיף ב:

נה ה מיי' פי"ג מהלכות שכנים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קע סעיף א:

נו ו מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסא סעיף ו וטור ח"מ סי' קע:

נז ז מיי' שם פי"ב הלכה ד ועיין בהשגו' ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף ה:

נח ח מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ו:

נט ט מיי' שם פי"ד הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעיף כט:

ס י מיי' שם הלכה ד סמג שם טור וש"ע שם סעיף ו:

סא כ ל מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' ז [רב אלפס כאן ועוד במכילתין פ"ד לד:]

סב מ מיי' שם פי"ג הלכה ה סמג שם טור וש"ע ח"מ שם סעיף כח:

מסורת הש"ס

ב"ב ח.

[שם ז: ח.]

כמו אוכלסא פי' המון עם. ערוך

וו היא גירסת הרא"ש אבל הרי"ף ל"ג אמר רב

ברב אלפס איתא רב נחמן ומכאן ראיה לפי' ר"ת ועי' בתוספות

עי' תוספות כתובות לט. ד"ה אלמנה וכו'

קידושין מב: וש"נ

כתובות לט: ע"ש תוס'. קדושין מב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואם לאו וכו' כשכלת' הקצירה כצ"ל והס"ד: (ב) ד"ה לכריא כד"א עם ד"ה ואפי' מרבנן וכו' ששותין בו שקורין כצ"ל ותיבת משקין נמחק:

ואי לא איערומי קא מערים [א]מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא אמר אמימר [ב]אי כתב ליה אחריות אית בה משום דינא דבר מצרא [ג]מכר כל נכסיו לאחד לית בה משום דינא דבר מצרא [ד]לבעלים הראשונים לית בה משום דינא דבר מצרא *[ה]זבן מעכו"ם וזבין לעכו"ם לית בה משום דינא דבר מצרא זבן מעכו"ם דאמר ליה ארי אברחי לך ממצרא זבין לעכו"ם [ו]עכו"ם ודאי לאו בר ועשית הישר והטוב הוא [ז]שמותי ודאי משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסי דאתי ליה מחמתיה [ח]משכנתא לית בה משום דינא דבר מצרא *דאמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה מאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא [ט]למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה לית בה משום דינא דבר מצרא [י]לכרגא ולמזוני ולקבורה לית בה משום דינא דבר מצרא *[כ]דאמרי נהרדעא לכרגא למזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא [ל]לאשה וליתמי [מ]ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא [נ]שביני העיר ושביני שדה שביני העיר קודמין *שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש °[ס]טוב שכן קרוב מאח רחוק משלי כז [ע]הני זוזי טבי והני זוזי תקולי לית ביה משום דינא דבר מצרא [פ]הני ציירי והני שרי לית ביה משום דינא דבר מצרא [צ]אמר איזיל ואטרח ואייתי זוזי לא נטרינן ליה אמר איזיל אייתי זוזי [ק]חזינן אי גברא דאמיד הוא דאזיל ומייתי זוזי נטרינן ליה ואי לא לא נטרינן ליה ארעא דחד ובתי דחד [ר]מרי ארעא מעכב אמרי בתי מרי בתי לא מעכב אמרי דארעא ארעא דחד ודיקלי דחד [ש]מרי דארעא מצי מעכב אמרי דיקלי מרי דיקלי לא מצי מעכב אמרי דארעא ארעא לבתי וארעא לזרעא [ת]ישוב עדיף ולית בה משום דינא דבר מצרא אפסיק משוניתא או ריכבא דדיקלא [א]חזינא אם יכול להכנים בה אפילו תלם אחד אית בה משום דינא דבר מצרא ואי לא לית בה משום דינא דבר מצרא [ב]הני ד' בני מצרני דקדים חד מינייהו וזבין זביניה זביני [ג]ואי כולהו אתו בהדי הדדי פלגו לה *בקרנזיל:

מתני'

מזבנינן בלא אכרזתא. אין לפרש כל הני מילי לצורך יתומים דא"כ הוה משמע דלשאר צורכי יתומים אין מוכרין בלא אכרזתא כי הנהו דחשיב פ' הנזקין (גיטין דף נב. ושם) מוכרים שדותיהן לקנות להן מגלה ולולב ושופר כו' וא"כ בפרק שום היתומים (ערכין דף כב. ושם) דפריך לרב *אשי דאמר אין נזקקין כו' מדתנן שום היתומים שלשים יום ומכריזין בבוקר ובערב לוקמה במילי דיתמי שצריכי הכרזה אלא ודאי לכל מילי דיתמי אין צריכין הכרזה ובשמעתין איירי בכרגא ומזוני וקבורה דאשה ובנות ואם תאמר לקבורה פשיטא דמזבנינן בלא אכרזתא דאטו יהיה מת מוטל באשפה כל ימי הכרזה וי"ל דאם לוו לצורך קבורה קאמר דמזבנינן בלא אכרזתא *כדי לפדות אי נמי דה"א שממשכנין מחפלי יתומים עד שמכריזין קמ"ל:

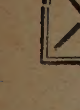
*משמתינן ליה עד דמקבל כו'. [צ"ל דוקא שישראל רוצה ליקח בדמים שנתן העכו"ם:

שביני העיר כו'. הא מילתא בדין הקדמה קמיירי כשנשניהם מצרנים ושכן עיר מצרן אצל העיר שיש לו שדה אחורי ביתו הסמוכה לזו ושכן שדה שיש לו שדה רחוקה מן העיר הסמוכה לזו:

ארעא דחד ובתי דחד. שהבית בנוי על גבי קרקע מרי דארעא מעכב שלא ימכור הלה עליו ואבניו כי אם לו אבל בבית אצל בית או קרקע שאינו עומד לזריעה לא שייך דינא דבר מצרא דלא שייך התם טעמא דקאמר בסמוך להכניס תלם אחד ודוקא בשדה של זריעה שייך הישר והטוב שיכול לחורשה בבת אחת וכן פר"ת בתשובה אחת המתחלת חזרנו על כל צידי צדדים ולא מצאנו דין מצרנות בבתים:

אלא

ואי לא איערומי קא מערים. אם באתי ליקח אלא ישלקוני אקנה אני בית סאה באמצע ואהיה אני מצרן לכל רוח ואקנה אני אחרי כן לכל צד ולא יוכלו לסלקני מן המחלה *ומן הנותר לכל רוח הלכך מהשתא מסלקינן ליה: ואי כתב ליה אחריות כו'. דודאי מכר הוא תורה אור שאין כותבין אחריות על המתנה: מוכר כל נכסיו לאחד. בכל מקום שהן זו במזרח וזו במערב ויצאו מצרני אחת מהן וערערו: לית בהו משום דינא דבר מצרא. שלא תקנו חכמים ללוקח להסתלק לעשות הישר והטוב לבעל המצר שהוא רעה למוכר שזה לא יקנה השאר שימשוך את ידו בשביל זו ובמקום פסידא דמוכר לא תקון דינא דבר מצרא כדאמר לקמן הני צייר והני שרו לית בה משום דינא דבר מצרא: אריא אברחי לך. ואין לך ישר וטוב מזה: עכו"ם לאו בר ועשית וכו'. ואין לנו לומר על דינא דבר מצרא ועשית הישר והטוב אלא ללוקח שהמוכר אומר לו מה עשיתי לך אם ארצה לא אמכרנה לך ותהא בידי אבל ללוקח נאמר משוך ידך ויקחנה זה: שמותי ודאי משמתינא ליה. למוכר לקבולי עליה כל אונסא דאית ליה מחמת העכו"ם: משכנתא. אם מכרה למי שממושכנת לו: לית בהו משום דינא דבר מצרא. שזה שכן מצרן מכולן שכולו שכונה בידו: למכור ברחוק ולגאול בקרוב. אם המוכר זה מוכרה מפני שהיא רחוקה ממנו ורוצה לקנות אחרת בקרוב: אין בה משום דינא דבר מצרא. לפי שאין לנו להפסיד מוכר משום טוב וישר דמצרן דכשם שעלינו לעשות טוב לזה כך עלינו לעשות טוב לזה ואם באנו לעשות איסור בדבר שמא בין כך ובין כך תמכר זו שהיה רוצה זה לקנות: וכן לכרגא. לפרוע כסף גולגלתא למלך: [ולמזוני]. למזון אלמנה והבנות שב"ד מוכרין בנכסי יתומין וכן לקבור את המת: בלא אכרזתא. וכיון דמשום רווחא דיתמי לא משהינן למילתא פן יכעוס שוטר המלך וכן חסרון מזונות ולבזיון המת כל שכן דמשום בר מצרא לא משהינן מילתא לאודועי: לאשה ליתמי ולשותפי. מכר לאשה לא מסלקינן (א) ליה דלאו אורח ארעא לאהדורי ולבקש מי שיש לו קרקעות למכור ומה שבאה לידה ראשון אין לנו לומר ועשית הישר והטוב להרחיקו מעליו וכן יתמי ושותף שמכר לו לחבירו חלקו בשדה שהן שותפין בה (ב) אין לנו לסלקו משום דינא דבר מצרא ולומר אין אתה בא בחלק חבירך אלא כאחד המצרנין ויקחנה עמך אלא כיון דלא נתברר (ג) חלקו והרי הוא כשכן בכולה: שכיני העיר ושכיני השדה שכיני העיר קודמין. נראה בעיני דלאו בדינא דבר מצרא איירי אלא להשיא עצה דרך ישר וטוב למוכר שאם יש לו שדה למכור ובאו עליה (ד) ללוקח שכינים הדרים אצלו בדירה ושכן שיש לו בשדה שדותיהן סמוכות זו לזו וזו שיש לו למכור אינה סמוכה למצרן שכיני העיר קודמין ואני לא דקדקתי בה מפי רבינו כל צרכי ועד הנה פירשתי דבמצרן דיליה קאמר והשתא לא נראה לי דאם כן הוה ליה למיתנינהו בהדי הנך דלעיל ולמימר הכי לאשה וליתמי ולשותפי ולשכיני העיר ולת"ח לית בה משום דינא דבר מצרא מאי שנא דשני בלישנא דכולי שמעתא למינקט לישנא דקודמין ותו דקאמר שכן ותלמיד חכם ת"ח קודם אי האי שכן מצרן הוא אמאי ת"ח קודם תלמיד חכם לאו בר ועשית הישר והטוב הוא דהאי ועשית אלוקח שדיוה רבנן כדאמרינן לעיל גבי זבין לעכו"ם עכו"ם לאו בר ועשית כו' ותו קרוב ותלמיד חכם מאי דינא דבר מצרא איכא וא"ת כששניהן מצרנין אטו משום דת"ח הוא מסלק גלימא דאינשי: זוזי טבי זוזי תקולי. מצרן שבא לעורר על המקח מביא מעות שמשקלן טוב יותר על של לוקח אבל של לוקח טבין וחריפין במטבע היוצאה יותר משל מצרן ואי נמי איפכא: לית בה משום דינא דבר מצרא. דאמר ליה המוכר בהא ניחא: הני ציירי והני שרו. לוקח ומצרן שבאו מעותיהן של מצרן צרורין וחתומין וזה ירא להתירן שלא יאמר יותר היו ושל לוקח מותרין: לית בה משום דינא דבר מצרא. דפסידא דמוכר הוא דאמר לזוזי צריכנא: אמר ליה איזיל ואיטרח וכו'. מילתא באפי נפשיה היא מצרן שאמר איזיל ואיטרח וכו': דאמיד הוא. שאנו אומדין אותו דאפשר לו לקיים דבריו: ובתי דחד. בנין שעליה: מרי ארעא מעכב אמרי בתי. שלא למכור הבנין לאחר דהואיל והוא בא למוכרם וזה צריך לה טוב שיהיה בנינו בקרקע שלו ואיכא הישר והטוב: מרי בתי לא מעכב אמרי ארעא. שהוא אינו חשוב שכן לכשיגיעו שניו עומד להסתלק מיניה: ודיקלי דחד. שמכר לו דקלין בשדהו להניחן שם עד זמן פלוני או עד שיבשו: ארעא לזורעה. המצרן חפץ בה לזריעה והלוקח צריך בה לבנין בית: ישוב דבתי עדיף. (ה) לבית דין ולא תקנו כאן עשות ישר וטוב שזו טובה מזו: אפסיק משוניתא. שן סלע מפסיק בין שדה זו לשדה של מצרן: או ריכבא דדיקלא. הדקלים הכפופין וסמוכין זו לצד זו ומסוגרין כאותן שקורין פלשיירי בלע"ז: אם יכול להכנים המצרן תלם אחד. משדהו לתוך שדה זו אית בה וכו': תלם. שורות המענה: ואי אתיי בהדדי. שמערער כל אחד על מצרנותו: פלגי לה בקרנזיל. בארבע אלכסונות שיהא כל אחד נוטל בה על פני כולה סמוך לו כזה* ולשון קרנזיל זיל בה לקרנות:

מתני'

מסורת הש"ס

מן המחלה מן הנותר. כצ"ל רש"ל

ב"ק קיד.

שם סח.

גיטין נב. כתובות מז: ק:

כתובות סט:

[ב"ב יג.]

עין משפט נר מצוה

סג א ב מיי' פי"ג מהל' שכנים הלכה א סמג עשין פב טור וש"ע ח"מ סי' קעה סעיף יח וסעיף כד:

[צ"ל אסי]

סד ג מיי' שם פי"ב הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף לו:

סה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף לז:

סו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף לח:

סז ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף לט:

סח ז מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף מ:

סט ח מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף נז:

כדי לפרוע. כצ"ל רש"ל

ע ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף מב:

עא י מיי' שם טוש"ע שם סעיף מג:

עב כ מיי' פי"ב מהל' אישות הלכה טז ופי"ח הלכה כ ופי"ב מהל' מלוה הלכה יא סמג עשין מח ונד טוש"ע אה"ע סי' ע סעיף ה וסי' צג סעיף כה וסי' קד סעיף ג וסי' קיב סעיף ו וטוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ג:

עג ל מיי' פי"ב מהל' שכנים הלכה יג יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף מז:

עד מ מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' יב מט:

עה נס מיי' שם פי"ד הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעי' נ:

עו ע פ מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעי' נג:

עז צ ק מיי' שם טוש"ע שם סעי' כה:

עח ר ש מיי' שם פי"ב הלכה טז סמג שם טוש"ע שם סעי' נא:

עט ת מיי' שם פי"ד הלכה א סמג שם טוש"ע שם סעי' כו:

פ א מיי' שם פי"ב הלכה יז טוש"ע שם סעי' כז:

פא ב ג מיי' שם פי"ב הלכה ה סמג שם טוש"ע שם סעי' יא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לאשה וכו' לא מסלקינן לה דלאו וכו' להרחיקה: (ב) בא"ד אין לנו לסלקו נ"ב פי' בשביל המצרן עי' באשר"י: (ג) בא"ד חלקו הרי כצ"ל ואות ו' נמחק: (ד) ד"ה שכיני וכו' ובאו עליה ללקחו שכינים: (ה) ד"ה ישוב וכו' ב"ד לא כצ"ל ואות ל' ואות ו' נמחק:

מתני׳ *המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן ואין לו בקורות שקמה [ג]קיבלה הימנו לז׳ שנים שנה ראשונה יזרענה פשתן ויש לו בקורות שקמה: **גמ׳** אמר אביי בקורות שקמה אין לו בשבח שקמה יש לו ורבא אמר [ד]אפילו בשבח שקמה נמי אין לו מיתיבי [ה]המקבל שדה מחבירו והגיע זמנו לצאת שמין לו מאי לאו שמין לו בשבח שקמה לא [ו]שמין לו ירקא וסילקא ירקא וסילקא נעקור ונשקול [ז]בדלא מטא יומא דשוקא ת"ש המקבל שדה מחבירו והגיע שביעית שמין לו שביעית מי קא מפקעא ארעא אלא אימא המקבל שדה מחבירו והגיע יובל שמין לו ואכתי יובל מי מפקעא קבלנות לצמיתות אמר רחמנא אלא אימא [ח]הלוקח שדה מחבירו והגיע יובל שמין לו וכי תימא ה"נ שמין לו בירקא וסילקא סילקא וירקא ביובל הפקירא הוא אלא לאו [ט]שבח שקמה *תרגמא אביי אליבא דרבא שאני התם דאמר קרא °ויצא ממכר בית ממכר חוזר [י]שבח אינו חוזר ונגמר מיניה התם זביני מעליא הוא *ויובל אפקעתא דמלכא היא רב פפא קביל ארעא לאספסתא קדחו בה תאלי כי קא מסתלק אמר להו הבו לי שבחא א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא אלא מעתה דיקלא ואלים ה"נ דבעי מר שבחיה א"ל התם לאו אדעתא דהכי נחית אנא הכא אדעתא דהכי נחיתנא כמאן כאביי דאמר בשבח שקמה יש לו אפילו תימא כרבא התם לית ליה פסידא הכא איכא פסידא א"ל מאי פסדתיך ידא דאספסתא [כ]שקול ידא דאספסתא וזיל אמר ליה אנא כורכמא רישקא רבאי א"ל גלית ארעתך דלמשקל ואסתלוקי עבדת (א) שקל כורכמא רישקא וזיל אין לך אלא דמי עצים בלבד רב ביבי בר אביי קביל ארעא ואהדר ליה משוניתא קדחו ביה זרדתא כי קא מיסתלק אמר להו הבו לי שבחאי *אמר רב פפי משום דאתיתו ממולאי אמריתו מילי מולייתא אפילו רב פפא לא אמר אלא דאית ליה פסידא [ל]הכא מאי פסידא אית לך: רב יוסף הוה ליה ההוא שתלא שכיב ושבק חמשה חתנוותא אמר עד האידנא חד השתא חמשה עד האידנא לא הוו סמכו אהדדי ולא מפסדו לי השתא חמשה סמכו אהדדי ומפסדו לי אמר להו אי שקליתו שבחייכו ומסתלקיתו מוטב ואי לא מסליקנא לכו בלא שבחא דאמר רב יהודה ואיתימא רב הונא ואיתימא ר"נ האי שתלא דשכיב יורשים דיליה מסתלקין להו בלא שבחא [מ]ולאו מילתא היא ההוא שתלא דאמר להו אי מפסדינא (ב) מסלקנא אפסיד אמר רב יהודה מסתלק בלא שבחא רב כהנא אמר מסתלק ושקיל שבחא ומודה רב כהנא דאי אמר אי פסידנא מסתלקנא בלא שבחא מסתלק בלא שבחא רבא אמר [נ]אסמכתא היא *ואסמכתא לא קניא ולרבא מאי שנא מהא *דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם מאי דאפסיד משלם הכא [ס]מאי דאפסיד מנכינן ליה ואידך יהבינן ליה רוניא שתלא דרבינא הוה אפסיד סלקיה אתא לקמיה דרבא א"ל חזי מר מאי קא עביד לי א"ל שפיר עביד א"ל הא לא התרה בי א"ל לא צריכא להתרות רבא לטעמיה *דאמר רבא °מקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא וספר

רש"י

מתני׳ לשנים מועטות. פחות מז׳ שנים: לא יזרענה פשתן. שזרע פשתן מכחיש בארץ הרבה ואינה חוזרת ליושנה עד ז׳ שנים והא לא מיתוקמא אלא בחכירות דאי בקבלנות מאי דבעי ליזרע שהרי הבעלים חולקין בו: ואין לו בקורות שקמה. ען סרק הוא וקוצצין ענפיו לקורות הבנין והן חוזרין וגדילין (ג) ופחות מז׳ שנים אין נעשות קורות הלכך קיבלה לפחות מז׳ שנים לא יקוץ קורות שבה דלאו אדעתא דקורות נחית דבשנים מועטות אינם חוזרים לקורות אבל קיבלה לז׳ שנים שנה ראשונה זורעה פשתן וקוצץ שנה ראשונה שקמה שבה: **גמ׳** שבח שקמה יש לו. עשו והשביחו שמין לו שבחם לכשיסתלק: לצמיתות אמר רחמנא. מי שאילולי יובל היתה נלמתת דכתיב (ויקרא כה) והארץ לא תמכר לצמיתות: וניגמר מיניה.(ד) דמקבל: התם זביני מעליא הוא. וכל כמה דאשבחא ארעא ברשותיה אשבחא וארעא דהדרא משום דיובל אפקעתא דמלכא הוא ומאי דלא פקע מלכא לא מפקע ממכר אפקע שבחא לא פקע: קדחו בה תאלי. צמחו בה אילנות: דיקלא ואלים. קיבל הימנו אילן לפירותיו כך וכך שנים ונתעבה והגביהו עיקרו ה"נ וכו׳: לאו אדעתא דהכי נחת. אלא לאכילת פירות הכא אדעתא דהכי נחת לכל אשר יצמח בה: התם לית ליה פסידא. כל מה שהשביח שקמה לא מנע ממנו חרישה וזריעה: ידא דאספסתא. מקום הדקלין היה זורע אספסתא ידא כמו (במדבר ב) איש על ידו: אנא כורכמא רישקא רבאי. אני הייתי מגדל במקומן כרכום שדמיו יקרין: א"ל. מדקאמרת כורכמא רישקא רבאי שהוא דבר הנקצר בכל שנה ולא אמרת אנא תאלי הייתי נוטע בה למישקל שבחייהו גלית אדעתך דלא נחתת להא ארעא אדעתא למיעבד בה מידי דבר קיימא למישם ליה שבחיה ומפיק אלא מידי דמיעקריה ותיסקליה ותיזיל כי מסתלקת שקול כורכמך רישקך אותו כורכמא רישקא דהיינו תאלי שקיימו בה עקור אותו ולך וכשתבא לעקור אינו אלא עצים וזה יתן לך דמי עצים: אהדר ליה משוניתא. הגביהו סביב גבוליה כעין שן הר: קדחי ביה זרדתא. בההיא משוניתא צמחו בה אילנות של עוזרדין קורמי"ר בלע"ז: ממולאי. *מבית עלי שהיה ממשפחה רעועה: אמריתו מילי מולייתא. דברים גבנונים לשון מוליא במוליא במו"ק (דף י:) גבשושית: אפילו רב פפא. דבעי שכר שבחא דתאלי: דאית ליה פסידא. שצמחו במקום הראוי לזריעה: הכא מאי פסידא איכא. במשוניתא אין דרך לזרוע: שתלא. נוטע כרם בקרקע בעל הבית ועליו להיות אריס כל הימים ונוטל מחצה בפירות: אפסיד. מאי דאשבח כבר מיהו אכתי הוה שבחא ומיסתלקנא דקאמר בלא שבחא קאמר: ורב כהנא אמר וכו׳. דה"ק אי מפסידנא מסתליקנא על כרחי ושקילנא מאי דאשבחי: לא קניא. ואפילו *אמרת הכי לא מסלקינן ליה בלא שבחא: מאי דאפסיד מנכינן ליה. שיימינן מאי דמטי לבעל הבית בהפסד ומנכינן ליה מחלקו דשתלא בשבח: אומנא. *מוהל תינוקות: כמותרין ועומדין דמי. לסלקינהו: מקרי דרדקי. פסידא דלא הדר הוא דשבשתא כיון דעל על:

תוספות

אלא מעתה דיקלא ואלים ה"נ. דבעי מר שבחא באלימות הדקל הא ודאי אפילו לאביי לית ליה דדוקא בשבח שקמה דליכא פרי אלא שבח דגידול ענפים קאמר אביי דיש לו דאדעתייהו נחת אבל אדעתא דאלימות הדקל לא נחת ה"נ מר לא נחת אדעתא דתאלי אלא אדעתא דאספסתא א"ל התם ודאי לאו אדעתא דהכי נחת כדקאמרת אבל הנא (ה) נחתינא למה שיצמיח הקרקע דהיינו אספסתא ואלו צמחו במקומה:

כמאן כאביי. דאילו לרבא דאמר בשבח שקמה אין לו אע"ג דאיכא למימר דאדעתא דהכי נחית ומשני דאפילו תימא כרבא דהתם כו׳:

אין לך אלא דמי עצים בלבד. [א] ואע"ג דבסוף פרק השואל (לעיל דף קא. ושם) אמר דמצי למימר זיתי אני נוטל אי לאו משום ישוב א"י הכא לא מצי אמר ליה [ב] דמיירי דהני תאלי לא היו ראוים לנוטעם במקום אחר ואם היה נוטלם היו מתים ולא היו שוים אלא לעצים א"נ מדלא א"ל תאלי הוה נטענא אלא כורכמא דרישקא שמשעוקרין אותן אין נוטעין אותן במקום אחר גלית אדעתיך שלא היית חושש בדבר שראוי לנוטען ולכך אין לך אלא דמי עצים [ג] וכגון שהתאלי לא היו מכחישין אותו יותר מאספסתא וכורכמא דרישקא שאם לא כן לא יכול לומר תאלי הוה נטענא שהרי לאספסתא קבלה:

וספר

עין משפט נר מצוה

פב א ב מיי׳ פ"ח מהלכות שכירות הלכה ג יוד טוש"ע ח"מ סי׳ שכב:

פג ג מיי׳ שם טור ח"מ שם:

פד ד ה ו מיי׳ שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ שכו סעיף א:

פה ז ח ט מיי׳ פי"א מהלכות שמיטה הלכה ח סמג לאוין ערה:

פו י כ מיי׳ פ"ח מהל׳ שכירות הלכה י סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי׳ שכה:

פז ל טוש"ע ח"מ סי׳ שכט:

פח מ נ מיי׳ פ"י מהל׳ שכירות הלכה ו סמג שם טוש"ע ח"מ סי׳ של סעיף ב:

פט ס מיי׳ פ"י מהלכות שכירות הלכה ז ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי׳ שו סעיף ח:

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ שקול כורכמא: (ב) שם מפסדינא מסתלקנא אפסיד: (ג) רש"י ד"ה ואין לו וכו׳ ובפחות מז׳ שנים: (ד) ד"ה ונגמר מיניה למקבל: (ה) תוס׳ ד"ה אלא וכו׳ אבל אנא הכא נחתינא:

מסורת הש"ס

ויקרא כה

[שבת נב: וש"נ]

[לעיל לט. קו.]

יבמות עה: כתובות פס. ב"ב קלז: שם קנא. [עירובין כה:]

וכערוך פירש ממולאי שם מקום ולאייתי ראיה מברא"שי רבה פכ"ע ועי"ש

ב"ב כא:

[לעיל סו. וש"נ]

[לעיל קד.]

[ואפי׳ אמר הכי כנ"ל]

ולעיל לז. פי׳ רש"י אומנא מקיז דם. רש"ל

הגהות הגר"א

[א] תוס׳ ד"ה אין לך ואע"ג וכו׳. נ"ב ואף דאמר שם בהיורד לשדה כו׳ לחד ליטנא משום כהשא דארעא וקיי"ל כהאי ליטנא. תוס׳ אזלי לשיטתייהו שכתבו למטה וכגון שהתאלי כו׳ אבל הטור ס"ל דנאמת שמכחישין כמ"ש למטה לכן כתב שנוטל דמי נטיעות העומדין ליטע וכמ"ש תוס׳ שם בד"ה ואם אמר כו׳: [ב] שם דמיירי כו׳. נ"ב וכ"פ הטור וב"ה אבל הרמב"ם וש"ע השמיטו והתירוץ השני של תוס׳: [ג] שם וכגון כו׳. נ"ב אבל הטור השמיטו דס"ל דעובדא דכאן הוא במקבל ועי׳ רש"י ק"ו ע"ב במתני׳ ד"ה לא יזרענה כו׳ ולהרמב"ן שם דאוסר בכל ענין במקבל א"צ לגילוי דעתו דלמשקל ואסתלוקי כו׳ ולכן השמיט הרמב"ם לפי שכתב הדין אצל מקבל על המתני׳ דכאן ודלא כדעת רש"י דמתני׳ כאן ד"ה לא יזרענה פשתן כו׳ ורש"י אזיל לשיטתו כנ"ל (ועמ"ש רבינו בח"מ סי׳ שכה ס"ק ד):

*וספר מתא כולן כמותרין ועומדין דמי כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר כמותרין ועומדין דמי ההוא שתלא דאמר להו הבו לי שבחאי דבעינא למיסק לארעא דישראל אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר להו הבו ליה שבחיה א"ל רבא איהו אשבח ארעא לא אשבח א"ל אנא פלגא דשבחא קאמינא לך א"ל עד האידנא הוה שקיל בעל הבית פלגא ושתלא פלגא השתא בעי למיתב מנתא לאריסא א"ל ריבעא דשבחא קאמינא סבר רב אשי למימר [א]ריבעא דהוא דנקא דאמר רב מניומי בריה דרב נחומי [ב]באתרא דשקיל שתלא פלגא ואריסא תילתא האי שתלא דבעי לאסתלוקי יהבינן ליה שבחא ומסלקינן ליה כי היכי דלא נמטייה הפסד לבעל הבית אי אמרת בשלמא ריבעא דהוא דנקא שפיר אלא אי אמרת ריבעא ממש קא מטי ליה פסידא לבעל הבית פלגא דנקא א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי ולימא ליה אנת מנתא דילך הב ליה לאריסא ואנא מנתא דילי מאי דבעינא עבידנא ביה אמר כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי °גופא אמר רב מניומי בריה דרב נחומי באתרא דשקיל שתלא פלגא ואריסא תילתא האי שתלא דבעי (א) איסתלוקי יהבינן ליה שבחיה ומסלקינן ליה כי היכי דלא ליפסוד בעל הבית אמר רב מניומי בריה דרב נחומי [ג]קופא סבא פלגא [ד]שטפה נהרא ריבעא *ההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה לעשר שנין וקש להמש שנין אביי אמר [ה]פירא הוי רבא אמר קרנא הוי וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות מיתיבי *[ו]יבש האילן או נקצץ שניהם אסורים בו כיצד יעשו ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות מאי לאו יבש דומיא דנקצץ מה נקצץ בזמנו אף יבש בזמנו וקתני ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אלמא קרנא הוי לא נקצץ דומיא דיבש מה יבש בלא זמנו אף נקצץ בלא זמנו ת"ש *[ז]נפלו לה גפנים וזיתים זקנים ימכרו

רש"י

א"ל אנא פלגא בשבחא קאמינא. כדרך שאר שתלים שאין מסתלקין: השתא קבעי למיתב מנתא לאריסא. כלומר כיון דמיסתלק לו בלא זמנו אמאי שקיל פלגא בשבחא עד האידנא הוה שקיל בעל הבית פלגא בפירות וזה היה עושה בה כל עבודתו כמשפט אריסין: השתא קבעי למיתב מנתא לאריסא. עכשיו זה יטול כל המגיע לו וילך ועל בעל הבית ליטול עבודת הכרם ויצטרך לתתה לאריסא ודרך אריס שיורד לכרם נטוע ליטול שליש בפירות נמצא בעל הבית מפסיד שליש ממחציתו בכל שנה: ריבעא דשבחא. לקמן מפרש ואזיל: סבר רב אשי למימר ריבעא. דתרי תילתי המגיעין לבעל הבית משתוציא השליש שיצטרך ליתן לאריס שיורד לה דהוא דנקא בכל שבח הכרם כגון אם השבח שש דינרים יוציא מהן שליש שעתיד ליתן לאריס נותרו ד' דינרין מהן יטול השתל דינר והיינו ריבעא במאי דמטא לבעל הבית דהוא דנקא דשבחא כוליה: דנקא. שתות: דאמר רב מניומי באתרא דשקיל שתלא פלגא. בפירות ועושה עבודה לעולם: ואריסא תילתא. אריס היורד לתוך הכרם גמורה ועובדה נוטל שליש בפירות: האי שתלא דבעי איסתלוקי. שיימינן ליה כי היכי דלא נפסיד בעל הבית כלומר מעיינין במילתא למיתב ליה כי היכי דלא נמטייה פסידא לבעל הבית בסילוק של זה: אי אמרת בשלמא דנקא. שקיל שתלא שפיר דכי הדר שקיל אריסיה תילתא הרי ג' דינרין בין שניהן פש ליה פלגא דבעל הבית כדהוה שקל עד השתא: אלא אי אמרת ריבעא ממש. דינר וחצי והאריס יטול שליש שהן ב' דינרין: פסידא לבעה"ב. חצי דינר ממחציתו: ולימא ליה. שתלא אנת מנתא דידך הב ליה לאריסא שיטרח בו החצי שלך שהיה מוטל עלי לעשות ואתה אוכל פירות הב ליה לאריסא ועלי לנכות מחלקי כפי המגיע לו והיינו ריבעא ממש דינר וחצי כיצד טול אתה שלשה רבעי הכרם לחלקך מהן תתן השליש לאריס נמצאת אוכל כל השנה חצי פירות הכרם בלא יגיעה: מנתא דידי מאי דבעינא עבידנא ביה. אני אמכור לאחרים הרביע המגיע לידי ולא שייך גבאי למיתן מנתא לאריסא דהא מזבנינא ומסתלקנא הקונה ירד ויעשה ויאכל ואם באת לקנותו הרי אין עלי לעשות לך ותאכל את פירותי בחנם אם תתנהו לאריס לישקול מיניה וביה שוה חצי דינר והדינר ישאר לך והיינו תרי תילתי שהרי עכשיו אתה קונה ממני ולעולם ריבעא ממש קאמר רב פפא (ואין בעל הבית מפסיד כלום שעד עתה היה אוכל חצי הפירות ומעתה אוכל ב' שלישים דהיינו ד' דינרים): כי מטית לשחיטת קדשים. הכרתי בך שאתה חדוד ויודע להעמיק ולהקשות וכי מטית למסכת זבחים שהיא עמוקה תא אקשי לי ואתן לב לתרץ לפי שאלתך ויש אומרים דחויי מדחיה ולא היא דעל כרחיך קבולי קיבלה חדא דקושיא מעליא היא ועוד מדקאמר קסבר רב אשי למימר מכלל דמסקנא לאו הכי הוא: קופא סבא פלגא. גפן שהזקינה בכרם הרי הוא כשאר זמורות שחולקין בהם ונוטל בה שתלא פלגא כשאר פירות דכיון דאורחה בהכי אדעתא דהכי נחת: שטפה נהר. ובאו לחלק העצים הוה ליה כי שתלא דמיסתלק בלא זמניה ושקיל ריבעא שטפה נהרא פעמים שעוקרין לגמרי ופעמים ששוטף את הקרקע ומכחישו ואין ראוי לצמוח בו כלום עד זמן מרובה: ההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה. משכן לו כרם במשכנתא דסורא א"נ בנכייתא: וקש. הזקין ובזמנו שהיה ראוי לכך: פירא הוי. עלים שבו ויטלם המלוה: יבש האילן. במשכנתא קאי: מה נקצץ בזמנו. שאין אדם קוצץ אילן שעושה פירות אלא בזמנו שחדל לו מעשות פרי: בלא זמנו. ומודה אביי בלא זמנו שחדל לעשות פרי דכיון דלאו אורחיה לאו פירא הוא ולאו אדעתא דהכי נחת: נפלו לה. לאשה משניסת מת אביה ונפלו לה בירושה: ימכרו

תוספות

וספר מתא כמותרין ועומדין. פי' בקונטרס משום דשבשתא כיון דעל על לכך חשיב פסידא דלא הדר וליתא דרבא גופיה אית ליה בפ' לא יחפור (ב"ב דף כא. ושם) דשבשתא ממילא נפקא אלא להכי קרי ליה הכא פסידא דלא הדר לפי שבאותה שעה שלימדו שיבושים נתבטל לו לימוד של אמת:

(נעיל) מסלקינן להו בלא שבחא ולאו מילתא היא. פי' ריב"ן שלא אמר דבר זה מעולם אלא להפחידו אמר כן ותימה דאם לא אמר מעולם למה הזכיר כל כך אמוראים רב הונא ואיתימא רב יהודה ואיתימא כו' וי"ל דרב יוסף לא הזכיר אלא אחד מהם ובני בית המדרש נסתפקו בין אלו איזה מהן הזכיר: רבא אמר קרנא הוי. וא"ת והא קופא סבא פלגא ודוחק לומר דפליג רבא אדרב מניומי וי"ל דקופא סבא פלגא משום דשתלא שקיל אפילו בגוף הקרקע פלגא וכי מסתלק בלא זמניה הוא דשקיל ריבעא משום דעליו לשלם אפילו מה שהבעל יצטרך ליתן לאריס שישמור חלקו שהיה מוטל על השתלא לשמור וכן שטפה נהרא ריבעא דאדעתא דהכי נחית שאם יסתלק בלא זמניה באיזה ענין שיסתלק שלא יקח אלא ריבעא ובקופא סבא שאין עוד מה לשמור שקיל פלגא אבל הכא המלוה אין לו בגוף כלום אלא בפירות:

מה נקצץ בזמנו. דאין דרך לקוץ שלא בזמנו ולהפסיד פירות ועוד דאמרינן בפרק לא יחפור (ב"ב דף כו.) האי דיקלא דטעון קבא אסור למיקציה ואית דגרסי איפכא יבש בזמנו ואין נראה לר"י: לא מה יבש שלא בזמנו. יבש משמע שלא בזמנו מדלא קתני הזקין ואע"ג דהזקין נמי משמע שלא בזמנו כדאמרינן בסמוך אימא והזקינו הזקינו משמע בין בזמנו בין שלא בזמנו אבל יבש לא משמע אלא שלא בזמנו:

אף נקצץ שלא בזמנו. וא"ת ואמאי איצטריך למימר אף נקצץ שלא בזמנו והא מעיקרא לא פריך אלא מיבש דהוה דומיא דנקצץ אבל מנקצץ בזמנו לא פריך משום דאיכא למימר דנקצץ בזמנו היינו לאחר שיבש שלא בזמנו והשתא דשני ליה מיבש תו לא קשיא ליה לאביי וי"ל דמעיקרא נמי קשיא ליה מנקצץ דנקצץ משמע סתמא אחר שיבש בזמנו כמו שדרכו והא דקאמר מה נקצץ בזמנו אף יבש בזמנו משום שרוצה להקשות משניהם אי נמי לא איצטריך אלא לאפוקי דלא נידוק איפכא נקצץ דומיא דיבש כדמשני בתר הכי:

נפלו לה זיתים זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע ובעל אוכל פירות. אבל לא יקוץ עלים אלמא קרנא הוי וקשה לאביי דאמר עלים פרי הוי במקום שאין פרי אחר ותימה דמאי פריך דהתם ע"כ איירי שעושין קצת פירות מדפליג התם *רבי יהודה ואמר לא תמכור מפני שבח בית אביה ומוקי ליה התם בשדה שאינה שלה ואי ליכא פירות כלל מה שבח בית אביה יש הלא בעל השדה לא יניחם לעמוד שם יותר אחר שנתייבשו והבעל יקוץ אותם לעצים וכן משמע נמי מעיקרא דבעי לאוקמי פלוגתייהו בנפלו לה זיתים בשדה שלה ופליגי אבל בשדה שאינה שלה דברי הכל ימכרם ופריך והא עבדים ושפחות זקנים דהוי כנפלו בשדה שאינה שלה ופליגי והנהו עבדים ושפחות ע"כ בשעושין

עין משפט נר מצוה

[מקרי דרדקי כמותרין ועומדין כצ"ל]

[ופ"ע תוס' ב"ב כא. ד"ה בספר מתא]

צ א ב מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ו טור ש"ע ח"מ סי' שכ סעיף ג:

צא ג ד טוש"ע שם סעיף ד:

צב ה ו מיי' פ"ז מהל' שכירות הלכה ה [רב אלפס כאן ועוד בפ"ו דף קיג.]:

צג ז מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה כג וחזר מפירושו שבס פסק כתנא קמא סמג עשין פח טוש"ע אה"ע סי' פה סעיף יד:

פ"א רשב"ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' שתלא דבעי לאיסתלוקא:

גליון הש"ס

גמ' גופא א"ר מניומי בשיטה מקובלת כ' בשם הרא"ש אע"פ שלא חידש בה דבר קאמר גופא משום דבעי מימר בה וכה"ג איתא בהגוזל קמא דף קי ע"א:

מסורת הש"ס

[עי' פרש"י ותוס' ב"ב כח:]

[ע' כתובות לה:]

לעיל עט.

כתובות עט:

ר"ת מ"ו ועי' רש"ל וח"ח

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

גד א מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' כג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' פה סעיף יד :

צה ב מיי' פ"ז מהלכות שכירות הלכה ו סמג עשין פט טור ש"ע ח"מ סי' קג סעיף ז וסי' פיז סעיף ג :

נ"א ארי"

צו ג מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קג שם וסי' פיז סעיף ד :

צז ד טוש"ע שם סי' קג סעיף א :

צח ה מיי' פ"ח מהל' שלוחין ושותפין הל' ה סמג עשין קנג טוש"ע ח"מ סי' של סעיף ב :

לעיל קב:

ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות אימא והזקינו ואיבעית אימא לאו מי אוקימנא להדיא *כגון שנפלו לה בשדה אחרת דקא כליא קרנא : ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שנין סתמא מלוה אמר שלש לוה אמר שתים(א) קדים מלוה ואכלינהו לפירי מי נאמן רב יהודה אמר קרקע בחזקת בעליה קיימא רב כהנא אמר פירות בחזקת אוכליהן קיימי והלכתא כוותיה דרב כהנא דאמר פירות בחזקת אוכליהן (*קיימי) והא קי"ל *דהלכתא כוותיה דרב נחמן *דאמר* קרקע בחזקת בעליה עומדת התם מילתא דלא עבידא לאיגלויי היא הכא מילתא דעבידא לאיגלויי היא ואטרוחי בי דינא תרי זמני לא מטרחינן מלוה אומר חמש לוה אומר שלש א"ל אייתי לי שטרך א"ל שטרא אירכס לי אמר רב יהודה מלוה נאמן מגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי א"ל רב פפא לרב אשי רב זביד ורב עוירא לא סבירא להו הא דרב יהודה מאי טעמא האי שטרא כיון דלגוביינא קאי מיזהר זהיר ביה ומיכבש הוא דכבשיה לשטריה סבר אוכלה תרתין שנין יתירתא א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה *האי משכנתא דסורא דכתבי הכי במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף היכא דכבשיה לשטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי הכי נמי דמהימן וכי מתקני רבנן מילתא דאתי בה [לידי] פסידא א"ל התם תקינו ליה רבנן דמרי ארעא יהיב טסקא וכרי כריא ארעא דלית לה כריא ולא יהיב טסקא מאי א"ל דאיבעי ליה למחויי לא אימחא מאי איהו הוא דאפסיד אנפשיה ארים אומר למחצה ירדתי ובעל הבית אומר לשליש הורדתיו מי נאמן רב יהודה אמר בעל הבית נאמן רב נחמן אמר הכל כמנהג המדינה סבור מינה לא פליגי הא באתרא דשקיל אריסא פלגא הא באתרא דשקיל אריסא תילתא אמר להו רב מרי ברה דבת שמואל הכי אמר אביי אפילו באתרא דשקיל אריסא פלגא פליגי רב יהודה אמר בעל הבית נאמן דאי בעי אמר שכירי ולקיטי הוא : *יתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח על מי להביא ראיה

סבר

בס"י לא גרסי' לי' ועי' בס' כ"י

[כתובות יג. קידושין נט:]

לעיל סז: ב"ב לה: [לח.]

[עי' תוס' לעיל סו. ד"ה בעל חוב ותוס' כתובות נה: ד"ה ולשבח ועוד שם בתוס' לו: ד"ה נכסי ותוס' בכורות נב. ד"ה והאמר]

ימכרו וכו' · אלמא קרנא הוי דאי פירא הוא הא תקון רבנן פירות לבעל : והזקינו · קפלה עליהן זקנה בלא זמנן : לאו מי אוקימנא · בכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט:) בשדה אחרת · שלא היתה הקרקע שלה שהיו דקלים בשדה של אחרים דהא כליא קרנא דידה לגמרי אי אמרת(ב) ליסקלינהו בעל לכולהו : ההוא שטרא · שטר משכנתא דסורא במישלם שניא אלין ולא פירש בו מנין השנים : הכי גרסינן וקדים מלוה ואכלינהו לפירי · דשנה שלישית מקמי דנתבעיה לדינא: קרקע בחזקת בעליה עומדת · אע"ג דלא תבעיה עד לאחר אכילת פירות אנן בתר קרקע אזלינן וכי מספקא לן שנה זו של מי אוקי ארעא בחזקת מריה ושלא כדין אכלינהו לפירי : בחזקת אוכליהן עומדות · כיון דקדים ואכלינהו ואתא לאפוקי מיניה נייתי ראיה דלאו שלש הוו דבתר אכילת פירות אזלינן : והא קי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני · ורב נחמן קרקע בחזקת בעליה עומדת קאמר גבי שוכר מרחץ משנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש בהשואל (לעיל דף קב:) ואפילו בא בסוף החדש אמר כולו למשכיר כשנתעברה השנה : הני מילי מילתא דלא עבידא לאיגלויי · כלומר בתר קרקע ודאי אית לן למיזל ומיהו הני מילי בספק שאין עומד לעולם להתברר כי ההוא דמספקא לן בין אם תפים לשון ראשון ואי תפים לשון אחרון : אבל הכא מילתא עבידא לאיגלויי · בסוף שיבאו עדי שטר ויעידו : ואטרוחי בי דינא תרי זימני · שמא הדין עם המלוה ואם נוציאנו מידו עתידין אנו לחזור ולגבותו מיד הלוה לאחר זמן : מלוה אומר חמש וכו' · מילתא אחריתי היא מלוה ולוה שבאו לדין מלוה אומר חמש שנים מושכנת לי ואין השטר לפנינו ולוה אומר שלש וכבר אכלת שלש : מגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי · לעולם ואכלתיה שני חזקה ואבד השטר תמני : לא סבירא להו הא דאמר רב יהודה · ולא אמרינן מגו שהדברים מוכיחין שהוא רמאי שאמר אבד השטר והאי שטרא לא דמי לשטר זביני דאילו שטר זביני לעדות שמכרה לו הוא בא וכי עד עולם תאמר לו להזהר בו אמור רבנן ביה עד תלת שנין מלי לאיזדהורי איניש בשטרא טפי לא מיזדהר דקסבר לא יבא עוד ערעור עליה אבל זה שהוא מודה ששטר משכנתא הוא לראיית מנין שנים של אכילת פירות לגוביינא דאכילת פירות דמנין השנים קאי ומיזדהר זהיר ביה דלא לירכס ליה עד כלות השנים והאי דקאמר אירכס לא מהימן דמיכבש הוא דכבשיה וכו' : אלא מעתה אדרב יהודה קפריך דאמר אי בעי אמר לקוחה היא בידי: הכי נמי דמהימן · וכי עביד רבנן מילתא דאתי בה לידי רמאות כי האי: תקון רבנן למרי ארעא דיהיב טסקא · למלכא : וכרי כריא · מתקן החריץ סביבות הגבולים : ואי ארעא קניא הוא . דלית ליה טסקא וכריא נמי לית ליה מאי ליעביד : למחויי · הוו יודעים שלא מכרתיה לו אלא היא משכון בידו : הכי גרסינן הא באתרא דשקיל אריסא פלגא הא באתרא דשקיל אריסא תילתא · ולא גרסינן שתלא בכולי מילתא : שכירי · לימים או לחדשים ושבתות ושכרתיו במעות וכל נאמן דקאמר בשבועת היסת הוא : אנו השבחנו · ואין לבע"ח במה שהשביחו יתומים כלום :

ספק

כשעושין קלת מלאכה דאי לאו הכי מה מכירה שייך בהם דמי יקנה וה"נ מיירי דאיכא בזיתים קלת פירי ולכך הוו קרנא אפילו לאביי ולפי שאין עושין אלא פירות מועטין ילקח בהן קרקע ויאכל פירות וזהו טובת שניהם אבל בשמעתין דליכא פרי אז העלים מיקרו פרי לאביי וי"ל דמ"מ מוכח שפיר דקרנא הוי אפילו כשיבש לגמרי ולהכי קאמר תנא קמא ילקח בהן קרקע אפילו מעתה שעושין קלת פירות לטובתו של בעל ופליג *ארשב"ג דאמר לא תמכור משום שבח בית אביה ולא חיישינן לטובת הבעל כל זמן שעושין קלת פירות עד שתייבש לגמרי ואז ילקח בהן קרקע אבל לאביי דאמר פרי הוי וכשייבש לגמרי טטל בעל הבית הכל אם כן אין זה טובת הבעל מה שלקח בהן קרקע ואוכל פירות משלו כי טוב לו יותר להמתין מעט עד שתייבש לגמר' ויהא הכל שלו : **א"ל** רבינא לרב אשי משכנתא דסורא אם אמר לקוחה היא בידי ה"נ דנאמן כו' · אלא ודאי לא מהימן הקשה הרב רבי אלחנן דהא תנן (ב"ב דף כח·) חזקת הבתים כו' חזקתן ג' שנים ואומר ר"י דהתם בטוען שמחזיק בה בגזל הויא חזקה שהיה לו למחות תוך שלש כי יודע בודאי כיון שנכנס לה בגזל אם ישתוק לו ג' שנים ולא ימחה שיטעון על ידי ג' שנים שיהיה שלו ולכך היה לו למחות שידוע לכל שתקנו חכמים למחות תוך שלש ואם לא מיחה הפסיד אבל כשבמשכנתא בא לידו סובר המקשה כי לא תקנו חכמים אין לחוש שאחר ג' יטעון שקר וא"ת אם כן לעולם יהיה בעל הקרקע נאמן לומר שבגזל הוא בא מגו דאי בעי אמר במשכנתא היה אצלך או לפירות הורדתיך וי"ל דהוי מגו במקום עדים דאנן סהדי אם היה בא בגזל לא היה שתיק אלא היה מוחה אי נמי אין זה מגו שאין טוען ברצון משכנתא היה או לפירות הורדתיך לפי שסבור להוציא גם הפירות שכבר אכל אי נמי חשיב מגו להוציא כיון שאכלה שני חזקה וקשה דטעמא דבשלש שנים הויא חזקה משום דעד שלש שנים מיזדהר איניש בשטריה טפי לא מיזדהר והשתא הלא ע"כ צריך לשמור לעולם כי שמא יטעון זה משכנתא היא וע"כ נראה דלא בעי למימר שלא יהא נאמן [לומר] לקוחה היא בידי אלא שואל מה תקנה יעשה הממשכן שלא יוכל להחזיק ולטעון לקוחה היא בידי דמחאה נראה דלא מהניא אלא כשאומר פלניא אכיל ארעאי בגזלנותא ומשני רב אשי דאיבעי ליה למחויי ולומר תוך שלשה דעו כי משכנתא היא בידו דחשיבא שפיר מחאה בכי האי גוונא וכי האי גוונא יש לפרש בפ' חזקת הבתים (שם דף לה: ושם) גבי ואי טעין ואמר לפירות הורדתיך נאמן ואף על גב דהתם רב אשי פריך לרב כהנא ואי לפירות אחתיה מאי הוה ליה למיעבד ורב כהנא משני דאיבעי ליה למחויי ומייתי ראיה ממשכנתא דסורא ובשמעתין רב אשי משני איבעי ליה למחויי וכן משני רב אשי התם בההוא פירקא (דף לח·) גבי האי מאן דזבין דקלא לחבריה איכא למימר דרב אשי התם קיבל שיטה מרב כהנא ולהכי משני ליה איהו נמי הכי : **האי** משכנתא דסורא כו' · אע"ג דהא גופא דהכא אפשר דמשכנתא דסורא הוי שייך שפיר לאקשויי בהאי לישנא לפי שמשכנתא דסורא הוה קים ליה שתקנו חכמים לעשות להכי קאמר אלא מעתה תקנת משכנתא דסורא וכו' :

הגהות הב"ח
(א) גמ' וקדים מלוה :
(ב) רש"י ד"ה בשדה וכו' דליסקלינהו :

סבר רבי חנינא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל בעל חוב להביא ראיה אמר להו ההוא סבא הכי א"ר יוחנן *[א]על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ועל היתומין להביא ראיה אמר אביי אף אנן נמי תנינא *[ב]ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קיימא אמרינן ליה אייתי ראיה ושקול הכא נמי האי שטרא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ועל היתומים להביא ראיה אייתו יתמי ראיה דאינהו אשבחו סבר רבי חנינא למימר כי מסלקינן להו בארעא מסלקינן להו [ג]ולא היא בדמי מסלקינן להו מדרב נחמן *דאמר רב נחמן אמר שמואל שלשה שמין להם את השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן [ד]בכור לפשוט [ה]ובעל חוב וכתובת אשה ליתומים [ו]ובעל חוב ללקוחות א"ל רבינא לרב אשי למימרא דסבר שמואל בעל חוב ללקוחות(א) ומי אית ליה שבחא ללוקח *והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח וכי תימא לא קשיא כאן בשבח המגיע לכתפים כאן בשבח שאין מגיע לכתפים והא *מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים לא קשיא הא דמסיק ביה כשיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא וכי לא מסיק שיעור ארעא ושבחא דיהיב ליה זוזי ללוקח ומסלק ליה הניחא למ"ד *אי אית [ליה] זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה לבעל חוב שפיר אלא למ"ד אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבעל חוב ונימא ליה אי הוו לי זוזי הוה מסליקנא לך מכולא ארעא השתא דלית לי זוזי הב לי גריוא דארעא בארעאי שיעור שבחאי הכא במאי עסקינן כגון דשויא ניהליה אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו: **מתני'** [ז]המקבל שדה מחבירו לשבוע אחד בשבע מאות זוז השביעית מן המנין קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין [ח]שכיר יום גובה כל הלילה [ט]שכיר לילה גובה כל היום [י]שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום [כ]שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום: **גמ'** ת"ר מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה ת"ל °לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר ומנין לשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר °ביומו תתן שכרו ואימא איפכא *שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ת"ר ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר מה ת"ל עד בקר [ל]מלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מכאן ואילך מאי אמר רב [מ]עובר משום בל תשהא אמר רב יוסף מאי קראה °אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך ת"ר [נ]האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהן אין עוברין משום בל תלין זה לפי שלא שכרן וזה

[ויקרא יט] [דברים כד] [משלי ג]

רש"י

ספק · בבבא בתרא (דף כד:) באילן הנטוע בתוך חמשים אמה סמוך לעיר וקתני התם אם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים ספק זה קדם ספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים אלמא כיון דבין הכי ובין הכי למקצץ קאי דכי קדם אילן נמי קתני קוצץ ונותן דמים כי מספקא לן אמרינן קוץ ממה נפשך שהרי עליך לעשות נמצא הספק מוטל על הדמים ולא על קציצת האילן דאילו גבי אילן הסמוך לבור של יחיד קתני בה גבי ודאי דידיה אם הבור קדמה קוצץ ונותן דמים אם האילן קדם לא יקוץ תנן גבי ספק זה קדם וספק זה קדם לא יקוץ אלמא גבי ספק אילן דעיר טעמא משום דממה נפשך עומד לקציצה והכא נמי בין יתומים השביחו ובין אביהן השביח דינו ליטול קרקע עם השבח ואם היתומים השביחו מעלה להן השבח בדמים כדלקמיה הלכך גבי ארעא עם השבח ממה נפשך נמצא היתומים תובעין להוציא ממנו ועליהן הראיה: בארעא מסלקינן להו · יהבינן להו גריוא דארעא שיעור שבחייהו: ומעלין אותן · מן הקרקע: בדמים · ולא שקלי בארעא גופיה: בכור לפשוט · בכור ופשוט שהשביחו קרקע קודם שחלקו וקי"ל (ב"ב דף קכד·) שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל הבכורה בראוי דכתיב בכל אשר ימצא לו וכשהן באין לחלוק נוטל בכור פי שנים בקרקע שהיא משובחת ושמין את השבח ונותן לפשוט רביע שהוא מגיע לו בשבח שבתוך חלקו של זה: וכן בעל חוב ליתומין · וכן בעל חוב שקדם שטר הלואתו לשטר מקח של לקוחות טורפה מהן עם מה שהשביחו ושם להן שבח ונותן דמים וטעמא דכולהו משום דמעיקרא ארעא דידיה הוא ואין לנו לכופו למכור להן קרקע שלו בשביל השבח אם יש בידו מעות ולקמן מוקי לה בקרקע שנעשית לו אפותיקי: המגיע לכתפים · צריכין לקרקע דבר מועט דאילו אין צריכין לקרקע הוו להו פירות ולא מיקרו שבח ובעל חוב גובה השבח קאמר ולא פירות גמורין כדאמרינן בפ"ק: הניחא למ"ד · פלוגתא במסכת כתובות (*בהכותב): אי אית ליה זוזי ללוקח · שיעור דמי החוב: שפיר · איכא למימר דארעא מעיקרא דידיה הואי והוא דנחת לה שלא ברשות שקל שבחא בזוזי ולא בארעא הואיל והוה מסיק ביה שיעור ארעא כולה: **מתני'** שכיר יום גובה כל הלילה · שכיר שפעולתו ליום ויוצא לערב גובה כל הלילה כל הלינה הוא זמן גבייתו בין לענין שבועה שתקנו לו חכמים שכיר בזמנו הוא נשבע ונוטל בין לענין שאינו עובר עליו משום לא תבא עליו השמש (דברים כד) אלא משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר (ויקרא יט): שכיר לילה · שיוצא ממלאכתו בבוקר: גובה כל היום · בין לענין שבועה ובין לענין שאינו עובר עליו משום בל תלין אלא משום לא תבא עליו השמש ובגמרא יליף לה: שכיר שעות · גובה כל היום וכל הלילה אמוראי מפרשי לה בגמ': שכיר שבוע · שמיטה: יצא ביום · שכלתה שכירותו לבוקר או ביום: גובה כל היום · וכיון ששקעה חמה עובר עליו: יצא בלילה · שכלתה שכירותו בלילה: גובה כל הלילה וכל היום · דכיון דמשכה פעולתו משתחך הוה ליה שכיר לילה ואינו עובר עליו בבוקר עד למחרת בשקיעת החמה: **גמ'** איפוך אנא · דלא תלין בשכיר לילה לא תבא בשכיר יום: שכירות אינה משתלמת אלא בסוף · כדאמר באיזהו נשך (לעיל סה·) כשכיר שנה בשנה שכירות שנה זו משתלמת בתחילת שנה אחרת אלמא לא משתעבד ליה לשכיר יום עד שתשקע החמה וכי כתיב לא תבא על כרחך בשכיר לילה תוקמיה שנשתעבד לו לבוקר משכלתה שכירותו וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה דהא לא משתעבד ליה עד הבוקר: ממשמע שנאמר וכו' · שאין לינה קרויה אלא עד הבוקר דכתיב (שמות לד) ולא ילין לבקר וכל לינה שבמקרא לינת לילה הוא: מאי קראה · היכא רמיזא בל תשהא: זה לפי שלא שכרן · ולא קרינא שכיר גביה:

וזה

תוספות

סבר ר' חנינא למימר בארעא מסלקינן להו · תימה כיון דטעמא דעל היתומין להביא ראיה משום שהקרקע בחזקת בעל חוב והיינו כשעשה אפותיקי כדמסיק א"כ הוה ליה כיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות דפשיטא דלא שקיל מגוף הקרקע את השבח וי"ל דכיון שהיה הקרקע בחזקת אביהם תחלה ועדיין לא יצאת מרשותן עדיפי מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות א"נ ביורד לתוך שדה חבירו נמי היה סבור דמסלקינן ליה בארעא:

יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום · וכן ברישא בשכיר שעות דלילה אע"פ שיצא ממלאכתו ועוד לילה גובה כל היום ואינו עובר בבל תלין בעמוד השחר דלינה משמע כל הלילה וזה השכירות לא לן כל הלילה וא"ת לא ילין דחלב חגי (שמות כג) הוא בעמוד השחר גרידא שאם העלה אימורים על גבי המזבח בתחילת הלילה והורידן לפני עמוד השחר נפסלין בלינה כדאמרינן בזבחים (דף פו·) וי"ל מפני שהן ראוין להקריב בתחילת הלילה קרינא ביה לינה אפילו בעמוד השחר ודוחק ועוד דבפרק שני דזבחים (דף כ:) משמע גבי קידוש ידים ורגלים ומי כיור דעמוד השחר פוסל בלינה אפילו לא התחיל לינה אלא לאחר תחילת הלילה:

אמר

עין משפט נר מצוה

צט א מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הלכה ז סמג עשין צג טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ה:

ק ב מיי' פ"י מהלכות שכנים הלכה א ועיין שם סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כב בהג"ה:

קא ג מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הל' ז סמג עשין צג טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ו:

קב ד מיי' פ"ג מהלכות נחלות הלכה ד סמג עשין צו טוש"ע ח"מ סי' רעח סעיף ו:

קג ה מיי' פכ"א מהל' מלוה ולוה הלכה ז ועיין שם במ"מ סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קטו סעיף ז:

קד ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף א וסעיף ב:

קה ז מיי' פ"ח מהלכות שכירות הלכה ג:

קו ח ט מיי' שם פי"א הלכה ב סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעיף ג:

קז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

קח כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

קט ל מ מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ח:

קי נ מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דסבר שמואל בע"ח ללקוחות · יהיב שבחא ומי אית:

מסורת הש"ס

[ע"י תוס' סוטה כה: ד"ה ב"ה סברי]

ב"ב כד:

ב"ק לב:

שם ולעיל יד: [בכורות נב.]

[סוכה מד. וש"נ]

[לעיל טו: ב"ק נו:]

[לעיל סה. וש"נ]

ג"נ בפ' מי שהיה נשוי דף צא: [ע"ש תוס' ד"ה מאי פסידא ותוס' ב"ק לו. ותוס' ב"מ לה. ד"ה הניחא]

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

תורה אור

וזה לפי שאין פעולתו אצלו היכי דמי אי דאמר להו שכרכם עלי שכרו עליו הוא דתניא *השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנה אותו [א]לא צריכא דאמר להו שכרכם על בעל הבית יהודה בר מרימר א"ל לשמעיה זיל אגיר לי פועלים ואימא להו שכרכם על בעל הבית מרימר ומר זוטרא אגרי להדדי אמר רבה בר רב הונא [ב]הני שוקאי דסורא לא עברי משום בל תלין מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמכי אבל משום בל תשהא ודאי עובר: שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום: אמר רב [ג]שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה ושמואל אמר שכיר שעות דיום גובה כל היום ושכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום תנן שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום תיובתא דרב אמר לך רב לצדדין קתני שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה תנן היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יוצא ביום גובה כל היום יוצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום אמר לך רב תנאי היא דתניא שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה דברי ר' יהודה ר"ש אומר שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום מכאן אמרו [ד]כל הכובש שכר שכיר עובר בה' שמות (א) הללו ועשה משום °בל תעשוק את ריעך ומשום °בל תגזול ומשום °בל תעשוק שכיר עני ומשום °בל תלין ומשום °ביומו תתן שכרו ומשום °לא תבא עליו השמש הני דאיכא ביממא ליכא בליליא דאיכא בליליא ליכא ביממא אמר רב חסדא שם שכירות בעלמא [ה]איזה הוא עושק ואיזהו גזל א"ר חסדא °לך ושוב לך ושוב זה הוא עושק יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל מתקיף לה רב ששת [ו]איזהו עושק שחייבה עליו תורה קרבן דומיא דפקדון דקא כפר ליה ממונא אלא אמר רב ששת נתתיו לך זהו עושק יש לך בידי ואיני נותן לך זה הוא גזל מתקיף לה אביי [ז]איזה הוא גזל שחייבה עליו תורה קרבן דומיא דפקדון בעינן דקא כפר ליה ממונא אלא אמר אביי לא שכרתיך מעולם זה הוא עושק נתתיו לך זה הוא גזל ולרב ששת מאי שנא עושק דקשיא ליה ומאי שנא גזל דלא קשיא ליה אמר לך גזל דגזליה והדר כפריה אי הכי אפילו עושק נמי דהדר כפריה הכי השתא בשלמא התם כתיב °או בגזל מכלל דאודי ליה מעיקרא אבל גבי עושק מי כתיב או בעושק °או עשק כתיב שעשקו כבר רבא אמר זה הוא עושק זהו גזל ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין: מתני' [ח]אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום °ביומו תתן שכרו ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר [ט]אימתי בזמן שתבעו [י]לא תבעו אינו עובר עליו [כ]המחהו אצל חנוני או אצל שולחני אינו עובר עליו *[ל]שכיר בזמנו נשבע ונוטל *עבר זמנו אינו נשבע ונוטל [מ]אם יש עדים שתבעו (בזמנו) הרי זה נשבע ונוטל [נ]גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר: גמ' מני מתני' לא תנא קמא דמאחיך ולא רבי יוסי ברבי יהודה מאי היא דתניא מאחיך

(ויקרא יט; שם; שם; דברים כד; שם שם; משלי ג; ויקרא ה; שם; דברים כד; [לקמן קיב:])

וזה לפי שאין פעולתו עליו · ולא קרינא ביה פעולתו אתך: ואימא להו וכו' · דאי לא משתלימנא לא עברנא: אגרי להדדי · כשהיה האחד צריך לפועלים חבירו פוסק עמהן ואמר להן שכרכם על בעל הבית: הני שוקאי דסורא · בעלי בתים של סורא שאין מגיעין למעות עד יום השוק: לא עברי · על שכר פועלין: מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמכי · להגיע למעות הלכך אפילו אית ליה מעות גביה לא עבר דאדעתא דהכי איתגר ליה וכיון דמיומא קמא לא עברי תו לא עברי כדאמרינן לעיל שאינו עובר עליו אלא בקר ראשון: אבל משום בל תשהא עובר · מיום השוק ואילך: שכיר שעות דיום · שנשכר לו מן הבקר עד חצות: גובה כל היום · דהא כלתה שכירתו מחצות ואיכא בלא תבא: שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה · ולכשיעלה עמוד השחר עובר משום בל תלין דהא נשתעבד לו קודם לכן: ושמואל אמר שכיר שעות דיום הוא גובה כל היום · כדקאמרת ואין לילה הולך אחר יום אבל שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום שהיום הולך אחר הלילה הואיל ושכירותו בליל יום זה ולא דמי לשכיר יום דאתמול שאינו גובה אלא כל הלילה: תנן שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום · בשלמא שמואל מוקי לה בשכירות שעות דלילה אלא רב במאי מוקי לה: לצדדין · והכי קאמר שכיר שעות יש שגובה כל הלילה ויש שגובה כל היום וכדאמרי אנא: יצא בלילה וכו' · אלמא הואיל ומשכה פעולתו בלילה הוה ליה שכיר שעות דלילה וקתני גובה כל הלילה וכל היום: משום לא תגזול · דהא אוקמיה באיזהו נשך (דף סא·) לכובש שכר שכיר דאי גזל ממש מלאו דריבית והונאה נפקא: ה' שמות · חמשה לאוין לא תעשוק את רעך ולא תגזול ולא תלין ולא תעשוק שכיר עני ואביון ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש ועשה ביומו תתן: שם שכירות · כולהו בחד ודאי לא משכחת לה אלא הכי קאמר עבירות כל השמות הללו בשם שכירות הן יש מהן בשכירות לילה ויש מהן בשכירות יום: גזל · משמע שאנסו בידו מידו ממש טפי מעושק דכתיב (שמואל ב כג) ויגזול את החנית מיד המצרי וכן (שופטים ט) בבעלי שכם ויגזלו את כל אשר יעבור עליהם בדרך: מתקיף לה רב ששת · על כרחיך עושק דקא כפר ליה הוא מדחייביה עליו בתורת כהנים קרבן שבועה דכתיב (ויקרא ה) וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד וגו': אלא אמר רב ששת וכו' · לקמן פריך לרב ששת מאי שנא עושק דקשיא ליה ומ"ש גזל דלא קשיא ליה: לא שכרתיך מעולם · לא דמי לגזל כי נתתיו לך דהא מודי ליה לעבד בהדיה וקא גזל ליה: מ"ש גזל דלא קשיא ליה · הא איהו נמי גבי קרבן שבועה כתיב ואי לא כפר שבועה היכא: דגזליה והדר כפריה · כל זמן שלא תבעו בב"ד אלא בינו לבין עצמו היה גוזלו ואומרו איני נותן לך וכשתבעו בב"ד כפר ונשבע ולעולם גזל לא איקרי אלא א"כ אומר לו איני נותן לך: אי הכי עושק נמי · נוקמיה כרב חסדא בלך ושוב ודקשיא לך שבועה היכא כגון דהדר כפריה: הכי גרסינן הכי השתא בשלמא התם או בגזל · כתיב וכחש השתא מכלל דאודי ליה מעיקרא כלומר וכחש בעמיתו בגזל במה שהיה גוזלו עד עתה בתורת גזל כחש עכשיו וכפר ומקודם כחש קרוי גזל: אבל הכא מי כתיב או בעושק · דנימא וכחש בעושק דמעיקרא: או עשק כתיב · על ידי הכחשה עשקו: שעשקו כבר · משמע שהתחיל לתובעו עושקו בכחישה ולא נקרא עשק על ידי דבר אחר קודם כחישה: מתני' שכר בהמה וכלים · יליף בגמרא: לא תבעו אינו עובר עליו · בגמרא יליף ליה דכתיב אתך מדעתך ולא מדעתו: המחהו · נתקו מאצלו והעמידו אצל חנוני שהיה פועל צריך לקנות פירות מחנוני ואמר לו בעל הבית לחנוני תן לו בדינר פירות ועלי לשלם: או אמר לשולחני · תן לו בדינר מעות: נשבע ונוטל · מפרש בגמרא: ואם יש עדים שתבעו · בזמנו: גר תושב · שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבילות וטריפות: יש בו משום וכו' · מפרש בגמרא: גמ' מאחיך

אמר ליה לשמעיה זיל אגיר לי פועלים · לא משום שהיה דעתו לדחות אלא היה ירא שלא יהא פנוי ליתן להם ואפילו משום בל תשהא לא היה עובר כיון שהוא עסוק במלאכה אחרת: מתקיף לה אביי איזהו גזל כו' · תימה וכי לא ידע אביי דרב ששת מוקי לה באודי ליה והדר כפריה וי"ל דסבר אביי דאית לן לאוקמי גזל דומיא דעשק וכי היכי דלא קאי וכחש אעושק לא קאי נמי אגזל אלא תחילת גזל דקרא ותחילת עושק הוא כיחש ולא דייק כדדייק רב ששת בסמוך דהכא כתיב או בגזל והכא כתיב או עשק בלא בי"ת: או עשק כתיב. לא גרסינן שעשקו כבר: ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין · לאו משום דכתיב גזל ועשק ששינה בלשון דייק אלא משום דכתיב תרי לאוין תימה בשלמא הכא חילקן כדי לעבור עליו בשני לאוין אבל גבי אשם גזילות למה נכתבו שניהם או בגזל או עשק: מאחיך

לעיל עו· לקמן קיח.

[לעיל קי. וע' תוס' לקמן קיב: ד"ה שכיר בשבועות מה:]

קיא א מיי' פי"א מהל' שכירות הל' ד סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעיף ז:

קיב ב טוש"ע שם סעיף ט:

קיג ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ד:

קיד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

קטו ה מיי' פ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ג ד סמג לאוין קנו טור וש"ע ח"מ סי' שנט סעיף ז וסעיף ח ודלא כסוגיין וע"ש:

קטז ו ז מיי' שם פ"ז הלכה א והלכה ב סמג עשין עג:

קיז ח מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה א סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעיף א:

קיח ט י כ מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף י:

קיט ל מ מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' פט סעיף ג:

קכ נ מיי' שם הלכה א סמג שם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בה' שמות ועשה הללו:

מסורת הש"ס

תורה אור

°מאחיך פרט לאחרים גרך זה גר צדק [דברים כד] בשעריך זה אוכל נבילות אין לי אלא שכר אדם מנין לרבות בהמה וכלים ת"ל בארצך *כל שבארצך וכולן עוברים בכל השמות הללו מכאן אמרו אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום °ביומו תתן שכרו [דברים כד] ויש בהן משום °בל [ויקרא יט] תלין פעולת שכיר רבי יוסי ברבי יהודה אומר גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין בהמה וכלים אין בהן אלא משום °בל תעשק בלבד מני [שם ודברי' כד] אי תנא קמא דמאחיך קשיא גר תושב אי רבי יוסי קשיא בהמה וכלים אמר רבא האי תנא תנא דבי ר' ישמעאל הוא דתנא דבי ר' ישמעאל אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום ביומו תתן שכרו ומשום לא תלין גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום בל תלין מ"ט דת"ק דמאחיך גמר שכיר שכיר ורבי יוסי ברבי יהודה לא גמר שכיר שכיר נהי דלא גמר שכיר שכיר בהמה וכלים משום ביומו תתן שכרו נמי ניחייב תני רבי חנניא אמר קרא °ולא תבא עליו השמש כי [דברים כד] עני הוא מי שהן באין לידי עניות ועשירות יצאו בהמה וכלים שאינן באין לידי עניות ועשירות ות"ק האי כי עני הוא מאי עביד ליה ההוא מיבעי להקדים עני לעשיר ורבי יוסי ברבי יהודה ההוא °מלא תעשק שכיר [שם] עני ואביון נפקא ות"ק חד להקדים עני לעשיר וחד להקדים עני לאביון וצריכא דאי אשמעינן אביון משום דלא כסיף למתבעיה אבל עשיר דכסיף למתבעיה אימא לא ואי אשמעינן עשיר משום דלא צריך ליה אבל אביון דצריך ליה אימא לא צריכא ותנא דידן מה נפשך אי יליף שכיר שכיר אפילו גר תושב נמי אי לא יליף שכיר שכיר בהמה וכלים מנא ליה לעולם לא יליף שכיר שכיר ושאני התם דאמר קרא ולא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר כל שפעולתו אתך אי הכי אפילו גר תושב נמי אמר קרא רעך ולא גר תושב אי הכי אפילו בהמה וכלים נמי הא כתיב אתך מה ראית לרבות בהמה וכלים ולהוציא גר תושב מסתברא בהמה וכלים הוה ליה לרבות שכן ישנן בכלל ממון רעך גר תושב אינו בכלל ממון רעך ות"ק דמאחיך *האי רעך מאי עבדי ליה ההוא מיבעי ליה לכדתניא רעך ולא עמלקי עמלקי מאחיך נפקא חד למשרא עושקו וחד למשרא גזלו וצריכי דאי אשמעינן גזלו משום דלא טרח ביה אבל עושקו דטרח גביה אימא לא ואי אשמעינן עושקו משום דלא אתא לידיה אבל גזלו דאתא לידיה אימא לא צריכא ורבי יוסי ברבי יהודה האי לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר מאי עביד ליה מיבעיא ליה לכדרב אסי *דאמר רב אסי אפילו לא שכרו אלא לבצור לו אשכול אחד של ענבים עובר משום בל תלין ואידך °מואליו הוא נושא את נפשו נפקא דבר המוסר נפשו עליו [שם] ואידך

רש"י

מאחיך · לא תעשוק שכיר עני ואביון מאחיך : פרט לאחרים · עובד כוכבים : זה גר אוכל נבילות · דכתיב ביה שעריך (דברים יד) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה : וכולן · על שכר ישראל ועל שכר בהמה וכלים וגר וגר תושב : עובר בכל השמות הללו · בין הכתובים כאן ובין האמורים בתורת כהנים דיליף גזירה שוה לאיתווייהו הכא כדלקמן : ויש בהם משום בל תלין · האמור בתורת כהנים והוא הדין ללא תעשוק ולא תגזול דכתיב גביה ומיהו של שכיר יום ליתיה בשכיר לילה : ר' יוסי בר' יהודה וכו' · לקמן מפרש לה : אין בהם אלא משום לא תעשק שכיר וגומר · דכתיב ביה בארצך דמרבי בהמה וכלים אבל ביומו תתן שכרו אע"ג דסמיך ליה לא ולקמן מפרש טעמא : קשיא גר תושב · דמתניתין תנן אין בו משום בל תלין האמור בתורת כהנים ובברייתא קתני כולן עוברים בכל השמות הללו : קשיא בהמה וכלים · דקתני מתני' יש בהם משום ביומו תתן שכרו ומשום לא תלין ור' יוסי בר' יהודה סבר אין בהן אלא משום לא תעשוק דמשנה תורה ואפילו משום ביומו וגו' דסמיך ליה לא : גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו · וכל שכן משום לא תעשק שכיר דבגויה כתיב בשעריך : ואין בו משום לא תלין · דתורת כהנים וכן משום לא תעשק ולא תגזול דת"כ והאי דנקט הני משום דמפרשי בהו שכיר יום ושכיר לילה וה"ק יש בו משום ביומו תתן שכרו דמשתעי גבי שכיר לילה ואין בו משום שכיר יום : גמר שכיר שכיר · כתיב הכא לא תעשק שכיר וכתיב בשכיר יום לא תלין פעולת שכיר מה כאן גר תושב בהמה וכלים איתרבאי אף בת"כ נמי גר תושב בהמה וכלים : לא גמר · הלכך דתורת כהנים ליתנהו לא בבהמה וכלים ולא בגר תושב : משום דביומו תתן שכרו · ליחייב דהך סמיך ליה דבקרא דלעיל כתיב מארצך : להקדים עני לעשיר · נשכרו שני פועלין אחד עני ואחד עשיר ואין בידו ליתן אלא לאחד מהן העני קודם : אביון · מעוכה מעני ולשון אביון האובה ואינו משיג מה שנפשו מתאוה לכל טוב ואשמעינן קרא דעני קודם לאביון משום דעני כסיף למיתבעיה אף על גב דצריך : אבל אביון · הורגל לבושת ולא כסיף למיתבעיה : ואי אשמועינן עשיר · דלקדמיה עני משום דלא צריך ליה העשיר לשכר כמו העני : אבל אביון דצריך ליה · טפי מעני אימא דליקדמיה לעני קמ"ל דעני קודם דצריך ליה וכסיף למיתבעיה : ותנא דידן · וכן דבי רבי ישמעאל דאמרו תרווייהו בהמה וכלים אכולהו וגר תושב לית להו *דת"כ אי גמיר ג"ש אפילו גר תושב נמי ליחייביה משום שכיר יום : אתך · קרא יתירא הוא : שפעולתו אתך · ואפילו בהמה וכלים: רעך · בהנך דתורת כהנים כתיב לא תעשק את רעך : עשקו · שכר שכיר: גזלו · גזילה ממש: ור' יוסי האי אתך מאי עביד ליה · דמרבי מיניה תנא דידן בהמה וכלים אף על גב דגזרה שוה לא גמיר: אלא לבצור אשכול אחד · כלומר שכיר שעות: מואליו הוא נושא את נפשו · כל שמשעבד עצמו עליו: ואידך

תוספות

מאחיך פרט לאחרים · תימה אמאי איצטריך מאחיך למעוטי עכו"ם מגר תושב נפקא דדוקא גר תושב ולא עכו"ם ועוד תימה אמאי איצטריך למיכתב גר צדק מגר תושב נפקא דכ"ש גר צדק וליכא למימר דאי לאו דכתיב גר צדק הוה מוקמינן בשעריך לגר צדק דבשעריך לא משמע אלא גר תושב שאוכל נבילות דומיא (דברים יד) דלגר אשר בשעריך תתננה ואכלה : מגרך זה גר צדק · תימה אמאי איצטריך למימר גר צדק דמאחיך נפקא דגר צדק אחיך לכ"ע לרבי יהודה ולרבנן דפליגי בהחובל (ב"ק דף פז· ושם) גבי אין לעבדים בושת דיש לו אחוה ואחיך הוא במצות וי"ל דשאני הכא דכתיב מאחיך דמשמע ממובחר שבאחיך כדדרשינן ב"ק (דף פח·) מקרב אחיך אי נמי מאחיך ולא כל אחיך כדדרשינן קדושין (דף כד:) מן העוף ולא כל העוף והוה ממעטינן גר אי לאו דכתיב גרך אבל באיזהו נשך (לעיל דף עא·) גבי רבית דדריש גר זה גר צדק קשיא לר"י אמאי איצטריך פשיטא דמה לי ישראל מה לי גר צדק וכי בכל המצות אין גר צדק בכלל ישראל וכן קשה דזימנין כתיב לאזרח ולגר וזימנין דלא כתיב ומ"ש :

כל שבארצך · ולא מוקמינן ליה למעוטי חוצה לארץ דחובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ :

ורבי יוסי ברבי יהודה לא יליף שכיר שכיר · ובפ"ק דקדושין (דף יד: ושם) דלא מסכת תנא דלא יליף שכיר שכיר היינו דוקא גבי עבד עברי משום דסבר דההוא דהכא לא מופנה והאי מופנה :

ואי אשמעינן גזל משום דלא טרח · לא הוה צריך להאי צריכותא דאי לא כתיב אלא חד אפילו לא תגזול הוה מוקמינן לה בעושק דמשתעי ביה קרא כדאמר באיזהו נשך (לעיל סא· ושם ד"ה לעבור) אבל השתא דכתיבי תרווייהו מוקמינן לה בגזל עובד כוכבים באם אינו ענין אלא משום דמשכח צריכותא אפי' מיעטיה בהדיא מגזל לא הוה שמעינן עשק* :

ורבי יוסי בר' יהודה האי לא תלין אתך מאי עביד ליה · תימה דבסמוך בברייתא דריש מיניה כמה דרשות ומצאתי כתוב כמדומה בתוס' רבינו אלחנן דהכא משכיר קבעי מאי עביד ליה דהוי ליה למיכתב לא תלין פעולתו אתך :

לבצור אשכול אחד · היינו שכיר שעות נראה לר"י דאיצטריך למיכתב משום דשכיר משמע שכיר יום או חצי יום שאין רגילות להשכיר פועלים אלא ליום או לחצי יום אבל לכל דהו לא אי נמי איצטריך לאשמועינן דאפילו שכרו לבצור אשכול אחד ואכלו אפילו הכי עובר עליו :

חוזר

[חגיגה ד:]

ס"א ות"ק דמאחיך ור"י ב"י האי רעך מאי עבדי כו' ועיין רש"א

[כ"א דת"ק]

[לעיל נג.]

[וע' תוס' לעיל סא. ד"ה לעבור]

מסורת הש"ס

כ"א שתתן לו שכרו רש"ל

ב"ק קיט·

שם לט·

ורש"י בפרק הגוזל פי' כע"א

ב"ק שם

נ"א בגרדא וכן הוא בערוך [עי' ערך גרד א]

עין משפט נר מצוה

קכא א מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה ב סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעי' ב :

קכב ב עיי' כ"מ הלכה ד טוש"ע שם סעי' י :

קכג ג מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שו סעי' ב ועיין בטוש"ע אה"ע סי' כח סעי' טו בהג"ה :

קכד ד ה מיי' שם פי"א הלכה ג סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' שלט סעי' ו .

תורה אור

דברים כד ואידך ההוא מיבעי ליה לכדתניא °ואליו הוא נושא את נפשו מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא*על שכרו דבר אחר ואליו הוא נושא את נפשו [א]כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נפשו ממנו *רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו של גזלן וחד אמר נפשו של נגזל מאן דאמר נפשו משלי כב של גזלן דכתיב °אל תגזל דל כי דל הוא ואל שם תדכא עני בשער וכתיב °כי ה' יריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש ומ"ד נפשו של נגזל שם א דכתיב °כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח ואידך נמי הכתיב את נפש בעליו יקח בעליו דהשתא ואידך נמי הכתיב וקבע את קבעיהם נפש מה טעם קאמר מה טעם קבע את קבעיהם משום דנטלו נפש : אימתי בזמן שתבעו לא תבעו אינו עובר עליו : ת"ר לא תלין פעולת שכיר יכול אפילו לא תבעו ת"ל אתך לדעתך יכול אפי' אין לו ת"ל אתך שיש אתך יכול אפי' המחהו אצל חנוני ואצל שולחני ת"ל אתך ולא שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני : המחהו אצל חנוני ואצל שולחני אינו עובר : איבעיא להו חוזר או אינו חוזר רב ששת אמר אינו חוזר ורבה אמר [ב]חוזר אמר רבה מנא אמינא לה מדקתני אינו עובר עליו מעבר הוא דלא עבר הא מיהדר הדר ורב ששת אמר מאי אינו עובר אינו בתורת לעבור : *בעו מיניה מרב ששת קבלנות עובר עליו משום בל תלין או אין עובר משום בל תלין אומן קונה בשבח כלי והלואה היא או [ג]אין אומן קונה בשבח כלי ושכירות היא אמר להו רב ששת [ד]עובר והתניא אינו עובר התם שהמחהו אצל חנוני ואצל שולחני נימא מסייעא ליה *[ה]הנותן טליתו לאומן גמרה והודיעו אפי' מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר משום בל תלין נתנה לו בחצי היום משמשקעה עליו חמה עובר משום בל תלין ואי אמרת אומן קונה בשבח כלי אמאי עובר אמר רב מרי בריה דרב כהנא *בגרדא דסרבלא למאי יהבה ניהליה לרכוכי היינו שבחיה לא צריכא דקא אגריה מיניה לבטושי בטשא ובטשא במעתא :

שכיר

ואידך ההוא מיבעי ליה לכדתניא · להענישו כאילו הוא נוטל את נפשו כדתניא וכו' ומסקנא כל הכובש שכר שכיר וכו' : ואליו הוא נושא · כל עצמו הוא מוסר נפשו עליו לעלות בכבש גבוה וסיכן בעצמו ליפול ולתלות באילן כשעלה עליו למסוק זיתים ולגדור תמרים ומסר נפשו עליו למיתה שמא יפול מן הכבש או מן האילן : ה"ג ד"א ואליו הוא נושא את נפשו · ופליגי בהא רב הונא ורב חסדא במשמעותא דקרא חד אמר נפשו של שכיר נענש עליו כאילו הורגו וחד אמר נפשו של גזלן הגיד לך הכתוב שגורם מיתה לעצמו : וקבע · וגוזל את גוזליהם ומה יקבע מהן את נפשם שגורמים הגזלנים רעה לעצמן: אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא וגו' · אף אם דל הוא ואין לו עוזר אל תגזלהו והוא אחד מארבע לשונות שכי משמש בהן אם: דהשתא · לאחר גזילה דהיינו גזלן: משום דנטלו נפש· והכי משמע וקבע את קבעיהם נפש את אשר קבעו את נפשם מהם : לדעתך · ולא מדעתו : חוזר · השכיר אצל בעל הבית אם לא נתן החנוני ונתחייב בעל הבית לשלם : אינו בתורת לעבור · כלומר אין לו עליו כלום שיהא עליו בתורת דמים שום עבירות שכר שכיר : קבלנות אומן שקיבל עליו לעשות מלאכה בכך וכך ולא לשכירות ימים : אומן קונה בשבח כלי · וזוכה במה שהשביחו ומשום קבלנותו יוצא לו וכשמחזירו לו הרי הוא כמוכר לו שבח שהיה לו בתוכו : הלואה היא · ולא שם שכירות עליה : בגרדא דסרבלא · פולקיי"ר בלע"ז שאין כאן שבח כלי שאם היה מניחו כמות שהוא היתה מתקיימת הרבה יותר מעתה : לרכוכי · שיהא רך : היינו שבחיה · דאיכא דניחא לי' בהכי מפני שמחמם יותר ויש נוי בדבר : דאגר לביטשי · *אלא לעולם לאו בגרדא אלא בתיקון הראשון שקורין פוליי"ר כשבא מבית הגרדי בוטשין אותו ברגלים בתוך כלי עץ במים וקרקע הראויה בכך מיהו לא בקבלנות עסקינן אלא בשכירות בין ישביח ובין לא ישביח שכרו לפי מנין בטישותיה כך וכך בטישות בכך וכך מעות: דאגרי' לביטשי. לחשבון בטישות:

הלכות

חוזר עליו או אינו חוזר עליו · היכא דא"ל אני פוטרך לגמרי אפי' לא יתן לי פשיטא דאינו חוזר דאם לא כן בכל מחילה בעלמא תיבעי ליה אי בעי קנין או לא והיכא דא"ל כמי אני פוטרך אם יפרע לי שולחני פשיטא דחוזר כיון דאין שולחני רוצה ליתן לו והכא איירי כשאמר ליה הפועל סתמא שיסמוך על שולחני ומיבעיא ליה מי אמרי' דאדעתא דהכי סמך אם יתן לו או דלמא לגמרי פוטרו אפילו לא יתן לו וא"ת פשיטא שלא פטרו לגמרי אלא דוקא אם יתן שהרי שולחני יכול לחזור בו אפי' במעמד שלשתן כיון שאין לבעל הבית בידו לא פקדון ולא מלוה וכיון דיכול לחזור מסתמא לא פטרו לגמרי דלאו בשופטני עסקינן וי"ל דלעולם איכא למימר שפטרו לגמרי ומתחייב לו שולחני מדין ערב דכשמסמיכו השולחני הוי כאומר סמוך עלי ופטור בעל הבית לגמרי וה"ה דהוה מצי למיבעי אם השולחני יכול לחזור בו אם לאו דהא בהא תליא והשתא מוכח דמחילה אינה צריכה קנין דע"כ הכא בלא קנין איירי דקנין לא שייך אלא כשפטרו לגמרי בהדיא ואפי' לא פטרו לגמרי בפירוש כיון שהקנה לו דומה ודאי שלפוטרו הקנה לו דאם לא כן מאי צריך קנין ובפוטרו בהדיא פשיטא דאינו חוזר כדפרישית ובהא לא מיבעיא ליה אלא ודאי בלא קנין איירי ומיהו מצינו לפרש דהכא איירי כשאמר ליה בהדיא אני פוטרך אם יתן לי ואם לא אחזור עליך ופליגי כל זמן שלא חוזר בו שולחני אם יכול לחזור על בעה"ב ולזה הפירוש נמי יש להוכיח קצת דמחילה אינה צריכה קנין מדאמר רב ששת אינו חוזר אלמא פוטרו כל זמן שירצה שולחני לפרוע לו ובלא קנין מיירי דבקנין אפילו רבה מודה ועוד י"ל דפלוגתא דהכא לא שייכא מידי למחילה דלכ"ע פועל חוזר על בעה"ב ולא פליגי אלא לענין בל תלין כשחוזר בו מיד ביום ראשון על בעה"ב דלרב ששת אינו חוזר עליו לענין להתחייב בבל תלין כיון דניתק שעה אחת ממנו כשעמד אצל שולחני שוב אינו חוזר לאיסור בל תלין ורבה אמר כיון דתוך זמנו חוזר הוה כדמעיקרא ודייק רבה ממתניתין דקתני המחהו אצל שולחני אינו עובר עליו משמע דוקא כל זמן שעומד אצל שולחני הא מיהדר הדר וחוזר לאיסורו דאי לא הדר לאיסורו הוה ליה למיתני אינו יכול לעבור עליו ולא דמי להא דקתני אחר זמנו אינו עובר עליו ולא קתני אינו יכול דהתם ליכא למיטעי ורב ששת דחי דאינו בתורת לעבור עליו כלל אפילו יחזור בו ומיהו בירושלמי דשבועות גבי חנוני על פנקסו דנשבעין ונוטלין מבעל הבית קאמר דדוקא כשלא העמיד לפועלים אצל חנוני אבל העמידם אצלו אין בעל הבית חייב לפועלים כלום ומפרש רב אלפס דירושלמי אתי אליבא דרב ששת וסבר כמותו אבל מ"מ לדידן קי"ל כרבה ומוקי ההיא דלא פליגי לענין בל תלין אלא לענין אם צריך בעל הבית לשלם לפועלים אם לאו וכן משמע בפ"ק דקדושין (דף טז: ושם) דמחילה אינה צריכה קנין גבי עבד עברי דקאמר למה לי שטרא לימא ליה באפי תרי זיל אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול משמע דאי לאו דגופו קנוי לו היה יכול למחול ובלא קנין איירי דבקנין לא היה צריך שטר דאפילו עבד כנעני קונה עצמו בחליפין כדמוכח בהשולח (גיטין דף לט: ושם) דקאמר שקל כומתא ושדא בה ואמר קני הא וקני נפשך וקאמר דלא עשה ולא כלום משום דהוה ליה בכליו של מקנה אבל אי הוה בכליו של קונה הוה קניא נפשה בחליפין וכן בפרק הנושא (כתובות דף קד·) אמרינן דלאחר כ"ה שנה אבדה כתובתה משום דמסתמא מחלה ואע"ג דלא עשתה שום קנין דבקנין לאלתר נמי אבדה כתובתה ומדאמר לעיל באיזהו נשך (דף עא:) תן על גבי קרקע והפטר ובפרק הזורק בגיטין (דף עח: ושם) זרוק לי והפטר אין ראיה דאיכא למימר דאיירי בקנין ואין להקשות מה"ג שפירש בפ"ק דסנהדרין (דף ו· ד"ה צריכה) גבי פשרה צריכה קנין דשניהם צריכין קנין המוחל צריך להקנות שמחל לו והמשלם צריך להקנות שישלם לו האי דשאני פשרה משום דדמי למחילה בטעות שאילו היה יודע שהיה זוכה בדין לא היה מוחל ולהכי צריכה קנין דהוי טפי ומהאי טעמא נמי איכא מאן דבעי ג' ולא סגי בב' משום דדמי למחילה בטעות כל שכן אם לא נפרש כמו שמפרש בהלכות גדולות אלא הקנין עושין קודם שישמעו שיקיימו דברי הפשרנים דבלא קנין יוכלו לחזור בהן כשישמעו הפשרה דאז לא קשה כלום :

אומן קונה בשבח כלי כו' אמר להו עובר· פי' יש ענין שעובר כגון היכא דליכא שבח כלי כמו בשליחא דאגרתא או דאגריה לבטשי אבל רב ששת סבר שפיר דאומן קונה בשבח כלי כדמוכח בהגוזל קמא (ב"ק דף צט· ע"ש ושם ד"ה דאגריה) דקאמר התם לימא רב ששת פליגא אדרב *אמי דאמר אומן קונה בשבח כלי אמר רב אשי בר חמא דרב ששת בשליחא דאגרתא והנך דבעו מרב ששת לא הזכירו בבעייתן אומן קונה בשבח כלי אלא סתם שאלו קבלן עובר בבל תלין או לאו והגמרא הוא שאומר אומן קונה כו' שלפי הפשט בו תליה הבעיא ולהכי קאמר נמי לימא מסייע ליה שהיה סבור הגמרא דהא בהא תליא ורב ששת שהשיב עובר סבר דאין אומן קונה : [ועי' תוס' נדה לג: ד"ה כי]:

שכיר

קכה א מיי' פי"א מהל' שכירות הלכה ו ועיין בהשגות ובמגיד משנה ופ"ט מהל' טוען הלכה ב סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' פט סעי' א:

קכו ב מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ה:

שכיר בזמנו נשבע ונוטל וכו': *שכיר אמאי תקינו ליה רבנן למשתבע ושקיל אמר רב יהודה אמר שמואל הלכות גדולות שנו כאן הני הלכתא נינהו הני תקנות נינהו אלא אמר רב יהודה אמר שמואל תקנות גדולות שנו כאן גדולות מכלל דאיכא קטנות אלא אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן שבועה דבעל הבית היא ועקרוה רבנן לשבועה דבעל הבית ושדיוה אשכיר משום כדי חייו דשכיר ומשום כדי חייו דשכיר מפסדנא ליה לבעל הבית בעל הבית גופיה ניחא ליה דמשתבע שכיר ושקיל כי היכי דליתגרו ליה פועלים שכיר גופיה ניחא ליה דמשתבע בעל הבית ויפקע כי היכי דליגרוהו בעל הבית על כרחיה אגר שכיר נמי בעל כרחיה איתגר אלא *בעל הבית טרוד בפועלים הוא אי הכי ניתב ליה בלא שבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית וניתב ליה בעדים טריחא להו מילתא וניתב ליה מעיקרא שניהם רוצים בהקפה אי הכי אפי' קצץ נמי אלמה תניא *[ב]אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה קציצה ודאי מידכר דכירי ליה אינשי אי הכי אפי' עבר זמנו נמי אלמה תנן *עבר זמנו אינו נשבע ונוטל חזקה אין בעל הבית עובר משום בל תלין והא אמרת בעל הבית טרוד בפועליו הוא הני מילי מקמיה דלימטייה זמן חוביה אבל

רש"י

הלכות גדולות שנו כאן · כאותם ששנו חכמים בנשבעין ונוטלין במס' שבועות (דף מד:) דשכיר ונגזל ונחבל וחנוני על פנקסו : הני הלכה נינהו · בתמיה וכי הלכות למשה מסיני הם והלא אינם אלא תקנת חכמים כדמפרש התם : תקנות קבועות · ראוי לעשותן קבע לעקור עליהם דבר מן התורה דמדאורייתא מי שיש עליו לשלם הוא נשבע דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם והכא שקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר : ויפקע · יפסיד שכרו: כי היכי דליגרוהו · שלא ימנעו מלשוכרו שידאגו לומר חשוד הוא זה לתבוע שכרו משקבלו : על כרחיה אגר · כשהוא צריך לפועלין על כרחו שוכרם : על כרחיה מיתגר · נשכר שצריך למזונות : טרוד בפועליו · וסבר שנתן לו ולא נתן : ליתיב ליה בעדים ; ויתן לו בלא שבועה לתקנו להן לכל שוכרי פועלין שיתנו שכרם בעדים ואם יאמר פרעתיו שלא בעדים יתן בלא שבועה : טריחא להו מילתא · לחזור בתר עדים כל היום : וניתיב ליה מעיקרא · לתקון לבעל הבית דיהיב אגריה בנפרא מקמי עבידתייהו דהאי אתי שכיר לא מהימן : שניהם רוצים בהקפה · בעל הבית פעמים שאין לו ופועל שמא יפלו ממנו : אי הכי · דבעל הבית טרוד ושכח : אפי' עבר זמנו נמי · ותבעו למחר להימנוהו לפועל : גבי

תוספות

שכיר בזמנו נשבע ונוטל · בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם ד"ה מתוך) מפרש לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך תימה דהיכי נאמן במגו דהא מפרש בגמ' דטעמא דשכיר נשבע משום דבעה"ב טרוד בפועליו ואנן חושבין אותו כאילו אמר איני יודע מדפריך בגמ' אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה וא"כ מה מועיל מגו דאילו אומר איני יודע לא הוה מהני שום מגו והוה חייב דהוה ליה כאומר הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך דחייב כדתנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח·) וביבמות בפרק האשה שהלכה (דף קיד:) משמע נמי דלא מהני מגו בכי האי גוונא דאמר אינה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה משום דאמרה בדדמי לה ואינה יודעת בברור שמת ולא מהני לה מגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו :

מכלל דאיכא קטנות · אע"ג דבפרק השולח (גיטין דף נו·) אמרינן תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין וכן בהגוזל קמא (ב"ק דף קג:) תקנה גדולה התקינו שאם *ילאה יתירה על הקרן כו' לא פריך אלא הכא דקאמר שנו כאן דמשמע ולא במקום אחר : [ולאה יתירה כצ"ל]

תקנות קבועות · הא דנקט לשון רבים משום דקאי אכל הנהו דנשבעין ונוטלין בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד:) דשכיר ונגזל ונחבל ושכנגדו חשוד על השבועה וחנוני על פנקסו וקרי להו קבועות משום דעקרו לשבועה ממקומה וקבעוה לשכנגדו שיהא נשבע ונוטל והגמרא לא הוצרכה לפרש טעם כולם אלא טעמא דשכיר: שקלוה רבנן לשבועה מבעה"ב ושדיוה אשכיר · וא"ת והלא אף בכופר הכל איירי ת"ק מדפליג עליה ר' יהודה* ואמר דשכיר אינו נשבע אלא במודה מקצת ובכופר הכל מי מיחייב בעל הבית שבועה דאורייתא ומאי קאמר דשקלוה רבנן מבעל הבית וי"ל דאמודה במקצת קאמר דשקלוה מבעל הבית ואפי' היכא דכופר הכל עדיף הוה לן לחוביה בעל הבית שעליו לשלם שהרי אם מודה מקצת הוא נשבע ולפי שהיתה ראויה להיות על בעל הבית קאמר דשקלוה : טרוד בפועליו הוא · וחשוב כמו איני יודע דחייב אפי' כופר הכל כדתנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח·) הלויתני ואיני יודע אם פרעתי לך חייב ולא פליג בין אם יש לו פועלים הרבה בין אין לו :

אי הכי ניתיב ליה בלא שבועה · וא"ת מאי פריך וכי לעולם ישכח פעמים שאומר בעל הבית אמת ולכך לא רצו לתקן שיטול בלא שבועה תדע דאי חשוב בודאי שכח אמאי פטר ר' יהודה כופר הכל אלא ודאי חששא בעלמא דחיישינן שמא שכח ולהכי פטר ר' יהודה בכופר הכל דליכא שבועה דאורייתא אבעל הבית דלא חשבינן ליה לבעה"ב כאומר איני יודע כי רגילות הוא שיודע יפה אבל כשמודה מקצת חשו לשמא שכח כי פעמים שהוא שוכח מחמת שהוא טרוד בפועליו וישבע לשקר לפי שסבר שפרע וה"נ לרבנן דלא מחזקינן ליה בודאי שכח וי"ל דנראה לגמ' דלת"ק מחזקינן ליה בודאי שכח ואומר איני יודע מדמחייב בכופר הכל שאם לא היתה אלא חששא בעלמא אמאי שקיל שכיר אפי' בשבועה כיון דאיכא למימר דבעה"ב יודע יפה שפרע אלא ודאי דחשיב ליה כאומר איני יודע ומשני להפיס דעתו של בעה"ב לפי שסבר בדעתו בברור שפרע אבל בהלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אין צריך שבועה דלא שייך *הספק כיון שהוא מודה שאינו יודע אם פרע :

וניתיב ליה בעדים · פי' נתקן שלא יתן לו אלא בעדים ואם יפרע בלא עדים איהו דאפסיד אנפשיה ולא נצטרך להפיס דעתו דכל כמה שנוכל לתקן שלא ישבע על חנם יש לתקן וכן ניתיב ליה מעיקרא פריך דנתקן אם לא יקח שכרו מתחלה שיפסיד קודם שנתקן שבועה על חנם: אי הכי אפילו קצץ נמי · וא"ת והא קיילא הוי כאומר איני יודע אם הלויתני דפטור לר"נ ור' יוחנן דאמרי (לעיל דף לז:) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור וי"ל דהכא שמודה מקצת יש לחייבו דהוה כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא (שם לה:) וא"ת לוקי כגון שאותה אחת שמודה כבר פרע דהשתא הוי כופר הכל וי"ל דניחא ליה לשנויי קיילא מידכר דכירי שהוא מתורץ גם לרב הונא ורב יהודה ועוד אפי' לר"נ ור' יוחנן ניחא ליה לשנויי הכי כדי לאוקמי בכל ענין אפי' לא פרע אותה אחת שמודה ועוד דהפשט משמע שלא פרע דומיא דמילתיה דר' יהודה : שתים קצצת לי כו' · המוציא מחבירו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה ישבע בעה"ב ויפסיד אומן דבלא שבועה אינו יכול להפטר כיון שמודה במקצת והכי מפרש לה בהדיא בריש כל הנשבעין (שבועות דף מו·) וא"ת דהכא קתני המוציא מחבירו עליו הראיה ובחזקת הבתים (ב"ב מה: ושם ד"ה נתנה) תניא דבקיילא נמי נשבע ונוטל וי"ל דבריש כל הנשבעין פריך פי האי גוונא ומשני דהך ברייתא דחזקת הבתים ר' יהודה היא : קציצה מידכר דכירי אינשי · לא מצי לשנויי דהכא משום הכי אין שכיר נשבע ונוטל משום דאיירי כששכרו שלא בעדים דאי איכא עדים נחזי עדים מאי קאמרי כמה קצץ דהכי פריך בפ' חזקת הבתים (שם דף מה:) בהלכה דאומן דהא ע"כ איירי כשיש עדים דומיא דרישא דקתני שכיר בזמנו נשבע ונוטל דמוקי לה רב ושמואל ששכרו בעדים כדאמרי' התם בשבועות (דף מה:) בהדיא וה"נ סיפא איירי בשכרו בעדים ולא שמעו הקציצה או שמעו ושכחו ובחזקת הבתים דפריך רבא לאביי דאמר אי לא ראה אע"ג דאיכא עדים יש לאומן חזקה ואי ראה אע"ג דליכא עדים אין לו חזקה מהנותן טליתו לאומן ואומר שתים קצצת לי ובעל הבית אומר לא קצצתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה ואי דאיכא עדים ניחזי מאי קאמרי אלא לאו דליכא עדים ואע"ג דראה אומן נאמן התם לא הוה מצי למימר דאיכא עדים וכגון ששכחו או לא שמעו הקציצה דא"כ אף לדידיה תקשי דכיון דמשמע ליה דאיירי בכל ענין אפילו בראה אי מיירי נמי דאיכא עדים אמאי נאמן אומן דבאיכא עדים וראה לכולי עלמא אין לו חזקה כדתנן במתני' ורבא דקאמר אלא לאו דליכא עדים (ולא ראה) אינו אומר כן אלא כדי שלא יקשה לו למה שרצה להעמידו אף בראה ואביי דמשני ליה לא דליכא עדים ולא ראה הוי מצי לאוקמה בדאיכא עדים ולא ראה וכגון שלא שמעו הקציצה אלא משום דרבא אוקמה בדליכא עדים אוקמה איהו הכי ועוד נראה דאי משום מגו בעל הבית נאמן אמאי נקט שחולקין בקיילא ושבק נומר שחולקין בפריעה זה אומר נתתי וזה אומר לא נתת כדתנן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מד:) ועוד יש לתרץ דאפילו איירי בששכרו שלא בעדים אין נאמן במגו כיון שהוא מודה במקצת שלא היה יכול להעיז ולכפור ולומר לא שכרתיך מעולם כדין כל מודה מקצת דאין נאמן במגו דאי בעי כפר הכל ועוד אומר ר"י דודאי כי איכא עדים רגילות שיודעים וזוכרין הקציצה כדאמרינן בחזקת הבתים וברייתא כולה בדליכא עדים איירי ורישא דקתני נשבע

ונוטל

מסורת הש"ס

שבועות מה·

ג"ז שם מד· ב"ב מה:

[לעיל קיא·]

[שבועות מה·]

בס"י

תורה אור

אבל מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומידכר וכי שכיר עובר משום בל תגזול התם תרי חזקי הכא חדא חזקה גבי בעל הבית איכא תרי חזקי חדא דאין בעל הבית עובר משום °בל תלין וחדא דאין שכיר משהא שכרו (ויקרא יט) והכא חדא חזקה: אם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונוטל: והא(א)קתבעו לקמן א"ר אסי אשתבעו בזמנו ודלמא לבתר הכי פרע אמר אביי שתבעו כל זמנו ולעולם(*לא פרע ליה) א"ר חמא בר עוקבא בכנגד אותו היום של תביעה: מתני' גהמלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד דולא יכנס לביתו ליטול משכונו שנאמר °בחוץ תעמוד (דברים כד) ההיו לו שני כלים נוטל אחד ומניח אחד *ומחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ואם מת אינו מחזיר ליורשיו רשב"ג אומר אף ילעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום ומשלשים יום ולהלן מוכרן בב"ד: גמ' אמר שמואל *חשליח ב"ד מנתח נתוחי אין אבל משכוני לא והתנן המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד מכלל דבב"ד ממשכנין *א"ל שמואל אימא לא ינתחנו אלא בב"ד הכי נמי מסתברא דקתני סיפא לא יכנס לביתו ליטול משכונו מני אילימא בעל חוב מרישא שמע מינה אלא לאו שליח ב"ד אי משום הא לא איריא (ב) ה"ק המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד מכלל דבב"ד ממשכנים ובעל חוב אפי' נתוחי נמי לא(ג) שלא יכנס לביתו ליטול משכונו מתיב רב יוסף °טלא יחבל ריחים ורכב (שם) הא דברים אחרים חבל °לא תחבל בגד אלמנה (שם) הא של אחרים תחבל מאן אי נימא בעל חוב הא כתיב °לא תבא אל ביתו (שם) לעבוט עבוטו אלא לאו שליח ב"ד תרגמה רב פפא בריה דרב נחמן קמיה דרב יוסף ואמרי לה רב פפא בריה דרב יוסף קמיה דרב יוסף לעולם בבעל חוב ולעבור עליו בשני לאוין (שם) ת"ש ממשמע שנאמר °בחוץ תעמוד איני יודע שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא אלא מה תלמוד לומר °והאיש (שם) לרבות שליח בית דין מאי לאו שליח בית דין כלוה לא

רש"י

גבי בעל הבית · כלומר בזכותא דבעל הבית איכא תרי חזקי לזכותו: והא תבע ליה קמן · ומה עדים שתבעו אותו מצריכין: ולמאי לבתר הכי · דאזלי עדים מהתם פרעיה בו ביום דלא עבר בבל תלין: כל זמנו · עד שעבר עליו: ולעולם · בתמיהה ובשביל שתבעו כל היום ולא נתן יהא שכיר זה נאמן לעולם לומר לא התקבלתי ואם רוצה בעה"ב לישבע לא נאמין וכי כל כך השהה שכיר שכרו: א"ר חמא בר עוקבא כנגד כל היום של תביעה · יום אחד לאחר זמנו נתנו לו חכמים לישבע ויטול: מתני' המלוה את חבירו · והגיע זמן ולא פרע לו: לא ימשכננו · אפי' בשוק אלא בב"ד: ולא יכנס לביתו · בגמ' מפרש במאן קאי: היו לו שני כלים · וחובו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם: נוטל אחד ומחזיר אחד · בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו לו משום השבת העבוט ויעכב את השני וכשיצטרך זה לשני יטול זה את הראשון ויחזיר את השני כדמפרש ואזיל מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום: מת · הלוה אין משיב העבוט ליורשין שאין כאן מצות העבוט אלא ימכרנו ויגבה חובו דהשב תשיבם לו כתיב ולא ליורשין: שלשים יום · זמן ב"ד: גמ' ושליח ב"ד מנתח נתוחי · אף הוא אינו רשאי ליכנס לביתו ולמשכנו אלא רואהו בשוק ומנתק דבר שאוחז בידו ממנו: ממשכנין · משמע בתוך הבית: חבילה. מתוך הבית משמע דהא ריחיים ורכב בגו ביתא שכיחי: לעולם בבעל חוב · קאמר ולא תידוק מינה הא כלים אחרים חבול דבכלים אחרים עובר משום לא תבא אל ביתו ולהכי איצטריך להוסיף לאו שני משום ריחיים ורכב וחד משום לא תבא אל ביתו: ממשמע שנאמר בחוץ תעמוד · ויוציא אליך את העבוט וכי איני יודע שהאיש יוציאנו אלא מי יוציאנו אם לא בעה"ב: מאי לאו לרבות שליח ב"ד כו' · שיכנס לתוך הבית וה"ק והאיש דהוא שליח ב"ד ואשר אתה נושה בו יוציא אליך:
לא

תוספות

ונוטל הכי פירושו יביא ראיה ששכרו ואז יהיה נשבע ונוטל *והיכא דקתני המע"ה היינו יביא עדים שקצץ לו שתים שהעדים יודעים הקצינה אם יודעין ששכרו(ד)כדפריך וכן משמע בפרק כל הנשבעין דקאמר עליה ראיה דלשלם קתני ראיה דלשבע לא קתני משמע דנשבע ונוטל היינו שיביא ראיה ששכרו ויהיה נשבע ונוטל:

השתא דמטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומדכר · וא"ת א"כ בזמנו אמאי נשבע שכיר ונוטל לימא בעה"ב איני זוכר עתה אבל הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר שאזכור אם נתתי אם לאו כיון שאחר זמנו אנו פוטרים אותו מטעם זה ועוד קשה במודה במקצת אמאי אין בעל הבית נשבע דרמי אנפשיה ומידכר שלא ישבע לשקר וי"ל דחזקה שאין בעה"ב עובר בבל תלין לא מהני אלא היכא דאיכא חזקה דאין שכיר משהה שכרו בהדיה כמו שמפרש בסמוך ואם היה יכול בעה"ב לטעון הניחו לי עד שיעלה עמוד השחר לא היתה כאן חזקה דאין שכיר משהה שכרו שהרי לא השהה (ה) אתו אלא תבעו ממנו בב"ד ולא רצו ליתן לו ושהו אותו לעמוד השחר: **וכי** שכיר עובר בבל תגזול · וא"ת בעל הבית נמי אית ליה חזקה שאינו עובר בבל תגזול וי"ל דחמיר ליה לאו אחד כמו שנים א"נ בלאו הכי משני ליה שפיר וא"ת ומ"מ איכא חזקה דאין בעה"ב עובר בבל תלין כנגדו והוה ברי וברי והמע"ה וי"ל דחזקה של בעל הבית אינה חזקה טובה כשל שכיר דזימנין לא רמי אנפשיה למידכר והוה לן למימר דנשבע ונוטל וחזקה דאין שכיר משהה שכרו לבדו (ו) לא חשיבא כחזקת שכיר אלא כששתיהן ביחד הוו כנגד חזקת שכיר והוי ברי וברי והמע"ה:

והא תבע ליה קמן · ס"ד השתא אם יש עדים שתבעו היינו אפי' אחר זמנו ולכך פריך דמה הנו צריכין לעדים הלא תובעו השתא בפנינו ולמאי דס"ד הוה מצי למיפרך אמאי נשבע ונוטל אלא פריך שפיר:

ולעולם · פי' בקונטרס וכי שכיר משהה שכרו כ"כ ואינו מיושב דאין בזה ראיה שנפרע דחזקה דאין שכיר משהה שכרו אינה מועלת אלא היכא דאיכא חזקה דאין בעה"ב עובר בבל תלין בהדה ובל תלין אינו עובר אלא בוקר ראשון אלא הכי פירושו ולעולם שכיר נשבע ונוטל אין זו תקנה טובה שיהא נאמן לעולם לומר לא פרע לי: **מחזיר** את הכר בלילה · בריש תמורה (דף ו· ושם ד"ה מחזיר) פריך לרבא דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי השבת העבוט דאמר רחמנא לא תעבוט עבוטו ותנן מחזיר את הכר בלילה אלמא דמהני וקשה דמגליה דמתני' איירי במשכנו באיסור וא"ל דסמיך אברייתא דאלו מציאות (לעיל דף לא:) דקתני משכנו שלא ברשות מנין כו' דא"כ מאי קשה לן דהא בברייתא גופה יליף מהשב תשיב כדמשני התם ואי אדשמואל סמיך א"כ מה צריך לתרץ מהשב תשיב הלא עיקר קרא לשמואל איירי במשכנו באיסור דאם חבל וגו' משמע דמשכנו בביתו וי"ל דסמיך אמעשים בכל יום דמחזיר אפי' משכנו שלא ברשות א"כ סמיך אברייתא דלקמן (דף קיד:) דמתרץ לה רב ששת המלוה [את] חבירו אינו רשאי למשכנו משכנו חייב להחזיר לו אע"ג דהאי דפריך לרבא בתמורה לא אתי אליבא דשמואל דלשמואל אין שייך להקשות דעיקר קרא במשכנו באיסור כתיב מ"מ אין להוכיח משם שלא יהא הלכה כשמואל כי כן דרך גמרא להקשות ולתרץ אפילו דלא כהלכתא כדאשכחן בפ"ב דכתובות (דף כו·) וברייתא דאלו מציאות (לעיל דף לא:) דקאמר אין לי אלא במשכנו ברשות אין צריך לומר דשמואל יהפוך וישנה אין לי אלא משכנו שלא ברשות אלא יעמידנה כתנא דפליג אתנא דקאי כוותיה ויהפוך הדרשה:

ואת המחרישה ביום · קשה לר"ת דתניא בסוף פירקין (דף קטז·) חבל זוג של ספרים וצמד של פרות חייב משום ב' כלים ופירש בקונטרס פרות החורשות וחייב עליהם משום לפי שעושין אוכל נפש א"כ היאך נטל את המחרישה דקתני ומחזיר *הא עבר כי נפש הוא חובל (דברים כד) ועוד דאין נראה לחייב אלא דוקא דומיא דריחיים ורכב שמתקנים האוכל עצמו בכלי [א] לכן מפרש ר"ת צמד פרות היינו פרות המרכסות בתבואה וגריס ר"ת נמי זוג של מספריים ולא גרסינן זוג של ספרים וכן גריס ר"ח והם תספורת של ירק או לגזוז בית השחיטה כדאמרינן בבכורות (דף כה·) שדרכן היה לגזוז אבל פרות החורשות לא מיקרי כלי שעושין אוכל נפש ועוד נראה לר"ת דמחרישה דהכא לאו היינו מחרישה שחורשין בה את הקרקע דנראה דלא מחייב בהשבת העבוט אלא בכלי העשוי לגוף האדם ולהנאתו ועוד דמוקי בגמ' במחרישה דכספא ואין דרך לחרוש קרקע במחרישה של כסף אלא נראה לר"ת דהיינו מגרדתא שמגרדין בו בני אדם בבית המרחץ כדאמר בפרק חבית (שבת דף קמז:) עבדא ליה אימיה מגרדתא דכספא וכן בפרק מציאת האשה (כתובות דף סא·) במחרישה דכספא פר"ח דהיינו מגרדתא: **אימא** לא ינתחנו אלא בבית דין · וא"ת מנין דניתוח אסור לבעל חוב ואומר ר"י דמדרבנן הוא כדאמר בסמוך בעל חוב ניתוח נמי לא גזירה שמא יכנס בביתו: **וחסורי** מיחסרא והכי קתני · תימה דקאמר חסורי מיחסרא כדי לדחות וי"ל דאין לחוש כיון שאינו מגיה כ"כ ורוב ספרים גרסי הכי קאמר:
מטה

מסורת הש"ס

וש"נ מוחק ג' תיבות אלו
תמורה ו·
[ע' תוס' לקמן קטו· ד"ה אלמנה]
אמר לך
[ושם כתו' ד"ה והאמר רבי יוחנן]
עי' מ"מ פ"ג ממלוה מה שתירץ בשם הרשב"א

עין משפט נר מצוה

נ"ל וסיפא
קכז א ב מיי' פי"א מהל' שכירות הל' ו ועיין שם סמג לאוין קפא טור ש"ע ח"מ סי' פט סעי' ג:
קכח ג ד מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' צז סעי' ו:
קכט ה מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות וכמ"מ טוש"ע שם סעיף יח:
קל ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' טז:
קלא ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' יח:
קלב ח ט מיי' שם הל' ד ועיין שם טוש"ע שם סעי' ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא קתבע ליה קמן: (ב) שם משום הא לא איריא (הכי קאמר) תא"מ ונ"ב ס"א חסורי מיחסרא והכי קתני: (ג) שם נתוחי נמי לא גזירה שמא יכנס לביתו: (ד) תד"ה קצינה וכו' אם יודעין ששכרו כדפריש"י וכן משמע בפ': (ה) ד"ה השתא שהרי לא השהה אותו אלא: (ו) ד"ה וכי שכיר וכו' לבדו נמי לא חשיבא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ואת. לכן מפר"ת כו' ועוד נראה לר"ת כו'· נ"ב וכן פי' הרא"ש בשם רבינו חננאל ורמב"ן ורשב"א וש"פ מפרשים כפירש"י החורשות וכן מחרישה דמתני' מחרישה ממש וקושית תוס' תירץ בסה"ת דמתני' מיירי בעבר ומשכנו ובזה מתורץ קושית תוס' ד"ה מחזיר כו' ומש"ש ז"ל אסדריה ר"ל בשעת מלאכה דא"נ להחזיר כלי א"נ אלא בשעת מלאכה ודוקא הצריך לגוף אדם או כלי א"נ אבל ש"ד כמו כלונסים כו' א"נ · והרמב"ן והרשב"א תירצו דאף לכתחלה מותר למשכן שלא בשעת מלאכה כלי א"נ וכ"ה בירושלמי אבל דעת הרמב"ם בזה כדעת תוס' דכלי א"נ אסור לעולם למשכן ואם משכנו חייב להחזיר מיד והרז"ה תירץ דמתני' מיירי בנתנו מדעתו ואפ"ה חייב להחזיר וכ"כ הרמב"ם אחד כו' ואחד שנתנו לו מדעתו וכמ"ש בש"ע שם (בח"מ סי' צז) סעי' טז וע"ש בסעי' יב דפסק דכלי א"נ מחזיר מיד וע"ש בסג"ה אבל בסוף סעי' ו' כתב ומחזיר אותם בשעת מלאכה והעיקר כדעת רמב"ם דמחזיר מיד:

עין משפט
נר מצוה

קלג א מיי' פ"ג מהל' מלוה הל' ד סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' צז סעיף ו :

קלד ב מיי' שם הל' ב טוש"ע שם ובסעי' יז :

[עי' תוס' כתובות סד: ד"ה וגוזן הירצו באופן אחר]

קלה ג מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' יז וסעי' כג :

קלו ד מיי' פ"א שם הל' ז טוש"ע שם סעי' כג :

קלז ה מיי' פ"ג מהל' ערכין הל' יד סמג עשין קלא :

קלח ו מיי' פ"א מהל' מלוה הל' ז סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' צז סעי' כג :

קלט ז מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעי' כט :

קמ ח מיי' שם פכ"א הלכה כג סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכז סעי' א :

קמא ט מיי' פ"א מהל' מלוה הלכה ז סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' צז סעי' כג :

מסורת הש"ס

מטה ומטה · בפ' שום היתומים (ערכין דף כג:) לא תני אלא מטה המוצעת משום דמוצעת לא שבקינן ליה אלא אחת כדאמר נמי הכא מטה ומטה ומצע ובפ' אע"פ (כתובות דף סד:) גבי משרה אשתו על ידי שליש בעני שבישראל דלא יהיב לה אלא מטה ומפץ משום דהתם קודם שנשאת לו לא היה לה אלא חדא מטה*: **השתא** זבוני מזבנינן · הכסת והכר שיש לו בעין סדורי מסדרינן בתמיה פירוש ואנן נסדר לו להניח מן המעות כדי לקנות כסות לצורך שנים עשר חדש כמו שעושין בערכין : **נימא** ליה לא עלי דידי רמית · לאו אמתני' פריך אמאי מחזיר לו הכר דא"כ למה המתין עד כאן ועוד דמה צריך טעם על מצות המקום ועוד וכי לא ידע דכתיב (דברים כד) ולך תהיה צדקה אלא על כרחך ידע ואפילו הכי מקשה ליה וא"כ מה מתרץ לו אלא נראה דאדרבי עקיבא ורבי ישמעאל פריך דאמרי כל ישראל בני מלכים הם וכולן ראוין לאותה איצטלא ואמאי כיון דאיתו לובשה אלא לכבוד ולנוי בעלמא למה יש לנו לומר שכל זה הטיל הכתוב על המלוה כיון שלא פירש הכתוב בהדיא ולא היה שייך עליו יותר מעל אחר כיון דסגיא ליה בלאו הכי ומשני גם באיצטלא שייך לומר לך תהיה צדקה והטיל עליו הכתוב שלא למנוע ממנו הנוי והכבוד והתענוג שהורגל בו עד עתה :

לא שליח ב"ד כמלוה · והכי קאמר בחוץ תעמוד אתה והאיש שהוא שליח ב"ד ואשר אתה נושה בו יוציא אליך : הרי בעל חוב אמור · שאינו רשאי : הכתוב מדבר · שהוא רשאי ליכנס לחובלו והכי קאמר קרא אם חבול תחבול על ידי שליח ב"ד עד בוא השמש תשיבנו לו :

תורה אור

שנאמר בחוץ תעמוד והאיש · שהוא שליח בית דין גם הוא יעמוד בחוץ : לא ימשכננו כלים שעושין בהן אוכל נפש · דאיתרבו מכי נפש הוא חובל : מטה ומטה · לקמן הוא מפרש אחת לאכול ואחת לישן : מצע · של לבד שקורינפולטר"א במקום שאין כסתות : לעשיר · שהורגל במצעות · ומפץ לעני · לפי מה שהורגל דגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך ודרשינן (ערכין דף כד·) החייהו מערכך גזבר הבא למשכנו כשאין ידו משגת והוא נידון בהשגת יד דכתיב (ויקרא כז) והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן משייר לו כדי חייו ונוטל השאר וילא ידי הקדש ואפי' העשיר לאחר שאמדוהו ונטל מה שבידו ומינה נמי גמרינן לבעל חוב שמשיירין לו כדי חייו כדאמר לקמן (דף קיד·) דגמר מיכה מיכה : לו · הוא צריך ליתן מטה אבל לא לאשתו ולבניו דהחייהו כתיב ולא הוטל על המלוה להחיות את בני ביתו : שמסדרין · שמין להניח לו צרכי חייו לשון והעריך אותו לישנא אחרינא שמסדרין לשון שריד ושתיקן שמעתי: אדרבה עיקר סידור בערכין כתיב · כדפי' לעיל : למאן · המטה השנית : מיתנא רטיבא דכיתנא אחרניה · חבל לח של פשתן על מתניו : אהינא · תמרא : אליבא ריקנא · קודם אכילה : ולא מסגי ארבעה גרמידי · קודם שישן הלכך יהבינן ליה מטה שניה ומושיבה ברחוק ארבע אמות ממקום אכילתו ועל כרחו ירגיל לעמוד וללכת במשכב ולא יישן על מטה שאכל : זבוני מזבנינן ליה · לאחר שלשים יום אף כלים הצריכין לו כדתנן משלשים ואילך מוכרן : תנא כרבן שמעון תני תנא קמיה · דרב נחמן להך מתני' רשב"ג אומר כדרך שמסדרין וכו' : זבוני לגמרי · שלא ישאיר לו לפי צרכו בצמצום : בעיניה · כמות שהיא חשובה אם חבל כסות של מעיל יחזיר לו הוא בעצמה : מהדר ליה מאי דחזי ליה · ימכור לו של שיראין ויתן לו אחת של צמר ואחת של קנבוס : אי אית ליה לרבן גמליאל האי סברא · לסדר לבעל חוב : ליכא מידי דלא חזי ליה · מאחר שהורגל בו דהא שמענא ליה דאמר כל ישראל בני מלכים הם דאמר אביי וכו' : לא את הלוף ולא את החרדל מטלטלין בשבת שאינם ראוים היום לא זה לבשל ולא זה לטחון לוף מין קטנית ואינן ראוין למאכל כשהוא חי ואפילו

לא שליח ב"ד כמלוה ת"ש °אם חבל תחבל שלמת רעך בשליח בית דין הכתוב מדבר אתה אומר בשליח בית דין הכתוב מדבר או אינו אלא בבעל חוב כשהוא אומר °לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו הרי בע"ח אמור הא מה אני מקיים אם חבל תחבל שלמת רעך בשליח ב"ד הכתוב מדבר תנאי היא דתניא [א]שליח ב"ד שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד מבחוץ והלה מוציא לו משכון שנאמר °בחוץ תעמוד והאיש ותניא אידך בע"ח שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד בחוץ והלה נכנס ומוציא לו משכונו שנאמר בחוץ תעמוד ושליח ב"ד שבא למשכנו הרי זה נכנס לביתו וממשכנו [ג]ולא ימשכננו דברים שעושין בהן אוכל נפש [א] [ד]ונותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני לו [ה]אבל לא לאשתו ולא לבניו ולבנותיו כדרך שמסדרין לבע"ח כך מסדרין בערכין כלפי לייא עיקר סידור בערכין כתיב אלא אימא כדרך [ו]שמסדרין בערכין כך [ז]מסדרין בבע"ח אמר מר נותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני למאן אילימא לאשתו ולבניו ולבנותיו הא אמרת לו אבל לא לאשתו ולבניו ולבנותיו אלא אידי ואידי לדידיה תרתי למה לי חדא דאכיל עלה וחדא דזג עלה כדשמואל דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותייהו לבר מהני תלת מאן דאכיל אהינא מרירא אליבא ריקנא ומאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה *ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעה *גרמידי תני תנא קמיה דרב נחמן כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבע"ח א"ל השתא זבוני מזבנינן ליה סדורי מסדרינן ליה ומי מזבנינן ליה והתנן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום תנא כרשב"ג תנא קמיה והכי קאמר ליה השתא לרשב"ג זבוני מזבנינן ליה סדורי מסדרינן ליה דתנן רשב"ג אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום מכאן ואילך מוכרן בב"ד וממאי דכי קאמר רשב"ג זבוני לגמרי קאמר דלמא הכי קאמר עד שלשים יום הדר ליה בעיניה מכאן ואילך מיהדר ליה למאי דחזי ליה ומזבנינן מאי דלא חזי ליה אי סלקא דעתך אית ליה לרשב"ג האי סברא ליכא מידי דלא חזי ליה דאמר אביי *רשב"ג ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הן רשב"ג *דתנן [ח]לא את הלוף ולא את החרדל רשב"ג מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבין רבי שמעון *דתנן [ט]בני מלכים סכין שמן וורד על גבי מכותיהן בשבת שכן דרכן לסוך בחול ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הן רבי ישמעאל ורבי עקיבא דתניא [י]הרי שהיו נושין בו אלף זוז ולבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישים אותו איצטלא הראויה לו ותנא משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראוין לאותה איצטלא ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דיהיב ליה מאי דחזי ליה ומזבנינן מאי דלא חזי ליה בשלמא כר וכסת חזי ליה דביני ביני אלא מחרישה למאי חזיא *אמר רבא בר רבה *מחרישה דכספא מתקיף לה רב חנא ולימא ליה לאו עלי קרמית אמר ליה אביי איברא

[עי' שבת מא·]

כתובות סח.

הגהות הגר"א

[א] גמ' ונותן מטה כו' נ"ב דעת הרמב"ם שאינו נותן אלא אלו בלבד אבל לא שאר שמסדרין בשעת גביה והרמב"ן ורשב"א כתבו דכל הסדור מסדרין לו ג"כ כאן וז"ש כדרך כו' ודעת הרא"ש דאין נותן לו כלום ומ"ש ונותן כו' קאי אשעת גביה וה"ה כל הסידור וז"ש (במתני') ומחזיר כו' ודעת הרמב"ן שמניחין לו כל הסידור כנ"ל רק מה שא"צ לו תמיד כגון כר ומחרישה אינו מניח לו כי אם בעת שצריך וז"ש במתני' ומחזיר כו' ולהרמב"ם י"ל דכר לאו בכלל מצע וכן משמע בדבריו (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' צז ס"ק נה) :

פי' אמות וכן פי' רש"י לעיל סד: ד"ה בני גרמידא

[שבת קכח·]

שבת קכו:

שבת קיא·

[פי' כמין מסרק היא ומהכך בה בשרו במרחץ ערוך ערך מתרס וע"ל עמוד א' בתוס' סד"ה ולא המחרישה]

לעופות : לעורבים · וישראל בני מלכים ויש להם לגדל עורבים לנוי ולשחוק : שכן דרכן לסוך בחול · בלא שום מכה הלכך כי איכא מכה נמי לא מוכחא מילתא דלרפואה עביד*(דכי גזרו) רבנן משום שחיקת סממנין : מפשיטין אותה ממנו · לפרוע לבעל חוב את חובו : בשלמא כר וכסת · דתנן במתניתין איכא למימר מוכרן דקאמר רשב"ג לביני ביני קאמר לקנות גרועה הימנו וביני ביני יטול בחובו : אלא מחרישה · דקתני במתניתין ועלה קאמר רשב"ג מוכרן מאי ביני ביני איכא : ונימא ליה · מלוה : לאו עלי דידי רמית · לפרנסך :

[דליגזרו כצ"ל]

הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין · וא"ת ערכין יוכיח שאין מחזירין ומסדרין וי"ל דלא דמי לערכין שהם קלים ואינן נוהגים אלא באדם ובבן חדש ולא בטומטום ואנדרוגינוס ופחות מבן חדש אבל הקדש חל על כל דבר: **ואידך** ההוא לנידון בכבודו הוא דאתא · וא"ת מ"מ נילף במה מצינו בהיקישא דמסדרין *דאין היקש למחצה ואין אומר דהיקישא משמע דלא אתא אלא לנידון בכבודו דכתיב נדר בערכך נפשות דמשמע(א) דבר שהנפש תלוי בו אבל לדבר אחר לא הוקשו דהא בפרק שום היתומים (ערכין ד' כד:)אמרינן מנין שלא ישום מרגלית לנקוט פירוש אם אמר ערכי עלי ויש לו מרגלית שוה מנה ובמקום שעומדין אינה שוה אלא חמשים לפי שאין שם עשירים שיקנו אותה מנין שאין להעריכה אלא בכ' זוזים שנאמר (ב)והיה ערכך ביום ההוא כמו ששוה ביום ההוא ובפ' השג יד (שם דף יח:) אמרינן אתא היקשא הקדש לערכין לנידון בכבודו ולמרגלית לנקוט והכא (ג)חד מינייהו אלמא לכל מילי מקשינן *ולריך לומר דסברא דק"ו מבטל היקישא כיון שבטל להעמיד ההיקישא לדבר אחר *כן משמע בפרק קמא דזבחים (דף ט:) דקאמר תנן התם ר"ש אומר כל הדמים שנכנסו להיכל לכפר פסולים וחכ"א חטאת בלבד ר' אליעזר אומר אף האשם שנאמר כחטאת כאשם ופריך בשלמא רבי אליעזר כדאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו אמר רבא אשם שנכנס דמו לפנים פסול לא מלית אמרת מק"ו כו' אלמא ק"ו מבטל הקישא דכחטאת כאשם כיון דליכא לאוקמא הקישא לדבר אחר והאיך דס"פ כל הבשר (חולין דף קטו:) לגמרי בשר בחלב אסור באכילה בג"ש דקדש קדש מאתמרי קודש תשיון לי וגו' ולאיסור הנאה יליף מק"ו מערלה ולית דדריש בג"ש *לגמרי לאיסור אכילה ולהיתר הנאה לא דמי להכא אפילו יהא הקישא וק"ו כמו ג"ש וק"ו דאפילו מאן דיליף התם ק"ו מאי סבר הכא דאין הקישא למחצה דהתם ע"י ק"ו אין סותר ג"ש כלל משום דקרא דבשר בשדה טרפה דאיירי בבשר שילא חוץ למחיצתו איירי גם באיסורי הנאה כגון בשר קדשים שילא חוץ ממחיצתו שהוא בשריפה ומאן דלא יליף איסור הנאה בק"ו משום ג"ש היינו משום דאכילה והנאה חדא היא אבל הכא מודה דעבדינן ק"ו למסדרין כיון דמתוקם הקישא למילתא אחריתי ול"ע דבהרבה מקומות בת"כ ובגמרא פרוכה לעשות ק"ו וסותר אותו ע"י היקש או ג"ש אם יש בכל מקום שלא יבטל להעמיד ההיקש או הג"ש לגל"ל וא"ת דאמרינן בערכין בפרק קמא (דף ד:) ראש תמור זה הקדש תמור זה הקדש עבד זה הקדש שמתפיסין בו ולא אמר לנידון בכבודו בערכין פריך לה ומשני כאן בקדשי מזבח כאן בקדשי בדק הבית דהכא מיירי בקדשי מזבחי ר"י:

איברא · באמת: עליה רמי · שיהא לו לדקה שהכתוב הטיל עליו לעשות לו לדקה להלך לפניו: מיכה מיכה · גבי לוה ומלוה כתיב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך וגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך: דבר זה [שאלתי] · אם למדנו גזירה שוה דמיכה מיכה ולא אמרו לי דבר: ברם כך היתה שאלה · אבל כן נשאלה שאלה אחת בבית המדרש מינה יש ללמוד שאין מסדרין: הרי עלי מנה לבדק הבית · והשגת יד לא כתיב אלא בערכין אבל שאר הקדשות אין נידונין בהשג יד ומה שיש לו גובין הימנו והמותר יגבו לאחר זמן אם יעשיר: מהו שיסדרו לו · כשבאין למשכנו: שמחזירין · שמלוה מלוה להשיב לו את העבוט: אין מסדרין · להשאיר לו כלום משבא למכור לאחר שלשים: נדר בערכך · כי יפליא נדר בערכך נפשות (ויקרא כז) הקיש נדרים לערכין: ההוא לנידון בכבודו · היקש נדר לערכין להכי אתא שאם אמר דמי לבי או ראשי או כבידי עלי נותן דמי כולו אבל אם אמר על אבר שאין הנשמה תלויה בו דמיו עלי שמין אותו כעבד הנמכר בשוק כמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד דהא מילתא איצטריך למיגמר נדר מערכין גבי ערכין כתיב (שם) ערכך נפשות אם אמר ערך אבר שהנשמה תלויה בו עלי נותן דמי כולו ואם אמר ערך ידי עלי לא אמר כלום שאין ערך כתוב אלא לנפש: נידון בכבודו · האבר נידון לפי כבודו שאם הנשמה תלויה בו נותן דמי כולו: ויסדרו לב"ח · גמרא קא פריך לה: שמחזירין · מיום אל יום את כלי הצריך לו: אינו דין שמסדרין · כשבא למכור לאחר שלשים יום ישאיר לו כדי חייו כגון מטה ומפץ והכך דאמר בערכין (דף כג:) ואידך:

הכא קמא דמתני' דאמר מסדרין לבעל חוב דקתני אם מת אינו מחזיר ליורשיו הא לו מחזיר לעולם: האי · הוא דכתיב בערכין דרים ליה עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו שאם העריך עלמו עני והעשיר קודם שהעריכו כהן אינו נידון בהשגת יד אלא נותן ערך עשיר: ויחזירו בהקדש · הטבוע עד שלשים יום: ערות

מה ערכין נידון בכבודו · פי' בקונט' דדרשינן מנפשות וא"ת מ"מ מה לריך קרא דמאי שנא מנזקין דאם קיטע ידו אומדין כמה הוא יפה בידו וכמה הוא יפה בלא יד וה"נ יש לנו לשום כמה הוא שוה באבר שהנשמה תלויה בו וכמה הוא שוה בלא אותו אבר וי"ל דאמר בפרק האומר משקלי (ערכין דף יט:) דאין שמין בערכין אומד של זקין אלא שמין אותו כאילו היה ידו מוכתבת לרבו הראשון ולא כמו שנטלה לגמרי דאז מתגנה העבד ושוה הרבה פחות וה"נ אין שמין באבר שהנשמה תלויה בו אי לאו דכתיב נפשות: **מה** ערכין שאין מחזירין מסדרין · וא"ת כיון שמסדרין ומניחין לו שיעור המפורש במשנה א"כ מה חזרה שייך דהרי מניחין לו לגמרי כדי לרכו ומה יחזיר לו עוד ואור"ת דכשנטל ממנו בתורת פרעון אז מסדרין אבל כשנוטל בתורת משכון דחייבי ערכין ממשכנין אותן אז אין מסדרין ושייך חזרה:

ואידך עד שיהא במכותו כו' · פירש בקונטרס דהיינו רבנן דמתני' ולפי' ר"ת לקמן דרבנן דמתניתין מלי סברי דאין מסדרין נ"ל ואידך היינו הני דאיבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב אי נמי ברייתא דתנא לעיל דמסדרין: **במכותו** מתחילתו ועד סופו · למעוטי עני והעשיר וחזר והעני דנותן ערך עשיר כרבי יהודה דבפרק השג יד (שם דף יז:):

מהו שיסדרו בבעל חוב · *פסק ר"ח בספר הישר דאין מסדרין בבעל חוב דהא רשב"ג דמתני' מסיק לעיל דסבר דאין מסדרין בב"ח וקי"ל (ב"ק דף סט:) הלכה כרשב"ג במשנתנו היכא דלא פסק גמרא כמאן דפליג עליה ולא מלינו בכל אמוראים דשמעתא שום אמורא שסבר בהדיא שמסדרין ורבה בר אבוה דקאמר ליה לאליהו מהו שיסדרו לבעל חוב וא"ל גמר מיכה מיכה מערכין נראה לר"ח דגרסינן מנין שמסדרין לבעל חוב כלומר מגלה למאן דאית ליה מסדרין וכן גריס בה"ג וכן נראה דאי כגי' הספרים דקבעי מהו שיסדרו לבעל חוב הוה ליה למימר מסדרין שהרי הטעם לא היה שואל אלא מנין ודאי מנין גרס ולעולם אין מסדרין ס"ל ובפ' השג יד (ערכין שם) דפליגי רבי יהודה ורבנן בעני והעשיר וחזר והעני דר' יהודה סבר נותן ערך עשיר ומפרש בגמרא דטעמא דרבי יהודה משום דכתיב ואם מך הוא עד שיהיה במכותו מתחילתו ועד סופו מכלל דרבנן דפליגי עליה דרשי הוא ולא בבעל חוב לדוקא בערכין מסדרין ולא בבעל חוב כדדרים לעיל ויחיד ורבים הלכה כרבים ויש לדחות דדרשינן הוא ולא אשתו כדדרשינן לעיל ועוד הביא ראיה דאמרי' בפ"ק דב"ק (דף יא: ושם ד"ה אפילו) מיניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה וכי תימא דהיינו שמפשטין אותו גלימא דאלפא זוזא ויהבינן ליה גלימא אחריתא דחזיא ליה הא ליכא למידי דלא חזי ליה כרשב"ג דלעיל ועוד דפסיק רב אלפס בפרק שמנה שרצים (שבת דף קיא:) כר"ש דאמר כל ישראל בני מלכים ולא מטעמיה ורבנן דמתני' נמי מלי סברי דאין מסדרין ומיירי

עין משפט נר מצוה:
קמב א מיי' פ"ג מהל' ערכין הל' טו סמג עשין קלא:
קמג ב מיי' שם פ"ג הל' א:
קמד ג מיי' שם הל' ד:
[נדרים ו:]
קמה ד מיי' שם פ"ג הל' יד סמג שם:
קמו ה מיי' שם הל' ה:
[וכן משמע כנ"ל]
[שם קטו:]

מסורת הש"ס:
[ע' תוס' תמורה ו: ד"ה איתמר נדרים שם:]
[ערכין ד: יח:]
[ערכין יז:] גי' רש"ל האי הוא וכו'
עיין רש"א

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה ואידך ההוא וכו' דמשמע לדבר:(ב) בא"ד בכ' זוזים שנאמר ונתן את הערכך ביום: (ג) בא"ד הדא מינייהו נקט אלמא:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה ואידך ההוא כו' וצ"ל דסברא דק"ו · עיין בכורות דף לג ע"א תוס' ד"ה וכ"ש:

איברא עליה קרמי משום שנאמר ולך תהיה צדקה איבעיא להו מהו שיסדרו בבעל חוב מי גמר מיכה מיכה מערכין או לא ת"ש דשלח רבין באגרתי' דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך היתה שאלה האומר הרי עלי מנה לבדק הבית מהו שיסדרו ר' יעקב משמיה *דבר פדא ור' ירמיה משמיה דאילפא אמרי ק"ו מבעל חוב ומה ב"ח שמחזירין *אין מסדרין הקדש שאין מחזירין אינו דין שאין מסדרין ור' יוחנן אמר נדר בערכך כתיב מה ערכין מסדרין [א]אף הקדש מסדרין ואידך ההוא לנידון בכבודו הוא דאתא מה ערכין *[ג]נידון בכבודו [ג]אף הקדש נידון בכבודו ויסדרו בב"ח ק"ו מערכין ומה ערכין [ד]שאין מחזירין מסדרין בעל חוב שמחזירין אינו דין שמסדרין אמר קרא ואם מך הוא מערכך הוא ולא ב"ח ואידך *[ה]האי עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו ויחזירו בהקדש קל וחומר מב"ח ומה בעל חוב שאין מסדרין מחזירין הקדש שמסדרין אינו דין שמחזירין אמר קרא ושכב בשלמתו וברכך יצא הקדש שאין צריך ברכה ולא והכתי' ואכלת ושבעת וברכת וגו' אלא אמר קרא ולך תהיה צדקה מי שצריך צדקה יצא הקדש שאין צריך צדקה אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים א"ל מהו שיסדרו בב"ח א"ל גמר מיכה מיכה מערכין גבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך גבי ב"ח כתיב וכי ימוך אחיך מנין

מנין לערום שלא יתרום דכתיב ולא יראה בך ערות דבר אמר ליה לאו כהן הוא מר מאי טעמא קאי מר בבית הקברות א"ל לא מתני מר טהרות דתניא *ר"ש בן יוחי אומר קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין שנאמר *ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין עובדי כוכבים קרויין אדם אמר ליה בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא א"ל ואמאי אמר ליה דחיקא לי מילתא דבריה ועייליה לגן עדן אמר ליה פשוט גלימך ספי שקול מהני טרפי ספא שקל כי הוה נפיק שמע דקאמר מאן קא אכיל לעלמיה כרבה בר אבוה נפץ שדנהו אפילו הכי אתייה לגלימיה סחט גלימא ריחא זבניה בתריסר אלפי דינרי פלגינהו לחתנוותיה ת"ר ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו *הא עשיר שכיב מאי קאמר אמר רב ששת הכי קאמר ואם איש עני הוא לא תשכב ועבוטו אצלך הא עשיר שכיב ועבוטו אצלך ת"ר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו מאי קאמר אמר רב ששת הכי קאמר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו אסיפא רבא אמר הכי קאמר המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר לו במה דברים אמורים שמשכנו שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו ארישא תני רב שיזבי קמיה דרבא עד בא השמש תשיבנו לו זו כסות לילה השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש זו כסות יום אמר ליה דימכא בליליא למה לי ודליליא ביממא למה לי אמר ליה איסמייה אמר ליה לא הכי קאמר עד בא השמש תשיבנו לו זו כסות יום שניתנה לחבול בלילה השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש זו כסות לילה שניתנה לחבול ביום אמר ר' יוחנן *משכנו ומת שומטו מעל גבי בניו מיתיבי אמר ר' מאיר וכי מאחר שממשכנין למה מחזירין ומאחר שמחזירין למה ממשכנין רחמנא אמר אהדר אלא מאחר שמחזירין למה

תורה אור: דברים כג · יחזקאל לד · דברים כד · דברים כד · שמות כב · דברים כד

רש"י

ערות דבר · בשעה שאתה מדבר בו לא יראה בך ערות דבר ש"מ אין אדם מברך כשהוא ערום ותורם בעי ברכה והאי דבעי מיניה לענין תורם דהתם תנן (תרומות פ"א מ"ו) אין מגביהין תרומה ערום: לאו כהן מר · דאיכא למ"ד דאליהו הוא פינחס דכתיב ביה קנא קנאתי וכן בפינחס בקנאו את קנאתי: אין מטמאין · דגבי אהל כתיב אדם (במדבר יט) אדם כי ימות באהל: בארבעה לא מצינא · בגירס' דארבעה סדרין כגון מועד ישועות נשים שהן נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית וקדשים נמי כדכתיב ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ואמרי' (מנחות דף קי·) אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש: בשיתא מצינא · בתמיהה זרעים אינו נוהג בחוצה לארץ וכן טהרות: ספי · לקוט: טרפי · עלין: גפן · אסקוס"ט בלע"ז: סחט גלימא · נסחט ריח מתוך העלין לתוך טלית וקלטה טליתו את הריח: וזבני' לגלימ' בי"ב אלפי דינרי: לא תשכב בעבוטו · הא עשיר שכיב בעבוטו: מאי קאמר · וכי בשביל שהוא עשיר התירו לשכב על טליתו והרי הוא רבית אלא שישתמש במשכונו תגס: הכי קאמר לא תשכב ועבוטו בידך · אלא השיבנו לו כבוא השמש כדכתיב השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש: ה"ג המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו: ועובר בכל השמות הללו · השב תשיב ולא תשכב בעבוטו ועד בא השמש תשיבנו לו: מאי קאמר · דקתני אינו חייב להחזיר לו ועוד הדר תני עובר בכל השמות הללו (עובר בכל השמות הללו) השב תשיב לא תשכב בעבוטו ועד בא השמש תשיבנו: אסיפא · אם לא החזיר: ורבא אמר הכי קאמר וכו' · לא טעי תנא במאי דאתנייה חייב להחזיר לאוסופי ולמימר אינו חייב להחזיר אלא ודאי אינו חייב להחזיר נמי אתנייה והכי קאמר וכו' ושכח וחיסר ודילג מחייב להחזיר באינו חייב להחזיר: שמשכנו שלא בשעת הלואתו · בבית דין: אבל משכנו בשעת הלואתו · שהביא לו משכונו: אינו חייב להחזיר · דקרא בחובלו לאחר הלואה כתיב דהיכא דאתייה ניהליה לאו חובלו הוא: ארישא · אמשכנו שלא בשעת הלואתו ולא החזיר לו עובר בכל השמות הללו: עד בא השמש תשיבנו לו · משמע בבוקר תשיבנו לו ויהא בידו עד בא השמש ויקח לו ממנו: זה כסות לילה · לקמן פריך דלילה לאהדורי ליה ביממא למה לי: כבא השמש · בלילה החזירו לו: איסמייה · אסיר ברייתא זו מסדר משנתי: אמר ליה לא · תסמייה דהא כסות לילה וכסות יום דקאמר לאו תשמיש יום ותשמיש לילה קאמר אלא כסות העשויה למשכן בלילה וכסות העשויה למשכן ביום קאמר והכי קאמר עד בא השמש תשיבנו לו וכבא השמש תטלנו זה כסות יום ולימדך הכתוב שניתנה לו רשות לחובלה בלילה ולענין חבלה קרי ליה כסות לילה: משכנו ומת · לוה לאחר שהשיב לו את העבוט: שומטו · מלוה מעל גבי בניו ואין נעשה אצלו כשאר מטלטלים שלהן דלא משתעבדי לב"ח דכיון דמשכניה קנייה:

למה

תוספות

ומיירי בבא ליטול בתורת משכון דרבנן סברי שמחזירין לו כל ימי חייו ורשב"ג סבר דאחר שלשים יום מוכרו אבל היכא דנטל בתורת גבייה יכול למוכרו מיד ולא יסדרו כלל וא"ת אמאי לא מייתי מרשב"ג דאין מסדרין ויש לומר דסבר גמרא דשקלינן מידי דלא חזי ליה ויהבינן ליה מידי דחזי ליה כמו שלמעלה לא היה יודע הגמרא ואע"ג ששנינו דרשב"ג מתיר בלוף לא ידע דהוי טעמא (א) דליכא מידי דחזי ליה ומר' עקיבא ור' ישמעאל דאמרי (לעיל דף קיג:) כל ישראל ראוין לאותה איצטלא אין להוכיח דסבירא להו מסדרין דמיירי דגבה בתורת משכון דת"ק סבר דמפשיטין אותה איצטלא בת מאה מנה ונותנין לו הראויה לו וממנה עושין השבת העבוט בכל יום ויום והמותר יהיה לו למלוה בתורת משכון ולא יחזיר אותו כלל ורבי עקיבא ור' ישמעאל סברי דמן הטובה עושה השבת העבוט אבל בתורת גבייה לא הדר כלל ומדמהדר ליה אליהו מיכה מיכה לא בעי למיפשט אפילו גרס מהו שיסדרו משום דאליהו דחויי הוה מדחי ליה (ב) והיה לו להשיב אין מסדרין תדע שהרי השיב לו קברי עובדי כוכבים אינם מטמאים באהל כר"ש בן יוחי אע"ג דלא קי"ל כוותיה אלא כרשב"ג דמתני' דאהלות דאסר מדורות עובדי כוכבים משום אהל וטעמיהדאליהו משוםדרוב ארונות יש בהן פותח טפח ויש מקום שלא גזרו כגון *לצאת לקראת מלכים וכיוצא בו •וכן מצינו כשהיה קובר את ר"ע היה דוחה שאמר ליה וכי אינך כהן אמר ליה לדיקים אין מטמאין ודחה אותו כן משום כבודו דר"ע ועיקר טעמו היה לפי שהיה מת מצוה לפי שהיו יראים לקברו שהיה מהרוגי מלכות וכן נמצא בתשובת גאון שכתב שיש בסדר אליהו רבה שנחלקו עליו יש אומרים שהיה מבני בני בניה של לאה ואמר להם איני אלא מזרעה של רחל וא"כ לא היה כהן וכאן אומר שכהן היה ומסיים התם אמרו לו תן סימן לדבריך אמר להן כך כתוב ביחוסו של בנימין ויערשיה ואליה וזכרי בני ירוחם אמרו לו לא כך אמרת לאותה אלמנה *עשי לי משם עוגה קטנה *ולך ולבנך תעשה באחרונה ולא כהן אתה פי' לפי שכהן הוא היה רוצה ליטול חלה תחילה אמר להם אותו תינוק משיח בן יוסף היה ורמז רמזתי לעולם שאני בא תחילה ובאותה תשובה מביא נמי הא דגמרי' מיכה מיכה וגרס מנין שמסדרין לבעל חוב כמו שגורס ר"ת וכן בב"ר גבי ותאמר לאה בגד נחלקו רבי נהוראי אמר דאליהו מגד ור"א אמר משל בנימין ועמד לפניהם ואמר להם רבותי למה אתם נחלקים עלי אני מבני בניה של רחל:

מנין לערום שלא יתרום · הוה ליה למימר מנין שלא יברך דבשעה שתורם ממנו אינו אסור אלא בשעת ברכה ושאר ברכות אסור לברך כשהוא ערום אלא נקט הכי משום דמשנה היא ערום לא יתרום: **אמר** ליה לאו כהן (*אתה). תימה לר"י היאך החיה בנה של האלמנה כיון שכהן היה דכתיב (מלכים א יז) ויתמודד על הילד וגו' ויש לומר שהיה ברור לו שיחייהו לכך היה מותר משום פיקוח נפש:

ה"ג **דתניא** ר' שמעון [בן יוחי] אומר · דאינה משנה בשום מקום ועוד דמשניות אין של זרעים וטהרות היו סגורות להם כדמשמע בכמה *דוכתין והא דקאמר בארבע לא מצינא בשיתא מצינא היינו בתוספתא:

למה

עין משפט נר מצוה

קמז א מיי' פי"ד מהל' תרומות הל' ד:
קמח ב מיי' פ"א מהל' טומאת מת הל' יג:
קמט ג ד ה מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ה סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' צז סעי' טז:
קנ ו מיי' שם הל' ו ועיין שם טוש"ע שם סעיף יט:

הגהות הב"ח

(א) ד"ה מהו שיסדרו וכו' לא ידע דהוי טעמא משום דבני מלכים אלא דליכא דלא חזי ליה: (ב) בא"ד דחויי הוה מדחי ליה (והוה לו להשיב אין מסדרין) · תא"מ וכ"ב ס"א והיה לו להשיב מסדרין אלא סבר אין מסדרין כו':

[ברכות יט:]

גליון הש"ס

גמ' הא עשיר שכיב מאי קאמר · עיין כתובות דף קה ע"ב תוס' ד"ה אפי': רש"י ד"ה מאי קאמר וכו' והרי הוא רבית · עיין לעיל דף סד ע"ב תוס' ד"ה ולא: תוס' ד"ה מהו וכו' וכן מצינו כשהיה קובר את ר"ע · במדרש ילקוט משלי בפסוק חכמות נשים בנתה ביתה:

[מלכים א יז]
[בראשונה]

מסורת הש"ס

יבמות סא·
[כריתות ו:]
[ע' תוס' כתובות קה: ד"ה אפילו]
[לעיל קד· ע"ש]
[וע' תוס' חולין קו: ד"ה דקכן]

למה חוזרין וממשכנין *שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו טעמא דהדר ומשכניה הא לא הדר ומשכניה לא אמר רב אדא בר מתנא ולאו תרוצי קא מתרצת לה תריץ הכי וכי מאחר שמחזירין למה ממשכנין מעיקרא שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו *ת"ר °לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לביתו של ערב וכן הוא אומר °לקח בגדו כי ערב זר וגו' ואומר °בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך נלכדת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס *ורהב רעיך אם ממון יש לו בידך התר לו פיסת יד ואם לאו הרבה עליו רעים לצד שני לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר כתף לשכר חמר לשכר פונדק לשכר דיוקנאות יכול אפילו זקפןעליו במלוה ת"ל משאת מאומה: **מתני'** אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר °לא תחבול בגד אלמנה: **גמ'** ת"ר *אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה דברי ר' יהודה ר"ש אומר עשירה ממשכנין אותה ענייה אין ממשכנין אותה *שאתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה למימרא דר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ור"ש *דריש טעמא דקרא והא איפכא שמעינן להו *דתניא °ולא ירבה לו נשים ר' יהודה אומר מרבה הוא ובלבד שלא יהו מסירות את לבו ר"ש אומר אפילו אחת והיא מסירה את לבו ה"ז לא ישאנה א"כ מה ת"ל ולא ירבה לו נשים אפילו כאביגיל לעולם ר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ושאני הכא דמפרש קרא ולא ירבה לו נשים ולא יסור מאי טעמא לא ירבה לו נשים משום דלא יסור ור"ש מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא לכתוב רחמנא לא ירבה ולא בעינן לא יסור ואנא ידענא מאי טעמא לא ירבה משום דלא יסור לא יסור דכתב רחמנא למה לי אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה: **מתני'** החובל את הריחים עובר משום לא תעשה וחייב משום שני כלים שנאמר °לא יחבול ריחים ורכב ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל: **גמ'** אמר רב הונא חבל ריחים לוקה שתים משום ריחים ומשום כי נפש הוא חובל ריחים ורכב לוקה שלש משום ריחים ורכב ומשום כי נפש הוא חובל ורב יהודה אמר חבל ריחים לוקה אחת ריחים ורכב לוקה שתים כי נפש הוא חובל לשאר

תורה אור: דברי' כד · משלי כ · שם ו · דברים כד · דברים יז · דברים כד

רש"י

למה חוזרין וממשכנין · הרי עליו להחזיר לו למחר: שלא תהא שביעית משמטתו · דלהוי משכונו בידו והמלוה על המשכון אינו משמט: ולא יעשה מטלטלין אצל בניו · שלא ימות בעוד המשכון מוחזר לו ויהא מטלטלין אצל בניו: טעמא דהדר משכניה · שהיה בידו כשמת לוה: למה ממשכנין מעיקרא · דבר שעליו להחזיר מה מועיל לו: שלא תהא שביעית משמטתו וכו' · דמדמשכניה קנייה וכי מהדר ליה הוה פקדון גביה: בני אם ערבת לרעך או אם נוקשת באמרי פיך · שהוניתו בדברים: עשה זאת והנצל · התרפס יד אם ערבת ואם לא ערבת אלא נוקשת באונאת דברים רהב רעיך הרבה עליו רעים לבקש מחילה: אם ממון יש לו בידך · אם נעשה לו ערב ואם נוקשת בדברים רהב רעיך: לצד שני · כמו דבר אחר: לביתו · של לוה במלוה אי אתה נכנס אבל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינה מלוה: שכר פונדק · השכיר לו פונדק: דיוקנאות · צר לו צורות בביתו בשכר: משיאה שם רע · שאתה יוצא ונכנס אצלה שחרית וערבית: מכדי בעלמא דריש טעמא דקרא · אע"ג דלא מפרש טעמא כדאוקימנא גבי חובל: **מתני'** משום שני כלים · העליונה רכב והתחתונה ריחים: **גמ'** לשאר

תוספות

למה ממשכנין מעיקרא · הקשה ה"ר אלחנן ולמה חוזרים וממשכנין וי"ל כדי שלא יוכל הלוה לכפור וגם ימהר לפרוע חובו ולבקש מעות כי מתבייש שבכל יום ויום יחזירו משכונו ומ"מ לא רצה הגמרא לתרץ כן כשאומר למה ממשכנו מעיקרא דעדיפא מיניה משני ליה:

אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה · וא"ת אמאי לא פריך מהכא לשמואל *דמשמע הא אחרים ממשכנין וליכא למימר דהאי אין ממשכנין (א) דהיינו אין מנתחין הא אחרים מנתחין דהא לא תחבול כתיב דמשמע בבית ומגלן לאסור ניתוח דמדרבנן ליכא למיגזר בשליח ב"ד גזירה שמא יכנס בביתו דבשליח ב"ד ליכא למיגזר מדשרי בעלמא לנתח ולא גזרינן ואין סברא לגזור באלמנה יותר משום דאית בה תרי לאוין וי"ל דלכך לא פריך ממתניתין דהכא משום דאיכא למידחי אין ממשכנין אותה משום לאו דלא תחבול הא אחרים לית בהו האי לאו לכך עדיפא ליה למיפרך מברייתא ור"ש דקאמר בגמ' עשירה ממשכנין אותה איכא למימר כמי דסבר כשמואל וממשכנין היינו מנתחין דלדידיה ענייה דקאמר אין ממשכנין אותה היינו אין מנתחין דטעמא דאתה משיאה שם רע בשכנותיה שייך אפילו בניתוח והא דכתב רחמנא לא תחבול ולא כתיב לא תנתח היינו כדי לחייב על משכון שני לאוין אבל קשה דאי סבר ר"ש כשמואל ולא שרי בעשירה אלא ניתוח ות"ק שרי ניתוח בין בעשירה בין בענייה א"כ מחמיר ר"ש יותר מת"ק ולשון הברייתא משמע שבא להקל ולהתיר בעשירה מה שאסר ת"ק לכך נראה דר"ש לית ליה דשמואל ומתיר למשכן עשירה ושאר בני אדם וה"מ למפרך שפיר לשמואל מר"ש אלא דלא איירי ר"ש במתני' אלא בברייתא' ושפיר פריך מברייתא אחריתי ועוד נראה לפרש דלכ"ע לא יחבול ריחים ולא תחבול בגד אלמנה אתא קרא לאסור בה ניתוח דשרי בעלמא והא דאפקיה בלשון חבלה ולא בלשון ניתוח כדי לעבור במשכון בשני לאוין ולהכי לעיל כי אקשינן מינייהו לשמואל איצטריך לשנויי לעבור בשני לאוין ולא קאמר לאסור ניתוח משום דהוה קשה ליה אמאי אפקיה בלשון חבלה ואע"ג דאיצטריך לשני לאוין לשמואל מ"מ מיסתבר דעיקר קרא אתא לאסור ניתוח דשרי בעלמא ולא ללאו יתירא לחוד והשתא לא קשה לשמואל מידי מפלוגתא דרבי יהודה ור"ש דהשתא אין ממשכנין אותה היינו אין מנתחין אותה ולהכי לא פריך מיניה דפשיטא דכי היכי דמשכינן לא ימשכננו אלא בב"ד לא ינתחנו דה"כ איכא לשנויי הכא ופי' זה נראה עיקר דלאסור גם לשמואל *ניתוח אפי' בכלים שעושין בהן אוכל נפש דלפי' קמא דלא אתא לשמואל אלא ללאו יתירא ולא לאסור ניתוח לא אתי שפיר דלמאן דפליג עליה נראה דבריחים ורכב אסור אפי' ניתוח דכיון דשליח ב"ד בדברים אחרים מותר אפילו למשכן ובריחים ורכב אסור ה"ה אפילו ניתוח דשרי בעלמא אפילו למלוה דלאסור בריחים ורכב דמיסתבר לאסור כל משכונה שמישכן בשוה אבל לשמואל שאינו מתיר למשכן לשליח ב"ד בדברים אחרים אלא ניתוח יש לנו לומר דבריחים ורכב נמי דוקא משכון הוא דאסור כמו שכתוב ולא ניתוח ונמצא שמואל דמשמע דבא להחמיר מיקל יותר לענין ריחים ורכב שמתיר לנתח ומאן דפליג עליה אסר כדפרישית:

וחייב משום ב' כלים · פי' אפילו בהתראה אחת אם חבל בפעם אחת ריחים ורכב והתרו בו משום לא יחבול ריחים ורכב לוקה שתים דאי בשתי התראות אפי' ריחים וריחים חייב כדאמר גבי נזיר (מכות דף כא·) אמרו לו אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחד ואחד ואין לומר לעולם איירי בשתי התראות וקא משמע לן דריחים ורכב אינם כלי אחד שלא להתחייב אלא עד שיחבול שניהם דא"כ ה"ל למיתני החובל ריחים או רכב בלא תעשה כו' ותו לא אלא ודאי אתא לאשמועינן דבהתראה אחת חייב שתים וכן משמע בהדיא בגמ' דחייב שתים בריחים ורכב בהתראה אחת דאמר רב הונא חבל ריחים ורכב לוקה ג' והיינו בהתראה אחת דאי בשתי התראות לוקה שתים על הריחים ושתים על הרכב וכיון דבהתראה אחת איירי א"כ חייב שתים דקתני היינו שתי מלקיות ותימה דהיכי לקי והא חשיב לה בגמרא (דף קטז·) לאו הניתק לעשה מדאמר ליה אביי זיל אהדר וכי תימא דמש"ה א"ל לאהדורי דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הא אביי גופיה קאמר בפ"ק דתמורה (דף ד:) דאי עביד מהני ואין לומר דהאי דלקי היינו כגון ששבר הריחים ואת הרכב דשוב אינו ניתק לעשה שאינו יכול להחזיר הריחים ולהכי לקי כדאמרינן בפרק שילוח הקן (חולין דף קמא·) דאם הרג את האם שוב לא חשיב ניתק לעשה ולקי הא ליכא למימר דשאני הכא כיון דמפסיד

עין משפט נר מצוה

קנא א ב מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ה סמג לאוין קפח טוש"ע ח"מ סי' נז סעי' טז:

קנב ג ד ה מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף יד:

[לעיל קיג·]

קנג ו ז מיי' שם הלכה א ב ועיין בהשגות וכמ"מ טוש"ע שם סעי' יד:

קנד ח מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעי' ו:

קנה ט מיי' שם הל' ג ועיין בהשגות וכמ"מ:

[נסמן בקדושין סח:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלמנה וכו' אין ממשכנין היינו כצ"ל ואות ד' נמחק:

רש"א ז"ל אפילו ניתוח בכלים וכו'

מסורת הש"ס

ב"מ קעג: · [יומא פז·] · סנהדרין כא· · [עי' בסנהדרין כא· וצריך קצת יישוב] · נ"ל דתנן יעב"ץ · דברים כד

קנו א מיי' פ"ח מהל' קרבן פסח הל' ד ופי"ח מהל' סנהדרין הלכה ג :

לשאר דברים הוא דאתא לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קמיפלגי *דאמר רבא אכל נא לוקה שתים משום נא ומשום °כי אם צלי אש מבושל לוקה שתים משום מבושל ומשום כי אם צלי אש נא ומבושל לוקה שלש משום נא ומשום מבושל ומשום לא תאכלנו כי אם צלי אש אביי אמר **אין לוקין על לאו שבכללות לימא אביי דאמר כרב יהודה ורבא דאמר כרב הונא אמר לך רבא אנא דאמרי אפילו כרב יהודה עד כאן לא קאמר רב יהודה התם אלא דכי נפש הוא חובל לא משמע ריחים ורכב הלכך לשאר דברים הוא דאתא אבל הכא כי אם צלי אש למאי אתא ש"מ ללאו ואביי אמר לך אנא דאמרי אפילו לרב הונא ע"ב לא קאמר רב הונא התם אלא דכי נפש הוא חובל יתירא

שמות יב

תורה אור

לשאר דברים · ולאו לאוסופי לאו אריחים ורכב דהא ריחים ורכב כתיב ברישא ואיצטריך כי נפש לרבות שאר כלים של אוכל נפש : על לאו שבכללות · משום לא תאכלנו כי אם צלי אש דכי"ל נא ומבושל ואין לוקין אלא על נא ומבושל שהן מפורשין : אביי כרב יהודה · דהיכא דעבר על הכלל ועל הפרט וכן שניהן בלאו אחד לא לקי אכללא : ע"כ לא קאמר רב יהודה התם · דלא מהני כי נפש לאוסופי לאוי יתירי אריחים ורכב : אלא משום דכי נפש · דמרבי שאר דברים אי לאו דכתיב (א) ביה לא מישתמעי ליה מריחים ורכב דה"א הנך דוקא הלכך לשאר דברים אתא ולא תיפדייה נמי אהני דמפרש לאו דידהו לאטפויי לאוי : אבל הכא · אי לאו לטפויי לאוי אנא ומבושל אתא : כי אם צלי אש למאי אתא · אין לך דבר שאינו בכלל נא ומבושל חוץ מצלי דניתי לאזהורי לאו עלייהו ואי אשמעינן מצות צלי קרא אחרינא כתיב צלי אש ומצות וגו' : יתירא

דמפסיד בחובו כנגד הריחים הרי כאילו החזיר הריחים עצמו והוי לעולם ניתק לעשה כדאמר בפרק בתרא דמכות (דף טז·) אהשבת העבוט דהוי ניתק לעשה אפילו נאבד לו העבוט משום דכיון דאיתיה בתשלומין לא לקי ועוד דלא משכחינן במכות ביטלו ולא ביטלו בשום לאו הניתק לעשה כמו בשילוח הקן ובפאה שלא הפריש ואכל הכל ואם הלאו דחבלת ריחים חשיב ניתק לעשה ואם שיבר לוקה ה"ל למיחשבי' נמי התם ועו"ק דהיכי חשיב ליה אביי ניתק לעשה הא לא אשכחן דנתקו הכתוב כדאשכחן גבי השבת העבוט דלא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו דהתם ודאי נתקו הכתוב דכתיב השב תשיב מ"מ אפי' משכנו באיסור ולהכי חשיב בפרק בתרא דמכות (שם) לאו הניתק לעשה וי"ל דטעמא דאביי דה"ל לאהדורי משום דאי עביד לא מהני כיון שהיה שוגג שאם היה יודע שהוא אסור לא היה חובלו והוה ליה זכייה בטעות וחוזרת* :

שנאמר לא יחבול ריחים ורכב · וא"ת לר' יאשיה מנלן דחייב על כל אחת בפני עצמו כיון דמצריך או לחלק ולר' *יונתן נמי דלא מצריך לחלק מנלן דחייב שתים משום ב' כלים כיון דבלאו אחד נאמרו דהכי אמרינן בסוף גיד הנשה (חולין דף קב: ושם ד"ה לר"י) לר' (יונתן*) דלא לקי אלא חדא אם אכל בשר מן החי ובשר מן הטריפה משום דתרוייהו בלאו אחד נאמרו ומיהו לר' יאשיה י"ל כיון דכתיב ורכב ולא כתיב רכב הוי כאילו כתיב או רכב וכן בנא ומבושל כתיב ממנו דמשמע אפילו באחד מהן וכן גבי שאור ודבש דאמרינן בפרק כל המנחות (מנחות דף נח: ושם ד"ה אין) דלוקה על כל אחד בפני עצמו דכתיב לא תקטירו ממנו וגבי חרצן וזג כתיב ועד דמשמע שפיר לחלק ועוד דגבי ריחים ורכב אי לא מיחייב אלא על שניהם יחד לשתוק קרא מרכב ולא לכתוב אלא ריחים דמשמע שניהם ביחד אבל קשה לר' יאשיה מנלן דחייב שתים כיון דבלאו אחד נאמרו אבל לר' יונתן דאיצטריך חילוק בכולהו חייב על כל אחד ושמא יש לומר דגם לר' יאשיה כיון דאיכא קראי בכולם לחלק חייב על כל אחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה דליכא שום חילוק א"כ יש לומר כיון שהאיסורין מפורשין קאי לאו אכל אחד ואחד כדפי' בקונטרס בפרק בתרא דמכות (דף יח·) גבי לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' דלא חשיב לאו שבכללות אפילו הוה כתיב לא תוכל לאכלם ואם אכל מכולם היה חייב על כל אחד ואחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה ולא תאכל הנפש עם הבשר דמשמע דליכא אלא חדא מילתא אע"ג דדרשינן מניה תרי מילי כיון דכתיב בלשון איסור אחד אין חייב אלא אחת והא דמצרכי' קרא לחלק בין אלמנה שהיא גרושה לכ"ג בפרק עשרה יוחסין (קדושין עז:) היינו משום דבגוף אחד אין לחייב שתים בלא פסוק ולכך צריך יתור לחייב שתים באשה אחת וא"ת דבפ"ק דכריתות (דף ד·) אמרינן דבחלב שור וכשב ועז לא לקי אלא חדא וכן לחם קלי וכרמל וכן מעשר דגן ותירוש ויצהר לא הוי לקי אלא חדא אי לאו דאיכא קראי יתירי בפ"ק דכריתות וי"ל דזג וחרצן שני שמות נינהו וכן ריחים ורכב וכן כולם אבל חלב שור וכשב ועז שם חלב אחד הוא וכן שם לחם וכן שם מעשר אחד הוא :

לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קמיפלגי · וא"ת טעמא דרב יהודה הוי משום דכי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא ולא משום לאו שבכללות כדקאמר אביי וי"ל שכן דרך הגמ' דאע"ג שכבר פירש הטעם אומר לימא דכשנאמר הלימא בבית המדרש עדיין לא נודע להם טעם המפורש אלא היה סבור דטעמא דרב יהודה משום דאין לוקין על לאו שבכללות ולרב הונא לוקין וכה"ג איכא נמי בפרק החולץ (יבמות דף לח·) גבי ספק ובני יבם שבאו לחלק בנכסי יבם דאחר שכבר פירש דטעמא של אדמון ורבנן כמו שמפרש לבסוף כשדוחה הלימא שלא נחלקו בקם דינא והדר דינא אמר אחרי כן לימא דמ"ד קם דינא כרבנן ומ"ד הדר דינא כאדמון :

אמר לך רבא אנא דאמרי אפי' לרב יהודה כו' · תימה והא גבי זג וחרצן נמי נחלקו בפ' ג' מינין (נזיר דף לח:) ובפרק כל שעה (פסחים דף מא:) דרבא אמר אכל זג וחרצן לוקה ג' משום זג וחרצן ומשום (ב) כל אשר יעשה אע"ג דמכל אשר יעשה אתא לשאר דברים דמרבה בפרק ג' מינים וי"ל דמכל אשר יעשה משמע שהוא בלשון לאו יותר מכולם ולהכי מוקמינן ליה ללאו אזג וחרצן אע"ג דצריך נמי לשאר דברים א"נ כי נפש הוא חובל משמע דלא אתא אלא לשאר דברים ולא לאטפויי לאוי על ריחים ורכב דודאי אי הוה כתיב כל נפש הוא חובל כדכתיב (במדבר ו) מכל אשר יעשה הוה קאי נמי אריחים ורכב וא"ת אביי מ"מ לא יוכל לדחות אזג וחרצן כמו שדוחה הכא אפלוגתא דנא ומבושל ע"כ לא קאמר רב הונא אלא משום דכי נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ופי' בקונטרס וכי היכי דאתא לשאר דברים אתא נמי לריחים ורכב וא"כ בזג וחרצן נמי כימא לילקי ג' דכי היכי דאתא לשאר אתא נמי לזג וחרצן וי"ל דלא נפרש כפירוש הקונט' אלא הכי פי' נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ולא צריך לשאר דברים דשמעינן להו מריחים ורכב דלא הוו ב' כתובים הבאים כאחד דהא איצטריכו לחייב עליהם משום ב' כלים ולא איצטריך כי נפש הוא חובל לשאר דברים טפי מלריחים ורכב ולהכי שדייה נמי אריחים ורכב אבל (ג) כל אשר יעשה מגפן היין לשאר דברים דוקא הוא דאתא דלא שמעינן להו מזג וחרצן ומיהו גם על פי' הקונט' לא קשה דלהכי לא הביא ההוא דזג וחרצן לפי שאינו יכול לדחות ואינו מביא אלא דבר שיכול לדחות וכן דרך הגמ' שאינו מתחיל אלא כדי להוכיח ולהראות דמהכא ליכא למשמע מינה וכי דחי נמי דרב הונא כאביי היינו במאי דקאמר אביי אכל נא ומבושל לוקה שתים ואינו לוקה משום כי אם צלי אש דכי אם צלי אש אתא לכדתניא אבל במאי דמפרש טעמא דאביי משום דאין לוקין על לאו שבכללות לא מצי סבר כרב הונא דהא כי נפש הוא חובל הוי נמי לאו שבכללות ולקי עליה לרב הונא וא"ת ואמאי איצטריך אביי הכא טעמא דאין לוקין משום כי אם צלי אש משום דהוי לאו שבכללות תיפוק ליה דאיצטריך לכדתניא וי"ל דגמ' הוא דקמפרש ומפרש ההוא טעמא אליביה משום דידע גמרא דאביי אית ליה הכי בעלמא גבי זג וחרצן ושאור ודבש א"נ אביי לדבריו דרבא קאמר וה"ק לדידי לא אתי כי אם צלי אש ללאו אלא להקישא ככתב אלא אפי' לדידך דללאו אתא אין לוקין על לאו שבכללות ומטעמא דאמר אביי אין לוקין אלאו שבכללות קאמר בסוף פרק כל שעה תרתי הוא דלא לקי חדא מיהא לקי אבל לטעמא דמפרש כאן אביי אליבא דרב הונא דכי אם צלי אש לכדתניא אפי' חדא לא לקי :

אבל [הכא] כי אם צלי אש למאי אתא · וא"ת והא איצטריך לכדתניא כדקאמר אביי וי"ל דרבא עביד הקישא מצלי אש דכתיב בקרא דלקמיה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו (שמות יב) וסמיך ליה אל תאכלו ממנו נא וגו' אע"ג דבברייתא פ' כל שעה (פסחים דף מא:) נקיט קרא דכי אם צלי אש לאו משום דמיניה דריש אלא ניחא ליה למנקט קרא גופיה דנא ומבושל ואביי סבר דדוקא נקט ליה ברייתא כי אם צלי אש אבל קרא אחריתי לא סמיכה הוא וא"ת והא אכתי איצטריך כי אם צלי לחי ומבושל בחמי טבריא דרבא גופיה קאמר בסוף פ' כל שעה (שם·) מאי חייב דקאמר משום כי אם צלי אש גבי מבושל בחמי טבריא וי"ל דאינו לוקה בחי ומבושל בחמי טבריא כדתניא התם יכול יהא לוקה ת"ל נא ומבושל נא ומבושל אמרתי לך ולא חי ובשמעתין ה"ק רבא כי אם צלי אש למאי אתא פי' לאיזה לאו ללקות אם לא לטפויי לאוי על נא ומבושל וא"ת הא כי נפש הוא (ד) לרב יהודה קאמר רבא דאתא לדברים אחרים ללקות עליהם ולא אמרי' ריחים ורכב אמרתי לך ולא שאר דברים וי"ל דכי נפש הוא חובל מזכיר האיסור שעושה שחובל לכך אתי לשאר דברים ללקות עליהם אבל כי אם צלי אש אינו מזכיר שם איסור ולכך לא אתי ללקות על דברים אחרים כי אם אנא ומבושל שכתב בהן לאו בהדיא השתא משמע הכא דאפילו לרבא

פסחים מא·
[ועמ"ש על הגליון שם]

[מנחות נח·
וש"נ]

[ועי"ע תוס' תמורה ו· ד"ה שאני התם]

נ"ל ולר' יוחנן

[נ"ל יוחנן]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה אלא וכו' אי לאו דכתב ליה לא :
(ב) תוס' ד"ה אמר וכו' ומשום מכל אשר :
(ג) בא"ד אבל מכל אשר :
(ד) ד"ה אבל וכו' נפש הוא חובל לרב יהודה :

יתירא הוא כיון דיתירא הוא שדייה אריחים ורכב אבל הכא כי אם צלי אש לאו יתירא הוא דמבעי ליה לכדתניא *[א]בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו °בבל תאכל נא בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בבל תאכל נא תניא כוותיה דרב יהודה [ב]חבל זוג של ספרים *וצמד של פרות חייב שתים זה בעצמו וזה בעצמו אינו חייב אלא אחת ותניא אידך חבל זוג של ספרים וצמד של פרות יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל °לא יחבול ריחים ורכב מה ריחים ורכב שהן מיוחדין שני כלים ועושין מלאכה אחת וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו אף כל דברים שהן שני כלים מיוחדים ועושין מלאכה אחת חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ההוא גברא דחבל סכינא דאשכבתא מחבריה אתא לקמיה דאביי א"ל זיל אהדריה דהוי ליה כלי שעושים בו אוכל נפש ותא קום בדינא עלה רבא אמר [ד]לא צריך למיקם בדינא עלה ויכול לטעון עד כדי דמיהן ואביי לית ליה ההיא סברא מאי שנא *מהנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא ואתא מרא דחושלא ותפס להו וקא טעין טובא ואמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן [ה]התם לאו מידי דעבדא לאושולי ולאוגורי הוא הכא מידי דעביד לאושולי ולאוגורי הוא דשלח רב הונא בר אבין [ו]דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן ורבא לית ליה האי סברא *והא רבא [ז]אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר אמר לך רבא [ח]האי נמי כיון דמי פגמא קפדי אינשי ולא מושלי:

תורה אור: שמות יב · דברים כד

הדרן עלך המקבל

רש"י

יתירא הוא · ללאו משום שאר דברים וכיון דיתירא הוא ללאו וכתביה סתמא שדייה נמי אריחים ורכב שאין לך להוציאם ממשמע' כי נפש הוא חובל על כרחך אבל הכא כי אם צלי אש לאו לאזהרה אתא לאוסופי לאו יתירא אלא כדתניא ומ"מ נא ומבושל משמע ביה שאינו עובר בנא ומבושל ביום אלא בלילה: ה"ג תניא כוותיה דרב יהודה חבל זוג וכו' ותניא אידך וכו' ולא גרסינן תניא אידך דמתרוייהו מתני' מתרץ סייעת' ולא מחדא מינייהו דאי משום דקתני חייב ב' ולא ג' הא אפילו רב הונא מודה. דמהיכא תיתי הא הני לא כתיבי ומכי נפש הוא חובל הוא דנפקי דאכל חד קאי כי נפש אלא מתרוייהו מתני' מיתוקמא סייעתא לרב יהודה: חבל זוג של ספרים · מספרים של ספרים והן של פרקים וכל חד כלי באפי נפשיה ועושין המלאכה בין שניהם כריחים ורכב: חייב שתים · משום כי נפש על כל אחד אע"פ ששניהן צריכין למלאכה אחת וכן צמד של פרות חבל ב' פרות חורשות עם צמדן דהיינו נמי כלי אוכל נפש ונראה בעיני שהעול שלהן של פרקים הוה: ותניא אידך · דיליף להו מריחים ורכב דאיתקוש שאר דברים לריחים ורכב בחד קרא מה ריחים ורכב וכו': וחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו · שהרי פירסן הכתוב לברר אזהרה לכל אחד לעצמו: אף כל וכו' · ומדליף להו מריחים ורכב ש"מ בריחים ורכב חייב נמי שתים קאמר ולא שלש והיינו כרב יהודה וא"ת מתני' קמייתא למאי אייתיה ה"ל שמעי' לה מבתרייתא אי מבתרייתא חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו קאמר דלא אזלינן בתר מלאכה אלא בתר כלים ולעולם שלש מלקיות אחת משום רכב ואחת משום ריחים ואחת משום כי נפש דקאי אתרוייהו ולהכי אשמעינן קמייתא דקתני בה בהדיא חייב (א) שנים: סכינא דאשכבתא · של בית המטבחים שמקלבים בו בשר: ותא קום בדינא · תבעהו לדין על חובך אם מודה לך או אם יש עדים ישלם ואם לאו ישבע שבועת היסת: רבא אמר · כיון דמשכניה ואין עדים שמשכנו היה יכול לטעון לקוחה היא בידי לא צריך למיקם בדינא עילויה דקנה ליה משכון לישבע וליטול עד כדי דמיו: חושלא · שעורין קלופים: לאו מידי הוא דעביד לאושולי וכו' · שאין אדם משכיר ומשאיל עזים שלו הלכך יכול לטעון לקוחין הן בידי היכא דאין עדים שאספם מרשותם של בעליהן: זוגא דסרבלא · מספרים שגוזזין בהן למר: אפילו מיתמי · שהביאו הבעלים עדים שהיו שלהן והן טוענין השלטום לאביהם של אלו ואפקינהו רבא מינייהו משום דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואם איתא דיכול לטעון לקוח הוא בידי יתמי כי לא טענו נמי אנן טענינן להו:

הדרן עלך המקבל

תוספות

לרבא אין לוקין אחי ומבושל בחמי טבריא מדקאמר אלא כי אם צלי אש למאי אתא וכ"ש לאביי דאמר אין לוקין על לאו שבכללות ומוקי כי אם צלי אש לכדתניא ומכאן קשה על פירוש הקונט' דפי' בפרק כל שעה (פסחים דף מא·) דההיא ברייתא דקתני נא ובשל אמרתי לך ולא חי אתא כמ"ד אין לוקין על לאו שבכללות ועוד דתיקשי מיניה לרבא דאמר לוקין ועוד פירש בקונט' אהא דקאמר התם תרתי הוא דלא לקי לאביי דאמר אין לוקין על לאו שבכללות חדא מיהא לקי ופירש על נא אינו לוקה שתים משום נא ומשום כי אם צלי אש אבל במילתא אחריתי דלא שייך אלא כי אם צלי אש כגון חי ומבושל בחמי טבריא לוקה והשתא נראין דבריו כסותרין זה את זה דהשתא ברייתא לא אתיא אפילו כאביי לכך נראה דברייתא אתיא לכ"ע ולא לקי בשום ענין אחי ומבושל בחמי טבריא כדפרישית לעיל והא דקאמר חדא מיהא לקי מפרש ר"ת תרתי לא לקי דאם התרו בו משום נא ומשום כי אם צלי אש אינו עובר אלא משום נא וכן במבושל אבל היכא דלא התרו בו אלא משום כי אם צלי אש כשאוכל נא ומבושל לוקה:

וצמד של פרות · פי' בקונטרס ב' פרות חורשות עם למדם ואין נראה לר"י דבפרות לא איירי:

ותניא אידך · לפי מה שפירש בקונטרס דמקמייתא ליכא לאוכוחי קשה לר"י דא"כ מבתרייתא נמי ליכא להוכיח דאיכא למימר שלא בא ללמד אלא שחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו אבל לא (ב)לחייב שלש ועוד דמקמייתא איכא לאוכוחי שפיר כדרב יהודה דלרב הונא אי חייב שתים ע"כ חייב שלש דכיון דיליף מריחים ורכב ליתן בהן לאו של ריחים ורכב ולכך חייב שתים אחת משום ריחים ואחת משום רכב א"כ חייב נמי מלקות שלישי משום כי נפש הוא חובל ואי לא יליף ליתן בהן לאו של ריחים אלא לאו של כי נפש הוא חובל לחודיה א"כ לא יחייב אלא אחת דמכי נפש הוא חובל לא מיחייב אלא אחת ע"כ נראה לר"י דגרס תניא אידך בלא וי"ו וכן גרס ר"ח:

כלים שעושין בהם אוכל נפש · נראה לר"י דוקא כלים אבל אוכלים עצמן מותר לחבול:

והא רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא כו' · ותימה דהכא משמע (ג) מטעם דעשויין להשאיל ולהשכיר לחוד אינו נאמן לומר לקוחין הן בידי ובפרק כל הנשבעים (שבועות דף מו:) גבי ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ואמר לקוחין הן אינו נאמן קאמר ולא אמרן אלא בבעל הבית שאינו עשוי למכור כליו וכלים שאין דרכן להטמין ובאינש דלא צניע אבל ליכא כל הני נאמן ולא אמרן אלא בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר משמע אפילו בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר בעי כל הני ונראה לר"ת כגרסת הספרים ישנים וכן ר"ח ובכולהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל עשויין אין נאמן אפילו ליכא חדא מכל הכי וא"ת דהכא משמע דספרים עשויין להשאיל ולהשכיר אפילו ספרא דאגדתא כל שכן שאר ספרים כדאמר בכתובות (דף נ·) וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן לאחרים וקשה דתנן בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיד: ושם) המכיר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעיר ישבע כמה נתן ויטול ואם לאו לאו כל הימנו שאני אומר מכרם לאחר ולקחם זה הימנו ואמאי יהיה נאמן זה לומר נגנבו לי במגו דאי בעי אמר השאלתיו לך ואף על גב דקאמר בפרק כל הנשבעין דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן ואין נאמן לומר גנובים במגו דאי בעי אמר שאולים היינו היכא דאמר גנבת לי אבל היכא דאמר גנב אחר גנבם לי ומכרם לך לאו היינו אחזוקי אינשי בגנבי דהא כמה גנבי איכא בשוקא ונראה לרבינו תם דהתם איירי במכירים שאין בעל הספרים רגיל להשאיל (ד) אותן שהם בידו ולמורי ה"ר דודי נראה לתרץ דמגו להוציא לא אמרינן °ומיהו למ"ד בחזקת הבתים (ב"ב דף מד) דאמר מגו להוציא נ"ל כפירוש ר"ת וא"כ אפילו לא יצא לו שם גניבה בעיר נאמן לומר גנובים היכא דמצי למימר השאלתים לך:

הדרן עלך המקבל

מסורת הש"ס

פסחים מא:
[ע' תוס' לעיל קיג· ד"ה ולא ממשכנים]
ב"ק לו.
שבועות מו: ב"ב נב·

עין משפט נר מצוה

קנז א מיי' פ"ח מהל' קרבן פסח הל' ד:
קנח ב מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה הל' ג ועיין בהשגות ובמגיד משנה סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' צז סעיף י:
קנט ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ח:
קס ד מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הל' ג ועיין בהשגות ובמ"מ וככ"מ ופ"ח מהל' טוען ונטען הלכה ג סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' יז:
קסא ה מיי' פ"ח מהל' טוען ונטען הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ שם ובסעי' יח וסעי' יט:
קסב ו מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' צ סעי' יא יב יג וסי' קלג סעי' ה:
קסג ז מיי' שם הל' י:
קסד ח מיי' שם ועיין בכ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' יט וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אף כל וכו' חייב שתים:
(ב) תוס' ד"ה ותניא וכו' אבל לא שלא לחייב:
(ג) ד"ה והא וכו' דמטעם:
(ד) בא"ד רגיל להשאיל לאותו שהם בידו:

גליון הש"ס

תד"ה והא רבא · ומיהו למ"ד בח"ה ע"ל דף ב ע"א תד"ה וזה:

עין משפט
נר מצוה

א א ב ג מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסד סעיף ג :
ב ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :
ג ו ז ח מיי' פ"ה מהל' שכירות הלכה ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעי' יח :
ד ט י מיי' שם טוש"ע שם סעי' כ :

הבית והעלייה: **וליחזי** ברשות דמאן קיימי כו' · וא"ת דהכא פשיטא ליה דאיירי בנפל לרשות דחד מינייהו שכן רגילות הוא שאינו נופל במקום בשוה וברים בבא בתרא (דף ד·) פריך פשיטא דאם נפל הכותל דהוי של שניהם ומשני לא צריכא דנפל לרשות דחד וי"ל משום דאוקי לה הכא דמונחים בשל זה כמו בשל זה פריך התם פשיטא דהוה משמע ליה לאוקמיה דומיא דהכא שנשנית לפניה בסמוך ועוד דהתם (ב) פריך מתוך הסוגיא דספיר פריך פשיטא : **לימא** תיהוי תיובתא דר"נ· דאמר פטור ואע"ג דטעמא דר"נ משום דאוקי ממונא בחזקת מריה והכא אוקימנא דקיימי ברה"ר או בחצר א] שאינה של שניהם שאין האחד מוחזק יותר מחבירו מ"מ בהכי חשיב מוחזק שאנו יודעין שהחצי שלו לכך פריך שפיר ועוד דבפ' השואל (לעיל דף לז: ושם) פירש דכל ממון המוטל בספק חשיב כאילו שניהם מוחזקים בו : **סבר** רבא למימר לפי חשבון שבורות · נראה לר"י שר"ל לפי חשבון שבורות ושלימות כמו שהן מעורבות שם במקום שנפלו דמה סברא הוא לומר שיברור ולא יקח כי אם שבורות דוקא כנגדו : **הבית** והעלייה של שנים· בקונט' לא גרס של שנים ולר"ת נראה דאע"ג דמוקי לה בגמ' בשוכר ומשכיר מ"מ שייך למיתני של שנים כיון דקתני בה בעל הבית ובעל עלייה ובגמרא דמוקי לה בשוכר ומשכיר [א] משום דבאחין שחלקו אין על התחתון לבנות תקרה אבל קשה אי אין עליו לבנות מאי קאמר בגמר' תחתון שבא לסכך בארזים שומעין לו למה בא לסכך כיון דאין מוטל עליו דבאחין שחלקו מיירי : **אי** דא"ל עלייה זו ונפל אזדא ליה · ויתן לו שכרו שכבר דר שאם דר חצי יתן חצי כדאמר בהאומנין (לעיל דף עט·) גבי שוכר את החמור ומת לו בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ושם [ד"ה ואם] פירשתי אמאי לא אמר הכא ובסוף השואל (לעיל דף קג·) גבי המשכיר בית לחבירו ונפל אם יש בדמים ליקח יקח ולשכור ישכור כדאמר גבי חמור : אפפחית

הבית [א]והעלייה של שנים שנפלו שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר ורואין אלו אבנים העשויות להשתבר אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן ועולות לו מן החשבון : **גמ'** מדקתני רואין מכלל [ב]דאיכא למיקם עלייהו אי בחבסא נפיל אי בחבטא נפיל אי הכי רישא אמאי חולקין נחזי אי בחבטא נפיל עלייתא איתבור אי בחבסא נפיל תתייתא איתבור [ג]לא צריכא דנפיל בליליא וליחזינהו בצפרא דפנינהו וליחזי מאן פנינהו ולישייליה דפנינהו בני רשות הרבים ואזלו לעלמא וליחזי ברשות דמאן יתבן וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראייה לא צריכא דייתבן בחצר דתרוייהו אי נמי ברשות הרבים ואיבעית אימא שותפין בכי האי גוונא לא קפדי אהדדי : אם היה אחד מהן מכיר כו': והלה מה טוען אי דקאמר אין פשיטא ואי לא אמר אין למה נוטל אלא דא"ל איני יודע לימא תהוי תיובתא דר"נ דאיתמר *מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ר"נ ור' יוחנן אמרי פטור כדאמר ר"נ כגון שיש עסק שבועה ביניהן הכא נמי כגון שיש עסק שבועה ביניהן היכי דמי עסק שבועה כדרבא *דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע ישלם : [ד]ועולות לו מן החשבון : סבר רבא למימר לפי חשבון שבורות אלמא כיון דאמר איני יודע ריע טפי א"ל אביי אדרבה הא ריע טפי מדהני ידע טפי לא ידע תו לית ליה ואידך כולהו דהיאך נינהו אלא אמר אביי [ה]לפי חשבון שלימות אי הכי מאי קמהני ליה למלבנא רווחא אי נמי טינא דמעבדא : **מתני'** [ו]הבית והעלייה נפחתה העלייה ואין בעל הבית רוצה לתקן הרי בעל העלייה יורד ודר למטה עד שיתקן לו את העלייה ר' יוסי אומר התחתון נותן את התקרה והעליון את המעזיבה : **גמ'** *נפחתה בכמה רב אמר ברובה ושמואל אמר [ז]בארבעה רב אמר ברובה אבל בארבעה לא אדם דר חציו למטה וחציו למעלה ושמואל אמר בארבעה אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה ה"ד אי דאמר עלייה זו אזדא אלא דאמר ליה עלייה סתם לוגר ליה אחריתי אמר רבא לא צריכא דא"ל עלייה זו שאני משכיר לך כי סלקא סליק בהדה וכי נחית נחות בהדה אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב אשי [ח]דא"ל עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך דהא שעביד בית לעלייה וכי הא דאמר רבין בר רב אדא אמר ר' יצחק [ט]מעשה באחד שאמר לחבירו דלית שעל גבי פרסק זה אני מוכר לך ונעקר הפרסק ובא מעשה לפני רבי חייא ואמר [י]חייב אתה להעמיד לו פרסק כל זמן שהדלית קיימא בעי ר' אבא בר ממל כשהוא

הבית והעלייה של שנים · כגון שני אחים שחלקו אחד נטל בית ואחד נטל עלייה שעל גביו והאבנים של חומת הבית מן תקרת הבית התחתונה שהיא קרקעיתה של עלייה ולמעלה של עליון והימנה ולמטה של תחתון : שניהם חולקים · הכל לפי (א) הגבוה *שהאחד הוא גבוה מחבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו חולקים לפי שאין ניכר איזו אבנים של עליון ואיזו אבנים של תחתון : רואים אלו אבנים ראויות להשתבר · אם יש אבנים שבורות של לבינים זה אומר שלימות שלי וזה אומר שלימות שלי רואין אלו אבנים ראויות להשתבר אם של עליון אם של תחתון והכל לפי המפולת שאם נחבט הבית מיסודו ונפל תחתיו החומה במקומה יש לדעת שהתחתונות נשברו ולכך נפלה *הבית ואם נחבט הכותל להלן כמקל שהיה עומד זקוף ונפל שעליונות של כותל נפלו להלן ממנו הרבה אז העליונות נשברו שנפלו מגובה רב והתחתונות שלימות שנפלו ממקום נמוך : מקצת אבניו · והן שלימות : ועולות לו מן החשבון · שחבירו יקח אחרות כנגדן ובגמרא מפרש מאי יטול כנגדן שלימות או שבורות : **גמ'** מכלל דאיכא למיקם עליה · דמפולת זו היאך נפלה : אי בחבסא נפלה · ותתאה איתבור כדפרישית: אי בחבטא נפול · כחבטת מקל ועלייתא איתבור : אי הכי · דאיכא למיקם עלייהו : רישא אמאי תנא חולקין · יטול העליון הרחוקות אם בחבטא נפול ואם בחבסא נפול יטול העליונות הן שלימות והן שבורות : לא קפדי אהדדי · למיקני רשותא דידיה דאפקורי מפקר ליה כל חד רשותיה לגבי חבריה להניח שם חפציו הלכך כי נמי יתבן ברשות דחד מינייהו לא הוי אידך מוציא דברשותא דהאי נמי יתבי דהא לא קפיד עליה מלאושליה דוכתא: דאמר איני יודע · ברי ושמא ברי עדיף : חייב לשלם · דברי עדיף : פטור מלשלם · אוקי ממונא בחזקת מריה וצריך לישבע שאינו יודע : עסק שבועה וכו' · וה"נ כיון דמודה במקצת ואמר איני יודע במקצת דחייב שבועה דאורייתא משום הודאה במקצת: לחשבון שבורות. *(שכנגדן) נוטל שבורות כנגדן וזה יטול את אלו לפי החשבון : לחשבון שלימות · (שכנגדן) אף הוא יטול שלימות כנגדן : למלבנא רווחא · יש לבינים העשויות כמלבן שהוא רחב מחבירו : א"נ לטינא דמעבדא · יש טיט שטושין ממנו לבינים שמעובד ומגובל יפה מחבירו : **מתני'** הבית והעלייה · ונפחתה העלייה גרס ולא גרס הכא של שנים דהא בשוכר קאי כדאמר בגמרא : ואין בעל הבית · משכיר : מעזיבה · טיח של טיט שנותנין על התקרה שקורין אשטרי"ך ודומה לו במקרא ויעזבו (את) ירושלים בספר עזרא(נחמיה ג) ובגמרא מפרש פלוגתייהו : **גמ'** אבל בארבעה לא · שאינו מחוסר אלא מקום *הנחת כלי אחד וכנגדו יתן כלי אחר כגון תיבה או עריבה למטה וכסילה להשתמש בו ישתמש : חציו למטה· כלומר מקצת תשמישו למטה ומקצת תשמישו למעלה: בארבעה· כיון שנפחתה בארבעה יורד ודר בבית לגמרי ולא כפינן ליה לדור חציו למעלה וחציו למטה : אזדא · מזלו גרם לו : לוגר לו אחריתי · אם יש לו ולמה אנו כופין את המשכיר לקולטו עמו בבית: כי סלקא · בעודה קיימת : וכי נחתא · אם תפחות נחית בהדה גור בבית : דשעביד הבית לגבי עלייה · דאי לא שעבדו למה ליה למימר שעל גבי בית זה והא קא חזי ליה דעלייה זו קאמר ליה : דלית · גפן מודלית שקורין פליד"א : פרסקא · אילן שפירותיו אפרסקין : לבדו

מסורת הש"ס
רש"ל לפי
ס"א החומה
ב"ק קיח· לעיל לז: כתובות יב: [ב"ב קלה· ע"ש]
לעיל לז·
[לקמן קיח·]
[צ"ל שכנגדו וכן בסמוך יעב"ץ]
ס"א ל"ג

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה שניהם חולקין הכל לפי הגובה לפי מה שהאחד היה גבוה מחבירו : (ב) תוספ' ד"ה וליחזי וכו' דהתם מפורש מתוך הסוגיא :

הגהות הגר"א
[א] תוס' ד"ה הבית · משום כו' · נ"ב וכ"כ הרא"ש · ורי"ף ורמב"ם כ' דבחלקו מודי רבנן לר' יוסי וע' רי"ף וע"ל קי"ז ב' ד"ה וכן כו' · (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' קס"ד ס"ק ד' ולא כמש"ש בליקוט) :

הגהות מהר"ב רנשבורג
א] תוס' ד"ה לימא תהוי כו' או בחצר שאינה של שניהם · מלת שאינה נמחק :

ס"א הנחת כלי כגון תיבה או מגדל וכנגדו ליטול מקום הנחת כלי למטה וכסילה כו' וכן הוא גרס"י של אלפסי

כשהוא דר לבדו הוא דר כדמעיקרא או דלמא שניהם דרין דא"ל אדעתא לאפקינן לא אגרי לך אם תמצא לומר שניהם דרין בו כשהוא משתמש דרך פתחים משתמש או דרך גגין משתמש מי אמר כדמעיקרא מה מעיקרא דרך גגין השתא נמי דרך גגין או דלמא מצי אמר ליה עלייה קבילי עלאי עלייה וירידה לא קבילי עלאי אם תמצא לומר מצי אמר ליה עלייה וירידה לא קבילי עלאי שתי עליות זו על גב זו מהו איפחית עליונה נחית ודר בתחתונה איפחית תחתונה מהו למיסלק לגמרי בעליונה מי אמרינן דא"ל שם עלייה קבילית עלך או דלמא חד עלייה קביל עליה שתי עליות לא קביל עליה תיקו: רבי יוסי אומר התחתון נותן את התקרה כו': מאי תקרה רבי יוסי בר חנינא אמר קנים וסנאין וסטיני אמר רבי שמעון בן לקיש לווחים ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה הנהו בי תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי איפחית מעזיבה כי משי מיא עילאי אזלי ומזקי לתתאי (מי מתקן) ר' חייא בר אבא אמר העליון מתקן ור' אלעי משום ר' חייא בר' יוסי אמר התחתון מתקן וסימן ויוסף הורד מצרימה לימא ר' חייא בר אבא ורבי אלעי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן קמיפלגי למאן דאמר העליון מתקן קסבר על המזיק להרחיק את עצמו מן הניזק ומאן דאמר תחתון מתקן קסבר על הניזק להרחיק את עצמו מן המזיק ותיסברא רבי יוסי ורבנן לענין נזקין פליגי והא איפכא שמעינן להו דתנן מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ובחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים אם האילן קדם לא יקוץ ספק זה קדם ספק זה קדם לא יקוץ רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלמא ר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו ורבנן סברי על המזיק להרחיק את עצמו אלא אי איכא למימר (א) פליגי בפלוגתא דר' יוסי ורבנן דהתם קמיפלגי ורבי יוסי ורבנן דהכא במאי פליגי בחוזק תקרה קמפלגי רבנן סברי מעזיבה אחזוקי תקרה הוא ואחזוקי תקרה על התחתון בעי לאחזוקי ורבי יוסי סבר מעזיבה אשוויי גומות הוא ואשוויי גומות על העליון לאשוויי איני והאמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמרינן מודה רבי יוסי בגירי דיליה דפסקי מיא והדר נפלי: **מתני'** הבית והעלייה של שנים שנפלו אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות הרי בעל העלייה בונה את הבית ודר בתוכה עד שיתן לו את יציאותיו ר' יהודה אומר אף זה דר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר אלא בעל העלייה בונה את הבית ואת העלייה (ב) מקרה את העליונה ויושב בבית עד שיתן לו את יציאותיו:
גמ'

לבדו הוא דר · ובעל הבית יוצא מביתו דרך גגין · לעלות מבחוץ דרך סולם הקבוע לכניסת פתח העלייה ויכנס לעלייה הנפתח ומשם ירד לבית בסולם: עלייה קבילת עילואי · לעלות דרך סולם וליכנס לפתח ולדור למעלה אבל טורח של עלייה וירידה לא קבילית עלי: שתי עליות זו על גב זו מהו · והגמרא מפרש לבעיא ואזיל: איפחית (ג) עלייה עליונה · והוא שכר העליונה פשוט לי דדר בתחתונה דכ"ש דהא עדיפא ליה: אלא איפחית תחתונה · והוא שכר את התחתונה מהו דנידחייה משכיר אצל העליונה או נכוף את המשכיר וידור עמו בבית: חדא עלייה · מעלה: קנים וסנאים · מעשה תקרה כעין מחצלות שקורין קלידי"ש: וסטיני אמר ריש לקיש · שם חכם תלמידו של ריש לקיש: לווחין · פלנק"ש בלע"ז מנסרים של ארז: איפחית מעזיבה · והתקרה קיימת אלא שהמים שותתין ויורדין דרך הפתחים הוו ולאו שוכר ומשכיר הוו אלא בית של זה והעלייה של זה: ויוסף הורד · תרגומו איתחת ר' חייא ב"ר יוסי אמר תחתון וכו': בפלוגתא דר' יוסי ורבנן · דמתניתין דס"ד דהא דקאמר ר' יוסי העליון נותן את המעזיבה כדי שלא יזיקו מימיו את התחתון הוא דקסבר על המזיק להרחיק את עצמו והתחתון נותן תקרה שהרי השכיר לו מקום לגור ות"ק סבר על הניזק להרחיק את עצמו הלכך מעזיבה נמי על התחתון לעכב המים שלא ירדו עליו: ותיסברא דרבי יוסי ורבנן · דהכא בהיזיקא דתחתון פליגי ומעזיבה זו לעכב המים ובשביל נזקי התחתון: איפכא שמעינן להו · דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו: מן הבור · שהשרשין מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור ומחלידין את הקרקע והכתלים נופלים: חרוב ושקמה · יש להן שרשין יתירין וארוכין משאר אילנות: בין מלמעלה · בין שהאילן נמוך מן הבור שקרקעית הבור למעלה משרשי האילן שהאילן נטוע בבקעה והבור בהר והתם מפרש מפני שמחלידין את הקרקע ומעלין עפר ומקלקלין קרקעיתו של בור: מן הצד · שניהם בקרקע השוה: ונותן דמים · בעל הבור לבעל האילן: אלא אי איכא למימר דפליגי · אם יש לתלות פלוגתא דהנך אמוראי דלעיל בפלוגתא דתנאי: בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן דהתם הוא דפליגי · מ"ד על העליון לתקן כרבנן ומ"ד על התחתון כרבי יוסי: בחזוקי תקרה · וכשאין התחתון נותן שאינו חס לממונו אלא העליון נוטע ואומר כשאני דורך על הנסרים הם מנענעים ואני דואג שמא תהפך אחד מהן תחתי או תשמט מן הקורה ואפול: חזוקי תקרה הוא · מאחר שהוא טח בטיט אין הנסרים נדין ממקומן: אשווי גומות הוא · דחזוקי תקרה סגי ליה ביתידות שקורין קבליי"ש בלע"ז: איני והאמר רב אשי וכו' · אדרבי חייא בר יוסי פריך דאמר על התחתון לתקן ואוקימנא כרבי יוסי והא מודה רבי יוסי בגירי דיליה אע"ג דאמר על הניזק להרחיק את עצמו ה"מ היכי דלאו אדם עצמו מזיקו כגון אילן ובור שבשעת נטיעתו אינו מזיקו אלא השרשים גדילין ומתפשטין מאליהן לאחר זמן אבל היכא דאדם עצמו מזיקו וזורק בו חציו כי הכא שסופך המים על ראשו מודה הוא דלא גרמא דניזקין הוא דתיפטר אלא מזיק ממש הוא ואדם מועד לעולם ער ויש שוגג ומזיד: דפסקי והדר נפלי · לא היתה מקום רחילת ידים של עליון על מקום נזקי תחתון אלא במקום אחר משם הן נמשכין עד שנופלים במקום שמזיקין: **מתני'** של שנים · בית של זה והעלייה של זה שחלקו כך בנחלת אביהן: אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות · החומה והתקרה התחתונה המוטלין עליו לבנות והוא יבנה החומה מן התקרה ולמעלה ותקרה העליונה של גג: בונה בית · לבדו עד תקרה התחתונה: עד שיתן לו יציאותיו · ואח"כ יצא ממנו ויבנה עלייתו: אמר ר' יהודה אף זה דר בתוך של חבירו · אם כן הוא אף בעל העלייה זו כשהוא חוזר (ד) מעותיו לזה שהוא דר בתוך שלו ואי נמי זה לא חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה איהו צריך להעלות לו שכר דזה מיהא נהנה שאלולי בית זה אין לו מקום לדור שם וקסבר זה נהנה וזה לא חסר חייב וצריך להעלות לו שכר ואי לא מיחזי כרבית: אלא בונה וגומר את הכל · ומקרה את העלייה נמעלה וכל הצריך לה: ויושב בבית · התחתון דהוה ליה זה לא נהנה וזה לא חסר הוא לא נהנה שהרי עלייתו מוכנת לו לדור בה וזה לא חסר דבלאו הכי לא חזיא ליה דהא לא הוה בני לה:
גמ'

איפחית תחתונה מהו למידר בעליונה · וא"ת אי דאמר ליה עלייה שתחת עלייה זו אני משכיר לך פשיטא שידור בעליונה שנשתעבד לו ואי אמר שעל גבי בית זה אני משכיר לך פשיטא שלא יכול לסלקו לילך לעליונה וי"ל דלעולם דא"ל שעל גבי בית זה אני משכיר לך ומספקא ליה דלמא עלייה עליונה נמי היא בכלל בית והא דא"ל שעל גבי בית זה משום דעיקר הבית היא למטה ואף על גב דמוכר את הבית לא מכר את העלייה לענין שיעבוד זה מיהא הוי בכלל בית:

רבי יהודה אומר אף הדר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר · מה שפירש בקונטרס דאם אין נותן לו שכר מיחזי כרבית אין נראה לר"י דמה רבית שייך הכא דלא הלווהו כלום שהרי אם הבית נשרף לא היה נותן לו יציאותיו וגם אין אנו צריכין לטעם דרבית שהרי טעמו הוא משום דזה נהנה וזה חסר כדמפרש בגמרא:

ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו · פי' בקונטרס דטעמא משום דהשתא לא נהנה דהרי עלייתו מוכנת לו וקשה דהא נהנה הוא שאין צריך לעלות ונראה דגרס ומקרה את העלייה ויושב בתוכה פי' בעליי' ולא יניח לבעה"ב ליכנס בתוכו עד שיתן לו יציאותיו: בשלשה

ה א ב מיי' פ"ה מהל' שכירות הל' ח סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיב סעי' יח:
ו ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' יט:
ז ד מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעי' ד:
ח ה מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' לא לב:
ט ו מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעי' לג:
י ז מיי' פ"ו מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שיד סעי' א ועיין מ"ש בזה המ"מ בפ"ד מהל' שכנים הל' א:
יא ח מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעי' לא:
יב ט מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ד:

[גי' הערוך וסנאין וסינא רשב"ל אמר לוחאי ע"ש ערך מעזב וע' עוד בערך קר י' ומ"ש שם הרב במוסף]

יג י מיי' שם פ"ד הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסד סעי' ה:

הגהות הב"ח
(א) גמ' דפליגי בפלוגתא:
(ב) במשנה ומקרה את העלייה ויושב בבית:
(ג) רש"י ד"ה איפחית עליונה והוא שכר כנ"ל ותיבת עלייה נמחק:
(ד) ד"ה אמר ר' יהודה וכו' בעל העלייה זו כשהוא חוזר ומקבל מעותיו מזה הוה ליה שהוא דר בתוך שלו ואי נמי זה לא חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה איהו זה מיהא נהנה שאלולי בית זה כנ"ל

[דברים הללו צריכין מובן ולי' רש"י שבאלפסי בזה"ל אף זה אף שבעל הבית אינו חסר כלום צריך להעלות לו הדר שכר כיון שנהנה דקסבר זה נהנה וכו' וע"ע בפי' הרב ברטנורה ד"ה ר"י אומר וכו' ע"ש]

[פסחים נ: וש"נ]
רש"ל פ"ז
[לעיל כד:]
[ב"ב כה:]
[ב"ב כב: כה:]
[ב"ק כ:]

גמ' אמר ר' יוחנן בשלשה מקומות שנה לנו רבי יהודה אסור לאדם שיהנה מממון חבירו חדא הא דתנן אידך מה היא דתנן *הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו רבי יהודה אומר אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו היציאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ואידך מאי היא דתנן *מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם אין אני נותן לך מכאן ועד זמן פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר (א)לא יתן (א)אמאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי יהודה הכא אלא משום (ב)דאיכא שחרוריתא אי נמי לצבוע לו אדום וצבעו שחור משום דקא משנה (ג)והתנן *כל המשנה ידו על התחתונה ומי שפרע מקצת חובו נמי הוי אסמכתא ושמעינן ליה לר' יהודה דאמר *ג לא קני אמר רב אחא בר אדא משמיה דעולא ותחתון הבא לשנות בגויל שומעין לו בגזית אין שומעין לו בכפיסין שומעין לו בלבנים אין שומעין לו לסכך בארזים שומעין לו בשקמים אין שומעין לו למעט בחלונות שומעין לו להרבות בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו ועליון שבא לשנות בגזית שומעין לו בגויל אין שומעין לו בכפיסין אין שומעין לו בלבנים שומעין לו בארזים אין שומעין לו בשקמה שומעין לו לרבות בחלונות שומעין לו למעט בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו אין לו לזה ולא לזה מאי (*תניא אין לו לא לזה ולא לזה אין לו לבעל עלייה בקרקע כלום) תניא רבי נתן אומר התחתון נוטל שני חלקים והעליון שליש ואחרים אומרים תחתון נוטל שלשה חלקים והעליון נוטל רביע אמר רבה נקוט דרבי נתן בידך *דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא קא סבר כמה מפסיד עלייה בבית תילתא הלכך אית ליה תילתא: **מתני'** וכן בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינה אחת על גביו ונפחת הרי בעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיעשה לבית בדו כיפין *הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטור מלשלם נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן פטור לאחר הזמן חייב *מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל ואמר לו פנה אבניך ואמר לו הגיעוך

גמ' שיהנה מממון חבירו · שלא במתנה עד שתהא מדעתו וטוחה לו: נותן לו דמי צמרו · למר לבן כמו שמסר לו דקניה בשינוי ונתחייב מעות: ר' יהודה אומר · אם כן תחייבו נמצא זה נהנה שזה הביאו לו מן השוק אלא מחזיר לו את הצמר כמות שהוא צבוע וידו על התחתונה: אם השבח · שהשביח הצמר יתר על היציאה שהוציא צבע זה בסממנין ועצים ושכר טרחו כשאר שכיר יום: נותן לו את היציאה · ולא מה שראוי בקבלנות דהוי טפי ואם ההוצאה וכו': והשליש את שטרו · הפקידו ביד נאמן לפי שדאג הלוה שיחזור ויתבעצו כל החוב: ואמר לו · לוה לשליש: אם אין אני נותן לו · את המותר מכאן עד יום פלוני: תן לו שטרו · ויחזור ויתבע הכל: ודלמא · לא היא זה נהנה וזה לא חסר לא קאסר רבי יהודה אלא זה נהנה וזה חסר הוא דאסר ומתניתין · זה נהנה וזה חסר הוא דאמר ליה בעל הבית קא משחרת לכותלאי שאתה בונה חדשים ויפים וכל הדמים עלי ואתה משחירן בעשן לפני יציאתך: דהוה ליה משנה · וקנסא קנים ליה אבל זה נהנה וזה לא חסר כגון לעיל (דף סד:) הדר בחצר חבירו בחצר דלא קיימא לאגרא והדר זה אפילו עביד למיגר דה"ל נהנה וזה אינו חסר אינו צריך להעלות לו שכר: ושמעינן ליה וכו' · הכא אשמעינן הכי: תחתון שבא לשנות · בבנין חומה שעליו מן היסוד עד התקרה: בגויל שומעין לו · אם היה מתחילה מאבני גזית ובא לשנותו כשנפלה ולבנות באבני גויל שומעין לו מפני שהוא מחזיק את הבנין שחומת גויל רחבה משל גזית טפח כדאמר בפ"ק דבבא בתרא (דף ב:) בגויל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים ובגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה והתם מפרש גויל אבנים דלא משפיין דמורשי דידהו מטפי בה טפח: כפיסים · ארחי חצאי לבינים ורחבן טפח ומחצה ונותן אריח מכאן ואריח מכאן וטפח אבנים דקות וסיד ביניהם והוי עובי החומה ד' טפחים: בלבינים · שלימות ואין עוביו של כותל אלא כמדת רוחבן והן ג' טפחים כלל הדבר התחתון שמרחיב עובי הבנין ומחזיקו שומעין לו אם ממעט חיזוקו אין שומעין לו שהעליון טוענו למחר יפול ועליון שבא להכביד את המשא תחתון מעכב עליו וכל זמן שממעט כובדו שומעין לו: ארזים · בקורות של תקרה תחתונה קמיירי וארזים *מתקיימין מן השקמין ומשאן כבד: בא לשנות תחתון · משקמים לארזים שומעין לו שמהנהו לעליון שמתקיים וחזק מקום מדרך רגליו מארזים לשקמים אין שומעין לו מפני שהן נוחין להשבר: להרבות בחלונות · ממעט חוזק הבנין והעליון מעכב עליו: להגביה · חלל הבית אין שומעין לו שמטריח את העליון לעלות ועוד שהנמוך חזק מן הגבוה: עליון שבא לשנות וכו' · טעמא דכולהו שומעין לו מפני שממעט כובד המשא והיכא דמוסיף על כובדו תחתון מעכב עליו שהתחתון אינו חושש אם תפול החומה שמן התקרה ולמעלה: אין לו לא לזה ולא לזה · לבנות שעניים הם ובעל הקרקע רוצה למכור הקרקע: מאי · אית ליה לבעל העלייה בקרקע או לא: דדיינא הוא · אב"ד היה כדאמרינן בהוריות בפ' בתרא (דף יג:): כמה מפסיד שליש · ימי קיומה היא ממהרת ליפול מחמת משא העלייה: **מתני'** בית הבד · בית לעצור זיתים וגינה אחת על גבו שחקק אדם בסלע תחתיה כגון כיפה והיה גינתו למעלה ובית בדו מלמטה ונשמת נטלו בניו זה בית הבד וזה גינה ונפחת גגו של בית הבד שהוא מקום זריעתו של העליון: כיפין · ארקוולט"ו העליון יתן עליו עפר ויזרע: פטור · מלשלם דמאי הוה ליה למיעבד אנוס הוא: נתנו לו זמן · שראוהו ב"ד שהיה נוטה ואמרו לו סתור: ונפל · לתוך גינתו של חבירו: הגיעוך

בשלשה מקומות שנה לנו ר' יהודה אסור לאדם שיהנה מממון חבירו שלא מדעתו · אע"פ שמן הדין היה נראה לומר שיהנה חדא דאע"ג דזה נהנה *וזה לא חסר אפי' הכי תיקנו חכמים שיהא חייב דאין לו ליהנות מממון חבירו שלא מדעתו ואידך דאמר רבי יהודה אם השבח כו' דאע"ג דגזלן קונה בשינוי הכא תקינו דלא ליקני כיון שאין מתכוין לגזול ולקנות משום דאין לו ליהנות מממון חבירו שחבירו הביאו מן השוק וטרח בו כדפירש בקונט' וא"ת לפי מאי דס"ד השתא דטעמא משום דאסור שיהנה מממון חבירו ולא משום דכל המשנה ידו על התחתונה נהי דלא קני בשינוי משום שהבעלים טרחו להביאו מן השוק מ"מ לא הוה ליה למימר ידו על התחתונה ואור"י דהמ"ל וליטעמיך א"כ מן הדין לא קנאו בשינוי כיון שאינו מתכוין לקנות ומיהו מ"מ היה לו ליתן שכר כפי מה שהשביחו בצביעת שחור ורבנן תקנו שלא יהנה מממון חבירו שלא מדעתו דהיינו בצביעת השחור שעשה שלא מדעתו הלכך ידו על התחתונה וגם משליש שטרו כמי אע"ג דאסמכתא קניא הכא כיון שאין זו מתנה גמורה שאין נותנה בלב שלם תקנו חכמים שלא יהנה מלוה הימנו:

אם השבח יתר על היציאה · *פי' בירושלמי בפרק הגוזל קמא (ב"ק דף ק: ד"ה אם):

לא לזה ולא לזה מאי · אין נראה לר"י פירוש הקונט' שפי' שבעה"ב רוצה למכור את הקרקע דהא לא קמבעיא ליה דפשיטא דאין יכול למוכרו שהרי משועבד לזה לבנות עלייה שם כשירצה ואי רוצה למכור הקרקע לעשות הבית ואין מוכר אלא כח שיש לו בתוכה הא נמי פשיטא שבענין זה יכול למוכרה דלמה לא ימכור כח שיש לו בה אלא נראה לר"י דמיירי שרוצה בעה"ב לזורעה ובעל עלייה אמר גם אני אזרע שגם לי הקרקע משועבד לעלייה או דלמא מצי א"ל היאך אין לך כלום בקרקע אלא לענין העלייה בלבד:

וכן בית הבד כו' · פי' בקונטרס דאיירי באחין שחלקו כמו פלוגתא דר' יהודה ורבנן ולא בשוכר ומשכיר וקשה דמשמע דמפליגי הכא רב ושמואל בגמרא דמיירי בשוכר ומשכיר דומיא דההיא דפליגי לעיל ועוד אי באחין שחלקו מוטל על התחתון לבנות התקרה אמאי אצטריך לאוקמי ההיא דלעיל בנפחת העלייה בשוכר ומשכיר לוקמה באחין שחלקו ואי האי וכן אנפחת העלייה דלעיל קאי אמאי הפסיק ביניהם ולא הסמיכם: זמן

[זה לא חסר כצ"ל]

יד א מיי' פי"א מהל' מכירה הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' נה סעי' א וסי' רז סעי' יב:

טו ב מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ שם:

טז ג מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסד סעי' ו:

יז ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז:

יח ה מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ה:

יט ו מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסה:

כ ז מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה יט סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיז סעי' א:

כא ח מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסו:

[פירשתי בשם ירושלמי כצ"ל]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' יהודה אומר לא יתן (אמאי)· תא"מ ונ"ב נ"ל ממאי: (ב) שם דאיכא שחרוריתא · נ"ב אע"פ שזה חסר דאיכא שחרוריתא דאשייתא אפ"ה אם העלייה הוה מקורה פטור הואיל ולא נהנה דא"צ להעלות לו שכר היכא דזה לא נהנה וזה חסר כמ"ש התוס' בב"ק דף כ' ע"א: (ג) שם דקא משנה דתנן כצ"ל:

ב"ק לד: ק: קב: לעיל עח: ע"ז ו:

ב"ב קסח: נדרים כז:

[לעיל עו: וש"נ]

[לעיל סו: וש"נ]

רש"ל מ"ז בשם הרא"ש אבל הרי"ף גרס לה

[ב"ק לט: נג:]

שם ו.

ס"א חזקים

הגיעוך אין שומעין לו *משקבל עליו אמר לו הילך את יציאותיך ואני אטול את שלי אין שומעין לו ^ג השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש ואמר לו תן לי שכרי ואמר לו טול מה שעשית בשכרך *אין שומעין לו ^ג משקבל עליו ואמר לו הילך שכרך ואני אטול את שלי אין שומעין לו: **גמ'** *נפחתה רב אמר ברובה ושמואל אמר ^ד בארבע רב אמר ברובה אבל בארבע אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה ושמואל אמר בארבע אין אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה וצריכא דאי אשמועינן דירה בהא קאמר שמואל משום דלא עבידי אינשי דדיירי פורתא הכא ופורתא הכא אבל לענין זריעה עבידי אינשי דזרעי הכא פורתא והכא פורתא אימא מודה ליה לרב ואי איתמר בהך קאמר רב אבל בהא אימא מודה ליה לשמואל צריכא: נתנו לו זמן: וכמה זמן ב"ד א"ר יוחנן ^ה שלשים יום: מי שהיה כותלו כו': הא מדקתני סיפא הילך יציאותיך מכלל דפנינהו עסקינן טעמא [א] דפנינהו הא לא פנינהו לא אמאי ותקנה ליה שדהו *דאמר ר' יוסי בר' חנינא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו ה"מ היכא דקא מיכוין לאקנויי ליה אבל הכא אישתמוטי הוא דקא מישתמיט ליה: השוכר לעשות עמו בתבן כו': וצריכא דאי אשמועינן להך קמייתא דכי קאמר ליה הגיעוך אין שומעין לו משום דלית ליה אגרא גביה אבל הכא דאית ליה אגרא גביה אימא שומעין לו *דאמרי אינשי ממרי רשותיך פארי אפרע ואי אשמועינן הכא הכא שמשקבל עליו אין שומעין לו משום דאית ליה אגרא גביה אבל הכא דלית ליה אגרא גביה אימא שומעין לו צריכא: אין שומעין לו: והתניא שומעין לו אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשלו כאן בשל חבירו א"ל (א)רבה לרב נחמן בשלו מ"ט דא"ל אגרא עלך בשל חבירו נמי שכרו עליו דתניא *השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנה אותו אלא אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשלו כאן בשל הפקר איתיביה רבא לרב נחמן *מציאת פועל לעצמו אימתי בזמן שאמר לו בעל הבית נכש עמי היום או עדור עמי היום אבל אם אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית אלא אמר רב נחמן ^ו לא קשיא כאן בהגבהה כאן בהבטה אמר רבה הבטה בהפקר תנאי היא דתנן *^ז שומרי ספיחי שביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ר' יוסי אומר הרוצה מתנדב הוא ושומר חנם אמרו לו אתה אומר כן ^ח אין באין משל צבור מאי לאו בהא קמיפלגי דת"ק סבר הבטה בהפקר קני ואי יהיבי ליה אגרא אין ואי לא לא ורבי יוסי סבר ^ט הבטה בהפקר לא קני וכי אזלי צבור ומייתי השתא הוא דקא זכי ביה ומה אתה אומר הכי קאמרי ליה מדבריך לדברינו אין עומר ושתי לחם באין משל צבור אמר רבא לא דכ"ע הבטה בהפקר קני והכא חיישינן *שמא לא ימסרם יפה יפה קמיפלגי דרבנן סברי יהבינן ליה אגרא ואי לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה רבי יוסי סבר לא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה ומה אתה אומר הכי קאמרי ליה מדבריך לדברינו דחיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה אין עומר ושתי לחם באין משל צבור איכא דאמרי רבא אמר דכ"ע הבטה בהפקר לא קני והכא בחיישינן לבעלי זרועות קמיפלגי דת"ק סבר דתקינו רבנן למיתב ליה ארבע זוזי ^י כי היכי דלישמעי בעלי זרועות וליפרשו מינייהו ור' יוסי סבר לא תקינו

רש"י

הגיעוך. הם שלך ופנה אותן לעצמך: אין שומעין לו. אם אין זה רוצה אין קונה לו דבר הפקר או מתנה: בתבן ובקש. ללקט לו משלו או מן ההפקר: טול מה שעשית. כל מה שלקטת יהא שלך: אין שומעין לו. אע"ג דבכל דוכתי אית ליה שוה כסף ככסף הכא גבי פועל בל תלין שכרו כתיב (ויקרא יט) מאי דאתני בהדיה משמע: **גמ'** דלית ליה אגרא גביה. וזה אינו חפץ במתנתו והוא מזיקו שמנעו מזריעתו: אבל סיפא דאית ליה אגרא גביה. וזה בא לכופו על שכרו והוא אומר לו טול זה בפרעון אימא כו': ממרי רשותיך. מבעל חובך: פארי אפרע. אפי' נותן לך סובין קבלם: משום דאית ליה אגרא גביה. משקיבל עליה קנייה באגריה: צריכא. דאין שומעין לו דקנייה ליה אגרו: והתניא שומעין לו. לאומר לפועל טול מה שעשית בשכרך: בשל חבירו. שהיתה מלאכת חבירו שומעין לו: בשל הפקר. שומעין לו דא"ל קני ביה את דלדידיה לא קני ליה ר"נ לטעמיה דאמר לעיל (דף י.) המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו נמצא שאין פעולתו עליו ואין כאן בל תלין ולא דמי לשל חבירו דהתם ליכא למימר זכי ביה את וכי לא א"ל שכרך על בעל הבית על כרחו שכרו עליו אבל הכא לא: איתיביה רבא לרב נחמן. למימר דפועל לאו בכלל המגביה מציאה לחבירו הוא אלא כיד בעה"ב הוא וקנייה בעה"ב בהגבהה דפועל אפילו אמר לו עשה עמי מלאכה סתם וכל שכן הכא דשכרו ללקט מציאות ממש: כאן בהגבהה כאן בהבטה. ואידי ואידי בשל הפקר מתני' כששכרו ללקט תבן וקש בהגבהה דפועל וע"כ שכרו עליו וברייתא כששכרו למלאכת הבטה כגון לשמור או להשליך מעלייה לארץ דליכא הגבהה דא"ל אכתי לא זכאי ביה אנא זיל את זכי בה: תנאי היא. אי קניא אי לא: שומרי ספיחים. של שעורין לצורך מנחת העומר או של חטין לצורך שתי הלחם: אתה אומר אין באין משל צבור. אם נשמע לך לא יביאו עומר ושתי הלחם משל צבור אלא משל יחיד זה שקנה מן ההפקר בשמירתו דסבירא להו הבטה קניא בהפקר הואיל ודבר טורח הוא ודעתו לכך על ידו נשמר: ומה אתה אומר אין באין וכו'. הא איהו סבר דלא קניא: מדבריך. שאתה אומר נשמרו בחנם: לדברינו. שאנו אומרים הבטה בהפקר קני אין וכו': אמר רבא גרסינן הכא ולעיל אמר רבה: דכ"ע הבטה בהפקר קני. וטעמא דר' יוסי דקסבר מסרה זה לצבור ונמצאו באין משל צבור: ורבנן. חיישי שמא לא יהא בלבו למסור יפה יפה בלב שלם דנוח לו שיקרבו משלו: מדבריך. שאתה אומר ישמרם חנם: לדברינו. שאנו חוששין שמא לא ימסרם יפה יפה אין עומר ושתי הלחם וכו': בחוששין לבעלי זרועות. שאם לא נוציא עליהן קול שהן של הקדש יש בעלי זרועות שנוטלין אותם בחזקה ולעצמן: ומה

תוספות

זמן ב"ד ל' יום. ומכאן אנו למדים זמן ב"ד לפרוע חובו ולכמה דברים דהוי ל' יום ורשב"ג נמי אמר לעיל (דף קיג.) אף לעצמו אין מחזיר אלא שלשים יום ומיהו לכל נזיקין לא אמר שיהא זמן ב"ד ל' יום כמו הכא דהא לעיל (דף פב:) גבי נשברה כדו ולא סילקו נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהזיקן אין זמן ב"ד שלשים יום שם כדמשמע בהמניח את הכד (ב"ק דף כט.) והיינו טעמא שבשעה קלה יכול להסירם משם: *__אמר__ ליה הגיעוך אין שומעין לו. אע"ג דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס אמרי' בפרק המניח (שם דף כט.) דפטור הכא דאישתמוטי קא מישתמיט ואינו מפקירו כדאמר בגמרא: **ליקני** ליה אגרו כו'. אבל אי לאו דר"י ברבי חנינא אתי שפיר דאין קונה לו אלא היכא דעומד בצד שדהו לכך כי לא פנינהו לא דכשאמר ליה הגיעוך לא היה אכתי עומד שם: **כאן** בשל חבירו. תימה למאי דס"ד השתא אמאי צריך לומר לו טול מה שעשית בשכרך יאמר לא אתן לך כלום שלא עשית לי כלום: **לעשות** בשלו והראהו בשל חבירו. [ב] משמע דוקא לעשות בשלו אז נותן לו שכרו משלם אבל סתמא לא ותימה א"כ אמאי אילטריך לשנויי כאן בשלו כאן בשל הפקר לישני כאן ששכרו לעשות שלו כאן ששכרו סתמא בשל חבירו ואור"י דמשום הכי לא משני הכי דהא פשיטא דאם שכרו לעשות בשל חבירו דשומעים לו אבל הא דמשני לעיל הא בשל חבירו חידוש הוא דשומעין לו דהא לא קאי הכי וכן כאן בשל הפקר חידוש הוא וכן מה שמתרץ לסוף דבהבטה שומעין לו חידוש הוא דקא משמע לן דהבטה בהפקר לא קני: **שומרי** ספיחים. פירשתי בסוף פ' הזהב (ג) (לעיל דף נח.):

מחוורתא

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ח סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' קסו:
כג ב ג מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' י סמג עשין פט טוש"ע, ח"מ סי' שלו סעיף ב:
כד ד מיי' פ"ד מהל' שכנים הלכה ח סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' קסה: שייך לעיל
כה ה מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה יט סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תטו:
כו ו טוש"ע ח"מ סימן שלו סעיף ב וסעי' ג:
כז ז מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ה:
כח ח מיי' שם הל' ו:
כט ט מיי' פ"ב מהל' נדרים הל' יט טוש"ע ח"מ סי' רעג סעיף יא:
ל י מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל רבה לר' נחמן בשלו:
(ג) תוס' ד"ה שומרי וכו' פ' הזהב. נ"ב דף נח ד"ה לשמור:

הגהות הגר"א

[א] גמ' טעמא דפנינהו כו'. נ"ב אבל בסיפא בפועל אפי' בלא"ה. רשב"א וטוש"ע אבל ר"נ וא"י חולקין וטעמו של רשב"א כיון דהייב לו מקני ליה ועי' סי' שלו ס"ב וסי' ע"ב סכ"ז (וע"ש בדברי רבינו ס"ק קכ"ט וצ"ע):
[ב] תוס' ד"ה לעשות. משמע דוקא כו'. נ"ב ודוקא דלא א"ל שכרכם עלי וע"ל ע"ו א' (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שלו ס"ק כ'):

מסורת הש"ס

[עי' תוס' ב"ק ט. ד"ה רב הונא]
[לעיל קטז: ושם איתא נפחתה בכמה רב אמר וכו' וקן יתכן להיות כאן נפחתה בכמה]
ב"ק מט: לעיל יא. ודף קב. חולין קמא:
ב"ק מו: ב"ב נב:
לעיל עו. קיח.
לעיל י. יב:
שקלים ו. מנחות פד.
[ר"ה ז. יומא נה: ועי' תוס' שם]

ומה אתה אומר הכי קאמרי ליה מדבריך לדברינו אין באין משל צבור וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן חוששין לבעלי זרועות איכא בינייהו : **מתני'** [א]המוציא זבל לרשות הרבים המוציא מוציא והמזבל מזבל [ב]אין שורין טיט ברשות הרבים ואין לובנים לבנים [ג]אבל גובלין טיט ברשות הרבים אבל לא לבנים [ד]הבונה ברשות הרבים המביא אבנים מביא והבונה בונה [ה]ואם הזיק משלם מה שהזיק רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום : **גמ'** לימא מתני' דלא כרבי יהודה דתניא *רבי יהודה אומר [ו]בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ אפילו תימא רבי יהודה [ז]מודה ר' יהודה שאם הזיק חייב לשלם והתנן (א) *מודה רבי יהודה בנר חנוכה שהוא פטור מפני שהוא עושה ברשות מאי לאו רשות דבית דין לא רשות דמצוה והתניא כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברה"ר אם הזיק חייב לשלם ורבי יהודה פוטר אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי יהודה אמר אביי רבי יהודה ורבן שמעון בן גמליאל ור' שמעון כולהו סבירא להו כל מקום שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור רבי יהודה הא דאמרן רשב"ג דתנן רשב"ג אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום רבי שמעון דתנן *[ח]היה מעמידו בעלייה צריך שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובבירה טפח [ט]ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי שמעון אומר לא אמרו כל השיעורים הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם ת"ר [י]החצב שמסר לסתת הסתת חייב הסתת שמסר לחמר החמר חייב החמר שמסר לכתף הכתף חייב הכתף שמסר לבנאי הבנאי חייב הבנאי שמסר לאדריכל אדריכל חייב ואם הניח אבן על הדימוס והזיקה כולן חייבין לשלם והתניא [כ]אחרון חייב וכולן פטורים לא קשיא [ל]כאן בשכירות כאן בקבלנות : **מתני'** *שתי גנות זו על גב זו והירק בינתים ר"מ אומר של עליון ר' יהודה אומר של תחתון אמר ר"מ אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק אמר ר' יהודה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין כאן ירק אמר ר"מ מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה רואין מהיכן ירק זה חי אמר ר"ש [מ]כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו [א] והשאר של תחתון : **גמ'** אמר רבא בעיקרו כולי עלמא לא פליגי דעליון הוי כי פליגי בנופו ר"מ סבר *שדי נופו בתר עיקרו ור' יהודה סבר לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו *(ואזדא לטעמייהו) דתניא (ב) היוצא מן הגזע ומן השרשין הרי אלו של בעל הקרקע דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר *[נ]מן הגזע של בעל האילן ומן השרשין של בעל הקרקע ותנן

ומה אתה אומר. אינן באין משל צבור הא אמרן דלא קני : הכי קאמרי ליה מדבריך. דקאמרת ישמרס חנס : לדבריט. דסבירא לן דתקינו רבנן ארבעה זוזי מן התרומה לשומרי ספיחים וזה מוחל עליהן ונמלאו לו בתרומה ארבעה זוזים שאין לצבור חלק בהם ואם קונין מהן תמידין ומוספין ושאר קרבנות צבור אין תמידין באין משל צבור : **מתני'** המוציא מוציא והמזבל מזבל. כלומר אינו רשאי להשהותו שם אלא זה מוציאו מן הרפת לרה"ר והטעינו יהא מזומן לישאנו לשדה ולגנה לזבל : אין שורין טיט. מקומות יש ששורין אותו ימים רבים לצבור במקום אחד : ואין לובנים לבנים. לפי שמשהה אותן לייבשן ששוטח הטיט בקרקע חלקה כעובי הלבנים וחורץ בו חריצות שתי וערב כמדת הלבנים ומניחן שם עד שיבשו : וגובלין טיט. לתת מיד בבנין : והבונה בונה. מקבל מיד המביא ובונה : מתקן. מזמן ברשות הרבים ואינו חייב בנזקין : **גמ'** וצוברו כל שלשים יום. משלשים לשלשים חוזר וצוברו כדי שיהא נישף יפה : מודה רבי יהודה וכו'. ומתני' נמי עלה טובא קאמר שלא יתחייב בנזקו : בנר חנוכה פטור. גבי הניח חנוני נרו מבחוץ ועבר גמל טעון פשתן ודלקה בנר והדליק את הבירה בב"ק (דף סב:) : מאי לאו ברשות ב"ד. אלמא כל מידי דיהבו ליה רבנן רשותא אם הזיק פטור : כל אלו שאמרו וכו'. כל אותן נזקין שנתנו חכמים עליהם רשות ואמרו מותרין לקלקל ברה"ר ולהשליכן לשם כגון הוצאת זבלים לר' יהודה וכגון פותקין ביבותיהם וגורפין מערותיהן בימות הגשמים דברשות קא עבדי בב"ק (דף ו.): אף מתקן הוא. וקאי אתנא קמא דאמר אם הזיק משלם וקאמר ליה איהו אף בשלשים יום קודם לכן מתקן ופטור : היה מעמידו בעלייה. משנה היא בב"ב בלא יחפור לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אא"כ יש על גביו חלל גובה ד' אמות מפי התנור לעלייה : היה מעמידו בעלייה. עד שיהא תחתיו עובי מעזיבה שלשה טפחים : ובכירה. שאין היסק שבה גדול: טפח. מעזיבה יהא תחתיה : ואם הזיק. שדלק הבית והדליק את סביביו : חצב. החוצב אבן מן ההר לעקרה מחיבורה : סתת. הוא המרבעה ומחליקה. חמר. נושאה מן ההר שסיתתה הסתת שם ומוסרה לכתף המושיטה לבנאי העומד על מעמד החומה העשוי להילוך האומנין : אדריכל. *הוא אבי האומנין שהוא מדקדק בהנחת האבן לנדדה על מושבה בשוה שלא תמיש ולא תטה ולא תהא בולטת חוץ לדימוס : חייב. זה שהיא בידו חייב בנזקה אם תפול מידו ותזיק את אחרים או תשבר היא הוא חייב לשלם ואע"ג דמוקמינן להא לקמן בקבלנות וכולן שותפין במלאכה אין חייב אלא מי שהיתה מסורה לו דכיון דכחו הוא הנזק מוטל עליו כל היכא דמיתרמי דתנן אדם מועד לעולם שוגג ומזיד אונס ורצון דנפקא לן בב"ק (דף כו:) פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרצון : כולן. אלו שהיו שותפין במלאכה אחת ומשהניחו אבן על הדימוס היא שורת הבנין נפלה והזיקה הואיל ולאו כחו דאדריכל הוא שלאחר שהניחה נפלה וליכא לחיוביה משום גירי דיליה כולן חייבין יחד שכולן שותפין בדבר ועליהן המלאכה לעשות וקיבלו אחריות הנזק יחד : והתניא האחרון חייב. אדריכל שהניחה : בשכירות. האחרון חייב : בקבלנות. כולן חייבין היכא דלא נפלה מיד אחד מהן דעל כולן לשמור שתהא מיושבת יפה : **מתני'** שתי גנות זו על גב זו. סמוכות זו לזו האחת קרקעיתה גבוה ושאלה קרקעיתה נמוך : והירק בינתים. בזקיפת הגובה שבו גבוהה מזו יש שומים או בצלים : של עליון. שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק : של תחתון. שעל אוירו הוא מונח : למלאות גנתו עפר. משוה קרקעו לעליונה : אמר ר"מ מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה. שלא יהא ירק זה כאן עליון ליטול עפרו והתחתון למלאות גנתו : רואין מהיכן ירק זה חי ממקום שהוא יונק וגדל לו יגתן : כל שעליון יכול לפשוט ידו וליטול הרי אלו שלו. כדקאמר ר"מ הואיל ומעפרו היא חייה : והשאר של תחתון : ועליון הוא גופיה אפקורי מפקר להו לגביה שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו וללקוט : **גמ'** בעיקרו. שרשי הירק : בנופו. לפי שהן תלויין באוירו של תחתון פליגי בהו : אילו

מחוורתא מתני' דלא כר' יהודה. וא"ת ואמאי לא מפני מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ודברי הכל כדמפני בהמניח (ב"ק דף ל. ושם) אמתני' דהתם וי"ל דהכא פשיטא ליה דאיירי שלא בשעת הוצאת זבלים ולהכי לא הוה קשיא ליה הא דמתני' מצרכת לזבל לאלתר ור' יהודה מתיר להניח ל' יום אלא להכי לא מצי אתא כר' יהודה משום דמחייב לשלם מה שהזיק אפילו הזיק בההיא שעה קטנה שיש לו רשות להניח ולרבי יהודה אותה שעה כיון שיש לו רשות פטור ועי"ל דמתניתין משמע דאיירי בשעת הוצאת זבלים מדקתני המזבל מזבל משמע בשעה שרגילין לזבל והא דלא הוה קשה ליה דרבי יהודה שרי שלשים יום ומתני' לאלתר משום דאיכא למימר דמתניתין עלה טובה קמ"ל שימהר שלא יצטרך לשלם מה שהזיק :

לא א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה טו סמג עשין סז סח טוש"ע חו"מ סי' תיד סעיף ב :

לב ב ג מיי' שם הלכה טז וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיז סעיף ה :

לג ד מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעיף ו :

לד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז :

לה ו ז מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף ב :

לו ח ט מיי' פ"ט מהל' שכנים הלכה יא סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף א :

לז י כ ל מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' יח סמג עשין סז סח טוש"ע ח"מ סי' שפד סעיף ד :

לח מ מיי' פ"ד מהל' שכנים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסז סעיף א :

לט נ מיי' פכ"ד מהל' מכירה הלכה ז ועי' במ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף י :

הגהות הב"ח

(א) גמ' והתנן רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור כצ"ל ותיבת מודה ותיבת שהוא נמחק. וכ"ב סוף הכונס בב"ק : (ב) שם דתניא אילן שיוצא מן הגזע :

הגהות הגר"א

[א] במשנה הרי הוא שלו והשאר כו'. נ"ב משמע דבעיקר דינא ס"ל כר"י וכ"מ למכירה וערלה ולכן כתב הרמב"ם בבעיא דלקמן דלכתחלה לא יטול העליון כו' (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' קס"ז ס"ק ג') :

[ב"ב פא.]

פי' רש"י ערובין כו. ד"ה אדרכלין

ב"ק ל. פא: [תוספתא פי"א]

[פי' ב"ק ל.]

ב"ק סא: ב"ב כ:

גיטין כב.

[שבת הת]

רש"ל מ"ז והכי גורס ותני' נמי גבי מקח וממכ' כי האי גוונא דתניא היוצא וכו' [ועי' תוס' גיטין כב. ד"ה וכדאמרוש וכו']

*ותנן נמי גבי ערלה כי האי גוונא אילן היוצא מן הגזע ומן השרשין חייב בערלה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר *מן הגזע פטור מן השרשין חייב וצריכי דאי אשמועינן קמייתא בהא קאמר רבי יהודה משום דממונא אבל גבי ערלה דאיסורא אימא מודי ליה לר' מאיר ואי איתמר בהא בהא קאמר ר' מאיר אבל בההיא אימא מודי ליה לר' יהודה צריכי: [אמר] ר"ש (אומר) כל שהעליון יכול לפשוט [וכו']: אמרי דבי רבי ינאי ובלבד שלא יאנס *)בעי רב ענן ואיתימא רבי ירמיה מגיע לנופו ואין מגיע לעיקרו [א] מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו מאי תיקו: אמר אפרים ספרא תלמידו של ריש לקיש משום ריש לקיש הלכה כר"ש אמרוה קמיה דשבור מלכא אמר להו *אפריון נמטייה לרבי שמעון:

*) עי' בהרא"ש ובספר ת"ח ובספר כה"י

אילן היוצא מן הגזע וכו'. בלוקח אילן אחד בתוך של חבירו דקי"ל בבבא בתרא (דף פא.) דדברי הכל לא קנה קרקע ואילן קטן היוצא (מן הגזע או) מן השרשין לית דינא ולית דיינא דקרקע גמורה היא ומן הגזע נמי ר"מ סבר שדי טפו בתר עיקרו והתם מפרש מאי גזע ומאי שרשין גזע כל שרואה פני חמה שרשין שאין רואין פני חמה ואע"ג דשבח נוף העליון לבעל האילן כדקתני התם הגדילו לא יספה התם הוא דאדעתא דהכי נחת שכל זמן שיהא ראוי לעשות פרי יהא בקרקע וישא ענף ופירי אבל אילן אחר העולה מן הגזע אילנא אחרינא הוא: חייב בערלה. גרסי' לר"מ דאילן הוא לעצמו דגזע הסמוך לקרקע [ב] בתוך שלשה כקרקע הוא ואע"ג דלא מארעא ממש יניק שדי טפו בתר עיקרו: מגיע לעיקרו ואינו מגיע לנופו. כגון שנוטה נופו למטה: קמיה דשבור מלכא. לי נראה שבור (א) מלכא ממש ומלך פרס היה ובקי בדינים ואמרוה להא דר"ש דמתני' קמיה וקלסה ואמר אפריון נמטייה לר"ש יקבל חן מאתנו על דבר זה ואית דאמרי שבור מלכא שמואל דבכמה דוכתי קרי ליה הכי ואין מיושב בה דמאי אמרוה אי להא דר"ש דמתני' אטו שמואל לא הוה ידע לה למתני' ואי להא דאפרים ספרא אטו אי לא אמר ריש לקיש הלכה כר"ש שמואל מי לא קים בדיני למיקלסיה לר"ש עד דשמע משמיה דריש לקיש דהלכתא כוותיה: אפריון. *אן שלנו:

*ותניא נמי גבי מקח וממכר כה"ג. תניא גרסינן דאינה משנה בשום מקום ולא הוי כה"ג ממש דאפילו אמר ר"י היוצא מן הגזע של בעל הקרקע לא יקשה כלום שהרי עומד באוירו של בעל הקרקע וגם יונק מן הקרקע ועוד שלא היה בדעת המוכר למכור אלא זה האילן שהיה כעין שמכר אבל לא אילן חדש שעתיד לצאת מן הגזע דלא חשיב כאילן עצמו הענפים המתחדשים אלא נחשב כאילן אחר וכן ר' מאיר אם היה אומר כאן של בעל האילן לא היה קשה על משנתנו שכמו שהענפים המתחדשים בכל שנה הם של בעל האילן ה"נ היוצא מן הגזע יהיו שלו והא דקאמר כה"ג היינו שמיפה ר"מ כאן כחו של בעל הקרקע טפי מרבי יהודה כמו במתני' ולהכי לא עביד צריכותא בסמוך אלא אערלה ואמקח וממכר ולא אמתניתין: שבור מלכא. נראה לפרש כפי' הקונטרס דשבור מלכא היה בקי בהלכות כדאמרינן בסוף מסכת ע"ז (דף עו:) שנעץ הסכין עשר פעמים בקרקע קשה כשחתך האתרוג בסכין לרב יהודה:

הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

עין משפט נר מצוה

טייך לעיל קיח: וכגי' רש"ל

מ א מיי' פ"י מהלכות מעשר שני ונטע רבעי הלכה יט סמג עשין קלז טור י"ד סי' רנד [תפסתי טעור ובסמג שם ולא מצאתי]:

מא ב ג מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסז סעיף א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קמיה דשבור וכו' מלכא ממש. נ"ב ובב"ב סוף דף י מבואר דהוה עכו"ם ע"ש ובב"ב דף קטו ע"ב איתא דשמואל נקרא כך וכן בפסחים דף נד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו) תא"מ וכ"כ הרמב"ם והרא"ש ל"ג לה וכו' דכה"ג ודאי נקרא מגיע: [ב] רש"י ד"ה חייב. הסמוך לקרקע בתוך כו'. נ"ב ומכאן כתב הראב"ד דג' טפחים סמוך לתחתון הרי הוא של תחתון אף לר"מ ור"ש:

מסורת הש"ס

[נ"ל ותניא והיא תוספתא דערלה פ"ב]

גליון הש"ס

רש"י בד"ה אפריון חן שלנו. וכ"כ רש"י בחומש פ' ויחי בפסוק בן פורת יוסף. אבל הרמב"ן שם כ' דהנוי"ן שרשית והוא לשון שבח ורוואחא כמו פורנא ליתמי (כתובות ד' נד) ועי' ברא"ש שם:

נ"י הערוך הבו ליה אפרייא לריש לקיש פי' חוזק בלשון פרסי ייסר כחו ייסר חילו ס"א אפרייא לריש לקיש ברכה ומלשון בן פורת כלומר יפרו וירבו חכמים ונבונים כמותו

הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

אחר השלמת המסכת יאמר זה ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך:

*)הדרן עלך מסכת בבא מציעא והדרך עלן דעתן עלך מסכת בבא מציעא ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת בבא מציעא ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: יאמר כן שלש פעמים

ואחר כך יאמר זה

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא **)חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך: מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני: ברוך אתה יי למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון לפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת בבא מציעא כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה בשמאולה עושר וכבוד: יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום:

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו': יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו':

*) [פי' הגאון ע"ז תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בס' זכיות ח"א פ"ג]. **) [כביומא דסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו].

שנים אוחזין

א רבי לא למד המסכת א) אלא כמו שהיו השנים התלמידים ואח"כ הבנן על הסדר : ד"ה שנים :
דף ב
ב כל דאלים גבר במקום שאין אוחזין ויחלוקו כששניהם אוחזין או הנפקד על ידיהם ואין דרך להקנות למה שהוא ביד חבירו : בד"ה ויחלוקו :
ג מיגו להוציא לא אמרינן אבל מיגו דאי בעי שתיק אמרינן [א] : ד"ה וזה נוטל :
ד אין אומרים כשהוא ודאי במקצת שהוא ודאי בכולה : בא"ד :
ה השטה בהפקר קנה במעשה כל דהו : ד"ה דכראיה:
ו המחוייב שבועה ועד אחד מסייעו פטור משבועה ב) : ד"ה וליחזי : ע"ב
ז לקח מחמשה בני אדם ואינו יודע מאיזה מהם לקח נותן ג) לכולם . (גמ' הוא ביבמות דף קיח ודברי ר"ע) : ד"ה גבי חטוי : דף ג
ח אין לומר לתקוני שדרתיך אם לא שהשואלת הזכיר לשלית התיקון במקצת או בתחילה או בסוף : ד"ה ולא אמרת :
ט אשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם ד) : ד"ה בכולו : ע"ב
י מי שאמר שאכל חלב חייב קרבן אפי' העדים מכחישין אותו ואומרי' לאו חלב הוא הלא שומן ה) : ד"ה מה לפיו :
יא אין אדם נאמן לפסול את עצמו ו): ד"ה מה אם:
יב הלכה כרב ששת דהילך פטור : ד"ה, ורב ששת :
דף ד
יג טענו חטים ושעורים והודה באחת מהן הוי מודה מקצת וחייב שבועה: ד"ה אי נמי : דף ה
יד שומר חנם פטור מכל חוץ מפשיעה ושואל חייב בכל חוץ ממתה מחמת מלאכה נושא שכר (והשוכר ו) במקצת חייב ובמקצת פטור : ד"ה ש"ת :
טו טענו בחיטין והודה בשעורים פטור אף מן השעורים שהודה : ד"ה והודה :
טז המלוה [את] חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים : ד"ה משרי :
יז מנה [לי] בידך והלה כפר הכל ועדים מעידים שחייב לו חמשים נותן לו חמשים וישבע על השאר שבועה דאורייתא כדין מודה מקצת : ד"ה אי איתא :
יח יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה : בא"ד :
יט כופר הכל חייב שבועת היסת ז) ואי טוען איני יודע בכל ישבע שאינו יודע : ד"ה אין לך :
כ אע"ג דעל דעת ב"ד משביעין אין א להשביע אדם בלשון דיכול לתקן שדעתו באופן אחר : ד"ה על דאית :
כא ח) גזלן פסול לשבועה מדרבנן ולעדות הוא פסול מדאורייתא ט) : ד"ה דחשיד :
כב חמסן לא פסול לעדות אלא מדרבנן וכן לשבועה ודוקא חמסן דתניף לחטוף מיד ליד בידיעת הבעלים אבל היכא דלא תניף ומעלי' חמשנותו אינו פסול אפי' מדרבנן : ד"ה בלא דמי :
כג משביעין שבועת היסת אפי' היכא דלא שייך אישתמיט כגון חפץ זה אשר בידך שלי הוא וכן משביעין שבועת היסת אקרקעות . ד"ה אלא :
דף ו
כד שלא יד בפקדון והחזירה ונאנסה אח"כ ט) פטור: ד"ה שבועה :
כה אין מגלגלין שבועה אלא בדבר הדומה י):בא"ד:
כו גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו אבל פקדון שיש לו ביד אחרים יכול להקדיש אע"ג דאינו ברשותו : ד"ה הקדישה :
כז כ) תפיסה אשר לא באה לידו בהיתר כי אם בספק (תפס) לא מקרי תפיסה : ד"ה פוטר : ע"ב
כח מי שאין לו ל) תשעה צאן אין צריך לצרפן לגורן אחר דלא באו לעולם לכלל חיוב אבל מי שיש לו הרבה הנותרים שאין מגיעין לכלל עשר צריך לצרפן : ד"ה ותשעה :
כט דבר שבמנין לא בטיל אינו אלא מדרבנן : מ) ד"ה חפן :
ל שה אחד פוטר כמה פטרי חמורים לקות ושניתן במתנה פטור : ד"ה מפרים : דף ז
לא מעשר בהמה נאכל לבעלים : בא"ד :
לב נתן גט לידה פתוחה [ונשארה המשיחה בידו] ושוב קמצה [ידה בתוך שאם מושך המשיחה לא יוכל להביאו אצלו] הוי כטלי גיטך מעל גבי קרקע דאינו גט : ד"ה אם יכול :
לג כתב למעלה מנה ולמטה מאתיים [למעלה מאתים ולמטה מנה] הכל הולך אחר התחתון נתתך שיטה מן התופס פסול : ד"ה דאית : ע"ב
לד בהמה גסה נקנית במשיכה ואפי' במסירה : ד"ה מנהיג : דף ח ע"ב
לה כלאים הגוי בהזולה מחמתיה ולא בתפיסה : ד"ה רכוב [עדיף] :
לו מסירה לא שייך במטלטלין אלא הגבהה או משיכה : ד"ה ונקני : דף ט
לז הגביה לצד אחד מן הטלי' וצד השני נתון למעלה משלש קנאה וצ"ע : ד"ה הואיל :
לח משוך קופה זו וקנה כלים שבתוכה קני : ד"ה משוך : ע"ב
א הגהות הב"ח. אין לתקן להשביע אדם בלשון דיכול לומר שדעתו באופן אחר :

לט תלמיד חכם רכוב כמהלך דמי (מביאין הגמרא מס"ק דקדושין דף לג:) ד"ה ספינה :
מ תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרי' לא קנאו ואפילו עשאו שליח נ) : ד"ה תופס : דף י
מא פועל חוזר בו וידו על העליונה דאי אייקור פועלים בתלי יום לא יפחתו מתני שכרו: ד"ה יכול:
מב מותר אדם להשכיר עצמו : ד"ה כי לי :
מג תן כזכי כשדעה אחרת מקנה אותו : ד"ה ולא אמר :
מד ארבע אמות של אדם קונות לו בגט ובמציאה ולא בגניבה : ד"ה ארבע :
מה המהפך לקנות לו קרקע ובא אחר שיכול לקנות לו קרקע אחרת וקנאה נקרא רשע אבל בהפקר ס) ובמציאה לא נקרא רשע : ד"ה מעבירין :
מו זרק גט לארבע אמותיה מגורשת אפי' גם הוא יכול לשמרו וחוץ לארבע אמותיה דוקא שהיא יכולה לשומרו : ד"ה ר' יוחנן : ע"ב
מז יש שליח לדבר עבירה במקום שאין יודע השליח שהוא איסור : ד"ה אי בעי :
מח קידש אלמנה לכ"ג ובעל לוקה גם אקידושין ואם יש שליחות לדבר עבירה חלין הקידושין : ד"ה דאמר :
מט המקיף והניקף חייבין אך אינו לוקה אם אינו מסייעו : ד"ה אקפי :
נ חצירו המשתמרת קונה לו ואפילו אינו בתוכו וקונה לו בלא אמירה . ד"ה ה"מ : דף יא
נא חצר שמת או הלך למרחוק פירותיו מתוקנים : ד"ה עישור :
נב שאלה ושכירות אין נקנית בחליפין : ד"ה מקומו : ע"ב
נג בית חבירו משתמר אין קונה לו ע) : ד"ה וכי בלד :
נד בגט בבית המשתמר ועומדת אצלו קונה בעל כרחה ובמתנה אפי' אינה משתמרת ואינה עומדת אצלו ובמציאה דליכא דעת אחרת מקנה בעינן עומד אצלה או משמר : ד"ה חצר : דף יב
גבי מציאה עשו שאינו זוכה כזוכה שלא ילקט בן אחר אביו : [גמ' היא ודברי רבה] :
נה אין לזכות עירוב על ידי בנו הסמוך אצל שולחנו : ד"ה ר' יוחנן : ע"ב
נו יתום הסמוך לשולחן בעה"ב מציאתו לעצמו ונערה אפי' אינה סמוכה פ) מציאתה לאביה : בא"ד :
נז הביאה סימנים אינה יכולה למכור עצמה : ד"ה מאי :
נח לא שייך למיתני כשיקרא במקום שכותב הוכתו וכותבין שטר ללוה ואין מלוה עמו : ד"ה כותבין:
נט טופסין מזוייף ליתומים וללקוחות ושלא בפניו : ד"ה הא : דף יג ע"ב
ס לא כתב לו אחריות וטרפה נגזל חוזר על הגזלן לגבות ממשעבדי אם לא שפי' בהדיא בשטר שלא באחריות טרפה בעל חוב אינו חוזר וגובה אפי' מבני חרין[ב] : ד"ה שעבוד : דף יד
סא עדים שקרובים למוכר ורחוקים ללוקח לא יעידו ללוקח צ) וכן הקרובים לערב לא יעידו לו : ד"ה דינא הוא :
סב אמר הלוקח אין לי עדים וראי' ואח"כ מצא לא יביאם אלא המוכר ללוקח יביאם : בא"ד :
סג שבועה דאורייתא בנרות דולקות ובנודות נפוחים: בא"ד :
סד שדה שיש עלי' אנסין מצוה לקנותו ולהצילו מידו : ד"ה ויצאו :
סה הקונה שדה שיש עליו עוררין ולא נתן מעות הוזל וליכא מי שפרע במקום פסידא[ג]:ד"ה עד שלא:
סו יורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות ידו על התחתונה : ד"ה ויש לו : ע"ב
סז אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כתב דאיקני קנה ומכר ק) משתעבד : ד"ה הרין :
סח סתם קנין לכתיבה עומד כשהקנה לו דבר שהוא בעין : ד"ה כגון : דף טו
סט בעל חוב גובה שבח שהשביחו יתומים ולא ממקבל מתנה : ד"ה בעל חוב :
ע נתן להבירו שדה גזולה וחזר ולקחה מבעלים הראשונים קנה המקבל מתנה : ד"ה (האי שטרא) [ארבי] : דף טז
עא אין קונים ע"י מלוה וכן המוחל לאשה כמה שחייבת לו וקדשה בו אינה מקודשת אבל בהנאת מחילת מלוה מקודשת וכן אדבר עליך לשלטון וכן במכר : בא"ד :
עב קניית בעל חוב כי מטא אדרכתי' לידיה: [ונראה לע"ד דר"ל לענין פירות כרבא מדנקט גמ' אדרכתא א"כ ס"ל כוותיה אבל בגוף הקרן ליכא מאן דאמר דקונה] : ד"ה בשטרי : ע"ב
עג אמר הדיין חייב אתה ליתן לו אסור לבצוע עוד : ד"ה חייב : דף יז
עד הטוען[פרעתי]אחר מעשה ב"ד מנה ומאתים ומזון האשה והבנות לאחר מותו לא אמר כלום אבל בתוספות נאמן לומר פרעתי גם נאמן לומר פרעתי מנה מגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך או פרעתי הכל במגו דאין את אשתי : ד"ה הטוען :
עה כותבין בכתובה בתולתא דא וגובה כתובתה ע"י עידי גירושין וכותבין שובר: ד"ה לא אמר: ע"ב
עו היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך היא מותר בקרובותי' ואם נתן גט מעצמו כופין [אותו] ונותן [לה] כתובה [מביאין הגמ' מקדושין פרק האומר] : ד"ה מן האירוסין :

עז אין דרך לכתוב כתובה קודם קידושין : בא"ד :
עח אין לבטל גט שלא בפני השליח : ד"ה נפק : דף יח ע"ב
עט אשה נאמנת לומר לבעלה גרשתני ולא במקום שהגט בידה [אולי צ"ל מסייע] : ד"ה אין :
פ מאן דבעי לקדושי איתתא לידכר ע"ה בהדי' דבקי בטביעת עין אך שאינו נאמן : ד"ה אבל : דף יט
פא רגילות לגרש בפרהסיא : ד"ה וליחוש :
פב נתן במעמד שלשתן אין יכול למחול ולא תקנו מעמד שלשתן בכתובה : ד"ה שמע מיניה: דף כ
פג מכר חוב ומחלו יחזיר ללקוחות משותיהן: בא"ד:
פד עידי מסירה כרתי : ד"ה שוכר :
פה שני שטרות שזמנן שוה מי שנמסר לו תחילה זכה אין זמנן שוה מי שנחתם תחילה זכה: בא"ד:
פו וצ"ע אם נחתם גט שיחרור ולא השעבד על כת ישראל קודם שמסר לו אם פסלה ק) : בא"ד :
פז אין הולכין בממון אחר הרוב. ד"ה איסורא: ע"ב
פח מים שאין להם סוף לא תינשא לכתחלה : בא"ד:

אלו מציאות

פט ספק הינוח וכ"ש ודאי הינוח בדבר שאין בו סימן במקום מוצנע לא יטול : ד"ה כריכות :
דף כא
צ המוצא מעות במקום שרבים מצויין שם אפי' יש לו סימן ואפיל"ו בעלי"ם לא ידעו"ם שאבדו"ם הרי אלו שלו . [מה שנקדתי נראה לי טעות לרמוז בפסקים מאחר דקיימא לן כאביי דסבר ליה יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש כדאיתא להדיא בגמ' ובתוס' סי' צ"ג ומה שמפרשים התוס' ואפי' היינו לדעת המקשה וק"ל]: ד"ה ת"ש:ע"ב
צא הפקר קודם גמר מלאכה פטור ממעשר ואחר גמר מלאכה חייב הקדש קודם גמר מלאכה ונפדה חייב : ד"ה ופטורות :
צב מקבלין ממה שהביא הארים מביתו ולא מן הפרדס : ד"ה מר זוטרא : דף כב
צג יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש:ד"ה מאהר:ע"ב
צד המוצא אומר במקום פלוני מצאתי והאובד אומר חפץ פלוני מצאת : ד"ה אי :
צה הרואה אוכלים בדרך אינו עובר עליהן אלא מגביהן : ד"ה אין : דף כג
צו בשר שנתעלם מן העין [בתריזות] מותר : ד"ה מהרוזות : ע"ב
צז חלב בשר יין תכלת אסור בחותם אחד ביד ישראל חשוד אבל ביד נכרי לא : ד"ה אתלתא :
צח הנשאל הוראה או דין יאמר מיד אבל אם באו לנסותו יאמר לא (ידעתי) [למדתי] : ד"ה במסכתא :
צט הנשאל אם שכב במטה יאמר לא : ד"ה בפוריא :
ק אורח ישנה בעה"ב בין אנשים המהוגנים ולא במקום אחר : ד"ה באושפיזא :
קא המוצא מעות במקום רוב כותים אפי' יודע שמישראל נפלו הרי אלו שלו : ד"ה כי קאמר : דף כד
קב מצא מציאה אפי' אחר י"ב חדש שנאבדה חייב להחזירה : ד"ה לבתר : ע"ב
קג הראהו דינר ונמצא רע אם הוא בקי לגמרי פטור אך ק) חסיד ישלם וכן בזקן ואינו לפי כבודו ושקולא' שסברו בפשיעה חסיד יתן שכרן : ד"ה לפנים :
קד נמצא בשר בהליך שם העוף אסור אע"ג דקיימא לן בשר שנתעלם מן העין מותר : ר) ד"ה אתא :
קה מדה משקל מניין כולהו הוי סימן: ר) ד"ה ש"מ : דף כה
קו ספק הינוח שנטלה בידו ולא הוליכה למקום אחר חייב בשמירתו : ד"ה ואם : ע"ב
קז חצירו אינו קונה לו בדבר שאין דרך למצא כגון מעות דהוי דבר קטן : ד"ה דשאיך : דף כו
קח אסור להכנס לעזרה ומעות בסדינו אבל בידו מותר : ד"ה בהר :
קט אין נשבעין על טענת ספק : ד"ה שנפל : ע"ב
קי אין דרך להראות אבידה אלא למי שיתן סימן: ד"ה מה שמלה : דף כז
קיא ודאי רמאי לא יחזור לו אפי' בסימנים [להדיא היא ג"כ לקמן בגמרא] : ד"ה דרשו : ע"ב
קיב אין דרך להשאיל כיס ואנקי ודבר רפואה אין בו משום ניחוש : ד"ה כיס :
קיג ש) דמי אבידה ותשלום הבעלים יכול לשלם מעות אחרים אפי' הן בעין ת): ד"ה והוי שואל: דף כט
קיד עוסק במצוה פטור רק כשמתעסק בה : בא"ד :
קטו שומר אבידה שומר חנם : בא"ד :
קטז המשתמש במשכון בהיתר ונאנס הוי שומר שכר : בא"ד :
קיז בכולה גמרא הלכה כרבה לגבי רב יוסף : בא"ד :
קיח מצא ספרים משתמש בהן לצרכו ולצרכם וכן כלי נחושת : ד"ה לצורכו : דף ל
קיט שומר יש לו לעיין שלא יתקלקל אף בלא רשות בעלים : בא"ד :
קכ מצא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק : ד"ה אלא : ע"ב
קכא הפקר צריך ג' מדרבנן אך בשביתת כלים אנן סהדי דניחא ליה : ד"ה אפקרה :
קכב מבריח ארי דפטור היינו שמצילו מדאגה בעלמא אבל מצילו מפני הפסד נותן לו שכרו : ד"ה אם יש : דף לא ע"ב

קכג פורע חובו דפטור דוקא במזונות אשתו ולא שאר פריעת חוב לר"ת אבל הירושלמי חולק: בא"ד:
קכד צריך שגזל בית ישראל ובא חבירו וקנאם אם ירצה ליטלו ישלם לו כל הדמים ואפי' ידוע שאם לא מיהר לקנותו היה מחזיר לבעלים (רש"י חולק) : בא"ד :
קכה אלמנה מוכרת לאחרים שלא בבית דין ובב"ד יכולה לעכב לעצמה בפקדון וכן גבאי צדקה אפי' בב"ד דוקא לאחרים : ד"ה ב"ד : דף לב
קכו ראה בחבירו דבר ערוה מותר לשנאותו : ד"ה לכוף : ע"ב
קכז בפריקה מקבל שכר על שמדה עמו וטעינה בשכר : ד"ה וטעל : דף לג ע"א
קכח אבידתו קודם לאבידת רבו וכבוד אביו : ד"ה אבידתו :
קכט חייב לקרוע על כל איש כשר אפי' לא היה אצלו בשעת יציאת נשמה [ד] ות"ח קורעין זה על זה אפילו אינו יודע יותר ממנו קריעה שאינה מתאחה (גמ' פרק האורג קה:) : ד"ה ומקרעין :

המפקיד

קל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור [ה] : ד"ה דילמא : דף לד
קלא משוך פרה זו ותיקני לך מעכשיו לאחר שלשים יום קנה ואפילו עומדת באגם א) (גמרי' פ' האשה שנפלו ודברי ר' יוחנן) : ד"ה אי נמי :
קלב אמר לתובע השבע וטול נשבע ואין הנתבע יכול לחזור בו : ד"ה וחזר : ע"ב
קלג אין יכול להשביע במקום שיכול לברר בעדים : ד"ה שמא :
קלד שמו לו קרקע וטורים אין היורש מחזיר ויורש סודה קרקע אביו : (עיין ברא"ש דהו"ק) : ד"ה לוקח : דף לה
קלה תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב [והיינו] דוקא היכא שאם שמרו כראוי לא יארע אונס בו : (וכן לקמן בתוס' דף עח) : ד"ה אין : דף לו
קלו שומר שמסר לשומר והראשון רוצה לישבע או יש עדים בדבר פטור ואפי' [מסר] לחרש שוטה וקטן : ד"ה את : שם ע"ב
קלז הפקידו אצלו בשתי כריכות ואין יודע של מי הגדול נותן מנה לזה וכן לזה לצאת ידי שמים היכא דהוי שמא ושמא כגון שאביהם המפקיד והם עצמם אומרים שמא הגדול שלי אבל כשהם טוענים ברי דשוי ברי ושמא מדינא חייב לשלם ובכרך אחד כגון זה בפני זה אינו נותן לשניהם ואפי' לצאת ידי שמים ואפי' בברי ושמא : ד"ה התם : דף לז
קלח לקח מה' ב"א ואינו יודע מאיזה מהן לקח נותן לכל אחד ואחד מן הדין דהלכה כר"ע מחבירו [ו] : בא"ד :
קלט תורמין ומעשרין שלא מן המוקף בעיו"ע ושבת כבגמרא בהאשה רבה [דף צג] : ד"ה שמא : דף לח
קמ הולכין אחר הרוב מעות שהן חולין [עיין בפנים כי מביאין הגמ' מפרק זה בורר והאומר אם נראה שהוא כמעדי'] : בא"ד :
קמא היורד לנכסי שבוי אוכל כל פירות בחנם ואפי' השביחו ובאו הבעלים קודם שקצר נוטל שכר עדרו כאריס.[רש"י חולק]: ד"ה וכולם : דף לט
קמב המביא גט נותנו בחזקת שהוא קיים ובשטי חיישי' למיתה וכן לגבי יתומים : ד"ה דילמא: ע"ב
קמג אין מורידין קטן לנכסי שבוי אפי' על ידי אפוטרופוס : ד"ה ומוקמינן :
קמד אין נאמן לומר אני אחיך אם לא שאינו מכחישו כגון שאומר איני יודע : ד"ה שילא :
קמה היה התובע אומר אתה עשיר אלם אין נתבע צריך להביא ראייה אלא צריך לעשות שיעידו אותם שאמר תובע : ד"ה זיל : [עיין פרק שני דכתובות דף כו] :
קמו השביחו היתומים את הנכסים שהשביחו לאמצע : ד"ה וכן : דף מ
קמז שומרים חייבים במירתן משעת משיכה . ד"ה חדא : דף מא ע"ב
קמח שומר שכר חייב אפי' נגנבה באונס תחת הקרקע : ד"ה אמר : דף מב
[עיין בפנים דמשמע אדרבא הסיפך שהוא פטור אבן בב"ק (דף נו. ד"ה כגון) כותבין דחייב עיין שם וצ"ע] :
קמט ודאי חמץ אינו פוטר משום חשש עקרב : ד"ה שאין :
קנ המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד ואין פשיעה אבל אם פשעו ואין להם לשלם ישלם הנפקד : ד"א כל : ע"ב
קנא אפוטרופוס שפושע משלם ליתומים אך אינו צריך לישבע שלא פשע כשאין ידוע : ד"ה נימא: (דהלכתא כאבא שאול כדאיתא במסכת גיטין פרק הניזקין) (דף נב:) [ז] :
קנב מוכר שקבל מעות ולא משך רשאי המוכר לשמש בו והוי שואל עלייהו (זה דוקא לתי' שני מתוס' אז הוי דינא כן לר"י אבל לא לר"ל אבל לפי תירוץ ראשון אפי' לרבי יוחנן אסור לשמש בו) : ד"ה מאי : דף מג
קנג כל פגול הוי בדבור ולא במחשבה : ד"ה החושב : ע"ב

הגהות

[א] לכאורה י"ל דהיינו לרבה דוקא אבל לפסק הגמ' בב"ב שם כר"י בזוזי ולפי' התוס' שם משום מגו להוציא א"כ מוכח להיפך אמנם לפי מה שבארו המפרשים מ"ש כאן בתוס' ורב יוסף אית ליה כו' דר"ל דזולת דבריהם הקודמים היינו אומרים דרבה ור"י פליגי בזה אי אמרינן מגו להוציא ואף בארעא ס"ל לר"י דאקרי להוציא משום דקרקע בחזקת כו' אבל השתא שכ' הטעם משום דאי בעי שתיק אין סברא לומר דר"י פליג בזה לזה שוצרכו לומר דס"ל לר"י דאפי' מגו לא הוה כו' ולכך ניחא בפשיטות מה דפליג גם בארעא ומעתה ע"כ צ"ל דהתוס' כאן ס"ל כפי' רשב"ם בפסק הגמ' שם ודו"ק : [ב] בתוס' כ"כ אליבא דשמואל אבל אנן קי"ל כרבא דאחריות ט"ס הוא ואפי' טרפה ב"ת גובה ממשעבדי ואם פירש בהדיא שלא באחריות אפי' נמצאת שאינה שלו אינו חוזר עליו כמ"ש בב"ב מ"ד ב' : [ג] עי' תוס' כאן אם לא נעשה באחרא כו' ומבואר להדיא בתוס' כתובות נ"ג א' ד"ה עד : [ד] כאן שייך מ"ש למטה גמ' פ' האורג ועי' בהגר"א יו"ד סי' ש"מ ס"ק י"ז : [ה] בשחייב עצמו בקרן : [ו] עי' ברי"ף ורא"ש כאן ובספט"ו דיבמות דלא קי"ל הכי אלא בגזל וכ"ד ש"ס: [ז] עיין בתוס'

נוסחאות כ"י

א) כסדר : ב) כתוב על הגליון אע"ג שהמחוייב שבועה צריך לישבע ע"ד ב"ד יכול הדיין להחמיר עליו ולפרש בשבועה כל צד רמאות שיכול לחשב בלבו ס"א: ג) נותן לכל אחד מהם: ד) לא אמרי' מגו במקום עדים:ה) אפי' ע"א מכחיש מחייב כשאין מכחישו מודה:ו) אך נאמן שלא להביא חולין בעזרה:ו) חייב בגניבה ואבידה ופטורין מאונסין:ז) אף ליכא דררא דממונא: ח) חשוד אממונא לא חשוד אשבועתא אבל גזלן שכנגדו נשבע ונוטל דוקא אשבועה דאורייתא ס"א: ט) הא דאמרינן חשוד אשבועתא שכנגד מוציאין מידו: י) אך שותפין שחלקו דמורי היתירא : כ) תקפו כהן בספק ל) היו לו עלאים פתוחים מעשרה א"צ לצרפם לגורן. [ועי' בתוס']: מ) לא מיקרי קבוע אלא כשאיסור והיתר ניכרין [תוס' ד"ה וקפן]: נ) אבל אם אפוטרופא קנה : ס) ובמתנה : ע) אם לא שיש לו פתח פתוח לבית: פ) על שלחן אביה : צ) וכן כל ערב וקרוב לא יעידו : ק) לא משתעבד : ק) המוצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מי הפקידו אצלו לוה או מלוה או אם מקצת פרוע ומסרוהו להיות שליש והוא מונח בידו או ביד יורשין עד שיבא אליהו עד שיתברר ביניהם . שובר שביד מלוה אינו יכול לגרע כח השטר אפי' הוא כתב ידו אא"כ שהשטר שהשובר כתוב עליו מונח בין שטרותיו הקרועין : ק) אם הוא : ר) שנחשד אגניבה לא נחשד על גזלה : ר) בשר

לא הוי סימן אלא בחתיכה. מחזירין אבידה בטביעות עינא לצורבא מרבנן דלא משני מילי אלא במסכת ובפוריא ובאושפיזא: ש) לוה: ת) המוצא אווזין ותרנגולים גדולים מספלי' ג' ימים ומכאן ואילך לרש"י מוכרן בב"ד ומשתמש בדמיהן לר"י שם אותם ומעכבם לעצמו ונותן דמיהם לבעלים כשיבאו: א) כל ארבעה שומרין משביעין שאינה ברשותו. אמר איני משלם וחזר ואמר אני משלם קנה כפל. שאל שתי פרות ושילם האחת מהן שאל לשותפין

הזהב

קנד זהב הוי פירא: ד"ה ושאני: דף מה

קנה אדם ואמר מעות שיש לי ביד פלוני הן שלך קונה אותם בהודאתו [כן משמע בתוס' ד"ה וניקנינהו דף מו]:

קנו סאה בסאה מותר ללות כאומר עד שיבא בני ובדרך מקח אפי' סאה בסאתיי: ד"ה נעשה: דף מו

קנז פירי לא עבדי חליפין:

קנח בהמה חשיב כלי לקנות בה: ד"ה פירי[א]: ע"ב

קנט חליפין שוה בשוה מקני בפירי: ד"ה ולרב נחמן:

קס קונין בכליו של קונה ב) [א]: ד"ה קונים: דף מז ע"א

קסא במקום שמפסיד לגמרי ליכא מי שפרע כשחוזר בו: ד"ה אי אמרת: שם ע"ב

קסב שכירות קרקע נקנה בכסף: ד"ה בלן: דף מח

קסג שכר הסופר ומשך קולמוס או התער אין חוזר עוד. היכא שהוא קבלן (עיין ברא"ש): ד"ה והא בעי:

קסד מעות קונות דבר תורה בישראל ומשיכה בנכרי: ד"ה נתנה: ע"ב

קסה העובר על מי שפרע אין לקללו בחנם אלא על מה שחזר בו: ד"ה בעושה:

קסו תלמיד חכם יוכל לקבל לטותא ולא יפסיד יוקרא (היינו לפי מאי דסבר רבא אבל לפי האמת נלע"ד דלא קאי הכי עי' בגמ' שם): ד"ה רבי:

קסז המלוה על המשכון אפי' בשעת הלוואתו אינו משמט [ט]:

קסח האומר לחברו מתנה מועטת אני נותן לך אין יכול לחזור בו וכן אם נתייקר: ד"ה מודה: דף מט

קסט הא ביתא קמך או אם הכנים דבר בחצירו ברשות לא קבל בעה"ב עליו לשומרו: ד"ה כל הא:

קע יתר משתות כשמתאנה תובע אונאתו שניהם חוזרין ואם אינו תובע אין המתאנה חוזר דאמר ליה אי לאו דאוניתני מי מנית הדר: ד"ה והלו: דף נ ע"ב

קעא שתות קונה אם ירצה ב) ופחות משתות בכדי שירצה וזה לר"ת אבל לרש"י שתות קונה בע"כ ופחות משתות נאתרהו מחילה וצ"ע: ד"ה אמר:

קעב האומר לחבירו המכרהו לי שיאך שתרצה או קנה חפץ ומאמינו בכמה קנאו ונותן לו קצת ריוח אין עליו אונאה ג): ד"ה הנושא: דף נא ע"ב

קעג על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה אבל ר"ח ושאלתות דרב אחאי והרא"ש פוסקין כרב דיש לו עליו אונאה: ד"ה במה:

קעד מטבע שחסר כדי אונאה ודעתו לחזור אונאה אם יתבעטו הלה בכדי שירצה מותר לכתחילה להוציאו ביפה יותר מכדי אונאה אפילו אם דעתו לחזור אסור פחות מכדי אונאה אפילו אין דעתו לחזור מותר לכתחילה: ד"ה אמר: דף נב

קעה עושין משקל ממתכות לשקול בהן כסף וזהב רק שיחפו בעור אבל לא לשקול בו בשר ודבר לח: ד"ה שיהא: ע"ב

קעו ערלה וכלאי הכרם בטלין במאתים מדרבנן דמדאורייתא יבש ביבש בטלין ברוב ובלח בששים כשאר איסורין: ד"ה ועולה: דף נג

קעז תרומה ותרומת מעשר עולין בק"א וצריך להרים אחד לכהן ערלה וכלאי הכרם ושאר איסורין אין צריך להרים: ד"ה באחד ד):

קעח לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם תנא: ד"ה וחכמים: דף נה ע"ב

קעט ואם נשאת יטלנו הימנה ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם: ד"ה כילד:

קפ צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר נתינה בעודן עסוקין באותו ענין: (עי' פרק קמא דגיטין דף ה.): ד"ה יטלנו:

קפא אין מוכרין דמאי לעם הארץ ומאכילין לעניים ולאכסנאי דמאי והתירו למכור לסיטון או לבעה"ב המוכר במדה גסה: ד"ה לא: דף נו

קפב שכירות לא קניא אלא לגבי אונאה: ד"ה והאי: ע"ב

קפג כל דבר שבמדה ובמשקל ובמנין אפי' פחות מכדי אונאה חוזר לבטל המקח אף במקרקעי: ד"ה כל:

קפד קרקע אין לו אונאה עד חציו: ד"ה אמר: דף נז

קפה אמירתו לגבוה כו' אפי' טועה (עיין בפנים): ד"ה יצא:

קפו מותר לחלל שוה מנה על שוה פרוטה בזמן הזה. שם בגמ' ואיתא בתוס' [י]:

קפז אסור לומר להדיוט תן מנה ועשרים להקדש ואלווך מנה: ד"ה לספק: ע"ב

קפח תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת: בא"ד (עיין לקמן פרק איזהו נשך):

קפט שומר אפי' פשע אין משלם להקדש וכן קרקעות: ד"ה שומר:

קצ מתנה שומר חנם להיות כשואל אף בלא קנין אבל בהקדש שפטור אף משבועה בעי קנין

[א] עי' בהגהות הגרי"ב בגמ' על ד"ה בכליו.

(היינו לר' יוחנן אבל לשמואל צריך קנין) [כ]: ד"ה אמר: דף נח

קצא אסור לגנוב בשביעית אף מהפקר: ד"ה לשמור:

קצב שומרים ספיחים ולא שהיו שומרים לגמרי דא"כ יהיה אסור לעומר כיון דלא הוי הפקר רק מודיעים לעולם שזה לעומר: בא"ד:

קצג הבא על אשת איש עולה לאחר י"ב חדש ומלבין נמי אין נדון עוד וקרקפתא דלא מנח תפילין נדון עד י"ב חדש (לאחד תירץ מתוס'): ד"ה חוץ: ע"ב

קצד הבא על הכותית בשביל אותה עבירה לבדה אין נדון כל כך אלא כשירד בשביל עבירות אחרות אין עולה עוד: בא"ד:

קצה תשובה מועלת לכל דבר וגדולים בעלי תשובה: בא"ד:

קצו מהיום אם מתי אין גט חל מיד אלא שעה אחת קודם למיתתו חל: ד"ה טו: דף נט

איזהו נשך

קצז אין רבית ואונאה לכותי:

קצח גזל כותי אינו מותר ה) (עיין בפנים): ד"ה לעבור [ל]: דף סא

קצט אומר לחבירו הלוה לי מעות מן הכותי ואמור לו שיסמוך עלי או נותן משכון כדי ליתגם לכותי: ד"ה שתולה מעותיו: ע"ב

ר נותן מעות על פירות ושוב מקבל דמיהן: ד"ה נד: [מ] דף סב

רא ריבית ע"מ להחזיר מותר בכי האי גוונא כשבא לפרות מנכה פירות שאכל תחלה: ד"ה ריבית:

רב מותר למכור סחורה בהמתנה ביותר מדמיה רק שלא יפרש אם מעכשיו בפחות בסחורה שאין שומא ידוע כגון פרה וטלית אבל פירות שיצא שער אסור: ד"ה ואמר: ע"ב

רג טעה בחשבון לא הוי מתנה לדידן בכדי שהדעת טועה הוא: ד"ה בעישוריתא: דף סד

רד אסור ליתן מעות על הכרם ולומר כל כך וכך סינין אני מוכר אבל אמר הן רב הן מעט שיגדלו שרי: (היינו לתי' שני מתוס' אבל לתי' ראשון אסרה רב בכל ענין): ד"ה מה:

רה אסור להתנות על סחורה אם יהיה הפסד המעות הלואה ואם ריוח פקדון: ד"ה אי תקפה:

רו פסק עמו על הגדיש יכול המוכר לאכול פירות שיש לו ויתן אחרים: ד"ה האי: ע"ב

רז אסור ללות על ביתו לדור עמו בנכייתא לרש"י ודוקא שדה מותר דזימנין דיקלקלו הפירות ולא שקיל מידי אבל כאן גבי בית זה נהנה תמיד ור"ת פי' כשמלוה על הבית או על השדה שניהם מותר: ד"ה ולא:

רח הלוהו על חצירו ודר בו שביעית משמטתו: בא"ד:

רט המלוה לחבירו אסור לדור בחצירו שלא מדעתו אפי' לא קיימא לאגרא אבל מדעתו אין איסור לעשות טובת הנאה הלוה למלוה אלא דברים שלא עשה בלא הלואה (והיינו לתי' שני מהתוס' אבל לתי' הראשון דבר שיש לו תואנא וקול כגון לדור בביתו אסור אפי' אם השאילו בלא הלואה) ו): ד"ה אבל:

רי ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ואינה משתלמת אלא לבסוף: ד"ה שכירות אינה: דף סה

ריא הלוהו על חצירו יכול לדוחקו לפורעו או יתליטנו וצ"ע: ד"ה לא: ע"ב

ריב אם אין אתה נותן לי עד זמן פלוני יהא שלך אף בפחות מהדמים מותר כשהלוה יכול למוכרו לאחר בתוך זה הזמן: בא"ד:

ריג משכנתא בלא נכייתא אסור דיכול שוא לפדותו לעולם או הוא או יורשיו: ד"ה לכשיהיו:

ריד פטומי מילין היינו שאחר התנאי התנה כן אבל אם בתחלת התנאי אומר כן הוי תנאי גמור: ד"ה פטומי: דף סו

רטו בכיס מרע המגרש סתם אם עמד אינו חוזר (ודלא כר"ת ורש"י) [נ]: ד"ה קמל"ן:

רטז אסמכתא דהיינו על ידי מעות שהלוהו קני ז) מעותיו בלא ב"ד חשוב ושאר אסמכתא בשו קנין מיניה בב"ד חשוב ואפילו מעכשיו: ד"ה ומגיומי:

ריז קנס שידוכין מהני בלא ב"ד חשוב וכן שיטומתא וכן מלמד שקבל עליו קנס כששוכרין אותו ולא נמנא אחר: בא"ד:

ריח אסמכתא היינו דאין בידו ולא גזים או גזים ובידו ז): ד"ה ואי: ע"ב

ריט אין אדם רגיל למכור קרקעותיו וחשיב גזים והוי אסמכתא אם יאמר אם לא אעשה זאת אמכור לך קרקע זה ואפי' בשוויו: בא"ד:

רכ מחילה בטעות לא הוי מחילה קנין בטעות חוזר (רש"י סבר דהוי מחילה וכן דעת הרא"ש ז"ל): ד"ה סתם:

רכא הלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה ומיאנה אין לה מזונות וכן איילונית: ד"ה הממאנת: דף סז:

רכב אלמנה לכהן גדול יש לה מזונות אחר מיתת בעלה ולא שנייה: בא"ד (ובד"ה ובלאות):

רכג ואין לה בלאות שאינן קיימין נשבית ופדתה עצמה ושוב מיאנה אין לה פרקונה אבל [אכל] גוף הקרן פטור: (בא"ד) [ד"ה בלאות]:

רכד המלוה על הקרקע ואוכל פירותיו באתרא דלא מסלקי ולוה סתם וא"כ אמר שמלוה מסתליקנא צריך למיקני מיניה: ד"ה והילכתא: ע"ב

רכה בנכייתא אסור לתלמיד חכם ואפי' הכי אכלם רבינא שלא רצה ליטול השם מתלמיד חכם: (זהו לדברי ר"ת): ד"ה רבינא:

רכו משכנתא דסורא במשלם שנין אילין שרי לת"ח (גמ' ואין שייך בפסקי'):

רכז המושיב חנוני למחצית שכר נותן לו כפועל בטל לגמרי: ד"ה ונתן: דף סח

רכח המושיב חנוני בחנות אם היה אומן לא יעסוק באומנותו ח): ד"ה אלא:

רכט ביצים מוזרות מותרות באכילה: (כדאמרי' באלו טרפות דף סד: וכן דעת רש"י): ד"ה איכא: ע"ב

רל צריך לקוץ ראש עגלה או ליתן לו דינר כשמושיב חנווני או פועל למחצית שכר: ד"ה אלא: דף סט

רלא כל היכא דאמרינן שיטה איתמר אין הלכה כשום אחד מהן: בא"ד:

רלב נד אחד בריבית אסור: ד"ה אמר (גמ' כשיש למקבל בלאו הכי סחורה * בכל ענין בלא נתינת דינר) [ס]: *נ"ל שרי

רלג שנים שנתעצמו לדין כופין אותו ודן בעירו ואם אמר כתבו לי מאיזה טעם דנתוני כותבים [ע] ודוקא שדנו לו על ידי כפייה אבל מדעתיהן אין כותבין לו: (זהו לדברי ר"ת אבל לפי' התוס' השני אין להוכיח היש חלוק בין כפייה לדעת): ד"ה כי: ע"ב

רלד מותר להשכיר כלי זהב לחבירו וליקח שכר אע"ג דלא פחתי (ולרש"י משמע דאסור שניהם): ד"ה מרא:

רלה משכיר מעות לשולחני [להתראות בהן] להתלמד בהן: בא"ד:

רלו כשהנותן מקבל עליו יוקרא וזולא ואחריות על המקבל אסור אלא במכר גמור: (וריב"ן חולק): ד"ה דקא: דף ע

רלז טוענים ליתומים לקות בידם ואפי' בכלי שלא נשתמש בהן אביהן בחייו אם היה עשיר ואין מחזירין ע"י סימן אם לא שיש עדים שאומרים סימנים ואז מראים להם אולי יכירום: ד"ה אתא:

רלח יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה בכל דהו ולא משום דקיימא ברשות מרה: ד"ה אין: ע"ב

רלט בהמת ישראל ט) המשועבדת לנכרי ומצי לסלוקי בזוזי חייב בבכורה בהמת נכרי ומצי ישראל לסלוקי לנכרי בזוזי פטור מבכורה: ד"ה ואי:

רמ נוהגין אנו להלוות לכותים ברבית דהוי כדי חייו או משום דאנו שרויין ביניהם ואי אפשר לנו אם לא נישא וניתן עמהן וא"כ לא שייך לאסור להלות להן ברבית שמא ילמוד ממעשיהם דבלאו הכי איצטריך לטפל עמהם א"כ מה לי רבית ומה לי מלאכה אחרת: ד"ה תשיך:

רמא הקורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו ויסרוף בלים תבואתו בשם רב צדוק גאון (ותימה גדולה הוא מניין לו זה): ד"ה אדם: דף עא

רמב לא נחשדו ישראל על משכב זכור ובהמה וגם אין איסור להתייחד עמהם: ד"ה לא:

רמג אסור לומר לישראל המעות שאתה חייב לכותי הלוום לי ואני אפרע רבית לכותי אם לא שהכותי בעצמו לוקח מישראל ראשון ומלוה לו ברבית: ד"ה מהו: ע"ב

רמד ישראל שמינהו כותי אפוטרופוס מותר ללוות ממנו ברבית וכותי שמינהו ישראל אפוטרופוס או סנטר אסור ללוות ממנו ברבית: ד"ה כגון:

רמה מעות ישראל המופקדין ביד כותי מותר ללותם ברבית ושל כותי ביד ישראל באחריות ישראל אסור באחריות כותי מותר (עיין בפנים): בא"ד: ט)

רמו שולח ישראל משכונותיו ביד כותי המלוה יקבלם מן הכותי ויתן המעות לכותי או אפי' לישראל אך יאמר המלוה אני פורע לך בשביל הכותי ולא יהא סומך כלל על הלוה כי אם על המשכנות: בא"ד:

רמז מותר לישראל להיות ערב בשביל כותי ואם לא יפרע הכותי יפרע הוא: בא"ד:

רמח שטרי חוב המוקדמין פסולים לגמרי (עיין בתוס' ב"ק פרק המניח (דף ל' ע"ב) כי שם כותבין הסיפך ופוסקין כרש"י דהכא והו"ק): ד"ה שטר: דף עב

רמט שטר שיש בו רבית גובה ע"פ השטר הקרן: בא"ד:

רנ הלכה כרבי מאיר בגזירותיו ולא בקנסותיו: ד"ה קונסין:

רנא מעוברת חבירו ומניקת חבירו אם נשא יוציא וכשיגיע זמנה לכנוס יכנוס: בא"ד:

רנב לוה סאה בסאה על סמך שער שבשוק כשיש ללוה מעות או מעט תבואה ט): ד"ה אין: ע"ב

רנג כשנותנין מעות לבעלי זמורות המשוי בכך וכך ושוין יותר בשעה שזומרים אותם צריך לסייעו בעשיית קרקע: ד"ה דשכבי: דף עג

רנד דינא דמלכותא אף בכתים: (עיין לקמן סי' שע) ד"ה נסר: ע"ב

רנה הקונה בית של כותי שאצל בית ישראל לית בו משום דינא דבר מצרא: בא"ד:

רנו משכן בית לחבירו יכול למכור ולהקדיש מה שיתר על החוב אבל גובה חובו תחילה: ד"ה הפתא:

רנז רבית מאוחרת מותר כשלא הזכיר בשביל מעותיו שהיו אצלו: ד"ה ושפכי:

רנח יש דברים שמקנה בדבור בעלמא כגון אמר לו דור בחיי ראשך ונאמן עלי אבא: ד"ה הכא י): דף עד

רנט אסמכתא ומשחק בקוביאות אינו בידו כלל ואינו אסמכתא וכשהוא בידו לגמרי אי גזים לא קנה כ): בא"ד:

רס אין לו אלא סאה [אחת] לוה עליו כמה כורים הרבה כבת אחת: ד"ה ולית: דף עה

רסא אומר אדם לחבירו ביו"ט מלא לי כלי זה ולא יזכיר שום מדה: ד"ה בני: (גמרא פרק אין צדין):

רסב בני חבורה המקפידין [זה ע"ז] אסור לומר אפי' בלא הזכרת מדה ואסור להם לשקול [אפי'] ביד ובעלמא כשאינו אומן שרי: בא"ד:

רסג אומר אדם לחנוני תן לי בכך וכך פירות אבל [לא יאמר] לקחת עשרים גם אני אקח כן או המתן עד שאמנה כמניינך אסור: בא"ד:

רסד לא יזכיר ביו"ט סכום מנין כשנותנים מאה אגוזים בפרוטה לא יאמר לקחת כבר ששים והשתא ארבעים הרי מאה: בא"ד:

רסה לא יזכיר סכום מקח לומר לקחת כבר י"א והשתא אחד הוי דינר או אם לוקח דבר שוה דינר לא יאמר הרי יש דינר: בא"ד:

רסו אסור לומר לחבירו ביו"ט הלויני אלא יאמר השאילני ובני חבורה המקפידין [זה ע"ז] דרכן בהלואה ואסור: ד"ה ומשום:

רסז מותר ללות ככרות מחבירו (עי' בפנים): ד"ה וכדברי:

רסח ת"ח מותרין ללות זה מזה ברבית ודוקא כדבר מועט שהיה נותן לו בלא"ה ל): ד"ה מתנה:

רסט ערב ועדים עוברים [גם] אלפני עור לא תתן מכשול היכא שלא היה מלוה לו אילולי הן: ד"ה ערב: ע"ב

רע מושיט כוס יין לנזיר אינו עובר אלא בתרי עברי דנהרא: בא"ד:

האומנין

רעא דייניק דינא דגרמי: ד"ה אין: דף עו ע"ב

רעב אריס שהכרו לדלות וירדו גשמים נותן לו שכר משלם מה שאין כן בשכיר יום: ד"ה דאגר: דף עז

רעג כל המשנה ידו על התחתונה: ד"ה רב: ע"ב

רעד לב"ה כי אית זוזא [ללוה] לא מסלק ליה בארעא: ד"ה לא:

רעה משך חפץ ומעכב ליתן דמיו ולא פי' שע"י משיכה יקנה לא קני: ד"ה עייל:

רעו מוכר שדהו מפני רעתה אפי' עייל ונפיק אזוזי קנה מ): ד"ה תתרגם:

רעז מעות צדקה מותר לשנותן לכל דבר ואפי' בלא לידי גבאי: ד"ה מגבת: דף עח ע"ב

רעח אמר מנורה לבהכ"נ מותר לשנותה למצוה אחרת מה שאין כן במעות פורים: בא"ד:

רעט כל אונס שאירע לבעל הבית שלא היה לו לידע יותר מן הפועל פסידא דפועלים: ד"ה אלא: דף עט

רפ ספינה סתם ויין סתם וטבע הספינה נ"ע אם חולקין השכר: ד"ה אי: ע"ב

רפא מניקה עם בנה קלה ממעוברת נ) (זה לחד תי' מתוס'): ד"ה הכא:

רפב לא שייך זו אף זו אם הוא בכלל רוצה לומר שמה ששונה אח"כ הוא בכלל הראשון: בא"ד:

רפג לענין לשון בני אדם עובר ירך אמו הוא: בא"ד:

רפד לית לן דסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין: ד"ה ואי: דף פ

רפה רוב אומנין עושין מלאכה בבית בעה"ב ולכך כשנותנין לו המלאכה לביתו הוי שומר שכר: ד"ה דקא תפיס: ע"ב

רפו הלוקח כלי לבקרו אם יכול למכרו אם אינו זכינא תריפא ונאנס פטור (וראייתם מנדרים): ד"ה אתא: דף פא

רפז המלוה על המשכון בלא שטר אף בשעת הלואה קני (לדברי ה"ג): ד"ה דברי: ע"ב

רפח הלוהו על משכון גרוע ואינו שוה כפי אשר הלוה עליו ופי' אם יאבדנו יאבד מעותיו והגד הפסיד מעותיו ולפי' רש"י אפי' לא פי' אם הלכה כשמואל כמו שפוסקין בפנים: ד"ה לא: דף פב

רפט הכ"ת קונה [משכן] להיות כשומר שכר ולא להתחייב באונסין (רש"י חולק: ד"ה אימור: ע"ב

רצ המקדש את האשה במשכון אשר בידו מן אחרים מקודשת ודווקא במשכון שבא לידו שלא בשעת הלוואתו (שייך לסימן דלעיל): בא"ד:

רצא קבל המנו של נכרי וקבל עליו אחריות גניבה ואבידה עובר עליו בפסח (ולרש"י אינו עובר אלא קבל עליו גם כן אונסין): בא"ד:

רצב אנוס גמור אדם פטור בו: ד"ה וסבר:

רצג היה ישן ובא חבירו וישן אצלו הראשון פטור והשני חייב (ירושלמי הוא): בא"ד:

רצד הבית לכן אביהן פרה שאולה וטבחוה ס) משלמין מה שהזיקו וכן הרבה כאלו: בא"ד:

רצה אדם המזיק בכעין אבידה וכן נפל מן הגג ברוח מצויה חייב ופטור בכעין גניבה כמו

נוסחאות ב"י

לשותפין ושילם לאחד מהן שותפין שאלו ושילם אחד מהם שאל מן האשה ושלם לבעלה שאלה האשה ושילם בעלה כל אלו עלתה בתיקו והרי"ף ור"י פסקו כמע"ה ובעל הספרה חשיב מוחזק. אחד שלוה משניים אע"ג שנשבע לאחד לא נפטר מן השני וכן שנים שלוו מאחד כל אחד חייב אפי' לא נעשו אחראין וערבאין זה לזה. הא דאמרינן אל ישתכר אדם יותר משתות היינו במוכר סחורתו ביחד בלא טורח אבל חנוני המוכר מעט מעט שמין לו טרחו והוצאותיו: ב) מדינא דגמ' אין אדם יכול להקנות אגב קרקע אא"כ יש לו קרקע והאידנא נהגו להקנות אגב קרקע אפי' ידוע שאין לו: ב) ושתות: ג) חומשא מלבר פי' חפץ שוה פ' צריך להביא כ' שנתון להשלימן לק' וזה חומשא מלבר דהא מחוץ הכאה החמישית כ' להשלמת ק' ואם דמיו ק' והוספת עליו כ' זה חומש מלגו שהוא חומש הקרן (ערוך ערך חמש): ד) תרומה שנתנה לכהן שוב אין נשאלין עליה: ה) אסור לגנוב מחברו לצערו אפי' רוצה להחזירו: ו) ואסור להקדים שלום כשאין רגיל בכך: ו) מעכשיו [וכצ"ל]: ז) האומר לחבירו מה שאירש מאבא מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום. היה אביו גוסס וצריך למכור לצורך תכריכין או שלא היה לו לאכול ואומר מה שאירש מאבא היום או מה שתעלה מצודתי היום מכור לך קנה. מי שנתן מעות לחבירו לקנות לו יין והתנה עמו שאם לא יקנה שימציא לו משלו הוה אסמכתא ופטור כללא דאסמכתא דבר שאינו בידו אלא ביד אחרים כי הכא הוה אסמכתא [דבר שאינו בידו כלל לא הוה אסמכתא ואם יש] בו דבר לתלות כגון משחק בקוביא לא הוי אסמכתא ומ"מ אם משחק באמנה אינו חייב לשלם וכל דבר שהוא בידו לגמרי אי גזים הוי אסמכתא ואי לא גזים לא הוי אסמכתא הילכתא כל דבר שחסר ב' מלאכות חשיב בידו ויכול לפסוק עליו אפי' הם הם בידי אדם שלם אפי' אם הם בידי אדם אין פוסקין: ח) המקבל עגלים ואין שם אותם עד שיגדלו אין עליו אחריות: ט) לא שייך מי שפרע בשליח: ט) משותפות: ט) לוין סאה בסאה לאחר שיצא שער שבשוק נר"י אפי' אין ללוה מעות והרא"ש"ד צריך שיהיה לו לפחות דמי סאה אחת: י) כשהיו חכמי ספרד קונים באסמכתא היו עושין כך קונין ממה שהוא חייב לזה ממנו כך וכך ואחר שהחייב עצמו קונין מבעה"ב שכל זמן שיהיה כך או יעשה כך שיהיה כתוב מחול לו מעכשיו ואם לא יהיה או יעשה הריני תובעו בממון שהוא חייב לו וכן עושין בכל תנאים: כ) רבית מוקדמת שרצה ללות וקדם ושלח לו ואמר לו בשביל שתלויני או הלווהו כבר ובא לפורעו והוסיף לו ואמר בשביל מעותיך אסור אפי' להחזיקו טובה אפי' להקדים לו שלום אם אינו רגיל בכך. אסור ללוות לחברו בלא עדים. לא יכתוב אדם נכסיו לבנו בחייו. מאן דבעי ליה בהאי מתא ליזיל במתא אחריתא: ל) מי שחייב לחבירו ק' זוזים יפרעו זוז זוז הוי פרעון ואין יכול לומר לא אקח כ"א ביחד ויש לו עליו תרעומות: מ) הלכתא המשנה ע"ד הבעלים אינו נקרא גזלן לחייב באונסין: נ) לפי שהתי נובלא את עצמו: ס) משלמין בשר בזול כי לא סוה לידע ואין משלמין מה שהזיקו:

הגהות

בתוספות בגיטין שם ובסמ"ע סימן ר"ל ס"ק נ"ד: [ח] קאי גם אסי' הקודם: [ט] תוספות גיטין נ"ז א' ד"ה שאני והוכיחו מסוגיא דהכא: [י] לפי' התוס' בגמ' כאן כ"ע ס"ל דלכתחילה אסור והיינו בזמן הבית אבל בזה"ז מותר כמ"ש בגמ' ערכין כ"ט א': [כ] קיי"ל כר"י לגבי שמואל וכ"פ הפוסקים: [ל] קאי גם אסימן הקודם. [מ] נ"ל ד"ה דאמר וע"ש ובתוס' דב"ק שם ובפסקי תוס' שם סי' רכ"א: [נ] גם לר"ת ורש"י קי"ל כרבה ורבא בגיטין שם: [ס] מקור דין זה ממ"ש בגמ' דאמרי אינשי כו' ומ"ש כאן בכל ענין נראה דצ"ל

בשר

נתקל דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה : בא"ד :

השוכר את הפועלים

רצו אמר לפועל אחר שהשכירו להשכים ולהעריב אין יכול לכופו אם אין המנהג כן אם לא שאמר בשעת התנאי : ד"ה השוכר : דף פג

רצז זמן כניסת הפועלים למלאכתן משנץ החמה עד צאת הכוכבים : ד"ה פועל : ע"ב

רצח הפוגע באשה בשעה שעולה מן הנהר ערומה אחזו רוח זנונים : ד"ה יתיב : (זהו לתירוץ שני מתוס' אבל לתי' ראשון אפי' כשאינה ערומה) : דף פד

רצט בתענית צבור יורדין שלשה לפני התיבה : ד"ה אוקמינהו : דף פו

ש אין מורידין לפני התיבה אותן שקורין לאלפי"ן עייני"ן אלא היכא דליכא בע"א : ד"ה אהתינהו :

שא אין לשאול בשלום אשה אפי' ע"י בעלה אלא לומר לבעלה היא פלנייתא : ד"ה ע"י : דף פז

שב אמר ליתן פת קטנית יתן פת קטנית ואין חייב ליתן פת וקטנית : ד"ה פת :

שג (כל) גזל כנעני במקום חילול השם לכ"ע אסור : ד"ה אלא : ע"ב

שד חצר קובעת למעשר מדרבנן לר' ינאי ולר"י אפי' מן התורה כדהוא משומר : ד"ה עד : דף פח

שה דבר שלא נגמר מלאכתו פטור אפילו בבית : ד"ה מאי :

שו רבינו תם פי' לוקח מן הנכרי או מן הישראל לאחר מירוח פטור אבל לוקח קודם מירוח חייב ולאחר מירוח מישראל דומה לחיוב על הפטור וריב"א פי' להיפך לוקח מישראל קודם מירוח פטור ולאחר מירוח חייב ומן הנכרי לאחר מירוח פטור קודם מירוח חייב : ד"ה הבוצר :

שז גמר מלאכה לא קבעה למעשר אלא שבת ומקח וחצר : [ד"ה מאי ע"ב]

שח ישראל אסור ליתן תרומתו לבהמתו ואפי' כהן דוקא כרשינין שהוא מאכל בהמה ולא חטין : ד"ה והדשות · דף צ

שט מותר לומר לנכרי בשבת הילך ש) לשל לצורכך כשאין מוטל עליו לזונו וכל שכן לומר לנכרי אכול נבלה : (עי' בפנים דמשמע דר"י חולק וכן הרא"ש סובר דאסור לומר לנכרי בשבת וכו') : ד"ה חסום :

שי שביעית וחולו של מועד אסור אמירה לנכרי : (גמ' מ"ק) : ד"ה אבל [עי' רש"ל על ד"ז] :

שיא כשהנכרים מסרסין בהמתן של ישראל אפי' שלא ידיעתן מחליפין אותה מפני הלעז : ד"ה מחלפי : ע"ב

שיב הבא במחתרת ונטל כלים ושברן פטור (גמ' פרק בן סורר) : ד"ה בבא : דף צא

שיג בעל הבית העובר ממקום למקום ונצטרך נוטל וכשיחזור לביתו ישלם לצאת ידי שמים (אינו בתוספ' שלנו) :

שיד חצר קונה אפי' היכא דקים לי' בדרבה מיניה : ד"ה אתן :

שטו תחלתו כעין גניבה ואבידה וסופו באונס פטור : ד"ה אי הכי : דף צג ע"ב

שטז העביר בהמות על הגשר ודחפה אחת לחברתה חייב : ד"ה איבעי :

שיז סיגפה ברעב ומתה חייב אפי' יש לתלות שמתה ע"י דבר אחר : ד"ה סיגפה :

השואל

שיח בעלי אומנות הוי שאילה בבעלים בשעה שמכינין עצמן למלאכתן אבל קודם לכן לא הוי שאילה בבעלים ע) : ד"ה פרה : דף צד

שיט שואל חייב באונסים אפי' זו אותה : ד"ה דקיימא : ע"ב

שכ אסור לקשור פרה אחורי הקרון : (אינו בתוס' שלנו) :

שכא מנהיג גמלים בבת אחת ואינם קשורים במחרישה פטור : ד"ה אלא :

שכב פשיעה בבעלים פטור : ד"ה אתמר : דף צה

שכג ספק ממונא לקולא היינו לפטור המחזיק : בא"ד :

שכד אין הבעל יכול למכור ולהשאיל פירות נכסי מלוג בלא רשות האשה (ראייתם מפרק האשה שנפלו) : ד"ה שאל : דף צו

שכה הלוקח בהמה לשלשים יום הוי שומר חנם ואם פשע חייב לשלם : ד"ה בעל : ע"ב

שכו שאל פרה יורשים חייבים בגניבה ואבידה : ד"ה אלא :

שכז בעל בנכסי אשתו יורש הוי ואלמנותו ניזונת מימנו אבל לא לגבי משאיל : [בא"ד]

שכח אין מועל כשלוקח מעות הקדש אלא כשהוציאן מרשות בעלים ולא כסבור שהן שלו ולקחן : ד"ה אמר :

שכט גזלן משלם אפי' סובין ואין צריך לשלם מה שגזל . (והיינו דלא כרש"י ובפ"ק דב"ק פוסקין כרש"י וצ"ע) : ד"ה זיל :

של שואל ששיבר משלם את השברים והפחת משעת שבירה עד העמדה בדין עם המשאיל ומלמדין אותו שישלם השברים : בא"ד :

שלא אין מגלגלין שבועה כשנתבע טוען שמא ואם התובע טוען שמא מגלגלין אם הדבר דומה שיש רגלים לדבר שכן הוא אבל אם אינו דומה אין מגלגלין אם לא שטוען ודאי : ד"ה ביום : דף צז

שלב איני יודע אם הלויתני פטור אך ישבע שבועת היסת אבל הלויתני ואיני יודע אם החזרתי חייב : ד"ה והלה : ע"ב

שלג מתוך שאינו יכול לישבע משלם דוקא במקום שהיה לו לידע : ד"ה רב הונא :

שלד מנה לי בידך והוא אומר פ) חמשים ידענא והמשים לא ידענא ובנסכא דרבי אבא מתוך שאינו יכול לישבע משלם היו שניהם חשודים על השבועה יחלוקו (זהו לר"ת אבל ר"י משמע דחולק עי' בפנים) : ד"ה הכא :

שלה פוגם שטרו ומת יורשים נשבעים שבועת יורשים (דברי רב פפא הוא) : בא"ד :

שלו בעלילה מועטת יש להקל על היתומים שלא להוציא מהן ממון : בא"ד :

שלז טוב לעשות שני שבועות על דבר אחד מעל שני דברים : [סד"ה משכחת דף צח ע"ב]

שלח שלא לו בכתב השאילני בהמתך ושלחה לו נתחייב עליה וכן שליח שעשאו בעדים : ד"ה ואמר : דף צח ע"ב

שלט השאילני פרתך והכישה במקל ויצאת תבא ונאנסה פטור : ד"ה אמר : דף צט

שם משיכה אינה קונה ברשות הרבים אלא להתחייב באונסים משעת משיכה : ד"ה כיון :

שמא שואל שלא מדעת גזלן הוי : ד"ה ותברו :

שמב המשאיל קורדום של הקדש לחבירו יצא לחולין ס). (עי' בפנים) : בא"ד :

שמג הנח לפני הוי שומר חנם ובשכר חייב בגניבה ואבידה : ד"ה כך :

שדמ שומרים שמסרו בהמה שוב אין הבעלים יכולין לחזור בו : (וזה לדברי רבי אלעזר אבל רב הונא פליג עליה) [ע] : בא"ד :

שמה כשהלוקח מוחזק וטוען ברי מועיל חזקתו אפי' בדבר שי"ל מאיליו בא אבל כשטוען שמא אין מועיל חזקתו וכשהמוכר מוחזק מועיל חזקתו אפי' כשטוען שמא וכשבעל הבית טוען שמא כגון שהפקיד לו טלה חי ויש לו ג"כ ומת אחד מהן ואינו יודע איזהו מת מועיל חזקת המפקד אם הוא מיחזק בודאי חי אע"ג דטוען שמא : ד"ה וליהוי : דף ק

שמו כל העומד ליתלש בשבת חשוב כמחובר ובב"ת כתלוש : ד"ה ואמר : ע"ב

שמז אילן שנעקר ממקומו ונטעו במקום אחר הוי ערלה כבתחילה : ד"ה שנעקרו : דף קא

שמח מתירין מבגד לבגד ומזוזה לא יעקרנה ממקומה לקובעה בבית אחר : ד"ה לא·· : ע"ב

שמט מזוזה לרש"י קובעה מעומד ולר"ת כעין ס"ת מושכבת [פ] : ד"ה בגובהא : דף קב

שנ שכר בית בחצר אינלו כלום כרפת פ) : ד"ה תרתי :

שנא שטר הכתוב בו מאה זוזי דאיתן סלעין תלתין אין לו אלא מאה זוזי אחר פחות שבלשונות : ד"ה כוה : ע"ב

שנב הפודה בנו תוך שלשים יום ונתעכלו המעות אינו פדוי צ) : ד"ה בחזקת :

שנג נפל בית המשכיר רשאי להוציאו (רש"י פי' דדוקא כשהגיע סוף זמנו יכול להוציאו אם לא הודיעו ע"ש) : בא"ד :

שנד שאל כלי סתם משתמש בו לעולם והוא דקני מיניי' . לפי' הערוך : ד"ה שואל : דף קג

שנה מכר לו ארעתא בסתם שתים משמע ובשאלה כולהו משמע : ד"ה פרדיסי :

שנו במקרקעי אזלי' בתר חזקת דמרא קמא ובמטלטלין בתר מאן דתפיס . בא"ד :

המקבל

שנז יש לילך אחר לשון שנהגו לכתוב הדיוטות ואע"ג דלא כתב : ד"ה היה : דף קד

שנח אדם מביא קרבן אשתו שחייבת לידה [זובה] או של צרעת או נזירה וחלב ושבת אבל קרבנות שנדרה קודם נישואין ולוותה והכלה וכן לווהה בעודה תחתיו לדבר שאינו משועבד לה לא : ד"ה הכי גרס :

שנט המקבל סחורה חוזר בו קודם הזמן ונוטל כפי מה שעלה לחלקו ק) : ד"ה הני : דף קה

שס אבל הנותן אינו יכול לחזור עד שלות זמנו : בא"ד :

שסא טומאת חיבורין לא מטמא אלא אדם אחד או בגד אחד וגב שני דרבנן ולא יותר . (וצ"ע דבפ"ק דשבת כתבו דאפי' ד' וה' בגדים מטמאים מדרבנן : ד"ה עד : ע"ב

שסב אין דרך ליתן תפילין במטפחת כי אם בתיק או בכיס : ד"ה מטפחת :

שסג דרך לזרוע שנה ולבור שנה כ"מ לקבלן שיכול להובירה : ד"ה הא' : דף קז

שסד אילן ששרשיו בחצר שניהם ונופו נוטה לצד אחד הנוטה לכאן לכאן וצ"ע בהיותו לפי דברי רב ושמואל סבר חולקין ואפשר כי דעתם לפסוק הלכה כן אע"ג דקיימא לן כשמואל בדיני משום דקאמר רב יהודה דנהיגי בני מצרא כרב : ד"ה אילן : (הרא"ש ז"ל פוסק כשמואל [צ]) :

שסה לכ"ע נוהגים דין מצרנות בשדות : ד"ה האי : דף קח

שסו הלוקח שדה שאחר היה מצרן הוא שלוחו של מצרן : בא"ד :

שסז לוה לצורך קבורה מזבנינן ליה בלא אכרזתא : ד"ה מזבנינן : ע"ב

שסח המוכר שדהו לכותי בא"י כשישראל רוצה אותו ליקח בדמי' אלו היו משתיק ליה : ד"ה משתיק :

שסט רבינו תם פי' דאין מצרנות בבתים . (עיין לעיל סי' רכד) : ד"ה ארעא :

שע מתנה דאית בה אחריות אית ביה דינא דב"מ : (זה אינו תוספות וגמ' הוא) : בגמ' שם :

שעא מלמד התלמידים בטעות פסידא דלא הדר ומסלקינן ליה : (וכן אם בטל יום או יומים) הכרמ"ם אינו בתוס' שלנו) :

שעב ירד לשדה חבירו ונטעה שלא ברשות אין נוטל מגוף הקרקע : ד"ה סבר : דף קי ע"ב

שעג השוכר הפועלים לעשות מלאכת אחריו לא עבר על ר) לא תשהה שכרו : ד"ה אמר : דף קיא

שעד א"ל בעה"ב לפועל תסמוך על החנוני וא"ל הפועל אני פוטרך אינו חוזר על בעה"ב ואם א"ל אני פוטרך אם יתן לי חוזר עליו אם לא יתן לו : ד"ה חוזר : דף קיב

שעה מחילה אינו צריכה קנין כמו פשרה : בא"ד :

שעו שכיר נשבע ונוטל משום דבעה"ב טרוד בפועליו ולא פלוג רבנן בין אם יש לו פועלים הרבה או לא : ד"ה טריד : ע"ב

שעז הלויתני ואיני יודע אם החזרתי לך התובע אין צריך שבועה : ד"ה אי :

שעח אין עובר על לא תחבול אלא דומיא דרכב ורחיים שמתקנין בה המאכל לצורך אדם : ד"ה ואת : דף קיג

שעט ערכין אין נוהגין בנכרים ובטומטום ובאנדרוגינוס ופחות מבן חדש מה שאין כן בהקדש : ד"ה הקדש : דף קיד

שפ ק"ו סותר ומבטל את ההיקש היכא שנוכל להעמיד ההיקש לדבר אחר : ד"ה והידך :

שפא ערכין אין שמין כאומד נזיקין אלא שמין כאילו ידו מוכתבת לרבו ראשון ולא כאילו נטלה לגמרי : (וראייתם מפרק האומר משקלי) : ד"ה מה :

שפב אין מסדרין בנ"ת : ד"ה מהו :

שפג קברי נכרים מטמאין : בא"ד : ע"ב

שפד אליהו איכא למאן דאמר שהי' מבני לאה ואיכא למאן דאמר מבני רחל וא"כ לא היה כהן : בא"ד :

שפה פרוס לא יתרום ולא יברך : ד"ה מניין :

שפו מה שהחייה אליהו הילד אע"ג שכהן היה ברור היה לו שיחיהו ומותר מפני פקוח נפש : ד"ה אמר :

שפז זרעים וטהרות היו שגורות בפיהם והם המשניות לבד תוספת' : ד"ה ה"ג דתניא :

שפח כלים שעושין בהן אוכל נפש אפי' ניתוח אסור : ד"ה אלמנה : דף קטו

שפט שיבר רחיים ורכב אע"ג דלא ניתק לעשה מ"מ הפסיד חובו כנגדו והוי ניתק לעשה : ד"ה ותייב :

שצ מותר לחבול אוכלין עצמן : ד"ה כלים : דף קטז

שצא ספרים שווין להשאיל ולהשכיר : ד"ה וכת :

הבית והעלייה

שצב בית ועלייה של אחין אין [על] התחתון לבנות התקרה [וע"ש] : ד"ה הבית : ע"ב

שצג השכיר לו ואמר בית(ב: ג:]ונפל אין עליו לבנותו אלא יתן הני השכר שנשאר : ד"ה אי :

שצד שתי עליות זו על גב זו ונפל התחתונה השכורה לו הי אמר ליה עלייה זו שבתחת עליונה אני משכיר לך שיעבד לו גם עליונה ואי אמר ליה שבעל בית מספקא ליה אי עלייה הוי בכלל בית אע"ג דבמכר אינו בכלל בית : ד"ה איפחית : דף קיז

שצה היזיא סונאות מעצמו על נכסי חבירו יכול ליקח גם הרבית : עיין בפנים [ד"ה ר"י] :

שצו בעל הבית רשאי למכור לאחר הבית שתחת העלייה : [ד"ה לא : וע ב ע"ב]

שצז זמן בית דין שלשים יום לפרעון ולכל דבר : ד"ה זמן : דף קיח

שצח מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור : ד"ה אמר : (מכאן הגמרא בפרק המניח) :

שצט השוכר הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם (בגמ' הוא וכן איתא ג"כ בגמ' לעיל פ' האומנין) : ד"ה לעשות :

ת חתך הנכרי בשכין נועץ עשרה פעמים בקרקע (מביאין הגמרא במס' ע"ז) [ק] : ד"ה שבור : דף קיח

הגהות

די"ל בפני עצמו שרי' ועי' מרדכי ובהרא"ן : [ע] אבל הלכה כר"א משום דתניא כוותיה ובב"ק ע"ש א' דייק רב אשי ממתני' כוותיה : [פ] עי' בהגר"א יו"ד סי' רפ"ט : [צ] עי' סמ"ע סי' קנ"ה ס"ק ס"ז : [ק] בפנים איתא בקרקע קשה ועי' תוס' סוף ע"ז סד"ה אמר ובהגר"א יו"ד סי' קכ"א ס"ק כ' :

נוסחאות כ"י

ע) בשר זה : ע) סופר או שכיר בני העיר לאיזו מלאכה שהם צריכים לו תמיד הוה שאלה בבעלים ולכל בני העיר וכן הרב אם אין בידו לשנות ממסכת למסכת אחרת הוי שאלה בבעלים : פ) לא ידענא ובנסכא : פ) הגאה שנתן לו : פ) השכיר בית לחבירו לעשר שנים וכתב לו שטר ולא כתב בו זמן והאומר המשכיר כבר דרתה בו כל עשר שנים נאמן. המשכיר בית לחבירו ואמר השוכר פרעתי כל השנה בתוך שנתו אינו נאמן לאחר השנה אפי' ביום אחר השנה נאמן בשבועת היסת : צ) מת תוך ל' יום פטור : ק) המקבל שדה ואמר אוביר ולא אעבד משלם לך אלפי זוזי הוי אסמכתא ואינו משלם אלא שיעור מה שהפסיד : ר) על כל הלין אם השהה שכרו וקבלן אינו עובר בבל תלין שאומן קונה שבח כלי :

סליק פסקי תוספות

בשם הגאון מו"ה יצחק כהן מקראקא פי' על תוספות דתגרי לוד בדף נ' ע"א

דישנינהו תורים איבעיא להו ולא גרסי' דאיבעי להו דהא לא קאי דוקא אמסקנא דהא מעיקרא נמי הוה ידע הא דשתות כפחות משתות ועוד דהא לא איירי לר"ט דשתות דוקא הוי מחילה אלא דפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן וכל הפחות משליש לר"ט הוי מחילה ומשום קושיא זו ר"ל מתמת קושיא דקאמר התלמודא א"כ לעולם מש"ה חזרו ושמחו ולא קשיא להו כלל אמאי חזרו בהו אמרת לעולם חוזר רק מדקדק התלמוד בהי אמרת כדי שיראה אמאי שמחו להכי אמר רש"י דר"ט סובר ושתות בכלל דאי לאו הכי קשה אמאי ניחא ליה אמאי חזרו אי לעולם חוזר הא חזרו לא ניחא ליה אי סבר ר"ט דשתות הוי מחילה להכי פי' רש"י דשתות בכלל זה וא"כ ה"ה לפי' התוס' נמי מוכרח דלר"ט פחות משליש הוי מחילה דאי הוי אונאה א"כ מאי פריך השתא אמאי חזרו אי הוה אונאה לר"ט דהא לעיל גבי תפסוט לא פריך אמאי חזרו מדאמרי' לעולם חוזר אלא ודאי לעיל לא פריך דשפיר חזרו דהכי סבר ר"ט יתר משתות הוי אונאה ופליג אביטול מקח אבל השתא סבר ר"ט יתר משתות הוי מחילה להכי פריך אמאי חזרו ודו"ק. דלפי זה לא פי' המשנה ר"ל לא פריך אמסקנא וכו' ע"כ :

מעיקרא דשתות הוי כיותר משתות דאז הוה ניחא אמאי חזרו אבל לפי' תוספת דפי' שגם לעיל קודם מי סברת הוה סבר דשתות הוה כפחות משתות לא גרסי' דאיבעיא להו דאינו קאי דוקא אמסקנא דהרי גם לעיל ידע סברא זו והתרצן דתירץ שמחו בשתות עצמו לא הס"ד שום סברא אחרת רק הס"ד לו אע"פ שבשתות הוי דבר מלומלם מ"מ שמחו כדפי' התוס' : ועוד נ"ל דקא דייק דפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן בכדי שיראה הדא פשטא דמתני' משמע ליה ועוד דפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן דאי משתות ועד שליש הוה אונאה פי' ושתות עצמו כפחות משתות כמו לפי המסקנא אתי שפיר כלומר הוי אתי שפיר שמחו וחזרו בין אי ביטול מקח לעולם חוזר בין בכדי שיראה כדאמר לעיל וא"כ מאי קמקשה לקמן באיבעית א"ש פי' אי אמרת ביטול מקח לעולם חוזר מה חזרו הא אמר לעיל לפי המסקנא ניחא שמחו וחזרו בין אי ביטול מקח לעולם חוזר בין בכדי שיראה וגם משום קושי' זו דחק לפרש עוד מעיקרא משתות ועד שליש ושתות עצמו בכלל וכולה לפי שיטת רש"י ז"ל (וק"ל נ"ל יותר בזה) ולהכי פשיט שפיר ממתני' קאי על פשט התוס' ולא עלה זה לפי שיטת רש"י וק"ל :

מהגאון מהור"ר משה איסרליש ז"ל

[illegible]

פירוש החסיד מהור"ר מנחם דוד בר יצחק איש טיקטין ז"ל

[illegible]

שנים אוחזין פרק ראשון

א [דף ב ע"א] **שנים** אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה. ובמקום שהיה של מציאה כגון בעיר שרובה עובדי כוכבים זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי. זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו. דכיון דשניהם באים לפניו תפוסים בגוף הטלית אנו צריכין לפסוק להו דין חלוקה. *דכל דבר שאנו רואין ביד אדם חשבינן ליה שהוא שלו אע"פ שאחר מערער ואומר שלו הוא. כדאמרינן גבי נסכא דר' אבא (ב"ב דף לג:) דחשבינן ליה גזלן אע"ג דאמר דידי חטפי הלכך אי אפשר לפסוק כאן דין כל דאלים גבר כדאמרינן פרק חזקת הבתים (דף לד:) גבי ארבא האי אומר דידי הוא והאי אומר דידי וכן זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי. דהתם שאין אחד מהן מוחזק בדבר שמערערין עליו ואין ב"ד מטריחין למחות לפי שבא ליקח דבר שאין אנו יודעין של מי הוא והוא אומר שלו הוא הלכך אין ראוי לפסוק להן דין חלוקה שמא נפסיד לאחד מהן שלא כדין. ויותר ראוי לומר להם שכל מי שתגבר ידו בכח או בראיות שיזכה וסומכין על זה שמי שהדין עמו קרוב להביא ראיות. [א] ועוד שמי שהדין עמו מוסר נפשו להעמיד את שלו בידו יותר ממה שמוסר האחר נפשו לגזול ועוד יאמר זה מה בלע שאמסור נפשי ויהיה או למחר יביא ראיה ויוציאנה מידי. אבל הכא הלכה דשניהם מוחזקין בגוף הטלית אנו מטריחין למחות שלא יגזול האחד את חבירו. הלכך אם היינו פוסקים להם כל דאלים גבר אחד מהן היה גוזל מה שביד חבירו. הלכך אנו צריכין לפסוק להן דין חלוקה. ולאו דוקא במציאה או במקח וממכר דנקיט זוזי מתרווייהו דאיכא למימר דתרווייהו היא. אלא אף במקח וממכר דנקיט זוזי מחד מינייהו. או בזה אומר אני ארגתיה וזה אומר אני ארגתיה דודאי איכא רמאות בטענותיהן [ב] אפ"ה אמרינן יחלוקו כדמוכח לקמן (דף ז.) שנים אדוקין בשטר דאע"ג דאיכא רמאי יחלוקו. וכן מוקי בגמ' אהא דקאמר אלא מאי רבנן הא נמי כשאר דמיא. הא מאי אי אמרת בשלמא רבנן התם ודאי הא מנה דחד מינייהו אמרי רבנן יהא מונח. הכא דאיכא למימר דתרווייהו הוא פלגי בשבועה.[ג] ולא הזכיר טעמא דרמאי כדקאמר גבי רבי יוסי התם ודאי איכא רמאי הכא איכא למימר דתרווייהו הוא ע"ג דודאי איכא רמאי פלגי בשבועה ובכל מידי [ד] דאיכא למימר דתרווייהו הוא קודם שנודע מחלוקתן בר ממנה שליש דקודם שנודע מחלוקתן ידוע לנפקד שהוא של אחד מהן. כללא דמילתא כל חלוק ממון ששניהם חולקין עליו אם שניהם מוחזקין בו [א]פלגינן בשבועה. ואם אינן מוחזקין בו כל דאלים גבר. ואם הוא ביד אחד לא מפקינן מיניה. בר ממנה [שליש] דפקדון דאע"ג דהוי כאילו שניהם מוחזקין בו משום דהנפקד מוחזק מכח שניהם והספק נולד ברשותו ויד הנפקד כידם אפ"ה יהא מונח עד שיבא אליהו כי ידוע לנפקד קודם שנודע מחלוקתן שאין של שניהם: זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי. האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים. והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע. זה נוטל ג' חלקים וזה נוטל רביע. ומן הדין היה לו ליטול החצי שהוא מודה לו בלא שבועה והחצי האחר שהן דנין עליו יחלוקו בשבועה. אלא [ב]שלא יוכל לכוין שום רמאות בשבועתו הזקיקוהו לכלול כל ג' חלקים בשבועתו. ואף על פי שנשבע על דעת ב"ד מאי דאפשר לתקוני תקון שלא לבא לידי רמאות מכאן ראיה שאם יראה לדיין שהנתבע טוען ברמאות יכיל להחמיר ולפרש בשבועתו כל צד רמאות שיוכל לחשוב בלבו. ולא מצי אידך למימר מאי איכפת לך והא אדעתא דידך קא משתבענא ובדעתך יהא שאשבע בלא רמאות. משום דטפי מסתפי אינים כשמזכירין לו צד השבועה שהוא עובר [ג]בה ממה שהיה נשבע סתם אע"פ שלדעת הדיין הוא עובר בה כשהיה נשבע סתם:

גמ' למה לי למיתנא זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי ליתני חדא. אמר רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי רישא במציאה וסיפא במקח וממכר [דף ב ע"ב] וליחזי זוזי ממאן נקיט. לא צריכא דנקיט מתרווייהו מחד מדעתיה ומחד בעל כרחיה ולא ידע מהי מדעתיה ומהי בעל כרחיה הלכך זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ופלגי להו לטלית ופלגי להו לדמי:

ב [ה] **תנו** רבנן (תוספתא בפרקין) הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. אימתי בזמן שטענו והודה לו. אבל הודה מפי עצמו יכול לחזור בו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. הודאת בעל דין כמאה עדים והשליש נאמן משניהם זה אומר כך וזה אומר כך [והשליש אומר כך] השליש נאמן. אימתי בזמן שהשלישות יוצא מתחת ידו. אבל אין השלישות יוצא מתחת ידו הרי הוא ככל אדם (קדושין עג:) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי. אימתי בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו אבל אין המקח יוצא מתחת ידו הרי הוא ככל אדם. ואמרינן עלה וליחזי זוזי ממאן נקיט. לא צריכא דנקט מתרווייהו. ואמר חד מדעתאי וחד בעל [ד]כרחי. ושמעינן מינה דהיכא דאין המקח יוצא מתחת ידו של מוכר אינו נאמן לומר נקיטנא מהאי מדעתאי ומהאי בעל [ה]כרחי. וקשיא לן הא דגרסינן הכא ולא ידע מהי מדעתיה ומהי בעל כרחיה מכלל דאי הוה ידע נאמן ואע"ג דאין המקח יוצא מתחת ידו דהא [ו]שניהם אוחזין בטלית קתני. ומסתברא לן דהאי דקתני שנים אוחזין לאו אכולה דמילתא קתני אלא אמציאה [ז]לחוד. אבל במקח וממכר בדאיתא ביד [ח]מוכר הוא כדקתני בברייתא [ט]משום הכי אמר ולא ידע מהי מדעתאי ומהי בעל כרחאי הא ידע מהימן אבל אי ליתא בידיה דמוכר אלא [י]שנים אדוקין בו אין בעל המקח נאמן לחודיה לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי אלא עד דמצטרף אחרינא בהדיה כשאר עדות דעלמא. כל זה לשון הרב אלפס ז"ל וכן פרש"י דהאי דפריך גמר' בקדושין (דף עד.) וליחזי זוזי ממאן נקיט קאי אשאין מקחו בידו. ולפי דבריהם אם מקחו בידו נאמן [כ]אי נקיט זוזי מאחד (א) אפילו לומר לאחר נתרציתי וזה הסליך מעותיו בעל כרחי. ואי אין מקחו בידו ונקיט זוזי מתרווייהו לא מהימן למימר מזה קבלתי מדעתי ונתרציתי והאחר הסליך מעותיו בע"כ. ואי נקיט זוזי מחד נאמן אפילו אי אומר נתרציתי לאחר דמדכיר דכיר. וקשה לפירושם דכשאין מקחו בידו אפי' אי נקיט זוזי מחד מינייהו אמאי מהימן טפי מאינים דעלמא כיון שנסתלק מן המקח וקבל מעותיו. וכן משמע לשון התוספתא דקתני אבל אין המקח יוצא מתחת ידו הרי הוא ככל אדם. ועוד לרב אלפס דגרס ולא ידע ומתוך כך הוצרך לדחוק ולומר דשנים אוחזין דמתניתין לא קאי אמקח וממכר קשה טובא. דמאי דוחקיה דבעל הגמ' לאפוקי מתניתין ממשמעותא ומתוך כך הוצרך לומר ולא ידע. לוקמה כפשטה דשנים אוחזין קאי אכולה מתניתין ואפילו ידע נמי אין נאמן כיון דאין מקחו בידו. הלכך נראה כפי' ר"ח שפי' בקדושין בזמן שמקחו בידו נאמן במיגו שיכול ליתנו לאיזה לד שירצה. ועלה פריך וליחזי זוזי ממאן נקיט ואנן סהדי דלאותו נתרצה והוי כמיגו במקום עדים אם אמר שלאחר נתרצה. ומשני התם דנקיט זוזי מתרווייהו [ו] ואין א] [ל]יודע ממי קבל ומי הסליך בפניו [מ]לא הוי כמיגו במקום עדים. אבל אם אין מקחו בידו אפי' ב] יודע לא מהימן. ואפילו נקיט זוזי מחד לא מהימן דהוי כאינים דעלמא כיון שקבל מעותיו ונסתלק מן המקח. ומיהו קשה מאי דפריך הכא וליחזי זוזי ממאן נקיט [ז] והלא אין מקחו בידו. ופי' ר"י הא דפריך הכא והתם וליחזי זוזי ממאן נקיט לא בשביל נאמנות המוכר קאמר. אלא כלומר נשאל להם ממי קבל המוכר המעות שבזה לא ישקרו. ואינם חלוקים אלא שזה אומר לי נתרצה המוכר וזה אומר לי נתרצה אע"פ שלא נתתי המעות. ומורי היתירא לעצמו לחבריה דמי קיהיב ואנא דמי קא יהיבנא אבל לגזול אין מתכוין. וה"ה דהוה מצי למימר וליחזי זוזי מאן יהיב. אלא דניחא ליה להזכיר המוכר משום דבדידיה תליא מילתא דאנן סהדי דלאותו שנתן לו המעות נתרצה. ור"ת פי' דהכי פירושו נשאל למוכר ממי קבל המעות. דנהי דאין נאמן בזמן שאין מקחו בידו כדאיתא בקדושין מ"מ הוי כעד אחד* [ט] ולכל הפחות תועיל עדותו [י] שיטול בלא שבועה חליה אותו שהמוכר מסייעו וגם את חבירו הוא מחייב שבועה דאורייתא. ומשני דנקיט זוזי מתרווייהו ולא ידע הי מדעתיה ומהי בעל כרחיה. ולא גרסינן ולא ידיע. כללא דמילתא דהיכא דידיע ממי קבל המעות על פי עדים או על פי הלוקחים הוא זוכה במקח. והמוכר אינו נאמן לומר שנתרצה לאחר אפילו מקחו בידו דהוי כמגו במקום עדים. ואם אין ידוע אלא על פי המוכר אי נקיט זוזי מתרווייהו ומקחו בידו נאמן לומר מזה קבלתי מדעתי במגו דאי בעי יהביה ניהליה. ואי נקיט זוזי מחד אינו נאמן לומר נתרציתי לאחר. ואי אין מקחו בידו אי נקיט זוזי מחד בעדים או בדבור הלוקחין זוכה במקח. ואי נקיט זוזי מתרווייהו אין נאמן לומר מזה קבלתי מדעתי אלא כאינים דעלמא חשיב כעד אחד:

הגה"ה

ח] *נראה לי דהאידנא דאיכא שבועת היסת לא הוי עד כיון שיכול שכנגדו להשביעו ולומר תן לי מקחי שקניתי ממך ועד שצריך שבועה לא חשיב עד כדפר"י. מהרי"ח:

ג [כ] **ומדברי** ר"ת יש ללמוד דעד אחד פוטר מן השבועה. והביא ר"מ מרוטנבור"ק ז"ל ראיה לדבריו מדדרשינן שבועות (דף מ.) לכל עון ולכל חטאת הוא דאין קם אבל קם לענין שבועה דלא מיעטיה קרא בין לחיוב שבועה בין ליפטר מן השבועה ועוד ק"ו הוא איזה כח מרובה כח המוחזק או כח שאין מוחזק הוי אומר כח המוחזק. א"כ ק"ו הוא ומה כשהעד מסייע למי שאין מוחזק זוקק את המוחזק לישבע. כשהעד מסייע למוחזק כל שכן שיפטרנו מן השבועה. ועוד הביא ראיה מדגמר רבי חייא (דף ד.) דעדים מחייבין שבועה על השאר מבינייהו דפיו ועד אחד. ואי ס"ד דעד אחד אינו פוטר מן השבועה ליפרוך מה לפיו ועד אחד כשכן מחייבין שבועה אין כיוצא בהן פוטר מאותה שבועה. שאם היה אחד בא ומעיד כדברי הנתבע אינו פוטר מן השבועה. וכן פיו אם היה בא אחד ואמר אינו חייב כלום ואפילו שנים אומרים כן אינם פוטרים מן השבועה שחייב את עצמו. דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי. תאמר בעדים שאפילו אם נאמר שמחייבין שבועה ישנן בהכחשה בכיוצא בהן דאי הדר אתו תרי סהדי אחריני ומסייעי לנתבע פטור מן השבועה וכל מה הצד פרכינן כל דהו אע"ג דלא הוי לא קולא ולא חומרא וכל שכן דפירכא חשובה פרכינן ליה. אלא על כרחך עד אחד פוטר מן השבועה כשם שהוא מחייב שבועה. ועוד מביאין ראיה מהא דאמרינן בפירקין לקמן (סס:) אמר לך רבי חייא שאני הכא דקמסייע ליה שטרא פירוש אע"ג דהילך בעלמא חייב הכא פטור משום דלשון שטר שכתוב בו שלעין מסייע ליה. דאמרינן חזקה דאם היו שלש לא היו העדים חתומים על שלעין שתים כיון דאין ראוי לגבות בשטר זה אלא שתים. וכיון דפטרי' ליה משבועה [ל] בסיוע שטר בעלמא אע"פ שאין כאן עדות גמורה שאינה אלא שתים כ"ש בעד אחד שמעיד כדברי הנתבע. ויש ג] מקשים מהא דתנן לקמן בפרק המפקיד (דף לה:) השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר

הגהות הב"ח א מוחזקין בו פלגי בשבועה: ב אלא כדי שלא יוכל: ג עובר בה אף שהיה: ד והד בעל כרחאי: ה ומהאי בעל כרחאי: ו דהא שנים אוחזין: ז אלא אמציאה בלחוד: ח בדאיתא ביד' דמוכר הוא: ט כדקתני בברייתא ומשום הכי: י דמוכר אלא שניהם אדוקין בו: כ בידו נאמן ל"ש אי נקיט זוזי מחד מדעתיה ומחד בעל כרחיה ול"ש אי נקיט זוזי: ל ואין ידוע ממי קבל: מ ומי הסליך בפניו דלא הוי:

הגהות הגר"א א] דנקיט זוזי מתרווייהו ואין „יודע". נ"ב ידוע וכ"כ מע"מ: ב] יודע. רשום קו עליו וכ"ב אין ידוע (ועמ"ש רבינו בח"מ סימן רכ"ב ס"ק א'): ג] ויש מקשין מהא כו'. נ"ב ולסרז"ה ורשב"א ומ"מ שכתבו דוקא בשבועה דרבנן פטור ניחא (ועמ"ש רבינו בח"מ סימן פ"ז ס"ק כ"ב):

תפארת שמואל

פרק ראשון (א) **אפילו** לומר לאחר נתרציתי וכו'. נ"ב פירוש אבל אם מקחו בידו דקאמר בברייתא נאמן לומר לזה מכרתי וכו' דמשמע דמהימן לומר שמכר לאחר שלא נתן המעות ואותו שנתן המעות הסליך לו בע"כ דאל"כ שלא מהימן אלא לאותו שנתן לו המעות לא תועיל בנאמנותו. אלא מה שאמר שזה נתן מעות וזה לא נתן א"כ ה"ל למימר נאמן המוכר לומר זה נתן המעות וזה לא נתן המעות אבל סיפא דקאמר כשאין מקחו בידו אינו נאמן בע"כ הפי' אינו נאמן כלל ומש"ה פריך ולתני:

פלפולא חריפתא

פרק ראשון [א] **ועוד** שמי שהדין עמו כו'. וכן לשונו בפרק חזקת אבל התם לא כתב מתחלה שתגבר ידו בכח וכו' ואילו הכא דכבר כתב בכח או בראיות א"כ לא סגי מאי דכתב וסומכין כו' להביא ראיות דהכתי לא שמעינן טעמא אשתגבר ידו בכח אלא דהאי דכתב שמוסר נפשו כו' הוא טעמא דאשתגבר ידו בכח ולכך ה"ל לכתוב וכן שמי כו' ולא עוד שמי כו' אך לא הגהתיו דהואיל וכך לשונו בפרק חזקת אמינא דריהטא דההוא לישנא נקטיה: [ב] **אפ"ה** אמרינן יחלוקו. דקודם שנודע מחלוקתן איכא למימר דתרווייהו הוא כדמסיק וכמו שאפרש שם בס"ד: [ג] **ולא** הזכיר טעמא דרמאי כו'. קשה דאי משום הא לא אריא כלל דהא הך דאמרינן אא"ב רבנן כו' היינו לומר דרבנן היא ולא ר' יוסי א"כ להכי (כי) לא הזכיר טעמא דרמאי דאי הכי אף ר' יוסי היא וכדמשני אפי' תימא ר' יוסי וכו' ובכל מקום הסוגיא כך היא וכדמסיק אפי' ר"י אה"נ דלרבנן צמי טעמא משום רמאי כו' וכדמשמע נמי בתר הכי דאמרינן בין לרבנן בין לר"י התם גבי תנוני כו' דהא בודאי איכא רמאי ומיהו מזה אין להוכיח דגבי תנוני אע"ג דאיכא למימר דתרווייהו הוא שהתנוני לא נתן אלא התנוני אכתי אף לרבנן לא היה לנו להוציא מבעה"ב לשלם לחנווני ולפועלים מש"ס: [ד] **דאיכא** למימר דתרווייהו הוא. במציאה כהדא הגביהו במקח וממכר דנקט זוזי מחד מינייהו שמא הך דיהיב זוזי הקנה לשני המחלה וכמ"ש התוס' גבי שטר כד"ה ויחלוקו כו' דאפשר דפרע לו השני אבל במנה אין דרך שיקנה לו השני אחרי שהוא ביד חבירו עכ"ל ובאני ארגתיה יכול להיות שארגוה ביחד: [ה] **ת"ר** כו'. תוספתא דפירקין הזכירה רבינו בסוף המגיה והסיפא איתא בגמרא דקידושין פ"ד דף ע"ג: [ו] **הג"ה** ואין ידוע משום דגרים התם בגמרא ולא ידיע ואי ל"ג בגמרא כלל וכגי' הרי"ף דלעיל לא היה מן הצורך לר' חננאל להאריך בלשון כזה דודאי כדמשנינן דנקט זוזי מתרווייהו תו ליכא מקום עדים. אלא דהגמרא קאמרה ולא ידיע הלכך מפרש לה נמי: [ז] **והלא** אין מקחו בידו. קושיא זו לא הקשה לר' חננאל שהרי אפשר שהוא מפרש לההיא דמיירי במקחו בידו דשנים אוחזין לא קאי אלא אמציאה בלחוד כסברת הרי"ף ופריך ולהזי זוזי ממאן נקט והוה שלו דאנן סהדי דלאותו נתרצה. ומשני דנקט מתרווייהו ולא ידע כגי' הרי"ף דאי הוה ידע הוה מהימן הואיל ומקחו בידו ומה שהקשה רבינו היינו לפי שכתב דנראה כפי' ר"ת וכדי לתרץ הקושיות וקאמר דהכתי אינו מתורץ הקושיא האחת מאי דפריך כו' והלא אין מקחו בידו דפשטה דמתני' הכי משמע דשנים אוחזין אכולה קאי: [ח] **נ"ל** דהאידנא. ודברים הללו דעד שצריך שבועה כו' כס"ב דקדושין דף מג והעתיקם לקמן ורבינו בסתם הדברים ולא כתב דהאידנא לא הוי דינא הכי משמע ודאי דס"ל דאף האידנא דינא הכי לפי דאף האידנא אין כאן שום חיוב שבועה על זה העד דהא שניהם אוחזין מוקמינן אף במקח וממכר ואם כל א' יטעון שהמוכר התפיס לו לבדו א"כ אין להם על המוכר כלום שהרי הוא אומר שהמוכר נתן לו והיאך ישביעהו שמודה הוא שנתן לו. ואם בכל אחד יטעון על המוכר שלא נתן לו ושנתני לחבירו א"כ הודה שעדיין לא משך ויכול המוכר לחזור ואינו עומד אלא כמי שפרע וכמ"ש רש"י בקדושין באם מקחו בידו שכתב וז"ל עליה למידק שלא לחזור לו מזה ולהחזיר לו דמיו ויתן המקח למי שלא נמכר לו דקים ליה במי שפרע הלכך מידק דייק עכ"ל ומכיון שאין עליו אלא מי שפרע בזה לא שמענו דלא חשיב עד ועוד על כרחנו לא מיירי שמשך דא"כ קמה לה ברשותיה ומה לו על המוכר כלל אבל גדולה מזו דהכא הא מיירי בשאין מקחו בידו וכתב רש"י בקדושין דכשאין מקחו תחת ידו מי שפרע ליכא ולא רמי אנפשיה ע"כ. והיינו מטעמא דמיירי ששניהם לקחוהו מעצמן ולפי זה אפשר דמי שיש עליו מי שפרע לא חשיב עד כיון שלא יוכל להעיד בדבר העדות בלבד שייך נמי טעמא כמו בעד שצריך שבועה כדלקמן ומ"מ הכא ודאי דלא קשיא כלל דאין כאן אפי' מי שפרע כל זה נ"ל פשוט: [ט] **ולכל** הפחות תועיל כו'. והתם בקדושין מפ' כרבינו הנגהל כדאי' התם בתוס': [י] **שיטול** בלא שבועה כו'. דהכי ס"ל לר"ת מכח הראיות דלקמן ועיי"ל דמסכא גופיה דייק דאי לא פריך אלא כדי לחייב שבועה דאורייתא להוד לא פריך ולא מידי דמתני' דיני שבועה דתקנתא אתא לאשמועינן ואה"נ שאם ימצא ע"א שיחייבו שבועה דאורייתא דישבע אותה שבועה דומה למ"ש רבינו לקמן גבי ויש מקשי' כו' השוכר פרה כו' ואע"ג דהתם לא מצי למתני כו' לרווחא דמלתא כתב כן ובלא"ה הוה משני שפיר אלא פריך אפטור היכי פסיק ותני דישבעו שניהם ונחזי כדי לפטור כו' ואגב כתב ר"ת דה"נ כדי לחייב ש"ד: [כ] **ומדברי** ר"ת יש ללמוד כו'. אע"ג דר"ש בסדיא קאמר הכי מיהו לא אמר אלא בפטור דשבועת התקנה. ואנן ללמוד לכל שבועה אמרינן אפי' דאורייתא ומשום דהאי לאו בדאורייתא פטרו רבנן נמי לא הוה פטרי בתקנתא דידהו דכל דתקון כעין דאורייתא תקון ועוד נ"ל דה"ק אע"ג דלענין דינין דהכא לא למדנו כלום מדברי ר"ת ולא ה"ל לכתוב דבריו דלא בא לפרש אלא לסתום דינין ולקבוע הלכות לכך אומר דלהכי כתבו דיש ללמוד כו': [ל] **בסיוע** שטר. אע"ג דלרב ששת דקי"ל כוותיה ילדידיה

ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר . ואמאי ישבע השוכר [ם] והלא השואל מעיד שמתה כדרכה ויפטר השוכר משבועה . וי"ל דלא קשה מידי דמתני' דינא קמ"ל דהשוכר נפטר בשבועתו מן המשכיר והשואל משלם לו . לאפוקי מדרבי יוסי דאמר כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו וכו'* . ואם יש לשוכר ראיה לפטור עלמו מן השבועה יביא ראיה ויפטר והכי לא איירי מתני' . ולא מצי למיתני השוכר פטור מן השבועה בעדות של שואל משום דלא פסיקא ליה [נ] דלפעמים דאין השואל יודע היאך מתה. ויש מקשין הכא מהא דאמר לקמן (דף לו.) שומר שמסר לשומר חייב דא"ל את מהימן לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה [ס] ואמאי חייב יפטרנו שומר השני בעדותו משבועתו שהוא חייב . ולא קשה מידי דחיוביה דראשון בשביל דאין יכול לישבע הוא והוא אין רוצה להאמין לשבועת השני ונתחייב לו הראשון ממון . [ע] ואין עד אחד פוטר מחיוב ממון . [א] וה"ר יונה ז"ל הקשה מהא דאמרי' בפ' כל הנשבעין (דף מה:) מכלל דתרוייהו סברי המפקיד אצל חבירו בעדים א"ל להחזיר לו בעדים . בשטר צריך להחזיר לו בעדים . פירוש כדי ליפטר משבועה דאף בלא עדים נאמן הנפקד בשבועה לומר החזרתי ולא מצי א"ל בשטרך בידי מאי בעי במיגו דאי בעי אמר נאנסו דמהימן בשבועה כדאיתא בפ' המוכר את הבית (דף ע.) ואם איתא דעד אחד מהימן לפטור מן השבועה אמאי אמר בעדים . אם יחזיר לו בעד אחד יפטרנו מן השבועה וי"ל דלא קשה דאגב דאמרי' התם ובכל דוכתא המלוה את חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים [פ] נקט נמי התם בעדים ופי' בעדות המועיל לו היינו אף עד אחד . ועוד הקשה מהא דתנן (שבועות דף מה.) לענין שבועה שלא פקדו אבל אמר רבן שמעון בן גמליאל אם יש עדים שאמר האב בשטר זה אין פרוע גובין שלא בשבועה . ומדקתני עדים משמע דעד אחד שאמר האב בפניו בשטר זה אין פרוע לא היה פוטר את היורשין מן השבועה . ואף ע"פ שבשבועה זו אינה אלא מתקנת חכמים . ונראה לי דלאו פירכא היא לסתור דין זה מכל אלו הראיות שהבאתי עליו . והיכא למימר שלא דקדק התנא בלשונו לשנות עדים ולאשמועי' דעד אחד לא מהני אלא אגב ריהטא נקט דאורחיה בכל דוכתא למיתני עדים ופירושו עדות המועלת לו : ד [דף ג ע"א] אמר ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים ישבע על השאר . שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו* . מסקינן דיליף לה מביניהו דפיו ועד אחד . *ואע"ג דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן אינן בתורת הזמה . רבי חייא לא חשיב ליה פירכא דהא דעד אחד אין בתורת הזמה לחייבו ממון היינו משום דריעותא דידיה הוא דלאו מחייבו ממון . וליכא מאן דפליג עליה אלא ברייתא דאבוה דרבי אפוטריקי . והלכתא כר' חייא כמו שאפרש לקמן . [דף ד ע"א] אתיא מגילגול שבועה דעד אחד . מדבעי למילף העדאת עדים לחייבו שבועה [א]מהודאת פיו ומגלגול שבועה דעד אחד [צ] אלמא ב"ד פוסקין השבועה אע"פ שאין התובע טוען שיגלגל עליו לישבע [ק] דומיא דהעדאת עדים והודאת פיו שבית דין פוסקין לו לישבע וכן בסוטה מגלגלין ממילא . ולקמן נמי כי הודה במקצת כלים חייב אף על הקרקעות אע"פ שאין טוען לגלגל . והכי א"ר הונא בהדיא בפ' כל הנשבעין (דף מט.) ורב חסדא לא פליג [ר] אלא [ב]מדרבנן* [ש] אבל מדאורייתא מודה . ומי הוחזק כפרן והאמר רב אידי בר אבין א"ר חסדא הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות . [ג]ובפקדון נמי נהי דהוחזק כפרן ולא מצי למילף מביניהו מ"מ חזינן לקמן דאף בפקדון אמר ר' חייא למילתא גבי ההוא רעיא דקאמר עלה אי איתא לדרבי חייא . והיינו טעמא [ד]כיון דגבי מלוה ילפינן מביניהו דהעדאת עדים חשבינן כהודאת פיו לחייבו שבועה [ת] א"כ בכל מקום דפיו מחייבו שבועה גם העדאת עדים מחייבו שבועה ובפקדון שכנגדו ישבע : ה ואמר ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והילך ישבע על השאר . מ"ט הילך נמי כמודה מקצת הטענה דמי* ורב ששת אמר הילך פטור מ"ט* . כיון דא"ל הילך הני חמשים דקמודה ליה בנוייהו כמאן דנקיט להו מלוה [ו]דמי ובאידך חמשין הא לא מודה ליה הלכך ליכא הודאה מקצת הטענה *וסוגיין כרב ששת דמקשה בפרק השואל (דף ק.) גבי היו לו שני עבדים אחד גדול ואחד קטן המוכר אומר קטן מכרתי והלוקח אומר גדול לקחתי ישבע המוכר שהקטן מכר ואמאי ישבע מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ועוד הילך הוא . ומדקמקשה סתמא דגמרא הכי אלמא כרב ששת סבירא ליה דאמר הילך פטור . וכן סתמא דגמ' בפרק השואל (דף לח.) דמוקי רישא בהרתי לא הוה צריך למימר ומתו תרוייהו אלא דלא ליהוי הילך כדפרש"י התם . והא דתנן פרק שבועת הדיינין (דף מג:) בית מלא מסרתי לך והלה אומר מה שהנחת אתה נוטל פטור . זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב צריך לומר דמיירי כגון שהרקיבו אותן פירות שהוא מודה לו בפשיעה וחייב לפרוע דלאו הילך הוא [דף ה ע"א] ולרב ששת דאמר הילך פטור [א] קרקע אמאי איצטריך קרא למעוטי משבועה הא כל קרקע הילך הוא . אמר לך רב ששת כי איצטריך קרא היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות . אי נמי שטענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות מהא שמעינן [ז]טענו חטין ושעורין [ב] והודה לו באחד מהן שחייב . דאי לא תימא הכי אמאי איצטריך קרא למעוטי הודה בכלים וכפר בקרקעות דהא חטין ושעורין נינהו . והכי אמר שמואל בפרק שבועת הדיינין (דף מ.) וגם רב פפא דבתרא הוא סבר כוותיה התם דמחייב היכא דטענו כלי ופרוטה והודה בפרוטה וכפר בכלי :

ו [דף ד ע"ב] ת"ר שטר שכתוב בו סלעין דינרין . מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש רשב"א אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע . ר"ע אומר אינו אלא כמשיב אבידה ופטור . והלכה כר"ע . דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו . ור"ש לא פליג עליה אלא דאמר לוה שלש . אבל אי אמר לוה שתים מודה דפטור . משום דהוה ליה הילך . [ג] דשטרא דקמודה ביה כהילך דמי ופטור . [ד] או משום דהוה ליה שטר כפירת שיעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות דתנן טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות . הודה בקרקעות וכפר בכלים פטור* : ז ההוא רעיא דכל יומא הוי מסרי ליה חיותא בסהדי . ההוא יומא מסרו ליה בלא סהדי לסוף אמר לא היו דברים מעולם . אתו סהדי ואמרי דאכל תרי מינייהו . אמר רבי זירא אי איתא לדרבי חייא קמייתא משלם ומשתבע אאחרא . אע"ג דרבי זירא מספקא ליה אי איתא לדר' חייא נראה דהלכתא כוותיה . דליכא מאן דפליג עליה אלא אבוה דרבי אפוטריקי ופסקינן דסבר כרבן גמליאל . ור' חייא סבר כרבנן דבעו הודאה ממין הטענה . וכן הלכתא כדמוכח בפרק המניח (דף לה:) דאמר רבה בר נתן טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ופריך מאי קא משמע לן תנינא . [ה] אלמא פשיטא ליה דכן הלכה . ובפרק שבועת הדיינין (דף לט:) אמתני' דהטענה שתי כסף משמע נמי דרב ושמואל בעו הודאה ממין הטענה . ושמואל נמי קאמר התם (דף מ:) טענו חטין וקדם והודה לו בשעורין (פטור ופרים) אם כמערים חייב ואם כמודה

הגה"ה

*אמר לחנווני תן לפועלים מעות הוא אומר נתתי והם אומרים לא נטלנו שניהם נשבעים ונוטלים ולא משביעין להו בנח אחת אלא בזה אחר זה . מא"ז : ולא אמרי' נסיק לממונא מבע"ה ויהא מונח עד שיבא אליהו ואפי' לר"ע דאמר שצריך לשלם לכל א' וא' גבי לוקח מה' ב"א ואין יודע מאיזה מהן לקח התם פשע דהוה ליה לידע מאיזה מהן לקח אבל הכא לא פשע ויהיה התם משום דא"ל חנוני מאי אית לי גבי פועלים אע"ג דקמישתבעו לי לא מהימן ואין לי לדחוק את האדם להאמין לחבירו אם לא שהאמינו מעצמו שהפקידו בידו או הלוהו את האמנתיו דלא אמרת לי הב ליה בסהדי והאי דהכותב דאמר לא שנא דאמר הב שטרא והב זוזי ול"ש הב זוזי והב שטרא חייב דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי היינו בעבור שא"ל ליקח השטר גלי אדעתיה דלא הימניה הלכך היה לו ליתן בסהדי . פר"י מהרי"ח :

ואתא מחמת כפירה כתוב אין צריך להזכיר לא פקדון ולא חוב אלא משביע אותו שאין בידו משלו כלום אבל היכא שאין התביעות שוות צריך לפרש בשבועה כל תביעה ותביעה ועכשיו אין משביעין שבועה של תורה שהוא בשם המיוחד או בכנוי אלא מקבלין באלה ובחרם על דעת המקום ועל דעת ב"ד וא"צ לענות אמן כך השיב רש"י . ורבינו אבי"ה כתב שנהגו העם שבאלים אותן אם מקבלים עליהם שבועה וכיון שקבל עליו באלה . שוב א"צ לענות אמן והיכא שנתחייב לו שבועה ע"י טענת ברי יכול לגלגל עליו טענת ספק ולהשביעו ודוקא כשהתובע טוען ברי לי שאיני חייב לך אבל אם אומר איני יודע אין מגלגלין . כל פלוגתא דלא איפסיק הלכתא בהדיא הלכה כתנא קמא. מא"ז :

הגה"ה

*ומודה מקצת חייב דאין אדם מעיז פניו אפילו בפקדון שייך לומר דאין אדם מעיז ומיהו במקום שיכול לטעון ולכפור הכל כגון בנו אפילו מודה מקצת פטור . מהרי"ח :

*ולא הוי הילך [ב] אלא כשמחזיר לו אותן מעות עצמן שהלוהו או אותו פקדון עצמו אבל אם אומר לו [ה] אין לך בידי אלא חמשים והילך והם מעות אחרים אין זה הילך וחייב שבועה אפי' לרב ששת וכן משמע מתוך פירוש רש"י . מא"ז :

הגה"ה

*אמרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי פטור דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ולליכא אתריצא משום דמתרץ דבוריה ואומר מה שאמר לא אכלתי היינו לא אכלתי שוגג אלא מזיד אבל אם אמר בפירוש לא אכלתי כלל חייב ואין נאמן במיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי דאין אדם משוי נפשיה רשיעא מיהו אם אמר בפירוש מזיד הייתי נאמן לד"ה ואע"ג דאמרינן בפ"ק דסנהדרין אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע ה"מ דלא פסיל לנפשיה לעדות אבל הכא איכא למימר שעשה תשובה שאין רוצה להביא חולין לעזרה . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה

*אבל טענו קרקעות ומטלטלים והודה לו מקצת מטלטלין חייב בשבועה אף על הקרקעות דזוקקין נכסים וכו' טענו חטים והודה לו בשעורים אם כמודה פטור אף משעורים ואם כמערים חייב שבועה על החטין . פר"י מהרי"ח : (ג) ג] ואפי' שבועת היסת אין נשבעין על הקרקע לא שנא תבע גוף הקרקע לא שנא תבע שיעבוד קרקע אין נשבעין ועל דא סמכינן הלכה למעשה . מא"ז :

הגה"ה

*וכן כתב בא"ז דאפילו לא נתחייב לו אלא שבועה דרבנן ב"ד מגלגלין עליו שבועה על תביעה אחרת וכל היכא דנתחייב שבועה דאורייתא או אפילו דרבנן אע"פ שאמר הריני משלם מגלגלין עליו הכל וחייב לישבע על מה שמגלגלין עליו או ישלם הכל וכל היכא דנתחייב לו שתי שבועות אחת מחמת כפירה הפקדון

הגהות הב"ח א לחייבו שבועה כהודאת פיו מגילגול: ב אלא בשבועה דרבנן אבל בשבועה דאורייתא מודה : ג ובפקדון נמי . נ"ב תוס' דף ה' בד"ה אי איתא : ד והיינו טעמא דכיון דגבי מלוה : ה בהגה"ה ד"ה ולא הוי הילך . וכן משמע מתוך פי' רש"י . נ"ב לא הבנתי דברי הרב בזה דמה שפרש"י לא הוצאתים וכן שלך בכ"מ שהם הוא כדרבי חייא דס"ל הילך חייב ולרבותא דאפילו בזה ס"ל דחייב ולמאי דקי"ל כר"ש דפטור ודאי אף בזה פטור וביותר תמוה על הב"י סימן פ"ז דכתב ג"כ שכן משמע מפרש"י ופי' דלדעת זה אינו שייך הילך אלא בפקדון דבמלוה אע"פ שהוא בעין ברשות לוה קאי וא"כ איך אפשר דרש"י ס"ל כן הא רש"י ס"ל דא"ל מודה מקצת אלא במלוה ולא בפקדון כדמבואר אלא פשוט דרש"י לא פי' זה אלא לר' חייא ולרבותא: ו מלוה בידים דמי כו' הא לא קא מודה כו' : ז מהא שמעינן היכא דטעמו :

הגהות הגר"א א] וכר"י ז"ל הקשה כו'. נ"ב ולדברי מרדכי שכתב שבשבועה ע"י מיגו לא אמרינן גיחא (ע"ש ס"ק כ"ז) : ב] בהגה"ה ד"ה ולא הוי הילך כו'. נ"ב אבל ש"פ כתבו דוקא בפקדון (וממ"ש רבינו בח"מ סי' פ"ז ס"ק י"א י"ז) : ג] בהגה"ה ד"ה ואפי' שבועת כו'. נ"ב אבל בפ"ש דכתובות סימן כ"ד ד"ה מכאן כ' דנשבעין וכ"כ תוס' בפ"ג דב"ב (ל"ג א' ד"ה מיגו) וש"פ וכ"כ לקמן סימן י' בד"ה אע"ג כו' :

פלפולא חריפתא

ולדידיה לא הוה כך טעמא מ"מ בסברא זו ודאי לא פליג וכיולא בזה לקמן גבי היו שנים רוכבים כו': [ם] והלא השואל מעיד כו'. עיין מה שאכתוב לקמן : [נ] דלפעמים דאין השואל יודע כו' . ואע"ג דישבע השוכר נמי לא פסיקא דלפעמים אינו יודע מ"מ דיקא איצטריך למתני דחל עליו חיוב שבועה אבל למתני שיפטר לא קתני משום דלא פסיקא : [ס] ואמאי חייב יפטרנו השומר השני בעדותו. יש מקשים מאי עדות שייך הכא שהרי אין לך נוגע בעדותו גדול מזה שאם לא יעיד שנאנסה חייב לשלם ומתרצי' דמי לא מיירי נמי בש"ש שמסר לשומר חנם והכי הוא דמקשים אמאי חייב יפטרנו כו' דס"ה כי היה אומר שנאנסה היה ג"כ פטור מלשלם ומנאה כשמעיד שנאנסה אינו נוגע בעדות כלל . אבל זה נראה בעיני דוחק דהא אמרינן עלה לא מבעיא ש"ש שמסר לשומר חנם דמגרע גרע לשמירתו אלא אפילו ש"ח שמסר לש"ש כו' משמע דעיקרא דמימרא בש"ח שמסר לש"ש היא ומינה משמע דמקשי' וכלא"כ נמי נ"ל דמעיקרא לאו קושי' דכי מקשי' אמאי חייב יפטרנו כו' היינו לאחר שכבר נשבע הוא לראשון דשוב לא הוי נוגע בעדות שכן כתבו התוספות בפ"ג דקדושין דף מ"ג א' דאמרינן התם בין לקדושין בין לגירושין בין לממונות כן כן שלוחיו כן כן עדיו והאידנא דתקון רבנן היסת פרש"י נוגעין בעדותן הן דאי אמרי אהדרינהו ניהליה בעו לאשתבועי לפיכך כן מעידין שקבל מלוה מידם כדי שיפטרו מן השבועה ונוח הוא להפסיד הממון למלוה מלהשבע בשקר דאע"ג דחשידי אממונא לא חשידי אשבועתא הלכך בממון לא אמרינן כן כן עדיו כו' ע"כ . והקשו התוספות דמכל מקום למה לא יהיו העדים נאמנים לאחר שנשבעו לומר פרעתם שהרי שוב אינם נוגעים בעדות ע"כ . הרי בהדיא דלאחר שנשבעו נאמנים לפי שכבר נסתלק נגיעותם דפטורים הם בשבועתם ואע"ג דודאי אילו היו חוזרים ומודים שלא פרעו שהיו מחויבים לשלם דלא קי"ל כרב דס"ל דשוב אינו משלם כדאיתא סוף הגוזל קמא מ"מ התורה פטרתן בשבועתן ומחזיקין אנו אותן לנשבעין באמת וכ"כ אע"ג דאילו הודה אחר השבועה שלא נאנסה היה חייב לשלם לא אמרינן הכי אלא דשבועתו באמת היתה ונמצא שאינו נוגע עוד בעדות . ואין לחלק כלל דהתם יש להאמינם יותר בשבועתם לפי שהיו יכולים להפטר ג"כ בשבועה שנתנו ללוה ואילו הכא אין לו להפטר בשבועה אחרת מזאת שכך מעידים הדא דמה לי שיש להם שבועה אחרת או לא מ"מ ע"י שבועה מיפטרו ובלאו הכי מתחייבים ואילו הכא מתחבת לכו לנוגעים אף אחר השבועה ההם נמי דכותיה ועוד דמאי מהני להו התם שהיו יכולין לישבע שחזרו ונתנום ללוה שהרי יותר נוח להם שישבעו שנתנום למלוה לפי שמן הלוה קבלו הממון ועשה להם טובה וממון שלו הם מחזיקים בידם . הלכך אין בין הכא להתם כלל אלא לעולם אחר שנשבעו נפטרו והלכו להם ושוב אין נגיעה בעדות כלל ויבואו ויעידו . וההכי מיירי קושית המקשים דיפטרו השומר השני בעדותו לאחר שכבר נפטר בשבועתו שנשבע לראשון ולא קשה ולא מידי . ואי קשיא הא קשיא דהתוספות דקדושין מתרלים לקושיתם שכתבתי דהור"י דלכך אין נאמנים לאחר שנשבעו משום דרחמנא אמר ע"פ שנים עדים יקום דבר דמשמע שהנאמנים בדבורם בלבד אבל העדים המשונים לישבע קודם שיאמנו דבריהם אין ממש בעדותם ע"כ ומסתמא ה"ג דכוותה אין כאן עדות כלל . דכי אמרת נמי דהכא מי לא איירי נמי במודה השני שנגנבה והראשון ש"ה כדאמרן דהשתא השני שלומי בעי הדא דאכתי עליו שבועה שאינה ברשותו כדאיתא בגמרא דף ו'. ועוד דמרא דמימרא דהכא רבה הוא וכבר פסק שמואל כר' יוסי דתתאור לבעלים הראשונים לשלם להם . ועוד דודאי דהכא בשבשני רוצה להפטר בשבועה כדאמר כאיך לא מהימן לי בשבועה ומכיון דדוקא בשמין שבועה איירינן א"כ מאי מקשים הא אין כאן עדות כלל כיון שהיה טעון שבועה ולי אמרת דראשון יפטרנו מהשבועה ודאי שאין זה מתשבכו . נעד דה"כ התם נמי בקידושין ליעבד הכי ויהיו עדיו וכ"כ שם הר"ן בהדיא דכיון דהיכו פטר להו חייבינן דמשום הנהו זוזי שמקבלין ממנו הם מעידים לו ואע"ג דנפטור משבועה מתחלה כתב שם דמהימני הכא מיירי ודאי כגון שכבר פטרם מתחלה כדאמר האיך לא מהימן כו' ונראה לי דודאי דאה"נ דהכי קושיתם אינה קושיא ואף מפיני רבינו לא נעלם מלדחות קושיתם בכך אלא דעפי עדיף משני לה דקאמר דמעיקרא קושיתא אינה קושיא דהלוס כאו נהקשות אלא להוכיח דמי שעליו שבועה שאין העד האחד יכול לפוטרו וקאמר רבינו דהך דהכא אין זה עליו חיוב שבועה אלא חיוב ממון והשתא אפי' יהא עד גמור ודאי דאין לפוטרו מממון והיינו דקאמר דמקשים הכל דהכל יפה פירש דעשו כדבר משנה ממש שאין כאן חיוב שבועה כלל ומדמשום להו טועים בפשיטא דמלתא ממש שוב אין לנו לדקדק עוד אחריהם ולומר דעדות נמי אין כאן כיון דמטעו טעו בפשט הינם צריכים ואינם כדאי להביאם לפנים להשיב עוד עליהם. ועוד דאי הוה דוחה דבריהם בנגיעת העדות היה צריך לאריכות דברים להוכיח מכח קושית התוספות דאף לאחר שנשבעו נוגעים הם . ועוד דאי הכי היה מנית טעותם לאמת דהכא מחויב שבועה מקרי והרי אינו כן שהוא מחויב ממון ולפיכך על כרחנו היה צריך רבינו לגלות הטעות כי היכי דלא ליטעי אינן הכלך מגלי טעותייהו ותו לא הוה לקמחייהו : [ע] ואין ע"א פוטר מחיוב ממון. ולחייב לשכנגדו שבועה כשאין הלה טוען אלא שמא עיין בפרק כדיינים אדתני ר"ח לסיועי לרב : [פ] נקט נמי התם בעדים ופירוש בעדות המועיל לו . ויש לי להביא עדים לדבריו כרפ"ג דכריתות תנן אמרו לו ומפרשי' בגמרא דבעד אחד שני ובפי"ג דיבמות ר"ב ור"י מכשירים בשנים מפרשים התוספות דשנים לאו דוקא אלא לשון עדות בעלמא נקט וכן בפרק החרש דיבמות ובמרדכי מקשה מהיסי בן יהודה דמצריך לשומר להביא עדים ולמאי חד לפטריה ומתרץ לה דהתם בריטקא דמהוגא דמש"ה לא מפטר בשבועה כיון שיש עדים. ומ"מ לדברי רבינו נוכל לומר דגם התם עד אחד פטרו וכן נראה : [צ] אלמא ב"ד פוסקין כו'. עיין בסמוך לקמן : [ק] דומיא דהעדאת עדים וכו' . דהא לא הוה הודאת פיו גדולה כו' קאמרינן והודאת פיו פשיטא דפוסקים שהתורה כתבה אשר יאמר כי הוא זה שבועת ה' תהיה וגו': [ר] אלא מדרבנן. כלומר בשבועה דמדרבנן : [ש] אבל מדאורייתא מודה. וגם פסקינן התם כרב הונא דאף מדרבנן : [ת] א"כ בכל מקום דפיו מחייבו שבועה כו' . ולא דמי לדלעיל דמוכיח דבגלגול מגלגלים בלא טוען שישבע דהלי"ה לא מצית ילית מיניה העדאת עדים לדמות להודאת פיו נחייבו שבועה בלא טוען שישבע משום דהתם אי לאו הכי ודאי דאין נחייבו כיון דמגלגול יליף וגלגול ליתא . אבל הכא הא דהוחזק כפרן פירכא הוא דמש"ה אין כאן שבועה כלל . והכי משכחת דיש שבועה היינו במלוה דהתם לא הוחזק כפרן . הלכך בפקדון נאמר אע"ג דאין שבועה לנפקד ישבע שכנגדו ולאו דאשכחן דבמלוה ישבע לא הוה מתשבינן ליה כהודאת פיו להשביע שכנגדו אלא הוה אמרי' אין כאן חיוב שבועה מן ההודה כלל : [א] קרקע אמאי איצטריך כו'. וכן לשון הרי"ף : [ב] והודה לו בא' מהן שחייב . עיין מה שציין לפרק השואל מדברי רבינו שנדפס בסוף המסכת : [ג] דשטרא דקמודי ביה כהילך דמי. כיון שאין לו נספר ממה שכתוב בשטר . כן מפורש בדברי רבינו ריפ"ב דכתובות והביא ראיה מן הירושלמי וכן מוכח בכאן וגם כתבתי למה מביא מן הירושלמי גם הקשיתי לשאול על מה"מ ה"ס פ"ח שכתב דלא מפטר אלא בהודאה של שטר ולדידי הכי משמע כל שאין יכול לכפור ואפי' אינו בשטר וכן נראה דעת הרמב"ם פ"ד מהל' טוען : [ד] או משום דהו"ל כו'. לרבי חייא מתרלינן הכי : [ה] אלמא פשיטא ליה דכן הלכה דהלי"ה ה"ל למיפרך ליתא רבה בר נתן דלא כהלכתא :

תפארת שמואל

זוזי ממאן נקט דבודאי נאמן לומר מי נתן מעות דמידכר שפיר והו"ק : (ג) ואפי' שבועת היסת אין נשבעין על הקרקע וכו' . נ"ב ולקמן בהגה"ה אחרונה בדין זה פסק בשם ר"י דנשבעין היסת על הקרקעות ונ"ע .

דתנן

פטור. וגם ר"ח פסק כרבי חייא קמייתא והביא ראיה דאין לחוש במאי דקאמר הכא אי איתא. דכי האי א) אשכחן בכתובות בריש פ' המדיר (דף ע:) אי איתא לדרב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה. ובפ' בתרא דכתובות (דף קז:) פסיק הלכה כרב הונא אמר רב. אמר ב) אביי אי איתא משתבע והא גזלן הוא. א"ל שכנגדו קאמינא. השתא נמי ניחייביה מדרב נחמן אע"ג דסתמא דגמ' פריך השתא נמי לחייביה מדרב נחמן דמשמע השתא דליתא לדרבי חייא לא קשיא לפיסקא דידן. דהאא דקאמר ר' זירא אי איתא לדרבי חייא קמייתא מתמה דהשתא נמי שהיה מסופק ר' זירא אי איתא לדרבי חייא קמייתא לא ימנע בשביל זה מלחייבו מהא דרב נחמן. [ו] דתנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום פטור ואמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת. אין להביא ראיה מכאן דהלכתא כלישנא קמא דרב נחמן דמתני לה ארישא דלא בעי דררא דממונא. דהא לרב חביבא דמתני להא דרב נחמן אסיפא מנה לי בידך ואמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך דאיכא דררא דממונא פריך הכא שפיר. דהכא נמי איכא דררא דממונא דכל יומא הוו מסרי ליה בסהדי. ועוד דאיכא סהדי דאכל תרי נינייהו. אבל מדמייתי הכא דרב נחמן ארישא משמע דכך הלכה אם לא שנאמר דרישא דמתניתין קא מייתי הכא ולעולם רב נחמן אסיפא דמתני' אמרה למילתיה. ומיהו נראה דהלכה כלישנא קמא דסתמא דגמרא הוא דקאמר ליה. אבל לישנא בתרא רב חביבא מתני ליה. ג) ורב האי גאון ז"ל כתב דהיכא דליכא דררא דממונא לא משביעין ליה אלא משמתינן ליה אם לא יודה האמת שיהא בשמתא. ורבינו תם ז"ל לא היה מוחה בדיינין המשביעין בלא דררא דממונא. [ז] ורב אלפס ז"ל פסק כלישנא קמא(דהכא):

ח דרב נחמן תקנתא היא [דף ה ע"ב] *ותקנתא לתקנתא לא עבדינן. שלא תקנו חכמים שישבע שכנגדו ויטול אלא במחוייב שבועה דאורייתא:

ט ותיפוק ליה דהוה ליה רועה ואמר רב יהודה סתם רועה פסול. הני מילי רועה דידיה אבל רועה דאחריני סתמיה כשר. דאי לא תימא הכי הגן חיותא לרעיא היכי מסרינן והא כתיב ולפני עור לא תתן מכשול. אלא חזקה אין אדם חוטא ולא לו: זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה. ומסקינן דהכי מישתבע דאמר כולה שלי ולדבריכם שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה. דלא מצי למישתבע דכולה שלי דהא לא יהבינן ליה כוליה ולא משתבע נמי שחציה שלי דקמרע ליה לדיבוריה. ומאחר שזה תופס ועומד וזה תופס ועומד שבועה זו למה. אמר ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ויאמר שלי הוא. ולימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא. [דף ו ע"א] אמר אביי חיישינן שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו ולימא כי היכי ה) דתקיף ממונא מספיקא מישתבע נמי מספיקא. אמר רב שישא בריה דרב אידי פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי מספק ממונא. מאי טעמא ממון אפשר בחזרה הלכך תפיס מספק ואם יזכור שלא היה חייב לו יחזירנו אבל אם נשבע שלא כדין אין תקנה לאותה שבועה. אבל ממון חבירו לא תפסי אינשי אע"ג דאפשר בחזרה. [ח] דנקרא רשע אע"ג דדעתו לשלם דכתיב חבול ישיב רשע גזילה ישלם ואי חשוד על זה אע"ג דאפשר בחזרה פסול לעדות ולשבועה. ומדלא הביא רב אלפס ז"ל אלא דברי אביי מכלל דס"ל דאמרינן מאן דחשיד אממונא חשיד אשבועתא. אע"ג דסוגיא דגמרא מסיק דלא אמרי' מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא. [ט] ומיהו אין נפקותא בזה דלא אשכחן לאביי מאן דחשיד אממונא [י] בלא עדים דאמר שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו. דאם לא כן תקשה לאביי מכל הלין דמוכח מינייהו דלא אמרי' מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא:

הגה"ה

*ורי"צ"א א] פסק שאם עני תובע לעשיר שהלוה לעשיר מה שאין ראוי להאמין ונראה לדיינים מתוך הענין שהוא שקר לא משביעין ליה כשים רגלים לדבר הניכרים לדיינים ומ"מ משמתינן ליה סתם על כל מי שחייב לו שיודה ואם העני נותן אמתלא לדבריו משביעין לעשיר כתב הרמב"ם כל מי שנתחייב שבועה ואפילו היסת לחבירו יש לו להחרים סתם קודם שישבע על כל מי שיטעון עליו דבר שקר ואין חייב שבועה כדי שישביע אותו בחנם ויענה המשביעו אמן. מהרי"ח:

*ב] וגם לא אמרינן מתוך שאין יכול לישבע משלם אלא בשבועה דאורייתא כגון המשים ידענא ותמשים לא ידענא התם אמרינן מתוך שאין יכול לישבע משלם שכנגדו אפילו שבועה אין צריך דאמר ליה עליך השבועה או תשבע או תשלם אבל כחשוד איכא למימר הכי דברצונו היה נשבע אם היו מניחין אותו הלכך שכנגדו נשבע ותו אם היו שכנגדו שקיל בלא שבועה לא שבקת חיי לכל החשודים שהיו מביאין אותו לידי שבועה דאורייתא והיו לוקחין מהן בלא שבועה וגבי נסכא דרבי אבא נמי שקיל בלא שבועה הוי טעמא כיון שהעד מחייב שבועה שלא הטף ואין יכול לישבע שמודה שחטף אומר לו או תשבע או תשלם וכיון שאין יכול לישבע משלם ושכנגדו אפילו שבועה אין צריך. פר"י מהרי"ח:

י [דף ה ע"ב] אמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות *והני מילי דאסהידו סהדי דהוית שעתא דכפריה בב"ד הוה (איתיה) לפקדון בביתיה והוא ידע ביה. אי נמי הוה נקיט ליה בידיה דאי לא הוה כי האי גוונא לא איפסיל. דאמרי' דלמא איגניב מיניה וסבר[כ]איכפריה השתא עד דבחשנא ומשכחנא ליה ואהדרנא ליה ניהליה:

יא [דף ו ע"א] בעי ר' זירא תקפה אחד בפנינו מהו. ה"ד אי דאישתיק אודויי קמודי ליה. אי דצווח מאי הוה ליה למיעבד. לא צריכא דאישתיק מעיקרא ולבסוף צווח מאי מי אמרינן מדאישתיק ודאי אודויי אודי ליה או דלמא כיון דצווח השתא איגלאי מילתא למפרע

הגה"ה

*ראובן טוען על שמעון שחייב לו מנה ושמעון השיב שאין חייב לו כלום אמר ראובן כיצד אתה אומר שאינך חייב לי אתה אומר שלא הלויתיך כלום או שפרעת לי או שפייתי חייב לך ממקום אחר ושמעון אמר לא אפרש לך שום דבר אלא כך טענתי אין אני חייב לך כלום. והשיב ר"ת שיש על שמעון לפרש כיצד פרעו וכמה פרעו מדאמר הכא כגון דאסהידו סהדי דהוית שעתא דכפריה איתיה לפקדון בביתיה אם איתא שנשבע בסתם שאין חייב לו כלום אמאי פסול לעדות דלמא מלוה ישנה יש לו עליו אלא ודאי צריך לבאר דבריו שלא הפקיד בידו כלום או שהחזיר לו פקדונו' הלכך כשיבואו עדים המכחישין אותו הוה ליה כפרן ופסול לשבועה. ורבינו שלמה סובר שא"צ לפרש אלא נשבע בסתם שאין לו משלו כלום וכן כתב רבינו יהודה בסוף פרק הדיינין וכן הורה הל' למעשה רבינו אבי"ה. ולפירוש זה צ"ל שכופר בפקדון פסול לעדות *)כגון שנשבע שלא הפקידו אצלו ובאו עדים והעידו שהפקידו אצלו אבל אם היה נשבע בסתם ה"נ דכשר לעדות. מ"מ לענין הלכה למעשה נראה שא"צ לפרש אלא נשבע בסתם שפטור · ואם בשעה שהפקיד אצלו או הלוהו התנה עמו בעדים שלא יעכב פקדונו בשביל חוב שחייב לו או בשום טענת ערעור שביניהם או ודאי צריך לישבע בפירוש שפרע לו או שהחזיר לו פקדונו. מא"ז:

אע"ג דהשיא שעתא דכפר הוה בידיה דשמא היה צריך להם לפי שעה ואישתמוטי קא מישתמיט. מיהו אם נשבע ואחר כך באו עדים שחייב היה פסול פר"י ורש"י. מיהו אם כפר בפקדון (ולא) ורוצה לשלם אע"ג דהשיא שעתא הוה בידיה וקא עבר על לא תחמוד כשר לעדות אע"ג דחמסן דיהיב דמי פסול לעדות מדרבנן כדתניא הוסיפו עליהן החמסנין. כיון דמעלים ממשכנותו שהולך לומר אין ברשותי שלא יבינו שהוא חומד לא פסלוהו. והא דכתיב אל תשת ידך וגו' עד חמס משמע שהוא פסול מן התורה מיירי בחמסן דלא יהיב דמי שהוא גזלן וכופר הכל אפילו חפץ או קרקע דלא שייך למימר איشתמוטי וגם אין נשבעין על הקרקעות מ"מ נשבע שבועת היסת מדרבנן פר"י אע"פ ג]שנשבע שנאנסה צריך לישבע שלא שלח בה יד שאם שלח בה יד ונאנסה חייב קודם שהחזירה למקומה או אפילו החזירה למקומה אך דעתו לחזור וליקחנה כשיצטרך חייב אפילו באונסין. ד]ומיהו אם החזירה למקומה ואין דעתו ליקחנה יותר ונאנסה פטור כמתניתין דהמפקיד וכרבי ישמעאל. וכן קיימא לן דשבועה זו דשלא שלח בה יד ו אינה אלא במקום דחייב לישבע דנאנסה או נגנבה אז מגלגלין עליו גם שבועה שלא שלח בה יד אבל אם יש עדים שנאנסה פטור גם משבועה דלא שלח בו יד. ור"ת מפ' דאף בגלגול לא משביעין ליה שבועה שלא שלח בה יד דלא מגלגלין שבועה אלא בדבר הדומה כגון שבועת השותפין דמורו היתרא אבל אשליחות יד לא חשידי והא דאמרינן דנשבע דלא שלח בה יד היינו שלא אכלה וקרא דכתיב אם לא שלח פירוש שאין עדים ששלח בה יד אבל יש עדים ששלח בה יד חייב על האונסין שנעשו קודם חזרה גמורה. מהרי"ח:

*) עי' בשערי שבועות לרי"ף והובאו דבריו בסמ"ע סי' ע"ה ס"ק י"ג ע"ש ודו"ק ובהגה"ה דלקמן ד"ה אע"ג:

דהאי דשתיק מעיקרא סבר הא חזו ליה רבנן. א"ר נחמן בר יצחק ת"ש במה דברים אמורים כששניהם אדוקים בו. אבל היתה טלית יוצאה מתחת ידו של אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה. ה"ד אילימא כדקתני פשיטא. אלא לאו כגון שתקפה אחד בפנינו ואידך שתק ולבסוף צווח. לא הב"ע דאתו לקמן כי תפסי לה תרוייהו ואמרינן להו זילו פלגוה ונפקו מקמן והדר אתו כי תפיס לה חד מינייהו. האי אמר אודויי אודי לי והאי אמר בדמי אגרתה ניהליה. דאמרי' ליה עד השתא חשדת ליה בגזלנותא והשתא אוגרת ניהליה בלא סהדי ש"מ אודויי אודית ליה ומיהו ה] אם אמר תקפה ממני בחזקה מהימן [ל] כיון דעד הנה היו נידונים עליה. *והא דלא מהימן למימר אגרתה ניהליה במיגו דאי בעי אמר תקפה דהוי מיגו במקום עדים. הלכך מוקמינן ליה בידא דחבריה. ואמרינן ליה להאי זיל אייתי ראיה דבדמי אגרתה ניהליה ואי בעית אימא לעולם כדקתני ו) ואתו לקמן כי תפיס ליה חד ואידך מיסרך בה סרוכי. ואפי' לסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה קמ"ל דסירוכא לאו כלום היא. ובעיין לא איפשיטא ליה. וכיון דלא איפשיטא לא מפקינן מיד התוקף: יב ההוא מסותא דהוו מינצו עלה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא. קם חד מינייהו אקדשה. קדשה או לא קדשה. [דף ז ע"א] ת"ש [דאמר רב נחמן] כל ממון שאין יכול להוציאו בדיינים הקדישו אינו קדוש. והאי מסותא נמי אין יכול להוציאו בדיינא דדינא דמסותא כל דאלים גבר [מ] דמסותא מקרקעי [היא]. הלכך לא קדשה ולא אמרינן דאלים כח הקדש למיהוי כאילו גברה יד המקדיש ותקפה. הא יכול להוציאו בדיינים הקדישו קדוש ואע"ג דלא אפקיה והאמר ר' יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדישו. זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו. מי סברת במסותא מטלטלי עסקינן במסותא מקרקעי עסקינן דכי יכול להוציאה בדיינין ברשותא דמרא קיימא. ומטלטלי נמי דקאמר אע"פ דיכול להוציאו בדיינין הקדישו אין קדוש הני מילי היכא דכפריה ח) וצריך להוציא בדיינין. אבל אי אית ליה פקדון גבי חבריה וכי תבע ליה מיניה יהיב ליה ט) כמקרקעי דמי. דקיימא לן פקדון ברשותא דמרי' קיימא. והכי נמי איתמר משמיה דגאון כדאמרינן. וכן מוכח בפרק המוכר את הספינה (דף פח.) מההוא גברא דאייתי קרי לפום נהרא אתו שקיל כל חד וחד מינייהו ואקדשינהו [נ] וקאמר התם דהוו הקדש. דכיון דשלא בתורת י) הגזל לקחום אלא לקטתם וליתן דמים וכיון שלא נתרצה במקחם הוו פקדון בידם*:

יג [דף ו ע"ב] לעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין אותו מידו [ס] דתפיסה לא מהניא אלא למי שטוען ברי אבל הכהן הזה אפילו אחר שתפס אין לו אלא טענת שמא הלכך מפקינן מיניה דמוקמינן ליה בחזקת מרא קמא. והכי אמר ר"נ [ע] בפ' בית כור (דף קה:) גבי מרחץ ששכרו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש ונתעברה השנה ומספקא ליה אי תפוס לשון ראשון ותפוס לשון אחרון וחדש העיבור לשוכר. אי תפוס לשון אחרון וחדש העיבור למשכיר. ואמר ר"נ קרקע בחזקת בעלים עומדת (ד) ואפי' בא בסוף החדש טלו למשכיר. ואע"ג דתפיס השוכר לא מהניא תפיסתו מספיקא. ומ"ד התם בא בסוף החדש לשוכר לא משום דמהני תפיסה מספיקא. אלא סבר מדלא בא עד סוף החדש [פ] (ה) ודאי אודויי אודי ליה שלשנה השכירו ולא לחדשים. כללא דמילתא לטענת ברי מהניא תפיסה. דכיון שהוא טוען ברי [צ] ומוחזק בה אין לנו כח להוציא מידו. אבל מי שהוא מסופק בדבר אם הוא שלו אם לאו לא מהניא תפיסתו לאפוקי מחזקת מרא קמא: [דף ז ע"א] תני רב תחליפא בר מערבא קמיה דר' אבהו שנים אוחזין בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקים בשוה. מחוי ר' אבהו י) ובשבועה פי' אף על מה שביד כל אחד ואחד צריכין לישבע משום שלא יהא כל אחד תוקף בטליתו של חבירו וכו' דאי על מה שביניהם קאמר שחולקים בשבועה מאי קמ"ל ר' אבהו מתניתין היא שחולקים הגדון שביניהם בשבועה. אלא מתניתין כ) דפלגי כי הדדי כל הטלית היכי משכחת לה. אמר רב פפא מתניתין דתפיסי בכרכשתא פירוש בשפת הבגד שאין ביד אחד ג' על ג' שיהא דבר חשוב לומר שיטלנו קודם חלוקה: יד אמר רב אסי הלכך האי סודרא כיון דתפיס בה ג' על ג' כמאן דפסיק דמי וקני. כי היכי דחזינן הכא ל) אע"פ שהטלית ביד אחד קני מיהא מה שתפיס בידו. אמר רבא אם היתה טלית מוזהבת חולקין. פשיטא. לא צריכא דמקרב לגבי חד מ"ד א"ל פלוג לרחבה ויש"ר הזהב

הגה"ה

* (ג) אבל אם תור ותקפה ממנו השני וזכה מ"מ אם הקדישה אחר שתקפה מקודשת ואפילו תור חבירו ותקפה ממנו תו לא פקע ההקדש. פר"י מהרי"ח:

והיכא דהמטלטלין ברשותיה ואית לחבריה ביה טענה ואקדים ההוא דברשותיה וכתר כן שמע ההוא דלא ברשותיה הרי זה קדוש. המשכיר בית או שדה לחבירו ולא הקדים לו שכרו והקדישו המשכיר הרי זה קדוש והשוכר אסור לדור בבית וגם בשדה אבל אם הקדים לו שכרו לא קדוש ומותר לדור בבית או בשדה. המשכיר או משאיל בית לחבירו אין יכול לאוסרו עליו. מהרי"ח:

 א דכי האי גוונא אשכחן: ב אמר ליה אביי: ג ורב האי גאון. נ"ב עיין בתוס' פרק הגוזל בתרא דף קי"ת בד"ה רב נחמן: ד בהגה"ה ד"ה וגם. אם היה שכנגדו: ה כי היכי דתפיס ממונא: ו בהגה"ה ד"ה אע"ג. כה יד אין חייב בה אלא במקום: ז כדקתני וכגון דאתו לקמן מעיקרא כי תפיס: ח היכא דכפריה דצריך לאוציא בדיינין: ט יהיב ליה ניהליה כמקרקעי דמי: י דשלא בתורת גזל לקחום: כ אלא מתניתין דקתני דפלגי כי הדדי: ל דחזינן הכא דאע"פ שהטלית:

הגהות הגר"א א] בהגה"ה ד"ה ורי"צ"א כו'. נ"ב עי' הג"מ ספר משפטים סימן ל"ז (ועמ"ש רבינו בח"מ סימן פ"ז ס"ק קי"ד): ב] בהגה"ה ד"ה וגם לא כו'. נ"ב דלא כמהר"מ דס"ל דוקא בנסכא דר' אבא משום דיש לו עד המסייע פטור (ועמ"ש רבינו בח"מ סימן פ"ז ס"ק כ"ה וסימן ל"ב ס"ק ס"ז): ג] בהגה"ה ד"ה אע"ג. אע"פ שנשבע שנאנסה כו'. נ"ב עי' רא"ש פ"ג סימן כ': ד] ומיהו אם כו'. נ"ב עי' רא"ש פ"ג סימן י"ט: ה] ומיהו אם אמר תקפה כו'. נ"ב ורא"ה ממ"ש עד השתא חשדת כו' אבל הרמב"ם כתב דהיינו נאמן וכתב הריטב"א דכאן מיירי בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר דנאמן לומר שכרתיהו אי לאו האי טעמא אבל טענת תקפה לעולם אינו נאמן כלא"ה כמ"ש (שבועות מ"ו ב') דאחזוקי אינשי כו': ו] ובשבועה פי' כו'. נ"ב והרמב"ם לא פי' כן אלא מתמת גלגול:

תפארת שמואל

(ג) בהג"ה אבל אם תור ותקפה וכו'. נ"ב אמסותא קאי דאמרי' ביה כל דאלים גבר ואי תור ותקפה השני מיד התוקף השני זוכה אבל אי הקדים האחד תו לא מהני התקפה השני ועיין בתוס' ד"ה והא הכא וכו' עיין דף ו' ע"א ומ"מ יש לבקשות אהגהות אשר"י דלא ה"ל למכתבי' אדברי הרא"ש שהרי הרא"ש שפסק פרק חזקת הבתים בהדיא אהכא דאם תקף האחד ארבת תו לא מני השני לתוקפה דלא מסתבר שיהיו כל ימיהם במריבה וכן משמע מדבריו בריש פירקין ע"ש ודו"ק: (ד) ואפי' בא בסוף החדש טלו למשכיר וכו'. נ"ב וצ"ע דהתם טעמא משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת דהל"ה הוי ליה לר"נ לאשמועינן דהוי מהני תפיסה בספק במטלטלי כדמוכח פרק המקבל דשרי בתוקת אוכליהן ופריך מר"נ ומשני דהכא איכא לברורי ע"ש ומוכח מר"נ דמקרקע אפילו בטענת ברי מהני ויש לומר ברי דהתם הוי כשמא כיון דרגה שאכל פירות ג"ש ושתק הוי כמהל וכמ"ש הנ"י גם טענת המלוה היא כשמא כיון דהשטר שנכתב סתמא מסייע ללוה ודו"ק בנ"י וקי"ל: (ה) ודאי אודויי אודי לי שלשנה השכירו וכו' (כנ"ל). נ"ב וע"כ דמודה ליה משום דהוי ספיקא דאילו הוי אומרים תפוס לשון אחרון ודאי לא מהני מהטעם דמודי ליה ולכך פריך שפיר בפ' השואל דשמואל אדשמואל ודו"ק:

פלפולא חריפתא

[ו] דתנן וכו'. פיסקא היא: [ז] ורב אלפס ז"ל פסק כלישנא קמא. והכי סתים רבינו בפרק הגוזל בתרא ובפרק שבועת הדיינים: [ח] דנקרא רשע וכו'. כדאיתא בפרק הכונס גבי גדישין דפלשתים: [ט] ומיהו אין נפקותא בזה כו'. ורב אלפס שהביא לדאביי משום דמוטב לומר שאין נחשד אף על ממון דאמר ספק וכו': [י] בלא עדים. ואי איכא עדים דמחזיק לממון חבירו ודאי דפסול לכ"ע דהא גזלן הוא: [כ] איכפריה השתא כו'. ומש"ה לאהוה גזלן עיין מ"ש בר"פ הגוזל בתרא: [ל] כיון דעד הנה היו נידונים עליה. אין תפיסתו של זה עכשיו מוכחת דהודויי אודי לפי שהדבר עשוי שיגבר האחד על חבירו ויתקפנו מידו וכיון דאיכא ראיה הוא נאמן לומר אודויי אודי ליה כי היכי דאמרינן בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר כל היכא דאיכא ראיה דלא מהימן למימר לקוחים הם בידי לפי שאין תפיסתו מוכחת שהן של תופסן. כ"כ הר"ן: [מ] דמסותא מקרקעי היא. גם התוספות בד"ה והא הכא כי תקפה כו' כתבו כיון דמקרקעי והוי דינא כל דאלים גבר כו'. וקשה דמדאמר לקמן מי סברת במסותא מטלטלי עסקינן כו' מכלל דעד השתא הכי סבר לה וכן רש"י מפרש דאין יכול להוציא בדיינין שאין לו ראיה בדבר. וצ"ע דברים פירקין כתבו התוספות ורבינו דכל דבר אפי' מטלטלי שאין שום אחד מוחזק בו פסקינן כל דאלים גבר וצ"ע ובקצור הפסקים כתוב כל ממון כו' אפילו הוא קרקע. וזה נכון אבל בלשון התוספות ורבינו אין לפרש כך: [נ] וקאמר התם דהוו הקדש. אי לא קיימי דמייתו כדאיתא התם: [ס] דתפיסה לא מהניא כו'. עיין בפרק הזהב גבי ספק ויכס כו' ושוב עיין בפ"ב דכתובות גבי אוקי תרי לבהדי תרי בשנים התוממים על השטר וכו' דכתב דתפיסה קודם שנולד הספק מהני: [ע] בפ' בית כור. פי' לאתויי משכילתין פ' השואל המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה כו': [פ] ודאי אודויי אודי ליה. צריך עיון בפרק השואל דטעמא משום דתפיס ע"ש ועיין בפרק כיצד: [צ] ה"ג ומוחזק אין:

בחלק הקרוב לי. קמ״ל דאמר ליה מאי חזית דפלגת הכי לרחבה פלוג הכי לארכה:

טו ת״ר שנים אדוקין בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתיו ולוה אומר שלי הוא ופרעתיו לך. יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי. רשב״ג אומר יחלוקו.

אמר מר יתקיים השטר בחותמיו וגבי ליה מלוה כוליה. ולית ליה לר׳ הא דתנן שנים אוחזין בטלית וכו׳ ויחלוקו. אמר רבא אמר רב נחמן במקויים דברי הכל יחלוקו. כי פליגי בשאין מקויים. רבי סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. ואי מקיים ליה [א]פליג ואי לא מקיים ליה לא פליג. מ״ט חספא בעלמא הוא דמתן קא משוי ליה שטרא לוה הא קאמר דפריע הוא. ורשב״ג סבר מודה בשטר שכתבו א״צ לקיימו ואע״ג דלא מקיים ליה יחלוקו. וקי״ל כרבי דאמר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו והיא דנפל ליד דיין מפרשי׳ לקמן אי חיישינן לפירעון אי לא. ויחלוקו דקאמר לדמי ולא לשטר. דאלת״ה [דף ח ע״א] הא דתנן שנים שהן רוכבין ע״ג בהמה חולקין ה״נ דפלג לה. בשלמא טהורה חזיא [לבשר]. אלא טמאה למאי חזיא הא אפסדוה. אלא לדמי ה״נ לדמי [א] וכששניהם אדוקין בטופס או בתורף. אבל אם אחד אדוק בטופס ואחד בתורף זה האדוק בתורף נוטל יותר כפי מה ששטר שיש בו זמן שוה יותר משטר שאין בו זמן והשאר חולקין בשוה. כי אין התורף שוה בלא הטופס ואין הטופס בלא התורף אבל השטר כשר בלא זמן הלכך עלוי זמן נוטל מי שהוחזק [ב]בו:

טז אמר רמי בר חמא זאת אומרת המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. והכי הלכתא כדחזינן לקמן וכ״ש שנים שהגביהו את המציאה כאחת שקנאוה. אבל חרש ופקח שהגביהו את המציאה פקח לא קנה. דהגבהת חרש לא מהניא ליה והוי כאילו ראש האחד מונח על גב קרקע. ומתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש ומי שחטפה מידם קנאה: מתני׳ היו שנים רוכבין על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו. משנה שאינה צריכה היא [ק] ומוקי לה בגמ׳ דאתא לאשמועינן דרכוב קני. וחזינן בגמרא (דף ח ע״ב) דשמואל סבר דרכוב לא קני ומוקי רכוב דמתניתין במנהיג ברגליו. ולא אשכחן מאן דפליג עליה וכל מאי דפריך ליה שני ליה. ומסתברא דהלכה כותיה. ורכוב ומנהיג ברגליו לא איצטריכא מתני׳ לאשמועי׳ דקני [ר] דהיינו מנהיג גמור ועוד דעדיף טפי [ש] דתפיס בה. אלא איצטריך לאשמועינן דשנים רוכבין על בהמה אחת [ת] קנו שניהם דלא תימא קמא עדיף שהוא עיקר והשני הוא טפל שכן דרך הנערים לנוח מעט אחורי אדוניהם קמ״ל. וגם אשמועינן דרכוב ומנהיג כאחד קנו שניהם: יז [דף ט ע״א] ואין הבהמה נקנית אלא כדרך שרגילין בהנהגתן הגמל במשיכה וחמור בהנהגה. אבל גמל בהנהגה וחמור במשיכה חד מינייהו קני לרבנן דפליגי אר׳ יהודה ולא ידעינן הי קני. הלכך אי במכר אי במתנה לא קני חד מינייהו כיון דמספקא לן אוקי ממונא בחזקת מריה קמא. ובמציאה והפקר קנו שניהם דהזוכה הוא המוחזק [א] ואין להוציאה ממנו בספק. ואף על גב דסוגיא דגמרא אליבא דמ״ד רכוב קני אבל למ״ד רכוב לא קני [ב] קניא משיכה והנהגה בין בגמל בין בחמור. מ״מ סברת הגמרא אמת היא דאין בהמה נקנית אלא כמו שרגילים בהנהגתה:

יח [ג] וכן במקח וממכר המוכר בהמה לחבירו ואמר קני כדרך שבני אדם קונין. אי אדם חשוב הוא ורכב עליה בעיר ברשות הרבים. וכן אם אדם מזולזל הוא ואינו מתביים לרכוב ברה״ר קנה. ואשה היאך ששי׳ קנתה שכן דרכה תמיד לרכוב ולא להנהיג שמא תשמט הבהמה מידה. ואם אדם בינוני הוא ברה״ר לא קנה שהוא מתביים לרכוב שם. אבל בסימטא או בשדה קנה. ובמציאה והפקר בכל ענין קנה. ומנהיג פרש״י דקנה בין בעיר בין בשדה כי דרך כל אדם להנהיג בהמתו:

יט ואחד רכוב חמור ומנהיג ברגליו ואחד תפוס במוסירה זה קנה חמור ובית פגיה וזה קנה מה שתפוס בידו. והשאר לא קנה לא זה ולא זה: כ כא וטלית שמונחת חציה ע״ג קרקע וחציה ע״ג עמוד שהוא גבוה ג׳ טפחים ובא אחד והגביה ראש האחד המונח ע״ג קרקע ונתק ראש האחר מעל גבי העמוד ונפל ע״ג הקרקע קנה. כיון שראש האחד בידו [ד] וראש השני היה מוגבה מן הקרקע ג׳ טפחים ונפל מכחו קנה *ולא דמי לעני המנקף בראש הזית גיטין (דף נט:) ואע״ג דהפירות מכחו היו מוגבהין אין בה גזל אלא מפני דרכי שלום וכן אדייה אדויי דזורק מטבע של חבירו לים הגדול (ב״ק דף נח׳) דלא קנה אע״ג שהיה מוגבה מכחו. דהתם לא תפיס בהו כלום והיא דשלוח הקן (דף קמא:) זיל טרוף אקן כי היכי דליתגבהו דמוכח דקני כיון שהוגבהו אע״ג דלא תפס בהו כלום. שאני התם שעלו למעלה אבל דרך ירידה לא קני אם לא שיהיה ראש האחד בידו. והיא דאדייה אדויי מיירי שנפל דרך ירידה. אבל אם הגביה ראש האחד ולא נתק ראש השני מן העמוד לא אמרי׳ דקני משום שיכול לנתקו ולהביאו אצלו:

כב אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת שאין דרך בני אדם להגביה ארנקי בשבת ה״נ דלא קני. מכאן מוכח דאם מצא ארנקי בשבת דאסור לטלטל אע״פ שהיה ירא שמא יקדמנו אחר. דאם היה מותר היכי מדמי ליה לרכיבה בעיר דאין דרך לעשות אפי׳ במציאה דהא אפשר בהנהגה אבל הגבהת ארנקי בשבת דרך לעשות במציאה. אלא ש״מ דאסור והא דאמרי׳ בריש מי שהחשיך (דף קנג.) דוקא כיסו אבל מציאה לא. לאו דוקא ליתן לנכרי או להוליכו פחות מד״א אבל להגביה שרי אלא אף להגביה אסור משום איסור מוקצה: כג [דף ט ע״ב] בעי ר׳ אלעזר האומר לחבירו משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה מהו. מדנקט בהמה ולא נקט [ה] משוך קופה זו לקנות כלים שבתוכה משמע דפשיטא ליה דקני. לפי שהקופה ומה שבתוכה משיכתם שוה. אבל משיכת שבהמה ע״י הילוך ומשיכת הכלים ע״י גרירה. ואע״ג דבכפותה (נמי) איירי. מ״מ סתם קניית הבהמה ע״י הילוך. וכן משמע בשבת פרק המצניע (דף לא:) גבי הגונב כיס בשבת דבמשיכת הכיס קנה המעות אע״פ שלא הוציא כל הכיס ולא קנאו והוא דמצי למישקל להו לזוזי דרך פיו או חור כדאיתא התם. וה״נ אמרי׳ בפ׳ המוכר את הספינה (דף פה. ע״ש) ארבע מדות במוכרים וכו׳ ברה״ר ובחצר שאין של שניהם לא קנה עד שיגביהנה או שיוציאנה מרשותו ובעי לאוקמה התם בכליו של מוכר וקנה הפירות כשהוציא הכלי מרשותו: כד לקנות מי קא א״ל קני מכאן משמע האומר לחבירו משוך חפץ זה לקנותו לא קנאו עד דאמר לו קנה אותו. דמשמע משוך לקנותו אבל [ד]איני מקנה לך כדפרש״י. ונ״ל לחלק דדוקא כשאומר משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה איכא למימר כיון דעיקר הדבר שהוא מושך אין נקנה לו גם הכלים שעליה לא אמר שהקנה לו אלא [כך הוא אומר] אתה אומר לקנותו ולא אני. אבל כשאומר לו משוך חפץ זה לקנותו ליכא למיתלי במידי וכאילו א״ל קנה אותו ובעיא זו לא איפשיטא הלכך אם א״ל משוך בהמה זו וקני כלים שעליה לא קנה הכלים במשיכת הבהמה ואפי׳ בכפותה כיון דבעיא לא איפשיטא אוקי ממונא בחזקת מרא קמא אבל במציאה [ה]ובהפקר אם אמר [ב] אני מושך בהמה זו [ו] לקנותה ואת הכלים שעליה קני. כיון דמספקא לן הרי הוא מוחזק מספק [ז] ואם תפסה אחר מוקמי׳ לה בחזקת מרא קמא שהוא מוחזק בה מספק. ותפיסת ספק מיקריא תפיסה כנגד אחר שאין לו בה שום טענה. דעד כאן לא קאמר תפסו כהן מספק מוציאין אותו מידו אלא היכא דאיכא לאוקומי בחזקת מרא קמא אבל הפקר שיצא מחזקת מרא קמא תפיסת ספק מיקריא תפיסה ואין אחר מוציא מידו. ובמקח וממכר אם א״ל קני בהמה וקני כלים שעליה מחמת משיכת הבהמה לא קנה הכלים. ומחמת חצר נמי לא קנה דחצר מהלכת היא ואפילו עומדת נמי לא קנה דכל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה. אבל אם הבהמה כפותה קונה הכלים מטעם חצר:

כה ודגים שקפצו לתוך הספינה מהלכת קנאם בעל הספינה. ולא חשיב ספינה חצר מהלכת. דספינה מינח נייחא ומיא דקממטו לה והויא דומיא דידה דמינח נייחא ונפה קא ממטו לה. וכן היתה מהלכת ברה״ר וזרק לה גט לתוך קלתה מיגרשה דקלתה מינח נייחא ואיהי דקא מסגא מתותה: כו מתני׳ היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה. ואם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום: כז [דף י ע״א] גמ׳ רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו. מ״ט הוי תופס לב״ח במקום שחב לאחרים וכל התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה *אפילו עשאו בעל חוב שליח וכתב לו הרשאה׳. דלאו כל כמיניה לזכות זה ולחוב לאחרים [ח] ועל אותן אחרים לא כתב לו הרשאה. ואין יד השליח כיד המשלח לחוב לאחרים כדמוכח בכתובות (דף פד:) גבי יימר בר חשו שאמר לשלוחו תפוס לי מב״ח ואפ״ה א״ל רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע את תופס לב״ח במקום שחב לאחרים. ועוד מגופה דמתני׳ דבעא רב נחמן למידק מעני לעני מחלוקת והתם עשאו שליח דאמר תנה לי וקתני דלא קנה משום דחב לאחרים. ור״ת ז״ל כתב דדוקא שליח אבל אפוטרופוס קנה [ג]דיד בעלים הוא [ט] והוי כתופס לב״ח במקום שאינו חב לאחרים. ומקש׳ היאך יכול לתפוס בלא הרשאה [י] לימא ליה לאו בעל דברים דידי את וכתב רב אלפס ז״ל בתשובה דדוקא במקום דאיכא פסידא לב״ח [כ] [ז]כגון דמית לוה ואי לא תפיס למלוה מפסיד לגמרי דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב״ח. א״נ לגברא דמפסיד נכסי. א״נ בעני וירד מנכסיו ונראה לב״ד שיופסדו כל נכסיו עד שלא יבא ב״ח כה״ג אמרי׳ קנה חבירו ותקנה היא שהתקינו. הא אילו היה הלוה אמיד ויכול לפרוע לב״ח מה שיש לו אצלו הרי זה אומר לו לאו בעל דברים דידי את ושומעין לו. [ל] ולא נהירא לי [ח]דאר״י (בכתובות דף פד:) דתופס לב״ח במקום שחב לאחרים לא קנה [מ] מכלל דהיכא שאין חב לאחרים מדינא קנה ולא מחמת תקנה. ולא מסתבר למימר דה״ק ר״י דהיכא דחב לאחרים לא עשו תקנה. ועוד דמילתא דפשיטא היא דלמה יתקנו לזכות לזה לחוב לאחרים. ועוד מדמייתי לה אמגביה מציאה לחבירו אלמא דינא קאמר. הלכך נראה לי דשורת הדין הוא. ולא שייך להקשות לימא ליה לאו בעל דברים דידי את שהרי אין תובעו לדין להוציא ממנו כלום שיוכל לומר אין להשיב לך כיון דאין לך הרשאה. אלא הולך ותופס משלו [נ] ולא מצי אמר ליה החזיר לי מה שתפסת כיון שאין לך הרשאה. דזכין לאדם שלא בפניו והוי כאילו תפס המלוה בעצמו. ואינו חב לאחרים כיון שהלוה מודה שהוא חייב או השטר מקויים ביד התופס. א״ר חייא בר אבא אר״י המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. *ואע״ג דאמר רבי יוחנן התופס לב״ח במקום שחב לאחרים לא קנה ומשמע בשמעתין דהא בהא תליא. אומר ר״ת ז״ל דר׳ יוחנן מפרש טעמא דמציאה מיגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. ותופס לב״ח אם היה חייב גם לתופס הוי זכי נמי לחבריה במיגו דאי בעי הוה זכי לנפשיה. והלכה כרבי יוחנן [ס] דעולא ורמי בר חמא דלעיל סברי כותיה: כח מתני׳ ראה את המציאה ונפל (לו) עליה ובא אחר והחזיק בה מי שהחזיק בה זכה: גמ׳ א״ר שמעון בן לקיש משום אבא כהנא ברדלא ד׳ אמות של אדם קונות לו בכל מקום. מ״ט תקנו ליה רבנן כי היכי דלא ליתו לאנצויי [דף י ע״ב] ומסקינן דהאי בכל מקום לאו דוקא אלא בשדה דעלמא או בסימטא או בצדי רה״ר דלא דחקי בה רבים. אבל ברה״ר דדחקי בה רבים אי נמי בשדה חבירו לא[ט]. ולכל דבר קונין לו ד׳ אמות במציאה ובמתנה ובמקח וממכר [ע] ובקדושין ובגיטין והכי איתא בירושלמי דגיטין*. והא דפריך בפרק אלו נערות (דף לא:) גבי הגונב כיס בשבת והיה מגרר ויוצא אי

הגהות הב״ח א ואי מקיים ליה מלוה פליג ואי לא מקיים: ב מי שהוחזק התורף בידו: ג בעיר ברה״ר קנה וכן. נ״ב משמע דאדם בינוני מתביים לרכוב ברה״ר בפני רבים אם לא באדם חשוב או מזולזל דדרכן לרכוב אפילו ברה״ר דאין מתביישין אבל בסימטא דאין שם רבים אפי׳ אדם בינוני אינו מתביים לרכוב שם וכ״כ בח״מ סימן קצ״ז אבל רש״י גורס ואי רה״ר הוא קני ואי אדם חשוב קנה וכו׳ וכ״כ הרמב״ם בסוף פ״ב מהלכות מכירה: ד לקנותו אבל אני איני מקנה לך: ה ובהפקר אם אמר אני מושך בהמה זו. נ״ב פי׳ ואפי׳ אינה כפותה דבהא נמי קמבעיא לן ולא איפשיטא והא דמיבעיא ליה במשוך בהמה וקני כלים שעליה היינו משום דבכך קמיבעיא ליה בין באינה כפותה ובין בכפותה אבל בקני בהמה וקני כלים שעליה לא קמיבעיא ליה אלא באינה כפותה: ו אפי׳ עשאו ב״ח שליח וכתב לו הרשאה ועל אותן אחרים לא כתב לו הרשאה דלאו כל כמיניה לזכות לזה ולחוב לאחרים ואין יד השליח כצ״ל: ז כגון דמית לוה. נ״ב כלומר שקרוב למיתה כגון דגוסס דאין לפרש שכבר מת דא״כ ה״ל תפיסה דלאחר מיתה ולא מהניא: ח ולא נהירא לי מדאר״י דתופס לב״ח: ט בשדה חבירו לא קני׳ליה ד׳ אמות דיליה ולכל דבר:

הגהות הגר״א א] וכששניהם אדוקין כו׳. נ״ב כשיטתו שמפרש כפי׳ תוס׳ כמו שמפרש ואילך כי אין התורף כו׳ אבל הרי״ף השמיטו משום דס״ל כפרש״י וכן הרמב״ם (ועמ״ש רבינו בח״מ סימן ס״ה ס״ק מ״ה): ב] אני מושך בהמה זו לקנות את. כצ״ל (ועמ״ש רבינו בח״מ סי׳ ר״ב ס״ק י״ז): ג] דיד בעלים הוא. ושמעינן מינה דתופס לב״ח במקום שאינו חב לאחרים קנה. ומקשה כו׳ כצ״ל וצ״ב (אבל מלת ושמעינן) רי״ף (פ״ק דגיטין):

פלפולא חריפתא

[ק] ומוקי לה בגמ׳. לעיל מהפיסקא דדחייה: [ר] דהיינו מנהיג גמור. יש גורסים דהיינו משיכה גמורה: [ש] דתפיס בה. פי׳ במוסירה. תוספות: [ת] קנו שניהם. ולא תימא רכוב עדיף דהא מנהיג ותפיס בה. גמ׳: [א] ה״ג ואין להוציא ממנו בספק. ועיין לקמן בסימן כ״ד: [ב] קניא משיכה כו׳. כלומר איכא למימר דקניא משיכה כו׳: [ג] וכן במקח וממכר. כלומר וכן יש עוד חילוק בין מקח למציאה: במקח וממכר. וה״ה במתנה: [ד] וראש השני היה מוגבה מן הקרקע ג׳ טפחים. וכן לשון התוספות גם הטור סימן רסט וצריך לומר דמסקי כאי נמי דבפ׳ המניח גבי כשהפכה בפחות מג׳: [ה] משוך קופה זו לקנות כו׳. וכיוצא בזה כתב רבינו בפרק הספינה גבי בעיא דכליו של לוקח ברשות מוכר ולאו דוקא אלא כדמסקינן דבעיא היא באומר וקני וכן לשון התוספות משוך קופה זו וקני כו׳ וכן בקצור פסקים: [ו] לקנותה ואת הכלים. וכן העתיק הטור ס״ס ר״ב ובקצור פסקים העתיק אני מושך בהמה זו לקנות כלים שעליה קנה והכי מסתבר דכיון דאין כאן דעת אחרת מקנה לא שייך לומר כך הוא אומר אתה אומר כו׳ ומיהו י״ל דבהמה עצמה עדיין הספק היא משיכה לא מהניא כמו דלא מהניא ברשות שאינו של שניהם ולא קשה דתקנו לו ד׳ אמותיו דכיון דאמר שירצה למשוך חזינן דלא ניחא ליה בתקנת ד״א כדלקמן גבי ראה המציאה וכו׳: [ז] ואם תפסה אחר מוקמינן לה בחזקת מרא קמא. וכן עוד לקמן גבי זרק ארנקי בפתח זה כו׳ וצ״ע בפ׳ חזקת גבי שדות סגר דאבעיות עלו בתיקו ומסיק דבתרא קני. ואין לחלק דהכא במטלטלי דמ״מ אין קמא מוחזק אלא מספק: [ח] ועל אותן אחרים לא כתב לו הרשאה. כלומר אינו יכול לכתוב לו הרשאה ובפ״ק דגיטין ל״ג אלא לאו כל כמיניה לשוייה שליח כדי לחוב לאחרים: [ט] והוי כתופס כו׳. כלומר ודינו כמו תופס כו׳. ויותר נ״ל להגיה שצ״ל ושמעינן מינה דתופס לב״ח במקום שאינו חב לאחרים קנה. וכן הוא בפ״ק דגיטין בדברי רבינו והרי״ף ואתיא שפיר עלה ומקשה היאך כו׳:

[י] לימא ליה לאו בעל דברים דידי את. עיין בפרק מרובה: [כ] כגון דמית לוה. כתב ב״י סימן ק״ה זה הלשון אינו מדוקדק והוא מפורש בדברי הר״ן פ״ק דגיטין והמגיד פ״ב דמלוה שכתבו כגון דגוסס כו׳. ומוכרח הוא שאם מת כבר ה״ל תפיסה דלאחר מיתה ולא מהני אלא דמית לוה היינו שתפס מחיים ומת אח״כ ואפשר דס״ל ככתוב בהגהות מרדכי פ״ק דב״ק דבזמן הזה מהניא תפיסה דלאחר מיתה ובתשובה כלל ק״ו כתב הרא״ש שהרי״ף פסק כן דתפיסה מהניא בזמן הזה אפילו לאחר מיתה וכן דעת הרא״ש שם עכ״ל הב״י ולא ה״ל להביא ממרחק לחמו כתפיסה שבזמן הזה שכן הוא בהדיא בדברי רבינו פ״ק דב״ק גבי שור כסף כו׳ שכתב בשם הרי״ף דהאידנא מגבי׳ כו׳ אבל אין נראה בעיני לומר דהכא מיירי בהכי דהאידנא דגמ׳ קיימינן ועוד דהא מסיים טעמא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי. ומיהו ודאי דאף האידנא משכחת פסידא שאם יבואו לידי היתומים וימכרו שאינו גובה מדמי המכירה כמ״ש רבינו בפרק מי שמת: [ל] ולא נהירא לי כו׳. ובספ״ק דגיטין כתב לדברי הרי״ף בשם מהר״ם מאיבר״א וכתב שהוא אמת וצ״ע כמו שאכתוב שם בס״ד: דא״ר יוחנן. בפ׳ הכותב דף פ״ד ובפ״ק דגיטין דף י״א. תוס׳: [מ] מכלל דהיכא כו׳. הרי״ף בעצמו כתב כן שם בפ״ק דגיטין שמעינן מינה כו׳ וכתבו רבינו שם אבל הר״ן כתב על דברי הרי״ף דבגיטין לזאת התשובה שכתב רבינו בכאן נראה מזה שהר״ן משום מודותיו של הרי״ף בזה: [נ] ולא מצי א״ל החזיר לי. אבל מצי למימר ליה קבל עליך אחריות כמ״ש רבינו בגיטין ספ״ק גבי הולך כזכי: ה״ג ואינו חב ללוה כיון [וכ״ג הב״ח]: [ס] דעולא. בגמ׳ לעיל בסמוך ורמי בר חמא כתבו רבינו לעיל: [ע] ובקידושין ובגיטין. ובפ׳ הזורק דמס׳ גיטין תנן היתה עומדת ברה״ר וזרקו לה קרוב לה כו׳ וקאמר רב בגמרא דהיינו בד׳ אמות פי׳ התוס׳ שם דלאו דוקא תנן רה״ר אלא בסימטא או בצידי רה״ר ובב״י א״ה סי׳ קלט כתב בשם הרשב״א דיש

דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא ואיסור גניבה ליכא . [פ] אפי' למ"ד דד' אמות קונות ברה"ר לגנב לא תקינו רבנן שיקנו לו ד' אמות . ובגט תקנו משום עיגונא : [נפל לו עליה פרס טליתו עליה] מעבירין אותו הימנה *ורשע לא מיקרי כעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו . ר"ת היה אומר דהיינו דוקא בשכירות המהפך להשתכר אצל בעל הבית או לקנות שזהו דבר הגמלא במקום אחר . אבל בחררה של הפקר או מתנה לא . והיינו טעמא נמי דבמכר שייך דינא דבר מצרא ולא במתנה :

כט **אמר** רבי שמעון בן לקיש משום אבא כהנא ברדלא קטנה אין לה חצר ואין לה ד' אמות . ור' יוחנן משום ר' ינאי אמר יש לה חצר ויש לה ד' אמות . והלכתא קטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות אבל קטן אין לו חצר ואין לו ד' אמות . דחצר דאיתתא משום ידה איתרבאי דכתיב וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ותניא ידה אין לי אלא ידה גגה חצירה וקרפיפה מנין תלמוד לומר ונתן מכל מקום . וילפינן מציאה מגט כשם שחצירה כידה לענין גט כך חצירה כידה לענין מציאה . אבל חצר דגברא משום שליחות איתרבאי והואיל ואין לו שליחות אין לו חצר ואין לו ד' אמות דלא ילפינן קטן מקטנה . [צ] ורב אלפס ז"ל פסק כלישנא בתרא [ק] דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי (ו) או כלישנא קמא וכרבי יוחנן :

ל **אמר** רבינא כי אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא אבל היכא דלאו בר חיובא הוא מיחייב שולחו . רב סמא בר רקתא קמיה דרבינא משמיה דרב הויא אמר כי אמרי' אין שליח לדבר עבירה ה"מ היכא דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד . אבל חצר דבעל כרחיה מותיב בה מיחייב שולחה . א] וכתב הר' מאיר הלוי ז"ל דהלכתא כרב סמא דכיון דאמר קמיה דרבינא משמיה דרב הויא ושתק רבינא וקבל הדר ביה ממאי דהוה אמר איהו וקבל מה שאמר משמיה דרב הויא . הלכך לא משכחת שליח לדבר עבירה אלא בחצר : לא [דף יא ע"א] **מתני'** ראה אותן רצין אחר מציאה אחר צבי שבור או אחר גוזלות שלא פרחו ואמר זכתה לי שדי זכתה לו . היה צבי רץ כדרכו או שהיו גוזלות מפריחים ואמר זכתה לי שדי לא אמר כלום ב] *האי דנקט ואמר זכתה לי שדי לאו דוקא . דה"ה כי לא אמר נמי קני . כדאמרינן גבי ד' אמות אי תקינו ליה דליקני כי לא אמר מאי הוי . וכן מוכח בפ' הפרה (דף מט:) גבי משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר . ומסיק והלכתא ג] דליתיה בחצר פי' דליתיה למלוה בחצירו הלכך לא קנה ליה חצירו . [ר] ומסתמא לא הוי חצר המשתמרת שלא לדעתו כיון שנכנס ישראל אחר והחזיק בו . ומשמע הא איתיה בחצירו קנה לו חצירו בלא אמירה . והא דקתני ואמר זכתה וכו' [ש] בשביל למנוע הרצין אחריה אמר כן : **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שעומד בצד שדהו וכן אמר עולא והוא שעומד בצד שדהו . והא דאמר רבי יוסי בר חנינא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו ה"מ בחצר המשתמרת . אבל בחצר שאין משתמרת אי עומד בצד שדהו אין אי לא לא . ופריך רבי אבא לעולא מעובדא דרבן גמליאל וזקנים שהשכיר רבן גמליאל לזקנים מקום המעשר ונקנה להן המעשר מתורת חצר [ת] אע"פ שלא היה משתמר אותו מקום לדעתם . [דף יא ע"ב] ודחי ליה דמטלטלי אגב מקרקעי אקני להו ולא מתורת חצר . ורב פפא משני שאני מתנה דדעת אחרת מקנה אותו . ופריך מגט דדעת אחרת מקנה אותו ואמר עולא והוא שעומדת בצד חצירה ומסיק רב אשי האי [דף יב ע"א] חצר איתרבאי משום יד ולא גרע משליחות . גבי גט דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו הלכך בעינן עומדת בצד חצירה [א] אפילו בחצר המשתמרת גבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו הלכך מועיל במציאה ובמתנה חצר המשתמרת אפי' אין עומדת בצד חצירה . דזכין לאדם שלא בפניו מטעם שליחות אבל חצר שאין משתמרת אם אין עומד בצדה במציאה לא קני . דאי אפשר להיות מטעם שליחות דאטו שהרי שאין אדם רוצה שיהיו חפציו ביד שליח שאין משתמר בידו . [ב] הלכך מטעם יד קנה הלכך בעינן דומיא דיד בסמוכה לה . אבל במתנה מסכמת דעת המקבל בכל מקום שיתנהו הנותן שיזכה לו המקום ושמירת הנותן חשובה כשמירתו . הלכך קני אפי' אין עומד שם . ורב אלפס ז"ל לא הביא דברי רב פפא . ומתוך דבריו משמע שאין מחלק בין מציאה למתנה וסבר כשינויא קמא דמטלטלי אגב מקרקעי הקנה להן . ד] ויותר נראה כאשר כתבתי · דרב פפא בתראה הוא וגם רב אשי מתרץ דבריו מה שהקשה לו מגט למתנה : עישור [א]אחר שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו *וקתני בסיפא וקבלו שכר זה מזה . ותימה למה לא השאיל להם מקום בחליפין ובכך יקנו המעשר כדאמרינן בגיטין פ' הזורק (דף עז: ע"ש) ולשייל לה דוכתא דמנח בה גיטא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח . והיה נראה מתוך כך דאין שאילת קרקע נקנה בחליפין . ואין נראה לי דקדוק מכאן . דהכתי תקשה אמאי לא נתן להם הקרקע בחליפין עד זמן ידוע . אלא הא דפריך וכי לא היה להם סודר לקנות בחליפין היינו למטה תקנה שלא יהא צריך להקנות להם הקרקע . אבל כיון שצריך להקנות להן קרקע יותר קל ליתן פרוטה לשכר מקנין חליפין : אחר צבי שבור וכו' אמר ר' חייא בר אבא והוא שרץ אחריו ומגיעו . בעי ר' ירמיה במתנה היאך קבלה מיניה ר' אבא בר כהנא במתנה אע"פ שרץ אחריהן ואין מגיען משום דדעת אחרת מקנה אותן : לב **בעי** רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר והפקירו או נתנו לו במתנה מהו . אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי וזכה בעל הבית בהפקר או במתנה אם חזר בו הנותן . אבל אויר שסופו לנוח פשיטא ליה דכמונח דמי כדאמר בגיטין פרק הזורק (דף עט.) היה הוא למעלה והיא למטה כיון שיצא לו מאויר הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת . ובפ' מרובה (דף ע:) נמי אמר זרוק *גט בתוך חצירי ותקנה לי חצירי דמיד שנכנס לאויר מחיצות קנה . [ג] ובעי למיפשט מהא דאמר במתנה אע"פ שרץ אחריהן ואין מגיען אלמא אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי . ודחי לה מתגלגל שאני דכמונח דמי ולא איפשיטא . הלכך במתנה יכול לחזור בו דאוקי [ב]בחזקת מריה קמא . [ד] אבל בהפקר הואיל ונסתלקו הבעלים אם החזיק בה אחר מוציאין מידו [ה] דבעל הבית מוחזק מספק תחילה :

לג **מתני'** מציאת בנו ובתו הקטנים ומציאת עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הרי אלו שלו . מציאת בנו ובתו הגדולים מציאת עבדו ושפחתו העברים ומציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן לה כתובה הרי אלו שלהן : [דף יב ע"ב] **גמ'** א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש . אלא גדול וסמוך על שולחן אביו זהו קטן וקטן שאין סמוך על שולחן אביו זהו גדול . ה] וכן לענין עירוב דתנן (עירובין דף עט:) ומזכה להם ע"י בנו ובתו הגדולים אבל לא הקטנים אין לזכות ע"י בנו גדול וסמוך על שולחנו . ודוקא בנו שסמוך לשולחנו אבל איניש דעלמא שסמוך לשולחנו אין ידו כיד בעל הבית : מציאת עבדו ושפחתו וכו' . רב אלפס ז"ל לא הביא שקלא וטריא דגמרא משום דסבירא ליה הלכתא כרב פפא דמוקי ברייתא דשכרו ללקט מציאות . אבל כל שאר פועל מציאתו לעצמו : מציאת אשתו שגירשה . פשיטא . במגורשת ואין מגורשת כר' זירא דאמר ר' זירא א"ר ירמיה בר אבא אמר שמואל כ"מ שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה . טעמא מאי אמור רבנן מציאתה לבעלה כי היכי דלא תיהוי לה איבה . הכא הא איכא איבה ואיבה : לד **רב** אלפס הביא הירושלמי ר' יוחנן בשם ר' אחא אמר אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה . א"ר יוסי מתני' אמרה כן מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן לה. כתובה הרי היא שלה . א"ר הושעיא שלא תאמר הואיל וחייב במזונותיה עד שיתן פרוטה אחרונה תהא מציאתה שלו לפום כך צריך מתני' . וכתב רב אלפס ז"ל ומסתברא לן דגמ' דידן לית ליה האי סברא . דאי אית ליה לא הוה צריך לאוקמי מתני' במגורשת ואין מגורשת . ובעל העיטור כתב דלא פליג . דגמ' דידן רבותא קמ"ל דאפי' מגורשת ואין מגורשת מציאתה לעצמה ולא חיישינן לאיבה . דאילו מגורשת לגמרי ליכא שום חדוש . ועוד הביא רב אלפס ז"ל ראיה מהא דתניא פרק בתרא דכתובות (דף קז:) האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאתה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונית רצתה נוטלת כתובה . אמרה גירשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה . ודייקי' עד כדי כתובתה אין יותר [ג]מכדי כתובה לא . ואם איתא להא דבני מערבא הוה ליה למימר ניזונית והולכת עד [ד]שתתפרע כל כתובתה . ומדקתני עד כדי כתובתה שמעינן דכי מטו מזונותיה [ה]כדי כתובתה פקע כתובתה ולא שקלה בתר הכי כלום . ול"נ דאין ראיה כלל דטעמא דבני מערבא דחייב במזונותיה עד שיפרע לה כל כתובתה כדי ליפות כח האשה שיפרעו לה כתובתה בעין יפה בבת אחת ולא יתנו [ו]על יד על יד תקנו חכמים שיתחייב במזונות עד שיתנו לה פרוטה אחרונה . דאל"כ אמאי חייב לזונה יותר משאר בעלי חובות . והאי טעמא לא שייך באשה הבאה ממדינת הים ואומרת גירשני בעלי דאי אפשר לפרוע כתובתה בבת אחת שמא יבא ויאמר לא גירשתיה והיא לא תעיז פניה להכחישו בפניו . הלכך עד כדי כתובתה ניזונית ממ"נ ותו לא שהרי אמרה גירשני בעלי . וכיון שאין ראיה דפליג גמרא דידן אירושלמי עבדינן כגמרת הירושלמי : לה **מתני'** מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר שבית דין נפרעין מהן אין בהן אחריות נכסים יחזיר מפני שאין ב"ד נפרעין מהן דברי ר"מ . וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא יחזיר מפני שב"ד נפרעין מהן . וטעמייהו דרבנן דאמרו בין כך ובין כך לא יחזיר מפני שב"ד נפרעין מהן דסבירא להו אחריות טעות סופר הוא ואפילו שטר שאין בו אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדים . הלכך אם אין החייב מודה לא יחזיר דחיישינן לפרעון ואם החייב מודה לא יחזיר דחיישינן לקנוניא[ז]:

לו **והא** דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ולא חיישינן לקנוניא א"כ לשמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין אוקמוה [דף יג ע"א] בשטרי הקנאה פי' שטר שיש בו קנין שמשעה שקנו מידו של לוה שיש בידו למלוה כך וכך שיעבד ליה [ח]נפשיה והשתא דטרף כדין טרף . אבל שטר שאין בו קנין דלא שיעבד ליה נפשיה עדיין אין כותבין שטר ללוה אא"כ מלוה עמו . דכיון דשקיל ליה מלוה לשטרא אישתעביד ליה לוה מההיא שעתא . ואביי אמר אף שטר דלאו הקנאה כותבים ללוה אע"פ שאין מלוה עמו . ולא חיישינן שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי לפי שאף אם היה כך כדין הוא גובה מניסן דעדיו בחתומיו זכין לו משעת חתימה . ולקמן נדקדק אם הלכה כאביי או לא ומה שכתב רב אלפס היאך כותבים שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ולא חיישינן לקנוניא . [ו] לא היה לו להזכיר קנוניא דלא חיישינן לקנוניא אלא היכא דנפל ואיתרע . דאי חיישינן לקנוניא בלא נפילה אפילו מלוה עמו איכא למיחש לקנוניא . וגם מה שכתב בשטר הקנאה שטר שיש בו קנין לא ברירא לי . מה חילוק יש בין קנין לאין בו קנין כיון שכתב בשטר פלוני לוה מפלוני מנה נשתעבדו נכסי לוה למלוה אף בלא קנין [ז] דשיעבודא דאורייתא . שכל מה שאדם חייב נכסיו משועבדים לפרוע . ואי משום קלא שיוכלו לקוחות ליזהר . עדים החתומים על השטר מפקי לקלא ולא הקנין . אלא היינו טעמא [ח] דרב אסי דאית ליה שלא זכה משעת החתימה לגבות מן הלקוחות משום דלא נפיק קלא עד שימסור לו השטר ביד המלוה . א"כ אע"פ שלוה הלוה לכתוב השטר אין דעתו שיחול שיעבוד עד שיבואו המעות לידו . הלכך נראה כפרש"י שפירש שטר הקנאה שמקנה לו נכסיו [ט] בין ילוה בין לא ילוה יגבה מהן מאותו היום ודבר תימה הוא שאדם [ט]ישתעבד נכסיו קודם הלואה ומחמת זה הקול יוצא משעת כתיבה :

לז [דף יד ע"א] **והא** דאמרינן אחריות טעות סופר הני מילי בשטרי הלואה דלא שדי איניש זוזי בכדי אבל בשטרי מקח וממכר עביד איניש דזבין [י]ליומיה. דאמר שמואל שבח ספר ושיעבוד צריך לימלך . כי הא דאבוה בר איסי זבן עליתא מאחתיה לא כתיבה ליה אחריות וטרפוה מיניה . אתא לקמיה דמר שמואל אמר ליה כתבה לך אחריות אמר ליה לא . א"ל אם כן זיל לשלמא . א"ל והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא . אמר ליה ה"מ בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר לא דעביד איניש דזבין ארעא ליומיה . ולית הלכתא בהא כשמואל אלא כרבא דפסיק לקמן דבין בשטר

הגהות הב"ח א עיסור שאני עתיד למוד כצ"ל ותיבת אחר נמחק : ב דאוקי ממונא בחזקת מריה : ג יותר מעד כדי כתובה : ד והולכת עד שתתפרע כל כתובתה : ה דכי מטו מזונותיה עד כדי כתובתה : ו ולא יתנו לה על יד על יד : ז דחיישינן לקנוניא וכן הלכתא : ח כך וכך שיעבד ליה למלוה נפשיה : ט ודבר תימא הוא שאדם ישעבד נכסיו : י עביד איניש דזבין ארעא ליומיה :

הגהות הגר"א א] וכתב הרמ"ה כו'. נ"ב אבל הג"מ פי' כרבינו (וכ"פ בח"מ ר"ס קפ"ב בהגה"ה וכס"ס סמ"ח וע"ש בש"ך) : ב] האי דנקט כו'. נ"ב אבל הרמב"ם מחלק בין ד' אמות לחצר שאינה משתמרת : ג] דליתיה בחצר פי' כו'. נ"ב אבל רש"י (והרי"ף פ"ג דב"ב) והרמב"ם פי' דאין המשכון בחצירו ולא משמע מידי (ועמ"ש רבינו בח"מ סימן רס"ח ס"ק י"א ודלא כמ"ש בסי' ע"ב ס"ק קע"א ואין כ"מ אלא כו') : ד] ויותר נראה כאשר כתבתי . נ"ב אבל סוגיא דפ"ק דקדושין (כ"ז א) כלישנא קמא וכן פסק הרמב"ם : ה] וכן לענין עירוב כו'. נ"ב והרמב"ם חולק על זה ·

תפארת שמואל

(ו) **או** כלישנא קמא וכר' יוחנן וכו'. נ"ב וכדמשני תלמודא ר"י יליף מציאה מגט פי' והכל בקטנה ור"ל לא יליף וא"כ הלכה כר"י לגבי ר"ל ולאפוקי לישנא מציעתא דמשני בקטנה כ"ע לא פליגי דילפינן מציאה מגט והכא בקטן קמפלגי ר"י יליף קטן מקטנה ור"ל לא יליף קטן מקטנה. לפ"ז לא יהיו דברי הרי"ף נכונים

פלפולא חריפתא

ג"כ לומר דבגיטין הקלו משום עיגונא ע"כ וצריך לומר שלא רצו לחלק בין גיטין לקדושין כיון דרחמנא אקשינהו בויצאה והיתה וכיוצא בזה דלא רצו לחלק כו' ראיתי להר"ן שם : [פ] **אפי'** למ"ד דד"א קונות ברה"ר כו'. נ"ע כיון דפסק דלית הלכתא כוותיה משכוני נפשיה אדידיה למה ליה וכיוצא בזה קשיא בפרק חזקת גבי אמר רב המוכר שדה בעדים וכו' וכן בריש המוכר פירות : [צ] **ורב** אלפס ז"ל כו'. שכל זה דבריו הן : [ק] **דמר** אמר חדא כו'. חד אמר קטן וחד אמר קטנה כאי נמי שכפי' רש"י : [ר] **ומסתמא** הוי חצר המשתמרת שלא לדעתו כיון שנכנס כו'. ולשון התוס' דבפ' הפרה דאיירי בחצר שאין משתמרת כו' וכן משמע נמי מבא זה והחזיק בה א"כ לא היתה משתמרת אלא זה ע"כ גם רבינו כתב שם כן דאיירי בחצר שאין משתמרת וצ"ל דמשתמרת שלא לדעתו היינו כלומר שאינו משתמר הואיל ואינו אצלו. ולפי שהנית המשכון בבית דמסתמא הוא מקום הראוי להשמר בו התפסים לכך קרי ליה משתמרת כלומר משתמרת דעלמא אבל הכא אינו משתמר דשלא לדעתו הוא כלומר שאין דעתו שם שהרי אינו עומד שם . ועיין בסמוך גבי עובדא דר"ג וזקנים אך תוס' דהכא כתבו דמסתמא בחצר המשתמרת היא ומפרשי' דליתי' בחצר היינו שהמשכון אינו בחצר וכן פרש"י בפרק הפרה וכן כתב הרי"ף בפרק חזקת קודם משנת שנים מעידין אותו כו' : [ש] **בשביל** למנוע אמר כן . ואכתי תקשה מתני' למאי נריכא לכך נראה כדברי התוס' דמשום סיפא אילטריך דבסיפא אשמועינן דאפי' אמר לא קנה : [ת] **אע"פ** שלא היה משתמר אותו מקום לדעתם . דאע"ג דהתבואה היתה בביתו של ר"ג וביתו של ר"ג היה משתמר לגבי זקנים לא היה משתמר שלא היה הפסק בין תבואתו לתבואתם תוס' בד"ה וכי כגד כו' : [א] **אפי'** בחצר המשתמרת. דהך דעולא אדתנן זרק לתוך ביתה או לתוך חצירה אתמר ומשמע דמשתמרת כמו שכתבו התוס' בד"ה ה"מ כו' : [ב] **הלכך** מטעם יד קנה . היינו לגבי אשה אבל לגבי איש דמתורת שליחות אתרבאי כדלעיל הוה טעמא אחרינא דכי עומד אצלו הוי שליחות שהרי התפסים כאילו הם בידו דמיין דמיירי בכגון שרץ אחריו ומגיעו כדלקמן : [ג] **ובעי** למפשט מהא דאמר במתנה כו' . והפקר דמדעת נמי כדעת אחרת מקנה אותם דמי ולהכי לא בעי למפשט מהא דאמר במציאה איפכא דבעינן שיהא רץ אחריהן ומגיען . כ"כ נ"י בשם האחרונים : [ד] **אבל** בהפקר הואיל ונסתלקו כו'. אע"ג דהוי כדעת אחרת מקנה ודמיא למתנה מ"מ לענין בעיין שאני דמעידן דאפקריה נפ"ק מרשותיה כדאיתא בנדרים שלשה אין בין המודר . נ"י : [ה] **דבעה"ב** מוחזק מספק תחלה . כדלעיל בבעיא דמשוך בהמה זו וכו' ועיין שם שהקשיתי לשאול מפרק חזקת : **והא** דתנן כו'. דברי הרי"ף הן : [ו] **לא** ה"ל להזכיר קנוניא . וכן לקמן בגמרא דף טז ע"ב כי אמר שמואל המוצא שטר הקנאה לא הזכיר קנוניא והכי נמי מייתי ליה הרי"ף : [ז] **דשיעבודא** דאורייתא . והכי מסיק בסוף ב"ב דלא כמ"ש בהגוזל קמא ובפ"ק דב"ק עיין מ"ש שם : [ח] **דרב** אסי . איכו מלא דמעתא דבשטרי הקנאה : [ט] **בין** ילוה בין לא ילוה . עיין מ"ש בשם הר"ן בפרק האשה שנתארמלה גבי שטר אמנה

הלואה ובין במקח וממכר אחריות טעות סופר הוא: **לח אמר** אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וקטריף לה מיניה דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה. ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את. דא"ל כי מפקת מיניה עליה דידי הדר ולכך הוי כאילו היתה עדיין בידי ואתה בא להוציאה ממני. ונפקא מיניה [י] אם עשה אפותיקי דראובן מצי לסלוקי בזוזי ושמעון לא מצי לסלוקי [כ] א"נ כדמסיק ביה שיעור ארעא ולא שיעור שבחא משמעון הוה גבי ארעא ושבחא ולא יהיב מלוה לשמעון אלא הוצאה בלבד משום דא"ל ארעא דידי אשבחא. ואיכא דאמרי אפי' שלא באחריות נמי. דא"ל לא ניחא לי דליהוי לשמעון תרעומת עלי. אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין פי' עוררין וכבר קנאה שמעון בקנין סודר או בשטר או בחזקה ולא נתן המעות. עד שלא החזיק בה [דף יד ע"ב] יכול לחזור בו. משהחזיק בה אין יכול לחזור בו. דא"ל חייתא דקיטרי סברת וקבלת. ומאימת הוי חזקה. פי' איזהו חזקה שקבעו חכמים לחזרה אחרי שכבר קנאה בקנין סודר או בשטר [ל] או בחזקה דרפק בה פורתא. מכי דייש אמצרי פי' שהלך סביב למצרי השדה לראות ולעמוד על ענין השדה. שכך נהגו הקונים לקיים המקח לאלתר באחד מן הקנינים ומעכב המעות בידו עד שילך לראות ענין השדה אם היא באותו ענין שאמר לו המוכר. ומתוך שנגמר המקח יצא לו קול ומי שיש לו ערעור יודע ערעורו. ויכול הלוקח לחזור בו עד דדייש אמצרי. [מ] והקנין לפי המנהג דאמרי' לקמן בפרק הרבית (דף עד.) האי סיטומתא קניא. וא"ד אפילו באחריות נמי דא"ל אחוי טירפך ואשלם לך. עוד הארכתי בפ"ק דב"ק: איתמר המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו שהיתה גזולה בידו. אמר רב יש לו מעות ויש לו שבח. ובשבח דממילא איירי כגון דיקלא ואליס ארעא ואסקא שירטון. שנוטל הנגזל השדה כמו שהיא משובחת וחוזר הלוקח על הגזלן. אבל בשבח שהשביח הלוקח ביציאה שהוציא עליה לא שקיל נגזל. דלא גרע האי לוקח מיורד שלא ברשות שנוטל מה שהוציא. א"נ בשבח יתר על ההוצאה איירי דשקיל נגזל לכולי שבחא ולא יהיב ליה אלא הוצאה. ושמואל אמר מעות יש לו ושבח אין לו משום דמיחזי כרבית ואם יש לו קרקע לגזלן [נ] או שקנו מידו מותר ליקח שבח דלא מיחזי כרבית [ס] כיון דאין מחזיר לו מעות: אמר שמואל בע"ח גובה השבח. בין שבחא דאתי מחמת הוצאה בין שבחא דאתי ממילא. משום דלא תנעול דלת בפני לוין אלמוה רבנן לשיעבודא דבע"ח שלא יפסיד כלל ממה שמכר הלוה קרקע המשועבד לו ויגבה השבח מן הלוקח כמו שהיה גובהו אילו היתה השדה ביד הלוה והיה גם הוא עמל בה ומשביחה. הלכך אפילו הוצאה לא מהדר ליה. ואע"ג דלוקח מגזלן מחזיר לו הנגזל ההוצאה. תקנה הוא לבע"ח כדפרישית. [דף טו ע"א] אמר רבה תדע שכך כותב מוכר ללוקח אנא איקום ואישפי ואדכי ואמריק זבינא אילין אינון ועמליהון ושבחיהון ולבי זבינא דנן וקביל עלוהי. ועמליהון היינו שבח שבא על ידי טורח. ושבחיהון היינו שבחא דממילא. רבה בא לפרש טעמא דשמואל דמה ראו לתקן אצל בע"ח ולהפסיד בתקנה זאת את הלוקח שאין גובה מבע"ח אף ההוצאה. ופריש דלא פסיד כיון דהדר עלויה דמוכר אי הוו ליה נכסים שכך כתב לו הלכך עדיפא להו לתקוני דגבי בע"ח מלוקח דשייכא ביה נעילת דלת. ועוד שבא בגבולו של בע"ח שנכנס בשעבודו. ועוד דהא נחת ליה על דעת להשתלם מן המוכר. א"ל רב חייא בר אבא לרבה אלא מעתה מתנה דלא כתב בה הכי ה"נ דלא טריף שבחא כי אין דרך לקבל אחריות במתנה. אבל במכר שנהגו לכתוב בו *כשמקבל עליו אחריות אפי' לא כתב נמי אחריות טעות סופר הוא בין בקרן בין בשבח בכל יפוי כח שנהגו לכתוב. א"ל אין. וכי יפה כח מתנה מכח מכר. א"ל אין יפה ויפה כיון שיש טעם בדבר כדאמרינן (ב"ב דף סד.) גבי מכר בור ודות שלא מכר לו את הדרך ונותן נותן את הדרך. כתב רב אלפס ז"ל דוקא שבחא דאתי מחמת הוצאה. אבל שבחא דאתי ממילא טריף. וה"ר זרחיה הלוי ז"ל כתב דאכולא שבחא אמר שמואל דבע"ח גובה מלוקח. ופי' רבה טעמא ושאל רבי חייא בר אבין לרבה מה הדין במתנה והשיב לו על כל השבח דלא טריף. והכי מסתברא טפי דאם יש חילוק [ע] בין שבח דמכר ובין שבח דמתנה הוה ליה לגמרא לפרושי: **לט תניא** המוכר שדה לחבירו ובא בע"ח וטרפה. אם השבח יותר על ההוצאה נוטל את השבח מבעל הקרקע וההוצאה מבע"ח. ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח מבע"ח. שמואל במאי מוקי לה. אי בלוקח מגזלן קשיא רישא דאמר שמואל הלוקח מגזלן לית ליה שבחא. ואי בע"ח קשיא רישא וסיפא דאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח ואמאי נוטל הוצאה מבעל חוב [דף טו ע"ב] ואסיקנא הא דאמר שמואל בע"ח גובה את כל השבח ולא יהיב ליה הוצאה ללוקח. היכא דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא הלכך כולא שבחא משעבד ליה. אי ולאו דגבי ליה כולא שבחא קאמר שמואל. דהא מסקינן בסוף מי שמת (דף קנז:) דגובה מלוה שבח דהיכא דכתב דאיקני ולוה וחזר ולוה ואח"כ קנה יחלוקו מלוה ראשון ומלוה שני שעיבודם חל כאחד בשעה שקנאה ויגבה כל אחד לפי חובו. וה"נ שבח שהשביח הלוקח [פ] כאילו קנאו מוכר ומכרו ללוקח [צ] וחל שעבוד המלוה והלוקח כאחד עליו. והמלוה שגבה כבר הקרקע עדיין נשאר מחובו כנגד השבח וללוקח שיעבד כל הקרקע שנגבה המלוה על אותו שבח. י) הלכך [ק] אם הקרקע שוה ק' זהובים והשבח עשרה זהובים (ז) יטול הלוקח עשרה חלקי השבח [ר] והמלוה חלק אחד מאחד עשר חלקים שבו. והא דאמר שמואל בע"ח גובה את השבח לא אתא אלא לאשמועי' ששעבוד המלוה על השבח ולא שיטול את כולו ופעמים נוטל את כולו כגון שכתב למלוה דאקני. [ש] ולא כתב ללוקח דאקני (ח) והא דקתני בברייתא שנוטל הוצאה מבע"ח. היכא דלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא אלא שיעור ארעא [ת] והשבח יתר על ההוצאה הלכך נוטל כל השבח ונותן ללוקח ההוצאה. הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה לבע"ח שפיר. אלא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבע"ח נימא ליה כיון דאי הוו לי זוזי הוה מסלקינא לך [מכולא ארעא] השתא דלית לי זוזי הב לי גריוא דארעא כשיעור שבחאי דמשמע ליה דומיא דנוטל את השבח מבעל הקרקע דהיינו בדמים שמשלם לו דמי השבח הכי נמי ההוצאה מבע"ח דהיינו דמים. הב"ע דשויה ניהליה אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו הלכך לא מצי לסלוקיה בזוזי לא בגוף הקרקע ולא בשבחא. (ט) [א] והשתא לא צריכנא למימר דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא אלא אפי' אי לא מסיק ביה אלא שיעור ארעא לבד [ב] כיון דעשאה אפותיקי הרי היא אצל המלוה כאחת מאחוזותיו ונוטל כל השבח ואין נותן לו אלא הוצאה. כללא דמילתא היכא דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא ול"ל זוזי ללוקח לסלוקי לבע"ח ב א"נ אי אית ליה זוזי ללוקח ושויא ההיא ארעא אפותיקי לבע"ח. דינא הוא דטריף בע"ח ההיא ארעא כולה והדר לוקח עליה דמוכר וגובה קרן ממשעבדי [ג] ושבח [ד] מבני חרי. והיכא דלא מסיק ביה אלא שיעור ארעא בלא שבחא ולא שויא ניהליה אפותיקי לא גבי בע"ח אלא שיעור זוזי. ושאר הוי ללוקח אי אית ביה דבר חשוב שיעור חלוקה שהוא תשעה קבין מצי בע"ח למימר טול חלקך בקרקע ואי לית ביה כולי האי בעי לוקח מצי א"ל תן לי חלקי בקרקע. אבל אי לא בעי לא מצי בע"ח לכופו ליטול קרקע כיון דלא חזי ליה [ה] אלא יהיב ליה דמי כדאמר בפ"ק דבבא בתרא (דף יג:) כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים. ואי שויא ניהליה אפותיקי אפי' לא מסיק ביה אלא שיעור ארעא שקיל בע"ח כולה ארעא ושבחא [ו] ושיימינן ליה לשבח אם השבח יתר על היציאה שקיל לוקח הוצאה מיניה דבע"ח. דלא גרע מיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דשמין אותו וידו על התחתונה. ומותר השבח שקיל מיניה דמוכר. ואם הוצאה יתירה על השבח שקיל הוצאה שיעור שבח מבע"ח ואידך מפסיד היינו דינא דשבחא ופירי גבי בע"ח אם הם מחוברים אע"פ שקרובין ליתלש ג] אלא שעדין צריכין מעט לקרקע כדאמרי' בפ' נערה (דף נ:) דממתמרי דמי לבוזיא וצריכי לארעא גבי בע"ח אי מסיק ביה שיעור ארעא ופירי. ואי שויא ניהליה אפותיקי אפי' אי לא מסיק ביה אלא שיעור ארעא גבי להו לכולהו פירי ויהיב ליה הוצאה עדור וניכוש דדין פרי כדין שבחא. הדין דינא דבע"ח בהדי לוקח. והדין דינא דלוקח בהדי נגזל וגזלן. היכא דזבן לוקח ארעא מגזלן ולא ידע שהיא גזולה ואשבחא ואתא נגזל ואפקה מידא דלוקח. שקיל נגזל לכולא שבחא ושיימינן לשבחא אי הוי יותר על ההוצאה שקיל ההוצאה מנגזל כדין יורד שלא ברשות [ז] ומותר השבח שקיל מגזלן. ואם ידע שהיתה גזולה אין לו אלא הוצאה בלבד מנגזל ואע"פ שידע שהיא גזולה יהיב ליה נגזל הוצאה כמו יורד שלא ברשות. ומותר השבח לא שקיל מגזלן כדפסיק רבא בהכיר בה שאין שלו דאין לו שבח. וכל פירי דאכל לוקח שקיל נגזל בין הכיר בה בין לא הכיר בה ויהיב

הגהות הב"ח א לכתוב בו שמקבל עליו כצ"ל ואות כ' נמחק: ב לבע"ח א"נ אית ליה כצ"ל ותי' אי נמחק:

הגהות הגר"א א] ולאו דגבי ליה כולא כו'. נ"ב ורמב"ם כתב דבשבחא דממילא גבי כולי שבחא (ועמ"ש רבינו בח"מ סימן קט"ז ס"ק ד' ו'): ב] הלכך אם הקרקע כו'. נ"ב זהו לפיר"ח דס"י דכתובות אבל הוא שם חלק עליו וכן ש"פ: ג] אלא שעדיין כו'. נ"ב כן פרש"י ותוס' וש"פ אבל הרי"ף ורמב"ם פי' אע"פ שא"צ כלל לקרקע (ע"ש ס"ק ט'):

פלפולא חריפתא

[י] **אם עשה** אפותיקי. פי' מפורש כמו שמפורש בסימן דלקמן: [כ] **א"נ** כדמסיק כו'. ובאפותיקי מפורש כדלקמן שם ויש עוד נפקותא כתובה בתוספות: [ל] **או** בחזקה דרפיק כו'. כלומר בחזקה שהוא כגון דרפיק כו': [מ] **והקנין** לפי המנהג כו'. כלומר דהא דתלינן בכך נהגו הקונים וכו' ומעכב כו' לא תקשה לך וכי משום שנהגו תועיל לו לעכב מה לי למנהגם נלך אחר דיני הקנינים וכבר קנאה בהקנאה גמורה כפי הדין לככי קאמר דהקנין עצמו כפי המנהג וכי היכי דסיטומתא קניא שלא כדין אלא שכך נהגו ה"נ קודם דדייש אמצרי לא קני מפני שכך נהגו אע"פ שלפי הדין קני: [נ] **או** שקנו מידו בפירוש על השבח. ולקמן מסיק רבא הלכתא דיש לו אפילו לא פירש: [ס] **כיון** דאין מחזיר לו מעות. אם לו קרקע קאי ובקנה מידו טעמא כדפרש"י שמיד חייב לו בשעת המכר כשקנה מידו ולא מיחזי כרבית והכלל כדאמרינן בגמ' דהכא זבינא ובקל נדחה איסור רבית: [ע] **בין** שבח דמכר כו'. כלומר בין שבח שהזכירו גבי מכר הכא ובין שבח שהזכירו גבי מתנה הכא: [פ] **כאילו** קנאו מוכר ומכרו ללוקח. מסיים הטור סימן קט"ז אחר שמכר לו השדה ונתחייב באחריותו ע"כ: [צ] **וחל** שעבוד המלוה והלוקח כאחד עליו. ואע"ג מהניא תפיסתו כמ"ש רבינו בפרק הכותב אבל אין לדקדק מכאן דהגביית לוה לאחד מאנשים ששיעבודם עליו בשוה דלא להוי גבייה מעליא. דמסתמא לא גרע הגבייתו ונתינתו מהגביית ב"ד לענין זה ושאני הכא דלא מחשבינן ליה להגבייה שהגבה המוכר ללוקח את השבח דאדרבה אנו מחשבינן שאינו רוצה להגבות השבח להלוקח לפי דעבד לוה לאיש מלוה ולוה יהיב ליה טפי דטובה עביד ליה שהלוקח דלטובת והנאת עצמו הוא שלקח והלכך אין כאן הגבייה מהמוכר ללוקח כלל. ולמלוה כ"ם דלא. שהרי אין השבח בידו ולכך חולקין אבל מגד תפיסה דהלוקח תפוס ועומד הוא היה לנו לדון שיכיון שאין למלוה דין קדימה עליו ומדלא אמרינן הכי מייתי לה רבינו יונה ראיה דבכל מקום ששעבוד שניהם שוים אין התפיסה מועלת וכמו שכתב רבינו לדבריו בפרק הכותב וראיתי בב"י סימן הרשב"א סימן תת"ק יש דעה דפסק דהגביית הלוה מהני אף שלא בב"ד ואפי' בקרקעות ואע"ג דיש לדחות דאפשר שהרשב"א סובר דגם גבייה דמעצמו מהני ומעשה שהיה כך היה שהלוה הגבה אבל ה"א"כ אין ראיה לדידן דס"ל דאין הגבייה דמעצמו מהני ויש פנים לזה ממ"ש הבית יוסף שם סעיף י' דהרמב"ם והרי"ף סתמו דמה שגבה גבה ומשמע דאף שלא בב"ד והמגיד כתב שהרשב"א הסכים לו קמן דהרשב"א סובר בכל ענין שגבה אפילו מעצמו דגבה הא ליתא דהמגיד לא הזכיר כלל חילוק זה ולא כתב דהרשב"א מסכים אלא על עיקר הדין דאם קנה אחר שלוה משניהם דגבייתו גבייה הלכך סובר דגביית עצמו מהני אבל גביית הלוה שמענו לו בתשובה זו ועוד נוכל לומר דאף הרמב"ם דסתם מ"מ כתב ליטנא דגבייה ובזה נכלל גם הגבייה דמן הלוה אבל תפיסה דמעצמו אינו בכלל לשון גבייה דאף הרמב"ם יודה בתפיסה דמעצמו דלא אך דמלשון רבינו בפרק הכותב אין נראה לדקדק כן שהרי כתב בלשון הרמב"ם אם תפס אלא אם כן שנאמר דהתם אכתי לא נחית לחלק בין גביית ב"ד לג הגביות שוין ולכך תפיסה דמעצמו נמי ומשום כך לא דק בלשון וכ' תפס במקום גבה אבל בתר דנחתינן לחלק בין גביית ב"ד לשאר גבייה יש לנו לחלק ג"כ בין גבייה דלוה לתפיסת עצמו ונדקדק בלשון כתב גבה: [ק] **אם** הקרקע שוה מאה זהובים והשבח עשרה זהובים. ודמי החוב כנגד דמי הקרקע והשבח שהן ק"י זהובים: [ר] **והמלוה** חלק א' מי"א חלקים שבו. שהרי אחריות המוכר מגד ה אשר טרף ממנו המלוה. ואין עוד להמלוה לטרוף בחובו כי אם עשרה נמצא שללוקח עשר ידות על המלוה ולפיכך נחלק עשרה זהובים של השבח לי"א חלקים ונוטל הלוקח י' חלקים והמלוה חלק הא לחשוב ג"כ טריפות השבח לגבי הלוקח וביטול יותר בשבח עצמו. דהא אמרינן לקמן בסמוך דאין גובין לשבח אלא מבני חרי. והלכך לא יכול ליטול כלל מזה השבח שמשועבד הוא להמלוה. כך הוא ביאו והב"י בסימן קט"ז שכתב עליו שדברים מתמיהים הם וצ"ע ע"כ. אגב שיטפיה לא דק אבל מ"מ מה שכתב רבינו בכאן לחלק השבח לפי חלקי הממון אתיא אליבא דרבינו חננאל. אבל להרי"ף הוי חצי השבח ואחד לפי שסובר דבעלמא נמי לא אזלינן אחרי חלקי ממון אלא אחרי מספר הבעלים אשר להם השיעבוד. ומ"מ הכריע רבינו בפרק מי שהיה נשוי כהרי"ף ולפי' לא ה"ל לסתום בכאן אליביה דר"ח ואע"פ שמצינו להטור דלענין מקבלי המתנות בסימן קי"ח ובסימן רנ"ג ס"ל נמי כר' חננאל משום דהתם אזלינן בתר אומד דעת הנותן דהרבה לזה ומיעט לזה כמ"ש הרי"ף בפרק יש נוחלין ולפי זה ראיתי לה הלוקח מודה רבינו דיהיב ליה על דרך ר"ח אלא שכבר כתבתי דתפיסה לאו תפיסה היא גם הטור בסימן קט"ו בדינא דהכא לא העתיק דברי רבינו דהכא אלא סתם וכתב חצי שבח ונמצא שקושיא זו מאי דכתב הכא דלא כמסקנת עצמו אבל מ"מ אין זה מן המתמיהין ולא ממה שנ"ע שכן מצינו לו בהרבה מקומות ומהן בסמוך לקמן גבי שבח דיתמי: [ש] **ולא** כתב ללוקח דאקני. כלומר שכתב ישתעבד בדאקני דאל"כ אחריות טעות סופר לגבל דבר כמ"ש טור בשם רבינו בסימן קי"ב ומהר"ו כ"ץ סימן קי"ב סק"ד כתב הוכיח דהרא"ש והטור לא ס"ל דגם בדאקני אחריות ט"ס הוא ו קט"ו דמיירי בדפירש ולא הזכיר למ"ש בסימן קי"ב וס"ל כמ"ש נ"י בסוף פרק מי שמת שאם כתב אחריות נכסים שקנה ולא כתב דאקני דאמרינן מה שכתב כתב ומה שלא כתב לא כתב: [ת] **והי'** וגם מסיק ביה שיעור השבח היתר כו' ונתכוין לתרץ בזה תמיהת התוס' שתמהו דכיון דלא מסיק אלא שיעור ארעא אמאי נוטל שבח היתר על ההוצאה והמגיה והשבח היתר כו' לא הפסיד: [א] **והשתא** למימר דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחיה פי' ושבח היתר על היציאה כו'. וכתב זה כלפי מה שכתבו התוס' על תמיהתם דלעיל אאוקימתא דברייתא דלא מסיק ביה אלא שיעור ארעא וכתבו דלמסקנא וכו' ורבינו שתירץ תמיהתם דמיירי שיעור ארעא ושיעור שבח היתר כו' כתב עכשיו דהשתא לא צריכנא וכו': [ב] **כיון** דעשאה אפותיקי כו'. ושמואל מצי מיירי אף בעשאה אפותיקי ומסיק ביה שיעור א וא"נ דוקא בלא עשאה אפותיקי דאי עשה אפותיקי הורע כחו של הבע"ח מידי דהוה כיורד לתוך שדה חבירו ושתי הסברות כתבם רבינו לקמן: [ג] **ושבח** מבני חרי. ומשמע דכולה שבחא ולא יהיב ל כלל. וזו היא הסברא הראשונה שכתבתי והוא המסקנא דלקמן ומיהו בסמוך שכתב ואי שוייה ניהליה אפותיקי אפי' לא מפסיק כו' ומסיים דשיימינן ליה לשבחא כו' ומשמע דבההיא כללא כי מסיק שיעו נמי דהא כתב אפילו כו' לכך נראה דהכא לא קאמר אלא דשבח מבני חרי ולא נחית השתא לדין השבח גופיה כמה דגבי מיניה: [ד] **ושבח** מבני חרי ולא הוי כלוקח מגזלן אע"פ שלקח לאחר הזמן אלא מזו. דסבור היה לפייס בע"ח בזוזי ותל המקח עד שטרפה. תוס': [ה] **אלא** יהיב ליה דמי. דהא זוזי יהיב ולפיכך שורת הדין שבעל כרחו יסלקו בזוזי כשאין לו כשיעור: [ו] **ושיימי'** דלא גרע מיורד לתוך שדה חבירו כו'. וכ"כ התוס' וצריך לומר דמחשבינן ליה כשדה שאינה עשויה למה שעשה בה הלוקח דהא בעשויה לכך דינו דשמין לו כמה אדם רוצה ליתן כו' כדאיתא ל השואל ונמצא כיוצא בזה בהגה"ה ש"ע ס"ס קע"ח לענין שותף דאע"ג דהוי כיורד ברשות אפ"ה אם היציאה יתירה על השבח אין דינו כן וה"נ צריך לחלק בכאן דלא דמי לגמרי. ולענין ל מיורד שלא ברשות כמ"ש נימוקי יוסף דהכא לא יכול בעל חוב לומר לו טול עציך ונטיעותיך משום דהכא דמי קצת ליורד ברשות: [ז] **ומותר** השבח שקיל מגזלן. כרבא דבסוף וטעמא

תפארת שמואל

כלל וק"ל: (ז) **יטול** הלוקח עשרה חלקי השבח וכו'. נ"ב וכתב הב"י סימן קט"ו שדבריו צ"ע דהא קי"ל בסימן ק"ד דחולקין שיגיע לפרוע מהם כדי חובו והגדול יפסיד ודלא כר"ח דחולקין נגד החוב והרא"ש פרק מי שהיה נשוי דלא כר"ח וצ"ע: (ח) **והא** דקתני בברייתא וכו'. נ"ב והשבח היתר על ההוצאה וכו' (כצ"ל). נ"ב ופירושו דמסיק שיעור ארעא ושבחא וגם מסיק ג"כ כשיעור שבח היתר על ההוצאה ולכן גובה את השבח ונותן את ההוצאה ובזה מיושב קושיות התו' (ט) **והשתא** לא צריכנא למימר דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא וכו'. נ"ב פי' ר"ל בפי' הב"ביה שיעור ארעא ושבחא לא צריכא לידחק ולומר במה שנוטל השבח הוא משום מסיק ביה שבח השבח היתר על ההוצאה והשתא לא צריכין לזה אלא אפי' כו' גובין השבח כיון דעשאה אפותיקי.

ליה הולאה והשתא *אסיקנא דבע"ח גובה שבח מלוקח ולא ממקבל מתנה ב(ושבח) שהשביחו יתומים ראוי היה לדמותו למקבל מתנה לפי שאין להם על מי לחזור ומיהו נראה דגבי בע"ח שבחא דיתומים וראיה מפרק יש בכור (דף נב.) דתנן אין הבכור נוטל פי שנים בראוי ולא בשבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהם ומשמע דאשה בכתובתה מיירי מיתמי דומיא דבכור ודומיא דבנות במזונותיהם . ופריך בגמ' והאמר שמואל בע"ח גובה השבח אלמא דשמואל אפילו מיתמי קאמר . ועוד דהא מפרש התם טעמא דכתובה אין גובה משבח משום דמקולי כתובה שנו כאן . [ח] וטעמא דבנות במזונותיהן משום דתנאי כתובה ככתובה דמי . ובנות במזונותיהן היינו בשבח שהשביחו יתומים אחר מיתת אביהן דאז הוא חיוב מזון האשה והבנות . ומשמע דוקא משום דתנאי כתובה ככתובה דמי הא אי הוי כשאר בע"ח היו ניזונות משבח שהשביחו יתומים . דאין לומר דמיירי בשבח שהשביחו לקוחות דהא אפי' מגוף הקרקע לא גבי דאין מוציאין למזונות מנכסים משועבדים. אלמא שמעינן דבע"ח גובה שבח דיתמי אע"פ שאין להם על מי לחזור . ולא דמי למקבל מתנה . לפי שאין מוטל עליו לפרוע חובת הנותן הלכך כיון דאין לו על מי לחזור לא גבי בע"ח מיניה . אבל יורש כרעיה דאבוה הוא ועליו מוטל יותר לפרוע חוב אביו הלכך גבי בע"ח מינייהו שבחא אע"ג דאין להן על מי לחזור . וקשה מהא דאמר לקמן בפ' המקבל (דף קי.) בע"ח אומר אביכם השביח ויתומים אומרים אנו השבחנו על מי להביא ראיה . משמע אי הוה ידעינן דיתומים השביחו לא הוה שקיל בע"ח וליכא לאוקמא בדלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא . דא"כ אפי' השביח אביהם לא שקיל אלא כנגד חובו . וי"ל דמיירי התם דשויה אבוהון אפותיקי לבע"ח [ט] וא"ל אם לא אפרע לך עד זמן פלוני תהא שדי קנויה לך מעכשיו ועבר הזמן אחר מיתת אביהם . וכן מוכח התם דקאמר על היתומים להביא ראיה מ"ט ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמי ואי לא מיירי בדשויה אפותיקי אמאי חשיב בחזקת בע"ח דיתמי נייתו ראיה ונשקלו אדרבה ארעא בחזקת יתמי קאי דהא אי בעו מסלקי ליה בזוזי ובע"ח לייתי ראיה ולשקול . אלא ודאי מיירי בשוייה אבוהון אפותיקי הלכך ארעא כמאן דגביא דמיא ואין ספק אלא בדמי השבח הלכך על היתומים להביא ראיה . ודמיא להא דמייתי עלה ספק אילן קדם ספק העיר קדם . [י] והשתא דעשאה אפותיקי גרע כח בע"ח דהוי כאילו קנאה מהשתא שעתא והוה לו כאחת משדותיו והויא ליה כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ששמין לו וידו על התחתונה ויש לו יציאה ואע"ג דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא . אבל אי אביהם השביח בחייו [כ] ולא הוחלט ואי בעי הוה מסלק ליה בזוזי הלכך שקיל ארעא ושבחא . וכי מסיק הכא ובהגוזל קמא דשויה ניהליה אפותיקי לא נצטרך עוד לחלק בין מסיק שיעור ארעא ושבחא בין לא מסיק ביה אלא שיעור ארעא דאפי' מסיק שיעור ארעא ושבחא צריך לשלם לו היציאה כיון שעשאה אפותיקי כדפרי'. ומיהו דוחק הוא לומר שחוזר בו ממה שחלק בין מסיק שיעור ארעא ושבחא ללא מסיק.שהרי כל זה אינו אלא דברי רב אשי שהשיב לרבינא בב"ק (דף לה:) שהרי בכל הספרים כתוב שם א"ל הא דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא וכו' א"ל דשוייה ניהליה אפותיקי ולא משמע שהיה חוזר בו בכל פעם מדבריו הראשונים . הלכך נראה דגבי לוקח אפילו עשאו אפותיקי גבי ארעא ושבחא כיון דיש לו על מי לחזור ולא נחוש גבדבר מועט כזה ליפה כח יתומים מכח לקוחות . כל זה פי' התוס' . ונ"ל דוחק דסוגיא דשמעתין דפרק המקבל מוכח דאם השביחו היתומים דלא שקיל בע"ח . ומה שחלקו בין שויה אפותיקי ללא שויה אפותיקי [ל] ויפו כח היתומים היכא דשויה אפותיקי כל זה דוחק . ועוד אחר שנדחקו הרבה הולרכו לייפות כח היתומים מכח הלקוחות במקלת . ואני אומר כמקלתו כן כולו ואין בע"ח גובה שבחא דיתמי כיון דאין להן על מי לחזור כי היכי דלא גבי ממקבל מתנה . והיא דפרק יש בכור ולא האשה בכתובתה מיירי בכל אשה שגובה כתובתה מיתמי ומלקוחות ופריך משמואל על אשה שגובה כתובתה מן הלקוחות ובנות במזונותיהן אי לאו דמקולי כתובה שנו כאן הוו גבי משבחא דיתמי אע"ג דשאר בע"ח לא גבי מינייהו . משום דלא דמי חוב דמזונות הבנות לשטר חוב שעיקר חיובו היה בחיי אביהם הלכך משבחא דיתמי לא שקיל . אבל חוב דמזון הבנות עיקר חיובו על היתומים הלכך הוה שקיל משבחא אי לאו משום דתנאי כתובה ככתובה . [מ] וכן כתב ה"ר יונה ז"ל דיתומים כמתנה לענין שבח: הכיר בה שאינה שלו ולקחה. אמר רב מעות יש לו ואפי' שלא באחריות כדמפרש טעמא אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשם פקדון כל זמן שקרקע בידו ולכשיוליאוהו מידו יחזור לו הפקדון . ואם נגנבו או נאבדו אפי' קודם שיצא בהן יד חייב באחריותן לפי שדעתו להשתמש בהן כל זמן שהקרקע ביד הלוקח . וכן דעת הלוקח מסכמת שישתמש בהן הגזלן שהרי נתנה לו לשם כך שיהיו בידו עד שיוליאו הקרקע מידו ואז יחזיר לו פקדונו . ויודע שבכל אותו זמן לא ימנע מלהשתמש בהן.ולא גרע [נ] ממפקיד מעות מותרים אצל שולחני.וגם יראה שאם בא לתבוע פקדונו בעוד שלא הוליא הנגזל את הקרקע מתחת ידו אין שומעין לו . מדקאמר בתר הכי ולכי אתי מריה דארעא זוזי ניהוו פקדון מכלל שנתנה לו אדעתא דהכי שיהא בידו עד שיוליא הנגזל מתחת ידו . שבח אין לו כיון שיודע שאין מכר אי הוה יהיב ליה שבחא מיחזי כרבית . אע"ג דזוזי לרב הוי פקדון מ"מ לאישתמושי בהו יהביה ניהלייהו [ס] והוו כהלואה ומיחזי כשכר מעותיו . ואפי' פירש לו את השבח לא יהיב ליה מידי . וה"ר זרחיה הלוי ז"ל כתב דאם פירש לו את השבח ויש לו קרקע או קנו מידו יש לו השבח דהא מ"מ שמא דזבינא איכא עלייהו ולא הוי לגמרי הלואה . ולא מסתבר לי כיון דהכיר בה שאינה שלו אפי' זבינא ליומיה אין כאן . ולא נתכוין לעולם לשם מכר אלא לאכול ד כי היכי דעביד איהו והמעות לפקדון ומיחזי כרבית . כתב רב אלפס ז"ל הא דאמר שבח אין לו היינו השבח דאתי ממילא כגון שלקחה באלף זוז והוקרה ועמדה באלף ומאתים משום דמחזי כנוטל שכר מעותיו . [ע] וה"כ משום דאדם יודע דקרקע אין לו וגמר ונתן המעות לשם פקדון ואין לו בגוף הקרקע כלום [פ] שיזכה במה שהוקרה הקרקע . (י) [צ] אבל שבח דאתי מחמת הולאה שקיל ליה מנגזל דאמרינן בפרק הגוזל עלים (דף לו.) אמר רבא

גזל והשביח ומכר גזל והשביח והוריש מה שהשביח מכר מה שהשביח הוריש . בעי רבא השביח לוקח מהו בתר דבעיא הדר פשטה מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. ושמעינן מינה דשבח דאתיא מחמת הולאה דלוקח הוי הלכך שקיל ליה מנגזל . א] אבל התוס' כתבו דאין לו שום שבח . והיא דהגוזל עלים איירי במטלטלי דמדאורייתא קני גזלן בשינוי דלא הדר כדמוכח התם לעיל מינה [ק] הלכך תקון דליקני אפי' בשינוי דהדר מפני תקנת השבים.וכן משמע התם דתקנתא היא דגבי השביח עכו"ס קאמר ואנן תקנתא לעכו"ס ניקום ונעביד . אבל גבי קרקע דאינה נגזלת לא עבוד תקנתא וכן כתב ה"ר זרחיה הלוי ז"ל . אמר רבא הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ואע"פ שלא פירש לו את השבח. ואחריות טעות סופר הוא אפי' על השבח . הכיר בה שאינו שלו ולקחה מעות יש לו ושבח אין לו . ואחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר . ומהא דפסק דמעות יש לו אין לדקדק דהלכה כרב במקדש אחותו . דדלמא שאני בין אחותו לנוכראה : מ בעא מיניה שמואל מרב [ר] הלוקח שדה מחבירו ונמלאת שאינה שלו דמקחו בטל חזר המוכר ולקחה מבעלים הראשונים מהו . מקחו קיים או לא . א"ל מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו . כלומר כיון שחזר הגזלן ולקחה מנגזל וקנאה קנין גמור נתקיימה ביד הלוקח שלקחה מגזלן דכי זבנה ניהליה ללוקח בכל זכות שתבא לידו זבנה ניהליה . [ש] מ"ט מר זוטרא אמר ניחא ליה לאיניש דלא לקריוהו גזלנא . רב אשי אמר ניחא ליה לאיניש דליקו בהימנותיה מאי בינייהו [דף טז ע"א] א"ב מתנה . מ"ד ניחא ליה דליקו בהימנותיה גבי מתנה נמי ניחא ליה דליקו בהימנותיה . ומ"ד ניחא ליה דלא לקריוהו גזלן א"ל מאי גזלי מינך . והלכתא כוותיה דרב אשי . מדקאמר סתמא דגמרא להכי טרח קמיה דניחא ליה דליקו בהימנותיה . ועוד דרב אשי הוי גדול בחכמה ובמנין טפי ממר זוטרא: פשיטא זבנה אורתא יהבה במתנה. לאו לאוקמיה קמי לוקח קבעי.נפלה ליה בירושה. ירושה ממילא היא ולאו איהו טרח אבתרה . גבייה בחובו . חזינן אי אית ליה ארעא אחריתי לנגזל וקאמר הא בעינא לאוקומי קמי לוקח קבעי . ואי לא לפרועי זוזי הוא דבעי. ראיתי מפרש דה"ה כל היכא דאיכא טענה בלקיחתה של שדה זו כגון שהיה סמוכה למילר שלו או שהיא עידית וכיולא בזה ה וכל שאפשר לתלות בדבר יד לוקח על התחתונה . ולא אמרי' לאוקומי קמי לוקח בעי אלא כשטורחו והשתדלותו אחריה מוכיח שהוא מכוין להעמידה לפניו . ולא מסתבר לי דאי איכא מידי אחרינא דמוכח דלא לאוקומא קמיה בעי גמרא הוה מפרש ליה כי היכי דמפרש כל הני מילי . אלא בסברא כל דהו לא אמר אלא היכא דמוכח בפירוש כי הני : יהביה ניהליה במתנה פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א מתנה כמכר וח"א מתנה כירושה . מ"ד כירושה דהא ממילא היא . מ"ד כמכר אי לאו דטרח קמיה לא הוה יהיב ליה ולהכי טרח קמיה כי היכי דליקו בהימנותיה . ג] [ת] והלכתא כרבינא לקולא ולא מפקינן ממונא מחזקת הגזלן . ועל הלוקח להביא ראיה שנתכוין להעמידה בידו . ועד אימת ניחא ליה דליקו בהימנותיה . א"ר הונא עד שעת העמדה בדין . חייא בר רב אמר עד דמטיא אדרכתא לידיה . רב פפא אמר עד דמתהלי יומי אכרזתא . והלכתא כרב פפא וכן פסק רב האי גאון ז"ל . ומה שכתב בספר מקח וממכר [א] דלית הלכתא כרב משום דאזיל בתר שמעתיה דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא קיימא לן הכי . שוב חזר בו בתשובה ופסק הלכתא כרב . משום דחזינן מר זוטרא ורב אשי ורב אחא ורבינא דאמוראי בתראי אינון ושקלו וטרו אליבא דרב . ועוד דסתמא דגמרא לקמן בפרק איזהו נשך (דף עב:) גבי ו'דאמרינן אלא הא דתניא לשבח קרקעות כילד וכו' ומסיק הכי השתא התם אי למ"ד ניחא ליה דלא לקריוהו גזלן אי למ"ד ניחא ליה דליקו ליה בהימנותיה . אלמא דהלכתא הכי . ועוד דלא שייכא הך מילתא כלל לאדם מקנה דבר שלא בא לעולם [ב] דהא לא אמר ליה לכשאקחנה קנויה לך . אלא ע"כ טעמא דרב משום דסמיך עילויה . וכן פסק ר"ח ז"ל דהלכתא כרב : מא תניא מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי מכור לך [ג] לא אמר כלום . מה שאירש מאבא היום מכור לך מה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימין . מאי שנא רישא ומ"ש סיפא . אמר ר' יוחנן סיפא משום כבוד אביו ומשום כדי חייו : ירושלמי בלוה לתכריכי אביו כגון שהיה אביו גוסס [ד] ומכר מה שאירש היום . לצורך תכריכי אביו . ומשום כדי חייו פירש רב האי משום כדי חייו היום : [דף טז ע"ב] אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן המוצא שטר חוב בשוק אע"פ שכתוב בו הנפק דליכא למיחש שמא כתב ללות ולא לוה דכיון דמקוים הוא בא ליד המלוה דלוה לא מקיים שטרא אפ"ה לא יחזיר דחיישינן לפרעון . והכי הלכתא : מב אמר רב יוסף בר מניומי א"ר נחמן אמרו לו לא תן לו [דף יז ע"א] ואמר פרעתיך נאמן . בא מלוה [*לפניו] לכתוב [*אדרכתא] אין כותבין לו . דאע"ג דאמרי' לעיל דעמד בדין כמלוה בשטר דמי . היינו לטרוף מן הלקוחות משום דאית ליה קלא . אבל מצי למימר פרעתי . דאפילו במלוה בשטר הוה מצי למימר ז אי לאו דא"ל שטרך בידי מאי בעי . והיכא דידוע שלא פרע או שהוא מודה גובה מן הלקוחות . חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אין נאמן ושכנגדו נשבע ונוטל . בא מלוה לכתוב כותבין וכותבין לו . רב זביד משמיה דר"נ אמרו בין חייב אתה ליתן לו בין לא תן לו ואמר פרעתי נאמן . בא מלוה לכתוב אין כותבין לו . וקי"ל כרב זביד לפי שאין המון עם מפרישין ומבדילין בין לא תן לו ובין חייב אתה ליתן לו הכל נראה להם פסק דין ועביד דפרע אלא אי דאיכא לפלוגי ח בכפרן הכי הוא דאיכא לפלוגי . אמרו לא תן ואמר פרעתי ועדים מעידין אותו שלא פרע פרש"י דאמרי העדים בפנינו תבעו פרע לי ע"פ ב"ד ולא פרע בפנינו הואיל ובפניהם העיז לעבור ע"פ ב"ד אין נאמן שוב לומר פרעתי שלא בעדים . ותימה הוא לומר וכי בשביל שלא פרעו מיד הוחזק כפרן שמא לא היו לו מעות ואח"כ שנזדמן לו מעות פרע לו . ואפילו אמר בפני עדים אין רולה לפורעו אישתמוטי קמישתמיט עד שיהיה לו מעות. ולעולם לא נחזיק אדם כפרן כל זמן שנוכל למצוא לו צד זכות כדאמר לעיל דכופר בפקדון לא הוחזק כפרן אם לא שהעידו עדים שראו הפקדון ברשותו בשעה שכפר . הא לאו הכי אמרי' שמא נאבד ומכוין לדחות עד שמולאו . הלכך נ"ל לפרש

הגהות הב"ח א והשתא דאסיקנא דבע"ח : ב מתנה שבח שהשביחו : ג ולא נחוש אם בדבר מועט : ד אלא לאכול הפירות כי היכי : ה וכיולא בזה דכל שאפשר לתלות : ו גבי הא דאמרינן אלא : ז מצי למימר פרעתי אי לאו : ח אלא אי דאיכא לפלוגי בהכי בכפרן הוא דאיכא לפלוגי אמר לא תן לו ואמר :

הגהות הגר"א א] וש"מ דשבח כו' אבל התוס' כו'. נ"ב עמ"ש בסימן שע"ג (ס"ק ח') שדבריו תמוהין דליכא מאן דפלג. וכ"כ בעצמו לעיל והדין דינא דלוקח כו' : ב] והלכתא כרבינא כו'. נ"ב אבל הרמב"ם פסק להיפך :

תפארת שמואל

(י) אבל שבח דאתי מחמת הולאה שקיל ליה מנגזל דאמרינן פרק הגוזל עלים וכו' . נ"ב ר"ל אפילו בשבח היתר על ההולאה שקיל מנגזל וע"ז מסיק הרא"ש בשם התוס' ורז"ה דאינו שקיל לעולם מהנגזל אלא ההולאה לחוד ולא השבח היתר על ההולאה אפי' מגזלן וע"ז מסיק מאחר שהכיר שאינו שלו ולא קני בשינוי בקרקע דאינה נגזלת ועיין ברמב"ן דס"ל לפריקיה הדין כן לנוסחא המדוקדקת ע"ש ושהרז"ה היה לו נוסחא מוטעת ברי"ף והטור סימן שע"ג כתב בשם רבינו ור"י דאפילו ההולאה אינו נוטל מהנגזל והא ליתא ושאריה ליה מאריה ועיין בהרז"ה דף ס"א ע"ב וברמב"ן דף ס"ג ע"א ותמלא מבואר כמו שכתבתי וק"ל :

פלפולא חריפתא

[ח] וטעמא דבנות במזונותיהן כו'.אבל מעיקרא פריך אכתובה מש"ה מפרש לה רבינו נמי מעיקרא אכתובה. וכי שני לה התם מקולי כתובה הדר פריך אבנות במזונותיהן ושני לה תנאי כתובה כו':[ט] וא"ל אם לא אפרע לך עד זמן פלוני תהא שדה זו קנויה לך מעכשיו ועבר הזמן אחר מיתת אביהן . ולעיל לא כתב אלא באומר לא יהא לך פרעון אלא מזו . ובהך דהמקבל גופיה כתב רבינו בפ"ק דב"ק דהוא באומר לא יהא וכו' . וכן מפורש בהך בב"י סימן קטו . וכן בתוס' פרק יש בכור כתבו כן . ובהגוזל קמא דף נ"ו בתוס' מוכח נמי הכי ודברים הללו מסיים בהו רבינו שהן הן דברי התוס' : [י] והשתא דעשאה אפותיקי גרע כח בע"ח כו' . והא מילתא איסתמיטתיה למהר"ו כ"ן כשכתב בספרו ס"ס קי"ז על הגהת רמא"י ז"ל וי"א דזה דוקא כשלא היה שעבוד נגד הקרן והשבח כו' וסבור היה דקאי ארישא שבפנים דמיירי כשעשאה אפותיקי ונדחק הרבה ליישב דברי הסג"ה והניחה לבסוף בנ"ע וכל זה דלא ס"ד דאפותיקי גרע אבל אי הוה ס"ד הא דהכא והן הן דברי התוס' דהגוזל קמא לא הוי קשיא ליה מעיקרא כלום דודאי דהסג"ה אסיפא קאי דמיירי בשלא עשאוה אפותיקי ותו לא מידי : [כ] ולא הוחלט ואי בעי כו'. ללשון רבינו דלעיל שכתב דמיירי שא"ל תהא קנויה מעכשיו אבל למאי דכתבתי דבאומר לא יהא לך פרעון אלא מזו איירינן לא שייך דלא הוחלט אלא דאי בעי כו' : [ל] ויפו כח היתומים כו'. עיין בפ"ק דב"ק גבי בע"ח אינו גובה מעבדי דיתמי : [מ] וכ"כ הר"ר יונה ז"ל דיתמי כמתנה כו'. ולא מסיק כן בפרק המקבל וגם בריש פרק אע"פ במסכת כתובות כתב לדברי התוס' וכן בס"פ האומר דקדושין והטור בסימן קט"ו מחזיק דבריו שבכאן לעיקר: [נ] ממפקיד מעות כו'. בס"פ המפקיד: [ס] והוו כהלואה ומחזי כשכר מעותיו . אבל הפירות שאכל הרי הנגזל בא ושקיל להו כדלעיל : [ע] ה"ג א"כ משום. וכן לשון הרי"ף ועי' בסמוך: [פ] שיזכה במה שהוקרה וכו'. ולפיכך אם יטול יותר מחזי כשכר מעותיו ולפיכך בגמ' ליתא אלא חד טעמא דאדם יודע כו' ורבינו מסיק לעיל בהך טעמא גופיה דמשום דמחזי כרבית: [צ] אבל שבח דאתי מחמת הולאה כו' שקיל מיניה דנגזל כו'. משמע דשקיל לכולה שבחא וכן הוא הראיה שהביא מפ' הגוזל עצים דהתם ודאי דכולה שבחא דידיה הוא אבל בקיצור הפסקים כתב ההוצאות נוטל מהנגזל והשאר יפסיד וכ"כ בטור סי' שע"ג . וצ"ל דאף להרי"ף יש חילוק בין מטלטלי למקרקעי ודו"ק: [ק] הלכך תקון כו' דוקא בשבח שהשביח.אבל בגזילה גופא שינוי דהדר אף מדרבנן לא קני כמו שכתב רבינו שם בריש הפרק : [ר] הלוקח כו' בלא הכיר בה. תוס' : [ש] מ"ט . כלומר במה קנאו דהא דבר שלא בא לעולם הוא.כ"י : [ת] והלכתא כרבינא לקולא.דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא רבינא לקולא והלכה כרבינא לקולא כדאיתא בפ' ג"ה דף נג : [א] דלית הלכתא כרב.דאמר מה מכר ראשון לשני כו' : [ב] דהא לא א"ל לכשאקחנה כו'. כלומר דאי טעמיה דרב משום דאדם מקנה כו' ה"ל שיאמר לכשאקח כו' אלא על כרחך לרב טעמא אחרינא והיינו משום דסמיך עלויה שיעמוד המקח בידו:[ג] לא אמר כלום.עיין בר"פ דמכות ובפ' מי שהיה נשוי גבי דזבנה לכתובה דאמיס בטובת הנאה:[ד] ומכר מה שאירש

[ה] שאמרו לו עדים בשעה שאתה אומר שפרעת עמנו היית באותה שעה וידענו שלא פרעת אז. [ו] ואפ"ה חייב אתה ליתן לו לא הוחזק כפרן כיון שאנו יכולין למצוא לו צד זכות אלאשתמוטי קמכוין עד דמעיינו רבנן בדיניה ולא לכפור בממון נתכוין: הוחזק כפרן לאותו ממון. בכאן לא פרש"י ושכנגדו נשבע ונוטל משום דמסתבר ליה שיטול בלא שבועה. ולא דמי לחשוד על השבועה שכנגדו צריך לישבע. התם לא מתביעה זו פסול אלא מצד אחר. [ז] אבל הכא שבתביעה זו הוחזק כפרן נוטל שכנגדו בלא שבועה. וכן משמע בעובדא דאיצטלא דמילתא דא"ל רבי חייא הוחזקת כפרן לאותו איצטלא והזקיקו לשלם ולא חייב את שכנגדו שבועה. חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי והעדים מעידים אותו שלא פרע לא הוחזק כפרן לאותו ממון דאישתמוטי קמישתמיט סבר עד דמעיינו רבנן בדינא. אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן לאותו ממון ומשלם. וה"מ דכפריה בב"ד. כי הא דשבתאי ברי' דר' מרינוס כתב לכלתיה איצטלא דמילתא בכתובתה וקבלה עליה. אירכסא כתובתה אמר להד"מ. אתו לקמיה דרבי חייא ואתו סהדי ואסהידו ביה דכתב לה. לסוף א"ל פרעתיך. אמר ליה רבי חייא הוחזקת כפרן לאותה איצטלא זיל שלים. א"ר אבא א"ר אילעאי א"ר יוחנן היה חייב לחבירו שבועה ואמר נשבעתי ובאו עדים ואמרו שלא נשבע [וחזר ואמר נשבעתי] הוחזק כפרן לאותה שבועה ושמעינן מינה דהיכא דנתחייב לחבירו שבועה בב"ד ויצא מב"ד ואחר זמן תבעו חבירו שישבע ואמר נשבעתי נאמן ואין חייב בשבועה. ורב האי ז"ל כתב שאם היה חייב שבועה דאורייתא ואמר נשבעתי ישבע שבועת היסת אבל על השבועה דרבנן לא ישבע דתקנתא לתקנתא לא עבדינן: מג א"ר אסי א"ר יוחנן המוצא שטר חוב בשוק א] וכתוב בו הנפק וכתוב בו זמנו בו ביום יחזירו לבעלים [ח] והוא שחייב מודה (יא) דליכא למיחש שמא כתב ללות ולא לוה דהא כתוב ביה הנפק. ואי משום פרעון דלמא פרעיה והא דקאמר לא פרעתיה משום דקבעי למיזף ביה האידנא דחיים לפשיטי דספרא ואישתכח דטריף בשטר שנמחל שיעבודו. להא ליכא למיחש כיון דלית ליה למלוה רווחא בהא מילתא דזימניה ביה ביום לא שביק דאמר שמעו בי רבנן [ט] ומפסדו לי: מד א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד [דף יז ע"ב] לא אמר כלום מ"ט כל תנאי ב"ד כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי. א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן לאו מתני' היא זו הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה. א"ל אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותיה אמר אביי מאי מרגניתא דלמא במקום שאין כותבין כתובה דגט היינו כתובה אבל במקום שכותבין אי נקיטא כתובה גביא ואי לא לא גביא. הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי וכו'. אלא ודאי מתני איירי במקום שכותבין כתובה וגובה כתובתה מכח מעשה ב"ד ולא מלי למימר פרעתי. וקשיא מכאן למה שפסק רב אלפס ז"ל בכתובות על מתני' דהוציאה גט ואין עמה כתובה דהלכה כשמואל דאוקי מתני' דוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין אינה גובה בלא כתובה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל שאשה שהוציאה גט ואין עמה כתובה אם דרך אותו מקום לכתוב כתובה הרי זה נשבע היסת שפרע ופטור. וכיון דרבי יוחנן פליג אדשמואל הלכה כרבי יוחנן. ועוד דאביי דהוא בתרא סבר כוותיה. ועוד דרב אלפס הביא כאן דברי ר"י לפסק הלכה והתם פסק כשמואל. ופי' הרמב"ן ז"ל דר"י לא פליג עליה דשמואל דבמקום שכותבין ריעא טענתא דידה ב ורגלים לדבר שנקרעה הכתובה בפריעתה. ואביי מעיקרא כדהוה ס"ד דמלינו למימר דגט היינו כתובה הוה ס"ל דר"י איירי אף במקום שכותבין מדמייתי רבי חייא בר אבא ראיה ממתני' וקבלה ר' יוחנן מיניה דבמקום שאין כותבין ליכא לאיתויי ראיה מינה דא"ל דלאו טעמא משום טוען אחר מעשה ב"ד אלא משום דגט היינו כתובה. ולהכי תמה היאך מייתי מינה ראיה למקום שכותבין דלמא מתני' במקום שאין כותבין. וכד עיין בה ואשכח דליכא למימר דגט היינו כתובה הדר ביה ואודה לדר' יוחנן דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום. ובמקום שאין כותבין דוקא דה"נ צריך טעמא דמעשה ב"ד דלא ריעא טענתיה למימר דפרע. מידי דהוה אשאר מלוה על פה. [י] ולא שייך למימר מה הועילו חכמים בתקנתן. דמצית לאתרויי ביה בשעת גירושין אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני. וגם צריך למעשה ב"ד למקום שאין כותבין כתובה ויש עדים שכתב לה אפ"ה לא מצי למימר פרעתיה דבהכי איירי מתני' אליבא דאביי [כ] כדפרישית לעיל. ומסתבר הכי כיון דבאותו מקום נהגו שלא לכתוב ולא מהימן לומר פרעתיה איהו דאפסיד אנפשיה שכתב לה. ולא ישתנה הדין בכך. והכי מסתברא טפי כי למה נאמר דפליגי רבי יוחנן ושמואל כיון שנוכל לפרש וליישב דלא פליגי. [ל] זו היתה סברת רב אלפס: מה [דף יח ע"א] מתני' מצא גיטי נשים ושיחרורי עבדים דייתיקי מתנות ושוברין הרי זה לא יחזיר. שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנן: גמ' הא אמר תנו נותנין ואפילו לזמן מרובה ורמינהי המביא גט ואבד ממנו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול. אמר רבה ל"ק כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות. ואפי' במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת דאיכא תרתי לריעותא הוא דאמר לא יחזיר. [דף יח ע"ב] ור' זירא סבירא ליה הכי בחד לישנא ובאידך ליכא פליג עליה וסבירא ליה במקום שהשיירות מצויות ואפי' לא הוחזקו לא יחזיר דחיישינן לתרי שוירי. ויראה לי דכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות. דיותר יש לחוש שאותו המלוי בעיר עבר דרך שם ואפי' במקום שאין השיירות מצויות ממה שנחוש שבא אחר מעיר אחרת ועבר דרך שם ואפי' במקום שהשיירות מצויות. וכיון דלא איפסיק הלכה או כרבה או כר' זירא [מ] או בחד מהני תרי לישני דר' זירא עבדינן לחומרא ולא מהדרינן גיטא לזמן מרובה אלא במקום שאין השיירות מצויות ולא הוחזקו. אבל במקום שהשיירות מצויות ואע"ג דלא הוחזקו א"נ הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות לא מהדרינן כלישנא בתרא דר' זירא. א"נ כר' ירמיה דאמר כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון דלא חיישינן דלמא איתרמי שמא כשמא ועדים כעדים. א"נ כדרב אשי דאמר דאמרי עדים אפי' אחר שראוהו [נ] או שליח או בעל קודם שראוהו נקב יש בו בצד אות פלוני. ודוקא בצד אות פלוני אבל נקב בעלמא לא [ס] דדלמא סימנים לאו דאורייתא [דף יט ע"א] ולצורבא מרבנן מהדרינן ליה בטביעות עינא. דטביעות עינא עדיף טפי מסימנא אלא דלא מהימנינן דקושטא קאמר אלא לצורבא מדרבנן דוקא: ת"ר מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה. בזמן שאין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. וה"מ היכא דלא נתנה האשה סימני הגט אבל היכא דנתנה סימני הגט אע"פ שאין הבעל מודה יחזיר לאשה. כדאמרי' לקמן הוא אומר סימני הגט היא אומרת סימני הגט ינתן לה: מו ת"ר מצא גט שחרור בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד. אין הרב מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה בזמן שהרב מודה מיהא יחזיר לעבד. ואמאי ניחוש דלמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזל עבד וקנה נכסי מניסן ועד תשרי ואזל הרב וזבנינהו ומפיק ליה לגט שחרור דכתב בניסן וטריף מלקוחות שלא כדין. [ע] ואסיקנא דכי אתי למיטרף אמרי' ג זיל אייתי ראיה אימת מטא גט שחרור לידך ד משום דאיתרע בנפילה אמרי' ליה הכי טפי מבעלמא: מז ת"ר איזהו דייתיקי דא תהא למיקם ולמיהוי. מתנה כל שכתוב בה מהיום [פ] ולאחר מיתה. ה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה הוא דהוי מתנה ואי לא לא הוי מתנה. אמר אביי ה"ק איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע שאין קונה אלא לאחר מיתה שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה. פירוש שמפורש בו מהיום אם לא אחזור בי כל ימי חיי אז תחול המתנה מהיום. וכל ימי חייו יכול לחזור בו כמו במתנת שכיב מרע. [צ] ובהכי מתוקמא מתנות דמתני' דדייקי' עלייהו הא אמר תנו נותנין: שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתנם הא אמר תנו נותנין ורמינהו מצא דייתיקאות אפותיקאות ומתנות אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה. [דף יט ע"ב] ופריק רב זביד מתני' ובריי תא תרוייהו בשכיב מרע. מתני' דקתני אמר תנו נותנין ביה דבר מיהדר הוא דאמרינן א"נ יהבה לאינים אחרינא לית ליה פסידא דקמא ובתרא בתרא זכי דהדר ביה מקמא. ובריי תא דקתני אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה בבריא כגון דאשתכח בתר דמית אבוה ואע"ג דבריא מודה לא יחזיר. דחיישינן דלמא כתביה הוא לאינים אחרינא ויהבה ניהליה והשתא קהדר ביה. וסבר אנא לא מלינא [הדרי בי]. אימא דאבא יהבה להאי וניהדר ליה כתביה וליזיל וליפקא מיניה דהאי דהוי זכה מינאי ונפלוג בהדיה. הלכך לא יחזיר לא לזה ולא לזה. אלא אמרינן ליה אי קושטא קאמרת דיהבה ליה אבוך ולא הדר ביה זיל את השתא כתוב ליה שטר אחרינא. דא"נ לא יהבה ליה אבוך וכתבת את לאינים אחרינא ל"ל להוה קמא פסידא. דקמא ובתרא קמא זכי. [ק] וכן נמי מתנת בריא אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה. דדלמא כתבה להאי מעיקרא ואימליך ולא יהבה ליה והדר יהבה לאינים אחרינא והשתא קהדר ביה. ואמר מיהדר לא מלינא בי אימא דלהאי יהביתה וניהדרו ליה כתביה דכי מפיק האי כתבא דקדים וזכי וניזול ונפלוג בהדיה וכו' כדלעיל: ת"ר מצא שובר בשוק בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל אין האשה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. בזמן שהאשה מודה מיהת יחזיר לבעל ואמאי ליחוש שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי. פי' עתה שהיא [ר] אומרת ז לו הוא תשרי ולא נתנתו לו עד היום ואזלה וזבינתה לכתובתה מניסן ועד תשרי בטובת הנאה [ש] ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין : מח אמר רבא [דף כ ע"א] ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחל לו מחול ואפי' יורש מוחל. ואי בעיא למיעבד קנוניא מה לה לשקר תמחול כתובתה לבעלה ותפלוג בהדיה. ומדלא מחלה ליה לבעל ש"מ קושטא קאמרה דיהבה ליה לשובר מזמן הכתוב בו וליכא קנוניא על הלקוחות. ושמעינן מינה דאיתא לדשמואל דהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול. וא"ת דלמא ניחא לה טפי בהחזרת השובר ממה שתמחול כתובה לבעלה. דאי מחלה היתה צריכה לשלם ללקוחות כל מה שהכתובה שוה עכשיו כשהיא גרושה כדמשמע מדקאמר ומפיק ליה לשובר דכתב בניסן ואתי למיטרף לקוחות אלמא שהגיע זמן הלקוחות לגבות הכתובה. וכשמכרה ללקוחות היתה נשואה כמו שמשמע מדנקט וזבינתיה לכתובה בטובת הנאה. נמלא כשמחזירין השובר לבעל אינה משלמת אלא דמים מועטין שקבלה מן הלקוחות. כי המכר לא היה מכר שכבר נתקבלה כתובתה ומתוך קושיא זו רוצים לומר דאפי' מאן דלאין דינא דגרמי אין חייבת לשלם אלא מה שקבלה. וכן משמע בכתובות פרק הכותב (דף פה:) מהא דקריבתיה

הגהות הב"ח א לד זכות דלאישתמוטי קמכוין : ב טענתא דידה דרגלים לדבר : ג למיטרף אמרינן ליה זיל : ד לידך דמשום דאיתרע בנפילה : ה שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה אלמא אי כתוב בה מהיום : ו אלא לאחר מיתה כל שכתוב : ז אומרת לתת לו הוא :

הגהות הגר"א א] וכתוב ביה הנפק. נ"ב עתוס' ד"ה רב כהנא כו' וצ"ע בדברי רמב"ם (ועל הרי"ף ורא"ש לא קשיא שמעתיקים לשון המימרא דר"י וס"ל כתירוץ התוס' דלא כרז"ה ועש"ך ח"מ סימן ס"ה ס"ק כ"ג ובדברי רבינו שם) :

פלפולא חריפתא

שאירס. ולפי שעדיין לא באת הירושה לידו לא קרי ליה הירושלמי אלא בלשון הלואה דקאמר כלוה וכו':[ה] שא"ל עדים בשעה כו'. עיין בס"ק דב"ב בסוגי' ל"ט: [ו] ואפ"ה חייב אתה ליתן לו לא הוחזק כפרן כיון שאנו יכולין למצוא כו'. דאע"ג דלעיל אמרי' דהלכתא כרב זביד לפי שאין הממון שעם מבדילין וכו' היינו נמי כדי שנמצא צד זכות למה שאמר פרעתי שאמת הוא אומר. וה"נ כדי למצוא לו זכות שלא יהא כפרן אנו אומרים שהבדיל והפריש בין לא ובין חייב דלעולם יש לנו למצוא זכות למוחזק בממון: [ז] אבל הכא שבתביעה זו הוחזק כפרן ע"פ עדות משא"כ לעיל כדרב יוסף בר מניומי שכתב דכשנגדו נשבע ונוטל משום דהתם לא ע"פ עדים נעשה כפרן אלא דמסברא דנפשין אמרינן דשקר הוא דובר במה שאומר פרעתי: [ח] והוא שחייב מודה דליכא למיחש כו' דהא כתוב ביה הנפק. וכתבו התוס' דבשחייב מודה נקט הנפק משום דיוקא דאי אין כתוב בו ביום אפילו כתוב בו הנפק דודאי לוה לא יחזיר דחיישי' וכו' ע"כ. וזה ודאי דוחק הוא. ועוד הרמב"ם בסוף הל' גזילה הצריך לתרווייהו והמגיד שם בשם הרשב"א הניח בתימה והב"י בסי' ס"ה שכתב דהרא"ש לא כתב כדר"י שכתוב בו הנפק אולי נוסחא אחרת נזדמנה לו א"נ היה לפניו קצור הפסקים וסבר שגם בפנים לא נזכר. ולי נראה דלאו קושיא היא ודדוקא נקט ר"י הנפק במלתיה. והיינו לענין אם מצאו בו ביום ולא הוציאוהו בב"ד ביומו ומ"מ נאמן לומר שמצאו בו ביום שנכתב במגו דהוה מהדר ליה למלוה. השתא אי לאו דכתוב ביה הנפק איכא למיחש לשמא כתב ללות ולא לוה. ועכשיו הוציא לעשות קנוניא כך נ"ל. ומ"מ בקצור הפסקים לא נזכר הנפק ואולי מטעם אחר משום דלאביי עדיו בחתומיו זוכין לו ודאי דלא צריך וכך פסק רבינו כאביי. ומהרר"ו כהן ז"ל כתב דאיכא למיחש כיון דאתיליד ריעותא בנפילה דלמא אין ביד המלוה מעות ולא ילוהו עד זמן מה ויעשה קנוניא עם הלוה בשביל הקדמת הזמן מהיום והלוה יעשהו בשביל פשיטי דספרא אבל כשהוא מקוים דהיינו הנפק ליכא למיחש להכי ע"כ. לא נראין לי דבריו בזה דאע"ג דלא ילוה עכשיו עד לאחר זמן אפ"ה כיון שמודה ואומר לב"ד שיתנוהו למלוה משתעבד אפי' לא לוה עכשיו כדאמרי' לעיל המוצא ש"ח בשוק אע"פ שכתוב בו הנפק דליכא למיחש שמא כתב ללות ולא לוה דכיון דמקוים הוא בא ליד המלוה כו' ומאי הוה כי בא נמי ליד המלוה דלמא לא לוה אלא עד לאחר זמן אלא ודאי דבמסירת השט"ח ליד המלוה משתעבד וכן מפורש בהדיא לעיל גבי והא דתנן אין כותבין שטר ללוה כו' דכיון דשקיל ליה מלוה לשטרא אשתעביד ליה מההיא שעתא: [ט] ומפסדו לי. פרש"י למטרף לקוחות. לא שמבני תרי גבי דכתרם בעלמא הוא. אלא משום דדל שטרא מהכא הא איהו מודה. ובעלי תריסין נתלקו בזה ואין זה מכוונת החיבור הזה אבל בס' לבוש יום טוב מקומו המקום יהא בעזרי להשלימו כאשר עם לבבי אמן: [י] ולא שייך למימר א"כ מה הועילו כו' דמצי לאתרויי כו'. וכ"כ בתשובותיו כלל ל"ו סימן ז' ומשמע דהא דטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום לא נגעו בה משום מה הועילו כו' אלא דכח ב"ד יפה ויפה שלא לטעון אחריו. וקשיא לי מסוגיא דגמרא דכי דחי אביי מעיקרא דהא דקאמר גט היינו כתובה דליתא דא"כ אלמנה מן האירוסין במאי גביא לבעון ולימא פרעתיה וכ"ת ה"נ א"כ מה הועילו כו' ומאי דיוקיה דדלמא באלמנה מן האירוסין גביא מכח דא"כ מה הועילו דלא שייך לומר דהו"ל לאתרויי דבמאן תהיה מתרה בו שהרי אפשר שאין היורשים בכאן. גם אפשר שהיא לא ידעה במיתתו ומש"ה לא פליג ולעולם גביא אבל בגירושין הרי היא או שלוחה וכן הוא או שלוחו בשעת הגירושין ומצי לאתרויי ולא תגבה מכח מה הועילו כו' אלא משום דגט היינו כתובה כדהוה ס"ד אלא על כרחך הך דמצי לאתרויי לאו מילתא היא ומשום מה הועילו כו' אמרו דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וע"ק דהכא משמע דהתראתו שמתרה מועלת לעולם וכפרק שבועת הדיינים גבי מנה לי בידך א"ל הן וכו' כתב דדוקא בשעת קבלת המעות מהני וא"כ כשהוצרך לתובעו בב"ד וכו' אבל בלאו הכי לא הא"כ שיקבל עליו התנאי אבל בעל כרחו אין ההתראה מועלת כלום ובס' המלחמות דלהרמב"ן לא נכתב כלל הא דלא שייך למימר כו' ואדרבה דבסוף דבריו דמחלק בין עיקר כתובה לתוס' מסיים הכי דבעלמא גבי עיקר כתובה במקום שלא נהגו לכתוב כבר תקינו לה רבנן דתגבה שאם אי אתה אומר כן מה הועילו חכמים בתקנתן לעולם יאמר פרעתי ולא סמכה דעתה ובעילתו בעילת זנות וכו' ע"כ ואף רבינו כתב בהדיא בפרק אלמנה ניזונית דמטעם מה הועילו לא מצי למימר פרעתי במקום שאין כותבין: [כ] כדפי' לעיל ל"ג בתשובה כלל ל"ו וגם במלחמות ה' ליתא: [ל] ה"ג וזו היתה. וכן הוא הלשון בתשובה: [מ] או כחד מהני כו'. כפל לשון הוא: [נ] או שליח או בעל קודם שראוהו. מפורש בפרק כל הגט גם שם מפורש טביעת עין דע"ה: [ס] דדלמא סימנין לאו דאורייתא. עי' בסוף פירקין ועוד בפרק ב' גבי מצא חבית כו': [ע] ואסיקנא דכי אתי למיטרף כו'. הקשה בית יוסף סימן ס"ה דלמ"ד עדיו בחתומיו זכין לו לא צריכא להך כדאיתא בהדיא בגמרא וגם קי"ל בפ"ק דגיטין כמ"ד דזכות הוא לעבד. ורבינו מסיק לקמן דבחתומיו זכין לו. א"כ לא ה"ל לכתוב למסקנא זו אלא שנמשך אחר לשון הרי"ף דפסק דלא אמרי' בחתומיו כו': [פ] ה"ג ולאחר מיתה אלמא שכתוב בה: [צ] ובהכי מתוקמא כו' דדייקינן כו'. כלומר ומוקמינן לה בש"מ דהא דמסיק וכן בבריא ליתא לרבינו אלא להרי"ף כמו שאכתוב שם בס"ד: [ק] ובן נמי מתנת בריא כו' כל זה לשון הרי"ף. ובגמרא הוקמתא דרבי אבא בר ממל ולקמן בסוף השיטה כתב רבינו דמילתא דרבי אבא בר ממל לא מתוקמא כאביי צריך לומר דהה"נ דלמאי דמסיק דהלכתא כאביי הא דוכן במתנת בריא ליתא ולא כתבה אלא להרי"ף ואע"ג דכתב רבינו ג"כ לקמן דאם מכר או נתן לשני קודם שבא לידו נתבטלה זיכוי התתימה. התם נמי להרי"ף כתב כך ומסיים בה דרש"י לא פי' כן. וכך פסק הטור בס"ס ל"ט. אך צ"ע על הטור שבסי' ס"ה פסק להא דוכן מתנת בריא ולא כתב דלמאי דפסק בסי' ל"ט דבחתומיו זכין לו יחזור כשהלה מודה. והב"י לא העיר בזה אולי סמך על מ"ש לעיל מינה על המוצא שטר שחרור כמו שהעתקתי דבריו לעיל: [ר] ה"ג אומרת לתת לו: [ש] ומפיק ליה לשובר כו'. דליכא למימר דהאמרי' ליה זיל אייתי ראיה כו' דלא אתיא לוקח ותבעיה מדאהדרוהו ניהליה רבנן לשובר ודאי קמו במילתא

תפארת שמואל

(יא) דליכא למיחש שמא כתב ללות ולא לוה וכו'. נ"ב אין פירושו כעין ללות בניסן ולא לוה עד תשרי דהיינו פירושו ועתה רוצה ללות בו הא כתב בו ביום ומאי איכא למיחש אלא פירושו כמשמעו דשלא לוה כלל ומה שהודה שלוה היינו משום קנוניא ע"ז כתב דליכא למיחש הכא דהא איכא הנפק ולא מקיימין אלא ביד המלוה וא"כ בודאי לוה ואין להקשות ס"ס איכא למיחש שמא פרע ומה שהודה שלא פרע הוא משום קנוניא משום דלא מסתבר שעשה הלוה קנוניא באותו היום מיד אחר הפרעון ולא משהי ליה שטרא בעבור

[ת] דרב הונא זבינתא לכתובתה בטובת הנאה איגרשא ושכיבא אתו לקוחות וקתבעי לברתא אמר רב נחמן ליכא איניש דליסבה עלה דתיזל ותמחול כתובה דאמה לגבי דאבוה ותיהדר איהי ותירתה מיניה. ואם היתה חייבת לשלם מה שהיא שוה בשעת מחילה מה היתה מרוויחת והא רב נחמן הוא דדאין דינא דגרמי בהגוזל בתרא (דף קטז:) דחייביה להאוא גברא דאחוי אכריא דחיטי. ועוד ראיה מפ"ב דקדושין (דף מז:) התקדשי לי בשטר חוב או שהיתה לו מלוה ביד אחרים והרשה אותה עליהם. ר"מ אומר מקודשת. וחכ"א אינה מקודשת. וקאמר דקמפלגי בדשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחל לו מחול. רבנן דאמרי אינה מקודשת אית להו דשמואל ולא סמכה דעתה הואיל ויכול למחול. ואם היה חייב לשלם שומא של שטר אמאי לא סמכה דעתה. אלא ודאי אין חייב לשלם ^א אלא דמים שנתנה והיינו פרוטה דמי הקדושין. ועוד קאמר התם דכ"ע אית להו דשמואל מר סבר לא סמכה דעתה ומר סבר סמכה דעתה אמרה לא שביק לדידי ומחיל לאחריני. ואם היה חייב לשלם הוה ליה למימר סמכה דעתה דאי מחיל ליה חייב לשלם לה. ומיהו יש לדחות הך ראיה דבכל ענין לא סמכה דעתה כי אינה רוצה להתקדש לו ותהא צריכה לתובעו לדין אם ימחול. וההיא דכתובות נמי קשה היאך הסיאה עלה לעשות עבירה להפסיד לאחרים אי לא משלמת אלא מה שקבלה והשטר שוה עכשיו יותר. ואם נאמר דקטנה כפעוטות היתה ולא היתה בת עונשין. א"כ אפי' אי משתלמין כל הכתוב בשטר אין ראיה משם דלאו בת תשלומין היא. וההיא דשמעתין איכא לאוקמי כגון שהיא עכשיו באותו ענין שהיתה בשעה שנכתב השובר. ולמיטרף לקוחות דקאמר היינו כשיגיע זמן הגבייה. ומצאתי כתוב שכתב רב שרירא גאון ז"ל בתשובה המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו קהדר לוקח עליה דמוכר ואין גובה הימנו אלא אותן דמים שנתן לו. דלא דמי לשאר זביני דאית ליה ללוקח שבחא. דהכא כיון דבידו למחול אפילו יורש שלו. מעיקרא זביני ריעי נינהו דמבעיא ליה לשנויה לשטרא ולמכתביה בשמיה. וכיון דלא עביד הכי דין הוא שלא יטול אלא מה שנתנו בשטר. וכן דעת התוס' ומסתבר הכי.

[א] ^*ואת"ל ניחוש שמא מכרה כתובה במעמד שלשתן ואז אין יכולה למחול כדאמרי' בפ"ב דקדושין (דף מח.) גבי התקדשי לי בשטר חוב או שהיתה לו מלוה ביד אחרים והרשה אותה עליהם. ומפרש התם דבמלוה בשטר פליגי בסמכה דעתה ואית להו דשמואל ובמלוה על פה פליגי בדרב הונא דאמר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. רבנן סברי הא דרב הונא דוקא בפקדון ולא במלוה. ואם היה יכול למחול אפי' איתא במלוה אינה מקודשת כיון דס"ל לא סמכה דעתה. [ב] ועוד מדלא קאמר ואיבעית אימא דכ"ע אית להו הא דרב הונא בין במלוה בין בפקדון והכא באשה סמכה דעתה פליגי כדקאמר גבי שטר ש"מ דאין יכול למחול. והכי מסתבר דהך דרב הונא הלכתא בלא טעמא היא. ומשום תקנת התגרין עשאוה כשיקנו זה מזה שיעמיד אלו מי שנתחייב לו מעות ולא יצטרכו לקניינם. ואם היה יכול למחול מה הועילו חכמים בתקנתן שלא יסמוך עליו כי ירא שמא ימחול לו. וי"ל דאפי' למאן דאית ליה דהא דרב הונא אפי' במלוה היינו דוקא במלוה העשויה ליגבות מיד. אבל בכתובה דשמא לא תבא לידי גביה לעולם לא תקינו מעמד שלשתן ושמעינן מהכא דהמוחל שטר שמכר א"צ לשלם אלא דמים שקבל. [ג] והנותן או המוכר שטר במעמד שלשתן אינו יכול למחול. ושטר כתובה אין נקנה במעמד שלשתן וי"מ ש"מ איתא לדשמואל וכיון שיכולה למחול כל לגבי בעלה ודאי מחלה ולא תמלא מי שיקנה ממנה כתובתה. ולמילתא דלא שכיחא לא חיישינן. אביי אמר אפי' תימא ליתא לדשמואל ובשטר כתובה יוצא מתחת ידה ואי איתא דזבינתא כתובתה [ד] כתובתה מאי בעיא גבה. גבי לוקח הוא דלהויא דשטר חוב אינו נקנה אלא בכתיבה ומסירה. וא"ת ניחוש דלמא אקנייה אגב קרקע ונשארה כתובתה בידה. וי"ל [ה] דלא סמכי דעתייהו דלקוחות אם לא שתמסור הכתובה לידם:

מט ורב האי גאון ז"ל כתב מתוך קושיא זו דכי אמרינן כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה השטר בכל מקום שהוא היינו דוקא שטר מכירת הקרקע עצמו. אבל שטר אחר אין נקנה אגב קרקע. וכן כתב ר"ח דאותיות לא מיקנו באגב. ורבא אמר חיישי' לשתי כתובות האחת מסרה ללוקח ונשארה אחת בידה. ואביי לשתי כתובות לא חייש. [ו] ועוד שובר בזמנו טורף. אע"ג דזבינתא לכתובתה בטובת הנאה מניסן ועד תשרי. כיון דכתבה ליה שובר מניסן זכה הבעל בההוא קרקע דכתובה משעת חתימת העדים. ואע"ג דלא מטא לידיה הויא ליה מחילה. וכשהוא טורף עכשיו מניסן כדין טורף. והיינו דאמר אביי לטעמיה דאמר עדיו בחתומיו זכין לו [ז] מתוך דברי רב אלפס ז"ל משמע דהא דאמרינן לעיל (דף יג.) דלא אמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו אלא היכא דמטא לידיה בסוף היינו דוקא דבר שצריך מקבל השטר לזכות ע"י השטר דבר שאין בידו. כגון שטר הלואה שזכה המלוה בשעבוד נכסי הלוה ע"י השטר. אבל כשזוכה בדבר שהוא כבר תחת ידו זכה בשעת חתימה אפי' לא יבא השטר לידו לעולם. ועוד שמעינן מדבריו דבשטר מתנה או מכר אם מכר המוכר או הנותן את הקרקע לאחר בין חתימת השטר למסירתו דלא אמר עדיו בחתומיו זכין לו משעת החתימה ואין במכירתו כלום שמכר בין חתימה למסירה. אלא דוקא לענין שעבוד דלא ליהוי שטר מוקדם אז עדיו בחתומיו זכין לו. אבל לענין מתנה או מכר אם מכר או נתן אותו קרקע לאחר בין חתימה למסירה נתבטלה זיכוי החתימה. כיון שנתנו לאחר קודם שיבא השטר ליד הראשון. דאלת"ה מי הזקיקו לרב אלפס ז"ל לפרש דאע"ג דלא מטא לידיה זכה משעת חתימה משום דהויא לה מחילה. אף בלא טעם מחילה כשמחזירין השובר לבעל זכה הבעל למפרע משעת חתימה ונתבטל מכר הכתובה. אלא ודאי כל כה"ג קנה הקונה. [ח] ורש"י לא פי' כן. ושמעינן דלית ליה לרבא האי סברא דאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו.

דאי אית ליה סברא דאביי לא שמעי' מהך מתני' הא דשמואל. וקי"ל דכל היכא דפליגי אביי ורבא הלכה כרבא. ואי אמרת האי דאיפליג בהדיה רבה. הא רבה נמי רביה דאביי הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ועוד דהא אמר בפ' המפקיד (דף לה:) מאימת אכל פירי אמר רבה מכי מטא אדרכתא לידיה אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו. רבא אמר מכי שלימו יומי אכרזתא פי' ימים שמכריזין על הקרקע לאחר כתיבת האדרכתא. הנה רבה ורבא תרוייהו לא סבירא להו הא דאמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו. ולא הבנתי ראיותיו דע"כ רבה הוא דפליג עליה כיון שנקבעו דבריו לפני אביי. [ט] וקי"ל מאביי ורבא ואילך אמרינן הלכתא כאמוראי בתראי [א] אף כנגד רבותייהו. וכן כתב רב אלפס ז"ל בכמה מקומות. ומה שהביא מההוא דאימת אכיל פירי לאו ראיה היא דרבא לית ליה דאביי דאפי' מכי מטא אדרכתא לידיה סבר דלא אכיל פירי עד דשלימו יומי אכרזתא. והתוס' פסקו כאביי ואף ע"ג דרבא פליג עליה וגם מילתא דר' אבא בר ממל דקאמר לעיל הא בבריא והא בש"מ [י] לא מתוקמא כאביי וגם רב אסי פליג עליה לעיל (דף יג.) מ"מ הלכתא כאביי דהוא בתרא וגם מדגמרא לעיל (שם) דחיק לתרולי מילתא דשמואל [אליביה] משמע דהלכתא כוותיה. ור"ת דההיא שמעתא נמי כאביי [כ] כדפירשו התם. והאי דאמר עדיו בחתומיו זכין היינו דוקא כשניכר בזמן הכתוב בו שקדם למעשה שנעשה אחריו. אבל שני שטרות שנכתבו ביום אחד ומסר האחרון תחילה זכה. דהא בסוף מי שהיה נשוי (דף לד:) משמע דלמ"ד עדי מסירה כרתי כתב לזה ומסר לזה זה שמסר לו קנה. ואביי ס"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי כדאיתא בפ' זה בורר (דף כח:) גבי ההיא מתנתא דהוי חתימי עלה תרי גיסי. אלא ודאי כשאין הקדימה ניכרת מתוך השטר לא אמר עדיו בחתומיו זכין לו. וא"ת א"כ מאי משני אביי ניחוש שמא באותו יום שכתבה השובר מכרה כתובתה לפני מסירת השובר. וי"ל דכולי האי לא חיישי' שמא באותו היום עצמו מכרה הכתובה:

נ מתני' מצא אגרות שום ואגרות מזון שטרי חליצה ומיאונין ושטרי בירורין וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר. מצא בחפיסה או בדלוסקמא ונתן סימן בכלי יחזיר לו גם השטר. ואע"ג דמשמע בפ' בתרא דיבמות (דף קכ:) דחיישי' לשאלה. ה"מ לענין איסורא דאין מתירין אשת איש ע"י סימן בגדי המת. דשמא השאיל כליו לאחר [ל] אבל לענין ממון לא חיישינן לשאלה. ואפי' אי חיישינן לשאלה מדאורייתא [מ] מ"מ יכולין לתקן לענין ממון שלא נחוש. כמו שתקנו להחזיר ע"י סימנא את"ל סימנא לאו דאורייתא. ותדע [נ] מדלא אייתי ביבמות מתני' דמצא פירות בכלי ^ב אלא פריך חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן משום דדרשינן לקמן בפרק אלו מציאות (דף כז.) מקרא להביא חמור בסימני אוכף:

נא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות הרי זה יחזיר למי שנותן בו סימן. ולא איתרע בנפילה זו כיון שע"י הסימן מתברר אי ממלוה נפל אי מלוה נפל. וכמה היא אגודה של שטרות ג' קשורין זה בזה. רשב"ג אומר אחד הלוה מג' יחזיר ללוה אף בלא סימן ואם נתן המלוה סימן לא יתן לו. ג' לוו מאחד יחזיר למלוה:

נב מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו פרש"י אינו יודע אם הלוה הפקידו אצלו או המלוה או שמא מקלתו פרוע ומסרוהו לו ויהיה שליש ביניהם ושכח יהא מונח עד שיבא אליהו. וכן יורשי הנפקד לא יחזירו שובר או שטר שמצאו ברשות אביהם. וראיתי מפרש שכתב דאפי' שניהם מודים לא יוציאם מידו אלא קרוע דחיישינן לקנוניא. ולא מסתברא לי דלא חיישינן לקנוניא [ס] ולשמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי אלא בשטר דאיתרע בנפילה דא"ל משום דהוה ביה ריעותא לא מהר בשמירתו. אבל שטר המופקד דלא אתיליד ביה ריעותא אלא שאין הנפקד זכור מכח מי בא לידו. אם שניהם מודים יעשו כמאמרם. [ע] אם יש עמהן סימפונות יעשה מה שבסמפונות:

גמ' מאי שטרי בירורין. הכא תרגימו שטרי טענתא. טענות התובע והנתבע כדי שלא ישנו את טענותיהם. ר' ירמיה אמר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד. שבעוד שלא נכתב יכול כל אחד מהן לחזור [פ] בעוד שלא התחילו לטעון ולומר אני רוצה לברר אחר. ושמא נתכוין לדחות הדין לכך כותבין פלוני בירר פלוני ופלוני בירר פלוני ושוב אין יכולין לחזור בהן: [דף כ ע"ב] מאי חפיסה. אמר רבה בב"ח חמת קטנה. מאי דלוסקמא. אמר רב פפא בר שמואל טליקא דסבי. תכריך של שטרות תלתא דכריכי חד בריש חבריה. אגודה של שטרות תלתא דרמו אהדדי וכריכן. מאי מכריז. שטרי והלה נותן סימן במנין. [צ] ותכריך ואגודה (יג) היינו כדי שיוכל ליתן סימן במנין. דאי לאו הכי שמא לא נפול אהדדי ומתייאש כי לא יוכל ליתן סימן במנין. ואחד שלוה מג' יחזיר ללוה. דאי ס"ד ממלוין נפול מאי בעו גבי הדדי. [ק] ודלמא לקיומינהו אזול דמקיימי. ודלמא מידא דסופר נפיל. לא משהי איניש קיומי בידא דספרא. שלשה שלוו מאחד יחזיר למלוה. דאי ס"ד דמלוין נפול מאי בעו גבי הדדי. ודלמא למיכתבינהו אזול ונפול מידא דספרי דכתיבי בתלת ידי דספרא. ודלמא לקיומינהו אזול. [ר] לוה לא מקיים שטרא:

נג א"ר ירמיה בר אבא אמר רב סימפון היוצא מתחת ידי מלוה אע"פ שכתב בכתב ידו אינו אלא כמשחק ופסול. לא מיבעיא היכא דלא כתב בכתב ידו דא"ל ספרא איתרמי ליה וכתב. אלא אפי' היכא דכתב בכתב ידו סבר דלמא מיתרמי ואתי בין השמשות ואי לא יהיבנא ליה תברא לא יהיב לי זוזי. איכתוב אנא ואנחיניה דכי אתי יהיבנא ליה תברא ואשקול זוזי. ואי קשיא לך הא דתנן אם יש עמהן סימפונות יעשה מה שבסימפונות. [ש] פירוש אם ישנו עם שטרותיו של אדם סימפונות יעשה מה שבסימפונות. והשטרות שנכתבו הסימפונות עליהן בחזקת פרועין הן. התם שמצא השטר בין שטרותיו קרועין. ומדרמי בין שטרותיו קרועין ש"מ האי שובר דוקא הוא:

נד ובסימפון שיש עליו עדים ויוצא מתחת ידי מלוה [דף כא ע"א] שיילינן להו לסהדי דחתימי עלויה

הגהות הב"ח א לשלם לה אלא דמים: ב בכלי יחזיר אלא פריך:

הגהות הגרי"פ [א] ועי' בהרא"ש לקמן בפרק הזהב סימן י"ע ומש"ש:

תפארת שמואל

קטניא כל כך מהר בלי עלה מזימה ואינו דומה ללא לוה כלל ודו"ק: (יג) היינו כדי שיוכל ליתן וכו'. נ"ב וכ"כ בנ"י ותימה א"כ מאי פריך תלמודא בסוגיא דקאמר שלשה שטרות קשורים זה בזה ש"מ קשר הוי סימן ולפשוט מהכא ומשני כרוכות קתני ומאי פריך תלמודא דלמא לעולם קשורות קאמר ולאו דהוי קשר סימן אלא דבעינן קשורות שלא יתפרדו זה מזה והוי יאוש אלא ודאי תכריך ואגודה דקאמר בגמרא שלא כרוכים זה בזה תרוייהו הוי סימן. מגינא הוי סימן דהא נקט שלשה וכרוכים הוי סימן דהא נקט כרוכות אלא שהמוצא מכריז סתם כדי שיתן בהם כל הסימנים שאם יפסידו בסימן אחד א"כ בודאי אינו שלו. אבל היכא דלא הוי כרוכים אלא קשורים סתם ולית ביה סימן בקשירה בודאי מנין לבד הוי סימן דאי הוי (ג') [ב] שטרות דמנין לא הוי סימן דמיעוט שטרות שתים דבודאי כריכות לחוד הוי סימן ועיין בטור סימן ס"ס:

הדרן עלך פרק ראשון

פלפולא חריפתא

במילתא ומקמי דידי מטא שובר לידיה דאל"כ למאי הלכתא אהדרוהו מאחי"כ בגט שחרור אתא לוקח ותבע דקאמר האי דאהדרוהו ניהליה רבנן לגיטא משום שיהא משוחרר כדאיתא בגמרא דמחלקינן הכי בין מלא גיטי נשים לשטרי חוב: [ת] ה"ג דרב נחמן: [א] וא"ת וניחוש שמא מכרה כתובה במעמד שלשתן כו'. והתוספות כתבו דליכא למיחש דאי ליכא עדים שמכרה הבעל והאשה יכפרו המכירה. ואי איכא עדים נשיילינהו היכי הוה אם אומרים שנתרצה הבעל או שתק א"כ מודה שהשובר שקר ואם מוחה שאמר כבר פרעתי לה א"כ השובר נעשה קודם המכירה ואינהו דאפסדי אנפשייהו ע"כ. ורבינו בפרק הכותב לא כתב אלא זה התירוץ בלבד. ואפשר לי לומר דבכאן סבור היה רבינו דאפי' כי אמרי העדים שמיחה ליכא למימר דלקוחות אפסדי אנפשייהו שיכולים לומר מה לנו ולמחאתו דדלמא בשיקרא קא צווח ומחה שעדיין לא נתנה לו השובר ומשום שידע שכתבה סבור היה שיפתנה ויוכל לה שתתנה לו את השובר ועכשיו בשיתה אותה נתנה לו אבל כשלוות עדיין לא נתנה לו: [ב] ועוד מדלא קאמר כו'. קשה דהיינו מאי דדייק כבר אפי' איתא במלוה

כו' ובפרק הכובל ליתא לכך ועוד וכו'. וכן בתוס' דהתס אבל בתוס' דהכא וכן בדברי רבינו ספ"ק דגיטין ובתוס' דהתס לא כתבו אלא מדלא קאמר וכו' בלבד: [ג] והנותן או המוכר שטר במעמד שלשתן כו'. אע"ג דאמרי' דלחכמים הא דרב הונא דוקא בפקדון. הא מסקינן בהדיא בספ"ק דגיטין דאפילו במלוה: [ד] כתובתה מאי בעיא גבה. וההוא עובדא דקריבתא דרב נחמן דקתבעה לברתה לא שתבעה לתת לו הכתובה של אמה שקנאה דגביה הויא הכתובה אלא היא היתה יורשת שגם אביה מת הכי מסיק רבינו בפרק הכותב: [ה] דלא סמכי דעתייהו דלקוחות אם לא שתמסור כו'. ולשמא סמך דעתיה אפי' לא מסרה מילתא דלא שכיחא הוא ולא חיישינן כדלעיל: [ו] ועוד שובר בזמנו טורף. פי' התוס' ועוד אפי' מסרה הכתובה ללוקח ואין כתובתה בידה: [ז] מתוך דברי רב אלפס כו'. שאלו הדברים מדברי רב אלפס הן שכתבן לעיל אמתני' מלא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים וכו': [ח] ורש"י לא פי' כן. וגם דעת התוס' כפרש"י כדלקמן: [ט] וקי"ל מאביי ורבא ואילך כו'. כבר כתבתי בפרק כיצד דהתם נמי ה"ל לרבינו להקשות כן על דברי הרי"ף דהתם ועיין עוד בפרק דלקמן בבעיא דמקום הוי סימן: [י] לא מתוקמא כאביי. אבל להרי"ף מיתוקמא כאביי דס"ל דכי מכר מתבטל זיכוי החתימה אבל להתוס' לא מיתוקם משום דסברי כפרש"י. ורבינו שכתב לעיל להא דר' אבא בר ממל מהרי"ף העתיק כן ולא לכ"ע: [כ] כדפירשו התם. ור"ל בתוס' דף יג ע"ב בד"ה דברי הכל וכו': [ל] אבל לענין ממון כו'. עי' בתוס' דלפעמים מחמירין בממון דאין הולכין אחר הרוב בריש פרק הפרה ועי' בפרק דלקמן גבי מצא חבית יין: [מ] מ"מ יכולין לתקן. דהכא דהפקר ב"ד הפקר: [נ] מדלא אייתי ביבמות מתני' דמצא פירות בכלי כו'. קשה אמאי לא מקשה מדלא מייתי מתני' דהכא מצא בתפיסה כו' ומדקתני בתפיסה ולא קתני תפיסה כו' שמעינן מינה ודאי דאשטר קיימי' דיחזיר ע"י סימן הכלי: [ס] ולשמא כתב ללות כו' אלא בשטר דאתרע כו'. היינו בשטר שככר נכתב מחזיקין אותו בטוב אא"כ דאתרע אבל לכתחלה כשבא הלוה ולא המלוה אין כותבין דשמא לא ילוה עכשיו אא"כ בשטרי הקנאה. ולאביי כותבין משום דעדיו בחתומיו כו' כדלעיל אמתני' דמצא שטרי חוב כו': [ע] אם יש עמהן סמפונות כו'. מפורש בסוף הפרק: [פ] בעוד שלא התחילו לטעון. דאי התחילו היינו פתחו ליה בדינא דבהגוזל בתרא: [צ] ותכריך ואגודה היינו כדי שיוכל ליתן סימן במנין כו'. עיין בפרק דלקמן כי כדי מתטין ולטורות: [ק] ודלמא לקיומינהו אזול. לסופר הב"ד דהוו שלשתן ביד סופר אחד: [ר] לוה לא מקיים שטרא. ולא משני דמיקיימי דא"כ איכא למיחש דשהה בידי הסופר וממנו נפל דדוקא מלוה לא משהה: [ש] פירוש אם ישנו

אי פריע אי לא. ואי לא ידעי סהדי א"נ ליתנהו דליסיילינהו אי אית ביה אשראתא דדייני כשר דמלוה לא מקיים ליה לשובר אלא ודאי לוה הוא דקיימיה ואפקדיה בידא דמלוה [ת] ואם אין עליו אשראתא וליתנהו לסהדי ויוצא מתחת ידי שליש כשר. ולא מיבעיא אם לא ראוהו בידו דנאמן שליש במיגו דאי בעי יהביה ניהליה. אלא אפי' ראוהו בידו דתו ליכא מיגו. כדאמרי' בסוף זה בורר כיון דאתחזק בבי דינא פירוש שראוהו ב"ד בידה קודם שאמרה פרוע הוא דשוב אינה נאמנת ע"י מיגו שהיה לה קודם לכן אפ"ה כשר. [א] דהא הימניה לשליש. וסימפון היוצא אחר חתום שטרות כגון שכתב בגופו של שטר לאחר חתימת העדים שטר זה פרוע כשר. דאי לא פריע לא הוה מרע ליה לשטריה:

הדרן עלך שנים אוחזין

פרק שני

א **אלו** מציאות שלו ואלו חייב להכריז. *[אלו מציאות שלו] מצא פירות מפוזרין מעות מפוזרות כריכות ברשות הרבים ועיגולי דבילה וככרות של נחתום ומחרוזות של דגים וחתיכות של בשר וגיזי צמר הבאות ממדינתן ולשונות של ארגמן ואניצי פשתן הרי אלו שלו. פירות מפוזרין מוקי לה בגמרא במכנשתא דבי דרי *קב בארבע אמות דאבידה מדעת היא שאין הבעלים רוצים לטרוח בקב פירות בפיזור ד"א ומפקיר אותן. [דף כא ע"ב] מעות מפוזרות אין בהן סימן ויאוש מדעת הוי. כדר' יצחק לפי שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה וידע שנפלו קודם שבאו ליד המוצא.

הגה"ה

*ואם היו א פזורין של קב פחות מד' אמות חייב להכריז ושלא בשעת אסיפת גרנות אפילו יותר מקב בד' אמות שלא הונחו אלא נפלו הרי אלו שלו ואם הם דרך הנחה שיכול להבחין שהונחו שם ולא נפלו אפילו פחות מקב בארבע אמות לא יגע בהן. ומדברי ה"ר ברוך מארץ יון ור"י אלפס וה"ר משה ב"ר מיימון משמע דאפילו בשעת אסיפת גרנות אם מצא שלא במקום הגורן אפילו יותר מקב בארבע אמות והם דרך נפילה הרי אלו שלו. מא"ז:

[דף כב ע"ב] כריכות ברה"ר לרבה כשיש בהן סימן ועשוי לידרס ברה"ר ולא סמכי בעלים אההוא סימנא ומתייאש. אבל ברה"י כגון בשדה זרוע אין עשוי לידרס וחייב להכריז. ובאיך לא מפליג בין לרה"ר בין לרה"י. בלבורי פירות אין דורסין עליהן. ולבורי מעות אין זזין ממקומן ע"י דריסה. [דף כג ע"א] ולרבא מיירי באין בהן סימן. וברה"י יהיב בהו סימן מקום. וברה"ר מתגלגלת ברגלי אדם וברגלי בהמה ואין להן סימן מקום. ובכל איך לא מפליג לפי שאין דרך להניחן ע"ג קרקע אלא דרך נפילה נפל ואין בהן סימן ומייאשי מינייהו אבל כריכות סתמייהו דרך הנוח כשאדם עומד לפוש ומפרק משאו ונשארו שם ע"י שום מאורע. ומייאשי בעלים כיון שאין בהן סימן (א) [א] וכולי עלמא לא ידעי דספק הנוח לא יטול וכ"ש דודאי הנוח [ב] ושקלו להו. [דף כא ע"א] ר' יהודה אומר כל דבר שיש בו שינוי כגון מצא עיגול ובתוכו חרס ככר ובתוכו מעות חייב להכריז. דסבר [דף כג ע"א] סימן הבא מאליו הוי סימן. לפי שפעמים אדם זוכר אותו סימן אחר שאבד ממנו החפץ. ורבנן סברי לא הוי סימן. ב והלכתא כרבנן: [דף כא ע"א] בעי רבי ירמיה חצי קב בשתי אמות על שתי אמות דזוטר בממון וזוטר בטורח. קביים בח' אמות על ח' אמות דנפיש בממון ונפיש בטורח. קב שומשמין בד"א דחשיבי ונפיש טירחייהו. קב תמרי וקב רמונים בד"א דלא חשיבי וזוטר טירחייהו מהו תיקו. וכיון דלא איפשיטא ספיקא דאורייתא לחומרא וחייב להכריז*:

הגה"ה

*וכא"ז כתב דלא יטול ואם נטל לא יחזיר ויהא מונח עד שיבא אליהו. גזלן שנוטל מזה ונותן לזה מה שנתן נתן אבל גנב ג לא ידעו בעלים שנגנבו להן ונתן לזה חייב להחזיר לבעלים הראשונים דהוה ליה יאוש שלא מדעת אבל אם כבר ידעו הבעלים שנגנב להן ואח"כ נתן לזה קנה דהיינו כרבי בהגוזל בתרא דהתם גניבה והתם גזילה הוי יאוש פר"י:

ב **איתמר** [דף כא ע"ב] יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש. רבא אמר הוי יאוש. בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי דלא הוי יאוש. אע"ג דשמעינן מיניה דמייאש לבסוף לא הוי יאוש. דכי אתא לידיה באיסורא אתא לידיה. דלכי ידע דנפל מיניה לא מייאש אמר סימנא אית לי בגויה ושקילנא ניהליה כדיהיבנא סימן. *זוטו של ים ושלוליתו של נהר אע"ג דאית ביה סימנא רחמנא שריא. דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק מנין לאבידה ששטפה נהר שהיא מותרת שנא' כן תעשה וגו' אשר תאבד ממנו ומצאתה. מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם. יצתה זו שאבודה ממנו ומכל אדם. ואפי' עומד וצוח נעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים. כי פליגי בדבר שאין בו סימן. אביי אמר לא הוי יאוש דלא ידע ה דלייאש. רבא אמר הוי יאוש כיון דלכי ידע לא מצי יהיב סימן ושקיל ליה מהשתא הוי יאוש. והלכתא כאביי ביע"ל:

הגה"ה

* ד שטף נהר קוריו ועציו ואבניו ונתנן לתוך שדה חבירו הרי הוא שלו וכגון שהבעלים שם ואם היו מרדפים אחריהם היו מצילין ולא חששו לרדוף ואע"ג דעדיין יכולין להציל ע"י הדחק כיון שלא חששו לרדוף בעוד שהיו יכולין להציל בקל מסתמא נתייאשו ואם לא היו שם הבעלים בשעת שטיפה לא הוי יאוש כיון שעדיין יכולין להציל על ידי הדחק ובאיסורא אתא לידיה אבל אם אינם יכולים להציל אפי' ע"י הדחק הוה ליה כזוטו של ים ונהר. פר"י מהרי"ח:

קג"ס [ג] והא חדא מינייהו. ועיגולי דבילה וככרות של נחתום ומחרוזות של דגים וחתיכה של בשר [ד] כיון דמידי דמיכל נינהו חשיבי ליה וממשמש בהו והוי יאוש מדעת. וכן לשונות של ארגמן אגב דחשיבי ממשמש בהו כדר' יצחק. וגיזי צמר ואניצי פשתן אגב יוקרייהו מידע ידיע: ג [דף כב ע"א] **אמימר** ומר זוטרא ורב אשי איקלעו לבוסתנא דמרי בר איסק אייתי אריסא לקמייהו תמרי ורימוני. אמימר ורב אשי אכלי. אע"ג דלא ידע מרי בר איסק במאי דיהיב להו ויאוש שלא מדעת הוי. מ"מ היו סומכים על זה דאריסא מחלקו יהיב להו ויתן לבעלים אחרים כנגדן. מר זוטרא לא אכל [ה] כיון שמן השותפות קודם החלוקה יהיב להו בלא דעת הבעלים לא מצי למיכל *אתא מרי בר איסק אשכחינהו. א"ל לאריסיה אמאי לא אייתת קמיהו דרבנן מהנך שפירתא א"ל ז למר זוטרא השתא נמי לא אכיל מר והא תניא אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה. א"ל הכי אמר רבא לא אמר כלך אצל יפות אלא אצל תרומה בלבד אבל הכא מחמת כסופא הוא דקאמר ח. [דף כג ע"א] אמר רב זביד כללא דאבידתא כיון דאמר ווי לחסרון כיס איאושי מייאש והמוצאה אחרי כן אפי' בדבר שיש בו סימן הרי היא שלו. א"ר זביד משמיה דרבא הלכתא כריכות ברה"ר הרי הוא שלו. ברה"י דרך נפילה הרי אלו שלו. דרך הנוח חייב להכריז ויתן להם סימן מקום. ולא יניחם שם שמא ימצאם נכרי [ו] או ישראל *חש"ו ויטלם. ואע"ג דאמר לקמן ספק הנוח לא יטול בדבר שאין בו סימן ט ה"מ במוצא במקום שהוא שמור קצת כגון אחר הגפה ואחר הגדר ושבילין שבשדות וסבורין הבעלים שלא ימצאם אדם עד שיבואו שם ויטלו. [ז] אבל במקום הפקר נוטל והוא שלו. זה וזה בדבר שאין בו סימן. אבל דבר שיש בו סימן בין ברה"ר בין ברה"י בין דרך נפילה בין דרך הנוח חייב להכריז. [דף כג ע"ב] ומחרוזות של דגים וליהוי קשר סימן. בקיטרא דליידי שכולן שוין. וליהוי מנייגא סימן. במנייגא דשוין שרגילין לעשות בכל מחרוזא מנין כזה. בעו מיניה מרב ששת [ח] מנין הוי סימן או לא הוי סימן. אמר להו תנינא מצא כלי כסף ונחשת וגיסטרון של אבר וכל מיני מתכות הרי זה לא יחזיר עד שיתן אות או עד שיכוין משקלותיו. [ט] ומדמשקל הוי סימן [י] מדה ומנין נמי הוי סימן. וחתיכות של בשר. ואע"ג דיהיב סימנא בחתיכה גופא אי דדפקא אי דאטמא לא הוי סימנא אי לאו דיהיב סימנא בסימן חיתוכה. כי הא דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא ומשלח לביתו ע"י כותי *ואע"פ דבפרק אין מעמידין (דף לט:) משמע בין לרב בין לשמואל בשר אסור בחותם אחד. האי סימן לתלתא קרנתא עדיף טפי. ור"ת ז"ל פי' [כ] דהתם בישראל חשוד איירי וגרע מכותי דעביד להטעות לפי שיודע שסמכו עליו ואינו ירא מלזייף. וכולה שמעתא דהתם איירי בע"ה. דהלת"ה קשיא דרב אדרב דאסר התם בשר ויין בחותם אחד ולעיל בההיא שמעתא פסק רב הלכתא כרבי אליעזר דלא חיים לזיופא דשרי לוקח ושוכר בית בחצרו של עכו"ם ומילאהו יין ומפתח או חותם ביד ישראל: ד **בעי** מיניה רב ביבי מרב נחמן מקום הוי סימן או לא הוי סימן. א"ל תניתוה חבית של יין ושל שמן ושל גרוגרות ושל זיתים הרי אלו שלו. ואי ס"ד מקום הוי סימן לכרוז מקום. אמר רב זביד ברקתא דנהרא דא"ל דכי היכי דאת אנחת חברך נמי אנח. כתב רב אלפס ז"ל כ מקום הוי סימן מדמקשה לקמן ולהוי מקום סימן ומפרקינן במדדין מדקמקשה ומפרק הכי ש"מ דמקום הוי סימן. ואע"ג דרבא פסיק לעיל דמקום הוי סימן. הולך להביא ראיה זו [ל] משום דרבא כשמעתא דנפשיה פסק: ה **ההוא** גברא דאשכח כופרא בי מעצרתא אתא לקמיה דרב א"ל זיל שקול לנפשך. חזיא דהוה קמחסס א"ל פלוג לחייא ברי מינה. לימא קסבר רב מקום לא הוי סימן אמר ר' אבא משום יאוש בעלים נגעו בה דחזי דקדחי ביה [מ] חלפי*: רשב"א אומר כל כלי אנפוריא אין חייב להכריז. מאי כלי אנפוריה. אמר רב יהודה אמר שמואל כלים חדשים שלא שבעתן העין להכירן בטביעות עין וסימן אין בהן. ואנפוריא לשון נוטריקון אין פה ראיה. וכ"מ לאהדורי לצורבא מרבנן בטביעות עינא. אי שבעתן העין ובאתרא דשכיחי צורבא מדרבנן דלא מייאש שיודעים דמצורבא מרבנן נפל והמוצאו מכריז אולי יכירם בטביעות עין. ואי לא שבעתן העין הרי אלו שלו דהא לא קים ליה לצורבא מרבנן בגויה. דאמר רב יהודה אמר רב בהני תלת מילי עבדי רבנן דמשני בדיבורייהו במסכתא בפוריא [דף כד ע"א] באושפיזא [נ] למנ"מ לאהדורי ליה אבידתא בטביעות עינא *אי ידענא ביה דלא משני [ס] אלא בהני תלת מילי מהדרינן ליה. ואי לא

הגה"ה

*ר"ל הא דאמר רבא ו בפ' הגוזל בתרא אריסא מדידיה יהיב היינו דוקא כשמביא הארים מתוך ביתו ולכך מסתמא ממה שהגיע לחלקו מביא אבל הכא שמביא מן הפרדס שמא לא יאמר לבע"ה בשעת חלוקה תטול כנגד זה ורב אשי לית ליה האי טעמא אך על זה לא היה סומך שהיה יודע שמרי יתרצה בדבר כשידע דהא קי"ל כאביי דאמר מה שעתיד להיות אינו חשיב כתחלה. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

* ויש לי ללמוד מכאן שאפילו דבר שיש בו סימן אם יש להבחין שכבר זמן מרובה מונח כאן ואיכא למימר שמחמת כן נתייאשו הבעלים דהוי שלו. מא"ז:

הגה"ה

*ואפילו צורבא מרבנן דלא משני כדיבורו אלא בהני מ ובשביל השלום אכתי אין מחזירין לו אבידה בטביעות עין אא"כ מקפיד על חלוקו

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה ואם היו. מפוזרין קב כצ"ל ותיבת של נמחק: ב והלכתא כרבנן. נ"ב נראה דלא היה גורס במשנה דברי ר"מ אלא סתמא מיתניא וכיון דס"ל רבים דפליגי אר' יהודה הלכתא כוותיהו וכן נראה מהסוגיא בדף כג ע"א דקאמר לימא כתנאי ר' יהודה אומר וכו' מכלל דת"ק סבר הרי אלו שלו וכו' מדלא קאמר תלמודא מכלל דר"מ סבר וכו' אלמא דסתמא מיתניא אבל הרמב"ם פסק בפט"ו מהל' גזילה כר' יהודה וטעמו משום דגורס במשנה דברי ר"מ ור"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה וכ"כ ה"ה לשם וז"ל מצא עיגול ובתוכו חרס וכו' פסק כר' יהודה דמתניתין דלא כר"מ וכפשט משנה עכ"ל וכ"כ ב"י בח"מ בסימן רס"ב: ג בהגה"ה ד"ה וכא"ז כתב וכו'. גזלן שנוטל כו' מה שנתן נתן אבל גנב שלא נ"ב גמרא תחלת דף כ"ב: ד הגה"ה ד"ה שטף נהר. נ"ב גמרא תחלת דף כ"ב ועי' בתוס': ה דלא ידע דנפל מיניה דלייאש רבא אמר כו' דלכי ידע דנפל מיניה לא מצי: ו בהגה"ה ד"ה ר"ל הא. בפרק הגוזל. נ"ב תחלת דף קי"ט ועי' בתוס' בד"ה מר זוטרא: ז א"ל אמימר ורב אשי למר זוטרא השתא נמי: ח אבל הכא מחמת כיסופא הוא דקאמר הכי: ט בדבר שאין בו סימן ואם יש בו סימן נוטל ומכריז ה"מ שמוצא במקום וכו'. וכ"ב פי' ובכריכות ברה"ר דרך הנוח אפילו ה"ה שלו: י מדה ומנין נמי הוי סימן. נ"ב עי' בתוס' בד"ה שמעת בדף כ"ה: כ רב אלפס ז"ל ומקום נמי הוי סימן: ל משום דרבא כו'. נ"ב דרבה ור"נ הוי רבותיו של רבא ואין הלכה כתלמיד במקום רב כ"ש נגד רבותיו [דאביי ורבא נמי] הוי בכלל זה אלא דוקא מאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי אף במקום רבו וכדעת האלפסי לעיל ספ"ק סימן מ"ט ולכן לא פסק הכא כרבא דבתרא הוא והולך [להביא ראיה] מדמקשה לקמן וכו' איברא דהאשר"י נחלק עליו לשם: מ בהגה"ה ד"ה ואפי' צורבא מרבנן וכו' אלא בהני תלת ובשביל כו':

פלפולא חריפתא

ישנו עם שטרותיו של אדם. כך פי' רש"י דמילי מילי קתני ולא קאי אדלעיל מצא שטר כו' דמיירי ביד אחר: [ת] **ואם** אין עליו אשראתא. בברייתא שבגמרא גרסי' ואם אין עליו עדים וכן העתיק הרי"ף אבל פי' בב"י דלא שאין בו עדים כלל קאמר דא"כ לא הימניה במידי דחספא בעלמא יהיב ליה אלא כדאית ביה עדים עסקינן אלא שאין בו עדי קיום ומש"ה נאמן עכ"ל והיינו דדייק רבינו וכתב ואם אין עליו אשראתא. ולפיכך כדין הקשה הב"י על הטור סימן ס"ה שעל מה שכתב הטור דאם השובר ביד השליש וכו' ואם אינו מקוים יתקיים בחותמיו ואז נאמן השליש לומר שהוא פרוע כתב עליו הב"י לשון זה קשה בעיני שאם נתקיים השטר בחותמיו מה צורך לנאמנותו של שליש ואפשר דס"ק ואז כשאינו מקויים שייך נאמנות השליש אם לא נתקיים ועי"ל דיתקיים בחותמיו לא כתיבת הנפק קאמר אלא היינו לומר יתקיים מחותמיו קאמר כלומר שישאלו לעדים וכו' ואם אינם וכו' אז השליש נאמן עכ"ל ומהר"ו כ"ן כתב שדבריו של הב"י תמוהין ושכך תמה בדרכי משה ואין אני רואה שום תמיהה דאי משום דאע"ג דמקוים צריך השליש שיאמר היאך בא לידו ונמצא דעדיין צריכין לנאמנותו אפ"ה אין דברי הטור מתישבין לפי שבהדיא משמע מדבריו שאינו נאמן אלא במקוים ואין הדבר כן ואדרבה פשט דברי הברייתא והרא"ש מוכיחין כדברי הב"י וכ"ש דבב"י כתב בהדיא דהשליש נאמן כשאינו מקוים גם סברא הוא דקיום שטרות אינו אלא דרבנן ומדאורייתא אין צריך וכי תתימי סהדי סגי לכך אמרו ז"ל שאם הושלש דהשליש נאמן דאוקמה אדאורייתא. ויכולני לומר שרמא"י ז"ל שלא הגיה בש"ע והניח כדעת הב"י הוא מפני שחזר בו מתמיהתו שבדרכי משה: [א] **דהא** הימניה לשליש. אבל התם בסוף זה בורר לא מיירי בשליש: הדרן עלך פרק ראשון

פרק שני [א] וב"ע. כלומר וגם כ"ע. לא ידעי כמו לאו כ"ע ידעי וכיוצא בזה בפ"ק דב"ק שכל המעוררים אין זכאים וכו' ובגמרא דהגוזל קמא נמי כמ"ש שם: [ב] **ושקלי** להו. עיין לקמן גבי הלכתא כריכות ברה"ר וכו': [ג] **והא** חדא מינייהו. דהיינו היו"ד. והעי"ן עד זומם למפרע נפסל. והלמ"ד לתי העומד מאליו. והקו"ף קידושין שלא נמסרו לביאה. והגימ"ל גילוי דעת בגט. והמ"ם מומר אוכל נבילות להכעיס כפירושו של רש"י לעיל דף כ"ב והסכים עמו הר"ן בפ"ב דקידושין: [ד] **כיון** דמידי דמיכל נינהו. ובגמרא אגב דיקירי. וכתב הב"י סימן רס"ב דיש לתמוה עליו ולמה החליף שיטת הגמרא שאמרו גבי עיגולי דבילה וככרות אגב דיקירי ממשמש בהו ואפשר שהוא ז"ל לא היה מפ' יקירי מלשון כובד אלא מלשון חשיבות א"נ אפילו אם תמצי לומר שהיה מפרש יקירי מלשון כובד במחרוזות ליכא כובד וצריך ליתן טעם משום דמידי דמיכל הוא חשיבי הכוא טעמא סגי לעגולי דבילה ותו לא צריך בהו לטעמא דיקירי עכ"ל: [ה] **כיון** שמן השותפות קודם חלוקה יהיב להו וכו'. והא דסוף פרק הגוזל בתרא אמר רבא אריסא מדידיה יהיב התם מתוך ביתו הביא כמ"ש התוס' וכתוב בהגה"ה שבעמוד וכן צריך לחלק בפ"ב דקדושין סימן כ"ט: [ו] **או** ישראל חשוד. יש לפרש חשוד דלא ידע דינא דספק הנח כדלעיל וכן לקמן קרינן לע"ה חשוד: [ז] **אבל** במקום הפקר נוטל גרסינן. ולא גרסינן ומכריז ואף על פי שגם בקצור הפסקים כתוב כן אי אפשר לקיים הגירסא לפי שזו הקושיא דואף על גב כו' לא מני קאי ארשות היחיד דאם כן מאי מקשה מהתם דהתם איירי בדבר שאין בו סימן ואפילו סימן מקום נמי לא דמוקמינן לה הכי לקמן במדדין ועוד היכי קרי ליה לרה"י מקום הפקר ולקמן מדמה ליה בהדיא רה"י למקום שמור קצת כגון אחר הגפה אלא דקושיית ואע"ג כו' ארה"ר קאי וכן מפורש בהדיא בתוס' שמקשים אכריכות ברה"ר והרי הן שלו הלכך לא גרסינן ומכריז: [ח] **מנין** הוי סימן. בגמרא וברי"ף גרסי' משקל הוי סימן. אבל בהכמת שלמה הגיה שצריך להיות מנין אך יש לומר למאי דגרס הרי"ף ומדמשקל בוי"ו יש לקיים גירסתו כמו שכתב כ"י. דומדמשקל תלמודא מסיק: [ט] **ומדמשקל** הוי סימן וכו'. הוקשה לי אמאי לא פשיט לה מברייתא דלקמן מצא שנים שנים חייב להכריז דש"מ בהדיא דמנין הוי סימן ותירצתי דברייתא דהכא סתמא מיתניא והויא דלקמן רשב"א שנאה ואע"ג דרבינו מסיק הלכה כמותו מכל מקום ניחא ליה לתלמודא למפשט מסתם ברייתא: [י] **מדה** וכו'. עיין בתוס' וכ"י: [כ] **דהתם** בישראל חשוד איירי וגרע מכותי. ובפרק אין מעמידין כתב דלאי נמי דהך דהכא נמי בישראל חשוד ועדיף טפי סימנא דתלת קרנתא: [ל] **משום** דרבא כשמעתא דנפשיה פסק. וכ"כ הרמב"ן בספר המלחמות בשם הראב"ד ולדברי הרי"ף הוא דקאמר הכי וכשיטתו דבסוף פרק דלעיל דלא דק למיפסק כרבא משום דבתרא הוא. אבל כבר השיג עליו שם רבינו מדברי עצמו שכ"כ בכמה מקומות דהלכה כרבא דבתראה. ועיין בפרק עושין פסין ומ"מ יש לי לומר בכאן דמשום דרב ביבי שהיה גם כן בימי רבא שהרי מרב נחמן קא בעי לה. ולקמן בגמרא דף כ"ד ע"ב רבא הוה שקיל ואזיל בתריה דרב נחמן וכיון דלרב ביבי בעי לה הלכך לא מכרעא פשיטותא דרבא: [מ] **חלפי**. פי' נמחי עבבים הנקראים הלפי וכן קמשונים שנומחים בכרמים. ערוך: [נ] **למאי** נ"מ. כלומר הא דקאמר עבדי רבנן ודאי לגופה דרשאין לשנות בהנך הל"ל סתמא בהני תלת מילי משנין ולמה ליה למימר עבדי רבנן דמשני: [ס] **אלא** בהני תלת כו'. וכן מפני דרכי שלום. עיין בהגה"ה שבעמוד ובתוס'

ועיין

תפארת שמואל

פרק שני (א) וכ"ע לא ידעי דספק. וי"ל אם כן היכא אשכחן דספק הינוח לא יטול הא מייאשי הבעלים מיניה. וי"ל דדוקא ברה"י דהוי מקום משתמר קצת דהכ"ג לא מייאשי שיבאו בעלים ויטלו את שלהם אבל ברה"ר שמתגלגלים ברגלי אדם ורגלי בהמה דאין כאן סימן מקום מתייאשי

לא מהדרינן ליה · מר זוטרא חסידא איגנוב ליה כסא דכספא מאושפיזא וידוע הוה שאחד מבני הבית גנבו. חזיא להוא בר בי רב *דכפר ידיה בגלימא דחבריה. והבין שלא היה חושש מה שהיה מזיק לחבירו ומאומד הדעת חשדו גם על הגניבה וכפתיה בשוטי עד דאודי. תנא ומודה רשב"א בכלים חדשים שבעתן העין שחייב להכריז *מדקאמר מודה משמע דבהא מודה לרבנן [ב]אבל [ע] הא דקאמר אפי' לא שבעתן העין חייב להכריז [פ] לא מודה להו. דסברי רבנן דאפשר שיכירוהו אף אם לא שבעתן העין [צ] ולא חשדינן ליה דמשקר. ואלו הן כלים חדשים שלא שבעתן העין שאין חייב להכריז. בדי מחטין וצינורות ומחרוזות של קרדומות. כל אלו שאמרו [ק] שמצאן אחד אחד. אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז מחטין וצינורות וקרדומות מצאתי [ר] והלה אומר בדין היו ושנים היו. אבל אם מחרוז אחד היה אין זה סימן שכן רגילין לעשות מהן מחרוזות. ואף אם יאמר מנין המחטין לא הוי סימן. שמנין כל המחרוזות שוה. מאי בדי שיכי דכל דתלו בו מידי בד קרו ליה. כי הא דאמרי' בסוכה [בפ' לולב וערבה] עלה אחד בבד אחד ואע"ג דדייקנא דרבנן פליגי אדרשב"א נראה דהלכה כרשב"א דמסתבר טעמיה ועוד דשקלי וטרו אליביה: ו וכן היה רשב"א אומר [ש] המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הברדלס ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר והמוצא בסרטיא ובפלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו [ת] מפני שהבעלים מתייאשין מהן. [א] האי מתייאשין אסרטיא ופלטיא ורבים מצויין שם קאי אבל איך [ב] אפי' עומד וצווח נעשה כצווח על ביתו שנפל. איבעיא להו כי קאמר רשב"א ברוב עובדי כוכבים אבל ברוב ישראל לא אמר. או דלמא אפי' ברוב ישראל נמי אמר ואת"ל ברוב ישראל נמי אמר פליגי רבנן עליה או לא פליגי עליה. ואת"ל פליגי ברוב ישראל ודאי פליגי. ברוב עובדי כוכבים פליגי או לא פליגי. ואת"ל פליגי. הלכה כמותו [ג]ברוב [ג]עכו"ם או ברוב ישראל. ת"ש מצא בה אבידה פירוש בעיר שישראל ועובדי כוכבים דרים בה אם רוב ישראל חייב להכריז אם רוב עכו"ם אין חייב להכריז. מאן שמעת ליה דאזיל בתר רובא רשב"א וש"מ ברוב עכו"ם אמר ברוב ישראל לא אמר. ומוקי לה בטמון דלאו אבידה היא. ובאשפה שאינה עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה. [דף כד ע"ב] ואב"א לעולם רבנן מי קתני הרי הן שלו. אינו חייב להכריז קתני ויניח: ז ת"ש דאמר רב אסי מצא חבית בעיר שרובה עכו"ם מותרת משום מציאה ליהנות מקנקנה. ואסורה בהנאה. בא ישראל [ד] ונתן סימנים מותרת בשתיה למוצאה. מאן אזיל בתר רובא · רשב"א וש"מ ברוב עכו"ם אמר ברוב ישראל לא אמר. לעולם אימא לך ברוב ישראל נמי אמר ורב אסי סבר לה כוותיה בחדא [ה] ופליג עליה בחדא. וכתב רב אלפס כיון דרב אסי סבר כוותיה ברוב עכו"ם ולא ברוב ישראל קי"ל הכי הלכתא. ושוקא דבי דייסא ושוקא דרבנן ידע גמרא דרוב עכו"ם הוו ולהכי לא בעי ש"מ הלכה כרשב"א אפי' ברוב ישראל כדבעי על ההוא דיו דשקיל בישרא. ההוא גברא דאשכח ארבע זוזי דצייריו בסדינא ושדו בנהר בירן. אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה זיל אכרוז. והא זוטא של ים הוא שאני נהר בירן דמיתקיל וישראל סכרו ליה פירוש [ו] עושין סכר אגמי נפש לצוד בו דגים הלכך כל הגמצא בנהר תלינן דמהנהו ישראל נפל. והאובד אין מתייאש כין דישראל כרו ליה כשמתקלקלין מצודות הדגים באבנים ועפר שנפלו שמה כורין ומסירין אותו משם יודע שאם ימצאו יכריזו. כי תולין האבידה בישראל שנתעסקו בעשייתן · רב יהודה הוה שקיל ואזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דייסא אמר ליה מצא כאן ארנקי מהו. אמר ליה הרי אלו שלו · בא ישראל ונתן בה סימנים מהו · אמר ליה חייב להחזיר. תרתי. אמר ליה לפנים משורת הדין. כי הא דאבוה דשמואל אשכח הני חמרי במדברא אהדרינהו למרייהו בתר תריסר ירחי שתא. *אחר שנטפל בהו בביתו לשומרן שנים עשר חדש. והיה יכול להחזיר הדמים כדאמרינן לקמן בפירקין דאחר שנים עשר חדש שם דמיהן ומניחן ועשה לפנים משורת הדין והחזירן בעצמן. דאמר רב יוסף (לקמן ל:) והודעת להם זה [ז] בית חייהם. את הדרך זו גמילות חסדים. ילכו זו ביקור חולים. בה זו קבורה. ואת המעשה זה הדין. אשר יעשון [ד]לפנים משה"ד. ולאו דכייפי' ליה דאין כופין לעשות לפנים משה"ד. רבא הוה קאזיל בתריה דר"נ בשוקא דגלדאי ואמרי לה בשוקא דרבנן ואמר ליה מצא כאן ארנקי מהו א"ל הרי אלו שלו. בא ישראל ונתן סימנא מהו. א"ל הרי אלו שלו. והלא עומד וצווח. [ח] א"ל נעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים. ההוא דיו דשקיל בשרא ושדי בלינתא דבי בר מריון. אתא לקמיה דאביי וא"ל זיל שקול לנפשך. ר"ת גרס אתא לקמיה דרב והכי איתא בירושלמי דפרק אין מעמידין והשתא ניחא דפריך [ט] והא אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור דפריך מרב אדרב. אבל לאביי לא הוה מקשה מרב דאין הלכה כמותו מדקאמרינן בחולין (דף נה:) ורב היכי אכיל בישרא ולא קאמר והיכי אכלינן בישרא. וכן מוכח לקמן מגדי ופרגיות שנמצאו בדרך והתירום ולא חיישינן שמא עורבים הביאום ממקום שרוב טבחים נכרים הם. וי"ל גרסת אביי והכי פריך מרב דרב דאסר בשר שנתעלם מן העין דשמא עורבים הביאו ממקום דשכיח איסורא. ואפילו אנן לא פלגינן עליה דרב [י] אלא משום דלא חיישינן לעורב. אבל הכא דחזינן דאייתי ליה דיו חיישינן שמא הביאו ממקום רחוק היכא דשכיחא איסורא טפי. ומיהו קשה דאפילו בכי האי גוונא לא אסרינן דאמרינן בפרק גיד הנשה רב חנן איקלע לגבי דרב כהנא לפום נהרא ומעלי יומא דכיפורי הוה אייתי עורבים [ה]כבדי וכולייתא וא"ל זיל שקול ואכול. האידנא שכיח דהיתרא טפי ושמא י"ל שבכל המקומות שסביב אותו מקום שהיו עורבין יכולין להביא משם היו רוב טבחי ישראל. רבי חנינא מצא גדי שחוט בין טבריא לציפורי. והתירו לו משום שחיטה כרבי חנינא בנו של ר"י הגלילי. דתניא הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטין רבי יהודה אוסר ורבי חנינא בנו של ר"י הגלילי מתיר דרוב מצויים אצל שחיטה מומחין הן. *ולאו דוקא אבדו דה"ה נמי נגנבו דבתוספתא (פ"ב דחולין) קתני נגנבו. ואע"ג דרשעים הם לגנוב לא חשידי על השחיטה [כ] [ו]ובלבד שיהו רוב גנבי העיר ישראל ומשום מציאה כרשב"א. ומדהתירו לו משום שחיטה רוב ישראל הוו ש"מ הלכה כרשב"א אפילו ברוב ישראל. אמר רבא רוב נכרים ורוב טבחי ישראל. רבי אמי אשכח פרגיות שחוטות אתא לקמיה דרב אסי ואמרי לה לקמיה דרבי יוחנן וא"ל שקול לנפשך והא דלא מדקדק כדמדקדק גבי גדי ולוקי ליה ברוב טבחי ישראל. איכא למימר דסמיך אשינויא דלעיל. [ל] והראב"ד ז"ל פסק מהך דהכא דהלכה כרשב"א אפילו ברוב ישראל דהכא ליכא לשנויי ברוב נכרים ורוב טבחי ישראל. דלגבי פרגיות הנשחטין לאיש בבית לא מהניא רוב טבחי ישראל כי אינם שוחטין אלא בשר הנמכר במקולין. אלא על כרחך ברוב ישראל איירי ואפילו הכי שרי משום מציאה: ח מתני' ואלו שחייב להכריז. מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא מעות בכיס או כיס כמות שהוא ציבורי פירות צבורי מעות [דף כה ע"א] שלש מטבעות זו על גב זו כריכות ברה"י ככרות של בעה"ב וגיזי צמר הלקוחין מבית האומן כדי יין וכדי שמן [ז]חייב להכריז אוקימנא לעיל ברשום קודם שנפתחו האוצרות. אבל אחר שנפתחו האוצרות. אין בהן סימן: גמ' טעמא דפירות בכלי ומעות בכיס. הא כיס ולפניו מעות כלי ולפניו פירות הרי אלו שלו הפירות והמעות. תניא להא דתנו רבנן מצא כיס ולפניו מעות כלי ולפניו פירות הרי אלו שלו. מקצתן בכלי ומקצתן על גבי קרקע מקצתן בכיס ומקצתן על גבי קרקע חייב להכריז. ורמינהו מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן חייב להכריז. בא בעל סימן ונטל את שלו זכה הלה במה שבידו. אמר רב זביד לא קשיא הא בכובא וכיתנא והא בלגנא ופירי. פי' רש"י הא דקתני הרי אלו שלו בכובא וכיתנא דאם איתא דמכובא נפל הוה אשתייר בה מידי דכיתנא לא שריק. אבל בלגנא ופירי חייב להכריז. ואע"ג דברייתא דקתני הרי אלו שלו קתני מצא כלי ולפניו פירות. פשתן נמי איקרי פירות דכתיב ויבא קין מפרי האדמה ואמרינן דזרע פשתן הוה. והתוספות פירשו להפך דבכובא וכיתנא חייב להכריז דכובא ל"ל אוגניים והפשתן עשוי חבילות חבילות ומישריק שריק ונפול אבל לגנא אית ליה אוגניים. רב פפא אמר הא והא בלגנא ופירי ולא קשיא הא דאשתייר ביה והה דלא אשתייר ביה. ואב"א הא והא דלא אישתייר ולא קשיא הא דמהדר אפיה לגבי פירי והא דלא מהדר אפיה לגבי פירי. ואב"א הא והא דמהדר אפיה לגבי פירי הא דאית ליה אוגניים והא דל"ל אוגניים. ונקיטינן [א] לחומרא מכל הני שינויי. ללישנא קמא דרב פפא היכא דאישתייר ביה חייב להכריז אפילו לא מיהדר אפיה לגבי פירי ואפילו ל"ל אוגניים. והיכא דלא אישתייר דהרי הן שלו פירוש כלישנא מציעא דוקא דלא מהדר אפיה לגבי פירי. ואי מהדר אפיה לגבי פירי דחייב להכריז פירוש כלישנא בתרא בדלית אוגניים לגנא אבל אי אית ליה אוגניים הפירות והמעות שלו. [ם] [ב] [ח]דרב פפא לא פליג אשינויא דרב זביד דמפליג בין כובא וכיתנא ובין לגא ופירי: שלשה מטבעות זו על גב זו. אמר רבי יצחק מגדלאה והוא שעשויין כמגדלין דרויחי תתאי ומיצעי עילויה וזוטר עילוי מיצעי. דאמרי הני אנוחי אנוחינהו. והמוצא מכריז טבעא. והאובד יאמר שלשה היו. ואם לא עשוין כמגדלין אז תלינן בדרך נפילה נפל ואיתייאש האובד כי לא יוכל ליתן סימן במניינם. ותרי אף על פי שהם דרך הנוח דלא איתרמי דנפלו אהדדי כיון דטבעא מכריז א"א ליתן סימן במנייתו דמיעוט טיבעא שנים. ול"ל דתרי איתרמי ונפלו דאם לא כן תרי נמי

הגהות הב"ח א בהגה"ה (בריש העמוד) שלא יהפכנו אז מהדרינן: ב מודה לרבנן אבל בהא דקאמרי אפי' לא שבעתן: ג ברוב עכו"ם או אפי' ברוב ישראל: ד אשר יעשו זה לפנים: ה אייתי עורבים שדו כבדי: ו ובלבד שיהו וכו'. נ"ב פי' סך דנגנבו לו ומצאן שחוטין דוקא ברוב גנבי ישראל אבל ברוב גנבי נכרים אסורים דשמא נכרי שגנבן שחטן והלך לו אבל במצא גדי שחוט דמוקמינן לה ברוב נכרים ורוב טבחי ישראל אפי' ברוב גנבי העיר נכרים נמי שרי דלא תלינן ליה בגנבה כל עיקר אלא תלינן דטבח שחטן ואבדן וזה מצאן: ז כדי יין וכדי שמן הרי אלו חייב להכריז: ח דר"פ לא פליג וכו'. נ"ב [פי' דלרב זביד מתני' מיירי] בלגנא ופירי דאי איתא שהפירות היו בכלי לא היו נופלים מתוכו לגמרי אלא היה נשאר בו קצת שהאוגנים מעכבים אותן ומסתמא ודאי רב פפא לא פליג עליה בהא אלא דאתא לאוקמא ברייתא דחייב להכריז נמי בלגנא ופירי כגון דאשתייר ביה אי נמי דלא אשתייר ביה ובדלית ליה אוגנים ולישנא מציעא דמפליג בין מהדר אפיה ללא מהדר אפיה היינו נמי בדלית ליה אוגנים אבל בדאית ליה אוגנים ולא אשתייר ביה אפי' מהדר אפי' לפירי ה"ה שלו ולפי זה מוכרח לומר דס"ל להרא"ש כפי' התוס' ולא כפרש"י וכ"כ בטור בסי' רס"ב:

הגהות הגר"א א] לחומרא מכל. נ"ב להלכה ככל כו' כצ"ל כן נ"ל: ב] דר"פ. נ"ב נ"ל ור"פ כו' דלא כב"ח שדחק בזה (ועמ"ש רבינו בח"מ סימן רס"ב ס"ק כ"ס):

פלפולא חריפתא

ועיין בפרק אלו טריפות סימן פ' כתב רבינו דמהדרינן בטביעת עינא לרואה טריפה לעצמו ועיין מה שכתבתי שם בס"ד: [ע] ה"ג הא דקאמר אי לא שבעתן העין אינו חייב להכריז: [פ] לא מודה להו. כלומר אלא בהא מיפלג פליגי רבנן וטעמייהו דסברי וכו': [צ] ה"ג ולא חשדינן ליה דמשקר ואע"ג דדייקנא וכו' עד דשקלי וטרו אליביה ובתר הכי גרסינן ואלו הן כלים וכו': [ק] שמצאן אחד אחד כו'. ומתניתין מחרוזים כתוס': [ר] והלה אומר בדין היו ושנים היו ואע"ג דמכריז מחטין כו': לא דמי לשטרות דלעיל בסוף פרק קמא ומטבע דלקמן דבעינן ג' משום דמיעוט רבים שנים ולא הוי שנים סימן דהכא שאני דאומר גם כן בדין היו וזה לא הכריז אלא מחטין וכו' וא"ת ולעיל בשטרות כשיאמר תכריך או אגודה ושנים היו ליהוי סימן אע"ג דמכריז שטרי דהא לא הכריז תכריך ואגודה לא קשיא דשאני שכשמכריז מחטין מצאתי והלה אומר בדין היו ושנים היו הוי מנין דשנים סימן לפי דשנים שני בדין קאמר וזה לא הכריז אלא מחטין ולא בדין נמצא דבלשון ההכרזה לא הוזכר בדין כלל והלכך שני בדין דקאמר סימן טוב הוא אבל בשטרות דאע"ג דאומר הכריכה והאגודה מ"מ מנין שנים שהוא אומר אשטרות קאי וזה הכריז שטרות דמיעוטן שנים הלכך לא הוי סימן כלל מה שאומר שנים היו. ובטור כתב בסימן ס"ה בשם הרמ"ה דהסיא דשטרות בלוה ומלוה א' הלכך לא הוי כריכה סימן וכו' ובזה מתורצת קושיא דידן נמי אלא שהב"י הקשה קושיא טובא על דבריו: [ש] המציל מן הארי וכו'. עי' מה שכתבתי בזה בפרק הכונס גבי מבריח מן הארי: [ת] מפני שהבעלים מתיאשים מהם ויאוש קני באבידה. כדילפינן משמלה לקמן מה שמלה שיש לה תובעים כו': [א] האי מתייאשין אסרטיא ופלטיא קאי. משמע דאילו צוות חייב להחזיר ותימה מדלקמן גבי שוקא דגלדאי וצ"ע: [ב] אפי' עומד וצווח. כלומר ולא נתייאש אפ"ה ילפינן לה לעיל מאשר תאבד ממנו: [ג] ה"ג או אפילו ברוב ישראל: [ד] ונתן סימנים. אע"ג דבספ"ק וכן לקמן גבי אף השמלה בכלל היתה כו'. מספקא לן אי סימנים דאורייתא. ועוד בספ"ק כתב דלאיסורא חיישי' לשאלה. לא קשיא דאיסורא דהכא היינו איסור דסתם יינם ואינו אלא מדרבנן כדאיתא בפרק ב' דע"ז: [ה] ופליג עליה בחדא. אע"ג דהמ"ל דלא פליג ודלא נקט רוב עובדי כוכבים אלא משום איסורא דיין וע"י סימן הותר מ"מ ליכא לאוכותי דרב אסי ס"ל בכולה מילתא כרשב"א דדילמא פליג בחדא: [ו] עושין סכר אגמי נפש. לישנא דקרא בישעיה י"ט: [ז] בית חייהם. בהגוזל קמא פרש"י זה תלמוד תורה. ונראה לי דדייקי' מוהודעת דהיינו ידיעת חכמה ולקמן בפירקין דף ל' ע"א פרש"י זה בית חייהם ללמוד להן אומנות להתפרנס בו ותוקות ותורות כתיבי ברישיה דקרא ע"כ הדרך זו ג"ח שזהו דרך כל הארץ בלא צווי ואזהרת התורה שכן בני אדם מדיניים בטבע וצריכין לגמול חסד זה לזה. ילכו זה ביקור חולים שא"א לקיים אלא בהליכה שהרי אין החולה יכול לילך אצלו שיבקר בחליו. דסתם חולה מוטל על ערשו. בה זו קבורה דמשמעות בה הוא הטמנה בדבר ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר כדדרשי' לענין מי המרים במים לא כתיב אלא אל המים שיהא העפר נראה ש"מ דבמים הוה משמע שלא יהא העפר נראה אלא טמון ונבלע במים. שמעשה זה הדין שהוא מעשה שוה לכל באי עולם. אשר יעשון זו לפנים משורת הדין דיעשו משמע ישראל שמיוחדים במעשיהם ועי"ל דדרים לישנא דאשר מלשון אשרי שיהו מאושרים בעשייה זו והיינו לפנים מן השורה ובגמרא דלקמן דף ל' ע"א דפרכינן דבקור חולים וקבורה היינו ג"ח ומשנינן בקור חולים בבן גילו כו' וקבורה זקן ואינו לפי כבודו: [ח] א"ל נעשה כצווח על ביתו כו'. מכאן תימה על מה שכתב רבינו לעיל בדרשב"א דדוקא במשי ארי וכו' אמרי' דאפי' צווח אבל בסרטיא ופלטיא לא. וכן תימה על הטור סימן רנ"ט דלא כתב בהך דאפי' צווח כדמשמע מסוגי'. ומדברי הרמב"ם פ"ו ופי"א מהל' גזילה נ"ל דמשום המדות דלא הזכיר כלל הא דצווח ולפיכך נ"ל שמפרש והלא צווח כלומר שצווח בעל האבידה שכך וכך נאבד ממנו ואית לן למימר מדצווח שלא נתייאש וא"ל נעשה כצווח כו' כלומר אין זה מוכיח על שלא נתייאש דודאי נתייאש אלא צווח כדרך ב"א הצווחים על דבר שא"א שיחזור לידם כמו צווח על ביתו שנשרף ולכך סתם הדברים וכתב בפרק י"א דודאי נתייאשו וכן יש לפרש דברי הטור דאע"ג דכתב גבי מציל מפי הארי ואפי' צווח כו' היינו נמי כפירוש הרמב"ם לאשמועינן דזה שצווח לא משום שלא נתייאש דודאי נתייאש וממילא דהה"נ בכל דבר שאמרנו דודאי נתייאש אבל לרבינו אין לפרש כן דהא מחלק בהדיא דבסרטיא ופלטיא מהני כשצווח. וקרוב לומר שגם דעת הטור כן דלשפת אביו קאזיל וצ"ע: [ט] והא אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור. דמסתמא כי אמר לו שקול לנפשך היינו לגמרי אפילו לאכילה דאל"כ ה"ל לפרש דאסור באכילה דלא לטעו אבל מלישנא דלנפשך ליכא למידק דלעיל בעובדא דכופרא נמי אמר שקול לנפשך ולאו מידי דמיכל הוא. עוי"ל דמסתמא שאלתו דבר מריון היתה על האכילה דאילו משום מציאה ודאי דלא היה חש דעשיר היה כדאמרינן מעלינא כנכסי דבי בר מריון בפרק קמא דב"ב אבל לאכילה היה חש שכמו שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר כדאיתא בירושלמי: [י] אלא משום דלא חיישינן לעורב. ובפרק גיד הנשה סימן כ"ב כתב בשם הרשב"ם שכן הדין ג"כ בנאבד בעיר שרובה עובדי כוכבים: [כ] ובלבד שיהו רוב גנבי שעיר ישראל. תמיהא לי דלמאי דמסקינן ברוב עובדי כוכבים ורוב טבחי ישראל א"כ ה"נ אפילו רוב גנבי שעיר עובדי כוכבים אזלינן בתר השבחים משום דמסתמא הכל נותנים לטבחים למכור במקולין. וכן בתוס' לא כתבו שיהא רוב גנבי העיר ישראל גם בקצור הפסקים לא כתבו ועי' מה שכתבתי עוד בפ"ק דחולין סימן י"ז: [ל] והראב"ד פסק כו'. אפי' ברוב ישראל ועי' מה שכתב בזה לקמן גבי מצאה ברפת: [מ] דרב פפא לא פליג. ומש"ה כסך דאוגנים אע"ג דהוה לקולא פסקינן הכי כיון דלא פליג בהא אדרב זביד וזהו לפי' התוס' בדרב זביד דאילו לפרש"י רב זביד לא מיירי באוגנים כלל. ומכאן יצא להטור שכתב בסימן רס"ב הרא"ש פוסק כתוס'. והב"י תמה עליו לא דק אבל בקיצור הפסקים משמע דלא הכריע ואין זה כדאי שסרי ודאי דהכריע מטעמא דכתבתי. ועל

יתן סימן מקום לרבא דאמר מקום הוי סימן (יתן סימן מקום) והא דפריך גמרא אפילו תרי נמי הוי מצי לשנויי תרי איתרמי דנפלי. אלא האמת מתרץ לו דטיבעא מכריז ומנין הוי סימן. והראב"ד תירץ בדברים קטנים כמו מטבע א"א לכוין המקום. ודוקא כמגדלין וכן כאבני בית קולים אבל משלחפי שלחופי מקצתו על גב זה ומקצתו השני על גבי הקרקע לא הוי סימן. אבל כסולם דהיינו רובו של השני על התחתון ורובו של עליון על האמצעי חשיב כמגדלין. אבל כשורה וכשורה כתלובה בעיא היא ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא דאיסורא הוא ומכריז : [דף כה ע"ב] תנו רבנן [א]המוצא סלע בשוק מצאו חבירו ואמר שלו הוא נירונית הוא של מלך פלוני הוא לא אמר כלום. ולא עוד אלא אפילו שמו כתוב עליו לא אמר כלום. שאין סימן למטבע דאמר אפוקי אפקה [נ] ומאינים אחרינא נפל : **מתני'** מצא אחר הגפה או אחר הגדר גוזלות מקושרות או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן. מאי טעמא דאמרינן הני אינים אצנעינהו הכא ואי שקלינהו [ב] לית להו סימנא למיתב ולמישקלינהו. הלכך נשבקינהו עד דאתו מרייהו ולישקלינהו. וקשר לא הוי סימן דמיירי במקושרין בכנפיהן דכ"ע הכי מקטרי להו. ומקום לא הוי סימן דמיירי במדדין. והוה ליה ספק הנוח דאימא מעלמא אתי או שמא אינים אנחינהו ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב זאת אומרת ספק הנוח לכתחלה לא יטול ואם נטל לא יחזיר. כללא דמילתא דהנוח במקום המשתמר כגון ודאי הנוח ואפילו יש בו סימן [ס] כגון קורדום בצד גדר וטלית בצד גדר לא יטול דאין זה אבידה שכן דרך עובדי אדמה לתת שם כלי מלאכתם ומלבושיהן ואין זו אבידה שחייב בהשבתה. ואם[ג] נטלו ולא הוליכו משם יחזירו למקומם כיון שאינו אבידה לא נתחייב בשמירתה בהגבהתה. ואם נטלו והוליכו לביתו לא יחזירהו למקומן דדילמא בעוד שהוליכו לביתו באו הבעלים וחפשו ולא מצאו. כדאיתא בירושלמי רבי אבא בר זבדא אשכח חמרא מכוסה בתפיסה. נסבה ואתא שאיל בי מדרשא א"ל לאו יאות עבדת. א"ל אהדריה. א"ל לא דלמא אתי מריה ולא אשכחיה ואיאוש מיניה. אלא יכריז ויתנו הבעלים סימן או בגוף האבידה או במקום. ואם הוא במקום המשתמר קצת כגון אחר הגפה והגדר ושבילין שבשדות או כריכות ברה"י נוטל ומכריז ומחזיר בסימן החפץ או בסימן המקום. וכיון שאינו במקום המשתמר יפה ניחא לבעלים שהמוצא יטלנו ומכריז. ואבידה היא שחייב בהשבתה. כי הבעלים הניחום שם לפי שעה ולשוב לקחתו ובמקרה לא יכלו לקחתו מיד. ואינה אבידה מדעת כיון שהמקום משתמר קצת. וכן נמי ספק הנוח בדבר שיש בו סימן נוטל ומכריז. אבל בדבר שאין בו סימן לא בגוף החפץ ולא במקום כגון גוזלות המדדין לא יטול. שמא הניחום ויבואו הבעלים ויטלום ואם יטלום אין בהן סימן ואם נטל לא יחזירנו למקומו דאבידה היא שחייב בהשבתה וצריך לעשות השבה מעלייתא. *ובמקום שאין משתמרת כלל ואין בו סימן [ד]ואפילו ודאי הנוח נוטל והוא שלו. כגון כריכות ברה"ר דאין בהן סימן מקום דמנשתפי ומעיקרא הניחום שם להקל ממשאן ושכחן שמה ונתייאשו כיון דאין סימן לא בגוף ולא במקום. מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו. ואם מגולה נוטל ומכריז. והא דתניא מצא כלי טמון באשפה נוטל ומכריז שכן דרך אשפה לפנות. אוקמא רב זביד בסכיני [ע] והימניק מפני שדרך אשפה עשויה לפנות לה כלים קטנים כשמכבדים הבית עם עפר הכיבוד הושלכו שם והוי אבידה שיש בו סימן ונוטל ומכריז. מתניתין בכובי וכסי שדרך הטמנה נותנים שם וכל זמן שהוא מכוסה משתמר יפה והוי כמו טלית וקורדום בצד גדר ולא יגע בו. ורב פפא מוקי ברייתא באשפה שאין עשויה לפנות ונמלך עליה לפנותה. ושתי האוקימתות הלכתא נינהו : ט **מצא** בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו : **גמ'** תנא מפני שיכול לומר [לו] של אמוריים היו. *ואלו חבירו אין קונה לו בדבר שאין עתיד להמצא. [פ] וכן מוכח לקמן (דף כז.) גבי הלוקח מן התגר דהרי אלו שלו ולא אמר קנה להו תגר כשהיו ברשותו כיון דאין עשוין להמצא. *ועוד י"ל מה שנשאר טמון מן האמוריים לא היו לאותו שנפל הקרקע לחלקו כי השלל היה מתחלק לכל ישראל ואחר שעמד שם הרי הוא [ו]כאבוד מכל ישראל והרי הוא של מוצאו. וכי תימא תקנה ליה חצירו אחר שנתייאשו ישראל. לא עדיפא חצירו מידו. דאילו בא לידו קודם יאוש תו לא קני הואיל ובאיסורא אתא לידיה הלכך חצירו נמי בכי האי גוונא לא קניא ליה. [צ] וכיון דהראשון לא קנאה ה"ה בנו ובן בנו לא קנאה. [אטו] אמוריים מצנעי ישראל לא מצנעי. [דף כו ע"א] דשתוך טפי וניכר שמימים רבים היה מונח שם *ואפילו היה הכותל שנים רבות של אבותיו ואפשר דשתוך משעה שנתנוהו אבותיו שם. מ"מ כיון דאית ליה למיתלי דמימות אמוריים היו שם ולא הוחזק ישראל [ק] בממון [ז]לעולם הרי הוא של מוצאו : בכותל חדש היינו בכותל שידוע שאבותיו של זה שהוא עתה שלו בנאוהו ולא יצאו מרשותם מעולם אלא הוא ואבותיו היו דרים בו מעולם. [ר] מחציו ולחוץ שלו. ואפילו בדבר שיש בו סימן כדמוכח בגמרא דומיא דסכין וכיס דכיון דשתוך טפי ודאי נתיאשו הבעלים ושכחו אגב הצניעו מדלא בעי לבקשו וליטלו זה ימים רבים מידי דהוה אכופרא דבי מעצרתא. מחציו ולפנים של בעה"ב אע"ג דשתוך דרך בעה"ב להניח חפציו בביתו ימים רבים ואינו מתייאש *והא דקמפלגי בין חציו ולפנים ובין חציו ולחוץ היינו בנסכא ואודרא [פי'] מוכין אבל סכין וכיס ניכרין אם ניתן מבפנים או מבחוץ דסכין הולכין אחר קתא וכיס אחר שנציה. תניא אם היה כותל ממולא מכאן חולקים ואפילו הוא כותל משופע לצד אחד. [ט]ואם היה משכירה לאחרים אפילו מצא בתוך הבית הרי אלו שלו. ואמאי ניזיל בתר בתרא מי שדר בבית באחרונה הרי ודאי הוא שלו ואפילו אינו נותן בהם סימן. שהראשונים ודאי חפשו ולא הניחו כלום בבית כדאמרינן גבי שוקי ירושלים הואיל ועשויים להתכבד בכל יום [י]קמאי [קמאי] אזול והני אחריני נינהו. ואוקמה רב מנשה בר יעקב כגון שעשאו פונדק לג' נכרים. וה"ה אפילו לאחד. אלא אגב דקאמר ר"ל שעשאו פונדק לשלשה ישראל קאמר נמי רב מנשה לג' נכרים. וחצירו לא קני ליה אחר שיצאו מרשות הנכרים דכיון שהוא פונדק ומשכירו תמיד [ש] אין עתיד לימצא [כ]לבעל החצר* : [דף כו ע"ב] אמר רבה ראה סלע שנפל משנים חייב להחזיר. מאי טעמא ההוא דנפל מיניה לא מייאש. מימר אמר אינים אחרינא לא הוה בהדאי אלא האי נקיטנא ליה ואמינא ליה את שקלית ולא מייאש מיניה לעולם כי ברור לו שזה לקחה. והיום או למחר יתפוס משלו. אף אם ישבע לו [ת] כי הוא טוען עליו ברי ויכול להשביעו שבועת היסת. אפ"ה אם יתפוס משלו לא יחזירנו לו מאחר שברור לו שזה לקחה. משלשה אין חייב להחזיר. מאי טעמא ההוא דנפל מיניה מייאש. אמר למאן נקיטנא ליה. כל חד דנקיטנא ליה אמר לאו אנא שקלתיה [מ]ורבא פליג עליה ואמר [א] אע"ג דלית ביה שוה פרוטה לכל וחד וחד חייב להחזיר דאימור שותפי נינהו וכל חד מינייהו אחליה למנתיה לגבי דהנך. והלכתא כרבא דבתרא הוא. אמר רבא ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש על מנת לגוזלה עובר בכולן משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם. ואע"ג דאהדרה לאחר יאוש מתנה בעלמא יהיב ליה ואיסורא דעבד עבד. אלאו דלא תוכל להתעלם קאי. אבל לאו דלא תגזול אפילו אכלה או נשרפה ושילם דמים תקן הלאו [ב] וקיים עשה דוהשיב את הגזילה. נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה עובר משום השב תשיבם. המתין לה עד שנתייאשו הבעלים ונטלה אין עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד. ואמר רבא האי מאן דחזי לחבריה דנפל מיניה זוזא בי חלתא ואשכחיה ושקליה לא מחייב להחזיר. מ"ט דאייאש מינה. ואע"ג דאייתי ארבילא וקמהרבל אמר כי היכי דנפלה מינאי נפל נמי מאינים אחרינא ומשכחנא מידי :

י **מתני'** מצא בחנות הרי אלו שלו. ואפילו בדבר שיש בו סימן דומיא דגל וכותל ישן ודומיא דאם היה משכירו לאחרים דאיירי אפילו בדבר שיש בו סימן. וברוב ספרים גרסינן בגמרא אמר רבי אלעזר אפילו צרורין ומונחין על גבי שולחן. וצרורין הוי סימן כדמוכח לעיל דקאמר לעולם צרורין ובבתי כנסיות של עובדי כוכבים. ולקמן נמי תני אם היו צרורין נוטל ומכריז אפילו הכי מייאש והיינו טעמא לפי [נ]שהשולחני והחנוני דרין בבית. מימר אמר מכדי הנהו דיירי בהו ואינהו אשכחו אמרי קמייהו ולא אהדרו לי ודאי דעתיהו למיגזליה [ג] ולא מצינא לאוקמינהו בדינא. דמשתמיט ואמר אנא לא אשכחנא אינשי דעיילי ונפקי דלמא חד מינייהו אשכח. וחצירו לא קנתה דלא סמכה דעתיה [ד] כיון דרבים נכנסין ויוצאין. ואפילו איתיה בחנות לא מהני עומד בצד חצירו אלא היכא דמצי לשומרו ויכול לעכב שלא יטלוהו אחרים. אבל הכא כיון דלא ידע דאיתיה שם ורבים מצויין שם לא קניא ליה חצירו : בין תיבה לחנווני הרי אלו של חנווני. *לפני השולחני הרי אלו שלו. בין כסא לשולחני הרי אלו של שולחני. אמר רבי אלעזר אפילו צרורין ומונחין על גבי השולחן הרי אלו שלו. מדקתני לפני [ס]השולחן ולא קתני מצא בשולחנות כדקתני ברישא מצא בחנות. שמע מינה האי לפני השולחני דקאמר אפילו לפניו על השולחן : יא **הלוקח** פירות מחבירו או ששלח לו חבירו פירות ומצא בתוכו מעות. הרי אלו שלו. ואם היו צרורות נוטל ומכריז : **גמ'** אמר ר"ל לא שנו אלא [דף כז ע"א] בלוקח מן התגר [ה] משום דמייאש

הגה"ה

*והרמב"ם ז"ל כתב היה דבר שאין בו סימן זכה בו ואין חייב להחזיר ורש"י פירש לקמן [דף לז ע"ב] בהמפקיד דיהא מונח בידו עד שיבא אליהו ודוקא כאן דאין הדבר ידוע אם אבידה היא ובהיתירא אתא לידיה או לאו אבידה היא ובאיסורא אתא לידיה ואין בא לזכות בטענה זו ודאי ולכך יהא מונח עד שיבא אליהו אבל היכא דמחזיק טוען ודאי נתן לי או מכר לי וזה אומר לא לך אלא לי ואין הדיין יכול לידע מחמת שעלתה הלכה בתיקו יחזיק המחזיק במה שבידו ור"ת פירש דכל תיקו דממונא הוי ספק והולכין הלכך נשבע הנמסר כמה הפסיד ונוטל תני מה שהפסיד משום דקאי נמי בתיקו דאיבעיא לן אי עשו תקנת נגזל במסור אי לא וכן סובר רב אלפס ואפשר [ה] שרבינו שמואל יודה במסור לאנסים. מא"ז :

הגה"ה

*מעשה שנתאכסנו סוחרים בבית ראובן והיה שמעון מחזר אחריהם לקנות הסחורה ואמר ראובן אני רוצה לזכות בה כי ביתי זכה לי והלך שמעון וקנה כשלא היה ראובן בביתו פסק רבינו אלעזר ב"ר נתן שחייב שמעון ליתן לראובן הסחורה דהא תנן לעיל ראה אותן רצין אחר המציאה ואמר זכתה לי שדי זכתה לו ותו דיינינן ליה כעין דינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב ורבינו אבי"ה פסק דשמעון זכה בה וראיותיו כתובים באורך ואם אמר כי מזבנינא לה לסך סחורה מזבנינא [לך] בכך וכך והקנה לו בקנין סודר ומכרה לאחר באותן דמים עצמן הראשון קונה ולא האחרון אבל אם מכרה בדמים יתירין על הקצבה של ראשון האחרון קונה. ראובן שאמר לשמעון כי מזבנינא להך שדה הרי היא קנויה לך כדשיימי בי תלתא וקנה ממנו אפילו תרי מגו תלתא כדאמר בי תלתא עד דאמר כולהו תלתא כדשיימי בי ארבע עד דשיימי בי ארבע. מא"ז :

*כתב רבינו אבי"ה דלא שייך למימר בכי האי גוונא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו וזכה בו הראשון שקנה הגל והכותל כיון דאינו *הוה כשאר מציאה לא זכה דכשקנאו אז לא העלה על לבו לקנות המטמון הלכך לא זכה אלא בדבר שרצה לקנות וחצירו קנה לו בדבר הבא לחצירו אחרי כן אבל כאן שהיתה בו מקודם ולא נתכוין לא המוכר למכור ולא הקונה ליקח לא קנה והביא ראיה וכו' ומעשה אירע בא' שקנה בדיל מנגר עכו"ם בחזקת בדיל לכסות גגו ושוב נמלך ומכרו לישראל אחר בחזקת בדיל ואח"כ נמצא שהוא כולו כסף מבפנים אך בחוץ היה מחופה בבדיל ופטרו ה"ר אליעזר ממי"ן כי אמר שלא זכה בו הישראל שקנה מן העכו"ם כיון שלא ידע ולא נתכוין לקנות הכסף והודה לו ר"ת. מא"ז :

הגה"ה

*וכגון [ח] שחור הוא מקום המשתמר דאי לאו הכי כדלא שתוך נמי אבידה מדעת היא. מא"ז :

הגה"ה

*אבל אם היה [ל] משכירו לאחרים ישראלים הרי הוא של שוכר אחרון ודוקא דבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן נוטל ומכריז וכגון שלא שתוך טפי. מא"ז :

הגה"ה

*מצא על התיבה שבחנות הרי אלו של מוצאו כך פירש רבינו משה בר מיימון ואבא מורי אומר דלא הוו של מוצאו אלא של חנווני. מא"ז :

הגהות הב"ח א ת"ר המוצא סלע בשוק וכו'. נ"ב נראה דהאי שוק לא איירי ברבים מצויים שם דהא רבים מצויים שם אפי' יש בו סימן איאושי מיאש ביה לכ"ע ברוב עכו"ם ולהראב"ד אפי' ברוב ישראל כדלעיל : ב אצנעינהו הכא ואי שקלינהו לית להו למרייהו סימנא בגוייהו למיתב ולמשקלינהו : ג שחייב בהשבתה ואם נטלן ולא הוליכן משם יחזירם למקומן דכיון שאינה אבידה : ד בו סימן אפילו ודאי : ה בהגה"ה ד"ה והרמב"ם ז"ל. ואפשר שרבינו שלמה יודה במסור לאנסים : ו הרי הוא כאבוד מכל ישראל. נ"ב פי' דהוה ליה כזוטו של ים דרחמנא שריא כיון דאבודה ממנו ומכל אדם הכא נמי אבוד הוא מכל ישראל והרי הוא של מוצאו וכן פי' הרמב"ם ז"ל טעם זה בפט"ז מגזלה : ז בממון מעולם ה"ה של מוצאו מצא בכותל וכו' ולא יצא כצ"ל ואות ו' נמחק : ח וכגון שסחור הוא. נ"ב תוס' ד"ה בתוך הבית : ט ואם היה משכירו : י קמאי קמאי אזיל והני : כ לבעל החצר אמר רב נחמן ראה סלע : ל בהגה"ה ד"ה אבל אם היה. נ"ב וכן משמע מדברי רבינו הרא"ש ומ"ש וכגון שלא שתוך טפי אתרוייהו קאי בין אין בו סימן בין יש בו סימן אי שתוך טפי ה"ה של מוצאו דאיכא יאוש בעלים כדפי' רש"י במתני' : מ אנא שקלתיה ורבא פליג עלי' ואמר אפי' ג' ואע"ג וכו'. נ"ב [פי' אבל י' פרוטות איכא דאל"ה] אפי' את"ל דכל חד אחליה למנתיה גבי אינך תרי אכתי לית ביה ש"פ לכל חד אבל לא חיישינן דילמא שנים מחלו לגבי חד דהא לא מחלו בפירוש אלא אנן אמדינן דעתייהו כיון דשותפי נינהו ולא קפדי אהדדי דילמא אחליה למנתיה וא"כ אפי' אי אחלי למנתיה לתרוייהו אחליה בשוה דתרוייהו שותפים דידיה הוו ולא עדיף חד מחבריה ודכוותה בכל חד מינייהו אמרי' דלמא אחליה למנתיה לגבי אינך תרי והכי משמע בהדיא לישנא דגמרא דקאמר אע"ג דלית ביה אלא שוה ב' פרוטות חייב להחזיר וכ"כ בטור ח"מ בסימן רס"ב : נ לפי שהשולחני והחנוני כו'. נ"ב אבל אם היה משכירו לאחרים ישראלים בדבר [שיש בו סימן] נוטל ומכריז דהתם אינו דר בבית וכפי' רבינו הרא"ש : ס מדקתני לפני השולחני ולא :

פלפולא חריפתא

ועל קצור הפסקים קשיא : [נ] ומאיניש אחרינא נפל. ואין להקשות להראב"ד שכתב לעיל דהלכה כרשב"א אפילו ברוב ישראל ואם כן תיפוק לי' הכא דהלכה כרשב"א דהכא בשוק מיתניא ולא הוי רבים מצויים שם דלא הוי דומיא דסרטיא ופלטיא ועי' לקמן מ"ש בשם הראב"ד גבי מצאה ברפת וכו' : [ס] כגון קורדום בצד גדר וכו' שכן דרך עובדי אדמה כו' והויא להו מקום המשתמר. וכן משמע דעת רבינו לקמן גבי מצא כלי באשפה וכו'. וכ"כ בטור סימן ר"ס אבל לשון התוס' בסוף ד"ה ואמר ר' אבא וכו' מצא טלית או קורדום בצד גדר וכו' מיירי במקום המשתמר אי נמי התם לדעת הונח שם וכו' דדרך פועלים שמניחים וכו' בצד גדר של אותה שדה : [ע] והימניק. פירוש כלי של מתכת הוא שאוכלים בו פרסיים שלא יהו מכניסים ידיהם לפיהם והיו אוכלים בו בשר ותתיכות כו' והימניק הוא כלי שיש בו שני ראשים כ"כ הערוך. ונקרא בלשון אשכנז גאפי"ל : [פ] וכן מוכח לקמן גבי הלוקח מן התגר. ועוד מוכח כן לקמן גבי ראה סלע שנפל משנים וכו' דהתם נמי אין לומר האי ועוד יש לומר דהכא. עוד עיין לקמן גבי מצא בחנות וכו' : [צ] וכיון דהראשון לא קנאה ה"ה בנו וכו'. וכן נמי הלוקח שלקח ממנו דלאו דוקא בנו ובן בנו דהא סתמא תנן דהרי הוא שלו ומי לא איירינן בגל וכותל ישן שלקח זה מזה וטעמא דמלתא דכיון שהזכיים לא אתיא אלא מכח חצירו וחצירו לא עדיפא מידו אע"ג דבעלי החצר משתנים ולבעל השני בהיתרא אתא דכבר נתייאשו כל ישראל מיהא לא אתי לבעל החצר אלא מחמת החצר הזה שתזכה לו והחצר הזה לא אשתני ומעיקרא באיסורא אתי ביה דלא הוה מצי למזכי : [ק] ה"ג בממון מעולם : [ר] מחציו ולחוץ שלו. ה"כ צריכא להני תירוצי דלעיל אקושיא דתקנה לו חצירו והכי איתא במרדכי : [ש] אין עתיד לימצא לבעל חצר. והכא ליכא לתרוצי תירוץ בתרא דלעיל דהא אבידת עובד כוכבים בהיתרא אתא לידיה כדאיתא בהגוזל בתרא : [ת] כי הוא טוען עליו] ברי ויכול להשביעו כו'. ובפרק המפקיד גבי ההוא אפוטרופוס דיתמי דאייתי גלא וכתב בזה הלשון דמי לאשבועיה כיון דנראין בעיניו טענה ודאית : [א] אע"ג דלית ביה ש"פ לכל חד וחד וכו' וכל חד מנייהו אחליה כו'. ולישנא דגמרא אע"ג דלית ביה אלא שוה ב' פרוטות חייב להחזיר מ"ט אימר שותפים נינהו וחד מנייהו אחולי אחליה למנתיה גבי חבריה משמע דדוקא כי שוה מיהת ב' פרוטות דחיישינן לחד דמחיל אבל אי אין בו אלא שוה פרוטה אחת לא דלא חיישינן ששנים מחלו. וכך כתב הטור בסימן רס"ב וסברא מעלייתא היא וכתב ב"י שכ"כ ג"כ המגיד בשם הרשב"א לכך צריך לפרש גם דברי רבינו כן דה"ק אע"ג דלית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד אלא לתרתי שיש בו שוה ב' פרוטות דאימר כו' וכל חד מנייהו כלומר על כל חד מנייהו איכא למימר שהוא מחל למנתיה לגבי דאינך ומיהו לשנים נמחל ולא ששנים מחלו לחד דלהא לא חיישינן אבל חיישינן על כל חד שמא הוא מחל לאינך ואם יש בו שוה ב' פרוטות חייב להחזיר ולשון הרי"ף כלשון רבינו אלא שכתב וחד מנייהו כו' : [ב] וקיים עשה דוהשיב את הגזילה. וכי היכי דלענין גזילה לא השיב מתנה ותיקן הלאו ה"נ תיקן השב תשיבם וכך מפורש בתוספות : [ג] ולא מצינא לאוקמינהו בדינא. דבכאן לעצמו אין נראה טענה ודאית כולי האי כמו לעיל בסלע שנפל משנים דלא הוה בהדיה אלא הך משא"כ הכא ידע נמי דאינשי עיילי ונפקי אלא שסובר מסתמא בעל החנות או השולחני מצא : [ד] כיון דרבים נכנסין ויוצאין. הלכך אינו עתיד להמצא לו כדלעיל בפונדק. והתוס' בד"ה דשתוך כו' כתבו לפי שהמעות הן דבר קטן ואין סופו הוא להמצא ע"כ. וגם תירוץ שני שכתב רבינו לעיל גבי מצא בגל כו' שייך נמי הכא דבאיסורא אתא לידיה דהא לא מתיאש מיד עד דאמר קמייהו : [ה] משום דמייאש בעל המעות. והתגר

בעל המעות כשידע שהיו בתוך הפירות לפי שהתגר לוקח מהרבה אנשים ומוכר להרבה אנשים . וכן אם מלאו התגר הרי אלו שלו אם שהה בעל המעות בכדי שיוכל התגר לערב עם פירותיו אבל בלוקח מבעה"ב חייב להחזיר. והוא שדשן בעה"ב בעצמו או עבדיו ושפחותיו הכנענים : יב מתני' אף השמלה היתה בכלל כל אלו ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה שמלה מיוחדת שיש א לה סימנין ויש לה תובעין חייב להכריז אף כל דבר שיש לו סימנין ויש לו תובעין חייב להכריז לאפוקי לאחר יאוש דלית ליה תובעין : גמ' מאי בכלל כל אלו אמר רבא בכלל לכל אבדת אחיך . דלכל ריבויא הוא ולא איצטריכו כל הני פרטי וכולהו אתו לדרשה . שמלה לתובעין . חמור דמהדרי' חמור בסימני אוכף . שור לגיזת זנבו שחייב להתעסק בשבת אבידה לגוז הזנב כשיגיע זמנו לגזוז כדי שיחזור ויגדל . וכ"ש גיזת הצאן . ואע"ג דדרשינן בע"ז (דף כו:) לכל אבדת אחיך [ו] לרבות המומר . תרוייהו שמעי' מינה . דרבויא דלכל קאי אאבידה ב וקאי אאחיך [ז] ופשטיה דקרא קאי אאבידה טפי מאאחיך : ת"ר אשר תאבד ממנו פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה שאין חייב ליטפל בחזרתה . דסלקא דעתך דנרבייה מלכל אבדת אחיך . רבי יהודה אומר ומצאתה פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה . ומסקינן דפרוטה ג (שהוקרה) שהוזלה וחזרה והוקרה איכא בינייהו . מ"ד אשר תאבד איכא . ומ"ד ומצאתה בעינן שיעור מציאה משעת אבידה עד שעת מציאה :

יג [דף כז ע"ב] [ח] איבעיא להו סימנים דאורייתא או דרבנן . למאי נפקא מינה לאהדורי גט אשה בסימנין . אי אמרת דאורייתא מהדרינן.

וא"א דרבנן כי עבוד רבנן תקנתא לממונא לאיסורא לא . ושקיל וטרי גמרא למיפשט הא בעיא ולא איפשיטא . ואע"ג [דף כח ע"א] דרבא קאמר אלא סימנים דאורייתא שנאמר עד דרוש אחיך אותו וכו'. הא איהו גופיה קאמר על ההיא דאין מעידין על השומא בחד לישנא דלכ"ע סימנים דרבנן . [ואמר] נמי אם תמצא לומר סימנין דאורייתא אלא ודאי רבא גופיה מספקא ליה ולפי שלא היה יכול למצוא טעם למה תקנו חכמים להחזיר אבידה בסימנים משום דהוה קשה ליה מההוא דמצא אגודה של שטרות אמר מאחר שאין אנו יכולין למצוא טעם להשבת אבידה בסימנים מסתברא דהוי דאורייתא ואין זה הוכחה דאם ממנו נעלם הטעם שתקנו חכמים להחזיר אבידה בסימנים . הם ידעו טעמו של דבר . ועוד י"ל הא דתנן דמחזירין תכריך ואגודה של שטרות לאו משום סימנא [ט] דלא הוי סימנא כולי האי אלא לצורבא מרבנן מהדרינן בטביעות עינא דע"י סימן כל דהו מכירו בטביעות עינא . הלכך לא מהדרינן גט בסימנים אלא [י] בסימן מובהק דחשיב או בעדים או לצורבא מרבנן בטביעות עינא : סימנין וסימנין יניח . סימנים ועדים ינתן לבעל עדים . ואפילו סימן מובהק . דעדים עדיפי טפי כיון שמעידין שממנו נפל ואפילו לא ראו הנפילה אלא שמעידין שהיה שלו מחזקינן ליה בחזקתו . ולא אמרינן שמכרו . סימנים וסימנים ועד אחד ואפילו מעיד העד שראה שנפל ממנו . עד אחד כמאן דליתיה דמי ויניח . ומיהו יראה שצריך אותו שכנגד העד לישבע . ולא גרע ממה שאם היה בידו והיה אחד אומר שלי הוא והיה העד מסייעו ואם ישבע יניח ואם לא ישבע יתנהו לבעל העד . עדי אריגה ועדי נפילה תנתן לעידי נפילה דאימור זבוניה זבנה ומטיא לידיה דהאי ונפלה מיניה . מדת ארכו ומדת רחבו ינתן למדת ארכו. דאיכא למימר האי שיעורי משער כדמכסי בה מרה וקאי . אבל מדת ארכו לא משתער ליה . מדת ארכו ורחבו ומדת גמיו שיודע שכום אמות של אורך ושל הרוחב אבל אין יודע מדת האורך לבד ומדת הרוחב לבד ינתן למדת ארכו ורחבו דהוי סימן מובהק טפי . מדת ארכו ורחבו ומדת משקלותיו ינתן למדת משקלותיו . לפי שאין דרך לידע משקל טלית הלכך הוי סימן מובהק טפי : יד הוא אומר סימני הגט וממני נפל והיא אומרת סימני הגט ובא לידי וממני נפל ינתן לה לפי שהוא מכיר בסימנים קודם שבא לידה . כתב רב אלפס ז"ל דדוקא בנקב יש בו בצד אות פלוני . וכ"ל דלא בעינן הכא סימן מובהק . דודאי להחזירו לבעל לגרש בו הוא דבעינן סימן מובהק שלא יגרשנה בגט שנכתב לשם אשה אחרת . אבל להחזירו לאשה כשהיא אומרת שהבעל נתנו לה וממנה נפל לא בעינן סימן מובהק . דליכא כאן חשש שמא נכתב לשם אשה אחרת [כ] כיון שבא לידה קודם נפילה . אלא דלא ידעינן הי מינייהו קושטא קאמר . וכיון דעדיפי סימנין דידה מסימן דידיה יהבינן לידה . ואי משום דמגרשא בגט זה ואיכא איסורא דאורייתא אפילו בלא גט נמי האשה שאומרת לבעלה גרשתני · נאמנת . חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה . ולא אמרינן הכא כיון דאיכא גיטא מעיזה כיון דסימנים מסייעי לה . הלכך אפילו בסימן שאין מובהק מהדרינן לה . ומה שכתוב בספרים אילימא דאריך וגוץ הא אמרת אין מעידין דאמרה נקב יש בו בצד אות פלוני לאו דוקא נקב יש בו בצד אות פלוני דה"ה נמי כך וכך אצבעות אורך הגט או כך וכך רחבו הוי סימן דהא אמרת שמדת אורך החוט הוי סימן . וה"ה כי אמרה בצמצום אורך מדת הגט או רחבו . והאי דקאמר דאריך וגוץ לא הוי סימן היינו בשלא למצמה מדת רחבו או ארכו אלא אמרה הגט הוא ארוך או קצר . דומיא דההוא דקאמר אין מעידין דהיינו גופו ארוך וגוץ שלא כמצמו מדת ארכו . וכן חפיסה אי לאו משום דידעה כל דאית ליה מנח בחפיסה היו נותנין אותו לה והיתה מתגרשת אע"ג דלא הוי סימן מובהק [ל] דדרך להניח חפצים בכלים . והאי דקאמר ינתן לו . לא שיוכל לגרש בו אלא לאפוקי שלא ינתן לה: הוא אומר סימני החוט והיא אומרת סימני החוט ינתן לה . ודוקא במדת ארכו . אבל בחוורא וסומקא לא . הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה ינתן לו . מידע ידעה כל דאית ליה בחפיסה מנח ליה: מתני' עד מתי חייב להכריז עד כדי שידעו בו שכיני אבידה · ומפרש בגמרא שכיני מקום שנמצאת בו אבידה דברי ר"מ . רבי יהודה אומר שלשה רגלים ואחר רגל האחרון שבעה ימים . כדי שילך לביתו שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד : גמ' [דף כח ע"ב] ת"ר בראשונה כל [מי] שהיה מוצא אבידה היה מכריז עליה שלשה רגלים ואחר רגל האחרון שבעה ימים . כדי שילך לביתו שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד · ומשחרב בית המקדש שיבנה ב"ב התקינו שיהו מכריזין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. משרבו האנסין דאמרי אבידתא למלכתא התקינו שיהו מודיעין לשכניו ומיודעיו ודיו : מתני' אמר את האבידה ולא אמר סימניה הרי זה לא יתן לו . והרמאי ד אע"ג שאמר סימניה לא יתן לו שנאמר עד דרוש אחיך [מ] עד שתדרוש את אחיך אם רמאי הוא ואם לאו : גמ' איתמר רב יהודה אמר אבידתא מכריז . דחיישינן לרמאי ששמע את חבירו מתאונן שאבד גלימא והוא היה מכיר סימנו ואם יכריז גלימא יאמר שלי הוא ואלו סימניה . אבל כשמכריז אבידה לא יזכור על הגלימא שאבד אותו פלוני . ר"נ אמר גלימא מכריז לרמאי לא חיישינן דא"כ אין לדבר סוף . ומאי אמר האבידה ולא אמר סימניה ה דקתני במתניתין . דלא אמר סימן מובהק שראוי להחזיר על ידו אבידה אלא סימן חוורא וסומקא . והלכתא כרב נחמן בדיני . תנו רבנן בראשונה כל מי שאבדה לו אבידה היה נותן סימנין ונוטלה . משרבו הרמאים התקינו שיהו אומרים לו הבא עדים שאין רמאי אתה וטול* [נ] ו אבל בסימן מובהק יראה שמחזירין לכל אדם . ולא איירי אלא בסימנים שהיו מחזירין בהן בראשונה : טו אבוה דרב פפא אירכס ליה חמרא ואשכחוהו . אתא לקמיה דרבה' בר רב הונא א"ל זיל אייתי ראיה דלאו רמאי את . אזיל אייתי סהדי אמר להו ידעיתו ביה דרמאי הוא אמרו ליה אין אמר להו אנא רמאה אנא אמרו ליה אנן לאו רמאי את ז קאמרינן אמר רבה בר אבוה מסתברא דלא מייתי איניש חובתא לנפשיה והכי ודאי מיטעא קא טעו . ולא אמרינן בכי האי גוונא כיון שהגיד שוב אין חוזר ומגיד: טז מתני' כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל . וכל דבר שאין עושה ואוכל ימכר שנאמר והשבותו לו ראה היאך תשיבנה לו . מה יהא בדמים ר"ט אומר ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן . ר"ע אומר לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן : גמ' יעשה ויאכל לעולם . אמר רב יהודה אמר שמואל י"ב חדש · תניא נמי הכי כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל . כגון פרה וחמור מטפל בהן י"ב חדש . מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן . פירש רש"י ומוכרן ומניח הדמים אצלו ומשמע לפירושו שצריך למוכרן בב"ד דאל"כ מה לו להזכיר שומא הוה ליה למימר מוכרן ומניח הדמים . ולישנא דשם דמיהן לא משמע כפירושו . ופירשו התוספות שם דמיהן ומניחן הפרה והחמור ואף לעצמו יכול לשומן ולא דמי לגבאי צדקה דאמרינן לקמן בפ' המפקיד (דף לח.) דאין פורטין לעצמן דכיון דמשיב אבידה הוא לא חשדינן ליה . [ס] ח תדע דלא בעינן שישומם בב"ד כדלקמן גבי פקדון שצריך למכרו בב"ד . וכן לקמן (דף כט:) גבי תפלין דאמר שמואל שם דמיהן ומניחן לאלתר. היינו מניחן בראשו דאין לפרש מניח הדמים אצלו דהא שמואל פוסק כר"ט בדמי אבידה . ומיהו איכא למימר דדמי תפלין כמעות דמי הואיל ולא טרח בהו . ומסתברא כפירוש התוספות דלא תיהוי הך ברייתא דלא כהלכתא : עגלין וסייחין מטפל בהן ג' חדשים ומכאן ואילך שם דמיהן ומניחן . אווזים ותרנגולים מטפל בהן ל' יום מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן . אמר ט ר"נ ותרנגולת כבהמה גסה דמיא: תניא נמי הכי תרנגולת ובהמה גסה מטפל בהם י"ב חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן . עגלין וסייחין מטפל בהן ל' יום מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן . אווזין ותרנגולין וכל דבר שטפולו מרובה משכרו מטפל בהן ג' ימים מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן . רב אלפס ז"ל גורס בעגלים וסייחין ואווזין ותרנגולין י מוכרן בב"ד [ע] ולא ידענא טעמא מאי . קשיא עגלים וסייחין אעגלים וסייחין ואווזין ותרנגולין אאווזין ותרנגולין . עגלים וסייחין אעגלים וסייחין לא קשיא הא דרעיא והא דפטימא . אווזין ותרנגולין אאווזין ותרנגולין לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי :

יז [דף כט ע"א] איתמר שומר אבידה רבה אמר כשומר חנם דמי דמאי הנאה מטיא ליה . ורב יוסף אמר כשומר שכר בההיא הנאה

הגה"ה

* הלכך בזמן הזה לא מהדרינן אפילו בסימנים עד שיביא ראיה שאין רמאי אבל אם יביא עדים שהוא שלו מחזירין לו אפילו הוחזק רמאי הלכך נראה בעיני דהיכא דיצא לו שם גניבה בעיר לא מהימן לומר אלו כלים שנגנבו לי דלא עדיף קלא מסימנין אלא צריך להביא עדים שזה הכלי היה שלו ואז מהימן לומר שנגנבו לו . מא"ז :

הגהות הב"ח א שיש בה סימנין ויש לה תובעין וכו' כ"ד שיש בו סימנין : ב וקאי אאחיך ופשטיה דקרא וכו'. נ"ב דאל"כ קשה מנ"ל כל הני דרשות דלמא הני פרטי אצטריכו לגופייהו דלא אתו מריבויא דלכל דהא אצטריך לכל לרבות המומר אלא בע"כ דפשטיה דקרא קאי טפי אאבידה מאאחיך וק"ל : ג ומסקינן דפרוטה שהוזלה כצ"ל ותי' שהוקרה נמחק : ד והרמאי אע"פ שאמר וכו' אם לאו כצ"ל ואות ו' נמחק : ה דקתני במתני' דלא אמר סימנין מובהקין . כ"ב וכ"כ תוס' בדף כ"ז בד"ה ולא יהיבנא דלאו מובהקין ממש קאמר : ו אבל בסימן מובהק . כ"ב פי' סימן מובהק ממש דחשיב כאילו היה שם עדי אריגה ואפי' לרמאי מחזירין : ז וקאמרי' אמר רבה בר רב הונא מסתברא לא : ח תדע מדלא בעינן : ט אמר ר"נ בר יצחק : י מוכרן בב"ד ולא ידענא וכו' . כ"ב ואפשר לומר דהטעם הוא דכיון דטיפולן מרובה יכול למוכרן אפי' בפחות משויין והלכך צריך ב"ד דהא ב"ד יפה למוכרן בפחות אבל דבר שעושה ואוכל אין למכור אא"כ בשויין אין צריך ב"ד . מהר"ל מפרא"ג . אבל הרב ב"י כתב בח"מ סוף סימן רס"ז דמתוך דברי הרמב"ם ז"ל עמדנו על טעמו דבבהמה גסה וכן כל דבר שעושה ואוכל שם דמיהן עליו והרי הם שלו ושל בעלים בשותפות דהשכר לאמצע אבל דבר שאין עושה ואוכל אין לומר בהן שם דמיהן מפני איסור רבית וכדאיתא פרק איזהו נשך וצריך לגרוס מוכרן בב"ד :

פלפולא חריפתא

והתגר לא קנאו מכח תגירו כמו שאמר רבינו לעיל גבי מצא בגל וכו' : [ו] לרבות המומר. מוקי לה התם כאוכל נבילות לתיאבון : [ז] ופשטיה דקרא קאי טפי אאבידה מאאחיך גרסינן. וכלומר ומש"ה לא אמרינן דהני פרטי לאו לדרשה אתיין אלא לגופייהו ולכל קאי אאחיך בלבד : [ח] איבעיא להו סימנים דאורייתא . במדת ארכו ומשקל וכיוצא בזה מבעיא ליה כמ"ש לקמן גבי משרבו הרמאים ועי' מ"ש ר"פ אותו ואת בנו: [ט] דלא הוי סימנא כולי האי אלא לצורבא מרבנן וכו'. משמע דתכריך ואגודה הן הסימנים שע"י מכירן בטביעת עינא וקשיא אמאי תנן ג' תרי נמי: [י] בסי' מובהק. עיין מה שאכתוב לקמן גבי ת"ר כל מי שאבדה לו אבידה כו' דג' מיני סימני הן : [כ] כיון שבא לידה קודם נפילה . והכא אמרינן דבא לידה קודם נפילה לפי שאילו היה אבידה אחרת הוה מהדרינן לה בסימן שאמרה משום דמחשבינן לה שממנה נפל ודידה הוה . הלכך הכא נמי אמרינן שלידה בא קודם נפילה דלא מספקינן אלא הי מנייהו קושטא קאמר וכו': [ל] דדרך להניח חפצים בכלים. כלומר בלאו האי דאמרינן דהיא יודעת שבעלה מניח כל חפציו בחפיסה מסתמא דרך כל אדם להניח חפצים בכלים ולא בתיבה בלחוד הלכך לא הוי סימן מובהק ואפ"ה הוה מהדרינן דדלמא זה לא הניח בכלים אי לאו טעמא דאמרינן שהיא יודעת בבעלה דכל דאית ליה כו' : [מ] עד שתדרוש את אחיך אם רמאי כו'. כלומר דרשיהו בסימנין שיתן גם תדע אם רמאי הוא אם לא וכדפירש לקרא רבא דאמר סימנין דאורייתא לעיל בסמוך ומינה דייק תנא דמתניתין דמדבשתם בן אדם מצריך קרא למיהב סימנין משום דחיישינן דמרמה הוא הלכך אי ודאי ידעינן דרמאי הוא לא יהבינן ליה כלל ומסברא ולא מקרא קא דייק דמנא לן למידק מקרא כולי האי אלא סמך סברתו מדחזינן דקרא קפיד למיהב סימנים משום דחש לרמאי הלכך אנן כי ידעינן דרמאי ודאי הוא חיישינן טפי ואפילו בסימנין לא מהדרינן ליה . וכן אוכיח לקמן לדברי הטור ובתוס' דלעיל כתבו שני פירושים חדא כדברי דלהרמאי לא הוי קרא אלא אסמכתא ועוד כתבו דרבא יליף סימנים לסתם בן אדם דמהכי ומתני' יליף דלרמאים ודאי לא מהני אפילו סימנים והכל במשמע דקרא וכן דעת המגיד בפי"ג מהלכות גזילה דהא דהרמאי מדאורייתא הוא : [נ] אבל בסימן מובהק יראה שמחזירין לכל אדם ולא איירי וכו'. יראה לי לפרש דלכל אדם דקאמר היינו לסתם בני אדם ואף על פי שרבו הרמאים דעלה קאי וקאמר דהא דמשרבו הרמאים לא איירי אלא בסימנים שהיו מחזירין בראשונה והן סימנין דחיורא וסומקא אבל בסימן מובהק מחזירין לכל אדם והיינו דמתניתין דלא אמר סימנים מובהקים דאילו אמר סימנים מובהקים מחזירים ולפי זה אם רמאי ודאי הוא אפילו בסימן מובהק אין מחזירין דהא עלה קאי והרמאי כו' וכך הוא דעת הרמב"ם . אבל הטור סימן רס"ז כתב דרבינו חולק על הרמב"ם ונראה מדבריו דהא דמשרבו הרמאין היינו כלפי בבא דוהרמאי דמתניתין דמשרבו הרמאין משום כך חושדין לכל שהוא רמאי כן משמע בקצור הפסקים דהא דוהרמאי דמתניתין ומשרבו הרמאים דברייתא חדא מילתא וא"כ כי קאמר רבינו עלה דבסימן מובהק מחזירין לכל אדם היינו אפילו משרבו הרמאים והיא היא והרמאי דמתניתין ואע"ג דמשנתינו מוקמינן לה דלא אמר סימנים מובהקים אבל אמר סימנים מובהקים מהדרינן ועלה קתני והרמאי אע"פ שאמר כו' תרי סימני מובהקין הן כמו שכתב המגיד תדא מדת ארכו ומדת רחבו ומשקלו וכיוצא בזה וכהו אבעיא לן לעיל אי דאורייתא אי דרבנן וכהו איירי מתניתין דמהדרינן ועלה קתני והרמאי אע"פ שאמר וכו' וכן בברייתא סימנים שהיו מחזירין בהן בראשונה אלו הן דאמרן וקתני משרבו הרמאים כו' וקאמר רבינו שבסימן מובהק גמור דהיינו נקב יש בו בצד אות פלוני שהוא כעדים ולכ"ע הוה סימן מדאורייתא וכדכתב רבינו לעיל דמהדרינן גיטא בסימן זה וה"נ הכא אפילו משרבו הרמאים מחזירין לכל אדם ואף הרמאי דמתניתין בכלל דליכא בין משרבו הרמאים בין לרמאי ודאי כך נ"ל לפי' לדעת הטור אלא דקשיא הא דהטור כתב מיד דמדה ומשקל הוי סימנים מובהקים ומשמע להחזיר אפילו לכל אדם דסמיך ליה וזה צ"ע . ודע דאע"ג דיש חילוק בין סימן מובהק לסימן מובהק כמו שכתבתי בשם המגיד אפ"ה לפי מאי דפרישית בראשונה לדברי רבינו אין חילוק ובשום סימן מובהק לא מהדרינן לרמאי ודאי כמו שהוא לדעת הרמב"ם דל"ש לן ברמאי ודאי בין סימן מובהק לסימן מובהק והיינו דהמגיד יהיב טעמא דהא דוהרמאי מדאורייתא ילפינן לה כמו שכתבתי לעיל ואע"פ שאני לא כתבתי כן אפ"ה לא פלוג רבנן והפקר ב"ד הפקר דטעמא רבה איכא דכיון דרמאי הוא איכא למיחש שיקח מה שאינו שלו ולדברי הטור מוכח נמי דלא ילפינן לדרמאי מדאורייתא דהא לדידיה בסימן מובהק גמור מהדרינן ליה : [ס] תדע דלא בעינן וכו' . ה"פ תדע דשם אפילו לעצמו דהא לא בעינן שישומם בב"ד דסתמא קתני שם ולא קתני בב"ד דהא דלרש"י מיירי בב"ד אע"ג דלא קתני בהדיא היינו דלדידיה מוכרין וכי קתני שם מוכח מיניה דבב"ד קאמר אבל לפירוש התוספות דאינו צריך שימכרם כי קתני שם היינו לאשמועינן שא"צ למכרם ואי איתא דבב"ד מיהא צריך ה"ל למיתני בהדיא שם בב"ד דמדקתני שם לא שמעינן אלא דא"צ למוכרן ויכולין לומר דכיון שא"צ למוכרן לא צריך ב"ד לשומא נמי דאלת"ה הוי ליה למיתני בהדיא שם בב"ד והלכך מדלא בעינן וכו' על כרחך נראה לחלק בין פקדון לאבידה דשאני אבידה דכיון דמשיב וכו' עוד יש לפרש דהא דקאמר תדע דלא בעינן שישומם בב"ד אכולה מילתא מהדר דלא בעינן שישומם בב"ד וכלומר שימכרם ע"י ב"ד דוקא לאחר ונקט שישומם כלישנא דשם אבל ר"ל שימכרם בב"ד ומדייק לה דלא בעינן כמו בפקדון כו' מהא דתפילין וצריך להגיה דמ"ש וכן לקמן שצ"ל דכן לקמן גם דוחק לפי זה מה שמביא מפקדון וכבר הביא נמי דגבאי צדקה : [ע] ולא ידענא טעמא מאי . בספר רי"ף

דלא קבעי למיתב ריפתא לעניא בעוד שהוא מתעסק לצורך האבידה להאכילה ולהשקותה או לשוטחה לצורכה. [ס] *רבינו חננאל והלכות גדולות פסקו כרב יוסף מההיא דנדרים (דף לג:) דאמרינן דכולי עלמא אית להו פרוטה דרב יוסף גבי מודר הנאה מחבירו מחזיר לו אבידתו. ואפילו מאן דשרי התם בנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר לא שרי אלא משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיחא. אבל מודה הוא דפטור מלמיתב ריפתא לעניא. וא"כ הוה שומר שכר. ואין נראה ראיה לר"י. דרבה דמעתין לא פליג עליה דרב יוסף בהאי. דכולי עלמא מודו דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דסבירא ליה דאין נחשב שומר שכר בכך. אלא נראה דהלכה בכל מקום כרבה לגבי רב יוסף [צ] בר משדה ענין ומחלה כדאיתא בפ' מי שמת (דף קמג:) [וביש נוחלין קיד:] אע"ג דיש מפרשים דהאי פיסקא ליתא אלא בבבא בתרא דהני תלת מילי בבבא בתרא איתנהו אבל בשאר מסכתות איכא טובא דהלכה כרב יוסף. מכל מקום נראה דבכולי גמרא קאמר. מדקאמר בגיטין פרק מי שאחזו (דף עד:) גבי הא לא דלה ורבה אמר הא לא איצטריכא דבעי לאוקמי פלוגתייהו דרבה ורב יוסף בפלוגתייהו דרבנן ורבן שמעון בן גמליאל ופריך והא קיימא לן דהלכה כרבה ובהא קיימא לן אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ומהיכא קיימא [לן] דהלכה כרבה אם לא מאותו פסק דפרק מי שמת. ואין לומר דבההיא מילתא היו מקובלין דהלכה כרבה. דא"כ הוה ליה למימר והא קיימא לן בהא הלכה כרבה כדקאמר ובהא אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. [ק] ואף על גב דנחלק עליו אביי בההיא דמחלה. לאו לגבי כל האמוראין בא לפסוק דבשום מקום אין הלכה כרב יוסף בר מהני תלת. אלא שלא תחשוב קושיא דאביי עיקר [ר] איצטריך למיפסק כרב יוסף. או שמא בשום מקום אין הלכתא כרב יוסף בר מהני תלת. והא דלא חשיב הך דרים מעילה דפליגי בקדשי קדשים ששחטן בדרום אם יש בהן מעילה ואיתותב רבה. משום דמלתא דפשיטא היא כיון דאיתותב רבה דהלכה כרב יוסף. ועוד דלא נפקא מינה אלא למשיחא. ועוד משום דפליגי אליבא דרבי שמעון וקיימא לן כרבי יהודה. [ש] והלכה כרב יוסף בזוזי (ב"ב דף לב:) לא שייך למיחשב [ת] כיון דבכי האי גוונא הלכה כרבה. ועוד יש ראיות לכאן ולכאן [א] ואכתבם לקמן כל אחת במקומה בעזרת השם: [דף כט ע"ב] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון והוי ש"ש [ב] לפי מאי דפרישית דהלכה כרבה ואף ע"ג דלא איסתמים בהו [כיון] דמצי לאשתמושי בהו: [ג] ביד רחבה הוו זוזי דיתמי אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה מהו לאשתמושי בהו. אמר ליה הכי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ט: ולא דמי להא דתנן בפרק המפקיד (דף מג.) המפקיד מעות אצל בעל הבית בין צרורין בין מותרין לא ישתמש בהן. דסלקא דעתך לדמותו לדמי אבידה בשביל שהיה עושה טובה עם היתומים שהיו סמוכים אצלו וגם שלא יהיה אחריות המעות על היתומים. א"ל אביי והא איתמר עלה אמר רבי חלבו א"ר הונא לא שנו אלא בדמי אבידה הואיל וטרח בהו. אבל במעות אבידה דלא טרח בהו לא. והני כמעות אבידה דמו. אמר ליה זיל לא שבקו לי דאישרי לך:

יח מתני' מצא ספרים קורא בהן אחת לשלשים יום. ואם אינו יודע לקרות גוללן. אבל לא ילמד בהן בתחלה ולא ילמד אחר עמו. מצא כסות מנערה אחת לשלשים יום ושוטחה לצורכה אבל לא לכבודו. כלי כסף וכלי נחשת משתמש בהן לצורכן אבל לא לשחקן. כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו. מצא שק או קופה אם אין דרכו ליטול הרי זה לא יטול: **גמ'** אמר שמואל המוצא תפילין שם דמיהן ומניחן לאלתר. ואין צריך לטפל בהן ולשומרן שלא ירקיבו כמו בספרים ובשאר אבדות. דתפילין שכיחי בכל עידן בבית האומן. [ד] אבל שאר אבדות אדם חפן בשלו יותר: **יט תנו** רבנן השואל ס"ת הרי זה לא ישאילנה לאחר. וכן שאר דברים דאמר ריש לקיש כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר. אלא ס"ת איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא ניחא ליה לאינים דליעבד מצוה בממוניה קמ"ל: ופותחו וקורא בו [ה] ובלבד שלא ילמד בו בתחלה* [ו] וכן המפקיד ספר תורה אצל חבירו גוללו [ז] כל י"ב חדש ופותחו וקורא בו ובלבד שלא ילמד בו. פירוש כשהוא גוללו פותחו וקורא בו. ואם בשבילו פותחו אסור. ולא יקרא אחר עמו ורמינהו ולא יקרא פרשה וישנה ולא יקרא פרשה ויתרגם ולא יפתח בו יותר משלשה דפין ולא יהו שלשה קורין בכרך אחד. הא שנים קורין התם בשני ענינים והכא בענין אחד: **כ מצא** כסות מנערה אחת לשלשים יום. ה"מ בדעמרא אבל בדכיתנא לא דניעור קשה לה. ודעמרא נמי לא אמרן אלא בחד גברא ובידא. אבל בתרי גברי או בחוטרא לא. ורש"י פירש להפך דבעמרא קשה הניעור לפי שהיא נמתחת ונקרעת: [דף ל ע"א] שוטחה לצרכה אבל לא לכבודו. איבעיא להו לצרכה ולצורכו מאי ואע"ג דבס"ת כשהוא גוללו קורא בו וכן כלי כסף וכלי נחשת משתמש בהן לצורכן. הכא איכא למיחש אחר שיספיק לה השיטוח לצורכה ישטחנה לצורכו ובקל תתקלקל. ת"ש לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא [ח] על גבי מגוד לצורכו אבל שוטחה על גבי מטה ועל גבי מגוד לצורכה. נזדמנו לו אורחים לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא על גבי מגוד בין לצורכו בין לצורכה. התם מיקלא קלי לה. אי משום עינא בישא אי משום גנבי. וכיון דלא איפשיטא אזלינן לחומרא: ת"ר מצא כלי עץ משתמש בהן כדי שלא ירקבו. כלי נחשת משתמש בהן בחמין ולא באור מפני שמשחיקן. כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן מגרפות וקרדומות משתמש בהן ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן. כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו. וכדרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון. פקדון מאי עבידתיה גביה. אמר רבי חמא א"ר ששת בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים. וכן הא דאמרינן המפקיד ספר תורה אצל חבירו גוללו כל י"ב חדש וקורא בו [ט] מיירי כשהלכו בעליו למדינת הים. דאי ישנן בעיר אין הנפקד חייב ליטפל בו מאחר שהמפקיד יכול לשמור חפציו שלא יתקלקלו:

הגה"ה

* ואמרינן משמיה דרב יהודאי גאון כשם שאסור לקרות בו לכתחלה כך אסור לכתוב ממנו אות אחת שלא ברשות והני מילי בבור אבל בחבר מותר לקרות בו ומותר לכתוב ממנו שלא ברשות ואפילו לכתחלה והוא שאין לו כיוצא בו. מא"ז:

כא מצא שק או קופה אם אין דרכו ליטול הרי זה לא יטול. מנא ה"מ דת"ר והתעלמת פעמים שאתה מתעלם. כיצד היה כהן והיא בבית הקברות וזקן ואינה לפי כבודו [י] ושהיתה שלו מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת. ולכהן והיא בבית הקברות לא איצטריך קרא דפשיטא דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. ולשלו מרובה משל חבירו נמי לא איצטריכא קרא דנפקא לן מדרב יהודה אמר רב אפס כי [דף ל ע"ב] לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם. ולא איצטריך קרא אלא לזקן ואינה לפי כבודו. אמר רבה הכישה נתחייב בה משום* דאנקטה ניגרי ברייתא. אביי הוי יתיב קמיה דרבה חזא הנהו עיזי. שקל קלא פתק בהו. אמר ליה איחייבת בהו קום אהדרינהו למרייהו. איבעיא להו דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר מאי מי אמרינן השבה מעליא בעינן וכיון דאין דרכו להחזיר בעיר לא מיחייב. או דלמא בשדה מיהא מיחייב וכיון דאיחייב איחייב תיקו. וראיתי גדולים שפסקו כיון דלא איפשיטא אזלינן לחומרא ומיחייב להחזיר בשדה וכיון דאיחייב איחייב אף בעיר. ויראה לי כיון שפטרה תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו איסור הוא לגבי דידיה שמזלזל לכבוד תורה במקום שאין חייב. ומשום ספק ממון חבירו אם הוא מחויב בו לא יזלזל בספק איסור. והחכם שבא לעשות לפנים משורת הדין יוותר מממונו ויעשה כמו שעשה רבי ישמעאל ב"ר יוסי. אבל אין לו רשות לזלזל בכבודו. ורב אלפס ז"ל כתב דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר בעיא היא ולא איפשיטא ולא יחזיר בעיר. א] ונראה דבספרו היה כתוב מי אמרינן בשדה מיהא דרכו לאהדורי או דלמא השבה מעלייתא בעינן וכיון דלא מיחייב בעיר לא מיחייב אפילו בשדה. ופסק לחומרא (ב) דבשדה מיחייב לחומרא ואינו מזלזל שם בכבודו. ולא דמי להכישה נתחייב בה דלא אנקטה נגרא ברייתא. דאדרבה הוליכה למקום המשתמר יותר מבשדה. (ג) אמר רבה כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר. כל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען. רבי ישמעאל ב"ר יוסי הוה קאזיל באורחא פגע ביה ההוא גברא דהוה דרי פותכא דאופיא. אותבינהו וקמתפח א"ל דלי לי. א"ל כמה שויא אמר ליה פלגא דזוזא. שקיל פלגא דזוזא יהיב ליה ואפקריה. הדר [כ] זכי ביה. [א"ל דלי לי] יהב ליה פלגא דזוזא אחרינא. [חזא דהוי קא בעי למהדר ולמזכי בה] אמר לכולי עלמא מיפקר ולדידך לא מיפקר. ואף ע"ג דלאו הפקר הוי כי האי גוונא עד שיפקיר לעניים ולעשירים כב"ה. (פיאה פ"ו מ"א) רבי ישמעאל ברבי יוסי לכולי עלמא אפקריה [ל] ובמילתא דעלמא הוא דאוקמיה והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואין לפי כבודו הוה. לפנים משורת הדין הוא דעבד. דתני רב יוסף והודעת להם זה בית חייהם וכו'. אמר רבי יוחנן מפני מה חרבה ירושלים מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין:

הגה"ה

* ודוקא בבעלי חיים אבל בשאר אבידה שאינה לפי כבודו אע"פ שהתחיל בה לא מיחייב ואם בעל נפש הוא אע"פ שאין לפי כבודו אע"פ שלא התחיל בה מיחייב. מא"ז:

כב מתני' איזוהי אבידה פירוש כלל אבידה שיכיר אדם מה היא אבידה שמחויב אדם ליטפל בה. מצא חמור או פרה רועין בדרך אין זו אבידה ואפילו כמה ימים ראה אותן שם אבל אם ראה אותן בלילה חייב להחזיר. ואם ראה בבקר בהשכמה או סמוך לחשיכה ג' ימים זה אחר זה הרי זה אבידה. [דף לא ע"א] ודוקא רועה בדרך דאיכא תרתי לטיבותא. אבל רצה בדרך זימנין הוי אבידה [מ] כגון דאפה לגבי דברא. רועה בין הכרמים [נ] אם כרם ישראל הוי חייב לסלקה משום אבידת בעל הכרם. וכיון דחייב לסלקה משום דאנקטה ניגרי ברייתא חייב להחזירה. ואם כרם דכותי הוא אי באתרא דקטלי הבהמה בלא התראה חייב להצילה ולהחזירה לבעלים. ואי באתרא דלא קטלי עד דאתרו ביה אין חייב ליטפל בה דאי לא אתרו לא קטלי לה. ואי אתרו ולא אזדהרו בה אבידה מדעת היא. חמור וכליו הפוכין פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה: **כג החזירה** וברחה החזירה וברחה אפילו ד' וה' פעמים חייב שנאמר השב תשיבם לאחיך. היה בטל מן הסלע לא יאמר תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל אם יש שם בית דין מתנה בפני ב"ד ואם אין שם ב"ד בפני מי יתנה שלו קודם: **גמ'** תניא מצא [ס] טלית [דף לא ע"א] באיסרטיא קורדום באיסרטיא פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה. טלית בצד גדר קורדום בצד גדר פרה [ע] ורועה בעשבים אין זו אבידה. [פ] שלשה ימים זה אחר זה הרי זו אבידה ראה מים ששוטפין ובאין הרי זו אבידה. אמר רבה לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע. החזירה וברחה וכו'. אמר ליה ההוא מרבנן לרבה אימא השב חדא זימנא תשיבם תרי זימני. אמר ליה השב אפילו מאה פעמים משמע. תשיבם. אין לי אלא לביתו. לגינתו ולחרבתו מנין. ת"ל תשיבם מ"מ. ואשמעינן [צ] דאי

הגהות הגר"א א] ונראה דבספרו כו'. נ"ב ודבריו דחוקין דא"כ מאי קאמר בעיא כו' ולא יחזיר בעיר אבל דברי רי"ף אתאן שפיר לגירסא שלנו וכמ"ש בנ"י ע"ש:

פלפולא חריפתא

רי"ף שבדפוס קראקא הוגה בגליון לתרץ זה וז"ל דמלתא אגב אורחא קמ"ל דהיינו שם דמיהן ומניחן היינו ומוכרן בב"ד. ופי' שישומם בב"ד ויניחם לעצמו כדעת הרמ"ה שכתבו הטור בסימן רס"ז דלא כפרש"י שמוכרן בב"ד ומוכרן לאחרים ודלא כהתוספות ששם בינו לבין עצמו ומניחן לעצמו עכ"ד ולא נהירא דודאי רב אלפס גירסתו בברייתא כך היא דאיהו לא הוה משני לישנא אלא הוה מפרש ליה באפי נפשיה ואי גירסת ברייתא כך היא לא שייך למימר מלתא אגב אורחא קא משמע לן דהא מני למיתני בכולהו בבי שם דמיהן בב"ד ויניחם לעצמו והוה עדיפא ממאי דשני בלישניה ולא מתבאר הכוונה יפה לכן העיקר מ"ש הב"י דמפירוש דברי הרמב"ם ז"ל פי"ג מה' גזילה עמדנו על טעמו שהוא ז"ל כתב דכל דבר שעושה ואוכל כגון תרנגולים ובהמה גסה לאחר י"ב חדש שם דמיהן עליו והרי הם שלו ושל בעלים בשותפות כדין כל השם מחבירו וכיון שכן בעגלים וסייחים ואווזים ותרנגולים שהם אוכלים ואינם עושים א"א לומר בהן שם דמיהם מפני איסור רבית שכן שנינו בפרק איזהו נשך שמין פרה וכו' דמדסתם הודה לו הראב"ד דכיון דיכול לשום למחצה הלכך כל מה שיוכל להחזיר ליד בעלים מחזיר וצריך לגרוס מוכרן בב"ד והראב"ד הודה להרמב"ם בפי' שם דמיהן ומניחן עכ"ל: [פ] **ר"ח** וה"ג פסקו כרב יוסף. וכן הרי"ף כמו שכתב רבינו בפרק הכונס וכאן העתיק מדברי התוס' שלא הזכירו להרי"ף: [צ] **בר** משדה ענין ומחלה. פירשתי בפי' הפרה גבי התופר בזול ברש"י וכו': [ק] **ואע"ג** דנחלק עליו אביי בההוא דמחלה כו'. מלתא באפי נפשה היא וה"ק דבההוא דמחלה לא נחלק עליו רבה אלא אביי הקשה עליו ואימא דה"ה לאו לגבי רבה לחוד קא לפסוק אלא לגבי כולהו אמוראי: [ר] **אצטריך** למפסק כרב יוסף. דלא אתמר התם הלכה כרבה בר משדה וכו' כדמשמע מלשון רבינו דלעיל וכן בפרק הפרה. אלא הכי אתמר התם והלכה כרב יוסף בשדה ענין ומחלה: [ש] **והלכה** כרב יוסף בזוזי. בפרק חזקת דף ל"ב גבי גחין ולחיש ליה לרבה אין שטרא זייפא וכו' וע"ש בפרש"י: [ת] **כיון** דבכה"ג הלכה כרבה היינו במקרקעי. כדאיתא התם: [א] **ואכתבם** לקמן. עי' בפ' שבועת הדיינים ובפ"ק דקידושין: [ב] **למאי** דפרישית דהלכה כרבה. דלרב יוסף שבכל אבידה הוה ש"ש בדמי אבידה לר"ט הוי שואל כדאיתא בגמ': [ג] **ביד** רחבה ה"ג הרי"ף ובגמרא דידן בי רחבה: [ד] **אבל** שאר אבידות אדם חפן בשלו יותר. ומשמע דאפילו בדברים השכיחים לקנות בבית האומן דאל"כ למאי כ"מ אצטריך לפ' טעמא דחפן כו' ולפי זה דעתו כדעת הרמב"ם דמסיים בטעמא דתפילין ואינן עשוין אלא למנותן בלבד ע"כ והיינו כך דרבינו דכיון שאין עשוין להתנאות ולא לשום דבר אלא למנותן מה לו באלו מה לו באחרים משא"כ שאר אבידות שיש בהם צד ההנאות אדם חפן שלו ביותר לפי שמה שהוא שלו כבר מצא חן בעיניו ומתנאה בו וכ"ש דבר שיש בו צד שמוש. ולכך צריך לי עיון שהטור לא הזכיר מכל זה כלום: [ה] **ובלבד** שלא ילמוד בו. בגמ' גרסינן אם בשבילו פתחו אסור וכן גי' הרי"ף. וכדמסיים נמי רבינו והיה נראה להגיה כן או למחוק ובלבד שלא ילמד בו ושלא לס גיה במקומו כלום אך אין להגיה כלל כיון דהך גיר' נמי לא קשיא: [ו] **ובן** המפקיד כו'. מפורש לקמן בהלכו בעליו למד"ה: [ז] **כל** י"ב חדש. עי' מ"ש לקמן בזה: **ה"מ** בדעמרא וכו'. לשון הרי"ף: [ח] **ע"ג** מגוד. פירש הערוך דבר אחד שהוא מיוחד לשטוח עליו או לשון גודיא ממש ע"כ: [ט] **מיירי** כשהלכו בעליו למד"ה. והויא כאבידה ותימה דבאבידה משמע ממתני' דכל שלשים יום וכן פירש רש"י בגמ' דמתניתין כראב"י דס"ל בפקדון ל' יום וא"כ בפקדון הוה ליה לפסוק ל' יום וכן קשה על הרי"ף גם הרמב"ם כפי"ג מהל' גזילה פסק דבאבידה ל' יום ובפ"ז מהל' שאלה פסק בפקדון י"ב חדש והטור בסימן רצ"ב כתב דנראה דבפקדון נמי ל' יום. ופשיטא לי מלתא דמהך קושי' נפקא ליה: [י] **ושהיתה** שלו מרובה משל חבירו. עיין לקמן בדברי רבינו גבי מצוה מן התורה לפרוק וכו': [כ] **ה"ג** זכי ביה א"ל דלי לי יהיב ליה פלגא דזוזא (אגב) אחרינא חזא דהוה קא בעי למהדר ולמזכי בה אמר וכן גי' הרי"ף ול"ג אפקרה בתר דיהיב ליה לאחרינא והכי מסתבר דא"כ היכי מצי הדר לפרושי דלדידיה לא אפקריה דהא סתמא הפקיר ובכי הא לא הוה עני ההוא גברא ולא הוה מצי למוקי' ליה. ועוד מאי פריך בגמרא ומי הוי הפקר כה"ג תקשה לי' טובא דהא לא הפקיר כה"ג ועוד קשה דמעיקרא אמאי לא מוקי' לי' רבי ישמעאל ולימא ליה דהפקרו שהפקיר לכ"ע ולדידיה לא דדוחק לומר דמעיקרא לא הוי ס"ד דלימא הכי אלא ודאי דמעיקרא שהפקיר ולא ידע שהלה יחזור ויזכה בו לא היה יכול לדחותו בקש ולומר לכ"ע וכו' דודאי לא יטעה טעות כזה דדברים שבלב שאינן דברים כ"ע ידעי אבל עכשיו לא הפקירו עד דחזא כו' ואמר כו' והא דחזא דהוה קא בעי למהדר ולמזכי בה ואע"ג דהכתי לא הפקיר לא קשיא דחזא ביה שהמתין על כך והכין עצמו לכך שיחזור ויזכה לכשיפקיר: [ל] **ה"ג** ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה וכה"ג בפ' המקבל דאוקמינהו רב יוסף לאתנוותא דשתלא במלתא בעלמא כדי שלא יצטרך לעשות לפנים משורת הדין ועיין בתוספות דסוכה דף ל"ד: [מ] **כגון** דאפה לגבי דברא. עיין לקמן גבי מצאה ברפת וכו': [נ] **אם** של ישראל וכו' דמרבינן לקמן אבידת קרקע: [ס] **טלית** באסרטיא כו'. עיין מה שאכתוב לקמן גבי פירש הראב"ד דבמצאה ברפת: [ע] **ורועה** בעשבים. כך העתיק הרמב"ם פרק ט"ו מהל' גזילה אבל ברי"ף ובגמרא גרסינן ורועה בין הכרמים: [פ] **שלשה** ימים וכו'. מפורש לעיל דאם ראה בבקר כו': [צ] **דאי** אהדרה לדוכתא דמינטרא.

עיין

תפארת שמואל

מינייהו אפי' בודאי הנות וכן פסק הרא"ש לקמן: (ב) **דבשדה** מיחייב לחומרא. ולפי האמת יהא פסק האלפס כדברי הרא"ש דבגמ' האבעיא אף על העיר כמו על השדה ולדברי האלפס האיבעיא בגמ' דוקא על שדה ובעיר פשיטא שאינו מחויב ודו"ק: (ג) **אמר** רבה כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר וכו'. נ"ב קשה לי לפי האי כללא מה חילוק יש בזקן שאינו לפי כבודו משאר בני אדם הלא אף הזקן אם שיה מחזיר

אבדה לדוכתא דמינטרא *לא צריך דעת בעלים. דכל מילי צריך דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה שהתורה ריבתה בהם השבות הרבה. עזוב תעזוב. אין לי אלא בעליו עמו. אין בעליו עמו מנין. ת"ל (עזוב) תעזוב עמו מ"מ. הקם תקים עמו. אין לי אלא בעליו עמו. אין בעליו עמו מנין. ת"ל (הקם) תקים עמו מ"מ* :

כד [דף לא ע"ב] **נותן** לו שכרו כפועל. תנא כפועל בטל. והא לא בטל הוא. דסלקא דעתיה שאומדים כמה אדם רוצה לפחות משכרו ולהניח מלאכתו שהוא עושה ולישב בטל הלכך פריך ליה והא לאו בטל הוא שהרי הוא טורח להשיב אבידה.

הגה"ה

* שהחזירה למקום שאין משתמר אם לא הודיע לבעלים שהחזירה א שחרית למקום שירצנה דשכיחא מריה בביתיה ונגנבה או אבדה אין חייב באחריותן בנהרים שאדם מצוי במלאכתו בשדה ולא חזי ליה ונגנבה או נאבדה חייב באחריותן ובאבידה של בעלי חיים כולי עלמא מודו שחייב בגניבה ואבידה וחייב ליטפל בה עד שיחזירנה לרשות בעלים המשתמר. מא"ז :

*השב תשיב לו את העבוט אפילו משכנו שלא ברשות ב"ד וכן הגוזל תחבול ואצטריך הני תרתי קראי חד לכסות יום וחד לכסות לילה. המלוה את חבירו והגיע זמנו ולא פרעו לא ימשכננו אפילו בשוק אלא בבית דין ואפילו שליח בית דין אין רשאי ליכנס לביתו ולמשכנו אלא רואהו בשוק ומנתק דבר שבידו מידו אבל הר"ר ברוך מארץ יון פסק דשליח ב"ד נכנס לביתו למשכנו ועוד האריך הרבה בהאי דינא. מא"ז :

אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מיניה. פירש רש"י כמה אדם רוצה לפחות משכרו ליבטל ממלאכה כבידה זו שהוא עושה לעשות מלאכה כזו. הכל לפי כובד העבודה ורבוי השכר. יש מלאכה שטורחה קל ושכרה רב ויש חילוף. [ק] כגון מלאכה שנוטל עליה ד' זוז. ולהניחה ולישב בטל היה נוטל זוז ולטרוח בהשבה היה נוטל שתי זוזים. [ר] נותן לו שני זוזים ומטי ליה זוז בשכר השבת אבידה. באף על גב דאסור ליטול שכר על השבת אבידה. דאפילו לרבנן דאמרי טעינה בשכר היינו מיתורא דפריקה אבל באבידה מודו דאסור ליטול שכר. וכן מוכח מתניתין דדוקא גכשהעושה מלאכה ומתבטל ממלאכה נותן שכרו כפועל בטל אבל אם לא היה עסוק במלאכה אסור ליטול שכר. מ"מ השתא שהוא עסוק במלאכתו ופטרתו תורה מהשבה יכול ליטול שכר. [ש] ואגב שצריכין לשום בכמה יניח מלאכתו וישב בטל [ת] שמין נמי בכמה יניח מלאכה ויתעסק בהשבתה : כה **איסור** ורב ספרא עביד עיסקא בהדי הדדי. אזל רב ספרא פלג בלא דעתיה דאיסור. אתא לקמיה דר' אבא. א"ל זיל אייתי תלתא דפלגת קמייהו א"ל [דף לב ע"א] תרי מגו תלתא [א"כ תרי סהדי דפלגת באפי תלתא]. א"ל מנא לך הא. א"ל דתנן אם יש שם ב"ד מתנה בפני ב"ד. א"ל מי דמי התם אפוקי ממונא ממר ומיתב למר הכא דידי שקלי וגילוי מלתא בעלמא הוא ובתרי סגי. תדע דתנן אלמנה מוכרת שלא בב"ד אלמא כיון דנפשה שקלה אין צריכה ב"ד. *[א"ל אביי] ולאו מי איתמר עלה אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ אין צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה [א] ב"ד הדיוטות : כו **מתני'** מצאה ברפת אינו חייב בה. מפרש בגמרא אפילו ברפת שאינה משתמרת כגון שהיא פתוחה רק שאינה מתעה הבהמה לצאת ולברוח. ברשות הרבים חייב בה כגון שניכר בה שהיא הולכת תועה דהא אמרינן לעיל דדוקא רעיא בדרך ואפה לגבי דברא חייב להחזיר הא לאו הכי לא. [ב] והראב"ד ז"ל פירש דהכא מיירי בסרטיא שבוקעין בה אנשים הרבה ומאימתן היא בורחת. או שמא יקחוה אנשים שאין מהוגנים. אבל לעיל מיירי בשביל של רבים שאין הרבים בוקעין בו. בגמרא מפרש הא דאמרינן ברפת אין חייב בה דוקא בעומדת בתוך התחום. וברשות הרבים אפילו בתוך התחום חייב בה : כז **היתה** בבית הקברות הרי זה לא יטמא לה. אם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר הרי זה לא ישמע לו :

כח **פרק** וטען אפילו ד' וה' פעמים חייב שנאמר עזב תעזוב. הלך וישב לו ואמר לו הואיל ועליך מצוה אם רצית לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו. היה זקן או חולה חייב. מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון. רבי שמעון אומר אף לטעון. רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יותר ממשאו אין זקוק לו שנאמר תחת משאו משוי שיכול לעמוד בו : **גמ'** ת"ר יכול אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו. ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' [אלהיכם] כולכם חייבין בכבודי : מצוה מן התורה לפרוק וכו'. מפרש לה מצוה מן התורה לפרוק בחנם ולא לטעון בחנם. תניא להא דת"ר פריקה בחנם טעינה בשכר. רבי שמעון אומר זה וזה בחנם. וקיימא לן כרבנן. וטעינה אפילו הוא פנוי ובטל מכל מלאכה יכול הוא לומר איני רוצה לטעון בחנם עמך אם לא תתן לי שכר. ואם הוצרך לפסוק בשכר מרובה יותר מן השכר הראוי לו ליתן על טורח כזה לא יתן לו אלא כפי הראוי. מידי דהוה אטול דינר והעבירני דאין לו אלא שכרו. אבל פריקה והשבת אבידה בחנם ואם הוא פנוי אין רשאי ליטול שכר. אבל אם הוא עסוק במלאכה והניח מלאכתו שמין כמה אדם רוצה לפחות משכרו ויניח מלאכתו ולטרוח בהשבת אבידה זו ובפריקה וטוענין לו [ג] עד כדי דמי אבידה. והיינו אם עושה מעצמו [ד] אבל אין מחויב להניח מלאכתו להשיב אבידה ולפרוק ולפחות משכרו אבל אם יש שם ב"ד או הבעלים והם אומרים לו הנח מלאכתך והשב או פרוק ויתנו לך כל שכרך (ד) חייב ליתן לו כל שכרו אף אם פסק לו יותר מן הראוי. מידי דהוה דטול דינר בשכרך והעבירני דנותן לו שכרו משלם. דאמרינן בפרק הגוזל בתרא (דף קטז.) מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רמי בר חמא הכא בצייד העולה דגים מן הים דא"ל אפסדתני כוורי בזוזא. [ה] וכיון שיש לו קצת הפסד יטול כל מה שפסק לו. ואם הבעלים שם ולא התנה עמהן והניח מלאכתו מעצמו והשיב אבידה לא יטול אלא כפועל בטל לגמרי. ואם היה בטל מסלע ולישב בטל היה נוטל דינר ולטרוח בהשבתה היה נוטל שני דינרים לא יטול אלא דינר. דחכמים תקנו ליטול שכר על השבת אבידה כדי שיניח אדם מלאכתו וישיב אבידה. אבל אם הבעלים עומדים שם לא הוצרכו לתקן כיון שיכול להתנות. ואם לא התנה הפסיד ולא יטול שכר על השבתה. אבל כפועל בטל לגמרי יטול. דלא סהדי דניחא להו לבעלים בהכי. ודבר זה אנו למידין מההוא דתנן בפרק הגוזל בתרא (דף קטו:) שטף נהר חמורו וחמור חבירו והניח שלו והציל של חבירו אין לו אלא שכרו. ולא אמרינן שיטול כל מה שהפסיד בהשבתו כי היכי דאמרינן הכא היה בטל מסלע שאין מפסיד כלום בהשבתה. [ו] אלא נוטל כמו ששמין שאדם היה נוטל על מלאכה קלה כזו. אלא היינו טעמא כיון שבפני בעלים הוא היה לו להתנות ומדלא התנה הפסיד ולא יטול אלא שכר טרחו. ומינה שמעינן דאם אין הבעלים שם [ז] צריך ליתן לו דמי חמורו :

כט [דף לב ע"ב] **אמר** רבא מדברי שניהם נלמד צער בעלי חיים דאורייתא וכו'. א] ואע"ג דדחי גמרא קיימא לן דהכי הלכתא והכי אמר רב יהודה בשילהי (מפנין במסכת שבת דף קכח:) בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה בשבת משום דבטול כלי מהיכנו דרבנן וצער בעלי חיים דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דרבנן. ומכאן התיר רבינו מאיר ז"ל כשיש רוב חלב לבהמה ומצטערת בכך שמותר לומר לנכרי בשבת לחלוב לבהמה [ח] ויטול החלב לעצמו. דצער בעלי חיים דחי אמירה לנכרי : ל **ואם** הלך וישב לו ואמר לו הואיל ועליך מצוה לפרוק פרוק פטור מטעם פריקה וחייב משום צער בעלי חיים. [ט] ונפקא מינה שאם נותן לו שכר יכול לקבלו. ובבהמת עובד כוכבים חייב בטעינה משום איבה. ובפריקה אפילו אם אין העובד כוכבים אלא בהמתו משום צער בעלי חיים. [י] [וכן] רבנן ועומד חייב בשכר. ת"ר אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו. שניהם אוהבים ושניהם שונאים מצוה לפרוק משום צער בע"ח : [דף לג ע"א] ת"ר כי תראה יכול מרחוק ת"ל כי תפגע. יכול פגיעה ממש ת"ל כי תראה הא כיצד ראיה שיש בה פגיעה. ושיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל וזהו ריס. ומדדה עמו עד פרסה. אמר רבה בר רב הונא ונוטל שכר : **מתני'** אבידתו ואבידת אביו שלו קודמת. אבידתו ואבידת רבו שלו קודמת. אבידת אביו ואבידת רבו אבידת רבו קודמת. שאביו הביאו לחיי העולם הזה ורבו מביאו לחיי עולם הבא. ואם היה אביו שקול כנגד רבו אבידת אביו קודמת. [כ] אביו ורבו נושאים משוי מניח של רבו ואח"כ של אביו. אביו ורבו בבית השבי פודה את רבו ואח"כ פודה את אביו ואם היה אביו ת"ח פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו. כך היא גירסת רב אלפס ז"ל. ונראה דלענין פדיון נפשות לא בעינן שקולין כמו לענין השבה : **גמ'** מנא הני מילי. אמר רב יהודה א"ר אמר קרא אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לכל אדם אמר רב יהודה א"ר כל המקיים בעצמו כך סופו בא לידי כך. כלומר המדקדק בדבר זה שלא יוותר משלו בשביל חבירו סופו בא לידי עניות. כי פורק ממנו עול גמילות חסד וצדקה : ת"ר רבו שאמרו שלמדו חכמה ולא שלמדו מקרא ומשנה דברי ר"מ. רבי יהודה אומר כל שרוב חכמתו הימנו הן מקרא הן משנה הן גמרא. רבי יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זהו רבו. איתמר א"ר יצחק ב"ר יהודה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה. אמר רב אחא בר הונא אמר רב ששת הלכה כרבי יוסי. ומי אמר רבי יוחנן הכי והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן רבו שלמדו חכמה". מאי חכמה רוב חכמתו. והלכתא כרבי יוחנן דעולא נמי ס"ל כוותיה. דאמר עולא תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה ולענין מלא עיניו כדין תלמיד לרב. ומקרעין זה על זה פירוש קרע שאין מתאחה. ולענין אבידה במקום אביהן עד שיהא רבו מובהק. ת"ר העוסק במקרא מדה ואינה מדה. במשנה מדה שנוטלין עליה שכר. גמרא אין לך מדה גדולה מזו ואמר במדרש לא ידלג אדם [ל] ממקרא למדרש וממדרש לגמרא אלא שילמוד מקרא ואחר כך משנה ואחר כך גמרא* :

הגה"ה

* אבידת כנעני היתה מותרת אף על גב דאתיא לידיה ובמקום שיש חילול השם אפילו אבידת כנעני נמי אסרו והמינים והמוסרים והמומרים להכעיס

הגהות חב"ח א בהג"ה ד"ה החזירה למקום. הודיע לבעלים שהחזירה החזירה שחרית כו' כ"ע מודו. וכ"ב תלמוד ערוך ב"ק דף כ"ז ועמ"ש הרמב"ם פי"א מהל' גזילה ובח"מ ר"ס רס"ז : ב השבת אבידה ואע"ג כו'. כ"ב עי' תוס' ב"מ דף ס"ח ולקמן פ"ה סימן ל"ט : ג כשהעושה מלאכה מתבטל כצ"ל ואות ו' נמחק : ד מידי דהוה אטול דינר :

הגהות הגר"א א] ואע"ג דדחי גמ' כו'. כ"ב אבל הרמב"ם פסק כאן שהוא דרבנן ומ"מ פסק כת"ק דריס"ג משום דס"ל כתחת משאו פליגי (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' קע"ב ס"ק א' י"א ט"ז)

תפארת שמואל

בשלו בודאי היה צריך להחזיר בשל אחרים דא"כ למאי נ"מ תלה התלמוד בזקן ואינו לפי כבודו וכן דרש בברייתא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפ"כ ומאי תלוי בזקן הלא כללא בידך כל בשלו מחזיר. ונראה בעיני לפרש דסתם אדם הוא בחזקה שראוי להחזיר אם לא בידוע שבשלו אינו מחזיר וסתם זקן הוא בחזקת אינו מחזיר אלא אם ידוע שבשלו הוא מחזיר ודו"ק : (ד) חייב ליתן לו כל שכרו וכו'. אבל סוף אם מגיע שכרו יותר מכדי אבידה אין כח ביד ב"ד בלתי רשות הבעל לפסוק עמו כי משום כופרא דחיותא או טרחא יתירה אין כח ביד ב"ד אלא בשויו של אבידה כך משמע בתוספ' ע"ש. נ"ל (רש"ל) :

הדרן עלך אלו מציאות

פלפולא חריפתא

עיין בפרק הכונס גבי ובגע"ת מודה רבה כו' : [ק] כגון מלאכה כו'. אין זה לשון רש"י אלא רבינו אסברה למתניתין ולא קאי אים מלאכה כו' ויש חילוף : [ר] נותן לו שני זוזים. אם דמי אבידה כל כך כדלקמן : [ש] ואגב כו' שמין נמי בכמה. דהכי נמי בפרק כיצד הרגל גבי הדר בחצר חבירו כו' דמשום שחרותא דאשייתא מתחייב לשלם אע"ג דבלאו הכי הוה פטור לגמרי : [ת] שמין נמי בכמה יניח מלאכתו ויתעסק בהשבתה. כ"כ התוס' בפרק איזהו נשך דף ס"ח וכתבו שכן יש לפרש גם כן בפ"ד דבכורות אדקתני נוטל שכר לדון כפועל בטל וצ"ע לרבינו דהתם בבכורות אינו מפרש כן אלא שאינו נוטל שכר על פעולתו דעכשיו והיינו דנוטל כיושב ובטל לגמרי ואינו עוסק עכשיו שום מלאכה ואע"ג דהתם בתוספות פירשו להא דהתם וכן לדהכא לענין אבידה דאין נוטל שכר אלא כיושב ובטל לגמרי מ"מ דבריהם דהכא בחדא שיטה לפרש התם והכא בחדא גוונא וכן דבריהם דהתם מפרשים בחדא שיטה לדהכא ולדהתם. ואולי מי שחיבר תוס' דהכא ומי שחיבר תוס' דהתם שני מחברים היו מש"כ רבינו דודאי דדבריו סותרין זה את זה ושבתי וראיתי דהתוס' דאיזהו נשך שמכריחים לפרש בכאן כמו פירש רש"י טעמייהו מדהכא פריך בגמרא דוחא לא בטיל מינה דמשמע דפריך משום דמשמע לי' ברייתא קתני כפועל בטל דנותנים לו כמה שירצה פועל ליטב וליבטל לגמרי לכך נראה לפרש הך דמשני אביי כפירוש רש"י כו' ע"כ. ומזה ודאי דהתם באיזהו נשך לא גרסינן בגמרא מאי כפועל בטל כדגרסינן הכא בגמרא שזו היא הקושיא דוחא בטיל מינה שכתבו התוס' וכן ראיתי בגמרא דבכורות דל"ג ליה בספרים אבל רבינו הרא"ש שם בבכורות העתיק והא לאו בטיל ואפילו הכי מסיק לפרש כפועל היושב בטל לגמרי ואינו עוסק עכשיו בשום מלאכה א"כ קשיא עליו היאך יוכל לפרש כן לדאביי אחרי שהמקשן הקשה והא לא בטיל והא לא מיתרצא לדאביי שהרי זה הכריח להתוספות לפרש כאן כמו פירוש רש"י לכן צ"ל לתרץ דאע"ג דהמקשן הקשה והא לא בטיל אפ"ה שפיר משני אביי ואינו סותר משמעות הברייתא ממאי דמשמע ליה להמקשן דהיינו יושב ואינו עוסק עכשיו בשום מלאכה. אלא דלהמקשן הוקשה ליה דכפועל בטל דמאי בטיל שייכא למימר כיון שאינו בטל ומשני אביי דקאי על אותה מלאכה שממנה מתבטל ונעולם מהמלאכה של עכשיו אין נותנים לו כלום ולפי זה גם בכאן יש לפרש כן והיא שטת התוס' דבכורות דמפרשים כך גם בכאן וא"כ גם באיזהו נשך שפיר גרסינן מאי כפועל בטל כגירסת הספרים ואפ"ה הפירוש דלאביי נמי אין נותנים לו שכר על מלאכה שעוסק בה והשתא כל הדינים שוים אבידה ורבית והנסו דבכורות וזה לשטת התוס' דבכורות אבל לשטת תוס' דאיזהו נשך אין שוה אלא דהכא ודבכורות ורבית קילי כטעם רבינו הרא"ש שם ועדיין קושית הראשונה שהקשתי דדברי רבינו הרא"ש דהכא ודבכורות סותרים זה את זה במקומה עומדת וצ"ע : [א] ב"ד הדיוטות. כגון גברי מהימני דבקיאי בשומא הכי מסיימי בה הרי"ף ורבינו בפרק אלמנה ניזונית : [ב] והראב"ד פירש דהכא מיירי בסרטיא שבוקעים בה אנשים הרבה וכו'. וצריך לחלק בין בהמה לשאר אבידה דהא בפלוגתא דרשב"א פסק הראב"ד כוותיה ואפילו ברוב ישראל אלא הכא בבהמה לא מתיאש דלא שכיחי אינשי ליקח בהמה בפני רבים ומ"מ חייב להחזיר מהני טעמי דכתב הכא : [ג] עד כדי דמי אבידה. דהא דאסברה לעיל שיתן לו שני זוזים היינו נמי אם דמי האבידה שוה שני זוזים : [ד] אבל אין מחויב כו'. כדילפינן לעיל שלו מרובה וכו' מאפס כי לא יהי' בך אביון : [ה] וביון שיש לו קצת הפסד וכו'. כדאשכחן כה"ג בפ' כיצד הרגל כמ"ש לעיל : [ו] אלא נוטל כמו שמין כו'. ובזה אינו מפסיד כלום שכך מדת רוב בני אדם להבטל ממלאכה כבידה ולהתעסק במלאכה קלה כו' : [ז] צריך ליתן לו דמי תמורו. היינו כל מה שהפסיד דהכא לא שייך לשום כמה יטול אדם כו' דהא אינו מניח מלאכה כבידה שהיה מתעסק בהשבת תמור עצמו : [ח] ויטול החלב לעצמו. היכא לפרושי דהישראל יטול החלב לעצמו שכן כתבו הגהות מיימוני בשם מהר"ם והיכא לפרושי דהעובד כוכבים יטול החלב לעצמו וכ"כ בקצור ובטא"ח סימן ש"ה כתב שצריך לקנותו מן העובד כוכבים בדבר מועט שלא יהא נדמה כחולב לצורך ישראל וכתב עוד דאפ"ה בו ביום אסור משום מתקין שזהו : [ט] ונ"מ שאם נתן לו שכר יכול לקבלו. דאלת"ה מאי נ"מ דקתני פטור הא חייב הוא ומכל מקום לא כתב כדלעיל שיכול לומר איני רוצה לטעון וכו' כיון דלית לן קרא יתירה כמו התם בטעינה לכך אין בידנו לומר דנ"מ כולי האי אלא שמותר הוא לקבלו אם נתן לו מאליו ומינה דבפריקה שאינו אומר ליה הואיל ועליך כו' אפילו נתן שכר מעצמו אינו רשאי לקבלו וכ"כ הסמ"ע סימן רע"ב : [י] וכן רבנן ועומד חייב בשכר. לפי הלשון משמע שרשאי לתבוע שכר ואין טעם לחלק בין צער ב"ח אלא ה"נ בשכר שאם יתן לו מעצמו רשאי לקבלו. וכן מוכח הג"ה דרמא"י שם : [כ] אביו ורבו נושאין משאוי כו'. הכא לא גרסינן ואם היה אביו וכו' וכתב ב"י י"ד סימן רמ"ב דאפשר דאפילו אם אביו שקול כרבו רבו קודם דכיון שאין שם סכנת גוף ולא הפסד ממון אלא להניח לו מעצבו ס"ל ככבוד לחוד וחייב בכבוד רבו יותר מכבוד אביו אלא מדתנן בסוף כריתות אם זכה הבן לפני הרב כו' שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו משמע דאם אביו שקול כרבו שאז אין האב חייב בכבוד הרב שאין לו להקדים רבו לאביו והדבר צריך לי תלמוד ע"כ ואני תמה על הטור שכתב בשם רבינו דלפדותו ולפרק משאו אם הוא חכם קודם אפילו אינו שקול כרבו ולא נמצא כן בדבריו אלא גבי פדיון ואולי יצא לו מדכתב כמו לענין השבה ואין זה דקדוק דהשבה. בהדיא תנן משאוי ופדיון בספ"ק ובפירוש הרמב"ם והרע"ב דסוף כריתות דבמשאוי נמי א"צ שיהא שקול ע"כ וטעמא דמסתמא סיפא קאי אמציעתא ולא רישא אמציעתא וסברא נמי הוא דהוי פסידא דגופיה דלא כסברת הב"י : [ל] מבמקרא למדרש כו'. פירשתיו יפה בהקדמה ומצאתיו בנוסחא אחרת במס' כופרים פרק ט"ו הלכה טו וזה לשונו אבל אחרי אדם שישים עמלו בהתלמוד ולא שיהא דולג במקרא ובמשנה ויבא להתלמוד אלא על מנת שילמוד מקרא ומשנה ויבא להתלמוד ע"ז נאמר הון עשיר קרית עזו וכחומה נשגבה משכיתו והוא מסכים מאוד למה שפירשתי בהקדמה על לשון המדרש שלפנינו : הדרן עלך אלו מציאות

דסייעו היכא דאיכא היתרא ואיסורא קמיה ושביק היתרא ואכל איסורא או שאכל שקצים ורמשים שהנפש קצה בהן וכל כיוצא בהן מורידין ולא מעלין וכ"ש שאין מכריזין על אבידתו אבל מומר אוכל נבילות לתיאבון מכריזין על אבידתו וכל שכן שאין מורידין אותו. מא"ז: אפיקורוס מורידין וכ"ש שאין מכריזין על אבידתו איזו הוא אפיקורוס רב ורבי חנינא דאמרי תרוייהו זה המבזה ת"ח ורבי יוחנן וריב"ל דאמרי תרוייהו זה המבייש חבירו בפני ת"ח או כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן לדידהו קרו לדידהו תנו רב אמר כגון הני דאמרי מאי אהנו לן רבנן מעולם לא שרו לן עורבי ולא אסרו לן יונה. עם הארץ שאינו במקרא ובמשנה אבל איתיה בדרך ארץ ובמצות ולא חשיד אשבועתא ולא אגזלנותא ולא אחד אנפי דפסילותא מקבלין עדות שימנו ומכריזין על אבידתו ככל ישראל אבל עם הארץ דחשיד אהני דאמרינן אין מוסרין לו עדות ואין מקבלין סימנו עדות ואין מגלין לו את הסוד ואין מעמידין אותו אפוטרופוס על היתומים ואין מוסרין לו קופה של צדקה ואין מתלוין עמו בדרך וי"א אף אין מכריזין על אבידתו והא דאמר רבי יוחנן עם הארץ מותר לקורעו כדג מיירי במותר להורגו כגון שהיה רץ אחר הזכור או אחר נערה המאורסה ביום הכפורים. המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם וכן כל אותן הימים שמטפל באבידה קודם שימכרנה בב"ד אם האכילה משלו נוטל מן הבעלים בלא שבועה מפני תיקון העולם. מא"ז: הדרן עלך אלו מציאות

פרק שלישי

א [דף לג ע"ב] **המפקיד** אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו שילם ולא רצה לישבע שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא נמצא הגנב משלם תשלומי כפל. טבח ומכר משלם ד' וה'. למי משלם למי שהפקדון אצלו. והיינו טעמא דאזלינן בתר אומדנא דדעת כשיתרצה לשלם הקרן והוא היה יכול ליפטר ממנו בשבועה דעתו להקנות לו גוף הפרה מעכשיו חוץ מגיזותיה וולדותיה. דשבחא דאתי מעלמא מקני ליה שבחא דאתי מגופיה לא מקני ליה דהכי אמדינן דעתיה.(א) והיינו כלישנא קמא דרבא דהוא עיקר. דמתני' סתמא קתני בין בעומדת באגם בין ברשותו ועוד דברייתא חוץ מגיזותיה וולדותיה מוכח כלישנא קמא דללישנא בתרא מאי קאמר חוץ מגיזותיה וולדותיה. אי קודם גניבה כולה לאו דידיה הוא. אי לאחר גניבה כולה דידיה הוא. [א] ואף ע"ג דיש לפרשו "אבדוחק אליביה דלישנא בתרא. מ"מ לכאורה משמע כלישנא קמא. נשבע ולא רצה לשלם נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה'. למי משלם לבעל הפקדון. ודוקא נשבע ולא רצה לשלם אבל אם רצה לשלם אף ע"פ שכבר נשבע הכפל למי שהפקדון אצלו. ורישא דקתני שילם ולא רצה לישבע הכי מיפרשא לא רצה לעמוד בשבועתו והכי מפרש לה "בבפ' הגוזל קמא(דף קח:) : **גמ'** [דף לד ע"א] שילם ולא רצה לישבע. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא שילם שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם אף על פי שלא שילם. (ג) תניא כוותיה דרבי יוחנן השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר*. א"ר הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו. מ"ט חיישינן שמא עיניו נתן בה.

הגה"ה
(ג) *וכן פסק רבינו ברוך מארץ יון ונראה בעיני דהלכה ג כשמואל דפסק כרבי יוסי אף בראשונה דאמר יחזיר כפל לבעלים. מא"ז:

כך היא גירסת הספרים ורב אלפס ז"ל כתב א"ר הונא אמר הריני משלם משביעין אותו וכו'. ולא אתא למעוטי בהאי לישנא שאם שילם דתו לא משביעין ליה דהא מלתא בלא טעמא הוא. דאין לומר כיון שלא השביעו קודם שקיבל תשלומין מחל לו השבועה. דמסתבר טפי למימר שקבל התשלומין [ב] כדי שלא יחזור בו. אלא אדר' יוחנן קאי דאמר דאם אמר הריני משלם דמקני ליה כפילא ואתא לאשמועינן דלא מקני כפילא עד שישבע שאין ברשותו. דכל זמן שלא נשבע או שילם לא סמכא דעתיה שיהא כדבריו אלא אומר עיניו נתן בה וקודם שישבע או ישלם יחזור בו הלכך אכתי לא מקני ליה כפילא: אמר רב פפא ש"ח שאמר פשעתי מקני ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה בגניבה ואבידה. ואע"ג דלא מצי פטר נפשיה אלא בשבועת שקר מקני ליה כפילא. וש"ש שאמר נגנבה מקני ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה בשבורה ומתה. ושואל אע"פ ששילם לא מקני ליה כפילא. במאי הוה ליה למיפטר נפשיה במתה מחמת מלאכה מתה מחמת מלאכה לא שכיחא. וליתא לדרב פפא בשואל אלא אם שילם מקני ליה כפילא. דקיימא לן כרב זביד דאמר שואל עד שישלם. מ"ט. הואיל וכל הנאה שלו אי עביד מלתא יתירתא ושילם מקני ליה כפילא ובדיבורא לא מקני ליה כפילא. ותניא כוותיה השואל פרה מחבירו ונגנבה וקדם השואל ושילם ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשואל:

ב **אמר** השומר איני משלם וחזר ואמר הריני משלם הא קאמר הריני משלם ומקני ליה כפילא. אלא אמר הריני משלם [דף לד ע"ב] וחזר ואמר איני משלם מאי מי אמרינן מיהדר קהדר ביה. *ואע"ג דלא מצי הדר ביה דכיון שקבל עליו בפני ב"ד לשלם דבריו קיימים כאילו חייבוהו ב"ד ואין בו חזרה. וכן מוכיח בפרק יש נוחלין (דף קכח.) עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי רלוקך השבע וטול נשבע ואין יכול לחזור אלמא כיון שהטיל עליו שבועה בפני ב"ד תו לא מצי למיהדר ביה. ותנן נמי בפ' שבועת הדיינין (דף לט.) אי אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד אלמא בדיבורו נתחייב. וכן מסתבר בשמעתין דלא מצי הדר ביה. דאי מצי הדר ביה לא הוה אמרי כל הני אמוראי דבדיבורא מקני ליה כפילא דלא סמכא דעתי' עד שישלם ועוד דמשמע דקאי גם אמילתיה דרב פפא שאומר ש"ח שאמר פשעתי וש"ש שאמר נגנב דהנהו לא שייך ביה חזרה כיון שהודה. הלכך ודאי כיון שאמר בפני ב"ד הריני משלם הוי כפסק דין ולא מצי מיהדר ביה. ומיהו כיון דאיגלאי דעתיה דבעי למיהדר אי הוי מצי תו לא מקני ליה כפילא או דלמא במילתיה קאי ודחויי מדחי ליה וזה יודע המפקיד ואינו נמנע מלהקנות לו כפל. אמר הריני משלם ומת ואמרו בניו אין אנו משלמין מהו. שלמו בנים כגון שלא הספיק לתבוע אביהן עד שמת ואחר כך תבע את בניו ושלמו לו. שלמו (ד) בנים לבנים. שלם הוא מחלה. שאל שתי פרות ושלם אחת מהן. שאל מן השותפין ושלם לאחד מהן. השותפין ששאלו ושלם אחד מהן. אשה ששאלה ושלם בעלה. שאל מן האשה ושלם לבעלה מהו. כל אלו עלו בתיקו ותולקין. דקיימא לן ממון המוטל בספק חולקין. ונפקא מינה האידנא אע"פ שאין דנין דיני קנסות אם תפס לא מפקינן מיניה. [ג] או אזמניה לדינא לא"י. ותמיה לי על רב אלפס שכתב כאן דקיימא לן ממון המוטל בספק חולקין ובפרק שור שנגח את הפרה פסק כרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה. ואפשר דגבי כפל ליכא חזקה הלכך לכ"ע חולקין. אבל אין לשונו משמע כן מדקאמר דקיימא לן משמע דאיכא פלוגתא ופסק כמאן דאמר חולקין. ועוד נראה [ד] דודאי חזקה איכא כיון דמספקא לן אי אקני בהמה לכפילא אוקי בהמה בחזקת בעליה ולא הקנה לו. והכי הלכתא וכן פסקו התוספות דהלכתא כרבנן:

ג **שותפין** ששאלו ושילם אחד מהן מהו. פי' רש"י ששילם חלי דמיה שעליו מהו שיקנה חלי כפל. מי אמרינן הרי שילם כל המוטל עליו. ולא בעי רש"י למימר שיפטר השותף האחד אם לא ירצה האחר לשלם או לישבע דהא אמרינן בירושלמי פרק שבועת הפקדון [ה] וכחש בעמיתו פרט למכחש לאחד מן השותפין. בפקדון פרט למכחש בעדים ובשטר. אמר רבי יוסי הדא אמרה שנים שלוו מאחד אף ע"ג דלא כתבין אחראין וערבאין זה לזה. אחראין וערבאין הן זה לזה. [ו] אלא ודאי חייב לשלם גם חלק השותף האחר אם לא ישלם או ישבע. ומיהו כיון ששילם מיד המוטל עליו וחבירו שמא גם הוא ישלם מקני ליה לאלתר חלי הכפל:

ד [דף לה ע"א] **ההוא** גברא דאפקיד כיפי גבי חבריה אמר ליה הב לי כיפאי אמר ליה לא ידענא היכא אותביתינהו. אתא לקמיה דרב נחמן אמר כל לא ידענא פשיעותא הוא זיל שלים. לא שילם אגביה ר"נ לאפדניה מיניה. לסוף אשתכח כיפי ואייקור. אמר ר"נ הדרי כיפי למריה והדרא אפדנא למריה. אמר רבא הוה יתיבנא קמיה דר"נ ופירקין דהמפקיד הוה ואמרינן ליה שילם ולא רצה לישבע מקני ליה כפילא. והוא הדין נמי שבחא דאייקור דשבחא דמעלמא הוי שתלוי בשער השוק ואינו יוצא מגוף החפץ. ולא אהדר לי ולא מידי. ושפיר עבד דלא אהדר לי התם לא אטרחיה לבי דינא בתשלומין שהרי שילם מעצמו והכא אטרחיה לבי דינא הלכך לא מקני ליה שבחא. לימא קסבר ר"נ דשומא הדרא. שאני הכא דשומא בטעות הוה דהא הוו כיפי מעיקרא הלכך הדרא הכא אפילו זבנה או אורתה. אמרי נהרדעי שומא הדרא עד תריסר ירחי שתא. אמר אמימר אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי דשומא הדרא לעולם. והלכתא שומא הדרא לעולם משום שנאמר ועשית הישר והטוב. פשיטא שמו ליה לב"ח ואזל איהו ושמה לב"ח דידיה. א"ל לא עדיפת מגברא דאתית מיניה. זבנה או אורתה או יהבה במתנה "אדעתא דארעא נחית ולא אדעתא דזוזי נחית. (ס) שמו לה לאשה ואינסיבא ומתה וירשה הבעל. או שמו מינה ואינסיבא ומתה וירשה הבעל בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ולא מיהדר. אבל אי יורש הוי מיהדר. ולא דמי לאורתה דאמר אדעתא דארעא נחית דהיינו כגון שכתבה בחייו לאחד מיורשיו דומיא דזבנה ויהבה במתנה. אבל יורש דממילא במקום המוריש קאי ומחזיר [ז] ולא מהדרינן ליה. דאמר ר' יוסי ב"ר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות [דף לה ע"ב] אגבייה איהו בחובו פליגי" רב אחא ורבינא חד אמר הדרא וח"א לא הדרא מ"ד לא הדרא דהא מדעתיה יהיב ליה זבינא מעליא הוא. ומ"ד הדרא סבר מחמת כסופא הוא דיהיב ליה ולא זבינא מעליא הוא. וקיימא לן כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל הלכך לא הדרא ולא מפקינן מיד המחזיק. מאימת אכיל פירי האי דיהבינן ליה בשומא. אמר רבה מכי מטיא אדרכתא לידיה*. אביי אמר עדיו בחתומין זכין לו רבא אמר [ח] מכי שלמי יומי אכרזתא [ט] והלכתא כרבא דבתרא הוא. והא דאמרינן דשומא הדרא היינו דוקא במקרקעי [י] אבל במטלטלי לא. ובמקרקעי נמי דוקא בשלא השביח המלוה או שלא נתייקרו הקרקעות. אבל נתייקרו הקרקעות לא מסתבר כלל שילפה הלוה כל ימיו אם יתייקרו הקרקעות שיפדה קרקעו ואיכא נעילת דלת בפני לווין. והיכא דשמו לבעל חוב ושמה איהו לבעל חוב. כתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל דאי שמה ליה לבעל חוב בתראה טפי ממאי דשמו ליה לקמא לא מיהדר בתרא אלא בזוזי דשמו ליה. דמשום ועשית הישר והטוב לא דינא הוא דליפסיד. דמדינא לא בעי למיהדר ומשום ועשית הישר והטוב אמור רבנן דתיהדור [כ] הלכך מרישא הוא דקזבין. וכן אי שמו לקמא טפי ממאי דשמה ליה לבתרא מצי בתרא למימר כיון דלא מחייבנא למיהדר אלא מטעמא דלא עדיפנא מגברא דאתינא מיניה הלכך לא מהדרנא לך אי לאו דיהבת לי כמה דבעית למיתב לגברא דאתינא מיניה. וסברא היא זו שתהא ידו על העליונה כיון דזבינא מעליא הוא ולא מיהדר אלא משום ועשית הישר והטוב: ה **מתני'** השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו*. אלא תחזור פרה לבעלים הראשונים טעמא דרבי יוסי משום דחשיב שוכר כאילו השאילו בשליחות המשכיר הלכך דין המשכיר עם השואל: **גמ'** [דף לו ע"ב] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי. ואף על גב דהא שקלא וטריא [דף לה ע"ב] דרבי זירא ורב אחא מדיפתי ורבינא ומר בר רב אשי אליבא דרבנן בההיא דפעמים שהבעלים משלמין כמה פרות נפקא מינה גם לרבי יוסי כגון היכא דמשכיר אמר לשוכר אם תרצה תשאילנה ויהיה דינך עם השואל ויהיה דיני עמך כאילו לא יצאת מרשותך. והלכתא כמר בר רב אשי דאמר שם שאלה אחת היא ושם שכירות אחת היא:

הגה"ה
* ואם לא נכתב אדרכתא כדין אין לו לאכול הפירות עד שיזכה בקרקע ודוקא שב"ד טעו וגוו לכותבה שלא כדין אבל אם הסופר טעה לית לן בה. מא"ז:

הגה"ה
* דאין השוכר קונה אלא בשבועה או בהבאת עדים ומשכיר א"ל דל אנת ודל שבועתך ודל עדים דידך ואם המשכיר עצמו היה בשעת מיתת הפרה שאין צריך לו לא עדים ולא שבועה אפשר דמודה רבי יוסי דהשוכר פטור והשואל משלם לשוכר פר"י מהרי"ח:

ו **אמר** רבא הלכתא שומר שמסר לשומר חייב. ולא מיבעיא ש"ש שמסר לשומר חנם דגרוע גרע לשמירתו לפי שאין מוסר נפשו כל כך לשמור [ל] ומיהו לא מיקרי פשיעה כיון שמסרה לבן דעת אלא אפילו ש"ח שמסר לש"ש חייב. דא"ל את

הגהות הב"ח א דיש לפרשו בדוחק. נראה דר"ל דתני חוץ מגיזותיה דלא קני לה אלא סמוך [לגניבתה ולא אמרינן] נעשה כא"ל קני לך מעכשיו וקני נמי גיזותיה וולדותיה: ב מפרש לה בפ' הגוזל קמא כו'. נ"ב דף ק"ח סוף ע"א מפרש לה הכי לרבא דהלכתא כוותיה לגבי אביי וע"ש: ג בהגה"ה ד"ה וכן פסק. דהלכה כשמואל. נ"ב עי' ריש דף ל"ו: ד או יהבה במתנה הני אדעתא כו' דזוזי נחית ולא הדרא שמו לה: ה איהו בחובו פליגי בה ר"א: ו ורבינא ומר בר ר"א בההיא דפעמים שהבעלים משלמין כמה פרות אליבא דרבנן נ"מ גם לר"י:

פלפולא חריפתא

פרק שלישי [א] ואע"ג דיש לפרשו בדוחק כו'. שהרי נוכל לומר דהא דקתני חוץ מגיזותיה וולדותיה ה"ק קאמר חוץ כו' לפי שלא הקנתה לו אלא סמוך לגניבתה: [ב] כדי שלא יחזור בו. וידחהו מדחי אל דחי ולא שהחזרתו חזרה כמו שיכתוב רבינו לקמן וכ"כ רבינו לקמן ובפ' האומנין גבי מוכר שדהו מפני רעתה וכן דברי הרי"ף דהתם ואתא לאשמועינן דלא מקני כפילא עד שישבע וכו' והב"י סימן רנ"ה כתב דאין להוציא חדוש גדול כזה מדקדוק הלשון והרי יש לפרש דמשום דמימרא דרב הונא מרחקא בגמרא ממימרא דרבי יוחנן מש"ה דייק הרי"ף לכתוב בדברי רב הונא אמר הריני משלם להודיע דאדר' יוחנן קאי ע"כ: [ג] או אזמניה לדינא בא"י. תימה דבספ"ק דב"ק כתב רבינו דהאידנא אין מומחין בא"י ולא קבעינן ליה זמנא להתם והב"י ס"ס רנ"ה כתב דאפשר להמציא סמוכים ע"פ מ"ש הרמב"ם בפ"ד מהל' סנהדרין שאם הסכימו כל החכמים לסמוך כו' ע"כ ומיהו להרמב"ם עצמו הדבר בספק וכמו שכתבתי בס"ד מלתא בטעמא בתוס' יום טוב בפרק קמא דסנהדרין וברי"ף ליתא להא דאי אזמניה כו': [ד] דודאי חזקה איכא כו'. כך כתב הב"י ס"ס רנ"ה דיש לדחות דכיון דכפילא אינו ביד המפקיד ומעולם לא בא לידו לא הוי חזקה ע"כ ודחייה קלה מקשה הוא דרבינו ס"ק שאין קניית כפילא אלא על ידי הבהמה נמצא שאותה הבהמה בחזקתו הוא שקנה הכפילא ולשומר דמספקא לן אי אקני כו' אין ספק מוציא מידי ודאי של זה: [ה] וכחש בעמיתו וכו'. מפורש יפה בדברי רבינו שם: [ו] אלא ודאי חייב כו'. ואם לא ישלם או ישבע ולאו למימרא דאין האחד חייב בכל אלא לאחר שלא ישלם חבירו ומדין ערב וא"כ צריך שיתבע לשני תחלה ואין כן דעת רבינו בפ' שבועות הפקדון מסיק בהדיא בהסוה דירושלמי שיגבה הכל ממי שירצה שכל אחד מתחייב בכל אלא הכא ה"ק דלענין קניית כפילא תסגי לי' בתשלומי המחלה כיון שלפי האמת השני חייב במחלה והרי הלה רוצה ג"כ שישלם המחלה השניה אלא שמא ישבע השני ויפטר ומיהו לכלא ישבע ודאי שישלם והא דקאמר רבינו ולא ישלם דמסתמא כשלא ישבע שישלם לכך קאמר ולא ישלם אבל אה"נ דכשלא ישבע רבינו ולא קאמר והייט דלא קאמר רבינו ואין לו לשלם ודו"ק: [ז] ולא מהדרינן ליה. דאילו ליורש מהדרינן: [ח] מכי שלמו יומי אכרזתא. עי' בכתובות ס"פ הנושא: [ט] והלכתא כרבא דבתרא הוא. ועי' בספ"ק: [י] אבל במטלטלי לא. כ"כ נ"י בשם הרמב"ן ולא פי' טעמא מאי ונ"ל דטעמא משום תיקון העולם כי היכי דאין טורפין מטלטלים מתקון העולם טפי עשיית הישר והטוב הוא ממאי דהוה הדר: [כ] הלכך מרישא הוא דקזבין. כלומר מעיקרא זבינא מעליותא הוא: [ל] ומיהו לא חשיב פשיעה כו'. דלא הוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס כדמסיק

תפארת שמואל

פרק שלישי (א) והיינו כלישנא קמא דרבא וכו'. פי' לפי לישנא קמא"הפשט הוא שמקנה ליה גוף הבהמה בשעה שמוסר לידו ולפי' ב' הוא מפרש שמקנה ליה הבהמה שעה אחת קודם שתגנב ולפי האי טעמא לא היה קונה רק חצירו. אבל כשעומדת באגם במאי קניא בשעת משיכה לא היה מקנה לו כו'. כן איתא בגמרא בהדיא: (ב) תניא כוותיה דר' יוחנן כו'. רבותא אפילו השוכר חייב בגניבה ואבידה מ"מ אם היה רוצה לשקר ולישבע שנאנסה היה פוטר עצמו הלכך כי אמר נגנבה וחייב עצמו בקרן נקנה לו הכפל ודו"ק: (ג) וכן פסק רבינו ברוך וכו'. נ"ב פי' שהכפל על השומר ולא כר"מ שר"י שחולק בהאי פיסקא לקמן וכי אדם עושה סחורה בפרתו של חבירו וכו' אלא חוזר הכל לבעל חולק ג"כ בכפל וזהו אף בראשונה והלכה כר' יוסי ע"כ. ותמיה לי על הא"ז שהוא פסק כשמואל ושבק ר' יוחנן והלכה כוותיה אפילו בדיני ואיסורי לגבי רב ושמואל שר"י אינו חולק גבי כפל ודו"ק: (ד) בנים לבנים שלם הוא מחלה וכו'. תמיה לי מדוע לא זכר שילם לבנים כי בהדיא איתא בעיא בגמ': (ה) שמו לה לאשה ואינסיבא כו'. כתב הטור שמו לאשה בתוכה משמע אבל לא בכתובה. וכן יראה מלשון הר"ן שמו לה ב"ד לפרוע

ח ט [דף לז ע"א] **מתני'** אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזהו או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזהו. נותן לזה מנה ולזה מנה. שהודה מפי עצמו. שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים. זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי. נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו. אמר רבי יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. וכן שני כלים אחד יפה מנה ואחד יפה אלף זוז וכו': **גמ'** ופריכן פקדון לפקדון מאי שנא דברישא פסקינן ממונא מספיקא וחייב ליתן לזה מנה ולזה מנה ובסיפא אמרינן יהא מונח עד שיבא אליהו. אמר רבא רישא נעשה כמי שהפקידו ד בשתי כריכות דהוה ליה למידק* וסיפא נעשה כמי שהפקידו אצלו בכרך אחד דלא הוה ליה למידק. דאמר להו אתון גופייכו לא קפדיתו. והדר תו פריך גזל אגזל ה גזל אחד מה' בני אדם וכל אחד אומר אותי גזל מניח גזלה ביניהם ומסתלק דברי ר' טרפון. ומתניתין דהכא ר"ע דקתני [עלה] בסיפא דההיא ומודה ר"ע באומר לשנים גזלתי אחד מכם ואיני יודע איזהו נותן לזה מנה ולזה מנה. ומשני התם דקתבעי ליה *הכא בבא ללאת י"ש. ובהאי שינויא מיתרצא נמי פירכא קמייתא דרמי פקדון אפקדון. ומדלא קאמר אלא [א] משמע [צ] דאכתי צריכנא לשנויא דלעיל בין כרך אחד לשתי כריכות. וכן מוכח במסקנא דפריך ומי אמר רבה כל בשתי כריכות הוה ליה למידק משמע דאכתי קאי ההיא שנויא [ק] ו דבכרך אחד לא מחייב אף ללאת י"ש [ר] ובשתי כריכות חייב בפקדון אי תבעי ליה. [ש] ולא דמי למנה לי בידך והלה אומר איני יודע דחייב בבא ללאת י"ש כדאיתא בהגוזל בתרא (דף קיח.) דהתם ברי ושמא [ת] והכא ז ברי וברי. [א] ומהאי טעמא נמי ניחא לי הא דקתני אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ולא קתני אחד מכם הפקיד אצלי כדקתני גבי גזל. דבכי האי גוונא אפילו ללאת י"ש לא מחייב [ב] דהמפקיד עצמו הוה ליה למידק. דיקא נמי דקתני שהודה מפי עצמו שמע מינה. אף ע"ג דלכאורה משמע דסתמא דגמרא קאמר דדיקא מתני' כר"ע דלא מחייב אלא בבא ללאת ידי שמים. מ"מ קיימא לן הלכה כר"ע מחבירו דאם גזל אחד מה' בני אדם ואין יודע איזה מהן גזל שישבע כל אחד מהן שגזלו וישלם לכל אחד. [ג] דקנסוהו רבנן כיון דעביד איסורא. אבל במקח מודה ר"ע שמניח דמי מקח ביניהן ומסתלק. דהכי שנינן לן [ד] תנא בפרק האשה שהלכה (דף קיח:) וקיימא לן הלכה כר"ע מחבירו. ומתניתין דהכא אתיא אפילו כר"ע דהא מוקי לה בשמעתין דלא תבעי ליה ובהא מודה ר"ע דלא מחייב אלא בבא ללאת ידי שמים. [ה] כללא דמלתא גזל אחד מחמשה ואין יודע איזה גזל וכל אחד אומר אותי גזל משתבע כל אחד ואחד ומשלם אי תבעי ליה. וכן גזל משנים מאחד מנה ומאחד מאתים וכל אחד אומר ממני גזל מאתים משתבע כל חד ושקיל מאתים. ואי לא תבעי ליה או שאמר גזלתיך ואיני יודע אם החזרתיו לך חייב בבא ללאת ידי שמים. אבל אם אמר איני יודע אם גזלתיך אם לאו פטור אף ללאת י"ש כדמוכח בהגוזל בתרא (דף קיח.) ולענין פקדון בשתי כריכות חייב [ו] דפשע דהוה ליה למידק. כגון שנים תובעין אותו כל אחד אומר אני הפקדתי אצלך מנה והוא אומר אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזהו. או הפקיד זה מנה וזה מאתים זה שלא בפני זה וכל אחד אומר מאתים שלי. ישבע כל אחד ויטול כמאמרו. אבל הפקידו זה בפני זה זה מנה וזה מאתים [ז] אי תבעי ליה פטור ח דלא הוה ליה למידק. ואי לא תבעי ליה פטור אף ללאת ידי שמים [ח] ובשתי כריכות אי לא תבעי ליה חייב בבא ללאת י"ש. ואחד משנים שהפקיד אצלו ולא תבעי ליה פטור אף ללאת ידי שמים דהוה ליה למפקיד למידק. להכי נקט במתניתין אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ולא תנא אחד מכם כדקתני גבי גזל. ורועה אפילו בכרך אחד הוה ליה למידק כי מוטל עליו להכיר בהמה של מי היא להחזירה לבעלים:

הגה"ה

* כתב הרמב"ם היינו שהיה לו לכתוב שם כל אחד על כיס שלו ורוצה לומר דסמכינן אכתיבה ולא חיישינן שמא פינן דאם איתא דפינן הוה ליה למחוק האות אבל בשאר סימנים כגון בתביתא רמין כך וכך הויין לא סמכינן עליה להחזיר אם אינו יודע של מי הם דחיישינן שמא פינן ופסק ראבי"ה שאם כתוב על חבית של יין נסך אם אינו ידוע לנו בעדות ברורה שהיה כשר מחזקינן ליה באיסור. מא"ז:

* והלה מה טוען רב מתנה אמר צווח אבל שתיקה כהודאה דמי' ופירש רבינו יצחק ב"ר שמואל ואי טוען ואמר כל מה ששתקתי לפי שהייתי מחשב בלבי להתברר אם אתה הוא אותו שגזלתי אם לאו הכי נמי דמהימן אם כן כל היכא שיש לתלות שתיקתו בעבור שמחשב בלבו מה לומר לא אמרינן שתיקה כהודאה דמיא דאם לא כן כל אדם נתפס בבית דין שאין יכול למהר ולענות אלא הכל לפי [מה] שב"ד יכולין להבין דעתו של שותק כפי זה דנין. מא"ז:

י [דף לח ע"א] **מתני'** המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן. רשב"ג אומר מוכרן בב"ד מפני השבת אבידה לבעלים: **גמ'** מ"ט. אמר רב כהנא רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חבירו. ר"נ בר יצחק אמר חיישינן שמא עשאן תרומה ומעשר על מקום אחר. נראה דהלכה כר"נ בר יצחק דבתראה הוא כי תלמידו של רבא היה. וא"כ בזמן הזה מודו רבנן דימכרם. ומיהו מסתברא כפירוש ר"ת שפירש דר"נ בר יצחק אית ליה טעמא דרב כהנא לפי שטעמו של ר"נ אינו מספיק אלא לפירות שאין מתוקנין ומתניתין בכל פירות איירי אלא שבא רב נחמן להוסיף בטעמו אפילו ביותר מכדי חסרונן. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא בכדי חסרונן אבל ביותר מכדי חסרונן דברי הכל מוכרן

מהימנות לי בשבועה איהו לא מהימן לי בשבועה *שמעת מינה היכא דאיכא עדים דנטרה שומר בתרא כי אורחיה ונאנסה לא מחייב שומר קמא לשלומי דהא ליכא שבועה דלימא א ליה אנת מהימנת לי בשבועה. ואע"ג דמסר פקדונו ביד אחר בלא רשות ואמרינן בגיטין כט. [ולעיל] (דף כט:) אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר. ה"מ לכתחלה אבל בדיעבד לא מיקרי פשיעה. דהא גבי השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה כיון דליכא פשיעותא דהא כדרכה מתה לא מיחייב שוכר לשלומי אע"ג דהשאילה לאחר. א"מ דלא סבירא לן כרבי מאיר דאמר [מ] כל המעביר על דעת בעלים נקרא גזלן. מתוך דברי רב אלפס ז"ל שכתב דהיכא דאיכא עדים דנטרה שומר בתרא כי אורחיה ונאנסה משמע דלא מסתייע [נ] אי איכא עדים שנאנסה אלא צריך גם להביא עדים דנטרה כי אורחיה ולא פשע בה ולא שלח בה יד. וגם דקדק בלשונו דהא ליכא שבועה דלימא את מהימנת לי וכו' ומשמע שלא נשארה שום שבועה מכל השבועות שהיו מוטלות על השומר הראשון. דאי נשארה אחת מהן לימא האיך לא מהימן לי. ולפום מאי דאיכא דבעי למימר דעיקר שבועת שומרין היא לשומר חנם שנגנבה ולשומר שכר שמתה כדרכה ולשואל שמתה מחמת מלאכה ב ואינך שבועות כולהו אגב אתו. מלינן למימר אי איכא עדים שנאנסה אין כאן עוד שבועה דמצי למימר האיך לא מהימן לי (ו) והלכתא כרבא דבכל דוכתא קיימא לן כרבא לבר מיע"ל קג"ם. ודלא כר"ח שפסק כאביי משום ג דקיימא כרבה דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב. וליתא דגם רבא סבירא ליה דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב אלא דלא מחשיב תחלתו בפשיעה מה שמסר פקדונו ביד אחר בלא רשותו כיון שמסרה לבן דעת:

[דף לו ע"א] הנהו גנאי דכל יומא הוו מפקדו מרייהו גבי חד סיבתא. יומא חד אפקדוה גבי חד מינייהו שמע קול הלולא אזל אפקדינהו גבה ההיא סבתא. אדאזל ואתא אגנוב אתו לקמיה דרב פטריה. דלא יכלי למימר ההיא לא מהימנא לן בשבועה דהא איהו כל יומא גבה ההיא סיבתא הוו מפקדי. ואמרינן נמי (לקמן דף מב:) כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. הלכך כל היכא דידעינן שהמפקיד רגיל להאמין לשומר השני לא מצי למימר לא מהימן לי. אבל אי לא ידעינן דרגיל להאמין אפילו אי ידעי כולי עלמא שהוא אדם טוב וכשר יותר מן הראשון יראה דמצי למימר את מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה. דאין לך להאמין עלי בשבועה כל מי שאין לי עסק עמו:

ז [דף לו ע"ב] **איתמר** פשע בה ויצאת לאגם ומתה כדרכה אביי משמיה דרבה אמר חייב וכל דיינא דלא דאין כה"ג לאו דיינא הוא. ולא מיבעיא למאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב דחייב אלא אפילו למאן דאמר פטור הכא חייב מאי טעמא. דהבלא דאגמא קטלה. ולא שתהא פשיעה גמורה לענין הבל דא"כ אפילו הוליאה הוא בעצמו לאגם ומתה מיחייב ולישנא דפשע בה ויצאה לאגם משמע לפי שפשע שלא שמרה שלא תלא לאגם שמא יטרפוה זאבים או יגנבוה גנבים מחייב אביי אם מתה כדרכה. אבל אם הוליכה לאגם ומתה כדרכה לא מחייב. אף ע"ג דלאו פשיעה גמורה היא לענין מתה אלא מתוך שפשע לענין זאבים וגנבים חייב אף אם מתה כדרכה. אפילו למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור לפי שגם לענין מיתה יש פשיעה קצת שרבוי הבל מצוי באגם יותר דשמא הבלא דאגמא קטלה. ולא דמי לגריפא דאורבני (לקמן דף מב.) דהתם ליכא פשיעה כלל לענין גנבי דאין ראוי ליגנב שם יותר ממה שאם היו טמונין בקרקע. ורבא משמיה דרבה אמר פטור וכל דיינא דלא דאין כי האי דינא לאו דיינא הוא. לא מיבעיא למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור דפטור. אלא אפילו למ"ד חייב הכא פטור. מאי טעמא מלאך המות הוא דקטלה מה לי הכא ומה לי התם. וסבר רבא דליכא פשיעה כלל לענין הבל ואפילו אם היתה בביתו היתה מתה. ולא בא האונס דמתה מחמת פשיעה דזאבים וגנבים. אבל בגריפא דאורבני אף על גב דמינטרי שפיר מגנבי כאילו שמרם בקרקע מ"מ מתוך שלא שמרן כהלכתן בקרקע ופשע לענין נורא בא האונס שנגנבו. והלכתא כוותיה דרבא דהיכא שלא בא האונס מחמת הפשיעה פטור והא דאמרינן בפרק הפועלים (דף צג:) איתיביה אביי לרבה רועה [שהיה רועה] והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם [היה] יכול להציל חייב ואם לאו פטור מאי לאו דעל בעידנא דעיילי אינשי. לא דעל בעידנא דלא עיילי אינשי אי הכי אימא סיפא ואם לאו פטור ואמאי פטור תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא וחייב. אלמא כל היכא דתחלתו בפשיעה ואפילו אונסים שלא מחמת פשיעה חייב. ההיא מימרא דאביי ורבה היא ולא עדיף מההיא מימרא דאית להו הכא וכבר דחייה *רבה. והא מתניתא דרועה שהיה רועה [ס] בפשטא סבירא לן דאומדין אותו אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור. ודקא מוקי לה אביי דעל בעידנא דעיילי אינשי [ע] ורבא דמוקי לה דשמע קל אריה ועל שינויי דחיקי ניניהו ולא סמכינן אשינויי. אלא בין דעל בעידנא דעיילי אינשי ובין דעל בעידנא דלא עיילי אינשי אי היה יכול להציל אפילו על ידי רועים ומקלות חייב ואם לאו פטור. [פ] ועוד י"ל דהתם בא האונס מחמת הפשיעה דדלמא אי הוה התם הוה מקיים ביה גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך כדאמרינן לקמן בפרק המקבל (דף קו.) ואפשר דאף מפני אדם חלש בורחין כדכתיב ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ:

הגהות הב"ח א לאחר וש"מ דלא סבירא לן: ב מחמת מלאכה ואינך כו'. נ"ב ע"ל סי' כ' והפ"ק בהגה"ה סגדולה ובתוס' פ"ק דף ו' ד"ה שבועה שלא: ג כאביי משום דקי"ל כרבה: ד נעשה כמי שהפקידו אצלו בשתי כריכות: ה פריך גזל אגזל דתנן גזל אחד מה' ב"א וא"י מאיזה מהן גזל וכ"א: ו ההיא שינויא ובכרך א' לא כו' אי תבעי ליה וא' משנים שהפקידו אצלו ולא תבעי ליה פטור אף לצי"ש ול"ד למנה: ז והכא שמא ושמא ומה"ט: ח תבעי ליה פטור מדיני אדם דלא הו"ל:

הגהות הגרי"פ [א] עי' בספר ת"ח דבודאי צריכנא לשנויא דלעיל:

תפארת שמואל

לס מה שמחויב לה והיא פנויה ואח"כ אינסבא כו' וכן יראה דלא עשה תקנה זו דשומא הדרא אלא בבע"ת משום הטוב והישר כמו שפי' רש"י דלא נחית אלא אדעתיה דמעות מאח"כ באשה דאדרבה עיקר שעבודה על קרקע וגם בתחלה היתה ברשותה וק"ל ותדע שכן הוא מדאסקינן בפרק אלמנה ניזונית אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה כלום משום דאמרינן מאן שם לך ותיפוק לי' משום דשומא הדרא לעולם בפרט מאחר שלא מכרה ודוחק לומר דאיירי בשהשביחה או נתיקר דסתמא קאמר תלמודא כ"כ מהרא"י בת"ה בספרו (היא שלו) בעי' זה דדוחק לומר דאיירי בכה"ג: (ו) **והלכתא** כרבא כו'. פי' שאמר הטעם משום דלא מהימן ליה בשבועה א"כ כשיש עדים פטור כמו שכתוב לעיל לאפוקי אליביה דאביי שמפרש הטעם משום אין רצוני שיהא פקדוני

בסימן רנ"א על זה התירוץ שכן עיקר והב"י שכתב עליו אינו עיקר דלא מלינו שהרא"ש מחשבו לעיקר כ"ל דדבריו הללו אינן עיקר: [צ] **דאכתי** צריכנא לשנויא דלעיל. לשון התוס' דלא הדר משנויא קמא וזה הלשון ניחא עפי דודאי דלא צריכנא לשנויא קמא כיון דבלאו הכי פירכא קמייתא מיתרצא: (אמר המדפיס מ"כ על הגליון וז"ל ולא אוכל להבין הלא אליבא דר"ע בודאי צריכנא לשנויא דלעיל ודו"ק עיין ת"ח): [ק] **דבכרך** א' לא מיחייב אף ללאת ידי שמים. ואפי' תבעי ליה דהא סיפא תבעי ליה ובכרך א' מתוקמא וכולה מתני' מתוקמא ללאת י"ש וכי אמרינן מסתמא לישנא דתבעי ליה היינו שתובעים ולא כההיא דבגמרא דלעיל שטענינו שאינו הפך ליתן אלא מן הדין ולכך תבעי ליה: [ר] **ובשתי** כריכות חייב בפקדון אי תבעי ליה. והיינו רישא דמתניתין דמוקמינן לה בשתי כריכות ונקט אביו דהוה כי תבעי ליה כדמסיק בסמוך: [ש] **ולא** דמי למנה לי בידך כו'. והתם כי כרך אחד דמי דטעמא מאי פטרי' בכרך א' משום דלא ה"ל למידק והכי נמי כי לא ידע אם לוה מעולם מאי ה"ל למידק שייך ועוד דסתמא דמנה לי בידך היינו בהלואה ובהלואה נמי לא ה"ל למידק מידי דהוה אמקח דדוקא פקדון דלזמן רב צריך למידק כמו שאכתוב לקמן בשם נימוקי יוסף אבל הלואה סתמא אינה אלא לשלשים יום: [ת] **והכא** ברי וברי. דברי לו שאין בידו אלא ג' מאות שרוצה ליתן למי שהם: [א] **ומהאי** טעמא. כלומר מדאמרן דבשתי כריכות דחייב בבא ללאת י"ש דדוקא כי תבעי לי' הלכך מהאי טעמא כו': [ב] **דהמפקיד** עצמו ה"ל למידק. ומדלא תבע לא ידע משום דלא דק אבל בגזל אע"ג דלא דק היינו שסובר גברא אלמא הוא דגזליה ואע"ג דסתם גזילה לא הוי יאוש בעלים כדאיתא בפרק מרובה מ"מ לא שכיחא דהדר ולפיכך אי לא דק ומשום כך לא תבעי אין להאשימו על זה: [ג] **דקנסוהו** כו'. ואע"ג דקנס הוא מגבינן האידנא כך משמע מדמייתי לה הרי"ף ורבינו וכן הרמב"ם בפ"ה מהל' שאלה כמ"ש בשמו בעל כ"י וכן בטור סימן שס"ה ואע"ג דכתב כ"י דהראב"ד והרמ"ה כתבו דהאידנא לא מגבי' ופסקינן כר"ט ולא הכריע לי נר' דטעמא דאף האידנא מגבינן לפי שטעם הקנס משום דעביד איסורא הלכך אף האידנא קונסין אותו מידי דהוה גזילה גופא וזו ראיה גדולה למה שכתבתי ברים הגוזל עצים ע"ש: [ד] **תנא**. ר"ל תנא דברייתא: וקי"ל. והוא מהרי"ף: [ה] **כללא** דמלתא. אליבא דרבי עקיבא: [ו] **דפשע**. דפשיעה וגזל חד הוא אבל מקח דלזמן מועט ליכא פשיעותא כלל כ"כ נימוקי יוסף: [ז] **אי** תבעי ליה פטור. מדינא וחייב בבא ללאת ידי שמים כך צריך לפרש מדמסיק ואי לא תבעי כו' וכן הוא בהדיא בטור סימן ש' וכן בקצור וצריך לומר דלר"ע דמצינו דלדידיה מיחייב מדינא כל היכא דיכולין לפרש חיוב ופטור מדינא שפיר עפי הלכך רישא דמתניתין מוקמינן לה דוקא בבא ללאת י"ש אפילו לר"ע כדדייקי' בגמרא דגזל א' מחמשה כו' דלא תבעי ליה וכן נמי דיקא הא דתני שהודה מפי עצמו אבל סיפא שנים שהפקידו כו' זה אומר וכו' יכולין לפרש דמיירי מדינא ומש"ה הוא דפטור ומניח המנה השלישית דמדינא אין לחייבו כיון דבכרך א' הוא אבל ללאת י"ש לא פטרינן ליה ומ"מ דוקא דתבעי ליה אבל כי לא תבעי כו' וניחא לדברי רבינו הא דהגוזל דלעיל מנה לי בידך כו' דחייב בבא ללאת י"ש אע"ג דהוס כמו בכרך א' דהא הכא נמי חייב ללאת י"ש אי תבעי לי' והתוס' לא פירשו כן אלא דלר"ע נמי פטור אפילו ללאת י"ש אפילו כי תבעי ליה היכא דלא הוה לי' למידק וטעמייהו דס"ל דכולה מתניתין מיתוקמא בבא ללאת י"ש: [ח] **ובשתי** כריכות אי לא תבעי ליה חייב כו'. דייק ליה מרישא דמתני' דקתני אביו של א' מכם ולא קתני אחד מכם משום דבכה"ג הוא פטור משמע דדוקא באחד מכם אבל בשנים שכל א' הפקיד הוה חייב והיינו טעמא דשנים שהפקידו רמיא על הנפקד לדקדק של מי הוא המאתים שהרי שנים הפקידו ויחזרו

פלפולא חריפתא

כדמסיק: [מ] **כל** המעביר כו'. ולא דמי לשואל שלא מדעת דהוי גזלן לקמן בפירקין דהתם כל הגזלה שלו: [נ] **אי** איכא עדים שנאנסה. ושלא פשע נמי וכן מוכח בתוס' פ"ק דף ו' ע"א בד"ה שבועה שלא שלחתי בה יד וכן הוא בהדיא בדברי רבינו לקמן גבי ירושלמי ס"ח אימתי חייב כו': [ס] **ה"ג** בפשטא: [ע] **ה"ג** ורבה דמוקי: [פ] **ועי"ל** דהתם בא האונס מחמת הפשיעה וכו'. ובהכי מתישב הסיפא דשאלות שכתב רבינו לקמן בפירקין ובפרק הכונס דבעי למיתב בהדה כו' ואתי לסטים מזוין כו' דמשמע דמשום דיתיב בהדה הא לאו הכי חייב ואע"ג דאונס דלאו מחמת פשיעה הוא אלא מהאי טעמא הוא מחמת פשיעה דדלמא הוה מיקיים ביה גם את הארי כו' והרי דוד אמרו במה מלינו על גלית דאין לך ליסטין מזוין גדול ממנו ולפי שהשאלות לא מתישבים אלא בהך תירוצא ורבי' כתב לשאלתות מפני כן כ"ל שכתב הטור

בב"ד. רב אלפס ז"ל פסק כרבי יוחנן [ט] ולא ידענא למה כיון דר"נ בר יצחק בתרא הוא. [דף לח ע"ב] איתמר א"ר אבא ברבי יעקב א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג. ורבא אמר ר"נ הלכה כדברי חכמים. והלכה כדפסיק ר"נ דבתרא הוא. [י] ותימה לי על דברי רב אלפס ז"ל דלא קי"ל [א] הלכה כבתראי אלא מאביי ורבא ואילך אבל בדורות שלפניהם אין הלכה כתלמיד במקום הרב. [כ] ואי משום דרבא בתרא הוא. לאו משמיה דנפשיה קאמר. ואי משום דהלכתא כרב נחמן בדיני. היינו דוקא כנגד בני דורו [ל] ולא כנגד רבותיו. ועוד דקיימא לן נמי הלכה כשמואל בדיני ואיהו פסיק כרשב"ג ולכאורה נראה דהלכה כרבי יוחנן ושמואל: יא [דף לח ע"א] ת"ר המפקיד אצל חבירו פירות והרקיבו יין והחמיץ שמן והבאיש דבש והדביש הרי זה לא יגע בהן דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים עושה להן תקנה ומוכרן בב"ד. וכשהוא מוכרן. מוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו. כיוצא בו גבאי צדקה שאין להן עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן. גבאי תמחוי שאין להן עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן. כתב רב אלפס ז"ל שיש אומרים דחכמים סברי כרשב"ג דמתניתין וא"כ לית הלכתא כוותייהו. ולא מסתבר כלל דלא שייכא פלוגתא דחכמים ור"מ דברייתא אפלוגתא דרשב"ג ורבנן במתני'. דבמתני' פליגי בכדי חסרונן וחכמים ור"מ דברייתא פליגי בקנקנים וסברי דחששו להפסד קנקנים. אבל בכדי חסרונן סברי שפיר כרבנן דמתניתין דלא חששו להפסד מועט כזה כיון דכל הפירות ראויין להתחסר כשיעור זה. ולא קיימא אפירות והרקיבו דאוקימנא להו בכדי חסרונן. אלא אהפסד קנקנים לחוד הוא דקיימא. [מ] ומסתבר לי כי"א דרבנן קיימי אכולה מילתא דר"מ גם אפירות והרקיבו:

יב [דף לח ע"ב] (ז) **מדרבן** שמעון בן גמליאל נשמע דמורידין קרוב לנכסי שבוי. דכי היכי דלגבי פירות חייב הנפקד להשתדל בתקנתן כמו כן חייבין בית דין להשתדל בתקנת השבוי ולהוריד קרוב הראוי לירש בנכסיו ויאכל הפירות· *ואם יבואו הבעלים יעשו חשבון עמו ויטול בשבח ובפירות כשאר אריסי העיר לפירוש רש"י. ולפי' התוספות יטול כל הפירות ובשבח יטול כדין אריס. אבל אריס אין ב"ד מורידין דחיישינן שמא יכסיף הקרקע. כדאמרינן בפרק האשה שנפלו (דף פ.) דבעל (ח) אינו יכול למכור קרקעות אשתו לפירות אם אין הבעל אריס או אם אין סמוכות לעיר [נ] דחיישינן שמא תכסוף אבל קרוב הראוי לירש ישביח הנכסים שמא ימותו הבעלים בשביה ויהא הנכסים שלו. ואף אם יחזרו יטול כאריס. ואם הם שנים או שלשה הראויין לירש יחלוקו הנכסים. ואם מקצתן עובדי אדמה והאחרים אינן עובדי אדמה אלא עובדים נכסים על ידי אריס יורדין עובדי אדמה. ובדבר זה נחלקו רב ושמואל בשבוי שנשבה ולא שמעו בו שמת. רב אמר אין מורידין ואפילו קרוב הראוי לירש דחיישינן דלמא מפסיד להו. ושמואל אמר כיון דשיימינן ליה כאריס לא מפסיד להו והלכתא כשמואל דתניא וכולן שמין להן כאריס ואמרינן [דף לט ע"א] וכולן לאתויי הא דרב נחמן אמר שמואל שבוי שנשבה מורידין קרוב לנכסיו. יצא לדעת אין מורידין קרוב לנכסיו דאי היה חפץ בזה היה מורידו. אבל שמעו בו שמת נראה דמורידין ור"נ דידיה אמר בורח מחמת שהרג את הנפש הרי הוא כשבוי* לפי שהוא נבהל לברוח. וכששמעו בו שמת נ"ל דאין שמין לו בשבח כאריס אלא מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. ואע"ג דפריך גמרא השתא זריז ונשכר הוי מאי דאשבח מיבעיא. היינו מקמי דידע אמאי שמין לו כאריס. אבל בתר דמסיק טעמא משום דלא סמכא דעתיה תקינו רבנן דלא לפסדינהו. ממילא ידענא דכששמע בו שמת דסמכא דעתיה דינו כמוציא הוצאות על נכסי אשתו גדולה. א"ר יהודה אמר שמואל שבוי שנשבה והניח קמה לקצור ענבים לבצור זיתים למסוק תמרים לגדור ב"ד יורדין לנכסיו ומעמידין לו אפוטרופוס וקוצר ובוצר ומוסק וגודר ואחר כך מורידין קרוב לנכסיו. ולוקי אפוטרופוס לעולם. אפוטרופוס לדקני לא מוקמינן לפי שלא ימצאו ב"ד מי שירצה להשתדל: יג **אמר** רב הונא אין מורידין קטן לנכסי שבוי. כי אינו יכול לעובדן והאריס יכסיפם. ולא קרוב הראוי לירש עמו לנכסי קטן [ס] אחר שחלקו ירושתן [ע] דלמא אתי לאחזוקי בהו ולומר לחלקו נפלו. ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן. כגון באחי דאימא [פ] שהוא אחיו מאב לאותו שהוא אחיו של קטן מאמו. שאם ימות אחיו של קטן מאמו יאמר אחיו מאביו אלו הנכסים שישנן תחת ידי היו של אם אחיו ואם הקטן ואלו נפלו [צ] לחלק אחיו מאביו וירשתיו*: [דף לט ע"ב] ובין בארעתא ובין בבתי בין עביד עיטדא בין לא עביד עיטדא. אמר רבא ש"מ מדרב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל מדקאמר אין מורידין קרוב לנכסי קטן דחיישינן דלמא אתי לאחזוקי. ובאפוטרופא בעלמא לא חיישינן ש"מ דאין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל: יד **ההיא** סיבתא דהוו לה תלתא בנתא. אישתבאי איהי וחדא ברתא. והנך תרתי בנתא שכיבא חדא מינייהו ושבקת ינוקא. אמר אביי היכי ליעביד. לוקמינהו לנכסי בידה דאחתא כדין שמורידין קרוב לנכסי שבוי לאכול הפירות. דלמא שכיבא סיבתא [ק] ואין מורידין קרוב לנכסי קטן ואפילו בתורת אפוטרופוס. לוקמינהו בידא דינוקא לכל הפחות חצי הנכסים הראויין לו אם מתו השבויות. דלמא לא שכיבא סיבתא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי אמר אביי ב פלגא יהבינן לאחתא ואידך פלגא מוקמינן אפוטרופוס לינוקא. ואף ע"ג דבעלמא אין בית דין מעמידין אפוטרופוס לנכסי שבוי הכא דיורש דשבוי הוא קטן ב"ד נזקקין לתקנת הקטן ומעמידין אפוטרופוס למה שראוי לקטן לירש· ואם יבא השבוי יטול הקטן כדין קרוב שיורד לנכסי שבוי. רבא אמר מגו דאוקימנא אפוטרופוס לפלגא מוקמינן נמי לאידך פלגא. רבא ס"ל כיון דזקוקין ב"ד למנות אפוטרופוס לחצי הנכסים מעמידין אפוטרופוס גם לחצי האחר. ולא לתקנת הקטן אלא לתקנת השבוי. והאפוטרופוס יוריד אריס לנכסים ויקח ממנו חלק השבוי בכל שנה לשומרו לשבוי. ואע"ג דבעלמא אין מוטל על ב"ד להעמיד אפוטרופוס לתקנת השבוי. הכא שהיה מוטל על ב"ד לטרוח ולהעמיד אפוטרופוס לתועלת חלק הראוי לקטן יוסיפו מעט טורח ויעמידו אפוטרופוס לכל נכסי השבוי לתועלת השבוי· ואם יבואו יתנו לו כל הפירות. ואנן זקוקין לפרש כן מדלא קאמר רבא מגו דמוקמינן אפוטרופוס לינוקא לפלגא מוקמינן נמי לאידך פלגא משמע דלרבא העמדת אפוטרופוס אינו לתועלת התינוק דומיא דאידך פלגא הראוי לאחתא דאינו לתועלתה דאם היא לתועלתה למה לא יעמידו הנכסים בידה מאחר שהיא רוצה לירד אלא ודאי ע"י מגו נזקקין ב"ד להעמיד אפוטרופוס לכל הנכסים לתועלת השבוי. לסוף שמעו דשכיבא סיבתא. אמר אביי תילתא יהבינן לאחתא ותילתא יהבינן לינוקא. ואם יודע להשתדל בנכסים יטרח בהו. ואם אביו העמיד לו אפוטרופוס או ג הסמיכו אצל בעה"ב ישתדלו בהו. ואידך תילתא דנקא יהבינן לאחתא [ר] ואידך דנקא מוקמינן אפוטרופוס לינוקא ואם יבא השבוי יטול הקטן כדין קרוב היורד לנכסי שבוי. רבא אמר מגו דמוקמינן אפוטרופוס לדנקא מוקמינן נמי לאידך דנקא ולתועלת השבוי כדפרישית. והלכתא כרבא· מרי בר איסק ואמרי לה חנא בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאי ד. א"ל לא ידענא לך. אתא לקמיה דרב חסדא א"ל שפיר קאמר לך דכתיב ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן. (ט) ולא הוצרך רב חסדא להביא ראיה לענין ה דמלתא דפשיטא הוא שאם יבא אדם ממדינת הים ויאמר לבעל נכסים אני אחיך חלוק עמי דיכול לומר איני מכירך. וגדולה מזו שנינו בפ' יש נוחלין (דף קלד.) שאפילו אחד מן האחין אומר אני מכיר זה שהוא אחינו אינו נאמן לירש עמהן*. אלא לפי שהיה טוען שהיה מכירו וכופר וגם יצא לו קול שאביו ו הוליך שם. ולכך הביא ראיה שטענה טובה היא לא ידענא לך ולא מחזקינן ליה רמאי. א"ל זיל אייתי סהדי דאחוה את. א"ל אית לי סהדי ודחילו מניה דגברא אלמא הוא. [ש] והוכחה לדבר כשאמר להם להעיד אמרו מה לנו לצרה זו לא נעיד כלום. לכך אמר למרי בר איסק זיל אייתי את ויעידו שאינו אחיך או שיאמרו שאין מכירין אותו. אמר ליה דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה. א"ל הכי דיינא לך ולכל אלמי חברך. כיון שיש רגלים לדבר שבשביל אלמותך נמנעין מלהעיד. א"ל סוף סוף אתו ומסהדו לי בשביל אלמותי עדות שקר. א"ל תרתי לא עבדי אע"פ שמיראתך כובשין עדותן לא יעידו שקר. לסוף אייתי סהדי דאחוה הוא א"ל ליפלוג לי נמי מפרדסי ובוסתנא דשתיל א"ל שפיר קאמר לך דתנן הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע. ואע"ג דאמרינן בפ' מי שמת (דף קמג:) לא שנו אלא שהשבחו נכסים מחמת נכסים אבל שבחו נכסים מחמת עצמן השביחו לעצמן. ה"נ מרי בר איסק ירד לכל נכסי אביו והשביח ממקרקעי וממטלטלי הירושה. והראב"ד ז"ל כתב מדלא דקדק ר"ח אם השביח מרי הנכסים מחמת נכסים או מחמת עצמן משמע שאין חילוק. והא דמפלגי התם היינו כשבנים גדולים וקטנים מתפרנסים יחד מתפוסת הבית או רשאין האחין לירד ולהשביח. מיהו לאמצע השביחו אי לא חסרי מדידהו דמסתמא מחלי לגבייהו כיון דקטנים נינהו. ואם השביחו מחמת עצמן השביחו לעצמן. ואם אמרו לב"ד הרי אנו עושים ואוכלים השביחו לעצמן ואפילו השביחו נכסים מחמת נכסים. שב"ד נותנין להן רשות כ"ז שהם שותפין וזונין מן האמצע. אבל הכא שלא היה האח ניזון עמו אין לו רשות לירד ולהשביח ואפילו השביחו מחמת עצמן אינו נוטל אלא כיורד שלא ברשות. [דף מ ע"א] א"ל אביי מי דמי התם ידעי וקמחלי. הכא [ת] מי ידע שיבא אחיו דנחיל שהיה סבור שידבק בנחלת אביו שמה ולא יבא לעולם לערער על הנחלה שבכאן. איגלגל מילתא ומטא לקמיה דר' אמי א"ל גדולה מזו אמרו שמין להן כאריס אע"פ שלדעת כן השביח שאם יבאו הבעלים שירדו לנכסיהם כ"ש הכא דס"ד שלא יבא ויערער לעולם דהשביח לעצמו. אהדרוה לקמיה דרב חסדא. אמר מי דמי התם ברשות נחית הכא לא ברשות נחית. ועוד קטן הוא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן אהדרוה לקמיה דרבי אמי אמר לא סיימוה קמאי דקטן הוה. והלכתא כרב חסדא וקושיא דאביי ליתא משום דקטן הוה ואין מורידין קרוב לנכסי קטן ז ואף ע"ג דלא ידע דנחיל השביח לאמצע. [א] אבל גדול דלא ידע דנחיל גביה לא השביח לאמצע אלא שמין לו כאריס: טו **מתני'** המפקיד פירות אצל חבירו וערבן

הגה"ה

* בין שבאין על ידי טירחו בין פירות האילן א בתנס ואם זבל וחרש וזרע ובאו הבעלים שקצר יטול כאריס שכר טירחו ועמלו ומיד כששבעלים ממשמשין ובאין אין מניחין אותו לתלוש ואם שמעו בו שמת אפילו בקול ועד אחד מורידין לד"ה ואפילו שמע שממשמשין וקדם ותלש הרי זה זריז ונשכר ומה שלא תלש עד שבאו הבעלים אין לו אלא כאריס. פר"י מהרי"א:

הגה"ה

* אבל במטלטלי אפילו דשבוי וברח לא מסרינן להו אלא מפקידים להו ביד נאמן עד דאתו או עד שישמע שמת. מא"ז:

הגה"ה

*ואפילו כתב שטר חלוקה כשחלקו מתחלה אין מורידין ואתמר משמיה דרב צמח גאון מעות קטן ממנין עליהם אפוטרופא אפילו קרוב הראוי לירש דאמר מעייני איניש דמעלי ושפיר נכסי ולא פלוג רבנן בין קרוב ובין רחוק והכא איירי דוקא במקרקעי ובתי ולא במעות כך כתב ר"י אלפס. מא"ז:

הגה"ה

*ואפילו הם מודים שיש להם אח אך שאין יודעין אם זהו ואם לאו וכן האומר מכרתי אחת משדותי ואין יודע למי ובא אחד ואמר אני לקחתי לאו כל הימנו עד שיביא ראיה שהוא לקחה. מא"ז:

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה בין שבאין. בין פירות האילן יאכל בתנס וכו' שממשמשין ובאין וקדם ותלש: ב לנכסי שבוי אמר אביי שלכך פלגא יהבינן: ג אפוטרופוס או סמוכים אצל בעה"ב: ד אתא ליה אחא מבי חוזאי א"ל אחוך אנא פלוג לי בנכסי א"ל לא ידענא לך: ה להביא ראיה לענין זה דמלתא דפשיטא: ו וגם יצא לו קול שאביו הוליכו שם לכך הביא ראיה וכו' ליה ברמאי: ז וקושיא דאביי ליתא וכו' לנכסי קטן שלכך אע"ג דלא ידע וכו' אבל גדול דלא ידע דאיתיה דנחיל גביה:

הגהות הגרי"פ [א] עי' בהרא"ש פ' כלל גדול סימן ג' ולקמן בפרק הזהב סימן יט ומה שציינתי שם על צידו:

פלפולא חריפתא

ויחזרו ויבאו לתבוע פקדון ושמא אחד מהן רמאי ויתבע שאינו שלו אבל כשלא הפקיד אצלו אלא אחד לא רמיא עליה למדכר מי הוא דמסיק פיתי שיבא רמאי מן השוק ויתבע מה שלא הפקיד מעולם משא"כ בשנים שהפקידו דכיון שיש לכל א' פקדון אצלו איכא טפי למיחש שיתבע יותר משיש לו אחרי שעכ"פ יש לו תביעת פקדון אצלו: [ט] **ולא ידענא למה**. לא ידענא מה קשיא ליה דהא לר"ת לא שייך האידנא הא דרב נחמן בר יצחק וכך מצי סבר גם כן הרי"ף וא"כ ל"פ רשב"ג וחכמים אלא בכדי חסרונן: [י] **ותמיה לי כו'**. דהך רב נחמן סתמא רב נחמן בר יעקב הוא שהיה בדורו של רב יהודה ורבא יתיב קמיה בעובדא דאפקיד כיפי דלעיל ורב נחמן רבו היה כמ"ש רבינו בשלהי נדרים ובשאר דוכתי: [כ] **ואי משום** דרבא בתרא הוא. לאו משמיה דנפשיה קאמר ובפ' הזהב פליגי רבא ור' אבא אליביה דרב הונא ופסק כרבא משום דבתרא הוא: [ל] **ולא כנגד** רבותיו. וכ"כ עוד לקמן בפ' הזהב גבי דיני אונאה והקשיתי לשאול בס"פ אע"פ ע"ש והא דכתב לקמן בפרק הזהב לגבי רב ששת נ"ל דלא למעוטי שאר בני דורו אלא כמכ"ש מרב ששת שהיה גדול הדור כמותו: [מ] **ומסתברא** לי כי"א כו'. דברי רבינו הן ולדברי הרי"ף דלעיל שפסק כחכמים כתב כך אבל לדעת עצמו דהלכה כרשב"ג לא נ"מ מידי דא"נ חכמים דר"מ כרשב"ג ס"ל הא פסקינן כרשב"ג: [נ] **דחיישינן** שמא תכסיף. ואע"ג דהתם רבא פליג וס"ל דלא חיישינן והכי הלכתא התם טעמא דאפ"ה יכול לראות משא"כ הכא דשבוי ודאי א"א לו לראות רבא נמי מודה דחיישינן שמא יכסיף: [ס] **אחר** שחלקו ירושתן. דאי קודם שחלקו משכחת דמורידין כההיא דמתניתין דלקמן בעובדא דמרי בר איסק דמסיק התם רבינו דכל זמן שהם נזונין בשותפות ב"ד מורידין הלכך כתב בכאן דאחר שחלקו אין מורידין ועיין לקמן גבי ההיא סבתא: [ע] **דלמא** אתי לאחזוקי בהו. דהשכנים יטעו ויחשבו דאה"נ שזהו חלקו שנפל לו ולא יאמרו לקטן כלום משא"כ ברחוק דמורידין לפי שהשכנים ידעו בדבר ויאמרו לקטן ואין מחזיקין בנכסי קטן כדלקמן: [פ] **שהוא** אחיו מאב וכו'. ובגמרא אמרינן תו ולא אמרן אלא באחי דאבא אבל באחי דאמא לא ומסקינן דל"ש ואחי דאמא נמי לא. תימה דלא כתבוה רבינו והרי"ף העתיקו לכן נראה דרבינו שמפרש באחי דאמא דבדברי רב הונא עצמו דהיינו שהוא אחיו מאב וכו' לפי המסקנא פירש כן דמסקי' דלא שנא ואפילו אחי דאמא דההוא אחי דאמא מפרש כן וסמכי' רבי' לאחי דאמא דבדברי ר"ה עצמו ושאר קרובים אתיין במכ"ש וכל זה דלא כפירש רש"י שמפרש בההיא דאחי דאמא דבמסקנא שזה אח דקטן מאם וחיישינן שמא יאמר שאביו החזיק בהן כדין נכסי מלוג ומת קודם לאמו והוא יורש אמו עם הקטן וזה הגיע לחלקו ובאחי דאמא דבדברי רב הונא עצמו מפרש רש"י שזה הקרוב מחמת קרוב הוא אח מאם לאחיו של הקטן מאביו וחיישינן שיחזיק בהן לצורך אחיו. ותמיהני על הב"י שכתב דדברי רש"י הן כיוצא בזה שמפרש רבינו ואפשר שאינו ר"ל אלא דלדינא שוין הן ולא בפי' הסוגיא: [צ] **לחלק** אחי מאבי וירשתיו. ה"ג בטור סימן רפ"ה: [ק] **ואין** מורידין קרוב לנכסי קטן. ואע"ג דעדיין לא חלקו הא כתבינן לעיל דהא דחלקו א"נ אלא להיכא שניזונין בשותפות. אבל היכא דאין ניזונין בשותפות אפילו לא חלקו נמי לא. והכא מעולם לא היה הקטן שותף עם האחתא דהכא: [ר] **ואידך** דנקא מוקמינן אפוטרופא לינוקא. דאפילו יודע להשתדל בנכסים אין מורידין קטן לנכסי שבוי: [ש] **והוכחה** לדבר כו'. דאלת"ה למה נאמינהו דדחלי מיניה כן משמע בתוספות דהכא ומבואר יותר בדבריהם פ"ב דכתובות דף כ"ז ע"ב: [ת] **מי** ידע שיבא אחיו כו'. דודאי דלא מהמנינן ליה במה שאומר שאינו מכירו אלא סברא טובה היא דאע"ג דידע ביה סבור היה שלא יבא כו' כך נ"ל דעת רבינו אבל רש"י פירש מי ידע שיש לו אח: [א] **אבל** גדול כו'. אלא שמין לו כאריס ולא דמי לשמעו בו שמת דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל כיון דסמכא דעתיה וה"נ כ"ש דסמך דעתיה דהא לא ידע שאני הכא שאין דעתו למחול כלל דהא לא ידע דנחיל משא"כ לעיל דאע"ג דשמע שמת אפשר שלא מת ואפילו סמך בדעתו שמת ומש"ה לא חיישינן שיפסיד אפ"ה אמדינן דעתיה שאם לא היה מת ויבא היום או למחר אחולי אחיל גביה אבל הכא לא ידע דנחיל ואף לדברי רבינו דלא ידע שיבא כו' הוי מפי משמע

תפארת שמואל

ביד אחר א"כ אפילו בעדים חייב ודו"ק: (ז) **מדרשב"ג** נשמע וכו'. נ"ב תמיה לי מאד והלא הגמרא דוחה המאמר ואמרינן ע"כ לא קאמר וכו' וא"ל שהוא סומך על האמת שרשב"ג סבר דמורידין כדאיתא בגמ' א"כ נ"ל להזכיר הא מדרשב"ג נשמע מאחר שבהדיא נאמר שהוא כך סובר ואם בא להשוות הטעמים של אותן דינים שכולן טעם א' יש להן גם זאת אינו שוה לי כי מוכח בגמ' שאין טעם (שוה) שרב נחמן פסק כחכמים דרשב"ג וסבר דמורידין וא"כ על מה הזכירו הרא"ש וגם הרי"ף לא הזכירו וצ"ע: (ח) **אינו** יכול למכור קרקעות וכו'. נ"ב פי' שיאכל הלוקח רק פירות וגוף הקרקע לא קני דחיישינן שמא יכסיף ויחרוש תמיד ולא יזבל אלא שהבעל עצמו אריס או דסמוכה לעיר שלא יפסיד אותו משום שרואין אותו מן העיר ע"ש: (ט) **ולא** הוצרך רב חסדא להביא ראיה וכו'. נ"ב ה"ה אם יצא בחתימת זקן דאין נאמן לומר שהוא אחיו דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה העשירים שכל אחד יאמר אני אחיך ועוד דהא תנן וכו' אלא היכא דבר איסק לא היה טוען ברי אלא לא ידענא לך ולכך אם יצא בחתימת זקן אינו נאמן כיון שאינו

עם פירותיו ונסתפק מהן ולא ידע כמה אסתפק הרי זה יוציא לו חסרונות לחטין ולאורז *והלוף תשעת חצאי קבין לכור. לשעורין ולדוחן תשעה קבין לכור. לכוסמין ולזרע פשתן בגבעולין שלש סאין לכור. הכל לפי המדה והכל לפי הזמן: **גמ'** תנא וכן לכל כור וכור וכן לכל שנה ושנה. [ב] בד"א שמדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגורן. אבל מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים אינו מוציא לו חסרונות מפני שמותירות: **מתני'** יוציא לו שתות ליין. רבי יהודה אומר חומש. יוציא לו שלשה לוגין שמן למאה לוג ומחצה שמרים לוג ומחצה בלע. אם היה שמן מזוקק אינו מוציא לו שמרים. קנקנים ישנים אינו מוציא לו בלע. (י) רבי יהודה אומר אף המוכר לחבירו שמן מזוקק כל ימות השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה. [ג] והלכה כתנא קמא: **טז גמ'** באתריה דרב יהודה רמי ארבעין ותמניא כוזי בדנא וכו'.[דף מ ע"ב] והאמר שמואל המשתכר אל ישתכר יותר משתות אבל שתות יכול להשתכר ולמה לא נשתכר רב יהודה שתות. [ד] ופשיטא שאם היה רוצה היה יכול להשתכר שתות דאל"כ מאי שמעינן מהאי עובדא. איכא גולפא ושמרים. א"ה נפיש ליה טפי. איכא טירחיה ודמי ברזנייתא. שמעינן מינה דהא דאמר שמואל המשתכר אל ישתכר יותר משתות היינו כשמוכר סחורתו בבת אחת בלי טורח. אבל חנוני המוכר על יד על יד שמין לו טרחו וכל הוצאותיו ויתר עליהם משתכר שתות: **יז אמר** אביי כשתמצא לומר לדברי רבי יהודה מותר לערב שמרים. פרש"י המוכר שמן לחבירו סתם בעת שהוא מזוקק שקפו ושקטו שמריו מותר לערב ולבלבל שמרים המשוקעים שיחזרו ויתערבו ויצא עם השמן תוך המדה. ורב פפא אמר איפכא מסתברא לדברי חכמים מותר לערב שמרים. והלכתא כר"פ דבתרא הוא ומותר החנוני לערב ולבלבל השמן שהוא מוכר כדי שימכור השמרים שבחבית עם השמן וה"נ אמרינן לקמן בפרק הזהב (דף ס.) גבי יין דאין מערבין שמרי חבית יין זה ביין של חבית אחרת אבל נותן לו את שמריו של אותו חבית. ואם יש לחלק בין עכירות דיין לעכירות דשמן מהך דהכא אין ראיה שמוכר שמן לחבירו בעת שהוא מזוקק שיוכל לערב בו שמרים. דשאני הכא שלקח השמן בשעת בית הבדים שכל השמן בחזקת שהוא עכור והתנה עמו ליתן לו כל השנה להסתפק ממנו ובאותו זמן יצלול השמן ובהא קאמרי רבנן דמותר לערב כיון שלקחו בשעת עכירות אף על פי שהסתפקות בזמן צלילתו. ומיהו מדקאמר גמרא אי ערבת לי מעיקרא הוה מזביננא ליה [ה] וס"ד דאיירי בחנוני אלמא אפילו בשעה שהשמן מזוקק מותר לערב בו שמריו ולמוכרו עם השמן: **יח תנא** אחד הלוקח ואחד המפקיד לפקטים.[ו] וכי היכי דמקבל המפקיד פקטים כשערבן הנפקד עם השמן מקבל לוקח נמי פקטים. וה"מ היכא דיהיב ליה זוזי בתשרי ושקל מיניה בניסן במדה דתשרי. אבל היכא דיהיב ליה זוזי בניסן ושקיל מיניה בניסן [ז] כמדה דניסן לא מקבל לוקח פקטים: **יט מתני'** *המפקיד חבית אצל חבירו ולא יחדו לה בעלים מקום וטלטלה ונשברה אם מתוך ידו נשברה לצרכו חייב. לצרכה פטור. ואם משהניחה נשברה בין לצרכה בין לצרכו פטור (*אבל) יחדו לה בעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו בין משהניחה לצרכו חייב. לצרכה פטור: **גמ'** מני רבי ישמעאל היא דאמר לא בעינן דעת בעלים. דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל. ר"ע אומר [דף מא ע"א] צריך דעת בעלים. אימא סיפא יחדו לה בעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו בין משהניחה לצרכו חייב לצרכה פטור. אתאן לר"ע דאמר בעינן דעת בעלים ואוקמה רב ששת כולה כרבי ישמעאל וכגון שטלטלה להביא עליה גוזלות ושואל שלא מדעת גזלן הוי. וסיפא שהניחה במקום שאינה מקומה ולא הויא השבה אפילו לרבי ישמעאל אי לאו דאהדרה לדוכתה. *אבל רישא דלא יחד לה הבעלים מקום כל אתר הוה דוכתה. ורבי יוחנן מוקים לה כתנאי משום דהניחה במקומה משמע. הלכך לא מתוקמא סיפא אלא כר"ע. ואליבא דרבי יוחנן הלכה כר"ע מחבירו. ולקמן בהאי פירקא (דף מג:) נמי אמר רבי יוחנן הלכה כר"ע לעולם ואמרינן עלה מאי לעולם אמר רב אשי שלא תאמר ה"מ היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים לא. א"כ דאהדרה לדוכתה ואיתבר לאפוקי מדרבי ישמעאל דאמר לא בעינן דעת בעלים קמ"ל דבעינן דעת בעלים. ולר"ע בין יחדו לה בעלים מקום בין לא יחדו לה מקום אם נשברה אף משהניחה לצרכו חייב דבעינן דעת בעלים*. ולרב ששת דאוקמה כולה כר"י הוי סתמא במתניתין ופלוגתא בברייתא והלכה כסתם משנה ולא בעינן דעת בעלים. ובין יחדו לה מקום ובין לא יחדו לה מקום [ח] ומשהניחה נשברה אף לצרכו פטור [ט] ופסק רב אלפס כרבי יוחנן: **כ איתמר** רב ולוי ח"א שליחות יד צריכה חסרון וח"א אינה צריכה חסרון דמשהגביה הפקדון כדי לשלוח בו יד ולחסרו קם ליה ברשותיה להתחייב באונסין. והלכתא אינה צריכה חסרון. דרבא דהוא בתראה ס"ל הכי. [י] והלכתא שואל שלא מדעת גזלן הוי: **מתני'** [דף מב ע"א] המפקיד מעות אצל חבירו צררן והפשילן לאחוריו או שמסרן לבנו ולבתו הקטנים [כ] או נעל בפניהם שלא כראוי חייב

הגה"ה

* המפקיד אצל חבירו פירות שאינן מדודין וערבן עם פירותיו ולא מדדן ה"ז פושע בעל הפקדון אומר כך וכך היו והשומר אומר איני יודע ישלם א בלא שבועה וכל השומרים שנתחייבו לשלם ואומרים איני יודע כמה דמים אני חייב לשלם והבעלים שיודעין אומרים כך וכך הוא שוה יטלו בלא שבועה והואיל שיטענו דבר שהן אמודים בו ויש לשומר להחרים על מי שלוקח הימנו יותר מן הראוי לו ואם גם הבעלים אומרים איני יודע ישבע השומר שאין ברשותו ויכלול בשבועתו שאינו יודע בודאי שהיה בו יותר מן השוה כך וכך ומשלם מה שהודה בו וכן כל כיוצא בזה. מא"ז:

הגה"ה

* אבל אם היה שואל מדעת אפילו החזירה למקום שאינו מקומה פטור באונס כרבי ישמעאל. מהרי"ח:

הגה"ה

* שכל שומר שגנב מרשות ב כה"ג וכגון ששלח יד בפקדון שברשותו נקרא גזלן דהוי גונב שלא לדעת צריך דעת בעלים ולא הוי השבה עד שיודיע לבעלים לומר נטלתים והחזרתים אבל הגונב מרשות בעלים לדעת פירוש שהכירו הבעלים שנגנב מהן טלה מנין פוטר שלא לדעת צריך דעת משום דאנקטם ניגרי ברייתא וה"מ בגונב בעלי חיים אבל גונב מידי דלאו בעלי חיים לדעת מנין פוטר שלא לדעת אפילו מנין אין צריך וכן פסק הרמב"ם ז"ל. מא"ז:

שלא שמר כדרך השומרין. ואם שמר כדרך השומרין פטור: **גמ'** בשלמא כולהו לא שמרו כדרך השומרים. אלא צררן והפשילן לאחוריו מאי הוה ליה למיעבד. אמר רבא אמר רב יצחק אמר קרא וצרת הכסף בידך אע"פ שצרורין יהיו בידך כלומר כמו בידך שעינך תמיד עליהן כגון צררן בסדינו התלוי לפניו*. או שמסרן לבנו ובתו הקטנים. טעמא דקטנים הא גדולים פטור (לעיל דף לו.) ולא מצי למימר לא מהימן בשבועה אינהו לא מהימני בשבועה. מ"ט. אמר רבא כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. ירושלמי אימתי ש"ח חייב בשבועה בזמן דליכא עדים. אבל איכא עדים דלא פשע פטור אף מן השבועה. ואי איכא עדים שפשע חייב לשלם. נתנו למקום שנהג ליתן את שלו אם ראוי לשמירה פטור. ואם לאו חייב. אבל איכא עדים דלא פשע כלומר [ל] שנגנבה או נאבדה בלא פשיעתו פטור אף מן השבועה דלא שלח בה יד. דאחזוקי אינשי ברשיעי לשלוח יד בממון חבריהם לא מחזיקינן. ומשמע' אם יש עדים שנגנבה או שנאבדה בלא פשיעתו פטור אף מן השבועה. אבל אם אין עדים רק שנגנבה או שנאבדה צריך לישבע שלא פשע בה ואגב אותה שבועה נשבע נמי שלא שלח בה יד: **כא אמר** שמואל כספים אין להן שמירה אלא בקרקע משום דמסרי גנבי נפשייהו עילוייהו [מ] וגם אינו מתקלקל בקרקע ואם לא שמרן בקרקע ונגנבו פשיעה הויא ומחייב. *ואם נתנן בקרקע ונגנבו שומר חנם פטור ושומר שכר חייב. וכן מוכח בריש הכונס (דף נז:) ולקמן בפ' השואל (דף צג.) דלא משכחת ש"ש דמשלם כפל בטוען טענת גניבה אונס אלא בטוען טענת לסטים מזוין. ואפילו אם שמרן בקרקע בעומק מאה אמה שאי אפשר לגונבם אלא על ידי מחילות מתחת הקרקע. או נס בעידנא דניימי אינשי ונגנבו. או קפץ עליו חולי ולא היה יכול לשומרן. כיון דשם גניבה היא מחייב עליה ש"ש. והיינו טעמא דכל גניבה קרובה לאונס הוא כדאמר לקמן בפ' השואל (דף צד:) אפ"ה חייבה תורה ש"ש בגניבה הלכך אין חילוק בין אונס קטן לאונס גדול דכל הנקרא גניבה חייב בש"ש. [נ] והא דירושלמי דנתנו במקום שנוהג ליתן את שלו אם ראוי לשמירה פטור מיירי בכיפת אבנים דמינטר מנורא ומגנבי כמו שמירה בקרקע. ירושלמי (שבועות פ"ב) רבי אבא בשם רבי יוחנן נאמרה שמירה בש"ח ונאמרה שמירה בשומר שכר ולא דמיא שמירה האמורה בש"ח לשמירה האמורה בש"ש. דשמירה האמורה בש"ח כיון ששמר כל צרכו פטור. ושמירה האמורה בש"ש אפילו הקיפתו בחומה של ברזל אין רואין אותו אם היה שם אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור. [ס] אלא אומרים אילו היה שם היה יכול להציל. ואמר לקמן בפ' הפועלים (דף צג:) ואלו הן אונסין שש"ש פטור כגון ותפול שבא ותקחם. אלמא ליכא מידי דש"ש פטור אלא אונס דלסטים מזוין. וכן כתב רב אחאי בשאלתות בפרשת ויצא יעקב ואי באגרא אשלימו ליה אף ע"ג דאוקמה בדוכתא דנטירותא ונגנבה מחייב לשלומי. דבעי למיתב בהדה ולנטורה ביממא ובליליא. שנא' הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה. ואי יתיב בהדיה ואתי לסטין מזויין ולא מצי קאי באפיה פטור. וכתב הר"י הברצלוני ז"ל קבלנו מרבותינו זכרונם לברכה דודאי הלכה כשמואל אבל אמרו שלא אמרה שמואל אלא במקום שהגנבים מצויין שם או אנשים רמאים ועושין כל אלו הענינים שאמר שמואל כגון טפוחי וכו'. אבל במקום דליכא כל הני אין עליו לכסותן בקרקע. אלא מניחן במקום שהוא מניח את מעותיו דלא עדיף מדידיה* ועל ענין זה נהגו קדמונינו זכרונם לברכה. וראוי לסמוך על קבלתו מדקאמר גמרא האידנא דשכיחי גשושאי והאידנא דשכיחי פרומאי והאידנא דשכיחי טפוחאי משמע דעיקר דבריו נאמרו באתרא דשכיחי כל הני. והכל לפי הזמן. וניחא נמי ההיא דירושלמי אם נתנו במקום שנהג ליתן את שלו אם היה ראוי לשמירה פטור. וניחא נמי ההיא עובדא דאשלמינהו לאימיה ואותבינהו בקרטליתא דקאמר כ"ש דלאי אמינא לה דדידי נינהו טפי מזדהרא בהו. ומה תשובה היא זו [ע] וכי ידוע היה לו אם היתה רגילה ליתן את שלו בקרקע או לא אלא ודאי מנהגם היה (להם) לקבור בקרקע כל מעות שעומדין לסחורה שאין מוציאין מהן בכל יום משום דהוי שכיחי בינייהו גנבי גשושאי טפוחאי פרומאי הלכך טענה טובה היא שהיה סבור שתקבור את שלו תחת הקרקע מספק שמא עומדין לסחורה. וגם טענה טובה שהיא אומרת שלא אמר לי שאינם שלו שאקברם וגם לא ידעתי שהיו עומדים לסחורה. [פ] אלא הכל לפי המנהג והזמן וכן ראוי לדון. ומודה שמואל בע"ש בין השמשות פירוש סמוך לערב [צ] ולא בין השמשות ממש. דלא אטרחוהו רבנן לפי שהוא טרוד בכבוד שבת. ואם שהה למוצאי שבת שיעור נמיקבריניהו ולא קברינהו מחייב. ואי צורבא מרבנן הוא המפקיד אין חייב עד אור הבוקר. דאמרינן דלמא מיבעיא ליה זוזי לאבדלתא. והאידנא דשכיחי גשושאי אין להם שמירה אלא בשמי קורה. והאידנא דשכיחי פרומאי אין להם שמירה אלא ביני אורבי פירוש בין שורות הבנין. ומודה שמואל בכותל פי' אע"פ שלא נתנם ביני אורבי. והאידנא דשכיחי טפוחאי אין להן שמירה אלא או בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה. וצריך [ק] לעמוקי להו כי היכי דיהיב עלווייהו עפרא טפח: **כב ההוא** גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אזל ואותביה בצריפא דאורבני ואיגנוב אמר רב יוסף אע"ג דלענין גנבי נטירותא הוא לענין נורא פשיעותא הוא. [ר] תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב וכן הלכתא: ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה לסוף אמר הב לי זוזאי אמר לא ידענא היכא

הגה"ה

* וכן כתב ג הרמב"ם ז"ל המפקיד מעות אצל חבירו להוליכן בדרך לביתו או ששלח על ידו מעות ממקום למקום צריך שיהיו צרורין ומונחין בידו או קשורין על בטנו כראוי כנגד פניו עד שמגיע לביתו ויקברם כראוי ואם לא קשרן בדרך הזאת אפילו נאנסו חייב דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס וחייב. מא"ז:

הגה"ה

* וכן כתב מהרי"ח שאם שמר בחדר סגור ובתיבה נראה דאדעתא דהכי מפקיד ובא"ז פסק כספים וכל כיוצא בזה שמצאן קל ואין הקרקע מאכלתן אין לו שמירה אלא בקרקע ואף ע"ג שהוא שומר כספים של עצמו בתיבה סגורה כספים של אחרים אין רשאי לשמור אלא בקרקע ומעמיקו טפח ואם לא עשה כן הרי זה פושע ואם התנה עמו על מנת שישמור כמו של עצמו הרי זה מניחו במקום שמניח את שלו ופטור. מא"ז:

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה המפקיד. ישלם בלא שבועה וכן כל שומר שנתחייב לשלם ואומר איני יודע וכו' והבעלים אומרים שיודעים וכך וכך היה שוה וכו' ישבע השומר שאינו ברשותו. נ"ב לשון הרמב"ם פ"ה מהל' שאלה: ב בהג"ה ד"ה שכל שומר שגנב מרשות עצמו כה"ג. נ"ב כ"ז בפ' הגוזל בתרא בדף קי"ח: ג בהג"ה המתחיל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' שאלה המפקיד וכו' כראוי מכנגד פניו: ד ומשמע דדוקא אם יש עדים:

תפארת שמואל

מכחישו אלא אומר לא ידענא ליה: (י) ר' יהודה אומר אף המוכר לחבירו שמן מזוקק כל ימות השנה וכו'. נ"ב דוקא בזה שת"ק אינו סובר לגבי מכירה לקבל על הלוקח לוג ומחצה שמרים אבל גבי שתות וחומץ דרישא אין מחלוקת ביניהם פי' השתות מדבר באתרא (דר') שזופתים החביות בפנים בשעוה ואינו בולע הרבה וחומץ מדבר בזפת דבלע טפי א"כ קרקע א' שעושין ממנו החביות בלע טפי יותר מחבירו כן איתא בהדיא בגמ' ומאד צ' תמוה בעיני על הטור סימן רכ"ג שכתב סתם יוציא שתות ליין ודו"ק: הדרן עלך פרק שלישי

פלפולא חריפתא

משמע בו שמת דאפשר שלא מת אבל שיצא ממדינת הים אחר ירושתו דבר רחוק הוא יותר ולא ס"ד שיצא ולא ידבק בנחלתו אשר הורים לו אביו שמת במדינת הים: [ב] **בד"א** שמדד לו בימות הגורן וכו'. אע"ג דאפיסקא דרבי יהודה אומר אם היתה מדה מרובה איתאמרה בגמרא וכן שנויה בהדיא בתוספתא ורבנן פליגי עליה ואמרו לו הרבה אובדות כו' אפ"ה העתיקוה רבינו גם הרי"ף לפי דהאי א"ל הרבה אובדות כו' אדר' יוחנן בן נורי אמרינן בגמרא לא אזלינן בתר התוספתא כ"כ נמוקי יוסף: [ג] **והלכתא** כת"ק. וכ"כ הרי"ף ולא קאי אפלוגתא דידן דהא אמרינן בגמרא דלא פליגי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה דמר תפו בקירא ולא מיין כו' אלא קאי אשמן וכ"ל דצריכא משום דלא מיפרשא בהדיא במתניתין דחכמים פליגי עליה במוכר שמן מזוקק אלא מדלקמן בגמרא את"ל לדברי ר"י כו' את"ל לדברי חכמים כו': [ד] **ופשיטא** שאם היה רוצה כו'. דלא תימא מאי קושיא משמואל דלמא רב יהודה לא היה יכול להשתכר שתות כי אין קונה ביוקרא: [ה] **וס"ד** דאיירי בחנוני אלמא אפילו וכו'. שהרי החנוני מוכר מעט מעט לזמן מרובה וביני הכי מצלל השמן: [ו] **ה"ג** דכי היכי. וכן הוא ברי"ף: [ז] גי' הרי"ף כמדה כבי"ת וכגמרא כי מדה: [ח] **ה"ג** ומשהניחה וה"פ בלא יחדה אפילו שלא במקומה שהיתה מונחת כבר דכל אתר הוה דוכתה ויחדה משהניחה במקומה: [ט] **ופוסק** רב אלפס כרבי יוחנן. עיין בסוף הגוזל בתרא: [י] **והלכתא** שואל שלא מדעת כו'. עיין לעיל גבי הלכתא שומר שמסר לשומר כו': [כ] **או נעל**. וכן גירסת הרי"ף אבל במשנה שבגמרא הגי' ונעל ופירש רש"י דאקטנים קאי וכ"י הוכיח דעל כרחך תרתי קתני מדאמרינן בשלמא כולהו וכו' ולרש"י ליכא אלא חדא הלכך ונעל מלתא באפי נפשה היא שהניחם בתיבה ובניתו ונעל כו': [ל] **שנגנבה** או שנאנסה בלא פשיעתו. עיין לעיל גבי שומר שמסר לשומר: [מ] **וגם** אינו מתקלקל בקרקע. כלומר עד כדי שיעור מה כמו ששנינו בפרק ב' מצא ספרים כו' כלי כסף ונחשת ישתמש בהן לצרכן ופירש רש"י שמתעששים בקרקע שצריך לתתן בקרקע כדאמרינן לקמן שזו היא שמירתן ולפיכך משתמש בהן לפרקים ע"כ וע"ש כדברי רבינו גבי ת"ר מצא כלי עץ כו' מה דינו דפקדון: [נ] **והא** דירושלמי. אשמואל מהדר דאמר כספים אין להם שמירה אלא בקרקע ואפילו בש"ת ועיין עוד בפירוש הירושלמי לקמן דהכל לפי הזמן: [ס] **אלא** אומרים אילו היה שם היה יכול להציל. היינו שלא יגנב אבל בלסטים מזוין כי לא פשע במה שלא היה שם פטור וכתירוצא בתרא שכתב רבינו לעיל בסוף שיטה דפשע בה ויצתה לאגם שכתבתי שם שהוא עיקר: [ע] **וכי** ידוע היה לו כו'. כלומר למה נאמינהו בתשובתו זאת דאין סברא לומר שהיה ידוע לו כו' אלא א"כ שמנהגם כך היה דהשתא תשובתו תשובה טובה היא: [פ] **אלא** הכל כו'. כלומר מדמנהגם כך היה היינו ודאי משום דשכיחי כו' כדקאמר הלכך ליכא למשמע מיניה נדרא אחריני אלא הכל כו' ולשון נימוקי יוסף אנמא הכל כו': [צ] **ולא** בין השמשות ממש. דבין השמשות היאך רשאי לקוברם: [ק] **לעמוקי** להו. כעומקי דתומס: [ר] **תחלתו** בפשיעה וסופו באונס חייב. עיין לעיל גבי פשע בה ויצתה לאגם כו'

ונפרק

אותבינהו . [ש] אתו לקמיה דרבא אמר כל לא ידענא פשיעותא הוא זיל שלים :

כג ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אשלימינהו לאימיה אותבינהו בקרטליתא ואיגנוב . והאי קרטליתא היו רגילין לשמור בו מעות של הוצאה . אמר רבא היכי לדייני דייני להאי דינא . נימא ליה לדידיה זיל שלים כדין שומר שמסר לשומר שחייב[א] . [דף מב ע"ב] כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד כי יודע שכל אשר לו מוסר בידם ולדעת כן הפקיד בידו ולא מצי למימר איכהו לא מהימנו לי בשבועה . מיהו אם פשעו הם ואין להם לשלם חייב הוא לשלם *דאי לא תימא הכי כל פקדון המופקד ביד אדם יאכלוהו אשתו ובניו ואין להן לשלם ויפטר גם הוא . והאי דקאמר נימא לאימיה [ב]זיל שלים . לא בשביל שיפטר הוא אם אין לה לשלם , אלא לענין דינא קאמר אי מחייבא איהי לשלם לבניו אי לא . והא דקאמרי' בריש הכונס מסרה לרועה אחר נכנס הרועה תחתיו ומפרש בגמרא דמסרה לברזיליה דאורחא דרועה למימסר לברזיליה . לאו למיפטר רועה קמא [ת] אלא דלא מיקרי פושע כשומר שמסר לשומר . נימא ליה לאימיה זיל שלים . אמרה לא אמר לי דלאו דידיה נינהו דאקברם . הייתי סבורה שמא הן של בני ועומדים להוצאה ומעות כאלו אין אנו רגילין לקוברן . נימא ליה אמאי לא אמרת לה . אמר כ"ש דאי אמינא דדידי נינהו טפי מזדהרא בהו . ומספיקא שלא ידעה אם הם מעות העומדים להוציא או לסחורה היה לה לקוברן . אלא אמר רבא משתבע איהו דהנהו זוזי אשלמינהו לאימיה דהיינו שבועת שומרין שלא פשע בהן ומשתבעה איהי דאותביה בקרטליתא ואיגנוב . ולא מחייבא לאישתבועי דלא אמר לה דלאו דידיה נינהו ואע"ג שטענה זו גורמת כל הפטור דמי יזקיקנה לידי שבועה זו . שאין המפקיד יכול לטעון אלא שמא אמר לה והיא טוענת ודאי שלא אמר לה [א] וגם בנה אמר כן :

הגה"ה

* אבל היכא שידוע בודאי שהנפקד אין רגיל לשמור פקדון בעצמו אלא בברור שכל פקדון שמפקיד בידו הוא מוסר לאשתו ואין משמרו בעצמו כלל הוה ליה כאילו שמפקיד בעצמו מסר פקדונו ביד מי שרגיל הנפקד למסור ונסתלק הנפקד לגמרי ואם פשע מי שהפקדון בידו פטור הנפקד לגמרי . מא"ז :

כד ההוא אפוטרופא דיתמי דזבין[ג] תורא ליתמי ומסריה לבקרא לא הוו ליה ככי ושיני למיכל ומית . אמר רמי בר חמא היכי לדיינו דייני להאי דינא . נימא ליה לאפוטרופא זיל שלים כי פשע שהיה לו לראות אם היו לו שינים . אמר אנא לבקרא מסרתיה ועליו סמכתי . כי הוא מחויב לראות כי הוא ש"ש . ואילו אמר לי הייתי מחזירו אני ולא פשעתי . משמע הא אם פשע האפוטרופא חייב לשלם . והא דקשה מפרק שור שנגח ד' וה' (דף לט.) משור הש"ו אם הוזקו נגחנין כתבנו שם . נימא לבקרא זיל שלים . אמר אנא בהדי תורא אוקימתיה אוכלא שדאי קמיה ולא הוה ידענא דלא אכל . מכדי בקרא שומר שכר דיתמי[ד] ואיבעי ליה לעיוני · אי איכא פסידא ליתמי הכי נמי . הכא במאי עסקינן דליכא פסידא ליתמי . דאשכחיה למריה דתורא ושקלו יתמי זוזי מיניה . וכגון שפירשו שקנאוהו לרדיא דאל"ה מצי למימר לשחיטה מכרתיו כשמואל בריש שור שנגח את הפרה (דף מו.) ובריש המוכר פירות (דף צב.) גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן . א"כ סתם יתמי כגברא דזבין לרדיא . א"כ אפי' מכרו לשחיטה הוי מקח טעות שצריך לחיות עד יום השוק . אלא [ה]מאי קטעין מריה דתורא . דאמר איבעי ליה לאודען* . מאי מודעין ליה מידע ידע דמקח טעות הוא . בספסירא דזבין מהכא ומזבין להכא . הלכך משתבע איהו דלא הוי ידע . דקרוב לודאי הוא דסתם ספסירא בקי במומי בהמה וגם מעיין בהו . ודמי לסלע שנפלה משנים דאמר בפ' אלו מציאות (דף כו:) דמצי לאשבועי כיון דנראית בעיניו טענה ודאית . ומשלם בקרא דמי בשר בזול כל זוזא ארבע דנקי . אע"ג דספסירא לאו בעל דברים דבקרא הוא . כיון שדינו של בקרא עם יתמי והם אין תובעין אותו כי גבו מספסירא ספסירא עומד במקום היתומים לגבות מבקרא כל מה שהוא מחויב מן הדין ליתומים . כי ההיא דלעיל (דף לה:) דהשוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר דאמר ר' יוסי שתחזור פרה לבעלים . ומשום דלא משלם ליתמי אלא לספסירא וגם אין זו פשיעה כ"כ שלא עיין אי לא הוו ליה שיני . הטילו פשרה ביניהם לשלם דמי בשר בזול כך פרש"י . ולמאי דפרישית שלא היה יכול לחיות עד יום השוק [ב] ניחא דלא הוי פשרה אלא דין כי לא היה שוה יותר כי בשר הנשחט קודם יום השוק צריך למוכרו בזול . והראב"ד ז"ל פי' דל"ל להאי דר"י הכא אלא לפי שהיתומים כל זמן שלא ידעו אין המקח קיים דשמא בעל מום הוא ועומד השור לחזור לבעליו ויחזיר להן הדמים וצריכין הן לשומרו עד שיחזירוהו לבעליו . נמצא שהיתומים שומרי שכר על השור בשביל מעותיהן שהם באחריותו . והבקרא ש"ש של היתומים ונכנס תחתיהן . וכיון שלא שמרו כראוי משלם לספסירא דמי בשר בזול . והאי בשר בזול לאו כשאר בזול דבדוכתא אחרינא דהוא כל זוזא ארבע דנקי . אלא מה ששור שוה לשחיטה יותר בזול משור לחרישה . כי הוא מוכרו להן בדמי שור לחרישה [ג] והם לא יפרעו לו אלא דמי שור לשחיטה :

הגה"ה

* וכתב רבינו אבי"ה וכן הדין באדם המפקיד דבר לחבירו ונתנו לאחר על ביתו ונרקב מחויב לשלם שהיה לו להודיע שמתקלקל כמו כאן שהיה לו להודיע שאינו אוכל . מא"ז :

כה ההוא גברא דאפקיד כריא דכשותא גבי חבריה . הוה ליה לדידיה נמי כריא דכשותא . א"ל לברסיא מהאי רמי . אזל רמא מאידך . אמר רב עמרם היכי לדיינו דייני להאי דינא . נימא ליה לדידיה שלים אמר אמרי ליה מהאי רמי . נימא ליה לברסיא שלים . אמר לא אמר לי מהאי לא תרמי* ואי דשהה שיעור לאיתויי מכשותא דיליה ולא אייתי גלי אדעתיה דניחא ליה בדלא שהה . והא קמשתרשי ליה . רב שמא בריה דרבא אמר דהוה שיכרא חלא . רב אשי אמר בכיסי [דף מג ע"א] ומשלם לו דמי כיסי . פירוש כשות שאינה מתוקנת וצריכה ריכוך :

הגה"ה

* ומיירי שהיו בבית אחד וגם מין א' ולכך לא הויא קפידא עד דא"ל מהאי לא תרמי אבל אי שני מינים הם או אפילו מין א' והוא בב' מקומות אפילו סתמא הוי קפידא כדאיתא פ' המקבל . פר"י מהרי"ח :

כו מתני' המפקיד מעות אצל שולחני צרורים לא ישתמש בהם לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן . מותרין הרי זה ישתמש בהן לפיכך אם אבדו באחריותן . אצל בעל הבית בין כך ובין כך לא ישתמש בהן . לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן החנוני כבעה"ב דברי ר"מ . ר' יהודה אומר חנוני כשולחני : גמ' משום דצרורין לא ישתמש בהן . אמר רב יהודה בצרורין ותתומין שנו . רב מרי אמר בקשר משונה . א"ד בעי רב מרי קשר משונה מהו תיקו . הלכך לא ישתמש בהן[ו] . אמר רב הונא ואפי' נאנסו בהויה הנאה דיכול להשתמש בהן נעשה מיד שואל עליה וחייב באונסין . ור"נ אמר נאנסו לא כ"ש שלא נשתמש בהן . אבל בהנאה דאי מיתרמי ליה זבינא דאית ביה רווחא זבין בהו הוי עלייהו ש"ש *והלכתא כר"נ בדיני . ואע"ג דלעיל פסק רב אלפס ז"ל בדמי אבידה כרב יוסף דהוי שואל עלייהו איכא למימר שאני התם דבלא הנאת שימוש הוי עלייהו ש"ש . אבל הכא דש"ח[ז] אסקוהו חד דרגא בהנאת שימוש והוי ש"ש . ואינו טעם נכון דשכר הנאת שימוש שוה בכל מקום . ואם נתוסף בדמי אבידה פרוטה דרב יוסף . אטו בשביל שהשכר מרובה יחשב שואל אין חילוק בין ש"ש ששכרו מרובה ובין ש"ש ששכרו מועט . והראב"ד ז"ל תירץ דהנאת שימוש דהכא גריעא מהנאת שימוש של דמי אבידה לפי שירא לשלוח בהן יד לקנות בהן סחורה שמא יבא המפקיד לתבוע פקדונו . אבל בדמי אבידה יודע שישהה אצלו ימים רבים . כתב רב אלפס ז"ל דה"מ היכא דאבדו ועדיין לא נשתמש בהו . אבל אי אשתמש בהו הוו להו הלואה גביה וקמו להו ברשותיה ואי איתניסו איתניסו ליה . ובהא אפי' ר"נ מודה . וכ"כ רב האי גאון ז"ל . וצריך פי' לדבריו מה הוצרך להשמיענו להביא ראיה מן הגאון שאם נשתמש בהן שחייב באחריותן . [אלא] בעי למימר אחר שנשתמש בהן והחזירם למקומם דמדינא לא בעי דעת בעלים . אפי' לר"ע כיון שברשות שלח בהן יד אפ"ה חייב באחריותן הואיל וכבר נהנה מהן ועוד מלפה ליהנות אם תזדמן לו סחורה וסברא נכונה היא :

הגה"ה

* וכן נתן המעות ולא מסך מותר המוכר להשתמש במעות לרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות והוי עלייהו שומר שכר ואם הוציאם חייב באונסין אפילו הניח מעות אחרות במקומן כיון שהחליף המעות . מהרי"ח :

כז מתני' השולח יד בפקדון ב"ש אומרים ילקה בחסר וביתר . ב"ה אומרים כשעת הוצאה . ר"ע אומר כשעת תביעה : גמ' [דף מג ע"ב] ואוקימנא [ח]פלוגתא דב"ש וב"ה בשבח גזילה[ד] כגון רחל ונטענה אצלו ונגזה או נתעברה אצלו וילדה . ב"ש סברי משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה וב"ה אומרים גזילה חוזרת בעיניה . ובפלוגתא דהני תנאי דתניא הגוזל את הרחל וגזזה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה דברי ר"מ ר' יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה . אבל ביוקרא וזולא לא פליגי . ודייקינן מדקתני ב"ש אומרים ילקה בחסר וביתר ולא קתני בזול וביוקר[ט] . והא דאמר לענין יוקרא וזולא דברי הכל הוא דאמר רבה [ה] האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא והשתא שויא ארבע . תברה או שתייה משלם ארבע כשעת הוצאתה מן העולם . איתבר ממילא משלם זוזא כשעת הוצאתה מבית הבעלים . מ"ט כיון דאי איתא הדרא למרא בעינא ההיא שעתא דקשתי לה או דקתבר לה גזל לה . איתבר ממילא משלם זוזא מ"ט . השתא לא עביד ולא מידי אמאי קמחייבת ליה אההיא שעתא דגזל לה ההיא שעתא זוזא הוה שויא . וכן הלכתא . והיכא דמעיקרא שויא ד' זוזי והשתא זוזא בין שתייה בין תברה ובין איתבר ממילא משלם ד' כדמעיקרא . דבחסר ליכא מ"ד דמשלם כי השתא . דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה : ר"ע אומר כשעת תביעה . אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ע . רבא אמר הלכה כב"ה . וקי"ל כרבא דבתרא הוא :

כח מתני' החושב לשלוח יד בפקדון ב"ש מחייבין . וב"ה אומרים אין חייב עד שישלח בו יד : גמ' [דף מד ע"א] מנה"מ . דת"ר על כל דבר פשע ב"ש אומרים מלמד שחייבין על המחשבה כמעשה . וב"ה אומרים אין חייב עד שישלח בו יד שנא' אם לא שלח ידו במלאכת רעהו . אמרו להו ב"ש לב"ה והלא נאמר על כל דבר פשע . אמרו להן ב"ה והלא כבר נאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו . א"כ מה ת"ל על כל דבר פשע שיכול אין לי אלא הוא אמר לעבדו לשלוחו מנין ת"ל על כל דבר פשע :

מתני' הטה את החבית ונטל ממנה רביעית [ו] ונשברה אינו משלם אלא רביעית . הגביהה ונטל ממנה רביעית ונשברה משלם את הכל : גמ' אמר שמואל לא נטל נטל ממש אלא כיון שהגביהה ליטול אע"פ שלא נטל . דקי"ל שליחות יד אין צריכה חסרון :

הדרן עלך המפקיד

פרק רביעי

א הזהב קונה את הכסף והכסף אינה קונה [את] הזהב . הנחשת קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הנחשת . מעות הרעות קונות את היפות והיפות אינן קונות את הרעות . אסימון קונה את המטבע ומטבע אינו קונה את אסימון . מטלטלין קונין את המטבע ואין מטבע קונה את המטלטלין . וכל המטלטלין קונין זה את זה : גמ' [דף מה ע"ב] תניא הזהב קונה את הכסף כיצד . נתן לו דינר של זהב בכ"ה דינרים של כסף הרי זה קונה כסף בכל מקום שהוא . אבל אם נתן כ"ה דינרים כסף בדינר של זהב הרי זה לא קנה עד שימשוך הזהב . והנחשת קונה את הכסף כיצד . נתן לו [א] שלשים איסר בדינר כסף הרי זה קונה כסף בכל מקום שהוא . אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים איסר לא קנה עד שימשוך האיסרין . ותרצינן בגמרא מאי בכל מקום שהוא כמות שהוא . דאי א"ל מארנקי חדשה יהבינא לך לא מצי יהיב ליה מארנקי ישנה דא"ל ליסכן בעינא להו : [דף מד ע"א] מתני לה רבי לר' שמעון בריה הזהב קונה את הכסף . א"ל רבי שנית לנו בילדותך הכסף קונה את הזהב . וקי"ל כזקנותו . דהדר ביה ממה ששנה בילדותו וסתם לן הזהב קונה את הכסף . דכספא דחריף הוי טיבעא . דהבא דלא חריף הוי פירא . ואע"ג דקאמר רב אשי כילדותיה מסתברא . הא דחי ליה גמרא . וגם הא דבעי למימר דר' חייא סבר דהבא טיבעא הוי אידחי והך ברייתא דתניא פרוטה אחד משמנה באיסר האטלקי וכו' שנאה ר' חייא לפום מה דהוה תנא רבי בילדותו ור' יוחנן סבר כזקנותו . [דף מה ע"א] דכי אתי רבין א"ר יוחנן אע"פ שאמרו אסור ללות דינר בדינר אבל מחללין מעשר שני עליו וע"כ בדינר זהב קאמר דאי בדינר כסף מאי קמ"ל דמחללין

הגהות הב"ח א שמסר לשומר שחייב אמר כל המפקיד : ב לאימיה זיל שלימי כצ"ל וכן בסמוך : ג דיתמי דזבין להו תורא ליתמי : ד מכדי בקרא ש"ש דיתמי הוא ואיבעי : ה יום השוק אלא מאן קטעין מריה דתורא קטעין דאמר : ו הלכך לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן אמר רב הונא : ז אבל הכא דש"ח הוא אסקוהו חד : ח ואוקימנא לפלוגתא וכו' כגון שגזל רחל וטענה : ט וביתר ולא קתני בזול וביוקר שמעינן מינה דבשבח גזילה פליגי אבל ביוקרא וזולא לא פליגי וקא דאמר רבא לענין יוקרא וכו' דאמר רבא האי מאן :

פלפולא חריפתא

ובפרק הכונס גבי היכי נפול : [ש] אתו לקמיה דרבא אמר כל לא ידענא כו'. לא ידענא מאי קמ"ל מסדר התלמוד בהאי עובדא דהא הך דינא גופיה הוה עובדא לעיל ההוא גברא דאפקיד כיפי וכו' ופסק הכי רב נחמן ורבא הוה יתיב קמיה : לבנה . גרסינן : [ת] אלא דלא מקרי פושע כשומר שמסר לשומר . אגב שיטפא כתב כך דהא לעיל גבי הלכתא שומר שמסר לשומר חייב כתב דלא מקרי פושע אלא כלומר דלא מקרי שומר שמסר לשומר דיכול שלה לומר האיך לא מהימן לי בשבועה : [א] וגם בנה אמר כן . ומש"ה אין לגלגל : [ב] ניחא דלא הוי פשרה כו' . והא דאמרינן אי איכא פסידא ליתמי ה"נ הכ"ע כו' בספסרא כו' ומאי שנא כיון דדינא הוי לשלומי בזול ל"ק דליתמי ודאי דמשלם דמי תורא כוליה וכ"כ בהדיא בקצור דכיון דפשע הבקרא חייב לשלם מה שהפסידו והם הפסידו דמי תורא דיהבי לספסרא ועוד לא קשיא כדפירשו התוספות דמספקא ליה אי ספסרא במקום יתמי קיימי' כההיא דרבי יוסי או דלמא לא דמי דהתם השוכר שהשכיר הפרה יש לו שייכות בגוף הפרה ולפיכך משכיר במקום שוכר קאי אבל יתמי דמקח טעות הוא לגבייהו איך יעמוד הספסירא במקומם : [ג] והם לא יפרעו לו אלא דמי שור לשחיטה . שמדין שומר שכר בא על יתמי ואין השומר משלם אלא מה שהפסיד ולא הפסיד לו אלא דמי שור לשחיטה אבל לפירוש קמא שהספסר מכח היתומים אתא על הבקרא וכמו שליתומים יש תביעה על הבקרא כל דמי תורא כן לספסרא גם כן יש לו עליו כל דמי תורא אלא לרש"י דרך פשר עבדינן לשלם דמי בשר בזול אבל לפירוש רבינו והוא פירוש ר"ת שבתוספות דמדינא אינו משלם אלא בזול לא תלי מידי בין צריכנא להאי דר"י או לא ובין כך ובין כך יש לפרש בזול או כר"ת או כהראב"ד : [ד] כגון רחל ונטענה אצלו וכו'. כ"כ הרי"ף ולא ידעתי למה שינה מלישנא דברייתא גזל רחל וגזזה כו' איברא דלענין דינא לא שנא כדאיתא בהגוזל קמא ומוקי' נמי התם דכי נטענה אצלו או נתעברה אצלו אפילו לא גזזה ולא ילדה גזילה חוזרת בעיניה : ה"ג דאמר רבה לענין : [ה] האי מאן דגזל חביתא דחמרא וכו' . האריך רבינו בפירושו בפרק מרובה : [ו] ונשברה אינו משלם אלא רביעית הגביה ונטל ממנה רביעית ונשברה משלם . וכ"ל דגרסינן נמי בתר הכי אמר רבא ל"ש אלא נשברה אבל החמיצה משלם את הכל מ"ט גירי דידיה אהנו בה . וכתוב ברי"ף ובטור סימן רנ"ב גם בקצור כתב יד מצאתיו : הדרן עלך המפקיד

פרק רביעי [א] שלשים איסר בדינר כסף . וכן העתיק הרי"ף ועוד כתב כן רבינו לקמן גבי ה' פרוטות כו' . וכן מצאתי בתוספתא פרק ג' ואע"פ דכ"ד איסרין לדינר כדתנן לקמן גבי כמה תהא הסלע חסרה כו' י"ל דבאתריה דהך תנא זילא איסרי כדאמרינן בפ' קמא דקדושין דזימנין דזל איסרי והביאו התוספות דף מ"ד ע"ב ותרצינן בגמרא משום דאין מטבע נעשה חליפין אלא מיירי בתורת דמים וא"כ קשיא מאי בכל מקום שהוא ותרצי' כמות שהוא וכו' ומשנתנו נמי הזהב קונה

היינו

מעשר שני עליו מתני' היא ב"ש אומרים לא יעשה אדם סלעים דינרים אלמא מתחלה חילל המעשר על סלעים . אלא ודאי בדינר זהב איירי ואשמעינן אע"ג דלענין מקח וממכר ולענין הלואה פירא הוי לענין חילול הוי טיבעא . [ב] והיא מתני' א דלא יעשה אדם סלעין דינרין נשנית לפוס מאי דהוה תני בילדותו . ולסברת זקנותו נ"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה . וכן פסק ר"ח דדהבא פירא הוי ואסור ללות דינר של זהב בדינר של זהב שמא יוזלו דינר שהוא בשעת הלואה כ"ד דינרי כסף ובשעת פרעון שוה כ"ה . ולא אמר דכספא הוא דזל דכספא טיבעא הוי לגבי דהבא . ואסור ללות דינר בדינר כמו שאסור ללות סאה בסאה . ודוקא לגבי כספא הוי פירא אבל לגבי שאר מטלטלי חשיב טיבעא . דהא לר' יוחנן להני תרי לישני קמאי מחללין פירות על דינר . וללישנא בתרא אפי' לר"ל מחללין פירות על דינרים מדאורייתא . וה"נ אמר לקמן ואין דינר זהב קונה טלית [ג] וגם אינו נעשה חליפין למ"ד אין מטבע נעשה חליפין כדמוכח לקמן דפריך ב הזהב קונה את הכסף מאי לאו בחליפין . וכן מוכח מתני' דקתני מטלטלין קונים את המטבע ואין מטבע קונה המטלטלין והאי מטבע אכולהו מטבע השנוי ברישא קאי דכולהו קרויין מטבע כל זמן שלא נפסלו . ואשמעי' דאע"ג דגבי טיבעא דחשיב מינייהו חשיב פירי . לגבי מטלטלין חשיב טיבעא . ודינרין דאמר דהוי טיבעא לגבי פירא ושאר מטלטלין היינו דוקא דינרין דסגיין בההוא אתרא וזבני ומזבני בהו אינשי . אבל דינרין דמיפסלו ולא זביני ומזבני בהו אינשי אלא מי שישנן בידו הולך אל השולחני להחליפן או מוליכן למקום שהם ניתנין או מוכרן למי שהולך למקום שהן ניתנין לא הוו טיבעא . אלא פירי הוו לכל מילי . וכן הדין נמי במטבע של כסף באתרא דלא סגי פירא הוי . כדתנן כל המטלטלין קונין זה את זה (דף מו:) ואמר ר"ל אפי' כיס מלא מעות בכיס מלא מעות . ותרגמא ר' אבא בדינר אנקא ואגרא חד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה וכיון דלא סגי הוי ליה פירא ומיקני בחליפין . ואע"ג דאין א] הלכה כר"ל דאיהו סבר כרב ששת דפירי עבדי חליפין . מ"מ שפיר מייתינן ראיה מינה [ד] דמטבע דלא סגי הוי פירא . ודוקא מטבע דלא סגי קונין זה את זה [ה] אבל מטבע דסגי כגון זהב ונחשת מעות הרעות ומעות היפות אין קונין זה את זה (א) ואע"ג ב] דמטבע [ו] חשוב כלי לענין (קנין) [כסף] . חד לגבי דחבריה טיבעא הוי ולא קני טיבעא לטיבעא ואע"ג דלענין הלואה חשיב דהבא לגבי דהבא פירא ואסור ללות דינר בדינר . שאני התם כיון שהיוקר והזול תלוי בו ולא בדינר כסף הוי כמו סאה בסאה . כתבו התוס' דנחשת הוי טיבעא לגבי דהבא והביאו ראיה מדהוה ס"ד דאפי' לגבי כספא הוי טיבעא . ואע"ג דדחי לה מ"מ כיון דס"ד להחשיבו אפי' מכסף אע"ג שזה נדחה מ"מ אכתי נשאר לו החשיבות ג טיבעא נגד זהב . ויראה לי דפירא הוי לגבי דהבא דנהי דאהני לכספא חריפיה לבטל חשיבות הזהב ולשוייה פירא . שאני כספא דאיהו נמי חשיב וגם חריף טפי דסגי בכל דוכתא . אבל נחשת דלא חשיב . אע"ג דסגי בכל אתרא לא אהני ליה חריפותיה לבטל חשיבות הזהב . וכן משמע סידרא דמתני' דאחרון אחרון גריעא וחשיב פירא טפי מן הראשון . נחשת גריעי מזהב ומעות הרעות גריעי מנחשת ד ואסימון גרע [ז] ממעות הרעות שנסדקו :

ב [דף מה ע"ב] **איתמר** רב ולוי ח"א מטבע נעשה חליפין וח"א אין מטבע נעשה חליפין . אמר רב פפא מ"ט דמ"ד אין מטבע נעשה חליפין . וליכא למימר משום דסבר כרב נחמן דפרי לא עבדי חליפין . [ח] *דהא מטבע לאו פירא הוא מדקאמרי' לקמן (דף מז.) במנא לאפוקי מדרב ששת ביה למעוטי מטבע וכן לקמן למאי דס"ד דכל הנעשה דמים היינו מטבע מפרש מאי כיצד ה"ק ופירי נמי עבדי חליפין אלמא מטבע לאו פירא הוא אלא חשיב כלי . ואמר ר"ת משום דראוי לנוקבו ולתלותו בצואר בתו כדאמר לקמן בפירקין (דף נב.) א"נ לפי ששוקלין כנגדו [ט] ולא גרע מבעלי חיים דחשיבי כלי לפי שעושין בהן מלאכה* משום דדעתי' אגורא ולורא עבידא דבטלה.

הגה"ה
* ונראה דטלה וכיוצא בו שאין ראוי למלאכה מודה ר"י דלא חשיב כלי. מהרי"ח :

[דף מו ע"א] וכן אמר עולא אין מטבע נעשה חליפין וכן אמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן אין מטבע נעשה חליפין וכן הלכתא דמאן דאמר ה נעשה חליפין הוה ליה יחיד במקום רבים. ורב פפא דהוה בתראה סבר אין מטבע נעשה חליפין דהא רב פפא הדר ביה דרב פפא הוי ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי ואקנינהו לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתיה [י] אלמא לא מיקני בחליפין אלא אגב קרקע . ומה שנהגו לכתוב הרשאה על מלוה אע"פ שאין אדם יכול להקנות חובו לחבירו בקנין אגב קרקע כתבתי בפרק מרובה : ג **וניקנינהו** ניהליה אגב קרקע דלית ליה' . והאידנא נהיגי עלמא למיכתב ונתתי לו ד"א קרקע ו בחלירי אע"ג דידעינן דל"ל קרקע ויש שנוהגין טעם לדבר לפי שאין לך אדם שאין לו ד"א קרקע לקוברו שם או בארץ ישראל . וליתא להך טעמא [כ] מדמשני הכא דל"ל קרקע . וכן בפ' חזקת הבתים (דף מד:) בשמעתין דפרה וטלית דקאמר ואתו סהדי ואסהידו ביה דלא הוה ליה קרקע מעולם וכן היא דפ"ק דקדושין (דף כו:) מעשה במדוני אחד שלקח בית סלע להקנות ממונו לאחרים אגב אותה קרקע . וכן במי שמת (דף קמט.) בעובדא דאיסור גיורא דקאמר אי אגב קרקע לית ליה קרקע . ונראה שפשט המנהג שלא לדקדק אם יש לו קרקע לפי שרוב המקנין מקנין לחובותיהם ליתן או לשעבד נכסיהן וסמכין אהודאתם שהן מודין לחובתן [ל] ואין בודקין אחריו . אבל בימי חכמי הגמ' היו רגילין לדקדק :

ד **רב** אשי אמר לעולם בדמים . ז ופרוטות איירי . ולא כדאיירי מעיקרא שהשולחני נותן לו פרוטות והוא מחזיר לו פרוטות דהיינו רבית גמורה כיון דיהיב ליה [טפי] וסאה בסאתים לא אשכחן דשרי אפי' ביש לו אלא השולחני נותן לו מטבע והוא נותן לו פרוטות דהוי דרך מקח וממכר ומוזיל גביה לפי שהשולחני נותן לו מעות שהוא צריך וכיון דאית ליה שרי אפי' יהיב ליה טפי . ומייתי ראיה מהלויני כי היכי דשרינן סאה בסאה דרך הלואה ביש לו הכי נמי שרינן דרך מקח וממכר אפי' נותן לו עודף :

ה [דף מו ע"ב] **הניחא** לרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין . אלא לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין מאי כיצד . ה"ק יש דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור . ורב נחמן כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה ומילתא דשכיחא גזרו בה רבנן ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן . כתב רב אלפס ז"ל אע"ג דכל האי שקלא וטריא לא צריכנא ליה (ג) ח אלא למאי דסלקא דעתך מעיקרא דמטבע נעשה חליפין וכבר איתברר דמטבע אין נעשה חליפין וכבר תריצנא כל הניסוס דמים באחר וקם ליה ההוא תירוצא והאי תירוצא אחרינא ט אע"ג דלא צריכנא ליה הלכתא הוא . דסבירא לן יש דמים שהן כחליפין דאי לאו דסבירא לן הכי לא הוה מתרצינן מתני' הכי דהא ההוא תירוצא דפירי עבדי חליפין דלאו הלכתא הוא קדחינא ליה ואסיקנא כהאי תירוצא בתרא וקם ליה ההוא תירוצא אליבא דרב נחמן כר' יוחנן דקי"ל כוותיה . ולא נתבררו לי דבריו דכיון דכל האי שקלא וטריא ליתא אלא לפרושי מתני' אליבא דמ"ד מטבע נעשה חליפין . לרב ששת לפום מאי דאית ליה (ג) ולרב נחמן למאי דאית ליה . וכי היכי דלא קי"ל מטבע נעשה חליפין ה"נ מלינן למימר דהאי שקלא וטריא לאו אליבא דהלכתא . אלא שהוצרכו לפרש המשנה כן אליבא דמ"ד מטבע נעשה חליפין כי לא היה יכול לפרש בע"א . וכיון שנפל היסוד נתרועע כל הבנין . ולמ"ד אין מטבע נעשה חליפין לא נאמרו דברים הללו מעולם . ומיהו אליבא דהלכתא נ"ל לקיים דבריו ולאו מטעמיה אלא דחזינן דרב הונא ס"ל הכי בשמעתין דאמר מכור לי באלו קנה משום דסבר כר' יוחנן ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן . [מ] והאי דהחליף דמי שור בפרה מידע ידיע דמילתא דלא שכיחא הוא אף בלאו האי שקלא וטריא הלכך קנה בתורת דמים :

ו [דף מז ע"א] **אמר** רבא אמר רב הונא מכור לי באלו קנה ומחזיר אונאה סבר *[נ] כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה . ומילתא דשכיחא גזרו בה רבנן ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן . ובמאי דקאמר ומחזיר אונאה לא ידענא אי הלכתא כוותיה או כר' אבא דאמר משמיה דרב הונא קנה ואין לו עליו אונאה . ואי הוה גרס רבה הוה מסתבר [נ] דהלכה כרבה דבתראה הוא . אבל התוס' כתבו לקמן דאי אפשר למיגרס רבא דרבא לא ראה רב הונא מעולם ואפי' רב יהודה לא ראה . כדאמרינן בפרק בתרא דקדושין (דף עב:) יום שמת רב יהודה נולד רבא . וכשמת רב יהודה כבר נפטר רב הונא מדאמרינן בפ' בתרא דמו"ק (דף יז.) גבי ההוא גברא שנדהו רב יהודה ומת רב יהודה ובא לבית המדרש שיתירו לו ואמרו ליה גברא רבה כרב יהודה ליכא דלישרי לך. ורב הונא היה גדול אף משמואל רבו דאמרי' בריש גיטין (דף ה.) בעא מיניה שמואל מרב הונא שניים שהביאו גט וכו' ובפ"ק דחולין (דף יג.) בעי מיניה שמואל מרב הונא מנין למתעסק בקדשים וכו' . הלכך גרס רבה ולא ברירא לן אי הלכתא כוותיה או כר' אבא הלכך ג] מספיקא לא מפקי' אונאה מיד המוחזק : פסיעת דמים ואין מקפיד עליהם הא אמרי' דקני דכחליפין דמו . חליפין ומקפיד עליהן מאי . אמר רב אדא בר אהבה ת"ש היה תפוס פרה ועומד בא חבירו ואמר פרתך למה . לחמור אני צריך : יש לי חמור שאני מוכר לך . פרתך בכמה בכך וכך . חמורך בכמה בכך וכך . משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור . לא קנה בעל החמור את הפרה . מהכא שמעינן [ס] דבעלי חיים חשיבי כלים לענין חליפין . מדבעי לדקדק מהכא דחליפין ומקפיד עליהם לא קנה דממאי דמהאי טעמא הוא דלמא טעמא משום דהוי פירי וקי"ל דפירי לא עבדי חליפין . וגם רבא שהוצרך לדחוק דא"ל חמור בפרה וטלה מסתמא כר"נ ס"ל דאמר פירי לא עבדי חליפין . אלא ודאי חמור ופרה לא חשיבי פירי . ש"מ חליפין ומקפיד עליהן לא קנה . אמר רבא אטו בשופטני עסקינן דלא קפדי . אלא כל חליפין מיקפד קפדי והכא במאי עסקינן כגון דא"ל חמור בפרה וטלה . ומשך את הפרה ועדיין לא משך את הטלה דלאו משיכה מעלייתא היא . וכן הלכתא : ז **במה** קונין רב אמר בכליו של קונה . ולוי אמר בכליו של מקנה סבר לה כרבי יהודה דתניא וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר . גאולה זו מכירה וכן הוא אומר ואם לא יגאל ונמכר בערכך . תמורה זו חליפין וכן הוא אומר לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע . לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו מי נתן למי . בועז נתן לגואל . ר' יהודה אומר גואל נתן לבועז : והלכתא כרב דאמר בכליו של קונה . דקם ליה רב כת"ק דסתם הוא . ולוי קם ליה כר' יהודה דיחיד הוא ועוד דמסקנא דשמעתין כרב סלקא . דאמר למקניא לאפוקי מדלוי* : תנא קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה . אמר ר"נ לא שנו אלא בכלי . אבל בפירות לא ורב ששת אמר אפילו בפירות . וליתא לדרב ששת' דקי"ל הלכה כר"נ בדיני ועוד דהא אסיקנא הלכתא כמאן כתבינן האידנא במנא דכשר למקניא

הגה"ה
* ואמר רב עמרם גאון תקנו במתיבתא דליקנו עדים ועדים שליחותא דמקנה וקונה עבדי וכיון דקנו מן המקנה ונקיט סודרא בידיה גמר ומקנה ואי ד] בעי המקנה תפיס סודרא ופסיק ליה כדאיתא בנדרים (דף מח:) וצריך ג' על ג' דהוי כלי דומיא דשלף איש נעלו . מא"ז :

הגהות הב"ח א הוי טיבעא והסיפא מתני' דב"ש אומרים לא יעשה אדם סלעין דינרין וב"ה מתירין נשנית לפוס מאי : ב כדמוכח לקמן דפריך מדתנן הזהב קונה את הכסף מאי לאו בחליפין ודחי לה וכן מוכח : ג נשאר לו החשיבות של טיבעא : ד גריעי מנחשת ואסימון גרע ממעות הרעות שנסדקו . וכ"ב ואע"פ דאין יוצאין בהוצאה בהדיא חשיבי מטבע לגבי אסימון כ"כ בח"מ סימן ר"ג : ה וכן הלכתא דמ"ד מטבע נעשה וכו' דהוא בתרא נמי סבר : ו אגב קרקע דלית ליה קרקע והאידנא : ז אמר לעולם בדמים ופרוטות כצ"ל וכן בסמוך : ח צריכנא ליה אלא למאי דסלקא דעתין מעיקרא . נ"ב פי' למאי דס"ד מעיקרא דמטבע נעשה חליפין ומתני' דכל הנעשה דמים היינו מטבע וסיפא ה"ק ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה או בשר המור בשור : ט והאי תירוצא אחרינא נמי אע"ג וכו' דיש דמים : י אפי' בפירות וליתא לדרב ששת אדא דקי"ל :

הגהות הגר"א א] ואע"ג דאין (הלכה כר"ל) תא"מ וכ"ב ראיה מר"ל כנ"ל וע"ל סימן ב' דמטבע חשיב כלי וכ"כ במלחמות כאן : ב] (אע"ג דמטבע חשוב כלי לענין קנין) תא"מ וכ"ב אע"ג דלגבי אחר פירא הוי : ג] הלכך מספיקא כו'. נ"ב ורמב"ם פסק כרבה : ד] בהגה"ה ד"ה ואמר . ואי בעי כו'. נ"ב אין הלכה כן (עמ"ש רבינו בח"מ סי' קנ"ה ס"ק כ"א) :

תפארת שמואל

פרק רביעי (א) ואע"ג דמטבע חשיב כלי לענין קנין וכו' . מכאן משמע להדיא דדעת המחבר דמטבע דלא סגיא שכתב הרי"ף דהוי כפירי ומיקני בחליפין לאו דוקא אלא אף קונין בחליפין כמו שאר מטלטלים ואנו מוציאין אותו מכלל המטבע לומר שהוא פירי ולא מטבע וממילא הוי כלי כמו שכתב המחבר בהיפוך הדף שניהם קונים זה את זה בחליפין שמטבעות אינם וכ"ש שהמטבע נקנה בחליפין וכן פסק הטור להדיא אבל הרמב"ם סובר שהן כפירי ממש ע"ש : (ב) **אלא** למאי דס"ד מעיקרא דמטבע נעשה חליפין וכו' . מוכרח אתה לתרץ ופירי נמי עבדי חליפין ומדמה אתה שור ופרה לפירי ק"ו לר"ח ולרב אלפס דגרסין בתירוצא ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה וכו' ולא תוכל לתרץ המשנה בע"ח שבעלי חיים כמו כלים הם בעבור זה ניקנין בחליפין. א"כ מאי כיצד בתחלה דינר במטבע א"כ איך שייך כיצד גם אין שייך לומר וכלים נמי עבדי חליפים כיצד וכו' וק"ל א"כ מוכרח אתה לומר ופירי נמי וכו' אבל לפי האמת דכל הניסוס שמדבר בכל המטלטלים שהם כלים א"כ שייך שפיר לומר כיצד ודכוותיה בעלי חיים ג"כ כלים הם כשאר מטלטלים וכן משמע ומוכח בתוספ' וק"ל : (ג) **ולרב** נחמן

פלפולא חריפתא

היינו בתורת דמים כדאיתא בגמרא וכתבו רבינו בסמוך וברייתא הא קיימא אמתניתין : [ב] **והיא** מתני' דלא יעשה אדם סלעים דינרין. ללישנא בתרא דמשום גזירה שמא ישהה כו' אבל מדאורייתא ד"ה מחללין וא"כ ללישנא קמא והסיפא קאי דקתני וב"ה מתירין : [ג] **וגם** אינו נעשה חליפין . אפילו לגבי כסף כדפרישית לעיל דמש"ה מוקי לברייתא ומתניתין הזהב קונה את הכסף דמיירי בתורת דמים והלכך הא דכתב תו רבינו וכן מוכח מתניתין דקתני מטלטלים וכו' אינו ראיה גמורה דאין ללמוד ממנה לגבי כסף אלא לגבי שאר המטבעות : [ד] **דמטבע** דלא סגי הוי פירא. וקונין זה את זה בתורת דמים : [ה] **אבל** מטבע דסגי כו' כגון זהב ונחשת מעות הרעות כו'. פירוש זהב לזהב ונחשת לנחשת וכן כולן דאין לפי' זהב לנחשת ונחשת לזהב וכן כולן דהא בסמוך מסיק דקונים להתוספות זהב לנחשת ולדידיה נחשת לזהב אלא כדפרישית וכן הוא בקצור גם בטור סימן ר"ג : [ו] **נראה** לי דה"ג חשיב פירי לענין כסף ול"ג חשיב כלי לענין קנין . דהא דאמרינן לקמן דמטבע הוי כלי לא קיימא למאי דקי"ל מטבע אינו נעשה חליפין וגם למאי נ"מ צריכא לה הכא דאכתי לא שמעינן לה וגם נקט חשיב פירי דביה איירינן עד השתא אלא ודאי דה"ג דכך גרסינן חשיב פירי לענין כסף : [ז] **ממעות** הרעות שנסדקו . ועדיין יוצאין בהוצאה אבל לא בהדיא טור סימן ר"ג : [ח] **דהא** מטבע לאו פירא הוא. לגבי כולי מילי לבר ממטבע דחשיב מינה : [ט] **ולא** גרע מב"ח דחשיבי כלי . כדלקמן גבי פסיעת דמים ואין מקפידין עליהן : [י] **אלמא** לא מיקני בחליפין . וכ"ש דלא נעשה חליפין דהא מעיקרא הוה אמר רב פפא אפילו למ"ד אין מטבע נעשה חליפין אקנוי מקני בחליפין : [כ] **מדמשני** הכא דלית ליה קרקע . דהי ה"ל אפילו במקום אחר דלא הגורן היה יכול להקנות לו בכסף ומיהו זה יש לדחות דה"מ למימר דלית ליה להך כסף דליקני ביה אלא עיקר סמך קושיתו על ראיות האחרות כך נ"ל : [ל] **ואין** בודקין אחריו. עיין בכתובות ריש פרק אע"פ : [מ] **והאי** דהחליף דמי שור כו' דמלתא דלא שכיחא הוא כו'. מכאן קשה לי על מ"ש בהגהות שניות דמרדכי שבפירקין בשם העיטור דדוקא עלייה דשכיח בה דליקה אבל מכר לו חטים שבבית דלא שכיחא בה דליקה מעות קונות וב"ג בירושלמי כו' דהכא בשור וחמור לא שייך שום שריפה ואי איתא דהיכא דלא שייך למיחש לשריפה דמעות קונות לא הוה צריך הכא לטעמא דקנייה זו מלתא דלא שכיחא הוא שמעינן דתלמודא דידן לא ס"ל להסות דירושלמי וגם הב"י כתב שאין נראה כן מדברי הפוסקים וכן בדין שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין עכ"ל אלא שרמ"א כתבו בהגהותיו סימן קנ"ח סעיף ה' ומהר"ו כ"ץ לא תפס עליו ונראה בעיני שמכח קושיא זו שהקשתי שיש לדון דלא כמותו ועוד דהוה יחידאה : [נ] **דהלכה** כרבה דבתראה הוא. ולא דמי להא דבפרק המפקיד גבי פירות אבודין שכתב רבינו ואי משום דרבא בתראה לאו משמיה דנפשיה קאמר דהכא רבי אבא בר פלוגתיה נמי משמיה דרב הונא קא"ל וכיון דרבא ורבי אבא אליביה דרב הונא קאמרי תרוייהו הוה כפלוגתא דעלמא אלא דקשיא לי דרבי אבא נמי בתראה הוא כדמשמע דתרוייהו מדרב הונא אמרו ונ"ל דסמך על האמת דרבא לא ראה רב הונא כדלקמן אבל רבי אבא ראהו וא"כ רבא בתראה הוא . והדר קאמר דהתוספות כתבו דה"א לגרוס רבא : [ס] **דב"ח** חשיבי כלים . שעושין בהן מלאכה כדלעיל : **מסתמא** כרב נחמן סבירא ליה דהלכתא כוותיה ; מדלא

ביה. במנא לאפוקי מדרב ששת דאמר קונין בפירי. דכשר לאפוקי מדשמואל דאמר קונין [דף מז ע"ב] במוריקא פי' כלי הצבעוני מלפיפי בקר. למקנא לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה למקניא ולא לאקנויי. ביה רב פפא אמר למעוטי מטבע. רב זביד ואיתימא רב אשי אמר למעוטי איסורי הנאה איכא דאמרי ביה א"ר פפא למעוטי מטבע. דכשר. רב זביד ואיתימא רב אשי אמר למעוטי איסורי הנאה אבל מרוקא לא צריך :

ח **מתני'** כיצד משך פירות ולא נתן לו מעות אין יכול לחזור בו נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו. אבל אמרו מי שפרע מדור המבול עתיד ליפרע ממי שאין עומד בדבורו. ר"ש אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה: **גמ'** א"ר יוחנן דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר נשרפו חטיך א בעליה. סוף סוף לאו שלומי בעיא. דלמא נפלה דליקה באונס דאי מוקמת ליה ברשותיה טרח ומציל ואי לא לא טרח ומציל* שמעינן מהא דכל כמה דלא משכיה לוקח לזביניה אי איתנים למוכר איתנים. וכן מוכח בחולין בפרק אותו ואת בנו (דף פג.) דתנן בארבעה פרקים בשנה משחיטין את הטבח בע"כ אפי' שור שוה אלף זוז ואין ללוקח בו אלא דינר לפיכך אם מת מת ללוקח. ופריך עלה והא לא משך אלמא אפי' בלא חזרה ברשות המוכר נאנס [ע] ב מדלא קאמר אם חזר בו ומת מת ללוקח וה"ר זרחיה הלוי ז"ל לא כתב כן ואין דבריו נראין אלא ודאי למוכר איתנים ואית ללוקח למימר ליה תן לי מעותי או תן לי מקחי. [דף מט ע"ב] ואם היתה עלייתו של לוקח מושכרת למוכר אין הלוקח יכול לחזור בו ואי איתניס איתניס ליה. ואע"ג דעלייתו לא קנתה כיון שהיא מושכרת למוכר. דמ"מ תקנו רבנן משיכה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה הכא ברשותא דלוקח נינהו. [פ] ואי נפלה דליקה באונס איהו טרח ומציל להו. אע"ג דהני מילי לר"ש נינהו. מדר"ש נשמע לרבנן. וה"ה נמי אם היתה עלייתו של מוכר מושכרת ללוקח כיון שהוא דר בעליית המוכר ותפול הדליקה בבית המוכר טרח הלוקח להציל פירותיו שבבית המוכר. [דף מז ע"ב] ור"ל אמר משיכה מפורשת מן התורה. מ"ט דר"ל. אמר קרא או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד. *והלכתא כר' יוחנן דר"נ ס"ל כותיה והלכתא כר"נ בדיני. ועוד דבפרק בתרא דע"ז (דף עא.) אמר אמימר משיכה בנכרי קונה תדע דהני פרסאי משדרי פרדשני להדדי ולא הדרי בהו. ושקלי וטרי בההיא שמעתא רבינא ורב אשי ומסיק ש"מ משיכה בנכרי קונה. ואע"ג דברים פ"ב דבכורות (דף יג:) קאמר רב אשי משיכה בנכרי אין קונה אלמא סבר כר"ל דדריש לעמיתך במשיכה הא לנכרי בכסף הא הדר ביה לגבי דאמימר בההיא דפ' בתרא דע"ז. ואע"ג [דף מח ע"א] דרבא קאמר קרא ומתני' מסייע ליה לר"ל. קי"ל כרב אשי ורבינא דאמוראי בתראי נינהו וגם לא הוי סיועי' כוליהאי דאיכא למימר מעושק הוא דאהדריה (ד)ומתני' איכא לאוקומה[צ] בבלן נכרי. תניא ר"ש אומר [אע"פ שאמרו] טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מ"מ כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מדור המבול ומדור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים הוא יפרע ממי שאין עומד בדבורו. והנושא והנותן בדברים לא קנה. והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו. ואמר רבא ג אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו :

הגה"ה

* גבי הא דאמר רב חסדא כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו משיכה בלקוחות משמע מלי' רש"י אם שהלוקח יכול לחזור בו קודם משיכה היינו דוקא קודם שנשרפו כשיראה דליקה יחזור בו אבל אחר שנשרפו אינו יכול לחזור בו. ור"ת מפ' אפילו לאחר שנשרף יכול לחזור בו ואפילו מי שפרע ליכא כיון שמפסיד הכל. מא"ז : וכן ר"י ורשב"א ורב אלפס ז"ל אבל ראב"ן פסק דמקבל מי שפרע. סגה"ה במיימוני :

הגה"ה

*והיכא דאין לו מה למשוך מודה ר"ל דמעות קונות כדמוכח ממתניתין דנתנה לבלן מעל ומדר"ל נשמע נמי לרבי יוחנן דאמר משיכה בנכרי קונה ולא מעות היכא דאין לו לנכרי מה למשוך מעות קונות הלכך נראה בעיני ישראל שיש לו בהמה מבכרת מותר לו לישראל לקבל מעות מן הנכרי ולמכור לו העובר אף ע"ג דלא משך הנכרי ולהפקיע מבכורה ותוזר וקונהו מן הנכרי לאחר שיולד הואיל ואין יכול למשוך העובר מעות קונות. ומשיכת האם אינה מועלת לעובר אלא בכפותה ומטעם חצר ואף ע"ג דאי כפתה ומשכה הוה קנה לעובר אפילו הכי הואיל וגוף העובר אין יכול למשוך אלא על ידי משיכה דבהמה המעות קונות דהא גבי בלן נמי הוה יכול לקיים השכירות ע"י חליפין דשכירות קרקע נקנית בחליפין אפ"ה הואיל ואין יכול למשוך גוף המרחץ מעות קונות הוא הדין הכא. מא"ז : ודוקא דלא עייל ונפיק אזוזי אבל עייל ונפק אזוזי לא קנה עד שיפרש בהדיא ויזקוף עליו השאר במלוה כדאיתא בריש האומנים ואפי' מטלטלין אם משך בסתם לא קני עד שיפרש יקנה לך המשיכה והמעות יזקוף במלוה אם עייל ונפק אזוזי. פר"י לקמן פרק האומנין מהרי"ח. מיהו באתרא דכתבי שטרא אע"ג שנתן לו כל המעות לא קנה מיהו מי שפרע בעי לקבולי. מהרי"ח :

ט **והא** בעי ממשך תספורת. *מכאן מדקדק ר"ת ז"ל דהשוכר אומן ומשך כלי אומנות שעושה בו המלאכה נגמר קנין השכירות* ואם הוא קבלן אין האומן יכול לחזור בו. אבל אם הוא שכיר יום או שכיר שבת או שכיר חדש יכול לחזור בו ואע"פ שנגמר קנין השכירות כמו עבד עברי שמגרע פדיונו ויוצא ד :

הגה"ה

*וכן השוכר סופר משמשך קולמוסו אין יכול לחזור בו ור"י אומר דיכול לחזור בו ולא מהני משיכת הקולמוס אלא לענין שיוכל לעכבו עד שיכתוב לו ונדחית ראייתו. מא"ז :

י [דף מח ע"ב] **איתמר** אביי אמר אודועי מודעינן ליה. רבא אמר מילט לייטינן ליה ואע"ג דמפשטא דמתני' לא משמע לא שיהא צריך להודיעו ולא שיקללוהו אלא שהמשנה אמרה לנו שיש עונש למי שאינו עומד בדבורו. מ"מ מסתברא להו להני אמוראי שצריך לעשות חיזוק לדבר לפי שהמון העם קל לחזור כל זמן שלא נגמר המקח בקנין ואינן יודעין שיש עונש למי שאינו עומד בדבורו וקאמר אביי שצריך להודיעו והוסיף רבא וקאמר דמילט לייטינן ליה. מדקאמר לייטינן ליה משמע שאומר לו הדיין מי שפרע וכו' הוא יפרע ממך אם אינך עומד בדיבורך.(ה) אבל ה"ר משה מיימון ז"ל כתב בפ"ז ה דקנין שאומר לו הדיין הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו. ואע"ג דכתיב ונשיא בעמך לא תאור ובסוף ארבע מיתות (דף סו.) ילפינן כל אדם מחרם ונשיא ודיין ו שהן בעמך. האי לאו עושה מעשה עמך דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה :

יא **איתמר** רב אמר ערבון כנגדו הוא קונה. ור' יוחנן אמר כנגד כולו הוא קונה. במקרקעי קונה קנין גמור [ק] אם פרע קצת המעות קונה כל הקרקע* ובמטלטלין לענין מי שפרע. וקי"ל דכל היכא דפליגי רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן :

הגה"ה

*ואינו יכול לחזור בו וכ"ש אם אמר אותן זוזי שאני נותן לו יקנו לי הכל. כן פירש ר"י :

יב [דף מט ע"א] **איתמר** דברים רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה ור' יוחנן אמר יש בהן משום מחוסרי אמנה. ואף ר' יוחנן לא אמר אלא במתנה מועטת דסמכה דעתיה של המקבל שיקיים דבריו ומחסר אמונתו אם יחזור בו. אבל מתנה מרובה לא סמכה דעתיה דמקבל אלא היה בעיניו כמפליגו בדברים. והלכתא כר' יוחנן. תניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר מה ת"ל הין צדק והלא הין בכלל איפה אלא שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק. ופי' אביי שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב. תמיה לי מה הוצרך רב אלפס כאן הך פירושו דאביי דלכאורה משמע דאליבא דרב הוצרך לפרש כן. דלר' יוחנן אתיא ברייתא כפשטה לאשמועינן דדברים יש בהן משום מחוסרי אמנה ויראה דסבר רב אלפס ז"ל דנהי דפריך מהך ברייתא לרב ומשמע' לר' יוחנן דשמעינן מיהא דדברים יש בהן משום מחוסרי אמנה. לבתר דמפליג לר' יוחנן בין מתנה מרובה למועטת מסתבר דלא שמיע ליה לר' יוחנן מקרא. אלא עיקר קרא אתא לאחד בפה ואחד בלב. דאי שמיע ליה לר' יוחנן מקרא לא מסתבר לחלק בין מתנה מרובה למועטת. ירושלמי רבי יעקב בר זבדא ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר ליתן מתנה לחבירו ובקש לחזור בו מותר לחזור בו. [ר] אלא ח בשעה שאומר צריך לומר מדעת גמורה. רב מפקיד לשמעיה כד אימא לך ליתן מתנה לגבר גם אי הוה מסכן הב ליה מיד [ש] ואי עתיר אימליך בי תניינות : יג **ההוא** גברא דיהיב זוזי אשומשמי. אייקור ט אהדרו ביה. א"ל תא שקול זוזך דליכא שומשמי. לא שקלינהו ואיגנוב. אתו לקמיה דרבא אמר להו לא מיבעיא דשומר שכר לא הוה אלא אפילו ש"ח לא הוה* אין לפרש דש"ש לא הוה משום דא"ל שקול זוזי הא אי לא א"ל שקול זוזי הוי ש"ש בשביל שהמעות הם ברשותו להוציאם אע"ג שלא נגמר המקח. דל"ל הכי שיהא לו רשות להשתמש בדמים בעוד שלא נגמר המקח. דהא רב הונא סבר כר"י דאמר מעות קונות דבר תורה בההיא דלעיל דמכור לי בהאי. (ו) וא"כ הך ברייתא דנתנה לספר לא מעל עד שימשוך צריך לאוקמיה בנכרי. ומדלא מעל הגזבר עד שימשוך מנכרי אלמא שאינו ברשות הנכרי להוציאם. דאם היה יכול להוציאן מעל הגזבר כדאמרי' לעיל פ' המפקיד (דף מג.) דדייק מותרין ישתמש בהן לפיכך אם הוציא מעל הגזבר. ואי אמרת אפי' נאנסו כדאמר רב הונא מאי איריא הוציא אפי' לא הוציא נמי דכיון שהם ברשותו (ז) להוציאן מיד הוי שואל עלייהו ויוצאין לחולין. וה"ה נמי לר' יוחנן בישראל כיון דתקינו דמעות אינן קונות אינו יכול להוציאן עד שימשוך. והכי פירושו לא מיבעיא ש"ש דלא הוי דלא שקיל אגרא. וכן צריך לומר בההוא עובדא דהא ביתא קמך. ומיהו יש לחלק דהכי דבנכרי אין יכול להשתמש במעות עד שימשוך. בישראל דמעות קונות דבר תורה נהי דתקון רבנן דמשיכה קונה [ת] אלים כוחיה טפי ויכול להשתמש במעות. ומיהו בחלוק פסק זה לא נפקא מינה לדידן לפי מה שפסק ר"ת ז"ל דאנן חשובין כשולחני לפי שרוב עסקינו ברבית וצריכין אנו תמיד למעות כשולחני. וכ"ש בדמי מקח שיכול להשתמש אע"פ שלא נגמר המקח. אמר רב פפי אמר לי רבינא דא"ל ההוא מדרבנן ורב עבות שמיה ואמרי לה רב שמואל בר זוטרא שמיה [א] ואי יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדיבוריה בדידי הוה עובדא דאתא ההוא גברא אפניא דמעלי שבתא וקאי אבבא ואמר לי אית לך שומשמי לזבוני [דף מט ע"ב] א"ל לא אמר לי כ ליהוי זוזי גבך דמשכא לי. אמרי ליה הא ביתא קמך אותבינהו ואיגנוב. אתא קמיה דרבא א"ל הא ביתא קמך לא מיבעיא ש"ש דלא הוי אלא אפי' ש"ח לא הוי. והלכתא כהאי עובדא בתרא דמאן דאמר לחבריה הא ביתא קמך ליתיה אפי' ש"ח. ועובדא קמא קביל רבינא דלא היו דברים מעולם ולא נשאל דין זה לפני רבא כלל. וכתב רב אלפס ז"ל בשם רב האי גאון ז"ל דבמעשה כזה כיון שקבל המוכר המעות כדי להשלים ללוקח מקחו הרי קבלם להוציאם לעשות בהן כל צרכו ונתחייב באחריותן דהוו להו כהלואה גביה. ואפי' אמר למרייהו תא שקול זוזך ולא אתא ואיתניסו מיחייב בהו. ואע"ג דקא משלם קאי עלייהו במי שפרע. ומילי דטעמא נינהו דודאי מאן דיהיב זוזא בזבינא לא יהיב ליה אלא אדעתא דלית ליה גבי חבריה אלא ההוא זבינא בלחודיה. הלכך קיימי הני זוזי ברשות מוכר דדיליה אינון ואית ליה לאפוקינון בכל מאי דבעי. הלכך אע"פ דלא אפקינן והדר ביה וא"ל לחבריה תא שקול זוזך ל דהדרנא בי ליכא עליה (ח) דההוא למישקל זוזי עד דמקבל הוא עליה מי שפרע. הלכך כל כמה דלא מקבל עליה מוכר מי שפרע קיימי זוזי ברשותיה ואי איתניסו איתניסו ליה. ואע"ג דאיתנהו לזוזי בעינייהו. וכ"ש דאי אפיקינון לצרכיה דאפי' אי הוה פקדון גביה ואפיקינון קמו להו ברשותיה והוו הלואה גביה. וכ"ש הני דלדידיה אינון: ההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא ושמע דקבעו למינסביה בי פרזק רופילא. אמר הבו לי זוזאי

הגה"ה

*ולא דמי לההיא (לקמן דף פ:) אומן שאמר טול את שלך והבא מעות דשומר חנם מיהא הוי עליה דמעיקרא הוי עליה שומר שכר. פר"י מהרי"ח :

הגהות הב"ח א חטיך בעליה סוף סוף לאו שלומי בעי אלא גזירה דלמא נפלה: ב נאנס מדלא קאמר אם חזר בו ומת. נ"ב פי' מדלא תנא בהדיא אפילו חזר בו הלוקח ומת מת ללוקח אלמא דמיירי דוקא בלא חזר בו הלוקח ואפ"ה פריך עלה והא לא משך אלמא להדיא דאפי' בלא חזרת הלוקח ברשות מוכר נאנס כיון דלא משך הלוקח: ג נוחה הימנו ואמר רבא אנו אין לנו: ד עבד עברי שמגרע פדיונו ויוצא אבל אמרו חכמים מי שפרע וכו' איתמר אביי: ה אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ז דהל' מכירה שאומר לו הדיין: ו כל אדם מחרם ונשיא ודיין מ"מ לייטינן ליה מדכתיב בעמך בעושה מעשה עמך והאי לאו עושה: ז לרב ומשמע דלר"י שמעי' מהא דדברים: ח אלא שבשעה שאומר: ט אשומשמי אייקור שומשמי אהדרו ביה: י פרק המפקיד נ"ב ועי"ש בתוס': כ אמר לי ליהוו זוזי פקדון גבך: ל דהדרנא בי ליכא עליה דההוא מן דינא למישקל זוזי :

פלפולא חריפתא

[ע] **מדלא** קאמר אם חזר כו'. כלומר מדלא קתני במתני' אם חזר בו ומת כו' אלא סתמא קתני ואפי' לא חזר מת ללוקח ופריך והא לא משך דהלמא דקי"ל דכי לא משך אפילו לא חזר קיימא ברשות מוכר ומש"ה פריך שפיר : [פ] **ואי** נפלה דליקה באונס. דמיירי שהוא דר באותו חצר כמ"ש נימוקי יוסף בשם תלמידי הרשב"א וכן כ"ל דעת הטור כמו שכתבתי בתוי"ט דלא כמהר"ו כהן דכתב אע"פ שאינו דר בו מסתמא מנוי הוא אצל ביתו : **אם** תפ"ל גרסי':[צ]**בבלן** עובד כוכבים. עיין לקמן גבי ההוא גברא דיהיב זוזי אשומשמי:[ק] **אם** פרע קצת המעות לאפוקי נתן משכון דנסבא אין כאן כדלקמן גבי עובדא דפרזק רופילא:[ר] **אלא** בשעה שאומר צריך לומר מדעת גמורה ידביה מקיים הין צדק ובירושלמי מסיים ובתר כן אין חוזר בו לא חזר ביה וכ"ל פירושו בתמיה דאה"כ אי חזר בו מי לא מצי הדר ביה והיינו דבירושלמי סוף שבועות אדאמר ר"י בר זבדא שמותר לחזור שאלו רבי יוסי מהך דהין צדק והשיבו בשעה שאמר הין של צדק הוה והוי יודע דבירושלמי דהא אתמר ה"ד בעני אבל בעשיר נעשה נדר ויראה לי דגרסינן איפכא ויש מגיהים אבל בעשיר לא נעשה נדר וא"כ ובתר כן כו' דקאמר הירושלמי הוי בניחותא ואין כ"ל כן אלא כמו שכתבתי וק"ל: [ש] **ואי** עתיר אמליך בי תניינות. בירושלמי דסוף שבועות משמע דרב סבירא ליה דממידת חסידות אין לחזור אפילו בעשיר וצ"ע : [ת] **אלים** כותיה טפי וכו' וזו היא סברת רב האי והרי"ף דלקמן : [א] **ואי** יהבי לי' כל חללי גרסינן :

תפארת שמואל

למאי דאית ליה וכי היכי דלא קי"ל וכו' דהאי שקלא וטריא לאו אליבא דהלכתא אלא כו' (כנ"ל). וכ"כ ור"נ מתרץ לה כל הניסוס וכו' דס"ל דשור ופרה הוי כלי וכמ"ש וכשיטת התוס' ולא צריכה לר"נ לתירוץ בתרא למ"ד אין מטבע נעשה חליפין ודו"ק היטיב בתוספות ודו"ק: (ד) **ומתני'** איכא לאוקמי בבלן נכרי וכו'. נ"ב וה"ה הרי"ף דוקא בבלן נכרי דלא מחוסר משיכה אבל שאר דברים דשייך בהו משיכה בנכרי אינו מועיל עד שימשוך כי לר' יוחנן דוקא נכרי במשיכה וברייתא דנתנה לספר מעל אפילו בלא משיכה אוקי לה בספר ישראל דלא צריך משיכה ודו"ק : (ה) **אבל** הרמב"ם ז"ל כתב וכו'. נ"ב בכאן משמע שהוא מודה אל הרמב"ם אבל אינו משמע כן מדברי הטור חו"מ סימן ר"ד ע"ש : (ו) **וא"כ** הך ברייתא דנתנה וכו'. אין כך לשון הברייתא רק נתנה לספר מעל ודייקינן מברייתא דלעיל מיניה דוקא נתנה לבלן דלא מחסר משיכה אבל כגון ספר דמחסר משיכה אינו מועל עד שימשוך : (ז) **להוציאן** מיד הוי שואל עליהו וכו'. נ"ב פי' אליבא דרב הונא דסבר דהיכא שמשך מעות מחייב באונס וא"כ מיד הוי ברשותיה והוי שואל עליהם ובעבור זה מעל הגזבר דהוי כאילו הוציא אבל לרב נחמן דסבר נאנסו לא חייב (אלא) אינו מעל עד שיוציא. ואף שמותר להוציא כמו שנאמר במשנה מותרים ישתמש בהם. מ"מ אינו מעל ומה שהר"י ז"ל מדקדק מרב הונא. אף שהוא בעצמו פסק הלכה כרב נחמן ולרב נחמן אע"פ שיכול להוציא אינו מועל עד שיוציא וא"כ איך מדקדק בשלא נגמר המקח דאסור להוציאן נ"ל שמדקדק מדברי רב הונא אדרב הונא שאליבא דר"ה אסור להוציאם ומדרב הונא נשמע ג"כ לר"נ דלא אמרי' דחולק עליו כ"ל ודו"ק. (רש"ל) : (ח) **דההוא** למשקל זוזי עד דמקבל וכו'. נ"ב משמע שאם קבל עליה מי שפרע פטור וה"ה אפשר אם לוקח חוזר ומוכר א"ל שקול זוזך שאינו שומר עליהם וכן ברמב"ם רק שהראב"ד משיג בדין זה ואמר שאין חילוק בין לוקח בין מוכר חוזר וכו' וממילא יכול להיות שחולק בזה כשקבל עליו מי שפרע וק"ל. וכן כתב הטור בשם הרי"ף כשקבל עליו מי שפרע אז אינו שומר על המעות וכ"כ בשם הרמב"ם ז"ל וא"כ כותב בשם הרמב"ם חילוק בין לוקח ובין מוכר. ובסוף דברי הטור יראה שאין חילוק בין מוכר ובין לוקח בין קיבל מי שפרע בין לא קיבל מי שפרע אלא לעולם עליו כמלוה עד שיוציאם ותמיה לי כי זה הפסק הוא רחוק נגד הגמרא כי לפי גירסא ראשונה של שומשמין נאמר בגמרא ע"ש אפילו לא קבל עליו מי שפרע מ"מ עכשיו יקבל וכו' ונהי דלא קיימא לנו כעובדא קמא אבל שיהא כ"כ רחוק מסברא שבזה לשון ראשון לא הוי שואלין רבנן לרבא והא בעי לקבולי מי שפרע משמע שאם קיבל כבר ליכא מאן דפליג שיהא עומד באחריותו כ"א באחריות הלוקח והם חולקים כשקיבל בשלמא בזה הדין כשקיבל מי שפרע אבל המעות אינו בעין כגון שהוציא ויחד אחרים תחתיהם ונאנס אף שהרמב"ם אף בזה כתב שאינו באחריות מ"מ יכול להיות בזה הדין טעם מאחר שהוציא פעם אחת. בין קודם מי שפרע בין לאחר מי שפרע לעולם עליו כמלוה עד שיחזור אבל בשלא הוציא כלל כשלא הוציאם כמו שכתב בטור דאין הסברא נותנת להיות באחריות. ובודאי מאחר שהרא"ש ז"ל הביא הרי"ף כצורתו ולא חילק

ג"כ

דלא בעינא חמרא. אתא לקמיה דרב חסדא אמר כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו משיכה בלקוחות ואפי' מי שפרע ליכא מדלא קאמר אהך עובדא והא בעי לקבולי עליה מי שפרע כדקאמר אהני עובדי דלעיל. דליכא מי שפרע אלא היכא דחוזר מחמת יוקרא וזולא. אבל אם חוזר מחמת שירא להפסיד הכל אפי' מי שפרע ליכא:

יד בללא דמילתא ליכא מי שפרע אלא דברים ואיכא בהדייהו מעות וחוזר בו מחמת יוקרא וזולא. אבל אם חוזר בו מחמת הפסד כי הך עובדא דפרזק רופילא אף מי שפרע ליכא. וכן דברים ומשכון לא קאי באבל. מדאמר בפ"ק דקדושין (דף ח:) גבי בני דרב הונא בר אבין זבון ההוא אמתא בפריטי לא הוו להו זוזי אותיבו נסכא עלויה לסוף אייקור אמתא אתא לקמיה דר' אמי אמר להו פריטי אין כאן נסכא אין כאן. ודברים בלא מעות אין רוח חכמים נוחה הימנו (ט) [ב] כר' יוחנן דאמר יש בהן משום מחוסרי אמנה. וכתב א] בעל המאור ז"ל בחדא תרעא אבל בתרי תרעי לית בהו משום מחוסרי אמנה. מידי דהוה אמעות לר"ש שהן קונות ללוקח שהוא אין יכול לחזור ובתרי תרעי יכול לחזור אלא קאי באבל אמרו חכמים כדאמר בפרק איזהו נשך (דף עד:) [ג] וראיה לדבר מההוא דקדושין בני רב הונא בר אבין זבון אמתא וכו' אמר להו פריטי אין כאן נסכא אין כאן. ואי סלקא דעתך יש בדברים משום מחוסרי אמנה אפי' בתרי תרעי היכי מורה להו ר' אמי לכתחלה למיהדר בהו. אטו דברים ומשכון מי גרע מדברים לחודייהו. אלא לאו ש"מ כדאמרן: **טו מתני'** האונאה ארבע כסף מעשרים וארבע כסף לסלע שתות למקח. עד מתי מותר להחזיר. עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. הורה ר' טרפון בלוד האונאה שמנה כסף מכ"ד כסף לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד. אמר להן מותר לחזור כל היום. אמרו יניח לנו ר' טרפון* את מקומנו וחזרו לדברי חכמים: **גמ'** איתמר רב (כהנא) אמר שתות למקח שנינו. ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו. שוי שיתא בחמשא או שוי שיתא בשבעה כ"ע לא פליגי דאזלינן בתר מקח והויא לה אונאה. כי פליגי שוי חמשא בשיתא. או שוי שבעה בשיתא. לשמואל דאמר בתר מעות אזלינן אידי ואידי אונאה הוא. לרב (כהנא) דאמר בתר מקח אזלינן שוי חמשא בשיתא הוי בטול מקח. שוי שבעה בשיתא הוי מחילה. ושמואל אמר כי אמרי' מחילה ובטול מקח היכא דליכא שתות משני לדדין. אבל היכא דאיכא בלד אחד אונאה הויא. והלכתא כוותיה דשמואל. דקי"ל הלכתא כוותיה בדיני. [ד] ועוד דתניא כוותיה. ועוד ראיה מהנהו תרי עובדא דוורשכי ודכיפי דקאמר אתן שית ואתבעיה לדינא משמע כוונתו היתה להוציא ממנו ולקיים המקח ולרב (כהנא) המקח בטל דהוי חומש המקח: [דף נ ע"ב] אמר רבא הלכתא פחות משתות נקנה מקח ולאחר הויא מחילה יתר על שתות בטל מקח ויכול המתאנה לבטל המקח ולחזור בו אפי' אם ירצה המאנה להחזיר לו אונאתו. אבל אם רצה הלוקח למחול אונאתו ולעמוד במקחו כגון שהוקר המקח אין המוכר יכול לבטל המקח. דא"ל לוקח למוכר אי לאו דאוניתני לא מצית הדרת בך השתא דאוניתני מצית הדרת בך. אבל אם המתאנה רוצה לקיים המקח אלא שתובע אונאתו מן המאנה מצי מאנה למימר ליה אם רצונך לעמוד במקח ולוותר על אונאתך הרי טוב ואם לאו החזיר מקחי ואחזיר לך מעותיך. ובכה"ג אמר יתר על שתות שניהם חוזרין דבעל המאנה לחזור אם המתאנה תובע אונאתו. ובפ' המוכר את הספינה כתב בע"א וכמו שכתבתי שם בשם הר"ר יונה ז"ל הוא עיקר. שתות קנה ומחזיר אונאה זה וזה שתות ויתר משתות כדי שיראה לתגר או לקרובו*. וכן הלכתא.

הגה"ה
*ופי' ה"ר ברוך יצחק מריגנשבורג"ק דהיינו דוקא אם נתן המעות אבל אם לא נתן המעות מיגו דיכול לומר לו נתתי לך יכול לומר לו לא נתרציתי. מהרי"ח:

והיכא דזבין איניש מידי לחבריה ולאחר זמן איתגלי דאית ביה מומא דהוה ביה מעיקרא מקמיה דליזבנה אית ליה לאהדורי למריה. ולא אמרינן בכי האי גוונא שהה ליה כדי שיראה לתגר או לקרובו. דלא אמור רבנן הכי אלא גבי אונאה אבל גבי מומין מקח טעות הוא וכל אימת דמגלי ליה מהדר ליה למריה. והכי (י) כתב רב האי גאון ז"ל: עד מתי מותר להחזיר עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. אמר ר"נ לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר. [דף נא ע"א] מאי טעמא לוקח נקיט מקחו בידיה וכל היכא דאזיל מחוי ליה ואמרי ליה אי טעה אי לא טעה הלכך עליה דידיה רמי להדורי לאלתר ולידע אם נתאנה. ואם נתעלל ולא חקר לידע אם נתאנה בלא עיכוב אונס מוחל על אונאתו. ג מוכר ליתיה למקחיה בידיה אלא עד דמתרמי ליה זבינא כזבינתיה וידע אם טעה אי לא טעה הלכך לעולם חוזר עד דמיתבריר דאיתרמי ליה זבינא וידע דטעה ולא הדר ביה: **טז אמר** רב חסדא לא שנו אלא בלוקח מן התגר (יא) אבל בלוקח מבעה"ב אין לו אונאה. משום דמאני תשמישי' יקירי עליה ואי לאו דמי יתירי לא הוה מזבין להו. וכתב בשאלתות דרב אחאי *דהוה כמפרש בהדיא חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני שאינו שוה אלא מנה. וכתבו התוס' מסתברא דדוקא עד שתות אמרי' הכי דומיא דהנך תרי עובדי אבל יתר משתות לא ואע"ג דבשאלתות דרב אחאי מדמה ליה למפרש. לא דימה אותו אלא לענין זה שנדע הטעם למה אין לבעה"ב אונאה משום דדמי למפרש ומיהו לא דמי לגמרי דהתם פרים בהדיא אבל הכא די לו שנאמר דהוי כמפרש עד שתות ולא בדבר מופלג. וכן עשה ר"י מעשה וכ"ל כיון דהוי טעמא משום דהוי כמפרש צריך שידע הקונה שהמוכר הוא בעה"ב הלכך מחל על אונאתו. אבל אם לא ידע שהוא בעה"ב או שמכר ע"י סרסור יש לו אונאה. והאן תנן כשם שיש לו אונאה להדיוט כך יש לו אונאה לתגר מאן הדיוט לאו בעל הבית ומשמע דיש אונאה לבעה"ב כמו לתגר בין כשהוא קונה בין כשהוא מוכר. א"ר פפא בגרדיתא פי' אורגים שאורגים יריעות ומוכרין אותן ובדברים הללו דינו כתגר. אבל מאני תשמישתא יקירי עליה ואין לו אונאה אם נתאנה לוקח. אבל אם נתאנה הוא דינו כתגר: **יז מתני'** אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה. כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר. רבי יהודה אומר אין לתגר אונאה. מי שהוטל עליו אונאה ידו על העליונה רצה אומר תן לי מה שאוניתני או תן ד לי מקחי: **גמ'** מנא הני מילי. דת"ר וכי תמכרו ממכר לעמיתך אל תונו אין לי אלא שנתאנה לוקח נתאנה מוכר מנין ת"ל או קנה. ר' יהודה אומר אין לתגר אונאה. משום דתגר הוא אין לו אונאה. אמר ר"נ בתגר ספסר שנינו. רב אשי אמר מאי אין לתגר אונאה איתו בתורת אונאה. אע"ג דהכי אמוראי מפרשי דברי ר' יהודה לית הלכתא כוותיה. שכן דרך אמוראים מפרשי' דברי התנאים אף אותן שאין הלכה כמותן: איתמר האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה. רב אמר יש לו עליו אונאה. ושמואל אמר אין לו עליו אונאה. [דף נא ע"ב] ואותיבנא עליה דרב מהא דתניא הנושא והנותן באמנה *והאומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה. ופריק רבא לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש. והתניא בד"א בסתם אבל במפרש ה. כגון מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני נותן לך במאתים יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה. *על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה. וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני בו שהוא מאתים ע"מ שאין לך [עלי] אונאה אין [לו] עליו אונאה. וכן הלכתא וכן פר"ח ז"ל. משום דאונאה הוא איסור וקי"ל הלכתא כוותיה דרב באיסורי. ולא דמיא הך פלוגתא לפלוגתא דפליגי רב ושמואל בענין גזל בכמה דוכתי וקי"ל כשמואל בדיני. דהכא פליגי בלכתחלה אם מותר להתנות כן ולהפטר מאונאה. וכן פסק בשאלתות דרב אחאי *כרב משום דהך ברייתא בד"א בסתם אבל במפרש אתיא כרב:

הגה"ה
*פי' כגון שקנה חפץ וא"ל חבירו תניהו לי ואני אתן לך ריוח דינר יותר ממה שקנית ואני מאמינך ממה שתאמר שנתת עליו ואם נתאנה לוקח ראשון ואינו שוה כמו שנתן אפ"ה צריך שני ליתן כמו שהתנה ואפי' אין שוה וכגון שמשך את החפץ. מא"ז:

הגה"ה
*על מנת שאין בו אונאה והרי יש בו אונאה מקח טעות הוא אם רצה לחזור יחזור לגמרי לפי' ר"י אבל לפי' רשב"ם קנה ויחזיר. מא"ז:

הגה"ה
*כרב ...

יח ת"ר הנושא ונותן באמנה לא יחשב את הרע באמנה לפרש"י כדאית ליה ולפי' ר"י כדאית ליה. ואת היפה בשוה. אלא או זה וזה בשוה או זה וזה באמנה. ונותן לו שכר כתף שכר חמור שכר פונדק. ושכר עצמו אין נוטל שכבר נותן לו שכרו משלם. מהיכא יהיב ליה. א"ר פפא בגרדיתא דיהבי ד' למאה. והם סוחרי בגדים הנקראים גרידה כדאמרינן במועד קטן (דף כז.) והאידנא נהוג אפי' בגרדא בר זוזי. וסוחרי אותן בגדים נקראים גרדויי. מי שהוטל עליו אונאה ידו על העליונה. ומתני' ר' יהודה הנשיא היא ולית הלכתא כוותיה דהא פסיק רבא' שתות קנה ומחזיר אונאה:

יט מתני' כמה תהא הסלע חסירה ולא יהא בה אונאה ר"מ אומר ארבע איסרות איסר לדינר. ר' יהודה אומר ארבע פונדיון מפונדיון לדינר. ר' שמעון אומר [דף נב ע"א] שמנה פונדיונות משני פונדיונות לדינר*: **גמ'** מ"ש בסלע דפליגי ומאי שנא בטלית דלא פליגי. אמר רבא מאן תנא טלית רבי שמעון היא. אביי אמר טלית עד שתות מחיל איניש כדאמרי אינשי עסיק לגביך ושוי לכריסיך. סלע כיון דלא סגי ליה לא מחיל. והלכה כרבא. הלכך הלכתא כר' שמעון בסלע דסתם לן תנא כוותיה בטלית [ה] וכבר פסק רבא בטלית כוותיה מדאמר רבא הלכתא פחות משתות נקנה מקח. ע"כ דברי רב אלפס ז"ל. אמנם ירא' דרבה גרסי' הכא ולא רבא שלא מצינו בכל הגמ' שקבע רב אשי דברי רבא קודם אביי. כי אביי מלך קודם רבא והיה פותח תחלה בבית המדרש הלכך נקבעו דבריו תחלה. וכיון דגרס רבה [ו] א"כ הלכה כאביי [א] דבתרא הוא:

הגה"ה
*כ"ל דהוא הדין פשוט שאינו יוצא לו שצריך להחליף לו וכדי שיראה לשולחני ואם היה מכירה מקבלה סימנו אפילו אחר שנים עשר חדש משום מדת חסידות. מהרי"ח:

כ גופא וכמה תהא הסלע חסירה ויהא בה אונאה וכו'. עד כמה תפחת ויהא רשאי לקיימה. בסלע עד שקל. בדינר עד רובע. פירוש רובע השקל. וה"ה נמי בשקל עד דינר. כדקאמר ר' אמי דינר הבא משקל מותר לקיימו מסלע אסור לקיימו. והא דלא תני בשקל עד דינר. משום דנפיק מכללא דבדינר עד רובע. דמש"ה תלי ליה בשקל משום דאיכא דינר דאתי משקל. פחות מכאן איסר אסור מאי קאמר אמר אביי ה"ק פחתה יתר מכדי אונאה איסר אסור. מאי איריא איסר אפי' כל שהו נמי. אלא אמר רבא פחתה איסר לדינר אסור כר"מ. והלכתא כרבא. ואע"ג דרבא אליבא דר"מ קאמר. מדר"מ [ז] נשמע לר"ש דבשני פונדיון אסור לקיימה. וכן אמר רב הונא. יתר על כן יקוץ עד שיעמוד על מחצה ואז מותר לקיימה. והא דאמר במתני' שאינו אלא נפש רעה מי שאין מקבלה ואמאי כיון דצריך לקוץ אמאי יקבלנה. הלכך נראה כדברי המפרש דהא דקאמר ונותנה למעשר שני קאי אכמה תהא הסלע חסירה ולא יהא בה אונאה דהיינו פחות מכדי אונאה וכ"כ הראב"ד ז"ל. כך היא שיטת רב אלפס ז"ל. ולדברי המפרש דנותנה למעשר שני אכדי אונאה. צריכין לפרש [אפי' לא] פחתה יותר מכדי אונאה אסור להוציאה ביפה ומותר לקיימה. ונראה כפי' הראשונים [ח] דלא ימכרנה להרג דקאי אפחות מכאן איסר אסור. ועוד דיתר על כן יקוץ דקאמר רב הונא משמע דבכל יתר על כן קאמר אפי' לא פחתה יותר בכדי אונאה לא ימכרנה לא להרג ולא לחרס ולא לתגר מפני שמרמים בו את אחרים אלא נוקבה ותולה בצואר בנו. [דף נב ע"ב] ורמינהו לא יעשנה משקל בין משקלותיו ולא יזרקנה לתוך גרוטותיו ולא יקבנה ותולה בצואר בנו. אלא או יתוך או יקוץ או יוליך לים המלח. לא קשיא כאן באמצע כאן מן הצד. אבל פחתה פחות משתות יקיים ויכול להוציאה ביפה. ויראה דבכל שאר דברים אפי' פחות משתות אסור לאנות את חבירו אם יש בו שוה פרוטה כיון שיודע שאין מקחו שוה כל כך. דרחמנא אמר אל תונו בכל דבר שיש בו שיווי ממון הזהירה תורה שלא יאנה את חבירו אלא שאמרו חכמים דעד שתות הוי מחילה לפי שכך דרך מקח וממכר לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולין לכוין דמי המקח בצמצום. ודרך העולם למחול טעותם עד שתות. שאף אם יבא המתאנה לערער לא ישומו השמאין בשוה זה יאמר יש בו אונאה וזה יאמר אין בו אונאה הלכך מקבל עליו שתיקה ואין מערער ומוחל (המוכר). אבל אם המוכר בקי בערך מחבירו והלוקח אין בקי כל כך או אם הלוקח תגר ובקי בערך מקחו יותר מן המוכר אל יאנו זה את זה

הגהות הב"ח א ר' טרפון במקומנו כצ"ל ותי' את נמחק: ב אבל היכא דאיכא שתות מצד אחד אונאה: ג אונס מוחל על אונאתו אבל מוכר ליתיה וכו' דאיתרמי ליה זבינא כזבינתיה וידע דטעה: ד או תן לי מעותי מנה"מ: ה בסתם אבל במפרש לא כגון: ו דהא פסיק רבה הלכתא שתות קנה:

הגהות הגר"א א] וכתב כו'. כ"כ ועי' תוס' ד"ה מודה שחולקים ע"ז וכ"ד רש"י וש"פ (עמ"ש רבינו בח"מ סי' ר"ד ס"ק י"ח):

הגהות הגרי"פ [א] ועי' בהרא"ש פ' כלל גדול סימן ב' ובפרק השואל בשבת סימן א' ופ' מבוי ס"ס ב' ובעושין פסין סימן ד' ובאלו מגלחין ס"ס כ' והמדיר סימן י"ג ובארבעה נדרים סימן ח' ובכסוים מקדם סימן ז' וסימן ח' ובכילד הרגל סימן ה' ובשנים אוחזין סימן מ"ט ובאלו מציאות ר"ס ד' ובהמפקיד סימן יו"ד לא ובדוק בסימנים הנ"ל ותראה סתירות נפלאות ומאתר לאתר תלוק:

תפארת שמואל

ג"כ ס"ל כוותיה דוקא מי שלא קבל עליו מי שפרע הן באחריות אבל כשכבר קבל עליו מי שפרע לא נראה להיות חייב באחריות כ"ל ודו"ק: (ט) כר' יוחנן דאמר יש בהן משום מחוסרי אמנה וכו'. וכן כתב הגהת מיימוני וז"ל וי"א דוקא בחד תרעא כלומר שלא וכו' עד העיקר אצלינו וכו' ותמיה לי על הרא"ש שפסק כר' יוחנן וג"כ קי"ל הלכתא כר' יוחנן לגבי רב וא"כ משמע בגמרא להדיא שיוקרא וזולא אין בהם משום מחוסרי אמנה כמו מתנה מועטת ודוקא לרב יוקרא וזולא יש בהם משום מחוסרי אמנה וכן איתא בהדיא בתוספ' שיוקרא וזולא דמי למתנה מועטת ונראה יש לשדו בו נרגא וכן יראה עיקר כ"ל ודו"ק: (י) כתב רב האי גאון. נראה דקאי על מי שטוען חבירו שקנה ממנו תכשיט והוא לאחר שיראה לתגר או לקרובים וזה טוען לא נתרציתי לך מעולם בקנין גמור ונראה לי דאפי' מי שפרע ליכא. וכ"כ בא"ז וז"ל ואם לא נתן מעות אפילו לאחר כדי שיראה וכו' יכול לחזור בהן כ"ל שא"ז ג"כ מיירי בזה הדין שטוען מעולם לא נתרצתי קנין גמור ודו"ק: (יא) אבל בלוקח מבעל הבית וכו'. נ"ב שמעתי בשם ר"ת ד"ה אם נתאנה בעל הבית וכו' וכתב רבינו אבי העזרי כו' עד לא פטרו עכ"ל מרדכי ונראה בעיני דוקא בשלא שהה זמן ארוך בין האונאה ובין התביעה או שנתן אמתלא ודברים הראוין להאמין עליהם על מה שתק עד הנה ולא תבעו מיד לדין מאחר שדעתו רק לקיים המקח וכו' דמיא להאי מעשים הנאמרים בתלמוד אבל שתק זמן בין האונאה ובין התביעה בלתי אמתלא זה לא נשמע מן מעשים התלמוד דלא יהא מחילה וכן איתא בהדיא ברמב"ם אם ידע שטעה

פלפולא חריפתא

[ב] **ברבי** יוחנן ומיהו במתנה מועטת כדלעיל: [ג] **וראיה** לדבר וכן הל' בספר המאור ומשום דמההוא דאיזהו נשך לאו ראיה גמורה דהא לר"ש אתאמר וכן מסיים בס' המאור אף אנו יש לנו לומר כן בדין מחוסרי אמנה דבתרי תרעי קלש ליה איסורא ואין עליו דין מחוסרי אמנה וראיה לדבר וכו': [ד] **ועוד** דתניא כוותיה גם הרי"ף כתב והלכתא כשמואל דתניא כוותיה וי"ל שהוצרכו לכך משום דאפשר דפליגי לענין איסור והוה הלכתא כרב אפילו לענין ממון כי הא דכתב רבינו בפרק שור שנגח ד' וה' גבי קביעות וסת בדילוג ומיהו לקמן גבי פחות מכאן איסר אסור מספקא ליה לרבינו אי בפחות משתות נמי איסורא מיהו איכא ואי דינא הכי ליכא לפרושי דפלוגתייהו לענין איסור ולא היה צריך לראיה אחרת אלא דהלכתא כוותיה דשמואל בדיני וכ"ש דקשי' להרי"ף שלא כתב הא דהלכתא כשמואל בדיני: **ובן** הלכתא הרי"ף: [ה] **וכבר** פסק רבא בטלית כותיה והלכך לא אזלינן בתר כללא דסתם ואחר כך מחלוקת דאין הלכה כסתם דאמורא בתרא מפיק לי' מהאי כללא. כ"כ נימוקי יוסף: [ו] **א"ב** הלכה כאביי דבתרא הוא והסיא דטלית ככ"ע ובפלוגתא דהכא הדרינן לכללא דרבי יהודה ור"מ ורבי יהודה ור"ש הלכה כרבי יהודה. וכן פסק בקצור ובטור סימן רכ"ז: [ז] **נשמע** לר"ש שיטת רי"ף היא כר"ש. ולרבינו נשמע לרבי יהודה דבפונדיון אסור לקיימה: ה"ג פחתה בכדי אונאה: [ח] **דלא** ימכרנה להרג קאי גרסינן ומסיפא דיקבנה מייתי ראיה: ה"ג אפילו לא פחתה יותר בכדי אונאה וכן הוא בס"א: ה"ג בערך ממכרו והלוקח:

אם לא שיפרש. חוץ ממטבע כל זמן שלא הגיע לכדי אונאה מותר לכתחלה להוליכה ביפה. שגם אחר יקבלנה מידו ביפה ואין בו הפסד כלל. או שמא כיון דדרך מקח וממכר בכך דלפעמים הלוקח חפץ במקח זה ומוסיף עליו דמים יותר מכדי שויו ופעמים שהמוכר מזלזל בשומתו בממכרו לפי שאין חפץ זה ערב עליו או שהוא דחוק למעות הלכך עד שתות הוי בכלל דמי מקח ואין כאן שם אונאה כלל וצ"ע. [י] ויראה שמים יצא ידי כולם:

מתני' עד מתי מותר להחזיר. בכרכים[א] בכדי שיראה לשולחני. בכפרים עד ערבי שבתות. ואם היה מכירה אפי' אחר י"ב חדש יקבלנה ממנו ואין לו עליו אלא תרעומת. ונותנה למעשר שני ואינו חושש. שאינו אלא נפש רעה מאן דמוקי אזוזי. והוא דנפיק ע"י הדחק: **גמ'** מ"ש[ב] סלע דקא מפליג בין כרכים לכפרים ומ"ש טלית דלא מפליג. אמר אביי כי תנן טלית בכרכים תנן. רבא אמר טלית כל אינש קים ליה בגויה. סלע לא קים ליה בגויה אלא שולחני. הלכך בכרכים דשכיח שולחני עד שיראה לשולחני. בכפרים דלא שכיח שולחני עד ערבי שבתות דסליק לשוקא: ואם היה מכירה וכו' אסיק רב חסדא דמדת חסידות שנו כאן. ואחר שלא קבלה ממנו אין לו עליו אלא תרעומות:

[דף נה ע"א] **מתני'** חמש פרוטות הן. ההודאה שוה פרוטה. והאשה מתקדשת בשוה פרוטה. והנהנה מן ההקדש שוה פרוטה מעל. והמוצא שוה פרוטה חייב להכריז. ואפילו הוזלה בין מציאה להכרזה כיון דבשעת אבידה ומציאה היה בו שוה ממון חייב להכריז. והגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי: **גמ'** וליתני נמי האונאה בפרוטה. אמר רב כהנא* אין אונאה לפרוטות פירש רש"י א] אם היה המקח שוה שש פרוטות אין אונאה. לפרוטות בפחות מכאיסר שהוא מטבע כסף. ונ"ל דלא דק דאין מטבע של כסף פחותה ממעה. ולהכי קתני במתניתין האונאה ארבע כסף מעשרים וארבע כסף לסלע ולא פי' שם המטבע לפי שידוע היה להם שאין מטבע של כסף פחותה ממעה. והא דאמרינן נמי[ג] ההודאה שתי כסף [כ] זהו שתי מעות. דדרשינן פרק שבועת הדיינין (דף לט:) מדכתיב כסף או כלים מה כלים שנים אף כסף שנים ואם היה מטבע של כסף פחותה ממעה אמאי בעינן שתי מעות נפרש מטבע הפחות. והכי נמי תניא בתוספתא והביאה רב אלפס ז"ל לעיל בריש פירקין הנחשת קונה את הכסף כיצד נתן לו שלשים איסר בדינר כסף הרי זה קנה כסף בכל מקום שהוא. הלכך נראה כיון דאפיקתה לאונאה מפרוטות אינה פחותה ממעה כסף. והא דקתני לעיל [ד]פחות מכאן איסר אסור ואוקמה רבא פחות איסר לדינר. אסלע קאי וארבע איסרות הן מעה כסף. ולוי אמר יש אונאה לפרוטות. [ל] וכתב רב אלפס ז"ל דלית הלכתא כוותיה. וסברת רב אלפס משום דמתניתין דייקא כוותיה דרב כהנא מדלא קתני אונאה. וכ"ל דברי ה"ר מאיר הלוי ז"ל שפסק הלכה כלוי. דתניא כוותיה לקמן מכאן אמרו המוכר סטרותיו לבשם יש לו אונאה ואמרינן עלה מאי קמ"ל לאפוקי מדרב כהנא דאמר אין אונאה לפרוטות קמ"ל. והא דלא קתני במתני' אונאה. מתרץ לוי דהוי בכלל גזל. והא דלא פריך [ה]גמרא וליפני כדמשני איסיבת הדיינין. משום דיסיבת הדיינין עדיפא ליה לאקשויי ולשנויי אליבא דדברי הכל. ובכלל[ו] נמי מתרצינן אונאה. תדע לך שכן הוא מדלא פריך ממתני' ללוי ולימא דתנאי היא דלוי סבר כתנא דלקמן המוכר סטרותיו לבשם. אלא ש"מ דפשיטא ליה דמתוקמא מתני' שפיר כלוי: ישיבת הדיינין אצטריכא ליה לאפוקי מדרב קטינא דאמר ב"ד נזקקין לפחות משוה פרוטה. ואסיקנא דרב קטינא איירי כשנזקקין ב"ד תחלה לשוה פרוטה אח"כ גומרין אפילו לפחות משוה פרוטה. ולית הלכה כרב קטינא. דהא לוי תנא ישיבת הדיינין לאפוקי מדרב קטינא. ומתניתין דלא קתני ישיבת הדיינין אמרי' משום דאיתיה בכלל גזל וכי היכי דגזל ליתיה כלל בפחות משוה פרוטה ה"ה נמי ישיבת הדיינין [מ] אפי' בגמר התביעה: כא [דף נו ע"א] **מתני'** אלו דברים שאין להן אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות. ואין להן לא תשלומי כפל ולא תשלומי ד' וה'. שומר חנם אינו נשבע. נושא שכר אין משלם. ר"ש אומר [דף נו ע"ב] קדשים שחייב באחריותן יש להן אונאה. ושאין חייב באחריותן אין להן אונאה. ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין להן אונאה. אמרו לו לא אמרו אלא את אלו:

גמ' מנה"מ. דת"ר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין. יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. יצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון ואמר קרא וכי תמכרו ממכר מי שגופו קנוי וגופו מכור יצאו שטרות שאין עומדין אלא לראיה שבהן. מכאן אמרו המוכר סטרותיו לבשם יש לו אונאה. מאי קמ"ל לאפוקי מדרב כהנא דאמר אין אונאה [לפרוטות] קמ"ל: בעי ר' זירא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה. ממכר אמר רחמנא ולא שכירות. או דלמא לא שנא. אמר אביי מי כתיב וכי תמכרו ממכר לעולם ממכר סתמא כתיב ושכירות ליומיה מכירה הויא. הלכך בשכירות מטלטלין יש להן אונאה. ומבעיא לרבא בר חנן אי שייכא אונאה ושבועה בחטין וזרען בקרקע. ועלתה בתיקו ולא מפקינן ממונא:

[דף נז ע"א] אמר רבא חסא בעי ר' אמי אונאה אין להן. בטול מקח יש להן או אין להן. א"ר נחמן הדר פשיטא ליה לר' אמי אונאה אין להן בטול מקח יש להן. ר' יונה אמר אהקדשות ר' ירמיה אמר אקרקעות. ותרווייהו משמיה דר' יוחנן אמרי אונאה אין להן בטול מקח יש להן. מ"ד אהקדשות כ"ש אקרקעות ומ"ד אקרקעות אבל אהקדשות לא. כדשמואל דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל כתב רב אלפס הא מילתא חזינן בה פלוגתא[ז] דרבוותא איכא מ"ד דס"ל הלכתא כר' אמי ור' יוחנן דאונאה אין להן בטול מקח יש להן. ואיכא מאן דסבר ביטול מקח דא"ר יוחנן לאו יותר משתות הוא אלא על חד תרין הוא. וגמר לה להאי מלתא מגמרא דבני מערבא כתובות (פי"א) גבי אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה ואמר עלה שוה מנה במאתים ואין סופו לחזור עליה משום מקח טעות. כלומר ולמה נתקבלה כתובתה והלא משום מקח טעות צריכה להחזיר הדמים ומשני תפתר כשהוקיר המקח. [נ] א"ר אבין הדא מסייע לר"ל דאמר אין למקח אונאה. א"ר יוחנן אם היה דבר מופלג יש לו אונאה. ומתני' פליגא על ר' יוחנן אלו דברים שאין להן אונאה העבדים והשטרות וההקדשות והקרקעות. פתר לה ובלבד שאין מופלג. אלמא[ח] דר' יוחנן הוי בטול מקח שוה מנה במאתים. ופסק דהאי מילתא דר' אמי ור' יוחנן ליתא. משום דחזינן לרב נחמן דהוא בתרא דס"ל דאין לקרקעות אונאה כלל ואפי' שוה מנה במאתים. כדאמר בענין דינא דבר מצרא בפרק המקבל (דף קח:) זבין במאתים ושויא מאה הכי אמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן אין אונאה לקרקעות ועוד דגרס בפ' האיש מקדש (דף מב:) א"ר נחמן האחין שחלקו [הרי] הן כלקוחות. פחות משתות נקנה מקח. יתר משתות בטל מקח. שתות קנה ומחזיר אונאה. אמר רבא הא דאמרן יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא במטלטלי. אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות. ועוד אמרי' בפ"ק דב"ק (דף יד:) שוה כסף מלמד שאין ב"ד מזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות ומאי ניהו קרקע. מאי משמע אמר רב אילא דבר השוה כל כסף [ט]דאין להן אונאה. והא דר' אמי ור' יוחנן ליתא דקיימא לן כרב נחמן דבתרא הוא והלכתא כוותיה בדיני. ועוד דר"כ גופיה הוא דאמר משמיה דחסא [י]אמר ר' אמי והוא לא ס"ל כוותיה. והא דאיתמר דר' יוחנן בגמרא דבני מערבא לא עדיף מהא דאיתמר משמיה בגמרא דילן והא אידחי ליה מדרב נחמן מהני ראיות. ולא יכולתי לעמוד על דעת רב אלפס ז"ל דפסק הלכה כרב נחמן נגד ר' יוחנן משום דבתרא הוא. דדוקא מאביי ורבא ואילך הוא דפסקינן הלכתא כבתראי אבל מקמי אביי ורבא לית הלכתא כתלמיד במקום הרב [ס] ור"נ תלמידו של שמואל היה. והלכה כרבי יוחנן נגד שמואל בכל מקום וכ"ש נגד רב נחמן תלמידו. ואע"ג דקיימא לן הלכתא כשמואל בדיני. כלל זה לא נאמר אלא כנגד רב דהלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני אבל לא כנגד רבי יוחנן. וכן הא דקי"ל (יב) הלכה כרב נחמן בדיני היינו דוקא כנגד רב ששת. שכך כתוב בתשובת הגאונים הלכה כרב נחמן בדיני וכרב ששת באיסורי. ורבינו שמשון ז"ל הביאו בפרק בכל מערבין הלכך (ג) נראה כפירוש רבינו תם שפירש דגמרא דידן סברה כגמרא דבני מערבא. והא דאמר ר' יוחנן הכא בטול מקח יש להן היינו בפלגא. וכן רב נחמן דהכא סבר כר' אמי דאמר בטול מקח יש להן בפלגא. והא דאמרי' בפרק המקבל זבן במאתן ושוה מאה אין אונאה. לאו דוקא מאתן אלא מעט פחות ממאתים או שוה מאה ומעט יותר. ובפרק האיש מקדש קאמר דביתר משתות אין בטול מקח לקרקעות. וכן פירש ר"ח ז"ל והיא דבבא קמא דקרי קרקע שוה כל כסף לפי שאין להן אונאה עד פלגא: [דף נז ע"ב] אין בהן תשלומי כפל. מנה"מ. דת"ר על כל דבר פשע כלל. על שור [ע] ועל חמור ועל שה ועל שלמה פרט. על כל אבידה חזר וכלל כלל ופרט וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו' הקדש רעהו כתיב ואין בהן תשלומי ד' וה' מ"ט דכי עקלת מינייהו כפילא. פשו לה תשלומי שלשה וארבעה ותשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד': שומר חנם אין נשבע. מנה"מ. דתנו רבנן כי יתן איש אל רעהו כלל. כסף או כלים פרט. לשמור. חזר וכלל. כלל ופרט וכלל וכו'. הקדש רעהו כתיב. לכאורה משמע דמשבועה דוקא פטריה רחמנא שלא פשע. הא אם מודה שפשע בשמירתו או אם יש עדים שפשע ונגנבו או נאבדו חייב. וכן מצאתי בפי' הראב"ד ז"ל וכן [כתב] הרמב"ן ז"ל. ורב אלפס ז"ל כתב בתשובה המפקיד סטרות אצל חבירו ומודה שפשע בהו ונגנבו או נאבדו פטור מלשלם. ודבריו נראין כיון שהוציא את אלו מכלל פרשת שומרים אין לחייבו אלא מטעם אדם המזיק ופושע בדבר ונאבד לא חשיב אדם המזיק שהרי פשיעה בבעלים פטור. [פ] ואילו חשוב כאדם המזיק אמאי פטור בבעלים. [צ] אלא ודאי לא מיקרי אדם המזיק כיון דלא אפסדיה בידים אלא שבפשיעתו שלא שמרו כראוי נפסד אלא על שמירת שומר חייבתו תורה הלכך בבעלים פטור. וכיון שהוציאה תורה את אלו מדין שומרים פטורים אף בפשיעה. והא דתני ש"ח אין נשבע ולא קתני אינו משלם משום דלא הוזכרה תשלומים בפרשת ש"ח אלא שבועה. ולא הזכיר כאן אלא מה שנכתב בכל אחד בפירוש כלומר מה שאמרה תורה בש"ח שהוא נשבע כאן פטור. ומה שאמר בש"ש שהוא חייב בגניבה ואבידה בכאן פטור. וה"ה בש"ח [כ]מכל מה שנתחייב במטלטלין שגופן ממון ובהדיוט פטור: ש"ש אין משלם. דת"ר וכי יתן איש אל רעהו וכו'. ונהי דאינו משלם שכרו מיהא מפסיד עד שישבע ששמר כראוי ואם קנו מידו שיתחייב כדין שומר חייב* [דף נח ע"ב] ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת וכו'. תניא ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת לחבירו אין בו אונאה לפי שאין קץ

הגה"ה

*ומותר ליקח שכר שבת בהבלעה שמשכירו לו לשבוע ולחדש. מהרי"ח:

הגהות הב"ח א מותר להחזיר בכרכים עד כדי: ב מ"ש בסלע וכו' ומ"ש בטלית: ג והא דאמרינן נמי הטענה שתי כסף: ד והא דקתני לעיל פחות מכן איסר אסור: ה דלא פריך לה גמרא: ו דדברי הכל ובכלל זה נמי: ז חזינן בה פלוגתא ביני דרבוותא איכא מ"ד דסבירא ליה הלכתא כי האי מימרא דרב אמי ור' יוחנן וכו' ואיכא מאן דסבירא ליה כר' יוחנן ואמר דבטול מקח דא"ר יוחנן לאו יותר: ח שאין מופלג אלמא דלר"י הוי בטול: ט השוה כל כסף ומאי היא קרקע דאין להם אונאה: י משמיה דחסא דאמר משמיה דר' אמי והוא לא סבירא: כ וה"ה בשומר חנם פטור מכל מה שנתחייב וכו' ש"ש אין משלם מה"ת דתנו רבנן וכי יתן:

הגהות הגר"א א] אין אונאה לפרוטות פרש"י כו'. נ"ב אבל הרמב"ם פי' דיתר מפרוטה כל שהוא י"ל אונאה (כמשמעות לשון הרמב"ם ועי' סמ"ע סי' רכ"ז ס"ק י"ב): ב] הלכך כו'. נ"ב אבל תוס' כתבו דוקא יתר מפלגא וכן ש"פ (ועמ"ש רבינו בח"מ סימן ס"ו ס"ק ק"ג וסי' רכ"ז ס"ק מ"א):

פלפולא חריפתא

[י] ה"ג וי"ש יצא ידי כולם. פי' מהר"ו כהן וז"ל ר"ל ירא שמים אם נתאנה פחות משתות אינו מסדר אחר המתאנה לומר לו אינך יוצא כי לא ידעתי מזה ולא מחלתי אותו החזירהו לי ואם אירע שאינה הוא לחבירו פחות משתות יחזירהו להמתאנה ממנו ומ"מ נראה דאין הלוקח יכול לומר אף שהוא עדיין מוחזק כדמי הקנייה אני לא אמחול בפחות משתות שהונאתני אלא שבטלה דעתו אצל רובא דעלמא שרגילין למחלו ומוציאין מידו ליתנהו למוכר עכ"ל והכא דוקא דהיינו בפחות משתות הוא דאמרינן בטלה דעתו כו' אבל בשתות ושהה בכדי שיראה כו' דתו לא מהדר משום דודאי מחיל כמ"ש רבינו לעיל כי הוה עדיין מוחזק במעותיו מני למימר לא מחלתי כדאיתא בהג"ה לעיל בשם רבינו ברוך מריגנ"שבורק דמגו דיכול לומר לו נתתי לך יכול לומר לו לא נתרציתי: [כ] זהו שתי מעות. דרש"י בעצמו פירש שם כן ורבינו הוכיח התם שכדבריו כן הוא ועיין מה שכתבתי שם: [ל] וכתב רב אלפס ז"ל דלית הלכתא כוותיה. וכן הגירסא בדברי הרי"ף בדפוס ישן אבל בדפוס חדש גרסינן בדברי הרי"ף דהלכתא כוותיה וכן היא גירסת נימוקי יוסף: [מ] אפילו בגמר התביעה. עיין בפרק הגוזל קמא גבי גזל שתי אגודות: [נ] א"ר אבין הדא מסייע כו'. כלומר ולא צריכא לתפתר כו' אמר ר"י כו' ותפתר כו': [ס] ורב נחמן תלמידו של שמואל היה. וכך הקשה רבינו ג"כ בפ' המפקיד גבי המפקיד פירות כו' ומיהו לגירס' ספרים דידן דבפרק האיש מקדש יש ראיה לפסק של הרי"ף דגרסינן התם רב נחמן בר יצחק וכן נראה מדאמר ליה רבא הא דאמרת ואי רב נחמן סתמא לא היה אומר כך אלא הא דאמר מר הוא אמר דרב נחמן סתמא רבא יתיב קמיה כדאמרינן בפ' המפקיד גבי דאפקיד כיפי יתיב קמיה היינו כתלמיד לפני רבו ומסתמא נמי תלמידו היה דרב יהודה נמי תלמידו של שמואל ורבא נולד ביום שמת רב יהודה כמ"ש רבינו לעיל גבי מכור לי באלו: וכן הא דקי"ל הלכה כרב נחמן כו' ואיכא למידק בסוף פ' אע"פ ובפ' מציאת האשה ובפ' המדיר שפסקו רבינו ורי"ף כר"כ לגבי רב אסי ולגבי שמואל ולגבי רבי יוחנן. ועי' בפ' דלעיל גבי אע"ס שכן אגודין: ה"ג והא דאמר בפ' המקבל: [ע] ועל חמור כו'. בכולהו גרסי' בלא ו':

תפארת שמואל

ולא תבע אינו יכול לחזור: (יב) **הלכה** כר' נחמן בדיני היינו דוקא נגד רב ששת וכו'. נ"ב וצ"ע לפ"ז מאי מקשה בפ"ק דכתובות הא קי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני ובהא אמר שמואל דהלכה כר"ג וכו' ע"ש גם התם פליג ר"נ אדרב הונא ור"י וא"כ ליתא להאי כללא ובספר הליכות עולם כתב בלשון הזה כגון רב נגד שמואל ורב נחמן נגד רב הונא וזולתו אבל אם נחלק עם אחר לא כו' עכ"ל א"כ א"ש. אבל קי"ל דהא לקמן דף קי פריך בגמרא והא קי"ל כרב נחמן בדיני ואמר קרקע בחזקת בעלים עומדת והתם הוא חולק עם שמואל רבו ואפ"ה סובר הש"ס דקי"ל כרב נחמן בדינא וא"כ קשה על הרא"ש בתרתי וצ"ע גם התוספות פ' האומנים דף פ"ב סוף ד"ה לא דכ"ע וכו' כתבו בפשיטות וזה מבואר כדעת הרי"ף ז"ל (אח"כ מצאתי בגליון הש"ס בשם הגאון רש"ל ז"ל וז"ל וכ"כ בעל הליכות עולם רק שכתב רב הונא ורב ששת ולפי דברי הש"ס שלא כתב רב הונא הדבר תימה. וצריך עיון בפ"ק דכתובות דף י"ג דאמרינן בגמ' הלכה כרב נחמן בדיני ושם אינו חולק עליו רב ששת אלא רב הונא. וכך כותבים תוספות בפ' השוכר את האומנין דף פ"ב סוף ד"ה לא כ"ע לית להו דשמואל וז"ל וכדרב נחמן קי"ל בדיני לגבי כ"ע ע"כ ומ"מ אפשר כיון דליכא פלוגתא לגביי או רבו או אחד מן הבתראי כגון רבא ורב אשי יראה דהלכה כמותו ועיין באשר"י פ' המפקיד כתב הרא"ש בזה הלשון היינו בני דורו. אבל לא נגד רבותיו עכ"ל רש"ל ז"ל) ושמחתי שכוונתי לדעת גדול. עוד מצאתי בשם הרב הגאון רש"ל ז"ל וז"ל כתוב בהגהת מיימוני פי"א מהלכות מכירה מכאן פסק מורינו ורבינו שאדם נאמן לישבע וכו'. עיין בשאלות תשובות ספר משפטים עכ"ל קשה בעיני על מה סמך להקל דשמא טעמא דעשה לו טובה אינו עיקר אלא משום דדרך מקח וממכר היא עיקר והטעם השני טפל א"כ תרווייהו בעינן ומ"ה נ"ל שפסקו לו בב"ד חשוב ולענין נאמנות נראה היכא דלא ראה בידו נאמן במיגו דהחזרתי והם הוא דבר שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר נאמן במגו דלקחתי ממך וק"ל. ע"כ מצאתי בשם רש"ל ז"ל:

[פ] **ואילו** חשיב כאדם המזיק אמאי פטור בבעלים. דבשלמא מחיוב השמירה שקיבל עליו פטרתו התורה כשהיא בבעלים שאמרה התורה דלא תחול עליו קבלת שמירתו כשהיתה בבעלים ואע"ג דאין טעם לדבר. וכמ"ש התוס' בפ' השואל דף צו ע"א דפטור בבעלים חידוש הוא ואין סברא לפטרו ע"כ היינו שאין סברא דמשום דשמירה בבעלים היא דמש"ה יפטר ולא תחול עליו קבלת השמירה אבל מ"מ יש פנים לזה שקבלת השמירה לא תחול בכה"ג כשהיא בבעלים דהוי כעין תנאי שהתורה התנתה כן. משא"כ אדם המזיק דבלאו קבלת השמירה מחויב כל מזיק לשלם מה שהזיק בהא ודאי שלא אמרה התורה שיהא פטור דאמאי תפטרהו יותר כשקיבל עליו שמירה מאילו לא קיבל שמירה דהשתא הוה יציבא בארעא וכו' דהכא אין כאן מקום לומר דהוי כעין תנאי שלא תחול קבלת השמירה דדל שמירה מהכא כל אדם המזיק חייב: [צ] **אלא** ודאי לא מקרי אדם המזיק.

ממילא

לדמיו. בהמה ומרגלית אין בהן אונאה לפי שאדם רוצה לזווגן. ועד כמה. אמר אמימר עד כדי דמיהן. תניא ר' יהודה בן בתירא אומר אף המוכר סוס וסייף והטיטוס במלחמה אין בהן אונאה מפני שיש בהן חיי נפש. איכא מ"ד מדחזינן סוגיא דשמעתין לפרושי טעמא דר' יהודה שמעינן מינה דהלכתא כוותיה. והא נמי דר' יהודה בן בתירא כר' יהודה דמתני' שייכא דאזיל בתר אומדנא ולא פסק כן רב האי גאון ז"ל בספר מקח וממכר אלא פסק דכל זביני יש בהן אונאה בר מהלין דתנינן במתניתין העבדים והשטרות והקרקעות והקדשות*:

כב מתני' כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים. לא יאמר[א] בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח. היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנאמר וגר לא תונה ולא תלחצנו:

הגה"ה

*ריבית ואונאה להדיוט ואין ריבית ואונאה להקדש ואסור להלוות לחבירו דינר על מנת שיתן דינר ותאי להקדש והוא הדין לחבירו אע"פ שאין כאן רבית למלוה כי אינו חייב לאותו שאים כלום. פר"י מהרי"ת:

גמ' ת"ר לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר. אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון. כשהוא אומר כי תמכרו ממכר אל תונו הרי אונאת ממון אמור. הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר. הא כיצד היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים. היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך. היה גר ובא ללמוד תורה לא יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות יבא וילמוד תורה שנתנה מפי הגבורה היו חלאים באים עליו או שהיה מקבר את בניו לא יאמר לו כדרך שאמרו חביריו לאיוב הלא יראתך כסלתך וגו' זכר נא מי הוא נקי אבד וגו'. ומה שאמרו חביריו לאיוב לפי שהיה מצדיק עצמו ומרשיע מדת הדין. היו חמרין מבקשין תבואה לא יאמר להן לכו אצל פלוני שמוכר תבואה ויודע שאין מוכר תבואה. ר' יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים. שהרי דבר זה מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך. אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי גדול אונאת דברים יותר מאונאת ממון. שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך. ר'[ב] אומר זה בגופו וזה בממונו ור' שמואל בר נחמני אומר זה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון. תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק כל המלבין פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים א"ל שפיר קאמרת דחזינן דאזיל סומקא ואתי חיורא. א"ל אביי לרבין במערבא במאי זהירי. א"ל באחוורי אפי. [ג]אמר ר' כל היורדין לגיהנם עולין חוץ משלשה שיורדין ואינן עולים. ואלו הן. המכנה שם לחבירו. והמלבין פני חבירו ברבים. והבא על אשת איש. היינו מכנה היינו מלבין. לא צריכא אע"ג דדש ביה בשמיה. [דף נט ע"א] אמר רב חסדא בר טובי נוח לו לאדם שיפול לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. מנלן. מתמר דכתיב היא מוצאת והיא שלחה וגו'. אם יודה מעצמו יודה ואם לאו תשרף ולא תאמר עליו כלום. אמר ר' חיננא בריה דרב אידי מאי דכתיב אל תונו איש את עמיתו. עם שאתך בתורה ובמצות אל תוניהו. אמר רב לעולם יהא אדם זהיר מאונאת אשתו. שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה. אמר ר' אבהו שלשה אין הפרגוד ננעל בפניהם. ואלו הן. אונאה וגזל וע"ז. אונאה דכתיב והנה ה' נצב על חומת אנך. גזל דכתיב חמס ושוד ישמע בה על פני. ע"ז דכתיב העם המכעיסים אותי על פני תמיד. אחד המאנה את הגר ואחד הלוחצו עובר בשלשה לאוין:

כג מתני' [דף נט ע"ב] אין מערבין פירות בפירות. פירות מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים כדי למוכרן בתורת יפים ואינו נראה וניכר בהן. אפילו חדשים בחדשים [דף ס ע"א] ואין צריך לומר חדשים בישנים. לפי שישנים טובים לאכילה יותר. וכ"ש שאם קנה ממנו חדשים שאסור לערב בהן ישנים אפי' שטובים יותר לאכילה. [ק] לפי שזה שקונה חדשים הוא רוצה לישנן וישנים אין ראוין לישנן ויתקלקלו. ורש"י לא פירש כן. באמת ביין התירו לערב קשה ברך אע"פ שהרך הוא טוב יותר לשתות וגם דמיו יותר יקרים מן הקשה אפי' הכי מותר לערב בין הגיתות. לפי שכשטתינן מעט קשה ברך הוא משביח ומתקיים יותר. וכ"ש רך בקשה שהוא משביחו. ואין מערבין שמרי יין ביין. אבל נותן לו את שמריו פירוש אין מערבין שמרי יין של חבית זה ביין של חבית אחר אפי' קונה ממנו שתי חביות של יין. לפי ששמרי יין זה מקלקלין יין אחר. אבל נותן לו שמרי אותה חבית [ר] אפי' קנה ממנו יין הרבה כך וכך מדות מערב השמרים עם היין ומודד לו. מי שנתערב לו מים ביינו לא ימכרנו בחנות אא"כ מודיעו. ולא לתגר אע"פ שמודיעו. *מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו:

הגה"ה

*לפי שעשוי לרמות בו אחרים ואם כל כך נתערב בו שניכר בו טעם מים מותר ולא חיישי' שמא החנוני יוסיף עליו היין עד שיבטל טעם מים דאין אסור למכור אלא דבר שיכול לרמות בו כמו שהוא בלא תקון. מהרי"ת:

גמ' תנא [ש] אפי' למחצה ולשליש ולרביע. אמר רב נחמן בין הגתות שנו. באמת ביין התירו לערב קשה ברך וכו'. אמר רב נחמן בין הגיתות שנו. והאידנא דקא מערבי שלא בין הגיתות סברי כר' אחא דתניא ר' אחא מתיר בדבר הנטעם:

כד מתני' התגר נוטל מחמש גרנות ונותן לתוך מגורה אחת. מחמש גיתות ונותן לתוך פיטס אחת ובלבד שלא יתכוין לערב שיתכוין לקנות רוב התבואה מטובה שילא עליו קול שקונה הכל ממקום הטוב ויקנה גם ממקום רעה ויערבם יחד. ר' יהודה אומר לא יחלק אדם קליות ואגוזים לתינוקות מפני שמרגילן לבא אללו. וחכמים מתירין דאמר ליה אנא פליגנא אמגוזי ואת פליג שוסקי. ולא יפחות השער. וחכ"א זכור לטוב [דף ס ע"ב] משום דקא מרווח ליה לתרעא. ולא יבור את הגריסין כדברי אבא שאול וחכמים מתירין. מאן חכמים ר' אחא דתניא ר' אחא מתיר בדבר הנראה. ושוין שלא יבור מעל פי המגורה מפני שהוא כגונב את העין. אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים: **גמ'** ת"ר אין מפרכסין את הבהמה ואין נופחין את הקרביים ואין שורין בשר במים. מאי אין מפרכסין. הכא תרגימו מיא דחזרא. רבי זעירא אמר רב הונא מזקפתא. רבא שרא לגלומי גירי רב פפא שרא לגלומי דיקולי. והא אנן תנן אין מפרכסין לא אדם ולא בהמה ולא כלים. לא קשיא בחדתי שרי בעתיקי אסור:

הדרן עלך הזהב

פרק חמישי

א איזהו נשך ואיזהו תרבית. איזהו נשך המלוה סלע בחמשה דינרים. סאתים חטים בשלש[ד]. מפני שהוא נושך. ואיזהו תרבית המרבה בפירות. כיצד לקח ממנו חטין בדינר זהב הכור וכן השער עמדו *חטין בשלשים דינרין אמר לו תן לי חטין שאני מוכרן ולוקח אני בהן יין אמר לו הרי חטיך עשויין עלי בשלשים דינרין והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו: **גמ'** ומסקינן בגמ' דנשך ותרבית חדא היא דליכא נשך בלא תרבית ותרבית בלא נשך. דאי אפשר (דלא) שישוך חבירו ויחסרנו ממון אם לא שיתרבה ממונו [א] וגם אי אפשר שיתרבה ממונו אם לא שיחסיר ממון חבירו ויוסיפנו על שלו. ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין. בין בכסף בין באוכל. ותרבית דמתני' ברבית דרבנן. [ב] כההיא דתניא את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך אין לי אלא נשך בכסף ותרבית באוכל. נשך באוכל מנין. ת"ל נשך אוכל. רבית בכסף מנין ת"ל נשך כסף [דף סא ע"א] אם אינו ענין לנשך כסף [שהרי כבר נאמר לא תשיך לאחיך] תניהו[ה] לענין רבית כסף. ואין לי אלא בלוה. במלוה מנין. נאמר נשך בלוה ונאמר נשך במלוה מה נשך האמור בלוה לא חלקת' בין באוכל בין בכסף בין ברבית בין בנשך. אף נשך האמור במלוה לא תחלוק בו בין בכסף בין באוכל בין בנשך בין בתרבית. ומנין לרבות כל דבר. ת"ל נשך כל דבר אשר ישך. *ואע"ג דמרבינן הכא כל דבר לענין רבית. בקרקע לא מיחייב משום רבית אם הלוה קרקע בתוספת קרקע. כגון שהלוהו עשר גפנים טעונות באחד עשר כדאמרי' בפרק נערה שנתפתתה (דף מו.) המוציא שם רע אין חייב עד שיוציא שם רע וישכור עדים (*בממון [ו]ולא בקרקע) כתיב הכא ושם לה עלילות דברים וכתיב התם לא תשימון עליו נשך. בעי ר' ירמיה שכרו בקרקע שכרו בפחות משוה פרוטה מהו. ואי שייך רבית בקרקע ובפחות משוה פרוטה מאי קמיבעיא ליה. אבל אי לא שייך בהו רבית ניחא ומספקא לן אי ילפינן מוציא שם רע מרבית אפילו נהא. דכי היכי דליכא רבית בקרקע ובפחות משוה פרוטה הכי נמי לא מחייב מוציא שם רע אם שכר בהן עדים. או דלמא ילפינן מהתם דבעי שישכור בממון אבל לא בעינן שיהא ממון לגמרי כאותו הממון. ואם תאמר כיון דכתיב כל דבר אשר ישך מהיכא תיתי לן למעוטי קרקע. ויש לומר דדרשינן קרא בכלל ופרט וכלל לא תשיך כלל. נשך כסף נשך אוכל פרט. כל דבר אשר ישך חזר וכלל מה הפרט[ח] דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו פחות משוה פרוטה שאין גופו ממון. [ג] אבל עבדים ושטרות ליכא למעוטי דלא שייך רבית אלא בהלואה [ד] דבר שניתן להוצאה ולפרוע אחר במקומן. אבל *בשאלה לא שייך רבית אלא שכירות מיקרי. ואע"פ שלא הוזכר כלל ופרט בברייתא. בכמה מקומות מצינו שלא הוזכר כלל ופרט בברייתא ואפ"ה דריש ליה גמרא בפ"ק דקדושין (דף כא:) גבי מרצע וגבי גט (גיטין דף עז.) ונתן בידה: **ב ואי** כתב רחמנא אונאה משום דלא ידע דמחיל. אבל הנך דידעי וקמחלי אימא לא. קמ"ל. יש מדקדקים מכאן מי שלקח רבית ומחל לו הלוה דלא מיפטר עד שיחזירנו המלוה. וכן הורו מקצת הגאונים שאם מחל הלוה למלוה הרבית שלקח[ט] או שעתיד ליקח אע"פ שקנו מידו או נתנו לו במתנה אין מועיל כלום. שכל רבית שבעולם מחילה אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו. לפיכך אין המחילה מועלת ברבית כלום. ואפי' ברבית של דבריהם. ואין ראיה לדבריהם מהך דהכא. דהכי פירושא דלא הוי ילפינן רבית וגזל מאונאה דשאני אונאה דלא ידע דלימחיל אבל רבית דידע אימר הוי מחילה קמ"ל דלא [ה] וכן גזל ה"א דמייאש ומחיל קמ"ל דלא. וכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' מלוה הלכה יג) דאין זה הוראה נכונה אלא מאחר שאמר המלוה להחזיר [לו] וידע הלוה שעשה איסור ויש לו ליטול הימנו אם רצה למחול מוחל כדרך שמוחל הגזל. [ו] ויראה לי שמחילה מועלת לו לפוטרו מהשבת רבית כמו הגזל. אבל בשעת לקיחת הרבית אמר אני נותן לך במתנה אסור לקבלו שסתם רבית שנותנין הסוחרים ועובדי אדמה שצריכים תדיר ללות נותנין אותו במתנה גמורה בלב שלם כדי שימצאו תמיד ללות*:

הגה"ה

*ושאין תלמיד חכם א] אפי' אם התנה מתחלה כדי לתת לו בתורת מתנה אסור. מא"ז:

ג [דף סא ע"ב] **לא** תגנבו למה לי כדתניא לא תגנבו ע"מ למיקט לא תגנבו ע"מ לשלם תשלומי כפל ד' וה': **ד ת"ר** לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה. במדה זו מדת קרקע שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים. במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח. ואם עשה כן נתחייב משעת עשייה ואע"פ שעדיין לא שקל בו ובמשורה שלא ירתיח. ומיחייב נמי משעת עשייה. והלא דברים ק"ו ומה משורה שהיא אחד [ז] משלשים ושלשה בלוג [ח] הקפידה עליו תורה ק"ו הין וחצי הין ושלישית ההין לוג וחצי לוג. אמר רבא למה כתב רחמנא יציאת מצרים גבי רבית וגבי משקלות וגבי ציצית. אמר הקב"ה אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור. אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוה אותן לישראל ברבית. שאמר שהפקיד הנכרי מעות בידו להלוותן ברבית ואחריות המעות על הנכרי. או כגון שאמר לוה לישראל קח משכון זה ולוה לי מן הנכרי מעות עליו והלוה את מעותיו. ומי שטומן משקלותיו במלח. ומי שתולה קלא אילן בבגדו [ט] למכרו בשביל תכלת:

הגהות הב"ח א לא יאמר לו בכמה: ב ר' אלעזר אומר: ג דאמר ר' חנינא כל היורדין לגיהנם: ד סאתים חטים בשלש אסור מפני: ה תנהו ענין לרבית: ו לא חלקת בו בין: ז וישכור עדים בממון כתיב הכא כנ"ל ותיבות ולא בקרקע נמחק: ח הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות כו' יצא פחות: ט שלקח ממנו או:

הגהות הגר"א. א] בהגה"ה ד"ה ושאין ת"ח אפי' כו'. נ"ב משמע דבת"ח אפי' התנה מותר אבל הרמב"ם ורמב"ן כתבו דוקא שלא התנה מתחלה:

פלפולא

וממילא שאם היה מזיק היה חייב ומיהו בהקדש ממעטינן מקרא אחר כדים פ"ק דב"ק: [ק] **לפי** שזה שקונה חדשים הוא רוצה לישנן. וכי הא דרים פירקין דלא מצי יהיב ליה מאנקי ישנה: [ר] **אפילו** קנה ממנו יין הרבה כך וכך מדות. האי אפילו לא קאי על יין הרבה דמאי רבותא איכא בין מעט להרבה אלא קאי אמדות כלומר אע"ג דהקנין היה שימדוד לו כך וכך מדות ולא קנה חבית יין סתם אלא פירש שקונה כך וכך מדות וה"פ אפילו קנה ממנו יין הרבה שהוא כשיעור שיש בחבית וא"ל בהדיא כך וכך מדות אני קונה דהשתא צריך שימדוד אפ"ה מערב ומודד ולשון הטור סימן רכ"ח אם קנה ממנו חבית של יין במדה בכך וכך: [ש] **אפילו** למחצה ולשליש ולרביע. פירש רש"י הכל כמנהג המדינה אם מחצה מחצה וכו' ולפי זה זו ואין צריך לומר זו קתני גם בקצור לא כתב אלא למחצה בלבד וכן בטור סימן רכ"ח פירש כן שכתב אפילו עד השליש והתאי ול"נ שיש לפרש אפילו למחצה שלא יהיה בו רק מחצי' יין ואפילו עד שלא יהיה רק שליש (מים) [יין] ואפי' שלא יהיה רק רביע (מים) [יין] הכל כמנהג המדינה ומזיגת כוס לשתות הוי על חד תלת כדאמר רבא בפרק המוכר פירות: הדרן עלך הזהב

פרק חמישי [א] וגם א"א שיתרבה ממונו כו'. עיין לקמן גבי שלוחי ודור בחצירי: [ב] **כההיא** דתניא כו'. קאי אלעבור עליו בשני לאוין: [ג] **אבל** עבדים ושטרות ליכא למעוטי. כלומר כמו בשאר כלל ופרט דבסוף פרק דלעיל: [ד] **דבר** שניתן להוצאה ולפרוע אחר במקומן. וקרקעות דממעטי היינו עשר גפנות טעונות דמה שטעונות ניתן להוצאה והוא פורע במקומן מה שיטענו אחד עשר אחרות מאח"כ עבדים ושטרות וכתב הבית יוסף סוי"ד סימן קס"ח דתמיהא לו מלתא דהא עבדים ושטרות

חריפתא

מי לא שייך בהו הלואה שנותן לו עבד אחד כדי שיתן לו לאחר זמן שנים אחרים ושטר נמי משכחת ליה זה שנותן לו ש"ח מק' זוז כדי שלאחר זמן יתן לו ש"ח מר' עכ"ל ולא נתכוון לומר דאה"נ דמיחייב בהו משום רבית דהא אף ע"ג דשייך בהו רבית כדאמר איהו. מכל מקום הואיל ואית לן כלל ופרט וכלל ודאי דאינהו נמי אמעטו כמו בכל כלל ופרט וכלל דבס"פ דלעיל וליכא בינייהו דרבינו ובב"י לענין דינא אלא דרבינו קא קשיא ליה אמאי לא בעי רבי ירמיה אלא שכרו בקרקע ולא בעי עבדים ושטרות ומש"ה קאמר דהוי שכירות ופשיטא דחייב. ואהכי קשיא להב"י דהא שייך בהו רבית ומ"מ ס"ל נמי דאמעטו מריבית ואין בהן רבית אפילו כי הוה דרך הלואה. ואי קשיא אמאי לא בעי רבי ירמיה בעבדים ושטרות לא קשיא דבעי בקרקעות וה"ה לעבדים ושטרות וחד מתרי ותלת נקט: [ה] **וכן** גזל ה"א דמייאש כו'. אומר אני דמהכא לא מבעי שאין ראיה לדבריהם משום דאיכא לפרושי הכי אלא אפילו קשיא נמי אדבריהם דהא גזל ה"א לפרש בענין אחר דודאי דמחילה מהני בגזל כדתנן בסוף הגוזל קמא מחל לו את הקרן וכו': [ו] **ויראה** לי גרסינן. דהן הן דברי רבינו. ומ"מ אף הרמב"ם סובר כך דאי לא תימא הכי כל מלוי ברבית יעשו כן וכמו שהשיג הראב"ד וכתב המ"מ דהכא מודה הרמב"ם דמחילה על מה שעתיד ליקח אינה מועלת ואסרה התורה עיין בפ"ד מה' מלוה: [ז] **ה"ג** משלשים ושלשה בלוג וכן הוא בהספינה דף פ"ט ושם מוכח דכך היא הגירסא. ולכך צריך להגיה כן בגמרא דהכא וכן כרי"ף: [ח] **ה"ג** שקפידה עליו תורה. ק"ו הין או חצי ההין או אפילו שליש ההין וכו' כ"פ הרשב"ם שם: [ט] נ"ל דה"ג למכרו בשביל תכלת וטעמא דרוצה להשוות לאינך דכולהו לרמות לאחרים הן דהי לגופיה

ה **איזהו** מרבית המרבה בפירות וכו'. אטו הני דאמרינן לאו רבית הוא · אמר ר' אבהו ע"כ של תורה *מכאן ואילך של דבריהם . עד כאן רבית קצוצה מכאן ואילך אבק רבית. אמר רבי אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין . אבק רבית אינו יוצא בדיינין*. כתב הראב"ד ז"ל דאבק רבית נמי דאינו יוצא בדיינין אם תפס הלוה משל המלוה רבית שנתן לו לא מפקינן מידיה . ולא מסתבר לי דהם אמרו והם אמרו. חכמים אסרו אבק רבית וגם אמרו (שאסור ליקח אותו) שאם לקחו הרי הוא שלו ולא מפקינן מיניה וא"כ מה מועיל תפיסת הלוה אא"כ אין כאן ממון המוטל בספק אלא אחר שבא לידו הרי הוא כשאר ממונו אם אינו רוצה לצאת ידי שמים. ר' יוחנן אמר אפי' רבית קצוצה נמי אין יוצאה בדיינין. ולקמן בפירקין פסיק גמ' כר' אלעזר. אמר רב נחמן בר יצחק מ"ט דר' אלעזר דכתיב [דף סב ע"א] וחי אחיך עמך אהדר ליה דניחי בהדך . והאי דאמר רבית קצוצה יוצאה בדיינין ה"מ מיניה דידיה . אבל מיניה דבריה לא. כדאמרי' יכין רשע וצדיק ילבש . ות"ר הניח להן אביהן מעות של רבית אע"פ שיודעין שהן של רבית אין חייבין להחזיר ואם הניח להן אביהן פרה או טלית או כל דבר המסוים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן . ואקשינן עלה והני מי חייבין בכבוד אביהן קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך . ואוקימנא בעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת . טעמא דעשה תשובה הוא דמחייבין להחזיר דבר המסוים. הא לא עשה תשובה אין חייבין להחזיר. דאמר קרא אל תקח מאתו נשך ותרבית [י] אלדידיה אזהר רחמנא דניהדר. לבריה לא אזהר רחמנא : ו **ת"ר** שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים . אם שותין שניהם מתין שניהם . ואם שותה אחד מהן יגיע לישוב דרש בן ב פטורין מוטב ישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד במיתת חבירו . עד שבא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך . ואע"ג דהאי קרא דריש ליה ר' אלעזר לרבית קצוצה שיוצאה בדיינין . [כ] הך דרשא שמעינן מעמך דמשמע שחיי אחיך טפילים לך ושלך קודמין : ז [דף סב ע"ב] **לקח** סימנו חיטין בדינר זהב הכור וכן השער וכו' . וכי אין לו מאי הוי והתניא אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה . אמר רבא מתניתין בבא לחוב בדמיהן עסקינן . [דף סג ע"א] וכדתני ר' אושעיא הרי שנושה בחבירו מנה והלך ועמד על גורנו וא"ל תן לי מעותי שאני לוקח בהן חטין. א"ל חטין יש לי שאני נותן לך לא ועשאם עלי כשער של עכשיו . הגיע זמן למכור חטין אמר לו תן לי חיטין שאני מוכרן ולוקח בהן יין . אמר ליה יין יש לי שאני נותן לך לא ועשאם עלי כשער של עכשיו. הגיע זמן יין למכור א"ל תן לי ייני שאני מוכרו ולוקח בו שמן . א"ל שמן יש לי שאני נותן לך לא ועשאם עלי כשער של עכשיו . כולן יש לו מותר* (א) אין לו אסור . [ל] א] גפירוש אין לו לא מעות ולא חטין אסור . [מ] ומאי לקח דקתני במתני'. לקח בהלואה . אמר רבא ש"מ מדר' אושעיא תלת. ש"מ מעמידין מלוה על גבי פירות ולא אמרינן דלא *באיסורי בא לידו ד. וש"מ והוא שיש לו. וש"מ איתא לדר' ינאי דאמר מה לי הן מה לי דמיהן [דאיתמר] אמר רב עושין אמנה בפירות *ואין עושין אמנה ה במעות ור' ינאי אומר מה לי הן ומה לי דמיהן . *פי' רשב"ם דלא שרי רבי ינאי אלא היכא דנותן לו פירות אחרות דומיא דברייתא דרבי אושעיא ודוקא כי האי גוונא הוא דאמר מה לי הן ומה לי דמיהן כיון דאף הדמים הוו פירות. אבל לשלומי זוזי לא אמר ר' ינאי דפשיטא דמיחזי כרבית . ור"ת ז"ל פירש דאף לשלומי זוזי שרי כדמוכח בהגוזל קמא (דף קג.) דרב כהנא יהיב זוזי אכיתנא לסוף אייקר כיתנא זבני ו ניהליה למריה דכיתנא אתא לקמיה דרב א"ל מאי איעבד אשקול זוזי ואסר ליה רב למישקל זוזי . ומסיק רב לטעמיה דאמר עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים . ומדקאמר רב לטעמיה משמע דאף למישקל דמי שרי ר' ינאי . ונ"ל פרשב"ם עיקר . דאי ס"ד דר' ינאי שרי אף למישקל דמי מנא ליה לגמרא דרב אסר למישקל אף פירי דפריך ליה מברייתא דר' אושעיא. דלמא לא פליג ז עליה דר' ינאי אלא בזוזי דמיחזי כרבית אבל בפירי אחריני מודי דשרי הלכך נראה דר' ינאי לא שרי אלא בפירי ובהא פליג רב עליה . והא דקאמר רב לטעמיה. משום דרב מחמיר באמנה ולא מלינו בפירות מה יאמר ר' ינאי בפרעון מעות אלא שאנו מדקדקין מתוך סוגיא דשמעתין דר' ינאי מודה בפרעון מעות הלכך ניחא ליה למימר רב לטעמיה דאסר אף בפרעון פירות וכ"ש זוזי . ולקמן בפירקין פסיק הלכתא כר' ינאי : אמר רבא השתא דאמר רבי ינאי [דף סג ע"ב] מה לי הן ומה לי דמיהן אמרי' מה לי הן נמי אמרי' ופוסקין על שער שבשוק אע"פ שאין לו . ואי קשיא לך בכולן יש לו מותר אין לו אסור . התם לקח בחובו הכא מזבן קזבין . *ואשמעינן רבא [נ] דפוסקין על שוק של עיירות ולא בעינן כדורמוס . ודבר זה למד רבא מדרב ינאי שמתיר ליתן דמי החטין כמו החטין לפי שגם כשנותן לו החטין נותן לו דמיהם שהרי מן החטין יכול ליקח דמים. אע"פ שאין מזדמן לו לבעל החטין בשום פעם בין בדורמוס בין בשוק של עיירות למלוה קונין לחטין ויתן לו דמים לאלתר . אפ"ה חשבינן כשנותן לו חטין כאילו מעות מוכנים בידו . ומחמת זה מתיר ר' ינאי [ס] לפרוע לו דמים אע"פ דמיחזי כרבית. כ"ש בשעת פסיקה דשרי לפסוק על שער שבשוק. כי מן הדמים שנתן הלוקח למוכר יכול הוא לקנות חטין . דמי שיש מעות בידו יותר הוא נקל ומזומן למלוה חטין לקנות אפילו בשוק של עיירות מאותו שיש לו חטין למכרן במעות. גם בשעת פרעון נראין יתרון הדמים רבית ואפ"ה אנו עושין [ע] הדמים כחטין משום מה לי הן מה לי דמיהן . כ"ש בשעת הפסיקה. דאפי' אם אין לו פירות אין כאן כל כך איסור דשמא לא יוקרו שנעשה הדמים כחטין ואפילו בשוק של עיירות : ח [דף סב ע"ב] **תני** רב ספרא ברבית דבי ר' חייא. יש דברים שהן מותרין ואסורין לעשות כן מפני הערמת רבית. כיצד א"ל הלויני מנה א"ל מנה אין לי חטין במנה יש לי שאני נותן לך . נתן לו חטין במנה וחזר ולקחם הימנו בכ"ד סלע מותר ואסור לעשות כך מפני הערמת רבית. כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה מהל' מלוה הלכה טו) ואם עבר ועשה כן אפי' אבק רבית אין כאן ומוציאין מידו מנה . ולישנא דיש דברים שהן מותרין ואסור לעשות כן משמע כדבריו ואין כאן אלא הערמה אבל רבית אין כאן ואפילו מדרבנן . והרמב"ן ז"ל כתב דאבק רבית הוי ולא מפקינן לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה . דהא סיפא דמתני' איירי בתרבית דרבנן ואפ"ה קמוקי אביי כדתני רב ספרא ברבית דבי ר' חייא. ואע"ג דגמרא קסתר לאוקימתא דאביי . מ"מ אין לשנות פירושו דמלתא דר' חייא ממאי דחזינן דפריש ליה אביי. ודוקא א"ל בתחלה הלויני מנה . אבל אם א"ל הלויני חטין ולקחן הימנו בפחות מותר . והכי מסתבר . ג] [פ] ומאחר שעבר על דברי חכמים ועשה שלא כהוגן עמו לו שלא כהוגן [צ] ואין ב"ד נזקקין לגבות לו חובו :

ט [דף סג ע"ב] **רבה** ורב יוסף דאמרי תרווייהו מ"ט אמור רבנן פוסקין על שער שבשוק אע"פ שאין לו . דא"ל שקלי טיבותך ושדיא אאיזרי . הא חיטי בהיני והא חיטי בשילי. א"ל רב אדא בר אהבה* והא בעי למיתב זוזי לספסירא דיהיב . רב אשי אמר זוזי דאינים אינהו עבדי ליה ספסרותא. מדבריהם למדנו שאין לו ללוקח להשתכר כלום בקנייה זו. ע"כ יראה לי שמנכה לו החסרונות שהיתה תבואה חסירה אם היתה בביתו משעת פסיקה ועד שעת פרעון לפי הזמן ולפי המדה : רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו האי מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא פירוש סמוך ליציאת השער ולא יצא לגמרי צריך לאיתחזויי אבי דרי . למאי אי למקני לא קני אי לקבולי עליה מי שפרע כי לא מתחזי נמי . לעולם לקבולי עליה מי שפרע ומאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא לבי תרי ותלתא יהיב אי מתחזי ליה סמכא דעתיה. ואי לא א"ל אמינא אשכחת פירי דשפירי מדידי ושקלת. אמר רב אשי השתא דאמרת משום מסמך דעתא הוא אפי' אשכחיה בשוק וא"ל סמכא דעתיה: י **אמר** רב נחמן כללא דרביתא כל אגר נטר ליה אסור : יא **ואמר** רב נחמן האי מאן דיהיב זוזי לקירא וקאזלי ארבע ח בזוזא ואמר יהיבנא לך חמשה. אית להו שרי ליתנהו אסור . פשיטא לא צריכא דאית ליה אשראי במתא. מהו דתימא כעד שיבא בני או עד שאמצא המפתח דמי. קמ"ל כיון דמיחסרא גוביינא כמאן דלית ליה דמי : יב **ואמר** רב נחמן האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה ואשכח ביה טפייתא אם בכדי שהדעת טועה חייב להחזיר . ואי לא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה . וה"ד בכדי שהדעת טועה [דף סד ע"א] בעישורייתא וחומשייתא . כפי מה שרגילין למנות באותו מקום בשנים שנים או שלשה שלשה או ארבע ארבע והמעות יוצא חשבונם בשוה לפי מה שרגילין למנות ואין אחד או שנים יותר אז הוי טעות ויחזיר הכל. ואם יש אחד או שנים יותר הוי הבלעה ולא יחזיר כלום . *א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אינים תקיפא הוא דלא יהיב (ליה) מתנה מאי . א"ל דלמא מיגזל גזליה וקמבלע ליה בחשבון דתניא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא. ואי אינים מעלמא דלא שקיל וטרי בהדיה מאי . א"ל דלמא אינים אחרינא גזליה וא"ל להאי כי יזיף פלניא פשיטי מינך אבלע ליה ודוקא אי לא אתי איהו חייב להחזיר וסמיך אהבלעה . אבל אי אתי איהו ואמר טעיתי במנין חייב להחזיר לו : יג יד **אמר** רבא האי [מאן] דיהיב זוזי לגינאה אקרי וקאזלי עשרה קרי בני זרתא. פירות קטנים . א"ל יהיבנא לך בני גרמידא פירות גדולים . אע"ג דלית ליה בני גרמידא שרי . כיון דממילא קרבו. ואי קשיא לך הא דתניא ההולך לחלוב את רחליו ועזיו ולגזוז את רחליו ולרדות את כוורתו מלאו חבירו א"ל מה שעזיי חולבות מכור לך מה שרחליי גוזזות מכור לך מה שכוורתי רודה מכור לך מותר . אבל אם א"ל מה שעזיי חולבות כך וכך מכור לך [מה שרחליי גוזזות כך וכך מכור לך] מה שכוורתי רודה כך וכך מכור לך אסור *ואע"ג דממילא קרבו כיון דליתנהו בהשתא שעתא אסור לא דמי דהתם לא מיניה קרבו דאי שקלת להאי אתא אחרינא . הכא מיניה קרבו דאי שקלת להאי לא אתי אחריני : טו **אמר** אביי שרי ליה לאינים למימר לחבריה הילך ד' זוזי אחביתא דחמרא . והוליכו בביתו או הניחו בבית המוכר ואי זילא או יוקרא עד זמן מכירת היין ברשותאי . ואי תקפא ברשותך . *א"ל רב שרביא לאביי [דף סד ע"ב] האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא . וכיון דאחריות החומץ על המוכר לא הוה מכר גמור וזוזי הלואה נינהו . ומה שמשתכר אם יתייקר

הגה"ה
*דהיינו שקוצץ לו רבית אבל דרך מקח וממכר או אפי' משכנתא בלא נכייתא הוי רבית דרבנן. מהרי"ח *או רבית מוקדמת או רבית מאוחרת כגון שפסק עמו לתת קודם הלואתו רבית להלוות ממנו או רבית מאוחרת שהבטיח לתת לו כך וכך אחרי שיפרענו חובו או אחרי שפרעו שלא מנחה למען שעשה עמו חסד והלוה לו מעותיו כל אלו אין כופין אותן בדיינין להחזיר . מא"ז :

הגה"ה
*ם דזכה בכן האי מהשתא אע"ג דלא משך כי מוקרי ברשותיה מוקרי ולא הוי רבית הואיל ואם היה בא לחזור קאי עלייהו במי שפרע . מא"ז :

הגה"ה
*י ונראה דה"ה אם היו לו מעות מזומנין פוסקין דמה לי דמיהן מה לי הן אע"פ שלא זכה בהן המלוה וכי האי ב] גוונא *פריך לקמן דלווין סאה בסאה על פירות שבשוק אם יש ללוה מעות דחשיב כאילו יש לו פירות . מהרי"ח :

הגה"ה
*ולדידן הוי בכל ענין בכדי שדעת טועה פר"י . מהרי"ח :

הגה"ה
*כשהחלב שוה יותר על הדמים דזימנין לא יהא לו חלב כל כך ויצטרך להמתין עד פעם אחרת ויהיה אגר נטר ליה וכן אם מוכר יין מפרדסו כך וכך אסור אע"ג דזימנין דחזי תיובתא דהוי יין רע וענבים רעים כיון דצריך להשלים מיהא המדה . פר"י : ותו פי' דאפי' לא אמר כך וכך כי אם מה שיהיה בן הרבה בן מעט אסור וכגון שאינו *מחזיק עצמו בפרדס כיון שיש לו להמתין עד שיהא ואפילו אם יש כבר בוסר בפרדס וממילא קרבו אסור לכך לישנא דרבא ולאידך לישנא שרי אפי' כך וכך היכא דאיכא כבר פירות קטנים דממילא קרבו ולא דמי למשכנתא דסורא דשרי אע"ג דליכא שום דבר בעין דתפיס בקרקע וכן מוכר פירות דקל צריך להחזיק בגוף הדקל לקנות הפירות אע"ג דאין מתכוין לקנות הדקל לצורך פירות [א] . מהרי"ח :

*וכי לא פי' לסתנות אי תקיפא ברשותך לא היה

הגהות הב"ח א לדידיה וכו' נ"ב הכי איתא בהגוזל בתרא תחלת דף קי"ב: ב דרש בן פטירא מוטב : ג פירוש אין לו לא מעות כ' מהרי"ק פ"י ממלוה אם אין לו חטין ה"ז אסור וכן משמע בטור סימן קס"ג ואולי הגה"ה היא : ד בא לידו הוא וש"מ : ה ואין עושין אמנה בדמים ור' ינאי : ו זבניה ניהלי' מריה כנ"ל ואות למ"ד נמחק : ז ובהא נמי פליג רב עלי' : ח וקא אזלי ארבע בזוזא וכו' יהיבנא לך חמשה אית להו : ט בהגה"ה המתחיל דזכה בכן האי נ"ב זהו לשון רש"י : י בהגה"ה ד"ה ונראה. עיין בתוס' דף ע"ב: בד"ה אין לוין ולקמן סימן ע"ה בהגה"ה המתחיל בלא קצילת :

הגהות הגר"א א] אין לו אסור פירוש כו'. נ"ב כתב ב"י דזהו מדברי הג"א ד"ה ונראה אבל הרא"ש לא ס"ל כן ועי"ל סימן ס"א וכ"כ הרמב"ם ופרש"י בד"ה יש לו כו' דיכול זה לקנותו כו' וכ"כ הטור וש"פ : ב] בהגה"ה ד"ה ונראה כו' וכה"ג כו'. נ"ב כאית דגרסי בתוס' ע"ב ב' בד"ה אין אבל הרי"ף וש"פ כתבו שם דוקא על שער שבשוק וכגירסא שלנו וכאן כתבו אפי' יש לו מעות אסור ועי"ל סימן ס"א ומש"ש בשם הגאונים דשם אפי' אין לו מעות . אבל הגמ"ר כ' כהג"א ויתידאי ניכסו (ועמ"ש רבינו ביו"ד ר"ס קס"ג) : ג] ומאחר שעבר כו'. נ"ל למעלה קודם דהא סיפא (כ"נ מגליונו) .

הגהות הגרי"פ [א] עיי' בהגהת מרדכי הראשונים כל זה באורך גם שהג"ה שמא"ז :

פלפולא חריפתא

לגופיה לא אצטריך להזהיר לומר אני ה' אלא ה"ק לא תעשה רמאות לאחרים שאם הם לא יכהו אני ה' בוחן כל ולכך הוצרך לפרש רבינו דתולה קלא אילן בבגדו לא בבגד עצמו דלהכי לא הוי כתיב אני ה' אלא מיירי קרא בתולה בבגד שעומד למכור לאחרים ומיהו הכי נמי משעת תלייה מיחייב כמו שכתב גם כן התוספות אלא דבדבריהם אמורים בעובר בעצמו על מצות ציצית ואע"פ שהחכמת שלמה הרכיב לפירושם עם דברי רבינו פשט דבריהם לא משמע כן וגם המ"ש העתיק לשון רבינו ומוכרו אבל נ"ל דגרסינן למכרו בלמ"ד ונראה לי דמלוה מעות ברבית ותולה מעותיו בעובד כוכבים נמי משעת תליית מעותיו בעובד כוכבים הוא דמחייב על אזהרת אני ה' ועוד אני אומר דהא דמפרש רבינו דתולה קלא אילן שהוא למכור מדברי רבא גופיה דייק הכי מדקאמר והומר תכלת הוא ולמאי נ"מ קאמר הכי הל"ל תולה קלא אילן בבגדו במקום תכלת אלא להכי קאמר ואומר דהיינו שאומר כן לאחרים שהוא תכלת וכדי שיקנו ממנו דאי בבגד עצמו למאי נ"מ אומר שהוא תכלת דמי ישאלוהו ואם לא ישאלוהו כ"ש דשתיקותו יפה מדבורו ומיהו בקנור לא כתב דתולה מעותיו בעובד כוכבים ותולה קלא אילן בבגדו דמשעת תלייה חייב אבל השמיטו לגמרי : [י] **לדידיה** אזהר כו'. מסיפיה דקרא דעמך דייק וכן הן דברי נימוקי יוסף ועיין בריש פרק הגוזל בתרא : [כ] **הך** דרשא שמעינן מעמך דמשמע כו'. ומשמע נמי לדידיה אזהר כו' ותרווייהו במשמע : [ל] **פירוש** אין לו לא מעות ולא חטין אסור. ככר כתב הבית יוסף בטור י"ד סימן קס"ד דרש"י לא פירש כן אלא אין לו חטין ואפילו יש לו מעות אסור וכ"כ הרמב"ם בהדיא ושכן נראה מדברי ר' ירוחם והטור והואיל דהרכם ע"פ רבינו הרא"ש לכך נראה לו שזו הגה"ה היא ולא מדברי הרא"ש עצמו והאיש לזה שלא נזכר ברמזים ע"כ דבריו ואני אומר דאף בשם הג"ה אין לקראה אלא תלמיד כתבה ולאו דסמכה כלל. דהא לקמן אדאמרינן מה לי דמיכן מה לי הן נמי אמרינן דמה לי הן היינו מעות ופרכינן עלה מהא דהכא דאין לו אסור ומאי קושי' אי פי' דהכא באין לו לא מעות ולא פירות הלכך ודאי דלא יצא זה הפירוש מפי חכם כלל. ועיין לקמן גבי הלכתא לווין סתם ופורעין סתם גם ברי"ף דסוף פרקין : [מ] **ומאי** לקח דקתני במתני' לקח בהלואה . רש"י הקשה ומחק הגירסא וכבר תירצו התוספות לקיים הגירסא. וגם בנימוקי יוסף מתרץ דאילו הוה מקח בתחלה היה מותר אפילו כי אין לו יין דכיון דכל דרך מקח וממכר מדרבנן הקילו בו : [נ] **דפוסקין** על שוק של עיירות. צריך עיון לקמן גבי אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער וכו' : **בבל** פעם גרסינן : [ס] **לפרוע** לו דמים. פי' דמי החיטין כלומר פירות כפירוש הרשב"ם : [ע] **ה"ג** הדמים כחיטין משום מה לי הן מה לי דמיכן כל שכן : [פ] **ומאחר** שעבר על דברי חכמים וכו'. אתא לתרוצי הא דקתני מפני הערמת רבית ואפ"ה לא מפקינן מלוה למלוה ודינו כמו אבק רבית וניחא ליה דמאחר שעבר כו' : [צ] **ואין** ב"ד נזקקים לגבות לו חובו. כלומר אם ירצה לכופו לתת לו חטין אע"ג דאי מנפשיה יהיב ליה חיטין הוי שרי וכן מבואר בטוי"ד סימן קס"ג וז"ל אסור מפני שנראה כרבית כד"א כשפורע לו לבסוף השנה במעות דאז מחזי כרבית אבל נותן לו חיטין שוה מנה מותר וכו'

תפארת שמואל

פרק חמישי (א) אין לו אסור פירוש וכו'. נ"ב פי' אין לו לא מעות ולא חיטים וכו' ר"ל שאין לו מעות מהלוקח גם חטים אין לו והב"י דחק ליישנא ומחק והגיה ע"ש ריש סימן

היין הוי אגר נטר ליה. א"ל כיון דמקבל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא: מז יז **מתני'** המלוה את חבירו לא ידור בחצירו בחנם. ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית. כתב רש"י יש לי ללמוד מכאן שאסור ללוות על הבית ולדור בו אפי' בנכייתא דתנן ולא ישכור ממנו בפחות. ולא דמי למשכנתא דכרם. דהתם זימנין דלא שקיל ביה מידי ואפ"ה מנכה לו מלוה קונה הפירות בנכייתא זו על הספק. אבל זה נהנה תמיד ואין כאן ספק כמלוה שוכרה בפחות. *ואין נראה לר"ת דבית נמי נופל או נשרף. א"כ זימנין שאין צריך לאותו הבית. ואומר ר"ת ז"ל

[illegible] לא הוה איסור אלא בשביל שהתנה עמו לשלם יין (ג) טוב כי לא קביל עליה זולא. פר"י. מהרי"ח:

דהיינו טעמא לפי שאין הבית ממושכן למלוה דלא קתני הלוהו על חצירו. הלכך כשדר בו בחנם או שוכר בפחות מיחזי כרבית. אבל אם הלוהו על חצירו שאין החצר בחזקתו של לוה ואינו ברשותו להשכירה לאחרים שהרי המלוה היה מעכב על ידו. כל מה שהמלוה נותן לו בשכרה ריוח הוא הן רב הן מעט. ואין נראה לר"י שהמלוה יכול לעכב על ידו של לוה *ולא יקח הפירות שלא יניחם לירקב בע"כ. או יקחם הוא ויככה לו בחובו. או יקחם הלוה ויפרע דמים למלוה. ומ"מ נראין לו דברי ר"ת ולאו מטעמיה. אלא משום דמשכנתא הוי כעין מכר. כדקאמר לעיל (דף סב:) גבי משכנתא איכהו בתורת זביני אתו לידיה הלכך התירו חכמים לאכול בנכייתא בין כרם בין בית. אבל מתניתין דלא הוי משכנתא אם ישכור הימנו בפחות הוי רבית והרמב"ם ז"ל (פ"ו מהל' מלוה) הסכים לדעת רש"י: **גמ'** אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר. הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר. איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר. הלוני ודור בחצרי צריך להעלות לו מ"ד הלוהו כ"ש הלוני. מ"ד הלוני אבל הלוהו לא. מ"ט כיון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה ל"ל בה. והלכתא כלישנא קמא. דרב א' ורב יוסף בר חמא אביו סברי הכי במתניתין. אבל להוציא ממנו בדיינין בהלויני ודור בחצרי מפקינן ממנו אגרא. דהויא לה רבית קצוצה. אבל הלוהו ודר בחצירו דלאו אדעתא דהכי אוזפיה אבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין. ולא תימא ה"מ היכא דפרע ליה זוזי דאוזפיה והדר קא תבע ליה אגר ביתיה אלא אפילו אי תבע ליה מקמי דליפרעיה לא מחייבינן ליה לנכויי ליה שיעור אגר ביתיה. כדאמרינן לקמן אמר רב אשי השתא דאמר אבל עפי לא מפקינן מיניה אבל שיעור זוזי נמי לא מסלקינן ליה בלא זוזי מ"ט. כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא. וה"ר אפרים ז"ל נחלק עליו בזה וכתב דלא אמר כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא אלא במשכנתא דהוי ברשותיה לגמרי דלא מצי לסלוקי ליה עד דיהיב ליה זוזי וכמי שגבה חובו דמי הלכך כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא. אבל הלוהו דלאו אההוא ביתא אוזפיה ואי בעי מפיק ליה מההוא ביתא בלא זוזי. סלוקי בלא זוזי לא אפוקי מיניה הוא. ומנכי ליה אגר ביתא. ויש מביאין ראיה לדבריו מן הירושלמי. חד בר נש אשאיל לחבריה דינרין [ב]אשרייה בגו ביתא. א"ל הב לי דינראי. אתא עובדין קמיה דרבי אבא בר ביזנא אמר ינכה ליה מאי דהוה חזי למישרייה. ודחה אותו הרמב"ן ז"ל דלמא ר' אבא בר ביזנא סבירא ליה כמאן דאית ליה לקמן דסלוקי בלא זוזי לאו אפוקי מיניה הוא. ואנן כרב אשי קי"ל דאמר דחשיב אפוקי מיניה: [ק] ונראה כדברי ה"ר אפרים ז"ל וכן כתב ה"ר זרחיה הלוי ז"ל דכל היכא דאיכא אבק רבית מחשבי' ליה ומסלקינן ליה בלא זוזי דלא דמיא הלואה בלא משכנתא למשכנתא. וכתב הרמב"ן ז"ל דמה שכתב רב אלפס ז"ל בהלויני ודור בחצרי דמפקינן מיניה ובהלוהו ודר בחצירו דהוי אבק רבית היינו דוקא [ר] בחצר דקיימא לאגרא דהסריה ממונא. ולאו אחצר דשמעתין קאי דאיירי בלא קיימא לאגרא ולא הוי רבית כלל אפי' בהלויני ודור בחצרי דהא לא חסרי' ממונא. ואפי' הוא גברא דעביד למיגר דנהנה ונתרבה ממונו. מ"מ נשך אין כאן דהא לא שקיל מיניה מידי ולא חסריה ממונא. ואמרינן לעיל [ש] דאין תרבית בלא נשך. וליכא איסור תרבית לאפוקי מיניה ממונא כיון דהוי זה נהנה וזה לא חסר. דרחמנא אמר אל תקח מאתו נשך ותרבית ואם לקחת אהדר ליה דניתי בהדך. וזה שלא לקח מה יחזיר. הרי זה דומה לכהן שהלוה מעות לישראל ע"מ שיתן לו תרומות ומעשרות למ"ד טובת הנאה אינה ממון לא מפקינן מיניה מידי. ה"נ הדירה שדר בחצר אינה חשובה ממון כיון דלא קיימא לאגרא. וליכא למימר כיון דא"ל הלויני ודור בחצרי הוי כאילו השכירה לו. ואע"ג דעד הנה לא היה רגיל להשכירה. עתה השכירה לו. דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן שיאמר לו הלויני ודור בחצרי בשכר בתורת רבית. אלא אדרבה א"ל הלויני ודור בחצירי דבלאו הכי אינו משכירו לאחרים הלכך לא מפקינן [ת] ולא מנכינן אגר ביתא. וכ"ש הלוהו ודר בחצירו [א] דאף אבק רבית אין כאן. ואף [א] לצאת ידי שמים אינו חייב ליתן לו דהא לא שקיל מיניה מדעם ולא חסריה ממונא. והא דקאמר צריך להעלות לו שכר בין בהלוהו בין בהלויני. ה"ק אם בא לדור בחצרו לא ידור בו בלא שכר דמיחזי כרבית שבשביל חובו נכנס לדור בו. אבל אם כבר דר בו לא מחייב ממונא וכן עיקר וכן משמע בעובדא דרב יוסף בר חמא בשמעתין דקאמר הדרי בי. ולא השכחן שנתן לאדוניהם מאומה לצאת ידי שמים. וכיון דחזינן דאפי' בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר אסור המלוה לדור בחצר הלוה. *א"כ המלוה צריך ליזהר הרבה שלא יקבל (המלוה) שום טובת הנאה מן הלוה אפי' דברים שהיה עושה לו בלא הלואה. ואפילו בדבר שאין הלוה חסר כלום. וי"ל דלא קאסר הכא אלא דברים של פרהסיא כגון לדור בחצירו ולהשתמש בעבדו דאוושא מילתא. אבל להשאילו כליו או בהמתו מותר כיון דבלאו הכי היה משאילו. ודיקא נמי דנקט חצירו ולא נקט לא ישכיר לו כליו או בהמה בפחות. ויש מפרשים היכא דידוע שקודם ההלואה היו אוהבין זה את זה כל כך שהיו משאילין חצר זה לזה אם היו צריכין מותר להשאיל גם אחר ההלואה.

ומתני' בסתם בני אדם שאין רגילין שיהא עושה מלוה למלוה אותה הנאה בלא הלואה דומיא דהקדמת שלום שאין אסור אלא למי שאין רגיל להקדים שלום [ב] ומיהו בעושה שלא מדעת חבירו אסור בלא שכר. אפילו בדבר שלא היה מתחייב ליתן לו שכר אם לא היה חייב לו. כגון משתמש בחצירו ובעבדיו דלא קיימי לאגרא. דכיון דבלא רשות עושה נראה כעושה [ג] בשביל מלוה שלו שסומך עליה שבשבילה ישתוק הבעלים. רב יוסף בר חמא הוה תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועביד בהו עבידתא. א"ל רבא בריה מאי טעמא עבד מר הכי. א"ל כרב נחמן סבירא לי דאמר עבדא נהמא כריסיה לא שוי. א"ל אימור דאמר רב נחמן כגון דרו עבדיה דמרקיד בי כובי. עבדי אחריני דמיטעני עבידתא מי אמר. א"ל אנא כי הא סבירא לי דאמר רב דניאל בר [רב] קטינא התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור. מאי טעמא [דף סה ע"א] ניחא ליה דלא ליסתריה עבדיה. א"ל הני מילי היכא דלא מסיק ביה זוזי. מר כיון דמסיק בהו זוזי מיחזי כרבית. [illegible] אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר. הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר. א"ל הדרי בי: **יח אמר** אביי האי מאן דמסיק זוזי בחבריה [illegible] ארבע גריוי בזוזא ואידך קא מוזיל גביה. ויהיב ליה חמשא. כי מפקינן מיניה ארבע מפקינן ואידך קא מוזיל גביה.

רבא אמר חמשא מפקינן מיניה דבתורת רבית אתו לידיה והלכתא כרבא: **יט ובן** מאן דמסיק בחבריה זוזי ברביתא ויהיב ליה בגוויהו גלימא כי מפקינן מיניה גלימא מפקי' מיניה. דלא לימא קמכסי בגלימא דרביתא משמע דוקא משום דלא לימא מכסי בגלימא דרביתא הוא דמהדרינן ליה. הא לאו הכי המקח קיים ולא אמרי' כיון דנעשה באיסור נתבטל המקח 'וכן בעובדא קמא דיהיב ליה חמשא וכן בעובדא דפירות. מכאן פסק רב האי גאון ז"ל בתשובה היכא דאיכא איסורא בזבינא דאוסיף בדמיה משום אגר נטר או פוסק על הפירות עד שלא יצא השער ונתקיים המקח [ג] בקנין ולא נתייקר השער המקח קיים ואין יכול לבטל המקח בשביל שנעשה באיסור: **כ אמר** רבא האי מאן דמסיק תריסר זוזי ברבית בחבריה ואוגר ליה חצר דמיתגר בעשרה בתריסר כי מפקינן מיניה תריסר מפקינן מיניה. א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא ולימא ליה כי אגרנא אגא דהוה משתרשי לי השתא דלא משתרשנא כדאגרי כולי עלמא אגרנא ליה. א"ל משום דא"ל סברת וקיבלת: **כא מתני'** מרבין על השכר ואין מרבין על המכר. כיצד השכיר לו את החצר וא"ל אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה. ואם של חדש בחדש סלע לחדש מותר. מכר לו את השדה וא"ל אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך באלף זוז. ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור: **גמ'** מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו [ד] שכירות אין משתלמת אלא לבסוף *והאי כיון דלא מטא זימנא למיגר לאו אגר נטר ליה הוא. משוית הוא דשוי הכי. והא דקאמר אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בי' סלעים אוזולי הוא דמוזיל גביה. סיפא כיון דזביני ניהו בעי למישקל זוזי מהשתא הלכך אגר נטר ליה הוא ואסור: תוספתא הלוקח מקח מחבירו על מנת ליתן לו דמים מכאן ועד

הגה"ה

*הא אי הוה משתלמת מעכשיו הוה אסור כמו במכר ז הלכך לבסוף כשהגיע עת תשלומין ח אילו א"ל אמתין לך שכירותי עד זמן פלוני ע"מ שתתן לי כך וכך אסור וכן מלמד שלא ניתן שכירותו בזמנו אלא אחר זמן הרבה והמלמד תובע מן המשכיר כל הריוח שהיה יכול להרויח באלו המעות עד אותו זמן פטור המשכיר משום דהוי רבית. פר"י מהרי"ח מא"ז:

י"ב חדש רשאי שיאמר תן לי מיד בפחות ואינו חושש משום רבית. ירושלמי תני יש דברים שהן כמו רבית ומותרין. כיצד לוקח אדם שטרו של חבירו ומלוה חבירו בפחות ואינו חושש משום רבית*. אמר רבא דקו רבנן בהא מילתא ואוקמוה אקרא. בשכיר שנה בשנה יהיה עמך שכירות של שנה זו אין משתלמת אלא לשנה הבאה:

הגה"ה

*כגון ראובן שחייב לשמעון מנה ליתן בתשרי מותר ללוי שיתן לשמעון חמשים בניסן ויקבל מנה בתשרי שאין כאן הלואה אלא מכר גמור שהרי שמעון נסתלק לגמרי מן החוב ויזכה בו לוי בחוב במעמד שלשתן דוקא ואם יש לשמעון שטר על ראובן ימסרנו ללוי ויכתוב לו קני לך איהו וכל שיעבודיה ואם הלוה הוא עובד כוכבים והיא מלוה על פה ואמר שמעון ללוי הקונה אני מוחל [א] לעובד כוכבים כל מה שחייב לי ולא אודיענו ובטח בי ואתננו לך ולא אזכה בו לצורך עצמי אלא לצורכך ומעכשיו אני פטור ממך בענין זה דומה שאין רבית והמתמיר תבא עליו ברכה. ר"י בר' שמואל:
*ואפי' לא תשוה ביום פלוני כדמים שהוא נותן לו אז אפ"ה שרי לפירש רש"י אבל לפי' רבינו חננאל לא שרי אא"כ הוא שוה ליום פלוני כדמים שהוא נותן לו. מא"ז:

כב אמר רב נחמן טרשא שרי. פירוש שמוכר סחורה ביותר מדמיה בהמתנה *ובלבד שלא פירש לו אם מעכשיו בפחות. והא דאמר רב נחמן גופיה לעיל האי מאן דיהיב זוזי אקרא וקאזלי ארבע ארבע וקאמר יהיבנא לך חמשא אי ליתנהו אסור. ואמאי כי היכי דשרי למכור ביוקר בשביל המתנת המעות בסתם ה"נ מותר למכור בזול בשביל הקדמת המעות. וי"ל הא דשרי רב נחמן טרשא היינו דוקא בפרה וטלית שאין[ט] השער שלהן ידוע. אבל היכא שהשער ידוע הוי כמו קץ ואסור. איתיביה רמי בר חמא לרב נחמן ואמרי לה רב עוקבא בר חמא לרב נחמן ואם לגורן בי"ב מנה אסור. א"ל התם קץ ליה שאמר בפירוש אם מעכשיו בפחות הכא לא קץ ליה. אמר רב פפא טרשא דידי ודאי שרי. מ"ט. שכראי לא פסיד. זוזי לא צריכנא. אגא' קעבידנא מלתא גבי לוקח. א"ל רב שישא בריה דרב אידי לר"פ מאי חזי מר דאזיל בתר דידיה זיל בתר לוקח. דאילו הוו ליה זוזי הוה שקיל כדהשתא. השתא דלית ליה זוזי שקיל ביוקרא דלקמיה וקמהסר טובא. אלא אמר רב חמא טרשא דידי ודאי שרי. מ"ט. דניחא להו דליקו ברשותי. דכל היכא דאזלי שבקי להו מיכסא ונקטי להו שוקא. *פרש"י שהיה מוכר במקום הזול כבמקום היוקר ואחריות הדרך בהליכה עליו. ושם היו מוכרין לצורך

הגה"ה

*ואף כחזרה וזה היה שכרם ולכך שרי הא לאו הכי אסור. פר"י:

רב חמא. וקונין לעצמן סחורה באותן המעות והריוח שלהן ואחריות החזרה עליהן. וכ"ת כיון דאחריות הדרך על רב חמא מה הוא צריך לטעם זה דניחא להו דליקו ברשותיה. הא תניא לקמן[כ] המוליך חבילה ממקום למקום ומלאו חבירו ואמר לו תנה לי ואני אעלה לך כדרך שמעלין לך במקום פלוני. ברשות מוכר מותר ברשות לוקח אסור וי"ל דהתם מיירי במעלה לו שכר עמלו ומזונו כי היכי דלא ליהוי רבית מוקדמת. אבל הכא רב חמא לא הוה יהיב להו מידי הלכך אצטריך לטעמא דניחא להו. [דף סה ע"ב] והלכתא כרב חמא. [ה] רב אלפס ז"ל לא הביא טרשא דרב נחמן משום דסבר דלית הלכתא כוותיה. דהא

הגהות הב"ח א לעכב ע"י של לוה שלא יקח הפירות אלא יניחם לירקב בע"כ: ב לחברי' דינרין אשרוניה גו ביתיה א"ל הב לי אגר ביתי א"ל הב לי דינראי אתא עובדא קמיה: ג מאן דמסיק זוזי דרביתא בחבריה וקאזלי חטי ד' גריוי: ד מפקינן מניה דמעיקרא בתורת רבית: ה בחבריה זוזי דרביתא: ו וכן בעובדא קמא נ"ב כלומר בעובדא דחטי אם רוצה להחזיר דינר ורביע רשאי אע"פ שנעשה באיסור כן הוא בטור יו"ד סימן קס"ח: ז בהגה"ה ד"ה הא אי הוה וכו' כמו במכר דהוה ליה לבסוף כצ"ל ותי' הלכך נמחק: ח בהגה"ה הכ"ל עת תשלומין כאילו וכו' ואסור: ט שאין שומא שלהן כצ"ל: י אגא הוא דקעבידנא מלתא: כ נ"ב סוף דף ע"ב:

הגהות הגר"א א] ואף לצאת י"ש כו'. נ"ב משמע אבל בשאר אבק רבית חייב לצאת י"ש וכדברי ריב"ן בתוס' ס"ב א' (עמש"ש): ב] ונתקיים המקח בקנין. נ"ב לאפוקי מי שפרע דאינו חייב (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ר"ט ס"ק כ"א):

הגהות הגרי"פ [א] מוחל לך וכן העתיק הב"י סימן קע"ג:

תפארת שמואל

קס"ג ואינו צריך להגיה וק"ל: (ג) טוב כי לא קיבל עלי' זולא. נ"ב ר"ל ולא אמר למקפה ובזה מתורץ קושית התוס' שמקשים מהא דר"י בר חנינא וא"צ לדחוק ולחלק דתקפה לא הייני התמין ע"ש דהרא"ש והטור כתבו בהדיא דתקפה היינו התמין ומוקי הא דאביי בשלא אמר למקפה לכך צריך להתנות ולקבל זולא כנ"ל ודו"ק:

[illegible]

פלפולא חריפתא

וכו' אלא שאין כופין אותו לפרוע תיכף כדי להוציא מידו: [ק] ונראה כדברי הר"ר אפרים ז"ל. וכ"ע בפרק הפועלים גבי אבעיא להו עושה בגפן זה כו': [ר] בחצר דקיימא לאגרא דחסריה ממונא ואע"ג דלא עביד למיגר כיון שמחסרו ממונא שלומי ליה בעי כיון שאכל חסרונו של זה אע"פ שלא נהנה כמו שכתב רבינו בפרק כיצד הרגל גבי אילימא בחצר דלא קיימא לאגרא וכו': [ש] דאין תרבית בלא נשך כו' דרחמנא אמר אל תקח כו' ואם לקחת אהדר ליה כו'. ומש"ה כי מהדר תלמודא היכי דמי

[illegible]

טרפא דרב פפא עדיפא מדרב נחמן מדקאמר רב פפא טרפא דידי ודאי שרי. וכיון דלית הלכתא כטרפא דר"פ כ"ש כטרפא דרב נחמן. *ור"ת פסק הלכה כטרפא דרב נחמן. מדאמרינן לקמן (דף סח.) לית הלכתא כטרפאי פפונאי. מכלל דכל הנך טרפי הלכתא נינהו. והא דקאמר הכא הלכה כטרפא דרב חמא ולא קאמר הלכתא כטרפא דרב נחמן. משום דרב חמא קאי אטרפא דרב פפא ולהכי קאמר הלכתא כטרפא דרב חמא לאפוקי מטרפא דרב פפא מיהו כרב נחמן הלכתא. דמכר הוא ובדלא קן. ומתניתין לא אמר אלא בדקן אלמא בסתם מותר והיינו כרב נחמן. אבל טרפא דרב פפא ורב חמא בדקן. וה"ק טרפא דידי אפי' בדקן שרי. א"נ שער הידוע דומה לקן כדפרישית ואשיטא דרב נחמן קאי דקאמר התם קן ליה ובמילתיה דרב פפא גרס טרפא דידי שרי ולא גרס ודאי. ואי גרסינן ליה איכא למימר דלפי מאי דהוה סלקא דעתיה דלא מיתהני מידי הוי שריא טפי מיהו לא קי"ל הכי [אלא] דרב נחמן שרי ודרב פפא אסור כדאקשי ליה רב שישא בריה דרב אידי: **כג וכתב** רבינו מאיר דיש ללמוד מכאן דמותר אדם להלוות מנה לחבירו א שילווהו לריוח המלוה עד שיהיו שני מנין ויהיו באחריות המלוה עד אותו זמן. וכשיהיו שני מנין יהיו שני המנ; מלוה ויהיה הריוח של הלוה. ובלבד שיתן לו שכר עמלו ומזונו עד שיהיו שני מנים. כדי שלא יהיה רבית מוקדמת. **כד מתני'** מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה הבא מעות וטול את שלך אסור:

גמ' מי אוכל פירות פירוש הא דקאמר שאסור לעשות כן לפי שאכילת הפירות הן באיסור למי הם אסורין. רב הונא אמר מוכר אוכל פירות אבל אסורין הן ללוקח וכדמפרש דא"ל לכי מייתית זוזי קני לפי שהקרקע היא של מוכר עד שיביא מותר הדמים. ואי אכיל לוקח פירי נמצא שאכל בשכר הקדמת המעות קודם שנקנה לו הקרקע. ורב ענן אמר משלשין את הפירות ושניהם אסורין באכילת הפירות עד שיגמר המקח או יבטל. ומוקי לה ב באמר ליה לכי מייתית קני מעכשיו הלכך אי אכיל מוכר פירות כי מייתי לוקח זוזי נמצא הקרקע קנויה לו למפרע ופירי דאכיל מוכר בשביל המתנת מעותיו שהיו אצל הלוקח. ואי אכיל להו לוקח ולא השלים הדמים ונתבטל המקח נמצא שאכל הפירות בשביל מעותיו שהיו ביד המוכר. הלכך משלשין הפירות אם יגמור המקח יתנם ללוקח. ואם יתבטל יתנם למוכר*. תני רב ספרא ברבית דבי ר' חייא פעמים ששניהם מותרין פעמים ששניהם אסורין פעמים שהלוקח מותר ומוכר אסור ופעמים שהמוכר מותר ולוקח אסור.

הגה"ה
*והיכא שלא התנו ביניהם שום תנאי פסקי' לעיל ג בסימן ר"י דערכון כנגד כולו הוא קונה שאם נתן מקצת דמים על פיסוק מרובה קונה הקרקע קנין גמור כ ד כל הפיסוק. מא"ז:

עני רבא בתריה פעמים ששניהם מותרין דאמר ליה קני כשיעור זוזך וכל אחד אוכל פירות כפי מה שיש לו בקרקע. פעמים ששניהם אסורין דאמר ליה לכי מייתית קני מעכשיו. פעמים שהמוכר מותר והלוקח אסור דאמר ליה לכי מייתית קני. פעמים שהלוקח מותר והמוכר אסור דא"ל קני מעכשיו וזוזי ליהוו הלואה גבך: **כה משכן**; בית משכן לו שדה ואמר לו כשתרצה למוכרן לא תמכרם אלא לי בדמים הללו אסור* בשווין מותר. ולא דמי להא דתנן הלוהו על שדהו וא"ל אם לא תתן לי מכאן ועד ג' שנים הרי הוא שלי הרי הוא שלו. ומסתמא איירי בפחות מדמיה. ועוד מדאמרי' עלה בגמרא לאחר מתן מעות לא קני אלא כנגד מעותיו. דשאני התם דא"ל מעכשיו וליכא הלואה. ולמאן דמוקי לה נמי בדלא א"ל מעכשיו שאני התם דבלוה תליא מלתא כי יכול למכור שדהו לאחר לפרוע למלוה ולעכב המותר לעצמו. וכשהוא מניח לו כל השדה אין עושה משום רבית אלא מהנה חנם הוא נותן לו אבל הכא אין יכול למוכרה אלא לו הלכך הוי רבית*: **כו מכר** לו בית מכר לו שדה ואמר לכשיהיו לי מעות תחזירם לי אסור לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר. מ"ש רישא ומ"ש סיפא. אמר רבא סיפא [ו] דאמר ליה מדעתיה. ד פירוש התנה עמו להחזירם לו אלא שאמר מדעתי שיש לי עתה. ה אבל אם נשתנה דעתי ולא ארצה להחזירם לך איני מחויב להחזירם לך. אבל אם אמר באותו שעה אם יעלה בדעתי להחזירם לך אחזירם לך אין זה קרוי תנאה ולא דמי לרישא*:

הגה"ה
*וכל כי האי גוונא אבק רבית הוא ואין יוצא בדיינין. מא"ז:

הגה"ה
*ראובן שלוה מנה משמעון ואח"כ זכהו לשמעון ע"י אחר אסור לראובן מליטא וליתן להרוית באותן מנה לשמעון משום דמחזי כרבית. מא"ז:

הגה"ה
*ר"ת א]פי' סיפא שמכר לו מכירה גמורה ואח"כ נתנדב הלוקח מעצמו והבטיח למוכר וא"ל לכשיהיו לך מעות אחזיר לך מותר והוא דקני מיניה דהאי. מא"ז

כז. ההוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה שלא באחריות חזייה דהוה עליב. א"ל אמאי עליבת אי טרפו ליה מינך מגבינא לך שופרא שבחא ופירי. אמר אמימר [דף סו ע"א] פטומי מילי [בעלמא] הוא *ודוקא היכא דבתחלת הקנין פסקו שלא באחריות ועדיין ב] לא נגמר המקח. כגון שנתן המעות ולא נכתב עדיין השטר ובאתרא דקנו בשטרא. וכיוצא בזה. בכי האי גוונא כיון שנתרצה הלוקח בתחלת המקח ליקח שלא באחריות אע"פ שאמר לו המוכר לאחר מכאן קודם שנגמר המקח מגבינא לך שופרא שבחא ופירי ולא חזר הלוקח התנאי. אף הלוקח לא השיב דברים הללו לעיקר התנאי אלא שהניח עולבו ורוגזו. אמנם חשב בלבו אם אחזיר התנאי הוא יחזור מדבריו וטובה השתיקה. הלכך אמרי' פטומי מילי בעלמא נינהו. [ז] אבל אם בתחלת הדברים אמר המוכר ללוקח קני לך שדי ואי טרפו לה מינך מגבינא לך וכו' לא הוי פטומי מילי אלא תנאי גמור הוא. אע"ג דלוקח הוא הצריך לתנאי הזה ומוכר התנה אותו. כי בודאי לא נתכוין לוקח לקנות אלא כמו שפתח לו המוכר. [ח] וכן גבי גיטא איירי כגון שנתרצה וגמר בפיו ובדעתו לגרש בלא תנאי והיא באתה לנחמו בדברים. אמר רב אשי לאמימר והא [אמר רבא] סיפא דאמר ליה מדעתיה ו הא לאו הכי תנאי מעליא הוי. א"ל נעשה כאמר ליה מדעתי אתמר: **כח ההוא** שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו. איגניד ואיתנח. אמרה ליה דביתהו אמאי קמיתנחת אי קיימת דידך אנא. אמר רב זביד פטומי מילי בעלמא הוא. א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא ואי לאו פטומי מילי ז בדידה קיימא למיסרא תנאה בגיטא. א"ל מהו דתימא איהו גופיה אדעתה דידה גמר ויהיב קמ"ל*: **כט מתני'** הלוהו על שדהו וא"ל אם אין אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים. הרי היא שלי הרי היא שלו. וכן היה בייתוס בן זונין עושה ע"פ חכמים. ואוקימנא למתניתין בדאמר ליה קני מעכשיו

הגה"ה
*כללא דמילתא כל היכא דבעי לאתנויי ולא קבל עליה ההוא תנאה בקנין אלא מילי בעלמא לא קני דאמרינן אילו הוה א"ל *בההיא נקני מינך הוה סדר ביה בהנהו מילי דפטים להו הלכך לא ח מיתייבי פר"י מהרי"ת מא"ז:

אבל אי לא א"ל קני מעכשיו לא קני דכל דאי אסמכתא היא ולא קניא. ואע"ג ג] דבשאר אסמכתות אפי' אמר מעכשיו לא קני. כדמוכח פרק ארבעה נדרים (דף כז:) דקאמר והלכתא אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב. וסתם קנו מיניה בקנין סודר הוא וקנין סודר אינו להקנות לאחר זמן בתר דהדר סודר למריה. והכי איתא פרק השותפין בנדרים (דף מח:) אלמא אפי' במעכשיו בעינן ב"ד חשוב. [ט] שאני הכא דהאי אסמכתא עדיפא טפי לפי שתחלת המשכנתא הוי קצת כעין מקח וממכר. שהקנה לו הקרקע להשתעבד לו על מעותיו בתורת משכון וגם עשה לו טובה בהלואה. הלכך כשהתנה שאם לא יתנו לו מעותיו מכאן ועד ג' שנים יהא שלו בדעתו לקיים ולא להסמיכו על דבריו אמר כן תדע לך דעל כרחך צריכין אנו לחלק בין אסמכתא דהכא לאסמכתא דבעלמא. מדקאמר רב נחמן אני אומר אסמכתא קניא ומניומי אמר אסמכתא לא קניא *פירוש והחזירני מדברי וקשה דבלאו מניומי כבר קבל רב נחמן מרבותיו דאסמכתא לא קניא. דאמר בפרק גט פשוט (דף קסח.) על מתניתין דהמשלים שטרו אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה אין הלכה כרבי יוסי וע"ק מפרק ד' נדרים (דף כז.) גבי ההוא דאתפים זכוותיה לבי דינא ואמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין לבטלו זכוותי איתנים ולא אתא. אמר רב הונא בטילו זכוותיה. ופריך והא אסמכתא היא ומשני שאני הכא דמיתפסן זכוותיה*. ופריך ר"נ היכא דמיתפסים לאו אסמכתא והתנן מי שפרע מקצת חובו וכו'. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין הלכה כרבי יוסי והשתא מאי פריך מרב הונא לרב נחמן הא רב הונא לית ליה דר"נ דסבירא ליה דאסמכתא קניא דהא א"ר הונא בשעת מתן מעות קנה. אלא ע"כ צריך לחלק בין אסמכתא דהכא לאסמכתא דעלמא מטעמא דפרישית ור"ת ז"ל מחלק משום דתפיסה דהכא עדיפא שהקרקע ביד המלוה עצמו אבל תפיסה דנדרים ביד ב"ד ותפיסה דגט פשוט ביד שליש*:

הגה"ה
*אבל אי לא הוו זכוותיה בידיה אע"ג דקנו מיניה בבית דין חשוב לא הוו בטילי אי נפיק כתב דהוא אסמכתא אע"ג דכתיב ביה דלא כאסמכתא השטר בטל ואותו רישמינ"ש שנותנים בשעת שידוכין קניא וכן כשמשדכין מלמדי תינוקות ומקבל המלמד קנס על עצמו אם יחזור בו וחזר בו ולא מצא אחר במקומו אין זה אסמכתא דלא חשוב גוזמא שמפסידו בחזרתו והוי כמו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא. מא"ז פר"י מהרי"ת:

הגה"ה
*התם בי דינא דתפיס ולאו בעל דינו א"כ משמע אפי' היכא דתפיס ליה מלוה גופיה לא קני דהא הדר ביה ר"נ מ"מ איכא למידק דדוקא במקרקע דלא שייכא גם תפיסה כולי האי אבל ד] אי תפס מטלטלין למלוה קונה אפילו בלא מעכשיו אפילו למאי דהדר ביה וכן הסיא דהתפים לזכותיה אי אתפסן לבעל דינו מבטלי בלא ב"ד חשוב ובלא מעכשיו וכעין זה שמעתי בשם ר"י הלבן אמנם צריך ראיה על זה ותו דלקמן מסיק אההוא דא"ל אי לא אתינא ופרעי עד יום פלוני גבי מהאי תמרא דהכי אמרי משמיה דרבא כל דאי לא קני ואין מחלק בין אתפיס ליה תמרא ולא אתפים מיהו מעכשיו קני ואע"ג דשוי טפי ממעותיו ואין בזה משום רבית כיון דאמר מעכשיו מעתה הוי מכר גמור ואין כאן אגר נטר ואפי' בלא מעכשיו למ"ד אסמכתא קניא לא הוי רבית כיון דקודם הזמן יכול למכור לאחר כשיעור מעותיו והיה מעכב השאר לעצמו ולא חשש מתנה הוא דיהיב ליה. פר"י מהרי"ת:

גמ' [דף סו ע"ב] אמר רב פפא האי אסמכתא זימנין קניא וזימנין לא קניא וכו'. ומסיק אי קפיד אארעא ודאי קני. פירוש כשמשכן מתחלה השדה קפיד שלא למשכן שדה אחרת אלא זו ומוכח שדעתו היה לשקעה וגמר ומקני. [א] ורב אלפס לא הביאו ולא ידענא למה. אי משום דאמר רבא בסתם כל דאי לא קני. והלא ר"פ בתראה הוא ופירש בכה"ג קני והלכתא כוותיה. ומסיק דאסמכתא לא קניא ואפי' אי א"ל קני לגוביינא ואע"ג דלא גזים. שדרך בני אדם ליתן קרקע בפרעון חוב גמור. ולקמן בהאי פירקא (דף עג:) אמר כל היכא דלא גזים והוי בידו לא הוי אסמכתא מ"מ אין אדם מוכר קרקעותיו ברצון הלכך חשיב כמו גזים כיון [ב] דאפקיד בלשון דאי ולא קני מיניה. ולקמן (שם) גבי חמרא אע"ג דחמרא לזבוני קאי חשיב כמו גזים לפי שעדיין אין זמן מכר היין והוא נותנו עתה בזול. אבל אפותיקי הוי אי אמר לא יהא לך פרעון אלא מזה אע"ג דמלי לסלוקי בזוזי. דאל"כ לא מיקרי אפותיקי דמעתה היא מכורה מקצת או כולה. מ"מ לא חשיב דאי. כיון שהמלוה אין יכול לתבוע ממנו פרעון ממקום אחר חשוב כקנו מידו אפי' לא אמר ליה מעכשיו: **ל ההוא** גברא דזבן ליה ארעא לחבריה באחריות אמר ליה אי טרפו לה מינך מגבינא לך מעידי עידית דאית לי. א"ל מעידי עידית לא יהיבנא לך דבעינן למיקם קמאי. אלא מעידית אחריתא דאית לי מגבינא. לסוף טרפוה מיניה אתא בידקא שטפוה לעידי עידית סבר ר"פ למימר מגבי ליה מעידית כדקאמר ליה. א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא ולימא ליה כי אמינא אנא מעידית. כי הוה קיימא עידי עידית. השתא קיימא עדית במקום עדי עדית. וכן הלכה: **לא אמר** רב נחמן השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קניא הדרא ארעא והדרא פירי. [י] אותן שאכל אחר שלשה שנים. למימרא דסבר רב נחמן מחילה בטעות לא הויא מחילה והא איתמר המוכר פירות דקל לחבירו א"ר הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו. משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו. ור"נ אמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו. ואמר ר"נ ומודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה: **לב מכאן** הביא ר"ת ראיה דהמוכר לחבירו שטר חוב בעדים אע"ג דקי"ל דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה ובמסירה אם קדם הלוקח וגבה החוב אין המוכר יכול לחזור בו. ויראה לי דדוקא כשידע המוכר שגבאו הלוקח. ומטעם מחילה. אבל אם לא ידע המוכר חוזר וגובה מב"ח. משום דא"ל לא היה לך ליתן חובי עד שיראה לך שקנאו ממני כדין קניית השטר. התם זביני הכא הלואה [כ] *בזביני דליכא איסורא הוי מחילתו מחילה ט. *ותימה דהא רב נחמן גופיה [לית] ליה הכי בפ' חזקת הבתים (דף מא.) דקאמר רב ענן שקיל בידקא בארעיה אהדר גודא בארעא דחבריה א"ל ר"נ את גופך אי הוה ידעת מי הוה עבדת. הוה ליה מחילה בטעות ולא שמיה מחילה. ולעיל בפ' המפקיד (דף לה.) גבי ההוא דאפקיד כיפי גבי חבריה קאמר רב נחמן שומא בטעות הוי. ותנן נמי (נזיר דף לא.) ב"ה אומר הקדש בטעות אין הקדש ובפ"ק דגיטין (דף יד.) אמר כל קנין בטעות חוזר. וי"ל שאני כל הכי דלא ידע דמחיל. [ל] אבל בפירות דקל ידע ומחיל. וכן מפליג בשמעתא

הגה"ה
*פירוש גבי פירות דקל אפשר אע"ג שידע שיכול לחזור לא היה חפץ לחזור ומוחל על כל מה שלוקח אוכל כי היכי דליקו בהימנותיה ואוכל ביותר כל כמה דלא הדר ביה אבל הכא הלואה פי' מתחלה נכנס בה בתורת הלואה עד שלשה שנים הוה אכיל בתורת הלואה בנכייתא כי היה סבור שיפרע ולאחר ג' שנים היה אוכל פירות חנם בתורת מכר שהיה סבור שתהא משוקע בידו והיה המחילה בטעות שלא היתה בידו אלא כמו הלואה ולשם הלואה לא מחל אילו ידע שיכול להתחרט ולכך לא הוי מחילה והדרי פירי שאכל לאחר ג' שנים אבל אם אכלן בתורת רבית אינם יוצאים פי' ר"ת. ורש"י פי' הכא הלואה והוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינין ומחילה בטעות הויא מחילה בי ליכא רבית קצוצה כגון דרך זביני כי הכיא דפירות דקל ולא נהירא לי וגם על פי' ר"ת קשיא לן טובא דמסיק כל הסוגיא דפרכין מהלואה ומסייע[ג] מאילנות הכל לפי דבריו טעות ותו

הגהות הב"ח א שילווהו לריוח המלוה. נ"ב כלומר שילווהו לעובד כוכבים על רבית לריוח המלוה כו': ב ומוקי לה בדאמר לי': ג בהגה"ה ד"ה והיכא שלא וכו' פסקינן לעיל כר"י דערכון כצ"ל ותי' בסימן נמחק: ד פירוש התנה עמו כו' נ"ב אפי' לא התנה בפירוש אלא הודה לו בסתם ואמר כן אעשה הוי תנאי ועי' בח"מ סימן ר"ז: ה אבל אם תשתנה דעתי ולא ארצה להחזירם לך איני מחויב להחזירם לך אין זה קרוי תנאה ולא דמי לרישא אבל אם לא אמר באותה שעה אם יעלה בדעתי להחזירם לך הוה תנאה ואסור כצ"ל: ו מדעתי טעמא דא"ל מדעתי הא לא א"ל מדעתי לא אמרינן פטומי מילי בעלמא הוא אלמא תנאי מעליא הוי: ז ואי לאו פטומי מילי בעלמא הוא בדידה קיימא. ח בהגה"ה כללא כו' לא מחייבי' לי' הס"ד: ט מחילתו מחילה בהלואה דאיכא איסורא לא הוי מחילתו מחילה ותימה:

הגהות הגר"א א] בהגה"ה ד"ה ר"ת כו'. נ"ב וכן פי' הרמב"ם והתנאי קיים ואפ"ה לא הוי רבית משום שמעצמו חייב עצמו בתנאי ועי' סימן ר"ז סעיף ז' ובסמ"ע שם אבל הטור כתב כפרש"י ותוס' ורא"ש וכ"כ בהגה"ם שם סעיף א'. ומ"ש בהג"ה והוא דקני כו' ע"ש סעיף ב' (ועמ"ש רבינו ביו"ד סימן קע"ד ס"ק ח') : ב] ועדיין לא נגמר המקח כו'. נ"ב דלאח"כ בכל ענין אינו כלום ועי' סמ"ע ועמש"ל סימן ל"ד : ג] ואע"ג דבשאר אסמכתות כו'. נ"ב ורמב"ם חולק ע"ז (ועמ"ש רבינו בח"מ סימן ר"ז ס"ק מ"א) : ד] בהגה"ה ד"ה התם. אבל כו'. נ"ב וכ"ד הרמב"ם אבל ש"פ חולקין ע"ז וכ"כ הר"ן שהרמב"ם מחלק בין קרקע למטלטלין ודלא ככ"מ שהקשה עליו ועמ"ש בר"ס ר"ז דל"ק מידי (ע"ש ס"ק ה' ובא"ח סימן תמ"א) :

הגהות הגרי"פ [א] ובספר סרי"ף שבידינו הובא: [ב] נ"ל דאפקיה: [ג] נ"ל מאיילונית:

פלפולא חריפתא

[ו] דא"ל מדעתי. דאוי לפרש דהא דאמר מדעתי לא איירי בשעת המכר דאילו בשעת המכר כ"ע מודו דלא שנא אמר מוכר ולא שנא אמר לוקח ודאי על ידי כן נגמר המקח וכו' כימוקי יוסף: [ז] אבל אם בתחלת הדברים כו'. וכ"מ לת"ד לאו ע"ם הוא או לשאר תנאים תוספות: [ח] וכן גבי גיטא. דלקמן ומיהו עיין בדברי רבינו בפרק מי שאחזו גבי דיני תנאים שכתב דהא דאמרינן הכא דפטומי מילי נינהו היינו לרבנן אבל לר"מ דקי"ל כוותיה כלאו הכי לא הוי מידי כיון שלא היה בכל דיני התנאים המפורשים שם: [ט] שאני הכא כו'. עיין בס"פ הדיינים גבי אבד קתא כו': [י] אותן שאכל אחר שלש שנים אבל אותן שאכל תוך שלש לא הדרי וטעמא אפרש לקמן גבי את ונוולא אתי: [כ] ה"ג בזביני דליכא איסורא והוא לשון הרי"ף אבל לרבינו לקמן גבי את ונוולא אין לפרש ככה"ג: [ל] אבל בפירות דקל ידע ומחיל. עיין לקמן גבי וצריך לומר

גבי אונאה : לג [דף סז ע"א] ההיא איתתא דאמרה ליה להוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריבאי אזל זבן לה א"ל אי הוו לי זוזי מהדרת לה ניהלאי א"ל את ונוולא אחי [אמר רבה בר רב הונא כל את ונוולא אחי] אסמכא דעתיה ולא גמר ומקני : ארעא הדרא פירי [מאי] כרבית קצוצה הוי ויוצאה בדיינין או כאבק רבית הוי ואין יוצאה בדיינין אמר רבה בר רב הונא מסתברא כאבק [רבית] הוי ואין יוצאה בדיינין . וכן אמר רבה : לד אמר ליה אביי לרבה משכנתא מאי . התם טעמא מאי משום דלא קן ליה והכא נמי לא קן או דלמא התם זביני הכא הלואה וכרבית קצוצה הוא . א"ל התם משום דלא קן ליה והכא נמי לא קן ליה . אמר רב פפי עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי ודלא כרבה בר רב הונא . *וקשה דהא רבינא גופיה [הוא] דאמר לעיל (דף סב.) דמשכנתא בלא נכייתא בדיניו אין מחזירין ממלוה ללוה . וצריך לומר אע"ג דהוה בעי למימר דהוי רבית קצוצה לאו מטעם זה אפיק . אלא משום דהוי מחילה בטעות . דבתורת מכר ירד לתוך השדה והמכר אינו מכר . דכל את ונוולא אחי סמכא דעתיה והדרא ארעא . ופירי נמי הדרי [מ] דהויא מחילה בטעות והוי כמניח את חבירו ליטול חפץ מרשותו או נתנו לו וכסבור שהוא שלו ונמצא שאין שלו : ורב אלפס ז"ל כתב דקי"ל כרבינא בזביני וכ"ש במשכנתא בלא נכייתא ותימה הוא דלא אסיק אדעתיה ההיא דרבינא דלעיל בריש פירקין דמשכנתא בלא נכייתא בדיניו אין מוציאין ממלוה ללוה . והראב"ד פירש דההיא דלעיל איירי באתרא דלא מסלקי דהוי כמכר הלכך בלא נכייתא הוי אבק רבית ואין מוציאין מידו . ובנכייתא א] שרי לקמן בשמעתין . והכא איירי באתרא דמסלקי הלכך הוי בלא נכייתא כרבית קצוצה ויוצאה בדיינין ובנכייתא הוי אבק רבית ואסור.[ג] וכן היא דעת רב אלפס ז"ל: אמר [א] רבא בריה דרב יוסף משמיה דרבא האי משכנתא באתרא דמסלקי אכל שיעור זוזי מסלקין ליה . פירש רש"י אבל באתרא דלא מסלקי עד הזמן הקבוע לו כל אותו הזמן כמכר היא אצלו [ס] ואפי' אכיל שיעור זוזי לא מסלקין ליה . אכל טפי לא מפקינן מיניה ולא מחשבינן ליה מסטרא לשטרא . ובדיתמי אכל שיעור זוזי מסלקין ליה . אכל טפי מפקינן מיניה [ומחשבינן מסטרא לשטרא . אמר רב אשי השתא דאמרת אכל טפי לא מפקינן מיניה אכל שיעור זוזי נמי לא מסלקינן ליה בלא זוזי . מ"ט [כל] סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא (הוי) . [ומ"ט] אבק רבית [הוא] ואבק רבית אינה יוצאה בדיינים[ג]].עבד רב אשי עובדא ביתומים קטנים [דף סז ע"ב] כגדולים . דכיון דאפי' בדאכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה אין חילוק[ב] ביתומים קטנים לגדולים . דאבק רבית הוא ואין מוציאין בדיינין אפי' ליתומים קטנים . ולכאורה איירי אפי' בלא נכייתא מדקאמר גמרא האי משכנתא בסתם ולא פירש האי משכנתא בנכייתא. ורב אלפס מוקי לה במשכנתא בנכייתא . דלא תיקשי הלכתא אהלכתא לפי מה שפסק דהלכתא כרבינא דמשכנתא בלא נכייתא רבית קצוצה הוי ויוצאה בדיינים דהוה ליה כהלואי ע"מ שתאכל שדה או כרם בחנם . ואיכא מאן דסבירא ליה דהלכתא כרבינא בזבינא לחוד. אבל משכנתא אבק רבית הוא ומוקי לה במשכנתא בלא נכייתא . אמר רבא בריה דרב יוסף [ע] האי משכנתא באתרא דמסלקי לא ניכול אלא בנכייתא . ואי צורבא מרבנן הוא אפי' בנכייתא לא ניכול . ואלא במאי ניכול . [פ] אע"ג דלפרש"י מצי למיכל בלא סילוק אפי' בלא נכייתא . מ"מ אאתרא דמסלקי קאי דבאותו מקום אין רגילות לעשות משכנתא בלא סילוק . הלכך לא משכח היתירא אלא בקיצותא. ומאן דאסר בקיצותא לא שרי אלא במשכנתא דסורא דכתב ליה הכי במישלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף . *ואע"ג דמצי לסלוקי בתוך זמן דאי לא מצי לסלוקי אפי' בלא נכייתא שרי כפרש"י . מ"מ כיון שכתב סכום השנים בשטר מיחזי כמכר ושרי . ר"פ ורב הונא בריה דרב יהושע דאמרי תרווייהו האי משכנתא באתרא דמסלקי כל אימת דמייתי זוזי אין ב"ח גובה הימנו . ואין הבכור נוטל בה פי שנים*. [ג] ושביעית משמטתה . מכאן ג] יש ללמוד דמשכנתא

הגה"ה
*וכן מצאתי בפריסת ה"ר יהודה שירלאון בהדיא והגובה קרקע בחובו אע"ג דשומא הדרא לעולם מ"מ חשיב זבינא ואכיל בלא נכייתא . מהרי"ח :

הגה"ה
*כתב הרמב"ם ז"ל משכן לו מקום שפירותיו מצויין תדיר כגון תאנה או מרחץ או חנות ואוכל פירות בלא ניכוי הרי זה רבית קצוצה משכן לו שדה וכיוצא בה ובאו שם פירות ואוכלן הרי זה אבק רבית מפני שאין מצויין פירות בעת הלואה ופעמים שיפסיד בזריעה ובעבודה ולפיכך הוא אבק רבית וכן אם משכן תאנה וכיוצא בה בניכוי הרי זה אבק רבית משכן לו שדה וכיוצא בניכוי הרי זה מותר . מא"ז ופ"ס :

הגה"ה
*מכאן יש ראיה דאין הבכור נוטל פי שנים במשכונתו דנכרי כיון דלא קני להו אפי' שלא בשעת הלואתו גריע ממשכנו בשעת הלואתו כדמוכח פרק כל שעה

סילק טעה רבא בזה לפרש כדברי רש"י דמילתא דפשיטא היא כמו שהקשה ר"ת וגם רב נחמן למה מטעה אותו דמחילה בטעות הויא מחילה דלא כהלכתא הא נפיק מיניה הורבא לכך נראה לי דודאי גם רב נחמן סבר דמחילה בטעות הויא מחילה אע"ג דקנין טעות חוזר בדין שיכול לחזור בו כיון שסממון עדיין הוא בידו יש כח בידו לחזור כיון דבטעות הקנהו והקדש נמי לא חייל בטעות כיון דבעינן שיגמור בלבו ואין זה גמר כיון דטעה וכן הסיא דחזקת הבתים דהדר גודא בארעא דלאו דיליה דלא הוי מחילה לא דמיין כלל דהא לא מחל ולא מידי ולא הפקיר מידי אלא דסבור שאין שלו ונמצא שלו *א"כ אדם שיש לו ממון ומוכר אותו לחבירו ומוחל לו אע"פ שהוא בטעות זכה חבירו מידי דהוה אהפקירא בעלמא דחשוב הפקר א"כ שכנגדו קנאו ביאוש בעלים וכעין זה מחלק בסמוך דלא אונאה הויא כיון דלא ידע דאיתיה לאונאה דמחיל כל שכן גבי ההוא דהדר גודא ולא ידע דלאו דידיה הוא לא הוה מחיל . והכא הכי פירושו הכא הלואה ואיכא איסור רבית הלכך מחילה דידיה לא הויא מחילה דפשיטא הוא דאילו הוה ידע דאית ביה שום נדנוד עבירה לא היה מוחל כלל ומיהו היכא דידע וייהיב רבית שאין קצוצה אין יוצאה אי נמי תקנו חכמים בלא הכא מחילה כדי שלא יבא זה לשום איסור בע"כ התם זביני וליכא שום איסור הלכך הוי מחילה . לשון מהרי"ח:

מפי' ר"י . ואע"ג דאיכא למימר דגבי בכור לא בעינן רק שהוא מוחזק בדבר והרי הוא מוחזק במשכנות נכרי הוי כמשכנתא באתרא דמסלקי דאין הבכור נוטל אע"ג דמוחזק בה טפי מ"מ כיון דלא קני ליה אינו נוטל משכנתא דנכרי נמי הא מסלק ליה כשירצה לפדות . לשון מהרי"ח :

באתרא דמסלקי יכול המלוה לכוף ללוה לפדותו בכל עת . כמו שהלוה יכול לסלק המלוה כך המלוה יכול לומר ללוה פדה משכון שלך . דאל"כ אמאי שביעית משמטתה והא לא קרינן ביה לא יגוש ודמי למלוה את חבירו לי' שנים דאין שביעית משמטתו . באתרא דלא מסלקי אלא עד דמישלם זימנא ב"ח גובה ממנה . ובכור נוטל בה פי שנים . ואין שביעית משמטתו . אמר מר זוטרא האי משכנתא באתרא דמסלקי מסלקין ליה אפי' מתמרי דעל בודיא. [צ] ואי אגבינהו בסיסני קנינהו. פשיטא באתרא דמסלקי ואמר לא מסתליקנא הא קאמר לא מסתליקנא . אלא באתרא דלא מסלקי ואמר מסלקינא מאי . ר"פ אמר לא צריך למיקנא מיניה . ורב שישא בריה דרב אידי אמר צריך למיקנא מיניה . והלכתא צריך למקנא מיניה . [ק] אין לפרש משום דמלוה קאמר מסתליקנא ג]ואמי פטומי מילי . דלוה איבעי ליה לאיתנויי . דאם כן אמאי צריך למיקנא לימא דלוה יתנה . ונראה לפרש דמיירי לאחר שמשעבד לוה שדהו סתם . הלכך אי אמר ליה ד]אפילו הודה המלוה ואמר מסליקנא לא מהני בלא קנין כיון שכבר זכה המלוה בשדה לפי המנהג . אבל באתרא דמסלקי ואמר לא מסתליקנא אע"ג שכבר נגמר השיעבוד בסתם כיון ג] דקודם מתן מעות אמר המלוה לא מסתליקנא והודה לו הלוה ואדעתא דהכי קבל המעות מהני בלא קנין דאדעתא דלא מסתלק מחזיק בקרקע . אבל בתחלת הלואה אע"ג דהוי באתרא דלא מסלקי כיון שהמלוה פתח ואמר אני אלוה לך אדעתא שתסלקני כשתרצה ואדעתא דהכי קבל ממנו המעות ומשכן לו שדהו א"א למלוה לזכות אלא מה שזה מקנה לו . אמר איזיל ואיטרח ואייתי זוזי לא אכיל . איזיל ואיטרח ואייתי זוזי מאי . רבינא אמר אכיל . מר זוטרא בריה דרב מרי אמר לא אכיל . והלכתא לא אכיל . כתב רב אלפס ז"ל הני שמעתתא דמשכנתא כולהו במשכנתא דנכייתא נינהו . ואע"ג דסבירא לן דמשכנתא בנכייתא אסור . ה"מ לכתחלה אבל אי עבר ועבד הכי דינא כי הני שמעתתא דאבק רבית הוא ואין יוצא בדיינין . וכל זה דוחק לאוקומי כל הני שמעתתא בדיעבד . רב כהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלי בנכייתא . רבינא אכיל בנכייתא . אמר מר זוטרא מאי טעמא דמאן דאכיל . מידי דהוה אשדה אחוזה אע"ג דפירי שוי טובא . [דף סח ע"א] פריק להו בד' זוזי ה"כ לא שנא . ומ"ט דמאן דלא אכיל אמר לך שדה אחוזה הקדש הוא ורחמנא אוקמיה אפדיון . הכא הלואה הוא ומיחזי כרבית . כתב רב אלפס ז"ל דרב כהנא ורב פפא ורב אשי סבירא להו דמשכנתא בנכייתא אסירא וקי"ל כוותייהו וליתא לדרבינא ה] דהא אמרינן במאי ניכול במשכנתא דסורא . והתוספות כתבו דהנהו רבנן דלא אכלו מחמירין על עצמן היו כדין צורבא מרבנן וכן משמע ליסנא דגמרא דקאמר גמרא מ"ט דמאן דאכל ומ"ט דמאן דלא אכל . ולא קאמר מ"ט דמאן דאסר ומ"ט דמאן דשרי . והא דמפרש טעמא דמאן דאכל משום דגמר משדה אחוזה הכי פירושו כיון שהתורה התירה בשדה אחוזה א"ל להחמיר אפי' לצורבא מרבנן ולית ליה הא דאמר דצורבא מרבנן לא ניכול.ור"ת פירש דרבינא [ר] לא היה רוצה ליטול את השם לעשות עצמו צורבא מרבנן . ויש מפרשים דנכייתא דהכא היינו קיצותא. דאיכא דאמר לעיל דחמש שנין אכילנא בנכייתא מכאן ואילך סיימין לכולהו פירי . דאיפליגי בה רב אחא ורבינא חד אסיר וחד שרי וקי"ל (חולין דף נג. ופסחים עד:) דרבינא לקולא . כללא ד] דמלתא לפרש"י ולפירוש התוספות משכנתא באתרא דלא מסלקי אפי' בלא נכייתא שרי דהוי כמכר עד אותו זמן . וכן משכנתא דסורא אע"ג דמצי לסלק ליה ומנכה מחוב' כפי שנים שאכל מ"מ כיון שכתב סכום השנים מיחזי כמכר . ובאתרא דמסלקי בלא נכייתא הוי אבק רבית ואין יוצאה בדיינין . ובנכייתא שרי כרבינא [ש] אלא שרש"י אסרה בבתים משום דלית בהו תיוהא . ור"ת ור"י ז"ל לא חלקו בין בתים לשדות . ולרב אלפס ז"ל באתרא דמסלקי בלא נכייתא הוי כרבית קצוצה ויוצאה בדיינין . ובנכייתא הוי אבק רבית . ובאתרא דלא מסלקי בלא נכייתא הוי אבק רבית לכולי עלמא . ובנכייתא פליגי אמוראי והלכתא כמאן דאסר . ולא שרי אלא במשכנתא דסורא במישלם שנין אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף . וכולה סוגיא מוכחת דלא כרב אלפס : לה אמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא סתם משכנתא שתא . למאי נפקא מינה . דעד דאכיל שתא לא מצי מסלק ליה . יש מקומות שנהגו שאם לא יפדה הלוה המשכנתא בזמן ידוע כגון בתחלת השנה או חדש או שבועים קודם שהתחיל השנה שלא יוכל לפדותה אותה שנה . וכתב הראב"ד ז"ל דהיינו באתרא דלא מסלקי ולא נהירא לי דאתרא דלא מסלקי היינו שקובע זמן בשעת הלואה ועד אותו זמן אינו יכול לסלקו והוי כמכר עד אותו זמן . וכן שהם משכנתא בשנה ראשונה לפי שבשעת ההלואה נקבע לה זמן שנה והוי כמכר לשנה ראשונה . אבל בשנה שניה אע"פ שאין יכול לסלקו כל אותה השנה כיון שהיה לו לסלקו [ת] אחר הלואה לא חשיב תו כמוכר לפי שכל ההיתר תלוי בקביעות בשעת הלואה שמונע הסלוק עד זמן הקבוע ועקר הלואה ומשוי לה כמכר : לו אמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא · דשכונה ביה . למאי נפקא מינה לדינא דבר מיצרא .

הגה"ה
*ופירש רבינו אבי"ה אם התנה שיוכל לסלקו קודם שנה דלא הויא שכונה גביה לדינא דבר מיצרא ומעשה היה במרת צפורה שרצתה למכור ביתה והיה רבינו יצחק בר מנחם מלכן ובא רבינו יצחק ב"ר מרדכי

*פרש"י אין שכן קרוב ממנו ואם בא הלוה למכרה אין בבעלים מלכן שכן וטוב לקנותה כזה ואם ס] קנה אחד מן המצרנים בעל

הגהות הב"ח א ונוולא אחי אמר רבה בר רב הונא כל את ונוולא אחי לא סמכה וכו' : ב אין חילוק בין יתומים : ג דמלוה קאמר מסתליקנא והוי פטומי מילי דלוה וכו' למיקנא מיניה לימא : ד הלכך אי א"ל על מנת שתסתלק באתרא דלא מסלקי אפי' הודה המלוה ואמר מסתליקנא : ה וליתא לדרבינא בהא ואלא במאי ניכול : ו אלא שרש"י אסרה כו' נ"ב עיין לעיל סימן י"ז :

הגהות הגר"א א] ובנכייתא שרי כו' . נ"ב כ"ה דעת הראב"ד וכמ"ש תוס' ורא"ש לקמן בשם תוס'. וכרבינא אבל הרי"ף עצמו פסק דאפי' כה"ג אסור כמ"ש לקמן כתב ר"א ז"ל דרב כהנא כו' . והרמב"ם מפרש דברי רי"ף דבלא נכייתא לעולם הוא רבית קצוצה ובנכייתא אבק רבית וכ"מ דברי הרי"ף ונראה דלא גרים לעיל רבינא ועמש"ש (עמ"ש רבינו ביו"ד ר"ס קע"ב) ועוד שיטה אחרת להרמב"ם בשם רבותיו וכמ"ש בהג"א ד"ה כתב הרמב"ם ז"ל כו' ודעת הרשב"א כדעת הראב"ד אלא שמיקל יותר דבנכייתא מותר אפי' באתרא דמסלקי : ב] מכאן יש ללמוד כו' . נ"ב אבל הרשב"א מכח קושיא זו מפרש דאיירי לאחר זמנו דכל שאינו יכול לסלקו אפי' שעה א' הרי הוא כמכר לעולם ועי' ב"י וב"י וכ"כ בש"ע סימן ס"ז אבל טור וש"ע סימן רע"ח כתבו דוקא תוך זמנו ודברי רמב"ם פ"ז מהלכות מלוה והעתיקן ש"ע בסימן ס"ז הנ"ל הן סתומין ועמש"ש (ע"ש בדברי רבינו ס"ק ע') וכ"כ הרי"ף כאן באתרא דמסלקי כל אימת דמייתי זוזי כו' באתרא דלא מסלקי עד דמישלם זימנא כו' : ג] כיון דקודם כו' . נ"ב כפרש"י ד"ה ואמר לא כו' דלאח"כ לא מהני ובעת הלואה אפי' בסיפא מהני ורשב"א מפרש אפי' אחר מתן מעות והרמב"ם אינו מחלק בכל זה ומשמע אפי' בשעת הלואה : ד] כללא דמילתא כו' . נ"ב נמצא כאן ג' שיטות כמו שמפרש ואילך ועוד ד' שיטות שיטת הראב"ד והרמב"ם ב' שיטות ושיטת רשב"א כנ"ל : ה] ואם קנה א' כו' . נ"ב ב"ס . ורמב"ם וש"ע חולקין על זה :

הגהות הגרי"פ [א] בס"י מר וכן איתא בגמרא : [ב] וכך הגיה ב"י בטור יו"ד סימן קעב : [ג] ועיין בהגה"ת מיימון פרק ו' מהלכות זכיה ומתנה :

פלפולא חריפתא

לומר וכו' : [מ] דהויא מחילה בטעות והוי כמניח את חבירו ליטול כו' וכסבור כו' . דלא ידע דמחיל משא"כ פירות דקל דידע אמרינן דמחיל דנהי דיכול לחזור מ"מ אין לו לחזור כי היכי דליקו בהימנותיה ולכך אית לן לומר דאפילו היה יודע שיכול לחזור לא היה חוזר כמ"ש התוספות בד"ה התם זביני כו' והא דקאמר לעיל הכא הלואה ומש"ה הדרי פירי לא הוי טעמא כדכתב רבינו לעיל דבזבינא ליכא איסורא כו' אבל בהלואה איסורא איכא ומש"ה הדרא דהוא ליסנא מהרי"ף העתיק כן דס"ל דבהלואה הדרי פירי משום איסורא דרבית קצוצה וכדמסיק בשמיה בסמוך וכן עוד לקמן בסוף הסוגיא אבל השתא דאמרן דלא הדרי פירי אלא היכי דהוה מחילה בטעות ולא ידע טעמא דאמרינן הכא הלואה פירשו התוספות דה"ק הכא הלואה דהלוה לא הקנה אלא בתורת מכר והמכר אינו כלום דאסמכתא לא קניא נמצא דהוי מחילה בטעות ולא הוי מחילה ולכך הדרי פירי אבל אם היה נותנו בתורת רבית לא הוו הדרי דאבק רבית הוא ע"כ. והיינו נמי דדייק רבינו לעיל כשכתב והדרי פירי אותן שאכל אחר שלש שנים דאילו אותן שאכל תוך שלש בתורת רבית אכלן ולא הדרי דאף על גב דבידו הוא להביא לו מעותיו תוך ג' שנים כל עת שירצה והוה כאתרא דמסלקי ואפילו אכל בלא נכייתא הא קי"ל לרבינו כרש"י ותוספות דלא הוי אלא אבק רבית ואינם יוצאין בדיינים ומש"ה דוקא אותן פירות שאכל אחר ג' שנים אינהו דהדרי ומשום מחילה בטעות וכן דקדק הב"י מלשון רבינו בטוח"מ סימן ר"ז בבבא וכל היכא כו' ומיהו צריכין אנו לחלק בין היכא שאין המקח מתקיים ע"י שהוא באסמכתא שאם הוא המקח מתקיים ע"י שהוא בדבר שלא בא לעולם להיכא שאין המקח מתקיים ע"י שהוא באסמכתא לא אמרינן דבעי למיקום בהימנותא דמעיקרא אסמכיה בגוזמא וא"כ במה שלא בידו משא"כ פירות דקל הוי כמו בידו לענין דלא הוי אסמכתא שהרי הדקל ראוי להוציא פירות וגם לא גזים הלכך אמרינן דמסתמא בעי למיקם בהימנותיה : [ג] וכן הי' דעת רב אלפס ז"ל . והכי מסיים ודוקא במשכנתא בלא נכייתא אבל משכנתא בנכייתא אליבא דרבינא שריא והכי פירושא ודוקא במשכנתא בלא נכייתא הוא דמשכח לה דהוי רבית קצוצה והיינו כי הוה באתרא דמסלקי אבל משכנתא בנכייתא משכחת לה דאליבא דרבינא שריא והיינו כי הוה באתרא דלא מסלקי ומיהו מסיק הרי"ף דלא קי"ל כרבינא בהא דבנכייתא שריא וכדכתב רבינו לקמן בשמיה ובהא חולק עם הראב"ד דלהראב"ד משמע דקי"ל כשריותא דרבינא ואע"ג דמצינא לפרושי דמ"ש הראב"ד ובנכייתא שרי לקמן בשמעתין דר"ל רבינא שרא אבל אנן לא קי"ל הכי לא משמע דס"ל הכי לפי שלא ה"ל לסתום האיסור אלא לפרש שלא נטעה להקל וגם הב"י טור"ד סי' קע"ב הבין בדבריו דקי"ל דשרי : [ס] ואפי' אכל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה . ולקמן לא קאי הכי אלא דאפילו לכתחלה שרי : ואיבא מאן דס"ל . לשון הרי"ף : [ע] האי משכנתא באתרא דמסלקי כו' . להרי"ף דלעיל וכן לקמן בכללא דמלתא אפילו בנכייתא לכתחלה לא אבל גירסת הרי"ף ודאי שהיא כגירסא הכתובה בנימוקי יוסף דאית דגרסי האי משכנתא באתרא דלא מסלקי וכו' : [פ] אע"ג דלפרש"י מצי למיכל בלא סילוק אפי' בלא נכייתא . דהא דפרש"י לעיל לא מסלקי' ליה משמע אבל לכתחלה לא היינו קודם דאמר רב אשי דבאתרא דמסלקי מסלקי' אבל בתר דאמר רב אשי הכי באתרא דלא מסלקי אפילו לכתחלה שרי ואפילו בלא נכייתא דהא מפרשינן למימרא דרב אשי אפילו בלא נכייתא ועיין לקמן בכללא דמלתא : [צ] ואי אגבינהו בסיסני כו' . ובגמרא ולמ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח אפילו לא אגבינהו בסיסני קנינהו ובס"פ הספינה בעיא דלא אפשיטא וכתב שם רבינו דהלכך לא קנה : [ק] אין לפרש משום דמלוה קאמר כו' . ולאחר תחלת המקח אבל עדיין לא קנה כדרך שקונין וכדלעיל גבי ההוא גברא דקנה שלא באחריות : [ר] לא היה רוצה ליטול את השם . וגמר משדה אחוזה דכיון שהתירתה התם התורה לא חיישינן אם לא יטול את השם : [ש] אלא שרש"י אסרה בבתים . כדלעיל גבי המלוה כו' ולא ישכור הימנו בפחות : [ת] אחר הלואה . כלומר אחר זמן שקבע בשעת הלואה ובטור סימן קע"ב העתיק בתחלת שנה

לקנותה וכתב לו שטר משכנתא כך כו' בחתות הלוה רבי יצחק ב"ר מרדכי וקונן למחת כשורה שאם לא תפרע עד דלבתן לבב יוסיף לו שמנה ושמנה לו הבית בתחבוה זקוקים והכספים ס"ד משה בר' מרדכי ורבינו אבי"ה ופ"ר שאלתיאל שלא יוציא לקדותו יצחק בר' מרדכי כלום בזה וזהו גם רבינו יצחק ב"ר מנחם המלוה . ומורי ה"ר יונתן ב"ר יצחק פירש אפילו משכנתא בלא נכתב כדפירשית לקמן פרק המקבל . מא"ז

המשכונא מסלקו . ובתחלת המשכנתא אם בא המלוה לערער ולומר אני אלוך כי שמא אתה מתכוין להערים לקנותה יש אומרים שהדין עמו ויש אומרים דמלוה יכול למימר האיך טוב לי ללות ממנו כי ירחיב לי זמן ולא יגוע אותי . וכן נראה לי אם מגלה דבר זה תלוי בראיית הדיינין אם יראה לדיינים שיש בו ערמה כגון שלא נמשך זמן מכר [א] אחר הגאולה (תע"ב) שאין רגיל וכיולא בזה אין דוחה את המלוה . כדאמר לקמן בפרק המקבל (דף קח.) בזבין גריוא דארעא באמצע נכסיה חזינן אי עדית היא אי זיבורית היא זביניה זביני ואי בינונית היא איערומי קמערים:

לז **אמר** רבא לית הלכה לא כטרשי פפונאי ולא כשטרי מחוזנאי ולא כחכירי נרשאי . טרשאי פפונאי טרשא דרב פפא כדכתוב לעיל (דף סה.) שטרי מחוזנאי דזקפי רווחא אקרנא וכתבי ליה בשטרא מי יימר דהוי רווחא . א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא עבד הכי ואי אתו לקמיה ואמרי דלא הוה רווחא מהימן להו . א"ל התינח כ"ז דאיתיה בחיים . אי שכיב ונפיל שטרא קמי יתמי מאי : **לח ולא** כחכירי נרשאי דכתבי הכי . פלניא משכן ארעא לפלוני והדר חכריה מיניה דאקנייה אימת קנייה ניהליה . והאידנא דכתבי וקנינא מיניה ושהינא כמה עידנין והדר חכריה מיניה ש"ד [ב] כדי שלא תנעול דלת בפני לווין . ולאו מלתא היא אלא בכל ענין אסור : **לט מתני'** אין מושיבין חנווני למחצית שכר ולא יתן לו מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר אא"כ נותן לו שכרו כפועל *אין מושיבין תרנגולין למחצה . ואין שמין עגלים וסייחין למחצה אא"כ נותן לו שכר עמלו ומזונו . אבל מקבלין עגלים וסייחין למחצה ומגדלין אותן עד שיהיו משולשין וחמור עד שתהא טוענת : **גמ'** תניא כפועל בטל מאי כפועל בטל [דף סח ע"ב] אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מיניה . ת"ר כמה הוא שכרו . בין מרובה בין מועט דברי ר"מ . ר' יהודה אומר אפי' לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרות אחת זהו שכרו רבי שמעון א[אומר] נותן לו שכרו משלם . א] והלכה כר"מ דסתם מתניתין כוותיה ב] וכפועל בטל דקתני בברייתא ומפרש עלה אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה [ג] כלומר איזו מלאכה שהוא רגיל לעשות בין שנוטלין עליה שכר מרובה בין שנוטלין עליה שכר מועט לעולם אינו נוטל אלא כפועל בטל לגמרי . והיינו דקאמר ר"מ בין מרובה בין מועט פירוש בין היה עוסק במלאכה מרובה בין היה עוסק במלאכה מועטת שכרו שוה . ואין לפרש כפרש"י שפירש של אותה מלאכה דבטיל מינה כגון אם היה נגר או נפח רואין כמה אדם רוצה ליטול לבטל ממלאכה כבידה כזאת ולעשות מלאכה קלה כזו . דלפירושו מתוקמא מתניתין כר"ש דנותן לו שכרו משלם כיון דנותן לו לפי טורחו ובתוספתא קתני המושיב חבירו למחצית שכר נותן לו שכרו כפועל בטל דברי רבי מאיר . [ד] וקתני בסיפא ר"ש אומר נותן לו שכרו משלם אלמא מתניתין כר"מ . ועוד קשה לפרש"י מאי קאמר אבל מעות דנפיש טירחיה אימא לא תסגי ליה כפועל בטל ומאי נפקא מינה דנפיש טירחיה הלא לפי הטורח השכר מתרבה . הלכך צריך לומר כפועל בטל לגמרי . ואע"ג דלעיל גבי משיב אבידה פרישנא כפרש"י . הכל לפי הענין התם בדין דיהיב ליה שכרו משלם . אבל הכא באבק רבית הקילו חכמים ובדבר מועט שהוא נותן

*ואפילו דבר מועט כרבן שמעון בן גמליאל ומתניתין כפירוש רבינו תם אבל רבינו חננאל פירש דכל כה"ג שאמר כולהו סבירא להו שיטה היא ולא קי"ל כוותיהו דפוסק ר"י כר"ש דנותן לו שכרו משלם לפי טורח המלאכה . מהרי"ת :

לו לא מיחזי כרבית . ג] והא דקאמר רבי מאיר בין מרובה בין מועט הייט בכל יום ויום כל ימי השותפות . ד] והוא שלא פסק תנאי עמו אלא בסתם הושיבו למחצית שכר . אבל אי בעי למיפסק "לכל יומא דשותפותא פוסק . כדרבא דאמר אי שקיל מלוה פלגא באגר דרי תרי תלתא בהפסידא ואי שקיל תלתא באגר דרי פלגא בהפסידא . והיא טופיינא דשקיל ליה מן מכתיה דמלוה הוי לשכר עמלו ומזונו . וה"מ בחנווני וכיולא בו דל"ל עיסקא אחרינא גאלא הדין עיסקא בלחוד . כדתניא המושיב את חבירו בחנות אם היה אומן לא יעסוק באומנותו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שהוא עוסק באומנתו אבל מאן דאית ליה עיסקא אחרינא ולא קא מבטל ליה מיניה לא בעי באגריה כולי האי כדאמרינן . [דף סט ע"א] אמר רב מותר שליש בשכרך מותר . ושמואל אמר לא מלא מותר שליש ילך לביתו ריקן אלא אמר שמואל קוצץ לו דינר . ואקשינן וסבר רב לא קיילינן ליה דינר והאמר רב ריש עגלא לפטומי מאי לאו דא"ל מותר שליש . ופרקינן לא דקא"ל או מותר שליש או ריש עגלא . ואבע"א כי קאמר רב מותר שליש בשכרך כגון דאית ליה בהמה לדידיה כדאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי . והלכתא כרב באיסורי ה] וכלישנא בתרא . רבי אלעזר מהגרוניא זבין בהמה ויהיב "לאריסיה ומפטמה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב ליה פלגא רווחיה . אמרה ליה איתתיה אי משתתפת בהדיה יהיב לך נמי אליתא . אשתתוף וזבין בהדי הדדי . כי פלוג פלג אליתא . אמר רבי אלעזר תא נפלגין לרישא . א"ל השתא כמעיקרא נמי לא . א"ל עד האידנא תורא דידי הוה ואי לא יהיבי לך טפי פורתא מיחזי כרבית . השתא שותפי אנן מאי קאמרת [ה] קטרחת טפי פורתא . אמרי אינשי אריסא למרי ארעא משתעבד לאיתויי ליה רעיא : **מ תוספתא** [פ"ד] המושיב את חבירו בחנות לא יהא לוקח ומוכר דברים אחרים . ואם לקח ומכר השבח לאמצע . דכיון שהושיבו בחנותו אין רוצה שיתעסק [ו] אלא בשלו . ואם לקח ומכר במעות של עצמו חצי השכר לבעל החנות כאילו הלוה מעותיו לבעל החנות : **מא הלוקח** מעות מחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר . [ז] לא יהא לוקח בשלו חטין ובשל חבירו שעורין . אלא או בכולן חטין או בכולן שעורין [ח] כדי שיהו מעות שניהם שוין בחבילה . הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר . רשאי הלוקח ליקח כל מה שירצה ובלבד שלא יקח בהן ולא כסות ולא כלים . דכל מידי בכלל פירות קנואפי' ב"ח חוץ מאלו.[ט]ובהמה טמאה תמיה לי:הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר . [י] רשאי הלוקח ליקח מאותו המין . וכשהוא מוכר אין מוכר כולן כאחד אלא אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן . הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ובאחרונה א"ל לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת . ואם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו בעל כרחו "ת"ר מקום שנהגו להעלות לו [כ] שכר כתף למעות מעלין . [ל] לבהמה מעלין להעלות ולדות לשכר עמלו ומזונו מעלין. ואין משנין ממנהג המדינה רשב"ג אומר שמין עגל עם אמו וסייח עם אמו [מ] ואפילו במקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות. וליתא לדרשב"ג אלא בעינן שכר עמלו ומזונו :

הגה"ה

*מותר להלוות מעות למחצית שכר ולומר לו השמר שלא תלווה אלא על כספים ותשמרם בקרקע כדין כספים ואם הוא משכנס ומלווה על דברים אחרים אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע ולא חשיב בהכי רבית וגם כמה שהוא משנה ממה שא"ל לא חשיב גזלן . מא"ז :

מב אמר רבא רב עילש גברא רבה הוא ואיסורי לאינשי לא הוה ספי . מדלא קאמר ולא עביד איסורא יש לדקדק דאבק רבית כי האי אין איסור ללוה מדלא יהיב מדידיה טפי לא קרינא ביה לא תשיך ואפילו איסורא דרבנן ליכא . אלא דוקא גבי מלוה איכא איסורא . הלכך ליכא איסורא ללוה

הגהות הב"ח א ר' שמעון בן יוחאי אומר נותן לו : ב אי בעי למיפסק לכולהו יומא : ג עיסקא אחרינא לדידיה אלא : ד מותר שליש בשכרך ופרקינן : ה ויהיב ליה לאריסיה ומפטם לה ויהיב : ו לא כסות ולא כלים נ"ב באלפסי גרס לא כסות ולא עלים כך הוא בספרים שלנו בתוספתא וכן הוא ברמב"ם סוף פרק ז' דהלכות שלוחין אבל בטור יו"ד סוף סימן קע"ז גרים ולא כלים :

הגהות הגר"א א] והלכה כו' . נ"ב רי"ף : ב] וכפועל כו' . נ"ב תוס' : ג] והא כו' . נ"ב „רי"ף:" : ד] והוא כו' . נ"ב כ"ה פי' הרי"ף לדבריו אבל בשערים וסמ"ג ורשב"א לא חילקו בזה אלא כתבו דפוסק עמו או כפועל בטל או כדרבא ומ"מ לדבריהם לא סגי בפחות מכדרבא אבל הטור כתב דבלא פסק ולא רלה ליתן כפועל נותן כדרבא אבל בפסק סגי אפי' בדינר וכשמואל דאמר קוצץ וכ"ד הרמב"ם אלא שלמד מהא דריש עגלא אבל דשמואל מפרש ביש לו עסק אחר ולא פסק וכדרב במותר שליש . אבל סמ"ג מפרש דריש עגלא וקוצץ דינר מיירי בלית ליה עסק אחר והוא אדם בטל שא"א לשער כפועל בטל וז"ש ר"מ בין מרובה בין מועט בכה"ג (ועמ"ש רבינו ביו"ד סימן קע"ז ס"ק ו') : ה] באיסורי . נ"ב „:ע"כ:" (הוא מהרי"ף) :

פלפולא חריפתא

השנה : **להערים** למכרה לו גרסינן בטור יו"ד סימן קע"ב : [א] **אחר** הגאולה או שאין רגיל ללוות וכיולא בזה . גרסינן בטור שם : [ב] **כדי** שלא תנעול דלת בפני לווין . מכאן נ"ל ראיה שראוי לתקן תקנות לפריעת ב"ח מה שהוא שלא מן הדין כמו לתפוס גופו בתפיסה וכיולא בזה ואע"פ שהוא חוב דעיסקא וכיולא בזה שיש למלוה בזה ריוח אפ"ה שייך טעמא כדי שלא תנעול דלת כו' כדאשכחן הכא והא דמסיק ולאו מלתא הוא היינו דחכירה דהכא אית ביה לד איסור מש"ה לאו מלתא הוא אבל טעמא דכדי שלא תנעול וכו' לא אידחי : [ג] **כלומר** איזה מלאכה שהוא רגיל לעשות כו' לעולם אינו נוטל אלא כפועל בטל לגמרי . וז"ל הטור סימן קע"ז רואין אדם שבטל ואין לו שום מלאכה כמה היה רוצה ליקח להתעסק בזה העסק ואפילו אם היה לו מלאכה שנותנין עליה שכר טוב ומתבטל ממנה אין אומרים כמה היה זה רוצה ליקח וליבטל ממלאכתו ולהתעסק בזה העסק שלא היה לוקח אלא הרבה אלא אומדין כאדם בטל כדפרישית עכ"ל וכתב עליו הב"י וז"ל ולי נראה שאין לפרש כן דברי הרא"ש ודברי התוספות ודברי סמ"ג שהרי כולם הקשו לפרש"י מדקאמר בגמרא אבל סיפא דנפיש טרחיה אימא לא סגי ליה כפועל בטל והשתא הלא לפי מה שהיא כבידה נוטל יותר ואמאי ס"ד דלא תסגי כפועל בטל ואם כדברי רבינו (ר"ל הטור) גם לפירושם קשה דהא פשיטא שאע"פ שאדם זה בטל לגמרי אינו נשכר למלאכה כבידה כל כך בזול כמו למלאכה קלה לכן נ"ל לפי דבריהם דאומדין כמה רוצה ליטול פועל אחד כדי ליבטל ממלאכתו לגמרי דהשתא בין נותנין לו מלאכה קלה בין שנותנין לו מלאכה כבידה שיעורן שוה וכן נראה ממ"ש הרא"ש בתוספותיו וז"ל וצריך לפרש יושב ובטל דהכא יושב ובטל ואינו עושה שום מלאכה וה"פ כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה כלומר איזה מלאכה שהוא רגיל לעשות בין שנוטלין עליה שכר מרובה בין שנוטלין עליה שכר מועט לעולם אינו נוטל אלא כפועל בטל לגמרי והיינו דקאמר ר"מ בין מרובה בין מועט פי' בין היה עסוק במלאכה מרובה בין היה עסוק במלאכה מועטת שכרו שוה עכ"ל הב"י והשיגו בעל חכמת שלמה וז"ל מהרי"י קאר"ו לא ירד כאן לעומקו שהוא רולה לפרש כפועל בטל לגמרי שאומדין מלאכה הראשונה ואומדין כמה רוצה ליקח ולהבטל ממנו לגמרי וקשה דא"כ ה"נ איכא למפרך והא לא קא בטיל מינה כמו התם דהא על הלשון דפועל בטל פריך התם ע"כ והסכים לפרש כדברי הטור וכן פירש הר"ן אבל בנימוקי יוסף אינו כן וכתב עוד דלהטור ניחא דלא קשיא הגריכותא דה"ק אבל סיפא דנפיש טרחיה אימא לא שיימינן כפועל בטל שהוא מוזיל במלאכה אלא כשתם אדם שיש לו עסקים כמה הוא לוקח ועוסק במלאכה וק"ל עכ"ל ואני אומר דקושיתו זו שהקשה על הב"י דה"נ איכא למיפרך כו' לאו קושיא היא שהרי התוספות עצמם הרגישו בזה וזה הדבר שהכריחם לחלק בין פירושא לסוגיא דהכא לפירושא דסוגיא דהתם שכתבו דהתם דפריך והא לא קא בטיל הלכך צריכים לפרש דאביי דמשני כפועל בטל מאותה מלאכה כו' דהיינו כפירש רש"י שמין המלאכה שמתבטל ממנה ומלאכה שעושה עכשיו הא קמן דס"ל להתוספות דמדהכא לא פריך שכך צריך לומר דהתוס' לא גרסי הכא מאי כפועל בטל דהא זהו שהכריח להסכים עם פרש"י בפרק אלו מציאות וכן ראיתי בבכורות פ"ד דף כ"ט דליתא בספר אך שם העתיק רבינו הרא"ש גם כן הפירכא ולעיל בפרק אלו מציאות פירשתי דשפיר גרסינן לה הכא בפירקין ואין להכריח כפירוש רש"י ע"ש . ושכן דעת התוספות דבכורות ומכל מקום הא ודאי דהתוס' דהכא ל"ג להו הכא הפירכא והלכך מאי דקאמר אביי היינו כפועל בטל לגמרי ומאי דס"ד דגמרא דהתם הוא בכאן לפי האמת וטעמא דשאני הכא מדהתם כדמסיק רבינו דהכא סגי בדבר מועט כו' ואדרבה תקשה לפי' הטור דאי איתא דס"ל להתוס' דאומדין עסק זה שהוא עוסק בו א"כ מה מכריחם להסכים לפרש"י בפרק אלו מציאות דהא אכתי בין הכא בין התם נפרש דאומדין עסק זה כו' והיינו דמשני אביי התם כמו הכא ודפריך התם משום דס"ד שאין שמין לו אלא כפועל בטל לגמרי כמו שפירשו הם הפירכא . ואע"ג דהכא לא פריך מ"מ אין זה כדאי להכריח פירש רש"י שהרי גם לפירושם מיתרלית הפירכא ואי משום דהכא לא פריך אפשר לומר דסמך אדהתם דבשלמא אם נפרש כפי' הב"י דהכא אין אומדין עסק זה כלל שפיר מחלקים התוס' בין פי' הסוגיות משום דהשתא על כרחין אין לפרש התם כמו הכא לפיכך מדקדקים דהתם דוקא פרכינן והכא לא פריך כלל אבל לדברי הטור כיון דהתם אפשר לפרש כמו הכא ואע"ג דהתם פריך למה לנו לחלק הסוגיות לפירושים שונים . אלא העיקר כפי' דברי התוספות שהוא כפי מה שהבין הב"י ואני מצאתי לו אונכתוס' פ"ד דבכורות כ"ט שכתבו על פירוש רש"י וז"ל ולא הו"ל לפרש שיטול שכר בטלה מאותה מלאכה לעסוק במלאכה קלה כזו כו' אלא הוה ליה לפרש שנותנין לו שכר בטלה מאותו מלאכה ובטל לגמרי ואינו עושה בשום מלאכה ואף ע"ג דהתם כתבו שכן מפרשים ג"כ בפרק אלו מציאות הא מתרלים הכא שפיר לפרש כפרש"י והביאו ג"כ ראיה מהגריכותא וכן מהתוספתא ואחר כך כתבו דרבינו חננאל פירש בפירקין דהכא דכפועל בטל כגון אדם בטל שאינו מולא מי ישכירנו והולך ובטל והיה משתכר בקל ולא יתן לו כמו שהפועלים הולכים עכשיו שהם ביוקר הרבה משכירין כגון שהיה נשכר עכשיו בב' סלעים ובשעה שהיה בטל לא יהיה נוטל אלא סלע עכ"ל וכ"כ רבינו הרא"ש שם בהדיא בסוף הפרק כמה אדם כו' ולישב בטל ולקמן אכתוב מאי דקשיא מדידיה אדידיה . ומ"מ בהדיא מפורש תמלא

דדעת תוספות עלמן ודעת רבינו הם כמו שהבינו הב"י . ומה שהבין בעל חכמת שלמה בפירוש דברי התוס' היינו פירוש ר' חננאל לא פירוש עלמם . וזהו מה שנראה שהיתה כוונת בעל הטורים שסמך עלמו על פירוש ר' חננאל אלא דאכתי קשיא עליו דס"ל לפרש כמו כן גבי אבידה בסימן רס"ד כפי' ר"ת ולא כפירוש רש"י כמו שהקשתי לעיל . ומיהו גם קושיא אחרת יש לי על הטור מהא דאבידה דא"כ בסימן ש"ב לענין רואה מומי בכור נמי הוי ליה שיפרש דנוטל שכר כמו באבידה דמידי הוא טעמא דשאני רבית מאבידה אלא דברבית הקילו כמ"ש רבינו וא"כ ברואה מומי בכור נמי ה"ל לכתוב כמו באבידה אך יאמר לו לכתוב כן גבי בכור לפי שכך ראה לאביו רבינו הרא"ש שכן כתב שם בסוף פ"ד דבכורות לענין נוטל שכר לדון . ואני כבר הקשתי עליו לעיל בפרק אלו מציאות וכתבתי דנמשך שם אחר דברי התוס' דהתם אבל התוס' דהתם מפרשין ג"כ לדאבידה שאין נוטל אלא כפועל בטל לגמרי ואינו עוסק עכשיו בשום מלאכה ותוספות דהכא כתבו בהדיא דאף התם נוטל כמו באבידה ובין כך ובין כך דעת התוספות ודאי דאינו כפירוש רבינו חננאל כלל ואשתמיטתיה לבעל חכמת שלמה דבריהם שבבכורות וגם מהב"י נעלמו הואיל ולא הביא לו ראיה מבוארת מדבריהם דהתם : [ד] **וקתני** בסיפא רש"א כו' . בתוס' לא כתבו הא דקתני סיפא משום דמרישא גופא דקתני כפועל בטל דר"מ שמעינן דמתני' דמפרשא כפועל בטל ר"מ היא אבל רבינו לא סגי ליה בהכי משום דאיכא למדחי דאפשר דר"מ ור"ש דברייתא נחלקים בפירוש כפועל בטל דר"מ ס"ל בין מרובה כו' וכפירוש התוספות ור"ש ס"ל משלם וכפירוש רש"י ולהכי אע"ג דקתני סתם כפועל בטל דר"מ לא שמעינן מינה אכתי דר"ש לא ס"ל כפועל בטל דבכפועל בטל גופא מני לאפלוגי הלכך מייתי לסיפא דשמעי' דדוקא ר"מ סובר כפועל בטל ולא ר"ש וכן התוס' דבכורות כתבו לסיפא גם כן : [ה] **קטרחת** טפי פורתא . והוי גזל אנלי מה שאתה מתעסק בחלקי בחנם כ"כ ב"י סי' קע"ז להרי"ף בשערים ולסמ"ג . ובכ"מ פ"ו מה' שלוחין כתב פירושים ריש לשטת הרמב"ם : [ו] **ה"ג אלא** בשלו וככי פירושא ואם לקח כך מוכח בטור סימן קע"ז אע"פ שבקילור העתיק כגי' הספר : [ז] **לא** יהא לוקח בשלו חטין כו' לשון הקילור לא יקח בחלקו כו' : [ח] **כדי** שיהא מעות שניהן שוים בחבילה . פי' ב"י סימן קע"ז וז"ל נ"ל דהיינו לומר דכיון שלתך השעורים ככד משל חטים יצטרך לשלם יותר על משא השעורים מעל משא החטים ואולי המתעסק לא ידקדק בזה ואם השעורים שלו נמצא גוזל לבעל המעות שהוא פורע הבהמה הנושאה המשא בשוה ולפיכך אמרו שלא יקנה מין אחר במעות המלוה כדי שלא יבא לידי גזל ולפי זה חבילה פירושו משא כמו לקמן המוליך חבילה ממקום למקום ואפשר לפרשו מענין יחד כלומר כדי שיהיה ריוח והפסד שניהם שוה ולא ישתכר בשלו יותר מבשל חבירו וי"ס דגרסי בקבלה והיינו לומר שיהא קבלת שניהם בריוח והפסד שוה עכ"ל ולפי מ"ש הרי"ף בפרק המקבל מההוא דרבא דלהכי קרי ליה עיסקא כו' דשמעינן מינה דלית לשותף למפלגיה לממונא למשקל פלגא לאעסוקי ביה לנפשיה נראה דפי' השני עיקר : [ט] **ובהמה** טמאה תמיה לי . ומהר"ר מרדכי יפה כתב שהרי נאמר ופרי בהמתך : [י] **רשאי** הלוקח ליקח מאותו המין . דהכא אינו מושיבו בחנות כדלעיל ולכך הכא רשאי ליקח כו' . וכתב ב"י וכ"ש ממין אחר . ולא חיישינן שאם קנה מדמי עלמו מאותו המין ישתדל יותר בשלו מבשל שותפות והוא שלא ימכור שניהם כאחד שמא זה שקנה לעלמו אינו משובח כמו של השותפות ונמצא חבירו נפסד בכך ובכסף משנה פ"ט מה' שלוחין כתב שמא ימכור קנתם ביוקר וקנתם בזול ויחשוב שביוקר שלו ושבזול לחבירו ע"כ : [כ] **שכר** כתף למעות מעלין לבהמה מעלין . ופירשו התוספות בשם ר"ת אם היו פירות ככר מונחים בחלר המקבל מעלה לו פירות כשער שבשוק ומעלה עליהם שכר כתף שהיו צריכין להביא פירות מביתו של נותן לבית המקבל כדתניא היו פירות מופקדין אצלו מעלה לו במעות ע"כ וכתב ב"י משמע לכאורה דהכי קאמר שאם הביאם הנותן כשלקחם מן השוק והפקידם בבית המקבל ואחר כך התנו זה עם זה שיקחם בתורת עיסקא אומרים אילו היה נותן זה מוליך הפירות לביתו היה צריך ליתן שכר כתף שיביאם מביתו לבית המקבל ונמצא שאם קנה הפירות בק' דינרים והיה נותן לכתף שנים הרי הפירות על הנותן בק"ב גם עכשיו שלא נתן שכר כתף נחשב כאילו נתנו ונחשב שהפירות קנוים בק"ב ולפי זה כי קתני דמעלין שכר כתף למעות להועלת הנותן קאמר ולא מסתבר לרבינו (הטור) לפרש כן דהא לבהמה ולהעלות ולדות לתועלת המקבל מיתנו א"כ גם שכר כתף דמיתניא בהדייהו לתועלת המקבל היא ומש"ה מפרש דהכי קאמר רבינו חננאל דאותם דינרין שה"ל ליתן לשכר הכתף שיביא הפירות מביתו לבית המקבל יתנם למקבל שישא ויתן בהם ויהיה גם שכרם לאמצע ובתוס' הרא"ש משמע כפירוש הראשון שכתבתי עכ"ל : [ל] **לבהמה** מעלין . הרמב"ם בפ"ח מה' שלוחין כתב אם דרכן להעלות שכר בהמה מעלין לו ע"כ נראה שר"ל אם נהגו להעלות למקבל שכר בהמה שלריך לשאת עליה העיסקא והשיגו הראב"ד וכתב האי פירוש לא נהירא אלא לבהמה כמו למעות כלומר שכר כתף לבהמה כגון עגלים קטנים שלריכים לפעמים להוליכן על כתף והוא דבר מועט שאינו מלוי אם נהגו שיטול אותו המתעסק חוץ משכר עמלו שטורח בגידול הבהמות מעלין עכ"ל : [מ] **ואפילו** במקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות.נ"ל דאסיפא מהדר היינו לבהמה מעלין דאפילו במקום שנהגו כן במקבל עגלים וסייחים בפני עלמן שמין

[נ] (ג) אלא משום לפני עור לא תתן מכשול: **מג מתני'** שמין פרה וחמור וכל דבר שדרכו לעשות ולאכול למחצה. מקום שנהגו לחלוק את הוולדות מיד חולקין. מקום שנהגו לגדל יגדלו. רשב"ג אומר שמין עגל עם אמו וסייח עם אמו. ומפריז על שדהו ואין חושש משום רבית:

גמ' ת"ר השם בהמה לחבירו עד מתי חייב ליטפל בהם. סומכוס אומר בהמות י"ח חדשים. בגדולות כ"ד חדשים. ואם בא לחלוק בתוך זמנו חבירו מעכב עליו. לפי שאין דומה טיפול של שנה אחת לטיפול של שנה שניה. תניא אידך השם בהמה לחבירו עד מתי חייב ליטפל בוולדות. בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום. רבי יוסי ברבי יהודה אומר בדקה שלשה חדשים מפני שטיפולה מרובה. ומיירי במקום שלא נהגו ואית לן למיזל בתר דין תורה. ואית א] ספרים דגרסי גם בברייתא ראשונה עד מתי חייב ליטפל בוולדות ומיירי במקום שנהגו לגדל וולדות ואשמועינן אי נסיבי טפי מהאי שיעורא לאו מנהגא הוא ולא אזלינן בתרייהו. וכיוצא בזה בריש ב"ב. מאי טיפולה מרובה. תנא מפני שמנסה דקות. מכאן ואילך נוטל מחצה שלו ומחצה של חבירו. רב מנשה בר גדא שקל מחצה שלו ומחצה של חבירו אתא לקמיה דאביי אמר ליה מאן פלג לך ועוד מקום שנהגו לגדל הוא והתן מקום שנהגו לגדל יגדלו:

מד הנהו תרי כותאי דעבוד עיסקא בהדי הדדי אזל חד מינייהו פלג בלא דעתא דחבריה. אתו לקמיה דרב פפא. א"ל מאי נפקא לך מינה הכי אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמו. לשנה זבון חמרא בהדי הדדי קם אידך פלג בלא דעתא דחבריה. אתו לקמיה דר"פ אמר ליה מאן פלג לך. אמר ליה קחזינא דכל דבתר דידי אתי מר. אמר רב פפא [דף סט ע"ב] כי האי ודאי צריך לאודועי. זוזי מי הוו סני טבי והני חסירי. חמרא כולי עלמא ידעי דאיכא דבסים ואיכא דלא בסים:

מה *משמע דדוקא בכי האי גוונא שיש פתחון פה לחשוד הדיין צריך להודיעו טעם הדין משום והייתם נקיים מה' ומישראל. אבל בעלמא לא. מכאן דקדק ר"ת ז"ל הא דאמר בסוף זה בורר (דף לא:) שנים שנתעלמו לדין כופין אותו ודן בעירו ואם אמר כתבו לי מאיזה טעם דנתוני כותבין[א] לו. היינו דוקא היכא שדנוהו מתחלה על ידי כפייה. אבל אם מדעתו דנוהו מתחלה אין כותבין לו. ויש ב] מפרשים דהא דקאמר ר"פ כי האי גוונא צריך להודיעו לאו להודיע טעם הדין קאמר אלא ה"ק כה"ג היה לך להודיעו תחלה כשחלקת. ואפילו לאידך פירוש אין ראיה מכאן. דהכי פירושו כי האי גוונא צריך לאודועי אפילו לא ישאל לכתוב מאיזה טעם דנתוני. כי הכא שלא שאל שיודיעוהו אלא קאמר חזינא דבתר דידי קאתי מר. אבל בעלמא אם שאל כותבין לו. גופא אמר ר' נחמן זוזי כמאן דפליגי דמי וה"מ טבי וטבי תקולי ותקולי. אבל טבי ותקולי לא: **מו רב** חמא הוה מוגר זוזי כל יומא בפשיטי. כלו זוזי דרב חמא (מעיקרא מאי סבר) הוא סבר מידי דהוה אמרא. ולא היא מרא הדרא בעינא זוזי לא הדרא בעינייהו. ואת"ל הדרי בעינייהו מרא ידיע פחתה. זוזי לא ידיע פחתייהו. זו היא גירסת רב אלפס ולא נהירא דמשמע אפילו השכיר לו מעותיו אפילו שלא להוציאם אלא להחזירם בעין אסור. והא ליתא דתניא בתוספתא משכיר מעותיו לשולחני ג] להתראות בהן להתלמד בהן [ס] ד] להתעשר בהן. ואם עשה כן בהקדש מעל. והריב"ן לא היה גורס ידיע פחתייהו. ולספרים דגרסי ליה הכי פירושו מרא הדרא בעינא ואינה להוצאה ניתנה ולהחזיר אחרת אלא צריך להחזיר לו בעינא. א"כ היה נותן לו המרא להוציאה לעשות בה כל חפצו ולהחזיר לו אחרת ואעפ"כ היה מותר ליטול שכר מ"מ אין ללמוד ממנה היתר לזוזי. כי השכר אינו מחמת הלואת המלוה שנותן לו רשות להוציאה ולשלם אחרת. אלא מחמת שמקבל עליו המשכיר הפחת שתפחת אם יחזירנה השוכר כך בעין. מה שאין כן בזוזי: **מז אמר** רבא שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבע זוזי ואוזפיה לפלניא זוזי*. לא אסרה תורה אלא רבית הבא מלוה למלוה. ודוקא כשמעלמו אמר כן בלא דעת הלוה. והוא שלא יחזור ויקחם מן הלוה. וגם שלא ידבר הלוה למלוה אני לא אתן לך [ע] אבל פלוני יתן לך לאהבתי. באיזה צד מאלו הדרכים נראה כשלוהו ואסור. ואמר רבא שרי ליה לאיניש למימר לחבריה הילך ארבע זוזי ואימא לפלניא דלוזפן זוזי. מ"ט [פ] שכר אמירה שקיל. כי הא דאבא מר בריה דר"פ הוה שקיל אגנא דקירא מקיראי[ב]. יש מפרשין דוקא בנו גדול שאין סמוך על שולחנו. אבל בנו קטן המוטל עליו לפרנסו לא כדחזינן לקמן בפרק הפועלים (דף צ:) (ד) גבי סירוס [צ] דבנו קטן כגופו דמי. וכן נראה דאל"כ כל אדם יערים וילוה מעותיו כדי ליתן לבני ביתו רבית: **מח ת"ר** מפריז על שדהו ואין חושש משום רבית. כיצד השוכר שדה מחבירו בעשרה כורין לשנה ואמר לו תן לי מאתים זוז ואפרנסנה ואני אעלה לך י"ב כורין מותר. ואע"ג דמחזיר לו מעותיו. אבל אין מפריזין לא על חנות ולא על ספינה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה פעמים שמפריז על החנות ועל הספינה. חנות לצור בה צורתא כי היכי דלזבו בהו אינשי ושויא אגרא טפי. ספינה לעשות לה איסקריא כיון דשפירא איסקריא אגרא טפי: **מט אמר** רב ספינה אגרא ופגרא. א"ל רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא

הגה"ה

*מיהו אסור למימר הב לפלוני ג' זוזי והלווך מעות דמה שהוא נותן בצוויו לאחר כאילו היה נותן לעצמו מדין ערב. פר"י:

*נראה ה] לרבינו תם היתר גמור שיתן הלוה משכונות ליד נכרי ואפילו עבדו ושפחתו ויאמר לו לך לוה מפלוני ישראל על משכוני בין רב בין מעט אלא שישוה המשכון כנגד החוב ויותר כדרך שמלוים על המשכונות ברבית כפי אותו רבית שיקצוב והנכרי ילוה מן היהודי ומיד הנכרי יקבלם הלוה ויהיה מסתלק הלוה מן המלוה שהנכרי אם ירצה היה *)תובע ופורעם מן המלוה והלוה לא יוכל לתובעם ולפדותם מן המלוה ואחרי כן אם ירצה המלוה יפקיד המשכונות ביד הלוה וישתמש בהן הלוה או ימכרם אך הלוה נפקד של מלוה ולהחזיר לו כן או דמיהן והרחקה טובה היא זו משכר אמירה דשרי גמרא למישקל ארבע זוזי וכו' כי אין זה הערמה אלא דין גמור ועוד האריך ורשב"א כתב נכרי שלוה מעות מישראל ברבית על משכונות של ישראל אע"פ שהישראל יודע שהנכרי לוה לצורך ישראל חבירו גובה קרן ורבית אע"פ שהישראל פורע הרבית ליד ישראל חבירו דלא אסרה תורה אלא רבית הבא מיד הלוה למלוה והנכרי הוא דלוה מישראל. מא"ז:

*) נ"ל תובעם ופודאם ועי' במרדכי כ"ז

לא פגרא ואי פגרא לא אגרא. שמקבל דכיון עליו אחריות הספינה אם תשבר הוו דמי הספינה בהלואה אצלו ושכרה הוי רבית. תניא רב אר"פ הלכתא ספינה אגרא ופגרא מותר. כיון דמפחת הספינה על בעל הספינה שרי [ק] כדאמר לקמן גבי דודא כיון דמקבל עליה חוסכא דנחשא שרי*. נשא בני טופרא אגרא בשעת משיכה. ופגרא בשעת שבירה. שאם תשבר שמין אותו ו] כמה היתה שוה בשעת שבירה: **נ** [דף ע ע"א] **אמר** רב ענן אמר שמואל מעות של יתומין מותר להלוותן ברבית. א"ל רב נחמן לרב ענן משום דיתמי ניינהו קאכלי רביתא. יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקינהו. אימא לי גופא דעובדא היכי הוה. א"ל ההוא דודא דהוה להו לבני מר עוקבא והוה בי מר שמואל ותקיל ושקיל ותקיל ויהיב ותקיל ושקיל [שקיל] אגרא ושקיל פחתא. מה נפשך אי אגרא לא פחתא אי פחתא לא אגרא. א"ל כי הא אפי' בדקנני שרי. מ"ט. דהא קביל עליה חוסכא דנחשא. דכמה דמקלי נחשא בגלי דמיה. אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא ואמרי לה א"ר יוסף בר חמא א"ר ששת מעות של יתומין מותר להלוותן בקרוב לשכר ורחוק להפסד. כתבו הגאונים ז"ל דה"ה לכל שאר רבית דרבנן. והא דמייתי לעיל מההוא עובדא דההוא דודא הוה מצי למימר ליה אבק רבית שאני. דרב ענן היה רוצה להתיר אפילו רבית דאורייתא. אלא האמת אמר לו דאפי' בדקנני שרי. ת"ר קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע*. קרוב להפסד ורחוק לשכר חסיד. [ר] קרוב לזה ולזה או רחוק לזה ולזה זו היא מדת כל אדם. א"ל רבה לרב יוסף הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו. א"ל מותבינן להו בבי דינא ויהיבנא להו זוזא זוזא. א"ל והא קכליא קרנא. א"ל מר היכי עביד. א"ל בדקינן גברא דאית ליה דהבא פריכא ונקטינן ליה מיניה ויהיבנא ניהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד. ודוקא דהבא פריכא. אבל דבר מסוים לא דלמא פקדון ניניהו גביה. ואתא מריה ויהיב סימנא ושקיל ליה*. *תימה היכי שקיל ליה בסימנא הא מצי למימר לקוח הוא בידי. [ש] ואי חיישינן דלמא מודה ליה מקבל דשלו הן. א"כ אפילו כי לא יהיב סימנא נמי ואפילו דהבא פריכא נמי. ונראה לפרש דחיישי' דלמא אחר מיתת המקבל יביא המפקיד עדים שהפקיד ביד אביהם [ת] כלי שיש בו סימן זה ומאחר שמביא עדים על כך אין להם לב"ד להעלים שלא להראות אותו חפץ לעדים ויכירו אם זה הוא. וכיון דעדי הפקדון נותנין סימן מובהק והרי אנו רואין אותו סימן תחת ידינו הוה ליה כעדים וראה לגבי יתמי: **נא דלגבי** דידיה כ"ז שלא ראוהו בידו מצי למימר לקוח הוא בידי במגו דהחזרתיו לך. [א] אבל ליתמי לא טענינן מלתא דלא שכיחא. וצריכין אנו להראותן לעדים ואם יכירוהו הוה ז] ליה עדים וראה. ואת"ת א"כ דהבא פריכא נמי דלמא יהיב סימנא במשקל דקי"ל בפ' אלו מציאות (דף כג.) דמשקל הוי סימן וי"ל דדוקא גבי מציאה הקלו להחזיר בסימן כל דהו. אבל הכא בעינן סימן מובהק. וכן ההיא דאמר בפרק הכותב (דף פה:) ההוא גברא דאפקיד גבי חסא כסא דכספא. שכיב חסא ולא פקיד. אתא מריה ויהיב ביה סימנא. א"ר נחמן חדא דידענא ביה בחסא דלא אמיד. ועוד הא יהיב סימנא. ולא בעי למימר דבטעם דלא אמיד סגי אלא שני ח] הטעמים צריך לא אמיד וגם דקיהיב סימנא. דנהי דלא אמיד [ב] אימור מציאה אשכח *או מתנה ניתנה לו וגם אדם עשוי שלא להשביע את עצמו. יש מתרושש והון רב. והאי סימנא נמי סימן מובהק קאמר [ג] [א"נ] כגון שהביא עדים שהפקיד בידו כוס בסימן זה. הלכך צריך להראות לעדים. א"ר אשי תינח אי משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא. אי לא משתכח ניכלו זוזי דיתמי. אלא א"ר אשי בדקינן גברא דמשפו ניכסיה [ד] ומהימן ולא מקבל עליה שמתא דרבנן [ה] ויהבינן ליה בבי דינא כי היכי דליהוי אימתא דב"ד עילויה קרוב לשכר ורחוק להפסד: **נב** [דף ע ע"ב] **מתני'** אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם. ולוין מהן ומלוין אותם ברבית. וכן בגר תושב. ישראל שיצא מן הכלל וכפר בעיקר מותר להלוותו ברבית. דאין מצווין להחיותו *) ולא קרינא ביה וחי אחיך עמך. וכן מוכח [בירושלמי] בפ' בתרא דע"ז כותאי דקיסרי בעון קמי דר' אבהו אבותיכם היו מסתפקין משלנו מפני מה אין אתם מסתפקין משלנו אמר להן אבותיכם לא קלקלו מעשיהם אתם קלקלתם מעשיכם. ומסיק התם בשם רבי חנינא כותאי דקיסרין מותר להלוותן ברבית. ומ"מ אסור ללוות הימנו ברבית דאע"פ שחטא ישראל הוא והנותן לו רבית עובר אלפני עור לא תתן מכשול

*) פי' לפרנסו

הגה"ה

*פסק"י דכיון שיש בענין מתחיה בין תוקפה בין זולה לא הוי הלואה. אבל ר"י מצריך שמשכיר צריך לקבל כמו כן כתב החכם שהולך ומתקלקל אע"ג שלא נשבר עד שעת שבירה צריך לקבל אבל כלי כסף שאין פוחת בשמושו בו. אסור להשכיר אם השוכר מקבל עליו אחריות. מהרי"ח:

הגה"ה

*והיינו שכל אחריות על המקבל אע"ג שיוקרא וזולא על הנותן אינו מועיל ודוקא דרך הלואה אבל דרך מקח וממכר כי ההיא דלעיל גבי דזבין חמרא אי תקפה אי מקבל עליה יוקרא וזולא שפיר דמי. מהרי"ח:

הגה"ה

*אע"ג דמשכנתא אית בה משום תקנת השוק יפסיד הריוח ודוקא בכה"ג יכול להוציא שיביא עדים בעל החפץ שהפקיד לאותו כלים שיש בו סימן ברור שאז נצטרך להראות הכלי ואם יכירו נצריכין להחזיר על הקרן אבל בסימנא גרידא בלא עדים לא דדלמא זבניה אע"ג דאותו פלוני יודה לו לא נוליא מיד זה דחיישי' לקנוניא כיון שמתחלה אמר שכן שלו לאו כל כמיניה לחזור ולומר שאין שלו. מהרי"ח:

הגה"ה

*אבל היכא דיהיב סימנא לא אמרי' מציאה אשכח ולא טענינן ליתמי דמלתא דלא שכיחא היא מיהו אי פקיד ואמר בפי' שהם שלו אע"ג דלא אמיד לא מפקינן מיניה דאימור מציאה אשכח ואפי' ע"י סימן מובהק ואע"ג דלא רגיל דעייל ונפיק בביתיה ואע"ג דלא טעין כך לקחתי ואיכא למימר דכך מכרם לפיכך יודע הסימן אלא אומר שלי היו מעולם אפילו הכי לא מפקינן בסימן דאיכא למימר אינים רגיל ונפיק ראה והכיר הסימן והגיד לזה דלא רגיל מיהו אם יש עדים לזה שהפקיד לזה כלים שיש בהם סימן פלוני מובהק וראו אותם עתה בידו כלי פלוני וסימן פלוני לאו כל כמיניה למימר דידך שקלתיה והאי אחרינא הוא כיון דהוי סימן מובהק אע"ג דאין מכירין בטביעות עין מיהו בסימן שאין מובהק כגון שהפקיד ביד חבירו חבית מליאה פירות בפני עדים כך וכך הוו ועדיין יש בידו חבית מליאה כאותו שיעור ואמר דידך שקלתינהו והני אחריני ניכהו אימור איתרמויי איתרמי הכי כההיא דבפרק האשה שלום. פר"י מהרי"ת:

הגהות הב"ח א כותבין ונותנין לו: ב מקיראי וא"ל לאבוה אוזפינהו זוזי יש מפרשין:

הגהות הגר"א א] ואית ספרים כו'. כ"ב אבל כל הפוסקים כתבו גירסא ראשונה: ב] ויש מפרשים כו'. כ"ב וכ"כ טור וש"ע י"ד סימן קע"ז סעיף כ"ג ואם בא לחלוק צריך כו': ג] להתראות. רשום קו עליו וכ"ב להתנאות: ד] להתעשר רשום קו עליו וכ"ב להתעטר: ה] בהגה"ה ד"ה נראה לר"ת כו'. כ"ב וכשיטתו דס"ל דאין כלל שליחות לנכרי אפי' לחומרא ועי' תוס' ע"א ב' ד"ה כגון וכן דברי רשב"א שכתוב בהג"א: ו] שמין אותה כמה כו'. כ"ב עי' הג"א ד"ה פרש"י כו' וה"ה בשם פרה כו' כמ"ש בסימן כ"ב: ז] ואם יכירוהו ה"ל כו'. כ"ב ר"ע לענין זה דלא טענינן להו כנ"ל אבל אם היתומים אומרים אבינו אמר לנו שלו הוא נאמנים בשבועה. טור וכ"כ הרא"ש בפרק הכותב סימן ה' ודוקא כו': ח] אלא שני הטעמים צריך. ל' וכ"כ הרא"ש בכתובות...

תפארת שמואל

(ג) **אלא** משום לפני עור לא תתן מכשול וכו'. נ"ב וכ"מ היכא שידוע שבלאו הכי מלוה ברבית ויש בני אדם שמוכנים ללות הימנו ברבית דשרי ליקח הימנו למחצית שכר שהרי יכולין ליתן כוס יין לנזיר היכא שיכול ליקח בעצמו ואפילו לפי סברתו שאסור לסייע ידי עוברי עבירה מדרבנן כדפרשינן לשם בריש ע"ז ואפשר יש להתיר להיכא דאדרבה מצילו מרבית דאורייתא ומביאו לרבית דרבנן ומציל אף הלוה דאולי לא יכול ללות במקום אחר ברבית ע"י ישראל ודו"ק: (ד) **גבי** סירוס דבנו קטן כגופו דמיא וכו'. ואע"ג דלקמן בפ' השוכר את הפועלים פסק כרב אשי דמותר למכור לבנו הקטן ש"מ דכאחר דמיא לא משום שהוא כאחר דמי מותר למכור לו אלא אף שכגופו דמי' מותר כדאמר לקמן דיין שקנסתה לענין מכירה וכיון שעיקרו משום קנס הוא לא נקנס שלא למכרו לבנו הקטן ותדע שכן הוא שהרי אמר ר' זירא אסור ור' אשי שרי' ולא אמר

פלפולא חריפתא

שמין אותן עם אמן ואין מעלין לו שכר עמלו כדמשמע מדפריך בגמרא ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ש"מ דלאו משכר כתף לחוד פוטרו אלא אף משכר עמלו לפירוש הראב"ד שכתבתי דשכר כתף לחוד: [נ] **אלא** משום לפני עור וגו' והוא כיון דקאמר ואיסורא לאינשי לא הוה ספי: [ס] **להתעשר** כאן ל"ג בקצור ובתוספות ובטור: [ע] **אבל** פלוני יתן לך לאהבתי והוא לא דיבר עם הפלוני דאל"כ כבר כתב שצריך שלא יתנהו מדעת הלוה: [פ] **הבא** שכר אמירה קא שקיל. ובמסקנא לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה הכא שכר אמירה קא שקיל: [צ] **דבנו** קטן כגופו דמי. ואע"ג דהתם מסקינן דהלכה כרב אשי דשרי מכ"מ הכא יש להחמיר באיסור רבית. וצ"ע דהתם נמי איסור סירוס: [ק] **כדאמר** לקמן גבי דודא דמעשה רב. וה"מ לאתויי מברייתא דהשם פרה מחבירו בשלשים דינרין כו': **בשעת** שבירה. גרסי' וכ"ה בטור סי' קע"ז: [ר] **קרוב** לזה ולזה או רחוק לזה ולזה. אין לפרש קרוב לזה ולזה היינו שיתן מעותיו לאחד שיתעסק בו לטובתו ואם ירויח הכל שלו דא"כ רחוק לזה ולזה מאי איכא למימר אלא יש לפרש תרוייהו בעיסקא וקרוב היינו שהנותן מקבל עליו הרבה בהפסד ויהא לו ג"כ הרבה בריוח ונותן לזה שכר כחד מהני אנפי דאמרן לעיל אמתניתין דאין מושיבין חנוני • וכן ברחוק שמקבל עליו מעט חלק בהפסד וכן מעט חלק בריוח ונותן לו שכרו ג"כ: [ש] **ואי** חיישינן דלמא מודה כו'. הקשו התוס' דיודה עכשיו שהן שלו: [ת] **כלי** שיש בו סימן. אבל דהבא פריכא אין בו סימן והא ליכא למיחש שמא יכירו בטביעות עיין (שהוא כמו סימן מובהק כדמוכח בפ' ואלו מציאות) דהא לא שכיח תוס' דפ' הכותב דף פה: [א] **אבל** ליתמי לא טענינן מלתא דלא שכיח. וכן (לעיל) בריש הגוזל בתרא: [ב] **איבור** מציאה אשכח. עיין בהג"ה שבעמוד ובפרק הכותב דאיתא נמי להך עובדא: [ג] **ה"ג** אי נמי כגון שהביא עדים. וכ"כ ב"י בטור ח"מ סימן רנ"ז בשם הרמב"ן והרשב"א שכתב המגיד בשמם דס"ל דמיירי ההוא עובדא דחסא דה"ל עדים וכו' והא דנקיט לא אמיד לאו מלתא הוא ואינה מעלה ולא מוריד ולא נאמרה טענת לא אמיד אלא לסעד בעלמא ע"כ: [ד] **ומהימן** ולא מקבל כו'. בגמרא גרסינן ומהימן ושמע דינא דאורייתא ולא מקבל וכו' וכן הוא ..ו כן גי' הרי"ף. אבל בקצור נמי ליתא ולפיכך לא הגהתיו דאולי סבר רבינו שאינו אלא כפל דברים דמכי לא מקבל עליה שמתא דרבנן ודאי דשמע דינא דאורייתא. אבל הטור ח"מ סימן ר"ל העתיק לשון הרמב"ם בזה וכתב ויהיה איש נאמן ושומע דברי תורה ומעולם לא קבל עליו נדוי: [ה] **ויהיבנא** ליה בב"ד כי היכי דלהוי עליה אימתא כו'. דלא כפירוש רש"י שמפ' דלכך נותנים בב"ד שיהא להם כח להפקיר נכסי המקבל אצל היתומים ולהתנות עמו קרוב לשכר ו... קרוב לשכר ורחוק להפסד דודאי דלא צריך ב"ד לכך דבכר אמרו חכמים שמותר להלוות מעות יתומים קרוב לשכר ורחוק

ועל לא תשיך. אבל מומר הנותן לישראל רבית אין עובר על לא תשיך [ו] כיון שמותר להלוותן ברבית: גמ' ת"ר אע"פ שאמרו אין מקבלין צאן ברזל מישראל אבל אמרו השם פרה מחבירו ואמר לו הרי פרתך עשויה עלי בשלשים דינרין ואני אעלה לך סלע בחדש מותר לפי שלא עשאה דמים. והלא עשאה דמים. א"ר ששת לא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה. וכל ימי חייה היא ברשות הבעלים אם תכחיש ואינו משלם לו אלא דמי שויה שהיתה בשעת מיתה: מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו. מאי חונן דלים. אמר רב כגון שבור מלכא. אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכה אלא אפי' רבית דעובד כוכבים. איתיביה רבא לרב נחמן לוין מהן ומלוין אותן ברבית. א"ר[א] הונא בריה דרב חייא [דף עא ע"א] בכדי חייו. רבינא אמר בצורבא מרבנן דטעמא מאי גזרו רבנן שמא ילמוד ממעשיו וכיון דצורבא מדרבנן הוא לא גמיר ממעשיו. איכא דמתני להא דרב הונא אהא דתני רב יוסף אם כסף תלוה את עמי. עמי ונכרי עמי קודם. עשיר ועני עני קודם. ענייך ועניי עירך ענייך קודמין עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין. אמר מר עמי ונכרי עמי קודם פשיטא. א"ר נחמן אמר לי הונא לא נצרכה אלא לנכרי ברבית ולישראל בחנם. היה אור"ת מה שנהגו האידנא היתר ברבית דנכרי משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל. וקי"ל כהאי לישנא דמתני דר' הונא אברייתא ולא אסר רב הונא רבית דנכרי מעולם. ואפילו ללישנא קמא יש להתירו לנו שהכל כדי חייו לפי שאין קצבה לעול משא מלך ושרים המוטל עלינו. ועוד שאנו שרויים בין האומות ואי אפשר לנו להשתכר בשום משא ומתן אם לא נשא וניתן עמהם. הלכך אין לאסור רבית שמא ילמוד ממעשיו יותר משאר משא ומתן. תניא א"ר בא וראה כמה סמיות עיניהם של מלוי רביות. אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו והן מביאין עדים ולבלר ומגילה וקולמוס וכותבין וחותמין פלוני כפר באלהי ישראל. תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית עליו הכתוב אומר כספו לא נתן בנשך וגו'. הא למדת שכל המלוה ברבית מתמוטט מוטת עולם:

נג ת"ר אל תקח מאתו נשך ותרבית אבל אתה נעשה לו ערב. [דף עא ע"ב] ערב למאן. אלימא לישראל והתנן אלו עוברים בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים. אלא ערב לנכרי. והא כיון דנכרי דיניה בתר ערבא אזיל *אשתכח דישראל הוא דשקיל רבית מיניה. א"ר ששת כשקבל עליו לדון בדיני ישראל. אי קבל עליו לדון בדין ישראל רבית נמי לא לשקול. כשקבל עליו לזה ולא קבל עליו לזה. כתב הראב"ד ז"ל וה"ה לישראל שהלוה לנכרי ברבית אין ישראל רשאי להיות ערב אלא א"כ התנה עם הנכרי שלא ידחה אותו אצל הערב אלא א"כ אין בידו לפרוע. והכי תניא בתוספתא ישראל שלוה מנכרי ונכרי שלוה מישראל ישראל נעשה לו ערב ואין חושש משום רבית אלמא כי הדדי נינהו. והאידנא דחזינא דנכרים נמי הכי דייני דכי משכח ליה ללוה לא פרע מיניה דערבא הלכך כמי שקבל עליו לדון בדיני ישראל דמי:

הגה"ה

*מכאן כתב ראבי"ה ישראל שנעשה ערב לישראל עבור הנכרי עבור הקרן והרבית שקצב עמו הקרן ישלם לו ואפי' לא הקנה לו דערב שבשעת מתן מעות לא בעי קנין והרבית לא יפרע עד שיפרע הנכרי ואפי' הקנה ב דכיון דדינא דנכרי בתר ערבא אזיל א"כ הנכרי אמר למלוה תתבע מן הערב ואם כן הוה ליה כאילו שלוה לישראל ואסור ליקח הרבית עד שיתנו הנכרי ואם ישראל פדה לנכרי משכונו שהיה לו ביד ישראל עבור הקרן והרבית א] חייב ליתן לו גם הרבית שהרי שיה לו משכון על הרבית מן הנכרי ואם פדה את ערב נכרי שהיה ערב לישראל מן הנכרי ונתערב הישראל במקומו בזה ב] יש להסתפק:

*בירושלמי דפירקין אמר ישראל שמינהו נכרי אפוטרופוס או סנטר מותר ללות הימנו ברבית כיון שאין באחריות ישראל ונכרי שמינהו ישראל אפוטרופוס או סנטר אסור ללות ממנו ברבית כיון שבאחריות ישראל. מהרי"ח:

מתני' מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי אבל לא מדעת ישראל: גמ' ת"ר מלוה ישראל מעותיו של נכרי מדעת של נכרי אבל לא מדעת ישראל. כיצד ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר וא"ל תנם לי ואני אעלה לך[ג] כדרך שאתה מעלה לו שכר אסור *וה"ה נמי אם אמר אני אעלה לנכרי אסור. דכיון דלא נפטר ישראל הראשון מן הנכרי נמצא ישראל השני נותן לנכרי הרבית שישראל הראשון חייב לו. וכן מוכח מדלא משכח היתרא אא"כ העמידו אצל הנכרי. והא דנקט ואני אעלה לך משום רבותא דסיפא דהיתירא נקטיה דכי העמידו אצל נכרי אפילו נותן הרבית ליד ישראל מותר דבשביל הנכרי הוא מקבלו דהא העמידו אצל נכרי ולכך מותר:

נד וכן נכרי שלוה מעות מישראל ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר וא"ל תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר. ה"ג אפילו אמר אני אעלה לישראל. מותר דבשביל הנכרי הוא נותן לו. אלא משום רבותא דאיסורא דסיפא נקט ואני אעלה לך. ואם העמידו אצל ישראל אסור. בשלמא סיפא לחומרא. אלא רישא כי העמידו אצל נכרי מאי הוה כיון דקי"ל דאין שליחות לנכרי* אשתכח דאיהו[ד] דמוזיף ברבית. א"ר הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא הב"ע כשאמר ליה הניחם ע"ג קרקע והפטר [ז] אבל אם אמר לו תנם ביד הלוה השני והפטר ואני אתנה עמו שיפרע לי הקרן והרבית אסור. אע"פ שלא יפרע עכשיו הלוה השני את הרבית כדי ליפטור[ה] הלוה הראשון שקבל המעות מידו שכבר פטרו הנכרי אפ"ה אסור. כיון שקבל המעות מיד ישראל ונתנם כדי ליפטר בכך מן הנכרי נראה כנותן רבית לנכרי בשבילו. אע"פ שלא התנה עמו אלא הנכרי. פשיטא. אלא א"ר פפא הב"ע [ח] כגון שנשא ונתן ביד. הא נמי פשיטא. מהו דתימא נכרי אדעתא דידיה קא יהיב קמ"ל. *פי' ר"ת דתו לא אמר סיפא לחומרא כדהוה אמר מעיקרא אלא מיירי נמי כגון שנטל ונתן ביד שקבל ישראל המעות מיד הנכרי ונתנם לחבירו וקמ"ל דלא אמרי' אדעתא דנכרי גמר ומקני ליה ולא שיפטור ישראל הראשון את הנכרי ויתחייב לו ישראל השני. והביא ראיה מיבמות בסוף ארבעה אחין (דף לד.) שיש שם כי הך בשלמא שאין מתקיים לבסוף. דקאמר התם בשלמא כולהו משכחת להו דקא שוו שליח וכו'. ור"ח מ] ורש"י פירשו דלעולם סיפא לחומרא:

הגה"ה

*כתב ג] רבינו אבי"ה אע"פ שאין שליחות לנכרי אם אמר ראובן לשמעון היה שלוחי ולוה לי מעות מנכרי ברבית ועשה שמעון כן מותר שמעון ליקח רבית מראובן ולתת לנכרי דשליחות דראובן קעביד והוא אינו לא לוה ולא מלוה ולא ערב. ונכרי שאמר לראובן הלוה לי מעות על המשכון והלך ראובן ולוה משמעון לצורך נכרי על משכון של נכרי [אין] כמי שבקש לו תשים משכונך במקומי והוא אומר לשמעון זהו משכון של הנכרי או אמר אני נותן ומזכה לך משכוני תחתיו דנכרי ונתרצה שמעון מותר שמעון ליקח הרבית מראובן ואם כופר ראובן ישבע שמעון שכדבריו ו ויפטר ואפי' אם הנכרי אלם ולא יפרע לראובן יטול שמעון הרבית אבל אם הזכיר לו שם הנכרי הרי ידע שאין דרכו לתת רבית כולי האי כי הוא אלם ולא יתן ראובן מפלו ז וידע ומחיל ואם פודה ראובן במעות של עצמו המשכון הרי זה רמאות מ"מ הרבית מותר לו לקבל ואפילו מרויח במה שעמד כבר המשכון כי קנאו כנגדו. ונכרי ד] שמשכן משכון לראובן ברבית ואח"כ מכרו הנכרי לשמעון ושהה שמעון מלפדותו מותר לראובן ליקח הרבית משמעון שהרי לא לוה הישראל ח כנגדו עכ"ל ראבי"ה: ועוד כתב בשם ריב"א שאסור לישראל לשלוח את הנכרי שילוה מישראל חבירו ברבית ואם ה] שלחו ללות מן הנכרי ולוה מישראל מספקא לו אם מותר אם לאו. ט רבינו גרשום פסק אם אמר נכרי לישראל לא ולוה לי מעות מישראל חבירך מותר. ואם ישראל לוה מישראל חבירו לצורך נכרי ו] י קוצב עם הנכרי על הרבית כיוקר ז] ואם ישראל מלוה קצב בפחות כשיפרע הנכרי את הרבית כל אותו הויתור לישראל הלוה ויש לו להחזיר הרבית ע"כ ואם ח] הנכרי אלם ולא יתן כפי מה שקצב לא יתן הישראל מכיסו כלום כ אם הודו ט] שקבל יותר מן הנכרי דינר אחד ישבע שבועת היסת ויפטר. ישראל שנתן משכונו לנכרי וא"ל לא ולוה לי עליו מנה מישראל אין יכול בעל המשכון לתובעו למלוה כלום ממשכונו. י] אבל אם נכרי משכנו שלא מדעת בעל המשכון חייב המלוה להחזיר המשכון לבעליו כאותן דמים שהלוה עליו ואסור לו ליקח רבית שזו המלוה על המשכון הוא. כך השיב ר"י וכן השיב ר' שמשון. והוסיף אע"פ שהמלוה יודע שהנכרי לוה לצורך ישראל מותר. וראבי"ה אוסר. ועוד כתב אם ישראל חייב לנכרי מנה ודחק אותו לפרוע ומסר לו משכונו ללות ממי שירצה והלך הנכרי ולוה מישראל אחר אסור למלוה לקבל הרבית מזה הישראל בעל המשכון. אבל אם ישראל השאיל ערבונו לנכרי והשכינו לישראל אחר ברבית לצורך עצמו ל ובא הישראל בעל המשכון לפדותו מותר למלוה לקבל רבית ממנו. אם השאיל ישראל ערבונו לנכרי והנכרי אין רוצה לפדותו כ] לפי שהוא אנס אין ישראל המלוה יכול לעכב המשכון לומר איני מחזירו אלא לנכרי. ואם הנכרי ל] אלם שאין ישראל זה יכול לעכב מליתן לו הערבון לנכרי אז נראה שיחזיר ישראל המלוה המשכון בלא רבית. אבל אם הנכרי אין אנס כיון שיוכל לעכב הערבון עבור הרבית יעכב המשכון. ואם זה ישראל רוצה ליתן בשביל הנכרי מותר לזה לקבל. ואם ישראל נצטרך למעות ואמר לישראל הילך הערבון של נכרי ואח"כ טען שלי הוא ורמיתיו יכול המלוה לעכב המשכון עד שיתן לו את הרבית ואפילו רוצה לישבע שאין של נכרי יאמר זה איני מאמין אלא לדבריך הראשונים ודבר זה רפיא בידי עכ"ל רבינו גרשום. משמע אם עומד בדברים הראשונים מותר לו לקבל הרבית ולא יוכל לעכב המשכון. אבל אין נראה לאבא מרי אלא יכול לעכב המשכון שהרי הוא מסולק ממנו והוה ליה כאילו מכר לו אע"פ שלא אמר בשעת הלואה אני מסתלק הימנו לגמרי. מא"ז:

נה וישראל שאמר לנכרי לוה לי מעות מישראל *משמך ומאי דיהבת בהו קרנא ורווחא עילוי והמלוה אינו יודע שבשביל ישראל הוא לוה אותם ולבסוף ידע המלוה שהרבית מוטל על הישראל ליתן. לפי' ר"ת דאין שליחות לנכרי אפי' לחומרא אפי' ליטול הרבית מיד ישראל מותר. דישראל המלוה אין לו עסק עם ישראל הלוה. ולפי' רש"י דיש שליחות לנכרי לחומרא אסור. ור"י כתב בתשובה להיתירא. דאף את"ל דאסור היכא דשוייה שליח. הכא לא מחזקינן אינשי ברשיעי דנימא שוייה שליח אלא דעתו היה שילוה הנכרי מישראל ויחזור וילווה לו. [ט] ואפי' פי' בפני עדים שיהיה שלוחו לא מחמרינן כולי האי. דלא דמי לחומרא דקתני בסיפא דברייתא. דהתם שניהם יודעין בדבר ומתכוין ישראל ליטול רבית הבא מכיסו של ישראל אבל הכא ליכא איסורא לגביה מלוה דלא ידע. ועוד נ] כתב בתשובה אי יהיב ישראל משכונו לנכרי ללות מעות ברבית מישראל מותר. משום דאקנוי מקני ליה ישראל משכונו לנכרי ללות עליו ברבית. ואע"פ שהלך לו הנכרי ופרע ישראל קרן ורבית לישראל. משום דלא שביק ישראל היתירא ועביד איסורא ומסתמא אקני ישראל[נ] משכון לנכרי במשיכה ומשיכה לנכרי קונה. ומשכון של נכרי ביד ישראל והלך ומשכנו לישראל אחר שיקח הרבית מן הנכרי מכאן ואילך. היה אומר ר"ת שהוא מותר. ס] ובלבד שיאמר לו ישראל הריני מוכר לך כל זכות ושיעבוד שיש לי על משכון זה ואין לי עסק עמך עליו ולא לך עלי. ואם לאחר זמן רצה ישראל לחזור וליטול מן הראשון קרן ורבית ולהחזיר לו משכונו מותר. מפני שהוא כחוזר ומוכר לו:

נו וישראל שנתן משכון לחבירו ללות עליו מן הנכרי מותר. שהנכרי סומך על משכונו. אבל בלא משכון אסור דכיון דאחריות על השליח איהו דקיזיף מנכרי ואוזיל ומלוה לישראל ברבית. אבל אם אמר השליח שלוה המעות לישראל פלוני והוא יתן לך קרן ורבית והאמין הנכרי והוא סומך על הלוה ולא על השליח מותר. ונכרי שאמר לישראל לוה לי מעות על המשכון זה מיד ישראל אחר ברבית מותר. אע"פ שאין שליחות לנכרי. הישראל נעשה שליח לישראל חבירו להביא לו משכון מבית הנכרי ולהוליך מעותיו לנכרי. [י] ובלבד שיהא אחריות המשכון והמעות מיד נכרי ליד ישראל ומיד ישראל ליד נכרי על ישראל המלוה ולא על השליח. ואם אינו מאמין לשליח יתנה עמו שלא יהא נאמן לומר נגנב או נאבד אלא בעדים: תוספתא [כ] ישראל שאמר לנכרי הילך שכרך והלוה מעותי ברבית אסור. ונכרי שאמר לישראל הילך שכרך והלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור מפני מראית העין. מעותיו של ישראל מופקדות אצל הנכרי מותר הנכרי להלוותן ברבית לישראל אחר. [ל] מעותיו של נכרי מופקדות אצל ישראל אסור להלוותן ברבית. זה הכלל כל שבאחריות ישראל אסור. [מ] באחריות נכרי מותר:

נז [דף עב ע"א] ת"ר ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר. אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואין גובה את הרבית. ואפילו הרבית שעלה על המלוה קודם שנתגייר. דכיון דלא זקפן עליו במלוה קודם שנתגייר השתא הוא דקשקיל מיניה רביתא. וכן נכרי שלוה מעות מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר. אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואת הרבית. ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואין גובה את הרבית. ואפי' הרבית שעלה עליהן בעודו נכרי. ר' יוסי אומר נכרי שלוה מעות מישראל ברבית [ונתגייר] בין כך ובין כך גובה את הקרן וגובה את הרבית. אמר רב סחורה אמר רב הונא הלכה כרבי יוסי. אמר רבא מ"ט דרבי יוסי. שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה הלכך ע] שקיל מיניה אפילו רבית שעלה עליהן משנתגייר עד שעת פרעון [נ] אע"ג דאיסורא דאורייתא קעביד יש

הגהות הב"ח א א"ר חייא בריה דר"ה לא נצרכה אלא בכדי חייו: ב בהגה"ה ד"ה מכאן. הקנה לו דכיון כו' בירושלמי וכו' כיון שאינו באחריות: ג ואני אעלה לך שכר כדרך שאתה מעלה לו אסור: ד אשתכח דאיהו מיהו דמוזיף: ה לפטור את הלוה הראשון וכו' ונתנם לו כדי ליפטר: ו בהגה"ה ד"ה כתב. שכדבריו כן הוא ויפטר: ז שם מפלו דידע ומחיל וכו' של עצמו אותו המשכון: ח שם הישראל ממנו עכ"ל כו': ט שם אם לאו ורבינו גרשום: י שם וקצב כו' המלוה קצב: כ כלום ואם הודו: ל שם לצורך עצמו ולא פדאו הנכרי ובא הישראל בעל המשכון וכו' ואם השאיל ישראל ערבונו לנכרי וכו' מליתן לו הערבון לנכרי עבור הרבית אז נראה וכו' אבל אם אין הנכרי אנס וכו' יעכב המשכון גם מישראל ואם זה ישראל רוצה ליתן הרבית בשביל הנכרי: מ מישראל בשמך ומאי דיהבת ליה קרנא ורווחא עלי הוא והמלוה: נ המשכון לנכרי במשיכה ומשיכה בנכרי קונה:

הגהות הגר"א א] בהגה"ה ד"ה מכאן. חייב. נ"ב לא מבעיא דמותר אלא אפי' חייב דהוי כערב בשעת מתן מעות ועי' ח"מ סימן קכ"ט ס"ג: ב] שם. בזה יש להסתפק. נ"ב אבל ב"י כתב דדינו כמו בפדה משכון דרישא דחייב: ג] בהגה"ה ד"ה כתב כו'. נ"ב עיין כל דיבור זה במרדכי: ד] שם ונכרי שמשכן כו'. נ"ב עי' רש"י ע"ג ב' ד"ה לא שקילנא (מבואר במרדכי): ה] שם ואם שלחו כו'. נ"ב ול"נ דשרי כיון דשני שליחותיה כדתנן (מעילה כ' א' וש"מ) שליח שעשה שליחותו כו'. מרדכי: ו] שם קוצב. נ"ל וקצב: ז] ואם. נ"ל ועם: ח] שם ואם הנכרי אלם כו'. נ"ב ועמ"ש למעלה ואפי' אם הנכרי אלם אבל אם כו' שחולק על זה: ט] שם אם הודו כו'. נ"ב עי' ב"י וש"ך שחולקים על זה דא"נ אלא חרם סתם: י] שם אבל אם נכרי משכנו כו'. נ"ב עש"ך ס"ק כ"ד (ביו"ד סימן קס"ח): כ] שם לפי שהוא אנס. נ"ב דוקא כה"ג שהוא אנס. ב"י ועי' תוס' כ"ב א' ד"ה מה. מרדכי: ל] שם אלם שאין כו'. נ"ב ר"ל שהיה צריך להחזיר להנכרי בלא רבית: מ] ור"ח כו' נ"ב וכ"פ ש"ע וכ"פ ב"ה אלא במקום שנהגו להקל אין למחות: נ] ועוד כתב כו'. נ"ב ע"ל סימן מ"ז בהג"ה ד"ה נראה ומש"ש אבל מ"ש כאן משום דאקני מקני כו' הרמב"ן חולק על זה דלא אמרינן מסתמא אקני וכ"ד הרא"ש בתשובה אלא שהתיר מטעם הנ"ל שכתב ר"י משום דהמלוה לא ידע ועי' ש"ע סעיף ט' (ביו"ד סימן קס"ח ועמ"ש שם רבינו בס"ק י"ז): ס] ובלבד שיאמר כו'. נ"ב עי' הג"א סד"ה כתב. וה"ל כאלו מכר לו אע"פ שלא כו'. דס"ל דודאי מכוין לסיתרא: ע] הלכך שקיל מיניה אפי' כו'. נ"ב אבל הרמ"ה כתב דוקא שעלה עד שנתגייר (ועמ"ש רבינו ביו"ד ס"ס ק"ע).

פלפולא

ורחוק להפסד וסגי בהכי דהם אמרו דבשאר כל אדם אסור והם אמרו דביתומים מותר ומה לנו עוד לב"ד: [ו] כיון שמותר להלוותן ברבית. ומשום כך אינו עובר על לפני עור: [ז] אבל אם א"ל תנם ביד הלוה השני. כ"כ התוס' וקשיא לי דא"כ כי פריך פשיטא ליפני ליה דלאפוקי אם א"ל תנם כו' ובב"י סי' קס"ט כתב בשם ר' ירוחם דיש מתירים בזה: [ח] כגון שנשא ונתן ביד · ולא אמר כלום: ה"ג לנכרי לחומרא אסור וכ"ה בטור סי' קס"ט: [ט] ואפי' פירש בפני עדים. דאל"כ ודאי דאין על המלוה להאמינו שעשאו שליח: [י] ובלבד שיהא אחריות המשכון והמעות וכו'. וז"ל הטור סי' קס"ט שיאמר המלוה לשליח אתה תהיה שלוחי להביא לי המשכון מיד הנכרי באחריותי ולהוליך לו המעות על אחריותי וכן בשעת פדייה תהא שלוחי להביא לי מעותי מן הנכרי ויהיה באחריותי מיד כשילא מיד הנכרי וכן תהיה שלוחי להחזיר לו המשכון ע"כ ואל תטעה בקלור כי יש בו קלור והגהתיו: נגנב בטור וקלקול נלאם: [כ] ישראל שאמר לנכרי כו' אסור. שהם באחריות ישראל

חריפתא

טור סימן קס"ט וכדקתני בזה הכלל דסיפא וקשיא לר"ת דס"ל דאין שליחות לנכרי אפילו לחומרא ובתוספות הביאו לברייתא זו בשם ירושלמי וכתבו עלה ובתשובה אחת כתב ר"ת דהיתר גמור הוא כה"ג שישלח ישראל משכונותיו על ידי נכרי או על ידי עבדו והמלוה יקבל משכנות מיד הנכרי ויתן המעות לנכרי או אפילו לישראל אך שיאמר המלוה אני פורע לך בשביל הנכרי כו' ומיהו בהא איכא טעמא אחרינא להתיר כדכתב בשם ר"י לעיל: [ל] מעותיו של נכרי כו'. אסור מן הדין ולא משום מראית העין בלבד: [מ] באחריות נכרי מותר. ויראה שגם בפקדון אסור אע"פ שאינו באחריותו משום מראית העין טור: [נ] אע"ג דאיסורא דאורייתא קא עביד. היכא למידק כיון דמשנתגייר לא הלוה לו וכי קצץ עמו בשעת הלואה עדיין נכרי הוה ובהיתר קצץ אמאי הוי איסור דאורייתא דכספו לא תתן לו בנשך כתיב ואפילו לרש"י וסיעתיה דאסרי מדאורייתא אפילו קציצה דלאחר הלואה בכל מקום קציצה

כח בחכמים לעקור דבר מן התורה [ס] ואפילו במקום עבירה . ת"ר שטר שיש בו רבית קונסים אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית ד"ר מאיר . וכן בבבא קמא פ' המניח:

נח תנן התם שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין . מוקדמין אמאי פסולין כסי דלא גבי מזמן ראשון מזמן שני יגבה . א"ר יוחנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון הלכך כמלוה על פה דמי ולא גבי ממשעבדי וכן הלכתא . וא"ת ואפי' מבני חרי היכי גבי והלא העדים פסולין הן שמתכוין חתמו שקר והקדימו הזמן וי"ל כגון שיש עדים שמעידין שאנוסין היו מחמת נפשות . א"נ כגון שאומרים טעינו בשנת המלך או בעיבורא דירחא בין חדש מלא לחדש חסר . ולא הוזכר בשטר בכמה בשבת אלא בכמה בחדש . והתוספות כתבו דאין גובה אפילו מבני חרי בשטר זה . ודקדקו מלשון פסולין דמשמע דהוי כשטר פסול ואין גובין בו כלל : נט ההוא גברא דמשכן ליה [ע] פרדיסא לחבריה לעשר שנין אכלה תלת שנין . א"ל אי מזבנת לה ניהלי מוטב ואם לאו [פ] איכבשה לשטרא דמשכנתא ואמינא לקוח הוא בידי . קם אקנייה לבנו קטן והדר זבנה ניהליה . זביניה ודאי לא הוה זביני . [צ] זוזי כמלוה בשטר דמי וגובה מנכסים משועבדים או כמלוה ע"פ דמי ואין גובה מנכסים משועבדים . [דף עב ע"ב] ומסיק דאין גובה מ"ט משום דלא ניתן ליכתב : ס מתני' אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער . היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש דכיון אדיש לו תבואה יכול לפסוק כשער הלקוטות . אבל אינו יכול לפסוק פחות משער הלקוטות . והא דאמר לעיל (דף סג:) אמר רב נחמן האי מאן דיהיב זוזי לקירא וקאזלו בארבע וא"ל יהיבנא חמשה אי אית ליה שרי . דשאני הכא דמיחסרא למידש ומידרייה לכך חשיב קלא כיש לו וקלא כאין לו . ועל העביט של ענבים ועל המעטן של זיתים ועל הבילים של יוצר ועל הסיד משישקיענו בכבשן . ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה . ר' יוסי אומר אינו פוסק עמו על הזבל אא"כ היה לו זבל באשפתו וחכמים מתירין . ופריך בגמרא חכמים היינו ת"ק ומשני ימות הגשמים א"ב . ת"ק שרי כל ימות השנה . ורבי יוסי אוסר לעולם עד שיהא לו זבל באשפה . וחכמים שרו בימות החמה שכבר נרקב הזבל ומצוי ביד כל אדם ואסרי בימות הגשמים . והרמב"ם ז"ל הביא דברי ת"ק . וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב דהלכה כרבנן בתראי . [ק] וכ"כ דהלכה כמכריעין . ועוד דבעינן שיהו מלוין קלא . מידי דהוה אפוסק על הגדיש בשער הלקוטות ופוסק עמו בשער הגבוה . ר' יהודה אומר אע"פ שלא פסק עמו יכול הוא לומר לו או תן לי כזה או תן לי מעותי : גמ' [ר] א"ר אסי א"ר יוחנן אין פוסקין על שער שבעיירות . דטעמא שפוסקין על שער שבשוק משום דא"ל מאי אהנית לי הא חיטי בהיני והא חיטי בשילי . ובשער של כרכים שייך האי טעמא שהשער שלהן נמשך וקיים זמן מרובה . אבל בשער של עיירות לפי שעה השער משתנה*.

הגה"ה

*ולעיל גבי ר' ינאי מה לי דמיהן מה לי הן פר"י ואפילו על שוק של עיירות פוסקין וכ"ל דמסתמא קי"ל כרבה דהוא בתרא . מהרי"ח :

ת"ר אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער . יצא השער פוסקין . אע"פ שאין לזה יש לזה . היו חדשות מארבע וישנות משלש אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן . היו לקוטות מארבע ולכל אדם משלש אין פוסקין עד שיצא השער (*ללוקח) ולמוכר . אמר רב נחמן פוסקין ללקוטות כשער הלקוטות אבל לבעה"ב כשער הלקוטות לא . מ"ט מאן דיהיב זוזי לבעה"ב אפירי שפירי יהיב:

סא אמר רב הונא אין לווין על שער שבשוק פי' סאה בסאה . ומי אמר רב הונא הכי והא בעו מיניה מרב הונא הני בני בי רב דיזפי בתשרי ופרעי בטבת שרי או אסיר . אמר להו הא חיטי בהיני והא חיטי בשילי אי בעי זבני ופרעי . אמרי מעיקרא סבר רב הונא אין לווין . כיון דשמעיה להא דאמר רב שמואל בר יהודה א"ר אלעזר לווין אמר איהו נמי לווין . וכן הלכתא דלווין סתם ופורעין סתם על שער שבשוק . ואע"ג דאמר לעיל אין מעמידין מלוה ע"ג פירות אא"כ יש לו ואע"פ שיצא השער . שאני התם כיון דהלואה מעות מתחלה מיחזי כרבית . אבל הלואת סאה בסאה על שער שבשוק שרו רבנן . כדשרו עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח . ואע"פ [א] שאין לו מעות בשעת הלואה יכול הוא ליקח פירות באשראי כיון שיצא השער או ילוה מחבירו . והראב"ד ז"ל כתב הא דלווין סאה בסאה על שער שבשוק אע"פ שאין לו היינו דוקא כשיש ללוה הדמים שיכול לקנות מן השוק והוי כמו שיש לו . אבל אין לו אסור . דהא מפרש טעמא הא חיטי בהיני והא חיטי בשילי אי בעי זבני ופרעי והאי ל"ל דמים במאי זבין ופרע . הכא הלואה היא ובעינן יש לו או הן או דמיהן . ומה לי הן ומה לי דמיהן אמרי' גבי סאה בסאה [ש] ולא בהלואה אחריתי וטעמא דמילתא משום דאיכא הכא טעמא אחרינא להיתירא חיטי קדחו באיכלבאי . גם לפי' הראב"ד ז"ל אם יש לו מעות כנגד סאה אחת לוה עליה כמה סאין כדאמרינן (לקמן דף עה.) יש לו סאה לוה עליה כמה כורין :

סב ת"ר המוליך חבילה ממקום למקום מצאו חבירו ואמר לו תניהו לי ואני אעלה לך כדרך שמעלין לך באותו מקום [דף עג ע"א] ברשות מוכר מותר . ברשות לוקח אסור . *והא דשרי ברשות מוכר כשנותן לו [ת] שכר עמלו ומזונו . [א] וקמ"ל *דלא חיישינן דלמא אתי לזלזולי בשכר עמלו ומזונו . המוליך פירות ממקום למקום מצאו חבירו ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך מפירות שיש לי באותו מקום יש לו פירות באותו מקום מותר ואם לאו אסור :

הגה"ה

*ואם הם תמרים חדתי דשייך בהו הנאת גלוי תרעא אין צריך ליתן להם שכר טרחם ומיהו שכר חמורים צריך לתת להם דלא חשיב הנאת גילוי תרעא רק כנגד שכר הטורח בעלי חמורים והוא הדין אם מקבל מעות במקום היוקר לשלם חטין במקום הזול שרי בכי האי גוונא . פר"י מהרי"ח :

סג החמרים מעלין במקום היוקר כבמקום הזול ואינם חוששין פרש"י ואפי' אחריות הדרך על המרים .

*וקשה לי דלעיל (דף סה.) גבי טרשא דרב חמא פרש"י שהיה אחריות הדרך על רב חמא ואע"ג דהוה שבקי להו מיכסא ונקטי להו סוקא ואפי' היה אחריות שם על המקבל היה מותר יותר מבכאן משום דנקטי להו סוקא ושבקי להו מיכסא אף כשהיו חוזרין ומוכרין של עצמן ולא היו מוצאין ריוח זה בסחורה אחרת . אבל כאן מה שהיו ניכרין סוחרין ומגלו להו תרעא כך היו שוין להן מעות אחרים . ועוד דקאמרינן בסמוך רב שקיל חמשה ומקבל עליה אונסא דאורחא ופריך ונשקול שיתא . ולא פריך ולא נקבל עליה אונסא דאורחא . *אלא לעולם צריך שתהא אחריות על הנותן . מ"ט . ר"פ אמר משום דמגלו להו תרעא . רב אחא בריה דרב איקא אמר משום דמוזלי גבייהו . א"ב תגרא חדתא ומסיק דדוקא בתבואה דשכיח דאזלו ואתו כל שעה הוא דאמרי' ניחא להו דמגלו להו תרעא או דמוזלי גבייהו . אבל שאר פרקמטיא ליכא גלוי תרעא ולא מוזלי לגבייהו . דמי שמכר לו עכשיו לא ימכור לו למחר . [ב] ואדם חשוב אפי' בתבואה לא :

סד פרדיסא רב אסר ושמואל שרי . לקנות כל פירות הכרם אחר שהוא בוסר או סמדר בדמים מועטים . רב אסר כיון דלקמיה שוה טפי כאגר נטר ליה הוא ושמואל שרי כיון דכי הוו תיוהא מקבל לא מתחזי כאגר נטר ליה והלכתא כרב באסורי [ג] ולמעלה פירשתי מ"ש פרדיסא ממשכנתא דסורא :

סה אמר שמואל להנהו דשבשי שיבשי הפוכו בארעא פי' אותן שזומרין הכרמים ובעלי בתים מקדימין להן מעות וקונין מהן חבילות ומוזלי גבייהו וליכא תיוהא בזמורות כמו בפירות דפרדיסא ולכך אמר להן הפוכו בארעא . ולכך אמר להו רבא להנהו דמנטרי באגי זילו סייעו בהדייהו בבי דרי כי היכי דלא תשלים שכירותייהו ושכירות אין משתלמת אלא לבסוף : סו [דף עג ע"ב] [ד] א"ל רבא מברנים [ה] לרב אסי חזי מר הני מרבנן דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ובחרי ליה בטבת . אמר ליה שפיר עבדי דמאן דיהיב זוזי אחמרא אחמרא קיהיב אחלא לא קיהיב והאי דמעיקרא חמרא חמרא ודחלא חלא והשתא הוא דקמבחר נפשיה : סז רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנותא ושפכי ליה טפי [ו] כופיתא . אתא לקמיה דרב אשי לשאול אם היה אסור משום רבית *א"ל אוזולי מוזלי גבך פרש"י הואיל ולא פסק עמהם ומדעתם נתנו לו ואין מזכירין לומר בשכר מעותיך שהיו בטילות אצלינו מתנה בעלמא הוא . ב] (ה) ולבי מהסס להתיר הדבר דמלישנא דמתני' משמע הא דלא אסור רבית מאוחרת אלא בדאמר ליה בשביל מעותיך שהיו בטילות אצלי היינו היכא דשלח לו אחר שהחזיר לו מעותיו . אבל אם בשעת פרעון נותן לו יותר [ז] מתחזי כרבית אפי' בסתם : סח רב ששורם אחוה דרבה הוה תקיף באינשי דלא מעלו ומעייל להו בגוהרקא דרבה . א"ל רבא שפיר קעבדת *דתניא ראית שאין נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו שנאמר לעולם בהם תעבודו ובאחיכם יכול אפילו נוהג כשורה . ת"ל איש באחיו לא תרדה בו בפרך : סט אמר רב חמא האי מאן דיהיב ליה זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה משלם כדאזיל אפרוותא דזולשפט . ומיירי כשהתנה עמו שאם לא יקנה שימליא לו יין משלו . דאי לאו הכי [ט] הא קי"ל המבטל כיסו של חבירו אין לו עליו אלא תרעומת . אמר אמימר אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא א"ל מסתברא מילתיה דרב חמא ביין סתם . אבל ביין זה לא . מי יימר דמזבני ליה ניהליה . רב אשי אמר אפילו ביין סתם נמי לא משלם . מ"ט אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא*: ע ולרב אשי מ"ש מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא . התם בידו [דף עד ע"א] הכא לאו בידו וקי"ל כרב אשי . וקשה דבפרק זה בורר (דף כה.) משמע דהיכא דהוי בידו הוי אסמכתא טפי . דקאמר התם וצריכי דאי תנא תולה בדעת עצמו התם הוא דקאמר קים לי בנפשאי דידענא טפי ולהכי הוי אסמכתא . וכן פרש"י התם אהא דקאמר דמשחק בקוביא לא חשיב אסמכתא דהיכי דמי אסמכתא כגון אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי וכגון מצלים שטרו דגט פשוט (דף קסח.) דסומך על דבר דסבור כל זה יש בידי לעשות . ומרישא כי מתני אדעתא דלא יהיב ליה ולאסמכתא קא מתני . דטועה כסבור לא יבא לידי כך . אבל משחק בקוביא לא סמיך אמידי . דלא ידע אי נצח אי לא נצח ואפ"ה מתני ש"מ מספיקא גמר ומקני . וי"ל דאין בידו דהכא היינו שהדבר תלוי באחרים . ואע"ג דיין מצוי הרבה לקנות מ"מ כיון שהדבר תלוי באחרים אם לא ירצו הם למכור לו ממי יקנה הלכך לא גמר ומקני דסבור שמא אמצא יין ולדעתא דהכי מתני אם לא אקנה לך אשלם לך כמו שהייתי יכול לקנותו כי סבור אמצא יין הרבה לקנות ומ"מ אינו לגמרי בידו שמא לא ירצו אחרים למכור לו הלכך לא גמר ומקני . ומשחק בקוביא שאין בידו כלל ואין דבר לתלות בו ולומר אדעתא דהכי התנה שהיה סבור שלא יבא לידי כך הלכך ודאי גמר ומקני . והיכא שהוא לגמרי בידו כגון אם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי דכיון דבידו הוא סבור לא יבא לידי כך ולא גמר ומקני . אבל היכא דלא גזים כגון אשלם במיטבא גמר ומקני ובני אדם המשחקין בקוביא באמנה אע"ג דהאי אסמכתא קניא כדפי'

הגה"ה

*ואם תאמר מ"ש מהלוהו ודר בחצירו דצריך להעלות לו שכר ויש לומר דלפי שבשעת דירתו חייב לו המעות אבל הכא כבר פרעו ג המלוה כשמוסיפין לו . מהרי"ח:

הגה"ה

[ח] *בני אדם שהניחו שדותיהן ואין נותנין מס הקרקע למלך מותר ליטלם ולפרוע מס הקרקע ולאכול פירותיהם דבי רב פפא בר אבא יהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשעבדי בהו ועבדי בהו עבידתא טפי ומסיק רבה דשרי . מא"ז :

*רב מרי משכן ליה שהוא עכו"ם ביתא הדר זבנה לרבה משנה ראשונה של משכנתא לא נתן לו רב מרי לרבה אגר ביתא דסתם משכנתא שתא ולא הוה עכו"ם מצי מסלק ליה אבל בשנה שניה הבית לו השכירות משום דהמקח חל על הבית ומצי מסלק השתא אך שרב מרי יכול לעכב הבית עד שיפרע לו רבה הלואתו שהלוה לעכו"ם על הבית הויא לה משכנתא בלא נכייתא ואסור לדור שם עד שיתן השכירות . והשיב לו רבה דהנא כשקניתי ותפלתי להחזיק בבית ואמר לי שמשכנתא בידך לא נתכוונתי לזכות בו שיחול המקח עד שיהיו לך מעותיך וכה"ג שרי לדור חנם . פר"י . ואע"פ שבשנה ראשונה הוי כאילו מכור לרב מרי חל קנין של רבא דיש לו לאדם כח למכור ביתו אע"פ שהוא ממושכן ביד אחרים אע"ג דלא היה יכול לסלקו בשעת מכר . וכן המשכיר בית לחבירו לשנה והקדיש המשכיר אע"פ דאין יכול לסלקו תוך שנתו אסור לדור בו דחל הקדש על גוף הבית מיד ואסור השוכר לדור בו דודאי הגוף של משכיר ושל לוה הוא אך הדירה והפירות הוא של שוכר ומלוה ועל זה אין הקדש והמכר חל כ"ז שמשועבדין לזה ולא יוכל לסלקם ומ"מ אסיר לדור בו שחלק שניהם מעורבים זה בזה המשכיר יכול להקדיש הגוף והשוכר הדירה ואע"ג דחבירו יכול לסלקו ולפדותה אין חל ההקדש והמכר על הכל עד שיפדה ויסלקנו . פר"י . ואם הדיר המשכיר מנכסיו סתם מותר לדור באותו בית דסתמא דמילתא לא היה דעתו להדירו אלא מנכסים שהן מבוררין לו . וכן אם יש לו בית או מרחץ מושכר ביד אחר בקבלה מותר המודר ליהנות מהן . אבל מושכרין ביד אחר למחצה ולשליש ולרביע אסור והכי איתא בנדרים פרק השותפין . פר"י . ורב מרי אם איתא דיש דין מגרנות בבתים היה יכול לסלק את רבה דמשכנתא אית בה דינא דבר מיגרא אע"ג דאמרי' לקמן זבין מעכו"ם לית בה משום דינא דבר מגרא התם היינו טעמא דמצי אמר ליה אריא אברתי ממיגרך אבל הכא רב מרי לא היה לו קרקע אצל העכו"ם והדרבה רב מרי מפסיד דירת הבית שהיה לו ברבית וי"ל שלא היה רוצה לקנות . פר"י מהרי"ח : וזה לשון א"ז אין אדם יכול למכור ולהקדיש דבר שמשכן בידי אחרים אך העודף על דמי שכירותו ותובו יכול להקדיש ולמכור ור"ת פי' דיכול למכור דבר הממושכן לאחרים . מא"ז :

הגהות הב"ח א אדיש לו תבואה . נ"ב תוס' דף סג ע"ב בד"ה מהו : ב וקאזלו ארבע ארבע וכו' יש בנא לך חמשא חמשא : ג בהגמ"ה ד"ה וא"ת וכו' . פרעו למלוה כצ"ל :

גהות הגר"א א] ואע"פ שאין לו מעות כו' . נ"ב וכ"כ הרמב"ן בשם הגאונים וכ"ד הרי"ף והרמב"ם בסתמו : ב] ולבי מהסס כו' . נ"ב אבל טעמו של רש"י משום דכאן היה המעות בידן דכך מכר לכן מותר כה"ג (עי' ב"י וכ"ה ביו"ד סימן ק"ס ס"ד בהג"ה) :

תפארת שמואל

כמו שהתחיל פסיקא גדול כאחר דמיא קטן ר"ז אמר כאחר דמיא כו' אלא דפליגי בזה אף שהוא כגופו וק"ל : (ה) ולבי מהסס להתיר הדבר וכו' . פי' לפרש כרש"י דטעם זה הוא משום מתנה והואיל דלא הזכירו כו' דא"כ לדבריו כן הדין גם בהלוואה ובזה לבו מהסס שהוא נגד המשנה אלא דהטעם הוא משום שהיה דרך מכר דשייך ביה אוזולי מוזיל גביה מה שלא שייך בהלוואה וכן הביא הב"י בסימן ק"ס בשם הרשב"א שחילק כן ודו"ק שם : הדרן עלך איזהו נשך

פלפולא חריפתא

קילה מיהא בעי . עיין בטור סימן קס"ו : [ס] אפילו במקום עבירה . עיין בפרק האשה רבה : [ע] פרדיסא פרש"י כרם . ועיין מ"ש כרים סמקבל : [פ] איכבשה לשטרא . עיין בס"פ השואל : [צ] זוזי . שנתן בו יתר על דמי המשכנתא . בקיצור : [ק] וכן נראה דהלכה כמכריעין . שאין זו דעת שלישית שאינה מכרעת לפי שבימות הגשמים מכריע כר"י ובימות החמה מכריע כת"ק : [ר] א"ר אסי אמר רבי יוחנן אין פוסקין על שער שבעיירות . ולעיל גבי מה לי דמיהן כתב רבינו כפירוש התוספות דרבה סבירא ליה דפוסקין על שער שבעיירות וכן כתב בקיצור ובטור סימן קע"ה וטעמא דודאי דהלכה כרבה וכמ"ש בהג"ס שבדפוס . וצריך לומר דרבינו אגב ריהטיה כתב אבתריה דהרי"ף והעתיק להא דרבי יוחנן ולא דק הרי"ף יכול לפי דלעיל כפרש"י וסבירא ליה רבא כרבי יוחנן דאין פוסקין על שער של עיירות : [ש] ולא בהלואה אחריתי . כהסית דאין מעמידין וכמו שפירשתי שם דדוקא ביש לו פירות ולא ביש לו מעות ועיין ברי"ף בסוף פרקין : [ת] שבר עמלו ומזונו . וכן לשון התוספות אבל בקיצור וכן בטור סימן קע"ג לא כתב אלא עמלו : [א] וקמ"ל דלא חיישינן דלמא אתי לזלזולי . הואיל ואיהו גופיה הוה בעי להוליך שם איכא למיחש דאתי למימר לא יהבינא לך שכר עמלך דהא בעינא להיות ע"כ להוליך שם . והתוספות כתבו דסיפא אצטריך ליה כרשות לוקח אסור דס"ד דלא מיחזי כרבית כיון שהוא מוכר כמקום היוקר כמו שהוא נותן לו כאן במקום הזול . ע"כ : [ב] ואדם חשוב אפילו בתבואה לא . כלומר ליקח כל הפירות אבל מקצת מותר כדרב דשקיל חמשה וזהו שדקדק הטור וכתב לא יתננה להם כן : [ג] ולמעלה פירשתי מ"ש פרדיסא ממשכנתא דסורא . לא נמצא כן בחבור הזה . והתוס' כתבו דשאני משכנתא דסורא שקונה קרקע מעכשיו לפירותיה אבל פרדיסא אינו זוכה בשום דבר והוי זוזי הלואה גביה עד הבציר ועוד דמשכנתא דסורא קנוי לו לכל דבר אפילו למעטת ביה פירי וכל תמיים שירצה אבל בפרדיסא אינו מוכר אלא יין בלבד ע"כ ובנימוקי יוסף מקשה הכא מדלעיל בדילועין דשרי ומשני דבדלועין פירי גמור וראוי ללקוט אותו שעה משא"כ בסמדר ע"כ : [ד] א"ל רבא וכו' . נ"ע דלא הביא עובדא דרב מרי בר רחל שהביאו הרי"ף והטור כתבו גם כן ביו"ד ס"ס קע"ב ובח"מ סימן קי"ב ועיין לקמן בפ' השואל גבי משכיר בית לחבירו אין יכול להוציאו : [ה] לרב אשי גרסינן : [ו] כופיתא . פי' הערוך סל : [ז] מתחזי כרבית . והוי אבק רבית או מאוחרת ודלא כמשמע מלשון הב"י בסימן קס"ו דהוי רבית דאורייתא ונימוקי יוסף מתרץ לדרש"י דהכא שאני דהוה מכר : [ח] בהגה"ה שבעמוד בני אדם וכו' לפרוע מס כו' דבי רב פפא כו' הכל הבית הרי"ף ותמיהא על רבינו שלא כתב ומיהו הא דבי רב פפא איתא נמי בהתולן ושם כתבו רבינו וגם דין דבני אדם כו' הפסר שסמך על הא דבפרק חזקת הני אהורי דזבני ארעא לטסקא כו' : [ט] הא קי"ל המבטל כיסו

לעיל אין חייב לשלם. דאסמכתא אפי' בקנין לא קני אלא בב"ד חשוב כדפרישית לעיל. ואע"ג דיש דברים דנקנין בדברים בעלמא בלא קנין כגון (סנהדרין דף כד.) נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי ג' רועי בקר דור לי בחיי ראשך דבאתן לך מחלוקת ואין יכול לחזור בו. התם דין הוא שיועיל כיון שיש להם תביעה זה על זה והם קבלו עליהם הדין. ולא דמי להיכא שאין להם תביעה זה על זה אלא שעתה מחייב את עצמו:

עא **אמר** רב פפא הני בי תלתא דיהבי זוזי לחד למזבן להו מידי זבין לחד זבין לכולהו. וה"מ דלא צרו ולא חתימו אינים אינים לדעתיה אבל צרו וחתמו אינים אינים לדעתיה למאן דזבן זבין ולמאן דלא זבן לא זבן:

עב **אמר** רב פפא האי סטומתא קניא. פרש"י רושם שרושמין החנונים החביות שלוקחין מבעלי בתים. ור"ח פי' כדרך שנהגו הסוחרים בגמר המקח תוקע כפו לכף חבירו ובזה נגמר המקח. וכל כיוצא בזה דאיזה דבר שנהגו לגמור המקח כגון במקום שנוהגים שנותן הלוקח מטבע אחד למוכר ובזה נגמר המקח. למאי הלכתא. רב חביבא אמר למיקנא ממש. ורבנן אמר לקבולי עליה מי שפרע. והלכתא לקבולי עליה מי שפרע. ובאתרא דקני ממש קני:

עג **ופוסק** עמו על הגדיש כו'. אמר רב מחוסר שתים פוסק. ג' אין פוסק. ושמואל אמר בידי אדם אפי' ק' פוסק בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק. והלכה כרב באיסורי. ת"ר אין פוסקים על הבילים של יוצר עד שיעשו דר"מ. א"ר יוסי בד"א בעפר לבן אבל בעפר שחור כגון כפר חנניה וחברותיה כפר שיחין וחברותיה פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה. אמימר הוה יהיב זוזי מכי עיילו עפרא כמאן אי כר"מ האמר עד שיעשו. אי כר' יוסי האמר אע"פ שאין לזה יש לזה. לעולם כר' יוסי באתרא דאמימר עסיק עפרא. מכי עיילו עפרא סמכא דעתיה ויהב להו זוזי ואי לא לא סמכא דעתיה: [דף עד ע"ב] ופוסק עמו כשער הגבוה. ההוא גברא דיהיב זוזי לגדוניא דבי חמוה לסוף זל גדוניא. אתו לקמיה דרב פפא א"ל ר"פ אי פסקת בשער הגבוה שקול כי השתא. אי מוכר קהדר ביה בעי לקבולי עליה מי שפרע. ואי לא פסקת שקול כדמעיקרא. ואי הדרת בך בעית לקבולי עליה מי שפרע. א"ל רבינא לרב אשי ודלמא שליחא שויה חמיו לפסוק וחמיו חוזר בו ומה בידו של זה לעשות שב"ד מקללין אותו. וחמיו נמי לאו בר קבולי עליה מי שפרע הוא דמצי א"ל היה לו לפסוק בשער הגבוה ולתקוני שדרתיך ולא לעוותי. ובדבר עוות שהיה עליו לתקן לא נעשה שלוחו. א"ל הב"ע בשספסר דזבין ומזבין ולא עשאו חמיו שליח אלא הוא פסק עם התגר ומוכרן לחמיו ומשתכר בהם. זו היא שיטת רש"י. ורב אלפס ז"ל פי' על דרך אחרת [י] ואינו מחוור: עד **מתני'** מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים לזרע אבל לא לאכול. שהיה ר"ג מלוה אריסיו חטין בחטין. בזול והוקרו או ביוקר והוזלו [כ] נוטל מהן כשער הזול. ולא מפני שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו: **גמ'** ת"ר מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין לזרע. בד"א שלא ירד אבל ירד אסור. מ"ש תנא דידן דלא מפליג בין ירד ללא ירד ומ"ש תנא ברא דקמפליג. אמר רבא בר אידי אסברה לי באתרא דתנא דידן אריסא יהיב ביזרא הלכך בין ירד בין לא ירד כמה דלא יהיב ביזרא מצי מסלק ליה והשתא הוא דקנית ולבציר מהכי קנית. ובאתרא דתנא ברא מריה דארעא יהיב ביזרא. הלכך לא ירד מצי לסלק ליה והשתא הוא דקנית ולבציר מהכי קנית. ירד דלא מצי מסלק ליה אסור: ת"ר אומר אדם לחבירו [דף עה ע"א] הלויני כור חטין וקוצץ לו דמים. הוזלו נוטל חטין. הוקרו נוטל דמים. והלא קוצץ. א"ר ששת [ל] ה"ק אם לא קצץ הוזלו נוטל חטין הוקרו [מ] נוטל דמיהן:

עה **מתני'** לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חטין ואני נותן לך לגורן. אלא אומר לו הלויני עד שיבא בני או [עד] שאמצא המפתח. הא דקאמר ואני נותן לך לגורן אורחא דמילתא קאמר שאז חטין מצוין לו לפרוע. וה"ה בסתמא בלא קביעות זמן נמי אסור דלא שרי אלא היכא דיש לו. והלל אוסר. וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה לחבירתה ככר עד שתעשנו דמים שמא יוקירו חטין ונמצאו באות לידי רבית:

גמ' אמר רב הונא יש לו סאה לוה עליה סאה. סאתים לוה עליה סאתים. ומיירי שלא יצא השער דאי יצא השער אפי' אין לו מותר ללות. ור' יצחק אמר אפי' יש לו סאה לוה עליה כמה כורין אפי' בבת אחת. תנא רבי חייא לסייועי לרבי יצחק טפת יין אין לו טפת שמן אין לו. הא יש לו לוה עליה כמה טפין*. וכן הלכתא. והלל אוסר. ולית הלכתא כוותיה. וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר וכו'. אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי הלל. [נ] אבל חכמים אומרים לוין סתם ופורעין סתם:

עו **ואמר** רב יהודה אמר שמואל בני חבורה שמקפידין זה על זה עוברין משום מדה משום משקל משום מנין ומשום לווין ופורעין ביו"ט.[ס] וכדברי ב"ה אף משום רבית. עוברין משום מדה כדקאמר במס' יו"ט (דף כט.) אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה. אבל לא יאמר לו מלא לי מדה זו. והם מחמת קפדנותא גורמת להן להזכיר כדי שיהא מבוררת יפה מה שמתחייב לו. וכן משום משקל דאין משגיחין ביו"ט בכף מאזנים (שם דף כח.) והן שוקלים מחמת קפדנותא ומשום מנין פירש בה"ג [ע]אומר אדם לחבירו תן לי כ' אגוזים אבל לא יאמר אדם לחבירו תן לי כ' ואני חייב לך מ'* והם מחמת קפדנותא מזכיר מה שהוא חייב לו. וכן לוין ופורעין אינו ר"ל בלשון שאלה [פ] דמשמע דהדרא בעין לכן הוא אומר [צ] בלשון הלואה. וי"מ דאפי' מלא כלי זה אסור להם דמתוך קפדנותא הוי כמזכיר מדה. וכן נמי משקל דמותר לשקול ביד לטבח שאינו אומן ולדידהו אסור. וכן מנין אסור לומר תן לי כ' אגוזים ואפי' דרך שאלה אסור:

עז **ואמר** רב יהודה אמר שמואל ת"ח מותרין ללות זה מזה ברבית דידעי דרבית אסור ומתנה

הגה"ה

* א אמר לו קנה כל טיפה וטיפה כזו אחר זו. ולא הכל ביחד. מהרי"ח:

* ב בלא קצילות דמים שלא החמירו לדקדק כולי האי באיסור סאה בסאה אפילו לא יצא השער אפילו לית ליה מההוא מינא לפרש"י אבל ר"י אלפס אוסר אלא א"כ יצא השער או אית ליה מההוא מינא. מא"ז:

*היה חייב לחבירו מעות ובא ליטלם ממנו בגורן א"ל עשם עלי בשער של עכשיו ואני אעלה לך כל י"ב חדש אסור דלא כאיסרו הבא לידו. ג מא"ז:

הגה"ה

*ונראה דדוקא כגון שנותנין ארבעים בפרוטה דאז החשבון שוה לנמנום דמים בכה"ג דוקא אסור. מהרי"ח: סכום מקח דכי הוי נקיט מיניה בחמשא דנקי והשתא נקיט מיניה בדנקא לא לימא מלא לי דינר ונראה דאפי' ליקח ממנו שוה דינר אסור לומר הרי יש דינר אי נמי אפילו לא אמר מלא לי דינר אלא מלא לי השלים הדינר אסור ולאו דוקא נקט ה"ג מלא לי דינר. וגבי מנין פר"ת אם היו אגוזים ושקדים אומר האחד לקחת ואומר חבירו המתן עד שאמנה או עד שאשקול השקדים או דבר אחר שאתה נוטל שאטול גם אני כמשקלם או כמדתם או כמניינם משמע שרצה לומר אע"פ שמותר לומר לחנוני תן לי עשרים אגוזים לפי שאין משמע שתהא שום קפידא במנין אלא

הוא דקיהבי להדדי. אמר ליה שמואל לאבוה בר איהי הלויני מאה פלפלין במאה ועשרין ואריך. ודוקא בדבר מועט כי הך דפלפל שיודע בלבו שהיה נותן לו בלאו הכי:

עח **מתני'** אומר אדם לחבירו נכוש עמי ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך [ולא יאמר לו נכוש עמי ואעדור עמך עדור עמי ואנכש עמך כל ימי גריד א' כל ימי רביעה א'] אבל לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה: עט [דף עה ע"ב] **ר"ג** אומר יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת. כיצד נתן עיניו ללות ממנו והיה משלח לו ואמר בשביל שתלויני. זו היא רבית מוקדמת. לוה הימנו והחזיר לו מעותיו והיה משלח לו (מעותיו) ואמר בשביל מעותיך שהיו בטילות אצלי. זו היא רבית מאוחרת*. ר"ש אומר יש רבית דברים. לא יאמר לו דע שבא איש פלוני ממקום פלוני: **גמ'** תניא רשב"י אומר מנין לנושה בחבירו מנה ואין רגיל להקדים לו שלום שלא יקדים לו שלום. שנאמר נשך כל דבר אשר ישך אפי' דיבור אסור*:

פ **מתני'** אלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים. וחכמים אומרים אף הסופר. ועוברין על לא תתן לו ועל לא תקח ממנו ועל לא תהיה לו כנושה ועל לא תשימון עליו נשך ועל לפני עור לא תתן מכשול: **גמ'** אביי אמר מלוה עובר בכולן ולוה עובר משום לא תשיך לאחיך ומשום לפני עור לא תתן מכשול. ערב ועדים אינן עוברים אלא משום לא תשימון עליו נשך. *היכא דמאמין המלוה ללוה והיה מלויהו אף בלא עדים וערב. אבל אם צריך הוא לערב ועדים עוברין אף משום לפני עור לא תתן מכשול. כי אתא רב דימי אמר מנין לנושה בחבירו מנה ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו. ת"ל לא תהיה לו כנושה. ר' אמי ור' אסי דאמרי תרווייהו כאילו דנו באש ובמים שנאמר הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים. אמר רב יהודה אמר רב כל [ק] מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום לפני עור לא תתן מכשול: ת"ר שלשה צועקין ואינן נענין. מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים. והקונה אדון לעצמו. ומי שאשתו מושלת עליו:

פא **הקונה** אדון לעצמו מאי היא. איכא דאמרי תולה נכסיו בנכרי. ואיכא דאמרי הכותב נכסיו לבניו בחייו. ואיכא דאמרי דבים ליה בהאי מתא ולא אזיל למתא אחריתי: הדרן עלך איזהו נשך

הגה"ה

*ודוקא כשלא פירש לו לשם רבית. מהרי"ח:

הגה"ה

*אם לא היה יל קודם הלואה להקדים לו לכך כל דבר שלא היה רגיל לעשות תחלה ועכשיו עושהו אסור אפילו דבר שזה נהנה וזה אין חסר ואם היה רגיל אפילו זה נהנה וזה חסר מותר. פר"י מהרי"ח:

מודיעים שכך הוא צריך אבל כשרוצה ליקח עשרים אמר חבירו גם אני עשרים אסור דנראה משא ומתן כשובדין דחול ואפילו יהא מותר בענין זה מ"מ יהא אסור לומר המתן עד שאמנה האגוזים ושול חלקך ואטול גם אני חלקי במניינם זה יהא דומה יותר אסור. פר"י מהרי"ח:

פרק ששי

א **השוכר** את האומנין והטעו זה את זה אין להן זה על זה אלא תרעומת. שכר את החמר ואת הקדר להביא לו אפופרין וחלילין לכלה או למת ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה וכל דבר האבד [וחזרו בהן] מקום שאין אדם שוכר עליהן או מטען: **גמ'** [דף עו ע"א] חזרו זה בזה לא קתני אלא הטעו *זה בזה דאטעו פועלין אהדדי וכו'. אבל חזרו זה בזה ולא באו לעשות מלאכה בדבר שאין אבד אפי' תרעומת אין להן זה על זה. [דף עו ע"ב] ואיבעית אימא האי תנא חזרו הטעו קרי ליה ויש להן זה על זה תרעומת דתניא וכו'. כללא דנקיטין מהאי שמעתא דהיכא דאמר לשלוחו לא תסכור לי פועלים בד' זוזי ואזל איהו וא"ל בתלתא וא"ל אין סבור וקבול. ואע"ג דשויא עבידתייהו ד' לא שקיל אלא ג'. דאוזולי קמוזלי גביה. אבל אית להו עליה תרעומת דא"ל הואיל ואמר לך בעה"ב בד' אמאי בגרת לן לית לך אל תמנע טוב מבעליו. והיכא דאמר ליה בתלתא ואמר להו בד' אי אמר להו שכרכם עלי שקלי פועלים מיניה דידיה ד' כדפסיק להו והדר איהו ושקיל תלתא מבעה"ב כדתניא השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר וגובה מבעה"ב מה שההנה אותו. ואי א"ל שכרכם על בעה"ב חזינן היכי מתגרי פועלים בההוא דוכתא. אי בארבע יהיב להו ד' ואי בתלתא יהיב להו תלתא. דכיון דשני שליח שליחותיה בטלה לה שליחותיה והוה ליה כמאן דעבד ליה סתמא דדינא [א] דשקלי כמנהג המדינה. ואפי' אי איכא מאן דאיתגר בתלתא ואיכא מאן דמיתגר בד' לא שקלי אלא תלתא. דדעתיה דאינים אתרעא זולא ועלייהו רמיא לגלויי ליה לבעה"ב דלא איתגרו אלא בד'. ותרעומת אית להו על השליח דאמר אי לאו דאמר לן שלוחך בד' הוה טרחינן ומיגרינן נפשין בד'. וה"מ היכא דלא שויא עבידתייהו ד'. אבל היכא דשויא עבידתייהו ד' כגון דטרחי אנפשייהו ועבדי ליה עבידתא דשויא ד' שקלי ד' מבעה"ב. דא"ל אי לאו דאמר לן שלוחך בד' לא הוה טרחינן ועבדי לך מאי דשויא ד'. ואי לא ידיע עבידתייהו מאי שויא כגון ריפקא דמלי מיא ואינון אמרי דשויא עבידתייהו ד' לא שקלי אלא תלתא כמנהגא. אבל אית להו תרעומת על שליח דא"ל אי לאו דאמרת לן ד' לא הוה טרחינן כולי האי. [דף עו ע"א] *פשיטא א"ל בעה"ב בתלתא ואזל איהו ואמר להו בד' ואמרי ליה כמו שאמר בעה"ב דעתייהו אעלוייא. ואי שויא עבידתייהו ד' שקלי ד' מבעה"ב. ולא אמרינן אדעתא דתלתא קעבדי והאי דקעבדי מאי דשויא ד' אזולי קמוזלי גביה. א"ל בעה"ב בד' ואזל איהו ואמר להו בתלתא וא"ל כמו שאמר בעה"ב מאי. אדיבורא דשליח קא סמכי דקאמרי מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב וסבור וקבול ואע"ג דעבדי מאי דשויא ד' לא שקלי אלא תלתא. או דלמא ה"ק ליה כדקאמר בעה"ב מיתגרינן לכולאו כדקאמר את ואע"ג דלא עבדי מאי דשוי ד' שקלי ד'. דהא סבר בעה"ב וקיבל דיהיב להו ד'. ולא איפשיטא. הלכך לית להו אלא תלתא. ומה שכתב רב אלפס ז"ל. דעתייהו אעלוייא ואי שויא עבידתייהו ד' שקלי ד' לא מחוור לי. דאפי' אי לא עבדי עבידתא אלא כשאר פועלים שקלי ד' כמו שאמר להם השליח. דדעתייהו אעלוייא אי א"ל בעה"ב טפי מד' ואין לפחות ממה שאמר השליח אף אם אמר לו בעה"ב פחות. הלכך אפי' אי לא עבדי אלא כשאר פועלים שקלי ד' דלא בעינן דליעבדו עבידתא שפירתא אלא היכא דאיכא דמיתגרי בתלתא ואיכא דמיתגרי בד' וא"ל בעה"ב בתלתא ואמר להו בד' ואמר להו שכרכם על בעה"ב. ומיהו נראה דיפה כתב [ב] דע"כ מיירי דאמר ליה שכרכם על בעה"ב ואיכא דמיתגרי בתלתא ואיכא דמיתגרי בד' ובטלה

הגהות הב"ח א בהגה"ה זו צריך להתחיל וצריך שיאמר לו קנה כל טיפה: ב בהגה"ה זו צריך להתחיל ושרי אפי' בלא קיצת דמים וכו' אפי' לית ליה. ונ"ב פי' והוא שיהיו לו מעות כדלעיל סימן ז' בהגה"ה המתחיל ונראה דה"ה: ג שם בהגה"ה דלא כאיסרו הבא לידו הוא הס"ד: ד על השליח דאמרי ליה אי לאו:

פלפולא חריפתא

כיסו וכו'. ובפרק כיצד בשם ירושלמי: [י] ואינו מחוור. וגם בעל המאור השיגו אבל הרמב"ן בספר המלחמות מיישבו ושכן פירש רבינו חננאל: [כ] נוטל מהן כשער הזול. פירוש נוטל כפי דמיהן של שער הזול: [ל] ה"ק אם לא קצץ. והכי פירושו וקוצץ לו דמים ושרי ליטול דמיהן ואפי' הוזלו. ואם קצץ הוזלו כו': [מ] נוטל דמיהן. שהיו שוים בשעה שהלוהו לשון הטור: [נ] אבל חכמים אומרים לוין סתם ופורעין סתם ועיין לעיל גבי אמר רב הונא אין לוין על שער שבשוק: [ס] ה"ג וכדברי הלל: [ע] אומר אדם לחבירו תן לי כ' אגוזים. שם בסוף הפרק: והא מחמת גרסי': [פ] דמשמע דהדרא בעין ומחשב בלבו השואל שאם יזכור לשון שאלה שיזקוק להחזיר מיד. תוס': [צ] בלשון הלואה גרסינן והלואה אסור גזירה שמא יכתיב דסתם הלואה ל' יום: [ק] כי שיש לו מעות כו' עובר משום ולפני עור כו'. ובגמרא ר"ל אמר גורם קללה לעצמו ומדלא אמר אף גורם כו' ש"מ דלא ס"ל ר"ל כך דלפני עור וטעמיה דסבר דלא אמרה תורה אלא העור בהותה שעה שנותן לפניו המכשול כפשטיה דקרא ודומיא כך דרבית דבהותה שעה קונץ ונכשל באיסור וכן רבינא דלא רצה לסלוות לרב אשי בלא עדים א"ל דגורם קללה לעצמו ולא אמר לפני עור מכח איכה למשמע דהלכתא הכי דהא רבינא בתרא הוא וכ"מ אי ההוא גברא בעי למיקם בגורם קללה דלא הוי

עובר על דברי חכמים ועל זה אפשר שסמכו העולם שאין מדקדקים בכך כך נ"ל ליישב מנהגא וכבר כתב הר"ן גבי חנוני על פנקסו במסכת שבועות פרק כל הנשבעין דהאומר תן מנה לחבירי שאני חייב לו לא מחייב למיתב ליה באפי סהדי ועיין בר"ס נ"ח בב"י עוד בסימן פ"ג בשם הריטב"א גם בסימן קפ"ה מתו' ד' אך יש לחלק בין תשלומין להלואה מכל מקום עלמא לא זהירי אף בהלואה' אבל רבינו גם הרי"ף השמיטו לדרב ולדרבינא ומסתברא שסברתם לפסוק כרב ודר"ל להוסיף בה ולא הוצרכו להעתיקו. ומהדרבינא ליכא למידק דאפשר שלא רצה לקרות על רב אשי קרא דלפני עור. והרמב"ם בפ"ב מהל' מלוה העתיק גם שניהם לדרב ולדר"ל: הדרן עלך איזהו נשך

פרק ששי [א] דשקלי כמנהג המדינה. עיין בפרק הפועלים גבי הכל כמנהג המדינה: [ב] דע"כ מיירי דאמר שכרכם על בעה"ב דאי אמר שכרכם עלי אע"ג דאמרי כדאמר בעה"ב לא נ"מ אלא לענין הפיסוק ומ"מ השכר יקחו משל וכדתניא השוכר כו' לעשות בשלו והראהו כו'.ומכיון שהוא מחויב משלו ודאי דמחויב בד' כמו שאמר דודאי דאף ע"ג דאמרי כמו שאמר בעה"ב דעתייהו אעלויא ולא כוי

שליחות כיון דשיגה וס"ד כיון שאמר כמו שאמר בעה"ב הוי כאילו שכרן בעה"ב בתלתא ואפי' אי עבדי עבידתא שפירתא לא יהיב להו אלא תלתא קמ"ל דדעתייהו אעלוייא והוי כאילו לא אמר כמו שאמר בעה"ב: ב [דף עו ע"ב] **תניא** השוכר את הפועלים והטעו את בעה"ב או בעה"ב הטעה אותן אין להן זה על זה אלא תרעומת. דא"ל פועלים לא ושכור אחרים ובעה"ב אומר השכירו עצמכם לאחרים. ואיכא תרעומת בשביל הטורח. בד"א כשלא הלכו. אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה. פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה. נותן להם שכרן משלם. אבל אין דומה הבא טעון לבא ריקם עושה מלאכה ליושב בטל. *אורחא דמלתא קתני דעד שלא הלכו מוצאין לשכור עצמן במקום אחר דלית להו פסידא אבל משהלכו אין מוצאין עוד להשתכר. וה"ה אם הלכו ומוצאין עוד להשתכר אין להם אלא תרעומת. וה"ה נמי אם לא הלכו [ג] וכבר שכרו כל בעלי בתים פועלים ואינן מוצאין עוד להשתכר נותן להן שכרן כפועל בטל. [ד] דקי"ל כר"מ (ב"ק דף ק.) דדאין דינא דגרמי ועל ידו נתבטלו היום. מיהו כ"מ במאי דהלכו [ה] במקום שאין פועלים מוצאין להשתכר ושכרן בעה"ב זה היום. (ומיהו) אם הלכו דהוי התחלת מלאכה נותן להם שכרן כפועל בטל. ואם לא הלכו אפי' תרעומת אין לפועלים על בעה"ב וכן במקום שפועלים נשכרים בג' וזה שכרן בו' אם הלכו ומצאו פועלים להשתכר בג' משלים להן עד ו'. [ו] בד"א שלא התחילו במלאכה כלומר בשכירי יום שלא קבלו עליהן עשיית המלאכה או קבלנים שלא התחילו במלאכה אבל קבלנים שהתחילו במלאכה שמין להן מה שעשו. כיצד. קבלו קמה לקצור בב' סלעים קצרו חציה והניחו חציה. בגד לארוג בב' סלעים ארגו חציו והניחו חציו. שמין להן מה שעשו. היה יפה ו' דינרים כגון שנתיקרה המלאכה נותן להם סלע דהיינו שכרן. ולא אמרי' שיעכב כדי שיוכל לגמור מלאכתו. [ז] דלית להו לרבנן יד פועל על התחתונה כשחוזר בו. וכן אם הוזלה המלאכה וחזר בו בעה"ב אינו נותן להם אלא חצי שכרן. ולא אמרי' שיתן להן כל שכרן חוץ ממה שצריך ליתן לפועלים אחרים לגמור המלאכה. דרבנן ל"ל הך דמתני' כל החוזר בו ידו על התחתונה. או יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ואם סלע נותן להם סלע. רבי דוסא אומר שמין להן את מה שעתיד ליעשות. היה יפה ששה דינרים נותן להן שקל* דיד החוזר על התחתונה. ואם מה שעתיד לעשות שוה יותר ממה שקצץ להן אין צריכין לשלם מכיסם כלום. או יגמרו מלאכתם ויטלו שני סלעים. ואם סלע נותן להם סלע. בד"א בדבר שאינו אבד [ח] אבל בדבר האבד שוכר עליהן או מטען*. כתב הראב"ד ז"ל אפי' לא התחילו במלאכה. ודקדק זה ממשנתנו דתנן השוכר את האומנין והטעו זה את זה אין להן זה על זה אלא תרעומת ואוקימנא בשלא הלכו ועלה קתני שכר את החמר ואת הקדר וכל דבר האבד שוכר עליהן או מטען. כיצד מטען. אומר להן סלע קצצתי לכם בואו וטלו שתים ואין נותן להם אלא סלע. כתב ה"ר משה ז"ל דאפי' נתן להן שנים מחזירין לו סלע. בד"א פרש"י דשוכר עליהן כשאין מוצא לשכור פירוש בלא תוספת אבל יש שם פועלים לשכור כדי שכרן אומרים לו לא ושכור. וקשה לי פשיטא כיון שמוצא לשכור בלא תוספת למה יעשה מעותיו [ט] אנפרות ויתן להם יותר ממה שמוצא לשכור. וי"ל דקאי אמטען דאם מצא אחרים לשכור אומרים לו לא ושכור ואם הטען צריך ליתן להם התוספת בד"א שאין שם פועלים לשכור. אבל אם יש שם פועלים אומרים לו לא ושכור מאלו ואין לו אלא תרעומת :

הגה"ה

*דהיינו ב' דינרים ולעולם ישייר לעצמו משכירות כדי לגמור מלאכה ואם הוזל לא יתן להם אלא סלע ולכאורה דהוא הדין לבעל הבית אם הוזל וחזר בו צריך ליתן להו ששה דינרים ולעצמו יעכב שני דינרים שוה חצי המלאכה הנשארת ואם הוקרה לא יתן להם רק סלע כמו שפסק וכן פרש"י במתני' דאם בעל הבית חוזר בו ודין זה בקבלנות. מהרי"ת :

*ואם דבר האבד שעל ידי גרמתו נעשית אבד נראה לי דחייבים לשלם כל הפסידו משום דינא דגרמי דמ"מ מבעל הבית שאם גרם להפסידן שחייב (או) אפילו בדברים בלא קנין וק"ל דלקמן אמר גבי דבר האבד שוכר עליהן או מטען עד כמה שוכר עליהן עד כדי שכרן ואם באתה חבילה לידו עד מ' וכ' זוז מאי איריא באתה אפי' לא באתה נמי יתחייבו משום דינא דגרמי דרב נחמן גופיה משמע לכאורה דאית ליה דינא דגרמי דהא חייביה להשוא גברא דאתוי כריא דתיטי בפ' הגוזל וי"ל דהתם מיירי באותו ענין שלא גרמו לו שום הפסד כגון שהפשתן היה שרוי כבר ובשעה שהשכיר אלו לא היו אחרים מצוין ומ"מ כיון שנשכרו לו כבר צריכין לעשות או שוכר עליהן או מטען וגבי חלילים ופירסורין נמי דליכא הפסד ממון שוכר עליהם או מטען. מהרי"ת :

ג **תני** תנא קמיה דרב הלכו פועלים ומצאו שדה לחה נותן להם שכרן משלם אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן עושה מלאכה ליושב בטל. א"ל הכי אמר חביבי אי הוינא (התם) [אנא] לא [הוה] יהיבנא ליה כלל ואת אמרת כפועל בטל. אלא קשיא הך. ל"ק הא דסיירא לארעא מאורתא והא דלא סיירא לארעא מאורתא. כי הא דאמר רבא האי מאן דאגיר אגירי לריפקא ואתא מיטרא בפלגא דליליא. סיירא לארעא מאורתא [דף עז ע"א] פסידא דפועלים. ואי לא סיירא לארעא פסידא דבעה"ב. לפי שבעה"ב מכיר את ארצו ויודע דכי אתי מיטרא לא חזיא לריפקא והיה לו לומר בבקר לפועלים שישכירו עצמן למקום אחר. והפועלים לא הכירו את ארצו נמצא שבגרמתו הפסידו שכר פעולת היום. א"כ כיון שלא הראם מערב באיזה שדה יעשו מלאכה יכולין לומר לריפקא סתם השכרתנו הנה לנו שדה אחרת דחזיא לריפקא הלכך נותן להן שכרן כפועל בטל. אמר רבא האי מאן דאוגיר אגירי לדוולא ופסק נהרא בפלגא דיומא. אי לא הוה רגיל דפסיק פסידא דפועלים. דכל אונסא דלא איבעי לאסוקי אדעתייהו לא פועל ולא בעה"ב א"כ תרווייהו איבעי להו לאסוקי אדעתייהו פסידא דפועלים. דהמוציא מחבירו עליו הראיה וידו על התחתונה. הוה רגיל דפסיק אי בני מתא נינהו פסידא דפועלים. בני מתא אחריתא פסידא דבעה"ב דאיבעי ליה [לבעה"ב לאיתנויי] ומכאן פסק רבינו יואל ז"ל מי ששכר מלמד לבנו וחלה התלמיד אי לא שכיח דחלה פסידא דמלמד. ואי שכיח דהלא אי שכיח מלמד במתא ומכיר ענין התלמיד פסידא דמלמד. (א) ואי לא שכיח במתא פסידא דבעה"ב ויהיב ליה שכרו משלם ולא כפועל בטל [י] *דכל לומדי תורה דמו לאוכלוסי דמחוזא שהבטלה גורם להם שחוק וכובד איברים :

ד **אמר** רבא האי מאן דאגיר אגירי לדוולא [כ] ואתא מיטרא פסידא דפועלים ולא יהיב להו כלום* [ל]. אתא נהרא פסידא דבעה"ב: ה **ואמר** רבא האי מאן דאגיר אגירי לעבידתא פי' למלאכה ידועה שהזכיר להם או ניכוש או עידור ושלים עבידתא בפלגא דיומא. אי אית ליה עבידתא אחריתי דניחא מינה א"כ דכוותה יהיב להו. דקשה מינה לא יהיב להו. ונותן להן שכרן כפועל בטל. *ואי באוכלוסי דמחוזא נינהו דאי לא עבדי חלשי נותן להו שכרם משלם אבל אם שכרן למלאכה בסתם יכול לשנות ממלאכה קלה למלאכה כבידה. או יגמרו מלאכתן ויטלו ב' סלעים. פשיטא לא צריכא דזל עבידתא [מ] ואימריד בעה"ב ואזול פועלים ופייסוהו. מהו דתימא א"ל אדעתא דבצרין לי מאגרא. קמ"ל דאמרי ליה אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא. סלע נותן להם סלע פשיטא. [נ] אמר רב הונא בר נתן לא צריכא דאוזילי זוזא גביה מעיקרא ולבסוף זל עבידתא וקם אבליר זוזא. מהו דתימא אמר להו בליר זוזא אמריתו לי בליר זוזא איתיב לכו. קמ"ל דאמרי ליה כי אמרינן דלא הוה קים לך השתא מיהא קים לך: ו **תוספתא** (פ"ז) השוכר את הפועל [ס] להביא שליחות ממקום למקום והלך לו ולא הביא נותן לו שכרו משלם. השוכר את הפועל להביא קנים [ע] ודרקנים לכרם והלך ולא הביא נותן לו שכרו משלם. השוכר את הפועל להביא ענבים ותפוחים ורמונים ודורמסקין לחולה בא ומצאו שמת או שהבריא. לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו שכרו משלם. אמר רב הלכה כרבי דוסא דאמר קבלן ידו על התחתונה. שאם חזר בו שמין מה שעתיד לעשות. ודוקא קבלן אבל פועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום [פ] ושמין לו מה שעשה: מ"ט דרב. דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים. וה"מ בדבר שאין אבד [צ] אבל בדבר האבד ל"ש פועל ול"ש קבלן לא מצי למיהדר בהו אלא היכא דאניסי. אבל בדלא אניסי ואין פועלים לשכור שוכר עליהן או מטען. דתניא השוכר את הפועל ולחצי היום שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה אם שכיר הוא [דף עז ע"ב] נותן לו שכרו ואם קבלן הוא נותן לו קבלנותו. ודייקינן מינה טעמא דאניס הא לא אניס לא מצי הדר בהו ואוקמא רב נחמן בר יצחק בדבר האבד ודברי הכל. שמעינן מינה דבדבר האבד אפי' פועל אינו יכול לחזור בו. *הא דאמר הכא היכא דאניס שכיר או קבלן [ק] אינו נותן לו אלא שכרו שלפני האונס ובפרק קמא דקדושין (דף יז.) אמר דעבד עברי שחלה שלש אינו צריך להשלים תי' א] רבינו מאיר ז"ל דהתם מיירי כשקיבל העבד כל שכרו דאם נתן לו האדון לא ישלים ואם לא נתן ישלים. ול"נ דהתם מיירי כשחלה שלש ועבד שלש דכיון שאחר חוליו קבלו בעה"ב למלאכתו ולא אמר לנכות לו מה שחלה מסתמא מחל לו. אבל הכא שהחולי

הגה"ה

*[illegible] ללמוד בעצמו או ללמוד אחרים בחנם שלא יפסיד לימוד עצמו [illegible] מהרי"ת :

*[illegible] מהרי"ת :

*וק"ל מ"ש מדפסיק נהרא ורגיל למיפסק ופועלים בני מתא דהוי פסידא דפועלים ה"נ איבעי להו למידע אי סגי בהשוא עבידתא לכולי יומא אי לא. ואי מיירי שלא רהו עבידתא א"כ אפילו קשה מינה נמי י"ל כגון שאמר להן למירפק או לעדור במקום פלוני ולא הראן כמה צריך. וגם צריך לומר מה שאמר אי אית ליה עבידתא דכוותיה או דניחא מינה מפקד להו היינו דוקא מרפק או מעדר אבל מלאכה אחרת שלא השכירו כגון ניכוש במקום עדור אע"ג דניחא מינה לא מפקד כדאמרינן לקמן (דף עט.) גבי יין זה וספינה סתם אם לא נתן יתן וכל שכן אם היין נטבע וספינה נגולה שאין יכול לומר אביא יין אחר כיון דאמר יין זה ומה לי יין זה מה לי מלאכה זו. אבל לא משמע הכי מדלא פליג אלא בין קשה לדכוותה אבל עדור וניכוש לא. וי"ל דהתם מיירי לשכירות של חצי הדרך שעבר כבר דלא מצי אמר כיון שלא הועיל למה שהבאת עד כאן אביא יין אחר ותביא לי יין מביתי דהא יין זה קאמר ואי אפשר להביאו הלכך יתן לו השכירות מחצי הדרך שעבר כבר אבל משכירות של חצי אחר לא מהני מה שאמר ליה יין זה דיכול להביא לו יין אחר כמו הכא עבידתא דכוותה וכן צריך לפרש לקמן להריב"ם ופי' שם דלא איירי התם אלא בשכירות חצי הדרך. מיהו קשה לי כיון שביין סתם יכול לומר הבא לי יין ממקומי עד מקום שהשכרתיך ואי לא לא אתן שכרך אפילו מחצי שעבר כבר כיון שלא הועיל לו מה שעבר אם כן הא דמסיק התם אבל יין סתם וספינה סתם חולקין ואמאי כיון דצריך לעשות לו פעולה מתחלתה עד סופה למה יתן לו כלום אם לא יעשה לו כלום וכי בשופטני עסקינן שיתן לו כל השכירות בחנם כיון שיכול להביא לו יין אחר ולעשות סחורה כאשר בראשונה וגם שמא אותו שכנגדו לא ימצא ספינה אחרת ויצטרך להניח לו כל השכירות ורפיא בידי. מכל מקום משמע מכל זה אם בעל הבית אנוס או פועל שאין מפסידין בכך אלא נותן לו מה שטרח ולא יותר. אם כן בעל הבית שהשכיר מלמד לתינוק ומת או חלה שאין יכול ללמוד שלא יתן לו רק לפי מה שעולה לו עד אותו שעה כמו פסק נהרא ואתא מיטרא והסיא דספינה דטבעה לו בחצי הדרך ופריך ואם לא נתן אמאי לא יתן ופר"י דפריך מכל השכירות אע"ג דבעל היין אנוס [א] כיון שע"י זה הפסיד הספינה חייב לשלם כל השכירות וכן המלמד או כל פועל שחלה אין חייב ליתן אלא שכירות שעד אותה שעה כדאמר אם שכיר הוא נותן לו שכרו ואם קבלן הוא נותן לו קבלנותו גבי האי דשמע שמת לו מת או שאחזתו חמה והיינו מה שעשה כבר כמו שמשמע בסוגיא בהדיא. ול"ע בפרק קמא דקדושין גבי עבד עברי שכיר קרייה רחמנא שוב כ"ל דס"ס ניכוש במקום עדור אי ניחא מיניה דכיון שהוא שכיר יום לא מיפטר במה דקאמר מלאכה זו ותשיב כמו עבד והסיא דספינה סתם ויין זה לא דמי דבקבלנות מיירי וכיון דאמר זה לא מחייב באחריות דכיון דלא הוי רק קבלן לא חשיב כעבד דלגבי חזרה פסק לקמן פועל יכול לחזור משום דכתיב עבדי הם אבל קבלן משמע משמעך אין יכול לחזור בו. מהרי"ת :

*ומכל זה משמע דאפי' קבלן אין בע"ה יכול לכופו שיעשה לו מלאכתו בעל כרחו אע"ג שכבר התחיל ונתקיים הדבר רק לענין שיהיה ידו על התחתונה ולעיל פרק הזהב פי' ר"ת בסופר [ב] דמושך קולמוס דשוב אינו יכול לחזור בו וכן משמע מלשון רש"י כדפרישית לעיל גבי אומנים דחזרו בהם אין להם אלא תרעומת זה על זה דאין ביניהם אלא דברים בעלמא אבל משמע אם נתקיים הדבר תו לא מצי הדרי בהו מיהו אפשר דרש"י לא אמר רק לענין בעה"ב או לשוייה יד פועל על התחתונה אבל בדברי ר"ת משמע דלגמרי לא יכול לחזור בו בשום ממון ואומר שעשה בו מעשה ושמא אע"ג שהתחיל במלאכה לא חשיב קנין אלא במשיכת כליו או בקנין סודר. מהרי"ת :

הגהות הגר"א א] פירן ר"מ כו' ול"נ כו'. כ"כ אבל תוס' בקדושין שם תירצו בע"א דעבד עברי שאני שגופו קנוי כו' ע"ש ודבריהם נכונים מאד וכ"פ ש"ך עש"ב (בח"מ סי' של"ג ס"ק כ"ה) :

הגהות הגרי"פ [א] עיין בתוס' דף עט ד"ה אלא : [ב] דמשמשכו ממנו :

פלפולא חריפתא

הוי צריך לאשמועינן מידי אלא מיירי באומר שכרכם על בעה"ב דאשמועינן השתא טובא דס"ד כיון שאמרו כמו שאמר בעה"ב וכו' כדמסיק רבינו : [ג] **וכבר** שכרו. כלומר שנתעכבו ע"י כן עד שכבר שכרו. טור סימן של"ג: [ד] **דקי"ל** כר"מ דדאין דינא דגרמי. כ"כ התוספות ולא דמי להא דבפ' כיצד בחצר דקיימא לאגרא דלר"י פטור ואפילו גירשו מביתו ולהרי"ף נמי לא מחייב אלא משום דאכל חסרונו של זה כדמסיק רבינו התם דהכא היה מוצא בודאי מי שישכירו משא"כ התם כי נמי חצר קיימא לאגרא דלמא לא אשכח מאן דמוגר דהרבה עיכובים יש לשכור חצר משא"כ פועל מי שצריך לפועל שוכר לכל פועל שימצא לשכור ולשון המגיד משנה אהך דהכא בפ"ט מה' שכירות הרי זה כדבר האבד להם : [ה] **במקום** שאין פועלים מוצאים להשתכר. ואף אילו לא הלך לא היה מוצא להשתכר במקום אחר טור סי' של"ג: [ו] **בד"א** כו' כלומר בשכירי יום. וז"ל רש"י בד"א שלא התחילו במלאכה ארישא קאי ועד השתא פירש מידי דשכירות והשתא פירש מידי דקבלנות ע"כ והא דכ' רבינו גבי שכירי יום שלא קבלו היינו נמי שלא התחילו ודו"ק בקצור : [ז] **דלית** להו לרבנן יד פועל על התחתונה. ולקמן אפסיק הלכתא הכי בשכיר יום ולא בקבלן : [ח] **אבל** בדבר האבוד עיין לקמן בפיסקא דשוכר עליהן : **ואוקימנא** באיבעית אימא : [ט] **אנפרות** ענין הפקר וחבירו בהניזקין. והובא (לעיל) בהכונס :

[י] **דכל** לומדי תורה דמו לאוכלוסי דמחוזא כו'. ובהגה"ה שבדפוס כתוב דדבר תמוה הוא דהלא אפשר לו ללמוד בעצמו או ללמוד אחרים בחנם שלא יפסיד לימוד עצמו א"כ משתכר הוא בכך ע"כ ויראה לי דמללמוד בעצמו לא קשיא כלל דאינו דומה ללומד עם תלמיד שצריך עמל ויגיעה רבה ונמצא עכשיו שאינו עמל כל כך גורם לו כובד אברים ומללמוד אחרים נמי אין כאן תימה לפי שגם רבי יואל לא אמר אלא כשאין כאן אחרים דכוותיה דזה התלמיד כדינו דפועל דלקמן דגביה אמר הא דאוכלוסי דאמרינן התם אי אית ליה עבידתא וכו' יהיב להו וכן הוא בהדיא במרדכי דמייתי נמי לדר' יואל וכתב אחר כך אהא דשלים עבידתא בפלגא דיומא דכן הדין אם בעה"ב אומר תלמוד לי נער אחר במקומו עד שיתרפא בני הרשות בידו וכגון שאותו הנער כמו הראשון שאינו קשה בלימודו יותר מן הראשון ע"כ. ולא מצי למימר ליה למוד עם נער אחר בחנם דבאוכלוסא נמי דינא הכי דאטו משום דטובת הפועל הוא משו"ה יפטור הבע"ה : [כ] **ואתא** מיטרא פסידא דפועלים. דרוב השדות מתמלאות מים ע"י מטר ופועלים ידעי הכי כמו הבעה"ב ולא דמי לריפקא שאין כל השדות שוות בזה שע"י המטר לא יהיו ראויות לריפקא ואי לא סיירי פסידא דבעה"ב כך כתבו התוס': [ל] **אתא** נהרא פסידא דבעל הבית. דסתמא עביד דמייתי והבעל הבית יודע בחריצי שדהו דאי אתא נהרא שמתמלאין ממנו ולפיכך אפילו הוו פועלים בני מתא לא ידעי בהא אבל פסק נהרא ידעי כל בני העיר ואי הוו פועלים בני מתא הוו פסידא דידהו. תוס': **או** יגמרו מלאכתן. פיסקא היא: [מ] **ואימריד** בעה"ב. פי' אחר שחזרו בהם הפועלים וכן מוכח מפירוש רש"י : [נ] **אמר** רב הונא בר נתן לא צריכא דזל עבידתא. בגמ' לא גרסינן לא צריכא דזל עבידתא אלא גרסינן לא צריכא דאוזילי כו' והכי מסתברא דהא מסיק ולבסוף זל עבידתא ולמאי קאמר לא צריכא דזל עבידתא שאינו אלא כפל אבל רש"י גרס הכי : [ס] **להביא** שליחות כו' נותן לו שכרו משלם. פשוט הוא שאינו דומה להלכו חמרים ולא מצאו תבואה לפי שגם לא היה שוכרן לאותו מהלך בלבד אלא ליום א' ונתבטלו כל היום אבל זה כבר עשה מלאכתו משלם לפיכך נוטל שכרו משלם ומ"מ אם היה דבר כבד מה שיש לו להביא מנכה לו שאינו דומה הבא טעון לבא ריקם הא"כ הוא מאותן [illegible] שדרכן לטרות. המגיד פ"ט מה' שכירות. ועיין בדברי רבינו במסכת יבמות פרק מצות חליצה גבי חליצה מוטעת : [ע] **ודרקנים**. גרסינן בתוספתא ופירשו מענין דקירה ונעיצה בקרקע כך פירש בערוך ערך דקר : [פ] **ושמין** לו מה שעשה. כ"כ הרי"ף אבל אין נותנין לו שכרו משלם ואפילו אם חוזר מחמת אונס דינא הכי כדלקמן וכמו שאפרש שם : [צ] **אבל** בדבר האבד כו'. דלא אלימא דרשא דולא עבדים לעבדים שיהא כח לפועלים שיחזרו אפילו בדבר האבד תדע דאי דרשא גמורה היא א"כ לא יהא כח בידם שישכירו עצמם כלל לשכירי יום אלא לאו דרשא גמורה היא וחכמים הוא דתקנו להם תורה והסמיכו על המקרא שאמר כי לי בני ישראל עבדים ולפיכך אמרו ז"ל שיכולים לחזור לקיים מה שנאמר כי לי וגו'. ובדבר האבד היה נראה להם שלא לתת להם יד שיחזרו הואיל ודבר האבד הוא : [ק] **אינו** נותן לו אלא שכרו

תפארת שמואל

פרק ששי (א) ואי לא שכיח במתא פסידא דבעל הבית וכו'. נ"ב אבל מ"מ יכול ליתן לו בן אחר ללמוד במקומו כדאיתא בהגהת מיימוני בשם ר' שמשון בשאלות תשובות השייכים לספר קנין (סי' למ"ד) כי דומה למי דשלמה עבידתא דיכול ליתן לו מלאכה אחרת דכוותיה ולא דקשה מיניה ס"ה כאן אם הנער השני קל ללמוד כמו הראשון שאינו קשה בלמודו יותר וכן איתא במרדכי בהדיא וכתב עוד במרדכי הא דאמרינן דקשה מיניה לא יהיב ליה היינו כשאינו רוצה להוסיף וכו' הרשות בידו וכן במלמד דין א' לכן וה"ה לפי האי פיסקא שכתב הרא"ש אם שכרו למלאכה סתם פירש תהיה היום עמי במלאכה או לכמה ימים אפילו ממלאכה קלה יכול לשנות לכבדה כן הדין אם שכרו לבן סתם יכול ליתן לו בן אחר שילמד אע"פ שהוא התחיל ללמוד עם החריף ואח"כ מת או חלה יכול לשנות באחר אע"פ שהוא קשה מהראשון וק"ל. ואם חזר המלמד אינו דומה לפועל. שיכול לחזור אפילו בחצי היום כי למוד חשיב כדבר האבוד ובעל הבית שוכר עליו ולא כדברי ר' יואל שדימה אותו לפועל כי ראבי"ה בנו והרבה גאונים גאוני עולם חולקין עליו וכן ר' מאיר דן הלכה למעשה ע"ש במרדכי וכתוב עוד במרדכי דינים

היה בסוף זמנו אין הוכחה שמחל לו. והא דמפליג התם בין חלה שלש לחלה שש ולא מפליג בין חלה שלש ועבד שלש ובין עבד שלש וחלה שלש. [ר] (ב) בלאו הכי משני התם בחלה [שש] ועבד שלשה. [דף עח ע"א] שוכר עליהם או מטען ועד כמה. אמר רב נחמן עד כדי שכרן. (ג) פרש"י עד מה שבעה"ב תפיס משכרן. (ד) וי"מ בכפל שכרו [ש] כדאמרינן במקח טעות עד כדי דמיהן. וכן משמע בירושלמי דקאמר בדבר האבד כיצד אומר להן סלע קצצתי לכם באו וטלו שנים או נוטל מזה ונותן לזה. ולפי' רש"י אם [ת] כבר פרע להן לא יטול מהם מה שעשו איתיביה רבא לרב נחמן עד ארבעים וחמשים זוז כי תניא ההיא [א] כשבאת חבילה לידו. היינו כלי אומנות כדרך האומנים שמוליכין כלי אומנותן לבית בעל מלאכה אבל לא באתה חבילה לידו אינו שוכר עליהן אלא כדי שכרן ואם שכר יותר נותן משלו: ז מתני' השוכר את האומנין וחזרו בהן ידם על התחתונה. ואם בעה"ב חוזר בו ידו על התחתונה. כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה: גמ' [דף עז ע"ב] תניא כל החוזר בו ידו על התחתונה כיצד. המוכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מהם מאתים זוז בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה. רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי. מהיכן מגביהו. מן העדית. אע"ג דב"ח דינו בבינונית. הכא [ב] גובה כדין אמזיק דכל דזבין ארעא אוזולי מוזיל ומזבין נכסי. ובזמן שהלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה. רצה אומר הילך מעותיך או הילך קרקע כנגד מעותיך. מהיכן מגביהו. מן הזיבורית. כדין ב"ח דשקיל מן התורה בזיבורית אלא משום נעילת דלת תיקנו רבנן שיגבה מבינונית והכא לא שייך נעילת דלת. רשב"ג אומר מלמדין אותן שלא יחזרו בהן כיצד. כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלוני לפלוני באלף זוז ונתן לי מהן מאתים זוז והריני נושה בו שמנה מאות זוז. ופריך מדרשב"ג אדרשב"ג דתניא הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים ד"ר יוסי. רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו. אר"ש ב"ג בד"א שאמר לו ערבוני יקנה. אבל אם מכר לו שדה באלף ונתן לו מהן ה' מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר לאחר כמה שנים אלמא אפי' בסתם נמי לא מלי הדר ביה. ומשני (הא) לא קשיא הא דעייל ונפיק אוזי הא בדלעיל מיירי בדעייל ונפיק אוזי שתבע המוכר מעותיו מן הלוקח פעם אחת ודחהו ותבעו פעם [ג] שניה ודחהו [ד] בלך ושוב הלכך אגן סהדי דאדעתא דהכי לא מכר לו. דכיון דעייל ונפיק אוזי מחמת דוחקו מכר ונתבטל המקח כנגד המעות שנתחייב לו עדיין. ומכאן ואילך אפילו לוקח יכול לחזור בו ונתבטל המקח לגמרי אפי' החזיק בקרקע או קנהו בקנין סודר או בשטר. דהא אי לא עייל ונפיק אוזי קנה כל הקרקע באותן דמים שנתן כדאמר רשב"ג באידך ברייתא. אבל מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהן חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר לאחר כמה שנים. אלא האי דעייל ונפיק אוזי מבטל המקח. הלכך באיזה ענין שקנה המקח נתבטל וכן אמרי' לקמן ההוא גברא דזבין חמרא לחבריה ופש בהדיה חד זוזא והדר עייל ונפיק עליה דמלי הדר ביה [ב] אע"ג דמשך החמור: בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה וכו'. אע"ג דעיכובא אתא מחמת לוקח שדחה את המוכר בפרעון המעות מ"מ כיון שנתבטל המקח בגרמת המוכר יד לוקח על העליונה. ובזמן שהלוקח חוזר בו והמוכר אומר תן לי מעותי ואני רוצה לקיים המקח אפ"ה לוקח מלי הדר ביה כדפרישית לפי שכבר נתבטל המקח [ג] ואין המקח קיים לחצאין. יד המוכר על העליונה וכו'. והא דאמר גבי חמרא שהמקח בטל לגמרי. היינו לפי שהחמור אין ראוי ליחלק [ד] והמוכר אין רוצה להיות שותף עמו. אבל במידי דבר חלוקה אין המקח בטל אלא [ה] כנגד המעות שחייב לו. ואידך דרשב"ג בדלא עייל ונפיק אוזי הלכך קנה הכל. והיכא דאמר ערבונו יקון לעולם קונה כנגד ערבונו ולוקח נוטל כחום. *ר"ח פי' הא דעייל ונפיק אוזי לא קני היינו דגלי אדעתיה מוכר דלא מזבין אלא משום דצריך לדמי השתא בדוחקא. אבל אי מזבין לאישתלומי למחר וליומא אוחרא בלא נחילותא מעידנא דאחזיק קנה וזוזי מקבל להו לבתר הכי דנעשה עליו כמלוה ואפי' עייל ונפיק אוזי. והראב"ד ז"ל כתב אפי' קבע לו זמן הפרעון וכשהגיע זמן דחקו לפרוע מעותיו וזה דחהו גם זה נקרא עייל ונפיק אוזי. ודייק לה מדקאמר רשב"ג מלמדין אותו שיזקוף עליו השאר במלוה אלמא אפי' שהרחיב לו זמן אם לא זקפן במלוה מיקרי עייל ונפיק אוזי. ואני אומר הכל לפי ראות הדיינין כי לפעמים אדם דחוק למעות ומוכר קודם הגעת זמן הפרעון שלא יראהו דחוק למעות ויזדלזלו נכסיו ואין רוצה לקבל דמי המכירה עד שילטרך לפרוע חובו פן יוליאם וכשיגיע הזמן אין עייל ונפיק אוזי יותר מזה. הלכך בכל עת שיראו הדיינין שהוא דחוק למעות ועייל ונפיק אוזי המקח בטל. כי הא דאמר רבא האי מאן דזבין ליה מידי לחבריה וקעייל ונפיק אוזי לא קני. לא עייל ונפיק אוזי קני:

הגה"ה

*כפי' רבינו תנגלל כ' הא דאמור רבנן (כתובות נז.) זבין ולא אצטריכו ליה זוזי הדרי זביני דוקא במקרקעי אבל במטלטלין אין מוציאין מן הלוקח. מא"ז:

ח ואמר רבא האי מאן דאוזפיה לחבריה (ארבעה) מאה זוזי ופרעיה חד חד זוזא [ו] פרעון הוי אלא אית ליה תרעומת דא"ל אפסדתינהו מינאי. וקמ"ל שאין המלוה יכול לומר איני רוצה ליקח מעותי אלא בבת אחת [ז] והך מילתא שמעינן ליה מדקאמר לעיל ונתן לו מהן חמש מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר לאחר כמה שנים. אלמא פרעון הוי אע"ג דלא פרעיה בבת אחת. ההוא גברא דזבין חמרא לחבריה ופש גביה חד זוזא והוה עייל ונפיק עליה. יתיב רב אשי וקמעיין בה כה"ג מאי. א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא לא קני. א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי והא אמרינן משמיה דרבא קני. א"ל התרגם שמעתיך במוכר שדהו [דף עח ע"א] מפני רעתה. הלכך אפי' עייל ונפיק אכולהו זוזי קני. דאמרינן האי דעייל ונפיק אוזי כי היכי דלא ליהדר ביה לוקח. אע"ג דאי לא עייל ונפיק אוזי כ"ש דלא מלי לוקח למיהדר ביה [ח] מ"מ הוא ירא שמא תגלה לו רעתה וידחנו בדמים. גרסינן בקדושין בפ"ק (דף כז.) מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהם קנה כולן. בד"א שנתן לו דמי כולן. אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו. ומיירי אפי' לא עייל ונפיק אוזי ואפי' הכי לא קנה אלא כנגד מעותיו. דאין חזקה שדה שבמדינה זו מועלת לקנות שדה שבמדינה אחרת אא"כ נותן לו דמי אותה שדה. פשיטא בעא לזבוני במאה ולא אשכח וזבין במאתן ועייל ונפיק אוזי לא קני. אלא בעא לזבוני במאה ואי טרח הוי מזבין במאה ולא טרח וזבין במאתן וקעייל ונפיק אוזי מאי. כי מוכר שדהו מפני רעתה דמי או לא תיקו: ט מתני' השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה בבקעה והוליכה בהר אפי' זו י' מילין וזו י' מילין ומתה חייב. אפי' אם אותה שהלך בה יותר קלרה חייב. דכיון דחייב מחמת שינוי מקום אין חילוק ואפי' הוליכה פחות נמי. שכר את החמור והבריקה או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך. מתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור אחר. השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה אם הוחלקה פטור ואם הוחמה חייב. בבקעה והוליכה בהר אם הוחלקה חייב ואם הוחמה פטור. ואם מחמת המעלה הוחמה חייב: גמ' מ"ש רישא דלא [ג]פליג בין הוחלקה ובין הוחמה אלא

*) וגם על בגד לארוג אם שכרוהו בשעה שרגילין לקנותו ביוקר ויהיה הפסד לבעלים אם לא יארגוהו מעכשיו כי אחר זמן הוא בזול הרבה יותר מעכשיו הוי נמי דבר האבד וכן מלמד שנשכר בעת שהיו מלמדים מצויין יותר מעכשיו מ"מ [אם] לא יצטרך התינוק להתבטל בכך רק דבר מועט כגון שידוע שימצא מלמד בקרוב לא הוי דבר אבד כי אם לפי אותו זמן ואם התינוק יכול לקרות בתורה בנביאים וכתובים בלא מלמד באותו זמן מועט וגם בלא לימוד פעמים שהוא בריאות להינוק שנותנין לו מעט ריוח מן הלמוד ואין כופין אותו אלא לרצונו ואם אין האב רגיל לדחוק עצמו על שכירות מלמד בזמן מועט כזה עד שיזמין לו לא הוי דבר האבד אבל אם דרך האב לדחוק עצמו על שכירות בנו מחמת פסידא דלא הדר הוי דבר האבד ומלמד הוי פועל ולא קבלן ואם שכיר הוא ללמוד כל הספר או הליו ולא קבעו לו זמן ויכול להבטל כשהוא רוצה אז הוא חשוב קבלן. המשכיר מלמד לבנו וחלה הבן יש למלמד להשלים עכוב החולי ואע"ג שמפסיד המלמד שאין מוצא תינוק אחר ללמוד וכגון שאין הבן מלומד בחולי וכל דבר שלשניהם ידוע לבעה"ב ולפועל על הפועל להתנות אבל אם אינו ידוע כ"א לבעה"ב על בעה"ב להתנותו ואם המלמד יודע שהנער מלומד בחולי צריך לאתנויי ואם לא התנה הפסיד שכרו כל ימי חוליו ואם מת הבן תוך שנתו יכול לתובעו כל שכרו בהשכירו לבנו זה וכן אם אמר לבנו סתם וידוע על איזה בנו ורפיא בידי א]אם יכול לומר לו תלמוד לי נער אחר שהוא חריף כמותו ואם הביטול מחמת גזירת המושל בעיר ואי אפשר למלמדים ללמוד הוה ליה מכת מדינה ונותן לו כל שכרו וצ"ע לקמן בהמקבל והולכים אחר מנהג המדינה להשכים ולהעריב ללמוד ועל המלמד מוטל שלא יעסוק בשום מלאכה אחרת עם הלימוד ואסור לו למלמד ליקץ בלילה יותר מעונתו מפני שלמחר יהיה עצל ללמוד וגם אין לו לענור במאכל ובמשתה אם הוא מפרנס עצמו מפני שלא יוכל לטרוח ללמוד. מא"ז:

*אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליה אין מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן וכן האומר לחבירו אתן לך כך וכך והילך משכוני אין המשכון משועבד כלום אלא א"כ הקנה המתנה בקנין גמור ואח"כ נתן המשכון והר"י בר' יצחק מריגנשבור"ק כתב בשם ר"ת שאם נתן לו המשכון על מנת שיתן לו מנה יעכב המשכון עד שיתן לו. מא"ז:

הגהות הב"ח א הכא גובה כדין ניזק דכל: ב לא קשיא הא דעייל ונפיק אוזי הא דלא עייל ונפיק אוזי האי דקתני דאי לא זקפו עליו במלוה חוזר מיירי בדעייל ונפיק אוזי שתבע המוכר מעותיו: ג מ"ש רישא דלא מפליג:

הגהות הגר"א א] בהגה"ה ד"ה וגם. ורפיא בידי אם כו'. נ"ב המרדכי והרשב"א חולקין בזה (הובא בח"מ סימן של"ה ס"א בהג"ה): ב] הכא גובה כו'. נ"ב אבל הרמב"ם פסק כתירוץ ראשון (שבגמ') מעידית וזיבורית שבה: ג] ותבעו פעם שניה. נ"ב ודוקא ב' פעמים באותו היום של זמן הפרעון ולא פרעו באותו היום דוקא אבל אם פרעו קודם השיכה או דעייל ונפיק לאחר יום הפירעון לא. הרמ"ם: ד] ודחהו בלך ושוב. נ"ב אבל הרמ"ה כתב דה"ה אם לא מצאו:

פלפולא חריפתא

שכרו שלפני האונס. מדאמרינן בגמרא אילימא רבנן כי לא אניס נמי הא אמרי רבנן יד פועל על העליונה. ש"מ דבאניס נמי אין לו אלא שידו על העליונה אבל לא שיתן לו כל שכרו: [ר] בלאו הכי משני התם כו'. כלומר בלאו הכי מפליג התם מיניה וביה דהיינו שמחלק דדוקא חלה שלש ועבד שלש אבל חלה ארבע ועבד שנים משלם וטעמא פירשו התוספות שם דאי עבד שלש הוי כשני שכיר כדכתיב בישעיה שלש שנים כשני שכיר: ה"ג בחלה שלש ועבד שלש: [ש] כדאמרינן במקח טעות עד כדי דמיהן בפרק הזהב דאמר ר' יהודה אף המוכר ספר תורה כו' וכי היכי דליכא דעד כדי דהתם היינו בכפל כדפסקי דמיהן וה"נ דכוותיה ורש"י ס"ל דהכא שאני דנקט שכרו דמשמע מאי דתפיס. ועוד יש לפרש דיש מפרשים הביאו ראיה מהתם שאין מוחלין ביותר מכפל הדמים. והכי נמי דכוותה אף על גב דאין הלכה כר"י מכל מקום הכא דפסקינן דמלי לשכור ביותר הלכך מסתמא מחלי עד כדי דמיהן ולא יותר ומיהו בכדי דמיהן מחלי וראיתי למהר"ר ואלק כהן שכתב בסימן של"ג דהיינו טעמא כי ההוא דאמרינן (לקמן) באומר ערבוני יקון דהלה מקבל אם אחזור אני אכפול לך ערבונך: [ת] אם כבר פרע להם לא יטול כו'. דהא מאי דתפיס קאמר וצריך לי עיון דא"כ לרש"י מאי איכא בין דבר האבד לשאינו אבד לרבי דוסא דהא בשאינו אבוד נמי כתב רבינו לעיל דמכיסם אין צריכין לתת כלום ומשמע דאילו שמין מה שעתיד לעשות שהוא כדי כל השכר ועדיין לא נתן להם כלום ששוכר עליהם בכדי כל השכר ופשטא דברייתא נמי הכי משמע דודאי דהא דקתני היה יפה ששה דינרין לאו דוקא והוא הדין יפה שני סלעים אלא אורחא דמלתא שאין דרך להתיקר עד הכפל ומצאתי לבית יוסף סימן של"ג שמבאר לדברי רש"י בפנים אחרים שכתב ביאור דבריו כל מה שהוא חייב להם יוסיף לאחרים על שכרם והיינו כפל שכר הראשונים ותוספות זה נוטלו מפועלים הראשונים עכ"ל ומיהו איכא בינייהו דרש"י וי"מ דלרש"י דוקא בכפל מה שעדיין נשאר להם בשכר אילו היו גומרין אותו וא"כ אכתי קשיא הירושלמי לפירש רש"י דנוטל מזה משמע כל הסלע דהא אטלו שתים קאי. ולי נראה לבאר דברי רש"י שהוא מסכים עם הירושלמי שזהו לשון רש"י עד כדי שכרן אם עשו הנלו קצת המלאכה ולא קבלו כלום שוכר עליהם כל מה שהוא חייב להם יוסיף לאחרים ויגמרו ע"כ דר"ל שאם לא שילם להם כלל שיכול להוסיף לאחרים כל מה שחייב והיינו כפל אבל אילו כבר נתן להם כדי מה שעשו במקצת המלאכה אין לו להוסיף אלא כדי מה שבידו כלומר כדי מה שעדיין יש להם בשכר מחמת שלא גמרו ואפילו קבלו יותר משיעור המגיע להם על מקצת המלאכה שעשו הוי כאילו לא קבלו שהרי לא עשו כנגדו ובכך יכול להוסיף ולא יותר דמה שכבר עשו מלאכה וקבלו בשכר זכו באותו שכר ואין כח ביד בעל הבית להוציא מהם ודברים של טעם הם וכך יש לפרש ג"כ הירושלמי דהא דקאמר או נוטל מזה דמשמע דנוטל כל הסלע היינו אם עדיין לא קבלו שום שכר אף על המקצת שעשו אבל אם כבר קבלו בהא לא קא מיירי הירושלמי: [א] כשבאת חבילה לידו. ולא דמי למנה אין כאן משכון אין כאן דבפ"ק דקידושין דף ח' כמו שכתב רבינו שם סימן י"ב: השוכר את האומנין. בגמ' ריש פירקין: [ב] אע"ג דמשך החמור דאין סברא לומר דלענין מי שפרע קאמר תוספות: בזמן שהמוכר כו'. הוא פיסקא: [ג] ואין המקח קיים לחצאין שיהא המוכר רשאי לחזור ולא הלוקח דו"ק בסמוך: [ד] והמוכר אין רוצה כו'. וכן נמי אם הלוקח חוזר ואינו רוצה להיות שותף אלא עובדא הכי הוה שהמוכר חזר: [ה] כנגד המעות שחייב לו. אבל מה שפילם נתקיים המקח לענין זה שאם חזר המוכר מחויב לתת לו קרקע מעידית ואם לוקח חוזר מחויב ליקח קרקע מזיבורית: ה"ג מקבל להו בתר הכי דנעשה עליו וכן הוא בטור סימן ק"ל: [ו] פרעון הוי. מצאתי לבעל שלטי הגבורים שכתב בפרק בית כור דל"ע מהכא אדכתב הרא"ש בפ"ק דב"ק שלא יוכל הלוה לפרוע קצת שדה זו וקצת שדה זו שאין זה פרעון יפה ע"כ ולי נראה דלא קשיא ולא מידי דהתם מיירי שקצת השדה אינו כשיעור שדה שהוא ט' קבין וכמו שכתבתי שם אבל אילו הוה ט' קבין אה"נ דיכול לפרוע כן משום דהוה שיעור ובפרעון מעות אין לחלק בין כשיעור לשאינו כשיעור ואי משום הך תרעומות דאפסדתינהו יש לומר דיכול לומר לו החזק אצלך כל פרט ופרט עד שיהיה הכל ביחד משא"כ הפרעון דמקצת שדה דודאי לא הוי פרעון יפה דלא יוכל להכרם ביחד לעולם ועיין עוד מה שאכתוב בזה בסמוך: [ז] והך מלתא שמעינן ליה מדקאמר לעיל ונתן לו ת"ק זוז כו'. נריך לי עיון למאי נ"מ צריך לסיועיה לרבא מהברייתא ומיהו מצאתי במרדכי דמקשה אדרבא דבפ"ק דע"ז אמרינן משל לאדם שנושה בבני אדם א' אוהבו וא' שונאו מאוהבו נפרע מעט מעט משונאו נפרע בבת אחת משמע שאינו יכול לפרוע לו בחד חד זוזא ולאו ראיה היא דמלינו למימר כגון שהלוהו לזמן מאוהבו ישראל מקבל קודם הזמן אבל משונאו ימתין עד הזמן ואז יפרע ממנו בבת אחת ובערכין פ' שום היתומים אמרינן איכא דניחא ליה בכ"ח ואיכא דניחא ליה באשראי איכא דניחא ליה באשראי דשקיל ליה על יד על יד משמע אבל בב"ח לא שקיל על יד על יד עכ"ל המרדכי: [ח] מ"מ הוא ירא כו'.

תפארת שמואל

הדומים לזה ע"ש: (ב) בלאו הכי משני התם וכו'. נ"ב פירוש בלאו הכי מתרץ שם על שלש ועל שש ובעבור זה החילוק כמו שמשני התם לכן הוא מחלק בין ג' לשש וז"ל הגמ' חלה ג' ועבד ג' וכו' הא גופיה קשיא וכו' חלה ג' וכו' והנה הרמב"ם פסק עד ד' אינו חייב להשלים ודוקא שחלה ד' וכ"ל כפרש"י שד' דנקט לאו דוקא אלא לעולם חלה ג' אינו חייב להשלים מאחר שעבד חצי שכרו אבל חלה יותר אפילו יום א' חייב להשלים וכן איתא בתשובות מיימוני בשם רבינו שמשון ע"ש וכן משמע בתשובה שלאחריה במיימוני שכתב בשם מהר"ם וז"ל עבד עברי דוקא היכא דאניס דחלה חצי הזמן משמע אבל לא יותר וכ"מ למלמד שרוב גדולים פסקו שכן דין המלמד אם חלה חצי שכירותו אינו חייב להשלים או לנכות משכירותו וכן פסק ר"ש בתשובה דלעיל וכן פסק במרדכי בשם מהר"ם ולא כדברי התוספות פ"ק דקידושין שכתבו חילוקים בין עבד עברי שגופו קנוי ובין שכיר יום ומלמד שאינו כך ועוד חילוקים אחרים ומביאים ראיה מהאי סוגי' אפי' לא אניס נמי כמו שהוכיח הרא"ש וכ"ל שזה התוס' אינו שתם תוס' ולא תוספות ר"ש כי שום פוסק לא הביאהו. וכן בסי' רנ"ו לא נזכר והנה מה שחילק הרא"ש בין חלה מתחלה ובין חלה לבסוף אינו נראה כלל דודאי אין זו סברא לומר מאחר שקבלו ולא אמרו לנכות מסתמא מחל כי מניין לנו שמחל נימא ליה אדעתיה דתשלים ליה או לנכות כמו שמוכרת בעצמו לחלק גבי חלה ד' וכו' וכמו שכתב לעיל בהג"ה ועוד לפי דבריו שמחל לו האדון והלא בספרי מפיק ליה מקרא פ' ראה וא"כ משמע שהכתוב הקיל גבי ע"ע בכל מילי כדאיתא פ"ק דקדושין וגם בסמ"ג לא משמע שום חילוק ע"ש וגם ליפנא דגמרא חלה משמע אין חילוק מדלא אמר חלה מתחלה וק"ל לכן נראה שהדין פועל ומלמד דמי לע"ע בכל מילי כמו שהוכיח מהר"ם בתשובות מיימוני סי' ל"א והביא ראיה הלא עבד עברי איסורא עבד ועבר על כי לי בני ישראל עבדים וגו' מקילים בזה קל וחומר פועל וכו' ע"ש וגם ע"ע שכיר קרי' רחמנא וא"כ מה שמשמע כאן שאינו מפסיד הפועל ימי חולי של פועל מוכרחים אנו לתת דרך מהר"ם שתירץ שהפסוק מיירי שקבל שכרו כבר. וכן משמע ליפנא דספרי והביא ראיה אותו רבי ברוך אביו של מאיר בפ"ב דקדושין וז"ל הא ה ונקרפא יכול להזור לו מדמי שכר בטילותו ר"ל יצא לחפשי וכו' והא מגמ כדברי מהר"ם ז"ל וז"ל בהג"ה ה' שהוכיח מתחלה שחייב המלמד להשלים או לנכות אם לא שנתן לו שכרו מתחלה וז"ל וכן נ"ל הלכה למעשה במלמד שחלה וה"ה כל פועלים ואע"פ שלא קבלתי מרבותי שקיבלו מרבותם לחלק בין הקדים לו שכרו וכו' וכן דנים בכל נרפת וכן דנתי עד עכשיו כרבותי ותוזרני בי. וכן נ"ל הלכה למעשה שהוכחתי מפי בעל השלום עכ"ל ודו"ק: (ג) פרש"י עד מה שהבעל הבית תפיס משכרן וכו'. נ"ב וכן לשון רש"י כל מה שהוא חייב להם יוסיף לאחרים ויגמור וזהו מה שכתב הרא"ש בסוף לפרש"י אם כבר פרע להן וכו' וק"ל וא"כ מה שמקיל רש"י גבי פועל שבעל הבית לא יכול לשכור עליו רק על מה שנשאר בידו שלא שלים עדיין מחמיר הרא"ש והטור שאפי' קבלו שכרן משכיר עליהן והם מחוייבים להחזיר כל מה שזה מוסיף על שכרם שהיה ראוי ליתן להם. והנה נראה מדעת הרמב"ם שאינו הופס הירושלמי בזה כי גבי מטען עליהם מביא הירושלמי סלע קצצתי וטלו ב' סלעים וגבי שוכר עליהם לא כתב זה רק בסתמא עד כדי שכרן משמע כפשוטו ע"ש אלא שכתב נוטל מהן דמשמע אפילו קבלו שכרן. וכן משמע במ"מ ע"ש. וכן נראה כדבריו וכן הוא כדברי מהר"ם שאינו שוכר לשכור עליהם יותר מדאי אלא זה סך ראשון ולא כמ"ש ולעיל ברא"ש בגליון כתבתי ושוכר ג"כ דלא כרש"י (תשובת ר' מאיר על ראובן בהשכיר וכו' עיין במרדכי פרק השוכר את האומנין שאפילו נתן להם שכרן מוציא מהם לשכור אחר עד כדי דמיהן וכן איתא בהדיא בהגהות מיימוני וכן איתא במרדכי גבי מלמד שחזר שאפילו קבל שכרו). וכ"ל שזהו הדעת המהוור שבכולם וכן ראוי לפסוק וכן הוא לשון רש"ל: (ד) וי"מ בכפל שכרו וכו'. נ"ב עד הכפל אבל אם הוסיף על שכירתן יותר מכפל אינם צריכים לשלם

*) הגה"ה זו שייך לע"א הס"ד אפילו פועל אינו יכול לחזור בו.

וכיוצא

קפסיק ותני חייב ומ"ש סיפא דקמפליג. אמרי דבי רבי ינאי רישא דמתה מחמת אויר וכגון [ט] שהיה האויר קשה ומשונה שבאותו היום והוא שינה הלינן אם היה מוליכה למקום שהשכירה לא היה האויר כ"כ קשה שם והא דנקט הר ובקעה לפי שרגיל אוירן להשתנות זה מזה [י] והוה ליה כמפרש שמתה מחמת אויר. וה"ה נמי הר והר בקעה ובקעה אם היה האויר משונה וקשה שם בו ביום. [כ] ודוקא שהיה האויר משונה שם בו ביום דאם לא היה האויר משונה שם בו ביום לא הוה תלינן מספיקא לומר שאם היה מוליכה במקום שפסק לא היתה מתה כדי להוציא ממון. רבי יוסי בר' חנינא אומר שמתה מחמת אובלנא. שנתייגעה מחמת מלאכה אם שינה מהר לבקעה שמא בהר היה הרוח שולט בה ולא היתה מתיגעת כל כך. ואם שינה מבקעה להר שמא בהר היה לה טורח יותר. רבה אמר שהכישה נחש וכגון שידוע שבמקום שהוליכה מצויין נחשים יותר מבמקום שהיה לו להוליכה. והא דנקט הר ובקעה לפי שאינן שוין לענין נחשים כדפרישית גבי אויר. ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן הא מני ר' מאיר היא דאמר כל המעביר על דעתו של בעל הבית [דף עח ע"ב] נקרא גזלן. דתניא רשב"א אומר משום ר"מ הנותן דינר לעני ליקח לו חלוק לא יקח בו טלית טלית לא יקח בו חלוק מפני שמעביר על דעתו של בעה"ב. וליתא לדר"מ וכן נמי הא דתניא מגבת פורים לפורים *ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דברי ר' יעקב שאמר משום ר' מאיר. ור"ג מיקל. וליתא לדרבי מאיר דתרוייהו בחד טעמא שייכו. וכר"ג סבירא לן דמיקל: י השוכר את החמור והבריקה. מאי והבריקה. הכא תרגימו נהוריתא רבי אבא אמר אבזקת ראויה קנת למלאכה. מתה או נשברה שמפסיד כל שכרו חייב המשכיר למכור העור. והנבילה לכלבים ולהוסיף א[א]לו מעות ולהעמיד לו חמור או ישכור לו אחר בדמי הנבילה שהרי חמור זה שיעבד לו או יחזיר לו שכרו זה לשון רש"י. והוא מגומגם מדכתב שהרי חמור זה שיעבד לו [ל] אלמא משמע דאמר ליה חמור זה ומדכתב ולהוסיף [ב]לו מעותיו ולהעמיד לו חמור אחר אלמא איירי בחמור סתם. דאי בחמור זה אין חייב להוסיף משלו אלא בדמי הנבילה יקח או ישכור. והאי מתני' בחמור סתם מדקתני חייב להעמיד לו חמור אחר. אמר רב לא שנו שהמשכיר אומר לשוכר הרי שלך לפניך אלא באנגריא חוזרת. אבל באנגריא שאין חוזרת חייב להעמיד לו חמור. ושמואל אמר בין באנגריא חוזרת בין באנגריא שאין חוזרת אם בדרך הלוכה ניטלה *אומר לו הרי שלך לפניך. ואם לאו חייב המשכיר להעמיד לו חמור אחר. והלכתא כשמואל דקי"ל הלכתא כוותיה דשמואל בדיני: תוספתא השוכר את הפועל ונאחז באנגריא [מ] לא יאמר לו הריני לפניך אלא נותן לו שכרו כמה שעשה. השוכר את החמור והבריקה או שנעשת אומר לו הרי שלך לפניך. במד"א ששכרה למשוי אבל שכרה לרכוב חייב להעמיד לו חמור: [דף עט ע"א] אמר רב פפא וכלי זכוכית כלרכוב דמי. איתמר השוכר את החמור לרכוב עליה ומתה בחצי הדרך. אמר רב אם יש בדמיה ליקח יקח לשכור לא ישכור. ושמואל אמר אף לשכור ישכור. במאי קמיפלגי רב סבר לא מכלינא קרנא. ושמואל סבר מכלינא קרנא. ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור נותן לו שכרו של חצי הדרך [נ] משום דאמר אילו בעית למיתי עד הכא לא אגרא בעית למיתב הלכך נותן לו שכרו של חצי הדרך *ואין לו על המשכיר אלא תרעומת. ודוקא דא"ל חמור זה אני משכיר לך אבל א"ל חמור סתם חייב להעמיד לו חמור אחר. דבמשיכת החמור נשתעבדו נכסי המשכיר להעמיד חמור עד אותו מקום. והלכתא כשמואל דאמר מכלינא קרנא. דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני. ואי קשיא לך הא דגרסינן בפ' המקבל (דף קט:) ההוא גברא דמשכן ליה פרדיסא לחבריה לעשר שנין קם לחמש שנין אביי אמר פירא הוי רבא אמר קרנא הוי וילקח בהו קרקע והוא אוכל פירות אלמא בין לאביי בין לרבא [ס] תרוייהו אית להו דלא מכלינא קרנא. התם הא אפשר לזבוניה ולזבוני ארעא מדמי ולמיכל מיניה פירי. אבל הכא לא אפשר דשמואל נמי לא אמר דמכלינא קרנא אלא היכא דאין בדמיה ליקח אבל היכא דיש בדמיה ליקח יקח ולא ישכור: יא ת"ר השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך משום רבי נתן אמרו אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן. היכי דמי אילימא בספינה זו ויין סתם אם נתן אמאי לא יטול נימא ליה הב לי ספינתא ואנא מייתינא חמרא. אלא בספינה סתם ויין זה אם לא נתן אמאי לא יתן [דף עט ע"ב] נימא ליה הב לי חמרא ומייתינא ספינתא. אמר רב פפא אי אתה מוצא אלא בספינה זו ויין זה דכל חד מינייהו לא מצי לקיומיה תנאיה. הלכך כל חד מינייהו דהפיס אגריה מצי למימר לחבריה לית לך גבאי ולא מידי. [אי בעל הספינה מוחזק מצי אמר ליה לבעל היין לית לך גבאי ולא מידי] אי משום ייגך שלא הולכתי תניהו לי ואוליכנו. ואי בעל היין מוחזק מצי א"ל לבעל הספינה לית לך גבאי ולא מידי. כי מה שטרחת והולכת ייני עד כאן בזה לא הרווחתי כלום. הוליכני באותה ספינה שהתניתי ואתן לך שכרך. אבל בספינה סתם ויין סתם חולקין. דבעל הספינה מצי אמר לבעל היין הב ייגא ואנא מייתינא ספינתא ובעל היין מצי אמר לבעל הספינה הב ספינה ואנא מייתינא חמרא. וכיון דהאי לא מייתי חמרא והאי לא מייתי ספינתא הוי מילי דידהו שקילי כי הדדי וחולקין דמים. [ומיהו] כל א' מהם שהביא את שלו וחבירו לא הביא יפסיד. וחולקין דקאמר הכא היינו היכא דשום אחד מהם לא קיים תנאו. ואין המוחזק יכול לומר לחבירו עד שתביא את שלך ישאר הדבר כי קודם שתביא את שלך אין לי לשלם. דמצי אידך למימר עד שלא תביא את שלך אין עלי להביא את שלי [שאיני] מאמינך שתביא את שלך ונמלאתי טורח ומפסיד מעותי בחנם. *ושמעינן מיניה דבספינה זו ויין סתם אע"פ שנתן את השכירות מחזיר משום דמצי א"ל הב ספינתא ואנא מייתינא חמרא ואיהו לא יכול לאיתויי דהא טבעה לה. ואי מייתי אחריתי אמר לא שקילנא אלא ההיא דאוגרנא מינך. ולא דמי למתה חמור בדרך דנותן לו שכרו של חצי הדרך ולא מצי א"ל הא קאימנא ותמורך מתה. דהתם כבר נהנה שבא לכאן כדקאמר אילו בעית למיתי עד הכא לאו אגרא בעית למיתב. אבל הכא לא נהנה כלום שהרי יינו נטבע. וספינה סתם ויין זה אע"פ שלא נתן יתן. משום דמצי א"ל הב לי ההוא יינא ואנא מייתינא ספינה אחריתי דלא אוגרנא לך אלא ספינה בעלמא. וכיון דלא מצי יהיב ליה ההוא חמרא בעיניה יהיב ליה כוליה אגרא. ולא נהירא [ע] מה שפירש ויהיב ליה כוליה אגריה דהא לעיל משמע דכל אונסא שאירע לבעל הבית שלא היה לו לידע יותר מן הפועלים פסידא דפועלים גבי האי מאן דאגר אגירי לדוולא ופסק נהרא בפלגא דיומא דאמר אי נהרא לא עביד לאיסתכורי פסידא דפועלים ולא דבעל הבית אע"ג דקיימי פועלים מאחר דאנים בעה"ב הלכך לא יתן אלא שכר חצי הדרך*: ת"ר השוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומות. ואוקימנא כגון דפרקה לטועניה בגוה שמכר הסחורה לאיש אחר והוא נותן לו שכר חצי הדרך מכאן ולהבא. ותרעומות משום שינוי דעתא שכבר הורגל עם הראשון. א"נ משום דבעי אשלא יתירא שמא ירצה זה הקונה להרחיק יותר ומנהג הספנין שצריכין לילך עם בעלי סחורה עד שימכרו סחורתן [פ] וצריך לקנות חבלים ביוקר. אבל היכא דפריק ליה לטועניה דבגוה כוליה אגרא בעי למיתב ליה. ואי אפכה לאגורי אינים אחרינא בדוכתיה מוגר ובעי למיתב ליה אגר רפסתא דספינה ואפי' הכי אית ליה נמי תרעומת עליה משום שינויא דעתא ומשום אשלא יתירא: יב ת"ר השוכר את החמור שוכר מניח עליו כסותו ולגינו ומזונותיו של אותו הדרך. מכאן ואילך חמר מעכב עליו. וחמר מניח עליו שעורין ותבן ומזונותיו של אותו היום [מכאן ואילך שוכר מעכב עליו]. ומוקי לה בדשכיח למיזבן מאוונא לאוונא. שוכר לאו דרכיה למיטרח חמר דרכיה למיטרח. ת"ר השוכר את החמור לרכוב עליו איש לא תרכוב עליו אשה. אשה רוכב עליו איש ואשה בין גדולה בין קטנה ואפי' היא [צ] מעוברת ומניקה:

יג [דף פ ע"א] מתני' השוכר את הפרה לחרוש בהר וחרש בבקעה ונשבר הקנקן פטור. בבקעה וחרש בהר ונשבר הקנקן חייב. לדוש בקטנית ודש בתבואה פטור. בתבואה ודש בקטנית חייב. מפני שהקטנית מחלקת: גמ' והיכא דלא שני מאן משלם. אבל היכא דשני לא מיבעיא ליה מאן משלם משום דתרווייהו פטירי. דמיירי שהמשכיר שכר פועלים ללכת עם פרתו ולעשות מלאכת השוכר. וא"ל פועלים אילו חרשת בבקעה כאשר אמר המשכיר לא נשבר הקנקן. ושמירת הקנקן שלא ישבר בבקעה קבלנו עלינו ולא בהר. ומ"מ שכרם לא יפסידו מפני שעברו על דעת המשכיר וחרשו בהר. ואם אין לו לשוכר לשלם אל יעכב שכר הפועלים כי היו סבורים שלא יקפיד המשכיר. דמאחר שמסרם ליד השוכר לעשות מלאכתו כל מה שיאמר השוכר עליהם לעשות. רב פפא אמר דנקיט פרשא משלם. רב שישא בריה דרב אידי אמר דנקיט מנא משלם. והלכתא דנקיט מנא משלם ואי ארעא דמחזקא גונדרי תרווייהו משלמין. שכל אחד צריך לעיין במה שעושה חבירו ותרווייהו פשעי: יד אמר רבי יוחנן המוכר פרה לחבירו וא"ל פרה זו נשכנית היא נגחנית היא רבצנית היא בעטנית היא היה בה מום אחר וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות. מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות. פירוש פרה זו לא היתה נשכנית ולא רבצנית ולא בעטנית אבל היה בה מום אחר שאין ניכר ומנאו המוכר עם אלו המומין שאינם בה אע"ג שהזכירוהו ומנאו עם אלו המומין הרי זה מקח טעות. שהוא אומר לו כשראיתי שאינה לא רבצנית ולא נשכנית ולא בעטנית אמרתי כשם שאלו המומים אינם בה כך מום אחר אין בה [ק] ולהשביח דעתי אומר (לו) כך הלכך הרי זה מקח טעות ואין יכול לומר לו כבר הודעתיך. אבל הראה לו מום אחד שהוא ניכר ונראה לעין ואמר לו פרה זו יש בה מום זה ויש בה מום אחר ולא היה נראה לעין אין זה מקח טעות שהרי לא הטעהו ולא אמר לו אלא מומין שבה*: תניא כוותיה דר' יוחנן המוכר שפחה לחבירו ואמר לו שפחה זו שוטה היא נכפית היא שעמומית היא היה בה מום אחר וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות. מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות. א"ר אחא בריה דרבא לרב אשי [ר] היו בה כל המומין הללו מאי. א"ל רב מרדכי לרב אשי אפי' (לא) היו בה כל המומין הללו אין זה מקח טעות. [ש] ורש"י והתוספת פירשו שיטה אחרת:

טו מתני' השוכר את החמור להביא עליו חטין והביא עליו שעורין תבואה והביא תבן חייב. מפני שהנפח

הגה"ה

*פי' שאין הגזבר רשאי להפריש לפי ראות עיניו לצורך פורים והשאר להוציא לצדקה אלא בתחלה יעשה צרכי פורים ואחר שעשה כמשפט יטול המותר לצדקה אבל הנותן סלע לצדקה אף מסבא ליד הגבאי או אם נדר שרגא לבי כנישתא מותר לשנותה למצוה אחרת כדאיתא פרק קמא דערכין. מהרי"ח:

הגה"ה

*פי' רבינו תנגאל אם פגע בהם בדרך הליכתו ואילו לא פגע בה לא היו מחפשים אחריה אמרינן ממך ניטלה אבל אם היו מחפשין אחריה ומצאו ואנסוה מחמת המשכיר הוא שאפילו היתה בביתו משם היו נוטלין אותה חייב המשכיר וכו'. מא"ז:

הגה"ה

*ותימה לר"י אמאי לא קאמר השתא מיהא לא הוה צריך למיתי עד הכא ואמאי נותן לו שכרו ויש לומר כגון שאף באותו מקום שמת החמור יכול למכור תבואתו או סחורה אחרת שיש לו וירויח בה ויש בני אדם שמוליכין סחורה עד שם ולא יותר להשתכר ולהרויח וזה הדין דוקא בחמור שמת ואין הנבילה עומדת לסחזיר ולהיות [כמו] שהיתה החלה אלא למכירה עומדת ולכך אמר אם יש בדמיה ליקח יקח לשכור ישכור אבל בית העומד לחזור ולבנותו כבתחלה כיון דאמר ליה בית זה אני משכיר לך לא קבל עליו להוציא יציאות בבנין בית זה כלום אלא בית זה כמו שהוא משכיר לו לדור בו כל זמן שיוכל לדור בו וכי נפל אזדא ומשמע התם דנותן לו כל השכירות וכן משמע מלשון רש"י דפי' מזלו גורם וקשה מ"ש מהכא ומסיק דגבי בית נמי אין נותן לו אלא שכירות שעומד ואפילו נתן יחזיר. מהרי"ח:

הגה"ה

*וכן כתב הריב"ן ובספינה סתם ויין סתם מספקא ליה אי נותן חצי השכירות או רביעית השכירות. מהרי"ח:

הגה"ה

*ראובן שמכר סוס לשמעון ונמצא בו מום אחר שמשכו ויש עדים כשניסה שמעון הסוס אז אמרו לו חיגר הוא אמר שמעון אמת כך אמרו לי אבל לראובן האמנתי יותר מהם שנדר לי שאינו בעל מום והטעני והשיב רבינו אבי"ה אחרי שגלו לו כל המומין סבר וקביל (ה) ישבע ראובן שלא קיבל עליו מומין ולא נדר לו כלום ואם אין עדים שראו המום קודם שמשכו כך הדין שמעון צריך לברר שהיה בו מום קודם שמשכו כיון שאין ידוע לשניהם שאם היה ידוע לשמעון סבר וקביל והשתא שאין ידוע על שמעון לברר ואם לא בירר הפסיד ויפרע כל המעות לראובן אפי' אם לא נתן מיהו ישבע ראובן שלא ידע בו מום כשמכרו או ישבע ראובן ששמעון ידע בו מום כשקנאו ואם אין ראובן חפץ לישבע רואין בית דין *ואומרים אם זלזל במכירת הסוס מפני המום כל כך שאין בו אונאה וכטול מקח המקח קיים ואם לאו אין המקח קיים. מא"ז:

הגהות הב"ח א ולהוסיף מעות כצ"ל ותיבת לו נמחק: ב ומדכתב ולהוסיף מעות ולהעמיד כצ"ל ותיבת לו נמחק:

תפארת שמואל

בין קבלו שכרן ובין לא קבלו וכזה רש"י ז"ל מחמיר שאם לא קבלו שכרן שוכר על אותן הדמים כל מה שהוא ח"ל אפי' יותר מכפל וכגון שעשו יותר מחצי המלאכה ודו"ק היטב (עיין ב"ח): (ה) בהגה"ה המתחלת ראובן שמכר סוס לשמעון וכו' ישבע ראובן וכו'. כ"ב ותימה הלא אין נשבעין על הספק מאחר שאין זה טוען בודאי ידעת שיש בו מום שהרי הוא לא ידע אלא יכול להחרים עליו דהא בפרק אלו טריפות כתב הרא"ש שאפילו לא נתן הלוקח מעות אמרינן כאן היו ע"ש: הדרן עלך האומנין

פלפולא חריפתא

[ט] ה"ג שהיה האויר שבאותו היום קשה ומשונה ולשון התוס' פירש שידוע שאותו היום היה אויר משונה בהרים יותר מבבקעה או איפכא משלג או ממטר ע"כ וכן צריך לפרש דברי רבינו שכן פירש לקמן גבי שהכישה נחש והא דכתב תלינן אם היה כו' לפי שאע"פ שאוירו של הר קשה יותר מבבקעה או איפכא אפ"ה איכא למימר דדלמא אוירו של הבקעה או איפכא היה ג"כ ממיתו שכיון שהאויר של אותו היום משונה הוא גם בבקעה או איפכא הוא משונה אלא שבסבר או איפכא הוא קשה יותר מ"מ הואיל ובכ"מ משונה הוא דלמא התם נמי היה מת קמ"ל דכיון שהוא קשה בהר יותר מבבקעה או איפכא תלינן כו': וכיוצא בזה ברייש פ' המפקיד:

[י] וה"ל כמפרש. פירש התנא הוא מפרש בהכי דמיירי כשמתה כו': [כ] ודוקא שהיה האויר משונה שם בו ביום וכן מוכח בקצור ובטור ר"ס ש"ע: וליתא לדר"מ דתרווייהו גרסינן וכן הוא ברי"ף: [ל] אלמא משמע דא"ל חמור זה כו'. וכן עוד לרש"י ברייש דף ע"ט בד"ה יקח וישלים כו' ובד"ה ופרכינן כו' שכתב דמתניתין בחמור זה. ובד"ה לא מכליא כו' כתב גם כן להוסיף: [מ] לא יאמר לו הריני לפניך. דאדם איה ליה מזלא. ואיכא למימר דמזלא דפועל גרים אבל בבהמה דלית לה מזלא. וקיימא במזלא דבעלה וכי השכירה שכירות ליומיה ממכר הוא. קיימא ברשותא דשוכר ומזלא דידיה גרס: [נ] משום דא"ל אילו בעית למיתי עד הכא כו' לפי שנהנה בביאתו עד הכא שגם שם יכול למכור סחורתו וכדמסיק רבינו לקמן גבי ספינה: [ס] תרוייהו אית להו דלא מכלינא קרנא. דלאביי נמי דוקא דקא בזימניה דהוי פעלים פירות כדפירשו התם רש"י ונימוקי יוסף: [ע] מה שפירש. ר"ל הרי"ף דהך דלעיל דברי הרי"ף הן: [פ] וצריך לקנות חבלים ביוקר. דבדוכתיה דדר התם קונה אותן בשכן בזול ועוד שודאי שמיקרין סשער למי שצריך להם: [צ] מעוברת ומניקה. אפילו מעוברת והיא מניקה קאמר כדמסיק בגמרא: [ק] ה"ג ולהשביח דעתי אומר כך. וה"פ להשביח דעתי שתהא דעתי מסובבת שאראה שאין בה המומין הללו ותהא דעתי מסובבת לקנותה שאחשוב כדעתי המוכר סובר שיש בה המומין הללו ומשום כך הוא נותנה לי בדמים הללו ואני יודע שאינם בה ולפיכך אקנה אותה. נ"ל: [ר] היו בה כל המומין הללו מהו וכו' א"ל כו' אפילו היו בה הכי גרסינן. וז"ל הטור סימן רל"ב היה בה מום אחד ניכר והראהו לו ואמר יש בו מום פלוני ומום פלוני שאינן ניכרים אין זה מקח טעות אפילו היו בה כל המומין שהזכיר שהרי לא הטעהו שלא הזכיר לו אלא המומין שבה עכ"ל ובגמרא ל"ג אפילו וכ"כ רש"י דל"ג אפילו ולפי זה צריך לפרש הבעיא כמו שפירשו התוספות דבעו לה ארישא טעמא משום דסנפו בין הרבה מומין ואפילו היו בה וסיפא דוקא דלא נקט אלא שתים או דלמא סיפא לאו דוקא והיה אי נקט הרבה והיו בה ורישא דוקא שלא היו בה ע"כ אבל רבינו כבר פירש הרישא דלא היו בה ומיהו משום כך אין ראיה שהרי פירוש הוא לקמו רבינו מלשון הרי"ף והוא לא העתיק אפילו וכגי' הגמרא ואם כן נ"ל להרי"ף דמאי דפירש הרישא היינו למסקנא דשנויה דאיבעיא ומ"מ רבינו דגרס אפילו נראה לפרש כמו שכתבתי מלשון הטור: [ש] ורש"י והתוספות פירשו שיטה אחרת. וז"ל הביא יוסף ורש"י פירש מום זה ומום אחר שפירש לו שם אותו המום לבדו וא"ל מום זה בה ועוד מומין אחרים אין זה מקח טעות דכיון דאותו המום שזכיר לו לבדו

קשה כמשוי. להביא לתך חטין והביא לתך שעורין פטור. ואם הוסיף על משאו חייב וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב. סומכוס אומר משום ר"מ סאה לגמל ושלשה קבין לחמור: גמ' איתמר אביי אמר קשה כמשאוי תנן נפחא כי תקלא ואם הוסיף על משאו שלשה קבין חייב. ורבא אמר קשה למשאוי תנן תיקלא כתיקלא ונפחא הוי תוספת. כלומר אינו חייב עד שיעשה מן השעורין כמשקל החטין שכיון שהמשקל אחד הנפחא הוי תוספת. לאביי אם שכר החמור להביא לתך חטין והביא לתך ושלשת קבין שעורין חייב לפי שהנפח של שעורין חשיב כמשקל לרבא אין חייב עד שיהא שם עשרה שאין שעורין שהן במשקל לתך חטין והנפח תוספת. והא דתנן כמה יוסיף על משאו ויהיה חייב סומכוס אומר משום ר' מאיר סאה לגמל ושלשה קבין לחמור אוקמא רבא דלא שנו אלא חטין והביא חטין שעורין והביא שעורין ואם הוסיף שלשה קבין חייב. [דף פ ע"ב] ת"ר קב לכתף. ועדריב לעריבה. כור לספינה ג' כורין לבורני גדולה. א"ר פפא ש"מ שתם ספינה תלתין כורין טענה. כדחזינן גבי חמור שהתוספת הוא חלק אחד משלשים. קב לכתף [א]בר דעת הוא אם איתא דלא מלי ביה נסדייה. אמר אביי כשתבטו להלהר רבא אמר אפי' תימא דלא חבטו לא נריכא אלא לאגרא יתירא רב אשי אמר קסבר מחמת הולשא הוא. והלכתא כוותיה ולאפוקי מרבא [ת] דלא בעי למיתב ליה אגרא יתירא וכ"ש דאין הלכה כאביי*:

טז מתני' כל האומנין שומרי שכר הן וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם שמור לי ואשמור לך ש"ש. שמור לי ואמר לו הנח לפני ש"ח. [א] ואע"פ שלא משכו השומר דש"ח וש"ש חייבין כשקבלו עליהן לשמור כדמוכח לקמן בפ' השואל: יז גמ' תניא שוכר כילד משלם. רבי מאיר אומר כש"ח. רבי יהודה אומר כש"ש. והלכה כר' יהודה: [דף פא ע"א] שמור לי ואשמור לך ש"ש. ואמאי שמירה בבעלים היא. אמר רב פפא דא"ל שמור לי היום ואשמור לך למחר. ת"ר שמור לי ואשמור לך השאילני ואשאילך שמור לי ואשאילך השאילני ואשמור לך כולן נעשו שומרי שכר זה לזה והא דתנן וכולן שאמרו טול את שלך ש"ח ה"ה נמי גמרתיו וטול את שלך אילטריכא ליה דלא תימא אפי' ש"ח לא הוי. מרי בר מר ופרס בר פפא ורב חסדא כולהו סברי הכי. והא דא"ר חסדא לא שנו אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה וכו' מיפרשא לקמן (דף לח:) אמתני' דוכן בשעה שמחזירה. הנהו אהלויי דכל יומא הוה אפי להו חד מינייהו. ההוא יומא אמרו ליה לחד זיל אפי לן. אמר להו נטרו לי גלימאי. אדאתא פשעו בה ואיגנוב. אתו לקמיה דרב פפא וחייבינהו. א"ל רבנן לרב פפא אמאי פשיעה בבעלים היא. איכסיף לסוף איגלאי מילתא דההוא שעתא שיכרא הוה שתי ולא התחיל עדיין במלאכתן כי לא היה שאול [ב] אלא לאפייה: [דף פא ע"ב] הנהו בי תרי חד אריך וחד גוץ דהוו קאזלן באורחא. אריכא רכיב חמרא ומכסי סדינא גוצא מכסי בסרבלא ומסגי בכרעיה. מטא נהרא למיעבר אותביה גוצא לסרבלא אחמרא ושקיל סדינא שטפיה מיא לסדינא. אתו לקמיה דרבא חייביה. א"ל רבנן לרבא הא שאלה בבעלים היא. איכסיף. לסוף איגלאי מילתא דבלא דעתיה שקליה ובלא דעתא אנח ליה: ההוא גברא דאגר ליה חמרא לחבריה א"ל לא תיזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא. אזל באורחא דנהר פקוד ומית חמרא. [ג] אתא לקמיה דרבא א"ל אין באורחא דנהר פקוד אזלי ומיהו מיא לא הוו תמן. אמר רבא מה לי לשקר אי בעי אמר באורחא דנרש אזלי א"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרי' וכן הלכתא: שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם. א"ר הונא שמור לי וא"ל הנח לפניך אינו [ד] לא שומר חנם ולא שומר שכר. איבעיא להו הנח סתמא מאי. ולא איפשיטא ולקולא עבדינן: יח מתני' הלוהו על המשכון שומר שכר. ר' יהודה אומר הלווהו מעות שומר חנם* הלווהו פירות שומר שכר. אבא שאול אומר מותר להשכיר משכונו של עני להיות פוסק עליו והולך מפני שהוא כמשיב אבידה: גמ' [דף פב ע"א] *ומוקי מתניתין כר"ע דתניא המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ישבע המלוה ויטול מעותיו דברי ר"א ורבי עקיבא אומר יכול הוא לומר כלום הלויתני אלא על המשכון אבד המשכון אבדו מעותיך. וקיימא לן כסתם משנה וכדרבי עקיבא [ה] דר"א שמותי הוא הלכך הלוהו על המשכון שומר שכר ל"ש הלוהו מעות ולא שנא הלוהו פירות ולא שנא משכנו בשעת הלואתו ולא שנא משכנו שלא בשעת הלואה בכולהו שומר שכר הוי. [ו] מאי טעמא מצוה קעביד. ובהשיא הנאה דלא בעי למיתב ריפתא לעני משום דבמצוה קעסיק וקיימא לן העוסק במצוה פטור מן המצוה הוי עליה שומר שכר. ומהאי טעמא נמי קאמר רב יוסף דשומר אבידה שומר שכר וקיימא לן כוותיה. והא דאמר שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עליה אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי ליתא אלא אם נגנב המשכון או נאבד כיון דשומר שכר חייב בגניבה ואבידה איהו נמי מחייב. ומאי דפש ליה בתר דמי משכון שקיל ליה מיניה דלוה. ואם באונס אבד דשומר שכר פטור איהו נמי פטור ושקיל ליה לכוליה חוב דיליה מיניה דלוה עד גמירא. [ז] ולדברי ר"י שפסק הלכה כרבה דשומר אבידה שומר חנם הוי ומוקי פלוגתא דר' עקיבא ור' אלעזר בדשמואל [ח] הלכה *כשמואל [ט] ומכל מקום מלוה על המשכון הוי שומר שכר משום דכנגד המשכון הוי כמפרש. כך פי' ר"י בשבועות. [דף פב ע"ב] אבא שאול אומר מותר לאדם להשכיר משכונו של עני להיות פוחת עליו והולך. אמר רבי חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול. ולא אבא שאול לא אמר אלא במרא ופסל וקרדום הואיל ונפיש אגרייהו וזוטר פחתייהו:

יט מתני' המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע. א"ר אליעזר תמיהני אם יכולין זה וזה לישבע. וסתם משנה כרבי מאיר כדמוכח בברייתא דמייתי בגמרא: גמ' ופריך מדרבי מאיר אדר"מ דהכא אית ליה דנתקל לאו פושע הוא והתניא נשברה כדו ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידה ר' מאיר מחייב בהזיקן וחכ"א פטור מדיני אדם וחייב בידי שמים וקי"ל דבנתקל פושע פליגי. [דף פג ע"א] ושני ליה ר' יוחנן אע"ג דסבר ר"מ נתקל פושע ומדינא מחייב האי דמיפטר הכא בשבועה תקנת חכמים היא. דאי מחייב אין לך אדם שמעביר חבית ממקום למקום לא בחנם ולא בשכר. היכי משתבע דכיון דפושע הוא ואפי' הכי פטרת ליה. אמר רבא באומר שבועה שלא בכוונה שברתיה. ודוקא לר"מ דסבירא ליה נתקל פושע הוא הוא דמשתבע הכי. אבל לרבנן דסברי נתקל לאו פושע הוא וקי"ל כוותייהו משביעינן ליה שבועה שלא בפשיעה נשברה בין ש"ח בין ש"ש [י] וליתא לדר' יהודה דאמר נושא שכר משלם. דקי"ל סתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכתא כסתם דמתני' [כ] ועוד תקנת חכמים היא שאם אתה אומר כן אין לך [אדם] מעביר חבית ממקום למקום בשכר. אבל בחנם לא בעי תקנה כיון דקי"ל דנתקל לאו פושע הוא: ההוא גברא דהוה קמעבר חביתא דחמרא לחבריה בריסתקא דמחוזא. תבריה בזיזא דמחוזא. אתא לקמיה דרבא א"ל ריסתקא דמחוזא שכיחי בה אינשי אייתי ראיה דלא פשעת בה ואפטר. וכל זמן דלא מייתי ראייה לא מיפטר בשבועה א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי דתניא איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם אין רואה הא יש רואה יביא ראייה דפטור ואי לא מייתי עדים חייב ולא מיפטר בשבועה. דלא אילטריכא לאיסי לאשמועינן שאם עדים מעידים כדבריו דלא צריך לישבע. א"ל אין כאיסי וסבירא לן כוותיה. ומדאצרכיה רבא לאיתויי ראייה שלא פשע בה שמעינן מינה דהיכא דאיכא שבועה משבעינן ליה שלא פשע ולא משבעינן ליה דשלא בכוונה שברה. והך דאמר רבא שבועה שלא בכוונה טעמא דרבי מאיר קאמר כדפרישית וליה לא סבירא ליה. דהא רבא גופיה הוא קאמר הך קמייתא והוא דקאמר הך בתרייתא: ההוא גברא דא"ל לחבריה זבין לי ארבע מאה דני דחמרא. לסוף א"ל זביני לך ארבע מאה דני דחמרא ותקיפו להו. אתא לקמיה דרבא א"ל ד' מאה דני דחמרא דתקיפו להו קלא אית להון זיל אייתי ראייה דכי זבנת להו חמרא הוו ואיפטר. א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי. א"ל אין כאיסי וסבירא לן כוותיה. אתקין רב חייא בר יוסף בשיכרא דדרו באגרא משלם פלגא. אונס זוטרא הוה נפיש לחד וזוטר לתרי דמי לאונס [ל] ולא דמי לאונס. רבה בר רב הונא תברו ליה הנהו פקולאי חביתא דחמרא. שקיל לגלימייהו. אתא לקמיה דרב א"ל זיל הב להו גלימייהו. א"ל דינא הכי א"ל אין למען תלך בדרך טובים. יהיב להו גלימייהו. אמרו ליה אינשי עניי אנן וטרחינן כולי יומא ולית לן מידי למיכל. א"ל הב להו אגרייהו א"ל דינא הכי. אמר ליה אין וארחות צדיקים תשמור: הדרן עלך האומנין

*תוספתא[פ"ז]השכיר לו החמור לא ירכיבנו על הפרד פרד לא ירכיבנו על הסוס סוס לא ירכיבנו על הקרון. פסק ריצב"א שאם שכר אדם סוס מחבירו והרכיב עליו עובד כוכבים ונפחת הסוס שהישראל פושע הוא שהעובד כוכבים אינו חס על ממונו של ישראל וחייב לשלם כל מה שדמי הסוס נפחתים מאשר בתחלה ועל סוס ששכר ראובן משמעון להוליכו מהלך שני ימים וגלאתו מן העיר קרוב לעשרים פרסאות נמצא נולע על יריכו ולא חש ראובן לדבר ורכב עליו כך עד מקום שרצה והראהו שם לאומנים לתקנו ותקנו והתרו בו שלא לרכוב ולא הטה אוזן ורכב עליו גם בחזרה ונתקלקל הסוס לבלתי התרפאות עד ב' חדשים או יותר וחייבו ריצב"א ואפי' הכהו על ידו ולמתה וסופה לחזור מאליה נראה לו דחייב והאריך. ספינה שהיו שותפין ונפל עליה גיים וטרפה מה שנשתייר לכן חולקין לפי ממון ולא לפי נפשות. עמד עליה גיים לטורפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שלחו תייר לפניהם מחשבין לפי נפשות. ספינה שיצא עליה נחשול והקלו ממשאה מחשבין לפי המשוי ולא לפי הנפשות אבל השוכר קרון או ספינה מחשבין לפי המשוי ונפשות ולא לפי הממון. שיירא שנפל עליהם גיים ועמד אחד מהן והציל מהן מה שהציל הציל לאמצע. ואם נתנו לו רשות מה שהציל הציל לעצמו. חמרים שנפלו עליהם לסטים ועמד אחד מהן להציל הציל לאמצע. ואם התנה עמהם בבית דין מה שהציל הציל לעצמו. השותפין שמחלו מחלו לאמצע. ואם אומרים לשם פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו. ראובן ושמעון סוחרים שנכנסו לפונדק אחד מכניסין לשם תגרים אע"פ דמפסידי תגרי ראובן לשמעון פטור. המקבל עיסקא מחבירו והתנה עמו כל ריוח שיבא לו בין מעיסקא זו בין מעיסקא אחרת שיקבל מאחרים שיחלק עמו לאו תנאה הוא עד שיקבל זה עליו אחריות מכל עיסקא שיקבל זה מאחרים. ושטר שותפים שכתוב בו כל שמרחמים מן השמים שכר בין בממון זה בין בממון אחר ואפי' מציאה הבא לידים השכר לאמצע לאו תנאה הוא דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. מא"ז:

*ואם אבד המשכון אבדו כל מעותיו אפי' יתירים על המשכון אבל שלא בשעת הלואתו לא אבד אלא כנגד המשכון משום דר' יצחק אבל דשמואל נראה דלא שייכא שלא בשעת הלואתו וכן משמע מפירוש ר"י ופוסק כשמואל. ורבינו תננאל פוסק דאין הלכה כשמואל אפי' בדפירש וכן איתא בהלכות גדולות משום דהוי אסמכתא דלא מהני מ"מ בהלכות גדולות פי' בשעת הלואתו הוי עליה שומר שכר כנגד המשכון אבל אם הלוה בשטר וגם לוקח משכון לא נאבדו מעותיו ושלא בשעת הלואתו דהוי בשטר נעשה שומר שכר. ורש"י פי' (אפשר) [איפכא] דבשטר סברא טפי לומר דאבד משכון אבדו מעותיו אבל בלא שטר לא אבדו מעותיו לר' אליעזר אבל לר' עקיבא אידי ואידי אבדו מעותיו. מהרי"ח: ורש"י מפרש בפ' שבועות הדיינים דשמואל מיירי בסתם אבל במפרש שלא יאבדו מעותיו לא נאבדו. מהרי"ח: אבל באונס לא מיחייב אפי' שלא בשעת הלואתו ודלא כר"ש דפירש דקני לה לגמרי אפי' להתחייב באונסין א"כ אבד המשכון אבדו מעותיו היינו אבד בגניבה ואבידה אבל באונס לא אבדו מעותיו. מהרי"ח:

*והני מילי שלא הכנים לחצירו אלא ברשות הרבים או בסרטיא ופלטיא או בקעה אבל אם הכנים לחצר חבירו פירשתי בפרק שור שנגח את הפרה. מא"ז:

פרק שביעי

א השוכר את הפועלים ואמר להן להשכים ולהעריב. מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן. מקום שנהגו לזון יזון. לספק [ב]מתיקה יספק. הכל כמנהג המדינה. מעשה בר' יוחנן בן מתיא שאמר לו לבנו צא ושכור לנו פועלים והלך ושכר פועלים ופסק להן מזונות. וכשבא אצל אביו א"ל בני אפי' אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו אי אתה יוצא ידי חובתך שהן בני אברהם יצחק ויעקב. אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד. רשב"ג אומר לא היה צריך אלא הכל כמנהג המדינה: גמ' מקום שנהגו שלא להשכים [ג]ולא להעריב אינו רשאי לכופן. פשיטא. לא צריכא דטפא להו באגרייהו מהו דתימא אמר להו האי דטפאי לכו אאגרייכו אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו. קמ"ל דא"ל [ד]אדעתא דעבדינן עבידתא שפירתא: אמר רשב"ל [דף פג ע"ב] פועל בכניסתו משלו וביציאתו משל בעל הבית *שנאמר תזרח השמש יאספון וגו' יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב ובעיר שאין בה מנהג כגון שמתקבלין לגור בה ממקומות הרבה ואין להן מנהג חייבין

הגה"ה

*פי' ה ר"ת ומיירי כגון שהשכירוהו סתם אבל אם התנה עמהם הכל לפי התנאי. מא"ז: פי' בכניסתו לביתו אחר שעשה מלאכתו משלו דהיינו אחר צאת הכוכבים יש לו לילך לביתו ולא קודם שעד אותה

הגהות הב"ח א קב לכתף מכדי בר דעת: ב לספק במתיקה: ג ושלא להעריב: ד דא"ל האי דטפת לן אדעתא דעבדינן לך: ה בסגה"ס המתחיל פירש ר"י ומיירי.

פלפולא

לבדו ס"ל לבדוק והתוספות כתבו דמשמע בתוספתא דכתובות שאם הזכיר שני מומין אחד יש בה ואחד אין בה דלא הוי מקח טעות אלא דוקא כי שנפו בין סרבה מומין שאין בה ע"כ: ה"ג אוקמא רבא בדלא שני אלא והוא בדף פ ע"ב: [ת] דרא בעי למיתב ליה אגרא יתירא. אלא חייב בקלקולו לשלם הנזק וכו' הרמב"ן וז"ל תמיהני וכי שומר הוא על גופו שישלם לו ואי בשוכר עבד מחבירו אף הוא (פטור) אפילו מפשיעה (דעבדים אימעוטי מדין שומרין כ"ל) וא"ת שנזק אדם הן תימה הוא דהא לא מכהו אתי ליה נזקו אפילו השעינו הוא עכ"ל ב"י סי' ש"ח: [א] ואע"פ שלא משכו השומר כו'. כדמוכח לקמן בפ' השואל גבי אמר רב הונא השואל קורדום מחבירו כו' וכן דעת התוס' שם אבל רבינו בפרק מרובה כתב דשומרין במשיכה הוא דמתחייבין במירקן והוא דעת התוס' דהתם וכן דעת הרי"ף והרמב"ם ולדבריהן כי אמר הנח לפני דהוה ש"ח דהיינו בשימטא ובד' אמותיו וכ"ש אם היה ברשות השומר וא"כ בבהמה וכה"ג הכישה במקל וקיבל תבל כדאיתא בפרק השואל כך כתב המגיד פרק ב' מה' שכירות שכתב כן הרשב"א בשם הראב"ד ז"ל עיין מה שאכתוב בפרק השואל בס"ד. ונמלאו דברי רבינו במרובה ודבריו דהכא והשואל תברין דמי בשנה זו לא שנה זו ואחר כך מלאתי שכן הקשה גם כן בעל שלטי הגבורים על רבינו והניחו בצ"ע. ואני מוסיף בה דדברי התוספות דפרק מרובה ובפרק השואל ג"כ תברין: [ב] אלא לאפייה כלומר ולא היה שכיר יום דאילו היו שכיר לכל היום כמו שהתחיל במלאכה דמי שכבר נתחייב זה לעשות מלאכתן נימוקי יוסף: ה"ג סדינא שטפוה מיא לסדינא אתו והא דכתוב בספרים גולא ומכסא כו' עד ושקיל סדינא מיותר: [ג] אתא לקמיה דרבא וכרי"ף גורס רבה וכן נ"ל עיקר דהא בפ' חזקת אמרינן אביי ורבא תרווייהו ס"ל מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן גבי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי ואע"ג דאיכא למימר דרבה בתר דשמעה מאביי קיבלה

חריפתא

וכה"ג איתא התם בפרק חזקת דף לט ע"א והאמר רבה מחאה שלא בפניו הויא מחאה בתר דשמעה מרב נחמן סברה התם שאני דרב נחמן רבו הוה וא"נ דאיכא למימר דשמעה מאביי אף על גב דהוה תלמידו מ"מ יותר נראה לגרוס רבה דאביי מלך קודם רבא כמ"ש רבינו בסוף פרק מי שמת ומסתמא אי אתא לדינא הוה קמיה דאביי והיה אביי אומר דבריו קודם רבא אלא רבה גרסינן וא"ת א"כ אמאי פסקינן הלכתא כאביי הא כיון דרבה גרסינן ולא אמרינן אמר אביי אלא א"ל הוה כתלמיד היושב לפני רבו ואין הלכה כמותו אפילו מאביי ורבא ואילך כמו שצריכין לפרש בפרק חזקת גבי ההוא דאמר בכוונה גוואי הוו לא קשיא דהא אהכן בדוכתא אחריתי שכתבתי לעיל דאמרינן אביי ורבא תרווייהו ס"ל מה לי לשקר כו': [ד] לא ש"ח ולא ש"ש. כלומר אם שבטיתו בשכר ולא תימא דמשום שיכול לקבל שכר מקבל עליו אפילו באומר הנח לפני כך נ"ל: [ה] דר"א שמותי הוא. דתל"ס ר"א לא היה חבירו: [ו] מ"ט מצוה קא עביד. שלא בשעת הלואתו פשיטא מדרבי יצחק דדרים ולך תהיה צדקה כו' ובשעת הלואה נמי בהשיא הנאה וכו': [ז] ולדברי ר"י כו' דפסק דלעיל דברי הרי"ף כן: [ח] הלכה כשמואל. דשמואל מיירי דפירש ואמר אע"פ שאינו שוה כנגד כל החוב קבלתיה כ"כ רבינו בהדיא בס"פ שבועת הדיינים ואל הטעה בהג"ה שבדפוס: [ט] ומ"מ מלוה על המשכון הוה ש"ש. היינו כנגד דמי המשכון: ב בועות ס"פ שבועת הדיינין: [י] וליתא לדר"י דבברייתא בגמרא שהזכיר לעיל: [כ] ועוד דתקנת חכמי' יה כו'. כלומר דודאי דמלתא דרבי יוחנן דאמר תקנת חכמים היא הכי הוי שחכמי המשנה תקני כך ומכיון דקי"ל דנתקל לאו פושע כי תקנו לא תקנו אלא לנושא שכר: [ל] ה"ג ולא דמי לאונס בריגלא משלם כוליה ומיהו גם בקיצור נשמע אבל בטור סימן ש"ד כתבו:

הדרן עלך האומנין

הפועלים לעשות מלאכה מזריחת השמש עד צאת הכוכבים. וכן בעיר שיש בה מנהג אי א"ל איתגרו לי כפועלים דאורייתא: הכל כמנהג המדינה. הכל לאיתויי מאי לאיתויי הא דת"ר השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי ר' יהושע [א] וחכ"א משמנין ביניהם. ירושלמי א"ר הושעיא א"ר אלעזר בכל מקום המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מזו זאת אומרת *מנהג מבטל הלכה:

ב [דף פז ע"א] **מתני'** ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע אבשעת שלא נגמר מלאכה. ובדבר שגדולו מן הארץ. ואלו שאין אוכלין העושה במחובר לקרקע [דף פז ע"ב] שלא בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע באחר שנגמר מלאכתו. ובדבר שאין גדולו מן הארץ: **גמ'** תניא כי תבא בכרם רעך נאמר כאן כי תבא ונאמר להלן ולא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן בפועל הכתוב מדבר. [ב] רעך ולא הקדש. ואכלת ולא מוצץ. ענבים ולא ענבים ודבר אחר. כנפשך [כנפשו של בעה"ב] כן נפשו של פועל מה נפשך אוכל ופטור מן המעשר אף פועל אוכל ופטור. שבעך ולא אכילה גסה. ואל כליך לא תתן בזמן שאתה נותן לכליו של בעה"ב אתה אוכל. ובזמן שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל: [דף פח ע"ב] אשכחן אדם במחובר דכתיב כי תבא בכרם רעך כי תבא בקמת רעך. ושור בתלוש דכתיב לא תחסום שור בדישו. אדם בתלוש ושור במחובר מנלן אמר רבינא [דף פט ע"א] מכדי שור שור משבת גמרינן לכתוב לא תדוש בחסימה לא תחסום שור בדישו דכתב רחמנא למה לי. לאקשויי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם מה חוסם אוכל במחובר אף נחסם אוכל במחובר ומה נחסם אוכל בתלוש אף חוסם אוכל בתלוש: ת"ר דיש מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע ופועל אוכל בו אף כל גידולי קרקע פועל אוכל בו. יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו. תניא אידך דיש מה דיש מיוחד (דבר) שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו. [ג] יצא המנכש בבצלים ובשומין שאין גמר מלאכה אין פועל אוכל בו. ואע"ג דשליף קטיני מביני אלימי. תניא אידך דיש מה דיש מיוחד' שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו אף כל דבר [ד] שלא נגמר מלאכתו לחלה ולמעשר פועל אוכל בו. יצא בודל בתמרים ובגרוגרת והלש והמקטף והאופה הואיל ונגמר מלאכה למעשר ולחלה אין פועל אוכל בו. איבעיא להו פועל מהו שיהבהב באור ויאכל. [היכא דבטל ממלאכתו ומהבהב לא קא מבעיא לן אלא כי קא מבעיא לן] היכא [דף פט ע"ב] דאיכא אשתו ובניו דמהבהבין ליה ולא בטיל ממלאכתו מאי. מי הוי כענבים ודבר אחר או לא. לספות במלח לא איבעיא ליה דודאי אסור דכענבים ודבר אחר דמי. והכתוב לא איפשיטא. הלכך לא יהבהבו'. [ה] ומהנך ברייתות דלקמן ליכא למיפשט דאיירי בפועלים שאינם אוכלים מן התורה. והיא דסופה מיירי בקלן. והיא דלא יספות קאי "אנטלו רשות מבעה"ב אפי' הכי לא יספות בלא מעשר. והא דקאמר רבא לא קלן אחת 'סופת במלח ואוכל אברייתא דולא יספות במלח קאי דאיירי בנטלו רשות:

ג **תניא** (תוספתא פ"ח) [ו] אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר עצמו ביום. להרום בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית. לא יהיה מרעיב ומסגף עצמו ומאכיל מזונותיו לבניו מפני גזל מלאכתו של בעה"ב. ורשאי בעל הבית להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה. [ורשאין פועלין לטבל פיתן בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה] ורשאי בעל הפרה להרעיב ולסגף פרתו כדי שתאכל הרבה בשעה שדשה. ורשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר כדי שלא תאכל הרבה בשעה שדשה. חמור וגמל אוכלין ממשוי שעל גבן בדרך הליכתן ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם. היה משמר ארבע וחמשה מקשאות לא יהא ממלא כריסו מאחת מהן אלא אוכל מכל אחת ואחת לפי חשבון*:

ד [דף צ ע"א] **ת"ר** פרות המרכסות בתבואה אין עובר משום לא תחסום אבל משום מראית העין מביא קריסטל ותולה' בפיכן:

ה **ישראל** הדש בפרתו של נכרי עובר משום בל תחסום. ונכרי הדש בפרתו של ישראל אין עובר משום בל תחסום: ו **בעו** מיניה מרב ששת היתה אוכלת מתרזת מהו. משום דמעלי לה הוא והאי לא מעלי לה. או דלמא משום דחזיא ומצטערה הוא והא חזיא ומצטערה. אמר להו רב ששת תניתוה "אמר רבי שמעון בן יוחאי מביא כרשינים ותולה לה מפני שהכרשינים יפין לה מן הכל. שמע מינה משום דמעלי הוא ש"מ. ורבנן לא פליגי עליה אלא משום דחיישינן למראית העין. אבל "טעמא משום דמעלי לה דקאמר ר"ש לא אשכחן דפליגי. איבעיא להו מהו שיאמר לנכרי חסום פרתי ודוש בה תבואתך. אע"פ שמותר לומר לנכרי אכול נבילה זו. שאני התם שאם היה הישראל עושה בידים מה שהנכרי עושה במאמרו דהיינו שנותן הנבילה לתוך פיו היה מותר. דישראל יכול ליתן נבילה לתוך פיו. אבל בחסימה אסור לעשות מה שהנכרי עושה במאמרו. וכן נמי אסור בשבת לומר [ח] לנכרי שאין מזונותיו עליך הילך בשר זה ובשל אותו לצורך בשבת. כי אמרינן אמירה לנכרי שבות ה"מ 'שבת דאיסור סקילה. מכאן פסק רב סעדיה גאון ז"ל דאסור לאדם שיאמר לנכרי ע"ש הילך מעות [ט] וקנה בשבת כך וכך. דהא קחזינן הכא דאע"ג דאינו דש מיד כי אם אחר החסימה היה אסור אם היה איסור סקילה. וצ"ל דאין ראייה מכאן דהכא אמירה היה בשעת איסור המעשה הלכך אע"ג דהמעשה הוא אחר האמירה אסור. אבל חסימה דאיסור לאו לא. ת"ש דשלחו ליה בני מערבא לאבוה דשמואל הנהו תורי [דף צ ע"ב] דגנבין ארמאי ומגנחין להון מהו. שלח להו הערמה איתעביד בהו אערומו עלייהו ויזדבנון א"ר פפא בני מערבא כר' חדקא סבירא להו דאמר בני נח מצווין על הסירוס וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול*. סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה א"ל אביי דיין שקנסת עלייהו מכירה. והלכתא כאביי. [י] דנראה (לי) שקבל רבא דבריו: פשיטא בנו גדול כאחר דמי. בנו קטן מאי רב אחא אסר רב אשי שרי. והלכתא כרב אשי. מרימר ומר זוטרא • ואמרי לה תרי חסידי מחלפי אהדדי ואע"ג דהני חסידי לא עבדו ערמה והנכרים עשו מעצמן אפי' הכי[כ]כיון "שכוונת הנכרי לטובת ישראל: כתב הראב"ד דהך בעיא דחסימה לא איפשיטא ואזלינן לקולא. ואע"ג דמסקי' במטיל מום בקדשים דע"י נכרי נמי אסור ואפי' בזמן הזה שאין אסור אלא מדרבנן. כדאיתא בבכורות פרק כל פסולי המוקדשים (דף לה.) התם משום חומרא דקדשים הוא ולא גמרינן מינה. ונראה דאיפשיטא שפיר בעיא דחסימה ושמיא דרב פפא דמוקי בני מערבא כר' חדקא ליתא דהא אביי ורבא' ורב אשי ומרימר ומר זוטרא והנהו תרי חסידי אית להו דאבוה דשמואל. ולית הלכתא כר' חדקא דהא כמה תנאים פליגי עליה בפרק ד' מיתות (דף נו:) הלכך אבוה דשמואל לא סבר כר' חדקא אלא משום אמירה לנכרי קאסר:

ז **בעי** רמי בר חמא ישב לה קוץ בפיה היה ארי רבוץ מבחוץ היה בנה עומד בחוץ היתה צמאה למים פירס קטבליא על גבי דישה מהו ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא:

ח **בעא** מיניה רבי יוחנן מרבי סימאי חסמה מבחוץ מהו. שור בדישו אמר רחמנא והא ליכא או דלמא לא תדוש בחסימה אמר רחמנא והא איכא. א"ל מבית אביך אתה למד יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם. בבואכם הוא דאסור הא מישתי ומיעל שרי. להבדיל בין הקודש ובין החול אמר רחמנא. אלא בשעת ביאה לא תהא שכרות ה"נ בשעת דישה לא תהא חסימה. תנו רבנן החוסם את הפרה והמזווג בכלאים פטור. אינו חייב אלא הדש והמנהיג בלבד. אתמר חסמה בקול והנהיגה בקול ר' יוחנן אמר חייב. ריש לקיש אמר פטור. רבי יוחנן אמר חייב עקימת פה הוי מעשה. ריש לקיש אמר פטור עקימת פה לא הוי מעשה. והלכתא כר' יוחנן: [דף צא ע"א] ת"ר החוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם ארבעה קבין לפרה ושלשה קבין לחמור. ואע"ג דקי"ל דאין לוקה ומשלם *הכא משעת חסימה אתחייב במזונותיה מילקא לא לקי עד שעת חסימה:

ט **איבעיא** להו מהו להכניס מין ושאינו מינו לדיר. ת"ש דאמר שמואל במנאפין עד שיראו כדרך מנאפים ובכלאים עד שיכנס כמכחול בשפופרת: אמר רב יהודה מין במינו מותר להכניס כמכחול בשפופרת ולפריצותא לא חיישינן. מאי טעמא בעבידתיה טריד*:

י [דף צא ע"ב] **מתני'** היה עושה בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בידיו ואפי' בכתיפו הרי זה יאכל. רבי יוסי בר' יהודה אומר עד שיעשה בידיו וברגליו. היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים. אבל מונע הוא את עצמו עד שמגיע למקום יפות ואוכל. וכולן לא אמרו אלא בשעת מלאכה אבל מפני השבת אבידה לבעלים אמרו הפועלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן ובחזרתן מן הגת והחמור כשהיא פורקת: **גמ'** אמר ר"כ אמר רבה בר אבוה פועלין עד שלא הלכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ואין שותין יין. משהלכו שתי וערב אוכלין ענבים ושותין יין. איבעיא להו עושה בגפן זה מהו שיאכל בגפן אחר. ולא איפשיטא הלכך לא אכיל. ואי אכיל לא מפקינן מיניה ולא מנכי ליה מאגריה דהיינו אפוקי [ל] כדאמר לעיל (פ"ה סימן ע"ז) גבי משכנתא: [דף צב ע"א] וחמור כשהיא פורקת. כשהיא פורקת מהיכא אכלה. אימא עד שתהא פורקת. תניא נמי הכי דת"ר חמור וגמל אוכלין ממה שעל גביהן ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם:

יא **מתני'** אוכל פועל קישות ואפי' בדינר [כותבת ואפי' בדינר]. רבי אלעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יותר על שכרו. וחכמים מתירין. אבל מלמדין את האדם שלא יהא רעבתן ויהא סותם את הדלת לפניו. קוצץ אדם על ידי עצמו ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י שפחתו ועבדו הגדולים וע"י אשתו מפני שיש בהן דעת. אבל אינו קוצץ לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים ולא ע"י בהמתו מפני שאין בהן דעת: **גמ'** חכמים מתירין היינו תנא קמא איכא בינייהו אבל מלמדין. לתנא קמא לית ליה מלמדין לרבנן אית להו מלמדין. והלכה כחכמים ולא כסתמא דרישא. דאשכחן כמה סתמי דיחידאי אינון כדאמרי' סתם מתני' ר"מ. אבל לשון חכמים כולל רבים ועוד דמיסתבר טעמייהו דנכון הוא. וטוב הוא ויושר ללמוד כל אדם ולהורותו הטוב לו. ואיבעית אימא איכא בינייהו דרב אסי דאמר רב אסי אפי' לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד אוכלו. וא"ר אסי אפי' לא בצר אלא אשכול אחד אוכלו. תנא קמא אית ליה דרב אסי מדקאמר קישות וכותבת דמשמע אפי' לא שכרו אלא לקישות וכותבת. ור' אלעזר חסמא אומר לא מיבעיא לא שכרו אלא לאשכול אחד דלא יאכלנו אלא אפי' שכרו סתם לא יאכל יותר על שכרו. וחכמים מתירין לאכול יותר על שכרו אבל שכרו לאשכול אחד אין אוכלו. והלכה כחכמים וליתא לדרב אסי:

יב **ואיבעית** אימא איכא בינייהו דרב דאמר רב מצאתי מגילת סתרים בי רבי חייא וכתוב בה איסי בן יהודה אומר כי תבא בכרם רעך בביאת כל אדם הכתוב מדבר. אמר רב לא שביק איסי חיי לכל

שעה חייב לעשות מלאכתו של בעל הבית וביציאתו מביתו לילך למלאכה משל בעל הבית דהיינו מהנץ החמה ואילך יש לו לילך מביתו למלאכה ולא קודם ובירושלמי א"ר אמי בשם ר' יהודה כך תנאי ב"ד הוא שתהא השכמה משל פועלים והערבה משל בעה"ב ערבי שבתות בין השכמה בין הערבה משל בעל הבית עד היכן עד כדי למלאות לו חבית של מים ולצלות דג ולהדליק את הנר. מא"ז:

*דהולכין אחר המנהג בדיני ממונות והבא לשנות המנהג וטוען שהתנה בע"א ולא כמו שהמנהג נוהג עליו להביא ראיה וכגון שהוא מנהג קבוע על פי חכמי המקום והיכא שיצאו חוץ לעיר לדור במקום אחר יש להן לילך בממון אחר מנהג העיר שיצאו משם כל זמן שלא ישבו וקבעו להם מנהג אחר מעצמן ודוקא שלא באו לדור בעיר אחרת שיש להם מנהג אחר אלא מעצמן רוצין להתיישב במקום אחר אבל אם באו לעיר שיש בו מנהג אחר נוהגין כמנהג העיר שבאו שם וכתב הרב רבינו ברוך מריגנשבורג"ק בשם פי' רבינו חננאל ושערים דרב האי גאון לשנות המנהג אפי' במגו אינו נאמן ואפילו תפס לא מהני לשנות המנהג אם טוען שעשו מעשה וביטו המנהג אבל אם טוען שנאנסו ולא עשו המנהג לזה תפיסה מהניא. מא"ז:

הגה"ה

* [ז] כתב רב אלפס ודוקא מקשאות עקורין אבל מחוברין אין אוכל כלל דקי"ל כשמואל דאמר משמר לאו כעושה מלאכה דמי. מא"ז:

הגה"ה

* אבל בדבר שאין הנכרי מוזהר עליו כמו על חסימה שרי למימר לנכרי חסום פרתי ודוש בה דישה שלך אבל לדוש בה תבואה שלו לא הלכך כל מצוה שאין הנכרי מוזהר עליה מותר לומר לנכרי לעשות אבל מצוה שהנכרי מוזהר אסור לומר לנכרי לעשות משום לפני עור לא תתן מכשול. מאור זרוע. מיהו נראה בעיני היכא דידעינן בבירור דעביד נכרי מדעתיה אע"פ דלהנאת ישראל מכירו מתכוין מ"מ כיון דישראל לא אמר לו כלל לא קנסינן ליה למכור כלל והכא דאסור דחיישינן להערמה דמאחר שהנכרי מכירו וגנבו וסירסו והחזירו רגלים לדבר שהבעלים אמרו לכן. מא"ז:

הגה"ה

*מיהו בבא לצאת י"ש צריך לשלם דכל קים ליה בדרבה מיניה חייב בבא לצאת ידי שמים ואי תפס לא מפקינן מיניה. מא"ז:

הגה"ה

*אבל כשאינו שלו אסור להסתכל בשעה שנזקקים זה לזה. מהרי"ח:

הגהות הב"ח א ובתלוש מן הקרקע עד שלא: ב מאחר שנגמרה: ג מיוחד דבר שלא נגמרה וכו' מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו יצא הבודל: ד לא יהבהבו לו ומהנך: ה קאי אנטל רשות מבעה"ב ואפילו: ו אחת אחת סופת: ז ותולה בזל מאותו מין בפיכן: ח תניתוה רשב"י אומר מביא: ט אבל אטעמא משום: י ה"מ לענין שבת: כ שכוונת הנכרי לטובת ישראל כ"ב לשון התוס' שלא מדעתם היו מסרסין אותן ומ"מ היו מחלפין שמא לא יאמינו העולם שהיה שלא מדעתם או משום שלא יאמרו אחרים לנכרי לעשות כן ויאמרו שלא מדעתינו עשו: ל ורבא ורב אחא ורב אשי:

פלפולא חריפתא

פרק שביעי [א] וחכ"א משמנין ביניהן. פרש"י בינוני'. ואע"ג דברים האומנין אמרינן דעתיה דאיניש אתרעא זילא התם סתמא ולא אמר כאחד וכשנים כו' ועיין מה שכתבתי עוד בזה בספר תוספות יום טוב בסוף פרק בית כור: [ב] רעך ולא הקדש. וכן העתיק הרי"ף ותמיהא לי דבגמרא הכי תניא רעך ולא בנכסי כנעני כלומר דבכרם כנעני אפילו אל כליך תתן. הניחא למ"ד גזל כנעני אסור היינו דאצטריך קרא למשרי פועל אלא למ"ד גזל כנעני מותר לעלמא שרי פועל מבעיא מוקים לה בכרם רעך ולא הקדש דשל הקדש אסור. והשתא רבינו והרי"ף שכתבו בפרק הגוזל בתרא דגזל כנעני אסור אמאי לא שבקי לברייתא כדמתניא רעך ולא של כנעני וצריך לי עיון ומצאתי בנימוקי יוסף שכתב ומדלא אמרינן איפכא ולא של כנעני לומר דרעך הוא דקאמר קרא ואל כליך לא תתן אבל בשל כנעני תן שמעינן דגזל כנעני אסור עכ"ל ולפי הסוגיא איפכא הוה דכיון דדרשינן ולא של הקדש היינו משום דבעלמא גזל כנעני מותר בפועל מבעיא. ואי דבריו אמורין על דברי הרי"ף בלאו הכי שמעינן ליה הכי בהגוזל בתרא וצריך לי עיון: [ג] **יצא** המנכש כו'. דאף ע"ג דדיש בתלוש ממעטין דבר שבמחובר דהא בהך קרא גופיה הוקש נחסם לחוסם דאף נחסם אוכל במחובר: [ד] ה"ג שלא נגמר מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו. ופירשו התוספות היכא דלא שייך חלה אזלינן בתר מעשר וכגון תמרים כו' והיכא דשייך חלה כגון חטים וכו' אזלינן בתר חלה: [ה] **ומהנך** ברייתות דלקמן ליכא למפשט לפי המסקנא ועיין בתוספות בד"ה פועל מהו שיהבהב כו': [ו] **תניא** אין הפועל כו'. תוספתא רפ"ח והביאה הרי"ף ובגמרא איתא המציעתא בלחוד: [ז] **כתב** בהג"ה שבדפוס כתב רב אלפס ודוקא כו'. ומוקים לה בגמרא דף צ"ג דכשלא ניטל פיקס שלהן שלא נגמרה מלאכתן למעשר: [ח] **לעובד** כוכבים שאין מזונותיו עליך. כלומר אפילו שאין וכו': [ט] **וקנה** בשבת כך וכך. דהוי נמי איסור סקילה דהוצאה מרשות לרשות וא"כ קנין עצמו אע"ג דליתא אלא שבות כדאיתא במסכת ביצה מ"מ באיסורי שבת לא חילקו הואיל ולתא דשבת סקילה הוא עיין במרובה גבי הלוקח בית בא"י: וקא עבר אלפני עור גרסי': [י] ה"ג דנראה שקבל:[כ] **כיון** שכוונת העובד כוכבים לטובת ישראל· ושמא לא יאמינו העולם שהיה שלא מדעתם או משום שלא יאמרו אחרים לעובד כוכבים לעשות כן ויאמרו שלא מדעתינו עשה. כך כתבו התוספות: [ל] **כדאמר** לעיל גבי משכנתא בפרק איזהו נשך הלוהו ודר בחצרו כו'. ותמיהא דהא רבינו מסיק התם כרבינו אפרים דדוקא משכנתא לפי שכרשותו היא אבל כי לא משכן גביה שלוקי שלא

זוזי

בריה. א"ר אשי אמריתא לשמעתא קמיה דרב כהנא ודלמא בעושין בסעודתן. א"ל אפ"ה ניחא לאינים לאוגר אגירי ונקטפיה לפרדיסיה ולא ליתו כולי עלמא וליכלו מיניה. פרש"י ת"ק לית ליה דאיסי דהא אוכל פועל קתני. ורבנן בתראי אית להו הא דאיסי וה"ק וחכמים מתירין לאכול יותר על שכרו דהא אפי' לאו שכיר נמי אכיל. ולמאי דפרישית דהלכה כחכמים א"כ הלכה נמי כהך דאיסי. ונראה לפרש דתנא קמא אית ליה הך דאיסי דכי היכי דשרי לאכול יותר על שכרו הכי נמי מיקל ומתיר לאכול לעושין בסעודתן. ופועל משמע כל מי שרוצה לפעול אפי' בסעודתו. ור' אלעזר אומר לא יאכל פועל יותר על שכרו וכ"ש אם אין נותנין לו שכר דלא יאכל כלום. וחכמים מתירין שיאכל פועל יותר על שכרו אבל אם אינו נוטל שכר לא יאכל דלית לן דאיסי. ורב אשי נמי לא קאמר אלא ודלמא בעושין בסעודתן וקבל מה שאמר ליה רב כהנא אפי' הכי ניחא ליה לאינים וכו': איבעיא להו פועל משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל. למאי נפקא מינה דאמר תנו לאשתי ובני. דאי אמרת משלו הוא אוכל יהבינן דבכלל שכרו הוא. ואי אמרת משל שמים הוא אוכל לדידיה זכי ליה רחמנא לאשתו ובניו לא זכי להו מאי. ומסקינן דפלוגתא דתנאי הוא דתנא דידן דקתני אין קוצץ ע"י עבדו ושפחתו הקטנים סבר משל שמים הוא אוכל. ותנא ברא דקתני קוצץ ע"י עבדו ושפחתו הכנענים בין גדולים בין קטנים סבר משלו הוא אוכל. וקי"ל כתנא דידן:

יג [דף צג ע"א] **מתני'** השוכר את הפועל לעשות עמו בנטע רבעי הרי אלו לא יאכלו. ואם לא הודיען פודה ומאכילן. נתפרסו עגוליו נתפתחו חביותיו הרי אלו לא יאכלו (א) ואם לא הודיען מעשר *ומאכילן שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה אבל לא מן התורה. ד' שומרין הן. ש"ח והשואל נושא שכר והשוכר. ש"ח נשבע על הכל. והשואל משלם את הכל. נושא שכר והשוכר נשבעים על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמים את האבידה ואת הגניבה: **גמ'** שומרי פירות וכו' א"ר ל"ש אלא שומרי גנות ופרדסים. אבל שומרי גיתות וערימות אוכלין מן התורה. קסבר משמר כעושה מעשה. [מ] ושמואל אמר ל"ש אלא שומרי גיתות וערימות אבל שומרי גנות ופרדסים אינם אוכלים לא מן התורה ולא מהלכות מדינה קסבר משמר לאו כעושה מעשה דמי. א"ר אשי כוותיה דשמואל מסתברא דתנן ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה מכלל דאיכא דלא אכיל מן התורה אלא מהלכות מדינה. אימא סיפא ואלו שאינם אוכלין מאי שאין אוכלין. אילימא שאין אוכלין מן התורה אלא מהלכות מדינה היינו רישא. אלא שאין אוכלין לא מן התורה ולא מהלכות מדינה ומאי ניהו עושה במחובר לקרקע בשעה שאין גמר מלאכה וכל שכן שומרי גנות ופרדסים. וכן הלכתא:

הגה"ה

*משום דמיתזי כמקח טעות תימה לי דליהדר ביה ויאמר כיון שאינם רוצים להניח מלאכול אל תעשו ואני לא נתחייבתי לכם *לפחות ויש להוכיח דכל כה"ג לא מצי הדר אלא יאמרו לו הפועלים אתה השכרתנו ולא הגדת לנו שדבר איסור הוא ובחזקת היתר היינו תופסין ולאו כל כמינך למיהדר בך השתא שכבר לא נוכל להשכר וצ"ע. מהרי"ח:

יד **ארבעה** שומרים וכו' מנא ה"מ (לקמן דף נד:) דת"ר פרשה ראשונה נאמרה בש"ח שניה בש"ש. שלישית בשואל. [נ] והא דלא אמר איפכא ראשונה בש"ש ושנייה בשומר חנם משום דמסתבר לאוקמי שנייה בש"ש שכן חייב בגניבה ואבידה. בשלמא גניבה כתיב בשומר שכר דכתיב אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו. אלא אבידה מנלן. ק"ו ומה גניבה שקרובה לאונס משלם אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן. והשואל משלם את הכל בשלמא שבורה ומתה דכתיב וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת וגו' אלא שבויה בשואל מנלן. דתניא רבי נתן אומר או לרבות השבויה. גניבה ואבידה בשואל מנלן. אמר קרא וכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון. [א] עליון מתחתון לחייב בגניבה ואבידה בשואל. [ב] ותחתון מעליון לפטור שומר שכר בבעלים. ובפשיעה בבעלים פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר חייב וחד אמר פטור. וקי"ל (פסחים עד: חולין נג:) דכל היכא דפליגי בה רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל ופטור: ההוא רעיא דהוה קמעבר חיותא אגודא דנהר פפא. שריק חד מינייהו ונפיל למיא. אתא לקמיה דרבה ופטריה אמר מאי הוה ליה למיעבד [דף צג ע"ב] הא נטר כדנטרי אינשי. רב חסדא ורבה בר רב הונא לא סבירא להו הא דרבה דא"ל להכי יהבי לך אגרא לנטורי לי נטירותא מעליא. והלכתא כוותייהו. דהא רב פפא עבד עובדא כוותייהו. דבר אדא שבולאה הוה קמעבר חיותא אגמלא דנרש דחתה חדא לחבירתה ושדתה במיא. אתא לקמיה דרב פפא חייביה. א"ל מאי הוה לי למיעבד. אמר ליה איבעי לך לאיעבורי חדא חדא. אמר ליה ידעת ביה בבר אחתך דמלי מעבר חדא חדא. א"ל כבר נוחן קמאי דקמך וליכא דמשגח בהו. איבו אפקיד כיתנא בי רוניא אתא שבו שמטיה. לסוף הוכר הגנב אתא לקמיה דרב נחמן חייביה. לימא פליגא דרב הונא בר אבין דשלח רב הונא בר אבין נגנבה באונס ואחר כך הוכר הגנב אם ש"ח הוא רצה עושה עמו דין [ס] רצה נשבע. אם ש"ש הוא עושה עמו דין ואינו נשבע. אמר רבא התם גברי דפולמוס הוו התם ואי רמא קלא הוו אתו ומצלו ליה. ופשיעה הוא ואפי' לא הוכר הגנב הוה מיחייב ליה אלא הכי הוה עובדא:

טו **מתני'** זאב אחד אין אונס שני זאבים אונס [ר' יהודה אומר בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס]. שני כלבים אין אונס. ידוע הבבלי אומר משום ר"מ מרוח אחת אין אונס. משתי רוחות אונס. הליסטין הרי זה אונס. הארי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו אונסין. אימתי בזמן שבאו מאליהן. אבל אם הוליכן למקום גדודי חיה וליסטין אין אלו אונסין: **גמ'** ת"ר רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ארי ודרס. אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם היה יכול להציל חייב [ע] ואם לאו פטור. א"ר יהודה אמר רב רועה שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קדם חייב לא שנא שומר חנם ולא שנא ש"ש. אלא שש"ח בחנם וש"ש בשכר. ועד כמה עד כדי דמיהן. והיכן מצינו ש"ש שחייב באונסין. דהדר שקיל דמיכן מבעה"ב *[א] ונפקא מינה לטירחא שלא יצטרכו הבעלים לטרוח לקנות אחרת. אי נמי לכושרא דחיותא: הליסטין ה"ז אונס ואמאי ליקו גברא בהדי גברא. א"ר יהודה א"ר בליסטים מזויין*. ואפילו אי רועה נמי מזויין פטור דהאי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה. א"ל אביי לרבא אשכחיה רועה ואמר ליה גנבא שריא בדוכתא פלוני יתיבנא [דף צד ע"א] כך וכך גברא איכא בהדן כך וכך כלבי פסיק לן כך וכך זיקתא פסיקא לן ואתא ושקיל מיניה מאי. א"ל הרי הוליכה למקום גדודי חיה ולסטים:

הגה"ה

*וכן ש"ח אם הקדים בשכר חוזר וגובה מבעה"ב פירש ר"י גבי מבריח ארי וכן עיקר. אם נגזל ממנו פקדון ובמקום דשכיחי אינשי ואי הוה רמי קלא אתו ומצלו ליה חייב. מהרי"ח:

*נ"ל דהיינו שיש בידו כלי זיין כגון חרב או שאר כלי זיין דהיינו נמי מזוין מיקרי דהא טעמא הוי משום דרועה לא מסר נפשיה ומניל. מהרי"ח:

טז **מתני'** מתה כדרכה הרי זה אונס. סגפה ומתה אין אונס. ואע"ג שלא מתה מיד כיון שהעמידה בחמה ובלינה תלינן שמאותה שעה התחילה להתקלקל ומתה בפשיעתו. עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס. העלה לראשי צוקין ונפלה אין זה אונס. עלתה לראשי צוקין וכו' והוא שתקפתו ועלתה תקפתו וירדה. כך כתב רב אלפס ז"ל משום דמסקי' ליה הכי לעיל בפרק המפקיד (דף לו:) והקשה [א] עליו הראב"ד ז"ל דהא דמסקינן ליה הכי לעיל היינו אליבא דאביי דאמר אוירא דאגמא קטלה ופריך ליה מסיפא דמתניתין העלה לראשי צוקין ונפלה אין זה אונס הא מתה [ב] זהו אונס ואמאי נימא דאוירא דהר קטלה [פ] ואליביה מסיק שתקפתו ועלתה תקפתו וירדה. אבל רבא מוקי מתני' כפשטה דעלתה מאליה ונפלה פטור אע"פ שלא תקפתו דלא אמר איבעיא ליה למיתקפה וכי יאחזנה בזנבה וילך אבל אם העלה חייב בנפילתה ואם מתה פטור דאמר מלאך המות קטלה מה לי התם מה לי הכא. ותירץ הרמב"ן ז"ל דאביי ורבא מיירי אליבא דרבה ולרבה ודאי אם עלתה מאליה ונפלה פטור [ג] ורבה לטעמיה דאמר בשמעתין לעיל מאי הוה ליה למיעבד הא נטר כדנטרי אינשי. אבל אנן דקי"ל כרב פפא דאית ליה לעבורא חדא חדא הכי נמי להכי יהבי ליה אגרא דאיבעי ליה לתוקפה שלא תעלה להכי צריך לאוקמי תקפתו ועלתה תקפתו וירדה:

יז **מתני'** מתנה ש"ח להיות פטור מן השבועה ושואל להיות פטור מלשלם. נושא שכר והשוכר [להיות פטורין משבועה] ומלשלם*: **גמ'** תנא מתנה עם ש"ח להיות כשואל במאי בדברים. שמואל אמר כגון שקנו מידו. ורבי יוחנן אמר אפי' תימא דלא קנו מידו בההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה *וכן הלכתא:

הגה"ה

*וכגון שהתנו קודם שמשכו את הבהמה ולהכי לא הוה כמתנה על מה שכתוב בתורה דלא שיעבד נפשיה לירד לתורת שומרין אלא למקצת וכתב ה"ר ברוך מריגנשפור"ג מדלא נקט גבי ש"ח להיות פטור מתשלומין כדקתני גבי ש"ש משמע (ב) דלא מיפטר אם פשע אפילו התנו. מא"ז:

הגה"ה

*(ג) צ"ע אם שייך בשוכר או בש"ש לומר כן דהא לאו משום דתיפוק עלייהו קלא קעבדי וש"ח דוקא נקט או שמא כל שכן דשייך לומר בההיא הנאה דמשכיר ליה או שקיל אגרא גמר ומשעבד נפשיה דלכ"ע לא רצה להשכירה או לשוכרו כלל. מהרי"ח:

*וזה לשון א"ז כל תנאי בעינן שיהא אפשר לקיימו בסופו ושיהא אפשר לקיימו על ידי שליח ולכך אין תנאי בחליצה דאי איפשר לחלוץ על ידי שליח ושיהא תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ושיהא הן קודם ללאו דלא בעינן לכפול כממונה ולא בשאר איסורים אלא בגיטין וקידושין תקינו שמואל ורבא דבעינן לכפול לרווחא דמילתא לכתחילה. מא"ז:

יח **מתני'** כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. וכל תנאי שיש מעשה בתחלתו תנאו בטל [צ] וכל תנאי שאפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלה תנאו קיים*. הא אי אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלה תנאו בטל: **גמ'** א"ר טבלא זו דברי ר' יהודה בן תימא. אבל חכמים אומרים אע"פ שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו תנאו קיים. דתניא [ק] הרי זה גיטך ע"מ שתעלי לרקיע על מנת שתרדי לתהום ע"מ שתבלעי קנה בת ד' אמות על מנת שתביאי לי קנה בן מאה אמה על מנת שתעברי את הים הגדול ברגליך נתקיימו התנאים ה"ז גט. לא נתקיימו התנאים אינו גט. רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט. כלל א"ר יהודה בן תימא כל שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו אינו אלא כמפליגה בדברים וכשר. א"ר נחמן א"ר הלכה כרבי יהודה בן תימא: **הדרן עלך השוכר את הפועלים**

פרק שמיני

א **השואל** את הפרה ושאל בעליה עמה. שאל את הפרה ושכר בעליה עמה שאל את הבעלים או שכרן ואח"כ שאל את הפרה ומתה *פטור שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם. [דף צד ע"ב] אבל שאל את הפרה ואחר כך שאל את הבעלים או שכרן ומתה חייב שנאמר בעליו אין עמו שלם ישלם: **גמ'** [דף צה ע"ב] *ת"ר ממשמע שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם איני יודע שאם אין בעליו עמו שלם ישלם. אלא לומר לך היה עמו בשעת שאלה א"צ שיהא עמו בשעת שבורה ומתה. היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך שיהא עמו בשעת שאלה. [א] ותניא אידך ממשמע שנאמר בעליו אין עמו שלם ישלם איני יודע שאם בעליו עמו לא ישלם אלא לומר כיון שיצאה מרשות משאיל שעה אחת בבעלים ומתה פטור. וכן הלכתא*: [דף צו ע"א] בעי רמי בר חמא שאלה לרבעה מהו. ליראות בה מהו. לעשות בה פחות משוה פרוטה מהו. שאל שתי פרות לעשות בהן שוה פרוטה מהו. שאל מן השותפין ונשאל לו אחד מהן מהו. [ב] שותפין

הגה"ה

*או שאבדה [או] שקבל ממנו פקדון בין ש"ח בין ש"ש ונגנבה או נאבדה אפי' בפשיעה פטור ולאו דוקא בשעה שהיה ראובן עסוק במלאכה ממש אלא רק שקבל עליו לעשות ורוצה לעשות מיד כשידון עבידתיה דמי אבל אם אין רוצה לעשות עמו אלא לאחר שעה לא חשיב עידן עבידתיה. מהרי"ח:

*מדקתני סיפא ואחר כך שאל את הפרה מכלל דרישא עמה ד ממש מי משכחת לה פרה במשיכה ובעלים באמירה וכו' שמעי' מינה מהכא דראובן שאמר לשמעון הריני שאול לך הרי הוא שאול לו ואין יכול לחזור בו עד שיעשה לו אותה מלאכה שנשאל לו לעשותה וכגון שנשאל לו לעשות לו מלאכה שהיא דבר האבד אבל דבר שאין אבד יכול לחזור בו דלא גרע מפועל. מא"ז:

*ופי' ה"ר ברוך מריגנשפור"ג דוקא שנדר להיות עמו במלאכתו תוך ימי שאילת הפרה אבל אחר ימי שאילת הפרה אע"פ שנדר קודם אין זה שאלה בבעלים וכאיה כתוב בפנים. מא"ז:

*כתב רב אלפס ושואל חייב במזונות שאול כל ימי שאלה. מא"ז:

הגהות הב"ח א ונפקא מינה לטירחא. נ"ב לפי מאי דמשני רבא בפ' איזהו נשך דף סג ע"ב דגם הלוקח נותן דמי סרסרותו יש נ"מ דאם יקנה אחרים יתן סרסרותו מחדש ותימה למה לא משני כך לפי דברי רבא: ב הא מתה כדרכה זהו אונס: ג דרבה לטעמיה: ד עמה ממש עמה ממש מי משכחת:

הגהות הגר"א [א] והקשה כו'. נ"ב אבל תוס' שם כתבו דאפי' לרבא נ"ל כן ע"ש:

הגהות הגרי"פ [א] נ"ל תחתון מעליון כו': [ב] נ"ל ועליון מתחתון:

פלפולא חריפתא

זוזי לא הוה אפוקי וצ"ע: [מ] **ושמואל** אמר ל"ש אלא שומרי (גרנות) [גיתות] וערמות. עיין לעיל מה שכתבתי גבי משמר מקשאות: [נ] **והא** דלא אמר איפכא כו'. סוגיא זו איתא בפ' השואל דף נ"ד ונ"ה ועיין שם בארוכה אמאי איצטריך למילף לכולהו מקראי ולא אתיין בק"ו: [ס] **רצה** נשבע. בפרק הגוזל קמא אסיקנא דכל שהוכר הגנב קודם שנשבע בין ש"ח בין ש"ש עושה עמו דין ואינו נשבע והא דשלח רב הונא רצה נשבע מיירי דוקא בשנשבע קודם שהוכר הגנב ופי' רצה נשבע רצה עומד בשבועתו קאמר וכיון דמקשינן מיניה לרב נחמן דהכא א"כ צריך לומר דס"ל הוה שמתחלה נשבע ולבסוף הוכר הגנב ואפ"ה חייביה רב נחמן לשלומי ומש"ה אמרי ליה לימא פליגא כ"כ נימוקי יוסף ודלא כהתוספות: [ע] **ואם לאו** פטור. עיין בפרק המפקיד גבי כספים אין להם שמירה אלא בקרקע ומה שכתבתי שם: **ואע"ג** שלא מתה מיד כו'. דאל"כ פשיטא: [פ] **ואליביה** מסיק שתקפתו ועלתה וכו'. דבתר דמשני לסיפא פריך ליה מרישא ומסיק שתקפתו וכו': **כגון** שקנו מידו. עיין בכתובות ריש פרק אע"פ: [צ] **וכל** תנאי שאפשר כו'. עיין בדיני תנאים בפ' יש נוחלין ובפ' מי שאחזו: [ק] **הרי** זה גיטך על מנת שתעלי לרקיע. שלא בדקדוק שנויה שהרי בעינן שיהא התנאי בתחלתו והכא שהמעשה בתחלתו אפילו נתקיימו התנאים הוא בטל וכן מצינו כמה מקומות במשנה ובגמ' ששנויים שלא בדקדוק כמ"ש המגיד בפ"ו מהל' אישות ואע"פ שיש להרמב"ם פירוש אחר בהא דבעינן שיהא התנאי בתחלתו ולדבריו הכל בדקדוק נשנה כבר דחה דבריו הר"ן בפ' האומר לחבירו: הדרן עלך השוכר את הפועלים

פרק שמיני [א] **ותניא** אידך משמע כו'. וגם הרי"ף הביאו ואף על גב דהיא היא אלא מר דריש בהאי משמעותא ומר דריש בהאי משמעותא כדפירש רש"י ולענין דינא לא נ"מ אפילו הכי לא חשו מלהעתיק גם שניהם דאף על גב דלא נפיק דינא מינה מכל מקום מלמדינו משמעות דורשין דאיכא למדרש הכי ואיכא למדרש הכי וכיוצא בזה הביאו הרי"ף ורבינו תרי ברייתות בריש פרק יש נוחלין: [ב] **שותפים** ששאלו וכו' כוליה שואל בעינן וליכא. מקשה הר"ן לפי הירושלמי שכתבו רבינו בפרק שבועות הפקדון דשנים שלוו כו' אחראין זה לזה א"כ השותפין כל אחד מתחייב בכל והוי כוליה שואל

תפארת שמואל

פרק שביעי (א) **ואם** לא הודיען מעשר ומאכילן וכו'. אין הפשט כמו שפירש בנ"י משום איסור וכו' אלא אפי' ככר עיסר או במקום שאינו נוהג מעשר לא יאכלו שהרי אין פועל אוכל בדבר שנגמר מלאכתו למעשר ומה שאמר ואם לא הודיען שצריך לעשר וכו' היינו משום מקח טעות שהם היו סוברים שיעסקו במשיכת היין מן הגת לחביות ולא ידעו שיתעסקו בחביות שנפתחו כבר לגת וכבר נתחייבו במעשר וכמו שכתוב בטור וגם נתפרסו עגולין נ"ל שלא אמר לפועלין אלא עשו עמי בעגולין וסברו שלא נתחייבו במעשר ומקח טעות הוא אבל שכרן סתם אינו מעשר ומאכילן וכן פי' המגיד משנה להדיא ע"ש ודו"ק: (ב) **בהגה"ה** המתחלת וכגון כו'. דלא מיפטר אי פשע אפי' התנה ול"נ דאין ראיה וכמ"ש הרא"ש לעיל פרק הזהב ש"ח אינו נשבע בשטרות וכו' דליטני דקרא נקט ע"ש סימן כ"א ולכן השמיטו הפוסקים דברי הגה"ה זו וכן משמע בתוס' דף נ"ג: (ג) **בהגה"ה** המתחלת ונ"ע אי שייך בשוכר או בש"ש וכו'. נ"ב לפי נוסחא שבש"ס שלנו דגרס מתנה ש"ש להיות כשואל אין כאן ספק כלל גם הרמב"ם וטור סימן ש"ה כ"כ להדיא: הדרן עלך השוכר את הפועלים

שאלו ושאל לאחד מהן מהו . כל הני בעיין לא איפשטו ולא מחייב בדין שואל . [ג] אבל אי איכא הנאת שום פרוטה לשואל מיחייב בגניבה ואבידה כדין ש"ס דשואל והנהו[א] ממונה. שאל[ב] מן האשה פרה בנכסי מלוג ונשאל לו בעלה. אשה ששאלה לעשות מלאכה בנכסי מלוג ונשאל לבעלה פלוגתא דר' יוחנן ור"ל קיים. לרבי יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי הויא שאלה בבעלים ולר"ל דסבר לאו כקנין הגוף דמי לא הויא שאלה בבעלים. וקי"ל בהא כר"ל: ב אמר ליה רבינא לרב אשי האומר לשלוחו צא והשאל עם פרתי מהו . מי אמרי' בעליו ממש בעינן והא ליכא או דלמא שלוחו של אדם כמותו . ופשט רב אשי דהויא דפלוגתא דרבי יוחנן ור"א אושעיא היא . דתניא האומר לאפוטרופוס כל נדרים שאשתי נודרת מכאן עד שאבא ממקום פלוני הפר לה והפר לה יכול יהו מופרין . ת"ל אישה יקימנו ואישה יפרנו דברי רבי יאשיה . א"ל ר' יוחנן מצינו בכל התורה שלוחו של אדם כמותו . ולא איפסיק בה הלכתא בהדיא אלא מדחזינן לרב עילים דבעא מיניה מרבה האומר לעבדו [ד] צא והשאל עם פרתי מהו . תיבעי למ"ד שלוחו של אדם כמותו ה"מ שליח דבר מצוה[ב] אבל עבד דלאו בר מצוה לא . או דלמא אפי' למ"ד לא אמרינן שלוחו של אדם כמותו הני מילי שליח אבל עבד יד עבד כיד רבו . וא"ל מסתברא יד עבד כיד רבו . מכלל דאחר דלאו ידו כידו לא הויא שאלה בבעלים . וכן לענין נדרים נמי אינן מופרין. כך כתב רב אלפס ז"ל ולא הבנתי דבריו דהא [ה] דאמר רבה מסתברא יד עבד כיד רבו לאו למעוטי שאר שליח נקט האי לישנא אלא לפי דבריו השיב לו דאפילו לר' יאשיה דלית ליה שלוחו של אדם כמותו יד עבד כיד רבו ולא חיישינן בהא שאין בר מצוה וכל שכן לר' יוחנן דהוי שאלה בבעלים דלא גרע משליח אחר :

ג בעי רמי בר חמא *בעל בנכסי אשתו [דף צו ע"ב] שואל הוי או שוכר הוי . אמר רבא לפום חורפא שבשתא . אי שואל הוי שאלה בבעלים הוא אי שוכר הוי שכירות בבעלים הוא [ג]כי קמיבעיא ליה לרמי בר חמא כגון דהגרלא היא פרה מעלמא

הגה"ה
*ויש לי מכאן ללמוד שהאשה יכולה להשאיל פרה של נכסי מלוג שלא מדעת בעלה דאי בעינן דעת בעלה אם כן ה"ל שאל מן השותפין ונשאל לו אחד מהן דבעי' היא לעיל ולא איפשיטא אבל הבעל אין יכול להשאיל בהמה של נכסי מלוג שלא מדעת אשתו וראיה כתוב בא"ז :

והדר נסבה . ואליבא דרבנן דאמרי שואל משלם לשוכר לא תיבעי לך דשאלה בבעלים היא . כי תבעי לך אליבא דרבי יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים דכמאן דשאיל מינייהו דמי מאי . שואל הוי וכמאן דשאיל ממרה שלא בבעלים דמי ומשלם. או דלמא שוכר הוי ושוכר פטור במתה כדרכה ולא משלם . אמר רבא לא שואל הוי ולא שוכר הוי אלא לוקח הוי . מדר' יוסי בר חנינא דאמר באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות . פסק ר"י דש"ח מיהא הוי וחייב בפשיעה . [ו] וגבי בעל בנכסי אשתו לא נפקא מינה מידי דפשיעה בבעלים פטור . אלא נפקא מינה ללוקח בהמה לשלשים יום דלא שואל הוי ולא שוכר הוי דבלשון מקח לקחה ומסתבר דש"ח הוי:

ד איבעיא להו כחש בשר מחמת מלאכה מהו . ופשט רבא דלא מיבעיא כחש בשר מחמת מלאכה דפטור . אלא אפי' מתה מחמת מלאכה פטור . דא"ל לאו לאוקמי בכילתא שאילתא. *ומתה מחמת

הגה"ה
*שאל פרה ונאנסה ומתה בניו פטורים הא נגנבה חייבין ודוקא שואל אבל שוכר אפילו נגנב פטורין פר"י . מהרי"ח :

מלאכה היינו כגון שדרך הילוכה נכשלה ונפלה ומתה והשואל לא שינה בה ולא פשע בה . או נתייגעה ונתחממה ומתה אבל אם מתה בדרך ולא הרגיש בה עייפות טורח בדרך לא יוכל לישבע שמחמת מלאכה מתה . שמא אם היתה עומדת על אבוסה היתה מתה והיכא שנכנס בה עייפות וחלישות מטורח הדרך [ז] אפילו לא מתה מיד אלא היתה הולכת ומתגוונת זמן מרובה מתה מחמת מלאכה קרינן ביה . והשוכר בהמה מחבירו ועלה בה מכה ברגליה בפסיעות השוכר כגון ששעה בה ולא הוי מחמת מלאכה פסקו חכמי צרפת ז"ל כיון דסופה להתרפאות מאותה פליגה פטור מלשלם דמי ניזק ד'ולא הוי אלא שבת . דאביי ורבא פליגי בפרק החובל גבי הכהו על ידו וסופה לחזור אביי אמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה . ורבא אמר אינו נותן לו אלא שבתו שבכל יום ויום . דאביי חשיב ליה נזק כיון דמפחתיה מכספיה . ורבא לא חשיב ליה נזק כיון דסופו לחזור . וא"כ הכא דהוה [ח] אדם בשור פטור . דאדם בשור לא משלם נזק אבל לא שבת . ולבדריס כחש בשר מחמת מלאכה דמשתעין איירי בכחשא דלא הדר דאי בכחשא דהדר אפילו שלא מחמת מלאכה נמי פטור דהוה ליה שבת ויש [ט] מחלקין דודאי גבי אדם לא חשבינן ליה אלא שבת דלאו עומד ליסחר להכי לא חשיב דאפחתיה מכספיה . ועוד דאדם דמיו יקרים והקונהו פוחת מעט מדמיו כיון דסופו לחזור אבל גבי שור נקרא נזק שעשוי לסחור ונפחתו דמיו : ה ההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה ואיתבר מחמת מלאכה . אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיל אייתי סהדי דלא שנית בה ואיפטר . במקום שהיו מצויין בני אדם הוה ולכך הזקיקו להביא עדים ולא מיפטר בשבועה כאיסי בן יהודה (לעיל דף פג.). אי נמי א"ל אייתי סהדי ואיפטר או תשבע ואי לא אייתי [ה]מאי . ת"ש דההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה ואיתבר אתא לקמיה דרב וא"ל זיל שלים ליה נרגא מעליא . [ט] *פירוש שיחזיר לו השברים באותו ענין שיוכל לקנות בהן נרגא מעליא ואם הוזלו השברים בין שבירה להעמדה בדין הפחת על השואל . א"ל רב כהנא ורב אסי [דף צז ע"א] דינא הכי . והלכתא כרב כהנא ורב אסי דמיהדר ליה תבריה פירוש כמו שהיו שוין בשעת שבירה ומשלם עליה דמי הנרגא . ההוא גברא דשאיל דוולא מחבריה ואיתביר . אתא לקמיה דרב פפא א"ל זיל אייתי סהדי דלא שנית בהו ואיפטר : ו אמר רב אסי האי מאן דבעי למישאל מידי מחבריה ומיפטר נימא ליה אשקיין מיא דהוה שאלה בבעלים . ואי פיקח אידך [י] נימא ליה משוך ברישא והדר אישתי . אמר רבא מיקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא וספר מתא . כולן בעידן עבידתייהו כשאלה בבעלים הוא . תימה דהכא משמע דוקא בעידן עבידתייהו ולעיל ברים פירקין אמר בעלים באמירה אלמא משעת אמירה מיקרי שאלה בבעלים אע"פ שעדיין לא התחיל במלאכה . וי"ל דבעידן עבידתייהו לאו דוקא אלא בשעה שמזמנין ומגידין עצמן ללכת מיקרי עידן עבידתייהו היינו אמירה דלעיל. וכן פי' הראב"ד ז"ל אם אמר לו השאילני פרתך והשאל לי אתה עמה כיון שהתחיל ללכת עם פרתו אע"פ שעדיין לא יצא מביתו כבר התחילה שאלתו . ובעידן עבידתייהו פי' הראב"ד ז"ל [כ] בזמן הראוי למלאכה קאמר ואע"פ שאין עוסק בה . לפי שאין רשאי להשמט מן המלאכה ההוא . ר"ל כיון שהוא שכור לכל בני העיר למלאכה זו בכל עת שהם צריכין לו בכל עת ובכל שעה הויא שאלה בבעלים לכל בני העיר כיון שאם יצטרך לו מחויב לעשות מלאכתו . [ל] מידי דהוה אשותפין ששכרו שכיר חדש שכיר שנה דבכל שעה הויא שאלה בבעלים לשותפין : ז וכן הרב השונה לתלמידים אם הלוי ברב ללמד לתלמידים איזו מסכתא שהוא רוצה ואם התחילו מסכת אחת יכול הרב לשנותו ממסכת זו למסכת אחרת . אז הם שאולים לו ואם שאל מהן הויא שאלה בבעלים ואם הדבר תלוי בתלמידים לשנות הרב ממסכתא למסכתא אז הרב שאול להם ואם הדבר תלוי בשניהם שאין הרב יכול לשנות המסכתא בלא דעת התלמידים ולא התלמידים בלא דעת הרב א נם שאולין זה לזה כלל . מרי בר חנינא אוגר כודנייתא לבי חוזאי נפק לדלויי טעונא בהדייהו . פשעו בה ומתה אתו לקמיה דרבא חייבינהו . אמרו ליה רבנן לרבא פשיעה בבעלים הוא . איכסיף . לסוף איגלאי מילתא [מ] דלמיסר טעונא הוא דנפק . וא"ד לא פשעו בה אלא אגנובי איגניב ומתה כדרכה בי גנב . אתו לקמיה דרבא חייבינהו אמרו ליה רבנן גניבה בבעלים היא . איכסיף . לסוף איגלאי מילתא דלמיסר טעונא

הגהות הב"ח א דרבי יוחנן ור' יאשיה הוא : ב דבר מצוה הוא אבל : ג שכירות בבעלים הוא אלא כי קמיבעיא : ד דמי נזקו דלא הוי כו' בפרק החובל . נ"ב עיין שם סימן ו' בהגהת אשר"י המתחיל מכאן יש ללמוד :
ה לא אייתי סהדי מאי :

הגהות הגר"א א] ויש מחלקין כו' . נ"ב ש"ע בסימן ש"ז כתב ב' הדיעות אבל ב"ה שם פסק כסברא ראשונה וכן סתם ש"ע בסימן ש"מ (כמ"ש הש"ך שם דלא כהסמ"ע) :

הגהות הגרי"פ [א] נ"ל מהנה : [ב] כאן שייך הגה"ה ד"ה ויש לי מכאן ועיין נ"י :

פלפולא חריפתא

שואל וניחא ליה דאינן אחראין זה לזה אלא מדין ערב ע"כ ולא ניחא לדברי רבינו דמסיק בהדיא בפרק שבועת הפקדון דיגבה מכל אחד שירצה כל החוב ויראה לי דרבינו סובר דאע"ג דודאי דכל אחד מתחייב בכל השאלה מ"מ לפי האמת יש לו שני שעליו החוב מוטל ששאל עמו ולפיכך אין מן הדין דכי לא נשאל הבעל אלא לאחד דלקרי כוליה שואל ואף ע"ג דהר"ן בפרק הפקדון דוחה לזה משום דא"כ אף אמתלה נמי לא ליהוי כשואל משום מאן פלג לך (פלג מפלג) י"ל דהכא לא שייך לומר מאן פלג לך דהא לענין חיוב התשלומין הוי כשותפין בממון דיכול הוא לחלוק בלא חבירו כדאיתא בפרק איזהו נשך גבי הנהו תרי כותאי ועוד נראה לי דהכא לא קשיא כלל דהא דכל אחד מתחייב בכל אף על גב דאינו מדין ערב אלא יכול לכתחלה לגבות הכל מאחד כלבד אפ"ה לענין שאלה בבעלים מבעיא ליה שפיר דלא ליהוי כוליה שואל לפי שזה שהוא משאיל תובה הוא לגביה דהכי מפטר מניה הלכך לא אמרינן שמפני שכל אחד אחראין זה לזה שהוא לטובת המשאיל שע"י זה יגיע לו חובו להקרא שאלה בבעלים כשיהא נשאל לאחד מהן דשאלה בבעלים חדוש הוא : [ג] אבל אי איכא הנאת ש"פ לשואל מיחייב בגניבה ואבידה. וכן כתב הרמ"ה חייב בגניבה ואבידה כל היכא דאיכא ש"פ לשואל אע"ג דלגבי פרה ליכא ש"פ טור סימן שמ"ו :
[ד] צא והשאל עם פרתי. עיין מ"ש בשם התוס' לקמן ושלחה ביד עבדו כו' : [ה] דאמר רבה גרסינן דבפרק איזהו נשך דף ס"ח בני רב עילים נפק עלייהו כו' אמר רבה רב עילים גברא רבה הוא איכא למשמע שהיה זקן יותר מרבא ולא הוה בעא מניה אלא מרבה קא בעי ועוד בגיטין פרק השולח דף מ"ה שרא רב עילים לפדות בנתיה דר' נחמן. ורבא קמיה דר' נחמן הוה יתיב כדלעיל בפרק המפקיד : [ו] וגבי בעל בנכסי אשתו לא כ"מ מידי דפשיעה בבעלים פטור. ואפילו לרבי יוסי דאמר תחזור כו' וכמאן דשאיל מנייהו דמי ה"מ כשהשוכר השאיל ואי לא אמרת דתחזור כו' א"כ השוכר משתלם והבעל יוצא נקי חנם והאיך הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו אבל כשהשוכר יהיב לשומר חנם דהכי נמי משתלם השוכר צריך הוא לשלם גם כן לבעל דהשתא לא שייך לומר היאך הלה עושה סחורה כו' לא אמר רבי יוסי דתחזור ולא הויא כמאן דשאיל מינייהו דבעלים הראשונים וממילא הכא הבעל עם אשתו פשיעה בבעלים היא ופטור ומיהו איכא למידק דאע"ג דרבי יוסי אמר היאך הלה עושה סחורה כו' דשמעת מינה דאמר למלתיה היכא דהלה מרויח מכל מקום כי אמר דתחזור כו' וכמאן דשאיל מינייהו צריכא טעמא במאי הוה הכא כמאן דשאיל מינייהו ורבינו כ' הטעם במקומו בפ' המפקיד משום דהשיב שוכר כאילו השאילו בשליחות המשכיר והשתא דמנית אמרת הכי ודאי שהסברא נותנת למימר הכי כל היכא דאי לא אמרת הכי דהוה הפסד לבעל אע"ג דהלה אינו מרויח כלום דכיון דסברא הוא דהשיב שוכר שלוחו דמשכיר כדי שלא ירויח השוכר ה"נ סברא הוא כי מפסיד המשכיר אף על גב דאין לו לשוכר ריוח בזה מ"מ כדי להציל הלה מהפסדו נימא נמי הכי דהשיב שלוחו וכ"ש הוא שיותר יש לנו לומר כך להציל מהפסד ממה שנאמר כן משום שלא ירויח הלה וכיון שכן הוא א"כ גבי נדון דהכא אמאי לא כ"מ אפילו בבעל בנכסי אשתו והיכא דאין לאשה לשלם אלא עד שתתאלמן או תתגרש דהשתא נחשב לאשה שבשליחות דמשכיר נתנה לבעלה ולא הוי פשיעה בבעלים ואפשר לי לומר דאף ע"ג דכ"ש הוא להציל המשכיר מהפסדו ולמחשב השוכר לשלוחו ממאי דמחשבינן ליה לשליח כי היכי דלא ירויח הלה מ"מ ה"מ היכא דאין ספסד כזה לאותו שקבל מן השוכר כי הא דשוכר שהשאיל דהשואל שלומי בעי אמרינן שישלם לבעל ולא לשוכר דהיאך הלה עושה סחורה כו' אבל בנדון דידן דאשה ובעל דבעל מפטר מלשלם משום פשיעה בבעלים אלא דאנן נחשב כאילו האשה היתה שליח המשכיר כדי לחייב לבעל שישלם למשכיר שלא יפסיד לפי שאין לאשה מה לשלם עכשיו הא לא אמרינן להפסיד לבעל כדי שלא יהא המשכיר נפסד דמאי חזית וכ"ש דאין כאן הפסד ודאי למשכיר שאם תתאלמן או תתגרש תשלם מאי אמרת דלאותו זמן תחזור ותשלם לבעלה או ליורשיו מ"מ אין לנו לחוש לפסידא דמשכיר יותר מפסידא דבעל אבל הא קא קשיא לי דמטעם אחר יש לנו לחשוב שהאשה נתנה לבעלה בשליחות המשכיר דהא לית ליה רשות לשומר שימסור לשומר אחר אלא אשה לבעלה מצית לממסר משום דכל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד וה"ה נמי איפכא וא"כ ברשותא דמרא קמא מסרה דמהיכי תיתי לן למימר דלאו מטעם דכל המפקיד כו' היא שמסרה אלא אפילו לאחר נמי הוה מסרה וכאילו מסרה לשומר אחר שהיא במלאכתו הכל היכא דלא תזינן איסורא לא מחזקינן איסורא אלא אמרינן דבשיתרא הוה כמו שהוא האמת שבשיתר מסרה לבעל מטעם דכל המפקיד כו' ולכך נחשב האשה דבשליחותו דמשכיר מסרה לבעלה דהא אדעתא דהכי השכיר לה שתוכל למסור לבעל וצ"ל לתרץ דלא מסתבר ליה לרבינו למחשב לאשה שליח המשכיר מטעם כל המפקיד כו' מדאמרינן לרבנן לא תיבעי לך דשאלה בבעלים היא ואמאי נימא דאשה לגבי בעלה שאני משוכר אחר שהשאיל דאשה כי יהבה לבעלה ברשות דכל המפקיד כו' יהבה וכשלוחו דמי אלא ודאי הא דכל המפקיד כו' לא שע"י כן כשהפקיד לאשתו ובניו דבתורת שליחות הפקיד אלא שלא נוכל לחייבו כשומר שמסר לשומר בלבד הוא דאמרינן הכי הלכך אף לרבי יוסי נמי אף על גב דמצינן ליה היאך הלה עושה סחורה כו'

שנתשבהו לשליח ה"מ שלא יהא השוכר נשכר והמשכיר נפסד והוי כמו תוטא נשכר וגם אין הפסד לזה שמשלם דהא בלא"ה שלומי בעי אבל היכא דאין השוכר נשכר ואם נחשבהו לשוכר לשליח נפסיד לאחר לחייבו לשלם ובלאו הכי אין עליו לשלם אע"ג דהמשכיר נפסד לא מחשבינן לשוכר לשליח והלכך אין לנו לחשוב לאשה כשליח לחייב לבעל כיון שאם לא נחשב לאשה לשליח לא היה מתחייב כדפרישית לעיל מאי אמרת דהכא יש לנו לחשוב לאשה כשליח משום דכל המפקיד כו' לא אמרינן הכי כיון דחזינן דלרבנן הא דכל המפקיד כו' לא מחשיב לאשה כשליח אף לרבי יוסי נמי לא עדיף כל המפקיד כו' שתהא נעשה שליח דלא פליג רבי יוסי אדרבנן ומחשב לשוכר כשליח אלא מטעם דהאיך הלה עושה סחורה כו' וכבר אמרנו דמהאי טעמא אין לחשוב לאשה כשליח . תו לית לן למימר מטעם אחר דהיינו מכל המפקיד כו' דמש"ה נחשב לאשה כשליח . דמנלן לעשות מחלוקת אחרת בין רבי יוסי ורבנן אבל אין להביא ראיה דכל המפקיד כו' לאו שליחות שוייה מדפסק רבינו בסוף פ' המפקיד גבי דאשלומינהו לאמיה דאם אשתו ובני ביתו פשעו ואין להם לשלם דחייב הוא לשלם דש"מ דלאו שליח דא"כ שליחותיה עביד ולפטור . דמשום הא אין ראיה דאטו לרבי יוסי אי פשע בה השואל ואין לו לשלם שלא יהיה דינו עם השוכר אלא הא דאמרינן דשלוחו הוי היינו למעליותא אבל לא לגריעותא הלכך כי נמי אמרינן דכל המפקיד כו' שליח שוויה היינו למאי דבעי' למימר שעי"כ לא תהא פשיעה בבעלים והוי מעליותא למפקיד ואפ"ה כי הוה גריעותא כי הא דגבי דאשלומינהו לאמיה לא הוה שליח משום דלגריעותא הוא וראיתי למהר"ר ואלק כהן שכתב בספרו שעל השו"ע בסימן שמ"ו דבס' פרישה כתב לחלק בין שאלה או שכרה פרה לכל ימי חיותה דפרה או כל ימי חיותא דאשה דבכה"ג פטור הבעל אפילו פשע בה ונגנבה משום לוקח ולא משום פשיעה בבעלים כיון דהפרה עכ"פ אינה שלה ובין שכרה או שאלה לזמן כגון לשלשים יום דבכה"ג אף שהוא לוקח חייב בפשיעה דלא עדיף מלוקח ממש לזמן עכ"ל ושאני לדבריו בין כשנאמר בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ובין לוקח לזמן דלוקח דבעל לוקח ממש ואין כאן דין ש"ח והלכך אשה ששאלה או שכרה לכל ימי חיותה כדאמרן הויא בכלל נכסיה ויש לבעל דין לוקח ממש שאינו אפי' ש"ח כלל אבל כשהאשה עצמה לא שאלה או שכרה אלא לזמן לא הויא בכלל נכסי אשתו לענין זה שיהא הבעל לוקח ממש ולא יהא לו דין ש"ח דלא עדיף מאתתא דאתי מתמתה דהיא עצמה כיון דלזמן שאלה ושכרה ואילו לקחה כן לזמן היתה ש"ח ה"נ בעלה ש"ח מיהת הוי והשתא קושיתינו דמעיקרא אמאי לא כ"מ נמי לבעל בנכסי אשתו לאו קושיא היא דהא דאמרן דלא כ"מ לבעל בנכסי אשתו היינו דוקא נכסי אשתו ממש ומשום פשיעה בבעלים או מה שבידו לכל ימי חיותה או כל ימי חיות הדבר ומטעמא דהוי לוקח ממש ואפילו ש"ח לא הוי אבל עיקר הדין דלוקח ש"ח והיינו ללוקח לזמן בהא א"כ דה"ה לאשה ששכרה או שאלה לזמן דבכה"ג נמי יש לבעל דין לוקח דהוי ש"ח כך נראה לי דעתו של מהרר"ו כ"ץ ז"ל אבל דברי רבינו א"א להולמן ע"פ הדברים הללו דהא משמע מדברי רבינו דר"י דפסק דלוקח ש"ח קאי אבעל בנכסי אשתו דאיירינן ביה בגמרא דלא איירי בשאלה ושכרה לזמן דוקא אלא בכל נכסיה וכל מה ששאלה ושכרה . ועוד דקאמר דבבעל לא כ"מ משום דפשיעה בבעלים ולדברי מהרר"ו הא אמרן דפטורו משום לוקח ממש ולא משום פשיעה בבעלים וגם מדאמר רבינו אלא כ"מ ללוקח כו' אי איתא דבאתתא ובעלה נמי דינא הכי כדאמר מהר"ו עדיפא ליסמעי' באתתא ובעלה דביה איירינן עד השתא ומינה דכל לוקח לזמן דינא הכי הלכך ודאי דדבריו לא נאמרו בפי' דברי רבינו ולפי' גם אין נראה להאמת דבריו לדברי הטור גם כן שהולך בשטת אביו רבינו ז"ל ולא סגי הא דקשיא ליה בדברי רבו מור"ם ז"ל ליקח שיטה אחרת לעצמו וגם השיטה בעצמה דחוקה מלבד שא"א לפרש כן בדברי רבינו . לכן יותר נוח להניח דברי רבו מור"ם ז"ל בתימה מלפרש כן . ומ"מ לספרו הפרישה שהזכיר לא זכינו עדיין . ואולי שם ביאר יותר זו לו מנין . ואם לאו אני אומר דפירושו כזה אפס ואין : [ז] אפילו לא מתה מיד . כי הא דס"פ דלעיל גבי סנפה ומתה והתם להוציא כ"ש הכא דלהחזיק : [ח] אדם בשור. פירוש אדם שהזיק שור ולא הוה כההוא דבפרק החובל : [ט] פירוש שיחזור לו השברים כו' . דלא גרעי משובין ואמרינן בפרק קמא דב"ק דכל כ"ד אבות ממיטב משלמין . וד' שומרין . מכללן הן (והתוספות כתבו דגנב וגזלן בכללן וא"כ כ"ש שואל ולא ידעתי למה הוצרכו לכך) ואמרינן נמי בפ"ק דב"ק דכל מילי מיטב הוא ואפילו סובין : [י] נימא ליה משוך . עיין מה שאכתוב לקמן בזה גבי השואל קורדום מחבירו בקע בו וכו' : [כ] בזמן הראוי למלאכה. ואפי' לא הזמין עצמו והגיד ללכת דהנך דהכא'דשכורין הן לכל עת גדולה מאמירה בעלמא שצריך שיגוד ויזמין עצמו ללכת : [ל] מידי דהוה אשותפין .כלומר בנים שנשתתפו לשכור שכיר הדש כו' : [מ] דלמיסר טעונים הוא דנפיק. בכאן העתיק הרי"ף הא דבגמרא ההוא גברא דשאיל שוגלא מחבריה כו'. ותמיהני על רבינו שהשמיטו דמידי דרב אשי מעיין נהו מי פשיטא לן וכן יש לתמוה על הרמב"ם שגם הוא לא העתיק מינה כלל :
ואמאי

הוא דנפק* : ח **מתני'** השואל את הפרה אשאלה יום ושכרה חצי היום שאלה היום ושכרה למחר. שאל אחת ושכר אחת ומתה. המשאיל אומר שאולה מתה. ביום שהיתה שאולה מתה. [דף צז ע"ב] בשעה שהיתה שאולה מתה . והלה אומר איני יודע . חייב . השוכר אומר שכורה מתה . ביום שהיתה שכורה מתה . בשעה שהיתה שכורה מתה . והלה אומר איני יודע פטור . זה אמר שאולה וזה אמר שכורה ישבע השוכר ששכורה מתה . זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו : **גמ'** שמעינן מינה דמנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב . כדאמר רב נחמן כגון שיש עסק שבועה ביניהם הכי נמי כגון שיש עסק שבועה ביניהם* : ה"ד עסק שבועה . [דף צח ע"א] כדרבא דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שאין יכול לישבע משלם . *משכחת לה רישא בתרתי וסיפא בתלת . רישא בתרתי דא"ל שתי פרות מסרתי לך פלגא דיומא בשאלה ופלגא דיומא בשכירות א"נ חד יומא בשאלה וחד יומא בשכירות ומתו תרווייהו בעידן שאלה. וא"ל שוכר אין חדא בעידן שאלה מתה ואידך לא ידענא אי בעידן שאלה מתה אי בעידן שכירות מתה . דמתוך שאין יכול לישבע משלם . וסיפא בתלת דא"ל ג' פרות מסרתי לך ב' בשאלה וחדא בשכירות ומתו תרתי דבשאלה . וא"ל שואל אין חדא דשאלה מתה ואידך לא ידענא אי דשאלה מתה והך דקיימא דשכירות היא ואי דשכירות מתה והך דקיימא דשאלה היא . דמתוך שאין יכול לישבע משלם: [דף צח ע"ב] זה אומר שאולה וזה אומר שכורה וכו' [ג] ואמאי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו לו . אמר עולא על ידי גלגול . דא"ל אישתבע לי דכדרכה מתה ומגו דמישתבע דכדרכה מתה משתבע נמי דשכורה מתה . ותימה

הגה"ה

*מכאן פירש ראבי"ה שאם המשאיל תפס לשואל אסתוגריי"ף בשעה שהוא עולה על הסוס שאין זה שאלה בבעלים שאין כוונתו של משאיל להנאת שואל אלא להנאת סוסו מתכוין שלא יגליד עורו כשהוא עולה. מא"ז :

הגה"ה

*אבל מנה לי בידך והלה אומר איני יודע ישבע שאינו יודע ופטור כגון שאמר איני יודע אם הלויתני אבל איני יודע אם פרעתיו לך חייב . פר"ת :

*אבל בההיא דפרק כל הנשבעים (דף מז.) היו שניהם חשודים על השבועה יחלוקו ודוקא בשבועה דאורייתא אבל בשבועה דרבנן כגון פוגם שטרו ב דכוותיה אף על פי שאין יכול לישבע וכגון שמתו יורשין גובין בשבועה שלא פקדנו אבא והיכא שמת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מורים אותו ממון שלא היה יכול להוציאו אלא בשבועה לבניו פירש ר"ת דבעלילה כל דהו תקנו שלא לגבות מן היתומים ומ"מ האי מאן דעביד כרבי אלעזר דאדם מורים עביד ודוקא במילתא דהוה ליה לידע אבל במילתא דלא הוה ליה לידע כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה אף על גב דמודה בפרה ואין יודע בולד לא אמר מתוך שאין יכול לישבע משלם וכן גבי היא אומרת משאירסתני נאנסתי דטענתייהו במנה ובמאתים אע"ג (דעס) [דעסק] שבועה הוי פטור וכן גבי יורשים דאמר חמשין ידענא והמשין לא ידענא נשבעים דלא ידעו ופטורין וכן כל כיוצא בהלו לרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן בכל ארבע שומרין בפקדון ליכא שבועה דאורייתא אלא בכפירה והודאה וטענת שומרין דוקא (א) אבל בכפירה והודאה במקצת או בטענת שומרין והודאה לא ולרבי חייא בר יוסף בטענת שומרין כגון נאנסו או נגנבו בכל חייב מיהו בכפירה לבדה אין חייב עד שיהא הודאה במקצת עמה ריב"א אבל ר"ת פירש דגם בנאנסו צריך הודאה במקצת מיהו שבועה דרבנן מיהא איכא בין בנאנסו בכל בין בכפר הכל . מהרי"ח :

בריפא ביום שהיתה שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב דמוקי לה ביש עסק שבועה ביניהם אמאי צריך לאוקמה הכי הא בלאו הכי מחויב שבועה על ידי גלגול דא"ל משכיר אישתבע לי מיהא דכדרכה מתה ומגו דמישתבע דכדרכה מתה אישתבע לי ע"י גלגול דשכורה מתה. ואין יכול לישבע דקאמר איני יודע ומתוך שאין יכול לישבע משלם . וכן סיפא דקתני זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו אמאי לימא אישתבע לי מיהת דכדרכה מתה ומגו וכו' : ט **ואע"ג** דמשכיר טוען שמא יכול הוא להשביע השוכר על ידי גלגול והוה ליה מחוייב שבועה ששכורה מתה והוא אינו יכול לישבע ששכורה מתה דהא קאמר איני יודע ומשלם דבפ"ק דקדושין (דף כז:) גבי זוקקין הנכסים וכו' מוכח שמגלגל התובע אפילו בטענת שמא שהבעל מגלגל עליה שלא זינתה עם איש אחר מספק . וי"ל דאין מגלגלין שבועה אלא על טענת ברי שלא זינתה שאם היתה מסופקת לא היתה שותה ואז מגלגלין אפילו בטענת שמא של תובע . אבל רישא וסיפא שהנתבע טוען איני יודע אין מגלגלין : י **ומצינן** א] נמי למידחי דלא אמרינן מחוייב שבועה ואין יכול לישבע משלם . אלא היכא שאין יכול לישבע אותה שבועה שנתחייב על עיקר טענתו . כגון חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דכיון שהודה במקצת נתחייב שבועה על הכפירה ואינו יכול לישבע כיון דקאמר איני יודע . [ס] אבל בשבועה הבא לו ע"י גלגול ולא על עיקר טענתו לא החמירו כולי האי שנאמר בה אם אינו יכול לישבע משלם ואף על גב דגלגול שבועה דאורייתא . מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם ילפינן משבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין . כגון דאמר מנה לי ביד אביך ואמר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא הלכך אין לנו אלא כיוצא בזה שנתחייב שבועה על עיקר טענתו . (ג) ומיהו מליעתא קשה השוכר אומר ששכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור . ואמאי פטור ישבע השוכר ששכורה מתה מיבעיא ליה . כי הך דסיפא זה אומר שאולה וזה אומר שכורה דאין כאן שבועה אלא ע"י גלגול דא"ל משאיל אישתבע לי מיהא דכדרכה מתה ומגלגל נמי דשכורה מתה . וי"ל דמיירי במאמינו שמתה כדרכה וכו' . ג׳כדאיתא בפרישתי . ועוד י"ל שאין מגלגלין שבועה בטענת שמא של התובע [אלא] בדבר הדומה קצת אמת כגון אריסין ושותפין דמורו מקצת היתירא ליהנות ממון חביריהם כדאיתא בשבועות (דף מח:) וכגון גלגול שבועה דסוטה שרגלים לדבר שהיא זונה שהרי קינא ד׳ ונסתרה ולכך יש לחוש שמא זינתה אף בארוסין אף ע"פ שאז לא היה רגלים לדבר כי הוכיח סופה על תחלתה . אבל הכא אין רגלים לדבר שמתה השאולה יותר מן השכורה הלכך מספיקא אינו יכול לגלגל עליו לישבע ששכורה מתה . ובהך שינויא מיתרצא מציעתא וסיפא . ושינויא קמא אכתי צריכים לשנויי רישא . ביום שהיתה שאולה מתה והלה אומר איני יודע [ע] שמעינן מהך שאין מגלגלין על טענת שמא של הנתבע וגם בטענת שמא של התובע אם לא שדבריו דומין קצת אמת כגון אריסין ושותפין וסוטה שרגלים לדבר : זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו . הא מני סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין . אבל חכמים אומרים המע"ה : **זה** אומר שאולה וזה אומר שכורה וכו'. ואמאי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו [פ] לא טענו . כתב הראב"ד ז"ל אע"פ שהוא תובע ממנו שתי פרות אחת דשאלה ואחת השכירות . ואמר דאותה של שאולה מתה ואתה חייב לשלם אותה ולהחזיר לי אותה השכירות שהיא קיימת . וזה אומר דשכירות מתה ואין חייב בה ואותה של שאלה אביא אותה מן האגם ואחזירנה לך . אפילו הכי אין כאן מודה במקצת . דשאלה ושכירות שתי טענות הן . ומכאן אנו למדין שאם אומר ב] מנה הלויתיך ג] ומנה הפקדתי אצלך והלה אומר לא הלוית לי כלום אלא ד] מנה הפקדת אצלי . או שמודה בהלואה וכופר בפקדון . שאין זה מודה מקצת הטענה . לפי שהלואה ופקדון שתי טענות הן שאין חיובן שוה ואין פטורן שוה . וכן שאלה ושכירות שתי טענות הן וכשמודה בשכירות וכופר בשאלה אין כאן מודה מקצת הטענה . ועוד הביא ראיה מדאיצטריך רב נחמן לאוקמי סיפא דמתניתין בתלתא ואי שאלה ושכירות חדא טענה נינהו בתרי סגי ליה דקטעין ליה שתי פרות מסרתי לך חדא דשכירות וחדא דשאלה ואהדרינהו ניהלי דההיא דמתה דשאלה היא וא"ל האיך הך דקיימא מהדרנא לך ומיהו השתא ליתא גבאי ואידך לא ידענא אי דשאלה הואי אי דשכירות הואי ה"ל מחוייב שבועה ואין יכול לישבע . אלא ש"מ דשאלה ושכירות לא מצטרפי בטענה אחת . והרמב"ן ז"ל השיב אפילו כשת"ל דשתי טענות כשני מינין הן ומתניתין פטור [צ] משום דמחליף שאלה בשכירות ושכירות בשאלה מיהו מה שכתב בטענו מנה הלויתיך ומנה הפקדתי אצלך אינו . דהוה ליה טענו חיטין ושעורין והודה לו באחד מהם דקי"ל (שבועות דף מ:) דחייב . וכללא הוא לכל ענין שבעולם ל"ש מלוה ול"ש פקדון ואפילו טענו חיטין מלוה ושעורין פקדון והודה לו באחד מהן חייב . ואין זו צריכה לפנים והדין דאמר דשאלה ושכירות שתי טענות הן ק"ל כשאומר שאולה מתה והלה אומר שכורה מתה [ק] יפטר לגמרי ולא בעי לאישתבועי דכדרכה מתה . דהו"ל טענו חטין והודה לו בשעורין שהוא פטור אף מדמי שעורין והאי נמי כשני מינין דמו . דלהאי נמי דמיא דקא טעין ליה פרה השאלתיך לא שכרתיה לך מעולם והלה כופר לגמרי בשאלה וזה שאומר שהשכיר הלה אין מודה לו נמצא פטור לגמרי . אלא ודאי מסתברא [ר] דשאלה ושכירות כמין אחד דמו . [ש] ומיהו עיקר הדין שאמר הרב במלוה ופקדון נראה שדין אמת הוא · ויש לו ראיה מסילתי שמעתא דפרק המניח דתנן היו הניזקין שנים והמזיקין שנים זה אומר גדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן והמזיק אומר לא כי וכו' ורמינן מינה [ת] לרבה בר נתן אלמא דטענת חטין והודה לו בשעורין הוא . והא הכא שזה טוען גדול הזיק את הגדול ואני שותף בו במנה והלה אומר לא כי אלא הקטן הזיק ואתה שותף בו בחמשים [א] א"כ בעל חוב ואפ"ה כיון דמשני ליה מניזק לניזק הוי ליה טענו חטין והודה לו בשעורין . וטעמא דמלתא משום שהניזק שטוען גדול הזיק את הגדול הוא מודה שלא הזיק את הקטן כשם שהטוען חטין מודה שאין לו עליו שעורין הלכך פטור . ושמעינן מינה שאם טענו מנה פקדון או נזק והודה לו בחמשים של הלואה שהוא פטור לגמרי ואפילו במה שהודה . דהאי נמי מודה במה שלא טענו הוא שהוא אומר שלא הלוהו מעולם ולא נעשה [ב] אותו מעשה בפניהם [כיון שלא טענו בשניהם] וא"ת מ"ש שאלה ושכירות . וי"ל שאלה ושכירות תרווייהו פקדון נינהו ושלו הן בכל מקום שהן וחוזרין בעין בזמן שהן קיימין ויש בכלל שאלה שכירות שהרי שניהם חייבין בגניבה ואבידה וכשהוא שואל פרה שאולה יש לי אצלך והוא מודה בשכירות הרי הוא כטוענו הפקדתי אצלך בשמירת חנם והתנית עמי להתחייב בגניבה ואבידה ובמתה וזה אומר לא קבלתי עלי אלא בגניבה שאם נגנב ודאי חייב דחדא טענה היא . [ג] וכן שאלה ושכירות תרווייהו פקדון נינהו ויש בכלל מאתים מנה . כך נ"ל לפי עיקר שמועות הללו . אבל ה"ר משה הספרדי ז"ל כתב (פ"ג מהל' טוען הלכה י"ד) מנה יש לי אצלך הלואה להד"ם ולא לויתי ממך אבל חמשין דינרין יש לך בידי פקדון או משום נזק וכיוצא בו הורו רבותי שזה מודה מקצת הטענה וישבע . ולזה דעתי נוטה עכ"ל הרמב"ן ז"ל . ומה שכתב והדין דאמר דשאלה ושכירות שתי טענות נינהו ק"ל כשאמר שאולה מתה והלה אומר שכורה מתה יפטר לגמרי ולא בעי לאשתבועי דכדרכה מתה דהוה ליה טענו חיטין והודה לו בשעורין שהוא פטור אף מדמי שעורין וכו'. אין דבריו בזה מחוורין דהתם פטור מדמי שעורין לפי כשתבעו חטין ולא השעורין [ד] מחל לו השעורין וכן פרש"י בפרק המניח . אבל הכא כשאומר שאולה מתה לא פטרו מן השכורה אלא הוא אומר שיחזיר לו שתי פרות כי השאולה מתה וחייב לשלם אותה לו והשכורה שהיא קיימת יחזירנה לו וכשהלה משיב שהשכורה מתה צריך לישבע שכדרכה מתה . וגם מה שהביא ראיה לעיקר הדין שאמר הרב ז"ל במלוה ופקדון מההיא דהמניח אין הנדון דומה לראיה דהתם כשטען הניזק גדול הזיק את הגדול [ה] הודה שלא הזיק הקטן וכן כשטענו חטין ולא שעורין הודה שאין חייב לו שעורין . [ו] אבל עיקר הדין של הרב ז"ל בטענו מלוה ופקדון והודה לו באחד מהן וכפר באחד מהן אין ענינו לכאן כלל . ומה

הגהות הב"ח א השואל את הפרה שאלה תני : ב בהגה"ה אבל וכו' ודכוותיה אע"פ וכו' כגון שמתו : ג כדאיתא בפרישתי . עיין תוספות דף לז בד"ה ביום שהיתה . ד קינא לה ונסתרה :

הגהות הגר"א א] ומצינן נמי כו' . נ"ב וכ"י חולק וראייתו ממש"ל סימן י"ח זכה בגדול ושם ע"י גלגול כמ"ש שם סימן י"ט (ועמ"ש רבינו בגמ' שם) : ב] „מנה". נ"ב חיטין : ג] „ומנה". נ"ב ושעורין : ד] „מנה". נ"ב חטין כצ"ל ובזה מתורץ קושית הרמב"ן ומ"מ (מה שהקשו דה"ל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן . לק"מ לפי גירסת רבינו בדברי הרא"בד לא הודה לו כלום ממין הטענה ודמי ממש לשאולה ושכורה דמתניתין) :

פלפולא חריפתא

[נ] **ואמאי** מה שטענו לא הודה לו וכו' . לשון רש"י אע"ג דאוקימנא בכופר ומודה ס"מ לרב נחמן מיהו מתניתין לרב הונא ורב יהודה כדקתני ואמאי ישבע הרי אין כאן הודאה במקצת ע"כ ואע"ג דאנן כרב נחמן קי"ל בסוף הגוזל בתרא מ"מ שקלא וטריא דברים אמתיים הם : [ס] **אבל** בשבועה הבאה לו ע"י גלגול כו' . הקשה בנימוקי יוסף מדתנן לקמן זכה בגדול ולא משכחת לה אלא ע"י גלגול ואני תרצתי זה בספרי תוספות יום טוב במשנה היא דלרבינו הרא"ש לא מיירי התם על ידי גלגול ושפיר משכחת לה שלא על ידי גלגול כמו שכתבתי שם בס"ד : [ע] **שמעינן** מהך שאין מגלגלים וכו' וגם בטענת שמא כו' . נראה לי דמדלא הדר למכתב נמי דשמעינן דלא אמרינן מחויב שבועה כו' אלא היכא שאינו יכול ליסבע על עיקר טענתו ש"מ דלא ס"ל רבינו כן לענין דינא וכן משמע לשונו דלעיל דכתב ומצינו נמי למדחי דשמעת מינה דלא רצה להחליטו לשנויא אלא דלרווחא דמלתא כתב דאיכא נמי למדחי כו' ואני תמה על הקצור שכתבו לפסק הלכה וכן בטור סימן ע"ה כתב שכן דעת אביו רבינו ז"ל : [פ] **לא** טענו כתב הרא"בד ז"ל כו' . הנדפס בסוף המסכתא כאן הוא מקומו אף ע"פ שבקצור כתוב אחר כל הסוגיא קודם. בעא רבי אבא בר ממל נ"ל יותר שמקומו לכאן דהא סרא"בד הקושיא הוא דקאי : [צ] **משום** דמחליף כו' . וסוי כשטוענו השאלה והוא החליף והשיב שהיא שכורה הוי כטוענו חטין והודה לו בשעורין וכן על מה שטענו בדשכורה והוא החליף והשיב שהיא השאולה הוי כטוענו בשעורין והודה לו בחטין : דקי"ל דחייב . בפרק קמא גבי ולרב ששת דאמר סילך וכו' : [ק] **יפטר** לגמרי ולא בעי לאשתבועי דכדרכה מתה . כלומר דהכי משני לה עולא דא"ל אשתבע לי דכדרכה מתה וכו' : הי"ג דלהאי נמי דמיא : **ולא** שכרתיה גרסינן : [ר] **דשאלה** ושכירות כמין א' דמי . ולעטן קושית הרא"בד אמאי לא הוי מודה מקצת מיפרשא לקמן בדברי רבינו דעל ההיא של תביעה פריך והרמב"ן לא הסיק אלא לפרש שנויא דעולא ובאותו פירוש חולק רבינו עמו : [ש] **ומיהו** עיקר הדין שאמר הרב במלוה ופקדון. היינו הא דקאמר הרב לפי שהלואה ופקדון ב' טענות הן ומינה כתב דטוענו מלוה ופקדון וכפר בא' והודה בא' דפטור והשיב עליו הרמב"ן דאינו דבכה"ג חייב והיינו כטוענו שתיהן אבל בטענו אחת מהן שהוא עיקר הדין דמינה הביא ראייתו שאמר לפי שמלוה ופקדון ב' טענות הן אותו הדין נראה שדין אמת הוא : [ת] **לרבה** בר נתן . דאמר טענו חטין והודה לו בשעורין פטור : [א] **א"נ** ב"ח כלומר דבר"פ שור שנגח ד' וה' פליגי תנאי רבי ישמעאל ס"ל ב"ח הוא ור"ע ס"ל דשותף הוא : [ב] **אותו** מעשה. כלומר הנזק : [ג] **וכן** שאלה ושכירות תרווייהו פקדון נינהו . ואפ"ה מקשה מה שטענו כו' כדמסיק רבינו לקמן והכא לסמתרץ מפ' ליה : [ד] **מחל** לו השעורין וכן פירש רש"י . וא"כ לאידך פירושא דהתם דהוה כהודה לו שאינו חייב לו שעורין וכדכתב הרמב"ן ז"ל לעיל והי"נ מסיק רבינו בסמוך : [ה] **הודה** שלא הזיק הקטן לפי שהטענה היא שהגדול נתחייב לו לפי שהזיק לגדול הרי הודה שלא נתחייב לו בהיזק הקטן דומה ממש לטוענו חטין דמתחבינן ליה למודה שאינו חייב לו שעורין אבל כשטוענו שתי פרות מסרתי לך חדא דשאלה וחדא דשכירות הרי טוענו בשתיהן שאומר שתיהן נתן לו אלא שבא לטעון עוד שלכך יש לו עליו שיחזור לשתיהן לפי שאותה של שאלה היא שמתה כו' אבל מ"מ הטענה היא שמסר לו שתיהן ובשתיהן נשתעבד לו ואין כאן הודאה שלא נתחייב לו מעולם באחת מהן אבל בההיא דהמניח דהתם הטענה היא שהגדול נתחייב לו לפי שהזיק לגדול מכי טעין הכי הא הודה דמעולם לא היה עליו חוב מחמת היזק הקטן ומיהו מלוה ופקדון וכי לא טעין אלא חדא אכתי לא מתרצי אבל מסיק לקמן אמאי לא הוה כחטין ושעורין ולא בא עכשיו לומר אלא דבשאלה ושכירות דמתני' לא קשיא דלפטור לגמרי ומשום דההיא דהמניח כתבו הרמב"ן לראיה למלוה ופקדון נקט ליה רבינו בלישניה אבל לא שבא עכשיו לסתור הראיה על מלוה ופקדון דלא דמיא אלא משום דמאותה ראיה יש להשיב גם כן על שאלה ושכירות אם נחשבם לשתי טענות משום הכי מייתי לה לדחויי דלא דמי לשאלה ושכירות כלל . והנדון דמלוה ופקדון מפרש לה בסוף דבריו ועיין עוד בסמוך : [ו] **אבל** עיקר הדין של הרב ז"ל בטענו מלוה ופקדון והודה לו בא' מהן

תפארת שמואל

פרק שמיני (א) **בהגה"ה** המתחלת אבל בההיא כו'. אבל בכפירה והודאה וכו'. נ"ב ותימה וכי יגרע שומר משאר מודה מקצת ובתוס' פ"ק משמע להדיא דבודאי דבהודאה במקצת ובכפירה לעולם חייב . אפילו בלא שבועת שומרין אלא דס"ל דשבועת שומרין לא משכחת בלא הודאה וכפירה. והיינו ג' פרות דבעינן התם גבי ד' שומרין ע"ש וק"ל: (ב) ומיהו מציעתא קשה וכו'. נ"ב וה"ה שלפי תי' הראשון קשה מציעתא אלא ס"ק מאחר שבלאו הכי צריכין אנו לשנויי א"כ לא נדחק לומר דלא אמרינן מחייב שבועה וא"ל גבי גלגול ומ"ס בסוף דברי המחבר כולל כל השינויים לפסק הלכה חוץ מזה : הדרן עלך פרק שמיני

שהביא הראב"ד ז"ל ראיה ממתניתין דשאלה ושכירות מדלא אוקמה רב נחמן בשתי פרות לאו ראיה היא [ז] כדפרישית (בפ"ה סימן ה') משום דהוי הילך אפילו עומדת באגם דכל היכא דקיימא דיליה הוי . ופשטא דמתניתין משמע דאין כאן תביעה אלא על אותה שמתה הלה אומר שאולה מתה ואתה חייב לשלם אותה לי וזה משיב שכורה מתה ופטור אני. אבל אותה שקיימת אינו תובע ממנו כי הוא יודע שיחזירנה לו כשיכלו ימי שכירותה . ועל הסיא של תביעה פריך מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו שהרי טען פרה שאולה מתה והלה משיב לו פרה אחרת מתה ולמה ישבע על האחרת שלא טען עליה . וכדברי הרמב"ם ז"ל נראה לי דבין חטין ושעורין לא טעו אינשי ומדלא טענו גם שעורין מחל לו עליהם או הודה שאין חייב לו שעורין . אבל בין מלוה לפקדון טעו אינשי דפעמים שיש לאדם מעות ביד חבירו ימים רבים ושכח אם בתורת הלואה באו לידו או בתורת פקדון : **יא בעא** רבי אבא בר ממל שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים מהו מי אמרינן שאלה לחודא קיימא ושכירות לחודא קיימא . או דלמא שכירות בשאלה מישך שייכא דהא מחייבא בגניבה ואבידה . ואת"ל שכירות בשאלה מישך שייכא שכרה בבעלים שאלה שלא בבעלים מהו . שאלה בשכירות ודאי לא שייכא . או דלמא כיון דשייכא במקצת שייכא בכולה . ואת"ל כיון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולה דמי . שאלה ושכרה וחזר ושאלה מהו . מי הדר ואתי לה שאלה לדוכתה . או דלמא איפסיקא לה שכירות . שכרה ושאלה וחזר ושכרה מהו הדר אתיא לה שכירות לדוכתה . או דלמא איפסיקא לה שאלה . מהו . *תיקו . זו הגירסא היא עיקר . ולפי מה שאמרו הגאונים [ח] דכל את"ל פשיטות לבעיא קמייתא לא סליק בתיקו אלא תרין בעיא בתרייתא . והנהו נמי כיון דסלקי בתיקו לא מפקינן מיניה ממונו משואל :

הגה"ה
*שכרה בבעלים והדר שאלה שלא בבעלים וכדר שאלה שלא בבעלים דליכא למימר חזרה שאלה לדוכתה נראה קצת דפשיטא דחייב לפירש ר"י דפירש דכיון דשאולה אמנעית גופה לא מיפטרא אלא משום דשייכא בשכירות ולא מחמת עצמה לא חשיבא למיפטר בשכירות שאחריה אם לא דהדרא שכירות לדוכתה ותרי שייכי לא אמרינן אם כן הכא דשכרה בבעלים ושאלה שלא בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים דלא מצי הדרא שאלה אחרינא לדוכתה וגם משום שאלה אמנעית לא מיפטר דהיא גופה לא מיפטר מחמת עצמה אלא מחמת דשייכא בשכירות ותרי שייכי לא אמרינן אם כן חייב בשאלה אחרונה . ושמא איכא למימר דדוקא שכירות לא מיפטר משום שאלה אמנעית דתרי שייכי לא אמרינן אבל שאלה ושאלה ושכירות ושכירות דלגמרי חדא מילתא ומיפטרי תרוייהו משום דשייכי בקמייתא דחדא שייכא חשיב . וצ"ע . שכרה שלא בבעלים וחזר ושכרה בבעלים פטור כדאמר לעיל דאתא שכירות בבעלים ומפקע שלא בבעלים . פר"י מהרי"ח :

יב מתני' השואל את הפרה ושלחה לו ביד בנו ביד עבדו [ט] ביד שלוחו או ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו של שואל ומתה פטור . ואם אמר לו השואל שלחה לי ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך או ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי . או שאמר לו המשאיל הריני משלחה ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך או ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי. וא"ל השואל שלח ושלחה ומתה חייב וכן בשעה שמחזירה : **גמ'** [דף צט ע"א] ביד עבדו חייב יד עבדו כיד רבו וכאילו עדיין לא יצתה מרשות המשאיל . אמר שמואל בעבד עברי דלא קני ליה גופיה . ורב מוקי לה באומר הכישה במקל והיא תבא . [א] ופסק ר"ח ז"ל דהלכה כשמואל . מדמייתי לרב סייעתא מן הברייתא ודחי ליה בדוחק משמע שלהעמיד דברי שמואל קדחי ליה אלמא הלכתא כשמואל . [י] וכתבו התוס' דאין כל כך ראיה דשמואל פליג עליה דרב אלא מר אמר חדא שינויא ומר אמר שינויא אחרינא . וכ"ל מדלא פליג שמואל בעיקר מילתיה דרב ודאי סבירא ליה כוותיה[א] ומתניתין ניחא ליה לאוקמה בעבד עברי מלאוקמי באומר הכישה במקל והיא תבא . [כ] דאם כן למה הזכיר עבד הוה ליה למימר או שאמר ליה הכישה וכו' . ומה שדחה רב אשי לסייעתא דברייתא כך הוא דרך הגמרא כל מה שיכול לדחות הוא דוחה אע"ג דהלכתא הכי וכן האמורא בעצמו אומר אי משום הא לא תסייען : וכן בשעה שמחזירה (לעיל דף פא.) א"ר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי שאילתה פטור . איבעיא להו פטור משואל וחייב בש"ש . או דלמא ש"ש נמי לא הוי . אמר אמימר מסתברא פטור משואל וחייב בש"ש הואיל ונהנה מהנה : **יג תניא** כוותיה דאמימר הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו וא"ל אם מקבלים אותן ממני אתן לך דמיהן ואם לאו אתן לך לפי טובת הנאה שבהן נאנסו בהליכה חייב . ובחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר* : גרסינן בנדרים (דף לא.) אמר שמואל הלוקח כלי מבית האומן לבקרו ונאנס בידו חייב . וה"מ (הוא)דקיצי דמיה ובזבינא חריפא דאז כל הנאה ללוקח אבל בזבינא דרמא על אפיה לא דהנאת מוכר הוא . ההוא גברא דעל לבי טבחא (ב"ב דף פח.) אנבה אטמא דבשרא אתא פרשא [א] (מרטה) מיניה . אתו לקמיה דרב [ב] (אמר) חייביה לשלומי . וה"מ דקיצי דמיה [ג] (והוא דקבעי לה כולה) :

הגה"ה
*בהגוזל קמא אמר רבי יוחנן משלחין מעות בדיוקני וגם עדים התומים עליהם רב אלפס כתב סתם דלא קי"ל כרבי יוחנן מיהו כשאומר פה אל פה שלח מודה דמועיל ובפרק האומנין פירש גם כן ומספקא לי אם אמר פה אל פה שלח ולא הספיק לשלוח עד שמת המשאיל וזה שלחה ומתה בדרך אם פטור דהא נפלי זוזי קמי יתמי . מהרי"ח :

יד ההוא גברא דזבין ליה חמרא לחבריה וא"ל קממטינא ליה לדוכתא פלן אי מזדבנא מוטב ואי לא מהדרנא לך לא אזדבן ובהדי דקהדר אתי איתנים . אתא לקמיה דרב נחמן חייביה איתיביה רבא לרב נחמן נאנסו בהליכה חייב בחזירה פטור . א"ל חזרה דהאי הליכה היא אילו משכח לזבוני מי לא מזבין לה . וזבינא חריפא הואי והיה יכול למכור מיד באותן דמים שנתנו לו המוכר אלא שהיה מחזר למוכרן ביוקר כדי להשתכר : **טו אמר** רב הונא השואל קורדום מחבירו בקע בו קנאו ולא מצי משאיל למיהדר [ב]. לא בקע בו לא קנאו ומצי משאיל הדר ביה . ופליגא דרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרין *דמשעה שמשך לא מצי למיהדר ביה . אבל להתחייב באונסים אפילו קודם משיכה נמי דהא שומר חנם בלא משיכה מיחייב בפשיעה . [ל] כדאיתא לעיל בפרק האומנין (דף פ:) דהנח לפני הוי שומר חנם . והוא הדין שומר שכר בגניבה ואבידה . ב] וכן שואל נמי אם אמר ליה הכישה במקל והיא תבוא ויצאה לרשות הרבים במקום שאין משיכה קונה ויכול המשאיל לחזור בו . [ג]ולא עדיף ממה שאם משך השואל שם ואפילו הכי נתחייב באונסים . וכן משמע ליישנא דקאמר ופליגא דר' אלעזר משמע דפליג ארב הונא דאיירי בחזרה . וסברא גדולה לחלק בין חזרה לחיוב אונסין . דלענין חזרה ברשות הבעלים קיימא [מ] כ"ז שלא עסק בה השומר דבר הקונה במקח וממכר . אבל לענין חיוב אונסין מיד שסלק בעל הבהמה שמירתה מעליה מדעת השומר קמה לה ברשות השומר לשומרה [דף צט ע"ב] וכשם שהקרקע נקנית בכסף ובשטר וחזקה כך שכירות קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה : **טז אמר** שמואל האי מאן דגזל חבילא דתמרי מחבריה ואית בה חמשין תמרי . אגב הדדי מזדבן בחמשין כגי חדא . וחדא חדא מזדבנא בחמשין משלם חמשין כגי חדא . וכן במזיק . ולא מצי למימר אנא חדא חדא הוה מזבנינן . דמקיל רחמנא בתשלומי דמזיק כדתנן שמין בית סאה באותה שדה ויליף לה מקרא דכתיב ובער בשדה אחר מלמד ששמין אותה אגב שדה אחר : **יז אמר** רב הני שקולאי דתברי ליה חביתא דחמרא לחנוונאה . ביומא דשוקא מזדבנא בחמשא ובשאר יומי מזדבנא בארבע . אהדרו ליה ביומא דשוקא מהדרי ליה חביתא דחמרא . בשאר יומי מהדרי ליה חמשא . ולא אמרן אלא דלית ליה חמרא לזבוני . אבל אית ליה חמרא לזבוני לא . ומנכי ליה אגר טירחיה ודמי ברזנייתא . ומיירי דתברי ליה ביומא דשוקא . דאי בשאר יומי לא משלמי אלא ארבע שכך היו דמיה בשעת שבירה . אבל כיון דתברוה ביומא דשוקא אי הדרוה בשאר יומי משלם חמשא כשעת אבידה . אבל אם אהדרוה ביומא דשוקא אמרינן ליה תיב וזבין כאשר היית עושה באותו יום ששברתה . אבל בשאר יומי לא מצי א"ל שמור אותו עד יום השוק ומכור אותו כי יאמר למעות אני צריך ואילו לא שברת אותה מכרתיה ואז הייתי משתכר . ולא אמרן אלא דל"ל חמרא לזבוני באותו יום השוק כשמחזירין לו החבית . אבל אית ליה חמרא לזבוני כשמחזירין לא כלומר לא מיפטרי בחזרת חבית אלא צריכין ליתן לו חמשא זוזי דאמר להו אם לא שברתה הייתי מוכרה אז אבל ביום השוק הזה יש לו יין למכור ואין יכול למכור חבית זה . ונמצא יום השוק זה הוא לגבי דידיה כשאר ימים [ג] ורב אלפס ז"ל גרים ובשאר יומי מהדר ליה ארבע. [נ] ולא ידעתי לפרשה. ועוד כתב בספרים גי' אחרת אבל אית ליה חמרא לזבוני איבעי ליה לזבוני . והכי פירושו הא דאמר דמשלמי בשאר יומי חמשא כמו שהיתה שוה ביום השוק ששברוהו דל"ל חמרא לזבוני . אבל אי הוה ליה בההוא יומא חמרא לזבוני לא משלמי אלא ארבע . דא"ל איבעי לך לזבוני חמרא דהוה לך והרי לא מכרת כל היין שהיה לך נמצא שלא הפסדנו לך חמשא זוזי . ולא נהירא דמ"מ הוי שוי חמשא ביום השוק ואם לא הספיק למכור כל יינו באותו יום השוק ימכרנו ביום השוק הבא אחריו . כך פירש הראב"ד ז"ל : **יח** [דף ק ע"א] **מתני'** המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה [ס] זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי . יחלוקו . היו לו שני עבדים אחד גדול ואחד קטן וכן שני שדות אחת גדולה ואחת קטנה הלוקח אומר גדולה לקחתי [ע] והלה אומר איני יודע . זכה בגדול . המוכר אומר קטן מכרתי והלה אומר איני יודע אין לו אלא קטן . זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שהקטן מכר . זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: **גמ'** אמאי יחלוקו ניחזי ברשותא דמאן קיימי וניהוי איהו המע"ה. א"ר חייא בר אבא אמר שמואל בפרה העומדת באגם ושפחה דקיימא בסימטא . *ונוקמא אחזקת מרא קמא וניהוי איהו המע"ה . ואוקמא כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין . ותני זה אומר שמא עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר שמא משלקחתי . אבל בברי וברי או בברי ושמא אע"ג דקיימא באגם וסימטא מוקמינן לה אחזקת מרה קמא והוי איהו המע"ה . [פ] וליתא הלכתא כסומכוס אלא כרבנן דאמרי המע"ה* :

הגה"ה
*דכל כה"ג שבלא טענותם יש ספק בדבר אם הוא ברשות לוקח וטוען ד כדי דמיסס ואע"פ דדברים שאין להם חזקה בתפיסה כגון גודרות אין יכול להוציא מידו אלא בראיה אבל אם טוען ספק לא מועיל לו חזקתו . מהרי"ח :

הגה"ה
*ואפילו סומכוס נמי מודה דאי הוה ברשותא דחד מינייהו דעל אידך הראיה וגם אם יש שני עניני חזקה כגון חזקת ממון במרה קמא וחזקת מעוברת כי הכא דפרה שנגחה את השור וילדה ולא ידעינא אם קודם הלידה נגחה ואם לאחר הלידה . פר"י מהרי"ח :

יט היו לו שני עבדים וכו' ישבע המוכר שהקטן מכר . אמאי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו . ועוד הילך הוא ועוד אין נשבעין על העבדים . א"ר אושעיא כגון שטענו עבד בכסותו ושדה בעומריה . והכתי [דף ק ע"ב] כסות מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו . אמר רב פפא [ה] בדילפי . הלכך משתבע אכסות ועומרין דמודה מקצת הטענה הוא ומגו דמשתבע אכסות ועומרין משתבע נמי אעבד ואשדה . כדתנן נכסים שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן . ואצטריך לאשמועינן הכא דלא תימא כסות עבד כעבד דמי וטפל לגביה ולא שייך ביה שבועה וכן עומרי שדה כשדה דמו קמ"ל*:

הגה"ה
*אין נשבעים על העבדים ולא על סקרקעות ד] ואפילו ענבים העומדים ליבצר אין נשבעין דלאו כבצורות דמיין ולענין ה] שבועה לכ"ע לאו כבצורות דמיין ולענין ו] בעלי חיים לכולי עלמא כבצורות דמיין אי לא צריכי לדיקלא . מהרי"ח :

כ מתני' המוכר זיתים לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי אלו של בעל הזיתים . עשו רביעית לסאה זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו : **כא שטף** נהר זיתיו ונתנן לתוך ארצו של חבירו זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו : **גמ'** היכי דמי . אי דא"ל

הגהות הב"ח א כותיה אלא מתניתין ניחא ליה לאוקמא טפי בעבד עברי : ב למיהדר ביה לא בקע : ג דלא עדיף : ד בהג"ה המתחיל דכל כה"ג וכו' . וטוען ברי אע"פ דדברים וכו' בתפיסה הן כגון כנ"ל ותי' דמיסס נמחק : ה אמר רב פפא בדלייפי הלכך :

הגהות הגר"א א] ופסק ר"ח כו'. נ"ב וכ"פ רמב"ם וש"פ : ב] וכן שואל כו'. נ"ב אזיל לשיטתו בסי' י"ב אבל תוס' כתבו דשואל לא וכפ' ר"ה בסי"ב (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' ש"מ ס"ק ט"ז) : ג] ורב אלפס כו'. נ"ב וכן גירסת הרמב"ם ומפרש דדין התשלומין לפי זמן החזרה ובחבית לעולם יכול לסלקו אלא דביום השוק אם מחזירו מעות צריך לשלם חמשה ומפרש דאם יש לו יין ביום השוק יכול לפוטרו במעות בארבעה : ד] הגה"ה ד"ה אין . ואפי' כו' . נ"ב אבל הרמב"ם פסק כחכמים אלא שדוקא בשומרים אבל בשארי דברים כמטלטלי חוץ לענין בעל חוב דכקרקע וכל זה בה"ג לדיקלא (ועמ"ש רבינו בח"מ סימן צ"ה ס"ק י"ב) : ה] שם שבועה . נ"ל שבת : ו] שם בעלי חיים נ"ל בעל חוב :

הגהות הגרי"פ [א] נ"ל מרמא : [ב] יימר כנ"ל וכ"ה בהרי"ף ובב"ב שם : [ג] ובגמרא שלפנינו ליתא :

פלפולא

מכן וכו' אין ענינו לכאן כלומר כדאמר הרמב"ן ז"ל דהא קי"ל טענו חטין ושעורין וכו' דחייב ורבינו קרי ליה כאן עיקר הדין לפי שזה הדין הוא שאמר הרב משא"כ דינא דמלוה ופקדון דשתי טענות הן לראיה כתב כן ולא נקט ליה לדינא בפני עצמו אף ע"ג דהרמב"ן קרי עיקר הדין להראיה וכמו שכתבתי לעיל וגם רבינו נקט לנוסחיה דהרמב"ן בהכי מ"מ איהו נקט לעיקר הדין מה שאמר הרב לדינא כדפרישית ועג"ל לפרש כדפרישית שלא תירץ עתה אלא דהסיא דהמניה ושאלה ושכירות לא דמיין אבל מלוה ופקדון לא תירץ והכי קאמר אבל עיקר הדין וכו' ונקט דינא דהרב אבל ר"ל סיפא דמלתא והיא הראיה שאמר הרב לפי שהלואה ופקדון שתי טענות הן : **ממתניתין** אשאלה גרסינן : [ז] **כדפרישית** בפ"ק גבי וסוגיין כרב ששת . ויותר נראה בעיני להגיה שכן נ"ל כדפירש רש"י בריש מתוס דהוי הילך : **זו** הגירסא היא עיקר כמו שהוכיחו התוספות : [ח] **דכל** את"ל פשיטות כו' . וכן כתב בפרק כילד הרגל גבי בעי' דהמשסה את כלבו ושם הראיתי מקומות אחרים שכתב כמו כן כי הכא אבל בפר' הבית והעליה לא כתב כן : [ט] **ביד** שלוחו . בשכירו ולקיטו הכי מוקמינן לה בגמרא דהגוזל עצים דף קד ע"א ועיין שם בדברי רבינו אמתניתין דהגוזל את חבירו ש"פ : **לא** יצתה מרשות גרסינן כך היא הגירסא דהלכה כשמואל מדמייתי לרב סייעתא כו' עד הלכתא כשמואל ובתר הכי גרסינן וכתבו התוספות כו' עד שינויא אחרינא : [י] **וכתבו** התוספות ליתא בתוס' דידן ועיין לקמן : **ה"ג** מדלא פליג שמואל . וכן העתיק הב"י בסי' ש"ס : [כ] **דא"כ** למה הזכיר עבד וכו' ואי משום הא לא איריא דקמ"ל כמו שכתבו התוספות דאף על פי שעבדו מוליכה לא הוי שאילה בבעלים והא דאמרינן יד עבד כיד רבו (לעיל בריש פירקין האומר לעבדו לא והשאל כו') היינו שנשאל הרב עצמו עם הפרה ושלח עבדו במקומו וכיון שבמקום בעלים (הוא) לא חשיב כבהמה אבל הכא ששואל את עבדו ה"ל כשואל שתי פרות דעבדו כבהמתו דמיא ע"כ : **ההוא** גברא דזבין

חריפתא

כו' . בהאומנין שם ובנדרים פ"ג שם : **ה"ג** למכור מיד באותן דמים . וכן העתיק הטור ס"ס קפ"ו [ל] **כדאיתא** לעיל פר' האומנין. וכ"כ ג"כ שם וכן כתבו התוס' דהכא מלבד בשואל שכתבו דצריך משיכה ואולי סברתם מדקאמרינן בריש פרקין פרה במשיכה וכן נימא ליה משוך בריש ולרבינו צריך לומר דלאו דוקא אלא שכן דרך סילוק הבעלים שהלה ימשכנה . ולהכי נקט משיכה ולא דדוקא בעי משיכה אלא סילוק בעלמא נמי אבל קשה לי דאדרבה כיון דשואל כל הנאה שלו כ"ש שיתחייב באונסין מכי סלקו הבעלים משמירתן וזהו הכישה במקל והיא תבא שהוא הוראה שהוא ישמרנה ומעכשיו מסתלק הבעל משמירתה וכבר כתבתי בפ' האומנין דבפר' מרובה מפרש רבינו לדר"א דמיירי בתיובתא דמשעת משיכה נתחייבו כל אחד כדינו וכן כתבו בתוספות דמרובה דמשעת משיכה מתחייב כל אחד כדינו וכן דעת הרי"ף והרמב"ם : [מ] **כל** זמן שלא עסק בה השומר דבר הקונה וכו' . דלאו במשיכה לחוד עביד דלא מצי משאיל מיהדר ביה אלא צריך שיתעסק עסק דבר הקונה כו' כמו בקע (דבר) דקרדום : [נ] **ולא** ידעתי לפרשה . אבל המגיד בפ"ג מה' שכירות הגיד לנו פירושו שכתב וז"ל הכונה שיש להם לשלם לו חבית יין לפי כל שמשלמין דמים רואים כמה היא שוה בשעת החזרה אם ביום השוק נותנים דמי שוויה מיום ההוא לפי שאם ישלמו חבית יין כיון שאין לו יין למכור היה מוכרו ומקבל דמים כשהם מחזירין אותו בשאר ימים אם היו מחזירין יין היו נפטרין כל היום ביין כשהם מחזירין (נפטרין) דמים מחזירין בשיווי שאר הימים זו היא סברתו ז"ל עכ"ל : [ס] **זה** אומר עד שלא מכרתי ילדה כו' . עיין מ"ש בזה בפר' הספינה גבי שפחה מעוברת אני מוכר לך : [ע] **והלה** אומר איני יודע זכה בגדול . בספרי תוספות יום טוב פירשתיו באומר דמי עבד גדול דהוי מודה מקצת והשאר אומר איני יודע דמתוך שאינו יכול לשבע משלם . עיין שם כי הארכתי כזה : [פ] וליתא הלכתא כסומכוס כו' . עיין בפ' המפקיד גבי בעיות דלקני בכפילא גם

קוץ לאלתר אפי' פחות מרביעית לשמה נמי לבעל הקרקע . ואי א"ל כל אימת דבעית קוץ אפי' רביעית לשמה נמי לבעל הזיתים בעי למיהוי . לא צריכא בסתמא . פחות מרביעית לשמה לא קפדי אינשי . רביעית לשמה קפדי אינשי . אמר ר"ל ורביעית שאמרו [דף קא ע"א] חוץ מן הכולאות: שטף נהר זיתיו וכו' אמר עולא אמר ר"ל לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך שלש . אבל לאחר שלש הכל לבעל הקרקע דא"ל אי אנא נטעי לאחר שלש מי לא הוה מתכילנא כולה . ולימא ליה אי נטעת בתוך שלש הוה אכלת פלגא השתא קאכלת פלגא בהדלי בתוך שלש . משום דא"ל אי אנא נטעי הוו קטיני ורענא תחותייהו סילקא וירקא . תנא אם אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו . מ"ט [צ] משום ישוב א"י . ובעל הקרקע יתן לו דמי הזיתים כמו ששוים למכור לנטיעות ולא כפי דמי עצים שהרי עומדים לעשות פירות כשאר נטיעה: **כב איתמר** היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו וידו על התחתונה . ואם השבח יתר על הכולאה נוטל לו הכולאה . ואם הכולאה יתירה על השבח נוטל לו שבח . ושמואל אמר אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנטעה . [ק] ורב האי גאון ז"ל כתב בשער שביעי של מקח וממכר ידו על התחתונה *בפחות שישומו אותו שמאין בקרקעין . אמר רב פפא לא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע . והא דרב פפא לא פליג בפירוש אלא מכללא . דההוא עובדא דההוא גברא דאתא לקמיה דרב ... פירוש וידו על העליונה דשדה העשויה ליטע היא . א"ל לא בעינא יקח נטיעותיו . והא דאמר בשדה העשויה ליטע אומדים כמה אדם וכו' ובשאין עשויה ליטע ידו על התחתונה היינו כשבעל השדה רוצה לקיים הנטיעות בשדהו . אבל אם אינו רוצה לקיימם אומר לו קח נטיעותיך ולך אפי' בשדה העשויה ליטע . לפי שיכול לומר לדידי ניחא לי טפי בשדה לבן . א"ל זיל שום ליה וידו על התחתונה פי' [ר] אם יתרצה בכך אומרים לו ליתן לו כך . א"ל לא בעינא גם זה איני רוצה . כיון דחזייה דקגדר וקמנטר א"ל גלית אדעתך דניחא לך זיל שום ליה וידו על העליונה כיון דשדה העשויה ליטע היא . ורוב המפרשים כתבו דשדה שאין עשויה ליטע הוי . *ולא נהירא לי חדא דקאמר ליה רב מתחלה זיל שום ליה ע"כ כדמי שום ליה וידו על התחתונה קאמר כיון דלאיה עשויה ליטע [ש] א"כ מאי הדר הו קאמר ליה זיל שום ליה וידו על התחתונה הא כבר א"ל הכי . ועוד אי שדה שאין עשויה ליטע הוא אע"ג דגדר ומנטר לה [ת] לא הוה אמר דידו על העליונה דלא בעי בעל השדה בהכך נטיעות אלא אומר יש לי נטיעות הרבה אני צריך לשדה לבן אפי' בשדה העשויה ליטע יכול לומר לו קח נטיעותיך כי אני רוצה לעוקרם ולזרוע תבואה . ולא מסתבר כלל שיתן בעל השדה לנוטע כשתלו והוא אינו חפץ בנטיעות . [א] אלא על כרחך מיירי כשאומר בעל השדה הואיל וכבר נטעת אני רוצה לקיימם . ואפ"ה בשדה שאין עשויה ליטע ידו על התחתונה: **כג איתמר** היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות ואמר עציי ואבניי אני נוטל . רב נחמן אמר שומעין לו ורב ששת אמר אין שומעין לו . מאי הוי עלה . א"ר יעקב א"ר יוחנן [דף קא ע"ב] בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו . מ"ט . משום ישוב א"י . א"ד משום כחשא דארעא . מאי בינייהו . היכא דחולה לארץ . ואי א"ל בעל הקרקע טול עציך ואבניך דלא בעינן כגון [ב] הא מילתא ליתא בהדיא בגמרא . ושדרו ממתיבתא דכי היכי דאמר ליה בעל הבנין עציי ואבניי אני נוטל שומעין לו ה"נ אי אמר בעל הקרקע טול עציך ואבניך שומעין לו . אבל אי שביק ליה בעל בנין ואזיל ליה וחזינן לבעל הקרקע דקגדר ומינטר ליה מחייבינא ליה בדמי בנין עד גמירא וידו על העליונה כי ההוא דאתא לקמיה דרב וכו' . והאי טעמא עדיף מההיא טעמא דכתב בספר מקח וממכר . דלא יהא אלא ספק הא קי"ל דספק ממונא לחומרא לתובע וקולא לנתבע וכ"ש דטעמא דמסתבר הוא . והראב"ד ז"ל כתב דאין שומעין לו דקי"ל חורבה עומדת לבנות וזה מזיק הוא דאין שומעין לו אלא ישב בו עד שיתן יציאותיו . ומסתבר טעמא [ג] היכא שלא היה משתמש בחורבה ויש לו משלו שראוי לבנות בנין כזה בלא קפוח פרנסתו דאז ודאי הונאה הוא מבקש כדי להפסיד לבעל הבנין ואין שומעין לו: **כד מתני'** המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים אין יכול להוציאו מן החג עד הפסח . בימות החמה ל' יום . ובכרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים י"ב חדש . והחנות אחד כרכים ואחד עיירות י"ב חדש . רשב"ג אומר חנות של נחתומין ושל צבעים שלש שנים . ומפרש בגמרא מפני שהקיפן מרובה: **גמ'** מאי שנא ימות הגשמים . דכי אגר איניש ביתא לכולה ימות הגשמים אגר ימות החמה נמי . אמר ר"י להודיעו קתני והכי קתני המשכיר בית לחבירו סתם אין יכול להוציאו בימות הגשמים מן החג ועד הפסח אלא א"כ הודיעו ל' יום מעיקרא . סתם פירוש שהשכירו לחדשים וממילא ידענא דבימות החמה צריך להודיעו ל' יום קודם יוציאנו מן הבית . תנ"ה כשאמרו ל' יום וכשאמרו י"ב חדש לא אמרו אלא להודיעו וכשם שהמשכיר צריך להודיעו כך השוכר צריך להודיעו דא"ל אי אודעתן הוה טרחנא ומותבינא ביה איניש מעליא . א"ר אסי אם נכנס בה יום אחד מהני ל' יום בימות הגשמים אין יכול להוציאו מן החג עד הפסח . א"ר הונא ואם בא לרבות בדמים מרבה . והוא דאייקור בתי . אבל לא אייקור בתי לא . וכן השוכר אם הוזלו הבתים יכול למעט בדמים: פשיטא נפל ביתא דמשכיר א"ל לא עדיפת מינאי . זבנה אורתה משכנה יהבה במתנה א"ל שוכר לא עדיפת מגברא דאתית מחמתיה . כלליה לבריה חזינא אי הוה מילתא דאפשר ליה לאודועי איבעי ליה לאודועי . ואי לא מצי א"ל לא עדיפת לי מדנפשאי . וכולה שמעתין איירי בסתם *אבל אם שכרו לזמן ידוע אם כלה זמנו אפילו באמצע החורף יכול להוציאו והכי איתא בירושלמי: **כה תני** לצינה אין פחות מיום אחד . לשביתה אין פחות מב' ימים לנישואין אין פחות משלשים יום . ואם השכירו לזמן ידוע אפילו הגיע [ג]בימות הגשמים הגיע . מ"ט . מידע ידיע דזמניה בטבת או בשבט וכאילו הודיעו דמי . וכן נמי אם נפל ביתו של משכיר או כלליה לבריה נראה שאין יכול להוציאו דשכירות לזמן קצוב כמכר דמי[ד] . [ד] [א] אבל אם אין לו מה יאכל יכול למוכרו אפי' בתוך הזמן . והכי איתא בירושלמי דפירקין המשכיר בית לחבירו ורצה למוכרה א"ר אמי לא עלתה על דעתו שימות ברעב . ר' זעירא ורבי לא אמרו מ"מ קנוי לו אלא[ה] דאמר לישבקיה עד דמלי אנקלוניה דידיה פירוש זמן שלו . אתא עובדא קמא דרבי אסא ולא קביל [ו]מה פליג ולא ביתיה הוא ממושכנא חד רומי . ולא פליג . הדין פירושא דירושלמי רבי אמי סבר לא עלתה על דעתו שימות ברעב ויצא השוכר לאלתר . רבי זעירא ורבי לא סברי כהא דר' אמי דהמכר מכר . ומיהו א"ל מוכר ללוקח שבקיה לשוכר שידור בו עד שישלם זמנו ומכאן ואילך יתן לך השכר . ובא מעשה לפני רבי אסא ולא קבל דבריהם . ומה פליג בתמיה וכי רבי אסא פליג עלייהו וסבר כרבי אמי דיצא לאלתר . ומשני דלא פליג אלא מעשה שהיה כך היה שהיה ביתו של אחד ממושכן [ה] אצל יהודי אחד במשכנתא דסורא או כל ימיו בכך וכך לשנה כל זמן שלא יפדנה ולא היה לו מעות לפדותה [ו] ובזה הורה כרבי אמי שיצא מיד . אבל משכיר בית [ב]לשנה וצריך למוכרה מחמת דוחקו צריך להניח שוכר בבית עד שישלם זמנו כרבי זעירא ורבי לא . והכי נמי איתא בירושל' דמקום שנהגו . כך כתב לי מורי ר"מ ז"ל בתשובה . ועוד כתב דאם הקדים לו שכר אפי' לזמן מרובה אינו יכול להוציאו עד שיכלה זמן כל השכירות שהקדים לו . והביא ראיה מירושלמי דפ' מקום שנהגו המשכיר בית לחבירו ועמד והקדישו הרי זה דר בתוכו ומעלה שכר להקדש . אימתי בזמן שלא הקדים לו שכרו אבל הקדים לו שכרו ה"ז דר בתוכו חנם והיינו טעמא כיון דהקדים לו שכרו ונשתמש זה במעותיו מפני דוחקו של משכיר לא יפסיד השוכר*:

הגה"ה

*כגון שאמר ליה השכר לי ביתך לצורך ימות הגשמים אז אין יכול להוציאו אלא א"כ וכו' . מא"ז :

הגה"ה

*שכירות קרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה וכיון שמסר לו מפתחות כמאן דא"ל לך חזק וקני דמי והועיל חזקה שעשה אחר כך לקנות לו הבית בשכירות כל השנה כאשר התנה עמו וכיון שקנה השוכר הבית נתחייב לתת למשכיר שכירות מאותה שנה בסוף השנה אפילו אם יצא בחצי הזמן ואם שום אדם דר בו אחרי שיצא ממנו אם יש לשוכר שום תביעה עליו יתבענו אם ירצה חייב לשלם למשכיר כל שכרו משנה אחת בסוף השנה ואין נאמן לומר פרעתיך תוך זמנו אפילו בשבועה אבל אם אין עדים ולא שום שכנים היודעים בדבר ששכרו לשנה שלימה אז נאמן השוכר בשבועה לומר שפרעו או שהמשכון יש בידו משלו נגד שכרו מיגו דאי בעי אמר לא שכרתי ביתך כי אם עד זמן

כו ההוא גברא דזבין ארבא דחמרא לא הוה דוכתא לאותוביה . א"ל להה' איתתא אית ליך דוכתא לאיגורי . אמרה ליה לא . קדשה יהבה ליה דוכתא ועייליה . אזל לביתיה כתב גיטא ושדר לה אזלא איהי נאגרא אגירי מיניה וביה ואפיקתיה ואותיביה בשבילא א"ר הונא בריה דרב יהושע כאשה עשה כן יעשה לו . ולא מיבעיא חגר דלא קיימא לאגרא אלא אפי' חגר דקיימא לאגרא א"ל לכולי עלמא ניחא לי לאוגורי לדידך לא ניחא לי לאוגורי דדמית עלי כאריא

הגהות הב"ח א בפחות שישומו וכו' . נ"ב היינו נמי כשהשבח יתר על הכולאה נוטל הכולאה בפחות שישומו אותו שכ"ז בכלל [ידו על התחתונה]: ב ולא נהירא לי נ"ב וכתב הר"י קארו ולא קשיא מידי דבתחלה א"ל זיל שום ליה סתם ודעתו היה לומר שידו על התחתונה וכדחזא דא"ל לא בעינא אמר דלמא סבר האי גברא דידו על העליונה קאמינא משום הכי לא בעי א"ל כי אמרי לך זיל שום ליה ידו על התחתונה קאמינא ומ"מ ועוד אי שדה שאין עשויה ליטע הוא אע"ג דגדר ומנטר לה לא אמרינן דידו על העליונה וכו' י"ל דהה"נ דהוי א"ל הואיל וכבר נטעת אני רוצה לקיימם בשדה שאינה עשויה ליטע ידו על התחתונה אבל כשאומר תחלה שאינו חפץ ואח"כ גלי דעתיה שהוא חפץ אמדינן דעתיה דניחא ליה כאילו היתה עשויה ליטע והכי דייק ליסנא דרש"י שכתב גלית דעתיך דניחא לך עשיתה שדה עשויה ליטע וידו על העליונה הוא: ג אפי' הגיע זמנו בימות הגשמים מוציאו מיד מ"ט מידע ידיע: ד כמכר דמיא אפי' אם אין לו מה יאכל אבל יכול למוכרו: ה אלא דאמרי' ליה לישבקיה עד: ו ומה פליג ולאביתיה הוה ממושכנא חד רומי ולא הוה ליה למיפרקיה ולא פליג הדין פירוש:

הגהות הגר"א א] כמכר דמי . נ"ב ואפילו אם אין לו מה יאכל אבל יכול למכרו כו' כנ"ל (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' שי"ב ס"ק ג') : ב] לשנה . נ"ב נ"ל לזמן דלשנה גם במשכון סדין כן כמ"ש בפ"ס ועי' טור וש"ע שי"ב סעיף ג' . אבל הרמ"א בסעיף א' כתב ואם היה מושכן כו' ס"ל לשנה ור"ל דבמשכון אפי' בתוך הזמן יכול להוציאו שמפרש דוקא דלא ה"ל מעות לפדותה ע"ש אבל טור וש"ע שם סעיף ג' מפרשים דלאו דוקא ואפי' ה"ל כו' (ועמ"ש רבינו שם בס"ק ה' וס"ק י"ב וכאן נראה שגורס מושכן בדברי הרמ"א וכביאורו לא רצה בזה מדכתבו בדיני שכירות ולא כתבו בסעיף ג') :

פלפולא חריפתא

גם עיין בהמוכר את הבית : [צ] **משום** ישוב ארץ ישראל. דמרא קמא, בלאו הכי יטע אחרים במקומן וזה השני אם יעקרו משדהו לא יטע אחרים כמו שלא היו לו מקודם כ"כ ב"י סימן קס"ח: **משום** ישוב א"י והכא לא אמר משום כחשא דארעא כדלקמן דהכא לא עשה בידים אלא ממילא ע"י שטיפת נהר תוס' לקמן . וכ"ל בגושין אע"ג דמהני למשרי מערלה היינו שהיו יכולים לחיות ואפ"ה קרקעו של זה מהני לגדל הפירות ובנמוקי יוסף יהיב טעמא דבעל קרקע חולק בפירות משום שאם לא מחמת קרקעו של זה לא היה מגדל פירות בגושין בלבד ע"כ : [ק] **ורב** האי גאון ז"ל כתב כו' . ובפ"ק גבי המוכר כו' ובא ב"ח וטרפה סתם רבינו כפירוש הראשון והוא פרש"י : [ר] **ה"ג** בס"א אם יתרצה בכך אומרים לו ליתן ואין לקיים גי' הספרים ולפרש אם יתרצה שלא להניח נטיעותיו דלאחד ליסנא לקמן בשדה אף בה"ל אין שומעין לו : [ש] **א"כ** מאי הדר הו קא"ל זיל שום לו וידו על התחתונה . וכתב ב"י סימן שע"ה דלא קשה מידי דבתחלה א"ל זיל שום ליה סתם ודעתו היה לומר שידו על התחתונה וכדחזי דא"ל לא בעינא אמר דלמא סבר האי גברא דידו על העליונה קאמינא ומש"ה לא בעי אמר ליה כי אמרי לך זיל שום ליה ידו על התחתונה קאמינא עכ"ל ולי נראה דרבינו הכי דייק מדהדר א"ל זיל שום לו כו' דא"כ דמתחלה סתמא קאמר לא ה"ל למהדר ולמימר אלא ידו על התחתונה קאמינא ולא למיהדר ולומר לו זיל שום לו אבל אי מעיקרא זיל שום לו וידו על העליונה קאמר כי הדר ובעי למפסק דשומא וידו על התחתונה שפיר הדר וקאמר זיל שום לו נמי דהא שומא אחריתא היא מדמעיקרא: [ת] **לא** הוה אמר דידו על העליונה כו' . והב"י כתב די"ל דהה"נ דהוי א"ל הואיל וכבר נטעת אני רוצה לקיימם בשדה שאינה עשויה ליטע ידו על התחתונה אבל כשאומר תחלה שאינו חפץ ואחר כך גלי דעתיה שהוא חפץ אמדינן דעתיה דניחא ליה כאילו היתה עשויה ליטע והכי דייק לישניה דרש"י שכתב גלית דעתיך דניחא לך עשיתה שדה העשויה ליטע וידו על העליונה הוא עכ"ל : [א] **אלא** על כרחך מיירי. פירוש שמואל דאמר אומדין ומוקמינן ליה בעשויה ליטע : [ב] **הא** מלתא ליתא בהדיא בגמרא . אפילו למאי דמסיק רבינו לעיל דהא דרב בכגון שאמר טול עציך ואבניך ושמעינן דמאי למימר הכי דהיכא למימר דהתם טעמא משום דכי אמר הכי דלא בעינא קא שויה לארעיה אינה עשויה ליטע מה שאין כן בחורבה דקיימא לן דסתם חורבה עומדת ליבנות לא יוכל לעשותה אינה עשויה ליבנות כיון דסתם חורבה כך היא בעלה דעתו: [ג] **היכא** שלא היה משתמש בחורבה ויש לו כו' . משמע דאי היה משתמש אע"פ שיש לו כו' שומעין לו וקשה דבפרק כילד גבי אפדנא דיתמי פירש רבינו שלא היה להם כדי לפרוע דמי בנינו , הא התם היה להם שימוש על ידי אהלי הסוחרים כדאיתא התם וא"כ אפילו היה להם לפרוע דמי בנינו שומעין להם . וצ"ל לתרץ דהתם רב נחמן לא אמר שיטלו עציהם ואבניהם אלא א"ל שיפייסו ליתומים משמע דלהכי לא אמר שיטלו עציהם ואבניהם משום דלפי האמת טוב היה להם הבנין ואם כן קשיא דישלמו ומשום הכי צריך לומר דלא היה להם לפרוע אבל לא שאם היה להם לפרוע שהיו מחוייבים לשלם דליתא כיון שהחורבה היה להם לתשמיש אחר : [ד] **אבל** אם אין לו מה יאכל יכול למוכרו אפילו בתוך הזמן . כלומר והמקח קיים וצריך שיניחו לשוכר עד משלם זמניה כדמסיק בירושלמי ומ"מ שפיר נקט רבינו בלישניה אבל כו' . משום דמהדר אדאמר דשכירות לזמן קצוב כמכר דמי אהא שייך שפיר למימר אבל כו' יכול למכרו ולא תימא הרי עתה אין הבית שלו דכמכור דמי קא משמע לן למכור רשאי וכלומר שהמקח קיים ומ"מ קשה דא"כ דעיקר דבריו לומר שהמקח קיים לא ה"ל לתלות באם אין לו מה יאכל . וי"ל דהכא דקאמר יכול למכרו שפיר שמעינן דלמכרו דוקא אבל לא שיוציאנו וזה דוחק שאין זה מוכרח בלשון והרי לרבי אמי יצא לאלתר ולכך הקרוב אלי שחסר מן הספר דהוא מסיים הכי אפי' בתוך הזמן אלא שצריך הלוקח שיניחו ביד השוכר עד שישלם זמנו : **ורבי** לא . שם הכם: [ה] **אצל** יהודי אחר שהיה מן רומא ועל שם מקומו היה נקרא רומי וכדאשכחן בגמרא דידן בפרק קמא דקדושין דף כ"ו בעובדא דמדוני ועיין לקמן אכתוב פירוש אחר בשם המרדכי : [ו] **ובזה** הורה כר' אמי שיצא מיד נ"ל דהאי מיד לאו מיד ממש דמי גרע ממשכירו לשנה לענין זה שיהא דר בו עד סוף השנה וה"נ כן במשכנתא דסורא בין בכך וכך לשנה מ"מ לכל שנה ושנה השכירו אלא ודאי ה"ק שיצא מיד בכלות השנה וז"ל הטור סימן שי"ב וכן אם משכנו לשנים ידועים בכך וכך לכל שנה ושנה כל זמן שלא יפדנו וחזר ומכרו לאחר אין הלוקח יכול לקחנו מיד המלוה תוך השנה אבל אחר השנה יכול לקחנו ע"כ ואף על פי שהב"י כתב בזה הדין הוא הא דרב מרי בר רחל משכן ליה ההוא עובד כוכבים ביתא ובניה לרבא נטר תריסר ירחי שתא שקיל אגר ביתא אמטי ליה לרבא כו' והעתיקו הרי"ף שם במקומו בפרק איזהו נשך ולי נראה דליתא אלא מן בירושלמי דהכא הוא שלמד כן ואפילו כי תימא דמשכה לא שמעי' דשילא מיד הוא לאחר השנה כדפרישית ולמדו הטור מהא דרב מרי מ"מ לא למד ממנו אלא פירושא דשילא מיד אבל עיקר דינא מהירושלמי למדו וכן עיקר דינא דרב מרי לענין רבית אתמר בגמרא והעתיקו הטור בי"ד ס"ס קע"ב ומש"ה יש לתמוה על רבינו שלא העתיקו בפרק איזהו נשך דאף על גב דלענין שאין הלוקח מוציא להשוכר עד סוף השנה לא הוצרך להעתיקו כיון דדיני שכירות בפירקין הוא וכבר הביא לירושלמי שנלמד ממנו זה הדין בעצמו מ"מ מההוא דרב מרי שמעינן מיניה נמי דינא לענין רבית דרשאי הלוקח ליקח שכר הבית ולא דמי לרבית על מעותיו שקנה בהם ומש"ה היה לו להעתיקו שם וכמו שהעתיקו הרי"ף התם ואני תמה יותר על הרמ"י ז"ל שהלך גם כן בעקבות הב"י דס"ל דהטור למד זה הדין שכתב אם משכנו לשנים ידועים וכו' מהא דרב מרי ומשום כך הגיה שם בריש הסי' וז"ל ואם היה ממושכן בענין שלא היה יכול לפדותו לעולם אם לא מכרו יכול למוכרו ולהוציאו מיד עכ"ל דש"מ דס"ל דהך דהכא לא הוא דכתב הטור שהרי בפנים בש"ע סעיף ג' נכתב כלשונו וקשיא לי עליו דא"כ צריך לחלק דהא אינו יכול לפדותו לעולם יצא מיד אבל לשנים ידועים צריך להניחו עד סוף השנה והאיך אפשר לומר כן והרי רבינו השווה אותן בשוה . ועוד לדבריו לא העתיק הטור לדברי רבינו דהכא כלל אלא ודאי העיקר כמו שכתבתי דהטור לא העתיק בכאן אלא דברי רבינו דהכא וכתב לשנים ידועים וכ"ש כשאינו יכול לפדות לעולם ודכתב שילא בסוף שנה מטעמו מוכרח כפי הסברא שכתבתי וא"כ למדו מדרב מרי ומ"מ עיקר הדין דרב מרי לא נתכוון להעתיקו בכאן כי עיקרו בדיני רבית אתמר ושם העתיקו כמו שכתבתי ותמהני על המעיין הגדול מהרש"ל כ"ן שלא עיין ולא הרגיש בזה כלל אף הרמ"א מקום ההג"ה בשם המגיה שילא לו מדברי הרא"ש והמרדכי ודקדקתי במרדכי ומצאתי מפורש בשם מהר"ב ענין אחר כלל וז"ל עובדא דרבי אמי דילא קביל ואמר לשוכר לצאת מיד איירי שהיתה ביתו של משכיר שהיה דר (בו) ממושכנת לרומי עובד כוכבים או שלקחו תוכו בהכפרות ואם לא היה פודהו מיד העובד כוכבים היתה נחלטת לו ולא היתה חוזרת למשכיר לעולם והוצרך למכור הבית שהשוכר דר בו ולפדות הבית השני ולא מצא שיקנה אותה אם לא שילא השוכר מיד וכל כה"ג מודה אפילו רבי זירא ור' לא דצריך השוכר לצאת דס"ל כמו נפל ביתו דמשכיר דאמר הכא בגמרא דידן דא"ל לא עדיפת מינאי דאי אפשר לדור ברחוב אלא בכיל מזון אין לו למכור כדי להוציא ואי לא משכח יחזור על הפתחים כרבי זירא ורבי לא עכ"ל ופירוש יפה הוא: **אינו** יכול להוציאו עד שיכלה זמן כל השכירות והא קמ"ל שאין צריך לתת שכירות ללוקח כ"כ מהרש"ל כ"ן ולא ניחא ליה מ"ש הב"י דהכא בלא קצב לו זמן וקמ"ל דממילא זמנו כנגד מעותיו שהקדים והירושלמי דמייתי רבינו משמע כדברי מהר"ש: **אבל** הקדים לו שכרו כו' . עיין סוף פרק הפרה:

אגרא ואריכא להודיעו. ואם נאנס אחר שהודיעה היא פטורה: **כז מתני'** המשכיר בית לחבירו [המשכיר] חייב בדלת ובנגר ובמנעול ובכל דבר שהוא מעשה אומן אבל דבר שאינו מעשה אומן השוכר עושהו. הזבל של בעה"ב. ואין לו לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכיריים בלבד: **גמ'** ת"ר המשכיר בית לחבירו המשכיר חייב להעמיד לו דלתות ולפתוח חלונות לחזק לו התקרה ולסמוך לו קורה. שוכר חייב לעשות לו מעקה לעשות לו מרזב ולהטיח את גגו. שכל אלו מעשה הדיוט הן*: **כח** [דף קב ע"א] **ת"ר** המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה דמעשה הדיוט הוא דאפשר בגובתא דקניא. וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויצא. ובנכרי נוטלה בידו ויוצא. ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא וקבר אשתו ובניו. ארישא קאי: הזבל של בעה"ב ומוקי לה בחצר דמשכיר והורי דאתו מעלמא ומסייע ליה לרבי יוסי ברבי חנינא דאמר חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו: **כט ת"ר** האומר תזכה חצירי בכל מציאות שיבואו לתוכה היום לא אמר כלום. יצא שם מציאה בעיר דבריו קיימין. ומיירי בחצר שאינה משתמרת. דאי *משתמרת אפי' לא אמר תזכי לי חצרי קנה. כדרבי יוסי ברבי חנינא דאמר חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו. ואפ"ה כי יצא לו שם מציאה בעיר קונה. דכיון שיצא לו שם מציאה מיבדל בדילי אינשי מיניה והוה ליה חצר המשתמרת. והא דבעי אמר משום דלא הוי חצר משתמרת ממש: ת"ר זבל היוצא מן התנור ומן הכיריים והקולט מן האויר *הרי אלו שלו [ז] שברפת ושבחצר של בעל החצר. אמר רב אשי [ח] זאת אומרת המשכיר חצירו סתם לא השכיר רפת שבה:

שילאתי ואז תשוב אחר זמנו והיה אז נאמן לומר פרעתיך בזמנו ואם השוכר אומר לא שכרתיך בכך הרבה כאשר אתה אומר אלא בפחות ישבע ויפטר וראובן שאמר לשמעון החזר לי פקדוני והשיב שמעון אמרת לי ליתנו לפלוני במעמד שלשתן ישבע שמעון ויפטר. מא"ז:

הגה"ה

*כתב הרמב"ם המשכיר חייב לעשות דברים שהן מעשה אומן והן עיקר גדול בישיבת הבתים והתקרות השוכר חייב לעשות מעקה ומזוזה לתקן מקום המזוזה משלו וכן אם ירצה לעשות סולם או מרזב או להטיח גגו הרי זה עושה משלו וכשהוא יוצא לא יטול המזוזה בידו ויצא ובנכרי נוטלה בידו ויוצא. מא"ז:

הגה"ה

*כמשתמרת אם ביתו של משכיר פתוח לו חשיב משתמרת אע"פ שאחרים דרים בתוכה חצר פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

* ואויר שאין סופו לנוח כגון דמפסיק מידי לא קני החצר והיכא דלא מפסיק מידי ואין סופו לנוח תיקו אבל סופו לנוח קני. יוני שובך ויוני עליה חייבין בשלוח והיינו מקמי דנפקי דיפלו הביצים לקרקעות השובך אבל לאחר דנפקי מתוך היונים אפי' לאויר קניא לה חצירו דקרינא ביה פרט למזומן השובך והשתא דאמר רב אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת גם חצירו לא זכה כ"ז שרובצת ויש בהן גזל מפני דרכי שלום ואפילו לקחם קטן חייב אביו להחזיר מהרי"ח:

ל מתני' המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר. השכיר לו לחדשים ונתעברה השנה נתעברה למשכיר. ומעשה בצפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה דינר זהב לחדש [דף קב ע"ב] ובא מעשה לפני רשב"ג ור' יוסי ואמרו יחלוקו חדש העיבור. אמר רב אי הוה יתיבנא התם הוה אמינא כוליה למשכיר מ"ט קסבר הפוס לשון אחרון ושמואל אמר בבא באמצע החדש עסקינן אבל בבא בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החודש כולו לשוכר [ט] מ"ט משום דתפיס. ורב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה קיימא ואע"ג דאתא בסוף החדש כולו למשכיר כיון שנולד הספק מתחלת החדש ואע"ג דאפיך מיפך ואמר מדינר זהב לחדש בשנים עשר זהובים לשנה כולו למשכיר וקי"ל כוותיה ושמעינן מינה דליתא להא דאמר רב איסתירא מאה מעי מאה מעי. מאה מעי איסתירא איסתירא אלא כשמואל דאמר הלך אחר פחות שבלשונות [י] דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון הלכך הלך אחר פחות שבלשונות כדקי"ל דמספיקא לא מפקינן מיניה ממונא אבל אי תפס לא מפקינן מיניה ממונא דהוה ליה לאחר תפיסה נתבע וה"מ במטלטלי אבל במקרקעי קי"ל כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה עומדת ודוקא במלתא דלא עבידא לאיגלויי כדאיתא בפירקא דלקמן (דף קי ע"א)*:

לא בעו מיניה מרבי ינאי שוכר אומר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה אימת אי בתוך זמנו תנינא ואי לאחר זמנו תנינא דתנן כל ל' יום בחזקת שלא [א] נתן עד שיביא ראיה שנתן אחר ל' בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן לא צריכא ביומא דמישלם זימניה אי עביד איניש דפרע ביומא דמישלם זימניה או לא. אמר להו רבי יוחנן תניתוה [דף קג ע"א] שכיר בזמנו נשבע ונוטל. שכיר הוא דרמו רבנן שבועה עליה דבעה"ב טרוד בפועליו אבל הכא שוכר מהימן ובשבועה*: **לב אמר** רבא האי מאן דאוגר ליה ביתא לחבריה לעשר שנין וכתב ליה שטרא וליכא זמן בשטר ושטר ביד השוכר ואמר ליה נקיטת הא חמש שנין מהימן. אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא אלא מעתה אוזפיה מאה זוזי בשטרא ואמר ליה פרעתי לך פלגא הכי נמי דמהימן אמר ליה הכי השתא התם שטרא [כ] לגוביינא קאי ואי איתא דפרעיה איבעי ליה למיכתב אגביה אי נמי מיכתב עליה תברא אבל הכא א"ל האי דכתבי לך שטרא כי היכי דלא תיחזק עלי פירוש עיקר השטר נכתב בשבילי שלא תאמר לקוחה היא בידי ואין השטר בידך אלא שלא אכפור לך חשבון השנים כמה היו ומ"מ עיקר השטר בשבילי נכתב [ל] שעל ידי כך יצא הקול שמשכנתא היא אגלך ולא תוכל לטעון חזקה*: **לג אמר** רב שואל אדם בטובו לעולם אם אמר אדם לחבירו השאילני כלי זה בטובו והשאילו שאול הוא לעולם אלא כל זמן שהוא טוב ואפילו החזירו חוזר ונוטל

הגה"ה

*המשכיר בית לחבירו עד אדר זה אומר עד אדר ראשון וזה אומר עד אדר שני או השכיר עד סוף אדר זה אומר עד סוף אדר ראשון וזה אומר עד סוף אדר שני חולקין ביניהם. מא"ז:

הגה"ה

*אבל תוך זמנו אין נאמן לומר שפרע אפילו בשבועה וכן הקובע זמן לחבירו במלוה שהלוהו וא"ל פרעתיך תוך זמנו אין נאמן אפילו בשבועה ואפילו מיהמי גובה שלא את חובו בלא שבועה ופסק ר"ת דוקא הלואה דלא עביד איניש דפרע בגו זימניה משום דלהוצאה נתנה אבל פקדון שאסור ליגע בו אף על פי שקבל עליו להיות נפקד עד אותו זמן יכול לומר לו החזרתי לך בתוך זמנו מא"ז:

הגה"ה

*וישבע המשכיר שבועת היסת ויוציאוהו ואם כך כתוב בשטר בזמן כך וכך שכרתי חצירו של פלוני במאה דינרים א בכל שנה ואחר חמש שנים טוען השוכר ואמר למשכיר נקיטת שכירות חמש שנים שוכר נאמן ובשבועה. מא"ז:

כשילטרך. אמר רב מרי ברה דבת שמואל והוא דקנו מיניה אבל אי לא קנו מיניה מכי אהדריה כלתה משיכת קנייה ראשונה* אמר רב אשי ומיהדר ליה קתיה לכשיפחת ולא יהא ראוי למלאכה יחזיר לו שבריו ואינו יכול לתקנו שלא היה שאול אצלו אלא כל זמן שהיה בטובו וראוי למלאכה. ורב אלפס ז"ל כתב פירש גאון מי ששאל כלי מחבירו להשתמש בו וא"ל בלשון הזה השאילני בטובתך כלי זה להשתמש בו ולא קבע זמן לחזרתו ישתמש בו ואינו חייב להחזירו לבעליו אלא משתמש בו עד שיכלה הברזל ומהדר [ב]קתיה והוא דקנו מיניה דאושליה סתם ולא קבע לו זמן. ולא מסתברא האי פירוש וכי בשביל שאמר ליה בטובתך יהא שאול לעולם דלישנא דבטובתך משמע עשה עמי טובה והשאילני כליך* ובשביל מלה זו לא יצא מכלל סתם שאלה [מ] ועוד למה צריך קנייה יותר ממשיכת הכלי ואי משיכת הכלי אינה מועלת להיות שאול לעולם קנין מאי אהני: **לד אמר** רבא האי מאן דאמר לחבריה אושלן מרא למירפק בה האי פרדיסא רפיק ביה ההוא פרדיסא. פרדיסא רפיק ביה כל פרדיסא דבעי. פרדיסי רפיק ביה ואזיל כל פרדיסי דאית ליה ומהדר ליה קתיה. *ולא דמי להא דאמר בפרק המוכר את הבית (דף סח:) גבי ההוא דאמר ליה ארעתא דבי חייא מזביננא לך דמיעוט ארעתא שתים ואמר נמי התם שילהי ההיא פירקא דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי ותו לא דדוקא גבי מכר אין לומר שמכר כל קרקעותיו אלא הפחות שבמשמעות הלשון אבל כשמשאיל אינו מקפיד כל כך כי סופו לחזור לו. א"נ יד לוקח על התחתונה כי המוכר מוחזק בנכסים אבל הכא, המשאיל על התחתונה כי השואל מוחזק ולא חשיב משאיל מוחזק כיון דסופו לחזור לו כדאמר' לעיל קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפי' בא בסוף החודש דהיינו דוקא קרקע שאין יכול להצניע ולשומטו מיד בעליו הלכך אזלינן בתר חזקת מרא קמא אבל במטלטלין [נ] אזלינן בתר מאן דתפיס:

הגה"ה

*ומיהו כל זמן שהוא ביד בעלים לא מחייב באונסין. מא"ז:

הגה"ה

*ומיהו המיימוני כתב א"ל השאילני דבר פלוני בטובה פירוש כפי טובת לבך ודבתך שאין אתה מקפיד על אורך הזמן אם קנה מידו משתמש בו לעולם עד שיבטל מלעשות מלאכה ומחזיר לו שבריס או א] שויין ואין השואל רשאי לחזור ולתקנו ור"ת כתב פירש לשואל להשתמש בכלי ששאלו לעולם בטובה שמחזיק משאיל לשואל וה"מ בתשמיש שאינו מכלהו ואם קנו מידו משתמש בו ואפילו תשמיש מכלהו ואם כלה מחמת מלאכה מחזיר לו בית: ופטור. מא"ז:

לה מתני' המשכיר בית לחבירו ונפל חייב להעמיד לו בית היה קטן לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן אחד לא יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד ולא יפחות מן החלונות ולא יוסיף עליהם אלא מדעת שניהם*: **גמ'** ה"ד אי דאמר ליה בית זה נפל אזדא ליה ואין חייב להעמיד לו בית אחר אלא יחזיר לו שכרו המגיע עד סוף זמנו ואם לא קבל השכר יתן לו שכר המגיע עד זמן נפילה* ולא אמרינן אם יש בדמיו לשכור ישכור כדאמר לעיל (דף עט.) גבי חמור זה [ס] כדפירש טעמא לעיל (פ"ו סימן בהגה"ה) ואי דא"ל בית סתם אחד אמאי לא יעשנו שתים. כי אתא רבין אמר ר"ל דא"ל בית כזה אני משכיר לך וכגון דקאי אגודא דנהרא מהו דתימא כזה דקאי אגודא דנהרא קמ"ל דקפיד אמדת אורכו ורחבו הלכך לא ישנה בו אלא מדעת שניהם: הדרן עלך פרק השואל

הגה"ה

*היה מכוסה בארזים לא יכסנו בשקמים בשקמים לא יכסנו בארזים היה בו חלונות אין רשאי שלא לפתוח בו חלונות לא היה בו חלונות רשאי לפתוח בו חלונות וה"מ ששכרו הימנו לזמן מרובה אבל שכרו הימנו לזמן מועט אומר לו הרי שלך לפניך. מא"ז:

*ומספקא לי אם חייב ליתן לו כל השכירות אם לאו ולעיל פ' האומנין פי'. מהרי"ח.

פרק תשיעי

א המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יעקור לחרוש יחרוש הכל כמנהג המדינה וכשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש וכשם שחולקין ביין כך חולקין [דף קג ע"ב] בזמורות ובקנין ושניהן מספיקין את הקנין: **גמ'** תנא מקום שנהגו לקצור אין רשאי לעקור האי אמר בעינן דתתבן ארעאי והאי אמר לא מלינא דאיטרח. לעקור אינו רשאי לקצור האי אמר בעינא דתנקר ארעאי והאי אמר בעינא תבנא. לחרוש אחריו יחרוש ואפי' בארעא דלא מנכשי ואזיל איהו וכיים מהו דתימא א"ל האי דנכישנא אדעתא דלא כריבנא קמ"ל דא"ל הוה לך לפרושי. הכל כמנהג המדינה. הכל לאיתויי מאי לאיתויי הא דתנו רבנן מקום שנהגו להשכיר אילנות ע"ג קרקע משכירין ומקום שנהגו שלא להשכיר אין משכירין. להשכיר משכירין פשיטא ל"צ דכ"ע יהבי בתילתא ואזל איהו ויהיב בריבעא מהו דתימא א"ל הא דבלירי לך אדעתא דלא יהיבנא לך באילנות קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי: ושלא להשכיר אין משכירין פשיטא לא צריכא דכולי עלמא מקבלי בריבעא ואזל איהו וקביל בתילתא מהו דתימא א"ל האי דטפאי לך אדעתא דיהבת לי באילנות קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי* אמר רב יוסף בוכרא וטפחא וארכבתא וקני דחיזרא דבעה"ב חיזרא גופיה דאריסא כללא דמילתא [כל] עיקר *) בלומא דבעה"ב נטירותא יתירתא דאריסא ואמר רב יוסף מרא וזבילא דוולא וזרנוקא דבעה"ב אריסא עביד בי יאורי: כך חולקין בקנים קנים מאי עבידתייהו אמרי דבי רבי ינאי קנים המוחלקים שמעמידים תחת הגפנים ומה טעם קאמר מה טעם שניהם חולקין בקנים שמעיקרא שניהם מספיקין את הקנים: **ב מתני'** המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין או בית האילן יבש המעיין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו ואם אמר חכור לי בית השלחין זה בית האילן זה מנכה לו מן חכורו: **גמ'** היכי דמי אי דיבש נהרא רבה אמאי אין מנכה לו

הגה"ה

*פירש ר"ח ש"מ מאן דטעין לשנויי מנהגא עליו הראיה. המקבל שדה מחבירו קוצר ומעמר דש וזורה [ב] חבילין והזמורות והסנטר פירוש עבד הממונה להגיד תחומי השדות של מי הן. זה אי נמי שומר העיר והאנקולמוס פירוש סופר המלך לכתוב מספר השדות והבתים ואנשים לתת מס של כל אחד ואחד לשר העיר כל אלו באין ונוטלין מן האמצע [ג] הכיור פירוש החופר בורות והספן והספר והבלן בזמן שבא מכח בעל הבית נוטלין מכח בעל הבית ואם לאו נוטלין מכח אריס ואין משנין מנהג המדינה. מא"ז:

*) מלשון עדיו נבלוס. מע"מ

הגהות הב"ח א בהגה"ה ד"ה וישבע במאה דינרין י' דינרין בכל שנה: ב ומהדר ליה קתיה:

הגהות הגר"א א] בהגה"ה ד"ה ומיהו המיימוני. שויין. נ"ל שיריו (כ"כ רבינו בכי"ק רמזי ש"ע):

הגהות הגרי"פ [א] בגמ' איתא נפדה וכן בכל הענין: [ב] בתוספתא איתא הביילין והספורות: [ג] בתוספתא הכייר:

פלפולא חריפתא

[ז] **שברפת** ושבחצר בגמ' מוקמינן דה"ק ושברפת שבחצר ומוקי לה בחצר דמשכיר מדלא קאמר בחצר דלא אגירא ליה לשוכר כדאמר לעיל מהך דקדק המגיד בפ"ו מהלכות שכירות לסיועי ליה להרמב"ם דפירש למשנתנו בחצר השכור ביד השוכר ומיהו אין מזה ראיה כולי האי דה"נ אמר לעיל מהך בחצר דאגירא לשוכר וה"ל למימר כך גם בכאן וי"ל דכיון דסתם ואמר דמשכיר ולא אמר כחד לישנא דלעיל אזלינן אתר לשון דמשכיר דמשמעותיה טפי דלא יצא מרשותו כלל ואכתי דידיה הוא ואני דקדקתי סיוע להרמב"ם מהמשנה עצמה בספרי תוספות יום טוב ושם הקשיתי לשאול על רמא"י ומהר"ו כ"ן זלה"ה יעויין שם ועיין בסמוך: [ח] **זאת** אומרת המשכיר חצירו סתם לא השכיר רפת שבה. איכא למידק להרמב"ם דס"ל דחצר אף ע"פ שהיא שכורה ביד אחרים קני ליה חצירו א"כ מהיכא דייקינן הכא דלא השכיר רפת שבה דהא אפילו השכיר הס של בעה"ב כמו בחצר ואפשר לחלק דרפת שאני מחצר כיון שעשויה לבהמות הוי כאילו שכרה לכל דבר של הבהמות אלא דקשיא לי דאי הכי ה"ל להרמב"ם להעתיק בחבורו הברייתא שברפת שבחצר של בעה"ב והוא לא העתיק אלא הך דאתמר עלה זאת אומרת כו' ונ"ל דהרמב"ם סובר דמשום דחצירו קונה לו אפילו בשכורה מש"ה קשיא לר"א מאי קמ"ל ברפת שהוא של בעה"ב טפי מבחצר עצמו אלא זאת אומרת כו' דאה"נ דלא אתא לאשמועינן הא אלא אשמועינן דלא השכיר הרפת וה"ק ושברפת שבחצר אע"ג שהיא של בעה"ב לפי שאין הרפת שכור כלל: [ט] **מ"ט** משום דתפיס. גמרא ומיהו הך תפיסה לא דמיא לתפיסה דעלמא דהכא לא הוי טעמא משום דמוחזק כדמסיק רבינו בפ"ק גבי תקפו כהן דמדלא בא עד סוף החודש ודאי אודויי אודי ליה שלשנה השכירו ולא לחדשים וכן דברי התוספות דפ' בית כור ואני תמה דבגמרא דהכא ודהתם אמרינן ולשמואל לא אמרינן תפוס לשון אחרון והאמר כו' כור בשלשים סאה בסלע ראשון קנה ומשנינן התם טעמא מאי משום דתפיס ה"נ קא תפיס והתם מאי אודויי שייך וצריך לי עיון: [י] **דמספקא** לן כו'. וכ"כ הרי"ף וטעמא דשמואל מפרש' ולא שצריך טעם לפסק הלכה שהרי כלל מסור בידינו דהלכתא כשמואל בדיני וכן בפרק בית כור אדהכא לא כתבו אלא הלכתא כשמואל בדיני: [כ] **לגוביינא** קאי. פירוש שנעשה כדי שיגבה בו המלוה ולטובתו נעשה [ל] **שע"י** כך יצא הקול כו'. וכתב נימוקי יוסף בשם הרנב"ר ז"ל דה"מ דאיכא סהדי דבשכירות ירד בה הא לאו הכי שוכר מהימן מגו דאי בעי כביש לי' לשטרא ואמר לקוח היא בידי עכ"ל ופירש שע"י כן יצא הקול כלומר לכך כתבתי שטר שיהא לו קול והרי סהדי דמסהדי הכי שבשכירות בא לידך ואילו לא נכתב השטר לא היה קול ולא הייתי מוציא עדים שיעידו כן ועיין בפרק דלקמן גבי מלוה אומר חמש כו': [מ] **ה"ג** ועוד למה צריך קנייה כו'. דלהרי"ף מיירי שלא החזיר ודרשאי לקיימו לעולם עד שיחזור: [נ] **אזלינן** בתר מאן דתפיס. ותו בגמרא אמר רב פפא האי מאן דא"ל לחברי' אושלן האי גרגותא ונפלה לא בני לה בי גרגותא כרי ואזיל כמה גרגותי בארעיה עד דמתרמי ליה וצריך למיקניה מיניה וכתבו הרי"ף וכ"ל פשוט שטגגת סופר הוא שהשמיטו מספר רבינו שהרי בקצור נכתב עיין לקמן בסמוך: [ס] **כדפירש** טעמא לעיל. בפרק האומנין ולא נמצא בפנים כלום מזה אבל בהג"ה איתא טעמא וגם בכאן ראינו שנשמט מידי הסופר שהרי גם בפרק בתרא כתוב דפי' לעיל:

הדרן עלך פרק השואל

מן חכורו מכת מדינה היא אמר רב פפא דיבש נהרא זוטרא [דף קד ע"א] דאפשר לאיתויי בדוולא *א"ר פפא הני תרתי מתניתא קמייתא משכחת לה בין בחכרנותא בין בקבלנותא מכאן ואילך דאיתא בקבלנותא ליתא בחכרנותא ודאיתא בחכרנות' ליתא בקבלנותא: ואם אמר לו

הגה"ה
*ואף על גב דהוי מכת מדינה כיון דאפשר לאיתויי מנהרא רבה לא מנכי ליה וה"ה בקבלנות לא מצי למימר כיון שיש לי טורח גדול לא אתעסק בו ולא אתחייב במיטבא. מהרי"ח :

חכור לי בית השלחין זו וכו' ואמאי ולימא ליה שמא בעלמא אמרי לך מי לא תניא בית כור עפר אני מוכר לך אע"ג שאין בו אלא לתך הגיעו והוא דמתקרי בית כור שלא מכר לו אלא שמא כרם אני מוכר לך אע"ג שאין בו גפנים הגיעו והוא דמיתקרי כרם שלא מכר לו אלא שמא [א] פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי פרדס. אמר שמואל אי א"ל מחכיר לחוכר שמא אי א"ל חוכר למחכיר קפידא. רבינא אמר אידי ואידי דא"ל מחכיר לחוכר *ומדא"ל זו פשיטא דקאי בגוה עסקינן בית השלחין זו למה לי למימר הכי קא"ל בית השלחין כדקיימא השתא והלכתא כרבינא. *י"מ דדוקא קאמר רבינא בדא"ל מחכיר לחוכר אבל אי א"ל חוכר למחכיר הוי קפידא בלאו האי טעמא מדלא קאמר אידי ואידי בין א"ל מחכיר לחוכר בין כו' וליתא דהא מתני' בדאמר ליה חוכר למחכיר איירי א) כדקתני אם אמר [ליה חכור] בית השלחין זו [ב] ואפילו הכי דוקא משום האי טעמא הוי קפידא וע"כ נריכנא למימר דאף בדאמר חוכר למחכיר נריכנא האי טעמא והא דלא קאמר אידי ואידי בין א"ל חוכר למחכיר בין א"ל מחכיר לחוכר משום דשמואל לא אשכח קפידא אלא בדאמר חוכר למחכיר קאמר איהו דאף בדא"ל מחכיר לחוכר נמי איכא קפידא בכה"ג דאיירי מתני' ב) והא דתנן מנכה לו מן חכורו ואינו חייב להעמיד לו בית השלחין אחר ובית האילן אחר משום דא"ל בית השלחין זו [ג] אבל אם אמר חוכר למחכיר (א) בית השלחין אני חוכר כו' ויבש המעיין כו' חייב ליתן לו בית השלחין אחר או יחפור מעיין אחר או יטע אילן אחר והכי תניא בתוספתא שדה בית השלחין אני חוכר ממך שדה בית האילן אני חוכר ממך יבש המעיין או נקצץ האילן חייב להעמיד לו שדה אחר שדה בית השלחין זו בית האילן זו אני חוכר ממך יבש המעיין או נקצץ האילן מנכה לו מן חכורו: ירושלמי נקצץ האילן אמר ר' יצחק כשנקצץ האילן כולו אבל אם נשתייר ממטע עשרה לבית סאה יכול הוא למימר בקדמיתא הוו כחישו ולא הוו עבדי סגין ברם כדין אינון דלילין ועבדין סגין. יבש המעיין א"ר יצחק ביבש המעיין כולו ברם אי הוי עמיק תרתי אמין ואיתעביד עמיק תלת אמין יכול למימר לעי ביה והוא סגי :

ג מתני' המקבל שדה מחבירו ומשכה בה הובירה שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו* שכך כותב לו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא: גמ' תניא ר' מאיר היה דורש לשון הדיוט אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא פירוש היה דורש ומחשב לשון שנהגו הדיוטות לכתוב כלשון שתקנו חכמים לכתוב כדתנן בפרק נערה שנתפתתה (דף נב:) לא כתב בנן נוקבן וכו' בנן דכרין וכו' מפני שהוא תנאי ב"ד :

הגה"ה
*אבל בחכרנות לא שייכא הא דמאי שמין איכא חכירותו יתן לו. המבטל כיסו של חבירו או ספינתו או חנותו של חבירו אין לו עליו אלא תרעומת לבד מן השדה דחייב משום דכתב ואם אוביר וכו'. מא"ז :

ד וכן נמי לשון הדיוטות מאחר שנהגו לכתוב אף אם לא נכתב ככתוב דמי דלאי כשנכתב פשיטא דצריך לקיימו דלאו אסמכתא הוא*: ה [דף קד ע"ב] (ב)רבי יוסי היה דורש לשון הדיוט דתניא רבי יוסי אומר מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה גובה מלוה פירוש מקום שנהגו לעשות הנדוניא שנותן האב לבתו להכנים לבעלה במלוה בלא כפל אלא מה שנותן הוא כותב גובה מלוה החתן גובה מחמיו כל הנמצא כתוב בכתובה [ד] וכן האשה כשתבא לגבות תגבה הכל. לכפול גובה מחצה נהרבלאי מגבו תלתא לפי שבמקומם נהגו להוסיף שני שלישין. מרימר מגבי שבחא פירוש כל הנמצא כתוב בכתובה ואע"פ שנהגו במקומו לכפול ולהשביח חאי שוויו א"ל רבינא והתניא לכפול גובה מחצה ל"ק הא דקנו מיניה והא דלא קנו מיניה רבינא משביח וכתיב לבנתיה אמרו ליה ניקני מיניה דמר אמר להו אי מיקניא לא מכפיל ואי מכפיל לא מיקניא :

הגה"ה
*אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבן שהוא חובת הגוף שנתחייבה קודם שנשאה חייב לפרוע בשבילה אבל נדרים ונדבות ושאר הלואות שלוותה והכלה לא מחייב ואפילו מה שנודרת והיא תחתיו או לוותה שלא לצורך מזונות אין חייב לפרוע. פר"י מהרי"ח :

ו ההוא גברא דאמר להו הבו ארבע מאה זוזי לכתובה דברתאי ובמקום שנהגו לכפול הוה שלחה רב אחא בריה דרב איקא לקמיה דרב אשי ד' מאה דאיתון תמנן מאה לכתובה או ד' מאה דאיתון מאתן לנתינה אמר רב אשי חזינן אי אמר הבו לה ד' מאה בכתובתה דאיתון תמנן מאה ואי אמר כתובו לה בכתובתה ד' מאה דאיתון מאתן איכא דאמרי אמר רב אשי חזינן אי אמר לכתובתה ד' מאה דאיתון תמני [ה] ואי אמר בכתובתה ארבע מאה דאיתון מאתן ולא היא ל"ש אמר לכתובתה ול"ש אמר בכתובתה עד דאמר הבו לה סתם בלא זכירת כתובתה ולא כלישנא קמא ולא כלישנא בתרא :

ז ההוא גברא דקביל ארעא א"ל אי מובירנא לה יהיבנא אלפא זוזא אוביר תילתא אמרי נהרדעי בעי למיתב ליה תלת מאה ותלתין ותלתא ותילתא רבא אמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ורבא מ"ש מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם לא קאמר מילתא יתירתא הכא כיון דקאמר מילתא יתירתא גוזמא בעלמא קאמר. *ומסתברא לן דמיחייב ליתן מאי דאוביר בשוה דלא קאמר רבא דהוי אסמכתא אלא מאי דגזים אבל שיעור מאי דאובירלא הוי אסמכתא ויהיב ליה דתנן שמין אותה כמה היתה ראויה לעשות ונותן לו דכיון דשיעור מאי דאוביר בשוה הוא דיהיב שיעבודא שיעבד נפשיה וגמר ומקני ה"כ מאי דאוסיף על שיעוריה דראויה לעשות הוא דהוי אסמכתא ולא שיעבד נפשיה אבל שיעורא דראויה לעשות דאיתא בכלל אלפא זוזי שיעבודא משעבד נפשיה ומיחייב ביה. ואשכחן לרבא גופיה בכי האי גוונא לקמן (דף קט.) בענין ההוא שתלא דאמר אי מפסידנא מסתליקנא בלא שבחא ואמר רבא אסמכתא היא ולא קניא ואקשינן מאי שנא מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא ומשנינן התם מאי דאפסיד משלם הכא מאי דאפסיד מנכי ליה ואידך יהבינן ליה והאי נמי דאלפא זוזא דכוותא מאי דאפסיד והוא מאי דאוביר משלם ואידך לא. ולא הבנתי ראיותיו הא דאייתי ראיה ממתניתין ליתא דבמתני' כתב ליה אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא ואי לא כתב לא מחייב מידי מדתלי טעמא שכן כתב לו אבל הכא דאמר יהיבנא לך אלפא זוזי לא כוון אלא להגזים ולא שיעבד עצמו לכלום דאי אפשר לחלק דבריו ולומר על מאי דגזים לא שיעבד עצמו ועל השאר שיעבד אלא כל דבריו כמאן דליתנהו דמי ואין כאן שיעבוד של כלום ומה שהביא ראיה מההיא שתלא ליתא ג) דהתם בלא דברי השתלא אף אם שתק ולא אמר כלום דין הוא דמאי דמפסיד משלם דלשם הכי ירד כדמוכח מההיא שמעתא הלכך כיון דגזים כל דבריו כמאן דליתנהו דמי והעמיד על דינו כאילו לא אמר כלום ומשלם מה שהפסיד (ג)אבל הכא כשתסלק דבריו לא מיחייב מידי וכ"ל כדבריו [ו] ולאו מטעמיה אלא כדפרישית לעיל שכיון שנהגו לכתוב בו אף אם לא כתב מיחייב לשלם מאי דאפסיד הלכך ה"נ כשתסלק דבריו העמידו על דינו (ד) וישלם מאי דאפסיד :

ח ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי זרעה חטי עבד חטי כשומשמי. סבר רב כהנא למימר מנכי ליה כחשא דארעא דאילו זרעה שומשמי הוה השדה נכחש יותר ומה שהרויחו שלא נפחת יפחות מחלקו ויטול המקבל בין בחכירות בין בקבלנות א"ל רב אשי לרב כהנא אמרי אינשי תכחוש ארעא ולא לכחוש מרה: ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי זרעה חיטי עבדי טפי משומשמי סבר רבינא למימר מנכי ליה שבחא דביני ביני א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא אטו איהו אשבח ארעא לא אשבח :

ט אמרי נהרדעי האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. הנותן ממון לחבירו להתעסק בו בשהם תקנו חכמים שיהא חציו מלוה ואחריותו על המקבל וגם הריוח שלו ובלבד שיתן שכר טרחו כדתנן לעיל (דף סח.) במתני' אין מושיבין חנוני וכו' ואי לא יהיב ליה הוי רבית כי הוא טורח בחצי הפקדון להרויח לנותן בשכר חצי ההלואה *עבוד רבנן מלתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה שחולקין ביחד הריוח וההפסד והשוה דלעיל (סט:) דרב עילים לפי שהיה כתוב בשטר פלגא באגר והפסד ולא פירש בו השכר לכך אמר רבא אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד. אמרי נהרדעי השתא דאמר פלגא מלוה אי בעי למישתי [ביה] שכרא שתי. רבא אמר להכי קרו ליה עיסקא דא"ל לעסוקי ביה יהבית לך ולא למישתי ביה שיכרא אמר רב אידי בר אבין אם מת נעשה מטלטלין אצל בניו אמר רבא להכי קרו ליה עיסקא דאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו והלכתא כרבא בתרוייהו הלכך אי איכא שהדי דהני מטלטלי מחמת ההוא עיסקא נינהו שקיל להו מלוה בלא שבועה ואפילו מיתמי ואי איכא עליה דמיתנא כתובה או בעל חוב ול"ל נכסי למיתנא לית להו מהני מטלטלי דעיסקא מידי אלא שקיל להו מרייהו דלא קנינהו מיתנא אלא לאיעסוקי בהו וכיון דמית הדר עיסקא למריה ואי איכא ביה רווחא בההוא שעתא דמית שקלי מיניה יורשים או בע"ח מנתא דהוה שקיל מיתנא: אמר רבא חד עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה [דף קה ע"א] תרי עיסקא וחד שטרא פסידא דלוה מיירי כשנתן לו עיסקא ולא קצב לו שכר דאז הוי תלתא באגר ופלגא בהפסד לנותן הלכך אי יהיב ליה ק' ירינן [ז] במאתן דינרין (זהב) וכתיב ליה חד שטרא במאה דינרין וחד שטרא במאה דינרין וזבין לחמשין ירינן במאה ותלתין דינרין וזבין לאידך חמשין בשבעין דינרין אי כתב בחד שטרא הוו אתו הנך תלתין דרווחא וממלן להנך תלתין דפסידא והשתא דכתב ליה בתרי שטרי בתלתין דפסידא דרי נותן פלגא ובתלתין דרווחא לא שקיל אלא עשרה [ח] אשתכח דקמפסיד חמשא. ואמר רבא האי מאן דקביל עיסקא ופסיד וטרח ומלייה ולא אודעיה *לא מצי א"ל דרי מהך פסידא בהדאי דא"ל להכי טרחת ומלי' דלא ליקרו לך מפסיד עיסקי. ואמר רבא הני תרי דעבוד עיסקא בהדי הדדי פירוש ב' שקבלו עיסקא מבעה"ב בשותפות שיסחרו בה עד זמן פלוני ורווח וא"ל חד לחבריה תא ונפלוג וא"ל אידך נרווח טפי עד זמן שקבעו לבעל העיסקא דינא הוא דמעכב ואזיל ומפרש טעמא דאי דא"ל פלגא רווחא הב לי ונשא ונתן בקרן עד הזמן נימא ליה רווחא לקרנא משתעבד למלאות חסרון הקרן ושמא לא יהיה לך למלאות החסרון (הקרן) ויחזור עלי [ט] ואי א"ל הב לי פלגא קרנא א"ל עיסקא להדדי משתעבד ואי אפסיד בחלקי חלקך משועבד למלאותו ואי א"ל הב לי פלגא דידי ואי מטי לך פסידא דרינא בהדך א"ל [י] מזלא דבי תרי עדיף. ויחיד שקבל עיסקא מבעה"ב לזמן קצוב המקבל יכול לחזור בו כדין פועל שיכול לחזור אפי' בחצי היום אבל הנותן אין יכול לחזור דחציה הוה מלוה עד אותו זמן וגם חצי הפקדון נתן לו רשות והשליטו להשתכר בו עד הזמן עם המלוה ומשועבד הפקדון למלוה להשלים חסרון ומה שלא פירש הגמרא דין זה לפי שנראה בעיניו דבר פשוט ורב אלפס ז"ל פי' על דרך אחרת דמיירי בלא קביעות זמן והעכוב הוא לכל סחורה עד זמן מכירתה ופרש"י כאשר פרשתי [כ] והוא הנכון: י מתני' המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש ואמר לו מאי איכפת לך הואיל ואני נותן חכורך אין שומעין לו שהוא אומר לו למחר אתה יוצא ממנה והיא מעלת לפני עשבים: גמ' ואי א"ל לבתר הכי כריבנא לך א"ל ביזרא דנפל נפל ובחכירותא אילטריכא לאשמועינן: יא מתני' המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד בה כרי חייב ליטפל בה א"ר יהודה וכי מה קצבה בכרי אלא אם יש בה כדי נפילה: גמ' ת"ר המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי

הגה"ה
*ד] משמע קצת דאם אודעיה לאלתר צריך לקבל תרי תילתי בהפסד ונ"ע אם קבל לשנה תמימה או לכל הפחות רק לזמן קבוע אם הפסיד ואודעיה אם חייב למלייה לכאורה כך דעתי לחלק כל הריוח שיותיר להם לסוף שנה לאחר שיתמלא כל ההפסד והכא מיירי שהיו רגילים לחלק מיד כל הריוח וריוח שהיה בא להם וכן ההפסד מיהו בעובדא שניה משמע שהיו רגילים לקבל כמו כן עד הזמן ורפיא בידי. מא"ז :

הגהות הב"ח א מדאמר ליה זו פשיטא דקאי בגווה עסקינן בית השלחין למה כצ"ל ותי' זו נמחק :

הגהות הגר"א א] וליתא כו' איירי כדקתני אם אמר חכור לי כו'. נ"ב אבל כ"י פי' דתכור סימני קאמר : ב] והא דתנן כו'. נ"ב כל זה עד ירושלמי נקצץ כו'. צ"ל למעלה קודם וליתא אבל הרא"ש שכתב וליתא ס"ל דגמרא דידן פליג אתוספתא ועי' בטור ומע"מ ודו"פ : ג] ליתא דהתם כו'. נ"ב ראיית הרי"ף דה"כ צ"ל נומר מאי דאפסיד מנכינן ליה : ד] בהגה"ה ד"ה משמע כו'. נ"ב אבל כ"י כתב דוקא שאמר לו לא אעסוק עוד עד שנפלוג בריוח וכתב דהטעם משום דיכול לחזור בו כמ"ש תוס' ורא"ש לקמן ובזה אין מקום לנ"ע שכ' הא"ז והג"ה (וכדברי הכ"י מבואר ביו"ד סי' קע"ז סעיף נ"ד בהגה"ה) :

פלפולא חריפתא

פרק תשיעי [א] פרדס וכו'. כדכתיב בשיר השירים פרדס רמונים אבל פרדיסא דבלשון ארמי הוא כרם כדאיתא לקמן ההוא גברא דקביל פרדיסא מחבריה בעשרה דני חמרא וכן באיזהו נשך דמשכן ליה פרדיסא פירש רש"י כרם : [ב] ואפ"ה דוקא משום האי טעמא. דהא רבינא מתרץ למילתיה אמתניתין : [ג] אבל אם א"ל חוכר למחכיר כו'. והכי תניא בתוספתא כו'. תימה למאי דמסיק רבינו דל"ש בין אמר מחכיר לחוכר או חוכר למחכיר דלעולם לא הוי קפידא אלא כשעומד בתוכה ואומר בית השלחין זו כו' א"כ היכי מחייבינן הכא למיהב ליה אחר והא לא קפיד כלל ובטור סימן שכ"א כתב לדי"מ בשם הרמ"ה ושהרא"ש חולק וכתב דבתוספתא משמע כדברי הרמ"ה ובקיצור יש שערוריה ואין בידי לתקן : [ד] וכן האשה כשתבא לגבות כו'. עיין בפרק מציאת האשה : [ה] ה"ג ואי אמר כתובו לה בכתובתה ארבע מאה : [ו] ולאו מטעמיה. דשעורא דראויה לעשות איתא בכלל אלפא זוזי וכו' : [ז] במאתן דינרין גרסינן ול"ג זהב כדאיתא בפרק גט פשוט דדינרין של כסף ודינרי הן של זהב : [ח] אשתכח דקא מפסיד ה'. ומסיים הרי"ף תרי עיסקא וחד שטרא פסידא דלוה דאהו תלתין דאגר ומלו להנך תלתין דפסידא ושקיל מלוה קרנא דיליה ולא שקיל לוה כלום דאילו איכתיבו בתרי שטרי הוה לוה שקיל חמשה דינרין רווחא והיינו פסידא דלוה דהשתא לא שקיל מידי : [ט] ואי א"ל הב לי פלגא רווחא ופלגא קרנא גרסינן וצריך לומר דרווחא לחביא לנותן העיסקא שיפטרהו מחלקו שיקח הוא. וכן לקמן דקאמר דרינא בהדך מיירי נמי שהנותן יפטרהו גם מזו באופן שכל מה שיגיע עליו יפטור הנותן להלוה ממנו : [י] מזלא דבי תרי עדיף בכולהו ה"מ למימר הכי אלא דעדיפא מיניה קאמר כהו. תוס' : [כ] והוא הנכון. הרי שדחה פירוש

תפארת שמואל

פרק תשיעי (א) בית השלחין אני חוכר ויבש המעיין וכו'. נ"ב ואין לתמוה שהרי כתב לעיל דהלכתא כרבינא דאף באומר חוכר למחכיר ליכא קפידא אלא באומר שדה בית השלחין זו. וצ"ב דבודאי דהמחבר לא ס"ל כהאי תוספתא דמשמע להדיא דבאמר חוכר איכא קפידא בכל ענין והיינו כשמואל או ס"ל כסברת תוספת דלא חיישינן דשמא שמא קאמר אלא שהמחבר הביא ראיה ממנו שיש לחלק בין אומר זו לאומר סתם בית השלחין דומיא למשכיר בית ונפל אם אמר זה א"צ להשכיר לו בית אחר וכו' כדלעיל וא"כ ממילא איכא נפקותא אף לדידן אם לא אמר זו ואומר להדיא שדה בית השלחין שיש בו מעיין או שאמר שדה שהיה בית השלחין וכה"ג דאיכא קפידא ודו"ק. והטור כתב שדברי הרא"ש דלעיל הוא נגד התוס' ולא דק ועיין בנ"י שיש לו שיטה אחרת וק"ל : (ב) ר' יוסי היה דורש לשון הדיוט וכו'. נ"ב תימה למה השמיטו המחברים הא דר"י בן קרחה דאל ימשכנו יותר מחובו והא דגרעון כסף הלה הכל הלכה פסוקה וצ"ע : (ג) אבל הכא כשתסלק דבריו וכו'. נ"ב ואין להקשות מ"ש הכא דלא משלם מאי דאפסיד בלא כתיבה והסבר משום דהוי גרמא בנזקין דהא לא עביד ולא מידי ואינו דומה לשתלא דהכר שהתחיל במלאכה ומחייב במירתם וק"ל : (ד) וישלם מאי דאפסיד וכו'. נ"ב ונ"מ לשיהא דלא רגילי למכתב אשלם במיטב דלדברי הרי"ף משלם כמיטב ולדברי הרא"ש אינו משלם כלל. וכ"כ ב"י סימן ר"ז :

להעמיד כרי חייב ליטפל בה שכך כותב לו אנא [ל] אוקים ואניר ואזרע ואחצד ואעמר ואדיש ואדרי ואוקים כריא ותיתי את ותטול פלגא ואנא בעמלי ובהנפקות ידי פלגא וכמה כדי להעמיד בה כרי. [מ] א"ר יוסי בר' חנינא כדי שתעמוד בו הרחת כדי שלא יהא כונס שלו רואה פני החמה. איתמר לוי אמר ג' סאין דבי ר' ינאי אמרי סאתים אמר ר"ל וסאתים שאמרו חוץ מן ההוצאה והלכתא כר"ל וכדברי רבי ינאי :

יב [דף קה ע"ב] **אמרי** דבי ר' ינאי לתפלה ולתפילין ארבעת קבין לתפלה מאי היא דתנן היה טוען משוי על כתיפו והגיע זמן תפלה פחות מארבעת קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל ד' קבין מניחן ע"ג קרקע ומתפלל. תפילין מאי היא דתניא [נ] היה טוען משוי בראשו ותפילין בראשו אם היו תפילין רוצצות אסור ואם לאו מותר באיזהו משוי אמרו במשוי של ארבעת קבין : יג **תני** ר' חייא המוליך זבל על ראשו ותפילין בראשו הרי זה לא יסלקם לצדדין ולא יקשרם במתניו מפני שנוהג בהן מנהג בזיון אבל קושרן על זרועו במקום תפילין משום ר' שילא אמרו אפי' מטפחת שלהן [א] אסור להניח ע"ג הראש שיש בו תפילין וכמה אמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא :

יד **מתני'** המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו ר' יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אין מנכה לו מן חכורו : **גמ'** ה"ד מכת מדינה אמר רב יהודה כגון דאשתדוף רובא דבאגי עולא אמר כגון שנשתדפו ד' שדות מד' רוחותיה וסוגיין כרב יהודה ובעייא דמערבא עולא קאמר להו. [דף קו ע"א] א"ל זרעה חיטי ואזיל וזרעה שערי ואשתדוף רובא דבאגי ואשתדוף נמי הנך שערי מאי מצי אמר ליה המקבל אי זרעי חיטי הוי נמי אשתדוף או דלמא מצי א"ל אי זרעתה חיטי הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך מסתברא א"ל אי זרעתה חיטי הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך. נשתדפו כל שדותיו של מחכיר ולא אשתדוף רובא דבאגי מאי כיון דלא אשתדוף רובא דבאגי לא מנכי ליה או דלמא כיון דאשתדוף כולי ארעתיה אמר ליה משום לתאי דידך הוא. מסתברא דא"ל אי משום לתאי דידי הוא הוה מסתייר פורתא דכתיב כי נשארנו מעט מהרבה. נשתדפו כל שדותיו של חוכר ואשתדוף רובא דבאגי ואשתדוף נמי האי בהדייהו מאי מי אמרי' כיון דאשתדוף רובא דבאגי מנכה ליה או דלמא כיון דאשתדוף כוליה ארעתיה א"ל משום לתאך הוא מסתברא דא"ל משום לתאי דידך הוא ואמאי ה"נ נימא אי משום לתאי דידי הוה מסתייר פורתא משום דא"ל אי הוי חזי לך לאשתיורא מדנפסך הוה מסתייר לך. אמר שמואל לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל לא זרעה חייב דא"ל אילו זרעתה הוה מיקיים בי (כי) לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו. [דף קו ע"ב] תני חדא פעם ראשונה ושניה זורעה שלישית אין זורעה ותניא אידך שלישית זורעה רביעית אין זורעה לא קשיא הא כר' דאמר בתרי זמני הוי חזקה והא כרשב"ג דאמר בתלת זימני הוי חזקה וקיימא לן כר' בנשואין ומלקיות וכרשב"ג בוסתות ושור המועד ובמאי דלא איפסיקא הלכתא א] נראה דהלכה כרשב"ג דהוא אבוה ורביה דרבי. אמר ר"ש בן לקיש לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרעה ולא צמחה לא דאמר ליה כל יומא זרע זרע וליזיל לכאורה נראה דריש לקיש קאי אהני ברייתות דלרבי שלישית ולרשב"ג רביעית לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרעה ולא צמחה חייב כל זמן משך הזריעה ואם לא זרעה אין מנכה לו אבל ב] רב אלפס ז"ל לא הביא הנך ברייתות והביא הך דר"ל [ס] ואמתני' קאי לא שנו דמנכה לו מן חכורו אלא שזרעה וכו'. ועד אימת עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה ארישייהו : ר' יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות וכו' ההוא גברא דקביל ארעא מחבריה בזוזי למיעבד בה תומי אגודא דנהר מלכא סבא איסתכר אתא לקמיה דרבא א"ל נהר מלכא סבא לא עביד לאיסתכורי ומכת מדינה הוא זיל נכי ליה אמרו ליה רבנן לרבא והתניא ר' יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אין מנכה לו מן חכורו אמר להו לית דחש לה לדרבי יהודה :

טו **מתני'** המקבל שדה מחבירו בעשרה כורין חטין לשנה לקתה נותן לו מתוכה היו חיטיה יפות לא יאמר הריני לוקח לך מן השוק אלא נותן לו מתוכה :

גמ' ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא וקבלה בכור שעורין ודרך אספסתא לקצור ולזרוע כמה פעמים עבדא אספסתא וחרשה וזרעה שעורין ולקו הנהו שערי שלחה רב חביבא מסורא דפרת לרבינא כה"ג מאי כי לקתה נותן לו מתוכה דמי או לא א"ל מי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותה הכא עבדא ארעא שליחותה שהרי לזורעה אספסתא חכרה לו נמצא שנתחייב לקנות לו שעורין מן השוק : ההוא גברא דקביל [ע] פרדיסא מחבריה בעשרה דני דחמרא תקף ההוא חמרא סבר רב כהנא למימר היינו מתני' לקתה נותן לו מתוכה א"ל רב אשי לרב כהנא מי דמי התם לא עבדא שליחותה הכא עבדא שליחותה ומודה רב אשי בענבים דכדוש ושדה שלקתה בעומריה דשדה לא עבדא שליחותה :

מתני' המקבל שדה מחבירו לזורעה שעורין לא יזרענה חטין חטין יזרענה שעורין רשב"ג אוסר תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה ורשב"ג אוסר וטעמא דרשב"ג מפרש בגמרא כדרבה דאמר רבה האי מאן דניחא ליה דתתבר ארעיה פי' שיזרענה ולא יזיק להכחישה יותר ממאם היתה בורה לזרענה שתא חיטי ושתא שע"י שתא שתי שתא ערב הלכך אסור לזורעה שעורין שמא בשנה שעברה נזרע שעורין וקשה לה אם יזרענה ב' שנים מין אחד : **גמ'** [דף קז ע"א] מתני ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן תבואה יזרענה קיטנית א"ל והתנן תבואה לא יזרענה קטנית לא קשיא הא לן והא להו בבל שהיא מצולה וטבעני (ה) יכול ג] לזרוע בה איזה מין שירצה :

טז **א"ל** רב יהודה לרבין בר רב נחמן הני תחלי דבי כיתנא אין בהן משום גזל והעומדין על המיצר יש בהן משום גזל ואם הוקשו אפילו דבי כיתנא יש בהן משום גזל איתמר אילן העומד על המיצר אמר רב הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן ושמואל אמר חולקין *וכן הלכתא : יז **א"ל** רב יהודה [ג]לרב נחמן רבין אחי לא תזבון ארעא דסמיכא למתא דא"ר אבא [פ] א"ר הונא אסור לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה משום עינא בישא.

הגה"ה

*והיכא שכל השרשים בשדה של אחד אפילו אם הנופות נוטות לשדה חבירו הכל של בעל השרשים כרבי יוחנן פרק לא יחפור. פר"י מהרי"ח :

[דף קז ע"ב] ואי מהדר ליה שורא ורתקא ל"ל בה : יח **א"ל** רב יהודה לרב אדא משוחא לא תזלזל במשחתא דכל פורתא ופורתא חזי לכורכמא ריסקא*:

הגה"ה

*ד' אמות שמניחין פנויין מלזורעם אסיפא דניגרא אין לדקדק בהן להרחיבן אבל דנהרא אין למודדן כלל אלא באומד כדי שיהא ניכרות לעינים שיהו שלימות ורחבות שמולא יער או אילנות נטועין על שפת נהר יקוץ מפני עברי הנהר ככל הצורך להלוך מושכי חבל הספינה. מא"ז :

יט [דף קח ע"א] **אמר** רב יהודה הכל לגלי גפא ואפילו מיתמי אבל מרבנן לא רבנן לא צריכי נטירותא. לכריא דפתיא ואפי' מרבנן ואי נפקי בכלוזא רבנן לאו בני מיפק בכלוזא נינהו א"ר יהודה לכריא דנהרא תתאי מסייעי לעילאי עילאי לא מסייעי תתאי וחלופא במיא דמיטרא. תנ"ה חמש גנות המסתפקות מים ממעין אחד ונתקלקל המעין כולן מתקנות עם העליונה נמצאת התחתונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה. חמש חצירות המקלחות מים לביב אחד ונתקלקלה הביב כולן מתקנות עם התחתונה נמצאת העליונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה : כ **אמר** רב יהודה א"ר האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה רב נחמן אמר מסלקינן ליה ואי משום דינא דבר מצרא לא מסלקינן ליה פי' היכא דהחזיק מן ההפקר אבל בקונה במיצר חבירו אית ליה שפיר דינא דבר מצרא. נהרדעי אמרי אפילו משום דינא דבר מצרא נמי מסלקינן ליה משום שנאמר ועשית הישר והטוב כלומר אף בזה שייך הישר והטוב כי ימצא להחזיק במקום אחר : כא **ורב** האי גאון ז"ל כתב בספר מצרנות האי מאן דזבין ביני אחי וביני שותפי וכו' ופי' גאון כגון ג' או ד' שותפין ואיכא מעלמא קנה חלקו של אחד מן השותפין חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה מדין מצרנות דמצי א"ל שמא לא יפול חלקך במיצר שדה שקניתי וכן יאמר לכולן ור"נ אמר מסלקינן ליה שכל א' שותף בכל השדה אבל משום דינא דבר מצרא ד] אם קנה אצל שדה השותפות לא מסלקינן ליה נהרדעי אמרי מסלקינן ליה כי הוא טוב לי כי אפיים את חביריי שיתנו לי סמוך לו : כב **א"ל** איזיל ואיזבין וא"ל זיל זבין צריך למיקנא מיניה או לא ר"נ אמר לא צריכא למיקנא מיניה נהרדעי אמרי צריך למיקנא מיניה והלכתא צריך למיקנא מיניה* כתב הרמב"ם (סוף הלכות שכנים) בד"א שצריך קנין כשמחל לו קודם שקנה אבל אם מחל לו זכותו אחר שלקח כגון שבא המצרן וסייע אותו או שכרו ממנו או שראה אותו בונה וסותר כל שהוא [צ] ומשתמש בו ולא מיחה בו ולא עירער הרי זה מחל ושוב אין יכול לסלקו : כג **היה** [ג] בן המיצר במדינה אחרת או חולה או קטן ואחר זמן הבריא החולה והגדיל הקטן ובא למדינה אינו יכול לסלקו שאם ב אתה אומר כן אין אדם מוכר קרקעות שהרי הלוקח אומר לאחר כמה שנים תלא מידי וכזה הורו הגאונים ומתוך דבריו ה] משמע [ק] אם לא סייע אותו ג עד שלא ישתמש בו יכול לסלקו אפילו לזמן מרובה *ולא מסתבר כלל כיון דטעמא דמצרנות אינו אלא משום ועשית הטוב והישר אין ליפות כח המצרן כל כך וכיון שלא גילה ללוקח מיד שידע בקנייה שהוא חפץ שיעשה עמו טובה ויניח לו השדה יש לו לומר שלא ישרה בעיניו או שאין לו מעות לקנותה [ר] ולא מסתבר כלל שיוכל לסלקו לעולם דא"כ איכא פסידא דמוכרין שלא יהא אדם רוצה לקנות קרקע ונראה כדברי רב האי גאון שכתב בספר מצרנות דכיון דשהה בר מצרא שיעור מיזל ולמטויי זוזי דשכיח ליה ואיתויי ומיתבעיה בדינא [ש] ולא תבעי' בבי דינא לסלוקיה תו לא מצי לסלוקיה כי הא דאמר איזיל ואיטרח ואייתי זוזי לא נטרינן ליה איזיל ואייתי זוזי אי איניש אמיד הוא נטרינן ליה ואי לא לא נטרינן ליה דשמעת מיניה דכי אזיל לבי דינא למתבע דינא דבר מיצרא לא נטרינן ליה לאיתויי זוזי אלא בכי האי שיעורא. והיכא דקני לוקח מחד בר מצרא כתב גאון דמצי איניך נמי ד לסלוקיה ולא אמרינן במקום המצרן קאי כיון שהקנה כחו וזכותו והרי הוא כאחד מן המצרנים דקדים וזבין דזביניה זביני משום דל"ל נבר מצרא זכותא בהאי ארעא אלא במאי דאית ליה [ד] בארעא ואילו זבנה איניש מעלמא לארעיה מי לא מצי בר מצרא לסלוק ללוקח ועוד אני אומר [ת] דקנין המצרן אינו אלא סילוק ומחילה שמוחל ללוקח זכות שתקנו לו חכמים משום ועשית הישר והטוב ולא מהני הך קנין לגבי מצרני אחריני וקנין דברים לא הוי כי זכות יש לו בסמיכות המצר ואותו זכות הוא מסלק בקנין. והשתא דאמרינן צריך למיקנא מיניה אייקור וזל ברשותיה אי לא קנו מיניה או אי זבן ולא אימליך ביה שהלוקח הוא שליח דמצרן לכל דבר ועדי קנין של הלוקח יכתבו השטר בשם המצרן ואין צריך קנין אחר והוי כקונה שדה לחבירו* שלא מדעתו אי בעי שקיל ליה ולא צריך קנין אחר ואם הוקרו והוזלו ברשותו : כד **זבין** במאה ושוי מאתן חזינן אי לכולי עלמא מוזיל ומזבין יהיב ליה מאה ושקיל לפי שגם הוא היה יכול לקנותה בדמים הללו ואי לא יהיב ליה מאתן וכן כל כיוצא בזה אם הרויח לו זמן הפרעון אי לכל איניש הוה עביד הכי כגון שמוכר שדה מפני רעתה גם המצרן לא יתן המעות עד אותו זמן ואי לא [א] יהיב המצרן זוזי ללוקח לאלתר דהוי כאילו הלווה המוכר ללוקח עד אותו זמן ועל המצרן להביא ראיה דלכולי עלמא קמוזיל ומזבין דארעא דלוקח היא ואין למצרן זכות בה אלא משום ועשית הישר והטוב וכל כמה דלא מייתי ראיה אין כאן הישר והטוב ולא אמרינן סוף סוף ארעא למיקם בידי דמצרן קיימא ועל לוקח להביא ראיה כדאמרינן לקמן (דף קי.) גבי יתומים אומרים אנו השבחנו ובע"ח אומר אביכם השביח על היתומים להביא ראיה משום דארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ויתומים לייתו ראיה וליסקלו דלקמן מיירי כשעשה אביהן אפותיקי והוו יתומים כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות אבל הכא קרקע ברשות לוקח קיימא אלא שתקנת חכמים היא משום הישר והטוב והתקנה אינו אלא כשנתחזק בה כבר הלוקח ובאה לרשותו ומספיקא לא מפקינן מיניה :

הגה"ה

*ונראה דדוקא כשהלוקח בא לשאל דמאי א"ל מעטה אני בך כיון שלא הקנה ממנו כך פירש רש"י ושליא בעלמא א אבל אם המוכר בא למכור ולא רצה לקנות ומכר לאחר פשיטא דלא מפקינן מניה דלא גרע מהני צריכי והני שרו ואיזל ואטרח ואייתי זוזי דלא נטרינן ליה. מהרי"ח :

הגה"ה

*וכן פסק בא"ז וכבר היה מעשה בשפיר"א והורה רבינו שמחה כרבינו שמואל שנתן המצרן ללוקח דמיו אחר כמה שנים והוצרך הלוקח ליתן הקרקע למצרן וקבל דמיו. מהרי"ח :

הגהות הב"ח א בהג"ה ד"ה ונראה כו', בעלמא הוא אבל וכו' למכור לו ולא: ב שאם אי אתה אומר כן: ג אם לא סייע אותו ולא ראהו משתמש בו יכול לסלקו וכו' שלא גילה לו ללוקח מיד כשידע וכו' יש לנו לומר שלא: ד לסלוקי ליה ולא:

הגהות הגר"א א] נראה דהלכה כרשב"ג כו'. נ"ב עי' פ"ה דגיטין (סימן ה') ופ"ג דמ"ק (סימן ע"ט) וצ"ע ועי' רשב"א בפ"ו דיבמות (ס"ד ב') : ב] אבל ר"א כו'. נ"ב שמפרש בשלו ועלה טובה קמ"ל : ג] בכל כו' יכול כו'. נ"ב ר"ל ה"ה בחטין ובשעורין וכ"ה מטור : ד] אם קנה כו'. נ"ב וריב"ם בשם גאון פי' שאם אין השותף רוצה לסלקו רק המצרן הסמוך לשדה המשותף : ה] ומתוך דבריו משמע כו'. נ"ב אבל ב"י תירץ דמיירי שסייע קודם שיעור מיזל ולמטויי כו':

הגהות הגרי"פ [א] ועי' בהרא"ש פרק מי שמתו סימן לא : [ב] נ"ל לרבין בר ר"נ וכ"ה בגמ' : [ג] ג"ז לשון הרמב"ם : [ד] עי' בהגהות מהרל"ה על טור חו"מ סימן קע"ה אות ל"ג מה שהביא בשם הדרישה מה שיש להגיה בכאן :

תפארת שמואל

(ה) **לזרוע** בה איזה מין שירצה וכו'. פי' לת"ק כטעמי' משום דאכחשה היא אבל ר"ג דאוסר משום דשמא נזרע אשתקד ג"כ מין זה אסור אפילו לן וכן משמע מפרש"י וא"כ לדעת ר"ת ור"י דפסקו לעולם הלכה כרשב"ג במשנתינו א"כ אסור אפילו לדידן ודו"ק :

פלפולא חריפתא

פי' הרי"ף מהך מימרא ותימה קצת דבש"פ כל הגט כתבו בשם ר"ח להלכה : [ל] **איקום** ואיבור גרסי' : [מ] **א"ר** יוסי בר חנינא. הוא אמורא : [נ] **היה** טוען משוי בראשו כו' המוליך זבל כו' אפי' מטפחת שלהן כו'. מייתי לכולהו בפרק מי שמתו ושם פירשתים בס"ד : [ס] **ואמתני'** קאי. וליתנהו להנך ברייתות וכן השמיטום הרמב"ם והטור סימן שכ"ב ומ"מ ודאי צ"ע למה נדחו הברייתות מהלכה וכן המגיד בפ"ח מהל' שכירות כתב שצ"ע : [ע] **פרדיסא** עיין מה שכתוב לעיל בריש פירקין : [פ] **ה"ג** רב הונא אמר רב אסור : [צ] **ומשתמש** בו. כמו או שהשתמש בו וכן פירש מהר"ו כ"ן : [ק] **אם** לא סייע אותו ולא ראהו משתמש בו. כך היא הגירסא בטור סימן קע"ה : [ר] **ולא** מסתבר כלל שיוכל לסלקו לעולם כו'. וכתב הכסף משנה שא"א לפרש כן דברי הרמב"ם שהרי מטעם שאם אתה אומר כן שיוכל לסלקו לזמן מרובה לא יוכל זה למכור קרקעו כתב שאם בן המצר במדינה אחרת אינו יכול לסלקו אלא ודאי דהרמב"ם הכא מיירי כשתוך זמן שיוכל לסלקו דהיינו שיעור דרב האי והרי"ף ראוהו בונה או סותר וכו' וא"כ תבעו לדין אע"פ שהוא תוך זמן שיוכל לסלקו איבד זכותו אבל אחר זמן שיעור רב האי והרי"ף אינו יכול לסלקו אפילו לא ראוהו בונה וסותר וכו' וכן נראה מדברי הרב המגיד והריב"ש שכך פי' לדברי הרמב"ם עכ"ד : [ש] **ולא** תבעי' כו'. לקמן כתב בענין אחר בשם ר"י ברצלוני אבל בטור מסיק כרב האי : [ת] **דקנין** המצרן אינו אלא סילוק ומחילה. דייק למימר סילוק דאי מחילה בלבד הא מסקינן לקמן בפירקין דמחילה אין צריך קנין אלא הכא לאו מחילה לחוד איכא אלא סילוק זכות שיש לו באותו קרקע וכדמסיק : [א] **יהיב** המצרן זוזי ללוקח לאלתר. והיינו כשאין המוכר מקפיד מלהמתין לאחר

כה זבין במאתן ושויא מאה סבור מינה א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. ולא שיתן המצרן מאה ללוקח ליקח הקרקע ויפסיד הלוקח מאה דאין זה היושר והטוב שיפסיד הלוקח אם נתאנה ויפסיד מאה זוזי דאם ישאר הקרקע בידו אין כאן הפסד כל כך דפעמים אדם חפץ בקרקע וקונהו ביותר משוויה. אלא נפקא מינה במאי דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי לבטל המקח דכיון שאתה כשלוחי מה שטעית בשליחות אינו כלום ואם אין המצרן רוצה ליקח אותו במאתים וגם הלוקח חפץ להחזירו למוכר המכר בטל וקאמר ר"כ על מעשה כזה [ב] אין אונאה לקרקעות דכיון דקנאה לעצמו לא מצי למימר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי שפעמים קונה אדם קרקע הרבה יותר מדמיו. זבין גריוא דארעא באמצע נכסיה חזינן אי עדית היא או זיבורית היא זביניה זביני [דף קח ע"ב] [ג] ואי בינונית איערומי קא מערים ופי' רב האי גאון בספר מצרנות כיון שנתכוון המוכר והלוקח להערים המכר בטל מעיקרו וישאר הקרקע ביד המוכר ולא נטוף המצרנים לקנותו באלו הדמים א] וכן נראה. כתב הרמב"ם ז"ל החליף חצר בחצר אין בו דין ב לבעל המיצר בבהמה או במטלטלין רואין דמי אותה בהמה או דמי המטלטלין ונותן ג בן המיצר ומסלקו ואינו יכול לומר תן לי כמו שלקחתי בו שזו הערמה ואינו מועלת כלום. וכן כל כיוצא בזה שיראה לדיינים שהוא הערמה אין מבטל כח המצרן. ומה שפי' גאון איערומי קא מערים וישאר הקרקע ביד המוכר אם לא ערערו המצרנים באותה שעה ועמד הקרקע ברשות הלוקח ימים רבים ואח"כ קנה מן המוכר [ד] פעם שנית נראה דיכולין המצרנים לסלקו כאילו ערערו באותה שעה. ונראה לפרש אי זיבורית היא זביניה זביני [ה] ויש לו דין מצרן ואי בינונית היא איערומי קא מערים ואין לו דין מצרן ולא נצטרך לומר כדברי הגאון להפסיד למוכר שיבטל המקח דשמא לא כוון הוא להערים ואע"ג דלשון זביניה זביני הוא קצת דחוק : **כו מתנה** לית ביה משום דינא דבר מצרא אמר אמימר ואי כתב ביה אחריות אית בהו משום דינא דבר מצרא לפי שאין דרך אדם לקבל על שדה מתנה אחריות שאין המקבל מתנה מפסיד כלום אם יטרפנה בע"ח ממנו אלא ודאי מכר הוא ואיערומי קא מערים להפקיע זכות המצרן ושיימינן לארעא כמה שויא והני זוזי יהיב ד מצרן ונחית לארעא* ואם הודה שקנאה לו ולהערים כתב לשון מתנה ואמר לו בכך וכך דמים קניתי נשבע ונוטל כיון שהוא כשליח המצרן ואם פירש בשטר המתנה שקבל עליו אחריות השדה כך וכך מעות יותר מדמי שוויה ואינו מודה שלקחה אלא אומר שמתנה היא צריך המצרן ליתן מעות המפורשים בשטר אחריות ממה נפשך אי מתנה היא לית בה דינא דבר מצרא ואי מכר הוא מסתמא לא קבל עליו אחריות ה יותר מדמי המכר שקבל [ו] כדאמרינן לעיל במעתין שפעמים אדם קונה קרקע שוה מאה במאתן ואם רוצה בה המצרן צריך ליתן מאתים :

הגה"ה
*מוכח מכאן דהיכא דמוכח הדבר דלרמאות קא עביד מסלקינן ליה אע"כ מה שרגילין לכתוב ונתן לו תלם אחד סביב לכל הקרקע במתנה והשאר מכר לו נראה דאינו מועיל לענין דין דבר מצרא דודאי ערמה בעלמא היא. מהרי"ח :

כז מכר כל נכסיו לאחד לית בה משום דינא דבר מצרא ואפילו אחד מן המצרנים רוצה ליקח כל נכסיו בכל מקום שהן דדמי לנמכור ברחוק ולגאול בקרוב לפי שאין מצוי אדם שיקנה כל נכסיו ביחד הלכך כשמזדמן לו [ז] אין לו להודיע למצרן שמא בתוך כך ימלך הלוקח* ולא תקנו לעשות הטוב והישר למצרן שיהא רע למוכר. מכר לבעלים הראשונים לית בה משום דינא דבר מצרא*. כתב ג] בעל העיטור דלבן בעלים אית דינא דבר מצרא :

הגה"ה
*מתוך פירוש רש"י משמע שאם יצאו מצרני וערערו ורוצה כל אחד לקנות מצרנותא דאית ביה משום דינא דבר מצרא ומסלקין את הלוקח ו והשתא ליכא רעה למוכר אי נמי אם המוכר מתרצה אע"ג דלא יצאו כי אם מצרני אחת מהן נמי מסלקין ליה הואיל ובעבור המוכר הוא והרי הוא מתרצה. מא"ז :
*הואיל וקדמו הבעלים והתחילו לקנותה והוא הדין אם אדם שאין מצרן רוצה לקנותה אין הבעלים הראשונים יכולין לעכב וכן אם ראובן מכר לשמעון ושמעון מכרה ללוי וחזר לוי ומכרה ז לראובן : אין בה דינא דבר מצרא. מא"ז :

כח זבין מעובד כוכבים וזבין לעובד כוכבים לית ביה משום דינא דבר מצרא. זבין מעובד כוכבים דאמר ליה אריה אברחאי ממצרך זבין לעובד כוכבים עובד כוכבים לאו בר ועשית הישר והטוב הוא אלא שמותי משמתינן ליה עד דמקבל עליו כל אונסא דאתי ליה מחמתיה [ח] והוא שיוכל למכור לישראל באותן דמים שקנאו העובד כוכבים אבל אינו מחויב למכור לישראל בפחות ואי חזינן שמתכוין העובד כוכבים לקנות במיצר ישראל כדי להשחית נחלת ישראל כגון בשכונת היהודים או שיש ערמה בדבר הכל לפי ראות הדיינין והא דאין ממתינין עד שיבא לו היזק וינדוהו אז עד שיפרע לו משום שהחמירו חכמים לקונסו שיכתוב לו שטר שיעבוד על נכסיו ויחול השיעבוד מעתה :

כט משכנתא לית בה משום דינא דבר מצרא. דא"ר אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה למאי נפקא מינה לדינא דבר מצרא. ג] רש"י פירש לעיל פרק איזהו נשך (דף סח.) שהמלוה מסלק המצרן וכן פירשו התוספות ולמעלה הארכתי בו · למכור ברחוק ולגאול בקרוב למכור ברעה ולגאול ביפה לית בה משום דינא דבר מצרא דחיישינן דלמא אדמעכב בר מצרא נפיק ארעא מתותי ידיה וזבין ליה אינים אחרינא : לכרגא ולמזוני ולקבורה לית ביה משום דינא דבר מצרא* דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבינן בלא אכרזתא :

הגה"ה
*משמע מתוך פי' רש"י אי ידע המצרן מעכב על הלוקח מליקח ולוקח המצרן דאית ביה משום דינא דבר מצרא אלא שאין מאחרים מלמכור ללוקח עד שנשאל למצרן אם רוצה ליקח אם לאו אבל בפירוש רבינו חננאל משמע דלית בהו כלל משום דינא דבר מצרא. ועיין בא"ז :

ל לאשה וליתמי ולשותפי לית בהו משום דינא דבר מצרא. פי' רש"י שותף שבא למכור חלקו לחבירו אין המצרן יכול למימר אני אקנה ממך כדין ב' מצרנין שבאו לקנות כאחד כי השותף יש לו חלק בגוף השדה ועדיף טפי מן המצרן ומסתבר מהאי טעמא דאף אם קדם המצרן מסלק ליה שותף דכל זמן שלא חלקו יש לו חלק בכל השדה ועדיף טפי ממצרן שאינו בא אלא מכח שמיכות המיצר וכן נראה ויש מפרשין לשותפין אדם שיש לו קרקע אצל קרקע של ב' שותפין ומכרה לאחד מן השותפין אין המצרן יכול לומר אני מצרן ודאי ואתה מצרן ספק שמא יפול חלקך מצד אחר אלא חשיב ודאי כמותו [ט] כיון שיש לו חלק בכל השדה : **לא ורבינו** תם פירש אם הוא שותף עמו בשדות אחרות אין המצרן יכול לסלקו בשדה זו וכן כתב רב האי אם הוא שותף עמו בסחורה ומכר לו שדה אין המצרן יכול לסלקו : **לב שבני** העיר ושכני השדה שכני העיר קודמין שכן ותלמידי חכמים תלמידי חכמים קודמין קרוב ות"ח ת"ח קודם. פרש"י דלא איירי בדינא דבר מצרא אלא להשיא עצה דרך מוסר למי ימכור אם באו שניהם לקנות ואין מצרן לא זה ולא זה ור"ת פירש כגון ששניהם מצרנין כגון שהשדה שלו סמוכה לעיר ואחד יש לו שדה בעיר סמוכה לזה ואחד בשדה מצד אחר. איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש טוב שכן קרוב מאח רחוק. זוזי טבי וזוזי תקילי לית בה משום דינא דבר מצרא הני ליירו הני שרו לית בה משום דינא דבר מצרא פי' רבינו חננאל ז"ל המצרן הביא מעות צרורין וחתומין וטוען [י] שכך ניתנו לו ואין רשאי לפותחן עד שיבואו הבעלים וידקדקו המשקל והמנין : (ו) כתב הרב הברצלוני ז"ל תשובה לגאון כל שכן אם שתק המצרן אחר שידע שקנה הלוקח ולא תבע בזמן קרוב [כ] כמו יומו או קרוב בטל דינו :

לג אמר איטרח ואייתי זוזי לא נטרינן ליה איזיל ואייתי זוזי אי איניש אמיד הוא דאזיל ומייתי נטרינן ליה ואי לא לא נטרינן ליה ארעא דחד ובתי דחד מרי דארעא מעכב אמרי בתי ומרי בתי לא מעכב אמרי דארעא ומיירי שהבית יש לו לעמוד במקום זה עד זמן ידוע ארעא דחד ודיקלי דחד הקונה ב' אילנות בתוך שדה חבירו ואם מתו לא יטע אחרים תחתיהן מרי ארעא מעכב אמרי דיקלי מרי דיקלי לא מעכב אמרי ארעא ואם קנה ג' אילנות גם מרי דיקלי יכול לעכב דקנה קרקע. ארעא לזרעא וארעא לבתי ישוב עדיף ולית ביה משום דינא דבר מצרא אבל לנוטעה אילנות ירא"ה דחשיב מבתי כדקאמר בפרק השואל (דף קא:) בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו משום ישוב א"י :

לד איפסיק משוניתא או ריכבא דדיקלא חזינן אם יכול להכנים בה תלם אית ביה משום דינא דבר מצרא ואי לא לית ביה משום דינא דבר מצרא פסק ר"ת ז"ל דלא שייך דינא דבר מצרא בבתים אלא בשדות דטעמא משום דיכול ליקח במקום אחר ובתים אינן מצויין לקנות בכל פעם ועוד עשיר צריך הוא לשדות הרבה אבל עשיר שיש לו בית דירה יפה לא יתכן שיסלק הלוקח מבית דירתו והוא יקנה בית להשכירה לאחרים אין זה היושר והטוב ועוד חזינן דבהפסק משוניתא וריכבא דדיקלא נסתלק מצרנות גם בתים מובדלים בחומות ודברים נכונים הם אלא שלא נהגו כן*. הני ארבע בני מצרני דקדים חד מינייהו וזבן זביניה זביני ואי אתו בהדי הדדי פלגי לה בקרנזול :

הגה"ה
*וכבר היה מעשה ודן ה"ר יצחק הלבן כרבינו תם וכן פסק מהרי"ח :
וכן השיב רבינו יהונתן והוסיף דאפילו משכנתא [א] (בלא שעתא) הויא שכונה גביה ואין להמתין לקטן עד שיגדיל דהוי כהני ליירו והני שרו ורבינו אבי"ה כתב דבבתים שייך דינא דבר מצרא ואומר אבא מרי דאפי' לפי דברי הנוהגים דינא דבר מצרא בבתים ראובן שרוצה למכור ביתו לשמעון ולוי מצרן של ראובן ומעכב על שמעון מלקנותו ולוי יש לו בית דירה ושמעון אין לו אין יכול לעכב על ידו של שמעון מלקנות דלא תקינו רבנן דין דבר מצרא היכא דהמצרן יש לו דירה ולוקח אין לו ד] וכן אם הלוקח הוא עני וצריך לשדה לפרנסה נראה לו כרש"י שאין מצרן יכול לעכב עליו מלקנותו. מא"ז :

לה [דף קט ע"א] **מתני'** המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן ואין לו בקורות שקמה קבלה הימנו לשבע שנים זורעה שנה ראשונה פשתן ויש לו בקורות שקמה שקוצצין אותה אחת לשבע שנים הלכך יקוץ כשיגיע זמן הקצילה [ל] ותחזור לכמות שהיתה כשבאה לידו : **גמ'** אמר אביי בקורות שקמה אין לו בשבח שקמה יש לו ורבא אמר אפי' בשבח שקמה אין לו והלכתא כרבא : **לו רב** פפא קביל ארעא לאספסתא קדחו בה תאלי כי קמסתלק אמר להו הבו לי שבחאי אמר ליה רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא דקלא ואליס נמי בעי מר שבחא אמר ליה התם לאו אדעתא דהכי נחת הכא אדעתא דהכי נחיתנא כמאן כאביי דאמר בשבח שקמה יש לו אמר ליה אפילו תימא כרבא התם לית ליה פסידא הכא אית ליה פסידא א"ל מאי פסידא ידא דאספסתא שקול ידא דאספסתא וזיל א"ל אגא כורכמא רישקא רבאי א"ל גלית אדעתך דלמשקל ואיסתלוקי עבדת שקול כורכמך רישקך וזיל [מ] אין לך אלא דמי עצים בלבד רב ביבי בר אביי קביל ארעתא וגדר בה משוניתא קדחו ביה זרדתא בהסית כי קמסתלק אמר הבו לי שבחא א"ל רב פפי משום דאתיתו ממולאי אמריתו מילי מולייתא אפילו רב פפא לא קאמר אלא דאית ליה פסידא הכא מאי פסידא אית ליה :

לז ההוא שתלא דאמר אי מפסידנא מסליקנא אפסיד רב יהודה אמר מסליקנא ליה בלא שבחא רב כהנא אמר יהיב ליה שבחיה ומסלקינן ליה ומודה רב כהנא דאי אמר מסתליקנא בלא שבחא מסתלק בלא שבחא רבא אמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ורבא מאי שנא מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם מאי דאפסיד משלם הכא מאי דאפסיד מנכינן ליה ואידך יהבינן ליה. לעיל. רב יוסף הוה ליה ההוא שתלא שכיב שבק חמש חתנא אמר עד האידנא חד הוה והשתא חמשה וסמכי אהדדי ומפסדו לי אמר להו אי ניחא לכו דשקליתו שבחייכו ומסתלקי לכו מוטב ואי לא מסלקינן לכו בלא שבחא דאמר רב יהודה האי שתלא דשכיב יורשין דיליה מסלקינן להו בלא שבחא [נ] ולאו מילתא היא פירוש הא דקאמר מסלקינן להו בלא שבחא אבל אי בעי יהיב להו שבחא ומסלק להו דאין ממון להורישו לבניו והכי איתא בתוספתא דפירקין המקבל שדה מחבירו ומת לא יאמרו לו תן לנו מה שעשה אבינו אלא שמין ונותנין לגן וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ה מהל' שותפין) אחד מן השותפין או מן המתעסקין שמת בטל השותפות או העיסקא אפי' התנו לזמן קבוע וכזה הורו הגאונים. הא דאמר להו רב יוסף עד האידנא חד והשתא חמש לפייסן בדברים אמר כן שלא יתרעמו על מה שסילקם. והוא הדין נמי אם לא שבק אלא חד זריז ומהימן מצי מסלק וכן כתב הרמב"ם וה"ר מאיר ז"ל :

לח רוניא שתלא דרבינא הוה אפסיד סלקיה אתא לקמיה דרבא אמר ליה חזי מר מאי קעביד לי. על הסלוק נתרעם כי שבחו נתן לו א"ל שפיר קעביד לך. [א"ל] והא לא אתרי בי אמר ליה לא צריכא לאתרויי ורבא לטעמיה דאמר רבא מקרי דרדקי שתלא כו'* [דף קט ע"ב] כולן כמותרין ועומדין דמי כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר כמותרה ועומד דמי אמר רב מניומי בריה דרב נחומי באתרא דשקיל שתלא פלגא ואריסא תילתא האי שתלא דבעי איסתלוקי יהבינן ליה שבחא ומסתלק כי היכי דלא ליפסיד בעל הבית היכי דמי כגון דהוה ליה שלי שבחא תריסר סילעי לשתלא שיתא ולמרי ארעא שיתא ואי בעי שתלא לאיסתלוקי שקיל אריסא דנחית בדוכתיה תילתא דאינון ארבע סלעי. פשו להו מתריסר סלעי תמני. שקיל מרי ארעתא מינייהו שיתא סלעי דאינון מנתא דידיה. ותרתי סלעין דאינון ריבעא תמני ודנקא תריסר שקיל להו שתלא. והיינו דקאמר סבר רב אסי למימר ריבעא דהוה דנקא ואקשי ליה רב אחא

הגה"ה
*מקרי דרדקי חשיב פסידא דלא הדר דהשוא שעתא דלמדו טעות היה יכול ללמוד דבר אחר ה] משמע דכל שכן אם בטל שעת יום או יומים דמצי מסלק בלא התראה וכן עשה רבי מעשה. מהרי"ח :

הגהות הב"ח א שכור מינה מאי א"ל : ב אין בו דין בעל כנ"ל ואות ל' נמחק : ג ונותן לו בן המיצר : ד והני זוזי יהיב ליה בעל מצרן ונחית : ה יותר מדמי המכר שקבל ואע"פ שאינה שוה כ"כ כדאמרינן : ו בהג"ה ד"ה מתוך וכו' דהשתא ליכא: ז בהג"ה ד"ה הואיל וכו' ומכרה לראובן אית ביה דינא :

הגהות הגר"א א] וכן נראה כו'. נ"ב כל זה עד ומה שפירש ז"ל למטה אחר קצת דחוק וצ"ל שם וכן נראה מדברי הרמב"ם ואח"כ כתב הרמב"ם ז"ל החליף כו' : ב] כתב בעל העיטור כו'. נ"ב וב"י כתב בשם בעל העיטור להיפך וכ"ד ש"פ : ג] רש"י פי' כו'. נ"ב וכ"פ ב"ה. ור"נ והמ"מ כ' דאפי' מכרו לאחר אין המלוה יכול לסלקו : ד] בהגה"ה ד"ה וכן. וכן אם כו'. נ"ב וי"ח (סוכא בח"מ סי' קע"ה סעיף מ"ע בהגה"ה) : ה] בהגה"ה ד"ה מקרי. משמע כו'. נ"ב והרי"ף פירש דברי הגמרא כה"ג :

הגהות הגרי"פ [א] אולי צ"ל כגו שתא ועי' טור חו"מ סימן קע"ה סעיף פח :

פלפולא חריפתא

לאחר כמו ללוקח אבל כשמקפיד ודאי דלא וכמ"ש הב"י בסוף סימן קע"ה בשם הרמב"ן והרשב"א וכבר נכלל זה גם כן בלשון רבינו : [ב] **אין** אונאה לקרקעות. עי' בש"פ הזהב : [ג] **ואי** בינונית. כלומר ששוה לשאר שדות הסמוכות לה. בגמ' גרסי' ואי לא: [ד] **פעם** שנית. קרקע אחרת שבין זה המעט ובין קרקע המצרן : [ה] ויש לו דין מצרן. כלומר על הקרקע שקנה בפעם שנית וכדין מצרן א' מן המצרנים שקדם וקנה שזכה כדלקמן בסוף דיני המצרנות : [ו] **כדאמרי'** לעיל כו'. כלומר אע"פ שדמים המפורשים בשטר הם יותר מדמי שווין : [ז] **אין** לו להודיע למצרן שמא בתוך כך ימלך הלוקח. ואף על גב דלא ניתקן דינא דבר מצרא על המוכר וכדמוכח לקמן בסמוך זבין לעובד כוכבים וכו' כתב מהר"ו כ"ץ דמ"מ דרך שמוכר שהוא מודיע למצרן בשביל טובתו כי אין המוכר יכול למכור בטוב עד שישאל פי המצרן דאיניש דשלמא ירא לקנותו כי יבא המצרן אח"כ לסלקו : [ח] **והוא** שיוכל למכור לישראל באותן דמים. ולא כתב כן בפרק הגוזל בתרא וכמו שכבר כתבתי שם ועיין בפרק לא יחפור : [ט] **כיון** שיש לו חלק בכל השדה. ולעיל גבי זבין ביני אחי פי' רב האי כי אפיים את חבירי שיתנו לי סמוך לו ולא סגי ליה בהכי שיש לו חלק בכל השדה משום דהתם השותף מסלק למי שקדם וקנה והכא הוא קדם וקנה והמצרן רוצה לסלקו : [י] **ה"ג** שכך ניתנו לו ואין רשאי. וכן לשון הטור : [כ] **כמו** יומו או קרוב. דלא כרב האי דלעיל גבי א"ל איזול ואזבין וגם כתבתי שם דהטור הכריע כרב האי : [ל] **ותחזור**. פירוש לכשתצא מתחת ידו תחזור וכו' : [מ] **אין** לך אלא דמי עצים. שאינם ראוים לנוטעם במקום אחר כמ"ש התוספות ועוד פירשו ע"ש : [נ] **ולאו** מלתא היא. דרב יהודה לא אמר דבר זה מעולם אלא להפחידם אמר כן. כ"כ התוס' דכדי לסלק ממנו תרעומות היה אומר

תפארת שמואל

(ו) **כתב** הרב ברצלוני ז"ל תשובה וכו'. נ"ב איני יודע איך כאן מקומו אלא מקומו הוא גבי ולא מסתבר כלל שיכול לסלקו לעולם ואח"כ שייך ונראה כדברי רב האי גאון שכתוב בו וכו' כיון דשהה בר מיצרא שיעור וכו' ולא כדעת הברצלוני וכלשון זה הביא הטור ח"מ סימן קע"ה ע"ש :

כן

בריה דרב יוסף לרב אשי נימא ליה שקיל מנתא דידך והב ליה לאריסא מנתא דילי מאי דבעינא עבידנא ביה . ואמר ליה כי מטית *שחיטת קדשים תא אקשי לי . פירש רש"י יש מפרשים דחווי דחייה רב אשי לרב אחא . ולא היא דעל כרחך קבלה מיניה דסברא טובה היא דא"ל שתלא חצי שלך שהיה מוטל עלי לעשות ואתה אוכל פירות הב ליה לאריסא ועלי לנכות מחלקי כפי המגיע לו והיינו ריבעא ממש כיצד טול אתה שלשה רבעי הכרם לחלקך ותן השליש לאריס נמצא אוכל כל השנה חצי פירות בלא יציאה. ומנתא דילי מאי דבעינא עבידנא ביה אני אמכור הרביע המגיע לי [ס] לאחרים . ואם באת לקנותה הרי אין עלי לעשות לך ותאכל אתה את פירותיה בחנם . ואם תתנהו לאריס לישקול מיניה וביה שהרי עכשיו אתה קונהו ממני . ועוד מדקאמר סבר רב אשי למימר מכלל דמסקנא לאו הכי . ורב אלפס ז"ל פסק כרב אשי וכן כתב הראב"ד ז"ל ופירוש כי מטית לשחיטת קדשים כלומר אחר שתתחכם ותלמוד בכל מקום תוכל להקשות לי כי עתה אין ראוי להקשות לי כי איך יחלוק עמו בקרקע והוא משועבד זה לזה . שאם יאמר השתלא נחלוק הכרם ואיעביד חלקי ואלך אין שומעין לו [ע] ואין חולק אלא בפירות . וכן מסתבר דהלכה הכי ואף על גב דקאמר סבר רב אשי למימר וכן מצינו בריש בבא בתרא סברוה דמיתקיים :

לט **ואמר** רב מניומי בריה דר"נ קופא סבא פלגא פירוש גפנים שהזקינו נוטל חציין כי כן דרכן וי"ל כזמורות הגפן . שטפה נהר אין זה מצוי והוי כסילוק בלא זמנו ושקיל ריבעא* :

הגה"ה
*ההוא גברא דמשכן פרדיסא לחבריה לעשר שנין וקש בזמנו שהיה ראוי לחמש שנין אמר רבא ילקח בהן קרקע ויאכל פירות עד דמשלם י' שנין . מהרי"ח :

מ [דף קי ע"א] **ההוא** שטרא דהוה כתב ביה שנין סתמא ומשכנתא דסורא הואי ולא פירש השנים מלוה אומר שלש ולוה אומר שתים . קדם המלוה ואכל הפירות של שנה שלישית . ואמר רב יהודה קרקע בחזקת בעליה עומדת . ורב כהנא אמר פירות בחזקת אוכליהן הן . והלכתא כותיה דרב כהנא . והא דקי"ל כר"נ דאמר לעיל בפ' השואל (דף קב:) קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפילו בא בסוף החודש [פ] כולה למשכיר . (ומשני) התם לאו מלתא דעבידא לאיגלויי הוא הכא מלתא דעבידא לאיגלויי הוא ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן . ויראה כיון דקי"ל קרקע בחזקת בעליה עומדת ואין אנו מניחין הפירות ביד המלוה אלא מפני חשש טורח ב"ד אם מתו העדים ונסתפק הדבר מפי אחרים ויראה לב"ד שלא יוכל המלוה לברר דבריו מוציאין הפירות מיד המלוה ללוה . מלוה אומר ה' ולוה אומר ג' א"ל הבא שטרך א"ל אירכס לי . אמר רב יהודה [צ] מלוה נאמן . מיגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי . א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה משכנתא דסורא דכתבי ביה הכי במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף ה"נ דאי בעי לשטר משכנתא ואמר לקוחה היא בידי דמהימן . [ק] א"ל איבעי ליה למחויי ואי לא מחאה איהו דאפסיד אנפשיה : מא **אריס** אומר למחצה ירדתי ובעה"ב אומר לשליש הורדתיך מי נאמן . רב יהודה אמר בעה"ב נאמן . ור"נ אמר הכל כמנהג המדינה והלכתא כר"נ :

מב **יתומים** אומרים אנו השבחנו ולא תטול השבח דמיירי כשעשאו אפותיקי והוו יתומין כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות. אבל לא א]עשאו אפותיקי [ר] אפילו השביחו יתומין בע"ח גובה את השבח . כדמוכח בבכורות בפ' יש בכור (דף נב.) ובע"ח אומר אביכם השביח . [דף קי ע"ב] סבר ב]רב חנא למימר על בע"ח להביא ראיה מ"ט ארעא בחזקת יתמי קיימא ובעל חוב לייתי ראיה ולישקול . א"ל הוא סבא הכי אמר רבי יוחנן על היתומים להביא ראיה . מ"ט ארעא כיון דלגובייני קיימא כמאן דגביא דמי ויתמי לייתי ראיה ולישקלו . אמר אביי אף אנן נמי תנינא ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים . אלמא דאמר כיון דלמיקץ קאי א"ל זיל קוץ ואייתי ראיה . וה"נ כיון דלגובייני קיימא כמאן דגבי דמיא ויתמי לייתי ראיה ולישקלו . אייתו יתמי ראיה דאינהו אשבחו . סבר רב חנינא למימר בארעא מסלקין להו . ולא היא בדמי מסלקין להו מדר"נ דאמר ר"נ אמר רבה בר אבוה שלשה שמין להן את השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן בכור לפשוט ובע"ח ליתומים ובע"ח ללקוחות. והני מילי היכא דשויא להו הדין ארעא אפותיקי למלוה ולא מסיק ביה אלא שיעור ארעא בלחוד . אבל אי לא שויא ניהליה אפותיקי כיון דלא מסיק ביה בלוה אלא שיעור ארעא בלא שבחא לית ליה למישקל שבחא דאשבחי יתמי או לוקח. ודינא הוא דשביק להו גריותא בההוא ארעא [ש] כשיעור שבחייהו אי בעו ג]יהיב ליה זוזי ומסלקין ליה . אלא כיון דהויא ארעא ניהליה אפותיקי כמאן דקני ליה דמי והוו להו יתמי או לוקח כמאן דאשבח בארעא דלאו דיליה הלכך שקיל ליה בע"ח לכולי ארעא ומסלק [להו] משבחייהו בדמי . והני מילי כדהוה שבחא כנגד הוצאה . אבל אי הוה הוצאה יתירה על השבח [ת] לית ליה הוצאה אלא כנגד [שבחא] ולעיל בפ"ק סימן לט הארכתי בזה :

מתני' המקבל שדה מחבירו לז' שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין . שבוע בשבע מאות זוז שביעית מן המנין : מג **שכיר** יום גובה כל הלילה . ושכיר לילה גובה כל היום . שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום : **גמ'** תנו רבנן מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה תלמוד לומר לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר . מנין לשכיר לילה שגובה כל היום ת"ל ביומו תתן שכרו . ואיפוך אנא . שכירות אין משתלמת אלא לבסוף . ת"ר ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר מה תלמוד לומר עד בקר . מלמד שאין עובר [אלא בקר ראשון בלבד . מכאן ואילך מאי . אמר רב עובר משום בל תשהא . אמר רב יוסף מאי קרא . אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך . האומר לחבירו צא ושכור לי פועלים שניהם אינן עוברין משום בל תלין . זה לפי שלא שכרן [דף קיא ע"א] וזה לפי שאין פעולתו אצלו . והוא דאמר להו שכרכם על בעה"ב . אבל אי לא אמר להו הכי עובר . דפעולתו היא אצלו . כדתניא השוכר את הפועלים לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעה"ב מה שההנהו . אמר רבה בריה דרב הונא הני שוקאי דסורא אין עוברין משום בל תלין . מידע ידעי דאיומא דשוקא סמיך להו . אבל משום בל תשהא ודאי עובר . שכיר שעות גובה וכו' . אמר רב שכיר שעות דיום גובה כל היום . שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה . ושמואל אמר שכיר שעות דיום גובה כל היום ושכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום . והלכתא כרב [דקי"ל הלכתא כרב] באיסורי . ועוד דפליגי בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון ורב כרבי יהודה וקי"ל רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כר"י בפרק מי שהוציאוהו (דף מו:) (ז) ב] ומתניתין מוקי לה רב לגדדין : כל הכובש שכר שכיר עובר בחמשה שמות משום בל תעשוק ומשום בל תגזול ומשום בל תלין פעולת שכיר ומשום ביומו תתן שכרו ומשום לא תבא עליו השמש . איזהו עושק ואיזהו גזל . אמר אביי לא שכרתיך מעולם זהו עושק . נתתי לך שכרך זהו גזל . רבא אמר זהו עושק זהו גזל · לא שכרתיך מעולם ונתתי לך שכרך חד הוא . ולמה חלקן הכתוב לעבור בשני לאוין. [דף קיב ע"א] ואליו הוא נושא את נפשו מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר עצמו למיתה לא שתתן לו שכרו . ד"א ואליו הוא נושא את נפשו כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נפשו ממנו : **מתני'** אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בהן משום ביומו תתן שכרו ויש בהן משום לא תלין פעולת שכיר . אימתי בזמן שתבעו אבל לא תבעו אין עובר עליו . המחהו אצל חנוני או אצל שולחני אין עובר עליו : **גמ'** תנו רבנן לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר יכול אפילו לא תבעו . ת"ל אתך לדעתך . יכול אפילו המחהו אצל חנוני ואצל שולחני . תלמוד לומר אתך . יכול אפילו אין לו . ת"ל אתך והוא שיש אתך [א] פירוש מעות . איבעיא להו חוזר או אין חוזר . אם השולחני אין רוצה ליתן לו פשיטא דחוזר אפילו אומר אני סומך על השולחני במעמד שלשתן שהרי השולחני יכול לחזור בו כיון דאין לבעה"ב בידו לא מלוה ולא פקדון. [ב] אלא שולחני מקיף לבעה"ב. והא דאמרינן בירושלמי גבי חנוני על פנקסו הדא דאיתמר בשלא העמיד הפועלים אצלו אבל העמידן אצל חנוני אין בעה"ב חייב לפועלים כלום אלמא דקנו אע"ג דל"ל לבעה"ב אצל החנוני כלום. גמרא דירושלמי סבר כדרב ששת דאמר אין חוזר . [ג] כי השולחני נתחייב לפועלים מדין ערב דכיון שבעה"ב חייב ליתן לפועלים שכרם מיד חשיב כערב בשעת מתן מעות דלא בעי קנין . ואין הלכה כרב ששת ג] וכיון שהשולחני יכול לחזור בו גם הפועלים חוזרין ותובעין מבעה"ב . דאטו בשופטני עסקינן שהשולחני לא יתן לו אם ירצה והם יפטרו את בעה"ב ויפסידו שכרן. ואפילו אם מחל לו מחילה בטעות היא· אלא כי פליגי כששולחני אינו חוזר אם יכולין לחזור ולתבוע מבעה"ב אם ירצו . רב ששת אמר אין חוזר לפי שמחל לבעה"ב כל זמן שהשולחני אינו חוזר בו . ורבה אמר חוזר דלא חשיב ליה מחילה . והלכה כרבה דמתניתין דייק כוותיה . ומכאן ראיה דמחילה לא בעי קנין דהכא בלא קנין איירי . דאי בקנין פשיטא דאין חוזר דכיון שהקנה לו ודאי לפוטרו לגמרי נתכוין ואפילו לא יתן לו השולחני . דאי לפוטרו כשיתן לו השולחני לזה לא הוצרך קנין שכבר נפרע . אלא ודאי מיירי בלא קנין ואפילו הכי אמר רב ששת אין חוזר משום דמחל לו . ורבה דאמר חוזר משום דלא חשיב ליה מחילה . ועוד ראיה מדאמר פרק איזהו נשך (דף עא:) הנח על גבי קרקע והפטר ופרק הזורק בגיטין (דף עח:) זרוק לי חובי והפטר [ד] ולא משמע דאיירי בקנין אלא בדבור בעלמא . ועוד ראיה מפרק קמא דקדושין (דף טז.) גמרא וקונה את עצמו בשנים וביובל דקאמר התם ואלא דכתב ליה שטר שחרור למה לי לימא ליה באפי תרי זיל אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי והרב שמחל לו על גרעונו אין גרעונו מחול . משמע דאי אין גופו קנוי יכול למחול. וליכא למימר דהתם בקנין איירי דאם כן אפילו גופו קנוי יכול למחול דהא עבד כנעני משתחרר בקנין כדאיתא בגיטין פרק השולח (דף לט:) גבי ההיא אמתא דהוה מרה שכיב מרע וקבליה קמיה שקל כומתא ושדי עלה ואמר ליה קני כומתא וקני נפשך ומסיק דאי לא הוי כליו של מקנה היתה משתחררת . והא דקאמרינן בפרק קמא דסנהדרין (דף ו.) דפשרה צריכה קנין דשניהם צריכין להקנות זה שימחול אני וזה שיפרע אני . שאני התם דדמי למחילה בטעות כשידע אחד מהן שהדין עמו יאמר אילו הייתי יודע זה לא הייתי מוחל או אם הייתי יודע שיאמרו לי למחול כ"כ לא הייתי מתרצה . מידי דהוה אמאי דאמרינן התם (שם) פשרה בשלשה ודין בשנים *אלא משום דדמיא למחילה בטעות צריך לאלומיה למילתיה בשלשה . ועוד י"ל דהאי דבעי קנין היינו [ה] משום שלא יסרבו מלקיים הפשרה ולא מטעם מחילה : בעו מיניה מרב ששת קבלנות עובר משום בל תלין או אינו עובר משום בל תלין . אומן קונה בשבח כלי [ו] והלואה היא ואין עובר . או אין אומן קונה בשבח כלי ושכירות היא ועובר . אמר להו עובר דשכירות הוי . וכן הלכתא דתניא דמסייע ליה הנותן טליתו לאומן גמרה והודיעו אפילו מכאן ועד י' ימים אין עובר משום בל תלין . נתנו בחצי היום כיון ששקעה עליו החמה

הגהות הב"ח א כי מטית לשחיטת : ב סבר רבי חנינא למימר : ג אי בעו או יהבי ליה זוזי ומסלקין ליה כיון דלא הויא ארעא אפותיקי אבל שויא ניהליה אפותיקי כמאן :

הגהות הגר"א א] אבל לא עשאו כו'. נ"ב זהו דעת תוס' אבל בפ"ק חלק עליהם וכתב שדין היתומים כדין מקבל מתנה דבלא עשאו אפותיקי אפי' מסיק שיעור ארעא ושבחא אינו גובה כלל השבח ואם עשאו אפותיקי אפי' לא מסיק אלא שיעור ארעא לחוד גובה השבח וידם על התחתונה אם השבח יתר כו' וכ"ד כל הפוסקים וכן הדין במתנה באפותיקי כו' וכ"פ הטור ואין חילוק כלל בין מסיק ארעא ושבחא או ארעא בלא שבחא ביתומים ומתנה ודלא כב"ה שכתב בסוף סימן קט"ו גם דעת תוס' וכבר מחו ליה אמוחא (וע"ש בדברי רבינו ס"ק כ"ה) : ב] ומתני' מוקי לה רב לגדדין . נ"ב דבריו תמוהין (עי' תפארת שמואל) : ג] וכיון שהשולחני כו'. נ"ב וכיון שהשולחני כו' עד דייק כוותיה נ"ל למעלה קודם והא דאמרינן בירושלמי כו' (וכ"כ פ"ח) :

תפארת שמואל

(ז) **ומתני'** מוקי לה רב לגדדין וכו'. נ"ב וכן ברי"ף מייתי הא דאוקי רב מתניתין דקתני שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה לגדדין קתני שכיר שעות דיום גובה כל היום ושכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וקשה הא הך שינויא לא קיימא לפי המסקנא דהא אח"כ מקשה מסיפא דמתני' דקתני בהדיא יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום ומשני תנאי היא וצ"ע : סליקא לה מסכת בבא מציעא

פלפולא חריפתא

כן והדין בלאו הכי כמותו אלא שחשש שלא יתרעמו עליו לכך אמר כן וכיוצא בזה אשכחן בפ"ב גבי ר' ישמעאל בר' יוסי דף ל' ע"א : [ס] **לאחרים.** והקונה ירד ויעשה ויאכל רש"י : [ע] **ואין** חולק אלא בפירות. כמלא שלא יוכל למכור כלום לשהקונהו ילך ויעשה בו . וא"כ בעל הקרקע יצטרך לאחרים לכל הקרקע והלכך שקיל אריס תילתא דאינון ד' סלעים : [פ] **כולה** למשכיר התם ה"ג ברי"ף : [צ] **מלוה** נאמן עיין בס"פ דלעיל גבי מאן דאוגר ליה ביתא לחבריה לעשר שנין כו' : [ק] **א"ל** איבעי ליה למחויי . בגמ' וברי"ף גרסינן א"ל התם תקינו ליה רבנן דמרי ארעא יהיב טסקא וכרי כריא ארעא דלית ליה כריא ולא יהיב טסקא מאי א"ל איבעי כו' : [ר] **אפילו** השביחו יתומין בע"ח גובה את השבח. לא מסיק הכי לעיל בפרק קמא ובסוף השטה כתב רבינו דלעיל בפ"ק האריך . וגם הך דהכא בכלל : [ש] **בשיעור** שבחייהו אי בעו או יהבי ליה זוזי ומסלקי ליה כיון דלא הויא ארעא אפותיקי אבל אי שויא ניהליה אפותיקי כן לשון הרי"ף : [ת] **לית** ליה הוצאה אלא כנגד שבחא. ומסיים הרי"ף ואי הוה שבח יתר על הוצאה שקיל לוקח הוצאה מבע"ח ושבח ממוכר שכן כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואידכי ואמרוק ואשפי זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון ויתמי שקלי להוצאה מבע"ח ושבחא ליכא ממאן דשקלי ליה: [א] **פירוש** מעות. דפריעת הפועל בזוזי כדפסי' רבינו בשם ר"ת בפ"ק דב"ק גבי ר"ה אמר או כסף כו' : [ב] **נ"ל** דה"ג אלא שולחני מקיף לבעה"ב וכיון שהשלחני יכול לחזור בו וכו'. עד והלכה כרבה דמתניתין דייק כוותיה והא דאמרינן בירושלמי גבי חנוני וכו' עד ואין הלכה כרב ששת: [ג] **כי** השלחני נתחייב לפועלים וכו'. וה"נ מצינא לפרושי פלוגתייהו בגמ' דידן וכן פירשו התוס' בפי' קמא אבל לרבינו אין נראה לפרש דרב ששת יסבור שיהא חייב מדין ערב כיון שאנו יכולין לפרש טעמא דרב ששת משום מחילה וביותר שלא הוא שמוכרחים אנו לפרש טעמא דערב מדאמר דאין לפועלים על בעה"ב כלום: [ד] **ולא** משמע דאיירי בקנין אלא בדבור בעלמא. ומ"מ יש לדחות דדלמא התם היינו טעמא שאמר לעשות דבר ושע"י כן יפטר דאמר הנח על גבי קרקע או זרוק לי חובי והוא הניח או זרק מש"ה פטור שע"י מעשה שא"ל לעשות רוצה לפוטרו ומכיון שעשה מצותו קיים דברו ונפטר ואין זה ראיה למוחל בסתם בלא שום תנאי שיהא פטור בלא קנין : [ה] **משום** שלא יסרבו מלקיים הפשרה. וז"ל התוספות הקנין עושין קודם שישמעו שיקיימו דברי הפשרנים דבלא קנין יוכלו לחזור בהן כשישמעו הפשרה עכ"ל ונראה לי לפ' דהא דאמר כשישמעו היינו קודם שישמעו וטעמא רבה איכא שאין הפשרנין כמו דיינים שכופין את האדם לדון אבל פשרה אין בידם לכוף הלכך אע"פ שאמרו שיעשו פשרה אין כאן אלא דברים בעלמא וקודם גמר דבר דהיינו קודם שישמעו הפשרה יכולין לחזור ולכך קונין ועוד נ"ל לדון שאפילו לאחר ששמעו הפשרה יכולין לחזור וטעמא דכיון שאינו אומר בהוא מוחל אלא שאומר שיעשו פשרה והוא יקיים יכול לחזור מדבורו וכששמע הפשרה לא יקיים שאין כאן מחילה עדיין הא למה זה דומה לאומר לחבירו שחייב לו אני אמחול לך ודאי שיכול לחזור לפי שעדיין לא מחל אלא שאמר לו שימחול ויכול לחזור מדבורו ולא ימחול וה"נ דכוותה כשאומר שיעשו פשרה והוא יקיים הפשרה עדיין אין כאן מחילה אלא שאמר שיקיים מה שיפשרו וימחול יכול לחזור ממה שאמר שיקיים הפשרה ולא יקיימה ולא ימחול והב"י סימן י"ב כתב בשם הגהת מיימוני דלאחר ששמעו הפשרה ושתקו כו' רב נטע גאון כתב דמאי הדר תבע כיון שלא מחל ע"כ וזה ממש כמו שכתבתי : [ו] **והלואה** היא. לאו דוקא אלא כלומר שאינה שכירות דליכא למימר הלואה ממש דבפרק הגוזל קמא אמרינן דאי אומן קונה כו' מקודשת ואי אמרת דהלואה היא הא אין מקדשים בהלואה אלא לא
אמר

שוכר משום בל תלין. אלמא אין אומן קונה בשבח כלי. וקבלנות כשכירות היא ועובר [ז] והכי אסקה רבא בפרק הגוזל קמא (דף צט:) דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי. והא דאוקי רב מרי להא מתניתין דאגריה לביטשא כל בטשא במעה דחייה היא ולא סמכינן עלה:

מד [דף קיב ע"ב] מתני' שכיר בזמנו נשבע ונוטל* עבר זמנו אין נשבע ונוטל. ואם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונוטל: גמ' מאי שנא שכיר דתקינו ליה רבנן דמשתבע ושקיל. אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן עקרוה רבנן לשבועה מבעה"ב ושדיוה אשכיר משום דבעה"ב טרוד בפועליו. וה"מ דבעה"ב אומר נתתי ושכיר אומר לא נטלתי. אבל אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המע"ה דאע"ג דבעה"ב טרוד בפועליו קציצה ודאי דכירי. וכיון דבעה"ב טרוד בפועליו אפילו עבר זמנו לישתבע שכיר ולשקול אלמה תנן עבר זמנו אין נשבע ונוטל. התם חזקה אין בעה"ב עובר בבל תלין דכי מטא זמן חיוביה רמי אנפשי' ומדכר. ועוד דאין שכיר משהה שכרו*. וגרסינן בפ' כל הנשבעין (דף מה:) אמר רב נחמן לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך [ח] נאמן לומר [שכרתיך] ונתתי לך שכרך*. [דף קיג ע"א] ואם יש עדים שתבעו וכו'. והא קתבע ליה קמן. א"ר חסדא שתבעו כל זמנו כגון שכיר יום בסוף הלילה ושכיר לילה בסוף היום. ולעולם תו לא פרע ליה וכי שכיר משהה שכרו כל כך זמן ארוך. אמר רב עוקבא בר חמא כנגד אותו יום של תביעה פירוש אינו נשבע ונוטל אלא למחר בלבד שהוא כנגד אותו היום של תביעה אבל מכאן ואילך המע"ה:

הגה"ה
*בין שבעל הבית מודה מקצת בין שכופר הכל נשבע שכיר ונוטל ואם בעל הבית אין טוען ברי אלא ספק משלם בלא שבועה. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*ודוקא בכופר הכל או במודה מקצת וכגון שלא עבר על אותו מקצת משום בל תלין כגון דלא הוה גביה או שלא רצה פועל ליטלו אבל אם עבר באותו מקצת אין בעל הבית נאמן דבעי תרי חזקי וליכא. פר"י מהרי"ח:

*ובשבועה ודוקא בכופר הכל אבל במודה מקצת אין שייך מיגו דאי בעי אומר לא שכרתיך דהוה ליה העזה. פר"י מהרי"ח:

מה מתני' גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום בל תלין וגו':

מו המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בבית דין. ולא יכנס לביתו ליטול משכונו שנאמר בחוץ תעמוד. היו לו שני כלים נוטל אחד ומחזיר אחד. מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום. מת אינו מחזיר ליורשיו: רשב"ג אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום משלשים יום ולהלן מוכרו בב"ד: גמ' אמר שמואל שליח ב"ד מנתח נתוחי אין משכוני [ט] לא. אם היה בידו של לוה כלים והוא עומד בחוץ שומטם מידו ונותנם למלוה. אבל לא יכנס לביתו ליטול משכונו. תימה ואם לא ימצאו בידו היאך יכופוהו לפרוע מלותו והא קיימא לן דפריעת בעל חוב מצוה ומצות עשה מכין אותו עד שתצא נפשו. וראיתי מפרש שליח ב"ד מנתח נתוחי מנתחו ומושכו וכופהו ליכנס לביתו ולהוציא לו העבוט החוצה אבל לא יכנס לביתו למשכנו. [י] ולפירוש ר"ת ניחא דמפרש דלא מיירי במשכנו לפרעון אלא שרוצה להיות בטוח במעותיו. אבל כשרוצה ליפרע ממנו שליח ב"ד נכנס לביתו וממשכנו. [כ] והא דתנן לא ימשכננו אלא בב"ד לא ינתחנו הוא אבל לא יכנס לביתו למשכנו. ותניא כוותיה דשמואל [דף קיג ע"ב] שליח ב"ד שבא למשכן לא יכנס לביתו וימשכננו אלא עומד בחוץ והלה נכנס ומוציא לו משכונו שנאמר בחוץ תעמוד [והאיש]. ותניא לא ימשכננו דברים שעושין בהן אוכל נפש. ונותן לו מטה ומטה ומצע לעשיר [מטה ומטה] [ל] ומפץ לעני. אבל לא לאשתו ולבניו [מ] וכדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבע"ח. ותנן בערכין (דף כג:) אף ע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותן נותנין לו מזון ל' יום וכסות י"ב חדש [נ] ומטה ומצע וסנדלין ותפילין לו אבל לא לאשתו ולבניו. אם היה אומן נותנין לו ב' כלי אומנות מכל מין ומין (ואם היה) חרש נותנין לו ב' מעצדין ושני מגירות. היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט אין אומרין למכור מן המרובה וליקח לו מן המועט אלא נותנין [לו] ב' מינין מן המרובה וכל שיש לו מן המועט פשיטא דכי היכי דסגי ליה עד השתא תסגי ליה נמי השתא. מהו דתימא עד האידנא דהוה ליה לאשולי הוו מושלי ליה השתא ליכא דמושלי ליה קמ"ל:

מז המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו. אחד המקדיש את נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בכלים חדשים שלקחן לשמן: (גמ') אע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותן נותנין מזון וכו'. מ"ט דאמר קרא ואם מך הוא מערכך החייהו מערכך. לו אבל לא לאשתו ולבניו. הוא מערכך (החייהו) ולא אשתו ובניו מערכך. לכאורה משמע דהאי דקאמר נותן מטה ומטה וכו' קאי [ס] ארישא דברייתא דקתני שליח ב"ד שבא למשכן אלמא דשליח ב"ד שבא למשכן אין נוטל כלום מכל אותן כלים שמסדרין לבע"ח בשעת גבייה. וא"כ קשיא הא דקתני במתניתין ומחזיר לו את הכר בלילה ואת המחרישה ביום והלא כר ומחרישה היינו מטה וכלי אומנותו ומה שייך בהו חזרה והלא מעיקרא אינו יכול ליטלם. ואין (צריך) לומר באותן שאין צריך לכן. דא"כ גם להחזיר א"צ כדאמרינן במתניתין [ע] עשיר שכב בעבוטו וליכא למימר דסדור וחזרה חד הוא דמה שמסדרין נוטל בעת שאין צריך ומחזירו כשהוא צריך. דהא אמרינן במתניתין דערכין מסדרין ואין מחזירין וכן בהקדש לרבי יוחנן. ופירש ר"ת דקרא דהשבת עבוט איירי היכא שהמלוה רוצה להיות בטוח ואין נוגשו לפרעון וכה"ג אין מסדרין ונוטל הכל ומחזיר לו מה שצריך. אבל אם בא לגבות חובו למ"ד אין מסדרין נוטל ממנו הכל ואין מחזיר לו כלום. ולמ"ד מסדרין מה שנוטל אין מחזיר לו כי צריך להניח כל מה שצריך. הלכך תנא דמתני' מצי למיסבר דאין מסדרין דמתניתין איירי דנטל ממנו בתורת משכון ואז אינו יכול למוכרן לעולם כיון שלקחו בתורת משכון. אם לא שיחזור לו משכונו לגמרי ויחזור וימשכננו בתורת גבייה. ורשב"ג סובר אפילו לקחו בתורת משכון מוכרו לאחר שלשים. א] והא דקתני נותנו מטה וכו' [פ] לא קאי אשליח ב"ד אלא מלתא באפי נפשה היא ומיירי במשכון נגישות פירעון דומיא דסדור דערכין.
תוס' *ור"ת פסק דאין מסדרין לבע"ח דהא רשב"ג סבירא ליה במתניתין אין מסדרין דקתני מכאן ואילך מוכרן בב"ד אפילו כשלקחו בתורת משכון וקי"ל בכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כל כמה דלא פסיק גמרא כמאן דפליג עליה. ועוד דאפילו רבנן דמתניתין מצי סברי דאין מסדרין כדפרישית ואשכחן נמי אמורא דאמר בהדיא אין מסדרין. ולא אשכחן שום אמורא שאומר בהדיא דמסדרין. ורבה בר אבוה שאל מאליהו מהו שיסדרו לבע"ח והשיב דגמר מיכה מיכה מערכין. נראה לר"ת דגרסינן מנין שמסדרין לבע"ח כלומר מנין למאן דאית ליה אבל איהו סבירא ליה דאין מסדרין וכן גורס בהלכות גדולות. וגירסת הספרים אינה עיקר דאי הוה בעי מהו שיסדרו לבע"ח היה לו להשיב מסדרין כי הטעם לא שאל לו. ועוד הביא ראיה מהא דאמרינן בכל דוכתי מיניה אפילו מן גלימא דעל כתפיה. אבל רב אלפס והגאונים ז"ל פסקו דמסדרין. ולית הלכתא כרבי ישמעאל ור"ע דאמר כל ישראל בני מלכים הם ואם היה לבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותו ומלבישין אותו איצטלא הראויה לו. דהא הך דרשב"ג ורבי ישמעאל ור"ע שיטה היא ולית הלכתא כחד מנייהו: [דף קיד ע"ב] ולאו מר כהן הוא מ"ט קאי מר בבית הקברות. א"ל לא מתני מר סדר טהרות דתניא ר"ש בן יוחאי אומר קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל וכו'. אומר ר"ת ז"ל דדחוי קמדחי ליה ולא קאמר ליה אליבא דהלכתא דלית הלכתא כר"ש [צ] אלא כרשב"ג דאמר בשילהי אהלות מדורות העובדי כוכבים טמאין לפי שקוברין שם נפלים ואסור לכהן ליכנס שם משום טומאת אהל. אבל עיקר טעמו היה [ק] משום דרוב ארונות יש בהן פותח טפח ויש מקומות שלא גזרו כגון לצאת לקראת מלכים וכיוצא בהן*. וגם אליהו היה מכיר באותן שהיו פותח טפח. וכן מצינו שהיה דוחה כשקבר ר"ע וא"ל וכי איך כהן והשיב לצדיקים אין מטמאין ומשום כבודו של ר"ע אמר כן. וטעמא משום דמהרוגי מלכות היה והיו יראים מלקוברו ומת מצוה היה. והכי נמי איתא בסדר אליהו רבה (פ"ד) שהיו אומרים בבה"מ שהיה מבני בניה של לאה ואמר להו רבותי אין אני אלא מבני בניה של רחל. והכא אמרינן שכהן היה ועל כרחך לאחד מהן היה מפליג בדברים: ת"ר ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו הא עשיר שכב והלא רבית הוא. אמר רב ששת הכי קאמר ואם עני הוא לא תשכב ועבוטו אצלך. הא עשיר שכב ועבוטו אצלך. ת"ר המלוה את חבירו אין רשאי למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר. במה דברים אמורים שמשכנו שלא בשעת הלואה. אבל משכנו בשעת הלואתו אין חייב להחזיר לו. עד בוא השמש תשיבנו זה כסות היום שנהנה לחבול בלילה. השב תשיב לו את עבוטו כבוא השמש זה כסות לילה שנהנה לחבול ביום. אמר רבי יוחנן משכנו ומת שומטו מעל בניו. [דף קטו ע"א] וכן אין שביעית משמטתו. תנו רבנן לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו אבל נכנס לביתו של ערב. ד"א לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר כתף לשכר גמל לשכר פונדק לשכר דיוקנאות. יכול אפילו זקפן עליו במלוה. ת"ל כי תשה ברעך משאת מאומה:

הגה"ה
*ומספקינן (ליה) אם יש קברי עובדי כוכבים לדרך בית הכנסת או בית המדרש אם מותר לכהן לעבור אי ליכא דרכא אחריתי. מהרי"ח:

מח מתני' אלמנה בין עניה בין עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר לא תחבול בגד אלמנה. החובל את הריחים עובר בלא תעשה וחייב משום שני כלים שנאמר לא יחבול ריחים ורכב. ולא ריחים ורכב בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש שנאמר כי נפש הוא חובל. והך דאלמנה ודריחים מיירי שלא בשעת הלואתו אבל בשעת הלואתו מותר. דהתם חבלה משמע שבא למשכנו על הלואתו. ועוד מדקמפרש טעמא דקרא משום שמשיאה שם רע בשכינותיה [ר] על כרחך שלא בשעת הלואה איירי דאילו בשעת הלואתו אין חייב להחזיר לה. ולא כמו שכתב הרמב"ם (פ"ג מהל' מלוה) דאף בשעת הלואתו איירי. ואוכל נפש גופיה שרי לחבול אם יש לו יותר מן השיעור של סידור. תוספתא היו לו חמש ריחים אין למשכן אפילו אחת מהן. ואם אין עושה מלאכה אלא באחת מהן אין חייב אלא משום אותה בלבד: גמ' א"ר הונא חבל ריחים לוקה שתים אחת משום ריחים ואחת משום נפש הוא חובל. רכב לוקה שתים אחת משום רכב ואחת משום נפש הוא חובל. ריחים ורכב לוקה שלש משום ריחים ומשום רכב ומשום נפש הוא חובל. ורב יהודה אמר חבל ריחים לוקה א'. ריחים ורכב לוקה שתים. כי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא. [דף קטז ע"א] תניא כוותיה דרב יהודה חבל זוג של ספרים וצמד של פרות יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא יחבול ריחים ורכב מה ריחים ורכב מיוחדים שהם שני כלים ועושין מלאכה אחת חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו אף כל שהן שני כלים ועושין מלאכה אחת חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו. ר"ת ז"ל לא גרים זוג של ספרים דאין עושין בו אוכל נפש ואם מפני שמשתכרין בו וקונין בשכר אוכל נפש אם כן כל הכלים נמי. וגורס זוג של מספרים והוא תספורת שגוזזין בו ירק. א"נ שגוזזין בו בית השחיטה. כדאיתא בבכורות (דף כה.) א"נ שגוזזין אחר שחיטה במקום הכאוב כדמוכח פרק המביא כדי יין (דף לד.) וצמד של פרות מיירי בפרות. [ש] שדרכן לרכם בתבואה: ההוא גברא דחבל סכינא דאשכבתא מחבריה. הוא סכין של שחיטה. אתא לקמיה דאביי אמר ליה זיל אהדר ליה דהוה ליה דברים שעושין בהן אוכל נפש ותא קום עליה בדינא אם יודה ישלם ואם יכפור ישבע. רבא אמר לא צריך למיקם עליה בדינא יכול לטעון עד כדי דמיהן ונשבע ונוטל. ואביי ל"ל הך סברא מאי שנא מהנהו פידי דאכלי חושלא בנהרדעא אתא מריה דחושלא תפים להו וקטעין טובא ואמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן. התם לאו מידי דעביד לאושולי ולאוגורי. הכא מידי דעביד לאושולי ולאוגורי. דשלח רב הונא בר אבין דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן. ורבא ל"ל הך סברא והא רבא אפיק זוזי דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר. אמר לך האי כיון דאיפגמא קפדי אינשי ולא מושלי. והלכתא כרבא: מט ודברים העשויין להשאיל ולהשכיר וידוע בעדים שהיו שלו ונמצאו ביד אחר וכן דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר והשאילן או השכירן או הפקידן בעדים אין יכול לטעון לקוחין הן בידי* או משכון הן בידי אם ראו אותן בידו בעדים. אבל אם לא ראו אותן בידו נאמן במיגו דהחזרתים לך. וכן דברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר ולא השאילן או הפקידן לו בפני עדים אפילו ראו

הגה"ה
*אלא מוציאין אותם מידו בלא שבועה ודוקא בגברא שעשוי להשאיל ולהשכיר ובגברא שעשוי לישאל ולשכור ולהבת איש את רעהו ושנאת איש את רעהו ולפי מנהג המקום הכל לפי ראות הדיינין ורש"י אומר שהספרים אין עשוין להשאיל ולהשכיר ור"ת חולק ור"י דן כדבריו ודוקא דשויא ראה פי' ר"י שאפילו אין עדים רואין אותו בידו בשעת תביעת ב"ד אם

הגהות הגר"א א] והא דקתני כו'. נ"ב והרמב"ן מפרש גם אשעת משכון אבל הרמב"ם מפרש דבשעת משכון אינו נותן אלא ג' דברים הנזכרין כאן מטה ומטה ומצע וכ"כ בש"ע שם סעיף י"ג (ועמ"ש בהגהותיו על הגמרא כאן):

פלפולא חריפתא

אמר הכא הלואה היא כי אם לאפוקי שאינו שכירות ויש לו בכלי עצמו: [ז] ה"ג והכי אסקה והוא לשון הרי"ף ועיין בדברי רבינו בהגוזל קמא: [ח] נאמן לומר נתתי לך שכרך דאי בעי למטען מה שמסתפק בו ה"ל לטעון שלא שכרו דלא קיימי רבנן במלתא כמו נתתי לך דקיימו רבנן במלתא וידעי דמסתפק כ"כ שם הר"ן והתוס': [ט] לא כלומר אם ה"ג ברי"ף: [י] ולפירש רבינו תם דמייתי ליה בסימן דלקמן: [כ] והא דתנן כו'. לאו מדברי ר"ת: [ל] ומפץ לעני. ארישא קאי מפץ לעני דרישא דקתני מטה ומטה אתרוייהו קאי בין לעני ובין לעשיר ובגמ' גרסי' הכא בהדיא מטה ומטה ומפץ לעני. והמגיה כן בדברי רבינו לא הפסיד: [מ] וכדרך שמסדרין כו'. עיין לקמן: [נ] ומטה ומצע. במשנה גרסינן מטה מוצעת וכתבו התוס' דמטה מוצעת לא שבקינן ליה אלא חדא וב"י סימן צ"ז כתב דאפשר דמתני' מטה שם המין קתני ור"ל תרתי כמו בברייתא: [ס] ארישא דברייתא' דקתני בגמ': [ע] עשיר שכב בעבוטו ומתרצים שוכב ועבוטו אצלו ולקמן מייתי לה: [פ] לא קאי אשליח ב"ד. שבא למשכן בתורת משכון: [צ] אלא כרשב"ג דאמר בשלהי אהלות מדורות העובדי כוכבים טמאים. ואני כתבתי שם בתוספות יו"ט דהכא נמי לא משום טומאת אהל היא אלא בטומאת בית הפרס שמא יגע או יסיט בעצם בדברי רש"י בפ"ק דפסחים דף ט' והרמב"ם פי"א מהל' טומאת מת טעמא דהוי בכלל טומאת ארץ העמים: [ק] משום דרוב ארונות יש בהן פותח טפח ויש מקומות שלא גזרו כו'. כלומר הואיל ורוב ארונות כו' הלכך מן התורה שרי דהולכין אחר הרוב אלא מדרבנן גזרו דדילמא אין בהן פותח טפח והכי איתא בגמרא פ' מי שמתו דף י"ט אמר רבא דבר תורה אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה ורוב ארונות יש בהן חלל טפח וגזרו על שיש בהם משום שאין בהם ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן וצריך לומר דהך דאליהו שנתראה לרבי אבהו נמי מצוה היא אך קשה דהיה יכול להתראות לו שלא במקום קברות דודאי דרבי אבהו לא היה עומד לעולם בבית הקברות של עובד כוכבים ואי משום שע"י כן יקשה לו וישיבהו ויבא לכלל זה שיאמר לו דלא מצי בשית וע"י כן יביאהו לג"ע דאליהו ידע שכך יהיה המשא ומתן ביניהם אכתי תקשה הקלר קנרה יד אליהו מלהביאו לכלל זה ע"י ענין אחר וצ"ע ואולי להקדים ביאתו לג"ע נתכוין והיא נמי מצוה: [ר] על כרחך שלא בשעת הלואתו איירי. דאף על גב דר"ש קאמר טעמא דמשיאה ואנן כר"י קי"ל דבין ענייה בין עשירה מ"מ מדר"ש נשמע לר"י דלא איירי אלא שלא בשעת הלואה דאל"כ לא הוי מצי למימר הך טעמא וכמאי דאיירי ר"ש איירי נמי ר"י: [ש] שדרכן לרכם בתבואה שעורין שעורים במים ומייבשין אותן בתנור ודשין אותן בפרות להסיר קליפתן והוא תובלה. כ"פ רש"י

בפרק

אותן בידו [ת] נאמן לומר לקוחין או משכון הן בידי : בפעם אחרת ראה אותו אצלו בעדים וטען מה טיבו אצלך וטען אתה מכרתו לי או טענה אחרת כיוצא בזה שראוי לעכב ואין ראוי להחזירו לפי אותה טענה תשיבי ראה ואין מיגו דיכול לומר החזרתי לך שאפילו טוען בפירוש החזרתיו לך אין נאמן אבל אי לא שויא ראה במיגו דיכול למימר לא היה דברים מעולם או החזרתי לך נאמן לומר לקוח הוא בידי ואם מת או מכרו טענינן ליורש וללוקח לקוח הוא בידי כי אילו היה הוא קיים היה טוען לקוח הוא בידי והיה נאמן במיגו בשעה שהיה הספר בידו ואע"פ שהוא היה חייב לישבע שבועת היסת שלקחו מ"מ יורשין והבאין מכוחו פטורין מאותה שבועה ואם הדבר ידוע ומפורסם כל כך שלא היה יכול לכפור אף ע"פ דלא שויא ראה מחמת שידוע יראו לשנות שלא יחזיקוהו שקרן כתב ר"ת דאין לו מיגו . ור"י תמה איך יהיה מפורסם שלא יוכל לומר החזרתי לך ואי שויא ראה מוציא ראובן ירושתו מיד שמעון מטעם שעשוי להשאיל ולהשכיר אף ע"פ שראובן אין יודע אם שאולה היא בידו או לקוח מבעה"ב מבטל חזקת המחזיק הבא בטענת ברי . מא"ז וכן כתב מהרי"ח בפרק חזקת הבתים : הדרן עלך המקבל

פרק תשיעי

א [דף קטז ע"ב] **הבית** והעלייה של שנים שנפלו שניהם חולקין באבנים ובעצים ובעפר . ורואין אלו אבנים ראוין להשתבר . היה אחד מהן מכיר מקלת אבניו נוטלן ועולות לו מן החשבון : **גמ'** מדקתני בסיפא רואין אלו אבנים ראויות להשתבר מכלל דאיכא למיקם עלה דמלתא אי בחבטא נפיל ואי בחבסא נפיל . אי הכי רישא נמי אמאי חולקין ניחזי אי בחבטא נפיל עיליתא מיתברי ואי בחבסא נפיל תתאה מיתברי. לא צריכא דנפל בלילה . וליחזינהו למחר . דפנינהו. וליש‍יילינהו למאן דפני . דפנינהו בני רשות הרבים ואזלי להו . וליחזי ברשותא דמאן יתבי ולהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה . לא צריכא דמנחי ברשותא דתרוייהו . אי נמי ברשות הרבים . אי נמי שותפין בכי האי גוונא לא קפדי אהדדי . ואף על גב דפנייה חד ברשותו לא הויא חזקה . בדבר שידוע שהיה משל שותפים : אם היה אחד מהן מכיר מקלת אבניו וכו' ואידך מאי קאמר . אי אמר אין פשיטא . ואי לא אמר אין אמאי נוטלן לא צריכא דא"ל חמשין מנייהו אית לך ואידך חמשין לא ידענא דהוה ליה מחויב שבועה ואין יכול לישבע . כדרבה דאמר רבה מנה לי בידך והלה אמר חמשין יש לך בידי ואידך חמשין איני יודע מתוך שאין יכול לישבע משלם . הלכך נוטלן : ועולות מן החשבון שלימות . ונפקא מינה למלבנא רויחא . אי נמי לטינא דמיעבד :

ב **מתני'** הבית והעלייה של שנים ונפחתה העלייה ואין בעל הבית רוצה לתקן הרי בעל העלייה יורד ודר למטה עד שיתקן לו את העלייה . רבי יוסי אומר התחתון נותן את התקרה והעליון את המעזיבה : **גמ'** נפחתה בכמה רב אמר ברובה ושמואל אמר בארבעה . רב אמר ברובה אבל בארבעה דר חציו למעלה וחציו למטה . ושמואל אמר בארבעה אין דרין חציו למעלה וחציו למטה . והלכתא כשמואל . ומתניתין בשוכר ומשכיר [א] וכן פרש"י והך דבית הבד פרש"י בשותפות משום א] דסבירא ליה דמתניתין דהבית והעלייה לא מצי איירי בשותפות דמלתא דפשיטא היא שאין בעל הבית חייב לתקן התקרה לדירת בעל העלייה . כי מה הוא צריך לה כיון שהגג של מעלה קיים . אדרבה יותר הוא חפץ בפחיתותה מבתיקונה כדי שלא ידור בעל העלייה על גביו אבל גבי בית הבד התחתון צריך להתקרה שלא יתקלקל בית הבד שלו . ואי בעי לסלוקי בעל העלייה את הגג כדי שיצטרך בעל הבית לתקן את התקרה מחינן בידיה . דהגג משועבד לבעה"ב אף כשיש שם תקרה . כי הדבר ידוע אם ירדו גשמים על התקרה יעבורו לבית . ואדעתא דהכי חלקו מעיקרא שיתקן בעל העלייה את גגו שלא יזיקו מי גשמים לתחתון אבל התחתון אין מחוייב כלל לתקן מעמד רגל לעליון . והא דאמר לקמן תחתון שבא לסכך בארזים שומעין לו . אית ספרים דלא גרסי לסכך אלא לשנות ולעמודים קאי . ואפילו אי גרסי לסכך איכא למימר שגם התחתון יש לו עלייה כגון שיש שתי עליות זו על גב זו והתחתונה לבעה"ב . היכי דמי אי דאמר ליה עלייה זו כיון דנפל אזדא לה ולא אמרינן אם יש בדמיה לשכור ישכור כדאמר גבי חמור [ב] כדפרישית טעמא לעיל (פ"ו סימן י' בהג"ה) ואי דא"ל עלייה סתם לוגר ליה עלייה אחריתי . אמר רב אשי דאמר ליה עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך דשעבדיה בית לעלייה . וכי הא דאמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק מעשה באדם אחד שאמר לחבירו דלית שעל גבי פרסק זה אני* משכיר לך ונעקר הפרסק . ובא מעשה לפני חכמים ואמרו חייב להעמיד לו פרסק כל זמן שהדלית קיימת . בעא רבי אבא בר ממל [דף קיז ע"א] כשהוא דר לבדו הוא דר או שניהן דרין . לבדו דר כדמעיקרא . או דלמא שניהן דרין דאמר ליה אדעתא דאיפוק אנא לא אגרי לך . ואם תמצא לומר שניהן דרין . כשהוא משתמש דרך פתחין משתמש או דרך עלייה משתמש . מי אמר ליה עלייה קבלית עלך . או דלמא א"ל עלייה קבילית עלי עלייה וירידה לא קבילית עלי ואם תמצא לומר מלי אמר ליה עלייה קבילית עלי עלייה וירידה לא קבילית עלי . שתי עליות זו על גב זו מהו . איפחית עליונה נחית למידר בתחתונה . איפחית תחתונה מהו למיסק ומידר בעליונה . מי א"ל שם עלייה קבילית עלך . או דלמא א"ל חדא עלייה קבילית עלי תרי עליות לא קבילית עלי תיקו . [ג] ומסתבר דכל הני אם תמצא לומר הלכתא נינהו . דטעמא דמסתברא נינהו ובתרייתא סלקא בתיקו ויד השוכר על התחתונה : רבי יוסי אומר התחתון נותן את התקרה . במאי קמיפלגי . בחזוקי תקרה דרבנן סברי מעזיבה חזוקי תקרה היא וחזוקי תקרה תחתון בעי חזוקי . רבי יוסי סבר מעזיבה אשווי גומות היא ואשווי גומות עליון בעי לאשווי :

ג **הנהו** בי תרי דהוו דיירו חד עילאי וחד תתאי כד משי מיא עליון אזלי ומזקי לתחתון . רבי חייא בר אבא אמר עליון מתקן . רבי חייא בר יוסף אמר תחתון מתקן . מ"ד עליון מתקן סבר על המזיק להרחיק את עצמו . ומ"ד תחתון מתקן סבר על הניזק להרחיק את עצמו . וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן דמזקין . דתנן מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה . ובחרוב ושקמה חמשים אמה . בין מלמטה בין מלמעלה בין מן הצד . אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים . ואם האילן קדם לא יקוץ . ספק זה קדם ספק זה קדם לא יקוץ . רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קדם לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו . רבי יוסי סבר על הניזק להרחיק עצמו . ורבנן סברי על המזיק להרחיק עצמו . אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי . הלכך הלכתא כרבי חייא בר יוסף דאמר תחתון מתקן דקאי כרבי יוסי והלכתא כוותיה . ודוקא היכא דאיכא מעזיבה דתמו מיא והדר נפלי דלא הוו גירי דיליה . אבל אם אין מעזיבה והמים נופלים מיד העליון על התחתון בהא מודה רבי יוסי דעל העליון לתקן כיון דגירי דידיה ניהו ב] :

מתני' הבית והעלייה של שנים שנפלו ואמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אין רוצה לבנות . הרי בעל העלייה בונה הבית ויושב בתוכו עד שיתן לו יציאותיו . רבי יהודה אומר אף זה דר בתוך של חבירו וצריך להעלות לו שכר. אלא בעל העלייה בונה את הבית ואת העלייה ומקרה העלייה ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו:[דף קיז ע"ב] **גמ'** א"ר אחא בר רבה משמיה דעולא תחתון שבא לשנות בגויל שומעין לו בגזית אין שומעין לו . בכפיסין שומעין לו בלבינים אין שומעין לו . [ד] לסכך בארזים שומעין לו בשקמים אין שומעין לו. לרבות בחלונות אין שומעין לו למעט שומעין לו [להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו]. עליון שבא לשנות בגזית שומעין לו בגויל אין שומעין לו . בלבינים שומעין לו בכפיסים אין שומעין לו . בא לסכך בארזים אין שומעין לו בשקמים שומעין לו . לרבות בחלונות שומעין לו למעט אין שומעין לו . להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו. כתב הראב"ד ז"ל דכל זה מיירי כשבא לשנות ממנהג העיר שנהגו לסכך בשקמים והוא רוצה לסכך בארזים . אבל נהגו בזה ובזה יכול לשנות . והכי איתא בתוספתא בית לאחד ועלייה לאחר ורצה בעל העלייה לבנות דיוטא על גבה . מקום שנהגו לעשות שתים ושלש עושה . הכל כמנהג המדינה . והכי נמי אמר בפרק קמא דב"ב (דף ו.) אחזיק להודי אחזיק לכשורי. אלמא אפילו בשל חבירו יכול לשנות כפי המנהג . אין לו לבנות לא לזה ולא לזה ובאין לזרוע הקרקע תניא רבי נתן אומר התחתון נוטל שני חלקים והעליון נוטל שליש אחרים אומרים תחתון נוטל שלשה חלקים . והעליון נוטל רביע . אמר רבא נקוט דרבי נתן בידך [ה]דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא [ו]וקסבר כמה מפסיד עליה בבית תלתא הלכך אית ליה תלתא . וכן הלכתא : ד **מתני'** וכן בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינה אחת על גביו ונפחת הרי בעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיעשה לבית בדו כיפים : [דף קיח ע"א] **גמ'** נפחת בכמה.רב אמר ברובא. ושמואל אמר בארבעה. רב אמר ברובא אדם זורע חציו למעלה וחציו למטה . ושמואל אמר בארבעה אין אדם זורע חציו למעלה וחציו למטה . והלכתא כשמואל : ה **מתני'** הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטורים מלשלם . נתנו לו זמן לסתור את הכותל ולקוץ את האילן ונפל בתוך הזמן פטור מלשלם . לאחר זמן חייב : **גמ'** וכמה זמן . א"ר יוחנן זמן בית דין שלשים יום :

מתני' מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל ואמר לו פנה את אבניך ואמר לו הגיעוך אין שומעין לו . ואם משקבל עליו אמר לו הילך יציאותיך ואני נוטל את שלי אין שומעין לו : **גמ'** מדקתני הילך את יציאותיך מכלל דפנינהו הא לא פנינהו מאי לא קני ואמאי כיון דאמר ליה הגיעוך תקני ליה חצירו מדרבי יוסי בר חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו . הני מילי היכא דקמיכוין לאקנויי . הכא דעתיה לדחויי ומשום הכי לא קני [ז] עד דמפני ליה באפיה :

ו **מתני'** השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש ואמר לו תן לי שכרי ואמר לו טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו. ואם [ח]משקבל עליו אמר לו הילך שכרך ואני נוטל את שלי אין שומעין לו . והא דתניא שומעין לו מוקי לה בגמ' בדהפקר ובהשבטה שהשכרו לשמור הפקר דהשבטה בהפקר לא קני : ז [דף קיח ע"ב] **המוציא** זבלו לרשות הרבים המוציא מוציא והמזבל מזבל . אין שורין טיט ברשות הרבים ואין לובנין לבינין . וגובלין טיט ברה"ר אבל לא לבינים . הבונה ברה"ר המביא אבנים מביא והבונה בונה ואם הזיק משלם מה שהזיק . רשב"ג אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום : **גמ'** תניא כל אלו שאמרו מותרין [לקלקל] ברה"ר אם הזיקו חייבין לשלם . ורבי יהודה פוטר . אמר אביי רשב"ג ורבי יהודה ורבי שמעון כולהו סבירא להו כל שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם . רבי יהודה הא דאמרן . רשב"ג מאי היא דתנן אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום . רבי שמעון מאי היא דתנן היה מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק . רבי שמעון אומר לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם . וכל כי האי גוונא שיטה היא [ט] ולית הלכתא כחד מינייהו: ח **ת"ר** החלב שמסר לסתת הסתת חייב . הסתת שמסר לחמר החמר חייב . החמר שמסר לכתף הכתף חייב . כתף שמסר לבנאי הבנאי חייב . הבנאי שמסר לאדריכל האדריכל חייב . העלה ע"ג דימוס ונפלה . בקבלנות כולן חייבין . בשכירות האחרון חייב וכולן פטורין : ט **מתני'** שתי גינות זו על גב זו וירק בינתיים רבי מאיר אומר של עליון . ורבי יהודה אומר של תחתון . אמר רבי מאיר ומה אם ירצה עליון ליטול את עפרו אין כאן ירק. אמר לו ר' יהודה ומה אם ירצה התחתון למלא את גינתו עפר אין כאן ירק . אמר רבי מאיר ומאחר ששניהם יכולין למחות זה על זה רואין מהיכן ירק זה חי . רבי שמעון אומר כל שעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו והשאר של התחתון : [דף קיט ע"א] **גמ'** אמר ר"ש בן לקיש הלכה כר"ש . אמרי דבי רבי ינאי ובלבד שלא יאנס . בעי רב ענן ואמרי לה בעי רב ירמיה מגיע לנופו ואין מגיעו לעיקרו מאי . *תיקו ותמהני למה עלתה בעיא זו בתיקו כיון דטעמא דרבי שמעון משום כל מה שהעליון יכול ליטול בפשיטות יד אינו מתיאש ממנו ומן השאר הוא מתיאש כי הוא בוש לישאול רשות מחבירו שירד למטה ויקחנו א"כ מיפשטא שפיר הך בעיא [י] כל שהעיקר יתלש עם הגוף של העליון והשאר לתחתון :

הגה"ה
*פירש רבינו חננאל דכל תיקו דממונא קי"ל לקולא ולחולקין . מא"ז :
*מי שהיה בלן לרבים או ספר לרבים או נחתום לרבים ואין שם אחר אלא הוא והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לתוך ביתו יכולין לעכב על ידו עד שיעמיד אחר תחתיו ואם התנה עמהן בבית דין או שהעבירו עליו את הדרך הרשות בידו . מא"ז :

הגהות הגר"א א] משום דס"ל כו' . כ"ב וכ"כ טור וב"ה אבל דעת הרמב"ם לסיפך וכ"ד הרי"ף דבזה מודי (רבנן) לר' יוסי (חסר כאן מכי"ק ונראה שכצ"ל „וניחא הך דבית הבד דלא כמו שנדחק") הרא"ש לחלק ביניהם וכן מ"ש תחתון שבא לסכך כו' ועמש"ל סי' ג' (עמ"ש רבינו בח"מ סימן קס"ד ס"ק ד' ודלא כמ"ש שם בליקוט) : ב] דגירי דידיה ניהו . כ"ב כר' יוסי דאמר תחתון נותן את התקרה ועליון את המעזיבה . לשון הרי"ף והרא"ש השמיטו כשיטתו כנ"ל (בסי' ב') :

פלפולא חריפתא

בפרק הפועלין סוף דף פ"ט : [ת] **נאמן** לומר לקוחין או משכון הן בידי ועיין בפרק כל הנשבעין כי שם האריך רבינו בדינין אלו : הדרן עלך המקבל

פרק תשיעי [א] וכן פירש רש"י כו' משום דסבירא ליה וכו' . תמיהני דלאו כרש"י הו"ל לתלות דגמרא ערוכה הוא אמתניתין ומייתי לה לקמן דקאמר (עני) [אני] משכיר דש"מ דבשוכר ומשכיר היא מתניתין : [ב] **ה"ג** כדפרישית טעמא לעיל . ולא נמצא בספר כי אם בהגה"ה בפ' האומנים וכן בס"פ השואל שהראה מקום אדלעיל וליתא אלא בהגה"ה : [ג] **ומסתבר** דכל הני את"ל כו' . ובפרק השואל גבי שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים כו' כתב רבינו שהגאונים אמרו דכל את"ל פשיטות לבעיא קמייתא ועיין בפרק כילד גבי המשסה כלבו וכו' גם עיין בריש שבועות ובריש קידושין: [ד] **לסכך** בארזים. עיין בדברי רבינו דלעיל : [ה] **דדיינא** הוא וכו' . ודוקא לגבי אחרים שהוא ר"מ ויחידאה הוא אבל לגבי רביה לא מהניא דדיינא הוא כמו שכתב רבינו בפרק אע"פ בפיסקא דנשאת יתר עליו הבעל וע"ש : [ו] **וקסבר** כמה מפסיד כו' . לאו מש"ה פסיק הלכתא כרבי נתן דהא אחרים מנו סברי דמפסיד ריבעא אלא הלכתא פסיק כוותיה משום דדיינא הוא כו' והא דקאמר וסבר כו' למישמע לן סברתו וטעמו קאתי : [ז] **עד** דמפני ליה באפיה . כ"כ הרי"ף וכתב נימוקי יוסף דכיון דאית ליה למחויי כי פנינהו בפניו ולא מיחה מוכחא מילתא דלאו למחויי איכוין אבל פנינהו שלא בפניו שומעין לו וכ"כ כל המפרשים ז"ל ע"כ עיין מה שכתבתי בקצור : [ח] **משקבל** עליו א"ל הילך שכרך כו' אין שומעין לו . כ"י כתב בשם הרשב"א דלעיל שאני שאין דרך לפנות מיד שמכה דעתיה שיחזור ויפנה בעצמו ומהר"ו כ"ץ כתב דהכא דחייב לו שכרו קונהו מיד ואני כתבתי בתוספות יום טוב דהכא לא מדחי משום תשש דבל תלין : [ט] **ולית** הלכתא כחד מינייהו. עיין בהגוזל בתרא בסוף שיטה דנחיל של דבורים : [י] **כל** שהעיקר נתלש עם הנוף וכו' . ולא גרס רבינו קגי' ספרינו דבעי' ליה נמי מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו והב"י סימן קס"ז כתב על דברי רבינו וז"ל וכ"ל דהכא נמי אפשר שהוא בוש מלתלוש העיקר על ידי הנוף כי חבירו יראה מקום העיקר בחלקו ויאמר בתוך גינתי נכנס שלא מדעתי הלכך מעיקרא מתיאש ממנו כדי שלא יאמר חבירו עליו גנאי שנכנס לתוך גינתו שלא מדעתו וגם הרמב"ם בפ"ד מהל' שכנים כתב כגירסת הרא"ש ולגירסתו משמע שאם מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו הרי הוא של עליון ולפי גירסת ספרינו גם זו בעיא וגם זה יתיישב משום דכיון שאינו מגיע לנוף אפשר שמתבייש מחבירו פן ילעיז עליו לומר שהוא נוטל מה שבתוך תחומו הלכך מתיאש ממנו והרי"ף לא הזכיר בעיא זו ולא ידעתי למה ע"כ :

הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

שנים אוחזין פרק ראשון

א כל חלוק ממון ששנים חלוקין עליו אם שניהם מוחזקים בו כמו ב' אוחזין בטלית כל אחד אומר אני מצאתיה או ארגתיה או קניתיה יחלוקו בשבועה. ואם אינם מוחזקים בשוה דכל אחד אומר של אבותי כל דאלים גבר בין בכח גברא בין בכח ראיה ואם גבר האחד בכחו [א] אין האחר יכול להוציא ממנו אם לא בראיה. ושנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים וכל אחד אומר מאתים שלי נותן מנה לזה ומנה לזה והג' יהא מונח עד שיבא אליהו. אע"פ שהשבע צריך לישבע על דעת ב"ד יכול הדיין להחמיר ולפרש בשבועתו כל צד רמאות שיוכל לחשוב בו: ב הודאת בעל דין מעצמו כמאה עדים דמי והשליש בזמן שהשלישו בידו נאמן משניהם. ושנים שחלוקין על המקח כל אחד אומר שהוא קנאו אם ידוע על פי עדים או ע"פ הלוקחין ממי קבל המעות הוא זוכה במקח. והמוכר אינו נאמן לומר שנתרצה לאחר אפילו אם מקחו בידו ואם אין ידוע אלא על פי המוכר אם קבל מעות משניהם ומקחו בידו נאמן לומר מזה קבלתי מדעתי ומזה בעל כרחי. ואם קבל המעות מאחד אינו נאמן לומר שנתרצה לאחר. ואם אין מקחו בידו אם ידוע ע"פ עדים או על פי הלוקחין ממי קבל המעות הוא זוכה במקח. ואם קבל משניהם אינו נאמן אתר מאים אחר: ג ראובן תבע משמעון מנה והודה לו במקצת ועד אחד מסייעו פטור משבועה. אמר לחבירו מנה לי בידך מלוה או פקדון והלה אומר אין לך בידי כלום ועדים מעידין שיש לו חמשים בידו במלוה צריך לישבע על השאר ובפקדון שכנגדו נשבע ונוטל: ד מי שנתחייב שבועה אפילו לא תבע התובע שיגלגלו עליו לישבע על טענה אחרת בית דין פוסקין לו לישבע: ה מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והילך פטור ונשבע שבועת היסת. טענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהן ישבע על השאר: ו שטר שכתוב בו סלעין או דינרין סתם מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש נשבע שבועת היסת ונפטר. אין נשבעין על כפירת קרקעות ולא הודאתן מחייבת שבועה לכפירת כלים שעמהן ואפילו על שטר שהוא שיעבוד קרקעות אין נשבעין עליו: ז רועה שבכל יום היו מוסרין לו בהמות בעדים ואירע שמסרו לו בלא עדים וכפר בהן ובאו עדים שאכל (אחת) מהן מי שכנגדו נשבע ונוטל. הילכתא משביעין שבועת היסת אפילו היכא דליכא דררא דממונא [כגון לא היו דברים מעולם]: ח הא דאמרינן החשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל דוקא בשבועה דאורייתא אבל לא בשבועה דרבנן: ט סתם רועה המרעה בהמותיו פסול לעדות ובמרעה של אחרים [סתמא] כשר. מאן דחשיד אממונא בעדים חשיד נמי אשבועתא אבל אם אין עדים לא חשיד דאמרינן ספק מלוה ישנה יש לו עליו: י הכופר במלוה ולא נשבע ובאו עדים כשר לעדות. הכופר בפקדון ויש עדים שבאותה שעה היתה ברשותו פסול לעדות משעת כפירה: יא שנים אוחזין בטלית ותקפה אחד מידו של חבירו בפניו ושתק הוי הודאה שהוא שלו. צווח לא הוי הודאה. שתק ולבסוף צווח מיבעיא ולא איפשיטא ולא מפקינן מיד התוקף. ואם יצאו מלפנינו כשהם שניהם אוחזין בה ובאו והיא ביד האחד והשני אומר שחבירו תקפה מידו נאמן. אבל אם אמר שהשכירה לו אינו נאמן והיא של המחזיק. [ב] ואם האחד אוחז בה והשני נסרך בה מעט סירכא לאו כלום היא: יב מי שיש לו דבר ביד חבירו שאינו יכול להוציא מידו בדיינין והקדישו אינו קדוש אפילו הוא קרקע. אבל אם יכול להוציאו בדיינין אם הוא קרקע קדוש אע"פ שעדיין לא הוציאו. מטלטלי אינו קדוש. וה"מ דכפריה וצריך להוציאו בדיינין אבל פקדון שיש לו ביד חבירו ומודה בה יכול להקדישו: יג בדבר ששנים חלוקין עליו ואחר כך יצא מתחת יד אחד מהם אם טוען ברי מהניא ליה תפיסה ואם טוען שמא לא מהניא ליה תפיסה: יד הא דתנן שנים אוחזין בטלית שחולקין בשוה בששניהם אוחזין בשפתה ואין ביד שום אחד ממנה שלש על שלש ואז חולקין בשוה ואפילו היא מוזהבת והזהב קרוב לאחד יותר מלחבירו אבל אם היה כל אחד אוחז (בה) מקצתה בידו כל אחד נוטל מה שבידו בשבועה וחולקין השאר (עיין פרק השואל ופ"ב דכתובות וספ"ג דסנהדרין): טו מלוה ולוה אדוקין בשטר כל אחד אומר שלי הוא אם הוא מקויים ואוחזין בו שניהם בתורף או בטופס יחלוקו דמי השטר בשוה ואם אחד אוחז בתורף ואחד בתופס האוחז בתורף נוטל יותר כפי מה ששטר שיש בו זמן שוה יותר משטר שאין בו זמן והשאר חולקין בשוה ואם אינו מקויים אע"פ שלוה מודה שכתבו נאמן לומר פרוע הוא אי לא מקיים ליה מלוה ואפילו כולו ביד מלוה: טז המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ואם הגביהו שנים ביחד אם הם פקחים קנאוה. ואם אחד חרש לא קנה לא זה ולא זה ואחר שחטפה מידו קנה. הלכתא רכוב לחודיה לא קני אלא א"כ מנהיג ברגליו. היו שנים רוכבין ומנהיגין ברגליהם או אחד רכוב ומנהיג ברגליו ואחד מנהיג שניהם קנו בשוה וחולקין: יז אין בהמה נקנית אלא כדרך שרגילין לנהוג אותה גמל במשיכה וחמור בהנהגה אבל [ג] איפכא (לא ומוסרה) במכר ומתנה לא קנה בהפקר ומציאה קנה. יח המוכר בהמה לחבירו ואמר לו קנה כדרך שקונין בני אדם ורכב עליה בעיר ברה"ר אם הוא אדם חשוב או מזולזל או אשה היאך שתהיה קנה. אבל אם אדם בינוני הוא לא קנה. ובסימטא או בשדה קנה. ובמציאה והפקר בכל ענין. ומנהיג קנה בכל אדם ובכל מקום: יט אחד רוכב חמור ומנהיג ברגליו ואחד תופס במוסרה זה קנה חמור ובית פניה וזה קנה מה שבידו והשאר לא קנה לא זה ולא זה: כ טלית שתליה מונחת ע"ג עמוד גבוה ג' טפחים ותליה השני על גבי קרקע ובא אחד והגביה ראש האחד שעל גבי קרקע ונתק ראש השני מעל גבי עמוד ונפל לארץ קנאה. אבל אם הגביה ראש האחד ולא נתק ראש השני לא קנאה: כא חפץ שמונח ע"ג דף והכה אחד בדף ועלה החפץ מכחו ג' טפחים (מן הארץ) קנאו. אבל אם נפל לארץ אפילו היה הדף גבוה שלשה טפחים מן הארץ לא קנאו: כב מצא ארנקי בשבת אסור לטלטלו אפילו ירא שמא יקדימנו אחר: כג המוכר חפץ לחבירו והיה מונח על בהמת המוכר ואמר לו משוך הבהמה ובמשיכתה קנה החפץ שעליה לא קנה ואפילו היא כפותה ואפילו אמר לו קנה בהמה וקנה כלים שעליה אם אינה כפותה לא קנה הכלים ואם היא כפותה קנה מטעם חצר. ובקופה כי האי גונא שאמר לו משוך קופה זו [ד] ובמשיכתה קנה החפץ שבתוכה קנה אע"פ שלא קנה הקופה [ה] ובמציאה אפילו בהמה שאמר אני מושך בהמה זו לקנות כלים שעליה קנה: כד האומר לחבירו משוך חפץ זה לקנותו ומשכו קנה אבל אם אמר משוך קופה זו לקנות מה שבתוכה ומשכה לא קנה: כה דגים שקפצו לתוך ספינה מהלכת בעל הספינה קנה. וכן אם זרק לאשה מהלכת גט תוך קלתה שעליה מגורשת: כו ראה המציאה ואמר לחבירו תנה לי ונטלה ואמר אני זכיתי בה זכה ואם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום: כז התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה אפי' עשאו שליח אבל אם הוא אפוטרופא קנה [ו] ואם אינו חב לאחרים או אפילו חב לאחרים והיה חייב גם לתופס קנה. [ז] והמגביה מציאה לחבירו קנה: כח ראה מציאה בר"ה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה. וד' אמות שתקנו חכמים לאדם שקונות לו לא תקנו אלא בסימטא ובצידי רה"ר ובשדה דעלמא אבל ברה"ר ובשדה של אחר לא תקנו. אלו ד' אמות קונות בכל דבר במתנה במקח וממכר ובמציאה ובגיטין ובקדושין. הא דאמרינן עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה מידו שנקרא רשע דוקא בשכירות וקנייה שנמצאים גם במקום אחר *אבל במתנה והפקר לא: כט קטנה יש לה חצר ודין ד' אמות בין לענין גט בין לענין מציאה. וקטן אין לו חצר וד' אמות: ל אין שליח לדבר עבירה. לחייב שולחו אלא חצר. חצר המשתמרת קונה במתנה ומציאה אפילו אינו עומד אצלה ושאינה משתמרת קונה במתנה אפילו אינו עומד אצלה ובמציאה דוקא בעומד אצלה*. ובגט אפילו במשתמר בעינן שתהא עומדת אצלו וחצרו קונה אפילו לא אמר יקנה לי חצרי יש אומרים דשאלת קרקע אינו נקנה בחליפין ואינו נראה לאדוני אבי הרא"ש ז"ל: לא היה צבי שבור בשדהו והוא עומד אצלו זוכה לו שדהו וקנה והוא שרץ אחריו ומגיעו ואם היה צבי רץ כדרכו ורץ אחריו ומגיעו [ח] לא קנה ובמתנה אפילו רץ אחריו ואין מגיעו קנה: לב זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר נתנו לבעה"ב במתנה וחזר בו הנותן קודם שיצא מן הבית יכול לחזור בו ואם הפקירו ובא אחר והחזיק בו [ט] מוציאין אותו מידו והוא לבעה"ב. ובאויר שסופו לנוח גם במתנה אינו יכול לחזור בו דכמונח דמי: לג *מציאת בנו ובתו (הקטנים) הסמוכין על שלחנו אפילו גדולים ומציאת עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו שלו. מציאת בנו ובתו שאינם סמוכין על שלחנו אפילו קטנים ומציאת עבדו ושפחתו העברים ומציאת אשתו אפילו ספק מגורשת שחייב במזונותיה הרי אלו שלהן: לד אדם שגרש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב ליתן לה מזונות עד שיתן לה פרוטה אחרונה: לה [י] מצא שטר חוב אפילו אין בו אחריות נכסים ולוה מודה לא יחזיר: לו הא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו בכל שטר מיירי [כ] משום דעדיו בחיתומיו זכין לו: לז הלכתא אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח: לח ראובן שמכר שדה לשמעון אפילו שלא באחריות ובא ב"ח דראובן לטרוף לה הימנו דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את: ראובן שמכר שדהו לשמעון אפילו באחריות ויצא עליו קול ערעור [ל] אם החזיק בקרקע אינו יכול לחזור דאמר ליה הראה פסק דין דבדין טרפה מינך ואשלם: לט הלוקח שדה מחבירו ובא בעל חוב וטרפה אחר ששבחה הלוקח אם החוב כדי השדה והשבח ואין ללוקח מעות לסלק הבעל חוב ואפילו יש לו וזה השדה אפותיקי לבעל חוב גובה בעל חוב כל השדה עם השבח ואינו נותן שום הוצאה וחוזר לוקח על המוכר לטרוף קרן ממשעבדי ושבח מבני חרי. ואם אין בחוב אלא כדי השדה ולא שבח ואינה אפותיקי אינו גובה בע"ח אלא כדי חובו והשאר ישאר ללוקח אם יש בו כדי שיעור שדה שהוא תשעה קבין יכול בעל חוב לומר ללוקח טול חלקך בקרקע ואם אין בו בכדי שיעור שדה אז תלוי בלוקח אם ירצה יטול קרקע ואם ירצה צריך ליתן לו מעות. ואם השדה היא אפותיקי אפילו אין בחוב אלא כדי השדה בלא שבח גובה אותה עם השבח ורואין אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו הבע"ח ההוצאה ומותר השבח נוטל ממוכר ואם ההוצאה יותר על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח מבעל חוב והשאר יפסיד. והפירות שאכל או אפילו לא אכלן אלא שתלשן כבר אין בעל חוב גובה אותן אבל אם הם עדיין מחוברים אפילו גמורים וקרובים ליתלש אם החוב כדי השדה והפירות גובה אותן עם השדה ואינו נותן לו כלום. ואם היה אפותיקי אפילו אין החוב אלא כדי השדה גובה גם הפירות ונותן לו ההוצאה (אפילו אין בו) עידור וניכוש: ומי שנתנה לו במתנה והשביחה או יתומים שהשביחו אחר מיתת אביהם ובא בע"ח לטורפה אפילו החוב כדי השדה [מ] והשבח אינו גובה שבח כלל לא שבח שבח דאתי ממילא לא שבח שבח דאתי על ידי הוצאה. והלוקח שדה מגזלן שלא ידע שהיא גזולה ובא נגזל אחר שהשביחה הלוקח טורפה עם שבחה ורואין אם השבח יותר על ההוצאה נוטל הוצאה מנגזל ומותר השבח מגזלן ואם הוצאה יתירה על השבח [נ] אין לו אלא הוצאה לבד שיעור שבח מנגזל. ואם הכיר בה שהיא גזולה ולקחה אין לו אלא הוצאה לבד מנגזל ומותר השבח אינו נוטל מגזלן בשבח דאתי על ידי הוצאה ובשבח דאתי ממילא אין לו שום שבח לדעת רב אלפס ולדעת ר"י כשהכיר בה שהיא גזולה אפילו שבח דאתי על ידי הוצאה שקיל ליה נגזל כוליה ולא יהיב ללוקח מידי: מ גזלן שגזל שדה ומכרה או נתנה במתנה ואח"כ לקח מהנגזל ודאי קנאה להעמידה ביד לוקח או מקבל מתנה ואין יכול להוציאה מידו: ירשה הגזלן מן הנגזל או שנתנה לו במתנה לא נתקיים בזה המכר או המתנה שמכר או שנתן ויכול להוציאה מידו: לקחה בחובו אם היה יכול ליקח אחרת בחובו ולא רצה אלא זאת נתקיים המכר או המתנה ואם לא היה יכול לגבות אחרת אין כאן הוכחה לקיים המכר או המתנה ואם אחר שמכרה הגזלן לראשון מכרה עוד לאחר או הורישה לאחד מבניו או נתנה במתנה לאחר אפילו אם קנאו אחר כן מן הנגזל אין כאן הוכחה לקיים המכר הראשון: מא אמר לחבירו מה שאירש מאבא מכור לך או מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום: היה אביו גוסס וצריך למכור לצורך תכריכין או שלא היה לו מה לאכול היום ואמר מה שאירש מאבא היום או מה שתעלה מצודתי היום מכור לך קנה: [ס] המוצא שטר חוב בשוק אפילו מקויים לא יחזיר דחיישינן לפרעון: מב תבע לחבירו לדין ונתחייב בב"ד בין אמרו לו ב"ד לא תן לו בין חייב אתה ליתן לו ואמר אחר כך פרעתי נאמן בשבועת היסת ואם בא מלוה לבדו ואמר שיכתבו לו אדרכתא על נכסיו אין שומעין לו. אמרו לו צא תן לו ואמר פרעתי בזמן פלוני והעדים מעידין שבאותו זמן היה עמהן שכנגדו נוטל בלא שבועה. אמרו לו חייב אתה ליתן [לו] ואמר פרעתי בזמן פלוני ועדים מעידין שבאותו זמן היה עמהן או אפילו בצא תן לו ואמר פרעתי ועדים מעידין שתבעו בפניהם ולא פרעו וחזר ואמר פרעתי נאמן בשבועה. אמר לו לחבירו בב"ד מנה לי בידך וכפר ועדים מעידין שחייב לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן ושכנגדו נוטל בלא שבועה. אבל אם כפר שלא בפני ב"ד לא הוחזק כפרן: נתחייב לחבירו שבועה דאורייתא בב"ד ויצא מב"ד ואמר נשבעתי ובאו עדים והכחישוהו הוחזק כפרן לאותה שבועה וצריך לישבע בפנינו לא באו עדים ישבע שבועת היסת. נתחייב שבועה דרבנן ואמר נשבעתי פטור: מג המוצא שטר מקויים וביום שנכתב והלוה מודה שלא פרעו יחזיר היה חסר אחד מהן לא יחזיר: מד הטוען פרעתי אחר מעשה בית דין כגון מזון אשה ובנות וכתובה במקום שאין כותבין אינו נאמן אבל במקום שכותבין ואין לה ואמר פרעתי נשבע היסת ופטור (עיין במרדכי פרק הנושא וס"פ הכונס): מה המוצא גט אשה בשוק אם האשה נותנת בו סימן אפילו אין הבעל מודה שנתנו לה להתגרש בו יתנהו לה אין לה בו סימן אם בעל מודה (או) אם מצאוהו לאלתר או לזמן מרובה ואין שיירות מצויות ולא הוחזקו שנים בעיר ששמותיהן שוים [ע] יתנהו לה אבל אם שיירות מצויות או הוחזקו ב' לא יתנהו לה אלא אם כן יבואו עדים החתומים בו ויעידו שמעולם לא חתמו על גט אחר ששמו כזה או שיאמרו העדים אפילו אחר שראו הגט נקב יש בו בצד אות פלוני או הבעל קודם שראה הנקב אבל אם אמר נקב בעלמא ואינו אומר בצד אות פלוני לא ואם הוא צורבא מרבנן מחזירין לו בטביעות עינא שאומר שיש לו בו סימן אין הבעל מודה אפילו היכא כל הני לא יתנהו לא לו ולא לה: מו המוצא שטר שחרור בשוק אם האדון מודה שנתנו לעבד להשתחרר בו יתנהו לו [פ] ואם יצא לטרוף בו מה שמכר אדונו מנכסיו אחר זמן הכתוב בו צריך להביא ראיה מתי נתנו לו האדון אין האדון מודה לא יתנו לא לזה ולא לזה: מז [צ] המוצא שטר מתנת בריא אפילו הנותן אומר שיתנהו למקבל לא יתנהו לו ואם פירש בו שיכול לחזור בו כל ימי חייו כגון

הגה"ה

* וכן הפודה חוב של חבירו והמלוה לעכו"ם בפחות אבל חיוב תשלומין ליכא תשובה סימן קלח וכן כתב הא"ז דאיסורא הוא ועיין במרדכי בפרק לא יחפור סימן ש"ס:

הגה"ה

*כתב הא"ז בפ"ב חצר שאינה משתמרת אע"פ שעומד בצדה לא קנה עד שאומר תקנה:

הגה"ה

* יתום או אדם אחר הסמוך על שלחנו של חבירו לאכול ידו כיד בעה"ב כתוב בתוספ' דבנערה אפילו על שלחנה הרי אלו שלו משום איבה. וכן כתב הרי"ח:

פלפולא

פרק ראשון [א] אין האחר יכול להוציא ממנו. בפרק חזקת גבי ההוא ארבא ובקצור כ"י מסיים בה בכאן בזה הלשון ואם הוא ביד האחד כשבאים לפנינו אין מוציאין מידו ע"כ משמע דדוקא הכן אין מוציאים אבל אי חזר וגבר גבר ולא כתב כן בפרק חזקת סימן כ"ב: [ב] ואם האחד אוחז כו'. בבאים מתחלה מיירי: [ג] ה"ג איפכא במכר. כן מצאתי בקצור כ"י ולי היה נראה ממה שנשתבש בגירסתינו שכך היתה הגירסא איפכא מספקא לן הלכך במכר: [ד] ה"ג ובמשיכתה קנה החפץ שבתוכה קנה. ודנפנים נקט לקנות ליתנא דאיבעיא נקט והאמת כדמסיק להאיבעיא הוא באומר וקני וכן מבואר ל' התוס': [ה] ובמציאה וכו'. כפנים סימן דלקמן ועיין סימן ל"ב ומ"ש שם: [ו] ואם אינו חב לאחרים. ל"ע בפרק קמא דגיטין סימן י"ט: [ז] והמגביה כו'. גם הוא לעיל סימן ט"ז: [ח] בקצור כתב יד בכנא ואם היה צבי כו'. גרסינן ומגיעו קנה וכודאי שכן הדין אבל אורחא דמלתא נקט

חריפתא

הכי הוא משום כך במתני' קתני גבי רץ כדרכו דלא קני דמסתמא אין מגיעו גם בטור סימן רס"ח לא כתב כן לכן סקרוב אלי דה"ג ורץ אחריו והינו מגיעו לא קנה: [ט] מוציאין אותו מידו והוא לבעה"ב. וכס"ג פסק בסימן כ"ג וכדאיתא בהדיא בפנים וקשיא אדפרק חזקת סימן ס' כמו שכתבתי שם: [י] מצא ש"ח. עיין סימן מ"א: [כ] משום דעדיו כו'. עי' סימן מ"ט: [ל] אם החזיק. פי' מלבד החזקה של רפק פורתא שבאותו חזקה קנאה: [מ] והשבח אינו גובה. וכ"כ בטור סימן קט"ו ודלא כמ"ש בפ' המקבל סי' מ"כ: [נ] אין לו אלא הוצאה לבד. וכ"כ בטור סימן שע"ג וצריך לומר דאף להרי"ף יש חילוק בין מטלטלי למקרקעי: [ס] המוצא ש"ח. עיין לעיל סימן ל"ה: [ע] יתנהו לה בכאן שייך לומר ואם יצא לטרוף כו' דלקמן גבי עבד דכאשה חובה הוא לה ואין העדים זוכים לה בחיתומן וכ"כ בפ"ב דגיטין סימן ד': [פ] ואם יצא לטרוף כו'. צ"ע לקמן לר"י כמו שכתבתי בפנים: [צ] המוצא שטר מתנת בריא כו'. גם

זה

שכתוב בו מהיום אם לא אחזור בי כל ימי חיי וכן המוצא שטר מתנת שכיב מרע אם הנותן קיים ואומר שיתנהו למקבל יתנו לו. מת הנותן ובנו אומר ליתנו למקבל לא יתנו לו: המוצא שובר שכתבה אשה לבעלה שקבלה כתובתה אם האשה מודה שנתנתו לבעל יחזירו לו ואם לאו לא יתנו לא לו ולא לה: מח המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל וכשמוחל צריך לשלם ללוקח דמיו ומיהו [ק] אינו משלם אלא דמים שקבל אפי' השטר עומד כולו לגבות בשעת מחילה: הנותן או המוכר שטר במעמד שלשתן אינו יכול למחול. ושטר כתובה אינו נקנה במעמד שלשתן: מט הא דאמרינן כיון שהחזיק בקרקע נקנה לו שטר בכל מקום שהוא דוקא שטר מכירת קרקע בעצמו אבל אותיות אחריני לא מיקנו אגב קרקע. רב אלפס פסק דלא כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו [ר] ור"י פסק כוותיה בין בשעבוד בין במתנה ומכר זכה משעת חתימה אפילו מכר או נתן אחר כך לאחר קודם שמסר השטר לראשון ודוקא שניכר בזמן הכתוב בו שקדם למעשה שנעשה אחריו אבל שני שטרות שנכתבו ביום אחד ומסר האחרון תחלה זכה ואפילו ניכר בזמן הכתוב בו דוקא כשבא לידו לבסוף אז קנה למפרע משעת חתימה אבל לא בא לידו מעולם לא. ומיהו דוקא בדבר שצריך מקבל השטר לזכות ע"י השטר דבר שאינו בידו כגון שטר הלואה שזוכה מלוה בשעבוד נכסי לוה ע"י השטר אבל כשזוכה בו דבר שבידו כבר כגון מחילה וכיוצא בו זכה משעת חתימה אפילו לא בא לידו השטר מעולם: נ מצא אגרות שום ואגרות מזון שטרי חליצה ומיאונין ושטרי בירורין וכל מעשה ב"ד יחזיר לבעליו. מצא שטר בכלי שיש בו סימן יחזיר השטר למי שנותן סימן בכלי: נא מצא שלשה שטרות או יותר כרוכין זה על זה או שאחד כרוך בראש חבירו יכריז שטרות מצאתי ומי שיאמר לו מניינם יחזירם לו ואין צ"ל היאך היו כרוכין מצאן מפוזרין אין צריך להכריז. מצא ג' שטרות על לוה אחד שלוה מג' *(בני אדם) והם מקויימין יחזירם ללוה אף בלא סימן ולמלוה לא יתנם אפילו אם נתנו בהם סימן אבל אם אינן מקויימין לא. ואם מצא ג' ביחד מג' שלוו מאחד והם כתב ידי שלשה סופרים יחזירם למלוה בלא סימן אבל אם הם כתב יד סופר אחד לא יחזירם אלא למי שיתן בהן סימן: נב מי שמצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע היאך בא לידו אם הפקידו לו לוה או מלוה או שמא מקצתו פרוע ומסרוהו לידו להיות שליש ביניהם יהא מונח בידו וביד יורשיו עד שיבוא אליהו או עד שיתרצו שניהם מה לעשות בו: נג שובר שביד המלוה אינו כלום לגרוע כח השטר אפילו הוא כתב יד עצמו אלא א"כ השטר שהשובר כתוב עליו מונח בין שטרותיו הקרועים אז השובר כשר: נד שובר שביד המלוה ועדים חתומים עליו ישאלו לעדים אם יודעין שהשטר פרוע או לא אם אינם יודעין או שאינם לפנינו אינו כלום ואם הוא מקויים בב"ד כשר ואם יוצא מתחת יד שליש כשר אפילו ראוהו בידו קודם שבא לב"ד ושובר שבשטר עצמו כגון שלאחר חתימת העדים כתב שטר זה פרוע כשר:

אלו מציאות פרק שני

א המוצא דבר שאין בו סימן ובענין שניכר בו שנפל עד שאין האובד יכול ליתן בו סימן במקומו כגון פירות מפוזרין או מעות מפוזרות וכריכות ברה"ר ועגולי דבלה וככרות של [נחתום] ומחרוזות של דגים שאין סימן לא בקשרם ולא במניינם וחתיכה של בשר שאין בה סימן וגיזי צמר שלא לבעו ואניצי פשתן הרי אלו שלו. סימן שראוי לבוא מאליו כגון עגול ובתוכו חרס לא הוי סימן אבל אם יש בהן סימן אפילו ברה"ר שעשוי הסימן לידרס הוי סימן וכן אם ניכר שהונחו שם ויכול האובד ליתן סימן במקום יטול ויכריז אם מצא במקום שדשו התבואה קב מפוזר בד' אמות על ד' אמות הרי אלו שלו בפחות מד' אמות אינן שלו חצי קב בשתי אמות קביים בשמונה אמות קב שומשמין בארבע אמות קב תמרי ורימוני בארבע אמות אינן שלו: ב המוצא דבר ואינו יודע אם נתיאשו בעליו בשעת מציאה אפילו דבר שאין בו סימן ושמע אחר כן שנתייאשו צריך להחזיר: ג אריס שהביא לאדם אחד פירות קודם שחלק עם בעל הבית אסורין אפילו מצאו בעל הבית ואמר לו למה לא נתת לו מן היפים: המוצא אבדה לאחר שאמרו בעליו ווי להסרון כיס אפילו דבר שיש לו סימן הרי אלו שלו אע"ג דספק הינות לא יטול בדבר *שיש בו סימן היינו במקום משתמר קצת אבל ברה"ר יטול [א] (ויכריז). ומשקל ומדה ומנין הוי סימן. וחתיכת בשר שאומר של צואר או של ירך היא אינו סימן אבל יש לו סימן בחתיכה אתלת קרנתא הוי סימן אפי' נשלחה על ידי ישראל חשוד [ב] שצריך חותם בתוך חותם: ד אע"ג דמקום הוי סימן אם הוא במקום שדרך בני אדם להניח שם כגון חבית בגמל שמפרקין מספינות לא הוי סימן: ה המוצא דבר שמוכיח שהיה שם זמן רב עד שנתיאשו בעליו הרי זה שלו ואפי' יש בו סימן ובמקומו: [ג] צורבא מרבנן דלא משנה במיליה אלא במסכת ובפוריא ובאושפיזא מחזירין לו אבדה בטביעות עין. הלכך באתרא דשכיחי צורבא מרבנן המוצא דבר אפי' שאין בו סימן אם הוא דבר שאפשר להכירו בטביעת עין חייב להכריז אבל כלים חדשים שלא שבעתן העין כגון בד אחד של מחטין וצנורות ומחרוזות של קרדומות אינו חייב להכריז. שנים מכריז מחטין מצאתי והלה אומר בדין היו ושנים היו: החשוד על הגנבה ויש רגלים לדבר יכולין לכופו בשוטים עד שיודה: ו המציל מארי ודוב וברדלס ונחש ומזוטו של ים ושלוליתו של נהר אפילו הבעל עומד וצווח הרי אלו שלו: והמוצא דבר במקום שרוב כותים מצויין שם אפילו דבר שיש בו סימן ה"ז שלו אלא לפנים משורת הדין יש לו להכריז אלא שאין כופין אותו ואם רוב ישראל מצויין שם חייב להכריז: ז מצא חבית של יין בעיר שרובה כותים היין אסור בהנאה וקנקנה מותר: נתן בה ישראל סימן אף היין מותר למוצאה: אע"ג דמציל משלוליתו של נהר ה"ז שלו. נהר שעושין בו שכר אגמי נפש וישראל רגילין לעשותו המוצא בו מציאה חייב להכריז: נגנבו לו גדייו ותרנגוליו ומצאן שחוטין [ד] במקום שרוב טבחי העיר ישראל מותרין. במקום שרובן כותים ורוב טבחים שבו ישראל [ה] בשר הנמצא שם מותר ואין צריך להכריז: ח מצא לצורי פירות לצורי מעות כריכות ברשות היחיד ככרות של בעל הבית גיזי צמר לבועין וכדי יין רשומות וקודם שנפתחו האוצרות חייב להכריז. מצא כלי שיש בו סימן ופירות בתוכו ואפילו אין כולן בתוכו אלא מקצתן מכריז והנותן סימן בכלי יתן לו גם הפירות לא היו מהן כלל בתוכו אי לא מהדר [ו] אפיה דכלי כלפי הפירות הרי הפירות שלו מהדר אפיה כלפי הפירות אם יש אוגנים לכלי הפירות שלו אין לו אוגנים הפירות לבעל הכלי וכל זה בלגא ופירי אבל בכובא וכיתנא לרש"י בכל ענין שלו ולפר"י בכל ענין חייב להכריז: מצא ג' מטבעות או יותר מונחין זו ע"ג זו כמגדל או כסולם או כחצובה כשיר כשורה חייב להכריז והלה אומר מניינם אבל לא שניים. מצאן מקצתו זה ע"ג זה ומקצתו השני ע"ג קרקע הרי אלו שלו: מצא סלע ואמר חבירו שלי הוא אפילו שמו כתוב עליו אין צריך ליתן לו והוא שלו: מצא במקום המשתמר דבר שיש לתלות שהונח שם כגון קרדום וטלית בצד גדר אפילו יש בו סימן לא יטול ואם נטלו ולא הוליך לביתו יחזירו למקומו ואם הוליכו לביתו יכריז. ואם מצאו במקום המשתמר קצת כגון אחורי הגדר ובשבילין שבשדות או כריכות ברשות היחיד נוטל ומכריז ומחזיר בסימן החפץ או בסימן המקום. וכן נמי אם מצא דבר שהוא ספק אם הונח שם אם לאו ויש בו סימן במקום שמשתמר קצת נוטל ומכריז ואם אין סימן לא בחפץ ולא במקום אפילו ספק הנוח לא יטול ואם נטל לא יחזירנו למקומו. ואם מצא במקום שאין משתמר כלל אפילו דבר שודאי הונח שם אם אין בו סימן הוא שלו ואם יש בו סימן נוטל ומכריז. מצא באשפה כלים גדולים שמונים לא יגע בהן ואם הן קטנים שאפשר כשכבדו הבית הושלכו שם נוטל ומכריז. ואם היא אשפה שאין דרך לפנותה ונמלך עליה לפנות כל הנמצא בה נוטל ומכריז: ט מצא מציאה בכותל או בגל ישן ה"ז שלו והוא שהעלה חלודה שניכר שזמן רב היה שם ואם הכותל חדש וידוע שאבותיו של זה שדר שם בנאו ולא יצא מרשותו לעולם. מחציו ולחוץ שלו אפילו יש בו סימן. מחציו ולפנים של בעל הבית אפילו העלה חלודה ואם היה ממלא כל הכותל חולקים ואפילו הוא משופע לצד אחד. ואם מצא בו סכין או כיס למקום שהקתא והרצועות נוטין של אותו הוא אם לפנים לפנים או לחוץ לחוץ. המשכיר ביתו לאחרים מציאה שנמצאת בו היא משל אחרון אפי' לא יתן בו סימן. ואם האחרון כותי הוא של מוצאו: ראה חפץ שנפל אפילו מג' חייב להכריז אפילו אין בו כדי ג' פרוטות: ראה סלע שנפלה ונטלה לפני יאוש על מנת לגוזלה עובר משום לא תגזול ומשום לא תוכל להתעלם ומשום השב תשיבם אפילו החזירה אחר כך כבר עבר על לא תוכל להתעלם. נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה אינו עובר אלא משום השב תשיבם. המתין לו עד שנתיאשו הבעלים אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם: ראה סלע שנפל מחבירו בחול ומצאו הרי הוא שלו אפילו כבר חבירו החול בכברה כדי לבקש הסלע ודאי נתיאש: י המוצא בחנות אפילו דבר שיש בו סימן הרי זה שלו בין תיבה לחנוני הרי זה של חנוני: המוצא לפני השלחני אפילו על השלחן הרי זה שלו בין כסא לשלחני של שלחני: יא [ז] הלוקח פירות מתגר ומצא בהם מעות הרי אלו שלו ואם הם צרורים שיש סימן בקשר חייב להכריז ואם לקחם מבעל הבית שדשן בעצמו או על ידי עבדיו ושפחותיו הכנענים הרי הן של בעל הבית: יב המוצא מציאה צריך ליטפל בה אפילו לגוז זגג השור וכל שכן לגוזז הצאן בזמנו. מצא אבדה ששוה פרוטה והוזלה עד שאינה שוה פרוטה וחזרה והוקרה חייב להכריז: יג לא מהדרינן גם אלא בסימן מובהק או לצורבא מרבנן בטביעות עין. בא ונתן סימן באבדה ונתן גם אחר בה סימן יהא מונח. סימנין ועדים יתנן לבעל העדים אפילו לא ראו הנפילה אלא מעידים שהיה שלו. סימנין וסימנין ועד [אחד] אותו שהעד כנגדו ישבע להכחישו ואז יהא מונח ואם לא ישבע יתן לשכנגדו. עדי אריגה ועדי נפילה יתנן לעדי נפילה. מדת ארכו ומדת רחבו יתנן למדת ארכו. מדת ארכו ורחבו ומדת גמיו יתנן למדת ארכו ורחבו. מדת ארכו ורחבו ומדת משקלותיו יתנן למדת משקלותיו: יד הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט יתנן לה אפילו בסימן שאינו מובהק. הוא אומר סימני החוט מדת ארכו ורחבו וגם היא תנתן לה. הוא אומר בחפיסה וגם היא תנתן לו ומיהו לא יגרש בו: המוצא מציאה האידנא יכריז בבתי כנסיות ובבתי מדרשות דבר פלוני מצאתי ובעל האבדה יתן סימניה והרמאי אע"פ שאמר סימניה לא יחזירו לו [ח] עד שיביא עדים שאינו רמאי והאידנא כולם בחזקת רמאים ומיהו בסימן מובהק מחזירין ואם ירא להכריז מפני האנסין שאומרים האבדות למלך מודיע לשכניו ולמיודעיו ודיו*: טו מי שהביא עדים להעיד זכותו וטעו ואמרו חובתו בדבר שמוכל לתלות בטעות תולין ולא אמרינן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: טז המוצא מציאה אפילו אם שהו הבעלים מלדרשה לא ימכרנה אלא דבר שמתפרנס ממלאכתו יטפל בו כגון פרה וחמור ותרנגולת המטלת ביצים י"ב חדש. עגלים וסייחים במקום מרעה ג' חדשים שלא במקום מרעה ל' יום. אווזים ותרנגולים גדולים ג' ימים קטנים ל' יום ומכאן ואילך לרש"י מוכרן בב"ד ומשתמש בדמים ולר"י שם אותם כמה שוים ומעכבם לעצמו וכשיבאו הבעלים יתן להם דמיהם: יז הלכתא שומר אבדה כשומר חנם ואם מכרה יכול להשתמש בדמים הלכך אפילו לא נשתמש בהם עדיין הוי שומר שכר. ואם מצא מעות אסור להשתמש בהן וכן מי שהופקדו אצלו מעות של יתומים אסור להשתמש בהן והוא שומר חנם עליהם: יח מצא ספרים קורא בהם אחת לשלשים יום ואם אינו יודע לקרות גוללן אבל לא ילמוד בהם דבר שלא למד מעולם ולא יקרא אחר עמו [ט] בענין אחד אבל בשני ענינים יכולין לקרות שנים ולא שלשה ולא יקרא פרשה וישנה ולא יתרגם ולא יפתח בהם יותר מג' דפין: וכן השואל ספר לקרות בו קורא בו ולא ילמוד בו דבר שלא למד וכן כל זה הדין נוהג במפקיד ספר אצל חבירו והלך לו חוץ לעיר שמצוה הנפקד לשמרו: [י] המוצא תפילין יכול למכרם מיד ושם דמיהן ומניחן: יט השואל חפץ מחבירו אפילו ס"ת שעושין בו מצוה אינו רשאי להשאילו לאחר*: כ מצא כסות מנערה אחת לל' יום אם היא של צמר ובאדם אחד וביד אבל פשתן לא או אפילו צמר במקל או בשנים לא. ושוטחה לצרכה אבל לא לכבודו אפילו אם היא אף לצרכה. כלי נחשת משתמש בהם מעט אפילו בחמין אבל לא באור וכלי כסף דוקא בצונן ומגרפות וקרדומות בדבר רך אבל לא בקשה כלי זהב וזכוכית לא יגע בהן: כא מצא דבר שלא היה נוטלו אם היה שלו אינו חייב להחזיר וכן אם הוא כהן והאבדה בבית הקברות וכן אם היה בטול מלאכתו מרובה מדמי האבדה. ואם היא בהמה ולא היה מחזירה בשלו והכה בה מעט להחזיר אותה נתחייב בחזרתה. ואם דרכו להחזיר בשדה אבל לא בעיר כל בהמה שמוצא בשדה יחזירנה עד העיר. וכל שבשלו לא היה פורק וטוען גם בשל חבירו אינו חייב לפרוק ולטעון אבל מצוה שיעשה לפנים משורת הדין ובלבד שלא יפגום כבודו: כב כל דבר שניכר בו שנאבד מבעליו כגון חמור וכליו הפוכין טלית או קרדום באסרטיא פרה ורצה בין הכרמים חייב להחזירן אבל פרה רועה בדרך אפילו כמה ימים אינו חייב להחזיר אבל אם ראה אותה בלילה אפילו פעם אחת או בבקר השכם או סמוך לחשכה ג' ימים זה אחר זה חייב להחזיר. ואם רצה בדרך אם פניה אל המדבר חייב להחזיר ואם רועה בין הכרמים של ישראל חייב לסלקה ולהחזירה. בין הכרמים של כותי במקום שאין הורגין הבהמה עד שיתרו בבעליה אינו חייב ליטפל בה ואם הורגים בלא התראה חייב להחזירה: כג החזירה לגנתו המשתמרת אפילו לא הודיעו יצא. החזירה וברחה אפילו כמה פעמים חייב להחזירה וכן פריקה וטעינה חייב אפילו כמה פעמים ובין ישנן שם הבעלים בין אינן שם: כד היה מתבטל ממלאכתו בסלע בשביל השבת האבדה לא יתן לו סלע אלא כמו שהיה רוצה ליקח להתבטל ממלאכתו ולהתעסק בהשבה [כ] ואם אינו רוצה לפחות מכדי ביטול מלאכתו אם יש שם שלשה יתנה בפניהם שיתן לו הכל [או לא ישיב] ואם אין שם בית דין שלו קודם: כה שנים שותפין אין אחד יכול לחלוק בלא דעת חבירו[ל] דבר שצריך שומא אם לא בפני שלשה הדיוטות: כו מצא בהמה ברפת אפילו הוא פתוח רק שאינו מתעה הבהמה לברוח ממנו אינו חייב בה ויהיה הרפת עומד בתוך התחום [מ] מצאה באסטרטיא שרוב בני אדם מצויין שם אפילו בתוך התחום חייב להחזירה: כז היה כהן והיא בבית הקברות אינו חייב בה. אמר לו אביו עבור על דברי תורה אל ישמע לו: כח פרק וטען אפילו כמה פעמים חייב הלך הבעל וישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה לפרוק פרוק פטור אבל אם היה זקן או חולה [נ] חייב. היה עליה יותר ממשאה או שהיה דרך החמור לרבוץ תמיד או עומד פטור ואינו חייב [ס] אלא אם כן היה קרוב לו בתוך רים ולאחר שפרק צריך שילך עמו פרסה אבל נותן לו שכרו על זה וטעינה בשכר אפילו אם הוא פנוי יכול לומר לא אטעון אם לא תתן לי שכרי. אם הוצרך להתנות עמו ביותר מן הראוי אין לו אלא שכרו. ופריקה והשבת אבדה בחנם אם הוא

הגה"ה

* א"ז בזמן הזה לא מהדרי על ידי סימנין שאינן מובהקין עד דמייתי ראיה דלאו רמאי הוא ואם יביא עדים שהיא שלו מחזירין ואפילו הוחזק רמאי והיכא דיצא לו שם גניבה בעיר לא מהני עד דמייתי סהדי דזה הכלי שלו הוא:

הגה"ה

* א"ז אסור לכתוב ממנו אפילו אות אחת וה"מ בכור אבל בחכם מותר לקרות בו ולכתוב ממנו שלא ברשותו אפילו לכתחלה והוא שאין לו כיוצא בו:

פלפולא

זה נ"ע כהא דלעיל: [ק] אינו משלם אלא דמים שקבל. וכן פסק בטוח"מ סימן ס"ו אע"פ שבפ' הכותב סימן י' לא כתב כן: [ר] ור"י פסק כוותיה. וכן סתם לעיל סימן ל"ו:

פרק שני [א] נ"ל דה"ג אבל ברה"ר יטול ול"ג ויכריז כמו שכתבתי בפנים: [ב] שצריך חותם בתוך חותם. לא משמע כן בפנים אלא דוקא בעובד כוכבים לפיר"ת דמחלק בין עובד כוכבים לישראל חשוד ומיהו בפרק אין מעמידין כתב דה"נ דהכא אף בישראל חשוד כו' ובטוי"ד סימן קי"ח כתב לפיר"ת כמו שכתב כאן בפנים: [ג] צורבא מרבנן דלא משנה כו'. עיין בפ' אלו טריפות סימן ט': [ד] במקום שרוב טבחי העיר ישראל. ובפנים כתוב ורוב גנבי העיר ישראל. ונ"ל שיפה עשה המקצר שהשמיטו וכן עשה בפ"ק דחולין סימן י"ז: [ה] בשר הנמצא שם מותר. עיין בפרק גיד הנשה סימן כ"ב: [ו] ה"ג אפיה דכלי כלפי לסר"י בכל ענין חייב להכריז ומדפסק הך דאוגני' לקולא מוכח דכר"י ס"ל כמו שכתבתי בפנים: [ז] הלוקח פירות מתגר כו'. וכן הדין כשתגר עצמו מצאם ככתוב בפנים וכתבו בטור סי'

חריפתא

רס"ב: [ח] עד שיביא עדים שאינו רמאי. בפנים פירשתיו היטב בס"ד: [ט] בענין אחד. בפנים בסימן דלקמן: וכן השואל ספר כו'. גם זה שם: והלך לו חוץ לעיר. בפנים בסימן ד': [י] המוצא תפילין יכול למכרם מיד. כלומר אין צריך טיפול והלכך שם דמיהן ומניחן יראה לי שנסתפק בדעת אביו הרא"ש שגם הוא נסתפק לעיל סימן ס"ז אי מניח התפילין לעצמו או מוכרן ומניח הדמים ומ"מ נראה שם דמסתבר ליה כפירוש דיניה לעצמו ובטור סימן רס"ז כתב דמוכרן מיד משמע דיניח דמים קאמר וכ"פ דבריו הב"י וצריך לי עיון שאין כן דעת אביו הרא"ש ז"ל ובקצור כתב יד ל"ג ושם דמיהן ומניחן: [כ] ואם אינו רוצה כו'. בפנים בסימן דלעיל ובסימן כ"ח: [ל] דבר שצריך שומא. עיין בפרק איזהו נשך סימן מ"ד: [מ] מצאה באסטרטיא שרוב בני אדם כו'. כהראב"ד ותמיה לי שהניח דעת אביו ובטור סימן רס"ה כתב לשתי הדעות וסיים כהראב"ד: [נ] ה"ג חייב אפי' היה עליה יותר ממשאה אבל אם היה דרך: [ס] אא"כ היה קרוב לו. בפנים בסימן ל':

פנוי אינו רשאי ליטול שום שכר אבל אם הוא עסוק במלאכתו והניחה שמין כמה אדם רוצה לפחות משכרו ולהניח מלאכתו ולעסוק בפריקה והשבת אבדה ונותן לו עד כדי דמי האבדה והיינו אם ירצה לעשותו מעצמו אבל אינו חייב להניח מלאכתו כדי להשיב או כדי לפרוק ולפחות משכרו הלכך אם אין שם בעלים או ב"ד שיתנה לא יניח מלאכתו אבל אם הם שם ואומר לו הנח מלאכתך והשב או פרוק ויתנו לך כל שכרך חייב ליתן לו כל שכרו ואף אם פסקו לו יותר מהראוי לו . ואם הבעלים שם ולא התנה והניח מלאכתו והשיב האבדה לא יטול אלא כפועל בטל לגמרי : כט הלכתא צער בעלי חיים דאורייתא *הלכך בכל מקום שאינו חייב לפרוק מיניה כגון הלך הבעל וישב לו ורבצן ועומד חייב משום צער בע"ח ונפקא מינה שיכול ליטול שכר : בהמה שרוב חלב בדדיה ומצטערת מותר לומר לעובד כוכבים בשבת לחלוב ויטול העובד כוכבים החלב : ל אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה לטעון . שניהם אוהבים או שונאים מצות פריקה קודמת . אבידתו קודמת להחזיר משל רבו ומשל אביו . אבידת אביו ושל רבו של רבו קודמת ואם היה אביו שקול כנגד רבו של אביו קודמת . אביו ורבו נושאים משאוי מניח של רבו קודם של אביו וכן אם נשבו שניהם פודה רבו תחלה היה אביו תלמיד חכם פודהו תחלה אפי' אינו גדול כמו רבו ורבו היינו שרוב חכמתו ממנו אם מקרא או משנה או גמרא וה"מ לענין הקדמת אבידתו אבל לענין לעמוד מפניו כמלוא עיניו ולענין קריעה שאינה מתאחה אפי' תלמידי חכמים הלומדים זה עם זה קרי שפיר רב להכי :

(בפנים סימן דלקמן)

המפקיד פרק שלישי

א המפקיד בהמה או כלים אצל חבירו ונגנבו או אבדו והיה יכול לפטור עצמו בשבועה ולא רצה ושלם או אפילו לא שלם אלא שאומר לשלם ונשבע שאינה ברשותו ואח"כ נמצא גנב משלם כפל לנפקד טבח ומכר משלם לו ד' וה' . אבל כ"ז שלא נשבע שאינה ברשותו לא קנה כפל י נשבע ולא רצה לשלם הכפל לבעלים אבל שלם אותו אחר שנשבע הכפל לנפקד . ושומר חנם מכי אמר פשעתי קנה כפל . ושומר שכר מכי אמר נגנבה ושואל אע"פ שאמר נגנבה שמחייב עצמו בקרן לא קנה כפל עד שמשלם הקרן [א] מי שמשלם הקרן על פי ב"ד שחייבוהו לא קני כלל וכל ד' שומרים משביעין אותם שאינה ברשותם : ב אמר איני משלם וחזר ואמר הריני משלם קנה הכפל אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם ודאי אינו יכול לחזור בו ואפ"ה מבעיא אם קנה כפל וכן אם אמר הריני משלם ומת ואמרו בניו אין אנו משלמין שלמו בנים שלם לבנים שלמו בנים לבנים שלם הוא מחצה של שתי פרות ושלם אחת מהן של משותפין ושלם לאחד שותפין שאלו ושלם אחד מהם אשה ששאלה ושלם בעלה של מן האשה ושלם לבעלה כל אלו עלו בתיקו . וכתב רב אלפס שחולקין אי תפיס ורבינו יצחק פסק המוציא מחבירו עליו הראיה ובעל הפרה חשיב מוחזק: ג אחד שלוה מנים [ב] אע"פ שנשבע לאחד על הכל לא נפטר מן השני וכן שנים שלוו מאחד כל אחד חייב בכל אף על פי שלא נעשו אחראין וערבאין זה לזה : ד שומא הדרא לעולם במקרקעי אבל לא במטלטלי ודוקא שלא השביחה המלוה ולא נתיקרו הקרקעות אבל השביחה לא הדרא כלל ואם נתיקרה [ג] הדרא כפי היוקר שמוה לבעל חוב ושמה הוא לבעל חוב השני צריך להחזיר מיהו בזה יפה כח השני בין אם שמוה לראשון במאה ולשני במאתים או לראשון במאתים ולשני במאה אינו מחזירה אלא במאתים . מכרה בעל חוב אחר ששמוה לו [ד] או הורישה או נתנה במתנה לא הדרא . שמוה לאשה ואינסיבא ומתה וירשה הבעל לא מהדר [או שמוה מינה דאשה ואינסיבא ומתה וירשה הבעל] לא מהדרינן ליה . הגבה אותה לבעל חוב מרצונו בלא בית דין לא הדרא . והיכא שהיתה השומא בטעות כגון שומר חנם שפשע וחייבוהו לשלם ושמו קרקע שלו לבעלים ואח"כ נמצא ברשותו לא הוי שומא כלל והדרא אפי' זבנה או אורתה : והלכתא אין בעל חוב אכיל פירי עד דשלמו ימי אכרזתא : ה השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה תחזור לבעלים הראשונים : ו שומר שמסר לשומר חייב אפילו ש"ח שמסר לש"ש אפילו אם ידוע לכל שהשני אדם טוב וכשר יותר מן הראשון . אבל מסרו למי שיודע שהראשון רגיל להפקיד בידו וביד אשתו ובניו או אם יש עדים שנכנסה ביד השני וגם אין עליו שום שבועה מהשבועות [ה] ששומר צריך לשלם פטור גם הראשון : ז שומר שפשע בשמירתו ויצאה הבהמה לאגם ומתה שם כדרכה פטור [ו] אבל גנבה גנב מהאגם ומתה בביתו חייב : ח גזל מאחד מחמשה ואינו יודע ממי וכל אחד אומר אותי גזל אי תבעי ליה כל אחד נשבע ונוטל ואי לא תבעי ליה או שאמר גזלתיך ואיני יודע אם החזרתי לך חייב בבא לצאת ידי שמים אבל אם אמר איני יודע אם גזלתיך אם לאו פטור אף לצאת י"ש : ט ולענין פקדון אם שנים תובעין אותו כל אחד אומר הפקדתי אצלך מנה והוא אומר אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא ישבע כל אחד ויטול ואי לא תבעי ליה חייב לצאת ידי שמים . ואם אמר לב' אחד מכם הפקיד אצלי ואיני יודע איזהו ולא תבעי ליה אפי' לצאת ידי שמים פטור . אבל שנים שהפקידו זה בפני זה אפי' תבעי ליה פטור אם לא לצאת ידי שמים ואי לא תבעי ליה אפי' לצאת ידי שמים פטור : ורועה שמוסרין לו בהמות אפי' שנים זה בפני זה הרי הוא כאיניש אחרינא זה שלא בפני זה וחייב אם תבעי ליה : י המפקיד פירות אצל חבירו וחסרו יותר מכדי חסרון הראוי להם לכ"ע מוכרם בב"ד . בכדי חסרונם לרב אלפס לא ימכרם לדעת הרא"ש ימכרם בבית דין : יא המפקיד אצל חבירו יין והחמיץ דבש והדבים שמן והבאיש ויראה שמא יפסיד גם הקנקן יכול למוכרם שלא יפסדו וכל נפקד שמוכר צריך למכור בב"ד ולאחרים ולא לעצמו משום חשד . וכן גבאי צדקה שבאים להחליף מחליפין לאחרים ולא לעצמן : יב שבוי ששבה ולא שמעו בו שמת מורידין לנכסיו קרוב הראוי לירש ואם הקרובים ב' או ג' יחלקו הנכסים ביניהם ואם מקצתם עובדים אדמה לאותם מורידין ולא לאחרים . ובורח מפני שהרג את הנפש דינו כשבוי ואם באו הבעלים יעשו עמו חשבון ויטול בפירות ובשבח כשאר אריסי העיר לרש"י ולר"י יטול כל הפירות ובשבח כשאר אריסי העיר ואם שמעו בו שמת והורידו קרוב ובא אין לו בשבח אלא מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל . הניח קמה לקצור וכיוצא בזה מעמידין לו אפוטרופוס לשמור לו המוכן ואח"כ מורידין קרוב להשביח וליטול בשבח . יצא לדעת אין מורידין קרוב לנכסים שמעו אח"כ שמת מורידין : יג אין מורידין [קטן] לנכסי שבוי. ואין מעמידין אפוטרופא לקטן מי שראוי לירש עמו ואפי' קרוב מחמת קרוב אם הוא באפשר שיהא לו זכות באלו הנכסים . היורד לנכסי קטן שוב אין לו חזקה בהם אפילו אחר שהגדיל הקטן : יד ההיא [סבתא] דהוו לה תלת בנתא אשתבאי היא וחדא ברתא והנך תרתי בנתא שכיבא חדא מנייהו ושבקה ינוקא מעמידין אפוטרופא לכל הנכסים וישמור חלק השבוי עד שיבוא . ואם שמעו שמתה הסבתא יתנו שליש הנכסים לבת ועל השליש יעמידו אפוטרופא לקטן ועל השליש השלישי יעמידו אפוטרופא לשמרו עד שתבא הבת השלישית . הרי שיושב בנחלתו ובא אחד ממדינת הים ואמר לו אחיך אני חלוק עמי וזה אומר איני מכירך נאמן אפי' יצא קול שהיה לו שם אח ואם אותו אח אומר יש לי עדים אלא שיראים להעיד מפני שהוא אלם אם יש אמתלא לדבריו שומעין לו וצריך זה להביא אותם העדים שיעידו שאינו אחיו ואם אין אמתלא לדבריו אין שומעין לו ואם העידו שהוא אחיו צריך לחלוק עמו ואם השביח הנכסים אם הבא הוא קטן כשירד זה נותן לו חצי מכל מה שהשביח אפי' השביח מחמת טרחו . ואם היה גדול חולקים בשבח אלא שנוטל בחלק של הבא כאריס ואם היו הקטנים לפניו ניזונין יחד מתפיסת הבית והגדולים השביחו הנכסים מחמת הנכסים השביחו לאמצע [ואם מחמת עצמן השביחו לעצמן] ואם אמרו לב"ד הרי אנו עושים לעצמנו אפילו השביחו מחמת נכסים השביחו לעצמם : טו המפקיד פירות אצל חבירו וערבם עם פירותיו ונסתפק מהם ואינו יודע כמה כשמחזירם לו מנכה מהם מה שראוי להתחסר מהם תשעה חצאי קבין לכל כור וכור של חטין ואורז קלוף ולשעורים ולדוחן ט' קבין לכור לכוסמין ולזרע פשתן בגבעולין ג' סאין לכור וכן לכל שנה ושנה וה"מ שהפקיד בימות הגורן ונוטלן בימות הגורן אבל הפקיד בימות הגורן ונוטלן בימות הגשמים אינו מנכה לו כלום ואם הפקיד אצלו יין וערבו עם שלו מנכה לו שתות ושמן עכור בקנקנים חדשים מנכה שלשה לוגין למאה לוגין ואם הוא מזוקק אין מנכה לו (כלום) אלא לוג ומחצה ואם גם הקנקנים ישנים אין מנכה לו כלום אבל המוכר שמן לחבירו ונותנו לו מעט מעט כולו מזוקק אין מנכה לו בשביל השמרים : טז הא דאמרינן אל ישתכר אדם יותר משתות היינו במוכר סחורתו ביחד בלא טורח אבל חנוני המוכר מעט מעט שמין לו טרחו וכל יציאותיו ומותר עליהם משתכר שתות : יז המוכר שמן או יין לחבירו סתם בעת שהוא מזוקק מותר לערבו כדי שיחזרו השמרים המשוקעים בחבית ויתערבו עם השמן במדה אבל מחבית לחבית לא : יח אחד המפקיד שמן אצל חבירו ועירבו עם שלו ואחד הלוקח שמן צריכין לקבל גרעינין הצפין עליו . וה"מ שלקחו בין הבדים שדרך להיותם בשמן אבל לקחו אחר כך לא : יט הלכה כר"ע דאמר [ז] גנב שגנב מרשותו צריך דעת בעלים הלכך המפקיד חבית אצל חבירו וטלטלה לצורכו ונשברה אפי' לאחר שהניחה חייב בין יחדו לה הבעלים מקום והחזירה לאותו מקום בין לא יחדו לה מקום . טלטלה לצרכה ונשברה אפילו בעודה בידו פטור : כ הלכתא שליחות יד אינה צריכה חסרון והלכתא שואל שלא מדעת גזלן הוי . המפקיד מעות אצל חבירו וצררן והפשילן לאחוריו או נתנן לבנו ובתו הקטנים חייב אם נתנן לבנו ובתו הגדולים או הפשילן לפניו פטור . ש"ח אע"פ שיש לו עדים שנגנבה או נאבדה צריך לישבע שלא פשע בה ושלא שלח בה יד אבל אם יש עדים שנגנבה בלא פשיעתו פטור משבועה שלא שלח בה יד : כא כספים אין להם שמירה אלא בקרקע ובערב שבת סמוך לחשכה א"נ למרות לקוברם [עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת צריך לקוברם] מיד אם לא שהמפקיד תלמיד חכם ואי איכא גשושאי אין להם שמירה אלא בגג ואי איכא פרומאי אין להם שמירה אלא בכותל ואי איכא ספוחאי אין להם שמירה [ח] אלא בטפח הסמוך לגג . ואם שמרם כראוי ונגנבו שומר חנם פטור וש"ש חייב אפילו אם הניחם בקרקע בעומק מאה אמה או ישן בלילה או קפץ עליו חולי שלא יכול לשמרם . אלא א"כ היה אלם ונגנבו באונס בליסטים מזויין והאידנא שאין דרך לשמרם תחת הקרקע אם נתנם במקום שנותן את שלו והוא מקום הראוי לשמירה ש"ח פטור : כב ההוא דאפקיד זוזי גבי חבריה ואותבינהו בצריפא דאורבני ונגנבו חייב דהוה ליה תחלתו בפשיעה וסופו באונס דקיימא לן דחייב וכן אם אמר לו לא ידענא היכא אותבינהו פשיעה היא וחייב : כג מי שהפקיד מעות אצל חבירו ונתנן לאמו ולא אמר לה של פקדון הם ונתנתן בארגז שדרכן ליתן גם שלהם ונגנבו הוא נשבע שנתנן לאמו ותשבע היא שנתנתן בארגז ונגנבו ופטורין אע"פ ששומר שמסר לשומר חייב אם מסרם לאשתו ובניו אינו פושע ואם שמרום כראוי פטור ואם פשעו ואין להם לשלם חייב הוא לשלם : כד ההוא אפוטרופא דיתמי דזבן להו תורא ומסרו לרועה לא הוה ליה ככי ושיני למיכל ומית אי ליתיה למוכר רועה משלם ליתמי ואי איתיה למוכר והוא בעל הבית שמכיר בשורו ודאי מקח טעות הוא וצריך להחזיר המעות ורועה נמי פטור ואם הוא רגיל לקנות ולמכור מיד שאפשר שלא הכיר בו מחזיר דמי כל השור ליתומים ונשבע שלא הכיר בשור ורועה משלם לו דמי שני שלישי השור . והראב"ד כתב שמשלם לו דמי כולו כפי מה שהיה שוה לפי שהיה עומד לשחיטה : כה ההוא דאפקיד כשותא גבי חבריה והוה ליה לדידיה כרי דכשות הראה לשלוחו שלו וא"ל השל מזה לתוך השכר והלך והטיל משל הפקדון אם הוא בענין שהרגישו הבעלים שהטיל משל הפקדון ודאי צריך לשלם אפילו נתקלקל השכר . לא ידעו ונתקלקל השכר או שהיה הכשות רע וקשה בעיניו שנתנו בשכר [ט] שניהם פטורין : כו המפקיד מעות אצל שלחני או אצל חנוני צרורין וחתומין או אפילו צרורין בקשר משונה לא ישתמש בהם [לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן לא היו אלא צרורין כדרכן ישתמש בהן] לפיכך אפי' קודם שנשתמש בהם נעשה עליהן ש"ש אבל אינו חייב באונסיהן ואם נשתמש בהם כבר אפילו החזירם חייב באונסין . אצל בעל הבית בין כך ובין כך [לא] ישתמש בהן לפיכך [אינו] חייב באונסין : כז השולח יד ברחל שהפקידו אצלו ריקנית וטענה אצלו וגזזה אינו משלם אלא רחל ריקנית אפילו תבעוה קודם שנגזזה וגזזה : מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא והשתא שויא ארבעה תברה או שתייה משלם ארבעה איתבר ממילא משלם זוזא ואי מעיקרא שויא ארבעה והשתא שויא זוזא בין תברה בין איתבר ממילא משלם ארבעה : כח אמר לשלוח יד בפקדון אינו חייב עד שישלח בו יד ואם אמר לשלוחו לשלוח בו יד ועשה צוויו חייב [י] הטה החבית ליטול ממנה רביעית [ונשברה אח"כ פטור התמילה חייב הגביהה כדי ליטול ממנה רביעית] אע"פ שלא נטל חייב:

הזהב פרק רביעי

א הזהב קונה את הכסף שאם מכר לו דינר זהב [בסלעים] של כסף כשמשך זה בזהב נקנה לזה הכסף אבל לא נקנה הזהב במשיכת הכסף דדהבא פירא הוי הלכך אסור אפילו ללוות דינר זהב בדינר זהב . ודוקא לגבי כספא הוי פירא אבל לגבי פירי ומטלטלין חשיב דהבא טיבעא . ואין קונין בו סלית [א] ואין עושין בו חליפין ודוקא כשיוצאין בהוצאה אבל אם נפסלו הוי פירא לכל מילי [ב] וכן כל מטבע שנפסל יש לו דין פירי לכל דבר. נחשת קונה את הכסף וכ"ש שקונה זהב וכסף אינו קונה נחשת . מעות הרעות קונות את היפות והיפות אינן קונות את הרעות . אסימון קונה מטבע והמטבע אינו קונה אסימון . מטלטלין קונין מטבע ומטבע אינו קונה מטלטלין . [ג] וכל המטלטלין קונין זה את זה . וזהב אין קונה זהב ולא כסף כסף ולא מעות הרעות למעות הרעות וכן כולן והמקבל עליו ליתן לחבירו מעות חדשות אינו יכול ליתן לו ישנות : ב אין מטבע נעשה חליפין ולא נקנה בחליפין אלא אגב קרקע : ג מדינא דגמרא אין אדם יכול להקנות אגב קרקע אלא א"כ ידוע שיש לו והאידנא נהגו שמקנין אפילו ידוע שאין לו : ד שלחני שמכר דינר טבוע במעות שאינן טבועות והמתין לו מן המעות ומתוך כך הוסיף לו בדינר יותר משווין אם יש ללוקח המעות מותר [ד] ואם לאו אסור [וכהאי גוונא] מטבע במטבע אסור אפילו יש ללוקח : ה החליף דמי שור בפרה בתורת דמים קנה : ו היה תופס מעות בידו ואמר לחבירו מכור לי חפץ שלך באלו המעות וזה משך המעות ולא הקפיד לידע [ה] כמה קנה ואם היה בו אונאה כל מי שמוחזק באונאה אין מוציאין מידו : חליפין והקפיד לידע ערכן קנה . ובעלי חיים עבדי חליפין : ז קונין בכליו של קונה אפי' אין בו שוה פרוטה ואין קונין בפירות ולא במטבע ולא בכלי של מקנה ולא בכלי שהוא מאיסורי הנאה . וצריך שיהיה השוב לאפוקי העשוי מצפיעי בקר : ח מכר לו פירות ומשכן אפי' לא נתן המעות אין אחד מהם יכול לחזור בו . משך מוכר המעות לא קנה ושניהם יכולין לחזור בהם . ולא מדינא דמדאורייתא מעות קונות אלא מדרבנן גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה תקנו דמעות אינן קונות ועדיין המקח ברשות המוכר לאונסין ולחזרה הלכך אם היתה עלייתו של לוקח מושכרת למוכר או של מוכר ללוקח קונין מעות : ט השוכר אומן ומשך כלי מלאכתו נגמר השכירות ואם הוא קבלן גם האומן אינו יכול לחזור בו . ואם הוא שכיר יום יכול לחזור בו אע"פ שנגמר השכירות : י הבא לחזור מדבריו אחר נתינת המעות צריך שיקללנו הדיין ויאמר לו מי שפרע מאנשי דור המבול הוא יפרע ממך אם אינך עומד בדיבורך : יא נתן מעט מעות לערבון על מקח גדול קנה הכל בקרקע קנין גמור ובמטלטלין לענין לעמוד במי שפרע על הכל במי שחוזר : יב דברים שאמר ליתן מתנה לחבירו אף על פי שיכול לחזור בו יש בו משום מחוסרי אמנה והני מילי במתנה מועטת אבל במתנה מרובה אין בו משום מחוסרי אמנה . וצריך שלא ידבר אחד

פלפולא חריפתא

פרק שלישי [א] מי שמשלם הקרן כו' . בפנים בסימן ג' : [ב] אע"פ שנשבע לאחד כו' . זה פי' הראב"ד דבפי' שבועת הפקדון ושם לא פסק כן ועיקר : [ג] הדרא כפי היוקר. אינו מפורש בפנים : [ד] או הורישה. שכתבה בחייו לאחד מיורשיו . כ"כ בפנים ויש חולקים אבל בטור סי' ק"ג כתב כמו בפנים : [ה] נ"ל דס"ג ששומר צריך לישבע פטור : [ו] אבל גנבה כו' . גמרא : [ז] גנב שגנב מרשותו. הכי מוקמינן לה בסוף הגוזל בתרא ככתוב שם בפנים : [ח] אלא בטפח הסמוך לגגו. או בטפח הסמוך לקרקע אפי' לא יתנם באמצע הכותל רק שיכניסם טפח לתוכו כ"כ בטור שם : [ט] שניהם פטורים. ומיהו לא לגמרי אלא כשות רע משלם מיהת מה שנהנה וכך הוא ליה לפרש :

[י] ה"ג בטור סימן רנ"ב הטה החבית ונטל ממנה רביעית ונשברה אינו חייב אלא ברביעית אבל הגביהה ליטול ובקצור כ"י גרסינן הכי הטה את החבית ליטול ממנה רביעית ונשברה אחר כך פטור ועוד כתוב שם התמילה חייב וכבר הגהתיו גם כן בפנים גם בטור כתבו :

פרק רביעי [א] ואין עושין בו חליפין . גם בפנים סתם אבל י"ל דסמיך אדלעיל שכתב דקנין דמתני' דוקא בתורת דמים ש"מ דזהב אף לגבי כסף אינו נעשה חליפין : [ב] וכן כל מטבע שנפסל. אפילו של כסף : [ג] וכל המטלטלים קונין כו' . עיין בפרק קמא דקידושין סימן נ"ט ומה שכתבתי שם בס"ד : [ד] ה"ג ואם לאו אסור . וכה"ג מטבע : [ה] ה"ג כמה הן קנה . תמהני שהשמיט החליף

נפה ויחשוב דבר אחר בלב : יג המפקיד דבר אצל חבירו ואמר לו הא ביתא קמך אפילו שומר חנם לא הוי : הנותן מעות לחבירו על חפץ לקנותו אע"פ שלא נגמר המקח יכול זה להשתמש במעות הלכך חייב באונסיהן אפילו הם עדיין בעין אפילו חזר בו מן המקח ואמר לבעל המעות קבל מעותיך ונאנסו אחר כך חייב : יד דברים בלא מעות אפילו יש עמהם משכון אינם בכלל אמרו אבל יש בהם משום מחוסרי אמנה וה"מ שלא נשתנה שער אבל אם נשתנה אין בהם משום מחוסרי אמנה · ודברים [עם] מעות בין לוקח בין מוכר יכולין לחזור בהם אבל עומדין בכלל אמרו . והני מילי אם חוזרים מחמת יוקרא וזולא אבל אם חוזרים מחמת אונס אחר אפילו מי שפרע ליכא : טו הלכתא פחות משתות [נקנה] מקח ולאחר הוי מחילה . שתות בין שתות מקח כגון שוי שיתא בחמשא בין שתות מעות כגון שוי שבעה בשיתא קנה ומחזיר אונאה בין נתאנה מוכר בין נתאנה לוקח . יותר משתות כגון שוה ארבעה בחמשא בטל מקח ושניהם חוזרים . [ו] כל זמן שהמתאנה יכול לחזור גם המאנה יכול לחזור בו אבל אם נתרצה המתאנה גם המאנה אין יכול לחזור בו [וכן אם נתאנה לוקח ושהה בכדי שיראה גם המוכר המאנה אינו יכול לחזור בו] ובין שתות לענין תביעת אונאה ובין יתר משתות לענין בטול מקח שיעורו של לוקח בכדי שיראה לתגר או לקרובו . [ואם שהה יותר הוי מחילה] [ז] אבל מוכר בשתות לעולם תובע אונאתו עד שיתברר שנזדמן לו מכר מגד אחר כזה וידע שטעה . והני מילי דטעה בשומא אבל נודע שהיה מום במקח לעולם חוזר : טז אין אונאה ללוקח אלא בלוקח מן התגר אבל לוקח מבעל הבית כלי תשמישו אין אונאה ללוקח. ודוקא בשתות. ודוקא שידע הלוקח שהמוכר בעל הבית אבל לא ידע או שקנה על ידי סרסור או יתר משתות דינו כלוקח מתגר . ובעל הבית שנתאנה יש לו אונאה : יז האומר לחבירו אני מוכר לך או לוקח ממך על מנת שאין לך אונאה יש לו אונאה אלא אם כן פירש בהדיא חפץ זה אני מוכר לך במאתים אני יודע [ח] שאינו שוה [אלא] מאה על מנת שאין לך אונאה או איפכא : יח הנושא ונותן באמנה אין להם אונאה זה על זה ולא יחשב היפה באמנה והרע בשוויו אלא שניהם באמנה או בשווי ונותן לו שכר כתף וגמל ושכר עצמו [ט] כפי המנהג : יט מטבע דינו לענין אונאה כשאר הפצים פחות משתות מחילה שתות מחזירו לרב אלפס . ולדעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל פחות מי"ב מחילה שנים עשר מחזירו [י] ושיעור חזרתו בכרכים בכדי שיראה לשלחני . בכפרים עד ערבי שבתות . ומדת חסידות לקבלה לעולם אם מכירה [כ] אלא שבמטבע היכא דלא פחתה כדי אונאה לכתחלה מותר להוציאה ביפה . ובשאר דברים מסתפק אדוני אבי הרא"ש ז"ל אם מותר לכתחלה לאנות עד שתות וטוב להחמיר : כ סלע שעמד על שקל מותר לקיימו וכן שקל על דינר ודינר על חציו . אבל קודם שעמד על שקל מיד כשפיחת כדי אונאתו אסור לקיימו וכן באחריני . והיכא שחסר כדי אונאתו לא ימכרנה להרג ולחרס ולא יעשה ממנו משקל . ולא יקבנו ויתלנו בצואר בתו אלא יתיכנו . והני מילי אם הנקב מן הצד אבל באמצע יכול לנקבו ולתלותו בצואר בתו : מאן דמוקי נפשיה אזוזי אינו אלא עין רעה [אי נפיק ע"י הדחק] : רב אלפס פסק דאין אונאה במקח של פרוטות עד שיהא במקח מעה כסף ואדוני אבי ז"ל פוסק דיש אונאה לפרוטות : אין ב"ד יושבין לדון על פחות משוה פרוטה אפילו על גמר דין שכבר נזקקו על שוה פרוטה : כא עבדים שטרות וקרקעות אין אונאה לא במכירתן ולא בשכירותן ושכירות דמטלטלין יש בה אונאה : וחטים שזרען בקרקע מיבעיא אם יש בהם אונאה ולא איפשיטא ולא מפקינן ממונא . ופסק רב אלפס דאף ביטול מקח אין בהם כלל . ור"ת פסק דאין בהם ביטול מקח עד פלגא אבל אם הטעוהו בכפל המקח בטל . וכל אלו שומר חנם שנתנום לו לשמרם אין צריך לישבע עליהם שלא פשע שאפילו אם פשע בהם פטור אם לא שהזיק בידים ולא שומר שכר משלם אם נגנבו וגם הוא פטור מפשיעה אבל שכרו מפסיד עד שישבע ששמר כראוי ואם קנו מידן שיתחייבו כדין שומרים חייבין . ודוקא באלו אבל בכל שאר דברים אפילו בס"ת ומרגליות יש בהם אונאה : כב אסור להונות אפילו בדברים כגון לומר לו בכמה מקח זה והוא אינו חפץ לקנותו ולומר לחמרים לכו אצל פלוני שמוכר תבואה ואינו מוכר ולא יאמר לגר ולבעל תשובה זכור מעשיך ומעשה אבותיך וכיוצא באלו. ואסור לכנות שם לחבירו [ל] כדי לביישו אפי' הוא רגיל בו ויותר צריך להזהר באונאת אשתו ובאונאת הגר : כג אין מערבין מעט פירות רעים ביפים כדי למכור אותם בתורת יפים אפילו חדשים בחדשים . וכ"ש חדשים בישנים. וכן אם קנה ממנו חדשים אסור לערב בהם ישנים . וביין מותר לערב דוקא בין הגתות [מ] רך בקשה וקשה ברך. אין מערבין שמרי חבית זו בחבית אחרת אפילו קנה ממנו ב' חביות . אבל באותה חבית נותן לו השמרים אפי' קנה יין כל מדה בסך ידוע מערב השמרים עם היין ומודד לו : מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו אא"כ מודיע ללוקחין . ולתגר אסור למוכרו אפילו אם הודיעו . ובכל מקום כפי מה שנהגו לערב בו מים בין הגתות מערבין אפי' עד החצי ובמקום שרגילין שכל אדם טועם מה שלוקח מותר לערב מה שירצה : כד התגר מותר לקנות מה' גרנות וליתן לתוך אוצר אחד ובלבד שלא יכוין לערב שמכוין לקנות מתבואה טובה שיצא עליו קול שקונה ממקום טוב וקונה גם מהרע לערבו עמו . ומותר לחנוני לחלק פירות לתינוקות להרגילם אליו . [ומותר למכור בזול כדי שירגילו לקנות ממנו] ומותר לבור הפסולת מתוך מה שמוכר אבל אם בורר למעלה ומניח הפסולת למטה אסור וכל מה שמוכר כגון (בגדים) [אדם] או כלים שנים אסור לצבעו כדי שיהא נראה יפה אבל בכלים חדשים מותר : ואין נופחין קרבים כדי שיראו גדולים ולא שורין בשר במים כדי שיראה שמן :

איזהו נשך פרק חמישי

א בכל דבר שמלוה ברבית עובר בשני לאוין לאו דנשך ולאו דתרבית חוץ מקרקע שאם הלוה עשרה גפנים טעונים באחד עשר אין בו משום רבית : ב אם לקח רבית וצריך להחזירו ומחל לו הלוה יצא ידי השבה אבל בשעת לקיחת רבית אפילו אמר לו אני מוחל לך ואני נותן לך בתורת מתנה אסור ליקח אותו : ג אסור לגנוב כדי לצערו ורוצה להחזירו לו : ד אחין שבאים לחלוק קרקע לא ימדוד לאחד בימות הגשמים ולאחד בימות החמה : הטומן משקלותיו במלח והמרתיח המדה עובר מיד אפי' לא רימה בהם : ה אבק רבית אינה יוצאה בדיינין אפילו אם תפס הלוה משל מלוה אחר שנתנו מוציא מידו : רבית קצוצה יוצאה בדיינין מת אין מוציאין מיורשיו אלא אם כן היה דבר מסוים ועשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת : ו שנים שמהלכין בדרך וביד אחד מהם קיתון של מים אם שותים שניהם ימותו ולאחד יספיק עד שיגיע לישוב חייו קודמין וישתה ויחיה : ז יצא שער של עיירות אע"פ שלא יצא עדיין השער הברור פוסקין עליו שאומר לחבירו הא לך מעות כפי מה ששוין עתה ולפ"ז הסך תתנם לי כל השנה כשיעור אלו המעות אף אם יוקירו ואפילו אין לו חטים למוכר וכשבא ליתן לו חטים אחר שנתיקרו אם ירצה יתן לו מעות כפי שווי החטין לפר"ת ולרשב"ם מעות אינו יכול ליתן לו אבל יכול לשום החטים במעות וליתן לו בהם פירות אחרים. אבל אם היה לו מלוה בידו ואמר לו המעות שיש לי בידך תן לי בהם חטים כל השנה כפי השער של עכשיו אם יש חטים למוכר מותר ואם לאו אסור : ח אמר לחבירו הלויני מנה אמר לו מנה אין לי חטים יש לי שאני נותן לך במנה ונתנם לו כשער של עכשיו וחזר ולקחם ממנו בפחות אבק רבית הוא ואינה יוצאה לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה ודוקא שאמר לו הלויני מנה אבל אמר לו הלויני חטים ולקח ממנו בפחות מותר : ט הפוסק על השער צריך שלא ירויח הלוקח כלום בדבר ואם מנהג ליתן מעות לסרסור צריך שיתנם הוא וצריך שינכה למוכר החסרון שהיתה שתבואה מתחסרת בביתו לפי הזמן ולפי המדה והפוסק על השער כשיש לו צריך להודיע למוכר שסומך עליו דאם לא כן אם חוזר בו אין כאן מי שפרע : י כל אגר נטר ליה אסור : יא מי שמקדים מעות לחבירו בשטוה ליתן לו חמש חמש תלות בדינר לזמן פלוני והן שוות עתה ארבע ארבע אם יש לו [א] אלא שאינו בעיר מותר אם אין לו אפילו יש לו הקפה ביד אחרים אסור : יב מי שלוה מעות מחבירו ומצא בהן יתרון אם יש לו לתלות בטעות כגון שהן יתרים מנין שלם כפי מה שרגילין למנות צריך להחזיר ואם לאו אין צריך להחזיר אפילו אם הנותן אדם שאינו רגיל ליתן מתנה ולעולם לא היה לזה עסק עמו אבל אם אומר הנותן טעיתי חייב להחזיר : יג מותר להקדים מעות לנגן ליתן לו דלועים לזמן פלוני בני אמה אמה בזוז *ושוים עתה בני זרת זרת אפילו אין לו בני אמה אמה : יד ההולך לחלוב עזיו ולגזוז רחליו ולרדות כוורתו ואמר לחבירו מה שעזי חולבות ורחלי גוזזות וכוורתי רודה אני מוכר לך בדבר ידוע הן רב הן מעט מותר אבל מכר לו כך וכך מדות בכך וכך מעות והוזיל גביה אסור : טו מותר ליתן לחבירו מעות על חבית של יין כפי מה ששוה עכשיו ולהתנות אם יתיקר או יזדלזל עד זמן מכירת היין יהא ברשותי אם יחמיץ יהא ברשותך שתפסיד אתה : טז המלוה מעות לחבירו לא ידור בחצירו חנם אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר ולא ישכור ממנו בפחות . ולא יעשה מלאכתו בעבדו אפי' הוא בטל וכן הוא צריך ליזהר [ב] שלא יקבל שום טובת הנאה ממנו אפי' בדבר שהוא עושה בלא הלואה אם עושה אותו בלא רשותו שכיון שעושה בלא רשותו נראה שסומך עליו שבשביל מעותיו שבידו יסבול לו . אבל אם עושה אותו ברשותו בדבר שהיה עושה אותו בלא הלואה מותר אם אינו דבר של פרהסיא כגון לדור בחצירו ולעבוד בעבדיו ובבהמותיו ואם הלוהו ודר בחצירו דקיימא לאגרא הוי אבק רבית ואם פרעו ואחר כך בא להוציא ממנו השכירות אין מוציאין מידו . אבל אם לא פרעו חושבין השכירות ומנכין לו מן הקרן אף על גב דבמשכנתא קיימא לן (לקמן סימן לד) כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא . ואם אמר לו הלויני ודור בחצירי רבית קצוצה היא ויוצאה בדיינים אבל בחצר דלא קיימא לאגרא אפי' גברא דעביד למיגר הלויני ודור בחצירי לא מפקינן מיניה הלוהו ודר בחצרו אפי' אבק רבית ליכא ואפי' לצאת ידי שמים אינו צריך להחזיר : יז המלוה על הבית לדור בו בנכייתא רבינו תם [ג] והר"י מתירין רש"י והר"ם במז"ל אוסרין : יח האי מאן דמסיק זוזי בחבריה ברבית ויקא אזלי ארבע גריוי בזוזא ויהיב ליה חמשא בזוזא כי מפקינן מיניה חמשא מפקינן מיניה [ד] ואם נתן לו בו גלימא והיא קיימת מפקינן לה מיניה : יט מקח שנעשה באיסור כגון שהוסיף במקח משום אגר נטר או שפסק על השער קודם שיצא [שער] השוק ונתקיים בקנין המקח קיים אם לא נתייקר השער ואינו יכול לבטלו אע"פ שנעשה באיסור : כ האי מאן דמסיק בחבריה תריסר זוזי ברבית והוגר ליה ביתא דשוי עשרה בי"ב כי מפקינן מיניה תריסר מפקינן מיניה : כא בית ששוה שכירותו עשרה זהובים אם יפרע לו מיד . יכול להשכירו בשנים עשר זהובים לקבל השכירות לחדשים. אבל בית ששוה עתה להמכר בעשרה זהובים אסור למכרו בשנים עשר כדי לקבל המעות לחדשים אבל אם התנה עמו תחלה לקבלם לשנים עשר חדש יכול להניח לו קצת כדי שיתנם לו מיד . לוקח אדם מלוה של חבירו בפחות ואין בו משום רבית : כב סחורה שאין שומתה ידועה מותר למכרה ביוקר בשביל המתנת המעות ובלבד שלא יאמר אם מעכשיו בכך ואם לאחר זמן בכך וכך . אבל אם שומתה ידועה או שאמר אם מעכשיו בכך וכו' אסור אפי' אם המוכר עשיר שאינו צריך להמעות והסחורה אינה נפסדת אצלו : מי שיש לו סחורה שנמכרת כאן בזול ובמקום אחר ביוקר ואמר לו חבירו תנה לי ואוליכנה למקום היוקר ואמכרנה שם וכך אפרע לך אם אחריות ההליכה על הלוקח אסור ואם הוא על המוכר מותר וכגון שיתן לו [ה] שכר טרחו על הליכתו שמה ואם המוכר אדם חשוב [ו] שפוטרין ללוקח מן המכס בשבילו מותר אפילו אין נותן לו שכר טרחו : כג מותר אדם להלוות מנה לחבירו שילוהו לריוח המלוה עד שיהו שני מנים ויהיה באחריות המלוה עד אותו זמן וכשיהיה שני מנים יהיו שני המנים מלוה ויהיה הריוח של הלוה ובלבד שיתן לו [ז] שכר עמלו עד שיהיה שני מנים : כד מכר לו שדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו קנה בשדה כשיעור זוזיך כל אחד אוכל פירות כפי מה שיש לו בשדה ואם אמר לו כשתביא מותר המעות קנה מעכשיו שניהם אסורים לאכלם אלא יתנם ביד שליש אם יגמר המקח יתנם ללוקח ואם לא יגמר יתנם למוכר ואם אמר לו לכשתביא המותר קני אז מוכר מותר ולוקח אסור לאכלם ואם אמר לו קני מעכשיו וזוזי ליהוו הלואה גבך אז לוקח מותר לאכלם ומוכר אסור : כה משכן לו בית ואמר לו כשתרצה למכרו לא תמכרנה אלא לי במעט דמים שמוסיף לו על דמי ההלואה אסור בשויה מותר : כו מכר לו שדה ואמר לו המוכר לכשיהיו לי מעות תחזירנה לי ותקבל מעותיך אסור [ח] אמר הלוקח מעצמו אחזירנו לך כשיהיו לך מעות מותר : כז כל תנאי שהלוקח הי' לו להתנות לטובתו והמוכר אמר מעצמו שיעשנו ולא החזירו הלוקח אינו תנאי ודוקא שלא הזכיר התנאי [ט] בתחלת הקנין ולבסוף קודם שיגמר הקנין הזכיר אבל אם בתחלת הקנין אמר מוכר ללוקח קני אדעתא דהכי הוי תנאי וצריך לקיימו : כח ההוא שכיב מרע דכתב גיטא לדביתהו [י] ולא פירש בו אם מתי ולבסוף אמרה לו אל תחוש אם תעמוד לא אנשא לאחר אינו תנאי והיא יכולה להנשא לאחר דפטומי מילי נינהו : כט הלוהו על שדהו ואמר לו אם אין אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי הוי אסמכתא ולא קנה אלא אם כן אמר הרי היא שלי מעכשיו אז קנה . ואם תחלה כשמשכנה לו הקפיד שלא למשכן אלא זו דוקא קנה אפילו בלא מעכשיו [ואם א"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו אפילו לא א"ל מעכשיו מהני] שאינו יכול להגבותו ממקום אחר ולא זה יכול לתבוע ממנו ממקום אחר ומיהו אם רצה לוה יכול לסלקו במעות: ל מי שהתנה [כ] לפרוע לחבירו מעידית והיה לו עדי עידית ונפסדה קיימא עידית במקום עדי עידית ואינו פורע לו אלא מבינונית : לא הלוהו על שדהו ואמר לו אם לא תתן עד ג' שנים הרי היא שלי ולא אמר מעכשיו בענין שהמקח קיים ואכל הפירות [ל] צריך להחזירם : לב דבר שהוא שלו וראהו ביד אחר ולא תבעו מחמת שאינו יודע שהוא שלו לא הוי מחילה ואם הוא יודע ומוחל אע"פ שטועה ולכך הוא מוחל מפני שסבור שזה זכה בו בדין הויא מחילה הלכך המוכר שטר חוב לחבירו בעדים אע"פ שאינו נמכר אלא בכתיבה ומסירה והלך הלוקח וגבה [בו] וידע המוכר שגבאו מה שגבה גבה: לג מי שאמר לחבירו קנה לי שדה מפלוני ואמר המוכר לשליח על תנאי לכשיהיה לי מעות שיחזירנו לי והשיב השליח אתה והלוקח חברים בטוב תתפשרו אינו מכור אלא על זה התנאי וצריך להחזירו ופירות שאכל אבק רבית [מ] ואינה יוצאה בדיינין : לד כללא דמשכנתא דבמקום שנהגו שהלוה מסלק המלוה בכל שעה שירצה דומה טפי לרבית שהקרקע היא ברשות הלוה והמעות הם הלואה אצלו אבל במקום שנהגו שלא לסלקו עד זמן הקצוב דומה למכר ואיכא היתרא טפי הלכך לר"י ולרש"י ז"ל באתרא דלא מסלקי אפילו בלא נכייתא שרי וכן משכנתא דסורא שטוסין אותה לשנים ידועות וכותבין במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף ואפילו מרחיבין הזמן מאד אע"ג דמצי מסליק ליה ומנכי ליה מחובו כפי מה שאכל . ובאתרא דמסלקי

פלפולא

ההליך המור בפרה וטלה ומשך הפרה ולא הטלה לא קנה וכתבו בטור סי' ר"ג : [ו] כל זמן שהמתאנה יכול לחזור. הוא פי' של הר"ר יונה : [ז] אבל מוכר בשתות כו'. משמע דביתר משתות לא ואולי משום דמתני' באונאה איירי ועלה אמר ר"נ לא שנו אלא לוקח כו' וגם בטור סימן רכ"ז סתם הדבר באונאה ומיהו הרמב"ם כתב וז"ל בבטול מקח ובקצור כתב יד כתוב אבל מוכר לעולם הובע אונאתו בשתות וחוזר בו ביותר משתות : [ח] שאינו שוה מאה . בקצור כ"י שאינו שוה אלא מאה כדגרס בפנים וכ"כ בטור : [ט] כפי המנהג. השכר עצמו להוד קאי . ועיין בטור סימן רכ"ז : [י] ושיעור חזרתו. בפנים בסימן דלקמן : [כ] אלא שבמטבע כו'. הא אלא אינו מדוקדק דמשמע מיניה דמדת חסידות אף בשאר דברים ולא שנאו כן במשנה : [ל] כדי לביישו. כן מוכח מפרש"י : [מ] רך בקשה. מכאן הקשיתי על מהר"ו כ"ן שלא הגיה בש"ע סימן רכ"ח :

פרק חמישי [א] אלא שאינו בעיר . בגמרא לא אמרו אלא עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח : [ב] שלא יקבל שום טובת הנאה ממנו . עיין לקמן סימן ע"ט : [ג] ר"ת ור"י

חריפתא

מתירין גרסינן והוי יודע דכי כתב הר"י ר"ל הר"ר יונה וכי כתב ר"י בלא ס"א ר"ל רבינו יצחק בעל התוס' ועיין סימן ל"ד : [ד] ואם נתן לו כו'. בפנים סימן דלקמן : [ה] שכר טרחו . עי' מ"ש בזה לקמן סי' ס"ב : [ו] שפוטרין ללוקח מן המכס בשבילו. וא"כ נקטו להו שוקא בחזרתן והדא מתרתי נקט ולא ס"ל דבעינן תרוייהו וכדמשמע לכאורה בגמרא : [ז] שכר עמלו . וכ"כ בטוי"ד סימן קס"ח וכן לשון המרדכי ונראה דה"ס . מזונות כדמשמע בפנים אלא כלומר בדבר מועט סגי כדאתני מעיקרא כדלקמן סימן ל"ט ועיין בסימן ס"ב: [ח] אמר הלוקח מעצמו. ודוקא כו' כדלקמן : [ט] בתחלת הקנין . עיין בפנים : [י] ולא פירש בו כו'. רש"י : [כ] נ"ל דה"ג לפרוע לחבירו מעידית והיה לו עידי עידית ונפסדו ושוב מצאתי שכך הגיה הב"י בלשון הטור סימן ק"ב : [ל] צריך להחזירם. פי' אותן שאכל אחר שלש שנים כמ"ש בפנים וכ"כ בטוח"מ סימן ר"ז ולפי שלא מצאתי כך בקיצור כ"י לא הגהתיו : [מ] ואינה יוצאה בדיינין. כ"כ בח"מ ס"ס קפ"ב ובי"ד ס"ס קע"ד ושם כתב הב"י דמשום אבק רבית אינה יוצאה אבל מטעם מחילה בטעות יוצאה ע"כ ומהר"ו כ"ן בח"מ ש"ע סימן קפ"ג לא ישרו בעיניו דבריו אלו אבל פשטות דברי הרא"ש נראה

בלא נכייתא הוי אבק רבית ואינה יוצאה בדיינים ובנכייתא שרי [נ] אלא שרש"י אסר בבתים ור"ת ור"י לא חלקו בין בתים לשדות . ולרב אלפס באתרא דמסלקין בלא נכייתא הוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינין ובנכייתא הוי אבק רבית ובאתרא דלא מסלקי בלא נכייתא הוי אבק רבית לכולי עלמא ובנכייתא פליגי בה [ס] והלכתא כמאן דאסר . ודעת אדוני אבי הרא"ש כר"י ור"ת . ואפילו באתרא דמסלקי למיחזי כרבית אם אמר הלוה יחשוב לו פירות שאכל וינכה אותם בחובו שאיני רוצה ליתן רבית לא שמעינן ליה אפילו לא אכל אלא כדי החוב כ"ש אם אכל יותר שאין מוציאין ממנו שאינו אלא אבק רבית ואי מסלקינן ליה בלא זוזי הוי כאילו מוציאין מידו שמתחלה לא אכלם (אלא) בתורת פרעון חובו הלכך לא מסלקינן ליה בלא זוזי ולרש"י אפילו בלא נכייתא ולרב אלפס דוקא בנכייתא . משכנתא באתרא דמסלקי אין בעל חוב גובה ממנה מיורשי המלוה ואין הבכור נוטל בה פי שנים ושביעית משמטתה והמלוה יכול לכוף ללוה לפדותה בכל עת שירצה ואם בא הלוה לסלקו אפילו לאחר שלקט הפירות והם עדיין תחת האילן מסלקו ונוטלן אבל אם הגביהם ונתנן בכליו שוב אינו נוטלן ממנו . ואם אמר הלוה לא תאכל הפירות כי אני רוצה להביא לך מעותיך ואפילו אמר שאין לו מעות אלא שרוצה לטרוח כדי להביאם מאותה שעה ואילך אינו רשאי לאכול פירות . ובאתרא דלא מסלקי בעל חוב גובה ממנה ובכור נוטל בה פי שנים ואין שביעית משמטתה.[ע] ואפילו באתרא דמסלקי תוך שנתו אינו יכול לסלקו . ובמקום שנוהגין שאם לא יפדה הלוה המשכנתא בזמן ידוע כגון בתחלת השנה שלא יוכל לפדותה כל אותה השנה קרי בה אתרא דמסלקי ולא חשיב אתרא דלא מסלקי אלא כשאינו יכול לסלקו עד זמן שקבע לו: **לד** [פ] אמר מלוה בתחלת ההלואה מסתלקנא אפילו הוא באתרא דלא מסלקי צריך להסתלק וכ"ש אם אמר לא מסתלקנא שאינו יכול לסלקו אפילו באתרא דמסלקי אבל אם בתחלת ההלואה לא אמר כלום אלא שעבד לו שדהו סתם ובשעת מתן מעות אמר לו לוה על מנת שתסתלק והוא באתרא דלא מסלקי אפילו הודה לו המלוה אינו מועיל בלא קנין אבל באתרא דמסלקי ואמר ליה לא מסתלקנא מועיל בלא קנין : **לה** משכנתא אם בא הלוה למוכרה אותו שהיא בידו קרוב לקנותה מבעל המצר ואפילו אם קנאה אחד מבני המצר הוא מסלקו ואם בתחלת המשכונא בא המצרן לערער ולומר אני אלוה לך כי שמא אתה מכוין להערים למוכרה לאחר אין שומעין לו כי יכול הלוה לומר זה נוח לי ללוות ממנו ואם נראה לדיין שיש ערמה בדבר שומעין לו : **לז** שנותן עסקא לחבירו אסור לחשוב חלקו שיעלה מן הריוח ולכלול אותו עם הקרן ולכתוב שטר על הכל : **לח** מי שהלוה על השדה אסור להחכירה ללוה בדבר ידוע לשנה אפילו כתוב בשטר שמשתה בידו זמן רב קודם שהחכירה : **לט** אין לאדם לקבל מעות ולא סחורה ולא בהמה בתורת עיסקא דהיינו שהמקבל נוטל חצי השכר וחצי אחריות הקרן עליו אא"כ נותן לו הנותן שום דבר אפילו כל שהוא בכל יום בשביל עמלו [צ] ואם פסק עמו בדבר מועט לכל הימים סגי . ואם המקבל היה מתעסק תחלה במה שהוא נותן לו לעסקא אין צריך ליתן לו שכר עמלו : **מ** המושיב חבירו בחנות לא יהא לוקח ומוכר דברים אחרים ואם לקח ומכר השכר לאמצע [ק] ואם לקח במעותיו השכר לאמצע: **מא** הלוקח מעות מחבירו ליקח בהם פירות לחצי שכר לא יקח בחלקו חטין ובחלק חבירו שעורים אלא הכל בשוה . הלוקח מעות מחבירו ליקח בהם פירות למחצית שכר רשאי ליקח בהם כל מין שירצה חוץ מכסות וכלים . הנותן מעות לחבירו ליקח בהם פירות למחצית שכר רשאי לקנות גם לעצמו מאותו המין ובלבד שלא ימכור ביחד: הנותן מעות לחבירו ליקח בהם פירות למחצית שכר ואמר לא לקחתי אין עליו אלא תרעומת [ר] : **מב** שטר שכתוב בו פלגא באגר ובהפסד[ש] כשר שיש לנו לפרשו פלגא באגר ותרי תילתי בהפסד או פלגא בהפסד ותרי תילתי באגר ואפי' פירש בו חצי בשכר וחצי בריוח אין בו איסור ללוה אלא למלוה : **מג** הנותן פרה וחמור לחבירו בתורת עסקא שיחלקו בשכר שישביחו ובוולדות צריך ליתן לו גם שכר עמלו לוולדות . מקום שנהגו לחלוק הוולדות מיד חולקין מקום שנהגו לגדל יגדלו . ובמקום שאין מנהג יטפל בוולדות בדקה שלשה חדשים ובגסה חמשים יום . מכאן ואילך נוטל חצי השכר שהוא שלו והחצי מהחלק השני ובלבד שיחלקו ע"פ ב"ד . השם בהמה לחבירו שיטפל בה ויחלקו בשבחה צריך להטפל באתונות שמנה עשר חדש ובבהמה דקה עשרים וארבעה חדש . ואם בא לחלוק קודם הנותן מעכב עליו : **מד** שני שותפין בדבר שוה כגון זוזי [ת] טבי וטבי או תקולי ותקולי יכול אחד לחלוק בלא דעת חבירו אבל אינם שוים אין א' יכול לחלוק בלא דעת חבירו : **מה** אם אחד מבעלי הדינין חושד לדיין שמטה הדין כנגדו צריך להודיעו אפילו לא שאל לו אבל בעלמא אין צריך להודיעו אלא אם כן שאל לו מאיזה טעם דנתוני : **מו** אסור לאדם להשכיר מעותיו בדבר ידוע בלשון שכירות וה"מ כשהשוכר רוצה להוציאם אבל אם מחזירם לו בעין ואינו נושם אלא כדי להראותם או להתלמד בהם מותר : **מז** מותר לאדם לומר לחבירו הילך זוז והלוה לפלוני ודוקא שאומר כן מעצמו בלא דעת הלוה וגם לא יחזור ויקחנו מן הלוה וגם שלא יאמר הלוה למלוה אני לא אתן לך אבל פלוני יתן לך לאהבתי באיזה צד מאלו אסור . מותר לאדם לומר לחבירו הילך זוז ואמור לפלוני שילוה לי מעות ודוקא באומר למי שאינו סומך על שלחנו אבל למי שסומך על שלחנו אסור : **מח** השוכר שדה מחבירו בעשרה כורין לשנה יכול לומר לו הלויני מאה דינרין מה שאוציא עליה בעבודתה ואתן לך שנים עשר כורים [לשנה] ואחזיר לך המאה אבל השכיר ממנו חנות בעשרה זהובים אסור לומר לו הלויני מאה דינרין לקנות סחורה למכור בחנות ואוסיף לך בדמי השכירות אבל אם הלוה המאה דינרין כדי ליפות החנות ולתקנו מותר כמו בשדה: **מט** מותר להשכיר חפץ ולהתנות שאם ישבר שיהא אחריות השבירה על השוכר ובלבד שיהא הפחת שמשעת משיכה עד שעת שבירה על המשכיר ולא ישומו אותה אלא כפי מה שתשוה בשעת שבירה . [א] ויורה מותר להשכירה ולהתנות שמה שיחסר ממשקלה שישלם לו : **נ** מעות של יתומים קטנים מותר להלוותן ברבית דרבנן[ב] ואין נותנין מעותיהם אלא לאדם נאמן ועשיר [ג] ולא מקבל עליה שמתא דרבנן ונותנין אותם לו בפני בית דין קרוב לשכר ורחוק להפסד : **נא** מי שאמר לחבירו יש לי כלי בידך בסימנין של כך וכך אין צריך להראותו לו . אם אמר לאפוטרופא של יתומים הפקדתי כלי ביד אביהם שסימן שלו כך וכך ומביא עדים על זה ואנו רואין בו אותו סימן צריך להראותו לעדים ויכירוהו ואם הוא זה נותנין אותו לו : **נב** נכרי אסור מדרבנן להלוות לו ברבית יותר מכדי חייו ולצורבא מרבנן מותר והאידנא נהגו היתר לכל . ומומר מותר להלוותו ברבית ואסור ללוות ממנו ברבית . ואסור לשום פרה מחבירו בדמים שיהא כל האחריות עליו וליתן לו חצי מהשבח אבל יכול לשומם בדמים וליתן לו שכירות ויהא האחריות על הנותן עד שעה שתמות ואם תמות ישלמנה לו כפי מה שהיתה שוה בשעת מיתה: **נג** ישראל שלוה מהנכרי או הלוה לו אסור לישראל להיות ערב אלא אם כן קבל עליו הנכרי [שלא] לדון עם הערב תחלה והאידנא שנגס הם [אין] תובעין לערב תחלה מסתמא הוי כאילו קבל עליו : ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית ובקש להחזירם לו ואמר לו ישראל אחר תנם לי ואני אעלה לך או אפילו אמר אעלה לו כדרך שאתה מעלה לו אסור [ד] אפילו העמידו אצל הנכרי אא"כ נטל הנכרי המעות מיד הראשון ונתנם לשני או אמר לו הניחם על גבי קרקע והפטר : **נד** נכרי שלוה מעות מישראל ברבית ובקש להחזירם לו ואמר לו ישראל אחר תנם לי ואני אעלה לך או אפי' אמר ואני אעלה לו כדרך שאתה מעלה לו מותר .

ואם העמידו אצל ישראל אסור לר"ת דוקא כשנטל ישראל המעות מיד הנכרי ונתן לישראל ולר"ח ולרש"י בכל ענין : **נה** ישראל שאמר לנכרי לוה לי מעות מישראל בשמך ומאי דיהבת ליה קרנא ורווחא עלי והמלוה לא ידע שבשביל ישראל לוה אותם ולבסוף ידע מותר ואפילו עשאו שליח בפני עדים וכ"ש אם נתן משכונו לנכרי ללוות עליו ברבית שמותר ואפילו אם ילך הנכרי יכול ישראל בעל המשכון לפרוע קרן ורבית . ומשכון של נכרי ביד ישראל והלך ומשכנו לישראל אחר שיקח הוא הרבית מכאן ואילך מותר ובלבד שיאמר לישראל הריני מוכר לך כל זכות ושעבוד שיש לי במשכון זה ואין לי עסק עמך ולא לך עלי ואם לאחר זמן רצה זה הישראל [השני] ליטול מן [הראשון] קרן ורבית ולהחזיר לו משכונו מותר מפני שהוא כחוזר ומוכרו לו : **נו** וישראל שנתן משכון לחבירו ללוות עליו מן הנכרי מותר אבל בלא משכון אסור . אבל אם השליח אומר לנכרי הלוה מעות לישראל פלוני והוא יתן לך קרן ורבית והאמינו הנכרי מותר אם סומך על הלוה ולא על השליח : ונכרי שאמר לישראל לוה לי מעות מישראל ברבית על משכון זה מותר ובלבד שיהא אחריות המשכון על המלוה מיד בהגיעו ליד ישראל השליח וכן אחריות המעות [וכן אחריות המשכון להחזיר לנכרי ואחריות המעות] בשעת פרעון יהיו עליו מיד כשיצאו מן הנכרי ואם אינו מאמינו יתנה עליו שלא יהא נאמן לומר [ה] נאנס או נאבד אלא בעדים : וישראל שאמר לנכרי הילך שכרך והלוה מעותי ברבית אסור ונכרי שאמר לישראל הילך שכרך והלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור לעשות כן משום מראית העין [מעותיו של ישראל מופקדות אצל נכרי מותר להלוותן ברבית] מעותיו של נכרי מופקדות אצל ישראל אסור להלוותם ברבית : **נז** ישראל שלוה מעות מן הנכרי ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם עד שלא נתגייר זקפן גובה קרן ורבית שעלה עד אותה שעה ואם משנתגייר זקפן אינו גובה אפילו רבית שעלה קודם שנתגייר . ונכרי שלוה מעות מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אפילו לא זקפן במלוה עד אחר שנתגייר גובה אפילו הרבית שעלה משנתגייר עד שעת פרעון : **נח** שטרי חוב המוקדמין פסולין לר"י אפילו למגבי בהו מבני חרי ולרב אלפס גובה בהו מבני חרי אם ידוע שעדיו כשרים כגון שהיו אנוסין מחמת נפשות או שטעו בשנות המלך או בקביעת החדש : **נט** ההוא גברא דמשכן פרדסא לחבריה לעשר שנים אכלה שלש שנים אמר ליה אי מזבנת ניהלי מוטב אי לא אכבשיניה לשטרא ואמינא לקוח הוא בידי הלך הממשכן וכתבו לבנו קטן וחזר וכתב שטר מכירה עליו לזה המכר בטל והמעות שנתן בו יותר על דמי המשכנתא הוה כמלוה על פה : **ס** אין פוסקין על הפירות שיקדים לו מעות על תנאי שיתן לו כל השנה כשיעור מעותיו בזה השער עד שיצא השער של עיירות ואז פוסקין אפילו אין לו : היו חדשות ארבע סאין בסלע וישנות שלשה וכן תבואה של לקש שאינה טובה ארבעה סאין בסלע ושל בעל הבית שלשה אין פוסקין ליתן ארבעה ישנות ומתבואה הטובה עד שיצא השער של ארבעה לכל : היה הוא תחלה לקוצרים ויש לו גדיש פוסק עמו כיון שיש לו אפילו כשער של לקושות שהוא בזול אבל לא בפחות . ואם יש לו ענבים בעבים וזיתים במעטן והכנים בילים לעשות מהם קדרות והכנים סיד בכבשן נשרפו יכול לפסוק עליהם . וכן פוסק על הזבל בימות החמה שהוא לצור קלת אבל לא בימות הגשמים : **סא** לווין סאה בסאה לאחר שיצא השער שבשוק לר"י אפילו אין ללוה מעות ולראב"ד צריך שיהיה לו לפחות כדי דמי סאה אחת : **סב** מי שקנה מחבירו סחורה במקום הזול להוליכה למקום היוקר ופורע כמקום היוקר כדי שימתין לו המעות אם אחריות ההליכה על המוכר מותר וכגון שיתן לו [ו] שכר עמלו ואם האחריות על הלוקח אסור : המוליך פירות ממקום הזול למקום היוקר ואמר לו חבירו תן לי כאן ואני אתנם לך לזמן פלוני מן פירות שיש לי שם אם יש לו שם מותר ואם לאו אסור : **סג** החמרין שרגילין להוליך תבואה ממקום למקום מותר להם ליקח מעות מבעלי בתים במקום היוקר [ז] על תנאי ליתן להם לזמן פלוני הפירות בשער של מקום הזול ובלבד שיהא האחריות של ההבאה על בעלי בתים ודוקא בתבואה אבל בכל שאר סחורה לא והדם חשוב אף בתבואה לא יעשה : **סד** אסור להקדים מעות על הפירות שבכרם לאחר שנעשו סמדר ליקח בזול בשביל הקדמת המעות וכ"ש שאסור לעשות כן על הזמורות של הכרם אם לא שיסייעו מעט בעבודת הכרם : **סה** שומרי השדות אסור להוסיף להם בשכר שמירתן כדי שימתינו מן השכר אא"כ יסייעו לדוש ולזרות : **סו** מותר לתת מעות בשעת הבציר בשביל היין [אם יש לו] אע"פ שלא יצא השער על מנת שיתן לו יין טוב [ח]בכניסן : **סז** אסור ללוה ליתן למלוה בשעת פרעון יותר ממה שהלוהו אפילו בסתם שלא אמר לשם רבית : **סח** מותר היה להשתעבד בישראל שאינו נוהג כשורה : **סט** מי שנתן מעות לחבירו לקנות לו יין והתנה עמו שאם לא יקנה לו שימלאו לו משלו הוי אסמכתא ופטור : **ע** וכללא דאסמכתא דבר שאינו בידו אלא ביד אחרים כי הכא הוי אסמכתא . דבר שאינו בידו כלל ואין דבר לתלות בו כגון משחק בקוביא לא הויא אסמכתא ומכל מקום אם משחק באמנה אינו חייב לשלם . והיכא שהוא בידו לגמרי אי לא גזים לא הויא אסמכתא ואי גזים הוי אסמכתא : **עא** שלשה שנתנו מעות לאחד שיקנה להם שום דבר אם נתנו לו מעותיהם מעורבות כל מה שקנה הוא לכולם היו של כל אחד ואחד לבד למי שקנה במעותיו הוא שלו : **עב** בכל דבר שנוהגין לגמור בו המקח יגמר על ידו [ט] בכל מקום לפי מנהגו : **עג** הלכתא דבר שחסר שתים מלאכות חשיב בידו ויכול לפסוק עליו [י] אפילו הן בידי שמים . שלש אפילו הן בידי אדם לא חשיב בידו ואין פוסקין עליו : הפוסק על הפירות צריך לפרש שאם יפחות השער שיתן לו כשער הזול ואם לאו צריך ליקח כשער היוקר . ואם הוא שליח ולא פירש ומשלחו אינו רוצה בו בשביל שהוזל יכול לחזור בו ואין צריך לקבל מי שפרע לא הוא ולא משלחו : **עד** מלוה אדם לאריסיו חטים סאה בסאה לזרע אבל לא לאכול ואם הוא דרך שהאריס נותן הזרע יכול להלוותו לזרע אפילו לאחר שירד לתוך השדה ואם הוא דרך בעל הבית ליתן הזרע אינו יכול להלוותו אלא קודם שירד : המלוה לחבירו סאה חטים ולא קצץ עמו בכך וכך אם הוזלו נותן לו חטים ואם הוקרו נותן לו דמים שהיה שוה בשעה שהלוהו : **עה** אסור ללוות סאה בסאה אלא אם כן יצא השער או שיש לו אפילו אינו מוכן בידו עד שיבא בנו ואפילו על סאה לוה כמה כורים. אשה שלותה ככר מחברתה אין צריך שתעשנו דמים : **עו** בני אדם המקפידין זה על זה אסורין לומר ביו"ט מלא לי כלי זה אפילו אינו של מדה ואסורין לשקול אפילו ביד ואפילו מי שאינו אומן ואסורים לומר תן לי שני אגוזים ואסורים לומר השאילני : **עז** תלמידי חכמים מותרין להלוות זה לזה ברבית בדבר מועט : **עח** אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך אבל לא יאמר לו נכש עמי ואעדור עמך או איפכא . כל ימי גריד או רביעה אחד הן אבל לא יאמר לו נכש עמי בגריד ואני עמך ברביעה : **עט** אפילו רבית מוקדמת שרצה ללוות ממנו וקדם ושלח לו ואמר לו בשביל שתלווני או שלוהו כבר ובא לפורעו והוסיף לו ואמר לו בשביל מעותיך שהלויתני אסור [כ] ואפי' להחזיק לו טובה או להקדים לו שלום אסור [ל] אם לא היה רגיל בכך תחלה : **פ** אלו עוברים בלא תעשה לוה ומלוה וערב וסופר ועדים . ואסור למלוה לעבור לפני לוה כשיודע שאין לו לפרעו כדי שלא יתביישו [מ] ואסור ללוות לחבירו בלא עדים: **פא** לא יתלה אדם מעותיו בנכרי ולא יכתוב [נ] כל נכסיו בחייו [לבניו] ומאן דבעי ליה בהאי מתא ליזיל למתא אחריתי :

פלפולא

מלאה בעיני שכן כדברי הב"י : [נ] **אלא** שרש"י אסר בבתים. ובסי' י"ז כתב שכן דעת הרמב"ם : [ס] **והלכתא** כמאן דאסר. ולא שרי אלא במשכנתא דסורא כמ"ש בפנים וכ"כ ביו"ד סימן קע"ב ומפני שלא מלאתי כתוב כן בקצור כ"י לכך לא הגהתיו : [ע] **נ"ל** דס"ג ואפי' באתרא דמסלקי . וכוה בפנים בסימן דלקמן : [פ] **אמר** מלוה כו' . בפנים בסימן דלעיל : [צ] **ה"ג** ואם פסק : **במה** שהוא נותן לו וכ"כ בטי"ד סימן קע"ז וכתב הב"י שכן משמע מדאמר גביל לתורה כו' וכן דעת סמ"ג אע"ג דמהרי"ף והרא"ש לא משמע כן וגם רבינו ירוחם והרמב"ם לא פירשו כן : [ק] **ואם** לקח במעותיו. ובטור סימן קע"ז שיפא פירושא דרישא וכמו שהגהתי בפנים : [ר] **בסוף** הסימן לא ידעתי למה השמיט מקום שנהגו להעלות שכר לכתף וכו' . ובטור סימן קע"ז כתב כרישא לבד : [ש] **כשר**. הו"ל לפרש דדוקא באדם גדול . וכ"כ בטור סימן קע"ז : [ת] **טבי** וטבי. בפנים סי' דלקמן : [א] **ויורה** כו' . בפנים סימן דלקמן : [ב] **ואין** נותנין

חריפתא

כו' . בפנים סימן דלקמן : [ג] **ולא** מקבל עליה כו' . והוא בגמרא ושומע דינא דאורייתא וכ"כ בטור סימן ר"ל מהרמב"ם : [ד] **אפי'** העמידו כו' . בפנים סימן דלקמן : [ה] **נאנס**. וכ"כ בטור אבל בפנים גרסי' נגנב : [ו] **שכר** עמלו. וכ"כ בטור סימן קע"ג אבל בפנים וכן בתוס' כתוב ג"כ מזונות וע"ל סימן כ"ג : [ז] **על** תנאי . ובקצור כ"י על תבואה ובטור סימן קע"ג על מנת : [ח] **בניסן** . ובפנים וכן בגמ' בטבת והב"י סימן קע"ג האריך בזה : [ט] **בכל** מקום לפי מנהגו. וכן סתם בטוח"מ סימן רי"א אבל בסימן ר"ד כתב ובכל מקום מקבל עליו מי שפרע בהני גווני הכתובים בפנים : [י] **אפילו** הן בידי שמים. מדשמואל מחלק ב"מ דלרב אין חילוק : [כ] **ואפי'** להחזיק לו טובה. נמכ"ש דקדימת שלום וכ"כ ב"י סי' ק"ס : [ל] **אם** לא היה רגיל. בפנים סימן י"ז: [מ] **ואסור** להלוות.ה"ג בטור ר"ס ע': [נ] **כל** נכסיו. סברא דנפשיה: אם

האומנין פרק ששי

א השוכר לחבירו שכור לי פועלים בארבעה זהובים ואמר להם בשלשה ונתרצו אין להם אלא שלשה אפילו אם מלאכתם שוה ארבעה ויש להם תרעומת על השליח. ואם אמר בעל הבית לשליח בשלשה ושכרן הוא בארבעה אם אמר להם שכרכם עלי נותן להם ארבעה ונוטל מבעה"ב מה שההנהו ואם אמר להם שכרכם על בעל הבית נותן להם כפי מה ששוכרים הפועלים בעיר ואם יש נשכרים בשלשה ויש נשכרים בארבעה אין להם אלא שלשה ויש להם תרעומת על השליח. והני מילי שאין מלאכתם שוה ארבעה אבל אם שוה ארבעה נותן להם ארבעה. ואם אין יכול לעמוד על המלאכה כמה שוה אין להם אלא שלשה ויש להם תרעומת. ואם אמר בעל הבית לשליח בשלשה ואמר להם הוא בארבעה ושכרכם על בעל הבית ואמרו כמו שאמר בעל הבית ויש נשכרים בשלשה ויש בארבעה נותן להם ארבעה אם מלאכתם שוה ארבעה אבל אם אמר בעל הבית בארבעה והשליח אמר בשלשה ואמרו כמו שאמר בעל הבית אין להם אלא שלשה אף על גב דמלאכתם שוה ארבעה: ב השוכר הפועל אי זה מהם שחזר בו אין לשני עליו אלא תרעומת והני מילי שלא הפסידו בחזרתו שעדיין מוצא מקום להשתכר אבל אם אין מוצא מקום אפילו לא הלך עדיין להתחיל במלאכה נותן לו כפועל בטל שאומדין כמה אדם רוצה לפחות משכרו ולישב בטל ממלאכה ששכרו לה וכך יפחות לו ואם הוא כך שאין פועל מוצא היום מי שרוצה להשכירו ואלמלא ששכרו לא היה מוצא מקום להשתכר אם הלך לראות המלאכה וחזר בו בעל הבית נותן לו שכרו כפועל בטל לא הלך אפילו תרעומת אין לו. ובמקום שפועלים נשכרים בשלשה וזה שכרן בששה אם הלכו לראות המלאכה ומצאו מקום להשתכר בשלשה משלים עליהם עוד שלשה. וכל זה כשלא התחילו במלאכה אבל אם עשו ממנה קצת אז הדין כך *שפועל יכול לחזור בו וידו על העליונה שאם חזר בחצי המלאכה ונתיקרה שאין יכול לגמור חצי הנשאר בחצי השכר אעפ"כ נותן לו חצי שכרו. וקבלן אם חזר בו ידו על התחתונה שאם נתיקרה מעכב משכרו עד כדי שיוכל לגמור ומיהו אם אין יכולין לגמרה בכמה שקצץ להם אין צריכים להוסיף מכיסם במה דברים אמורים שיש חלוק בין פועל לקבלן בדבר שאינו אבד ויכול להמתין עד שיזדמן לו פועל אבל בדבר האבד אין חילוק בין פועל [א] בין קבלן. ואם אנוסין הם יכולין לחזור בהם וידם על העליונה ואם אינם אנוסין וחזרו אפילו לא התחילו במלאכה מטען שאומר להם סלע קצצתי לכם שלו שתים ואינו נותן להם אלא אחד ואפילו נתן להם שתים צריכין להחזיר האחד או שוכר פועלים אחרים והם צריכין לפרוע *אפילו עד כפלים משכרן ואם תופס משלהם עד כדי המשכון. ואם מצא אחרים בכדי שכרן והטעה לאלו צריך ליתן להם הכל: ג השוכר הפועל לחפור בשדה וירד מטר בלילה בענין שאינו יכול לחפור הראה לו השדה פסידא דפועל ואינו נותן לו כלום לא הראה לו השדה נותן לו שכרו כפועל בטל. שכרו להשקותה ופסק הנהר אם אין דרך הנהר לפסוק או דרכו בכך והפועל יודע פסידא דפועל לא ידע דרך הנהר פסידא דבעל הבית. והשוכר מלמד לבנו וחלה הבן אי לא שכיח או שכיח והמלמד יודע פסידא דמלמד לא ידע פסידא דבעל הבית ונותן לו כל שכרו: ד מי ששכר פועל להשקות לו שדה ובא מטר פסידא דפועל גדל הנהר והשקה השדה פסידא דבעל הבית. ה השוכר הפועל למלאכה ידועה ונשלמה בחצי היום אינו יכול ליתן לו כבדה ממנה ונותן לו שכרו כפועל בטל ואם הוא אדם שהבטלה קשה לו נותן לו כל מה שהתנה אבל שכרו סתם יכול לשנותו ממלאכה קלה לכבדה: ו השוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום והלך ולא מצא נותן לו כל מה שהתנה. שכרו להביא לו קנים והלך ולא הביא נותן לו שכרו [ב] כפועל בטל. שכרו להביא תפוחים לחולה ומצאו שמת או הבריא נותן לו כל מה שהתנה: ז מכר שדה באלף זוז וקבל מהם חמש מאות אי לא עייל ונפיק אזוזי אין אחד מהם יכול לחזור בו. ואי עייל ונפיק אזוזי שתבעם מוכר מלוקח [ג] שתים ושלש פעמים ודחהו בלך ושוב אפילו נתנם כולם חוץ מזוז לא קנה (*אלא כנגד מעותיו) אפילו החזיק בקרקע או קנה בסודר שניהם יכולים לחזור בהם והחוזר בו ידו על התחתונה חזר מוכר יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או קרקע כנגד מעותי ומגבהו מהעדית חזר בו לוקח יד מוכר על העליונה רצה אומר לו הילך מעותיך או קרקע כנגד מעותיך ומגבהו מזבורית ומוכר דבר שאינו ראוי ליחלק ועייל ונפיק אזוזי כל המקח בטל [וצריך להחזיר לו מעותיו].[ד] ומוכר שדהו מפני רעתה אפילו עייל ונפיק אזוזי קנה הכל. ואם מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם ת"ק ואמר ערבוני יקון אפילו לא עייל ונפיק אזוזי לא קנה אלא כנגד מעותיו ממקום הכחוש שבשדה. ואם מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו ת"ק וזקף המותר עליו במלוה אפילו עייל ונפיק אזוזי קנה הכל. ועייל ונפיק אזוזי תלוי בראות הדיין בכל עת שרואה שהוא דחוק למעות ועייל ונפיק אזוזי לא נתקיים המקח אפילו מכר לו לזמן: ח מי שחייב לחבירו מאה זוז ופרעו זוז זוז הוי פרעון ואין המלוה יכול לומר לא אקבלם אלא ביחד ויש לו עליו תרעומת. מכר לו עשר שדות בעשר מדינות והחזיק באחד מהם נתן לו דמי כולם קנה כולם לא נתן לו דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו אפילו לא עייל ונפיק אזוזי. בקש למכור שדה במאה זוז ולא מצא והוצרך למכור במאתים ועייל ונפיק אזוזי לא קנה. בקש למכור במאה ואם היה טורח היה מוצא קונה ולא טרח ומכר במאתים ועייל ונפיק אזוזי שניהם יכולין לחזור בהם: ט השוכר חמור להוליכו במקום ידוע ושינה והוליכו במקום אחר ומת אם היה האויר משונה שם באותו היום או שהכישו נחש ונחשים מצויין שם חייב אפילו קצר דרכו. שינה מהר לבקעה או מבקעה להר ומתה מחמת עייפות חייב. שכרו להוליכו בהר והוליכו בבקעה [אם הוחלק פטור אם הוחם חייב. בבקעה והוליכה בהר] אם הוחלק חייב ואם הוחם פטור ואם מחמת טורח העליה הוחם חייב. הלכתא המשנה על דעת בעלים אינו נקרא גזלן להתחייב באונסין. הלכך מעות פורים יכול העני לעשות בהם מה שירצה: י השוכר חמור ונסתמא או שהתליעו רגליו ועדיין ראוי למלאכה ששכרו למלאכה אומר לו משכיר הרי שלך לפניך. שכרו לרכיבה או להוליך עליו כלי זכוכית חייב להעמיד לו חמור. נטלוהו עבדי המלך אם הם הולכין בדרך שהוא רוצה ללכת אומר לו הרי שלך לפניך ואם לאו חייב להעמיד לו חמור. מת בחצי הדרך אם אמר לו חמור זה אני משכיר לך צריך למכור הנבלה ולקנות לו חמור אחר [פ"ל אין בדמיה לקנות לו חמור אחר ישכור לו חמור אחר בדמיה אין בדמיה לשכור והכי אי' בש"ס] (או ישכור לו חמור אחר בדמיה אין בדמיה לקנות לו חמור אחר) נותן לו שכר חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת [ואם אמר לו חמור סתם בכל ענין צריך להעמיד חמור אחר]: יא השוכר הספינה להוליך בה יין עד מקום פלוני וטבעה בחצי הדרך אם אמר לו ספינה זו וזה אומר יין סתם אפילו נטל כבר כל השכירות צריך להחזירו. ספינה סתם ויין זה אע"פ שלא נתן יתן כל השכר לרב אלפס ולאדוני אבי הרא"ש ז"ל יתן החצי. ספינה זו ויין זה אפילו אם נתן כל השכירות לא יחזיר ואם לא נתן לא יתן כלום. ספינה סתם ויין סתם ושום אחד לא קיים תנאו חולקין. ואם אחד מהם הביא שלו וחבירו לא הביא יפסיד הכל. השוכר ספינה להוליך בה יין למקום פלוני ופרקה בחצי הדרך אם אינו מוצא שישכירנה במקומו צריך ליתן לו כל השכירות ואם מוצא אחר השני ישלים השכירות והראשון צריך ליתן יותר מה שמתקלקלת הספינה בהוצאת המשוי ובהכנסתו ועוד יש לו תרעומת עליו שנותן לו אחר [ה] והוא כבר הורגל עמו. מכר היין שבה לאחר אינו נותן לו אלא שכרו ויש עליו תרעומת: יב השוכר החמור במקום שמוצאין לקנות [מזון] בכל מלון ומלון שוכר מניח עליו כסותו ולגינו ומזונות של כל הדרך מכאן ואילך חמר מעכב עליו · חמר מניח עליו תבן ושעורין של אותו היום. שכרו לרכוב עליו איש לא תרכב עליו אשה. אשה ירכב עליו איש. שכרו לאשה יכול להרכיב עליו אפילו אשה גדולה [הרבה] שהיא מעוברת וגם מניקה: יג המשכיר פרה לחבירו לחרוש וכלי המחרישה והנערים החורשים משל המשכיר. לחרוש בהר וחרש בבקעה ונשבר יתד המחרישה פטור ואותו שתופס היתד חייב לשלם ולא המנהיג. ואם היא שדה שיש בה אבנים שניהם חייבים. בבקעה וחרש בהר ונשבר היתד השוכר חייב. שכרה לדוש בתבואה ודש בקטנית והוחלקה חייב. שכרה לדוש בקטנית ודש בתבואה והוחלקה פטור: יד המוכר פרה לחבירו ואמר יש בה מום פלוני ופלוני הניכרים ולא היו בה ובכללם הזכיר מום אחר שאינו ניכר ונמצא בה אותו מום הרי זה מקח טעות. אבל הראהו מום שהיה נראה וניכר לעין ואמר יש בה מום זה ועוד מומין אחרים ולא היו נראין אין זה מקח טעות אפילו היו בה כל המומין: טו חמור משאו חצי כור חטין ואם הביא עליו חצי כור חטין ושלשה קבין ומת או הוזק חייב פחות מכן פטור. שכרו להביא עליו חטין והביא שעורין אינו חייב עד שיביא עליו שש עשרה סאין של שעורין שהן כבדים כמו חצי כור של חטין והנפח של שעורין נפחן רב וחשיב תוספת. משוי אדם שלשים קבין ותוספת קב לשלם לו אם הוזק. ומשוי ספינה קטנה חמשה עשר כורין ותוספת [חצי] כור. ובינונית משאה שלשים כורין ותוספת כור. וגדולה משאה תשעים כורין ותוספת שלשה כורין: טז קבלן שקבל עליו לעשות מלאכה בביתו הוה עליה שומר שכר להתחייב בגנבה ואבידה ואם אמר טול שלך והבא מעות [ו] או שאמר גמרתיו הוי שומר חנם. אבל אם אמר הבא מעות וטול שלך אכתי הוי שומר שכר · שמור לי ואשמור לך הוי שמירה בבעלים ופטורים. שמור לי היום ואשמור לך למחר חייב. השאילני ואשאילך שמור לי *ואשאילך השאילני ואשמור לך כולם נעשו שומרי שכר זה לזה: יז שוכר דינו כשומר שכר. כל דבר שברור כמו עדים לא אמרינן ביה מגו. אמר לו שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם. אמר לו הנח לפניך או הנח סתם אפילו שומר חנם אינו (עיין בפ' שור שנגח): יח [ז] המלוה על המשכון הוא שומר שכר עליו להתחייב בגנבה ואבידה בין הלוהו פירות בין הלוהו מעות בין שמשכנו בשעת הלואתו [או שלא בשעת הלואתו] ואם אינו שוה כנגד החוב לא הפסיד אלא דמי המשכון וגובה המותר. המלוה לעני על מרא ופסל וקרדום מותר להשכירו ולנכות לו דמי השכירות מחובו אבל במשכונות אחרים לא: יט המעביר חבית ממקום למקום ונתקל [ח] במקום מדרון ונשברה בין שומר חנם בין שומר שכר נשבע שלא פשע בה ופטור. ואם היה במקום שרבים מצויין שם אינו נפטר בשבועה עד שיביא עדים וכן בכל דבר מפורסם אינו נפטר אלא בעדים ואם שברו שלא במקום מדרון פשיעה הוא וחייב. ומכל מקום אם עני הוא יעשה לפנים משורת הדין ולא יקח ממנו אלא אדרבה יפרע לו שכרו. דדרו באגרא יפרע החצי [ט] [דדרו בריגלא משלם כוליה] דדמו לפשיעה ולאונס:

הפועלים פרק שביעי

א השוכר הפועלים סתם אינו יכול לשנות עליהם ממנהג המדינה בין לענין המזונות שצריך ליתן להם כפי המנהג ואינו יכול לכופם להשכים ולהעריב אפילו אם מוסיף להם על שכרם. ובמקום שאין מנהג או שאמר אני שוכר אתכם כדין תורה חייבין לעשות מלאכה מזריחת השמש עד צאת הכוכבים. ואם אמר אני נותן לכם כאחד ושנים מפועלי העיר נותן להם כשכירות הבינוניים: ב פועלים יכולין לאכול ממה שהם עושין ופטורין ממעשר אם הוא מחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש קודם שיתחייב בתרומה או בחלה ובגידולי קרקע. אבל בדבר שאינו גידולי קרקע כגון חולב ומגבן או גידולי קרקע ואינו בשעת גמר מלאכה או בתלוש לאחר שנתחייב בתרומה ובחלה לא. ולא ימוץ הענבים ולא יאכל עמהם דבר אחר. ולא יהבהבם באור כדי שיאכל הרבה · ולא יאכל אכילה גסה: ג אין פועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר עצמו ביום ולא לחרוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית. ולא יהא מרעיב עצמו ומאכיל מזונותיו לבניו מפני גזל מלאכת בעל הבית. ורשאי בעל (הבית) [הפרה] להרעיב פרתו כדי שתאכל הרבה בשעת דישה. [ורשאי השוכר להאכילה פקיעי עמיר קודם לכן כדי שלא תאכל הרבה בשעת דישה] ורשאי בעל הבית להשקות הפועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה [ורשאי הפועל לטבל פתו בציר כדי שיאכל ענבים הרבה]. חמור פרה וגמל אוכלין ממה שעל גבן בשעת הליכה ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם. היה שומר ד' מקשואין [א] תלושין לא ימלא כרסו מאחד מהם אלא נוטל מכל אחד ואחד לפי חשבון: ד פרות המרכסות בתבואה אינו עובר משום לא תחסום שכבר נגמר מלאכתו למעשר אבל משום מראית העין תולה לה מלא ידו מאותו המין כדי שתאכל ממנו: ה ישראל הדש בפרתו של נכרי עובר וישראל שאמר לנכרי חסום פרתי ודוש בה [ב] אינו עובר: ו היה לפרה חולי מעים וחטין קשין לה מותר לחסום. אסור לומר לנכרי חסום פרתי ודוש בה תבואתך. וכן אסור לומר לו לסרס שורו ואפילו עשאו מעצמו אם יש הוכחה שעשאו לדעתו של ישראל כגון שהוא אוהבו קונסין אותו [ג] וצריך למכרו ומיהו יכול למכרו לחרישה. ואפילו לבנו קטן ואין קונסין אותו למכרו דוקא לשחיטה. ואסור לומר לנכרי בערב שבת הילך מעות וקנה לי בשבת כך וכך: ז ישב לה ארי או בנה מבחוץ היתה צמאה לשתות פירס לה עור על הדישה בכולן צריך להסירן: ח חסמה בחוץ והכניסה ודש בה לוקה. החוסם בפרה ולא דש בה המזווג כלאים ולא הנהיגם אין לוקה אלא הדש והמנהיג. חסמה או הנהיגה בקול לוקה. החוסם בפרה ודש בה לוקה ומשלם ארבעה קבין לפרה ושלשה קבין לחמור: ט הלכתא במנאפים [מעידים עליהם לחייבם] משיראו כדרך מנאפים בכלאים אינו חייב עד שיכניס כמכחול בשפופרת [ומין במינו מותר להכניס בידים כמכחול בשפופרת]: י היה הפועל עושה מלאכה בידיו או ברגליו אפילו בכתפיו הרי זה אוכל. היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים ואפילו מגפן לגפן אחר לא יאכל. ואם אכל מגפן לגפן [ד] אין מוציאין מידו. ויכול למנוע אכילתו עד שיגיע ליפות ועד שלא הלך בגת שתי וערב אוכל בענבים ולא שותה ביין. מכאן ואילך מותר בשתיהם ואינו יכול לאכול אלא עם מלאכתו ולא שישב ויאמר לא אכלתי עד עתה מעתה אשב ואוכל אבל כשחוזר משורה לשורה יכול לאכול: יא פועל יכול לאכול אפילו ביותר מכדי שכרו ובלבד ששכרו לכל היום אבל שכרו לקישות אחד לא יאכל בו [ה] וכן לא יאכל הקישות הראשון אפילו ששכרו לכל היום ומשיאין לו עצה שלא יאכל יותר מכדי שכרו כדי שלא ימנעו מלשכרו: יב אין הלכה כאיסי דאמר כל אדם יכול ליכנס לתוך שדה חבירו ולעשות מלאכה מעצמו כדי שיאכל. ויכול לפסוק שלא יאכל הוא ואשתו ובניו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו הגדולים כשהם נשכרים ואינו פוסק עליהם כשהם קטנים. ואם היה אומר תנו מה שהיה לי לאכול לאשתי ולבני אין שומעין לו: יג השוכר הפועל לשתום לו חביותיו שנפתחו לא יאכל שכבר נגמרה מלאכתן למעשר ואם לא הודיעו ששכרו לזה מעשר כדי להאכילן שהרי פירות תלושין[ו] קודם שנתחייבו במעשר אינן אוכלין מן התורה אבל אוכלין מפני שנהגו כן אבל שומרי מחובר אינם אוכלין כלל: יד שומר חנם פטור מן הכל חוץ מן הפשיעה. ושואל חייב אפילו באונסין. נושא שכר והשוכר פטורין על ידי שבועה משבורה ושבויה ומתה וחייבין בגנבה ואבידה. שומר שכר שהעביר בהמות על שפת הנהר והוחלקה או דחפתה חבירתה [ז] ונפלה ומתה חייב: טו זאב אחד אינו אונס שנים אונס כלב אחד או שנים [ח] מרוח אחת אינו אונס שנים משתי רוחות אונס. ארי דוב ונמר וברדלס ונחש שבאו מאליהן אונס. הוליכן למקום גדודי חיה וליסטין אינו אונס. רועה שהניח עדרו ובא לעיר ובא ארי ודרס זאב וטרף אומדין אילו היה יכול להציל אם היה שם חייב ואם לאו פטור. ושומר חנם שבא עליו אונס [ט] צריך לזעוק שיבואו לו לעזרה בחנם ושומר שכר בשכר אפילו כדי

פלפולא

פרק ששי [א] ה"ג בין פועל לקבלן: ואם אנוסין. בפנים סימן ו': [ב] כפועל בטל. וכן לשונו בטור חו"מ ס"ס של"ה ופירשו הב"י ע"ש: [ג] שתים ושלש פעמים. וכ"כ בטוח"מ סימן ק"ל סעיף י"א אבל בסעיף ט"ז כ' לשון הרמ"ה שכתב שתי פעמים וכמ"ש בפנים: [ד] ומוכר שדהו מפני רעתה. בפנים סימן דלקמן: [ה] והוא כבר הורגל עמו. ותרעומת דאשלי יתירא לא כתב וכן לא כתב בטור סי' שי"ה לפי שאינו בודאי שצריך לקנות ביוקר: [ו] או שאמר גמרתיו. מכאן ולהלן בפנים סימן דלקמן: [ז] המלוה על המשכון כו'. עיין יותר מזה בס"פ שבועת הדיינים: [ח] במקום מדרון. וכ"כ בטור ר"ס ד"ש וכן משמע בגמ' אבל הפנים והרי"ף השמיטו: [ט] ה"ג בסוף הסימן דדרו בריגלא משלם כוליה. גם בפנים נשמט אבל בטור סימן ד"ש העתיקו:

חריפתא

פרק שביעי [א] תלושין. רי"ף ובהג"ה שבפנים הביאו: [ב] אינו עובר. בפנים בסימן דלקמן. ועיין הכא בסימן דלקמן: [ג] וצריך למכרו. והיינו הנהו תרי חסידי דמחלפו אהדדי וא"כ בהאומר נמי דינא הכי וכן משמע מלשונו בטוא"ה ס"ס ה': [ד] ה"ג אין מוציאין ממנו. תימה מפי' איזהו נשך סי' ע"ז כמ"ש בפנים: [ה] וכן לא יאכל הקישות הראשון. עיין בב"י סימן של"ז סעיף ז': [ו] קודם שנתחייבו במעשר. גמ': [ז] ונפלה ומתה חייב. עיין בסימן דלקמן שומר חנם כו' צריך לצעוק: [ח] מרוח א'ת אינו אונס. כידוע הבבלי ותימה למה פוסק כיחידאה ואולי לפי שבפנים העתיקו ולא העתיק (לדר') [לדר"י] ש"מ דס"ל דכמותו הלכה מ"מ הפנים גופה תקשה גם אפשר דדברי ר"י נשמטין בפנים מ די הסיפר שכן לרוב רגיל להעתיק המשנה כולה והרמב"ם כפ"ב מהל' שכירות פסק דלא כידוע: [ט] צריך
לצעוק

דמי הבהמות וחוזר ונופל מבעל הבית . ואם לא עשו כן פשיעה היא וחייבין : טז מתה כדרכה הרי זה אונס העמידה [י] בחמה [בקיץ] ובצנה בחורף ומתה אפי' אחר זמן אין זה אונס . העלה לראש ההר או אפילו עלתה מאליה ונפלה ומתה אין זה אונס אבל גברה עליו ועלתה בעל כרחו הרי זה אונס : יז מתנה שומר חנם ליפטר משבועה ושואל מלשלם [נושא שכר והשוכר מלשלם] ומלישבע ושומר חנם שקבל עליו להתחייב באונסין [אפילו בדבור] חייב : יח המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל . כל תנאי צריך שיהיה קודם למעשה ושיתנה בדבר שאפשר לקיימו. [כ] שאם לא כן התנאי בטל והמעשה קיים כאילו לא התנה :

השואל פרק שמיני

א השואל פרה מחבירו והיו בעלים עם השואל במלאכתו בשעת שאלה בין בשאלת גופו או שנשכר אצלו ומתה פטור אפילו לא היה עמו בשעת אונסיה . אבל לא היה עמו בשעת שאלה אפילו היה עמו בשעת אונסיה חייב . שאל מן השותפין ונשאל לאחד מהם שותפין שאלו ונשאל אחד מהם [א] הוי שאלה בבעלים ופטור. שאל מן האשה פרת נכסי מלוג ונשאל לו בעלה אשה ששאלה ונשאל לבעלה לא הוי שאלה בבעלים . שאל פרה לרבעה או לירְאות בה או לעשות בה פחות משוה פרוטה או שתים לעשות בטן שוה פרוטה אינו כשואל לחייב באונסין אלא חייב בגנבה ואבדה אם נהנה שוה פרוטה : ב האומר לשלוחו לא והשאל עם פרתי לרב אלפס לא הוי שאלה בבעלים אלא אם כן היה עבדו דידו כידו ולדעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל הוי שאלה בבעלים : ג אשה שנשאת והיתה לה פרה מגלה אפילו פשע בה הבעל פטור דהוה ליה פשיעה בבעלים . שכרה פרה ונשאת לו ומתה הפרה פטור דהוי כלוקח וכן נמי אם פשע בה . הלוקח פרה לשלשים יום פטור אם מתה וחייב בפשיעה : ד השואל הפרה פטור בכחש בשר ובמתה מחמת מלאכה ולא מיקרי מתה מחמת מלאכה אלא שדרך הילוכה נכשלה ונפלה ומתה בלא שינוי או נתיגעה ונתחממה מטורח הדרך אפילו לא מתה מיד אלא שהיתה מתגונה והולכת אפילו לזמן מרובה. יש אומרים דאפילו כחש בשר שלא מחמת מלאכה אם הוא כחשא דהדר פטור: ה הטוען מתה מחמת מלאכה [ב] צריך לישבע שלא פשע בה . השואל כלי מחבירו [ג] ופשע בו ונשבר והוזלו השברים בין שבירה להעמדה בדין שמין לו השברים כמו שהיו ש"ס בשעת שבירה ומשלים עליהם כדי שיוכל לקנות כלי כמו שלו : ו האי מאן דשאיל מידי מחבריה ואמר ליה אשקיין מיא ואשקיה הוי שאלה בבעלים . השואל פרה מחבירו ואמר בעליה שרוצה לישאל לו אע"פ שעדיין לא עשה לו מלאכה אלא הלך כדי לעשות לו הוי שאלה בבעלים הלכך סופר העיר וכיוצא בו שהוא שכור לכל בני העיר למלאכה בכל עת שהם צריכין לו בכל שעה הוי שאלה בבעלים לכל בני העיר : ז הרב השונה לתלמידים אם תלוי בו לשנות ממסכתא זו שהתחיל למסכתא אחרת אז הם שאולין לו ואם שאל מהם הוי שאלה בבעלים ואם תלוי בתלמידים לשנות אז הרב שאול להם ואם אין אחד מהם יכול לשנות בלא דעת חבירו אין אחד מהם שאול לחבירו : ח השואל מחבירו שתי פרות ליום אחד וליום שני יהיו אצלו בשכירות או ששאל לו שתי פרות והשכיר לו אחת ומתו שתיהן המשאיל אומר ביום של שאלה מתו שתיהן והשואל אומר אחת מתה ביום השאלה והשנית איני יודע מתי מתה ובשואל לו שתי פרות ומשכיר לו אחת אומר המשאיל שתים של שאלה מתו ואומר השואל אחת של שאלה מתה והשניה העומדת איני יודע אם של שאלה אם של שכירות חייב . השוכר אומר שכורה מתה ביום שהיתה שכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור . זה אומר שאולה מתה וזה אומר שכורה מתה ישבע שכדרכה מתה ואגב זה יגלגל עליו שהוא כדבריו · זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע המוציא מחבירו עליו הראיה : ט מגלגלין אפילו בטענת [ד] שמא של התובע ובלבד שיטעון הנתבע ברי אבל על טענת שמא של נתבע אין מגלגלין עליו וגם בטענת שמא של תובע אין מגלגלין אלא אם כן יש קצת רגלים לדבר כמו סוטה ושותפין אבל בלא רגלים לא : י הא דמחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם היינו על עיקר הטענה כגון חמשים ידענא וחמשים לא ידענא [ה] אבל כשאינו יכול לישבע על שבועת הגלגול אינו חייב לשלם : יא [ו] טענו מנה של מלוה וכפר לו בו והודה בחצי מנה של פקדון חייב שבועה וכל שכן תבעו מלוה ופקדון והודה לו באחת מהם . שאלה בבעלים וקודם שהחזירה לו שכרה שלא בבעלים ונגנבה בימי שכירות או שכרה בבעלים ושאלה שלא בבעלים ומתה בימי שאלה שאלה ושכרה וחזר ושאלה או שכרה ושאלה וחזר ושכרה בכולהו לא מפקינן ממון מספק : יב השואל פרה ושלחה לו ביד בנו או ביד עבדו העברי או ביד שלוחו של משאיל או של שואל ומתה בדרך פטור . אמר השואל שלחה ביד אחד מאלו או שאמר המשאיל הריני משלחה לך ביד אחד מאלו ואמר לו (אין) [הן] ומתה חייב וכן בחזרה אם החזירה תוך ימי שאלתה על ידי אחד מאלו ומתה חייב עד שיאמר לו המשאיל להחזירה על ידם או שאמר השואל הריני מחזירה על ידם ואמר לו (אין) [הן] אבל לאחר ימי שאלתה [ז] אפילו בעודה בבית השואל אינו עליה עוד שואל אלא שומר שכר : יג [הלוקח כלי לשגרו לבית חמיו והתנה שאם יקבלוה ממנו יתן דמים ואם לאו שיתן כפי מה שנהנה בהליכה חייב באונסין ובחזרה חייב בגניבה ובאבידה] . הלוקח כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו אם דמיו קצובים והוא מקח שיש לו קונים הרבה חייב ואם לאו פטור . וכן המגביה חתיכת בשר מבית הטבח לקנותה חייב באונסיה [כ"א אם דמיו קצובין] והוא שרוצה ליקח כולה: יד הקונה חפץ מחבירו על מנת שאם יוכל למכרו במקום פלוני ואם לאו שיחזירהו לו והוא מקח שיש לו הרבה קונים אפילו נאנס בחזרה חייב : טו כל ארבעה שומרין מיד כשנסתלקו הבעלים נתחייב כל א' כדינו אבל לענין חזרה יכולין לחזור בהם עד שעת משיכה ושכירות קרקע קונה בכסף ושטר וחזקה כמו קרקע עצמו : טז מי שגזל מחבירו אשכול של תמרים או הזיקו ויש בו חמשים ביחד היה נמכר בארבעים ותשעה זוז ואילו בא למכרם אחד אחד נמכרין בחמשים אין משלם לו אלא ארבעים ותשעה : יז כתפים ששברו חבית של יין שנמכר ביום השוק בחמשה זוז [ובשאר ימים בארבעה] שברוה באחד משאר הימים משלמים ארבעה שברוה ביום השוק אם באים לפרעו באחד משאר הימים צריכין ליתן לו חמשה זוזי אלא שמנכין לו טרחו והוצאתו שהיה צריך להוציא על מכירתה פרעו לו ביום השוק אם אין לו יין אחר למכור [מחזירין לו חבית אחר ופטורין ואם יש לו יין אחר למכור] צריכין [ח] ליתן לו חמשה זוזי : יח המחליף פרה בחמור וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתיה ילדה אפילו עומדת באגם מוקמינן לה בחזקת מרה קמא ועל השני להביא ראיה אפילו בעל החמור טוען ברי ובעל הפרה משיב שמא : יט זה אומר מכרת לי שדה גדולה בעומריה ועבד גדול בכסותו וזה אומר לא מכרתי לך אלא שדה קטנה בעומריה ועבד קטן בכסות קטנה מאותו הכסות הגדול שאמרת ישבע המוכר על הכסות ועל העומרים שקטן מכר ואגב זה ישבע גם על העבד והשדה ואם הלוקח אומר גדול לקחתי והמוכר אומר איני יודע זכה בגדול . המוכר אומר קטן מכרתי והלוקח אומר איני יודע אין לו אלא קטן זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע המוציא מחבירו עליו הראיה : כ המוכר זיתיו לחבירו לקוץ אם אמר לו קוץ אותם מיד ושהה אותם כל פירות שיגדלו עליהם הן לבעל הקרקע ואם אמר לו כשתרצה תקוץ הכל לבעל הזיתים אמר לו סתם ועשו זיתים רעים שאין מסאה מהם יוצא רביעית [שמן לבעל הזיתים היו טובים שמסאה מהם יוצא רביעית שמן] אחר הוצאה יחלוקו : כא שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חבירו אם נעקר מן הקרקע שסביו זיתיו עמו מה שראוי להתקיים על ידו יחלוקו הוא ובעל השדה הזיתים שיעשו תוך שלש שנים . לא נעקר מהקרקע עמו אפילו נעקר ממנו לאחר שלש שנים הכל לבעל השדה ואם בא בעל הזיתים ליטול זיתיו בארץ ישראל אין שומעין לו ובעל הקרקע יתן לו דמי הזיתים . כמו שעומדים לימכר לנטיעות : כב הנוטע אילנות בתוך שדה של חבירו שלא ברשות [ט] אינו יכול לומר נטיעות אני נוטל ויכול בעל השדה לומר טול נטיעותיך אפילו בשדה העשויה ליטע ואם בעל השדה חפץ בהם או רק שגלה בדעתו שחפץ בהם אם היה שדה העשויה ליטע צריך ליתן לו כמו שנותנין לשתלי העיר ואם אינה עשויה ליטע ידו על התחתונה אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו ההוצאה ואם ההוצאה יתרה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח : כג הבונה חורבתו של חבירו שלא ברשות ואמר הלה עליי ואבניי אני נוטל שומעין לו · ואם אמר בעל החורבה טול עליך אם יש הוכחה שאינו עושה אלא להפסיד לזה כגון שיש לו משלו שראוי לו לבנותה ולא היה משתמש בחורבה תחלה אין שומעין לו ואם אין הוכחה שומעין לו : כד המשכיר בית לחבירו [י] לזמן ידוע אינו יכול להוציאו תוך זמנו אפילו נפל בית המשכיר בענין שהוא בעצמו צריך לו ואפילו העני וצריך למכרו אינו יכול להוציאו אלא המכר מכר וצריך להניחו לשוכר עד שישלים זמנו ואפילו הקדים לו השכר לזמן מרובה אינו יכול להוציאו עד שיכלה זמן כל השכירות וכשיגיע הזמן אפילו באמצע ימות הגשמים צריך לצאת . השכירו לו סתם בכך וכך לחדש כל ימות הגשמים עד הפסח אינו יכול להוציאו אלא אם כן הודיעו שלשים יום קודם החג והיינו מחמשה עשר באלול ואם עבר מהם אפילו יום אחד אינו יכול להוציאו עד הפסח ובימות החמה [נמי] צריך להודיעו שלשים יום קודם יציאתו ובכרכים צריך להודיעו שנים עשר חדש קודם ובחנות בכל מקום שנים עשר חדש קודם ובחנות של נחתומין וצבעין שלש שנים קודם וכן השוכר צריך להודיע למשכיר שרוצה לצאת ממנו ואם בא להוסיף עליו בשכירות [כ] בסוף החדש אינו יכול אא"כ הוקרו הבתים ואז יכול [ל] להוסיף כל שלשים יום אע"פ שלא הודיעו · [וכן השוכר יכול לפחות אם הוזלו הבתים ואם נפל בית המשכיר יכול להוציאו אף על פי שלא הודיעו] ואם נתן המשכיר הבית לאחר במתנה או מכרו גם הלוקח והמקבל אינן יכולין להוציאו. הניא אשה לבנו וצריך לו לבית חתנות אם יכול להודיעו ואם אינו יכול להודיעו מוציאו : כה המשכיר לגינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנשואין אין פחות משלשים יום : כו ההוא גברא דזבן חמרא ולא הוי ליה דוכתא לאותוביה אמר לה להיא אתתא אית ליך דוכתא לאגורי אמרה ליה לא קדשה ויהבה ליה דוכתא והכנים שם היין והלך וגירשה מיד והלכה ושכרה פועלים מהיין [מ] והוציאתו ואסיקנא דשפיר עבדה אפילו בחצר דקיימא לאגרא אלא שצריכה להודיעו ואם נאנס אחר שהודיעתו פטורה: כז המשכיר בית לחבירו חייב לעשות לו כל מעשה אומן שבו [נ] כגון דלת [נגר] ומנעול ולהעמיד לו דלתות ולפתוח לו חלונות ולחזק לו תקרה ולסמוך לו קורה והשוכר עושה מעשה הדיוט כגון סולם מעקה מרזב ומקום המזוזה ולהטיח גגו . וזבל המתקבץ [ס] בחצר משורים דאתו מעלמא הוא של משכיר ואין לשוכר אלא היוצא מהתנור וכירים [ע] ומה שקולט מהאויר . המשכיר חצר סתם לא השכיר רפת שבה : כח השוכר בית מחבירו וקבע לו מזוזה לא יטלנה כשיוצא ואם שכרו מנכרי יכול ליטלה : כט האומר תזכה לי חצרי שאינה משתמרת בכל מציאות שיכנסו לתוכה היום לא אמר כלום ואם יצא לו שם מציאה בעיר ואמר כן זכתה לו ובחצר המשתמרת אפילו לא אמר זכתה לו : ל המשכיר בית לחבירו בכך וכך לשנה ונתעברה אין צריך להוסיף לו מפני חדש העיבור השכירו לו לחדשים צריך להוסיף לו ואם אמר לו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש או איפכא מספקא לן אי תפיס לשון ראשון או לשון אחרון והכא גבי קרקע בחזקת בעליה עומדת ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר אבל במטלטלין כי האי גוונא מי שמוחזק לא שנא נתבע ולא שנא תובע אם תפס אין מוציאין מידו : לא אמר השוכר פרעתי לך שכירות של כל השנה בתוך שנתו אז אינו נאמן לאחר שנה או אפילו ביום אחרון של השנה נאמן בשבועת היסת : לב השכיר בית לחבירו לעשר שנים וכתב לו שטר ולא כתב בו הזמן ואמר המשכיר כבר דרת בו [פ] כל עשר שנים נאמן : לג אמר לחבירו השאילני כלי זה בטובו וקנו מיניה והשאילו צריך להניחו לו כל זמן שראוי למלאכה ואפילו החזירו לו חוזר ונוטלו כשיצטרך וכשישבר מחזיר לו שבריו ואינו יכול לחזור ולתקנו כדי להשתמש בו ואי לא קנו מיניה משהחזירו פעם אחת אין צריך לחזור ולהשאילו : לד אמר לחבירו השאילני מרא לחפור בה כרם זה אינו יכול לחפור בה כרם אחר . אמר כרם סתם יכול לחפור בה [צ] כרם אחר איזה כרם שירצה אפילו גדול הרבה. אמר כרמי חופר בה כל כרמיו ומחזיר לו שבריו [ק] אמר לחבירו השאילני גרנותא זה נפל [ר] אינו חוזר ומתקנו (כדי שיסקה בו כל שדותיו) אמר בי גרנותא[סתם] כורה בכל מקום שירצה עד שיזדמן לו מקום הראוי לבאר והוא דקנו מיניה: לה אמר לחבירו בית זה אני משכיר לך ונפל אינו חייב לבנותו לו אלא יחזיר לו שכר המגיעו עד סוף הזמן ואם לא נתן עדיין יתן מה שמגיע לו עד זמן הנפילה ואם אמר לו בית סתם צריך לחזור ולבנות לו אבל יכול לשנותו ממה שהיה אם ירצה ואם אמר לו בית כזה אינו יכול לשנותו אלא מדעת שניהם :

המקבל פרק תשיעי

א המקבל שדה מחבירו בקבלנות או בחכירות לא ישנו מן מנהג המדינה במקום שנהגו לעקור התבואה יעקור לקצור יקצור וכל מי שבא לשנות חבירו מעכב עליו . לחרוש אחר הקצירה יחרוש אפילו אם נהגו שלא לנכש והוא נכש . ואם נהגו שהמשכיר שדהו סתם שהאילנות שבה מושכרין הן הרי אלו מושכרין אפילו הוסיף לו באריסותו ואם נהגו שלא להשכיר אין מושכרין אפילו פיחת לו . וחולקין באריסות בתבן וקש כמו בתבואה ובזמורות כמו ביין ושניהם מספיקין קנים שמעמידין תחת הגפנים וחולקין בהם . וכל שמירה שאי אפשר זולתה על בעל השדה לעשותה ונטירותא יתירתא על האריס לעשות. מרא זבילא דולא ורטוקא על בעל הבית ואריס עושה היאורים קטנים להמשיך המים מן הנהר : ב המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין או בית האילן אפילו נקצץ האילן כולו שלא נשאר בה ממשע עשרה לבית סאה ויבש הנהר הקטן אין מנכה לו מחכורו . יבש הנהר הגדול מנכה לו . היה עומד בתוכו ואמר [א] בית השלחין או בית האילן זו יבש המעין אפילו הקטן ונקצץ האילן עד שלא היה נשאר בו עשרה לבית סאה [ב] חייב לחפור בו מעין אחר וליטע בו אילנות אחרים . נשאר בו עשרה לבית סאה אינו חייב ליטע לו אחרים . וה"מ דלריך ליטע ולחפור אחרים דאמר ליה בית השלחין או בית האילן זו אבל היה עומד בתוכה ואמר בית השלחין סתם אין [צריך] ליטע ולחפור אחרים אבל מנכה לו מחכורו ובכל זה אין חילוק בין אמר מחכיר לחוכר בית השלחין אני מחכיר לך או אמר חוכר למחכיר חכור לי : ג המקבל שדה מחבירו למחצה לשליש ולרביע והובירה שמין כמה היתה ראויה לעשות וכך יתן לו : ד כל הלשונות שנהגו לכתוב בשטרות אפילו אם לא נכתבו דנין אותם כאילו נכתבו : ה מקום שנהגו כשהאב כותב הנדוניא לבתו שהוא כותב כפלים ממה שנותן אין החתן גובה אלא חצי שכתוב בה . ואם קנו מידו בקנין גובה הכל . ובמקום שנהגו שלא לכפול הוא גובה הכל וכן האשה כשבאה לגבות גובה הכל ובמקום שכופלין גובה החצי : ו ההוא דאמר הבו ארבע מאה זוזי לברתי בכתובתה [ובמקום שנהגו לכפול הוה] ואסיקנא בין אמר בכתובתה בין אמר לכתובתה אין לה אלא מאתן עד דאמר הבו לה סתם ולא הזכיר כתובה : ז המקבל שדה ואמר אי אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי הוי אסמכתא ואינו משלם אלא כשיעור שהפסיד : ח מאן דמקבל ארעא

פלפולא חריפתא

לנעוץ. בפנים סי' דלעיל : [י] נ"ל דה"ג בחמה בקיץ ובצנה בחורף וכן לשון רש"י : [כ] שאם לא כן וכו'. עיין בפרק מי שאחזו סימן ט' מה שצריך עוד במשפט התנאים :

פרק שמיני [א] הוי שאלה בבעלים ופטור. דאין מוציאין מידו אבל אי תפס לא מפקינן מיניה דבעיא דלא איפשיטא היא וכ"כ בהדיא בטור סי' שמ"ו : [ב] צריך לישבע שלא פשע בה . ועיין בש"ס האומנין : [ג] ופשע בו . רש"י וכלומר לאפוקי מחמת מלאכה : [ד] ה"ג שמא של התובע. וגם בטענת שמא בפנים סימן דלקמן : [ה] ה"ג אבל אינו יכול לישבע שבועת הגלגול כו' . וכ"כ בטור סי' ע"ה אבל אין זה מוכרח בפנים כמו שכתבתי שם בס"ד : [ו] טענו מנה כו' . עד באחת מהם בפנים נדפס בסוף המספתא : [ז] אפי' בעודה בבית השואל. וכ"כ בטור סימן שמ"ג וב"י העתיק כך דברי רש"י דפ' האומנין וכן העתיקו בסי' ש"ס ולא מצאתי כן בפירוש רש"י שבידינו ובמרדכי סימן שע"ב כתוב כן : [ח] ליתן לו חמשה זוזי. גם בכאן מנכין לו כו' כדלעיל ובטור ס"ס ד"ש נתחכם לכתוב לבסוף ובין כך ובין כך מנכין לו וכו':

[ט] אינו יכול לומר כו' . בפנים בסימן דלקמן : [י] לזמן ידוע וכו' עד וכשיגיע כו' . בפנים בסימן דלקמן: [כ] בסוף החודש.רש"י: [ל] להוסיף כל שלשים. בקצור כ"י להוסיף לסוף ל' יום ובטור ס"ס שי"ב בסוף כל ל' ול' : [מ] ה"ג והוציאתו לדרך ואמרו חכמים דשפיר : [נ] נ"ל דה"ג כגון דלת נגר ומנעול וכן הוא בטור סי' שי"ד : [ס] ה"ג בחצר משוורים דאתו. והוא בפנים בסימן דלקמן : [ע] ומה שקולט כו' . בפנים סימן כ"ט : [פ] כל עשר שנים. סברא דנפשיה וכ"כ בטור סימן שי"ז אע"ג דבגמרא איתא ה' שנין : [צ] נ"ל דה"ג כרם אחד איזה . וכן הלשון בנמק"ס פ"ג מהל' שאלה וכן נ"ל ג"כ להגיה בטור סי' שמ"א : [ק] אמר לחבירו כו' . גמ' וכתבו הרי"ף : [ר] ה"ג אינו חוזר ומתקנו גרגותא סתם ונפל חוזר ומתקנו עד שיסקה :

פרק תשיעי [א] בית השלחין או בית האילן זו . תיבת זו חוזרת גם על בית השלחין וכן לקמן : [ב] חייב לחפור כו' עד גמירא אין בידי לתקן שאינו כן בפנים ובטור סי' שכ"א :

לשומשמי וחרצה חיטי ועבדה חיטי כשומשמי או שפי משומשמי לא נתבטל תנאם אלא יחלוקו ביניהם כפי מה שהתנו : ט מי שנותן עסקא לחבירו סתם דין הוא שיהא חצי באחריות והשבח על הנותן והחצי על המקבל ונותן לו שכר עמלו . ואם המקבל רוצה להוציא החצי שהוא באחריותו אינו רשאי . ואם מת ויש עדים שהוא מזה העסק נוטלין הבעלים בלא שבועה ושאר בעל חוב אינו גובה ממנה אלא מחלק הריוח של המקבל . מי שנותן לחבירו עסקא בשני שטרות אין שטר אחד משתעבד לחבירו לומר שאם היה באחד ריוח ובאחד הפסד ימלאו הקרן ואחר כך יחלוקו המותר אלא יחלוקו כל שטר ושטר לפי תנאם . מי שנתן לחבירו קרן והפסיד ואחר כך טרח ומילא הקרן ולא הודיעו (לו) אינו יכול לומר תפסיד חלקך מן ההפסד אלא בריוח יתמלא הקרן . שנים שקבלו עסקא מבעל הבית שיסחרו בה עד זמן ידוע אין אחד מהם יכול לחלוק קודם הזמן ואחד שקבל מחבירו עסקא לזמן הקצוב המקבל יכול לחזור בו אפילו תוך הזמן והנותן אינו יכול לחזור בו עד הזמן : י המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש אין שומעין לו אפילו רוצה לחרוש אחר הקצירה : יא המקבל שדה מחבירו ורוצה להסתלק מפני שהיא רעה אם יכול להוציא ממנה שני סאין אחר ההוצאה אינו יכול להסתלק ואם לאו יכול להסתלק : יב היה נושא משאוי על כתפו והגיע זמן תפלה פחות מארבעה קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל ד' קבין מניחו על גבי קרקע : יג המוליך זבל ותפלין בראשו לא יסלקם לצדדין ולא יקשרם במתניו אלא מניחן בזרועו אבל תפלין של יד [ג] אפי' מטפחת [שלהם] אסור להניח על התפלין [ד] דרך משוי : יד המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא כגון שלקו רוב השדות של אותה בקעה מנכה מן הכורו ואם לאו אין מנכה לו . וה"מ שזרעה וצמחה ולקתה אבל לא זרעה או זרעה ולא צמחה אפילו אם מכת מדינה היא אין מנכה לו עד שיזרע אותה כל ימי הזרע ולא תצמח ואפילו זרעה פעם ראשונה ושניה ולקתה אין מנכין לו אא"כ יזרענה פעם שלישית ותלקה [ה] ומשם ואילך אינו זורעה. ואם התנה עמו לזרעה חטים וזרעה שעורים ולקו רוב השדות וזו עמהם אין מנכה לו. ואם לקו כל שדותיו של מחכיר [ו] וזו עמהם ולא לקו רוב השדות או שלקו כל שדותיו של חוכר וזו עמהן ולא לקו רוב השדות אין מנכה לו : טו המקבל שדה מחבירו בכך וכך ולקתה נותן לו ממה שגדל בה בין טוב ורע וה"מ שלא שינה אבל שינה כגון שקבלה לזרעה חטים [והתנה עמו ליתן לו כך וכך שעורים] וזרעה שעורים ולקתה צריך לקנות לו שעורים טובים ואם קבל כרם בכך וכך יין והחמיץ צריך ליקח לו יין טוב ואם התליעו בכרם אחרי הבצירה או העומרים בשדה אחר הקצירה נותן לו כמו שהוא. המקבל שדה בארץ ישראל בכך וכך לשנה לזרעה חטין לא יזרענה שעורים יזרענה חטין תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה ובבבל יכול לשנות ממין לחבירו : טז שחלים הגדלים בין הפשתן מותר לכל אדם לעקרן ואם גדלו כל צרכן או העומדים על המצר אסורין . אילן העומד על המצר חולקין : יז אסור לאדם לעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה ואם מוקפת גדר מותר : יח המודד קרקע בין אחין ושותפין צריך שידקדק במדה שלא יוותר לאחד יותר מחבירו : יט הכל מסייעין להוצאת שמירת העיר אפי' יתומים חוץ מתלמידי חכמים . ולכרות הבאר לשתות הכל מסייעין אפי' תלמידי חכמים . ואם כל אדם חופר בעצמו הם פטורין. לתקן הנהר (ובמי מטר) שישטפו מימיו התחתונים מסייעין לעליונים ולא עליונים לתחתונים* ובתיקון שופכין כדי שירדו עליונים מסייעין לתחתונים [ולא תחתונים לעליונים] : כ דינא דבר מצרא שייך אף בהפקר לפני שיכול למצוא לו אחרת לזכות בה וכל שכן אם היתה בין אחין ושותפין שהן מסלקין אותו : כא ד' שהם שותפין בקרקע וקנה אדם אחד קרקע אצלם כל אחד מהם יכול לסלקו וכ"ש אם מכר אחד מהשותפין לאדם אחר חלקו שכל אחד מג' שותפין יכול לסלקו : כב בא אחד לבעל המצר להתיעץ עמו אם יקנה שדה הסמוכה למצר ואמר לו קנה אותה לא הפסיד בזה כחו אא"כ קנה ממנו בקנין גמור [ז] ואם קנה והודיעו לבעל המצר אם שהה בעל המצר כשיעור שהיה יכול להביא המעות המנויים לו ולתבעו בדין ולא תבעו שוב אינו יכול לסלקו : כג היה בעל המצר במדינה אחרת או חולה או קטן ואחר זמן בא או הבריא או הגדיל אינו יכול לסלק הלוקח . היו המצרנים ארבעה ומכר אחד מהם כחו ללוקח אינו כלום והאחרים יכולין לסלקו. אפילו *קדם הלוקח הוא כמו שלוחו של מצרן ועדי קנין של הלוקח יכתבו השטר בשם המצרן ואין צריך קנין אחר ואי אייקור וזול ברשותיה אייקור וזול : כד קנה הלוקח במאה ושוה מאתים או שהרחיב הזמן של הפרעון אם היה עושה כן לכל אדם לא יתן לו אלא כמו שנתן ולזמן שקבל לו ואם לאו [ח] צריך ליתן מאתים מיד ועל בעל המצר להביא ראיה שכך היה עושה לכל אדם : כה קנה הלוקח במאתים ואינה שוה אלא [ט] מעט יותר ממאה אין אונאה לקרקעות וכיון שקנאה לעצמו צריך ליתן לו מאתים . קנה בית סאה באמצע קרקעיתו של מוכר אם הוא דבר שראוי לימכר בפני עצמו זביניה זביני ויש לו דין מצרן כשבא אחר כך לקנות מותר השדה של המוכר ואם לאו אין לו דין מצרן ואפילו שתקו בעלי המצר עד אחר זמן שבא לקנות מן המוכר יכולין לסלקו כאילו ערערו באותה שעה . ואם החליף חצר בחצר אין לו דין מצרן . החליף בבהמה או במטלטלין [שמין דמי המטלטלין] ובעל *החצר נותן דמיהם ומסלקו ואינו יכול לומר תן לי כמו שרצה הוא שזו הערמה היא. וכל כיוצא בזה שנראה לדיין שהיא הערמה אינו מבטל כח המצרן : כו מתנה אין בה משום דינא דבר מצרא ואם כתוב בה אחריות שמין כמה שוה וכך יתן בעל המצר ואם הודה שקנאה אלא שלהערים כתב מתנה נשבע בכמה קנאה ונוטל ואם פירש בשטר המתנה שקבל אחריות בכך וכך והוא יותר משויה צריך ליתן בה המצרן כל המפורש באחריות : כז מכר כל נכסיו לאחד אין בו משום דינא דבר מצרא אפילו אם המצרן רוצה ליקח כל הנכסים . מכר למי שהיתה שלו תחלה לית בה משום דינא דבר מצרא אבל מכר לבנו יכול בעל המצר לסלקו : כח קנה מעובד כוכבים או מכר לו אין בו משום דינא דבר מצרא אלא שהיו מנדין אותו המוכר לעובד כוכבים עד שיקבל עליו כל אונס שיבא לו מידו של עובד כוכבים וכגון שמואל ישראל שיקננה [י] באותן הדמים ואם העובד כוכבים מעלה אותה ומכוין לקנות במצר של ישראל להשחית נחלתו הכל לפי ראות הדיין: כט משכנתא יכול המלוה לסלק בעל המצרן אפי' אם קנאה כבר . מכר המוכר מפני שהיא רחוקה לו או רעה ורוצה לקנות אחרת קרובה לו או טובה אין בו משום דינא דבר מצרא. [כ] [לכרגא ולמזוני ולקבורה לית בה משום דינא דבר מצרא] : ל אשה ויתומים שקנו אין בעל המצר יכול לסלקן . שנים שהם שותפין בשדה אפילו אם קנה כבר המצרן חלק אחד מהן השותף מסלקו . מי שיש לו שדה אצל שני שותפין ויש מצרן אצלם ובעל השדה מוכר השדה [ל] לאחר דעלמא אין המצרן יכול לומר לשותף אני מצרן ודאי ואתה ספק כי שמא יפול חלקך בצד האחר אלא שניהם מצרנים השותף והמצרן : לא מי שמוכר לשותף שהוא שותף עמו בשדות או בסחורות אין המצרן יכול לסלקו : לב שכני העיר ושכני שדה שכני העיר קודמין שכן ותלמיד חכם או קרוב ותלמיד חכם ת"ח קודם שכן וקרוב קרוב קודם לרש"י לא איירי בדינא דבר מצרא אלא להשיא עצה למי ימכור קודם . ולרבינו תם איירי בשניהם מצרנין . בעל המצר יש לו מעות שטובים יותר להוציא ושל לוקח טובים יותר במשקלם או איפכא וכן אם הלוקח שלח מעותיו מותרין ובעל המצר צרורין לית ביה משום דינא דבר מצרא : לג אמר בעל המצר אלך ואטרח להביא מעות אין ממתינין לו . אלך ואביא מעות אם הוא אמוד שיש לו שומעין לו ואי לאו אין ממתינין לו . קרקע לאחד והבנין שעליו לאחר עד זמן ידוע בעל הקרקע מעכב על בעל הבנין שלא ימכרנו לאחר ואין בעל הבנין מעכב על בעל הקרקע . וכן הדין בקרקע לאחד ואילנות לאחר כגון שיש לו שני אילנות בתוך של חבירו . בעל המצר קונה כדי לזרעה והלוקח קונה כדי לבנות שם בית הלוקח קודם אבל קונה כדי לנטעה אילנות חשיב טפי מבתים : לד אם מפסיק סלע או אילנות סמוכין זה לזה בין שדה המצרן לזאת הנמכרת אם יכול להכנים תלם אחד מזו לזו יש בו משום דינא דבר מצרא ואם לאו אין בו משום דינא דבר מצרא [ור"ת פסק דבתים לית ביה משום דינא דבר מצרא ולא נהגו כן]. ד' בני מצר שקדם אחד מהם וקנה ה"ז זריז ונשכר ואם באו כאחד חולקין אותה באלכסון כזה*: לה המקבל שדה בדבר ידוע לשנה לפחות משבע שנים לא יזרענה פשתן ואין לו בקורות שקמה ואפילו בשבח שהשביחו הענפים בעודו ברשותו אין לו . קבלה לשבע שנים יכול לזרעה שנה ראשונה פשתן ויש לו בקורות שקמה[*]בשנה ראשונה] : לו המקבל שדה לזרעה ועלו בה אילנות במקום הראוי לזריעה שמעכבין הזריעה כשיוצא נוטל מה שהשביחו ברשותו ואם גלה בדעתו שהיה חפץ יותר לזרעה אין לו בהם אלא שווי דמי עצים . [נ"א ואם עלו במקום שאין ראוי לזריעה אין לו בהם כלום] : לז [מ] שתל או מתעסק שמת בשל השותפות אפי' התנו לזמן ידוע . שתל שאמר אי מפסידנא מסתלקנא בלא שבחא הוי אסמכתא ואם השביח ואחר כך הפסיד מנכין לו מחלקו מה שמגיע לבעל הבית בזה ההפסד ונוטל השאר : לח כל פסידא דלא הדר כגון שתלא ומקרי דרדקי [נ] ומקיז דם וספר העיר כמותרין ועומדין דמו ואם הפסידו נותן להם חלקם ומסלקן במקום שנהגו שהשתל העובד הכרם נוטל חצי הפירות בכל שנה ואריס היורד לתוך כרם נטוע ועובדו נוטל שליש בפירות שתלא שרוצה להסתלק נוטל שתות מהשבח : לט גפנים שהזקינו השתל נוטל חצי העצים ואם נעקרו אינו נוטל אלא רביע העצים : מ שטר משכנתא דסורא שכתוב בו שנים סתם מלוה אומר שלש ולוה אומר שתים וקדם מלוה ואכל שנה שלישית אין מוציאין מידו דשמא יתברר שהדין עמו [ס] ובדין צריכים להחזירם לו ואם מתו העדים שאי אפשר להתברר מוציאין מידו . מלוה אומר שהשכין לו לחמש שנים ולוה אומר לשלש והיתה כבר ביד מלוה ג' שנים ואמר שנאבד לו השטר נאמן : מא אריס אומר למחצה ירדתי ובעל הבית אומר לשליש הולכין אחר מנהג המקום : מב יתומים אומרים לבעל חוב אנו השבחנו הקרקע אחר מיתת אבינו ואין לך ליטול בשבח וכגון שהיה אפותיקי דהיא כמו שלו והוי כיורד לשדה חבירו ונטעה שלא ברשותו שאם לא כן אפילו השביחו הם [ע] בעל חוב נוטל השבח וב"ח אומר אביכם השביח בעל חוב נאמן ואם הביאו יתומים ראיה שהם השביחו אם היא אפותיקי ולא מסיק ביה אלא שיעור ארעא לא שקיל שבחא ומסלק להו משבחא בדמים ואם אינה אפותיקי כיון דלא מסיק ביה אלא שיעור ארעא אין לו לבעל חוב בשבח כלום וצריך ליתן להם חלק בשדה כשיעור שבחן כדפרישית לעיל בפרקא קמא (סימן לט) . המקבל שדה מחבירו לשבע שנים בשבע מאות זוז צריך ליתנה לו ז' שנים בלא שביעית ואם אמר לו שבוע בשבע מאות זוז שביעית בכלל : מג הכובש שכר שכיר עובר משום חמש שמות אחד שכר אדם ושכר בהמה וכלים וכאילו נוטל נפשו . ושכיר יום יש לו זמן ליתן לו כל הלילה ובבקר עובר משום בל תלין אם לא נתן לו . ושכיר לילה יש לו זמן כל היום ובלילה עובר משום לא תבוא · ושכיר שעות שכלה שכירותו ביום גובה כל [אותו] היום ושכיר שעות דלילה כל אותו הלילה . אין בעל הבית עובר משום בל תלין אלא ביום הראשון משם ואילך עובר משום בל תשהה . ואם השכיר [יודע] ומכיר בבעל הבית שאין דרך להיות לו מעות עד יום השוק אינו עובר משום בל תלין [אפילו יש לו מעות] אלא משום בל תשהה ומיום השוק ואילך אפילו אם אינו מכיר אם אין לו מעות אינו עובר כלל ואם לא תבעו אינו עובר . המחהו אצל שלחני אינו עובר . אם המחהו אצל שלחני השלחני יכול לחזור בו ויחזור הוא ויתבע בעל הבית אפילו לא חזר בו שלחני יכול הוא לחזור אצל בעל הבית [הלכתא מחילה לא בעי קנין ופשרה בשלשה בעי קנין] [עיין בפ"ק דסנהדרין סימן ג] הלכתא קבלנות עובר משום בל תלין [פ] ואין אומן קונה בשבח כלי: מד שכיר בזמנו דהיינו שכיר יום כל הלילה ושכיר לילה כל היום נשבע ונוטל והני מילי בששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים בעל הבית נשבע ונפטר ודוקא כשאומר פרעתי אבל אם אומר שנים קצצת לי ובעה"ב אומר אחד [צ] נאמן בעה"ב בשבועה ואם יש עדים שתבעו בסוף הזמן ולא פרעו נשבע ונוטל גם מחר ולא משם ואילך : מה גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ולא משום בל תלין: מו [ק] המלוה לחבירו ובא למשכנו שיהא בחוץ מחוצו ולא בשביל פירעון לא ימשכנו הוא בעצמו אלא בב"ד ואם משכנו בעצמו צריך להחזירו לו ואפילו שליח בית דין לא יכנס לביתו למשכני אלא אם היה בחוץ ומצא בידו משכונו נוטלו ממנו ובמשכון זה יכול ליטול כל מה שימצא לו אלא שצריך (להסדיר לו כל מה שצריך) [להחזיר] לו כסות לילה בלילה וכסות יום ביום [ר] וכלי אומנותו של יום ביום ואינו יכול למכרו לעולם אם לא שיחזירנו לו לגמרי ויחזור וימשכנו בתורת פירעון ואם משכנו והחזיר לו ומת נוטלו מבניו וא"צ להחזיר להם ואין שביעית משמטתו . וה"מ שמשכנו שלא בשעת הלואתו אבל אם הלוהו תחלה על המשכון אינו צריך להחזיר לו ויכול למכרו . ואפילו שלא בשעת הלואה יכול למשכן בבית הערב וא"צ להחזיר לו . [ש] וכן אם היה חייב לו שלא מדרך הלואה אין כל אלו הדינין נוהגין בו אא"כ זקפו עליו במלוה . ואם בא למשכנו על פרעון חובו מאן דלית ליה מסדרין נוטל הכל ואין מחזיר לו כלום ולמאן דאית ליה מסדרין מניח לו מזון ל' יום וכסות שנים עשר חדש ומטה ומצע ותפלין וסנדלין לו אבל לא לאשתו ולבניו ואם היה אומן מניח לו שני כלים מאומנותו מכל מין ומין ואם היה לו ממין אחד שנים או ג' וממין אחר [לא היה לו אלא אחד] מוכר מהמין שיש לו הרבה עד שנים וממין המועט אין מוסיפין לו והשאר נוטל ואינו מחזיר לו . ורבינו תם פסק דאין מסדרין והגאונים ורב אלפס פסקו דמסדרין: מז [ת] המקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו אפי' לא לבשום עדיין אלא שלקחן לשמן. הלכתא קברי עובדי כוכבים מטמאין באהל: מח אלמנה בין עניה בין עשירה אסור למשכנה [א] שלא בשעת הלואה [נ"א אפי' יש מהן הרבה] וכל דבר שעושין בו אוכל נפש אסור למשכנו שלא בשעת הלואתו וכגון שאין לו אלא כדי הסדור אבל יש לו יותר יכול למשכנו ובשעת הלואה בין אלמנה בין אוכל נפש שרי . ושני כלים מחוברין יחד ועושין מלאכה על ידי שניהם חייבין עליהם שנים : מט דברים העשויים להשאיל ולהשכיר וידוע בעדים שהן שלו ונמצאו ביד אחר או אפילו אינם עשויין להשאיל ולהשכיר ויש עדים שהשאילן או השכירן לאחר אינו יכול לטעון לקוחין הם או ממושכנין בידו אם יש עדים שראו אותם עתה בידו אבל אם לא ראו אותן [עתה] בידו נאמן במיגו דהחזרתים לך ודברים שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר אפילו אם ראו אותם נאמן לומר לקוחין הן בידי אם לא השאילן לו בעדים :

הבית והעלייה פרק עשירי

א הבית והעלייה של שנים שנפלו חולקין בעצים ובאבנים ובעפר כל אחד לפי מה ששלו גבוה משל חבירו אבניו ועציו ועפרו מרובין ולפי זה חולקין. היו בהם אבנים שלימות ושבורות כל אחד אומר שלימות שלי אם נפל תחתיו אז התחתונות שבורות ואם נפל למרחוק אז העליונות שבורות ואם אין לעמוד עליו כגון שפנום והם מונחים ברה"ר [א] או ברשות שניהם חולקין . היה אחד מהם מכיר מקצת אבניו והן שלימות והשני מודה לו או שאמר המשים ידענא והמשים לא ידענא נוטלן ואפילו הן גדולות משאר אבנים או יותר טובים והשני נוטל כל כך שלמים כנגדן . שותפין בדבר שהוא ידוע שהוא של שותפות אין להם חזקה זה על זה שאפילו אם הוא ברשות האחד אינו יכול לטעון עליו שהוא שלו : ב הבית והעלייה שהוא של אחין או של שותפין אין התחתון חייב לתקן בתקרה אם נפחתה אלא העליון צריך לתקן הכל משלו וגם הגג . היה לאחד בית ועלייה על גביו והשכיר העלייה לאחד אמר עלייה זו ונפלה אין צריך להשכיר לו אחרת . אמר עלייה סתם משכיר לו אחרת . אמר עלייה [ו] שעל גבי בית זה ונפחתה התקרה [ב] אפילו ד' טפחים העליון יורד ודר עם התחתון למטה ונכנס ויוצא דרך פתח הבית עד שיתקן לו העלייה שלו ואם היו שתי עליות זו על גב זו והשכיר ל

*) עי' רש"י קט ע"א ד"ה ואין לו ועי' בטור סי' שכה .

פלפולא חריפתא

[ג] ה"ג בטוא"ח סימן מ"ה ואפי' מטפחת שלהן אסור : [ד] דרך משוי . רש"י : [ה] ומשם ואילך אינו זורעה. צריך לי עיון דהא פסק כל ימי הזרע וכן פסק בטור סימן שכ"ב ולא העתיק הא דרשב"ג וכמו שעשו הרי"ף והרמב"ם גם כן : [ו] ה"ג בטור שם וזו עמהם אע"פ שלקו רוב השדות : [ז] ואם קנה כו'. בפנים סימן דלקמן : [ח] ה"ג בטור סימן קע"ה צריך ליתן ללוקח מאתים : [ט] מעט יותר ממאה. בפרק הזהב בפנים סימן כ"א : [י] באותן הדמים. ולא כתב כן בפרק הגוזל בתרא סימן י"ד ובפרק לא יחפור סי' י"ח כתב כמו בכאן : [כ] בסופו כ"ל דגרס לכרגי ולמזוני ולקבורה לית בה משום דינא דבר מצרא והעתיקו בטור סימן קע"ה : [ל] לאחר דעלמא . ובפנים שהשותף קדם וקנה וכן בטור שם ועיין בהגהות מיימוני פי"ב מהל' שכנים : [מ] שתל שמת או מתעסק כו'. בקצור כ"י כתוב או מתעסק אחר שמתעסק בשלו ומת יכול לסלק הבן ונותן לו חלקו בשבח ואפי' התנו לזמן ידוע וכ"כ בטור סימן שכ"ט : [נ] ומקיז דם. כך מפרש רש"י לאומנא בפרק השואל דף צ"ז אבל בפירקין מפרש מוהל : [ס] ובדין צריכין . בקצור כ"י כתוב והיינו צריכין : [ע] ב"ח נוטל השבח .ולא פסק כן בפ"ק סימן ל"ט : [פ] ואין אומן, עי' מ"ש בזה בהגוזל קמא סימן י"ד : [צ] נאמן בעל הבית בשבועה . עי' בר"פ כל הנשבעין : [ק] הכלוה לחבירו כו'. רובו בפנים סימן דלקמן : [ר] וכלי אומנתו של יום ביום . בקצור כ"י כתוב וכלי אומנות שלו יום ביום : [ש] וכן אם היה . בקצור כ"י ואם היה : [ת] רוב דיני זה הסימן שבפנים כתובים בסי' דלעיל בכאן : [א] שלא בשעת הלואתו . בקצור כ"י מסיים בה הכי אפי' יש לו מהם הרבה אבל בטור סימן צ"ז לא כתב כן בשם הרמ"ה עוד כתוב בקצור כ"י ואוכל נפש גופיה אסור למשכנו אם אין לו אלא :
פרק עשירי [א] או ברשות שניהם. עיין בסוף הסימן : [ב] אפי' ד' טפחים. וכן לשונו בסימן ד' ור"ל אפילו

העליונה ונפחתה דר בתחתונה השכיר לו התחתונה ונפחתה דר בעליונה : ג שני אחין או שותפין שאחד דר למטה ואחד למעלה ונתקלקלה התקרה שמימי העליון יורדין על התחתון אם מימי העליון יורדין מיד עליו לתקן ואם נבלעין במקומם ואחר כך יורדין אז על התחתון לתקן . שני אחים או שותפין לזה עלייה ולזה בית ונפלו ואמר בעל העלייה לבעל הבית שיבנה החומה [ג] עד התקרה התחתונה והוא יבנה העלייה והוא אינו רוצה בעל העלייה בונה הבית ודר בו עד שיתן לו זה יציאותיו ואם אין להם לבנותו ובא לזרעו או למכרו נוטל בעה"ב ג' חלקים ובעל העלייה רביע [נ"א בעל הבית ב' חלקים ובעל העלייה שליש] . וכל מה שבא תחתון לשנות כדי לחזק הבנין ועליון משנה להקל שומעין להם אבל אם בא תחתון לשנות למעט חוזקו ועליון להכביד אין שומעין להם והוא שבאים לשנות ממנהג העיר אבל אם נהגו בזה ובזה יכולין לשנותו ממה שהיה : ד בית הבד הבנוי בתוך הסלע וגנה אחת על גביו ונפחת [ד] אפי' ארבעה טפחים בעל הגנה יורד וזורע למטה עד שיעשה זה לבית בדו כיפין (לזה) שיוכל לזרוע עליו : ה הכותל והאילן שנפלו לרה"ר והזיקו פטורין מלשלם . נתנו לו ב"ד זמן שלשים יום ונפלו תוך שלשים יום והזיקו פטורין אחר הזמן והזיקו חייבין . מי שהיה כותלו סמוך לגנת חבירו ונפל ואמר לו פנה עציך ואבניך ואמר לו פנס ויהיו שלך אין שומעין לו [ה] ואם נתרצה זה ופנס וחזר זה ואמר תנם לי ואתן לך יציאותיך אין שומעין לו אבל כל זמן שלא פנס יכול לחזור בו אף על פי שכן בחצרו של השני לא קנה לו חצרו : ו השוכר הפועל לעשות לו בשלו או ללקט לו מן ההפקר אינו יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך ואם נתרצה הפועל ליטלו בשכרו וחזר בו בעל הבית אין שומעין לו ואם שכרו לשמור לו דבר של הפקר יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך : ז המוציא זבלו לרה"ר צריך שיהא מוכן להוציאו מיד . אין שורין טיט ברה"ר ולא לובנים לבנים אבל גובלים טיט לצורך בנין ולא כדי לעשות לבנים . הבונה ברה"ר צריך שיהא מוכן לבנות מיד ולא ישהה שם צרכי בנין [ו] ואחר כל זה אם הזיק חייב לשלם וכל מי שנתנו [לו] חכמים רשות לעשות דבר והזיק חייב לשלם : ח הגנב שמסר האבן לסתת וקלקלו הוא חייב סתת שמסר לחמר חמר חייב חמר שמסר לכתף כתף חייב כתף שמסר לבנאי בנאי חייב בנאי שמסר לאדריכל אדריכל חייב ואם הניחו על גבי שורת הבנין [ונפלה] והוא בקבלנות כולם חייבין. בשכירות האדריכל לבד חייב : ט שתי גנות זו אצל זו וקרקעית האחת גבוהה משל חברתה וירק גדל באותו הגובה כל שהעליון יכול לפשוט ידו וליטול הוא שלו ובלבד שלא יאנוס לפשוט יותר מלאי והשאר של תחתון ואם מגיע לגופו ולא לעיקרו מיבעיא ולא איפשיטא [ז] והוא של תחתון :

פלפולא חריפתא

אפילו רק ארבעה טפחים : [ג] עד התקרה ובקצור כ"י כתוב עד התקרה ותקרה התחתונה ונמשך בזה אחר לשון רש"י אבל לפי מה שפסק בר"ם דלעיל דאין התחתון חייב לתקן התקרה גירסא שלנו יותר נכונה וכ"כ בטור סימן קס"ד : [ד] אפי' ד' טפחים . וכן לשונו בסי' ב' : [ה] ואם נתרצה זה ופנס . בפנים והרי"ף כתבו באפיה אבל בטור סי' קס"ו השמיטו גם כן ותמה עליו הב"י ומסר"ו כ"ן כתב שהדין עם הטור ושכן דעת כל הפוסקים והוכיח כך בדרישה ולא ראיתיה עד הנה. ובקצור כ"י כתוב לקמן אבל כל זמן שלא פנס בפניו יכול כו': [ו] ה"ג ואחר כל זה אם הזיק.-ולשון הטור סימן תי"ז ואפ"ה אם הזיק : [ז] והוא של תחתון. כך דעת הרמב"ם בפ"ד מהל' שכנים אבל בטור סימן קס"ז כתב דיחלוקו ומסר"ו כ"ן כתב דלא פליגי דהרמב"ם מיירי דלא נתלש העיקר בתלישת הגוף משו"ה סבירא ליה כיון דעכ"פ נשאר העיקר ברשות התחתון השתא דלא תלש אפילו הגוף והיא איבעיא דלא איפשיטא שדינן הגוף בתר עיקרו ולא יטול בה התאי אם לא שתלשו ותפסו דאז אמרינן המע"ב והטור מיירי דבתלישת הגוף נעקר ונתלש גם העיקר משו"ה אף כשלא תלשו כיון שראוי לתלשו בפשיטת ידו נמלא דאין כאן מוחזק לתחתון והוא איבעיא דלא איפשיטא משו"ה חולקים ע"כ:

סליק קיצור פסקי הרא"ש ממסכת בבא מציעא

לוח הסימנים למצוא בהרא"ש הדינים

*) אמר יו"ע לא ידעתי למה נ"ע ·

סלום

לוח הסימנים למצוא בהרא"ש הדינים ממסכת בבא מציעא

בט הלוהו על שדה וא"ל אם אין אתה וכו'. דין אסמכתא. ומתי נ"ל קני מעכשיו. והאומר לא יהא לך פרעון אלא מזו :

ל המתנה לפרוע מעידי עידיות ונפסד :

לא המלוה על שדה ולא אמר מעכשיו ואכל הפירות :

לב מחילה בטעות. המוכר שט"ח בלא כתיבה ומסירה והלך הלוקח וגבה ביה :

לג העושה שליח לקנות לו שדה ואמר המוכר ע"מ שיחזירנה לי כשיהיה לי מעות והשיב בטוב תתפסרו :

לד כללא דמשכנתא במקום שנהגו הלוה מסלק המלוה או לא. פלוגתא דרש"י ור"י ורב אלפס וחילוקי בתים. ונכייתא. ואם המלוה יכול לכוף ללוה לפדותה :

לה ואם התנו ביניהם וכל דיניו. ומתי צריך קנין :

לו משכנתא עדיף ממצרנות. ואם נראה לדיין שיש ערמה :

לז דין עיסקא :

לח מי שהלוה על שדה אסור לשכירה ללוה :

לט דין עיסקא :

מ הלוקח ומוכר בתנות חבירו השכר להמנע :

מא המקבל עיסקא ישוה מדותיו בקנייה. התנה ליקח פירות לא יקח כסות וכלים גם לעצמו יקח פירות. ואם אמר לא לקחתי :

מב שטר שכתוב בו סלגא באגר והפסד או פרי תלתי :

מג עיסקא בבהמות. מנהג. כמה יטפל בולדות :

מד מתי שותף חולק :

מה החושד הדיין צריך לומר לו מאיזה טעם דנתיך :

מו מתי אסור להשכיר מעותיו :

מז הילך זוז והלוה לפלוני. או פלוני יתן לך. הילך זוז ואמור לפלוני :

מח דין שדה ותנות. השוכר מוסיף בדמי השכירות בשביל הלואה :

מט המשכיר חפץ ומתנה אם ישבר. מותר להשכיר יורה שישלם לו מה שיחסר :

נ מעות של יתומים ומי ראוי לאפוטרופוס :

נא האומר לחבירו יש לי כלי בידך וזה סימניה או אומר לאפוטרופוס כלי ביד אביהן בסימניה :

נב היתר רבית מכותי ומומר. ומתי מותר לשום פרה בדמים :

נג ישראל שלוה מכותי או הלוה לו מתי רשאי ישראל להיות ערב. הרוצה לפרוע לכותי וא"ל חבירו תנם לי :

נד או איפכא :

נה ישראל שאמר לכותי לך לוה לי מעות מישראל או על משכון ואם הלך הכותי או מת. ישראל שמשכן משכונומכותי לישראל אחר שיעור הרבית מכאן ואילך מתי מותר :

נו ישראל שאמר לחבירו לוה לי מעות מכותי על משכון או בלא משכונות. וכותי שאמר לישראל לוה לי מעות ברבית מישראל על משכון זה מתי מותר. המתנה שלא יהא נאמן לומר נאנס או אבד. ישראל שאמר לכותי הילך שכרך והלוה מעותי ברבית או כותי שאמר כן לישראל. מראית העין. מעותיו של ישראל מופקדות ביד כותי או איפכא :

נז ישראל שלוה מכותי וזקפן במלוה ונתגייר או כותי שלוה מישראל ונתגייר :

נח שטרי חוב המוקדמים. טעו בשנות המלך או בקביעות החודש :

נט הכותב דא"ל אי מזבנת לי מוטב ואי לא כבישנא לשטרא וכתב לבנו קטן :

ס דין היאך פוסקין על הפירות :

סא מתי לוין סאה בסאה :

סב הלוקח מחבירו סחורה במקום הזול להוליכו למקום היוקר ולפרוע לו כבמקום היוקר או המוליך למקום היוקר וא"ל חבירו תנם לי כאן :

סג מנהג החמרין מתי מותר ליקח מעות מבעלי בתים. אדם חשוב שאני :

סד מתי מותר להקדים מעות על פירות הכרם :

סה אסור להוסיף לשומר בשכרו שימתין השכירות :

סו מותר לתת מעות בשעת הבציר :

סז אסור ללוות למלוה פרוטה אפילו בסתם :

סח להשתעבד בריקים :

סט אסמכתא :

ע כללא דאסמכתא :

עא ג' שנתנו לאחד לקנות להם :

עב המקח נגמר בכל מקום לפי מנהגו :

עג הלכתא דבר שחסר ב' מלאכות חשוב בידו לפסוק עליו. הפוסק צריך לפרש. ואם הוא שליח ומי שפרע :

עד מלוה לאריסין סאה בסאה לזרע. המלוה חטין ולא קצץ בכך וכך :

עה אסור ללוות סאה בסאה. אשה שלותה ככר מחברתה :

עו בני אדם המקפידים אסורים לומר ביו"ט מלא לי כלי זה או השאילני :

עז ת"ח מלוים ברבית מעט :

עח אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך בנכיד או ברביעה :

עט רבית מוקדמת רבית מאוחרת. הקדמת שלום :

פ אלו עוברין בלא תעשה. לא יעבור המלוה לפני הלוה. אסור להלוות בלא עדים :

פא לא יתלה מעותיו בנכרי. לא יכתוב כל נכסיו לבניו בחייו. מאן דבעי ליה במתא ניזל למתא אחריתא ויגליה :

האומנין פרק ו

א אמר לשלוחו שכור לי פועלים בד' ואמר להם בג' או איפכא וכל דיניו :

ב השוכר פועל ורצה אחד מהם לחזור בו. חילוק בין פועל לקבלן וכל דיניו :

ג השוכר פועל לחפור בשדה והמטיר בלילה או להשקות ופסק הנהר. השוכר מלמד ותלה הבן :

ד להשקות וירד מטר :

ה למלאכה ידועה ונשלמה בחצי היום :

ו השולח שליח והלך ולא מצא להביא לו קנים ולא הביא תפוחים לחולה ומת :

ז מכר שדה באלף וקבל ת"ק ועייל ונפק אזוזי או דבר שאינו ראוי ליחלק. המוכר שדה מפני רעתה. ערבוני יקון. מכר באלף וקיבל ת"ק ות"ק זקף עליו במלוה. ראות עיני הדיין :

ח מי שחייב לחבירו ק' זוז צריך לקבל ממנו זוז זוז. מכר לו י' שדות בי' מדינות והחזיק בא' מהן. בקש למכור בק' ולא מצא רק בצ'. אם היה טורח מצא קונה בק' :

ט שכר חמור למקום פלוני והוליכו למקום נחשים או לאויר משונה ומת. שינה מהר לבקעה או איפכא. המשנה על דעת בעלים :

שכר חמור ונסתמא עיניו או התליעו רגליו או נטלוהו עבדי המלך או מת בחצי הדרך :

יא השכיר ספינה להוליך בה יין עד מקום פלוני ושבעה בחצי הדרך. חילוקים בין יין זה וספינה סתם או איפכא. השוכר ספינה עד מקום פלוני ופרקה בחצי הדרך. או מכר יין שבה לאחר :

יב השוכר חמור מה יניח עליו שוכר או משכיר. שכר לרכוב עליו איש או אשה :

יג המשכיר פרה לחרוש וכלי המחרישה והנערים משלו. בכר וחרש בבקעה בתבואה ודש בקטניות :

יד המוכר פרה ואומר שיש בה מומין ניכרים ומומין אחרים :

טו משאו של חמור חצי הכור. חטים והביא עליו שעורים. משא אדם לי קבין. משא ספינה קטנה ע"ו כורים. ותוספת לכל א' כמה :

טז קבלן שקבל עליו לעשות מלאכה בביתו מתי ש"ש או ש"ח. שמור לי היום ואני למחר :

יז שוכר כש"ש כל דבר ברור כמו עדים לא אמרי מגו. א"ל שמור לי והשיב הנח לפני :

יח המלוה על המשכון ש"ש עליו. ואם הפסיד המשכון וכל דיניו. המלוה לעני על קרדום יכול להשכירו :

יט המעביר חבית במקום מדרון ונתקל ונשבר בכל מקום שרבים מצויין ובכל דבר מפורסם אין נפטר בשבועה אלא בעדים. ואם נשברה שלא במקום מדרון. ואם עני הוא יעשה לפנים משורת הדין :

הפועלים פרק ז

א השוכר הפועלים סתם הכל כמנהג המקום. ואם התנה כדין תורה או כשנים מפועלי העיר :

ב מה הפועל אוכל :

ג לא יעשה מלאכתו בלילה או ירעיב עצמו. ומה רשאי בעל הבית או הפועל להאכיל לפרה קודם דישה ולפועלים יין קודם מלאכה. הפועל טובל פתו בציר. הבהמה אוכלת ממה שעל גבה. שומר קשואין :

ד מראית העין :

ה ישראל הדש בפרתו של נכרי :

ו אמירה לנכרי אינו עובר עליו :

ז מתי מותר לחסום. אסור לומר לנכרי חסום פרתי או ספם שורי. ומתי קונסין אותו. לא יאמר לנכרי בערב שבת קנה לי בשבת :

ח דין חסימה וכלאים. הנהגה בקול חוסם פרה ודש בה נוקה ומשלם :

ט דין עדות במנאפים וכלאים. והיתר מין במינו להכניס כמכחול בשפופרת :

י יא דין אכילת פועל עם מלאכתו וכל דיניו :

יב ושאר כל אדם. ובניו גדולים וקטנים :

יג מנהג עוקר הלכה :

יד שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר. שומר שכר שהעביר בהמה על שפת הנהר :

טו זאב וארי באיזה ענין הוי אונס. רועה שהניח עדרו ובא לעיר. ש"ח צריך להציל בחנם וש"ש אפילו בשכר :

טז מתה כדרכה בחמה ובצנה. העלה לראש הסר :

יז שומרים מתנים לפטור. וש"ח שקבל עליו להתחייב בדבור בעלמא :

יח המתנה על מה שכתוב בתורה. וכל דין תנאי :

השואל פרק ח

א דין עמו במלאכתו. שאלו מן השותפין או שאל ממנו שאל מן האשה ואשה ששאלה. השאיל פרה לעשות בה פחות מפרוטה. ולענין מה שכתוב שואל :

ב האומר לשלוחו השאל עם פרתי :

ג בעל שפשע בפרת אשתו. הלוקח פרה לג' יום :

ד דין מתה מחמת מלאכה. וכחש בשר :

ה השואל כלי ונשבר. שמין השברים :

ו האומר למשאיל אשקיין. השואל פרה ובעליה. סופר או שמש לכל בני העיר ה"ל שאילה בבעלים :

ז הרב ותלמידו מי נשאל למי :

ח השואל ב' פרות ואחת שכר והו ג' פרות ומתו ב' פרות המשאיל אומר ב' שאולות מתו והשואל אומר אחת שאמרה ואחת איני יודע. דין איני יודע :

ט דין גלגול שבועה :

י דין המחויב לשבע ואינו יכול. ב' ידענא וב' לא ידענא :

יא טענו ק' של מלוה והודה לו ב' דפקדון או טענו מלוה ופקדון והודה באחד. שאלה בבעלים ואח"כ שכרה [או איפכא] או שאלה ושכרה ושאלה או איפכא :

יב השואל פרה ושלח לו ביד בנו או עבדו או שלוחו או שא"ל לשלחה לו וכל דיניו בין בשאלה בין בחזרה :

יג הלוקח כלי לשגרו לבית חמיו והתנה [עם המוכר] שיחזירנה כשלא יקבל ממנו וכן לוקח כלי [מאומן] לבקרו או מטבח לקנותו :

יד המתנה עם המוכר ע"מ שיכול למוכרו במקום פלוני :

טו כל ד' שומרים מתי יכולין לחזור בהן או לא. שכירות קרקע נקנה בכסף בשטר וחזקה :

טז מי שגזל אשכול שיש בו ג' תמרים או הזיקו ונמכר במ"ט ביחד :

יז הכתף ששיבר חבית יין אם משלם כמו שנמכר בשוק :

יח המחליף פרה בחמור וילדה המע"ה :

יט זה אומר מכרת לי שדה גדולה וזה אומר לא מכרתי אלא קטנה וכן בעבד ודין איני יודע :

כ המוכר זיתיו לחבירו וא"ל קוץ מיד ולא עשה וגדל פרי :

כא שטף נהר זיתיו ונתן בשדה חבירו ועשה פירי :

כב הנוטע אילנות בשדה חבירו שלא ברשותו. דין שבח והוצאה :

כג הבונה חורבתו של חבירו שלא ברשות וכל דיניו :

כד דין שכירות בתים. צריך להודיעו ל' יום קודם וכן השוכר יודיע למשכיר שרוצה לצאת ואם רוצה להוסיף על השכירות או לפחות. או נפל בית שדר בו המשכיר. או צריך בית חתנות לבנו :

כה המשכיר לגינה. לשביתה ולחתונה :

כו אשה שאמרה אי מקדשת לי יהיבנא לך מקום להניח בו יין וכן עשה ושלח לה גט מיד והיא הוציאה היין לרה"ר :

כז שכירות בתים מה חייב המשכיר או השוכר :

כח לא יטול המזוזה כשיצא ובעובד כוכבים נוטל עמו :

כט האומר תזכה לי חצרי כל המציאות שיכנסו בו היום ואם יצא שם מציאה בעיר :

ל המשכיר בית לשנה או לחדשים או י"ב זהובים לשנה דינר זהב לחודש נתעברה השנה וכל דיניו. המוחזק במטלטלים :

לא מתי השוכר נאמן לומר פרעתי :

לב המשכיר בית לי' שנים בשטר ולא כתב בו זמן :

לג המשאיל כלי לחבירו בטובו בקנין או בלא קנין :

לד לחפור בו כרמו זה או כרם סתם. השאילני באר זה או באר סתם :

לה בית זה אני משכיר לך ונפל או בית סתם או בית כזה :

המקבל פרק ט

א המקבל שדה בקבלנות או בחכירות. לא ישנה אדם ממנהג. וכן אם האילנות בכלל השדה הכל כמנהג. וחולקין בקש ותבן. מה בעל השדה חייב בה או על האריס :

ב המקבל שדה והיא בית השלחין. אם נקצצו האילנות ויבש הנהר קטן או גדול. עמד בתוכו ואומר בית השלחין זה או בית האילן זה או סתמא :

ג המקבל שדה (והגביה) [והובירה] :

ד כל הלשונות שנהגו לכתוב בשטרות :

ה מקום שנהגו לכתוב כפליים בכתובה ממה שנתן. אם קבלו קנין או לא :

ו הכוא דאמר הכו כ' זוז בכתובתה או לכתובתה :

ז האומר אם אוביר ולא אעביד. ודין אסמכתא :

ח המקבל שדה לשומשמין וזרע חטין :

ט דין עיסקא סתמא. חצי אחריות והשבח על הנותן וחצי על המקבל וכל דיניו. מי שנתן עיסקא לחבירו בשני שטרות באחד ריוח ובאחד הפסד. מי שנתן לחבירו קרן והפסיד ואחר כך מלא הקרן ולא הודיעו. שנים שקבלו עיסקא אין אחד יכול לחלוק קודם זמנו. המקבל יכול לחזור ולא הנותן :

י לא רצה לנכוש :

יא הרוצה להסתלק מפני רעתה :

יב היה נושא על כתפו והגיע זמן תפלה :

יג על התפילין אסור אפילו משאוי קל :

יד המקבל שדה ואכלה הגב ודין מכת מדינה :

טו המקבל שדה בכך וכך ולקתה ואם שינה. כרם בכך וכך יין והחמיץ. שדה בא"י לא ישנה. בכבל יכול לשנות :

טז שחליים מתי מותר לעקור. אילן על המיצר :

יז אסור לעמוד על שדה חבירו :

יח המודד קרקע ידקדק במדתו :

יט מתי חייבים יתומים ות"ח לסייע בהוצאה. תיקון הנהר. תיקון שופכין :

כ דינא דבר מצרא אף בהפקר באחין ושותפין :

כא ד' שותפין וא' קנה אצלם :

כב בעל המיצר שנתן עצה לאחד לקנות או אם שהה ולא תבע בדין :

כג היה בעל המיצר במדינה אחרת :

כד היו המצרנים ד' וא' מכר כחו. הלוקח כמו שלוחו של המיצר :

כה קנה בק' ושוה ר'. בעל המיצר צריך להביא ראיה. קנה בר' ואינה שוה רק מעט יותר מק'. אין אונאה לקרקעות. קנה בית סאה באמצע קרקעות. שתיקה. החליף חצר בחצר או בהמה או מטלטלים. נראה לדיין שיש ערמה :

כו מתנה אין בו דינא דבר מצרא :

כז מכר כל נכסיו לא' אין בו משום דינא דב"מ. מכר למי שהיתה שלו :

כח קנה מכותי או מכר לכותי :

כט משכנתא מסלק המלוה לבעל המיצר. מכר מפני רעתה :

ל יתומים ואשה אין בהן דין ב"מ. שותף עדיף ממצרן :

לא שותף בשדות או בסחורות :

לב שכני העיר ושדה. שכן ות"ח או קרוב ות"ח שכן וקרוב. מעות טובים או צרורים :

לג אם ממתינין לבעל המיצר להביא מעות קרקע לא' ובנין לא'. קרקע לא' ואילן לא'. מתי הלוקח עדיף ממצרן :

לד מה הפסק מבטל מצרנות. דין מצרנות בבתים. ד' בני מיצר שקדם א' וקנה ואם באו כאחד :

לה מתי יזרע פשתן ומתי יש לו בקורות שקמה :

לו אם עלו בו אילנות :

לז שתל או מתעסק במת. אסמכתא :

לח פסידא דלא הדר. שתל שרוצה להסתלק :

לט גפנים שהזקינו :

מ שטר משכנתא דסורא שכתוב בו סתם מלוה אומר ג' ולוה אומר ב' או מלוה אומר לה' ולוה אומר לג' :

מא אריס אומר למתנה ובעה"ב אומר לשליש :

מב יתומים אומרים לב"ח אנו השבחנו. ואם לא מסיק שיעור ארעא ושבחא. חילוק בין ז' שנים לשמיטה :

מג הכובש שכר שכיר. שכיר יום שכיר לילה שכיר שעות. תבעו או לא תבעו. המחהו אצל שולחני. מחילה לא בעי קנין. פשרה בעי קנין. קבלנות עובר בבל תלין. אין אומן קונה בשבח כלי :

מד שכיר בזמנו נשבע ונוטל. מתי בעה"ב נשבע ונפטר :

מה גר תושב :

מו דין משכון. המלוה לחבירו ובא למשכנו שיהא בטות בתוכו או שליח ב"ד או בתורת פרעון. או משכנו והחזיר לו ומת. או הלוהו על המשכון יכולין למשכן בבית הערב. ואם היה חייב לו בלא הלואה. כיצד מסדרין לב"ח :

מז המקדים אין לגזבר בכסות אשתו ובניו. קברי כותים מטמאין באהל :

מח אסור למשכן אלמנה ודברים שעושין בהן אוכל נפש :

מט דברים העשויין להשאיל ולהשכיר או לא וכל דיניו :

הבית והעלייה פרק י

א הבית והעליה של שנים שנפלו היאך חולקין. שותפין אין להם חזקה זה על זה :

ב הבית והעליה של אחין ושותפין כיצד בונין. השכיר עליה ואמר זו או כתם :

ג אחד דר בעליון ואחד בתחתון וכל דיניו. וכן ב' אחין וב' שותפין לזה עלייה ולזה בית ונפל החומה וכל דיניו. מנהג העיר :

ד בית הבד בנוי בסלע ועליו גנה ונפחת :

ה הכותל והאילן שנפלו לרה"ר והזיקו. נתנו לו ב"ד ל' יום. נפל כותלו אמר לחבירו פנה אותם והם שלך. מתי מצירו לא קנה :

ו השוכר פועל לעשות בשלו או של הפקר וא"ל שול מה שעשית בשכרך :

ז מה רשאי להוציא או לשהות ברה"ר ואם הזיק חייב :

ח התגר שמכר אבן לסתת והוא לחמר והוא לכתף והוא לבנאי והוא לאדריכל האחרון חייב :

ט שתי גנות א' גבוהה מחברתה וירק גדל בינתים:

סליק לוח הסימנים למצוא בהרא"ש הדינים

מפתח כולל מאמרי הש"ס ממסכת בבא מציעא המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל שלא במקומן

מאת הרב הגאון מו"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

פרק ראשון

דף ב ע"א זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי. הרא"ש ביבמות פ"ד סימן ט':
שם היו ב' רוכבין ע"ג בהמה (ועיין בגמרא דף ח' ריש ע"ב). הרא"ש בב"ב פ"ה סימן ד':
ע"ב לימא מתניתין דלא כבן ננס. הרא"ש בב"ק פ"ו סימן יו"ד: שם אפילו תימא בן ננס התם ודאי איכא שבועת שוא. הרא"ש בקדושין פ"ב סימן ד':
דף ג ע"א אמרי התם היינו טעמא דא"ל תגווני לבעל הבית אנא שליחות דידך קעבידנא. הרא"ש בכתובות פ"ט סימן ד':
דף ד ע"א הא כל הבא שבכאן שע"י טענה וכפירה הן באין ונשבע. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ג' ובשבועות פ"ו סימן ה': ע"ב ושאני הכא דקא מסייע לי' שטרא. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ג': שם הודה מקצת קרקעות פטור מקצת כלים חייב. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ד':
דף ה ע"א ולמ"ד הילך פטור אמאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה. הרא"ש בשבועות פ"ו סימן ז': שם ההוא רעיא דהוה מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי כו'. הרא"ש בב"ק פ"ט סימן ב': שם אר"ז אם איתא לדר"ח קמייתא משתבע אבתרא. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ד': ע"ב וא"ר יהודה רועה פסול. הרא"ש בסנהדרין פ"ג סימן י"א: שם אלא חזקה אין אדם חוטא ולא לו. הרא"ש בב"ק פ"ז סימן ג': שם כי אמרי הכופר בפקדון פסול לעדות כגון דאתו סהדי ואסהידו בי' וכו'. הרא"ש בב"מ פ"א סימן מ"ב: שם לא תתמוד לאינשי בלא דמי משמע להו. הרא"ש בב"ק פ"ג סימן ח' ובסנהדרין פ"ג סימן ז':
דף ו ע"א ותו הא דאר"ש ג' שבועות משביעין אותו. הרא"ש בשבועות פ"ז סימן י"ט:
ע"ב וא"ל ר"א לרבה כי אזלת קמיה דר"ח לכפרי בעי מיניה. הרא"ש בב"ק פ"ה סימן ה': שם א"ל רבה קדושת בכור קאמרת לעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין אותו מידו. הרא"ש בב"ק פ"ב סימן ב' ובמס' ב"ב פ"ג סימן ל"ג ובבכורות פ"א סימן ד' וסימן ט':
דף ז ע"א גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדישו. הרא"ש בב"ק פ"ז סימן ד': שם שניים אדוקין בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתיו. הרא"ש בב"מ פ"א סימן א':
דף ח ע"ב ומדאפיך שמואל ותני וחכמים פוטרין את היושב בקרון ש"מ רכוב לחודיה לא קני. הרא"ש בהל' כלאים סימן ו': שם איתמר מי א"ר אמר ר"ה מסירה מחבירו קני. הרא"ש בב"ב פ"ה סימן ב':
דף ט ע"ב אלא מתוך בהמה זו וקני כלים שעליה מהו. הרא"ש בב"ב פ"ה סימן ט"ו: שם והלכתא בכפותה. הרא"ש בגיטין פ"ח סי' ה':
דף י ע"א ארתב"א אר"י המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו. הרא"ש בבילה פ"ה סימן י"ב ובב"מ פ"א סימן ט"ז: שם נפל לו עליה פרס טליתו עליה מעבירין אותו הימנה. הרא"ש בקדושין פ"ג סימן ב': שם ואי תיקון רבנן כי לא אמר מאי הוי. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ל"א: ע"ב ור"י משום ריו"א יש לה חצר ויש לה ד' אמות. הרא"ש בגיטין פ"ח סימן ו':
דף יא ע"א ראה אותן רצין אחר מציאה. הרא"ש בעירובין פ"ד סימן י"ג:
דף יב ע"א אאר"א חצר איתרבאי משום יד ולא גרעה משליחות. הרא"ש בגיטין פ"ח סימן ג': שם למימרא דסבר שמואל קטן לית ליה זכייה לנפשיה מדאורייתא. הרא"ש בקדושין פ"א סימן כ"ה: ע"ב לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש. הרא"ש בעירובין פ"ז סי' ה' ופ"ח סי' א' ובביצה פ"ב סימן ו': שם מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר. הרא"ש בקדושין פ"ג סימן י"ד: שם אלא הא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו. הרא"ש בקדושין פ"א סימן ל"ה ובגיטין פ"ב סימן ד':
דף טו ע"א בע"ח גובה את השבח. הרא"ש בכתובות פ"ט סימן י"א: שם אלא מעתה מתנה דלא כתב ליה הכי ה"נ דלא טריף שבחא. הרא"ש בקדושין פ"ג סי' י"ד: ע"ב הכ"ע כגון שעשאו אפותיקי דא"ל לא יהא לך פירעון אלא מזו. הרא"ש בב"ק פ"א סימן ו': שם אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ל"ז:
דף טז ע"א מה שאירש מאבא מכור לך מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום. הרא"ש בכתובות פ"י סימן ו': ע"ב אימור איסתמוטי קא משתמיט לי' דא"ל למחר יהיבנא לך דהשתא ליתא גבאי. הרא"ש בשבועות פ"ו סי' ט':
דף יז ע"א א"ל לא ותן לו ואמר פרעתי והעדים מעידין אותו שלא פרע. הרא"ש בב"ב פ"א סימן ט': שם אירכס כתובתה אמר להד"מ אתו סהדי ואמרי אין כתב לה. הרא"ש ביבמות פ"ו סימן כ': שם הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום. הרא"ש ביבמות פ"ו סי' כ' ובכתובות פ"ב סי' ח' ופי"א סי' ה' ופי"ג סי' ו': ע"ב ואלמנה מן האירוסין דאית לה כתובה מנ"ל. הרא"ש בכתובות פ"ד סי' ד':
דף יט ע"א מנא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה. הרא"ש בגיטין פ"ב סימן ד': שם טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין. הרא"ש בב"ב פ"ט סימן ל"א: שם אר"א ב"מ ל"ק הא בבריא והא בשכיב מרע. הרא"ש בב"מ פ"א סימן מ"ט:
דף כ ע"א וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר. הרא"ש בגיטין פ"ג סימן ג':

פרק שני

דף כג ע"ב ומדמשקל הוה סימן. הרא"ש בב"מ פ"ה סימן כ"א: שם כי הא דרבה"ר מתחר לי' אתלתא קרנתא. הרא"ש בע"ז פ"ב סי' י"ד:
דף כד ע"א ואלו הן כלים חדשים שלא שבעתן העין שאינו חייב להכריז כו'. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן יו"ד: שם אלא לעולם בצרורין והכ"ע בבתי כנסיות של נכרים. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן י': ע"ב ההוא דיו דשקיל כישרא בשוקא ושדייה בצנייתא דבי כר מריון. הרא"ש בחולין פ"ז סימן כ"ב: שם ר"ח מצא גדי שחוט בין טבריא לצפורי והתירוהו לו. הרא"ש בחולין פ"א סימן י"ז:
דף כה ע"ב וליהוי מקום סימן. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן ד': שם כל ספק הינוח לכתחלה לא יטול. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן ג':
דף כו ע"א דאר"כ ראה סלע שנפל משנים חייב להחזיר. הרא"ש בב"מ פ"ג סי' נ"ד:
דף כז ע"א ל"ש אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מן בעל הבית חייב להחזיר. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן ט': שם כתב רחמנא חמור ואפילו חמור בסימני אוכף. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן נ':
דף כח ע"א הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט ינתן לה. הרא"ש בב"מ פ"א סימן מ"ה: שם א"ר ש"מ כי מכריז גלימא מכריז. הרא"ש בחולין פ"ג סימן כ"ב:
דף כט ע"א ע"כ ל"פ אלא בנשתמש בהן (ועיין היטב). הרא"ש בשבועות פ"ו סימן כ"ט: ע"ב המוצא תפילין בשוק שם דמיהן ומניחן לאלתר. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן ט"ז ובהל' תפילין סימן ל"א: שם תפילין דבי בר חבו מישכח שכיחי. הרא"ש בחולין פ"א סימן י"ב: שם דאריב"ל כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר כו'. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן ו':
דף ל ע"ב דתני ר"י והודעת להם זה בית חייהם. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן ז':
דף לא ע"א א"ר רצה ארצה לא קשיא הא דאפה לגבי דברא. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן כ"ז: ע"ב אזיל רב ספרא פליג ליה בלא דעתא דאיסר באפי בי תרי. הרא"ש בב"ב פ"ז סימן ב':
דף לב ע"א אלמנה אינה צריכה ב"ד של מומחין אבל צריכה ב"ד של הדיוטות. הרא"ש בכתובות פי"א סימן י"ג:
דף לג ע"א ת"ח שבבבל עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן כ"ח:

פרק שלישי

דף לד ע"א אלא אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו. הרא"ש בשבועות פ"ו סימן ג': ע"ב אר"ה משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו וכו' שמא עיניו נתן בו. הרא"ש בשבועות פ"ו סימן כ"א:
דף לה ע"א ההוא גברא דאפקיד כיפי גבי חברי'. הרא"ש בב"מ פ"ה סי' ל"ב: ע"ב ומאימת אכיל פרי. הרא"ש בב"מ פ"א סימן מ"ט: שם השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה. הרא"ש בב"ק פ"א סימן י"ד ובב"מ פ"א סימן ג' ופ"ג סימן כ"ד: שם אר"י פעמים שנכסים בחטאת. הרא"ש בב"ק פ"ו סימן ה':
דף לו ע"א טעמא דקטנה הא גדולה פטור. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן כ': ע"ב מ"ט דא"ל את מהימנת לי בשבועה ההיך לא מהימן לי בשבועה. הרא"ש בב"מ פ"א סימן ג': שם לא צריכא שתקפתו ועלתה תקפתו וירדה. הרא"ש בב"מ פ"ז סימן ט"ז:
דף לז ע"ב מני א"ל האי דספיקי לכל חד דאמינא דלמא האי הוא. הרא"ש בגיטין פ"ה סימן ח':
דף לח ע"א גבאי צדקה בזמן שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן. הרא"ש בב"מ פ"ב סי' ט"ז:
דף לט ע"א א"ל רבא ש"מ מדר"ה אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל. הרא"ש בסנהדרין פרק ג' סימן ל"ז:
דף מ ע"ב איכא גולפי ושמרי. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן כ"ה: שם איכא טרחיה ודמי ברזנייתא. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן י"ד:
דף מב ע"א ההולך למוד את גרנו אומר יהי"ר מלפניך. הרא"ש בברכות פ"ט סימן י"ח: שם ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אותבינהו בצריפי דאורבני. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן ז': ע"ב כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. הרא"ש בב"ק פ"ו סימן ג' ובב"מ פ"ג סימן ו':
דף מג ע"א המפקיד מעות אצל שולחני. הרא"ש בשבועות פ"ו סימן כ"ט: שם אבל בעה"ב בין צרורין בין מותרין לא ישתמש בהן. הרא"ש בב"מ פ"ב סימן י"ז: שם ואם מותרין ישתמש בהן לפיכך אם הוציא מעל הגזבר. הרא"ש בב"מ פרק ד' סימן י"ג: ע"ב א"ל הכי אר"י הלכה כר"ע לעולם. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן י"ט: שם החושב לשלוח יד בפקדון. הרא"ש בהל' ספר תורה סימן י"ג:

פרק רביעי

דף מה ע"ב תנן הזהב קונה את הכסף מאי לאו בחליפין. הרא"ש בב"מ פ"ד סי' א':
דף מו ע"ב ה"ק יש דמים שהן כחליפין כיצד. הרא"ש בקדושין פ"א סימן ה': שם אר"ה א"ר מכור לי בהני קנה. הרא"ש בב"מ פ"ד סימן ה':
דף מז ע"א לא ר"ה ס"ל כר"י דאמר ד"ת מעות קונות. הרא"ש בב"מ פ"ד סי' י"ג: שם במה קונה רב אמר בכליו של קונה. הרא"ש בגיטין פ"ד סימן כ"ז: שם א"ל רב פפא מה נפל דבר המסוים וכו' לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז דלא. הרא"ש בב"ק פ"ו סימן א': שם כמאן כתבינן האידנא במנא דכשר למיקנא ביה. במנא לאפוקי מדר"ש דאמר קונין בפירות. הרא"ש בקדושין פ"א סימן ל"ה ובב"מ פ"ד סימן ב' ובשבועות פ"ו סימן ד':
דף מח ע"א ר"ש אומר אע"פ שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית. הרא"ש בב"מ פ"ד סימן א':
דף מט ע"א ובהא קמיפלגי דרשב"ג סבר כנגד כולו הוא קונה. הרא"ש בשבועות פרק ו' סימן כ"ט:
דף נ ע"ב ואלא יתר על שתות שניהן חוזרין. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן י"ד: שם הלכתא פחות משתות נקנה מקח. הרא"ש בב"מ פ"ד סימן י"ט: שם שתות קנה ומחזיר אונאה. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן י"ד:
דף נא ע"א ורי"א אין אונאה לתגר מי שהוטל עליו ידו על העליונה. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן י"ד:
דף נב ע"א פחות מכאן איסר אסור להוציא. הרא"ש בב"מ פרק ד' סימן כ': שם סלע שנפסלה והתקינה שיהא שוקל בה משקולת טמאה. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן כ"ה: ע"ב אמר מר יקבנה ויתלנה בצוארו בנו או בנו בתו. הרא"ש בב"מ פ"ד סימן ב':
דף נד ע"ב או דלמא גבי תרומה כתיב ויסף אי שקלת לי' לו' דויסף וכו' (ועיין ברש"י). הרא"ש בהל' תפילין סימן ב':
דף נה ע"ב אם הוזקקו ב"ד לשוה פרוטה גומרין אפי' פחות מש"פ. הרא"ש בב"ק פ"ט סי' כ"ה:
דף נו ע"ב מכאן אמרו המוכר שטרותיו לבשם יש לכן אונאה. הרא"ש בב"מ פרק ד' סימן כ':
דף נח ע"א אלא אר"א שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהו בני אדם מזלזלים בהקדשות. הרא"ש בשבועות פרק ו' סימן כ"ג: שם השוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את התינוק. הרא"ש בשבת פ"א סימן ל"ו: שם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה נותנין לו שכר שבת. הרא"ש בכתובות פרק ה' סימן ל"ב: ע"ב ועד כמה אמר אמימר עד כדי דמיהן. הרא"ש בב"מ פ"ו סימן ו'. (ועיין פלפולא חריפתא):
דף נט ע"ב מה עשה ר"ע לבש שחורים ונתעטף שחורים וישב לפניו ברחוק ד' אמות. הרא"ש במ"ק פרק ג' סימן ח':
דף ס ע"א אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו. הרא"ש בב"מ פרק ג' סימן ז':

פרק חמישי

דף סא ע"ב אר"א רבית קצוצה יוצאה בדיינין. הרא"ש בב"ק פרק ט' סימן כ':
דף סב ע"א דאמר קרא וחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דנייחי. הרא"ש בע"ז פ"ב סימן ז': ע"ב ובדינא אין מחזירין ממלוה ללוה. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן ל"ד: שם א"ל אינהו בתורת זביני אתא לידייהו. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן י"ז:
דף סג ע"א דאר"י מה לי הן מה לי דמיהן. הרא"ש בסוכה פרק ג' סימן למ"ד ובב"ק פ"ט סימן כ': ע"ב האי מאן דיהיב זוזי לקירא וקא אזלי ד' ד' וא"ל יהיבנא לך ה'. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן כ"ב וסימן ס':
דף סד ע"ב הלוהו ונדר בהגירו צריך להעלות לו שכר. (ועיין היטב כאן). הרא"ש בב"מ פרק ז' סימן י'. (ועיין פלפולא חריפתא): שם אבל חצר דלא קיימא לאגרא וכו' אימא לא קמ"ל. הרא"ש בב"ק פרק ט' סימן ח':
דף סה ע"א כשכיר שנה בשנה שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת. הרא"ש בקדושין פרק ב' סימן י"א: שם אר"ח טרשא דידי ודאי שרי. הרא"ש בב"מ פ"ה סימן ס"ט (ועיין ברש"י): ע"ב והלכתא כר"א. הרא"ש בב"מ פ"ה סימן ס': שם והלכתא כר"י דאמר מה לי הן ומה לי דמיהן. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן ז':
דף סו ע"א אמר אמימר פסומי מילי בעלמא היא. הרא"ש בב"ב פ"ה סימן ה': שם אי קיימת דידך אנא אר"ז פסומי מילי בעלמא היא. הרא"ש בגיטין פ"ו סימן ט': שם לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן כ"ה:
דף סז ע"א ולא איילונית מסייע ליה דניחא ליה דתיפוק עלה שמא דאיסות. הרא"ש בכתובות פרק י"א סימן כ"ח: שם אר"א השתא דאמרת אכיל טפי לא מפקינן מיניה. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן י"ז: ע"ב האי משכנתא באתרא דמסלקי אין בע"ח גובה הימנה כו' ושביעית משמטתה. הרא"ש בגיטין פ"ד סימן ט"ז:
דף סח ע"א א"ר לית הלכתא לא כטרשי פסוקאי. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן כ"ב: שם אין מושיבין חנוני למחצית שכר. הרא"ש בב"מ פרק ט' סימן ט': ע"ב בני ר' עילים נפיק עלייהו ההוא שטרא כו' פלגא בהגר פלגא בהפסד. הרא"ש בב"מ פ"ט סימן ט':
דף סט ע"א הנהו תרי כותאי דעביד עיסקא בהדי הדדי אזל חד מינייהו פלג זוזי כו'. הרא"ש בב"ב פ"ז סימן ב': ע"ב גופא אר"נ זוזי כמאן דפליגי דמי. הרא"ש בב"ב פרק ט' סימן י"ט: שם אמר רב אגרא ופגרא. הרא"ש בב"ב פרק ד' סימן ב':
דף עא ע"ב הכ"ע כגון דא"ל הניחם ע"ג קרקע והיפטר. הרא"ש בב"מ פרק ט' סימן מ"ג:
דף עב ע"א ולא היא ישראל אתי לכלל שליחות עכו"ם לא אתי לכלל שליחות. הרא"ש בב"ק פרק י' סימן כ"א: שם והכ"א גובה את הקרן. הרא"ש בסנהדרין פרק ג' סימן י': ע"ב אלא הא דתניא לשבח קרקעות כיצד. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן מ': שם יצא השטר פוסקין ואע"פ שאין לזה יש לזה. הרא"ש בב"ק פ"ט סימן כ': שם ת"ר המוליך חבילה ממקום למקום מצאו חבירו וא"ל תנה לי כו'. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן כ"ב:
דף עג ע"ב רבינא הוה יהיב זוזי כו' ושפכי ליה טפי כופיתא. הרא"ש במו"ק פרק א' סימן כ"ד: שם משלם ליה כדקא אזיל אפרוותא כו'. הרא"ש בנדרים פרק ג' סימן י':
דף עד ע"א האי סימטותא קניא. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן ל"ח: ע"ב אלא כי קאמר ר"ש כחד תרעא בתרי תרעי לא אמר. הרא"ש בב"מ פרק ד' סימן י"ד:
דף עה ע"א ר"י אומר אפי' יש לו סאה לוה עליה כמה כורין. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן ס"א:

פרק ששי

דף עו ע"א השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם. הרא"ש בכתובות פ"ח סימן י' ובב"ק פרק ו' סימן ז':
דף עז ע"א האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא ואתא מטרא פסידא דפועלים. הרא"ש בגיטין פרק ו' סימן ו': שם האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא ופסק נהרא בפלגא דיומא. הרא"ש בב"מ פרק ו' סימן י"א: שם והאמר רב פועל יכול לחזור בו ואפילו בחצי היום. הרא"ש בכתובות פ"ד סימן ל"ב: ע"ב וכל החוזר בו ידו על התחתונה. הרא"ש בברכות פרק א' סימן ט': שם וא"ר האי מאן דאוזפי' לחבריה ק' זוזי ופרע זוזי זוזי פרעון הוי. הרא"ש ביבמות פרק י"ב סימן ט"ו:
דף עח ע"א עד כמה שוכר עליהן אר"כ עד כדי שכרן. הרא"ש בקדושין פרק א' סימן י':
דף עט ע"א השוכר את הספינה וטבעה ליה בחצי הדרך. הרא"ש בבכורות פרק א' סימן ט"ו:
דף פ ע"א השוכר את הפרה לחרוש בהר. הרא"ש בע"ז פרק א' סימן ט"ז: ע"ב שמור לי ואשמור לך. הרא"ש בב"מ פרק ח' סימן ט"ו: שם לא שנו אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה אבל לאחר ימי שאילתה פטור. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן כ"א:
דף פא ע"א הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו. הרא"ש בסוכה פ"ג סימן ל': ע"ב והא אידי ואידי שלוהו על המשכון קתני (ויעו"ש תוס' ד"ה והא כו' ורש"י ד"ה על המשכון). הרא"ש פרק א' דקדושין סימן י':
דף פב ע"א אלא מחוורתא מתני' דלא כר"א. הרא"ש בשבועות פרק ו' סימן כ"ט: ע"ב רי"א ש"ח ישבע נושא שכר ישלם. הרא"ש בב"ק פרק ג' סימן א':
דף פג ע"א איסי ב"י אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר. הרא"ש בב"מ פרק ח' סימן ה': שם הני דרדי בארגא ואיתבר נשלם פלגא. הרא"ש בב"ב פרק ד' סימן ג':

פרק שביעי

שם מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה. הרא"ש בקדושין פ"א סימן כ"ז:
דף פד ע"ב לא שבקו בני עכבריא. הרא"ש בחולין פרק ז' סימן ל"ג:
דף פו ע"א והשו דרכי על ידו תשא. הרא"ש בקדושין פרק ד' סימן כ"ד:
ע"ב אמר ליה בני אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו וכו'. הרא"ש בכתובות פרק י"ב סי' א':
דף פז ע"א ע"י בעלה שאני. הרא"ש בקדושין פרק ד' סימן ד':
דף צ ע"ב תורא דגנבין ארמאי ומנגחין יתהון מהו. הרא"ש בשבת פרק ט"ז סימן י"ב: שם כגו קטן מאי. ר"א אסיר. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן מ"ז:
דף צא ע"א אר"פ ש"מ כגו מינאי דבי רפב"א ופשטי להו לאיסורא. הרא"ש בהלכות כלאים סימן ה': שם ובכלאים עד שיכנים כמכחול בשפופרת. הרא"ש ביבמות פרק ב' סימן ח':
דף צג ע"א אתו לקמיה דרבה ופטרה אמר מאי ה"ל למיעבד כו'. הרא"ש בב"מ פרק ז' סימן ט"ז: ע"ב אלו הן אונסין שש"ש פטור עליהן. הרא"ש בב"מ פרק ג' סי' כ"א: שם רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר. בא זאב וטרף כו'. הרא"ש בב"ק פ"א סימן ג"א. ובב"מ פרק ג' סימן ז': שם דהא מר הוא דאמר ש"ח שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קידם חייב. הרא"ש בב"ק פ"ו סימן ו': שם בר אדא סבולא הוי קא מעבר חיותא אגמלא דנרש. הרא"ש בב"ק פרק ו' סימן ז': שם הלסטים הרי זה אונס ואמאי לוקי גברא להדי גברא. א"ר בלסטים מזוין. הרא"ש בכתובות פרק ט' סימן ג':
דף צד ע"א תנאי ומתנה ש"ש להיות כשואל. הרא"ש בכתובות פרק ה' סימן א':

פרק שמיני

ע"ב פרה במשיכה ובעלים באמירה. הרא"ש בב"מ פ"ח סימן ו': שם דת"ר ירשה ראשונה נאמרה בש"ח שניה בש"ש שלישית בשואל. הרא"ש בב"מ פרק ז' סימן י"ד: שם ומה ...יבה שקרובה לאונס משלם

מעלה אבידה שקרובה לפשיעה לא כ"ש. הרא"ש בב"ק פרק ג' סימן א' ופרק ו' סימן ה' ובמס' ב"מ פ"ג סימן ע"ו:

דף צה ע"א וכ"ת איכא למיפרך מה לש"ש שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזוין. הרא"ש בב"מ פרק ג' סימן כ"א: שם אלא אמר קרא וכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון. הרא"ש בשבועות פרק ו' סימן כ"ד: ע"ב אביי ס"ל כר"י ומתרץ לקראי כר"י. הרא"ש בהלכות כלאים סימן ה' ובחולין פרק ה' סימן ב':

דף צז ע"א מרימר בר חנינא אוגיר כודנייתא בי מוזאי. הרא"ש בב"ק פרק ו' סימן ה': ע"ב לימא תיהוי תיובתא דר"נ דאיתמר מנה לי בידך. הרא"ש בשבועות פרק ז' סימן ז':

דף צח ע"א משכחת לה רישא בשנים וסיפא בשלשה. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן ה': ע"ב השואל את הפרה ושילחה לו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו. הרא"ש בב"ק פרק ז' סימן ד': שם א"ל השואל שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי. הרא"ש בב"ק פרק ט' סימן כ"ג: שם וכן בשעה שמחזירה. הרא"ש בב"מ פרק ו' סי' י"ו:

דף צט ע"א א"ר"ה השואל קרדום מחבירו. הרא"ש בב"מ פ"ו סימן ע"ז. (ועי' בשלפולא חריפתא): ע"ב וכשם שקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן ע"ו: שם האי מאן דגזל חבילא דתמרי מחבירו. הרא"ש בב"ק פרק ח' סימן ה':

דף ק ע"א המחליף פרה בחמור וילדה. הרא"ש בב"ב פרק ד' סימן ו': שם זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שהקטן מכר. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן ה': שם אמאי יחלוקו וליחזי ברשותא דמאן קיימי וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה. הרא"ש בכתובות פרק ב' סימן י"ד:

דף קא ע"א היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות. הרא"ש בכתובות פרק י"ג סימן ה' ובב"ק פרק ט' סימן י"ז: שם היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות. הרא"ש בכתובות פרק י"ג סימן ה': ע"ב בעו מיניה מר"ש מזוזה על מי. הרא"ש בהלכות מזוזה סימן י"ז:

דף קב ע"א מעשה בצפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בי"ב זהב לשנה. הרא"ש בב"ב פרק ד' סימן ג' וסימן ו': ע"ב א"ר אי הוה התם הוה יהיבנא ליה כוליה למשכיר. הרא"ש בשבת פרק ג' סימן י"ט וביבמות פרק א' סימן א': שם מאי קמ"ל תפוס לשון אחרון. הרא"ש בנדרים פרק ה' סימן ב' (ועיין שם בקרבן נתנאל): שם הא אמר רב חדא זימנא דאר"ה אמרי בי רב כו'. הרא"ש בבכורות פרק ו' סימן א':

פרק תשיעי

דף קד ע"א המקבל שדה מחבירו והובירה שמין אותה כמה ראוי לעשות. הרא"ש במו"ק פרק ב' סימן ג': שם אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא. הרא"ש בנדרים פרק ג' סי' יו"ד. (ועיין בקרבן נתנאל):

דף קה ע"א הנהו בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי א"ל חד לחבריה תא נפלוג. הרא"ש בגיטין פרק ג' סימן י"ב: ע"ב לתפלה ולתפלין ד' קבין. הרא"ש בברכות פרק ג' סימן ל': שם היה נושא משאוי על ראשו ותפלין בראשו. הרא"ש בהלכות תפלין סימן י"ט:

דף קו ע"א ואמאי נימא ליה אי הוי התם הוי מקיים בי גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך. הרא"ש בב"מ פ"ג סימן ז':

דף קח ע"א הכי אמרי נהרדעי משום דר"נ אין אונאה לקרקעות. הרא"ש בב"מ פרק ד' סימן כ"א: שם זבין לי גריוא דארעא במיצעא נכסיה. הרא"ש בב"מ פרק ה' סימן ל"ו: ע"ב מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא. הרא"ש בקדושין פרק ג' סימן ב':

דף קט ע"א רבא אמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא. הרא"ש בב"מ פרק ט' סימן ז': ע"ב ההוא גברא דמשכן פרדיסא לחבריה לעשר שנין וקש לחמש שנין. הרא"ש בב"מ פרק ו' סימן י': שם מאי לאו יבם דומיא דנקנן מה נקנן בזמנו אף יבם בזמנו. הרא"ש בב"ב פרק ה' סימן י"א:

דף קי ע"א ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שנין סתמא. הרא"ש בב"ב פרק ד' סימן ו': שם והא קי"ל דהלכתא כוותיה דר"נ דאמר קרקע בחזקת בעליה עומדת. הרא"ש בב"מ פרק ח' סימן ל': שם יתומים אומרים אנו השבחנו ובע"ח אומר אביכם השביח. הרא"ש בב"מ פרק א' סימן ל"ט ופרק ט' סימן כ"ד:

דף קיב ע"א ורבה אומר חוזר. הרא"ש בסנהדרין פרק א' סימן ג': שם א"ל ר"ש עוכר. הרא"ש בקדושין פרק ב' סימן י"א:

דף קיג ע"א המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד. הרא"ש בב"ק פרק ג' סימן ג':

דף קטז ע"א ההוא גברא דתבל סכינא דאשכבתא מחבריה. הרא"ש בשבועות פרק ז' סימן ה':

פרק עשירי

דף קיז ע"ב לסכך בארזים שומעין לו. הרא"ש בב"מ פרק י' סימן ב': שם בארזים אין שומעין לו בשקמה שומעין לו. הרא"ש בב"ב פרק א' סימן י"ב: שם א"ר נקוט דר"נ בידך דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא. הרא"ש בב"ק פרק ד' סימן ד':

דף קיח ע"א השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וא"ל תן לי שכרי וא"ל טול מה שעשית בשכרך וכו'. הרא"ש בב"ק פרק א' סימן ה': ע"ב אלא מתוורתא מתניתין דלא כר"י. הרא"ש בב"ק פרק י' סימן ע"ז: שם אמר אביי ר"י ורשב"ג ור"ש כולהו ס"ל כ"מ שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור. הרא"ש בב"ק פרק ג' סימן ז':

סליק שדה צופים ממסכת בבא מציעא

הגהות ארץ צבי

על הגהות אשר"י ממס' ב"מ מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל בעה"מ שו"ת מנחת יהודה

פרק ראשון

ד"ה נראה לי וכו'. והוא כסברת הש"ך בח"מ סימן כ"ו ס"ק כ' יעוי"ש סברתו בזה והש"ך לא הביאו. ועיין בש"ך סימן רכ"ב בביאור דבריו וכמ"ש בשם הש"ג ובסימן כ"ד: ד"ה ולא אמרינן נפיק לממונא מבעה"ב וכו'. והיינו בהתווני על פנקסו וכו' יעוי"ש בסוגיא ובתוס': ד"ה ואפי' שבועת היסת אין נשבעין וכו'. היינו לשיטתו ומוכח בשמו בהסוגיא דהפוגמות וכו'. אמנם לקמן הביא הג"א דעת החולקים בזה ואכ"מ: ד"ה ראובן טוען וכו' ובהסה"ד ואם בשעה שהפקיד אצלו וכו' התנה עמו בעדים שלא יעכב פקדונו בשביל חוב שחייב לו וכו' או ודאי צריך לישבע בפירוש שפרע לו או שהחזיר לו פקדונו. אמנם בסימן ע"ב ושאר פוסקים בדין תפיסה ל"מ חילוק זה דאם התנה וכו'. וגם יש לדבר בדין זה דמ"מ מדוע לא יכול לומר יש לי בידך כנגדו במיגו דפרעתי ומה בכך דהמפקיד התנה כנ"ל מ"מ בזה לא נפקע החוב שיש לו בידו. ואפשר דהג"א מיירי שמחל לו בפני העדים כל המלוה ישנה ועיין בר"ן ריש מס' בבא מציעא מזה: ועיין לעיל בהג"א בד"ה וכן כתב בא"ז: ד"ה אע"ג דהאי שעתא וכו' ובא"ד אפי' חפץ וכו'. היינו חפץ זה שבידך שלי הוא וכן הוא בתוספות בסוגיא בד"ה אלא הא דאר"נ: בא"ד ור"ת מפרש וכו' וקרא דכתיב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו וכו'. משמע דנשבע אשליחות יד כפשוטו וע"ז ביאר בהג"א דעיקר שבועה דקרא היינו שנאנסה והיינו בליכא עדים ששלח בו ידו דאל"ה חייב גם באונסין: ד"ה והיכא דמטלטלין ברשותיה ואית לחבריה ביה טענה ואקדים ההוא דברשותיה וכו'. ונראה אפי' חבירו טוען שגזלו ממנו מ"מ הואיל שאינו מודה לו אמרינן כל מה שת"י אדם שלו הוא והקדשו הקדש: בא"ד המשכיר בית וכו' דהמשכיר בית וכו'. אין יכול לאוסרו וכו' והיינו בקונם פרטי ועי' בח"מ קי"ז מזה אמנם בשאל ל"מ בפוסקים זולת בהשכיר או בהלוה על המשכון ועיין [גם בשאל מבואר ביו"ד סימן רכ"א ס"ז בהגה"ה]:

פרק שני

ד"ה ואם היו פזורין וכו' חייב להכריז. ועי' בהג"א אח"כ מ"ש בשם הא"ז דלא יטול וכו' וה"ה בדין זה וכ"ה בפוסקים: ד"ה והרמב"ם ז"ל וכו' בהסה"ד אפשר שרש"י יודה במסור כנ"ל: ד"ה מעשה שנתאכסנו וכו' ראובן שאמר וכו'. ולבאר החלוקים והוא מהסוגיא דע"ז דף ע"ב ובח"מ סי' ר"ז באמר כדשיימי בי תלתא אפי' תרי מגו תלתא אבל באומר כדאמרי בי תלתא בעינן עד שיאמרו כולם ובאמר כדשיימי ארבעה בעינן עד דשיימו כולם וכו' ובזה מבואר: ד"ה כתב רבינו אבי"ה וכו'. ועיין בפוסקים: ד"ה הלכך בזה"ז וכו'. היינו בסימן שאינו מובהק: ד"ה החזירה וכו'. ובאבידה של בעלי חיים כנ"ל וכן הוא בסוגיא לחלק ועיין בש"ע סימן רס"ז ועוד יש לדבר בלשון רש"י בסוגיא ואכ"מ: ד"ה השב תשיב וכו'. ובא"ד אבל הר"ר ברוך מארץ יון פסק דשלית ב"ד נכנס לביתו למשכנו. ולכאורה הוא נגד הסוגיא דהמקבל במס' ב"מ ואפשר דהיינו כשהגיע הזמ"פ וכו' וע"ד המבואר בח"מ סימן נ"ז סעיף ע"ו ואין להאריך:

פרק שלישי

ד"ה וכן פסק ר"ב. היינו אם אמר הריני משלם תשלומי כפל לשוכר אבל נראה בעיני דהלכה כשואל וכו' ועי' בסוגיא דף ל"ז מזה: ד"ה דאין השוכר קונה וכו'. ועי' בתוס' מזה: ד"ה כתב הרמב"ם וכו' דאם איתא דפינן הוי ליה למחוק האות וכו'. ומזה משמע דאפי' בנכתב אות א' משמו ג"כ הוי סימן וכעין דפסק הרמב"ם והוא ממתניתין יעו"ש בפ"ד דמע"ש מצא כלי וכתב עליו ק' קרבן וכו' יעו"ש בסוגיא [דיבמות קט"ו ב'] דלת"ק דהלכה כוותיה אמרינן אם איתא דפינהו מיכפר הוי כפר דדמיא לאות אחד הנ"ל וביאור דאם (כתב) [בתביתא] רמין וכדומה דל"ה סימן וכו' וגם בנכתב על התביות י"כ דאסור משום דאם איתא וכו' מיכפר הוי כפר ובזה מבואר הג"א: ד"ה והלה מה טוען וכו' אבל שתק שתיקה כהודאה דמיא ופי' ר"י וכו'. ומזה נראה דהג"א פוסק כמ"ד הלה צווח אבל בשתק שתיקה כהודאה דמיא וע"ז המצי' באומר בפירוש ונותן אמתלא ואמר כל מה שעשיתי וכו' אמנם לפ"ז סיום הג"א שכתב כל היכא דיש לתלות וכו' דאינו טוען האמתלא בפירוש או שמת דאכן אמרינן ולשיטתו הנ"ל נראה דדוקא בטוען בעצמו ועי' בש"ך סימן פ"א ס"ק י"ז וכו': ד"ה ואפילו הם מודים וכו' [וכן כו']. ועיין בש"ך ח"מ סימן רכ"ב מזה: ד"ה אבל היכא דידוע ודאי וכו' בהסה"ד ואם פשע וכו'. והיינו שמחלק בין ידוע ודאי דדרכו להפקיד לזה או במוסר לאשתו דידוע וכו' וכן הוא לדינא בש"ע: ד"ה וכתב רבינו אבי"ה וכו'. ובחדושי שם הקשיתי אדברי התוספות בסוגיא דספסירא תובע שורו מיתמי שמת בפשיעה וכו' דהא יש לדמותו להדין המבואר שם דאם ידוע שדרכו להפקיד דפטור אפקד וה"ה בזה מסתמא היתומים ימסרו להבקרא ומדוע כתבו התוס' דספסירא תובע ליתמי. אמנם כעת ראיתי דל"ד לזה דדוקא בנתן לו פקדון לשמרו ודרכו להפקידו לאחר בה"ג אמרינן מסתמא נתן לו הפקדון אדעתא דהכי ומש"ה פטור הנפקד משא"כ הכא דבתורת מכירה בא לידו רק דמכח שהיה מקח טעות נקראו שומרים עליו ומש"ה יכול לתבוע אותן שורו שמת בפשיעה וז"פ: ד"ה וכן נתן המעות וכו'. ועיין בתוס' בסוגיא ובסימן מ"ז בש"ך:

פרק רביעי

ד"ה והיכא דאין לו מה למשוך וכו'. ועיין בתוספות בע"ז דף ע"ב בד"ה ומאי לא ניתן להשבון בזה: בא"ד הלכך נראה בעיני דישראל שיש לו בהמה מבכרת מותר לו לקבל המעות מיד עכו"ם ולמכור לו העובר אע"ג דלא משך וכו'. ולפי שנתקשה בו חכם אחד שיחי' אאריך קצת בביאור דבריו בזה הגם דלדינא קי"ל דא"י למכור עובר שבמעי אמו משום דהוי דבר שלא בא לעולם מיהו אין כן שיטת רשב"ם בפרק מ"ש בב"ב אלא באומר לכשתלד ע"י תיקון לשון אשיב העובר דבר שבא לעולם ועיין בח"מ סימן ר"י ב' דעות בזה יעו"ש בע"ז. ועיין בתוספות בכורות בהא דכלו חיותא דר"מ הוא הואיל דהיה יכול לעשות בו מום במעי אמו יעו"ש. וכן הוא שיטת הג"א בכאן ועיין בהג"א דב"ב שם ג"כ מדין מכירת בכור בשיטת רשב"ם. ומ"ש הג"א עוד וז"ל ואע"ג דאי כפתה ומשכה להבהמה היה קונה מטעם חצר והיינו אפילו במקום דלא קנה להאם כגון האם בשאלה או שכירות דמטעם חצר קונה בה"ג יעו"ש בפוסקים והגם דבדבר שלא בא לעולם ל"מ קנין חצר וכמו באומר כל מציאות שתבואו לרשותי וכו' דלא קנה חצירו מיהו לשיטות רשב"ם דהולד מקרי דבר שב"ל ע"י שאומר לכשתלד יעו"ש בסברתו אפשר דה"ה מטעם חצר קונה הואיל וכבר היתה מעוברת ועיין בב"ב פ"ז באומר יפה לך קרקע זו וכו' ובב"י ח"מ סימן קנ"ב ודו"ק: בא"ד דפירות קרקע נקנה בחליפין וכו'. עיין בתוספות בב"מ י"א ובהרא"ש שם מזה: בסה"ד מיהו באתרא דכתבי שטרי וכו'. ומיירי במקרקעי: ד"ה פי' הר"ר ברוך וכו'. היינו דהשיעור בכדי שירצה הוא דמסתמא מחיל אחר זמן וכו'. משא"כ בשעדיין לא נתן הלוקח מעות ל"ש זה והש"ך הביא חילוק זה לדינא: ד"ה ע"מ שאין בו אונאה וכו' אם רצה לחזור יחזור וכו' להקדש כנ"ל: ד"ה נ"ל דה"ה פשוט. וא"י מה בא לאשמועינן דמה חילוק יש בין מטבע למטבע: ד"ה רבית והונאה להדיוט וכו' ואסור להלוות לחבירו ע"מ שיתן לאחר הרבית או להקדש כי אינו חייב לאותו איש כלום וכו'. היינו אע"ג דלמי שנותן הרבית אינו חייב כלום ואין זה רבית שבאה מלוה למלוה מ"מ אסור דבשליחותו הלוה נותן ומה לי שקיבל בעצמו או שלוחו:

פרק חמישי

ד"ה מאן דאוזיף מאה במאה ועשרים מספקא ליה וכו' ואזלינן לחומרא. יש לעיין מדוע לא הביא הג"א והוא ג"כ מהמרדכי דין השני של הסוגיא דהיכא דאוזיף מאה במאה וכו' ולבסוף הוא מאה וחומש' דג"כ מספקא ליה בסוגיא אי בתר מעיקרא אזלינן וכו' ולבאר דמכח ספיקא דהסוגיא אזלינן לחומרא יעו"ש וחכם אחד שיחי' הטיב אלי דהמעיין בב"י קס"ט יש חילוק בדינין הנ"ל דבאוזיף מאה במאה ועשרים הוא ספיקא דרבית קצוצה ומ"ה אזלינן לחומרא משא"כ בדין וספק השני של הסוגיא ליכא אלא ספיקא דאבק רבית ואזלינן לקולא יעו"ש וזהו טעמו ג"כ של הג"א וכו' שהשמיטו ספק השני לילך בו לחומרא וכוון הוא וכמדומה שכן הטיב אלי בני המופלג שיחיה והרחיב הדבור בזה: ד"ה ואין ת"ח אפילו התנה כדי לתת לו במתנה אסור. וקאי אהא דקאמרי בסוגיא ומוכח בהרא"ש דת"ח מותרין להלוות זא"ז ברבית וכו' ועיין ביו"ד סימן ק"ס ברמ"א ובט"ז שם ועמ"ש לקמן: ד"ה כשהחלב שוה יותר וכו' בהסה"ד אע"ג דאין מתכוין לקנות הדקל רק לצורך הפירות וכו' כנ"ל: בא"ד פי' גבי פירות דקל וכו'. ובא"ד אבל אם אכלו בתורת רבית אין מוציאין ממנו וכו' לפר"ת וכו'. כנ"ל יעו"ש בתוספות דלר"ת הוי רבית דרבנן בה"ג משא"כ לרש"י: בא"ד אבל בטבח או קודם אינו חייב לקבל מי שפרע כנ"ל: ד"ה אבל אי לא הוו זכוותיה בידיה וכו' ואותו רוממנים שנותנין בשעת השידוכין קניא. ועיין בפוסקים דהוא מטעם בושת: ד"ה התם בי דינא וכו'. וכן האי דאתפיס לזכותי' דאי אתפיס לבע"ד מבטלין בלא ב"ד. והיינו שהותנה וכו': ד"ה פירוש כו' לכך נ"ל וכו'. כפי הנראה היינו דהחילוק הוא היכא דהממון ת"י מחילה בטעות ל"ה מחילה אע"פ שמחל בפירוש ובהאי דהדר גודא בארעא דלאו דיליה התם לא מחיל בפירוש. אמנם באינו ת"י כגון שמכר ומחיל בפירוש אע"פ שהוא בטעות זכה בה מידי דהוי אהפקירא וכו' ומטעם יאוש זהו תוכן כוונת הג"א בקיצור. ומזה נראה דלשיטתו גם הפקר בטעות הוי הפקר מטעם יאוש. אמנם בחבורי בה"פ הארכתי והרביתי להקשות מתוס' גיטין מ"ז ומדברי התוספות פסחים בפ' מקום שנהגו בהא דאין נותנין פאה לירק ובח"מ סימן רע"ה דמבואר דהפקר בטעות דל"ה הפקר וגם ביאוש יש לדבר בו ומיאוש דאבידה אין ראיה כעין מ"ש התוס' בחולין דף פ"ב ובמרדכי פרק הגוזל בענין שור הנסקל דשם מ"ה הוי הפקר משום דל"ש שיבואו עדי הזוממים וה"ה יאוש בדבר שאין בו סימן דגם כן טעמא דהוא משום דל"ש שיבואו עדים ויעידו שמכירים שהוא שלו וכעין שכתבו התוס' בב"ק בסוגיא דיאוש וגם הארכתי ואכ"מ: בא"ד והיאך טעה ר"ה לפרש כן לפי דברי רש"י וכו' כנ"ל דהיינו שיסבור דמחילה בטעות הוי מחילה יעו"ש: ד"ה ופי' רבינו אבי"ה וכו'. דאפילו משכנתא בלא שנה שוב אין בו דינא דבר מצרא: ד"ה אפי' דבר מועט כרשב"ג ומתניתין כפר"ת וכו'. ולכאורה נראה דכנ"ל דלא כמתניתין לפר"ת דהא מתניתין אתיא דלא כוותיה אלא אי כר"ש כמ"ש הרא"ש אלא דברי רשב"ג הוא בברייתא בסוגיא. הגם שר"ת בדברי התוס' כתבו דהלכה כרשב"ג דהא כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו וכו' ונראה כוונתו וה"ה בברייתא. ועיין בש"ך ח"מ סימן קע"א מזה. אבל במתניתין לא אידכיר רשב"ג וע"כ דלא אתיא כוותיה ואכ"מ: ד"ה מותר להלוות מעות וכו'. כל דברי הג"א עד סוף הפרק מבואר בפוסקים ע"כ קצרתי: ד"ה אע"ג דמשכנתא אית ביה משום תקנת השוק מ"מ יפסיד הריוח וכו'. היינו דא"ל הבעלים להחזיר יותר ממה שנתן בעדו וכו' ועיין בח"מ מזה: ד"ה רב מרי משכן וכו'. ועיין בתוס' בד"ה השתא נשקול מר וכו'. ובתוס' בכתובות דף כ"ט ובתוס' בסוגיא בד"ה נטר מר שתא: ד"ה ודוקא שלא פירש לו לשם רבית. וקאי אהא דת"ח מותרין להלוות זא"ז וכו' והיינו דוקא כשלא פירש לשם רבית אבל אם הותנו לשם רבית גם לת"ח אסור ולשאר ב"א אפילו הותנה לשם מתנה ושלא לשם רבית אסור וכמ"ש לעיל וכן הוא ברמב"ם והב"י פי' דברי הג"א בדוחק יעו"ש:

פרק ששי

ד"ה דהיינו ב' דינרין כו' ואם הוקרה וכו'. והיינו בחזר בעה"ב והוקרו דלא יתן לפס סלע ותני כמו ששוה עכשיו וכו' עיין בתוס': בסה"ד ודין זה בסבלונות. וכן מסקנת הסוגיא דף ע"ז דר"ד איירי בקבלנות ולפ"ז מתניתין דאיירי בחזרה לאיבעית אימא ואתיא כר"ד ע"כ בקבלנות איירי ויש לעיין לפ"ז בלשון התוספות ריש פר' וכמדומה שמהרש"ל עמד בזה: ד"ה אם דבר האבוד וכו' וקשה לי דלקמן אמר וכו' כנ"ל: ד"ה וקשה לי וכו' כדאמרינן לקמן גבי יין זה וספינה שתם דאם לא נתן שכירות יתן. יעוי"ש דמבואר דיין אחר א"י ליתן לו: בא"ד ומ"מ משמע מכ"ז אם בעה"ב אנוס והפועל אינו מפסיד בכך דאינו נותן לו אלא מה שטרח וכו' כנ"ל. והוא מהמרדכי ומיישב בזה קושיא הנ"ל וש"ה דהפועל אינו מפסיד אלא שמתבטלים וכו': בא"ד וצ"ע בפ"ק דקדושין וכו'. ולכאורה נראה שכוון להא דמבואר בדף י"ז בחלה ג' ועבד ג' דאינו חייב להשלים לו. ובתוס' שם דיש רוצים ללמוד דגם במלמד אם חלה וכו' דיטול הכל ויש לחלק דע"ע גופו קנוי וכו'. אמנם לשון הג"א שכתב גבי ע"ע שכיר קריה רחמנא ל"מ כעת לשון זה בסוגיא. אמנם כעת עיינתי שם בתוספות שביארו שם שני חילוקים בזה או דע"ע גופו קנוי או דמצינו בקרא דכתיב כי משנה שכר שכיר וכו' ובג' שנים מיקרי שכיר ומש"ה שוב אינו חייב להשלים אח"כ יעו"ש וזהו ג"כ כוונת הג"א בכאן: בא"ד שוב נראה לי וכו'. וקאי אדלעיל דגם מלאכה אחרת כזו מחויב העבד לעשות ומיין לא קשיא דבקבלנות איירי וכו'. ועיין במרדכי: בא"ד דבקבלנות איירי וכיון דאמר יין זה אינו חייב באחריות כנ"ל לכאורה ומש"ה צריך ליתן לו שכרו ובש"ס שלי נדפס חייב באחריות ואינו מובן לי: ד"ה ומכ"ז משמע וכו' דלעיל פי' ר"ת דסופר המושך קולמוס וכו'. ועיין בפ' הזהב דף מ"ח דאומר ר"ת שהסופר שהשכיר עצמו אם משכו ממנו קולמוס או תער דשוב א"י לחזור בו וכו'. ויש לעיין דמאי ענין לדינא דסוגיא דהתחיל במלאכה. ואפשר דקשיא ליה בהא דקאמרי בסוגיא כי תניא ההוא דשוכר עליהן אפי' עד ארבעים זוז וכו' שבאת חבילה לידו. ופרש"י אם יש בידו משלהן הרבה כדרך האומנין וכו' מביאין כלי האומנות לבעה"ב יעו"ש ברש"י ויש להבין דהא כשמשך בעה"ב כלי אומנות בל"ה חייב להשלים המלאכה ואפי' אינו שוה הרבה ואינו דבר האבוד יעו"ש. שוב ראיתי בהגמ"ר הרגיש קצת בקושיא זו. אמנם אם נאמר שכוון לזה עדיין אינו מתורץ במה שסיים הג"א בסה"ד וז"ל ושמא גם שהתחיל במלאכה לא חשיבי קנין אלא במשיכת כלים או בק"ס וכפי הנראה דאם נאמר כן יתורץ קושייתו שהתחיל וכו'. ובזה אינו מתורץ לפמ"ש דהא התם התחיל במלאכה וגם משך בכלי אומנות וכו': ד"ה וכ"ז וכו' אבל בדברי ר"ת משמע וכו'. ועיין בש"ך סימן של"ג ס"ק ד' מזה מיהו עיינתי דיש לדחות דהא דקאמרי הסוגיא כשבאת חבילה לידו בפועל איירי וכסברת רמ"א שם ואקצר: ד"ה וגם על נגד לאורג וכו'. רוב דבריו הוא מהמרדכי יע"ש וכבר מבואר בפוסקים ע"כ אקצר: ד"ה פי' שאין הגזבר וכו'. ביאור החילוק בזה עיין בתוס' בד"ה מגבת פורים וכו': ד"ה ותימה לר"י וכו' (הכל בתוס') וקשה מ"ש מהכא. והיינו דהיכא לא ליקח ולא לשכור דנותן לו שכרו של חצי הדרך וכו': ד"ה ראובן שמכר וכו'. ישבע ראובן שלא קיבל עליו מומין וכו'. היינו

שישבע

שישבע שלא קיבל על עצמו בפירוש שאין בה מומין אלו וכו' : **בא"ד** כך הדין שמעון צריך לברר שהיה בו מומין קודם שמשכו כיון שא"י לשייהם שאם היה ידוע וכו'. ונראה דכוונתו כיון דגם לפי טענות ראובן שטוען שא"י מזה המום א"כ בודאי לא הודיע לקונה וא"כ כשהביא עדים שהיו בו מומין אלו מקודם משכ"י משא"כ בשטוען ראובן שהודיע לשמעון ל"מ העדים אלו אלא ישבע ראובן המוחזק שהודיע וכו' : **ד"ה** תוספתא וכו' תמרים שנפלו עליהן לסטים וכו' ואם התנה עמהם בב"ד וכו'. ומזה נראה כסברת הסמ"ע בסימן קע"ו סעיף כ"ח דהא דאם אמר לעצמי אני מציל וכו' דהיינו בב"ד ודלא כש"ך שם יע"ש : **ד"ה** וה"מ שלא הכניס לתאירו וכו'. וקאי אהא דסוגיא דאיבעיא להו הנה סתמא מהו : **ד"ה** ה"מ שלא הכניס וכו' אבל אם הכניס לתאר חבירו פירשתי בפ' שור שנגח וכו' כנ"ל יעו"ש בהג"א ובש"ך סימן קנ"א ס"ק ה' : **ד"ה** ואם אבד המשכון וכו' ופוסק כשמואל. והיינו כדפירש ובלא פירש אבד כנגד מעותיו ועיין הכל בתוס' :

פרק שביעי

ד"ה דהולכין אחר המנהג וכו' דלשנות המנהג אפי' במיגו אינו נאמן וכו'. עיין בש"ך בדיני מיגו בזה : **בא"ד** אפי' תפס וכו'. והיינו דהחילוק הוא היכא שטוען שעשה תנאי לשנות המנהג אינו נאמן אבל בטוען שנאנס דינו כמי שהותנה ונאנס ולא עשה ואקלר : **ד"ה** אבל בדבר שאין הכנעני מוזהר וכו'. והיינו דהג"א פסק כהראב"ד המובא בהרא"ש בהאיבעיא דסוגיא דאזלינן לקולא : **בא"ד** הלכך כל מאוס וכו'. האי כל הוא לאו דוקא דהא באיסור שבת וכדומה דהוא איסור סקילה מבואר בסוגיא דלכ"ע אמירה לעובד כוכבים הוא שבות ולא בשאר איסורין : **ד"ה** משום דמיחזי כמקח טעות וכו' תימה לי וכו'. וקאי אהא דמשני הסוגיא בהא דמקשה ואי אמרת משל שמים הוא אוכל אמאי וכו' איסורא לא זכי' ביה רחמנא ומשני משום דמיחזי כמקח טעות וע"ז הקשה תימה וכו'. אבל למ"ד משלו הוא אוכל ל"ק דמבואר בתוס' דטעמו משום דהוי כאילו כותנה בפירוש וכו' יעו"ש בתוס' : **ד"ה** וכגון שהותנו קודם שמשכו את הבהמה וכו'. ויש מקום עיון בזה דהא הסוגיא לא קאמר דאיירי כגון שהותנה קודם שמשכו וכו' אלא דהמתניתין אתיא גם כר"מ דסובר מעמשכ"ב אפילו בדבר שבממון תנאו בטל משא"כ לר"י והכי קי"ל בל"ה בדבר שבממון תנאו קיים ואפילו הותנו את"כ בשעת משיכת הבהמה וברמב"ם והטור והש"ע ל"מ חילוק זה כלל יעו"ש ומשכיל אחד השיב לי דיש לומר דלפי המבואר בפ' הזהב וקי"ל הכי כמ"ד דהיכא דלא ידע ומחיל במעמשכ"ב גם לר"י אפי' בממון תנאו בטל יעו"ש בתוס' וה"ה הכא יש לומר דמי יימר דמיגמיב ול"מ תנאו ועיין בכתובות נ"ו בתוספות מה שפי' בסוגיא זו ועדיין יש לפלפל בו : **בא"ד** וכתב הר"ר ברוך וכו' ומשמע דלא מיפטר אם פשע אפילו הותנה וכו'. מיהו ברמב"ם והש"ע סימן רנ"ו סעיף ח' איתא שם דאין חולק דיכול להתנות ש"ח להיות פטור מפשיעה ולקושיית הג"א דא"כ אמאי לא נקיט מתניתין וכו' יש ליישב דרך פלפול דלפמ"ש התוספות בכתובות נ"ו דלא מיקרי מתנה עמשכ"ב אלא היכא דאימו חייב מסברא אלא שחייב מכח חיוב שחייבו התורה ומש"ה מחילת הובו וכדומה ל"מ מתנה עמשכ"ב יעו"ש א"כ לשיטת הרמב"ם דפושע בשומרים חייב מסברא מטעם מזיק. ובאמת מתניתין לא אתיא לאשמועינן אלא דיכול להתנות על חיוב שחייבו התורה וכו' אבל להתנות לפטור מפשיעה דזהו הוי כמו תנאי דמחילה דחייב מכח סברא מזה לא איירי המתניתין כלל : **ד"ה** ל"ע אי שייך בש"ש לומר כן דהא לאו משום דתיפוק עליה קלא וכו' קא עבדא וכו'. ועיקר ספיקו הוא בלא קנו מידו דבש"ת גם בה"ג חייב אבל בש"ש יש להסתפק. ויש לפלפל מהא דהטור והמחבר בסימן רנ"א הביאו דש"ח שהותנה אף בלא קנין וכו' ולא הביאו דין זה בשאר שומרים ובסימן ש"ה הביא הטור והמחבר מתחלה היו הבעלים עמו במלאכתו פטור גם מפשיעה ואח"כ הביאו קיבל עליו ש"ש להתחייב גם באונסין

הכל לפי תנאו. לכאורה דמיירי בקנין מדלא ביארו כמו בהנ"ל גם בדברים בלא קנין מחייב. מזה מוכח דבקנין איירי ומש"ה גם אי הוי בבעלים בה"ג חייב כ"ז יש לומר לכאורה. אמנם בב"י מבואר דגם בלא קנין חייב בש"ש וגם בהתוספתא (המובא במרדכי) לא מצינו חילוק. וז"ל מתנה ש"ת להיות כשואל וכו' והשוכר להיות כשואל ומשמע דשוים בזה ונ"ע ואכ"מ :

פרק שמיני

ד"ה מכאן פי' ראבי"ה שאם המשאיל תפס לשואל אשתגרוף אין זה שאילה בבעלים שאין כוונתו של משאיל להנאת השואל אלא להנאת סוסו וכו'. וז"ל המרדכי אהא דקאמר בסוגיא דלמיסר טעונה הוא דנפיק פי' ר"ת וכו' והג ביהו לראות כמה משקלו ולהנאתו עשה ולא לסייע להשוכר ואם תפס אשתגרוף זהו לתקנת בהמתו. וכן מצאתי דאין נקרא עמו במלאכתו אלא היכא דהשואל ביקש מהמשאיל עשה לי דבר פלוני וכו'. אמנם בב"י ובש"ע סימן שמ"ו פסק בהלך עמה לסעדה הוי שאילה בבעלים אע"פ שמעצמו נשאל ודלא כהמרדכי הנ"ל ואעפ"כ העתיק רמ"א לדינא דינו של המרדכי כאשתגרוף הנ"ל היינו בה"ג דלא עשה לו שום טובה כלל אלא לטובת עצמו : **ד"ה** ויש לי ללמוד מכאן שהאשה יכולה להשאיל פרה של נכסי מלוג וכו'. והיינו מדקאמרי הסוגיא שאל מן האשה וכו' וע"ש בתוס' : **ד"ה** אבל בהאיא דפ' וכו' ובד"ה שכתה בבעלים וכו' ובד"ה דכל בה"ג וכו'. הכל בתוס' בסוגיא יע"ש : **ד"ה** דכל בה"ג וכו' ודברי הג"א שאח"ז וכו'. ביאור דבריהם עיין בתוספות בסוגיא : **ד"ה** המשתמרת עם ביתו וכו'. וכן הוא בתוס' ב"מ י"א ע"ש : **ד"ה** וישבע המשכיר וכו'. היינו כפרש"י בסוגיא דאם מתולקין בזמן השכירות המשכיר נאמן ואם מחולקין בפרעון השוכר נאמן יע"ש בתוס' : **ד"ה** ומיהו כ"ז שהוא ביד הבעלים ל"מ באונסין וכו'. וקאי אהא דקאמרי בסוגיא ואפי' החזירו לבעליו חוזר וניטל וכשהוא בידו בודאי חייב באונסין ככל שואל אבל כ"ז שהוא ביד הבעלים הגם שברשותו לחזור וליטול מ"מ כשאינו בידו אינו חייב באונסין : **ד"ה** היה מכוסה באדרים וכו'. לכאורה נראה דקאי אהא דתנן היה קטן לא יעשנו גדול וע"ז ביאר דה"ה בהיה מכוסה באדרים וכו'. ומדברי הב"י ומובא בש"ע סימן שי"ב בהא דחייב להעמיד בית כמדתו אע"פ שאין נאה בבנינו ובקשוטו וכו' משמע דיכול לשנות ג"כ בכיסוי הנ"ל : **בא"ד** אבל שכר הימנו לזמן מועט וכו'. ובפוסקים ל"מ חילוק זה ונ"ע :

פרק תשיעי

ד"ה משמע קצת וכו'. ונ"ע אם קיבל לשנה תמימה או לפחות רק לזמן קבוע כנ"ל : **בא"ד** אם הפסיד והודעיה אי חייב למלי' וכו'. היינו דהספק הוא אי דינו כפועל דיכול לחזור וכו' ועיין בתוספות : **בא"ד** מיהו בעובדא שניה משמע שהיו רגילים לקבל עד הזמן וכו'. מהא דדינא דסוגיא שאח"כ דדינו דמעכב וכו' משמע שהיה לזמן דאל"ה אמאי לא יוכל לטעון לחלק בהריות יע"ש : **ד"ה** הואיל וקדמו וכו'. היינו דוקא בקדמו הבעלים אבל אם באו כאחד המגרן קודם ואם בא אדם אחר ליקח אין הבעלים ראשונים יכולין לעכב וכן הוא ברמ"א בשמו : **ד"ה** וכן השיב וכו'. עיין לעיל בהג"א בפ' איזהו נשך : **בא"ד** ורא"ם כתב דבבתים שייך דינא דב"מ וכו'. היינו דלא כר"ת המובא בתוס' והרא"ש בסוגיא דל"ש דינא דב"מ בבתים ולשיטת ר"ת מיושב קושית התוס' בב"מ ע"ג בד"ה רב מרי וכו' יע"ש : **ד"ה** ודוקא בכופר הכל וכו'. כגון דל"ה גביה או שלא רצה הפועל ליטלו וכו'. היינו שהבעה"ב אומר דתאיו רצה ליטול ונתתיו לו ותאי השני לא רצה ליטול ומש"ה נאמן על התאי שרצה כו' מכח חזקה דבעה"ב. ובתוס' בשבועות עמדו בקושיא זו יע"ש והג"א הנ"ל מיישבו : **ד"ה** ובשבועה וכו'. ועיין בתוס' בסוגיא מזה :

סליק הגהות ארץ צבי ממסכת בבא מציעא

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בבא מציעא

הוגה ונתקן ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי שנת רנ"ב

פרק ראשון

שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר כו' : (דף ב)

זה הדין הוא כשאוחז כל אחד משניהם בחוטי שפת הטלית אבל אם תפס כל אחד מהם לעצמו בחלק ממנו יש לכל אחד משניהם מה שתפס והחזיק בו והנשאר מן הטלית יחלקו אותו בשוה אחר שישבעו שניהם כמו שנזכר ומה שאמר זה אומר כולה שלי הוא מדבר כשמכר המוכר הטלית לאחד משני בני אדם שהיו מלוין לפניו בדמים ידועים וכל אחד משניהם נתן לו אותן הדמים ולקח מן האחד ברצונו ומן השני אנוס וקבל אותו ממנו על דעת שיחזיר לו ונסתפק למוכר שאינו יודע לאיזה מהם מכר וכל אחד מן הלוקחין טוען מכר לי ברצונו ישבעו שניהם כמו שאמרו בתקנת החכמים כדי שלא יהא כל אחד תופס בטליתו של חבירו ויחלקו הטלית והדמים שנתן האחד מהם שיחזיר להם המוכר ואילו ידע המוכר מי היה הלוקח ויאמר לזה מכרתי יהא נאמן בעדותו ואע"פ שהטלית ביד שניהם וטוען כל אחד משניהם אני לקחתיה ותהיה עדותו כדין עד אחד דעלמא ואז תהיה השבועה דאורייתא מפני העד לא בתקנת חכמים כמו שאמרנו ולא יזכה בטלית האחד יותר מחבירו אלא אם יצטרף אל המוכר עד אחד ומעיקרנו כי הנשבע הנוטל שום דבר בשבועתו לא ישבע על יותר ממה שראוי ליטול באותה שבועה ולפיכך ישבע שאין לו בה פחות מחציה ולא ישבע שהיא כולה שלו מאחר שאינו נוטל אלא חציה ועל אלו הדינים כולם תקים ותדין :

היו שנים רוכבין על גבי בהמה או שהיה אחד כו' : (שם)

למדך שרוכב ומנהיג שוים ובלבד שינענע רגליו על הבהמה כדי שתלך ואם לא היה כך אלא שהיה יושב עליה בלבד המנהיג קנה והודיעך שאם הודו או באו עדים ואפילו אחר שפסקו הדין עליהם בשבועה חולקין שלא בשבועה :

היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה כו' : (דף ט ע"ב)

אם הרוכב אמר להולך ברגליו זכה לי בו לא יוכל לומר כשיקחנה אני זכיתי בה אלא חבירו הרוכב קנה אבל יוכל לומר אני זכיתי בה כשאמר לו תנה לי כמו שנזכר :

ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק כו' : (דף י)

ראה אותן רצין אחר מציאה אחר צבי שבור כו' : (דף יא)

כשיהיה עומד בשדה כל מה שהוא עמו בתוך ארבע אמות שלו קנה וכאילו הגיע לידו ואין לשום אדם בו זכות ואמנם זה הדין האמור בזו ההלכה הוא במי שהוא עומד ברשות הרבים או בשדה חבירו שאין דרך בני אדם לעמוד שם לפיכך לא קנו לו ארבע אמות שלו אפילו נפל על המציאה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק קנה. ומה שאמרנו שזכתה לו שדהו יתכן זה בשני תנאים האחד שיהיה עומד בתוך שדהו והשני שיהיו אותן הגוזלות והצבי הולכים לאט ומתמהמהים בענין שיוכל להשיגם אם ירוץ :

מציאת בנו ובתו הקטנים מציאת עבדו ושפחתו כו' : (דף יב)

כל הסומך על שלחן אביו מציאתו של אביו ואפילו הוא בן ארבעים שנה וכל בן שאינו סומך על שלחן אביו והוא מבן שש שנים ומעלה מציאתו לעצמו וזהו מה שכוון בזו המשנה באמרו גדולים וקטנים אבל הבת כל זמן שהיא נערה מציאתה לאביה ואפילו אינה סומכת על שולחנו ואפילו היתה מכורה רצה לומר שמכרה לאמה מציאתה לאביה לפי שכל שבח נעורים לאב כמו שנתבאר בפרק רביעי מכתובות :

מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים כו' : (ע"ב)

חכמים אומרים אחריות טעות סופר הוא לכך אין הפרש אצלם בין שטר שיש בו אחריות או שטר סתם שאין בו זכר אחריות נפרעין בו מנכסים משועבדים ולפיכך לא יחזיר ואפילו היה מודה אותו שיש עליו השטר שהוא חייב בו ושלא פרע ממנו כלום לא יחזיר לפי שיש לחוש שמא הסכמה ביניהם לטרוף בו מנכסים משועבדים ויטרוף מן הלקוחות שלא כדין והלכה כחכמים שאומרים אחריות טעות סופר הוא אבל אם הוא מפורש בשטר על מנת שאין לך עלי אחריות יחזיר כשיודה אותו שיש עליו החוב :

מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנה כו' : (דף יח)

דייתיקי מלה מורכבת ופירוש ענינה דא תהא למיקם ולהיות והוא שטר שמקנהו בו נכסים מפלטלים או קרקע או דבר מן הדברים הנוהגים בין בני אדם מן התנאים והחיובים : ושוברין שטרות מחילה שעושין המלוים ללווים מן הפרעון שמקבלין מהם וכיוצא בו : ואמר כתובין היו ונמלך שלא ליתנם שמלמד כי כשיאמר תנו נותנים זהו בשכיב מרע שיכול לחזור בדבריו ומתנתו ויעביר אותה מאיש לאיש אבל דיני הגטין כשנפלו כבר נתבאר זה בפרק שניש מגיטין :

מצא אגרות שום ואגרות מזון שטרי חליצה כו' : (דף כ)

אגרות שום שטרי השומות וזה כי בעל חוב צריך שומא והכרזה ואותה שעה ירד בקרקע הלוה במקום ששמו לו שהוא כשיעור מה שיש לו אצלו אחר ההכרזה כמו שיתבאר : ואגרות מזון רצה לומר מזון האשה והבנים שכתבו להם הדיינים הורדה בקרקע שימכרו אותו למזונות כמו שיתבאר בכתובות : ושטרי ברורין הם שטרי ברירה כשמסכימין הבעלי דינים על הדיינים שידונו ביניהם איזה תביעה שתהיה כמו שיתבאר בסנהדרין זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד : ותכריך של שטרות הוא שלש שטרות כרוכות קצתם בקצתם או יותר מזה : ואגודה הוא שלש שטרות או יותר קשורות כולם אגודה אחת : רבן שמעון ב"ג אומר אחד לוה משלשה יחזיר ללוה ובלבד שיהיו השלש שטרות מקויימים בבית דין אבל אם אינם מקויימים לא יחזיר אותם לשום אדם לפי שיש לומר שמא כל אחד מהם הביא שטרו לבית דין לקיימו ונתקבצו כולם ביד הדיין או שלוחו ונפלו מידו ומצא אותם אותו שהחובות השלשה עליו וכמו כן אמר שלשה לוין מאחד יחזיר למלוה ובלבד שיהיו כתיבתן שוות אבל אם היו מכתיבת איש אחד יש לנו לומר מיד הסופר נפלו לא מיד בעל חוב : וסמפון דברים כתובים בפתקא בכלל השטרות יעשו באותן השטרות מה שכתוב באותו הפתקא הנמצאת עם השטרות ובלבד שיהו אלו השטרות בין שטרות קרועים או שנמצאו עם השטרות ביד שליש שאם לא תהיה אותה פתקא קשורה עם השטרות יעשו כפי מה שכתוב בה לפי שהיא ביד שליש והשטרות גם כן ביד שליש והלכה כרבן שמעון בן גמליאל :

פרק שני

אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז כו' : (דף כ"א)

רבי יהודה אומר כל מה שיהיה בו סימן יכריז לפי שאפשר לבעליו שיאמר אותו סימן ויחזיר לו את שלו : וכלי אנפוריא הם כלים חדשים שלא נשתמשו ביד הבעלים בענין שיוכלו להכירם שאם נשתמשו בהם עד שיוכלו להכירם יש להראותם לאותו שטען שאבדן ואם הכירן יחזרו אותם לו אם האיש נאמן כמו שאמרו שתלמיד חכם הגון יחזירו לו אבדתו בטביעת עינא ולפי שזה לא נשתמש עד שיהיה לבעליו בהן טביעת עין אינו חייב להכריז : וכשימצא מהם שנים או יותר כמו שני מחטין או שני ספודין וכיוצא בהן מן המנין הוא סימן וחייב להכריז וכל זה כשימצא ברשות היחיד שמעטים עוברים בהם אבל מי שמצא דבר בסרטיא ופלטיא גדולה אפילו היה דבר שיש בו סימן הרי הוא שלו ובלבד שיהיה המקום רוב כנענים אבל אם רוב ישראל יכריז והלכה כרבי יהודה והלכה כרבי שמעון בן אלעזר :

ואלו חייב להכריז מצא פירות בכלי כו' : (דף כד ע"ב)

כלי כמות שהוא וכיס מעות כמות שהוא שימצא אותם לבדם מבלי שום דבר בהם לפי שיוכלו הבעלים לתת בהם סימן : ושלשה מטבעות זה על זה או יותר מהם מורה שהונחו שם ביד ואפשר לבעליו שיתן בהם סימן ויאמר שהם מונחים זה על זה :

מצא אחר הגפה או אחר הגדר גוזלות כו' : (דף כה ע"ב)

מצא בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו כו' : (שם)

אי אפשר לו שיקח אלו הדברים הנזכרים לפי שיש לו לומר הבעלים הניחום לשם שיחזרו ויקחום ואם לקחום לא יהו להם בהם סימן שיתנו כדי שיחזרו להם מה שלהם ולפיכך לא יגע בהן : ואמרו מצא בגל או בכותל ישן ובלבד שיהיה אותו דבר בתוך הקרקע בענין שיוכל לומר שממנו מזמן מרובה אבל אם מצאו קרוב מן הקרקע או מפני הכותל דינו כדין הנמצא באשפה : ואמרו מחציו ולחוץ שלו הוא כשיהיה זה הדבר הטמון בכותל לשון זהב או חתיכת כסף או כיוצא בזה אבל אם היה כלי מלא זהב הולכים אחר פי הכלי אם הוא לחוץ זה הוא שלו אם הוא לפנים של בעל בית ולא נשגיח בחציו :

מצא בחנות הרי אלו שלו בין התיבה ולחנוני כו' : (דף כו ע"ב)

כבר בארנו אנחנו פעמים רבות כי שולחני שם המצרף ומחליף כסף וזהב במעות וכסא שלו היא התיבה שישים עליה מעותיו : ואמרו מצא בתוכו מעות הרי אלו שלו אין זה אלא כשיהיו אותן הפירות מאיש שאסף אותן הפירות הצריך להם בידיו ומקרקע שלו וידוע שהוא שלו ולכך חייב (להכריז) [נ"ל להחזיר] :

אף השמלה היתה בכלל כל אלה ולמה יצאת כו' : (דף כז)

בכלל כל אלו הוא מה שנאמר כל אבדת אחיך כולל לשמלה ולזולתה וכשיהיה לאותו הדבר סימנים ואין לו תובעים והוא שיתיאשו הבעלים ממנו אינו חייב להחזיר וענין היאוש שיאמר מי שאבד

שאבד ממנו אותו הדבר אוי לי שאבד כך וכך או שיאמר דבר שיהיה ענינו זה :

ועד מתי חייב להכריז עד כדי שידעו בו שכניו כו' : (דף כח)
על האחרון שמיני של חג יכריז אחריו שבעת ימים כדי שילך האיש ההוא שאבד האבדה לביתו וידרוש חפציו ויראה איזה חפץ יחסר לו וישוב וימצא שמכריז ויתן סימן מה שאבד לו והלכה כרבי יהודה וכל זה כשהיה המלכות לישראל אבל היום יכריז בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואם הכותי אנס ומתירא שמא יקחו מה שמצא ויעלילו לשר אינו חייב להודיע אלא לשכניו וחבריו בלבד:

אמר את האבדה ולא אמר סימניה לא יתן לו כו' : (ע"ב)

כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל כו' : (שם)
עושה ואוכל לא שיעמוד כן לעולם אבל יש לו זמן קבוע כפי דבר המצוי אם היתה בהמה גסה יצריך להטפל בה שנים עשר חדש וכמו כן התרנגולת ואם בהמה דקה כלומר צאן וגדיים ועגלים של מרעה ואינם של מרבק ועיירים יצרה וישתמש בהם ויאכילם שלשה חדשים אם היה הדבר מצוי . אווזים של מים מטפל בהן שלשים יום ואחר הזמנים האלה יקבל דמיהן על עצמו והלכה כר' טרפון בדמי אבדה כמו שזכרנו בכאן אבל מעות אבדה עצמה לא ישתמש בהן כלל :

מצא ספרים קורא בהן אחד לשלשים יום כו' : (דף כט ע"ב)
בגדי הצמר צריך לנערם כדי שלא ירקיבו ויתקלקלו אבל בגדי הפשתן לא יגע בהן כלל וכלי זהב וזכוכית אינם מעלים חלודה לעולם לפיכך לא יגע בהן לפי שאינם צריכין להשתמש בהם כדי שימנעם מן החלודה· ואמרו אין דרכו ניטול הוא שיהיה זקן ואינה לפי כבודו לפי שאינו ראוי להתבזות החכמה והרמז לזה מה שנאמר והתעלמת מהם כאלו צוה שיתעלם מהם בענין מן הענינים והוא מה שאמרו רבותינו ז"ל פעמים שאתה מתעלם :

איזו היא אבדה מצא חמור או פרה כו' : (דף ל ע"ב)
כפועל בטל רצה לומר כפועל שבטל ממלאכתו שבטל *ומצא חמור ממנה. והשב מקור וידוע אצל כל בעלי לשון כי המקור נופל על המעט ועל הרוב תאמר שמרתי לפלוני שמור ותאמר שמרתי לפלוני ופלוני שמור ולפיכך מורה השב [תשיב] שחייב להחזיר פעמים רבות וכמו כן הקש תקים עמו שלח תשלח ועזוב תעזוב וזולתם מן המקראות :

מצא ברפת אין חייב בה ברה"ר חייב בה כו' : (דף לב)
כבר ידעת כי פרישת הכהן או נזיר מן הטומאה היא עשה ולא תעשה נאמר בכהן וקדשתו ונאמר בנזיר קדוש הוא וזו מצות עשה ואמר בכהן לנפש לא יטמא ובנזיר כתיב ועל כל נפשות מת לא יבא ובחזרת האבדה עשה בלבד הוא שנאמר השב תשיבם לאחיך ומעיקרנו אין עשה דוחה לא תעשה ועשה ואמר רחמנא איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולן חייבין בכבודי ולכן אינו חייב בכבוד אב ואם אם אמרו לו לעבור על מצוה מן המצות . ומצוה מן התורה לפרוק בחנם ולטעון בשכר ור"ש אומר זה וזה בחנם ואין הלכה כר"ש ולא כרבי יוסי . ומן המבואר שמה שאמר זקן או חולה הוא שב לבעל המשא . ומה שאמר חייב רצה לומר כי הפוגע בו חייב שיפרוק המשא הוא לבדו ולא יטריח לבעל המשא שיפרוק עמו אם הוא חלש הגוף :

אבדתו ואבדת אביו אבדתו קודמת כו' : (דף לג)
דע כי אפילו לא יפרש לו זולתי דבר אחד מן המשנה נקרא רבו אבל אינו מחויב להקדימו ולכבדו יותר מאביו כמו שנזכר באבדה ובשביה ולפרוק אלא אם כן היה רבו מובהק והוא שתהיה רוב חכמתו ממנו והרמז מן התורה שיש לאדם להקדים עצמו על זולתו הוא דאמר רחמנא אפס כי לא יהיה בך אביון כאלו אמר אין אתה חייב להסיר רעה מאחר אלא כשלא יבא לך כעין אותה רעה שהסירות ממנו כי אם תהיה בענין שאם תתן לאביון די מחסורו תשוב אתה עני כמוהו איך חייב לתת לו וזה שאמרו ז"ל שלך קודם לשל כל אדם :

פרק שלישי

המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו כו' : (שם ע"ב)
הודיענו בזה כי אין הפרש בין בהמה שיש בה תשלומי ארבעה וחמשה או כלים שאין בהם זולת תשלומי כפל הואיל ושלם זכה בכפל . ואמרו שלם ולא רצה לישבע ואפילו לא שלם אלא שאמר בבית דין הריני משלם והוחזר הדבר הגנוב אחר כך הרי הוא ברשותו :

השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כו' : (דף לה ע"ב)
עוד יתבאר בפרק אחרון משבועות שהנושא שכר והשוכר אינם חייבים כלום מן המיתה אבל ישבע שמתה כדרכה ושלא פשע בה ונפטר והשואל יתחייב לשלם הבהמה אם מתה ברשותו כפי מה שיתבאר עוד . וזה השוכר שנותן לו רשות בעל הפרה שישאילנה שאל"כ היה חייב לדברי הכל לפי שעיקר הוא אצלנו שומר שמסר לשומר חייב אלא אם יש עדים שלא פשע בה שומר שני כמו שנתבאר עוד והלכה כרבי יוסי :

אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע כו' : (דף לז)
וזהו כשלא תבעוהו הם אלא שרצה לצאת י"ש אבל כשתבעוהו ואמר להם שגזל לאחד מהם ישבע כל אחד משניהם שהוא הנגזל ומשלם מנה לזה ומנה לזה וזהו קנס לפי שעבר על התורה וגזל וכן כשיאמר לו כל אחד מהם כי אביו הוא אותו שהפקיד אצלו ישבע כל אחד משניהם כי אביו היה המפקיד וישלם להם מנה מנה לפשיעתו שהיה לו לכתוב על אותו הממון זה הוא מופקד אצלו מפלוני:

שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים כו' : (שם)
זה הדין הוא כשנתנו השלש מאות דינרין בכים אחד לפי שיאמר להם כיון שראיתי שהיה ביניכם מן האחוה והנאמנות כל אחד מכם לחבירו עד שנתתם ממונכם ביחד בכים אחד לא עלה על לבי לזכור למי הם המאה ולמי הם המאתים אבל אם נתן זה המאה וזה המאתים בשני כיסים וכל אחד משניהם טוען שהמאתים שלו ישבעו שניהם שבועת התורה ויתן מאתים לכל אחד משניהם לפי שפשע ולא כתב שם כל אחד ואחד מהם על כיסו כמו שקדם ואין הלכה כרבי יוסי :

וכן שני כלים אחד יפה מנה ואחד יפה אלף זוז כו' : (שם)
ההקש בזה כמו ההקש במנה ומאתים והדין אחד והמנס הביא זה המשל השני שלא תאמר הואיל ובזו התביעה יפסיד בעל כלי גדול עליו לפי שהוא מפסיד הכלי עצמו ונותן לו קצת דמיו יהיו שניהם מונחים עד שיבא אליהו כדי שיודה הרמאי מהם על האמת קמ"ל שאין הדבר כן אלא זהו כמו מנה ומאתים שלא הפסיד בעל המאתים עלם (ממנו) [ממונו] אלא הפסיד קצתו ואין הלכה כרבי יוסי :

המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין כו' : (דף לח)
מחלוקת הוא כשאבד מהם כשיעור חסרונו הידוע או פחות אבל כשהתחילו בהפסד ואבד מהן יותר מחסרונו הידוע לדברי הכל מוכרן בבית דין ועוד יתבאר לפנים שיעור החסרון למיני הזרעים ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל :

המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה יוציא לו חסרונות כו' : (דף מ)
כבר בארנו במה שקדם מפירושינו כי הכור ל' סאה והסאה ששה קבין · ופירוש איכפת שאינו משים דעתו לרוב המדה או למיעוטה כשאכלו העכברים לא נוסיף ברוב המדה . ופירוש קמעא מעט ולזו המשנה תנאים. מהם שיערב הנפקד אלו הפירות עם פירותיו ואכל מן הכל ולא נודע שיעור מה שאכל אבל אם ייחד אותם הפירות אומרים לו הרי שלך לפניך וכמו כן אם ידע שיעור מה שאכל יחשב לו מן החסרון שיעור מה שראוי לו : ואמרו הכל לפי המדה והכל לפי הזמן שיחשב לכל כור מה שזכר מהחסרון בכל שנה . וזרע פשתן הנאמר כאן הוא בגבעוליו . והאורז הוא שיהיה מקולף וצריך שיחזיר לו בזמן שמדד לו בשעה שהפקיד אצלו לפי שבימות הגשמים יוסיף הדבר המדוד לרטיבת האויר ובימות החמה יחסר ואין הלכה כרבי יהודה ולא כרבי יוחנן בן נורי לפי שנתפזר ונאבד מוסיף על מה שאוכלין העכברים שזכר וזה הדין לא תקים עליו לפי שהוא בארץ ידועה רצוני לומר ארץ ישראל ואמנם ידינו בזה הענין כפי הזרעים של אותה מדינה והאויר הידוע אצל הדרים בה מעניני חסרון הזרעים אצלם ודע זה :

יוציא לו שתות ליין רי"א חומש יוציא לו ג' לוגין כו' : (שם)
זה שאמר רבי יהודה חומש לפי שהיין שבעירו היה חסר חומש וכבר אמרתי לך שהדין בזה הענין הוא לדון כפי המנהג באותה המדינה ואין הלכה כרבי יהודה :

המפקיד חבית אצל חבירו ולא יחדו לה כו' : (שם ע"ב)
תחלת משנה זו היא לרבי ישמעאל שאומר לא בעינן דעת בעלים וכבר נתבאר דעתו בסוף קמא ולפיכך הוא אומר משהניחה בין לצרכו בין לצרכה פטור וסיפא לרבי עקיבא שאומר דעת בעלים בעינן וכבר קדם לך דעתו בזה לשם ולפיכך הוא אומר משהניח לצרכו חייב לצרכה פטור וכבר נודע שהלכה כר"ע ולפיכך בשתי ההלכות לצרכו חייב לצרכה פטור לפי שאנו צריכים דעת בעלים ואע"פ שהחזירה למקומה :

המפקיד מעות אצל חבירו צררן והפשילן כו' : (דף מב)
כספים בעין אין להם שמירה מעולה אלא הטמנה בקרקע או בכותל בתוך טפח הסמוך לתקרה או סמוך לקרקע וכל מה שזולת זה הוא פושע ולא שמר כדרך השומרין וחייב לשלם עד שיפרש עליו וכמו כן אם נתן הכספים במלבושו שעושין בו כעין כיס או שקשר אותן בסדינו או על בטנו בכל אלה פושע אלא אם יתפשם בידו שנאמר וצרת הכסף בידך אלא אם יפרש על בעל הממון ואם הפקיד אצלו ערב שבת ולא היה לו פנאי לטמנם יטמין במוצאי שבת מיד ואם אבדו ביום השבת אינו חייב כלום : ומן העקרים שלנו כל המפקיד על דעת אשתו ובניו של בעל הבית הוא מפקיד ולפיכך אם נתן הפקדון לבניו הגדולים אינו חייב לשלם . אלא ישבע שבועת התורה שנתן אותו הדבר להם וישבעו הם כמו כן שבועת התורה ששמרו כדרך השומרים ולא נאמר בכגון זה שיתן האדם לאשתו ולבניו שומר שמסר לשומר חייב . ודע כי שומר שמסר לשומר איזה שומר שיהיה כשיבאו עדים שהשומר השני לא פשע אלא ששמר כדרך השומרים אין השומר הראשון חייב לשלם ואין אחד מהם חייב שבועה לפי שהעדים מעידים באונס ואין מקום לשבועה אלא כשאין שם עדים :

המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין לא ישתמש כו' : (דף מג)
צרורין הוא שיהיה קשר משונה או שישים עליהם חותם ומה שזולת זה קרואין מותרין . ומה שאמר חייב באחריותן ואפי' לא נשתמש בהן לפי שאם נתיר להם להיות משתמש בהם נעשה שומר שכר עליהם ועוד יתבאר לך דין שומר שכר אבל כשיהנה מהם ונשתמש בהם אפילו נאנסו חייב באחריותן לפי שנעשה עליו כמו חוב . והלכה כר"י :

השולח יד בפקדון בש"א ילקה בחסר וביתר כו' : (שם)

החושב לשלוח יד בפקדון בש"א חייב כו' : (שם ע"ב)
מחלוקת בית שמאי ובית הלל בהלכה הראשונה היא בתוספת שנתוספת בגוף הגזילה כגון שגזל רחל גזוזה וטענה אצלו בש"א משלם אותה ואת גזתה וב"ה אומרים לא ישלם לו אלא רחל גזוזה ור"ע אומר אם היתה גזוזה בעת שתבעה בדין משלם גזוזה . ואם היתה טעונה משלם טעונה והלכה כב"ה אבל ביוקר ובזול אין ביניהם מחלוקת אבל הדין ביניהם כמו שאבאר כשגזל סחורה בשוה זהוב ואח"כ היה שוה ב' זהובים ואכל אותה אחר היוקר אם היא ראויה לאכילה או מכרה או נתנה לזולתו ישלם ב' זהובים כמו שהיתה שוה בעת שהוציאה מרשותו לפי שכל זמן שהדבר הגזול בעין חוזר לבעלים ולפיכך ישלם כמו שהיתה שוה הגזילה כששינה אותה או שהוציאה מרשותו אם אבדה אותה גזילה או נגנבה או יצאה מתחת ידו שלא מדעתו משלם כשעת הגזילה וכמו כן אם הוזלה משלם כשעת הגזילה . ומה שהם חולקין בסוף המשנה הוא בדיוק המקרא בש"א על כל דבר פשע ואפילו במחשבה יהיה פושע וב"ה אומרים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו עד שישלח יד. ואמרו כיצד הוא מפרש דעת ב"ה וכשנטל ממנה רביעית והקריס הנשאר חייב לשלם אע"פ שלא הגביהה לפי שבסבת מה שהטה נתקלקל השאר . ומה שאמר הגביהה ונטל ממנה רביעית אינו על תנאי שיטול ממנה שום דבר על כל פנים ואז יהיה חייב אלא כיון שהגביהה נתחייב באונסיה ואפי' לא פחתה בשום פנים שלא נטל ממנה שום דבר. ודע זה

פרק רביעי

קונה הזהב את הכסף והכסף אינו קונה את הזהב כו' : (דף מד)
והעיקר בכל זה מה שקדם לך פירושו בפרק ראשון מקדושין כי קניית המטלטלין תהיה במשיכת הסחורה לא בנתינת הדמים והזהב והנחשת והמעות שאינם עוברים בכ"מ באותו [מקום ובאותו] זמן והם הנקראים מעות הרעות וכמו כן חתיכות כסף שאינן מצוירות והם הנקראים אסימון כלם הם סחורות כנגד המעות המצויירות שהם מטבע שלוקחין ומוכרין בהם ודע כי דינרי זהב הדינרין המצוירין העוברים בהוצאה באותו זמן ובאותו מקום גם הם דמים ואין הפרש ביניהם ובין המעות אלא הכל הם דמים לא פירות :

כיצד משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות כו' : (שם)
עיקר הדין והראוי שמעות קונות אבל אמרו משיכה קונה גזרה שמא יאמר מוכר ללוקח נשרפו חטיך בעלייה באונס שאין המוכר חייב לשלם ללוקח ולפיכך תעמוד הסחורה ברשות המוכר ובאחריותו עד שימשוך אותה הלוקח ר"ש אומר כי כשיקבל המוכר הדמים ולא משך הלוקח סחורתו אלא שהם בבית הלוקח ואותו בית מושכר למוכר אין הלוקח יכול לחזור בו ולומר למוכר תן לי הדמים שמסרתי לך כי חזרתי בי מן המקח אלא המוכר שהדמים תחת ידו אם רצה יקיים המכר לפי שהבית שלו . ומעיקרנו דבר תורה מעות קונות ונסתלק מה שנאמר גזרה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה לפי שהסחורה היא בביתו אם רצה לא יקיים המכר ויחזיר לו הדמים לפי שהסחורה בבית המושכר לו וכמו כן אם מכר זה השוכר למשכיר סחורה והיא בזה הבית שעקרו ללוקחאם רצה גם הוא יתקיים בידו המכר לפי שהסחורה בביתו ואם רצה חוזר בו לפי שהסחורה בשכירות המוכר וזהו טעם ר"ש כל שהכסף בידו ידו על העליונה ואין הלכה כרבי שמעון אבל הדין שכל זמן שיכול המוכר לחזור בו יכול הלוקח גם הוא לחזור וכל עוד שלא ימשך הסחורה יכול כל אחד מהם לחזור בחבירו הן שיחזיר המוכר הדמים ויקבל עליו מי שפרע או יתבע הלוקח הדמים שלו ויקח אותם אחר שקבל מי שפרע והוא ענין מה שאמרו כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו משיכה בלקוחות וכשהבית מעיקרו ללוקח והוא בשכירות המוכר אין אחד משניהם יכול לחזור בו אלא תתקיים המכירה בהיות הסחורה באותו הבית כמו שבארנו: ואמרו מי שפרע הוא צעקה על אותו האיש אשר חזר בדבורו והוא הדין מדיני אותו שלא קיים מה שפסק עמו כי יש לו לצעוק אותה צעקה במעמד האיש ההוא שהוא צועק עליו ובאיזהו מקום שירצה וזה לשון אותה צעקה מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדבורו :

האונאה ד' כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע כו' : (דף מט ע"ב)
כשיקח מה ששוה ששה בחמשה או מה ששוה ששה בשבעה או מה ששוה שבעה בששה כל אלה שתות הוא נקרא ואונאה הוא אין הפרש בין שתות הדמים או שתות הסחורה והלוקח והמוכר יחזור כל אחד משניהם באונאה אלא שלוקח חוזר עד כדי שיראה לתגר או לקרובו והמוכר יחזור באונאה ואפי' אחר ימים רבים וזהו מה שאמרו מוכר חוזר לעולם כי לפי שאין הסחורה אצלו אינו יודע דמיה עד שיזדמן לו שיראה כמותה לידע דמיה . ואין הלכה כרבי טרפון :

אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה כו' : (דף נא)
אמר מי שהוטל עליו ידו על העליונה הוא דעת רבי יהודה הנשיא ואין הלכה כמותו אבל הדין הוא שתות קנה ומחזיר אונאה יתר על שתות בטל מקח ולאותו שהונה משניהם יש לגרוע לו לחבירו :

כמה תהא הסלע חסירה ולא יהא בה אונאה כו' : (ע"ב)
כבר בארנו פעמים רבות שהסלע ארבעה דינרין ושש מעה כסף דינר ומעה שני פונדיון ופונדיון שני איסרין . והלכה כר"ש :

עד מתי מותר להחזיר בכרכים עד כדי שיראה כו' : (דף נב)
אין כל בני אדם מכירין הדינרים ולפיכך נתנו לו זמן כדי שיראה לשולחני ואם הוא בכפר עד ערבי שבתות עד שיכנסו לכרך ויראהו למכירים . ומה שאמר אם היה מכירה ומקבלה ממנו אפילו לאחר שנים עשר חדש זהו במדת חסידות ואם לא רצה לקבלה אין לו עליו אלא תרעומות שאינה

שאינה אלא נפש רעה וזה הדין הוא ראוי במקומות שלוקחין שם המעות בלא משקל ואינם מקפידים בחסרונם והנמנע מלקבל אותם הם מעט ועל דרך הכילות אבל במקומות שמקפידין בחסרונם ואפילו פחות כמשקל שעורה ראוי להשלים לו משקל בלא ספק והראיה על זה מה שאמרו שאינה אלא נפש רעה :

האונאה ארבעה כסף והטענה שתי כסף כו' : (דף נה)
ארבעה כסף משקל ארבעה ושש שעורות וכשיהיה שיעור האונאה ארבעה כסף לסלע שהיא השתות חוזר האונאה ואם הוא פחות אינה אונאה כמו שקדם ואמנם החזיר זה הדין כדי לחבר מה שאמר ארבעה כסף עם מה שאמר שתי כסף בטענה וכן ביאר הגמרא בזה ופרושה חצי שעורה מכסף וענין הטענה והודאה יתבאר במקומו במסכת שבועות :

חמשה חומשין הן אלו הן האוכל תרומה כו' : (שם ע"ב)
כל זה מבואר ותוספת חומש זה בכל מה שזכר מהם הוא מן התורה ויש מהם מה שלמדו עליהם וכבר זכרנום במסכת ערלה ומסכת בכורים מסדר זרעים ודיני מעילה נתבארו במסכת מעילה :

אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות כו' : (דף נו)
אמר רחמנא וכי תמכרו ממכר וגו' אל תונו דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות כמו שנאמר בהם לרשת אחוזה יצאו שטרות דאמר קרא ממכר דבר שגופו מכור וקנוי יצאו אלו שאין גופן קנוי ומכור אלא לראיה שבהם וכבר נתבאר ויתבאר עוד במה שיבא מסדר זה מאיזה טעם אינו חייב בהם תשלומי ארבעה וחמשה ונפטר שומר חנם ונושא שכר . ואין הלכה כר"ש ולא כר' יהודה :

כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים כו' : (דף נח ע"ב)
דע כי אונאת דברים בא עליו מקרא מיוחד והוא מה שנאמר לא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך והחמיר בה יותר מאונאת ממון כמו שאתה רואה שהזהיר והפחיד עליו ועוד כי האדם יכול לעשות תחבולה בה וזה בענין שיעמוד על הממכר ויאמר שרוצה לקחתו ולא יקחהו ויאמר אין רצוני לקנות או ישאל לאיש שאינו חכם בחלה מן החכמות שיפרש לו כדי לביישו ויאמר הייתי סבור שהוא חכם או יספר ספורים שיש בהם דופי וחרפה לחבירו ויאמר לא נתכוונתי למה שאתם חושבים על זה נאמר ויראת מאלהיך. שהוא יודע כוונתך ומה שחשבת בלבך וזהו טעם מה שאמרו ז"ל כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך וכן תמצא בתורה בכל מקום שנאמר ויראת הוא דבר שאין דייני בני אדם יכולין לדון עליו :

אין מערבין פירות בפירות אפילו חדשים כו' : (דף נט ע"ב)
אמרו מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו העמיד זה בבית הגתות בלבד :

התגר נוטל מה' גרנות ונותן לתוך מגורה כו' : (דף ס)

לא יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות כו' : (שם)
פיטם הגגית הגדולה ועוד יתבאר זה במסכת כלים (פ"ג הלכה ו') ויש בקליפת הפול סימן שהיו יודעים בו אם יתבשל מיד או לא יתבשל אלא במורח גדול כמו שהוא ידוע בענין הפול אבא שאול אוסר לבור את הגריסין כלומר להסיר קליפתן כדי להתלמד ממנו עליו וחכמים מתירין לפי שהוא לא הכניס בתוכה דבר אבל הוא אסור *לקנות מה שנראה מן הכרי ויניח בתוכו הקליפה לפי שהוא גונב את העין ופרכוס הוא התקון והיפוי. ואין הלכה כרבי יהודה ולא כאבא שאול :

פרק חמישי

איזהו נשך ואיזהו תרבית כו' : (שם ע"ב)
מה שקורא נשך הוא רבית דאורייתא ומה שקראו תרבית הוא רבית דרבנן ומה שהתנה ויין אין לו שמורה שאם לא תהיה אצלו אותה סחורה אין מותר לו שיעלנה עליו בחוב אבל הוא זה כשהיה לו עליו חוב ואמר לו תן לי מעותי שיש לי אצלך שאני רוצה ליקח בהם חטים והשיב לו וכי חטים יש לי לא ועשם עלי בשער אם היו אצלו חטים הוא מותר ואם לאו הוא אסור . ואמרו לקח ממנו חטים רצוני לומר לקח בהלואתו כלומר שהעלה על הלוה חטים כמה שיהיה אצלו אבל כשיתן איש לחבירו מעות ליקח ממנו כך וכך מדה מחטים והשער ידוע לא פחות ולא יותר זהו מותר ואע"פ שאין לו חטים וחייב ליתנו לו כל זמן שיתבענו ממנו ואפילו שלקחו ביותר או יקבל מי שפרע ויחזור בו . וכך פירש וביאר הירושלמי :

המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם וכו' : (דף סד)

מרבין על השכר ואין מרבין על המכר כו' : (דף סה)
מבואר הוא ג"כ שמכירה כזו במטלטלין רבית והוא שימכור לו סחורה ביותר משויה וימתין עליו בדמים ואפילו זמן מועט יהיה אבק רבית וכמו כן כל מה שכיוצא בזה הוא אבק רבית ואינו יוצא בדיינין :

מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים כו' : (שם ע"ב)
כשיקח אדם קרקע ופרע קצת הדמים הדין באלו הפירות של מי הם צריך ביאור וזה שאם אמר המוכר ללוקח אימתי שתביא שאר מעותי קנה. הפירות למוכר ואם אמר לו כשתביא מעות קנה מעכשיו הפירות אסורות לשניהם כל אותו הזמן ויהיו מופקדות על ידי שליש אם יקיים הלוקח תנאו יתנום לו ואם לא קיים תנאו יהיו הפירות כולם למוכר :

אין מושיבין חנוני למחצית שכר לא יתן כו' : (דף סח)
שכרו כפועל בטל כלומר כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה בכל יום מה שראוי לו כל זמן שתמשך השותפות ואם נתן לו בשבח יותר מן ההפסד הוא מותר כגון שהתנה עמו בפירוש שאם יהיה בה הפסד שיהא לו ממנה כך וכך חלק אם יהיה שם שבח שיהיה לו ממנה שבח כך וכך ויהיה חלק השבח יותר מחלק ההפסד בהכרח זה היתרון שהוא נתן לו מקום שכר על עמלו ואם לא פרשו כלל המתעסק בסחורה ירויח החצי ויפסיד השליש אם היה בה הפסד וכל זה כשלא ישים החנוני בקרן בין רב למעט אבל אם ישים בו ואפי' דינר לאלף ונתן לו יתרון איזה שיעור שיהיה חולק עמו בשוה ואין כאן רבית לפי שהוא סוחר לעצמו באותו דינר ואינו מיוחד לשמוש זה בלבד . וכמו כן אסור שיתן האחד הביצים והשני התרנגולת ושיחלקו האפרוחים בשוה כשיתמש בגידול האפרוחים ובמזונם אלא כשיתן לו שכר עמלו ומזונו וכמו כן לא ישימו העגלים והסייחים כמו שהם שוים עכשיו וימסרם לרועה לזון אותם עד שישמנו ויחלקו השבח בשוה אא"כ יקח המשתמש שכר עמלו ומזונו או אם יתן לו יותר שום דבר בשבח או יהיה לו בעיקר העגלים והסייחים חלק כמו שבארנו וזה טעם מקבלין שיקבל אותו שותף בעיקר ויהיה חלק זה המתעסק קיים ולא יפסיד ואפי' מתו הבהמות וזו ההנאה הוא שתהיה כנגד עמלו ובא ללמד שאם ירצה כל אחד מהיהם להפרד מחבירו אינו יכול עד תשלום שלש שנים וחמור עד שתהא טוענת והוא שתוכל לשאת משא :

שמין פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה ואוכל כו' : (דף סט ע"ב)
מפריז על שדהו כגון מה שזכרו שישכור ראובן משמעון שדהו בעשרה כורין חטין בכל שנה ואם אמר לו ראובן תן לי כך וכך דינרין שאוציא על שדה זו ואני נותן לך שנים עשר כור כל שנה מותר . ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאומר שמין עגל עם אמו :

אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית כו' : (דף ע ע"ב)
צאן ברזל הוא שיתנה עמו שלא יהא הפסד עליו וכבר פירשנו ענין זה הלשון בכתובות . ומה שאמר מלוה ישראל מעותיו של כותי וכו' הוא כגון שהכותי נתן לישראל מעות ברבית וכשירצה להחזירם לכותי אין ראוי שיתנם הוא לישראל אחר ויאמר לו העלה לכותי כדרך שאני מעלה לו אלא צריך שיתן אותו ממון לכותי וישוב הכותי וילוה לישראל האחר וזה מותר והוא מדעת הכותי :

אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער כו' : (דף עב ע"ב)
כשער הגבוה כלומר כשער הזול שבאותו המין וישיבו במובחר שבאותו המין . ואין הלכה כרבי יוסי ולא כרבי יהודה :

מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין לזרע כו' : (דף עד ע"ב)
ובלבד שיהיה המנהג באותו מקום שיתן האריס הזרע שהרי בעל השדה עושה עמו חסד במה שהלוה לו אבל אם היה המנהג שיתן בעל השדה הזרע אסור להלוותו חטים בחטים אלא אם כן האריס הזורעה לא התחיל עדיין בעבודת השדה אבל אם עבד בשדה שום עבודה ואפילו דבר מועט אסור שילוה לו לפי שכבר נתקיימה באריסות ולא יכול בעל השדה לסלקו מן האריסות ונתחייב לתת הזרע רצוני לומר בעל השדה :

לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חטים כו' : (דף עה)
אין הלכה כהלל אלא לוין סתם ופורעין סתם ובלבד שיהא אצלו כל שהוא מאותו המין או יקח ממנו על שער שבשוק אבל אם לא היה אצלו ולא פירש עליו אם הוקרו החטים יפרע כמו שהיה שוה בשעת הלואה ואם הוזלו יפרע לו שיעור מה שהלוה לו :

אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך כו' : (שם)
גריד ימות החמה ורביעה ימות הגשמים והקרקע בימות החמה קל לחפור לתקן למיעוט הטינוף ואורך היום . ונכוש הוא החפירה בשרשי האילנות כמו החרישה שחורשין לזרוע :

ר"ג אומר יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת כו' : (שם ע"ב)
מה שאמר רבן גמליאל ור"ש הכל הלכה אבל צריך שתדע שהדברים האלה וכיוצא בהם הם דברים שראוי להתרחק מהם בלבד :

ואלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה והערב כו' : (שם)
אמרו לוה עובר משום לא תשיך כלומר לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול ערב ועדים אינם עוברים אלא משום לא תשימון עליו נשך וכמו כן הסופר :

פרק ששי

השוכר את האומנין והטעו זה את זה כו' : (שם)
שוכר עליהם או מטען בשיעור שכרן כגון ששכרם בזוז יטעה אותם ויאמר להם אתן לכם שני זוזין או ישכור אחרים בשני זוזין ויטול מהם זוז ואם הוסיף לא יוכל ליטול מהם יותר מכדי שכרו וכל זה כשלא ימצא אומנים זולתם שיעשו מלאכתו באותו שכר בעצמו וזהו מה שאמר אם אין שם אדם . ומה שאמר הטעו זה את זה כלומר שחזרו בו או שחזר בהם :

השוכר את האומנין וחזרו בהן ידו על התחתונה כו' : (שם)
כששכר אדם אומנין שיקצרו לו שדהו על דרך משל בשני דינרין ונתן להם דינר חזרו בהם הרשות בידם אם רצו יחזרו לו דינר או יאמרו לו נעשה עמך כנגד מה שנתת לנו ואם קצרו חצי אותה שדה ורוצים לחזור בהם ישום להם מה ששוה אותו חצי שקצרו ואם הוא יותר מדינר לא יתן להם כלום יותר על הדינר שכבר נתן להם ויאמר להם כלו מעשיכם לקצור שאר השדה ואשלים לכם שכרכם וזהו טעם מה שאמר שחזרו בהם ידם על התחתונה ואם בעה"ב חזר בו ידו על התחתונה ויתן להם מה ששוה עמלם אם הם ראוים ליטול יותר מן הדינר ואמרו המשנה ידו על התחתונה והוא כמו שביארנו כשלקח קרקע ופרע קצת הדמים אם המוכר הוא שחזר בו הרשות ביד הלוקח אם רצה יקבל ממונו ואם רצה יקח מה שכנגד מעותיו מעדית שבאותה שדה שלקח ואם הלוקח הוא שחזר בו מן המקח הדבר הוא בהפך ובלבד שיאמר לו ערבוני יקנה ואז הוא קונה כנגד מעותיו ואם יתבע המוכר ללוקח מה שנשאר לו מן הדמים והוא מעכב פרעונו לא יתקיים המכר עד שישלים לו פרעונו :

השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכו בבקעה כו' : (דף עח)
אמנם יוכל המשכיר לומר לשוכר הרי שלך לפניך כשהשכיר לו לשאת משאוי וייחד לו הבהמה אבל אם שכר ממנו לרכוב בה הוא עצמו או לשאת עליו משא אלא שאמר לו חמור סתם ולא ייחד לו הבהמה חייב להעמיד לו בהמה אחרת . ומה שאמר חייב להעמיד לו חמור יש בו דינין וזה כי אם ייחד לו בהמה ואמר לו חמור זה אני שוכר לך ומתה בדרך אם אותה נבילה שוה דמים שיקנה בהם בהמה יקנה בדמיה בהמה או ישכור בהמה באותם דמים שיוליכהו למקום שפסק עמו ואם המתה אינה שוה כדי שישכור לו בהמה אחרת יחשוב לו מה שהלך מן הדרך ויתן לו מה שראוי לו ואם שכר ממנו חמור סתם יעמיד לו בהמה על כל פנים ואם לא העמידה לו לא יחשב לו שום דבר מן השכירות . ומה שאמר הבריקה הוא שאינה יכולה להלוך מחמת חולי מחליי הבהמות . ונעשית אנגריא רוצה לומר שתלקח לעבודת המלכות :

השוכר את החמור להוליכה בהר כו' : (שם)
מבואר הוא כי המכשולים בהר יותר מבבקעה וכמו כן יתחמם גוף הבהמה בבקעה יותר מבהר למיעוט נשיבת הרוחות במקומות :

השוכר את הפרה לחרוש בהר וחרש בבקעה כו' : (דף פ)
קנקן שם המחרישה . ואמרו פטור רצוני לומר שלא ישלם השוכר לבעל הפרה אלא האומן שחרש והיה תופס המחרישה ונשברה הוא ישלם לבעל הפרה :

השוכר את החמור להביא עליה חטים כו' : (שם)
כשפסק עמו להביא חטים והביא עליו שעורים חייב אפי' שהמשא של שעורים כמשא של חטין הנפח יותר . ואם הביא עליה פחות ממשקל השעורים ואע"פ שמדתו יותר ממדת החטים פטור לפי שלא יהיה הנפח יותר אלא כשיהיה המשקל כמותו במשקל ושלשת קבין לחמור וסאה לגמל הוא חלק משלשים על מה שפסק עמו חייב . ואם הוסיף פחות מזה אינו חייב כלום אלא נותן השכר על הנוסף בלבד ואינו חייב לשלם לפי שההלכה כסומכוס :

כל האומנין שומרי שכר הן וכולן שאמרו כו' : (שם ע"ב)
אם אמר הבא מעות וטול את שלך *שומר חנם וכשאמר הנח לפניך או הנח סתם אינו חייב כלום ואפי' השבועה המחויבת לשומר חנם לפי שלא קבל עליו לשמירה בשום פנים ואפי' שמירה בחנם . ואמר שמור לי ואשמור לך בזמן אחד זו היא שמירה בבעלים ואינו חייב לשלם ועוד יתבאר לך ואמנם יהיה שומר שכר כשיאמר לו שמור לי היום ואשמור לך למחר :

הלוהו על המשכון שומר שכר ר"א הלוהו כו' : (שם)
אין הפרש בין שהלוהו ואחר כך משכנו או שמשכנו ואח"כ הלוהו ומה שאמר אבא שאול מותר אדם להשכיר משכונו של עני הוא שיהיה אותו המשכון כשישכירו יהיה שכרו יותר ממה שמתקלקל בגופו כגון כלי ברז' שחופרין בהן הקרקע וכיוצא בהן . ואין הלכה כרבי יהודה והלכה כאבא שאול :

המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין כו' : (דף פב ע"ב)
ישבע שבועת התורה שלא פשע בה ויפטר ותמה רבי אליעזר בזה הדין ואמר איך יתכן שישבע בכגון זה שומר חנם ושומר שכר לפי ששומר שכר ואפי' לא פשע ושומר חנם גם כן אם היה אותו המקום שלוה לו שיעביר לשם החבית מקום מדרון או יש לו עדים שלא פשע עליה יתחייב גם כן שבועה . ומה שאמר רבי אליעזר דין הוא אבל אמרו שבועה זו תקנת חכמים היא שאם אין אתה אומר כן אין לך אדם שמעביר חבית לחבירו ממקום למקום ותקנת חכמים אינה אלא בשומר חנם על איזה ענין שיהיה ושומר שכר הוא שיעביר חבית בשכר וישברנה במקום מפורסם שמספר שימנה לשם עדים ויתחייב לשלם אלא אם כן הביא עדים שלא פשע בה בשעה שהעבירה :

השוכר

פרק שביעי

השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים כו' : (דף פג)

והלכה כרבן שמעון בן גמליאל :

ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע כו' : (דף פז)

אמרה תורה בשכיר שהתירה לו לאכול ואל כליך לא תתן וקבלנו בפי' זה הכתוב בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל אין אתה נותן לכליו של בעל הבית אינך אוכל ולפיכך אינו אוכל עד גמר מלאכה וכשיהיה הדבר שהוא עוסק בו תלוש מן הקרקע יש לו לאכול בשעת מלאכתו ולמדנו זה מדקאמר רחמנא לא תחסום שור בדישו וכמו שאוכל שור בתלוש בשעת מלאכה כך יאכל הפועל והראיה על זה ממה שאמר לא תחסום שור בדישו ולא אמר לא תדוש בשור חסום רצונו לומר שלא תהא חסימה בשום פנים לא לשור ולא לאדם :

היה עושה בידיו אבל לא ברגליו אבל כו' : (דף צא ע"ב)

רבי יוסי ב"ר יהודה אומר מה שור בידיו ורגליו אף פועל בידיו ורגליו. ואין הלכה כרבי יוסי ב"ר יהודה :

היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים כו' : (שם)

אמר רחמנא בפועל ואכלת ענבים ובאה הקבלה ענבים ולא דבר אחר ואמנם התיר להם לאכול בהליכתן מאומן לאומן ובחזירתן מגת לפי שבאותה שעה הם בטלים וכיון שאי אפשר להם בלא אכילה טוב הוא לאכול בשעת הבטלה ולא יאכלו בשעת (גמר) מלאכה ויתבטלו כל זמן שאוכלין וזה לטוב בעל הבית. ומה שאמר ובחמור עד שתהא פורקת רצונו לומר שהבהמה לא ימנעו אותה מלאכול ממשוי שעל גבה כל זמן שהיא טעונה עד שיפרקו ממנה המשוי ובאותה שעה ימנענה מלאכול :

אוכל פועל קישות אפילו בדינר וכותבת אפילו בדינר כו' : (דף צב)

תנא קמא סבר אין מלמדין אותו וחכמים אומרים מלמדין והלכה כחכמים :

קוצץ אדם ע"י עצמו בנו ובתו הגדולים כו' : (דף צב)

מי שיש בהם דעת לא יאכלו כפי מה שהתנה עמהן אע"פ שכולן פועלין ואותם שאין בהם דעת יאכלו לפי שאינם יודעים ענין המחילה והמקום זכה להן באכילתן לפי שהפועל משל שמים הוא אוכל ולפיכך הוא עיקר אצלנו לו זכה רחמנא לאשתו ובניו לא זכה להו רחמנא :

השוכר את הפועלים לעשות בנטע רבעי שלו כו' : (שם)

כבר ביארנו במקומו דין נטע רבעי ודין הטבל בסדר זרעים ואם אתה זוכר אותם כל זה מבואר :

שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה כו' : (שם)

ארבעה שומרים הן שומר חנם והשואל נושא שכר כו' : (שם)

שומרי פירות רצונו לומר כשהיו תלושים אבל כשהוא שומר אותם והם מחוברים לקרקע כמו שומרי גנות ופרדסים אינן אוכלין לא מן התורה ולא מן הלכות המדינה. ואלו הארבעה שומרים דיניהם מפורשים בכתוב בתורה וזה כי מה שנאמר כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים עד סוף הפרשה קבלנו בו שזה הדין בשומר חנם והפרשה השניה והוא שנאמר כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וגו' בזה הקבלה כי הוא בשומר שכר והשוכר לפי שדין שניהם אחד והפרשה השלישית מבוארת שהיא בשואל שנאמר וכי ישאל איש :

זאב אחד אינו אונס שני זאבים אונס כו' : (שם ע"ב)

כבר נתבאר לך כי שומר שכר והשוכר פטורין מן האונס לפי שאמר הכתוב בהם הטרפה לא ישלם ואינם חייבים גם כן בשבורה ובשבויה לפיכך זכר בהם הדברים שהם אונס. ואין הלכה כרבי יהודה ולא כידוע הבבלי :

מתה כדרכה הרי זה אונס סגפה ומתה כו' : (שם)

מתנה ש"ח להיות פטור משבועה כו' : (דף צד)

תרגום לענות נפש לסגפא נפש ומה שאמר עלתה ונפלה הרי זה אונס הוא כשתחזק יותר מן הרועה ותכריחתו והוא רוצה להסיר אותה משם ותמלט מידו ותפול אבל אם הניח אותה לעלות ואע"פ שלא העלה אותה אינו אונס. וצוק שם הר גבוה ונתבאר זה ביומא (פ"ז) וכבר ידעת כי נושא שכר והשוכר חייבין לשלם אבדה וגנבה וחייבין שבועה על האונס ולפיכך אמר שאם התנו שלא ישלמו מה שהם חייבין לשלם ולא ישבעו על מה שחייבים עליו לישבע :

כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל כו' : (שם)

כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אלא אם היה התנאי בדבר שבממון כמו שבארנו ומשנתנו זו בדבר שאינו של ממון. כל תנאי שהמעשה בתחלתו הוא שיהיה המעשה שנפל עליו התנאי קודם התנאי כגון שיתן גט לאשתו ויאמר לה הרי זה גיטך ואח"כ יחזור ויאמר לה אם יהא כך וכך תנאי זה אינו קיים וכל שאפשר לו לקיימו בסופו הוא שיתנה בדבר שיוכל לעשותו אבל אם התנה בדבר שהוא מן הנמנע כגון מי שאומר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתעלה לרקיע או תרדי לתהום או תבלעי קנה בן מאה אמה כל אלה התנאים בטלים והרי זה גט כשר וכל אלה עקרים קיימים מוסכם עליהם. והלכה למעשה בכל דין :

פרק שמיני

השואל את הפרה ושאל בעליה עמה כו' : (שם)

מפי השמועה למדנו שזה שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם רצונו לומר אם שאל בעליו עמו בשעת שאלה והעיקר אצלנו באלו הדינים היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה לא היה עמו בשעת שאלה אע"פ שהיה עמו בשעת שבורה ומתה חייב ולא נאמר בזה בעליו עמו ומן העקרים גם כן אם כששאל פרה ובעליה אפי' פשע בה פטור :

השואל את הפרה שאלה חצי היום ושכרה חצי היום כו' : (דף צז)

מן העיקרים אצלנו בדינים כי מי שתובע ואמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור כלומר שאינו חייב לשלם ולא לישבע שבועת התורה אבל ישבע שבועת היסת שאינו יודע אבל אם אמר לו חמשים יש לך בידי וחמשים איני יודע חייב רצוני לומר שהוא חייב לשלם הכל לפי שהוא מחויב שבועה לפי שהוא מודה במקצת כמו שביארנו בפרק אחרון מכתובות ואינו יכול לישבע כיון שהוא מסתפק באותו המקצת שהיה חייב לישבע עליו והעיקר אצלנו כל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם וכיון שהעיקרים האלה הלכות פסוקות מה שאמר בכאן המשאיל אומר שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב אינה הלכה אלא על הענין שאמרנו והוא שיודה לו במקצת ויאמר במקצת איני יודע חייב כגון שיטעון המשאיל שתי פרות מסרתי לך יום אחד בשאלה ויום אחד בשכירות ומתו שתיהן בזמן שאלה ויאמר השואל אחת מהן מתה בזמן שאלה ואחת איני יודע ואז יהיה השואל חייב שתי פרות על זה הדרך תקים וגם כן ביארנו בסוף כתובות כי כשטוען חבירו חטים והודה לו בשעורים פטור ואינו חייב שבועת התורה לפי שמה שטענו לו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ואפילו דמי שעורים שמודה לו בהם אינו חייב להוציא מתחת ידו וכיון שזה מעיקרנו אם כן מה שאומר בכאן ישבע השוכר ששכורה מתה הוא על ידי גלגול וזה שישבע השוכר שבועת השומרים והיא שבועת התורה שמתה כדרכה ואפילו על טענתו שאומר ששכורה מתה וזהו עיקר השבועה וישבעו אותה על ידי גלגול ששכורה מתה או בשעת שכירות מתה : ומה שאומר יחלוקו הוא דעת סומכוס שאמר בכל מקום ממון המוטל בספק חולקים וכבר ביארנו שסברתו דחויה אבל העיקר הקיים שלא ימוש המוציא מחבירו עליו הראיה ואם לא נתברר הראיה ישבע הנתבע שבועת היסת שאינו יודע או ישביע אותו על ידי גלגול שאינו יודע :

השואל את הפרה ושלחה לו ביד בנו ביד עבדו כו' : (דף צח ע"ב)

כבר ידעת שעבד כנעני ידו כיד רבו ומה שאמר בכאן ביד עבדו חייב הוא כשיהיה עבד עברי: ומה שאמר וכן בשעה שמחזירה רוצה לומר כשהחזירה בתוך ימי שאלה הוא שאין לו רשות לשלחה ביד אחר אלא ברשות בעלים אבל אם החזירה אחר ימי שאילתה ושלחה על יד זולתו ומתה פטור לפי שאחר ימי שאלה ישוב כשומר שכר ודע זה :

המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו כו' : (דף ק)

איני צריך להחזיר פעם שניה אותם העיקרים שכבר זכרתי בזה הפרק והם המוציא מחבירו עליו הראיה וטענו חטים והודה לו בשעורים פטור שאם אתה זוכר אותם תדע שזאת המשנה לדעת סומכוס : ומה שאמר ישבע המוכר רצונו לומר על ידי גלגול כמו שביארנו מן העיקרים אין נשבעין על טענת עבדים אלא בגלגול כמו הקרקעות :

המוכר זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית כו' : (שם ע"ב)

מה שאמר בכאן יחלוקו הלכה הוא לפי שההנאה לשניהם ביחד ובלבד שיאמר קוץ סתם ואם עשו פירות פחות מרביעית אין אדם מקפיד על זה ואם הם יותר יחלוקו אבל אם אמר לו קוץ לאלתר אפילו פחות מרביעית הם לבעל הקרקע ואם התנה עם הלוקח ואמר לו קוץ כשתרצה אפילו עשו יותר מרביעית לבעל העצים : ומה שאמר שסף נהר את זיתיו הוא כשעקרו בגושיהם כלומר בעפר שסביבות השרשים שיוכל האילן להסתפק מהם ושרשי אותו האילן קיימין באותן גושין ולכן יהיו הפירות שעושין כל שלשת השנים לשניהם ואחר ג' שנים הכל לבעל הקרקע כשיהיו נבוסין ג' טפחים ושרשי אותם הזיתים קבועין באותן גושין :

המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים כו' : (דף קא ע"ב)

בימות החמה שלשים יום רצונו לומר שאינו יכול להוציאו אלא אם כן הודיעו קודם ימות הגשמים שלשים יום ואם לא הודיעו לא יוציאו עד שיעברו ימות הגשמים וכמו כן מה שאמר י"ב חדש רוצה לומר שיודיעו ויאמר לו בקש לעצמך בית דירה ואין יכול להוציאו עד שיעברו י"ב חדש אחר שהודיעו. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל [לפי שאלו החנויות יש בהן בנין ומורח גדול] :

המשכיר בית לחבירו המשכיר חייב בדלת כו' : (שם)

הזבל לבעה"ב זהו כשיכניסו בהמות שאינן לשוכר וזבלו הבית אבל זבל הבהמות שיש לשוכר הוא שלו:

המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה כו' : (דף קב)

אין הלכה כרשב"ג ולא כר' יוסי אלא כל זמן שאמר דינר לחדש ואפי' אמר כך וכך לשנה כולו למשכיר לפי שעיקר אצלנו הכל הולך אחר הפחות שבלשונות וקרקע בחזקת בעליה קיימת לפיכך אמרו כולו למשכיר על איזה ענין שיהיה :

המשכיר בית לחבירו ונפל חייב להעמיד לו בית כו' : (דף קג)

זה הדין כשהראה לו בית ידוע ואמר לו בית כזה אני משכיר לך ולפיכך חייב להעמיד לו בית שיהיה מדת ארכו ומדת רחבו כמו הבית שהראה לו אבל אם אמר לו בית זה אני משכיר לך ונפל אינו חייב לבנותו ואם אמר לו בית סתם יעמיד לו מקום שיקרא בית בין שיהיה גדול ממנו בין שיהיה קטן ממנו :

פרק תשיעי

המקבל שדה מחבירו במקום שנהגו לקצור כו' : (שם)

הקנים שבניהם חייבים לספק הם שסומכים בהם הגפנים וחולקים אותם בסוף הזמן וכאילו אמר מה טעם חולקים בקנים מפני ששניהם מספקין את הקנים :

המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין כו' : (שם ע"ב)

צריך אתה לידע אלו השלשה שמות על איזה ענין הם נופלין והם שוכר וחוכר ומקבל וזה כי השוכר הוא שוכר הקרקע שיחרוש אותו בדמים קצובים בכך וכך דינר ומקבל הוא ששוכר אותו קרקע בחלק ידוע מן הפירות שיעשה כגון שיפסוק עמו בחצי הפירות שיוציא השדה או השליש וחוכר הוא ששוכר הקרקע בשיעור ידוע מחטים או משאר הזרעים הנזרעים והוא שיפסוק עם בעל השדה שיתן לו כך וכך מדה ממין פלוני מן הזרעים בין שתעשה הארץ הרבה או מעט ועוד פירוש מקבל נופל דרך כלל על השוכר ועל החוכר שכן הוא אומר במשנה מקבל ורצונו לומר חוכר או שוכר וכאילו אמר המקבל שדה בחכירות או בשכירות ומה שאמר בזו המשנה והלכה שלפניה מקבל זה הדין בעצמו בשוכר ג"כ לטעם שפירשנו: ואמרו המשכיר לו בית השלחין להודיעו שכוונתו שיהיה כמו שהוא עכשיו כל זמן שהוא ברשותו לפיכך יפחות לו משכירותו. ופירוש מנכה יפחות:

המקבל שדה מחבירו והובירה שמין אותה כו' : (דף קד ע"א)

כבר ביארנו כי מקבל הוא ששוכר הארץ בחלק ממה שתוציא ואם הובירה ולא זרעה ישער מה שראויה לעשות אילו זרעה וישלם החלק שפסקו ביניהם וזה מבואר :

המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש אמר לו כו' : (דף קה)

לנכש לנקות השדה כשיגדל הזרע יצמחו עמו מינים מן העשבים וכשמנקין אותן מוסיף הזרע על תבואתה הרבה לפי שתתן השדה כל כחה אל הזרע וזה דבר ידוע אצל עובדי אדמה ולפי שזה החוכר שנותן שיעור מסוים היה יכול לומר לו אני לא אנקה ואינך רשאי להכריחני לנקות לפי שאין לך הפסד אם אאסוף מעט תבואה. לולי מה שזכר מפסידות הקרקע להבא :

המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כו' : (שם)

כדי הוא ערימת התבואה שיוכל לכסות הרחת בגבהו והוא שיעור שאתים יצא ידי חובתו ור' יהודה אומר שזה שיעור שאינו ידוע לפי שזה הכלי הנקרא רחת אפשר שיהיה ארוך או קצר כדי נפילה שיעור מה שזרע בה וזה הדין הוא במקבל שביארנו שהוא ששוכר בחלק מן התבואה שתצא בה. ואין הלכה כרבי יהודה :

המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה כו' : (שם ע"ב)

וזה הדין כולל לשוכר וחוכר. ומכת מדינה הוא שיהיו רוב שדות מאותה מדינה מקולקלות. ואין הלכה כרבי יהודה :

המקבל שדה מחבירו בי' כור חטים לשנה כו' : (דף ק"ו ע"ב)

זה מבואר :

המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים לא כו' : (שם)

דיני משנה זו הם כפי שינוי הארצות ועיקר הדבר הוא כשיפסוק עמו לחרוש שדה ולזרוע מין ממיני הזרעים יש לו לזרוע מה שהזיקו בקרקע מעט מאותו הדבר שפסק עמו ולא יזרע מה שהזיקו גדול ממנו ועושים בזה על פי שיודעים בטבע אותו המקום בזריעה מן המתעסקין בחרישתה ועבודתה :

המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות כו' : (דף קט)

שרשי הפשתן ישארו בקרקע הרבה. וקורת שקמה עץ השקמה הגדל בקרקע בשני השכירות.

המקבל שדה מחבירו לשבוע אחד בז' מאות זוז כו' : (דף קי ע"ב)

זה מבואר :

שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כו' : (שם)

מפי השמועה למדו שזה שאמר יתברך לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר שזה מדבר בשכיר יום שגובה כל הלילה ומה שנאמר ביומו תתן שכרו שהוא מדבר בשכיר לילה שגובה כל היום : ומה שאמר בזו המשנה שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה רצונו לומר שכיר שעות ביום גובה כל היום ושכיר שעות בלילה גובה כל הלילה :

אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה אחד כו' : (דף קיא)

שבועת השכיר הוא שבועת התורה ובלבד כששכר אותו בעדים אבל אם לא שכרו בעדים מגו דיכול לומר ליה לא שכרתיך נאמן לומר כבר יהבתי לך שכרך וישבע שבועת היסת שנתן לו שכרו כמו שנתבאר בשביעי ממסכת שבועות. ופירוש המחהו שהכנים את החנוני תחתיו לפורעו :

המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד כו' : (דף קיג)

אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה כו' : (דף קטו)

החובל את הרחים עובר משום לא תעשה כו' : (שם)

אמר רחמנא ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו רצונו לומר לא תשכב ועבוטו אצלך אלא יחזיר לו

מה

מה שאינו יכול לעמוד בלתו ואין אלו מה שיחליף במקומו כמו שבאר השם יתברך כי היא כסותו לבדה וגו' ואין הלכה כרשב"ג ואסור לחבול האלמנה משום חשד כשתתעכב אצל הממשכן אותה בשביל המשכון שלה או שיארע ביניהם קלקול ולפיכך השוה בדבר העניה והעשירה :

פרק עשירי

הבית והעלייה של שנים שנפלו שניהם כו' : (דף קטז ע"ב)
כשתוכל להביא ראיה מענין הנפילה מה שהוא לבעל הבית ומה שהוא לבעל העליה נעשה על פי אותה ראיה ואם לא נדע חולקין. ומה שאמר נוטלן ועולות לו הוא כשיודה לו בעליו במקצת מה שטען ויאמר לו במקצת איני יודע על העיקר שביארנו לך בזו המסכת שכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם :

הבית והעלייה של שנים נפחתה העלייה ואין בעל הבית כו' : (שם)
משנה זו מדברת במי שהשכיר עלייה ואמר לשוכר עלייה ע"ג הבית אני משכיר לך ולפיכך יורד ודר עמו בבית אבל אם אמר לו עלייה ולא זכר בית אינו חייב לתקן ואם אמר לו עלייה סתם חייב להשכיר לו עלייה על דרך מה שקדם בשכירות הבהמות ומחלוקת ר' יוסי וחכמים במעזיבה והוא הטיט והעפר שטוחין על התקרה ר' יוסי אומר מעזיבה להשוות הגומות הוא לפיכך בעל העלייה נותן את המעזיבה וחכ"א המעזיבה נעשית לחזוק התקרה לפיכך חייב בעה"ב לבנותו ואם אינו רוצה הרי בעל העלייה בונה את הבית ויושב בתוכו עד שיתן לו את כל יציאותיו :

הבית והעלייה של שנים שנפלו אמר בעל העלייה כו' : (דף קיז)
מה שאמר בכאן של שנים רצונו לומר שהיה עיקר הבית של א' והעלייה של שני אלא ששכר האחד מן השני. ואין הלכה כרבי יהודה :

וכן בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינה אחת כו' : (שם ע"ב)
כל מקום שאומר בו נפחת רצונו לומר שלא יוכל להשתמש בו בענין מה שהיה משתמש מתחלה מחמת אותו הפחת אלא בעמל וכל זמן שאנו נותנין הוא שלשים יום והוא זמן ב"ד :

מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל כו' : (שם)

המוציא זבל לרשות הרבים המוציא מוציא כו' : (דף קיח ע"ב)
רשב"ג סבר שנותנין לו זמן ואם הזיק בתוך הזמן ההוא פטור ואם הזיק אחר הזמן חייב ואינה הלכה אלא כל היזק שיבא ממנו ישלם לעולם :

שתי גינות זו על גב זו והירק בינתיים רבי מאיר כו' : (שם)
מה שאמר כל שיכול לפשוט את ידו הוא בענין שלא יסכן בעצמו ויתפשט פשוט שיהיה קרוב לנפול ממנו אלא שיתפשט שיעור מה שיוכל בלא סכנה והלכה כר"ם :

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת בבא מציעא

המתרגם

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוספות ממסכת בבא מציעא

דף ז ע"א רש"י ד"ה בכרבשתא נגרדין שבשני ראשין שקורין ברניי"ש (פראַנזען) ועי' בסוכה פ' ד"ה מן הגרדין :
דף ח ע"ב ד"ה מוסירה קניספר"ה (האלפטער) והוא מין מתג ועי' שבת נ"א ד"ה אפסר :
דף ט ע"א ובית פגיה קיבליי"ל בלע"ז (קאפצוים) :
דף כ ע"ב טליקא דסבי טסק"א כו' (טאשע) כיס, חריט, ילקוט :
דף כא ע"א ד"ה אניצי פשתן ריסט"א כו' (ווערג) והוא חוטין דקין שמנערין ומנפלין מן הפשתן ועי' שבת ל"ז ע"א בהמתרגם רש"י ד"ה נעורת :
דף כג ע"ב או דפקא כו' פלנקן וכו' (די פלאנקע) כסלים, כסל :
שם ד"ה דקדחו ביה חלפי אורטיא בלע"ז (ברעננעססעל) חרול, סרפד, קימוש. ועי' בשבת קנ"ב א' ד"ה חילפי :
דף כד ע"א ד"ה ברדלס נבוע וי"א פוטיאס(אילטיש):**ע"ב** ד"ה סכרו ליה שקורין נסנ"ש בלע"ז (פישרייזע) וזה כמו של מקולע מן קנים לאוד בו דגים :
שם ד"ה דיו עוף שקורין איזלטור (דער גייער) ועי' רש"י ישעיה ל"ד ט"ו :
דף כה ע"א ד"ה כסולם רוב אמצעי וכו' כמו מעלות שקורין אשקולינוש (לייטער, שפראססען) שלבים, מדרגות :
דף כו ע"א בתר קתא כו' אשטדל"א בלע"ז (באַנד) רצועות עשויות לקשור בהם סנדל או לסתום בהן פי כיס ועי' המתרגם שבת דף לב ע"א : **שם** ד"ה נסבא פלטא של כסף (איינע זילבער פלאַטטע) רקוע פח של כסף :
דף כז ע"א ד"ה מסקב דורווייסטר בלע"ז, עי' שבת ע"ו ע"ב ד"ה כתית וכל"ל גם כאן : שומא וויוא"ה בלע"ז (וואַרצע) יבלת :
דף כח ע"ב מטפל אנשמיטרה בלע"ז (זיך איינער זאַכע אננעהמען, זיך דאמיט בעפאססען) להתעסק או לדאוג על איזה דבר :
דף כט ע"א ד"ה אבל לא נשוחקן כו' אוזיר בלע"ז (אבנוטצען) נקלקל לגרוע מרוב השימוש :
דף ל ע"א מגוד קבילא בלע"ז (נאגעל, פפלאק) יתד עץ:**שם** הכניסה לרבקה קופלא בלע"ז (געשפאן, פאאר) צמד, רכש : **שם** ד"ה מגריפות ודילם עשויין לגרוף (שויפעלן) יעים, מטאטאים : **ע"ב** ד"ה קלא מרטא בלע"ז (איינע ערדשאָללע) גוש עפר, רגב :
דף לג ע"א ד"ה אחד יורד לאמת השחי כו' פוסטיר בלע"ז (קליינע טהיער. הינטער פפערטכען) דלת קטן, שער קטן אחורי הבית :
דף לו ע"א ד"ה מריירהו פוסוויר (האַקקע) קרדום או גרזן שמגרפין בו העפר:
דף לח ע"א ד"ה הדביש והחמיץ אסמליר בלע"ז (ענטהאַניגט ווערדען) מפיג טעם ומתק הדבש : **ע"ב** לכתישא דגמלא כו' איסרא בלע"ז (דער גרינד, די קרוסטע) מין צרעת, ועי' במתרגם שבת קנד:
דף מ ע"א אורז מי"ל (הירזע) ושם דוחן פסי"ל (פענכעל הירזע). עי' המתרגם ברכות דף ל"ז ע"א : **שם** ד"ה גרניסתא כו' ארדליא בלע"ז (דער טהאָן) חמר, חומר, מלט :
דף מב ע"א ד"ה אין הברכה כו' פוויסין בלע"ז (איבערפלום) שפע, רוב כל : **שם** ד"ה קרטליתא ארגז אשקרא בלע"ז (שריין, שראנק) תיבה, מלתחה : **ע"ב** ד"ה כשותא הומלון כו' (האָפפען). עי' המתרגם מו"ק י"ב ע"ב :
דף מד ע"א אסימון כו' פלדון בלעז (פלאך, אהנע פרעגע) חלק בלי צורה: **שם** שקורין קוין (שטעמפעל) חותם :
דף מו ע"א ד"ה ואפרנסם כו' קונדריר בלע"ז (מיט אללעם נעטהיגען פערזעהן) לכלכל, להכין כל המחסור :
דף מז ע"א ד"ה מפיק לאפיק כו' אשטנגלש (פונקען) בני רשף, זיקים, שביבים : **ע"ב** פולסא כו' וקורין פלדון עי' לעיל מ"ד ע"א :
דף מח ע"א ד"ה הנותן ערבון כו' שקורין איר"ש (פפאנדשיללינג, דראַנגאבע נאך איינעם געשלאָססענען האנדעל) המתן לקיום המקח: **שם** לקנום את החוזר בו פרמנינן (זיכער שטעללונג, פערוואהרונג) מבטח, בטחון :
דף נא ע"א ד"ה ורשבי כו' שקורין בונגילש (בענדכען) שרוך, תקוה :
דף ס ע"א שיסקי פרונ"ש (פפלוימען) עי' המתרגם יומא פ"א ע"א :
ע"ב מזקפתא כו' אשטנליר (שטריגעל) מין מגרה : **שם** ד"ה למירמא כו' פרנוים (פראַנזען)ועי' לעיל דף ז':**שם** ד"ה לכסכוסי אנפרייסר בלע"ז (שטערקען דיא וועשע) ועי' במו"ק י' ע"ב בתוד"ה כסכוסי : ד"ה קרמי כו' איברין בלע"ז (געבלימט) בגדים המצויירים :
ד"ף סא ע"א ד"ה ירתיח אשקומא בלע"ז (עם שיימט, לויפט איבער) יעבור הקצף, מבעבע :
דף סח ע"א ד"ה בנסיובי כו' שקורין משגא (מאָלקען) מי חלב :
דף סט ע"א ד"ה מ"ש ממרא פוסוויר בלע"ז. עי' לעיל בדף ל"ו :
דף ע ע"א ד"ה דההוא דורא קלחת שקורין קלדיר"א (איין קעססעל) יורה, דוד :
דף עב ע"ב ד"ה ועל הביצים של יוצר כו' שקורין משולשם נ"ל מטונס כמו בבילה פ"ו א' : ד"ה ביצת הגיר (קלומפען, ערדקלאס) גולש, רגב עפר :
דף עג ע"א ד"ה לבני אקרא כו' קונטריאה בלע"ז (געגענד) נוף, פלך. ועי' מגילה ו' ע"א דתרגם רש"י באופן אחר : **שם** גוהרקא (רייטוואגען) רכב. ולקמן פה ע"ב תרגם באופן אחר ועי' רש"י תענית כ' ע"ב:
דף עד ע"א ד"ה אפשר בנפוותא וון בלע"ז (שווינגע) רחת, מזרה: **שם** לפופי אמולדייר בלע"ז (אינוויקעלען) חתול, לעטף :
דף עה ע"א ד"ה נכיש סרקליר בלע"ז (אויסיעטען) לעדר, לתלוש עשבים הרעים: **שם ע"ב** ד"ה משרה רוויים' כו' (דיא פלאכסרעסטע, אויך דאס געפעס וואָ דער פלאכס איין געווייכט ווירד) : ד"ה נהורייתא מולייא בלע"ז (פעלל אים אויגע) כעין יריעה המכסה אישון בת עין, בוהק :
דף פ ע"א ד"ה השוכר וכו' שקורין קולטרא (פפלוגאייזען) יתד של מחרישה:
דף פב ע"ב ד"ה מרא פוסייר, עי' לעיל ל"ו ע"ב : **שם** פסל דולייר"ה (האבעלאייזען) מעצד : **שם** קרדום כישנוא"ה (דיא אקסט), גרזן. עי' המתרגם ביצה ל"א ד"ה ולא בקרדום :
דף פג ע"א דדרו בדגלא כו' גבלא (גאבעל) מזלג, קלשון :
דף פד ע"א ד"ה הפיגיון אספי' (שפיעס) חנית, כידון, רומח : **שם** ד"ה ומגל יד כו' פלגילא (זיכעל) חרמש, מזמרה : **שם** ד"ה משיצרפם דקינו בלע"ז (פעסט מאכען)לחזק לחבר יחד היטב : **ע"ב** מאורתא הוו מייכין ליה כו' שקורין פלסטר (פילץ) : ד"ה משיכלי כו' קונקרי (קליינער וואשקעסעל) ספל קטן לרחוץ ולכבס בו : ד"ה באתרא דמריה כו' בולזא בלע"ז (הירטען טאשע) ילקוט הרועים.
דף פה ע"א ד"ה צפירנא כו' מיסגא. עי' עירובין מ"א ע"ב ד"ה הדרוקן : **ע"ב** בוטטי איספיינגליים. עי' לעיל מ"ז ד"ה מפיק : **שם** ד"ה אשטר לך מספר כו' מוליור בלע"ז(בעפייכטען) להרטיב:
דף פו ע"א לציקי קדרה כו' אשרוד (בראטען, אדער קרייטער פלייש). ועי' המתרגם פסחים כ"ז ד"ה ליקי קדרה :
דף פז ע"א ד"ה קנטרי כו' שקורין לנטינר (צענטנער) משקל ידוע : ד"ה קמטין פרולגש (פאלטען) פימה, קמט, כפל : ד"ה כי מורדיא דלברות, גובירנייל (שטייער רודער) משוט :
דף פט ע"א ד"ה דקא משליף כו' בלע"ז ליבש (שלאטטענצוויבל) בצלים דקים : **ע"ב** ד"ה ראשי אומניות כו' ובלע"ז אורמאן (איינע רייהע) שורה, טור : ד"ה ולא יפריך בלנייר בלע"ז(צערקוועטשען, צערשטאססען) למעך, לכתות, לכתוש :
דף צ ע"א ד"ה בית פאגי כו' סונגלא בלע"ז (דער גירטעל, דער אומפאנג) מזח, שטח. ונקרא כן גם המתג : ד"ה ומתרזת כו' וקורין אותו ריוליר (דורך פאלל) שלשול :
דף צג ע"ב הברדלס פויטים בלע"ז. עי' לעיל דף כ"ד ע"א :
דף צט ע"א דאיבא גזייתא כו' דשטולש נ"ל רשטרש (שלופפווינקעל) סתר, חור, מאורה : **שם** מעל כו' בונדיר בלע"ז (דאנקען, פרייזען) להודות, לברך : **ע"ב** ד"ה ברזייתא לשון ברזא דייטי בלע"ז. ככד הוא לכוון את הבלעז הזה, ודברי רש"י מובנים המה בלי זה :
דף קג ע"א תוס' ד"ה המקבל בתבן וכקש כו' שקורין אישטובל"א (שטאָפפל) חשש, גלגל : **ע"ב** רש"י ד"ה בקנים כו' שקורין פוסיל, נ"ל פוילים (פפאהל) יתד, עמוד : ד"ה מרא פוסייר. עי' לעיל ל"ו א':**שם** וזבילא פאלא (שויפעל) רחת, יעה, מגרפה :
דף קה ע"א ד"ה הרחת פלא כו'. עי' בדבור שלפני הזה : **שם** ד"ה כונס שלו פלדון בלע"ז. עי' המתרגם ברכות ח' ד"ה זיבולא : ד"ה באולל כו' שקורין ש"ק (איין מאאס פיר פליססיגע געגענשטאַנדע) מדה ידועה למוד בה את הנוזלים :
דף קז ע"א ד"ה תחלא דבי כתנא, שחליס שקורין קריסין (קרעססע). ועי' שבת ק"ט ע"ב ד"ה תחלי : **ע"ב** ד"ה כרכמי ריסקא כו' שקורין קרוג אודמינלש, נ"ל אריענטאל (מארגענלענדישער זאפראן) כרכום הגדל בארץ המזרח :
דף קח ע"א ד"ה או ריכבא דדקלא כו' שקורין פלסיידי (פפאַהלווערק, פאליסאדען) עמודים, יתדות :
דף קט ע"א ד"ה קדחי ביה זרדתא כו' קורמיר בלע"ז (שפייערלינג) מין עץ נושא פרי בשם הזה :
דף קיב ע"א ד"ה בגרדא דסרבלא פלוקייר בלע"ז (האאריג, וואלליג ווערדען) לעשות זה הבגד כשער: **שם** דאגר לביטשי כו' שקורין פולייר(טרעטען,וואלקען) לרמוס, לגהץ :
דף קיג ע"ב ד"ה מצע כו' שקורין פולטרא (פילץ) :
דף קיד ע"ב ד"ה נפץ אקושט בלע"ז (ער שיטטעלט אב) מנענע, נוער :
דף קטז ע"ב ד"ה מעזיבה כו' שקורין אשטריך (דעקקע איינעס ציממערס) מכסה החדר. ועי' סוכה טו א' שם פירש"י באופן אחר :
דף קיז ע"א ד"ה קינים וסנאים כו' שקורין קלידים (פלאַכטע) עבות, עץ עבות: ד"ה לווחין פלאנקש בלע"ז (דילען, ברעטער) רצפה, קרשים : ד"ה אשווי גומות כו' שקורין קבליים (נעגעל, פפלעקע) : **ע"ב** ד"ה כיפין ארקוולטא וכו' (איין געוועלבע). ועי' רש"י ישעיה פ' י"ג :

הגהות על מסכת בבא מציעא מהגאון בעל הלבוש זצ"ל

עם הגהות ותקונים מאת הגאונים בעהמ"ח ספר מפרשי הים ז"ל.

דף ב ע"א במשנה ישבע שאין לו בה פחות מרביע (ב"ב קנח ע"א) תוס' ד"ה נפל : וזה נוטל רביע (יבמות לח ע"א) תוס' ד"ה הוה : היו שנים רוכבין (ב"ב עו ע"א) תוס' ד"ה ספינה : **בגמ'** והא זה וזה קתני (מ"ק כב ע"ב) תוס' ד"ה ולשמחת . (בכורות לא ע"ב) תוס' ד"ה א"כ :

דף ג ע"א הא נמי כשאר דמי (ב"ב לד ע"ב) תוס' ד"ה הא : מאי אית לי גבי שכיר. (כתובות נא נ"ל פד ע"ב) תוס' ד"ה לתקוני : שלא תהא העדאת פיו וכו' (שבועות מו ע"א) תוס' ד"ה בטוענו : **ע"ב** מה אם ירצה לומר מזיד הייתי . (קידושין כ ע"א) תוס' ד"ה היה . (מכות ב ע"א) תוס' ד"ה מעידין . [א"ה עי' בס' מים חיים שם להגאון בעל פר"ח שהניח דברי התוס' אלו בצ"ע וכבר קדמו המהרש"א שם ועי' מ"ש בחבורנו מפרשי הים על מס' ב"ק פ' הכונס אות ה'] :

דף ד ע"א ר"ח תורת הומה לא פריך (ב"ק מז ע"ב) תוס' ד"ה לא . (ב"מ מא ע"ב) תוס' ד"ה קרנא : הילך פטור (שבועות מג ע"א) תוס' ד"ה זה : **ע"ב** הואיל והודה במקצת הטענה ישבע (ב"ק קז ע"א) תוס' ד"ה עירוב : אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות (שבועות לז ע"ב) תוס' ד"ה ואין. ב"ב קכח . [א"ה לא נמצא ואולי נ"ל או קכ"ח ע"ב תוס' ד"ה הלכתא ושייך כאן ע"א הילך פטור או קע"ה ע"א בתוס' ד"ה המלוה ושייך כאן א' אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות] :

דף ה ע"ב ותקנתא לתקנתא לא עבדינן (גיטין כ"א ע"ב) תוס' ד"ה וכולי . [א"ה עיין שו"ת מהרש"ך חלק א' דף קס"ח ובשו"ת מהר"ש הלוי חלק ח"מ וממ"ש התוס' בגיטין נראה כפירוש מהר"ש הלוי ז"ל ודוק]: הא דידיה הא דעלמא. (ב"ק עט ע"ב) תוס' ד"ה אין . (ע"ז כו ע"א) תוס' ד"ה הרועים : שבועה שיש לי בה וכו' (ב"ב ע ע"ב) תוס' ד"ה נשבע : לא תחמוד לאנשי בלא דמי משמע להו (ב"ק ל ע"ב) תוס' ד"ה וחכמים . (שם ס"ב ע"א) תוס' ד"ה ממשן . (ב"מ עב ע"א) תוס' ד"ה שטר . (ב"ב לד ע"ב) תוס' ד"ה וחכמים :

דף ו ע"ב קם חד מינייהו אקדשיה (מנחות ע"א ע"ב) תוס' ד"ה ומתירין : תקפו כהן מוציאין (כתובות כ ע"א) תוס' ד"ה ואוקי . (שם עו ע"ב) תוס' ד"ה על . (בכורות מח ע"ב) תוס' ד"ה ואם . כב לט . [א"ה להגיון הזה אין לו דורש כי כן התחיל בדף ו' כאן ונפקד מקום המס' ואולי הוא מס' חולין והוא שם בדף כב ע"ב תוס' ד"ה אצטריך ושייך להא דאמרינן ע"ב קפץ א' מן המנויין וכו' ובדף לט הוא ע"ב בתוס' ד"ה כי ושייך להא דאמרו כאן ע"א דשתק מעיקרא והדר צווח] :

דף ז ע"א ולא-עשירי ספק (חגיגה ד ע"א) תוס' ד"ה אלא : דכמאן דפסיק דמי (ב"מ מז ע"א) תוס' ד"ה לאפוקי . (ב"ב קעג ע"ב) תוס' ד"ה מסורי : דברי רבי רשב"ג אומר וכו' (ב"מ ד ע"ב) תוס' ד"ה אין : ולית ליה מתניתין כו'.(ב"מ ב ע"א) תוס' ד"ה ויחלוקו . (ב"ב לד ע"ב) תוס' ד"ה האי : **ע"ב** ואחר שמצא שטר וכו' (ב"מ יג ע"ב) תוס' ד"ה כא : מצא שטר כתובה (ב"מ יז ע"א) תוס' ד"ה סטוען : מחלוקת בששניהם אדוקין בתופס (חגיגה ו ע"ב) תוס' ד"ה שאין :

דף ח ע"א המגביה מציאה להבירו קנה חבירו . (ע"ז סב ע"א) תוס' ד"ה לקוט : דהאי איערומי קא מערים (ב"מ ב ע"א) תוס' ד"ה וזה : **ע"ב** כאדם המוסר ממון לחבירו (ב"ב עה ע"ב) תוס' ד"ה אחוה :

דף ט ע"א טלית שהיא מונחת חציה ע"ג קרקע . (כתובות ל ע"ב) תוס' ד"ה אי . (ב"ק נ"ח ע"א) תוס' ד"ה ה"מ : **ע"ב** משוך בהמה זו וקני כלים שעליה (ב"ב פה ע"ב) תוס' ד"ה מסך : קלתה מינה נייהא וכו' (גיטין כא ע"א) תוס' ד"ה והלכתא : **במשנה** וראה את המציאה (ב"מ ב ע"א) תוס' ד"ה ברא"ה :

דף י ע"א ראה את המציאה ונפל עליה (ב"מ ב ע"א) תוס' ד"ה ברא"ה. (ב"ב כא ע"ב) תוס' ד"ה מרחיקין . [א"ה עי' בשו"ת זקננו הגאון המסכס"ע סי' ל"ו] : **ע"ב בגמ'** חצר משום ידה אתרבאי . (גיטין כא ע"א) תוס' ד"ה אטו : אין לי אלא ידו וכו' (סנהדרין פה ע"ב) תוס' ד"ה עד : אי בעי עביד וכו' (ב"ק פט ע"א) תוס' ד"ה נתנו . [א"ה עיין בקונטרס התשובות שבסוף גבורת אנשים מהס"ך לאביו הגאון מוהר"מ ז"ל ועיין בש"ך בח"מ סי' קפ"ב ובכלל דבריו דבריו] : אקפי לי קמן (שבועות ו נ"ל ג ע"א) תוס' ד"ה ועל :

דף יא ע"א ילפינן מציאה מגט (יבמות יט ע"ב) תוס' ד"ה גמרינן . (גיטין עח ע"ב) תוס' ד"ה ר"י : **ע"ב** ומקומו מושכר לו וכו' (ערכין ל ע"א) תוס' ד"ה ולא :

דף יב ע"א ולא גרע משליחות (כתובות יא ע"א) תוס' ד"ה מטבילין : זכין לאדם שלא בפניו (פסחים נא ע"ב) תוס' ד"ה אים : **במשנה** מציאת אשתו וכו' (כתובות סו א') תוס' ד"ה מציאתה: **בגמרא** אמר שמואל הלכה כר"י (גיטין יג ע"א) תוס' ד"ה והא : **ע"ב** לא גדול גדול ממש (פסחים פח ע"א) תוס' ד"ה על : **במשנה** מצא שטרי חוב וכו' (כתובות נב ע"ב) תוס' ד"ה דינא : אין בהם אחריות (יבמות לט ע"א) תוס' ד"ה כתב :

דף יג ע"א בגמ' בשטרי הקנאה (גיטין יז ע"ב) תוס' ד"ה עד : דאמר שמואל אומר היה ר"מ (כתובות נד ב') תוס' ד"ה כתב . ב"ב נה . [א"ה לא מצאנו שם דבר ואולי או חילוף הדף או חילוף המס' יש כאן והוא או ב"ב לה ע"א תוס' ד"ה ושמואל ושייך כאן ע"א עדיו בחתומיו זכין לו או נ"ל ב"ק נה ושם הוא א' בתוס' ד"ה ממשה ושייך להא דאומר היה ר"מ וכו'] :

דף יד ע"א והאמר שמואל שבח וכו' (כתובות נה ע"א) תוס' ד"ה כתוב . (ב"ק נט ב') תוס' ד"ה כתב : כאן במקח וממכר (גיטין נה א') תוס' ד"ה אבל . (ב"ב מז ב') תוס' ד"ה אבל : **ע"ב** ב"ח גובה את השבח (ב"ב קנז א') תד"ה דאקני:

דף טו ע"א תדע שכך כותב לו מוכר וכו' (כתובות נג א') תוס' ד"ה שאין . (גיטין כ ב') תוס' ד"ה לפי : א"ל אין יפה ויפה (כתובות נה א') תוס' ד"ה ולכנס . (ב"ב יג א') תוס' ד"ה אמר : **ע"ב** והא מעשים בכל יום וכו' (ב"ב מב ב') תוס' ד"ה שבח : הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי וכו' (ב"מ לה א') תוס' ד"ה הניחא : אדם יודע שאין קידושין וכו' (סנהדרין נג א') תוס' ד"ה הא :

דף טז ע"א מה שאירש מאבא וכו' (כתובות נא ב') תוס' ד"ה דזבן: **ע"ב** לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה (כתובות פב א') תוד"ה התם : אמר שמואל המוצא שטר הקנאה (ב"מ יג ב') תוס' ד"ה הא : דשומא הדר לעולם (ב"מ סז ב') תוס' ד"ה הא : אימור אישתמוטי וכו' (שבועות מא א') תוס' ד"ה ולמר : א"נ אפשיטי דספרי זייר ליה (ב"ב ס ב') תוס' ד"ה מי :

דף יז ע"א וכתב בו הנפק (ב"מ יג ב') תוס' ד"ה הא : **ע"ב** הדר אמר אביי וכו' (ב"ב קלב נ"ל קעא ע"ב) תוס' ד"ה מתקיף : ואלמנה מן האירוסין וכו' מנא לן (יומא יט ב') תוס' ד"ה מי . (כתובות מד א') תוס' ד"ה והלכתא :

דף יח ע"א אמרה בעינא לאנסובי ביה (קידושין ט א') תוס' ד"ה כתב : גיטא דנן קרענוהו וכו' (סוטה ז ב') תוס' ד"ה שמעת : **ע"ב** חיישינן לשני שוירי (ב"ב קעב ב') תד"ה מינך :

דף יט ע"א אי טביעת עינא אית לי בגווה . (ב"מ כד ע"א) תוס' ד"ה ומודה : וליחוש שמא כתב ליתן בניסן (יבמות ל ב') תוס' ד"ה כתב : **ע"ב** הא בבריא הא בשכ"מ (ב"ב קמ"ה נ"ל קלה ב') תוס' ד"ה קל : קמא זכי (ב"ב קיד א') תוס' ד"ה וניחוש :

דף כ ע"א ש"מ איתא לדשמואל (כתובות יט א') תוס' ד"ה וכגון . (גיטין יג ב') תוס' ד"ה תנהו . (ב"ב קמז ב') תוד"ה המוכר : **במשנה** אגרת שום ואגרת מזון (כתובות ק ב') תוס' ד"ה אגרת : **ע"ב בגמ'** דתנן כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר (יבמות קטו ב') תוס' ד"ה יצחק : מאי מכריז מנין (ב"מ כב ב') תוס' ד"ה אי :

דף כא ע"א וכמה אר"י קב בד"א (יומא עו א') תוס' ד"ה סני . (נדרים מה א') בתוס' ישנים ד"ה לכר . (נזיר ל א') תוס' ד"ה פשיטא . (בכורות כט א') תוס' ד"ה היכא : **ע"ב** בזוטו של ים וכו' (ב"מ כב ע"ב) תוס' ד"ה תיובתא : ופטורות מן המעשר (ב"ק סט ע"א) תוס' ד"ה כל :

דף כב ע"א דשוייה שליח (עירובין עא א') תוס' ד"ה כלך : אקלעו לבוסתנא דמרי בר איסק (יבמות כא ב') תוס' ד"ה ר"א : **ע"ב** כי יותן דומיא דכי יתן (מעילה כא א') תוס' ד"ה אמר. (נדה טו א') תוס' ד"ה לא : יתמי דלאו בני מחילה נינהו (ב"ב קמג ב') תוס' ד"ה ואם :

דף כג ע"ב ומדמשקל הוה סימן כו' (יבמות קטו ב') תוס' ד"ה אתרמי : או דדפקא (שבת קנב ב') תוס' ד"ה עד : במסכתא (קידושין ל א') תוס' ד"ה אל :

דף כד ע"א ומן הברדלס (ב"ק קטז א') תוס' ד"ה אדעתא . (סנהדרין טו ב') תוס' ד"ה והברדלס : ברוב נכרים פליגי וכו' (ב"ב כג ב') תוס' ד"ה חוץ : **ע"ב** לפנים משורת הדין (ב"ק ק א') תוס' ד"ה לפנים : אתא לקמיה דרב אסי (ב"ב לד א') תוס' ד"ה הוה . (שבועות מז א') תוס' ד"ה הוה :

דף כה ע"ב במשנה מצא כלי באשפה וכו' (ב"מ לז ב') רש"י ד"ה לכתחילה : **בגמ'** של אמוריים הם (ב"ב כד א')תוס' ד"ה אדעתא:

דף כו ע"א דשתיך ספי (ב"ב יט א') תוס' ד"ה משום : מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה (מנחות קז א') תוס' ד"ה ר"א : **ע"ב** נטלו לפני יאוש וכו' (ב"ק סו ב') תוס' ד"ה רבה :

דף כז ע"א במשנה אף כל דבר שיש בו סימן (גיטין כז ב') תוס' ד"ה סימנין : **בגמ'** בעלים אפקורי מפקר להו (ב"מ סח ב') תוס' ד"ה הא : נפקא ליה מומצאתה (מ"ק ח א') תוס' ד"ה מאי . (סנהדרין יד א') תוס' ד"ה ר"ש . (מנחות נא ב') תוס' ד"ה וא"ו : סימנין דאורייתא או דרבנן (גיטין כז ב') תוס' ד"ה מנאו :

דף כח ע"א ינתן למדת משקלותיו (ב"מ כג ב') תוס' ד"ה מדמשקל:הוא אומר בחפיסה וכו' (גיטין כח א') תוס' ד"ה מנאו : **במשנה** כדי שילך לביתו שלשה (ב"מ כב ב') תוס' ד"ה אי : **בגמ'** כאן במקדש ראשון (ר"ה כג ב') תוס' ד"ה כמה : **ע"ב** עגלים וסייחים וכו' (בכורות כו ב') תוס' ד"ה בדקה . [א"ה הגאון מוהרי"פ הגיה שם כדברי התוס' ב"מ סט אבל שם אין הפלוגתא לענין טיפול אבדה אבל באמת כוונתם הוא על ענין הפלוגתא תמנא כהאי תלוקה בין דקה לגסה לענין טיפול אבדה]:

דף כט ע"ב בגמ' שם דמיהן ומניחן (פסחים יג א') תוס' ד"ה מאי : תפילין בי בר חבו משכה שכיחי (ברכות ס ב') תוס' ד"ה אסר . (חולין ע א') תוס' ד"ה ואידך :

דף ל ע"א היה כהן והיא בבה"ק או וכו' (ר"ה ה ב') תוס' ד"ה שלמו . (זבחים ט א') תוס' ד"ה ושלמים . (מנחות מד ב') תוס' ד"ה מנחתם . (בכורות ו ב') תוס' ד"ה לוטב : פשיטא האי עשה וכו' (יבמות ה ע"א) תוס' ד"ה זקנו : **ע"ב** אשר יעשון זו לפנים משורת הדין (ב"מ כד ב') תוס' ד"ה לפנים : ולעולם אמר ר"י אמר רב (ב"מ כא א') תוס' ד"ה וכמה . ק' . [א"ה למעלה מזה כתוב ב"מ ושם לא נמצא בדף ק' ואולי נ"ל ב"ק ק' והוא בתוס' שם ע"א ד"ה לפנים ושייך כאן על הא דאמר יעשון זו לפנים משורת הדין] :

דף לא ע"א טלית בצד גדר (ב"מ כה ב') תוס' ד"ה ואם : השב אפילו ק' פעמים (כתובות סז ב') תוס' ד"ה וחכמים : **ע"ב** הכה תכה מ"מ (סנהדרין מה ב') תוס' ד"ה משום . (מכות ב א') תוס' ד"ה כל : השב תשיב מ"מ (מכות טז א') תוס' ד"ה והא . (תמורה ו א') תוס' ד"ה שאני : דברה תורה כלשון ב"א (סוטה כד א') תוס' ד"ה ור"י : נותן לו שכרו כפועל בטל (ב"ק נח א') תוס' ד"ה אי : זיל אייתי תלתא דפלגת קמייהו (כתובות ק א') תוס' ד"ה בוררין . (ב"ב מ א') תוד"ה קיום :

דף לב ע"א אבל צריכה ב"ד של הדיוטות (כתובות קו נ"ל ק א') תוס' ד"ה מה: או שאמר לו אל תחזיר (קידושין לב א') תוס' ד"ה ר"י : **ע"ב** אלא אי אמרת דאורייתא וכו' (פסחים כב ב') תוס' ד"ה ואמר :

דף לג ע"א ר"י אומר כל שרוב חכמתו ממנו . (מ"ק כה ב') תוס' ד"ה ועל : כגון רב סחורה (יבמות קו א') תוס' ד"ה רבא . (סנהדרין מט ב') תוס' ד"ה אמר. (ע"ז יט א') תוס' ד"ה אמר : קא בעי מיניה ר"ח מרב הונא (סנהדרין יז ב') תוס' ד"ה אלא . (שבועות מז ב') תוס' ד"ה בבדי : תלמיד וצריך לו רבו מאי (חולין קו א') תוס' ד"ה איכא : בימי רבי נשנית משנה זו (ב"ק לד ב') תוד"ה בימי : שונאיכם אלו בעלי משנה (סוטה כב א') תוס' ד"ה ר' שמואל : ה"מ כגון פירות דקל וכו' (יבמות לג ב') תוס' ד"ה לאחר . (כתובות נח ב') תוס' ד"ה לאחר :

דף לד ע"ב מי אמרינן מיהדר קא הדר ביה (שבועות לט א') תוס' ד"ה אם : ויוציא הלה את הפקדון (שבועות לג נ"ל מג א') תוס' ד"ה ויוציא :

דף לה ע"א לוה מקיים ליה במלוה וכו' (ב"ב ע א') תוס' ד"ה או דלמא : הכא אפרחיה לב"ד (שבועות לט א') תוס' ד"ה אם : דשומא בטעות הוה (ב"מ סו ב') תוס' ד"ה התם . (ב"ב מא א') תוס' ד"ה אמר : שומא הדר לעולם (ב"ק ט א') תוס' ד"ה ור"ג . (ב"ב קז א') תוס' ד"ה ר"ג . (שם קסט א') רשב"ם ד"ה האמר : **ע"ב במשנה** תחזור פרה לבעלים (ב"מ מב ב') רש"י ד"ה ומשלם :

דף לו ע"א בגמ' שוכר הוא דמחייב בגניבה ואבידה (יבמות סו ב') תוס' ד"ה דמחייב . (ב"ק נז ב') תוס' ד"ה סברוה : **ע"ב** ויצתה לאגם וכו' (קדושין כב ב') תוס' ד"ה ביע"ל קנ"ס : מה לי הכא מה לי התם (ב"ק כב ב') תוס' ד"ה ושכיחי . (סנהדרין כ ב') תוס' ד"ה מה לי :

דף לז ע"א במשנה הכל יהא מונח וכו' . (גיטין מד ב') תוס' ד"ה נטייביה : **בגמ'** וממאי דמתניתין דהכא ר"ט הוא (שבת עט ב') תוס' ד"ה והא : **ע"ב** אמר רב ספרא ויניח (ב"ק קג א') תוס' ד"ה אבל : ומי אמר רבא וכו' (בכורות יח ב') תוס' ד"ה הכל :

דף לח ע"א מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן (כתובות לח א') תוס' ד"ה דאמרו . (ב"מ לב א') תוס' ד"ה ב"ד :

דף לט ע"א כמוציא על נכסי אחר (יבמות קז א') תוס' ד"ה דאי : **ע"ב** מארי בר איסק (יבמות כא ב') תוס' ד"ה רב אשי :

דף מ ע"א במשנה לחטים ולאורז וכו' (פסחים יג ב') תוס' ד"ה בבדי : **בגמ'** הוה עוברא ופקע כדא (חולין נח ב') תוס' ד"ה הני : **ע"ב** איכא גולפי ושמדייהו (ע"ז לד א') תוס' ד"ה דורדיא . [א"ה עיין שו"ת זקננו הגאון הח"צ ז"ל סי' עה וסי' פא] :

דף מא ע"א שנטלה ע"מ לשלוח בו יד (ב"ק קז ב') רש"י ד"ה מ"ט : **ע"ב** ונקרב בעה"ב וכו' לשבועה (ב"מ (ה)[נז] ב') רש"י ד"ה וכי יתן [גם לעיל ה. ד"ה אסר. ב"ק קו: ד"ה הכי קאמר] :

דף מב ע"א כספים אין להם שמירה אלא בקרקע (עירובין פא ב') תוס' ד"ה שמא : תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב (קידושין נב א') תוס' ד"ה ביע"ל . (ב"מ עח א') תוס' ד"ה הוחמה : **ע"ב** לא הוה ליה ככי (ע"ז כח א') תוס' ד"ה ככי :

דף מג ע"א במשנה המפקיד מעות אצל שלחני (עירובין פא ב') תוס' ד"ה שמא : **בגמ'** לפיכך אם הוציא לא מעל (מעילה כא ב') תוס' ד"ה המפקיד : **ע"ב במשנה** החושב לשלוח יד וכו' (זבחים ב א') תוס' ד"ה כל : ונטל הימנה רביעית (ב"מ מא א') תוס' ד"ה הא :

דף מד ע"א בגמ' שחייב על המחשבה כמעשה (מנחות נה ע"א) תוס' ד"ה במחשבה : **במשנה** נתן לו מעות וכו' (ב"מ מג א') תוס' ד"ה מאי : **ע"ב בגמ'** ואף ר"ח סבר דהבא טבעא הוה (ב"מ מה א') תוס' ד"ה לגבי : דינר של כסף א' מכ"ה בדינר של זהב (כתובות לט א') תוס' ד"ה נתן . (בכורות נ ע"ב) תוס' ד"ה דמזדבנה :

דף מה ע"א כסף ראשון ואפילו כסף שני (ב"מ נג ע"ב) תוס' ד"ה כר"י . (זבחים מט א') תוס' ד"ה והרי : **ע"ב** מחללינן ולא מחללינן וכו' (סוכה מ ע"ב) תוס' ד"ה על :

דף מו ע"א דלית ליה פודר (קידושין סה ע"ב) תוס' ד"ה לא . (סנהדרין ו א') תוס' ד"ה גריכא : הו"ל תריסר אלפי דינרי בי חוזאי (ב"ק ע ע"א) תוס' ד"ה אמטלטלין : הרי שהיו חמריו ופועליו תובעין אותו (מנחות ל א') תוס' ד"ה ארבע : **ע"ב** ומלתא דלא שכיחא (ב"מ ס"ב ב') תוס' ד"ה הרי . [א"ה עיין מ"ש המהרד"ך בבית לב סוף חדר ד' ובשו"ת זקננו הגאון הח"צ ז"ל סי' ס"א ועיין במשנה למלך פ"ד ממלוה ולוה הלכה יד ודו"ק] : אנקי ואניגרא (ב"מ מה ב') תוס' ד"ה אין :

דף מז ע"א דבר תורה מעות קונות (קידושין יד ב') תוס' ד"ה הואיל . (ב"מ מג א') תוס' ד"ה מאי . (ע"ז עא א') תוס' ד"ה ר"א : מה נעלו דבר המסוים (ב"ק סג א') תוס' ד"ה דבר : **ע"ב** דברי ר' דוסא וכו' (שבת קכח א') תוס' ד"ה שפדאו.(עירובין לא ב') תוס' ד"ה שפדאו: כי קאמינא אליבא דרבנן (גיטין ל א') תוס' ד"ה ל"ש : כדרך שתיקנו משיכה במוכרין (בכורות יד א') תד"ה ר"א:

דף מח ע"א קרא ומתניתא מסייע לריש לקיש (גיטין מח א') תוס' ד"ה אי . (בכורות יד א') תוס' ד"ה רב אשי : נתנו לבלן מעל (ב"ק עט א') תוס' ד"ה תיקנו: נתנה לסיטון (ע"ז סג א') תוס' ד"ה והא : **ע"ב** אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך (עירובין פב א') תוס' ד"ה אמר : לימא כתנאי (ב"מ פב א') תוס' ד"ה לא : אינו משמט (גיטין לז א') תוס' ד"ה שאני ק' . ב"מ מט . [א"ה סתוס ותתוס למעלה מזה סיים ב"ב מ פב ושם בדף ק ומ"ט לא נמצא דבר ואני דבר מזה ואולי הגדיל התערובות ותלוף אותיות ונ"ל ב"ב קמט ושם הוא בתוס' ע"א ד"ה מגמר ושייך כאן ע"א והמוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו] :

דף מט ע"א דברים רב אמר אין בהם וכו' (גיטין יד א') תוס' ד"ה אבל . (ב"ק עט ב') רש"י ד"ה בני : ואין דינר זהב קונה טלית (ב"מ מה א') תוס' ד"ה ושאני : יכול פשיטא וכו' (גיטין לג א') תוס' ד"ה רבי : רשאי לעשותו תרומות ומעשרות כו' (גיטין ל ב') תוס' ד"ה וכי : לא מיבעי ש"ש דלא הוה (עירובין פא ב') תוס' ד"ה שמא : אלא אפי' ש"ח נמי לא הוה (גיטין עה א') תוד"ה מכלל : **ע"ב בגמ'** הב לי זוזא לא בעינא חמרא (ב"מ סד א') תוס' ד"ה אי : כדרך שתיקנו משיכה במוכרין (כתובות נג ע"א) תוס' ד"ה עד :

דף נ ע"ב שתות קנה ומחזיר אונאה (ב"ב סג ב') תוס' ד"ה לוקח :

דף נא ע"א אי יהיבנא ליה חמשא ופלגא (ב"מ נ ב') תוס' ד"ה אמר : ומה דשייר במתניתין וכו' (שם נ ב') רש"י ד"ה יד :

דף נב ע"א בדינר עד רובע (מנחות קז ב') תוס' ד"ה ככש : והתקינה שיהא שוקל בה (ב"ב סט ב') תוס' ד"ה ולא :

דף נג ע"א הוה ליה דבר שיש לו מתירין (ע"ז עג ב') תוס' ד"ה עבל : **ע"ב** אין בחומשו (ערכין כז א') תוס' ד"ה ר"י :

דף נד ע"א חומש מעכב או אינו מעכב (שבת קכז ב') תוס' ד"ה הא : מדאמר נראין דברי ר"א וכו' (נדה עג א') תוס' ד"ה שאף : דכ"ע חומש לא מעכב (עירובין לא ב') תוס' ד"ה קמ"ל : הקדש אינו מתחלל על הקרקע (קדושין ג א') תוס' ד"ה בפרוטה : חומשו מאי שיתחלל (פסחים לה ב') תוס' ד"ה שחלל : **ע"ב** אי שקלת ליה לוי"ו דויסף וכו' (סנהדרין ד ב') תוס' ד"ה לטוטפת . (זבחים לז ב') תוס' ד"ה לטוטפות. (מנחות לד ב') תד"ה לטטפת :

דף נה ע"א לפי שאינה בסוף הקדש (מנחות נב נ"ל נג א') תוס' ד"ה תחלת . (ערכין כ א') תוס' ד"ה תחלה: **ע"ב במשנה** חמש פרוטות הן (גיטין יב ב') תוס' ד"ה פחות : והאשה מתקדשת בש"פ (קידושין ב א') תוס' ד"ה בפרוטה : **בגמ'** עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה (יבמות לו ב') תוס' ד"ה חיזוק . (כתובות נו ב') תוס' ד"ה הא . (בכורות כ ע"א) תוס' ד"ה אב"א : כסף על נחושת (סוכה מא א') תוס' ד"ה שמא . (זבחים מט א') תוס' ד"ה והרי : סלע של מעשר שני וחולין וכו' (ב"מ מה א') תוס' ד"ה לפלוג :

דף נו ע"א פלמר מתרי תלתא גברי זבין (ע"ז נד נ"ל נה ב') תוס' ד"ה אבל : **במשנה** העבדים (ב"מ סא א') תוס' ד"ה אלא : ש"ח אינו נשבע וכו' (ב"מ נ"ו ב') תוס' ד"ה אמר :

דף נז ע"א בגמ' אונאה אין להם ביטול מקח יש להם (קידושין מב ב') תוס' ד"ה ה"ג : **ע"ב** אלא הקדש זה חומר ותו לא (ערכין כ א') תוס' ד"ה ת"ר : אף כל דבר המטלטל וכו' (כתובות פז ב') תוס' ד"ה ועוד . (ב"ק סג א') תוס' ד"ה למה לי . (שבועות ד ב') תוס' ד"ה ור"ע :

דף נח ע"א נשבעין לגיזברים (יומא סה א') תוס' ד"ה נשבעין : תורמין על האבוד (כתובות קח א') תוס' ד"ה ועל : השוכר את הפועל וכו' (שבת יט א') תוס' ד"ה לא : היה שכיר שבת וכו' (כתובות סד ב') תוס' ד"ה מחזי: **ע"ב** כל המלבין פני חבירו ברבים (ערכין טז א') תוס' ד"ה הא : כל היורדין לגיהנם עולין (סוטה י ב') תוס' ד"ה נוח : והמכנה שם לחבירו (מגילה כז ב') תוד"ה ולא :

דף נט ע"א נוח לו לאדם שיבא (כתובות נט נ"ל ע ב') תוס' ד"ה כל : מיתתו בחנק (סוטה ד ב') תוס' ד"ה הוא : **ע"ב** אין אנו משגיחין בבת קול (עירובין ו ב') תוס' ד"ה כאן . (חולין מד א') תוס' ד"ה ור"י : ונמנו עליו וברכוהו (נדה ז ב') תוס' ד"ה שמותי . [א"ה עיין מה שהערנו לעיל בשבת דף קל בזה] :

דף ס ע"א אצ"ל חדשים מארבע (נדרים סג א') בת"י ד"ה למה לי : מוגא דידי מידע ידיע (סנהדרין יד ב') תוס' ד"ה על :

דף סא ע"א קרי ביה הכי את כספך וכו' (יומא לא ב') תוס' ד"ה ופסט . (מנחות יט א') תוס' ד"ה במקרא : אילו לא נאמר קרא וכו' (ב"ק ג א') תוס' ד"ה אצטריך : לכובש שכר שכיר (ב"מ כו ב') תוס' ד"ה אינו : **ע"ב** ובענינא דשכיר (ב"מ קיא ב') תוס' ד"ה ואי : הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים (סנהדרין פא א') תוס' ד"ה וכתיב :

דף סב ע"א אהדר ליה כי היכא דניחי (ע"ז כו ב') תוס' ד"ה אני : חייך קודמין וכו' (שם ו א') תוד"ה והשתא : בדינינו מחזירין (סנהדרין ג א') תוס' ד"ה שלא : והרי סאה בסאה (ב"מ סג א') תוס' ד"ה בשמכך . [א"ה עיין בשו"ת צמח צדק סי' כ ובהגהות בנו שם] : והרי משכנתא בלא נכייתא (ב"ב מא א') תוס' ד"ה אמר . (ערכין לא א') תוס' ד"ה והתניא : **ע"ב** מנה אין לי חיטין במנה יש לי (קידושין ו ע"ב) תוס' ד"ה לארווח :

דף סג ע"א מה לי הן מה לי דמיהן (סנהדרין ג ב') תוס' ד"ה מה לי : עושין אמנה בפירות (ב"מ סט א') תוס' ד"ה אמר : **ע"ב** האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה (ב"ב עח א') תד"ה אבל :

דף סד ע"ב במשנה לא ידור בחצירו חנם (בכורות טז ב') תוס' ד"ה אין : **בגמ'** הלוהו ודר בחצרו וכו' (ב"מ עג ב') תוס' ד"ה וספכי :

דף סה ע"א במשנה מרבין על השכר (ב"ב פס נ"ל פו ב') תוס' ד"ה דינר : **ע"ב** אם אי אתה נותן לי וכו' (ב"מ עד א') תוס' ד"ה הכא : **בגמ'** דלא כר"י וכו' (מגילה כז ב') תוס' ד"ה ר"י : מאן תנא בדמים הללו אסור וכו' (ב"מ סג א') תוס' ד"ה לך :

דף סו ע"א והכא מוכר קא מתני (גיטין עז א') תוס' ד"ה כדרב כהנא . (ב"ב מט א') תוס' ד"ה וכדרב כהנא : א"ר זביד פטומי מילי בעלמא הוא (גיטין עה א') תוס' ד"ה לאפוקי : **ע"ב** דא"ל קני מעכשיו (נדרים מד ב') בתו"י ד"ה הלכתא : אפותיקי הוה למגבי ביה (שבועות מג ב') תוס' ד"ה מתניתין : מי קאמר ליה קני לגובינא (ב"מ פב א') תוס' ד"ה לא :

דף סז ע"ב כי משכנתא דסורא (פסחים קיג ב') תוס' ד"ה אוכל : ושביעית משמטתו (גיטין לז א') תוס' ד"ה אלא : ובאתרא דלא מסלקי (ב"מ עג ב') תוס' ד"ה דסתם :

דף סח ע"א מאי משכנתא דשכונה גביה (ב"מ עג ב') תוס' ד"ה נטר : **במשנה** אין מושיבין חנוני וכו'.(ב"מ קד ב') תד"ה הלי: **ע"ב בגמ'** תרי תילתי בהפסד (ב"מ ע א') תוד"ה דקא :

דף סט ע"א ריש עגלא לפטומא (ב"מ עג א') תוס' ד"ה מ"ט: זוזי כמאן דפליגי דמי (ב"ב קמג ב') תוס' ד"ה ואם: ע"ב הילך ד' זוזי וארופיה (קדושין ו ב') תוס' ד"ה דארוות. (מנחות קז ב') תוס' ד"ה ככה: אמר ר"ש מ"ט שתיק רב (ב"ב סב א') תוס' ד"ה ומודה:

דף ע ע"ב כגון שבור מלכא (סוכה כט א') רש"י ד"ה ועל:

דף עא ע"א ושב אל משפחתו בעינן והא ליכא (חגיגה ג ב') תוד"ה לישא. (גיטין מא א') תוס' ד"ה לישא: ע"ב דאזיל בתר ערב (גיטין ג ב') תוס' ד"ה יתומים: אין שליחות לעכו"ם (קידושין ג א') תוס' ד"ה ואשה. (גיטין כג ב') תוס' ד"ה מה: זכיה מדרבנן אית ליה (כתובות יא א') תוס' ד"ה מטבילין:

דף עב ע"א ישראל אתא לכלל שליחות (סנהדרין סח ב') תוס' ד"ה קטן: ר"מ סבר קנסינן וכו' (בכורות כח א') תוס' ד"ה ר"מ: ע"ב במשנה פוסק עמו על הגריש (מנחות ל א') תוס' ד"ה מארבע: ועל העבים של ענבים (כתובות פב ב') תוס' ד"ה עביט: בגמ' יצא השער פוסקין היכי משכחת לה (ב"מ סב ב') תוס' ד"ה והתנן:

דף עג ע"א רב אסר (גיטין ל א') תוס' ד"ה כיון: ע"ב האי דלא אמטאי למר אגר ביתא וכו' (ב"ב כא ב') תוס' ד"ה מרחיקין. (ערכין כא א') תוס' ד"ה ה"ק: רבינא הוה יהיב זוזי וכו' (מ"ק מ) [א"ה לא נמצא שם דף מ ואולי צ"ל יו"ד ב' תוס' ד"ה פרקמטיא]: ת"ל לעולם בהם תעבודו (סוטה ג ב') תוס' ד"ה כתיב: ומ"ש מהא דתנן אם אוביר וכו' (עירובין פב א') תוס' ד"ה אמר:

דף עד ע"א האי סיטומתא קני (ב"מ סו א') תוס' ד"ה מגיומי: מחוסר שתים פוסק (מנחות ל א') תוס' ד"ה מארבע: על הביצים של יוצר (נדרים מו א') ברש"י וברא"ש ד"ה אבל. (שם סא א') תוס' ישנים ד"ה דמקבל:

דף עה ע"א הוזלו נותן לו חטין וכו' (ב"ק לז ב') תוס' ד"ה המלוה: הלכה כדברי הלל (ב"מ סג ב') תוס' ד"ה מ"ד: ע"ב במשנה העדים וכו' (ב"ק ל ב') תוס' ד"ה וחכמים: בגמ' הערב והעדים אין עוברין אלא משום לא תשימון (ב"מ סב א') תוס' ד"ה לא. (ב"ב לד ב') תוס' ד"ה וחכמים:

דף עו ע"א השוכר את הפועל לעשות בשלו וכו' (כתובות פ א') תוס' ד"ה אסתלק. (ב"ק נח א') תוס' ד"ה לא: ע"ב הכי השתא בשלמא וכו' (גיטין לב ב') תוס' ד"ה מבוטלת:

דף עז ע"א ואתא מטרא פסידא דפועלים (גיטין עד ב') תוס' ד"ה רבה: לא צריכא דזל עבידתא (ב"מ עו א') תוס' ד"ה השוכר: פועל יכול לחזור בו (קידושין מח ב') תוס' ד"ה דכ"ע: ע"ב כי לא אנים נמי וכו' (קידושין יז א') תוס' ד"ה חלה: לאתויי פועל וכו' דוסא (ב"ק קב א') תוס' ד"ה גבי:

דף עח ע"א במשנה השוכר את החמור והבריקה (קדושין כ ב') תוס' ד"ה קשו. (ערכין כ ב') תוס' ד"ה אע"פ: ע"ב בגמ' בטלי דהב (כתובות סח ב') תוס' ד"ה טלי:

דף עט ע"א ומתה לו בחצי הדרך (ב"מ קטז ב') תוס' ד"ה או:

דף פ ע"ב במשנה והבא מעות ש"ח (ב"מ מט א') תוס' ד"ה אלא: שמור לי ואשמור לך (ב"ב מו צ"ל מג ב') תוס' ד"ה דאמר: בגמ' בשומר שכר (יבמות סו ב') תוס' ד"ה דמתייב:

דף פא ע"א תניא כוותיה דאמימר וכו' (גיטין נב ב') תוס' ד"ה דאתו. (ב"ב פז א') תוס' ד"ה הלוקח: לסוף אגלאי מלתא (ב"מ לד א') תוס' ד"ה פלס: אלא למ"ד חייב אמאי אכסיף (ב"מ לה א') תוס' ד"ה אמר:

דף פב ע"ב במשנה המעביר חבית ממקום למקום (ב"ב לג ב') תוס' ד"ה חייב. (סנהדרין עז א') תוס' ד"ה רוצה: בגמ' ר"מ מחייב בהזיקן (ב"מ קיח א') תוס' ד"ה זמן:

דף פג ע"א הא יש רואה יביא ראיה ויפטר (ב"מ ו א') תוס' ד"ה שבועה: הני דדרו באנרא (ביצה ל א') תוס' ד"ה דדרו: בריגלא משלם כולה (שבת קמח א') תוס' ד"ה אתקין: למען תלך בדרך טובים (ב"ק ק א') תוס' ד"ה לפנים. (ב"מ כד ב') תוס' ד"ה לפנים: במשנה השוכר את הפועלים (ב"מ עה ב') תוס' ד"ה השוכר: צא ושכור לנו פועלים (עירובין עו ב') תוס' ד"ה שניהם: ע"ב בגמ' פועל בכניסתו משלו (ב"מ קו ב') תוס' ד"ה וקיימי. (מנחות סה ב') תוס' ד"ה וזורע: שהוא ובנו בעלו נערה המאורסה (כתובות ל ב') תוס' ד"ה דין. (סוטה ה ב') תוס' ד"ה מי:

דף פד ע"א שופריה דר"י (ברכות ה ב') רש"י ד"ה נפל: ע"ב חזאי ריחשא דקא נפיק וכו' (ב"ב יז א') תוס' ד"ה שבעה:

דף פה ע"א תורה מחזרת על אכסניא (כתובות סב ב') תוס' ד"ה החוט: קטין חריך שקיה (ברכות מו א') רש"י ד"ה קטיני:

דף פו ע"א הניפי עלי במנופא (יבמות סג א') רש"י ד"ה אי: ע"ב וכי בערביים חשדתני (קידושין לב ב') רש"י ד"ה לא: יום שלישי של מילה (ר"ה יא א') תוס' ד"ה אלא:

דף פז ע"א עד יעקב לא הוה חולשא (ב"ב טז ב') תוס' ד"ה שכל: במשנה ובתלוש מן הקרקע (מעילה יג א') תוס' ד"ה הפועלים:

דף פח ע"א עד שיראה פני הבית (ע"ז נו א') תוס' ד"ה אע"פ: ע"ב ואכלת ולא מוכר (עירובין לז א') תוס' ד"ה שני. (יומא נה ב') תוס' ד"ה הלוקח. (סוכה כג ב') תוס' ד"ה שני. (גיטין כה א') תוס' ד"ה שני: בזיתים וענבים וכו' (שבת קכז ב') תוס' ד"ה הא: ק"ו מאדם (קידושין טו ב') תוס' ד"ה אמר:

דף פט ע"א יצא החולב והמחבץ וכו' (שבת עג ב') תוס' ד"ה המפרק (יבמות קיד א') תוס' ד"ה וקסבר. (כתובות ס א') תוס' ד"ה מפרק: ע"ב ולא יספות במלח ויאכל (ע"ז כ ב') תד"ה ספת:

דף צ ע"א והרשות בתרומה ומעשר וכו' (בכורות ט ב') תוס' ד"ה ותנן: לפנים מחומת בית פאגי (סנהדרין יד ב') תוס' ד"ה מלמד: אמירה לנכרי שבות (ר"ה כד ב') תוס' ד"ה שאני. (ע"ז מג ב') תוס' ד"ה שאני. [א"ה עיין מה שכתב זקננו הגאון בעל מג"ש בשו"ת פ"י סי' ג' בי"ד ומה שהערנו לעיל מ"ק דף יב]:

דף צא ע"א הא מני ר"י הוא וכו' (שבועות ג ב') תוס' ד"ה התראה: את"ל אסרה תורה וכו' (חולין קל ב') תוס' ד"ה תנא. [א"ה עיין בשו"ת זקננו הרמ"א ז"ל סי' קז]: ע"ב במשנה וכולן לא אמרו אלא בשעת מלאכה (ב"מ פח א') תוס' ד"ה ועומדת:

דף צג ע"ב בגמ' תחלתו בפשיעה וסופו באונס (ב"ק נג ב') תוס' ד"ה ושכיחי. (ב"מ עה א') תוס' ד"ה ר"י:

דף צד ע"א מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר"מ. (קידושין סא א') תוס' ד"ה כל: דמעיקרא לא שיעבד נפשיה (כתובות נו ב') תוס' ד"ה הרי: בשקנו מידו (כתובות נד ב') תוס' ד"ה אע"פ: נתקיים התנאי ה"ז גט (כתובות פד א') תוס' ד"ה על מנת: ע"ב קרנא בלא שבועה עדיפא וכו' (ב"מ מא ב') תוס' ד"ה קרנא: אלא למ"ד אמרינן דיברה תורה וכו' (סוכה כד ב') תוס' ד"ה ור"י: גניבה שקרובה לאונס (ב"ק כז ב') תוס' ד"ה שמואל. (סנהדרין עז א') תוס' ד"ה רוצה:

דף צה ע"א מקרא נדרש לפניו וכו' (מנחות יט א') תוס' ד"ה במקרא: ע"ב אביי סבר לה כר' יאשיה (ב"ק נד א') תוס' ד"ה או. (זבחים קז א') תוס' ד"ה מאי:

דף צו ע"א היה עמו בשעת שאלה וכו' (ב"ב מג ב') תוס' ד"ה ממאי: ע"ב כי תיבעי לך אליבא דר"י (ב"מ ה צ"ל לה ב') תוס' ד"ה תחזור:

דף צז ע"א אתא לקמיה דרבא חייבינהו (יבמות סו א') תוס' ד"ה דמחייב. (ב"ק נז ב') תוס' ד"ה שכרוה: ע"ב במשנה זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו (ב"מ ק א') תוס' ד"ה הא: בגמ' ר"ה ור"י אמרו חייב (שבועות מה א') תוס' ד"ה וניתיב: ר"נ ור"י אמרו פטור (ב"מ קיב ב') תוס' ד"ה או:

דף צח ע"ב ואמאי מה שטענו לא הודה (ב"ק קז א') תוס' ד"ה עירוב: ממון המוטל בספק חולקין (ב"מ קטז ב') תוס' ד"ה לימא: במשנה שלח ושלחה ומתה (ב"ק עט א') תוס' ד"ה תיקנו:

דף צט ע"א בגמ' השואל קרדום (ב"מ מא ב') תוס' ד"ה תדא: ואי לא קנאו אמאי מעל (ב"מ ט צ"ל כט א') תוס' ד"ה והוי: ע"ב פרס למזיק (ב"ק ז א') תוס' ד"ה שור:

דף ק ע"א במשנה המחליף פרה בחמור (קדושין כח ב') תוס' ד"ה ה"ק: בגמ' ולחזי ברשותיה דמאן קיימי (כתובות עו ב') תוס' ד"ה כל: ע"ב מכלל דר"מ סבר נשבעין (כתובות מב א') תד"ה הפלתי: דמר סבר כבצורות דמיין. (סוטה כה ב') תוס' ד"ה לאו:

דף קא ע"א משום ישוב ארץ ישראל (ב"מ קט א') תוס' ד"ה אין: אמר רב שמין לו וכו' (ב"ב ד ב') תוס' ד"ה דמי: אומדין כמה אדם רוצה (ב"ב מב ב') תוס' ד"ה בשבת: ע"ב כאשר עשה כן יעשה לו (גיטין מ ב') תוס' ד"ה וכתב:

דף קב ע"א ותורי דאתו מעלמא (גיטין עט ב') תוס' ד"ה ופנימית: ע"ב בא בסוף חודש כולו לשוכר (כתובות ק א') תוס' ד"ה ואוקי. (ב"מ ו ב') תוס' ד"ה פוטר. (ב"ב לה א') תד"ה מ"ש:

דף קג ע"א בית זה נפל אזיל ליה (ב"מ עט א') תוס' ד"ה ואם. (שם קטז ב') תוס' ד"ה אי: ע"ב דתתבון לי ארעאי (שבת לו ב') תוס' ד"ה כירה:

דף קד ע"א הלל הזקן היה דורש לשון הדיוט (יבמות קיז א') תוס' ד"ה כ"ש. (כתובות יג ב') תוס' ד"ה שאין: ע"ב לא שנו דאמר לכתובתה וכו' (כתובות נד ב') תוס' ד"ה למזונות: אם אוביר ולא אעביד (עירובין פב א') תוס' ד"ה אמר. (ב"מ סו א') תוס' ד"ה מגיומי:

דף קה ע"א דינא הוא דמעכב (גיטין לא ב') תוס' ד"ה לשותפין: ע"ב ארבעת קבין לכור זרע (ב"ק נח ב') תוס' ד"ה שמין: במשנה אם מכת מדינה הוא (ב"מ קג ב') תוס' ד"ה מנכה. (ב"ב נג א') תוס' ד"ה המוכר:

דף קו ע"ב בגמ' וקיימי כימה להדי ארישיהו (ר"ה יא ב') תוס' ד"ה יום: ר"י מונה מתשרי (מגילה כט ב') תוס' ד"ה על. (ב"ק לה ב') תוס' ד"ה שיתין. (מנחות פה א') תד"ה וזורע:

דף קז ע"א אמר רב הנוטה לכאן וכו' (ב"ב לז ב') תוס' ד"ה ואחד: ע"ב דמצפרא כרך (כתובות י ב') רש"י ד"ה שחרית. [א"ה עיין שו"ת זקננו הגאון הח"צ ז"ל סי' טו ומדברי רש"י הללו נראה כדבריו ודו"ק]:

דף קח ע"א אין אונאה לקרקעות (ב"מ נז א') תוס' ד"ה אמר: ע"ב ובין לעכומ"ז לית בה משום דינא דבר מצרא (ב"מ עג ב') תוס' ד"ה נטר:

דף קט ע"א רוניא שתלא דר"ה הוה (ב"ב ס א') תוס' ד"ה ארבעה:

דף קי ע"א מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש (ב"ב סא ב') תוס' ד"ה ארעתא: ארעא דלית לה כריא וכו' (חולין ז ב') תוס' ד"ה והתיר: יתומים אומרים אנו השבחנו (כתובות נט א') תוס' ד"ה לשבח. (שם נו ב') תוס' ד"ה נכסי. (סוטה כה ב') תוס' ד"ה ב"ה. (בכורות נב א') תוס' ד"ה והאמר: ע"ב הניחא למ"ד אי אית ליה זוזי (ב"מ לה א') תוס' ד"ה הניחא: דשויא ניהליה אפותיקי (ב"ב קז א') תוס' ד"ה וכא:

דף קיא ע"א עובר בה' שמות הללו (שבת פט ב') תוס' ד"ה תבלין: לעבור עליו בשני לאוין (חולין פא א') תוס' ד"ה הכא. [א"ה עיין בשו"ת זקנו הגאון הח"צ ז"ל סי' כו]: ע"ב אבל עושקו דפרח גביה (ב"מ סא א') תוס' ד"ה לעבור:

דף קיב ע"א רב ששת אמר אינו חוזר (סנהדרין ס צ"ל ו א') תוס' ד"ה צריכא: קבלנות עובר עליו משום ב"ת (ב"ק יט א') תוס' ד"ה ר"ה. (ב"ב קטו א') תוס' ד"ה גובה. (נדה לד ב') תוס' ד"ה כי:

דף קיג ע"א במשנה אף לעצמו אינו מחזיר וכו' (ב"מ קיח א') תוס' ד"ה זמן: בגמ' והאיש לרבות שליח ב"ד (ב"מ סז ב') רש"י ד"ה אין:

דף קיד ע"א ואידך וכו' (נדרים פב א') בתוס' ישנים ד"ה וס"מ: ע"ב אתם קרויין אדם וכו' (ע"ז ג א') תוס' ד"ה כהנים. [א"ה עיין בתוס' ב"ב דף נח א' ד"ה מלינן ובספר מים חיים להגאון בעל פר"ח שם וכבר קדמו בשו"ת בית יעקב]:

דף קטו ע"א ור"ש דריש טעמא דקרא (סוטה ח א') רש"י ד"ה ור"ש. (שם יד א') תוס' ד"ה כדי: ע"ב אין לוקין על לאו שבכללות (מנחות נח ב') תוס' ד"ה א"ד:

דף קטז ע"א חביל זוג של ספרים (ב"מ יג צ"ל קיג א') תוס' ד"ה ואת: והא רבא אפיק זוגי דסרבלא (ב"ק קיד א') תוס' ד"ה המכיר. [א"ה בגליון הש"ע ח"מ סי' רנט כתבנו על דברי זקננו מוהרמא"י ז"ל שם סעיף ג' דלא נזכר מדברי התוס' הלז וגם בסי' רלו סעיף ח ובד"מ שם ושם לא הזכיר דברי התוס' ועיין בשו"ת תשב"ץ חלק ב' סי' קלז ועיין בחבורנו על טור וש"ע א"ח סי' כס]: ע"ב במשנה הבית והעליה (ב"ב ב א') תוס' ד"ה השותפין: בגמ' לימא תהוי תיובתא דר"נ (ב"ב קלה ב') רש"י ד"ה אלא:

דף קיז ע"א אפחית מעזיבא כי משי מיא (ב"ב כה ב') רש"י ד"ה בגירי: ע"ב דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא (ב"מ נ ב') רש"י ד"ה ומחזיר:

דף קיח ע"א במשנה סול מה שעשית בשכרך וכו' (כתובות פו א') תוד"ה בע"ח. (ב"ק ט א') תוס' ד"ה ר"ה: בגמ' שומרי ספיחי שביעית נוטלין וכו' (ר"ה ט א') תוס' ד"ה וקציר. (יבמות קכב א') תוס' ד"ה של: חיישינן שמא לא ימסרם וכו' (יומא לה ב') תוס' ד"ה ניהוש: הבטה בהפקר קני (ב"מ ב א') תוס' ד"ה דברא"ה: ע"ב במשנה שתי גנות זו ע"ג זו (ב"ב ב א') תוס' ד"ה השותפין: בגמ' בעקרו ב"ע לא פליגי וכו' (ב"מ קז א') תוס' ד"ה אילן:

דף קיט ע"א אפריון נמטיה (גיטין יח א') תוס' ד"ה סורמין. (ב"ב ח א') תוס' ד"ה איפרא: סליק

גליון מהרש"א על מסכת בבא מציעא

מאת הגאון כו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל

דף ב ע"א תוס' ד"ה וזה. מגו דאי בעי אמר כולה שלי. עי' סי' פ"ב בש"ך דיני מגו אות מ"ג: בא"ד ורב יוסף אית ליה. עי' ש"ך סי' פ"ג סק"ז: בא"ד וי"ל דהתם יבם שהוא בנו. עי' ש"מ פ' חזקת הבתים דף ל"ג ד"ה קריביה דרב אידי:

דף ג ע"א גמ' והעדים מעידים אותו שיש לו. עי' תוס' פ' שבועת העדות דף לד ע"ב ד"ה אנן סהדי: שם כיון דתפיס אנן סהדי. עי' ש"ך סי' ע"ה ס"ק י"ט: שם דאמר רבה מפני מה אמרה תורה. עי' ש"ך חו"מ סי' פ"ב דיני מגו אות י"ג: שם משום דאין אדם מעיז פניו. עי' חו"מ סי' ע"א ש"ך ס"ק מ"ט ובת' בשמים ראש ס"ד: שם תד"ה מפני מה כו' נפקא מיניה מעד אחד. עי' תוס' ב"ב לד א' סוגיא דנסכא דר"א מ"ש בשם הריב"ש: ע"ב גמרא ומה פיו שאין מחייבו קנס. עי' בס' קצות החשן קס"א ס"ק ו' ועיין ט"ז סי' ל' ס"ה ובתומים שם סק"ט ובקצות שם: שם תד"ה רבי חייא. וא"ת א"כ נימא. עי' בס' קצות החשן ס"ל סק"ד: שם תד"ה מה אם ירצה. דהא מגו במקום עדים הוא. עיין ש"ך חו"מ ס"ס פ"ב בדיני מגו וספר הכריתות אות כ"ד ובהגהת אשר"י בסוגיין: בא"ד וא"ת והילך. נאמן לומר מזיד הייתי. נ"ע במל"מ פ"ד ממלוה ה"ו ד"ה וכתב בעל כ"ה: בא"ד אבל הכא עושה תשובה. עי' שעה"מ פ"ט מאישות עלה מ"ב ריש ע"ג:

דף ד ע"א גמ' הכופר במלוה כשר לעדות. עיין סמ"ע סי' ע"ה ס"ק י"ג: שם שכן אינן בתורת הזמה. עי' תומים ס"ל סק"ה: שם אנן סהדי דמאי דתפיס. עי' קצות סי' פ"ג סק"ב: שם ורב ששת אמר הילך פטור. עי' סמ"ע חו"מ סי' רכ"ג סק"ג ובט"ז שם: שם תד"ה וס"מ. וי"ל כיון דהילך פטור. עי' ש"ך חו"מ סי' פ"ח ס"ק מ"ח: ע"ב גמרא והאי ספר דקמודי ביה הילך הוא. עי' סי' ע"ה ש"ך ס"ק י"ב: שם תד"ה אין נשבעין (קמא) ומיירי דאית ליה מטעבדי. עי' תומים סי' ע"ה סק"א בשם גד"ת ועיין ש"ך סי' פ"ח ס"ק מ"ט:

דף ה ע"א גמ' אם איתא לדרי חייא. עי' ש"ך סי' פ"ז ס"ק י"ב: שם והא גזלן הוא. עי' בספר קצות החושן סי' ל"ד סק"ב: שם גמרא נהייביה מדרב נחמן. עי' ש"ך סי' פ"ז ס"ק ל"ח ד"ה וכן נלפע"ד: שם תד"ה שכנגדו. וחמשין לא ידענא. עי' ש"ך חו"מ סי' שפ"ח ס"ק ל"ו: ע"ב גמ' וניחא מגו דחשיד אממונא. עי' ב"י יו"ד סי' קי"ט עלה פ"ט ע"ד ד"ה כתב הרשב"א: שם כי אמרינן הכופר בפקדון פסול לעדות. נ"ע במ"ש הב"י חו"מ סי' ל"ד (בטור אות ל"ה) אות כ' וכ"ל טעם ריב"א כו': שם תד"ה דחשיב. ע"י שבועה יפרוש מגזל. עי' בנימוק"י בסוגיא דההוא רעיא בשם ר"ת: בא"ד והיינו טעמא דכופר בפקדון. עי' בש"מ מ"ש לקמן ריש דף ו' על ואלא הא דאמר ר"נ משביעין כו' בשם הראב"ד:

דף ו ע"א גמ' אלא שתקפה אחד בפנינו. עי' ט"ז סי' קל"ח ס"ז בחו"מ: שם את"ל תקפה אחד בפנינו. עי' בהר"ן כתובות עלה ס"ז ריש ע"ב ד"ה ומגבינן ביה תרי ותרי כו': שם מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. עי' חו"מ סי' ת"ז ס"א בהג"ה ובש"ך סי' רי"א סק"ה ובקצות סי' קי"ז סק"ב וסי' קכ"ג סק"א קרוב לסופו ובש"מ בב"ק דף לג ע"א סוף ד"ה מתני' מני ר"ע וברש"י פסחים סוף דף ל': שם רש"י סד"ה אביי גלימא דעל כתפיה שעביד ליה. עי' בש"מ וליינתיו בש"ע יו"ד סי' רל"ב סעיף י"ד סוף הגהת שו"ע: שם ד"ה תקפה כולה בידו קודם שנשבעו. עי' קצות החשן סי' קל"ח סק"ב ועי' בש"מ לקמן בסמוך גבי האי אמר אודויי אודי לי וליינתיו בגליון ש"ע סי' הנ"ל: שם תד"ה והא כו' מסתמא תו לא פקע. עי' ש"ך סי' קל"ח סק"ט: בא"ד אפי' חזר חבירו ותקפה. עי' ש"ך סי' קל"ט סק"ב ובתומים שם: ע"ב גמ' והא הכא דקאמר תקפו כהן. עי' ש"ך יו"ד סי' ס"א ס"ק י"ג עי' מהרי"ט ח"א ס"ק כ"א ד"ה והחקירה הג' עי' ס' שב שמעתתא ש"א פ"ג עי' יו"ד הל' פדיון בכור סי' ש"ה ס"ח עד שיגמור בלבו ליתן לו מתנה גמורה ועי' מ"ש שם בגליון ועי' בספר מתנה אפרים הל' זכיה ס"ה: שם אמאי נכנסין לדיר. עי' ס' שב שמעתתא ש"ד פ"ה: שם קפץ אחד מן המנויין לתוכו כולן פטורין. עי' בו"פ סי' ק"י סס"ק י"ג: שם תד"ה (ע"א) והא הכא וא"ת אמאי אין מוציאין מידו. עי' חולין דף ק"ל ע"ב רש"י ד"ה וספיך אי דאתי לידיה ופ"ב דחלה משנה ה' וש"ך יו"ד סי' ס"א סק"ב ועי' רש"י שם ריש דף קל"א ד"ה כמי שהורמו ותוס' ד"ה יש בו ט"ה ועי' בס' פר"ח יו"ד סי' ס"א ס"ק מ"ג ובתוס' ב"ב קכ"ג ב ד"ה הכא: בא"ד והלא הבעלים יאמרו ליתן לכהן אחר. הרמב"ם פ"א מהל' בכורות הל' י"ד כתב יראה לי דבכור נותנו לכל כהן שירצה ור"ל דטובת הנאה לבעלים. כ"מ: בא"ד דשמא מיירי כשאכלו. עי' פלתי סי' ס"א סק"ד וס"ק ז': שם תד"ה פוטר. וי"ל דהתם נכנס בהיתר. עי' ש"ך סי' ס"ה ס"ק מ"ה עי' בכורות מ"ח ב' תד"ה אם לשני: שם תד"ה קפץ. ובחי"ף נמי לא הוי. עי' פ"ב דע"ז דף מ' ע"א תד"ה מחלוקת עי' בס' כו"פ סי' ק' סק"א: בא"ד רק אחד דליכא רובא. עי' חולין ד' קל"ב א' מתני' בכור שנתערב:

דף ז ע"א גמ' דבמאן דפסיק דמי וקני. עי' בס' קצות סי' שכ"א ס"א עי' ש"ך סימן קל"ח סק"ד: שם מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. עי' קצות סי' מ"ו סק"ד: ע"ב גמ' ר"י אומר עודה תחת בעלה. עי' ש"ך סי' מ"א סקי"ט: שם נתארמלה או נתגרשה. עי' ש"ך חו"מ סי' ס"ה ס"ק ל"ב: שם תד"ה דאית. ותימה הא אין למידין. עי' ש"ך חו"מ סי' מ"ב סק"י עי' ב"י חו"מ סי' מ"ד אות ד': בא"ד והשטר אינו כשר בלא זה. עי' ש"ך סי' ס"ה ס"ק מ':

דף ח ע"א גמרא אמר רבה לעולם אימא לך. עי' ש"ך חו"מ סי' ק"ה סק"ב: שם רש"י ד"ה ואלו שותפין. הואיל מרשות בעלים. עי' בקצות סי' שמ"ח סק"ה:

דף ט ע"א גמ' הואיל ויכול לנתק ולהביא אגלו. עי' תוס' כתובות דף ל' ע"ב ד"ה ואי דלא מצי לאהדורי: ע"ב גמ' מתוך בהמה זו לקנות כלים שעליה. עי' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סימן ל"ח ד"ה ויש לו עוד ריעותא עי' בב"י קרוב לסוף סי' ר"ב מ"ש בשם תלמידי רשב"א: שם יתננה לעני המגמא דאמון. עי' קצוה"ת סי' רי"ב סק"ד: שם מגו דאי בעי מפקר נכסיה. עי' פלתי סי' ס"א סוף ס"ק כ': שם רש"י במתני' ד"ה לא אמר. ואי לא קני קמא. עי' רש"י ביצה סוף דף ל"ט ד"ה במגביה ועי' בע"ז ר"פ השוכר את הפועל תד"ה לקוץ לי: שם ד"ה מי שליקט. דאי בבעל שדה לא הו"א. עי' תוי"ט מ"ה פ"ה דפאה ובמשנה ב' שם ד"ה א"ר אליעזר: שם ד"ה אי אמרת. אלא היכא דהגביה לדעת שניהם. עי' ש"ך חו"מ סי' ק"ס סק"ב: שם תד"ה ספינה. דומיא דיד דמינה נייח. בהר"ן פ"ב דגיטין עלה קכ"ג קרוב לסוף ע"א כתב בשם התוס' דחצר מהלכת שלא לדעתה הוא דא"ק אבל ידה מהלך לדעתה:

דף י ע"א גמ' ואם תאמר משנתנו. עי' קצות סי' קכ"ה סק"ג ד"ה אמנם: שם ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום. עי' סי' ר' בהגה"ה סוף ס"א ובב"י ריש סי' ר"ז ד"ה וכתב עוד עי' סי' רל"ה ס"א בהגה"ה א' ובמל"מ פ"ט מזכיה ומתנה הלכה י': שם גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה. עי' מל"מ פ"ב מהל' זכיה ומתנה ה"ט: שם רש"י ד"ה לא קנה. שלא עשאו אותו הנושה שליח. עי' ש"ך חו"מ ריש סימן ק"ה: ע"ב גמ' וקיי"ל אין שליח לדבר עבירה. עי' חו"מ סי' שפ"ח סעיף ט"ו בהגה"ה עי' סי' רנ"ב ש"ך חו"מ סק"ד וט"ז סי' ק"ס סקי"א ביו"ד. ובשעה"מ הל' יו"ט פ"ו ה"ט עלה מ"ט ד"א ע"ב ובמל"מ פ"ה ממלוה ולוה דין י"ד: שם היכא דשליח בר חיובא הוא. עי' ת' מגלא מאש סי' ל"ה דר"ל דלרבינא באונס שגירש ע"י שליח הוה השליח אינו בר חיובא ואל השליחות ול"ע: שם רב סמא אמר היכא אמרינן. ובש"ך סי' קפ"ב כ' דהכי הלכתא כרב סמא: שם אבל חצר דבעל כרחיה. עי' ת' נ"ב ח"א סי' ע"ח אות י"ב וסי' פ' אות ע"ו: שם אים דאמר לה לאשה. עי' במל"מ פ"ב מהל' רוצח ה"ב ד"ה כ' מהרימ"ט. עי' תוס' שבועות ריש דף ג' ובשעה"מ פי"ב מהל' ע"ז ה"א ות' נ"ב חלק אה"ע סי' ע"ה אות ט': שם תד"ה אין שליח. היכא דיליף מחוצי תוך. עי' ת' זרע אברהם עלה ל"ד א' ד"ה והנלע"ד. ועכו"ם שא"ל לעבור על אי משבע מצות עי' הגהש"ע אה"ע ס"ס ה' ובב"ש ובהגהש"ע חו"מ ס"ס שפ"ח ובש"ך שם ס"ק ס"ז ות' בית יעקב סי' ג': שם תד"ה אשה דהתם משום דלאו בני שליחות. עי' בב"י דקטן שאינו מבחין בין צרור לאגוז הוה כחצר. ועי' ש"ך סי' קפ"ב סוף ס"ק א': שם תד"ה אי בעי. וי"ל כיון שאין השומר יודע. עי' רש"י קדושין דף כ' ע"א ד"ה שליח מעל גרש"י חגיגה דף י' ובקצות סי' שמ"ח סק"ס וש"ך סי' רנ"ב סק"ד ועי' מ"ש בגליון בתוס' בב"ק שם:

דף יא ע"א גמ' לא ילפינן מציאה מגט. עי' סמ"ע סי' רל"ה ס"ק כ"ח: שם תד"ה ילפינן. האי ילפינן הוי מדרבנן. עי' סי' רמ"ג ש"ך סק"ו ועי' ריטב"א קדושין י"ח ע"ב ד"ה א"ר נחמן כו' ואיכא למימר כו' כגון שמקדשה בשטר: שם תד"ה זכתה. אע"ג דלא אמר זכתה לי. עי' תוי"ט משנה א' ד"ה ואמר זכתה לי שדה: בא"ד דא"ר יוסי בר' חנינא חצירו. עי' תוס' ב"ב דף נ"ד ומל"מ פ' י"ז מאבידה ה"א: ע"ב גמ' מטלטלי אגב מקרקעי הקנה להם. עי' תוס' בב"ק ק"ד ב' ד"ה אגב ובדף י"ב ב' ד"ה אגא מתניתא: שם טובת הנאה אינה ממון. עי' מהרי"ט חלק יו"ד בחלק ב' ס"ה ועי' ש"ך חו"מ ס"ס ש"ג ובש"ע שם ס"ס רע"ו ובס' אור חדש פסחים מ"ו ב' ד"ה לימא בע"ה ובערכין כ"ח ב' ברש"י במתני' ובס' מק"א על הלכות פסח סי' תל"א ד"ה ועתה אבאר: שם תד"ה מקומו. דשאלה ושכירות אינה נקנית. עי' בתוס' ערכין דף ל' ריש ע"א:

דף יב ע"א גמ' הגר איתרבאי משום יד. עי' סי' רמ"ג ש"ך סקי"ו: שם זרק ארנקי בפתח זה. עי' ב"ש סי' קל"ט סק"ט וס"ק כ"ה: שם אויר שאין סופו לנוח. עי' זבחים כ"ה ב': שם מתני' מציאת בנו ובתו הקטנים. עי' פ' המוכל דף פ"ז ע"ב עי' מל"מ פ"ג מעבדים הלכה ט"ו: שם תד"ה ויצא לג' והפקירה. עי' סמ"ע רס"ה ס"ק ט"ז עי' קצות סי' רע"ג סק"א: ע"ב גמ' עשו שאינו זוכה כזוכה. עי' בכורות דף י"א א' תד"ה עשו את שאינו ועי' בכ"מ פ"ט ה"ג מהל' בכורים: שם אי דאייתי שתי שערות. עי' מל"מ פ"א מעבדים ה"ב:

דף יג ע"א גמ' אי בשטר הקנאה. עי' ש"ך חו"מ סי' ל"ו ס"ק כ"ז: שם וחיישינן דלמא אקרי וכתיב. עי' בנימוקי במס' זו עלה ע' ריש ע"ב וקשה הרנב"ר כו' ועי' תומים סי' ס"ס ס"ק כ"ו: שם עדיו בחתומיו זכין לו. עי' בחדושי רשב"א קדושין מ"ש בדף כ"ז ע"א בד"ה והא דאמרינן עי' ת' הרא"ש כלל ס"ה סי' ז' וסוא בש"ע חו"מ סי' ס"א סעיף ד' ועי' ש"ך חו"מ סי' ס"ה ס"ק ל"ג וס"ק ל"ז ועי' בס' המקנה קדושין בדף כ"ג ע"א ד"ה אימא סיפא. עי' תומים סי' ס"ח סק"ח ע"ש סי' מ"ג סקל"ג כל שטר כו' והב"ח כ' כו'. ועי' ש"ך סי' מ"ה סקכ"ז דשטר שלא נכתב כהוגן ל"א בי' עדיו בחתומיו ז"ל: שם לא חיישינן לפרעון ולקנוניא. עי' סי' ס"ה ס"ג ובש"ך שם ס"ק ס"ט: שם רש"י ד"ה הני מילי. ואי קשיא הא דתנן. עי' ש"ך סי' מ"ג סקט"ו: שם ד"ה לפרעון. ומן הלוה נפל. עי' רשב"ם ב"ב דף קע"ב סוף ע"ב: שם תד"ה היינו. ועתה רוצה לחזור וללוות. עי' ש"ך סמ"ג סקט"ו: ע"ב תד"ה הא קאמר. וקשה דאפילו יש בו אחריות. עי' בהר"ן פ"ק דגיטין על מתני' המביא גט בא"י: בא"ד או על הלקוחות ויתומים. עי' ת' מבי"ט בש"ך סי' ק"ו סק"ו: בא"ד יש לחוש שמא מזויף הוא. עי' סי' פ"ה ש"ך ס"ק ד': בא"ד עד שסבורים העדים שהיא חתימתן. עי' ש"ך סי' ל"א סק"ד:

דף יד ע"ב גמ' שבר מעותיו עומד ונוטל. עי' ש"ך סי' קט"ו סקכ"ו ד"ה גם לא ידעתי: שם אכל פירות לא. עי' ש"ך סי' נ"ט סקי"ח: שם תד"ה תרין. מדלא טריף ב"ח ממשעבדי. עי' ש"ך חו"מ סי' כ"ט סק"ג: בא"ד דא"כ גם השבח יגבה. עי' ש"ך סי' קט"ו סקט"ו וס"ק י"א:

דף טו ע"א גמ' א"ל התם הלוהה. עי' בב"י יו"ד ס"ס קע"ב בשם ת' רשב"א: שם תד"ה כגון שהקנה לו דבר שהוא בעין. עי' ש"ך חו"מ סי' ס' סקי"ב ד"ה וכן מוכח: ע"ב גמ' הכיר בה שאינו שלו. ע"ש סי' קמ"ו ס"ק י"ז וסי' שנ"ו סק"ז: שם וגמר ונתן לשום פקדון. עי' ס' אבני מלואים על אה"ע סי' כ"ז סק"ט ד"ה ולדינא. עי' רש"י בכורות מ"ט א' ד"ה דכ"ע. עי' ב"ש סי' כ"ח ס"ק נ"ח. עי' פ' המוכר את הספינה ע"א א' ד"ה אבל בכדי: שם ניחא ליה דליקו בהמנותיה. עי' ט"ז חו"מ סי' ל"ז סעי' ט"ז מ"ש על הסמ"ע שם ס"ק מ"א:

דף טז ע"א גמ' מתנה כמכר דאי לאו. עי' יו"ד סי' קי"ז ש"ך סק"ג. ועי' ברש"י ותוס' בע"ז ס"ב סע"א ובת' בית יעקב סי' מ"ב עלה ל"ו ד"א ריש ע"ב: שם תד"ה האי שטרא. א"כ במלוה אינו יכול לקנות. עי' ריטב"א פ' האיש מקדש בסוגיא דהמקדש במלוה בשם הירושלמי ובשעה"מ פ"ה מאישות סט"ו עלה כ"א ע"ד ד"ה כ' הרא"ש: ע"ב תד"ה ומשום. הכא דנפל שאני. עי' בגליון ש"ך חו"מ סי' ע"ט סעיף ו':

דף יז ע"א גמ' מאי אריא שכבר נמחל שעבודו. עי' ת' הריב"ש שהביא הב"י חו"מ סימן מ"ג סוף אות ח' עי' סמ"ג סי' כ"ז: שם תיפוק ליה דהוה ליה מוקדם. עי' ש"ך סי' מ"ג סקי"ב וס"ק ט"ו: שם תד"ה חייב. וקשה דבפ"ק דסנהדרין. עי' ש"ך סי' ק"ב סק"ה:

דף יח ע"ב גמ' ודוקא בנד אות פלונית. עי' בפרי מגדים כלל טביעת עין וסימנים: שם אי דאורייתא אי דרבנן. עי' קצוה"ח סי' רנ"ט ס"ב ד"ה ולפמ"ש: שם תד"ה מעולם. וצריך לומר שלא ראו עדים החתימה. בתוס' גיטין איתא ולפ"ז צ"ל ועיין ש"מ כאן:

דף יט ע"א גמ' אייתי ראיה אימת מטא גיטא. ע' ש"ך חו"מ סי' מ"ג סק"ב: ע"ב גמ' מגא שוכר בזמן שהאשה. עי' ש"ך סי' ס"ו סקל"ה וסי' ס"ה סעיף י"ח ס"ק מ"ט וסי' ס' ס"ה: שם והאתא למטרף לקוחות שלא כדין. עי' תוס' ב"ב קמ"ז ע"ב ד"ה המוכר ובש"ך חו"מ סי' ס"ו סקפ"א פ"ב וסי' כ' ס"ק ז':

דף כ ע"א גמ' דאמר שמואל המוכר שט"ח לחבירו. עי' בב"י סי' ס"ו אות כ"ט עלה נ"ח ד"א קרוב לסוף ע"ב ד"ה ואם הקנה ובש"ך שם ס"ק נ"א. עי' ש"ך שם ס"ק ק"ז וס"ק ל"ו וס"ק כ"ו עיין ס' פ"ו ס"ק י"א ד"ה גם ראיתי עיין הרא"ה פ' האשה שנתארמלה דף ט"ז ע"ב ד"ה וליתום ועיין ש"ך סי' ס"ו ס"ק נ"ז: שם תד"ה שוכר. ונראה שתקנת חכמים היא. לר"א דסוכר ע"מ כרתי. מהרש"א. ועי' תומים סי' ס"ה ס"ק ק"א וסי' ל"ט ס"ק כ"ג: בא"ד ושמא גם גבי איסור זכין לו. עי' במל"מ פ"ט מזכיה ומתנה הלכה י': ע"ב רש"י ד"ה שנמצא. וכל אחד אמר זהו שטר. בש"ך חו"מ סי' ס"ה ס"ק נ"ד כתב שיש כאן טעות סופר: שם תד"ה איסורא וי"ל דמ"מ החמירו. פ' ברכות י"ט ב' ולגמור מיניה איסורא מממונא לא ילפינן. ועי' ריש ת' קול בן לוי:

דף כא ע"ב גמ' יאוש שלא מדעת. עי' ש"ך סי' רס"ב סק"ט ובקצות סי' ר"ס סמ"ע ס"ק מ"ב וסי' רס"ב ש"ך סק"ט וש"ך סי' שנ"ט סק"א:

דף כב ע"א גמ' בעידנא דתרם הא לא הוה ידע. עי' ט"ז יו"ד סי' של"א סעיף ל"א ס"ק ט"ו וש"ך חו"מ סי' שנ"ח וש"ך יו"ד סי' רמ"ח ס"ק י"ב וסי' רס"ב בקצות סק"א:

דף כד ע"ב גמ' מותרת משום מציאה. עי' תוס' ב"ב כ"ג ריש ע"ב: שם רש"י ד"ה בא ישראל. יצאת מספק יין. ע' ת' גינת ורדים ר"א היו"ד כלל א' סקי"ז דר"ל סימן מובהק ביותר דלענין איסור דלמא סימנים לאו דאורייתא:

דף כו ע"א רש"י ד"ה בשאר ימות. דרוב מעות שבעיר חולין. ע' בהר"ן פ' אין לדין כדין לוקח ביצים מן האי' ביו"ט ועי' שעה"מ פ"ד מיו"ט הלכה כד עלה מ"ה ד"א ע"א:

דף כז ע"א גמ' גללים אפקורי מפקר להו. ע' לקמן ס"ח ב' תד"ה הא איכא: ע"ב גמר' אימא בעדי אוכף. ע' ת' פנים מאירות ח"ב סי' ל"ב ד"ה ויש לי עיון:

דף כח ע"ב גמ' ת"ר והשבת לו. סנהדרין ע"ג א' תד"ה תלמוד לומר:

דף כט ע"א תד"ה והוי. אך אי אפשר לומר כן. ע' ש"ך חו"מ סי' רנ"ב סק"א ובהשגות ת"ל על הט"ז חו"מ סי' ע"ג סי"ט ובגליון שלי בב"ש סק"ח סק"ג: ע"ב גמ' שם דמיהן ומניחן לאלתר. ע' ש"ך סי' ע"ב סק"ח: שם ניחא ליה לאינש דתיעביד מצוה בממוניה. ע' בהר"ן רפ"ק דפסחים דאין המשכיר מחזיר דמי הבדיקה דניחא ליה לשוכר למעבד מצוה בממוניה וע' באריכות בת' שער אפרים סי' ב' ות' בית יעקב סי' נ' רמותיו בגליון לקמן ל"ג א':

דף ל ע"א גמ' פשיטא האי עשה והאי לא תעשה. ע' סמ"ע ריש סי' רס"ט ע' תוס' חולין קמ"א א' מ"ש בשם ריב"א וע' שעה"מ פ"ג מנדרים ה"ו עלה ו' דף א' ע"א ד"ה ודע: ע"ב גמ' וכיון דאיחייב ליה בשדה. עי' מג"א סי' ע"ב סק"ג: שם הדר יהיב ליה פלגא דזוזא. צ"ע בכ"מ פ' י"ג מהל' רוצח במ"ש. גם זה שם ועי' ת' מהר"ש הלוי סי' ט' עלה ט' ד"א ע"ב ד"ה אבל: שם רש"י ד"ה זה בית חייהם ללמוד להן אומנות. ע' רש"י בב"ק ריש דף ק' ובגליון שם: שם תד"ה (ע"א) הא אין. ה"מ לא תעשה ועשה השוה בכל. עי' חידושי הר"ן סנהדרין ריש פרק שני ד"ה קא פסיק ותני. ע' תומים סי' כ"ח ס"ק י"ב: בא"ד וי"ל דעשה דמצורע שאני. ע' שעה"מ פרק ג' הלכה ו' מנדרים עלה ה' ע"ג:

דף לא ע"ב גמ' משכנו שלא ברשות ב"ד מניין. ר"ל מניין דהוזר ונוטלה דמהכי תפיסתו תוס' תמורה ו' א' ד"ה שאני:

דף לב ע"א גמ' או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו. ע' תוס' קדושין דף ל"ב ע"א ד"ה ר' יהודה ולקמן דף ל"ג ע"א ד"ה אבידתו: שם והאי לא תעשה ועשה. ע' סמ"ע ריש סי' רנ"ט שוב מצאתי בת' חות יאיר סי' ז' עלה י"א ע"א שכ' לייש"ב:

דף לג ע"א גמ' אמר קרא אפס כי לא יהיה בך אביון. ק' מסנהדרין ע"ג א'. אי מהתם כו' מיגר אגירי ליה. וע' ת' בית יעקב סי' נ' וע' גליון לעיל כ"ט ב': שם תד"ה אבדתו וא"ת אבדתו ואבדת רבו. עיין תוס' קדושין דף לב א' ד"ה ר' יהודה וסמ"ע רסי' רס"ו: ע"ב מתני' ונגנבו או שאבדו. עי' ס' מעין החכמה בסדר א"ת ב"ש אות ו' בד"ה וכי יתן: שם תד"ה כגון. אלא למיקם עליה במי שפרע. עי' סמ"ע סי' ס"ו ס"ק ו': בא"ד דבדקל לפירות אפילו רבנן מודו דקני. עי' בש"מ כתובות דף כ"ח ב' בשם הרשב"א ועי' עליו בס' אבני מלואים ריש סי' פ"א ועיין תוס' ריש פ' הזורק ד"ה ידה גופיה:

דף לד ע"א גמ' לא שילם שילם ממש. עי' ש"ך יו"ד סי' ש"כ סוף ס"ק ח': שם מתה מחמת מלאכה לא שכיח. עי' ש"ך סי' פ"ב דיני מגו אות כ"ב: ע"ב גמ' והאמור רבנן לשתבע מלוה. עי' ת' רש"י בש"ך חו"מ סי' ע"ב ס"ק י"ח: שם תד"ה הריני. הא אין אדם מורים קנס. עי' בב"ק ע"ב א' תד"ה סיפא. ועי' ת' דבר שמואל לר"ש אבוהב סי' ג':

דף לה ע"א גמ' וסנף בוגדים ישדם. עי' תוי"ט פ"ו דשבועות מ"ז: שם רש"י ד"ה ולא מהדרינן. לא מצי למימר יורשה אני. עי' סי' ק"ג ש"ך ס"ק י"ט: שם תד"ה לוקח. כר היכא דאיכא פסידא. עי' ש"ך סי' ק"ג ס"ק יט:

דף לו ע"א גמ' אלא אפי' ש"ש שמסר לשומר חנם. עי' דף נג ב' ד"ה אי הכי: שם דכל יומא מאי איכא גופייהו. עי' ב"י חו"מ סי' ר"ך (עלה ע"ר ד"א ע"א) סד"ה ומה שאמר ובהגהש"ע שם סעיף א' הג"ה שניה: ע"ב גמ' את מהימנת לי בשבועה. ע' בס' פ"י בב"ק דף כ"ו ב' ד"ה לימא תהוי תיובתא: שם אתמר פשע בה ויצאת לאגם. עי' לקמן צה א' תוס' ד"ה רבי יוסי. ובנימוקי שם ובדף נג ב' ד"ה אי הכי עי' סמ"ע סי' ש"פ ס"ק ל"ה. עי' חו"מ סי' ש"ג סעיף י"א וסמ"ע סי' של"ד סק"ד וסי' שנ"ו סעיף א' עי' מל"מ ריש פ"א משלוחין ושותפין ועי' סמ"ע סי' שנ"ו ס"ק י"א עי' ש"מ בב"ק כ"ג א' ד"ה ואמאי נימא כורה גרס: שם למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב. עי' בש"מ בב"ק דף נ' ע"ב ד"ה איכא ביניהו דעביד גובה: שם לדידי דאמינא אנת מהמנת. עיין בפי' משניות להרמב"ם במתני' דהשוכר פרה מחבירו ובברטנורה ע' ש"ך סי' ש"א סק"ד:

דף לז ע"א מתני' הפקיד לי מנה ואינו יודע איזה הוא נותן. עיין שו"ע חו"מ סי' קל"ט ס"ב:

דף לט ע"ב תד"ה דלמא. דאם כן סיבתא איתפלגא. עי' רש"י גיטין שם ד"ה כיון דאפליג מאמר כו' עד תשעים כו' ובב"ש סי' קמ"א ס"ק ק"ז:

דף מ ע"ב גמ' כיון דטעין טעין. עי' ט"ז יו"ד סי' נ"ג סק"ב ד"ה כתב ב"י. ועי' מ"ש עליו בת' חות יאיר סי' ק"א:

דף מב ע"א תד"ה אמר. כל גניבה לא הוי אונס אלא לסטים מזוין. עיין רש"ל פ' הכונס סי"ג ובת' גינת ורדים ח"ב ריש חלק חו"מ:

דף מג ע"א מתני' המפקיד מעות אצל שולחני. עי' בב"י יו"ד סי' קס"ט עלה קל"א ריש ע"ג ד"ה ולא דמי למעות: שם גמ' בההוא הנאה דאי מיתרמי. עי' ש"ך חו"מ סי' ע"ב ס"ק י"א: שם ואי אמרת אפי' נאנסו. עי' בתוס' לעיל כ"ט א' ריש ד"ה והוי שואל. ובהגהות ת"ל סי' ע"ג סעיף י"ט בש"ע חו"מ: שם מתני' (ב') רבי עקיבא אומר כשעת התביעה. עי' סמ"ע סי' ד"ש סק"ט ובס' קצה"ח שם:

שם תד"ה מאי. וא"כ לר' יוחנן מה הועילו. עי' ת' חות יאיר סי' כ"ד: בא"ד נשרפו מעותיך בעלייה. עיין סמ"ע סי' קנ"א סק"ז: ע"ב תד"ה החושב. הך מחשבה הוי דבור. במשר"י הל' ס"ת גבי עיבוד לשמה משמע שחולק על דברי התוס' בזה. ועי' ת' דבר שמואל אבוהב סי' ש"ג דרש"י ס"ל דבידי שמים חייב אמחשבה. ובידי אדם רק בדבור: בא"ד בדבור ולא בלב. עי' פלתי סי' ד' סק"א:

דף מו ע"א תד"ה ונקניתו. וקשה דלקני ליה המעות בכודא. עיין בקצות סי' מ' ד"ה ובזה וסי' קנ"ד ד' ל'. ע' ת' מוצל מאש סי' יו"ד דכ' דהו"מ להקשות דלודי דאית ליה קרקע. ועי' תוס' בב"ק ק"ד ב' ד"ה אגב: ע"ב גמ' גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך. עיין תוס' קדושין סוף דף כ"ח ותוס' עירובין סוף פ' חלון: שם תד"ה יש. או קנה בהגבה מחילת מלוה. צ"ע לקמן ס"ב ב' ד"ה הרי שטוה ועי' בשעה"מ פ"ה מאישות הלכה ט"ו ד"ה כ' הרא"ש עלה כ"א ע"ד:

דף מז ע"ב גמ' ד"ת מעות קונות. עי' בע"ז דף ע"א א' תד"ה פרדשני: שם גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך. וא"ת יתקנו שיהא חייב באחריות. עי' בזה ת' חות יאיר סי' כ"ד ולהלן: שם שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה. עי' סי' קנ"ה סעיף ה' בהגה"ה ור"ל דעליה דוקא עי' בב"י שם וע"ש בגליון ש"ע שלי:

דף מח ע"א גמ' כגון שיחד לו כלי להלואתו. עי' פ' שבועת העדות ל"ג ב' תד"ה ונאמר: שם משום דמחסרא משיכה. עיין בקצות החושן סי' ע"ב סק"ב: שם רש"י ד"ה קאי באבל. כגון אם קדם בו את האשה. עי' בב"ש סי' כ"ח סק"ג ובמל"מ פ"ה מאישות הלכה ז':

דף מט ע"א גמ' יש בהם משום מחוסרי אמנה. עי' בכורות סוף די"ג ובל אדע למה השמיטו הרמב"ם: שם תד"ה אלא. והא דאמר פ' האומנין. עי' ש"ך סי' ש"כ סק"ב: ע"ב כגון שהיתה עלייה של לוקח. עיין מהרי"ט ח"א סימן ס"ה ד"ה ועוד נראה ות"ב סי' פ"ג: שם מתני' שתות למקח. עיין ת' מנחם עזריה סי' מ"ז: שם רש"י ד"ה מושכרת. דכיון דקיבל השכר נקנה המקום. עי' רש"י לקמן דף ק"ב א' ד"ה בחצר דמשכיר ובש"ך סי' שי"ג:

דף נא ע"א גמ' אי יהיבנא ליה חמשא ופלגא הוי מחילה. סי' רכ"ז סעיף ז' בהגה"ה: ע"ב רש"י ד"ה שאין בו. והרי יש בו מקח טעות. עי' סמ"ע סי' רכ"ז ס"ק ל"ח:

דף נג ע"א תד"ה ועולה. בטילים ברוב ביבש ובלח. צ"ע דהא כל הני רק במינו בעי באחד ומאה או באחד ומאתים וא"כ גם בלח הא מב"מ מה"ת בטל ברובא. ועי' פ"מ בפתיחה להל' תערובת ח"ב פ"א ד"ה והנה ראיתי: שם תד"ה ליהדר. ומקרי בהכי אין לו מתירין. עי' ש"ך יו"ד סי' ק"ב סק"א ובפ"ת שם:

דף נד ע"ב רש"י ד"ה ה"ג. וגבי מעילה לא כתיב ויסף. ברמב"ם פ"א ממעילה ה"ה כתב דבמעילה משלם חומש על חומש:

דף נה ע"א מתני' חמש פרוטות הן. עי' ט"ז יו"ד סי' קל"ג ס"ק ו': ע"ב גמ' הא מני ר' מאיר היא. עי' תוי"ט פ"ד מ"ח כאן:

דף נז ע"ב תד"ה והאי. תימה דבפ' קמא. בנימוקי' מיושב זה:

דף נח ע"א גמ' אין נותנין לו שכר שבת. עי' בב"י א"ח סי' תקפ"ה ד"ה ולא ידעתי: ע"ב וזה לא ניתן לשיעור. ולקי עליו. מרדכי פרק זה סי' ש"ו ובחדושי אנשי שם גם בב"י חו"מ ססי' א' תמהו דהא לשאב"מ הוא ועמ"ש ע"ז בגליון ש"ע חו"מ בסי' רכ"ח:

דף סא ע"א גמ' למה לי דכתב רחמנא לאו ברבית. עי' ש"ע חו"מ סי' רכ"ז ס"ו ובתוס' כאן ד"ה אמרי: שם לאו באונאה. עי' מהרי"ט ח"ב חלק יו"ד סי' ל"ט: שם רש"י ד"ה שכן אין דרך. שצריכין לחפץ וקונין ביותר. עי' טור חו"מ סי' רכ"ז, בדין בעה"ב שמוכר כליו אין בו אונאה מה שהביא בשם הרמ"ה. ועי' ריטב"א קדושין דף ח' ע"א: שם תד"ה אם גבי כתי עדי חומש. עי' ס' שעה"מ פ"ג מאישות קרוב לסוף ה"ג ריש דף ה': שם תד"ה אמרי. והא אין מזהירין מן הדין. עי' מהרש"א בס' גופי הלכות סי' ו' ומ"ש עליו בשעה"מ פ"א מחמץ סוף עלה נ"ד: בא"ד וי"ל דגזל לאו הניתק לעשה. עי' תמורה דף ד' ב' תד"ה כהנים דלרש"י משמע דכהנים לוקים על כל לאו שבל"ע: שם תד"ה לעבור. משום דניתק לעשה. עיין מכות י"ד ב' תד"ה כל: בא"ד כי מוקמינן אכובש שכר שכיר. עי' תוס' זבחים קי"ד סוף ד"ה אלמא ותוס' חולין דף פ' סוף ע"ב ד"ה הנח ובשעה"מ פ"א מחמץ ומצה עלה כ"ב ע"ג ועלה כ"ד דף א' ע"א ד"ה ובהיותי נבוך כו' וד"ה והנה מ"ה. ות' מוצל מאש סי' כ' דף י"ד סוף ע"ד אף דגם אעושק ש"ש לא לקי מ"מ עשה שבו לא ניתק אליו כ"א לאו דלא תעשוק א"כ דעשיו הוי ב' לאוי כמו לא יחלוף ולא ימיר דגם בנל"ע לקי כמ"ש בתוס' מכות ט"ו ד"ה תניא הכא למקדש. א"כ ביומו תתן שכרו הוה לאו שקדמו עשה מכות ט"ו וס"ל דהלכה כר' יוחנן בפסחים צ"ה בד"ה לא תותירו: ע"ב רש"י ד"ה עד כאן. אם תובעו בחייו. עי' ט"ז חו"מ ריש סי' ט' וביו"ד ס"ק ג':

דף סב ע"א גמ' מוטב שיעתו שניהם. עי' בכ"מ פ"ה ה"ה מיסה"ת פלוגתא דר"י ור"ל ביהרוגו וא"ת מיתה כשבע כ"ב. והכא כיהרוגו דמי וק' לר"י לשיטתיה ועי' סדר המשנה שם אות ג': שם חייך קודמין לחיי חבירך. עי' עקידה שער כ"ב עלה מ"ה ד"א ע"א: שם וכשיא בעמך לא אחר. עי' בט"ז יו"ד סי' ר"מ סקי"ז: שם מכלל דתנא קמא סבר. עי' ס' מעין החכמה על מצות בסדר א"ת ב"ש עלה י"ח ע"ב אות מ"ם: שם או קסבר שטר העומד לגבות כגבוי דמי. עי' במל"מ פ"ד ממלוה ולוה הלכה ו' ד"ה ומ"ש רבינו בסוף הדבור: שם רש"י ד"ה משכנתא. ואוכל את הפירות. עי' ת' מהר"ש הלוי חיו"ד סי' י"ב: ע"ב רש"י ד"ה ובדיניהו אין מחזירין. שהכרמים לוקין. עי' רש"י לקמן ס"ד ע"ב ובתוס' שם ד"ה ולא ישכור דף ס"ג ע"א: שם תד"ה הרי. כדאמרינן בהזהב. עי' שם בגליון התוס':

דף סג ע"א תד"ה כשמשך ומשיכה דהכא לא הויא. עיין ת' למח נדק פ"ק. עיין שעה"מ פ"ה מאישות הט"ו עלה כ"א ע"ד ד"ה ומתוך האמור:

דף סד ע"ב תד"ה ולא ליהא שאינו מלוה מעותיו. עי' בב"י סי' קע"ב ועלה קל"ג סוף ע"ד ד"ה כתב השיעור. ומובא בהגהת ש"ע שם סעיף ג': בא"ד דכשמלוה על הבית. עי' בס' חות דעת סי' קע"ב ס"ק כ': בא"ד ולפי שהתורה התירה בהדיא. עי' בט"ז יו"ד סי' קי"ז סק"א ובמל"מ פ"ג מעבדים ס"ג בד"ה וכופהו ובכ"מ פ"ג ממלכים ה"ו ובהר"ן פסחים ריש פ' מקום שנהגו ובתוס' לקמן דף עב ע"ב ד"ה תשיך ובפסחים פ' כל שעה דף כ"ג אי הכי (דלהכא אתיא להיתר הנאה) אפי' לכתחלה נמי ובס' שעה"מ מיסודי תורה עלה ב' דף א' ע"א. ועי' בגליון ש"ע שלי יו"ד שם:

דף סה ע"ב מתני' מכר לו את שדהו. עי' בב"י יו"ד סי' קע"ג עלה קל"ה ע"ג סוף ד"ה וכל זה לדעת:

דף סו ע"א גמ' כיון דלוקח בעי לאתנויי. עי' תוס' פ' מי שאחזו ע"ה א' ד"ה לאפוקי ומ"ש עליו בשעה"מ פ"ו מאישות עלה ל' ע"ד ד"ה ודע: שם כמאן דאל"ל מדעתיה אתמר. עי' ת' בן לב ספר ד' תשובה האחרונה: שם תד"ה ומניומי. והתם קנו מיניה היינו קנין סודר. עי' ש"ך חו"מ סי' מ"ב ס"ק י"א. עי' ב"י חו"מ סי' ר"ז עלה י"א ריש ע"ג: בא"ד כיון שמבייש את חבירו. אע"ג דלפעמים לא הוי הבושת כ"כ ב"ש סי' נ' רס"ק י"ד ולחלוק בין אם אוכיר אשלם אלפא זוזי (ועיין ס' עצי ארזים סי' נ' שם) דשם הוי גוזמא רחוק מהדעת ת' מהרי"ק בב"י סי' נ' בא"ה וקנס בנישואי' הוי אסמכתא. כד"מ שם אות ה': ע"ב גמ' מודינא דאי שמיט ואכיל. עי' ש"ך חו"מ סי' ס"ו ס"ק ס"ו:

דף סז ע"א תד"ה פירי. ודוקא בזביני כעין עובדא. עי' ת' פנים מאירות ח"ב סי' כ"ב ד"ה אך דבר זה ובדבור שאחריו מ"ש על דברי הרא"ש והמלחמות: ע"ב גמ' האי משכנתא באתרא דמסלקי. עיין דעת הטיטור בב"י רסי' קע"ב: שם גמ' אפי' דלא אגבהנהו בסיסני קנינהו. והאי דפ' הנזקין ריש ד' ס"א דבלתי וקוקרי לא קנה כיון דאין להם תוך בעלי חיים שאני. ס' מחנה אפרים הל' קנין חצר סי' יא:

דף סח ע"ב גמ' ואיסורא לאינשי לא הוי ספי. עי' מ"ש בגליון ש"ע חו"מ סי' לד סעי' י':

דף סט ע"א גמ' אלא שיטה איתמר. עיין בהר"ן פ"ק דסוכה עלה רל"ב ע"ב סי' תתקפ"ז ד"ה אמר אביי דספרא יש בין אמרו דבר אחד לבין כולהו סבירא להו: ע"ב גמ' ואמר רבא שרי ליה לאינש. עי' ת' בית יעקב סי' י"ז:

דף ע ע"א גמ' ואתי מריה יהיב סימנין. עי' בקצות סי' רנ"ט סק"ב ד"ה אמנם בעיקר: שם תד"ה מעות. דקעבר בלא תשיך. עי' באשר"י פרק זה סי' כ"ב במתני' אין מקבלין ל"ב ולע"ק בתוס' ע"ז כ"ו ב' ד"ה אני שונה: ע"ב תד"ה תשיך. כיון דאמר רחמנא דמלוה. עיין בגליון תוס' לעיל דף ס"ד ע"ב על הו' (בא"ד) ולפי:

דף עא ע"ב רש"י ד"ה קטן לית ליה ברא"י לתרום. עי' מהרש"א גיטין דף ס"ה ע"א על תוס' ד"ה ופדו: שם תד"ה מלאו. דאפילו לא היה המלוה חייב. עי' ת' בית יעקב סי' י"ז:

דף עב ע"א אית ליה זכיה מדרבנן. עי' כתובות י"א א' תוס' ד"ה מטבילין. ועי' טור יו"ד סי' רס"ח בשם בה"ג ובשו"ע חו"מ סי' רמ"ג סעיף ט"ז י"ז: שם ת"ר שטר שכתב בו רבית. עי' ת' מהר"ש הלוי חיו"ד סי' י"ד: שם גובה את הקרן ואינו גובה. עי' קצה"ח סי' ל"ח סק"א ד"ה ועיין: שם מוקדמין אמאי פסולין. עי' ש"ך סי' מ"ג ס"ק ט"ו ד"ה וראיתי: שם רש"י ד"ה שמא יגבה. דאיכא דלא מסיק. עי' ש"ך חו"מ סי' כ"ה ס"ק ה': שם תד"ה שטר בתוספתא דמכלתין המולא שטר. עי' בב"י יו"ד סי' קס"א ד"ה ודע:

דף עג ע"ב תד"ה השתא בפרק האומר מקלי. וע"ש בתוס' בארוכה: בא"ד דמה שיתר על הטוב. עי' ש"ך חו"מ סי' רי"א סק"ה:

דף עה ע"ב גמ' ואומרין אילו היה יודע. עיין בט"ז יו"ד רס"י ק"ס:

דף עח ע"א מתני' השוכר את החמור להוליכו. עי' מהר"ש הלוי בתשו' סי' י"ח: שם תד"ה אפילו שלא הם להאריך. עי' ת' מהר"ש הלוי סי' י"ז:

דף עט ע"א גמ' השוכר את החמור לרכוב. עיין ת' מהר"ש הלוי סי' י"ט:

דף פ ע"א תד"ה ואי. ואין נראה. עי' בקצה"ח סי' שס"ג: ע"ב מתני' כל האומנין. עיין ש"ך חו"מ סי' ע"ב סק"ט ד"ה עוד כתב הרמב"ן ובסי' ש"ו סק"ג: שם רש"י ד"ה קב לכתף. קב הוי תוספת. עיין ת' מהר"ש הלוי סי' כ': שם תד"ה דקא תפיס. דאיז מרוית במה שהלוה. עי' ש"ך חו"מ סי' ע"ב סק"ט ד"ה ומה שהקשו עוד וס"ק ל"ו:

דף פא ע"א גמ' ונאנסו בהליכה חייב. בהר"ן פ"ק דע"ז ובסוגיא שבגמ' (שם ט"ו א') כ' דלאו משום דהוה שואל אלא משום דקני עד הזמן שיסכים להחזירו ועי' שו"ע חו"מ סי' ר' סעיף י"א וסמ"ע כאן סי' קפ"ו ס"ק ב':

דף פב ע"ב רש"י ד"ה במלוה. להשתמש בו ולפסוק. עי' ש"ך סי' ע"ב ס"ק ד': שם תד"ה אימור. דהא מדמי מתניתין. עי' ש"ך סי' ע"ב סק"ט ד"ה ומה שהקשו כו' ועוד נראה כו': בא"ד אין מעותיו בידו השיב ש"ש. עי' תוס' לעיל דף פ' ע"ב ד"ה דקא תפיס ליה. ועי' ש"ך חו"מ סי' ע"ב ס"ק י"ז וס"ק ט' ד"ה ומה שהקשה וס"ק ל"ו:

דף פג ע"א מתני' רשב"ג אומר לא היה צריך. עי' סמ"ע סי' של"א סק"ד וסי' רי"ד ס"ק י"ב ובש"ע סוף סי' ט"ז וסמ"ע סי' שמ"ז ס"ק ב':

דף פד ע"ב גמ' לא פחות מתמני סרי. עי' כתובות ק"ג סוף ע"א שבת קנ"ב ב' ובעקידה שער ל"ב עלה ע"א ד"א ע"א:

דף פז ע"ב גמ' בכרם רעך ולא בכרם אחר. עי' ת' יד אלי' סי' נ':

דף צ ע"א תד"ה חסום. כיון שאין ישראל נשכר. עי' בכ"מ פ"י מכלאים ה"ג בשם הר"י קורקס. וע"ש מה שהקשה מרמב"ם פי"ו מא"ב. ועי' רמב"ם פי"ג משכירות ה"ג וצ"ע. ועי' מל"מ בהלכות שכירות שם:

דף צא ע"א גמ' לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. עי' תמורה דף ג' ע"ב רש"י ד"ה לא לקיי: שם רש"י ד"ה רבא אמר. ואע"ג דאי תבעה ליה. עי' ש"ך חו"מ סי' פ"ז ס"ק נ"ח: בא"ד אי תפיס לא מפקינן. עי' תומים וקצות רסי' כ"ח: ע"ב תד"ה הא. תימה מנלן למידק. עיין ת' דבר שמואל אבוהב סי' ר"ו:

דף צד ע"א מתני' מתנה ש"ח להיות פטור משבועה. עי' הגהת אשר"י כאן. ועי' ת' שבות יעקב ח"ג

ח"ג סי' י"ט דיי"ל ש"ח שספר עצמו משבועה ל"ל למתני דפשיטא דל"ש ביה מתנה עמש"כ דלא נעשה שומר כלל. ועי' ת' מולא מאה סי' ל"ב ר"ל בהתנה אחר שנעשה שומר עדיף דרך במתנה בשעה שנעשה שומר מ' מעמש"כ ועיין תוס' פ' אע"פ כ"ז: שם גמ' וכל המתנה על מה שכתוב. עי' סמ"ע סי' ק"ב ס"ק ט"ו ובתומים סי' כ"ו ס"ק ד' ת' מולא מאה סי' ל"א ת' מהרד"ך בית פ' בע"מ שלא תזקק ליבום: ע"ב גמ' אבידה שקרובה לפשיעה. עיין בס' מעין החכמה בסדר א"ת ב"ש אות ו' ד"ה וכי יתן: שם משמע שניהם כאחד. עי' ט"ז יו"ד סי' רכ"ח ס"ק מ"ט ומ"ש עליו בת' ח"ג ס"ד (עלה י' סע"ב וע"ג):

דף צה ע"א גמ' תנן השואל הפרה. עי' זבחים כ"ד ב' תד"ה במקרא: ע"ב גמ' אביי סבר לה כר' יאשיה. עי' בתשו' בן לב ספר ג' סי' ס"ח כדף לד ע"ד וכדף לה ע"א:

דף צו ע"א גמ' מי אמרינן זיל בתר שואל. עיין קדושין ז' ע"ב שתי בנותיך: שם כולו שואל בעינן. עי' בהר"ן ס"פ שבועת הפקדון: שם תד"ה שאל. דמה כח יש לאשה להשאיל. ואי בעברה והשאילה י"ל הוי השואל גזלן ומייב באונסים גם בהשאילה היא עצמה עם הפרה ת' בית יעקב סי' ס"ה: בא"ד שאל מן האיש נכסי מלוג. ואי דהבעל א"י להשאיל. עי' ס' בית יעקב סי' ס"ה: ע"ב גמ' איסורא לא ניחא ליה דליקני. עי' קדושין י"ז ב' ובגליון שם. בת' מולא מאה סי' כ"ח נסתפק באחים שחלקו ולקח א' בחלקו נכסי הקדש אם מעל. וכן בקנה קרקע ובו פירות עומדים לתלוש ויש בן המיצר אי מעל בן המיצר או הב"ד שתקנו שיהיה הלוקח שליח בן המיצר. וע"ש במ"ש שהמוכר לא מעל אם נזכר אחר שמכר ומדמהו לנזכר בעה"ב שליח מעל ודמיונו תמוה: שם מתני שאלה חצי יום. עי' ס' שב שמעתתא ש"ב פרק ו' ז':

דף צז ע"א תד"ה ומתה. וי"ל משום דבזה טעו. עי' מהרי"ט ח"א ס"ל: שם תד"ה שאלה עושה עצמו ברצון מסופק. עי' ש"ך סי' ע"ב ס"ק נ"ג:

דף צט ע"א גמ' בקע בו קנאו. עי' ש"ך חו"מ סי' ל"ט ס"ק מ"ט: שם ופליגא דר' אמי. עי' ס' מרובה ע"ט א' בתוס' סוף ד"ה תקנו משיכה: שם כשם שתקנו משיכה. בחו"מ סי' ש"ו סעיף ב': שם תד"ה וחכרו. מעל לפי כולה. עי' תוי"ט פ"ה ממעילה מ"ד ד"ה נתנה לחבירו: ע"ב רש"י ד"ה מאי עבידתיה. ומאי חזקה בלא משיכה. עי' בב"ק דף ע"ט ריש ע"ב ועי' שו"ע חו"מ סי' קנ"ג ס"ט:

דף ק ע"א גמ' אמר רב בשומא דמי. עי' ש"ך חו"מ סי' פ"ח ס"ק ט"ז ד"ה ועוד קשה לי לשיטת הרא"ש וסי' נ"ה ס"ק ט"ו: שם תד"ה הא. והאיכא תרי חזקה. עי' ס' שב שמעתתא ש"ב פ"ז: ע"ב גמ' ודקטעה לידה כדרכה. עי' ט"ז סי' רכ"ג שתמה על סמ"ע שם סק"ג:

דף קב ע"א רש"י ד"ה כחצר דמשכיר שלא. עיין רש"י לעיל דף מ"ט ב' ד"ה מושכרת ביד מוכר: ע"ב גמ' קרקע בחזקת בעלים קיימת. עי' בב"י חו"מ סי' מ"ו אות ל"ו ד"ה כ' הריטב"א ואות ל"ט ד"ה כ' רשב"א וקצות ס"ק כ': שם אי בתוך זמנו תנינא. ק' להגש"ע סי' ע"ח ס"ד ועי' תומים שם ס"ק י"א:

דף קג ע"א גמ' אי דאמר ליה בית סתם. עי' ע"ז ס"ג א' הא דא"ל התכבלי בטלה סתם. אך עיין תד"ה כגון ועי' הגהת שו"ע סס"י ר"מ ובגליון שם: שם רש"י ד"ה אי דאמר. מזלו גרם. עי' ערכין דף כ' סוף ע"ב ברש"י ובתד"ה אע"פ שחלטו: שם תד"ה פרדיסי. דדוקא קרקע שאין יכול. עי' בתוס' ב"ב שם ובס' קצות סמ"ב סק"ב וסי' מ"ו ס"ק כ':

דף קט ע"א גמ' התם זביני מעליא הוא. עי' ת' מהר"ם די בוטין ס"ג ד"ה ומעתה:

דף קי ע"א גמ' יתומים אומרים אנו השבחנו. עי' בכורות נ"ב א' ד"ה והאמר שמואל: שם רש"י ד"ה והא קיי"ל כרב נחמן בדיני. עי' ש"ך חו"מ סי' ס"ו ס"ק קכ"ב ומ"ש עליו ת' בית יעקב סי' י"א: ע"ב גמ' קולן ואינו נותן דמים. עי' בהגהת ע"ז חו"מ סי' ק"ד סעיף ט': שם רש"י ד"ה ממשמע. וכל לינה שבמקרא. עי' ת' גינת ורדים ח"ב בח' יו"ד כלל ת' ס"ב וס"ג בלינת מת אי ג"כ אינו עובר בלא תלין עד הבקר או דעובר מיד תחלת הלילה:

דף קיב ע"א גמ' מ"ל אתך לדעתך. עי' סמ"ע סי' ע"ג ס"ק י"ט ות' עבה"ג סי' ז': שם תד"ה תוזר. דהא בהא תליא. עי' ש"ך חו"מ סי' קכ"ו סס"ק ל"ח: בא"ד ואפילו לא פטרו לגמרי. עי' ריש פ' הכותב רש"י ד"ה קנו מידו מאי: בא"ד שלא חזר בו שולחני. עי' בב"ש סי' כ"ו ס"ק ב':

דף קיג ע"א גמ' ולעולם לא פרע ליה. עי' תומים סי' ע"ח ס"ק ג':

דף קטו ע"א גמ' רבי שמעון אומר. עי' תוי"ט פ"ב דיבמות מ"ה ד"ה ומן כו':

דף קטז ע"א גמ' א"ל זיל אהדריה. עי' תמורה ו' א' תד"ה שאני: שם רש"י ד"ה אפילו מיתמי. עדים שהיו שלהן. עי' מהרי"ט ח"א סי' ע' עלה ד' סוף ע"ג וע"ד וסי' ל"ט עלה כ"ב ע"ד ד"ה ועדיין וכסי' ע"ב:

הגהות על הרא"ש

פרק א סי' ג ד"ה ומדברי. והביא רבינו מאיר. עי' מהרי"ט ח"ב חלק אה"ע סכ"ז ד"ה ואם עי' ש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק ק"ט: בא"ד ויש מקשין הכל. בת' עבוד"י יג סי' ק' הוכיח כתי' הרא"ש דאל"כ הו"ל בפ' שבועת העדות לב כ' הכל מודים בטוען חמשין ידענא ותמשין לא ידענא וע"א א"ל ידענא שא"א חייב כ"א חמשין והשביע הלוה שיבואו ויעיד וכשלא העיד הפסיד ממון להלוה וע"כ צ"ל דגם אילו העיד לא היה פוטר להלוה כיון דא"י לשבע ממונא איחייב ליה וכתירוץ הרא"ש כאן: בא"ד ונתחייב לו הראשון ממון. עי' במל"מ פ"ה משאלה ופקדון הלכה ו' ד"ס ועוד נראה דע"כ: סי' יג כללא דמילתא לטענת כרי. ק"ק מלקמן בפ' השואל סי' ל"ד ע"ש באשר"י מהריב"ל ח"א כלל ג' דף כ"ב ע"א. ועי' בהרא"ש פ"ב דכתובות סי' י"ג ומבואר דגם באידך טוען ברי כמו התם דמסתמא גם הלוה טען ברי דאנוסין היו וק"ל הכא בתפס אחד לפנינו דשקלי' וערי' רק אודויי אודו אבל תפיסה עצמה ל"מ והא טוען ברי אני מצאתי: סי' כא ד"ה וטלית. ואע"ג דפירות מכחו. עי' בתוס' קדושין דף כ"ו ריש ע"א: סי' כד ד"ה לקנות. לקנות ואת הכלים שעליה. עי' בקצה"ח סי' ר"ב ס"ק י"ג: סי' לב בסופו. מוחזק מספק תחילה. עי' בהרא"ש פ' חזקת סי' ס' גבי בעיא החזיק במיצר: סי' לח א"ל אין יפה ויפה כיון שיש טעם. עי' ש"ך סי' קט"ו ס"ק כ"ח: סי' לט ד"ה תניא. כאילו קנאו מוכר ומכרו ללוקח. עי' ש"ך סי' ק"ד ס"ק ט"ו: פרק ב ולא אמרי' הכא כיון דאיכא גיטא מעיזה דזהו רק חשש דרבנן. ועי' פרי מגדים יו"ד כלל טביעת עין וסימנים:

פרק ג סי' ו איהו לא מסימן לי בשבועה. עי' פ"א באשר"י סי' ג' למה אין שומר השני שוסר את הראשון מדין עד מסייע:

פרק ה סי' א עבדים ושטרות ליכא למעוטי דלא שייך. ותמיה לי מלתא דאטו בעבד ל"ש שמלוה לו עבד א' שיחזיר לו אחר זמן שנים וכן בשטר בתי' יו"ד רסי' קס"א: סי' יז דאחזוק אינשי ברשיעי לא מחזקינן. הה"מ בפ"א מאיסות דין ד' גבי חזקה דא"א עושה בעילתו בעילת זנות. כתב בזה"ל ואם לא היו ספנויה שאינה מופקרת באיסור מן התורה לא היו סומכין על חזקה זו דאסורא דרבנן כולי אינשי לא זהירי ביה ע"כ ולא משמע כן מדברי הגהת ש"ע אה"ע סי' מ"ה ממ"ש כגון שלא בשבת בשבת ע"ש עי' טור חו"מ סי' ס"א אות י"ג ובב"י חו"מ סי' מ"ו אות ל"ו סוף ד"ה כ' הריטב"א: סי' כז ודוקא היכא דבתחלת הקנין פסקו. עי' בהרא"ש פ' הספינה סי' ד' שכ' דמ"מ לטובת המוכר הוי תנאי ועי' מל"מ פ"ו ממכירה דין ס"ו וסמ"ע רמ"א ס"ק כ"ב: סי' לד מ"מ כיון שכתב שכום השנים. עי' ת' בן לב ספר שני סי' מ"ב בעלה כ"א ע"ג תמה על לשון הרא"ש: סי' נז ואפילו במקום עבירה. עי' ר"ן נדרים דף ל' ע"ב ד"ה ואיכא למידק:

פרק ו סי' ח בסופו. תיקו. עי' בהרא"ש פ' מי שמת סי' כ"ג ועי' ת' מהרי"ט חלק ב' דף פ"ד ע"א ס"ב:

פרק ח סי' לד ולא חשיב משאיל מוחזק. עי' תוס' נדה דף נ"ח ע"א ד"ה ולענין דינא: בא"ד (בסופו) אזלינן בת"ר מאן דתפיס. עי' מ"ש הרא"ש לעיל בפרק קמא סי' י"ג דכל התופס מספק מוציאין ממנו אף במטלטלין עי' קצות סי' מ"ב ס"ק ב' עי' ש"ך סי' ש"ב ס"ק י"ד:

פרק ט סי' כד ועל לוקח לשכיא ראיה. עי' בהגהת ע"ז חו"מ סי' ק"ד סעיף ט': סי' לג ואם מתו לא יטע אחר. בת' בן לב ספר ב' סי' מ"א עלה כ' ריש ע"ג תמה ע"ז איך אפשר דזהו דלא מצי בעל הקרקע לומר לו עקור אילנך אלא יש לו זכות עד שימות יהיה גרוע משכירות דסובר הרא"ש בתשו' דאית ביה דינא דב"מ או משכנתא דכ' הרא"ש בפ' איזהו נשך סי' ל"ו דאית ליה דינא דב"מ. גם הביא ת' רא"ש דסותר לראשונה בדין שכירות ומכן הש"י בפ' בדק הבית כתב נכון ע"ז: סליק

חדושים והגהות

מהגאון וכו' מוהר"ר ברוך פרענקיל תאומים זצ"ל.

דף ז ע"ב גמ' [משום] דחיישינן. יעויין לקמן דף כ ע"א:

דף ח ע"א אמר רבא. באסיפת זקנים מביא שיש גירסא אמר רבה:

דף י ע"א המגביה מציאה לחבירו כו'. יעויין תוס' ע"ז דף סב ע"א ד"ה לקוט לי ירק: שם פועל יכול לחזור. יעויין לקמן דף מח ע"א תד"ה והא: תד"ה ר"נ כו' לא הגביה לקנות כו'. יעויין תוס' ב"ב דף נד ע"א ד"ה אדעתא: ע"ב גמ' אלא מעתה כו'. יעויין לקמן דף נו ע"א אבל עבד ובאסיפת זקנים שם:

דף יא ע"ב ומקומו מושכר. יעויין תוס' ב"ב דף נא ע"ב ד"ה במתנה קנתה: בתוס' (סד"ה בע"א) כדמוכח בירושלמי כו'. כ"ב פ"ג דמעשרות הלכה א ויעויין בפ"ה ממס' מע"ש הלכה ג':

דף יב ע"א גמ' ולא גרעה. יעויין תוס' גיטין דף כא ע"א ד"ה אטו: במשנה בנו ובתו הקטנים. יעויין לקמן דף נב ע"א: ע"ב גמ' כשחייב מודה. יעויין לקמן דף יז ע"א:

דף יג ע"א לפרעון ולקנוניא. יעויין תוס' כתובות דף מט ע"ב ד"ה הוא: שם דאמר שמואל אומר כו'. יעויין תוס' ב"ק דף לה ע"א ד"ה תמשה ובתוס' כתובות דף נא ע"ב ד"ה וגט: רש"י ד"ה בשטרי הקנאה. בין ילוה בין לא ילוה כו'. יעויין כתובות דף יט ע"ב ברש"י ד"ה עדים ולקמן דף טז ע"ב רש"י ד"ה שטר הקנאה: שם ד"ה לפרעון ולקנוניא כו' שלא באחריות כו'. יעויין דף כ ע"א תוס' סד"ה ש"מ:

דף יא ע"א גמ' אחריות ט"ס. יעויין לקמן דף סה ע"ב בסופו ברש"י: שם תרעומת. יעויין תוס' ב"ב דף מג ע"א ד"ה מפני: תד"ה שעבוד כו' ואפי' ממשעבדי כו'. יעויין בע"ב ברש"י ד"ה מאי לאו: שם ד"ה עד. דאפי' [אית ליה] זוזי כו'. יעויין תוס' כתובות דף לב ע"א ד"ה אי פיקח וברא"ש שם:

דף טו ע"א גמ' שכך כותב. יעויין תוס' גיטין דף נ ע"ב ד"ה לפי: תר"ה כגון. דבר שהוא בעין כו'. יעויין באסיפת זקנים שכ' בשם תוס' שאנן בזה"ל דה"מ כשמקנה דבר הידוע אז מקנה בעין יפה כו': ע"ב גמ' והא מעשים. יעויין תוס' ב"ב דף מב ע"ב ד"ה שבח: שם ניחא ליה כו'. יעויין תוס' קדושין דף סג ע"א ד"ה כגון: תוס' סד"ה דמית. או גוסס. יעויין קדושין דף עח ע"ב תד"ה ל"צ:

דף טז ע"א גמ' מה שאירש. יעויין רש"י ותוס' בכתובות דף נא ע"ב: ע"ב מעכשיו. יעויין תוס' קדושין דף סג ע"א ד"ה כגון: שם דתניא. יעויין ערכין דף כ ע"ב אר"י אמר רב ה"מ ר"מ: רש"י ד"ה כל מעשה ב"ד. שהרי אין מקיימין את השטר כו'. כ"ב לקמן דף כ ע"ב לוה לא מקיים שטריה:

דף יח ע"א תד"ה הא כו' ומדקתני ונמלך משמע כו'. יעויין לקמן די"ט ע"ב תד"ה והא: ע"ב תד"ה חיישינן כו'. יעויין תוס' גיטין דף כד ע"ב ד"ה בעדי מסירה: שם ד"ה נפק כו' ותו דבעל לא מקיים גיטא. כדלקמן דף כ ע"ב לוה לא מקיים שטריה וכן הוא בתוס' מס' גיטין:

דף יט ע"א תד"ה אי כו' אלא בסימן מובהק. יעויין תוס' יבמות דף קטו ע"ב ד"ה וקאמרי: ע"ב גמ' דלמא כתבה. יעויין תוס' גיטין דף ג ע"ב ד"ה כתב:

דף כ ע"א ש"מ כו'. יעויין תוס' כתובות דף יט ע"א ד"ה כגון: שם לשתי כתובות. יעויין לעיל דף ז ע"ב ויעויין כתובות דף פט ע"א: ע"ב תד"ה איסורא. וא"ת כו'. יעויין תוס' סנהדרין דף ג ע"ב ד"ה ד"מ ותוס' ב"ק דף כז ע"ב ד"ה קמ"ל: שם שמא במקום נקב כו'. חולין דף יא ע"ב יעויין בכורות דף כ ע"ב תד"ה חלב: תד"ה מנא. ול"ת לשאלה כו'. יעויין לקמן דף כז ע"ב:

דף כא ע"ב גמ' לא הוי יאוש. יעויין תוס' סוכה דף ל ע"ב ד"ה כי ויעויין תוס' ב"ק דף סח ע"ב ד"ה מה: שם כאיסורא. יעויין תוס' ב"ק דף סו ע"א ד"ה ה"נ:

דף כב ע"ב מקום לא הוי סימן. יעויין לקמן דף כה ע"א:

דף כד ע"ב פירות בכלי. יעויין תוס' יבמות דף קכ ע"ב ד"ה כליו:

דף כה ע"א ש"מ מנין. יעויין לעיל דף כד ע"א תד"ה אבל: שם מקום הוי סימן. לעיל דף כב ע"ב:

דף כו ע"ב ואמר רבא. הרבה מקדמונים גרסי כאן רבה:

דף כז ע"א תד"ה לגיזת כו' וי"ל דאצטריך כו'. בחידושי ריטב"א אי' בשם תוס' בסגנון אחר יעויין שם: ע"ב גמ' דחיישינן לשאלה. יעויין לעיל דף כ ע"ב תד"ה מנא: שם דתניא כו'. ליתא ברמב"ם: שם והכא בשומא סימן מובהק. יעויין תוס' יבמות דף קטו ע"ב ד"ה וקאמרי ולעיל יט ע"א ד"ה אי:

דף ל ע"ב בתוס' (ד"ה בע"א) דעשה דמצורע הוי דתי לאו ועשה כו'. יעו"ש בגמ' ובתוס' זבחים דף לג ע"ב ד"ה לענין ובתוס' נזיר דף נח ע"ב סד"ה הרי"ף:

דף לא ע"ב גמ' השב תשיב. יעויין תמורה דף ו' ע"א תד"ה שאני:

דף לב ע"א אל תחזיר כו'. יעויין תוס' קדושין דף לב ע"א ד"ה רב יהודה ולקמן דף לג ע"א ד"ה אבדתו: שם לכתוב רחמנא. יעויין לעיל דף לא ע"א: ע"ב אלא אי אמרת דאורייתא. יעויין תוס' פסחים דף כב ע"ב ד"ה ואבר:

דף לג ע"א תד"ה אבידתו כו' ואבידת רבו. בתוס' קדושין איתא ואבידת חבירו:

דף לד ע"ב תד"ה ותזר כו' הוי כמו לאחר גמר דין. יעויין לקמן דף עד ע"א תד"ה הכא:

דף לה ע"ב במשנה כיצד כו'. יעויין ברש"י לקמן דף מב ע"ב ד"ה ומשלם בקרא:

דף לו ע"ב רש"י ד"ה אמר רב ספרא כו' תהא מונח בידו כו'. יעויין תוס' ב"ק דף קג ע"א ד"ה אבל:

דף מא ע"א גמ' צריכה חסרון. יעויין תוס' ב"ק דף כ ע"ב ד"ה נתנה: שם שליחות יד א"צ חסרון. יעויין תוס' חגיגה דף יא ע"א ד"ה בנזכר: שם הא שקלינהו. יעויין תוס' לעיל דף ו ע"א ד"ה שבועה: ע"ב ותיתי משואל. יעויין סנהדרין דף עב ע"א:

דף מג ע"ב רש"י ד"ה א"נ. כר"ע דאמר לעיל. דף מ ע"ב:

דף מד ע"א גמ' שאני הכא. יעויין לעיל דף מא ע"א תד"ה שנטלה ע"מ: ע"ב תד"ה וטבעה. אע"ג כו'. יעויין תוס' (סנהדרין) [סוכה] דף מ ע"ב [ודף מא ע"א] וקדושין דף (ג) [נג ע"ב]:

דף מו ע"ב גמ' מילתא דלא שכיח. יעויין תוס' לקמן דף סב ע"ב ד"ה הרי: תד"ה יש דמים כו'. יעויין קדושין מז:

דף מז ע"א תוס' ד"ה קונים כו' נתינת תרומה דחטה אחת כו'. יעויין שבת דף כה ע"ב תד"ה תתן: ע"ב גמ' א"ר יותנן. יעויין לעיל דף מג ע"א תד"ה מאי:

דף מח ע"א רש"י ד"ה קאי באבל כו' כגון אם קידש כו'. יעויין יבמות דף ל ע"א (ד"ה אי מקדש) [תד"ה אזיל] ובתוס' לעיל דף מג ע"א ד"ה מאי ובאסיפת זקנים שם מ"ש בשם הרמב"ן: תד"ה תשומת. וא"ת בפ' נערה כו'. יעויין תוס' שם ושבועות דף לה ע"א ד"ה אנסת: ע"ב גמ' כנגד ערבונו. יעויין לקמן דף סו ע"א תד"ה [ומכיומי]:

דף נג ע"א רש"י ד"ה ועולין בא' ומאה כו' ולא בעי א' ומאה כו'. יעויין תשו' הרשב"א סי' רעב: תד"ה ליהדר כו' ומקרי בהכי אין לו מתירין. יעויין תוס' ע"ז דף עג ע"ב ד"ה טבל ובנדרים דף נח ע"א [ועי' בהגר"א יו"ד סי' קב ס"ק ח']: ע"ב גמ' רב אמי כו'. יעויין ערכין דף כז ע"א תד"ה ר' יוסי כו':

דף נה ע"ב הא מני ר"מ. יעויין תוס' בכורות דף כ ע"א ד"ה ואבע"א [וביבמות קיט א' סד"ה מתוורתא ועי' רש"י לעיל נג א' ד"ה וניתי תאי. דמדאורייתא כ"א נאמן כו']:

דף נו ע"ב תר"ה יגאו כו' ולרבינו חיים כו'. יעויין תוס' ב"ב דף עו ע"ב ד"ה קני:

דף נז ע"א תד"ה אמר כו'. יעויין תוס' קדושין דף מב ע"ב ד"ה ה"ג: שם ותירץ ר"ת כו'. יעויין תוס' כתובות דף פח ד"ה אלמנה ותוס' ב"ק דף יד ע"ב ד"ה דבר ותוס' ב"ב דף סא ע"ב ד"ה ש"מ: ע"ב תד"ה רעהו כו' מרובה. דף סט ע"ב ודף עו ע"א ויעוי"ש בדף סג ע"א תד"ה רעהו ובדף סז ע"ב תד"ה אין:

דף סא ע"א תד"ה אלא. דאין אונאה לעבדים כו'. יעויין ברמב"ן על התורה פרשת בהר ע"פ וכי תמכרו וגו' שכ' דאזהרת לאו דאונאה הוא גם בקרקעות ולא אמעטו אלא מחזרת דמי אונאה וביטול מקח וכעין זה כ' באס"ז על ב"ב דף עז ע"ב ד"ה ואי אין הדמים ראיה בשם פליות רבינו יונה ואתיא לה מקרא: תד"ה לעבור כו' משום דניתק לעשה כו'. יעויין תוס' חולין דף פא ע"א ד"ה סנה למח"ז ובזבחים דף קיד ע"ב תד"ה אלמה ובמכות דף טו ע"א תד"ה תנינא: ע"ב גמ' רבא אמר כו'. יעויין דף סה ע"א רבא אמר כו':

דף סב ע"ב אינהו כו'. יעויין דף סד ע"ב [תד"ה ולא]:

[דף סג ע"א יש לו מוכר. יעוי' לקמן דף סד ע"ב] תד"ה הא: תד"ה נד כו' או ביד לוה כו'. יעויין לקמן דף סט ע"א תד"ה אמר: ע"ב תד"ה מ"ד. דפוסק על הגדים. דף עב:

דף סה ע"א גמ' טרשא דידי. יעויין לקמן דף עג ע"א תד"ה בחמרים:

דף סו ע"א דלוקח כו'. יעויין לקמן דף סז ע"ב תד"ה והלכתא:

דף סז ע"ב תד"ה האי · ולא דמי ליתומים כו'. פסחים דף לא ע"א:

דף סח ע"א תד"ה נותן. בין היה עוסק במלאכה כו'. לפי' מהרש"א נ"ל בין הוא עוסק כו' דקאי אהווה מה שעוסק עמה עסק השותפות:

דף ע ע"ב תד"ה ואי כו' וי"ל דהתם עיקר הבהמה כו'. יעויין בפסקי מהרא"י בסי' ק"ל:

דף עב ע"א תד"ה שטר כו' דאפי' יש עדים כו'. יעויין ברא"ש פ' זה בורר דין י':

דף עז ע"א גמ' פועל יכול לחזור. יעויין תוס' קדושין דף מח ע"ב בד"ה דכ"ע ולעיל דף סה ע"א תד"ה שכירות:

דף פ ע"ב במשנה טול את כו'. יעויין לעיל דף מט ע"א תד"ה [אלא]:

[דף פא ע"ב גמ' אם הכנים ברשות כו'. יעויין לעיל דף מט ע"א תד"ה] כל:

דף פב ע"א דלא כר"ע. יעויין תוס' ב"ק דף קג ע"ב ד"ה לעולם:

דף פז ע"ב א"ר ינאי. יעויין תוס' ע"ז דף נו ע"א ד"ה ואע"פ:

דף צ ע"א [ולר"י והא בעי תומה]. יעויין תוס' בכורות דף ט ע"ב ד"ה ותנן:

דף צא ע"א רבא אמר. יעויין תוס' כתובות דף לג ע"א ד"ה ועולא: רש"י ד"ה במנאפים כו' לחייבן מיתה כו'. יעויין תוס' יבמות דף כד ע"ב ד"ה אמר:

דף צג ע"ב גמ' וסופו באונס. יעויין לעיל דף עח ע"א תד"ה הותמה:

דף צו ע"א תד"ה ונשאל כו' וי"ל דהתם כו'. יעויין תוס' ב"ב דף נו ע"ב ד"ה ורבנן ובכורות דף מח ע"ב ד"ה דר"מ: ע"ב גמ' תיתי שכירות בבעלים. יעויין לקמן דף לח ע"ב תד"ה שאלה: תד"ה א"ר מאן כו' כדמוכח פ"ק דחגיגה כו'. יעו"ש בתוס' ד"ה בנזכר:

דף צז ע"א גמ' עבידתייהו. יעויין לעיל דף לד ע"א תד"ה פרה: ע"ב תד"ה ר"ה כו' וא"ת בית נוחלין כו'. יעויין מ"ש שם בתוספות ובכתובות דף יב:

דף צח ע"א תד"ה מתוך. ה"נ ה"ל למימר כו'. יעויין לעיל דף ה ע"א תד"ה שכנגדו:

דף צט ע"א תד"ה ותבירו כו' ול"ל דאיירי בקדוש כ"ש כו'. יעויין קדושין דף נה ע"א תד"ה אין מועל ובחידושי ריטב"א שם ובמנחות דף קא ע"א תד"ה אע"ג וב"ק דף כ ע"ב תד"ה נהנה: ע"ב תד"ה פרט כו' אפי' קרן כדמשמע כו'. יעויין תוס' גיטין דף מט ע"א ד"ה שור ודמעילה דף יט ע"א ד"ה אקשי ובתוס' ב"ק דף ז בד"ה שור:

דף קג ע"א גמ' נפל אזל ליה. יעויין לעיל דף עט ע"א תד"ה אם יש:

דף קה ע"ב תד"ה על כו' דטומאה בתיבורים כו'. יעויין תוס' נזיר דף מב ע"ב ד"ה בתבורי:

דף קי ע"ב גמ' סבר ר' תנינא. באלפסי [וברא"ש] הגירסא ר' חגא ובתוס' סוטה מובא סבר רב הונא:

דף קטז ע"א תוס' סד"ה והא כו' למ"ד בחזקת הבתים. דף לב ע"ב ויעויין תוס' ב"ב דף נב ע"ב ד"ה דברים: ע"ב גמ' לימא כו'. יעויין תוס' ב"ק דף מו ע"א ד"ה דאפילו:

הגהות על הרא"ש

פרק א סי' כד תפיסת ספק מיקרי תפיסה כו'. יעויין לקמן סי' לב: סי' לא פרק הזורק דף עז ולוסיל לה כו'. יעו"ש בגמ' [הגירסא] שלפנינו: סי' לב מוחזק מספק כו'. יעויין מ"ש לעיל סי' כד:

פרק ג סי' י ואי משום דהלכתא כר"נ כו'. יעויין תשובת בית יעקב סי' יא: סליק

בבא מציעא

דף ב בפרש"י בד"ה ראיתיה קודם שהגבהת אותה עכ"ל כן הוא בפרש"י שלפנינו והוא מגומגם לפום סברא דהשתא דבראייה בעלמא קני מה מועיל שראה אותה קודם הגבהת חבירו אם לא יאמר שראה אותה קודם ראיית חבירו וכ"ל להגיה ראיתיה קודם שהגבהתי אותה עכ"ל ורצונו דע"כ היה שם הגבהה מדקתני שנים אוחזין ומדקאמר דסד"א דראייה בעלמא קני צ"ל שהוא אומר שראה אותה קודם שהגביה אותה ודו"ק: **בד"ה** במקח וממכר כו' אבל זה אומר אני ארגתיה כו' עכ"ל מדמה לה למנה שלישי דלקמן אבל התוס' מחלקין דבארגתיה אע"ג דאחד מהן בודאי טוען שקר מ"מ פשיטא דיחלוקו בשבועה כיון דהחלוקה יכולה להיות אמת דתרווייהו היא ועיין במהרש"ל ודו"ק: **תוס'** בד"ה ויחלוקו תימה דמ"ש כו' פירש שבלא טענותיהם יש ספק כו' עכ"ל אבל לפרש"י דמפרש לקמן דררא דממונא חסרון ממון ליכא לפלוגי בין מנה שלישי דאמרינן בה מונח ובין ההיא דסומכוס דיחלוקו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ומה התם דאיכא כו' אין מועיל סברת דררא כו' אחרי שהוא בודאי של אחד מהן סברא כו' עכ"ל נראה מדבריהם דסברת דררא דממונא אינו מעלה ואינו מוריד לענין שבועה אלא בהך סברא שהוא בודאי של אחד מהם תליא מלתא ותלמודא דקאמר ולאו ק"ו הוא ומה התם דאיכא דררא כו' אהא דקאמר התם איכא למימר כולה למר כו' הכא דתרווייהו היא לכ"ש קסמיך ולא נקיט במלתיה סברת דררא דממונא אלא משום דהמתרץ היה מפליג בהא וק"ל:

דף ג ע"ב בתוס' בד"ה בכולה בעי כו' דהא מסיק לקמן דחשיד אממונא לא כו' עכ"ל פי' אפי' היכא דלא שייך למימר משתמיט ומש"ה הוצרכו לאתויי ראיה מנסכא דר' אבא דהיה בעינא ולא שייך משתמיט אבל מעד א' בעלמא דמחייב שבועה מדאורייתא אין ראיה דאיכא לאוקמא במשתמיט וק"ל: **בא"ד** מאחר דאין מעיז א"כ אמת הוא כו' יהא נאמן במגו דאי בעי כופר כו' עכ"ל ובלאו מגו משום דאינו מעיז לחוד אין להאמינו דהא ע"כ לא תלה הכתוב הדבר במעיז ואינו מעיז דכופר הכל פטר הכתוב אפי' בבנו דמעיז כמ"ש התוס' לעיל וק"ל: **בד"ה** אבל העדאת כו' דליכא למימר כ"כ כו' אימא כיון דחשיד כו' ואע"ג דאמרינן לקמן דלא אמרינן מגו דחשיד כו' מ"מ גם התנא כו' עכ"ל אבל מטעם דלא משתמיט כ"כ ואינו מעיז ליכא למפטריה אי לאו משום מגו דחשיד כו' כמ"ש לעיל ואשמועינן ר' חייא דלא אמרי' הכא מגו דחשיד כו' כיון דאיכא בכופר הכל אשתמוטי ואע"ג דבלאו אישתמוטי מסיק לקמן דלא אמרינן מגו דחשיד כו' הכא לא אמרי' ליה מק"ו אבל לעיל במלתיה דרבה לא ניחא להו למימר הכי ולקיים פרש"י דאין דרך האמורא לאשמעי' מלתא יתירא ודו"ק: **בד"ה** מה אם ירצה כו' לדבריו דר"מ קאמרי כדתנן בפ' אמרו לו כו' עכ"ל אחר העיון שם לא מצאתי שם במתני' ובסוגיא דהתם טפי מבסוגיא דשמעתין וכ"ל להגיה לדבריו דר"מ קאמר כדתנן בפ' אמרו לו דלאידך לישנא כו' עכ"ל ורצונם דסוגיא דשמעתין דמייתי לישנא קמא דהתם ומוקי ליה רבי חייא כר"מ ולא כאידך לישנא ורבי חייא ככ"ע משום דהך לישנא עיקר דהאי ומה אם ירצה לדבריו דר"מ קאמרי כדמשמע לישנא דאמרו לו דלאידך לישנא רבנן טעמייהו דנפשייהו קאמרי דבכה"ג אם אומר עכשיו מזיד הייתי פטרי ליה לא הל"ל אמרו לו ואין לפרש להאי לישנא ומה אם ירצה כו' משום מגו דהשתא הוי תשובה לק"ו דר"מ ושפיר קאמר אמרו לו דהא מגו במקום עדים כו' [א] אלא ע"כ לית לן לפרושי להוה

תפארת שמואל [א] ד"ה מה אם ירצה. אלא ע"כ לית לן לפרושי להוה לישנא. ודבריו דחוקים ודברי התוס' מבוארים בפשיטות וג"ל כדאיתא פרק אמרו לו וכוונתם להאיבעיא שם וק"ל:

חכמת שלמה

דף ב ע"א גמ' ואמרי לה כדי כו' נ"ב בעלמא רגיל רש"י לפרש שם חכם או פי' בחנם כמו בכדי כלומר שלא נזכר שם אמרו רק סתמא כנ"ל: **רש"י** בד"ה בזמן כו' מפרש דבהאי אשמעינן כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה ויחלוקו כו' וכן שנים אדוקין כו' נ"ב פי' דלא תימה איך מדמה שנים אדוקין בשטר למתני' הא אדוקין בשטר לכאורה ליכא למימר דתרווייהו אלא ודאי נימא דמ"מ מדמה דשנים אדוקים בשטר אית בהו מעליותא שהן מוחזקין ושנים אוחזין איתא בהו מעליותא דאיכא למימר דתרווייהו אבל אינם מוחזקין ממש כמו שטר שהרי אוחזין בשפת הבגד כדמוקי תלמודא לקמן בכרכשתא וא"כ ש"מ דשנים אוחזין בטלית לא חשבי' כמוחזקין ע"כ משני דטלית ושטר לעולם שניהם מוחזקין ובשניהם תרווייהו אומרים אמת ודו"ק:
ע"ב גמ' דתרווייהו תפסי פלגי לה בשבועה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה פליג לה כו' והאי תפוס בכולה לא קיים כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה אי תנא כו' שאחד מהן טוען שקר כו' נ"ב פי' אע"פ שהטענה שקר מ"מ הדין יכול להיות אמת דתרווייהו הוא וק"ל: **בד"ה** וליתני כו' הוי מצי לשנויי דליתיה כו' נ"ב בשלמא לפרש"י לא קשה דסוף סוף כל היכא דידע מהימן א"כ איך יכולים לישבע דשמא המוכר יודע באחד מהן א"כ השני הוא נשבע לשקר שהרי הוא נאמן אבל לפי' ר"י שאין נאמן אלא לפטרו משבועה א"כ מאי פריך ליתני דליתיה לקמן ודו"ק: **בד"ה** ומה התם כו' שאין מועיל סברת דררא דממונא כו' נ"ב פי' סברת דררא דממונא אינה מעלה ואינה מורידה לגבי שבועה אלא עיקר תלוי במה שהוא ודאי של אחד מהם ודו"ק:
דף ג ע"א רש"י בד"ה היכא דאיכא כו' נ"ל הכא דאיכא כו': **תוס'** בד"ה גבי חנוני כו' בלקח מתמשה ואינו יודע כו' מוכח דהתם הוה כו' כנ"ל:

גמ'

מהר"ם

דף ב ע"א תוס' ד"ה שנים אוחזין וכו' איידי דאיירי בהגוזל בתרא מחלוקת נסורת נגר וכו' עד ואע"ג וכו'. לפום ריהטא משמע דהתוס' מקשו לעצמם ואע"ג וכו' א"כ ל"ל לתת טעם איך שייכא הך מסכתא במסכתא דבבא קמא והא בתרי מסכתות אין להם סדר ואיכא מ"ד דכולה נזיקין לאו חדא מסכתא היא אבל לפי' זה קשה הא מ"מ צריכין אנו לתת הטעם למ"ד דכולה נזיקין חדא מסכתא היא וא"כ מאי מקשה ויש ליישב דהאי ואע"ג דאמרי התוס' הוי כאלו אמרו ואפי' למ"ד דכולה נזיקין לאו חדא מסכתא היא אפ"ה צריך ליתן טעם איך שייכא האי מסכתא למסכתא ב"ק דה"נ דאין סדר לענין מחלוקת וכו' וק"ל אבל יש ליישב דהמשך דברי התוס' כך הן דמתחלה הוקשה להם למה התחיל התנא בדיני חלוקת המציאה ה"ל למתני תחלה דין קנין מציאה בעצמה במאי נקנית והיה לו להתחיל במתני' דלקמן היה רוכב על החמור וראה את המציאה וכו' ומתרץ איידי דאיירי בהגוזל בתרא מחלוקת נסורת וכו' ואח"כ מקשה ואע"ג דבתרי מסכתות וכו' ואיכא למ"ד וכו' ואם כן למ"ד זה הדרא קושיא לדוכתא למה התחיל המסכתא בדיני חלוקה ומתרץ ה"מ לענין מחלוקת ואח"כ סתם וכו': **ד"ה** ויחלוקו תימה וכו' עד וי"ל דאוחזין שאני וכו'. ר"ל הואיל וכל א' מוחזק אנו מחויבים למחות שלא יגזול הא' את חבירו הלכך אין לפסוק להם כל דאלים גבר (ועיין באשר"י שביאר ענין זה באריכות): **בא"ד** וכן במנה שלישית וכו' לכך משני וכו'. ר"ל דתרתי בעינן שיהיו אוחזין וגם צריך להיות דהחלוקה יכולה להיות אמת או אמרי' יחלוקו ולא באופן אחר וכן שנים אדוקים בשטר ר"ל וכי תימא הא גבי שנים אדוקים בשטר אין החלוקה יכולה להיות אמת ואפ"ה מדמה לה לקמן למתני' וא"כ ע"כ צריכין אנו לומר דבחדא לטיבותא סגי או אוחזין או שהחלוקה יכולה להיות אמת ולכך גבי מנה שלישית אי הוה החלוקה יכולה להיות אמת אע"פ שאין אוחזין הוה אמרי' יחלוקו וגבי שנים אדוקים בשטר הואיל ושניהם אדוקים אע"פ שאין החלוקה יכולה להיות אמת אמרי' יחלוקו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דהא גבי ארבא נמי איכא חדא לטיבותא דהחלוקה יכולה להיות אמת ואפ"ה לא אמרי' יחלוקו אלא אמרי' כל דאלים גבר ומתרץ דמשום הכי מדמה שנים אדוקים בשטר למתני' משום דהתם נמי איכא תרתי לטיבותא משום דשניהם אדוקים וגם החלוקה יכולה להיות אמת דאפשר שפרע לו החצי וכו': **ד"ה** וזה נוטל רביע וא"ת יהא נאמן דחציו שלו וכו'. פי' ויקח החצי בשבועה מגו דאי בעי אמר וכו' כדאמרינן בגמרא האי מגו גופיה וכו' לקמן דף ח': **בא"ד** ורב יוסף אית ליה דאפי' מגו לא הוי וכו'. מקשין התלמידים קושיא זו דרב יוסף אינה תולה בתירוצו זה של התוס' דהא בלא תירוץ זה דהוה סבירא להו דאפילו מגו להוציא אמרי' מכ"ש דקשה מרב יוסף דלא הימניה אפי' בעובדא קמייתא דהוה מגו להחזיק ויש ליישב דבלא תירוץ התוס' י"ל דבהא פליגי רבה ורב יוסף דרבה ס"ל דהוה מגו ור"י ס"ל דלא הוה מגו דהא דאודי ואמר אין שטרא זייפא הוא וכו' משום שהיה מתירא שמא יאמרו לו הב"ד זיל קיים את שטרך כי החתימה לא היתה ניכרת אבל השתא דתירצו התוס' דהוי עדיף ממגו דאפי' הוה שתיק וכו' היה נאמן כי החתימה היתה ניכרת לעומדים שם קשה א"כ מאי טעמא דרב יוסף ס"ל דרב יוסף ותירצו התוס' דרב יוסף ס"ל דאפילו מגו לא הוה משום דכל מגו אמרינן שטענתו הראשונה ר"ל שהוא פוע, השתא כגון שהשטר פרוע וכיוצא היא אמת במגו שאם היה רוצה לשקר היה טוען שהשטר הוא מזוייף ומעולם לא לויתי בו שמכח המגו אנו מאמתים טענתו הראשונה אבל הכא ליכא למימר שטענתו הראשונה שהיה טוען שמלוה בשטר הוא מחמת זה השטר הוא אמת מטעם המגו וזה אינו שהרי הוא בעצמו הודה שהשטר הוא מזוייף ולכך אין להאמינו מטעם מגו ולפי זה רב יוסף דאמר בהדי שטרא זייפא למה לי ר"ל דאינו מלוה בשטר אבל אין הכי נמי דמלוה ע"פ הוה וזאת היא כונת התוס' בתירוץ זה: **בא"ד** וא"ת ונימא דאין ספק מוציא מידי ודאי וכו'. יש ליישב הא דהקשו התוס' קושיא זו השתא ולא מקודם משום דבלא זאת הוה סלקא אדעתין לומר דאדרבה דאפי' חציו היה ראוי שיהא נאמן מטעם מגו אבל השתא דתירצו התוס' דלא אמרינן מגו להוציא קשיא: **ד"ה** בראיה בעלמא קני אע"ג דקתני במתני' ראה המציאה וכו'. ר"ל וא"כ אפילו אי תנא אני מצאתיה לחוד הוה סלקא דעתיה למימר דהאי מצאתיה ראיתיה ומתרץ הוה מצינן למדחי כיון דאמר תנה וכו': **ע"ב** גמ' לימא מתני' דלא כסומכוס וכו'. מקשין התלמידים מאי פריך הא ע"כ צריך אתה לומר דמתני' אתיא דלא כסומכוס דקתני שנים אוחזין וכו' דדוקא שניהם מוחזקים אבל אם א' מוחזק בה הוי אידך המוציא מחבירו ועליו להביא הראיה וכמו שפרש"י לעיל והיינו דלא כסומכוס דס"ל כל ממון המוטל בספק חולקין אפילו היכי דהאחד מוחזק במעות כמו בשור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה דאמר סומכוס חולקין אפי' להוציא מיד המזיק אבל אין זה קושיא דלא אמר סומכוס חולקין אלא התם דשור שחוט לפניך אבל במקום אחר אפילו סומכוס מודה היכא דהא' מוחזק דהוי אידך המוציא מחבירו ועליו הראיה והכי איתא בהדיא לקמן דף ו' דקאמר ואי בעית אימא כדקתני דאתו לקמן כי תפיס לה חד מינייהו ואידך מסרך ביה סרוכי ואפי' לסומכוס וכו' (ועיין שם בפרש"י): **תוס'** ד"ה אי תנא מציאה וכו' לכך תפוס אע"ג שיודע וכו' אבל מקח וממכר וכו' ומרתפים בה סבר שלו היא וכו' אימא לא ישבע דמשום שבועה לא יפרוש וכו'. נראה הא דהוכרחו התוס' למימר הכי משום דליכא לפרש כפשוטו אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי דמורי היתרא א"כ מדתפיס ודאי האמת אתו ולכך ה"א דלא ישבע אלא יטול בלא שבועה וכן אידך דהא ודאי על כרחך חד מינייהו משקר לכך פירשו התוס' דכיון דכל א' סובר שהאמת אתו א"כ משום שבועה לא יפרוש שום אחד דכל אחד סובר שנשבע באמת ולכך אימא לא ישבע וק"ל: **בא"ד** והיכא שודאי אינו סובר לומר אמת כגון דטעין כל א' אני ארגתיה וכו'. צ"ל דכי טעין כל א' אני ארגתיה אע"פ שאחד מהן טוען שקר מכל מקום החלוקה יכולה להיות אמת דאמרינן הקנה לו החצי ולכך ס"ל דיחלוקו בשבועה ופליגי ארש"י דס"ל דכי טען כל א' אני ארגתי' לא אמרינן יחלוקו אלא יהא מונח עד שיבא אליהו משום דודאי חד מינייהו רמאי כמו שפירש רש"י: **ד"ה** וניחזי זוזי ממאן נקט וכו' עד ומיהו הוה מצי לשנויי דליתי' קמן וכו'. ר"ל דבשלמא לפרש"י דהקושיא בגמ' היא וליחזי זוזי ממאן נקט ולא נאמינהו ליקח החצי בשבועה וא"כ לא הוה מצי לשנויי דליתיה קמן דנשיילי' דמה בכך הא מ"מ מאחר דאיכא לברורי אם היה קמן לא יהבינן ליה שבועה דשמא אם יבא המוכר יאמר שנשבע לשקר אבל לפירוש התוס' הקושיא היא דע"י עדותו של המוכר יפטור מן השבועה וא"כ הוה מצי לשנויי דליתיה קמן דנשייליה ולכך צריכין לישבע וק"ל (ועיין בספר חכמת שלמה): **ד"ה** לימא מתני' דלא כבן ננס וכו' מצינו למימר דידע שפיר דמתני' אפשר דתרווייהו בהדי הדדי אגבוה וכו'. משום דנראה להתוס' דוחק דלא ידע המקשה סברא זו דהכא אפשר אע"ג דתרווייהו נשבעין ליכא שבועת שוא וא"כ מאי פריך לימא מתני' דלא כבן ננס ולכך כתבו דמצינו למימר דידע שפיר דמתני' אפשר תרווייהו בהדי הדדי אגבוה ומ"מ פריך דלבן ננס יחלוקו בלא שבועה אחרי שאפשר לבא לידי שבועת שוא דאימא לא אגבוה בהדי הדדי א"כ כשנשבעין תרווייהו איכא ממה נפשך שבועת שוא ומשני וכו': **ד"ה** התם דלא תפסי תרווייהו וכו' עד ואע"ג דאפי' בעומדת באגם וכו'. פירוש דלקמן בפ' השואל דף ק' תנן המחליף פרה בחמור וילדה וכו' זה אומר משלקחתי וכו' יחלוקו ופריך בגמרא וליחזי ברשות דמאן קיימא וכו' ומשני בעומדת באגם ופריך ונוקמא אחזקת מרא קמא ומשני סומכוס היא וא"כ משמע דלרבנן אפי' היכא דלא תפיס חד אמרי' המוציא מחבירו עליו הראיה: **ד"ה** היכא דאיכא דררא דממונא פירוש שבלא טענותיהם וכו'. נראה דהתוס' לא רצו לפרש כפירושו של רש"י משום דבפ' ח"ה גבי ארבא דמשני נמי התם איכא דררא דממונא וכו' לא שייך לפרש כפירוש רש"י והתוס' הביאו סוגית הגמרא בסמוך בד"ה ומה התם וכו'. ועוד דלפירוש רש"י יש לתמוה מה עלה על דעת התרצן דמשני התם כי אמר סומכוס היכא דאיכא דררא ממונא. וכי בשביל שיש שם חסרון ממון יש להקל ליטול בלא שבועה יותר מהיכא דאין כאן חסרון ממון וכי לא ידע התרצן דליקשי ליה ולאו ק"ו הוא. ולפירוש רש"י יש לישב קצת דסברת התרצן היא דהיכא דאיכא חסרון ממון לא שייך מורי היתרא ויש סברא לומר דיטול בלא שבועה כדאמר לעיל בהצריכותא: **ד"ה** ומה התם דאיכא דררא דממונא ואיכא למימר כולה דמר וכו'. מדברי התוס' משמע דל"ג בגמרא דאיכא דררא דממונא למר ואיכא דררא דממונא למר אלא גרסי' מה התם דאיכא דררא דממונא וכו' משום דלפירוש התוס' דמפרשי דררא דממונא פי' דבלא טענותיהם יש ספק לב"ד לא שייך לומר איכא דררא דממונא למר ולמר כי לשון זה לא שייך אלא לפירוש רש"י וק"ל ועוד נראה דלפירוש התוס' העיקר ק"ו הוא דהתם איכא למימר כולה למר ולכך סברא הוא שיחלוקו בשבועה דוקא וכמו שפירשו התוס' בסוף הדבור שאחר זה אבל מדררא דממונא לא שייך שום ק"ו דלפירוש התוס' בדררא דממונא אדרבה יש להקל יותר כיון דבלא טענותיהם יש ספק לב"ד ועכ"פ משום דררא דממונא אין סברא להחמיר יותר להצריך שבועה ולכך ע"כ לפירוש התוס' לא שייך לפרש כפירושו של רש"י דפירש ומה התם דאיכא דררא דממונא וכו' ואיכא למימר ועוד על כרחך וכו' הכא דליכא דררא דממונא ועוד דאיכא למימר וכו' דלפירוש התוס' לא שייך לומר ועוד דמדררא דממונא לחוד לא שייך ק"ו כמו שכתבנו אלא ע"כ לפירוש התוס' צריך לפרש לשון הגמרא הכי ומה התם אע"ג דאיכא דררא דממונא אפ"ה כיון דאיכא למימר ע"כ כולה למר סברא הוא דיחלוקו דוקא בשבועה דאולי יודה א' מהן דלענין שבועה אין מועיל סברת דררא דממונא ואפ"ה אמר סומכוס דחולקין בלא שבועה. הכא אע"ג דליכא דררא דממונא כיון דאיכא למימר דתרווייהו היא לא כ"ש דיחלוקו בלא שבועה ונקטה הגמרא ג"כ סברת דררא דממונא אע"ג דהק"ו לא מיניה אתי לומר דסברא דודאי של אחד מהם מבטל סברת דררא דממונא ואע"ג דאיכא דררא דממונא כיון דודאי של אחד הוא סברא הוא דיחלוקו דוקא בשבועה וק"ל כנ"ל:

דף ג ע"א תוס' ד"ה אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא נוכל לומר דלא הדר ביה אלא דלא סגי בטעמא דמפסיד הרמאי לבד וכו' כצ"ל: **ע"ב** ד"ה בכולה בעי דלודי ליה וכו' עד וכן בנסכא דר' אבא צריך עיון למה לא הביאו התוס' ראיה משבועת עד אחד גופיה דהוי דאורייתא ולא אמרי' דמגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא וכן לקמן בגמרא דף ה' מביאה הגמרא ראיה משבועת מודה מקצת דלא אמרינן מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ודחי לה התם אשתמוטי קא משתמיט ולא מייתי ראיה משבועת עד אחד ויש לישב דהתם מקשין בכי תימא דהא מסיק לקמן דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא וא"כ ל"ל לרבה למימר טעמא דאשתמוטי קא משתמיט אפילו בלא האי טעמא נמי לא אמרי' דחשיד אשבועתא אפילו במקום דליכא טעמא דאשתמוטי הלכך לא רצו התוס' להביא ראיה משבועת עד א' גופיה היכי דכופר הכל ועד אחד מעיד שהוא חייב דנשבע מדאורייתא להכחיש העד משום דגם בכופר הכל איכא קצת אשתמוטי כמו שכתבו התוס' בסוף דבור זה ולכך לא אמרי' מגו דחשיד אממונא וכו' דלא מקרי חשיד כיון דאיכא למימר קצת דאשתמוטי קא משתמיט אבל היכא דליכא כלל טעמא דאשתמוטי קא משתמיט אימא לך דמדאורייתא אמרי' מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ולא משביעין ליה מדאורייתא ולכך מייתי התוס' ראיה מנסכא דהתם לא שייך אשתמוטי כלל ואפילו הכי משמע דאם היה מכחיש את העד היה נשבע מדאורייתא וכן לקמן בגמרא כשהביא ראיה משבועת מודה מקצת ודחי לה במענת דאשתמוטי קא משתמיט לא רצה להביא ראיה משבועת עד א' דנוכל נמי לדחות ולומר דהתם נמי אשתמוטי קא משתמיט והא דמייתי התם מדאמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת דהיינו בכופר הכל והא התם נמי איכא טעמא דאשתמוטי כדאמרן כבר הקשו התוס' קושיא זו שם ותירצו דרב נחמן מחייב שבועת היסת אפילו היכא שתבעו זה החפץ שבידך שלי הוא דלא שייך אשתמוטי ע"ש: **ד"ה** אבל העדאת עדים וכו' אימא מגו דחשיד הוא לגזול וכו' קמ"ל ק"ו דלא הוי גזלן בהכי וכו'. צ"ע דהא לפי מה שכתבו התוס' בדבור שלפני זה ועסקי השתא בהכי דלא אמרי' מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא הוה להו למימר קמ"ל ק"ו דלא אמרי' מגו דחשיד וכו' וק"ל ואף שאמת הוא דגם השתא דילפינן ק"ו צריכין אנו לסברת אשתמוטי קא משתמיט דאל"כ נפרוך מה לצד השוה שבהן שכן הוחזק כפרן כדלקמן מ"מ התוס' לא עסקי השתא בהכי ואי לא דמסתפינא אמינא דט"ס הוא וכצ"ל קמ"ל ק"ו ואע"ג דאמרי' לקמן וכו' אבל אין לתמוה דלעיל במלתיה דרבה מפרשים התוס' הא דקאמר ובכולי בעי דלודי כלומר מאחר דאין אדם מעיז ולא רצו לפרש כפירוש רש"י משום דחשיד אממונא וכו' כדלעיל וכאן גבי העדאת עדים מפרשי משום חשד שבועה משום דלעיל קאי אטעמא דאורייתא לפי האמת ואי מפרשים לה משום חשד שבועה הוי משמע דכן הוא האמת דמאן דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אבל הכא קאי אתנא דברייתא דקאמר דאי לאו ק"ו הוה אמינא בהעדאת עדים מגו דחשיד וכו' ואתא ק"ו לאשמועינן דלא אמרי' ולכך לא קשה מידי אבל עיין בהר"ן שהוא מפרש כל הסוגיא דאבל העדאת עדים וכו' כדרך התוס' בדבור שלפני זה משום העזה וע"ש: **ד"ה** מה אם ירצה לומר וכו' עד לדבריו דר"מ קאמר כדתנן פרק אמרו לו. נ"ל שצ"ל כדאיתא פרק אמרו לו דהא הני ב' לשונות בגמ' הן שם ולא במתני' ור"ל לדבריו דר"מ דהכי קאמרי רבנן לר"מ אתה אומר אם הביאוהו שנים לידי מיתה וכו' הא על כרחך מצינו ששנים אין יכולין להביאו לידי קרבן כגון שאומר מזיד הייתי וא"כ אין מקום לק"ו דהא מצינו שמביאין אותו לידי מיתה ואין מביאין אותו לידי קרבן:

גמ'

לישנא אלא דרבנן טעמייהו דנפשייהו קאמרי ודו"ק : בא"ד דהכי אמר בת"כ אמר ר"מ אם בתחלה אמר מזיד כו' עכ"ל כצ"ל ע"ש בתוס' דכריתות :

דף ד תוס' בד"ה ותנא תונא אאידך כו' [א] פרש"י כיון וכו' וקשה כיון וכו' לימא ותנא תונא אקמייתא כו' עכ"ל אבל הא לא קשיא להו דהא לא מיתרצא כלל הפירכא דפריך כי היכי דאנן סהדי כו' דבהא לא הוי מדחי פרש"י דהוי שפיר כהעדאת עדים ומוכח לה מכח טעמא דבסמוך דאי הילך פטור לא הוי מתקני רבנן שבועה כו' וכמו שפירשו לקמן גבי הודאה דהשתא הוי ניחא טפי מפירושם ולכך הוצרכו להקשות לפירושו דא"כ לימא ותנא תונא אקמייתא ודו"ק : **ע"ב** בד"ה לעולם שתים חייב ואע"ג דשתים חייב חשיב ליה רבי עקיבא כו' עכ"ל דבהילך ודאי לא פליגי וכן נ"ל למאי דמותיב מסיפא ורע"ק ס"ל הילך חייב אבל למאי דמסיק הכ"מ דאס"ד ב' חייב בג' היכי פטר כו' אדחי הך סברא שכתבו הכא וק"ל :

דף ה גמרא ומתו כולהו בפשיעה כו'. מה שיש לדקדק בזה עיין בתוס' פרק הגוזל : תוס' בד"ה למ"ד הילך פטור כו' הא בקרקע לא שייך משתמיט וכן פריך לקמן וכי כופר במקלת כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דכן פריך בעל התוס' בשם רב האי דמשביעין היסת אקרקעות אע"ג דלא שייך אשתמוטי ומסקנת קושייתם כיון דכן הוא דלא שייך אשתמוטי בקרקעות א"כ הכא כי כופר במקלת קרקע כו' יהא נאמן ופטור משבועה אפי' למ"ד דהילך חייב ותירצו דשייך בקרקע קצת אשתמוטי כו' ואין זה סותר למה שפרש"י בשם רב האי דה"ק דאע"ג דלא שייך בקרקעות כ"כ משתמיט לא הוה להם לתקן בהו היסת ודו"ק : **בד"ה** אמאי אצטריך קרא למעוטי תימה הא ליכא קרא מיותר למעוטי כו' עכ"ל ואף שכתבו התוס' לעיל דאיכא שום מיעוט למעט קרקעות למאן דדריש ליה ברבוי ומיעוט אין זה מוכרח אלא דאיכא למימר הכי דאל"כ מאן דדריש ליה בכלל ופרט מאי דריש ביה וא"כ לפום סברא דהשתא דלא אצטריך קרא למעוטי קרקע דהילך הוא אימא דקושטא היא לכ"ע דליכא שום קרא מיותר למעוטי וק"ל : **ע"ב** בד"ה בלא דמי משמע להו וא"ת תיפוק ליה מלא תגזול כו' וא"ת והא כי יהיב דמי כמי חמסן כו' עכ"ל נראה מדבריהם שהם מפרשים בלא דמי משמע להו וכן הוא האמת וכ"כ התוס' בפרק זה בורר ע"ש ודו"ק : **בא"ד** וחמסן פסול לעדות כו' והפסול לעדות פסול לשבועה כו' וי"ל דחמסן לא פסול לעדות אלא מדרבנן כו'. לכאורה הוצרכו לכל זה לפירוש ר"י החסיד דלא מפליג גבי גזלן בין עדות לשבועה אבל לפירושם דלעיל שחלקו גבי גזלן דלעדות הוא פסול מדאורייתא ולשבועה אינו אלא מדרבנן ה"נ איכא למימר בפשיטות גבי חמסן ועוד נראה כיון דבחמסן דאורייתא ליכא לפלוגי במעלים חמסנותו ופסול לעדות ע"כ לשבועה נמי הוי פסול דכל הפסול לעדות פסול לשבועה מיהת מדרבנן : **בא"ד** אבל הכא לא אליף אלא מעלים חמסנותו כו' עכ"ל פי' ולא ראו בו חכמים לפסלו אבל אי הוה חמסן דאורייתא לא שייך למימר הכי דגם אם מעלים חמסנותו מ"מ הרי עבר על לא תחמוד ומגו דחשיד כו' וק"ל :

דף ו בפרש"י בד"ה נימא גבי שבועה שאינה ברשותי מגו דחשיד כו' עכ"ל אבל התוס' כתבו לעיל בד"ה בכולי בעי דלודי כו' דמשבועה שלא שלחתי בה יד מוכח לה הכי דה"ל גזלן מההיא שעתא דשלח בה יד ולא שייך למימר ביה אשתמוטי אבל משבועה שאינה ברשותי דהיינו שכופר דנאנסה כנראה מדברי הרמב"ם פ"ד מהלכות שאלה ופקדון ומדברי הטור סי' רצ"ד מדא"ר ירמיה פעמים שמניחם כו' לא מוכח מידי דאיכא למימר ביה אשתמוטי וכפרש"י בפרק המפקיד בשמעתא כדאמרינן לעיל בההיא דכפירה דסבר משכחנא ליה לגנב כו' א"נ משכחנא ליה באגם כו' וסבר עד דבחפשה כו' וכן בשבועה שלא פשעתי שייך אשתמוטי דשמא פשע וחייב לשלם וסבר עד דהוי לי זוזא כו' כמו שפרש"י לעיל ודו"ק : **תוס'** בד"ה שבועה שלא שלחתי כו' מפ' ר"ת שלא אכלה דאינו כו' עכ"ל דכיון דאינה בפניו הוי דבר הדומה שאכלה ולכך מגלגלין אותה : **בד"ה** הקדישה בלא תקפה כו' ומייתי מההיא מסותא דהקדים חד ושתק כו' עכ"ל ר"ל דודאי הך אבעיא דמסותא לאו לענין שתיקה קמבעיא כמו שפירשו התוס' לקמן אבל מ"מ מייתי מהתם מדמסיק דלא הוי הקדש ע"כ שתיקתו אינו כהודאה וק"ל : **בד"ה** והא הכא דכי תקפה כהן כו' נראה דהכא מבעיא ליה במסותא כיון כו' עכ"ל לא ניחא להו לפרש הך בעיא דמסותא לענין שתיקה כהודאה כנראה מפרש"י וכדמבעי לן נמי לגבי הקדש דא"כ לא הוה פשיט מידי לקמן דקאמר מאי הוי עלה דמסותא ופשיט לה מדרב נחמן דכל ממון שאינו יכול להוציא בדיינין הקדישו אינו קדוש דמ"מ מטעם דשתיקה כהודאה היא יהיה הקדש דה"נ גבי מטלטלין אע"פ שאינו ברשותו יכול להקדיש אי הוה שתיקה כהודאה אלא דמבעיא ליה הכא אי הוה הקדש אלים מתקיפה אבל הא פשיטא ליה דשתיקה אינו כהודאה והשתא שפיר פשיט ליה מההיא דכל ממון שאינו יכול כו' ודו"ק : **ע"ב** בד"ה קפץ כולן פטורין כו' ואין לומר שלא נשאר בעדר רק אחד דליכא כו' עכ"ל ודקאמר לקמן לעשר ממ"נ דאי בר חיובא כו' היינו ע"י צירוף לגורן אחר שהרי בא הא' כבר לכלל חיוב וק"ל : **בפרש"י** בד"ה דמסייע לך כו' כצ"ל : **בד"ה** הספיקות כו' אם יש לכהן י' פטרי חמורים שנפלו לו מבית אבי כו' עכ"ל אבל אם נתנו לכהן י' פדיון פטרי חמורים אין צריך לעשרן כיון דנתנו לו במתנת כהונה דהוי כמו הלקוח וניתן לו במתנה ובפ"ק דבכורות נקט הך מלתא בישראל שנפלו לו מבית אבי אמו כהן שנפלו לו מבית אבי אמו ישראל ולרבותא נקט התם הכי דאפילו הכי מעשרן והן שלו ורש"י הכא לא נחית להך רבותא אלא לאתויי דאפילו ודאי פדיון פטר חמור בר עשורי הוא ודו"ק :

דף ז גמ' אם היתה טלית מוזהבת חולקין ולא דקדק הכא לומר ובשבועה דאפשר דמיירי דמודו דתרוייהו בהדי הדדי אגבהוה אלא משום דמקרב לגבי חד אמר פלוג הכי וק"ל : **ע"ב** שם ולא חיים רבי יוסי לפרעון והתניא כו' איפוך כו' אי הכי קשיא דרבנן כו' וליכא למימר דרבנן דוקא בדאיכא הנפק פליגי אבל בדליכא הנפק מודו דלא יחזיר משום דכתב ללוות ולא לוה והך דשטר כתובה מיירי בדליכא הנפק דהך חששא דכתב ללוות ולא לוה לא שייך בשטר כתובה כיון דנשאה ודאי דנתן לה שטר כתובה ולא ניחא ליה לאוקמא בתוס' כתובה ודו"ק : **שם** גמרא ויחלוקו נמי דאמרינן לדמי כו' כתב מהרש"ל בגליון תוס' מקשה לפי מה דמשני לעיל תרתי בבי חד במציאה וחד במקח וממכר אין שייך לומר לדמי מאחר דנקט זוזי מתרוייהו כו' וק"ל :

תפארת שמואל [א] בד"ה ותנא תונא . וקשה . ועיין בספר מאור הגדול ובריטב"א ודבריהם נכונים וק"ל :

מהר"ם

דף ד ע"א גמ' מה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן וכו'. יש לדקדק דלסברת המקשן דס"ל השתא דבכופר במנה והעדים מעידים בו שהוא חייב חמשים הוחזק כפרן ופסול לעדות ולשבועה א"כ בלא כל זאת ה"ל למפרך אמימרא גופא דרבי חייא היכי קאמר ר' חייא דחייב שבועה והא פסול לשבועה הוא כיון שהוחזק כפרן ויש ליישב דאגופא דמימרא לא היה יכול למפרך הכי דהוה מצי לשנויי דאע"ג דהוחזק כפרן אינו פסול לשבועה דחשוד אממונא לא חשיד אשבועה כדאיתא לקמן אבל אק"ו פריך שפיר מה להצד השוה שבהן כו' מ"מ פירכא היא על הצד השוה שאינו דומה לפיו ועד אחד שכן לא הוחזקו כפרנים וק"ל : **ע"ב תוס'** ד"ה לעולם שתים וכו' חשיב ליה ר' עקיבא משיב אבדה וכו'. יש לדקדק למה להו לתוס' לדוחקא זה דפירשו דמשום הכי הות משיב אבדה לרבי עקיבא משום דכשאומר שתים נראה יותר נאמן נימא דמשום הכי חשיב משיב אבדה דאם ירצה לשקר היה אומר שתים והיה נפטר בשבועה והיה מרויח סלע והשתא כשאומר ג' הוא מפסיד סלע בהודאתו ונמצא שבסלע הג' הוא משיב אבדה וצ"ל דהואיל דכשהיה טוען שתים היה חייב שבועה השתא נמי כשטוען ג' נמי ראוי שיחויב שבועה כמו שהיה חייב אם היה טוען שתים ואין סברא לומר דבשביל שהיה מרויח ממון יותר בטענתו אם לא היה טוען כמו שטוען עתה יפטור עתה משבועה דאין אומרים מגו ממון לשבועה לכך לא רצו התוס' לפרש כן וצ"ע : **ד"ה** אין נשבעין וכו' אבל לר' יוחנן וכו' כיון שהפקיעו חכמים השעבוד במלוה ע"פ. פי' היינו במלוה בעדים שאינו גובה ממשועבדים ולכך לא חשיב שעבוד קרקעות מאחר שאין כאן כי אם משועבדים אבל במלוה בשטר שגובה ממשועבדים חשיב (מלוה בשטר) [שעבוד קרקעות] אבל אין לתרץ כגון שמחל השעבוד דא"כ אפילו ביש עליו שטר נמי : **בא"ד** ואי לית ליה אפילו משועבדים אפי' יש עליו שטר חייב . משמע דה"ה דהיכא דהיה לו משועבדים ומחל כל השעבודים אפי' דמשעבדי נמי חייב אפילו יש עליו שטר ואין חילוק בזה בין שיש עליו עדים בין שיש עליו שטר וצ"ע בפ' שבועת הפקדון שם בתוס' שהקשו שם אמימרא דר' יוחנן דאמר כופר בממון שיש עליו עדים חייב וכו' והא סבר ר' יוחנן שעבודא דאורייתא ותירצו דאיירי כגון שמחל השעבוד דמשמע דאפילו דהיכי דמחל כל השעבוד נמי יש חילוק בין עדים לשטר דבעדים חייב ובשטר פטור אם לא שנפרש דהתם נמי ר"ל שמחל השעבוד של בני חורין ולא של משועבדים ולכך בעדים חייב ובשטר פטור ע"ש וצ"ע :

דף ה ע"א תוס' ד"ה מסרי ליה בסהדי ומיירי דאמרי ליה אל תחזור וכו'. התוס' כתבו זה משום דמלישנא דגמרא משמע דכל הני יומי דהוו מסרי ליה בסהדי לא היה יכול לכפור בהם אלא ההוא חד יומא דמסרי ליה בלא סהדי לכך כפר בהם והוקשה להו לתוס' הא גם בהנהו יומי דהוה מסרי ליה בסהדי נמי היה יכול לכפור ולומר החזרתי ומה הוה מהני להו בזה דהוה מסרי ליה בסהדי לכך כתבו ומיירי דאמרי ליה אל תחזור אלא בעדים : **ד"ה** אי איתא לדר' חייא נראה דהלכה כר' חייא דהא לעיל מוקי ליה כרבנן דר"ג וכו'. מצאתי בגליון תוס' ישנים וז"ל ומיהו נראה דגמ' מסתפק אם איתא לדר' חייא משום דאיכא למפרך מה להצד השוה שבהן שכן אינן בתורת הזמה ולא משום דר' אפוטריקי או אין ראיה ממאי דמוקי לה כרבנן וכן אמר הר"י ששמע דר' יוחנן ושמואל אית להו בשבועות דטענו בחטים והודה לו בשעורים פטור ואפ"ה איתא בירושלמי דפליג אר' חייא דהכא וע"כ משום דפרכי תורת הזמה ומוקי להאי קרא למין הטענה והשתא אפשר דהכי ס"ל לרבנן : **בא"ד** תימה אפי' איתא לדר' חייא לא משתבע הכא וכו'. ר"ל אפילו אם לא היה גזלן מבורר דלא אסהידו דאכל מנייהו תרי אלא דאסהידו ביה דהוו הנהו חיותא בידיה והוחזק כפרן לא היה משתבע אפי' אי איתא לדרב חייא דכגון זה לא נוכל למילף ממה הצד דעד א' והודאת פיו דיליף מיניה ר' חייא משום דאיכא למפרך מה להצד השוה וכו' ואפי' לפי מאי דמשני שכנגדו קאמינא לא אתי שפיר דלא שייך הכא דין דשכנגדו נשבע ונוטל כיון דאין כאן שבועה על החשוד ובזה יתורץ ג"כ מה שמקשי' התלמידים על קושיית התוס' מאי מקשו דלמא היינו הא דפרכא הגמרא והא גזלן הוא ר"ל דהוחזק כפרן בפקדון והכופר בפקדון פסול לעדות ולכך מקרי גזלן וליכא למילף ליה ממה הצד דא"כ לא הוה משני מידי : **ד"ה** אין לך בידי פטור וכו' עד דהלכה כלישנא קמא . פירוש דקתני בסיפא מנה לי בידך א"ל הן למחר אמר תנהו לי ואמר נתתיו לך פטור והלשון השני ס"ל דדוקא אסיפא קאמר רב נחמן דמשביעין אותו שבועת היסת משום דאיכא כאן דררא דממונא דהא אמר מתחלה הן אבל לא ארישא דכפר לגמרי : **ע"ב ד"ה** ותקנתא לתקנתא ומתוך שאינו יכול לישבע משלם לא שייך הכא כדפרישית . יש לומר דכונת התוס' בזה כדפירש לעיל בסמוך דגבי חשוד לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע וכו' מטעמא דכתבו התוס' לעיל בזה בסמוך וי"ל נ"כ דרצו התוס' בזה מה שכתבו לעיל בדף ג' בד"ה ובכולי בעי דלודי דבשבועת דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע וכו' : **ד"ה** דחשיד אממונא וכו' ויש מפרשים וכו' הא דחשיד אממונא כשר לשבועה וכו'. ר"ל דהשתא בטענא זו דחשדינן ליה שכופר בממון זה משום הכי כשר לשבועה ומטילין עליו שבועה משום דאמרינן דע"י שבועה יודה ויפרוש מן הגזל דקודם שישבע לשקר יודה בממון : **בא"ד** אבל בגזלן ודאי וכו'. ר"ל שידוע לנו שגזל קודם שבא עתה לדון בפנינו ועתה ע"י טענותיהם נתחייב שבועה לא משביעין ליה דבזה לא שייך לומר דע"י שמטילין עליו שבועה יודה ויפרוש מן הגזל דכמו שממון שכבר גזל אינו פורש גם מזה לא יפרוש ע"י שבועה וק"ל (עיין בהר"ן) : **בא"ד** והיינו טעמא דכופר בפקדון וכו'. ר"ל אע"ג דיחזיר הפקדון מאחר שהעדים מעידים עליו מכל מקום לא חשיב השבה מעליא : **ד"ה** בלא דמי משמע להו וכו' וא"ת והא כי יהיב דמי חמסן הוא וכו'. פי' ואם איתא דמשום דמשמע ליה בלא דמי כשר לעדות למה פסלה התורה חמסן הא יהיב דמי וסבר דלא כלום עביד אבל אין לפרש דקושית התוס' קאי אדידיה היאך מורה לו היתר הא נמי כי יהיב דמי חמסן הוא דהא כמו דלאו דלא תחמוד בלא דמי משמע ליה ה"נ עד חמס דקרא נמי בלא דמי משמע ליה וק"ל :

דף ו ע"א תוס' ד"ה שבועה שלא שלחתי בה יד וכו' עד ור"ת מפרש וכו'. פי' דר"ת ס"ל דפי' שלא שלחתי בה יד אין פירושו שלא נשתמש ועשה בה מלאכה דלמה ישבע על זה דהיכי ס"ד שיהא נחשד על זה דאין מגלגלין אלא בדבר הדומה ר"ל דבר המסתבר לחושדו בה אלא פירושו כשאינו בפנינו אנו חושדין אותו שמא אכלה והיינו שליחות יד דקרא אבל כשמתה בפנינו אינו נשבע על שליחות יד : **ד"ה** אגרת לית בלא סהדי וכו' דמגו במקום עדים הוא . ר"ל דאנן סהדי דלא אוגיר ליה כיון דעד השתא חשיד ליה בגזלן : **ד"ה** הקדישה בלא תקפה מהו וכו' עד ומבעיא ליה וכו' דכיון ששתק אודויי אודי ליה וכו'. והבעיא דמסותא מפרשי התוס' בענין אחר לקמן בסמוך וצ"ל דלפי' התוס' הא דקאמר ת"ש דההוא מסותא וכו' אין רצונו לפשוט הבעיא קמייתא מדין מסותא דהא אין ענין זה לזה אלא הפשיטותא היא ונמשכת עד מסקנא דמלתא דקאמר מאי הוה עלה דמסותא ופשיט מרב חסדא דאמר כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים הקדישו אינו קדוש : **בא"ד** ומסקנא דלא הוה הקדש אלמא שתיקתו אינה כהודאה . משמע מדברי התוס' הללו דהבעיא דמסותא היתה אי הוה שתיקתו כהודאה או לא . ובדבור שאחר זה מפרשין התוס' הבעיא בע"א ועוד יש לדקדק במסקנא דשמעתין דאמר מאי הוה עלה דההוא מסותא כו' עד מי סברת במסותא דמטלטלין עסקינן וכו' והשתא לפי מאי דס"ד דאיירי במסותא דמטלטלין היאך היה מפרש הבעיא דכיון דהוה ס"ד דאיירי במסותא דמטלטלין לא היה אפשר לו לפרש כמו שפירשו התוס' בדין דאלים גבר וכו'. וצ"ל דלפי מאי דס"ד דאיירי במטלטלין היה מפרש הבעיא דבעי אי הוה שתיקה כהודאה כמו שפי' התוס' בדבור זה ולפי המסקנא דאיירי במסותא דקרקע הוי הבעיא כמו שפירשו התוס' בדבור שאחר זה מטעם דין דכל דאלים גבר :

דף ז ע"א ד"ה פתוי רבי אבהו וכו' עד ומ"ט שפיר מוכח וכו'. פי' דאי הוי הטעם משום שבועה ולא מטעם דכמאן דפסיק דמי הל"ל יחלוקו שוה בשוה אבל השתא שנופל לאחר שבועה כל מה שתופס אפילו הוי יותר מהחצי על כרחך הוי מטעם דחשיב כמאן דפסיק דמי : **ד"ה** אם יכול לנתקו וכו' התוס' מפרשים דאם יכול לנתקו אליו הוי פירושו דהיינו שידה פתוחה . וכשאינה פתוחה זה מקרי אינו יכול לנתקה אליו והוקשה להם דהא על כל פנים בשעת נתינה ע"כ צ"ל ידה פתוחה לכך כתבו נראה דאם היתה ידה פתוחה וכו' ופי' דהיתה ידה קפוצה גם בשעת נתינה אלא שהוא תחב הגט לתוך ידה . ור"ת פירש בע"א דלא הוי פירושו דיכול לנתקו או אינו יכול מטעם פתיחת היד או קפיצת' אלא איירי שידו היתה פתוחה מתחלה ועד סוף אלא דיכול לנתקה ואינו יכול לנתקה הכל תלוי בכבדות הגט ושיש כח במשיחה להביאו אצלו ולא תנתק . ונ"ל דמה שכתוב בתוס' שלפנינו ור"ת נמי פירש וכו' דיש למחוק תיבת נמי דהא ר"ת מפרש פי' אחר ממה שפי' התוס' לעיל מניה : **ע"ב ד"ה** בזמן שהבעל מודה וכו' דלא חיישינן לקנוניא . קשה להם להתוס' מאי אתא התנא לאשמועינן פשיטא כיון שהבעל מודה יחזיר לאשה לכך פירשו דאתא לאשמועינן דלא חיישינן לקנוניא : **ד"ה** מחלוקת וכו'. וזה אינו דגם התם אם אינו מקויים לא שקיל וכו' כצ"ל : **ד"ה** ויחלוקו נמי לדמי ואין חולקין החוב וכו'. ר"ל שמה דקאמר בגמרא ויחלוקו נמי לדמי לא בא לאשמועינן שלא נאמר שיתחתך השטר לשנים דזה אין סברא אלא שלא נאמר שיחלוקו כל הסך הכתוב בשטר שאם כתוב בו מנה ישלם לו חמשים אלא שמין כמה היה המאה שוה ליסכר וזה החצי ישלם לו :

כגמ'

חכמת שלמה

דף ד ע"א גמ' כיון דתפיס אנן סהדי דמאי דתפיס הילך הוא כצ"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה אין נשבעין כו' קרקעות ובאותו מיעוט כו' כצ"ל :

דף ה ע"א גמ' לית ליה דסבר ליה כרבנן גמליאל כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה א"נ כו' אכפירת קרקעות כצ"ל : **בד"ה** אידך מתה כו' הילך הס"ד : **תוס'** ד"ה למ"ד כו' וכן פי' ר"י לקמן דכי כופר כו' כצ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה דידיה רועה כו' המופקר לכל הס"ד : **בד"ה** דאמר רב אידי בר אבין כו' כצ"ל :

דף ו ע"א רש"י בד"א שלש שבועות כו' שטוען נגנב כצ"ל והס"ד : **תוס'** בד"ה שבועה שלא כו' היכא שהיא מתה בפניו כו' נ"ב פי' שאנו רואין אותה שהיא מוטלת נבילה אבל לא ראהו מיתתה ואפי' הכי צריך לישבע שמתה באונס ולא בפשיעה אפילו הכי אין מגלגלין על שבועת שליחות יד הנאמר בתורה ושבועה שלא שלחתי כו' הוא בע"כ שלא אכלתי וד"ק : **ע"ב רש"י** בד"ה וכי לא כו' מקודשת הס"ד : **בד"ה** כולן פטורין כו' שיצאו פטורין משום מנין הראוי כו' כצ"ל : **בד"ה** ואי ס"ד ספיקא כו' וכמלוה נעשרינהו כו' הד"א :

דף ז ע"א רש"י בד"ה ומשיחה שקשור בה בידו אם כו' הד"א : **ע"ב** גמ' דיין והיכי דמי כו' לפרעון ור' יוסי כו' כצ"ל : **שם** ויחלוקו נמי דאמרי' לדמי כו' נ"ב התוס' מקשה לפי מה דמשני לעיל תרתי בבי חד במציאה וחד במקח וממכר איך שייך לומר לדמי גבי מקח וממכר מאחר דנקיט מתרוייהו ורוצה להחזיר המעות וא"כ שבועה זו למה ומשני דאיירי שנתייקר ולא יתכן כלל דהא לעיל עביד צריכותא גבי מקח וממכר דמורי היתר אנא דמי קא יהיבנא חבראי ליזל וליטרח וליזבן ואלו איירי בנתייקר הוי כמציאה ממש אלא נראה שכל אחד מוסיף עליו בדמים על דרך גוד או אגוד כו' ואותו תירוץ נמי מצאתי בגליון וכן נ"ל [עיין במהרש"א] : **תוס'** בד"ה דאית ביה כו' דכך שוה כשתופס שיטה כו' כצ"ל :

רש"י

ומשני דאיירו שנתייקר ולא יתכן כו' אלא נראה שכ"א מוסיף עליו בדמים כו' עכ"ל ע"ש אבל כל הפוסקים כתבו גבי מקח וממכר בפשיטות דפלגי להו לטלית ופלגי להו לדמים וגבי מציאה הזכירו הך מלתא דאם יש הפסד בחלוקת הטלית חולקים אותו בדמים וע"כ הנראה דודאי במקח וממכר כיון שאינן מדיינים בעיקר הממון אלא שכל א' רוצה בטלית ע"כ יחלוקו לטלית ולא שייך למפרך הא אפסדוה כיון דניחא להו בהכי טפי שהרי כל אחד ואחד אם לא ירצה בכך יטול לו המעות ויתן לחבירו הטלית שהרי חבירו רוצה בכך אבל מיחלוקו דגבי מציאה מוכח לה שפיר דע"כ לדמי קאמר כיון שהם מדיינים בעיקר הממון והפסד דלא איכפת להם בטלית עצמו א"כ למה פלגינן ליה לטלית הא אפסדוה דמסתמא אין רצונם בכך אלא ע"כ לדמי קאמר וזה ברור לי בדברי כל הפוסקים ע"ש ודו"ק: תום' בד"ה בזמן שהבעל כו' לשמא כתב בניסן ולא נשא עד תשרי כו' עכ"ל ק"ק לפי מה שפירשו התוס' לקמן ולא לוה עד תשרי שרוצה ללות בו בתשרי אבל אין לפרש שכבר לוה בו קודם שנפל ואם כן ה"נ הכא הא כבר נשאה בתשרי וליכא למיחש למידי ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

דף ח גמרא ומאי מגו מגו דשני חרשין כו' האי מאי את"ל המגביה כו' וכ"ת מ"ש משני כו'. כ"ל לפרש הסוגיא דה"פ ומאי מגו כו' דאע"ג דמטעם מגו דזכי לנפשיה כו' לא הויא הגבהה דפקח הגבהה לגבי חרש דהא לא זכי נמי לנפשיה מ"מ משום דינא דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו קנה החרש אע"ג דרבא לית ליה בעלמא המגביה מציאה כו' בחרש אית ליה משום מגו דב' חרשין דקנו והא פריך דלא שייך הכא כלל דינא דהמגביה מציאה כו' דאפי' לרמי בר חמא היינו דוקא דקא מגבה ליה אדעתא דחברי' אבל האי פקח אדעתא דידיה קא מגבה ליה כו' אלא אימא מתוך שלא קנה כו' והא פריך כיון דלא שייך דינא דהמגביה מציאה כו' אלא במגביה אדעתיה דחבריה אם כן בב' חרשין לא ליקנו משום מגו דזכי לנפשיה כו' דהא לנפשיה נמי לא זכי דה"ל ראשה השני לגביה כמונח על גבי קרקע כיון דחבריה לא הגביה אותה אלא אדעתא דידיה ומשני דמ"מ משום דלא אתי כו' ודו"ק: תום' בד"ה אלא מסיפא כו' אך קשה אמאי קאמר דלמא במקח וממכר כו' עכ"ל היינו לפי גירסא זו דהתלמוד אסיק אדעתיה דמגופה ליכא למידק מידי אבל לפי גירסא ראשונה דהתלמוד אסיק אדעתיה למידק מגופה לא ק"מ דלפי סברתו השיב לו דלמא במקח וממכר וליכא למידק מידי מגופה וק"ל: ע"ב בד"ה מנהיג לחודיה כו' והא דתנן בפ"ק דקידושין בהמה גסה נקנית במסירה דברי ר"מ ור"א כו' עכ"ל קארו במקום שהיה להם להאריך דלכאורה לאו סתמא דמתני' בהך דהכא היא אבל בלשון המשנה שם בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור"א וחכ"א בהמה דקה במשיכה דהשתא הוי שפיר בהמה גסה נקנית במסירה סתמא דמתני' דלא פליגי חכמים עליה אלא בבהמה דקה וק"ל: בד"ה רכוב הוא דלא קני ומתניתין דא' רכוב דחי לקמן כו' עכ"ל אבל משנים רוכבין כו' אפשר דלא קשיא להו וכן משמע מדבריהם לקמן והיינו משום דאיכא למימר דשניהם קרוין מוחזקין וברכיבה לחודיה שניהם לא קנו אבל מ"מ מאחד רכוב ואחד מנהיג פריך שפיר דאי רכוב לחודיה לא קנו לא הוה קרי מוחזק לגבי מנהיג דלחודיה נמי קני ודו"ק: בד"ה או דלמא מנהיג כו' כ"ש דמנהיג עדיף כו' עכ"ל פירוש כ"ש דמנהיג עדיף במקום רכוב לחודיה דהא שמואל קאמר דחד מנייהו עדיף במקום חבריה וע"כ דרכוב עדיף ממנהיג לא קאמר דהא במתניתין קתני דקונה מנהיג במקום רכוב אלא ע"כ מנהיג עדיף מרכוב קאמר ורכוב דקני במקום מנהיג דקתני במתני' ע"כ במנהיג ברגליו איירי ודו"ק: בא"ד אלו לא היה חבירו תפוש בצד השני היה קונה לכך אקרי מוחזק אפי' כו' עכ"ל יש לדקדק דהא אלו לא היה חבירו תפוש בצד השני היה מונח ע"ג הקרקע ולא קני גם התופס עדיין בצד האחד וי"ל דה"פ דאם לא היה חבירו תפוש בצד השני והיה נותקה מידו מקרי לגבי שני שעדיין הצד האחד בידו הוגבהה למעלה מג' על ידו וקני כמ"ש התוס' לקמן גבי הואיל ויכול לנתקו כו' ועי"ל דמיירי הכא בטלית שאינו ארוך כ"כ ואם לא היה חבירו תפוש בצד השני לא היה סופו ליפול ולא היה ראשו מגיע לארץ וכה"ג כתבו התוס' נ"כ לקמן ע"ש: בגמ' היכי פשיט מר רכוב מיושב יושב לא תפיס כו' רב ושמואל דאמרי תרוייהו מוסירה כו' עכ"ל יש לדקדק כיון דעיקר אבעייתו דרכוב עדיף היינו משום דהא תפיס והיינו דהא תפיס במוסירה כמו שפירשו התוס' וא"כ היכי ס"ד ליפשוט רכוב דתפיס מיושב דאינו [תפיס ותו אמאי לא פשיט ליה בפשיטות מעיקרא מהיא] דרב ושמואל דאמרי תפיס במוסירה כו' ונראה ליישב דאע"ג דנקט האבעיין דהא תפיס מ"מ משום דרכוב הוא נמי קמבעיא ליה והשתא מהך דרב ושמואל דאמרי מוסירה לא קני לא מלי למפשט דאימא הכא משום דרכוב עדיף אבל מהך דיושב בעי למפשט כולה מלתא דהוי ס"ד דיושב נמי תפוס במוסירה והמדהה קאמר דודאי דרכוב לא מהני תפשוט שפיר מיושב אבל רכוב דתפיס לא מהני לא תפשוט מיניה דאימא יושב מיירי בלא מוסירה והשיב לו מרב ושמואל דמוסירה נמי לא קני במציאה ודו"ק: תום' בד"ה מ"ד רכוב עדיף כו' וא"ת לעיל כי פריך כו' לישני דקמ"ל דלא מבטל חזקת רכוב כו' עכ"ל הכי משמע להו דמאחד רכוב וא' מנהיג פריך ולא מהיו שנים רוכבין כו' כמ"ש לעיל וליכא לאקשויי דא"כ נימא דמרישא דשנים רוכבים כו' קא דייק השתא יושב קני רוכב מבעיא דהכא ליכא לשנויי דקמ"ל דאחד אינו מבטל את חבירו כיון שהם שוים אלא לאו רבנן היא וא"כ הסיפא דא' רכוב וא' מנהיג נמי כרבנן וש"מ רכוב קני די"ל כיון דהסיפא משנה דלריכה היא לר"מ דאע"ג דהרישא לאו משנה דלריכה היא קתני לה בדרך לא זו אף זו דה"כ לריך לומר למאי דאתיא כרבנן דקתני לה בלא זו אף זו ודו"ק:

דף ט בפרש"י בד"ה ש"מ רכוב קני כו' וכיון דשלא במקום מנהיג קני כולה במקום מנהיג פלגא עכ"ל ל"ע דמי הכריחו לזה דאימא בפשיטות מרכוב לחודיה פריך לרב יודא דפשט רכוב מיושב כמו שפרש"י ג"כ לעיל ועוד דאין זה מוכרח דהא למאי דמספקא ליה אי שמיע משמואל ברכוב במקום מנהיג א"כ ס"ל לשמואל דרכוב לחודיה קני ואפ"ה קאמר או דילמא מנהיג עדיף ויש ליישב דמשמע להו דרכוב במקום מנהיג בעי למפשט דומיא דלעיל דבעי למפשט אבל רכוב לא דהיינו רכוב במקום מנהיג דומיא דאחד מושך ואחד מנהיג ולעיל נמי ממתני' דאחד רכוב ואחד מנהיג נמי רכוב במקום מנהיג בעי למפשט דפלגי ולא ניחא להו למימר כדברי התוס' דאפי' לא קני מקרי מוחזק וה"כ הכא מסברא קאמר כיון דאפי' רכוב לחודיה בלא מוסירה קני אית לן למימר מסברא ברכוב ותפוס במוסירה במקום מנהיג דפלגי ולעיל דפסיקא ליה ברכוב לחודיה דקני ואפ"ה במקום מנהיג קאמר או דלמא מנהיג עדיף היינו ברכוב ותפיס במוסירה ולקמן נמי דפשיט מרכוב בשדה נמי משמע ליה בלא מוסירה דאל"כ רכוב בעיר אמאי לא קני כיון דע"י מוסירה אזלא מחמתיה נמי בעיר שפיר כמו שפירשו התוס' לקמן גבי מנהיג ברגליו והשתא פשיט ליה כיון דרכוב בלא מוסירה קני מסברא אית לן למימר דבמקום מנהיג פלגי ואין להקשות לפי שיטתו דמהא דקתני אחד מושך ואחד מנהיג ממעט רכוב במקום מנהיג דלא קני דאימא לאידך גיסא דממעט מנהיג במקום רכוב דלא קני דרכוב עדיף משום דהא תפיס כדמבעיא לן לעיל די"ל דע"כ דלא ממעט מנהיג במקום רכוב דהא במתני' קתני דקני מיהת פלגא מנהיג במקום רכוב ואפי' במקום מנהיג ברגליו לפי אוקמתא דלעיל מיהו מדברי התוס' שכתבו בד"ה אי הכי לערבינהו כו' לפי מאי דס"ד דרכוב קני כו' במדה זו קנה אתא למעט שום קנין אחר או רכוב במקום מנהיג עכ"ל נראה שהם מפרשים דממעט רכוב לחודיה דמלישנא יתירא ממעט קנין רכוב לחודיה ולעיל נמי ממתני' דהכא פשיט ארכוב לחודיה דקני אבל במקום מנהיג לא מקרי אלא מוחזק ודו"ק: תום' בד"ה ונקני כו' אי אמרינן משוך בהמה זו וקני כלים כו' עכ"ל הך דהכא לא דמיא אלא לאומר קני בהמה זו וקני כלים דהא הכא קנה החמור ולאחד תירוץ בתום' לקמן הא נמי קמבעיא ליה ולאידך תירולא דהא לא קמבעיא ליה ופשיטא דקני מטעם חלר פריך הכא שפיר טפי בפשיטות דלקנו נמי מסירה וק"ל: ע"ב גמ' ואי רה"ר הוא קני ואי אדם חשוב כו' נראה מתוך הסוגיא ופרש"י דברה"ר אפי' אדם בינוני קונה ובסימטא לא קני אדם בינוני אלא אדם חשוב ואשה ואינש זילא וכן הוא בדברי הרמב"ם אבל הרא"ש והטור ח"מ כתבו היפך זה ואולי היה להם גירסא אחרת בזה והו"ק: תום' בד"ה משוך בהמה כו' א"כ אי הוה בעי קני כו' כי שמא מטעם חלר קני ובכפות' ולכך איבעי ליה במשוך עכ"ל נראה מדבריהם דלכך איבעי ליה במשוך דהשתא אי אהדר ליה דקני לאו בכפות' איירי אלא במהלכת וס"ל נמי דמתורת חלר לא קני דחלר מהלכת היא אלא דניקני מתורת משיכה אע"ג דמהלכת היא והשתא בא"ל קני נמי קמיבעיא דניקני מתורת משיכה אבל קשה דא"כ מאי פריך רבא ואי אמר לה קני מי קני כו' ומאי קושיא דהא נהי דלא קני מתורת חלר מ"מ מבעיא ליה דניקני מתורת משיכה וי"ל בדוחק דרבא ס"ל כיון דמתורת חלר לא קני מתורת משיכה נמי לא קני כיון דמהלכת היא ולא שייכא בכלים ודו"ק:

דף י בפרש"י בד"ה סיפא דלא אפשר כו' דגלי דעתיה כשנתנו לו דאדעתיה דהאי אגבהה כו' עכ"ל לכאורה פירושו תמוה דמה מועיל לו דמתחלה אדעתא דהאי אגבהה כיון דלפום סברא דהשתא המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ומאי הוא

חכמת שלמה

דף ח ע"א רש"י בד"ה בעלמא כו' שלום בעלמא הס"ד: בד"ה ומאי מגו כו' מגו אמרינן מגו כנ"ל והס"ד: תום' בד"ה אלא מסיפא כו' ממאי דבמציאה דלהכי כו' כנ"ל:
ע"ב רש"י בד"ה אי נימא כו' ממנו בפניו לקנותה כו' כנ"ל: בד"ה או דלמא כו' למאן אי כו' הד"א:
דף ט ע"א רש"י בד"ה ה"נ דקמא קנה כו' כנ"ל: ע"ב תום' בד"ה משוך בהמה כו' לכך לא קני א"נ התם כשמשך התמרים ולא משך את החמור והא דקתני כו' כנ"ל: בד"ה ספינה כו' רכוב כמהלך דמי כו' נ"ב פי' לענין קימה:
דף י ע"א גמ' בכ"מ מ"ט תקינו כו' כנ"ל: רש"י בד"ה מדקתני סיפא כו' ואי כו' הד"א:
ע"ב רש"י בד"ה תלמוד לומר כו' ונתן אוכתב לה ונתן כו' כנ"ל: תום' בד"ה אי בעי כו' מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור הגביהו או הוציאו מרשות בעלים ומת חייב ופרש"י בלשון אחד כו' כנ"ל:

גמ'

מהר"ם

דף ח ע"א גמ' אלא אימא מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש וכו'. וצריך לישב לפי זה לישנא דרבא השתא דאמרת אמרינן מגו וכו' היאך יתישב על זה מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש וצ"ל דה"ק השתא דאמרת אמרינן מגו דזכי לנפשיה זכה נמי לחבריה א"כ בהיפוך נמי במקום שאינו זוכה לנפשיה לא זכי נמי לחבריה חרש ופקח שהגביהו אמרינן נמי מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש: תום' ד"ה ושותפין שגנבו וכו' דהתם בטביחה איירי. ר"ל רש"י מפרש בגמרא דקאמרה הכא ושותפין שגנבו חייבין היינו אותה ברייתא דבב"ק ואין נראה דהתם בטביחה איירי וא"כ אין ראיה משם אלא הא דקאמר בגמרא ושותפין שגנבו הוי פירושו שהגביהו הגנבה שניהם ולאו ברייתא היא אלא מסברא קאמרה הגמרא כן: ע"ב ד"ה מנהיג לחודיה מי איכא מ"ד וכו' מ"מ פריך מכח סתם מתניתין וכו'. ר"ל מתני' דהכא דתנן א' רוכב וא' מנהיג ש"מ דמנהיג קונה כמו משיכה ואע"ג דקתני בה נמי רוכב הוא אוקמא לקמן בשמעתין במנהיג ברגליו כמו שכתבו מיד בדבור שאחר זה: ד"ה רכוב עדיף וכו' וצ"ל דתפיס בה ואזלא נמי מעט מחמתיה וכו' א"כ מאי פושט בסמוך מיושב דפטור וכו' ואע"ג דאיכא למימר דהיינו הא דפריך ליה בסמוך היכי פשיט מר רוכב מיושב יושב לא תפיס במוסירה וכו' ושני ליה מוסירה לא קני מ"מ אם איתא דליכא ברוכב שום קנין אחר אלא התפיסה תקשה ליה היכי פשיט רוכב מיושב הא אין שייך ענין זה לזה כלל ואי משום דאית ליה דתפיסה לא קנה מה צריך למפשט ליה מיושב בלא יושב ה"ל להשיב בקצרה דתפיסה לא קנה במציאה א"כ ע"כ מנהיג עדיף אבל השתא דאמרינן דברוכב איכא נמי אזלא מחמתיה מעט וה"ה ביושב נמי אזלא מחמתיה מעט ולכך פשיט מיושב דאם איתא דאזלא מחמתיה מעט מלתא היא לא הוה לן לנפטר יושב גבי כלאים דתלי הכל באזלא מחמתיה כיון דביושב נמי איכא אזלא מחמתיה מעט אלא ודאי הא דאזלא מחמתיה מעט לאו מלתא היא ולא חשיב שום הנהגה וא"כ ה"ה דברוכב לא קני ופריך היכי פשיט מר רוכב מיושב יושב לא תפוס וכו' ומשני דאפילו מסירה גמורה דקני במקנה לחבירו לא קני במציאה ולכך כיון דהא דאזלא מחמתיה מעט לאו מלתא היא כמו דפשיטנא מיושב אין סברא לומר דבשביל מה שתופס במוסירה קצת יקנה יותר וק"ל ועיין בכלאים בפי' רבינו שמשון דפי' ג"כ שמוכח מתוך סוגיא דשמעתין דביושב איכא נמי אזלא מחמתיה והיינו על כרחך ע"ד שפירשנו דברי התוס': ד"ה או דלמא וכו' עד וי"ל דמן המשנה אין להוכיח וכו'. ר"ל דבמשנה אין רצונם לומר זה אומר אני קניתי ברכיבה וזה אומר אני קניתי בהנהגה אלא כל אחד אומר אני מצאתיה לבדי והיתה כולה בידי אלא שאתה באת לאחר מכאן ותפסת בה. אלא שמטעם שזה רוכב וזה מנהיג חשובים שניהם כמוחזקים ולכך יחלוקו אבל מ"מ מוכח שפיר דרוכב לחודיה קני דאל"כ לא מקרי מוחזק לענין שנאמינהו שהוא לבדו היה רוכב עליה מתחלה שהרי אפילו אם כן הוא כמו שאומר לא היה קונה אלא ודאי רוכב לחודיה או מנהיג לחודיה קני ולכך מוכח שפיר לקמן ממתני' דרוכב לחודיה קני אלא דמשני לה דאיירי במנהיג ברגליו:

דף ט ע"א ד"ה מושך ומנהיג אין אבל הוכב לא תימה מנלן דלמא כ"ש רכוב דתפיס בה ואי משום דשיירה וכו'. נ"ל לפרש דברי התוס' דה"ק מנלן לגמרא האי דיוקא דדייק מושך ומנהיג אין אבל רוכב לא ממאי דייק ליה אי דייק לה משום דאם איתא דרוכב קני ה"ל לתנא למיתני רוכב במקום מנהיג דהוה רבותא טפי הא ליתא דאיכא למימר אדרבה במושך ומנהיג הוי רבותא טפי דקתני מושך ומנהיג קני וכ"ש רוכב דעדיף מנית דתפיס ביה דשמא רוכב עדיף. ואי דייק לה המקשה דאם איתא דרוכב נמי קני ה"ל לתנא למיתני נמי רוכב כיון דאיכא סברא להכא ולהכא דאיכא למימר דרוכב גרע ממושך ומנהיג ואיכא למימר דכ"ש הוא דעדיף הוא מניה א"כ ה"ל למתני במתני' ומדשייר ש"מ דלא קני אמו בכל דוכתא וכו' וק"ל: ד"ה אי הכי היינו ר' יהודה הוה מצי לאקשויי וכו' כצ"ל: ד"ה הואיל ויכול לנתקו וכו' ושלחי שלוח הקן וכו' עד שהרי קצת מפריחים למעלה וכו'. ר"ל דשם לא הוי דרך ירידה אלא דרך עלייה שמפריחים למעלה ולכך חשיב הגבהה לקנות אפילו בלא תפיס בידים ועיין באשר"י: ע"ב ד"ה משוך בהמה זו עד וא"ת אמאי נקיט משוך בהמה זו ולא נקט קני וכו' עד א"נ אי הוה בעי קני וכו'. נראה דלפי' התוס' לפי תירוץ זה האחרון בעייתו של ר"א איירי במהלכת דאז לא שייך טעמא דחצר אלא בעי אי קני מטעם משיכה אך אי הוה בעי באומר קני בהמה וכלים והוה מהדר דקני היה יכול הטועה למטעי לומר דאיירי בכפות וקני מטעם חצר ולכך לא נקט קני בהמה דהשתא על כרחך אי קנה הוה מטעם משיכה ולא יוכל למטעי דלהכי לא נקט קני בהמה לאורויי דלא בעי דנימא מטעם חצר וע"י שאלה דאל"כ נימא קני בהמה ויהא חצר גמור אלא ודאי איירי באותו ענין דלא שייך חצר כלל כגון בחצר מהלכת וא"כ לא שייך שום קנין אחר לכלים אלא מטעם משיכה רק שלפי קושית רבא שהקשה אי אמר ליה קני בהמה וקני כלים מי קני וכו' עדיין קושית התוס' לפי תירוץ זה במקומה עומדת דמאי הוה ס"ד דרבא בסברת רבי אליעזר אמאי נקט משוך בהמה זו וכו' ולא נקט קני אי משום דבקני פשיטא ליה דקני וכו' א"כ במשוך נמי אמאי מספקא וכו' כמו שהקשו התוס' וי"ל דאין ה"נ דזה נמי הוה קשה ליה והא דמסיק וכי תימה כשעמדה ר"ל וכ"ת שבעייתך איירי במהלכת שאין שייך טעמא דחצר ובעית אי קני מטעם משיכה אלא שאם נקט קני בהמה והוה מהדר קני היה הטועה יכול למטעי ולומר דאיירי בשעמדה וקני מטעם חצר ולא הוי ידעינן אי מקנה מזה שבמשיכת הבהמה יקנה כלים והא כל שאלו מהלך לא קני עומד ויושב לא קני ומסיק והלכתא בכפות ר"ל הא דלא נקים קני בהמה כדי שלא נטעה אם מהדר ליה קני דהוה מטעם חצר וה"א דאיירי בכפות: ד"ה ולימא מר מטעי לעני מחלוקת וכו' ולא מטעם מגו. ר"ל שאין חולקין בטעם מגו שר' אליעזר אית ליה דאמרינן מגו דאי הוה בעי הוה זכי לנפשיה וכו' ורבנן אית להו דלא אמרינן מגו דאי הוה בעי וכו' אבל בתופס לב"ח במקום שחב לאחרים כ"ע מודו דלא קנה וזה אינו אלא דרב נחמן אית ליה דבתופס לב"ח פליגי ור"א ס"ל דקנה ורבנן ס"ל דלא קנה:

דף י ע"א רש"י ד"ה סיפא דלא אפשר בלא תחלה וכו' לא אמר כלום דגלי דעתיה כשנתנה לו דאדעתא דהאי אגבהה וכו'. לפי מאי דכתב רש"י לעיל במתניתין כיון דיהביה ליה קנייה ממה נפשך וכו'

לזכות בו קודם הנתינה כמו שהוא אומר זכיתי בה קודם שנתתיה לך גם מי הכריחו לזה דהא איכא לפרושי בפשיטות כפרש"י במתניתין דאי נמי קנייה קמא כו' הא יהבה ניהליה במתנה ונראה לפרש דהדעתא דהאי אגבהה דקאמר אין רצונו לקנותו לו דהא לא קנה לו אלא דר"ל אדעתא דהאי אגבהה ליתן לו במתנה ומסתמא אדעתא דהכי נתנו לו בתורת מתנה ולא בתורת פקדון ואי לאו דמתחלה אדעתא דהכי אגבהה ליתן לו לא היה לנו לומר שנתנו לזה במתנה אלא שנתנו בידו בתורת פקדון כיון דמתחלה אדעתא דידיה אגבהה מסתמא אדעתא דהכי נתנו בידו שיהיה שלו ולא נתנו לו במתנה ודו"ק :

דף יא בגמרא אי לא לא דתניא כו' מיבעי ליה לכדתנן שלפניו כו' כל"ל : **בפרש"י** בד"ה ומ"ם לא ילפינן ממונא כו' מאם המצא כו' דשליחות הוא משום דאין שליח [illegible] אצטריך כו' עכ"ל הוצרך לזה לפי שיטתו לעיל דלמ"ד חצר משום שליחות לא אצטריך ריבויא לחצר אלא מושלח' דנפקא לן שליחות נפקא לן ממילא חצר ולכך הוצרך למימר דלמאן דלא ילפינן ממונא מאיסורא ושליחות מאם המצא המצא ילפי' ליה ולא ילפי' ליה ממילא משליחות דשלוחו של אדם כמותו בכל התורה משום דהתם לגבי גניבה אין שליח לדבר עבירה וכ"כ הנ"י ע"ש אבל התום' ימאנו בזה דכמו דאצטריך ריבויא למ"ד דחצר משום יד ה"נ אצטריך ריבויא למ"ד חצר משום שליחות לאשמועינן דחצר הוי שליח ולכך פירשו לעיל בסמוך דלאו מדאצטריך ריבויא מוכח לה דחצר משום יד אלא מדמתגרשת בעל כרחה וקטנה ודו"ק : **תום'** בד"ה זכתה לו נראה כו' ועוד דאמר ריב"ח אגירו של אדם קונה לו שלא מדעתו כו' עכ"ל אע"ג דמוקמינן הך דר"י בחצר המשתמרת מ"מ למאי דמקשה ותקני ליה שדהו ואכתי לא אסיק אדעתיה דמיירי בחצר המשתמרת אמאי לא תקשי ליה הך דריב"ח אגופא דמתני' דקתני אמר זכתה לי אי הוה זכתה לו דוקא וק"ל : **בד"ה** ה"מ בחצר כו' דמתני' הוי משום דנתכוין לזכות בה דאמר זכתה לי וכו' עכ"ל פירוש והוי אצטריך לאתויי מריב"ח דלאו דוקא זכתה לי כמ"ש התום' לעיל וניחא ליה לאקשויי מריב"ח לחוד ודו"ק : **בד"ה** זה הכלל לאתויי קרן זוית עכ"ל נראה לפרש משום דלפניו אין שכחה דהיינו שקצר מצפון לדרום והניח בסוף השורה והתחיל משורה שניה אינו שכחה כיון דעדיין לא עבר עליה אני אומר שדעתו לקצור זה בשורה אחרת ממזרח למערב וה"נ היה לנו לומר אם הניח בתחלת קציר בקרן זוית וקצר אחר כך כל השורה מצפון לדרום שדעתו לקצור הקרן זוית בשורה אחרת ממזרח למערב ואשמועינן בזה הכלל דמכל מקום הוי שכחה כיון דכבר עבר עליו והוי בבל תשוב ודו"ק :

בד"ה עישור שאני כו' וקשה כו' ואין בדעתו לשוב עד ימים רבים כו' עכ"ל ור"ג לא היה בדעתו ליזל למרחקים דחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה אלא אמר רב אשי כו' היינו טעמא דלא בעינן עומד אצלה כיון דמידה אתרבאי לא גרעה משלוחה כו' טעמא דיש חילוק כו' דא"כ לא אתרבאי מונחן בידה הוה נפקא לן חצר משליחות כו' עכ"ל לכאורה שהוא פירוש כפול והנראה דמהיינו טעמא כו' עד טעמא דיש חילוק כו' אינו מפרש"י אבל הוא לפי שיטת התום' דא"כ חצר משום שליחות אצטריך ריבויא לחצר השתא דליכא לרבויי אלא דחצר משום יד הא דקאמר דלא גרעה משלוחה ע"כ היינו מסברא ומה שכתב א"כ מהיינו טעמא דיש חילוק כו' הוא לפי שיטתו וניחא בפשיטות טפי דלא גרעה משליחות דבלאו ריבויא נמי נפקא לן חצר משליחות ולא אצטריך ריבויא לחצר אלא משום יד וק"ל :

דף יב בד"ה גבי מתנה כו' הלכך בעינן חצר המשתמרת עכ"ל וכל"ל וכ"ה בתום' והיינו הך דריב"ח דאוקמה במשתמרת אבל יש לדקדק מאיזה טעם קונה אף במשתמרת במציאה באינו עומד בצד שדהו כיון דשליחות ליכא לא דעת שליח ולא דעת משלח וליכא נמי משום יד כיון דאין סמוך לו ומ"ם מגט ועיין בזה בנ"י בשם הר"ב ב"ר ז"ל : **תום'** בד"ה ואמר שמואל כו' והא דאוקמי בפרק כל הגט כרבי יוסי היינו כו' עכ"ל ר"ל דשמואל נמי לא פליג עליה דעולא התם והוה מוקמי לה כר' יוסי אי לאו משום דיחידאה הוא ודו"ק : **בד"ה** אא"ב דאורייתא כו' וי"ל דמסתמא לא פליג ר"י אחכמ' משניות דפרקין ודפ' חלון כו' עכ"ל יש לדקדק בזה דלמאי דמשני נמי שמואל טעמא דתנא דידן כו' ע"כ כל הני משניות לא אתיין כר"י דקטן דקתני בהו משמע ליה קטן ממש ואפילו אינו סמוך ואלו היה זוכה לעצמו מן התורה כו' כמ"ש התום' לקמן דמש"ה לא מוקי מתניתין דהכא כר"י ויש ליישב בדוחק ודו"ק : **בא"ד** וא"ת ונימא כו' לעולם זכי לנפשיה מדרבנן ובתר הכי זכי כו' וי"ל דמדרבנן אין סברא שיתקנו ב' זכיות כו' עכ"ל והא דמפרש שמואל מתני' משום דמרילה לאביו לא תקשי להו דנימא לעולם דזכי לנפשיה מדרבנן ובתר הכי זכי אבוה מניה כו' דשמואל משמע ליה קטן דמתניתין דהכא אפי' אינו סמוך ולא היה להם לתקן שיזכה אביו כיון דליכא איבה וכה"ג כתבו התום' לקמן והא שכתבו התום' דאין סברא שיתקנו ב' זכיות כתב מהרש"ל אבל גבי מציאה דסבר ר"י לקמן לאו גדול ממש כו' אלמא דתקינו רבנן לאביו כו' לא ק"מ דאין זה ב' תקנות דהכי תקינו רבנן כו' משא"כ בלקט כו' עד דמשני עשו שאינו זוכה כזוכה כאלו כבר זכה בו בנו מדאורייתא כו' עכ"ל דבריו אינן מבוררין לי בטעמן למה אין זה ב' זכיות גם נראה מדבריו דלרבי יוחנן נמי צריך לומר עשו שאינו זוכה כזוכה ולית ליה לקטן זכייה לנפשיה ואינו נראה כן מפרש"י אלא לר"י קטן אית ליה זכייה לנפשיה מדרבנן ומיהו אין זה ב' זכיות כיון דלר"י בגדול נמי דאית ליה זכייה מן התורה כיון דסמוך על שלחן אביו זכי אביו מניה משום איבה מכ"ש קטן דלית ליה זכייה אלא מדרבנן ולשמואל נמי דקאמר עשו שאינו זוכה כזוכה אין זה ב' זכיות דאביו לא זכה מניה דאדרבה עיקר הזכייה היא לאביו משום דמרילה לאביו אלא משום דלגבי לקט ליכא למימר הכי דאביו עשיר הוא עשו זכיית הקטן שאינו זוכה במקום אחר כזוכה ומיהו אביו לאו מניה זכי אלא משום דמרילה לו ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ר"י אומר לא גדול גדול כו' הא פר"ח התם דאית ליה בית לקטן קאמר כו' עכ"ל פירוש דאין מניחין את העירוב בביתיה דלאו בר אקנוי רשותא הוא אבל גובה את העירוב שפיר דזוכה אף לאחרים וק"ל : **בא"ד** דקטן ואינו סמוך על שלחן אביו זוכה כאמה העבריה כו' עכ"ל אינו דומה ממש דקטן ואינו סמוך אפילו מאביו זוכה עירוב אבל אמה עבריה מאביה ודאי דאינה זוכה עירוב דאפילו בתו נערה ואינה סמוכה מציאתה לאביה כמ"ש התום' לקמן וק"ל :

דף יג בפרש"י בד"ה אפילו בשטרי דלאו הקנאה כו' אבל השתא דתנן כותבין חיישינן דלמא כתב ללוות כו' עכ"ל כתב מהרש"ל הדברים מגומגמין מאד שמראה כאלו המשנה מיושבת דחיישינן שפיר לשמא כתב בניסן כו' ואדרבה כו' עכ"ל ולי נראה דמה שכתב חיישינן דלמא כתב ללוות ולא לוה דהיינו ולא לוה לגמרי ואין רצונו בזה ליישב המשנה דהכא אבל כוונתו לפרש הא דקאמר משום דקשיא ליה כו' דבשביל כך הוצרך לומר עדיו בחתומיו זכין לו משום דקשיא ליה כיון דאמרת בשטרי דלאו הקנאה כי ליתיה למלוה לא כתבינן משום הך חששא דשמא כתב ללוות בניסן כו' ליכא למיחש נמי דמקרי וכתב ולא שייך למימר נמי דכתב ללוות ולא לוה לגמרי אלא הא דתנן מלא גיטי כו' ושוברים ה"ז לא יחזיר שמא כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם הא ליכא למיחש לנמלך כלל כיון דאין כותבין כלל דהך חששא דשמא כתב בניסן כו' שייך נמי בשובר כדאיתא לקמן וסיים רש"י אבל השתא דתנן כותבין משום דעדיו בחתומיו זכין לו חיישינן שפיר דלמא כתב ללוות ולא לוה לגמרי והכי נמי התם בשובר כותבין ואיכא למיחש לנמלך ומקשה דהשתא נמי דאמרת כותבין מה מועיל נמלך הא עדיו בחתומיו זכין לו ומשני ה"מ כו' ודברי התום' בזה אינן מובנים לי שכתבו משום דקשיא ליה לאביי כו' ומלתא באנפי נפשיה היא ולא קאי אדאמר אביי כו' עכ"ל דמהיכא פסיקא ליה דלא ניחא ליה בשנויא דרב אסי ואי משום דקאמר עדיו בחתומיו זכין לו אם כן שפיר קאי אדאמר אביי כו' ועוד דכיון דע"כ מסברא דנפשיה קאמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו אימא נמי דמהאי טעמא לא ניחא ליה בשנויא דרב אסי והדברים ברורים למבין ליישב פרש"י ודו"ק : **בגמ'** א"ל אביי מתניתין היינו טעמא דחיים לפרעון ולקוניא ולשמואל דאמר כו' דוקא קוניא כי הך חיישינן כיון דנפרע השטר ה"ל נמחל שעבודו וטריף שלא כדין אבל ליכא למיחש דלמא כתב ללוות ולא לוה וכיון דאתרע בנפילה ניחוש לקוניא כיון דמ"מ כי מטא לידיה בדין טריף דעדיו בחתומיו זכין לו ומש"ה לשמואל דלא חיים לפרעון אי ס"ל כאביי ליכא לאוקמי מתניתין אלא בשאין חייב מודה וליכא למיחש נמי בחייב מודה לזיופא ולקוניא דלא מחזקינן איניש ברשיעי מעיקרא שעשו שטר זיוף אלא שטר כשר היה כבר אלא משום דאתרע בנפילה ניחוש ליה השתא או שטר זה נפרע כבר או שרצה ללוות בו בניסן ולא לוה כו' ולכך לא היה נזהר בו ונפל ממנו והשתא עושה קוניא וק"ל : **תום'** בד"ה אביי אמר כו' עמד המלך אם בין כסליו לתמוז שלפניו כו' עכ"ל כל"ל ויהיה לפניו לשעבר ושלאחריו להבא וכן מוכח לישנא שכתבו לקמן בכ"ט באדר בשנה שלאחריו וכן הוא בתום' דפ"ק דר"ה וק"ל : **ע"ב** בד"ה הא קאמר להר"מ כו' דהא אמרינן לקמן אמר שמואל מלא כו' דאי משום כתב ללוות ולא לוה כו' משמע דאין

מהר"ם

וכו' לא היה צריך רש"י לטעמא דגלי דעתיה וכו' וצריך לומר דרש"י נקט הכא החלוקה השנית דכתב לעיל ואי לא הויא דקמא וכו' הויא ליה הפקר עד דמטיה לידיה דהאי וקנייה האי וכו' והא דכתב נמי הכא דגלי דעתיה כשנתנה לו דארעתיה אגבה' ר"ל נמי כיון דגלי אדעתיה דלא נתכוין לזכות בה הוא עצמו הוי הפקר עד דמטי לידיה דהאי וקנייה האי במאי דעקרה מידי' דקמא לשם קניה דחלוקה זו נראה לו לרש"י לעיקר וק"ל : **ע"ב רש"י** ד"ה תלמוד לומר ונתן וכו' דרוש ונתן אוכתב וכו' עד דאי משום שליחות הא כבר כתיבה וכו' . ר"ל משום דרש"י סבירא ליה דאי נמי לא אתרבאי חצר מונתן בידה הוה נפקא לן חצר משליחות כמו שפרש"י לקמן סוף דף י"א וכי איצטריך לרבויי משום יד משום קטן וקטנה ולכך כתב רש"י כאן דאי משום שליחות הא כבר כתיב' ושלח ר"ל ועכ"פ הוה נפקא לן חצר משליחות והיינו נמי דכתב רש"י בסמוך ריש דף י"א ומשום דאין שליח לדבר עבירה איצטריך למכתב התם ר"ל וכ"ת דאי הוה מטעם שליחות א"כ ל"ל רבויא איצטריך משום דה"א אין שליח לדבר עבירה אבל גבי גט דלא הוי דבר עבירה אי הוי מטעם שליחות לא איצטריך שום רבויא כן נ"ל לפרש דעת רש"י אבל יש לתמוה וכי לא איצטריך קרא לאשמועינן דחצר שייך ביה שליחות אע"ג דאינו בר דעת דאי לאו רבויי דקרא מאן לימא לן דיהא חצר עדיף מקטן וחרש ושוטה ואשה דלאו בני שליחותא נינהו וא"כ אע"ג דכבר כתיב ושלח ושלחה איצטריך לרבויא שליחות דחצר וק"ל : **תום'** ד"ה ואי משום שליחות וכו' וי"ל דבסמוך מכח התנא מוכיח וכו' . ר"ל דבסמוך נמי יש לו הוכחה דמשום יד אתרבאי ולא מטעם דאתרבאי מקרא דיד אלא דיש לו הוכחה בלא זה מכח התנא וכו' והכא גבי גנב דאי אפשר להוכיח מכח ההוכחה דקאמר בסמוך הוצרך לומר ההוכחה מטעם א"כ מצינו שליח לדבר עבירה וכו' : **ד"ה** אי בעי לא עביד וא"ת והא דתנן היה מושכו ויוצא כו' יש לדקדק אמאי לא מקשו התום' קושיא זו אמ"ד היכי אמרינן אין שליח וכו' היכי דשליח בר חיובא וכו' וי"ל דאהאי טעמא פשיטא להו דלא שייך קושיא זו כלל דפשיטא הוא כיון דהשומר אינו יודע גנב לאו בר חיובא הוא אבל מהאי טעמא דתלי באי בעי למעבד הוה ס"ד דשייך לאקשויי קצת דהתם נמי אי בעי עביד ואי בעי לא עביד וכו' : **ד"ה** אקפי לי קטן . עיין במה שכתבתי במסכת שבועות בד"ה ועל הזקן שתים מכאן וכו' :

חכמת שלמה

דף יא ע"א גמ' לא דתניא היא כו' כל"ל : **רש"י** בד"ה לא יהא כו' ושכחו הס"ד ואח"כ מ"ה בשדה ושכחת כו' : **תום'** בד"ה זכתה כו' שלא מדעתו אלמא כו' כל"ל : **בד"ה** דלמא כו' שעיר נעמיד בשכוח כו' כל"ל : **ע"ב** גמ' ואמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן כו' כל"ל : **רש"י** בד"ה מה גט כו' חצרה ולא כו' הד"א :

דף יב ע"א תום' בד"ה ואמר שמואל כו' ואת הלוי להיות מפרים עליהן מתלקן כר' יוסי כו' כן נ"ל : **בא"ד** והא דאוקמי כו' נ"ב פי' אינך אמוראי וק"ל : **בא"ד** כל שחליפיו ביד כהן כו' נ"ב פי' שיש לו שתי בהמות והאחד בכור והשני חולין אלא דלא ידעינן נוטל הכהן א' והשני הוא לבעליו ונאכל במומו ופטור מן המתנות ואף שהכהן יבא עליו ממה נפשך אם בכור הוא ה"ה שלי ואם חולין הוא נתחייבת במתנות אפילו הכי פטור מאחר שחליפין ביד כהן פי' שנכלל אחד מהן מכח ספק חשבינן כאלו זכה אף באותו השני מכח בכורה ושוב זבנה לישראל במומין וכהן שמכר בכור לישראל פטור מן המתנות וק"ל : **בא"ד** הכא גבי לקט כ"ש כו' נ"ב פי' והתם לא ס"ל כר' יוסי אלא כרבנן ומש"ה חשיב ליה כיחידאה וק"ל : **בד"ה** אי אמרת כו' וי"ל דמדרבנן אין סברא כו' נ"ב אבל גבי מציאה דסבר ר' יוחנן לקמן לאו גדול גדול ממש כו' אלמא דתקינו רבנן לאביו משום איבה אף שהבן לא זכה במציאה אלא מדרבנן דהא אף לרבי יוסי אינו אלא גזל גמור מדבריהם ועוד הלכה כת"ק דר' יוסי דאינו אלא מפני דרכי שלום ואנו קי"ל הלכתא כר' יוחנן לגבי שמואל לק"מ דאין זה שתי תקנות דהכי תקנו רבנן הקטן שימצא מציאה שיזכה בו אביו משום איבה והקטן משום דרכי שלום משא"כ בלקט דאבוה עשיר דלא שייך למימר דהכי תקינו רבנן וק"ל עד דמשני עשו שאינו זוכה כזוכה כלו' כאלו כבר זכה בו בנו מדאורייתא כו' ודו"ק :

ע"ב רש"י בד"ה והיכי דמי ואיתרמי הס"ד : **תום'** בד"ה ר' יוחנן כו' אע"פ שהיא קטנה כו' נ"ב פי' דאי יש לה שערות ככר יוצאה בסימנין אבל מקטן ליכא למידק דלמא איירי בגדול אלא שהוא סמוך על שלהנו של אביו וק"ל :

דף יג ע"א רש"י בד"ה אפילו בשטרי כו' דלמא כתב ללוות ולא לוה כו' נ"ב הדברים מגומגמים מאד שמראה כאלו השתא המשנה מיושבת דחיישינן שפיר לשמא כתב בניסן כו' ואדרבה אינו כן כמו שפריך וכן הוא לפי האמת דלא חיישינן לזה כלל שהרי עדיו בחתומיו זכין לו כו' [עיין במהרש"א] :

תוס'

דף יא ע"א תוס' ד"ה ה"מ בחצר המשתמרת וכו' עד וקשה דהתם משמע דהוי בחצר המשתמרת וכו' . הרבה נמגומים יש בדבור תום' זה ועיין שם בפרק שור שנגח דשם פירשו התום' כמעט בהיפוך ממה שפירשו כאן : **ד"ה** דלמא גזרת הכתוב וכו' עד ותו מאי מתרץ וכו' והלא בברייתא וכו' . פי' דלעולם נימא דצ"ל בברייתא יהא שכחה וה"ק יכול יהא שכוח בעיר שכחה ת"ל ושכחת בשדה ר"ל דהיינו שכחת מעיקרא נקרא שכחת שדה ולא בעיר ושכחת היינו זכור ולסוף שכוח נקרא שכחת העיר כדקאמר בתחלת הברייתא היה עומד בעיר וכו' והאי רבויא דקרא נעמיד בשכוח מעיקרא דאי לאו רבויא הוי ממעטי' עיר לגמרי מקרא דושכחת בשדה וק"ל : **בא"ד** לכך י"ל שאינו סותר ראיתו וכו' . וכי תימא מאי תירצו התום' עדיין יש להקשות מנא ליה לתנא לדרוש מיעוטא דבשדה אדיוקא ולומר דבעיר אפילו זכור ולבסוף שכוח הוי שכחה דלמא נדרוש קרא הכי בשדה ושכחת ר"ל שכח' מעיקרא הוי שכחה זכור ולבסוף שכוח דהיינו שכחת העיר לא הוי שכחה וקרא דמרבה שכחת העיר נעמידנו בשכוח מעיקרא כמו שפי' לעיל לפי מאי דמקשה ארש"י זה אין קושיא כלל דלפי' התום' ס"ל דלא משמע ליה לתנא כלל למדרש מפסוק דושכחת בשדה הכי אלא או אדיוקא דקרא או אגופה דקרא אבל לפי' רש"י דפריך המקשה דלמא נגרוס בדברי התנא יכול יהא א"כ ע"כ ס"ל להמקשה דאפשר לפרש דברי התנא דדריש הקרא למעט זכור ולבסוף שכוח שייך שפיר להקשות א"כ מה מתרץ וכו' וק"ל : **ד"ה** עישור שאני עתיד למוד וכו' ופירש ר"ת דשנת הביעור היתה וכבר הפרישם וכו' . ויש לדקדק דאי איירי שכבר הפרישם מאי אמר עישור שאני עתיד למוד הא כבר מדד והפריש וצריך לפרש דאין ר"ל שהפרישם לגמרי אלא ר"ל שהפרישם על ידי קריאת שם וכן משמע מדברי התוס' לקמן דף זה בד"ה וכי בצד שדהו וכו' דקאמר ויש לומר דלגבי זקנים לא היה משתמר שלא היה הפסק בין תבואתו לתבואתם :

דף יב ע"א ד"ה ואמר שמואל וכו' עד לא בעי שמואל לאוקמי מתניתין דמלוה וכו' פי' מטעם עשו שאינו זוכה כזוכה כרבי יוסי משום דיחידאה הוא ויש לומר וכו' היינו ר' יוסי דפ' הלוקח פי' משום דר"י דהכא לא שייך לענין דהמלוה מעות לכהן וכו' ובההיא דפ' הלוקח אין הלכה כר' יוסי : **ע"ב** ד"ה ששכרו ללקט מציאות וה"פ דברייתא וכו' . עיין בטור ח"מ סימן ע"ר שהרמ"ה מפרש לסברת רב פפא הברייתא בע"א וע"ד שביארתי שם בביאורי לס' הטורים :

דף יג ע"ב ד"ה הא קאמר להר"מ וכו' ועוד דשמואל לא הייש לפרעון וכו' אע"ג דבדבור זה בסמוך משמע מדברי התוס' דאפילו לשמואל נאמן לומר פרוע כשיש לו מגו דהא במודה בשטר שכתבו [illegible]
אלא

הלוה בפניו שהוא מודה כו' עכ"ל לא הוו צריכי לזו הראייה לפי נוסחת גמרא שלפנינו לקמן דקאמר תלמודא בהדיא אהך דשמואל וכ"ש הכא דלא מודה לוה דחיישינן לפרעון ודו"ק: **בא"ד** וא"ת לעיל דאמר רבי יוסי כו' ואמאי לא יהא נאמן לומר פרעתי במגו דאי בעי אמר מזוייף כו' עכ"ל ואמלתיה דרב דאמר מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ותנאי ס"ל נמי הכי לעיל בפרקין ובפ"ב דכתובות לא קשיא להו בפשיטות יהא נאמן לומר פרעתי במגו דמזוייף די"ל התם [א] דאי פרעיה שטרא בידיה מאי בעי משא"כ הכא דלאו בידיה הוא ועיין בתוס' פ"ב דכתובות וק"ל : **גמ'** אר"א מחלוקת כו' ורבנן סברי מגבא גבי כו' כצ"ל כמ"ש מהרש"ל דמוכח כן מדברי התוס' וכן יש להוכיח מתוך הסוגיא דלפי נוסחת גמרות שלנו דאר"א לרבנן דלא גבי ממשעבדי אמאי לא מותיב ליה לר"א מברייתא נמי אהך מלתא דבברייתא קתני דאחד זה ואחד זה גובין ממשעבדי ודו"ק : **תוס'** בד"ה הני תרתי כו' אבל מה שמפרש דלר"מ אינו גובה כלום כו' זה לא הזקיקה אותו המשנה לפרש כו' עכ"ל נ"ע לדבריהם כיון דמכח מתניתין דכל מעשה ב"ד יחזיר קאמר דלא חיישינן לפרעון הזקיקה אותו המשנה דהכא לפרש ע"כ דמיירי באינו מודה ולר"מ דיחזיר באין בו אחריות משום דאינו גובה אפילו מבני חרי ודוחק הוא לומר דהיה לו לפרש כרב אסי כשחייב מודה ומשום דשמא כתב ללוות בניסן כו' דא"כ לשמואל לא תקשי כלל דאע"ג דס"ל לא חיישינן לפרעון ולקנוניא מ"מ מצי לפרושי מתניתין כשחייב מודה משום דשמא כתב ללוות בניסן כו' אלא ע"כ לפום סברא דהשתא כאביי סבירא לן ולולי דבריהם היה נ"ל דהך מלתא ודאי כחדא חשיב ליה דמשום דס"ל לא חיישינן לפרעון ולקנוניא ליכא לפרושי מתניתין אלא באינו מודה ולר"מ באין בו אחריות אינו גובה בו כלל ולשמואל נמי הא מלתא כחדא חשיב ליה אלא דאידך דמותיב לשמואל היינו דאית ליה אפילו באינו מודה דלא חיישינן לפרעון והכא קתני אע"פ שניהם מודים לא יחזיר כדקאמר תלמודא בהדיא בנוסחאות גמרות שלפנינו והא לא קשיא לר"א דהאי דקאמר לר"מ יחזיר באינו מודה היינו משום דלאו בר גבייה הוא כפרש"י לקמן ואולי שלא היה כן גירסת התוס' כנראה מדבריהם דלעיל כמ"ש לעיל ודו"ק :

דף יד ע"ב בד"ה סיפא נמי בגזל ט' מרישא עצמה היה יכול להקשות כו' עכ"ל אע"ג דרבא גופיה משני הרישא לקמן דלא מיירי כלל בלוקח מגזלן מ"מ השתא דלא אסיק רבא אדעתיה אכתי למימר הא כדאיתא והא כדאיתא שפיר ה"מ להקשות מרישא גופה דע"כ ברישא בלוקח מגזל קמיירי דומיא דסיפא דמיירי על כרחך בלוקח ומהרש"ל תירץ בע"א והוא דחוק ודו"ק : **בד"ה** תריץ נמי כו' יעמיד כשעשאו אפותיקי דאז כו' עכ"ל ודאי דע"כ הפשטן נמי מוקמי בהכי דאל"כ אדרבה לוכח מהכא דלא משתעבד ט' כמ"ש התוס' אלא דאפשר דלא ידע למימר דאז ב"ח גובה השבח בחנם אלא דהמדחה דדחיק לאוקמי כר"מ יעמיד הכי כדמשמע לקמן ודו"ק :

דף טו בד"ה כשעמד בדין על הקרן כו' תימה א"כ מאי מפני תיקון עולם כו' וי"ל כו' עכ"ל ואין להקשות דאכתי תקשי לרב אסי מאי מפני תיקון עולם לא גבי אלא מבני חרי אבל לרבא ולרבה בר רב הונא לא ידע לפלוגי בין קרן לשבח דמאי פסקא כו' וק"ל : (יש כאן חסרון וטעות דמוכח בדבריו ותוכן כוונתו כמו שתירץ קושיא זו בעל מהרשם"ך ע"ש) : **גמ'** במאי אי בב"ח מי אית ליה פירי כו' פירוש בב"ח ממש לימלך בלוה, אם יקבל עליו להגבות למלוה שלו משופרא שבחא ופירי אבל הא לא קשיא ליה במאי אי בלוקח שירא פן יטרפו ממנו ב"ח שצריך לימלך עם המוכר דא"כ בשיעבוד נמי צריך לימלך לשמואל כדאמרינן לעיל וק"ל : **בפרש"י** בד"ה יפה ויפה כו' א"ל אמאי זבנתיה מאין אגבה כו' עכ"ל במתנה עסקינן וקאמר אמאי זבנתיה כו' דמתנה כמכר דאי לאו דהוי קמיה לא יהיב ליה מתנה כדלקמן ודו"ק : **תוס'** בד"ה ב"ח גובה כו' והתם משבח יתומים איירי דאי משבח לקוחות א"כ כו' עכ"ל יש לדקדק דלפום סברא דהשתא דמשבח לקוחות דוקא איירי אבל משבח יתומים ב"ח נמי לא גבי משום דאין להם על מי לחזור א"כ מה"ט גופא לא יגבה ב"ח משבח דהכי לקוחות דאין להן על מי לחזור שהרי מת המוכר כיון דהבנות רוצין ליזון מנכסיו דליכא למימר שהניח המוכר אחריות נכסים שיש ללקוחות לחזור עליהן דאם כן ודאי דלא יגבו כלל מלקוחות שיאמרו להן הנחתי לכם מקום לגבות דליכא למימר דמיירי באפותיקי שייחד לאשה בכתובתה ולבנות במזונותיהן קרקע דהשתא לא מצו הלקוחות לומר להן הנחתי כו' דא"כ לא תקשי כלל מהא דאמר שמואל דב"ח גובה כל השבח דמיירי בלא אפותיקי והתם דמיירי באפותיקי ולכך לא יגבו כל השבח וצריכין לתת להם הוצאה כדין היורד כו' וכדמתרצינן נמי בשמעתין כמ"ש התוס' ודומיא דהכי מיירי נמי אין הבכור נוטל בשבח כו' כדמוכח בפרק הגוזל ועיין מה שכתבנו בחידושינו שם ודוחק הוא לפ' דמיירי בלקוחות שקנו מיתומים קרקע של אביהם שיש ללקוחות על מי לחזור דהיינו על מוכרין שלהן דמ"מ אם יחזרו על היתומים על מי יחזרו היתומים והרי יפסידו מכיסם ולא דמי למוכר גופיה אם הלקוחות יחזרו עליו והוא לא יפסיד שהרי הוא פרע חוב שלו מן השבח הזה ודו"ק :

ע"ב גמ' הא מתניתא מסייע ליה למר שמואל כו' גובה את הקרן מנכסים משועבדים כו' וליכא לאקשויי דע"כ באפותיקי קמיירי כמו שדקדקו התוס' לעיל דאל"כ אדרבה לוכח מהכא דאקני לא משתעבד וא"כ מאי מייתי ראיה אדשמואל דמיירי בלא אפותיקי דאיכא למימר דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה לפלוגי בין אפותיקי ובין ב"ח בלא אפותיקי ולמאי דמסיק לפלוגי בהכי קושטא הוא דליכא הכא סייעתא לשמואל ודו"ק : **תוס'** בד"ה מעות יש לו שבח כו' תימה בהגוזל כו' וי"ל דהתם מיירי כשקיבל עליו אחריות עכ"ל היינו לרב דאית ליה יש לו שבח ומפרש לאכילת פירות בלוקח מגזלן אבל לשמואל כשקיבל עליו אחריות נמי אין לו שבח אפילו כשפירש ומוקי הך ברייתא כהכי אוקמתא דלעיל וע"ש בתוס' וק"ל : **בפרש"י** בד"ה הלכתא בפלוגתא קמייתא כו' ואע"פ דלא פירש ולית לן דשמואל דאמר שבח צריך לימלך עכ"ל בהך פלוגתא קמייתא לא שייך למימר צריך לימלך דהא אפי' פירש מסיק לשמואל דאין לו שבח משמע ליה אבל דקאמר לרבותא ואע"פ דלא פירש היכא דשמואל מודה בפירוש והיינו בשיש לו קרקע או שקנו

קרני ראם [א] דאי פרעיה כו'. נ"ב אין תירוצו מובן דהרי לר"י דל"ח לפרעון היינו מטעם דאי פרע ודאי קרע שטרא איכא ג"כ חזקה ומ"מ הקשו התוס' דלהימן במיגו אלא דקושיתו לק"מ דלרב ידע דלא הוי מגו דיכא לומר מזויף שמא יקיימנו כמ"ש בכתובות משא"כ מר"י הקשו שפיר דאם יטעון מזויף לא יועיל קיום כמ"ש התוס' וז"ב :

חכמת שלמה

תוס' בד"ה אביי אמר כו' אם בין תמוז לכסליו שלפניו כו' נמחק שלפניו וכ"ב ס"א אינו וכן בפרש"י בריש מסכת ר"ה אינו ובע"כ ט"ס הוא מה שכתב אא"כ או בין כסליו לתמוז שלאחריו הוא כמו לפניו שעוד הוא לפניו לגא והוא לאחריו בזמן ובתוס' ישנים מגאתי כתוב בשניהם לאחריו וה"ה אי הוה כתוב בשניהן לפניו הוה שפיר ולא משתכח האי גרס' שלנו שפיר אם לא שבשניהם נגרוס בין תמוז לכסליו כו' אבל אי גרסינן בסיפא בין כסליו לתמוז לא משתכח האי גרסא אלא ט"ס הוא כדפרישית וק"ל : **ע"ב** גמ' ורבנן סברי מגבא גבי כו' כצ"ל והשאר נמחק וכ"ב כן מגאתי בגמ' מדויקת וכן מוכח מתוס' שט"ס הוא וק"ל : **רש"י** בד"ה דברי הכל לא יחזיר דחיישינן לפרעון כדקאמר כצ"ל והס"ד : **תוס'** בד"ה הא קאמר כו' דשמואל לא חייש לפרעון כו' נ"ב פי' היכא דליכא לטעון שהוא מזוייף כגון שהוא מקויים ודו"ק : **בא"ד** טענינן מזוייף הוא בשביל יתומים כו' נ"ב פירוש ואמרינן השכיב מרע לא נתכוין אלא שלא להשביע את בניו וק"ל : **בא"ד** מודה בשטר שכתבו אין צריך כו' נ"ב פי' ואי נמי בע"כ טענינן מזוייף דאי לא טענינן משום דלא שכיחא אי נמי הוה כמודה בשטר שכתבו כו' א"כ גם פרוע לא טענינן ולפי זה לרב לא משכחת דטענינן פרוע נגד שטר לעולם וק"ל : **בא"ד** ומיהו מלוה עצמו כו' נ"ב ומ"מ אין מחזירין לו דשמא המלוה ידע בעצמו שהוא מזוייף ומתירא מן הלוה שלא יסתור ראייתו וימתין עד שיגבה מן היתומים והלקוחות ודו"ק :
בא"ד שהוא מזוייף יטרח לסתור כו' כצ"ל :

דף יד ע"א רש"י בד"ה בשטר הקנאה כו' שעבד נפשיה הס"ד : **ע"ב** גמ' לאו תרוני קא מתרצת כו' נ"ב פי' וכי בלאו הכי לא תרצת הברייתא והגהת אותה שהרי אינה כדקתני ה"נ תגיה אותה ותריץ דלא איירי כלל בגזילה אלא בבעל חוב וכמו שתרצה והגיה אותה כאן הכי מייתי תלמודא בפ' מי שמת דף קנח וכן פי' רשב"ם שם : **רש"י** בד"ה דאמר ליה כו' כשיעמדוך ויזכו בדין כו' כצ"ל : **בד"ה** לאכילת פירות כו' ומפרש להו לקמן הס"ד : **תוס'** בד"ה סיפא נמי כו' היה יכול להקשות כו' נ"ב אין הפי' שרבא היה יכול להקשות שהרי הוא גופיה משני לקמן דמרישא לא קשה מידי אלא הכי פירושא המקשה שהקשה לקמן מרישא ולא ידע שנויא דרבא איך שבין למה רבא גופיה לא הקשה מתחלה מרישא אלא בודאי סבר שכמו כן היה יכול להקשות מרישא אלא כל שיכול להקשות משבח גופיה פריך : **בד"ה** תריץ נמי כו' וא"ת אדרבה לוכח מהכא כו' נ"ב ואין להקשות מנ"ל למפשט דלמא לא איירי הכא שכתב לו דאיקני בתוך השטר דהא תלמודא בעי למפשט מהכא דאיקני כו' משתעבד מדבעל חוב גבי שבח א"כ בעל כרחך ס"ל דאיירי בכתב ליה דאיקני וק"ל וכן כתב הרב המגיד דבעל חוב לא גבי שבח אלא בכתב דאיקני : **בא"ד** מדלא טריף בעל חוב מעבדי דטריף לוקח כו' נ"ב דע"כ המשועבדים דטריף לוקח היינו שמכר נכסים אחר שמכר לו השדה דאל"כ לא טריף מיניה וא"כ עכשיו נמי יאמר הלוקח ראשון לבעל חוב שהניח לו בני חורין לגבות הימנו ודו"ק ומ"מ קשה דלמא לעולם דאיקני קנה ומכר משתעבד ואיירי בנכסים שקנה ומכר אחר שמכר שדה זו ללוקח ראשון דעכשיו לא שייך למימר הנחתי לך כו' ונראה דאף כה"ג יכול הלוקח ראשון לומר גבה מן השני שהרי הלוקח יכול לסלק הב"ח בדמי ומכל שכן שיכול לדחותו על אלו משועבדים ולא יתן לו שדהו ודו"ק · עיין בסוף פ' מי שמת מה שהגהתי : **בא"ד** וכגון שיש לו קרקע כו' נ"ב פי' כדי שלא תקשה לשמואל דאמר אין לו שבח וק"ל :

דף טו ע"א רש"י ד"ה אסור ללוות כו' נ"ל קודם ד"ה שקנאו כו' : **בד"ה** יפה ויפה כו' אמאי קבלתיה מאין כו' כנ"ל : **בד"ה** אין לו ללוקח אלא כו' הד"א : **ע"ב רש"י** בד"ה הכא במאי כו' נ"ל קודם ד"ה דשוייה ניסליה כו' : **תוס'** בד"ה הניחא למ"ד כו' מפורש בהמקבל נ"ב בתוס' שלנו לא תמצא לקמן וברים פרק מי שהיה נשוי דף צב · בד"ה מאי פסידא אית ליה כו' תמצאנו : **בד"ה** מעות יש כו' ומוקי לה בתלמיד חכם כו' נ"ב פי' דבעו התם למפשט דקניס ר"מ אף בשוגג מדגבה הלוקח שבח מן המוכר בגזלן אלמא שהנגזל טורף הקרן עם השבח מאי לאו בעם הארץ דסבר קרקע נגזלת לא בתלמיד חכם כו' והתוס' הקשו לשם ה"ה דהוה מצי לשנויי דלא משום שבח טורף הנגזל השבח אלא משום דינא ואינו משלם אלא הונאה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות אלא דבלאו הכי משני שם שפיר :
רש"י

מהר"ם

אלא ע"כ צריך לפרש מטעם דטענינן בשביל היתומים מזוייף וזה ר"ל הא דקאמרה הגמרא לא אמר תנו לא קיימא לשטרא ודברי ספר ח"ש במ"ש בדבור זה אינם מובנים לי וק"ל : **בא"ד** וי"ל דאין זה מגו דטוב וכו'. ואין להקשות מ"מ אמאי קאמר הרי הוא בחזקתו ויחזיר ניחוש שמא מזוייף הוא ולא יחזירנו מטעם טענת מזוייף עצמו בלא מגו די"ל דהתם איירי דהלוה בפנינו ואינו טוען מזוייף אלא אומר פרעתי וממני נפל דומיא דרישא דשנים אדוקים בשטר וכו' וק"ל : **ד"ה** דברי הכל יחזיר וכו' עד א"נ ר' אלעזר נמי סבר דאין בו אחריות גבי ממשעבדי לרבנן וכו'. וצ"ע דהא בהדיא איתא בגמ' בדברי ר' אלעזר מחלוקת בשאין חייב מודה דר' מאיר סבר וכו' ורבנן סברי ממשעבדי הוא דלא גבי מבני חרי מגבא גבי וצ"ל דהתוס' היה להם גיר' אחרת בגמרא : **ד"ה** הני תרתי מילי נינהו וכו' אבל מה שמפרש דלר' מאיר אינו גובה כלום וכו' זה לא הזקיקה אותו המשנה לפרש וכו'. וצריך עיון מה קאמר זה לא הזקיקה אותו המשנה לפרש הא בהא תליא כיון דמכח המשנה הוזקק לומר דלפרעון ולקנוניא לא חיישינן אם כן על כרחך היה מוכרח לומר ולוקים פלוגתא דרבי מאיר ורבנן באין חייב מודה וא"כ על כרחך צריך לפרש דלר' מאיר אין גובה כלום באין בו אחריות ונראה לי דכונת התוס' הוא זה דעל כרחך צריך לומר דהא דקאמר שמואל דלרבי מאיר אין גובה כלום באין בו אחריות נכסים סברא זו מדעתו קאמר לה שמואל דאל"כ ה"ל ג"כ לומר דלר"מ נמי גובה מנכסים בני חורין כמו שאמר ר' יוחנן וא"כ היה מוכרח לאוקמא פלוגתא דרבי מאיר ורבנן בחייב מודה ומטעמא דחיישינן לפרעון ולקנוניא וע"כ היה צריך לומר דמתני' דכל מעשה ב"ד דחקה ומוקי נפשה בשטרי חלטתא ואדרבתא אלא ודאי מסברא דנפשיה ס"ל לשמואל דלר' מאיר אינו גובה כלום באין בו אחריות וכיון שכן אפשר לו להעמיד פלוגתא דרבי מאיר ורבנן באין חייב מודה והואיל וכן לא איצטריך ליה לדחוקי נפשיה ולפרש מתני' דכל מעשה ב"ד בשטרי חלטתא ולומר דרבי מאיר ורבנן איירי בין במודה ובין בשאינו מודה דלמה לו לדחוק ולפרש מתניתין דכל מעשה ב"ד בהכי כיון דנוכל לפרשה כפשוטה וק"ל :

דף יד ע"א תוס' ד"ה עד שלא החזיק בה וכו' ופי' ריב"א דמיירי כגון שקנאה בקנין גמור כגון בחליפין וכו'. זה לשון הרא"ש וכבר קנאה שמעון בקנין סודר או בשטר או בחזקה דהיינו רפק בה כל שהוא ולא נתן המעות וכו' ומאימת הוי חזקה שקבעו חכמים לחזרה אחרי שכבר קנאה בקנין סודר או בשטר או בחזקה דרפק בה פירתא מכי דייש אמצרי פי' שהלך סביב למצרי השדה לראות ולעמוד על ענין השדה שכך נהגו הקונים לקיים המקח לאלתר בא' מדרכי הקנינים ומעכב המעות בידו עד שילך לראות ענין השדה אם הוא באותו ענין שאמר לו המוכר ומתוך שנגמר המקח יצא לו קול ומי שיש לו ערעור יודיע ערעורו ויכול הלוקח לחזור בו עד דדייש אמצרי והקנין לפי המנהג וכו' ע"ש : **בא"ד** וגרסי' בהמוכר פירות וכו'. פי' דשם אפליגו במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן זה אומר לרדיא קניתיו וזה אומר לטביחה ופריך ולחזי אי דמי רדיא לרדיא וכו' ומשני לא צריכא דאייקור בישרא וקאי אדמי רדיא ואי לית ליה זוזי וכו' : **בא"ד** וי"ל דהכא מצי אמר ליה לא שוה האי ארעא וכו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שגזל שדה מחבירו מליאה פירות ואכל את הפירות וכו' בא נגזל לגבות פירות וכו'. והא דלא משני רבא האי שנויא לעיל אהא דפריך רבא עצמו לעיל משבח קרקעות ה"ל לשנויי כגון דגזל שדה משובחת פי' משובחת בזבלים וכיוצא בו והוביר את השדה וקלקל את השבח וגם חפר בו בורות וכו' כדמשני הכא אפירות י"ל דבשבח לא שייך האי שנויא דאם היה קרקע משובחת ביד הנגזל זה לא נקרא שבח קרקעות אלא דמי קרקע גופא והכל נקרא קרן ודבר שיש לו קצבה הוא דהכל יודעים דקרקע משובחת דמיה יקרים מאחרת דאין דמי כל הקרקעות שוין ועוד דכשחפר בה בורות וקלקל השדה זה מקרי נמי קלקל השבח : **תוס'** ד"ה סיפא נמי בגזול וכו' מרישא עצמה היה יכול להקשות וכו'. בספר חכמת שלמה הקשה וכתב דאין ר"ל שרבא עצמו היה לו להקשות מרישא שהרי רבא משני לקמן אקושיא דרישא הב"ע וכו' ופי' דדברי התוס' קאי על המקשה דפריך בסמוך מרישא דאיהו הוה סבר שרבא שהקשה מסיפא היה יכול להקשות מרישא אלא כל מה שיכול להקשות משבח גופיה פריך זה כוונת חכמת שלמה הגם שאין זה ממש לשונו ולי נראה דארבא עצמו קאי דברי התוס' דהשתא דסלקא דעתיה דרבא דרישא וסיפא איירי מענין אחד וכדפריך ומדרישא בנזול ונגזל סיפא נמי בגזול ונגזל וכו' א"כ לפי ס"ד השתא לא הוה שייך לשנויי ארישא האי שנויא דמשני רבא לקמן דהאי שנויא לא שייך בשבח קרקעות כדכתיבנא לעיל בגמ' ועל כרחך צריך לפרש שבח קרקעות בלוקח ולא בנגזל שמוציא מגזלן א"כ דרישא נמי דאכילת פירות ע"כ צריך לפרש בבא להוציאה מלוקח ולא מגזלן ולא שייך האי שנויא דלקמן אלא לאחר שתירצו הגמ' מידי אריא הא כדאיתא והא כדאיתא דאז משני רבא האי שנויא דלקמן ארישא דאכילת פירות אף על גב דליכא לשנויא הכי בשבח קרקעות וק"ל : **ד"ה** תריץ נמי בב"ח וכו' דב"ח גבי שבח שלא היה בעין בשעת מקח וכו'. י"ג בשעת הלואה : **בא"ד** דב"ח גבי שבח וכו' ודחי וכו'. כצ"ל ור"ל דשם בפרק מי שמת תפס שנויא ואוקימתא דהכא דאוקמא בב"ח לעיקר ומינה רצה להוכיח דהיכא דכתב לב"ח דאיקני וקנה ומכר משתעבד משום דהאי שבח דאיקני הוא כמבואר שם : **בא"ד** וא"ת אדרבה לוכח מהכא דלא משתעבד מדלא טריף ב"ח ממשעבדי דטריף לוקח וכו' · ר"ל דהא קתני דהלוקח גובה את הקרן מנכסים משועבדים א"כ ע"כ אית ליה משועבדים גם צ"ל דקנינהו לבתר ההלואה שלוה מהבעל חוב מדלא גבי אותן הב"ח וא"א אקני וקנה ומכר משתעבד אמאי גובה ב"ח מהאי לוקח לימא ליה לוקח הנחתי לך מקום לגבות הנכסים שקנה ומכר לאחר כן אלא ודאי דאקני וקנה ומכר לא משתעבד : **בא"ד** או יעמיד בלוקח מגזלן וכגון שיש לו קרקע וכו'. ר"ל וכי תימא דלא רצה להעמידה בלוקח מן הגזלן משום דא"כ תקשה לרב נחמן לוקמא כגון שיש לו קרקע וכו' :

דף טו ע"א גמרא וצבי זבינא דנן וכו'. פירוש ונתרצה לוקח זה כך פי' הר"ן בשם רש"י ע"ש : **תוס'** ד"ה כשעמד בדין וכו' עד וי"ל דאי לאו מפני תיקון העולם וכו'. ר"ל דע"י העמדה בדין על הקרן יש לו קול גם לפירות וא"כ הוי כמו מלוה בשטר אלא מפני שאין לפירות קצבה לא טרפי ממשועבדים וזהו מפני תיקון העולם ר"ל מאחר שאין להם קצבה : **ד"ה** תדע שכך כותב לו וכו' אין לפרש דהכי מוכח וכו' דבשביל דב"ח גובה את השבח כותב מוכר ללוקח וכו'. ר"ל דהכי קאמר תדע וכו' מדכותב וכו' רוצה לומר מהנוסח שטר מכירה שמעינן דקי"ל דהלכתא דב"ח גובה את השבח דאי לא קי"ל דב"ח גובה את השבח למה הוצרכו לתקן בנוסח שטר מכירה דלכתוב מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי וכו' אבל האי דקאמר שכך כותב לו אינו טעמא דמלתא דא"כ מאי פריך מתנה וכו'. אלא י"ל מרמשלם מוכר ללוקח וכו'. ר"ל והאי דקאמר ושכך כותב לו וכו' הוא טעם הדבר דמדכותב לו הכי אינו מפסיד כלום ולכך ב"ח גובה ממנו את השבח והשתא פריך שפיר אלא מעתה דלא כתב ליה וכו' וא"כ אם גובה ממנו השבח מפסיד המקבל מתנה ה"נ דלא גבי מיניה השבח כך הם המשך דברי התוס' ואם תקשה לך ואימא אין הכי נמי דהא דקאמר שכך כותב לו וכו' אינו טעמא דמלתא אלא שדייק הדין מנוסח השטר ומאי פריך אלא מעתה וכו' י"ל דנראה להגמרא דוחק לפרש דברי רבא הכי שיביא רבא הלכתא מנוסח השטר וק"ל : **ע"ב** ד"ה מעות יש לו וכו' מוקי לה בתלמיד חכם וכו' משום דשם רצה לאוקמא כרבי מאיר ולהוכיח דקניס ר"מ אפי' בשוגג דהא לא כולי עלמא גמירי דקרקע אינה נגזלת ומוקי לה בת"ח וע"ש בתוס' דהוי מצי לשנויי שם דלא הוה מטעם קנס אלא דהוי כמו יורד שלא ברשות ואיירי בשבח היתר על היציאה ולפי זה אתי שפיר דרב ושמואל דתרוייהו ס"ל דנוטל הנגזל השבח מהלוקח אפי' בלא הכיר בה :

מידו כדאוקמא לעיל ההיא דאמר ליה שמואל לרב חיננא בשבת דצריך לימלך וק"ל :

דף טז תוספות בד"ה ארעי קמיה וכו' מדלא נקט ליסנא דלא מקריא גזלן כו' עכ"ל מיהו לקמן גבי סמכה דעתיה נקט דלא ניקרייה גזלנא ולא נקט דליקום בהימנותיה והרא"ש כתב מדנקט סתמא דתלמודא כו' אבל לא ידענא מי יימר לן דאין זה מדברי רב אחא או רבינא ולולי דברי הרא"ש היה נראה לפרש דבריהם דרבא לקמן נקט במלתיה חד מינייהו והוא הקמא דבפלוגתייהו אבל הכא דנקט הבתרא ע"כ משום דהכי הלכתא וק"ל : בד"ה האי שטרא חספא כו' במלוה אינה מקודשת ובמכר [לא] קנה כו' עכ"ל בספרים שלט ל"ג התם ובמכר לא קנה גבי מלוה אלא גבי מתנה על מנת להחזיר וכן מוכח מדברי הרי"ף ומיימוני שפסקו בפשיטות דמלוה קני במכר אבל מדברי התוס' הכא ובפרק הזהב ע"ש נראה דהוי גרסי הכי בגמ' שם וכן מוכח בהדיא מדברי הרא"ש בפ"ק דקידושין דהוה גריס שם בגמרא גבי מלוה ובמכר לא קני ע"ש וק"ל : בא"ד ושוין שבמכר קנה היינו במלוה שיש לו על אחרים כו' עכ"ל אע"ג דמוקי לה התם במילי אוחרי דהיינו במנה ונמצא חסר דינר אבל מלוה לא קני במכר ומזה דחו האחרונים דברי הרי"ף והרמב"ם שפסקו דמלוה קני במכר משמע להו לבעלי התוס' דהך שנוייא לא קאי למאי דמייתי התם עוד לימא כתנאי כו' אמר רב למלתא דהמקדש במלוה אינה מקודשת ומשני במסקנא דיש לחלק בין מלוה דידה למלוה ביד אחרים דרב איירי במלוה דידה והני תנאי איירי במלוה ביד אחרים א"כ לא תקשי נמי לרב מהני תנאי דלעיל דקתני בסיפא ושוין שבמכר קנה דמיירי כפשטא ובמלוה ביד אחרים והשתא יש לחלק בין אשה למכר דאשה לא סמכה דעתה ויראה שיחזור וימחול אבל במכר לא ירא המוכר שיחזור וימחול להפסיד לעצמו מיהו רש"י פירש שם להיפך דבקרקע לא סמכא דעתיה דבעל הקרקע ולכ"ע לא קני אבל באשה סבר ר"מ דסמכה כו' דלא שביק דידיה ומחיל לאחריני עכ"ל וצ"ל לפירושו דהאי שנויא דלעיל דשוין במכר דקנה לא איירי במלוה וכשיטת האחרונים ודו"ק : בד"ה בההיא הנאה כו' כאלו אמר ליה שדה זו תהא קנויה לך לכשאקחנה עכ"ל הוצרכו לזה משום דבשעת קנייתו מגזלן ליכא למימר דאז גמר ומקני ליה בההיא הנאה דלא קאמר ולא מידי דהא כבר תבעו לדין למאן דאית ליה עד דמטא אדרכתא לידיה ולמאן דאית ליה עד דמתחלן יומי דאכרזתא אלא דצ"ל כאלו אמר לו מעיקרא שדה זו תהא קנויה לך לכשאקחנה והשתא פריך שפיר מהך דמה שאירש מאבא מכור לך כו' דמיירי נמי בכה"ג ומיהו צ"ל דהכא סמכא דעתיה טפי אפילו משדה סתם דלקמן והיינו משום דהשדה כבר ביד הלוקח ניחא ליה דלא ניקרייה גזלנא כדאמר רבא ואפי' למאן דלית ליה אדם מקנה דשלב"ל קני כמ"ש התוס' והרי"ף אבל בשדה סתם דלקמן דאין המכר עדיין ביד הלוקח לא סמכא דעתיה ולא קני למאן דלית ליה אדם מקנה דשלב"ל וכן כתב במ"ד וז"ל נראה דה"ה אם אמר שדה סתם דגם בזה לא קי"ל כרב ולא קני דאם שדה סתם לא נחשב דשלב"ל אם כן מאי קאמר רבא והאלהים אמר רב אפילו בשדה זו מכדי רב כמאן אמר לשמעתיה כר"מ נעמיד דברי רב בשדה סתם ויהא אפילו כרבנן ותו דגרסינן בפ' מי שמת בעי שמואל דאקני מהו אליבא דר"מ כו' והוי כמו שדה סתם והא דקאמר מסתברא מלתיה דרב משום דשדה סתם לא הוי אסמכתא כולי האי כמו שדה זו עכ"ל ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אע"פ כו' דאיירי באין חייב מודה כדקאמר שמא כתב ללוות ולא לוה כו' דחיישינן לפרעון כו' עכ"ל כתב מהרש"ל שהרי לא הזכיר שמא כתב ללוות בניסן כו' אלמא כמשמעו קאמר עכ"ל ועוד נראה דעיקר ראייתם מדקאמר חיישינן לפרעון לחוד דמשמע דאיירי באינו מודה ולא קאמר לקנוניא כדאמרינן לעיל גבי חייב מודה וק"ל : בפרש"י בד"ה כל מעשה ב"ד כו' דליכא למיחש לשמא לא לוה שהרי אין מקיימין כו' עכ"ל הא ודאי דעיקר טעמא דליכא למיחש לשמא כתב ללוות ולא לוה במעשה ב"ד משום דמלוה מקיים שטרא ולא הלוה כדאמרינן בסוף פרקין אבל רצונו דאי הוה מקיימין השטר שלא בפני בעל דין כיון דאתרע בנפילה אית לן למיחש שמא לא כתב ולא לוה והוא טרח לזייף השטר בטוב עד שסבורים העדים שהיא חתימתן כההיא דגט פשוט כו' כמ"ש התוספות לעיל בד"ה הא קאמר להד"מ כו' ע"ש ודו"ק :

דף יז בד"ה אינו נאמן לישבע אלא שכנגדו נשבע כו' עכ"ל לא שייך הכא למימר תקנתא לתקנתא לא עבדינן כיון דאינו נאמן מדינא צריך לשלם משא"כ לעיל בהא דרב נחמן דמדינא אינו חייב לשלם בכופר הכל וק"ל : גמ' ואוקימנא בשחייב מודה ומשום שמא כתב ללוות בניסן כו' אע"ג דרב כהנא לא מוקי טעמא דמתני' בהכא אלא משום פרעון וקנוניא כמ"ש התוס' לעיל מכל מקום בהך סברא דדלמא שמעי רבנן ומפסדי לי לא פליגי וק"ל : תוס' בד"ה הטוען אחר מעשה ב"ד וכו' ואת תאמר למה כותבין כתובה כו' וי"ל משום תוספת כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דכותבין כתובת בתולה שלא יהא נאמן לומר פרעתי מנה מגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך אם אין לה עדי הינומא וכל כתובות נמי אם אין לה עדי קידושין שלא יהא נאמן לומר פרעתי מגו דאין את אשתי כמ"ש התוס' לקמן דא"כ לא יתישב הא דפריך לקמן אלמנה מן האירוסין במאי גביא כמו שפירשו התוס' שם שתקנת הכתובה בשביל תוספת דאי משום מנה ומאתים מן האירוסין נמי יתקנו לכתוב כתובה ודו"ק : **ע"ב** בד"ה לא אמר כלום כו' שאם תחזור ותתבע הכתובה הוא כו' או פרעתי הכל במגו דאין את אשתי אם אין לה עדי קידושין כו' עכ"ל בתוס' פ' הכותב דחו התוס' מגו זו דהא אפי' ישאר שטר כתובה בידה יהא נאמן לומר פרעתי הכל במגו דאי בעי אמר לא גרשתיך דהא אין שם עדי גירושין כיון דאין מכירין אם היא אשתו עכ"ל שם ונראה ליישב דבריהם דהכא דמכל מקום איכא האי מגו לגבי יתומים אם מת הוא ולא ישאר הכתובה בידה יהיו נאמנים לומר שפרעו מגו דאין את אשתי אם אין לה עדי קידושין אבל אם ישאר הכתובה בידה לא יהיו נאמנים לומר שפרעו דלא שייך כאן מגו דלא גרשתיך ודו"ק :

דף יח בד"ה אטו גט כו' דלמא הכא במקום שאין כותבין כו' וכותבין בגט שטרא דנן כו' וי"ל דלאביי מתני' קשיתי' כו' אלמא במקום שכותבין כתובה עסקינן כו' עכ"ל הסוגיא דמעתין א"א להולמה לפי שיטתם ונ"ל דלא הוו גרסי דאי ס"ד במקום שאין כותבין כו' אלא דהכי הגירסא דאי ס"ד דגט היינו כתובתה כו' וה"ק לפי שיטתם אלא (אמר) אביי מגופא דמתני' הדר ביה דע"כ מיירי במקום שכותבין מדקתני סיפא כתובה ואין עמה גט וכמ"ש התוס' אלא משום דאיכא למימר דאף במקום שכותבין נימא גט היינו כתובה אבל בעידי גט לא גביא והכא קאמר אטו גט מנה כו' אטו כל דמגבי בי דינא מגבי ואביי ס"ל דלית לן למימר דכותבין בגט שטרא דנן כו' וגט היינו כתובה אלא דווקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין לית לן למימר דגט היינו כתובה ושפיר נאמן לומר פרעתי אם לא תוציא הכתובה אלא ודאי דלא אמר כלום כו' מיהו בפרק הכותב אמרי' דרב ס"ל אף במקום שכותבין דגט היינו כתובה ודו"ק : בד"ה הא אמר תנו כו' ה"ק ונמלך שלא ליתן ומחמת כן לא חשש לשמור כו' עכ"ל בתוס' דפרק כל הגט ליתא ואפשר שדקדקו לפרש כן דלהכי נקט לשון ונמלך לפי סברתם דהשתא דכיון דאתרע בנפילה ולא חשש לשמור אית לן למימר דנמלך הוי מיהו לפי פירושם לא ניחא להו למימר הכי ומדלא קאמר ולא נתנן ונקט לשון ונמלך דייק שפיר הא אמר תנו נותנים וק"ל : בא"ד דאם אמר תנו נותנין אינו מפורש במתני' והיא גופה אתא לאשמועינן כו' עכ"ל ודייק ליה שפיר לשון נמלך להיא גופה דאצטריכא ודוקא הא אמר תנו נותנין לאלתר ממילא משתמע ופשיטא הוא כן נראה מדבריהם דהכא אבל בתוס' בפרק כל הגט משמע דלר' זירא לא דייק ליה כלל ונמלך במתני' ואפי' אמר תנו אין נותנין כקושייתם דלעיל אבל מלישנא דתלמודא דקאמר לר' זירא מי קתני אמר תנו נותנין ואפי' לזמן מרובה דלמא הא אמר תנו נותנין ולאלתר יש להכריע כדבריהם דהכא דלר' זירא נמי דייק ליה לשון ונמלך ודו"ק : **ע"ב** בד"ה מעולם לא

מהר"ם

דף טז ע"א ד"ה בההיא הנאה וכו' והוי כאלו אמר וכו' תימה א"כ לפי זה האי מימרא דרב שייכא באידך מימרא דרב דלקמן בסמוך האומר שדה זו לכשאקחנה וכו' ובההיא אין הלכה כרב דאתי' אליבא דר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כדלקמן והיינו סברת ר"ת דכתבוה התוס' בדבור שאחר זה דפסק דאין הלכה כרב בהא והתוס' כתבו לקמן דבהאי מימרא דחזר ולקחה קי"ל כרב משום דאתיא אפי' לרבנן כדלקמן וא"כ איך כתבו התוס' בדבור זה דהוי כאלו אמר שדה זו וכו' דלפי אותו טעם אין הלכה כרב ויש לישב דהוי כאלו אומר שדה זו וכו' ועדיפא מינה דאלו התם לא סמכה דעתיה דלוקח אבל הכא סמכא דעתיה דקא טרח ומייתי לה כי היכי דלא ליקרי גזלנא או כי היכי דליקום בהימנותי' אבל לק' לא שייך ליקום בהימנותי' כל כך דהא לא הוי עדיין הקרקע ביד הלוקח מעולם וק"ל ועי' בדברי הרא"ש : ד"ה קנויה לך מעכשיו כו' עד וי"ל דנ"מ אם נקרע השטר. פי' השטר של הקנין שהרי קרקע נקנית בשטר ועי' בנימוקי יוסף : **ע"ב** גמ' מסתברא מלתא דרב וכו'. נראה לי דהאי דקאמר מסתברא לא דקי"ל הכי אלא ר"ל דהסברא נותנת כן אבל לפי האמת דקי"ל כרבנן אפי' בשדה סתם לא קי"ל כרב דהא שמעתין כר' מאיר אתיא וכן משמע בכל הפוסקים : תוס' ד"ה בשטרי' חלטאתא וכו' עד ולרבא דאית ליה מכי שלמו יומי דאכרזתא לדבריו יעמיד מתניתין בחלטאת' גרידא וכו' כן צ"ל ומשמע דלרבא אם מצא שטר אדרכתא לא יחזיר וקשה אדרבה למה לא יחזיר מה יפסיד בזה מאחר דאית ליה לרבא דיכול לטעון פרעתי אשטרי אדרכתא ונראה דמשום הכי לא יעמיד מתני' באדרכתא דלית בהו שום רבותא דפשיטא דיחזיר כיון דיכול לטעון עליהם פרעתי וק"ל : ד"ה אע"פ שכתוב בו הנפק וכו' כדקאמר שמא כתב ללוות ולא לוה פי' ולא קאמר שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי משמע דהוה לן למיחש שמא לא לוה בו מעולם ולא ילוה א"כ על כרחך איירי שאין חייב מודה ולהכי אע"פ שכתוב בו הנפק לא יחזיר דחיישינן לפרעון : בא"ד אבל אם לוה מודה יחזיר דלא חיישינן וכו' כצ"ל :

דף יז ע"א גמרא אמרו לו צא תן לו ואמר פרעתי והעדים מעידים אותו שלא פרעו הוחזק כפרן כצ"ל והא דאיתא בספרים וחזר ואמר פרעתי מיותר הוא וכן משמע באלפס"י ובאשר"י דלא גרסי' ליה וגם לפרש"י לא מתישב כלל וכן לקמן גבי היה חייב לחבירו שבועה לא גרסי' ליה כן נ"ל ודו"ק : רש"י ד"ה העדים מעידים אותו וכו'. בפנינו תבעו וכו' הואיל ובפניהם העיד וכו' כצ"ל : תוס' ד"ה הטוען אחר מעשה ב"ד וכו' ואין ראיה מכלתיה דרבי שבתי וכו'. ר"ל בא ליתן טעם אמה שכתבו תוס' נמי נראה דאפי' אית לה סהדי וכו'. דמסברא דנפשיה כתב כן ולמה לא הביא ראיה מכלתיה דרבי שבתי וכו' לכך קאמר ואין להביא ראיה וכו' : בא"ד ומשמע דלא יחזיר משום תוספת וכו' ר"ל דאי משום כתובה מאי מפסיד במאי דמחזיר דהא בלא שטר כתובה נמי לא נאמן לומר פרעתי זה אינו דלגבי מנה ומאתים נמי מפסיד וכו' : **ע"ב בסוף** ד"ה הוציאה גט וכו' צריך להיות ותוספת ע"י כתובה לבדה עם עדי הגט וכו' : ד"ה מן האירוסין וכו' כדמוכח פרק האומר דקאמר היא אומרת וכו' כצ"ל :

דף יח ע"א רש"י ד"ה ולא מיטמא לה וכו' והאי לאו שארו הוא כצ"ל : תוס' ד"ה אטו גט מנה ומאתים כתיב ביה וכו' עד וי"ל דלאביי מתני' קשיתי' וכו'. וצ"ע א"כ למה לה לגמרא למימר אלא אביי מגופא דמתני' קא הדר דאי ס"ד דגט היינו כתובה וכו' לימא כמו שכתבו התוס' מתני' קשיתיה וכו' דע"כ במקום שכותבין כתובה עסקינן ויש לישב בדוחק דאי לאו דיוקא דקאמר בגמרא לא הוה סמכינן אהאי דיוקא דמתני' קשיתיה משום דקתני כתובה ואין עמה גט וכו' אלא הוה אומרים דכן אירע שכתב לה כתובה במקום שאין כותבין משום דתנא דחיק ומוקי נפשיה וסמיך דעל כרחך במקום שאין כותבין אצטריך לאוקמא. דהא לא גילה לן התנא דאמרינן בשום מקום דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וטעמא דרישא דקתני הוציאה גט ואין עמה כתובה וכו' מתוקמא לן שפיר מטעם דגט היינו כתובה אבל השתא דקאמר אי סלקא דעתך דגט היינו כתובה אטו מנה ומאתים כתיב ביה וכו' וא"כ השתא ע"כ צ"ל במקום שאין כותבין הוי מטעם דהטוען אחר מעשה ב"ד וכו' א"כ מאחר דשמעי' דבמקום שאין כותבין אמרינן הטוען אחר כתובה דהיא מעשה ב"ד לא אמר כלום א"כ אמרי' נמי דהתנא ס"ל דאפי' במקום שכותבין לא אמר כלום ומוקמינן מתני' אפילו במקום שכותבין מדקתני בסיפא כתובה ואין עמה גט וכו' דמאחר דשמעינן דאמרינן בשום מקום דטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום נראה לן דדוחק לאוקמא מתני' במקום שאין כותבין דוקא ואירע שכתב לה דא"כ הוה ליה לתנא לפרש דבריו אלא ניחא לן טפי לומר דהתנא ס"ל דאפילו במקום שכותבין אמרינן הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום ומתניתין איירי אפילו במקום שכותבין וק"ל : ד"ה הא אמר תנו וכו' עד ואחרי שראינו הגט בידה כו' פשיטא דיחזיר וכו' ואין הבעל מודה נמי אמאי לא יחזיר וכו' ויש להקשות דלמא משום הא לא יחזיר דשמא גם זה אינו שלה וזמנו קודם לאותו גט שנתגרשה בו והשתא אם אתיא לטרוף לקוחות מזמן הכתוב בגט זה שמחזירין לה טרפה שלא כדין אפילו למאן דאמר אין לבעל פירות משעת חתימה וכשבעל מודה נמי אמאי פשיטא ליה דלמא הא קמ"ל דלא חיישינן להא וי"ל דלפי האמת לא חיישינן להא כלל דאתיא לטרוף מזמן הכתוב בו כדלקמן במסקנא משום דכי אתיא למטרף אמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך עיין לקמן בדף י"ט ולכך מקשו שפיר בתוספות דאי לא הוי אלא לראיה אפילו היכי שאין הבעל מודה נמי אמאי לא יחזיר והיכי דהבעל מודה ואמר שזהו הגט שנתגרשה בו ע"כ צ"ל מאחר שבעל טוען בו לומר שזהו הגט שנתן לה א"כ צ"ל דזמנו שוה לאותו גט שנתגרשה בו דאל"כ לא היה הבעל סובר שהוא שלו לכך ליכא למימר דהא קמ"ל דלא חיישינן דלמא אתי' למטרף מזמן הכתוב בו ולכך יש להקשות שפיר דאם איתא דראינו בידה פשיטא דיחזיר : בא"ד דומיא דחליצה ומיאונין וכו"פי' אבל במתני' נוכל לומר דהכא ידעינן דהוי לאלתר שראינו

חכמת שלמה

דף טז ע"א רש"י בד"ה ירושה ממילא הויא והכא ליכא כו' כצ"ל : בד"ה עד דמתחלי' כו' שום היתומים ל' יום הס"ד כ"ב פי' וה"ה כל אדם ויתומים לרבותא נקט וכן מפו'שים התוס' ריש פרק שום היתומים ע"ש כ"ל : תוס' בד"ה מה שאירש כו' ולא נסירא כו' כ"ב והרי"ף כתב שחזר רב האי גאון בתשובה : בד"ה קנויה לך כו' ודבור זה שייך לעמוד שני : **ע"ב** גמ' אימור אישתמוטי קא מישתמיט כו' כ"ב וקשה לי א"כ לעיל נמי נימא אישתמוטי קא משתמיט ויש מפרשים משום דסמך אאי נמי דקאמר למכתב ליה שטרא אחרינא ואומרים שכך פרש"י ואני אומר אי דייקת ברש"י לא משמע הכי שהרי כתב ואם דחהו לומר אבד היה לו לכתוב שטר אחרינא ולא כתב אישתמוטי והאמת באישתמוטי לא שייך לומר כתוב לי שטר אחרינא שהרי אומר לו היום אחזיר שטרך ונראה דלא קשה מידי דלא שייך לומר אישתמוטי אלא בסתם לוה ומלוה שהאמינו זה לזה ושלם לו קודם שמחזיר לו השטר אבל היכא שהזקיקו לדין ולא היה רוצה לשלם עד שכתבו שטר הלטאתא פשיטא שאינו משלם לו עד שיחזיר לו השטר ואם אבד יכתוב לו שטר אחר ודו"ק : רש"י בד"ה בשדה סתם כו' מגוויות ליקח אבל כו' הד"א : בד"ה כל מעשה כו' אלא בפני בעל דין כו' כ"ב לפרש"י צריך לומר דר' יוחנן לטעמיה דאית ליה התם הכי אבל אינו לפי פסק ההלכה דהא קי"ל התם הלכתא כרב דמקיימין את השטר אפילו שלא בפני בעל דין ולא הוצרך רש"י לפרש כך אלא משום דלוה לא מקיים שטריה וא"כ מאחר שהוא היה ביד מלוה א"כ לוה ממנו וכן פי' בנ"י ע"ש : תוס' בד"ה אע"פ כו' ולא לוה ולכך לא יחזיר כו' כצ"ל וכ"ב פי' שהרי לא הזכיר שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי כדלעיל אלמא כמשמעו קאמר וק"ל : בא"ד אם לוה מודה לא חיישינן כו' מודה ומשום קנוניא כו' גבי נמי ממשעבדי כו' כצ"ל : בא"ד ולא לוה כרב אסי כו' כ"ב פי' ועתה רוצה ללוות כו' כדלעיל בתוס' דף י"ג בד"ה ולא לוה עד תשרי כו' : בא"ד דלא חיישינן לקנוניא כו' כ"ב פי' וה"ה דלא חיישינן שפרע ורוצה לחזור וללוות בו כו' :

דף יז ע"א גמ' חייב עצמו שבועה נאמן עביד כו' כצ"ל : שם כיון דל"ל רווחא כו' כ"ב תימה דמשמע היכא דאית ליה רווחא כגון למחר וליומא אוחרא חיישי' שפיר שפרעו ורוצה ללוות בו ולעיל דף י"ג בד"ה חיישינן לקנוניא פירשו התוס' להדיא דלהא מלתא שפרעו וחוזר ללוות בו משום פשיטי דספרא לא חיישינן כו' ונ"ל דהכא אליבא דרבי יוחנן ורב כהנא דמוקי בחייב מודה מוכרחים לומר דחייש רבי יוחנן להאי מלתא דאל"כ בו ביום פשיטא שיחזיר מאחר שחייב מודה ולקנוניא בו ביום ליכא למיחש אלא דקמ"ל דלא חיישינן שפרעו וחוזר ללוות בו ודוקא בו ביום אבל ביומא אוחרא איכא למיחש ודו"ק : תוס' בד"ה הטוען כו' דרבי שבתאי ז"ל דשבתאי : **ע"ב** רש"י בד"ה אי לא נקיט לה הס"ד : תוס' בד"ה הוציאה כו' דכתבינן ביה גיטא דנן כו' כצ"ל : בא"ד ותוספת ע"י כתובה כו' כ"ב אבל לא מנה או מאתים משום דחיישינן שמא כבר גבתה על ידי הגט : בד"ה מן האירוסין כו' פרק האומר דקאמר היא אומרת כו' כצ"ל :

דף יח ע"א תוס' בד"ה הא אמר כו' ומאי קא משמע לן וכלה כו' כ"ב גליון תימה דלמא קמ"ל דלא חיישינן דשמא זה הגט זמנו קודם לגט זה שנתגרשה בו ותטרוף בגט זה שניתן לראיה פירות שלא כדין אפי' למ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה וי"ל דכיון שהבעל מודה וסובר שהוא שלו א"כ בודאי זמנו שוה לאותו שנאבד ע"כ גליון . ונ"ב ואין להקשות אם כן כשאין הבעל מודה אמאי הקשו התוס' שיחזיר לראיה שמא יהיה זמנו קודם לא קשה מידי דלפי האמת לא חיישי' לכל זאת כדמשני תלמודא לקמן שיאמרו לה הלקוחות אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך ולכך לא הקשה הגליון אלא אמה שכתבו התוס' מקמ"ל אפי' לא יהא גט זה שלא ניתן גט לראיה דלמא הא קמ"ל דלא חיישינן שתטרוף פירות כו' ומטעמא דמפרש תלמודא שיאמרו הלקוחות אייתי ראיה וק"ל . בא"ד גמי אפי' לזמן מרובה כו' נ"ב אבל מגופה דמתני' ליכא למידק דשמא הוא לאלתר ורלוע ביד הבעל קודם שנפל דהא אינם חלוקים בו הבעל והאשה והבעל והאשה מודים שלא נתן לה אלא שנפל ממנו והיכא למיחש רק לנמלך כו' ודו"ק : **ע"ב** גמ' עבד רבה

חתמנו כו' דאף כי אין עדים מה שאינו נאמן; אע"ג שאומר מכיר אני שהוא שלו לפי שמספק אומר שהוא שלו כו' עכ"ל ק"ק מי הכריח אותם לזה דהא איכא למימר דודאי אם יאמר הבעל שהוא שלו ומכירו בסימן שהוא נאמן כדמסיק רב אשי אלא דהכא איירי שהבעל אין מכירו כלל אלא שהוא אומר שנאבד לו גט ששם הבעל יוסף בן שמעון והיה חתום בשמות עדים אלו ולהכי אם לא יאמרו העדים שלא חתמו אלא על גט א' יוסף בן שמעון יש לחוש שמא חתמו אלו העדים ג"כ על גט אחר ששם הבעל יוסף בן שמעון כיון דהשיירות מצויות אבל כשאומרים שלא חתמו מעולם אלא על א' אין לחוש באחר דמתרמי שמא כשמא ועדים אחרים כאלו העדים ודו"ק :

דף יט בפרש"י בד"ה אפותיקאות כו' למלוה על פה שהיתה לו עליו מלוה ישנה עכ"ל נראה שדקדק לפרש כן מדלא נקט כל שטרות אלא אפותיקאות דקתני נמי מיירי בכה"ג שנעשה על מלוה ישנה בע"פ דלא משתעבד ליה ומלי הדר ביה אבל אפותיקי שנעשה בשעת הלואה ודאי דהוה מלוה בשטר ולא מלו הדר ביה ודו"ק : ע"ב בד"ה קמא זכה כו' והיכא דאמר תנו אין שייך כו' או בש"מ ומת ובריא קאמר תנו שמעינן ממתני' דלא יחזיר כו' עכ"ל ק"ק לפירושו דמוקים מתני' ביה ותידוק מיניה האמר תנו נותנין אמאי לא מוקים ליה נמי מתניתין כברייתא ובבריא אם אמר תנו אין נותנין ויש ליישב בדוחק ודו"ק : תום' בד"ה מלא סובר כו' וא"ת לפרוך על מתני' כו' דומיא דמלא סוברים דמתני' כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא תקשי להו הכא גבי סובר לפרוך אמתניתין דדייקינן הא אמר תנו נותנין ניחוש שמא כתב בניסן כו' דהכא גבי סובר ליכא לתרוצי כדלעיל שכתבו התוס' גבי גט ואפשר לומר דסובר דמתני' ודאי איכא לאוקמא דוקא במלוה וכשהשטר יוצא מתחת ידי המלוה דהכא במלוה ליכא למיחש לב' שטרות ומלינן עוד למימר לפי מ"ש התוס' לקמן דאין לחוש בסובר דלמא כתב ליתן בניסן כו' אלא במכירת כתובה בטובת הנאה אבל במכירה גמורה ליכא למיחש לקנוניא שהיא צריכה לשלם הכל ה"נ מתני' איכא לאוקמא בסובר על המלוה שהיא צריכה לשלם הכל ודו"ק :

דף כ בד"ה ש"מ איתא כו' גבי האשה שחבלה בבעלה כו' ואמאי תזבין במעמד כו' עכ"ל וממתני' דהתם ואשה פניעתן רעה לא תקשי תזבין במעמד שלשתן דשמא הבעל לא ירצה וכ"ה בתוס' שם וק"ל : בד"ה סובר בזמנו כו' ונראה שתקנת חכמים היא כו' עכ"ל לר"מ דאית ליה עידי חתימה כרתי ודאי עדיו בחתומיו זכין לו מדינא הוא אבל הוצרכו למימר לאביי תקנת חכמים היא שסמכו עלמם דאביי כר"א ס"ל דעידי מסירה כרתי כמ"ש התוס' לקמן וק"ל : ע"ב בגמרא שלשה קשורין זה בזה שמעית מיניה קשר סימן כו' השתא אכתי לא אסיק אדעתיה למימר הא דמסיק טבעא מכריז ומנין הוה סימן וליכא למשמע מיניה דקשר הוי סימן ומלינן למימר שפיר ג' קשורין זה בזה ובדברי הרמ"ה בטור ח"מ סימן ס"ה מבואר דלמאי דקי"ל נמי דקשר לחוד הוי סימן וה"ה כריכה הכא בעי ג' משום סימנא דמנין אבל ב' שטרי כיון דלית בהו מנין סימן מיירי מסתמא בחד לוה ומלוה דאל"כ מאי בעו גבי הדדי ואם כן שמא בפ"א פרע הלוה ומלוה נתנם לו וידע המלוה היאך היו קשורין או כרוכים והלוה לא נתן אל לבו עד שאבד אותן מידו ולא ידע סימן בקשירתן ובכריכתן וכן להיפך ולכך צריך גם מנין שהא' יודע במנין והא' אינו יודע במנינן הא נותנין למי שיודע וה"מ דקשר לחוד הוי סימן שאין שניהן לפנינו שאין לנו לחוש שיבא עוד איש אחר ליתן בו סימן אבל בנדון דהכא ששניהן לפנינו ומכחישין עלמן והאחד יודע בדבר א' אף אם השני אינו יודע כלום אין נותנים למי שיודע בסימן הקשר או הכריכה מטעם שכתב ומשום סימנא דמנין לחוד הכא נמי אין נותנין דאם לא הוי בתכריך או אגודה היה מתייאש כי לא יוכל ליתן סימן במנין כמ"ש הרא"ש וב"י והיינו טעמא דהכא בדרך נפילה לא שייך מנין סימן אלא בקשורי או באגודה כדמוכח בשמעתא דג' מטבעות ובזה יתיישבו כל הקושיות שדקדק הב"י שם על דברי הרמ"ה גם פרש"י שם בשמעתין יש לכוין כדברי הרא"ש בזה ודו"ק : שם דלמא למכתבינהו אזלי דכתיבי בג' ידי ספרי כו' וה"ה דה"מ לאוקמא נמי דמיקיימי ומלוה מקיים שטרא כו' אלא דניחא ליה לאוקמא הך סיפא אפילו בדלא מקיימי וק"ל : בפרש"י בד"ה ואם יש עמהם סמפון והכא במלוה עסקינן כו' עכ"ל ר"ל בהלואה שנעשה בו הסמפון וק"ל : בד"ה שנמלא השטר כו' וכל א' אומר זהו שטר שלי עכ"ל הלשון קלת מגומגם לפי הפירוש שנמלא השטר בין שטרות קרועין ל"ל דב' השטרות נמלאו שם כיון דמשולשין הן וכ"א אומר זהו השטר שנכתב עליו סובר שלי הוא וק"ל : תום' בד"ה מלא בחפיסה כו' ולא חיישינן לשאלה כו' כמו שתקנו כו' עכ"ל נ"ל דמדינא חיישינן לשאלה כדאמרינן בפ"ב לעדות אשה אלא לגבי מליאה תקנו דלא חיישינן כמו שתקנו דמהני גבי מליאה סימן שאינו מובהק אע"ג דלעדות אשה לא מהני וק"ל :

ח"א דף כ ע"ב מר אמר משום לתאי דידי פקע כו' · כה"ג איתא בפ' לא יחפור בההוא דנח נפשיה דרב אדא בר אהבה שכ"א מרבנן אמר אנא ענישתיה וכתבו התוס' שם שכ"א היה מתאונן שבעל ידו מת כו' ע"ש והיינו דודאי לא היה כל אחד משתבח ומתפאר בכך וה"נ הכא איכא לפרושי דלא היה כ"א משתבח משום זכותו ותשובתו נעשה כך שפקע ארזא אלא משום לתאי דהיינו מזלי הוא גדול יותר ממזלו וק"ל :

דף כא בפרש"י בד"ה סמפון שיש עליו עדים בעידי קיום כו' עכ"ל דהשתא דדייק ליה בברייתא דלעיל מדקתני בסיפא אין עליו עדים דמיירי ע"כ בעידי קיום ה"נ איכא למידק הכי בהך ברייתא והשתא אין אנו לריכים למאי דאוקמינן להך ברייתא דלעיל יתקיים בחותמיו דשיילינן להו כו' דכיון דמיירי בעידי קיום לא קשיא מידי וק"ל : סליק פרק שנים אוחזין

אלו מציאות פרק שני

תוספות בד"ה כריכות ברה"ר כו' וליבורי מעות ופירות דהוי מקום סימן כו' עכ"ל ולפי זה תני לבורי ולמ"ד דמקום לא הוה סימן וסימן העשוי לידרס לא הוי סימן ל"ל תני לבורי ומנין הוי סימן כדאמרינן לקמן בפרקין והרא"ש שכתב לרבא לבורי פירות אין דורסין עליהן ולבורי מעות אין זזין ממקומן כו' עכ"ל ר"ל נמי כיון דאין זזין ממקומן שפיר הוי מנין הלבורים סימן ודו"ק : בא"ד וכולה מתני' מיירי בין דרך נפילה בין דרך הינוח כו' עכ"ל ולפי זה ל"ל דרך הנוח אפי' ברה"י הוי שלו ולא הוי מקום מוצנע ומשתמר דלא יטול אפילו ספק הנוח אלא במצא אחורי הגפה ואחורי הגדר ובשבילין שבשדות אבל הרא"ש כתב בהדיא דרשות היחיד משתמר קלת כמו אחורי הגפה כו' וכן נראה דלא גרע רה"י משבילין שבשדות וצ"ע : ע"ב בגמרא ת"ש עגולי דבילה וככרות כו' אגב דיקירי מידע ידע כו' והרא"ש כתב בעיגולי דבילה כו' כיון דמידי דמיכל ניניהו חשיבי כו' עכ"ל וכתב הב"י בטור ח"מ סימן רס"ב אפשר שהוא ז"ל לא היה מפרש יקירי מלשון כובד אלא מלשון חשיבות כו' עכ"ל אבל מלשון הרא"ש שסיים גבי גיזי למר ואניצי פשתן אגב יקרייהו מידע ידע עכ"ל ובכל נוסחאות שלפנינו לא מייתי ת"ש מגיזי למר כו' נראה דכך היה גירסתו ת"ש עגולי דבילה כו' והא לא ידע דנפל כיון דמידי דמיכל ניניהו חשיבי כו' ת"ש גיזי למר כו' והא לא ידע דנפל אגב יקרייהו מידע ידע והו לא מידי ודו"ק : שם והא לא ידע דנפל כו' יש לדקדק בכל הני ת"ש דמייתי דאימא אביי ס"ל כרבה דמקום לא הוי סימן וסימן העשוי לידרס לא הוי סימן דהשתא מלינן למימר לאביי דכולה מתניתין איירי דרך הנוח כמ"ש התוספות לעיל וי"ל דמ"מ לדידן דס"ל הלכתא כאביי ביאוש שלא מדעת וס"ל בהא כרבא דמקום הוי סימן וסימן העשוי לידרס הוי סימן תקשי לן כל הני ת"ש וק"ל : תום' בד"ה ת"ש המולא מעות כו' אע"ג דאיכא סימן מדמוקי טעמא שהרבים כו' עכ"ל ולרבא דמודה בדבר שיש בו סימן לא תקשי ליה דהכא כיון שהרבים מלויין שם הרי הוא עומד לייאש כמו באין בו סימן אבל לאביי קשיא דמ"מ שלא מדעת הוא והלימא ליה לאקשויי כיון דמיירי ביש בו סימן ודו"ק : בד"ה תאינה נמי כו' וא"ת א"כ מאי פריך לרבא כו' וי"ל דאם אין מתייאשים בתאינה אמאי מותרין מיהו אית ספרים דגרסי שאני זית הואיל וזיתו כו' אבל ברוב ספרים כו' עכ"ל פירוש לדבריהם לאותה גירסא הואיל וזיתו מוכיח עליו כו' קושטא הוא דמתרץ גם לרבא כמו שהקשו התוס' בפשיטות כיון דידע המקשה והוה ניחא ליה לאביי ובדין אין לתלות בעוברי דרכים אלא באילן א"כ לרבא נמי איכא למימר דלכך לא מייאשי הבעלים בזיתים והרובים כאשר הוא האמת שאין לתלות אלא באילן ואפ"ה בתאינה מתייאש משום דמפקירה כיון שהיא נמאסת אבל לגירסת רוב הספרים שהוסיף להרץ לרבא הך סברא הואיל וחזותו מוכיח עליו כו' דמשום דבר שיש בו סימן נגעו בה דמודה ביה רבא כמו שפרש"י לקמן בשמעתין דהשתא לא מתרץ לרבא בפשיטות כסברת אביי דאפילו באין בו סימן וכקושית התוספות דמש"ה לא מייאשי הבעלים כאשר הוא האמת וע"כ אית לן למימר דהלמודא אית ליה דליכא למימר הכי לרבא דאם כן תיקשי לך בתאינה אמאי מותרת ולית ליה להלמודא לאותה גירסא הך סברא דתאינה כיון דנמאסת מפקיר לה דא"כ הוה מתרץ ליה תלמודא לרבא בפשיטות כקושית התוספות אלא הא דקאמר דתאינה נמאסת ואין חזותו מוכיח עליו להיות דומה לתאינה שבאילן כמו בזית והדברים ברורים ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין ואין להאריך ודו"ק :

חכמת שלמה

רבה עובדא בי כיתנא דפומבדיתא כשמעתיה איכא דאמרי כו' כנ"ל : תום' בד"ה ואפי' לזמן כו' כיון דנאמן לומר גרשתיך כו' נ"ב אין המסקנא כן כמו שכתב הרא"ש להדיא וכן פסק הרמב"ם ואולי התוס' אמרו לאותו מאן דאמר דס"ל שנאמן ודו"ק :

דף יט ע"א רש"י בד"ה מאי איכא כו' בחתומיו זכין לו כו' כנ"ל : תום' בד"ה אבל אינם כו' לידבר עם האחר כו' נ"ב פי' כדי שלא יחליפו לו באשה אחרת : ע"ב תום' בד"ה ברייתא כו' ולא יהיב ליה כו' כנ"ל :

דף כ ע"א רש"י בד"ה לשתי כתובות כו' היו לה ויש לחוש כו' כנ"ל : תום' בד"ה שמע מינה כו' דאי ליכא עדים שמכרה כו' נ"ב פי' התוס' סוברים שהטעם הוא דאמרינן איתא לדשמואל היינו דלא תיישי' לקנוניא שהרי יש בידה למחול אם תרלה וכן פי' הרא"ש ולא כדעת רש"י שכבר מחלה בשובר ודו"ק : בא"ד הבעל והאשה יכפרו המחילה כו' נ"ב פירוש שהיתה במעמד שלשתן כי אין דרך לכתוב בשטר נאיך ומה היתה המכירה ועוד דאפי' שטר מכירה לא יתכן שאם היה שטר א"כ בודאי לא התמו אותו אם לא שהיה הבעל שותק או לא היתה המכירה במעמד שלשתן ודו"ק : בא"ד דידור הנאה כו' נ"ב פי' משום דחיישינן לקנוניא כדי לגבות מן הערב וק"ל : ע"ב גמ' שנמלא בין שטרות פרועין הכי נמי כו' כנ"ל וכן אה"כ : רש"י בד"ה שטרי מכריז כו' כך וכך היו וכרוכין כו' נ"ב מפרש"י משמע דתרוייהו בעי ובאשר"י פירש בענין אחר ואני אומר דדוקא הכא הוא דבעינן תרוייהו דאפילו יהיב חד סימנא ולא כוון באידך סימנא לא מהני דודאי מאיש אחר נפל שהרי לא ידע במנין או בכריכתן אבל אי לא הוי שם אלא חד סימן או כריכות בלא מנין או מנין בלא כריכות כל חדא וחדא מהני ודו"ק : בא"ד ואין מנין סימן נ"ב פירוש ולא יהיה מנין סימן מאחר שתפש המועט אבל אין לפרש שמנין לבד אינו סימן דאמרינן לקמן בהדיא שהוא סימן נ"ל : בד"ה סמפון כו' קרי סמפון כדאמר כו' כנ"ל : בד"ה אפילו כתוב כו' ולכתוב לפני פרעון הואיל כו' כנ"ל :

אלו מציאות פרק שני

דף כא ע"א גמ' דלא חשיבי וכל שכן תלי קב כו' כנ"ל : רש"י בד"ה שומשמין כו' יקרין תמרים כו' הד"א : תום' בד"ה כריכות כו' מקום סימן וחייב להכריז כו' כנ"ל : בד"ה תני קב כו' ומאי קמיבעיא ליה כו' נ"ב פי' ואפ"ה הוי שלו ואם כן מאי קמבעיא ליה בתני קב כו' וק"ל : ע"ב גמ' שם סבי דאזלי אתיגדא כו' כנ"ל וכ"ב בערוך תמלא שהוא בדל"ת והוא לשון משענת : שם תא שמע קליעות בדרך ואפי' בלד שדה קליעות וכן כו' כנ"ל וכן ברש"י : שם מידע ידיע דוכתא דאינש איניש הוא א"ה כו' כנ"ל וכ"ב ס"א מידע ידעי דזיתא דאיניש איניש הוא וכן לקמן בהפוך הדף ע"ש מידע ידעי דריפתא דאיניש איניש הוא : רש"י בד"ה סבי דאזלי כו' כמו לא ימושו כו' נ"ב ל"ל ולא ימישון שהוא לשון משמוש וק"ל : תום' בד"ה תאינה נמי כו' מיהו אית ספרים דגרסי כו' נ"ב יגעתי בדבור זה ולא מצאתי ניאות אלא בענין זה דלפי הספרים שגרסי שאני זית דזיתו מוכיח עליו א"כ מכינן הקושיא דלא תלינן בעוברי דרכים מאחר שנפלו תחת הזית וכן תאנה תולין באילן אלא משום שהפקירן ומ"ש דייקי התוס' בלישנא שהמולא לא יתלה בעוברי דרכים מאח"כ בגירס' השניה ודו"ק · אבל לגירסא דגרסי' דחזותו מוכיח עליו אין פירושו שבזה ניכר שהם מאילן זה דשמא מעוברי דרכים נפלו והם לקחו גם כן מאילן שדומה לזה כי אי אפשר לכוין ממש בדמיון

מהר"ם

שראינו הגט ביד הבעל ולא בידה אבל גבי שטר חליצה ומיאונין שכותבין הב"ד לא שייך למימר הכי וק"ל : ע"ב ברש"י ד"ה אי דרבנן וכו' ונפשוט בעיין דלקמן וכו' כצ"ל : בתום' ד"ה נפק דק וכו' וי"ל כמו במעשה בית דין יחזיר וכו' כצ"ל : ד"ה מעולם לא חתמנו וכו' וי"ל וכו' אם חתמו לאחר לומר שלא חתמו וכו' כצ"ל :

דף יט ע"א ד"ה וליחוש וכו' עד בסופו וי"ל דמיד כשנכתב הגט וכו' · פי' כך הוא הנהוג ולכך בגט לא פרכינן וליחוש וכו' אלא היכי דאתרע בנפילה אבל גבי שט"ח דרגילות הוא שאינו נותן לו מיד ולכך פרכינן וליחוש אפילו היכי דלא אתרע : ע"ב ברש"י ד"ה קמא זכה וכו' ולא יהבה ליה והדר כתבה לאינש אחרינא וכו' כצ"ל :

דף כ ע"א ד"ה לשתי כתובות וכו' שני שטרי כתובה היו לה ויש לחוש וכו' כצ"ל : בד"ה ואביי אמר מהכא לא תסייעיה לשמואל חדא דלשתי כתובות וכו' הכל דבור א' הוא : בתום' ד"ה שמע מינה וכו' עד וכן צ"ל בפ' החובל גבי האשה שחבלה בבעלה וכו' נ"ל דט"ס הוא וצריך למחוק תיבת בבעלה ומהבלה באחרים מייתו התוס' ראיה דאי בחבלה בבעלה פריך התם דתזבנא ניהליה כתובה בחבלה דאי מחלה ליכא פסידא וכו' והתם לא שייך לומר מעמד שלשתן כשמוכרת לבעלה בעצמו וק"ל ועיין שם פרק החובל : ד"ה מצא בחפיסה וכו' דהכי תקון רבנן דלא חיישי' וכו' כצ"ל : ע"ב ברש"י ד"ה שנמצא השטר בין השטרות פרועין וכו' ולפירוש הראשון צ"ל שנמצאו ב' השטרות בין הקרועים וכל א' אומר זהו שלי ר"ל שטר שנכתב עליו השובר הוא שלי ודו"ק :

סליק פרק שנים אוחזין

אלו מציאות פרק שני

דף כא ע"א רש"י ד"ה במכנשתא וכו' ונשא את העיקר ונותרו אלו כצ"ל : בתום' ד"ה כריכות ברה"ר וכו' למ"ד מקום הוי' סימן וכו' עיין לקמן בדף כ"ב ע"ב : בא"ד אידי דיקירי אינו הווה שיפלו שלא מדעת כצ"ל · ואע"ג דאמרינן נמי בגמרא לקמן גבי עגולי דבילה וככרות של נחתום אגב דיקירי מידע ידע בהו ואעפ"כ נקט להו התנא בדרך נפילה צריך לומר דכריכות יקירי טפי מהנהו ולכך לא שייך בהו דרך נפילה : ע"ב בתום' ד"ה ת"ש וכו' תימה כיון דכבר הקשה ממתניתין וכו' עד אע"ג דאיכא סימן וכו' · ומשום שהרבה מצויים שם ס"ל דאפילו בדבר שיש בו סימן מייאשי הבעלים כדסבירא ליה רשב"א לקמן בברייתא דף כ"ד דמוצא בטרטיא ופלטיא וכו' ומייתי התם עלה ברייתא דהכא למפשט בעיא דהתם ע"ש ומ"מ קשה מאי תירצו התוספות הא הקושיא שהקשו תימה כיון דכבר הקשה ממתניתין וכו' במקומה עומדת דהא סוף סוף כיון דשני כבר אמתניתין שנויא דאדם עשוי למשמש בכיסו ממילא מיתרצא נמי הברייתא כמו שמשני במסקנא · וצ"ל דהקושיא מהברייתא הקשו מתחלה משום דאלימא לאקשויי ועלה אמר ר' יצחק למלתיה וממילא הוי מיתרצא להו המתניתין רק שהמקשה שהקשה כאן ממתניתין לא ידע מהקושיא של הברייתא דא' עלה רבי יצחק למלתיה והשיב לו התרצן כדאמר רבי יצחק וכו' כלומר שכבר הקשה קושיא זו מהברייתא דאלימא לאקשויי ושני עלה רבי יצחק וממילא מיתרצא נמי מתניתין והדר מייתי הברייתא שהקשו ממנה דעלה אמר רבי יצחק למלתיה וכן דרך הגמרא בכמה דוכתין : ד"ה תאנה נמי וכו' ומיהו אית ספרים וכו' · ר"ל ולפי גירסא זו בכל פירות שבעולם אסור שאין לתלות בעוברי דרכים והא דתאנה מותרת היינו דמסתמא מפקר להו משום דמאוסה היא ולא מהטעם שהבעלים מתיאשים משום שהמוצאן תולה בעוברי דרכים אבל לפי הגירסא השנית הא דמשני שאני זית וכו' אין הטעם משום שיש לתלות באילן יותר ולא בעוברי דרכים דלעולם בכל שאר פירות תלינן בעוברי דרכים אלא שגבי זיתים דוקא לא תלינן בעוברי דרכים כי אם באילן משום שזיתים שנפלו הן דומין לאותן שבאילן ויש היכר שמאילן זה נפלו וגבי תאנים שאינם ניכרים אם דומין תולין בעוברי דרכים לאפוקי לשנויא קמא דמן הדין בכל הפירות יש לתלות באילן אלא שהתאנה נמאסת ומפקירי להו הבעלים ולכך הוי שלו וק"ל :

ד"ה

דף כב בד"ה שטף נהר כו' וצ"ל דמיירי ביכול להציל בקל כו' כזוטו של ים כו' עכ"ל הך דזוטו של ים מיירי ודאי באין יכול להציל כלל וליכא להוכיח מיניה אלא דע"כ מיירי הכא מיהת ביכול להציל אבל דקדקו לומר בקל דע"כ צ"ל הכי לדברי המתרץ דמוקי לה דיכול להציל על ידי הדחק אף אחר שטיפה ואם כן בשעת שטיפה ע"כ שהיה יכול להציל בקל דמש"ה קאמר באין מרדפין דהוי יאוש כמ"ש התוספות ובדברי המקשה נמי הא לא אסיק אדעתיה הך סברא דיכול להציל על ידי הדחק ודו"ק: **בא"ד** וה"פ אם נתייאשו הבעלים דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו כו' עכ"ל דע"כ ליכא לפרש דוקא אם נתייאשו בפירוש דא"כ תקשי ליה דיוקא דסיפא טעמא דמרדפין הא אין מרדפין איאושי מייאש כדמדקדק המקשה בסמוך אלא ע"כ אם נתייאשו הכי מתפרש שלא רדפו וק"ל: **בא"ד** ואין להקשות דמאי דייק מסיפא טעמא דמרדפין הא סתמא כו' דלעולם נימא דה"ה סתמא דיחזיר ולא נקט מרדפין אלא לאפוקי כו' ולא רדפו ועל ידי סיפא כו' עכ"ל ק"ק דאכתי ליתני רבותא בסיפא דאפילו סתמא שלא היו שם בשעת שטיפה לא איאושי ומכ"ש במרדפין ואדיוקא דקתני סתמא שלא היו שם בשעת שטיפה דלא איאושי נדייק שפיר לאפוקי שהיו הבעלים בשעת שטיפה ולא רדפו וידעינן שפיר דמיירי באין יכול להציל ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מאחר דאיתותב רבא כו' אלא לאביי כו' משום דחזותו מוכיח עליו כו' ואפי' לאביי באתרא דשכיחי כו' עכ"ל דמסתמא לא פליג אביי אהך סברא דמשני לרבא לעיל דחזותו מוכיח עליו וכן בהך סברא דמשני הכא לאביי דאיכא שקלים כו' מסתמא לא פליג רבא וכ"כ התוספות לקמן ומזה דקדקו התוס' לומר באתרא דשכיחי שקלים ורמשים דע"כ איכא אתרא דלא שכיחי שקלים ורמשים דאל"כ לא מתוקמא לרבא הך דזיתים וחרובים אסור ועיין בדברי המאור ומלחמות ודו"ק: בד"ה אי דליכא סימן כו' וכן לקמן דקאמר כדי שילך ג' ויחזור ג' כו' אך קשה דבפרק כו' עכ"ל ר"ל וכן לקמן כדי שילך ג' כו' נמי פירושו שהמוצא מכריז ולא כמו שפרש"י לקמן במתניתין ויכריז יום א' אני אבדתי כו' עכ"ל והא קשיא להו התם אם המוצא יכריז היאך יודעין שהוא של ע"ה אבל לפרש"י לקמן שהאובד מכריז ניחא וק"ל:

דף כג בגמ' ואמר רב זביד משמיה כו' כריכות ברה"ר הרי אלו שלו ברה"י אי דרך נפילה כו' וכתב הרא"ש ע"ז ואע"ג דאמר לקמן ספק הנוח לא יטול כו' ה"מ כו', כגון אחר הגפה כו' אבל במקום הפקר נוטל ומכריז עכ"ל לכאורה קושייתו אהא דדרך הנוח חייב להכריז כו' וא"א לומר כן דלא שייך לומר ספק הנוח לא יטול בכריכות דרך הנוח ברה"י כיון דהוי מקום סימן ועוד דרה"י לא הוי מקום הפקר אלא הוי משתמר קצת כמו אחר הגפה כו' כמ"ש הרא"ש גופיה בהדיא לקמן וע"כ נראה להגיה בסוף דבריו אבל במקום הפקר נוטל והוא שלו וקושייתו מעיקרא אכריכות ברה"ר אפי' בדרך הנחה הוא שלו והם בעצמם דברי התוספות בר"פ ע"ש · ודע דהך דספק הנוח לא יטול ליכא לאשכוחי לרבא אלא במקום המשתמר קצת ובגוזלות המדדין דלית בהו מקום סימן כמ"ש התוס' והרא"ש לקמן בפרקין והיינו טעמא דלא אמרינן ברה"ר ספק הנוח ואפילו ודאי הנוח לא יטול כיון דמקום הפקר הוא ובקעי בו רבים דלא ידעי כולם דספק הנוח לא יטול מייאשי בעלים ומש"ה מותר ליטול והוא שלו והם דברי הרא"ש לעיל במתני' משא"כ ברה"י ובכל מקום שמשתמר קצת דלא שכיחי בו רבים ולא מייאשי ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה חבית של כו' אבל אם אין החבית מלאה יהא סימן כו' עכ"ל ומיהו לא ניחא ליה להלמודא לאוקמא הך דכדי יין ושמן חייב להכריז באינה מליאה וק"ל: **בד"ה** באושפיזא כו' משום דהכי נמי משום דרכי שלום הן ורגילים כו' עכ"ל ונראה דהוצרכו לומר דהכי נמי מפני דרכי שלום משום דמשמע להו מהך דפ' הבע"י דאין משנין בשום דבר אלא מפני דרכי שלום ודו"ק:

ח"א דף כג ע"ב בהני ג' מילי מנידי רבנן דמשני במלייהו במסכתא כו' · פרש"י יש בידך מסכתא כו' יאמר לו לאו ומדת ענוה היא עכ"ל אבל מדברי הערוך נראה לפרש עבידי רבנן דמשני במסכת ע"פ מ"ש למד לשונך לומר איני יודע פן תתבדה: **בפוריא** עיין פרש"י ותוס' עוד י"ל ע"פ מ"ש פ"ק דמגילה דחייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן כו' עבידי רבנן דמשנין לומר דלא ידע גם אם הוא אינו מבוסם כל כך וידע: **ובאושפיזא** עיין פרש"י ותוס' פי"ל פ"פ מ"ש פ' המור והלומד פומבדיתא לוייך שני אושפיזך דהיינו שלא יודיע להם אושפיזו שלא יגנבו ממנו שום דבר כפירוש רש"י שם והיינו דעבידי רבנן לשנות בהא והשתא הוו ג' דברים שמשנין מענין לומר איני יודע גם בדבר שיודע וק"ל:

דף כד בד"ה ומודה ר"ש בכלי כו' מדקאמר ומודה משמע דלרבנן כו' וקשה דלא מלינו דאמרי רבנן זה בפירוש כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דהא מדקתני במתני' ארשב"א כלי אנפוריא כו' יש להוכיח בפשיטות מכלל דת"ק אית ליה דחייב להכריז דכה"ג מדקדק תלמודא לעיל ברישא דקתני ר"י אומר כו' דבר שיש בו שינוי חייב להכריז מכלל דתנא קמא סבר הרי אלו שלו אע"ג דלא אמרו רבנן שם בפירוש ואפשר לומר דהתם שפיר אמרו רבנן בפירוש דקאמר בעיגול וככר סתמא אפי' יש בו שינוי הרי אלו שלו וקאמר ר"י מלא עיגול ובתוכו חרס כו' חייב להכריז אבל בהך דאנפוריא רשב"א אינו אלא כמוסיף על דברי תנא קמא בכל הני דחשיב דהרי הוא שלו ודו"ק: **בד"ה** אבל שנים כו' אי מיירי דרך נפילה א"ש דאז לא הוה מנין סימן כו' אי נמי מיירי דרך הנוח כו' עכ"ל ופי' לדבריהם אי מיירי מתני' דרך נפילה כו' דבהכי מלי איירי מתני' בין לרבה בין לרבא כמו שפירשו התוספות בר"פ אז א"ש דלא הוי מנין מחרוזות וככרות סימן דבדרך נפילה מתייאש האובד כי לא יכול ליתן סימן במניינ' כדמוכח לקמן בשמעתא דג' מטבעות אבל הברייתא איירי דמלאן דרך הנוח זה ע"ג זה דלא אתרמי בתרתי דנפלי אהדדי והוי שפיר מנין סימן לרבה וה"נ לרבא הוי גם מקום סימן אבל במלאן אחד אחד ליכא לא סימן מנין לכ"ע ולא סימן מקום לרבא דבחדא איכא למימר דרך נפילה אתרמי וכתבו עוד א"נ מיירי דרך הנוח וליכא אלא מחרוזה אחת כו' ושייך דרך הנוח אפילו בחדא שהוא ניכר שהוא מונח כך בכוונה ולא בנפל שלא בכוונה ובהכי מלי נמי איירי הברייתא דקתני בזמן שמלאן א' א' אפילו דרך הנוח והיינו דוקא לרבה דלית ביה סימן מקום וסימן מנין נמי ליכא בחדא אבל לרבא כיון דהוי דרך הנוח הוי מקום סימן אפי' בחדא אלא דס"ל דחדא לא הוי דרך הנוח דאפשר דאתרמי דנפל כך וכ"כ התוספות במתני' דלרבא לא איירי מתני' אלא דרך נפילה ובזה יתיישב מה שהקשה הב"י בסימן רס"ב בשמעת' בב' בדים אמאי חייב להכריז דלמא דרך נפילה היא כדאמרינן במלא שני מטבעות וא"כ כו' עכ"ל דע"כ אין הדברים שוין כמ"ש התוס' לרבה דאפילו בחד מחרוזת אפשר דניכר שהוא דרך הנוח ולהכי בחד אית ליה דאפשר דאתרמי בנפילה אבל בתרי מודה אם הם מונחים זה ע"ג זה דלא אתרמי כך בנפילה אבל במטבע כ"ע מודו דבעי ג' ועשוים כמגדלים לרבי יצחק דבע"א אפשר דמתרמי גם בנפילה וליכא לאקשויי נמי הכא דבמכריז בדין ומחרוזות לאו מנין סימן הוא בתרתי כדמסיק לעיל גבי שטרי ולקמן גבי ג' מטבעות דהכא אפשר להכריז מחטין ונטורות וכן כתב הרא"ש וכ"כ מהרש"ל ע"ש: **בד"ה** את"ל פליגי כו' ודוחק הוא להעמיד בסימטא כו' עכ"ל דמש"ה לא מדכר רה"י בכל אלו משום דאפילו בסימטא חייב להכריז דא"כ גבי כריכות דמדכר רה"י אבל בסימטא אינו חייב להכריז ואמאי מדכר רישא ברה"ר כיון דאפילו בסימטא דינו כן ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה אימא מישראל נפל כו' ולא אמרינן יניח כדאמרינן לעיל ברוב כותים לרבנן עכ"ל לכאורה הוא מגומגם דהא לפום הסברא דהשתא דהלכה כרשב"א ברוב כותים קיימינן והל"ל מישראל נפל ולא אמרינן דהרי הוא שלו לתלות דמרוב כותים נפל כיון דישראל סכרו ליה ואפשר לומר משום דלא הוזכר בשמעתין רוב כותים לרשב"א לתלות בהו דמינייהו נפל אלא לרבנן קאמרינן הכי לעיל יניח ואין צריך להכריז ומיניה דה"ה לרשב"א דאזיל בתר רוב כותים לענין יאוש דאזלינן נמי בתר רוב כותים לנפילה ודו"ק: **תוס'** בד"ה אתא לקמיה דרב גרס כו' דאסור דאימא נפלה מעיר שרובה כותים כו' עכ"ל והא דקאמר והא רובא דישראל נינהו כו' היינו לענין ממונא לחומרא ניזיל בתר רוב אותה העיר דהוה רובא ישראל וחייב להכריז אי לאו דכזוטו של ים דמי אבל לענין איסורא אדרבה ניזיל להחמיר דאימא שנטל מעיר אחרת דרובא כותים ולפי סברת המקשה דאיכא לספוקי בנטל מעיר אחרת ע"כ ל"ג בהאי עובדא בשוקא אלא דשקיל בשרא ושדייה בלנייתא כו' וכן הוא ברא"ש ובנ"י וק"ל:

מהר"ם

דף כב ע"א ד"ה שטף נהר וכו' וצ"ל דמיירי ביכול להציל וכו' כצ"ל וצ"ל בוי"ו: בסוף הדבור אבל רש"י דגרים וכו' א"כ מרישא גופיה מצי לאוכוחי וכו' · ר"ל דאי ביכולין להציל איירי למה תני ברישא מפני שנתיאשו הבעלים ולכך הוי שלו דלמא לא נתיאשו מפני דסמכי אהצלה דלמחר וליומא אוחרא אבל לפירוש התוספות דגרסי אם נתיאשו וכו' ופירשו שהיו שם בשעת שטיפה וכו' ומשני ביכולין להציל וכו' כגון שיש באבדה סימן לא היה יכול לאקשויי אם כן אמאי תני ברישא אם נתיאשו הבעלים הרי אלו שלו דהיינו יכולין לפרש דה"פ אם נתיאשו ר"ל אם שמענו אותו בפירוש שנתיאש כגון שאמר ווי לחסרון כיס ולכך צריך לאקשויי מסיפא דקתני אם היו הבעלים מרדפים מאי איריא מרדפי' וכו': **ע"ב ברש"י** ד"ה רבה היכי וכו' רבה דאמר כצ"ל: **ד"ה** רבה מתרץ כו' דטעמא דרה"י כצ"ל: **ד"ה** במקום וכו' דכריכות ברה"י כצ"ל: **בתוס'** ד"ה אי דליכא סימן וכו' עד וכן לקמן דקאמר כדי שילך וכו' · נראה דהמשך דברי התוספות כך הם ורצונם לומר למה צריכנן לארחוקי נפשין ולפרש מכריז מקום דהיינו שהמוצא מכריז והאובד יתן סימן מקום יותר היה נראה לפרש דהכל קאי אהאובד ופירוש האובד מכריז אבדה פלונית אבדתי במקום פלוני וכי תימא לא אשכחן בשום דוכתא בגמרא שום הכרזה באובד והא לקמן במתניתין דף כ"ח ע"א איתא כדי שילך וכו' ויכריז יום א' ופירש רש"י שהאובד יכריז אני אבדתי אבדה ואלו סימני' ואם כן מצינו הכרזה גבי אובד זה אינו דלקמן נמי אין הפי' כפי' רש"י אלא היינו נמי שהמוצא מכריז וכו' · אך קשה דבפרק אלו עוברין וכו' והיאך אנו יודעין וכו' · אלא ודאי הע"ה האובד רוצה שיכריזו על אבדתו ואם כן מצינו הכרזה גבי אובד וי"ל דמיירי במוצא במקום דשכיחי ע"ה ולעולם ההכרזה קאי בכל דוכתין אמוצא · אבל לפירוש רש"י שפירש לקמן שהאובד יכריז וכו' אין קשה מפרק אלו עוברין דהתם נמי הוי פירושו שע"ה מכריז:

דף כג ע"א בגמרא אמר לך רבה התם היינו טעמא משום דאין מעבירין על האוכלין והאיכא כותים היישי לכשפים כצ"ל: **בתוס'** ד"ה אין מעבירין וכו' אין לפרש אין מעבירין דהיינו אין דורסין וכו' כצ"ל: **בא"ד** והכא משמע דכותים דחיישי לכשפים כצ"ל: **ד"ה** והאיכא כותים וכו' עד כדמוכח פרק לא יחפור גבי ניפול הנמצא אלא כל היכא דאפשר כצ"ל: **ע"ב בגמ'** בעי מיניה מרב ששת משקל הוי סימן וכו' באשר"י גרים מנין הוי סימן וכו' ולפי זה אתי שפיר דמסיים בהפשיטות' בסמוך ומדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן: **ברש"י** ד"ה 'דקרחו ביה וכו' גדלו עליה ש"מ מימים רבים וכו' הד"א: **בתוס'** ד"ה מחרוזות של דגים וכו' וי"ל דגבי בשר שנתעלם מן העין הקילו טפי דאין הלכה כרב וכו' עכ"ל נ"ל דה"ק כיון דחזינן דאין הלכה כרב א"כ חזינן דהקילו בבשר שנתעלם מן העין ולכך אפילו רב גופיה לא החמיר כל כך וס"ל דאע"ג דבעלמא מחרוזות לא הוי סימן אעפ"כ לענין בשר שנתעלם מן העין הוי סימן ופירוש זה מוכרח משום דהא האי בעיא דחולין דבעי בשר בחרוז' מהו אליבא דרב בעי לה דסבירא ליה בשר שנתעלם מן העין אסור דאלו לדידן דלא קי"ל כרב אפילו בלא שום סימן מותר וק"ל: **ד"ה** ברשום וכו' ואחר כך מתחיל הדבור אביי אמר וכו' ונראה דשני דבורים הללו הכל דבור א' הוא ולפי שלפירוש התוספות שפירשו שכל בעל הבית עושה רשימתו משונה קשה אם כן כשנפתחו מאי בכך הא מ"מ כיון שכל בעל הבית עושה רשימתו משונה משל חבירו הוי סימן כשנותן סימן רשימת חבית זו כך וכך היא ולכך מסיים אביי אמר דאפי' רושם לא הוי סימן אחר שנפתחו האוצרות וכו' וצ"ל דהא דפירשו התוס' שבעל הבית עושה רשימתו משונה משל חבירו ר"ל כשפותח מגופת החבית וטועם היין וחוזר וסותמה שזה נקרא רושם כמו שפירש רש"י כל אחד עושה רושם משונה משל חבירו ואין לפרש דהתוספות מפרשים רושם כפשוטו שכל בעל הבית עושה בחבית שלו רושם וסימן משונה משל חבירו ואינו תלוי בפתיחת החבית דאם כן מאי פריך בגמרא מכלל דברייתא בפתות וכו' וק"ל:

דף כד ע"א גמ' את"ל אפילו ברוב ישראל נמי אמר פליגי רבנן וכו' ואת"ל פליגי ברוב ישראל כצ"ל: **תוס'** ד"ה אבל שנים וכו' עד דלא הוה ליה למתני אלא וכו' כצ"ל: **ד"ה** בממון וכו' מדמפליג בין רוב העיר כותים כצ"ל: **ע"ב ד"ה** לבתר תריסר ירחי שתא פי' הן עצמן החזיר וכו' · ר"ל שנטפל בהן י"ב חדש בביתו ואעפ"כ החזיר את עצמן אע"ג דמן הדין לא היה צריך להחזיר רק דמיהם וכו' ועיין באשר"י: **ד"ה** אתא לקמיה וכו' נטלה מעיר שרובה כותים ומשני בעומד וכו' כצ"ל: **ד"ה** אתא לקמיה דרבי אסי וכו' עד ואיך היה בא לפניו לעולם נראה לי להיות לישאל:

חכמת שלמה

בדמיון אלא בע"כ צריך לפרש חזותו עדיין עליו ואין משונים מאותן שבאילן לאפוקי תאנה שאינה דומה כלל לאותן שבאילן ומוכרחים לומר שמעוברי דרכים נפלו וא"כ קשיא בזיתים אמאי לא תלינן בעוברי דרכים שהרי יכול להיות מעוברי דרכים כמו מן האילן אלא צריכין לשנויא של התוס' דלעיל דיש לומר דבדין אין לתלות בעוברי דרכים ודו"ק:

דף כב ע"א תוס' בד"ה שטף נהר כו' מאי איריא מרדפים כו' נ"ב אבל מרישא ליכא לאקשויי דהכי פריך אם נתייאשו כו' כלומר דידעינן בהדיא שנתייאשו הוא דהוי שלו אבל לא נתייאשו בהדיא צריך להחזיר אפי' היו שם ולא רדפו אחריהן ולכך פריך מסיפא ודו"ק: **בא"ד** לאפוקי שהיו שם כו' נ"ב אינו רוצה לומר דעיקר אתא לאפוקי כו' דהא תנא להדיא בסיפא אלא לגופה אתא כלומר לעולם גבי שטף נהר הוא שלו בין היו אצל שטיפה בין לא היו לאפוקי היכא שרדפו אחריהם ודו"ק: **בא"ד** אם כן מרישא גופיה מצי לאוכותי כו' נ"ב ובעיני נראה לפרש דרש"י ס"ל אפי' איירי ביכול להציל מ"מ איירי בלא סימן שהרי סתם קורות עליו ואבניו הם דברים דלית בהו סימן וכ"כ הטור להדיא דקורות עליו ואבניו הם דברים דלית בהו סימן ומה שפי' דכותה במציאה אחרת דבר שיש בו סימן כו' נראה בעיני לפרש דה"ק בתחלה ס"ד דמקשן לדייק בהא דנקט דוקא קורות עליו ואבניו משום דאית להו קול וידע בהו משא"כ במציאה אחרת שהוא יאוש שלא מדעת ומשני ליה דאין חלוק בין אית להו קול בין לית להו קול ואפילו לא ידע מגהון דהיכא שעומד ליאוש הוי יאוש לעולם והיכא שיש בהו סימן בודאי אינו עומד ליאוש אם לא דשמעי' מיניה להדיא דמייאש מיד ואם כן בע"כ הא דנקט קורות עליו ואבניו לדיוקי הכי דוקא קורות כו' דלית בהו סי' הוא דאמרי' בודאי אייאוש מינייהו אפי' ביכול להציל הא דכותה במציאה אחרת דאית בה סימן ויכול להציל אינה שלו א"כ פריך שפיר אי הכי מאי שנא מרדפין מאחר דלית בהו סימן ומש"ה הוה יאוש אפי' ביכול להציל א"כ מה מועיל מרדפין בודאי מתייאש מהתלה אם יבא ליד אחר שהרי אין לו במה ליתן סימן ואנן קיימא לן השתא דיאוש שלא מדעת הוי יאוש אלא בודאי כל דבר שטף שיכולין להציל אפי' לית בהו סימן אינו עומד ליאוש שאפי' יקדים א' לתופסו כי אין הדרך להקדים וליקחנו אלא כל הרואה יניחנו עד שירדפו בעלים אחריו א"כ אפי' אין מרדפין נמי אלא בודאי איירי באין יכול להציל ומש"ה הוי יאוש באין רודף אחריו וברודף אחריו אינו מייאש שסובר לרדוף ולהגיעו ולצעוק על הרבה בני אדם בטרם ילך למרחוק ויושיעו לו להציל כנ"ל כוונתו ודו"ק: **ע"ב רש"י** בד"ה אינו בכי יותן כו' הכשר וקשיא לרבא כנ"ל: **תוס'** בד"ה אי דליכא כו' וכן לקמן דקאמר כו' נ"ב פי' הוא מביא ראיה להא דלעיל דמפרשי' מכריז מקום בתרתי מילי שהמוצא יכריז ואותו שאבד יתן סימן מקום ה"נ מפרשינן יכריז יום א' כנו' שהמוצא יכריז שהאובד יתן סימן כי יש לו עוד יום אחד לנפות · א"נ אינו מביא ראיה אלא הכי פי' המוצא מכריז שהאובד יתן סימן מקום אבל לא מסתבר לומר שהאובד יכריז באותו מקום אבדתי חפץ כי לא שייך הכרזה אלא במוצא ולא באובד כלל וכן לקמן ויכריז יום אחד אין פירושו שהאובד יכריז יום אחד אותו חפץ אבדתי וכמו שפרש"י לשם אלא קאי על המוצא שהוא יכריז עוד יום אחד והאובד יתן סימן ולא שיכריז וכן פי' הרמב"ם: **בא"ד** שילך ג' ויחזור ג' ומכריז כו' כנ"ל:

דף כג ע"א גמרא דאינש אינש הוא ולא שנא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה הוי סימן כו' לידרס ור' יהודה כו' הד"א: **תוס'** בד"ה והא איכא כו' ניפול הנמצא אלא כל היכא כו' כנ"ל וכ"ב כ"ל:

ע"ב גמ' בעו מיניה מרב ששה מנין הוי סימן כו' כנ"ל וכ"ב כ"ל וכן איתא באשר"י: **רש"י** בד"ה ופרכינן כו' שלא בפתוחה קתני כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** דקדחו ביה הלפי' כ"ב פי' נמחו עשבים הנקראים חילפי והם קמשונים שצומחין בכרמים כלומר ישנים היה מזמן רב עכ"ל הערוך: **תוס'** בד"ה אתלא קרנתא כו' בפרק אין מעמידין תבי"ת כ"ב ראשי תיבות חלב בשר יין תכלת: **בד"ה** באושפיז' כו' בבוקר השכם כו' כ"ב פירוש שמשכים בבוקר לברכו אז בערב קללה תחשב לו לבעל הבית:

דף כד ע"א גמרא שנים שנים חייב להכריז כו' כ"ב פירוש ומכריז מחטין מנאתי או צינורות וקרדומין והוא אומר ב' בדין היו דעכשיו הוי שנים שפיר סימן אבל אחד לא הוי מנין סימן שכן דרך לעשות בדין ומחרוזות כולן במנין השוה וכן פי' באשר"י ע"ש: **שם** אלא לעולם בצרורין והכא במאי עסקינן כו' כנ"ל וכ"ב בס"א לצורין וכן משמע לכאורה והוא היפך של פזורין אכן גירסא זו היא גירסא אמיתית וה"ק לעולם אפי' בצרורין ויש בהן סימנין כדלקמן במתני' דף כ"ז ע"א והרא"ש הביא ראיה מהכא דצרורין הוי סימן ע"ש דף קל"ד ע"א כ"ל: **רש"י** ד"ה המוצא מעות קס"ד כנ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה סכרו לי' כו' כמו עושה שכר אגמי נפש נ"ל עושה שכר בשיין וכ"ב הוא כמו שמ"ך וכ"ב עוד פי' האגמים שיטדו בהם הדגים · שרשים קמח"י: **בד"ה** כמו כו' נ"ל כמות שהוא ריקן:

דף כה בד"ה הא בכובא וכתנא פרש"י דמתניתין בכובא וכתנא כו' עכ"ל ק"ק לפרש"י רב פפא דקאמר הא והא בגלא ופירי כו' אמאי לא שבק סברת רב זביד דכתנא עביד דאשתייר ופירי עבידי דשרקי ונפלי כולם והא והא בכובא וכתנא ול"ק הא דאשתייר והא דלא אשתייר ולפירוש התוס' ניחא ודו"ק : **באא"ד** ור"ח פי' כו' אע"פ שיש בפנים קלת פירות ואפילו בעל כו' עכ"ל אשמעי' ברישא דחייב להכריז משום מקלת הפירות שבפנים דטוענין אותו לבעל הכלי ולא אמרינן כשם שהנך שע"ג קרקע מעלמא אתו הנך שבכלי נמי מעלמא אתו והך מלתא לא שמעינן ליה ממתני' דקתני מלא פירות בכלי חייב להכריז וק"ל : **בד"ה** הא גופא קשיא אמתניתין לא פריך דמלינן למימר כו' עכ"ל ר"ל דמתני' ה"מ למימר שפיר כדיוקא דרישא מעות מפוזרות הרי אלו שלו אבל משלחפי שלחופי חייב להכריז משום דהוי שפיר דרך הנוח ויתן סימן מנין המטבעות אבל הסיפא דקתני ג' מטבעות זו ע"ג זו חייב להכריז לא איירי כלל בנותן סימן במנין המטבעות הלבורים ואף אם לא ידע מנין המטבעות ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ואמר ר' אבא כו' ואם נטל כו' א"נ התם לדעת הונח שם ולא יגע בו אפי' יש בו סימן כו' עכ"ל ומיירי אפי' במשתמר קלת ולא דמיא להכא דאע"ג דהניחו בעלים מעיקרא מדעת מ"מ דומה הוא ששכחוה וק"ל : **בפרש"י** בד"ה ישראל לא מנכי מחליה ולפנים אמאי שלו כו' עכ"ל השתא דאכתי לא אסיק אדעתיה למימר דאיירי מתניתין בשתיך טפי ה"מ להקשות אפילו אמחליו ולחוץ אמאי יהא שלו כיון דספק הנות לא יטול כמו שפרש"י ותוספות אלא דניחא ליה לאקשויי ארישא בפשיטות אמחליו ולפנים אטו אמוריים כו' ודו"ק :

דף כו בפירש"י בד"ה ה"נ שהם שוכר בית כו' ונימא האחרונים שכחוהו כו' עכ"ל לפרש"י לא איירי בבעל הבית הדר עם השוכרים אלא דאית לן למתלי בשוכר אחרון שילא מן הבית ושהוא שכחו ועיין בהגהות אשר"י ומה ששכחו ראשונים כבר מלאו האחרונים אבל קלת מגומגם בפירושו דמי הכריחו למה שפירש סתם שוכר כשהוא יוצא מחפש כל זויותיו כו' דהוה סגי ליה במה שפירש שהאחרונים מלאו מה ששכחו הראשונים ומה שנמלא השתא דבתרא הוא דהוי שפיר דומיא דהסיא דמייתי משוקי ירושלים ויש לייסב בדוחק ודו"ק : **תוס'** בד"ה דשתיך וא"ת וליקני ליה חלרו כו' וכן מוכח לקמן דתנן מלא בחנות כו' עכ"ל כתב מהרש"ל מזה יראה דלא ס"ל לבעלי התוס' דשייך למימר גבי חלר יאוש שלא מדעת כו' ולאפוקי מדעת ר"י והרא"ש כו' וכן כתב הרא"ש להדיא עכ"ל [א] ודבריו תמוהין דמה שייך כאן יאוש שלא מדעת כיון דתלינן ליה בשל אמוריים ולהכי הביאו נמי ראיה מהך דחנות ושולחנות דמיירי נמי דתלינן ברוב כותים כמו שפירשו התוס' לקמן וכן הך דתגר איכא לפרושי הכי אפילו בקונה מרוב כותים ותדע שהרי הר"י גופיה כתב הכא ברישא כדברי התוס' והביא ג"כ הראיה מחנות ושולחנות ולא כתב הר"י דשייך יאוש שלא מדעת בחלר אלא בסיפא גבי כותל חדש דליכא למתלי באמוריים גם הרא"ש לא כתב כן דשייך יאוש שלא מדעת הכא בחלר אלא לפי תירוצו השני שכתב דהשלל מתחלק לכל ישראל כו' והא כתב וכ"ת תקנה לו חלרו אחר שנתייאשו לא עדיפא חלרו מידו כו' עכ"ל אבל בתירוצו קמא שהם בעלמם דברי התוס' דלית לן למתלי אלא בשל אמוריים ודאי דלא שייך יאוש שלא מדעת בחלר ולכך הביא ג"כ בתירוצם הראשון מהלוקח מן התגר דמי לא עסקינן דלוקח מרוב כותים ומה שלא הביא ראיה גם מחנות ושולחנות ע"כ לאו מטעמיה שהרי כתב הרא"ש לקמן גבי חנות וחלרו לא קנתה דלא סמכה דעתיה כו' עכ"ל והדברים ברורים למבין ודו"ק : **בד"ה** לג' כותים בפחות מג' לא מקרי רוב ומיירי כו' עכ"ל אפשר לפרש דאע"ג דשני כותים נמי הוי רוב לגבי בעל הבית לחודיה מ"מ כיון דעיקר דירתם אין כאן אלא לינה א' והכים לית לן למתלי בנפל מהני שני כותים לגבי בעה"ב דדירתו שם אי לאו דג' הוו וליכא לאקשויי לא תוקמה בפונדק אלא במשכירו ודר עם ב' כותים דהא פשיטא הוא דתלינן ברוב כותים ועוד מלתא דלא שכיחא הוא שיהיה ישראל דר עם ב' כותים וק"ל : **ע"ב** בגמרא מאי אריא דתני בין הכסא לשולחני של שולחני ליתני על שולחן א"נ כו' מדברי הרא"ש נראה דהך הוכחה קמייתא לא היה בנוסחתו ומשום דהא איכא למידק איפכא מרישא כדקאמר לעיל לפני שולחני הרי אלו שלו הא ע"ג שולחן דשולחני וכדמסיק דמהא ליכא למשמע מיניה גם הרי"ף היה לו גירסא אחרת בזה והכל הוכחה אחת ע"ש ויש לייסב נוסחת הגמרות שלנו דלפני שולחני לא דייק ליה השתא מדלא קתני לפני השולחן אבל לפני השולחני משמע שפיר גם על השולחן וק"ל :

דף כז תוס' בד"ה מה שמלה כו' שיחזירוה להם בסימנין אפילו אי סימנין לאו כו' דע"י שים כו' עכ"ל מה שהולרכו לזה ולא ניחא להו בפשיטות אי סימנין לאו דאורייתא סימנין כדי נסבה עיין בתוס' בפרק מרובה : **בד"ה** בעדי אוכף פי' אי סימנין לאו דאורייתא עכ"ל אבל אי סימנין דאורייתא לא איצטריך ליה לרבויי עדי אוכף דליכא לאשכוחי עדים בלא סימנין כמ"ש התוס' לעיל ומזה שכתבו התוס' לקמן דאייתי ת"ש חמור בסימני אוכף ברייתא היא עכ"ל אבל רבא הכא ע"כ מספקא ליה וק"ל : **ע"ב** בד"ה דרשהו אם כו' מדקאמר וכי תעלה על דעתך כו' עכ"ל ר"ל דאי בדרך אסמכתא קאמר נמי בברייתא דרשהו ואפילו בסימנין לא יחזיר כמו במתני' לא הוה שייך למימר ולתמוה וכי תעלה על דעתך שיתננו כו' אלא דרשהו ואפילו בסימנין לא יחזיר כיון דעיקר קרא לאו להכי אתא אלא או ליתן לו בסימנין או בעדים ומשני דעיקר קרא אתי שיביא עדים שהוא שלו כן פרש"י ובעל המאור הקשה לפירושו דתיפוק ליה מממלה דדריש לה ליש לה תובעין והיינו על ידי עדים אי סמנין לאו דאורייתא ומפרש הוא שיביא עדים שאינו רמאי כו' ע"ש : **בד"ה** מלאו גט קשור בכיס יחזיר אמולא לשליח או לבעל כו' עכ"ל דהוה מלינן לאוקמא שאותו שאבדו מלאו כמ"ש התוספות לקמן והיינו לפום הסברא דסימנין לאו דאורייתא אבל לפום הסוגיא דמעתין דפריך מיניה ניחוש לשאלה היינו ע"כ למאי דס"ד השתא דסימנין דאורייתא ואית לן לפרושי כפשטה דאפילו במולא אחר יחזירנו לשליח או לבעל אבל אי הוה אותו שאבדו מולאו לא הוה קשיא ליה נמי ניחוש לשאלה דהוה נאמן לומר שלא השאילו לאחר במגו דלא אבדתיו ועיין עוד בתוס' בפרק האשה בתרא וק"ל :

דף כח בד"ה ט"ו יום וא"ת כו' נשאר מלך א' ל"ט יום כו' עכ"ל אלימא להו לאקשויי הכי דנשארה כ"כ מלך אחד וה"ה דה"מ לאקשויי בפשיטות דאפילו אם היה ירושלים באמלע הארץ היה יותר ממהלך ט"ו יום עד סוף הגבול ועוד כיון שהיה ט"ו יום עד נהר פרת שהוא התום ארץ ישראל כדמשמע בקרא עד הנהר הגדול נהר פרת נשאר מלך אחד מהלך כ"ה ימים וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה רמה היאך השיבנו לו שלא האכילנו אלי דמיו כו' עכ"ל ושלא יאכיל עגל לעגלים דקאמר בגמרא לאו דוקא דמי אותו עגל אלא אפילו דמי עגל אחר השוה אלי דמיו של זה וק"ל :

דף כט תוס' בד"ה והוי שואל עלייהו כו' ועי"ל דלקמן הכי פירושו ה"ד אי דלא מנטרא כו' עכ"ל לתירולא קמא חזר רבה מהא דבעי למימר בפרק הכונס

קרני ראם [א] ד"ה תוס' בד"ה דשתיך · ודבריו תמוהים · נ"ב ומדברי התוס' (דף כ"ז) ד"ה בלוקח מן התגר שכתבו דאם מלא קודם ששהה כדי לערבו משמע כדברי רש"ל דלא שייך גבי חגר יאוש שלא מדעת וע"ש :

חכמת שלמה

דף כה ע"א גמרא שם אבל של מלך אחד אינו חייב להכריז כל זה נמחק וכ"ב בספר ישן ראיתי מחוק וכן נראה יותר נ"ל : **שם** מאי מכריז כו' נ"ב לפי' האלפס והרא"ש קאי על המשנה ע"ש נ"ל : **רש"י** בד"ה הא דאית כו' נפל הוא משתייר ביה מידי כנ"ל : **בד"ה** ופרכינן מאי מכריז הס"ד : **תוס'** בד"ה הא בכובא כו' ורבינו חננאל פי' כו' נ"ב פי' ולפי פירושו יכול לסבור כסברת התוס' או כרש"י והשתא ל"ק הא פירי קתני משום דקאי על מקלתן כו' וגוכל לפרש דסיפא דברייתא מיירי בפשתן ודו"ק : **באא"ד** דפריך אמאי דקאמר כו' נ"ב ואין להקשות אמאי לא פריך מרישא די"ל ברישא דברייתא אחריתי דקתני מלא דבר שאין בו סימן כו' דחייב להכריז והיינו כמו שמפרש בסיפא בא בעל בית כו' והך בבא הוא ודו"ק : **באא"ד** ולפי זה גרסי' בסמוך כו' נ"ב פי' וקאי על דברי רב פפא דאמר הא דאשתייר והא דלא אשתייר ודהוה הקושיא והומר דלא תקשי מאידך סיפא דבא בעל בית ונתן בו סימן דלא איירי באשתייר כדסלקא דעתא אלא איירי דוקא בלא אשתייר והוזר התלמוד והומר לעולם שניהם באשתייר וכדאקשי' כו' ודו"ק : **ע"ב רש"י** בד"ה כאבני כו' היכא עבדי הס"ד : **בד"ה** מחליו ולחוץ כו' דשתיך טפי כו' נ"ב א"כ לפ"ז לא יהא דומה לשתוך דגל וכותל ישן דהוא שתוך כל כך עד שנתלה באמוריים ושתוך דהכא אינו מימים רבים שהרי איירי בכותל חדש אלא כלומר מזמן רב עד שנתייאשו ודו"ק · אבל הרא"ש כתב וז"ל בכותל חדש היינו בכותל שידוע שאבותיו של זה שהוא עתה שלו בנאוהו ולא יצא מרשותם מעולם אלא הוא ואבותיו היו דרים בו מעולם עד כאן · ולפי זה לא קשה מידי ודו"ק : **בד"ה** ישראל לא מנכי ומחליו ולפנים כו' כנ"ל וכ"ב פי' דמחליו ולחוץ לא עדיף מכותל חדש וק"ל :

דף כו ע"א גמרא פונדק לג' בני אדם כנ"ל וכ"ב כך נ"ל לגרוס בגמ' לפי' התוס' ודו"ק וכן מלאתי באלפסי : **רש"י** בד"ה בתר קמא כו' נתנוהו שם אי קמא כו' הד"א : **תוס'** בד"ה דשתיך כו' מלא בחנות ובשולחנות כו' נ"ב מזה יראה דלא ס"ל לבעלי התוס' דשייך למימר גבי חלר יאוש שלא מדעת ובאיסור אתא לידיה אלא גבי אדם אבל בחלר כל זמן שמתייאשים הבעלים קונה בעל החלר אף שבשעת נפילה לא היה יאוש ומש"ה מביאין ראיה מחנות וק"ל ולאפוקי מדעת נמוקי יוסף והרא"ש ומש"ה לא הזכיר הרא"ש חנות וכ"כ הרא"ש להדיא ע"ש :

דף כז ע"א רש"י בד"ה חמור דבור כו' בבור קשיא כו' הד"א : **בד"ה** דקמיבעיא לן לקמן סימנין כו' הד"א : **ע"ב** גמ' אוכף לא שאילי איניש כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה ת"ש כו' ברייתא היא נ"ב פי' דאי לאו ברייתא היאך בעי למפשט מרבא דמג"ל לרבא גופיה לאוקמי בסימני אוכף לוקמיה בעדי אוכף וק"ל : **בד"ה** מלאו גט כו' בסימני הכיס וא"ת ולוכח כו' כנ"ל והד"א : **באא"ד** שאותו שאבדו מלאו כו' נ"ב ותלמודא דפריך הכא ניחוש לשאלה היינו לפי מה דמשני ליה השתא לעולם סימנים דאורייתא וכליו משום דחיישינן לשאלה והשתא מסתמא ברייתא דמלאו קשור בכיס כו' איירי כפשוטו במלאו אחר דהא סימנים דאורייתא ואם כן ניחוש כו' :

דף כח ע"א מתני' ר' יהודה אומר שלש רגלים כו' נ"ב הטעם דבג' רגלים א"א שלא יעלה שהרי סתם אדם יש לו עליו נדרים ונדבות והמשהה ג' רגלים עובר עליהם בבל תאחר : **גמ'** רגל שני רגל שלישי אומר כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה את"ל סימנים דאורייתא כו' נ"ב מה שפרש"י דהאי את"ל קאי אמה שאמר סימנים ועדים כו' א"כ נ"ל דמה שהפסיק במה שאמר סימנים וסימנים ינית דה"ק אפי' את"ל סימנים דאורייתא וא"כ יהיו סימנין עדיף כמו עדים והל"ל סימנין ועדים כמו סימנים וסימנים ינית אפ"ה אמרי' ינתן לבעל העדים ולפרש"י משמע לכאורה דסימנים מובהקין ועדים ניה דאי אפי' גבי סימנים מובהקין ועדים ינתן לבעל העדים א"כ מאי את"ל דקאמר והרא"ש פי' דאפי' סימנים מובהקין ועדים ינתן לבעל העדים וצ"ל דה"ק את"ל דסימנין דאורייתא אפי' אינן מובהקין וא"כ בודאי סימנין מובהקין דעדיפי להוי כעדים ויניח כמו סימנין וסימנין אפ"ה אמרי' ינתן לבעל העדים והדין עמו דאי תימא גבי סימנין מובהקים ועדים ינית א"כ לא הו"ל למימר סימנין וסימנין ינית אלא הכי הול"ל את"ל סימנין דאורייתא וסימנין מובהקין ועדים ינית אפ"ה סימנין ועדים ינתן לבעל העדים אע"פ שסימנים דאורייתא כמו סימנים מובהקין והכי מקושר טפי ממה שאמר סימנין וסימנין ינית לפי מה שפי' לעיל אלא בודאי אסימנין מובהקין קאי אבל בסימנים שאינן מובהקין פשיטא ליה דעדיפי עדים ודו"ק : **בד"ה** ויכריז יום אחד כו' נ"ב עיין בתוס' דלעיל דף כ"ג עמוד ימין בד"ה דאס"ד כו' החפן ליתביה כו' הד"א : **ע"ב** גמרא אמר רב ספרא לעולם גלימא מכריז אמר איהו גלימא כו' כנ"ל : **שם** לא אמר סימנין מובהקין כו' נ"ב אלא סומקי והיורי כך פירשו התוס' לעיל בהפוך הדף :

דף כט ע"א תוס' בד"ה והוי שואל כו' ואשמעינן קרא דהוי שומר חנם כו' נ"ב פי' והוי רק אסמכתא בעלמא ודו"ק ותמצא : **באא"ד** ועוד י"ל דלקמן כו' נ"ב אין זה תירוץ אחר דהא

מהר"ם

דף כה ע"א גמ' אלא אי אתמר הכי אתמר לא שנו אלא של מלך אחד כעין שלשה מלכים והיכי דמי דעשוין כמגדלים וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים אבל של מלך א' אינו חייב להכריז ט"ס : **תוס'** ד"ה והוא שעשוין כמגדלים וכו' אם כן לקמן מאי פריך וכו' וי"ל דשפיר משני וכו'. ר"ל דבלאו הכי משני שפיר : **ד"ה** הא גופא קשיא אמתני' לא פריך וכו'. יש לדקדק מאי ר"ל התוס' בזה אם ר"ל דה"ל למפרך אמתני' דקתני צבורי פירות דמשמע צבורי הא משלחפי שלחופי אין חייב להכריז והדר קתני שלשה מטבעות זה ע"ג זה דמשמע אפי' משלחפי שלחופי זה אינו חדא דמאן לימא לן דצבורי לא משמע אפי' משלחפי שלחופי ועוד מאן לימא לן דג' מטבעות נמי לא איירי במשלחפי שלחופי ועוד דקושיא זו אינה דוגמת הקושיא דפריך בגמרא דיוקא דרישא אסיפא ועוד אפי' למאי דתירצו התוס' קושיא זו במה שפירשו דמצינו למימר דג' מטבעות היינו פירוש דצבורי מעות מ"מ תקשי לן דיוקא דמתני' דלעיל דקתני מצא מעות מפוזרים וכו' הרי אלו שלו הא משלחפי שלחופי חייב להכריז ובמתני' דהכא דוקא עשויין כמגדלים חייב להכריז הא משלחפי שלחופי הרי אלו שלו וקושיא זו היא ממש דוגמת הקושיא שהקשו בגמרא ואינה מתורצת בתירוצו של התוס' ונראה דהתוס' במה שכתבו דאמתני' לא פריך כוונתם לומר דה"ל למפרך הקושיא שכתבנו דהיינו דיוקא דמתני' דלעיל ארהכא ותירצו התוס' דאמתני' לא פריך דפשיטא ליה דמדקתני צבורי מעות וקתני נמי ג' מטבעות זה על גב זה ותרתי למה לי אלא דפירושה קא מפרש דצבורי מעות היינו ג' מטבעות זה ע"ג זה ולאשמעינן דכל דלא הוי ג' מטבעות זה ע"ג זה דהיינו עשויין כמגדלין מפוזרין קרי לה : **ע"ב** ד"ה כאבני בית קולים אמר ר"ת דאין שם ע"א מרקולים אלא קילום כצ"ל . או י"ל דהתוס' לא רצו לכתוב קילום דהוה לשון שבח וכתבו קילים דהוא לשון גנאי אבל באמת שם ע"א היה קילום : ד"ה ואמר ר' אבא וכו' דעל מתני' קאי ר' אבא וכו'. ר"ל על מתני' דידן דקתני מצא אחר הגפה וכו' וכתבו התוס' לעיל דהוי מקום שמשתמר קצת כמבואר בדבור שלפני זה :

דף כו ע"א גמ' כגון שעשאו פונדק לשלשה בני אדם כצ"ל . והאי דלא אהדרו ליה בדעתו למנקל כצ"ל : **תוס'** ד"ה וניזל בתר בתרא דהיינו בעל הבית וכו'. הא דלא רצו התוס' לפרש כפי' רש"י דהיינו השוכר האחרון משום דקשיא להו דהא גם הוא מחפש ומכבד כשיוצא ועוד דלפי' רש"י לא יתיישב הא דקא משני לקמן בסמוך כגון שעשאו פונדק לג' כותים דבכותי אחר כשהוא השוכר האחרון סגי אבל לפי' התוס' אתי שפיר דבתרא הוא הבעל הבית ודר עמהם בבית ולכך צריך ג' דאין רוב פחות מג' והוי רוב כותים וכמו שפירשו התוס' לקמן : **ד"ה** אפילו תימא לג' ישראל מלתיה דבר קפרא מפרש וכו'. נראה דכתבו התוס' כן משום ,דלפום ריהטא משמע דרב נחמן אשנויא דבר קפרא דלעיל מיניה קאי וזה נראה דוחק דבר קפרא תנא הוא לכך כתבו מלתיה דבר קפרא מפרש וכו' : **ע"ב** גמ' מימר אמר כי היכי דנפול מינאי כצ"ל : **תוס'** ד"ה אינו עובר אלא משום השב תשיבם ובפ"ק דקדושין דחשיב השבת אבידה עשה שאין הזמן גרמא וכו'. ר"ל ולמה חשיב ליה עשה ולא מיחייבי ביה נשים אלא מטעם דהוי שאינו הזמן גרמא הא אפילו יהא הזמן גרמא תיפוק דמחייבי ביה משום הלאו דהא לא משכחת העשה בלא הלאו דלא תוכל להתעלם ובכל הלאוין הנשים חייבות כמו האנשים דהא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה לכך כתבו היינו בענין שבכאן ר"ל משכחת עשה בלא לאו כגון שנטלה לפני יאוש ע"מ להחזיר ואחר היאוש נתכוין לגזולה דאינו עובר אלא משום השב תשב דאינו אלא עשה וכיוצא בזה היו הנשים פטורות אי לאו מטעם דהוי אין הזמן גרמא :

דף כז ע"א רש"י ד"ה דאתא לידיה משמע ואפ"ה אחיך ולא כותי ולמדנו שאבידת כותי כו' ולא תימא וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה מה שמלה וכו' וא"ת ואבידה גופא מנא לן וכו'. יש לדקדק מה תלו התוס' קושיא זו במה דאיתא במרובה דילפי' גנבה מאבידה תיקשי ליה בלאו הכי דהא בכל פרקין עסקי' ואזלין וסוגיין רהטה באלו מציאות חייב להכריז ואלו אין חייב להכריז והן שלו משום דהוי יאוש בעלים וכל פרקין איירי בהכי וא"כ תקשי ליה מנא לן דיאוש קונה באבידה ויש לתרץ בדלא ההיא דמרובה היינו יכולין לומר דעיקר מלתא דאית לן דיאוש קונה לא הוי אלא תיקון מדרבנן מאיזה טעם כדבעי למימר התם במרובה גבי גנבה אבל התם במרובה משמע דבמציאה יאוש קונה דאורייתא דהא בעי למילף סתם גנבה דליקני גבה יאוש דאורייתא מאבידה כדאיתא התם א"כ ש"מ דבאבידה קני יאוש דאורייתא ולכך הקשו התוס' ובאבידה גופא מנלן (ועיין שם בתוספות) : **ד"ה** ושה דאבידה וכו' ותירץ הר"י כהן וכו' האי גיזת שה בכלל כל אבדת אחיך · ר"ל ולא אצטריך קרא כלל דממילא נכלל בקרא דכל אבדת אחיך והוי כאלו כבר כתב קרא בלא רבויא דשה : **ע"ב** ד"ה מצאו גט קשור בכיס וכו' עד בסימני הכיס וא"ת ולוכח מהכא דסימנים דאורייתא וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא והא דנרשם התחלת הדבור השני וניחוש לשאלה ט"ס הוא :

דף כה ע"א גמ' ר"ג אומר בז' בו ט"ו יום אחר החג וכו' כך היא הגירסא פ"ק דתענית ופרש"י כלומר בז' במרחשון הוא ט"ו אחר חג . ולא משתכחו שיירתא ולא אזלי בין ביממא וכו' כצ"ל : רש"י ד"ה מדת ארכו וכו'. עד ארכה ורחבה כך וכך אמות בין הכל וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה ט"ו יום וכו' וי"ל דעם כרמים ויערים היה ד' מאות פרסה וכו'. יש לתמוה א"כ צריך לומר דכל הכרמים והיערים היו בקצה האחד דאם היו מפסיקים בין עיר לעיר א"כ הדרא קושיא לדוכתא וזהו דבר רחוק שא"כ היו הדרים בקצה גבול זה כשהיו צריכין ליער או לכרם היו צריכין לילך מקצה אל קצה וק"ל : **ע"ב** גמ' רבי אמי אשכח אודיא דדינרי חזייה ההוא בר רומאה דקא מירתת כצ"ל :

דף כט ע"א תוס' ד"ה והוי שואל עלייהו וכו' ואין זו ראיה וכו' אלא דס"ל דלא שכיח שיבא עני וכו'. מדברי התוס' דהכא משמע דרבה ס"ל כמאן דאמר דשרי להחזיר אבדה משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיחא

דמיירי קרא בש"ח ובאינה משתמרת ומיירי בב"ח דנקטי להו נגרי ברייתא וקמ"ל דלא בעינא דעת בעלים והך דרבא אי דמנטרא פשיטא כו' היינו מנטרא בש"ש במשתמרת דהכונס וכרב יוסף כדקבלה מיניה רבה אבל לתירוץ בתרא לא חזר רבה כלל ומעיקרא נמי בפרק הכונס לא הוה דריש מיניה ש"ח אלא בדרך אסמכתא ועיקר קרא לא אתא אלא כדר"א כדאמר רבא בפרקין ומיהו איירי בש"ח ומנטרא ולא מנטרא דקאמר רבא היינו מפשיעה לרבא ומנטרא דהכא כלא מנטרא דאלו מציאות כן נראה לברר דבריהם בפרק שבועת הדיינין שכתבו שם יותר מפורש שני התירוצים שכתבו הכא והתוס' בפרק הכונס לא כתבו אלא תירוץ שני. שכתבו הכא ובפרק שבועת הדיינין שלא הזכירו שם כלל דמיירי לרבה נמי בש"ש ובב"ח דנקטי להו נגרי ברייתא ושכתבו שם דקבלה מיניה רבה היינו שקבל מיניה דאפילו איירי בש"ח מ"מ עיקר קרא לא איצטריך אלא כדר"א ומהרש"ל דחק עצמו בזה ואין צורך להאריך ודו"ק : בא"ד וטעמא דרבי עקיבא כו' כדשמואל דאפילו כו' עכ"ל ומתניתין נמי טעמיה משום דשמואל ודקתני ש"ש לאו דוקא אלא דדינו כש"ש דחייב באבידה וע"ש בתוס' וק"ל : בא"ד ואפילו שוי שיעור זוזי לא אבדו מעותיו אלא כו' עכ"ל והלא כפרש"י שם דמודה ר"א בשוי שיעור זוזי דהוי כש"ש והוצרכו לזה הכא דאי לא הוה פליג ר"א אלא בדלא שוי אבל בדשוי מודה דהוה דינו ש"ש א"כ הוה קאי שפיר אפילו למסקנת ר"א כוותיה דרב יוסף ועוד שהוכיחו לקמן דהלכה כרבה מדאמר תלמודא מחוורתא מתני' דלא כר"א ולרב יוסף לוקמא מתניתין כב"ע ובאין צריך למשכון ואי הוה ר"א מודה בדשוי שיעור זוזי תקשי לרבה נמי לוקמא מתניתין כר"א ובדשוי שיעור זוזי ודו"ק : בד"ה לפיכך דרבי טרפון כו' וקשה דמאי בעי מאי לפיכך כו' דמעיקרא אמרינן כו' דהא אבדה קתני כו' והשתא מבעי לן כו' עכ"ל לכאורה דבריהם מגומגמים ונראה בכוונת דבריהם דדינא דחייב באחריותן ודאי איצטריך לאשמועינן ולא בעי לפיכך דרבי טרפון נ"ל אלא לישנא דלפיכך דמשמע דתולה הדבר בהיתר השמים ואהא קשיא להו הלא חידוש גדול השמיענו בזה דמעיקרא אי לא הוה תני לישנא דלפיכך אלא ואם אבדו חייב באחריותן ה"א דבמה שמותר להשתמש לא נעשה אלא ש"ש ואע"ג דבלאו הכי נמי הוה ש"ש משום שמירת אבידה לרב יוסף דמשום דמוסיפין שכר לשומר לא הוה שואל כמ"ש התוספות לעיל ולישנא נמי אבדו שהם הכי משמע ליה בלא אונס אבל השתא דקתני לישנא דלפיכך ע"כ דמשום היתר השמים הוי כשואל ואבדו באונס דאם לא כן לא הוה ליה למיתלי הדבר בהיתר השמים דבלא היתר השמים נמי הוה כש"ש משום שומר אבידה ודו"ק : בא"ד גבי מפקיד מעות אצל *) חנוני דקתני כו' לפיכך אם אבדו אינו כו' אלא סיפא כו' עכ"ל כצ"ל ויש לדקדק אמאי לא הקשי להו כיון דע"כ לפיכך אם אבדו אינו חייב כו' דקתני התם מלתא דפשיטא הוא אפי' לרבה ולא קתני ליה אלא משום סיפא דהתם לפיכך אם אבדו חייב וא"כ מאי קשיא ליה להלמודא הכא לרב יוסף מעיקרא אי הכי לפיכך דרבי עקיבא למה לי דהא איכא לשטויי הכי משום לפיכך דר' טרפון ואפשר לחלק דבתרי תנאי לא הוה אסיק המקשה אדעתיה למימר הכי וק"ל : ע"ב גמ' הנהו זוזי דיתמי כו' מהו לאשתמושי בגוייהו א"ל כו' הלכה כרבי טרפון כו' נראה לי אע"ג דבגדול המפקיד אצל בעה"ב דלאו שולחני אסור להשתמש בו כדאמרינן בפרק המפקיד היינו משום דאם יוציאן הבעה"ב שמא יבא המפקיד ויצטרך למעותיו ולא ימצא אותן אצלו וע"כ לא ישתמש בהן בלא דעת המפקיד ומה"ע בשולחני שמעות מזומנים אצלו כל שעה מותר להשתמש בהן אבל מעות יתומים דאין כאן מי שמתעסק בהן והוי כמו אבידה דאין כאן דעת מי לשאול וע"כ מותר להשתמש בהן כמו באבידה והג"י פירש בדחוקים ע"ש ודו"ק :

דף ל תוס' בד"ה בתורי דנפיש כו' ר"ח גרס בתוורי פירוש פועלים כו' ואין מעמיקין המחרישה נ"ע עכ"ל פירוש בתוורי בב' ווי"ן שהרי הוא תרגומו של וישכור פועלים ומשום דמלאכת המחרישה אם אינה ג' טפחים לא עבידא לגלויי ואינה ניכר לבעלים שבאו א"כ ואיכא פסידא וק"ל : בד"ה בשביל שתינק כו' אמאי לא אמר הך דהכניסה לרבקה וי"ל כו' עכ"ל אפשר לייסב דבריהם לפרש"י כיון דמקראי דיליף לה רב פפא גבי עגלה ערופה כתיבי הל"ל מלתיה אהך דהכניסה לרבקה דמיירי נמי בעגלה ולא אהיא דשכן עלי' עוף דמיירי בפרה אבל לדבריהם שכתבו לעיל דהך דהכניסה לרבקה מיירי נמי בפרה לק"מ דמאי אולמי' דהך מהך וק"ל : בד"ה אף עובר דניחא כו' דאמר לעיל נגנבו אינן בכי יותן כו' ואתי נמי שפיר הא דתנן פרה מעוברת ר"א מכשיר כו' עכ"ל וחכמים דפוסלין התם ודאי דאית להו נמי הך דנגנבו אינן בכי יותן ולא פסלי לה משום עלה עליה זכר אלא משום מעוברת וכצ"ל למה שכתבו א"נ סבר כר"י דאמר דוקא דעלה כו' דאינו דומה דפליגי ר"א וחכמים בהך פלוגתא גופה דפליגי ר"י ורבנן בההוא פירקא אלא דאית לן למימר דחכמים דר"א נמי ס"ל כר"י אלא דפסלי ליה משום מעוברת דס"ל עובר לאו ירך אמו הוא ונפסלה מחמת מלאכה שנושאת העובר ור"א ס"ל עובר ירך אמו הוא וכגופה הוא וכך פירש הרע"ב ע"ש ודו"ק : בד"ה הא אין עשה כו' לא חשיב אלמנה לכ"ג אלא ל"ת גרידא כו' עכ"ל פירוש אלמנה מן ארוסין וק"ל : ע"ב בא"ד ויש לומר דעשה דמצורע כו' הוה דחי לאו ועשה דשילוח כו' עכ"ל טעות קחזינא הכא דא"כ ל"ל למימר בפ' שני נזירים דדחי עשה דמצורע לאו ועשה שאינו שוה בכל הא אפילו שוה בכל כשילוח הקן דחי ובהדיא בפ' שלוח הקן קאמרינן דלא הוה דחי אלא עשה דשלוח הקן דקאמר דליכא לאו כגון שנטלה ע"מ לשלחה ופריך מאי אולמא האי עשה מהאי עשה ומשני סלקא דעתך אמינא גדול השלום כו' וליתי עשה דידיה ולדחי עשה דשלוח הקן קמ"ל וכל"ל נמי בתוס' הכא דעשה דמצורע דוחה עשה דשלוח הקן אי לאו כו' עכ"ל וראייתם דכמו דאמרי' התם אע"ג דבעלמא כה"ג לא אתי עשה ודחי עשה השוה בכל משום דמאי אולמא האי מהאי מ"מ עשה דמצורע הוה דחי ליה משום גדול השלום ה"נ בהך דפרק ב' נזירים אע"ג דבעלמא לא אתי עשה ודחי עשה ול"ת אפי' אינו שוה בכל עשה דמצורע דחי ליה משום ה"ט דגדול השלום ובשמעתין דקאמר דעשה לא דחי עשה ול"ת אבל עשה לחוד הוה דחי ולא הקשי ליה מאי אולמא האי מהאי היינו משום דהא ודאי כיון דההוא עשה דמדחי אינו שוה בכל דחי ליה שפיר אפילו עשה דעלמא שאינו גדול השלום ודו"ק :

ח"א דף כט ע"ב מי שהניח לו אביו ומעות הרבה כו' מפורש בחולין :

דף ל ע"ב והודעת להם זה בית חייהם כו' כאן פרש"י ללמוד להם אומנות כו' וחוקות ותורות כתיב ברישא דקרא עכ"ל שא"ל יתרו למשה אחר שהזהיר אותם ברישא אחקים ותורות והודעת להם כלומר תודיע להם דבר הצריך להם ולגופם דהיינו מחייתם ואומנתם דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטילה אבל בפרק הגוזל קמא פרש"י דוהודעת להם קאי נמי אתלמוד תורה וזו היא בית חייהם ע"ש כי היא חייך וגו' ואפשר שהוא דבר נוסף ארישא דקרא וזו בית חייהם משמע דהיינו לקבוע להם בתי מדרשות לת"ת ואמר את הדרך זו ג"ח כו' דכתיב הדרך בה' הידיעה הוא הדרך הידוע דרך ה' להלך אחר מדותיו כמ"ש בסוטה פ"ק אחרי ה' תלכו וכי אפשר כו' אלא להלך אחר מדותיו מה הוא מלביש כו' ואמר ילכו זו בקור חולים כו' דבהליכתו שם בגמר בני שוה מעשה מקיימה כדמסיק בבן גילו דנוטל א' מס' מחליו ואמר בה זו קבורה כו' כי המתעסק במצות קבורת המת אין תכלית עשייתה רק בה כי אינו מצפה לתשלום גמול והוא חסד של אמת מש"כ בשאר ג"ח : ואמר ואת המעשה זו הדין כי הנעשה ע"פ הדין הוא המעשה הראוי ליעשות : ואמר אשר יעשון הוא ענין נוסף נאמר לב' בעלי דינין שכ"א מהם יתרצה בו לפנים משורת הדין שהדבר תלוי בהם דהדיין לא יעשה לפנים משורת הדין בעל כרחם וק"ל :

דף לא בד"ה למה ליה למכתב כו' דאם כן היכי קאמר אי אשמועינן טעינה דבשכר כו' עכ"ל אף שהיה אפשר לייסב ולפרש דהכי קאמר אי אשמועינן טעינה דדינו לפי האמת בשכר ואי לא הוה כתיבא אלא טעינה לחודה לא הוה בשכר אלא בחנם ולכך אצטריך למכתב פריקה בחנם וטעינה בשכר כדלקמן דמכל מקום הא דקאמר אבל פריקה דבחנם אימא לא לא יתיישב דהא פריקה שפיר הוה ילפינן ליה בקל וחומר מטעינה דהוי נמי בחנם כדלקמן ועוד נכתוב בזה לקמן בפי' רש"י ע"ש וק"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה דאיתיה למריה דכתיב עמו עכ"ל פי' דדין פריקה וטעינה הוה נמי באיתי' למריה דכתיב עמו ואי לא הוה כתיב לא הוה ילפינן ליה מאבידה דלא משכחי אלא בליתיה למריה וק"ל : תוס' בד"ה אבל הני תרתי דאיתנהו למרייהו בהדייהו כו' ואין בעלים עמו היינו שהוא זקן כו' עכ"ל פי' יתורה דאין בעליו עמו לא אתי אלא לזקן או חולה אבל לאין בעליו עמו ממש לא אצטריך קרא דהוה א"ש מאבידה וק"ל : בד"ה אם יש שם ב"ד כו' ומסתמא ש"ח נמי שקדם בשכר כו' ואם תאמר והכא כו' וכן לקמן שומר חנם שאין צריך לקדם בשכר כו' עכ"ל לכאורה פירושו דמסתמא שומר חנם שקדם בשכר דנוטל מבעה"ב דלא גרע מש"ש אבל קשה דאם כן מאי קא קשיא להו אש"ח מהך דמבריח ארי דאימא דקושטא דמלתא מה"ט גרע הוא שומר חנם משומר שכר דשומר חנם הוה מבריח ארי כיון שא"צ לקדם בשכר וקידם והתם דוקא ש"ש נקט דלא הוה מבריח ארי כיון שצריך לקדם בשכר ודאי דנוטל מבעה"ב דהא לא קשיא להו מידי אשומר שכר ודברי התוס' בפרק הכונס יותר מדוקדקים שכתבו שם דמשמע התם הכי דש"ח אם קידם בשכר דנוטל מבעה"ב והו לא מידי אבל לא ידעתי משמעו ודו"ק : בא"ד אבל מציל מפי הארי ושטף נהר חמורו ומחזיר כו' עכ"ל בקושייתם השמיטו הך דשטף נהר חמורו דאלימא להו להקשות מהך דמציל מן הארי וממחזיר אבידה דמשלם כל השכירות ועיין בתוס' בפרק הכונס וק"ל :

ח"א דף לא ע"ב פתוח תפתח אין לי אלא לעניי עירך כו' דהוה משמע כן משום דכתיב לעיל מיניה כי יהיה בך אביון באחד אחיך מאחד שעריך וגו' דמשמע עניי עירך וק"ל : שם נתן תתן אין לי אלא מתנה מרובה כו' משום דלשון נתינה משמע דבר חשוב דמקרי נתינה כדאמרינן בראשית הגז תתן וגו' שיעור נתינה וק"ל : שם אין לי אלא שאין לו ואינו רוצה כו' מבואר פרק מציאת אשה :

דף לב בד"ה ב"ד הדיוטות כו' וי"ל דמוכרת שלא בב"ד משום חינא וגבי כו' עכ"ל רצה לומר דהך מתני' דמוכרת שלא בב"ד משום חינא אית לה תרתי מעליותא דהיינו דבב"ד יכולה לעכב לעצמה ושלא בב"ד יכול למכור מיהא לאחרים ע"י ג' הדיוטות מה שאין כן בהך דמפקיד וק"ל : בפרש"י בד"ה לומר לך פריקה כו' ה"א דיו לבא מן כו' מה טעינה בשכר כו' עכ"ל דקדק לפרש כן דהשתא פריקה איצטריך לגופיה דאי לא הוה כתיב פריקה אלא הוה ילפינן ליה מק"ו מטעינה לא הוה אלא בשכר כטעינה דמסברא טעינה הוא בשכר ולא ניחא ליה לפרש בפשיטות דמש"ה כתיב פריקה למימר דטעינה בשכר ואי לא הוה כתיב פריקה לא הוה ידעי' דטעינה בשכר כנראה מדברי התוס' לעיל דאם כן לא הוה פריקה חוזר לגופיה ולפרש"י דהכא יש לקיים לעיל דעביד צריכותא אכולהו קראי והכי קאמר ואי אשמעי' טעינה [א] לחוד משום דבשכר

קרני ראם [א] ד"ה כפרש"י ואי אשמועינן טעינה לחוד. כ"כ עי' לקמן דף מ"ב בתוס' ד"ה אמר שמואל ותבין :

*) במהרש"א נדפס שנת שע"ב הגי' שולחני וכהגהות הב"ח שם .

מהר"ם

שכיחא וא"כ למה להו להתוס' אריכות זה הוה להו לתרוצי בקצרה דטעמא דרבה נמי משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיחא כמ"ד דשרי התם להחזיר אבדה ומה צריך להאריך מאיזה טעם הוא אינה שכיחא והלא בלא זה אפי' לא היו מביאים ראיה מזה לפסק הלכה צריכין אנו לפרש הכי האי לא שכיחא דקאמר התם בפרק אין בין המודר הוא מטעם דלא שכיח שיבא עני בשעה שמתעסק בה וכו' אבל מדברי התוס' דבפרק הכונס דף נ"ו משמע דר"ל דרבה אתי אפילו כמ"ד דאסר התם להחזיר אבדה : בא"ד והא דלקמן מוקי רבא וכו' וקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים וכו'. ר"ל ואי כרבה הל"ל לעולם בגינתו שאינה משתמרת והא דהוי השבה משום דהוי שומר חנם דרבה מוקי לה הכי בפרק הכונס וכו' ועוד י"ל דלקמן ה"פ ה"ד וכו' ר"ל ולכך לא היה יכול לתרץ דלעולם בגינתו שאינה משתמרת דהוה משמע אפילו מפשיעה וזה אי אפשר והיה מוכרח לתרץ בגינתו המשתמרת לכל חד כדאית ליה וקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים ועיין בתוס' פרק הכונס דשם משמע דכל דברי התוס' הם חד שנוייא : בא"ד והא דלקמן מוקי רבא קרא דוהשב וכו' לקמן ד' ל"א : בא"ד שהוא פוטר את המלוה באבדה אלמא וכו' אליבא דרבה סיבעי לן לאוקמא וכו' עד ועוד דקי"ל כרבה בר משדה וכו' כצ"ל :

דף ל ע"א גמ' אבעיא להו לצורכו וכו' ת"ש שוטחם וכו' כצ"ל : תוס' ד"ה לצרכו וכו' עד דאי דוקא לצורך הכלי מאי פריך וכו'. ר"ל בסמוך גבי כלי : ד"ה הא אין עשה דוחה וכו' וי"ל דלא קאי וכו' וא"ת והא כי אמרי' וכו' עד וי"ל דעשה דמצורע שאני דהחמיר משום דגדול השלום וכו'. ר"ל שיהא מותר בתשמיש המטה לאחר טהרתו : ע"ב גמ' אלא על שדנו דין תורה כצ"ל :

דף לא ע"א גמ' אי אתרו בה ולא איהדרו בה כצ"ל : אי דלא מנטרא אמאי וכו' כצ"ל : אין לי אלא הרב לתלמיד כצ"ל : תוס' ד"ה לרבי שמעון וכו' עד אליבא דרבנן דלר' שמעון מצי למהוי כטעינה כצ"ל : ע"ב גמרא אלא שמשכנו ברשות ב"ד משכנו וכו' כצ"ל : רש"י ד"ה אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד וכו' עד ואמרינן לקמן בפרק השואל וכו'. נ"ל שצ"ל פרק המקבל ועיין לקמן :

דף לב ע"א תוס' ד"ה ב"ד הדיוטות וכו' עד אזל שמה לנפשיה בת' זוזי כצ"ל : ד"ה כבד את ה' וכו' ולא נקט קרא דאיש אמו ואביו תיראו וכתיב את ה' אלהיך תירא ומשום דניחא ליה וכו' כצ"ל : ע"ב גמרא היתה טעונה יין נסך אין זקוק לה כצ"ל :

חכמת שלמה

דהא עכ"פ צריכין לשנויא קמא דרבה גופיה לא מוקי ליה לגינתו שאינה משתמרת דאם לא כן מאי פריך דאי מינטרא פשיטא דהא אדרבה רבה גופא מהכא יליף דהוי שומר חנם וסגי בשמירה פחותה אלא ס"ק ועוד י"ל כלומר ועוד נ"ל דאף המקשן דפריך התם היכי דמי הכי פריך לתרוייהו כו' דהא"כ גבי דרבה גופא הדר ביה ומוקי לגינתו המשתמרת ודלא בעינן דעת בעלים אבל המקשן דלא ידע הך שנויא אמאי פריך אי לא מינטרא אמאי הא רבה ס"ל דכשומר חנם הוא ואפי' לא מינטרא נמי אלא בע"כ נ"ל דהכי פריך כו' : בא"ד או כדר' ינאי כו' כנ"ל : ע"ב גמ' ביד רחבה הוה ליה הנהו זוזי דיתמי אתא לקמיה דרב יוסף כו' כנ"ל וכ"כ ס"א וכן בהאשר"י ונכתב עוד בצידו אמר המחבר האי זוזי דיתמי לא מצאתי פירושן בשום מקום דקשה לי היכי הוי אבידה כדי דנוכח מר' טרפון והא ידעי דמיתמי הוי וג"ל שאחר שמצאן נודע שהיו של יתומין ונשארו בידו משום דליתומים קטנים לא הוי השבה מעליא דבמקום שאין משתמר דמי כך נ"ל עכ"ל נ"י :

דף ל ע"א גמ' ולא על גבי מגוד כו' נ"ב פי' דבר אחד שהוא מיוחד לשטוח עליו או לשון גודיא ממש פירוש ערוך ותוס' מפרשים בפ' כל שעה לשון נגודו לגלימא ע"ש : תוס' בד"ה בתורי כו' ר"ח גר' בתוורי כו' נ"ב פי' עגלים גדולים שהן כו' נקר אין שורים קטנים אין דרכן להעמיק המחרישה וק"ל : ע"ב גמ' כל שבשלו מחזיר בשל חבירו כו' נ"ב וקשה לי לפי האי כללא מה חילוק יש בזקן ואינו לפי כבודו לשאר בני אדם הלא אף הזקן אם היה מחזיר בשלו בודאי צריך להחזיר אף בשל אחרים וא"כ למאי נפקא מינה תלה התלמוד בזקן ואינו לפי כבודו וכן דרש בברייתא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו ומאי תלה בזקן הלא כללא בידך כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר ונראה בעיני לפרש דסתם אדם הוא בחזקת שראוי להחזיר אם לא שבידוע שבשלו אינו מחזיר וסתם זקן הוא בחזקת אינו מחזיר אם לא שבידוע שבשלו מחזיר ודו"ק : שם שכרו כפועל בטל כו' נמחק בטל וכן ברש"י ונ"ב לא גרסינן וכן באשר"י וכן משמע מרש"י דפי' איזהו כגן ע"ש : שם ובהשבתא כו' נ"ב פי' או בהשבתא וכן באשר"י : רש"י בד"ה שכישה שהסיבה כו' להסיבה כו' נתחייב כו' הד"א : בד"ה לא יאמר כו' ממלאכתי שזה אמר כו' וכן הוא בס"א :

דף לא ע"ב גמרא חבול תחבול כו' נ"ב אסיום הפסוק עד בא השמש תשיבנו לו קא סמיך נ"ל : בפיסקא כפועל בטל נמחק בטל : שם מאי כפועל בטל הא לא בטל מיניה אמר אביי כו' כנ"ל : תוס' בד"ה אם יש כו' ואין משלם לו דמי חמורו כו' נ"ב פי' דהא לא שייך הכא לומר שכרו כפועל בטל דהא עוסק במלאכה כבידה כמו שהיה עוסק בשלו וק"ל : בא"ד נתן צרור ונטל כו' נ"ב פירוש או נטל :

דף לב ע"א רש"י בד"ה גיטי מלתא בידוע שחלקתי בשוה כצ"ל : בד"ה הוה אמינא כו' להתעלם אבידה ט' הד"א : תוס' בד"ה בית דין כו' דגביה כיסתא דיתמי נ"ע פי' עצי אלמוגים שקורין קורי"ל :

גמ'

מסברא אבל פריקה בחנם לא הוי משום דמטעינה הוה ילפינן ליה וה"א דיו ולכך נריכא למכתב פריקה משום גופיה דהוי בחנם ואין מקום לקושית התוספות שם וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה מכלל דת"ק סבר כו' וא"ת ולר"י הגלילי דסבר לער ב"ח לאו דאורייתא והיא ליה לקמן דטעינה בשכר מ"ש כו' עכ"ל סמכו קושייתם זאת שהאי פירושא דלעיל משום דהוי איכא למימר לר"י הגלילי נמי דסבר לער ב"ח לאו דאורייתא היינו בחנם אבל בשכר חייב דהשתא שפיר איכא למיעבד קל וחומר משום לער ב"ח אבל לפי האי פירושא דלעיל דע"כ לפי סברת המקשה רבנן דרשי משמו דאין חייב בחנם ומשום לער ב"ח אינו חייב אלא בשכר אם כן לר"י הגלילי ע"כ אפילו בשכר פטור ואם כן מ"ש טעינה מפריקה דליכא ק"ו וק"ל: **בד"ה** ואי לאו דאורייתא כו' דבערבי פסחים מוקי לה בסונא ישראל עכ"ל ובברייתא דלקמן סונא שאמרו סונא ישראל ולא עובד כוכבים ואסונא דקרא דכתיב גבי פריקה קאי כסברת המקשה דלקמן ואין להקשות לפום סברתו אמדקדק מהך דמטפל בה כבהמת ישראל דלער ב"ח מדאורייתא תקשי ליה אדרבה כיון דסונא ישראל דוקא קאמר ולא עובד כוכבים ע"כ דלער ב"ח לאו דאורייתא די"ל דהאי מקשה הוה סבירא ליה לישראל בחנם ולעובדי כוכבים בשכר משום לער ב"ח כמ"ש התוס' לקמן דה"מ לשנויי הכי וק"ל:

דף לג בד"ה וזהו רים וכו' עולה אלפים דהוי שיעור מיל כדמוכח בפרק ב' סעירים כו' עכ"ל חסר חמשה הוא ועיין בערוך בערך רום ובפירוש הרע"ב בפרק ב' סעירים והוצרכו להוכחה דפ' ב' סעירים משום דאיכא מאן דמפרש שיעור תחום שבת הוא אלכסונו של אלפים דאז לא הוי החשבון דרים מכוון ומההיא דפ' ב' סעירים אידחי ההוא פירושא כמ"ש שם התוספות ע"ש ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אחיכם כו' שונאיכם אלו בעלי משנה כו' עכ"ל בלשון אם רבי לא שנאה כו' שהוא מלשון משנה ופרש"י מלשון שונא ואויב הוא דחוק וק"ל: **בפרש"י** בד"ה מנדיכם אלו כו' דמשמע שהם אומרים כו' עכ"ל דהכי כתיב קרא אמרו אחיכם וגו' וק"ל:

ח"א דף לג ע"א כל המקיים בעצמו כך סופו לבא כו' עיין פרש"י ועוד נראה לדקדק מדלא קאמר כל העושה כך וקאמר כל המקיים דר"ל שמי שאומר דלכך מחזיר אבידתו ולא אבידת אביו לקיים מקרא זה אפס כי לא יהיה וגו' שלא יעני הנה הוא פותח פיו לשטן וסופו לבא לידי כך וק"ל: **שם** ת"ח שבבבל עומדין זה כו' מפני חכם ודאי מדיגא עומדין דקי"ל דעומדין מפני יניק וחכים אפי' איגו רבו וצ"ל דהכא איירי באינו מופלג בחכמה ולישנא דת"ח הכי משמע וכמ"ש התוס' בשם ר"י דיניק וחכים היינו דוקא מופלג בחכמה ונראה לפרש דקאמר ת"ח שבבבל שאין שם סמיכות ואפשר שכבר הגיע ההוא ת"ח למעלת יניק וחכים אבל בא"י שיש שם סמיכות מפני ת"ח דהיינו שלא נסמך עדיין אין עומדין שלא הגיע עדיין למעלת יניק וחכים שא"כ היה נסמך כבר ודו"ק: **שם** עד אחבעין שנין קפדי כו' משום דאמרינן פרק חלק כל המהרהר אחר רבו כאלו מהרהר אחר שכינה ומצינו בשכינה שהיו ישראל כזופין מ' שנה במדבר על שהרהר אחר השכינה ומזה יתבי מ' תעניתים יום לשנה וק"ל: **שם** העוסקין במקרא מדה כו' מגת מדה הונא שיתנהג בה האדם במדה זו והוא מבואר ע"פ מה שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות ת"ת ההא דאמרינן שישלש אדם לימודו בתורה ומשנה ותלמוד בד"א בתחילת לימודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך לו ללמוד תורה שבכתב כו' יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב כו' ויפנה כל ימיו לתלמוד לפי רוחב לבו ויסוב דעתו עכ"ל ולזה אמר דמקרא מדה ואינה מדה שאינה נוהגת במדה רק זמן מועט משנות האדם דהיינו עד י' למשנה ואמר להוסיף במשנה שהיא מ"ה נוהגת יותר זמן ארוך בגדלות האדם אבל לא בתלמוד וע"כ אמר במשנה שנוטלין עליה שכר לפי שעיקר לימוד המקרא בקטנות עד י' שאין לקטן שכר לימוד כגדול המצווה בה משא"כ במשנה שהיא בגדלות עד ע"ו שניס לתלמוד ואמר בתלמוד שאין לך מדה גדולה מזו שהיא נוהגת כל ימי חיי האדם וכמ"ש הרמב"ם וכן שנינו באבות אמר בתחלה בן ה' למקרא בן י' למשנה עד בן ע"ו לתלמוד כו' ובתר הכי תני בן בג בג אומר הפוך בה כו' וסיב ובלה בה ומינה לא תזוע שאין לך מדה טובה הימנה דהיינו שהיא נוהגת כל ימי חייו וע"פ הדברים האלה אמר הא גופא קשיא אמרת בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו שנוהגת כל ימי חיי האדם ואמרת ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד ומשני בימי רבי נשנית משנה זו דהתלמוד אין לך מדה גדולה מזו והיו קופצים דמדה זו הנוהגת אף בנערות ושבקו כולי עלמא כו' דהיינו אף הנערים שלא הגיעו עדיין לע"ו שנים ולרוחב לב לתלמוד כמ"ש הרמב"ם שבקו המשניות ואזלו ללמוד בתחלה תלמוד הדר דרש להו הוי רץ למשנה כו' הלימוד של הקטנים שהוא במרוצה כדאמרי' פ' נערה כל המכנים את בנו פחות מבן ו' חבירו רצין אחריו להיות פקחין בתורה כמותו ואינן מגיעין למעלתו וכן הוא גם לימוד הנערות שהוא יותר במרוצה מלימוד הזקנה דבקטנות ונערות נראה במהרה ובזמן מועט שבח הקטן והנער והצלחתו בלימודו גם הלימוד בעצמו הוא אז במרוצה שאין צריך למקרא ולמשניות ישוב דעת כ"כ כמ"ש הרמב"ם וע"כ אמר הוי רץ למשנה דכל זמן לימוד הרילה דהיינו בנערות יהיה במשנה ולא בתלמוד שעדיין לא הגיע אז למעלה זו שצריך בה ישוב דעת ודו"ק: **ע"ב הגד** לעמי פשעם אלו ת"ח שגגות נעשו כו' לכאורה לפי המובן מכוונת המאמר שיהיה כל ע"ה פורק ממנו עול תורה ופוטר עצמו מדין ת"ת כי טוב לו כן שיהיו זדונות נעשות לו כשגגות משילמוד ויהיו נעשות לו השגגות כזדונות גם קשה למה יהיו נעשות הזדונות כשגגות בע"ה לענין עונש כיון שהוא עושה בזדון ונראה לומר דלמעלת הלימוד אמר כן וה"ק דשגגות דבר הראוי להיות שתם בן אדם נכשל בה בשוגג שאינו יודע שהיא עבירה כגון זדון שבת ושגגת מלאכה שאין כל אדם יודע כל המלאכות האסורות בו נעשות לת"ח כזדונות שהוא יודע באיסורם והוא נזהר בהם כמו שנזהר כל אדם בזדונות כמו זדון שבת שכל העולם יודע איסור מלאכה כו' והוא שאמר שגגת תלמוד עולה לו זדון שיהיה נזהר ממנו אבל בע"ה אמר שזדונות כו' דהיינו דבר הראוי להיות זדון בסתם בן אדם כגון זדון שבת וכל הדברים הידועים באיסורם הנה מתוך שאינו לומד אינו נזהר בהם וגם הזדונות קרובים לו לעבור כמו השגגות לשאר בני אדם ומזה נסמך זה המאמר החרידים על דברי אלו ת"ח שהם חרידים במצות ה' להזהר בהם אף בשגגות כמו בזדונות ואמר אחיכם אלו בעלי מקרא הם הקטנים אף שלא הגיעו עדיין למעלתכם אחיכם הם כי אפשר בגדולתם יגיעו למעלתכם ושנאיכם הם בעלי משנה ושנאיכם מלשון משנה ומלינו בתוספתא אם רבי לא שנאה כו' וגם הם אפשר בגדולתם יגיעו למעלתכם ואמר מנדיכם אלו ע"ה שאין רוצים להגיע למעלתכם וע"כ קראם מנודים ומרוחקים הם מכם כדאמרינן בפ' אלו עוברין לא ישא בת ע"ה שהם שקץ כו' ויש לדקדק שאמר ונראה בשמחתכם משמע שאלו הג' כתות בעלי מקרא ובעלי משנה וע"ה והנביא עמהם יראו בשמחת הת"ח אבל הם עצמם לא יהיו בכלל שמחה ולבסוף קאמר כו' וישראל ישמחו דמשמע דכל ישראל ישמחו וע"ק לפרש"י יהיה ונראה בשמחתכם למדבר בעדם כולנו נראה בשמחתכם מאי מייתי מיניה ראיה דלא פסק סברם דאדרבה משמע שהם יראו בשמחת הת"ח ולא יהיו בכלל השמחה ויש לפרש דה"פ אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם דאלו הג' כתות שהולכים אחר פשוטו ונגלה של התורה ואין להם עסק בנסתרות כמו בעלי התלמוד שהולכים בעמקי ההלכה ודרכים הנסתרים הם אומרים מזה שלא הגיעו להשגה זו יחשבו להם הג' כתות למעלה וזה שאמרו למען שמי כי בשבילם שאין דורשין במופלא יכובד ה' כמ"ש כבוד אלהים הסתר דבר וע"כ אמר שמא ע"י שיאמרו כן להחזיק זה להם למעלה אף אם ירצו אח"כ להגיע למעלת הת"ח פסק סברם שא"א להם להגיע למעלת ת"ח ואמר ונראה בשמחתכם שהנביא עם הג' כתות יתראו בכלל שמחת הת"ח ונו"ן ונראה היא נו"ן הנפעל וכמו ונראה ונשתחוה לפניך וגו' הנביא כלל עצמו עמהם לפי שחכם עדיף מנביא שאמר שהוא עם הג' כתות אם ירצו יגיעו למעלת החכם שאף לע"ה אם יתן לבו ללמוד אפשר לו להגיע למעלת ת"ח כמו שמלינו בר' עקיבא פרק אלו עוברין שהיה ע"ה ונעשה ת"ח וכינה לימוד ת"ח לשמחה לפי שהוא עומד בהלכה על בוריו משא"כ בעלי מקרא ומשנה כדאמרינן בסוטה ואמר שמא תאמר ישראל יבושו כו' ר"ל שמא תאמר שלא לפרש כן נו"ן ונראה נו"ן הנפעל רק נו"ן הרבים מדברים בעדם שאלו הג' כתות יראו הת"ח בשמחתם והם יבושו שלא יהיה להם שמחה זו ויאבד סברם כענין שנאמר יראו שונאי ויבושו וע"ז אמר ת"ל בסיפא דקרא והם יבושו דשינה כאן לומר לשון נסתר דלא קאי אג' כתות דלעיל מיניה רק קאי אעובדי כוכבים שיבושו וישראל ישמחו וא"כ ע"כ לא תפרש ונראה בשמחתכם אלא שיהיה ישראל בכלל שמחת הת"ח ונו"ן ונראה נו"ן נפעל ודו"ק: **סליק פרק אלו מציאות**

פרק המפקיד

בפרש"י בד"ה ולא רלה לישבע שבועת שומרים שלא פשע בה ושלא כו' עכ"ל אבל שבועה דאינה ברשותו לריך לישבע אפי' אם שילם שמא עיניו נתן בה כדאמרי' לקמן וק"ל: **תוס'** בד"ה אית דל"ג או שאבדו משום דבאבידה ליכא כפל עכ"ל [א] ולא ניחא להו לפרש בטוען טענת גנב באבידה דמשלם כפל כדאמרינן בפרק הגוזל דף ק"ו ע"ב דלישנא דנמלא הגנב לא משמע הכי ועוד דאי הוה מפרש הכי במתניתין לא הוה קמותיב ליה התם רבי אבא לר"י אהך מלתא ודו"ק:

דף לד בד"ה דלמא מודה ונפטר פי' דלמא ימהר להודות קודם שיבואו עדים כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש ככ"ע דלמא מודה ולא יבואו עדים כלל דלישנא ואי משתכח גנב כו' משמע דמשתכח על ידי עדים וק"ל: **בפרש"י** בד"ה נעשה כאומר לו בשעה שמסרה לו לכשתגנב כו' עכ"ל לא הוה לריך לזה להאי לישנא בתרא אלא נעשה כאומר לו קודם הגניבה לכשתגנב ותשלמני סמוך לגניבה קנויה לך וכן צ"ל ע"כ לקמן גבי שילם לבנים דהבנים ע"כ לא מקני ליה כפילא בשעת מסירה כמו שנפרש לקמן בפרש"י ובהוספות ע"ש: **בד"ה** מקנה ליה כפילא נקנה לו הכפל עכ"ל משום דמקנה לו כפילא משמע השתא כשאמר פשעתי ויקשה לך הא אין אדם מקנה דשלב"ל הולרך לפרש נקנה לו כפילא כבר משעת מסירה או סמוך לגניבה כדלעיל וק"ל: **תוס'** בד"ה אלא מהא ליכא כו' לאורויי דאם נשבע ושילם דאין הכפל שלו כו' עכ"ל וסיפא דקתני נשבע ולא רלה לשלם לא תקשי ליה הא נשבע ושילם הכפל שלו דהכי קתני נשבע ולא רלה לשלם קודם השבועה אלא לאחר השבועה כו'. והכי משני לה התם בפ' הגוזל ע"ש: **ע"ב** בד"ה הריני משלם כו' תימה הילך ישלם כו' הא אין אדם מוריש קנס לבניו כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דקושטא דהכי קמבעיא ליה מהדר קהדרי בהו וא"כ הדר זכה המפקיד בכפל או דלמא במלתא דאבוהון קיימי ואינו מוריש קנס לבניו ואין הגנב משלם כלל דהא ודאי הא דאומדין דעתו של המפקיד שהוא מקנה הכפל ע"ד שיזכה בו הנפקד שעשה לו טובה וניחותא אבל אם ימות הנפקד וגם בניו שלא יזכו בו משום דאין אדם מוריש קנס ודאי דלא יעלה על דעתו לזכות לו שיזכה בו הגנב זכות הכפל לעולם מתוך רשותו של המפקיד ולישנא דתלמודא נמי הכי משמע שיזכו בו בניו דקאמר כי אקנאי כפילא לאבוכון כו' וכן בשילם לבנים כי אקני לך אבונא כפילא כו' אבל אי לא הוה קמבעיא ליה אלא לענין שיזכה בו הגנב הכי הוה ליה למימר כי אקנאי כפילא לאבוכון כו' וכי אקני לך אבוהון כו' דהא לבנים לא איכפת להו בין כך ובין כך לא יזכו הם כלום ודו"ק: **בד"ה** שאל מן האשה פירש רש"י כו' אבל בעל לא חיים לניחותא דאשה וללישנא דמעכשיו אשה אינה חסה כו' עכ"ל רולה לומר הא דמספקא לן בגמרא בשילם לבנים אי מקנין לו כפילא ונקט לה משום ניחותא דאבוהון היינו ללישנא בתרא דנעשה כאומר לו סמוך לגניבותה קנויה לה ומזה שדקדק רש"י לפרש בשילם לבנים שמתו הבעלים וא"כ נגנבה דהשתא בשעת גניבה הוי של הבנים ויכולין להקנות כפילא למפקיד ואיכא לאסתפוקי בהו שפיר אי סמוך לגניבה מקנין כפילא משום ניחותא דאבוהון או לא אבל בשילמו בנים שבק רש"י האבעיא בפשיטות שנעשה הגניבה בחיי האב כעין האבעיא דלעיל מיניה דהתם המפקיד קיים ושפיר מקנה להו כפילא ומיהו דקדק שם לפרש שהאב לא הספיק לומר הריני משלם כו' משום דאל"כ פשיטא דהכפל שלהם הוא בשלמו והאי אבעיא דשילם לבנים כתבו התוס' דאם תמלי לומר דמקנין לו כפילא משום ניחותא דאבוהון מ"מ איכא למבעיא בכה"ג שמתה האשה ואחר כך נגנבה ושילם לבעל דלא כו' דלא חיים כל כך לניחותא דאשה אבל ללישנא קמא דנעשה כאומר לו בשעת משיכת הפרה לכשתגנב קנויה לך מעכשיו לא שייך בשילם לבנים משום ניחותא דאבוהון דהא

קרני ראם [א] ד"ה תוס' ולא ניחא להו. נ"ב ר"ל דמשכחת כפל באבדה כגון דהשומר אבדה יטעון אח"כ טענת גנבה ויהיה הכפל שייך להנפקד כשישלם:

חכמת שלמה

דף לג ע"א גמ' אחד משבע ומחצה במיל כו' נ"ב פירוש תחלוק שבעה חלקים שיהיו כך במנין שאם תקח עוד המחצה עליהם מחלק השביעי יהיה בין הכל מיל וזהו רס"ו אמה ושרים אחד מאותן ז' חלקים שחלקתם שאם תצטרף החצי' עליהם יהיה מיל אבל לא הוא חלק הז' ממיל ודו"ק כ"ל: רש"י בד"ה אחד יורד כו' שחרית פשפוש שבזוית האולם עומד מבחוץ כו' ופותח ואחד כו' כל"ל והד"א: **ע"ב** גמ' מאי דכתיב שמעו כו' נ"ב כך הוא לשון המקרא שמעו דבר ה' וגו' אמרו אחיכם שונאיכם מנדיכם למען שמי יכבד ה' ונראה בשמחתכם והם יבושו ופירש רש"י שם שונאיכם ומנדיכם אלו פושעי ישראל הנזכרים למעלה האומרים קרב אליך אל תיגש בי או קאי אחיכם אבני עשו שהם שונאיכם ומנדיכם האומרים לכם סורו סורו טמא למען שמי יכבד ה' הקב"ה מתכבד בגדולתנו שאנו קרובים לו יותר מכם ונראה בשמחתכם כו' הנביא אומר אבל לא כן הוא כדבריהם כי בשמחתכם נראה והם יבושו ע"כ ולפי זה לא דייק לשון ונראה וק"ל אבל לפי מה שפי' התלמוד שאינו קאי אלא על בעלי משנה ועמי הארץ ולאוקן יש תקוה לאחריתן ומשום הכי דורש לשון ונראה שכולנו נראה בשמחתם ומ"ש הם יבושו קאי על עובדי כוכבים ולפי זה גירסת התוס' מכוון ביותר דתו לא גרסי' וש"ת ישראל כו' ודוק: **סליק פרק אלו מציאות**

המפקיד פרק שלישי

רש"י בד"ה והא אין כו' בו גנב הס"ד:

דף לד ע"א רש"י בד"ה כל חיובי כו' ואבידה שואל כו' הד"א:

מהר"ם

דף לג ע"א ונוטלין עליה שכר גמ' וכו' הוי רץ למשנה יותר מן הגמ' כצ"ל: **רש"י** ד"ה כל המקיים בעצמו וכו' עד וסוף שיצטרך לבריות הוא סוף דבור: **ד"ה** שלמדו הכמה וכו' והוא נקרא גמ' וכו' כצ"ל: **ד"ה** כל שרוב וכו' אם משנה אם גמ' כצ"ל: **ד"ה** ואינה מדה וכו' עד לא היה הגמ' בכתב וכו' התחילו דורותינו לכותבו הגמ' כבר וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה וזהו רום וכו', דז' ומחצה רום עולה אלפים וכו'. ור"ל גימטריא של רום דהיינו רס"ו דז' פעמים רס"ו ומחצה עולה אלפים חסר ה' ועיין בערוך ערך רום ותמצא מבואר: **ע"ב** גמ' ואולו בתר הגמ' כצ"ל הוי זהיר בלמוד ששגגת למוד עולה זדון: **רש"י** ד"ה בימי רבי וכו' עד לפיכך אמרה הגמ' אין לך וכו' כצ"ל: **ד"ה** שונאיכם וכו' ששונאים בעלי הגמ' לפי שבעלי הגמ' וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה אחיכם בעלי וכו' עד ישראל ישמחו והעובדי כוכבים יבושו כצ"ל:

סליק פרק אלו מציאות

המפקיד פרק שלישי

תוס' ד"ה נגנבו ה"ה אם טען פשעתי וכו'. לפום ריהטא משמע שדבור זה נמשך אחר פי' התוס' שבדבור שלפני זה שכתבו ויש לישב שכך טוען הנפקד וכו' ולכך הוקשה לו הא דנקט התנא שטוען הנפקד שנגנבו ליתני רבותא אפילו היכא שהודה ואמר פשעתי אפ"ה מקני לי' כפילא ותירץ דה"ה אם אמר פשעתי אלא התנא נקט נגנבו שאורחא דמלתא לטעון דבר שהוא פטור וכו' ויש ליישב ג"כ אפילו לפי' השני שפי' אנו יודעין שנגנבו אך אין אנו יודעין אם פשע וכו'. ר"ל למה נקט

רש"י

התנא בענין שאין אנו יודעין שפשע ליתני רבותא אפילו היכא שאנו יודעין שפשע וכגון שהודה ואמר פשעתי ואפ"ה הוי הכפל שלו:

דף לד ע"א ד"ה דלמא מודה ומיפטר פי' דלמא ימהר להודות וכו' נ"ל דדיוקא דתוס' מדאמר ואי משתכח גנב מי יימר דמשלם דלמא מודה ומיפטר ומדאמר ואי משתכח גנב על כרחך מיירי בעדים דבלא עדים לא שייך לומר ואי משתכח. וא"כ איך שייך לומר מודה ומיפטר הא יש כאן עדים לכך פי' דלמא ימהר להודות קודם שיבואו עדים: **ע"ב ד"ה** שאל מן האשה וכו' עד וללישנא דמעכשיו אשה אינה חסה וכו'. נ"ל דר"ל דבשלמא ללישנא דאמר לעיל סמוך לגנבתה פרתי קנויה לך שפיר מיירי דסמוך לגנבה הוי ביד הבעל ומיירי שכבר מתה האשה ולכך לא קני אבל ללישנא דאמר לעיל דנעשה כאומר וכו' פרתי קנויה לך מעכשיו א"כ קשה מאי איכפת לן בבעל הלא כבר הקניתה לו האשה הפרה משעת מסירה ולכך פירשו התוס' האשה אינה חסה וכו' ר"ל טעמא מאי אמרינן נעשה כאומר וכו' דקים להו לרבנן דניחא להו לבעלים שיהיו בטוחים בקרן אבל אשה אינה חסה על בעלה ולא הקניתה לו הכפל לשם הבעל כדי שיהא הוא בטוח בקרן וק"ל וקושיא זו קשיא גם כן לעיל אהא דקאמר ושילם לבנים מאי וצ"ל לפי זה דהא דאיתא לעיל בבעיא דשילם לבנים מאי מצי אמרי ליה כי אקנה לך אבונה וכו' לשון בעי' זו אתיא ללישנא דאמר לעיל סמוך לגנבותה וכו'

אבל

לאו בדידהו תולה הקנין אלא באבוהון בשעה שמסרה לו וע"כ אית לן למימר להוא לישנא דמספקא לן בשילם לבניו אי אבוהון חס על בניו כמו על עצמו ואסיק אדעתיה להקנות הכפל רק שיהא בטוח בקרן או לא ובאשה אבעיא לן בהת"ל שהוא חס על בניו אשה אינה חסה על בעלה ואינה מקנה כפילא כדי שיהא הוא בטוח בקרן ודו"ק: בד"ה שמא יוליא כו' באמת אם כן מאי פריך כו' עכ"ל לישנא דאם כן מנומגם קלת במקום הזה ואפשר טעות נפל בספרים א"כ במקום מכל מקום וק"ל: בפרש"י בד"ה ושתים היה שוה כו' את יותר דמיו וקסבר האי תנא כו' שומר שכר הוא עכ"ל אבל ברישא דפטור הלוה אי נמי דהוה המלוה שומר חנם אבדו מעותיו כנגד המשכון דה"ל כפירם וע"ש בתוספות:

דף לה תוס' בד"ה מגו דמשתבע כו' לרב הונא ולרב יוסף לא פריך אלא לאביי כו' עכ"ל כל"ל ורלה לומר לרב הונא דסבירא ליה דמשביעין אותו שאינו ברשותו לתירולא של רב יוסף לא פריך אלא לרב הונא פריך לתירולו של אביי ורב אסי ובמהרש"ל וכן בדפים חדש הגיהו רבא במקום רב הונא ואינו מובן וק"ל: בד"ה תהא במאמינו ברישא לא מלי לאוקמי הכי כו' עכ"ל מתוך שמעתין אינו מוכח הכי דאדרבה איכא למימר דקושטא הכי הוא דרב כהנא אכולה שמעתתא קאמר הכא תהא במאמינו אבל מתוך הסוגיא דפ' שבועת הדיינין מוכח דאתירולו דרב אסי דלעיל קאי וע"ש בזה בתוס' ודו"ק: בד"ה לוקח הוי כו' פסידא דמלוה ולא מיהדר ממה נפשך דאפילו יורש כו' עכ"ל אבל אי הוה יורש מיהדר אע"ג דטבא ליה עבדו ליה מ"מ הפא הוי מיהדר משום פסידא דבעלים והרא"ש כתב בע"א ע"ש: ע"ב בפרש"י בד"ה מכי שלמו ימי כו' וקבלה ביותר ממה שמשוה אחרים מוסרין כו' עכ"ל לאו ביותר מכדי שומת ב"ד קאמר. דלמה יטלנו ביותר מאשר שמאוה אלא ביותר ממה שאחרים רולים ליתן בה וכן הוא הפי' בפי' הרי"ף דהיינו באם אינם רולים אחרים ליטלה אף בכדי שומתם של ב"ד לריך הוא ליטלם אך לישנא שכתב בפי' הרי"ף ומסיים בה אם רולה שהשאר בידו הוא מנומגם ע"ש ודו"ק: בד"ה כילד אגרס מיניה כו' הרי שוכר פטור בשבועה כו' עכ"ל כל השבועות שזכר רש"י ז"ל בענין זה על השוכר היינו שישבע שנאנסה ולא נגנבה דאל"כ גם הוא חייב לשואל וק"ל: בא"ד והשואל משלם לשוכר עכ"ל קלר כאן מלפרש וסמך עלמו אפירושו לקמן דהיינו שישלם פרה אחת כו' של שאלה ועוד פרה אחרת לעשות אללו י' ימים להשלים המאה וק"ל: בד"ה חזר ראובן כו' ואם היתה מתה אגל ראובן כו' ופרה אחרת לעשות אללו י' ימים כו' עכ"ל יש לדקדק אמאי לא חשיב עוד אם מתה בתחלת הפ' יום שיעמיד לו פרה אחרת לעשות מלאכתו פ' יום כדתנן לקמן בפרק האומנין השוכר את החמור כו' נשבר או מת חייב להעמיד לו חמור אחר ויש לייסב דמיירי בשוכר לו פרה זו דא"ל להעמיד לו פרה אחרת כדאמרינן התם בגמ' ומיהו להשלים [א] הי' ימים הראשונים עד מאה כיון שאינה עתה אללו בשכירות הי' ימים אלו ה"ל כאלו מתה אגל השואל וחייב להשלים לו אפי' בפרה זו ודו"ק: תום' בד"ה התזיר פרה לבעלים כו' ואשה חייבת כדין שוכר כי כו' עכ"ל הלשון ק"ק כיון דעיקר מלתא כי תבעי לך אליבא דר"י כו' היינו במתה כדרכה הל"ל לרבנן נמי בכה"ג ואשה פטורה כדין שוכר ודו"ק:

דף לו בד"ה אין רלוני כו' דיש לתלותו דהבלא דאותו בית קטלה כו' ולכך פריך לקמן אביי לרבא שפיר כו' עכ"ל מה שפירשו אין רלוני כו' לענין הבל בית אחר שמתה בו היינו דוקא לאביי דאית ליה האי סברא אבל לרבא דאית ליה מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם למאי דס"ד דאביי דרבא אית ליה אין רלוני כו' היינו לענין אונס אחר דאפשר דאם היתה בביתו לא היתה נאנסה וכן פרש"י לקמן בהדיא בד"ה ושני ליה בשנתנו כו' דהשתא פריך ליה שפיר אביי לרבא דנימא ליה ר' אמי לרבי אבא לענין מהה בהבל אין לנו לומר אין רלוני כו' דמלאך המות מ"ל כו' אבל באונס אחר אית לן למימר אין רלוני כו' כר"י אבל אי ליכא לפרושי הך דאין רלוני כו' אלא לענין הבל כמו שפירשו התוס' ה"ל לאביי למפרך לרבא בפשיטות מהך דאין רלוני כו' דקאמר ר"י ודו"ק: בא"ד ואפילו למ"ד תחלתו בפשיעה כו' אבל הכא אגלאי מלתא שאותו הבל ואותו מקום היה מסוכן כו' עכ"ל הולרכו לפי' זה ולא ניחא להו בפשיטות כפרש"י לקמן דיליאתה לאגם זו היא פשיעותא כו' ע"ש דהא בהוליכה בעלמו לאגם וכן לרב במסרה לבן דעת אם מתה פטור כמו שכתבו לעיל ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה ושני ליה כו' ומדלא שני ליה הכי שמעינן למ"ד תחלתו בפשיעה כו' חייב ל"ש כו' עכ"ל לאביי ודאי אפילו למ"ד פטור לא שנא אונס מלאך המות משאר אונסין כדקאמר לעיל אלא דליכא לאוכחי מדלא שני ליה אלא למ"ד חייב דאפשר דרבי אמי ס"ל כמ"ד חייב ודו"ק: תום' בד"ה א"ה עלתה כו' חייב משום העלאה כו' בע"כ שתקפתו וירדה וריסא כו' הנפילה היתה בתקפתו כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר לרבא דבין ברישא ובין בסיפא איירי בהיה יכול לתוקפה ולא תקפה ולא הוי פשיעה בנפילה ובסיפא דהעלה חייב ומשום שפשע בהעלאה אבל לאביי דקאמר שהעלה למרעה טוב ושמן ואינו חייב אלא אנפילה שהיה יכול לתוקפה כו' א"כ בעלתה נמי כו' דמסתבר להו מסברא דהיה יכול לתוקפה ולא תקפה ודאי דהוה פשיעה לגבי נפילה וק"ל:

דף לז בד"ה התם דקא תבעי ליה כו' לא לריך לשויי קמאי דאין חילוק בין כרך אחד כו' עכ"ל ר"ל למאי דמחלק בין שתי כריכות לכרך אחד ודאי דקאי האי תירולא לחלק בין פקדון דלא עביד איסורא ובין גזל דעביד איסורא דכיון דקנסינן בפקדון משום דהוה ליה למידק מכ"ש דאית לן למקנס בגזל דעביד איסורא ואפי' היכא דלא הוה ליה למידק ומשום הכי אתי שפיר דלא קאמר לעיל אלא אמר רבא רישא נעשה כמי שהפקידו כו' אבל השתא דקאמר התם דקתבעי ליה הכא בבא ללאת כו' י"ל לכאורה דלא לריך לכל הני שנויי קמאי דכיון דלא אלטריך לן לפלוגי בפקדון בין הוה ליה למידק ובין דלא הוה ליה למידק לא אלטריך לן למימר נמי להחמיר בגזל טפי משום דעביד איסורא אלא ברישא בין בגזל ובין בפקדון נותן לכ"א מנה ללאת ידי שמים ובסיפא מדינא קתני אבל מדלא קאמר אלא התם דקתבעי ליה כו' וכן לקמן כו' ע"כ דהאי שנויא דשתי כריכות וכרך אחד קאי וא"כ האי תירולא דעביד איסורא נמי קאי ודו"ק: בא"ד לכך נראה דכולה מתני' איירי בבא ללאת ידי שמים כו' עכ"ל הולרכו לפרש דפקדון איירי נמי ללאת י"ש דברישא משום דהוה ליה למידק ודאי ליכא לחיובי טפי מגזל ולא קתבעי ליה דפטור מדינא אפילו לר' עקיבא וק"ל: בא"ד ולא נקט אחד מכם לרבותא דאפי' שמא כו' עכ"ל אבל הרא"ש תירץ דלכך לא קתני אחד מכם דבכה"ג אפי' ללאת י"ש לא מיחייב דהמפקיד עלמו ה"ל למידק ע"ש ודו"ק: בא"ד וי"ל דרבי טרפון א"ל שכך הדין עכ"ל ובתום' דפרק הגוזל כתבו עוד א"נ אפי' ללאת י"ש אין חייב לרבי טרפון אלא בגוזל אבל בפקדון ומקח דלא עשה איסורא לא כו' עכ"ל ע"ש ול"ע לתירוץ זה דהיאך מתוקמה רישא או אביו של אחד מכם הפקיד כו' דנותן לכ"א מנה ויש לומר לשיטתם שם דרישא דגזלתי אתיא כר' טרפון אבל רישא דאביו של אחד כו' לא אתיא אלא כר' עקיבא אבל התוס' דהכא ימאנו בזה כמו שכתבו בהדיא לקמן כיון דאוקמינא מתניתין דגזלתי כר"ט אתיא הך דאביו של אחד כו' נמי כר"ט וק"ל: ע"ב גמ' והאמר רבי אבא כו' ואם נטל לא יחזיר כו' וממתני' דהכא לא תקשי ליה דקתני והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו דהתם כיון דבהיתרא אתי לידיה ואינהו הוה להו למידק יהא מונח אללו אבל הכא דבאיסורא אתי לידיה וקתני מניח גזילה ביניהם משמע דבעי להוליא הגזילה מתחת ידו ואהא פריך דא"כ שקלי ליה ואזלי ויפסיד הנגזל עולמית ואנן אמרי' התם ואם נטל לא יחזיר דמיירי נמי דבאיסורא אתי לידיה וק"ל: שם התם שמא ושמא

קרני ראם [א] בד"ה חזר ראובן. ומיהו להשלים הי' ימים כו' נ"ב אין דבריו מובנים ומה מהני שהיה אגל השואל לענין העמדת חמור הא בחמור זה א"ל להעמיד לו חמור אחר ועי' בריטב"א שכתב להדיא דמיירי בחמור סתם או שיש בידו לשכור:

מהר"ם

אבל ללישנא דאמר פרתי קנויה לך מעכשיו הבעיא היא בלשון זה מי נימא כי אקני ליה האב כפילא היינו כדי שישלם לו הקרן וניחא ליה לאב שיהא בטוח בקרן על מנת שיהיה ספק הכפל של השומר אבל שיקנה ספק הכפל כדי שיהא הקרן בטוח לבניו לא אמרינן א"ד בשביל שיהא הקרן בטוח לבניו נמי מקני כפילא ואת"ל דבשביל בניו נמי מקני כפילא משום דאדם חס על בניו שאל מן האשה ושילם לבעל מאי מי נימא דודאי אין האשה מקני כפילא כדי שיהא הקרן בטוח לבעל משום דאין האשה חסה על בעלה א"ד לא שנא וק"ל:

דף לה ע"א בגמרא אמר רבא שיש עדים שנשרפה כצ"ל: בתוס' ד"ה מגו דמשתבע וכו' לרבא ולרב יוסף לא פריך ופו' כצ"ל · ר"ל משום דהא לרבא ולרב יוסף לא משתבע כלל שבועה שאינה ברשותו כיון דאיכא עדים: ד"ה לוקח הוי וכו' עד ולא מהדר ממה נפשך וכו' · ר"ל ואם תקשה מאחר דבמקום פסידא דאתתי לא אמרינן דטבא עבדי ליה אלא ידו על התחתונה וא"כ למה לא מהדר מטעם דהוה לוקח לכך פי' הא דלא מהדר הוה ממ"נ דאפילו הוי יורש או לוקח בכל ענין איני מהדר כאומר זבנה אורתה וכו': ע"ב ד"ה תחזיר פרה וכו' עד והשתא וכו' לא יתחייב נמי לרבי יוסי · פירוש כיון דטעמא דרבי יוסי לא הוי אלא משום דאמר ליה משכיר לשוכר פרתי גבך דהשואל שילם דמיה והכא לא שילם הבעל כלום לאשה וא"כ לא יתחייבו לא הבעל ולא האשה לבעלים הראשונים: ד"ה אגרה פ' יום וכו' עד לא יתחייב רק אחת דשאלה ודשכירות ק' יום פי' להשלמת ק' יום ויש גורסים ודשכירות ל' יום דהיינו י' ימים להשלמת הק' ועשרים יום להשלמת הצ' יום דאגרה מיניה בפעם שניה וק"ל:

דף לו ע"א ד"ה אין רצוני וכו' עד אלא י"ל דהטעם הוא וכו' · כלל העולה דסבירא ליה דתרתי בעינן שיהא תחלתו בפשיעה וגם שנוכל לתלות האונס בהפשיעה ולומר שאם הניחה במקומה לא היה (נודע) האונס: ע"ב ד"ה שהעלה וכו' דהשתא כו' · משמע דמתרץ דהעלה במרעה טוב ושמן ולכך שייך לומר הבלא דהר קטלה והוקשה לתוס' והא אפילו במרעה טוב ושמן נמי שייך לומר הבלא דאגמא קטלה כדמשמע לעיל בד"ה אין רצוני וכו' ומאי משני ותירצו דר"ל דהשתא לא הוי פשיעה ואנן תרתי בעינן כדלעיל: ד"ה אי הכי עלתה נמי בשלמא לרבא וכו' . הוקשה להתוס' מאי מקשה הלא אפילו לרבא ע"כ נצטרך למוקי ברישא בשאינו יכול לתקפה אלא שהיא תקפתו וירדה דאל"כ שאם היה יכול לתקפה שלא תפול פשיטא שהוא חייב לכולי עלמא ותירצו בשלמא לרבא וכו' דלדידיה הוי אתי ליה שפיר דרישא איירי בתקפתו משום דהוי דומיא דסיפא דאיירי נמי בתקפתו ואינו חייב אלא משום העלה וכו' אבל לאביי הסיפא איירי ביכול לתקפה א"כ מסתמא הרישא הוי דומיא דסיפא ואיירי נמי ביכול לתקפה א"כ קשה: בא"ד ואם תאמר וסיפא כיון דמיירי וכו' אמאי אוקמא במרעה טוב ושמן וכו' . פירוש כדי שלא יהא פשיעה בהעלה ואנן תרתי בעינן כדלעיל בלאו הכי נמי לא הוי פשיעה כיון דיכול לתקפה:

דף לז ע"א תוס' ד"ה גזל מחמשה וכו' עד דאפילו לרבי טרפון וכו' . ר"ל דכל אחד מתרץ נפשיה אליבא דכולי עלמא דמ"ד ברי עדיף יכול לומר דאפילו לרבי טרפון וכו' ומ"ד דלא אמרינן ברי עדיף יכול לומר ואפילו לר' עקיבא וכו': ד"ה התם דקא תבעי וכו' עד ושמא אינו חייב לכל אחד ואחד לר"ע וכו' כצ"ל: בא"ד ועוד דהלכה כרבי עקיבא מחבירו ובסיפא דלא נקט וכו' כצ"ל: ע"ב גמ' ורמינהו נפל הבית וכו' . ע"כ צ"ל דהגמרא הדרה משנויא דלעיל דשני פקדון אגזל קא רמית וכו' דאל"כ לא הוה מקשה הכא מידי אבל יש לדקדק דאפילו לשנויא בתרא לא פריך מידי דקא שני לעיל רישא נעשה וכו' דהוי ליה למידק והא גבי נפל לא שייך למימר הוה ליה למידק וי"ל דלא פטרינן ליה משום דלא הוי ליה למידק אלא היכא דשייך לומר שהוא יכול לומר להם אתם לא קפדיתו וכו' שהם היה להם להקפיד ומדלא קפדו פשעו בדבר מה שאין שייך בן גבי נפל הבית וכו' וק"ל נ"ל: רש"י ד"ה ואם נטל וכו' עד וסימן איני נותן בו כצ"ל: ד"ה הבן מת ראשון וכו' עד ואנו יורשין אותה ויורשי הבן וכו' כצ"ל: תוס' ד"ה והאמר רבא וכו' עד בב' שהפקידו זה כחוש וזה שמן וכו' כן צ"ל: ד"ה שלא מדעתו וכו' כצ"ל:

דף לח ע"ב גמ' מיתיבי ר' אלעזר אומר ממשמע וכו' כצ"ל: א"ל רב עמרם דלמא לירד למכור תנן כצ"ל: תוס' ד"ה היורד לנכסי שבוי וכו' עד דהא נטושים מורידים לרשב"ג וכו' . דייק לה מדקאמרה הגמ' ומורידין קרוב וכו' תנאי היא וא"כ ע"כ ס"ל להגמ' דרשב"ג אפילו מורידין אותו לכתחלה קאמר אבל יש להקשות מנ"ל להגמרא לומר כן דלמא רשב"ג דוקא אין מוציאין קאמר ונ"ל דמגמרא דייק לה מדקאמר רשב"ג שמעתי שהנטושין כשבויין ולא קאמר שמעתי שהנטושין אין מוציאין אלא ר"ל הנטושין כשבויין כמו ששבוין כולי עלמא מודו שמורידין אפילו לכתחלה ה"נ נטושין מורידין אפילו לכתחלה ובספר ח"ש מפרש דבנטושין לא שייך לומר דאין מורידין לכתחלה משום דהא ליכא למיחש לשמא יפסיד להו משום דהא אפילו בא הבעל נוטל כארים אבל לא נ"ל דהא בשבויי' דהיינו בשמעו בו שמת מכ"ש דלא שייך למיחש לשמא מפסיד דהא בשמעו בו שמת כ"ע מודו כדלעיל ומה הוצרכו התוס' להביא ראיה מנטושין דרשב"ג ודו"ק:

דף לט ע"א תוס' ד"ה וכולם שמין להם כארים וכו' נ"ל שכל הפירות איכל בהנס וכו' ולרב וכן לת"ק אית להו דאין שמין וכו' הוצרכו התוס' לכתוב זה משום דקשה להו אם כן לפי זה יקשה מאי טעמא דת"ק ודרב דאית להו דאין מורידין מטעם דלמא מפסדי להו ולמה להן להפסיד כיון שאוכלין כל הפירות וכל הפירות שלהן לכך כתבו התוס' דמשום זה ס"ל לרב מטעם דלמא מפסדו לפי שירא שיבואו הבעלים וכו' . והא דקאמר יאלו התם זריז ונשכר פי' וכו' ר"ל לפי מה שפירשנו שגם בנטושים אוכל כל הפירות מה שקצר קודם שיבואו הבעלים א"כ בנטושים נ"כ זריז ונשכר הוא ומאי שנא משבויים לכך פי' דר"ל מניחין איתן לקדם ולתלוש: ד"ה ש"מ מדרב הונא וכו' דע"כ כיון דמורידין א"כ יש לו דעת לומר הבא עדים וכו' . ר"ל דאל"כ אפילו אית לן דאין מחזיקין בנכסי קטן דהיינו דאין מענת חזקת ג' שנים מועלת בקטן שלא יצטרך להביא עדים ושטר מכירה שקנאה מאביו אעפ"כ היה לן למימר דאין מורידין לנכסיו אפילו נכרי משום שהקטן לא יהיה לו דעת אפילו לומר הבא עדים שלקחת מאבי ויאמין לדבריו שהיא שלו ושלקחה בלא שום ראיה אלא ודאי יש לו דעת לומר הבא עדים וכו': ע"ב בא"ד וי"ל דגבי קרוב סבר שאומר אמת וכו' . מקשין העולם א"כ מה תירצו התוס' לעיל מזה דאי לאו רב הונא ממה שמעמידין אפוטרופוס לנכסי יתומים אין להוכיח וכו' אבל מדאמר רב הונא אין מורידין קרוב וכו' וגם אית ליה דלא ידע למחות בקרוב וכו' א"כ בנכרי נ"כ לא ידע וכו' והלא כתבו התוס' השתא דגבי קרוב שאני משום דגבי קרוב סבר שאומר אמת וכו' משא"כ גבי נכרי וצ"ל שהתוס' ס"ל דלומר לנכרי הבא עדים וראיה על המכירה מסיק אדעתיה כל קטן אבל גבי קרוב לא מסיק אדעתיה לומר הבא עדים משום שהוא סבר שאומר אמת משום שהרי של אביהם היה השדה אבל אם יש להקטן דעת לומר להקרוב הבא עדים יש לאותו קטן נ"כ דעת למחות לנכרי בסוף כל ג' שנים דשני דברים הללו שקולין ושוין הן ולכך קאמר רבא ש"מ מדרב הונא דאמר אין מורידין קרוב וכו' אין מחזיקין בנכסי קטן דמדאמר אין מורידין קרוב לנכסי קטן א"כ ש"מ דאית ליה דאין דעת בקטן למחות בקרוב א"כ בנכרי נמי לא ידע למחות וק"ל: רש"י ד"ה תרתי לא עבדי וכו' עד לא דיין שישתוקו ולא יעידו האמת אלא גם שיעידו שקר כצ"ל: תום' ד"ה מוקמינן ליה אפוטרופס וכו'

חכמת שלמה

דף לה ע"ב רש"י אין לו עליהן אלא כו' כנ"ל: בד"ה כילד אגרס כו' לשוכר חזר כו' כמאה חזר כו' הד"א:

דף לו ע"ב רש"י בד"ה לדידכו כו' בשבועה ליכא כו' הד"א: בד"ה שתקפתו על כרחו ועלתה כו' הד"א:

דף לז ע"א גמ' ר' טרפון היא דלמא ר' עקיבא היא דקתני עלה כו' כן הוא בס"א: רש"י בד"ה דלמא ר' עקיבא הוא דפליג נמי כו' כנ"ל: ע"ב גמ' וממאי דר"ע היא דלמא ר' טרפון היא דקתני עלה כו' כן הוא בס"א: שם למאן מודה לרבי עקיבא כו' כן הוא בס"א: רש"י בד"ה והא אמר רבי אבא כו' לגניזה לכתחלה כו' וסימן אינו נותן בו כו' כנ"ל והד"א: בד"ה הבן מת כו' יורשי' אותה הס"ד ונמחק נכסיה:

דף לח ע"ב תום' בד"ה היורד לנכסי כו' נטושים מורידין לרשב"ג כו' נ"ב פי' דגבי נטושים לא שייך למימר דאין מורידין לכתחלה משום שמא יפסיד דהא ליכא למיחש כלל להפסד דאמאי יפסיד הא נוטל הפירות בחנם ואם בא הבעל נוטל כארים כמו שפירשו התוס' ודו"ק:

דף לט ע"א גמ' אין מורידין קטן לנכסי שבוי דלמא כו' כנ"ל: רש"י בד"ה רטושים כו' הגלות יהודה כלה הגלת כו' כנ"ל ונ"ב פסוק זה הוא בירמיה: בא"ד נבוכדנלר הס"ד: בד"ה שמע מינה כו' קרוב הס"ד: תום' בד"ה וכולם שמין כו' אין משלמין טרחו כו' נ"ב והא דאמר לעיל אשבוים השתא זריז ונשכר מאי דאשכח מבעיא היינו מקמי דידע אמאי שמין לו כארים אבל בתר דמסיק טעמא משום דלא סמכא דעתא כו' ממילא ידעינן דכששמעו בו שמת דסמכא דעתיה דינו כמוליא הולאה על נכסי אשתו כו' אשר"י:

גמ'

גזל כו'. ה"ה דהוי מלי למימר התם לא עבדו איסורא הכא גזל עביד איסורא והמקשה לא אסיק אדעתיה לחלק בהכי דהכי נמי לא אסיק אדעתיה הא דאוקמינא מתניתין דלעיל בבא לגלאת י"ש וק"ל:

ח"א דף לח ע"ב ממשמע שנאמר והרה וכו' יודע אני שנשותיהן כו' עיין פרש"י דב' קללות הן ועוד נראה דה"פ והרה אפי והרגתי וגו' גם אם יהיו עדים שנהרג במלחמה בחרב אין משיאין אשתו דאמרי בדדמי כדאמרינן ביבמות ונמלא שישארו נשותיהן אלמנות לעולם וכן בניהם יתומים לעולם וק"ל:

דף מ בפרש"י בד"ה אם היתה מדה כו' דהולי האי לא אכלי כו' המגיע לשנים או שלשה כורין כו' עכ"ל דקדק לפרש כן דאי הוי אכלי העכברים אפי' מעשרה כור חסרון מכל כור וכור ט' קבין ונפיחתן משלמת כל החסרונות תקשי לך אפי' שנים או שלשה כורין נמי ואמאי נקט מדה מרובה כמו שהקשו התוס' ולא ניחא ליה לפרש כדברי התוספות דהנפות מעשרה כורין משלים חסרון של כור אחד דמשמע ליה דמשלים כל החסרונות של עשרה כורין ולא ניחא ליה נמי למימר דס"ל לרבי יהודה דלעשרה כורין לא הוה חסרון אלא כמו לכור אחד וכר' יוחנן בן נורי והנפות מהן משלימו דמשמע דר"י לא ס"ל כר' יוחנן בן נורי דא"כ הוי פליג ר"י נמי בהך דלעיל כדפליג ר"י בן נורי ומזה דחקו התוס' לפרש דעולה הנפות חסרון של כור אחד ולא בעו למימר דסבר כר"י בן נורי ודו"ק: תום' בד"ה אלא לכור כו' וי"ל דאין להם ריוח להטמין בתוכה ומ"מ לפי חשבון כו' עכ"ל כ"ה לשון התוספות ברוב נוסחות בגמרות שלנו ור"ל דבפחות מכור אין להעכברים מקום להטמין עצמם בתוך הפירות ואינם אוכלים ממנו כמו מכור וק"ק מי הכריח אותם לומר בפחות מכור דיוליא מיהת לפי חשבון הראוי להתחסר כו' דאימא דקושטא הוא בפחות מכור כיון דאין להם מקום להטמין עצמם אינם אוכלים ממנו כלל ולא יוליא ממנו כלום דהא ר"י בן נורי לא איירי אלא בכור וביתר ובדפוס חדש הגיהו בתוספות דאין להם ריוח להטמין בתיבה ומ"מ כו' ורצונם דבכור אין לפירו' ריוח בתיבה שיטמין אותם הנפקד שם אבל פחות מכור היה לו לנפקד להטמין הפירות בתיבה ולא יאכלו ממנו העכברים ולכך לא יוליא ממנו כלום משום דאף בכור היה ראוי למקלת ממנו להטמין בתיבה ולכך קאמרי ומ"מ לפי חשבון כו' דא"א שלא יתחסרו שהרי א"א להטמין כולם ודברים דחוקים הם ודו"ק: ע"ב בד"ה במזופפין שנו וא"ת כ"ש דבלע טפי כדאמרי' כו' עכ"ל לכאורה אין זה מדוקדק דלגבי כלי חרס שאינו חפוי כלל אפשר דמזופפין אינו בלע כ"כ ולא קאמר דמזופפין בלע טפי אלא לגבי חפוי בקירא ויש ליישב ודו"ק: בד"ה לדברי רבי יהודה אסור וא"ת ולימא מותר וטעמא כו' עכ"ל אין לפרש דלימא וכיון דלא מחיל א"ל אי בעי לעירובי לך מי לא ערבי לך הטתא נמי קביל דהא לאו קושיא היא דאיכא למימר דס"ל לרב פפא כסברת המקשה דלעיל דמתניתין איירי אפילו בחנוני ולא מלי א"ל הטתא נמי קביל דמלי א"ל החנוני אי ערבת לי הוה מזדבן לי הטתא מאי איעבד ליה לחודיה לא מזדבן אלא דיש לומר [א] דלימא מותר ולא מלי מחיל ומקבל מטעמא דקאמר נמי הטתא קבילי לא מקבלת זבין וחבן תגרא איקרי ודו"ק:

דף מא בד"ה אי ר"י אפילו יחדו נמי וא"ת ומנ"ל כו' עכ"ל דמהאי ליכא מאי אריא לא יחדו אפילו יחדו כו' משמע לפום סברתו דהטתא דטפי איכא לחיובי ביחדו אפילו בהחזירה במקומה מלא יחדו היינו משום דביחדו כיון דשינה אותה מתחלתה ממקומה שלא מדעת הבעלים אע"פ שהחזירה שם איכא לחיובי טפי מלא יחדו שלא שינה מקומה דבכל מקום מקומה הוא והשתא קשיא להו מנ"ל דר"י פליג נמי ביחדו אימא דמודה ביה מה"ט ודו"ק: בד"ה שנטלה והגביהה כו' והיינו חסרון שהכל גוזל ונוטל כו' עכ"ל רצונם בנטלה והגביהה ע"מ לגוזלה כולה אף שעדיין הכל בעין מקרי חסרון כיון שהכל גוזל ונוטל לעצמו הרי חסרה כולה מבעליו משא"כ בנטלה ע"מ לשלוח בה יד אם הכל הוא בעין ליכא חסרון כיון שלא הגביה אלא ליטול מקלת לריך לחסר הסוא מקלת ממנו כמו שכתבו לקמן למ"ד ע"מ לגוזלה ודו"ק: בד"ה הא לא משכה כו' ומשני שהניח מקלו והרמילו עליה כ"כ בחוזק כו' עכ"ל דע"כ מיירי בעודן עליה הכישה במקל דהיינו משיכה ואינו דומה דמיירי בשני מקלות ועוד למאי דמסיק שהכחישה במקל ע"כ שהכחישה במקלו והרמילו שהניח עליה דהיינו חסרון של שליחות יד ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה ונאמר שליחות יד למעלה כו' וגם למדנו שנפטר מגניבה כו' עכ"ל מזה נראה דאיכא לפרש הא דקאמר או אינו אלא לדין לפרעון דש"ח שטוען נגנבה ישלם וכפי' רש"י בהדיא בר"פ מרובה ועיין בזה שם בחידושינו ודו"ק: תום' בד"ה קרנא בלא שבועה כו' ועוד קשה ברייתא גופה שואל כו' אדרבה היא הנותנת כו' עכ"ל לכאורה דאין כאן קושיא דאימא דקושטא לפום סברא דפריך מה לש"ש דחייב בכפל וכפל הוי חומרא הא נמי קשה ליה אברייתא גופה כמו שהקשו התוס' דאדרבה היא הנותנת כו' וחדא מנייהו נקט ויש ליישב דבריהם להאי תירולא דמשני ליסטים מזויין גזלן וס"ל נמי דכפל הוי חומרא אכתי תקשי ליה הך קושיא אברייתא גופה דהיא הנותנת כו' וק"ל: בד"ה רבא אמר לא כו' ועוד יש לומר דרבא כו' וסבר רבא דקרנא עדיפא ושפיר גמר ש"ש מש"ח כו' עכ"ל דהשתא ליכא לאוקמא תרווייהו לדיו או תרווייהו לאינה לריכה חסרון דא"כ לא נכתבהו בש"ש ונילף ליה משומר חנם וליכא לאקשויי דהשתא נמי דאתא חדא דשומר חנם לאינה לריכה חסרון ואידך דשומר שכר לדיו מנלן שלא נאמר דיו בשומר חנם דהא ודאי דשומר חנם לא יליף משומר שכר כיון דקרנא עדיפא דיש לומר כיון דשליחות יד בשומר חנם כתיב מפורש ולאינה לריכה חסרון ולא אתי משואל לא נאמר ביה דוקא שלא בבעלים ולא שייך ביה דיו מיהו אי לא הוה כתיב בשומר שכר לדיו והוה נילף משומר חנם לא הוה מוקמינן ליה כלל הך דשומר חנם לאינה לריכה חסרון אלא לדיו לחוד וק"ק דנוקמא הך דשומר חנם שלא תאמר דיו והך דש"ש לאינה לריכה חסרון ואכתי מנלן בש"ח דאינה לריכה חסרון דהא ש"ח מש"ש לא ילפינן ויש ליישב [ב] ודו"ק: בא"ד ושפיר נמר שומר שכר משומר חנם לכ"ע זה מזה מיהו ברייתא דהכונס כו' עכ"ל נראה מדבריהם דלכולי עלמא דאפי' לר"י דאית ליה דלריכה חסרון סבר רבא דקרנא עדיפא ויליף שפיר ש"ש מש"ח שלא תאמר דיו ואידך לגזירה שוה כדתניא כו' הוץ מהך ברייתא דהכונס דסברה בהדיא דלא יליף שומר שכר מש"ח ולפ"ז יש ליישב במה שהקשו התוס' לרב יוסף לעיל בב"ק בפרק הכונס דליסטים מזויין גנב הוא לר"י אם כן גניבה ואבידה בשואל מנ"ל כו' דאיכא למימר דסבר רב יוסף כרבא דסבר אפילו לר"י דקרנא עדיפא ודו"ק:

דף מב בד"ה אמר שמואל כספי' כו' תאמר בשואל דכי נילף שחייב בגניבה ואבידה לא ישלם כפל כו' ונראה דכיון דאתי שואל מק"ו דשומר שכר כו' ודיו לבא כו' עכ"ל וכל"ל נמי למאי דס"ד דליסטים מזויין גנב הוא הכי פריך תאמר בשואל דכי נילף שחייב בגניבה לא ישלם בליסטים מזויין דמסתמא הוא חייב קרן בכל אונסין כו' [ג] אבל ק"ל לתירולם דא"כ מאי פריך נמי מליסטים מזויין דכיון דלא אתי שואל

קרני ראם [א] ד"ה לדברי. דיש לומר. נ"ב אין דבריו מובנין דבלוקח תגר לא מהני מה דלא מחל דמ"מ יכול התגר לומר לו הפסדתני במה שלא ערבת השמרים דלא מזבינהו להו לא כן עתה ולא מהני הסברא דזבין וזבין כו' ורק דשיטת התוס' דר"פ ודאי מוקי בלוקח בעה"ב ועיין ותבין: [ב] סד"ה רבא אמר. ויש ליישב. נ"ב כוונתו דאם שליחות יד חייב אפילו בבעלים א"כ אינו מדין שומרים דהרי שמירה בבעלים פטור ותו אין סברא לחלק בין ש"ש לש"ח לענין שליחות יד והבן: [ג] ד"ה אמר שמואל. אבל קשה לתירולם. נ"ב ר"ל דאף דשבויה חייב בשואל מ"מ היינו בגזלן מבורר משא"כ לסטים מזויין דמטמר מאינשי דהוי כגנב הוי דיו וכו' וטעמא דמילתא דכיון דמטמר מאנשי בעה"ב יכול לרדוף אחריו וזה טעמא דמילתא דס"ד דשואל פטור מגניבה אף שחייב במתה משום דגניבה אפשר בחזרה משא"כ מתה כ"ז מוכרח מדברי התוס' כאן שנדו מדברי התוס' ב"ק נז למעיין היטב:

חכמת שלמה

דף מ ע"א גמ' לפי המדה והכל לפי כו' שמן לחבירו מזוקק כל כו' כצ"ל: רש"י בד"ה וכן אמר כו' שהכחו נכסים מחמת נכסים כו' נ"ב פי' לא הוליאו משלהם כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים: תום' בד"ה וכי מה כו' לית לך טעמא כו' כצ"ל:

דף מא ע"ב רש"י בד"ה שלדעת בעלים שלה כו' כצ"ל:

דף מב ע"א גמ' והפשיל לאחוריו מסרן לבנו כו' כצ"ל ונ"ב עיין ברש"י בדף ל"ו: תום' בד"ה אמר שמואל כו' א"כ מאי משני כו' נ"ב חוזר לקושיא דלעיל ודו"ק: ע"ב רש"י בד"ה בכיסי שהיתה כיסות גרועה וקולים כו' כצ"ל:

מהר"ם

וכו' וזה טוב מלתתם לאחתא שתאכל הפירות בחנם וכו'. צ"ע מה רצו התוס' בזה והרי בלא טעם זה אין לתת כל הנכסים ליד האחתא מטעם דאין טורידין קרוב לנכסי קטן ונראה שדברי התוס' הן כאלו אמרו והשתא אתי שפיר הא דקאמר רבא מגו דמוקמינן אפוטרופוס לפלגא מוקמינן אפוטרופוס לאידך פלגא דזה טוב יותר לאוקמא אפוטרופוס שישמור הפירות כדין ארים בחזקת סבתא מלתתם לאחתא שתאכל כל הפירות חנם אבל לפי מאי דס"ד התוס' בקושיא דמוקמינן אפוטרופוס לינוקא דהיינו לאכול כל הפירות וא"כ ה"ה נמי כשמוקמינן אפוטרופוס לאידך פלגא היינו נמי לאכול האחתא כל הפירות א"כ מה לי אי מוקמי' אפוטרופוס או יהבינן לה לאחתא הא בין כך ובין כך יאכלו הפירות בחנם אבל השתא אתי שפיר דכשמוקמינן האפוטרופוס לא יאכל כל הפירות וזה טוב יותר מלתתם לאחתא: ד"ה זיל את אייתי סהדי דלאו אחיך הוא וכו' וי"ל דשאני הכא וכו' ומרי בר איסק אמר ליה סוף סוף וכו'. יש לדקדק מה צריכין התוס' לאריכות זה לפרש מה שהשיב לו מרי בר איסק ונראה שלפי פי' התוס' דלא חייבו רב חסדא להביא עדים שיעידו בפירוש שאין זה אחיו ואם לא יעידו כן או שיאמרו אין אנו יודעין אזי יהיה מרי בר איסק חייב לפלוג לו כ"א התובע חייב להביא ראיה אלא שאמר לו שמאחר שיש כאן עדים שיודעים מזה ואינם רוצים לבא להעיד מיראתו על כן יביא הוא אותן עדים וישתדל שיבואו וא"כ לפי זה אם יבאו אותן העדים אפילו לא יעידו בפירוש שאינו אחיו אלא שיאמרו אין אנו יודעין יהיה ג"כ מרי בר איסק פטור וא"כ לפי זה שפיר קאמר ליה מרי בר איסק סוף סוף אתי סהדי ולא מסהדי ר"ל דאם אפילו יאמרו אין אנו יודעין יהיה פטור וא"כ מה השיב לו רב חסדא תרתי לא עבדי שיעידו שקר הלא אין צריכין להעיד שקר אלא שיאמרו אין אנו יודעין אבל אי הוי פירושו שהצריכו רב חסדא שיביא דוקא עדים שיעידו כדבריו דוקא ואם לא יעידו כן אלא שיאמרו אין אנו יודעים יהיה מרי בר איסק חייב השיב לו שפיר רב חסדא תרתי לא עבדי ר"ל שיעידו ג"כ שקר אבל לפי' התוס' קשה לכך האריכו התוס' וכתבו ומרי בר איסק אמר ליה וכו' ומשני תרתי לא עבדי וכו' ר"ל ששפיר השיב לו רב חסדא תרתי לא עבדי דאפילו יאמרו אין אנו יודעין מקרי גם כן תרתי וק"ל:

דף מ ע"א ד"ה אלא לכור בלבד וא"ת א"כ בפחות מכור נמי יוציא כמו לכור. ר"ל כיון דאמרת דלא איכפת להון לעכברין ואוכלות בין מהרבה בין מקמעה בשוה ואפילו מהרבה כורין אינו מוציא לו כי אם חסרון מכור אחד וא"כ כשהוא בפחות מכור נמי יוציא כמו לכור וק"ל: ד"ה מדה מרובה וכו' וי"ל דבעשרה כורים עולה להם הנפוה חסרון של כור אחד וכו'. וא"ת הדרא קושיא לדוכתא מכל מקום בהפקיד לו שנים או ג' כורים למה יוציא לו כל החסרונות המגיעים על שנים או על ג' ולמה לא ינכה לו עכ"פ הניפוה המגיע לג' כורים. וי"ל דלרבי יהודה אה"נ דמנכה לו הניפות אלא דנקיט רבי יהודה י' כורים שאז מנכה לו חסרון של כור שלם דאז לרבי יוחנן בן נורי אין צריך להוציא שום חסרונות ולתנא קמא לא יוציא חסרון של כור אחד ומה שכתבו התוס' ולא יוציא להם חסרונות היינו כל החסרון וכו' לא כתבו זה אלא לסברת ת"ק וק"ל: ע"ב גמ' פש להו ארבעה כצ"ל: רש"י ד"ה מני הא דקתני וכו' עד ואע"פ שלא הודיע לבעלים וכו' כצ"ל: תום' ד"ה לחודיה לא מזדבן וכו' וי"ל דמיירי מתניתין אפילו אין השמן בעין שלקחו מעט מעט ומכרו וכו'. הא דכתבו התוס' שלקחו מעט מעט ולא פירשו שלקחו כולו ביחד ומכרו או אכלו דא"כ שמתחלת הנתינה נתן לו המוכר ללוקח כל השמן ביחד פחות לוג ומחצה לא היה שותק הלוקח מלתבוע המוכר שיתן לו גם המותר עד שמכר או עד שאכל כל השמן שקבל ממנו אבל השתא שאיירי שלקחו מעט מעט היה הלוקח סובר שכן יתן לו עד תשלום כל המאה לוגין ומה שנתן לו מכרו או אכלו תכף ולא נודע לו שרוצה לנכות לו השמרים עד לבסוף:

דף מא ע"א גמ' דיקא נמי דאמר שהכישה במקל שמע מינה כצ"ל: רש"י ד"ה והא לא חסרה וכו' עד לא היא דהכי אמרינן בשומרין שאלה שלא מדעת וכו' כצ"ל: בא"ד אבל בעלי חיים המכחישים וכו'. דברי רש"י תמוהין הם וכי בשביל שבע"ח מכחישים מחמת מלאכה מגרע גרע דלמאן דאמר שליחות יד צריכה חסרון בדבר שאינו בעלי חיים מתחייב מיד משום שאלה אע"ג דלא חסריה במתכוין להשתמש בו וכגון במטלטל חבית להביא עליה גוזלות וכדלעיל ובבעלי חיים לא יתחייב עד דחסריה על ידי הכחשה ועיין בדברי הרמב"ן בספר מלחמות ה' שתירץ קושיית רש"י בטוב טעם שלא שייך שאלה אלא כשמתכוין להוציא הדבר חוץ מרשות בעלים וכו' ע"ש: תום' ד"ה שנטלה וכו' פי' אע"פ שלא נטלה וכו'. משום דהא מתניתין לא איירי בנטל ממנה שום דבר אלא שלטלה ונשברה קתני אבל למאן דאמר דסבר צריכא חסרון א"כ לדידיה לא מצי לאוקמא מתניתין בשליחות יד ולומר שנטלה על מנת לשלוח יד דהיינו לטול ממנה מקצת דהא מתניתין לא איירי בנטל ממנה דבר באמת וא"כ אין כאן חסרון לכך הוצרך לאוקמא בנטלה ע"מ לגוזלה כולה דאז מקרי חסרון דהא הכל גזל ונטל לצורך עצמו כדלעיל מזה בתוס': תום' ד"ה הא לא משכה וכו' עד ומשני שהניח מקלו ותרמילו עליה כל כך בחוזק וכו'. נראה דכתבו כן דאם לא כן לא הוזכרה משיכה בברייתא: ע"ב ד"ה קרנא בלא שבועה וכו' עד דאין ללמוד שומר שכר משומר חנם הקל כיון וכו' כצ"ל: בא"ד ופריך מה לשומר שכר דחייב בכפל בטוען טענת לסטים מזויין והשתא תימה וכו' כצ"ל: בא"ד דכי פריך בהשואל מה לשומר שכר וכו' משני לסטים מזויין גזלן וכו' כצ"ל. ובספרים כתוב ומשני צריך למחוק הוי"ו וק"ל: ד"ה רבא אמר לא תימא וכו' דהא בתר הכי פריך ולמ"ד שליחות יד צריכא חסרון וכו' והיינו משום כדפרישית לעיל וכו' גילוי מלתא בעלמא הוא וכו'. יש להקשות דאין זה דומה לדלעיל דבשלמא לעיל בשומר חנם כתיב שליחות יד בהדיא בקרא ובשומר שכר גם כן כתיב שליחות יד בהדיא אמרינן גילוי דכמו דשליחות יד דכתיב גבי שומר שכר הוי פירושו בלא חסרון הכי נמי האי שליחות יד דכתיב גבי שומר חנם הוי פירושו גם כן בלא חסרון אבל הכא למאן דאמר צריכה חסרון ולא יליף שומר שכר משומר חנם אי הוי כתיב שליחות יד גבי שומר חנם לבד למילף לן דלא לפטור בבעלים מהיכי הוה לן למילף בשומר שכר דלא לפטור בבעלים אי משומר חנם הא ס"ל דלא ילפינן שומר שכר משומר חנם ואי משואל אמרינן דיו דהכא לא שייך לומר גילוי מלתא בעלמא הוא דהא השתא לא כתיב שליחות יד בשומר שכר כלל ומהיכי תיתי. וכן יש להקשות למאן דאמר אין צריכה חסרון דמוקי חד לאין צריכה חסרון ואידך שלא תאמר דיו דלאין צריכה חסרון לא בעי תרוייהו מכל מקום נימא דלשלא תאמר דיו צריכי תרוייהו דהא לא מצי למילף שומר חנם משומר שכר וגילוי מלתא לא שייך כאן כמו שכתבנו ונראה ליישב דהכא נמי שייך שפיר גילוי מלתא ולא צריך תרי קראי לדלא נאמר דיו ולפטור בבעלים דהא על כרחך לפי האמת צריך לחלק בין שואל לשליחות יד דאל"כ הכל מעמא מאי דבשואל פטור בבעלים ובשליחות יד אינו פטור בבעלים ע"כ צ"ל דהטעם הוא משום דשואל הוי מדעת בעלים ולכך פטור בבעלים אבל שליחות יד דהוי שלא מדעת בעלים אינו פטור בבעלים וא"כ כיון דכתב רחמנא שליחות יד בשומר חנם למילף דלא אמרינן דיו ואינו פטור בבעלים כיון דהוה שלא מדעת הבעלים ה"ה בשומר שכר אפילו לא הוי כתיב גביה שליחות יד בהדיא אלא הוה ילפינן ליה משואל אפ"ה לא הוי אמרינן ולא היה פטור בבעלים כיון דלא הוה מדעת בעלים כמו גבי שומר חנם וכן למ"ד דמוקי חד לאין צריך חסרון ואידך דלא אמרינן דיו אתי נמי שפיר מטעם דכתבנו ועולה הכל כהוגן וק"ל: בא"ד אלא שניהם מיותרים דגמר להו וכו' כצ"ל:

דף מב ע"א מתני' או שמסרם לבנו. עיין לעיל דף ל"ו בפרש"י דמשמע מדבריו דלא גרים במתניתין או: גמ' ומודה שמואל בכותל. עיין באשר"י דמפר' בכותל ר"ל אע"ג דלא נתנו ביני אורבי והא דאיתא בספרים אי נמי בין הקרנות ליתא לא בהרי"ף ולא בהרא"ש: תום' ד"ה אמר שמואל וכו' דפריך אביי לרב יוסף וכו' קרנא בעי לשלומי וכו' ומשני התם בטוען טענת לסטים מזוין וכו' ולסטים מזויין גנב הוא ומאי פריך וכו' מיהו הנהו יש לדחות דהוה מצי למימר וליטעמיך. ר"ל דהוי מצי למימר וליטעמיך דלסטים מזויין גנב הוא אכתי תמצא שומר שכר משלם כפל בטוען נגנבה באונס אלא מאי אית לך למימר דה"ק מה לשומר חנם שכן משלם כפל בכל טענותיו וכו' כדאיתא התם עיין שם: בא"ד ויש להביא ראיה מפ' השואל וכו' ומשני אי בעי' אימא לסטים מזויין גזלן הוא משמע שאין שום גנבה שיפטר בה שומר שכר ר"ל דאל"כ אכתי מאי משני הא אכתי איכא למפרך מה לשומר שכר שכן משלם כפל בטענת גנבת אונס תאמר בשואל אם היה חייב בגנבה היה חייב אפילו בגנבת אונס ולא היה משלם כפל אפילו בטענת גנבת אונס כמו שמסיימו התוס' אחר זה בסמוך א"כ מאי משני בהשואל וכו' וזהו סיומא דקושיא זו: בא"ד ונראה דכיון דאתי שואל מק"ו וכו'. תירוצא הוא אקושי' דלעיל וה"ל דאין שום ראיה מפ' השואל דלעולם אימא לך דשומר שכר פטור בטוען טענת נגבת אונס ואפ"ה ס"ל הברייתא השתא דשפיר ילפינן גנבה בשואל בק"ו משומר שכר דליכא למפרך מה לשומר שכר שכן משלם כפל בטוען טענת נגנבה באונס משא"כ בשואל דכי נילף דחייב בגנבה ואבדה חייב אפילו באונס א"כ ליכא תשלומי כפל זה אינו דכיון דהשתא רוצים אנו למילף דאתי שואל בק"ו משומר שכר אין לחייבו ג"כ בגנבת אונס בקרן כמו בשומר שכר דה"א דיו וכו' וא"כ אם שייך כפל בשומר שכר בטענת גנבה באונס ה"נ הוה שייך בשואל דאי הוה אתי שואל בק"ו משומר

שכר

אלא מק"ו דשומר שכר אין לחייבו בליסטים מזויין דהוי גניבת אונס בקרן ודיו לבא מן הדין להיות כנדון דש"ש פטור בליסטים מזויין דהוי גניבת אונס אף שואל כן ול"ע :

ח"א דף מב ע"ב לעולם ישליש כו' יש לפרש שליש בקרקע דהיינו שיניח השליש בקרקע כדלקמן כספים אין להם שמירה אלא בקרקע וי"ל עוד דר"ל השליש מטה שיש לו יקנה לו קרקע וכ"א מהשלשה חלקים יש לו יתר שאת על חביריו ולא כאי זה כראי זה דהיינו שליש בקרקע שהן לו נכסים שיש להן אחריות דשאר נכסים אפשר שיאבדו ברגע אחד ע"י לסטים וגייסות אבל הארץ לעולם עומדת א"נ כדאמרינן בפרק הבע"י זרע ולא תזבין כו' דהני מתברכין ע"ש פרש"י ושליש פרקמטיא יש לו מעלה שיש יותר ריוח בפרקמטיא כדאמרינן נמי התם ק' זוזי בעסקא כל יומא בשרא וחמרא ק' זוזי בארעא מלחא כו' ושליש תחת ידו יש לו מעלה להיות מזומן לו כל שעה לצורך הבא לאדם פתאום כדאמרינן במעשין וק"ל : אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי כו' ואין הברכה מצויה אלא בדבר שהעין כו' כוונת הענין הוא אחד אבל משמעות דורשין איכא בינייהו מ"ד אלא בדבר הסמוי כו' דריש באסמיך מלשון סימוי עין ומ"ד אלא בדבר שהעין כו' משמע ליה באסמיך כפשוטו מלשון אוצר דבדבר המונח באוצר ואין העין שולט בו הברכה מצויה ועי"ל דדריש ליה ממלת אתך שהוא מיותר דבר שהוא אתך ואין אחר שולט בו הברכה מצויה בו וק"ל : אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי כו' משום עין הרע של אדם כדאמרינן פ' המקבל הכל בעין א"נ שלא יהא יד השד שולט בו כדאמרינן פ' כ"ה מלתא דלייר וחתים כו' לית לן בשותא והיינו דמייתי ליה הכא אהא דקאמר לעיל וצרת הכסף בידך אע"פ שצרורין יהיו בידך דר"ל אע"פ שצרורין ואין יד השד שולט בו יהיו בידך שלא יאבדו ע"י בני אדם וק"ל : ההולך למוד כו' מתחיל למוד גורנו כו' יבקש כן קודם המדידה שאז יחול הברכה שאח"כ תפלתו שוא כדמסיק ומה שבא למדוד אפשר כדי למכרו או משום מעשרות דלא ניתן במאומד . ובשם הרמב"ם כתב הכסף משנה שלא חייבו ברכה אלא בהולך להפרים תרומה ומעשרות כו' שנאמר והביאו את המעשר וגו' והריקותי לכם ברכה וגו' וע"כ תקנו ברכה זו לומר שהבטחתו קיימת כו' עכ"ל ע"ש אבל מדמייתי הכא קרא דיצו ה' אתך את הברכה באסמיך וגו' לא משמע דבמעשר דוקא קאיירי ואיכא למימר דמשום מדידה אחרת כגון למכור כיון דלא חייב בה לא תקנו בקשה זו דהא אם לא היה מודד היתה הברכה חל אף לעולם בכרי הזה אבל במעשרות כיון דע"כ חייב במדידה משום מצות מעשר כדי שלא תבא תקלה ע"י מדידתה תקנו הבקשה והברכה שיחול הברכה קודם המדידה ודו"ק : אין הברכה מצויה בדבר השקול כו' . מה שיש לדקדק בזה עיין פ' כ"ה : סליק פרק המפקיד

דף מג בד"ה מאי אריא כו' ועי"ל דלר"י ורב הונא דאית להו כו' אבל לר"ל ודאי כיון כו' עכ"ל רצונם לתרץ קושיא ראשונה לר"י ולר' הונא אבל קושיא שניה מהך דפוסק עמו על הגדים עדיין במקומה עומדת לר"ל דס"ל אסור להשתמש בהם וצריך לתרץ כדלעיל כגון שפירש כו' וק"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה אלא הכא בשבח כו' במאי דחסרה דהיינו גיזות ובמה שהותירה כגון אם נתעברה כו' עכ"ל פירושו דחוק דמי לא עסקינן בחסרה כה"ג בילדה וכן הותירה בגיזות בנטענה אלנו ולולי פירושו היה נראה לפרש כן חסרה בגזל טעונה או מעוברת ונגזזה או ילדה והותירה בגזל ריקנית ונטענה או נתעברה אלנו דבכל גוונא פליגי כדמוכח בפ' הגוזל וק"ל : תוס' בד"ה ר' עקיבא אומר כו' אי קסבר שינוי קונה כו' ור"ע פליג אזול ואיוקר דאמר משלם כשעת התביעה כו' עכ"ל פי' לדבריהם דבגזלן ממש נמי משעת הגזילה לא יקנה הגזילה להרויח לו אלא יקנה הגזילה להפסידו להיות אחריות אונסין עליו והשתא שפיר יקשה להן לר' עקיבא דסבר משעת התביעה שהוא נעשה גזלן הוא קונה השבח במה יקנהו דאם נאמר בשינוי כשאר גזלן הלא קודם התביעה משעה שנגזזה קנאה ואם הגדילה שוב הגיזה על הרחל או הגזיזה ונתייקרה כו' ואי קסבר שינוי אינו קונה וא"כ ע"כ כיון דלא פליג אדב"ש אלא בגזיזה שלאחר התביעה א"כ כשנגזזה אחר כו' ועוד דקאמר ומודה רבי עקיבא כו' והלא אכתי אפילו שינוי ליכא כו' אבל לפום הסברא דסבר שינוי קונה לא קשיא להו הך דאיכא למימר בשנגזזה לצורך עצמו קודם התביעה והגזיזה היא גופה היא השליחות יד וקנאה שפיר בשעת שליחות יד והרבו דר"ע לא פליג אלא אזול כו' דהיינו שהיה חסר והוזל בשעת התביעה ולא יקשה לך השתא הא דפרכינן לעיל מי איכא למ"ד והתנן כל הגזלנין משלמין כו' דלר"ע הכא כיון דבהיתרא באת לידו ליכא שעת גזילה עד שעת התביעה דמחייב ליה אשמה כן נראה לפרש דבריהם ולולי דבריהם היה נראה לפרש הא דקאמר רבי עקיבא כשעת התביעה בשבח שע"ג גזילה פליג אב"ה והכי קאמר רב זביד בפ' הגוזל לר"י דגזילה חוזרת בעיניה לבעליה בין לשבח בין לגריעותא כמו שהיא בשעת תביעה בב"ד כו' עיין פרש"י שם וכן נראה מדברי הרי"ף במשנתין לפרש כן דברי ר"ע ע"ש ועיין בזה במאור ובמלחמות באורך וק"ל : סליק פרק המפקיד

פרק הזהב

דף מד תוס' בד"ה הנחושת קונה כו' ותו דכל המטלטלים קונים כו' וחד פסלתו מדינה כ"ש דמעות שנפסלו דמקרו פירא לגבי כסף כו' עכ"ל ק"ק דאימא לא זו אף זו קתני לא זו דמעות שנפסלו הוו פירא לגבי כספא אלא אפי' לגבי דנפשייהו מיקרו פירא ויש ליישב ודו"ק : בא"ד ולגבי מטלטלין מקרו טבעא עכ"ל וכ"מ שאין קונין את המטלטלין עכ"ל מהרש"ל ועוד נראה דכ"מ דאין נקנין בחליפין של מטלטלין למ"ד דאין מטבע נקנית בחליפין וק"ל : בד"ה אסימון פרש"י כו' אך יוצא לגמרי לא בעי כו' עכ"ל ויוצא ע"י הדחק לא סגי לרבי עקיבא ולרבי ישמעאל סגי ע"י הדחק כמ"ש התוס' לעיל לפר"ת וק"ל : ע"ב בד"ה למקח וממכר פרש"י כו' ולומר הדינר הוא דאייקר כו' אלא יתן לו דינר כו' עכ"ל אע"ג דדינר כסף נמי עביד דהוקר והוזל וכולהו משער להו בדינר זהב כמ"ש התוס' לעיל ה"נ הכא איירי בדינר כסף המשוער ככר בדינר של זהב שהוא חלק כ"ה ממנו ובו משערים האיסרים אם הוזלו כפירוש התוס' ואין לקיים פרש"י ולומר דמיירי נמי באיסרים המשוער בדינר כסף שהוא חלק כ"ד ממנו דא"כ מאי קמ"ל אלא ע"כ דאשמועינן לפרש"י דהכי הוא שיעורו והא קשיא להו דהא זימנין דזול כו' ודו"ק :

דף מה בד"ה אלא לב"ש ולא כו' א"נ ר"י סבר לה כמתני' דהזהב קונה כו' עכ"ל וכיון דבדהבא לגבי כספא שהם לן כב"ש לגבי ב"ה דהוי פירא ס"ל לר"י הכא אפילו לגבי דנפשיה דהוי פירא וק"ל : בד"ה ואלא הלואה כו' וא"ת היכי מוכח בסמוך ה"נ מסתברא דר"י כו' דלמא בדינר כסף וכב"ה כו' עכ"ל ול"ע דמאי קושיא דמכל מקום שפיר קאמר הכי נמי מסתברא דלא כסברת המקשה דסבר דהיכא דלגבי פירא הוי טבעא לגבי נפשיה נמי הוי טבעא אלא כסברת המתרץ דלגבי נפשיה הוה פירא כמו לגבי כספא כמו בדינר כסף לב"ה אם נאמר דמיירי ביה ודו"ק : בד"ה בכל הסלע כו' דב"ש דוקא בכל הסלע קאמרי ולא יחליף ב' וג' כו' עכ"ל לכאורה בהך קמייתא לב"ה נמי דקאמר בשקל כסף ובשקל מעות לא יחליף כ"א פעם אחת ולא יפסיד מעשר ב' וצ"ל לפירושם דה"ק דאם ירצה לעשות בשקל כסף ובשקל מעות בתחלה ואח"כ יחליף נ"כ אותו השקל מעות לשקל כסף יעשה דהשתא יחליף ב"פ ויפסיד המעשר ומשום שזה הוא דחוק בדברי ב"ה הוצרכו לפרש ועי"ל הכא כו' ודו"ק : בד"ה לפלוג בסלעים כו' אי נמי אתיא כר"מ כו' אין מחללין כסף על כסף דברי ר"מ כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי פריך נמי הכא לפלוגי בסלעין על סלעין דאימא דאתיא נמי כר"מ דאין מחללין כסף על כסף ועוד כיון דבסיפא דהך דהפורע סלע פליגי ביה ניחא ליה למיתני ברישא בסלעין על דינרין מלהא דאתיא

מהר"ם

שכר לא היה חייב ג"כ בגנבת אונס וזהו לפי מאי דס"ל הברייתא השתא דאתי שואל בק"ו משומר שכר אבל לפי האמת שואל חייב אפי' בגנבת אונס דלא מצינו שום תנא ששואל פטור אלא במתה מחמת מלאכה ולכך מקשין התוס' בתר הכי ואם תאמר וגנבת אונס בשואל לפי האמת מנ"ל וכו' : ד"ה ה"ג ר"ח וכו' עד דצריפא דאורבני הוי שמירה מעליא לזוזי לענין גנבה כמו קרקע וכו' כצ"ל : ע"ב ד"ה נימא ליה לאפוטרופוס וכו' דאי אמר' מעליית אפוטרופוס ממנעו ולא עבדי וכו' . ואיתא התם במסקנא דאפילו רבי יוסי בר חנינא דאמר מעליית אפוטרופוס משום דאין נזקקין לנכסי יתומים וכו' חוזרים ונפרעים מן היתומים לכי גדלי דאי לא ממנעי ולא עבדי וא"כ קושית התוס' לד"ה אבל בירושלמי שמביאין התוס' בסוף דבור זה משמע דרבי יוסי בר חנינא לא ס"ל טעמא דממנעי ולא עבדי משום פרעון כדלקמן בסמוך : בא"ד וממתניתין דהניזקין וכו' אין להוכיח דחייב בפשיעה . ר"ל אליבא דכולי עלמא בין במינהו אבי יתומים בין במינוהו ב"ד דאל"כ מאי פליגי ת"ק ואבא שאול אם ישבע אם לא ישבע אי הוה פטור בפשיעה אפילו היכא דידעינן דפשע א"כ למה ישבע אלא ודאי חייב בפשיעה אליבא דכולי עלמא זה אינו דשבועה דהתם לא איירי בשבועה דלא פשע אלא דלא עיכב משלהם : בא"ד וי"ל דודאי אפוטרופוס חייב בפשיעה וכו' . משמע מדברי התוס' פ' ד' וה' וגם מדברי הרא"ש דבין במינהו אבי יתומים ובין במינוהו ב"ד בפשיעה חייב דלא אמרינן דממנעי אלא משום שבועה ולא משום פרעון כסברת הירושלמי בסמוך ולכך אפילו במינהו אבי יתומים חייב בפשיעה : בא"ד והכי איתא בירושלמי פרק הניזקין דקאמר אתיא דרבי יוחנן כרבנן וכו' . ר"ל רבי יוחנן סבר מעליית יתומים ורבי יוסי ברבי חנינא סבר מעליית אפוטרופוס : ד"ה מי אמר לי וכו' וא"ת דבפ' התקבל וכו' גיטין דף ס"ה :

דף מג ע"א ד"ה מאי אריא הוציא וכו' עד וא"ת כו' לרב הונא וכו' אסור להשתמש במעות שקבל וכו'. נראה דהמשך דברי התוס' כך הם דהשתא מדפריך בגמרא מאי איריא וכו' א"כ ס"ל להגמרא דאם היתר תשמיש מתחייב באונסין אם כן הוא מועל מיד אפילו לא הוציא וא"כ לפי זה מוכרחים אנו לומר דלרב הונא דאית ליה דהיתר תשמיש מתחייב באונסין אית ליה גבי נתן לו המעות ולא משך דאסור להשתמש במעות דאם איתא שמותר להשתמש בהן א"כ הוא מתחייב באונסין וכיון שמתחייב באונסין א"כ מיד כשנותנן ליד אחר אפילו עד שלא משך מעל מיד וא"כ תקשי ליה הברייתא דלבלן וכו' דהשתא אפילו לפי שנויא דשני רבי יוחנן דאיירי בבלן עכו"ם דמעות אינן קונות בעכו"ם כ"א משיכה מ"מ מאחר שאותו שקבלן בין ישראל בין עכו"ם מותר להשתמש בהן מיד ומיד נתחייב עליהם באונסין הוי כאלו הלוה אותן לו א"כ הוא מעל מיד אלא על כרחין צריכין אנו לומר דאסור להשתמש בהן א"כ מסתמא ס"ל ג"כ לר"י הכי א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דהא איכא למיחש שמא יאמר נשרפו מעותיך בעלייה אבל בלא זאת הוה אמרינן דרבי יוחנן סבירא ליה דמותר להשתמש בהן וכיון דמותר חייב באונסין כרב הונא וכיון שכן הוא ליכא למיחש שמא יאמר נשרפו מעותיך בעלייה ולא תקשה ברייתא דלבלן דאע"פ שנתחייב באונסין מכל מקום לענין מעילה לא סבירא ליה שמעל מיד אבל השתא דפרכה הגמרא מאי איריא וכו' וסבירא ליה דכיון דהיתר תשמיש מחייב באונסין מעל מיד קשה ובסוף דבריהם תירצו דהא בהא תליא דגבי ישראל דמעות קונות מדאורייתא מותר להשתמש בהן וחייב באונסין ולכך ליכא למימר נשרפו מעותיך בעלייה וההיא ברייתא איירי בעכו"ם ושאין מעות קונות בו מדאורייתא כי אם משיכה ולכך אינו מותר להשתמש בהן ואינו מתחייב באונסין גם כן ולכך לא מעל מיד ור"ל סבירא ליה דבישראל מעות אינן קונות וא"כ הוא אסור להשתמש בהן וכיון דאסור לא מתחייב באונסין ולכך נתנן לבלן ישראל לא מעל ודו"ק נ"ל : ע"ב ד"ה אלא הא דאמר וכו' עד ע"כ רבא הוי דקאמר וכו' כצ"ל : בא"ד דמצי לאוקמא פלוגתייהו כחד מהנך פלוגתות דלעיל . פי' דאי לעיל לא הוי רבא מאי פריך לרבא דאמר שואל שלא מדעת בעלים גזלן לימא דאמר כב"ש הא איהו לא מוקי פלוגתייהו דבית שמאי וב"ה בשואל אלא מצי לאוקמי דפליגי ביתר דסבירא ליה לב"ה כשעת הוצאה מבית בעלים או מצי לאוקמי פלוגתייהו דפליגי אם שליחות יד צריכה חסרון וק"ל : ד"ה רבי עקיבא אומר כשעת התביעה . נראה דהתוס' סבירא להו דפירושו של רבי עקיבא הכי כשעת התביעה פירוש דאינו נעשה גזלן לקנות שבח הגזלה דהיינו גיזותיה וולדותיה משעת שליחות יד אלא משעת התביעה בבית דין הלכך מה שגזז ומה שילדה עד שעת התביעה הוא לבעלים ואם נתייקרה בשעת התביעה או הגדילה ברשותא דמרא קמא השביחה ומה שגזז ומה שילדה לאחר שתבעו בבית דין על שליחות ידו הם שלו דבשעת התביעה קנאם דאז נעשה גזלן לקנות שבחיה ולפירוש זה יתישב המשך דברי התוס' וזהו קרוב לפירושו של בעל המאור ע"ש ושלא כפירוש האלפס"י דבאופן אחר לא יתישבו דברי התוספות :

חכמת שלמה

דף מג ע"א רש"י בד"ה הא דאמר רבא כו' כרבי' לימא כו' הד"א וצ"ל רבא בכל הדבור : תוס' בד"ה לימא רבא דאמר כבית שמאי כו' כצ"ל :

הזהב פרק רביעי

גמ' שם בילדותיה מאי סבר כו' נ"ב פי' ר' שמעון רצה לידע מן אביו אם חזר מדבריו הראשונים או שכמה היה מלפניו ומאחר ששתק ולא ענהו דבר ממילא חזר מדבריו הראשונים ומ"ה מסיק תלמודא בילדותיה מאי סבר כו' : תוס' בד"ה הנחושת כו' לגבי כספא ולגבי כו' כצ"ל ונ"ב ונפקא מיניה שהן אינן קונין את המטלטלין ודו"ק : ע"ב רש"י בד"ה משער תנא במידי דקץ שיעור תנא כו' אלא חמישית שבדמיו כו' נ"ב פי' שהם דינרים וק"ל : בד"ה לגבי פירא טבעא הוי כדקתני כו' נ"ב קצת תימה למה צריך לדייק ממתני' הא קרא להדיא כתיב וצרת הכסף בידך וגו' :

דף מה ע"א גמ' ואלא הלואה כיון כו' נ"ב קצת תימה דהל"ל בהאי ליסנא דס"ל דהכא פירא הוי ומכל מקום מחללין עליו דלגבי פירות טיבעא הוה מידי דהוה אכסף כבית הלל ונראה דהשתא דקא סלקא דעתא דמקסה דגבי כספא לכ"ע טיבעא הוה לגבי נפשיה א"כ לא שייך למימר מידי דהוה אכסף לבית הלל כו' דהאי כסף דהוי טיבעא לגבי נפשיה לכ"ע ע"כ מוכרח לומר תחלה כיון דלענין מקח וממכר פירא הוי לגבי הלואה נמי פירא הוי א"כ אזלא האי סלקא דעתא דמקסה דכספא לכ"ע טיבעא הוי לגביה נפשיה ואסור נמי להלוות דינר כסף בכסף לבית הלל כמו שפירשו התוס' והשתא הוי זהב לבית שמאי כמו כסף לבית הלל ודו"ק :

תוס'

הזהב פרק רביעי

דף מד ע"א ד"ה הנחושת קונה את הכסף וכו' חריפי טפי מכספא כצ"ל : בא"ד ותו דכל המטלטלין וכו' כ"ש דמעות שנפסלו דמקרו פירות לגבי כסף . ר"ל מעות היוצאות ולאו דווקא של כסף : ד"ה אסימון וכו' וי"ל לפרש"י דכל דבר שאינו כתיקונו קרוי אסימון וכו' . ור"ל והכא מיירי באסימון שאין בו צורה כלל ושם בפ' במה אשה מיירי ביש בו צורה שאינה חשובה : בא"ד וא"ת מה בין אסימון שאין עליו צורה למעות הניתנים לסימן בבית המרחץ וכו' שאין מחללין וכו' . ויש להקשות מה מקשים התוס' הלא כיון שפירשו דלפרש"י יש שני מיני אסימון דלמא בגמרא איירי באסימון שיש עליו צורה קצת דומיא דאסימון דפ' במה אשה ולכך מחללין עליו ויש ליישב דע"כ צ"ל דלקמן ס"ל דבכל מיני אסימון מחללין אפילו באותו שאין עליו צורה . דאל"כ לא הל"ל ושוין שאין מחללין על מעות הניתנים לסימן בבית המרחץ אלא ה"ל למיתני ושוין שאין מחללין על אסימון שאין עליו צורה וק"ל : ע"ב רש"י ד"ה משער תנא במידי דקוץ וכו' שאפילו בזמן שאינו נמכר יותר מב' דינרי כסף יחזיר לו הכהן ה' דינרים וכו' כן היא גירסת הספרים שלפנינו אבל י"ג יחזיר לו הכהן ד' דינרים שהן חמישית דינר זהב שהזהב תמיד דמיו קצובים וכו' ואם נמכר בל' לא יחזיר לו הכהן אלא חמישית שבדמיו ר"ל שהוא ו' דינרים ור"ל שלעולם הכהן יחזיק ד' חלקי הדינר וחמישית יחזיר לו ואם שוה הדינר זהב עשרים מחזיק לו הכהן ט"ז שהן ד' חלקים ומחזיר ד' שהן חמישית וכן בל' מחזיק כ"ד דינרי כסף שהן ד' חלקים ויחזיר לו ו' שהן חלק חמישית וכן ג"כ כשהדינר של זהב אינו נמכר כי אם בט"ז דינרי כסף שהכסף הוא ביוקר מחזיק הכהן י"ב שהן ד' חלקים ומחזיר לו ג' שהוא החמישית וכן לעולם וק"ל וטעם של הגורסין ומפרשים כן נראה נכון שלפי הספרים שלפנינו בזמן שאינו נמכר יותר מעשרים דינרי כסף שהכסף נתייקר למה יחזיר לו הכהן ה' שהרי מחזיר לו יותר ממה שמגיע לו וק"ל : תוס' ד"ה אחד משמנה באיסר וא"ת דהכא משמע דאיסר הוי טבעא טפי מפרוטה מדאצטריך פרוטה להיות ח' באיסר וכו' . אין לפרש דדייק דאיסר הוי טבעא טפי מפרוטה מדמשער פרוטה באיסר דא"כ בגמרא נמי דבא להוכיח דדהבא הוי טבעא וקאמר אי אמרת בשלמא טבעא הוי משער תנא במידי דקוץ אלא אי אמרת פירא הוי משער תנא במידי דאיקיר וזיל וזימנין דמהדר ליה כהנא וזימנין דמוסיף ליה וכו' הוה ליה נמי להוכיח בקצרה דמדמשער דינר של כסף בדינר של זהב ומצריך דינר כסף להיות מאחד מכ"ה בדינר של זהב א"כ הוי דינר של זהב טבעא טפי מדינר של כסף לכך צריך לפרש דכוונת התוס' ג"כ דומיא דקאמר בגמרא ור"ל במ"ש מדמצריך פרוטה להיות ח' באיסר ומשער הפרוטה באיסר ש"מ דלא שייך באיסר יוקרא וזולא דא"כ משער הפרוטה דקדושין במידי דאוקיר וזיל וכד יהיב לאשה איסר זימנין דמהדר ליה הרבה וזימנין דמהדר ליה מעט : בא"ד ועוד היכי פריך בסמוך משער תנא במידי דאוקיר וזיל והא משער כו' כדאמר בקידושין . ר"ל והא דמשער במידי דאוקיר וזיל כיון דמשער פרוטה באיסר ואיסר הוא מידי דאוקיר וזיל כדאמר בקדושין כדלעיל ומה שכתוב בספרים שלפנינו משער תנא במידי דאוקיר וזיל כדאמר בקדושין נראה דהספר חסר וכצ"ל והא משער כדאמר בקדושין :

דף מה ע"א ד"ה השתא כספא לגבי פריטי וכו' ולכך לא פריך מינה ללישנא ולא למאן דאמר אף בפירות על דינרין מחלוקת וכו' . ר"ל דלא פריך מינה אלישנא קמא וגם בלישנא בתרא וה

לא

כנ"ע ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אין מטבע כו' אלמא אפי' היכא שאין יוצאין בהוצאה נעשה כו' עכ"ל נראה מלשונם דעדיפא להו מטבע טובה והיינו למ"ד מטבע נעשה ונקנית בחליפין אבל למ"ד אין מטבע נעשה ונקנית בחליפין עדיפא ליה פרוטות ואניקא כיון דלית עלייהו צורה ליכא למימר דדעתיה אצורה וק"ל :

דף מו בד"ה אידי ואידי בפרוטטות כו' וא"ת ולימא כו' הקנה לו בק"ס הפרוטטות כו' עכ"ל וק"ק דתקשי' להו אף לדברי המקשה דאידי ואידי במעות ונתן לו המעות והקנה לו בק"ס המעות שבביתו ועולא לא קאמר ליה אלא דאין נעשה חליפין אבל מלינן למימר דנקנית בחליפין ויש ליישב דמ"מ תקשי למאי דמסיק לעיל דאף אין נקנין בחליפין וק"ל : **בד"ה** כל הנעשה כו' והדתנן המחליף פרה לנוי כו' עכ"ל מהגיתין היא בפרק השואל ע"ש : **בד"ה** ש"מ מטבע כו' וא"ת והלא יאמר נשרפו חטיך כו' עכ"ל שמהו דבריהם אלו הכא אבל למ"ד לעיל מטבע נעשה חליפין לא ק"מ דאימא דסבר כמ"ד משיכה מפורשת מן התורה והך ברייתא דלעיל תן לי בדינר מעות כו' ואני אעלה לך יפה דינר כו' דבעי למימר דמטבע נעשה חליפין נמי לא תיקשי להו [א] כיון דאידי ואידי מעות לא שייך למימר לאוקמי ברשותיה באם יתייקרו כדי שיהיה טורח ומציל ודו"ק :

ע"ב בד"ה ופירי נמי כו' ונראה דשור כו' הוי כו' ולמאי דמשני כל הניסוס א"ש כו' עכ"ל אבל למאי דס"ד מעיקרא לית לן לאוקמא הסיפא אלא בבשר שור בפרה דהיינו פירי דליכא לאוקמא נמי בשור ופרה מחיים דכיון דקתני ברישא דמטבע נעשה חליפין דהוי כלי לא איצטריך ליה למיתני בתר הכי שור ופרה דמשום כלי נמי נגעו בה וק"ל : **בד"ה** ולרב נחמן כו' וי"ל דומיא דרישא דכל הניסוס דמיירי בחליפי כלי בכלי כו' עכ"ל פי' לשיטת רש"י דפריך לרב נחמן נמי למאי דמשני כל הניסוס דמיירי נמי רישא דמלתא דהיינו כל הניסוס בחליפי כלי בכלי היינו אפי' אינו שוה וסיפא דמלתא כילד החליף שור בפרה דהיינו פירי דומיא דהכי אפילו באינו שוה אבל לשיטת התוס' לא פריך מידי למאי דמשני כל הניסוס וק"ל [בשמעתתא דשליחות יד לריכא חסרון כו' בפרש"י אבל ש"ש אינו משלם כפל בטוען טענת גנב כו' בעובדא דאפוטרופוס דיתמי דזבן להו תורא כו' בפרש"י ותוס' שם · בפרק איזהו נשך אין לי אלא נשך בכסף כו' ובתוס' בד"ה ותולה קלא אילן כו' ור"י דאמר ריבית קצוצה יוצאה כו' · שלהי הפועלים מתני' דוקא כו' ע"ש בתוס' מה שהכריחם לזה כו'] : **בא"ד** וא"ת ולמ"ד בין פירי ובין מטבע עושה חליפין כו' עכ"ל נראה דמכ"ש דתקשי להו למ"ד פירי עושה חליפין ומטבע אינו נעשה חליפין קרא למאי אתא דפירי אפילו אינו שוה עושה חליפין דבשוה אפילו רב נחמן מודה ומטבע אפילו בשוה אינו עושה חליפין כמו שהוכיחו התוס' מכל הנך פירכות דתלמודא אלא משום דשוה מלינן למימר למ"ד פירי עושה חליפין דאית ליה כמ"ד מטבע נעשה חליפין ובשוה ולהא אתי קרא אבל הסתא לפום הירוצם דלעיל דתלמודא מדקדק למ"ד כל הנעשה ומטבע נעשה חליפין דסיפא החליף שור כו' דומיא דרישא דאיירי אפי' באינן שוה והשתא תקשי להו דא"כ למ"ד פירי עושה חליפין נהי נמי דאית ליה כמ"ד דמטבע נעשה חליפין תיקשי ליה קרא למאי אתא דהא במטבע נמי אפילו אינו שוה עושה חליפין וק"ל : **בא"ד** א"נ ללוי כו' דאם הוא שוה בשוה אפי' של קונה כו' עכ"ל אבל לרב

ליכא למימר בכה"ג דכיון דאם שוה בשוה יועיל אפי' בשל מקנה דהוי הגאת הסודר קבלת דבר חשוב למה יגרע הנאה זו שוב אם החפץ הנקנה שוה יותר מהסודר וק"ל : בפרש"י בד"ה משיכה מפורשת כו' מתרץ לה למתני' כרב ששת וכדשני רב יהודה כל הניסוס כו' עכ"ל וה"ה דמלי מתרץ [לה] כרב ששת ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא ופירי נמי עבדי חליפין וחדא מינייהו נקט בפירושו וק"ל :

דף מז תוס' בד"ה קונים בכלי כו' דגט הוי נתינת גט כו' כתבו על איסורי הנאה כשר כו' עכ"ל ולא דמי לק"ס דהכא דאע"ג דלא בעי נמי הכא נתינה מ"מ ממעטינן איסורי הנאה מדכתיב נעל ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אא"ב מעות כו' פרש"י דעלה מוכר ומציל משום שיכול לחזור בו אם יוקירו ולוקח לא כו' עכ"ל לרבנן דסברי דאף הלוקח יוכל לחזור ואם נשרפו הוא ברשות המוכר ניחא בפשיטות דתקנו משיכה משום שיטרח להציל אבל לר"ש לשיטת רש"י אין הלוקח יכול לחזור ואפילו נשרפו הם ברשות הלוקח הולרך לפרש הא (דקתני) [דתקנו] שהמוכר יוכל לחזור כדי שיצילה ויאמר עדיין סברי בהם באם יתייקרו אחזור בי אבל לשיטת ר"ת לר"ש נמי דאף הלוקח יוכל לחזור אם נשרפו ואפי' הוזלו ניחא נמי לר"ש בפשיטות כמו לרבנן וק"ל :

דף מח בד"ה תשומת יד לא אהדרי' קרא ה"נ לא היה צריך להחזיר כו' עכ"ל לפום סברתו דהשתא דתשומת יד נמי אהדרי' מכל אשר ישבע כו' וכן הוא האמת לר"ש דמעות קונות אפילו לר"ל ולא ס"ל הא דקאמר בהדיא מיהא לא אהדריה ע"כ הא דאהדריה לעושק לשום דרשא אהדריה אבל למאי דמסיק הא דלא מהדר לתשומת יד בהדיא משום דחסרה משיכה לק"מ דניחא ליה למהדר לעושק בהדיא כדאוקמא תרי גווני פקדון וק"ל : **בד"ה** נתנה לסיטון כו' אבל אפשר לשנויי כרבי יוחנן כו' עכ"ל והיינו דאהדריה קרא נמי לתשומת יד מכל אשר ישבע וגו' ולא משמע ליה דהא דקאמרי' לעיל דבהדיא מיהא לא אהדריה וה"נ ל"ל לר"ל אליבא דר"ש כמ"ש לעיל וק"ל : **ע"ב** בא"ד דלרבי יוחנן מתרץ כו' ואב"א כגון דקאי בחצירה כו' עכ"ל מיהו לא בעי לאוקמא בפשיטות לר' יוחנן בזונה ישראלית דלא מחסרה משיכה כמו לר"ל בזונה נכרית דכיון שהפקיעו חכמים דאין קניית מעות קונה ואוקמא אמשיכה גם ממנה הפקיעו ואין כאן אתנן כלל כו' וכ"ה בתוס' פ"ב דע"ז וק"ל : **בד"ה** בעושה מעשה עמך לא מקרי כו' לענין שיהיה מותר לקללו בתנס כו' עכ"ל ר"ל דהכא ליכא לפרושי כמו בכל דוכתין בעלמא דאמרי' בעושה מעשה עמך כו' דמותר לקללו בחנס שהוא רשע דהך לעות' דרשעים ודאי לא הוה טעי רבא דהוה קביל עליה ר' חייא ב"י כ"א לקללו על המקח כו' וק"ל :

דף מט בד"ה מודה ר"י כו' ויוקר נמי הוי כמו מתנה מועטת עכ"ל הכי מוכח מדמייתי הך דר"י דיש בו משום מחוסרי אמנה אוקר וצ"ל לפ"ז בהך עובדא דר' חייא בר יוסף משום דברים דיש בו משום מחוסרי אמנה נמי לא הניחו ר' יוחנן לחזור אלא דעדיפא מיניה קא"ל דבעי' לקבולי מי שפרע לפי סברתו דכנגד כולו הוא קונה ור' חייא דהוה סבר כנגדו הוא קונה ורלה לחזור אפשר דבהא נמי הוה סבר כרב דבדברים אין בהן משום מחוסרי אמנה וק"ל : **ע"ב** בד"ה שתות מעות נמי שנינו אפילו למ"ד שתות מעות נראה יותר ליגך אחר שתות מקח כו' עכ"ל ר"ל דהיכא דליכא לא שתות מעות ולא

קרני ראם [א] נ"ב לא ידע דא"כ מה צריך לקנין חליפין אם מעות קונות כה"ג הא בלא"ה קני במעות וכל המתני' דזהב קונה את הכסף וכסף אינו קונה את הזהב אף דהוי אידי ואידי מעות :

חכמת שלמה

דף מו ע"א תוס' בד"ה כל הנעשה כו' שקבל ממנו הלוקח מטבע כו' כנ"ל ונ"ב פי' שעשאו חשוב כמה שקבל ממנו מתנה וכן פרש"י לקמן : **בא"ד** כהגאת קבלת חמור כו' נ"ב פי' שקבל ממנו הלוקח ושניהם של מוכר הן : **ע"ב** רש"י בד"ה היכי מתרץ כו' בפרק הס"ד : **בד"ה** תרגמא כו' של דינרים נמחק :

דף מז ע"א רש"י בד"ה ההוא לקיים כו' ותמורה במנעל הס"ד : **תוס'** בד"ה רב הונא כו' ולעיל הכי פירושא והכי כו' כנ"ל ונ"ב פי' מה שאמר כיון דלא קפיד קנה דכי חליפין דמי ה"ק הני דמים כיון דלא שכיחי כו' : **ע"ב** גמ' על הסימון ועל מעות כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה נשרפו כו' לא תקנה יאמר כו' כנ"ל :

דף מח ע"א תוס' בד"ה תשומת יד כו' ויחד לו כלי על דמי עינו כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' ר' יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא נ"ב זהו מדברי הגמ' נ"ל : **תוס'** בד"ה נתנו לסיטון כו' דלא מחסרא משיכה כו' נ"ב קאי על אתנן זונה שנאסר אף שלא משכה בעלה ע"ש : **בא"ד** מתרץ דבריו וי"ל כו' נ"ב קאי על הסיא דלעיל : **בא"ד** ל"ג רב חסדא כו' נ"ב פי' אלא אמורא אחר ואית ספרים דלא גרסי' כלו' שום אמורא אלא מדברי סתמא דתלמודא הוא וכן הוא בספרים שלנו ע"ש :

דף מט ע"א רש"י בד"ה מעשה כו' הפועלים שאם כו' הד"א : **בד"ה** יכול לחזור כו' לכופו אלא כו' הד"א : **תוס'** בד"ה אלא אפי' כו' האומנים טול שלך כו' כנ"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה שתות

מהר"ם

לא פריך מינה למאן דאמר אף בפירות על דינרין מחלוקת א"כ ס"ל דפליגי אי דהבא הוי פירא : **ע"ב** ד"ה אין מטבע נעשת חליפין וכו' וי"ל דמטבע מקרי שפיר כלי וכו' והשתא רב ולוי בהא פליגי דמר סבר דנעשה חליפין (משום) שהרי מקרי כלי . ומר סבר אע"ג דהוי כלי אעפ"כ אין נעשה חליפין משום דדעתיה אצורתא וגרע אפילו מפירא : **בא"ד** ועוד דאמרינן לקמן במנא למעוטי פירות ביה למעוטי מטבע וכו' ואי גם כלי לא הוי וכו' . לא היו צריכין להוכחה זו דהא בהדיא מוכח משם ג"כ דמטבע מקרי כלי דאל"כ למה צריך ביה למעוטי כלל מטבע הא אימעט נמי ממנא כיון דלא הוי כלי אלא על כרחך צ"ל דמטבע הוי כלי ולכך צריך מיעוטא אחרינא וק"ל (ועיין באשר"י לקמן) : **ד"ה** מאי לאו בחליפין וכו' ומשני תני מחייב אינו מגיה וכו' . הא דאצטריכו התוס' לכתוב זה לפי הפירוש דפירשו השתא משום דבשלמא בפשוטה דשמעתין אתי שפיר דמגיה המשנה משום דע"כ צריך להגיה כדדייק מסיפא אבל השתא דגם לפי סברת המקשה יתיישב הסיפא א"כ מנא ליה להמתרץ להגיה המשנה לכך כתבו דאינו מגיה המשנה :

דף מו ע"א גמ' דלית ליה סודר וכו' . על כרחך צריך לפרש דגם לחבירו אין לו סודר דאל"כ יקנה לו חבירו סודר שלו במשיכה ואח"כ יקנה לו המעות על ידי סודר ועוד לרב דאית ליה קונין בכליו של קונה מאי איכא למימר דאי אית ליה לחבירו סודר יקנה לו המעות ע"י סודר . ומיהו זה נוכל ליישב דלוי איירי שאין לבעל המעות סודר ולרב איירי שאין להזוכה סודר אבל מ"מ משום קושיא הראשונה שהקשינו צריך לומר שאין לשניהם סודר : **תוס'** ד"ה ונקנינהו נהליה אגב קרקע וכו' וה"ה בבריא מדקנינהו רב מרי וכו' . ר"ל דליכא למימר דדוקא במתנות שכ"מ אמרינן דנקנין בהודאה אבל בבריא לא זה אינו משום דהתם קאמר מתנת שכ"מ כירושה שויוה רבנן כל היכא דאיתא בירושה איתא במתנה וכל היכא דליתא בירושה ליתא במתנה וכו' ורב מרי לא הוי בר ירושה דהורתו לא הוה בקדושה וא"כ אם איתא דהודאה לא קניא בבריא לא הוה קנינהו רב מרי אפילו בשכיב מרע אלא ודאי דגם בבריא קניא הודאה : **ד"ה** נעשה כאומר לו וכו' וי"ל דהכא אינו נותן לו אותה מטבע וכו' . עיין באשר"י דדבריו מבוארים בפירוש התוס' וגרים בגמרא רב אשי אמר לעולם ברמים ופרוטות פירוש שהשולחני נותן לו מעות והוא נותן לו פרוטות ולגירסא זו יתיישב יותר פירוש התוס' : **ד"ה** כל הנעשה דמים וכו' . עד נתחייב המוכר ליתן לו חליפין ואי ל"ג זה שני הכי קאמר כצ"ל : **בא"ד** פי' המוכר בהנאה שקבל ממנו הלוקח מטבע כצ"ל : **ד"ה** שמע מינה מטבע נעשה חליפין וכו' וי"ל דלא שכיחא מלתא שיקנה המעות דרך חליפין וכו' דדרך חליפין שאינן שוות מעות המקח וכו' . לשון התוס' אינו מתיישב שפיר וגם יש לדקדק דהיה להם לפרש בקצרה דבחליפי מעות לא שייך למגזר שמא יאמר נשרפו חטיך בעלייה שהרי אינו נותן לו כל דמי המקח וכיון דלא קיבל המוכר כל המעות טרח ומציל פן יסרב הלוקח ליתן לו מותר המעות דוגמת שפירשו לאחר זה בסמוך בקנין חליפין שע"י סודר ונראה שהצעת דברי התוס' כך הם דסבירא להו דלשון המשנה דקתני כל הנעשה דמים באחר וכו' לפי מה דסבירא ליה להמקשה השתא דמאי ניהו מטבע משמע שנתן הלוקח למוכר כל המעות ששות המקח דרך חליפין ולכך מקשי התוס' שפיר ואם תאמר והלא יאמר נשרפו חטיך בעלייה ומתרץ י"ל דלא שכיח וכו' ר"ל דלא שכיחא מלתא שיתן הלוקח להמוכר כל המעות דהיינו כל דמי שווי המקח ויקנה אותן לו דרך חליפין משום דהדרך סתם חליפין שאינן שוות מעות המקח ולא שכיח שיתן המוכר חפצו בחליפי מעות שאינן שוות המקח ולכך גם זה שיתן הלוקח כל מעות המקח דרך חליפין ג"כ אינו שכיח ומלתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן ולכך אם יזדמן לפעמים שנותן הלוקח כל מעות המקח להמוכר ומפרש שנותנן לו בתורת חליפין קנה ולא גזרו שמא יאמרו נשרפו חטיך בעלייה כן נראה לי המשך דברי התוס' ועכ"פ האי וא"ת שמקשין התוס' לא קאי אלא על התירוץ הראשון של התוס' שפירשו הני מילי סתמא אבל אי מפרש בתורת חליפין קני דהא לפי האי נמי דפירש וכו' : **ע"ב** ד"ה ופירי נמי עבדי חליפין וכו' למאי דשני כל הנישום אתי שפיר אפילו לרב נחמן וכו' . ר"ל דלמאי דשני כל הנישום אתא רישא למעוטי מטבע וסיפא דכיצד אתי שפיר כפשוטה דאיירי בשור ופרה חיים ואתא שפיר אפילו לרב נחמן אבל לפי מאי דסלקא דעתך מעיקרא דקתני כל הנעשה דמים וכו' ואתא לאשמועינן דאפילו מטבע נעשה חליפין א"כ אי סיפא דכיצד החליף שור בפרה איירי בחיים דהוי כלי הוי לה משנה שאינה צריכה דכיון דאשמועינן רישא דאפילו מטבע נעשה חליפין כ"ש שור ופרה חיים דהוו כלים ולכך על כרחך צריך לפרש הסיפא דלא איירי בחיים אלא בשר שור בבשר פרה ואשמועינן דפירי נמי עבדי חליפין : **בא"ד** דמסתמא לא יחלוק וכו' וצ"ל לרידיה ופירי נמי עבדי חליפין וכו' . ר"ל ולכך צריך רב נחמן לתרץ דמאן דאמר מטבע נעשה חליפין מפרש המשנה ויש דמים וכו' ואינו מפרש המשנה כדסלקא דעתין מעיקרא כל הנעשה דמים וכו' דלאותו פירוש צריך לפרש הסיפא ופירי נמי עבדי חליפין דלא כרב נחמן :

דף מז ע"א גמ' אמר רבא אמו חליפין בשופטני וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה גאולה זו מכירה וכו' ומפרש ר"ת גאולה ולרבי יוחנן גאולה בכסף ולר"ל במשיכה וכו' . יש לדקדק היאך מתיישב המקרא דוזאת לפנים בישראל וגו' שהרי מסיים בסוף המקרא שלף איש נעלו וגו' דכל הקנינים הן ע"י נעל דהוא קנין סודר ולא בכסף ובמשיכה וצ"ל דה"ק קרא וזאת לפנים בישראל על הגאולה שדין תורה הוא שנקנה בכסף או במשיכה ועל התמורה שהן חליפין שוה בשוה לקיים כל דבר הוא חליפין שאינו שוה בכל אלה הקנינים היה המנהג אז בישראל כשלא היה להם פנאי לקנות על ידי כסף או משיכה או להחליף זה בזה בחליפין השוין כגון שלא היה אותו הנקנה כאן במקום הקונים או המחלפים אז היה המנהג להקנות איש לרעהו ע"י מנעל אפילו היו הדברים הנקנין שלא בפניהם בכל שהן : **ד"ה** קונין בכלי וכו' ומאן דאמר בכזית סבר כרבנן דאבא שאול וכו' . פי' דבפ' כל שעה פליגי רבנן ואבא שאול בזר שאכל את התרומה דרבנן סברי בכזית דכתיב כי יאכל קדש ואין אכילה פחות מכזית ואבא שאול סבר עד שיהא בו שוה פרוטה דכתיב ונתן ואין נתינה פחות משוה פרוטה והשתא אותו מ"ד דס"ל גבי סיכה בכזית טעמו משום דאיתו ס"ל כרבנן דאבא שאול גבי תרומה דהוי בכזית ויליף סיכה נתינה נתינה מתרומה :

דף מח ע"א רש"י ד"ה תשומת יד הלואה וכו' שייחד לו הלוה כלי עליה וכו' . ר"ל לפרעון הלואתו : **ד"ה** שייחד לו כלי וכו' דלא מייחד באפי נפשיה וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה תשומת יד וכו' ה"נ לא היה צריך להחזיר עושק . ר"ל דל"ל דהחזיר עושק וצריכין אנו לאוקמי כגון שנטלו והפקידו עדיף היה יותר כשלא החזירו והוה מכ"ש סייעתא לר"ל דלא החזיר תשומת יד ועושק משום דשניהם מחסרו משיכה וק"ל : **בא"ד** הא התם אינו פוטר אלא מטעם קנס וכו' . פירוש התם אינו ממעט כ"א מטעם קנס והלא בלאו הכי הוא פטור מטעם דלא שייך התם יחוד : **ד"ה** בלן דלא מחסרא משיכה וכו' וי"ל דרבי יוחנן מוקי לה בבלן עכו"ם וכו' . וכן שני הברייתות דקתני חדא נתנה לספר או לספן וכו' לא מעל הא דקתני מעל איירי בספר ישראל והא דקתני לא מעל איירי בספר עכו"ם בהפוך ממה דאוקים להו בשמעתין אליביה דר"ל ובזה יתורץ ג"כ הא דמייתי רבא סייעתא לר"ל ממתניתין דבלן דקתני נתנה לבלן מעל דוקא בלן וכו' דמייתי ליה סייעתא מהאי ברייתא מדיוקא ולא מייתי ליה מהברייתא דמייתי בתר הכי בשמעתין דקתני בהדיא נתנה לספר או לספן וכו' לא מעל עד דמשיך אלא ודאי אי הוה מייתי מההיא לא הוה שום סייעתא לר"ל משום דרבי יוחנן מצי לאוקמא בספר עכו"ם דמעות אינן קונות בעכו"ם לרבי יוחנן לכך מייתי רבא סייעתא לר"ל ממתניתין דבלן דס"ל לרבא דמיירי בישראל דומיא דרישא דקתני הוא מעל דאיירי בישראל דבעכו"ם לא שייך מעילה : **ד"ה** והא בעי לממשך וכו' עד יכול לחזור בו ולא קבלן כצ"ל : **ד"ה** בספר עכו"ם וכו' רבי שמעון היא כדבסמוך כצ"ל : **ד"ה** נתנה לסיטון וכו' עד ר"ל משמיה דלוי אינה לשחיטה כצ"ל : **ע"ב** **בא"ד** דהכי פירוש אשכחן עכו"ם הואיל וכל קנינו של עכו"ם בעבד עברי וכו' . פי' דהתם קאי אמתניתין דקתני עבד עברי נקנה בכסף ובשטר ויליף התם בגמרא מדכתיב גבי עבד עברי הנמכר לעכו"ם מכסף מקנתו ולכך פריך אשכחן גבי עבד עברי הנמכר לעכו"ם מכסף מקנתו דנקנה בכסף הואיל וכל קניינו של עכו"ם בעבד עברי הוא דוקא בכסף ולא בשטר וכו' אבל עבד עברי הנמכר לישראל דאשכחן ביה קנין שטר אימא דוקא שטר ולא כסף : **בא"ד** והא דאמר בפרק בתרא דע"א בזונה עכו"ם וכו' היינו כר"ל דלרבי יוחנן מתרץ תירוצים אחרים שם דף ס"ג ואיירי שם באתנן זונה ופריך והא מחסרה וכו' ומשני בזונה עכו"ם ואב"א בזונה ישראלית וכגון דקאי בחצרה ופירוש וחצרה קני לה והשתא כוונת התוס' דכתבו הכא דלרבי יוחנן מתרץ תירוצים אחרים ר"ל הא דמשני דקאי בחצרה וא"ת מה צריך לשום תירוץ לרבי יוחנן הא רבי יוחנן ס"ל דמדאורייתא מעות קונות ולא בעי משיכה אלא משום תקון דרבנן שלא יאמר נשרפו חטיך בעלייה והתם דאיירי באיסור דאורייתא באיסור אתנן ולכך הוי אתנן אע"ג דלא משכה ע"ש בתוס' דכתבו דאף לרבי יוחנן פריך והא מחסרה משיכה ולא קנה האתנן כיון דהפקיעו חכמים דאין קניית מעות קונות ואוקמוה אמשיכה גם ממנה הפקיעו ולא דמי להא דאיתא לעיל הכא נתנו לסיטון מעל משום דמעות קונות מדאורייתא דהכא מיד שנתן המעות מעל מדאורייתא ולא שייך כאן הפקעת דמי יפקיע המעילה ממעות הקדש : **בא"ד** אבל קשה דהתם אמר אמימר כצ"ל : **בא"ד** אך קשה וכו' וי"ל דרב אשי הדר וכו' . נ"ב ועוד דבהגוזל בתרא משמע קצת דרב אשי סבר גזל כנעני מותר דקאמר רב אשי הוה קאזל בארבא חזא שבשא דגופנא תליא לבר ותלי ביה קטופי א"ל לשמעיה זיל חזי אי דכותי נינהו זיל אייתי לי שמע ההוא כותי א"ל דכותי מי שרי א"ל דכותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי משמע דסבר דגזל כנעני מותר ובשביל ששמע הכותי היה מתרץ דבריו : **בא"ד** כדהוכיח לו רבינא דמשיכה בעכו"ם קונה כצ"ל : **גמ'** לימא כתנאי המלוה את חבירו וכו' כצ"ל :

דף מט ע"ב רש"י ד"ה א"נ שמא וכו' דלא לישנא אחרינא הוא כצ"ל : **תוס'** ד"ה שוי חמשה בשיתא וכו' עד ועוד דכשנתאנה המוכר לא תמצא שתות מלבר. פי' דכשנתאנה המוכר לא שייך לומר שתות מלבר והואיל ואינו נמצא במוכר ה"ה דאינו בלוקח :

שתות מקח אלא לגבי חד הוי ביטול מקח ולגבי אידך הוי מחילה לעולם אזלינן בתר מקח בין לענין ביטול בין לענין מחילה דטעו איגשי במקח ולא במעות עכ"ל המרדכי בשם רמ"ך וכן הוא מוכח בתוס' לקמן בד"ה משני פונדיונות כו' ומה שיש לדקדק בזה ע"ש : בד"ה שוי חמשה כו' דשוי שיתא בחמש היינו שתות מלגיו עכ"ל ר"ל מלגיו של המקח ואית לן למיזל בתר שתות מלגיו של מקח גבי מוכר דשתות מלבר של המקח לא משכחת בי' במוכר דשוה שבעה בשיתא לאו היינו שתות מלבר ולא שתות מלגיו של המקח אבל שתות מלגיו של המקח משכחת גם גבי לוקח דהיינו שוה שיתא בשבעה וק"ל :

ח"א דף מט ע"א מת"ל הין לדק והלא הין בכלל איפה כו' · לפי פשוטו פרש"י בחומש דאיפה היא מדת היבש והין מדת הלח וכן מוכח בכמה מקומות בתלמוד אבל מ"מ ההין בכלל איפה היא חלק ששית ממנה דהין י"ב לוגין ואיפה ע"ב לוגין כפרש"י במתניתין ואין להקשות דתקשי ליה נמי במשורה שהיא מדה קטנה בלח למה לי והלא בכלל איפה היא די"ל כדאמרינן פרק הספינה במשורה שלא ירתיח וק"ו מה משורה שהיא א' מל"ו בלוג הקפידה כו' וק"ל : אבל אמרו מי שפרע מדור וכו' וממצרים בים כו' קללו בפורענות רשעים שזה עושה כמעשיהם אשר פיהם דבר שוא ואין עומדין בדיבורם משא"כ בבני ישראל שנאמר בהו שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב וק"ל :

דף נ בפרש"י בד"ה מש"ה חזרו כו' דשתות ויתר על שתות כו' בתוך כדי שיראה כו' וכי א"ל כל היום מפסיד להו טובא דפחות כו' עכ"ל נראה מפירושו שהוא לפום הך סברא דביטול מקח הוא בכדי שיראה ואם כן הוא ה"ל למנקט נמי בפירושו דכי א"ל כל היום דהוה מפסיד להו נמי ביתר על שתות וכ"ה בתוספות ע"ש וק"ל : תום' בד"ה אא"ב פחות כו' איבעיא להו כו' ולא הויא מחילה לאלתר דהכי משמע ליה פשטא דמתני' ועוד אי משתות ועד שליש לר"ט הוי אונאה א"ש שמחו וחזרו בין כו' עכ"ל דבריהם אינם מובנים דהא ודאי דלא נימא מחילה לאלתר בכל פחות משליש לר"ט א"ל ראיה כדקאמרינן אמאי חזרו דיזהרו מאונאת שליש ויהא הכל מחילה ואם רצונם דהפשטן חוזר לסברתו הראשונה לר"ט דבכל פחות משליש קנה ומחזיר אונאה ולא הוי מחילה לאלתר וכן לרבנן בכל פחות משתות דהכי משמע פשטא דמתני' ובדסברוה למימר מעיקרא אם כן מאי ראיה כתבו ועוד אי משתות עד שליש לר"ט הוי אונאה א"ש שמחו כו' דהא היינו כדברי המדחה דלעיל דפחות משתות הוי מחילה ומשתות ועד שליש כשתות עצמה לרבנן דהוי אונאה וידו על העליונה ועוד דדבריהם אלו בעצמם אינם מובנים דאי א"ש שמחו וחזרו כדברי המתרץ א"כ מנ"ל לפשטן הך סברא הכא לר"ט דכל פחות משליש קנה ומחזיר אונאה ולהוכיח אא"ב ביטול מקח בכדי שיראה כו' דאדרבה מה"ט נימא לר"ט דכל פחות משתות הויא מחילה ומשתות ועד שליש אונאה וידו על העליונה דהשתא א"ש שמחו וחזרו בין אי ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר בין בכדי שיראה כדאמרינן לעיל ויתר דברים המגומגמים בזה הענין אין להאריך בהם ונ"ל ליישב דבריהם ולהגיה בהם ועוד אי משתות ועד שליש לר"ט הוי אונאה לא א"ש שמחו וחזרו כו' וכוונתם דהשתא סבר הפשטן כדסבוה מעיקרא דפחות משליש לר"ט כפחות משליש לרבנן ובכדי שיראה להגר דהכי משמע ליה פשטא דמתניתין דכל פחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן ולא כדברי המדחה דלעיל דקאמר דפחות משתות הוי לכ"ע מחילה ומשתות ועד שליש לר"ט הוי אונאה כשתות עצמה לרבנן ועוד דהפשטן הכא דסבר כדמעיקרא ולא כדברי המדחה היינו משום דלדברי המדחה דמשתות ועד שליש לר"ט הויא אונאה כשתות לרבנן לא א"ש שמחו וחזרו בין אי בטול כו' דכן הוא סברת הפשטן לשיטת התוס' דידע נמי למימר דשתות עצמו לר"ט הוי מחילה ואפ"ה פריך אי ביטול מקח בכדי שיראה אמאי שמחו דביתר משתות ניחא להו בדרבנן טפי דאמרי שניהם חוזרים כו' דשתות עצמו הוא דבר מצומצם ואינו ריוח כ"כ במה שהוא מחילה לאלתר לר"ט ומדחה בלי טעם וסברא קאמר בהיפך זה דשמחו בשתות עצמו וכן חזרו אי נאמר ביטול מקח לעולם חוזר לא א"ש אמאי חזרו לפי שיטת התוס' דמעיקרא נמי כי אמר אי סברת כו' הוי פי' משתות ועד שליש אבל שתות עצמו הויא מחילה ומשום קושיא זו דלא א"ש שמחו אי ביטול מקח בכדי שיראה ולא א"ש חזרו אי ביטול מקח לעולם חוזר דחק עצמו הקונטרס לפרש ליישב זה דמעיקרא דקאמר מי סברת כו' הוי שתות בכלל דהשתא לפי סברת הפשטן נמי הוה ניחא ליה שמחו אי ביטול מקח בכדי שיראה אם נאמר דשתות עצמו הוי מחילה ודקאמר א"ה במאי שמחו כו' היינו לפי הסברא דלעיל דאסיק למימר דשתות בכלל אונאה לר"ט וכן חזרו נמי ניחא ליה אי ביטול מקח לעולם חוזר כיון דשתות עצמו הוי בכלל אונאה לר"ט אבל התוספות כבר דחו פי' הקונטרס דא"כ ה"ל להתלמודא לפרש ולמימר מי סברת שתות עצמו כשתות לרבנן ולא שתות כפחות משתות ומדלא קאמר הכי ע"כ פירושו דמעיקרא נמי כי אמר מי סברת הוי פירושו משתות ועד שליש ולא שתות עצמו כשתות לרבנן אלא דהוי מחילה לאלתר ואם כן הוא לא א"ש שמחו וחזרו כמ"ש לעיל ומשום דאף לשיטתם כתבו התוספות לעיל דאי ביטול מקח לעולם חוזר הוה ניחא ליה לפשטן חזרו דשתות עצמו דהויא מחילה לר"ט הוא דבר מצומצם ויתר משתות כו' אין נפקותא בין חזרה דכל היום ולעולם וניחא להו בדרבנן דביתר משתות שניהם כחם לחזור כו' הוצרכו למימר הכא דלא פירשו כך אלא לפום מה שכתבו דחוזר הכא הפשטן לסברתו הראשונה משום דהכי פשטא דמתניתין אבל לפי (זה) מה שפירשו שהפשטן חוזר לסברתו דמעיקרא משום דלא א"ש שמחו וחזרו לפי סברת המדחה דלעיל לא פירשנו (המשנה) [משנה] ומתרץ כלל קושית אמאי חזרו אלא באת"ל ביטול מקח בכדי שיראה אבל אם לעולם חוזר לפ"ז לא דקדק ליה כלל אמאי חזרו דזה שכתבו לעיל הוא דוחק גדול למימר משום הך חדא מילתא דשניהם כחם לחזור לרבנן הוה ניחא להו בדרבנן כיון דלר"ט איכא תרתי מילתא דשתות עצמו הויא מחילה לאלתר וגם ביתר משתות לא הוי חזרה אלא כל היום ומש"ה חוזר לסברתו הראשונה דלר"ט בכל פחות משליש קנה ומחזיר אונאה והשתא פשיט שפיר ממתניתין אא"ב ביטול מקח בכדי שיראה א"ש שמחו וחזרו כו' ודו"ק כי הדברים ברורים הם בכוונת דבריהם בלי גמגום : ע"ב בד"ה אמר רבא כו' דאדרבא ה"ל לאתויי מתני' כו' עכ"ל לישנא דאדרבא הוא מגומגם דר"י הכשיא היינו מתני' והיא היא ויש ליישב דה"ק דהשתא דמייתי ברייתא משתמע אדרבה דהא רבא נקט בלישניה מלתיה דר' נתן דלא קתני רצה וטפי ה"ל לאתויי מתניתין דלא תני בה לישנא מלתיה דר' נתן ולולי שיראתי מלהגיה דברי התוספות היה נ"ל דטעות נפל בהם מתניתין במקום מר' נתן ואז ניחא טפי לישנא דאדרבה דטפי אית לן למימר ולאתויי לרבנן מר"נ דנקט לישניה ולא קאמר רצה ודו"ק :

דף נא ע"ב בד"ה הכא מי ידע כו' א"נ כיון דקלה בעיניו להוציאה ידעה ומחלה עכ"ל אבל לעיל בהגאי שאינו יורשה לא שייך למימר הכי כיון דקלה בעיניו להוציאה ידעה ומחלה כיון דכתובתה עליו אינה קלה בעיניו להוציאה ועוד דבהוציאה לא מכח הגאי הוא דאינו יורשה משא"כ הכא במוחלת כתובתה דמכח תנאי הוא וק"ל : בד"ה בד"א בסתם ר"ח כו' לא כר"מ ולא כר"י וריב"ן פירש כו' אבל מפרש ע"מ כו' נעשה כאומר יודע כו' עכ"ל לא מתוקמא לשמואל כר"מ משום דהכא במפרש איני יודע שאין שוה כו' בודאי קעקר וק"ק דה"ל להרוצי בפשיטות טפי דאתיא לשמואל כר"י בד"א בסתם שלא אמר ע"מ אבל במפרש יודע אני כו' והא דלא קתני באומר ע"מ לרבותא קתני יודע אני כו' אע"ג דודאי קעקר וכ"ש באומר ע"מ דמי יימר דקעקר ואפילו ר"מ מודה ביה ויש ליישב ודו"ק : בד"ה לא יחשב את כו' שכבר נתן לו שכרו פירוש המוכר הראשון כו' עכ"ל דאע"ג שהוסיף לו מעט יותר על הי' דינרין שנתן הוא עליהם אין בכלל המעט ריוח ההוא שכר טרחו שטרח למכרם לבדם כמו שאין בכללו שכר כתף וגמל אלא שכבר קבל שכר טרחו במה שהמוכר הראשון הוא שעשה אותן הבגדים זלזל במכרם להת אותן בי' דינרין אף שהיו שוים ביותר כדי שיקבל הלוקח מזה שכר טרחו למכרם ודו"ק : בד"ה שני פונדיונות כו' אבל שני פונדיון פחות פרוטה הוי מחילה אע"ג דאכתי הוי שתות מקח וי"ל כו' עכ"ל לאו דוקא שתות מקח אלא לגבי מקח הוי יותר משתות שני פונדיון פחות פרוטה לדינר והוי ביטול מקח דאפילו לשמואל טפי אית לן למיזל בתר מקח והוי ביטול מקח מלמיזל בתר מעות והוי מחילה כמ"ש לעיל דכן נראה מדברי התוספות וכ"ה במרדכי בשם הרמ"ך מיהו קשה בתירולם דמיירי שמכר לו טלית שוה כ"ד מעות בסלע כו' שחסר ד' מעות דהיינו שתות מקח כו' דאכתי תקשי לשמואל דשתות מעות נמי שינו והכא קתני סלע שחסר ד' מעות אבל בחסר פחות מד' מעות הוי מחילה אע"ג דבחסר ד' מעות פחות פרוטה לא תיקשי ליה כיון דהוי ביטול מקח לגבי מעות והוי מחילה לגבי מקח אית לן למיזל בתר מקח והוי מחילה כמ"ש הרמ"ך מ"מ תקשי ליה באינו חסר ד' מעות אלא ג' מעות ופונדיון פחות קלת שהוא שתות מעות דהיינו שוה שבעה בשיתא והוי אונאה לשמואל ואפשר דבכה"ג לא שייך שתות מעות כיון דהטעות הוא בסלע גופיה מיהו דברי הרמ"ך בעלמא הא דבר תמוה דנמלא לפי דבריו במוכר שוה ה' בו' דהטעות הוא חמישית מן המקח ואפ"ה לא הוי ביטול מקח אלא אונאה כיון דהוי שתות לגבי מעות ואם לא הטעהו כ"כ כגון שוה ה' ופרוטה בו' הוי ביטול מקח דאזלינן בתר מקח וכן בהיפך במוכר שוה שיתא בה' ופרוטה אע"ג דלענין מעות הוי ביטול מקח אזלינן בתר מקח והוי מחילה ואם לא הטעהו כ"כ רק שהיה שוה שיתא בה' ויותר קלת עד שהיה שתות מעות אזלינן בתר מעות והוי אונאה וצריך בזה טוב טעם ודעת ודו"ק :

מהר"ם

דף נ ע"א ד"ה אי אמרת וכו' עד לכן נראה וכו' ת"ש וכו' והשתא סבר וכו' : נראה לי דהמשך דברי התוס' וגירסתם כך הוא דהכי משמע פשטא דמתניתין טפי ולהכי פשיט שפיר אי אמרת בשלמא ביטול מקח בכדי שיראה להכי חזרו וכו'. והא דאיתא בספרים ועוד אי משתות ועד שליש וכו' עד לפי זה לא דקדק וכו' כל זה גליון הוא וכן מצאתי בתוס' ישנים דזה היה כתוב בגליון בצד גוף התוס'. וגם תיבת ועוד טעות סופר הוא וצריך להיות דאי משתות ועד שליש לר' טרפון הוי אונאה וכו'. גם מה שאמר דלפי זה לא פירשנו שמשנה צריך להיות לא פירשנו המשנה וכתבה איזה תלמיד לפרש לו דברי התוס' שכתבו לעיל מזה בסמוך והשתא סבר דפחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן וכו'. והוקשה לו לאותו תלמיד מה היה ההכרח לבעל התוס' שמפרש כך ותירץ לו שמוכרחים היו התוס' לפרש כן משום דאי משתות ועד שליש לרבי טרפון הוי אונאה אתי שפיר שמחו וחזרו וכו' לפי מה שפירשו התוס' השתא לפי שיטתם ואם כן מה אמר בבעיא שניה ת"ש וכו' אי אמרת בשלמא אמאי חזרו והא אתי שפיר שמחו וחזרו בכל ענין ומשום קושיא זו דחק רש"י וכו' ושתות בכלל פירוש ולכך הוי אתי ליה שפיר חזרו אבל בבעיא שניה דסבירא ליה דשתות הוי מחילה כמו שתירץ שמחו בשתות עצמו וכו' לכך פריך אמאי חזרו כמו שפירשו התוס' לעיל לפי שיטת רש"י והיינו מה שר"ל במ"ש דלפי זה לא פירשנו המשנה וכו' ר"ל כשתירץ שמחו בשתות עצמו דלרבי טרפון הוי מחילה לא פירשנו המשנה שאתי שפיר אלא לפי שסובר כאותו תירוץ דביטול מקח בכדי שיראה אבל אם לעולם חוזר לא דקדק עכשיו אם אתי שפיר אמאי חוזר ולכך אמר בבעיא שניה ת"ש וכו' אלא אי אמרת לעולם חוזר אמאי חוזר וכו' אבל לפי' התוס' דגם מעיקרא הוי סבירא ליה דשתות עצמו לרבי טרפון הוי מחילה ואפילו הכי הוי אתי ליה שפיר שמחו וחזרו בכל ענין וא"כ מאי פריך בפשיטותא דבעי' שני' אלא אי אמרת לעולם חוזר אמאי חזרו ולכך מוכרחים היו התוס' לפרש דבבעיא שניה ס"ל כמו שהיה סלקא דעתין מעיקרא בסברוה דפחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן והעיקר נראה לי דשפיר גרסינן ועוד דאי משתות עד שליש לרבי טרפון הוי אונאה אתי שפיר וכו' וגם גרסינן במקום דלפי זה צ"ל דלפי' זה לא פירשנו המשנה וכו' והמשך דברי גליון התוס' כך הם ועוד דאי משתות עד שליש לרבי טרפון הוי אונאה אתי שפיר שמחו וחזרו וכו' כמו שדקדקה הגמרא לעיל וא"כ מאי קאמר בפשיטותא דבעיא שניה אלא אי אמרת לעולם חוזר אמאי חזרו ומשום קושיא זו דחק רש"י דלעיל הוי ס"ל דשתות הוי בכלל אונאה ולכך הוי אתי ליה שפיר חזרו אפילו אי אמרינן לעולם חוזר ובפשיטותא הבעיא שניה הוה ס"ל כשנויא דלעיל דשתות הוה מחילה לרבי טרפון כך הוצרכנו לדחוק לפי' רש"י. אבל לפירוש זה דמפרש התוס' השתא דהאי איבעיא להו והפשיטותא לא קאי אמסקנא דלעיל מיניה אלא ס"ל השתא כסברוה דלעיל דפחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן ס"ל דפחות משתות לרבנן ופחות משליש לרבי טרפון הוה בכדי שיראה דהשתא אתי שפיר דבאותו סלקא דעתין לא נחית לדקדק אי אתי שפיר שמחו וחזרו אם ביטול מקח לעולם חוזר או לא ולכך אתי השתא למפשט ולדקדק דאי אמרינן לעולם חוזר קשיא אמאי חזרו וזה ר"ל התוס' במ"ש דלפי' זה לא פירשנו המשנה וכו' ר"ל לעיל כשאמר סברוה וכו' ואמר אי אמרת בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה וכו' משום הכי חזרו לא פירשנו אז המשנה דאתי שפיר חזרו אלא את"ל ביטול מקח הוי בכדי שיראה אבל אם לעולם חוזר לא נהית לדקדק אז אי אתי שפיר דחזרו ואע"ג דהתוס' פירשו לעיל שם הסוגיא בין אי אמרינן ביטול מקח בכדי שיראה בין אי לעולם חוזר לא פירשו זה אלא לפי שיטת רש"י אבל לפי' זה דפירשו התוס' השתא סבירא להו דלא פירשנו באותו סברוה המשנה אלא אם ביטול מקח הוי בכדי שיראה אבל לא אי אמרינן לעולם חוזר וא"כ הוי שפיר גירסת הספרים דגרסי ועוד דאי משתות ועד שליש וכו' עד דלפירוש זה וכו' דהגליון זה בא להוסיף קושית על שיטת רש"י ולומר דלפי שיטת רש"י צריך לדחוק במאי דקאמר הכא אמאי חזרו אבל לפי' שיטת התוס' אתי שפיר וחמי הגאון מהר"ר יצחק הכהן ז"ל היה גורס דלפי זה לא היה פריך אמשנה וכו' ור"ל דלעיל כשתקשה המקשה אי הכי במאי שמחו מעיקרא תפשום דביטול מקח חוזר לעולם וכו' דאי ס"ד וכו' במאי שמחו לא פריך המקשה אלא אאי ס"ד בכדי שיראה במאי שמחו אבל אי לעולם חוזר הוה אתי ליה שפיר שמחו וגם חזרו ולא דקדק למפרך אמאי חזרו ובפשטותא דבעיא שניה פריך אלא אי אמרת לעולם חוזר אמאי חזרו לכך דחק רש"י לפרש דלעיל הוי ס"ל דשתות בכלל הוי אונאה ולכך הוה אתי ליה שפיר חזרו אבל בבעיא שניה דקאי אמאי דמשני דשתות עצמו הוי מחילה לרבי טרפון לכך פריך אמאי חזרו אבל לפירוש התוס' הוי קשה ולכך הו' התוס' מוכרחים לפרש מה שפי' כדלעיל : ע"ב רש"י ד"ה ואלו יתר על שתות שניהם חוזרים וכו' וי"ל דהכא כיון שהוא יותר משתות ה"ל רחוק מן המקח וכו'. ר"ל כההיא דפרק הספינה דמכר לו שוה ה' בו' לא הוי יותר משתות אלא שתות לבד דהיינו שתות מעות דקי"ל כשמואל דאמר לעיל שתות מעות נמי שנינו : תום' ד"ה הלכתא פחות משתות וכו' כצ"ל : ד"ה אמר רבא הלכתא וכו' ורבא אית ליה שפיר דרב חסדא דקאמר בפרק הספינה מכר לו שוה ה' בו' כו' והוקר וכו' לוקח יכול לחזור בו וכו'. ר"ל והתם לא הוי כי אם שתות מעות כדלעיל ובשתות ס"ל לרבא דקנה בעל כרחו ומחזיר אונאה ואין אחד מהם יכול לחזור בו ותירצו דשפיר סבר רבא כרב חסדא והתם הוי טעמא משום דבתוך שיעור דהיה יכול הלוקח לתבוע אונאתו הוקר ועמד על שיעור ביטול מקח ולכך הוי כאלו הוה מתחלה האונאה כשיעור ביטול מקח הלכך יכול הלוקח לחזור בו ואף המוכר היה בדין שיוכל לחזור אי לאו דאמר ליה לוקח אי לאו דאיניתני וכו' : בא"ד ולא חש לפרש בהדיא רצה משום וכו' כצ"ל :

דף נא ע"א גמ' מתניתין קתני לוקח ברייתא קתני מוכר פרש"י ברייתא כר' יהודה הנשיא קתני מוכר דהיכא דנתאנה מוכר הוא דידו על העליונה אבל אם נתאנה לוקח לא וצ"ע לפי זה דפירש דהמוכר מסתבר טפי לומר דידו על העליונה מלוקח היאך יתיישב הא דקאמר מה ששייר במתניתין וכו' דהא כיון דקתני במתניתין לוקח כ"ש מוכר לפי סברא זאת וא"כ מה שיור שייך הכא וכן הריקא נמי דקאמר רב אשי וכו' ש"מ שיורי שייר לא יתיישב ואי הוה אמרינן דהסברא היא איפכא דלוקח מסתבר טפי לומר שיהא ידו על העליונה הוי אתי שפיר טפי וק"ל. ויש ליישב דהמקשה הוה ס"ל דהסברא הוא שמוכר מסתבר טפי לומר שיהא ידו על העליונה מלוקח ולכך פריך מתניתין קתני לוקח ברייתא קתני מוכר כמו שפירש רש"י והמתרץ השיב שאין זה מסתבר טפי מזה אלא ששניהם שוין בסברא אלא דמתניתין קתני חד ואידך שיירי' ומה ששייר במתניתין קא מפרש בברייתא וק"ל :

חכמת שלמה

שתות מקח כו' ואין אחד יכול לחזור כו' נ"ב זהו לפי המסקנא דלקמן דלא קיימא לן מי שנתאנה ידו על העליונה :

דף נ ע"ב תום' בד"ה אמר רבא כו' כיון שהוקר בכדי שיראה כו' נ"ב סברא זו היא מגומגמת מאד ולית דחש לה לא הרי"ף ולא הרא"ש וס"ל דלא קיימא לן כרב חסדא אלא מ"מ היכא נפקותא כהא דרב חסדא לענין ביטול מקח :

דף נא ע"א גמרא או קנה אל תונו כו' כצ"ל :- רש"י בד"ה דיקא נמי כו' הכי ומפרש ט' הד"א :

ע"ב רש"י בד"ה דודאי עקר כולי דעלמא הוא הס"ד : בד"ה איסר לדינר כו' בדינר ו' מעה כו' כצ"ל :

רש"י

דף נב בפרש"י בד"ה מאי קאמר כו' דאם עמד סלע על פחות משקל כו' אפילו משהו נמי דהא אמר בסלע עד שקל ותו לא עכ"ל אבל הנ"י כתב דוקא בפחיתת שתות שהוא שיעור אונאה דאל"כ מ"ש שקל הבא מסלע ודינר הבא משקל מדינר ושקל מעיקרן דמותר לקיימן ולהוציאן ביפים עד כדי אונאתן עכ"ל ונראה ליישב פרש"י דלא דמי משום דודאי אסור לאדם להונות את חבירו אפי' פחות משתות אם הוא שוה פרוטה אלא דחכמים שיערו דעד שתות אדם עשוי למחול כמ"ש הרא"ש ולהכי בסלע ושקל ודינר הטבוע כך מעיקרא פחת שלו ניכר ואתו תולין לומר דידע ביה המקבלו בפחתו ומחיל עד שתות אבל שקל הבא מסלע ודינר הבא משקל אין פחת שלו ניכר לגבי שקל או דינר דמתוך שהוא רחב שבתחלה הי' סלע כו' כפרש"י לעיל אין פחתו ניכר ולא ידע דמחיל ואסור אפילו בכל שהוא דבקל יבא לשוה פרוטה ודו"ק: **תוס'** בד"ה אמר אביי פחתה כו' ומאי נמי סבר רבא כו' בין כמ"ד יקיים עכ"ל ודקאמר א"ה אפילו משהו נמי היינו לפי סברת אביי דסבר כמ"ד יקוץ וק"ל: **בד"ה** יתר ע"כ יקוץ כו' מאי נמי קאי אפחתה יותר מכדי אונאתה כו' עכ"ל פחתה יותר מכדי אונאה אינו מפורש בהדיא בהך ברייתא ואפשר דמ"ד יקוץ הכי משמע ליה הא דקתני עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה כו' דכל יותר מכדי אונאה אסור לקיימה עד שיעמוד על שקל וק"ל: **ע"ב** בד"ה נותנה למעשר כו' ה"א נותנה למעשר שני בפחות משויה משום דנפש רעה אינו מקבלה בשויה כו' עכ"ל כיון דנפש רעה אינו מקבלה בשויה ואינו יכול לפורטה אלא בפחות משויה גם למעשר אינו נותנה אלא בפחות משויה וכיון דמיהת נותנה למעשר שמעינן שפיר דלא מקרי אסימון וק"ל:

דף נג בפרש"י בד"ה חצי פרוטה הנותר כו' ואם באת לומר דחזקיה נמי היכי משכחת שיש עודף כו' עכ"ל דליכא למימר בהך דחזקיה כיון דהך חצי פרוטה הוי דאורייתא מצטרפת שפיר עם מעשר הראשון ונתפס בו דמ"מ שמא לא נשאר במעשר ראשון חצי פרוטה ונמצא הך חצי פרוטה מעשר אינו נתפס בפרוטה מעות העודפות שם ודו"ק: **תוס'** בד"ה ואסורה לזרים כו' ואין לפרש דאסורה לזרים אפי' ע"י פדיון כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לדחות דאין לפרש הכי מדחשב להו בתרתי בפ' הערל דחשיב מחפ"ז דהוי בתרומה ולא במעשר וק"ל: **בד"ה** והן נכסי כהן כו' וי"ל דההיא כו' אתיא כר"י דאמר ממון הדיוט הוא כו' עכ"ל ולמ"ד ממון גבוה הוא מפרש ליה לקרא הא לאי נתתי לסיכה ואתיא הך דירושלמי כפשטה כר"מ לדרשה גמורה וק"ל: **בד"ה** ליהדר וליעייליה לעיל גבי אין בו ש"פ לא פריך הכי כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש כפרש"י לעיל דאין בו ש"פ כגון שנטמא כו' דהכתי לא הסיק אדעתיה למימר שנטמא ועוד דמשמע דומיא דאידך דתנא ושנכנס לירושלים כו' דלא מיירי בשנטמא לפי המסקנא ודו"ק: **ע"ב** בד"ה לא פלוג רבנן כו' והשתא א"ש טפי בפשיטות כי איתנהו בשעת ג"ד גזור כו' עכ"ל דלפי תירוץ הראשון לא אתי שפיר בפשיטות דכי ליתנהו לא גזור דהא כי ליתנהו למחילות קודם ג"ד גזור ודו"ק:

דף נד בפרש"י בד"ה הרי אמרו כו' ואם המקדיש יגאל וגו' ויסף חמישיתו וגו' עכ"ל דונתן הכסף וקם לו אינו פסוק בכל התורה אבל התלמוד קיצרו כמה שכתבו התוספות בעלמא מיהו קרא דכתיב גבי הקדש שדות ה"ל לאתויי שהוא יותר קרוב ללשון התלמוד אבל רש"י הביא המקרא דכתיב גבי הקדש בתים לפי שהתלמוד הביאו לקמן בשמעתין ודו"ק: **תוס'** בד"ה מכלל דפליג אפילו כו' תימה ליסני דה"ק נראין דברי ר"א לר"י כו' עכ"ל והתימה למה לא סמכו המיהתם לעיל גבי מכלל דפליגי אפילו בשבת דאימא דה"ק נראין דברי ר"א לר"י בשבת שאף ר"י לא פליג אלא בחול דבחול לא חילל דחיישינן לפשיעה ובשבת לא חיישינן משום עונג אבל לכ"ע חומש אינו מעכב ואפשר דלעיל היתה גירסת ספרים שלהם נראין ונראין ב' זימנין וק"ל: **בא"ד** ולספרים דגרסינן נתן לו מוכח בהדיא דמיירי בהקדש כו' עכ"ל יש לדקדק דא"כ לאותה גירסא ל"ל להתלמודא לאוכוחי מדקאמר נראין דברי חכמים במעשר מכלל דפליגי אפילו בהקדש דבפשיטות הו"ל לאוכוחי דפליגי בהקדש מדקתני ונתן לו ויש ליישב דה"ק דהשתא דתנן ונתן לו ע"כ בהקדש פליגי ליכא למימר כדאקשינן לפרש נראין דברי ר"א לר"י בהקדש כו' אלא דע"כ אית לן לפרש נראין לי דברי ר"א בהקדש ומכלל דפליגי במעשר ונראין לי דברי חכמים כו' ודו"ק: **בד"ה** ונתן כו' וא"ת דאי לא הוה כתיב אלא כסף לחודיה ה"א שוה כסף כו' עכ"ל מצינן למימר השתא דכסף דהכא דוקא ולא גמרינן ליה מנזקין ועבד אלא דניחא להו למימר דכסף דהכא נמי כסף ואפי' שוה כסף וגמרינן ליה מנזקין ועבד וק"ל: **ע"ב** בד"ה ולא מתנא תנא כו' ולא קתני בסלע וחומש מעות אלמא כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דהאי סלע אינו אלא הקרן של מעשר ואין החומש עמו דהכי מסיק לעיל דאין החומש מעכב דמ"מ כיון דלמצוה צריך ליתן גם החומש מסתמא דאיירי בפדה ונתן כבר החומש בכלל הסלע ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה ומועלין בה השתא קס"ד דמעילה כו' ועוד דאפי' לית גבה כל הני סייכא מעילה כו' עכ"ל פירושו אינו מובן דהא בכולה לשמים ניחא ליה לתלמודא למעוטי ק"ק דלית בהו מעילה ובתחלת הקדש הא פריך ליה תלמודא תחלת הקדש אית ביה מעילה סוף הקדש לית ביה מעילה [א] ונראה כוונתו דקים ליה לרש"י בשום דוכתא בתלמוד דאיכא מעילה בק"ק וא"א לאוקמא נמי דיוקא דכולה לשמים למעוטי ק"ק לענין מעילה אלא דר"א דאמר בשלמא כולה לשמים למעוטי ק"ק כו' לא חש למפרך מהך דה"כ קרא לא משתעי במעילה כפרש"י ולא חש למפרך מיניה כמ"ש התוס' ודו"ק: **תוס'** בד"ה לענין חומש כו' וכי פריך לעיל בשלמא כולה לשמים כו' לא אסיק אדעתיה כו' עכ"ל יש לדקדק דמאי קשיא להו טפי למאי דפריך לעיל בשלמא כו' דהא כמו דניחא להו למאי דמוקי לה לענין חומש דברישא דברייתא בעי למעוטי ק"ק מחומש היינו מקמי דאסיק לרבות ק"ק לענין חומש כדמסיק במסקנא דת"כ ה"נ למאי דבעי ר"א למימר דלענין מעילה איירי ברישא דברייתא וממעט ק"ק ממעילה היינו נמי מקמי דאסיק לרבות ק"ק ושפיר קאמר ר"א בשלמא כולה לשמים למעוטי ק"ק כו' ונראה דכוונת' דר"א דקאמר בשלמא כולה לשמים כו' ע"כ לא ידע כלל סוף הברייתא דאי הוה ידע לא הוה מקשה אלא תחילת הקדש למעוטי מאי כו' דהא ק"ק נמי אית בהו מעילה כדאיתא בסיפא אלא דברישא דברייתא קאמר למעוטי ק"ק מקמי דאסיק ליה לרבות ק"ק וה"נ איכא למימר בסוף הקדש דקיי"ל דאית בהו מעילה היינו למאי דמסיק רבויא לרבות כל מילי אלא דהכא ברישא דברייתא הוה בעי למעוטי סוף הקדש מקמי דאסיק ליה ריבויא אלא ע"כ דלא ידע סוף הברייתא ואין להקשות כיון דריבויא דסיפא אתי נמי לרבות לסוף הקדש א"כ אמאי לא מוקי לה המתרץ דידע נמי הסיפא דמיירי במעילה ממש ולא אתי למעט ק"ק וסוף הקדש אלא אי לאו ריבויא דסיפא די"ל לומר דניחא ליה לאוקמא בחומש וכפי סברת המקשה דאימעיט ק"ק לפי האמת משום דהא במעילה לא משתעי קרא מיהו קשה לפי זה כיון דבסיפא מרבה ק"ק וסוף הקדש א"כ מיעוטא דנקט ברישא למאי אתא ואפשר דקים להו לשום דרשה ודו"ק:

דף נה בד"ה פרה זו תחת כו' אין לפרש דמיירי אפילו קדם הקדשו למומו וכגון דידו כו' עכ"ל אין זה מדוקדק ורבותא טפי הל"ל אפילו תמימים בלא מום כלל כגון דידו אקודש כו' ודו"ק: **בד"ה** ותנא דידן כו' דמשמע תחלת ישיבה וכי משני אלוי לאפוקי כו' עכ"ל פירוש דאי לא הוה משמע ישיבת הדיינין דוקא תחלת הישיבה לא הוה פריך לתנא דידן ליתני ישיבת הדיינין בפרוטה כיון דבסוף דין לא בעינן פרוטה כרב קטינא וא"כ ע"כ לוי דתני ישיבת הדיינין נמי בתחלת דין דוקא קאיירי והא דמשני לאפוקי מרב קטינא היינו למאי דס"ד דרב קטינא אפילו להתחיל וליסב קאמר אבל למאי דמסיק דרב קטינא מודה בתחלת ישיבה לוי נמי כרב קטינא ס"ל וק"ל: **בפרש"י** בד"ה אע"ג דזל בין מציאה להכרזה עכ"ל דקדק לפרש כן אבל זל בין אבידה למציאה כיון דלא היה ש"פ בשעת מציאה אינו חייב להכריז כדאמרינן בהדיא בפרק אלו מציאות מדכתיב ומצאתה וק"ל: **ע"ב** תוספות בד"ה ויחזור ויפדה כו' תנן הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דאימא דהך מתניתין אתיא דלא כר"מ אלא כחכמים דפליגי עליה וסברי דלא עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה ואפשר שסמכו עצמם בעיקר קושייתם אמתני' דהכא דלא קתני בה של דמאי גבי מעשר שני ועוד דסתם מתניתין בעלמא כר"מ ודו"ק: **בא"ד** לר"מ מחמיר בדמאי יותר מחכמים והכא מיקל טפי מחכמים כו' וא"כ קשה דהא מיקל בדמאי לגבי ודאי יותר מחכמים ואביי ס"ל בסמוך כו' עכ"ל נראה לסיעתם דאף כי ידע המקשה סברא לר"מ להחמיר באכילה ולהקל בפדיון מ"מ פריך מכח דהכא מיקל טפי מחכמים ולעיל מחמיר טפי מחכמים בדמאי והוה סברא הפוכה לתירוצו של שמואל ואביי דמשני דלאו בקולא וחומרא דדמאי תלי מלתא אלא דר"מ מחמיר גבי מיתה בדמאי יותר מחכמים ורבנן אין נראה להם לקנוס חומש וכה"ג פירשו התוספות לקמן קושיא דרבינא מהלוקח מן הנחתום ותירוצא דאביי התם אבל ק"ל הכא לסיעתם דמאי משני רב יוסף אע"פ שמיקל ר"מ כו' דתניא לא התירו כו' דמ"מ קשה דהכא באכילה מחמיר ר"מ טפי מחכמים ובפדיון מיקל טפי מחכמים והוה סברתם הפוכה דהכא ליכא לתרוצי ולמימר אליבא דחכמים כמו שכתבו לאביי דהא לא איירי הכא בברייתא דסיטון במוסיף חומש ויש ליישב דודאי גם רב ששת ידע שום סברות בין לר"מ בין לחכמים להקל ולהחמיר ולא תלי בקולא וחומרא דדמאי אלא דרב ששת נראה להו דהנהו סברות דחוקים ופריך לתירוצא דשמואל דלית לן למימר לר"מ להחמיר באכילה ולהקל בפדיון דא"כ סברת ר"מ וחכמים הפוכים דבמתניתין ר"מ מחמיר בדמאי יותר מחכמים והכא ר"מ מיקל טפי מחכמים ורב יוסף משני ליה דע"כ אית לן למימר כשמואל דהא בהדיא תנא הכא דר"מ מחמיר טפי מחכמים בדמאי ובהך מתניתין דאייתי רב ששת מיקל טפי מחכמים אלא דע"כ דאית לן למימר כהנהו סברות והיינו לר"מ דמיקל בפדיון

קרני ראם [א] נ"ב לא אדע כוונתו דמשנה מפורשת במעילה ז' דק"ק אין בהם מעילה קודם זריקת דמים ולאחר זריקת דמים מועלין באימוריהן ולא בבשר ואיך אפשר דקים ליה לרש"י בתלמודא דיש מעילה בק"ק מחיים נגד משנה מפורשת:

חכמת שלמה

דף נב ע"א רש"י בד"ה ונותנה כו' יפה לפי כו' הד"א: **בד"ה** יתר על כו' אונאה מוכרה כו' הד"א: **ע"ב** גמ' תרעומת תהוי ליה נ"ב בתמיה:

דף נג ע"א רש"י בד"ה דאי אית כו' פדייה הוא אם כו' הד"א:

דף נד ע"א רש"י בד"ה הבעלים כו' נפסד בארבעה סלעים כו' לקרן וחמשה לתוספת כו' כצ"ל: **בד"ה** עשרים וחמש כו' לתת שלשים הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור וסיום המשנה אומר א' הרי הוא כו' כצ"ל: **בא"ד** אומר הגעתיך נ"ב פי' הבעל אמר לגזבר:

דף נה ע"א רש"י בד"ה באמצע כו' ופודה אותה הס"ד ואח"כ כדמפרש ואזיל ג"כ הס"ד: **בד"ה** הנך אצטריך כו' אחריו הס"ד ואח"כ להכרזה הוא ג"כ ס"ד: **ע"ב** רש"י בד"ה המביא גט כו' שאין בקיאין לשמה ואין כו' נ"ב תרי טעמי נינהו:

מהר"ם

דף נב ע"א גמ' אם היה מכירה אפי' וכו'. פי' שהוא נתנה לו · כן הוא בהר"ן: **שם** פחות מכן איסר אסור מאי קאמר וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים להוציאו ט"ס הוא: **תוס'** ד"ה אמר אביי וכו' עד ורבא דקאמר אפילו משהו נמי לית ליה האי סברא גמצי נמי סבר רבא בין כמאן דאמר יקוץ וכו'. ר"ל דרבא לא אמר אלא דסברא זו שאתה מחלק בין הפסד מרובה להפסד מועט ליתא דכיון דס"ל יקוץ מאי אידיא פחות מכן איסר אפילו משהו נמי משום דאתי להוציאה ביפה והא דקאמרו התוס' לית ליה האי סברא ר"ל סברא דנימא דלהפסד מרובה שהוא איסר חששו ולפחות מכאיסר לא חששו:

דף נג ע"א גמרא ואסורים לזרים והן נכסי כהן כצ"ל. מכלל דמעשר בטיל ברובא כצ"ל: **תוס'** ד"ה ועולה באחד ומאה בספרי דריש ממקדשו ממנו וכו'. זה לשון הספרי פרשת קרח דף כ' מכל חלבו את מקדשו ממנו שאם נפל לתוכו הרי הוא מקדשו ופירושו כן הוא דהאי קרא מדבר בתרומת מעשר שהרמתו אחד ממאה שהרי סאה סאין מפריש עשרה למעשר ראשון ומאותן עשרה מפריש אחד לתרומת מעשר נמצא שהתרומת מעשר הוא אחד ממאה סאין שהיו טבל ולמדך הכתוב שאם חזרה ונפלה אותה סאה של תרומת מעשר לתוך התשעים ותשעה מקדשתן הא אם נפלה לתוך מאה חולין דהיינו עם התרומה שנפלה לתוכו הוי א' ומאה הוא עולה וה"ה לתרומה גדולה דדין אחד להם וכן מצאתי פירוש זה בסמ"ג דף ע"ז ריש ע"ב ובפירוש רבינו שמשון דמסכת תרומות דף נ"א משנה ז' ע"ש. וכן בפירוש ר"מ שם ומה שכתבו התוס' דערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים שם בספרי: **ד"ה** והן נכסי כהן וכו' אבל עבדים אסירי מיתורא דקרא. פירוש דכתיב בבקר ובצאן וגו': **בא"ד** והא דקאמר בפרק הערל וכו' אימא לארון ותכריכין וכו'. ר"ל מדקאמר ואימא לארון ותכריכין משמע דלפי האמת לא אתא לארון ותכריכים ולפי סברת התוס' סבירא להו השתא דכל עצמו לא אתא אלא לארון ותכריכין לכך כתבו דאין ר"ל דלפי האמת לא אתא לארון ותכריכין אתא על כל פנים אלא דפריך דלמא אתא לארון ותכריכין לחודיה אבל לסוכה לא: **ד"ה** ליהדר וליעייליה לעיל גבי אין בו שוה פרוטה לא פריך הכי וכו'. לפי' רש"י לעיל בד"ה ועולין באחד ומאה וכו' דכתב והכא כגון שנטמא וכו' ואין בו שוה פרוטה וכו' לא קשה מידי דלא הוי מצי למפרך וליהדר וליעייל' דאין בו שוה פרוטה משום דאיירי דנטמא וכי תימא א"כ נפרקי' הא אין בו שוה פרוטה אבל אנכנס לירושלים הוה ס"ד דהמקשה דליכא לשנויי ליה בשנטמא דא"כ תקשה ונפרקיה וק"ל: **ע"ב** ד"ה כרבי יהודה כו' עד תאמרו בלקוח שאינו נפדה ברחוק מקום וכו'. פירוש אפילו אם קנה פירות במעות מעשר שני רחוק מירושלים כדי לאוכלן בירושלים הוי כאלו קנאם בירושלים ואינן נפדין וע"ש במסכת מעשר שני משנה י' בפי' ר"מ ור"ש:

דף נד ע"ב ד"ה מוסיף חומש על חומש וא"ת והא בעינן יחוד כלי וכו'. פירוש כדלעיל וא"כ על כרחך צ"ל דייחד כלי לחומש הראשון וא"כ נעשה קרן ופשיטא דמוסיף עליו חומש: **ד"ה** ולא מתנא תנא כו' עד ולא קתני בסלע וחומש מעות אלמא וכו'. פירוש דהא בהדי סלע מסתמא נכלל בו קרן וחומש ואם כן החמישית מהסלע הוא חומש ואם איתא דמוסיפין חומש על חומש במעשר הוי ליה למיתני מביא בסלע וחומש מעות פירוש חומש מהחמישית של הסלע שהוא חומש אבל חומש מהקרן ס"ד השתא בקושיא דאין צריך להוסיף על קרן שני ותירץ וי"ל דלא חשש וכו' תדע דהא על קרן שני מוסיף חומש לכולי עלמא אפי' את"ל דאין מוסיף חומש על חומש ולא קתני מביא בסלע מעות והחומש של הקרן: **ד"ה** לענין חומש קאמרת וכו' וכי פריך לעיל בשלמא כולה לשמים וכו' לא אסיק אדעתיה וכו'. ר"ל כי פריך בשלמא כולה לשמים למעוטי קדשים קלים דלית בהו מעילה א"כ ס"ד דאמעילה קאי ברייתא זו דקדשי קדשים והלא קי"ל דאין בהם מעילה ובמסקנא דברייתא מסיק דמרבינן נמי קדשים קלים וא"כ איך אפשר דברייתא זו איירי במעילה לכך צ"ל דאז לא אסיק אדעתין מסוף הברייתא:

דף נה ע"א רש"י ד"ה לפי שאינה בסוף הקדש וכו' עד כדמפרש ואזיל מרמינן לסוף הקדש כצ"ל: **תוס'** ד"ה נדמייה לתחלת הקדש וכו' עד אי נמי אברייתא פריך וכו' דלמא קרא לא אתא אלא למעוטי אין כולה לשמים. ויש לדקדק והא כתבו התוס' בדבור שלפני זה דבמסקנא דתורת כהנים מרבה קדשים קלים מאם כל בהמה טמאה וי"ל דהכי פריך מה ראית דרבויא דכל בהמה אתי לאמצע הקדש ומיעוטא דבהמה טמאה אתי לאין כולה לשמים דלמא נימא איפכא אי נמי הכי פריך דלמא רבויא דכל בהמה לא אתי אלא לקדשי קדשים לבד דהא לעיל כתבו דמרבינן מכל בהמה תרי מילי קדשי קדשים וקדשים קלים: **ד"ה** ותנא דידן וכו' עד וכי משני אלוי לאפוקי מדרב קטינא וכו'. דברי התוס' תמוהים הם דהא פירשו דהשתא ידע המסקנא דלקמן דרב קטינא מודה דבתחלת הדין בעינן שוה פרוטה דהא פירשו דהא דפריך המקשה ותנא דידן מ"מ לא תני ישיבת הדיינים ידע שפיר המסקנא כדלעיל וצריך לישב דה"ק בגמרא לאפוקי מדרב קטינא ר"ל דאצטריך לוי למיתני ישיבת הדיינים דלא תטעה לומר דאפילו בתחלת דין נמי נזקקין לפחות משוה פרוטה כמו שאמר רב קטינא בגמר דין וק"ל ועיין באשר"י דלא נמשך אחר דברי התוס' אע"ג שדרכו תמיד בכל דבריו למשוך אחרי סברת בעלי התוס' ובביאורי על טור ח"מ סימן ז' תמצא מבואר באריכות: **ע"ב** גמרא מעשר שני מחוללת על מעות וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה ויחזור ויפדה וכו' עד ועל חנם הביא מתניתין דדמאי וכו' כצ"ל:

ומחמיר באכילה וכן לחכמים איכא שום סברא דמקילי הכא ומחמרי לעיל בפדיון אלא דלא חש תלמודא מלפרש כי היא יותר פשוטה ובהכי ניחא לשיטתי' כיון דהא דלא הוה קשה ליה אמאי מוסיף חומש בתרומת מעשר כו' ובפדיון לא מחמיר דדוקא באכילה כו' כמ"ש התוספות אלא דהוה קשה מסברת חכמים דהוה בהיפך א"כ מי הכריחו לאביי למימר דר"מ דמחמיר במיתה ולא גבי לאו הא לר"מ ניחא בלאו הכי ולא הל"ל אלא לחכמים דמקילי בתרומת מעשר היינו משום שאין נראה להם לקנוס חומש ועיקר חסר מן הספר אלא דע"כ רב ששת ידע נמי הנך סברות לר"מ להחמיר באכילה טפי מבפדיון אלא דהוה נראה לו דחוקה הך סברא כיון דחכמים ס"ל בהיפך זה ולמאי דמותיב ליה משני ליה רב יוסף שפיר דע"כ הך סברא לחלק לר"מ ולהחמיר באכילה טפי מבפדיון אינה דחוקה ומייתי ליה מהך ברייתא דסיטון ואביי קאמר דבלאו הכי לא שפיר קא מותיב רב ששת דאיכא סברא פשוטה וליכא מאן דפליג עלה למימר לר"מ להחמיר בדמאי של תרומת מעשר כודאי משום דאית ביה מיתה ולאו בקולא וחומרא דדמאי תלי טעמא ועוד אני אוסיף בזה דודאי ניחא ליה לרב ששת הך סברא לחכמים דהחמירו בפדיון ובאכילה הקילו כקושית ר"א וכי עשו חכמים חיזוק כו' דלא היה להם לקנוס בשל דמאי כמ"ש אלא לתירוצו דשמואל דר"מ מחמיר באכילה ומיקל בפדיון קשה ליה לרב ששת דדחוקה הוא דסברת חכמים הפוכה מזה ולכך לא חשו רב יוסף ואביי למנקט כדבריהם אלא סברת ר"מ דרב יוסף קאמר דע"כ אינה דחוקה כדמוכח מברייתא דהחמירו ר"מ באכילה ואביי נמי קאמר דהך סברא לחלק בין מיתה ולאו לר"מ אינה דחוקה דסברא פשוטה היא זהו הנראה לי מכוונת דבריהם ליישבם על נכון ודו"ק:

דף נו במשנה שומר חנם אינו נשבע כו' כתב מהרש"ל לאו דוקא קאמר וה"ה שאינו משלם אם פשע כו' עכ"ל סתם דבריו ולאו מפיו אנו חיין שזו היא דעת התוס' לקמן וכן דעת הרי"ף בתשובה אבל הראב"ד והרמב"ן חולקין בזה כמ"ש הרא"ש ע"ש:

דף נז תוס' בד"ה אמר רב נחמן כו' ומפרש בגמ' עד כדי דמיהם מדקאמר אף משמע כו' עכ"ל ולמאי דהוה בעי למימר דביטול מקח אין להן דהיינו לעולם לא הוה ס"ל נמי דהתם עד כדי דמיהם ומימרא דאמימר היא שם וק"ל: **בד"ה** ומ"ם אפי' לכתחלה תימה דבפ' המקדים כו' לכתחלה מי אמר כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דהך סוגיא דהתם כלישנא קמא דהכא וק"ל: **ע"ב** בד"ה בשלמא בהדיוט זה חומר ותו לא כו' בהקדש זה חומר בתמיה כו' ול"ג ותו לא שהרי אף כו' עכ"ל נראה מלשונם דגבי חומר בהקדש ל"ג ותו לא אבל גבי חומר בהדיוט גרסינן ליה שפיר ואפשר לקיים שם ותו לא וה"ק בשלמא השתא דתני חומר בהדיוט מבהקדש ותו לא דלא תני יותר דלא תני חומר בהקדש כו' ניחא שזהו חידוש שהדיוט חמור אבל אי תני נמי חומר בהקדש בתמיה מה חידוש הוא זה שהקדש חמור וק"ל: **בד"ה** לספק סלתות כו' לא יצא השער כלל אסור דלמא אתי לאחלופי בהדיוט ולכך נקט כו' עכ"ל פי' דבהדיוט כה"ג אפילו ביצא שער של לקוטות אסור לפסוק עם בעה"ב אפי' באומר לתת לאיש אחר דחשיב כאלו הוא מקבל ממנו כמ"ש התוס' גבי הלואה אע"ג דהכא דרך מקח וממכר הוא אסור מיהת מדרבנן ולהכי אם לא יצא השער כלל אסור אפי' להקדש משום דאתי לאחלופי לעשות כך בהדיוט אבל ביצא שער של לקוטות אע"ג דבהדיוט אסור שרי בהקדש אפי' לפסוק עם הבעה"ב בשער לקוטות ולא אתי לאחלופי בהדיוט דהלואה יאמר דפסק בשער לקוטות דשרי אף בהדיוט ולעיל שכתבו ואי דלא יצא השער ונם אין לו על מה שמלוה כו' ולא תקשה להו כי הכא דלמא אתי לאחלופי בהדיוט היינו משום דלעיל איירי שהגזבר עצמו פוסק עמו ומוכחא מלתא שהם של הקדש וכיון דהוי דרך מקח וממכר שרי ולגבי אחנים דבעינן תרי מוכחא מלתא היינו משום דהוי דרך הלואה ולא ניחא להו לפרש הכי נמי הכא שהגזבר נותנם לנחתום ושרי אפי' בלא יצא השער כלל דמוכחא מלתא שהם של הקדש ושרי דרך מקח וממכר דסתמא כיון דהמתנדב עדיין לא הקדישם לא ליד הגזבר עדיין ודו"ק:

דף נח בד"ה שנשבעין לגזברים כו' תורמין על האבוד כו' פי' אותו שנאבד משליח אחר שתרמו כו' עכ"ל ומעל הגבוי מוכיח לה וק"ל: **בד"ה** לשמור הזרעים כו' הא אפי' מן ההפקר אסור לבצור כו' עכ"ל וא"כ ע"כ הא דלאתה בוצר מן המופקר היינו אם אתה ובצר דשרי לאכול ולא מהמשומר וק"ל: **ע"ב** בד"ה אם הוא בן כו' היינו זו אף זו דאפי' מעשה אבותיו כו' עכ"ל במתניתין ברישא דברייתא דמיירי תרווייהו בענין מעשים ה"ל שפיר לא זו אף זו דאפילו מעשה אבותיו כו' אבל בסיפא דברייתא דתני גר בתר בן גרים מיירי בענין אחר ודו"ק:

ח"א דף נח ע"ב אם היה בן גרים כו' אם היה גר כו' · עיין בזה דברי התוס' ומה שכתבנו בזה בחידושי הלכות מיהו ק"ק בזה דמ"מ ה"ל למיתני כולה בגר ולמיתני ברישא היה גר אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן כו' ונראה לומר דבגר אין כאן אונאה שיאמר לו זכור מעשיך הראשונים דמ"מ הוא עדיף טפי אפילו מישראל כשר שפירש ממעשיו הראשונים ובא לחסות תחת כנפי השכינה ויצא הפקדו בשכרו זה משא"כ בבעל תשובה שכבר נטמא וחטא וכן בן גרים הוא לא בא להתגייר רק אביו אבל דבר זה אונאה לו: **היה גר** ובא ללמוד תורה אל יאמר פה שאכל נבילות כו' ולא נקט שאכל שאר איסורין משום דהני גריעי טפי שאכל דבר שהנפש קצה בהם דמה"ט אמרינן בפ"ג דהוריות דאוכל נבילה וטריפה כו' סתמו מין הוא משא"כ באוכל שאר איסורין ודו"ק: **הלא** יראתך כסלתך תקותך ותום וגו' לפי' התוספות וי"ו ותום דרכיך אינו מיושב וצריך לסרס המקרא ותום דרכיך תקותך ונראה לפרש דודאי היה איוב מוחזק ומפורסם לכל ליראה ולתם בדרכיו אלא שא"ל חבריו שלא היית ירא לש"ש רק לקבל פרס ויהיה כסלתך מלשון מזל כמו כוכבי השמים וכסיליהם פ"ש כסיל וכימה וא"ל לאיוב עתה בך כי יראתך שהיית ירא בשביל כסלתך ומזלך שהיה טוב הוא תקותך ותום דרכיך הכל היה ע"ש מזלך ורוב הטובה שהיה לך ולא לש"ש זכור נא מי הוא נקי לאלהים כמ"ש והייתם נקיים מה' וגו' ואבד אבל אתה לא היית נקי מה' כי כל מעשיך לא היו רק לכסלתך ולרוב הטובה וע"כ היית אבד וק"ל: **גדול** אונאת דברים כו' · שנאמר בו ויראת מאלהיך כו' יראה דבלאו הני טעמי דלקמן דזה בגופו כו' וזה לא ניתן להישבון כו' קאמר הכא דגדול אונאת דברים מדכתיב בו ויראת מאלהיך ויש לפרש מדכתיב ביה ויראת והוא דבר המסור לבוחן לבבות לכך ה"ל גדול מאונאת ממון דה"ל דבר המסור להכיר גם לבריות דזה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד כו' כדאמרינן בפרק מרובה דמה"ט החמירה תורה בגנב יותר מבגזלן וק"ל: **א"ל** שפיר קאמרת דאזיל סומקא כו' פירשו התוס' שמאדים בתחלה לפי שהדמים מתאספים לברוח כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפשטיה דהאדמומית שהיה שם כבר בפני אדם אזיל והולך ומתלבן פניו דא"כ אלישנא דמתני' דפ"ג דאבות דתני המלבין פני חבירו כו' הא"ל נמי הכי דמ"ה קרי מלבין אלא דהכא מדמדמה ליה לשופך דמים קאמר שהדם מתאסף לברוח כמו שמתאסף לברוח ע"י שפיכת דם ולשון אזיל שהולך ומתאסף לברוח ודו"ק: **במאי** זהירי א"ל באחורי אפי כו' עדיפא ה"ל למנקט למזהר אפילו במכנה שם רע ודש בשמיה כדמסיק דה"ל נמי מג' שיורדין ואין עולין אבל נקט דזהירי באחורי אפי שאין רוב העולם נזהרין בו בכל יום ע"ש וק"ל: **דדש** ביה בשמיה פרש"י ואין פניו מתלבנות מ"מ זה להכלימו נתכוון עכ"ל והוא דחוק קצת שיהא זה נענש כ"כ על כוונתו כיון שאין חבירו נכלם ולולי פירושו היה נראה דנקט המכנה שם רע דה"ל כמוציא ש"ר אף אם אין חבירו מתביים מיהו הרמב"ם בפ"ג מהלכות תשובה לא כתב אלא המכנה סתם ע"ש וק"ל:

דף נט ע"ב בד"ה זה תנורו כו' וחכן זה נחש ושמא בעל התנור כו' עכ"ל ומשום דה"ל לקרותו תנור חכן שהקיפו עליו דברים כחכן מזה דקדקו שבעל התנור שהיה עושה אותו בענין זה היה נקרא שמו חכנאי ור"ל וזהו התנור של חכנאי שזה התנור מלאכת איש ששמו חכנאי והיה נקרא שמו ע"ש שהקיפו דברים על תנורו כחכן וק"ל: **בד"ה** לא בשמים היא כו' והדאמר פ"ק דיבמות דהלכה כב"ה כו' התם דייק מדקאמר לא בשמים היא כו' משמע דבשום מקום אין משגיחין עכ"ל דבריהם קשיא מרישא לסיפא דמתחלה כתבו ליישב הא דהלכה כב"ה משום דיצאה ב"ק דמאי אתיא כמ"ד הכא לא בשמים היא ושוב כתבו בסוף דבריהם דמדקאמר לא בשמים היא סותר הך דהלכה כב"ה משום דיצאה בת קול דבשום מקום אין משגיחין בב"ק ואפשר לומר דמעיקרא לא באו ליישב אלא לדידן דאית לן הלכה כב"ה משום דיצאה בת קול והכא לא ס"ל כר"א דשמותי הוא אבל לר"י דאמר לא בשמים היא ודאי דאין משגיחין כלל בב"ק כדקאמר התם ואפשר דס"ל דהלכה כב"ה משום דהוו רובא וק"ל: **בד"ה** מבית אבי אבא פי' וכו' והן מבית דוד חוץ משערי אונאה לפי כו' כצ"ל הד"א:

ח"א דף נט ע"א מ"ד ובצלעי שמחו כו' פירוש הכתובים לפי דרשה זו פ"י בצלעי שמאתי מן הספק שמחו ונאספו על שמאתי בדבר נכים הנהרגים במלחמת בני עמון ונהרג אוריה עמהם ואנכי לא ידעתי שנהרג עמהם ונשאתי אשתו קודם שנהרג דה"ל ספק א"א למפרע ואמר בחנפי לעגי וגו' שאמרו דרך לעגה הבא על א"א כו' ועלי חרקו שינימו שכוונתם בזה היה עלי ואפשר שאמר שעוסקים בנגעים כו' והיה להם ליזהר בלשונם הרע עלי שהנגעים באים על לשון הרע כדאמרינן בערכין ואגב דנקט נגעים נקט נמי אהלות דבכל מקום הוזכרו בהדדי כדאמרינן כלך אצל נגעים ואהלות ואמר אדני כמה וגו' אמר כן דרך תשובה להם ואמר השיבה נפשי וגו' הגם שהייתי חייב מיתת הגוף דהבא על א"א מיתתו בחנק הנה נפשי ונשמתי נצלת משואיהם מתוכך ומדינה של גיהנם שנתחייבו הם על הלבנות פני ומתיישב בזה דשפיר איכא למימר דהבא על א"א הוה מג' שיורדין ואין עולין ממש והכא לא קאמר דיש לו חלק עוה"ב אלא במיתתו בחנק כדאמרינן פרק נ"ה דמיתת ב"ד היא כפרתו והשתא נמי שפיר קאמר נוח לו לאדם שיבא על ספק א"א כו' דהיינו אפילו באינו נהרג בב"ד דומיא דמעשה דוד אבל ודאי א"א אם אינו נדון בב"ד אינו טוב מתלבין דתרווייהו יורדין ואין עולין והתוס' פי' בע"א ע"ש: **מתמר** דכתיב היא מוצאת כו' עיין בזה בחידושי אגדות דפ"ק דסוטה: **אל תונו** איש וגו' · עם שאתך בתורה ובמצות נראה לפרש מדשינה כאן באונאת דברים לכתוב עמיתו ובאונאת ממון כתיב אחיו דכתיב באונאת דברים מלת עמיתו עם שאתך בתורה ומצות אבל לבעל עבירה מצוה לבייש ולהונו בדברים אבל מאחיו דכתיב גבי אונאת ממון לא אימעט בעל עבירה אלא עובד כוכבים כדאמרינן באחיך דכתיב גבי ריבית ודו"ק: **מיום** שנחרב בהמ"ק ננעלו כו' שתם תפלתי כו' · והוא מבואר בענין שלמה אם בארץ אויביהם והתפללו אליך דרך ארצם כי שם פתוח היה שער שמים מקום תפלה לעלות כו' כפרש"י בפ' ויצא ומשנחרב המקום ההוא ננעל השער אשר שם דוגמת מלך ב"ו שכועס ונועל שער אנירו בפני עבדיו ובעי תפלה ורחמים מרובים לפני המקום שיפתח מנעול השער ההוא ומזה נראה לפרש דבכ"מ שתם בשי"ן הוא לשון פתיחה ולא לשון סתימה כמו שתום העין דבלעם ויסתום ויגוב כו' דפ"ב דע"ז (ס"ע) והכא נמי איכא לפרושי הכי שאמר גם כי אזעק ואשוע על לרוח אין אני נענה בשועה וזעקה בעלמא אך שתם ופתח השער הוא תפלתי לאל ומדקאמר דבעי פתיחה שמעינן מיניה דננעל השער של תפלה ודו"ק · ואמר **אע"פ** ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא כו' ואל דמעתי אל תחרש וגו' פי' פרש"י הוא דחוק ונראה לפרש שמך אסיפא דקרא שאמר ואל דמעתי אל תחרש כי גר וגו' שנתן טעם למה אין אני נענה בתפלה כמו בדמעה גר נאמר סדר בארץ נכריה כמו גרים הייתם בארץ מצרים וגו' וע"כ כי גר אנכי עמך שערי אסר מה"ט נטולים ממני וא"א לי לבא בנקל לפניו בתפלתי וגרותי מרובים כי תושב אני ככל אבותי שהם היו רגילים בחצר מת"ה בא"י ולא כן אני גר בארץ נכריה אבל תושב אני ככל אבותי כשבא להיות יושב בשלוה באו לי גרותי כמו באבותי כמ"ש בפרק חלק כמש"כ וישב אינו אלא לשון צער שנאמר וישב יעקב וגו' ויבא יוסף את דבתם וישב ישראל בארץ וגו' ויקרבו ימי ישראל וגו' וישב ישראל בשטים וישב יהודה וגו' כמבואר בב"ר כשישראל מבקשים לישב בשלוה בעוה"ז בא השטן ומקטרג כו' ע"ש **כל** ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנם שנאמר רק וגו' פירוש הכתוב לא היה כאחאב בגודל העון כדאמרינן בחלק קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם כו' אשר התמכר לגיהנם פ"י שהוא א' מג' מלכים שאין להם חלק לעוה"ב וזה ע"י אשר הסתה וגו' וק"ל: **כל** השערים ננעלים חוץ משערי אונאה כו' אף אם נאמר דלמדין מן הכללות במקום שנאמר בו חוץ אין זה סותר הא דאמר לעיל שערי דמעה לא ננעלו דהיינו אונאה היינו דמעה דמתוך שאדם קובל על אונאתו יבא לידי דמעה כדאמרינן לעיל יהא זהיר באונאת אשתו דמתוך שדמעתה כו' וכדפרש"י לקמן גבי מקובלני מבית אבי אבא מבית דוד כו' חוץ משערי אונאה כו' וקרובה להוריד דמעה עכ"ל ויליף לה מדכתיב הנה ה' נצב על חומת אנך כו' ד"מ כששער העיר ננעל אין רואה מתוך העיר לאונס לה כי השער

מהר"ם

דף נו ע"א רש"י ד"ה מעשר דמאי וכו' . וי"ל שנחתום הזה לקח ככרות כצ"ל : **תוס'** ד"ה לא התירו וכו' גמר בלבו לקנות קנה מעשר וכו' צ"ל ונתחייב במעשר וכן הוא בפרק הספינה :

דף נז ע"א רש"י ד"ה ר' יונה ורבי ירמית וכו' אלא רבי יונה אהקדשות ורבי ירמיה אקרקעות וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה אמר רב נחמן וכו' ותירץ ר"ת וכו' אבל מפלגא ואילך מקרי ביטול מקח ויש להם וכו' עיין באשר"י דכתב קצת בענין אחר : **ד"ה** יצא לחולין וכו' עד אינו יכול לבא לידי הפסד כשידע המחלל שאינה וכו' פי' לשון אונאה : **ע"ב ד"ה** בשלמא בהדיוט זה חומר פי' זה חידוש כצ"ל : **רש"י** ד"ה באבני בנין וכו' אלא שליח בעלמא הוא כצ"ל ·

דף נח ע"א תוס' ד"ה נשבעין לגזברים וכו' עד בפ' בתרא דכתובות וכו' פי' אותו שנאבד משליח וכו' . פי' ומתורמין על הגבוי אייתי ולא מרישא דתורמין על האבוד ומוקי האי דשוקל את שקלו מיירי בשליח ורש"י דפירש התם דמעתיד לגבות מביא ראיה גם לפירושו היה יכול לפרש דמרישא דתורמין על האבוד דמיירי לפי פירושו בשליח מיירי אלא שלא רצה לפרש האי דשוקל שקלו בשליח ואבד מידו אלא כפשוטו ששוקל שקלו בעד חבירו המודר ממנו : **ד"ה** לשמור הזרעים וכו' ודרשינן את ענבי נזירך לא תבצור כצ"ל : **בא"ד** אסור לבצור דבצירה תולדה דקצירה כצ"ל : **ע"ב** גמ' דאיתרבו מלה' וכחש כצ"ל : **שם** אם היו חלאים באין כצ"ל : **תוס'** ד"ה חוץ משלשה שיורדים וכו' עד אינם נידונים יותר מי"ב חדש אלא אחר י"ב חדש לא חיין ולא נידונין ושרוים בלא טובה ובלא רעה וניחא השתא דלא חשיב מינים וכו' שאותן נידונין לדורי דורות כדאיתא בפ"ק דר"ה וכו' כצ"ל :

דף נט ע"א ד"ה חתכו חוליות וכו' והכי תנן במסכת כלים חתכו לרחבו כו' . יש להקשות מה מביאין התוס' ראיה ממתני' זו והא הא מתני' איירי שהרחיק הטפלה למטה מסביב לתנור והניח צרור או חול שם ולכך בזה מודים חכמים לר"א דטהור דבהא מתניתין ליכא מאן דפליג ופלוגתא דר"א וחכמים מיתניא שם בתר הכי ואיירי שלא הרחיק הטפלה למטה אלא הניח חול למעלה בין החוליות ועיין שם בפירוש רבינו שמשון וצ"ל דהתוס' מביאין ראיה דדוקא חול יבש דומיא דצרור טהור כשנתן במקום שהרחיק הטפלה ובזה ד"ה מודים דטהור אבל כשהחול אינו יבש הוא נקרא ג"כ טפלה וחשיב כמו טיט טמא לכ"ע אפי' לר"א : **ע"ב** גמ' אשכחיה ר' נתן לאליהו א"ל מאי עביד קוב"ה בההיא שעתא א"ל קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני אמרו אותו היום הביאו וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה לא בשמים היא והא דאמר פ"ק דיבמות וכו' . לא לר' יהושע כקשין התוס' דאם כן לא משני מידי דהא קי"ל כב"ה משום הבת קול והכא לא קי"ל כר' אליעזר אע"ג שיצאת בת קול בשבילו משום לא בשמים היא ומתרץ דשאני הכא וכו' והא דאמר התם ר' יהושע היא וכו' אההיא דב"ה קאי התם דא"כ מאן דאמר לאחר הב"ק עשו בית שמאי כדבריהם ולא השגיחו בבת קול ואמר שם ר' יהושע היא וכו' וק"ל : כאן נחסר בתוס' דבור שלם והוא זה : **קא** חייך ואמר נצחוני בני והא דאמר בריש ע"א מיום שחרב בית המקדש אין שחוק לפני הקב"ה היינו קבוע והכא מלתא דבדיחותא בעלמא הוא דאמר כצ"ל : **ד"ה** מבית אבי אבא וד"ה חוץ משערי אונאה הכל דבור א' הוא ור"ל מבית דוד מספר תהלים נלמד שנאמר אל דמעתי אל תחרש וגו' :

חכמת שלמה

דף נו ע"א מתני' שומר חנם אינו נשבע כו' נ"ב לאו דוקא קאמר הוא הדין שאינו משלם אם פשע וכן שומר שכר הוא הדין שאינו נשבע שלא הזיק בידים או שעדיין הוא אצלו ודו"ק **ע"ב** רש"י בד"ה עומר מתירן כו' מפרש טעמא הס"ד :

דף נז ע"א תוס' בד"ה אמר רב נחמן כו' דאין אונאה עד פלגא כו' נ"ב ולא עד בכלל דזבן במאתים ושוה מאה לאו דוקא אלא מעט יותר עיין באשר"י :

דף נח ע"ב רש"י בד"ה שהרי דבר כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה חוץ מג' כו' ולא מבקר ליה כו' נ"ב ולא מכיר ליה :

דף נט ע"א גמ' שאתך בתורה ובמצות אל תונו אמר רב כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' שבידי אשה תפח תנא אך כו' כצ"ל וכן ברש"י : **רש"י** בד"ה מבית אבי אבא מבית אבי המשפחה כו' כצ"ל וכן בתוס' : **תוס'** בד"ה זהו תנורו כו' שהיה עושה שמו כן נ"ב ונ"ל הא דקאמר הכא אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפו דברים כעכנאי היינו משום שעיקר שמו תכנאי על שם בעל התנור וחכמים קראו תנור של עכנאי משום שהקיפוהו כו' דוגמא לאו ר"מ שמו אלא ר' נהוראי שמו ודו"ק :

דף ס

גמ'

מפסיק אבל גלג על הטומה רואה לחוץ ואין השער הננעל מפסיקו מלראות אותה וק"ל : ג' אין הפרגוד כו' הכא איירי אף בזמן שבהמ"ק קיים שהשער עדיין לא היה ננעל אך הפרגוד שהוא מחיצות וילון בעלמא נגד הפתח לצניעות בעלמא היה ננעל ואמר דמפני ג' אלו לא היה ננעל ומ"ש גבי אונאה לא יליף ליה מונלג על חומת וגו' שכתבנו לעיל דהשער אינו ננעל בפני אונאה ודמשה בזמן שאין בהמ"ק קיים אלא יליף לה הכא מתיבת אך שלא היה הפרגוד ננעל אף בזמן שבהמ"ק קיים : לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו כו' ר"ל לפרנסת ביתו דאפילו בשעת בצורת שאסור לאדם לאצור תבואתו כדאמרינן בפ' הספינה תיהא כדי הוצאתו לשנה שרי כדפי' רשב"ם שם וק"ל : אלא על עסקי תבואה שנאמר וידל ישראל וגו' ופרש"י וידל ישראל לעיל מיניה כתיב ויעלו וישחיתו את יבול וגו' עכ"ל אבל קשה דבהאי קרא כתיב נמי ולא ישאירו מחיה בישראל ושה ושור וחמור ואימא דמש"ה קראם דלים ונראה לפרש דמשמע ליה וידל ישראל אקרא דלקמיה בסמוך קאי שנאמר כי הם ומקניהם יעלו וגו' ויבאו בארץ לשחתה שבאו עם מקניהם לשחת התבואה כפרש"י שם ועלה קאי וידל ישראל והוא מבואר כי שאר דברים אינן הכרחיים כ"כ לאדם כמו הלחם והתבואה ולכך לא קראם דלים אלא על עסקי חסרון התבואה וק"ל : אין הברכה מצויה כו' שנאמר ולאברם היטיב בעבורה דלפי פשוטו הוא מקרא חסר וכאלו אמר ולאברם היטיב פרעה בעבורה כפרש"י בחומש ולכך דרשו היטיב מי שבידו הטובה והברכה שהוא הש"י היטיב לו בעבורה וק"ל:

ע"ב חרוב זה יוכיח כו' אמת המים יוכיח כו' כותלי בה"מ יוכיחו כו' יראה בזה כלפי מה שאמרו בפ' קמא דחגיגה דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות כו' מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פרה ורבה בעלי אסופות אלו ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה הללו מטהרין והללו מטמאין שמא יאמר היאך אני לומד תורה מעכשיו ת"ל כולם נתנו מרועה אחד כו' אמרן מפי אדון כל המעשים כו' אף אתה עשה אזנך כאפרכסת לשמוע וקנה לך לב מבין כו' העולה מדבריהם אלו דדברי המטמאין והמטהרין כולם דברי אלהים חיים הם דאיכא לד לטמא ולד לטהר אלא שהתורה נתנה למטה להכריע ע"פ הרוב דכתיב אחרי רבים להטות ועי"כ קיים קנה לך לב מבין לשמוע כו' שאין לאדם להכריע בלי נטיית והכרעת הלב אך ישקול הדבר בדעתו לפי הבנתו ושכלו פרס שיטה לאחד מן הצדדים ועי"כ א"ל ר"א אף שאתם הרבים להכריע הנה אמרו בתנאי אחרי וגו' הרבים כנטיעה זו שהיא פרה ורבה והוא ד"מ שיש לו לב מבין לפרות ולרבות בחכמה אבל הכרעת הרבים שלכם נגדי היא כנטיעת החרוב שאין בו פריה ורביה רק לע' שנה הוא עושה פירות ודבריכם עקורים הם כחרוב הזה שאינו עושה הרבה פירות וא"ל אין מביאין ראיה מן החרוב כי אפשר שעקירתו הוראתו הוא בהיפוך לפי שאתה מהמועט ואין לך פריה ורביה בחכמה ובדעת וא"ל אמת המים יוכיח כו' לפי שאמר להם כפי התשובה שהשיב להם שיש בכם הרבה אשר להם לב להבין להודות לדברי אבל מפני הגאוה כי כל אחד מכם מתבייש לחזור מדבריו אשר כבר היה עמו הרבים וע"פ מה שאמרו בפ"ק דתענית למה נמשלו ד"ת למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה כו' וע"כ א"ל הנה אמת המים יוכיח שהוא הולך באמת כפי דרך התורה ממקום גבוה לנמוך אבל אמת המים הזה יחזור לילך לאחוריו למקום גבוה כמו שאתם עושים לילך בדרך התורה לאחוריו אחרי גאוותכם וא"ל אין מביאין כו' שאפשר שהוראת חזרתו עליך שאתה המעוות ואין לילך אחריך כמו שאין האמה הולכת כדרכה רק לאחור וא"ל כותלי בה"מ כו' הוא כי מהידוע כי הבתי מדרשות הוא דבר הכרחי לתורה כמ"ש בלעם דכולן חזרו לקללה חוץ מבכ"כ ובתי מדרשות וע"כ אמר להם לפי דעת הרבים הנפולה והדמויה שלכם שאינה רק בדרך הקנטור וגאוה שאינו אמיתי ראוי שגם הבתי מדרשות אין בהם צורך והכרח וראוי ליפול וא"ל אם ת"ח מנצחין כו' כי הנצוח אמיתי נאמר לפי דעת אמיתת הלב של בעל הנצוח וע"כ אתם מה טבכם כי הבתי מדרשות יעמדו ללמוד בהם תורה להכריע לפי דעת הרבים ואמר ועדיין מטין כו' אפשר שאמר כן כי בכל דור ודור יש הלומדים בדרך הנצוח וקנטור כמו שחשב ר"א עליהם ויש לומדים לפי הנצוח האמיתי כדעת ר"י ושאמר לא בשמים היא כו' ואין משגיחין בב"ק כו' הוא כפי מה שאמרו לא ניתנה התורה למלאכי השרת וע"כ אין להכריע רק העוסק בה ושאמרו מנין שמשתמשין בב"ק כו' הוא בדבר שאינו נגד התורה וכמ"ש התוס' ושאמר ג"כ נצחוני בני נצחוני בני בלשון כפל אמר כן על ב' הצדדין הן המטמאין הן המטהרין שכ"א היה בידו תשובות ונצחון לדבריו : א"ל רבי עקיבא אני אלך כו' מה עשה רע"ק לבש שחורים כו' היינו שהודיע לו דרך כבוד וע"כ לבש שחורים כו' כאלו הם מנודים ממנו כו' וז"ש כמדומה לי כו' לא שהם נידו והבדילו אותך אלא כאלו הם מנודים ומובדלים ממך ואמר שלקה העולם שליש בזיתים כו' כי ג' אלו הם עקרי חיי נפש אדם כמ"ש בפ' הספינה ובפ' א"כ ולא לקה אלא שליש מהם שהוא המיעוט ע"ש שגם הוא היה המיעוט ורבים חולקין עליו וק"ל : ההוא יומא ריש ירחא כו' פרש"י סבורה היתה שיהא החודש חסר וקבוע ביום ל' ולא יפול כו' ע"ש ואפשר זה בזמנם שהיו מקדשין ע"פ הראייה ולא היו מחזיקין ר"ח גם ביום ל' במלא אלא ביום ל"א אבל אנו נוהגים גם במלא לנהוג ר"ח גם ביום ל' וק"ק לפירושו דההוא יומא ריש ירחא הוה משמע שהיה באמת ר"ח בו ביום ונראה לפרש בהפך דההוא יומא ביום ל' ריש ירחא הוה ואחלף לה בין מלא לחסר שהיתה סבורה דמלא יהיה ויהיה למחר ביום ל"א גם כן ר"ח ולא יפול והחודש חסר היה וביום ל"א נפל על פניו ודו"ק :

דף ס בפרש"י בד"ה מפני שמשביחו כו' אבל ישנים בחדשים שפיר דמי עכ"ל הרי"ף והרא"ש חולקין בזה דאף ישנים בחדשים אסור מפני שהקונה חדשים רוצה ליישנן וק"ל : סליק פרק הזהב

ח"א דף ס ע"ב חזי דהגא קשיש מאביך כו' משום הידור זקנים כדאמרינן פ"ק דקדושין ר"י הוה קאים מקמי סבי דארמאי ולכך נקט אשקיין מיא דאפילו שימוש קל כזה שאין בו טורח והיה אפשר לו לעשות לא ירצה בו משום מצות הידור זקנים וק"ל :

סליק פרק הזהב

פרק איזהו נשך

ע"ב בד"ה ת"ל לא תשיך כו' ומקרא זה בלוה נאמר כו' ומיהו שמעת מינה מיהא דשייך לשון נשך באוכל עכ"ל הכי משמע ליה הפתא דקאמר אין לי אלא נשך בכסף כו' נשך באוכל מנין ת"ל כו' דבלאו ג"ש דלקמן יליף הכא נשך באוכל מלוה מן לוה דכיון דאשכחן דשייך נשך באוכל אית לן למימר נמי נשך דכתיב במלוה נמי באוכל משתעי אבל למאי דמסיק רבית בכסף מנין ת"ל נשך כסף אא"ע לנשך כסף שהרי כבר נאמר לא תשיך כו' עכ"ל מה"ט נשך אוכל נמי אייתי בא"ע לרבית אוכל כפרש"י לקמן וא"כ ע"כ דלא גמרינן מלוה אמלוה משום דשייך לשון נשך באוכל דא"כ לא אצטריך למכתב נמי נשך אוכל בלוה לרבית אוכל כיון דאשכחן לשון רבית באוכל במלוה ומש"ה הוצרך למימר דלא גמרינן לוה ממלוה ולא מלוה מלוה מלשון השייך אלא מג"ש דלא חלקת כו' והכל כתיב בלוה וכמ"ש התוס' דכיון דהג"ש מופנית מב' צדדים וכולה ג"ש כתיב בלוה אצטריך למכתב הכל בלוה וכמ"ש התוס' והיינו דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת כו' ודו"ק :

דף סא תוספות בד"ה קרי ביה כספך כו' ור"ש סבר קבל בשמאל כשר כו' אלא אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו כו' והיינו נמי טעמא דרבי שמעון עכ"ל כצ"ל ר"ל דהיינו טעמא דר"ש דילמוד סתום מן המפורש ולא משמע ליה פשטיה דקרא דקאי אולקח וק"ל : בד"ה אלא לאו דגזל כו'. לפי הגהת מהרש"ל הא כבר העיד מהרש"ל על הגהתו שמצא בספרים שהוא דחוק אך מה שהקשה אף לפי נוסחא לשון התוס' שלפנינו והא בלאו דלא תגזול גופיה עבדים ממועטים מכלל ופרט וכלל בפרק הגזול אין כאן מקום קושיא דודאי הכי ממעטינן התם עבדים מכלל ופרט וכלל דהוקשו עבדים לקרקעות היינו למאי דמסיק הכא דלאו דלא תגזול אינו מיותר ואתא בא"ע לכובש ש"ש אבל למאי דמקשה תלמודא הכא ל"ל לאו דלא תגזול הקשו התוס' ומאי קושיא דאימר מיתורא דלא תגזול נרבה עבדים ולא נמעטי' מכלל ופרט וכלל וכתבו דאיכא טעמא לרבויי טפי עבדים מקרקעות היינו משום דהא דקרקע אינה נגזלת מכלל ופרט וכלל ליכא טעמא לרבנן דפליגי אדר"א מן המקרא דכלל ופרט וכלל אלא מה"ט דא"א לזוזה ממקומה אבל עבדים דניידי איכא לרבויי הכא אע"ג דבדוכתא אחריתא עבדים הוקשו לקרקעות הכא מריבויא דלא תגזול ירבה גם בעבדים ומפקי ליה מהיקשא דהוקשו לקרקעות וה"כ אמרי' בפרק השואל לר"מ לענין שבועה ומדמינן שם שבועה לגזילה דנשבעין על העבדים ואין נשבעין על הקרקעות וע"ש ותו לא מידי : בד"ה אלא לאו דגזל ל"ל לכובש שכר שכיר וא"ת ולוקמיה כו' דהא קרקע אינה כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה לעבור עליו בב' לאוין וא"ת ולוקמא בגזל גופיה ולעבור עליו בב' לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אבל כו' עכ"ל [מה שמקשין] מאי קאמר בגמרא ולוקמא ברבית ואונאה ולעבור עליו בב' לאוין הא אין לוקין על לאוי דרבית ואונאה כמ"ש הרמב"ם וכמ"ש הטור גבי אונאה גם כובש שכר שכיר הרי חייב לשלם אין כאן קושיא לדברי התוס' דאע"ג דקי"ל ברבית כמ"ד לקמן דיוצאה בדיינים וכן באונאה מחזיר אונאה בדיינים וכן בכובש שכר שכיר אין זה מקרי ניתק לעשה וכמו שמוכח מדבריהם דלעיל בד"ה אמרי ה"נ כו' תדע דאמרינן בפ"ק דמכות לר"מ לוקה ומשלם וחכ"א כל המשלם אינו לוקה משום כדי רשעתו ולדבריך לכ"ע לא לילקי משום דניתק לעשה וה"נ כל הני לאוין אע"ג דמשלמי אין מקרי ניתק לעשה חוץ מגזל דמלינן בכמה דוכתי דקרי ליה ניתק לעשה לפי משמעות הכתוב והשיב את הגזילה ולגופיה אצטריך לגזל גופיה שיהיה ניתק לעשה ולא קאי אלאו דלא תגזול דמוקמינן ליה לכובש שכר שכיר בא"א ענין ובמשקולות נמי דפריך ל"ל היינו משום דה"ל גזל מעליא לפי מאי דס"ד מעיקרא וגזל ניתק לעשה ולא דמיא לכובש ש"ש דלא אתא לידיה דגזל מעליא הוא דאתא לידיה כדאמרי' בפ' המקבל ומיהו מה שהקשו דהא לאו דלא תעשוק ניתק לעשה כמו לאו דלא תגזול דכתיב את העושק אשר עשק ל"ע ויש ליישב בדוחק כיון דהעשה בלשון עושק והלאו בלשון אחר דהיינו לא תגזול ובא"ע לגזל אתא לכובש ש"ש לא מיקרי לאו ניתק לעשה ודו"ק : בא"ד וא"ת והיכי ס"ד כו' הלא בישראל גופיה לא ידענא גזל אלא מרבית כו' עכ"ל ק"ק דאימא דאי לא הוה כתיב רעך למעוטי גזל עובדי כוכבים לא הוה מוקמינן קרא דלא תגזול לכובש שכר שכיר אלא לגזילה גופא ולגזל עובד כוכבים דלא אתיא מרבית ואונאה ויש ליישב ודו"ק : **ע"ב** בד"ה שתולה קלא אילן בבגדו כו' אע"ג דעובר על מצות ציצית מ"מ כו' עכ"ל בכל איך ניחא להו שהוא מכשיל או גוזל את חבירו כגון בשרצים שהוא מערב בהם טמאים ומכשיל את חבירו וכן ברבית

חכמת שלמה

דף ס ע"ב רש"י בד"ה מוקפת קירצוף כו' נ"ב לשון אין מקרצפין הבהמה במסכת ביצה :

סליק הזהב פרק רביעי

איזהו נשך פרק חמישי

בד"ה לרבית כו' בנשך ובתרבית כצ"ל ונ"ב כך הוא הפסוק במשלי : בד"ה אין לי כו' באוכל מנין כו' סד"א :

דף סא ע"א תוס' בד"ה אלא לאו כו' דהא קרקע אינה נגזלת כו' נ"ב פירוש ועומד בתימה ובמקצת ספרים כתוב וי"ל וט"ס הוא אכן יש ליישב בדוחק שה"ק וי"ל מאחר דאין כאן מקום למעוטי קרקעות שהרי אינה נגזלת ולעולם לא תוכל למעט עבדים כי אם בתוך קרקעות וממילא היכא דלא תוכל למעוטי קרקעות ישארו עבדים בכלל שאר גזל כמו מטלטלין ואף שאינו גבי אונאה שאני התם שנתמעטו בכלל קרקעות ודו"ק : **ע"ב** רש"י בד"ה אפילו כו' דאורייתא היא יכין כו' סד"א : תוס' בד"ה שתולה קלא אילן כו' ואע"ג דעובר כו' נ"ב רבתה התימה בדיבור זה כי מה בכך שעובר על מצות ציצית וכי משום זה לא

מהר"ם

דף ס ע"ב גמ' צדיק מצרה נחלץ ויבא אחר תחתיו כצ"ל :

איזהו נשך פרק חמישי

רש"י ד"ה לרבית דאורייתא דרך הלואה משמע כדכתיב מרבה הונו וכו'. ופסוק הוא במשלי סי' כ"ח וצריך לומר דרש"י מפרש דהון הוא לשון כסף דוקא ולא שייך ביה ריבוי כ"א דרך הלואה דלא שייך ביה מקח : ד"ה ת"ל לא תשיך לאחיך נשך אוכל ומקרא זה בלוה נאמר וכו' ומיהו שמעת מינה וכו'. מדברי רש"י משמע דאיהו מפרש דהא דקאמר בברייתא אחר זה אין לי אלא בלוה במלוה מנין וכו' לא קאמר זה אלא בשביל רבית כסף אבל נשך באוכל שמעינן שפיר אפילו במלוה בלא גזרה שוה אלא מדכתיב נשך אוכל בלוה אם כן שמעינן דשייך לשון נשך באוכל ואם כן ה"ה במלוה והיינו מה שכתוב ברש"י ומיהו ש"מ וכו' ר"ל כיון דשמעינן דשייך נשך באוכל אם כן ה"ה דבמלוה הוי נמי נשך באוכל ודיוקא דרש"י מדהתחיל תנא דברייתא בקרא דכתיב גבי מלוה את כספך לא תתן לו בנשך וכו' וקאמר נשך באוכל מנין ר"ל גבי מלוה ומייתי קרא דנשך אוכל דכתיב גבי לוה ולא קאמר עלה אין לי אלא בלוה במלוה מנין כדאמר בתר הכי גבי רבית בכסף אם כן משמע דמהאי קרא דנשך אוכל דגבי לוה שמעינן נמי גבי מלוה אבל בנימוקי יוסף כתב דהשתא נמי אגזרה שוה דלקמן סמוך ועי"ש : **תוס'** ד"ה מאה בדנקא עד ונראה כפירוש ריב"ן דפירש ק' מעות בשתות מנה וכו'. פי' דמנה היינו מאה דינרים כסף שהן כ"ה סלעים דסלע הוא ארבעה דינרים ודינר הוא שש מעות נמצא ששית המנה שהן כ"ה סלעים הוא ארבעה סלעים שהוא ששית מכ"ד סלעים ועוד סלע הנותר שהוא ד' דינרים שהן כ"ד מעות נמצא שהששית הוא ד' מעות ואם כן הדנקא מהני שהוא כ"ה סלעים הוא ד' סלעים וד' מעות : **בא"ד** אי נמי ק' איסרים בשתות דינר זהב וכו'. פירוש שהדינר זהב הוא כ"ה דינרי כסף כמבואר פ' הזהב לעיל דף מ"ד נמצא שהששית מהדינר זהב הוא ד' דינרי כסף שכ"ד דינרי כסף ועוד ששית מהדינר הנותר דהיינו מעה וכל מעה ד' איסרים נמצא שהדינר כסף הוא כ"ד איסרים נמצא שכ"ד דינרים ומעה יש בהן ק' איסרים א"כ ק' איסרים הן ששית של דינר זהב שהוא ד' דינרי כסף ומעה : **ד"ה** נשך באוכל מנין ואם תאמר תחלה הוה ליה למדרש רבית בכסף דמפיק לה מנשך אוכל כסף הכתוב ברישא. ר"ל אבל נשך באוכל יליף לה מנשך אוכל הכתוב בתר הכי ואע"ג דלפי פי' התוס' דפירשו לקמן בד"ה אם אינו ענין הוה פי' הא דקאמר נשך אוכל לא מנשך אוכל מפיק לה אלא מלא תשיך הכתוב ברישא דקרא קודם נשך כסף ולא נקטא הגמרא נשך אוכל אלא דמיניה ילפינן מלוה בג"ש מ"מ עיקר הלימוד בא מאוכל הכתוב בסיפא דקרא וקאי אלא תשיך הכתוב ברישא דקרא אבל מכל מקום עיקר הלימוד בא מאוכל הכתוב בסופו :

דף סא ע"א תוס' ד"ה אם אינו ענין וכו' והיינו דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת וכו' דהכל כתוב בלוה וכי קאמר נשך באוכל מנין וכו'. נראה דכוונת התוס' בכל זה הוא משום דמפשטה דסוגיא דשמעתא משמע דלא יליף מהני קראי דגבי לוה אלא נשך באוכל ורבית בכסף אבל רבית באוכל לא כתיב גבי לוה אלא דילפינן ממלוה א"כ מה זה דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת בו בין באוכל בין בכסף בין בנשך בין ברבית וכו'. דמשמע דכל הדברים כתובים גבי לוה ואע"ג דרש"י הרגיש בדקדוק זה ולכך פי' והשתא דשמעינן מלא תשיך בין כסף ובין אוכל אייתרו תרוייהו נשך כסף ונשך אוכל ולחייב את הלוה על לאו של רבית על שניהם דר"ל דנשך אוכל אתי נמי לרבית אוכל וא"כ רבית אוכל כתוב ג"כ גבי לוה ואם כן לפי' רש"י ג"כ אתי שפיר הא דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת דלפירושו ג"כ כתוב הכל גבי לוה מ"מ יקשה לפי' רש"י דא"כ דהשתא נשך אוכל אתי לרבית אוכל זה סותר הא דקאמר ברישא דברייתא נשך באוכל מנין ת"ל נשך אוכל דמוקי נשך אוכל לנשך באוכל ולא לרבית באוכל וצריך לומר לפרש"י דהתנא חזר מזה בסוף דבריו ויליף תרווייהו בין נשך באוכל ובין נשך בכסף מלא תשיך ונשך איכל ונשך כסף תרווייהו אתי לחייב את הלוה על לאו דרבית וזה נראה דוחק לומר דהתנא חוזר ממה שאמר בתחלת דבריו לכך פי' התוס' דלמסקנא של התנא יליף נשך בין באוכל בין בכסף מלא תשיך ויליף גם כן בין רבית בכסף בין רבית באוכל מחד נשך באם אינו ענין ונשך דכתיב גבי אוכל אתי לגזרה שוה. ולפי זה נוכל ג"כ ליישב רישא דברייתא דקאמר התנא נשך באוכל מנין וכו' ת"ל נשך אוכל דר"ל דבין נשך בכסף ובין נשך באוכל ילפינן מלא תשיך בלוה ומנשך דכתיב גבי אוכל בלוה ילפינן מיניה בגזרה שוה מלוה והא דקאמר וז"ל נשך אוכל אינו ר"ל דמנשך אוכל ילפינן ליה אלא הוי כאלו אמר ת"ל נשך אוכל דמיותר הוא ואתי לגזרה שוה דילפינן מיניה מלוה וא"כ לפי זה לא צריכין לדחוק ולומר דהתנא חזר בו בסוף דבריו ועולה הכל כהוגן הא דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת וכו' דמשמע דהכל כתיב גבי לוה וגם הא דקאמר לעיל ת"ל נשך אוכל הכל אתי שפיר והיינו מה דמסיימו התוס' והיינו הא דקאמר בסמוך וכו' דהכל כתוב בלוה וכי קאמר נשך באוכל מנין וכו' לא מנשך אוכל מפיק לה וכו' וה"ק ת"ל נשך אוכל בלוה ובגזרה שוה מפיק ליה במלוה ור"ל דלגזרה שוה אייתי התנא ת"ל נשך אוכל לא שמפיק מיניה גוף הלימוד נשך באוכל והוי כאלו אמרו התוס' דהשתא לפירושינו אתי הכל שפיר תחלת וסוף דברי התנא מה שאין כן לפי' רש"י כן נראה לי כוונת התוס' בדבור זה ודו"ק : **ד"ה** אמרי הכי נמי וכו' וי"ל דגזל לאו הניתק לעשה הוא. ר"ל ואין לוקין עליו ולכך אין צריך אזהרה ואתי שפיר מן הדין : **ד"ה** אלא לאו דגזל למה לי וכו' דאין אונאה לעבדים כדאמר לעיל רוצה לומר בפרק הזהב : **בא"ד** דהא קרקע אינה נגזלת וכו'. נראה לי דצ"ל דהא דקרקע וכו' דלי"ת בתחלת התיבה ור"ל וכי תימא דלא נוכל לאוקמי הלאו דגזל לגזול עבדים שיתחייב בלאו דגזל משום דעבדים הוקשו לקרקעות וק"ל דקרקע אינה נגזלת זה אינו משום דהא דקרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא וכו' ולכך לא שייך בזה לומר דבשביל שעבדים הוקשו לקרקעות לא יתחייב בהם משום גזל בשביל דגזל לא שייך גבי קרקע דלא שייך לומר הוקשו לקרקעות אלא במידי דשייך ג"כ גבי קרקע אלא דמקרא ממעטינן ליה כגון לענין שבועה ואונאה בזה אמרינן דעבדים הוקשו לקרקעות כן הוא המשך דברי התוס' בדבור זה ויש ספרים שכתוב בהן

וי"ל

שחבירו סבור לתת לעובד כוכבים רבית ולא לישראל וכן במשקולת שהוא גוזל את חבירו בלי ידיעתו כתב רחמנא יציאת מצרים לומר לך שאף שחבירך אינו מבחין בזה אני הוא שהבחנתי כו' אבל בציצית שתולה קלא אילן בבגדו דמשמע בבגד שלו לא שייך לומר על עבירה זו שעובר על מצות ציצית בינו לבין עצמו אני הוא שהבחנתי כו' דא"כ בכל מצות עשה ול"ת שאדם עובר בינו לבין עצמו לכתוב יציאת מצרים ולכך הוצרכו לומר לעבור עליו משעת תלייה שיהיה לו עונש על המחשבה שחשב לעבור בזה על מצות ציצית ומיהו הרא"ם כתב גם בציצית דמיירי נמי בכה"ג שתולה קלא אילן ומוכרו לאחרים דהשתא הוה שפיר אני הוא שהבחנתי כו' ככל איך אבל התוס' לא משמע להו לפרש הכי דא"כ הל"ל שתולה קלא אילן בבגדים ומוכרן לישראל כדאמר בשרצים אבל בבגדו משמע בבגד של עצמו ומהרש"ל כתב בזה דרך אחרת ואין להאריך בדחוקים ודו"ק: בד"ה רבא אמר כו' לא בא אלא לייטב הברייתא דהתם למ"ד לאו כרשות לוקח כו' עכ"ל יש לדקדק דהא לרבי יוחנן ניחא הך ברייתא בפשיטות למ"ד נמי לאו כרשות לוקח ואע"ג דליכא שיטי רשות אין חייבין להחזיר דאבוהון נמי אינו חייב להחזיר דלא ניתן להשבון והא דנקט בדידהו הא משני לה תלמודא בשמעתין איידי דקא בעי למיתני סיפא הניח להן אביהן כו' תנא נמי רישא בדידהו ודוחק לומר באבוהון למיתה ולמורא ניתן ולא להשבון אבל הבנים חייבין להשיב דלא ניתנו למיתה ולמורא ונראה לומר לרמי בר חמא התם דקאמר אהך ברייתא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי וס"ל ע"כ כר"א דיוצא בדיינים דלר"י א"כ דלאו כרשות לוקח אין חייבים להחזיר דאבוהון נמי אינו חייב להחזיר ולפי סברתו קאמר רבא דאפי' לר"א איכא לייטב הברייתא כמ"ד לאו כרשות לוקח דלדידיה קא מזהר רחמנא כו' ודו"ק:

ח"א דף סא ע"ב במדה זו מדידת קרקע כו' דלמדידת מקח וממכר באמה לא אצטריך דהיינו גזל בעלמא וכן במשקל שלא יטמין כו' כדאמרינן לעיל וכן במשורה שלא ירתיח כו' וכמ"ש בפרק הזהב ע"ש וק"ל: ל"ל דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבית לפי שאלו הם מרבים מעותיהן בגזל ע"כ אמר בהו אני הוא שהבחנתי כו' בין טפה של בכור כו' לפי שהם שיעבדו בישראל שנאמר בהם בני בכורי ישראל כדי לרבות נכסיהם כדי לבנות את פיתום ורעמסס ע"כ הכה הקב"ה בכוריהם מאב כפרש"י הרי שבאו עשרה רווקים כו' שהיה בדין לרבות נכסי בני אשה אחת להיות כפול פי שנים מנכסי אביהם ונתמעטו בהכותם כן זה שחושב לרבות נכסיו בדברים אלו בגזל והקב"ה מבטל מחשבותיו ומבחין במעשיו וממעט מעותיו כמ"ש לקמן לגבי רבית נכסיו מתמוטטין וילמוד סתום מן המפורש ודו"ק:

דף סב בד"ה לא מאי קום עשה כו' והיכא דלא גבה עדיין הרבית דת"ק כו' ואין עוד תקנה לתקן הלאו כו' עכ"ל אין לפרש דבריהם דדוקא בלא גבה עדיין הרבית דאז א"א לתקן הלאו דלית כאן השבה אבל בגבה הרבית ע"י השבה שפיר ניתקן גם הלאו של לא תשימון דהא אפילו לרבי נחמיה ולר"א כתבו דלאו דשימה מתלא תלי וקאי שאם יקרע השטר קודם שיגבה פטור משמע הא אם לא נקרע השטר קודם שיגבה חייב בלאו דשימה ולא ניתקן בהשבה אלא משום דר"נ ור"א נקטו התוס' היכא דלא גבה הרבית דהיכא דגבה הרבית מודו דחייב בלאו דלא תשימון ולא ניתקן בהשבה אלא לאו דואל תקח וגו' ודו"ק: ע"ב בד"ה לקח הימנו כו' וכי לא ידע דאסור לפסוק יין מחמת חוב כו' עכ"ל הכי פסיקא להו מטעמא דקאמר אע"ג שאין לזה למוכר יש לזה לאיש אחר ויכול לקנות ממנו עכשיו בדמים דלא שייך למימר הכי בפוסק עמו בחוב שיש לו עליו וק"ל: בא"ד וא"ת אמאי תני גבי יין אין לו כי נמי יש לו אסור כו' עכ"ל לרבה דמוקי לה כר' חייא אפשר דאביי הא נמי קא קשיא ליה מאי אריא אין לו אפילו יש לו נמי אבל קושיא זאת אפילו לרבא דמסיק לה כדרבי אושעיא לא איצטריך למתני' גבי יין אין לו ותירצו דגבי יין לא קשיא ליה לאביי מאי אריא אין לו כו' דמשום חטין דרישא נקט אין לו אלא דברישא גופא בחטין קא קשיא ליה לאביי מאי אריא אין לו אפילו יש לו נמי לר' חייא ומתרץ לה רבא כדרבי אושעיא ודו"ק: בד"ה הרי שנושה כו' דהכא מיירי שלא פטרו ממנו עד כו' עכ"ל וכדאקשינן מאי אריא אין לו אפילו יש לו נמי ליכא למימר דמתניתין דהכא איירי שפטרו מהחוב [א] דא"כ כיון דמעות קונות בכה"ג אפי' אין לו נמי ומטעמא דאע"פ שאין לזה יש לזה וק"ל:

ח"א דף סב ע"ב וחי אחיך עמך חייך קודמין וכו' דמלת עמך משמע שיהא הוא שפל לך ונראה לפי הדרש דרבי עקיבא דאם היה הקיתון של מים של שניהם דמודה רע"ק לבן פטורא דשניהם ימותו ואל יראה כו' ואפשר דהיינו טעמא כדאמרינן דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי מדמא דחברך וק"ל:

דף סג בד"ה רבית ע"מ להחזיר כו' כגון שהתנו עמו שאם יפדו יתן השכר כו' עכ"ל ומלי איירי שלא מצריכו לפדותו תחלה קודם שיגבה לו שכר דירה ואין כאן רבית כלל ואתיא דר"מ אפילו כדרבנן דר"י וק"ל: ע"ב בד"ה ופוסקין על שער שבשוק כו' ממה שיזדמן לבעל חטין למכור אפילו בשוק של אכלבאי וארבי עכ"ל אע"ג דאפילו ר"י לא מוקי מתני' אלא כדורמוס מ"מ הך דרבי ינאי הוה מצינן לאוקמי באכלבאי וארבי ודו"ק:

דף סד בד"ה מה שעזי חולבות כו' פרדים' אמר רב כו' שרגיל לקנות בעוד שהוא בוסר כו' עכ"ל ק"ק להאי תירוצא דומיא דהני בהך דקרי שקנאן בעוד שהן בני זרת והוי הקדמת מעות עד זמן שיהיו בני גרמידא ל"ל למימר דא"ל יהיבנא לך בני גרמידא דהוי כמו כך וכך מכור לך ה"ל למנקט רבותא טפי דאפי' אם מכר לו הן רב הן מעט מה שיגדל הקרי נמי אסור ודו"ק: בד"ה אי תקפה כו' אבל בקנקנים דמוכר מלי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך כו' עכ"ל והכא הילך ד' זוזי אחביתא דחמרא משמע נמי דמיירי בקנקנים דמוכר ועוד לחד תירוצא מיירי בלא מסך ודו"ק: בא"ד וא"ת מאי צריך כו' דאפילו בתקפה דליכא למימר הכי דשרי להתנות כו' עכ"ל אע"ג דאיכא למימר דאשמעינן התם דשרי בלא תנאי מ"מ כיון דבקל יוכל להתנות אי תקפה ברשותך ה"ל

קרני ראם [א] נ"ב אין דבריו מוכנים דמ"מ כיון דאין לו ולא נתן לו מעות מה מהני דיש לזה כיון דאינו יכול ליקח שאין לו מעות ועי' בפוסקים :

מהר"ם

וי"ל דהא קרקע אינה נגזלת וכו' וצ"ל דגיר' משובשת היא : ד"ה לעבור עליו בשני לאוין וכו' וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל וכו' . ר"ל ומשום הכי ליכא לאוקמי בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין דאין נפקותא בגזל בין לאו אחד או שני לאוין כיון דאין לוקין עליו דלא אמרינן לעבור עליו בשני לאוין אלא לענין שילקה שתי פעמים וזה לא שייך גבי גזל ועיין במה שנכתוב לקמן בדף ס"ב גבי הא דקתני ר' נחמיה וראב"י פוטרי' את המלוה ואת הערב מפני שיש בה קום עשה : ע"ב גמ' היינו גזל מעליא לעבור עליו בב' לאוין וליכא לאקשויי למה ליה לאוקמי לטומן משקלותיו במלח לוקמי' דעושה משקל גדול ממש וכי תימא היינו גזל מעליא לוקמיה לעבור עליו בשני לאוין משום דזה כתוב בהדיא לא יהיה בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה וכו' והא דפריך לאו דכתיב במשקולת למה לי לא פריך אלא אלאו דכתיב בפרשת קדושים לא תעשו עול וגו' במדה במשקל דמשמע דלא ישקול ממש בידיו בפחות ויותר כדי לגזול את חבירו למה לי הא בכלל גזל הוא ולכך צריך לאוקמי לטומן משקלותיו במלח : רש"י ד"ה שהבחנתי במצרים הרי שבאו עשרה רווקים וכו' . כתב זה משום דהוקשה לרש"י מה הבחנה שייך הכא הא מסתמא הגדול והבכור שבבנים הוא הבכור והקטן ממנו אינו בכור לכך פי' שלפעמים היו חמשה או עשרה בכורים לאשה א' וק"ל : תוס' ד"ה שתולה קלא אילן בבגדו וכו' ואע"ג דעובר על מצות ציצית וכו' . דברי התוס' הללו צריכין עיון דמאי איכפת בזה דעובר על מצות ציצית הא לעיל נמי גבי תולה מעותיו בעובד כוכבים עובר ג"כ על איסור רבית ואפי' הכי אצטריך קרא לאשמועינן דהשם יתברך הוא מבחין ויודע הנסתרות והערמומיות של בני אדם ומענישן עליהן ואם כן הכא נמי גבי מצות ציצית וכן נמי לקמן גבי מערב קרבי דגים טמאים בקרבי דגים טהורים וכבר נדברו בו דברים ופירושים שונים והמחוור שבכלם נראה לפרש כוונת התוס' בזה הוא שהתוס' סבירא להו דהא דקאמר שתולה קלא אילן בבגדו הוי פירושו בבגדו של עצמו שהוא לובש ומתכסה ותלה בו קלא אילן במקום תכלת ולכך הוקשה להו להתוס' והלא הוא עובר על מצות ציצית ומה ערמה שייך בזה ולמי מרמה דלעצמו לא שייך רמאות וכי הוא מרמה את עצמו ואם הוא מואס במצות ציצית ורצונו לעבור עליה למה לי למתלי קלא אילן בבגדו יתלבש בבגדו בלא שום ציצית כלל דבשלמא גבי תולה מעותיו בעובד כוכבים הוא עושה כן לרמות את חבירו כדי ליקח ממנו רבית דאם היה יודע חבירו שהן מעותיו של עצמו לא היה לוה אותן ברבית דאיסור רבית אוסר רחמנא ללוה כמו למלוה וכן גבי מערב קרבי דגים טמאים בטהורים הוא עושה כן כדי לרמות בני אדם למכור להם טמאים בטהורים להרויח דמסתמא הטהורים דמיהן יקרים יותר מן הטמאים אבל גבי ציצית שתולה קלא אילן בבגדו מה רמאות שייך בזה ולמה יעלה על דעתו לעשות כן דאצטריך קרא להזהיר על זה ולהודיע שהוא מבחין בזה לכך פירשו מכל מקום אצטריך לקרא לאשמועינן וללמוד מיניה דעובר עליה משעת עשייה אע"ג דעדיין לא לבשו וכלל הענין דלא אצטריך קרא לאשמועינן דהקב"ה מבחין רמאתו אלא עיקר קרא אתא למילף מיניה היכא דתלה קלא אילן בבגדו עובר משעת עשיה זהו תמצית פירוש זה בדבור זה אלא שגם על הפירוש הזה יש להקשות דכיון דהסברא היא שאין אדם תולה קלא אילן בבגד של עצמו דלא שייך לרמות את עצמו א"כ הדרא קושיא לדוכתא למאי כתב לן קרא לאשמועינן לעבור עליו משעת עשיה ואיך ימצא שיתלה אדם קלא אילן בבגד של עצמו כיון דאין רמאות כלל בשל עצמו למה יתלה קלא אילן בבגדו כלל ועוד יש לדקדק דכיון דכתבינן דבבגד של אחרים הוי אתי שפיר דלרמות אחרים הוא עושה א"כ תקשה לך מנא לה להגמרא דקרא איירי דתולה קלא אילן בבגד של עצמו ומכח זה מוכרחים אנו לומר דאצטריך קרא לעבור עליו משעת עשיה דלמא אתי קרא בתולה קלא אילן בבגד ומוכרו לאחרים בשל תכלת ומרמה את הבריות דאצטריך שפיר כמו גבי רבית ושרצים דבסמוך וכמו שכתב הרא"ש דבתולה קלא אילן ומוכרו לאחרים בשל תכלת איירי ויש לפרש כוונת התוס' בענין אחר דלעולם התוס' ס"ל כפירוש הרא"ש דאיירי בתולה קלא אילן בבגד ומוכרו לאחרים דומיא דכל הני דשמעתין כמו גבי רבית ושרצים בסמוך והשתא עושה שתי רעות אחת שמרמה את הבריות וגוזל את הרבים שמוכר להם קלא אילן שהוא בזול שדמיו מועטים בשל תכלת שדמיו יקרים בתכלית היוקר ועוד שנית שהוא מבטל רבים ממצות ציצית וגורם שהלובשם עובר על מצות ציצית ואם כן קשה למה לי קרא דיציאת מצרים גבי מצות ציצית דהא כיון דכתיב יציאת מצרים גבי רבית דהקב"ה מבחין ומעניש את הרמאי דאין שם כי אם איסור רבית לחוד כל שכן בציצית דעושה ב' רעות כמו שכתבנו ולכך תירצו התוס' דמכל מקום אצטריך קרא גבי ציצית לעבור עליו תכף משעת עשיה והשתא עולה הכל כהוגן אלא שיקשה עלינו דלפי זה הא גבי שרצים נמי תקשה לך למה לי דכתב יציאת מצרים ליפרע ממי שמערב קרבי דגים טמאים בשל טהורים הא אתי נמי בכל שכן מרבית דהא גבי קרבי דגים נמי עושה שתי רעות דגוזל את הבריות וגם מכשילן במאכל אכילת איסור שרצים דהא על כרחך קרבי דגים טמאים הם בזול ואינם כ"כ ביוקר כמו קרבי דגים טהורים דאם לא כן למה מערב אותן וצריך לומר דלפי זה גבי קרבי דגים נמי אצטריך קרא לעבור עליהם משעת עשיה ואין להקשות תרתי למה לי דאין האיסורים דומין זה לזה דהא בלאו הכי כתב קרא גבי טומן משקלותיו במלח לעבור עליו משעת עשיה וכתב נמי כן גבי ציצית יציאת מצרים לתולה קלא אילן בבגדו לעבור עליו משעת עשיה אבל מכל מקום אי הוה גבי ציצית תרי איסורין כגון איסור גזלה וגם איסור דעובר על מצות ציצית כדלעיל על כל פנים הוה ילפינן מיציאת מצרים דכתיב גבי רבית בטבל שכן כדלעיל ולכך הוכרחו התוס' לתרץ דאצטריך קרא לעבור עליה משעת עשיה ודברי ספר חכמת שלמה מה שכתב בפירוש דבור זה רחוקים הם בעיני כי אין לשון התוס' סובלתן וק"ל וע"ש :

דף סב ע"א גמרא מיתיבי הניח וכו' אינן חייבין להחזירן אינהו הוא דלא חייבין הא אביהן חייב וכו' כן צ"ל : רש"י ד"ה בדיניהם של עובד כוכבים שלא נאסר וכו' כן צ"ל : תוס' ד"ה לא מאי קום עשה וכו' והמקשה לא הבין טעמו יפה וכו' מקשין העולם למה הוצרכו התוס' לכתוב לפי פירושם שהמקשה לא הבין טעמו יפה הא לפי' רש"י נמי צריך לומר דלא הבין המקשה טעמו יפה אבל יש לומר דלפי' רש"י איכא למימר דשפיר הבין המקשה דהמתרץ השיב לו דלעולם כולי עלמא סבירי להו דבגבה אין מחזירין ולא שייך ביה קום עשה וחייב מלקות ולא פליגי אלא כשעדיין לא גבה רק שנכתב השטר ופליגי אי קריעת השטר מקרי קום עשה או לא אלא דפריך מאי קסבר וכו' רוצה לומר ממה נפשך אי כתיבת השטר הוי כגבוי א"כ הוי כאלו כבר קבל וגבה הרבית ובגבה הא אמרת דכולי עלמא אין מחזירין וליכא קום עשה אם כן אמאי פטרו רבי נחמיה וראב"י ומדפטרי וס"ל דקריעת השטר הוי קום עשה משום דחייב לקרועי שטרא מכלל דבגבה כבר נמי מחייבי לאהדורי ופטור ממלקות דמה לי קריעת השטר ומה לי השבת הרבית דקריעת השטר נמי הוי השבתו ואי כתיבת השטר לא הוי כגבוי אם כן לא עבר עדיין כלום ואם כן אמאי מחויב ליה ת"ק ומשני לעולם לאו כגבוי דמי ות"ק מחייב ליה משום דמקרי שימה ואם כן לפרש"י עולה הכל כהוגן אבל לפירוש התוס' דהתרצן השיב דלכ"ע מחזירין דרבית קצוצה יוצאה בדיינים כרבי אלעזר ולכ"ע דלאחר שגבה איכא קום עשה ולא לקי והשתא מן הסברא הוא דאי לא לקי אפילו היכא דכבר גבה הרבית משום דאית ביה קום עשה כל שכן דליכא לחייב מלקות בכתיבת השטר דכ"ש דאית ביה קום עשה אלא ע"כ צריך לומר דהמתרץ השיב דאין הכי נמי דאלאו דלא תקח לא אשכחן מלקות דלעולם אית ביה קום עשה ולא פליגי אלא בלאו דלא תשימון אי מחויב עלי' מלקות אי לא וא"כ אם איתא דהמקשה הבין טעמו של המתרץ לא הוי שייך ליה למפרך הא דפריך מאי קסבר אי כגבוי וכו' דקושיא זו אין לה טעם אלא ע"כ צ"ל דלא הבין טעמו יפה וק"ל : ע"ב גמ' בדינינו מחזירין מלוה ללוה כצ"ל : רש"י ד"ה וחוזר וכו' בדינר זהב וכו' כצ"ל : תוס' ד"ה לקח הימנו חטין וכו' ועוד כיון דאיסור לא קאי אלא איין מאי פריך וכו' וכי לא ידע דאסור לפסוק יין וכו' . ר"ל וכי לא ידע שיש לחלק בין היכא שנותן לו עכשיו בשעת פסיקת מעות דיכול לקנות בדמים שקבל כדתני אע"פ שאין לזה יש לזה ובין היכא שאינו נותן לו עכשיו בשעת הפסיקה שום מעות אלא שפוסקתם על החוב שיש לו בידו : בא"ד ועוד מדמשני בבא לחוב בדמיהם וכו' . ר"ל ואפילו את"ל דהמקשה לא ידע לחלק הכי עדיין יש להקשות אלשון של התרצן דמשני בבא לחוב בדמיהן עסקינן משמע מתוך לשונו דעד השתא היה סבר המקשה דלא איירי בבא לחוב בדמיהן אלא איירי מתניתין שנתן לו מעות עכשיו בשעת פסיקת היין וזה א"א לומר דיעלה על דעת המקשן כן דהא מפורש הוא במתניתין דאיירי שלא נתן לו עתה שום מעות וכיון שהמקשה נמי הוה ידע דמתניתין איירי בבא לחוב בדמיהן לא היה להמתרץ להשיב כהאי לישנא אלא ה"ל לשנויי בקצרה אמר רבא לאו כאיסרו הבא לידו דמי וכדתניא וכו' אבל לפי מסקנת התוס' דקאי קושית המקשה אחטין אתי שפיר דבחטין תני במתנית' לקח הימנו חטים בדינר זהב הכור דמשמע דנתן לו בשעת המקח דינר זהב ולכך הוצרך המתרץ לשנויי דלא איירי שנתן לו עכשיו הדינר זהב אלא שהיה כבר חייב לו דינר זהב ומאי לקח בהלואתו כדמסיק לקמן וכו' והארכתי בזה הגם שפשט דברי התוס' פשוט שכן הוא אלא שראיתי מקצת מתחכמים לפרש דברי התוס' הללו בדרך רחוק מהאמת וכדי להוציאו מלבם כתבתי זה :

דף סג ע"א ד"ה כשמשך וכו' ומשיכה דהכא לא הוי אלא לענין היתר פיסוק וכו' . כן הוא בספרים שלפנינו ונראה שר"ל בזה וכי תימא הא כיון דהלוקח קנה החטים במשיכה א"כ הויין ממש שלו וא"כ כשאוכלן המוכר אח"כ הוי כאלו לוה המוכר החטים מהלוקח והשתא נעשה הלואה וכשמשלם לו אח"כ חטים אחרים כשיוקרו ליתסר כמו לוה הימנו סאה בסאה לכך מסיים ומשיכה דהכא לא הויא אלא לענין היתר פיסוק וכו' ר"ל ולכך כשהמוכר לקחן ואכלן לא מקרי שוב הלואה . אבל ראיתי בתוס' ישנים כתובים על קלף דלא כתוב בהן כלל אלא כך כתוב בהן ולא דמי לסאה בסאה דהתם הלואה והכא זביני ותו לא מידי : ע"ב גמרא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מ"ט אמרו רבנן פוסקים על השער שבשוק וכו' משום דא"ל שקלי טיבותך וכו' . וצריך לומר דאינהו מפרשי הא דקתני יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה ואין המוכר הפוסק עמו עושה לו שום טובה ולא מחזי כלל כרבית : מי שפרע ומאן דיהב זוזי אתרעא חריפא לבי תרי וכו' כצ"ל : אמר רב נחמן כללא דרבית וכו' כצ"ל בלא וי"ו : ואמר רב נחמן האי מאן וכו' כצ"ל בוי"ו : תוס' ד"ה וא"ל יהיבנא לך חמשה וכו' וא"ת אמאי אסור לפסוק חמשה בזוזא מ"ש ממפרשא וכו' . ר"ל דלא שנא היכא דמוכר לו סחורה ונותנה לו ביוקר בשביל המתנת המעות או שמקדים לו המעות והמוכר מוזיל גבי' בשביל המתנת הסחורה :

דף סד ע"א רש"י ד"ה עישורייתא והומשייתא וכו' ואם אין עשיריות וישנן חמישיות וכו' ואם היו עודפות הרבה כגון נ"ה מעה בעשיריות וכו' . ר"ל כשהיו נוהגים למנות ה' ה' היו רגילים למנות כן פעם א' ה' שתי פעמים ה' ג"פ ה' עד עשרה פעמים חמשה י"א פעמים חמשה י"ב פעמים וכו' עד עשרים וכו' כ"א פעמים וכו' עד שלשים פעמים ה' ל"א פעמים וכו' עד ארבעים פעמים ה' מ"א פעמים ה' עד חמשים פעמים ה' וכן לעולם והשתא כשיש כאן נ"ה י"ל דמעה בעשיריות ר"ל שהיה לו למנות ארבעים פעמים חמשה מעה ומנה שלשים פעמים חמשה או היה לו למנות חמשים פעמים חמשה מעה ואמר ארבעים פעמים חמשה ומעה בעשרה פעמים חמשה דהיינו חמשים בדילוג אחד והיינו דקאמר מעה בעשיריות כדפרישית רוצה לומר כמו שפירשתי לעיל גבי עשיריות דמעה

חכמת שלמה

לא יזהיר הש"י שלא יעשו ערמה בדבר כי הוא היודע לסכתין וכן לעיל גבי מלוה ברבית ותולה בעובד כוכבים אע"פ שהוא עובר על כמה לאוין של רבית ואפ"ה כתיב ביה אני ה' ויש מפרשים דלא כתבה התורה אני ה' אם לא שמשמיע לנו חדוש בדין וגבי רבית אולי משמיע לנו דע"י עובד כוכבים שרי ודו"ק ולא נהירא דמהיכי תיתי לאסור ע"י עובד כוכבים מדאורייתא וגם דוחק לומר דמשמיע לנו חדוש דלמא כפשוטו הוא מזהיר שלא יעשו ערמה כי הוא היודע ועד הלא במשקלות כבר נשמע ונראה בעיני דכל היכא דכתיב אני ה' סייע להזהיר שלא יעשו ערמה לרמאות הבריות וגבי ציצית מה ערמה יש בדבר שלא עובר על מצות ציצית וא"כ יבטל מצות ציצית מעקרו אלא בודאי איירי שמוכרו לאחרים וכן איתא בהרא"ש ומוכרו לשם תכלת וא"כ הוא גוזל את הבריות ותלוי בלאו דלא תונו במקח וממכר ואיך תלוי הענין במצות ציצית ע"כ הוא אומר דמ"ה תלה במצות ציצית להודיע לנו שמעת התלי' שתלה בבגדיו לשם ציצית הוא עובר אפי' עדיין לא מכרם ודו"ק (עי' במהרש"א) :

דף סב ע"א רש"י בד"ה לעולם לאו כו' תנא קמא הס"ד : ע"ב רש"י בד"ה רבית מוקדמת כו' קתני לה והא כו' הד"א :

דף סג ע"ב גמ' ואמר רב נחמן האי מאן דאוזיף כו' כצ"ל : רש"י בד"ה מה לי כו' שטר שאמה הס"ד : בד"ה לקירא מוכר שוה הס"ד :

דף סד ע"א רש"י בד"ה לאו מיני' כו' אחרינא אבל כו' הד"א :

תוס'

להתנות כך ולקבל עליו יוקרא וזולא וק"ל: **ע"ב** בד"ה האי קרוב לשכר כו' וא"ת תקשי ליה אמתני' דילא השער פוסקין כו' עכ"ל ל"ע למאי דלא מסקי אדעתייהו לחלק בין הך דהכא ובין הך דילא השער פוסקין כו' טפי ועדיפא ה"ל לאקשויי נמי לאביי דאפי' לא קביל עליה אפילו זולא ליסתרי כי הך דילא השער פוסקין דפוסק עמו בשער הגבוה דכל האחריות על המוכר ושרי ושוב מצאתי כדברים אלו בהגהת מרדכי ובהגהת אשר"י וז"ל ואי לא קביל עליה אפילו זולא אסור כו' ומיהו לקמן גבי פוסק עמו בשער הגבוה דמשמע דכל כו' וטעמא כיון שאין מזומן כו' עכ"ל ע"ש: **בא"ד** יש לו מותר איכא למימר דאם מתקלקל כו' משמע דקלקול אחר דלאו חימוץ הוו מקבלי כו' עכ"ל ולאביי דהתיר אפילו אם לא קבל עליו קלקול תקפה היינו דקבל עליו הפסד זולא משא"כ התם דלא קבלו הפסד זולא להכי בעי לקבולי הפסד הקלקול ומיהו לפ"ז קשה מאי קשיא להו לעיל ל"ל התם טעמא דמעיקרא חלא הלא ת"ל דאפילו בתקפה כו' שרי להתנות כו' דהא כיון דמיירי התם דלא קבלו הפסד הזול צריך לקבל עליו הפסד הקלקול של תקפה ולהכי הוצרך למימר דקלקול של חימוץ הוי מקח טעות דמעיקרא חלא כו' ודו"ק: **בד"ה** ולא ישכור כו' בלא נכייתא איכהו בתורת זביני אתו כו' עכ"ל ולדידן נמי לא אסרי' ליה אלא משום אבק רבית דהוה קרוב לשכר ורחוק להפסד ולהכי בנכייתא אפילו לדידן שרי וק"ל:

בפרש"י בד"ה איטו צריך כו' ואוקימנא בחנר דלא קיימא לאגרא אבל האי גברא שדר בה עביד למיגר כו' עכ"ל יש לדקדק לפ"ז לא הל"ל דקמ"ל לאסור בהלואה אלא דומיא דהכא בלא קיימא לאגרא ועביד למיגר ומנא ליה לתלמודא למימר דקמ"ל לאסור אפי' בלא קיימא לאגרא ולא עביד נמי למיגר וי"ל דמשמע ליה לתלמודא כיון דקאסר לא קיימא לאגרא ועביד למיגר אע"ג דליכא כסף ואמרינן בר"פ דליכא תרבית בלא כסף וע"כ משום דמחזי כרבית דהרואה יאמר דקיימא לאגרא מה"ט נמי יש לאסור נמי אפילו בלא קיימא לאגרא ולא עביד נמי למיגר ודו"ק: **תום'** בד"ה אמר רב נחמן כו' אלא לא קאי התם הכי ועוד דהכא מיירי כו' עכ"ל נראה ודאי דגם לתירוץ השני לא קאי התם הכי דרב נחמן לא מחייב התם אלא משום דקרמנאי הוו דיירי ביה וה"ל חצר דקיימא לאגרא אלא דלתירוצם הראשון מיירי נמי הך דרב נחמן דהכא בדאיטו צריך להעלות שכר אפי' בעביד למיגר כפרש"י בשמעתין ואם כן לפום מאי דבעי למימר בהך קלקלתא דיתמי דלא הוו דיירי ביה קרמנאי ולא הוה קיימי לאגרא המ"ל וליטעמיך תיקשי דרב נחמן דהכא אדהתם אלא כיון דלא קאי התם הכי אלא דהך קלקלתא איירי בקיימא לאגרא כדאמר דקרמנאי הוו דיירי ביה לא חש תלמודא להקשות כן דבכמה מקומות המ"ל וליטעמיך ולא קא"ל ולתירוץ השני של התוספות למאי דבעי למימר דהך קלקלתא איירי בלא קיימא לאגרא איכא למימר דאיירי בעביד למיגר לא תקשי ליה כלל מרב נחמן דהכא דאיירי בלא קיימא לאגרא ולא עביד נמי למיגר ודו"ק:

דף סה בד"ה ניחא ליה כו' וא"ת בלאו האי טעמא כו' אבל שכר פעולתם לא משלם כו' עכ"ל הא ודאי דרב יוסף ב"ח לא הוי עבד כן לכתחלה אי לאו משום דניחא ליה דלא נסתרי עבדיה אלא דהא קשיא להו מנליה לרב יוסף למימר דכרב ס"ל ומשום דניחא ליה דלא נסתרי עבדיה אימא דטעמיה דרב הוא דתוקף בעבדו של חבירו דפטור היינו משום דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה והא תירצו דיש לחלק בין אדעתא דגזלנותא ובין אדעתא דאגרא כמו בספינה התם ורב סתמא קאמר הכא בתוקף בעבדו של חבירו דפטור אפילו אם היה דעתו מתחלה לתת שכר וע"כ היינו טעמא משום דניחא ליה דלא נסתריה עבדיה ודו"ק:

דף סו בד"ה פטומי מילי כו' אבל אם בתחלת הדברים פתח כו' וכ"מ למ"ד לאו ט"ס כו' עכ"ל אבל לעיל בהך עובדא דתחלת הקנייה היה שלא באחריות ניחא להו כפרש"י אפילו למ"ד אחריות ט"ס הוא וכגון דפריש בהדיא בשטר שלא באחריות אבל לפום דקיימינן השתא אם בתחלת הדברים היה מקנה לו באחריות ודאי דלא היה פרוש בשטר שלא באחריות אלא סתם וליכא נ"מ בהא דקאמרי דלא הוי פטומי מילי אלא תנאי גמור אלא למ"ד לאו ט"ס הוא דלמ"ד ט"ס לא הוה צריך לתנאי זה להבטיחו האחריות וק"ל: **בד"ה** ומניומי אמר כו' אבל לרב נחמן דאמר דאף לאחר מתן מעות קונה הכל לא יתכן טעם זה כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל לרב הונא גופיה בלאחר מתן מעות דקונה מיהת כנגד מעותיו לא יתכן טעם זה כמ"ש התוס' לעיל דכי א"ל נמי קני לגוביינא לא ליקני דאסמכתא הוא כו' ודו"ק: **בא"ד** ור"ת תירץ אקושיא דלעיל דלא קשיא דרב הונא כו' עכ"ל וכן הא דהקשו לרב נחמן בלא מניומי נמי קבל מרבה בר אבוה כו' יתורץ בתירוץ ר"ת וכ"ה לשון הגהות אשר"י ור"ת פי' בספר הישר דרב נחמן מקמי דאהדרי' מניומי וטעמא דרב הונא משום דתפיס מלוה גופיה כו' עכ"ל ע"ש וא"ש נמי התרולי הא דקונה הכא במעכשיו בלא ב"ד חשוב משום דתפיס מלוה גופיה ואפשר דנקטו בדבריהם הכי דר"ל דקושיא דלעיל לא קשיא לרב הונא אבל קושיא האחרונה שהקשו אדפריך מרב נחמן טפי ה"ל לאקשויי מדרב הונא אדרב הונא כו' איכה מתורלא בפי' ר"ת ודו"ק: **בא"ד** ולעיל בפ' הזהב דלא קני מוכר הערבון אע"ג דתפיס כו' עכ"ל ר"ל לר' יהודה דאסמכתא לא קניא לא קני מוכר הערבון בחנם אם הלוקח חוזר בו בתנאו אלא ס"ל שיקנה לו במקח כנגד ערבונו אע"ג דהתם נמי תפיס המוכר גופיה ותרלו כיון דבהיפך אם המוכר חוזר בו אין הלוקח נוטל כפליים כתנאו כיון דלא תפיס המוכר נמי לא קני ערבונו דאסמכתא היא דסומך הלוקח ולא גמר ומקני לו אלא כשהוא יקנה כפליים ממנו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אי קפיד כו' משום דידע דאסמכתא לא קניא אע"ג דאית כו' אי לא אסמכוה היינו משום כו' אבל למכור בפחות לא כו' עכ"ל דהכי משמע דלית לן למימר דידע דאסמכתא לא קניא אי אית ליה לאהדורי אזוזי אי לאו היכי דנימא דאינים אסמכי' אזוזי והיינו משום דליקו בהימנותיה כדמוכח מההוא דאשתי שיכרא והכא ליכא למימר דאינים אסמכיה אזוזי אלא בהאי דלעיל דאשתי שיכרא ותרלו דאעפ"כ למכור בפחות לית לן למימר הכי דאע"ג דאדם עשוי למכור חפליו היינו בשוויה אבל בפחות לא ובקרקע דאין אדם רגיל למכור קרקעותיו אפי' בשוויה לא ודו"ק: **בד"ה** התם זביני כו' אבל התם גבי פירות דקל כו' מכל מקום אין לו לחזור כי היכי דליקו בהימנותיה כו' עכ"ל אבל הכא בהלואה דאסמכתא היא לא שייך ליקום בהימנותיה דמתחלה נכנס בה בתורת הלואה כו' ולאחר ג' שנים היה סבור שתהא משוקע בידו והיתה המחילה בטעות כו' עיין בזה בארך בהגהות מרדכי ואשר"י וכ"י:

דף סז בד"ה הממאנת כו' אין לפרש ביתבה תותיה דהא מלתא דפשיטא כו' וכשהלך בעלה למ"ה ולוותה ואכלה לא איצטריך דהא אלמנה לכ"ג כו' עכ"ל ר"ל נמי מה"ט דלעיל דמלתא דפשיטא היא דהא אפילו אלמנה לכ"ג דאית לה כתובה אין לה מזונות בלוותה ואכלה ומכ"ש ממאנת דאין לה כתובה דאין לה מזונות בכה"ג ואין להקשות מה"ט בממאנת ואיילונית לא איצטריך בלוותה ואכלה דהא אפילו באלמנה לכ"ג דאית לה כתובה אין לה מזונות בכה"ג די"ל דהא ודאי אלמנה לכ"ג ושניה דמשום איסורא נגעו בו לית לן לדמותן לממאנת ולאיילונית דטעמייהו איטו אלא משום דלא קרינא בהו לאינהו ולכך ממאנת ואיילונית אין להן כתובה ויש להן מזונות ביושבת תחת בעלה ואלמנה לכ"ג דינה בהיפך דיש לה כתובה ואין לה מזונות ביתבה תותיה והיינו טעמא דבאלמנה לכ"ג דבאיסור היא אללו לכך אין לה מזונות כדי שיוליאה אבל כתובה דנותן לה ביולאה ממנו יש לה דיש לה נשואין מן התורה אבל ממאנת דבהיתרא יושבת אללו יש לה מזונות וכיון דאין לה נשואין מן התורה אין לה כתובה אבל שניה דהוי נמי משום איסור יש ללמוד שפיר מק"ו דאלמנה לכ"ג ודו"ק: **בד"ה** ובלאות פירש בקונטרס כו' ופירות דקתני לאו בפירות שאכל קאמר דאפי' קרן כו' עכ"ל ר"ל לפי פירושם השתא שכתבו דבבלאות שאין קיימין איירי וכדאמר התם אי דליתנהו אידי ואידי לא שקלה וק"ל: **בא"ד** א"נ תקנת פירות כו' ולוותה כו' ואח"כ מיאנה דומיא דמזונות עכ"ל נראה מדבריהם דביושבת תחתיו חייב לפדותה דומיא דמזונות אבל מפרש"י בשמעתין אין נראה כן ע"ש ונראה דהאי תירולא איטו אלא לממאנת ואיילונית דדין תקנת פירות כדין מזונות אבל בשניה דליכא לפרש כה"ג במזונות כמ"ש התוס' לעיל ה"נ מה"ט ליכא לפרש כה"ג בתקנת פירות ואפשר דבשניה יש לפרש פירות בפשיטות דהיינו בפירות שאכל של נכסי לאן ברזל דהאי קרן גופיה אם אכלו יש לה כדמסיק התם דקנסוה רבנן לדידיה כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה והלכתא לריך למקנת כו' ונראה דאיירי לאחר שלוה הימנו סתם כו' עכ"ל ודומיא דהכי באתרא דמסלקי ואמר לא מסתלקנא דאין לריך קנין דיש לחלק כמ"ש הג"י בשם האחרונים וז"ל דלאחר שירד בה וזכה בה קא מיירי הכא דאי אמר לא מסתלקנא כו' לא מסתלק דעכשיו מחזיק בקרקע בתנאי זה אבל באתרא דלא מסלקי ואמר מסתלקנא במה זכה בעל הקרקע אא"כ קנו כו' עכ"ל והרא"ש האריך בדברי התוספות לחלק גם בזה וע"ש: **בד"ה** רבינא אכל כו' ועוד נמצא מוגה בספרו של ר"ת רפרס כו' עכ"ל ר"ל תריץ מיהא חדא תמיהתם אחרונה אבל הראשונה במקומה עומדת ואפשר שזו היתה עיקר תמיהתם דפליגי רב אחא ורבינא בקיצותא דלכ"ע נכייתא אסורה אבל הא דאמרינן לעיל לורבא מרבנן אפילו בנכייתא לא ניכול לאו קושיא דרבינא פליג עליה דה"נ פליג רבינא הכא ארב כהנא ורב פפי ורב אשי דלא אכלו בנכייתא ודו"ק: **בא"ד** וי"מ דהך נכייתא

חכמת שלמה

דף סה ע"ב תום' בד"ה והלכתא כו' דספונאי כו' נ"ב פי' הא דרב פפא:

דף סו ע"ב רש"י בד"ה ואב"א כו' לך לשלש שנים כו' כצ"ל:

דף סז ע"א גמ' ואודיק חזיתן כו' נ"ב ויסקף על פני סדום תרגום ירושלמי ואודיק ותבירו בפרק גיד הנשה אודיק כבזעא דדשא וק"ל: **רש"י** בד"ה אבל כשיעור כו' ניכהו מסלקינן כו' כצ"ל והד"א: תוס'

מהר"ם

דטעה בין חמשים לארבעים בין ארבעים לשלשים הכי נמי גבי חמישיות טעה בעשיריות בין חמשים לארבעים או בין ארבעים לשלשים שהיה לו למנות חמשים פעמים חמשה וטעה ומנה ארבעים פעמים חמשה או שהיה לו למנות ארבעים פעמים חמשה וטעה ומנה שלשים פעמים חמשה ואם כן טעה בעשרה פעמים חמשה שהן חמשים בדלוג אחד ובחמש העודפות עדיין על ג' בין ג' לד' רוצה לומר שהיה לו למנות ד' פעמים ה' וטעה ומנה ג' פעמים ה' וטעה בה' פעם א' ואם היו ט"ו טעה ג' פעמים כגון שהיה לו למנות ד' פעמים חמשה טעה ומנה שלשה פעמים חמשה ואח"כ כשהיה לו למנות ולומר ח' פעמים ה' טעה גם כן ומנה ואמר ז' פעמים חמשה וכן אח"כ היה לו למנות י"ד פעמים חמשה וטעה ואמר י"ג פעמים חמשה וכן בכ"ה בכה"ג וק"ל: **תוס'** ד"ה מה שעיזי חולבות וכו' הך ברייתא לא קשיא לרב וכו', רוצה לומר דהכא קתני ברישא מה שעיזי חולבות מכור לך מותר הואיל ומוכר לו בדמים הללו יהיה מה שיהיה הן רב הן מעט ויכול להיות שלא יהיה החלב שיחלוב מהעזים שוה בכדי מעותיו שהוא נותן וקרוב הוא להפסד כמו לשכר ולכך הוא מותר ואם כן פרדיסא נמי כשלוקח ממנו הפרדס בין שיוציא ממנו פירות או יין יותר מכדי דמיו בין שלא יהיה שוין בכדי דמיו נמי לשתרי דהא קרוב להפסד הוא כמו לשכר ואמאי אסר רב בפרדיסא לא קשיא דהכא אין רגילות לזלזל בשביל המתנת יום או יומים ואינו מוזיל גביה כ"א בדבר מועט פחות מכדי מקחן הרגיל ואין השכר כל כך גדול ולכך קרוב הוא להפסד כמו לשכר אבל בפרדיסא שהוא קונה בעוד שהענבים הן בוסר וצריך להמתין זמן רב עד הבציר ולכך רגילות שמוזיל גבי' טובא ומשלם שכרם שהוא שוה בעת הבציר מאה זהובים קונה אותו עכשיו בעת שהוא עדיין בוסר בעשרה זהובים ולכך רחוק להפסד הוא שאי אפשר שכרם שרגיל להיות שוה מאה זהובים שיהיה השנה כל כך קשה שיפחות ענבי הכרם ולא יהיו שוים י' זהובים דמי המקח שנתן בעדם ואם כן רחוק להפסד וקרוב לשכר הוא והוי ליה אגר נטר ממש שבשביל שמקדים לו המעות וממתין על הפירות הוא נותן לו שוה מאה בעשרה מאי אמרת התם נמי זימנין דאית ביה תיוהא ויתקלקל הכרם לגמרי כגון ברד וקרח ויפסיד הכל ולא יהיה שוה אפילו עשרה זהובים המעות שנתן לו בהן לא חייש להכי דלא שכיח הוא כן המשך דברי התוס' ולפי שראיתי תלמידים שקרובים לטעות בהבנת דברי התוס' הללו הארכתי לבאר דבריהם בביאור רחב: **ע"ב** ד"ה האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא וכו' וי"ל דשאני התם כיון דאין הפירות שלוקח בעין אין ניכר וכו' כן צריך להגיה: ד"ה ולא ישכור הימנו בפחות וכו' ור"ת אמר דבית נמי זימנין דלא שקיל מידי וכו'. מדברי התוס' משמע דרבינו תם תרי טעמי קאמר חדא דבין בית ובין שדה בתרווייהו זימני דלא שקיל מידי וגם מצריך שילות לו על הבית ועל השדה ונראה דלתרווייהו אצטריך דע"כ צריך לחלק בין היכא דלא הלוהו מתחלה על הבית ועל השדה דאסור ובין היכא דהלוהו על הבית ועל השדה דבין בית ובין שדה שרי בנכייתא דאל"כ תקשה ליה מתניתין דהכא דקתני ולא ישכור ממנו בפחות וע"כ צריך לחלק ולומר דאיירי מתניתין דלא הלוהו על הבית לכך אסור ואי לאו טעמא דזימנין דלא שקיל מידי וקונה הפירות או דירת הבית בנכיית' על הספק לא היה מסתבר להתיר בין בבית ובין בשדה כיון דמשתכר הרבה בודאי בלא שום ספק אם כן אגר נטר הוא וק"ל: **בא"ד** וצריך לדחוק לפי' [לרבא] דאע"ג דההוא תנא סבר דצד אחד בריבית שרי אפי' מדרבנן וכו'. ונראה דלפר"ת לא מוקי רבא מתניתין וברייתא דהתם הא רבנן הא ר"י דהא לדידיה לר"י נמי אית ליה צד אחד ברבית אסור מדרבנן אלא ההוא תנא דמתניתין דהתם תנא אחרינא הוא דאית ליה דצד אחד בריבית אינו ריבית אפילו מדרבנן ואעפ"כ מוקי רבא לעיל פלוגתא דרבנן ור"י דפליגי בריבית על מנת להחזיר ולא בעי לאוקמי דבצד אחד בריבית פליגי ומ"ל לר"י דאפילו מדרבנן שרי דנראה לו דוחק שיסבור ר"י כן ואע"ג דההוא תנא דערכין שרי אפילו מדרבנן מ"מ ס"ל לרבא דליכא לאוקמי שיסבור רבי יהודה כן להתיר אפילו מדרבנן כל כמה דלא פירש כן ר"י בהדיא הואיל ונוכל לאוקמי פלוגתא דפליגי בריבית בעל מנת להחזיר:

דף סה ע"א ד"ה שכירות של שנה וכו' וא"ת וכו' משום דכתיב שנה שנה דמשמע אותה וכו' כצ"ל: **ע"ב גמ'** מי אוכל פירות רב הונא אומר מוכר וכו' פירוש הא דקאמר שאסור לעשות כן לפי שאכילת פירות הן באיסור למי הן אסורין רב הונא אמר מוכר אוכל פירות אבל אסורין הן ללוקח וכו' כן הוא באשר"י ע"ש: **רש"י** ד"ה תני רב ספרא ולא היה מפורש במשנה וכו' כצ"ל:

דף סו ע"א תום' ד"ה פטומי מילי בעלמא וכו' ונ"מ למ"ד לאו טעות סופר וכו'. ר"ל דאלו למ"ד אחריות ט"ס לא נפקא מיניה דהא אפילו אמרינן דאין בתנאי של המוכר כלום לא יהא כאלו מכר לו סתמא ולא נכתב בשטר שום אחריות דאמרינן אחריות ט"ס הוא ולא דמי לשמעתין דכיון דהוי פטומי מילי אינו חייב באחריות דשאני הכא דכבר מכר לו בפירוש שלא באחריות אבל כשמוכר לו סתמא אמרי' אחריות ט"ס וק"ל: **ד"ה** ומניומי אמר אסמכתא לא קני וכו' ומפרש ר"י טעם שוה לשניהם כו' דהכא קני טפי כו' ר"ל והשתא אתי הכל שפיר דאע"ג דבלא מניומי ס"ל לרב נחמן בעלמא אסמכתא לא קני מ"מ בהאי אסמכתא דהכא הוה ס"ל דקני דהיא עדיפא מאסמכתא דעלמא אלא שמניומי החזירו מדבריו עד שאמר דגם אסמכתא דהכא לא קני: **בא"ד** וא"א לגרוס כן כדמוכח בפ"ג דנדרים כצ"ל: **בא"ד** אם לא יתן עד ג' שנים אבל לרב נחמן וכו' כצ"ל: **בא"ד** ולרב נחמן בתר דהדרו מניומי וכו' כצ"ל: **בא"ד** ור"ת תירץ אקושיא דלעיל וכו'. נראה דה"ה דבזה נמי מתורץ הקושיא הא' שהקשו התוס' ארב נחמן הא בלא מניומי קבלה רב נחמן בפרק ג"פ מרבה בר אבוה אמר רב דהכא שאני וקני טפי משום דתפיס מלוה גופיה והא דנקט ר"ת בתירוצו רב הונא משום דרב הונא איירי בהדיא במתפיס זכותיה בב"ד כדלעיל: **ע"ב גמ'** כי אמרי לך אנא מעידית מגבינא לך כצ"ל:

דף סז ע"א גמ' אמר רבה בר רב הונא כל את ונוולא אחי סמכא דעתיה כצ"ל: **תום'** ד"ה פירי מאי וכו' אלא צריך לומר דטעמא דרבינא משום דהוי מחילה בטעות וכו' ודוקא בזביני וכו' ולא בהלואה, צריך לומר דר"ל ולא בהלואה כשנתנו בתורת רבית ולכך בהלואה לא מפקינן משום דהוה אבק רבית ומחילה בטעות לא שייך כשנותנו בתורת רבית דאם לא כן הא כתבו לעיל איפכא אהא דקאמר לעיל התם זביני הכא הלואה דפירשו התוס' דבהלואה הדרא ארעא והדרי פירי משום דהוי מחילה בטעות וגבי זביני לא מפקינן משום דלאו מחילה בטעות ה"א כמבואר לעיל בתוס' ד"ה התם זביני וכו': **ע"ב גמ'** איזיל ואיתי זוזי לא אכיל איזיל ואמרח ואייתי וכו' כצ"ל: **תום'** ד"ה והלכתא צריך למקני מיניה וכו' ונראה דאיירי לאחר שלוה הימנו סתם ר"ל ונשתעבד הלוה למלוה בדרך קנין כמנהג רק שעדיין לא נתן המלוה המעות ולכך באתרא דמסלקא ואמר המלוה בשעת מתן מעות לא מסתליקנא יכול שפיר להתנות דמעותיו קונין לו כפי התנאי שמתנה אבל באתרא דלא מסלקי אפי' היכי דהלוה מתנה שיסלקנו צריך קנין ועיין בדברי הרא"ש ושם מבואר היטב:

ד"ה

דרבינא היינו קיותא כו' עכ"ל מיהו הא דמייתי ראיה מ"ע דמאן דאכיל בנכייתא מסדה אחוזה כו' ודאי דהוי לן למשרי אפילו בנכייתא ממש ושרי ה"נ לאינים אחרינא אלא לצורבא מרבנן החמירו בנכייתא ממש אפילו לרבינא ולא שרי הכא אלא בקיותא וק"ל : **בא"ד** שפסק דקי"ל כרב אשי דלא אכיל בנכייתא ולא שרי לצורבא מרבנן אלא במשכנתא דסורא כו' עכ"ל דאי נכייתא דהכא דלא אכיל בנכייתא היינו נכייתא ממש לא ה"ל לפסוק דלא שרי לצורבא מרבנן אלא במשכנתא דסורא אלא דאפילו בקיותא שרי אפילו לרב אשי ודו"ק :

דף סח בד"ה ונותן לו שכרו כפועל בטל אי גרסינן בפועל בטל א"כ ל"נ במתני' בטל פי' בקונטרס כפועל בטל מאותה מלאכה כו' מדפריך התם האי לאו בטל כו' עכ"ל מכל דבריהם נראה דל"ג בשמעתין מאי כפועל בטל אמר אביי כו' אלא דהתם בפרק אלו מציאות הוא דגרסינן לה והא לא בטל הוא אמר אביי כו' ודו"ק : **בא"ד** ונותן לו שכרו כו' היינו כיושב ובטל לגמרי עכ"ל כתב מהרש"ל פירוש רואין אדם שבטל כו' כמה היה רוצה ליקח להתעסק בזה כו' וכן איתא בטור וכ"פ הר"ן והשתא ל"ק הצריכתות כו' ומהר"י קאר"ו לא ירד כאן לעומקו כו' שאומדין מלאכה הראשונה כו' כמה רוצה ליקח ולהבטל כו' וקשה דא"כ ה"נ איכא למפרך והא לא קבטיל מיניה כו' עכ"ל ע"ש ודבריו תמוהין דאי יש לפרש הכא כדברי הטור ולא תקשי והא לא קבטיל מיניה א"כ מאי קפריך התם והא לא בטיל מיניה כיון דאיכא לפרושי נמי התם כי הכא כפירוש הטור גם מה שנדחק ליישב הצריכתות לפירוש הטור הוא דוחק גדול דעדיין קושית התוס' לפרש"י במקומה עומדת דהא לפי מה דנפיש טירחא נוטל יותר שכר אבל לפי' הר"י קאר"ו ניחא הכל וכן מוכיחין דברי התוספות לפרש הכא כדבעי למימר מעיקרא באלו מציאות דנותנין לו כמו שירצה אדם ליטול וליבטל ממלאכה הראשונה ולישב בטל לגמרי ממנה ולא שיימינן הך מלאכה דעביד השתא בין היא מועטת בין מרובה כפירוש הר"י קאר"ו אבל מלאכה הראשונה כפי מה שהיא ומרויח בה ודאי שיימינן דהא מפסיד מלאכה הראשונה ביושב בטל ממנה ופריך התם בהשבת אבידה אמאי לא שיימינן נמי לפי טורח מלאכת השבת אבידה דהשתא דהא לא בטיל הוא ואמאי לא שיימינן אלא מלאכה הראשונה בבטל ממנה לגמרי ולאו אלישנא דפועל בטל פריך אלא דכך ראוי ליתן לו כיון שהוא עוסק במלאכתו ופטרתו תורה מהשבתה יכול ליטול שכר כו' בכמה יניח מלאכתו וישב בטל שמין נמי בכמה יניח מלאכתו ויתעסק בהשבה כמ"ש הרא"ש בפרק אלו מציאות וכדברי התוספות בשמעתין ומשני אביי דקושטא דהכי הוא וכפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מיניה כפרש"י התם אבל הכא ניחא לן לפרש כפועל בטל כדבעי למימר מעיקרא התם דלישנא נמי הכי משמע ולא תקשי ליה הכא והא לאו יושב ובטל הוא אלא עוסק במלאכת העסקא דבאבק ריבית הקילו ובדבר מועט שהוא נותן לו לא מחזי כריבית כמו שחילק הרא"ש בזה ע"ש גם מ"ש בשם הר"ן שהוא על דעת הטור לא ראיתי דברי הר"ן בזה ואם כוונתו לנ"י שכתב בשמעתין כפועל בטל כו' כשיעור מה שהוא מוזיל ממלאכתו בשעה שאינו מוצא מלאכה לעשות עכ"ל דלכאורה הוא כדברי הטור ואינו כן אבל דבריו מובנים הם ע"פ פירוש הרי"ף ור"ח כמ"ש באורך במלחמות והוא מבואר ג"כ בנ"י בפרק אלו מציאות דה"פ כפועל בטל אם הוא חייט ובפרוס הרגל המלאכה מצויה ושכר תפירת הבגד סלע אל יאמר תן לי סלע אלא אומדין אותו בשעה שהוא בטל ואין לו מה לתפור דאז שכר תפירת הבגד חצי סלע וזו היא כוונת הנ"י הכא דפירוש כפועל בטל התם והכא שוין לפ"ז והטעם דמשערין כשער הזול מבואר שם בנ"י בשם הרנב"ר ע"ש גם תמצא פי' ר"ח בבכורות בתוספות פ' עד כמה וגם לפירוש זה לא שיימינן כלל לפי מלאכה דהשתא כמ"ש הטור ודברי מהר"י קאר"ו ברורים הם כדברי התוספות בלי גמגום גם דברי התוספות בפ' עד כמה מוכיחים כדברי מהר"י קארו ע"ש ושוב מצאתי גם שם בפ' עד כמה בדברי הרא"ש וז"ל פירוש כפועל בטל לגמרי אומדים כמה אדם רוצה ליקח ליבטל ממלאכתו שהיה רגיל לעשות בה ולישב בטל עכ"ל והם בעצמם דברי מהר"י קאר"ו ודו"ק : **ע"ב** בד"ה איכא בילים מוזרות כו' וליכא למימר לא מלא בילים מוזרות ילך לביתו ריקן כו' עכ"ל וליכא להקשות דהא לרבי יהודה קיימינן הכא דס"ל לצד אחד בריבית מותר דכה"ג שאין ביד המלוה ולוה לעשות לצד אחד שלא יהיה ריבית אפילו לרבי יהודה לא שרי כמ"ש התוס' לקמן גבי מותר שלים בשכרך וק"ל : **בד"ה** ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומזונו פשיטא דשכר מזונו בעי כו' עכ"ל דהא רשב"ג לא נקט במלתיה אלא דלא בעי למיתב לו שכר כתף דהיינו עמלו ואגב ריהטא דעמלו נקט המקפה נמי מזונו אבל דברי רש"י בזה סותרין שפתח עם אמו כו' שנמשך אחר אמו ובלא עמל ומזון וכו' וסיים וא"ל להעלות לו שכר כתף ודו"ק : **בד"ה** אי פלגא באגר כו' ולגירסא זו קאי רישא אנותן וסיפא ארב עילים כו' ואי גרסי' כו' עכ"ל משום דגירסת רש"י היא דחוקה דקאי רישא אנותן וסיפא אמקבל ניחא להו למימר ואי גרסינן כו' דאז קאי הכל אנותן או אמקבל ולכך לא הזכירו נמי אי גרסינן אי פלגא באגר תילתא בהפסד ואי פלגא בהפסד תילתא באגר משום דגם גירסא זו דחוקה דקאי רישא אמקבל וסיפא אנותן וק"ל : **בא"ד** וקשה וכי שוטה הנותן לעשות כזה למקבל כו' ועליך תרי תילתי בהפסד כו' היה לו לכתוב תרי תילתי בהפסד כו' עכ"ל נראה מלשונם דקושייתם גם לגירסת רש"י שסרישא קאי אנותן והסיפא אמקבל דא"א לפרש אלא שב' הברירות ביד א' מהם ומשמע להו שבתי הברירות הכל יהיו ביד המקבל ולא ביד הנותן דאל"כ יהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד ואסור כך נ"ל בדברי התוספות אבל הטור כתב בשם הרמ"ה שהדבר תלוי בלשון שבשטר אם ב' הברירות ביד המקבל או ביד הנותן וע"ש באורך ועוד נ"ל לדברי התוס' דכיון דאנו מפרשים לסטרי הכי משום דרב עילים גברא רבא הוא יש לנו לתלות הברירה בו שהוא המקבל ודו"ק ועיין בפרש"י לקמן במתניתין :

מהר"ם

דף סח ע"א ד"ה ונותן לו שכרו כפועל בטל וכו' א"כ ל"נ במתני' בטל. ר"ל אלא גרסינן במתני' סתמא נותן לו שכרו כפועל ומפרש מברייתא דהיינו כפועל בטל אבל אי גרסינן במתניתין כפועל בטל א"כ ל"ג בגמרא כלל תנא כפועל בטל אלא גרסינן תכף ומיד מאי כפועל בטל אמר אביי וכו' וקאי אמתניתין וק"ל : **בא"ד** פי' בקונט' כפועל בטל מאותה וכו' שזהו יותר ממה שנותנין לעשות. ר"ל כשאנו אומדים אדם שיש לו מלאכה כבדה ומרויח בה הרבה כמה יניח מאותו ריוח ולישב בחנות יגיע לו שכר יותר מאלו היו אומדים כפשוטו כמה אדם רוצה ליטול שכר ולישב בחנות דהשתא לפירוש רש"י הא דתנא כפועל בטל אתי להרבות בשכרו ולא לפחות ולגרוע ואתי מתני' כר"ש דאמר נותן לו שכרו משלם וכן פרש"י בגמרא בדברי ר"ש משלם כפועל בטל דהא אין לך שכר שלם יותר מזה וקשה לפירושו וכו' דקתני בתוס' המושיב בחנות וכו' וקתני בדברי ר"מ נותן לו שכרו כפועל בטל א"כ מתניתין דפועל בטל אתי כר"מ ולא כר"ש והא דתנא כפועל בטל לגרוע משכרו אתא ולכך נראה לפרש כו' היינו כיושב ובטל לגמרי ר"ל אפילו יש לו מלאכה שמרויח בה הרבה אנו אומדים כמה היה רוצה ליקח להניח מלאכתו זאת ולישב בטל לגמרי ולא לעשות שום מלאכה דאנו חשבינן ישיבת החנות כאלו יושב ובטל לגמרי ואינו טורח כלל והשתא הא דתנא כפועל בטל לפחות ולגרוע משכרו אתא דדבר פשוט הוא דודאי אפי' יש לו מלאכה שמרויח בה כשאומר לו אני נותן לך שכירות ולא תצטרך לטרוח כלל רק לישב בטל בודאי מניח משכרו הראשון הרבה ונוטל שכר קל והשתא אתי צריכותא דגמרא שפיר וכו' והא דקתני בתוס' בסיפא וכו' ר"ש אומר וכו' אבל אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל וכו' ר"ל דמשמע דר"ש ס"ל דחשבינן ישיבת החנות כאלו יושב בטל ולא ר"מ. אינו כן דר"ש לאו בטל לגמרי קאמר וכו' וה"ק ר"ש אע"פ שנותן לו שכרו משלם ותעלה על דעתך לומר דאם יש לו כבר מלאכה שמשתכר בה הרבה חייב ליתן לו כל השכירות שהיה מרויח במלאכתו הראשונה לכך קאמר אינו כן דעכ"פ יפחות לו משכירתו הראשון ויניח דבר מה מאותו הריוח שמתחלה היה לו מלאכה חמורה וכבדה ועתה הוא יושב בטל מאותה מלאכה החמורה וכבדה ועוסק במלאכה הקלה ממנה או שמתחלה במלאכתו האחת היה צריך לישב בחמה ובישיבת החנות הוא יושב בצל ומ"מ אומד זה מקרי שכרו משלם שהרי נותן לו כל מה שהיה ראוי ליתן לו ואע"ג שגם לפרש"י ע"כ צריך לפרש כן דברי ר"ש מ"מ כתבו התוס' זה בשביל שיש מקום לטעות ולומר דהא דתנא כפיעל בטל אתא כר"ש משום דחזינן שהזכיר בדבריו אינו דומה עושה מלאכה ליושב בטל הוצרכו לכתוב זה והשתא לפי' התוס' הא דקאמר בגמ' מאי כפועל בטל א"א לפרש כפרש"י דבלשון קושיא הוא מאי כפועל בטל הלא אין יושב ובטל שהרי טורח להוליך ולהביא פירות וכו' דא"כ מאי משני אביי דהא לפי' התוס' האמת כן כדברי אביי דחשבינן ליה ישיבת חנות כאלו יושב בטל לגמרי ואינו עושה מלאכה כלל אלא מפרשינן לה בלשון שאלה ופירושו קא מפרש מאי כפועל בטל אמר אביי וכו' א"נ בלשון קושיא הוא מאי כפועל בטל דמשמע כבטל לגמרי א"כ מה משלם לו דמה שייך שכירות מישיבה בטלה ומשני אמר אביי מאותה מלאכה דבטל מינה ר"ל שמשלמים לו בשביל שמניח מלאכתו האחת שהיה לו בה ריוח ומניחה ויושב ממנה בטל לגמרי ואינו עושה מלאכה כלל : **בא"ד** ומיהו לעיל בסוף אלו מציאות וכו' כדפריך התם האי לאו בטל הוא וכו'. נראה מדברי התוס' ששם בפ' אלו מציאות היה כתוב בספרים שלהם מאי כפועל בטל הא לאו בטל הוא וכן הוא באלפס"י ובאשר"י שם אבל בספרים שלנו הוא אינו וס"ל להתוס' דפריך שם הכי משום דמשמע ליה הברייתא דקתני כפועל בטל שנותנין לו כמו שירצה פועל לישב וליבטל לגמרי ע"ד שמפרשים התוס' דברי אביי דהכא שמשני כפועל בטל מאותה מלאכה דבטיל מינה ולכך פריך האי לאו בטל הוא שהרי מטריח עצמו לחזור ולרוץ אחר האבדה להשיבה לבעלים ואין סברא להחשיבו כאלו יושב ובטל לגמרי וא"כ מאי משני ליה אביי אם היינו מפרשים דברי אביי דקאמר כפועל בטל מאותה מלאכה דבטיל מינה על דרך שפירשו התוס' דהכא שהרי על זה היה מתמיה המקשה לכך על כרחין צריכין אנו לפרש דברי אביי דהתם כמו שפרש"י שמשני דאין ר"ל שאנו מחשבין השבת אבדה כיושב ובטל לגמרי אלא שאנו אומדים כמה אדם רוצה להניח מהריוח ליבטל ממלאכתו הראשונה ולעסוק במלאכה זו כך צריך לפרש שם אבל הכא דלא פריך המקשה כן אנו מפרשים כפי' התוס' דלעיל מטעם הקושיות שהקשו על פרש"י וכ"ת איך שייך לומר כן לפרש דברי אביי שם בפ' אלו מציאות כפרש"י וכאן בפי' אחר והלא לשון אביי אחד הוא ובלשון שוה אמרה אביי הכא והתם אין זה תימה דהרי כבר כתב האשר"י בשמעתין וז"ל ואע"ג דלעיל גבי משיב אבדה פרישנא כפרש"י הכל לפי הענין התם דדין הוא דיהיב ליה שכרו משלם אבל הכא באבק רבית הקילו חכמים ובדבר מועט שהוא נותן לו לא מחזי כרבית עכ"ל ובזה יתורץ ג"כ הא דמקשין העולם על פי' התוס' דהכל טעמא מאי דמפני מה פריך התם המקשן ומתמה ומקשה והא לאו בטל הוא ולא פריך כן הכא או אנן בעצמנו תקשה לן זאת על פי' התוס' דפירשו שמשני אביי דחשבינן ליה כיושב בטל לגמרי נפרוך והא לאו בטל הוא דאין זה קושיא דהכא אין לתמוה על זה דמשום דאבק רבית הוא משום הכי דין הוא להקל וחשבינן ליה כיושב בטל לגמרי ונותן לו דבר מועט דבדבר מועט שנותן לו לא מחזי כרבית ואח"כ מקשין התוס' וא"ת א"כ הוא נוטל שכרו על השבת אבדה וכו' ר"ל א"כ הוא שאנו מפרשים כפי' רש"י א"כ נוטל שכר על השבת אבדה דבשלמא אי הוה כפי' התוס' אנו חשבי' השבת אבדה כיושב ובטל לגמרי ואינו נוטל שכר על זה כלל ומה שנותן לו אינו נותן לו אלא בשביל שמתבטל ומניח מלאכתו הראשונה אבל לפרש"י שאנו אומדים כמה אדם רוצה להניח מהריוח שיש לו במלאכה כבדה לעשות מלאכה זו של השבת אבדה א"כ נוטל הוא שכרו משלם על השבת אבדה וכמו שביאר זה האשר"י לעיל פרק אלו מציאות לפי' רש"י שם וז"ל כגון מלאכה שנוטל עליה ארבע זוז ולהניח ולישב בטל היה נוטל זוז ולטרוח בהשבת היה נוטל שתי זוזים נותן לו שתי זוזים ומטי ליה זוז בשכר השבת אבדה עיין שם וא"כ הוא נוטל שכר מהשבת אבדה לפי' רש"י ובהכונס אמרי' וכו' דמאי הנאה קא מטי ליה ר"ל א"כ משמע דאינו נוטל עליה שכר רק משיב בחנם ועד כאן לא קאמרי רבנן טעינה בשכר וכו' ר"ל ועוד קושיא אחרת דאין סברא הוא שנאמר שיטול שכר על קיום המצוה ואע"ג שאמרו רבנן שנוטל שכר על הטעינה היינו משום דדרשי כן מיתורא דקרא דלכתוב קרא פריקה ולא בעי טעינה דק"ו הוא כדאיתא לעיל פ' אלו מציאות דף ל"א אבל גבי השבת אבדה כולי עלמא מודו דאסור ליטול שכר וי"ל דאין לחוש אם נוטל שכר כיון שעוסק במלאכה אחרת כו' ר"ל אבל כשאין לו מלאכה אחרת אסור ליטול שכר וצריך לומר דכשיש לו מלאכה אחרת ומתבטל ממנה ע"י השבת האבדה מה שנוטל בשביל כך זה לא מקרי נטילת שכר על השבת האבדה אלא בשביל המלאכה שמתבטל ממנה ולכך אתי שפיר הא דאמרי' פרק הכונס דמשיב אבדה הוי שומר חנם דמשמע בכל ענין בין שיש לו מלאכה אחרת בין אין לו ועל דרך זה עולה הכל כהוגן : **אלא** שהטור יורה דעה סימן קע"ז כתב וז"ל ולא כל שכרו אלא רואי' אדם שבטל ואין לו שום מלאכה כמה היה רוצה ליקח להתעסק בזה העסק ואפי' אם היה לו מלאכה שנותנים עליה שכר טוב ומתבטל ממנה אין אומדים כמה היה זה רוצה ליקח וליבטל ממלאכתו ולהתעסק בזה העסק שלא היה לוקח אלא הרבה אלא אומדים כאדם בטל כדפרישית וכתב עליו הבית יוסף וז"ל ולי נראה שאין לפרש כן דברי הרא"ש ודברי התוס' וכו' שהרי כולם הקשו לפירוש רש"י מדקאמר בגמרא אבל סיפא דנפיש טרחיה אימא לא סני ליה כפועל בטל וכו' ואם כדברי רבינו גם לפירושו קשה דהא פשיטא שאע"פ שאדם זה בטל לגמרי אינו נשכר למלאכה כבדה כל כך בזול כמו למלאכה קלה לכן נראה לפרש דבריהם דאומדים כמה רוצה ליטול פועל אחד כדי ליבטל ממלאכתו לגמרי דהשתא בין שנותנים לו מלאכה קלה בין שנותנים לו מלאכה כבדה וכו' ר"ל ולפי זה אתי שפיר הצריכותא דקאמר בגמרא עיין שם בדברי הבית יוסף. ונראה שהבית יוסף מפרש דברי התוס' ממש ע"ד שכתבנו למעלה וכן משמע מדברי הרא"ש דהכא ומדברי הרא"ש דפ' אלו מציאות ומדברי הספר מצות גדול מצות עשה סימן פ"ב וכן הוא האמת בלי ספק אך שבספר חכמת שלמה כתב שפי' דברי התוס' הוא כדברי הטור יורה דעה ומתרץ הצריכותא שבגמרא לפי דרך זה בפי' דחוק וכתב על הב"י שלא ירד כאן לעומקא כאשר יעויין משם ומה מאד רחוקים דבריו ממני כי כל המדקדק בדברי הרא"ש והסמ"ג הנזכרים לעיל ובתוס' בבכורות פ' עד כמה ימצא מבואר בהדיא שהאמת הוא שפי' דברי התוס' כדברי הב"י וכאשר הרחבנו הביאור למעלה גם הקושיא שהקשה הב"י מהצריכותא דגמ' אינו מתורץ כלל לפי דרכו של ספר חכמת שלמה ועיקר הקושיא שהקשה על הבית יוסף הוא דא"כ ה"נ איכא למפרך והא לא קא בטל מיניה כמו התם בפ' אלו מציאות דהא על הלשון דפועל בטל פריך התם עכ"ל ומה מאד פליאה בעיני שלא ראה דברי הרא"ש שכתבתי למעלה שכתב דהכא באבק רבית הקילו חכמים וכו' דאלו ראה דבריו אלה לא הקשה זה דהא הכל מתורץ היטב ואדרבה לפי פירושו שמפרש דברי התוס' ע"ד דברי הטור לא יתיישב כלל מה שכתבו התוס' בדבור זה בסמוך ומיהו בפ' אלו מציאות גבי השבת אבדה וכו' נראה כפי' הקונטרס מדפריך התם וכו' עד לכך נראה לפרש התם הך דמשני אביי וכו' כפי' הקונטרס עכ"ל דלפי פירוש של ח"ש אע"ג דפריך המקשה שם הכי אפשר הוא לפרש שפיר התם הך דמשני אביי כפועל בטל וכו' על דרך דברי הטור כמו שמפרשינן ליה הכא כאשר מובן מעצמו והתימה ממנו ז"ל דהא גם לפי דרכו על כרחך צריך לחלק דשאני הכא דאבק רבית הוא דהא גם לפי פירושו שפי' כפועל בטל ר"ל אדם שבטל ואין לו שום מלאכה וכו' איכא נמי למפרך והא לא בטל הוא דהא יש לו מלאכה שמרויח בה שכר הרבה ועוד שגם לפי דבריו איך יתורץ עכ"פ דמ"ש התם פרק אלו מציאות דנותן לו שכר הרבה שאומדים אותו ע"ד פי' רש"י וכאן נותן לו פחות מזה דאומדים ע"ד פי' התוס' לפי סברתו אלא ע"כ צ"ל דשאני הכא דאבק רבית הוא מכל זה מבואר שדברי הב"י אמת הוא בלי שום ספק וע"ד שפי' למעלה דברי התוס' בביאור רחב אלא שמה שכתב הב"י שם שמשמע מדברי הרי"ף שהוא מפרש כפרש"י וכו' לא נראה כן שהרי לפירוש רש"י אתי' מתני' כר"ש כמבואר לעיל ומדברי הרי"ף משמע דאתי' כר"מ ופסק דהלכתא כר"מ ע"ש ולכך צ"ל דהרי"ף מפרש כפירוש של ר"ח שמביא הב"י וכן כתב בהדיא הרמב"ן בספר מלחמות ה' שהרי"ף מפרש כפי' ר"ח ע"ש ועוד נ"ל לומר שגם דברי הטור נמשכים אחר פירושו של ר"ח ולא אחר דברי התוס' ומעולם לא עלה על דעת הטור לפרש דברי התוס' כן אלא משום שראה הטור שהרי"ף והרבה מפרשים תופסים פירוש ר"ח לעיקר וגם הרמב"ן הכריע כדברי פי' ר"ח כמו שכתב הב"י וכאשר מבואר בדברי הרמב"ן בעצמו לכך נמשך הטור ג"כ אחר פי' הר"ח אע"ג שאביו הרא"ש נמשך אחר דברי התוס' ראה הוא לתפוס דברי ר"ח ואע"ג שלפי הנראה יש שינוי קצת בין פירושו של ר"ח ובין דברי הטור שהרי לפי פי' ר"ח משערין כפי שהיה לוקח ממלאכתו הראשונה בשעת הבטלה ולפי' הטור משערין כאדם שבטל ואין לו מלאכה כלל כמה רוצה ליקח ולעסוק בעסק זה כמבואר מדבריהם כשתדקדק בהם מ"מ נ"ל שדברי הטור הם הולכים בדרך פירושו של ר"ח שחילוק קטן יש ביניהם ועיין בתוס' בבכורות פרק עד כמה בסוף הדבור שמשמע שדברי ר"ח הם כדברי הטור הגם שדברי התוס' שם מלא טעיות וקשה לכוונם זה נראה לי ברור בשיטה זו : **ע"ב גמרא** מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה וכו'. יש לדקדק לפירוש רש"י מאי קאמר מקום שנהגו וכו' והלא מן הדין חייב ליתן שכר עמלו ומזונו בלי שום מנהג וצ"ל שהמנהג הוא שצריך ליתן לו דוקא מעות ולא דבר אחר וכן לגירסא דגרים ולולדות מעלין ר"ל ג"כ שנותן בער שכרו ולדות דוקא עיין בתוס' :

גמ'

חכמת שלמה

דף סח ע"א תוס' בד"ה ונותן לו כו' כיושב ובטל לגמרי כו' נ"ב פי' רואין אדם שבטל ואין לו שום מלאכה כמה היה רוצה ליקח להתעסק בזה העסק אפי' היה לו מלאכה מרובה כו' וכן איתא בטור וכן פי' הר"ן והשתא ל"ק הצריכתות דס"ק אבל סיפא דנפיש טירחא אימא לא שיימינן כפועל בטל שהוא מוזיל במלאכה אלא כסתם אדם שיש לו עסקים כמה הוא לוקח ועוסק במלאכה וק"ל ומהר"י קאר"ו לא ירד כאן לעומקו שהוא רצה לפ' כפועל בטל לגמרי שאומדין מלאכה הראשונה ואומדין כמה רוצה ליקח ולהבטל ממנו לגמרי וקשה דא"כ הכא נמי איכא למפרך והא לא קא בטיל מיניה כמו התם דהא על הלשון דפועל בטל פריך התם ודו"ק היטב : **ע"ב רש"י** בד"ה איכא בילים כו' מצלם הכא גרסינן כו' הד"א :

גמרא

דף סט בפרש"י בד"ה מכאן ואילך כו' ושכר עמל ומזון ליכא ואע"ג דהאי אחריות של מחלית חבירו עליו כיון דבעי למטרח בה משום מחלה שלו כו' עכ"ל ק"ק דהא לעיל בדאית ליה בהמה לדידיה דבעי למטרח נמי בדידיה ואפ"ה בעי מיהת שכר עמל ומזון דהיינו מותר שליש בשכרו ויש לחלק[א] דהכא כיון דבגוף בהמה זו בעצמה בעי למטרח במחלה שלו לא בעי כלל שכר עמל ומזון ודו"ק: **תוס'** בד"ה אי משתתפת כו' יטול חצי הרא"ש מחלק ר"א כו' עכ"ל פי' דכמו שבתחלה שהיתה כולה של ר"א פלגא נעשית מלוה והיה נותן לו כל הרא"ש בשכר טרחא בפלגא דפקדון של ר"א השתא שחציה של ר"א נעשית פלגא מלוה יטול חצי הרא"ש בשכר טרחו בחלק רביעית מהבהמה בפלגא דפקדון של ר"א מיהו ק"ק למאי דמסיק לעיל דהיכא דאית ליה בהמה לדידיה לא בעי ריש עגלא לפטומי ה"נ כיון דבעי למטרח במחלה שלו לא בעי נמי חצי ריש עגלא לפטומי והוי סגי ליה במותר שליש בשכרו ולפרש"י שכתבנו לעיל דהיכא דבגוף בהמה זו בעצמה בעי למטרח במחלה שלו לא בעי ליתן לו שכר עמל ומזון כלל ה"נ הכא לא הוה בעי ליתן לו חצי הרא"ש מחלק ר"א ואפילו מותר שליש בשכרו לא הוה צריך ליתן לו ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה שמין עגל עם אמו וא"ל ליתן שכר עמל ומזון לעגל אלא לאם עכ"ל הוא מגומגם דאמו עושה ואוכלת וכפירוש רש"י לעיל עם אמו דליכא טירחא כו' כי אמו עושה ואוכלת ואין צריך כו' עכ"ל וצ"ל דה"ק דעגל א"צ עמל ומזון רק לאמו ולאמו כבר ניתן שכר עמל ומזון במה שהיא עושה ודו"ק:

דף ע תוספות בד"ה דקא מקבלי כו' דלא משלם שוכר אלא מה כו' עכ"ל כצ"ל **בא"ד** דאמרינן לעיל תרי תילתי בהפסד ותילתי באגר כו' לקבל עליה הנותן זולא ט' עכ"ל לגדין קאמרי יקבל הנותן תרי תילתי בהפסד ופלגא באגר או תילתא באגר ופלגא בהפסד אך קשה ומאי קושיא דיקבל עליו הנותן זולא כולה דאימא דאדרבא לרבותא נקט הכי דאע"ג דאינו מקבל הנותן עליו כל ההפסד הבא מזולא שרי במקבל עליו קלת אחריות וי"ל במקבל עליו זולא כולה ואינו מקבל עליו אחריות כלל הוי קרוב לזה ולזה כדאמר אביי לעיל גבי חמרא אי תקפה ברשותך כו' והוי רבותא טפי דשרי מתרי תילתי בהפסד ופלגא באגר או תילתא באגר ופלגא בהפסד דהוי קרוב להפסד ורחוק לשכר ודו"ק: **בד"ה** אתא מריה כו' היה לו למפקיד עדים שהפקיד בחבית כו' עכ"ל ומיירי שאירע כך שראו עתה החבית בידו דה"ל עדים ורא"ה וכ"ה בהגהות אשר"י אבל הכא במתניתין הוצרכו לדחוק להרץ לקמן שיצטרך להראות החפץ לעדים דמיירי הכא דעדיין לא ראו אותה עתה העדים ומיהו נראה מתירוצם לקמן דאיהו נמי בעי להראות החפץ לעדים באם יכירו אבל הרא"ש כתב דלגביה דידיה כל זמן שלא ראוהו מצי למימר לקוח הוא בידו במגו דהחזרתיו לך אבל ליתמי לא טענינן כו' עכ"ל ע"ש ודו"ק: **בא"ד** דהוי מגו במקום עדים עכ"ל פירוש דאכן סהדי דהך טענתם שקר היא דהא לא אתרמי כך וק"ל: **ע"ב** בד"ה אין מקבלין כו' מדפריך רבא אשנויא דאביי אי דקביל עליה אונסא וזולא נאן ברזל קרית כו' עכ"ל ר"ל מדפריך רבא אשנויא דאביי דאוקמי בהכי משמע דהמקשה לא הוה מוקים לה בהכי אלא לסברת המקשה נמי אידי ואידי דלא קביל עליה אונסא וזולא ודקאמר למימרא דברשות דמקבל קיימא ורמינהו כו' לא בעי למימר דהך דבכורות אינו ברשות מקבל דקביל עליה הנכרי אונסא וזולא אלא דה"ק למימרא דברשות מקבל קיימי לענין רבית ויהא מרשות בעלים לגמרי ורמינהו כו' דפטורין מן הבכורה ולא יצאה מרשות בעלים לגמרי אע"ג דלא קביל עליה הנכרי אונסא וזולא כמ"ש התוספות לקמן ומהרש"ל נדחק בזה ליישב פרש"י ואין כאן מקום להאריך ודו"ק: **בא"ד** לא הוה קשה לן מתני' דבכורות כו' אע"פ שנותן לו מהם קצבה כו' אבל משום דחשיב ליה במתני' דהכא ריבית כו' עכ"ל מיהו קשה דהכתי לפירושו נמי אמאי לא מוקים לה אידי ואידי בלא מקבל עליה אונסא וזולא והיא דבכורות איירי בלא קצץ לו השבח אלא דחולקין השכר דלא הוי אלא רבית דרבנן ולכך לא יצאה מרשות בעלים לגמרי ודו"ק: **בד"ה** תשיך לא סגי כו' וא"ת כיון דרבית עכו"ם שרי לאידך לישנא למה לא חיה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דללישנא קמא נמי רבית דעכו"ם שרי מן התורה ולא אסור אלא משום גזרה שמא ילמד ממעשיו וההוא טעמא לא שייך במתים שהחיה יחזקאל ועו"ק דה"ל להקשות בפשיטות לפום סברתם דהשתא דבני נח אינן מוזהרין על הרבית ולמה לא החיה אותו שהלוה בריבית דבני נח היה אז ומיהו בהא י"ל דללישנא דרבית דעכו"ם אסור לישראל אית לן למימר דמכ"ש דרבית דעכו"ם אסור לעכו"ם חבירו מק"ו מגזל למ"ד גזל כנעני מותר לישראל ומהא שמעינן ליה דרבית היה אסור לבני נח אבל ללישנא קמא דשרי רבית דעכו"ם לישראל מהיכי תיתי לאסור רבית לבני נח ודו"ק:

ח"א דף ע ע"ב לחונן דלים אמר רב כגון שבור מלכא כו' עי' פרש"י ובספר משלי פרש"י לחונן דלים הכשות כו' נוטלין ממונו ובונין בו גשרים כו' וזהו חנינת דלים כך דרש ר' תנחומא עכ"ל ולפי זה לכך נקט הכא שבור מלכא שהוא מלך פרס ואמרינן במלכי פרס כרים פ"ק דע"ז הרבה גשרים כו' ע"ש וק"ל:

דף עא בד"ה הא חזינן כו' וא"ת דלמא משום שאר עבירות כו' עכ"ל ולפ"ז בעשה את כל אלה קאמר קרא לא ימוט אלא שזה אחד מהן וכן לרבי עקיבא דאמר בעושה אחד מכל אלה לא ימוט בסיפא דקאמר שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין לאו בהך מלתא לחוד תלה הדבר אלא שזה אחד מהן ומהרש"ל דחק בזה לר"ע ואין להאריך: **בד"ה** או לעקר כו' וי"ל דה"א כו' פסלו של מיכה כו' עכ"ל מיהו לבתר דכתב קרא משפחת גר דהיינו עכו"ם לית לן למימר לעקר דוקא ע"ז של ישראל דמ"ל של ישראל ומ"ל של עכו"ם ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מלאו ישראל כו' דאפילו לא היה המלוה חייב לעכו"ם כו' עכ"ל ר"ל למאי דאיירינן בשמעתין דחייב המלוה רבית לעכו"ם ודאי דאסור שהוא פורע

קרני ראם [א] נ"ב איני מבין דמחלה ולדות שלו ומחלה של חבירו ובשל חבירו יש דין מתעסק שמחלה מלוה ולא עדיפי מאית-ליה בהמה לדידיה וצ"ע ואולי סובר הרב שיש לו חלק בכל ולד תני וכזה יש ליישב:

חכמת שלמה

דף סט ע"א גמ' קא חזינא דכל בתר דידי כו' כצ"ל וכ"ב ס"א דידיה: **תוס'** בד"ה אי משתתפא כו' בחליה של ר"א בחנם כו' נ"ב פי' ולא היה מקבל עליו באחריות בחצי חלקו של רבי אליעזר וק"ל: **ע"ב** גמ' צריך לאודועי זוזי מי שקיל טבי ושביק חסרא תמרא כ"ע כו' כצ"ל והשאר נמחק וכ"ב במקצת ספרים לא גרסינן כל הנך אמר ליה: **רש"י** בד"ה מותר ואין כו' מאתים זוז שני כורין חטין כצ"ל וכ"ב פי' כשהיא טובה מן הרעה בעד שני מאות ראוי להעלות שני כורין בשכרה: **תוס'** בד"ה אוגר זוזי כו' אחריות אונסין כו' פי' דשוכר פטור באונסין והלוה חייב באונסין וא"כ מדקבל עליו אונסין אינו נראה כשכר מלוה וק"ל וכן בר"ן:

דף ע ע"א גמ' אימא לי איזו כו' נ"ב יש מפרשים אוהב: **שם** ורחוק לשכר חסיד כו' נ"ב נראה בעיני לפרש מאחר דבלא אחד סגי או תילתא בריוח ומחצית בהפסד או תרי תילתי בהפסד ומחצית בריוח ומדעביד בתרווייהו שיכרא מדת חסידות הוא וק"ל: **רש"י** בד"ה תקיל ויהיב כו' דמי אגרת הס"ד: **בד"ה** דהכא פריכא כו' דלא עביד איניש כו' נ"ב מדפרש"י דלא עביד כו' ש"מ דבספרו לא היה כתוב ונקטינן דהכא מיניה דא"כ אפי' עביד דמפקדי נמי בודאי לא מהימן אפילו אם יודה דלאו כל כמיניה וזהו פשוט ואינה צריכה לפנים ומשום הכי פרש"י נמי דעביד הוא ודו"ק: **תוס'** בד"ה דקא מקבלי כו' שמתקלקל העץ במים כו' נ"ב ותימה א"כ לעיל גבי פרה מאי איכא למימר ואין לומר שמקבל עליה כחישות דמחמת מלאכה שמא לא תכחש ומשום ה"ט לא סגי לה בקבלת יוקרא וזולא ואפשר סתם בהמה המושכרת למלאכה עומדת לכחישה ודו"ק: **בד"ה** אתא מריה כו' דהוי מגו במקום עדים כו' נ"ב פירוש דאי לא שכיחי איתרמוי איתרמי הוי טענתו כמו שטוען נגד עדים ואפי' במגו לא מהני וק"ל: **ע"ב** **רש"י** בד"ה למימר כו' ברשותא דמקבל קיימא ובאחריות כו' נ"ב לדעת רש"י צריך לפרש דדעת המקשה דצאן ברזל לא קיימא ברשות המקבל אע"פ שהוא באחריותו ומה שפרש"י באחריות לאו אדתמי' דלמימרא קאי כי התמיה של המקשה הכל על מה שקאי ברשות המקבל ולמיחשב כרבית ודו"ק: **בד"ה** ולדות פטורין כו' דאי באחריות דמקבל פי' נ"ב לאו דוקא אלא כלומר באחריות וברשות וכדפרישית: **תוס'** בד"ה תשיך לא סגי כו' והכל הוה כדי חיינו כו' נ"ב פי' וקיימא לן כלישנא קמא דסבירא ליה משום כדי חייו ולא כרבינא וק"ל:

דף עא ע"א גמ' לגר תושב משפחת גר כו' נ"ב פירוש תושב לחוד הוא דורש וגר לחוד דורש לגר צדק ואף שרש"י פירש בתומש גר שהוא תושב פשוטו דקרא הוא מפרש אבל הכא דרשי' יתורא דקרא דאם לא כן הל"ל לתושב לחוד גר ל"ל ועוד מדכתיב ברישא דקרא וכי תשיג יד גר ותושב משמע דתרי מילי נינהו וק"ל: **רש"י** בד"ה טעמא מאי כו' דלמא אתי למסרך נ"ב מדברי רש"י יראה דתרי טעמי איכא דלטעם דשמא ילמוד ממעשיו אפי' כדי חייו לא התירו אלא לתלמיד חכם התירו הכל אפי' יותר מכדי חייו ולטעמא דשמא יסרוך פירושו ירגיל עצמו אף בישראל התירו כדי חייו ואפשר אף לתלמיד חכם לא התירו אלא כדי חייו משום דאתי למסרך אבל בדברי הפוסקים לא משמע הכי ע"ש: **תוס'** בד"ה הא חזינן כו' אי נמי לר"ע כו' נ"ב יש מקשין א"כ לר"ע לא משכחת הא דמלוה ברבית שנכסיו מתמוטטין דאי מלוה ברבית לחוד ואינך לא קעביד הא עושה אחת מאלה לא ימוט ואי קעביד כולהו א"כ מאי קאמר המלוה ברבית כו' הא בעינן כולהו ונראה דלא קשה מידי דבודאי מלוה ברבית לחוד הוא אלא שאינך לא באו לידו שנוכל לומר שלא עשה ועבר בהן ודו"ק: **ע"ב** גמרא בדותא היא כו' נ"ב או ברותא: **רש"י** בד"ה אלא רישא כו' מותר כיון כו' הד"א: **תוס'** בד"ה כגון שנשא כו' ויתן לפדות המשכנות לכותי או אפי' לישראל אך שיאמר למלוה אני פורע כו' כצ"ל וכ"ב ס"א ועיקר ויתן המעות לכותי או אפילו לישראל אך שיאמר המלוה אני מלוה לך בשביל הכותי כו':

מהר"ם

דף סט ע"א גמ' אמר רב נחמן זוזי כמאן דפליגי דמי וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה אי משתתפת בהדיה וכו' תימה למה היתה סבורה וכו' ועוד מאי קאמר וכו' והלא גם עתה היתה חלקו של ר"א פלגא מלוה וכו' משמע מדברי התוס' דסד"א שלאחר שנשתתפו לקח חציה של הבהמה שהיא של ר"א בעיסקא והוי פלגא שהיא רביעית של בהמה מלוה לכך הקשו א"כ השתא נמי אי לא יהיב ליה ספי פורתא מחזי כרבית ותרצו וי"ל דכשנשתתף עמו היה מרחם בחצי של ר"א בחנם וכו' ר"ל ולא לקחה כלל בעיסקא לחצי הפסד ולחצי ריוח אלא נשארה כולה הן הפסד הן ריוח לר"א רק שהוא היה טורח בה בחנם ודו"ק: **ע"ב** **רש"י** ד"ה מותר ואין זה רבית וכו' עד ויעמדו דמיה על עשרים וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה כה"ג וכו' אור"ת מכח ההיא דהכא וכו'. ר"ל מכח דקאמר הכא כה"ג ודאי צריך לאודועי דמשמע הא בגוונא אחרינא אינו צריך להודיע וא"כ קשיא ההיא דפרק זה בורר דמשמע שם דצריך להודיעו מכח זה ראה ר"ת לפרש שם דדוקא התם דלא רצה לדון וכו': **ד"ה** מרא הדרא בעינא וכו' ונראה דגרים ליה וה"פ וכו'. כלל פירושו הוא דבמרא או הא או הא קאמר חדא דהדרא בעינא ואין כאן הלואה ואפי' היכי דלא הדרא בעינא כיון דידיע פחתייהו לא אמרי' דהשכירות הוא בשביל הלואה אלא בשביל הפחת אבל זוזי תרתי לריעותא הוא דלא הדרא בעינא דהלואה הוא וגם אין כאן פחת וא"כ השכירות הוא בשביל ההלואה דלאיסורא תרתי בעינן דלהוי הלואה ולא יהא כאן שום פחת אבל להיתרא בחדא סגי שאם אין כאן הלואה אפי' אין בה פחת כגון קטלא וכוס של זהב דהדרא בעינא אין כאן הלואה מותר וכן אפי' היכי דהוי הלואה דלא הדרא בעינא ויש בה פחת דאיכא למימר דהשכירות הוא בשביל הפחת שרי וק"ל:

דף ע ע"א ד"ה דקא מקבלי עלייהו וכו' משמע אע"ג דמקבל עלייהו יוקרא וזולא אלא דוקא משום פחת דהוסכ' וכו'. וא"כ לפי זה צ"ל ג"כ הא דאיתא בברייתא דלעיל בשם פרה לחבירו וכו' דמותר הואיל ולא עשאה דמים מחיי' לענין זולא כ"א לאחר מית' היינו נמי משום דאית בה גם כן פחת שסתם בהמה מכחשת מחמת מלאכה ומדברי התוס' משמע דתרתי בעינן שיקבל עליו הנותן זולא וגם שיהא בה פחת ([וכ"נ] מדברי הטור י"ד סימן קע"ו) אבל בשביל פחת לחודיה לא משתרי וכן משמע מהברייתא דלעיל גבי שם פרה דלא התיר אלא מטעם שלא עשאה דמים מחיים דהיינו שלא קבל עליו המקבל מחיים אחריות הזולא אלא הנותן קבל עליו זולא אלא שצריך ליישב דמ"ש ממרא דלעיל דמשמע מדברי התוס' דבשביל הפחת לחוד מותר. וי"ל דשאני מרא דידוע ומפורסם פחתייהו וידוע הוא דבשביל הפחת הוא נותן השכירות ועוד דגבי מרא נמי הוי אחריות הזולא על המשכיר אבל מדברי הרא"ש משמע דבשביל פחת לחודי' שרי שהרי כתב גבי ספינה וז"ל אמר רב ספינה אגרא ופגרא עד אמר רב פפא הלכתא ספינה אגרא ופגרא מותר כיון דפחת הספינה על בעל הספינה כדאמרי' לקמן גבי דודאי וכו' וצריך ליישב לפי סברתו הא דמשמע לעיל מדמייתי עלה ברייתא דשם פרה דמותר מטעם לפי שלא עשאה דמים מחיים משמע דספינה נמי הוי מטעם דלא קבל עליה זולא וכפרש"י אם לא שנאמר שהרא"ש ס"ל דלפי המסקנא דמסיק גבי דודאי הא דקתני גבי שם פרה לפי שלא עשאה דמים מחיים לא הוי פירושו לא עשאה דמים לענין זולא כפי' רש"י אלא ר"ל לענין פחת והכחשה שנפחתתה מחמת מלאכה וכן גבי ספינה שרי מטעם זה ודו"ק: **בא"ד** משום דמקבל עליה קלקול הספינה שמתקלקל העץ במים דלא משלם שוכר אלא מה שהיא משתברת וכו' כצ"ל ובספרים כתוב משכיר וט"ס הוא: **בא"ד** ומכאן קשה לפי' ריב"ן שפי' לעיל וכו'. ר"ל הריב"ן פי' כן בספרו ובפירושו שחבר על הגמרא וק"ל: **ד"ה** אתא מריה ויהיב סימנא וכו' וא"ת כיון דאין בו סימן למה יאמינו לו כו'. האי וא"ת הוי פירושו כאלו אמר וכי תימא ונמשך אלעיל מינה וק"ל: **בא"ד** ואפי' לא היו עדים וכו' ואע"ג דאית ליה מגו וכו' ואע"ג דאית ליה מגו וכו' דהוי מגו במקום עדים. ר"ל ואע"ג דאיכא

תוס'

למימר דנאמינהו במה שטוען דהשומשין הללו שלו הן ושל המפקיד כבר החזיר לו במגו דהוה טוען לקוחין הן בידי זה אינו משום דאי הוה סימנא מעליא הוי כאלו יש כאן עדים שהשומשמין הללו של המפקיד הן וא"כ איך נאמינהו במגו לומר שהן שלו שהרי הוא כמו מגו כנגד עדים דאין נאמן בשום מקום: **בא"ד** ונראה לפרש דהכא בשמעתין חיישינן שמא יבאו עדים שהפקיד בידו וכו'. ר"ל שמא יביא המפקיד עדים לאחר מיתת הנפקד עיין בדברי הרא"ש והאי תירוץ של התוס' קאי נמי אקושיא ראשונה שבתחלת הדבור: **ע"ב** **גמ'** למימרא דברשות דמקבל קיימא ורמינהו וכו'. פירש רש"י למימרא דסתם צאן ברזל ברשות המקבל קיימי ובאחריותו מרקתני שהיא רבית צריך עיון לפירוש רש"י מאי כוונת הקושיא של המקשה דתקשי ליה מתניתין דבכורות בלא מתני' דהכא אמאי פטורים מן הבכורה דליכא למימר דבלא מתניתין דהכי היה סבור דסתם צאן ברזל לא קיימא באחריות המקבל כדמשמע מפירוש רש"י ולכך פטורא דא"כ אמאי קרי ליה צאן ברזל כדפריך בסמוך וכבר התעוררו התוס' לקושיא זו וצ"ל לפי' רש"י דבלא מתני' דהכא ההיא מתני' דבכורות הוי ניחא ליה משום דהוה סבור דאע"ג דקיימא באחריות המקבל לא קיימא ברשות שמקבל לגמרי אלא שגם להנותן שהוא עכו"ם יש לו רשות עליה לעשות עמהם הטוב בעיניו אבל מתני' דהכא דקתני מפני שהוא רבית דמשמע לגמרי קיימא ברשות המקבל קשיא א"כ גבי עכו"ם אמאי פטריה מן הבכורה ולפי זה הא דנקט רש"י ובאחריותו עיקר קושיא לא קאי מאחריות כי אם מהא דקימא ברשותו וכן הא דכתב רש"י בדבור שאחר זה דאי באחריותו דמקבל קיימי אמאי פטורים ר"ל באחריות וברשות ודחוק הוא ודו"ק: **תוס'** ד"ה תשיך לא סגי וכו' מכל מקום כי היכי דדרשינן וכו' מכל עץ הגן ולא גזל ה"ה ולא רבית ואונאה וכו' כצ"ל ור"ל דרבית נמי אתי מקרא דכל עץ הגן. אלא דיש לתמוה דבקרא ביחזקאל משמע דהני עצמות מבני ישראל היו עיין שם ובמדרש גם בתרגום יונתן משמע דהיו מבני שבט אפרים שמהרו לצאת ממצרים קודם הקץ והכא בתוס' משמע דנכרים היו וצריך לומר דקודם מתן תורה אפי' בני יעקב היו קרויים בני נח כי לא היו מוזהרים אשר מצות כי אם אשבע מצות דבני נח כמו שאר העכו"ם ואע"ג דמשמע בכמה דוכתי דהאבות ובניהם היו מקיימין התורה עד שלא ניתנה וכמו שאמרו שיוסף היה משמר שבת במצרים וכמו שלמדו מפסוק וטבוח טבח והכן מ"מ הכלל לא היו נזהרים בכל המצות:

דף עא ע"א גמרא ולא לך אלא לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב וכו'. משמע דדריש לגר בפני עצמו וגם תושב בפני עצמו והטעם משום דאל"כ לכתוב קרא תושב לחוד ואנא ידענא דר"ל גר תושב גר למה לי אלא ש"מ לגר צדק אתא: **תוס'** ד"ה הא חזינן דלא עבדי הכי וכו' א"נ לרבי עקיבא פריך וכו'. מקשין העולם אי לרבי עקיבא מה זה דקאמר הכא הא למדת שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין הא לר"ע משום חדא לחוד אינן מתמוטטין עד דעבר על כולן ואי ר"ל כל המלוה ברבית וגם עבר על כולן א"כ למה אמר כל המלוה ברבית ומדברי ספר חכמת שלמה משמע שהוא מפרש דלר"ע דדריש עושה אחת מכל אלה לא ימוט היינו ר"ל אפי' כשעובר על כולם ומקיים אחת מהן דהיינו כגון למשל שבא לידו הלואת רבית והוא מונע עצמו ואינו לוה אז לא ימוט וכיוצא בו בכל הנך דקא חשיב קרא דכשקיים ושומר אחת מהן כשבא לידו מצלת אותו שלא ימוט אפי' היכי שעבר על אחד מהן כגון על רבית ודומיהם והאחרות לא באו לידו לקיימם אז הוא מתמוטט ולכך קאמר הא למדת שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטים אם לא שבאו מצות אחרות לידו וקיים אותן אז הן מצילות אותו ופריך נמי שפיר אליבא דר"ע והא קחזינן דלא יופי ברבית ר"ל שבאה הלואת רבית לידם ומונעין עצמן ואינם מלוים ברבית ואעפ"כ מתמוטטים נכסיהם ואין קיום שמירת אזהרת רבית מציל אותם כך למדתי מתוך דבריו הקצרים ותירוץ זה חריף ודו"ק. אבל לי נראה דלא קשיא מידי דברייתא דהכא רשב"א היא והוא לא דריש עושה אלה כרבי עקיבא אלא דריש עושה כל אלה הא כשעבר על אחת מהן ימוט ולכך קאמר הא למדת שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטים וכי תימא א"כ מאי פריך אליבא דרבי עקיבא והא קא חזינן דלא מוזפי ברבית וכו' והא ר"ע לא דריש הכי ומאי מקשה מדרשת רשב"א אר' עקיבא הכי קא מקשה מדחזינן דר"ש דריש ומפרש לא ימוט היינו התמוטטות נכסים א"כ בלתי ספק ר"ע נמי מפרש קרא דלא ימוט אנכסים דבהא לא פליגי א"כ מכלל דלר"ע בעושה אחת מאלה אין נכסיו מתמוטטים ולכך פריך והא קחזינן דלא יזפי ברבית וקא מתמוטטים ולר"ע לא היה להם להתמוטט אבל בלא ברייתא דהכא לא הוה ס"ד דלא ימוט דקרא הוי פירושו התמוטטות נכסים אלא ר"ל עונש גיהנם או עינש עוה"ב וכיוצא ובזה מתורץ נמי בשמעתין דפריך המקשה קושית והא קחזינן אברייתא דרשב"א ולא פריך ליה אגופא דקרא וק"ל: **ע"ב** **גמ'** אמר רב אשי כי אמרינן אין שליחות לנכרי כצ"ל: **רש"י** ד"ה אבל אנן לדידהו וכו' עד ואתם שולחים לא נאמרה

הרבית לעכו"ם בשביל המלוה החייב לעכו"ם אלא אפילו לא היה המלוה חייב כו' אסור מדין ערב כדין תן מנה לפלוני כו' ודו"ק: בד"ה כגון שנשא ונתן כו' ויתן המעות לעכו"ם או אפי' לישראל אך שיאמר המלוה אני (מלוה) [פורע] לך בשביל העכו"ם כו' עכ"ל כן הוא בספרים שלפנינו ור"ל שישראל המלוה נתחייב לעכו"ם המעות בקבלתו המשכון ממנו והעכו"ם נתחייב מעות ללוה בקבלתו המשכון ממנו והרי המלוה פורע ללוה בשביל העכו"ם ושרי וק"ל:

ח"א דף עא ע"ב א"ר יוסי כמה סמיות עיניהן של כו' · רשב"א אמר כל מי שיש לו מעות כו' יש לדקדק מאי כפר באלהי ישראל איכא בחותם על הרבית ופ"ק מאי אשמועינן רשב"א כל מי שיש כו' וכי קרא אתא לאשמועינן ונראה לומר דקאי אדלעיל דקאמר עמי ועכו"ם עמי קודם בחנם וקאמר ר' יוסי כל התולה מעותיו בעכו"ם שהוא משתא עיני העולם לומר שהם של עכו"ם ואינו רוצה להלוותן חנם נמצא עושה את עצמו עכו"ם הכופר באלהי ישראל וזה שדקדק לומר ישראל שהם עמי הם קודש והוא כופר בזה ועושה עצמו עכו"ם ורשב"א בא לומר בענין זה ודקדק בקרא שאמר עושה אלה במלות שב ואל תעשה ואמר דמשמעי קרא במי שיש לו מעות והיה לו אפשר להלוותן לעכו"ם ברבית ומלוה אותן לישראל שלא ברבית עליו הכתוב אומר כספו לא נתן בנשך דהיינו שהיה אפשר לו ליתן בנשך לעכו"ם ונתן לישראל בחנם והא למדת שכל המלוה לעכו"ם ברבית ולא רצה להלוותן לישראל בחנם נכסיו מתמוטטין והכי מוכח הסוגיא דסוף פ"ב דמכות דמוקי להאי קרא כספו לא נתן בנשך אפילו ברבית לעכו"ם והשתא דאיירי בכה"ג אין זה סותר מה שפסק הרמב"ם שמלוה ליטול רבית מעכו"ם ודו"ק: רשע יורד עמו לחייו פירוש אם היה בעל מלאכה קובע לו חנות בלדו כמ"ש בפ' לא יחפור בר מבואה דאוקי ריחיא קמפסקת לחיותאי וכי קרי ליה רשע בלא דינא פסקינן דינא דמוקי עליה ריחיא לכתחלה עכ"ל הערוך בערך חי פ"ש:

דף עב בד"ה אמר אביי כו' מה ענין דרב אסי לכאן כו' עכ"ל ר"ל דלכאורה דהכא קמבעיא ליה משום כיון דלא הוה זביני ולא הוה קנין השטר כלום ומאי מייתי מדרב אסי דהוה שטר קנין גמור כיון דמודה ביה וק"ל: ע"ב בד"ה אין לוין כו' או יש לו מעט כדר"י כו' עכ"ל לכאורה שיש לו מעט פירות וקשה דהא רב הוא פליג עליה דר"י לקמן והכא מסיק דלוין ודוחק לומר דהתם מקמי דהדר דא"כ ה"ל לאתויי הכא מלתיה ולמימר דהדר ביה כמי מההיא ועוד קשה אף לפי גירסת פירות שבשוק ל"ל על פירות שבשוק כיון שיש לו סאה ונראה לפרש או יש לו מעט מעות וכדר"י התם לענין פירות אית לן למימר הכא לענין מעות בים לו לר"י וכ"כ הרא"ש לפירוש הראב"ד אם יש לו מעות כנגד סאה אחת לוה עליה כמה כורין וק"ל: בא"ד וק"ק ל"ל שער כו' ואית דגרסי אין לוין על פירות שבשוק עכ"ל כל זה לפירושם והוא כפירוש הראב"ד דמיירי הכא בים לו מעות אבל לפר"י דמיירי אפילו באין לו מעות איירי דוקא בילא השער דאל"כ למאי דמסיק דלוין תקשה לך מתניתין דאין לוין סאה בסאה וטעמא דכיון שילא השער יכול ליקח פירות באשראי וכ"כ הרא"ש:

דף עג בד"ה ברשות המוכר כו' וא"ת א"כ מאי קמ"ל כו' עכ"ל וטרשא דרב חמא דשרי דהא דשבקי להו מכסא וקטו להו שוקא הוי שכר טורחן כמ"ש התוס' לעיל ולא קשיא להו התם דא"כ מאי קמ"ל די"ל דקמ"ל דהא דשבקי להו מכס' כו' הוי שני בשכר טורחן וק"ל: בד"ה מאי טעמא ניחא להו כו' דאפי' שכירות החמורים נותן כו' דלא יהיב שכר עמלם כו' עכ"ל כל"ל שכר חמורים לריך ליתן להם דלא חשיב הגאת גילוי תרעא רק כנגד שכר הטורח של בעלי חמורים כו' לשון הגהות אשר"י וק"ל: ע"ב בד"ה נטר שתא כו' היה מנהגם ליתן השכירות בסוף כל חודש כו' עכ"ל ופי' נטר שתא וחודש אחד משנה שניה ורלה ליתן לו אגר ביתא מההוא חודש וקאמר ונטר שתא דהיינו מיום שהיה ראוי ליתן שכירות חודש ראשון אי לא משכונה דהיינו בסוף חודש ראשון משנה ראשונה ודו"ק: בא"ד למה לא ניכה מחובו כו' עכ"ל דמסתמא לא פרע עדיין רבא לעכו"ס כיון שהיה ממושכן וכן משמע לישנא עד דמסליקנא לך בזוזי ועיין בנ"י וק"ל:

בד"ה השתא נשקול כו' שהקדם מעורב בו וימכר הבית ויקח זה שכר שנתן עכ"ל דעודף על דמי שכירותו וחובו יכול להקדים ולמכור וכ"ה לשון הג"ה באשר"י וק"ק מה שכירות נתן על מה שלא היה דר בו עדיין דהא שכירות אינו משתלם אלא לבסוף ויש ליישב ונ"ל דה"ל הכא הבית היה שוה יותר על החוב שהיה לו לרב מרי על העכו"ס והיה דר רב מרי נמי בחלק רבא שהיה מעורב בו והיה סבור רב מרי דמחזי כרבית ודו"ק:

דף עד בפרש"י בד"ה על העביט כולהו לאותבינהו לרב ושמואל נקט כו' עכ"ל מפירוש מהרש"ל או ע"ד התוס' דמכמר זתים כו' או כדפריך לקמן לשמואל ל"ל משיסקענו כו' וה"ה גבי עביט ומעטן כו' עכ"ל והוא דוחק גדול ואם כן הוא ה"ל לתלמודא למפרך טפי לעיל הכי גבי עביט ומעטן ולתרץ לה הכי משראוי לעביט ומעטן אבל ודאי גבי עביט ומעטן לא קשיא ליה כלל דלא נקט לה אלא לשיעורא מה שהוא מוכר לו וכן מוכח מדברי התוס' שהקשו לר' חייא ל"ל על כומר אליבא דשמואל אבל בלשון המשנה עביט ומעטן לא קשה להו מידי לשמואל אבל הנראה הא דפריך גבי בצים והא מחוסר לפופי ויבושי כו' תקשי נמי לשמואל דיבושי בחמה יאה בידי שמים וכן לעיל גבי גדיש כו' והא מחוסר משדא בחמה [כו'] לשמואל נמי פריך ובהכי ניחא שלא הקשו התוס' נמי לשמואל דאמר בידי אדם אפי' ק' פוסק ל"ל על בצים לפסוק נמי אעפר די"ל דמחוסר לפופי ויבושי בחמה דהוי בידי שמים ושכתבו התוס' לקמן בד"ה וכפר שיחין כו' דהא מחוסר ג' הוא כו' היינו לרב וה"ה לשמואל דלא איירי בעפר משום דיבושי הוה בידי שמים ולא נקט רש"י דכולהו לאותבינהו לרב ולשמואל כו' אלא דיש מהן לאותבינהו לרב ויש מהן לשמואל ודו"ק: תוס' בד"ה וכפר שיחין כו' לפסוק לקדירות כשער מוכרי קדירות בזול שהבצים לענין קדירות כעין לקוטות למוכרי תבואה כו' עכ"ל דבריהם מגומגמים לכאורה · אבל דבריהם מבוארים ע"פ מה שכתבו הרא"ש והטור בשם ר"י אהך דתנן היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש דכיון דיש לו תבואה יכול לפסוק כשער הלקוטות אבל אינו יכול לפסוק פחות משער הלקוטות והא כו' דשאני הכא דמחסרא למידש ומידרי הלכך חשיב קלת כיש לו וקלת כאין לו עכ"ל הרא"ש ולאפוקי מפרש"י שפי' שם שפוסק עמו על הגדיש באיזה שער שירלה דחשיב כיש לו ועל דעת ר"י בעל התוס' סתמו דבריהם וכתבו לדמות דבהדא מתנייא פוסק על הגדיש כו' ועל הבילים דכמו דבפוסק על הגדיש אזלינן בתר שער הלקוטות ולא בפחות ממנו כשער שירלה משום דהוה קלת כיש לו וקלת כאין לו ה"נ הכא בפוסק עמו על הקדירות דמחוסר עיילי לאתונא ולשרוף פוסק עמו על שער הבילים ולא בפחות ממנו כמו שירלה משום דהוה נמי קלת כיש לו וקלת כאין לו וזה נראה לי ברור בדברי התוס' אבל מהרש"ל כתב בזה דברים אחרים אינם מענינו ואולי נעלם ממנו דברי הרא"ש והטור ודו"ק: ע"ב בפרש"י בד"ה ר"ש היא כו' לוקח לא מלי הדר ביה כו' אף כי לא נשתנה השער כו' עכ"ל לישנא דאף הכי מתפרש לוקח לא מלי הדר ביה אף כי לא נשתנה השער כדסברי רבנן דאף בלא נשתנה מלי הדר וק"ל: בד"ה שהיה ר"ג מתמיר שאם (הוזלו) [הוקרה] נוטל מהן כשער הזול כו' עכ"ל כל"ל:

דף עה תוס' בד"ה בני חבורה כו' במאזנים לפי שמדקדקים כו' תן לי כ' אגוזים כו' שוה דינר ביחד *שהרי יש דינר ולא יאסור כו' עכ"ל כל"ל: סליק פרק איזהו נשך

*בדפו"י הלשון לומר הרי יש דינר.

מהר"ם

נאמרה וכו' כצ"ל: ד"ה זכייה מדרבנן וכו'. עד בהלואה זו מישראל ראשון כצ"ל: תוס' ד"ה כגון שנשא ונתן ביד וכו' אלא מיירי כגון שנטל ונתן ביד וכו' וקמ"ל דלא אמרי' אדעתיה דעכו"ם גמר ומקני וכו'. ויש לדקדק דאיך סלקא דעתין לומר דהישראל כשנוטל מהעכו"ם ונותנו לישראל שני אדעתיה דעכו"ם הוא נותנו ומקני ליה לישתרי והא אין שליחות לעכו"ם וא"כ איך נעשה הישראל ראשון שלוחו של העכו"ם לקולא דיהא מותר בשביל זה וצריך לומר דלא מטעם שליחות ה"א דלישתרי אלא מטעם דהוה אמינא דאפי' היכי דהישראל ראשון נטלו מן העכו"ם ונתנו לישראל שני אינו פוטר את העכו"ם מחובו והמעות הן עדיין של העכו"ם אלא שהוא מטריח עצמו בשבילו לקחת אותן מידו ולתת אותן ליד הישראל והישראל שני הוא לוה של העכו"ם לא של הישראל ראשון והוי כאלו הוא אפוטרופוס של עכו"ם ומלוה מעותיו של העכו"ם לישראל ברבית שהוא מותר כמו שכתבו התוס' בסמוך בדבור זה ולזה נתכוין הרא"ש שכתב וז"ל וקמ"ל דלא אמרינן אדעתיה דעכו"ם גמר ומקני ליה ולא שיפטר ישראל הראשון את העכו"ם ויתחייב לו ישראל השני ועי' שם ונפקא מינה דלר"ת אפי' לחומרא אין שליחות לעכו"ם ואינו אסור בסיפא אלא כשנושא ונותן ביד:

דף עב ע"א גמ' וביני זוזי כמלוה בשטר דמי וגובה מנכסים משועבדים וכו' כצ"ל: תוס' ד"ה שטר שיש בו רבית וכו'. דאינן עדי חמס וכו' משמע דריב"ם פסק כרבא דלא פסל מומר אוכל נבלות להכעיס אלא אוכל נבלות לתיאבון דבעינן עד חמס דכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס: בא"ד ובסמוך דפריך אעובדא דפרדיסא וכו' נימא דלא ניתן להכתב ולא משני משום דטעמא דלא ניתן להכתב לא מהני אלא דלא גבי ממשעבדי. ר"ל לישני ליה דמשום הכי קאמר רבי יוחנן דטעמא דשטרי חוב המוקדמין פסולין משום גזרה שמא יגבה מזמן הראשון משום דלטעם זה אינו גובה אפי' מבני חורין גבי שטר שיש בו רבית לרבי מאיר אבל אי הוה קאמר משום דלא ניתן להכתב לא היה מהני אלא דלא גבי ממשועבדים הכי משמע לפום ריהטא דטעמא דלא ניתן להכתב לא מהני אלא שלא לגבות ממשעבדי מדלא מבעי ליה גבי עובדא דפרדיסא אלא אי גבי ממשעבדי או לא והתם לא בעי אלא מטעם דלא ניתן להכתב כמו שפי' התוס' לקמן דף זה בד"ה אמר אביי לאו היינו דרב אסי וכו' אלא ודאי גבי שטר שיש בו רבית אפי' לרבי מאיר גובה את הקרן מבני חורין על פי השטר זה אינו דלעולם לא גבה אפי' מבני חורין על פי השטר אי כפר ביה והא דלא משני הכי לקמן אפירכא דפריך נימא משום דלא ניתן להכתב משום דסבירא לה להגמרא דטעמא דלא ניתן להכתב מהני נמי שלא לגבות בו כלל אפי' מבני חרי: בא"ד אע"ג דלא ניתן להכתב התם הוא דפשיטא ליה דגבי משום דהמוכר וכו' כצ"ל: בא"ד מידי דהוה אמומר אוכל נבלות להכעיס וכו' כצ"ל · ד"ה קונסים אותו וכו' וכהאי גוונא פסקו הלכות גדולות כרבנן דרבי מאיר במעוברת חבירו וכו' כצ"ל: בא"ד וראיה מרבעי בהחולץ אם אנסיבת לכהן אי החמירו לגרש כיון דאינו יכול לחזור ולכנוס וכו' כצ"ל. ור"ל מדבעי כן שמע מינה דהלכה כרבנן דישראל מותר (להכנים) [לחזור] ולכנוס ולא כר"מ. ומה שכתבו התוס' מדבעי בהחולץ וכו' הוא דף ל"ו: ד"ה אמר אביי לאו היינו דר' אסי וכו' מ"ש דנאמן לומר פרעתי ובנמצאת שאינו שלו אין נאמן כל זמן ששטר מכר בידו וכו' כצ"ל: ע"ב גמ' כיצד הרי שגזל שדה מחבירו ומכרה וכו' כצ"ל: תוס' ד"ה אין לוין על שער שבשוק וכו' מיירי ביש לו מעות ללוה וכו' או יש לו מעט וכו'. ר"ל יש לו מעט מעות שאין יכול לקנות בעדם כי אם סאה אחת יכול ללות על זה כמה סאין כמו ביש בו סאה תבואה דלוה עליה כמה סאים כדרבי יצחק ועיין באשר"י:

דף עג ע"א ד"ה ברשות מוכר מותר וכו' וי"ל סיפא אצטריכא ליה ברשות לוקח אסור. ר"ל אפי' היכי דנותן לו שכר ומזונו: ד"ה החמרים מעלים וכו' דלעיל גבי טרשא דרב חמא וכו'. פירוש לעיל הוי ההליכה לשם לצורך רב חמא שהוא הבעל הבית שהיו מוכרים לו שם סחורתו ובחזרתן היתה ההלואה ולכך היה צריך רב חמא לקבל אחריות ההליכה ובשכר טורחם ועמלם היה להם מה דנקיטו להו שוקא ושביקו להו מיכסא גם בחזרתם והכא גבי חמרים הוא בהיפוך שבהליכה הוו המעות הלואה ביד החמרים רק שבאותן המעות היו קונין להבעלי בתים תבואה שם ומביאין אותן לכאן לכך אחריות החזרה צריך להיות על הבעלי בתים ובעד שכר טרחם היו להם מה דמגלו להו תרעא והא דמוזלי גבייהו: ד"ה דשיבשי שיבש' וכו' ור"ח פי' שנותנים מעות לבעל הזמורות בכך וכך המשוי וכו' כצ"ל: ע"ב ד"ה נטר שתא וכו' ושמא היה מנהגם ליתן השכירות בסוף כל חדש וכו'. ולפי זה צריך לומר דלאו בתחלת השנה ממש הביא השכירות לרבא אלא אחר כלות חדש אחד בתוך השנה השניה שקיל שכירות של חדש אחד ולא של כל השנה כולה או י"ל שהיה מנהגם אם היה נותן השכירות בכל חדש וחדש היה צריך ליתן י"ב סלעים ואם היה נותנו כולו בהתחלת השנה לא היה נותן כי אם עשרה סלעים לכך הביא רב מרי בהתחלת השנה כל השכירות כולו כדי שלא יהא צריך ליתן כי אם עשרה סלעים: בא"ד אי נמי נמר שתא היינו שכירות של שנה שניה. נראה דכך צ"ל היינו שנה שניה ור"ל הא דקאמר נמר שתא הוי פירושו שנמר עד כלות שנה שניה: בא"ד ומיהו קשה למה לא ניכה לו מחובו וכו'. נראה מדברי התוס' דסבירא להו דעדיין לא נתן רבא להנכרי חכסף דמי פרעון הבית לכך הקשו למה לא ניכה רב מרי שכירות הבית לרבא מחובו ורבא היה לו לנכות להנכרי מדמי הפרעון:

דף עד ע"א גמ' אמימר יהיב זוזי וכו' כמאן וכו' לעולם כר' יוסי ובאתרא דאמימר עשק עפרא אי דמעיילי עפרא סמכא דעתיה וכו'. יש לדקדק מה משני הא כיון דעשק עפרא ואינו מצוי הדרא קושיא לדוכתא דבעינן עד שיעשו אפי' לרבי יוסי דהא לא אמר רבי יוסי דפוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה אלא בכפר שיחין וכפר חנניה וחברותיה ששם העפר מצוי ועוד מה צריך למה שמסיים אי דמעילאי עפרא סמכא דעתיה לא הוה ליה למימר אלא באתריה דאמימר עשק עפרא ולכך לא אמרינן אע"פ שאין לזה יש לזה. ונראה דהשתא במסקנא הא דאמימר יהיב זוזי מכי מעיילי עפרא לא איירי בפיסוק השער דהשתא וממעט איסור רבית אלא לענין לקבולי עליה מי שפרע איירי דמשום הכי לא יהיב זוזי עד דמעיילי עפרא דאז סמכא דעתיה וכי הדרי בהו צריך לקבולי עליה מי שפרע ואי לא לא סמכא דעתיה ואפי' מי שפרע ליכא. והכי משמע מפי' רש"י אבל לענין איסור רבית יכול להיות דלא פסיק עמהם כלום אלא נתן להם איזה סך מעות שיתנו לו כשיעור מעותיו קדרות כשער שבשוק שיצא אח"כ ודו"ק: תוס' ד"ה הכא וכו' ופי' הקונטרס משום דהד"ד אסמכתא וכו' וכגון משליש שטרו דגט פשוט דסמיך על דבר וכו' כצ"ל. ומרישא כי מתני אדעתא דלא יהיב ולאסמכתא קא מתני וכו' כצ"ל ועיין באשר"י ותמצא כל דברי התוס' שבדבור זה מבוארים היטב: ד"ה וכפר שיחין וכו' לא מיירי בעפר וכו' אלא בבצים איירי ומדנקיט האי לישנא וכו' כצ"ל ור"ל הא דקאמר אע"פ שאין לזה יש לזה לא איירי בעפר דר"ל אע"פ שאין לזה עפר יש לזה עפר אע"פ שאין לו דהא מחוסר אלא בבצים איירי ור"ל דפוסק על הבצים אע"פ שאין לו אפי' עפר משום דאע"פ שאין לזה יש לזה בצים ולכך פוסק אפי' על קדרות כמו שמפרשים התוס' בתר הכי והא דקאמר שהבצים לענין קדרות כעין לקוטות למוכרי תבואה ר"ל כמו שלענין תבואה יש שער של לקוטות קודם שיצא השער הגמור כן יש שער של בצים קודם השער של קדרות וכיון שיצא השער של בצים פוסקים על הקדרות דכיון שיש לו בצים הוי כאלו יש לו קדרות וק"ל: ע"ב גמ' ממאי דרבנן היא וכו'. ר"ל דאפי' לרבנן צריך לפסוק כשער הגבוה ואי לא פסק צריך הלוקח לקבל מי שפרע דלמא נימא לך דכאן לא שייך כלל מי שפרע כיון שהוזל השער ומתניתין לא רבנן היא אלא ר' שמעון דאמר גבי לוקח מעות קונות ולכך אי לא פסק כשער הגבוה שקיל כדמעיקרא על כרחו מדינא ואפי' אם רוצה לקבל מי שפרע לא מהני אלא צריך לשקול ע"כ כדמעיקרא ואנן כרבנן קיימא ולא כרבי שמעון ולכך אפי' לא פסק כשער הגבוה אין צריך לקבל עליו מי שפרע אם רוצה לחזור. א"ל אימר דאמר רבי שמעון וכו' וא"כ אפי' כי מוקמת לה כרבי שמעון לא מצית לומר דטעמא דמתני' דצריך לפסוק הוא מדינא דהיינו משום דמעות קונות דהא לכ"ע בכגון דא אין מעות קונות וא"כ צריך לומר ע"כ דמתני' איירי לענין מי שפרע ועל כרחך צריך לומר דבהאי גונא נמי שייך מי שפרע וא"כ הוא הדין נמי לרבנן אמרי' נמי דאי לא פסק ורוצה לחזור בו צריך לקבל מי שפרע ומתני' דכ"ע היא כך הוא הצעת שיטה זו: באתרא דתנא ברא מרי ארעא וכו' כצ"ל: רש"י ד"ה רבי שמעון היא וכו' עד מכי יהיב זוזי כי לא נשתנה וכו' כצ"ל:

דף עה ע"א תוס' ד"ה בני חבורה המקפידים וכו' א"נ אפי' ביד אסור להם לשקול וכו'. ר"ל וזה פירושו של עוברים משום מדה ומשקל דשאר בני אדם מותרים לומר מלא לי כלי זה גם מותר לשקול ביד והמקפידים ינהגו ג"כ היתר בזה ולהם הוא אסור אפי' בכהאי גוונא וא"כ עוברים משום מדה ומשקל: בא"ד משום מנין פירוש ר"ת וכו'. ר"ל זה אסור בשאר בני אדם והם בשביל שמקפידים יעברו על זה: בא"ד בשעה שנוטלה המתן עד שאשקול המנה ועד שאמדוד וכו' כצ"ל: בא"ד אע"ג דשרי לומר לחנוני הרגיל אצלו תן לי כ' אגוזים וכו' כצ"ל: בא"ד ואי נמי שרי בכי

חכמת שלמה

דף עב ע"א תוס' בד"ה שטר כו' מלוה הנאה ברבית כו' כצ"ל: בסוף ד"ה אמר אביי כו' בפירוש סברייתא כצ"ל:

דף עג ע"ב גמ' ובאתיכם בני ישראל יכול כו' כצ"ל: רש"י בד"ה דתמרא חמרא תלא תלא קינקוא כו' הד"א: בד"ה לבני אקרא כו' הגזר אקרא כו' נזר ויסיב כו' הד"א:

דף עד ע"א רש"י בד"ה על העביט כו' לאותבינהו לרב ושמואל כו' כצ"ל וכ"ב או על דרך התוס' דמכמר זתים ועננים מיקרי בידי שמים או כדפריך לקמן לשמואל למה לי משיסקענו בכבשן כו' וה"ה גבי עביט ומעטן דאיכא למפרך הכי וק"ל: תוס' בד"ה וכפר שיחין כו' כעין לקוטות כו' נ"ב אע"פ שגבי לקוטות מסקינן לעיל דאין פוסקין ממנו לשאר תבואה שאני התם דמן הלקוטות לא יבא שער תבואה אבל מן הבצים יעשו קידרות ומש"ה מן השאר של בצים חשבינן כאלו יש לו בצים ומן הבצים יכול לפסוק על קידרות ומה שאמר שהבצים לענין קידרות כעין לקוטות כו' לאו לענין היתר פסוק קאמרי אלא כלומר שהשער רחוק זה מזה ועיין שם ודו"ק: ע"ב רש"י בד"ה ר"ש כו' אף כי לא לא נשתנה כו' כ"ב הלשון מגומגם בעיני התלמידים ואומר אני דאינו קאי על הדין שאף בזה לא יכול לחזור דהא כל שכן הוא אלא קאי על הלוקח שבקש לחזור על המקח אף בלא השתנות השער דלא מצי הדר ביה ודו"ק:

דף עה ע"א תוס' בד"ה בני חבורה כו' ור"ת גרס במסכת ביצה כו' כ"ב הוא ט"ס שהרי התוספות כתבו בפרק אין נדין להדיא שר"ת גרים סכום מנין במלתיה דת"ק כמו בהלכות גדולות אלא

ח"א דף עה ע"ב מלוי רבית יותר ממה שמלוימין מפסידין כו'. אמר כי שטות הוא בעיני מלוי הרבית והוא שהם חושבין כי המקבל מהם הנה הוא מרויח במעותיו וריוח הוא מקבל ממנו ולא רבית ואינו כן כי יותר שמרוימים לפעמים הם מפסידין לפעמים ועוד אף בשטר עיסקא כיון שאינו נותן לו שכר טירחא ה"ז מפסיד שמורח בחנם ואם כן רבית נוטל ממנו ולא ריוח. ואמר ולא עוד אלא שמשימין מרע"ה חכם כו'. לפי שאמר בעלי עבירה אין מכחים על עבירתו אבל זה מתגלל על עצמו כי משה חכם ותורתו אמת שלא ליטול רבית וזה שאני נוטל הוא ריוח ואילו היה משה יודע כן לא היה כותב לדבריו שלא ליטול רבית ומלשון הזה משה חכם הוא מכחים בנבואתו שאומר שאינו אלא חכם ולא נביא שהרי לא ידע וכו': **מנין** לנושה בחבירו כו' שאסור לעבור לפניו כו' כאלו דנו בשני דינין שנאמר הרכבת אנוש וגו' מבואר כי בעברו לפניו נכלם ומתבייש ממנו הלוה ואזל סומקא ואתי חיורא והם ב' דינין של תולדות האש והמים הסומק מתולדות האש והחיורא מתולדות מים וק"ל: **דוברות** על צדיק עתק שאין להוציא אדם מחזקתו ע"פ דבורו של זה כיון שהוא נוגע בדבר שכל אדם בחזקת צדיק וכשר הוא וק"ל: **קונה** אדון לעצמו מאי היא כו'. ולא בעי למימר קונה אדון לעצמו היינו קונה עבד עברי כדאמרינן בפ"ק דקידושין דלא הוי דומיא דהנך שאין להן הנאה כלל משא"כ בקונה ע"ע שיש לו מיהת הנאה בעבדותו גם לא שייך לומר צועק ואינו נענה ודו"ק: **א"ד** דבים ליה בהאי מתא כו'. לא ידעתי לכוון אמאי קרי ליה קונה אדון לעצמו ויש לפרש דקאי אגועקין ואינן נענין דאפשר דבמקום אחר יהא נענה כדאמרינן בפ"ק דר"ה שינוי מקום מקרע גזר דינו של אדם שנאמר לך לך מארצך וגו' ודו"ק: סליק פרק איזהו נשך

פרק האומנין

דף עו בפרש"י בד"ה דעתייהו אעילויא כו' לא לפחות מקצבתן של זה אמרו אלא להוסיף וכך אמרו מהימנת כו' עכ"ל פי' להוסיף על שכר פועלין דמיירי הכא דשכר פועלין מיתגרי בג' דאל"כ מאי אריא בשכרכם עלי דאפילו אמר שכרכם על בע"ה נמי נותן להם ד' דהיינו מה שהנהו וה"ק מהימנת לן מה שאמר בע"ה ד' להוסיף על שכר פועלים דלא מיתגרי אלא בג' והיינו דעתייהו לעילויא על שכר פועלין ודו"ק: **תוס'** בד"ה ואזל איהו כו' היינו מהימנת כו' א"כ משום דאי אמר בע"ה טפי כו' בתר הכי אי אמרי' מהימנת כו' אי משום דדעתיה אעילויא עכ"ל מדבריהם נראה דדעתייהו אעילויא דקאמר תלמודא ואת מהימנת לן ב' סברות הן ולא כפרש"י שכתבנו והכא פשיטא ליה דסמכי' אדיבורא דפועל דבין לפום סברא דדעתייהו אעילויא ובין לפום סברא דמהימנת לן אית לן למימר הכי והא דנקט תלמודא במלתא הך סברא דדעתייהו אעילויא ל"ל דה"ק פשיטא לן דסמכינן אדיבוריה דפועל אפי' אי אמרי דדעתיה אעילויא אבל בהך אבעיא דבתר הכי אי אמרת דדעתיה אעילויא לא סמכי אדבורא דפועל אלא דוקא אי אמרינן מהימנת לן דסמכי אדיבורא דידיה ודו"ק: **בד"ה** דעתיה אעילויא כו' דאי א"ל שכרכם על בע"ה מאי כ"מ אי דעתיה כו' אלא מה שהתנה כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש בשכרכם על בע"ה דכ"מ לענין תרעומות וכפרש"י דהא במאי דקא מבעיא ליה בתר הכי לאו לענין תרעומות קמבעיא אלא לענין תשלומין מיהו איכא לפרושי בשכרכם על בע"ה ולענין תשלומין ובשויא עבידתייהו ד' דלא אמרי' אדעתא דתלתא קעבדי כמו שאמר בע"ה ואזלי דקא מוזלי נביה אלא דדעתייהו אעילויא וכן פסק הרי"ף ועי' בזה באורך ברא"ש ודו"ק: **בד"ה** השוכר את האומנין כו' ולא רצה לפרש דידו על התחתונה כשהוקרו כו' כמו ששוה עכשיו שאין זה סברא כו' עכ"ל וה"ה נמי דמהאי טעמא גופיה ברישא בידם על התחתונה אין לפרש כשהוזלו פועלים ויתן להם חצי סלע כמו ששוה עכשיו דאין זה סברא כי למה לא יתן להם כמו שהתנה עמהם כיון שאין מפסיד בחזרתן ואדרבה הוא מרויח שימצא מי שיקצור לו חצי קמה בחצי סלע מיהו הא לא קשיא להו לפרש בידם על התחתונה בהוזלו שאינו נותן להם אלא סלע והוא מרויח חצי סלע בחצי קמה וכן בידו על התחתונה בהוקרו שנותן להם סלע ומפסיד חצי סלע שהוא צריך ליתן סלע וחצי בחצי קמה דבהא ת"ק דר' דוסא נמי מודה ולא שייך בזה לומר ידו על התחתונה כיון שנוטל הפועל על המלאכה שעשה סלע כמו שהתנה עמו ודו"ק: **בד"ה** דאי ס"ד דאדיבורא כו' ולפי זה היינו אגריעותא דידה כו' ופשיט דכ"ש דאעילויא כו' ואם כן סותר כו' עכ"ל ק"ק דמהך פשיטותא גופיה ה"מ לדחות פירוש זה דקאמר א"כ משהגיע גט לידה מגורשת אלמא דאדיבורא דידיה קסמיך דאכתי אבעיין לא אפשיטא דאימא התם לא הוה טעמא משום דמהימנת לן אלא משום דדעתיה אעילויא ולכך סמיך אדיבורא דידיה דאינה מגורשת עד שתגיע גט לידה ולא סמיך אדיבורא דידה דהוה לגריעותא דבעל דמגורשת במהרה אבל באבעיין דלעיל לא סמיך אדיבורא דידיה דהוה לגריעותא אלא אדיבורא דבע"ה קסמיך דהוה לעילויא ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה בד"א שלא התחילו כו' ועד השתא פריש מילי דשכירות והשתא פריש מ"י דקבלנות עכ"ל דהא דקתני הכא קבלו קמה לקצור כו' משמע בקבלנות ור' דוסא נמי לא פליג אלא בקבלנות אבל בשכיר יום מודה כדאוקמא ברייתא דלקמן מיהו הא דקתני ברישא השוכר את האומנין והטעו כו' איכא לפרושי נמי בקבלנות אלא כיון דקתני בסיפא דברייתא בד"א בזמן שאין שם פועלים אבל יש כו' אין לו עליהן אלא תרעומת דאיירי בקבלנות ע"כ רישא לא אילטריך אלא משום שכיר יום וזה סותר מה שכתבו התוס' בר"פ דפועלין לא משמע אלא שכיר יום והכא בסיפא דקתני ליתנא דפועלים ולא אילטריך ליה אלא משום קבלנות ויש ליישב ודו"ק:

דף עז בד"ה מהו דתימא כיון דיד פועל על העליונה עכ"ל לכאורה נראה מתוך שמעתין דרבנן פליגי ארבי דוסא וסברי דידו דבע"ה נמי על העליונה ואם הוזלו פועלין ואין שוה החצי אלא שקל וחזר בו בע"ה אפ"ה לא יתן להם אלא סלע ומקרי ידו על העליונה כלומר שאינה על התחתונה כדאמר ר' דוסא שנותן להם סלע וחצי ובחצי סלע יגמור קצירו וכה"ג פירשו התוס' ידו על העליונה דגבי פועלים אבל ק"ק לפי זה המ"ל הכא לרבנן נמי כדקאמר לקמן לר' דוסא לא צריכא דזל עבידתא ואומר בע"ה ואזול פועלים ופייסוהו מ"ד כיון דיד בע"ה על העליונה מלי א"ל אדעתיה דבצריתו לי כו' ואם נאמר דרבנן לא פליגי אר' דוסא אלא בפועל דיכול לחזור דכתיב קרא עבדי אבל בבע"ה מודו דאינו יכול לחזור ואם הוא חוזר ידו על התחתונה ניחא דנקט הכא בכה"ג ולא נקט כדלקמן ודו"ק: **בד"ה** מ"ד הואיל כו' טעמיה משום דתפים בע"ה כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל דכל זה בכלל הסד"א אבל לפי האמת טעמא דר' דוסא משום דכל החוזר ואפי' בב"ה דתפים נמי דינא הכי ומש"ה כתב רש"י טעמיה כו' עכ"ל וק"ק לפי זה דלפי הס"ד אתיא מתני' דלא כמאן ועוד דהל"ל בפשיטות קמ"ל דלאו טעמיה משום דתפים ובע"ה נמי אינו יכול לחזור ויש ליישב דאע"ג דשמעי' ליה ממתני' דלא נימא הכי אשמעינן לן נמי בברייתא ודלא קאמר קמ"ל דלא נימא הכי היינו משום דאם כן לא הוה אילטריך למיתני שוב סלע נותן להם סלע כדמסיק דאילטריך ליה נמי למיתני משום דלא נימא יד פועל דוקא על התחתונה ואי הוה שמעינן ליה מרישא דלא נימא הכי לא הוה אילטריך למיתני הסיפא כלל ומש"ה קאמר קמ"ל בענין אחר ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה רב פליג עליה כו' א"כ כיון דתני לה תנא גבי הלכתא כו' וגהי דבההיא דכל החוזר כו' עכ"ל יש מי שמגיה הכא בתוס' בלשון במקום גבי והוא ע"פ הי"מ שכתבו התוס' בפ' הגוזל ובפ"ק דע"ז מחקו מלת גבי בגמ' לפי אותו הפי' אבל הנראה לקיים כל נוסחות שלנו בתוס' הכא ור"ל דההיא דכל החוזר בו רבי סתם לה בהלכתא פסיקתא דליכא שום תנא במתני' דפליג עליה וא"כ ההיא דכל המשנה אע"ג דאיכא בה פלוגתא בפרק הגוזל הכי הלכתא כיון דקתני לה גבי ההיא דכל החוזר בו דהוה הלכתא פסיקתא ואע"ג דבההיא דכל החוזר בו אין הלכה דרב פליג עליה דרבי דסתם כר' דוסא וס"ל כרבנן דברייתא מ"מ בההיא דכל המשנה ליכא אמורא דפליג עליה דרבי דסבר הכי ודו"ק: **בד"ה** לא יהא אלא ב"ח כו' א"כ כי היכי דלא תיקשי הלא לב"ח כו' וכי משני מזיבורית שבה א"ש כו' עכ"ל ק"ק למאי דאוקמא רב אחא אפי' תימא מעידית דנכסיו כו' כמו כן מסתמא מזיבורית דנכסיו ותקשי ליה הלא לב"ח לא מסלקי בארעא אלא בזוזי כי אית ליה ויש מקשים עוד לשיטא דרב אחא דמדמה לה נמי לניזק אמאי קאמר רלה תן לי מעותי או תן לי קרקע מעידית דנכסיו דהא בניזק לא הוה דינא הכי אלא דיכול ליתן לו כסף אלא דאם נותן לו קרקע נותן לו מעידית דנכסיו ובדברי בעל המאור יתיישב כל זה שהוא פירש דרב נחמן דמפרש מעידית שבה ורב אחא דאמר מעידית דנכסיו לא פליגי אלא רב נחמן מפרש לה אתן לי קרקע כנגד מעותי דהיכא דשקיל מגופא דזבינא שקל מעידית שבה ורב אחא מפרש לה אתן לי מעותי דאי לית ליה מעות מגבי ליה מעידית דנכסיו והלכתא כתרוייהו ואם הלוקח חוזר בו והמוכר מחזיר לו מעות מגבי ליה מזבורית דנכסי

חכמת שלמה

אלא היא גירסת הרי"ף וכן הוא ברא"ש ואף לגירסת הרי"ף אסור משום מנין דהא עדיף משום מנין לרשב"א ודו"ק:

האומנין פרק ששי

תוס' ע"ב בד"ה השוכר ט' גבירי יום דבהכי מיירי כו' כצ"ל: [בא"ד] אומן ממשמע תרווייהו כו' נ"ב אין פירושו שבהכרח ה"ר בין בפועל בין בקבלן דהא סיפא דמתני' אם חזרו בהן האומנים ידם על התחתונה איירי בקבלן רק דלחד שגויא לקמן בריבוית דכל החוזר מרבה פועל אלא ה"פ שכולל שניהן במקום שיוכל לדבר אף בפועל אבל לעולם איירי בקבלן מדלא נקט פועל:

דף עו ע"א רש"י בד"ה אל תמנע כו' פסוק הוא במשלי נ"ב י"מ דקשה ליה לרש"י מנא ליה שאסור למנע טוב מבעליו מ"ש פי' שפסוק הוא ואני אומר דקשה ליה מה הוא אל תמנע טוב מבעליו הכי הל"ל אל תמנע טוב מפועלים על כן אומר שפסוק הוא כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה דאי ס"ד כו' ולפי זה היינו גריעותא כו' נ"ב פי' מה שהיא אמרה שהוא גריעותא לבעל והיינו טעמא שאינו סומך לעולם על השליח כי אם על מה שהיא אומרת וק"ל: **ע"ב גמ'** דאגר אגירי לריפקא כו' כצ"ל ונ"ב פירוש לחרוש חריצים ואתא מיטרא שאין יכולין לחרוש: **רש"י** בד"ה הא דסיירה כו' או שירדו גשמים כו' כצ"ל ונ"ב ובספרים אחרים איתא להדיא או שמא ירדו גשמים וק"ל:

דף עז ע"א גמרא לא צריכא דזל עבידתא ואוזילו איניהו גבי' זוזא מעיקרא מ"ד כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה מ"ד כו' טעמיה משום דתפים כו' נ"ב פי' כל זה הוא בכלל הסלקא דעתא אמינא אבל לפי האמת טעמא דר' דוסא משום כל החוזר ואפי' בבעל הבית דתפים נמי דינא הכי הוא מש"ה כתב רש"י טעמיה ולא כתב וטעמיה ודו"ק. (עיין במהרש"א) ואין להקשות היכי יכול הבעל הבית לחזור בהן מאחר שידו על התחתונה כבר תירצו התוס' דאין הכי נמי שידו על התחתונה ואפי' הכי בקש לחזור כו' עיין שם בריש פירקין בד"ה השוכר כו': **ע"ב גמ'** רבי יוסי לטעמיה כו' נ"ב זהו מדברי סתם גמ' נ"ל: **רש"י** בד"ה הא גבי כו' נ"ל ופא גבי כו':

מהר"ם

בכי האי גוונא לעמוד כגון שאמר וכו'. ר"ל וזהו כוונת ר"ח במה שכתב או שאמר בשעה שנוטלת המתן וכו' דהוי כאלו אמר ואי נמי שרי לומר לקחת עשרים אגוזים גם אני עשרים או נעמיד הא דאמרינן משום מנין בכה"ג כגון דאמר ליה בשעה שנטלה המתן וכו': **בא"ד** שלא פירש כן בשביל שיהא מותר אם לקח ממנו שוה דינר ביחד לומר הרי יש דינר וכו' כצ"ל ור"ל דה"ה כשלקח ממנו שוה דינר ביחד אסור לומר הרי יש דינר ועיין בהגהות אשר"י: **תוס'** ד"ה וכדברי ב"ה אף משום רבית כו' סתם בני אדם מקפידים. ויש לדקדק לפי מה שפירשו התוס' לעיל דלבני אדם המקפידים אסור לומר אפי' מלא לי כלי זה והשתא כתבו דסתם בני אדם מקפידים הם אם כן מתני' דפרק אין צדין דקתני אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה במאי מוקמת לה וצ"ל דוקא בבני אדם שידוע שאין מקפידים והא דלא תירצו התוס' בסמוך כן אההוא דשרי התם לטבח שאינו אומן לשקול ביד משום דמשמע להו דבסתם טבח שאינו אומן איירי וק"ל: **ע"ב במתני'** עוברים משום לא תתן ומשום אל תקחו וכו'. יש לדקדק מפני מה לא קחשיב תנא דמתני' לאו דלא תשיך דקא עבר לוה דא"ל דלא קחשיב אלא הני לאוי דקעבר המלוה דהא חשיב לפני עור שעובר הלוה ויש ליישב בדוחק דבכלל דלפני עור הוא דלאו דלא תשיך היינו שלא יגרום הלוה שיעבור המלוה אלאו דנשך וק"ל ודוחק:

האומנין פרק ששי

דף עו ע"א גמ' איבעית אימא לעולם בפועלים עסקינן דאמרי ליה כיון דאמרת לן בד' פרחינן ועבדינן לך עבידתא שפירתא וכו'. לפי הסוגיא נראה דבשינויה זו לא צרכינן לומר דאיכא דמתגרי בארבע ואיכא דמתגרי בתלתא אלא איירי אפי' כולהו מיתגרי בתלתא ואפ"ה איכא תרעומת משום דאמרת לן בד' עבדינן עבידתא שפירתא והיכי דלא ידיע כגון דמליא מיא איכא תרעומת והיכי דידיע דשוי עבידתייהו ארבע חייב הבעל הבית לשלם להם ארבע והיינו טעמו של הטור ח"מ סי' של"ב שכתב וז"ל בד"א כשאין מלאכתם שוה ארבעה אבל אם הוא שוה ארבעה נותן להם ארבעה אפי' שהפועלים נשכרים בשלשה והוא שיכולים לברר שמלאכתם שוה ארבעה אבל אם אי אפשר לעמוד על המלאכה כמה היא שוה אין להם אלא שלשה ותרעומתן על השליח עכ"ל אלא שלא נמצא מבואר זה בשאר הפוסקים: **שם** פשיטא אי א"ל בעל הבית בתלתא ואזל איהו א"ל בארבע ואמרי ליה כמ"ש בע"ה דעתייהו אעילויא וכו'. פי' רש"י וכיון שבע"ה פוחת אי אמר להם הא שכרכם עלי יתן משלו ואי אמר להם שכרכם על בעל הבית יש להם תרעומת עליו והרי"ף כתב לענין כשאמר שכרכם על בעל הבית ושוה מלאכתן ארבעה דנותן בעל הבית להם ארבעה עיין בהרי"ף והרא"ש שגם בכאן כתב הטור אפי' היכי דהפועלים נשכרים בג' כיון דמלאכתם שוה ד' חייב הבע"ה לשלם ד' וע"ש וכלל הענין דהכא הוי דינא ממש כדלעיל דהיכי שאמר בע"ה בתלתא ואמר איהו בארבע ועיין בביאורי שכתבתי על הטור וכאן אין להאריך: **תוס'** ד"ה ואזיל איהו וכו' אי נמי משום דאי אמר בעל הבית טפי מארבע וכו' האי אי נמי אינו תירוץ אחר אלא הכל תירוץ אחד הוא ור"ל דמשום הכי פשיטא ליה משום דעכ"פ לא היה כוונת הפועלים לפחות מד' במה שאמרו כמו שאמר בעל הבית אלא שהיתה כוונתן לאחד משני פני' או שהיתה כוונתם לומר את מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית או היתה כוונתם במה שאמרו כך דאי אמר בעל הבית טפי מד' שיהא להם כמ"ש בעל הבית אבל לפחות מד' לא עלה על דעתם ומ"ש בגמרא הכא דעתייהו לאו דווקא אלא ר"ל שלא עלה על דעתם לפחות מד' והיינו דבעי בתר הכי וכו' ר"ל אבל אי הוה מפרשים דר"ל בפשיטא דדעתייהו הוה דוקא אעילויא א"כ מאי בעי בתר הכי הא כבר פשיטא ליה דדעתייהו אעילויא וק"ל: **ע"ב רש"י** ד"ה הכי השתא וכו' עד דאדיבוריה דידיה סמך ומהימנת לי דהכי אמרה לך ועשאו שליח להולכה וכו' כצ"ל והר"א:

דף עז ע"א גמ' מהו דתימא א"ל בציר זוזי אמריתו לי וכו' כצ"ל: **רש"י** ד"ה סלע נותן להם סלע ואם העתיד וכו' כצ"ל: **ע"ב גמ'** לא קשיא הא דעייל ונפיק אזוזי וכו' כצ"ל: **שם** ההוא גברא דזבין ליה חמרא לחבריה וכו'. פרש"י חמרא חמור. צריך ליתן טעם למה צריך רש"י לפרש שר"ל חמור אם כדי שלא יטעו לפרש שר"ל יין מה נפקא מיניה בזה יהיה פירושו יין או חמור ונראה שרש"י ס"ל דדין זה דעייל ונפיק אזוזי לא שייך אלא דוקא במידי דשייך לומר שהיה חביב על המוכר ולא מכר אותו אלא בשביל דזוזי אנסוהו כגון בהמה וכלים וקרקע אבל ביין העומד לימכר לא ודו"ק. אבל בנימוקי יוסף משמע שטעמו של רש"י הוא דלא קנה משמע דלא קנה כלל אפי' כנגד מעותיו וזה לא שייך אלא גבי בהמה ממאה דאינו ראויה לחלק אבל ביין דראוי לחלק היה קונה כנגד מעותיו ע"ש אבל לפי זה דוחק הוא שלא האריך רש"י בזה ומה שכתבתי נ"ל נכון: **רש"י** ד"ה הא דעייל ונפיק וכו' דאי לא זקפו עליו במלוה חוזר כדעייל מוכר ונפיק וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה רב פליג עליה בחדא וכו' אי נמי כיון דתנא ליה תנא גבי הלכתא פסיקתא אם כן סבר התנא דהכי הלכתא וכו' ודברי התוס' הן כסותרין דבקושיא מקשה והלא אין הלכה כהך דכל החוזר ר"ל ואם כן לאו הלכתא פסיקתא היא ובתירוץ חוזר ומתרץ כיון דתנא ליה תנא גבי הלכתא פסיקתא וכו'. ונראה דהכי קאמר דאע"ג דלפי האמת אין הלכה כההיא דכל החוזר בו וכו' ולאו הלכתא פסיקתא היא לדידן דאנן כרב סבירא לן מכל מקום אנו רואין דכוונת התנא היתה דתנא הכא גבי כל החוזר בו וכו' ההיא דכל המשנה ידו על התחתונה דאין עניינה לכאן דלא קמיירי הכא בשנויא כלל א"כ ודאי כוונתו היתה משום דהתנא סבירא ליה ההיא דכל החוזר בו וכו' היא הלכתא פסיקתא ולכך תנא לה נמי גבי ההיא דכל המשנה וכו' אע"ג דפליגי בה תנאי כדי שתהא נמי הלכה פסוקה דאם לא כן מה ענינם זה לזה הלכך אנן נמי אע"ג דבההיא דכל החוזר בו אין הלכה מטעם דפליגי ביה אמוראי וקי"ל כרב באיסורי מ"מ בההיא דכל המשנה הואיל וחזינן דכוונת התוס' היתה לפסק הלכה אנן נמי קי"ל הכי דלא אשכחן אמוראי דפליגי בה והיינו הא דקאמר בהגוזל דהלכה כמתניתין דכל המשנה וכו' משום דתנא לה גבי הלכתא פסיקתא ר"ל הלכתא פסיקתא לפי סברת התנא וק"ל: **ד"ה** והוה ליה מויק וכו' אלא כפי המעות שקבל וכו' כצ"ל:

סיכא דלית ליה מעות כו' ואי מגבי ליה מגופא דזבינא יהיב ליה מזיבורית שבה עכ"ל ותו לא מידי ודו"ק :

דף עח בד"ה הוחמה בהר כו' ובלאו הכי צריך לפרש הפשט התם כך דקאמר אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא כו' עכ"ל דע"כ ה"פ דאין אומרים דאפי' בבא ארי ליחייב דאילו היה שם שמא היה מציל ע"י שהיה מוליכו למרעה אחר כו' או שהיה הארי ירא או היה מקיים כו' כדלעיל אלא אומדין אם בודאי היה יכול להציל על ידי רועים ומקלות כדאוקמיה רבה התם באתו גנבי ושאר מזיקין קלין חייב דה"ל תחילתו וסופו בפשיעה ואם לאו דהיינו באתא ארי ואין יכול לקדם ברועים ומקלות דסופו אונס פטור וק"ל : **בד"ה** ריב"א אמר כו' דרבה לטעמיה דאית ליה תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב כו' עכ"ל וה"נ יש לתלות האונס בפשיעה ששינה להוליכה מהר לבקעה ומבקעה להר דשמא אם היה מוליכה במקום שהתנה לא היה שם נחש וק"ל : **בא"ד** והא דנקט בסיפא הוחלקה כו' חייב ה"ה מתה כדרכה כו' אלא משום דבפטור כו' וא"ת והא שמעינן ליה מרישא כו' עכ"ל מעיקרא לא קשיא להו אלא מסברא הא דנקט הוחלקה כו' כיון דמתה כדרכה חייב מכל שכן הוחלקה בהר והוחמה בבקעה דחייב ואהא תירצו משום דבפטור כו' ושוב קשיא להו דאכתי כיון דמתה כדרכה דקתני ברישא ליכא לחיובי אלא משום דתחלתו בפשיעה לענין דהוחלקה בהר כו' א"כ ליכא למטעי למפטר נמי חימום בבקעה וי"ל כו' וק"ק דהוו להו להקשות כן לעיל לרבה דמוקמיה לרישא בהכישה נחש כיון דקתני ברישא דחייב משום דתחלתו בפשיעה לענין הוחלקה בהר כו' כ"ש כשמתה ע"י הוחלקה דהר וחימום דבקעה דחייב מיהו בתירוצם ניחא נמי הכי דאי לא אשמעינן הסיפא לא הוה ידעינן אמאי חשיב ליה ברישא תחלתו בפשיעה לחייב אפי' בהכישה נחש ודו"ק : **ע"ב** בא"ד דלא חשיב הכא פשיעה במה ששינה דיכול כו' שלא תחליק בהר כו' עכ"ל ומיהו חייב בהוחלקה בהר ובחימום בבקעה דהוי כעין גניבה ואבידה דחייב בה שוכר [א] ותחלתו בכעין גניבה ואבידה וסופו באונס פטור לכ"ע כמ"ש התוס' ס"פ הפועלים ודו"ק : **גמ'** רבי אליעזר אומר כו' כתב מהרש"ל ברייתא זו לקמן בפ' המקבל והיא בנוסחא אחרת ולא הוזכר בה כלל ר"א ובנוסח כו' ובנוסח שלנו א"א ליישב בלתי הגה"ה וע"ש עכ"ל תמיה אני עליו דהא בנוסח בעלי התוס' הוזכר הכא ר"א דת"ק לא איירי אלא בגבאי דלא ישנה ור"א איירי בעני כו' כמ"ש התוספות גם בתוספתא דמגילה פ"א איתא הברייתא כמו שהובאה בשמעתין והוזכר שם ר"א אלא בפרק המקבל הביאה התלמוד בקיצור לפי הצורך שם וסמך אדהכא גם הרי"ף הביא אותה בקיצור מטעם זה כדרכו ולית כאן הגה"ה וע"ש ומה שמסיים בה דברי רבי יעקב כו' ר"ל דמה שאמרו ת"ק ור"א כולי דברי ר"י משמיה דר"מ ורשב"ג פליג עלייהו ומיקל בכולהו ודו"ק :

דף עט בפרש"י בד"ה הדרא ארעא כו' ושמא יפגע יובל בתוך שני המשכונא וקא כליא קרנא דלוה עכ"ל כך הגיה מהרש"ל וכ"נ לכאורה דהכי פרכינן לרב דאית ליה למיחש לעיל משום דכליא קרנא דמשכיר ה"נ הכא ה"ל למיחש דכליא קרנא דלוה באם ילקח בו קרקע שתלא ביובל אלא דהל"ל שיהיה האילן ללוה כמו לעיל דהוה הנבילה למשכיר אבל לשון רש"י ושמא יפגע יובל בתוך ימי כו' הוא קשה לפי זה ומהרש"ל כתב ליישב כלומר לאפוקי שאם כלה היובל אחר שני המשכנתא לא הוי כילוי קרנא ללוה כו' עכ"ל ליכא לאקשויי דאם כחוש לשמא יפגע יובל בתוך ימי המשכונא א"כ מאי כ"מ ללוה דלא ליגלת לגיבי למלוה די"ל כמ"ש התוספות דזימנין דשלמי ימי משכנתא מקמי דלימטייה כו' ואכיל תרתי או תלת שנין קמי יובל מיהו מפירושו נראה דהכא ניחוש נמי לכליא קרנא דמלוה דהמשכנתא הוה כמו מכורה לגביה בתוך שני המשכונא ויש לקיים נוסחת פרש"י שלפנינו והשתא שפיר פריך בפשיטות כיון דאית לן למיחש לשמא יפגע יובל תוך ימי משכונא וכליא קרנא נמי דמלוה ודלוה אית לן למימר דלא ילקח בהן קרקע אלא שיהיה האילן למלוה שהוא מוחזק בו ודו"ק : **תום'** בד"ה אילימא ביין כו' ה"ל לאקשויי אמאי לא יתן כלל עכ"ל דמדפריך בסמוך בספינה סתם ויין זה מלא יתן משמע דהכא בספינה זו ויין סתם לא קשיא ליה מלא יתן ודו"ק : **בד"ה** אלא בספינה כו' וה"נ ע"כ פריך שיתן כו' מדניחא ליה הא דקתני אם נתן לא יטול כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא קשיא להו בפשיטות ארישא דמשמע אם נתן כל שכרו לא יטול כלל ולמה לא יטול שכר חצי הדרך שלא הלך כיון שאירע לו אונס דהוי פסידא דפועלים ודו"ק : **ע"ב** בד"ה אי אתה מוצא כו' אבל ספינה סתם ויין סתם כו' מספקא ליה לריב"ם אם חולקין שכר חצי הדרך שהלך כו' עכ"ל ספיקו לפי פירושו דשכר חצי הדרך שלא הלך פשיטא שלא יתן כיון שהוא אונס ודו"ק : **בד"ה** השתא מניקה כו' דאין מתיישב שפיר לפי גירסא זו הא דקאמר ש"מ ביניתא אגב כו' עכ"ל דלפי פרש"י ודאי דזה אין צריך ראיה שהמעוברת כבידה מן הריקנית וכריסו גדול בדג משקלו יותר משהוליאו את מעיו וק"ל :

דף פ בפרש"י בד"ה השוכר את כו' ונעריו הולכים עם בהמתו כו' עכ"ל עיין בפירוש דבריו בנ"י : **בד"ה** היו בה כל המומין הללו ואינו מקפיד אלא על הא' כו' עכ"ל דע"כ אי בכה"ג הוי מקח טעות הברייתא נמי איירי בה בהיו בה כל המומין וא"כ ע"כ הא דקתני בה והיה מום א' וסנפו כו' היינו דאין מקפיד רק על האחד וכל"ל בתוספתא שהביאו התום' דאם א"ל אותו המום כו' היינו המום שהוא מקפיד ודו"ק : **תום'** בד"ה היכא דלא שני כו' כי הייתי סבור שלא יחרוש כו' עכ"ל ר"ל אף כי דעתו שיעשו כמו שירלה בעל הבית מ"מ התנו עמו לחרוש בבקעה כי היית סבור שלא יחרוש אלא בבקעה וק"ל : **בד"ה** ספחה זו כו' וכן משמע ליסנא דמאי אמרת כו' עכ"ל ר"ל דקאמר מעיקרא או גנב או קוביוסטוס הגיעו ולפ"ה הא בליסטים מזויין כו' נמי הגיעו וליסנא דמאי אמרת משמע דלא הגיעו ודו"ק : **בד"ה** היו בה כל המומין כו' ומדהא ליתא הא נמי ליתא כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר בפשיטות דמסתמא כל הני ליתנהו והייתי סבור שזה שאני מקפיד אין בה דאין לנו לתלות בדעתו במה שהוא מקפיד בזה כיון שהזכיר לו כולם דאע"ג דמסתמא כל הני ליתנהו אימא דמום אחר אין בה וע"כ הוצרכו להוסיף בזה דמדהא ליתא הא נמי ליתא והייתי סבור דכולהו ליתנהו בה וא"כ לא יהא בה מום זה שאני מקפיד ודו"ק : **בא"ד** בתום' דכתובות כו' דהכי תניא עד ג' יום יעמיד כו' א"ל אותו המום ומום אחר כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דלפי התוספתא אין לנו לריכין לומר ולדחוק הא דקתני מום זה ומום אחר דה"ה בהזכיר לו כל המומין כו' אלא דלרבותא נקט הכי מום זה ומום אחר בהזכיר לו שניהם ואחד מהם אין בו אפי' הכי אין זה מקח טעות והכי מוכח מדקתני התם שהזכיר לו ג' מומין שוטה שעמומי' וכפי' ועלה קאמר אם א"ל אותו המום ומום אחר כו' דע"כ ה"פ אם הזכיר לו באלו מומין אותו מום שהוא מקפיד בו ועוד מום אחר עמו שאין כו' ואפ"ה אין זה מקח טעות אלא דוקא שסגפה בין הרבה מומין שאין בה ודו"ק : **ע"ב** בד"ה דקא תפים ליה כו' וא"ת שוכר נמי בההיא הגאה כו' אשכרו שנתן ליהוי ש"ש כו' עכ"ל ק"ק דהא אין שכירות משתלמת אלא לבסוף כדמסיק בפרק איזהו נשך ויש ליישב ודו"ק :

דף פא גמרא שמור לי ואשאילך השאילני ואשמור לך כולן נעשו ש"ש כו' שמור לי ואשאילך כו' ואותו של השמירה נגנב נעשה ש"ש עליו בשביל השאילה ואי לאו השאילה לא היה אלא ש"ח ובהשאילני ואשמור לך ואם נאנס אותו של השאילה אי לאו השמירה היה חייב וע"י השמירה לא נעשה אלא ש"ש ובטור ח"מ סי' ש"ה כתב בשם הרמ"ה דשייך בהו שמירה בבעלים ע"ש : **ע"ב** תום' בד"ה אבד כו' ועוד דאי מתניתין מיירי בשטר לא הוה פליג ר"י כו' אר"א ורבי עקיבא כו' עכ"ל אבל למאי דמוקי מתני' במשכנו שלא בשעת הלואתו לא קשה לפ"ה דר"י לא פליג אר"א ור"ע אלא דפליג את"ק דאמר לכ"ע במשכנו שלא בשעת הלואתו דהוי ש"ש וקאמר איהו דר"א ור"ע פליגי נמי בהא וסבר ר"י שפיר כר"א אבל אי מתני' איירי בשטר ע"כ דר"י פליג אר"א ור"ע דבהדיא קתני בברייתא דלכ"ע אבד המשכון אבדו מעותיו מיהו התוספות לא חשו לזר דלפירושם למאי דמוקי מתניתין במשכנו שלא בשעת הלואתו ע"כ דר"י פליג אר"א ור"ע דבהדיא קתני בסיפא דברייתא דלכ"ע אבד המשכון אבדו מעותיו ודו"ק : **בא"ד** ושלא בשעת הלואה הוי ש"ש אע"ג דאיכא שטרא כו' עכ"ל לפי דרכו איכא למימר לרבותא נקט שטר בסיפא גבי שלא בשעת הלואה דאפי' בשטר הוי ש"ש מיהו ה"מ למימר נמי איפכא בסיפא בשעת הלואה בשטר לר"ה אבד המשכון לא אבדו מעותיו ודו"ק :

קרני ראם [א] נ"ב לפ"ז לא אתיא מתני' כר"מ דסובר שוכר כשומר חנם דמי ועי' בר"ן שלא כתב כן :

מהר"ם

דף עח ע"א במתני' להוליכה בהר והוליכה בבקעת וכו' · כלל הענין הוא שיש כאן שני דרכים ושניהם הולכים למקום אחד אלא שהדרך האחד הולך ועובר על גבי ההר והדרך השני הוא עובר דרך העמק בין ההרים וק"ל : **הרי** שלך לפניך מתה או נשברה חייב להעמיד חמור אחר כצ"ל : **רש"י** ד"ה חייב המשכיר למכור הנבילה וכו' ולהוסיף מעות וכו' . עיין באשר"י שהוא כתב אלשון רש"י דהכא שהוא מגומגם דמדכתב שהרי חמור זה וכו' אלמא משמע דאמר ליה חמור זה ומדכתיב ולהוסיף לו מעותיו וכו' אלמא איירי בחמור סתם דאי בחמור זה אין חייב להוסיף משלו וכו' · **תום'** ד"ה כגון שבאת חבילה לידו וכו' וי"ל דאסמכתא היא וכו' מדברי התום' משמע שהם מפרשים שבאת חבילה לידו שהפועל נתן חבילתו ליד בעל הבית על מנת באם יחזור בו שישכור עליו פועלים אחרים ויגבה הדמים מהחבילה אבל מפירוש רש"י לא משמע כן : **ד"ה** הוחמ' בהר פטור וכו' ובלאו הכי צריך לפרש הפשט התום' כך דקאמר אין אומרים אלו היה שם היה מציל אלא אומרים אם היה יכול להציל חייב וכו' . ר"ל ואיך אמר אין אומרים אילו היה שם היה בודאי מציל ואיך נוכל לומר כן אלא ודאי ר"ל דאין אומרים דשמא אילו היה שם היה מוליכן למרעה אחרת או שמא הארי היה ירא ממנו וכיוצא ולכך פריך ליה אביי שפיר דאי איירי דעל בעידנא דלא עיילי אינשי אמאי לא אמרינן הכי הא תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא ולכך יש לנו לתלות שפיר האונס בפשיעה : **בא"ד** ויש לדחות ראייתו וכו' דאל"כ תקשה ליה מתניתין דהכא כצ"ל ור"ל דהא במתני' דהכא הוי נמי תחלתו בפשיעה לענין הוחלקה וסופו באונס לענין הוחמה ואפ"ה פטור אלא על כרחך לא אמרינן תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב אלא היכי דיש לתלות האונס בפשיעה כדלעיל : **ד"ה** ר' יוסי בר חנינא וכו' ואמר ר"י דרבה לטעמיה וכו' . ר"ל דלא היה ידועה שנמצאו נחשים במקום ששינה להוליכה שם ואפ"ה חייב מטעם דסבירא ליה שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ומ"מ צריך לומר שכאן נמי יש לתלות שאם לא היה משנה אפשר שלא היה בא האונס דשמא לא היו שם נחשים במקום שהיה לו להוליכה שם דאם לא כן לא היה חייב כמו שכתבו התום' לעיל בדבור המתחיל הוחמה בהר וכו' דלא מחייבינן אלא באונס שיש לתלות שאם לא היה משנה אפשר שלא היה בא האונס וק"ל : **בא"ד** ובריש הכונס פריך ארבה דאמר והוא שחתרה וכו' כצ"ל : **בא"ד** הבלא דאגמא קטלה א"ש מתניתין בלאו הני שנויי וכו' כצ"ל : **ע"ב תום'** ד"ה אם בדרך הליכתה וכו' שגם הוא רוצה לילך אומר לו משכיר הרי שלך וכו' כצ"ל :

דף עט ע"א רש"י ד"ה הדרא ארעא וכו' וקא כליא קרנא דלוה כצ"ל : **תום'** ד"ה אלו בעית למיתי עד הכא לא אגרא וכו' כצ"ל : **בא"ד** תימה דהשתא מיהא דלאו עד הכא בעית למיתי וכו' . ר"ל שלא היתה כוונתו לבא לכאן לישאר שם אלא לילך משם ולהלן ועתה שמת החמור לא שכיח ליה לאגורי בעד מה ישלם לו : **ד"ה** אילימא ביין סתם וכו' לימא ליה הב לי ספינתך וכו' כצ"ל : **ע"ב ד"ה** אי אתה מוצא וכו' וריב"ם פירש הא דפריך בספינה סתם וכו' ומשני ביין זה וספינה זו וכו' המוציא מחבירו עליו הראיה הוא סוף הדבור ואחר כך מתחיל דבור אחר אבל ספינה סתם ויין סתם וכו' : **ד"ה** דפרקיה לטועניה וכו' עד דלאו טענה מעלייתא היא שכנגד זה מרויח שנוטל שכר יותר וכו' כצ"ל :

דף פ ע"א ד"ה היכי דלא שני וכו' דמיירי שהמשכיר את הפרה הוא שוכר את הפועלים וכו' ולהכי לא משלם דאמר ליה למשכיר אנו לא התנינו עמך וכו' . הלשון קצת מגומגם ועיין באשר"י דמבואר שם יותר : **ד"ה** שפחה זו שוטה היא כו' וא"כ משכחת סימפון בעבדים וכו' משום דשם בכתובות לענין תרומה איירי דקאמר התם דארוסה של כהן אינה אוכלת בתרומה משום דשמא ימצא בה סימפון ויהיה מקחו מקח טעות ופריך אלא עבד כהן לא יאכל בתרומה ומשני סימפון בעבדים ליכא וכו' ולכך מקשי התום' והרי משכחת סימפון בעבדים ואיך יאכלו בתרומה ולפי' פי' רש"י משמע דלא נמצא מקח טעות בעבדים והרי בשמעתין קאמר דהוי מקח טעות בהני מומין ונראה לר"ת לפרש הנהו קלא אית להו ואי איתא דהוה מוכתב למלכות וכו' וכלל העולה דלר"ת אין ה"נ משכחת סימפון בעבדים כדאמרינן הכא אלא דאפ"ה כשכהן קונה עבד אוכל בתרומה דכל כמה דלא נשמע דאית ביה הנהו מומין לא חיישינן שמא אית בהו דקלא אית להו וק"ל : **ע"ב רש"י** ד"ה בת תלתין כורין וכו' . שתהא גדולה ותהא בכך הולכת וכו' כצ"ל : **תום'** ד"ה תרגמה אביי וכו' דכי אם התנה עמו להוליך ברזל או אבנים והוליך סובין או נוצות וכו' . ומה שהקשה רש"י דהא לאו התליע נמי שעורים קלים הם צ"ל דס"ל להתום' דשאני שעורים דיש להם ג"כ משקל אלא שאין כבדים כ"כ כמו חטים אבל התליעו כמו סובין או נוצות ובהא אין סברא שנאמר שיהא הנפוח שלהם כמשאו ואביי נמי מודה בזה ולפי זה צריך לחלק בין סובין ונצות ובין תבן דהא תנן נמי במתני' תבואה והביא עליה תבן חייב ועליה נמי קאי מפני שהנפוח קשה כמשאוי וצריך לומר דתבן נמי יש לו משקל קצת ודוחק : **ד"ה** דקא יהיב ליה ספי פורתא וכו' כצ"ל :

דף פא ע"א ד"ה הא גמרתיו שומר שכר וכו' ומיהו לטעמיה דלעיל דמדמינן אומן לשוכר וכו' . היינו לפי האבעית אימא דמחליף רבי מאיר בר' יהודה וסבירא ליה לר"מ דשוכר הוי שומר שכר ומדמינן אומן לשוכר והוי שומר שכר מטעם דנהנה מטנה ולהנאתו היא אצלו ולא מטעם דתפים ליה אאגריה : **ע"ב רש"י** ד"ה לימא הנך סתמא תנאי הוא כצ"ל : **תום'** ד"ה דברי הכל אבד המשכן אבד מעותיו וכו' ועוד אמאי קאמר מתניתין מחוורתא דלא כרבי אליעזר לוקמה בשטר וכו' ומיהו יש לתרץ וכו' ועוד דאי מתני' איירי בשטר לא הוה פליג רבי יהודה וכו' דלא יחלוק ארבי אליעזר ורבי עקיבא וכו' וכן לקמן בד"ה נימא בדלא שוה שיעור וזוי כתבו התום' ומיהו י"ל דלא מצי לאוקמה מתני' בדשוי וכבולי עלמא דאין סברא שיחלוק רבי יהודה על ר' אליעזר ורבי עקיבא וכו' . ויש להקשות א"כ מה משני המתרץ אפ"ת ר' אליעזר ולא קשיא כאן שמשכנו בשעת הלואה כאן שמשכנו שלא בשעת הלואתו תקשה נמי כיון דמתני' איירי שלא בשעת הלואתו דמודה בה ר"א ור"ע דהוי ש"ש א"כ איך יחלוק רבי יהודה עלייהו ואמר הלוהו מעות ש"ה הוא וי"ל דלפי סברא זו ס"ל להגמ' דוקא בשטר וכן לקמן ברשוי שיעור וזוי אין סברא לומר שיחלוק ר' יהודה אר"א ור"ע דמסתבר טעמייהו וסברא

חכמת שלמה

דף עח ע"א גמ' לסעמיד לו חמור כו' כנ"ל : רש"י בד"ה לא קנו כו' מכר המוכר ויכול כנ"ל : תום' בד"ה הוחמה בהר כו' אהאי טעמא דקאמר בסוף הסבלא דאגמא כו' כנ"ל וכ"ב ואין להקשות א"כ לפי זה האי מ"ד דפטר תחילתו בפשיעה וסופו אונס אפי' כשהוא תלוי האונס בפשיעה מ"מ פטור א"כ איך אמר אביי אפי' למאן דאמר פטור הכא הבלא דאגמא קטלה וק"ל עיין בתום' פרק המפקיד ודו"ק : **ע"ב** גמ' רא"א כו' נ"ב ברייתא זו לקמן בפ' המקבל והיא בנוסחא אחרת דלא הוזכר בה כלל ר"א ובנוסח שלפם הביאו פה הריף והרמב"ם ובנוסח שלנו אי אפשר ליישב בלתי הגה"ה וטעות סופר וק"ל : **שם** מאי והבריקה הכי תרגומו נהוריתא כו' כנ"ל וכ"ב פי' על דרך סגי נהור וזהו והבריקה מלשון ברק וק"ל ולשון השני שאומר אבזקת ר"ל שבזק הוא מלשון ברק ואבזקתא שהן תולעים מלשון בזק ודו"ק : **תום'** בד"ה ר' יוסי כו' ומיהו דוחק הוא כו' נ"ב קאי אדלעיל והשתא כל האמוראים סוברים כרבה כו' :

דף עט ע"א רש"י בד"ה הדרא כו' ושמא יפגע יובל כו' נ"ב לאו דוקא קאמר אלא כלומר לאפוקי שאם כלה היובל אחר שני המשכונתא לא הוי כילוי קרנא ללוה ולא ירד לדקדק כמו שדקדקו התום' דאפ"ה קשה לרב ודו"ק (עיין במהרש"א) : **תום'** בד"ה והא הכא כו' קשה ליה דמכ"מ כו' נ"ב ואין להקשות מאי פריך לרב דלמא גם הוא סבר מאחר דאכיל תרי או תלת שנין סגי בתיקון זו ולא מיקרי מכליא קרנא ומ"מ לעיל לא ישכור דאי כלה קרנא לגמרי אין לנו מה לתקן ונראה דלק"מ דבודאי רב סבר דדינא הוא דלא מכלינן קרנא ללוה כאלו הוא הלכה למשה מסיני דאי לאו הכי אמאי לא ישכור בדמים כי מה לנו בזה שיכלה קרנו מאחר שתמור זה משועבד לו ואמאי יפסיד השוכר אי לאו דמוכרחים אנו לכך שלא נוכל לכלות קרנו א"כ מאחר שבהכרח שלא מכלינן קרנא ולאו משום תקון מלתא פריך שפיר מאחר שחוזרת ביובל סוף סוף מיכל קרנא והיה לנו לעשות שלא יגע בו בעל המשכונה כלל בשלמא הברייתא באה לתקן מלתא דאיתא לתרווייהו למלוה וללוה ודעדיף טפי עבדינן אבל לאו דדינא הוא שלא מכלינן קרנא ודו"ק :

ע"ב גמ' משום רפסתא כו' נ"ב ס"א רפסא וכן בערוך בלא תי"ו :

דף פא ע"א רש"י בד"ה פטור השואל מאונסין כו' כנ"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה טול דאינסר ט' . בתמיה כנ"ל וס"ד :

גמ'

דף פב בד"ה נימא דלא כו' דאין סברא שיחלוק ר"י על ר"א ור"ע כו' עכ"ל יש לדקדק כאן בדבריהם דהא לא פליג ר"י אר"א ואר"ע אלא את"ק דקאמר דלא נחלקו בשוי אלא דאף בשוי נחלקו וסבר ליה ר"י שפיר כר"א דס"ל למאי דמוקי מתני' במשכנו שלא בשעת הלואתו כמ"ש לעיל ועוד ק"ל בעיקר קושייתן דכי הוכי דפרכינן מכח סברא אי בדשוי מ"ע דר"א ה"נ איכא למפרך אי מתני' איירי בדשוי מ"ע דר"י ואפשר דזאת היא נ"כ כוונתם דאין סברא שיחלוק ר"י על ר"א כו' בשוי מ"ש דפרכינן אי בשוי מ"ע דר"א הכא נמי איכא למפרך אי בשוי מ"ע דר"י ודו"ק: בא"ד ומיהו יש לומר דבדשוי הוי לכ"ע ש"ס כו' מטעמיה דשמואל דחשיב כאלו פירש כו' וכי לא שוי כו' עכ"ל אך קשה לי דהוי דוחק גדול לדמקשה פשיטא ליה מה"ט אי בדשוי מ"ע דר"א ולדברי המדחה דקאמר דפליגי בשוי ובדרבי יצחק ליתא הך סברא כלל לכ"ע וע"ק למאי דמוקי פלוגתייהו דר"א ור"ע בדשוי ודבר הכא סברא דחשיב כאלו פירש דע"כ המקשה והמדחה פליגי בהך סברא ואפשר שזהו שכתבו בסוף דבריהם מ"מ דוחק הוא ודו"ק: בא"ד לא מצו פליגי אלא בדשוי כו' עכ"ל פירוש לאפוקי בדלא שוי דהשוו ביותר מדמי המשכון אבל בדלא שוי כנגד המשכון ודאי דפליגי וק"ל: בד"ה לא דכ"ע לית להו דשמואל כו' ואי איירי בדפירש לא היה חולק ר"ע כו' עכ"ל דבריהם תמוהים דהא ע"כ לפום מה דאיירי פלוגתייהו בדפירש סבר ר"א דלא יפסיד אף מה שכנגד המשכון דאל"כ למאי ישבע לר"א כמ"ש התוספות לעיל וא"כ שפיר חולק ר' עקיבא וסובר דכנגד המשכון מיהת יפסיד דס"ל לר' יצחק ולרב יוסף לא מפסיד לר' עקיבא אלא מה שכנגד המשכון והשתא סבר רבי עקיבא ממש כמתניתין דסלע הלויתיך כו' דמודיה לה נמי דבפירש והתוס' בפ' שבועות הדיינין [א] כתבו בזה דרך אחר דבשלמא לפי גירסת קונט' דשמואל איירי בלא פירש א"ל דכ"ע אית להו דשמואל דכיון דלפי' לא פירש מפסיד כל החוב א"כ בדפירש נמי הכל יפסיד כל החוב אם לא כנגד המשכון יפסיד ולמאי לר"א כו' ע"ש אבל דברי התוס' דהכא ל"ע ודו"ק: בא"ד וקשה דלפי גירסא זו אמאי לא קאמר הכא כ"ע אית להו דשמואל כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות לפי גירסא זו אמאי לא מוקי מתניתין דהכא אפילו כר"א ומודה בדפירש כשמואל ועיין בתוס' שם ודו"ק: ע"ב בד"ה אימור דאמר ר"י כו' ולפי זה הא דאמר קדשה כו' דוקא במשכון שמשכנו שלא בשעת הלואתו כו' עכ"ל ר"ל דודאי שם גבי קדושין אמרי' שם דמקודשת מדר' יצחק מיהו איכא לפרושי בה דמשכנו בשעת הלואתו נמי מקודשת ומשום דכיון דבשלא בשעת הלואתו קנה ליה לגמרי מדרבי יצחק בשעת הלואתו נמי דלא קני אלים שעבודיה ליחשב שלו לקדש בו אשה וכה"ג כתבו לעיל לענין חמץ של נכרי ולענין שמיטה וכ"כ התוס' בהדיא בפ"ק דקדושין אבל השתא דקאמרינן דבשלא בשעת הלואה נמי לא הוה ש"ש אלא משום דקני ליה לקדש בו אשה א"כ ע"כ בשעת הלואה לא קני ליה לקדש בו אשה דא"כ מה"ט נמי ליהוי ש"ש ואכן קאמרי' בשמעתין אימור דאמר ר"י בשלא בשעת הלואה אבל בשעת כו' והא ודאי לא תקשי לך דליהוי ש"ש משום דאלים שעבודיה דלא דמי לחמץ דאלים שעבודיה מחשיב ליה להחמיר עליו כאלו שלו וכן לענין שמיטה ליחשיב ולא של אחיך בידך אבל משום שעבוד דידיה לא מחשיב ליה להיות כש"ש אי לית ליה הנאה מיניה ודו"ק: בא"ד וי"ל דכיון דעכשיו שנוטל כו' לפי שיכול לעשות בו קדושין כו' עכ"ל ר"ל אע"ג דבמעותיו נמי היה יכול לקדש בו אשה מ"מ השתא נמי שאין מעותיו בידו כיון דאית ביה נמי הך הנאה לקדש בו אשה הוי ש"ש משא"כ הנאת תפיסת חובו דלא מיחשב הנאה כיון דאין מרויח במה שהלוה לו ממה שלא היה מלוה לו מעיקרא וכמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: בד"ה וסבר ר"מ כו' וי"ל דנתקל הוי לר"י כעין גניבה כו' ולא מחייב אדם המזיק אלא בדבר שהוא כעין אבידה כו' עכ"ל וה"ה דלעיל לר"מ נמי הוה מצי לתרץ הכי אלא דלר"מ לא צריכי להכי לפלוגי בהכי ולמימר דנתקל הוי דוקא כעין גניבה ודו"ק:

דף פג בפרש"י בד"ה אין גמרא כר"מ כו' בעלמא כר"י ס"ל דנתקל לאו פושע הוא ולאו אנוס כו' עכ"ל ולית ליה לר"א תקנת חכמים ויש לדקדק כיון דלית ליה תקנת חכמים א"כ מנא ליה לתלמודא למימר לר"א הכי אימא בפשיטות דר"א ס"ל כר"מ דנתקל פושע הוא ולית ליה תקנת חכמים ולהכי תמה שפיר אם יכולין זה וזה לישבע וי"ל דאי הוה ס"ל דנתקל פושע הוא ה"ל למיתני בהך דנסברה כדו דר"א ור"מ מחייבי מיהו קשה דהכתי אימא דר"א ס"ל דנתקל הוי כעין אבידה ואפילו ש"ח יהא חייב משום אדם המזיק ולגבי בור פטור אפי' כעין אבידה כמו רוח שאינה מצויה ואפשר לומר דלית לן לאוקמא דר"א ס"ל הכי כיון דלא אשכחן שום תנא דאית ליה האי סברא דנתקל הוי כעין אבידה ודו"ק: בד"ה שקולאי כו' שלא במקום מדרון ובפשיעה כו' עכ"ל יש לדקדק דע"כ ליתא לתקנת חכמים וא"כ א"כ במקום מדרון כיון דש"ש הוי כי לא פשע נמי בעי שלומי וי"ל לפי סברת הרי"ף והרא"ש שהוכיחו מתוך הסוגיא דלית לן תקנת חכמים בפושע אבל בשומר שכר במקום מדרון שלא פשע אית לן תקנת חכמים ותו לא מידי ובהכי נמי ניחא לפרש"י דמעיקרא דקאמר רב הב להו גלימייהו ודאי מדינא קא"ל דהוה ס"ל תקנת חכמים הוה אף בפושע וקא"ל רבה בב"ח דינא הכי דהא לא קי"ל הכי אלא לית לן דתקנת חכמים בפושע והודה לו רב ובא לו מדרך אחרת משום למען תלך בדרך טובים ול"נ א"ל אין כמ"ש הרי"ף ומיהו הרי"ף כתב בזה דרך אחרת דרב הוה ס"ל דאם יש ראיה יפטר בלא ראיה בשבועה והקשה ליה רבה בב"ח דינא הכי דהא אנן קי"ל כאיסי והודה רב ובא כו' ע"ש : סליק פרק האומנין

ח"א דף פג ע"א א"ל [אין] למען תלך בדרך טובים יהיב להו גלימייהו א"ל מניי אגן כו' פ"ב אין וארחות צדיקים תשמור פרש"י דאיירי דתברי בפשיעה ועוד פירש קיפיה דקרא הוא עכ"ל דאי קרא אהרינא הוא מלינן למימר דארחות צדיקים תשמור היינו ליתן להם גלימייהו שלא יפסידו ממון עצמם אבל ליתן להם עוד שכר פעולה מכיהו לא הוה משמע אבל השתא כיון דרישא דקרא למען תלך בדרך טובים נמי משמע שלא יפסידו ממון עצמם ע"כ סיפא דקרא וארחות צדיקים וגו' לאשמועי' בא דליתן להם גם שכר פעלם ועוד נראה בזה דלאו בפשיעה הוו תברי לחבית ורבה דשקל גלימייהו סבר דנתקל פושע הוא כר"מ וא"ל רב למען תלך בדרך טובים ואתה הולכת אותם בדרך לא טוב במקום מדרון ונתקל לאו פושע הוא כדלעיל וא"ל נמי הב להם אגרייהו של טורח הדרך כיון דלאו פושעים הם והיינו וארחות וגו' שהוא היפך פושעים כדכתיב צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם ודו"ק : סליק פרק האומנין

פרק הפועלים

ע"ב תוספות בד"ה פועל בכניסתו כו' פי' כו' דשעת [הוצאת] והכנסת פועלים דריש פרק שום היתומים היינו שעת הכנסת פועלים למלאכה כו' עכ"ל כצ"ל : בא"ד נקיים הא דאמר לעולם יכנס אדם בכי טוב כו' עכ"ל אבל מה שממהר לצאת קודם הנץ החמה מקרי שפיר יצא בכי טוב כיון דכבר עלה עמוד השחר ודו"ק : בא"ד וע"ק לפירושו דמאי פריך וליחזי היכי נהיגי הא ר"ל לא כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דאקרא פריך וליחזו היכי נהיגי דהקרא איירי שפיר ביישוב העולם דעדיין לא היה אז מנהג ודו"ק :

ע"ב בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים כו' · תזרח השמש וגו' והמקרא הבא תוך הכתובים אלו הכפירים שואגים וגו' התלמוד קצר בו והוא נדרש ג"כ בענין זה שהרשעים שואגים במסתר ולטרוף העניים וכדמייתי בעובדא דראב"ש יארוב במסתר כאריה וגו' ואמר ולבקש מאל אכלם שהצדיקים לא בקשו רק על אכלם שכל עצמו של יעקב לא בקש רק ונתן לי לחם לאכול וגו' וק"ל : במי שהשלים עבודתו עדי ערב. יום המיתה נקרא ערב אף לגבי צדיקים לפי הדמיון או מלשון ערב ותענוג עש"ה ושכבת וערבה שנתיך וגו' וק"ל : לאו כחיותא מתילי דכתיב בו תרמוש וגו' · ר"ל דביום מסתירים עצמם כפרש"י ולפי זה לא הוה אילטריך למדרש לעיל ויהי לילה העוה"ז שדומה ללילה אלא לילה ממש קאמר שבלילה מראים עצמם : עד מתי אתה מוסר עמו כו' · אע"ג שכוונתו היה לטובה דלא לתפוס לצדיקים כדקאמר דלמא שקלת לדיקי ושבקת רשיעי מ"מ קאמר לו ריב"ק שהיה לך לתמוך ידך אפילו מן הרשעים כדמסיק יבא בעל הכרם כו' ושהשיב לו קוצים אני מכלה לפי שקראו חומץ בן יין השיב לו חומץ נעשה מיין ע"י הקוצים שבכרם שנתקלקלו הגפנים על ידי הקוצים אבל כשיכלו הקוצים יתוקן הכרם ויחזור היין למוטב שלא יהא נעשה חומץ ודו"ק : קרי עליה שומר פיו ולשונו וגו' · פרש"י על הכובש עכ"ל וקרוב לפרש יותר שהיה מצטער על נפשו שאמר תפסוהו וכו' וק"ל : שהוא ובנו בעלו נערה כו' · הזכיר לו גם בנו להגדיל עונו ועי"ל לפי שמדרך כל הרוגי השרים גם נכסיהם לשרים ואם היה לו זרע מעליא וטוב עדיין היה ראב"ש מצטער על אבוד ממונו לשרים משום דכתיב יכין רשע וצדיק ילבש כדאיתא בסוף ב"ק לגבי מסור לאנוס ודו"ק : ספיקות שלכם כך כו' · ודקאמר מדמציף כולי האי כו' אינו אלא ספיקא בעלמא ולא הוה ודאי כהנהו דניימו בחנותא : קרי אנפשיה אף בשרי ישכון כו' · לענין רקב וסרחון מייתי האי קרא אבל כמה שלטה בו כדלקמן דנפיק ריחשא מאודניה דאל"כ אמאי לא חשיב ראב"ש נמי בהנהו ז' דלא שלטה בהן רמה בספ"ק דב"ב כמ"ש התוס' שם מיהו ק"ק למ"ד התם דמייתי האי קרא על דוד דלא שלטה ביה רימה ודו"ק :

דף פד א"ל מאי אעביד הולמנא דמלכא כו' · וכן השיב ההוא פרהגונא דלעיל שהיה אפשר שהיה ג"כ ישראל ואפשר שהם נתנוהו מפני המלך בעל כרחם אבל ראב"ש לא השיב כך מפני שהוא נתמנה על ידי גמלא שאמר מה אגמלך כו' ודו"ק : שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון כו' · מפורש פח"ה ע"ש : שאני ר"י דהדרת פנים לא ה"ל כו' · כפרש"י הדרת פנים זקן עכ"ל ויותר נראה לפרש דיפה תואר לא הוה אלא יפה מראה הוה שתי דברים הם כפרש"י פרשת ויצא וק"ל : יתיב אשערי טבילה כו' בתוספות ודאמרינן בע"פ האי מאן דמפגע כו' היינו כשפוגע כו' עכ"ל ובתוס' דפ' ע"פ תרצו עוד א"כ ר"י היה אומר שופך בוז על וגו' כו' עכ"ל וק"ק דהא באיהי קדמה ומשמע אתזה לדידה רוח זנונים וכי כל אשה דפגעה בה ר"י היתה יודעת לומר כן ואין סברא דבאמירתו גם היא מתקנה וק"ל : מסתכלין בי וניהוי להו זרעא דשפירין כו' ביאורו כענין המקלות אשר פצל יעקב לפי שהטבע מוליד בהזדקקם לפי הציור בדמיונם בעת הריון כדאיתא במדרשות ור"י אזיל לטעמיה בפרק המפלת דאין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילה וק"ל : אל תקרי עלי עין אלא עולי עין כו' · עיין בזה פרש"י הכא ובפרק אלו נאמרין ובפרק הכותב ובפרק מי שמתו וכן עיין בערוך ערך על פירושים שונים ואענה חלקי גם אני לפי הדרש הוא לשון רפאות ותעלה שים לזרע יוסף רפואה לעין רעה ויראה לפי הדרש יהיה פורת מלשון פרו ורבו כדברי המתרגם ופירוש הכתוב כי זרע יוסף פרו ורבו שלא היה בא' מהשבטים פ"ה אלפים כמו שהיה באפרים ומנשה וכמ"ש בני יוסף ליהושע ואני עם רב וגו' לפי שהם עולי עין ואינן מתים בעין הרע וק"ל : חילך לאורייתא ר"ל חילך וכח זה של יצה"ר לאורייתא כשתעסק בה היא מתשת חילך וכדמסיק דבלקביל עליה בעלמא התים כחו ולא מני הדר דהתורה נקראת עש"ז תושיה וק"ל : מאי אהנית לי התם רבי קרו כו' · נראה לפרש דר"ל ודאי לא היה כונתו כמו שהבין ממנו ר"י ולפי שא"ל ר"י ליסטים בליסטיות ידע דע"י שהיית ליסטים ראית שהאלות של הסייף הוא גמר מלאכתו כי המרבות ביד הליסטים הוא ליירא אם ולהפחיד הנגזלים שלא יעמדו נגדו כי לאות חרב הוא דבר המבהיל ומפחיד והשיב לו ר"ל דמאי אהניא לי בזה להודות על דברי שאני יודע בזה יותר ממך מטעם זה שהייתי לסטים ואינו כן כי כבר התם רבי קרו לי כו' כמו שפירשו התוס' ונזכרתי עתה שאז קודם שנעשיתי לסטים ג"כ למדתי כן שאלות הוא גמר מלאכתן ור"י הבין דבריו כפשטן כפרש"י וע"כ חרה לו כ"כ עליו וענשו וק"ל : הוה קאזיל וקרע מאניה כו' . משום דהשתא רמה דמתוך אלו כ"ד קושיות ופירוקים הוה רווחא שמעתתא וה"ל כאלו למד ממנו וחייב לקרוע עליו דתנ"ע אמרינן ס"פ אלו מציאות ת"ח שבבבל עומדין זה מפני זה כפרש"י שם וענין כ"ד קושיין וכ"ד פירוקים אחדא מלתא דהשתא בההיא מלתא נתחדשו כ"ד קושיין וכ"ד פירוקים שהן ת"ח פנים וה"ל עם המלתא גופא מ"ט פנים שיש לתורה כמ"ש וכמ"ע מונים תתפשנה וגו' וק"ל : ע"ב הוו מייכי ליה שיתין נמטי כו' · שיתין משיכלי כו' שיתין מיני לפדא כו' שיתין עבדי כו' כן דרך התלמוד למנקט שיתין בכל מקום כמ"ש התוספות פרק המקבל ועי"ל הכא שיתין נמטי וכו' משיכלי כו' שקבל עליו יסורין מלמעלה כפי ענשו ומלקות של מעלה שיעורו שיתין כמפורש לקמן גבי אליהו דמחיוה שיתין פולסי כו' ע"ש וק"ל : באורתא א"ל אחיי ורעיי כו' קראם אחיי ורעיי ע"ש שקבלם מאהבה ולכך בצפרא א"ל זיל

קרני ראם [א] נ"ב ולפי הנראה מלשון התוס' בדפירש שאינו מקבל בתורת כל החוב ודאי דמ"מ מפסיד מה שכנגד המשכון ובדפירש שלא יפסיד ודאי דאף נגד המשכון אינו מפסיד ולא יחלוק בזה ר"ע וא"כ קושית התוס' בשבועות היינו בדפירש שאינו מקבל נגד כל החוב ובזה ודאי דמ"מ המשכון יפסיד והכא דייקא בדפירש שלא יפסיד ובזה לא יחלוק ר"ע ודברי התוס' נכונים :

חכמת שלמה

דף פב ע"א גמ' נימא בדלא שוי כו' נ"ב לפרש"י נראה לפרש דהכי פריך נימא בדלא שוי שיעור זוזי כו' ולמאי קאמרת מהוורתא דלא כרבי אליעזר ומשני דכ"ע לית להו דשמואל וע"כ בשוי פליגי וא"כ מתני' בע"כ דלא כרבי אליעזר : תום' בד"ה נימא בדלא כו' פי' אף בדלא שוי כו' נ"ב פי' והגירסא דשלהי שבועות הדיינים ליתא וטעות הוא וק"ל : ע"ב תום' בד"ה (לעיל) אימור כו' היינו דוקא כשקבל עליו אחריות דאונסין כו' נ"ב והא דאמרינן כיון דאלו מיגניב ומיתביד מחייבתו כו' היינו פי' דמיגניב או מיתביד באונס . הג"ה : בסה"ד הג"ה אבל שומר שכר בלא קבלת אונס לא מיחייב לבער והיא דפ"ק דפסחים צריך לפרש באיגניב ומתביד באונס כדפריש לעיל בהלכות גדולות בהלכות פסחים כתב דחייב לבער אפי' לא קבל עליו אונסין ע"כ הג"ה ונ"ב ורמב"ם ורא"ש הוסיפו אפי' שומר הנם שחייב רק בפשיעה וכן בטור סי' ת"ס :

דף פג ע"א רש"י בד"ה דדרו כו' ונושא שני בדין בשני ראשין קודיר"ו בלעז ונושא בו משא כבד כצ"ל ונ"ב ונושא שני כו' כחושן המשפט ונותן שני בדין כו' :

השוכר את הפועלים פרק שביעי

ע"ב רש"י בד"ה לאו כחיותא כו' במסתריהם דלמא כו' הד"א : בד"ה שורייקי כו' והן מין הבשר כצ"ל :

דף פד ע"א גמ' שלא להוציא לעז כו' . נ"ב אבל קצת קשה מה תועלת בזה שהשיבו לה שלהן גדול משלנו . ונראה שהיו מתייראין דלמא אח"כ תראה נשותיהן ותאמר בודאי ממזרים ולא תקבל תירוצים שלהן לכך הקדימו בדבר וק"ל : אבריה דר' ישמעאל כו' נ"ב ואולי על דרך הכונה על גודל התאוה קאמר ועל דרך כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו ואפי' הכי משלו ברוחם ולא פחדו מהיצר ולאפוקי מעובדא דרבא במסכת סוכה מ"ה קאמר כחמת בת תשעה קבין על דרך עשרה קבין זנות ירדו לעולם תשעה נטלו ערביים כו' : שם ומאי אהנית לי כו' נ"ב כ"ל דה"ק ליה מי אית לך רשותא להכלימני ולומר לסטיים בליסטנותא ידע דהא כבר מוזהר שלא יאמר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים אלא ודאי בזה אתה מקנטרני שהייתי לסטים מחמת דוחק והייתי מזולזל ועתה נעשיתי רב ותשוב מאי אהנית לי כו' והוא לא השגיח בדבדון כך והבין שכפשטו אמר ומש"ה השיב לו דאקרבינך תחת כנפי השכינה אי נמי השיב שרשות בידו להכלימו ולקנטרו בכל שהרי הוא רבו והכניסו תחת כנפי השכינה ודו"ק : ע"ב גמ' כולבא רעיא כו' נ"ב כ"ל קולבתי

מהר"ם

וסברא פשוטה היא דלא שקלי אלא לגובינא . ופשוט הוא דמדנקטי ר"א ור"ע מלתייהו בלא שטר וכן בדלא שוין מכלל דבשטר וכן בשוי שיעור זוזי כולי עלמא מודו דשומר שכר הוה לא מסתבר לומר שיחלוק עליהם ר' יהודה אבל הא דמחלקי' בין משכנו שלא בשעת הלואה למשכנו בשעת הלואה לא מסברא מחלקינן הכי אלא מדר' יצחק לקמן דיליף ליה מקרא דולך תהיה צדקה יכול להיות דפליג על זה רבי יהודה שפיר וסבירא ליה דאין לחלוק בזה וגם ר"א דאמר ישבע ויטול סבירא ליה לרבי יהודה דלא שני ליה בין משכנו בשעת הלואה או משכנו שלא בשעת הלואה וק"ל ועוד י"ל דבמסקנא דמלתיה דקאמר אלא מהוורתא מתני' דלא כר"א בההוא מסקנא הוא דסבירא ליה האי סברא דלא מסתבר לן לומר שיחלוק ר' יהודה אר"א ואר"ע . ולכך ניחא ליה טפי לומר דמתני' דלא כר"א אבל המתרץ דשני לעיל לא קשיא כאן שמשכנו בשעת הלואתו כאן שמשכנו שלא בשעת הלואתו לא אסיק אדעתיה האי סברא וכי פריך לעיל והא אידי ואידי הלוהו על המשכון קתני הוי מצי למפרך אי הכי דמתני' איירי במשכנו שלא בשעת הלואתו א"כ יחלוק ר' יהודה אר' אליעזר ור"ע אלא דבלאו הכי פריך ליה שפיר :

דף פב ע"א ד"ה לא דכולי עלמא לית להו דשמואל וכו' וקשה דלפי גירסא זו אמאי לא קאמר הכא כולי עלמא אית להו דשמואל וכו' . ר"ל דבשלמא לפי גירסת רש"י דשמואל איירי בדלא פירש לא מצי למימר כ"ע אית להו דשמואל ופליגי בדפירש רוצה לומר שהתנה עמו בפירוש שלא יפסיד לכל החוב באבדת המשכון דאם איתא דבלא פירש מפסיד כל החוב לכולי עלמא א"כ בפירש נמי נהי דלא מפסיד כל החוב מכל מקום מה שכנגד המשכון מיהא יפסיד ואמאי קאמר ר"א ישבע ויטול מעותיו דמשמע דאפי' מה שכנגד החוב אינו מפסיד אבל לפי גירסת ר"ח ור"ת קשה : בא"ד וי"ל דסברה הגמרא דאי בדפירש מפסיד כל החוב בדלא פירש נמי מפסיד מה שכנגד המשכון
דמה

מפני בטול כו' שהן יסורים של אהבה כדאמרינן פ"ק דברכות איזו יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך וגו' ע"ש: ועל כונה זו אמר הכתוב ואהיה נגוע כל היום ותוכחתי לבקרים וק"ל: סליקו ואתו הנך ספונאי כו' ואפשר לפרש דבסוף קדושין אמרינן לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר כו' שאומנתן אומנת לסטים ר"י אומר משמו כו' הספנין רובן חסידים ולהכי ראב"ש שהיה מכלה הלסטים מכל שאר בעלי אומניות ולא באומנותן שרובן חסידים לכך נדרו לו וק"ל: א"ל אם כמותי יהיו כלם זכרים ואם כו' ר"ל אם כמותי שכולם דם טהור יהיו כולם זכרים שאין בהן דם נדה ואם לאו שתהיה חד ספק טומאה ביניהם כדאמריתו תהא נקבה אחת ביניהם שיהיה בה דם נדה והשאר זכרים ע"ש דם הטהור וק"ל: אונגבין בעליתיה כו'. אע"ג דקבורת המת מצוה היא ועובר בל"ת כדאמרינן בפרק כ"ה מ"ת לא היה חש ר"א על הקבורה דאיבעיא להו התם קבורה משום בזיונא או משום כפרה והוא ככר בא לידי נסיון שאין רמה ותולעה שולטת בו ולא יבא לידי בזיון וכפרה נמי לא הוה צריך דיסורים שהיה לו היו ממרקין ומכפרין עליו ועי"ל דמשום כבוד המת שרי להלין והוא משום כבודו עשה כדקאמר ולא מעסקי בי ט' ודו"ק: פלוני אתה זכאי ופלוני אתה חייב כו'. שהיה מכוין האמת מי הוא זכאי ומי הוא חייב ולא פסק ביניהם שבועה ולא באו לידי שבועת שוא ולכך לא סליק חיה רעה למתייהו כדתנן בפרקי אבות חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא: אשכחוה לערבא כו' ערבא ערבא פתח פיך כו' פתח להו כו'. הכונה בזה דהדרא ליה ערבא לרמוז שלא מת זה אלא בעטיו של נחש ולא בעוונו דככר בחייו היה לו צר מערה ונתמרקו עונותיו כדאמרינן בפ"ק דברכות ברית אמור ביסורין ממרקין כל עונותיו של אדם ולזה היה ראוי ר"א ליכנס אצל אביו שהיה לו עמו צער מערה ומת ג"כ בעטיו של נחש ולזה לקמן כשמת ר' יוסי בן אלעזר דלא פתחה להן הערבא ויצתה בת קול דזה לא היה לו צער מערה ולא עלה למדרגת אבותיו: חלש דעתיה אמר חשיבנא ליה כוותי כו'. משום דעין הרע שולט יותר בחשובים ולכך מעיקרא דקאמר דאסיקו ראב"ש עמיה לא חרה לו וק"ל: כי הוה אמר רבי מלתא הוה מסייע ליה כו'. יראה לפרש דמעיקרא נמי הוה מקשי ומפרקי אהדדי כדאמר לעיל אלא דראב"ש הוה מסייע ליה לרבי בין בקושי דהוה מקשה רבי אמר זו הקושיא יש בה ממש וכן בפירוקא דהוה אמר רבי הוה מסייע ליה ראב"ש שהוא תירוץ נכון ועשה זה משום כבוד וזה הטעם אותו לומר דקחשיבנא ליה כוותי ואז מכאן ואילך כשאמר רבי יש לי להשיב ועדיין לא פירש הקושיא הקדים אותו ראב"ש דכך וכך יש לך להשיב ולהקשות בזה אבל אין בה ממש וזו היא תשובתה ותירוצה וע"ז חלש דעתיה דרבי שהיה מיצר על שהיה ראב"ש מכוין קושייתו והוא לא היה מכוין תירוצו של ראב"ש ואמר לו אביו בפנותנותיה שאל ירע בעינך דבר זה שאין זה חסרון אצלך אבל הוא ארי בן ארי ואפשר ששמע זו הקושיא ותירוצה מאביו ולכך היה מכוין בהן במהירות ואתה ארי בן שועל ולא היה לך ממי לשמוע ועוד יש לומר ע"ד דאמרינן לקמן בלב נבון תנוח חכמה זה ת"ח בן ת"ח ובקרב כסילים תודע זה ת"ח בן ע"ה שהוא ארי בן ארי ואינו מקשה בכל דבר אבל אתה ארי בן שועל ומקשה להתפאר בכתרה של תורה וק"ל:

דף פה דלמא יונתן דחזא דגריר עלמא בתר דוד כו'. אבל מה שמשחו שמואל למלך לא הוו ידעו ביה כ"ע אבל דבר זה הוה מפורסם דגריר עלמא בתר דוד כדכתיב וכל ישראל ויהודה אוהבים את דוד וגו' וק"ל: קבל עליה יסורין תליסר שנין כו'. דאלו ראב"ש מאהבה באו כו' נראה לפרש דלא נתקבלה תפלתו לבא אלא ביום יבואו יהיו י"ג שנין וכן היו ו' בצמירת' כו' אבל דראב"ש מאהבה באו כו' כדאמרינן לעיל באורתא אמר בואו כו' בצפרא אמר זילו מפני בטול תורה וכדאמרינן בפ"ק דברכות איזה הן יסורין של אהבה שאין בהן בטול תורה אבל דרבי לא באו אלא ע"י מעשה עגלה ולא הלכו בכל יום כשאמר להן זילו שלא היו יסורין של אהבה אלא ע"י מעשה דבני כרכושתא הוו אזלי והוא מבואר שאמר לעגלה דהוו קא ממטי ליה לשחיטה לכך נוצרת דזה ממדת אכזריות שהעגל הוא מובחר שבמינין ועגל בן יומו קרי שור ורוב עגלים לאו להכי קיימי אלא רובן לרדיא קיימי כדאמרינן בר"פ הפרה ולא אמרו אלא סוף בהמה לשחיטה דהיינו בסופה אבל בתחלתה לרדיא קיימי וע"כ אמרי ליתו עליה יסורין דגם סוף אדם למות בזמניה ולא בתחילתו אלא דיסורין ממרקין וע"י מעשה הלכו בכל צערא ונעשו יסורין של אהבה ע"י כרכושתא שהם בני החולדה שהוא המין השפל שבכל המינין שנבראו מיסוד התחתון כדאמרינן בפרק הטור והרוצע כל המינין שיש ביבשה יש בים חוץ מחולדה שנאמר האזינו כל יושבי חלד ואפ"ה אמר עליהן ורחמיו על כל מעשיו אף על מעשיו שהיותר שפלים ואמר דכולי שני יסורי דר"א לא שכיב איניש בלא זמניה דהיינו שלא היה מת על מטתו שום אדם בידי שמים בלא זמניה שהצדיקים נתכפרו ביסורים והרשעים הרי כלו על ידו אבל בשני יסורי דרבי הרשעים שבהם ודאי מתו בלא זמנם דאין יסורין אלא בצדיקים ובבעלי תשובה אבל לא איצטריך עלמא למטרא שלא היה דינא בעלמא ולא היה מדת הדין שולט בעולם שלא להבחין בין צדיק לרשע ואפ"ה כי הוה כו' הוה קיימא בירא תליא מיא וזו הברכה היה מן התהום כדאמרינן סוף פרק סדר תעניות אין לך טפח מלמעלה שאין התהום עולה מלמטה טפחיים ועי"ל משום דראב"ש תפיס גנבא והמיתן בלא זמנן וע"ז קבל יסורין ע"כ אח"כ כשנתכפר לו זכה שלא ימותו בלא זמנם ורבי שתפס מדת אכזריות וע"ז קבל יסורין אח"כ כשנתכפר לו זכה למדת הרחמים שיהיה בעלמא ולא יומא דדינא וק"ל: פרי צדיק עץ חיים. דזכות הצדיק פריו שהיה עץ יבש מתחלה נעשה עץ חיים שנעשה בעל התורה עש"ה כי הוא חייך וגו'. ולוקח נפשות וכו' אמר נפשות בלשון רבים כי על ידי שנעשה בעל תורה מתקיים בו לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך גם נפשות שיבואו ממנו יהיו כמוהם כדלקמן מכאן ואילך מחזרת התורה על אכסניא שלה: כל המלמד בן חבירו תורה כו'. והמלמד בן ע"ה תורה כו' הזכות הוא מן הדומה למעשה דכל המלמד בן חבירו תורה ומביאו לישב בישיבה כדקאמר הכא כי גדל אתא יתיב במתיבתא כו' זוכה הוא לישב בישיבה של מעלה והמלמד בן ע"ה תורה שלפי גזרתו לא יהיה בעל תורה דכל המוליד בדומה הוא מוליד אבל הלומד עמו מבטל טבעו וגזרתו זוכה גם כן שהקב"ה מבטל גזרתו בשבילו כמ"ש כפי תהיה כפרש"י בספר ירמיה שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה ע"ש: כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח כו'. מאי אמר ה' אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה מאי מעתה ועד עולם כו' הקושיות וכי עד השתא לא ידע מאי מעתה ועד עולם ולמאן הוא ערב וליפנא דמחזרת ולא קאמר חוזרת [קשה] והנראה כלפי מה שאמרו בפרקי אבות והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך דלבן ת"ח קאמר הכי שיתקן עצמו ללמוד תורה אז אפשר לו לבא למקום אבותיו אבל בלי שיזרז עצמו מצד ירושה לא ימלא מקום אבותיו וע"ז אמר ואני ערב בדבר שהערב בכל מקום למלוה בעבור הלוה והכא מי הוא הלוה אלא האדם עצמו חייב ללמוד תורה ולתקן עצמו והקב"ה ערב לו שישתלם לו דהיינו שיבא לידי מעלת מקום אבותיו והשתא שפיר קאמר מאי מעתה ועד עולם דהא בן ע"ה נמי כך הוא דבלימוד תורה תליא מלתא ומאי אולמיה בן ת"ח של בן ת"ח מבן ע"ה ואמר דבהכי עדיף בן ת"ח של בן ת"ח מבן ע"ה שהתורה שלומד מחזרת ומסייעתו להגיע ולמלא מקום אבותיו שהיא אכסניא שלה דהיינו בית אבותיו וק"ל: יתיב מ' תעניתא ואקרויה לא ימושו מפיך כו'. שכן קבלת התורה למשה היה מ' יום לחם לא אכל וגו' אבל בפעם ג' שיהיה זוכה כן לדורות הוי בעי מאה יום בתענית שהוא שיעור הגדול שבשיעורים וכבי זירא דהוה יתיב ג"פ מאה להיות נענה בג' דברים שבקש עליהם ואפשר מטעם כי ג"פ מאה בתענית כולל שנה תמימה חוץ משבתות וימים טובים וק"ל: דלשתכח תלמוד בבלאה מיניה כו'. פירש רש"י דלא נטרדיה בשעלה לא"י ללמוד תורה מפי רבי יוחנן כו' ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופרוקין עכ"ל הא ודאי דגם בני א"י הוו מקשין ומפרקין אהדדי כדאמרינן לעיל בר' יוחנן גופיה דאמר על ר"ל דהוי מקשי ליה כ"ד קושיות ומפרקינן ליה כ"ד פירוקי אלא דהיינו שהיו מעיינין ומתקנין כל דבר על בוריו והשמועה ולא נאור על ידי פלפולם דאפכי מייתי לה התם דר"ל עוקר הרים וחריף טובא הוה והיה מחבב ומיישב דברי ר' מאיר כדאמרינן נמי לעיל דע"י פלפולם רווחא שמעתתא משא"כ בני בבל דאפשר שהיו מפלפלים דוגמת תינוקות שבדור הזה אשר כל מי אשר יודע לכוין על צד היותר בפלפול של הבל הרי זה משובח וכל אחד מכוין לדחות דברי חבירו כדקרי להו מחבלים שאין נוחין זה לזה בהלכה ועל ידי כך לא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא כדקרי להו נמי התם במחשכים הושיבני והוא שאמר דלא נטרדיה כי פלפול כזה מטריד את האדם מן האמת ואין מגיעו לתכליתו המבוקש וק"ל: כל תלתין יומי הוה בדיק נפשיה כו'. משום דכל ל' יומא גורא דגיהנם מתחדש כדאמרינן בפ' הספינה כל תלתין יומי מהדרא גיהנם להכא כו' ע"ש: וקרו ליה קטינא חריף שקי' פרש"י דאינים גונא הוה עכ"ל ולכך קרו ליה קטינא וכתב בספר יוחסין דלכך נקרא נמי זעירא בתלמוד ירושלמי ובבבלי נבלע הע' עכ"ל: ע"ב על שלא ברכו בתורה תחלה כו'. עיין הפירוש שכתבנו בזה בחידושינו דאגדות דמסכת נדרים: מ"ד קטן וגדול שם ס'. אלא כל המקטין עצמו על ד"ת בעוה"ז נעשה גדול כו' אפשר שרמזו בכאן על דוד המלך שהסכרו אחריו שבא על א"א אחד מג' שיורדין לגיהנם ואינן עולין ע"ז אמר קטן המקטין כו' והוא דוד שדרשו עליו בפ"ק דמגילה שנאמר בו הוא הקטן גו' דכשם שבקטנותו היה מקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה כך במלכותו כו' נעשה גדול לעוה"ב שהוא יהיה המברך בסעודה דלעוה"ב כדאמרינן בפרק ע"פ אמר דוד לי נאה לברך כו' ובזה נעשה גדול דהגדול מברך ברכת המזון וכן בעבד חפשי גו' אפשר שרמזו על משה רבינו ע"ה דאמרינן בפרק חלק וישמע משה שמע שחשדוהו בא"א וע"ז אמר כל המשים עצמו כעבד כו' שהוא משה שנאמר בו תורת משה עבדי לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו נעשה חפשי מאדוניו שלא שלט גם מלאך המות במותו כדאמרי' במדרשות וק"ל: א"ל ר"ח לר' חייא בהדי דידי קמנצית כו'. יראה בזה שהשיב לו ר' חייא דדידי עדיפא מדידך דאי משתכחת תורה ח"ו ודאי דהוה דידך עדיפא שעל ידי פלפולך תחזירה אבל אנא עבידנא שלא תשתכח וא"כ דידך אינה אלא בכח ודידי הוא בפועל ויותר משובח דבר שהוא בפועל מאשר הוא בכח ואמר מאי עבידנא אזלינא ושדינא כיתנא כו' שכל מעשה הזה לתורה הוא בתחלה לש"ש ולא היה בו שום שתוף ד"א וכוונה אחרת שלא לש"ש כי אלו קנה בהמה לעורה היה בו מצד המוכר שיתוף ד"א אבל מתחלת גידול הכתנא היה לשם תורה ולמצוה כדמקיים ומאכילנא לבשרייהו ליתמי ואריכנא מגילתא כו' עד דאתינא אקרו ואתנו אהדדי כו' שכל אחד נעשה לומד ומלמד שהוא מעלה העליונה בתורה וע"י זה לא תשתכח תורה מישראל ומסיק ודקדק דאמר רבי גדולים מעשה חייא שהם עדיפים וגדולים מדר' חנינא מפני דר' חייא הם במעשה ובפועל ודר' חנינא אינן אלא בכח: אפי' מימר א"ל אין אפי' מאבא כו'. אפשר שא"ל אין על צד הענוה דאמרי' בסוף סוטה משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא דהא מלינו ברבי עדיפא אפי' מדר' יוסי דאמרינן בפרק כל כתבי א"ר יוסי מימי לא הסתכלתי במילה שלי איני והאמרו ליה לרבי מ"ט קרו לך רבינו הקדוש כו' ברבי מלתא אחריתא הוה ביה שלא הכניס ידו תחת אבנטו: ור' יוחנן אבל ר' חייא לא כו' א"ל באתר דזקוקין דנורא כו'. המשל בזה הנפח שהוא המנפח הגחלים להבעירן ובידו הוא בכח אבל באתרא דככר יש שם זיקוקין דנורא וביעורין דאש אין צריך לעייל נפחא תמן שיש שם הבל והמשל בזה את ר' חנינא המשיל לנפח שיש בידו להבעיר האש ולהחזיר התורה ליושנה אבל לגבי ר' חייא אין צורך לו שהרי יש שם ביעורין וזקוקין דעבד לה בפועל שלא תשתכח וא"כ מאן מעייל בר נפחא שהוא ר' יוחנן שהיה תלמיד ר' ינאי ור' חנינא לתמן שהרי אין צורך לו ואפשר שמזה המשל קרא לו לרבי יוחנן בר נפחא בפ' חלק ובספר יוחסין פי' טעמים אחרים דחוקים ע"ש ודו"ק: אמינא מתנייתא דמר כו' מתניתא ואתסאי שע"י זה המת דר בשני עולמות כדאמרינן בפרק האשה רבה אגורה באהלך עולמים כו' כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז כאלו שפתותיו דובבות כו' וק"ל: יומא חד ריש ירחא הוה כו'. כי זה היום אשר בו חידוש הלבנה הוא רמוז על התחדש מלכות ישראל לעתיד ויום מוכן להתפלל עד"ז כמאמר נוסחו וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה כו' והוא שאמר דאי תקפי היום בל"ת ברחמי הוו מייתי ליה למשיח כו': אדאוקמינא לאברהם ומשי ידיה ומצלי כו'. הוא מבואר שהצדיקים במיתתם קרויין חיים והמיתה אינה אלא כשינה כאמור לישני עפר והוא שאמר אדאוקמינא לאברהם שהעמידו מתוך השינה ומשי ידיה לתפלה כדין הישן על מטתו שצריך נטילה לתפלה כו' וק"ל: כי מטא למימר מחיה מתים רגש עלמא כו'. אפשר שזהו התחלת התחייה כי כן מלינו במתים שהחיה יחזקאל ויהי קול כהנבאי והנה רעש ותקרבנה עצמות כו': מחיוה ס' פולסי דנורא כו'. והטעם כשם שמלקות שלמטה לא"ע שהוא ג' פעמים י"ג שנות בר עונשין דב"ד שלמטה כן מלקות דלמעלה ס' שהוא ג"פ כ' שנות בר עונשין דב"ד של מעלה: אתא כו' כדובא דנורא וכו'. וטרדינהו יראה שהוא שר מלך פרס שלמעלה שהוא נקרא דוביאל דאוקמוהו במקום גבריאל וכתבו ליה לישראל ולרבנן באכרגא כדאמרינן בפרק י"ה והוא אתא לטרדינהו לומר דלא אתי עדיין זמן המשיח ועדיין ניתנו ישראל להיות משועבדים תחת יד מלך פרס: חכים יתקרי ורבי לא יתקרי יש לספק בזה ומה היה חסר שלא נסמך שהרי היה ראש ישיבה בנהרדעא בלי סמיכות ואפשר לומר בענין הסמיכות הא' שיש לו רשות לכוף ולדון ופטור מלשלם אם טעה והב' שיש לו רשות להורות באיסור והיתר כדאמרינן בפרק קמא דסנהדרין כי הוה נחית רב לבבל א"ל ר' חייא לרבי בן אחותי יורד לבבל יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות אל יתיר והרי אף רב שלא נסמך להתיר בכורות נעשה ראש ישיבת סורא וה"כ שמואל נמי בלא רשות נעשה ראש דכיון דנטילת רשות לדון אינו אלא שיהיה פטור מלשלם סמך על עצמו דחכים יתקרי בספרו דאדם ואמרי' הרוצה להתחכם יעסוק בדיני ממונות ע"כ היה דן כי היה חכם בדינין ולכך הלכתא כוותיה בדיני ולא טעה מעולם בדין אבל באיסור לית הלכתא כוותיה ואפשר שהוא עצמו לא סמך על עצמו להורות דבר איסור כיון שלא נסמך ורבי לא יתקרי ודו"ק:

דף פו רבי ור' נתן סוף המשנה כו'. רב אשי ורבינא סוף הוראה וסימן עד אבא אל מקדשי כו' עיין פרש"י עוד יש לפרש מקדשי אל הוא סימן לרבי שנקרא רבינו הקדוש שהיה סוף המשנה שהיה רבי נתן קלת לפני רבי שהיה חבירו של רבי מאיר בסוף הוריות וכן אבינה סימן לרבינא דרב אשי היה קלת קשים מרבינא והיינו בכ"א לאחריתם וק"ל: אי מקטל קטלי להסיא גברא לא מגלינא כו'. נראה לפרש גם אם נאמר דעכו"ם הוה מתה שאמר דמידע ידענא דגברא דקא בעינא הכא כו' היינו לפי שהלך אחריו כאן ממקום למקום וזו הסיבה שבאה לו וניצל מתנו באסקיוס עוד חד כלא אין המון עם יודעים בזה ובודאי זה החכם שברח מפני בכאן הוא וע"פ שמו כן ולפי שהציל אותו אמר להצילו בנפשו וגם אי מקטלינן לי לא גלינא וק"ל: ספק הקב"ה אומר טהור וכו' כו'. בפ"ד דנגעים איכא פלוגתא דתנאי בהא דהכי תנן ואם ספק טמא ור"י אומר קיהה ומייתי לה בפ' הנחנקין ובפ' כל היד ומפרש לה רבה קיהה וטיהר ופ"ש בתוספתא דגרסינן רבה כדאמר הכא מאן מוכח רבה ומשום דאיכא לפרש קיהה לאסוף למנין לטמא קאמי רבה לפרושי דאינו כן אלא דבא רבי יהושע למנין וטיהר ובשלהי נזיר יליף לה מקרא ובאגדה זו קאמר דנחבקש על כך בישיבה של מעלה להכריע בדבר דקיהה וטיהר והיינו כדקא ניחא נפשיה אמר טהור ודקאמר ספק הקב"ה אמר טהור גם דליכא ספיקא קמי שמיא לדידן דאיכא ספיקא קאמר ואקרא דמייתי בנזיר לטהר קמייך וק"ל: חזו לפרי דמטללי וקיימי כו'. דאין דרך העופות להיות עומדים באויר במקום א' ובזה חזא דעומדין כן שם לכבודו להיות צל שהיה רבה מונח בחמה וק"ל: ההוא יומא דנח נפשיה דליה זעפא כו' אפשר משום שלא נספד בו ביום כלאוי כדאמרינן בפרק האורג גבי יהושע שרגש עליהן ההר כו' על שלא נספד בו ביום כלאוי וק"ל: ע"ב והכתיב ויהי לחם שלמה ליום א' כו'. הללו לעמילן כו' הללו לגליקו כו' מייתי להו להחזיק הקושיא ונראה דלמדו לומר כן דאי כפשטא לאכילתן מאי לבותיה דהא כתיב ישראל ויהודה רבים כחול הים וגו' אבל לעמילן ולגליקי אין הכל צריכין לו ומייתי נמי אלף נשים היו לשלמה כו' לספליג הקושיא ואפשר שלמד כן מקרא דכתיב ויהי לו נשים שבע מאות ופילגשים שלש מאות ויטו נשיו את לבו דהיינו להיכן שיהא

מהר"ם

דמה שכנגד המשכון כפירש דמי. ר"ל אבל השתא דכולי עלמא לית להו דשמואל אפי' בדפי' אינו מפסיד כל החוב סברא דבסתם אינו מפסיד אפי' מה שכנגד המשכון דלא תפיס ליה למשכון כלל אפי' בדשוי בשביל שיפסיד החוב באבדת המשכון כן משמע בתוס' מסכת שבועות דף מ"ג ודף מ"ד ע"ש: **בא"ד** ואע"ג דרב פליג עליה דהא בפ' הזהב וכו' ובשבועות מדמי פלוגתא דרשב"ג ורבנן לדשמואל ר"ל שמע מינה דרב דפליג על שמואל בערבון פליג עליה נמי בהא דהלוהו על קתא דמגלא וא"כ פלוגתייהו לענין איסורא דמי שפרע איתמר וקי"ל כרב באיסורי זה אינו קושיא דהא הכי נמי הא דשמואל לענין דינא איתמר וקיימא לן כשמואל בדיני וכו' כן הוא המשך דברי התוס' ודו"ק: **סליק פרק האומנין**

חכמת שלמה

קולבאי וכן ברש"י וכן איתא בפ' חלק דף ק"ג וכן איתא בערוך ופי' עליו הדיוט: **רש"י** בד"ה ונגדי כו' ומוסכין מתחתיו כו' שהלבין שקורין קויטר"א שוגו כו' כצ"ל: **בד"ה** לבני בירי כו' שהיו קרובים נ"ב ס"א קרוביו וס"א קבורים: **בד"ה** באתרא כו' תרמילו כו' נ"ב שם פרש"י בחלק כדו דכדה מתרגמינן קולתא: **תוס'** בד"ה שתין ספני כו' נ"ב לפי גירסת התוס' גרסינן בגמ' שתין ספינתא:

דף פה ע"א גמ' קביל עליה תליסר שני כו' נ"ב לא נראה לפרש שהוא קבל עליו יסורין י"ג שנין אלא הוא קבל עליו יסורים בסתם והשם ית' הביא עליו יסורין אחר המעשה והיו עליו י"ג שנה עד המעשה האחרת ודו"ק: **שם** שנשברת בשנים שוברתו כו' נ"ב נ"ל דהכי פירושו אפי' זוגה תשובה שהיא נשברת בכ של מאחרת לרוב יופיה אפילו הכי היא שוברתו דרבל בתלות מלה דהיינו בשמונה ומט"ב בשני זוגים או בשני מנה ודו"ק: **שם** ונגלתא דדהבא כו' נ"ב כנגד תרגום ירושלמי גולתא ערוך: **שם** אמר ליה מומי כו' נ"ב תרגום של שבועה מומאה: **שם** יתיב מאה תעניתא כו' נ"ב נ"ל דכל הכי מאה ע"ש הוא והוא מ' יום דהיינו ארבעים וק"ל: **רש"י** בד"ה לפדנא תולי שבתוך ספה כו' נ"ב וזהו תולי הכינים ובלע"ז מיש"ג רש"י בפ' אין מעמידין על הא דתם ר' יוחנן בלפידנא ע"ש: **בד"ה** שמקפת כו' בני כשבים נשבע כצ"ל וע"ב בפרק קמא דשבת: **ע"ב** גמ' שם בר נפחא נ"ב ר' יוחנן: **שם** חזי לי הכוה מרבנן כו' מותיב ליה גבכא דסומכי כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה שיודע כו' צ"ל תודע: **בד"ה** ואריכנא כו' נ"ב לשון תיקון כדאיתא במסכת סוכה אריך או לא אריך כלומר מתוקן או אינו מתוקן ע"כ רש"י בפ' הגוזל מסכת כתובות: **בד"ה** שית סדרי משנה כו' כצ"ל: **בד"ה** מתניתא דמר מתניתא כו' כצ"ל: **בד"ה** אמטר לך מטולא אמטן לך על גב כו' כצ"ל: **בא"ד** מיטר מטפת כו' נ"ב פי' לשון מטפחי וכן ראיתי בפי' כלו' לשון טופח שטופח ידו כאותו הסס ומטפח על גבי העין וכן פירוש הערוך וימרחו על השחין תרגום ויטמרתו על שיחנא: **בא"ד** מטכל פתו נ"ב זהו פי' על מטפר קטטר: **תוס'** בד"ה כי מטא כו' עיקר היא בחתימתה נ"ב ומ"ש כי מטא לחתימה אף על פי שלא אמרה עדיין רגש עלמא ודו"ק:

דף פו ע"א גמ' דלי זעפא ודריא לבטא טעייה כי רכיב כו' כצ"ל ונ"ב וכן מצאתי בגירסא בערוך דר: **רש"י** בד"ה ר' ור' נתן כו' וסדר נקבן על הסדר כו' כצ"ל ונ"ב מצאתי בפי' מדוייק: **תוס'** בד"ה ואיתסי ס' לפי שעדיין היה ניכר כו' נ"ב ולפי זה נ"ל דל"ג למהר אולי אלא אולי ודו"ק: **בד"ה** דאי אמר לכו קדימו ואייתי לכו כו' אמרי ליה לא כו' כצ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה וליקי קדירה כו' נ"ב ור' יונה פירש בברכות פרק היה קורא דף י' כלומר הדברים שמבשמין הקדרה ומתקנין אותה:

מועד בכל יום דלפשטיה לא איצטריך דמפרש ביה ויהי לעת זקנתו של שלמה נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים גו' וק"ל: **ואמר** רב יהודה בן בקר רך וטוב כו'. ויש לדקדק דבלאו רב יהודה היה קשיא להקשות דבן בקר משמע חד כדפריך בסמוך ויש לומר דבלאו רב יהודה איכא למימר אין בן בקר והרבה היו דאומר אדם על שוורים הרבה שור כדכתיב ויהי לי שור וחמור וגו' אבל מדרב יהודה דאמר ג' היו פריך שפיר דבשלמה הוי טפי בקרים וק"ל: **התם** מלתא תורי לתלתא גברי הכא לכל ישראל כו'. ויש להקשות דא"כ מאי רבותיה דאפי' כסעודת שלמה דהא אפשר דלא יהא לכל אחד מישראל כ"א דבר מועט וי"ל דה"ק דאפי' אם אתה עושה לפועלים הללו שאינם מרובים כסעודת שלמה שנעשית לכל ישראל והוא דחוק דלפי זה היו אלו הפועלים מרובין כ"כ שאלו היה עושה להן כסעודת שלמה לא היה בא לכ"א מהפועלים בקר א' ודו"ק: **מאי** אבוסין אמר רב אבוסין בע"כ ושמואל כו'. הא ודאי לענין שיהיו שמנין הא חזינן דאבוסין בע"כ הם יותר שמנין ולא דשמואל פליג וקאמר לענין בריאות למאכל אדם יותר טובים באבוסין מאליהן דשמואל רופא היה כדלעיל וק"ל: **תור** ממלעיתו כו'. אהאי קרא ודאי נמי קאי ומשמע ליה דאבוסין דסיפא דקרא קאי נמי אבקר דקרא ובמלת אבוס ודאי דלא פליג אי כמר ואי כמר שהוא מקום שמשמנין הבהמה אלא שהוסיף לומר דאין אובסין אלא שור ותרנגולת דלא אניסא וק"ל: **מדטוב** לדרשה כך נמי כו'. ר"ל דתו לא הוה כדאמרי איכפי דלא אמרי רכיך למוד בלא טוב ע"כ כך נמי לדרשה וק"ל: **כל** חד וחד יהביה לנער חד. כתב הרא"ש אבל גבי ובן הבקר אשר עשה דקאי אאברהם כו'. אין לפרש אלא קמא קמא דמטיא אייתי קמייהו עכ"ל דנראה דה"כ גבי ויתן אל הנער גו' אין לפרש קמא קמא נתן אל הנער לעשותו וחד נער היה דא"כ מאי השמיענו קרא בזה דהכא אשמועינן קרא דאברהם זריז היה ולא המתין עד שתגמור בישול כולם אלא קמא קמא' ודו"ק: **שלשה** לשונות בחרדל כו'. נראה שלמדו לומר כן דליתא דרך וטוב נופל בפרש על מלמון כההיא דויקרא רבה רבי הוה עשה סעודה לתלמידיו הביא לפניהם לשונות רכים ולשונות קשים כו' דכד היא טב לית טב מינה וכד היא בים לית בים מינה וחרדל נמי דרים מלך וטוב שהוא טועם המאכל לך וטוב תושבני' דדין כתושבני' דדין ולדרש זה נמי שפיר אתיא נוסף הוי"ו בטוב וק"ל: **שהרי** משה עלה למרום ולא אכל כו'. אליהו נמי הלך למטה במדבר מ' יום ולא אכל איכא למימר דבאקראי נעשה שהלך במדבר דרך יום אחד וישאל נפשו למות עד שהזמין לו הקב"ה עוגת רצפי' וצפחת מים וילך בכח האכילה ההיא מ' יום גו' אבל משה שהיה ג"פ מ' יום בלא אכילה כיון דנראה בראשונה שנעשה לו נס שהולך לעמוד שם מ' יום בלא אכילה לא היה לו בעלייה שנית ושלישית לסמוך על הנס והיה לו ליטול עמו לחם ומים אי לאו משום דאל ישנה כו' ודקאמר עלה משה למרום אין זה סותר מה שאמרו בפ"ק דסוכה מעולם לא עלה משה למרום דמ"מ עלה למטה מי' ולא אכל משום דאל ישנה כו' ומה שהקדים מעשה משה המאוחר למעשה מלאכים המוקדם נראה משום דהא דאין אוכלין לחם המלאכים במרום לא פסיקא ליה אלא מדלא אכל משה שם לחם ועוד נראה דעיקר הראיה ממשה דלא אכל שם לחם אבל המלאכים לא אכלו אלא לפי הדמיון כמ"ש נראה כמי אכלו ודו"ק: **עשה** הקב"ה לבניו ע"י שליח ואל הבקר כו'. השכר הוא מעין המעשה ואל הבקר רץ גו' הוא בשר ורוח נשב והגיז שלוים שהוא בשר ויקח חמאה וחלב היה השכר המן שהוא מעין חלב כדדרשינן ביומא לפי המן מלשון שדים כמו שהתינוק טועם כו' והא דלא קאמר בשכר ואקחה פת לחם הנני ממטיר לכם לחם שהוא קרוב יותר מעניינו וכן הוא בב"ר נראה לפי שהוא אינו אלא סיפור דברי אברהם עם המלאכים ולא בא הלחם לסעודה כדאמרינן לקמן ולחם לא הביא לפי שפירסה שרה נדה ודו"ק: **בשכר** ג' זכו לג' בשכר חמאה וחלב זכו למן כו'. יש לדקדק דבפ"ק דתענית אמרו המן בזכות משה והבאר בזכות מרים והענן בזכות אהרן ומהך דהכא גופא קשה דמאי קא לה בארה של מרים וי"ל דבזכות אברהם לא היו זוכין בהן אלא לפי שעה אבל בזכות משה ואהרן ומרים היו נמשכים המן והענן והבאר כל זמן רב מ' שנה ולכך כשמת אהרן נסתלק הענן וכשמתה מרים נסתלק הבאר וכשמת משה נסתלק המן: **וכי** בערביים חשדתנו כו'. כבר יצא ממנו ישמעאל כו'. מבואר מדהקדים הרחיצה ללינה שלא כמנהג שהרי לוט ולבן הקדימו הלינה לרחיצה שהו שהקפיד על האבק שהוא ע"ז לערביים ותשובת מלאכים זו שאמרו וכי בערביים כו' ודאי לא נזכרה בכתוב ולא למדוה אלא מדלקה אברהם בזה שיצא ממנו ישמעאל אשר הערביים הם זרעו עובדים בזה ואמרינן החושד בכשרים לוקה בגופו וק"ל: **וירא** אליו גו'. אותו יום ג' למילתו. אמר בכה"ס וכתב דאית מפרשי מדלא הוזכר בזאת המראה שום דיבור משמע שלא נראה אליו אלא כדי לבקרו והוא דמה פירוש זה מההיא דבפרק מפנין ומדשמעתין שאמר הקב"ה להמתין לו דכתיב אל נא תעבור וגו' א"כ מלינו שדבר עמו השם אחר שהכניס האורחים עכ"ל ע"ש והנראה לקיים דבריהם דכיון דלא הוזכר שום דיבור כאן לא היתה המראה על דעת הדיבור שהיה אחר הכנסת אורחים וכן משמע מתוך הכתובים: **ומ"ש** ביום ג' למילתו היה כו'. דברי הרא"ש בזה בארוך אין להם עיקר והמוקים מלד עלמם אבל הוא מבואר בדברי הר"ן בארוך בפרק ר"א דמילה ע"ש בארוך דלפי' רש"י אע"ג דביום א' וב' איכא סכנה יותר מביום ג' מ"מ ביום ג' החולשה גוברת יותר כדכתיב ויהי ביום ג' בהיותם כואבים ומ"ה קאמר ר' חמא ב"ח דביום ג' בא הקב"ה לבקרו דהוא עיקר מצות הביקור שהוא חלוש ביותר וצריך לבקרו לעשות צרכיו כמ"ש הר"ן וכן אמרו דאין מבקרין החולה עד אחר ג' ימים ולדברי הרמב"ם ניחא טפי שיום הג' יותר מסוכן ויותר חלוש ובזה יבואו דברי המתרגם על נכון בין לרמב"ם בין לפרש"י בלי גמגום ודו"ק: **והיינו** דכתיב אל נא תעבור מעל עבדך כו'. כתבו התוס' הכא משמע שהשכינה היתה רוצה להסתלק כו' ובפ' מפנין משמע כו' אמר להקב"ה להמתין עד שיכנים האורחים כו' ע"ש ונראה ליישב דהא פשיטא ליה לתלמודא דמה שאמר אברהם להקב"ה אל נא תעבור היינו משום שראה שרוצה השכינה להסתלק כדאמרינן הכא דאי משום שרצה אברהם לילך אל האורחים להכניסם ה"ל להקדים האי קרא קודם וירא וירץ לקראתם ומ"ש רש"י בחומש דדרך המקראות לדבר כן הוא דחוק דאמרינן פ"ק דפסחים דבחד ענינא לא אמרינן אין מוקדם ומאוחר בתורה וכן מ"ש המזרחי דדיינינן ליה הכא במקרא מסורס אינו נכון דבתרי פסוקי כי הכא לא אמרינן מקרא מסורס והיא דרשה דבפ' מפנין לאו משום דא"ל אברהם להקב"ה אל נא תעבור גו' אלא מהאי ענינא נדרש מדהלך מהקב"ה להכנים האורחים והמתין לו הקב"ה הדיבור עד אחר כל מעשה המלאכים שאז א"ל הקב"ה זעקת סדום וגו' והיינו ע"כ משום דגדול הכנסת אורחים כו' ודו"ק: **היינו** דכתיב וישא עיניו וירא גו'. בפרש"י בחומש כתיב נצבים עליו וכתיב וירץ לקראתם כד חזיוה כו' ועוד יש לפרש מדכתיב וירא וירא ב' פעמים שבתחילה ראה אותם נצבים עליו ואחר כך כשראה אותם שפירשו הימנו מיד וירץ לקראתם ונראה לפי דרש זה לא יתכן לפרש לקראתם כמשמעו דהא אחריהם היה רץ שפירשו הימנו אלא דמלת לקראתם פירושו כמו לקרוא אותם שהיה רץ אחריהם להחזירם וק"ל: **דאזיל** מיכאל לשזביה ללוט כתבו התוס' הא דאמרינן בב"ר דאין מלאך אחד עושה שתי שליחות כו' י"ל וכו' עכ"ל ע"ש וכתב הרא"ם כיון דבב' מקומות עושה ב' שליחות א"כ בתרי סגי וצ"ע עכ"ל ואין כאן קושיא דאין זה מוכרח שיהיה כן לעולם אלא בב' מקומות ה"ל כ"א שליחות אחרת ולפעמים עושה מלאך אחד ב' שליחות בב' מקומות ופעמים ע"י ב' מלאכים כפי רצון הש"י דאל"כ כל השליחות בב' מקומות יעשו ע"י מלאך אחד אלא בב' מעשים במקום א' קאמר כיון שלא הותחל עדיין שליחות שני ע"כ אין מלאך א' עושה אותן דאל"כ למה לא עשה מלאך א' הבשורה והרפואה או ההפיכה והצלה וזה ברור בלשון התוס' ויש לחכמי הקבלה דרך אחרת] בזה עיין בספר בחיי וברקאנטי וק"ל: **דכתיב** ויהפוך ולא כתיב ויהפכו וא"ת והא כתיב כי משחיתים אנחנו גו'. והחזקוני תירץ כיון שבהפיכה מלינו לשון יחיד לבלתי הפכי מלי נמי למנקט בלשון רבים עכ"ל אבל התוספות ע"כ לית להו האי סברא דאל"כ מאי מקשה הר"א בתוספות מדכתיב ויוליאוהו ויניחוהו דהא כיון דכתיב נמי ויהי כהוציאם [אותם החוצה ויאמר המלט שהוא לשון יחיד מצי למנקט נמי ויוציאוהו גו' בלשון רבים ונראה כיון דהמשחית לא היה יכול להשחית עד אחר שיציל המציל את לוט כדכתיב כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך גו' תלה הכתוב ההשחתה נמי למלאך המציל וק"ל:

דף פז תוס' בד"ה פת קטנית תנן הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית כו' ואפ"ה משמע שפיר פת הנאכלת עם קטנית כו' וכ"מ לאדם כו' עכ"ל אבל אי לא הוה קמבעיא בדרבי יוחנן אלא אי אמר פת קטנית דהיינו של קטנית או פת וקטנית א"כ לא הוה לן כ"מ לענין דינא מידי ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה דלאו בר חרמש כגון המוסק בזיתים כו' עכ"ל דלפום סברא דהשתא זית במה הלד נמי לא אתי דה"ל ב' כתובים בר חרמש וכרם כמ"ש התוס' ודו"ק: **תוס'** בד"ה רעך ולא כו' וחד דריש ליה לקמן לשור במחובר כו' ולמאן דדריש לשור במחובר מקרא כו' עכ"ל כצ"ל:

ח"א דף פז ויפצר בם מאד א"א מכאן שמסרבין לקטן כו'. ואיכא למידק אמאי לא הביא קרא דלעיל מיניה גבי לוט ויאמרו לא כי ברחוב נלין וכ"כ בב"ר וברש"י בחומש וי"ל למאי דאמרינן בפרק אין עומדין ג' דברים רובן קשה ומיעוטן יפה והן שאור ומלח וסירוב והשתא קאמר הכא דלקטן מסרבין אפילו יותר מדאי כדכתיב ויפצר בם מאד מיהו בפרק כילד נולין משמע דאין מסרבין לגדול כלל וא"כ על כרחך הא דמיעוטו יפה בקטן קאיירי ואולי דבאדם בינוני קאיירי ודו"ק: **מכאן** שהצדיקים אומרים מעט כו'. מילי דאבות הוא ושנויה במסכת אבות והטעם מפני שלפעמים ימנע האורח מלהכנס והמקבל מלקבל כדי שלא ירבה לטרוח את המקבל והנותן וזהו פי' הכתוב שאמר אברהם לא תרבו לטרוח עלי רק שתסעדו עמי פת לחם ואחר כך תעבורו וק"ל: **דאיכא** דוכתא דקרו לתיקלא קנטירא. רש"י הביאו בהיפך דאיכא דוכתא דקרו לקנטרא תיקלא וכ"ה בפרק יש בכור והוא נכון לפרש כי שקל סתם הוא סלע כדאמרי' התם ואיכא דוכתא דקרא לקנטרא שהוא משקל הגדול תיקלא סתם ואברהם א"ל שקל סתם הוצרך לתת לו קנטרין כאותן מקומות דקרו לקנטרא תקלא סתם אבל לפי גירסת ספרים דהכא אינו מתפרש יפה וק"ל: **כתיב** קמח וכתיב סולת כו'. דקמח אינו סולת כדאמרי' באבות ולא משמע להו דאתכוייהו אמר למהר כדאמרינן בב"ר סולת לעוגות וקמח לעמילן כו' דא"כ לכתוב וסולת בוי"ו וה"ק כתיב קמח וכתיב סולת בלא וי"ו לפי שרה הביאה קמח תחת סולת שאמר אברהם דודאי אברהם לא היה פינו לרה שהרי אמר מעט ועשה הרבה כדאמרינן לעיל וק"ל: **אברהם** אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה כו'. עי' בזה בח"א בפרק קמא דנדה: **יודעים** היו מה"ש שרה כו'. ירלה לפרש למ"ד להודיע כו' לא היו יודעים המלאכים היכן היא אלא שאמר כי הכתוב לא סיפר כל זה ולא נכתב אלא להודיע לנו שלנועה היתה ולא באת במקום האורחים עד שהוצרכו לשאול עליה כי באהל היתה ומ"ד יודעים היו כו' שהמלאכים עלמם לא שאלו עליה אלא להודיע לבעלה שלנועה היא ולחבבה עליו ומאן דאמר כדי לשגר לה כוס של ברכה כדאמרינן בפרק שלשה שאכלו ותשגר כו' כי היכי דתתברך דביתהו עיין בזה שם וראיתי מי שהקשה וכי לא היה לו לאברהם לשגר כוס של ברכה והאריך בזה בדרכים דחוקים לאין צורך כי גדול במלאכים היה המברך כדאמרי' האורח הוא מברך והוא המשגר כוס של ברכה כדאמרינן התם בההוא עובדא דעולא ברוב ריפתא בריך כו' א"ל רב נחמן לישדר מר כסא דברכתא לילתא כו' וק"ל: **למדה** תורה ד"א כו'. עיין בדברי ל"י בזה והרא"ם כתב על פרש"י שבחומש ולאשה על האיש הוא שיבוש וראיותיו שם בארוכה ותוכן דבריו שבאו הנקודות לעקור התיבה לדרוש מיניה שישאל אדם באושפיזו היינו דוקא לאיש על האשה אבל לאשה על האיש אסור ומה ששאלו לשרה אי"ו אברהם שאני מלאכים דלית בהו יצה"ר ואין אלו אלא דברי נביאות ותמוהין הן דהכתי קושית תוס' דבשמעתין במקומה עומדת דלמה באו הנקודות על תיבת אליו טפי ה"ל לנקד על איה שרה שהיא עיקר השאלה ששאלו עליה ונלמד מיניה דלא היו לריכין לשאול עליה אלא ללמוד ד"א שישאל אדם לאיש על האשה אבל נקודות אי"ו משמע ללמוד ד"א לשאול לאשה על האיש והנראה לקיים כל פירושי רש"י שלפנינו שבכולם כתוב ולאשה על האיש והשתא שפיר באו הנקודות על אי"ו ומיהו ה"ה ד"א לשאול לאיש על האשה דעיקר קרא בהם קמיירי ומה שהביא הרא"ם ראיה לדבריו לאסור לשאול לאשה על האיש משום דקול באשה ערוה לאו ראיה היא דודאי לצורך דבר מה מותר לדבר עם האשה דהא עלי דבר עם חנה ואלישע עם השונמית ולא קאמר דבור באשה אלא קול בנגינה מקולה ודקאמר בפ' י' יוחסין ליסדר שלמא לילתא משום דאמר שמואל קול באשה ערוה היינו דמדמה שילוח שלום לאשה לקול אשה שמביא ג"פ לידי חבה כדמסיק דאפי' על ידי בעלה אסור אבל לשאול באכסניא לאשה על האיש כיון דד"א הוא מקרי לצורך ג"כ ומ"מ דשאני מלאכים דלית בהו יצה"ר דאל"כ הא דהקשו בגמרא על התוספתא דלמדה ד"א כו' מהא דאמר אין שואלין בשלום אשה למה לא הקשו על המקרא עצמו דכתיב ויאמרו אליו איה גו' אלא ע"כ לומר דשאני מלאכים כו' עכ"ל אין כאן מקום קושיא דהמקרא אפשר לפרשו שאלו איה שרה כדי לבשרה שיהיה לה בן אבל על התוספתא שאמרה ד"א לשאול באכסניא שאינו אלא שאלת שלום פריך שפיר מדאמר שמואל כו' גם מ"ש הרא"ם מדברי התוספות דשמעתין כיון דשלא ע"י בעלה אלא אפי' לשאול איה פלונית אסור וכ"ש שישאל לה איה בעליך וא"כ מאי ולאשה על האיש כו' עכ"ל האי ק"ו אין לו עיקר דודאי שלא על ידי בעלה אפי' איה פלונית אסור דלאו ד"א הוא ואדרבה איכא חמדא אבל לאשה על האיש ד"א הוא וליכא חמדא כלל ותו לא מידי ודו"ק: **וחזר** היופי למקומו. דלשו ג"כ מלשון עדנה לשון עדי ויופי וכ"ה בב"ר וק"ל: **דלא** מותיב הקדוש ברוך הוא כו'. מפי' הרמב"ן ואני זקנתי הוא פי' אחרי בלותי כו' עמ"ש ואחרי בלותי עבר במקום עתיד ושרה גם על עלמה לחקה אבל הרא"ם כתב המפרש שינה הכתוב מפני השלום שהיא אמרה ב' אחרי בלותי גם ואדני זקן והמלאך שינה ולא אמר רק ואני זקנתי טועה דשינה לחוד וקלר לחוד ועוד דתלמוד התוספות כו' עכ"ל ע"ש בארוך אבל מפרש"י בחומש מוכח כדברי הרמב"ן שהביא דרש דהכא שינה מפני השלום ובפי' ותצחק שרה בקרבה פירש שהיתה מסתכלת במעיה ואמרה אפשר כו' דלדברי הרא"ם שלא לחקה כלל על עלמה ע"כ יהיה פי' ותצחק שרה בקרבה בקרב לבה וע"כ הנראה לקיים דברי הרמב"ן ששרה בשניהם לחקה ומה שהביא לרז"ל לומר ששינה מפני השלום ואני זקנתי במקום ואדוני זקן משום דה"ל למכתב למה זה לחקה גו' לאמר אחרי בלותי והיינו דקאמר דלא מותיב הקב"ה בהאי לישנא דקאמרה דהיינו אחרי בלותי אלא ואני זקנתי הוא במקום ואדני זקן ושינה מפני השלום וק"ל: **עשה** סעודה כו'. פנין הסעודה ביום הגמלו לפרסם הנס נפלא שהיתה בת נ' ולא הפסיקה מלהניקו עד יום גמלו אלא היו מרננים שאין מדרך כל הארץ לעשות משתה ביום הגמל אלא שעשה כן להעמיד דבריו שנעשה לו נס ואינו כן אלא שהביאו אסופי כו' ואמר שכל אחת הביאה בנה ולא הביאה מניקתה אפשר שעשו כן דרך ניסיון והיתול לומר תניק את בני שאין מניקתן עמי והקב"ה תבע עלבונה ונפתחו שני דדיה כו' ועדיין היו מרננים ואומרים אם שרה הבת תשעים כו' דברים אלו כמו שהם פסוק הוא בפ' לך לך ואברהם אמרם אלא שדרשוהו כאן שאמרם בדרך התימה שכך יאמרו ליצני הדור דאף אם שרה בת נ' תלד [אבל] אברהם היאך יוליד למאה דאל"כ למה הקפיד הקב"ה על שרה ולא על אברהם ואמר מיד נהפך קלסתר כו' נראה שזה היה מיד אחר הגמלתו אבל קודם זה לא היה קלסתר פניו דומה לשל אביו אבל הרא"ם פי' דברי רש"י שבשעת הילידה בעוד שהיה יצחק במעי אמו נדמה לאברהם והוא ע"פ מדרש התנחומא ע"ש ואמרו פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד כו' מיתורא דקרא קדריש ליה וכ"כ בתנחומא ע"ש וק"ל: **והוה** זקנה. ק"ק דכבר כתיב באנשי סדום מנער ועד זקן וכתיב ואבינו זקן ובאברם גופיה כתיב ואדוני זקן ואברהם ושרה זקנים מאי אולמיה האי קרא ואברהם זקן מכל

חכמת שלמה

דף פז ע"א גמ' דאיכא דוכתא דקרו ליה לתיקלא כו' כצ"ל וכ"כ לתיקלא פי' לשקל: **שם** אברהם בן מאת שנה כו' כ"ב אע"פ דכ"ש הוא אלא כלומר שניהם כאחת מי יכול להיות ודו"ק: רש"י בד"ה כי מורדיא דלכרות כו' נמתק וצ"ל לברות שם הנהר והס"ד: **תוס'** בד"ה למה נקט כו' על אין שרה כו' כ"ב וע"ז יש טעם למה לא נקוד על למ"ד והיינו דורשים הכתב גליון: **ע"ב גמ'** מנא ה"מ דכתיב כי תבא כו' כצ"ל וכ"ב כ"ל ואח"כ מצאתי במגדל עוז כמו שהגהתי: **שם** והאי ותרמש ליבעי כו' כצ"ל וכן בכל העמוד: **שם** ולא אכילה גסה כו' כ"ב דאי לגופא פשיטא דהא אפי' ענבים ודבר אחר אסור וק"ל: **תוס'** בד"ה רעך ולא כו' דכתיב לא תחסום שור בדישו דישו שלך כו' כצ"ל וכ"ב רש"י פירש דכולא עניינא בתולין קא מיירי אבל בתוס' משמע דמיתורא דוי"ו דדישו למד עיין לקמן בדף צ' בתוס': **באד"ד** לאדם בתלוש נמתק וצ"ל לשור במחובר וכן את"כ וכ"ב כך נ"ל עיין ודו"ק בשמעתא דלקמן:

רש"י

מהר"ם
השוכר את הפועלים פרק שביעי

דף פז ע"א בתוס' ד"ה ואלו אוכלין וכו' משום דאיירי וכו'. לפום ריהטא משמע דקשה לתוס' למה קתני מן התורה יותר מבכל מקומות במשנה ותירץ משום דאיירי לעיל וכו' אבל א"א לומר כן דהא לקמן בגמרא דף צ"ב מישבה הגמרא לישנא דמן התורה שאינו מיותר דאתא לאשמועי' דיש אוכלין מהלכות מדינה כגון שומרי פירות ע"ש ע"כ צריך לומר דקשה לתוס' עםיפת הוי"ו דואלו אוכלין אמאי קאי דמשמע ואלו אוכלין מן התורה משא"כ אותן דקתני לעיל ממנו ואין להקשות א"כ מנא לה להגמרא דאתא לאשמועינן דיוקא דשומרי פירות שאוכלין מהלכות מדינה דלמא אגב דנקט לעיל שהפועלים אוכלין ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג נקט הכא מן התורה כמו שכתבו התוס' הכא משום דא"כ הוה קשה התנא מאי אתא לאשמועינן מאי דקתני לעיל מזה כבר דקתני בשביל זה יתורא דמן התורה דבשלמא עםיפת הוי"ו שכתבו התוס' דתני' אגב לעיל משום דדרך הלשון לשנות כן להוסיף וי"ו אגב דברים השנוים מקודם זה אבל יתורא אין דרך לשנות בשביל כך אלא דינא אתא לאשמועינן מדיוקא דשומרי פירות אוכלין בשעת שמירתן מהלכות מדינה: **ד"ה** במחובר בשעת גמר מלאכה פירוש שאין צריכין לקרקע וכו'. ר"ל לאפוקי מפירוש רש"י דמשמע מלשונו שבל זמן שתולשן אפי' צריך עדיין לקרקע אוכל: **ע"ב ד"ה** אימא דבר חרמש אכול וכו' עד וכי דריש מקמה וכו' ע"כ אצטריך כרם להלכותיו. ר"ל דדוקא כי דריש מקמה כל בעלי קמה תרי ע"כ אנו צריכין לומר דאתא כרם להלכותיו אבל אי לאו דרשה דקמה דאתא לרבות כל בעלי קמה לא הוה דרשינן כרם להלכותיו והוה ילפי' כל מילי מחרמש אלא הוה אמרי' דלהכי כתב קרא כרם משום דהוי שני כתובים הבאים כא' ואין מלמדין ולכך אין להקשות למה לה להגמ' לשנות אמר קרא קמה לרבות כל בעלי קמה לישני דילפי' כל מילי מחרמש וכרם אצטריך להלכותיו דאי לאו דרשה דקמה לא הוה אמרי' הכי וק"ל: **ד"ה** אמר רבא להלכותיו וכו' דלא ה"ל למכתב וכו' אלא בשל רעך. יש לדקדק א"כ לא לכתוב רחמנא לא חרמש ולא קמה אלא לכתוב כי תבא בשל רעך ויהא הכל בכלל ויש לתרץ בדוחק דאי הוה כתיב בשל רעך סתם הוה ילפינן סתום מן המפורש מכי תבא בכרם רעך והוה נמי אמרינן דדוקא כרם ולא דבר אחר דהא על כרחינו צריך למכתב כרם לשום דרשה כמו שכתבו התוס' לעיל מזה לכך אצטריך למכתב קמה וחרמש למילף כל בעלי קמה: **ד"ה** רעך ולא של הקדש וכו' עד והוי הדר ליה לקמן וכו'. צ"ל לשור במחובר וכו' בתר הכי דקאמר ולמאן דדריש לאדם בתלוש וכו' צ"ל לשור במחובר וכן בהרא לקמן דף פ"ח ע"ב:

הני קראי וי"ל דודאי הזקנה ע"פ רוב שנים היה כבר בעולם אלא שלא היה בעולם הזקנה הניכרת בליבון שיער ודבעי משתעי בסדי אברהם כו' ופ"ז בקש רחמים להיות הזקנה ניכרת בליבון שיער ודלים לה מדכתיב ואברהם זקן בא גו' דכבר כתיב מקודם שנולד יצחק ואדני זקן ואברהם ושרה זקנים שהיה אז אברהם בן ק' שנה אבל האי קרא ואברהם זקן בא גו' היה אחרי זה לפי שהיה אז יצחק גם בחתימת זקן ומאן דבעי למשתעי כו' וע"כ בקש אברהם רחמים שיהיה לו הזקנה בליבון שיער וק"ל: **אתא** יעקב כו' לפי שלא הזכיר כאן שקרא אותו כמו שהזכיר בפ' הקודמת לפי שהאמירה שאביו חולה היא עצמה הקריאה שנתחדש באביו החולי קודם מיתה דבר שלא היה בא לעולם והוא כדי לצוך בניו ויצוה אותן כפרש"י וק"ל: ג' חלאים חלה אלישע. אפשר שדרשו כן מג' לשונות בהאי קרא חלה א' את חליו ב' אשר ימות ג' וכ"כ בפי' רש"י בפ' חלק ולא מצאנו בו שום עון לתלות חליו רק בשתים אלו שדחפו לגחזי ושגירת דובים כו' וק"ל:

דף פח תוס' בד"ה עד שיראה כו' איך אפשר שעומד כו' ומיהו י"ל היכא שהתאנה נוטה לחצר כו' עכ"ל כצ"ל ירא' דהוה משמע. להו לכאורה אף לר' יוחנן דבעי מיהת ראיית פני החצר דרך שער החצר ונופה נוטה לחצר דקאמר לר"י דהיינו לגד חצר דאפשר שעומד פועל בחצר ותולש ובא דרך שער החצר אבל לפי תירוצם לרבי ינאי דבעי ראיית פני הבית ופני החצר א"כ אם נפרש נוטה לבית לגד בית כיון דע"כ בעי נמי לגד חצר כדי שיבא ג"כ דרך שער החצר קא קשיא להו היאך אפשר כו' ותרצו מיהו י"ל דנוטה בחצר ממש או עומדת כולה שם אין צריך ראיית פני החצר דהיינו שער החצר כו' ודו"ק: **בא"ד** דתנן בפ' (ג') [ח'] דתרומה כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** מאי לאו כו' וקשה דא"כ מוקי לה כשאין נגמר כו' עכ"ל ורש"י נשמר קלת מזה שפירש נוטה לחצר דמכי תלשת כו' אי הכי בעל הבית נמי תלישה היא גמר מלאכתה כו' עכ"ל אבל התוס' לא ניחא להו למימר הכי דמשמע דסברת המקשה קיימא דלוקח חייב בלא גמר מלאכה אלא דהמקשה הוה סבר דאיירי בשדה והמדחה קאמר דאיירי בחצר ויש לדקדק דתקשי להו לפרש"י מכל הנך משניות שהביאו לעיל דבעינן מיהת חצר וי"ל דאיכא לאוקמינהו בבעה"ב ובדבר שלא נגמר מלאכתו ולא תקשי ליה דהא יכול לאכול אפי' בבית מהך דר' הושעי' מערים כו' דהיינו דוקא בחטין ושעורין שדרכן למרחן לא מיחייבי במעשר הא"כ דאו פני הבית ממורחין והנך משניות איכא לאוקמי בקישואין ודלועין דרגילות להכניסן בפיקום כמו שחלקו התוס' לקמן ומיהו אהא דפריך בעה"ב נמי מחייב קשיא להו לפרש"י שפיר מהך דר' הושעיא כיון דאיכא לאוקמי בחטין ושעורין ועוד נכתוב בזה לקמן מדברי התוס' ודו"ק: **בד"ה** העומדת ונופה כו' ולא מצי לאוקמא כגון שמלקט בגינה והולך לבית כו' עכ"ל פירוש לשיטתם לקמן דמיירי בשכר פועל ללקט כו' דלא חשיב גורן עד שילקוט כולה או רובה כמ"ש לקמן וק"ל: **בד"ה** בעה"ב עיניו כו' תימה דלוקח דוקא כו' כיון דנוטה לחצר אפילו בעה"ב אסור כו' עכ"ל כל דבריהם בדיבור זה אף לפי המסקנא דמקח אינו קובע אלא מדרבנן ודו"ק: **בא"ד** אי בדבר שלא נגמרה מלאכתו לוקח נמי פטור כו' עכ"ל פסיקא להו הכי מהך שכתבו לעיל מפרק המביא דלכ"ע המקח אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר:

ודע דהא לא נגמרה מלאכתו דלוקח פטור היינו אם לא נגמרה עד דאכיל ליה אבל אם לקחו בשעדיין לא נגמרה ואחר כך נתמרח קודם שאכלו חייב לעשרו אפי' מן התורה לפי' ר"ת לקמן ודומיא דהכי בפועל אינו אוכל אלא בשלא נגמרה מלאכתו עד שעת האכילה אבל אם נגמרה קודם האכילה אינו אוכל ומה שכתבו התוס' לקמן וי"ל שהמקח אינו מתחיל עד שאוכל ואותה שעה כבר נתקן היינו בשעת אכילה ממש אבל אם היה נתקן קודם האכילה ודאי דלא היה אוכל ודו"ק: **בא"ד** ופ"ה לא שייך שם עכ"ל ר"ל דלא שייך למימר הולך אחר העיקר ועיקר בחוץ כו' כפרש"י דמה לי בשדה ומה לי בחצר דהא מקח קובע בשדה כמו בחצר וק"ל: **בד"ה** תבואת זרעך כו' וא"ת דאמר בסוף פ"ק דבכורות כו' וה"ל מן החיוב על הפטור כו' עכ"ל מההוא דקומץ בלאו הך דבכורות ה"מ להקשות בפשיטות מדקרי ליה מן החיוב על הפטור משמע מדאורייתא ואמאי והא לקוח הוא דאין לומר דלגבי דבר המעורב ברוב חולין הוי כמו חיוב על הפטור כמ"ש התוס' שם בבכורות דע"כ התוס' דהכא לית להו האי סברא דא"כ [א] מאי קא קשי' להו לקמן לימא קח מן הכותים הממורח למ"ד אין קנין מכל מקום דריש דגנך כו' דהא מ"מ היה דומה דמן החיוב על הפטור לפי סברת התוס' שם ובפרק הקומץ אלא דע"כ דהתוס' דהכא לית להו הך סברא כלל ולא הוה דומה מן החיוב על הפטור אלא בלוקח מן הממורח מישראל דכיון דאילו הדר מוכר קני ליה הוה חיוב ונראה לומר דהתוס' אסקי אדעתייהו שפיר לחלק כמ"ש הריב"ש דבלוקח אינו ממורח פטור ובלוקח ממורח חייב כיון דנתחייב כבר ברשות לוקח אבל לא הוו ידעי לחלק בין לוקח מישראל ללוקח מכותי ולהכי מההיא דמנחות אי לא הוה הך דבכורות לא הוה קשיא להו מידי דאיכא לאוקמי הך דמנחות בלוקח ממורח מן הכותי ותו לא מידי ודו"ק: **בא"ד** ופריך ולימא ליה קח מן השוק כו' עכ"ל ואע"ג דלוקח ממורח ודאי א"ל לעשר אלא מדרבנן מ"מ גזרו בלוקח מן ע"ה אפילו מספק ודו"ק: **בא"ד** וצ"ע דכי משני כו' לימא קח מן הכותי הממורח דלמ"ד אין קנין מ"מ דריש דגנך כו' עכ"ל כבר כתבו דהתוס' בבכורות ובהקומץ כתבו לתרץ זה דהוה דומה מן החיוב על הפטור אבל התוס' דשמעתין לית להו הך סברא אלא דלא הוה דומה מן החיוב על הפטור אלא בלוקח ממורח מישראל וצ"ל הא דפסיקא להו הכא למאן דדריש ולא דיגון כותי דמ"מ מדרבנן חייב לעשר היינו מההיא דהקומץ דמוכח דלמ"ד נמי יש קנין ופטור מדאורייתא דחייב לעשר מיהת מדרבנן ומזה יתיישב לך הא דלא הוכיחו לעיל התוס' מההיא דבכורות גופא דע"כ מעשרן מדאורייתא דא"כ מאי פריך אי מרחינהו כותי דגנך כו' ואימא דמעשרן מדרבנן דהא לא קים לן דמעשרן מיהת מדרבנן אלא מהך דהקומץ אך ק"ק לשיטתו כיון דבלוקח אחר מירוח פטור מדאורייתא אמאי לא תקשי להו בפשיטות דלימא ליה קח מן הכותי הממורח ופטור משום לקוח ונראה לקיים נוסחות הישנות בדברי התוס' וכצ"ל ולימא ליה קח מן הכותי הממורח או דלמ"ד אין קנין כו' ור"ל קח מן הכותי הממורח ופטור משום לקוח או משום כו' דגנך ולא דיגון כותי כו' ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מאי לאו משיפקסו כו' וא"ת אדפריך מיניה כו' תקשה מיניה על המשנה שמצריכה חצר אחר גמר מלאכה כו' עכ"ל ולעיל דפריך הא לוקח חייב בשדה לא תקשה להו דהתקשה מיניה על המשנה שמצריכה חצר אחר גמר מלאכה דאיכא למימר דמתני' איירי דוקא בבעל הבית אבל רבי ינאי ורבי יוחנן לא מפלגי דאמורא צריך לפרש ומה"ט נמי לא תקשי ליה למקשה לעיל מכל הנך משניות שהביאו התוס' לעיל דמצרכי חצר דאיכא לאוקמינהו בבעל הבית דוקא אך קשה אמאי לא תקשי להו אמקשה דהכא אדפריך ארבי ינאי ור"י תקשי ליה אכל הנך משניות דלעיל דמצרכי חצר ונראה שהתוס' נזהר מזה שכתבו דתקשו מיניה על המשנה שמצריכה חצר אחר גמר מלאכה בסוף המביא כו' אבל כל הנך משניות שהביאו התוס' לעיל איכא לאוקמינהו הא דמצרכי חצר היינו בשלא נגמרה מלאכתו אבל א"כ תקשי להו דכיון שלא נגמרה מלאכתו יכול לאכול אפילו בבית מדאמר רבי הושעיא מערים כו' כמו שהקשו התוס' לעיל לפרש"י ואפשר לחלק כמ"ש התוס' לקמן דמודה רבי הושעיא בקישואין ודלועין דרגילות להכניסן בבית עם הפקום ובהכי איירי הנך משניות וכמ"ש לעיל לשיטת רש"י ע"ש: **בא"ד** ולבסוף כי משני איבעית אימא כו' משני נמי פירכא דהכא כו' עכ"ל דבקישואין ודלועין דבני גורן נינהו מודו בהו ר' ינאי ור"י כמו בחטין ושעורין וק"ל: **בד"ה** עד שיפקסו כו' עד שתהא נערה כו' וא"ת שלהי כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** ומה שור כו' במסקנא דריש כו' והשתא אכתי לא אסיק אדעתיה כו' עכ"ל ירא' מדבריהם דלא ניחא להו לפרש דעביד ק"ו משום דלא אשכחן קרא בהדי' כפרש"י אבל קשה דא"כ מה יעשו בההוא ק"ו דלקמן ומה אדם שאינו אוכל בתלוש כו' כיון שכבר אסיק תלמודא דאדם אוכל בתלוש כו' ואפשר לומר בההוא ק"ו דעביד ליה אף לפי האמת והכי קאמר ומה אדם שאינו אוכל בתלוש אם קוצץ לו דמים שלא לאכול שור שאוכל בתלוש אפי' בקוצץ לו דמים שלא לאכול א"ד כו' וק"ל:

דף פט גמ' מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע ופועל אוכל בו אף כל כו' כ"ה ברי"ף וברא"ש: **בפרש"י** בד"ה שבשעת גמר מלאכה ועכשיו הוא גומר מלאכתו ומתני' כו' עכ"ל שעת גמר מלאכה דקאמר הכא גבי דיש לאפוקי מנכש בבצלים היינו שהוא עוסק בדבר שהוא שעת גמר מלאכה דכל שאין צריך לקרקע מקרי שעת גמר מלאכה וכן נראה מדברי התוס' בשמעתין ומדברי ר"י אבל מפרש"י שכתב כאן ומתני' לאחר כו' כגון נתפרסו עגולין נראה שהוא מפרש שעת גמר מלאכה דכל מלאכת

קרני ראם [א] נ"ב לא מצאתי לתוס' בבכורות שיכתבו לענין מאן דדריש דיגונך ולא דיגון נכרי דמ"מ הוי מן החיוב על הפטור והרי הדרשה דיגונך ולא דיגון נכרי הוי ממש כמו למ"ד יש קנין ודגנך ולא דיגון נכרי דהוי מפטור על הפטור והתוס' לא כתבו שם רק לענין לקוח דכיון דבישראל כה"ג מחזי כחיוב משום דאם מקני' ליה לישראל המוכר חייב ה"ה בנכרי דאינטעם לחלק כיון דלא אתי הפטור רק מלקוח אבל אם המיעוט מדיגונך הוי כמו למ"ד יש קנין ודומה לטבל המעורב והוי מפטור לפטור ומש"ה דקדקו התוס' לקמן בקושיא מ"מ דריש דיגונך ולק"מ גם קושית מהרש"א בזה הדיבור וכ"ז ברור:

מהר"ם

דף פח ע"א ד"ה עד שיראה פני הבית וכו' ואין לומר דלרבי ינאי אינה חייבת במעשר עד שיראה פני הבית ופני החצר וכו'. ר"ל והא דקתני איזו חצר שחייבת במעשר ר"ל איזהו חצר שכשמכניסין אותו דרך אותו חצר לתוך הבית ואז חייב במעשר אבל בלא בית אין חייב במעשר: **בא"ד** וכן משמע בפ"ג דמעשרות דתנא תאנה העומדת בחצר וכו'. ר"ל ש"מ דכשעומדת בחצר א"צ להכניסה דרך שער החצר אבל מ"מ לפי מה דסבירא להו להתוס' השתא דבעינן חצר ובית ה"ה נמי דקתני תאנה העומדת בחצר וכו' ואם צירף שתים חייב הוי נמי כשמכניסים אח"כ מן החצר לתוך הבית אבל בלא בית אין חייב במעשר: **ד"ה** מאי לאו בשדה וכו'. יש להקשות לפי' התוס' דמוקי לה בגמר מלאכה והלא אין הפועל אוכל בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר וי"ל דס"ל דלעולם הפועל עוסק בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר כגון דש ובורר אלא שאותן שני תאנים שאוכל בשעת אכילה כבר נגמרה מלאכתן וכן הוא מוכרח לקמן בסמוך בד"ה תבואת זרעך וכו' ע"ש ולפי המושכל הקושיא שהקשו התוס' על רש"י לאו קושיא היא דמה שפירש רש"י דאיירי בלא נגמרה מלאכתן היינו לפי דעת המקשה שהקשה מלוקח והוה ס"ל דאיירי בחטים ושעורים דאפי' לאחר הקצירה עדיין לא נגמרה מלאכתן למעשר עד לאחר מירוח אבל לפי מה דמוקי אותה בתאנה העומדת בגינה ונופה נוטה לחצר והוא תולש הפירות מהנוף הנוטה לחצר ובחטים ודומיהם לא שייך נוטה תלישתן זו היא גמר מלאכתן דאין כאן עוד מלאכה אחרת אחר זה ולכך פריך א"ה בעל הבית נמי ניחייב וכן פרש"י בהדיא א"ה בעל הבית נמי תלישה היא גמר מלאכתה והרי רואה פני הבית: **ד"ה** בעל הבית עיניו בתאנתו וכו' עד שילקוט רובה או כולה וכי מוקי לה הכא בעומדת בגינה ונופה נוטה לחצר ה"ה דהוה מצי לאוקמא בעומדת בחצר. ר"ל והטעם שהלוקח חייב משום דאותו ענף שהוא לוקח הוא כבר נתלש וראה את פני החצר ונגמרה מלאכתו למעשר אע"ג דכל האילן עדיין לא נתלש ולא שייך ראיית פני החצר במחובר אפ"ה לוקח חייב דלוקח עיניו במקחו אבל פועל הוי כמו בעה"ב דעיניו בתאנתו והואיל ויתר כל האילן עדיין במחובר אע"ג שעומד בחצר לא נקרא רואה פני החצר ואפילו אותן פירות התלושין לא מחייבי במעשר כי אחר עיקר האילן אזלי' שהוא עדיין מחובר ולא ראה פני החצר: **בא"ד** ועוד למ"ד מקח קובע אפילו בשדה וכו' ובסוף פרק משמע גבי מקשאות דאפקיסו אפי' בשדה אין פועל אוכל לפי שנגמרה מלאכתן אע"פ שלא ראו בית וחצר וכו'. דברי התוס' הללו צריכין עיון ולא ירדתי לסוף כוונתם כי מה שכתבו דמשמע בסוף פרקין גבי מקשאות דאפקיסו וכו' ע"כ היינו מה דאיתא בדף צ"ג מתיב רב כהנא המשמר ארבעה וחמשה מקשאות וכו' ואי אמרת משמר לאו כעושה אמאי אוכל אמר רב אשי בעקורי' שנו עקורים והלא נגמרה מלאכתו למעשר וכו' ופשוט הוא שמה שפריך והלא נגמרה מלאכתו למעשר אין ר"ל שלא יאכל מטעם שהוא חייב לעשר אפילו בשדה אלא דפריך מכח מתני' דידן דקתני ובתלוש שלא נגמרה מלאכתו למעשר אבל עושה בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר דהיינו מירוח או הבודל בתמרי' ובגרוגרות או נתפרסו עיגוליו אינו אוכל ולהכי פריך אם היה משמר מקשואים עקורים א"כ היה עושה בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר ולא היה אוכל אפי' בשדה דלא הוי דומיא דדיש שהוא קודם מירוח ולא נגמרה מלאכתו למעשר אבל אה"נ אם היה עושה בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר אע"ג דמה שהוא אוכל כבר נגמרה מלאכתו למעשר אפ"ה היה אוכל בלא מעשר כמו בעל הבית כדילפינן מכנפשך כדמשמע לעיל בד"ה מאי לאו בשדה וכו' ובדבור אחר זה שכתבו התוס' בהדיא וא"ת לפי' ר"ת דהכא וכו' דהא פועל אוכל בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר וכו' וי"ל שהמקח אינו מתחיל עד שיאכל ואותה שעה כבר ניתקן וכו' מבואר בהדיא שאע"ג שבשעת האכילה כבר נגמרה מלאכתו אפ"ה הוא אוכל ופטור מן המעשר והטעם דילפינן מכנפשך דפועל הוי דומיא דבעל הבית ובעל הבית פטור כל זמן שלא ראה כולו פני הבית או פני החצר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: **תוס'** ד"ה תבואת זרעך וכו' עד תרווייהו דרבנן. פי' דאיירי שנתערב הטבל ברוב חולין דמדאורייתא בטל ברוב אבל מ"מ יש להקשות למה להו לתוס' דיוק זה הוה להו למידק בקיצור יותר מאין קנין עצמו דאי ס"ד דרבנן תקשה הא דפריך בגמרא שם ולימא ליה קח מן הנכרי ומשני סבר אין קנין וה"ל מן החיוב על הפטור א"כ ע"כ צ"ל דהוי דאורייתא דאי הוה דרבנן תרוייהו הוי מדרבנן. ויש לתרץ משום דהיינו יכולים לומר דלעולם הוי מדרבנן ואפ"ה לא קאמר קח מן הנכרי משום דהוי דומה לחיוב על הפטור כמו שתירצו התוס' לקמן בסמוך בדבור זה: **בא"ד** וא"ת לפר"ת דהכא וכו' דהא פועל אוכל בדבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר וכו'. והא דפי' התוס' לעיל בד"ה מאי לאו וכו' דמיירי בגמר מלאכתו ר"ל שהפועל עושה בדבר שלא נגמר כגון הקוצר אבל אותן ב' תאנים שאוכל הן נגמרה מלאכתן דוק נראה לי: **בא"ד** אבל לר"י בר מרדכי נראה לפרש איפכא. יש מקשין לפירוש ר"י בר מרדכי מה פרכה הגמרא ולוקח מדאורייתא מי מיחייב והתניא וכו' לוקמא הא דאיתא התם בברייתא דלוקח אינו חייב מדאורייתא היינו בלוקח קודם מירוח והכא דמשמע דלוקח חייב מדאורייתא מדרש מכנפשך דפועל פטור לאפוקי פועל מתורת לוקח היינו משום דאיירי לאחר מירוח כדכתבו התוס' בסמוך לעיל מזה שהמקח אינו מתחיל עד שאוכל ואותה שעה כבר ניתקן אבל אין זה קושיא כלל דלר"י בר מרדכי ס"ל להגמרא כסברת קושית התוס' דלעיל מזה דהכא מתחיל מקחו משעה שעושה מלאכתו ואז אינו מתוקן והיינו קודם מירוח ולכך פריך עליה שפיר ולוקח מדאורייתא מי מיחייב וכו' וק"ל: **ע"ב ד"ה** מאי לאו משיפקסו בשדה וכו' ולבסוף כי משני אי בעית אימא דרבי ינאי לא מיירי אלא בזיתים וענבים משני נמי פירכא דהכא כוונת התוס' בזה משום דהשתא דפירשו דקישואין ודלועין נמי בני גורן נינהו א"כ תקשי ליה דה"ל לגמרא לשנויא נמי האי שנויא דאי בעית אימא וכו' אפירכא דלעיל דפריך מר זוטרא מקישואין ודלועין ולימא דהתם מודה רבי ינאי דחייבים במעשר אפילו בשדה משום דבני גורן נינהו ולכך כתבו דאין הכי נמי דלבסוף כי משני אי בעית אימא וכו' אותו שנויא קאי אפירכא דלעיל דפריך מקישואין ודלועין:

דף פט ע"א רש"י ד"ה שבשעת גמר מלאכה ועכשיו הוא גומר מלאכתו ומתניתין לאחר גמר מלאכה קאמר דאין אוכל כגון נתפרסו עיגוליו. דבריו תמוהין ונראה להגיה ומתני' דלאחר גמר מלאכה קאמר וכו'. ורצונו לומר דקשה לו הא דקאמר הכא דבשעת גמר מלאכה אוכל ומתני' דלעיל קאמר אינו אוכל אלא עד גמר מלאכה ותירץ דלעיל איירי במלאכה אחרת דהיינו גמר מלאכה למעשר לאפוקי אחר גמר מלאכתו למעשר כגון נתפרסו עיגוליו דאינו אוכל וכאן איירי גמר מלאכה דמחובר לאפוקי מנכש דאינו אוכל: **תוס'** ד"ה סלקא דעתך וכו' ולספרים דגרסינן הואיל וכתיב קמה לרבות כל בעלי קמה אתי שפיר ספי וכו'. רוצה לומר דלאותה גירסא לא אצטריך יתורא בפני עצמו לרבות בעלי חיים אלא הוה סלקא דעתין דבכלל אותו ריבוי דמרבינן מקמה כל בעלי קמה איתרבו מיניה נמי בעלי חיים דאינהו נמי מקרו בעלי קמה: **בא"ד** וכי תימא דיש כו' למה לי אצטריך לרבות תלוש דאי לא כתיב דיש וכו' הוה מוקמינן ליה דוקא במחובר דומיא דפועל. מקשין התלמידים הא בפועל גופיה כבר איתרבי אדם בתלוש לעיל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואם כן אי הוה כתיב לא תחסום שור במלאכה הוה מוקמינן ליה בכל מילי אפילו בתלוש דומיא דפועל אבל נראה לי דכל הני דרשות דלעיל דמרבינן מינייהו אדם בתלוש לא דרוש להו אלא מדאשכחן גבי שור תלוש בהדיא דכתיב דיש ולכך דרשינן נמי גבי פועל באם אינו ענין למחובר תנהו לענין אדם בתלוש וכן כל הדרשות דלעיל דיליף מינייהו אדם בתלוש אבל אי לא הוה כתיב בהדיא בשור דיש לא הוה מוקמינן הנהו יתורי לאדם בתלוש אלא לשום דרשות אחריני והוה אמרינן דאינו אוכל כי אם במחובר דכרם וקמה כתיב

חכמת שלמה

דף פט ע"א רש"י בד"ה בתותלני כו' וסמו תותלות כו' נ"ב מה שפירש רש"י וסמו לשון רבים כי הסל קרוי תותל בפרק ט"ז דמסכת כלים ואותן הסלים קרויות תותלות וכן איתא בערוך ומ"ש בגמ' בתותלני זהו שם של התמרים עצמן בשלא בשלו כלל שקרויים תותלני וכן בערוך בערך תתלה: **בד"ה** אמר רבינא כו' לא תתנהו חדא חדא למתני בקמייתא כולי אף כל שלא נגמרה כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה אמר רבינא

תלוש הוא בשעת גמר מלאכתו למעשר ומשנגמר מלאכתו למעשר מקרי לאחר גמר מלאכה כגון נתפרסו עגוליו ודו"ק : בד"ה אמר רבינא כרוך כו' אף כל שלא נגמרה מלאכתו כו' עכ"ל כצ"ל: תוס' בד"ה סד"א הואיל כו' להוציא חולב מכי תבא נפקא דוקא (במחובר) [גידולי קרקע] הלמא כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה פועל מהו שיהבהב כו' ועוד למאי דמסיק הכא דלא יספות כו' עכ"ל כצ"ל: ע"ב בא"ד וסבר השתא בפועלין שאין יכולין לאכול אלא ע"י כו' עכ"ל ר"ל השתא לפי' ר"ת ולאפוקי לפרש"י וק"ל : בד"ה קצץ אחת כו' דאי אסכרו לקצור למה יתנה כו' וק"ק כו' דמדינא לא הוה אכיל כלל כיון שסכרו לעדור כו' עכ"ל ודאי דכן הוא למאי דקאמר אלא לאו ארישא דספת אע"פ שלא קצץ וקאי אסכרו לקצור דמדינא אכיל וספית וא"כ קצץ ע"כ לא קאי אסכרו לקצור דלמה יתנה בחנם כיון דמדינא אוכל וסופת בלא קנייה אבל קשה לי מאי קשיא להו למאי דקאמר אילימא אסיפא כו' למה פסוט לו כ"כ כו' דאימא מה"ט למאי דקאמר אילימא אסיפא כו' ואינו סופת בלא קנייה אפילו היכא דמדינא אכיל כגון בשכרו לקצור ה"ל מה"ט דשכרו לעדור אינו סופת אפילו בקוצץ דהא אצטריך לקצוץ משום אכילה גופה וא"כ ע"כ קצץ לא קאי אלא אסכרו לקצור דכיון דמשום אכילה לא הוה לקצוץ דמדינא אכיל נימא דמשום ספיתא קצץ והשתא פריך שפיר כל מאי דבעי ליכול כיון דקצץ ודו"ק : בד"ה בארץ קבעה כו' וקמ"ל דלא קבעה ספיתא כו' עכ"ל דלפי' ר"ת לעיל לא מלי לאוקמא הך בהברייתא בפשיטות ובראוין לאכילה דפשיטא הוא דשרי ולא אצטריך ליה למיתני אלא לאשמועינן דלא קבעא ספיתא ומיהו לשיטת ר"ת לא הוו צריכי למימר דסופת במלח קאי אסיפא כו' דברישא בלא קנייה נמי ניחא דסופת בראוין לאכילה ואשמועינן דלא קבעה למעשר אלא לשיטת רש"י דלעיל הוצרכו למימר דספת קאי אסיפא ודו"ק :

דף צ בגמ' פרות המרכסות כו' והדשות בתרומה ומעשר עובר משום בל תחסום ונכרי כו' כצ"ל : שם כגון שדש לפנים מחומת בית פאגי כו' וה"ה דה"מ למימר לפי זה דכולה ר' יהודה והא לפנים מחומת בית פאגי והא מבחוץ לחומה וק"ל : בפרש"י בד"ה ממון גבוה כו' וגבי תרומה מתוקמא שהיתה פרה של ישראל שאסור כו' עכ"ל דע"כ האי טעמא שפירש לעיל דהתם דיש לאו בתרומה ומעשר משתעי כו' ליתא השתא דא"כ לר' יהודה נמי דמעשר ממון הדיוט הוא מ"מ מהאי טעמא דהתם דיש לאו במעשר משתעי אינו עובר ודו"ק : בד"ה חסום פרתי ודוש בה דישה שלך עכ"ל וכן פירש לעיל וראה מפירושו דדוקא בדוש בה דישה שלך קמבעיא ליה אבל בדישו שלו לא קמבעיא ליה ובנ"י מלאתי וז"ל והא דלא פשטינן ליה מהא דתניא במ"ק בפ' מי שהפך כלל וכו' ושאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה והרי בחולו של מועד ליכא איסור סקילה ואפ"ה אמירה לנכרי שבות והר"ב היה מחלק דהתם איירי לעשות מלאכתו של ישראל וההנאה של ישראל היא אבל הכא קמבעיא ליה בדוש בה דישה שלך לצורכה כו' אבל תימה מאי מייתי מהלין תורין דנגבין ארמאי נימא שאני התם דההנאה לישראל היא לכך נראה לרב' כו' דגזירה יו"ט אטו שבת וחה"מ מעין י"ט הוא עכ"ל ובפרק חולין כתב עוד בזה חסום פרתי ודוש בה פירוש שנהנה בחסימתה שאפי' אינה שלו מ"מ הרי מרבה לו הבע"ה שכר במה שהיא נחסמת כו' עכ"ל ודו"ק : תוס' בד"ה אבל הכא דאיסורא כו' כצ"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה קטבליא כו' ואינה רואה את הדישה מי קרינא כו' עכ"ל ואע"ג דטעמא דחסימה לאו משום דחזיא ומצטערא הוא קמבעיא ליה מי קרינן ביה דישו וכה"ג כתבו התוס' לקמן בד"ה אלא אימא עד שתהא פורקת דסד"א כו' ע"ש :

דף צא תוס' בד"ה ופשטי להו כו' היכא מוכח משמואל דליכא איסורא מדרבנן כו' עכ"ל דודאי מדרבנן נמי קמבעיא להו מהו להכנים מן כו' ואיהו דלאו כהלכתא פסיט להו דמשמע דאפי' איסורא מדרבנן ליכא וק"ל : ע"ב בד"ה דש באווזין כו' ולא בעי שור ממש וא"כ יליף שור כו' וי"ל כיון דבעי ר"י ב"י דומיא דשור כו' עכ"ל דאע"ג דלא בעי שור ממש ויליף שאר בהמה וחיה שור שור משבת מ"מ דומיא דשור בעי דאל"כ לא אצטריך למכתב שור אלא לא תדוש בחסימה והוי נמי עוף בכלל ולית ליה לר"י ב"י הך דרשה דלעיל חוסם לנחסם : בד"ה הא עושה כו' כשמביא כלים מאומן לאומן דהוי עושין מעשה כו' עכ"ל דלא שייך להביא ענבים מאומן לאומן אלא לגת מוליכין אותם אבל כלי המלאכה מוליכין מאומן לאומן וליכא למימר דדוקא בעושה מעשה הוא דאוכלין דכיון דאין אוכלין אלא משום השבת אבידה וטובה היא לבעלים מה לי עושה מעשה ומה לי אין עושה מעשה וק"ל :

דף צב בגמרא לשמעתא קמיה דרב כהנא דילמא בעושין בסעודתן דעבדו ואכלו א"ל אפ"ה ניחא כו' כ"ה הגירסא ברא"ש אבל מליסנא דקאמר לשמעתתא קמיה דרב כהנא משמע דרב אשי לא קאמר אלא מלתא דרב דלעיל ונכונה גירסת כל ספרים הישנים שלפנינו לשמעתא קמיה דרב כהנא אמר לי דלמא בעושין בסעודתן דעבדו ואכלו ורב אפ"ה ניחא ליה כו' וק"ל : שם ת"ש ר"א חסמה כו' וחכמים מתירין מאי לאו בהא קמפלגי כו' ק"ק דמדברי ת"ק ור"א חסמה נמי ה"מ לאתויי הכי מאי לאו בהא קמפלגי דבין ת"ק לחכמים ליכא אלא הא דאמרן לעיל כמ"ש גם התוס' ויש ליישב ודו"ק : תוס' בד"ה אלא אימא כו' או בעגלה אינה אוכלת כו' עכ"ל לפירושם לעיל גבי שור במחובר היכי משכחת לה איכא למימר הכי אבל לפרש"י שם דאינה יכולה להגיע ולאכול מגפן שעל העגלה כו' ליכא לפרושי נמי הכי אלא בשהגפן עליה וק"ל : ע"ב בגמרא משום דמיחזי כמקח טעות כו' כתב מהרש"ל בודאי אף המקשה ידע שהטעם משום מקח טעות דאל"כ מאי חילוק בין הודיעם ללא הודיעם כו' ומה שמקשה אח"כ אלא נפתחו חביותיו מאי מקח טעות איכא הא ידעי כו' לכ"ע מקשה על המשנה כו' ואפ"ה פוסק הטור דהא דרב ששת ואע"פ שהבעיא דלעיל לא נפשטה אלא כדפי' דרב ששת המשנה קמפרש ול"ג וכ"ת כו' וטעות נפל כו' עכ"ל ע"ש באורך ודבריו תמוהים דהאבעיא דלעיל ודאי נפשטה במסקנא לרבי יוחנן דתנא דמתני' דתני אינו קוצץ ע"י עבדו ושפחתו ס"ל דמשל שמים הוא אוכל וכן פסקו הרי"ף והרא"ש כתנא דידן וא"כ ע"כ סיפא דמתני' נמי דקתני בנפתחו חביותיו ליכא לאוקמא במקח טעות אלא כשנויא דרב ששת ולכך כתב הטור בנפתחו חביותיו דהיינו לגת וכת"ק דרבי עקיבא דהלכה כרבי עקיבא מחבירו ולא מחביריו והנראה לקיים כל נוסחות גמרות שלנו דקאמר וכ"ת ה"נ משום דמחזי כו' וקושיא זו תולה דוקא בלמ"ד בשל שמים הוא אוכל וכבר הרגישו בזה התוס' שכתבו אבל אי משלו הוא אוכל א"ש שהרי הוא כאילו התנה עמו מעיקרא כדפירש לעיל כו' ור"ל בלאו טעמא דמקח טעות ניחא דאע"ג דידע הפועל דהוא נטע רבעי כיון דלא הודיעו הבע"ה שהוא נטע רבעי ה"ל כאילו התנה עמו הפועל שיפדה ויאכל וכן נפתחו חביותיו הוא ממש נפתחו חביותיו ואע"ג דמידע ידע דאטביל למעשר כיון דלא הזכיר לו הבע"ה שאטביל למעשר ה"ל כאלו התנה עמו הפועל שיעשר ויאכלנו ולא הוצרך לאוקמא משום דמחזי כמקח טעות ורב ששת נמי לא אוקמא כשנפתחו חביותיו לבור אלא למ"ד משל שמים הוא אוכל וזה נ"ל ברור בדברי התוס' ואין להאריך וק"ל :

חכמת שלמה

רבינא כו' בתר גמר למעשר כצ"ל וכ"ב וכן איתא בתוס' מדויקים : בד"ה והגודל כו' גמר מלאכתן למעשר כצ"ל : ע"ב גמ' וגודרין בתמרים כו' נ"ב הערוך הביא אותו בערך גדר ופירש שהוא כמו גודו אילנא : רש"י בד"ה קצץ בין כו' ליתא בשתים אלא באחת לא קבעה דבעי בהן ספיתא משום הכי כו' כצ"ל וכ"ב ס"א משום ולפ"ז לא גרסינן אלא : תוס' בד"ה קצץ אחת כו' שפיר במאי יאכלם כצ"ל :

דף צ ע"א רש"י בד"ה וכיון דשם כו' הדיוט היא הא כו' הד"א : תוס' בד"ה והדשות כו' ואפילו כהן דוקא כו' נ"ב פי' בבהמתו : בד"ה אבל הכא כו' אמרינן דבשביעית כו' נ"ב ג"כ כך מצאתי בפסקי תוס' במסכת זאת וכן בש"א ועל כל זאת אני אומר שטעות נפלה בספרים כי בכל מסכת מועד קטן לא נזכר אמירה לכותי בשביעית דאסור או דשרי כי בודאי אסור אמירה לכותי בשביעית אפילו אם תאמר שמותר בשבת לפי שהשביעית תלה הש"י קדושה בארץ דכתיב שבת שבתון יהיה לארץ והכן · וכך הוא הלשון בפרק מי שהפך מקבלין קבולת במועד כו' כל שמותר לעשות אומר לכותי ועושה וכל שאינו מותר לעשות אין אומר לכותי ועושה עד כאן וכן כפי' תוס' לשם בכל המסכת לא נמצא רק מועד ולכן אני אומר שטעה הסופר בין שבת לשביעית כי לשם ג"כ אשבת קאי כל שעושה כו' ודו"ק: ע"ב גמ' פשוט מיהא הדא כו' נ"ב אומר אני דגרסינן מהא ולא מיהא וכן משמע ברש"י :

דף צא ע"א תוס' בד"ה אתנן כו' קני ליה קנין גמור כו' כצ"ל וכ"ב לשם אינו קאי אאתנן : ע"ב גמ' דבי רבנא נחמיה כו' כצ"ל : שם בשדכא כו' כצ"ל וכ"ב בדלית והוא לשון משוך כלומר ארוכה ומשוכה לפניו וכן בערוך ע"ש :

דף צב ע"א גמ' הכתוב מדבר ואמר רב כו' כצ"ל : שם דרב כהנא דלמא בעושין בסעודת' דעבדו ואכלו אמר לי ואפילו הכי ניחא כו' כצ"ל וכ"ב וכך היא גירסת האשר"י ע"ש : תוס' בד"ה השוכר את כו' לענין שאוכל ופטור כ"ב פי' כל אדם הוא הדין נמי לענין אכילת פועל חשיב לא נגמרה : ע"ב גמ' התם משום דמיחזי כמקח טעות כו' נ"ב בודאי אף המקשה ידע שהטעם הוא משום מקח טעות דאם לא כן מאי חילוק בין הודיעם ללא הודיעם אלא דסבר המקשה דאין שייך מקח טעות אלא כשהוא אוכל בשלו אבל כשהוא בשל שמים אוכל לא שייך מקח טעות בדבר האסור דאיסורא לא זכי ליה רחמנא ועל כן משני משום דמיחזי כמקח טעות אע"פ שאינו מקח טעות ממש ושוב פריך מנתפרסו עיגוליו ונפתחו חביותיו דלא שייך מקח טעות אי אמרי' בשל שמים הוא אוכל מאחר שאינן מעושרין ומשני ה"נ משום דמיחזי כמקח טעות והוא הדין שהדין כך הוא דהא אין הפועל אוכל בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר אפילו כבר עישרן אלא כשלא הודיען צריך להאכילן משום מקח טעות ממש ומה שמקשה אח"כ בשלמא נתפרסו עיגוליו כו' עד אלא נפתחו חביותיו מאי מקח טעות איכא הא ידעי דאיטביל כו' קושיא זו אינה תולה בלמאן דאמר בשל שמים הוא אוכל אלא לכ"ע הוא מקשה על המשנה ותלמודא הוא דקמסדר הכי משום דהכא מפרשינן כמשנה דמשום מקח טעות הוא קמסיים ואזיל לפרשה על התוכן ומשום הכי משני רב ששת שנפתחו חביותיו לבור דבודאי רב ששת לא בעי לדחות פשיטות דבשלו אוכל דהא בימי הכתרתי נשאלה בעיא זאת דהא רבינא מסיק לעיל משום דמיחזי כמקח טעות ואפ"ה פסק הטור להא דרב ששת ואע"פ שהבעיא דלעיל לא נפשטה אלא כדפרים דרב ששת המשנה קמפרש ולא גרס וכ"ת וטעות נפל בספרים משום דמסיק אח"כ בשלמא סברו שתלוי אמשנה ומתן דפשיטות הבעיא בשלו אוכל ואינו כן ומה שהטור משני וכתב כשנפתחו חביותיו לגת ולא כתב שנפתחו חביותיו לבור כאוקימתא דגמ' היינו משום דס"ל דהלכה כרבנן דר"ע דמשירד לבור הוא דמיחייב במעשר ואף שהתם משנה בפ"ק דמעשרות תנן משיקפה אתיא כר"ע והלכה כרבנן ועוד מתני' דע"ז פ' ר' ישמעאל סבירא לה משירד לבור לענין יין נסך והוא הדין לענין מעשר וכן סבירא ליה נראה התם שלא לחלק ביניהן אבל הרמב"ם והסמ"ג פסקו כר"ע וכברייתא דתני רב זביד דבעינן עד שישלה כו' היינו משום דס"ל דהלכתא כמתני' הכא דתנן נפתחו חביותיו וסתמא משמע כפשוטו שניטלו מגופותיהן ורצה לחזור ולסותמן ולא הודיע לפועלים אלא שיסתמו לו חביותיו וק"ל · וא"כ הכי הלכתא וסתמא דמתניתין דהכא עיקר שהרי בני הישיבה שקלי וטרי בה לפרשה ויש עליה תלמוד משא"כ במשנה דמעשרות שאין עליה תלמוד ולא דייקא כולי האי ונוכל לומר דנסיב לה רבי אליבא דרבנן דר"ע לפני ברייתא דרב זביד כו' וממתני' דע"ז ליכא ראיה דמשום חומרא דיין נסך הוא כמו שמחלק התם סתמא דתלמודא ומ"מ אלו ואלו דברי אלהים חיים ואין להקשות לפי דעת הטור דסבירא ליה הלכתא כרבנן דמשירד לבור כו' ומשום הכי ליכא לאשכוחי הא דנפתחו חביותיו אלא כשנפתחו לגת שלא הוקבע למעשר אם כן סתמא דתלמודא דהכא אמאי אוקי כר"ע וכשנפתחו לבור לוקי שנפתחו חביותיו לגת נראה משום דלא שכיח הוא שישתפכו החבית לגת שהוא למעלה כי אם לבור שהם היה מעמד החביות שמן הבור נתמלאו וק"ל . (עיין במהרש"א) : רש"י בד"ה משילה כו' תוסס ורתיחתו עולה כו' נ"ב תימה הלא רש"י מפרש שם כפשוטו וזה לשונו משילה בחבית לשון השולה דגים מן הים משילה היין מן הבור להיתן בחביות וכן מפרש בבבא מציעא פרק השוכר את הפועלים · עכ"ל · גם איני יודע מי דחקו לפרש פה בענין אחר מכפשוטו שסבר לסתום החביות שכבר נסתמו וניטלו מגופותיהם והם סברו שמעולם לא נתמלאו יין אלא שעתה ישלו יין מן הבור וימלאו אותה ויסתמו אותן · וק"ל · אבל הרמב"ם והסמ"ג כתבו כמו שפרש"י כאן : בד"ה משל שמים כו' לפיכך הס"ד :

תוס'

מהר"ם

כתיב ולא תחסום שור במלאכה דהוה כתיב בשור הוה מוקמי' ליה נ"כ במחובר דומיא דפועל אבל בתלוש לא ובאותו ס"ד אפשר לומר דאפ"ה הוה מרבינן מקמה בעלי חיים משום דאינהו עדיפי ומקרו בעלי קמה יותר משאר דברים שבתלוש או נוכל לומר דאין הכי נמי דבאותו ס"ד דהוה אמרינן דבין פועל ובין שור אינו אוכל כי אם במחובר ה"ה נמי דחולב ומגבן נמי אינו אוכל ולא הוה מרבינן מקמה אלא בעלי קמה ממש דהיינו במחובר אבל השתא דכתיב דיש בהדיא דשור אוכל בתלוש ולכך מרבינן מהנהו יתורי נמי דלעיל גבי אדם דאוכל בתלוש מרבינן נמי מקמה כל בעלי קמה אפילו בעלי חיים דהיינו חולב ומגבן : בא"ד דהכי נמי פריך למה לי דיש להוציא חולב מכי תבא נפקא דוקא ממחובר וכו' . נראה דמחובר לאו דוקא אלא ר"ל גידולי קרקע דכי תבא בכרם רעך ובקמת רעך כתיב דאינהו גדולי קרקע ואע"ג דהנהו קראי גבי פועל כתיבי הוה ילפינן שור דומיא דאדם והכי פריך דיש למה לי להוציא חולב מכי תבא נפקא :

דף צ ע"א גמרא קשיא מעשר אמעשר בתוס' משמע דמיירי במעשר שני וכן הא דמשני הא במעשר ראשון הא במעשר שני הוי פירושו הא דקתני עובר איירי במעשר ראשון והא דקתני בברייתא קמייתא אינו עובר איירי במעשר שני דהוי טפי ממון גבוה אפילו לרבי יהודה כיון דבעי חומה אבל מ"מ קשה לפי מה דמסיק דאיירי כגון שדש לפנים מחומת בית פאגי ה"ל לאוקמא הא והא במעשר שני והא הא כרבי יהודה והא דקתני אינו עובר כגון שדש חוץ לחומה והא דקתני עובר כגון שדש לפנים מחומת בית פאגי וק"ל : תוס' ד"ה כאן במעשר ראשון וכו' עד ולא מקרי שללה ופטורה מן החלה וכו' . תרי מילי הן שללה איירי לענין עיר הנדחת דדרשינן ושרפת באש את העיר ואת כל שללה ולא שלל של גבוה ומעשר שני לא אקרי שללה ואינו נשרף וכן לענין חלה לא אקרי עריסותיכם ואם לש מעשר שני פטור מן החלה : ד"ה א"ל תניתוה וכו' ורבנן לא פליגי עליה וכו' . וז"ל האשר"י ורבנן לא פליגי עליה אלא משום דחיישינן למראית עין אבל אטעמא דמשום דמעלי לה דקאמר רבי שמעון לא אשכחן דפליגי : ד"ה אבל הכא וכו' עד התם משום דשבת ויום טוב חדא מלתא היא וכו' . פירוש וחול המועד אקרי יום טוב ושביעית אקרי שבת דהא שבת קראה רחמנא . ובספר ח"ש כתב דט"ס הוא דבמקום דבשביעית צ"ל דבשבת : ע"ב ד"ה רבי יוחנן אומר חייב וכו' עד חוץ מנשבע וכו' . והתם יליף נשבע מקרא וכן מקלל ריש תמורה אבל במימר ליכא קרא ואפ"ה קתני במתניתין שמותיב מינה רבי יוחנן לר"ל וסופג את הארבעים א"כ צריך לומר דעקימת פיו הוי מעשה ולכך מותיב מינה לר"ל ומה שכתבו התוס' בדבור זה לקמן בסמוך ולהכי פריך הכא רבי יוחנן לר"ל וכו' אבל נשבע דלא עביד מעשה בדבוריה וכו' הא דכתבו אבל נשבע וכו' לא באו לתת טעם למה לא פריך רבי יוחנן לר"ל מנשבע דהא בלאו הכי לא היה יכול למפרך מינה לריש לקיש משום דבנשבע קרא כתיב ורבי יוחנן גופיה קאמר כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע אלא שבא לתת טעם למה אמר רבי יוחנן לתנא לא תתני מימר וכו' טפי מנשבע וקאמר משום דבנשבע לא עביד בדבוריה מעשה : ד"ה ריש לקיש אומר פטור וכו' אמאי לא דייק ממלתיה דהתראת ספק שמיה התראה וכו' . והא דלא דייק נמי ממלתיה דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו כדדייק ריש לקיש קאמר התם משום דרבי יוחנן ס"ל כאידך דרבי יהודה דאמר משום רבי יוסי הגלילי כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וכו' כדלעיל :

דף צא ע"א ד"ה אתנן אסרה תורה וכו' ומדאצטריך קרא למעט אתנן כלב אע"ג דרובע בהמה קם ליה בדרבה מינה וכו' . מדברי התוס' משמע שאתנן כלב היינו שהכלב נקבה והאיש נותן אתנן לבעל הכלב שירבע הכלב : ע"ב תוס' דש באווזין ותרנגולין וכו' וי"ל כיון דבעי רבי יוסי בר יהודה דומי' דשור מבעי ליה דלמא עוף אינו שוה וכו' . ויש להקשות מאי בעי גמרא הא ע"כ צ"ל לרבי יוסי דעוף שוה לשור לענין חסימה דאל"כ מנא לן לעיל לרבינא למילף מדכתיב שור מקיש חוסם לנחסם דלמא אצטריך שור למעוטי עופות וי"ל דס"ל להבעיין דרבי יוסי מסברא קאמר דבעינן עד שיעשה בידו וברגליו וכסתם דישה שהיא ע"י שור שעושה בידיו וברגליו ואפי' אי לא הוה כתיב שור בקרא אלא לא תדוש בחסימה נמי הוה אמרינן הכי ולכך בעי דילמא עופות נמי אינם שוה לשור לענין חסימה משום דאינו דומה ג"כ לסתם דישה ואפי' לא הוה כתיב שור בקרא וק"ל עוד י"ל דרבה בר רב הונא דבעי דש באווזין ותרנגולין לר"י מהו :

דף צב ע"א ד"ה אלא אימא וכו' עד קמ"ל דלא קאי וכו' . ט"ס הוא וצ"ל ולא קאי וכו' וקמ"ל הוא סיומא דמלתא : ע"ב גמרא אימא סיפא נתפרסו עיגוליו וכו' עד וכי תימא הכי נמי משום דמחזי כמקח טעות בשלמא נתפרסו וכו' . כך היא הגירסא בספרים שלנו ותימה הוא דאפילו לפי סברת המקשה דס"ל דמשלו הוא אוכל מ"מ איך פי' הברייתא דקתני ואם לא הודיעם וכו' גבי נתפתחו חביות מה שייך לומר לא הודיעם הא מידע ידיע כיון שהוא שוכרן לסתום החביות ודאי כבר איטביל להו למעשר ובספר חכמת שלמה מוחק וכי תימא אלא גורס ה"נ משום דמחזי כמקח טעות והוא סיומא דמלתא וקושית בשלמא לא שייך לקושייתו דלעיל אלא מלתא באנפי נפשיה הוא לפרושי הברייתא קא מהדר ויש להביא סיוע לדבריו מפירוש רש"י דכתב לעיל מזה ואם לא הודיעם לקמן פריך גבי חביות מאי אודועינהו בעי משמע מפירושו דקושית בשלמא קאי לפרש הברייתא ובלאו הכי צריך לומר לפי' רבינו חננאל דכתבו התוס' דלא גרים לא וכ"ת ולא ה"נ אלא גרים משום דמחזי כמקח טעות וכו' : תוס' ד"ה ה"נ בספרים שלנו וכו' ור"ח פירש וכו' דהכי פריך בסמוך גבי נתפרסו עיגוליו וכו' . סקשין העולם מנא להו לתוס' דלפירוש ר"ח גרסינן בסמוך איסורא לא זכי ליה רחמנא

ר"ל

דף צג בגמ' מתיב רב כהנא המשמר כו' ואי אמרת משמר לאו כעושה מעשה כו' למסקנא דקאמר כוותיה דשמואל מסתברא כו' ואפילו בעושה מעשה במחובר אינו אוכל כלל לא שייך למימר הכי ובפשיטות ה"ל למפרך אדשמואל ואפשר דלא אסיק אדעתיה הא דמסיק לקמן והוה ס"ד השתא לשמואל נמי דעושה במחובר אוכל מיהת מהלכות מדינה ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה מ"ש תנא דברייתא כו' ותנא דידן סבר משל שמים כו' עכ"ל היינו לר' יוחנן אבל לבר פלוגתיה מצינן לאוקמא שפיר מתני' דמשלו אוכל בכל הנך אוקימתות דלעיל ודו"ק: **תום'** בד"ה אלא בהא כו' ולרבי יוחנן אידי ואידי באין מעלה להן מזונות עכ"ל נראה מלשונם דניחא להו לאוקמא לרבי יוחנן אידי ואידי דוקא באין מעלה להן מזונות ואפשר דהיינו משום דלמאי דאוקמא אידי במעלה להן מזונות צריכין לדחוקי לשנויי בקטנים בנו ובתו דלא זכי ליה רחמנא לטרן ודו"ק: **בגמרא** אימא סיפא ואלו שאין אוכלין כו' היינו רישא כו'. פי' דודאי דיוקא לכל הני מפשטא דמתני' הוא דאתי אבל למאי דאוקמא דיוקא דמתני' למלתא אחריתי דהיינו לשומר תלוש כפרש"י לא קשיא אהא דקתני במתני' דהכא שומרי פירות כו' דהיינו בתלוש היינו רישא דהך דיוקא אינו מפורש ברישא ואצטריך ליה לפרושי בסיפא מ"מ מ"כ כל הני אי הוה אוכלין מדינא לא הוה אצטריך ליה למיתני ולפרושי בסיפא כיון דשפיר מדייקינן להו מפשטא דמתני' ברישא ודו"ק: **ע"ב** תום' בד"ה איבעי לך לעבורי כו' שרצו לפטור מדרבה דאל"כ אמאי נוותו דמלהא דפשיטא כו' עכ"ל ר"ל דאי הוה מחייב רב פפא מטעם פשיעה לא הוה קאמר דלוותו קמאי ורצו למפטר מדרבה דאפשר דרבה גופיה מודה הכא מטעם דהוי פשיעה ורב כהנא דחשיב ליה פשיעה בפרק הכונס לא קאמר דלוותו קמאי למפטר מדרבה וקושטא קאמר דרבה גופיה מודה הכא וליכא למימר נמי דרב פפא מחשב ליה פשיעה כרב כהנא וקאמר דלוותו קמאי למפטריה מדרבה דלא מחשיב ליה פשיעה בפ' הכונס דמ"מ מדרבה לא הוו לוותו קמאי למפטריה דאימא דרבה גופיה אע"ג דמחשיב ליה כעין גניבה ואבידה מחייב ביה רב חסדא ורבה בר רב הונא מטעם דקאמרי דלהכי יהבי לך אגרא דתנטר לי נטירותא יתירא אבל אי לא מחשיב ליה רב פפא אלא בכעין גניבה ואבידה שפיר קאמר דלוותו קמאי למפטר מדרבה ודו"ק: **גמ'** דשמע קל אריה ועל אי הכי אומדין אותו מאי ה"ל למיעבד כו' האי אי הכי נמי קשה לפרש ביה אי אמרת בשלמא וברי"ף וברא"ש נמי משמע למה דלא מוקי ליה דשמע קל אריה ועל האי יכול להציל חייב מפרשי לי' על ידי רועים ומקלות נמי ודו"ק:

דף צד תוספות בד"ה אמר רב נחמן ב"י כו' שאינו בפירוש במשנה אבל ק' דה"ל כו' עכ"ל דבריהם אינם מובנים לכאורה דאגופה דמתניתין ה"ל להקשות כן גם לפי דרכם שכתבו ונראה לומר דרב נחמן הוה ידע כו' לא יתיישב קושייתם זאת והנראה לדקדק בדבריהם שהוא סיומא דרים דבריהם שאמרו שהדיוק אינו בפירוש במשנה משום שהוא קשה דה"ל למיתני נמי אהך בבא כל שא"א כו' תנאו בטל כדתני באידך דרישא ולכך אצטריך ליה לאשמועינן הך דיוקא ויש להגיה בדבריהם ונראה עוד לומר דרב נחמן כו' וק"ל: סליק פרק השוכר את הפועלים

פרק השואל

ע"ב בגמ' תדע דהא שואל כל הנאה שלו ואינו משלם אלא קרן כו' מעיקרא נמי לא פסיקא לן לקמן דאינו משלם אלא קרן אלא משום דקרנא עדיפא ולמאי דמסיק וכי ישאל וי"ו מוסיף וילמוד עליון מתחתון כו' ניחא וק"ל: **תוספות** בד"ה אלא אביו ואמו כו' ור' יונתן נמי דאמר כו' דהא אצטריך כדפירש' אלא מסברא קאמר כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושנו בחולין בפרק אותו ואת בנו ע"ש:

דף צה גמרא מה לי קטלא כולה ומ"ל קטלא פלגא כו'. לפי פרש"י בפשיטות טפי ה"ל למימר דכיון דקטלא כולה פסיקא ליה לחייב ל"ל למכתב נמי קטלה פלגא אי לאו לחיובי נמי בקטלא פלגא לחוד ויש ליישב דאיכא למימר דאתא למעוטי קטלה פלגא וה"ק דנסברה אינו חייב עד דמתה ודוחק ולולי פרש"י היה נראה לפרש דה"ק מה לי קטלא כולה מעיקרא דהיינו מתה לחוד ומ"ל קטלא פלגא קודם שמתה ולא אצטריך למכתביה אלא לאשמעי' דבשבורה לחוד נמי חייב ודו"ק: **שם** הלכך בש"ש ובשואל לחובה אתיא בק"ו מש"ח אבל בבעלים כו' מגופיה ודאי נמי דהוה שפיר אתי לחיובי פשיעה בשומר שכר ובשואל דלא גרע מגניבה ואבידה בלא פשיעה בש"ש ושבורה ומתה בלא פשיעה בשואל אלא דא"כ ליכא לחיובי אלא שלא בבעלים ומה"ט אצטריך למ"ד פשיעה בבעלים בש"ש דרשה דלפני פניו לפטור נמי בש"ח דאי לאו הכי הוה אתי לחיובי פשיעה בבעלים בש"ש ובשואל מש"ח וק"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה דתניא ותניא אידך ל"ג כו' תרוייהו קראי כדדרשי' ברישא כו' עכ"ל משום דבברייתא קמייתא מפורש טפי למדרש תרוייהו קראי דשאלה פוטרתו ושכירות אינה פוטרתו כדקתני בקמייתא מה ת"ל אין בעליו עמו לומר לך היה עמו בשעת שאלה א"צ כו' היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך כו' לכך קאמר דבכל חדא מהנך מתני' דלעיל כלומר דגם בבתרייתא דרשינן תרוייהו קראי כדדרשינן ברישא דהיינו בקמייתא ומהרש"ל הגיה בזה ואין צורך ודו"ק:

דף צו בד"ה דתניא כו' וקא נקיט קראי איפכא לאו דוקא ונראה בעיני שטעו בגירסא כו' דהא מתניתין קמייתא כר' יאשיה כו' עכ"ל פי' לפירושו דטעו בה מדנקט אביי מתחילה קרא דבעליו אין עמו לפטור בחדא והיינו כברייתא קמייתא דקאמר מת"ל בעליו אין עמו לומר לך היה עמו בשעת שאלה א"צ להיות עמו בשעת שבורה כו' דמשמע דלפטור בחדא יליף לה מבעליו אין עמו דהיינו כר' יאשיה ורבא דנקט איפכא קרא דבעליו עמו בתחילה לפטור בחדא והיינו כבתרייתא דקאמר מת"ל אם בעליו עמו לומר לך כיון שיצאה מרשות משאיל שעה אחת בבעלים פטור דמשמע דלפטור בחדא יליף לה מבעליו עמו והיינו כר' יונתן ודו"ק: **תום'** בד"ה ונשאל לו א' מהן תימה כו' שאילה בבעלים אין סברא לפטור והוי כחידוש כו' עכ"ל ובהכי ניחא אמאי לא מבעיא ליה בהיפך כולו אין בעליו עמו וליכא או דלמא מהניא פלגא דידיה מיהא מיחייב מיהו מדברי הרי"ף שסתם בהך איבעיא לפטור בכולו דספק ממונא להקל למחזיק כמ"ש הנ"י נראה לומר שהוא מפרש דבהיפך נמי קמבעיא ליה לפטור בכולה וחדא מתרתי אבעיות נקט ותו לא מידי ודו"ק: **בד"ה** שאל מן האשה כו' וי"ל דאין הבעל יכול להשאיל או למכור כו' כדאמר רבא בהאשה כו' עכ"ל לגבי שאלה ליתא התם הכי אלא לגבי מכירה אלא שהתוס' מדמין בתירוצם שאלה למכירה לפי הטעם דקאמר משום רווחא דביתא ולתירוצם שני א"כ ה"ק שאל מן האיש כו' צ"ל דאיכא לפלוגי דליכא האי טעמא בשאלה כמו במכירה וק"ל: **בד"ה** בעל פלוגתיה כו' דאיכא מ"ד דפליגי דמר דרים תחתיו כו' עכ"ל כצ"ל וע"ש בפ' החובל ובפ' ח"ה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה דאגר מינה כו' וה"ה דמצי למימר דשאל מינה פרה כו' עכ"ל דע"כ תלמודא לא מפליג ובכל גוונא אית ליה דמפקע אפי' בשאל ממנה ונסבה ושוכר הוי דפיחת מלהתחייב באונסין דאל"כ הוה מוקמי ליה תלמודא אבעייתו בהכי והיינו משום דמסתבר להפקיע טפי בשאלה וחזר ושכרה ובשכרה וחזר ושאלה דהוי מילתא אחריתא ועיין עוד בזה לקמן: **בד"ה** אמר רבא כו' דלא ניחא לה דליקנו בנשואין אלא היתר שתקנו לו חכמים ואפילו

מהר"ם

ר"ל דלא יאכל כלל דלמא לפי' ר"ת קושיא דבסמוך הוי פירושא בקושיא דלעיל. וה"נ אמאי מעשר ומאכילן ר"ל יאכל בלא מעשר דומיא דקושיא דלעיל ואין זו קושיא דבסמוך אי אפשר לה לגמרא למפרך דיאכל בלא מעשר. דהא נתפרסו עיגוליו הוא לאחר שנגמרה מלאכתו למעשר ולא זכתה התורה לפועל שיאכל כלל וא"כ אי אפשר לפרש אלא דהכי פריך א"א בשלמא משלו הוא אוכל לכך מעשר ומאכילן משום דהוה כאילו התנה עמו מעיקרא אלא א"א משל שמים אמאי מעשר ומאכילן הא הוי לאחר שנגמרה מלאכתן למעשר אין פועל אוכל מן התורה ואע"ג דלישנא דגמרא הוא איסורא לא זכי ליה רחמנא צ"ל דהאי דאמר איסורא לאו דוקא אלא עיקר הטעם הוא משום דהוי דבר שנגמרה מלאכתו למעשר דהא לפירוש רש"י נמי צ"ל דלאו דוקא הוא אלא שנשתרבב לשון זה בגמרא אגב דגרים הכי לעיל גבי נטע רבעי אמאי פודה ומאכילן איסורא לא זכי ליה רחמנא וכו' ואגב זה גרס לה בגמרא נמי הכא:

דף צג ע"א גמ' אמר רב אשי כוותיה דשמואל מסתברא וכו'. ממשמעות דסוגיא דשמעתא משמע דלשמואל דקי"ל כוותיה ס"ל דכל היכא דאי הוה עביד מעשה הוה אכיל מדאורייתא בשומר דלאו מעשה עביד אכיל מהלכות מדינה וכל היכי דאפילו הוה עביד מעשה לא הוה אכיל מדאורייתא בשומר אפי' מהלכות מדינה לא אכיל הלכך במחובר שלא בשעת גמר מלאכה דאפילו הוה עביד מעשה לא הוה אכיל מדאורייתא בשומר לא אכיל אפילו מהלכות מדינה אבל בתלוש קודם שנגמרה מלאכתו למעשר דאי הות עביד מעשה הוה אכיל מדינא דאורייתא בשומר אכיל מיהא מהלכות מדינה. ולפי זה נמי בשומר במחובר בשעת גמר מלאכה הוה מסתבר לומר לפום ריהטא דאכיל מיהא מהלכות מדינה דהא אי הוה עביד מעשה הוה אכיל מדאורייתא א"כ השתא דמשמר אכיל מיהא מהלכות מדינה אלא שהטור ח"מ סימן של"ז כתב דשומר בתלוש אפילו בשעת גמר מלאכה אינו אוכל אפילו מהלכות מדינה. ונראה שטעמו הוא משום דלא שייך דין זה בשומר במחובר בשעת גמר מלאכה משום דאותן הפירות שתולש מן המחובר בשעת תלישתן לא שייך בהן שמירה דהתולשן הוא אוחזן בידו ושומר ואם הוא השומר הוא שומר בקצה השדה שאינו תולש עדיין זה אינו קרוי שומר בשעת גמר מלאכה שיאכל דאטו משום דפועל אחר הוא תולש הפירות בקצה השני וגו' מלאכתן יאכל זה בקצה השני דהא השומר אינו עושה שום מלאכה במחובר בשעת גמר מלאכה וק"ל הלכך לא שייך גבי דין זה כלל:

דף צד ע"א תום' ד"ה אמר רב נחמן וכו' אבל קשה דהוי ליה למיתני כל שאי אפשר וכו' עד ונראה לומר וכו' ויש לדקדק מ"מ לא מיתרצא קושי' דאבל קשה שהקשו לעיל מזה. ויש להשיב דס"ל לתוס' דמתני' תרתי משמע מדלא קתני ואם וקתני כל שאפשר ודאי שום חידוש אתא לאשמועינן ואתא למידק אפשר אין לא אפשר לא ומדלא קתני כל שאי אפשר לקיים תנאו בטל קאי נמי ארישא דקתני כל המתנה על מה שכתוב בתורה ויהיב טעמא משום דכל תנאי שאי אפשר לקיימו הוי תנאו בטל:

חכמת שלמה

דף צג ע"א תום' בד"ה אי הכי כו' נ"ב אבל רש"י פירש בשבועה דלא גרסינן אי הכי כו' ע"ש: **ע"ב** גמ' א"נ לטרחא כו' נ"ב א"כ משמע מהכא שזהו חשוב ממון וא"כ מאי פריך בריש המניח לרב יהודה דלא עביד דינא לנפשיה דליכא פסידא משור המועד כו' והלא מ"מ איכא פסידא בכוסרת דחיותא וטרחא יתירא · וצריך עיון: **רש"י** בד"ה לא ס"ל הא כו' הוה אידך אונס לפטור כנ"ל: **בד"ה** אמר לו כו' ראיתי סריא פושע כנ"ל: **בא"ד** נ"ב וי"ל לשון בטלנות כמו כי סיכי דלא נסתרי עבדי דבפרק איזהו נשך כן מצאתי בס"א:

דף צד ע"א רש"י בד"ה אפי' תימא כו' איקדשה לה כו' נ"ב ואין נראה דהא כל תנאי לר"מ תנאי קודם למעשה: **תום'** פרק אע"פ דף נו: **בא"ד** וכי סדר אמר ליה כו' כנ"ל:

השואל פרק שמיני

דף צה ע"א תום' בד"ה אתמר כו' רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל אע"ג דהוי כו' כנ"ל ונ"ב וכן ברי"ף ורא"ש ונ"י וכן בפרק גיד הנשה ע"ש: **ע"ב** רש"י בד"ה איבעית אימא כו' טפי מר' מאיר כו' נ"ב ואפשר משום שבמקומות אחרים הלכה כר' יהודה לגבי ר"מ: **בד"ה** אביי סבר כו' איסור מתרץ כו' כנ"ל והד"א:

דף צו ע"א רש"י בד"ה דתניא כו' טעה בהגרסא להגיה בספרים כו' כנ"ל ונ"ב פי' והיו מגיהים בתחלת דברי אביי דתניא ובתחלת דברי רבא דתניא אידך ודו"ק: **בד"ה** המוכר כו' לבעלים הס"ד ואח"כ מביא בכורים הוא ג"כ ס"ד: **בד"ה** עבד דלאו כו' שיהיו דיניו נוהגין כו' שואל וגם משאיל נוהגין בו שאין לו כו' כנ"ל: **תום'** בד"ה בעל פלוגתיה כו' ומר דרים כספו כו' נ"ב א"כ הראשון הוי בדין יום או יומים ומר דרים כספו אם כן השני הוי בדין יום או יומים: **ע"ב** תום' בד"ה אלא לוקח הוי כו' פסידא דאלמנותו כו' נ"ב פי' אשת חמיו וק"ל: **בד"ה** אמר רבא כו' אלא היתר שתיקנו כו' נ"ב לפי' התוס' נראה דל"ג בסוגיא גבי איסי דסיתרא נמי לא ניחא לה דליקני אלא גרסי' נמי לא ניחא לה דליקני ונמי דקאמר איסורא קאי כלומר כמו שהבעל לא ניחא ליה דליקני כך איסי נמי ודו"ק: **בד"ה** זיל שלים כו' היינו שספתת והזול משעת כו' כן הוא בס"א:

רש"י

השואל פרק שמיני

תוס' ד"ה פרה במשיכה וכו' עד אבל משעת אמירה של פיסוק קודם פיסוק מלאכה וכו'. נראה דכך צריך לגרוס אבל משעת אמירה של פיסוק קודם מלאכה וכו' ופירוש שהוא פוסק עמו ומבטיחו בדברים לעשות מלאכתו באותה אמירה ובאותן דברים לא חשיב שאילה בבעלים. וצ"ל לפי' התוס' דהא דקאמר בגמרא בעלים באמירה ר"ל היינו אמירה שמכין עצמו למלאכה אלא שלפי זה יש לדקדק מאי פריך בגמרא עמה ממש מי משכחת פרה במשיכה בעלים באמירה הא כיון דהא אמירה רוצה לומר שהבעלים מכינים עצמם למלאכה הא איכא למימר שהבעלים הכינו עצמם למלאכה בשעה שמשך זה וא"כ משכחת שפיר עמה ממש וצריך לומר דאי אפשר לצמצם דמכל מקום שאילה בבעלים כיון דאין צריך מעשה כי אם אמירה שהוא מכין עצמו בלתי ספק שהוא נעשה קודם גמר המשיכה שהיא במעשה בהמשך זמן מה וק"ל: **ע"ב תום'** ד"ה אלא אביו ואמו וכו' ור' יונתן נמי דאמר עד שיפרוט לך הכתוב יחדו לא מהתם יליף וכו'. מדברי התוס' משמע דגם רבי יונתן יליף מיחדו דגבי שעטנז שתי תכיפות ומיחדו דלא תחרוש יליף דבעינן קשורים במחרישה דאם לא כן למה להו להתוס' למימר דר' יונתן מסברא קאמר הכי דמשמע אחד בפני עצמו ולא מדאצטריך למכתב יחדו גבי שעטנז וכלאים נימא דיליף ליה שפיר מדאצטריך יחדו גבי שעטנז וכלאים והנהו דרשות דשתי תכיפות וקשורים יחד לית ליה אלא ודאי סבירא להו לתוס' דלכולי עלמא אתו יחדו דשעטנז וכלאים לשתי תכיפות ודבעינן קשורים במחרישה וא"כ יש לדקדק כיון דאית לרבי יונתן מסברא כל היכי דלא כתיב יחדו דמשמע נמי אחד בפני עצמו א"כ מנא לן למילף מיחדו דשעטנז דבעינן שתי תכיפות הא לר' יונתן אצטריך לגופיה דאי לא כתיב יחדו הוה אמינא אפילו כל אחד בפני עצמו אסור ונראה לתרץ דס"ל לר' יונתן דיחדו דשעטנז ע"כ אתי לשתי תכיפות מדכתיב יחדו לבסוף צמר ופשתים יחדו דמשמע דצמר ופשתים תכופים יחדו לא אהלבשה יחדו קאי וממילא משתמע מכח כ"ש שאין אסורים בזה אחר זה דהא אפילו כשלובשן בבת אחת אין אסורים עד שיהיו תכופים בשתי תכיפות וכה"ג נמי אמרינן ביחדו דכתיב לבסוף גבי לא תחרוש בשור ובחמור יחדו דמשמע שהשור והחמור יהיו מחוברים וקשורים וק"ל:

דף צה ע"א ד"ה אתמר וכו' עד לא משום שכן הלכה אלא שלא יקשה לדידיה מהאמוראים ראשונים. ור"ל לא שמקשה ממ"ד דס"ל דחייב ארבא דאיכסיף אלא בהיפוך שמקשה למ"ד דחייב מרבא דאיכסיף דאם איתא שהאמת אתך דחייב לא הוה איכסיף רבא דהוא אמורא ראשון וק"ל ועיין לעיל בתוס' פרק האומנין דף פ"א בד"ה הניחא למ"ד: **ע"ב** ד"ה איבעית אימא וכו' תימה דאמאי דחיק לאוקמא כרב יהודה דלית הלכתא כוותיה וכו'. פי' דמשמעות הגמרא הא דקאמר איבע"א דשנויא קמא נראה לו דוחק לאוקמא סתם ברייתא כר"מ דלית הלכתא כוותיה אלא כר' יהודה דקי"ל ר"מ ור' יהודה הלכה כר"י ולכך אוקמא כר' יהודה כדי לאוקמא ברייתא זו כהלכתא הא עכ"פ לית הלכתא כברייתא זו דס"ל דשוכר כש"ח דהא קי"ל דהוה כש"ש או יש לפרש דברי התוס' דר"ל אמאי דחק לאוקמי הברייתא כר"י הא לית הלכתא כברייתא זו ולכך לא הו"ל לאוקמא כר"י דקי"ל בכ"מ הלכה כמותו והוי כאלו אמרו אמאי דחק לאוקמא ברייתא דלית הלכתא כוותה:

דף צו ע"א ד"ה שאל מן האשה וכו' עד ולבעל יש כח וכו'. פירוש ולכך ספי ה"ל למנקט הבעיא לומר שאל מן האיש וכו' דהוי שאלה בהיתר ותרצו דגם הבעל אין לו רשות להשאיל ר"ל ולא אולמיה האי מהאי אלא דנקט אם אירע כך שהשאילה האשה או יש לפרש דר"ל שגם לאיש אין רשות להשאיל בלא האשה לכך נקט שאל מן האשה ר"ל ששאל משניהם גם מהאשה: **בא"ד** א"נ ה"ק וכו'. ר"ל דלעולם נוכל לומר דלבעל יש כח ורשות להשאיל בלא רשותה וה"ק שאל מן האיש שהן נכסי מלוג של האשה מהו: **ד"ה** בעל פלוגתי' דר"י ור"ל כו' דאפליגו גבי המוכר עבדו וכו' פרק החובל דף צ'. פירוש שהמוכר התנה שקודם שיתן העבד ללוקח ישמשנו העבד עוד ל' יום: **ע"ב** ד"ה אלא לוקח ראשון וכו' משום פסידא דאלמנותו וכו'. פי' אם הניח אלמנה ובת ונשאת הבת האלמנה ניזונת מנכסים שהכניסה הבת לבעלה שהוא יורש אבל אי הוה לוקח לא הוי ניזונת דקי"ל אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים וע"ש וגבי תקנת אושא שעשו הבעל כלוקח ראשון אע"ג דהוי פסידא דאחריני מפרש התם משום דלקוחות אינהו אפסידו אנפשייהו:

ד"ה

לקחתם כו' עכ"ל פי' דלא ניחא לה כלל דליקני אפי' דסיתרא בגמולות אלא דע"כ טותר תקנו לו חכמים ואפילו לקחתה ותנם לו בידים אינה מועלת כו' דסבורה ליתן לו את שלו מתקנת חכמים ומהרש"ל הגיה בגמרא לאין אורך וק"ל : בד"ה זיל שלים כו' ורב אית ליה אף בשואל שמין כו' עכ"ל הכי איתא התם לפי המסקנא דמדקדק רב ש"מ דאף שמין קאמר ומהרש"ל הגיה אין שמין כו' והיינו למאי דס"ד מעיקרא ואין צורך להגיה וק"ל :

דף צז בא"ד ולפ"ז הא דפליג ר"ת כו' יש להוכיח דשינוי אינו קונה כו' עכ"ל אבל לפרש"י ז"ל דר"ת נמי אית ליה דהפחת משעת שבירה הוא לגנגן דשינוי קונה ולא פליג וקאמר דשמין דהיינו דא"ל שלם כו' : בד"ה ביום שהיתה כו' ונ"ל דאין מגלגלין כשטוען טובע טענת שמא אלא בדבר דדומה קצת כו' עכ"ל וכזה מיתרלא מליעתא (וסיפא) דשוייה קמא לריכה לשמוי ליתא כו' לשון הרא"ם ע"ש : בא"ד אפילו על דבר שאינו דומה אמת כו' עכ"ל כצ"ל : ע"ב בא"ד ולפיגן נמי דמגלגלין בטענת ודאי אפילו על דבר שאינו דומה כיון דהוה כעין העיקר כו' עכ"ל ק"ק דהדרך קושין מאמי אין מגלגלין נמי הכא טענת ספק אע"פ שאינו דומה כיון דהוי כעין העיקר דמתה כדרכה אינו דומה ומשביעין מספק ודו"ק : תום' בד"ה לימא תיהוי כו' א"ל רב נחמן א"ש כסומכוס דמודה כו' דליכא דררא דממונא דממון"ה כו' עכ"ל וכתירוצם נמי מיתרלא הך קושיא כיון דלרבנן בעי בגד שמא יחלוקו אפי' בליכא דררא דממונא דלא מפלגינן בפרק ח"ב בין דאיכא דררא דממונא ובין דליכא דררא דממונא אלא לסומכוס אבל לרבנן לא מפלגינן בהכי ה"נ לסומכוס נמי בליכא דררא דממונא אינו אלא יחלוקו דהא לא פליג עלייהו בליכא דררא דממונא וקשיא לרב נחמן דלאמר הממע"ה ודו"ק : בד"ה רב נחמן כו' דהל"ל לא נתבע יאמר איני יודע ויהיה פטור כו' עכ"ל אע"ג דאין כאן מגו דאין עושה אדם בזיון מספוק כמ"ש התוס' לעיל אלא דר"ל דהל"ל דהטילו חכמים שבועה בהתנעה שבועת היסת כשאומר איני יודע כו' מ"מ הכא נמי בכלן תקנו שבועת היסת כשאינו יודע וק"ל : בד"ה כגון כו' וי"ל דמוקי מתני' דהכא כר"מ ומפרש כו' עכ"ל אבל לעיל דמוקי מתני' דהכא כר"מ ולא כר"א ודו"ק : בא"ד ודוקא כו' אבל לשבועה דרבנן כגון פוגם כו' עכ"ל הוכרחו לו לשיטת ר"ת דס"ל דהנתבע כשאינו יכול לישבע נמי לא יטול אבל לפי' קמא ניחא דבשבועות דגם כשהנתבע אינו יכול לישבע משלם הנתבע וק"ל :

דף צח בא"ד הא ליתנא דאם איתא איתא כו' דאדרבה הל"ל אם ליתא ליתא כו' עכ"ל ובספרים שלנו ליתא כלל וה"ג התם אי איתא לדרב ושמואל איתא אי ליתא ליתא אלמא מספקא ליה והא רב נחמן עבד כדרב לפרוש פירוקא כו' וק"ל : בגמ' וסיפא בג' כו' אי מידי וק"ל : בגמ' ולא בעי לאוקמא בב' פרות וא' שאולה וא' שכורה ומודה בא' ואינו יודע בא' דהשתא הודאה וכפירה איכא אלא דלא בעי הודאה בפרש"י כו' ודו"ק : בפרש"י בד"ה ולרמי דאמר כו' מדקאמר בעינן כפירה כו' משום שבועת נאנסו שאפשר שמתה בפשיעה והוא טוען טענת כפירה ולא קאמר בעינן כפירה רק לריכין הודאה מקצת כו' וכו' בעינן הודאה דהוי הודאה אלא דבכל דוכתא דקאמר הודאה הוא מטעם טענת נאנסו ודו"ק : בא"ד ואיני יודע לאו כפירה היא כו' ודאי לא כפירה היא דבעי הודאה אבל כפירה הוא דכפירה היא ואיני יודע אינו כפירה ודוקא על אותה פרה לא היה כפירה ואיני יודע על אותה פרה דבעי כפירה אין כפירה דמיחייב ב"פ וכו' מנה לי בידך מקוס איני יודע לאו כפירה היא ומזה יש ליישב מה שהקשו התוספות בפ' הגוזל לפרש"י שפירש שם דבפקדון בכופר הכל נמי מחויב שבועה מהך סוגיא דשמעתין דמוקי מתני' בים חדא דקמודה בה דהא איכא למימר כפירושו

לרמי בר חמא דאיני יודע לאו כפירה היא ה"נ אית לן למימר נמי לר' חייא ב"י דבהא לא פליגי ולהכי בעי הודאה אבל כפירה גמורה קושטא הוא דלא בעי הודאה לר' חייא ב"י מיהו ק"ק לפירושו כיון דאיני יודע לאו כפירה היא למה משלם משום דאינו יכול לישבע דמהיכא באת לו השבועה על טענת איני יודע ואפשר דה"ק קרא כי הוא זה דהיינו במודה מקצת ישבע בין בכופר בין באיני יודע בשאר וכיון דבאינו יודע אינו יכול לישבע משלם ודו"ק : תום' בד"ה משכחת לה כו' לא סגי בכפירה והודאה בלא נאנסו ולא כדפי' בהגוזל קמא בשם ר"ת כו' ואיני יודע הוי סגי כמו לר' חייא ב"י כו' עכ"ל כן פירשו לעיל לפי' ריב"א דלא בעי הודאה אלא משום כפירת איני יודע לר' חייא ב"י אבל לפר"ת בעי שם הודאה משום טענת נאנסו ואיכא למימר שפיר דאיני יודע לאו כפירה היא כפרש"י אלא דלא ניחא להו למימר הכי ודו"ק : בא"ד וא"ת ור' חייא ב"י היכי פליג אברייתא דרמי בר חמא וי"ל דסבר כמתני' כו' עכ"ל מהך קושיא ה"מ לדחות פר"ת דפ' הגוזל דסגי כפירה והודאה לרמי ב"ח דלפי זה מתניתא דשבועות לא מסייע כלל לרב חייא ב"י ותקשי ליה ברייתא דרמי ב"ח ודו"ק : ע"ב בד"ה שאלה בבעלים כו' משמע אבל שכרה בבעלים וחזר כו' פשיטא דשכירות כדקיימא קיימא כו' עכ"ל הכי משמע להו דטפי מפקיע בשכרה וחזר ושאלה או שאלה וחזר ושכרה משכרה וחזר ושכרה או שאלה וחזר ושאלה ובהכי ניחא לפי תירוצם דלא בעי למימר לעיל דהכי קמבעיא ליה לרמי בר חמא אי שוכר הוה ומפקיע מגזרת הכתוב או שואל הוי ואינו מפקיע דכיון דאי שוכר הוי והוי שכרה וחזר ושכרה מפקיע מכ"ש דבשאלה וחזר ושכרה דמפקיע אבל הכא דגזרת הכתוב דמתחבר לבעלים הראשונים בשכרה וחזר ושכרה קמיבעיא ליה שפיר בשאלה וחזר ושכרה ובשכרה וחזר ושאלה אי מתחבר נמי לבעלים כמו בשכרה וחזר ושכרה משום דשכירות בשאלה נמי מיסך שייכי ושאלה נמי שייכא במקצת או נימא כיון דשאלה ושכירות מלתא אחריתא נימא דמפקיע הבעלים ואינו מתחבר ודו"ק :

דף צט בד"ה באומר הכישה כו' היינו שנשאל הרב בעצמו עם הפרה ושלח עבדו במקומו כו' עכ"ל והך ברייתא דביד עבדו פטור לא בעי לאוקמא בכה"ג דדומיא דביד בנו וביד שלוחו חייב קתני נמי ביד עבדו פטור דלא מיירי בנשאל עצמו ושלח בנו או שלוחו במקומו ודו"ק : בד"ה כיון שיצאתה כו' אבל יצאתה מיד לרה"ר לא כיון דמשיכה אינו קונה עכ"ל ולמאי דמוקי ליה כגון שהיתה אגרו של משאיל לפנים כו' צ"ל אם מתה באגרו של משאיל ודאי דפטור דהא משיכה אינה קונה אלא דמיירי במתה באגרו של שואל ואשמועינן דסמכא דעתיה וחייב אע"פ שלא באת לידו ממש ודו"ק : בד"ה וחבירו מותר לבקע כו' תימה דתניא בתוספתא בקע בקרדום כו' ואין נראה לר"י נמי דהתם איירי כשלא נתכוונו כו' עכ"ל דבריהם לכאורה צ"ע שסמכו קושייתם אהך דהכא ולא תקשי להו מרישא לסיפא דתוספתא ומתני' דפ' הנהנה אין מועל אחר מועל כו' כנראה מתירוצם שבאו לתרץ גם הך סיפא דתוספתא והך מתני' דאין מועל אחר כו' והנראה דודאי בהך סברא שכתבו דהתם איירי בשלא נתכוונו לגזול כו' בהא ודאי לא מיתרלא הך דהכא דמיירי נמי בשאלה אלא משום דמעיקרא לא הקשו אלא אהך דהכא דאיירי נמי בשאלה אבל אסיפא דתוספתא ומתני' אין מועל אחר כו' לא קשיא להו דאיכא לפלוגי דבשאלה לא יצא לחולין וסיפא דנטלו ונתנו כו' והך דאין מועל אחר כו' היכא לאוקמא דדעתו לגזול ויצא לחולין ואהא כתבו דאין נראה לר"י נמי כו' דהיינו לפלוגי בין שאלה לגזילה דבשאלה נמי יוצא לחולין דקי"ל שואל שלא מדעת גזלן הוי וקים ליה כוליה ברשותיה וא"כ תקשי התוספתא נמי מרישא לסיפא ומתני' דאין מועל כו' אלא נראה לר"י כו' ותו לא מידי ודו"ק : בא"ד היה נראה לר"י לכאורה שיצא כל הקורדום לחולין כו' אך ק"ק לר"י דא"כ כו' וע"כ נראה לו יותר שאינו יוצא לחולין אלא כו' עכ"ל רצה לומר שכל זה דלעיל דהוה קשיא ליה מן התוספתא היינו לפי מה שהוא נראה לכאורה שיצא כל הקורדום בשאלה כמו בדעתו לגזול אבל לפי מה שחזר ר"י ונראה לו יותר שאינו יוצא לחולין אלא אותה הנאה כו' עד זמן השאלה כו' לק"מ מן התוספתא דשפיר קאמר דבקע חבירו וכו' כולן מעלו כ"א לפי טובת הנאה כיון דלא יצאת גוף הקורדום לעולם לחולין ע"י שאלה ודו"ק : ע"ב בגמרא א"ל ר' יוחנן הדר ביה שמואל כו' כך מצאתי מוגה בכמה ספרים והוא נכון ויש לקיימה לפי סוגיא דשמעתי' אבל מן הסוגיא דפרק כילד הרגל מוכח דא"ל ר' יוחנן הוא טעות שנפל בספרים כמו שכתב מהרש"ל וק"ל :

חכמת שלמה

דף צז ע"א רש"י בד"ה דנשי קטלוה לא היה לו ליפול בידן : בד"ה דנשי קטלוה בעל כו' נ"ל אחר הדיבור והביל נתחמם : בד"ה אומנא מקיז דם נ"ב ולקמן פ' המקבל פי' מוהל תינוקות :
בד"ה ספר המספר כו' נ"ב ובנ"י פי' סופר העיר : ע"ב תום' בד"ה ה"נ כו' ודוקא בחשוד המחויב כו' נ"ב כאן כותבין התוס' זאת לפסק הלכה אבל בתוס' דשבועות וכן באשר"י לשם מפרשים קושיא הראשונה דסבר רב נחמן יחלוקו אם שניהן חשודין ולא אמרינן כר' אבא מתוך שאינו יכול לישבע משלם משום דלא אמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם אלא בשבועה דאורייתא ומש"ה הכא שהנתבע חייב שבועה דאורייתא ראוי לשלם הכל כיון שהוא חשוד אלא שקנסו אף התובע מאחר שהוא ג"כ נחשד אבל לא משום דינא כי לא היה לו להפסיד במה שאינו יכול לישבע שהרי אינו מחויב אלא שבועה דרבנן אם לא משום קנס :
דף צח ע"א רש"י בד"ה ולרמי דאמר כו' איני יודע הס"ד : תום' בד"ה ה"נ כו' כדפי' ר"ת ולא כההיא דשואל ותו היכי כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה שאלה בבעלים כו' מסך לה איחייב ליה כו' הואי ופטור כצ"ל והס"ד : תום' בד"ה משכחת לה כו' מעל שתי פרות והא דקאמר לעיל לרב נחמן מוקי לה בתרתי ה"ה לרב יהודה מוקי לה הכי אלא משום שצריך לפרש היכי דמי מחוייב שבועה אבל הסיא דהמוכר כו' כצ"ל : בא"ד דלוקמא דליכא הודאה כו' נ"ב פירוש כי פריך אילו נאנסו לאו שבועה בעי לוקמא דליכא הודאה ולא קשה מידי :
דף צט ע"א גמ' משיכה בשומרים תניא נמי הכי כשם שתקנו משיכה בשומרים כך תקנו משיכה בלקוחות וכשם שקרקע כו' כצ"ל ונ"ב וכן איתא במרובה : רש"י בד"ה ושלחה לה כו' ביד בנך הס"ד ואח"כ מ"ה ביד עבדך פטור ואפי' כו' : בד"ה לא תימא כו' מכי נפקא מתגירו כו' כצ"ל : בד"ה מעל המשאיל כו' משלו שיחזיק לו השואל טובת הנאה כזו כצ"ל והס"ד : ע"ב גמ' א"ל ר' יוחנן הדר כו' נ"ב ותימה גדולה כי בפ' כילד הרגל נאמר בהדיא דר' אבהו יתיב קמיה דר' יוחנן כו' ושתיק ר' יוחנן ולא אמר ליה ולא מידי וטעה עצמו ר' אבהו מדשתיק ר' יוחנן ש"מ ס"ל הכי ולא היה כאי דשתיק אשגוחי לא אשגח ביה כך לשון הגמ' . לכן נ"ל כאן לגרוס הא הדר ביה שמואל כו' ולא גרסינן ר' יוחנן

מהר"ם

דף צז ע"א ד"ה ומתה כדרכה בי גנב וכו' וי"ל דבזה טעו אותן שסברו שמתה בפשיעה ר"ל לכך נקט בי גנב להודיע לנו במאי טעו אותן שסברו שהמעשה היה שמתה בפשיעה שהקשו מינה למ"ד פשיעה בבעלים חייב ואמר שטעו בזה שהמעשה היה שמתה בי גנב ואנהו כששמעו שהמעשה היה שמתה ה"ז סבורים שמתה בבית השוכר כי לא הוגד להם שמתה בי גנב ומדמחייבי לשוכר לשלומי ע"כ אמרו שמתה בפשיעה דאי מתה כדרכה הא שוכר פטור באונסין אלא ע"כ בפשיעה מתה ומדא"ל דבבעלים פטור ע"כ פשיעה בבעלים אמרו ליה ומדאיכסיף ש"מ דהלכתא הוא דפשיעה בבעלים פטור : ד"ה ביום שהיתה שאולה וכו' עד אפי' על דבר שאינו אמת וכו' . פירוש שאינן רגלים לדבר : ע"ב ד"ה השוכר אומר וכו' עד ועוד דהכא אפי' משאיל אומר ברי וכו' . פי' מטעם מה שטענו לא הודה לו כדלקמן בגמרא על מתניתין דזה אומר שאולה וזה אומר שכורה : ד"ה והלה אמר איני יודע פטור וכו' אי נמי דברי דמשאיל עדיף וכו' . ר"ל דכשטוען המשאיל ברי הוא טוב שהרי כשהוא טוען שאולה מתה השואל יכול להכחישו משום שהוא היה אצל המיתה וכשהוא טוען ברי ודאי ידוע לו בבירור ע"י ראייה או שמיעת עדים אבל כשהשואל טוען ברי אין הברי כ"כ טוב דאמרי' דמשום הכי טוען כך דיודע הוא שאין המשאיל יכול להכחישו וק"ל : ד"ה לימא תהוי תיובתא וכו' עד אי נמי רב נחמן אתי שפיר כסומכוס וכו' . פי' דררא דממונא היינו היכא דאפי' בלא טענותיהם איכא לספוקי אבל גבי מנה שלי בידך וכו' בלא טענותיהם ליכא ספק לב"ד אבל מתני' א"ש כסומכוס דבמתני' איכא שפיר דררא דממונא : בא"ד וי"ל דלסומכוס דאית ליה ממון המוטל בספק חולקין וכו' וכיון דלדידיה מהני ברי וכו' . יש לדקדק מ"מ עדיין הקושיא שניה לא מיתרצא דאיכא למימר דלא קאמר סומכוס אלא היכא דאיכא דררא דממונא ויש לתרץ דדוקא היכי דאמרינן חולקין יש לחלק בין דררא דממונא ובין היכי דליכא דררא דממונא אבל בברי דאמרי' דלסומכוס מהני אפי' להוציא מחזקת השני וחייב הכל ה"ה לרבנן מהני להוציא מחצה ואין לחלק בין היכא דאיכא דררא דממונא ובין היכא דליכא דררא דממונא וק"ל : ד"ה והלה אומר איני יודע וכו' אבל הלויתני ואיני יודע אם החזרתי לך וכו' . מתני' היא בהגוזל בתרא וכו' ושם בסיפא קתני אבל אם א"ל איני יודע אם גזלתיך אם הלויתני וכו' פטור מלשלם ופריך מינה שם לרב הונא ולר"י ומשני דאיירי דלא קא תבע ליה ורישא דקתני איני יודע אם החזרתי לך חייב איירי בבא לצאת ידי שמים : ד"ה רב הונא וכו' עד (שבועת ה' תהיה) בין שניהם ולא בין היורשים . פי' התם פריך היכי דמי אי דאמרי יורשים נ' אית ליה ונ' לית ליה מה לי הן מה לי אביהן אלא דאמרי נ' ידענא ונ' לא ידענא אי אמרת בשלמא אביהן כה"ג מיחייב משום הכי אצטריך קרא למפטריה גבי יתמי אלא אי אמרת אביהן בכה"ג לא מחייב קרא גבי יורשין ל"ל : ד"ה הכי נמי וכו' עד משמע דהלכה כרבי אבא והכא אמר דעבד כמר עבד וכו' : בא"ד כל אחד מפסיד החצי וכו' הנתבע משלם והתובע לא יטול כצ"ל . וההיא דרב ושמואל נמי הוי מטעם דר' אבא דמתוך שאין היורשין יכולים לישבע מטעם דאין אדם מוריש וכו' מפסידים דעליהם לבדם השבועה מוטלת ומצי סבר רב נחמן שפיר הא דרב ושמואל ודר' אבא ולא שרב נחמן דעה שלישית וכן רב ושמואל סברי הא דר' אבא ורב נחמן ומשום הכי אתי שפיר הא דקאמר דעבד כרב ושמואל עבד דתרוייהו אתו כר' אבא והיינו נמי דלא מזכיר דרב נחמן דרב נחמן אינו סברא שלישית זולתם :
דף צח ע"א בא"ד אי איתא איתא אלמא מספקא ליה והא עבד רב נחמן וכו' . פי' ופשיטא דלית ליה הא דרב ושמואל : ד"ה משכחת לה וכו' עד ובלא פי' הקונטרס תקשה לרב יהודה וכו' . פי' בלא פ"ה דפי' דלרב יהודה פריך אלא אפי' אי הוה שייכא הקושיא ופירוקא דגמרא לרב נחמן או למי שיהיה כלומר בלא סוגיית הגמ' יקשה מן המשנה בעצמה לרב יהודה למה נשבע כיון דאין כאן כ"א חדא פרה : בא"ד ולעיל דמצריך הודאה משום דאינו יודע הוי כפירה . לרווחא דמלתא כתבו כן דהא בלא טעם זה מוכרח להצריך ההיא דהודאה כדי שיהא מחויב שבועה דאורייתא דבשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כמו שכתבו התוס' לעיל בד"ה הכי נמי וכו' ודו"ק : ע"ב בא"ד ועוד אמר ר"ת דרב יהודה מוקי מתניתין נמי כרב נחמן ואיכא חדא דהודאה וכו' . יש לדקדק א"כ מה הקשה ר"י לעיל דף צ"ז בד"ה ביום שהיתה שאולה מתה דכתבו התוס' בגמ' מוקי לה רב נחמן כשיש עסק שבועה ביניהם וקשה לר"י מה צריך לאוקמא הכי וכו' עד דהכי נמי מפרש בגמרא מתניתין דקתני זה אומר שאולה וזה אומר שכורה דנשבע דאיכא חדא דהודאה וצריך לומר והא הכא בדבור זה כתבו התוס' דאפי' לרב יהודה צריך ג"כ לומר גבי זה אומר שאולה וזה אומר שכורה דנשבע דאיכא חדא דהודאה וצריך לומר על כרחך דר"י דלעיל ס"ל כפירוש ריב"א דהכא דלא כר"ת ודו"ק : בא"ד והכי פריך וכו' . הא דהוצרכו התוס' לפרש דברי המקשה כך ולא הניחו דברי המקשה כפשוטו רק היה להם לפרש דלרב יהודה נמי מוקי מתניתין באיכא חדא דהודאה ולכך משני שפיר דהרי על כרחך משתבע דכדרכה מתה כיון דאיכא חדא דהודאה אלא דאם כן תקשה למה ליה לשנויי על ידי גלגול לשנויי בקצרה כגון דאיכא חדא בהודאה דהוי מודה מקצת ולכך ישבע . ולכך צ"ל דהמקשה הקשה באופן אחר כמו שפרשו התוס' לכך הוצרך לשנויי ע"י גלגול ודו"ק :
דף צט ע"א ד"ה אמר שמואל וכו' עד ודחי ליה בדוחק . פי' דאי לא פליג שמואל עליה דרב להוי סייעתא לרב ולמה לה לגמרא לאוקמא בשנויא דחיקי אלא ודאי להכי אצטריך לדחוק ולתרץ שלא יהיה סיוע לרב כי היכי דלא תקשה מינה לשמואל : ד"ה וחבירו מותר לבקע בו כו' . וא"ת בלא ההיא דהכא תקשה על ההיא דתוספתא דקתני ובא חבירו ובקע בו וכו' כולן מעלו מההיא דפרק הנהנין דקתני אין מועל אחר מועל במוקדשין וכן מסיפא דתוספתא גופה קשה דקתני נתנו לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל בעולה וכו' . וי"ל בלא ההיא דהכא היינו יכולים לומר דבבקיעה לחודה אין יוצאת לחולין ולכך קתני ברישא דתוספתא דכולן מעלו אבל בנתינה יוצאת לחולין ולכך תני בסיפא נתנו לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל דאין מועל אחר מועל במוקדשים ובכלי שרת אפי' נתנו לחבירו כולן מעלו אבל הכא דמשמע דבבקיעה לחוד יוצא לחולין דאמרו וחבירו מותר לבקע בו לכתחלה קשה וק"ל : בא"ד וע"כ נראה לו יותר שאינו יוצא לחולין אלא אותה הנאה וכו' . ונראה דלפי זה יתורץ גם כן התימה שבתחלת הדבור שלפי זה אתי שפיר דקתני וחבירו מותר לבקע בו לכתחלה ואפי' הכי קתני בתוספתא בא חבירו ובקע בו וכו' דאע"ג דכבר בקע בו הראשון לא יצאה כולה לחולין ודו"ק : ע"ב גמרא א"ל ר' יוחנן הדר ביה וכו' . ג"ל דמ"ם הוא וכן צריך לגרוס הדר ביה שמואל מההיא ושנויא דסתמא דגמ' הוא דאין סברא שר' יוחנן יתרץ דברי שמואל : תוס' ד"ה פרט למזיק וכו' במה אנן קיימין אי בנזקי ממון רעהו אמר רחמנא וכו' כצ"ל : ד"ה שמין בית סאה וכו' . עיין במ"ש לעיל בפ' הכונס ושם תמצא הכל מבואר

רש"י

תוס' בד"ה שמין בית סאה כו' ועוד דלמ"ד קלא בס' קלחי' כו' אמאי נקט במתני' בית סאה כו' עכ"ל אבל למ"ד תרקב בס' תרקבי' ניחא להו כמ"ש בחידושינו בפרק הכונס ע"ש :

דף ק בד"ה הא מני כו' כדאשכחן ברים שור שנגח כו' עכ"ל כתב בס' חכמת שלמה תימה מה ראיה מביא מהתם דמהני חזקת ממון כו' אבל הכא דאיכא חזקת מרא קמא דעדיף כו' עכ"ל והאריך בקושיא ובתירוצים ע"ש אולי איזה תלמיד כ"כ שהם דברים תמוהין דמה שייך [א] חזקת מרא קמא היכי שהשני מוחזק ממש בממון ולא אמרו חזקת מרא קמא אלא כי הכא שאין א' מהם מוחזק כגון בעומדת באגם ובסימטא דאמרי' הכא לרבנן דאית להו בעלמא דחזקת ממון מהני אית לן למימר דה"נ מהני חזקת מרא קמא להעמיד הממון בחזקתו והוה ליה כאילו הוא מוחזק ממש בממון וכן הוא לשון התוס' בפרק חזקת הבתים בד"ה ומ"ש מהא דתנן המחליף כו' דעד כאן ל"פ עליה התם בהשואל אלא משום דאזלינן בתר חזקת ממון ומוקמינן בחזקת מרא קמא כו' ובפ' בית כור בד"ה ארעת' תרתי כו' כתבו וז"ל כדאשכחן גבי מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דאזלינן בתר מוחזק במעות עתה אע"פ שתחילה היו של לוקח ולא אמר בחזקת בעלים הראשונים קיימא כו' ע"ש וכן מוכח בכמה דוכתין דלא שייך חזקת מרא קמא היכי שהשני מוחזק ממש בממון גם מה שהקשה ממה שפירשו התוספות לעיל שאם טוען הלוקח שמא לא מהני חזקת ממון אע"פ שלפי האמת יש לו חזקת מעוברת כו' אין כאן קושיא כלל דהתם ליכא חזקת ממון כלל גבי שמא כמו שהוכיחו מההיא דנודרות מה שאין כן בהך דריש שור שנגח דאיכא חזקת ממון לבעל הפרה ושפיר מהני עם חזקת מעוברת אפי' לסומכוס והא דמייתו התוספות מהך דשור שנגח אינו ראיה לשמעתין אלא שהוא מלתא באנפי נפשיה להקשות עלה מהך דשאלה היום ושכרה למחר דלא מהני חזקה וכך היא הקושיא בפרק שור שנגח בתוס' ע"ש וגם אם כתבו לעיל בהך בבות דלא זו אף זו קתני מכח הך קושיא חזרו כאן דל"ל דיחלוקו לא קאי אשאלה היום כו' גם לפי טעותו לא ידעתי ליישב לפי' רשב"ם מה שהקשו התוס' מהך דפרה שנגחה השור כו' אהך דשאלה היום כו' ולא ראיתי בשום מקום שיהיה ר"י חולק על פי' רשב"ם בסברא זו שכתב לפי דרכו ואין להאריך בדחוקיו ותו לא מידי ודו"ק : **ע"ב** בד"ה והא ר"מ כו' וכרבנן לא מצי לאוקמי דהא תניא בהדיא לקמן אין נשבעין כו' עכ"ל היינו המתרץ דידע הברייתא והמקשה דלא ידע הך ברייתא מכל מקום לא בעי לאוקמא כרבנן דקתני וכן שתי שדות ישבע ורבנן לית להו בהך מתני' די' גפנים טעונות דאין נשבעין על הקרקעות דמהך מתניתין גופה נמי קאמר המקשה דלר"מ אין נשבעין על הקרקעות וק"ל :

דף קא בד"ה ולימא ליה כו' פשיטא שלא הנחתים לדעת שתאכל עמי אחר ג' אא"כ אוכל גם אני עמך תוך ג' כו' עכ"ל הכי משמע להו דעיקר פירכא אתוך ג' שיהיה לשניהם ולא ניחא להו לפרש בפשיטות דפריך שיהיה הכל לאחר ג' לבעל הקרקע וכדמסיק רבין דאם כן תקשי ליה הכי אמתני' דקתני יחלוקו דליכא למימר דהוה מפרש לה כדמסיק רבין יחלוקו אתוך שלשה דהא ארבין נמי פריך ולימא אי את נטעת בתוך ג' כו' אלא ע"כ דהוה מפרש למתני' בין בתוך ג' בין לאחר ג' יחלוקו ודו"ק :

ע"ב בד"ה בשדה כו' אע"ג דכבר אשמועינן לעיל ר"י גופיה כו' ולמ"ד ה"נ משום ישוב א"י כו' שלא תאמר אפי' בח"ל כו' עכ"ל נ"ל למ"ד משום ישוב א"י היינו דר"י גופיה קאמר טעמיה דאין שומעין משום ישוב א"י דאם לא כן איכא למטעי בדבריו דטעמיה דאין שומעין משום כחשה ואפי' בח"ל ודו"ק :

דף קב בד"ה בגובתא כו' ובמנחות נמי עשאה כמין נגר פסולה והיינו מעומד דשולי המוכר כו' עכ"ל ומזוזות דבי רבי כמין נגר עבידן וכסירות נמי קאמר התם ומחלק התם הא דעבידא כסיכתא הא כאסתוירא אבל רצונם דמשמע ליה לר"ת דהך כמין נגר פסולה היינו מעומד דאינו דרך כבוד כההוא דמוכר פירות דכמין נגר הוא קבורת חמור מעומד דה"ל דרך בזיון וק"ל : **בד"ה** קולט מן כו' תימה ואי ליהא דר"י אמאי שבחצר כו' עכ"ל פסיקא להו הכא דבחצר של בע"ה מדיוקא דקולט מן האויר הוא של הא שבחצר של בע"ה אבל מסיפא אין ראיה דהא תרתי דסתרן קתני וע"כ מוקמי' לה ברפת שבחצר והשכיר החצר ודו"ק : **בד"ה** א"ה אמאי כו' וי"ל כי ליכא ביצים כו' ביצים שנפלו יש גזל כו' עכ"ל אע"ג דהמקשה נמי ידע לאוקמא דרכי שלום כמו שכתבו התוס' לעיל לחד תירוצא היינו משום דלהסורות משום גזל גמור הביצים קאי שפיר אמלתא דרישא אבל כי אוקמא המתרץ ליכא ביצים תחתיה ואאמן גרידא ע"כ דלא קאי כלל אמלתא דרישא וא"כ לפי סברת המתרץ הוה מצי לאוקמא נמי כדס"ד מעיקרא אביצים אלא דלא קאי אמלתא דרישא דאיירי מקמי דתפול לחצרו אבל הסיפא איירי בביצים שנפלו כבר לחצרו כו' ודו"ק : **ע"ב** בפרש"י בד"ה בבא לב"ד כו' דלמא לשון אחרון איט כו' עכ"ל כנ"ל : **תוס'** בד"ה ובא מעשה כו' ותימה דלשמואל משמע דמספקא ליה כו' תמורת עולה תמורת שלמים אמר ר"י כו' עכ"ל כנ"ל אבל אי לאו דשמואל ה"א דטעמא דר"י משום דתפוס לשון שניהם כההיא דתמורה ובתחילת חודש או סוף חודש נמי יחלוקו וק"ל : **בד"ה** ה"א פרוטי כו' אם לא אפרש שם כפי' ר"ם וכאן כפירוש הקונטרס כו' עכ"ל ולא בעי למימר אבל לא תפרש שם כפירוש ר"ם וכאן כפי' ר"י דעיקר פר"י התם דומיא דלעיל גבי חולקין חביריו על בן ננס ומזה יתיישב ג"כ דלא בעי ר"י לפרש התם דלאו מההיא קאי שפיר אמרתן והכי קאמר אי מההיא דמרתן ה"א בההיא דאסתלתא דפרושי קמפרש למיזל בתר פחות שבלשונות כההיא דגט פשוט אלא דא"כ לא הוי פרושי קמפרש כההיא דלעיל ודו"ק : **גמ'** מי אמר שמואל לא כו' דאמרי תרוייהו כור בל' כו' וה"נ דהוה מצי למפרך אדרב כדלעיל מאי קא משמע לן והאמר רב חדא זימנא אלא דניחא ליה למפרך מדשמואל אדשמואל ועיין בתוס' בפ' בית כור וק"ל :

קרני ראם [א] כ"כ ובתוס' ס"פ המדיר בכתובות מבואר להדיא כשיטת מהרש"ל דאף במוחזק בממון שייך חזקת מרא קמא ועיי"ש ובמהרש"א שם :

מהר"ם

דף ק ע"א רש"י ד"ה מודה סומכוס היכי דאיכא שבועה דאורייתא לקמן מוקמינן לה בדקמעה לידה וכו'. צ"ע למה נקט רש"י האי אוקימתא דרב ששת דלקמן בשמעתין הא לא קיימא האי אוקימתא דרב ששת בגמרא ולא נקט האוקימתא דרבי אושעיא דקיימא הכי במסקנא ונראה לי משום דס"ל לרש"י דהמקשה דפריך לרבה בר רב הונא אמאי ישבע יחלוקו מבעיא לא יתיישב כי אם לאוקימתא דרב ששת דאלו לרב דמוקי לה בטענו דמי עבד גדול ודמי עבד קטן הוי בטוענו מאה זהובים והוא מודה חמשים זהובים דבזה לא שייך יחלוקו וכן לר' אושעיא דמוקי לה בטוענו עבד גדול בכסותו וזה מודה לו עבד קטן בכסותו דעיקר חיוב השבועה הוי משום דמיחייב לו כסות דהוי כאילו טוענו מאה ומודה בחמשים ומשתבע אעבד בגלגול ולא שייך התם לומר אליבא דסומכוס יחלוקו הלכך ע"כ המקשה דפריך מינה לרבה בר רב הונא מאוקימתא דרב ששת ס"ל לכך פרש"י השנויא דמשני מודה סומכוס היכי דאיכא שבועה דאורייתא נם כן לפי האוקימתא דרב ששת ודו"ק : **תוס'** ד"ה ולחזי ברשותא דמאן קיימא וכו' דהא משני הכי בעומדת באגם שפחה נמי וכו' משמע דמפרה נמי פריך הא דהוצרכו התוס' להביא שפחה נמי וכו' ולא דייקי בפשיטות מדמשני בעומדת באגם דקאי אפרה מכלל דמפרה הוי פריך ועוד יש לדקדק דקאמרי משמע דמפרה נמי פריך מאי נמי דקאמרי ונראה דכתבו התוס' כן משום דלא תימא דעיקר הקושיא היתה משפחה והא דמוקי בפרה בעומדת באגם משום דע"כ צריך לאוקמא דומיא דמוקי שפחה דקיימא בסימטא דומיא לזה צריך לאוקמא פרה בעומדת באגם אבל באמת עיקר הקושיא היתה משפחה לכך דייקי התוס' מדקאמרה הגמרא שפחה נמי דקיימא בסימטא משמע דעיקר הקושיא היתה מפרה מדקאמרה גמרא נמי ודו"ק : **ד"ה** הא מני סומכוס וכו' עד ואם היה עם חזקת ממון חזקת מעוברת אפי' סומכוס מודה וכו'. ר"ל אפי' היכא שאותו שיש לו חזקת ממון הוא טוען שמא אפ"ה הואיל ויש לו עוד חזקת מעוברת עם חזקת ממון אפי' טוען שמא מודה סומכוס שחזקתו מועיל דומיא דההיא דשור שנגח את הפרה דשם הוי טענת שמא דאלו בטענת ברי אפי' בחזקת ממון לחודיה מודה סומכוס כמו שכתבו התוס' לעיל מזה ואע"ג שבדבור שלפני זה כתבו התוס' דוקא כשהלוקח טוען ברי אם הוא ברשותו אין להוציאו מידו אבל אם היה טוען שמא סברא הוא שלא תועיל חזקתו מספק עכ"ל אע"ג דיש כאן עוד חזקת מעוברת והשתא היא דילדה נראה לי דשאני התם דחזקת ממון של הלוקח אינה חזקה כמו שהקשו התוס' לעיל מיניה דהא הנודרות אין להם חזקה לכך אין מועיל כשהלוקח טוען שמא כמו שמבואר הכל לעיל אבל כשחזקת הממון היא טובה ויש עמה עוד חזקת מעוברת אפי' בטענת שמא מודה סומכוס דאין מוציאין וק"ל ובספר ח"ש האריך בכאן בדברים רחוקים ולא ירדתי לסוף דעתו והרואה יראה ויבחר : **בא"ד** וצריך לומר דיחלוקו לא קאי אשאלה היום שכרה למחר וכו'. מקשים התלמידים גם בספר חכמת שלמה התעורר לזה הא לעיל דף צ"ז בפירוש המשנה כתבו התוס' בד"ה שאלה חצי יום ושכרה חצי יום וכו' לא זו אף זו קתני לא מבעיא שאלה חצי יום וכו' ולהכי קתני בסיפא זה אומר איני יודע וזה אומר אינו יודע יחלוקו אלא אפי' שאלה היום ושכרה למחר אית לן למימר יחלוקו וכו' ונראה לי הא דכתבו התוס' הכא בשמעתין וצריך לומר דיחלוקו לא קאי אשאלה היום וכו' אין רצונם לומר דלא קאי כלל יחלוקו על בבא זו דשאלה היום ושכרה למחר אלא ר"ל דלא קאי אשאלה היום ושכרה למחר כי אם אהיכי דהוי איפכא דהיינו אשכרה היום ושאלה למחר דאין כאן תרי חזקות וק"ל : **ע"ב** ד"ה ר' מאיר וכו' ומדמינן בסמוך וכו'. ר"ל דהוקשה להם להתוס' א"כ מה פריך בגמרא בתר הכי והא ר"מ איפכא שמעינן ליה פירוש דסבירא ליה עבדא כמקרקעי ומה בכך הא בקרקע נמי סבירא ליה הכא דנשבעין א"כ מאי נפקא מינה אפילו אי סבירא ליה דעבדים כקרקע נמי אתי שפיר לכך כתבו ומדמינן וכו' ר"ל דהכי פריך דאם איתא דס"ל לר"מ הכא דנשבעין על עבדים וקרקעות אם כן ע"כ צריך לומר דסבירא ליה דדרשינן ברבוי ומיעוט ורבוי אם כן גבי גולה נמי הוי ליה למדרש ברבוי ומיעוט ורבוי והוה ליה למימר דמשלם בעבדים כשעת הגזלה כמו שאר מטלטלין ודו"ק : **ד"ה** והא ר"מ איפכא שמעינן וכו' עד דהא תנא בהדיא לקמן וכו'. יש לדקדק א"כ דידע המקשה ההיא דלקמן מה מקשה אהא דאוקי מתניתין כרבי מאיר והא לר"מ איפכא שמעינן וכו' בלא זה הוי קשה ההיא דלקמן אההיא דגזל בהמה והזקינה רבנן ארבנן ור' מאיר ארבי מאיר. ורבנן ארבנן איכא לתרוצי קצת אלא שאין לנו להאריך בזה אבל ר' מאיר ארבי מאיר קשה עכ"פ. ועיין בפרק הגוזל דף צ"ו ע"ב דמשום ההיא דלקמן טפה מחליף לה רבה בר אבוה עיין שם :

דף קא ע"א גמרא והא דרב לאו בפירוש אתמר וכו'. באשר"י גרים הא דרב פפא לאו בפירוש אתמר : **ע"ב** אמר רב יהודה להודיע קתני והכי קאמר המשכיר בית לחבירו סתם אין יכול להוציאו וכו'. ונראה לי דלפרש"י לא גרים בגמ' סתם דהא רש"י פירש להודיע קאמר המשכיר בית לחבירו וכלו ימי השכירות בימות הגשמים וכו' הרי שפירש רש"י בהדיא דאיירי ששכר אלא שכלה הזמן בימות הגשמים בין החג לפסח ולא בשוכר סתם. ובהרי"ף גרס ליה ופירש הר"ן שר"ל ששכר ממנו כל חדש וחדש בכך וכך דינרין אבל לא קבע זמן לכמה חדשים ועיין שם : **תוס'** ד"ה בשדה שומעין לו אע"ג דכבר אשמועינן לעיל רבי יוחנן גופיה וכו'. דברי התוס' הם תמוהים דאם מקשים קושייתם אמאן דאמר דמשני משום ישוב ארץ ישראל מאי תירצו אצטריך לאשמועינן הכא משום כ[...] דארעא הא לדידיה לא הקשה מידי ואי אדברי ר' יוחנן מקשו מאי קאמרי ולמאן דאמר הכא נמי משום ישוב ארץ ישראל אצטריך לאשמועינן שלא תאמר אפי' בח"ל וכו' והיכי משמע בדברי ר' יוחנן ג[...] שום דקדוק דבא למעט חוצה לארץ הא לא קאמר אלא בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו. ונראה לי דאדברי ר' יוחנן גופיה מקשו התוס' דמה אצטריך למימר בשדה אין שומעין לו הא כבר אשמו[...] טעמא דברייתא דלעיל דהוי משום ישוב ארץ ישראל וממילא אנו יודעין דבשדה אין שומעין לו והא דלא מקשו התוס' מברייתא דלעיל גופה בלא טעמא דר' יוחנן דלעיל דהא קתני אם אמר זיתי אני [...] אין שומעין לו וא"כ מאי אצטריך רבי יוחנן הכא למימר בשדה אין שומעין לו משום דבלא טעמא דרבי יוחנן דלעיל נוכל לומר דטעמא דברייתא דלעיל טעמא אחרינא אית ביה דלא שמעינן מיניה דהכא בשדה [...] שומעין לו אבל מדאשמועינן רבי יוחנן לעיל דטעמא דברייתא משום ישוב ארץ ישראל ממילא שמעינן דהכי נמי בשדה אין שומעין לו ותירצו התוס' לכל חד מהלשונות וסבירא להו להתוס' דלמאן דאמר מ[...] ישוב ארץ ישראל ר"ל דלאותו לשון קאמר ר' יוחנן גופיה בהדיא בשדה אין שומעין לו מאי טעמא משום ישוב ארץ ישראל ולאיכא דאמרי קאמר רבי יוחנן גופיה בהדיא משום כחשא דארעא אצטריך וה[...] תירצו התוס' שפיר דלמאן דאמר משום כחשא דארעא אצטריך רבי יוחנן לאשמועינן הכא דבשדה אין שומעין לו אפי' בחוצה לארץ משום כחשא דארעא ולמאן דאמר דאמר ר' יוחנן הכא גופיה מ"ט מ[...] ישוב א"י אצטריך ר' יוחנן לאשמועי' דבשדה אין שומעין לו אבל בח"ל שומעין לו שלא תאמר דהכא בחוצה לארץ אין שומעין משום דשייך כחשא דארעא ודו"ק :

דף קב ע"א גמ' לא צריכא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא וכו'. עיין בטור ח"מ סימן שי"ג ושם בב"י דכתב בשם הרמב"ם והרב המגיד דמפ' בשמעתין בחצר דמשכיר דר"ל אפי' היכא דא[...] ליה לשוכר ע"ש אבל סוגיא דשמעתין ושקלי וטריא דשמעתין לא משמע הכי : **תוס'** ד"ה בגובתא דקניא וכו'. דבר תמוה היאך מוכיח ממה שצריך גובתא דקניא שמניחין המזוזה מ[...] מה לי מעומד מה לי מיושב וצ"ל בדוחק שאם מניחין אותה מעומד צריך לקבוע אותה במסמר בכותל כשאין עושין סדק בכותל ולכך צריך גובתא דקניא כדי לקבוע בו מסמר דבמזוזה עצמה אי אפשר לנ[...] במסמר ולא ס"ל לתוס' כפרש"י דפירש הכא אפשר בגובתא דקניא ותולה אותה אבל אי מניחין אותה מיושב אפשר להניחה ע"ג מסמרים וק"ל : **ע"ב** גמ' אמר רב אי הואי התם וכו'. יש לתמוה היאך [...] רב אמתניתין וצ"ל דאיהו כאידך תנא דבפרק בית כור איכא בן ננס דס"ל דתפוס לשון אחרון והכי כתב שם הרי"ף בהדיא דרב ס"ל כבן ננס דליכא להקשות לרב נחמן דסבירא ליה ד[...] אפיך מיפך ואפי' בא בסוף החדש כולו למשכיר היאך פליג אמתני' דקתני יחלוקו משום דאי מוקי מתני' דרשב"ג ור' יוסי סבירי להו כסומכוס דאית ליה ממון המוטל בספק חולקין ולכך אמרו דית[...] אבל אנן קי"ל כרבנן דהמוציא מחבירו עליו הראיה ואזלינן בתר חזקה לכך סבירא ליה רב נחמן דאפילו בא בסוף החדש ואע"ג דאפיך מיפך אפ"ה כולו למשכיר משום דקרקע בחזקת בעלים עומדת ו[...] בתוס' בפ' ח"ה בדף ל"ה בד"ה מאי שנא מהא דתנן וכו' : **רש"י** ד"ה בבא באמצע החדש וכו' ומה שדר בה כבר לא מפקינן מיניה דלמא לשון ראשון אית ליה למתפס כנ"ל להגיה וק"ל : **תוס'**

ה"א

חכמת שלמה

יוחנן כלל וכן לשון תוס' לשם וז"ל ואף שמואל עצמו הדר ביה כדאיתא בפרק השואל עכ"ל כ"ל וק"ל : **שם** דאמר רבה הקדש כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה זאת אומרת כו' ובעלים צריך כו' סד"א : **תוס'** בד"ה שמין ומ"ד תרקב בס' כו' נ"ב תני סאה בס' תלאין ולא סאה בס' סאה כי אין שמין יותר משלשים סאה בפעם אחת באיד לא מצי למיפרך דאיכא נמי לפרושי הכי ואין להקשות כו' כנ"ל. וכ"ב ס"א :

דף ק ע"א רש"י בד"ה המחליף פרה כו' לא ילדה כנ"ל והס"ד : **בד"ה** דמי עבד כו' הד"א : **תוס'** בד"ה וליחזי ברשותא כו' אין להוציא מידו כו' נ"ב פי' משום ממון רצה לומר דהשבינא זה שכנגדו המע"ה פי' אפי' אין לו חזקה מבוררת בפני עצמו להוכחה ש[...] ודו"ק : **בד"ה** הא מני כו' כדאשכחן ברים שור שנגח כו' נ"ב ותימה מה ראיה מביא מהתם דמהני חזקת ממון וחזקת מעוברת דהשתא ילדה היינו משום דליכא חזקה כנגדו אבל הכא דאיכא חזקת מרא קמא מחזקת מעוברת שמא אפי' עם חזקת ממון לא יהא עדיף מחזקת מרא קמא. ועוד אמאי צריך ר[...] הלא כבר פירשנו כדבור דלעיל דחזקת ממון לחוד שהוא ביד הלוקח אם טוען ברי עדיף מחזקת מ[...] שהרי עדיין לא הזכירו חזקת מעוברת. ועוד קשה לי מאחר שפסקו התוס' לעיל שאם טוען הלוקח [...] מהני חזקת ממון אע"פ שלפי האמת יש לו חזקת מעוברת והשתא מייתי ראיה דאפילו בטענת ש[מא] [...] חזקת ממון וחזקת מעוברת אלא דמאי אית לך למימר שאני התם דליכא חזקה כנגדם מה שאין [...] א"כ מאי מייתי ראיה שמא אפילו בטענת ברי לא מהני מאחר שאיכא חזקת מרא קמא כנגדם ו[...] שכתבו בסוף הדבור דל"ל דיחלוקו לא קאי אשאלה היום ושכרה למחר ולעיל בגוף המשנה פירש[ו] להדיא דמתניתין לא זו אף זו קתני ויחלוקו קאי על כל המשנה גם נראה דוחק בעיני שהניחו הק[ושיא] שילהי המנית במקומה עומדת בלי ישוב כלל ונראה בעיני מה שכתבו התוספות בדבור דלעיל דגבי [...] מהני חזקת ממון כלל וגבי טענת ברי מהני אפילו חזקת ממון לחוד הוא סברת רשב"ם דסבירא לי[ה] ממון לעולם עדיפא אפילו היא לחודא נגד חזקת מרא קמא כדמוכח מתוך הסוגיא ולא עלה על ד[...] דהכא איכא חזקת מעוברת וכ"ש אם אין שום חזקה נגדו דמהני וא"כ בע"כ צריכין לחלק בין ברי [...] כמו שהקשה ר"י ממתניתין דלעיל דזה אומר איני יודע כו' דיחלוקו ולא מהני חזקת ממון אבל ר"י [...] סברת רשב"ם וסבירא ליה דחזקת ממון לא מהני לחוד אפילו בברי וכמו שכתבתי ומיהו קשה כו' [...] המנית משמע דאפילו בטענת ברי לא מהני חזקת ממון לחוד ולא כרשב"ם וא"כ בע"כ צריכין אנו ל[...] דלא קאמר תלמודא אלא הא מני סומכוס משמע דלא הדר ביה מהאי דמוקי באגם דאי הוה קי[ימא] ברשות לוקח לא הוה אמרי' יחלוקו אלא המוציא מחבירו עליו הראיה לאו משום דחזקת ממון לחוד כו' אלא משום דאיכא בהדה חזקת מעוברת והשתא תו אין אנו צריכין לחלק בין טענת ברי לטענת שמא בשניהם טוענים שמא נמי מהני חזקת ממון די איכא חזקה אחריתא בהדה והיכא דליכא חזקה אחריתא אפי' בטענת ברי לא מהני חזקת ממון לחוד לסומכוס אלא יחלוקו והשתא מקשה שפיר וא"ת אמאי נמי כרבנן דהכא לית לן למיזל בתר חזקת מרא קמא משום דאיכא חזקת מעוברת כו' ומשני דחזקת מ[...] עדיף כו' ומ"מ היכא דאיכא תרי חזקות מהני אפי' נגד חזקת מרא קמא אף לסומכוס ולא תאמר ש[...] בין חזקה אחת לתרי חזקות על זה מסיק כדאשכחן כו' כלומר אע"פ דחזקת ממון לחוד לא מהני אפילו בטענת ברי כדפרישית אלא יחלוקו ואפ"ה גבי תרי חזקות מודה דמהני אפי' גבי שמא ה"ה א[...] אחת לא מהני נגד חזקת מרא קמא אפי' לרבנן גבי תרי מהני לכ"ע אפי' לסומכוס ואין חילוק ב[ין] ברי לטענת שמא כדפרישית ולפי זה נ"ל הא דקאמר במתני' דיחלוקו לא קאי אשאלה היום ושכרה ל[מחר] מה שפירוש במתניתין דיחלוקו קאי על כולה מתניתין היינו לפירוש רשב"ם דמחלק בין טענת ברי לטע[נת] דגבי טענת שמא לא מהני חזקת ממון כלל וכמאן דליתא דמי ודו"ק. (עיין במהרש"א) : **ע"ב** גמ' [...] נשבעין דלמא אעבד כו' יחלוקו מיבעי מודה סומכוס כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה המוכר כו' והשסה אות[...] ועשו כו' רביעית שמן כנ"ל והס"ד והד"א :

דף קא ע"א גמ' השתא תאכל פלגא כו' כנ"ל וכן הוא בס"א וכן נ"ל אחר כך : **שם** תנן התם ר[בי] יהודה אומר אף המקבל כו'. רבי יהודה אומר אף המקבל כו'. כנ"ל : **רש"י** [...] ולאחר שלש כלומר וכו'. לאחר שלש אף בתוך כו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** כדי כו'. הגברי ממנה הם [...]
ע"ב רש"י בד"ה האי נקטיה כו' תלאי של תמרים הס"ד וכ"ב פי' אשכול : **בד"ה** לא עדיפ' כו' הודעתי' ועתה אינך מוצא כו' כנ"ל :

דף קב ע"א רש"י בד"ה ותורי כו' בעלים וקניא ליה כנ"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה ס"א כו' א"צ האי דכולו למשכיר כו' כנ"ל :

רש"י

דף קג תוספות בד"ה נקיטת ה' כו' ואין השטר בידך אלא כדי שלא אכתוב לך חשבון השנים כו' עכ"ל יש לדקדק דאכתי כיון שאין כתוב בשטר לא תחילת השנים ולא סופן הרי יוכל לכתוב כל חשבון השנים לומר שהבר דרת בכולן ויש לומר שהיית סבור שידעו העולם באיזה זמן שירדת לקרקע זו ועוד שעכ"פ ידעו במקצת השנים אם היה דר אם לא ולא יוכל עתה לכתוב בכולן ודו"ק : **בא"ד** עשר שנים בק' דינרים עשרה דינרים בכל שנה ואחר כו' עכ"ל יש לדקדק [א] כיון דלרב נחמן קיימינן וקרקע בחזקת בעליה עומדת ואפי' אפיך מיפך א"כ הכא נמי אית לן למתפס לשון ראשון עשרה שנים במאה דינרים דקרקע בחזקת בעליה קיימת וכיון דאין שכירות משתלמת אלא לבסוף הוה ליה תוך זמנו ואין השוכר נאמן כדאמרינן לעיל ויש לומר דהכא ודאי אית לן למימר דפרושי קמפרש דה"ק מאה דינרים לי' שנה אך שתשלם לי עשרה דינרים בכל שנה ולא דמיא להאוא דמרחץ דהיכא למימר דמיהדר קהדר להוסיף על שכירתו דינר אחד בחודש הי"ג או לפחות על שכירתו דינר י"ג וכיון דקרקע בחזקת בעליה קיימת ע"כ יוסיף לו דינר כלשון ראשון או כלשון אחרון לפי היותר שבלשונות מה שאין כן הכא דסך השכירות שוה ואין כאן הוספה ולית לן למימר אלא דפרושא קמפרש ודו"ק : **בא"ד** כדי שלא יחזיק השוכר דלפי זה השטר ישנו ביד המשכיר עכ"ל ולגירסא זו כו' הא דכתבית לך שטרא כי היכי דלא נחזיק עליה הוא עכ"ל בעל המאור וק"ל : **סליק פרק השואל**

פרק המקבל

ע"ב גמ' האי אמר בעינא דתינקר ארעאי כו' וה"ה דהוה מצי למימר הכי בבעל הקרקע דאמר בעינא תיבנא כדקאמר גבי סארים אלא דמשכח טענה דעדיפא מינה גבי בעל הקרקע וק"ל : **תוס'** בד"ה מנכה לו כו' דבקבלנות אינו מנכה לו אלא נוטל שליש או רביע כו' עכ"ל הא ודאי דבחכירות נמי אם אינה מכת מדינה אינו מנכה לו מן חכורו ומתני' דהכא הא מוקמינן לה ביבש נהרא זוטא ולא הוי מכת מדינה וא"כ ע"כ הא דקתני בסיפא מנכה לו מן חכורו היינו טעמא מדקאמר בית השלחין דלא איבעי למימר כיון דקאי בגווה כו' כדמסיק לקמן אלא דבקבלנות כיון דאפילו במכת מדינה אינו מנכה לו נראה להם דוחק לכאורה לנכות אפילו בבית השלחין זו והא כתבו דמכל מקום הכא בסיפא כו' דכיון דקאי בגווה ואמר בית השלחין ה"ל כאלו התנה בפירוש לנכות לו ביבש המעיין ועדיף ממכת מדינה ודו"ק :

דף קד בד"ה אידי ואידי כו' אלא משום דשמואל לא משכח קפידא במחכיר לחוכר קאמר רבינא כו' עכ"ל ק"ק דאכתי נימא לאידך גיסא כיון דשמואל לא משכח ליכא קפידא בחוכר למחכיר לשמעי' רבינא דבחוכר למחכיר נמי ליכא קפידא בכה"ג דמיירי בברייתא ויש ליישב דרבינא לא בא לאשמועינן אלא מלתא דהכא ודו"ק : **בד"ה** לא ימשכננו יותר מחובו דאע"ג דאין משלם לו הגרעון אלא בכתב מ"מ כו' עכ"ל פי' לדבריהם דמשמע להו דהך דורש לשון הדיוט אינו דומה ממש להנך דלעיל דהנך דלעיל לענין גוף הדין שכותבין אם אוביר כו' ואחריות דאית ליך עלי כו' אפילו לא נכתב כאלו נכתב הוא ומשלם במיטבא ומביא קרבן עשיר כו' אבל הכא לענין גוף הדין שכותבין כך תשלומין דאית ליך כו' דהיינו משום גרעון לא קאמר דריב"ק דורש לשון הדיוט ויהיה לא נכתב כאילו נכתב דדוקא בכתב מהני לגרעון אע"ג דאיכא מלוה שלא יקחנו הרי על ידי כתיבה מקנה לו ואינו בידו אלא בתורת שאלה א"כ דהוי כמו פרוזבול כמ"ש התוס' לקמן אבל אם לא נכתב אסור לקחנו ועובר על המלוה ולא קאמר הכא דריב"ק דורש לשון הדיוט ואפי' לא נכתב כאילו נכתב אלא למלתא אחריתא דהיינו שלא ימשכננו יותר מחובו והא כתבו דאע"ג דלענין גופא דדינא דהיינו לענין גרעון אינו אלא בכתב מ"מ לענין דלא ימשכננו יותר מחובו דורש לשון הדיוט ולא נכתב ה"ל כאילו נכתב ודברי מהרש"ל בזה שכתב דאף קודם שנהגו לכתוב ולא היה משלם הגרעון היה אסור להשכין יותר מחובו הוא דבר תמוה בלי טעם ואין להאריך בשאר דחוקים כי דברי התוס' ברורים באין גמגום כמו שכתבנו ודו"ק : **ע"ב** בד"ה סבר רב כהנא כו' ואפילו מאן דחייש לכחש גופנא כו' הכא מודה לרב אשי כו' עכ"ל ואיכא למימר דהיינו טעמא דהתם חיישינן לכחש גופנא דאין להפסיד המזיק יותר ממה שהזיקו ולכך מנכה לו כחש גופנא אבל הכא אדרבה למה ישתכר הארים כחשא דארעא לנכות לבעה"ב כיון שגם הוא לא הפסיד כלום בזריעת החטים ומיהו רב כהנא ודאי דסבר הכא למימר דמנכה לו כחשא דארעא ע"כ דלא סבירא ליה כמ"ד התם דלא חיישינן לכחש גופנא ואין לחוש כיון דמלתא דרב כהנא לא קאי הכא וק"ל :

דף קה גמרא להכי טרחת כו' ולא קאמר הכא טעמא רווחא לקרנא משתעבד כדלקמן דלא קאמרינן הכי אלא שיהא הריוח קיים בשותפות למלאות הקרן כפרש"י ומיהו לכ"ע כפי חלקו בריוח למלאות הפסדו בקרן שלו להכי בעי למימר להכי טרחת כו' ועוד י"ל דלקמן מיירי בשני קבלנים אבל הכא איירי בחד דקביל עסקא מבעה"ב דיכול לחזור קודם הזמן ויאמר המקבל הרי כאלו חזרתי בי כשהפסדתי והוה ליה שני עסקות וקבל עליך חצי הפסד ובשכר טול שלים ולהכי בעי למימר להכי טרחת כו' וכ"י דחק בזה לאין צורך וק"ל : **תוס'** בד"ה מזלא דבי תרי כו' עכ"ל ובא"ל נמי הב לי פלגא רווחא הרי כיון דחבירו יטול כנגדו פלגא דרווחא א"כ בלאו האי טעמא דקאמר רווחא לקרנא משתעבד מצי א"ל דהריוח משתעבד להשתכר בשותפות עד זמן שקבעו ומזלא דבי תרי עדיף להשתכר בו ולא גרע הריוח מן הקרן דמשתעבד להשתכר בו עד הזמן וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה טמא הרוכב לא כו' דבלאו הישט אבנים נמי טמא המהלך כו' עכ"ל לכאורה מלשון המשנה נראה דמילי מילי קתני המהלך ע"ג אבנים כו' או מהלך על גבי אדם או בהמה כו' וכ"כ בהדיא הרמב"ם בפ"י מהלכות טומאת מת ע"ש אבל מפרש"י נראה שהוא מפרש לה בחדא שהנרכב הולך ע"ג אבנים ול"ל לפירושו דאם היה הנרכב מהלך בבית הקברות בלא אבנים היה הרוכב טהור דאפילו בכחו רע דבלאו הרוכב היה הנרכב נוגע בעלם ולא הוה ניסט מחמת הרוכב אבל במהלך הנרכב על גבי אבנים בכחו רע לא היה העלם ניסט על ידי אבנים מחמת הנרכב לחוד רק מחמת משא העליון ודו"ק : **תוס'** בד"ה על אדם שכחו כו' ואפי' יטמא טומאה מדרבנן כמו שפר"י כו' מ"מ שלישי לא הוי אלא ראשון ולא כו' עכ"ל פי' לדבריהם דבגד שני לחיבור דהיינו בגד שלישי ממש לנגיעה לטומאת מת אינו טמא אלא טומאת ערב ואינו מטמא אדם וכלים ואפילו לפר"י דאף השני לחיבור שהוא שלישי לטומאת מת יטמא מדרבנן טומאת שבעה מ"מ האי בגד שלישי לטומאת מת שהוא השני לחיבור לא מקרי אב הטומאה לטמא אדם וכלים אפילו מדרבנן אלא דין ראשון יש לו ולא יטמא את האדם הרוכב ועיין על פר"י בפ' ג' מינין בד"ה בחיבורי אדם באדם כו' שכתבו שם שהשלישי הנוגע בנוגע במת קילור לשון הוא והיינו בגד שלישי ממש ור"ל שלישי לנגיעת מת וכאלו אמרו שהשלישי הנוגע בנוגע בנוגע במת אבל הנוגע בנוגע במת דהיינו בגד שני ממש היינו דיקריב בדיקרב שכתבו בתר הכי דטמא מדאורייתא ודברי התוס' בפ"ק דשבת צריכין עיון בזה ודו"ק : בפרש"י בד"ה ד' סאין זרע לכור לבית כור קרקע והוא אלף כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בספרים מדויקים דליכא לפרושי הכא אלא בכור תבואה וכמו שכתבו גם התוספות מיהו ק"ק דלפי זה מ"ש והוא אלף וחמש כו' היינו נמי שיעורא של כור תבואה ולא משמע כן בכולי תלמודא אלא דההוא שיעורא בכור זרע קמיירי וי"ל דמ"מ מיניה תשער נמי כור תבואה שהוא חלק שמינית ממנו בקירוב דהא מארבע סאין הוה כור תבואה וארבע סאין זרע הוא קרוב לחלק שמינית מכור זרע ועוד יש לקיים פרושי רש"י היסנים ד' סאה לבית כור קרקע זרע והיינו כדי נפילה שיגדל מד' סאין כור שיוכל לזרוע ממנו בית כור של אלף ות"ק אמות לפי חשבון שאתיים דחצר המשכן ודו"ק : **בד"ה** למפולת כו' וקמבעיא לן לשדה של זרע כו' עכ"ל מ"ש מהרש"ל בזה דלעולם מדת השדה של בית כור שוה לפי חשבון המשכן אלף ות"ק אמות אלא דקמבעיא ליה אי אותו בית כור זרוע במפולת יד או בשוורים ויש בה תבואה הרבה לפי שנזרע היטב כו' עכ"ל כל זה הוא דחוק כיון דאם נזרע בשוורים באלף ות"ק אמות יש בו זרע יותר מכור למה קרא אותו כור ואי משום אילו היה נזרע במפולת יד יש בו כור זרע הוא דחוק ואין זה אלא דברי נביאות לומר דלפי חשבון המשכן הוא במפולת יד ונראה לי לומר דהכי קמבעיא מה ששיערו חכמים בית כור שנזרע בו כור הוא אלף ות"ק אמות היינו שנזרע במפולת יד אבל בשוורים כור נזרע בפחות מזה השיעור ונגלא בפחות מאלף ות"ק אמות נמי יש בו לקט ארבע קבין שהרי יש בו כור זרע א"ד בשוורים ניתן זה השיעור דבאלף ות"ק אמות יש בו כור זרע אבל במפולת יד אפי' באלף ות"ק אמות אין בו כור זרע ולא בעי ארבע קבין ודו"ק :

דף קו תוס' בד"ה אלא מעתה כו' וי"ל דשפיר קאמר אלא מעתה כו' עכ"ל וגם אנו נאמר בהאי אלא מעתה שביעית לא תעלה לו מן הגירוע כו' דלקמן ולא תקשה ליה בפשיטות אהך ברייתא דהכא דאין שביעית עולה לו מן המנין די"ל דאי הוה טעמי דמעטיה קרא משני התבואות דשביעית אינה ראויה לתבואה אבל מכת מדינה הוה ראויה לתבואה הכא בשדה אחוזה ליכא מיעוטא דקרא ומשום הכי עולה מן המנין אבל השתא

קרני ראם [א] נ"ב איני מבין קושיתו נהי דהשתא לענין פרעון טובה למשכיר שלא יהא השוכר נאמן לטעון פרעתי משום דהוי תוך זמנו מ"מ לענין חיוב תשלומין טובה למשכיר שישלם לו בכל שנה וכיון דקרקע בחזקת בעלים עומדת חייב לשלם בכל שנה עשרה זוז ותו ממילא נאמן לומר פרעתי ולא הוי תוך זמנו :

חכמת שלמה

דף קג ע"א רש"י בד"ה שכיר כו' לחבירו אבל כו' הד"א :

המקבל פרק תשיעי

ע"ב מתני' בית השלחין זו או שדה בית האילן זו יבש כו' כצ"ל :
דף קד ע"א רש"י בד"ה שכך הוא כותב לו תשלומין דאית לך עלי כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה היה דורש לשון הדיוט כו' נ"ב ומ"מ אינו דומה ממש לתקנתא דרבנן דנוהג לעולם אפי' במקום שאין כותבין לגמרי אבל הני לשונות דוקא כאתרא דנהגו למיכתב אמרינן דהוי כתקנתא דרבנן ואפי' לא כתבו דינא הכי אבל במקומות שלא נהגו או שבטל המנהג פסקינן ג"כ הדין וכ"כ נמי מהרל"י קאלו בטח"מ ע"ש (עיין במהרש"א) : **בד"ה** ה"ג כו' ודלא כרב אי' שהורה כו' נ"ב כן הוא בתוס' מדוייקין ויש שהגיה כרב אחא והוא רב אחא גאון : **בד"ה** לא ימשכננו יותר מחובו כו' נ"ב פי' דהתוס' סוברים דהכי פי' הא דריב"ק המלוה את חבירו לא ימשכננו יותר מחובו וכך ה"ה מותלע לעולם אלא שר"י בר קרחה בא להוכיח דין הזה מלשון הדיוט שנהגו לכתוב תשלומין דאית לך כו' ואם היה רשות להשכין יותר מחובו לא היו יכולין לכתוב כך כמו שפרש"י גמלא שיגבה שלא כדין ועיקר תקנת הכתיבה שנהגו לכתוב הוא בעבור גרעון לפי המסקנא וא"כ שפיר הקשו התוס' דהא קודם הכתיבה לא היה משלם הגרעון ואע"פ כן היה אסור להשכין יותר מחובו אף שיפסיד המלוה בגרעון מ"מ דינא הכי שלא ישכין יותר מחובו ויקבל ההפסד אבל אחר שהתחילו לכתוב אפי' לא כתבו כאלו נכתב דמי ודו"ק (עי' במהרש"א) : **ע"ב** רש"י בד"ה שלא כו' ומקום שנהגו לכפול היה הכו לה כו' כצ"ל והד"א : ד"ה האי עסקא כו' כפקדון תקון כו' הד"א : **בד"ה** חד עסקא כו' שלישי ואי כתב כו' הד"א : **תוס'** בד"ה בהני כתיבה כו' א"כ רבנן הוא דתקון כו' נ"ב אין הפשט דרבנן תקנו שהרי הוא לשון הדיוט אלא ר"ל שרבנן הניחו אותו לשון לכתוב ותקנו אף היכא שלא כתוב שיהיה כאלו כתבו וקרוי תקנת' דרבנן ודו"ק :
דף קה ע"א רש"י בד"ה מנסבת כו' ארים אחר אינו יורד לה והא כו' תליא כו' כצ"ל והס"ד : **בד"ה** אלא אם יש בה כדי נפילה שיכול כו' שנה זו כצ"ל והס"ד ואח"כ מ"ה נפילת זרע כו' : **ע"ב** גמ' תנן התם המהלך בבית הפרס על אבנים שאינו יכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכחן יפה טהור על אבנים שיכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכחן רע טמא כצ"ל וכ"ב כך לשון המשנה לשם : **רש"י** בד"ה עלו כו' רע הס"ד : **בד"ה** ד' סאין זרע הס"ד : **בד"ה** לכור לבית קרקע כור והוא אלף כו' ובין מרובע בין אורך כו' כצ"ל וכ"ב ושיעור המרובע פרש"י במתני' דהאומר בקדושין ע"ש : **בד"ה** רשב"ג כו' כדי ניפול כו' כ"ב ונפילה זו אינו דומה לכדי נפילה דמתני' שלנו כ"ל : **בד"ה** לכור זרע כו' לכור זרע למפולת כו' הד"א : **בא"ד** וקא מיבעיא לן לשדה כו' כ"ב כ"ל לפ' דהבעיי' לא קאי על שיעור מדת השדה דלעולם מדת השדה של בית כור הוא לפי חשבון המשכן והיינו לפי החשבון שהיו זורעים במפולת יד וא"כ כשאמרינן לכור זרע היינו בית כור קרקע לפי מדותיה אלא דקא מבעיא ליה אי אמרינן שאותה הבית כור הוא זרוע במפולת יד או בשוורים ואם זרוע בשוורים יש בה תבואה הרבה לפי שנזרע היטב ומש"ה בעי ד' קבין לשיעור לקט אבל אם היה זרוע במפולת יד שמא לא בעי ד' קבין ומש"ה כתב הרמב"ם סתם בהלכות פאה ד' קבין לבית כור לחומרא ודו"ק (עיין במהרש"א) : **תוס'** בד"ה על אדם כו' מ"מ שלישי לא הוי כו' נ"ב פי' אפי' יטמא בגד שני במבורים מדרבנן מ"מ בגד שלישי או האדם שהוא שלישי לו לא יטמא במבורים טומאה חמורה אלא עושה אותו ראשון לטמא אוכלים ומשקים : **בד"ה** ד' סאין לכור פי' במקום שראוי כו' נ"ב ולאפוקי מפרש"י :
דף קו ע"א גמ' זרע אחר מאי כו' נ"ב לפי לישנא דגמ' היה נראה לפי דבעיא אחריתי היא ומתחלה בעי על קיטנית שהם זרע אחר לגמרי שאינה מין תבואה כמו שפרש"י לקמן אכן מפי' רש"י דהכא משמע דחד בעי' היא ואפשר ראייתו מדלא אמר חטים לגבי שעורים מאי משמע דחד בעיא היא וקמפרש לקמייתא והא דקאמר כזרע אחר דמי ה"פ כאילו זרע אחר ממש חשבינן כו' ודו"ק : **שם** הוה מסייר

מהר"ם

הו"א פירושא קא מפרש וכו' עד ואי הוה אמר כולו למשכיר נרידא בההיא דאיסתיר' וכו' צ"ל ה"א כההיא דאיסתירא וכו' : **בא"ד** וכדפירש ר"י ניחא אלא דבפרק בית כור אינו מיושב לשון אי מההיא דמשמע דקאי אמרחץ וכו' . כללא דמלתא הוא דהכא פריך מההיא דאיסתירא אמרחץ הא אמר רב חדא זימנא גבי איסתירא ומאי אצטריך למימר עוד ההיא דמרחץ ולפירוש רבינו שמואל צריך לפרש דמשני אי מההיא דמרחץ ה"א דפרושי קא מפרש ולא מתיישב שפיר לשון התירוץ אי מההיא וכו' ולפירוש ר"י אתי שפיר בשמעתין דמפרש אי מההיא רוצה לומר ההיא דאיסתירא כו' כדלעיל אבל דבפרק בית כור אינו מיושב דשם פריך מההיא דמרחץ אההיא דאיסתירא ומשני נמי אי מההיא רוצה לומר ההיא דאיסתירא הוה אמינא גבי מרחץ פרושי קא מפרש והוי כולו לשוכר וכו' כדלעיל כדי שיהא דומה למאי דקאמר שם לעיל מזה גבי ההיא דחלוקים עליו חבריו על בן ננס ואם כן לא יתיישב שם שפיר לישנא דשנויא דקאמר אי מההיא וק"ל : **ד"ה** בחזקת שלא נפדה וכו' ושוכר נמי ירא להקדים השכר פן יפול הבית וכו' הכא משמע דהתוס' לא סבירא להו כרש"י דפי' לעיל לא עדיפת מינאי הואיל והגיע זמנו מוציאו וכו' דמשמע אבל בלא הגיע זמנו לא וכן הוא בהדיא בפיסקי תוס' דהתוס' חולקין בזה על רש"י ויש לפרש גם כן דהתוס' לא פליגי אלא ר"ל שהשוכר ירא פן יפול הבית או ביתו של משכיר וירא השוכר פן ירצה המשכיר להוציאו ויצטרך לדון עמו על כך ולא ניחא ליה למיקם בדינא ודיינא ואע"ג דמסיימי התוס' דאמר ליה לא עדיפת מינאי כדאמרינן לעיל לדוגמא בעלמא נקטי' :

המקבל פרק תשיעי

דף קד ע"א תוס' ד"ה לא ימשכננו יותר מחובו דאע"ג דאין משלם לו הגרעון וכו'. דברי התוס' הם תמוהים וסתומין וכבר הרבה בהם דברים הרב הגדול בספר חכמת שלמה ואף אני אענה חלקי והרואה הטוב משניהם יבחר וזה שהוקשה להם לתוס' דמשמע בדברי ר' יהושע דהטעם הוא דלא ימשכננו יותר מכדי חובו משום שכך כותב לו וכו' והטעם דנהגו לכתוב כן הוא משום דישלם לו הגרעון א"כ קשה מה הועילו בהנהגה זו היה להם להניח למשכון יותר מכדי חובו ולא יכתבו שום כתב ואם יהיה שום גרעון לא יפסיד בזה דהא המשכון יהיה יותר מכדי החוב והשיבו התוס' דאע"ג דאין משלם לו הגרעון וכו' מ"מ לא ימשכננו יותר מכדי חובו דניחא ליה ללוה טפי כשאינו ממשכנו יותר מחובו ויכתוב לו כתב וק"ל נ"ל : **ע"ב** רש"י ד"ה חד כו' אי כתב עלייהו וכו' לא יטול אלא שליש ולא נמצא לחלקו שכר וכו'. במקצת ספרים אין זה אלא כך כתוב בהן שליש דהיינו ה' דינרים וכו' :

דף קה ע"א תוס' ד"ה ר"ת גרים מהאי גיסא או מהאי גיסא פי' כדי להעמיד וכו'. נ"ל דלפי' הקונט' קשה מאי קא מבעיא ליה דמה בכך אם רואה חודי הרחת משני צדדים כיון שהכרי הוא בכדי שתעמיד בו הרחת שהוא שיעור כרי אבל לפי' ר"ת יתיישב שפיר : **ע"ב** גמ' רשב"ג אומר נותן לעניים כדי נפילה וכו'. פירוש שיעור מה שראוי ליפול בשעת קצירה דהיינו ארבעה קבין לכור כמו שמפרש לקמן ואין פירוש כדי נפילה דהכא כמו פירוש כדי נפילה דמתני' ועיין במסכת פיאה בפירושו של רבינו שמשון ושם מבואר היטב : **רש"י** ד"ה טמא הטהור וכו' מכחו של עליון כו'. עי' בפי' ר"ש בפ' ג' דובין שאינו שם : **תוס'** ד"ה ארבעה סאין לכור במקום שראוי לצמוח כור כו'. נ"ל דהתוס' פירשו כן משום דאי ר"ל בית כור זרע כמו שפרש"י א"כ קשה דהוי שני דברים דסתרי אהדדי דקרי ליה בית כור דהיינו שצריך לשיעור זריעתו כור והוא יהיב שיעורא ד' סאין לכך פירשו שר"ל במקום שראוי לצמוח כור דהיינו כור תבואה :

דף קו ע"ב גמ' מיתיבי מגבת פורים לפורים ואין מדקדקים בדבר פרש"י בפרק האומנין ואין מדקדקין לומר דיים בפחות והמותר יפול לכיס של צדקה כו' : **תוס'** ד"ה וקיימא כיסה

דאמרת דמכת מדינה נמי מקרי אינה דאויה ואפ"ה לא אימעיט מקרא דשני תבואות ושביעית נמי לא אימעיט מיניה אלא מסברא בלאו קרא קאמרת דאפקעתא דמלכא היא א"כ מהך סברא נמי לא תעלה לו מן הגירוע ומשני מ"מ כיון דהתם לא תלי לה בשני תבואות כלל ליכא ביה אפקעתא דמלכא כיון דחזיא למשחא פירי ודו"ק: **באו"ד** אי אשתדוף רובא כו' כיון שיש בחולה לארץ בשום מקום בעולם כו' עכ"ל דהא אפילו אשתדיף כל ארץ ישראל אי לאו אשתדיף גם בחולה לארץ מקרי שני תבואה דלא הוו דומיא דשני אליהו דבשום מקום ליכא וק"ל: **בד"ה** מתיב רב ששת כו' אבל הכא שלא היה שם דילמא אי הוה התם היה בו רוח גבורה כו' עכ"ל למאי דמוקמי לה בש"פ הפועלים דשמע קול אריה ועל איכא למימר נמי בהך דהא לא בא לו רוח גבורה אלא דהאי שויא לא קאי לפי האמת ורבה הולכך לאוקמי הכי בדוחק כמו שכתב הרא"ש בפ' המפקיד ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה בחרפי חטין ושיפון הנזרעין בתחילת החורף באפלי שעורין כו' עכ"ל הרא"ש תיקן בפירוש רש"י בחומש שיהיה הגירסא כמו כאן אבל לא תיקן שם במה שפירש חורף עת זרע שעורים וקטנית החריפין עכ"ל שהוא נראה היפך משמעתין ונראה לי לפרש לפי פירושו בחומש הא בחרפי שעורים נזרעין בימי חורף דהיינו בטבת שבט עד אדר וכר"ש דעד אדר נקרא חורף ולכך נקרא חורף שזורעין בו דברים החריפין להתבשל והא באפלי הם חטין ושיפון שנזרעים בחשון וכשלו לפי שאינן חריפין להתבשל וקרא מוכח כך כי החטה והכוסמת לא נכו כי אפילות הנה ודו"ק:

דף קז בד"ה הא לן והא להו כו' ומתבואה לקטנית ור"ש אוסר כדאמרן עכ"ל כל"ל ור"ל דהכי תני ליה רב יהודה לרבין במתני' תבואה יזרענה קטנית לבני בבל ואפ"ה קתני בה ר"ש אוסר וטעמא כדאמרן דהיינו כרבה שהשינוי מקלקל הקרקע אפי' בלא הכחשה וה"ה והוא הטעם אפילו בבבל ודו"ק: **תוס'** בד"ה האי מאן כו' ואי כריב ותני לית לן בה שם לא יאסור רשב"ג עכ"ל ר"ל לפי שיטתם האי ולא אמרן כו' תלמודא קאמר לה ולא קאי אמלתא דמר אלא אמתני' דשם לא יאסור ר' שמעון בן גמליאל אבל לפרש"י ניחא טפי דקאי שפיר אמלתא דמר גופה ודו"ק: **בד"ה** אילן העומד כו' משום דרגילות למלאות גינתו עפר ולהשוותו כו' עכ"ל הכי קאמר רבי יהודה התם אם ירצה התחתון למלאות כו' ולר"מ לא בעי למימר נמי דלכך שדי טופו בתר עיקרו התם מה"ט יקאמר נמי אם ירצה עליון ליקח עפרו כו' דמשמע דר"מ חזר מהך סברא דקאמר התם ר"מ מאחר שאיכן יכולין למחות רואין מהיכן ירק זה חי והיינו כמ"ש התוספות ימהפרשים שהוא חי הוא כולו בשל עליון אבל ר"י קאי בהך סברתו והיינו משום דרגילות למלאות כו' ואין רגילות ליקח העפר ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ארבע גרמידי כו' כפי' הקונט' דעל נהרא כו' ונראה לעיניים בתרי עברי נהרא כו' עכ"ל כל"ל והד"א:

ח"א דף קז ברוך אתה כו' · לפי שכולל את כל המעשים ומאורעיו בברכה שנא' יצו ה' אתך את הברכה גו' ובכל משלח ידך וברכך בארץ וגו' וע"כ אמר בדברים הפרטיים שדיבר ולא פירש בכן מאי קדרם בהו שלא נכללו בכלל ברכה הכוללת ואמר ברוך אתה בעיר גו' למר בית הכנסת ולמר בית הכסא לפי שרוב בתי כנסיות ובתי כסאות שלהם היו מחוץ לעיר אמר ברוך אתה שיהיה לך בסמוך לך בעיר ואפשר שעל זה אמרו בברכות כל מי שיש לו בהכנ"ס בעירו ואינו נכנס לשם נקרא שכן רע וברוך אתה בבואך שלא תמצא אשתך כו' עיין פרש"י הכא אבל בחלק פרש"י בפ"א וז"ל דקשה לו כשימצא אשתו ספק נדה יותר מודאי שעל הספק הוא מיצר ויצרו תקפו ואומר טהורה היא ועל חנם אני מונע עכ"ל וקרוב לזה במהרש"ל וקיים ברוך אתה בצאתך שיהא יציאתך כו' כדאמרינן בפ"ק דתענית שאחר שזכר שנתברך האדם בכל הברכות אמר במה אברכך שיהא צאצאיך כמותך ומשל לאילן ע"ש: **שליש** בתבואה כו' פרש"י שיש שנה שלוקה כו' והוא דחוק דכבר כללו בכלל פרי אדמתך ויש לפרש שיהיו נכסיך משולשין כו' שלא יחסר לך כלל והן עיקר צרכי האדם שנשתבחה בכן א"י התבואה הוא האוכל והגפנים השתיה והזיתים לסיכה ולמאור והן קובעין ברכה לעצמן שעל הזיתים נמי על היוצא מהן מברכים בורא פרי העץ משא"כ בכל שאר מינין ומ"ש שתהא יציאתך מן העולם כו' פירש הרא"ש בד"א דא"כ ברוך אתה בצאתך ברוך אתה בבואך מבעי ליה שהרי היציאה מהבית קודם לביאה עכ"ל ולכאורה אין זה הוכחה לפי מ"ש התוס' בריש פ' הפועלים גבי פועל בכניסתו משלו כו' דכן דרך התלמוד כדאמרינן לעולם יכנס אדם בכי טוב כו' אבל מתפס ועולה כו' ואיכא למימר דמ"מ אין זה דרך המקרא כדכתיב אשר יצא לפניהם ואשר יבא וגו' ובדוד כי הוא יוצא ובא לפניהם גו' ומה שהקשה הרא"ש אבל לא ידעתי מה נעשה באחור אתה בבואך כו' עכ"ל נראה דלאו קושיא היא דה"נ איכא למדרש כשם שביאתך לעולם בלא מעשים ומלות כך יציאתך בלא מלות ודו"ק: **תוס'** ד"ה מעשים ומשפה מתו וכו' וא"ת א"כ בני יוסף כו' וי"ל שמתו בד"א יותר כו' עכ"ל ק"ק לפ"ז דהאי בי קברי וכי לא היו ביניהם מבני יוסף וי"ל דלא גלוי מבני יוסף לבבל שבכלל עשרת השבטים היו שגלו ללחלח וחבור וכו' וק"ל: **חוץ** מגניס כו' · וכתבו התוס' בפרק אלו נערות וא"ת והא דרשינן והסיר ה' ממך כל חולי זו צנה אלמא כו' וי"ל כו' · ולכאורה אין כל זה מספיק הגם שתקנו שאין המאמרים סותרים מ"מ מאי ראיה מביא הכא מהתם ויש לייש לפי דרש ר"א יהיה פירוש הכתוב כך כל חולי וגו' לרבות אף החולי שהוא בידי אדם שיכול לשמור עצמו כדאמרינן התם באנטונינוס ודא צלותא היא יתיר חד כוותה ונכתה אזלא אף בזו הבטיח אותם הש"י שלא יצטרכו לו דהיינו שיחס לו הקב"ה עולמו כו' כמ"ש התוס' ובהכי ניחא לדברי התוס' דפחים היינו חום אמאי נקט צנה טפי מחום דחום הוי טפי בידי שמים בעוברי דרכים כדכתיב ואין נסתר מחמתו וכמ"ש שם ודו"ק: **רובם** קשה כו' · ולא חשיב להו בהסיא דפרק אין עומדין ג' כועס קשה ומיעוטן יפה ואלו הן שאור ומלח וסירוב דלא חשיב אלא ג' במעשה אדם והכא איירי במאורעות הבאים על האדם וק"ל: **וקיתון** כו' · פרש"י וקיתון של מים למי שאין לו יין עכ"ל ולולי פירושו היה נראה דדוקא קאמר קיתון של מים והם דבריהם בעלמא באבות כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה כי המתענגים ברוב מאכל ומשתה אי אפשר להם לעסוק בתורה והוא שאמר ומחכימת פתי וזוכה ללמוד תורה כו' כי הלחם הוא המזון ממוזג לשכל האדם כמ"ש בערבי פסחים כשאמר לו הקב"ה לאדם בזעת אפיך תאכל לחם מיד נתקררה דעתו ואמרו קטן האוכל כזית לחם כו' שנאמר ויוסיף דעת יוסף וגו' וכן המים הוא יסוד פשוט ממוזג לשתיה אבל שאר אכילות ושתיית היין ושאר תשקין ת השכל וכן מ"ש ונזקק לאשתו ואינו מתאוה כו' אבל שתיית היין מביאה לידי זנות כמ"ש זנות יין גו' גם מ"ש מוציא את הקנאה כו' כי המרבה בתאוה רגיל הוא לקנאות חברו כדי שימצא אבל המסתפק בלחם ומים אינו מקנא חברו בעושרו ובשאר דברים שזכר כאן למעלת הפ אמרו בסיפך בפרק אלו עוברין בת"ח המרבה סעודתו בכ"מ דכלפי מ"ש כאן דבריו ותלמודו מתקיים בידו ומכנים האהבה אמרו שם בת"ח המרבה סעודתו בכל מקום ותלמודו ממנו ומחלוקות רבות באות עליו ודבריו אינם נשמעים כו' וכן מ"ש ואין בשרו מעלה הוא מסימני הסלים כשאין בשרו מעלה הבל כשרוחץ בימות הגשמים כדאמרינן ביבמות אב שע"י אכילתו פת ושותה מים אין בשרו מעלה זיעה וזיהום כמו מלבוי שאר אכילות שמעל בשרו זיעה וזיהום וכן מ"ש והורגת כנה כו' כי המרבה בשר מרבה רמה בגופו. ומ"ש מפני הצנה ומייתי מדכתיב ולא יכם שרב ושמש כו' כי בחורף בבקר בעת עליית השמש א יותר גדול לפי הטבע. ומ"ש ועבדתם את ה' אלהיכם זו קריאת שמע ותפלה כמ"ש ועבד בכל לבבכם איזה עבודה שהיא בלב היא התפלה ואמר וברך את לחמך זו פת במלח כו' למז מלת לחמך הוא אותיות מחל"ך מכאן ואילך והסירותי מחלה וגו' ורב' שהביא מהכא א כרבי חנינא דכל חולה וגו' הוא צנה ומדקדקים בהאי קרא דכתיב ועבדתם בלשון רבים וכתי את לחמך וגו' בלשון יחיד דהעבודה שהם מלות ה' כל ישראל ערבים זה בזה מה שאין כן ושתיה כזו שמסתפקים בלחם ומים לא תמצא רק ביחידי הסגולה וק"ל: **התקוששו** וקוש קשט כו' ס"פ ח"ה פי' רשב"ם כלומר הסר קש מבין עיניך תחלה כמו לקשט קש כלומר עצמך עכ"ל ועי"ל הכא כדברי המפרשים אותו מלשון חפוש ופשפוש על מעשיו וכמוהו ו בשער יקושון ר"ל התקוששו תפשפשו על מעשיכם ואח"כ תהא תפשפש במעשה אחרים כלומ עצמך כו' וק"ל:

דף קח בד"ה האי מאן כו' גבי טעה שליח והאמר כו' גבי מצרנות שהוא כעין כו' עכ"ל ומתוך שמעתין דמייתי מדרב נחמן דאין אונאה לקרקעות לאוכוחי דבמצרנות קאיירי דאהכי מייתי ליה דאיכא למימר דרב נחמן לא מיירי בכ אלא דתלמודא הכא מחשיב ליה ללוקח כבעל הבית כיון דמתחילה קנה לצורך וכמסקנא דהתם כמ"ש התוס' שם אבל מהתם דמעיקרא קאמר דבשליח לא קאמינ טעות שפיר הוכיחו התוס' מיניה אי לא הוה איירי רב נחמן במצרנות לא הוה פריך מידי אשליח גמור אבל אי איירי במצרנות א"ש דפריך מיניה דהוי ס"ד שהוא כעי כיון שהמקח אינו שלו והמתרץ השיב לו דאינו דומה הלוקח לגבי מצרן לשליח גמו כבעל הבית וכמ"ש התוס' שם ומיהו קשה אכתי אמאי לא הוכיחו בפשיטות מתוך ש דרב נחמן במצרנות איירי דאל"כ רב נחמן מאי אתא לאשמועינן דאין אונאה לק הא משנה שלימה היא בפ' הזהב ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מזבנינן בלא כו' דפריך לר דאמר אין נזקקין כו' עכ"ל פירוש אין נזקקין לפרוע לב"ח ולכתובת אשה אבל יתומים מוכרין כהסיא דהניזקין שהביאו התוס' וק"ל: **בפרש"י** בד"ה שכיני כו כששניהם מצרנים אטו כו' עכ"ל ובשכן ות"ח לא בעי למימר הכי בששניהם מצרני הל"ל שכן ות"ח שכן מיהו התוספות שפירשו גבי שכיני העיר כו' דמיירי כששניהם ה"ה בכל הני בבי דקתני שכן ות"ח כו' וקרוב ות"ח כו' ושכן וקרוב מיירי נמי כששניהם מצרנים וכ"ה בהדיא בטור בשם ר"ת ולא חשו התוס' לקושית רש"י אטו דת"ח הוא מצלה גלימא דאינשי דכיון דהת"ח ג"כ מצרן הוא קודם לכל מיהו ק"ק התוספות מי הכריח אותן לפרש שכן עיר מצרן מצד העיר כו' דהא איכא בפשיטות שכן עיר ושכן שדה כפרש"י אלא שבשדה אחרת שניהם מצרנים דכה"ג ליה גבי אינך בבי ויש ליישב כיון דהשכן עיר נמי שכן הוא בשדה באותה ששניהם א"כ ליכא מעליותא כלל בההוא דשכן נמי עוד בשדה אחרת ודו"ק:

דף קט תוס' בד"ה אין לך כו' שאל"כ לא יכול לומר תאלי הוה נטענה כו' דהכי משמע דהיה יכול לומר תאלי הוה נטענה למשקל שבחן מדקאמ אדעתך דלמשקל ואסהלוקי כו' וק"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה מנתא דידי מאי דבע ואם באת לקנותו והרי כו' לשקול מיניה וביה שוה חצי דינר כו' עכ"ל ק"ק אטו ב עסקינן כיון דכל השבח אינו אלא ששה דינרים למה יקנה הריבעה מן השבח בע וחצי וילטרך עוד ליתן ממנו חצי דינר לאריס והרי מפסיד ההוא חצי דינר דה אינו שוה אלא דינר וחצי כמו שהוא נותן לשתלא ואפשר לומר שהוא מוסיף בדמי דלא לאפושי אריסי בארעיה ומה"ט כתב בעל המלחמת ה' לקיים דברי הרי"ף כרב אשי דלא מצי למימר מנתא דילי מאי דבעינא עבידנא דהבעל הבית יאמר לו ד ואריסך סמכי אהדדי ומפסדי לי כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש: **תוס'** בד"ה אף נק וא"ת ואמאי אילטריך כו' א"כ לא אילטריך אלא לאפוקי דלא נידוק איפכא נקלץ דיבם כו' עכ"ל ויש לדקדק בדבריהם דמעיקרא מאי קושיא דאימא דקושטא הוא לא פריך מידי מיהו אילטריך המתרץ למימר אף נקלץ שלא בזמנו כי היכי דלא נידו בזמנו דומיא דנקלץ בזמנו כדפריך המקשה ויש לומר כיון דלפום הך סברא נקלץ סתמא היינו אחר שיבם שלא בזמנו הוא אם כן למ"ל למיתני כלל לדברי המתר שלא בזמנו כיון דאפילו בזמנו נמי דינא הכי אבל למאי דקשיא ליה נמי מנקלץ דסתמא אחר שיבם בזמנו הוא ניחא לדברי המתרץ דתני דוקא נקלץ שלא בזמנו **בד"ה** נפלו לה זיתים כו' מדפליג התם רבי יהודה ואמר כו' ומוקי לה התם בשדה שלה כו' עכ"ל כל"ל והמקשה דהכא ודאי דידע נמי אוקימתא דהתם אלא דלא אסיק א למימר דמהאי טעמא מקרי כליא קרנא אי נמי המתרץ נמי לא ה"ל למימר משום דק קרנא אלא כיון דאוקמינא לה בשדה שאינה שלה ע"כ בעושין קלא פירות והוי קרנ לאביי ודו"ק:

מהר"ם

כימה וכו' אומר הב לי בניי כו'. פי' דעש אזיל בתר כימה ואמר הב לי בניי פי' שני ככבים שנטל הקב"ה מעש וסתם לכימה במקום השני ככבים שנטל מכימה כשהביא את המבול והיינו דכתיב ועיש על בניה תנחם כן משמע בברכות דף נ"ט ריש העמוד ובין פרש"י שפי' שכימה הוא זנב טלה ובין פי' התוס' שפירשו שעיש זנב טלה אין חילוק בזה שהרי מ"מ כימה סמוך לה: **בא"ד** ונראה לפרש דאתי אריס בתחלת הלילה כו' היינו בתחלת שבט. פי' דאז מזל דלי עולה בבקר ונמשך ד' שעות על היום קודם שיעלה טלה על הארץ וטלה שהוא בעלייתו עד שיגיע ראשו לאמצע הרקיע שש שעות ואז הוא י' שעות על היום נגד שיעלה זנבו לאמצע הרקיע שהוא עוד שני שעות ואח"כ אז הוא תחלת הלילה:

דף קז ע"ב ד"ה ארבעה גרמידי וד"ה דעל נהרא וד"ה בתרי עברי נהרי כו' הכד"א הוא והקושיא שהקשה וא"ת דאמרינן בסוף פ' המוכר בו' קאי אלעיל אד' גרמידי דאניגרא:

דף קח ע"ב בד"ה שכיני העיר כו' עד שיש לו שדה אחורי ביתו כו'. ר"ל שלא נקרא שכן העיר משום שדרים זה אצל זה בעיר אלא מפני שהא' יש לו שדה אחורי ביתו וסמוכה לשדה הנמכרת והוא מצרן לה והשני יש לו שדה סמוכה לשדה הנמכרת מצד האחר אבל היא רחוקה מן העיר והא דלא נקראים שכנים הדרים זה אצל זה בעיר הוא מפני שכמה אנשים דרים זה אצל זה ואין להם שום שייכות של אהבה וחברה. כמו שכתב רבינו ירוחם ופי' הא דקאמר טוב שכן קרוב כו' דר"ל חברו הרגיל אצלו במשא ומתן ולפיר"ת יש לפרש שכן בר מצרן וקרוב פי' שכן בר מצרן וקרוב הוא ג"כ בר מצרן ודו"ק: ד"ה ארעא דחד ובתי דחד כו' עד אבל בית אצל בית כו'. יש לדקדק מה ענין זה שייך למה שכתב לפני זה דמרא דארעא מעכב שלא ימכור הלת עציו ואבניו כי אם לו דקאמר אבל ונ"ל דהמשך דברי התוס' כך הם לאפוקי שלא תפרש פי' הגמרא דאמר מריה דארעא מעכב על מריה דבתים ר"ל שאם השכן הדר אצלם רוצה למכור ביתו ומריה דבתים אומר אני רוצה לקנותו כי אני המצרן לו ומריה דארעא אומר אני הוא המצרן מריה דארעא מעכב על מריה דבתים ר"ל מריה דארעא הוא המצרן המוחלט והוא מעכב על מריה דבתים מלקנות הבית או הקרקע שאצלו וא"כ מפי' זה היה נשמע שיש דין מצרנות בבתים וקרקעות שאינן של זריעה לכך פירשו שר"ל מריה דארעא מעכב על מריה דבתים היינו שלא ימכור עציו ואבניו לאחר מאחר שהם על הקרקע שהיא שלו אבל בבית אצל בית כו' לא שייך דינא דבר מצרא וכו' וק"ל נ"ל:

דף קט ע"ב רש"י ד"ה מנתא דידי' כו' הוא סוף הדבור ואין בעל הבית מפסיד כלום כו' עד סוף הדבור הכל ט"ס הוא:

חכמת שלמה

לי פורתא כו' נ"ב פירוש אלא מכת מדינה היא ועל זה משיב אם כן בדידה הוה ליה לאשתיורי ד לא הוי מכת מדינה דלא אשתדפו שם רובא דבאגא: **שם** היה מקיים ביך גם את האחרי כו' כנ"ל וכן הו

דף קז ע"א גמ' שם שלא תמצא אשתך ספק נדה נ"ב נולא פה קדום נראה לפ' דוקא ספק נד שילרו תקיף בכולו מן הדרך שלא ימצא היתר להקל וק"ל: **רש"י** בד"ה הא לן כו' ורבן שמעון כו' הד"א: **בד"ה** אין בכן כו' דמיה ואם כו' הד"א: **ע"ב תוס'** בד"ה נגיס קור הכא פחים כו' נ"ב פי' מה שאמר הכל בידי שמים ודו"ק: **באו"ד** דאילו במדות אמרי' בפ' כל היו פי' במדותיו של האדם אם לטובה אם לרעה:

דף קח ע"א גמ' אלא דלא נפקא באלוזא אבל כו' כנ"ל וכן את"כ ונ"ב אלוזא הוא כמו ופירוש המון עם וכן הוא בערוך: **שם** השתא דאמרת צריך למקני מיניה כו' דאי הוה אמרינן דלא בעי למיקני מיניה א"כ בע"כ צריכין לומר דלוקח אינו שליח של מצרן א הוא דקנה בקנין גמור וחכמים הטילו על הלוקח שצריך לחזור ולמכור למצרן ומש"ה לא בעי ק במחילה בעלמא שמוחל המצרן ללוקח סגי שהרי אין לו עליו אלא תיובתא בעלמא ויכול למחול ומש"ה וזול ברשות הלוקח הוא ודו"ק: **רש"י** בד"ה תתאי כו' התחתונים אבל כו' הד"א: **בד"ה** ואילו כו' חרין במודר להוריד כו' כנ"ל ונ"ב כך ראיתי בפי' מדוייק במודר לשון מודרן ומ"מ נ"ל הספרים במורד כי לשון פסוק דמיכה כמים מוגרים במורד: **ע"ב גמרא** מכר כל נכסיו לאחד וכתב הרא"ש אפי' גם המצרן רוצה לקנות כל הנכסים ע"ש: **רש"י** בד"ה ואי לא כו' ולא יכלו מן המתנה מן הנותר לכל רוח כו' כנ"ל נ"ב כן הוא בספרים מדויקים מן המתנה מן הנותר כו' אפי' אם יבואו אח"כ בני המצרנים לקנות המותר מ"מ מן החצי לא יוכלו לסלקני וק"ל: **בד"ה** משום דינא דבר מצרא שזה שכן כו' נ"ב בכאן פי' שבעל המצרן לא יוכל לסלקו ולעיל בפרק איזהו נש שאפי' הוא יכול לסלק את בעל המצרן אם קנאה כבר ע"ש: **בד"ה** וכן לכרגא כו' למלך ולמזון אלא **בד"ה** לאשה כו' לא מסלקינן לה דלאו כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה מזבנינן כו' כדי לפרוע א"כ כו

דף קט ע"א גמ' א"ל מאי פסדתיך כו' נ"ב לכאורה משמע דהכל הוא מדברי רב שישא בר רב ולא מדברי רב פפא דא"כ מאי קאמר אח"כ אנא כרכמא דרישקא קאמינא אב שתוס' ירא שפיר רב פפא קאמר ליה שפירשו הא דקאמר ידא היינו כ"ל למה שילמיתו האילנות ק שהוא לא הבין והשיב לו שקול ידא דאספסתא כו' עד שהשיב ואנא כרכמא דרישקא קאמינא **רש"י** בד"ה א"ל כו' עקור אותן ולך כו' כנ"ל: **בד"ה** אפסיד כו' שבחא ומיסתלקנא כו'

תוס'

בד"ה אומנא מוכל תינוקות נ"ב ולעיל פי' מקיז דם: **בד"ה** כמוסרין ועומדין דמי נסלוקינהו מקרי כו' הד"א: **ע"ב** רש"י בד"ה וכימא ליה כו' והיינו ריבעא ממש כו' נ"ב פירוש מה שאתה נותן לא ריבעא ממש של הכל והוא שליש משלך: **ד"ה** מנתא דידי כו' הקונה יכד ויעשה ויאכל נ"ב פי' והוא אינו יצטרך לאחרים כמו שאתה צריך בפרע בחלק מועט ולא יכנס לי מידי ואת"ל אף הוא יכנס משויו יעול

דף קי בד"ה אמר ליה רבינא כו' וקשה דטעמא דבשלש שנים כו' טפי לא מזהר כו' וע"כ נראה דלא בעי למימר שלא יהא נאמן לומר לקוחה כו' עכ"ל וקשה לפי זה ליתנא דהלא מעתה דהא בלאו רבי יהודה נמי אמתניתין דהתם דקתני חזקתן שלש שנים דמיירי ע"כ אפי' בטוען המוכר משכנתא ישאל מה תקנה יעשה הממשכן כו' וכ"ל לפרש דלפי זה לאו אדרב יהודה פריך כפרש"י אלא אדרב פפא דקאמר הכא דטעמא דחזקה משום דעד ג' שנים מזדהרי אינשי ומש"ה במודה דבמשכנתא אתי לידיה ודאי מזהיר זהיר וא"כ ע"כ באינו מודה יועיל חזקה אפי' חבירו טוען דבמשכנתא אתי לידיה דאל"כ לעולם יצרוך לשמור כי שמא יטעון זה משכנתא היא כמ"ש התוספות והאי שואל מה תקנה יעשה כו' אבל אמתני' דהתם דלא מפורש בה טעם לג' שני חזקה איכא למימר טעמא אחרינא לג' שני חזקה כדאמרינן שם בגמרא ודו"ק : **ע"ב** בד"ה סבר רבי חנינא כו' תימה כיון דטעמא דעל היתומים כו' והיינו כשעשה אפותיקי כדמסיק כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש כפרש"י דהא דמסיק לעיל דעל היתומים להביא ראיה היינו משום דמעלה להן השבח בדמים וגבי ארעא עם השבח ממ"כ וכמלא היתומים תובעים להוליא ועליהן הראיה עכ"ל דהא אכתי לא אסיק רבי חנינא אדעתיה השתא דמעלה להן השבח בדמים אלא דהוי סבר ר"ח דכי מסלקינן להו השבח בארעא מסלקינן להו אלא דע"כ הא דמסיק לעיל דעל היתומים להביא ראיה אינו אלא משום דאיירי באפותיקי ומש"ה קאמר כיון דלגובינא קיימא הקרקע גופא כמאן דגביא דמי כו' ודו"ק : בד"ה ילא בלילה כו' דלינה משמע כל הלילה וזה השכירות כו' עכ"ל דאי הוה לינת עמוד השחר קרוי לינה לא הוה גובה אלא כל הלילה ולא שייך כאן למימר דהיום הולך אחר הלילה כפרש"י ועיין בבעל המאור בזה וק"ל :

דף קיא בד"ה מתקיף ליה כו' תימה וכי לא ידע אבי' דרב ששת מוקי לה באודי כו' עכ"ל דאל"כ תקשה ליה לאביי לרב ששת מ"ש עושק ומ"ש גזל דלא קשיא ליה דע"כ גזל נמי בקרבן דומיא דפקדון קמיירי וק"ל : **ע"ב** גמרא ותנא דידן כו' לעולם לא יליף שכיר כו' ... ויש לדקדק דאימא דתנא דמתני' נמי יליף בהמה וכלים מג"ש דשכיר שכיר ולענין גר תושב קרא דרעך מפקא ליה מהך ג"ש וממעט ליה ומסברא דקאמר דגר תושב לא הוה בכלל רעך כמו בהמה וכלים דהוה מיהא ממון רעך ועוד יש לדקדק דאימא דתנא דמאחיך נמי לא יליף ג"ש דשכיר שכיר אלא מאחיך גר תושב [בהמה] וכלים בין גר תושב ולא ממעט מרעך מידי אלא כדמסיק למעוטי עושקו [וגזלו] דעובד כוכבים ונראה לומר דהמקשן מעיקרא לתנא דידן דיליף בהמה וכלים מאתך בלא מיעוטא דרעך נמי לא משמע ליה כלל לרבות מאתך אלא בהמה וכלים ולא גר תושב אבל אי הוה תנא דידן יליף הג"ש שכיר שכיר הוה שפיר מרבינן נמי גר תושב דאין ג"ש למחצה ולא הוה ממעטינן ליה מרעך אלא מוקמינן כדמסיק לאיך תנאי לגזל ולעושק דעובד כוכבי' והמקשה פריך ליה דמאתך משמע נמי לרבויי גר תושב ומתרץ ליה לפי סברתו אמר קרא רעך ולא גר תושב ולא אתא רעך למעט עובד כוכבים והשתא קושטא הוא דמלינן למימר דיליף בהמה וכלים מג"ש ורעך מפיק גר תושב מג"ש וקושטא הוא נמי השתא דמלינן למימר כסברת המקשה לתנא דמאחיך דמאתך יליף כולהו ולא מג"ש ובהכי ניחא דפריך לקמן ורבי יוסי ב"י האי לא תלין פעולת שכיר אתך מאי עביד ליה ופרש"י דמאתך פריך ולא פריך הכי נמי אתנא דמאחיך דיליף כולה מג"ש משום דאיכא למימר דקושטא הוא השתא כסברת המקשה דיליף כולה מאתך ולא מג"ש ורעך אתא למעוטי עובד כוכבים וכן לפי' התוס' בשם הר"א דאסביר פריך ולא פריך הכי נמי לתנא דידן משום דאיכא למימר השתא דקושטא הוא לדידיה נמי דמג"ש יליף בהמה וכלים ולא מאחיך ורעך מפיק גר תושב מהך ג"ש ותו לא מידי ודו"ק : **שם** ות"ק דמאחיך כו' ור"י ב"י האי רעך מאי עבדי כו' כן הוא בנוסחאות הישנות ויותר נראה נוסחאות שלפנינו דלא פריך אלא מת"ק דמאחיך אבל לרבי יוסי ב"י אילטריך שפיר רעך למעוטי כל הני ואי לאו רעך הוי מרבינן כולהו מאתך כמו לאיך תנאי ודו"ק :

דף קיב תוס' בד"ה חוזר עליו כו' כיון שהקנה לו דומה כו' ובפוטרו בהדיא פשיטא דאינו חוזר כדפי' ובהא לא מבעיא כו' עכ"ל הוא מגומגם דמשמע דפשיטא להו הכא דאינו חוזר מכח הוכחה שכתבו לעיל דאל"כ בכל מחילה בעלמא תיבעי ליה ואין נורך לזו הוכחה דהכא בהקנה לו ופוטרו בהדיא בלאו הכי פשיטא דאינו חוזר וא"ל ראיה דקנין ודאי מהני אפילו במתנה וכ"ש במחילה וכ"ה לשון התוס' בפ"ק דסנהדרין וברא"ש בשמעתין דבלאו הוכחה דלעיל פשיטא להו הכא בקנין דאינו חוזר ודו"ק : **בא"ד** דוקא כשלא העמיד לפועלים אצל חנוני אבל העמידן כו' דירושלמי אתי אליבא דרב ששת כו' עכ"ל וליכא לאוקמא פלוגתייהו בשלא העמידן אצל חנוני אבל העמידן אצלו אינו חוזר ואתיא דירושלמי שפיר כרבה דבלא העמידן אצל חנוני ודאי דלא הוה קאמר רב ששת דאינו חוזר וכ"כ הרי"ף ודו"ק : **ע"ב** בד"ה שקלוה רבנן כו' וא"ת והלא אף בכופר הכל איירי ת"ק מדפליג עליה ר' יהודה כו' עכ"ל ויש לדקדק דבלאו ר' יהודה נמי איכא לאוכוחי דאיירי הכא בכופר הכל מדקאמר אהך דהכא גופא לא שנו כו' אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך ואי הוה איירי דוקא במודה במקצת אין נאמן במגו דאי בעי כופר הכל דלא יוכל להעיז כמ"ש התוס' ג"כ לקמן ויש ליישב למאי דמסיק דבקיצה ודאי מדכר דכירא איכא מגו דמתוך שיכול לומר לא שכרתיך אלא בכך וכך יכול לומר שכרתיך בכך וכך ונתתי לך ממנו כך וכך ודו"ק :

בד"ה א"ה אפילו קצץ כו' וא"ת ולוקי כגון שאותה אחת שהוא מודה כבר פרע כו' עכ"ל ולפ"ז תקשי להו נמי דלא לוקי ליה המע"ה ואם לא יביא ראיה ישבע בעה"ב ויפסיד אומן כו' כמ"ש התוס' לקמן דהכי מוקמינן ליה בר"פ כל הנשבעין אלא דלוקי ליה כו' באחד שהוא מודה שכבר פרע ויפטר בעה"ב בלא שבועה וק"ל : בד"ה שתים קצצת כו' וי"ל דברים כל הנשבעין פריך כו' ומשני כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בתוס' פרק ח"ה ודו"ק : בד"ה קצלה מדכר כו' ועוד יש לתרץ דאפילו איירי בששכרו שלא בעדים אין נאמן במגו כיון שהוא מודה במקצת כו' עכ"ל דבריהם אלו הם לפי מה שכתבו לעיל דהפשט משמע שלא פרע הא' דס"ל מודה מקצת אבל לתירוץ ראשון שכתבו לעיל דמלי איירי שכבר פרע האחד א"כ אי הוה איירי בששכרו שלא בעדים הרי הוא מתורץ ג"כ לרב הונא ולרב יהודה דאיכא כאן מגו ולית לן למימר הכא אלא דאיירי בששכרו בעדים דומיא דרישא כמ"ש בסמוך ודו"ק : **בא"ד** ועוד אר"י דודאי כי איכא עדים כו' ובריית' כולה בדליכא עדים כו' עכ"ל משום דבתירוצם דלעיל מיניה לא יתיישב דלא הוה סיפא דומיא דרישא דאיירי בששכרו בעדים גם דס"ל למיתני הכי בסיפא שחולקים בפריעה וע"כ כתבו ועוד אר"י ליישב זה דאיירי כולה בדליכא עדים וכההיא דה"ה מיהו גם לדבריו נ"ל דלית כאן מגו כיון שהוא מודה מקצת כמ"ש בתירוצם דלעיל מיניה וכ"כ מהרש"ל :

דף קיג בד"ה השתא דמטא כו' ועוד קשה במודה מקצת אמאי כו' עכ"ל ומכופר הכל לא קשיא להו דמשום שבועה דרבנן דקילא לא רמי אנפשיה ומדכר אבל שבועה דאורייתא לא גרע מלא תלין וק"ל : בד"ה ולעולם פי' בקונט' משהא שכרו אינה מועלת אלא כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה מחזיר את הכר כו' לשמואל איירי במשכנו באיסור דאם חבל כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה ואת המחרישה כו' א"כ היאך נטל את המחרישה דקתני ומחזיר הא עבר כו' עכ"ל יש לדקדק דהא ברים תמורה מוכח בהדיא דהך מתני' דהכא מלי איירי במשכנו באיסור ולעיל לא קשיא להו אלא דמגליה דמתני' איירי במשכנו באיסור וכן נ"ל לשמואל דמתני' דהכא איירי במשכנו באיסור דעיקר קרא נמי איירי בהכי וי"ל דהכי קאמרי כיון דקעבר משום כי נפש הוא חובל היאך קתני נוטל ומחזיר דמשמע דאינו מחזיר לגמרי אלא נוטל ומחזיר בכל יום וכיון דקעבר בכי נפש הוא חובל ע"כ מחזיר לגמרי הוא דהשב תשיב לא כתיב באוכל נפש אבל מדברי רוב הפוסקים נראה למצות השב תשיב שייך נמי בכלי אוכל נפש ואיתא בירושלמי קורדום ומחרישה שדרכן לעשות בהן מלאכה ביום חובלן בלילה כו' ול"ע ודו"ק : **ע"ב** בד"ה מטה ומטה כו' בעני שבישראל דלא יהיב ליה אלא מטה ומפץ משום דהתם קודם כו' עכ"ל כן הגיה מהרש"ל והוצרכו לומר בעני שבישראל משום דלא תקשי מפץ אמלע בעשיר דהכא מיהו עיקר תירוצם בחדא מטה דקודם שנשאת לו לא היה לה אלא חדא מטה הוא דוחק גדול אמאי פסיק' ליה התם דלא חשה לדשמואל קודם שנשאת ולא היה לה אלא חדא מטה ובפי' ר"י הביא דברי התוס' בל"א וז"ל ובמסרה אשתו ע"י שליש דלא תני אלא מטה א' תירצו התוס' דהתם בעני שבישראל שלא היה לו אלא מטה א' קודם שנשאת לו עכ"ל ונראה לפרש דבריהם לפ"ז מדמפרש לה התם במתני' בעני שבישראל משמע דאיירי בעני שבעניים שהוא עני ביותר ועל דעת זו נשאת לו שלא היה לו אלא מטה אחת וגם לה לא יתן רק מטה אחת משא"כ הכא דמיירי בנעשה עני בשעת הגבייה ובשעת הלואה לא היה עדיין עני ודו"ק :

דף קיד בד"ה הקדש שאין כו' וי"ל דמה לערכין שהם קלים ואין נוהגין אלא כו' עכ"ל וכתב מהרש"ל דלא שייך הך פרכא נגד ב"ח ומ"ה פריך שפיר ויסדרו לב"ח ק"ו מערכין כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש והוא דחוק ונראה דהא דפריך ויסדרו לב"ח ק"ו כו' היינו למאן דאית ליה דמסדרין בהקדש מהיקשא דנדר בערכך דאליביה אזלא סוגיא דשמעתין כדפריך ויחזרו בהקדש כו' הקדש שמסדרין א"ד כו' דהשתא ליכא למיפרך מה לערכין שהם קלים דהקדש תוכיח שאינן קלים ומסדרים בהו ומהקדש לחודיה נמי ה"מ למילף דמסדרין בב"ח מק"ו אלא דניחא ליה למיעבד תחלת הק"ו מערכין דעיקר סידור מערכין קאתי ובהכי ניחא מה שמקשי' לקמן דנגמר סידור בב"ח מג"ש דמיכה מיכה וע"כ הוא אתא לדרשה אחרינא שיהא במכותו כו' או למעט אשתו כמ"ש התוס' וא"כ ל"ל ג"ש הא איכא למילף מהאי ק"ו דקאמר הכא די"ל דהאי ק"ו ליתא אלא למ"ד מסדרין בהקדש אבל למ"ד דאין מסדרין בהקדש ליכא למילף בק"ו ב"ח מערכין משום הך פירכא מה לערכין שהן קלים כו' ומ"ה הוצרך למילף בג"ש ודו"ק : בד"ה ואידך ההוא כו' דהא בפ' שום היתומים אמרינן כו' עכ"ל כצ"ל : בד"ה מהו שיסדרו כו' ועוד הביא ראיה כו' ואפילו מן גלימא כו' דלא חזי ליה כרשב"ג כו' עכ"ל ויש לדקדק מה הוסיפו ראיה מהך דאפי' מן גלימא כו' כיון דאין כאן ראיה אלא מרשב"ג דלעיל וי"ל דלפי ראייתן דלעיל יש לגמגם דודאי בהך דמתיר רשב"ג בלוף הלכה כוותיה דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו אבל בהך דאין מסדרין לב"ח איכא מ"ד דמסדרין כדאמר ליה אליהו לרבה בר אבוה וא"כ נאמר דמסדרין ונותנין לו האיצטלא שלבוש בה ואפילו היא שוה אלף זוז כדסבר ר"י ורע"ק וע"ז הוסיף ראיה דע"כ ליכא למימר הכי דהא אמרינן בב"ק ואפי' מן גלימא כו' וכ"ת היינו שמפשיטין כו' דהא ליכא מידי דלא חזי ליה כרשב"ג דלעיל דמתיר בלוף משום דכל ישראל בני מלכים הן וליכא מהאמוראי דפליגי עליה בהא ודו"ק : **בא"ד** ועוד דפסיק רב אלפס בפ' ח' שרלים כר"ש דאמר כל ישראל בני מלכים הן כו' עכ"ל ק"ק דהיאך בעו התוס' למימר דרב אלפס פסק כר"ש מטעם דכל ישראל בני מלכים הן דהא בהדיא כתב רב אלפס פרק מפנין אבל הני דס"ל כל ישראל בני מלכים הן דכל כה"ג שיטה הוא ולית הלכתא כחד מינייהו ודו"ק : **ע"ב** בא"ד וא"ת אמאי לא מייתי מרשב"ג כו' וי"ל דסבר

חכמת שלמה

יטול שליש כמו אריס ודו"ק : **בא"ד** שעד עתה היה אוכל כו' עד ס"ד נ"ב בס"א אינו : **בא"ד** אוכל שני שלישים כו' וכ"ב ואע"פ שמשלם לזה דינר ומחצה אם קונה ממנו מ"מ אין זה חשוב הפסד שהרי חצי שלו נוטל ואם היה רוצה בחלק חבירו שקנה היה נותן עוד דינר ומחצה ודו"ק. **תוס'** בד"ה מסלקינן להו כו' נסתפקו בין אלו איזה מהן הזכיר נ"ב למנ"מ כלומר איזה היה החשוב שבו היה תולה הדבר להפחידו ודו"ק : בד"ה מה נקנן כו' ואית דגרסי איפכא יבם בזמנו כו' נ"ב פי' מה יבם בזמנו אף נקנן בזמנו וק"ל :

דף קי ע"א גמ' אוכליה קיימא והלכתא כו' אוכליה קיימא והא קי"ל כו' כצ"ל : **שם** כוותיה דרב נחמן דאמר קרקע כו' נ"ב נ"ל דגרסי' ואמר וכן מוכח פרש"י למעיין בו : **רש"י** בד"ה הסוף שטרא שטר משכנתא דסורא במישלם כו' הד"א : **תד"ה** א"ל רבינא כו' חזקתה כו' כצ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה בדמי' כו' של זה וכן בעל חוב כו' כצ"ל והד"א : **בד"ה** הניחא למ"ד פלוגתא במסכת כתובות בהכותב נ"ב בפרק מי שהיה נשוי גבי הסוא גברא דמסקי ביה אלפא זוזי כו' וכן איתא בתוס' :

דף קיא ע"א גמ' מידע ידעי דעל יומי דשוקי סמיכי כו' נ"ב פי' אפי' יש להם מעות כו' ברש"י וכן פי' בכ"י ובעת"מ ותדע דאי באין להם מעות בעין בלאו הכי אינם עוברים כדלקמן בסיפוך הדף ע"ש : **שם** אמר לך רב תנאי היא נ"ב איני אומר אלא דשנויא קמא דמוקי רב למתני' לנדדין כדקיימא קיימא וכן דעת הרי"ף והרא"ש וביארתי כל הצורך בספרי : **שם** עובר בה' שמות הללו ועשה משום כו' כצ"ל וכ"ב וכרי"ף לא גריס ועשה אלא עובר בה' שמות הללו כמ"ש בכ"י בין עשה בין ל"ת ה' שמות הן ואע"ג דה' לאוין כתיבי מ"מ תרי לא תעשוק כתיבי ואינו מונה לאו כפול ע"ש באשר"י שאינו מונה כלל אלא חד לא תעשוק ובסמ"ג כתב להדיא ד' אזהרות ועשה ע"ש : **שם** עדים שתבעו הרי נשבע כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה משום לא כו' והוגאה נפקא ה' שמות כו' הד"א : **בד"ה** ס"ג כו' וכופר ומקודם כתב קרוי גזל כצ"ל : **בד"ה** או עשק ע"י הכתשה עשקו הס"ד : **תוס'** בד"ה א"ל כו' ליתן להם ואפי' משום בל תשהא לא היה עובר כו' כצ"ל וכ"ב פי' אבל משום בל תלין היה עובר מ"מ אי הוה שוכרן בעצמו ואי לאו דטריד במלאכה אחרת אע"פ שאינו שוכרן דאינו עובר משום בל תלין מכל מקום היה עובר משום בל תשהא וק"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה לבצור כו' אחד ואכלו כו' נ"ב פי' הפועל דשרי ליה כדלעיל דף נ"ב :

דף קיב ע"א גמ' ומסר את עצמו למיתה לא שתתן לו את שכרו כו' כן הוא לשון הרי"ף : **שם** ת"ל אתך לדעתך כו' נ"ב הנך ג' דרשות מחד אתך נפקא : **שם** בגררה דשרבלא כצ"ל וכן ברש"י : **רש"י** בד"ה דאגר לביעתי נ"ב עיין בפרק הגוזל קמא דף נ"ט מה שהגהתי : **תוס'** בד"ה חוזר עליו כו' דקאמר שקל כומתא ושדא ביה כו' נ"ב פי' כובע : **בא"ד** ולהכי לריכא קנין נ"ב פי' אע"פ שקנין בטעות נמי חוזר אלא בע"כ לריכא למימר דאינו טעות ממש אלא דומה לטעות מ"ה מחילה בלא קנין סודר זוטר טפי ולא מהני וק"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה קצלה כו' ועוד אומר ר"י דודאי כי איכא עדים כו' נ"ב פי' ר"י לא בעי לשנוי שנויא אחרינא דאף איהו נ"ל דגבי מודה מקצת לא שייך מיגו אלא דרצה לומר דבע"כ תרוויהו איירי בדליכא עדים ודו"ק (עיין מהרש"א) :

דף קיג ע"א גמ' כל זמנו ולעולם א"ר חמא כו' כצ"ל. **תוס'** בד"ה ואת המחרישה כו' וא"כ האיך נטל את המחרישה כו' נ"ב פי' שמקשה לו לפי מה שרוב העולם מפרשי המחרישה כפשוטו ומסתמא אף רש"י ס"ל כן דאל"כ ה"ל לפ' ודו"ק ומ"מ אי לאו דהוה מקשה ועוד כו' לא היה סותר פי' הקו' במה שפירש פרות החורשות כו' לפי מה דס"ל דמחרישה דהכא היינו מגררתא ודו"ק :

דף קיד ע"א גמ' ואידך האי הוא שיהא כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה הקדש שאין כו' וי"ל דמה לערכין שהם קלים כו' נ"ב פי' האי פירכא ליתא אלא בערכין נגד הקדש שערכין קלים מהקדש אבל לא שייכא הך פירכא נגד בעל חוב ומש"ה פריך שפיר ויסדרו בעל חוב ק"ו מערכין כו' ומהשתא ג"כ לא קשה דלא קשה דאמאי לא פריך תלמודא מתחלתו אערכין דסליק מיניה ויחזרו בק"ו כו' ונילף ק"ו בערכין שמחזירים מב"מ שאין מסדרים כו' משום דפריך דהקדש עדיפי ותמירי מערכין וא"כ אי ילפי' הקדש דמחזירים ואף מסדרין ערכין מסדרין ערכין דקילי הן בכלל לאפוקי איפכא ודו"ק וי"מ דמש"ה פריך אהקדש כדי שרוצה לומר הק"ו דלעיל מכל וכל ודו"ק : **בד"ה** ואידך ההוא כו' אם יש בכל מקום שלא נוכל להעמיד שהיקש כו' כצ"ל : **ע"ב גמ'** שם פלגינהו לבניו שהן בני ירושה : **תוס'** בד"ה מהו שיסדרו כו' והיה לו להשיב כו' נ"ב בכאן הגיה המדפיס בלובלין וז"ל והיה לו להשיב לו להשיב מסדרים אלא ס"ל דאין מסדרים ע"כ וטעות הוא אלא כמ"ש בפנים וה"פ היה לו להשיב אין

מהר"ם

דף קי ע"א תוס' ד"ה א"ל רבינא כ"' עד ועל כן נראה דלא בעי למימר שלא יהא נאמן כו' אלא שואל כו' ולפ"ז צ"ל דלא גרסי' בגמ' אלא מעתה כו' דאי הוי שאלה לא שייך לגרום אלא מעתה וק"ל : **ע"ב ד"ה** סבר ר' חנינא כו' והיינו כשנעשה אפותיקי כו'. ר"ל דגבי יתומים פשיטא דאי אית ליה זוזי דמצי לסלוקי בזוזי וליכא למ"ד שלא יוכלו לסלוקי בזוזי וא"כ אמאי אמר שהקרקע בחזקת ב"ח אלא ע"כ צ"ל דמיירי כגון שעשאו אפותיקי כדמסיק לקמן גבי לוקח הכי נמי איירי גבי יתומים כשעשאו אפותיקי :

הדרן עלך פרק המקבל וסליקא לה מסכת בבא מציעא בסייעתא דשמיא

התלמודא כו' ומר"ע ומרבי ישמעאל כו' ומדמסדר ליה אליהו מיכה מיכה לא בעי למפשט כו' עכ"ל נראה דר"ל סתמא דתלמודא דלעיל דמיבעיא ליה מהו שיסדרו בב"ח כו' ומייתי מדשלא רב באגרתיה כו' ולא מייתי מרשב"ג כו' מר"ע כו' וה"ה דה"מ למימר הכי את"ק דר"ע אך ק"ל דהכתי אמאי לא מייתי למפשט מברייתא דלעיל דקתני בהדיא כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין לב"ח ודו"ק :

ח"א **דף קיד ע"ב** בשיתא כו' עיין פרש"י · ועי"ל באגרבעה דהיינו בסדר רביעי מש"ס שהוא סדר נזיקין לא מלינא שהרי מבעיא לי ממך מהו שיסדרו בב"ח כו' דדין זה מסדר נזיקין הוא ולא הוה ידענא דגמרינן מיכה מיכה בשיתא מלינא דהיינו סדר טהרות שהוא סדר שפי מהש"ס דהיינו דין זה דקברי עכו"ם אם מטמאין מסדר טהרות והא דלא קאמר בחדא לא מלינא דהוה בעי מנין לערוס שלא יתרוס כו' דההוא ודאי ידע דינו דמתניתין היא בתרומות אלא דמאל מנין מתוך הכתוב מאח"כ דין דמסדרין דב"ה דין דקברי עכו"ם לא ידע כלל וק"ל : סחט גלימא ליתא זבני' וגו' ולא רצה ליהנות מניחן לכך זבניה וממעותיו לא רצה ליהנות לכך פלגינהו לאתנוותא וק"ל :

דף קטו בגמ' למה חוזרין וממשכנין שלא כו' הא דמשכנו מעיקרא נמי ע"כ מטעם זה אלא דלא סגי ליה אם משכנו מעיקרא והחזיר לו ולא חזר ומשכנו וק"ל : תוס' בד"ה למה ממשכנין כו' ומ"מ לא רצה התלמוד לתרץ כן כו' עכ"ל אף דברי התנאים הנאמרים בלשון שואל ומשיב נקרא תלמוד דוק ותשכח וק"ל : **בד"ה** אלמנה בין כו' לכך עדיפא ליה למפרך מברייתא כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל דהתוס' סוברים הא דמתיב רב יוסף לא יחבול ריחים ורכב הא דברים אחרים חבל וכן לא תחבול כו' כולהו ברייתא נינהו כו' ואפי' הכי דחי ליה דה"ק ריחים ורכב אית בהו תרי לאוין הא דברים אחרים יחבול כלומר כו' עכ"ל והאריך ע"ש ודבריו דחוקים ותמוהים הם דמי הכריח אותן לפרש דברייתא היא בלישנא דחיקא כיון דאיכא לפרושי בלשון ברור והוה דברי רב יוסף מדיוקא דקרא דהשתא לית כאן קושיא כלל מעיקרא דעדיפא ליה למפרך מקרא גם מה שדחק לפרש בדברי המתרץ דה"ק בברייתא הא אחרים יחבול כלומר ואינו עובר לאו יתירא אבל לאו דלא תבא עובר א"כ הוא מאי קשיא להו מר"ש דקאמר בברייתא עשירה ממשכנין והולרכו לדחוק ממשכנין היינו מנתחין כיון דאיכא נמי לפרושי הכי דממשכנין אותה ואינו עובר לאו יתירתא אבל לאו דלא תבא עובר אבל הנראה דודאי רב יוסף לא פריך ליה אלא מדיוקא דקרא ומשני ליה שפיר רב פפא בריה [דר"נ] לעולם בב"ח קאמר ולעבור עליו בב' לאוין ולא תידוק מיניה הא אחרים חבל כפרש"י שם אלא דהכא קשיא להו אמאי דמסיק שם למפרך אדשמואל מברייתא דאם חבל תחבל שלמת רעך בשליח ב"ד הכתוב מדבר כו' ומסיק תנאי היא כו' ולא פריך עליה ממתני' דהכא והאא תירלו דמתני' דהכא נמי איכא למדחי אין ממשכנין אותה כו' הא אחרים לית בהו האי לאו כדדחי נמי דיוקא דקרא דפריך מיניה רב יוסף לכך עדיפא ליה למפרך מברייתא דאם חבל כו' בשליח ב"ד הכתוב מדבר כו' ומסיק תנאי כו' אבל מלתיה דר"ש דאמר ממשכנין משמע שפיר דליכא איסורא כלל וליכא לדחויי הכי ולכך הולרכו למימר ביה דממשכנין היינו מנתחין ותו לא מידי וק"ל : **בא"ד** דאסור גם לשמואל אפי' נאות בכלים שעושין בהן כו' עכ"ל כל"ל : **בד"ה** וחייב משום כו' וכן משמע בהדיא בגמרא כו' דאמר רב הונא חבל ריחים ורכב לוקה ג' כו' עכ"ל בפשיטות מרב הונא דאמר לוקה לא ניחא להו להקשות אדאמר אביי ז"ל אהדר דאימא דרב הונא פליג ולא ס"ל דמהדר א"כ דס"ל דמהדר וכרבא דפ"ק דתמורה דאי עבד לא מהני ולא מייתי מרב הונא אלא אהך סברא דאיכה תמוה לומר דאף בהתראה א' חייב שתים וק"ל : **בא"ד** וכיון דבהתראה אחת איירי א"כ חייב שתים דקתני היינו ב' מלקיות ותימה כו' עכ"ל פי' לדבריהם דאי הוה מלינן למימר דמתני' איירי בב' התראות למאן דאית ליה לוקין הוה מלינן לאוקמי נמי לאביי שחבלן בב' פעמים ולא דלוקין בב' מלקיות דהא ניתק לעשה הוא אלא דאשמועינן שאין כלי אחד אלא שהם ב' כלים ובפעם ראשון נמי עבר בלאו אבל כיון דכבר דחו התוס' זה דא"כ ה"ל למיתני החובל ריחים או רכב בל"ת אלא דע"כ איירי בחבלן בפעם אחת וא"כ מאי כ"מ חייב משום ב' כלים דקתני אי לאו דהיינו ב' מלקיות ודו"ק : **ע"ב** בד"ה שנאמר לא יחבול כו' י"ל כיון דכתיב ורכב ולא כתיב רכב כו' עכ"ל פי' מדכתיב וי"ו ורכב בחטף קמץ ולא כתיב וי"ו ורכב בשו"א כמו אביו ואמו ועיין בתוס' דפ' כל המנחות ודו"ק : **בא"ד** דלא דמי לבשר בשדה טריפה ולא תאכל הנפש עם הבשר כו' עכ"ל לכאורה האי קרא ולא תאכל הנפש וגו' אין לו מקום כאן דלא הוה קשיא להו לעיל אלא מבשר בשדה טריפה והיינו לר' יוחנן דיליף מיניה בשר מן החי ובשר מן הטריפה אבל לר"ל איכא לאקשויי הכי אקרא דלא תאכל הנפש וגו' זה אבר מן החי ובשר מן החי והאא דקדקו הכא לומר דלא דמי לר"י לבשר בשדה טריפה ולר"ל ללא תאכל הנפש גו' דמשמע דליכא אלא חדא ט' וק"ל : **בד"ה** אמר לך רבא כו' ומיהו גם על פ"ה ל"ק כו' לפי שאינו יכול לדחות כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר הכי לעיל לרבא דהך דוג וחרלן לא אתיא כרב יהודה ולהכי לא אייתי ליה הכא כיון שאינו יכול לדחות דזה נראה להם דוחק לרבא רק לאביי דבלאו הכי מתוך שמעתין נמי מוכח דלא ס"ל לאביי דאמר אין לוקין על לאו שבכללות כרב הונא כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק : **בד"ה** אבל כי אם ללי כו' וא"ת והא אילטריך ט' וי"ל דרבא עביד הקישא מללי כו' עכ"ל וה"ה דה"מ להקשות כן לאביי להאי לישנא דחדא מיהא לקי משום כ"א ללי אש כפר"ת לקמן אלא דניחא להו להקשות כן בפשיטות טפי לרבא וק"ל : **בא"ד** דאינו לוקה בחי ומבושל בחמי טבריא כו' עכ"ל מפירוש מהרש"ל והא דקאמר דלקי בחמי טבריא משום כ"א ללי אש אליבא דרב חסדא הוא דקאמר ושם פרשתי עכ"ל לא ראיתי שם דקאמר רבא דלקי אלא דקאמר רבא אליבא דרב חסדא מאי חייב דקאמר משום ללי אש והיינו מחייבי עשה דלגבי חי וחמי טבריא לא הוי כ"א ללי אש רק עשה ולא לקי לכ"ע אלא אנא ומבושל כמ"ש התוס' שם בהדיא וכיולא בזה

מלינו לשון חייב בחייבי לאוין ואיכא לפרושי ביה דלא לקי כנראה מדברי התוס' לעיל גבי וחייב משום שני כלים ותו לא מידי ודו"ק : **בא"ד** ולא אמרינן ריחים ורכב אמרתי לך ולא שאר דברים כו' עכ"ל לפי התירוץ שכתבו התוס' לעיל דריחים ורכב לא הוו ב' כתובים דאילטרכו לחייב עליהם משום ב' כלים לית כאן קושיא דלא שייך למימר ריחים ורכב אמרתי לך ולא כו' כיון דאילטרכו לגופייהו ודו"ק :

דף קטז בא"ד דלא שייך אלא כי אם ללי אש כו' עכ"ל כל"ל : **בד"ה** והניא אידך כו' דלרב הונא אי חייב ב' ע"כ חייב ג' כו' לא מחייב אפי' בריחים ורכב אלא אחת כו' עכ"ל וליכא לפרושי דלרב יהודה ניחא להו דחייב ב' משום דיליף מריחים ורכב ליתן בהן לאו של ריחים ורכב דא"כ מאי קאמר רב יהודה כי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא אלא דאיכא למימר לרב יהודה דמכי נפש הוא חובל מחייב בשאר ב' כלים על זה בפני עצמו וע"ז בפני עצמו ולגלוי מילתא בעלמא קאמר מה ריחים ורכב כו' כלומר דאין חילוק בין ריחים ורכב ובין שאר כלים אבל לרב הונא דאתא כי נפש הוא חובל לריחים ורכב כמו לשאר דברים ואי הוה מחייב ב' על שאר דברים משום כי נפש הוא חובל ה"נ דחייב ב' משום כי נפש הוא חובל בריחים ורכב והל"ל חבל ריחים ורכב לוקה ד' ודו"ק : סליק פרק המקבל

פרק הבית והעליה

ע"ב בד"ה וליחזי ברשות כו' ועוד דהתם פריך מתוך הסוגיא כו' עכ"ל כל"ל וע"ש בתוס' בד"ה לפיכך אם נפל כו' וק"ל : **בפרש"י** בד"ה לוגר ליה אחריתי כו' ולמה אנו כופין את המשכיר לקולטו כו' עכ"ל ולא ניחא ליה לפרושי לאידך גיסא דלוגר ליה אחריתי שיהיה דר לבד וכדמעיקרא ולמה כופין אותו לדור עם הבעל הבית דהא לא פסיקא לן שיהיה דר לבדו דמיבעיא לן בסמוך א"ד שניסס דרין כו' וק"ל :

דף קיז בד"ה איפחית מעזיבה כו' ולאו שוכר ומשכיר הוו אלא בית כו' עכ"ל נראה מפירושו דבשוכר ומשכיר ליכא פלוגתא לענין הרחקת מקין ואע"ג דלמאי דבעי למימר דבפלוגתא דר"י ורבנן דמתני' דהכא פליגי דמיירי בשוכר ומשכיר כפרש"י גופיה לקמן מ"מ למאי דמסיק דבמתני' דהכא באחזוקי תקרה פליגי משמע ליה דלכ"ע בשוכר ומשכיר התחתון מתקן המעזיבה כשהוא חושש למימיו של עליון לרבנן משום דאחזוקי תקרה הוא ועל המשכיר לתקן ולר"י משום דעל הניזק להרחיק עלמו ומה שדקדק רש"י לפרש לקמן באחזוקי תקרה כו' אין התחתון נוטק שאינו חס למימיו אלא העליון נוטק כו' הולרך לפרש כן לרבי יוסי דאם העליון לא היה נוטק אלא התחתון היה חושש למימיו לא ס"ל דעליון מתקן אלא התחתון דעל הניזק להרחיק עלמו אבל לת"ק בין שהתחתון חושש למימיו בין אינו חושש עליו לתקן משום דאחזוקי תקרה הוא ומ"ה הולרך לפרש הכא דפלוגתא דאמוראי דהכא בחושש למימיו לא איירי בשוכר ומשכיר ודו"ק : **תוס'** בד"ה ויושב כו' וקשה דהא נהנה הוא שא"ל לעלות כו' עכ"ל ולא בעו להקשות לפ"ה למאי דמסיק דאסר רבי יהודה ברישא משום שחרוריתא הא בסיפא נמי איכא שחוריתא דאיכא למימר דלא אסר אלא כשגם נהנה דה"ל זה נהנה וזה חסר מיהו ק"ק דהכתי ה"מ להקשות לפ"ה דה"ל נמי זה נהנה בלבניתא דעלייתו וזה חסר בשחרירותא דביתו וי"ל דניחא להו להקשות גם לר' יוחנן דלית ליה הך סברא דאיכא שחרירותא ודו"ק : **ע"ב** בד"ה וכן בית הבד כו' ועוד אי באחין שחלקו מוטל על התחתון לבנות התקרה כו' עכ"ל ר"ל כי הכא שהתחתון עושה לבית בדו כיפין אמאי אילטריך כו' והרא"ש תירץ בזה דלא דמי דלעיל אין התחתון לריך לתקרה כיון שהגג של מעלה קיים משא"כ הכא דלריך לתקרה שלא יתקלקל בית הבד שלו ע"ש :

דף קיח בד"ה זמן ב"ד כו' דהא לעיל גבי נשברה כו' עכ"ל ר"ל לעיל בס"פ האומנין ע"ש : **בד"ה** א"ל הגיעוך כו' דאישתמוטי קא משתמיט כו' כדאמר בגמרא עכ"ל מיהו קלת קשה המקשה דפריך אסיפא ותקנה ליה שדהו דאריב"ח כו' ולא אסיק אדעתיה למימר אישתמוטי כו' אמאי לא קשיא ליה ארישא דא"ל הגיעוך אין שומעין לו והא מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור ויש ליישב וק"ל : **בד"ה** ניקני ליה חגירו כו' אבל אי לאו דריב"ח א"ש כו' עכ"ל פי' אי לאו דריב"ח ממתני' דפרק שנים אוחזין דקתני ואמר זכתה לי שדי זכתה לו לא קשיא ליה אדהכא ותקנה ליה שדהו דאיכא לאוקמא בעומד בלד שדהו דהכי אוקמוה שמואל התם אבל מריב"ח פריך שפיר ואע"ג דאוקמוה נמי התם הך דריב"ח בחלר המשתמרת ה"נ הכא בסמוך לגינה קתני דה"ל חלר משתמרת ודקאמר תקנה ליה שדהו סיגרת לישנא דהתם נקט ודו"ק : **בד"ה** כאן בשל חבירו תימה למאי דס"ד השתא כו' יאמר לו אתן לך כו' עכ"ל ולמאי דמוקי לה בהפקר ניחא שהפועל מבקש שכרו ממנו והוא משיב לו תטול שכרך ממה שעשית אבל בשל חבירו למאי דס"ד השתא דאין שכרו עליו אלא על בעה"ב למה יאמר לו השוכר טול שכרך ממה שעשית לא יאמר לו אלא לי לא עשית אלא לחבירו והוא ישלם לך ואפשר שחבירו יתן לו כמו שהתנה עמו וק"ל : **בד"ה** לעשות בשלו והראוהו כו' אבל סתמא לא ותימה א"כ אמאי כו' עכ"ל ויש לדקדק דבלאו דיוקא אבל סתמא לא הוה להו לתמוה בפשיטות דאימא הך ברייתא דשומעין לו איירי באומר להו שכרכם על בעה"ב דאמרי' ביה בפרק המקבל דשניהם אין עוברין משום בל תלין וא"כ ה"ל שוה כסף ככסף וי"ל בדוחק דברייתא קאי אלישנא דמתני' השוכר את הפועל לעשות עמו כו' דמשמע דלא א"ל בפי' לעשות בשל חבירו ושכרכם על חבירו וק"ל : **ע"ב** בד"ה מחוורתא כו' וי"ל כו' ולר"י אותה שעה כיון שיש לו רשות פטור כו' עכ"ל מתוס' דפרק המניח ולר"י משמע דלא משלם מדקאמר שע"מ כן ט' ועוד כו' עכ"ל ועיין בחידושינו שם : הדרן עלך הבית והעליה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

חכמת שלמה

אין מסדרין כמו מסדרין אלא שלא ירד לדקדק אליבא דהלכתא וכן משמע באשר"י להדיא אבל האי דקדוק שלא היה לו להשיב טעמא אלא מסדרין זהו דיוק של ר"ת וכבר ויתרו תוס' על זה שאפי' גרסינן מהו כו' פי' ולא לדקדק ממה שלא השיבו מיד מסדרין אפ"ה אין להביא ראיה דמסדרין ודו"ק :

דף קטו ע"א תוס' בד"ה אלמנה בין כו' לכך עדיפא ליה למיפרך כו' נ"ב הכי פי' התוס' סוברים הא דמתיב רב יוסף לא יחבול ריחיים ורכב הא דברים אחרים יחבול וכן לא תחבול בגד אלמנה הא אחרים תחבול כולהו ברייתא נינהו וכה"ג נמי מסקינן לעיל ת"ר ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו הא עשיר שכב ומש"ה פריך מברייתא דקתני להדיא הא דברים אחרים תחבול דמשמע דשרי לחבול ואפ"ה דחי ליה דה"ק ריחיים ורכב אית בהו תרי לאוין הא דברים אחרים יחבול כלומר ואינו עובר לאו יתירתא אבל הלאו דלא תבא עובר ודו"ק (עיין במהרש"א) : **ע"ב** תוס' בד"ה אבל כי כו' אין לוקין אחי ומבושל בחמי טבריא כו' נ"ב והא דקאמר רבא דלקי בחמי טבריא משום כי אם ללי אש אליבא דרב חסדא הוא דקאמר ושם פירשתי :

הבית והעלייה פרק עשירי

דף קטז ע"ב רש"י בד"ה שניהן חולקין הכל לפי הגבוה לפי שהאחד כו' כצ"ל :

דף קיז ע"א גמרא דרך פתחים משתמש כו' נ"ב תימה מה היזק יש למשכיר שמשתמש השוכר דרך פתחים שרוצה למחות בו וכהאי גוונא ראוי להיות כופין על מדת סדום ונראה דמשכיר אמר אם ילך דרך פתחים א"כ לא ישתמש בעלייה כלל אבל עכשיו שהוא משתמש דרך גגין א"כ ישאר לפעמים בעליה ויעשה מקלת תשמישו לשם קודם שיחזור וירד בסולם ודו"ק : **שם** וסנאין וסטני אמר ר"ש כו' ומזקי לתתאי רבי חייא בר אבא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה פלוגתא כו' מקום לגור ות"ק כו' בד"א : **ע"ב** גמ' שם תניא אין לו לא לזה ולא לזה אין לו לבעל עלייה בקרקע כלום כל זה נמחק ונ"ב ס"א אינו וכן ברא"ש אינו אבן ברי"ף מצאתי : **שם** אמר רבא נקוט דר' נתן כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה ר' יהודה אומר א"כ תתייב זה שנמצא נהנה כו' כצ"ל : **ד"ה** לבינים בשלמות צ"ל בלבינים שלמות ואין כו' : **בד"ה** ארזים כו' ומשאן ככד בא לשנות כו' סד"א :

דף קיח ע"א גמ' ממרי רשותיך פארי אפרע ואי אשמועינן הכא כו' כצ"ל ונ"ב פי' קמשמע לן דאין שומעין לו משום דהכיר דיש במעות שהרי אליו נשא את נפשו ויכול לומר לו זיל טרח ואייתי זוזי וכן בתוס' ר"פ שור שנגח את הפרה בד"ה אי דליכא לאשתלומי מינה ע"ש : **ע"ב רש"י** בד"ה שתי גנות כו' קרקעיתה נמוך הס"ד :

הדרן עלך הבית ועלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא בס"ד

סליקא לה מסכת בבא מציעא

תפארת שמואל

חדושים לגפ"ת על מסכת בבא מציעא

מאת הגאון כו' מהור"ר אהרן שמואל ב"ר ישראל קיידינובר ז"ל (מהרש"ק) בעה"מ תפארת שמואל על הרא"ש

דף ב ע"א ברש"י ד"ה זה אומר כולה שלי בגמ' מפרש כו' . נראה דהמשך לשון רש"י הוא דלא תימא דזה אומר כולה שלי אתי לאשמועינן היכא דמחלוקין ואין אוחזין בטלית דחולקין וגדלא כמ"ש התום' בארבא לרישא אתיא לאורויי היכא דאוחזין ומחלוקין ואי הוי תנא חדא הוי מוקמינן במסתברא היכא דאוחזין דוקא לזה כתב רש"י דשנים אוחזין קאי גם אכולה שלי דוקא אבל היכא דלא אוחזין אז דיינינן ביה כל ד"ג והא דתני תרתי מפרש בגמ' . אך קשה במ"ש רש"י ד"ה זה ישבע מפרש בגמ' שבועה זו למה מאי קמ"ל רש"י . בלא זה י"ל דאדרבה לפי מאי דמסקנא דמתני' אתיא כסומכום דס"ל דחולקין בלא שבועה וא"כ קשה ליה למה פסק במתני' דלא כוותיה ומצריך שבועה . וע"ז כתב רש"י דבגמ' מפרש דאתיא כסומכום אפי' באין מוחזקין כלל והא דתני כולה שלי אתיא אפי' באינן מוחזקין והא דבעי שבועה מפרש בגמ' כדי שלא יהא כ"א תוקף וכו' אכן לפי מה שפירשתי לא אתיא שפיר . ואין לומר דרש"י הוקשה ליה דמאחר דאמרי' מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא א"כ למאי נ"מ תקנו שבועה זו דאם תוקף ישבע ג"כ לזה אמר בגמ' מפרש דלא אמרי' כן כדאיתא לקמן דא"כ קשה מה זה שכתב רש"י שאין לו בה פחות כו' בגמ' מפרש וכו' בשלמא בלא זה י"ל דקשה לרש"י דבגמ' רוצה לאוקמי מתני' דלא כבן ננס דהיאך הללו באים וכו' הא בהאי לישנא דקא משתבע אינו שבועת שוא דהא על דלית ליה משתבע ואין זה סותר דבר חבירו לזה כתב מפרש בגמ' . דנשבע שבועה שכולה שלי וכו' ובזה ודאי באים לידי שבועת שוא ופריך שפיר לימא דלא כבן ננס אכן לפי מ"ש לא א"ש דהא כבר פירש"י דבגמ' מפרש דתקנו שבועה זו דלא אמרי' דחשיד אשבועתא ואין ליישב על אופן זה הא אינו חשוד וקושטא מישתבע אלא בע"כ דאופן שבועה זו הוא דמשתבע דכולה שלו וא"כ שפיר פריך דלא כבן ננס וא"כ תו מאי קמ"ל רש"י שנית ואין ליישב דרש"י בתחלת דבריו אתי לאשמועינן דזה אומר כולה שלי אתי לאשמועינן היכא דטוען שאתה הגבהת בשבילי וקמ"ל דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו . ואפי' היכא דליכא מיגו דזכיא לנפשיה וכו' והכא דמחולקים יחלוקו וכדאמרי' לקמן דף ח' ע"א ודלא כמאן דמוקי במקח וממכר דא"כ קשה מה זה שכתב רש"י ד"ה בזמן שהם מודים וכו' בגמ' מפרש כו' דהמגביה כו' הא מכאן לא מוכח כלל כדדחי רבא ומהא דלעיל מוכח יותר א"כ מנ"ל להמקשן להקשות דלמא הכל איירי במציאה וקי"ל דהמגביה וכו' ודו"ק : **שם** בגמ' סיפא במקח וממכר וכו' . וכתב רש"י אבל זה אומר אני ארגתיה וכו' עד שיבא אליהו וכו' עכ"ל נראה דההכרח שהביאו לרש"י כן אין לומר דמשום צריכותא פירש כן דאי הוי ס"ל דגם בארגתיה חולקין א"כ במציאה לחוד סגי דאי במציאה חולקין בשבועה דיפרוש משום דרמאי כ"ש יפרוש בוודאי רמאי דהא אכתי קשה דאיצטריך כולה שלי לכלול מקח וממכר דאינן רמאי וודאי וליכא ביה הוראה כלל דא"צ שבועה . אבל באני ארגתי חולקין בשבועה לפירש"י ובע"כ נ"ל דרש"י הוכיח כן משיטת הגמ' דפריך לימא מתני' דלא כבן ננס וכו' ומפיק שאני הכא דאיכא למימר דליכא שבועת שוא אימור דתרווייהו כו' והא אכתי קשה דאי הוי ס"ל למתני' באני ארגתי דחולקין בשבועה בע"כ איכא שבועת שוא בא' מהם דוודאי א' מהם רמאי . ותו דייק רש"י ממאי דמשני לקמן לר' יוסי התם איכא ודאי רמאי הכי מי יימר וכו' ואי איירי מתני' גם בארגתי ואפ"ה חולקין בשבועה הא איכא וודאי רמאי ולפי סברת הסוגיא כל מה שיש ביד אחר הוי כאילו מוחזקים בו שניהם דאל"כ לא הוי פריך כלום וכמ"ש התום' לעיל כל זה הכריח לפירש"י דבארגתי יהיה מונח ג"כ ומתני' איירי דוקא במציאה או במקח וממכר ודו"ק . אכן שיטת התום' דמתני' כללא כייל דזה אומר כולה שלי איירי בכל אופנים שבעולם אפי' בארגתי שאחד מהם בודאי רמאי דצריך שבועה כדמסיק שלא יהיה כ"א תוקף וכו' והא בודאי רמאי איירי ורמו עליה שבועה דנפרוש דחשיד אממוניה לא וכו' והצריכות הוא אף דאני ארגתי נלמוד מק"ו ממציאה אמר מצריך מתני' לומר כולה שלי משום מקח וממכר דסד"א דלא יועיל שבועה וא"כ אינו נשבע כלל אבל ארגתיה נלמוד במכ"ש וכל זה איירי דוקא במוחזקים דוקא ואוחזין אבל כל מה שהוא ביד אחר קי"ל דיהא מונח לרבנן אמנה שמחולקין עליה ולר"י אכל הממון כיון שהוא ביד אחר וא' מהן ודאי רמאי . וא"כ הסוגיא דלקמן לא קאי לפי מה דמפרש ר' יוחנן משום תוקף לדידיה ל"ק בין לרבנן בין לר"י דשאני הכא שהן אוחזין והתם הוא ביד אחר אלא לפי מאי דמשני לעיל דמתני' אתיא כבן ננס דאמרי' אימור דתרווייהו וכו' אבל היכא דאיכא שבועת שוא אז ודאי רמאי יהא מונח וכו' ואין חילוק בין אוחזין או ביד אחר אז פריך שפיר ומשני דהתם איכא ודאי רמאי וה"ה בארגתי אבל לפי האמת דפי' ר"י משום תוקף א"כ בע"כ גם (חסר כאן ונכל על דלהלן) :

דף ו ע"ב בתוס' ד"ה פוטר ממונו וכו' · לפי' התום' מבואר דלא ס"ל תירוץ הרא"ש דלכך בא בסוף החודש כולו לשוכר משום דשתק אודויי אודי לי ולא משום דתפים יש להקשות דבע"כ דאי אמרי' היכא דתקפה מוציאים אפי' הקדישה אחר התקיפה דא"ל דאכתי מיבעי ליה א"כ לשיטת רש"י בסוגיא דקמ"ד בכהן הוא משום דשתק ולבסוף צווח ונפשטה בעיא דאם תמצא לומר דאין מוציאין היכא דהקדיש בלא תקפה ג"כ אין מוציאין והיאך נפשטה בעיא הא' היכא דמוציאין אם תקפה והקדישה מהו ואין לומר דס"ל לפשיטות דמהני וכמ"ש התום' במסותא דמהני דא"כ בע"כ היאך פשים ממסותא דאמר ר"נ כל ממון שאינו יכול וכו' . ובע"כ לא ס"ל דמוציאין מהני בתקפה והקדישה אף למוציא ממנו בדיינים ונותנים לחבירו . אלא בע"כ ס"ל לפשיטות דלא מהני א"כ קשה רבה דדחי ה"ל לידחי בפשיטות דאין לפשום מבכור דקדושה הבאה כו' שאני ול"ל למימר לעולם תקפה וכו' מוציאים וכו' בשלמא אי אמרי' לפשיטות דמהני בהקדישה תקפה אף את"ל דמוציאין א"כ סברא הוא דמהני קדושה הבאה מאליה ג"כ דאי לא אשכחן בשום דוכתא דמהני לא הוי מהני ג"כ מאליה אצל בעה"ב אכן כבר הוכחנו דס"ל דלא מהני קשה ל"ל לרבה וא"ל דלרבותא נקט רבה די"ל אפי' אין מוציאין ובאמת לא ס"ל א"כ מאי מייתי ר"ה סייעתא הא לא ס"ל אלא בע"כ צ"ל דס"ל לרבה האמת ונקט לפי האמת דתקפה ג"כ מוציאין א"כ קשה מ"ש בטלית קי"ל כאת"ל דאין מוציאין הא תפים לה מספיקא דלמא הא דשתק דקאי בבי דינא וחזי ליה רבנן אלא בע"כ יש לחלק דבטלית טוען ברי והתכיפה מהני לטענותיה דאודי משא"כ בבכור א"כ מאי הקשו התום' מהא דבא בסוף החודש דהתם ג"כ אודי ליה וכמ"ש הרא"ש והוי טענת ברי וק"ל : **שם** בתום' בסוגיא דשנים אדוקים בשטר וכו' . לשיטת התום' דלקמן י"ל מאי פריך וגבי ליה מלוה כולה וכו' דלמא איירי במקוים ורב ס"ל כר"י דהוא בחזקתו דה"ל למיקרע השטר לכך גבי כולה ורשב"ג ס"ל דחיישינן לפרעון ולכך חולקין וא"ל דא"כ מה באה רבנן ור"י לפרש בפלוגתא דיד דיין דא"כ קשה מאי פריך לקמן דר"י אדר"י דלמא הא דפליג ר"י היינו בשטר הנפק ובכתובה איירי דליכא הנפק וחיישי' לפרעון גם לר"י אף דליכא חשש דכתב ללוות ובע"כ צ"ל דדייק דר"י פליג אכולא מלתא דרבנן דס"ל דלעולם חיישי' לפרעון ולא מיבעיא וכו' ור"י ס"ל דלעולם הוא בחזקתו וא"כ גבי כתובה סתר דבריו . אכן לפי זה הדרא קושיא לדוכתה דלמא ר"י אתא לאשמועינן אף דליכא הנפק לא חיישי' דלרבי דוקא במקוים גבי כולה ודו"ק . בלא שיטת תום' י"ל קושיא ב' דדייק דבע"כ צ"ל דר"י בכתובה אף בהנפק איירי דאי פלוגתא בלא הנפק קשיא דרבנן אדרבנן דלעיל אפי' ס"ל דלא יחזיר אלא בע"כ בהנפק פליגי ג"כ . אכן לפי' התום' קשה מה אתיא דרבינא לקמן למה לא אפיך ברייתא ור"י ס"ל דחיישי' לב' כתוב' ורבנן לא חיישי וחיישי לפרעון . בל"ז י"ל דהוא תירוץ גרוע וקושיא דרבנן היא ג"כ גרוע וכמ"ש די"ל דהא רבנן אחריתי משא"כ קושיא דר"י היא חזקה ואין ליישב בתירוץ גרוע בס' וכמ"ש קיקיון דיונה ע"ש אכן לפי מ"ש גם קושית ר"י היא גרוע דדייק לה מדרבנן אדרבנן והיא קושיא גרוע . בלא שיטת התום' י"ל קושיא ראשונה דניחא ליה לעיל לאוקמיה רבי אליבא דהלכתא דמודה בשטר צריך לקיים לאפוקי אי הוי מוקי לה דס"ל כר' יוסי לא הוי אליבא דהלכתא אכן למ"ש התום' ד"ה דחיישינן לב' כתובות וכו' ובלא איפוך וכו' ור"י ס"ל דחיישינן וכו' דלמא לא מוקי כן דא"כ הוי רבנן דלא כהלכתא דהא קי"ל דחוששין לב' כתובות וכמ"ש הנ"י ע"ש . בלא שיטת התום' בד"ה בזמן שהבעל מודה י"ל קושיא שני דדייק דמאי פליגי ר"י ורבנן אלא ודאי דר"י ס"ל דאף דהבעל מודה כיון שנתגרשה חיישינן לקנוניא ולשומא כר"י וא"כ מסתמא פרע ליה כיון דנתאלמנה וכו' וא"כ בע"כ אפי' בהנפק איכא למיחש יותר אכן לפי מ"ש התום' לא אתיא שפיר דאין טעם לדברי ר"י . בלא שיטת התום' ד"ה ויחלוקו י"ל קושיא ג' הא דלא אוקמי דר"י ס"ל ואפכינן בתריי' הוא דניחא ליה להפוך קמייתא כי היכי דרבנן יהיו כהלכתא דקי"ל דחיישי' לפרעון אכן למ"ש התום' דר"א מוקי הסוגיא דעדי חתימה כרתי והשומא הוא בזמן א"כ הוי ג"כ דלא כהלכתא לכ"ע דקי"ל עדי מסירה כרתי ודו"ק :

דף לג ע"ב בתוס' ד"ה המפקיד אית דלא גרסי או שאבדו וכו' . עיין בנ"י ודבריו נכונים דאתי לאשמועינן אף ביוקרא דמקני לנפקד אחר ששילם אחר האבידה כדמוכח בכיפי דלקמן וק"ל : **שם** תום' ד"ה כגון פירות דקל וכו' וקשה דבפ' השולח וכו' והכא פשיטא ליה דלא מהני פרה לכפילא וכו' . אין להקשות דלמא סבר המקשה הא דלא הקנה לו אלא הכפל ולא פרה לכפל ולכך פריך ואפי' לר"מ וכו' והתרצן משיב דה"ל כאילו הקנה הפרה לחלבה ודקל לפירותיו דמיא דאכתי קשה מאי ס"ד דמקשן דהא בקנס בעי לומר אף לרבנן מכור דהוי כדקל לפי' כיון דקאי עבד ושור ת"נ נימא דהוי כאילו אמר פרה לכפל . אלא בע"כ ס"ל דגם פרה לכפל לא מהני ושפיר הקשו מ"ש בקנס דמיבעיא ליה וכו' ע"ז תירץ דלסברת האת"ל פריך הכא וק"ל . ובישיבה לתלמידי היה נראה לי לומר דהתום' בתחלה לא הוי מפרשי האתקפתא דדמי ב"ח כפירש"י דאמתני' פריך דס"ל דאמתני' לא קשה מידי דמתני' קאי אדין תורה דמעות קונות ממש או שהעמידו בנפקד דבריהם על ד"ת וכשמשלם הרי הפרה מכורה ממש להנפקד בכל מקום שהיא לענין כל דבר שבעולם והרפי משלם לא מהני מידי אלא שילם דוקא דמעות קונות וא"כ ל"ק קושית רמי ב"ח כלל דהבהמה היא קנוית להנפקד עכשיו במעות ששילם אבל לפי זה קשה ל"ל למיתני בהמה וכלים והוכרח לתרץ דנפישא פירתא או נפיש כפלה וכו' בע"כ אין הטעם דמקנה לו גוף הפרה ממש וכשנמצא הגנב חוזרת הבהמה לבעלים והכפל לנפקד לחוד דא"כ אין חילוק בין בהמה לכלים כיון שגוף הפקדון הוא עכשיו של הנפקד ובע"כ ס"ל לש"ס טעמא אחריתא כהקנאת הכפל וד' וה' ואיכא לעשות צריכותא הש"ס א"כ מתקיף רמי ב"ח וכו' דעל הכפל הוא דבר שב"ל וכנ"ל ודלא כפי' רש"י . ועל הס"ד דמקשן

הקשו התום' דהא מעות אינו אלא מ"ש וכן קושיא הב' ותירץ ג"כ בשיטת רש"י דגם דעת המקש לא היה כלל על מעות ואמתני' פריך וכפירש"י אכן בעיני השיטה מתיישבת כנ"ל אלא דק"ל רש"י ותום' מאי פריך לקמן מאי בינייהו א"כ קושיא דרב זירא וכו' ומוכח ברש"י דגם לשון זה ס"ל הברייתא דחוץ מגיזותיה וכו' ועל איזה גיזה קאי דאי אגיזה שקודם התשלומין מאי אתי לאשמועינן הא אפי' לענין כפילא לא הוי דידיה ובע"כ צ"ל דאף הגיזה שאחר הפרעון לא מקנה להנפקד ולא קי"ל בזה כלישנא בתרא דקי"ל דהגיזה וולדות שאחר התשלומין לכ"ע הוא של הנפקד ואינה חוזרת א"כ הל"ל דהא איכא בינייהו ועי' ברא"ש בשלמא בלא זה י"ל דקמ"ל הברייתא ללישנא בתרא שהוא עיקר דאי לא מפרשא בברייתא הוית סבור כלישנא קמא וגם הגיזה וולדות הן של הנפקד אבל ללישנא בתרא אין לומר כן בפשיטות במאי שאמר הברייתא חוץ מגיזותיה . אבל הגיזות שאחר התשלום פשיטא לי' גם ל"ל זה דהוי של הנפקד דקני הכל במעות שנותן וכמ"ש הפוסקים אבל לשיטת רש"י ותוס' קשה דאכתי י"ל דלא קני דמעות אינן קונות אלא לענין מ"ש וק"ל . בלא שאר דברי התוס' י"ל דלי' בתרא לא ס"ל הברייתא כלל דכיון דרבי לא שנה במתני' דכפל הוי לנפקד מהי תיתי י"ל שיהיה הגיזה וולדות שלו דא"כ ה"ל לרבי לשנות חידוש יותר דהגיזות וולדות שהם שבחא דגופא והקנה ליה . אכן קשה למאן דגרס במתני' או שאבדו הא לא שייך כפל באבידה ותירוץ התוס' הוא דחוק בלא זה י"ל דקמ"ל יוקר וכמש"ל בשם הנ"י . אכן לפ"ז קשה כיון דרבי ששנה כפל שבק ליוקרא א"כ נוכל לומר דשבק ג"כ לגיזות וולדות כמו יוקר וצריכא הברייתא לאשמועינן שלא תטעה וק"ל . בלא דברי התוס' י"ל דנקט או שאבדו כמ"ש מהרש"א בטוען טענת גנב באבידה אף דלא מסיק אדעתיה כולי האי מקנת ליה אכן קשה לפ"ז מאי פריך לקמן שילם אין כו' וכתבו התוס' ליישב שלא נאמר נעשה סיפא לרישא דאשמועינן דאביי ודרבא . קשה דלמא אתו לאשמועינן דאפי' שילם כיון דאין יכול לפטור עצמו בשבועה כגון שיש עדים שפשע דאינו מקנה לו דלא מסיק אדעתא להקנות לו כשיתחייב לו . בלא זה י"ל דס"ל דגם בזה מקנה ליה וכהרשב"א ואפי' בהריני משלם מהני דגם בזה מסיק אדעתיה א"כ קשה או שאבדו ל"ל דהא ר"ש דסליק אדעת יורש משיל' כשיתחייב לו ודו"ק :

דף לד ע"ב בתום' לשיטת התום' י"ל ג' קושיות . הא' המקשה שהקשה מתני' דשבועות דסלע הלויתני מסיפא דרישא בע"כ ידע התירוץ דמאמינו או שיש עדים שנגנבה דאל"כ בלא ר"ה קשה דלמה חייב הלוה שבועה דאורייתא דהא אף שאומר ג' דינרין היו שוה כל שהמשכון בעין אצל המלוה אינו מחויב לשלם לו הדינר שמודה עד שיחזיר לו משכונו וא"כ כשלא יודע הלוה אם נאבד אצל המלוה אז לא הוי כ"א אם אני חייב לך הדינר דשמא המשכון אצלך והדינר הד' הוא כופר בכל ולמה יתחייב שבועה וקושיא זו הקשה הר"ן בשבועות בשם הרמב"ן ז"ל . ואם נתרץ תי' הרמב"ן כיון דאם היה נשבע שבועה ש"ב הוי כתובע ב' והודה בא' דהיה נתחייב לו אף דהלוה לא היה מרוצה שישבע כדי שיהיה כופר בכל אעפ"כ הוי מ"מ א"כ קשה קושיא ב' דמאי פריך אילימא אסיפא תיפוק וכו' דלמא איירי כשרוצה המלוה להפוך השבועה על הלוה לא ישבע שמא יוצא למאן דס"ל דשר"א יכול להפוך וא"כ גם מסיפא יכול להקשות כמו מרישא . בלא זה י"ל דיוכל הלוה לומר מהיכי תיתי תוכל להפוך עלי אף שתשבע ש"ב דשבועה זו נתקנה לטובתי ואיני רוצה בתקנה זו שלא תוכל להפך עלי אכן הדרא קושיא הא' לדוכתיה דא"כ יכול הלוה לומר אף אם תשבע ש"ב אינני רוצה שלא אהיה מודה מקצת ע"י זו כי לטובתי נתקנה . ועדיין י"ל הקושיא ב' דאינו רוצה לאוקמא בהיפוך שבועה דא"כ קשה דהל"ל מי נשבע ארישא דהשבועה בא ללוה ואעפ"כ עקרוהו ונתנו למלוה כ"ש בסיפא דהשבועה למלוה היה שלא יוכל להפוך שמא יוצא וכו' אלא בע"כ דלא איירי בהיפוך וא"כ קשה תיפוק דשבועה כו' ובע"כ ומי נשבע קאי אסיפא דרישא ולא אסיפא כלל ויהיה פי' חייב דרישא חייב לישבע ואינו רשאי ודסיפא חייב המלוה ונשבע . ולפ"ז קשה קושיא ג' להרמב"ם שפסק דדבר המצוי בשוק כשמשלם א"צ לישבע ש"ב מאי פריך רב הונא בר תהליפא מרישא אסיפא דלמא איירי שמשכון הוא מצוי ואצ"ל ש"ב והוא כופר בכל ובבלע שהלוה לו יכול לקנות המשכון . בלא זה י"ל דא"כ יהיה רישא וסיפא בשני אופנים הרישא איירי בין במצוי ואינו מצוי והסיפא איירי במצוי דוקא והלשונות שוין שמא בחדא חלוקה הן שוים אבל מ"ש לעיל קשה דהא בחיוב ג"כ יש לחלק וכמ"ש גם התום' כתבו דרישא לא איירי במאמינו וסיפא במאמינו דוקא בשלמא בלא פי' ר"ח בהא דנמצא ש"ש מתחלל י"ל הקושיא הא' כתי' הר"ן שם שכתב דאף המלוה רוצה להחזיק משכון הלוה יכול לתובעו ממנו המותר אף דעבר על לא תחמוד מ"מ איכא חיובא גבי מהמותר שווי המשכון ע"ש אכן לפי' ר"ח למה לא ישבע הלוה כיון דמתירא לישבע לשקר מפני שישבע זה בחנם נמסור שבועה למלוה שעבר כבר על לא תחמוד אבל לפי' רש"י ניחא שמא יפסלנו ודו"ק :

דף לה ע"ב בשמעתא דהשוכר פרה מחבירו והשאילה וכו' . כתבו התום' דאם היה המשכיר כשמתה אצל השוכר גם ר"י מודה דמיתה קניא וכרבנן דהשואל משלם לשוכר . ויש להקשות לפ"ז קושי' של מהרש"א ברש"י בד"ה חזר ראובן דה"ל למימר שמתה הפרה יום תחלה פי' דצריך השואל ליתן לו עוד פרה דשכירות ע"ש שתירץ בדוחק ובאמת שרש"י מפרש הסוגיא דאיירי שלא היה השואל כשמתה ולא יכול השוכר לישבע שיעמוד לו פרה אחרת בשביל שישלים ימי שכירתו שאינו יכול להוציא ממון בשבועתו וא"כ קשה יהיה ר' זירא דלא כהלכתא כרבנן ואנן קי"ל דהלכתא כר' יוסי אלא בע"כ צ"ל דאיירי שהמשכיר היה כשמתה ומודה ר"י דמיתה קני להשוכר וא"כ כיון שדינו כשואל לאחר והיה אצל המיתה א"כ קשה קושית מהרש"א דלפ"ז בע"כ הסוגיא איירי דהמשכיר שהוא השואל היה כשמתה וא"צ השוכר לישבע וחייב להעמיד לו אחר אלא ב"כ תירוץ דהתום' ליתא דגם כשהיה המשכיר כשמתה עדיין ס"ל לר"י דתחזור הפרה לבעלים הא' וכרי והסוגיא דר' זירא אתי ג"כ כר"י ואיירי שאמר המשכיר דיני עמך ואתה דינא עם השואל וכמ"ש הרא"ש ע"ש אלא דלפי שיטת הרא"ש קשה דלפ"ז צ"ל דגם ר' ירמיה אתיא אליבא דהלכתא דאמר פעמים שניהם בהטאת כגון שמתה כדרכה ואמרו נאנס וכו' דלר' יוסי קשה דהא השוכר א"צ לישבע דהוי כשלוחו של המשכיר אלא איירי כמ"ש הרא"ש שדינו עם השוכר והשוכר עם השואל ונשבעו שניהם שבועת ביטוי וא"כ קשה קושית הרא"ש בפ"ק דב"מ דהא השואל הוי עד המסייע ולמה ישבע השוכר ומה שתירץ הרא"ש שם דאיירי שאין השואל יודע ובע"כ השוכר יודע שהרי נשבע שמתה כדרכה אכן דין ר' ירמיה בע"ב דשניהם נשבעין שנאנסה צ"ל שהיה השואל והשוכר בשעה שנאנסה למה פסקו הב"ד שבועה לשוכר שהרי השואל מסייעו שנאנסה וא"צ לישבע וצ"ע וק"ל :

דף סא ע"א בתום' ד"ה גז"ש לא צריך וכו' וי"ל דאין שום אריכות וכו' עכ"ל . ק"ק דמ"מ לא ה"ל למיכתב במלוה אלא חד לאו והוי ילפי' גז"ש מן לוה דעובר ב' לאוין וה"ל ליכתב ובמרבית לא תתן לחוד או את כספך וגו' לחוד ויש ליישב : **שם** בתום' ד"ה אמרי ה"נ וכו' . והא דלא מוקי רבא אגזילת כנעני לאיסור דלא נוכל למילף מרבית ואונאה דשרי בכנעני וכמ"ש התום' י"ל דאכתי לא תגזול ל"ל לילף מואכלת את כל העמים א"כ רבא ס"ל כמ"ד דגזל כנעני מותר מרעך ואחיך וק"ל : **ע"ב בתום'** ד"ה שתולה קלא אילן וכו' . רבו הפירושים בזה ול"נ דהוקשה להם אפי' שכוונות הש"ס הוא אמכירה לאחרים במקום תכלת אכתי לא מצינן אזהרה גבי האיסור בשלמא רבית ומשקלות כתב התורה הבחנה שיערים באיסורא דלאו במשקלות וברבית משא"כ בתכלת לא הזהיר בשום מקום במכירת תכלת וא"כ מה שייך בין אזהרה דהבחנה ותירץ באמת אזהרה אתלי' קאי אמעשה דציצית ולא אמכירה ובין שימכור לאחרים או לאו קא עבר אאיסור דתלי' וק"ל :

דף סב ע"א ברש"י ד"ה לא לעולם אימא לך דאם גבה אינו מתוקן בחזרה וכו' עכ"ל. והתום' הבינו מדבריהם דלמסקנא ס"ל כ"ע כר' יוחנן דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים (לכ"ע ס"ל דומיא ארבית) ופליגי בלאו דלא תשימון נשך דלר"נ ור"א פטור ממלקות שיש תיקון לקרוע שטרא ואינו לוקה . ולפ"ז פריך המקשן דאי ס"ל דשטר וכו' כגבוי דמי א"כ מ"מ דר"נ ור"א דהא באילו כבר גבה ורוצה להחזיר לוקה משום דאל תקח דלא ניתן לחזרה א"כ בשטר נמי כגבה כבר דמי וס"ל דלא לקי כיון דקרע לשטר הוי כהחזיר והלא הם ס"ל דבגבה והחזיר לוקה כיון דאין צריך להחזיר א"כ אלאו דלא תשימון נמי נאמר כן . אלא בע"כ דאין לוקה לדידהו אף דמחזיר א"כ גם בלא תקח למה לוקה לדידהו כיון דבעי לאהדורי א"כ הקושיא עולה שפיר והתום' הקשו על פירש"י ומפרשי איפכא דלמסקנא כולהו ס"ל דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים ולוקה כשגבה ופליגי בשלא גבה בלאו דלא תשימון וצ"ל בע"כ הסברא דאם בגבה אינו לוקה משום לא תקח למה ילקה בשלא גבה בלא תשימון והוא דעבר משעת שומא א"כ צ"ל דהמקשה לא הבין וכו' כל זה הוא לחבנות תום' בדברי רש"י ז"ל אכן לענ"ד אין כן כוונת רש"י דא"כ למסקנא דרש"י כ"ע ס"ל כר"י דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים ואתיא דלא כהלכתא דקי"ל לקמן דהלכתא כר"א דיוצאה בדיינים ולכ"ע אין לוקין וכן פסק הרמב"ם פ"ד מהל' מלוה ולוה להדיא וא"כ רבא לעיל דאמר לעיל ולמה חלקן הכתוב לעבור בב' לאוין גם רבא לעיל דפריך בלא תגזול דלוקמא ארבית ולעבור ב' לאוין ס"ל דלוקה וכמ"ש התום' וכר' יוחנן כולה אתי דלא כהלכתא דלפי מאי דקי"ל אין לוקה ברבית ול"ל ב' לאוין כיון דהוא איסור וליכא מלקות וכמ"ש התום' לעיל להדיא ולכן נ"ל דרש"י דק בלשונו למסקנא דלא מתוקן לאוין בחזרה אף למאי דקי"ל כר"א דיוצאה בדיינים מ"מ וחי אחיך עמך לא מקרי ניתק לעשה דבהא קי"ל כרבא דמוקי לה וחי אחיך וכו' כר"ע בבן פטורא וכו' ולא ניתק לאוין לעשה ולוקה אף דמחזיר וא"כ ברייתא דמחזירין קשה אר' יוחנן דאף דס"ל כ"ע דצריך להחזיר מ"מ ס"ל דלוקה ולא פליגי אלא בלא גבה ואלאו דלא תשימון וס"ל לת"ק דלוקה ולר"נ ור"א דאינו לוקה ופריך דאי כגבה דמי אכן מ"מ דר"נ ור"א דהא לא ניתק בגבה לאוין לעשה אך דבעי לאהדורי וזה מבואר מאד בדברי רש"י דו"ק ותמצא ולפ"ז רבא אתי בכל דוכתי אליבא דהלכתא וס"ל ברבית קצוצה דמחזירין וכמו שתירץ בהגוזל והביאו התום' לעיל ד"ה יכין רשע וד"ה רבא אמר ואפ"ה ס"ל דלקי דוחי אחיך לא קרי ניתק לעשה אלא קאי כר"ע וכו' וא"כ א"ש ב' לאוין ברבית למילקי עילויה ונ"ל שלזה כוון המגיד שם שכתב אמה שכתב הרמב"ם ז"ל דלא לקי המלוה משום דהוי ניתק לעשה כך מוכחא הסוגיא ר"פ איזהו נשך ויש מדקדקין בהיפך עכ"ל . וה"א דמדרבא מכל הסוגיא מוכח דלוקה ברבית אף דקי"ל כר"א דרבית קצוצה יוצאה בדיינים . והרב בס' לחם משנה הסיע דעת הם"ס לדעת

לדעת אחרת ולא רק לדעתי כלל ע"ש . כי כל מה שכתבתי הוא ברור ושיטת רש"י הוא נכון ודו"ק . ועיין לקמן דף ס"ה ובריש תמורה מבואר להדיא דרבא ס"ל כר"א דיוצאה בדיינים ודלא כמ"ש התוס' לעיל ד"ה רבא ודו"ק . והנה לבני הישיבה הקשיתי מאי פריך מיתיבי וכו' מחזירין דלמא לצאת ידי שמים מחזירין דהא למ"ד דיוצאה בדיינים הא ע"כ רבי תיקן דלא ליקבלו מיניה ופרכינן מברייתא זה ותרצינן לצאת ידי שמים מאי פריך לר' יוחנן והתוס' תירצו שהתרצן ס"ל דר"י ס"ל דלצאת ידי שמים ג"כ א"צ מדלא תירץ כן אכן אני מקשה מנ"ל למקשן להקשות דלמא ר"י ס"ל דלצאת ידי שמים מחזירין ובהכי איירי ברייתא דמחזירין לצאת ידי שמים . ומה שאין אני מקשה על מקשן הא' דפריך הא אביהם חייב להחזיר דלמא בעשה תשובה מיירי והיה לו להחזיר לצאת ידי שמים ולא החזיר דבניו אינם חייבים להחזיר דליכא לתרוצי דחייבים לא שייך בלצאת ידי שמים וכמ"ש התוס' פ' הגוזל כ"ש דע"כ חייבים שייך אפי' בלי"ש דהא בדבר מסוים אף שעשה תשובה היה חייב לצאת י"ש לחזור וכן בניו אינם חייבים אלא בלצאת י"ש לחזור ואפ"ה תני בלשון חייבים . דבשלמא מקשן הא' הוכיח מל' ר"י דס"ל דא"צ להחזיר אפי' לצאת י"ש דאל"ה ל"ל לר"י לאוקמי וחי אחיך לכרר' עקיבא ה"ל לאוקמי בעשה תשובה ובלצאת י"ש חייב להחזיר כמו ריב"ק דמפרש קרא וכו' אלא בע"כ ס"ל לריב"ק דא"צ להחזיר כלל ולכך פריך שפיר הא אביהם וכו' אבל המקשן השני שראה דגם לר"י בדבר מסוים חייב הוא ובניו להחזיר ולא מוקי לקרא דוחי עמך לדבר מסוים אלא בע"כ דאין זה דקדוק דדוחק ליה לאוקמי קרא אלצאת ידי שמים או לדבר מסוים א"כ שפיר אני מקשה מנ"ל להקשות אר"י דלמא ר"י מודה בלצאת י"ש דמחזירין ול"ק מהברייתא דמחזירין . בלא פי' התוס' יש ליישב דדייק מדתני הגזלנים וכו' ל"ל כלל הגזלנים אף למאי דמפרש מאי ניהו מלוה ברבית ל"ל לרמות גזלנים למלוה ברבית אלא בע"כ אתי לאורויי דמדינא מלוה ברבית הוא כגזלן דחייב להחזיר מדינא וקשה לר"י . אכן קשה קושיית התוס' אפירש"י לפי הבנת התוס' למסקנא . בלא תירוץ הנ"ל י"ל דרש"י ראה דשיטת התלמוד אתיא דלא כר"י אי מפרשי כפי' התוס' דלר"א אתיא ולא לקי לכ"ע א"כ אתיא סוגיא זו דתנאי דלא כרבא דתירץ לעבור עליו בב' לאוין ולדידיה לקי ברבית לכ"ע וכמ"ש התוס' לעיל ולא מחזירין לכ"ע דלקי משום ב' לאוין ולכך פירש"י דאיכא צד לפרש איפכא דכ"ע ס"ל כר"י דלקי ולא מוכח מהני תנאי דאיכא למימר הכי דלא לקי לכ"ע ואיכא למימר דלקי לכ"ע וא"כ מנ"ל לר"י שיחלוק על הברייתא דמחזירין דכיון דזיל הכא קמדחי לתנאי דלקמן . אכן לפ"ז קשה קושיא הא' ואין לתרץ מדתני הגזלנים שהן מלוי ברבית דלמא להכי קתני גזלנים למלוה ברבית כשם שבגזלן אינו לוקה ה"ה במלוה ברבית וכר"א אבל מחזירין עכ"פ ולר"י בלצאת י"ש ואינו לוקה כיון דניתק לעשה בלצאת י"ש דמחזירין . בלא פי' התוס' יש לפרש כוונת רש"י לפי האמת שכתבתי דלוקה אע"פ שמחזירין וכמ"ש שסובר להדיא רבא דלקמן בהא דמחזיר דס"ל כר"א וכדאיתא לקמן דף ס"ה ע"א ע"ש ברש"י ובריש תמורה אכן דברי התוס' ד"ה רבא גם דברי התוס' בכאן לא אתיא שפיר לפ"ז דס"ל דלרבא דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים ודו"ק (שוב ראיתי שהרב בס' גידולי תרומה הניח דברי התוס' שכתבו דרבא ס"ל כר"י דא"צ להחזיר מהא דלקמן דף ס"ה דמבואר דרבא ואביי ס"ל כר"א דיוצאים בדיינים ועוד נ"ל ראיה ברורה למ"ש דרבא בע"כ באונאה ס"ל דלקי לשיטת התוס' דפריך לעיל ולוקמי ברבית ואונאה ובע"כ באונאה צריך להחזיר אונאתו כמבואר בהזהב ובכל הפוסקים ואפ"ה לא מיקרי ניתק לעשה כיון דלא כתיב העשה דחזרה אצל לאו דלא תונו ודו"ק) : **ע"ב בתוס'** ד"ה לקח וכו' וא"ת אמאי תני גבי יין אין לו כו' כיון שלא היו לו חטים כו' עכ"ל . רבים משתבשין בהבנת דבריהם ומקשים דלמא זאת היתה קושיית אביי באמת . ולא ירדו לעומק דבריהם להבין דהא אף לברייתא דר' אושעיא דלקמן דעושין מקח על החטים אף בהלואה כשיש לו או יצא השער ודלא כר' חייא ומתני' איירי דאסור אף בחטין כשאין לו אף ביצא השער כשלא נתן לו מעות ואסור אפי' בחטין בע"כ ביין אסור במתני' אפי' ביש לו יין כיון שלא נתן לו תחלה מעות על החטין ומה דשרינן כר' אושעיא בחטין וביין כשיש לו יין הוא כשיש לו חטין ושרי אפי' בבא לחוב בדמיהן וא"כ גם ביין מותר כשיש לו אבל מתני' לשיטת התוס' ע"כ איירי בבא לחוב ואין לו א"כ אסור ביין אפי ביש לו וק"ל :

דף סג ע"א לשיטת התוס' דשמעתא זו קשה לי מאי מקשה המיתיבי לרב מברייתא לפי' רש"י במתני' דס"ל דבחטין מותר דאיירי בנותן לו מעות על החטין וביין אסור באין לו וביש לו מותר א"כ למה הקשה מברייתא דר' אושעיא ולא פריך ארב ממתני' דבע"כ צריך לתרץ כרב אליבא דר"א בשלמא לשיטת התוס' דלעיל דבמתני' איירי בלקח בהלואתו ואסור אף בחטין באין לו י"ל דביין ס"ל לאסור אפי' ביש לו והא דנקט אין לו משום חטין וכמ"ש תוס' לעיל אכן לשיטת רש"י קשה . בלא זה יש ליישב דבאמת ס"ל לרש"י דלא רצה להקשות ממתני' דלמא נוכל לפרש כפי' התוס' דלאו דוקא נקט ביין אין לו דאף ביש לו אסור אכן מברייתא מקשה שפיר דמפרש להדיא וכולן ביש לו מותר . אבל לפ"ז קשה מאי פריך המיתיבי דלמא הברייתא אתיא כרב ושריא לקבל פירות ויין ולא מעות ור' ינאי סבר דאף מעות שרי לקבל וא"כ הברייתא הוא כרב . בשלמא בל"ז י"ל דהמקשה לא ידע בסוגיא שום פי' כי אם פי' רשב"ם דבמעות לא פליגי דאסור ובפירות הוא דפליגי וא"כ קשה ארב אכן הדרא קושיא הא' לדוכתיה דלקשי ממתני' והא דתירצתי דבמתני' נוכל לפרש פי' התוס' א"כ גם מהברייתא נ"כ מאי הקשה דלמא ס"ל סברת ר"ת דלר"י מותר במעות ולרב אסור ובפירות שרי . בלא שיטת התוס' דשמעתין יש לתרץ הקושיא שניה דהמקשן פריך לרב אליבא דרבא דס"ל דר"א סבר כר' ינאי דס"ל הן וכו' בע"כ ס"ל דלר"י שרי במעות ולרב אסור אפי' בפירות אחרים . ולדידך קשה היאך מתרץ רב הברייתא דר"א ומתרץ רבא דרב מוקי לה בשמשך ואני ס"ל דתירוצו הוא דחוק דא"כ ה"ל להברייתא לחלק הכל ביש לו ובשלא משך אסור אבל לר"י אתיא שפיר . אכן לשיטת התוס' אני מקשה קושיא אחריתי דמאי פריך המיתיבי דלמא הברייתא שהתירה ביש לו הוא משום דאם יש לו שרי לעשות מקח על החוב משום קניית מעות דלא שכיח וכמ"ש התוס' דף ס"ב ע"ב ד"ה הרי שנושה וכו' בלא זה יש לי לתרץ דלא רוצה המקשן להעמיד ביש לו היתר משום קנין דלא שכיח וכדלעיל . דע"כ בחטין מותר אפי' בפסק אפי' לרב דעושין אמנה בחטין וא"כ יש לו בחטים שרי בפסק א"כ גם יש לו דבכולן שרי משום פסק ולא קנין וקשיא לרב . אבל הדרא קושיא לדוכתיה דמה שתירצתי דפריך אליבא דרבא ורבא ס"ל התירוץ דבשמשך לרוחק דא"כ לא ה"ל לחלק בין יש לו ובין משך או לא משך אכתי קשה מאי פריך דלמא יש לתרץ ביש לו ומשום קנין דלא שכיחא ואי ס"ל לדוחק א"כ ל"ל לתרצן לשנויי בשמשך ה"ל לתרץ משום קנין דהוי תירוץ מספיק יותר משמשך וגם רבא למה לא ס"ל התירוץ משמשך משום דה"ל לחלק הכל ביש לו דלמא מש"ה לא רוצה לחלק ביש לו דלא הוי שוה כמו בשמשך דשוה לחטים וביין וכמו לדעת המקשן ביש לו ומשום קנין ודו"ק . בלא שינוי התוס' דשמעתין י"ל דרבא לא רוצה התירוץ משמשך דא"כ הוי סאה בסאה ממש אכן התוס' ד"ה בשמשך לא ס"ל כן דהכא זביני ומשיכה זו אינה ממש . בלא פי' התוס' ד"ה רבית ע"מ להחזיר יש ליישב קושיא הא' דלא מקשה ממתני' לרש"י הוא משום דבמתני' יש לדחות כמו שתירץ שמואל אליבא דרב דר"י ס"ל צד א' ברבית בהלואה אסור מדרבנן ובדרך מקח וממכר שרי אפי' מדרבנן אבל מ"מ לא שריא משום צד א' אלא בחטין שהית יכול ליקח ממנו ושרי ביש לו יין אבל שיהיה משום זה מותר גם ליקח שמן אסור למתני' דכולי האי לא מקילינן משום צד א' . אבל ברייתא מתיר אפי' ביין ושמן קשה למה יקיל כ"כ משום צד א' אלא בע"כ משום דינא שרי כר' ינאי . וע"ז תירץ שמואל דגם הברייתא ס"ל כר' יהודה ור"י ס"ל דאף בהלואה שריא מדרבנן וא"כ ליכא איסורא כלל בצד א' וע"ז קאמר רבא דל"פ מעולם בצד א' וגם ר"י ס"ל דצד א' כמו רבנן דאסור מדאורייתא וליכא לאוקמי דברייתא כרב משום צד א' דליכא רמז בשום דוכתא לחלק לר' יהודה בצד א' ברבית ולא ס"ל כרבנן . אכן לשיטת התוס' בע"כ רבא ס"ל ג"כ דלר"י שרי מדאורייתא א"כ י"ל דגם מדרבנן שרי וממילא יש לומר דרב לא ס"ל כר' אושעיא ודו"ק : סליק

חדושים והגהות

מאת הגאון המובהק כו' מוהר"ר **זאב וואלף** בהגאון כו' מוהר"ר **שמואל הלוי** זצ"ל באסקוויץ.

דף כז ע"א גמרא דאמר כ"י משום דשב"י וכו' . עי' בתוס' סנהדרין דף י"ד ע"א ד"ה ור"ש וכו' ותוס' מנחות דף כ"א ע"א ד"ה וי"ו לא דריש וכו' :

דף לג ע"א אמר רבא כגון רב סחורה וכו' . עי' תוס' סנהדרין דף מ"ט ע"ב ד"ה אמר רבא וכו' :

דף מא ע"א מאן דמתרגם וכו' מובלגא מאני' וכו' . עי' תוספות ישנים דמס' קדושין דף ס"ג ע"ב ד"ה ולא מוקמינן וכו' :

דף מה ע"ב דב"ש סברי הכסף כסף ראשון ולא כ"ש . עי' תוס' זבחים דף מ"ט ריש ע"א ד"ה והרי מעשר וכו' ולקמן דף נ"ה ע"ב ד"ה ויחזור ויפדה וכו' ולקמן דף נ"ג ריש ע"ב ד"ה כר' יהודה וכו' :

דף נה ע"ב תד"ה ויחזור וכו' דבעינן וגרת הכסף וכו'. עי' תוס' זבחים דף מט ריש ע"א ד"ה והרי מעשר וכו' :

דף נט ע"ב גמ' מפני שסורו רע . עי' בהוריות דף י"ג ע"א ברש"י ד"ה מפני שסורן רע וכו' ועי' קדושין דף פ"ב ע"א ד"ה סורו רע וכו' פירש"י שם בענין אחר אבל הוא קרוב בענינו אבל הרא"ש בפ' משפטים פי' סורו כמו נורו ע"ש מה שעשה הרא"ש בשני מקומות הנ"ל ונראה דהשמיטתיה ליה הנך שתי סוגיות הנ"ל

דף ס ע"ב גמרא אי דאזיף ק' בק' מעיקרא קיימי וכו' . ש"ע י"ד סי' ק"ס סעיף כ"א :

דף סה ע"א תוס' ד"ה שכירות וא"ת דבפ"ב דבכורות . נ"ל דבפ"ט דבכורות :

דף עג ע"א ד"ה דשכשי וכו' דלא יהיב מר שכישא לאריסא זבן וכו' . עי' בב"ק דף קי"ט ע"א : **ע"ב** גמ' ת"ל ובאחיכם בני ישראל . עי' תוס' סוטה דף ג' ע"ב ד"ה כתב נמי ובאחיכם וכו' :

דף עז ע"ב גמרא וא"ר האי מאן דאוזפיה מאה זוזי לחבריה ופרעיה וכו' . עי' בש"ע ח"מ סימן ע"ב סעיף ד' ובש"ך ס"ק י"ז :

דף קא ע"ב האמר רב משכשיא מזוזה וכו' . עי' תוס' מנחות דף מ"ד ע"א ד"ה טלית שאולה :

דף קיא ע"ב ר"י ברבי"י אומר גר תושב וכו' . עיין בירושלמי דיבמות פ"ח הלכה א' :

דף קיד ע"א תוס' ד"ה מהו שיסדרו וכו' וקי"ל ב"ק דף ע"ט . נ"ל ס"ט ע"א : סליק

הגהות הגאון המפורסם כו' מוהר"ר **בצלאל רנשבורג** זצ"ל (שנשמטו מן הגליון).

דף ב ע"א תוס' ד"ה דבראיה בעלמא לא קני וכו' . הבטה בהפקר קני . נ"ב עיין תוי"ט בשקלים פ"ד משנה א' בד"ה מתנדב וכו' ודו"ק :

דף כב ע"א בגמרא אי הכי היינו גזלן . נ"ב עיין ב"ק דף קי"ד ע"א תוס' ד"ה היינו גזלן :

דף מא ע"א בגמרא נחלקו אמוראי אי מוקמי' מתני' כחד תנא ובתרי טעמי או כחד טעמא וכתרי תנאי ודף נ"א ע"ב מוקי אביי רב ושמואל כתנאי ורבא מוקי בתרי טעמי יעו"ש וכן נחלקו בזה אביי ורבא בע"ז דף מ"ג ע"א . (א"ה עי' ב"ק דף מ"ג סוף ע"א אמר ליה יכילנא לשנויי לך רישא דמים וסיפא קנס מיהו שנויי דחיקי לא משנינא לך פירש"י שינויא דחיקא . בתרי טעמי) ובחולין דף ט"ז ע"א נחלקו בזה ר"א ור"פ ויעו"ש בחידושי רשב"א שכתב דרבא מוקי כתרי תנאי ובחד טעמא . ועי' מנחות נ"ה ע"ב תוס' ד"ה אלא דר' אשי בדותא . ובכתובות ע"ה ע"ב נמי משני ר' אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו . ועי' גם בב"ק מ"ח ע"ב ר"א אומר תברא וכו' ושם מ"ז ע"ב אמר ר' זירא תברא וכו' רבא אמר וכו' . גם בקדושין ס"ג ע"ב אמרי' לר' ינאי דדחקי' ומוקמי מתני' בתרי טעמי ואליבא דחד תנא . ועי' מזה עוד ביבמות י"ג ע"א ובמנחות נ"ה ע"א ובשבת פ"ו ע"א ודף נ"ב ע"ב תברא מי ששנה זו וכו' . ועי' שושנים לדוד פ"ט דב"מ משנה י"א וביד מלאכי כלל קכ"ח דף כ"ד ע"ב שהביא סוגיא דב"ק י"ד ע"א שבוק מתני' ואתא אכתראי וכו' רישא ר"ע וסיפא רבנן ורבינא משמיה דרבא אמר כולה ר"ע היא וכו' ומסוגיא זו למדתי וגם מדבריו שם דגם בברייתא שייך הך פלוגתא דאמוראי אי עדיף לאוקמי בתרי טעמי וכחד תנא או כתרי תנאי וכחד טעמא . ועי' חולין ק"ד ע"א דר' יוסף מוקי מתני' כתרי תנאי ור' אשי מוקי לה כחד תנא ובתרי טעמי . וכן בחולין פ"ד ע"א וכן בר"ה דף ז' ע"ב יעוש"ה . וקצת תימה דבפסחים נ"ח ע"א א"ר אשי ר"ש היא ורישא דאותה משנה לאו ר"ש ובפרש"י שם בד"ה ש"מ אלמא רב אשי מוקי כתרי תנאי וחד טעמא . וכן בחולין קכ"ה ע"א אזיל ר' יוחנן לטעמיה כפירש"י שם בד"ה לעולם וכו' דלא מוקמי' מתני' בתרי טעמי וכו' עכ"ל ויעו"ש דף קכ"ו ע"א ברש"י ותוס' ד"ה מאן תנא דמוכח דר' יוחנן מוקי לה בתרי תנאי וא"כ אידך אמוראי שם דמוקמי בתרי טעמי פליגי עם ר"י בזה . ועי' עירובין ל"ד ע"ב דרבא ורב חסדא מוקי מתני' שם בתרי תנאי ורבינא מוקי לה בתרי טעמי ונמצא רבא סותר בזה עם דבריו בב"ק מ"ז ע"ב ומ"ח ע"ב וצ"ע . ובעירובין נ"ח ע"א פליגי רב יהודה ורבה דרב יהודה מוקי מתני' כתרי תנאי ורבה מוקי לה בתרי טעמי יעוש"ה :

דף מו ע"ב תוס' ד"ה ופירי נמי עבדי חליפין וכו' . ומיהו לפר"ת . נ"ב עיין ב"ק דף ע' ע"ב בתוס' ד"ה כאומר :

דף מז ע"א בגמ' רב הונא ס"ל כר"י דאמר ד"ת מעות קונות . יעוש"ה שנשאר כן למסקנא :

דף סא ע"א תוס' ד"ה אמרי הכי נמי וכו' לאו הניתק לעשה הוא וכו' . נ"ב עי' שו"ת חות יאיר סי' קנ"ג : **ד"ה** לעבור עליו בשני לאוין וכו' . וי"ל משום דלא לקי וכו' . נ"ב ולעיל דף ה' ע"ב בד"ה בלא דמי וכו' שכתבו לעבור בשני לאוין אע"ג דנמי ליכא מלקות שאני התם דשני שמות הן וסברא זו למדתי מדברי הפ"י בד"ה דף ד' ע"א בתוס' ד"ה ומעשרות יעוש"ה ודו"ק :

דף פא ע"ב בסוף הגהותיו אחר תי' בבה"ג קיז ע"א צריך להוסיף . וא"כ ע"כ טעות הדפוס הוא שנפל בלשון התוס' וצ"ל כהגהתי הנ"ל ותמיהני שלא הרגיש שום אדם בזה עד שקמתי אנכי צעיר התלמידים ומה שיש לדקדק על הגהתי קצר המצע פה מהשתרע וכתבתי בחדושי לסוגיא זו והצעתי לפני מ"ו הרב ולקדש חבריא וקבלוהו ועיין בחידושי רשב"א בגיטין דף ל"ז ע"א בד"ה הא וכו' ודו"ק :

דף פז ע"א בגמרא צריכה וי"ו . נ"ב עי' תורת חיים :

דף פח ע"ב ברש"י ד"ה משיפקסו מפרש וכו' . נ"ב מפורש כצ"ל . ויעוי"ש בביצה י"ג ע"ב רש"י ד"ה משיפקסו ודו"ק :

דף צז ע"ב תוס' ד"ה השוכר אומר וכו' . אין השואל חייב לישבע . נ"ב עיין ביאור דבריהם בתומים סי' ע"ב ס"ק מ"ב :

דף צח ע"א תוס' ד"ה משכחת לה כו' דמדרבנן איכא שבועה בנאנסו בלא שום הודאה . נ"ב עיין בתוספתא פ"ח דב"מ גבי זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ודו"ק :

דף קד ע"א תוס' ד"ה הכי גרסינן בתוספתא דכתובות וכו' . ודלא כרב אחא וכו' מלת אחא נמחק ונ"ב אחד כצ"ל וכן העתיק השיטה מקובצת לשון התוס' בזה :

דף קטו ע"א תוס' ד"ה אלמנה וכו' . ופי' זה נראה עיקר דאסור גם לשמואל ניתוח אפי' . מלות ניתוח אפי' נמחק ונ"ב אפי' ניתוח כצ"ל רש"א : **ע"ב** ד"ה שנאמר לא יחבול וכו' . בסוף גיד הנשה לרבי יונתן מלת יונתן נמחק ונ"ב יוחנן : **בא"ד** וכן בנא ומבושל כתיב . נ"ב עיין יבמות דף עד ע"א ובתוס' ד"ה חד לגופיה וצ"ע ודו"ק ועיין תוס' במנחות נ"ח ע"ב בד"ה אין לוקין הרגישו בזה וע"פ מ"ש יוכן כוונתם :

ברא"ש פ"ה בהג"ה לסי' ל"ב ד"ה פירוש וכו' . ולא נסירא לי וכו' ותו סילק טעם רבא בזה וכו' כצ"ל :

בפי' המשניות פ"י משנה ג הבית והעלייה וכו' מה שאמר בכאן וכו' והעלייה של שני אלא ששכר וכו' מלת אלא נמחק ונ"ב ולא כצ"ל : סליק

חלופי גרסאות ע"פ נ"י במסכת בבא מציעא

דף ה ע"א תוס' ד"ה שכנגדו . דכל העולם יביאוהו כו' . מבואר יותר לקמן נה א' תוס' ד"ה מתוך : **ע"ב** תוס' ד"ה דחשיד כו' דגזלן לא פסול לשבועה אלא מדרבנן . משום דפסלתו תורה לעדות ולא גזור רבנן אלא היכא דנודע פסולו דגנאי הוא להשביעו . כ"כ התוס' בגיטין נא ב' ד"ה ובכולי (דלא כמהרש"ל סי"ף וש"מ שנדחקו בזה) :

דף ח ע"א רש"י ד"ה פטור המשלח פטור מלשלם כפל . עמ"ש רבינו הגר"א בח"מ סי' שמח ס"ק כה :

דף י ע"א רש"י ד"ה וא"ת משנתנו . ומשמע כו' . עי' בהגר"א ח"מ סי' רסט ס"ק ה : **ע"ב** תוס' ד"ה דאמר כו' וי"ל דכי בעל כו' א"כ כו' . יש מפרשים דאף דבקדושין ליכא איסורא מ"מ מקרי דבר עבירה משום דסופו בא לידי עבירה . ואולי כוונת התוס' דאף לרבא מ"מ יש איסור דרבנן [ועי' תוס' [illegible]

דף לד ע"ב אהייא אילימא אסיפא כו' . עי' בהגר"א ח"מ סי' עב ס"ק עו וכ"כ בתורת חיים :

דף מב ע"א והאידנא דשכיחי גנובאי כו' עד בידי אורבי . הרי"ף ורמב"ם ל"ג כל זה ועמ"ש רבינו הגר"א בח"מ סי' רנא ס"ק כח : **ע"ב** תוס' ד"ה כל כו' ולכך נמי הכא משתבע כו' . עי' במפרשים שנדחקו מאד בדבריהם מנ"ל דשבועה דאימיה משום פטור דידיה דלמא רק משום פטור עצמה . ועי' בהגר"א ח"מ סי' עב ס"ק קנא שכתב דהוכחת תוס' מלשון הגמרא דקאמר משתבע איהו כו' ומשתבעא כו' ופטור משמע דאיהו פטור עד דמשתבעה ג"כ . ותורת אמת היתה בפיו שכן מבואר בחידושי הר"ן לעיל דף לו בשם ר"ת שהביא ראיה ממ"ש ומשתבעה אימיה כו' ומפטר (ולפנינו הגירסא ופטור ואין נ"מ) . והר"ן דחה שם דבעיקר נוסחי ל"ג ומיפטר כלל ואפי' אי גרסינן ליה כו' א"נ ומיפטרי גרסינן כו' ע"ש :

[illegible]

דף ב ע"א גמ' וכא זה וזה קתני כו' ק"ק אמאי לא קאמר בהיפך דאי לא הוה קתני כולה שלי ה"א דהכי מצאתי' דאתי לידיה משמע כלישנא דקרא תנא כולה שלי דאתי סיפא לגלויי ארישא דהכי מצאתי' ראיתי' משמע דכה"ג אמרינן בפ' הגוזל עצים גבי נתן לאומנין לתקן כו' דתנא סיפא שידה תיבה ומגדל לגלויי ארישא דעצים כו' ע"ש ויש ליישב: ע"ב **תוספות** בד"ה לימא מתני' כו' מליעו כו'. דמתני' אפשר דתרווייהו כו' וכן מוכח לקמן דגם המקשה ידע זה בהסיא דיהא מונח כו'. דקאמר אא"ב רבנן כו' הכא דאיכא למימר דתרווייהו היא וק"ל: **תוספות** ד"ה ומה התם דאיכא כו' לא פריך אלא אי סומכוס ס"ל כרבנן כו' עכ"ל מעיקרא נמי דפריך לימא מתני' דלא כסומכוס כו' דלא פריך אלא אי סומכוס כרבנן דבן ננס ס"ל הא מלתא דפשיטא דלא נחית סומכוס בפלוגתא דבן ננס דחייש לשבועת שוא אלא דבעי למימר דבהך סברא נמי דקאמר הכא משמע לש"ס דכרבנן ס"ל:

דף ג ע"א תוספות ד"ה אלא מהודאתו כו' דפריך בין לרבנן בין לר"י כו' לית ליה פסידא כו' עכ"ל נ"ע לדבריהם ומאי קושיא דהא מנה שלישית נמי לרבי יהודה יהא מונח ע"כ לאו מטעם פסידא אלא מטעם דאמרי לרבנן משום דהאי מנה דחד מינייהו לא איצטריך לטעם דפסידא אלא במנה שהיא שלו בודאי ואם כן ממנה שלישית שפיר פריך לר"י כמו לרבנן דבההיא דמנוי נמי יהא מונח ודו"ק: **ע"ב בתו'** ד"ה אבל העדאת כו' שכפר הכל אימא כיון דחשוד כו' עכ"ל בלאו האי טעמא משום דחשוד כו' אין לפטור מטעם דכופר הכל פטור מגזרת הכתוב כמ"ש התוספות לעיל דמההוא גזירת הכתוב לפטור לא משמע אלא כופר הכל בלא העדאת עדים ודו"ק: ד"ה ר' חייא כו' נימא ק"ו דר"מ אם הביאוהו כו' לא יביאוהו לידי שבועה כו' עכ"ל דליכא למימר דקושטא דהכי הוא למאי דקאמר השתא דכר"מ ס"ל דמק"ו ממיתה קאמר רבי חייא דהא שלא תהא גדולה מהעדאת פיו נקט במלתי' דמשמע דהק"ו נמי אפיו הוא ועוד נראה שמכו התוספות אדבסמוך דפריך מה לפיו כו' דמוכח מיניה דאק"ו דלעיל קאי [אך] ק"ק דהא בעי למימר דק"ו מעד אחד הוא אע"ג דנקט פיו ולמסקנא ניחא דאתי נמי מפיו ונקט פיו במלתיה עפי מעד א' משום דההוא דינא דהעדאת עדים דאתי למילף מינייהו היינו שיהא נשבע על מה שכפר דומיא דפיו הוא שנשבע על מה שהוא כופר ודו"ק: **בא"ד** דאיכא למפרך דמה למיתה שכן על מה שהן מעידין כו' ק"ק דאם כן היאך ס"ד למימר דאתי ק"ו מעד א' ואין להקשות דאי ק"ו דלעיל מקנס היאך קאתי דהא איכא למפרך מה לקנס שכן עליו הן מעידין משא"כ בשבועה שעל מה שכפר הוא נשבע דהתם לאו שבועת מקנס יליף אלא העדאת עדים מפיו וכה"ג כתבו התוספות פ"ק דב"ק ע"ש:

דף ה ע"ב גמ' ונימא מיגו דחשיד כו' פרש"י אדר"י פריך דאמר חשדוה רבנן שמא ילך כו' ע"ש הכי משמע ליה לכאורה דאגופא דמתני' ל"ק מידי דאל"כ מאי אולמא ליה הך דתני ר' חייא ומימרות דרב נחמן ודרב ששת לאוכוחי מינייהו דלא נימא מיגו דחשוד כו' ממתניתין דהכא אלא דאמתניתין דהכא איכא למימר דטעמא כדאביי דשמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו וצ"ל לפרושי דבהך דרבי חייא ודרב ששת ודרב נחמן לא שייך ביה כ"כ ספק מלוה ישנה יש לו עליו דאי הוה מילי דספק בינייהו לא היה מאמין לו בלא סהדי אבל התו' לקמן לא כ"כ אלא דבהנהו נמי שייך ספק ואפשר דהיינו לדברי אביי אבל לסברת המקשה לא שייך בהו ספק מלוה כו' ועי"ל לדברי התוספות דקושטא הוא דאגופא דמתניתין דהכא פריך ונימא מיגו דחשיד כו' והמתרץ מייתי ליה מג' מקומות דהיינו מדר"נ ומדרבי חייא ומדרב ששת דאולמי' ליה הנך תלתא מהך מתני' דהכא ודו"ק:

דף ו ע"א בפרש"י אביי אמר טעמא דמתניתין לאו כדר"י כו' עכ"ל ואין להקשות דאי בלא הולך ותוקף תקנו במתניתין שבועה משום דשמא ספק מלוה כו' למה לא תקנו גם אז מה"ט דספק מלוה כו' שבועת היסת דרב נחמן בכופר הכל די"ל כמ"ש לעיל לשיטת רש"י דלא שייך כ"כ ספק מלוה ישנה כו' בהך דרב נחמן ולדברי התוספות נראה דשייך נמי ספק מלוה כו' בההיא דר"נ אלא דהכי במתניתן גם לאביי האי טעמא דר"י הולך ותוקף כו' קאי ולא בא אביי לומר אלא דבודאי חשיד אממונא אמרינן מיגו דחשיד כו' אלא גבי ספק מלוה כו' אמרינן במיגו דחשיד אממונא לא נימא דחשיד אשבועתא ודו"ק: **בתוספות** ד"ה הקדישה בלא תקפה כו' א"ד הקדש לא הוה כתקיפה דלמה יגוות כו' עכ"ל ודקאמר מה ביתו ברשותו כו' ר"ל שהוא שלו אף כל שהוא שלו והכא אינו שלו כל זמן שלא הודה כפי' על דבריו וק"ל: **ע"ב** בפרש"י אם בר חיובא הוא. אם האי גברא בר חיובא כו' עכ"ל דקדק הכא לפרש ג"כ בר חיובא דאין לתלות בר חיובא במלה גופיה דהא אשכחן גם בפדיון פטר חמור ודאי שהוא בר חיובא לעשר בנפלו לו מבית אבי אמו כו' כפרש"י אבל חיובו תלוי כולה בגברא אם הוא שלו אם לאו ודו"ק: **בתוס'** ד"ה לפטרו במנין כו' ישלים המנין ויהא עשירי כו' עכ"ל ומתניתין דקפץ א' מן המנויין לתוכן דכולן פטורין לאו מטעם דמנין הראוי דלא שייך בה אלא מיירי דעישור עלייהו כבר ואח"כ קפץ אחד מהן לתוכן דאז ודאי כולן פטורין דהמנויין כבר עישור ושאינו מנויין פטורין שכ"א מהן הוא ספק שהוא אותן שכבר נתעשר עליו והכי מוקמינן ליה בהדי' התם אבל בכה"ג דקפץ א' מהן קודם שסיים למנות עשירי ישלים המנין כמו אם מת א' מן המנויים שאמרו שם דמונה ומשלים ודו"ק: **בא"ד** ובאחרונה שלא ישאר עשרה יצטרפו כו' ונראה דבגונן אחד נמי צ"ל שיהא י' וי"א קודם דשמא נשאר זה הקפץ בתוכן וק"ל:

דף ז ע"א גמ' אלא מתניתין דקתני כו' היכי משכחת כו' אף ע"ג דאיכא לאוקמי כשכל אחד מהם תופס מה שבידו דהיינו שנוטל כ"א עד מקום שידו מגעת מ"מ קשיא ליה דה"ל למיתני הא לישנא דכ"א נוטל עד שידו מגעת דהשתא ליכא למיטעי מידי אבל כדקתני איכא למיטעי למימר דכשאין תופסין בשוה נמי חולקין ודו"ק: **בתוספות** ד"ה מפריש עליהן עשרה שיין כו' ותו מאי קא משמע לן מתניתין היא הספיקות נכנסים לדיר כו' מיהו כמדומה לי שאין כאן קושיא דהכי אמרינן בבכורות ת"כ כילד אמרו נכנסים לדיר להתעשר אי אתה יכול לומר בא ליד כהן שהרי שניטו הלקוח כו' אלא ישראל שיש לו עשרה ספיקות כו' מסייע ליה לרב נחמן דאמר רב נחמן ישראל שיש לו עשרה ספק כו' ע"ש א"כ במתניתין אינו מפורש כילד נכנס לדיר להתעשר כו' ואליבא דרב נחמן מתפרש המשנה ויש עוד ליישב לפי דרך הש"ס וע"ש ודו"ק: גמ' מפריש עליהן כו' דאילו הי' של כהן לא היה מעשרן דה"ל כלקוח כו' עכ"ל לעיל דקאמר ש"ס נמצא זה פוטר עצמו בממונו של כהן אבל מטעם דה"ל כלקוח ומתנה ליכא למימר כיון שכ"ז שלא תקפה אינו חייב ליתן לו אח"כ תקפה וממונו של כהן מיקרי הוא כיון דאם תקפה שלו הוא ונמצא למפרע שלא עישר שלאיו אבל הכא ודאי שלו הוא דאם היה חייב ליתן לכהן הכי הוא כאילו בא ליד כהן וה"ל כלקוח ומתנה דפטור מן המעשר ודו"ק: **ד"ה** מחוי. בשבועה כו' מטעם זה ישבע אף במה שהוא תפוס כו' ואין להקשות לפ"ז מאי קושיא אלא מתניתן דקתני דפלגי בהדדי כו' היכי משכחת לה הא יש לתרץ דמתניתין איירי בתופס כל אחד חציו די"ל דאכתי קשה א"כ הוה לה למתניתין לנקוט זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל כו' ולא הוי לה למתני סתם יחלוקו וק"ל: **ד"ה** אם יכול לנתקו כו' ור"ת נמי פירש כו' ליישב לשון נמי יש לפרש שכוונתו של ר"ת קשה גם כן קושיא שלהם דאין לפרש שהיתה ידה פתוחה בשעת נתינת הגט ואחר כך קפלה וזה קושייתם וע"כ מפרש פירוש אחר ויש עוד לפרש שכוונתם דגם לשון רש"י משמע כפירוש ר"ת שכתב אם יש כח ביכול לנתקו כו' משמע שהדבר תלוי בכח ומוזק של החוט ולא בפתיחת או בקפילת יד האשה וק"ל: **ע"ב** גמ' דאיכא למימר כתב ללוות ולא לוה כו' לעיל בפלוגתא דרבי ורשב"ג בשניהם אדוקים בשטר ודאי לא שייך כתב ללוות כו' כיון דבידו הוא האי הלא דשייך ביה מודה בשטר שכתבו כו' אפילו כולו בידו אליבא דרבי אבל הכא לכאורה לרבי בלית ביה הנפק איכא נמי למימר מודה בשטר כו' ויש ליישב דהאי לישנא דלא יחזיר עולמית דקתני הכא משמע אפי' אם קיימו אח"כ בחותמיו וא"כ ע"כ דטעמו אפי' לרבי משום כיון דנפל בלא קיום איכא דכתב ללוות ולא לוה ולא יועיל כלום גם אם מקיימו השתא ודו"ק: **שם** ור"י לא חייש לפרעון כו' נתארמלה כו' הא ודאי דליכא לאקשויי דאימא הכא בלא הנפק איירי ומשום דכתב ללוות ולא לוה לא יחזיר דלא שייך בשטר כתובה כמ"ש במהדורא קמא אלא ק"ק דאימא דאיירי בלא הנפק וס"ל כר' דמודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו ולכך לא יחזיר דנאמן לומר שפרע לה במיגו דמזויף דא"כ אמאי לא יחזיר להא דהא א"כ דיחזירו לה נאמן שפרע לה במיגו דמזויף ועי"ל דאי בלאו הנפק איירי ר"י בעודה תחת בעלה אמאי יחזיר לה דהוא נאמן שפרע לה במיגו דמזויף וק"ל: **שם** ולא חייש ר' יוסי לפרעון והא תניא מלא שטר כתובה בשוק כו' ואין לתרץ דר"י תולה דוקא במקוים וסובר דהוא בחזקתו וברייתא זו איירי באינו מקוים וסבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וע"כ לא יחזיר די"ל כיון דת"ק דברייתא זו איירי אפילו במקוים דהכי אפילו בא ליד הדיין כבר דחיישינן לפרעון א"כ דברי ת"ק הם בשתם וגם במקוים משמע גם רבי יוסי חולק בענין זה וק"ל: **רש"י** ד"ה שטרא דאית ביה זמן כו' כדתנן כתוב בו מלמעלה מאתים וכו' או כתוב בו מלמעלה מנה ולמטה מאתים כו' וראיתי בחכמת מנוח שכתוב שאפשר דשניהם איתא במשנה ול"ע כו' וע"ש ונעלם ממנו שהיא משנה ערוכה בפ' גט פשוט היה כתוב בו למעלה מנה ולמטה מאתים למעלה מאתים ולמטה מנה הכל הולך כו' ע"ש: **בתוספות** בד"ה ויחלוקו נמי כו' ול"נ ולא דפסקי' לשטרא דמ"כ מה כו' עכ"ל ויש לדקדק אמאי לא דחו גירסא זו בפשיטות דא"כ תקשה ליה בדפריך לעיל וכי לגרור על פי ללוחית הוא צריך ויש לומר דע"כ דהך פירכא דיכול לגרור על פי ללוחית כו' לאו פרכא גמורה היא דבפ' הפלה ובפרק הספינה מסיק אין לגרור ולגרור אלא דהכא סמיך אהא דמסיק דיחלוקו נמי ע"כ לדמי דאלת"ה היו שנים רוכבים כו' ועי"ל דהכא הכי פריך וכי צריך ע"פ ללוחית כו' ומאי כ"מ בתורף או בטופס אלא מי שיש בידו ביותר לגרור ע"פ ללוחיתו ודו"ק:

דף ח ע"א גמרא אמר רבה הגבהה דאתרת אמרינן מגו חרש ופקח כו' אלא אימא מתוך שלא קנה פקח כו' והקשה השתא דהמתרת דלוקא מטעם מגו אמרינן יקנה כל אחד הא אי לא אמרינן מגו לא הוה קונה דהוי כאילו א' מונח על הקרקע כו' א"כ חרש ופקח כו' דאין שייך מגו וא"כ לא קנה פקח ואז חרש נמי לא קנה דמימר אמר פקח לא קני אנא אקני וה"ה דלפי דברי רמי בר חמא דאמר ש"מ המגביה מציאה לחבירו קנה כו' היה יכול להוכיח כן רק שרבא אמר זה אליבא סברא דנפשיה דהטעם דקנה הוא מכח מגו ודו"ק: **ע"ב** גמרא ש"מ רכוב לחודיה לא קני כו' דליכא למימר דמתניתין דכלאים איירי ג"כ במנהיג ויושב כאחד בבת אחת ולא ביושב לחודיה דאם כן הוי ליה לערבינהו ולתני המנהיג והיושב בקרון סופג ארבעים אלא ודאי דכל אחד בפני עצמו איירי וק"ל: **ברש"י** ד"ה היינו מנהיג וה"ל למיתני או שהיו ב' מנהיגים כו' דהא ודאי לא קשיא ליה דלא ליתני כלל רק בבא זו דשנים רוכבים ותו לא דהא גם שנים רוכבים איירי במנהיג דזה פשוט דמתניתין איצטריך לאשמועינן במנהיג לבד בלא יושב ורוכב דקני אך דהקושיא הוא דלא ה"ל למיתני אחד רוכב ואחד מנהיג רק ב' מנהיגים ומה מתרץ תרי גווני מנהיג אין זה עיקר התירוץ דגם המקשן ידע זה אלא עיקר התירוץ הוא מאי דתימא רכוב עדיף כו': **בתוספות** ד"ה רכוב הוא דלא קני ומתניתין דאחד רכוב כו' וה"ה דהמ"ל מרישא דשנים רוכבים רק שכוונתם כיון דקושית המקשן כאן הוא מסתם מתניתין דאחד רכוב כמ"ש התוס' בדיבור הקודם לזה אם כן קושיא זו עצמה קשה גם אמאי דרצה למימר דרכוב לא קני וק"ל: **ד"ה** רכוב עדיף כו' וא"ת לעיל כי פריך כו' דקמ"ל דלא מבטל חזקת רכוב כו' עכ"ל וכה"ג איכא לאקשויי בהיפך דקמ"ל דלא מבטל חזקת מנהיג דאזלא מחמתיה טובא את חזקת רכוב אבל איכא לתרוצי נמי כה"ג אך יש לדקדק כיון דע"כ לענין קנייה ליכא למימר הכי אלא דבחדא מינייהו מצינן למימר עדיפא מהני טעמי כדקאמר במלתיה דשמואל דמ"ה ליכא למפשט מלתא דשמואל ממתניתין כמ"ש התוספות לעיל וא"כ הוא אכתי תקשי לן אמאי פריך השתא יושב קני רוכב מבעי' ואימא דמשנה יתירא אשמועינן דרוכב קני אפילו במקום מנהיג ומנהיג קני במקום רוכב וע"כ מלתא דשמואל לא מתאמרה ברוכב במקום מנהיג אלא ברוכב לחוד ואליבא דרבנן וי"ל דממלתיה ודאי משתמע דלענין קנייה קאמר והדא מלי להיות עדיפא מחברתא דלענין חזקה לא שייך עדיפא כיון דכל חד לחודיה קני מקרי מוחזק כל חד לגבי חברתא אבל במתניתין לא משתמע שיהיו שוים לענין קניין דאימא הא דקתני בהו חולקים היינו משום דכ"א מוחזק ודו"ק: **בד"ה** רכוב עדיף דתפיס כו' א"כ מאי פושט בסמוך מיושב כו' ואין להקשות מאי פושט בגמ' מרב ושמואל דתרווייהו מוסירה לא קני דלמא היינו מוסירה לחוד לא קני אבל כאן איכא גם אזליה מחמתיה [וי"ל דאזלא מחמתי'] אינו מעלה ואינו מוריד לגבי קנין דליכא למפשט ממתניתין דכלאים דיושב לא קנה אף על גב דאזליה מחמתיה דלמא גם כן היינו דוקא כגון דיושב לחוד לאפוקי היכי דיושב וגם תפיס במוסירה איכא למימר דקני די"ל דהוא עושה מסברא דע"כ אזלא מחמתיה דאם איתא דגבי קנין אף דמוסירה לחוד לא קני מ"מ כיון דאיכא תרתי קני אם כן מסברא אית לן למימר גבי כלאים דלא תלוי בקנין דכיון דאזלא מחמתיה לבד היה סופג אלא ודאי דסבר דאזלא מחמתיה אינו נחשבת לכלום וכן בפשיטות של הלכה בלא התוספות צריכות למימר הכי דאם איתא דאפילו שתופס ברגליו מועיל לענין קנין עם מוסירה אם כן סברא שיושב לבד מהני שיהיה סופג אלא ודאי שאינו נחשב לכלום מה שתופס ברגליו: **בד"ה** או דלמא כו' תימה דלפשוט ממתניתין דמנהיג קונה כו' עכ"ל לפום הך סברא דמתניתין איירי במנהיג במקום רכוב לחוד בלא מנהיג ברגליו עדיפא להו לאקשויי דקשה לשמואל דאמר דחדא מינייהו עדיף ובמתניתין קתני שוין ויחלוקו אלא משום איידך לדדי ואי רכוב איירי במנהיג ברגליו כ"ש כו' נקטו הך לישנא דמיהא תפשוט ממתניתין דמנהיג קונה במקום רכוב לחוד במכ"ש דהא אפילו ברכוב ומנהיג ברגליו קני כו' וק"ל עיין במ"ק: **ד"ה** מהו דתימא רכוב עדיף כו' וא"ת לעיל כי פריך השתא יושב קנה רכוב מבעי' לישני דקמ"ל דלא מבטל חזקת רכוב כו' והא אין יכול להקשות מאי פריך רוכב מבעיא הלא ספק של רבי יהודה היה גם את"ל דרוכב לחוד קונה מ"מ במקום מנהיג איכא למימר דמנהיג עדיף מרוכב אם כן דלמא מתניתין דהכא אשמועינן ברוכב במקום מנהיג דקני דעכ"פ משנה שאינה צריכה היא כיון דאשמועינן דרוכב לחוד קני אם כן עכ"פ נקרא מוחזק גם במקום מנהיג א"ק אמאי אינן מקשים התוספות גם דאתי לאשמועינן שלא נימא דמנהיג בטל את חזקת הרוכב כיון דבמנהיג אזלא טובא וי"ל דאה"נ דה"מ להקשות כן אך שכתבו זה אתירוץ שמתרץ הגמרא כאן מ"ד רכוב עדיף כו' א"כ זה המתרץ עצמו יש לתרץ גם אקושיא השתא יושב קנה רכוב מבעי' ודו"ק:

דף ט ע"א בתוספות בד"ה א"ה כו' לפי דס"ד דרכוב קני כו' במדה זו קנה אתי כו' עכ"ל ולמאי דבעי לעיל נמי לדייק ממשנה יתירא מושך ומנהיג אין רכוב לא צ"ל נמי דמדה זו אתי למעוטי קנין אחר א"כ דממשנה יתירא לא אתי למעוטי אלא רכוב במקום מנהיג דומיא דא' מושך וא' מנהיג וממדה זו ממעט אף רכוב לחודיה וק"ל: **ע"ב** בפרש"י והלכתא הא דפשיטא ליה דכי א"ל קני בהמה כו'. עכ"ל נראה מפירושו הא דפריך רבא חצר מהלכת לא קני היא מלתא דפסיקא ול"א ודאי כמו דחש להך פירכא וש"ס קאמר לשנויי דודאי ר"א ס"ל דחצר מהלכת לא קני גם אם א"ל קני בהמה כו' אלא דהלכתא בכפות אם א"ל קני בהמה כו' בהא הוא פשיטא ליה לר"א דדומיא דחצר הוא וקני ובכה"ג בכפות מבעיא ליה לר"א בלא א"ל קני בהמה כו' אלא משוך בהמה כו' אי קני משום חצר או לא וכן נראה לפרש הסוגיא מדברי הרא"ש שפסק גבי א"ל קני בהמה כו' דאם הבהמה כפותה דקני הכלים מטעם חצר וגבי אם א"ל משוך בהמה כו' פסק דגם בכפות הוה בעיא דלא איפשיטא כו' ע"ש אבל התוספות לא הבינו הסוגיא כן והקשו ואם תאמר אמאי נקט משוך כו' ע"ש ודו"ק: **בתוספות** בד"ה משוך בהמה זו כו' כיון דמשיכת הבהמה שהולכת מעצמה לא שייכה בכלים כו' עיין בהרא"ש מיישב זה גם כן לפי התירוץ של הלכתא בכפות מיהו היותר עיקר לומר דהתוספות כתבו זה לפי הס"ד דרבא קודם דתירוץ בכפות גם יש לומר שהתוספות מפרשים מ"ש והלכתא בכפות היינו ר"ל והלכתא כרבא דסבר גם גבי קני בהמה לא קני אלא דוקא היכי אמרינן דקני בכפות ולא כרבי אליעזר דמבעיא ליה גם גבי משוך דוקא ולקנות כלים אבל אי אמר קני בהמה פשיטא ליה דקני אפילו במהלכת א"כ התוספות כתבו זה כאן לרבי אליעזר אפילו לפי מה דאמר בגמרא והלכתא בכפות ודו"ק: **בא"ד** שמא מטעם חצר קני ובכפות כו' ורבא שהקשה חצר מהלכת היא כו' לא היה סבור שטעם שלו שפשיטא ליה שם משום דקני מטעם חצר מה הוה ליה להקשות א"כ גם משוך ליקני דהוי כאילו הוא שלו עד לאחר הקנין א"כ גם שם ליקני משום חצר אדרבה ה"ל להקשות האמת דגם גבי קני בהמה אינו קונה מטעם חצר וק"ל: **בתוספות** בד"ה ולימא מר מעני כו' ויחלוקו בתופס כו' דהא רב חסדא כו' עכ"ל ומרב נחמן גופיה דקאמר לקמן בהדיא דטעמא הוי משום תופס כו' ליכא לאוכוחי מידי דאימא דר"א דס"ל דזכה מעני לעני לאו משום דס"ל בכ"מ דתופס לב"ח כו' דקנה חבירו דאימא הכא משום מיגו הוא כמ"ש התוספות לקמן לרבי יוחנן אבל לשם מוכח בהדיא דרב חסדא ס"ל דבתופס פליגי ומאן דס"ל דזכה היינו משום דתופס לב"ח כו' קנה ומיהו הא שכתבו עד דדחי ליה רב פפא דבמגו פליגי לאו אהאי מיגו דהכא דגבי מעני לעני אלא בתרי מגו דאיתנהו מעשיר לעני ודו"ק: **ד"ה** ולימא מר מעני לעני כו' אית ליה פ"ק דגיטין דפליגי בתופס לב"ח כו' ויש לדקדק אמאי אין מוכיח ממה דאמרינן בסמוך דרב נחמן גופיה סבר דהגבהה לחבירו לא קני משום דהוי תופס לב"ח כו' ואם כן ע"כ גם כאן פליגי בתופס לב"ח דאם איתא שפליגי במגו א"כ צ"ל דס"ל דתופס לב"ח קנה ורב נחמן לא סבר כן וי"ל כמ"ש התוספות לקמן דהא דפליגי בטעם מיגו ואפ"ה ס"ל דתופס לב"ח לא קנה אך דוקא במקום שאין שייך מיגו וא"כ הוי אמינא שפיר דפליגי דרבי אליעזר סבר אמרינן מיגו ואם כן קנה אף שתופס לב"ח כיון דאיכא מיגו ורבנן סברי לא אמרינן מיגו ואם כן אינו קנה גם מטעם שתופס לב"ח ולכך מייתי ראיה מפ"ק דגיטין דשם איתא להדיא דלא נחלקו בזה כלל ודו"ק:

דף י ע"ב גמרא מ"ם ילפינן מציאה מגט כו' ואין להקשות לפ"ז אמאי איצטריך המלא תמלא לרבות חצרה הא כבר נלמד מגט דחצר הוי כידה אם כן לענין ממון נמי די"ל דאי לאו המלא לא הוי ילפינן ממון מגט אך אחר שגם גבי ממון נלמד חצר מהמלא אז ס"ל דלענין שחצר יהיה כידה שפיר נלמד מגט כמו דגבי גט הוי חצר כידה ה"ה לענין ממון ודו"ק: **ברש"י** ד"ה משום ידה אתרבאי דכתיב ונתן בידה וידה רשותה משמע כו' ר"ל אחר שנתרבה חצר מאיזה פסוק שהיא אז מפרשינן דידה דכתוב היינו רשותה משמע ומזה הטעם מרבה אותו הכתוב דאין סברא לומר שהוא נגד כל הברייתות דידה נלמד מהמלא תמלא או מונתן וק"ל: **בתוס'** בד"ה אי בעי לא כו' כיון שאין השומר יודע כו' ה"ל כחצר כו' עכ"ל ק"ק דמ"מ המקשה הכא דלא אסיק אדעתיה הך סברא דבע"ב מותיב ביה אדפריך הכא אחצר אמאי לא תקשי הכא ממתניתין דהתם דהיה מושכו כו' והא אין שליח לדבר עבירה ויש ליישב ודו"ק:

דף יא ע"א גמ' אמר קרא לא תשוב לקחתו לרבות שכחת הטיר כו'. ק"ק לפירוש רש"י לפ"ז מאי צריך להביא ראיה מתחלה כשאמר ומנא תימרא כו' הא גופיה קשיא אמרת יכול לא יהא שכחה ונסיב ליה גמרא כי הלא זה אינה הוכחה כלום דאיכא להגיה בברייתא יכול יהיה שכחה אך עיקר הוכחה היא מפסוק לא תשוב כו' א"כ ה"ל להוכיח בקיצור איך אתה אומר בשדה שכחה ולא בעיר הא כתיב לא תשוב כו' אלא לאו ה"ק ויש ליישב וק"ל: **בתוס'** ד"ה ה"מ בחצר המשתמרת כו' דהתם משמע דהוי בחצר המשתמרת מדמייתי עלה דר"י בר חנינא כו' דאין זה הוכחה דאיכא למימר דהמקשן הבין דאיירי שעומד בביתו ואם כן זהו כמו חצר המשתמרת דליתא למלוה בביתו וגם אינו משתמר ע"כ אינו קונה לו חצירו גם יש לדקדק דקושיא זאת אין שום שייכות כאן דהא בגמרא עצמה היו יכולין להקשות מאי מתרץ דליתא למלוה בחצר הלא גם רבי יוסי איירי באינו עומד אצלה שאמר קונה לו שלא מדעתו מיהו זה יש ליישב דאם אין להקשות כלום דאיכא למימר דמ"מ קונה שלא מדעתו היינו אף שאינו מתכוין לקנותו אבל עכ"פ בעינן עומד אצלה בשעת קנין

[illegible]

דף יב ע"א רש"י בד"ה גבי מתנה כו'. הלכך בעינן דעת אחרת מקנה אותו עכ"ל כ"ה בכל פירושים הישנים ובדפוסים חדשים הגיהו הלכך בעינן חצר המשתמרת עכ"ל וכ"ה בדברי התוספות והיינו כך דריב"א דאוקמא במשתמרת וכבר כתבנו במ"ק דיש לדקדק מאי זה טעם קונה אף במשתמרת במציאה באינו עומד בצד שדהו כיון דשליחות ליכא כו' ע"ש והנראה לקיים פירוש הישנים דבמציאה במשתמרת נמי בעומד בצד שדהו כיון דשליחות ליכא והוא דריב"א איכא לאוקמא במתנה דדעת אחרת מקנה אותן ואפילו באינה משתמרת ומיהו התוספות לא כ"כ אלא דבמציאה נמי במשתמרת מיהת לא בעו עומד בצד שדהו וי"ל לדבריהם דשייך שליחות גם במציאה ומיהו כיון דליכא דעת אחרת מקנה בעי להיות משתמרת על ידי שליח ודו"ק : ד"ה אא"ב דאורייתא כו'. וי"ל דמדרבנן אין סברא שיתקנו שתי זכיות. עיין בח"ש ובחידושי הלכות ולדידי נראה לו' דמ"ש התוספות דאין סברא לומר שיתקנו שתי זכיות משום דאין צורך היה להם לתקן שהוא יזכה לעצמו ואחר כך יזכה אביו ממנו אמאי לא תקנו בקיצור זכיות הבן יהיה לאביו דהרי תקנה שלהם היה בסתם שהקטן יזכה אלא ודאי דבאמת תיקנו הכי כשיזכה קטן יהיה לאביו לפי דברי רבי יוחנן לא היה יכול לתקן בקיצור כשיזכה קטן יהיה לאביו דלפעמים אינו לאביו כשאינו סומך על שלחנו וע"כ היו צריכים לתקן מתחלה שיש זכות לקטן בסתם ואחר כך תיקנו אם (יש) סמוך על שלחנו שזוכה אביו ממנו וכן לשמואל דאמר עמו שאינו זוכה כו' היינו מטעם זה דעניים גופייהו ניחא להו הוצרכו לתקן הזכיות על אופן זה שמתחלה זכה הבן לעצמו ואחר כך אביו ממנו דאל"כ לא היה יכול לזכות הבן בלקט ודו"ק : ד"ה שמואל טעמא דתנא דידן קאמר כו' וי"ל דקטן דקתני במתניתין משמע ליה בקטן ממש כו' ר"ל קטן דקתני הכא במתניתין משמע ליה בקטן ממש ואע"פ שאינו סומך כו' לאפוקי המשניות דפ' אלון ודמסכת מעשר שפיר יש לפרש קטן היינו שסמוך על שלחנו של אביו דוקא ושפיר אתיין דברי רבי יוסי באותן משניות ובזה מיושב מה שכתוב בחדושי הלכות בדיבור שלפני זה ע"ש וק"ל : **ע"ב בתוס'** בד"ה במגביה מציאה כו'. וי"ל דהתם ודאי בנוקב מרגליות עכ"ל מיהו הכא ניחא ליה למימר במגביה מציאה כו' דבהתם עבדים איירי ולא בעי למימר דהתם משני כרב פפא והשתא דמציאתו לבעל הבית בששכרו ללקוט מציאות דא"כ מתני' דהכא נמי מיתרצה בפשיטות בשכרו סתם דמציאה שלו וק"ל :

דף יג ע"א בפרש"י בד"ה ולשמואל לא חיישינן לפרעון כו'. ואפילו אין חייב מודה כו' עכ"ל לכאורה קשה דהא מתניתין דהכא נמי מוקמינן לה באין חייב מודה ואינו מחזיר לבעלים כשיש בו אחריות אפילו לר"מ ויש לומר דאין חייב מודה לא איירי בשטוען פרעתי בש"ח מקוים אלא כשטוען מזויף או פרעתי מגו דמזויף כפרש"י בהדיא וכמ"ש התוספות אבל אינו חייב מודה דשמואל גבי שטר הקנאה איירי בשטר מקוים ואינו טוען אלא פרעתי מחזירין אותו משום דלא חיישינן לפריעה וכבר כתבנו במ"ק דלא הוי התוספות גרסו לקמן אינו חייב מודה ושפיר איירי בש"ח שאינו מקוים אלא שהלוה אינו כאן בפניו כו' ועיין בתוספות לקמן ובתוספות פ' מי שהיה נשוי ודו"ק : **שם** הניחא כו'. ואי קשיא ע"כ לא סבירא ליה כאביי כו' עכ"ל ר"ל דגם לפי המתרץ ע"כ לא ס"ל כאביי בהא דעדי חתומיו זכין לו דא"כ אמאי נקט שמואל לקמן שטר הקנאה הא לאביי כו' וק"ל : **בתוספות** ד"ה משום דקשיא ליה לאביי כו'. ולא קאי אדאמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו כו'. ומה שהוכיח גמרא לזו שאביי לא ניחא ליה תירוצא דרב אסי היינו משום שקשה מה רלה ביה אביי שאמר עדיו בחתומיו זכין הלא שפיר מתורץ מתניתין בתירוץ של רב אסי ואם כדי לפרש שהמתני' דכותבין ללוה איירי אף בשטרי דלא הקנאה אם כן אין כאן מקומה של דברי אביי רק שם היכא דנשנית המתניתין דכותבין ללוה ועל מתניתין כאן אין צריך לתירוץ של עדיו בחתומים רק בקיצור יכול לתרץ דחיישינן לפרעון ולקנוניא וכמו שהקשו התוספות דאין לומר דכוונת אביי כדי לפרש דהמתניתין כאן איירי אפילו בלא הקנאה דבלא"ה הייתו יודעים זה כיון שסבר שהדין כן אלא ודאי דלהכי אמר אביי כאן למילתי' משום שאין ניחא ליה התירוץ של רב אסי וע"ז מפרש מפני מה אינו מסכים לתירוץ של רב אסי דקשיא ליה כו' ודו"ק :

ע"ב בפרש"י ד"ה דברי הכל לא כו'. דחיישינן לפרעון כו' וה"ה דחיישינן לפרעון ולקנוניא דמה"ט לרבנן אפי' בחייב מודה דאין מחזירין כמפורש לקמן בהדיא אבל אין לפרש הכא לר"י אליבא דרבנן בחייב מודה דאין מחזירין הוה טעמו משום דשמא כתב ללוות כו' כרב אסי דא"כ שאין חייב מודה לא הוה אילטרך לטעמא דפרעון ודו"ק : **בתוספות** בד"ה הא קאמר כו'. דליכא למימר כו' היינו שאומר פרעתי כו' עכ"ל ר"ל ובשטר מקוים אבל באינו מקוים לא הוה קאמר לשמו' דלא חיישינן לפרעון וכמ"ש לעיל וכן מוכח מהא דאמר שמואל מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ונאמן לומר פרוע הוא במיגו דמזויף ואם כן הוא כשהוא ביד המלוה דאיכא למימר שטרא בידך מאי בעי כ"ש הכא כשנפלה ואינו בידו וק"ל : **בא"ד** משמע אין הלוה בפניו כו'. מדקאמר שמא כתב ללוות כו' עכ"ל מהיכן משמע להו מפורש לקמן דף ע"ז בדברי מהרש"ל ובמ"ק ע"ש : **ד"ה** הא קאמר להד"מ כו'. ועוד דשמואל לא חיים לפרעון כו' ואין זו הוכחה דאכתי איכא לפרש דהתרלן שהשיב כשאין הלוה מודה פירושו שאינו מודה לו שלוה כלל רק אמר מעולם לא מנה שטר זה לידך ותמני נפל דבזה מודה שמואל דחיישינן לדבריו וכמ"ש רש"י וק"ל : **בא"ד** וכן מוכח בפ' גט פשוט כו' ראיתי בספר של מהר"ס שמפרש דברי התוספות מה כוונתם וכתב שאינו מבין דברי הח"ש מ"ש בזה ולא ידעתי הלא מבואר הוא כוונת הח"ש שמפרש גם כן כמו שהוא מפרש דברי התוספות רק שמ"ש נפל בדבריו במקום בת"ש אי נמי צ"ל אם כן כו' וק"ל : בדבור וא"ת לעיל דאמר רבי יוסי נפל ליד דיין הכי הוא בחזקתו כו' ואמאי לא יהא נאמן לומר פרעתי במגו דמזויף כו' עיין מה שהקשה כאן בחידושי הלכות ולדידי אין כאן קושיא דודאי אותן תנאים דסברי דאינו נאמן לומר פרעתי במגו דמזויף היינו משום שסוברים בזה אינו מיגו דוודאי אף שבאמת אינו יכול לקיימו מכל מקום הלוה אינו רוצה לטעון טענה זו כי חושש שמא ואולי יהיה יכול המלוה לקיים החתימתו ע"כ נוח לו לטעון פרעתי לאפוקי כאן דאפילו אם הוא מקוים יכול לטעון מזויף אם כן שפיר יש לו מיגו שאדם לא יכול להכחיש טענה של מזויף וע"כ צריכי התוספות לתרץ דמ"מ אינו טוען ברצון דבר שיכול להכחישו ודו"ק ובתוס' דכתובות לא עיינתי שם : **בד"ה** ד"ה יחזיר לפרעון כו'. משמע דאין בו אחריות קאי עכ"ל דברי הכל דקאמר לנדדין הוא לרבנן אפילו באין בו אחריות ולר"מ דוקא ביש בו אחריות וק"ל : **ד"ה** הני תרתי מילי ניינהו חדא כו'. מתניתין קשייתיה כו' מיהו היה לפרש הטעם דברייתא אף על פי ששניהם מודים לא יחזיר היינו משום שמא יכתב ללוות ולא לוה כמ"ש התוספות בסמוך ולהכי מתניתין דקתני וכל מעשה ב"ד יחזיר שאין שייך כתב ללוות ואם כן אין חולקים מתנה וברייתא ואמאי אמר כשחייב מודה ד"ה יחזיר ויש לייתב ודו"ק : **בא"ד** אבל מה שמפרש לרבי מאיר אינו גובה כלום באין בו אחריות זה לא הזקיקה אותו משנה לפרש כו'. עי' בדברי המפרשים ויש עוד להקשות לפי הבנתם מאי צריכי הגמרא לתרץ דחד טעם הוא משום דקאמר רבי אליעזר מחלוקת כו' הלא בלאו הכי מתורץ דהמתני' קשיתי' ועוד לפ"ז מאי רלה הש"ס בזה שאמר וקאמר בין לרבנן בין לרבי מאיר לא חיישינן לקנוניא כו' וקתני בין לר"מ בין לרבנן חיישינן לקנוניא דקתני אף על פי ששניהם מודים כו' כיון דמזה אין קושיא דהוא אמר אלא כמתני' ס"ל אם כן אין צריך המקשן לאריכות דברים אילו וע"כ הנראה לומר דודאי אף אם המתניתין קשיתיה מכל מקום סוברים התוספות דשפיר מקשה המקשן לדברי רבי אליעזר הלא המשנה וברייתא סותרים להדדי כדרך הש"ס להקשות מתניתין וברייתא אהדדי אך כיון דבזה סותר עלמו אמתני' לא רלה המקשן להקשות בפני עלמו על זה כיון דבהדיא מבואר הוא במתניתין מה שאין כן הא דלרבי מאיר אינו גובה כלום זה אינו מפורש במתני' אף שמוכרח הוא לפרש כן מכח המתניתין דכל מעשה ב"ד מכל מקום קשה מן הברייתא דאליביה לא הוה ליה לפרש המשנה כן וע"כ עושה המקשן ממנו חד טעם דזה תלוי בזה כיון דלא סגי ליה לומר דחיישינן לקנוניא ותוכרח לומר דלא חיישינן ע"כ עושה המקשן חד תיובתא להקשות לשניהם קושיא אחת ואף אם יש לפקפק מכל מקום יש לפרש דברי התוספות כן ודו"ק :

דף יד ע"א בתוספת בד"ה שיעבוד צריך לימלך כו'. ואי לא כתבו מבני חרי נמי לא גבי כו' עכ"ל היינו למאי דאוקמא דאיירי בשטרי מקח אבל למאן דבעי למימר דאיירי בשטרי הלואה ע"כ דלא הוה מוקמי ליה דלריך לימלך אלא לגבות ממשעבדי אבל מבני חרי גבי דאל"כ תקשי ליה בפשיטות אהיא דלריך לימלך ממתניתין דלא יחזיר לרבנן משום דגבי מיהת מבני חרי ודו"ק : **בד"ה** עד שלא החזיק כו'. ועוד משהחזיק כו' כיון שנתן מעות והחזיק כו' למאי דאסקי אדעתייהו השתא דאיירי בחזקה גמורה במשפט לא הוו לריכי להזכיר נמי שנתן מעות דודאי חזקה גמורה לחוד נמי קני אלא דע"כ דאיירי נמי בנתן מעות דרישא דעד שלא החזיק כו' לא מתוקמא אלא בנתן מעות ובאתרא דלא קני בכספא כמ"ש לעיל ועיין בהגה"ת אשר"י פרק קמא דב"ק : **ע"ב גמ'** אמר רבא הב"ע כגון שגזל שדה ומכירו מלאה פירות כו'. והא דלא מתרץ בקיצור דשפיר איירי בלוקח מגזלן ואיירי שהגזלן מכר לו עם הפירות ואחר כך בא הנגזל וטורפה ממנו וע"כ חוזר הלוקח שפיר אמוכר ואין כאן שום רבית שהרי הלוקח שילם בעד פירות גמורים יש לומר דאם כן שהפירות היו גמורים ואינן לריכין לקרקע אם כן גם הפירות היה לו לגבות מן משועבדים שהרי גם להם יש קלבה אחר שהם גמורים ובזה מיושב נמי שפיר שלא תירץ הגמרא כן לעיל גבי שבח כמו שמתרץ כאן גבי פירות משום דגבי שבח ודאי יש קלבה כמה שוה יותר שדה בזבל משדה בלא זבל וכן בגדר משא"כ גבי הפירות כיון שעדיין לא נגמרו שפיר אין להם קלבה על זה כמה שוין דמי יודע כמה פירות יעשה או שאר עניינים אבל קשה אמאי אינו מתרץ לעיל כשהקשה אי בבעל חוב מי אית ליה פירי דמתרץ דאיירי שעדיין לריכין לקרקע ואז נוטל הב"ח אותם וזה טורף הלוקח מבני חורין ויש לומר דלשון המתניתין לאכילת פירות משמע שטורף אותה אחר שהם גדולים ודו"ק ולפ"ז מה שמתרץ כאן בגמרא הב"ע כגון שגזל שדה ומכירו מלאה פירות רלה לומר שעדיין לא נגמרו כל לרכן ואחר כך אבל הנגזל נגמרו ואכל אותם : **ברש"י** ד"ה לאכילת פירות ס"ד הא מיירי בשדה שטרפוה מלאה פירות מיד הלוקח כו'. לפ"ז מ"ש בגמרא יש לפרש שכוונת רש"י לפרש שעכשיו ס"ד דמקשה דאיירי שהפירות הוו גמורים ואינן לריכים קרקע ולזה הקשה ב"ח מי אית ליה פירי לאפוקי לקמן לפי תי' של רבא דאיירי בגזל שדה עם הפירות שלא נגמרה ואם כן גם כאן בב"ח יש לתרץ כן וה"ק לפי זה הא המקשן הזה הוא רבא התרלן דלקמן וא"כ מה הקשה כאן וליכא לתרץ כאן כמו שתירלתי בגמרא כאן אסר בהעתק : **בפירש"י** בד"ה בגוזל ונגזל וכגון שגזלה עם פירותיה ומכרה א"כ גזילה בלא פירות כו'. עכ"ל ודאי הכי בעי לאוקמי לקמן בגזלה בלא פירות ומכרה כו' וכפי לאקשויי מינה לשמואל דאמר דאין ללוקח מגזלן שבח אבל מה שפירש כגון שגזלה עם פירות ומכרה לא מתוקמא כיון שכבר השבח היה קלוב כשקנה מגזלן ולמה לא יגבה נמי ממשעבדי ול"ע : **בתוס'** בד"ה תרין נמי כו'. וא"ת אדרבה כו' מדלא טריף ב"ח ממשעבדי כו' עכ"ל והא לא תקשי להו אמאי לא גבה הב"ח מבני חרי שהלוקח גובה ממנו שבח דבהא ודאי דיש לומר כן דאמר שטרף ב"ח מן הלוקח קנה המוכר קרקע וכ"ה בתוספות פ' מי שמת וק"ל :

דף טו ע"א גמרא הב"ע כגון שיש לו קרקע כו'. כגון שקט כו' ולעיל דבעי לדייק ממתניתין ולשבח קרקעות ממשעבדי הוא דלא מפקינן הא מבני חרי כו' ולא דמי לזה שיש לו קרקע או קט מידו דמשמע ליה לדייק נמי ממשעבדי הוא שלא גבי הא בדבר שאין משועבד גבי אפילו ממעות ודו"ק : **ע"ב בתוס'** בד"ה דמית לוקח כו'. ומית גזלן לריך לומר שהיה חולה או נוסם כו' עכ"ל אבל במית לוקח לא ניחא להו לאוקמא בדוחק כה"ג שהיה חולה או נוסם כיון דאיכא לאוקמא בפשיטות דמית קודם שלקחה וע"ל בלוקח חולה כיון דהוא בריא ודאי דלא ניחא ליה דלא לקרויה גזלנות לפי אותה שעה ודו"ק : **ברש"י** ד"ה הא דקתני נוטל יליאה מב"ח כו'. והא דנקט למילתיה כו' לאשמעינן היא גופיה כו' דבריו מגומגמים דבהדיא קתני בברייתא טופל השבח מבעל הקרקע וע"כ הנראה לומר דרש"י רולה לתרץ תמיהת התוספות כיון דלא מסיק אלא שיעור הוצאה אמאי טופל השבח היתר על ההוצאה וע"כ כוונת רש"י לפרש דה"ק דלא מסיק כשיעור הקרקע כולה עם כל השבח רק מסיק ביה כשיעור קרקע עם קלת מן השבח ואותו שבח נוטל מבעל הקרקע והמותר מב"ח וע"ז הקשה רש"י אם כן ה"ל לומר שנוטל כנגד החוב כו' ומה שכתב רש"י אחר כך בד"ה שפיר כו' דהיכא דיש קרקע מותר על החוב כו' ר"ל הקרקע עם השבח הוא יותר מן החוב אבל מכל מקום קלת מן השבח הוא לריך גם כן לחוב שוב ראיתי בדברי הרא"ש שמפרש דהא דקאמר דלא מסיק כו' היינו שמסיק ביה כשיעור ארעא וכשיעור השבח היתר על ההוצאה והיינו כעין שכתבתי ויכול להיות שכוונת רש"י הוא ממש כן ודו"ק :

דף טז ע"א בגמרא מתיב רב ששת מה שאירש מאבא כו'. לפי מה שפירש רש"י בסמוך תהא במתאניתו שאמר לו אני סומך עליך שתתנה בידי כו' היינו שאומר לו בפירוש לפ"ז יש לדקדק מה מקשי שאני הכא שלא אמר לו מתחלה אני סומך עליך דאין זה תירוץ של הגמרא הכא שמכה דלא נקריא גזלנא כו' מיהו מדברי התוספות משמע שאף שלא אמר לו בהדיא מ"מ נעשה כאלו אמר כן ויש לייתב גם פרש"י דליכא דלא אמר כלום לא משמע הכי ויש עוד לייתב ודו"ק : **בפרש"י** זבנה אורתא כו'. אם קודם שלקחה מן הבעלים חזר ומכרה כו'. עכ"ל ק"ק לפי מה שפירש לעיל במית לוקח דהיינו ובמית אחר שלקחה ולא אמרינן מיד דקנה הגזלן זכה ביה לוקח כמ"ש התוספות לעיל לפרש"י אם כן מי הכריחו לפרש הכא דזבנה ואורתא קודם שלקחה מן הבעלים דהא א"כ זבנה אחר שלקחה לא זכה בו לוקח ראשון כמו במית לוקח אחר שלקחה כן הבעלים ויש לייתב ודו"ק : **תוספות** ד"ה אלוי קמיה מדלא נקט ליסנא דלא מקרי גזלן כו'. הרא"ש מפרש ביותר דהוא סתמא דש"ס ובחידושי הלכות קשה מאן יימר שהוא סתמא דגמרא דלמא חד מהני מ"ד קאמר לה אך מבואר הוא ברא"ש וברי"ף שהיו גורסין בגמרא חד אמר כירושה וחד אמר כמכר מ"ד כירושה דהא ממילא ומ"ד כמכר להכי שרה כו' ולפ"ז מבואר הוא דסתמא דגמרא אמרה טעמים על פלוגתא של המ"ד וק"ל : **ד"ה** בבשיא הגאה כו'. והוי כאלו אמר שדה זו לכשאקחנה קנויה לך כו' ר"ל שדומה כאילו אמר הכי מתחלה אמעת קניות הלוקח ממנו ולכן קנה הלוקח אחר כך כשקנאה הגזלן ומקשי הלא גם כשאמר כשאקחנה קנוי לך אינו קונה דהיינו מה שאירש מאביו מאבא לא אמר כלום ומתרץ לפולם דומה שפיר כאינו אומר לכשאקחנה קנויה לך אך כאן יותר עדיף אמירה זו מפני שהלוקח סומך על זה שאומר לו הגזלן הכי מתחלה לאפוקי הוא לא סמכה דעתיה ועיין בחידושי הלכות מה שמחלק בין דין זה לדין של שדה כשאקחנה כו' ולי יש עוד לחלק דהרי התוספות מפרשי לעיל בסמוך דמ"ד ניחא ליה דלא ליקרנא גזלנא היינו כל זמן שלא יפרע לו ואם כן על זה חלק רב אסי גם כן ואמר ניחא ליה דליקום בהימנותא באותו זמן קודם שיחזיר לו המעות וזה שייך דוקא בדין דלעיל שכבר נתן לו השדה והוא נתן המעות אם כן באותו זמן שילקח השדה והוא לא יחזיר המעות מקרי גזלן או לא יקום בהימנותא לאפוקי גבי שדה כשאומר כשאקחנה אין שייך כאן שום גזלן שהרי עדיין לא לקח המעות ואף אם כבר לקח המעות מ"מ גם הוא הא אין טענן קודם שנתן לו השדה ובידו הם המעות לכן לא שייך ניחא ליה דליקום בהימנותי' לפ"ז ויהיה איך שיהיה מבואר לפי דברי התוספות שיש חילוק בין דין דלעיל למכירת דבר שלא בא לעולם ואם כן יש לתמוה על מה שפסק בתרומת הדשן והביאו בהג"ה סימן ר"ס גבי מכירת דבר שלא בא לעולם דאם עבר אחר כן אמרינן דקנה הלוקח ראשון כו' זה אינו דבתם קנה אחר כך כיון שמתחלה לא סמכה דעתיה האמת שמדברי רש"י יש קלת לדקדק כאן שמפרש הכא לא סמכה דעתיה דקאמר מי יימר שיירש מאביו כלום כו' וזה אין שייך גבי כשאומר וכשאקחנה כו' מיהו מתוספות לא משמע הכי וגם דברי רש"י יש לייתב שאינו מחולק עם תוספות בזה ודו"ק : **ע"ב בגמ'** אימר אשתמוטי קא משתמיט כו'. ולעיל לא שייך לומר הכי דמה לו לב"ח להעלים ממנו לומר לו מתחלה שיש שטר בידו ויקח המעות ואחר כך יאמר לו לאחר אתן הש"ח יותר טוב לו לומר מיד הש"ח נאבד ממני אם תרלה ליתן המעות הרי טוב ואם לאו אחזיק בקרקע שלך דיותר ניחא ליה ודאי בקרקע מבמעות דודאי על זה לא נאבד שמתחלה יהיה כוונתו ליקח המעות ולהחזיק הקרקע גם כן אלא ודאי האמת כן הוא שמתחלה קודם שנותן המעות מיד מגיד לו שנאבד ממנו ודוחה אותו בטענה כדי להחזיק בקרקע לאפוקי גבי מלוה שייך שפיר לומר שמתחלה מעלים ממנו שאין הש"ח בידו וא"כ אומר לו למחר אתן ודו"ק : **בפרש"י** ד"ה והא אסה כשדה זו דמיא דים כאלו שאין בידו כו'. דעבד ושפחה כו' עכ"ל אבל לאחר שנתגייר והגיירי בשדה סתם הוא דבידם להתגייר ומכח מוכח ליה דרבנן פליגי אפילו בשדה סתם ורב ע"כ כר"מ ס"ל כמ"ש במ"ק : **ברש"י** ד"ה כל מעשה ב"ד כו'. שהרי אין מקיימין השטר אלא בפני בית דין כו' רש"י לטעמיה אזיל שפירש לעיל הלכתא מקיימין השטר שלא בפני ב"ד אם העדים חולים או מבקשים לילך למדינת הים דוקא בלא זה אין מקיימין

מקיימין ולכן אם מצא יחזיר דזה הוא מילתא דלא שכיחא שהעדים מבקשים ליגך למדינת הים ולמילתא דלא שכיחי לא חיישינן כדאמרינן בספוק פריעה בה ביומא מילתא דלא שכיחי היא כו' ואף שהתוספות חולקים שם על רש"י מ"מ הוא לשמעיה אזיל ודו"ק : בתוספות ד"ה בשטרי הלואה כו'. ולכאורה דליה ליה מכי עלמא ימי דאכרזתא לדברי מתניתין בהלואה גבדינת כו' לאפוקי באדרכתא ודאי דלא יחזיר משום דשכבר נעשה נאמן לומר פרעתי לאפוקי אם יחזירו למלוה ודאי דלא יהיה נאמן לומר פרעתי וכן בכל כותו התוספות שכתבו בקושיין כמה דאפשר לאפשטיה והלוה יכול לטעון פרעתי כו' היינו שבכתו בשטר ונלמלה אין לו שום הפסד בשום טעם וקובל לטעון פרעתי מאחר שאמר ביד המלוה והכפת מהרש"א בדברי התוס' אינו ופירושו תמוהים הם בעיני ודו"ק : שם בתוספות בד"ה אף על פי שכתוב בו כו' על מנת שפיכי דשפרקא כו'. עכ"ל ולקמן דקאמר לרב כהנא דלא חיישינן לפשיפי דפטר גמור הוא בשטר ליה חי ביום זה ליה כלוה ולא שוק בהלות לדבר שמתו בזה רבנן כו' אבל הכא דלאו בו ביום ואיה ליה המלוה לזוהה ניחא ליה כדאמרינן בכה"ג לקמן ודו"ק :

דף יז ע"א גמרא רב כהנא אמר כמשטה מודה כו'. ר"ל לרב כהנא אולך על כל כה אמר שמתפרש לדברי רב יוחנן שמשמיה מודה ולכן אמר יחזיר ודו"ק : בתוספות בד"ה רב כהנא כו'. דאי אין כתוב בו ביום כו' חיישינן לקנוניא כו' עכ"ל אבל בו ביום ליכא למיחש לקנוניא דלאו"ג דחיישינן לפריעה מ"מ ביום זה ליתא לרב כהנא מ"מ לפריעה ביומא וגם לא חיים ועוד יש לייגב בפ"ק : בתום' ד"ה המוצא כו' אמר שמעון מהך בכד כו'. דלגבי מודים נמי מפסיד כו'. ולעיל ליכא למתך הכי קושיית התוספות דמשום הכי כותבין כתובה הכי בלא לומר פרעתי מנה כו' דלאכלי תקשי למה תיקנו לכתוב כתובה די יהיה שלא יהא נאמן כתוב מעדים שנתקדשה לזה האיש שלא יהא תקנה כתובה משא"כ כאן תנילו התוספות דלהכי לא יחזיר דלא יש לו עדים שהרי כיון שכותבין כתובה אינה צריכים ליקח מעדים שנתקדשה לזה האיש ודברי החידושי הלכות אינם מובנים לי ודו"ק :

דף יח ע"א בתוספות ד"ה הא אמר תנו נותנין כו'. והא דקתני ונמלך ה"ק כו'. והיינו מפני שהמקשן מדקדק מכח נמלך כדקאמר טעמא דנמלך כו' משא"כ בתוספות דגיטין לא כתבו כן בקושייתם מפני ששם גם המקשן לא הזכיר בדבריו לדקדק כלום מכח נמלך רק בסתם מדקדק שם האמר תנו נותנים כו' וק"ל : בא"ד אמאי לא יחזיר כו'. עיין מ"ש בספר של מהר"ם כאן וכל דבריו לקוחים מספר חכמת שלמה : ע"ב תוספות ד"ה מעולם לא חתמנו כו'. וי"ל דאף כי אין עדים מה שאינו נאמן אע"ג שאומר מכיר אני כו' עיין בחידושי הלכות מה שהניח בקושיא מנא ליה לתוספות זה דלמא אם אמר מכיר אני נאמן כמו שסובר רב אשי וכאן איירי שהוא עצמו אינו מכירו עכ"ל ולא אבין דגם רב אשי סבר שאינו נאמן אם אומר הוא שמכיר אותו ולא מפיו אנו חיין רק אם נותן הבעל סימן מובהק בגט קודם שרואה הגט אז שפיר נאמן משא"כ אם הוא רואה ואומר שמכיר אותו אינו נאמן וע"כ צ"ל שרב ירמיה סובר הכי גם כן דאל"כ הל"ל הכ"ע כגון שאומר הבעל שמכיר אותו שהוא גט שלי ומה צריך לתרץ שבזה האופן מכירו מכח שהעדים אומרים מעולם לא חתמנו כו' בלאו הכי יכול להיות שמכיר אותו אלא ודאי שסובר שעליו אינן סומכין בודאי להאמין לו שהוא גט שלו רק על העדים סומכים וע"כ צריכי לתרץ שמה שאין סומכים עליו הוא מפני שמספק אומר כו' ודו"ק :

דף כ ע"א תוספות ד"ה ש"מ איתא לדשמואל כו'. דאי ליכא עדים שמכרה הבעל והאשה יכפרו המכירה כו' מהרש"ל כתב שהתוספות אינן מפרשי כרש"י רק כיון דהשתא אכתי יש בידה למחול לבן נאמנת והיינו מפני שקשה למהרש"ל על מ"ש התוספות שהבעל והאשה יכפרו המכירה דלמה יהיו עדים על המכירה ועל המעמד שלשתן לא יהיו עדים ואם כן קשה ליתום דלמא היתה המכי' במעמד שלשתן כקושיית התוספות לאפוקי כאן חסר בהעתק : ע"ב גמרא (כאן חסר בהעתק) ביחד רק איזה סימן שנותן לבד אף אם סימן האחד שכח או שנתגלה לו סימן האחד בלאו הכי אפ"ה כיון שנותן סימן אחד די בכך וע"ז כתב רש"י כאן לאפוקי תרי מידע ידיע דמיעוט שערות שנים ואין מנין סימן ר"ל אם הוה שכח סימן של כרוכות או שהמוליא אותו הגיד לו פתאום או איש אחר שהם כרוכות אז לא היו שוב נותנים לו ואף אם יתן סימן במנין אינו מהני דרוב מיעוט שנים כו' ובזה מתורץ גם כן מ"ש בחידושי הלכות על קושיית הגמרא שמעת מיניה קשר סימן השתא לא אסיק אדעתיה לומר שיבעא מכריז ולפ"ז אמאי אינו מתרץ התרצן כן ודוחק לומר דבאמת חזר בו לקמן ל' גם מזה ולדידיה א"ש דגם לפי האמת להכי נקט מתניתין אגודה או תכריך לאשמעינן דגם אם נותן סימן זה של אגודה לבד או תכריך לבד או מנין לבד מהני ודו"ק : תוספות ד"ה סימפון שיש עליו עדים כו' ועוד דביד הלוה פשיטא דכשר על ידי קיום כו' ואין להקשות לפ"ז מה מתרץ דמיילינן לה לשהדי אי פרוע כו' א"כ פשיטא אם נתקיים בעדים שאומרים שהוא פרוע שהוא כשר דאיכא למימר דאשמועינן לאפוקי אם לא נתקיים אך אם הוא ביד המלוה עצמו אפ"ה איכא למימר ספרא איתרמי ליה לאפוקי אם הוא ביד הלוה אז גם כן הוא פשיטא שאז אינו נתקיים שאינו כשר הסימפון ודו"ק :

דף כא ע"א תוספות ד"ה כריכות ברה"ר כו'. וכולה מתניתין מיירי בין דרך נפילה בין דרך הינוח כו' ואותו ת"ד שאמר ספק הינוח לא יטול יש לומר דקאי אליביה או מ"ד שסובר סימן העשוי לידרס הוי סימן וכן מקום ולא אליביה ת"ד זה שסבר דלא הוי סימן וק"ל : ע"ב תוספות ד"ה ת"ש המוצא מעות כו'. תימה כיון דכבר הקשה ממתני' דמעות מפוזרות אמאי פריך תו מהאי ברייתא כו' והא דלא הקשו הכי לעיל בסוף פרקין דמתרץ כדאמר רב ספרא שנמצא שערות קוצין כו' ואחר כך הקשה ממתניתין אחרת ומתרץ אמר רב ספרא שנמצא בין שערות קוצין כו' אם כן גם שם היו יכולים להקשות כן אך ודאי זה אינו קושיא שכן דרך הגמרא להביא מכל מה שיש להקשות ולתרצי' על אופן אחד אך קושייתם כאן הוא דדין זה של המוצא מעות נזכר במתני' ובברייתא ואם כן כיון שכבר תירץ פעם אחת דהמוצא מעות הוא הטעם דממשמש בכים אם כן מאי חוזר להקשות מהמוצא מעות דברייתא מאי צריכא הגמרא להביא קושיא זו ע"ז מתרצים שהוא יותר חזק הקושיא מן הברייתא ע"כ חזר להקשות קושיא זו מכח לשון הברייתא ודברי מהר"ם בספרו אינן ברורין ודו"ק :

דף כב ע"א תוספות ד"ה שטף וכו' וה"פ דברייתא אם נתייאשו וכו' לאפוקי לפי המתרץ אז הפי' של הברייתא אינו הכי רק ה"ק אם נתייאשו בפירוש שאומר וי לחסרון כיס וע"כ כתבו דלפי הבנת המקשן אין הפי' כן וק"ל : בא"ד וע"י סיפא ידעינן דמיירי באין יכול להציל וכו' ר"ל אי הוה תנא אי לא היה שם בשעת שטיפה יחזיר ה"א דאיירי ביכול להציל לכן יחזיר ואם נתייאשו היינו שמייאש בפירוש וכמו שמתרץ התרצן משא"כ עכשיו דתני סיפא מרדפין א"א לתרץ הכי דא"כ קשה מאי איירי מרדפין וכקושיית המקשן א"כ אימא סיפא אם היו הבעלים וכו' ובעל חידושי הלכות לא הבין כן וע"כ הקשה מה שהקשה ודו"ק :

דף לג ע"ב בתוספות בד"ה אית דלא גרסי כו' א"כ אנו יודעים שנגנבו כו' עכ"ל לפי זה א"צ לישבע שאינו ברשותו אבל בגמרא משמע דמתני' איירי באין עדים שנגנבו וצריך לישבע שאינו ברשותו וכפרש"י לקמן דרב הונא דאמר משביעין אותו שאינו ברשותו אמתניתין קאי ע"ש ודו"ק : בד"ה נגנבו ה"ה אם כו'. וריב"ן פירש דמתניתין נמי ה"פ כו' עכ"ל ורב פפא דאמר לקמן הכי לא בא אלא לפרושי טעמא דמתניתין דהיינו משום דאי בעי פטר נפשיה בגניבה וק"ל : בד"ה כגון פירות כו' דבדקל לפירות ואפילו כו' אבל הכא דלא עבידי דאתו אפילו לר"מ כו' עכ"ל ולא פליגי אלא בפירות דקל דעבידי דאתי ואם כן היאך מנאתו ידיו ורגליו בב"ה לר"מ היאך יקנה הפירות הלא מעות אינן קונות כו' כמו שכתבו התוספות לעיל ויש לייגב וק"ל :

דף לד ע"א גמרא מי אלימא ממתניתין דקתני שילם כו' ק"ק דהא במתניתין נמי הוה דייקינן שילם אין לא שילם לא אלא כיון דאיכא דיוקא בסיפא להיפך אמרינן דליכא למשמע מינה והכא כיון דליכא דיוקא להיפך בברייתא אית לן למיזל שפיר בתר דיוקא דקידש ושילם אין לא קידש ושילם לא ולאביי שכתבו התוספות לעיל דלא אמרינן נעשה לסיפא משום דאיכא למימר דשילם נקט לרבותא דאפילו בשילם אין הכפל שלו אם נשבע ה"נ איכא למימר דקידש ושילם נקט דדוקא בקידש ושילם הכפל שלו אבל אם נשבע ואח"כ שילם לא מקנה לו כפל אבל לרבא ליכא למימר הכי בקידש ושילם כמו במתניתין כמ"ש התוספות לעיל ודו"ק : תום' בד"ה א"כ דקיימא באגם תימה דנימא כו' קנויה לך מעכשיו כו' עכ"ל והיינו דנימא הכי דהשתא מהני אפילו בעומדת באגם דמתניתין סתמא קתני אפילו בעומדת באגם וק"ל : ע"ב גמרא אלא סלע הלויתני כו' מהך ליכא דרישא לא ה"מ לאקשויי בפשיטות אמאי קתני פטור משבועה הרי המלוה חייב שבועה שאינה ברשותו דליכא למימר דלא מיירי במלוה שהרי בהך בבא בסיפא איירי במלוה שחייב שבועה כדמוקי לה לקמן וי"ל דלא איירי בכולה מתניתין אלא בפטור וחיוב דכמה היה שוה אבל בפטור וחיוב דאינו ברשותו לא איירי כלל ואפילו לרב אשי דה"ק במתניתין מי נשבע תחלה כו' מ"מ עיקר חיוב שבועה דקתני בסיפא דרישא לא איירי כלל אלא כמה היה שוה וקמפרש לה כגון דהמלוה נמי נשבע שאינו ברשותו מי נשבע תחלה כו' ודו"ק :

דף לה ע"ב בפרש"י בד"ה חזר שמעון ושאלה כו' וישבע לראובן שמתה כדרכה כו' עכ"ל יש לדקדק והשואל מה טוען אם הוא טוען שנגנב או נאבד לפטור עצמו משום שהשוכר חייב בגניבה ואבידה א"כ תקשי לך היאך השוכר נשבע וגומל אדרבה השואל נשבע שנגנבה או נאבדה כדי לפטור וכן אם השואל טוען שמתה מחמת מלאכה ישבע על כך לפטור עצמו ולא יתחייב ד' פרות ויש לייגב ודו"ק: תוספות בד"ה אגרה פ' כו' ואי הדר שאלה פ' יום כו' ודשכירות ק' יום כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה ואי הדר שאלה פ' יום כו' ודשכירות כ' יום כו' ע"ש ואין צורך למחוק כל נוסחות תוספות הישנים אלא דנקטו בכה"ג דאי הדר שאלה פ' יום כגוונא דנקט בגמרא גבי שאלה שניה ושכתבו דשכירות ק' יום כו' ר"ל כיון דשכירות שניה בטלה את שאלה הראשונה המפסקת בין ב' שכירות הוה ליה כשכירות חדא והיינו תחלת השכירות שהיה על ק' יום והוא נ' יום עד שאלה שניה שהיא לפ' יום ודו"ק : בא"ד אי מיליה ק' יום השוכר פטור כו' עכ"ל דהכא לא שייך אחריות על השוכר אם היה עם השואל במלאכתו כיון דהפרה גופה של השואל היא והוא בעלים שלה ודו"ק :

דף לו ע"א תום' בד"ה אין לנוני כו' והוי כפשע בה ויצאת לאגם שהוא מרעה טוב כו' עכ"ל לקמן בהוליכה להר למרעה שמן וטוב היינו בהוליכה לכך ולא היה פשיעה דדרך הרועים היא אבל הכא איירי ביצאת בעצמה ע"י פשיעה לגבי גניבה חייב נמי על המתה לאביי כו' וק"ל : בא"ד או שנעל בפניה כראוי ויצאת לאגם כו' עכ"ל לכאורה הוא מגומגם דכיון דנעל בפניה כראוי ויצאת אין לך אונס גדול מזה ומהיכי תיתי לחייבו אפילו לרבי יוחנן וי"ל דאיירי שאחר שיצאת לאגם באונס היה לו שהות להחזירה לביתו אפ"ה פטור אם מתה שם לרב כיון דתחלתו לאו פשיעה הוה ושכתבו או שהוליכה לאגם כיון שהוא שומרה מגנבים בתחלה לא הוה פשיעה ופטור אם מתה שם ודו"ק : ע"ב בגמרא הטעה לראשי כו' הא מתה כדרכה כו' פטור כו' ק"ק לרבא נמי תקשי ליה ליתא דקתני עלתה לראשי כו' ה"ז אונס דהיינו תקפתו ועלתה תקפה וילדתו דתחלתו וסופו באונס הא הטעלה ומתה כדרכה דהוי תחלתו בפשיעה חייב ויש לייגב לרבא דתקפתו וילדתו לא הוה אונס כ"כ כמו מתה כדרכה וק"ל :

דף לז ע"א תוספות בד"ה התם דקא תבעי כו' ולא נקט אחד מכם לרבותא כו' עכ"ל ר"ל גבי פקדון ליתנא דאחד מהם משמע בברי ושמא דכיון דהוא עצמו הפקיד ודאי לידע בברי שהפקיד אבל גבי גזילה ליתנא דאחד מכם משמע נמי שמא ושמא דלא הוה ליה לידע כדמוכח בגמרא דהא דקתני במתניתין גזלתי לאחד מכם איירי בשמא ושמא וק"ל :

דף לח ע"א תוספות בד"ה שמא עשאן כו'. אי נמי כדאמרינן ניחא ליה למכר כו' עכ"ל. ר"ל ואי נמי הכא גבי פקדון בחששא מועטת חיישינן שמא אירע לו כך שתרם שלא מן המוקף וק"ל : בא"ד אלמא אזלינן בתר רוב מעות כו' ובהאשה שהלכה גבי מלא כלי כו' עכ"ל ר"ל בכל אילו לא חיישינן למיעוט תרומה ומעשר כיון דלא הוי פקדון : ע"ב תוספות היורד לנכסי כו' ה"ה דאפי' מורידין וכו' דהא נטושים מורידין לרשב"ג כו' עכ"ל דאייתם מן הש"ס דע"כ משמע לי דה"ה מורידין בשבויין דהא מייתי כתנאי לרשב"ג מורידין בנטושים ואיהו קאמר שהם כשבויין לת"ק דהיינו ע"כ אפי' מורידין מיהו ק"ק לש"ס מנליה לאתויי מהא כתנאי אי מורידין בנטושים אי לאו ואימא דהא"כ לרשב"ג אין מורידין בנטושים וקאמר נטושים כשבויין דאין מוציאין לת"ק אבל מורידין לית להו אפילו בשבויין ויש לומר דפסיקא ליה לש"ס כשבויין שמעו שמת דאפילו מורידין לכ"ע דהא רב ושמואל לא פליגי אלא בלא שמעו בו שמת אבל בשמעו בו שמת לכ"ע מורידין ואם כן ע"כ נטושים כשבויין דקאמר רשב"ג היינו דמורידין כשבויין לת"ק ולא תני ביה אין מוציאין אלא אגב סיפא כו' וק"ל :

דף לט ע"א תוספות בד"ה וכולן שמין כו'. פירוש כשמשמע הבעלים כו' כיון שאם לא יקדים אין משלמין שכרו וכו' עכ"ל וק"ק לפי זה מה קאמר מעיקרא השתא זריז ונשכר הוי מאי דאשבח מבעי' כו' הא אדרבה מה"ט דהוא זריז ונשכר לקדם ולתלוש אין לו ליטול שכר טרחו בשבח כאריס אחר שבא השבוי כמ"ש התוספות הכא וי"ל ודו"ק : ע"ב תום' בד"ה מוקמינן ליה כו' דהא משמע דאי ודאי לא שכיבא כו' עכ"ל ק"ק ומאי קושיא דהא ודאי אי ודאי לא שכיבא לא מוקמינן אפוטרופוס היינו משום כיון דהנכסים בחזקתם סברא הוא אפוטרופוס לדיקנא לא מוקמינן ודו"ק :

דף מ ע"א גמ' דלמא בימות הגורן קאמרת בד"א שמדד לו בימות הגורן כו' משמע דלדברי רבי יהודה קאמר הכא דמייתי לה בפסקא דר' יהודה אומר כו' והכי מחלק ר"י במתני' כפרש"י ולא ידענא דא"כ אמאי מייתי ליה הרי"ף והרא"ש לפסק הלכה דהא ודאי דלאו הלכתא כר"י לגבי ת"ק כו' ודו"ק : תוספות בד"ה מדה מרובה י' כורין וא"ת אפילו ב' כורין או ג' מתנפחין כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא תקשי להו אפילו בכור אחד המנפח עולה לפי חסרונו ויש לייגב ודו"ק : ע"ב גמ' אלא כי היכי דמפקיד מקבל כו' והיינו כשקבל הנפקד ממנו עם הפקטי' דומיא דלוקח מקבל פקע דהיינו בתמרי שיש פקעים בשמן ה"ה דהמ"ל כי היכי דמפקיד לא מקבל פקעים אם הנפקד לא קבל ממנו פקעי' ה"נ לוקח לא מקבל פקעים והיינו בניסן כדמוקי ליה הך ברייתא דלקמן ודו"ק :

דף נח ע"ב גמרא תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק כל המלבין פני חבירו ברבים כאלו שופך דמים א"ל שפיר קאמרת דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חיורא וכו'. בתוספות דאזל סומקא ומה שמאדים בתחלה לפי שהדמים מתאספים לבכות וכו' ע"פ זה נראה לפרש הגמרא דאיתא בגמרא הנעלבים ואינן עולבין שומעין חרפתם ואינם משיבין עושין מאהבה ושמחים ביסורים עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו וכו' דצריך לייגב מאי שייכות לה עם השמש גם מ"ש עושין מאהבה פירוש עושין מאהבה מצות המקום ולא ליטול שכר קשה מה חיבור יש לזה עם הנעלבים וכו' שמדמה אותן להדדי וע"כ הנראה ע"פ מה שראיתי בספר מדרש הנעלם על רות א"ל רבי יצחק לרבי נהוראי תמהנא כדמסתכלנא בשמשא דכי נפיק נפיק סומקא ולבתר אתהפך לחיורא אמאי וודאי אדכרנא מילתא דאמר רבי יוסי בן שלום אמר רבי יצחק בן יהודא שמשא כד נפקא בתוקפא בגבורת עתיק ותקיף ובקע תליסר מסקופו חלוני דרקיע ולית בכל שמיא ומזלי דאקרי גבור כשמשא מה גבורה עביד כדקיים יממא ועללו לא אתמחין כל אינון דומין מסקיפין דרקיע בשעתא דשמשא נפיק ואתעטר ואיתגלף באינון דרגין דשמא ובתוקפא דילה כנוש בכל אינון רקיעין ובקע בכל אינון חלונין ונפיק לבר כו' וכתיב כצאת השמש בגבורתו כגבור נכנס למלחמה ונולא הוא אדום ובשעה הוא חוזר לגוונו הראשון כן השמש כו' והוא אדום מרב גבורתו אחר כך חוזר לגוונו הראשון כו' ובזה מובן הפשוטו של הכתוב כן יאבדו כל אויביך ה' ואוהביו כצאת השמש בגבורתו שקשה מה שייכות יש לזה עם מלחמת דבורה אבל לפי זה שפיר אמר כאן שסיסרא נהרג במלחמה עז"א אמר כן יאבדו כל אויביך במלחמה כסיסרא ואוהביו כצאת השמש שעושה גבורה ונולא ממילא אתיא שפירש הדמיון לשמש הנעלבים ואינן עולבין כו' ממילא אזל סומקא מתחלה נעשה אדום כמ"ש התוספות ואחר כך נעשה חיור הוא דומה לשמש שמתחלה נפק סומקא ואחר כך נעשה חיור זהו שסיים בגבורתו כמו השמש עושה גבורה שבוקע כל החלונות ולכן נעשי' אדם מתחלה כן זה הנעלב עושה גבורה שכובש את יצרו ושומע את חרפתו ואינו משיב וגם כמ"ש במסכת יומא שאנשי כנסת הגדולה החזירו לומר הגבור כי זה גבורתו של הקדוש ברוך הוא שרואה מה שעושין העובדי כוכבים ושותק ואמר עושין מאהבתו כו' ע"פ פירוש רש"י בשבת על עושין מאהבה ויש לומר מאהבת המקום ושמחים ביסורין על עלובה הבאה עליהם כו' ונראה לפרש דהיינו שיש בני אדם אף שעושים להם ביושים לא איכפת ליה בזה כי הוא מלא אשה זונה אינן נבזין מזה ואין חושב זה לביוש ממילא אנשים כאלו אין שייך לומר אזיל סומקא כי אינן מתביישין כלל אבל אילו אנשים אשר נקרא העלובה לביוש אצלם ומה שאינן משיבין הוא מכח אהבת הקב"ה ושמחים ביסורים שמקבלין מן הקב"ה בעד יסורין של אהבה לכן אינן משיבין עליהם שייך שפיר לומר אזיל סומקא וכובשין את יצרם הם דומים לגבורת השמש:

דף נט ע"א גמרא אומרים לו דוד הבא על א"א מיתתו במה ואני אומר להם מיתתו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעוה"ב כו'. ויש להקשות מה שהם מלבינים פניו אומרים הבא על א"א כו' מבואר בכתוב ובצלעי שמחו וגו' שהוא אמה כו' אבל מה שאמר שהוא משיב להם שאין להם חלק עוה"ב היכן רמז בכתוב על זה. ויש לייגב שנדרש זה מפסוק שלאחריו תכף בחנפי לעגי מעוג וגו' וע"פ מ"ש פ' ד' מיתות דרש ריש לקיש מ"ד בחנפי לעגי מעוג חרק עלי שינימו וגו' בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה חרק עליהן שר של גיהנם שיניו ופרש"י בשביל חניפת של לגימות מעוג שהאכיל והשקה קרח לעדתו ונתחברו עמו חרק עליו כו' שיש להבין מה ענין ששר של גיהנם חרק שיניו מה ענין החריקה אלא הכוונה כמ"ד בחלק עדת קרח אין להם חלק עוה"ב ממילא אמר שאר היורדים לגיהנם עולין וכאן בעדת קרח חרק שר של גיהנם עליהם שלא יהיו עולין כי אין להם עוה"ב ממילא נדרש זה מה שסמך דוד ענין קרח אל מה שמוגאים מלבינים פניו להורות כי זה הוא תשובה שלו אליהם אתם לא יהיה לכם חלק עוה"ב כעדת קרח ואפשר שהיינו גם כן כי עדת קרח נענשו בשביל שביישו את משה והלבינו פניו ולכן לא היה להם חלק עוה"ב וכפרש למה שאמרו בגמרא שחשדוהו מאשת איש והיינו דוגמא שמה שביישו את דוד שבא על אשת איש ולכן אמר שלא יהיה להם חלק עוה"ב כמו עדת קרח ודו"ק : שם ואף על פי ששערי תפלה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו כו'. יש לכוין ע"פ מ"ש פ'

תמיד

תמיד נשחט אביי אמר נגנבו תנן פרש"י מאליהן ומעשה נסים היו כו' אף גם כן שערי דמעות אינן ננעלין מעולמן וק"ל : ע"ב גמרא יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא מאי לא בשמים היא אמר ר' ירמיה כו' אין אנו משגיחין בב"ק שכבר כתב בתורה אחרי רבים להטות כו' ויש לדקדק היכן מפורש בזה שאמר לא בשמים שכוונתו שכבר כתבת בתורה אחרי רבים להטות גם מה שאמר שכבר כתבת בהר סיני הוא מיותר . והנראה שהענין הוא כו' כבר כתב הרמב"ם בהקדמה לספר המיימוני טעם של אחרי רבים להטות הוא מפני שהקדוש ברוך הוא ראה שיהיו מחולקים הדורות בלימוד התורה ולא יצא שום דין לאמתו לכן צוה אחרי רבים לקבוע הלכה ממילא זה הטעם שייך בעוה"ז שיש יצה"ר וכ"א אומר אני גדול ממך גם הלימוד יכול להיות שלא לשמה לכן צוה הקב"ה אחרי רבים להטות משא"כ בעוה"ב בלימוד ישיבה של מעלה אשר עם הלימוד לשם שמים ולא לשום פניה אחרת אין שייך טעם זה וא"צ להיות אחרי רבים אם היחיד מכוון להלכה כך אמר רבי יהושע לב"ק לא בשמים היא ר"ל מחלוקת שלנו אינה בישיבה של מעלה וכבר כתבת בהר סיני שהוא על הארץ בעוה"ז אחרי רבים להטות וגם ב"ק אמיתי הוא שבשמים הוא הלכה כיחיד כרבי אליעזר . וזה כוונת הגמרא הקב"ה אומר טהור וכולה מתיבתא דרקיע אמרי טמא אמרי מאן נוכח רבה בר נחמני כו' שדרו שליח בתריה כו' ויש להקשות אם היה יכולת למתיבתא דרקיע לחלוק עם הקב"ה כביכול למה לא הלכו אחרי רוב גם מאי הולך רבה ליפטר מן העולם בשביל זה הלא גם בחיים היה יכול לומר דעתו ולהכריע . ולפי מ"ש מיושב אחרי רבים להטות אינו שייך רק בעוה"ז ולא בישיבה של מעלה ולכן לא הלכו אחרי הרוב לפסוק ככולה מתיבתא דרקיע נגד הקב"ה כביכול והוכרחו למכריע ואם רבה בר נחמני היה בחיים לא היה יכול להיות למכריע כי עדיין כולה מתיבתא דרקיע הם הרוב נגדו ולא היה שקול דעתו מועיל נגדם ולכן הולך להיות בישיבה של מעלה ושם שפיר יכול להיות מכריע נגד רבים ודו"ק והוא כוונת מדרש ילקוט פ' חקת רב אחא בשם רבי יוסי בר חנינא בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה שיושב ועוסק בפ' פרה אדומה ואומר הלכה בשם אומרו רבי אליעזר אומר בת שתי כו' אמר לפניו רבש"ע העליונים והתחתונים ברשותך ואתה יושב ואומר הלכה משמו של בשר ודם א"ל משה צדיק אחד עתיד לעמוד בעולמי ועתיד לפתוח בפ' פרה תחלה רבי אליעזר אומר כו' אמר לפניו רבש"ע יהי רצון שיצא מחלצי א"ל הקב"ה חייך שיצא מחלציך הה"ד ושם האחד אליעזר שם אותו המיוחד אליעזר ויש לדקדק ומאי תירץ לו הקב"ה עדיין הקושיא במקומה עומדת שהכל ברשותו ואיך יאמר הוא הלכה משמו של ב"ו גם בקשת משה שיצא מחלציו למאי נפקא מינה ומאי כולי האי גם הלשון ושם האחד מיותר . ולפ"ז תהיה הכוונה שהקב"ה מוכרח לומר הלכה משמו ואמר צדיק א' ר"ל שהוא יהיה אחד ורבים יהיו החולקים עליו ואמר בעולמי דייקא ר"ל בעולם שלי יהיה צדיק כלפי מה שכתב הרמב"ן ותמיהני למה ברכוהו לרבי אליעזר הרי לא היה חייב אלא נידוי בלבד שמנדין לכבוד הרב כמו שמצינו בעקביא בן מהללאל כו' ואפשר שהיו אומרים מפי השמועה והוא אומר כך היא בעיני לפיכך לא קבלוהו ממנו כל ראיות שבעולם ואילו היה מעשה בזמן הבית היה נעשה זקן ממרא לפי' ברכוהו ממילא אמר בעולם שלי הוא צדיק לא בעוה"ז שברכוהו מפני שהם רבים נגדו אבל בעולמי נקרא צדיק אף שהוא אחד ואמר ועתיד לפתוח בפ' פרה תחלה שהוא כפול אך הכוונה הוא שהוא יהיה המתחיל בדין זה לא יאמר מפי השמועה מקדמונים רק הוא יהיה תחלה מעצמו יאמר דין זה לכן אני אומר כו' משמו להורות כי בכאן בעולם שלי הלכה כמותו לא כעוה"ז שאין הלכה כמותו וע"ז ביקש משה יה"ל שיצא מחלצי מאחד שע"פ תורה שנתתי בעוה"ז אין הלכה כמותו ובעולם שלך הלכה כמותו אני מבקש שיצא מחלצי שלומד תורת אמת . וז"ש אמר לו הקב"ה חייך שיצא מחלציך הה"ד ושם האחד אליעזר שם אותו המיוחד ר"ל אותו שהיה אחד נגד רבים החולקים עליו ואף על פי כן הוא מיוחד שהלכה כמותו הוא אליעזר :

דף עה ע"ב בפרש"י בד"ה השוכר את האומנין לעשות מלאכה בקבלנות כו' ע"ש. אבל בשכיר יום מודה ר' דוסא כדלקמן דיד פועל על העליונה לחד אוקימתא ולמאי דאוקמא נמי דר' דוסא תרתי קאמר מ"מ הך רישא מיירי בקבלנות ובסיפא דכל המשנה בו כו' מרבה אפילו שכיר יום וק"ל : בפרש"י וחזרו בהן לאחר ששהו מקצת (כלל) ולעיל גבי וחזרו בהן בדבר אבוד לא פירש כן משום דבדבר אבוד אפילו לא התחילו במלאכה שוכר עליהן וכ"ה בהא"ש ע"ש : תוספות בד"ה השוכר את כו' דפועלים לא משמע אלא שכיר יום כו' עכ"ל. אבל לקמן בגמרא אמרינן לרבי דוסא דיד פועל על התחתונה מיירי נמי בקבלן ולחד אוקימתא לא איירי אלא דוקא בקבלן :

דף עו ע"א גמרא וליחזי פועלים היכי מתגרי כו'. ק"ק ואימא דאיירי כשעדיין לא התחילו במלאכה ופועלים נשכרים בד' ובעה"ב אומר שאינו רוצה ליתן להם רק ג' כמו שאמר ויש להם תרעומות על הפועל שהטען וא"ל ד' ויש ליישב וק"ל : תוספות בד"ה ואזל איהו כו' והא דא"ל כמו שאמר בעה"ב כו' עכ"ל. לפי זה יהיה דעתי' אעלויא ואת מסימנת לי חדא מלתא וסברא היא כמ"ש במ"ק לפרש"י : בד"ה השוכר כו' ולא רצה לפרש דידו על התחתונה כשהוקרו כו' עכ"ל. מיהו ה"מ לפרש"י לפרש בידו על התחתונה כשהוקרו שנותן להם סלע ומפסיד חצי סלע דהא כעין זה פירש רש"י בידן על התחתונה כשהוזלו והתוספות ימאנו בזה כמ"ש כל זה במ"ק ע"ש :

דף עז ע"א בפרש"י בד"ה מ"ד הואיל כו' משום דתפיס בעה"ב כו' עכ"ל. עיין במהרש"ל ובחדושי במ"ק ועוד נראה דהולך ליה משום הא דיד בעה"ב על התחתונה איכא טעמא רבה לר' דוסא משום דכתיב עבדי ולא עבדים לעבדים אבל יד פועל על התחתונה לית ביה האי טעמא אלא משום דבעה"ב תפיס שכרן ושוכר עליהן ודו"ק: ע"ב גמרא ועוד הא ארעא דיהיב זוזי כו'. נראה דר"ל כיון דאם רצה לוקח אומר תן לי קרקע שיתקיים המקח נגד מעותיו אם כן מסתמא ארעא דיהיב זוזי יתן לו ולא מעידית דנכסיו אבל מכך דאם רצה המוכר אומר הילך קרקע כנגד מעותיך איכא למימר דלאו משום שיתקיים המקח אלא משום דדין ב"ח מדאורייתא בשלם מזיבורית ומיהו המקשה לא אסיק אדעתיה להקשות בין ברישא דנותן לו עידית בע"כ ובין בסיפא דנותן לו מזיבורית בע"כ דלוקח הלא לב"ח לא מסלקי בארעא אלא בזוזי אלא המתרץ אסיק ליה הך קושיא ולהכי מוקי לה גם מזיבורית שבה וכמ"ש התוספות וק"ל : בפרש"י בד"ה דזבין ליה חמרא עכ"ל. ולא משמע ליה לפרש חמרא יין כמ"ש הרא"ש דמשמע דהמקח בטל לגמרי לפי שהחמור אינו ראוי ליחלק כו' ע"ש אבל אם היה יין שראוי ליחלק היה המקח קיים רצה כנגד מעותיו וק"ל :

דף עח ע"א בפרש"י חייב המשכיר כו' ולהוסיף מעות ולהעמיד כו' עכ"ל . וכתב הרא"ש לשון רש"י והוא מגומגם מדכתב שהרי חמור זה שיעבד לו אלמא משמע דאיירי בא"ל חמור זה ומדכתב ולהוסיף לו מעותיו כו' אלמא איירי בחמור סתם דאי כו' ע"ש ונראה דלקמן דמתניתין ודאי איירי בכל גוונא אפילו בחמור זה והיכא דמתה בבית בעלים קאמר דמוסיף הבעל ולוקח חמור כפרש"י בהדיא לקמן במתניתין אפילו לרב דלא מכלינן קרנא ודאמרינן לקמן בחמור זה ומתה בהאי הדרך כו' ומוקמינן ליה כשאין בדמיה ליקח שאין מעמיד לו חמור אחר וזה הוא ברור כפרש"י לקמן ודו"ק : ד"ה חייב המשכיר למכור הטור והנבילה לכלבים להוסיף לו מעות להעמיד לו חמור או ישכור לו אחר בדמי הנבילה כו' . הרא"ש כתב על לשון רש"י שהוא מגומגם והביאו מהר"ם בספרו דמדכתב להוסיף מעות משמע דבחמור סתם איירי ומדכתב שהרי חמור זה שיעבד לו משמע דאיירי בחמור זה אבל דברי רש"י מבוארים לפי סוגיא דמתניתין לקמן דמ"ש רש"י להוסיף מעות היינו לטובת המשכיר אם לא רוצה לכלות קרנא לשכור אחר בדמי נבילה כולו אזי יוסיף מעות ויקנה אחר ודאי דאם אינו רוצה להוסיף מעות לקנות אחר רק לשכור בדמי הנבילה הרשות בידו כן מבואר בדברי רש"י לקמן במתניתין ושפיר איירי באומר לו חמור זה ודו"ק : תוספות ד"ה הוממה בהר וא"ת למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב אמאי פטור הא תחלתו בפשיעה היה לענין הוחלקה כו'. ומה שלא הקשו קושייתם ארישא הוחלק פטור אמאי הא תחלתו בפשיעה לענין הוממה יש מתרצים מפני שברישא נקט הפטור מקודם ואחר כך החיוב וע"כ אין שייך להקשות אפטור הא תחלתו בפשיעה לענין הוממה מי הגיד זה שהוממה הוא פשיעה משא"כ בסיפא דנקט מקודם החיוב דהוחלק והוא דוחק ויותר נראה לומר דברישא אינו קשה כלום דמי יימר דהוממה הוא פשיעה בסתמא דלמא איירי מתניתין דהוממה על ידי פשיעתו של השוכר שטען עליה משא יותר מדאי וכיוצא לאפוקי בסיפא קשה א"כ הוממה אמאי פטור בסיפא כיון שע"י פשיעתו בא אלא ודאי דהוחלק והוממה איירי בסתמא והא תחלה כשעלה הוא פשיעה א"כ קשה לאותו מאן דאמר דסבר חייב ודו"ק : ד"ה כגון שמתה מחמת אויר פירוש שידוע שאותו יום היה משונה אויר כו' פשוטו של דבריהם שקשה להם דבסתם קשה למה לנו לתלות שיותר מתה במקום זה מכח אויר יותר מבמקום אחר וע"כ פירשו דאיירי שידוע כו' וכן מבואר ברא"ש א"ק מנ"ל לתוספות זה דלמא מתרץ רבי ינאי כמו שהם כתבו בסמוך לאביי דמתרץ מתניתין דחייב מכח תחלתו בפשיעה וגם תלינן האונס דמתה דוקא מכח אויר מקום זה אם כן דלמא גם רבי ינאי סובר כן ובזה מתורץ גם כן מה שהקשו לקמן דאין שייך לומר שאביי יהיה נגד כל האמוראים דהשתא יסבור כרבי ינאי וצריך לומר דליכא דגמרא כגון שמתה מחמת אויר משמע שידוע לנו שמתה מכח זה ולא דתלינן לומר שמתה מחמת אויר ודו"ק : תוספות בד"ה רבי יוסי ב"ח כו' דבחיובא דהר תני ומלקה תני לה פטורה דבקעה כו' עכ"ל לעיל לאביי נמי ה"מ לתרוצי הכי משום דבפטורה דבקעה תני הוחלקה תני לה כחיובא דהר אלא דניחא להו לתרץ בעדיפא דחיובא דמתה כדרכה דרישא גופא לא הוה ידעינן לה אבל לרבא דהסברא מבחוץ אמרינן דמתה כדרכה פטור וא"כ כ"ש הוממה בהר והוחלקה בבקעה א"כ ע"כ דליכא לתרוצי כדלעיל לאביי וק"ל : ע"ב גמרא אלא

הא ר"מ כו' ליקח לו חלוק כו'. ולא נימא ס"ל דאדעת' דחלוק יהב ליה כדלעיל גבי מגבת פורים קאמר דאדעתא דהכי לא יהיב אלא מה שהוא צריך לפורים והמותר לא יצא מרשות הנותן משא"כ הכא למעות חלוק גופי' קונה בו טלית ודו"ק : שם לא יקח בו חלוק מפני שמעביר על דעתו של בעה"ב כו' וכאן ליכא לתרץ כדלעיל דאדעתא דהכי לא נתנו לו הבעל הבית דאם כן הא תרתי ל"ל הא כבר אשמועינן מדברי ר"מ זה ויש עוד ליישב ודו"ק : שם לאו מי איכא רשב"א דקאי כוותי כו' ק"ק דאימא דרשב"א נמי באנגריא מוזלת ס"ל כת"ק ולא מפליג בין בדלך הליכתה טעונה כו' אלא באנגריא דאינה מוזלת : ברש"י ד"ה אדעתא למידי אחריני כו' כמלא תעות בחזקת בעלים כו' לאפוקי גבי בהמה ליכא למימר הכי דאף אם נוטל בהמות חבירו שלא ברשותו ומשתמש כו' בשביל זה לא נקרא גזלן וק"ל :

דף עט ע"א גמרא אי דשכיח לאגורי תרעומת מאי כו'. וליכא לאקשויי למאי דאוקמא לעיל הטעו היינו חזרו ותרעומת איכא שהיו צריכין לטרחה ולחזור זה אחר פועלים וזה אחר שוכרין כו' כפרש"י ואם כן הכי נמי הא איכא למימר דאיכא תרעומות שצריך לחזור אחר חמור אחר דיש לומר כיון דלאו פושע הוא שמת חמורו אפילו תרעומות ליכא עליה מה שאין כן לעיל דהוזל בלי טעם ולקמן נמי גבי ספינה שפרקה בחצי הדרך כו' דקאמר אי דמשכח לאגורה מאי תרעומות איכא הכי נמי איכא למימר בשכר שמורה בחצי דרך ואין לו עליו תרעומות כיון שא"נ עוד לספינה משא"כ לעיל דלא נעשית מלאכתו עדיין והוא הוזל בלי טעם : ע"ב בתוספות בד"ה השתא מניקה כו' והשתא א"ש דקאמר ש"מ כו' שאם היה חולה כו' עכ"ל. ק"ק לפי זה דקאמר אביי ש"מ מדברי המקשה ואיהו נמי מבעי' בהא הוא דקאמר לה ודו"ק :

דף עט ע"א גמרא ואילו רשב"א אומר המוכר את החמור לרכוב כו' וק"ק לפי ס"ד דמקשן דאין חילוק בין לרכוב למילי אחריני אם כן רבי שמעון בן אלעזר דחולק את"ק דאנגריא ומחלק בין נטלה בדלך הליכתה כו' אמאי אינו חולק בברייתא את"ק בהבריקה או נתעטשה דסבר ת"ק דאומר לו הרי שלך לפניך ואינו סבר דחייב להעמיד לו חמור אחר ויש ליישב ודו"ק : ברש"י ד"ה הדלא ארעא וכו' ושמא יפגע יובל בתוך שני המשכונה וכו'. לפי פשוטו משמע לשון רש"י דדוקא אם לא יאכל הלוה כלום מן הפירות אז נקרא כילוי קרנא לאפוקי אם היו כלו שני המשכונה קודם שהוזר שדה זו לבעלים לא הוי נקרא כילוי קרנא ודלא כפירוש התוס' וכן כתב החכמת שלמה אם כן קשה לתרץ הגמרא דאיירי הברייתא שילקח בהן קרקע לזמן שאינו חוזר ביובל ודוקא לסך השנים שיכלו שני המשכונה ויהיה איזה שנים ביד הלוה ואחר כך יחזור לבעלים וע"כ צריך לומר דודאי גם רש"י סובר דהגמרא מקשה גם אם יאכל ביד הלוה איזה שנים מכל מקום לסוף נקרא כליא קרנא כך כוונת רש"י היא לפי דעת התרלן. עכשיו בקשיא זו צריך לומר דהבין התרלן מדעת המקשן הוא להקשות כי שמא יפגע יובל וכו' דאל"כ לא תירץ כלום דודאי יקשה סוף סוף כי מטי שנים וכו' מ"ל דיוצא מכח יובל או מכח תנאי המכר אלא ודאי דהתרלן הבין מדעת המקשן היתה להקשות שמא יפגע יובל וכו' ותירץ לו שמכר לשתין שנין והיינו שאותן שתין שנים כלים אחר שני המשכונה ואם כן ישאר ביד הלוה גם כן איזה שנים ומקשי סוף סוף נקרא כליא קרנא ומתרץ בזמן שאין היובל וכו' מיהו לפ"ז קצת דחוק מ"ש ה"נ מסתברא וכו' דהא וודאי אינו הוכחה כמ"ש הגמרא אחר כך ויש ליישב גם זה ודו"ק : ע"ב גמרא דקא משכח לאגורי אמאי אית ליה תרעומות וכו'. דלעיל בפרקין גבי השוכר האומנים ובעל הבית הטעה אותן אמרינן גם כן דאית להו תרעומת וכתבו התוספות דאיירי גם כן שימצא עוד להשתכר ומכל מקום יש עליו תרעומות שטעה לא ימצאו רק על ידי טורח וכו' ואם כן גם כאן אימא דאיירי בענין זה דע"כ כאן איירי דמשכח לאגורה בלא טורח כלל דאל"כ ודאי דאינו יכול לחזור בשלמא לעיל שעדיין לא התחילו במלאכה כלל ואין כאן רק דברים ע"כ אמרינן אף אם עכשיו לא ימצא רק על ידי טורח מכל מקום אין עליו רק תרעומות לאפוקי כאן שכבר התחילו לעשות אם עכשיו לא ימצא בנקל רק על ידי טורח אינו יכול לחזור כלל ודו"ק :

דף פג ע"א גמרא א"ל דינא הכי א"ל אין למען תלך בדרך טובים וכו' אמר ליה דינא הכי א"ל אין וארחות צדיקים תשמור וכו'. באלשיך פרשת שופטים הקשה הלא יותר חסידות הוה הית להם שכר מהמזלת עליהם ואיך על הא אמר קרא דרך טובים שהוא חסידות הישר והטוב הוא לפנים משורת הדין ועל הב' אמר וארחות צדיקים שהוא אורח לצדיק ולא לחסיד ותירץ מה שתירץ עם והאפשר פרש"י מתרץ זה שכתוב וארחות צדיקים תשמור סיפא דקרא הוא והיינו רצה לומר אילו היה פסוק וארחות צדיקים במקום אחר וודאי שהיה משיב לו על הראשון וארחות צדיקים אבל אחר שהוא סיפא דקרא השיב לו בראשון רישא דפסוק ובאמת אחר שתירץ לו על השני וארחות צדיקים כוונתו גם כן שהראשון נרמז בארחות צדיקים והשני נרמז בדרך טובים ודו"ק . ועיין בחידושי אגדות :

דף פה ע"א גמרא מ"ד מי האיש החכם וגו'. על מה שלא בירכו בתורה תחלה וכו' פירש רש"י כאן אשר נתן לנו תורת אמת וכו' ובנדרים פרש"י וז"ל תחלה עסקים בכל יום והיינו לעסוק בדברי תורה והערב נא וכו' יש לפרש ע"פ מה שאמרו במדרש והביא רש"י אם בחקותי תלכו וגו' שתהיו עמלים בתורה שתטריחו עצמכם בתורה ונתנה הארץ וגו' ממילא גם כאן היה השאלה על מה אבדה הארץ רצה לומר הארץ מה חטאה שאינה מוציאה פירות ותבואה כבראשונה כמו שאמר בכתובות מה צבי קל ברגלים כן ארץ ישראל ממהרת לבשל פירות וכו' ואם כן הארץ אבדה ממה שהיתה בראשונה ולכן חכמים ונביאים לא פירשו והקדוש ברוך הוא אמר שאין מברכין וכו' לעסוק בדברי תורה שפירשו שהיה לו לעסוק לטרוח בדברי תורה והם אינם עושים כן לכן צריכים לטרוח קודם שתוציא הארץ תבואתה כמ"ש הכתוב ואם לא תשמעו וגו' שלא תהיו עמלים בתורה וגו' וזה מרומז גם כן במה שאמר ולא הלכו בה כמ"ש הכתוב אם בחקותי תלכו כו' שתהיו עמלים בתורה שתלכו בתורה ביגיעה וטורח גם יכול להיות הרמז כמ"ש מה צבי אין עורו מחזיק בשרו כך ארץ ישראל מה שהיה מחזיק ס' ריבוא עכשיו אינו מחזיק שבים קנים כן אמר כאן על מה נאבדה הארץ שאינה רוחב כך עכשיו כמקודם ודו"ק : ע"ב גמ' ולוקמינה בהדדי סברי תקפי ברחמי ומייתי למשיח בלא זמניה כו' . ועל זה פרשתי הפסוק וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את וגו' ואף את וגו' אמר מלת אף אכולם הכוונה שיזכור את זכות שלשתן ביחד ולא זכות של כל אחד בפני עצמו ומזה הטעם התחיל ביעקב כי אז יכול לצרף גם אותן שהיו לפני יעקב דהיינו אברהם יצחק משא"כ אם התחיל באברהם אינו שייך לצרף מה שלאחריו ושוב מצאתי כך קצת בספר מגלה עמוקות וזה כוונת הגמרא בסוכה פ' הלולב וערבה אמר חזקי' אמר רבי ירמיה משום רשב"י יכולני אני לפטור את כל העולם מן הדין מיום שנבראתי עד עכשיו ואלמלא אליעזר בני כו' ואלמלא יותם כו' שיש לתמוה והלא הם עמו ורש"י פירש אלמלא אליעזר בני חפץ עמי לסבול כו' ועדיין קשה למה לא יחפץ להיות עמו ולפ"ז מיושב שאמר אני בזכותי לבד יכול לפטור כך ואילו חפץ הקדוש ברוך הוא לאמר לזכור זכות בני ביחד עמי בבת א' ולא זכות של אחד בפני עצמו וכן גבי יותם ודו"ק . ועיין בזוהר חדש פרשת כי תשא מבואר יותר דברי הגמרא דסוכה :

דף פו ע"א גמרא הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיע אמרי טמא אמרי מאן נוכח רבה בר נחמני כו' שדרו שליח בתריה כו'. ויש להקשות אם היה יכולת למתיבתא דרקיע לחלוק עם הקדוש ברוך הוא למה לא הלכו אחר הרוב גם מאי הולך רבה ליפטר מן העולם בשביל זה הלא גם בחיים אותו הוה יכול לומר דעתו ולהכריע ולפי מה שאמרנו למעלה מיושב שאחרי רבים להטות אינו שייך רק בעולם הזה ולא בישיבה של מעלה ולכן לא הלכו אחרי הרוב לפסוק בכולה מתיבתא דרקיע נגד הקדוש ברוך הוא כביכול והוכרחו למכריע ואם רבה בר נחמני היה בחיים לא היה יכול להיות מכריע כי עדיין כולה מתיבתא דרקיע הם הרוב נגדו ולא היה שקול דעתו נגדם ולכן הולך להיות בישיבה של מעלה ושם שפיר יכול להיות מכריע נגד רבים ודו"ק : שם חסורי מחסרא כו' ואם פסק לכן מזונות ריבה ומעשה כו'. ק"ק דמשמע שהיה מנהג כאותה דר"י בן מתיא וא"כ הל"ל לא ואמור להן ע"מ שלא יהא לכם עלי אלא כמנהג מדינה ויש ליישב ודו"ק :

דף פז ע"ב תוספות בד"ה אימא דבר חרמש כו' משום דהוי ב' כתובים כו'. דהכא לא הוה איצטריך דשפיר הוה ילפינן ליה מחרמש אלא מדאיצטריך הכא שמעינן דלא נילף כל מילי מחרמש אף על גב דליכא שום פירכא וכי כתיב מקמה לית לך למימר דאיכא ג' כתובים כא' ולכך אין מלמדין כיון דאיכא למדרש כל בעלי קומה : תוספות בד"ה רעך ולא כו'. למאי איצטריך רעך ג"פ כו' עכ"ל. אבל בכי תבא ב' פעמים לא קשיא להו דג"ש בעי להיות מופנה מצד א' וק"ל :

דף פח ע"א בתוס' בד"ה תבואת זרעך כו' נראה לפרש איפכא בלוקח שאינו ממורח פטור כו' עכ"ל. ולפירושו לא תקשי להו במנחות אמאי לא קא"ל קח אינו ממורח דלא הוי רק מדרבנן דניחא ליה למימר קח מן השוק הממורח מיהו האי ל"ש שכתב לפירוש ר"ת אמאי לא קא"ל קח מן הממורח מן העובד כוכבים דהא דרים דגנך ולא דיגון עובד כוכבים קשיא נמי לפירוש ריב"ס ויש ליישב ודו"ק :

דף פט ע"א בתוס' בד"ה סד"א הואיל וכתיב קמה קמה כו' ותימה אכתי כו' דומיא דפועל כו' עכ"ל. עיקר קושייתם לפי גירסת' סד"א הואיל וכתיב קמה קמה ב"פ כו' שפירשו בו דסד"א דלא נדרש חד מהנך דלמות כו' דהיינו דלא הוה דרשי' קמה קמה

ב"פ

ב"ה אא"ש לאדם במחובר חמנו לאדם בתלוש דהשתא אי לא הוי כתיב איש לא הוה מוקמינן ליה אלא דווקא במחובר דומיא דפועל כו' מיהו יש ליישב הדברים גם לפי גירסת הספרים שכתבו ודו"ק: ד"ה סד"א הואיל כו'. הוה מוקמא ליה דוקא במחובר דומיא דפועל כו' עיין בספר של מהרש"ל מ"ש כאן ועי"ל דהתוספות אזלי הכא לפי גירסת הספרים שכתבו מתחלה הואיל וכתיב קמה ב' פעמים ותירץ וכתבו דס"ל דלא נדרוש חד מתרי כו' ואם כן הוה דרשינן קמה לרבות תלוש באדם [illegible] גליך דאין סברא לומר כמו שדרך נתרך בשאר מקומות דהא דיש אתי למיתתבר לעוקר שאינן יפות ואכתי לא הוה ידעינן אי מגליף קטוני כו' דאי הוה דרשינן דיש לשעת גמר מלאכתו בשינן אם כן אין חילוק בין מגליף קטוני או עוקר משום שאינן יפות אין זה גמר מלאכתו ועל כן כתבו דלא הוה דרשינן דיש כלל לענין שעת גמר מלאכתו ואין להקשות מה שלא כתבו התוספות הכי לעיל שמתרץ סד"א הואיל וכתיב קמה כו' אם כן לכתוב דיש ולא לכתוב כי תבא בכרם לעך אילטריך למילי אחריני ואינו מיותר וכמ"ש לעיל להלכותיו משא"כ ואל כליך ודו"ק :

דף צ ע"א גמרא קשיא תרומה אתרומה קשיא מעשר וכו'. ק"ק אמאי לא משני כאן בארץ ישראל וכאן בחו"ל כדבעי לאוקמא ברייתות דלעיל דהכא ליכא למפרך כדפריך רבא לעיל : **ברש"י** ממון גבוה ולא קרינן בדישו וגבי תרומה מיתוקמא כו'. היינו משום דלפי הטעם שכתב רש"י לעיל דסתם דיש לאו בתרומה משתעי אם כן אין חילוק אם נקרא ממון גבוה אם לאו וק"ק אם כן אמאי אינו מתרץ הכי תרומה אתרומה דהא איירי בפרה של ישראל ואחריתי איירי בפרה של כהן ועו"ק אמאי לא כתב רש"י דברי אלו כשמתרץ כאן במעשר ראשון כאן במעשר שני גם כן צריך לומר דטעם זה דסתם דיש לאו בתרומה ומעשר משתעי לא נשאר כאן דאל"כ אין חילוק בין מעשר ראשון לשני ויש ליישב ודו"ק : ד"ה ממון גבוה כו'. מתוקמא שהיתה פרה של ישראל כו' עכ"ל וק"ק למאי דמחלק בין פרה של ישראל לפרה של כהן אמאי לא משני כאן בפרה של ישראל וכאן בפרה של כהן ויש ליישב דע"כ הך דקתני עובר עליו לא איירי דווקא בפרה של כהן דאם כן אדמפליג בסיפא בין פרת נכרי לפרת ישראל לפליג נמי ברישא הכי בין פרת כהן לפרת ישראל ודו"ק: **ברש"י** משום פרתי ודוש בה דישה שלך עכ"ל ועיין במ"ק מה שכתבנו בזה בשם (המרדכי) [הג"י] מיהו משמע מפרש"י דדוקא בדישה שלך קמיבעיא ליה אבל בדישה של ישראל פשיטא ליה דאסור וקשה דאם כן מאי פשיטא מהלין תורין דגנבין דדמיא לדישו של ישראל : **ע"ב תוספות** ד"ה ר"י אומר חייב עקימת שפתיו כו' ולא גרים שאני מגדף משום דאי הדר ביה כו' לפי המסקנא כו' ואין להקשות על התרלן אמאי אינו מתרץ באמת גם גבי מגדף משום דישנו בקול כמו עדים זוממין והל"ל אלא הואיל וישנו בקול משום דאין צריך לחזור מטעם דישנו בלב דיכול להיות גם כן תירוץ קמא וא"כ אינו רוצה לומר אלא מהדר מתירוץ קמא וכן מתרלים התוספות בשאר מקומות דאין דרך הגמרא לומר אלא כשאינו סותר התירוץ קמא ודו"ק : ד"ה ריש לקיש אמר פטור כו' ויש לומר דריש לקיש לא פטר הכא אלא אליבא דמאן דבעי לאו שיש בו מעשה אבל איהו ודאי סבר כר"י כו' ולפ"ז קשה א"כ מאי מקשה רבי יוחנן לר"ל מברייתא וסופג את הארבעים כו' הלא ריש לקיש גופא סבר דלוקה אלאו שאין בו מעשה אם כן ודאי דיש לתרץ שגם הברייתא סובר הכי ולא משום שנקרא לאו שיש בו מעשה ודוחק לומר שרבי יוחנן לא ידע איך סובר ר"ל אם לקי אלאו שאין בו מעשה או לא וי"ל דרבי יוחנן סמיך עצמו אקושיית ומי מצית כו' דהברייתא אזלא ע"כ לאותו מ"ד שסובר שאין לוקין אלאו שאין בו מעשה ואפ"ה סופג ואם כן ע"כ משום דעקימת שפתיו הוי מעשה ודו"ק :

דף צא ע"ב תוספות בד"ה דש באוזין כו'. בסוף הפרק דשוין כו' וכאן לענין כו' עכ"ל בפשיטות מהך מתניתין לא תיקשי להו דאימא דאתי מתניתין כת"ק דהכא אלא דקשיא להו כיון דע"כ נילף שור משבת לענין טוף נמי נילף וק"ל : **בד"ה** שור במחובר היכי משכחת כו' דהוא גפן הוי תלוש ולא מחובר כו' עכ"ל וק"ק לפי נוסחא הגמרא שלפניהם שור במחובר היכי משכחת ליה מאי קשיא ליה לר"י על פירוש רש"י ואימא דה"ק הכי פריך שור במחובר היכי משכחת הא תלוש הוא ולא מחובר ולפי נוסחא שלפנינו שור במחובר היכי עביד כו' ניחא דליכא לפרושי הכי וק"ל :

דף צב ע"ב גמרא למנ"ת דאמר תנו לאשתי ובני כו'. ק"ק דאכתי מאי נ"מ לבעל הבית ומאי איכפת ליה דהא אי לא יאכלו אשתו ובניו איהו גופיה יאכלו דוודאי לא איירי בתולה דבהא פשיטא דלא יתן לאשתו ובניו כמ"ש התוספות ואם הם יאכלו יותר מהאב הא נמי פסיטא דלא יתנו להם המותר כדמוכח מדברי התוספות לקמן ויש לומר דהבעה"ב רולה שהפועל עצמו יאכלו שיהיה לו יותר כח למלאכה : **שם** וחכמים מתירין מאי לאו בהא קמפלגי כו' כבר כתבנו במ"ק ומדברי ת"ק ול"א חסמה ה"מ לאפוקי הכי כו' ונראה ליישב דסוגיא זו אזלא באוקימתא דלעיל דת"ק ורבנן בתראי פליגי בדרב אמי ות"ק סבר כדרב אסי אפילו לא שכרו אלא אשכול א' שוכרו אין לנו לחלק בין משלו ובין משל שמים כדפריך לעיל ואלא משל שמים היאך יאכלו אותו אשכול א' ולא יעשה בה מלאכה כלל ואם נאמר בזה דמ"ה זכי ליה רחמנא הכי נמי נימא בשלו וזכי ליה רחמנא אבל לרבנן בתראי דאשכול א' לא יאכל אלא דסב' יותר משכרו אבל מיהו לבעה"ב נמי עביד מלאכה איכא לפלוגי שפיר בין אוכל משלו או משל שמים : **תוס'** בד"ה אלא אימא כו'. ואף על גב דטעמא דהסימא לאו משום דחזיא ומצטערא הא קמ"ל ולא כו' עכ"ל רצה לומר אף על גב דמסיק לעיל מכח ברייתא לאו משום דחזיא ומצטערא אלא משום דמעלי לה קמ"ל נמי הכי במתניתין דהכא ולעיל דפשט ליה מברייתא ש"מ דמשום דמעלי ליה היא ה"ה דמצי למפשט הכי ממתניתין דהכא אלא דלא אסיק אכתי אדעתיה דלאוקמי בהכי עד שתהא פורקת ועי"ז כתבו כיון דלא הוי טעמא משום דחזיא ומצטערה אלא משום דמעלי אם כן ע"כ מדינא אוכלת עד שתהא פורקת גם שאינה רואה הגפן ולא קאי אהשבת אבידה וק"ל : **ע"ב תוספות** ע"מ שיאכל כו'. ואילטריך להתנות שיאכל הבן כו' עכ"ל. למאי דבעי למימר דמשל שמים הוא אוכל וודאי דאילטריך להתנות שיאכל הבן אלא למאי דדחי דלא משלו אוכל בנו אמאי חייב אמאי לא דחי ליה דאי משלו אוכל אמאי אילטריך להתנות וקאמרי דאיכא למימר דאילטריך להתנות כו' וק"ל : **בד"ה** במאי אוקימתא לברייתא במעלה כו'. דבין מעיקרא ובין השתא כו' עכ"ל לפי נוסחא זו משמע דאדמעיקרא דקס"ד דמתניתין נמי במעלה לה מזונות הוא לא תקשי ליה משום דאיכא למימר דמבני קטנים נמי פריך אי אמרת משלו וכו' קטנים נמי ניקן אבל בכל נוסחות גמרות שלפנינו במאי אוקימתא במעלה כו' ולא נקט לברייתא ניחא טפי דלאוקימתא דמתניתין דלעיל במעלה לה מזונות כו' נמי פריך דהיכי ס"ד למימר הכי דאם כן תקשי ליה קטנים נמי ניקן ומשני לעריה וכו' ולהך לא הוה קשיא ליה לעיל מבנים קטנים אלא מעבדים קטנים כפרש"י בהדיא לעיל : **ד"ה** ה"ג בספרים שלנו וכו'. דהכי פריך בסמוך גבי נתפרסו עיגוליו וכו' עיין מ"ש מהר"ם בספרו דקושיות הגמרא בסמוך איסורא לא זכי להו רחמנא הוא דהא לא זכי ליה התורה כיון שנגמר מלאכתו למעשר וכו' ומ"ש איסורא לא זכי ליה אגב דאמר לעיל הכי נשתרבב גם כאן לומר הכי ודבריו דחוקים בהבנת כוונת הגמרא אך העיקר הוא דוודאי לענין זה מה שהוא תלוי ברצון בעל בית אם יאכל הפועל אם לאו אז אם לא גילה לו הבעל הבית שכבר נגמר מלאכתו והוא טבל כדי שלא יאכל אז מסתמא דעת בעה"ב היו שיאכל הפועל אף אם אמרינן משל שמים הוא זכי ליה מכל מקום אמרינן דעת בעה"ב שע"כ לא גילה לו דעתיה שיאכל לאפוקי מה שהוא אסור לאכול אז אי אמרינן משל שמים הוא זוכה אם כן שפיר שתק בעה"ב דמה לו בזה אם ירצה הפועל לאכול יאכל אך דאינו תלוי זה ברצונו רק מן התורה אסור לו לאכול זה ודו"ק :

דף צג ע"א גמרא אבל שומרי גנות כו'. קסבר משמר לאו כעושה מעשה כו' האי קסבר לא קאי אדסמיך ליה אשומרי גנות דהא א"כ דהוי כעושה מעשה לא הוה אכלי כלל כדמסיק רב אמי לקמן אליבא דשמואל מדיוקא דמתני' אלא דהאי קסבר קאי אדלעיל לשומרי גנות דאין אוכלין מן התורה משום דמשמר לאו כעושה מעשה הוא וק"ל : **שם** היינו רישא וכו'. ר"ל דלא הל"ל ואילו שאין אוכלין בבבא בפני עצמו וזה אינו דהא הסוף הוא מרישא ואם כן הל"ל אבל העושה במחובר בשעה שלא נגמר וכו' אינו אוכל ודו"ק :

דף צד ע"א גמרא אלא אבידה מנלן כו'. דליכא למימר מדאילטריך לפטור כל הני שבורה ושבויה ומתה ש"מ דאבידה חייב דאף דקמא קרא הכי דאף על גב דלא אפשר ליה לבעה"ב למטרח ואתויי אפ"ה פטור הש"מ כדלקמן :

דף צה ע"א גמרא ומה ש"מ שפטור משבורה כו'. ולא עביד ק"ו בפשיטות משבורה ומתה ומה במקום ששבורה ומתה פטור גניבה ואבידה חייב מקום ששבורה ומתה חייב א"ד שגניבה ואבידה חייב דהשתא ליכא למפרך מה לש"ש שכן משלם כפל כו' דהא לא עבדינן ק"ו לשמואל אלא משבורה ומתה לגניבה ואבידה דיש לומר דאיכא למפרך מה לשבורה ומתה דלא אפשר למטרח : **שם** אי במה מצינו איכא למפרך כו'. וכן אי בק"ו משבורה ומתה איכא למפרך כדלעיל מיהו ק"ק אמאי לא עביד ק"ו משואל לש"ש ומה שואל דכל הנאה שלו ופטור בבעלים ש"ש שאין כל הנאה שלו א"ד שפטור בבעלים ואף על גב דאיכא למימר דיו שיהיה כשואל לפטור בעלים באונסים מכל מקום הל"ל הניחא למאן דאית ליה דיו אלא למאן דלית ליה דיו מא"ל דהכא מפרך ק"ו ואית ליה דיו אפילו למסקנא שכתבו התוספות : **סליק**

הגהות הגאון הגדול נר ישראל מוהר"ר משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר).

דף ט ע"ב בגמ' ומיגו דזכי לנפשיה. עיין נדרים פ"ח ע"ב :

דף יז ע"ב בתוס' ד"ה לא אמר כלום. התבע הכתובה. נ"ל שצריך למחוק :

דף כד ע"ב ברש"י ד"ה מי קתני. דלא אזלי רבנן. לע"ק ב"ב כ"ג ע"ב תוס' ד"ה רוב וכו' בסוף הדבור ועיין ש"מ בשמעתין :

דף כה ע"א בגמרא וכובא וכיתנא. עי' מ"ש תוס' ב"ב ז' ע"ב ד"ה ואי וכו' :

דף לב ע"ב בגמרא צער בעלי חיים דאורייתא. נראה מדכתיב ורחמיו על כל מעשיו מיהו היינו מה שאינו לצורך האדם או לכבודו וממונו דהרי כתיב ורדו בדגת הים והרי טוענים על הבהמה זרודים במקל וכ"כ רמב"ן בפ' שילוח הקן שלא הגיעו רחמי שמים על בעלי חיים כשהוא לצורך האדם ומיושב קושיית תוס' ד"ה מדברי וכו' וגם מ"ש ש"מ מתקן ואינה לפי כבודו ומיושב גם שיטת פירש"י דריש פרק מי שהחשיך ע"ש וק"ל :

דף מו ע"א בתוס' ד"ה נעשה וכו' וי"ל דהכא אינו נותן. עי' לקמן ס"ג ע"ב ד"ה מהו דתימא :

דף מז ע"ב בתוס' ד"ה נשרפו וכו'. ולא תיקשי לך ממ"ש תוס' גיטין נ"ב ע"ב ד"ה דאתו וכו' שאני התם משלם דעיקר דין היתומים במשיכה וכמ"ש תוס' קדושין כ"ט ע"א ד"ה אטו וכו' וכ"כ בגיטין ומשו"ה דין הוא שיתחייבו בדליקה וכמ"ש תוס' סברא זו לעיל מ"ג ע"א ד"ה מאי ועי"ל וכו' משא"כ אי לא הוה תיקנו כלל משיכה לא יתחייב לשלם וק"ל : **שם** בגמרא דשדא דליקה. הרי"ף לא גרס דשדא דליקה וקאי אהמוכר : **בתוס'** ד"ה אא"ב מעות קונות. פ' איזהו נשך. מיהו רש"י נזהר מזה לקמן שם ד"ה בחד תרעא וכו' וק"ל : **ברש"י** ד"ה כך תקנו חכמים. חוזרני בי. משמע אי לא הדר ביה ונשרף ה"ז באחריות הלוקח ול"ע מלשון רש"י נ"ב ריש ע"ב בגיטין ונ"ל התם באפוטרופוס או ה"ה בהדיוט ע"י שליח דליכא מי שפרע אם יחזיר המוכר ע"י יוקרא א"כ בהכיא הנאה נעשה ש"ש וחייב באחריות הדליקה משא"כ בשמעתין מיירי בסתם מוכר דאיכא עכ"פ מי שפרע אם יחזור ע"י יוקרא משו"ה אי נשרף מצי למימר לא היה לי שום הנאה במה שהיו החטים בעלייתי שאפי' אם נתייקרו לא היה מקבל מ"ש. א"כ הכא אדליקה באונס קאי ופטור המוכר והתם בגיטין משום אונס ליכא רעה ליתמי דטפי שכיחא יוקרא וזולא מאונס דדליקה מיהו בקדושין כ"ח ע"ב ד"ה שמין וכו' לא נתיישבו בהכ"ל ויבואר לקמן אי"ה מ"ח ע"ב על הגליון :

דף מח ע"א בגמ' נתנה לבלן. ע"ז ס"ג ע"א תוס' ד"ה והא וכו' ועי' לעיל מ"ג ע"א ד"ה מאי וכו' נתנה לספר נמי למעול וכו' ועי"ז וכו' ועפ"ז לק"מ קו' תוס' דע"ז הנ"ל ופשוט וקרוב לזה בפני יהושע : **בתוס'** ד"ה תשומת יד. דהתם ר"ש הוא. וה"ה רבנן התם מדמרבינן ומעל מעל לרבות קנס כר"ש דהכא ס"ל מיהו תוס' התם תי' לה שפיר בענין אחר ע"ש : **ע"ב** בתוס' ד"ה נתנה לסיטון. י"ל דר"י לטעמיה בס"פ אותו ואת בנו בנתן מעות מת למוכר ומייתי מוכיח רי"ף בשמעתין דאפי' לענין אונסין עקרו קנין מעות וה"ה בהקדש דאינו מועל ולא קשה מידי מבלן וברייתא דסיטון אתיא כר"ש דלא לגמרי עקרו בהדיוט וה"ה דמועל בהקדש אבל לרבנן מעילה נמי ליכא ורבא דמסייעי' לר"ל ס"ל כהרז"ה דלענין אונסין לא עקרו קנין מעות בהדיוט וכאידך שינויא דאותו ואת בנו הנ"ל וממילא דאיכא מעילה כסברת תוס' ע"ז ס"ג ע"א משו"ה מסייעי' לר"ל וק"ל וגם בזה י"ל סתירת רש"י דשמעתין עם גיטין נ"ב ריש ע"ב דהכא קאי להס"ד כרבא וכהרז"ה והתם למסקנא וק"ל וא"ש דלא מבני הני אמוראי בס"פ או"ב כר' יוחנן שהרי ע"כ צריכים לכך ס"פ תלון בעירובין פ"א ע"ב אע"כ משום דתנן אם מת מת למוכר ואינהו ס"ל כהרז"ה וק"ל ובזה נתיישבו ג"כ דברי רש"י בקדושין כ"ח ע"ב ד"ה שמא :

דף נה ע"ב בגמרא הא מני ר"מ היא. עמ"ש תוס' בכורות כ' ע"א סוף ד"ה ואיבעית אימא כו' :

דף ס ע"ב את כספך. עיין רדב"ז ח"ד סימן תשנ"ז :

דף סא ע"א בתוס' ד"ה אלא לאו דגזל. ובגזל עבדים. וכמ"ש תוס' כתובות מ"ב ע"א ד"ה הפלתי כו' ע"ש : **שם** ד"ה לעבור עליו. אלאו דגזל. נ"ע בנדרים ג' ע"ב לא יחל וכל תאחר ע"ש ומ"ש תוס' ר"ה ד' ע"א ד"ה ומעשרות. ועי' רדב"ז ח"ב סי' תשנ"ז ועי' תוס' זבחים קי"ד ד"ה אלמא בענין לא אתי חד עשה ונתיק תרי לאווי ע"ש ועי' במוגל מאש סי' כ' :

דף סג ע"ב בתוס' ד"ה מהו דתימא. דודאי דרך הלואה. עי' לעיל מ"ו ע"א ד"ה נעשה וכו'. עי' תוס' ב"ב ע"ח ע"א ד"ה אבל. ולשיטת רמב"ם דמפרש בפרעון הלוה למלוה שייך הכא שפיר שינויא קמא דתוס' ב"ב שם :

דף סד ע"ב ד"ה ולא ישכור וכו' ור"ת אמר. עי' בספר היש"ר סי' תל"ז :

דף סה ע"א כא"ד שכירות וכו' דנאכל בתוך שנתו וכו'. עי' תוס' ערכין י"ח ע"ב ד"ה שנתו :

דף סו ע"א ד"ה ומניומי אמר. דהוי כמקרקעי לא הסיב. עי' לקמן ק"ב ע"ב וק"י ע"א וקי"ג ע"א בתוס' סוף ד"ה פרדיסי וכו' :

דף עא ע"ב ד"ה בשלמא סיפא. ואין שליחות וכו'. המלוה כדי שיפטור הנכרי ממלוה שלו ואין שליחות לנכרי ולא נפטר הנכרי מן הראשון ע"י כך כך פי' הריב"א שבשיטה מקובצת אבל בעלמא אין צריכים לשליחות הנותן אלא המזכה נעשה שלוחו של הזוכה בלבד ולא של נותן כלל ודלא כקצה"ח ר"ס קפ"ד ע"ש :

דף עג ע"ב בגמרא ובאתיכם וכו'. עיין תוס' סוטה ג' ע"ב ולע"ג במג"א ר"ס קס"ב :

דף צא ע"א אסרה תורה. עי' שו"ת רשב"א סי' ש"ב : **ע"ב** בתוס' ד"ה דש באוזין. עיין ספר היש"ר סי' תר"ה וסי' תפ"ז :

דף צד ע"א בגמ' גמיר ומשעבד נפשיה. ולא קאמר מדמקבל אגרא משעבד נפשיה נ"ל כיון דאגרא אינו מקבל אלא לבסוף אינו משתעבד בתחלה אבל קלא דמהימנא נפיק מיד ולפ"ז להגורסים בשמעתין שומר חנם מתנה להיות כשואל י"ל דוקא שומר חנם דהרי קמן דניחא ליה בקלא דמהימנא דהרי אין לו שכר בעמלו אלא קלא דמהימנא משו"ה משעבד נמי נפשיה להיות כשואל אבל ש"ש מאן לימא לן דאיכפת ליה בקלא דמהימנא ומשום אגרא הוא דנשכר לשמירה וכבר כתבנו לעיל דמשום אגרא לא משתעבד בתחלה ובזה יובנו דברי הגהת אשר"י ע"ש :

דף צו ע"ב דהיתרא ניחא ליה וכו'. עיין נדרים ל"ה ע"א :

דף קג ע"א בתוס' ד"ה פרדיסי וכו' לא מקרי שואל מוחזק. עי' תוס' חולין כ"א ע"א ד"ה המוציא וכו' :

דף קד ע"א שם. ה"ג בתוספתא דכתובות. עי' ילקוט בפ' נשא בפסוק והביא את קרבנה עליה :

דף קיא ע"ב ד"ה מאחיך וכו' דלגר אשר בשעריך וכו'. עי' רמב"ן פ' יתרו בפסוק וגרך אשר בשעריך דלא תיקשי מיבמות דף מ"ח ע"ב :

דף קיח ע"א בגמ' הבעה בהפקר. עי' ב"ק כ"ט ע"ב תוס' ד"ה אלא וכו' ובילה כ"ה ע"א ד"ה המקושרים וכו' עי' לעיל ב' ע"א תוס' ד"ה בראיה בעלמא וכו' : **שם** הייפינן שמא לא ימסרם וכו'. עי' תוס' ר"ה ז' ע"א וביומא ל"ה ע"ב :

בהג"א פ"ב סי' ח ד"ה והרמב"ם כיכא דמחזיק טוען וכו'. עי' תוס' ב"ק ס"ב ע"א ד"ה עשו תקנת נגזל :

ברא"ש פ"ה סי' לט וי"ל שאני כל הני. עי' בזה במהרי"ט סי' ק"ב : סי' סט המבטל כיסו של חבירו. עיין פ"ב דב"ק סי' ו' :

בהג"א פ"ח סי' יח ד"ה נ"ע אם שייך. בגליון הגמרא כתבנו בביאור ההג"א הנ"ז

ברא"ש פ"ט סי' ז' הכוה גברא. עי' פ"ד דב"ק סי' ו' : **סליק**

חדושים מס' מים חיים לרבינו חזקיה די סילוא בעהמ"ס פרי חדש

דף ה ע"ב תוס' ד"ה בלא דמי וכו' ולא פריך חמסן וכו'. לאו ראיה היא דכיון דפריך אגזלן ושני ליה בגזלן דרבנן מינה נמי דחמסן מיירי בחמסן דרבנן ויגיד עליו רעו ומש"ה לא פריך מידי ודו"ק :

דף כג ע"ב גמ' ומדמשקל הוי סימן מדה וכו'. עיין בתוס' דפ' האשה שלום ד"ה אתרמי וכו' ומ"ש שם :

דף לד ע"א תוס' ד"ה אלא מהא וכו' תימה וכו'. עיין באלו מציאות דף ל' :

דף לח ע"ב גמ' כ"ע לא פליגי דמורידין וכו'. עיין בתוס' דפ' האשה שלום ד"ה שאין האחין ודו"ק :

דף נט ע"א הבא על א"א וכו' עיין בתוס' דסוטה דף ד' ע"ב ד"ה היא וכו' יע"ש :

דף סא ע"א תוס' ד"ה לעבור עליו וכו' באם אינו ענין לקי שפיר. ואע"ג דכובש שכר שכיר נמי הוי ניתק לעשה דכתיב והשיב את העושק אשר עשק מ"מ הוי תרי לאוי דסמיכי לא תעשוק ולא תגזול ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי וכמ"ש התוס' בפ' בתרא דמכות דף טו ד"ה תנינא וכו' משא"כ אי מוקמינן ליה בגזל ודו"ק :

דף סב ע"א גמרא חייך קודמים וכו'. מכאן ק' למ"ש התוס' בפ"ק דקדושין דף כ' ד"ה כל הקונה וכו' יע"ש :

דף עג ע"ב מנין שאתה רשאי וכו' אסמכתא בעלמא היא. וקנס חכמים הוא כדי לייסרן תוס' בריש סוטה דף ג' ע"ב :

דף צ ע"א גמ' איבעיא להו וכו' חסום פרתי וכו'. עיין בתוס' רפ"ב דר"ה ד"ה שאני ר"ג דהתריס עשו לו וכו' :

דף קא ע"ב גמרא מ"ט משום ישוב א"י. עיין לקמן בפ' המקבל סוף דף קח דישוב דבתי עדיף מארעא לזרעת והרא"ש בפסקיו הרגיש מזה ותירץ שפיר יע"ש : **סליק**

מאת הגאון האשל הגדול ריש מתיבתא נר ישראל כמהור"ר מנוח המכונה הענדיל ז"ל (בעהמ"ס מנוח הלבבות וכו')

[נדפס פעם אחת בפראג שנת שע"ב]

דף ב ע"א תוס' בד"ה ויחלוקו כו' דמדמי בגמ'. נ"ב בד"ג ע"א : ע"ב גמ' לימא מתני' דלא כסומכוס כו'. נ"ב והא דלא משני שאני הכא במציאה ומקח וממכר משום דמורי ואמר הכראי כו' כדלעיל ולתוס' דפי' בד"ה אי תנא דאפילו באני ארגתיה או כגון שנים אדוקים בשטר פשיטא דיחלוקו בשבועה שפיר ואפילו לרש"י אע"ג דסבר באני ארגתיה יהא מונח מ"מ הכא דסבר חולקין פשיטא דלא יחלוקו אלא בשבועה וי"א דלרש"י היינו תירוצא דדרכא דממונא ואינו נכון דא"כ הא דמקשה ולא ק"ו הוא כו' ואמאי לא מקשה הכי אצריכותא דלעיל ודו"ק : רש"י בד"ה דמי קא כו' דמים אני רוצה כו'. נ"ב לפי מאי דס"ד למקשה מפרש כן אבל לפי האמת פירושו דמים נתתי ובזה מתורץ מה שלא פירש"י נמי אדמי קא יהיב הכי ודו"ק :

דף ג ע"א תוס' בד"ה אלא כו' דהדר לגמרי כו'. נ"ב ולשון אם כן מה הפסיד יש ליישב בדוחק דס"ק קבלתי מרבותינו דלפעמים יפסיד הרמאי ולדבריכם א"כ לעולם לא יפסיד הרמאי א"נ ס"ק הסברא נותנת שבכל מקום שנוכל להפסיד את הרמאי יפסיד ולדבריכם א"כ מה הפסיד כו' : בד"ה מפני כו' מגלן דפטור כו'. נ"ב דהא סברא היא דליחייב אע"ג דלא כתב בתורה בהדיא כיון דקי"ל דלא אמרינן מיגו דחשוד אממונא חשיד אשבועה כמ"ש התוס' בסמוך ודו"ק :

דף ד ע"א גמרא בפקדון פסול לעדות. נ"ב משום דלא מצי לאשתמוטי כמו שפי' רש"י ולזה מודה מקצת בפקדון כה"ג נמי אינו נשבע דלא רמי שבועה עליה אלא היכא דמשתמיט כדלעיל ולזה לא נוכל לפרוך מה להצד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן בפקדון כו' ודו"ק [וע"ל ה' א' תוס' סד"ה אי] : רש"י בד"ה והא הכא כו' דהך העדאת עדים אנן סהדי כו' ובד"ה קתני כו' והוא הדין להודאה כו'. נ"ב כלומר כי היכי דבהך העדאת עדים דמתניתין דהוא הילך קתני דמחייב שבועה אשארא כדאיתא בקמייתא דר' חייא הוא הדין להודאה במקצת דהילך חייב כבתרייתא דר' חייא דאין לומר דהילך דמודה מקצת פטור והילך דהעדאת עדים חייב שהרי חיוב דהעדאת עדים לא ילפינן ליה אלא מק"ו דמודה מקצת ואי איתא דהילך דמודה מקצת פטור גם הילך דהעדאת עדים הוא פטור משום דדיו לבא מן הדין להיות כנדון : תוס' בד"ה וש"מ כו' כיון דהילך פטור כו'. נ"ב כלומר כיון דהילך פטור ש"מ דלא הוה כמודה מקצת אלא ככופר הכל : ע"ב גמ' אף זה ישבע מבעי ליה. נ"ב נראה דפי' אפי' זה ישבע כלומר אין צריך לומר דהאך מודה מקצת נשבע דהא פשיטא דליכא דומה למשיב אבדה אלא אפי' זה דאיכא למימר דהוה כמשיב אבדה ישבע משום דאיערומי קא מערים דלימזקו כנאמן בשלמא אי שתים פטור שפיר דלא נקט אף משום שמא יובן אף כמו גם נוסף על שתים ודו"ק היטב : רש"י בד"ה טעמא כו' קס"ד השתא כו'. נ"ב כדי שלא תפרש מחמת קושיא שקשה דילמא לעולם שתים נמי חייב והא דקתני שלש משום ר"ע כדלקמן בסמוך דהא דמקשה הכא טעמא כו' משום דתנא הואיל והודה כו' כדמקשה לקמן אף זה ישבע מיבעי ליה לכך פי' אפשר שבאמת קושית המקשה כך היתה. ואפשר שלכך הביא דברי ר"ע כדי להורות שידע שיש לתרץ לאפוקי מדר"ע ואפ"ה קא מקשה משום דתנא הואיל כו'. ומה שתירץ התרצן לאפוקי כו' משום דלא דק וקס"ד השתא כו': תוס' בד"ה לעולם כו' וא"ת כיון דהילך חייב כו'. נ"ב כיון דהילך חייב ש"מ דהילך מודה מקצת הוי וא"כ כי אמר נמי שתים ככתוב בשטר שהוא הילך כמודה מקצת ולא ככופר הכל וא"כ כי אמר שלש יהא נאמן במגו כו' דהא לעיל דף ג' פירש הטעם דלא נאמן במודה מקצת במגו דאי בעי כופר הכל משום דלאו מגו כיון דאינו יכול להעיז לכפור הכל והכא אם היה אומר שתים לא היה העזה כיון דמודה בשתים אע"ג דכופר השאר דהא לא כופר הכל הוי וא"כ כי אמר שלש כו' דמאי אית לך למימר דאינו יכול לכפור הכל משום דאין אדם מעיז כו' הא כיון דיאמר שתים הרי אינו מעיז לכפור הכל בשלמא אי הוה הילך פטור משום דלא הוה כמודה מקצת א"כ אף כי אמר שתים לא הוה כמודה מקצת אלא ככופר הכל והוה העזה אי לא הוה אמר שלש וי"ל דס"ל כו' כלומר אע"ג דאמר שלש לאו נאמן הוא במגו דאי בעי אמר שתים משום דאף אם אמר שתים הוה מיחשב כמעיז משום דהיה נראה לבני אדם כחפץ להעיז ולכפור הכל ומה שהודה בשתים לא בצדקתו וברצונו הוא רק מחמת השטר הוא מודה ואם לא היה השטר היה מעיז לכפור הכל ולכך הוא אומר שלש שהוא אחד יותר ממה שכתוב בשטר כדי שלא יהא נראה לבני אדם כחפץ להעיז : בד"ה אין כו' אלא דר"מ כו'. וא"ל איפכא דר"מ דריש כללי ופרטי וממעט הכל ויש לו שום רבוי לרבות עבדים ובאותו רבוי אין לרבות קרקעות דאפשר דמלינו בשום מקום דר"מ דריש רבויי ומיעוטי וא"כ אין צריך רבוי לעבדים רק מיעוט לקרקעות ונ"ע א"כ יותר ראוי לומר כך כדי להשוות דעתו לדעת ר"ע שפי' התוס' לעיל שיש לו שום מיעוט כו' : בד"ה הא כו'. י"ל דקשה לתוס' מדלא קאמר בגמ' מאי לאו הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות כגון דא"ל הילך חייב וש"מ כו' לא לעולם כו' ככל סוגיין דגמ' ברוב מאי לאו דהמקשן היה ירא מתירוץ התרצן והתרצן מתרץ הספק ממה שהוה סבור המקשן וכיון דאמר הא כלים וכלים כו' דמשמע דפשיטא למקשן דסבר התנא דכלים וכלים חייב אף ע"ג דהוה דומיא דכלים וקרקעות ולא היה ירא מתירוץ התרצן דמתרץ לעולם כו' כלל אלא שמסופק היכי דמי כו' כלומר הך כלים וכלים דומיא כו' דסבר התנא דחייב היכי הוי האי דומיא לאו כו' משמע דאיכא למימר דומיא באופן אחר ולכך ק' לתוס' היכן מצינו דומיא אחר ומתרצי דהוה מצי לשנויי דומיא אחר דהיינו דבכלים ובקרקעות בשניהם ליכא הילך אלא שזה התירוץ אינו סברא משום דהתנא סתמא קאמר ולכך מקשה המקשן לאו כו' והתרצן אינו מתרץ כן אבל לקמן דאקרא קא מקשה מתרץ היכא דהפר כו' אע"ג דקרא סתמא קאמר שאין דרך הקרא לפרש דבריו כל כך משא"כ בתנא שאין דרכו לסתום כל כך ואפשר שלכך מסמן בתוס' בקיצור הא כלים וכלים חייב ואינו כן בגמ' כלומר מדלא קאמר מאי לאו הא כלים כו' משמע דכלים וכלים פשיטא דסבר חייב ודו"ק :

דף ה ע"א תוס' בד"ה למאן דאמר כו' וכן פי' ר"י לקמן כו'. איני יודע היכן פיר"י כן ולקמן דף ו ע"א בד"ה אלא הא כו' פי' התוס' כה"ג בשם רבינו האי ואפשר לומר דסתם תוס' הם דברי ר"י ונ"ע: סד"ה אי כו' בין מלוה לפקדון. נ"ב אפשר משום דאתקשו להדדי דאשר יאמר כי הוא זה קאי גם אמלוה וכתוב בפ' פקדון. והא דכופר בפקדון פסול לעדות אע"ג במלוה כשר הוא מטעם דכופר בפקדון שאני דהוי גזלן ורשע דחמס ולא אתקשו אלא לענין שבועה : בד"ה שכנגדו כו' הכא כו'. אבל בנסכא דר' אבא לאו מחמת שהוא גזלן אינו נשבע ומשלם אלא מחמת שהודה שהוא שלו במה שאמר אין חטפי כו' דכל דבר מחזיקין ליה בחזקת מי שהוא בידו ולכך אינו יכול לישבע והא דאמר שם הוה ליה כגזלן לא לענין שהוא חשוד על השבועה כגזלן קאמר ושלכך אינו נשבע אלא ה"ק הוה האי גברא אגל שבועה זו כגזלן אגל כל שבועות שאינו יכול לישבע עליהם אף זה בשבועה זו אינו יכול לישבע ודווקא בזה הם שוים אבל הטעם למה אינו יכול לישבע אינו שוה בשניהם שזה טעמו משום שהוא חשוד וזה טעמו מפני שהוא מודה וכן פירש"י שם ודו"ק : בד"ה אין כו' ואי טעין כו'. כלומר דוקא אי טעין בכל איני יודע אז ישבע שבועת היסת שאינו יודע דדילמא יודע ואינו יכול להעיז לכפור לגמרי ולא אמרינן כיון שאינו יכול לישבע משלם כיון דמן התורה פטור אפי' אי כפר לגמרי אלא דרבנן תקנו שבועת היסת די בשישבע שבועת היסת שאינו יודע דלא התמירו עליו רבנן כל כך [עי' קצה"ח ס"ס נ"ב] לאפוקי אי לא טעין איני יודע בכל רק איני יודע ממקצתו וממקצתו איני יודע כהא דלעיל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דכיון דמודה מקצת יש לו עליו שבועה דאורייתא ולכך אמרן ביה כיון שאינו יכול לישבע משלם : ע"ב גמ' על דאית ליה משתבע כו'. נ"ב אע"ג דבהדיא כתוב במתני' הלשון דמשמע דעל דלית ליה משתבע שהרי קאמר במתני' זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה מכל מקום דוחק למקשה שיאמר הבעל דין כשנשבע זה הלשון כיון שיש בו ג"ד רמאות כמו שפי' רש"י דאע"ג דנשבע ע"ד ב"ד ראוי לתקן הלשון בענין שלא יהיה בו שום ג"ד רמאות כדמוכח במתני' גבי ישבע שאין לו בה פחות מג' חלקים כמו שכתוב באשר"י [בסי' א'] ע"ש ודוחק למקשן נמי לומר דאין הבעל דין מזכיר בשבועתו זה הלשון כיון שהתנא הזכיר במתני' זה הלשון ולכך הוא מסופק מי אמרינן דאין הבעל דין מזכיר בשבועתו זה הלשון שהזכיר התנא רק לשון דמשתבע דעל דאית ליה משתבע דהיינו שבועה שחציה שלי והא דהזכיר התנא זה הלשון אין ר"ל שכן אומר הבעל דין בשבועתו רק התנא לשון עצמו קאמר כלומר על זה הענין משתבע אבל לא בזה הלשון כיון שיש בו גד רמאות או דילמא כיון דהזכיר התנא זה הלשון ולא לשון אחר ודאי סבר דכן יזכור הבעל דין בשבועתו ולא חייש לגד רמאות שבו ומשני דהתנא לשון עצמו קאמר אבל הבעל דין אומר שבועה שיש לי בה כו' ובזה מתוקן כל גד רמאות וגם מתורץ דלא קשיא מה שלא הזכיר התנא לשון אחר ודו"ק : תוס' בד"ה דחשיד כו' אבל גזלן ודאי כמו כו'. איכא למימר דמלת ודאי נמשך למטה כלומר אם אינו גזלן כבר אלא שע"י טענה זו חוששין שמא הוא גזול כשר לשבועה משום דשמא כו' אבל אם הוא כבר גזלן ע"י עדים בלא טענה זו אין לנו ספק כלל לומר שמא ע"י שבועה כו' אלא ודאי כמו שממון כו' ואיכא למימר דמלת ודאי נמשך למעלה למלת גזלן כלומר דוקא בספק גזלן כגון היכא דספק לנו אם הוא גזול בטענה זו או לא כשר לשבועה משום כו' אבל גזלן ודאי כלומר דידעינן בודאי ע"י עדים שהוא גזלן כבר בלא טענה זו כמו כו' וכזה הפי' האחרון נמצא הלשון לקמן בתוס' דף ו ע"א בד"ה ספק דכתוב שם אבל בגזלן ודאי כופר בפקדון כו' : בד"ה בלא כו' וא"ת תיפוק לי' כו'. ואין להקשות למאי דאמרי' דבדמי משמע למה לי לא תגזול דפי' בלא דמי דאם בדמי אסור מכ"ש בלא דמי די"ל משום דאי לאו לא תגזול ה"א דלא תחמוד בלא דמי ואין להקשות דלמא השתא נמי בלא דמי משמע ומה שכתב תרתי כדי לעבור בב' לאוין משום דלא אמרי' בשום יתור לאו שבתורה הכי אלא במקום דאיכא דוחק שא"א לפרשו בענין אחר [וכמ"ש בפסחים כד ב] ומכ"ש כאן דלא תחמוד למכין בדמי משמע דאל"כ לכתוב תרי זמני לא תגזול אלא דאינשי טועים בכך ודו"ק : בסה"ד היינו חמסן כו'. נ"ב והא דלא מתרץ דחמסן דאורייתא ומיירי שתליף כו' משום דא"כ מאי קאמרי הוסיפו עליהם כו' ודו"ק :

דף ו ע"א גמרא הקדישו קדוש אע"ג כו'. נ"ב ואע"פ שיש לומר הא יכול להוציאו לפעמים קדוש כגון שהוא ביד הנפקד ולפעמים אינו קדוש כגון שהוא ביד הגזלן מ"מ מקשה היכי פשיט מדרב נחמן דס"ד במסותא מטלטלין עסקינן ויבנו ביד אחד מן המערערים והשני הקדישו אע"פ שהוא ביד גזלן ומשני במסותא מקרקעי עסקינן והדיוקא הא יכול להוציאו לפעמים קדוש כגון שהוא מקרקעי או ביד הנפקד ולפעמים אינן קדוש במטלטלין ביד גזלן ודו"ק : ע"ב תוס' בד"ה דאית כו' א"כ לרשב"ג נמי לא א"ש דנסי דסבר כו'. דהא פשיטא דאם אין עדים כלל בשטר שהוא פסול כמו אם נמחק אפי' שטה אחת מן השטר שהוא פסול אע"פ שהלוה מודה שכתבו ולא הוי כמלוה בשטר רק כמלוה על פה וכן משמע מהא דאמר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ולא אמר מודה בשטר שכתבו א"צ עדים משמע דמ"מ כשאין כלל עדי חתימה פסול ואין לומר דהתוס' מוכיחים דהא דגט פשוט לחד לישנא דסבר רשב"ג עדי חתימה כרתי כמו שמביאים התוס' בסוף הדבור דאם כן היה להם לתוס' להביאו כאן ועוד שמא ר' אלעזר קא סבר כההוא לישנא דיש שם לישני אחריני שאינם סוברים כן ע"ש דק"ע ע"א : בא"ד ובירושלמי איכא כו'. ולפי דבריו אין השטר נפסל אם אין שם עדי חתימה דאי נפסל מאי שנא תופס עדים מתופס שטה אחת מן השטר דהרי אם נמחק אפילו שטה אחת מן השטר הוא פסול כמו שכתוב לעיל ולפי זה נ"ל דפליג אתלמוד כו' וסבר שהשטר פסול בלא זמן מדלא הזכיר גם כן שסכל הולך אחר הזמן וכן תלמוד שלנו סובר דהשטר נפסל אם אין שם כלל עדי חתימה כמו שפי' מדהזכיר זמן ולא עדים וגם לפי זה סובר הירושלמי דעדי מסירה כרתי כו' אלא שהוא יותר טוב אם יש בו עדי חתימה משום דלא א"ל לחזר אחר עדי מסירה ולזה שמין כמה הוא יותר שוה עם עדי חתימה מבלא עדי חתימה : בד"ה ויחלוקו כו' אלא כמו ששוה לו לימכר כו'. פי' כגון אם יש בשטר חוב ק' זהובים וכששיה נמכר בשוק לא היה לוקחים אותו אלא בנ' זהובים לא יפרע המלוה מן הלוה כששניהם אדוקים בטופס או בתורף אלא החצי ממה שנמכר בשוק דהיינו מ"ה זהובים ומביא ראיה מטלית דחלוקה לדמי שמשין אותה היאך נמכרת בשוק ומזה ישלם אחד החצי לחבירו ויהיה הטלית שלו אע"ג שאפשר שימכר בשוק בפחות מכמות שהיו דמיו בשעת העשיה ודו"ק. ולא גרסי' בגמרא ויחלוקו נמי דאמרינן לדמי לא דפסקינן לשטרא דאי לא תימא הכי כו' דא"כ לא היה מביא ראיה אלא על שאין חותכין השטר לשנים וקשה למה לו לבקש ראיה מטלית דלא פליגי ממש ואין חותכין אותו לשנים מקושית הא אפסדוה הקושיא זאת דהא אפסדוה יותר קשה על שטר עצמו דאם יחתוך השטר לא ישוה לכלום ונפסד לגמרי מה שא"כ בטלית דאם יחתכנו כו' והיה לו להביא ראיה משטר עצמו ולומר דאי לא תימא הכי אלא חותכין השטר לשנים הא אפסדו לשטרא לגמרי אלא ודאי פשיטא ליה דלא פסקינן לשטרא ולא בא אלא לומר דאין חולקין את החוב ממש אלא כמו ששוה למכור וזה אין מוכח אלא מטלית ודוק ועוד דפשיטא כו' דאוקימנא כו' ורבי סבר כשמתקיים השטר יפרע המלוה החצי ורשב"ג סבר שיפרע החצי אפי' אינו מקוים ואם היו חותכין השטר לשנים ועל זה קאמרי דיחלוקו כיון דלענין חתיכת הנייר הקיום אינו מועיל ומאי נ"מ אם הוא מקוים או לא מקוים אלא ע"כ לא גרסינן הכי ואינו מביא ראיה אלא על שאין חולקין את החוב כו' ודו"ק :

דף ח ע"א גמ' השתא דאמרת כו'. נ"ב כלומר דמוכרח אתה לומר : שם קנה לחבירו ודילמא כו'. נ"ב והיינו מהא דרוכב קני אע"ג דרוכב לחודיה לא קני מ"מ כיון שהמנהיג מסייעו קני פלגא ומ"ש ודילמא הא קמ"ל דרוכב נמי קני כלומר דרוכב לחודיה נמי קני א"כ ה"ק דרוכב נמי מיקרי מוחזק אע"ג דלא קני בזה מ"מ נאמן לטעון שקנה אותו בתחילה בקנין טוב ואח"כ רכב כמ"ש בתוס' בע"ב בד"ה או דילמא ע"ש ודו"ק היטב : תוס' בד"ה דחזיא כו' ול"ג דחזיא לתרווייהו כו'. נ"ב פי' שלובשים אותו שניהם זה יום אחד וזה יום אחד ואין להקשות ולמה לא תירץ בגמרא כן משום די"ל דאין משמע כן ממלת יחלוקו דבמתני' דמשמע דנוטל כל אחד חלקו ממש ונפרדים דהוה ליה למיתני הוא של שניהם ותוס' לא הוכיחו מזה דאין גורסין אותו משום דאינו אלא סברא בעלמא ואין משמעות זה מוכרח ושמא לא סבר אותו הגמרא ודו"ק עי"ל דחזיא לתרווייהו אחר שפוסקין אותו לשנים כל חתיכה חזיא לא' מהם. ובגמרא לא רצה לתרץ כן משום דאין סברא שיעשה אדם טלית כל כך גדול עד שאם יחתכוהו לשנים חזי לשנים והראשון יותר נכון ושניהם כאחד טובים : בד"ה ושותפין כו' אלא שותפין שגנבו שהגביהו כו'. נ"ב ואין לומר שפי' שהוציאו לדעתו ולדעת חבירו בלא ראיה דב"ק דא"כ יקשה היא גופא מנ"ל ר"ל דמייתי תדע כו' משותפין שגנבו דחייבין מנא ליה הא אלא ע"כ פי' שהגביהו שניהם דהא ליכא להקשות מנ"ל דהא פשיטא דחייבי' דא"כ לא שבקת חיים לכל בריה דלעולם יגנבו ב' יחד כדי שיפטרו : בא"ד וטביחה אפי' אמר לא וטבח לי כו'. נ"ב כלומר ומאי קאמר שאילו אמר לשלוחו לא וגנוב לי וגנב פטור כו' דכיון דבטביחה מיירי כמו סיפא דשותפין שגנבו יהיה פי' לא וגנוב לי כמו לא וטבח לי דחייב : בד"ה ומאי כו' דילמא תרי מיגו כו'. נ"ב דהכי אמרי רבנן לקמן בהדיא בדף ט' ע"ב ע"ש : בד"ה אלא כו'. י"ל דמשום דמגופא דמתני' לא מצי למידק כדפרישית לעיל בדיבור זה דהוה מצי למידחי דהא דאמר תניה שלי כו' וא"ל משום דאיכא למימר דילמא במקח וממכר מיירי דהא את"כ מקשה וממאי דבמציאה דילמא במקח וממכר כו' משמע דבתחילה לא ס"ד דבמקח וממכר מיירי אי לא הוה משנה יתירה. ובית ספרים גרסי' בתוס' דמגופא דמתני' לא מצי למידק כדפריך כו' ויהיה הפי' כדפריך בגמרא וממאי דבמציאה דלמא במקח וממכר כו' וזה טעות דא"כ מאי מקשי התוס' את"כ. אך קשה אמאי קאמר כו' הא איצטריך דילמא במקח וממכר כדי לומר דמגופא דמתני' לא מצי למידק וגם סוגית הגמ' אינו משמע כן כמו שפי' : שם אך קשה כו'. זה אינו קושיא אלא לפי גירסת הא תו למה לי דממשנה גופא לא קא דייק אע"ג דבמציאה מיירי משום די"ל דהא דאמר תניה שלי כו' כמו שפי' התוס' לעיל דאין לומר דלכך לא דייק ממשנה גופא משום דדילמא במקח וממכר מיירי מדקאמר את"כ וממאי דבמציאה דילמא במקח וממכר וכי תימא כו' משמע דבתחלה דקאמר אלא ממשנה יתירה כו' לא ס"ד דבמקח וממכר מיירי אי לא הוה משנה יתירה וי"ל בדוחק כו' כלומר בתחלה דקאמר אלא ממשנה יתירה כו' ס"ד דבמקח וממכר מיירי אי לא הוה משנה יתירה ולכך קאמר עלה וממאי דבמציאה דילמא לעולם במקח וממכר מיירי ודקשיא לך משנה יתירה סד"א כו' ודו"ק : שם וי"ל בדוחק ממאי כו'. פי' משום דיותר סברא דבמקח וממכר מיירי כדאוקימנא לעיל הבבא שלפני זאת זה אומר כולה שלי כו' דבמקח וממכר מיירי אע"ג דסתמא קאמר ומדקאמר דבבות שאחריה סתמא משמע דכולהו במקח וממכר מיירו כמוה ואם היה אומר דבמציאה מיירי וסד"א האי דקאמר תניה כו' היה משמע דגם הוא מסכים דשפיר קאמר דבמציאה מיירי ואינו כן כמו שפי' ולכך קאמר דמב' טעמים לאו שפיר קאמרת חדא במאי דמוקמת ליה במציאה והא יותר סברא דבמקח וממכר מיירי ועוד במאי דקאמרת דלהכרח משנה יתירה לא משכחת חידוש אלא במגביה מציאה כו' והא נמי משכחת חידוש דסד"א האי דקאמר כו' ואפי' במקח וממכר ודוחק הוא זה התירוץ משום דפשטא דמתני' יותר סברא דבמציאה מיירי שהוזכר בהדיא ברישא זה אומר אני מצאתיה ומקח וממכר לא הוזכר אלא ברמז ועוד דאין דרך המקשה לחוש בכך ולמה יסתמע דגם הוא מסכים דשפיר קאמר דבמציאה מיירי ועוד דלא היה לו לומר וכי תימא כו' אלא ממאי דבמציאה דילמא במקח וממכר וסד"א כו' ודו"ק : ע"ב גמ' לחודיה לא קני כו'. נ"ב ולעיל דף זה ע"א דקאי במסקנא הא קמ"ל דרוכב נמי קני פליג אהך מסקנא דהכא עי' באשר"י : שם ואמר לי רב ושמואל דאמרי כו'. נ"ב והא דאיצטריך למפרש מדאפיך שמואל כו' ולא פשיט מהאי לחודיה משום די"ל דהא מיירי בתפיס במוסרה ואינו רוכב וה"א דרוכב עדיף ממנהיג משום דיושב על הבהמה והא דאמר לעיל רכוב עדיף דהא תפיס בה ה"ה דהוה מצי למימר רוכב עדיף דהא יושב עליה ולכך איצטריך נמי למפשט מדאפיך שמואל כו' ומדפשיט דמוסירה בלא רוכב לא קני וכן רכוב בלא מוסירה דהיינו יושב סבר רב יהודה דסברא הוא דגם שניהם יחד ר"ל רוכב ומוסירה לא קנו ודו"ק : תוס' בד"ה מנהיג כו' מ"מ פריך מכח סתם מתני' דהא תנן אחד כו'. היינו משנתנו דתנן אחד רוכב ואחד מנהיג כו' ש"מ דמנהיג קונה אפי' במקום רוכב ואפילו אם תמצא לומר דאין להוכיח דקני במקום רוכב אלא דמיקרי מוחזק מ"מ שפיר מוכח דלחודיה קני כמ"ש התוס' לקמן בעמוד זה בד"ה או דלמא וזה דלא כר' שמעון דסבר דבהמה אינה נקנית אלא בהגבהה והא דאמר מי איכא מ"ד לא קני משום דלא חשיב ר"ש למ"ד כיון דלא נזכר בשום מתני' רק בברייתא בקדושין דכ"ה ע"ב וסתם מתני' דלא כוותיה משמע דכ"ע סבר דלא כוותיה ואפשר שגם ר"ש חזר בו ולכך לא הוזכר במתני'. ומ"מ מר"מ ור' אלעזר קשה דהוזכרו במתני' דאמרי נקנית במסירה ומאי מי איכא מ"ד דקאמר דמשמע דליכא מ"ד כלל דקאמר הכי אפי' דלאו הלכתא כוותיה ולכך קאמרי התוס' והא דתנן כו' ואין לתרץ דבגמ' ה"ק מנהיג לחודיה מי איכא מ"ד לא קני ורוכב ס"ל דקני כמו שאמר חד קני וחד לא קני דר"ש סבר דלא נקנית אלא בהגבהה ולא ברכיבה וכן ר"מ ור' אלעזר משום דלשון הגמ' דאמר מנהיג לחודיה מי איכא מ"ד לא קני לא משמע הכי דהיה לו לומר מי איכא מ"ד מנהיג לחודיה לא קני ורוכב קני ועוד הא דר"ש קאמר דנקנית בהגבהה אינו מוכרח דלאפוקי נמי רכיבה קאמר אלא לאפוקי משיכה דהזכיר התם בר פלוגתיה ע"ש ולשון ר' שמעון שם אינו כמו שהזכירו התוס' כאן אינה נקנית אלא בהגבהה אלא הכי איתא שם ר"ש אומר בהגבהה ומתוך הסוגיא מוכח שם דדוקא בהגבהה ולא במשיכה מיירי ותוס' לא הביאו אלא פי' דברי ר"ש לא דברי ר"ש כהוויתם כדי שלא יקשה דילמא ר"ש נמי אף בהגבהה קאמר וכן י"ל בר' מאיר ור"א : שם נקנית במוסירה. פי' רש"י שהמוכר מוסר הבהמה ללוקח באפסר או בשערה והלוקח אוחזו בידו ועומד במקומה מבלי שינהיגה וא"ל הא פשיטא דמנהיג עדיף ממסירה דאי אפשר להנהיגה בלא אחיזת האפסר או השער דאפסר ואפסר הוא כגון במתמר אחריה שמכה אותה בשבט או במקל ועי"י כן הולכת ממקומה למקום שירצה הלוקח : שם וכן התם בגמרא כו'. לאו בהדיא איתא התם הכי אלא דמוכרח הוא שם בלאו קושיא דמקשי התוס' הכא וכן הכריחו התוס' שם דף כ"ה ע"ב בד"ה בהמה כו' ע"ש וזהו שכתבו התוס' בכאן ובלא"ה צריך כו' דאי מחמת קושיא דהכא נ"ל כן התם לא היו התוס' מביאים ראיה כמו שכתבו וכן התם בגמרא כו' דזה הוה כמו תדע מן הקושיא : בד"ה רכוב כו' דהא בסמוך נקט האי לישנא פי' היינו מה שאמר היכי פשיט כו' רכוב תפיס במוסירה כו' דמנא ליה דמיירי דרכוב תפיס במוסירה דילמא בלא תפיסה במוסירה מיירי אי לאו דהא דאמר כאן דהא תפיס בה מיירי תפיס במוסרה : שם א"כ מה פושט בסמוך כו'. נ"ב וא"ל דהיינו הא דמקשה היכי פשיט מר רכוב מיושב כו' דא"כ לא היה לו להקשות יושב לא תפיס כו' דנהי דיושב תפיס מ"מ שלא לענין כלאים אינו תלוי כו' אלא ע"כ דאזל מעט מחמת תפיסה וגבי יושב בקרון נמי אזל מעט מחמת ישיבה וגבי מוסירה נמי אזל מעט מחמת תפיסת מוסירה ודו"ק : בא"ד ולענין קנין כו' ולא בחזלא מחמתיה. אע"ג דמנהיג לחודיה אמרי' לעיל דקני שפיר קאמר דה"ק ולענין קנין גבי רוכב אינו תלוי כו' : בד"ה או דילמא כו' תימה כו' והא דלא מקשי כך קושיא גבי רכוב עדיף כו' משום די"ל דמנהיג דמתני' פי' הוא רוכב שמנהיג ברגליו וא' רוכב הוא שרוכב ואינו שמנהיג ברגליו אלא שתפיס במוסירה אבל השתא דקאמר או דילמא מנהיג עדיף דקאמר מנהיג סתם אמנהיג בלא רכיבה וכן בהא דתנן המנהיג סופג כו' קאמר סתמא ופי' מנהיג בלא רכיבה שהרי גם הוא סופג דומיא דלא תחרוש בשור ובחמור וגו' שממנו למדין דין זה ושם אפילו בלא רכיבה מיירי ופשוט הוא ולזה מסמנין התוס' או דילמא מנהיג עדיף כו' במלת כו' רומזים גם להא דתנן דמנהיג כו' וא"כ גם מנהיג דמתני' דסתמא קאמר מיירי בלא רכיבה וא"כ מנהיג דהכא ומנהיג דמתני' שוה. ואע"ג דלעיל נמי קאמר רכוב במקום מנהיג אבעיא ליה וכן הרבה פעמים נזכר מנהיג סתמא מ"מ מסמן כאן במקום דיש ג"כ עיקר לקושיא ודו"ק : שם דאפילו לא קני מיקרי מוחזק. פי' לענין זה שאין אחר יכול לחטוף אותו מידו וגם כנגד חבירו שהוא בעל דינו נאמן בשבועה אם אין לו ראיה דלא קנהו בקנין אחר דכיון דזה טוען שהוא שלו נאמן הוא לומר שקנה אותו בקנין גמור דכיון שהוא מוחזק אמרינן ביה המוציא מחבירו עליו הראיה וכן לעיל דקאמר אילימא מהא כו' התם נמי כו' מקרי מוחזק כו' לענין שאין אחר יכול לחוטפו מידו : בד"ה רכוב לחודיה כו'. א"כ ס"ל לשמואל דרכיב לחודיה קני דאי לא קני אפילו לחודיה למה ליה לאשמעינן ברכוב במקום מנהיג דכ"ש הוא דלא קני ודו"ק : בד"ה מהו כו' וא"ת לעיל כו'. והא דלא מקשי התוס' לעיל במקום דאמר בגמרא השתא יושב קני ובלא זה הפירוש שפי' התוס' בכאן דס"ה דה"ק אף את"ל דאין הקנין כלום מ"מ מיקרי מוחזק כיון דסבר יושב לחוד קני וכ"ש רכוב לחוד וא"כ סברא הוא שיקרא הוא מוחזק אע"ג דיש אחר עמו שהוא יותר עדיף דעדיין לא ס"ד שיבטל חזקת העדיף את חזקת האחר שאינו עדיף : שם דספים בק

גאלג

ואזלא מחמתיה כו' קאמרי ואזלא מחמתיה בלא תתרן דא"ל לאשמועינן דאי משום דתפיס בה מנהיג נמי אזלא מחמתיה לכך תקשי דרכוב עדיף דתפיס בה ואזלא מחמתיה מעט כמו שפי' התוס' לעיל בדבור רכוב עדיף כו' ומנהיג נמי דאזלא מחמתיה מ"מ אינו תופס בה ותשני מנהיג נמי אזלא מחמתיה טפי מרכוב והוא שקול כמו תפיסת הרכוב עם מה דאזלא מחמתיה מעט: שם ולפי מאי דאוקימנא כו'. קשה לתוס' השתא דאוקמת ליה אמנהיג ברגליו כו' א"כ לא יקשה גם אר"ש השתא יושב קנה רכוב מיבעיא די"ל כמו לרבנן תרי גווני מנהיג כו' וכמו שפי' התוס' וא"כ למה לא מוקמת מתני' כר"ש לכך פי' לפי מאי דאוקימנא כו' אין ה"נ דאתיא נמי כר"ש והא דלא קאמר בגמרא דאתיא כוותיה משום דכ"ש הוא:

דף ט ע"א גמרא מושך ומנהיג אין אבל רכוב לא. פי' לא קנה וקשיא לרב יהודה דאמר לא ידענא הי מינייהו קני וכי לא קני אי לאו הא דאפיך שמואל אמאי לא פשיט מהכא [ויותר נראה דהאי מ"מ הא פשיטא לאפוקי מהס"ד לעיל דרכוב לכ"ע קני]: רש"י בד"ה ש"מ רכוב קני דכיון דבלא במקום מנהיג קני כולה במקום מנהיג פלגי. פי' דרש"י ס"ל דגם ארוכב במקום מנהיג פריך דהכא משמע דקנה ולעיל אמרת לא קנה מדקאמר השתא ש"מ רכוב קני ולא קאמר ש"מ רכוב לתודיה קני משמע דהאי רכוב פי' כמו רכוב שהזכיר שמואל לעיל שהתם שפירוש רכוב במקום מנהיג וא"ל ליפשוט לעיל מהך סברא דמנהיג קנה במקום רכוב כיון דפשיט דמנהיג לתודיה קני כולה כדאמר לעיל מנהיג לתודיה מי איכא מ"ד לא קני ש"מ דבמקום רכוב קנה מיהא פלגא וכיון דאמר שמואל הר לא קני ע"כ אין זה מנהיג דהרי כוחתו שקני מיהא פלגא א"כ ודאי רכוב הוא דלא קנה כלל ומנהיג קנה כולה אפילו במקום רכוב די"ל דהא דאמר דמנהיג לתודיה פשיטא דקני דלמא פירוש קני פלגא ולא כולה ואין הכי נמי אם בא אחר ותפיס באידך פלגא אידך קני והא דמשמע כאן דרכוב לתודיה קני כולה משום דאמר זה קנה חמור כו' משמע כל החמור ודו"ק. וכן אין להקשות ארש"י דלעיל משמע אפילו אי רכוב לתודיה קני מ"מ מבעיא ברכוב במקום מנהיג אי קני פלגא כמו שמוכח בתוס' לעיל בד"ה רכוב לתודיה כו'. די"ל דלעיל מיירי אי רכיב לתודיה קני פלגא. מ"מ דרש"י לא בא לומר כאן בודאי דפלגי אלא דאפשר לומר דפלגי ולא תפשוט הבעיא דלעיל וקשיא לרב יהודה דפשיט לא קני ודו"ק: בד"ה ומנהיג אף בעיר כו' ש"מ רכוב לתודיה קני כולה. פירוש דומיא דמנהיג בעיר שקנה כולה שהרי גם אתה אמור שאפילו במקום רכוב קני כולה וכ"ש שלא במקום רכוב לכך פירש"י כאן ודו"ק: תוס' בד"ה מושך כו' תימה מנ"ל כו'. פי' בגמרא מקשה מושך ומנהיג אין אבל רכוב לא דא"כ לישמעינן רבותא כמו שדרך הקושיא בכל דיוק דילמא אדרבה רכוב עדיף מהם דאיבעיא ליה לעיל וא"כ כ"ש הוא ומנ"ל דמנהיג עדיף ואי משום דשיירה כו' כשמר ואי לא מקשה כדרך הקושיא בכל דיוק אלא מדים סברות לכאן ולכאן נהי דשקולין בן לא הוה ליה לשיירינהו אמו כו': שם והיינו דפריך בתר הכי כו'. כלומר מדמקשה דוקא בתר דתירץ לו לאפוקי מדר' יהודה כו' ולא היה קשה לו אברייתא גופא דמשמע ליה דסיפא או שהיה אחד מושך כו' בין אגמל בין אחמור קאי דא"כ לא היה מקשה כלום ש"מ דס"ד דמשנה יתירא למעוטי רכוב אתא: בא"ד בתר הכי כו'. נ"ב והתרגן הכין זה גם בתחלה ולא השיבו מיד איכא חד גד מטעם שאפרש בסמוך בד"ה אי הכי כו': שם אבל במתני' כו'. פי' אין להקשות על מה שתירצו דכיון שישמיענו במשיכה לתודה דהרי כשיערבינהו לא יהא משמע אלא שנים שהיו מושכין כו' כלומר שכל א' מן השנים שהיה מושך או כל אחד מנהיג ולא יהא משמע אחד מושך ואחד מנהיג או בהנהגה לתודא דקני בשניהם אע"ג דחד לאו אורחיה פשיטא דאף כשמניהם יחד כגון שאחד מושך ואחד מנהיג אין אחד מבטל כו' א"כ במתני' נמי למה לי לאשמועינן שלא יבטל רכוב ומנהיג ברגליו את מנהיג לתודיה כמו שאמר לעיל מהו דתימא רכוב עדיף כו' דהא פשיטא הוא כיון שמלימו מנהיג לתודיה קני כגוונא דאתרי' כאן דשאני התם שיש ברכוב כו' כלומר שהרכוב מעשיו מרובים בבהמה זו יותר ממעשי המנהיג כיון שיש ברכוב כו' וה"א דמבטל את המנהיג אבל הכא המנהיג והמושך כל א' עושה מעשה כשוה שאין שום אחד מוסף על חבירו אלא דהאי אורחיה והאי לאו אורחיה וזה לא בא מגד מעשיהם אלא מגד שכח הענין ואם היה אחד מבטל את חבירו מחמת כן גם בהאי דלאו אורחיה לתודיה לא הוה קני ודו"ק: בד"ה אי הכי כו' דס"ד דרכוב קני כו'. נ"ב לא מקשי התוס' לפי מאי דס"ד דרכוב לא קני וממעטיה ממשנה יתירה מדלא ערבינהו ותנינהו א"כ מאי ממעט במדה זאת י"ל דמשנה יתירה ממעט רכוב במקום מנהיג. ובמדה זאת ממעט נמי רכוב לתודיה. אבל השתא דס"ד דרכוב קני יעלה על הדעת דכל רכוב קני לכך צריכין התוס' לפרש דמ"מ ימעט רכוב במקום מנהיג: בא"ד אתא למעוטי שום קנין כו'. נ"ב ואין להקשות מאי מקשה בתחלה אבל רכוב לא ליתני המקשה לעצמו או התרגן דלא ממעט רכוב לתודיה אלא שום קנין אחר כו' דמ"מ קשה היה לו למיתני בהדיא נמי רכוב דקני דאע"ג דאין דרך תנא בכל דוכתי למיתני כולהו קייניס מ"מ כיון שיש כאן מיעוט ואיכא למיעטי דממעט נמי רכוב לתודיה הוה ליה למיתני נמי רכוב כמו דתני מושך ומנהיג ולא סגי בחדא. ולכך משני ה"ה דאפי' רכוב כו' לאפוקי מדר' יהודה כו' ולא שני ליה מיד איכא חד גד כו' משום דצריך לב' התירוצים והתרגן סבור בתחלה דהמקשה ידע דאיכא לשנויי חד גד אלא דק' ליה דהו"ל למיתני רכוב כיון דאיכא למימר דממעטו ובלישנא אחרינא לא קשה ליה דהוה ליה למיתני אלא דס"ד דבמדה זאת ממעט רכוב ולא סבר דממעט קניינים אחרים ודו"ק: בא"ד רכוב במקום מנהיג. והא דרכוב קני היינו שלא במקום מנהיג ואין להקשות אם כן יפשוט מכאן אבעיא דרב יהודה ברכוב במקום מנהיג דלא קני די"ל דלא ממעט אלא רכוב במקום מנהיג ברגליו ורוכב א"כ י"ל אין הכי נמי דנפשט מכאן ולא קשיא מה שהקשה המקשה ליפשוט מכאן ולא מהא דאפיך שמואל דהשתא י"ל דניחא ליה למיפשט מהא דאפיך דמהם מוכח דאפי' רכוב לתודיה לא קני ודו"ק: בד"ה וקני כו' דבמטלטלין לא שייך קנין של מוסרה. כלומר דבמטלטלין כמו מוסרה דהכא לא שייך בה קנין בתפיסה דהיינו קנין שהוזכר במתני' גבי בהמה דהכן בהמה גופה נקנית במסירה וי"ג במוסירה והכל אחד כמו שפי' לעיל בגמרא דף ח' ע"ב מאי מוסירה כו' ולאו דוקא דצריך לתפוס דוקא במוסירה אלא ה"ה אי תפיס בשערה או בדבר אחר מגופה קני וכן פירש"י גופיה דגרים הכא במתני' דקדושין נקנית במוסירה כמו שפי' לעיל דף ח' ע"ב בקידושין דהיינו שתפיס באפסר או בשערה וצ"ל דהכא מיירי דתפיס בה כגון בשערה או בשום דבר אחר מגופה דהרי האחר תפיס במוסירה: בד"ה והשאר כו' הכא כו'. כלומר כיון דמוסירה גרורה על גבי קרקע כיון דתפוס כו' דהגבהת הספר לא קניא עד דעקר לכוליה ונראה דקונה החמור קונה ג"כ מה שתלוי מראש החמור שאינו נגרר על גבי קרקע אע"פ שאין זה ממש על ראשו: בד"ה הואיל כו' מעני המנקף כו'. בפרק הנזקין במתני' דף נט ע"ב עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום ופרש"י המנקף חובט ונוקף שבכי היער פירוש בעני שנוטל שכחה ופאה באילן שאינו שלו אע"פ שאינו קונה הפירות אלא כשלוקחם בידו וזה לא לקחם בידו אלא חבטם וכם נופלים דלא חשיב כגבהה מה שהוגבהו באויר על ידו ביותר מג"ט מ"מ מה שתחתיו גזל כו' שחכמים גזרו בכך: ע"ב תוס' בד"ה משוך בהמה כו' בבהמה שהולכת מעצמה כו'. נ"ב והא דקאמר והלכתא בכפותה ומשמע מפירש"י דמבעיא ליה בכפותה אי אמר ליה משוך בהמה וקני כלים כו' ופשיטא ליה אי אמר קני בהמה כו' נ"ל דה"ק התוס' דמיבעיא ליה כיון דבהמה יכולה לילך אי לאו כפותה דשייך בה או קנין קל לא יועיל אפי' משיכה מעולה בה לכלים. ותירוץ זה משמע בלשון רש"י ע"ש. ודוחק הוא ונראה דהתוס' לא מפרשי כרש"י והלכתא בכפותה. אלא ה"פ והלכתא בכפותה קנה בין א"ל משוך בהמה כו' בין א"ל קני בהמה כו': בא"ד תפשוט מברייתא כו'. אין לתרץ דלא מצי פשיט משום דהכא מיירי בפסק מסתמא ומספקא ליה דילמא הא דקתני התם בין פסק כו' דוקא קאמר ואי פסק ומדד אין יכולין לחזור או אי מיירי דה"ה אפילו פסק ומדד כו' כמו שפי' התוס' בסמוך משום דהא פשיטא דנ"ל דה"ה אפילו פסק כו' שהוא מוכרת בלא קושיא דהכא כמו שפי' התוס' פה וכמו שפי' וי"מ דהוו מצו התוס' לשנויי הכי אלא דתירצו דהתם לא א"ל קני משום דהכן צריך לתרץ נמי בסיפא כמו שפי' התוס' בסמוך אבל נראה לי דגם בסיפא מצי לתרץ הכי דהא דמשמע דמטעם משיכה אינו קונה כשהוא בכליו של מוכר היינו משום דלא איתנהו תרתי פסק ומדד אלא חד פסק או מדד: בא"ד דהתם לא א"ל קני כו'. שם דף פה ע"ב פי' התוס' דהתם מיירי דלא א"ל שע"י משיכת בהמה יקנה הכלים אלא דאמר ליה זיל וקני גרידא: שם והא דקתני כו'. נראה דזו קושיא בלא זאת שהי לעיל וכן מקשין להו התוס' בפ' המוכר את הספינה דף פה ע"ב ע"ש משום דק' דאי בפסק ומדד קני ליתלק כולו בלא פירקן בין פסק ומדד ובין לא פסק ומדד אלא דמקשי' זה גם כאן דמשמע מהם אי פסק ומדד קני מדקתני בין פסק כו' וא"כ ליפשוט מהם הך דבעי הכא דמסתמא הך דהכא בפסק מיירי ומדידה אין שייך בכאן וי"מ דבלא הך דהכא ה"א דאין הכי נמי אי פסק ומדד קני אבל השתא דבעי הכי ק' ליפשוט מהם כמו שפי': בא"ד משמע מטעם משיכה אינה קונה כו' פי' מדבעי למיפסק שהרשות גורם משמע שטעמים משום דמשיכה אינה קונה כו'. ויותר נראה לגרוס אינו כו"ע מטעם משיכה אינו קונה ודו"ק: בא"ד וכי משני כו'. כלומר וכן נמי כי משני כו' משמע כו' או פי' כלומר ואין לומר דפושט משום דמשמע ליה מסתמא דאפי' פירקן המוכר והכניסן לתוך ביתו של לוקח קנה לוקח כמו שפי' התוס' שם דף פ"ו ע"א ע"ש שהרי כי משני התם מוקי לה בשכן כו' ואע"ג דסתמא לא משמע כן וא"כ כיון דלא חש לסתמא ואפ"ה לא משני דמטעם משיכה קנה ומיירי שהלוקח פירקן משמע אפילו פירקן הלוקח אם היו בכליו של מוכר כו': בא"ד ואינו רוצה שיקנה כו'. כלומר כיון דלא א"ל קנה מסתמא אינו רוצה כו': שם דהתם משמע ליה שלא פסק כו'. מדקתני משך חמרין ופועלין כו' בין פסק כו' משמע דבתחלה משך ואח"כ פסק דאי בתחלה פסק ואח"כ משך היה לו לומר בין פסק כו' אם משך חמרין ופועלין והכניסו לתוך ביתו שניהן יכולין כו': בא"ד א"נ אי הוי כו'. נ"ב כלומר הכא מיבעי ליה בין קני בין משוך והא דקאמר משוך לא משום דפשיטא ליה בקני אלא משום דאי הוה בעי כו' והא דאמר רבא אי א"ל קני כו' לא משום דמבין ממנו דקני פשיטא ליה לר' אלעזר אלא משום דבא להשיב רבותא דאפילו בקני לא קנה וכ"ש במשוך וזה דלא כפירש"י: בד"ה ספינה כו' הכא אגר משום יד כו'. אבל לענין קימה אין הדבר תלוי אלא בבואו לפניו בין מהלך בין רכוב שנאמר מפני שיבה תקום וגו' דמשמע כשאתה יושב והוא עובר לפניך מיד בבואו תקום ואח"כ תשב וכשהוא יושב ואינו רכוב משמע מקרא דאינו חייב לעמוד לפניו כל זמן שהוא יושב לפניו מדכתב מפני שיבה תקום ולא כתב לפני שיבה תעמוד: בד"ה ולימא כו' ויחלוקו כו'. וא"ל דסבירא להו לרבנן דלא אמרי' אי לא זכי לנפשיה מיגו דאי בעי הוה זכי לנפשיה זכי לחבריה דהא סבירא להו אי זכי לנפשיה דאמרי' מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה כדאיתא במתני' דלעיל בזמן שהם מודים כו' וכיון דסבירא להו האי מיגו אמרי' נמי האי מיגו דאי בעי הוה זכי כו' דא"ל דליכא למילף מיגו ממיגו שאינו דומה לו לגמרי דהרי לעיל דף ח ע"א קאמר רבא השתא דאמרת אמרי' מיגו כו' ובעי למימר מאי מיגו דשני תרבין בעלמא קנו האי נמי קני אי לאו קושיא דמקשה בם האי מאי כו' אלא ע"כ יחלוקו בתופס כו' וא"ל דלא ילפינן מיגו ממיגו שאין דומה לו לגמרי ואע"ג דס"ד לעיל דילפי' ליה מ"מ הא לא קאי הכי במסקנא דהא רב חסדא כו' ואם היה אפשר לומר הך סברא דפליגי משום דהאי מיגו דאי בעי הוה זכי כו' גרע ממיגו דזכי לנפשיה כו' לא היה לו הוכחה דפליגי בתופס לבעל חוב בלא דחיית רב פפא דהתם דדחי דילמא במיגו פליגי כדאמר הכא עולא א"ר יהושע בן לוי מחלוקת כו' והאמתי דחי ליה רב פפא הכי בענין דלא אתי שפיר אלא למאן דסבר כעולא דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו אבל לרב חסדא ותבירין דסברי דלא קנה חבירו לא אתי שפיר ואינו אלא דחייה בעלמא אלא ע"כ לאו סברא הוא לחלק בין מיגו למיגו ודו"ק:

דף י ע"א גמ' ואידך תנא סיפא כו'. אע"ג דאין דרך התלמוד להקשות כן אחר הכי נמי מסתברא מקשה הכא משום דקשה מאי ס"ד דרב נחמן שהקשה ממתני' ואפי' בלא הך דה"נ מסתברא קשה מאי ס"ד דהאי אני זכיתי לא מיירי דאמר תחלה וכ"ש עם הך דה"נ מסתברא: רש"י בד"ה סיפא דלא כו' דהאי אגבהה כו'. נ"ב כלומר וממילא לא כוון לזכות בו לא בתחלה ולא בסוף קודם שנתנו לו וא"כ היה הפקר עד שנתנו לו ולא קנאו חבירו אע"ג דבתחלה לא קנאו והיינו דפי' במתניתין הא יהבה ניהליה במתנה כלומר גלי דעתיה שלא רצה לזכות בו כדי ליתנו לחבירו כדי שיזכה בו מן ההפקר אבל אי כוון לזכות בו בתחלה או בסוף הו לא אמרי' דיהביה ניהליה במתנה כיון דשתיק ולא אמר מידי דשמא לפקדון או לשאלה נתן לו וצריך לומר לו בפירוש דלשם מתנה נותנו לו כמו שאר כל אדם שנותן לחבירו חפץ שלו בסתם ודו"ק: תוס' בד"ה רב נחמן וכו' ועוד אר"ת דשפיר גרס חבירו כו'. אע"ג דלתירוץ הראשון דר"ת נמי שפיר גרסי' חבירו מ"מ ה"ק כמו שתירץ ר"ת לעיל דשפיר גרס חבירו כן תירץ עוד תירוץ אחר דשפיר גרסי' חבירו ונוסף עוד הסבר רב נחמן התם לא קנה חבירו כי הכא כו' משא"כ בתירוץ הראשון: בא"ד השתא נמי דזכי לחבריה הוי כרגליו של מציאה ולא עדיף כו'. דהואיל דאתי הזכייה לחבירו מכחו של מציאה דין הוא שיהא כרגליו של מציאה: בד"ה איתיביה כו' שמא קבלה הכא כו'. וא"ל לכסף שמא קבלה מרמי בר חמא דלעיל ולכך פריך הכא אר"ב נחמן דמאיזה טעם נוכל לומר דקבלה מרמי בר חמא שהרי לא הביא לו רמי בר חמא שום ראיה ולא אמר לו ולא עידי אבל הכא נוכל לומר דבתחלה היה סבר דקנה חבירו משום הך ברייתא דמציאת פועל כו' והשתא הסברא רב נחמן חזר בו וסבר דלא קנה כרב נתן ואח"כ דאי דיוקא ורמי בר חמא כדלעיל אלא שמסדר התלמוד סידרו לעיל וסידר זאת הקושיא כאן כל אחד אגב סמכה הראויה לו ואע"ג שלא נאמר כסדר זה: בד"ה יכול כו' ומאי קמ"ל כו'. נ"ב לא מקשה התוס' אמאי מקשה התלמוד מרב ולא מברייתא די"ל דהמקשה לא ידע ברייתא דפרק האומנין א"נ משום די"ל דהתם דוקא בקבלן מיירי דיכול לחזור בו אבל פועל שכיר יום אינו יכול לחזור בו ודו"ק: שם וי"ל דקמ"ל כו' דיכול לחזור בו. משמע דאין הפועל נפסד דאי נפסד לא מיקרי יכול לחזור בו כמו שאם היה מפסיד כל שכרו ולא היה נוטל כלום דלא הוה מיקרי יכול לחזור בו ה"נ בהפסד קלתו והטעם כיון דיכול לחזור בו הוה כאילו השכירו לשעות לכל שעה הערך המגיע לה ולכך מייתי כו' ולא ברייתא דר' יוסי ורבנן דלכולהו יכול לחזור בו משום דרצה להביא דידו על העליונה ואי הוה מייתי ברייתא הרי איכא ר' דוסא דפליג ולכך מייתי מרב דפסק הלכה כרבנן בשכיר יום וכן מוכיח כו' פי' מהא דאמר רב פועל יכול לחזור באמצע היום דמשמע דסבר כרבנן ומקשה שם דף עז ע"א והא דאמר רב הלכה כרבי דוסא ומשני דבשכיר יום סבר כרבנן משום דבשכירות איתא טעמא דעבדי הם ולא עבדים לעבדים שהרי שכיר יום צריך לעשות כל מה שבעל הבית מצוהו אבל בקבלנות דהיינו שסוכרו למלאכה אחת שמקבל עליו הפועל לעשותה בין ביום אחד בין בהרבה ימים אין זה עבד אלא לעצמו דהרי אינו ברשות בעל הבית לעשות ככל אשר יצוהו וזאת המלאכה עושה אותה באיזה עת שירצה והנה הביאו התוס' בזה דמהא דאמר רב פועל יכול לחזור בו שמעינן דסבר כרבנן ומייתי נמי דאיצטריך רב לאשמועינן הא דהלכה כרבנן בהא ולא אמרינן דמסתמא הלכה כרבנן דהרי בקבלנות אין הלכה כרבנן ומשום הא נמי איצטריך הכא לאתויי הא דרב ולא הברייתא ודו"ק: בד"ה א"ר יוחנן כו' היינו דוקא כו'. כלומר דוקא בתופס לבעל חוב היכא דלא שייך מיגו כגון שאינו חייב לתופס כלום אבל בתופס לבע"ח אם הוה חייב גם לתופס הוה זכי נמי לחבריה במיגו דאי בעי הוה זכי לנפשיה ולכך במציאה כו' וכ"כ באשר"י סי' כ"ז ע"ש ובתוס' בגיטין דף יא ע"ב ע"ש: בד"ה ולא כו' דדעת אחרת כו'. בפ"ק דגיטין דף יא ע"ב במתני' האומר תן שטר שחרור זה לעבדי אינו יכול לחזור משום דזכין לאדם שלא בפניו פי' משנתנו ליד השליח אע"ג שלא קיבלו עדיין העבד אין הבעל יכול לחזור משום דהשליח זכה לעבד ובגמרא א"ר יוחנן התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתנו פי' דשמעינן ממתני' דהשליח יתפוס השטר לזכות העבד ואע"ג דחב לבעל דבעל קמהדר ביה ואינו עוד שלותו ותפיסה בעלמא הוא בע"כ. משום דכל האומר תנו כאומר זכו דמי. וזהו שכתבו התוס' בכאן משום דדעת אחרת כו' והיינו דעת הבעל שמקנה אותו לעבד ע"י השליח. ופי' הגהות אשר"י בגיטין פ"א סי' י"ג הטעם כיון דמסר ונתן חפץ לאחר בעין יפה יהיב ליה אבל בפ"ק דב"מ שהרוכב אומר תנה לי לא הוה כזכי שהרי שום אים תלוי אלא כמתן ע"כ הגהת אשר"י ואפשר לפרש משום דהרוכב כשאומר תנה לי ולא אמר זכה לי ודאי דעתו שלא יזכה השליח זכה לי כדי שיהיה כשליח שממנו נפל והוא שלו וא"כ לזכות כדי שלא יזכה בו השליח עצמו אבל הכא ודאי בתחלה היה דעתו שיזכה בו העבד וכן הבין השליח אלא שאח"כ נתחרט ורוצה לחזור: בד"ה מעבירין כו' אפי' רשע כו'. מדקאמר מעבירין כו' משמע דב"ד פוסקין שלא יהיה שלו אלא לאחר דאל"כ היה לו לומר אם בא אחר והמזיק בם זה שהחזיק בה זכה בה כמו שאמר במתני' דאז ה"א דמ"מ רשע מיקרי אלא שאין מוציאין אותו מידו כדין עני כו' דאין מוציאין אותו מידו אבל נקרא רשע וכשאינו עדיין בידו כגון שהוא עומד במקח ועדיין אינו נגמר או שנגמר ועדיין לא קנהו כדרך הקנין אין ב"ד פוסקין אותו אלא למי שהיה מהפך ומבקש אחריו בראשונה וכיון דכאן ב"ד מעבירין כו' משמע דאפילו רשע כו': ע"ב גמ' וקרפיפו. נ"ב פי' בערוך מקום שמוקף מחיצות בלא קירוי כמו חצר: תוס' בד"ה ר' יוחנן כו' אלמא שייך קנין כו' פי' דמשמע דבגט לר' יוחנן אינה מגורשת אלא תוך ד' אמות דאי אפילו מאה אמה הוה ילפינן במציאה נמי מיניה וכה"ג מקשה התוס' בפרק הזורק דף עח ע"ב. ומ"ש כאן אלמא שייך כו' כלומר אע"ג דבכלל מאה אמות ד' אמות מ"מ אין שייך לומר ד' אמות כיון שהוא ג"כ יותר מזה: בד"ה ואי כו' כדבסמוך כו'. כלומר א"ל דאע"ג דאתרבאי מקרא דידו כטעם דרבה אותו התורה משום שהוא כשליחות דהרי בסמוך גבי גט כו'. ותגרה בידה להתגרש כו' פי' דגבי גט ילפינן בעלמא דבידה מתגרשת אפי' בעל כרחה או אפילו היא קטנה והתנא מסתמא מרבה גגה ותגרה כידה גם לענין זה ואי מטעם שליחות לא הייתה כו' פי' דאין שייך שליחות לזכות לה אלא כשהיא עושה בשליח ודו"ק: בד"ה אי כו' והא דתנן כו'. מתני' בב"ק פ' מרובה דף עט ע"ב גנב ברשות הבעלים ונהנו לשומר חנם והיה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו פירש"י שם הגביהו אפי' ברשות בעלים שהרי הגבהה קונה בכל מקום או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב והתוס' בכאן אגרו לשון המשנה והביאו פירש"י דמיירי במשיכה והוציאה השומר מרשות הבעלים שמשכו על המכין שהזכירו הגבהה שהוא ראשון במתניתין והוא הדין למשיכה:

דף יא ע"א מד"ה ילפינן כו' ולענין יד כו'. קשה לתוס' כיון שהוא מדרבנן שתקנו כן מפני דרכי שלום הם יודעים היאך תקנו וניליף מהם ומאי מילף שייך מגט ולכך פי' דהחכמים תקנום סתם ולכך לענין יד לא פליגי דפשיטא דהחכמים תקנו בכך דהוי כעין דאורייתא ולא איצטריך יד אלא לענין חצר לחוד פליגי אי קנה מר סבר דכעין דאורייתא תקנו ויליפינן מגט דכמו דלענין גט חצר לחוד דומיא דיד לחוד הכא נמי גבי מציאה ומר סבר ודאי כעין דאורייתא תקנו אבל לא ילפינן מגט דממונא מאיסורא לא ילפינן אלא ממון מממון והרי הוא כעין דאורייתא גבי ממון: בד"ה דלמא כו' והשתא משני שפיר כו'. כלומר כיון דאינו מקשה אלא על הברייתא מנ"ל למדרש מיעוטא אדיוקא כו' דהא לא קשיא ליה דילמא נילף הדיוק בהפך דבשדה הוי זכור ולבסוף שכוח שכחה אבל בעיר לא להוי שכחה מגזרת הכתוב דכיון דכתב לן קרא יתירא לדיוקא ולא ידעינן איזה דיוק קאמר אזלינן בתר סברתנו דבשדה לא הוה שכחה מסברא דכיון דקאי גבה כו' ובעיר הויא שכחה מסברא דליתיה גביה כו' דאין לומר גזירת הכתוב אלא אי פשטיה דקרא משמע הכי בהדיא א"כ מסברא בשדה ושכחת מסתמא מיירי דוקא בשכוח מעיקרא בשדה אבל לפי' רש"י דמקשה דלמא ברייתא בהפך קאמר דיוקא וכיון דברייתא על כרחך מיירי בזכור ולבסוף שכוח א"כ יהיה דיוקא בזכור ולבסוף שכוח בהפך דבשדה הוי שכחה ובעיר לא הוי שכחה מגזירת הכתוב וא"כ על זאת הקושיא לא משני מידי בתירוצו דאמרת שכחת העיר דיעמיד בשכוח מעיקרא והיה לו לשנות דאין סברא לומר כן וכיון דאין סברא אין שייך לומר גזרת הכתוב כיון דפשטיה דקרא לא משמע הכי בהדיא דהאי פירושא אינו תירוץ אלא לשלא יהיה המיעוט אגופה דקרא אלא אדיוקא ואקושייתו שהקשה דילמא במיעוט אדיוקא בהפך אינו משני מידי ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה עיטור כו' לפי שקלה היתה להפריש דחטה כו' וניטלת באומד. כלומר אע"ג שתקנו חכמים לתרום א' מחמשים מ"מ לא תקנו שימדוד ויכוין רק יטול באומד א' מחמשים כיון דמדאורייתא חטה אחת פוטרת הכרי ולכך קלה היתה להפריש א' מחמשים באומד משא"כ במעשר שצריך למדוד ולכוין וה"ק לפי שקלה היתה להפריש משום דחטה אחת פוטרת את הכרי ולכך ניטלת באומד ודו"ק: בד"ה וכי כו' עומד בצד שדהו. נ"ב פי' והא דאמר וכרבי יוסי בר חנינא דאמר קונה שלא מדעתו משום דאע"ג דעמד שם מ"מ לא היה דעתו לזכות בו. ולפי זה לעיל דפריך מדר' יוסי בר חנינא אדרב יהודה דאמר והוא שעומד בצד שדהו הוה מצי לשנויי אע"ג דקונה שלא מדעתו מ"מ צריך לעמוד בצד שדהו ור' יוסי בר חנינא נמי מיירי שעומד בצד שדהו אלא דניחא ליה לתרץ האמת דבחצר המשתמר א"צ לעמוד בצדו דהא ריב"ח בחצר מיירי וסתם חצר משתמר ואין כן בשדה ועוד דמשמעות דברי ריב"ח משמע בין עומד בצדו בין אינו עומד בצדו ודו"ק:

דף יב ע"א גמרא שהלכו בה נמושות. נ"ב מפורש לקמן פ"ב דף כא ע"ב בגמ' וברש"י ע"ש: תוס' בד"ה ואמר כו' וי"ל דדוקא הכא כו' דמסתמא עניים כו'. דהכא דוקא שייך לומר דעשו שאינו זוכה כו' מטעם דניחא להו לעניים ומהני ליה לפועל שהוא אביו של קטן זה ולא הוי כגוזל העניים אע"ג דהשתא הוא עשיר אבל התם גבי המלוה מעות את הכהן כו' וכן גבי הא דפי' הלוקח עובר פרתו דאמר כל שחליפיו כו' לא שייך למימר טעמא דניחא להו לשאר כהנים לעשות כן כדי שילוו גם להם דאף אם לא היה עושה כן אלא שהיה בתחלה מזכה לכהן זה את התרומות ע"י אחר על ידו והיה חוזר ולוקחם ממנו בעבור חובו לא הוה כרוימו שאר הכהנים שום דבר מחמת כן משא"כ הכא דאם לא היה הפועל זוכה בלקט כמו היו לוקחין אותו שאר העניים ולכך שייך לומר דמהני משום דניחא להו כו' שהרי א"א לתקן זה אלא באופן זה לעשות שאינו זוכה כזוכה לענין שיזכה בו הפועל אבל התם אפשר לתקן ההלואה ע"י שיזכה את התרומה לכהן הלוה ע"י אחר או על ידו ויחזור ויקחם ממנו בחובו ואין צורך לעשות שאינו זוכה כזוכה: בד"ה אי כו' דלמא אינה אלא מדרבנן ואביו לא זכי מיניה כו'. ולא מקשי דלמא אינה אלא מדרבנן אע"ג דאביו זכי מיניה משום דהיינו קושיא אחרת שהיא בדבור זה שהיא מתורצת כמו שכתבו בסמוך וי"ל דמדרבנן אין סברא כו' ולכך קאמרי ואביו לא זכי כו' כדי שלא יתורץ כן: בא"ד וא"ת ונימא לעולם זכי לנפשיה כו'. וא"ל הא היינו סירוגא דלקמן בגמרא עשו את שאינו זוכה כזוכה דהתם לא תירץ כן שהרי לא אמר דמדרבנן זכי לנפשיה ובתר הכי זכי אבוה מיניה מדרבנן אלא קאמר דהבן לעולם אינו זוכה אלא דלענין שיזכה האב עשו הבן שאינו זוכה כזוכה וזה משום דעניים מחלי לאב ולא לבן ומה שאמר שאינו זוכה כזוכה פי' כאילו כבר זכה בו בנו מדאורייתא אבל באמת לא תקנו לו זכייה כלל ודו"ק ועיין בספר מ"ש: ע"ב תוס' בד"ה ר' יוחנן כו' דתנן פי' חלון כו'. שם בעירובין דף עט ע"ב במתני' כתובים כל הנזכרים כאן במתני' לענין מציאה דהרי אלו שלהן דמזכה לעירוב על ידיהם וכל הנזכרים כאן דהרי אלו שלו קאמר התם דאין מזכין העירוב על ידיהם זולת אשתו שאמר שם דמזכה לעירוב על ידה אע"ג דכאן אמר בה הרי אלו שלו וזהו שכתבו התוס' בדבור זה לקמן ואשתו דזכיא בעירוב אע"ג דידה כו': בד"ה כותבין כו' דהכא כיון שהוא כותב חובתו כו'. פי' דהאי התם באשראת דדייני שהמלוה בא לב"ד לקיים שטרו ולחזקו דהיינו זכות למלוה ולכך מיחזי כשיקרא כאילו נושאים פנים למלוה לסייעו על דבר שקר אבל כאן שהלוה בא לעדים לכתוב שטר עליו איך שהוא חייב והיינו חוב לו לא מיחזי כשקרן:

דף יג ע"א רש"י בד"ה הכי מילי כו' ניסן שהוא ר"ה כו'. נ"ב כלומר אע"ג דכתבו בו ניסן סתם ולא פירשו אי מיירי בניסן שלפניו או שלאחריו מ"מ ע"כ בניסן שלפניו מיירי כיון שנזכר בו זו השנה שמתמו בו דהרי לעולם בכל שנה ניסן קודם לתשרי לשטרות ועי' בתד"ה אביי כו': תוס' בד"ה אביי כו' אבל ראינו שהלוהו אותו מלוה כו'. במס' ר"ה דף ב ע"א כתבו התוס' וצריך לפרש שהודו המלוה והלוה שהלואה אחת היא דאי לאו הכי מנא ידעי: שם פעמים יטעה הסופר ביום אחד כו'. במס' ר"ה שם כתבו התוס' משום דעביד איניש

דטעה

רעשה חד יומא : בא"ד לא יעשה דמים שני לעמידת כו' כתב הסופר כו' ומשם ואילך כו' . פי' לא יעשה כשעמד המלך בכ"ע באדר בשנה ראשונה כשיגיע כ"ע אדר בשנה שיכתוב שעמד המלך באחד בניסן ויכתוב עכשיו בכ"ע אדר אחר בכ"ע באדר בשנה ראשונה למלך ונמצא מוקדם שנה שלימה · דליכא למיחש לשני משום דכשעמד בכ"ע באדר מיד כשיגיע לאחד בניסן שהוא יום שני לעמידת המלך מתחיל למנות שנה שניה ויודע הסופר שכל השנה כותב בכל השטרות שנה שניה הלכך לא עשי וכ"ש התוס' בכבוד כתב : כ"ב שם ומה שכתב שם זכרו התוס' כבלאן כ"ע באדר ולא יום אחד כלומר אפי' כ"ע באדר לא לחוש לטעות [כמו] שפי' : בד"ה משום ויש בזה משום דקשיא לאביי לא ניחא ליה כדרב אסי כו' . כלומר לא דקאמר בגמ' משום דקשיא ים כו' משום דקשיא לאביי כו' והא דקאמר עדיו בחתומיו כו' משכחת עצמו לאמר לא משום דדוחק להעמיד סתם מתני' דכותבין כו' הכא ולא לקמן גבי שיטרא דפרעון וקנוניא משום דקשיא ליה ס"ק כיון דאמר עדיו בחתומיו כו' ע"כ ליה לית ליה שיטתיה דרב אסי דמתני ומייסינן דילמא אקרי לכתוב וא"כ קשה מאמי לית ליה שיטתיה דרב אסי דאין לומר משום דסברא הוא לומר עדיו בחתומיו כו' דהא יותר עדיף לשנויי מתני' שפיר בתירוץ טוב דהיינו שינויא דרב אסי ונדחה סברת עדיו בחתומיו משנשני מתני' בתירוץ אחר גרוע משנויי דרב אסי כמו תירוצא דקנוניא דאין סברא כל כך לחוש לקנוניא ומשני משום דקשיא ליה כו' . וא"כ תירוצא דרב אסי נמי גרוע הוא וכיון שכן הוא יותר ראוי לתרץ בענין אחר כמו תירוצא דקנוניא דלקמן כדי שלא נדחה סברת עדיו בחתומיו כו' ודו"ק . ועי' כמה שפי' לקמן ע"ב בתוס' בד"ה דברי כו' : **ע"ב** רש"י בד"ה דברי הכל כו' דחיישי' לפרעון כדקאמר. פי' כדקאמר הלוה שאמר פרעתיו כמו שפרש"י בסמוך דלזה אפי' קיום אינו מועיל בהחזיר לו השטר ורש"י פי' כן משום דקשיא אי ס"ד דחיישי' לפרעון דהכא פי' כמו שאר חיישינן לפרעון דהוזכרו לעיל שפי' אפי' אי חייב מודה חיישי' לפרעון מחמת קנוניא וכאן הרי לא שייך קנוניא דהא באין בו אחריות נכסים קאמר דברי הכל כו' ואפילו ר"מ דסבר לא גבי ממשעבדי סבר דלא יחזיר ומאי קאמר דחיישינן לפרעון מחמת קנוניא לכך פי' רש"י דאין פי' מחמת קנוניא אלא מחמת דקאמר הלוה דפרע חיישי' לפירעון כדי שלא יזכה מכני תרי : תוס' בד"ה דברי כו' ולשמא כתב כו' לא חיישינן כדאביי כו'. פי' כדאביי שאמר לעיל עדיו בחתומיו זכין ליה ולזה ליכא למיחש לשמא כתב כו' ואפי' אם נאמר דלא ס"ל כדאביי מאה דאמר עדיו בחתומיו כו' וסבר דאין זכין ליה כרב אסי והא דתנן כותבין שטר ללוה כו' מיירי בשטרי הקנאה ושאר שטרות אין כותבין ללוה כו' מ"מ סבר כאביי בהא דאמר לעיל כיון דאתמרת בשטרי כו' ליכא למיחש דאיקרי וכתוב ולזה ליכא למיחש לשמא כתב כו' והיינו דקאמרי התוס' כדאביי . ויותר נראה לומר דכיון דאין מתרצי מתני' כדרב אסי יותר סברא לומר דעדיו בחתומיו זכין לו כדי לומר דמתני' דכותבין שטר ללוה כו' מסתמא מיירי בכל שטרות ולא לבד בשטרי הקנאה כדמוקי לה רב אסי דדוחק הוא לומר דסתם מתני' מיירי דוקא בשטרי הקנאה כיון דמתני' דהכא מיתרץ שפיר בלא האי חילוקא ועי' בפי' לקמן דף ט"ז ע"ב בתוס' ד"ה אע"פ כו' : תוס' בד"ה הא מכני כו' שכן דרך התלמוד . כ"ב פי' דניחא ליה לדקדק מדיוקא משום יגדיל תורה ויאדיר ודרוש וקבל שכר ודיוקא דקאמר וברייתא קתני שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי כו' דייק מרישא דקתני שטרי שיש בהם אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדים משמע הא אין בו אחריות לא גבי ממשעבדי ומיניה הא מכני חורין גבי דאין לומר גם מכני חרי לא גבי דא"כ הוה ליה לומר ברישא משועבדים ובני חורי אם היה בשניהם הפרש בין יש להם אחריות לאין להם ודו"ק א"נ שכן דרך התלמוד דניחא ליה לדקדק מרישא אפילו מדיוקא מבסיפא אע"ג שכתוב בהדיא : בד"ה הכי כו' וא"ת ומאי חדא כו' . כלומר דמשמע דכיון דאמר דלר"מ שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא ממשעבדי כו' הוצרך נמי לומר דלפרעון ולקנוניא לא חיישינן הא אפילו אי אמר דלר"מ שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא ממשעבדי כו' הוה מצי למימר דלדברי הכל חיישינן לקנוניא היכא דגבי ממשעבדי דהוה מצי למימר כו' וי"ל כו' מתני' קשיתיה כו' וכיון דמכח כו' והא דקאמר בגמרא הכא דחד טעם הוא לאו למימרא דלאו מכח מתני' קאמר אלא הא והא גרים וה"ק דמכח מתני' לא מצי למימר כמ"ש התוס' ואי קשיא לך מ"מ יאמר ר' אלעזר מחלוקת באין חייב מודה דר"מ סבר כו' ורבנן סברי מגבא גבי ותו לא מידי ר"ל דלא יאמר אבל כשחייב מודה כו' ולא חיישינן כו' דאז לא יהיה סותר מתני' דלקמן וגם ברייתא דהכא זה לא יתכן דהא ע"כ כיון דאמר ר' אלעזר מחלוקת באין חייב מודה יש להקשות ובחייב מודה היאך סבירי להו ולזה ע"כ נצטרך לדיוקא ולומר הא בחייב מודה לא פליגי ולזה ע"כ צ"ל דברי הכל יחזיר ולא חיישינן כו' דהא ד"ה לא יחזיר אי אפשר לומר דאמאי לא יחזיר באין בו אחריות לר"מ והיינו דקאמר בגמרא דחד טעם הוא דמשום כו' : שם וכיון דמכח מתני' קאמר לא חשיב לה תיובתא דיכול לתרץ אנא כמתניתין סבירא לי ולא כברייתא אבל לשמואל בתרתי כו' לא מכח מתני' כו' פי' דע"כ סבר שמואל דמתני' לא משמע דלא חיישינן לקנוניא אלא יעמידנו בשטרי חלטאתא דאל"כ אמתני' הוה ליה לפרש דלא חיישינן לפרעון ולקנוניא ומיניה נשמע לענין שטר הקנאה ועי' לקמן בדברי שמואל דף ט"ז ע"ב אבל לר' אלעזר נראה דוחק להעמיד סתם מתני' בשטרי חלטאתא ודו"ק: בא"ד לפרש ולכך קאמר כו' . כ"ב די"ל דגבי מכני תרי והא דלר"מ יחזיר כשאין חייב מודה משום דאין מאמינים ללוה דפרע או דמזוייף הוא עד שיבא לאיה כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה הא כו' ולשמא יגבה מיתומים או שלא בפנינו לא חיישינן ר"מ ודו"ק היטב :

דף יד ע"א רש"י בד"ה וכל שכן כו' לא קשיא לר"א כו' . כ"ב פי' דאמר באין בו אחריות לר"מ יחזיר אפילו אין חייב מודה : בד"ה ולא מצי כו' יש לך תביעה עלי כו' . כ"ב כלומר אם יש לך שאר תביעה מצד עצמך עלי או העמידני בדין ולא עתה שאין בזה לך שום תביעה עלי שאינה מצדך אלא מצד שמעון : תוס' בד"ה דינא כו' מאי כ"מ דהא כו' . כ"ב וא"ל דאשמועינן דשמעון א"צ להוציא הוצאות ולא לטרוח את עצמו לב"ד וראובן מחוייב לטרוח ולהוציא הוצאות בעבורו דזה דבר שאין לו טעם דאע"ג דכתב לו אחריות אין בכלל זה שיפטרנו מטירחא ולא מן הוצאה דאין במשמעות אחריות אלא כשיפסיד השדה ע"י שיטרוף ממנו בע"ח בדין בדיינים ישלם לו ראובן או יטרוף לקוחותיו אבל קודם שירד בע"ח לדין עמו אין בע"ח רשאי לטרוף ממנו ואם טורף ממנו בלא רשות דיינים טורף שלא כדין ובכה"ג לא קבל עליו אחריות כמ"ש אביי בסמוך אתוי טרפך כו' והדיינים לא יתנו לבע"ח רשות לטרוף ממנו עד שירד עמו לדין : בא"ד דטוענין ללוקח . כ"ב ואע"ג דמילתא דלא שכיחא אין הדיינים טוענין לו מכל מקום הוא עצמו יכול לטוענו : בא"ד וא"ל דכ"מ אם יש לבע"ת עדים שקרובים לראובן כו' . פי' וכ"מ דאי טעין שמעון היו יכולים להעיד לשכנגדו שהוא הבע"ת אבל כיון שטעין ראובן קרובים אינם יכולים להעיד לבע"ח דכמו שפסולים להעיד לטובת ראובן קרובים כן הם פסולים להעיד לרעתו מגזרת הכתוב זה אינו דהרי אי טעין נמי שמעון כו' כדמוכח כו' וזה נמי דומה לעדי מלוה שהם קרובים לערבא דפסילי כיון דאי לית כו' : בא"ד ובעל דברים . כ"ב ויכול לטעון אפילו מה שלא עלה על לב הדיינים או מילתא דלא שכיחא שאין הדיינים רשאין לטעון ודו"ק : בד"ה ויאמו כו' ולא אנסין מדאפליג כו' . פי' דגבי אנסין משמחזיק בה אפי' מכר באחריות אינו יכול לחזור דהרי לא הדר על המוכר כלל והפסד כולו ללוקח דהרי המוכר לא קבל עליו רק אחריות דהיינו לפצותו ולהצילו מן הבע"ח שהוא חייב להם או מן העוררין שמערערין בשבילו ולא קבל עליו אונסין דהיינו אם יבא אלם ובעל זרוע ליקח ממנו בחזקה שלא כדין וכן מוכח פ' שבועת כו' דעסיקין פי' עוררין ולא אנסין דקאמר שם ואשר לא טוב עשה כו' זה הלוקח שדה שיש עליו עסיקין ופי' מפני שמתעבר על ריב לא לו ועושה כן בשביל שהוא אלם ובעל טענות ולזה ע"כ אי יאמו עליו אנסין והוא לוקח השדה לפי שיש כח בידו להצילו מידי האנסין שבאו ללוקחו מידי המוכר שלא כדין ובזה הוא מועיל למוכר תע"ב דהרי מלוה קעביד אלמא דפי' מלת עסיקין עוררין ולא אנסין : בד"ה עד כו' אפי' מי שפרע ליכא כו' . פי' דאין מקבל עליו מי שפרע רק כגון במטלטלין שמעות אינן קונות והוא נתן מעות דכל אחד מהם יכול לחזור ומ"מ איזה מהם שחוזר צריך לקבל עליו מי שפרע וכן באתרא דנהגו שלא לקנות קרקע בכספא אם נתן מעות החוזר מקבל מי שפרע ועי' בטור ח"מ סי' ר"ד : בא"ד אם לא נעמיד כן כו' . כלומר משום דדוחק הוא להעמיד כן : **ע"ב** רש"י בד"ה מכי דיש כו' השדה ומגביהם . כ"ב מזה הלשון משמע שאינו מפרש דייש כמו הולך סביב המצר לראות מה יחסר לשדה מתקן הגבולין אלא פי' דייש שמופך עפר תל גבוה וסולל ומדייש אותה היטב כעין שמופכין סוללה אבל הרא"ש מפרש דייש לשון הליכה ע"ש : תוס' בד"ה ושמואל כו' אפי' קנאה כו' . קשה לתוס' אי בכתב לו אחריות מיירי הרי אפילו שבח נמי אי כתב לו יש לו כדלעיל דאמר שמואל שבח שפר ושעבוד כו' ומ"ש בין שבח למעות ועוד הרי ס"ד דבלא פירש מיירי כדלאבעיא ליה בסמוך ודו"ק . ומשני דגבי גזלן שאני דאפילו קנאה כו' כדפי' לעיל ע"א בד"ה שעבוד כו' . וכן משמע דמיירי דומיא דהכיר כו' דלקמן דף ט"ו ע"ב דקאמר שם הכיר בה שאינו שלו כו' דמשמע דהאי מימרא דהכא קאי מדלא קאמר שם איתמר המוכר שדה לחבירו והכיר בה כו' ודו"ק:בד"ה סיפא כו' היה יכול להקשות כו' . מה שפי' בכאן בספר חכמת שלמה אין נראה לי דדילמא אין הכי נמי דהמקשה לא הבין למה רבא כו' ולכך מקשה לקמן ת"ש מרישא דתשב כאשר יתורץ זאת הקושיא יתורץ ג"כ למה רבא כו' כמו שהוא לפי האמת דתירוץ דרישא דלקמן לא שייך למימר בסיפא בכאן ודו"ק ועוד דילמא גם המקשה ידע דמתני' איכא לאוקמא כגון שגזל שדה מחבירו מלאה פירות ואכל את הפירות בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין . והא דמקשה לקמן משום דברייתא קא קשיא ליה דקתני גובה את הקרן מנכסים משועבדים דלא ידע לתרץ הא דחפר בה בורות כו' וכיוצא בו לכך נראה דקשה לתוס' כיון דלא מצי פריך מסיפא אלא בצירוף הרישא לא היה למסדר התלמוד לסדר קושיא דלקמן מרישא אחר זאת הקושיא שהיא מסיפא בצירוף הרישא רק היה לו לסדר בתחלה קושיא דלקמן מרישא לחודא וא"כ זאת הקושיא שהיא מסיפא בצירוף הרישא ומדלא סידר הכי משמע דבתחלה לא קשיא מרישא כדלקמן אלא אחר שתירץ קושיא זאת ואמאי לא קשיא ומתרצי התוס' היה יכול להקשות כו' כלומר גם עתה קודם שתירץ קושיא זאת היה יכול להקשות כדלקמן בסמוך כו' : בד"ה תריץ כו' וא"ת ולוכח כו'. והא דלא מקשה זה לעיל גבי הא דאמר שמואל בע"ח גובה את השבח או לעיל גבי הא דאמר שמואל שבח שפר כו' משום דיי"ל דסתם מיבעיא ליה ומבקש לפשוט מכח שום משנה או ברייתא והא דאמר שמואל הכא ב"ח גובה כו' היינו מסברת עצמו . אבל השתא דקאמר תריץ נמי בב"ח דש"מ שלא היה כתוב בברייתא בע"ח אלא שמסברת עצמו מגיה כן וא"כ הא דבעי למיפשט התם מכך ברייתא מסברת עצמו הוא אחר שהגיה הברייתא בב"ח דאי בגזלן מיירי לא מצי התם למיפשט מידי דילמא נגזל שאני דאע"ג דלא כתב ליה דאקנה טריף ממה שקנה הא"כ כמו שטורף הפירות משא"כ בבע"ח כדאמר הכא וא"כ אדדתי ר"מ היא כו' מ"מ לוכח משמואל כו' וכזה מתורץ ג"כ הא דלא מקשי התוס' וא"ת ולוכח כו' בלא הא שכתבו לפני האי וא"ת ודו"ק : בא"ד וא"ת אדרבה לוכח מהכא כו' . ולא מקשי התוס' הא דברי ברייתא גופה סותרים זה את זה דמשבח קתני דגבה ב"ת אע"ג שלא היה בעין בשעת מקח ומדלא טריף ב"ת ממשעבדי דלא טריף לוקח ש"מ דאינו גובה ממה שלא היה בעין בשעת מקח די"ל דשאני משבח דגובה משום דעיקרו היה בעין בשעת מקח דהיינו הקרקע והשבח אינו דבר נפרד מן הקרקע ואינו עומד בעצמו כמו פירות דקל אע"ג דהוא עצמו לא היה בעין אלא שאין סברא לתרץ הכי ולכך לא מתרץ תלמודא התם הכי ולכך מקשי התוס' אדרבה לוכח מהכא כו' דהא ע"כ צ"ל דיש סברא לתרץ הכי ודו"ק : בא"ד או יעמוד בלוקח מן הגזלן כו' . אע"ג דהגיה הכא הברייתא דמיירי בב"ת וכן התם קתני לה בב"ח כמו שמגיה הכא מ"מ מקשי התוס' מכ"ל להגיה הברייתא דילמא בגזלן ויתורץ שפיר התם וגם הכא בכגון שיש לו קרקע כו' והתוס' לא מצו להקשות אסוגיא דהכא לתודיה אמאי מגיה ליפני כגון שיש לו די"ל דגם זה התירוץ כגון שיש לו קרקע הוא דוחק

דלכך לא תשני ליה אלא לקמן דאינו יכול לתרץ בענין אחר וכיון שהיו מסופקים היאך נשנית הברייתא אם בגזלן או בב"ת יותר טוב לפרש בכנים ולא לשנות כגון שיש לו לב"ת דברייתא מתחלה קאמר אבל מה לא דסתם דדחיק לדחויי לפני כו' אלא"כ יותר טוב לשנות כגון שיש לו כו' אע"ג דדוחק הוא ולא יגיה הברייתא מלשנות הא מני כו' שהוא דוחק ועוד דוחק אחר שמגיה הברייתא דהא ע"כ אע"ג דהוו מסופקים אם נשנית הברייתא בגזלן או בב"ת מ"מ יותר נכון לשנות כגון בגזלן מב"ח דאי לא ה"ל קושיא דהכא דמקשה והא לא תני כו' שלא צריך להגיה הברייתא ודו"ק :

דף טו ע"א תוס' בד"ה כגון כו' וי"ל ס"מ כו'. פי' לא דאמרינן סתם קנין לכתיבה עומד הוא דוקא כגון שהקנין לו למוכר דבר שהוא בעין שהוא רוצה למכור וכל כה"ג. אבל כגון שאינו יפה לו כדי שיקחיהו למוכר מפני שצריך למעות לא עשו מועלת אבל הכא בקנין אינו יפה לו והא דקאמר סתם קנין לו כדי משני מרוב הקנינים שם בדבר שהוא בעין ואולך לאשתי לא ניתן וזה קנין לא יכתבו דאין כותבין מסיבו לכתוב שהוא בעין : בד"ה תדע כו' אין נפרש כו'. פירוש אין לפרש דמוכח מכאן דב"ח גובה את השבח וה"ק כיון דמגינו דבשביל דב"ח גובה את השבח כותב מוכר ללוקח כו' אלמא דב"ח גובה את השבח דא"כ מאי פריך כו' דהרי לא קאמר דתלוי גביית הב"ת בכתיבת המוכר אלא שכתיבת המוכר מחמת גביית הב"ח הוא ודילמא אפילו אי לא כתב לו המוכר כך גבי הב"ת אלא שאין הלוקח חוזר וגובהו מן המוכר אא"כ כתב לו המוכר אלא יש לפרש מדמשלם כו' פי' כמו שפי' מהרש"ל דרבא בא לפרש טעמא דשמואל דמה ראו לתקן אגב ב"ת ולהפסיד בתקנה זאת את הלוקח ופריש דלא פסיד כל כך כיון דהדר עילויה דמוכר אי הוו ליה נכסין שכן כותב לו כו' וע"ש במהרש"ל : **ע"ב** רש"י בד"ה המגיע כו' צריכין לקרקע כו'. כ"ב פי' דאי לאו הכי הוו כפירות גמורין וככר אמר דאין ב"ת נוטל פירי אלא בצריכין לקרקע מיירי והוי קא כשבח והא דאמר הוו להו כפירות גמורין לאו לגמרי אלא לענין זה הוו כפירות גמורין דאין הלוקח מפסיד יציאתו ודו"ק ועי' במהרש"ל : תוס' בד"ה כגון כו' דשאני יתומים כו' . והא דכתבו התוס' לעיל ע"א בד"ה ב"ת כו' דגבי אפי' מן השבח שהשביחו יתומים אי לא עשאו אפותיקי משום דכרעיה דאבוהון נינהו וכשעשאו אפותיקי נגרע כח הב"ח ולא גבי משבחם יש ליישב דכשעשאו אפותיקי נמצא שהשדה כאילו הוא תלוש לב"ת וכאילו כבר שלו הוא ונמצא שהיתומים השביחו שדה שלו ולכך הוא מחוייב לשלם להם היציאה כדין יורד לתוך שדה חבירו כו' אבל כשלא עשאו אפותיקי הרי לא הוה כבר תלוש לב"ת רק הוא של אבי היתומים ונמצא שהיתומים השביחו שדה של אביהם ולכך הוה אביהם מחוייב להם לשלם דמי היציאה כדין יורד כו' ונמצא שדמי זה השבח מחוייב אביהם להם וגם לב"ח וכיון שלאביהם מחוייב יותר ראוי שישתלם הב"ח משישתלמו היתומים כיון דכרעיה דאבוהון נינהו ועליהם מוטל יותר לפרוע חוב אביהן ובלאו טעמא דכרעיה דאבוהון היה דין היתומים כדין אדם מעלמא שהשביח שדה של אביהם שלא ברשותו שהיה אביהם מחוייב לשלם לו דמי ההוצאה כדין יורד וכיון שגם לבע"ת הוא מחוייב היה הב"ת והאדם שהשביח השדה חולקין דמי השבח ושיה הב"ח מחוייב לשלם לאותו האדם תאי דמי ההוצאה כיון דלא כתב לב"ת בשטר דאקני כמבואר בס"פ יש נוחלין והביאו בכאן מהרש"ל ע"ש ובלוקח גבי הב"ת כל השבח כיון שיש לו על מי לחזור משא"כ ביתומים ודו"ק : בא"ד כגון שמכרה קודם שבא זמנו של ב"ת. פי' דהא דשוייה אפותיקי היינו דא"ל אם לא אפרע לזמן פלוני תהא שדי קנויה לך : שם ואפי' מכרה לאחר הזמן היה סבור כו'. ובגזלן ליכא למימר הכי דסבור לפייס הנגזל משום דהנגזל אינו מתפייס משום דרוצה שישתלם כל דמי השדה ואינו רוצה לחזור על הגזלן להשתלם ממנו שאינו מאמינו כיון שגזלן הוא אבל את הב"ת סבור לפייס בדבר מועט כדי שיחזור על המוכר ונקל הוא שב"ת יעשה כן ויאמין למוכר וישתלם אח"כ ממנו כשיהיה לו או ממשועבדים אחרים והא דקאמר לא יהא לך פרעון אלא מזו פירושו לענין שלא יוכל שום אדם לסלקו אם לא ירצה אבל אם ירצה יוכל להפרע מנכסים אחרים וצ"ע ודו"ק : בד"ה חזר כו' . קשה לתוס' והרי סבר שמואל בהכיר בה שאינו שלו דמעות מתנה וכיון דככר נעשה מתנה מה בכך אם אח"כ חזר ולקחה כו' ואפי' לרב דאמר פקדון קשה פשיטא דיכול הגזלן לסלקו בפקדונו ומאי קבעי שמואל מרב הכא לכך פי' דלא הכיר בה מיירי ולפי שקשה כיון דבלא הכיר בה סבר שמואל מעות יש לו א"כ מאי כ"מ אם אח"כ חזר ולקחה כו' דסוף סוף אין הלוקח נפסד כלום אם לא השביח שהרי אפי' אם מוציאה מיד הלוקח מעות יש לו ומאי בעי דמסתמא משמע דמבעיא ליה אפילו בלא השביח ועוד דלרב אפילו השביח לא מפסיד דהרי נוטל מעות ושבח ולכך פי' וקמיבעיא ליה כו' אבל בהכיר בה אין זה קשיא דהרי כ"מ טובא אם חזר ולקחה כו' דכשנעשה הגזלן במקום בעלים כאילו לקחה אחר ויוציאה מיד הלוקח נפסד השדה וגם המעות שהרי מעות מתנה לשמואל ולרב מפסיד השבח וכשלא נעשה הגזלן במקום בעלים לא יכול להוציאה מיד הלוקח ודו"ק :

דף טז ע"א גמרא לא אמר כלום כו' . כ"ב ואין סברא לשנויי דאתי לעיל דהקרקע ביד הלוקח דאין זה מקרי בידו דהרי קרקע אינה נגזלת ולעולם בחזקת הנגזל קיימת ומ"מ משני משום דמוחזק קנת סמכא דעתיה דבנקל טרח ומייתי במה שמפייס את הנגזל כמו שכתבתי בתוס' בד"ה מה שאירש ע"ש ודו"ק : תוס' בד"ה מה כו' כר"מ וברייתא כו' . כ"ב דהא בלאו הכי קאמר רבא לקמן דרב כר"מ : בא"ד וסבירא לן כרבנן כו' . כ"ב וקשה להיכי משני הכא סמכא דעתיה משום דאפשר לו לקיים בעצמו הנאמנות והרי סברי לקמן לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי אינה מקודשת אע"ג דבידה להתגייר וא"ל דבהדא סבירא לן כרבנן ובהדא כר"מ דא"כ מאי מוכח לקמן מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כו' וי"ל דהכא שאני דסמכא דעתיה מתרי טעמיה חדא משום דנקל לו לקנותה דהנגזל בנקל מתפיים שירא מן הגזלן ועוד שהקרקע קנת מוחזק ביד הלוקח משא"כ לקמן גבי שאתגייר שתתגיירי דאפשר להתחרט ולא להתגייר ואין ביד שכנגדו שום דבר ודו"ק : בא"ד ולא נהירא מכח דאיזהו נשך . כ"ב והא דלא מוכחי מכח קושיא דהכא משום דיש לדחוק ולתרץ דהוה מצי לשנויי דרב דאמר כר"מ כו' אלא דעדיפא משני אליבא דכ"ע והשתא לא ידע רבא הא דרב דלקמן דשמע כר"מ ואחר דידע הא דלקמן צריך לשנויי דהך ברייתא כרבנן ורב דאמר כר"מ א"נ בקושיא דהכא לא שני טעמא דתירוצא אי לאו ההוא דאיזהו נשך לכך זכר ההוא דאיזהו נשך דהוא עיקר תירוצא דמוכח דהכי הלכתא דמשום שנויא בעלמא צריך לתרץ קושיות דהכא לא פסקינן הלכתא ודו"ק: **ע"ב** גמרא מכדי רב כו' דתניא האומר כו' . וא"ל דלמא רבנן דסברי אינה מקודשת היינו דווקא כגון בשדה זו אבל בשדה סתם סבירא להו דקנה ורב נמי דוקא בשדה סתם קאמר וכרבנן אמר לשמעתיה דהרי רבנן סברי דאינה מקודשת אפי' אם אמר לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי דבשדה סתם דמיא שהרי יש בידו להביא עצמו לכלל קידושין ולכך פי' רש"י בד"ה והא אשה כו' דיש בגלו שאין בידן כו' כלומר קנת מאלו הם שאין בידן כו' ולא כולם לאפוקי לאחר שאתגייר כו' : רש"י בד"ה מרישא כו' תחלת קנין כו' . כ"ב כלומר אין זה פדיון אלא תחלת קנין משום דהוי כאילו שלו מעשה שכתבו לו חלטאתא : תוס' בד"ה אע"פ כו' דמשמע דאיירי באין חייב מודה כדקאמר שמא כתב ללוות כו' . שהרי כשחייב מודה ליכא למיחש לשמא כתב ללוות ולא לוה כלל בין לרב אסי בין לאביי דלעיל דר' יוחנן סבר כוותייהו במה דאוקמי מתני' דמלא שטרי חוב דלעיל בחייב מודה דהרי רב אסי סבר דלא חיישי' לקנוניא כדמוכח לעיל במאי דלא פירך כאביי ואביי סבר דעדיו בחתומיו זכין לו אע"פ שלא לוה כלל ודוחק לומר דר' יוחנן סבר דחיישינן לקנוניא כאביי וסבר עדיו בחתומיו אין זכין לו ודלמא מיקרי וכתיב אמרינן כרב אסי דזה הוי דלא כאביי ודלא כרב אסי וסובל כל הדוחקים דהרי לרב אסי נראה דוחק לומר דחיישינן לקנוניא ולאביי נראה דוחק לומר דמיקרי וכתיב אמרי' וגם לתרץ סתם מתני' דכותבין שטר ללוה כו' דווקא בשטרי הקנאה ועי' במה שפי' לעיל דף י"ג בתוס' בד"ה משום כו' ושם ע"ב בד"ה דברי הכל כו' וכל זה אינו נכון דהרי נראה מדברי התוס' בסוף דבור זה שאין זה נראה להם כ"כ דוחק שהרי כתבו סוף ד"ז סבר כאביי כו' או איקרי כו' ספי' סבר לגמרי כאביי ואפילו במאי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו או לתוך בהא דאית ליה איקרי וכתוב לא אמרינן ובעדיו בחתומיו סבר כרב אסי דאין זכין לו ומתני' דכותבין שטר ללוה מוקים נמי בשטרי הקנאה כרב אסי ומתני' דמלא שטרי חוב כו' מוקים נמי בחייב מודה ולא יחזיר משום דחיישינן לפירעון ולקנוניא וא"כ הוי דלא כאביי ודלא כרב אסי וסובל כל הדוחקים מיהו לא קשיא כל כך שהרי דוחק דמיקרי וכתיב אין כאן ועוד נראה לפרש דהכי מוכחי מדקאמר שמא כתב ללוות ולא לוה ולא קאמר שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי משמע דחיים שמא כתב ללוות ולא לוה כלל ולזה ע"כ מיירי באין חייב מודה דאי מיירי בחייב מודה וחיים משום קנוניא מאי קאמר לא מיבעיא כו' אלא אפי' כתוב בו הנפק כו' דחיישינן לפירעון הלא אפי' כתוב בו הנפק איכא למיחש שמא כתב ללוות ולא לוה כלל משום קנוניא למאן דחיים לקנוניא בשלמא אי הוי אמר כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי ניחא דה"ק לא מיבעיא כו' דאיכא למימר כתב ללוות בניסן ולא לוה עד עתה שרוצה ללוות בתשרי ולא לוה כבר כמו שפי' התוס' לעיל דף יב ע"ב בד"ה ולא לוה כו' אלא אפי' כתוב בו הנפק כו' דליכא למימר שלא לוה כבר דכיון שהוא מקויים ודאי היה ביד המלוה והוא הכימו לקיימו דאין דרך הלוה לקיים השטר והיה מניחו מלקיימו אם לא לוה מ"מ חיישינן לפירעון ודו"ק : שם וי"ל דאמוראי כו' דרב כהנא יעמיד כו' . והא דאמר ר' יוחנן אע"פ שכתב בו הנפק ה"ק לא מיבעיא היכא דלא כתוב בו הנפק דאיכא למימר כתב ללוות בניסן ולא לוה עד עתה בתשרי אלא אפי' כתוב בו כו' כמו שפי' בסמוך וה"ה יכול לומר אפי' כתוב בו הנפק דחיישינן שמא כתב ללוות ולא לוה משום קנוניא אי לא סבר כאביי בעדיו בחתומיו זכין לו רק בהא דאקרי וכתיב לא אמרי' סבר כוותיה והאי לא מיבעיא כו' דאיתא בגמ' הוא דברי ר' אבהו שמפרש דברי ר' יוחנן לפי דעתו ואינם דברי ר' יוחנן ומלבד זה מוכרח כן דאל"כ קשה מה שכפל הדברים שהיה די בשיאמר המוצא שטר חוב בשוק לא יחזירו לבעלים לא מיבעיא כו' ודו"ק :

דף יז ע"א תוס' בד"ה רב כהנא כו' א"כ למה נקט הנפק כו' . דאי משום שמא כתב ללוות ולא לוה הא ע"כ רב כהנא לא חיים להא משום דכיון דחיים לקנוניא או לפסיטי דספרא באין כתוב בו ביום מתרץ מתני' דמלא שטרי חוב כו' דלעיל כאביי וסבר כוותיה בעדיו בחתומיו זכין לו או באקרי וכתיב לא אמרי' דהא"ל דרב כהנא סבר עדיו בחתומיו אין זכין לו ואקרי וכתיב אמרינן ולכך יש לחוש שמא כתב ללוות ולא לוה דא"כ גם מהנפק אין ראיה כיון דחיישו לקנוניא דדילמא איקרי וכתב ללוות אע"פ שלא לוה וגם הלוה התרצה לקיים השטר משום קנוניא והא דאמר לעיל בגמרא אי משום כתב ללוות כו' הא כתיב בו הנפק כו' אינם דברי ר' יוחנן אלא דברי ר' אסי שמפרש דברי ר' יוחנן ובלבד זה צריך לומר כן שהרי רב כהנא לא סבר דלפריעה בת יומא לא חיישינן שהרי לכך מתרץ כשחייב מודה והא דקאמר דוקא בזמנו בו ביום משום דהא מלוה גופיה לא שביק כו' כיון דלית ליה רווחא משא"כ באין זמנו בו ביום דאית ליה רווחא : בא"ד אפילו כתוב בו הנפק דודאי לוה. פי' אי ס"ד דלא חיישינן לקנוניא ודאי לוה דכיון שכתוב בו הנפק ודאי יצא מתחת יד המלוה ואי לא לוה למה היה הלוה נותנו לו ולא מיבעיא אי לא כתוב בו הנפק דאפשר לומר דכתב ללוות ולא לוה ועדיין לא נתנו למלוה משום דסבר דכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו משום דעדיו בחתומיו זכין לו ומ"מ לא קנה המלוה עד שיתננו הלוה בידו וכשיתננו אח"כ קנה למפרע דהא יותר פשיטא דלא יחזיר למלוה אלא ללוה והלוה יתננו מידו למלוה אח"כ אם ירצה אלא אפי' כתוב בו הנפק דודאי לוה כדפי' והוא אמינא דיחזיר למלוה מיד מ"מ לא יחזיר לא לזה ולא לזה דחיישינן לקנוניא או לפסיטי כו' והא דכתבו התוספות דחיישי' לקנוניא משום דאי היו כותבים אפי' כתוב בו הנפק דודאי לוה לא יחזיר דחיישינן לפסיטי כו' היה קשה מאי דודאי לוה דילמא קנוניא היא דהא פשיטא דכמו דחיישינן לפירעון דקבעי למהדר לאזפא משום פסיטא דספרא ה"נ חיישינן לקנוניא דלא מצינו לעיל שום מ"ד דפליג בין פירעון כה"ג לקנוניא ואדרבה כ"ש הוא דאי משום פסיטי דספרא מפסיד ללקוחות ממון הרבה שלא כדין מכ"ש משום קנוניא ועי' לעיל בתוס' דף יג ע"א בד"ה היינו טעמא כו' לכך כתבו דהאי דקאמר דודאי לוה היינו אי לא ס"ד דחיישי' לקנוניא אבל

ביון

כיון דאמר דמהימני' לפרעון ולפטורי כו' ס"ה דחיישי' לקטנית ואפשר דלא נוה אפילו כתוב בו הנפק ודו"ק: בר"ה כשיגן כו' ואין ראיה מכלתיה כו'. ג"כ כלומר ואין ראיה דאתוספת נאמן לומר פרעתי מכלתיה דבכתאי כו' וע"כ בתוספת מיירי דאי בכתובה גופה הא אמר ר' יוחנן לא אמר כלום ואינו נאמן לומר פרעתי דשמא אמר שבאתי לערב כו' ואפשר דערב נאמן אפי' בכתובה גופה דהרי אין הערב חייב ממעשה ב"ד. וכן במסוך ואין ראיה מה דאמר ר' יוחנן נאמן לומר פרעתי מדתני לעיל כו' ומשמע דלא יחזיר משום תוספת דכתובה גופה כו' נאמן לומר פרעתי כר' יוחנן. די"ל דלעולם משום כתובה גופה לא יחזיר דלגבי כתובה דהא אם לא יחזיר נאמן כו' ולעיל דמקשה למה כותבין כתובה דשמא לא יהיה לה עדי קדושין או עדי היכומא אלא דעדיפא משני משום דלו אית ליה ססדי כו' דהא תוספת לאו מעשה ב"ד הוא. וע"ז קאמרי הכי אבל ראיה גמורה אין כאן ודו"ק: ע"ב גמ' אי לאו דדלאי כו' וא"ת דוקא בכתובה הוא דינא הכי ולא בשאר מעשה ב"ד א"כ ה"א דמתני' אתא לאשמועינן כשהבעל מודה שלא פרע הכתובה ואשמועינן דכותבין שובר אבל (אינו) נאמן לומר פרעתי ור' יוחנן מוכיח דמסתמא הוי דומיא דסיפא דנקט והוא אומר פרעתי ואבד שוברי כמ"ש בתוס' בד"ה הוציאה גט ודו"ק: שם דילמא במקום כו'. ג"כ קשה מאי מקשה דילמא הא קמ"ל ר' יוחנן מסברת עצמו דמתני' מיירי בכל מקום. וי"ל דעיקר קושייתם מאי מרגניתא דמשמע שמצא מרגניתא דדייק מיניה את דינו בסברת והא אין כאן סברא דילמא במקום כו' וכן מוכח לקמן דדייק מגופה דמתני' ועי' מש"כ בדף יח ע"א בתוס' בד"ה אטו: תוס' בד"ה לא כו' עדי קדושין כו'. ג"כ כלומר כשגם עדי גירושין לא יהיו כשתובעה פעם שניה ודו"ק:

דף יח ע"א גמרא גיטא דנן דקרענוהו כו'. ג"כ ולא סגי ליה בלא קריעה אם כותב עליו דלא תגבה ביה זימנא אחריתי אפשר משום דיש לחוש שמא תמחקנו עד שלא יהא ניכר היטב ולכך יותר טוב שיקרענו ג"כ דאז לא תוכל למחקו כדי שלא יאמרו דגיטא פסולה הוה: תוס' בד"ה אטו כו' שכותבין כתובה עסקינן כו'. ג"כ והא דלא תירץ לעיל כדמקשה דלמא היכא דכתב לה כו' י"ל דשאני הכא כיון דמגרשה בודאי שונאה ואיך בתחלה היה אוהבה כל כך וזה מילתא דלא שכיחא ומסתמא לא איירי תנא בזה אבל לעיל דקתני נתארמלה או נתגרשה כו' י"ל אע"ג דלא שכיח נקטיה תנא איידי דנקט נתארמלה ועוד דלעיל ע"כ מיירי דכתב לה כמו שמוכיח דיקא נמי כו' א"כ גם לעיל ס"מ לשנויי הכי אלא השתא דאתי להכי ניחא ליה לשנויי דמגופה דמתני' קא דייק: בא"ד במקום שכותבין כתובה עסקינן דאין כו'. וצ"ל דאביי דייק מתרי טעמי חדא דהאי ס"ד במקום שאין כותבין כו' אטו גט כו' ודוחק לומר כיון דתקינו רבנן למגבא כו' וכי תימא אע"פ שהוא דוחק מ"מ נימא כיון דתקינו רבנן כו' מ"מ נידק מטעם אחר דהא ע"כ מסיפא דתנן כתובה ואין עמה גט מוכח דבמקום שכותבין כתובה עסקינן כו' וא"כ לטעון ולימא פרעתי כו' ולא די לו למידק בקיצור דבמקום שכותבין מיירי דמ"מ מרגניתא דר' יוחנן דמשמע שמכאן דינו מוכרח לא היה כאן דשמא שאני גט דאמרינן ליה אי פרעתה כו' ודו"ק: בד"ה הא כו' ה"ק ונמלך שלא ליתן ומחמת כן כו' אבל לא נמלך כו'. פי' דסבר התנא דאין סברא שיאבד הגט מיד הבעל אם לא נמלך אחר שהוא עוסק בענינו תמיד להגיענו לידי האשה ולזה בתוך כך חושש לשמרו תמיד וזהו שכתבו ונמלך שלא ליתן ומחמת כן לא חשש כו' אבל לא נמלך לכתחלה פי' קודם שנאבד מלגרשה מסתמא כבר גירשה ומידה נאבד דאל"כ לא היה נאבד מידו ומחזירין לה כו' והא דכתבו אבל לא נמלך כו' משום דקשה ונמלך כו' אפי' לא נמלך נמי וא"ל משום דאי לא נמלך לא היה נאבד כשנאמר דגרשה כבר ומידה נאבד דמ"מ קשה מה בכך אף אם כבר גרשה דילמא גט אחר ולא זהו גיטה לכך כתבו אבל לא נמלך כו': בא"ד וי"ל דדייק מדלא קתני כתובים היו ולא נתנן כו'. דהיה משמע כיון שלא נתנן כבר אפי' אם אמר אחר שנמצא תנו לא יחזיר וא"ל דקתני נמלך כדי לתת טעם היאך נאבד מידו כיון שלא נתנו לה דמ"מ יותר נכון למיתני כתובין היו ולא נתנן דליכא למטעי בו. והטעם מוכרח להסבירו מסברא מלמיתני נמלך כו' דאיכא למיטעי כלומר דמשמע שחושש שמא כו': בא"ד וא"ת ומנלן כו'. קשה היאך תלוי זה הקושיא במה שכתבו לפני זה שהיה לתוס' לסמן ואפילו לזמן מרובה ולהקשות עליה קושיות אלו ומיהו הא לא קשיא די"ל דלכך כתבו זה בדבור זה כדי להיות ראיה על תירוץ שתירצו דדייק מדלא קתני כתובים כו' שגם על האי וא"ת כו' צריך לשנויי הכי אליבא דרבה ועוד קשה מאי קשה לתוס' שלא יפרשו הא דר' זירא גופא מנלן כרש"י דלקמן וי"ל אחר שכתבו התוס' בסמוך דדייק מדלא קתני כו' א"כ א"א לפרש כדעת רש"י דלקמן דפי' דמשמע ליה לזמן מרובה משום דסתמא קאמר דהוה ליה לפלוגי דא"כ מאי דייק דהיה לו למיתני כתובים היו ולא נתנן ולא נמלך משום דאיכא למיטעי כמו שפי' דהא ליכא למיטעי כיון דסתמא קאמר לא יחזיר ולא מפליג וא"ל דאדרבה כיון דנמלך סתמא קאמר משמע דנמלך לגמרי בין קודם שנפל בין אחר שנפל דזה אינו דהכר ידוע מדרך הדקדוק דנמלך שהוא לשון עבר הוא בפתח ואשר הוא לשון הווה שמשמע נמלך עתה הוא בקמ"ץ וא"כ אפשר לומר שצריך שיקרא בפתח ואז לא משמע סתמא אלא נמלך כבר ולא עתה ודו"ק: בא"ד אבל רבה דייק כו'. ור' זירא לא דייק הכי דלא ס"ל ואין לתרץ דר' זירא דייק כדעת רש"י משום דהוה ליה לפלוגי והא דדייק מדלא קתני כתובים רבה דייק הכי אבל ר' זירא לא סבר הכי דע"כ גם ר' זירא סבר הכי דא"כ לקמן בגמ' דמקשה ר' זירא מ"ט לא אמר כרבה היה משנה דר' זירא סבר כמ"ש התוס' דילמא הא דקתני נמלך ה"ק ונמלך שלא ליתן כו' אלא ע"כ בהא לא פליגי רבה ור' זירא דשניהם דייקי אי לא דסבר התנא הא אמר תנו נותנין הוה ליה למיתני כתובים היו ולא נתנן ולא למתני נמלך כיון דאיכא למיטעי כמו שפי' אלא ע"כ סבר התנא הא אמר תנו נותנין ונמלך משמע שחושש כו' אלא שר' זירא סבר דהא אמר תנו נותנין לאלתר משמע ואע"ג דפשיטא הוא הכי לא תנא התנא שום יתור בדבריו מחמת כן דמה לי אם היה שונה כתובים היו ולא נתנן או נמלך כו' כיון דאין בכאן טעות למיטעי ורבה סבר דאעפ"כ כיון דלאלתר פשיטא הוא יותר נכון היה למיתני כתובין היה ולא נתנן שהוא העיקר מלמיתני נמלך כו' ודו"ק: בא"ד משמע שמודה כו'. ג"כ דמשמע שמודה שכבר נתן לה דאי מיירי שרוצה שעתה יתנו לה הוה ליה למימר בזמן שהבעל אומר תנו: בד"ה והוא כו' דמיירי בהכי. ג"כ לדעת רבה דלקמן דף זה ע"ב: בא"ד והכא אשמועינן כו'. ג"כ כלומר ס"מ לשנויי אידי ואידי שהשיירות כו' אלא כדי לאשמועינן גם הדין הזה שני הכי: בא"ד וא"ת כו'. ג"כ כלומר בלא זה שתירצנו ה"א דהוחזקו לא יחזיר אפי' אין שיירות מצויות אלא דהשיירות מצויות מיירי דוקא בשהוחזקו אבל השתא דתרצנו דהוחזקו יחזיר קשיא ואע"ג דלקמן אמר ואע"ג דהוחזקו כו' זה לחד לישנא ועוד דניחא להו לתוס' להקשות הכי מיד ולא לקמן ודו"ק: ע"ב גמרא אין הבעל מודה לא יחזיר כו'. ג"כ אין פירושו אין הבעל מודה שכבר נתן לאשה ומתנה נפל אפילו אמר תנו לא יחזיר דא"כ קשיא הא אפי' לאלתר משמע דלא יחזיר וא"כ קשיא מתרתי מתניתין דאמרי דלאלתר כשר כשלא נמלך ואמר תנו אלא כשאמר תנו יחזיר אע"ג דלא מודה שכבר גירשה והא דנקט ברישא בזמן שהבעל מודה כו' לרבותא אע"ג דלא אמר תנו ואפשר דמשקר במה שמודה שכבר גירשה אפ"ה יחזיר וכ"ש אי אמר תנו אע"ג דלא מודה וכזה מתורץ ג"כ מאי מקשה ר' זירא דילמא שאני הכא דמודה ואע"ג דבתוס' בד"ה ואפי' מתורץ זה מ"מ קשה אמאי מקשי התוס' מפרק יש נוחלין ולא מקשי מאי מקשה ר' זירא כו' וליפני כמו שמשני אלא ע"כ משום דגם אם אמר תנו ואינו מודה שכבר גירשה יחזיר ולזה מקשה שפיר וכזה מתורץ ג"כ למה לו להביא סיפא דברייתא אין הבעל מודה כו': תוס' בד"ה מעולם כו' ואית ספרים דגרסי אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון זה אתי שפיר מלת זה נמשך למעלה ולא למטה:

דף יט ע"א גמרא אלא למ"ד חוב כו'. ג"כ לא אקשי נמי לרב אסי דלא סבר כאביי משום די"ל דמיירי בשטר סקנאה ודו"ק: שם ואי לא לא קני כו'. ג"כ וליכא למימר דהתנא אשמועינן רבותא וכ"ש הא דקשיא מנא ליה לתנא דברייתא לפרש מתני' הכי דילמא מתני' לא מיירי בהכי כלל לכך שני משום דמשמע דמתני' איירי בסיפא דומיא דרישא דמתנת שכיב מרע: תוס' בד"ה אי כו'. דעת התוס' כמו שפרש"י ואפשר לפרש דאין דעתם כדעת רש"י דסבר דהכא שייך איסור אשת איש דאורייתא דהתוס' סברי כיון דהבעל מודה מדאורייתא מגורשת היא כבר כיון שאמר גירשתיך וגם היא אומרת כן דלא מצינו בתורה שלא יהו נאמנות בזה אלא דרבנן גזרו בכך שיהא הגט פסול אם אין בו סימן מובהק ושלא יהו נאמנות ולזה קשיא לתוס' כיון דהכא מיירי מדרבנן מאי נ"מ אי סימנים דאורייתא או דרבנן לכך פי' דאי סימנים דאורייתא בגט נמי מהדרינן מכ"ש דאינו אלא מדרבנן ואפי' בשאר גט שייך בו איסור דאורייתא מהני ואי סימנין דרבנן אין הטעם אלא משום דהפקר ב"ד הפקר ולזה בדבר דאורייתא לא שייך למימר הכי וכן נמי גבי גט דהכא אע"ג דמדרבנן הוא לא שייך למימר ביה הפקר ב"ד כו' כיון דאיסור הוא דכיון שהם גזרו בו איסור לא פלוג רבנן וכעין דאורייתא תקון: בד"ה וליחוש כו' כדי לחפות עליה כו'. ג"כ וא"כ יבואו מזה ב' קלקולים א' שיחפה על המרשעת ב' שיזיק הלקוחות: בא"ד דלא מקדים איניש כו'. ג"כ כלומר שאינו חושש שמא תמרוד בו אשתו או תזנה קודם שיקרה הדבר ולכך ע"כ לא כתב הגט אלא משום דהשתא שנאה ולזה פשיטא דמגרשה מיד ולפי זה התירוץ מתורץ גם קושיא דלעיל בסמוך דלא דמיא לכותבין שטר ללוה כו' דדרך הלוה לכתוב שטר שמא יצטרך למעות וילוה דאין כאן קדימת פורענות ולכך כ' אבל אכתי קשה כו' דבכל מקום שכ' התוס' אכתי קשה או אבל קשה או ומיהו קשה תלוי בהא דלעיל לתרץ בע"א: בד"ה אימת כו' בשאר גיטין כו'. דכן משמע מן הסוגיא וגם לקמן בסמוך בהדיא הכי דקאמר אתא לוקח כו' האי דהדרוה כו' ש"מ דלא אמרי' הכי אלא היכי דשייך למימר האי דהדרוה כו': ע"ב גמרא אלא אמרינן ליה אנן כו'. ג"כ אפשר דהאריך בלשונו כולי האי לאשמועינן דצריך לומר לו הטעם אמאי לא יחזירו כמו שכתבו לי מאיזה טעם דנתוני משום והייתם נקיים מה' ומישראל ודו"ק: שם ונפלוג בהדיה. והא דלא קאמר לעיל ר' אבא בר ממל זכה ביה הוא ונפלוג בהדיה משום דאין סברא לומר אחר שכבר נתנו ב' פעמים במתנה שעכשיו יהיה להוט אחר דמיו שלא כדין ולזה ע"כ צ"ל דלאו משום דנפלוג קאמר אלא משום דהראשון ניחא ליה עכשיו אע"ג דדוחק הוא משום דאין אדם חוטא ולא לו אבל רב זביד אינו כל כך מוכרח לזה הדוחק ואפשר לומר דאדרבה רב זביד מוכרח לזה משום דלדבריו קשיא כיון דכל הברייתא בבריה מיירי כמו דייתקאות דאין סברא לומר דרישא דהיינו דייתקאות בבריה מיירי וסיפא דהיינו מתנות ביה מיירי א"כ יקשה אמאי נקט לה התנא בבריה דאיכא למיחש יותר דמשקר משום דלפלוג בהדיה ליסמעינן רבותא דאפי' ביה לא יחזיר אלא ע"כ דוקא בבריה קאמר משום דדעתיה לפלוג בהדיה: שם שלא כדין כו'. ג"כ וליכא למימר דאמרינן ליה אייתי ראיה אימת מטא שובר לידך דהא דמיא להא דתנן מצא שטרי חוב כו' דפריך מיניה לעיל ע"א ומשני דלא אתי לוקח ותבע מדאהדרוה כו': תוס' בד"ה ברייתא כו'. כיון שהוא רוצה. פי' שהנותן רוצה דנהדר ליה: בא"ד היכא דמטא שטריה לידיה. פי' מן הנותן עצמו ואביי יתרץ כדרב זביד כו' דמיירי דלא מטא לידיה מן הנותן עצמו רק מבריה דנותן ודו"ק: בד"ה והא כו' דאפילו נמלך כו'. פי' אפילו נמלך מליתן השטר לראשון ונתן המתנה בשטר לאחר יכול לחזור מן השני ולחזור וליתנו לראשון או לאחר בשטר מאוחר שיכתוב עתה ואע"ג דיש פסידא לשני כיון דבר מהדר הוא כ"ש שיש כח בידו להחזיר שטר המוקדם לראשון דאין פסידא לשני: בד"ה וכתב כו' תימה אמאי כו'. פי' דיותר סברא לומר הכי דב' הפעמים נתן במתנה האב וא"כ רוצה הבן דלא נתן במתנה בשום פעם לשקר משום דלפלוג בהדיה מלמימר כמו שאמר שאחר שהבן כבר נתנו במתנה פעם אחת לשני יהיה להוט אחר הדמים שלא כדין שמכעין זאת הסברא קאמר הכא נפלוג בהדיה מה שלא אמר לעיל כמו שפי': בד"ה מנא כו' כי אין האשה מודה נמי יחזיר כו'. פי' דשטר הקנאה קנה אפי' לא מטא שטר לידיה דמיד עדים זכו ליה בקנין דהוה כמו מתנה דמזכה לו ע"י אחר דזכי אפי' לא מטא לידיה דהרי כותב בשטר אפי' לא ילוה דיקנה נכסיו במתנה אבל לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו לא קנה אלא היכא דמטא שטרא לידיה דאיט כמו מתנה דלא כתיב ליה הכי ועוד דאינו אלא תקנת חכמים כמ"ש התוס' לקמן דף כ ע"א בד"ה שובר כו' ע"ש וחכמים לא טרחו לתקן דיזכה אלא היכא דמטא שטרא לידיה:

דף כ ע"א רש"י בד"ה ואם יש כו' על אחד מסטרותיו. ג"כ לקמן דף זה ע"ב מפרש שהשובר והשטר שעליו נכתב השובר כיד המלוה ע"ש: תוס' בד"ה ש"מ כו' במעמד שלשתן. פי' במעמד הבעל והאשה והלוקח דכן תקנו חכמים משום תקנת התגרין כשיקנו זה מזה שיעמיד אלו מי שנתחייב לו מעות ולא יצטרכו לקניין ועי' באשר"י: בא"ד וי"ל דליכא למיחש כו'. ואין לשנות הכי אקושיא דמקשה בגמ' וליחוש כו' ולומר אי איכא עדים דזכתה לכתובה לאחר אין הכי נמי דלא מהדרינן ליה אלא מיירי דליכא עדים דמ"מ יש לחוש שמא איכא עדים ללקוחות אלא דעתה אינם כאן לפני הב"ד וא"כ כשיתבעו הלקוחות הכתובה במות הבעל או כשתתגרש יביאו עדיהם ואם יחזירו עתה השובר לבעל או יבטל השובר את מקח הלקוחות אע"פ שהיה בעדים לפי שלא היה המקח במעמד שלשתן ולא נתרצה הבעל אבל כשהיה במעמד שלשתן או ע"כ התרצה או שתק הבעל או היה מוחה ולזה אין לחוש למידי א"כ כשהתרצה או יעידו העדים כן ולא יפסידו הלקוחות אע"פ שיהיה לבעל השובר ואם היה מוחה אינהו דאפסידו אנפשייהו: בא"ד ועוד י"ל כו'. אפשר דהטעם לפי שמעמד שלשתן הוא תקנת חכמים משום תקנת התגרין ולזה לא תקנו אלא במלתא דשכיחא טפי כגון בדבר שראוי לגבות מיד אבל בכתובה דאינו חייב עתה כו' דלא מילתא דשכיחא הוא לא תקנו: בא"ד וזה אין לחוש כו'. דברייתא סתמא קאמר משמע דמיירי אפי' אחר גירושין ומהא דכתב רש"י גבי מצא שובר כו' ועודה תחתיו אין ראיה כל כך דסבר דקודם גירושין מיירי דעודה תחתיו אכתיבת השובר קאי דבשעת כתיבת השובר עודה תחתיו היתה דבאין עודה תחתיו אינו צריך לשובר רק שיוציא הכתובה מידה ודו"ק. ומ"מ נראה דרש"י לא סבר כתוס' בהך מדכתב גבי ומפיק לשובר כו' ויחזיק הבעל בקרקע כו' משמע דסבר רש"י שאין ללוקח שום הפסד שיוציא כל הכתובה מיד האשה אלא שמא הלוקח רוצה יותר בקרקע ולדעת התוס' איכא הפסד טובא ללוקח שאינו מוציא מן האשה רק מה שנתן לה: בא"ד ומשני איתא כו'. קשה לתוס' דאי מיירי שמוחל דאם היתה מוחלת לבעלה תפרע ללקוחות כל הכתובה א"כ יפסידו הלקוחות בחזרת השובר ומאי משני ש"מ איתא כו' שהרי קאמרי' שע"י שובר אינו צריכה לשלם אלא מעט: בא"ד מפסיד הערב מיד כו'. פי' שמיד מוציא וצריך לשלם לאשה והבעל אינו משלם לו עד שיהיה לו במה לשלם אבל הכא אף אם מכרה אחר גירושין אינו מוציא מהם שום דבר מיד ואין להם שום פסידא מיד דהרי מלבד זה היו צריכים להמתין לבעל כמו עתה שממתינים לאשה דאם היה לבעל לשלם מיד לא היתה האשה מוכרת כתובתה ואף אם תאמר שיש לו לשלם מיד מ"מ אינו מוציא מהם שום דבר ואפשר שלא יפסידו שיהיה אחר זמן מה לאשה לשלם וכיון דיש ג"כ כאן ספק שמא לא מכרה אף אם היה רחוק שיהיה לאשה מה לשלם מ"מ אינו אלא חששא בעלמא:

דף כא ע"א תוס' ד"ה כריכות כו' משום דמנשתפי. ג"כ מפורש ברש"י לקמן דף כג ריש ע"א: בד"ה אלי קב תימה כו'. ס"ד לתוס' דלא מיירי בב' אמות על ב' אמות שהוא רביעית של ד' על ד' רק בב' אמות על ד' אמות שהוא אלי ד' על ד' דלפי הערך בכל יש עליו אלי קב ואע"ג דלא קאמר בגמ' רק אלי קב בשתי אמות ולא קאמר על ד' אמות משום די"ל דסמוך אדלעיל דקאמר קב בד' אמות דמסתמא מיירי בד' על ד' דכיון דקאמר אלי קב הנזכר לעיל מסתמא בשני אמות מיירי ג"כ אלי ד' אמות הנזכרים לעיל: בא"ד ואין מלקט כלל. ג"כ אפשר משום דקשה לו לשער היכן יש אלי קב בב' אמות ודו"ק: ע"ב גמ' ת"ש עיגולי דבילה כו' התם נמי אגב דיקירי כו'. קשה לי אמאי לא פריך מחרוזות של דגים ותתיכות של בשר דאין סברא לומר בהם אגב דיקירי כו' ובאשר"י כתב וז"ל ועיגולי דבילה וככרות של נחתום ומחרוזות של דגים ותתיכות של בשר כיון דמידי דמיכל ניגהו חשיבי וממשמש בהו והוי יאוש מדעת כו' וגיזי צמר ואניצי פשתן אגב יוקרייהו מידע ידעי עכ"ל והנך רואה שדבריו סותרים דברי הגמ' כגירסא שלנו שתירץ אעיגולי דבילה וככרות של נחתום אגב דיקירי כו' לכך נ"ל דגירסת הרא"ש ז"ל בגמרא היה כה"ג ת"ש עיגולי דבילה וככרות של נחתום הרי אלו שלו אמאי והא לא ידע דנפול מיניה כיון דמידי דמיכל ניגהו חשיבי וממשמש בהו ת"ש גיזי צמר ואניצי פשתן הרי אלו שלו אמאי והא לא ידע דנפול מיניה התם נמי אגב דיקרי כו' ונראה שכן צ"ל בגמרא שלנו וט"ס יש כאן וצ"ע: תוס' בד"ה תא שמע כו' תימה כיון דככר כו'. ואשני משניות לא הקשו התוס' מאי מקשה בשנית כיון דככר ידע התירוץ כדלעיל סוף פרק ראשון דף כ' ע"ב בתירוצא דרב ספרא כי כך סוגיית התלמוד בכל מקום והטעם משום דאותו התירוץ דוחק הוא ובא המקשן להראות דהרבה דוחקים אתה צריך לסבול בכמה משניות ונמצא בפוסקים בהרבה מקומות מכריחין שאין הלכה מחמת כן באותו שמשני שנויא דחיקא בכה"ג אבל הכא כיון דככר סבל הדוחק במתני' פשיטא דיסבלהו גם בברייתא דברייתא לא אלימא כמתני' וא"כ אמאי פריך כו' וי"ל דברייתא כו' פי' כיון דבברייתא סובל יותר דוחק מבמתני' לכך מקשה נמי מברייתא ובתחלה פריך ממתני' משום דעדיין לא ידע התירוץ וגם הדוחק ג"כ גדול כיון דמתני' מיפרשא בדוחק: עוד י"ל דלכך מקשי התוס' הכא משום דס"ד דלא כתוב בברייתא רק כמו במתני' המוצא מעות כו' ואינה מיירי בעניין אחר כלל והיא היא ומשני וי"ל כו' פי' דלא כתוב בברייתא כמו במתני' דברייתא אלימא כו': בא"ד מדמוקי טעמא שהרבים כו' דאי בדליכא סימן מיירי אפי' אין רבים מצויים נמי מתייאשי כדבמתני' דמיירי אפי' ברשות היחיד במוצא מעות מפוזרין כמו פירות מפוזרין דמיירי בבי דרי כדשני רב עוקבא ועוד מדקאמר כריכות ברשות הרבים ש"מ דאיך אפילו ברה"י מיירי: בא"ד ומשמע נמי כו'. פי' מדקאמר סתמא בברייתא ואע"ג דגם במתני' סתמא קאמר מ"מ נוכל לתרץ דלא בכל מילי מיירי מסתמא אבל בברייתא ע"כ אסתמא סמך התנא במאי דלא פירש בהדיא דבאע"ג דאיכא סימן מיירי כמו שהכרחנו ממתני' דאין סברא לומר דאמתני' סמך וא"כ צ"ל דמסתמא מיירי בכל מילי ודו"ק. א"כ דייק מדקאמר שהרבים מצויין שם ולא אמר שהרבים היו לשם משמע שעדיין הם שם כי עתה עת ללמוד בבית המדרש וא"כ מסתמא גם בעל אבידה שם: בד"ה ופטורות כו' ק' לתוס' היאך יכול להפקיר ממון שאינו שלו דמעשר ממון כהן ולוי הוא ותרצו דקודם גמר מלאכה מיירי דעדיין אינו ממון כהן ולוי. וכדי שלא יקשה אי מיירי דווקא דזכה בהן המוצא אחר שנגמר מלאכתן דלא חל חיוב המעשר אצלו א"כ דוחק הוא דפסיק ותני סתמא פטורות מן המעשר דמשמע דלעולם פטורות ועוד דלא יהיה דומה רישא לסיפא דרישא מיירי קודם גמר מלאכה וסיפא דפטורות כו' מיירי אחר גמר מלאכה לכך כתבו ואפי' זכה כו': בד"ה תאינה כו' פירוש כו'. בהך פי' מפרשים התוס' ד' דברים הא' דק' מאי דקאמר תאינה נמי מידע ידיע כו' אדרבה מהאי טעמא נימא דהמוצא לא יקחם משום דודאי מאילן זה הם כיון דנתרא ולזה אינו מייאש. הב' דקשה בזיתים ובחרובין אמאי אסור. הג' מאי יאוש שלא מדעת הוא זה דמקשה ארבא דילמא אפילו ידע לא מייאש. ועוד רביעי קשה שאם נאמר שלכך מייאש לפי שסבור שהמוצא יקחנה א"כ כל מציאה שבעולם יהיה סבור שהמוצא יקחנה וא"כ לא משכחת מציאה דצריך להכריז ודו"ק: בא"ד ומיהו אית ספרים כו' אבל תאינה כו' אבל ברוב ספרים כו' אי נמי גרסינן נמאסת כו'. נראה דההפרש בין ב' הגרסאות דלספרים שגורסים שאני זית הואיל וזיתן מוכיח עליו מתרץ כמו שהקשו התוס' נימא דזתים וחרובים כו' והא דבתאנה מותרים אע"ג שתולין שנפלו מן האילן משום דעם נפילתה נמאסת פירוש ר"י ואין לפרש כאן נמאסת כמו שפירש התוס' בסוף הדבור לגירסת רוב הספרים דאע"ג דאינה דומה לתאנה שבאילן משום דנמאסת מ"מ ליכא הוכחה ג"כ דאינה מזה האילן ועומד בספק ולכך יש לילך אחר דוכתיה תחת האילן ולומר דודאי מזה האילן הם כיון שהם תחתיו. אבל לפי ספרים דגרסי הואיל וחזותו מוכיח עליו ואע"ג דמנתרא מידע ידעי דוכתא דאינים אינים שפיר זתים דנפלו דומים כו' ואע"ג דמנתרא ונמאסים באכן ליכא למימר דמאילן אחד דומה לזה כמינו ודוגמתו קצת בא לכאן שהרי מקום כל אדם ואדם המיוחד לאילנו ליפול הנושר שם הוא ניכר ולזה כיון דחזותו מוכיח וגם הוא מונח במקום המיוחד לאילן להשיר שם מסתמא מאילן זה הוא ולפי זה לא מצינו למימר דמתרץ כמו שהקשו התוס' נימא דזתים כו' דא"כ לא היה לו לומר הואיל וחזותו מוכיח עליו והיה די לו בשיאמר שאני זית דדוכתיה מוכיח עליו דמידע ידיע כו' ולמה לו להוסיף ולומר דגם חזותו מוכיח עליו דמי הכריחו לזה אלא ע"כ אינו מתרץ כמו שהקשו התוס' משום הא דכתבו התוס' דאם אינם מתייאשים כו' דלפי גירסא זאת ס"ל דאין סברא לומר כיון דמתגלגלת ונמאסת בעיניו מפקירה ולכך יקשה בתאנה אמאי מותרים כמ"ש התוס' לעיל ולכך צריך לומר דשאני זית הואיל ודוכתיה וגם חזותיה מוכיח עליו אבל בתאנה אע"ג דדוכתיה מוכיח קצת עליו מ"מ אין חזותיה מוכיח עליו משום דנמאסת אי נמי גרסי' נמאסת דמחמת שמתגלגלה כו' ולכך עוברי דרכים דלא מעלו יורו היתירא לתלות בעוברי דרכים ולכך מייאש אבל כשגם חזותו מוכיח אין לחוש שיורו היתירא כיון דקרוב לודאי הוא שמזה האילן הם דלגנבים ולגזלנים לא חיישינן דא"כ גם מעל האילן יקחו ואי גרסינן נמאסת לפי זאת הגירסא אין לפרש כמו לגרסא הראשונה דא"כ יקשה למה ליה למימר דגם חזותו מוכיח עליו כו' כמו שפירש' ובספר ת"ש לא פי' כן והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

דף כב ע"א גמ' משום כסיפותא כו' ג"כ מכאן מוכח בהדיא דמתנה שאדם נותן משום כסיפותא יש בה משום גזל ואסור לקבלה וע"ז נאמר ושונא מתנות יחיה: תוס' בד"ה שטף כו' ה"ג אם נתייאשו כו' דאין פירושו שלעולם נתייאשו מסתמא רק משמע שלפעמים מתייאשו ולפעמים לא וקאמר אם נתייאשו כו' פי' אם אנו מרגישין שמסתמא התייאשו כגון שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו כו' כמ"ש התוס' בסמוך ואין לפרש אם נתייאשו כו' כגון דקאמרי להדיא שנתייאשו דא"כ אפי' הבעלים מרדפין אין להחזיר כיון דכבר התייאשו ומאי קתני סיפא אם היו הבעלים מרדפים כו' אלא ע"כ פירש שאנו מרגישין כמו שפירש ולכך הוצרכו התוס' לכתוב ואפי' אין בהם סי' כו' דאי ביש בהם סי' כו' מיירי אפי' היו בשעת שטיפה ולא רדפו אין להרגיש שמסתמא התייאשו דדילמא חושבי' שילולם אפי' יקדימום ויקחום אחרים כיון שיש בהם סי' ודעתם לבקשם אחר זמן זה: בא"ד כזוטו של ים שאבוד ממנו ומכל אדם פי' טעם זוטו של ים דהרי אפי' אית ביה סי' משום שאבוד ממנו ומכל אדם כדלקמן בגמרא בדף זה ע"ב ולכך ביכול להציל שאינו אבוד מכל אדם בסתמא צריך להחזיר: בא"ד ופריך אי הכי כו'. אבל מרישא ליכא לאקשויי דאפשר לפרש אם נתייאשו דידעינן להדיא שנתייאשו כמו שפירוש לעיל והיה צריך לסתור זה הפי' מן הסיפא השתא דצריך לסיפא בלא"ה פריך שפיר מסיפא ויותר דרך קצרה ודו"ק: בא"ד ועל ידי סיפא ידעינן דמיירי באין יכול להציל פי' אם לא רדף מיד בשעת שטיפה כמ"ש התוס' לעיל וס"ד דמיירי כו' כדמוכח בסיפא וכן אמר בהדיא בגמרא אי הכי אימא סיפא כו' אי ביכולין להציל כו' והוצרכו התוס' לכתוב וע"י סיפא כו' משום דקשה הא דכתבו דלא נקט מרדפין אלא לאפוקי כו' הא הכל מרישא שמעינן ליה דקתני אם נתייאשו כו' כמו שפירש התוס לעיל דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו ולגופיה לא אצטריך לומר דמרדפין חייב להחזיר דהא נמי מרישא שמעינן דאפילו סתמא חייב להחזיר וכ"ש מרדפין ואם רוצה לשנות דבר והסוכו יותר היה לו לשנות אבל סתמא לא יחזיר לכך תירצו דסיפא אצטריך דע"י סיפא ידעינן כו' וכיון דהוצרך התנא זה תו לא חש למיתני סתמא כיון שהכל נשמע מרישא והוו מצי לתרץ דעל ידי סיפא ידעינן דאם נתייאשו דרישא אין פירושו דנתייאשו להדיא אלא שנקטו מה דאיתא בהדיא בגמרא ודו"ק וע"ע: בא"ד ותו מנלן דהא סתמא כו' ולדעת התוס' אינו קושיא דהרי כבר הכריחוהו לעיל דכתבו דא"כ לא ליתני אם נתייאשו כו' אבל לגירסת רש"י טעמא קאמר מפני מה הוא שלו מפני שודאי נתייאשו ואפילו בסתמא אע"ג שלא ידעו עדיין מ"מ כיון דכשידעו יתייאשו גלי מילתא דמעיקרא הוי יאוש כרבא ודו"ק: בד"ה ואם לאו כו' דהתם הוי כולה שיעור תרומה כו' פי' דחכמים קבעו לתרומה ג' השיעורין עין יפה אחד מארבעים עין רעה א' מס' בינוני א' מנ' ולכך יש שתורם כך כו' אבל לענין יפות ורעות ובינונים לא הזכירו חכמים שום חילוק ולכך מיפות אין רגילות כו' ודו"ק: בד"ה מר זוטרא כו' שיתלה מרי בר איסק כשידע דהלכה מלת כשידע נמשך למעלה

למעלה וקאי על מרי בר איסק שיתראה כשידע ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה ברכתא כו' מפרשי' התוס' מפני ב' קושיות חדא דקשה מאי מקשה היאך אוכלין אם יש גדר דהא פשיטא דאין לוקחין מן הגן שיש לו גדר מוקף ואידך דמאי לא מקשה נמי לרבא ובזה הפי' מתורץ דלרבא הוי יאוש אע"ג דבעלים סבורים כו' כיון שמסתמא כשידעו שלא נפלו כולן תחת האילן יתיאשו : בא"ד מי שרו כו'. כלומר בגמרא מקשה ברכתא מאי איכא למימר למה אוכלין מהם דמי שרו כו' ואין פי' דדרך בעיא קאמר מאי כמו מהו ודו"ק שהוא מוכרח בגמרא : בא"ד דרך עליו . כלומר שהרוח מוליכן חוץ לגדר דרך עליונית הגדר : בד"ה אי כו' פירוש כו' ומשני כו'. מפרשי' התוס' בזה ג' דברים הא' דפי' מאי כמו למה דאין לומר דפי' מה מכריז אם שם המקום או שם החפץ או יכריז סתם אבידה מצאתי דא"כ משמע דפשיטא ליה דמכריז חד מנייהו אלא דלא ידע איזו מהם וא"כ מאי מקשה ארבא ועוד הא פשיטא דלא יכריז שם המקום מהא דמקשה בסמוך ארש"י הב' דמאי מכריז מכריז מקום אמוצא קאי ולא אאובד דכן מוכרת הכא דא"ל דאאובד מקשה מאי מכריז דהא נוטל ומכריז דבמתני' אמוצא קאי דכן משמע לשון נוטל ומכריז דקאמר ואע"ג דבמתני' לא תנא תנא דידן נוטל ומכריז והך מתניתא דמייתי היינו מתני' דידן דבתחלת הפרק ודלקמן סוף דף כד אלא שקצר מ"מ הרי קתני במתני' ואלו חייב להכריז דמשמע כמו בהדיא דאמוצא קאי וא"כ יקשה אמוצא מאי מכריז וקאמרי התוס' כיון דהכא מוכרת דהאי מכריז אמוצא קאי א"כ מסתמא גם ומכריז יום אחד דבמתני' לקמן דף כח ע"א אמוצא קאי ודלא כרש"י שם כמ"ש בח"ש דמסתמא כל לשון הכרזה דבמתני' דפרקין שוים הם הג' שאין פי' מכריז מקום כמו שפירש רש"י שיאמר המוצא מצאתי חפץ במקום פלוני כו' ובאמת שדחוק הוא פי' רש"י דלשנא דגמרא דקאמר על זה ורבה אמר מקום לא הוי סימן לא משמע כן אע"ג דיש ליישב לדעת רש"י דהמקום גורם כשיאמר הוא אבדתי שם חפץ פלוני דהוי סימן משום דאין רגילות כו' כמ"ש התוס' בסמוך . בא"ד דזה מכריז אותו כו' נ"ב כלו' כך יהיה לשון ההכרזה אותו שאבד יתן כו' : בא"ד אך קשה כו' די' בשלמא אי מפרשי האי ומכריז יום אחד דאאובד קאי כרש"י לקמן ניחא די"ל דה"ק כשהאובד הוא ע"ה וחפץ שיכריזו ב"ד על אבדתו כדלקמן במתני' בפרש"י אין מכריזין לו אבל השתא דקמפרשי' דלעולם המוצא מכריז ולא האובד קשה והיאך אנו יודעים כו' : בא"ד ק"ק דהא תנן כו' ואינו קושיא חזקה משום די"ל דהתם נמי כו' ואינו תירוץ גמור משום דק' אמרו דלא חשוד לשקר דא"כ ניהדריה בטביעות עינא בלא סימן ודוחק לומר דמיירי באין לו בו טביעות עינא ועוד דמסתמא לאו בצורבא מרבנן דמהדרינן ליה אבידה בטביעות עינא מיירי וא"כ אמאי לא נחשדים לשקר : בא"ד ולפרש"י שוה כו' בא לתרץ מאי הכריח את רש"י לכנוס בזה הדוחק : בד"ה ורבה כו' ק' לתוס' דהאי דקאמר ורבה אמר כו' משמע דבא לתרץ קושיא שקשה ארבה דאל"כ למה ליה למימרה והיה לו להתחיל מיד אתמר מקום כו' ולכך פירש דבא לתרץ מפני מה הוצרך רבה לומר אמתניתין דסימן העשוי לידרס לא הוי סימן דלהך ליבנא דלא מתני להא שמעתא באנפי נפשיה אלא אמתני' קשה דמשמע דלאו מסברא דנפשיה קאמר הכי אלא להכרח המתני' דהיינו דאיכא בין תרי ליבני ואי סבר נמי מקום הוי סימן מי הכריחו לכך לוקמה נמי דמכריז מקום ודלית בהו סימן כרבא לכך קאמר ורבה אמר כו' :

דף כג ע"א תוס' בד"ה והא איכא כנענים כו'. נראה דגרסת התוס' בגמרא היה והא איכא כנענים דלא איכפת להו ולכך כתבו מלת פירוש אחר דלא איכפת להו כלומר מדקאמר דלא איכפת להו ש"מ שפי' שידרסו הכנענים כו' משום דלא איכפת להו לבזות האוכלין ואי לאו דלא איכפת להו אפשר לפרש והא איכא כנענים דשקלי ליה ולא היה קשה ולפריך כו' והשתא דפי' שידרסו כו' קשה ולפרוך והלא כנענים שקלי ליה כו' פי' כיון דאיכא למיחש דכנענים שקלי ליה מסתמא מתייאש ואמאי צריך להכריז ואם נאמר שאין לחוש דלמא כנענים שקלי ליה דכך איכא למימר דיהודים שקלי ליה כמו כנענים ואפי' ברוב כנענים כדבעי למימר לקמן ולכך לא מייאש א"כ ג"כ אין לחוש שידרסו הכנענים כו' קודם כו' וליכא למימר דמייאש מחמת דעשוי לידרס ודו"ק ולא מקשי התוס' ולפרוך אפי' לרבא והלא כנענים כו' כדמקשי בדבור שאחר זה משום דבדבור שאחר זה לא מצו להקשות בענין אחר דאין להקשות אמאי פריך והא איכא בהמה וכלבים שידרסו לפרוך דאכלי להו ומייאש די"ל דאין הכי נמי דפריך הכי בגמרא משום דיכול לפרש והא איכא בהמה וכלבים דאכלי להו ולכך דייקו התוס' ע"כ פי' והא איכא בהמה וכלבים שידרסום דאי פי' דאכלי להו א"כ אמאי פריך לרבה הא אפי' לרבא נמי קשה א"כ משמע דלרבא לק"מ ולכך מקשי זאת לרבא נמי יקשה כו' ודו"ק אבל בדבור זה מצו להקשות בלא רבא אמאי פריך בגמרא והא איכא כנענים שידרסו לפרוך כו' דא"ל דאין הכי נמי דפריך הכי מדקאמר דלא איכפת להו כמו שפי' ואין להקשות מאי פריך בגמ' והא איכא כנענים שידרסו הא יש לתרץ כשבאים לדרוס הם רואים את המציאה ושקלי ליה ומדלא שקלי ליה א"כ הכי לא ראו ולזה ליכא למימר דדרסו וא"ל דלא ראו כשדרסו דא"כ מאי שני ליה משום דאין מעבירין על האוכלין ומגביהין אותם דילמא לא ראום ודרסום דא"כ לעולם אין לחוש לדריסה אפי' בדברים שאינם אוכלים והיאך סביר סי' העשוי לידרס כו' אלא ודאי יש לחוש דדורסים אף כשרואין ולא שקלי משום דיש דלא קפדי לטרוח להגביה מציאה דלא חשיבה בעיניהם ודורסים עליה : בא"ד לפי שדורסין דרך הילוכן . פי' ולכך אין יראים מבעל הככר כיון דדרך הלוכן עושים ולא מכווני להזיק דאין יכולים לילך בענין אחר : בא"ד אדרבא ניחוש לרוב ישראל כו'. וא"ל דפריך לפי מאי דבעי למימר לקמן דאפי' ברוב כנענים פליגי רבנן וא"כ מיירי כולה מתני' ברוב כנענים נמי דמ"מ י"ל דחייבין לחומרא למיעוט ישראל לחייבו הכרזה כדבעו למימר דאפי' ברוב כנענים פליגי רבנן כו' אלא ע"כ צ"ל היכא דאפשר לתקן כו' : בא"ד אע"פ שאם ירא אותם הכנענים קודם ודאי שקלי להו ולא אמרינן דמייאש מחמת כן משום דחיים לישראל דיסבת ליה ויחזירנו לו ואע"ג דאיכא למיחש דלמא שקליה להו כו' וא"ל דלמא ליכא למיחש דלמא שקלי משום דנטילה לא שכיחא כו' כמ"ש התוס' לעיל ולזה חושב שלא יטלו אלא ישראל כדי להכריז ולהחזירו ולא מייאש דהא כאן מיירי אפי' בתפלים דליכא למימר דהבעלים הניחום שם לדעת כגון מעות וכיוצא בהם דפשיטא דלא מניחים אותם אלא במקום המשתמר ולזה אין לומר דיראים ליטלו וא"ל מ"ש דלא מייאש מחמת כן כמו בשקלים ורמשים דלעיל דאמרי' דמייאש די"ל דשאני בשקלים ורמשים דודאי ידוע הוא דאכלי להו ולכך מייאש אבל הכא אינו בודאי שימצאוה כנענים : בא"ד ועוד דבעי למימר כו' לקמן דף כ"ד ע"א : ע"ב תוס' בד"ה ברשום כו' ובד"ה אביי כו' כל זה מפרשי' התוס' לאפוקי מפרש"י שמפרש דלאו בשינוי שברשימה תליא מילתא אלא דכיון שיש רושמין ויש שאינן כו' הוי רשימה סימן אע"ג שאין שום שינוי ברשימה כמו שפי' רש"י בד"ה ברשום כו' ולדידיה קשה ג' קושיות חדא אמאי יהיה רושם סימן כיון דהרבה נמצאים רשומין ועוד אמאי לא יהיה פתוחה נמי סימן כמו רשומה ולדעת רש"י צריך לתרץ בדוחק משום דהרשומים יפתחו לפעמים כגון כשטועמים את היין לקנותו וכן לסוף עומד להפתח כשימכרנו החנווני ועוד דקשיא לאביי דאמר דקודם שנפתחו האוצרות הוה רשום סימן יותר מלאחר שנפתחו אדרבא יותר סברא שלא יהיה רשום סימן קודם שנפתחו כיון שכולם רשומים ולדעת רש"י צריך לתרץ בדוחק לפי שאין שכיח שיאבד חבית מן האוצר שעדיין לא הגיע כו' כמו שפרש"י בד"ה קודם כו' :

דף כד ע"א גמרא אבל מצאו שנים כו'. נ"ב עי' לקמן בתוס' דף כ"ה ע"א בד"ה שמע מיניה כו' : שם הב"ע במפוזרין כו'. נ"ב ולא קשיא אפי' בלא יאוש נמי כיון שאין בהם סימן אין הבעלים יכולים ליקח אותו מיד המוצא דמ"מ לא שייך למיתני הרי אלו שלו דגם של המוצא אינם אלא יונחו עד שיבא אליהו אי לאו משום שהבעלים מתיאשים ודוק היטב : תוס' בד"ה בטמון כו' וברוב כנענים כו'. נ"ב בלא זה י"ל בטמון חיים שמא יחפרו וימצאוהו ולכך אי רוב ישראל ידע דלא יגע בו ויחזור ויטמנהו כיון דאפשר אינה עשויה לפנות אבל אי רוב כנענים מתייאש ודוק: ע"ב גמ' הרי אלו שלו כו'. נ"ב כלומר ואין צריך להכריז אפי' לפנים משורת הדין אלא כשבא בלא הכרזה ונתן סימן יחזיר לפנים משורת הדין ודוק : שם דאזלי ביה אזלי . נ"ב בערוך פי' איזלי הן מצודות עשויות מן חוטין של טווי תרגם מטוה אזלן : תוס' בד"ה אתא כו' ולרב מיירי בעומד כו'. נ"ב דלרב בשר שנתעלם מן העין אסור אפי' ברוב טבחי ישראל כדמוכח פ' ג"ה דצ"ה ע"ב ע"ש בתוס' בד"ה אסיק כו' וכן מוכח נמי הכא מדלא שני שאני הכא דרובא דישראל ניהו . ולכך לא מצי לאוקמה שנטלה מעיר שרובה טבחי ישראל מן השוק דא"כ הוה בשר שנתעלם מן העין ואיך התירוהו לו וא"ת הא בכאן פסיק כר' חנינא דמתיר באבדו לו גדייו ותרנגוליו כו' ברובה ישראל אע"ג דמשמע דהוי בשר שנתעלם מן העין . וי"ל דשאני הכא שמכיר גדייו ותרנגוליו ונאבדו בכאן בעיר שרובה ישראל ונמצאו שחוטין כאן ולזה ליכא למיחש לחילוף כלל וכולי האי ליכא למיחש דלמא הוליכם מכאן לעיר שרובה כנענים ומכרו להם והם שחטום והחזירום הטעו לכאן דכיון שכאן נאבדו וכאן נמצאו שחוטים מסתמא בעיר הזאת שחטום ולחילוף ליכא למיחש כיון שמכירם :

דף כה ע"א גמרא שמעת מינה מנין הוי כו'. נ"ב פי' ומאי מכריז פירות לצורות מצאתי למאי דס"ד השתא דלא ידע המקשה הא דלקמן טבעא מכריז ולמסקנא מכריז פירות מצאתי ודו"ק : רש"י בד"ה טבעא כו' מטבע כו'. נ"ב עי' לעיל ספ"ק ד"כ ע"ב ברש"י ובח"ש : תוס' בד"ה וסוא כו' וי"ל דספיר כו' . פי' הוה מצי לשנויי דבתרי אפי' עשויין כמגדלין לא ידעינן דדרך הינוח הוה אלא דבלא"ה ספיר משני כו' וכ"כ במהרש"א ע"ש ולפי זה צ"ל דהאי דמקשה בגמ' מאי איריא תלתא כו' הוא רבינא גופיה ע"ד שכתבו התוס' לעיל דף כ"א ע"א גבי וכמה אמר ר' יצחק כו' ורבינא בא לתרץ שפיר לפי מאי דמסקינן דמנין הוי סי' דאם היה המקשה אחר א"כ לא ידע ג"כ תירוץ של התוס' דבתרי אפי' עשויין כמגדלין כו' וא"כ אכתי היה לו להקשות אי מקום הוי סי' אפי' בתרי נמי ודו"ק : בד"ה הא גופא כו' אמתני' לא פריך כו' פי' לדקדק דע"כ הא דג' מטבעות היינו כמגדלין ולא במשלחפי שלחופי דאל"כ מאי שנא מצבורי מעות ואי שניהם בג' מטבעות מ"ש דנקט הכא ג' מטבעות ולא גבי צבורי מעות אלא ע"כ צ"ל דצבורי מעות היינו יותר מג' ואפילו משלחפי שלחופי ואפשר דמיירי בקב בפחות מד' אמות וכן נראה כדמשמע בגמרא לעיל דף כא ע"א גבי פירות מפוזרין וג' מטבעות כו' היינו כמגדלין וא"כ משמע הא בג' מטבעות דמשלחפי שלחופי הרי הן שלו וברישא קתני מעות מפוזרות הרי אלו שלו הא משלחפי שלחופי חייב להכריז וליכא לתרוצי דרישא ביותר מג' מטבעות מיירי ובג' מטבעות נמי שלו אי משלחפי שלחופי דא"כ הוה ליה למיתני נמי ברישא ומתרצי התוס' דמצינן למימר ולדחות דג' מטבעות לאו דוקא כמגדלין מיירי אלא אפי' במשלחפי שלחופי ודקא קשיא מ"ש מצבורי מעות דמצינן למימר כו'. א"נ התוס' מקשי למאי דמפרש מתני' בעשויין כמגדלין ומשני דלא מקשה אמתני' משום דאין הפי' מוכרח במתני' דמצינן למימר כו' והתוס' הוו מצי לתרוצי דמצינן למימר דג' מטבעות מיירי כמשלחפי שלחופי ואין לומר דצבורי מעות מיירי במשלחפי שלחופי וג' מטבעות מיירי בכמגדלין דא"כ הוו זו ואין צ"ל זו והראשון יותר נכון ומר' יצחק דמפרש למתני' בכמגדלין לא פריך אמתניתא גופא משום דניחא ליה למיפרך אברייתא דאלימא מר' יצחק שהוא אמורא ודו"ק: ע"ב גמרא והמניק . נ"ב פי' בערוך כלי של מתכת הוא שיש לו שני ראשים שאוכלין בו פרסיים שלא יהיו מכניסים ידם לפיהם והיו אוכלים בו בשר והתיכות : תוס' בד"ה כאבני כו' דפרזלא . נ"ב פי' בערוך נחשת מוצהב : בד"ה והאמר כו' כדמפרש לעיל דלמא כו' כתבו התוס' לאפוקי שלא נפרש הינוח דהיינו שהניחו באקראי כדי לפוש או מטעם אחר ורצה לקחתו מיד ואח"כ שכחו שם ויהיה פי' ספק הינוח כלום ספק אם דרך הינוח אם דרך נפילה בא לכאן וקאמר לא יטול משום שמא יזכור ויבא ויטלו דכה"ג הוי ודאי אבידה והיה מחוייב בהשבתה ליטלה ולהחזירה (שמא יתן אחר בה סי' מקום) כדמפרש התוס' לקמן בסמוך במה שכתבו דשמא אבידה היא ושכחוה כו' וכיון שאם היה יודע כו' וכן הסברא נותנת דכיון שכבר שכחו עד מתי יניחנו המוצא ולא יטלנו דילמא ישכחנו עד זמן רב ויתייאש אח"כ או יאבד כיון שאינו משתמר לגמרי ולכך פי' התוס' דילמא איניש אצנעינהו פי' במדעת הניחו שם ולא שכחו שם אלא הניחו שם על מנת שיחזור ויקחנו אחר זמן דכיון שמשתמר קצת לא תשם שיאבד ולכך לא יטול ופי' ספק הינוח ספק הניחו להצניע לזמן או הניחו כדי לפוש וכיוצא בזה ושכחו וכן מוכח בגמ' דקאמר איניש אצנעינהו ולא קאמר איניש אנחינהו משמע דדוקא אצנעינהו מדעת אבל אי הוה ידעינן דלא אצנעינהו אלא הניחו ושכחו שם יכול ליטלו ומזה הכריחו התוס' פירושם וגם מהא דמפרשי התוס' בסמוך גבי ואם נטל לא יחזיר הוא מוכרת כמו שפי': בא"ד שיהא דהגביה הוי מחוייב כו'. וא"ת לענין מאי מחוייב בשמירתה הא לא מצי להחזירה לבעלים כיון שאינו יודע מי הם כיון שאין כאן אפי' סי' מקום כדמשמע בגמ' וי"ל דמ"מ כיון שבאיסור בא לידו אינו רשאי ליטלם לעצמו ויהיו מונחים בידו עד שיבא אליהו או שמא יבא הבעל ת"ח ויכירם בטביעת עין או יביא עדים שיכירום בטביעת עין דא"כ יקשה ולהוי מקום סימן וגם בגמרא קשה אמרו איכא למימר מעלמא כו' ממה נפשך יגיע בהם ויטלם ויכריזם דאי מעלמא אתו א"כ לא יהיה בהם אפי' סימן מקום ויהיו שלו ואי אצנעינהו איניש כאן ידע סי' מקום ולכך נראה שהטעם שלא יטלו הוא משום דכשיטלו להכריזו בין כך ובין כך יבואו הבעלים ליטלו ממקום שהצניעוהו שם וכשיראו שאינם שם יתיאשו ולא יקפידו עוד לזכור המקום וישכחוהו וכשאח"כ יכריזם זה כבר שכחו המקום ולא יהיה להם סי' כלל נמצא שבאיסור בא לידו של זה שעדיין לא התייאשו הבעלים ושוי יאוש שלא מדעת וגם הוא גרם לשיתיאשו ועל זה כתבו התוס' היכא דהגביה הוה מחוייב כו' דשמא הבעלים יזכרו המקום ויתנו סי' מקום ואי אפשר להניחו שם מספק דדילמא לא אצנעינהו בעלים ויחזרו ויטלם אחר זמן אלא אבידה הוא ששכחו שם ולכך כיון דספק הוא בהגבהה הוה מחוייב ואינו כאבידה ודאית שמחוייב בלא שום הגבהה : בא"ד דאבידה מדעת היא כו'. והא דמשמע כאן דגבי אבודה מדעת אינו שלו אלא שאינו חייב לטרוח בהשבתה וכן משמע מדפריך התם אימור דאמר רבה כו' ולא פריך דלמא שאני בהא דרבה דלא הוי אבידה מדעת אבל הכא הוי אבידה מדעת דמן הדין היא שלו אלא ודאי סבר דגבי אבידה מדעת אינו שלו אלא שאינו חייב בהשבה דומיא דרבה דזקן ואינו לפי כבודו ולעיל דכ"ג ע"ב משמע דהיכא דהוי אבדה מדעת הוי שלו דמקשה שם אי בפחות אבידה מדעת היא כו' ע"ש י"ל דשאני האדם המוכר דאינו שלו משום שאבד לא נתייאש מחמת כן כיון שהוא ביד בנו אלא דלא חש כשישברנו בנו ע"ש אבל הכא מסתמא נתייאש : בא"ד לא מחייב כלל בנטילה כו'. י"מ בהגבהה כלומר אפי' כשהגביהה ונטלה לא מחייב בהשבתה וכן בסמוך א"ש דמחייב בנטילתה פי' היה מחייב בהשבתה כשהגביהה ונטלה מן התינוק אבל בלא נטילה אינו מחויב ליטלו כשיראנו בידי התינוק דשמא נתנו לתינוק כדי להצניע בידו לזמן מה ואינו אבידה וכתבו כאן לשון נטילה כי אין שייך הגבהה רק באבידה שעל גבי קרקע וכאן מיד התינוק נטלו אבל פי' זה טעות דבפי' הספינה בהדיא דכשנוטלה החנווני מן התינוק מתחייב החנווני ופי' לא מיחייב כלל בנטילה כפשוטו לא מיחייב ליטלו מן התינוק ודו"ק : בא"ד ולפי' רש"י כו'. ק' דפשיטא כו'. וא"ל דס"ד שיתננו לאדם התובעו ראשון משום דלא גרע מאם לא נטלו דבנטלו ולא זז עדיין משום פשיטא שיחזירנו לו דלא גרע מאם לא נטלו ואי נטלו וזז משם פשיטא שלא יחזירנו לשום אדם אפי' תובעו דדלמא משקר לפי ששמע שזה הגביהה דע"כ שמע מאחרים דא"כ איך יודע לתובעו שהרי לא ראה כשהגביהו זה ודו"ק. בשלמא לדעת התוס' הוה פי' לא יחזיר כלומר למקום שהיה מוכח לא יחזיר אלא יחזיר לבעליו (כשיזכור ליתן סימן מקום) אבל לדעת רש"י אי אפשר לפרש כן שהרי לדעתו אינו יוכל ליתן סימן מקום שהרי כתב הטעם דלא יחזיר משום דליכא איניש דיהיב סימנא משמע שהוא מפרש לא יחזיר לבעליו :

דף כו ע"א רש"י בד"ה הכא כו' שכחוהו בכר כו'. נ"ב זה טעם שני ודו"ק : בד"ה פונדק כו' מקום שעוברים כו'. נ"ב ר"ל שאלו השלשה ישראל או כנענים שם אורחים . ונקט לרבותא אע"ג שאינם שם אלא לילה אחת תלינן בהם ודו"ק : תוס' בד"ה דשאיך כו' מוכח לקמן כו'. נ"ב בדף זה ע"ב : בד"ה וניזל בתר בתרא דהיינו כו'. נ"ב קשה לתוס' דילמא מיירי שכבר הלכו להם האחרים שהשכרוהו מן הבית ומסתמא כבר תפשו ונתיאשו:בד"ה לשלשה כו' לא מקרי רוב כו'.נ"ב אפשר שהטעם משום שאפשר שהרבה ישראלים הולכים לבעל הבית יותר מן הכנענים שהולכים לשני הכנענים ולכך בעינן ג' כנענים נגד הבעה"ב : בד"ה אפי' כו' דמאחד מן השוכרים כו'. נ"ב כלומר דאמרי' מסתמא א' מן השוכרים אבד סימנו שהם הרוב א"כ שמא מא' מן השוכרים אבד : ע"ב תוס' בד"ה מתנה כו' מיקרי ניתק לעשה כו' דכתיב אחריו והשיב את הגזילה וגו' ועיין במהרש"א בכאן :

דף כז ע"א תוס' בד"ה מה כו'. ק' לתוס' לפירש"י שפי' שיש לה תובעין שאינו של הפקר דשמלה דבר הנעשה בידי אדם הוא א"כ לא שמעינן מכאן אלא דבר שהיה מן ההפקר שהוא שלו ולא שמעינן מכאן דבר שהיה לו בעלים ונתייאשו וא"כ קשה לדעת רש"י אבידה גופה מנלן ואם נאמר משום דשל הפקר לא צריך קרא ופשיטא הוא אלא ע"כ ליאוש אתא מ"מ מאי משמע יאוש מהכא ואם נאמר דסברא הוא לדמותו להפקר כמו שפי' רש"י א"כ כיון דלהפקר ל"צ קרא יאוש נמי נילף מסברא ואפי' גבי גנבה לא היה צריך למילפיה מאבידה וא"ל דשל הפקר צריך קרא וא"כ כיון דילפינן הפקר ילפינן יאוש מיניה מסברא דהא פשיטא דשל הפקר פטור וא"צ קרא דלמי יהיב והכי הקשו התוס' בהדיא במרובה דף ס"ו ע"א בד"ה מוצא כו' ע"ש ודו"ק : בא"ד דע"י שיש בו סימן כו' וגם שמוצא כו'. אין פי' דהעדים לא יוכלו להעיד אא"כ יש בה סימנין דהא פשיטא דאפי' אי לא היה בה סימנין והעדים מכירין אותה בטביעת עין שהוא של זה דנאמנים דאפי' אם העדים צורבי מדרבנן לא חיישינן בכה"ג דאינם נוגעים בעדותם דמקרי דשני עדים נאמנים לכל דבר יהיו מי מהם אם אינם מפסולי עדות אלא הפי' דע"י שיש בה סימן יוכל לשאול לבני אדם מכירים אתם שמלה שלי שהיו בו סימנים כך וכך ואז העדים יאמרו שמכירין אותה בטביעת עיניהם ולא בסימנים דסימנין לאו דאורייתא אבל אם אין לו בה סימנים מתייאש שאין יודע מה לשאול ואין סבור למצוא עדים לעולם ואפי' אם יש בה סימנים והוא אינו יודע אותם אינו יכול לשאול דגם המוצא לא יוציא כו' דלא תייבתהו התורה בכך דלא מצינו שהוזכר זה בתורה ודאי כשיביא עדים שאומרים שמכירים שמלתו ואומר סימנין הוא מוכרת להראותה דאל"כ היאך יקויים מאמר התורה השב תשיבם וגו' אבל שיוכרת להראותה לו קודם שיכירו אם זה לא מצינו בתורה ואפי' אם יביא עדים שיודע שרגילים להכיר בגדיו שמא יכירו גם השמלה ואני אומר סימנים לא מצינו שחייבתהו התורה להראותה אלא צ"ל סימנים בתחלה אע"פ שאינו מחזירה לו בכך כו' ועי' בתוס' דפ' מרובה דס"ו ע"א בד"ה מוצא כו'. והוצרכו התוס' לכתוב וגם המוצא כו' משום דהיה קשה אפי' אין לו בה סימנים יוכל להביא עדים שיודע שרגילין להכיר בגדיו שמא יכירו גם השמלה ולכך כתבו וגם המוצא כו' אבל דברים שאין בהם סימן כו' אפי' הביא עדים שמכירין אותה ע"י שבאקראי ראה שמלתו בידי זה והביא העדים וראו אותה אז אינו מועיל אע"ג דהעדים נאמנים שהיתה שלו לפי שכבר נתייאש מסתמא והוצרכו התוס' לכתוב דע"י שיש בו סימן ימצא עדים כו' ולא די במה שכתבו המוצא לא יוציא כו' משום דאם העדים אומרים שמכירים אותה בודאי שהיא שלו הרי פשיטא שנאמנים ולמה נאמר שנתייאש דילמא ידע שיש לו עדים כה"ג ולכך כ' דמ"מ שיהיו לו עדים כה"ג אלא ע"י שיש בו סימן כו' וי"מ דהתוס' כ' ב' טעמים שאינם תלויים זה בזה ובאחד סגי אבל מה שכתבתי נ"ל : בד"ה בעדי אוכף כו'. קשה לתוס' אי סימנין דאורייתא למה לי קרא לעדים דהא כ"ש הוא וא"ל דקי' לתוס' דלמא קרא אתא לעדים לחוד ולא לסימנים דאוכף דא"כ היו התוס' מסיימי' ג"כ וסימני אוכף ודו"ק : בד"ה חמור כו'. וכה"ג הקשו התוס' ג"כ בפ' הפרה דנ"ד ע"א בד"ה חמור כו' ע"ש : בד"ה ושה כו' ונימא כו'. וא"ל הא ע"כ תנא דידן לא סבר הכי דדרים מה שמלה כו' דאל"כ דלמא אפי' אין בה סימנים והא דכתב שמלה אע"ג דאתיא בק"ו [משור וחמור] ושה דאינם מיוחדים שיש בהם סימנים דאינם נעשים בידי אדם מ"מ נימא מילתא דאתיא בק"ו כו' דאפי' מאן דסבר מילתא דאתיא בק"ו כו' מ"מ סבר דהיכא דמצינן למדרשיה דרשינן ליה ולא אמרי' הכי אלא במקום דלא מצינן למדרשיה לשום דבר אחר ודו"ק : בד"ה פרט כו' דס"ד כו'. קשה לתוס' הרי גבי גזילה וגניבה מצינו בכמה מקומות דאינם חייבים בפחות משוה פרוטה וא"כ מהיכי תיתי לן דמחייב גבי אבדה : ע"ב גמ' לא משאלי . נ"ב בח"ש גרים שאולי ובערוך שיילי : תוס' בד"ה ת"ש כו' ברייתא כו'. כלומר לא מילתיה דרבא דהא רבא תרתי קאמר עדי אוכף וסימני אוכף משום דמסופק הוא כמו שפי' התוס' לעיל ועיין בס' ח"ש ומה שכתבתי נ"ל וא"ל דהכי מתרץ בגמרא אימא כו' דהלשון לא משמע כן ודו"ק . ומ"ש בס' ח"ש קשה מ"ש מדלעיל דכ"ד ע"ב דפשיט מרב אסי ורב יהודה ושאר אמוראי :

דף לו ע"ב תוס' בד"ה אי כו' וא"ת כו'. נ"ב לא מקשה זה גבי שהיה לו לתוקפה משום די"ל כשתירץ שהיה לו לתוקפה תו לא צריך למרעה שמן ותזר מתירוצא דמרעה שמן אבל השתא דפי' התוס' לעיל דמקשה אי הכי עלתה לאביי משום דאוקמה במרעה שמן ש"מ דסבירא להו דלא סדר ביה וטעמם משום דא"כ היה לו לומר אלא שהיה לו לתוקפה כו' ולפי זה האי וא"ת נכתב על ידי א' אחרון אחר שראה דברי התוס' הקדמונים ודו"ק : בא"ד שהיה יכול לשומרה מנפילה כו'. נ"ב וא"ל דמ"מ פשע משום שהיה לו לחוש שמא אוירא או אובצנא דהר קטלא לה והיה לו להוליכם למקום אחר ולכך צריך לתירוץ דמרעה שמן וטוב דלא היה מוצא במקום אחר טוב כמוהו די"ל דע"כ הכלא דאגמא קטלא לחוד לא הוי פשיעה אלא בצירוף כשפשע בה ויצאה באגם וכן פי' הרא"ש ע"ש וכמוהו אוירא או אובצנא דהר :

דף לז ע"ב גמ' ורמינהו נפל כו' נ"ב צ"ל דדוחק ליה לשנויי גזל דעביד איסורא כו' א"נ סמיך אהא דמייתי התוס' בד"ה ומי כו' דר"ע נמי אית ליה כהגוזל קמא בלקח חמש כו' ומיהו קשה דלמא שאני בגזל או לקח מחמש כו' משום דהוה ליה למידק וי"ל דלקח מחמש כו' סתמא משמע אפי' במקום דלא ה"ל למידק כגון שמכרו לו יחד א' במנה וא' במאתים כו' אע"ג דיכול לומר אתון לא קפדיתון ומ"מ קשה הרי יורשין אין להם למידק כלל כמו ברועה כשמפקידים בעדרו שלא מדעתו כבסמוך לכך נראה דלא מיפטר במקום דלא הו"ל למידק אלא כשיכול לומר אתון לא קפדיתון כו' משא"כ ביורשין וכן מוכח בתוס' בסמוך : בד"ה והאמר כו' וכן משמע ליסנא דתלמודא דהוצרך לומר אתון לא קפדיתון כו' :

דף לח ע"א תוס' בד"ה מחלוקת כו' כשרגילות להתחסר כו'. נ"ב כגון בכל חודש רגיל להתחסר חלק י"ב מט' חצאי קבין לכור כל שנתחסר בחודש אחד יותר מחלק י"ב סגו' עד ט' חצאי קבין בחדש אחד נקרא הכל כדי חסרונן ופליגי ביה וכן לפי ערך בב' חדשים מה שיוסיף על ב' חלקי י"ב סגו' עד ט' חצאי קבין וכן בג' חדשים מג' חלקי י"ב עד ט' חצאי קבין וכן לעולם בענין שיחסרו ט' חצאי קבין קודם שתשלם השנה בשום זמן מה שיוסיף על הערך המגיע לזמן ההוא עד ט' חצאי קבין פליגי ודו"ק היטב :

דף לט ע"ב תוס' בד"ה ש"מ כו' א"כ בנכרי נמי לא ידע כו'. נ"ב כלומר אם בקרוב לא ידע לטעון כלל לא למחות בסוף כל ג' ולא לומר שדה זו של אבי לפחות גבי נכרי אע"פ שידע לשאול עדי מכירה מ"מ לא ידע למחות בסוף כל ג' ודו"ק : בד"ה ומוקמינן כו' ע"י אפטרופוס כו'. נ"ב וא"ל כיון דסברא הי עבדינן לשבחא היותר טוב דיותר טוב להיות נכסיה ביד קרוב מביד נכרי והוא האפטרופוס דהרי לעיל דפריך ולוקים אפטרופא לעולם כו' משמע דעדיף אפטרופוס מקרוב : בא"ד וזה טוב מלהם כו'. נ"ב והשתא לפי המסקנא ה"ה אי ודאי לא שכיבא סבתא מוקמי' אפטרופוס לינוקא לשמור כדין אריס וסא דקאמר נוקמינהו לנכסי בידא דינוקא כו' ר"ל כדין קרוב היורד לנכסי שבוי לאכול כל הפירות ודו"ק :

דף מ ע"א תוס' בד"ה וכן כו' על רב דהתם כו'. נ"ב שהוא קדמון ועוד תימא דלא מייתי התם כו' ודו"ק: בא"ד כמו רב חסדא כו'. נ"ב ולא פליגי ארבא דהתם די"ל דהכא מיירי נמי ששבחו נכסים מחמת נכסים וכ"כ במהרש"א ע"ש ומהאי טעמא לא מקשה רש"י דרבא אדרבא לפי גי' הספרים דגרסי' רבא : בא"ד אביי לרבה כו'. נ"ב אבל לרב א"א לומר דאביי דבר עמו שהרי לא היה בזמנו ולרש"י נ"ל אמר ליה אביי לרב חסדא : בד"ה מדה כו' של כור כו'. נ"ב היינו ט' חצאי קבין לחטים וכן לשאר : בא"ד כחסרון דחסרון כו'

פי'. כ"ב כלומר לא יוציא כל החסרונות לי' כורים לכל אחד מ' תאאי קבין אלא לט' כורין בלבד יוציא וחסרון של כור אחד לא יוציא ודו"ק: בא"ד כור אחד לא יוציא כו'. כ"ב פי' אבל אם היה ידוע שהחסרון היה יותר כגון שהיה מונח בקרן זוית זמן מה ואח"כ מדדו ומצא החיסרון יותר מן השיעור לערך הזמן ההוא ואח"כ עירבן עם פירותיו השבא לשלם יוציא לו מי' כורים נפוחים חיסרון מעט כפי שיעור תוספת החיסרון ואם לא היו כאן אלא ב' או ג' כורין בתחילה ועירבן מיד עם פירותיו מוציא לו חסרונות לכל כור ט' תאאי קבין פחות עשירית של ט' תאאי קבין ודו"ק: **ע"ב** גמ' ושמריא. כ"ב ס"א ושדריא וכן בערוך ופי' שמרים וכן ברש"י בע"ז דף ס"ה ע"ב:

דף מג ע"ב תוס' בד"ה ר"ע כו' אי קסבר שנוי קונה כו'. כ"ב פי' שנוי מקרי בין שבא מחמת עצמו כגון שהגדילה הרחל או הגדילה הגזיזה בין שבא מחמת הגזלן כגון שגזזה אלא שהשנוי הבא מחמת עצמה כגון שהגדילה הגזיזה קונה אף אותה הגיזה ובשלא הגדילה הגיזה והגזלן גזזה שהשנוי בא מחמת גזלתו לא קנה גוף הגזיזה כיון שכבר גדלה ברשות הנגזל אלא שהשנוי גורם שהגזלן קונה היוקר שנתיקרה הגיזה או הרחל אחר שגזזה ודו"ק: בא"ד או הגזיזה כו'. כ"ב י"ל שם כמו הגיזה כלו' הגדילה הגיזה או הפעיל כלומר גוזה: בא"ד א"כ כשגזזה כו'. כ"ב ה"ה אי גוזה קודם התביעה קשה יהא לנגזל אלא משום די"ל דמ"ש בשעת התביעה לא בא למעט אלא מה שאחר התביעה ולא קודם הקשה הכי ודו"ק. וה"מ להקשות בלא גוזה או נתייקרה או נשבחה להוי דנגזל אלא לרבותא קאמר אפי' גוזה שהוא שנוי גמור: בא"ד וגם כי כו'. כ"ב האי וגם אינו כמו ועוד אלא כלומר וכי תימא דמיירי שגזזה בשעת שליחות יד והוא השליחות יד הרי גם כי כו': בא"ד קנאה בשעת שליחות יד כו'. כ"ב ס"ד לתוס' דר' עקיבא מיירי בכל מילי בין בשבח גזילה בין ביוקר וזול ולכך מקש' הרי ביוקר אחר שליחות יד גם ב"ה סבר דלא קנאה דלא קאמר דמשלם כשעת הוצאה מבית בעלים אלא לענין שבח גזלה וכן מוכח דס"ד לתוס' דר"ע מיירי אף ביוקר וזול לעיל דקאמר ונתייקרה לא ישלם כו' ודו"ק: בא"ד בין הוזל בין הוקר. כ"ב כלומר בין הוזל בשעת התביעה יותר מבשעת הוצאה בין הוקר לעולם משלם כשעת התביעה אבל בשעת הגזלה היה בזול יותר דאי אז היה ביוקר יותר משלם כשעת הגזלה לכ"ע כמ"ש לעיל מי איכא למ"ד והא תנן כו':

דף מד ע"ב רש"י בד"ה בילדותיה כו' מרבו ר"מ. כ"ב כלומר א"כ הוה ר"מ והוא בילדותיה שניה והוא בזקנותו יחיד ואין דברי יחיד במקום שנים כלום. א"נ משום דקודם רבא אין הלכה כתלמיד במקום רב ולכך אמר בילדותיה מסתברא ודו"ק:

דף מו ע"א תוס' בד"ה ונקנינהו כו' אלא מסיק למילתיה כו'. כ"ב כלומר התרגן שתירץ דלית ליה קרקע מסיק למילתיה וכ"ת איך יתכן דלית ליה קרקע והא עומד בגורן קתני לא קשיא דמיירי בגורן שאינו שלו והתרגן סלקא דעתיה דאבייתא פריך כי לא ידע שרוצה להקשות ואיכפל תנא כו' אבל המקשן הקשה ונקנינהו ניהליה אגב קרקע דהשיב שיתרץ לו תירוץ אחר ולא דל"ל קרקע ואם יתרץ לו דלית קרקע היה דעתו להקשות ואיכפל תנא כו' ודו"ק: בד"ה נעשה כו' אלא מין אחר כו'. כ"ב כגון שלקח פרוטטות קטנים ונתן לו גדולים אבל שאה בסאתים דאסור מיירי כגון שלקח סאה חטים ונתן לו סאתים חטים שהכל מין אחד אבל אם נתן לו שעורים שווים בכדי סאתים חטים הוי דרך מקח וממכר ומותר מדאורייתא ודו"ק: **ע"ב** רש"י בד"ה גזרה שמא כו' שאם יתייקרו כו'. כ"ב כתב זה לפרש גם אליבא דר"ש כדלקמן דף מ"ז ע"ב ברש"י בד"ה א"א בשלמא כו' ע"ש: תוס' בד"ה ופירי כו' לפר"ת כו'. כ"ב לקמן דף מ"ז בד"ה גאולה כו':

דף מז ע"א תוס' בד"ה בכליו של מקנה כו'. כ"ב ק' לתוס' אי פי' אף בכליו של מקנה מאי מקשה ללוי הא קא קני ארעא כו' דילמא מודה דארעא לא נקנית אלא בכליו של קונה והא דאמר אף בכליו של מקנה מיירי במטלטלין ולכך כתבו דוקא בכליו כו' ודו"ק: בא"ד דהא מקרא יליף כו'. כ"ב דע"כ מקרא יליף דמסברא הוי בכליו של קונה דמקבל המקנה ממש תפש לא לבד הנאת מתנה אלא ע"כ ממשמעות דקרא יליף משום שנא' ויאמר הגואל לבועז קנה לך וישלוף נעלו משמע דכמו דויאמר אגואל קאי כן וישלוף ועוד דמשמע דהגואל התחיל במעשה דאל"כ למה לו לומר קנה לך שהרי כבר אמר גאל לך אתה וגו' ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה מרוקא כו' שמחליקין בהם כו'. כ"ב כן פי' בערוך שמחליקין כו' כלומר שממרקין בו את הקלף עד שהוא חלק מלשון איש חלק ולכך נקרא מרוקא לשון תמרוק ומירוק: בד"ה אי כו' ולכך טרח כו'. כ"ב וה"פ א"א בשלמא מעות קונות משום הכי מוכר מצי כו' דסבירא ליה לר"ש דכל שהכסף בידו קנה מן התורה והיינו דבר תורה מעות קונות אבל הלוקח לא קנה כיון שאין דבר בידו וה"ה אי לוקח משך החפץ ולא נתן מעות מן התורה קנה לוקח ואין המוכר יכול לחזור אבל לוקח יכול לחזור אלא שחכמים תקנו דמשיכת הלוקח קנה אפי' לענין שאין הלוקח יכול לחזור כדי שלא יאמר הלוקח נשרפו חטיך בעלייה כמ"ש התוס' בד"ה נשרפו חטיך כו' והא דהוצרך ר"ת לכתוב ולכך טרח מוכר כו' משום האי טעמא דקשה ליה כיון דר"ש ג"כ סבר דתקנו משיכה קונה כדי שלא יאמר הלוקח נשרפו חטיך כו' א"כ השתא דמוכר לקח מעות ולוקח לא מצי הדר יאמר מוכר נשרפו חטיך כו' ודו"ק היטב:

דף מח ע"א תוס' בד"ה דברים כו' מאי קארי לה. כ"ב כלומר הרי התרגן לא השיב לו יותר ממה שכתוב בהדיא בברייתא שהרי בהדיא בברייתא דיש חילוק בין מעות ובין דברים בלא מעות. וי"ל כו' כלומר המקשן לא ידע מסברא החילוק אלא לר"ש והתרגן השיבו דאף לרבנן יש חילוק ודו"ק:

דף נ ע"א תוס' בד"ה אי כו' ולפי שיטה זו נראה דגרס דאבעיא כו'. כ"ב כלומר בקצת ספרים גרסי' דאבעיא כו' בדל"ת לפי שיטה זו אתי שפיר אבל לפי שיטת רש"י דמפרש דכי אמר בטול מקח לעולם חוזר שתות עצמו הוי אונאה כו' וכן לשטת התוס' בפי' אחר שכתבו בסמוך צריך למחוק הדל"ת שהרי בין מעיקרא בין במסקנא שתות עצמה כפחות משתות ובלא דל"ת ניחא נמי לכל השיטות: בא"ד ולא חשש כו'. כ"ב גם לפי שיטה ראשונה נ"ל דלא חשש התלמוד לפרש ולא כתבו התוס' זה לעיל משום דעדיפא קשיא דהיה לו לתלמודא לפרש מי סברת כו' כמ"ש לעיל בסמוך ודו"ק: בא"ד והשתא סבור דפחות כו'. כ"ב הוצרכו התוס' לזה כדי ליישב אמרו אי אמרת בשלמא בטול מקח בכדי שירא כו' שלא יקשה לפי זה מעיקרא אמאי שמחו דאין לומר משום שתות עצמה דלרבי טרפון מחילה לאלתר כו' כמ"ש התוס' לעיל דהא השתא בסוגיין דאיבעיא שנייה סבר דשתות עצמה אין שמחה בו משום דדבר מגומגם הוא דאל"כ מאי משני ליה בטול מקח לא שכיח הא מ"מ קשה הלא שתות לר' טרפון מחילה לאלתר לפי שיטת התוס' דמפרשי השתא דלעולם הוי פי' משתות עד שליש ולא שתות עצמו כו' ולכך הוצרכו ג"כ לומר דפחות משתות ופחות משליש בכדי שירא' כו' דאי כל פחות משליש הוי מחילה לאלתר הוה קשה קושיא דלעיל אמאי חזרו בדר' טרפון ניחא כו' ודו"ק: בא"ד לר' טרפון בכדי שירא' כו'. כ"ב ר"ל קודם שאמר ר' טרפון כל היום אבל כשאמר כל היום אפילו בפחות משתות לא הוי מחילה עד לאחר כל היום כמ"ש התוס' בסמוך לקמן וכי אמר כל היום חזרו דלר' טרפון עד שליש כו': בא"ד ועוד אי משתות ועד שליש לר"ע הוה אונאה אתי שפיר שמחו כו'. וי"ג הויא אונאה לא אתי שפיר שמחו כו' ומהרש"ל נלאה ז"ל הגיה לא הויא אונאה אתי שפיר כו' לפי ספרים דלא גרסי מלת לא נ"ל דהכי קאמרי התוס' כלומר ועוד אי משתות כו' ועוד ראיה דהאי פשטן דקאמר ת"ש חזרו כו' הכר דפחות משליש לר"ע לא הויא אונאה דהיינו ידו על העליונה אלא הויא כפחות משתות דקודם כדי שיראה קנה ומחזיר אונאה ולאחר כדי שיראה הוי מחילה דאי משתות ועד שליש לר"ע הויא אונאה דידו על העליונה אתי שפיר שמחו וחזרו בין אי בטול מקח לעולם חוזר כדאמי' לעיל תפשוט דבטול מקח לעולם חוזר ולהכי ניחא שמחו וחזרו כמ"ש התוס' לעיל בסמוך וע"ז אמרו ומשום קושיא זו דקשיא הא לקמן משמע דלא ניחא חזרו דתק כו' בין בכדי שירא' דשמחו אתי שפיר כמו דמשני לעיל שמחו בשתות עצמה דהויא מחילה לאלתר כו' כמ"ש התוס' לעיל בסמוך או קנה ומחזיר אונאה קודם כדי שיראה דלר"ע שתות עצמה כפחות משתות וגם חזרו אתי שפיר כמ"ש התוס' לעיל גבי אמר כל היום חזרו דריות של יתר משתות דהויא מחילה בכדי שירא' ולר"ע אחר כל היום ניחא להו טפי מריות דשתות עצמה כו' לפי שהוא דבר מגומגם וא"כ כיון דאתי שפיר שמחו וחזרו בין אי בטול מקח לעולם חוזר בין בכדי שיראה איך מקשה האי פשטן דקאמר ת"ש חזרו כו' אמאי חזרו כו' אלא ע"כ השתא סבר האי פשטן דפחות משליש לר"ע לא הויא אונאה אלא כל פחות משליש הוי כפחות משתות לרבנן ולכך מקשה שפיר אמאי חזרו הלא ריות דכל פחות משליש דלא הויא דבר מגומגם דקנה ומחזיר אונאה קודם כל היום ולאחר כל היום הויא מחילה ניחא לר"ע מלרבנן דחוזר וקשה הדא דהא התוס' לקמן בסמוך מפרשי' אמאי חזרו הלא לר"ע לאחר כל היום כו' ולא דכרו דקנה ומחזיר אונאה קודם כל היום וא"כ העיקר חסרו ועוד מאי ועוד אי משתות כו' דכתבו התוס' דמשמע דגם קודם לכן הביאו ראיה דהאי פשטן סבר דפחות משליש כפחות משתות וזה אינו דלא כתבו לפני כן אלא טעם למה סבר האי פשטן הכי משום דפשטא דמתני' משמע ליה הכי ואין זה ראיה מכרחת דהאי פשטן סבר הכי ודוחק לומר דה"ק התוס' כיון דפשטא דמתני' משמע הכי מסתמא סבר האי פשטן הכי דא"כ מאי מלת ליה דקאמרי דהכי משמע ליה כו' ועוד הא השתא ע"כ לא סבר שמחו משום שתות עצמה כמו שהוכחתי לעיל בסמוך גבי והשתא סבר כו' לכך נראה לגרוס מלת לא ואין הפרש בין אי גרסי' הויא אונאה לא אתי כו' ובין אי גרסי' לא הויא אונאה אתי כו' דהכל אחד וה"ק התוס' ועוד אי משתות כו' כלומר ועוד טעם למה סבר האי פשטן דקאמר ת"ש חזרו כו' דפחות משליש כפחות משתות כו' דאי הוי אונאה וידו על העליונה לא אתי שפיר שמחו וחזרו כו' בין אי בטול מקח כו' כלומר אי אפשר לפרש שניהם שפיר דאי בטול מקח לעולם חוזר אע"ג דשמחו אתי שפיר כדאמר במאי שמחו מעיקרא תפשוט דבטול מקח לעולם חוזר מ"מ סבר האי פשטן דחזרו לא אתי שפיר כמ"ש התוס' לקמן בסמוך וכמ"ש רש"י באיבעיא שנייה גבי אלא אי אמרת לעולם חוזר כו' וע"ז קאמרי ומשום קושיא זו דחזרו לא אתי שפיר דתק לפרש בקו' כו' ואין להקשות מה שהקשו התוס' לעיל על פירש"י ודוחק דלעיל כי אמר כו' הוה ניחא ליה חזרו כו' דזה לא קשיא אלא לפי שיטת רש"י דמשמע דהאי פשטן סבר כסוגיין דלעיל באיבעיא ראשונה וכ"ש לפי גירסת דאיבעיא בדל"ת אבל התוס' מפרשי השתא דהאי פשטן לא סבר כסוגיין דלעיל ואי בטול מקח בכדי שיראה אע"ג דחזרו אתי שפיר כמ"ש התוס' לקמן בסמוך מ"מ שמחו לא אתי שפיר כמו שהקשה לעיל במאי שמחו מעיקרא תפשוט כו' דאע"ג דשני שמחו בשתות עצמה סבר בהאי סוגיין דשינויא דחיקא הוא משום דהוי דבר מגומגם כמ"ש ולכך סבר האי פשטן דכל פחות משליש כפחות משתות ולזה אי בטול מקח בכדי שיראה שמחו א"ש דלא הוי בדבר מגומגם כמ"ש התוס' לקמן בסמוך ומעיקרא שמחו דשתות ויתר משתות עד שליש קנה כו' אלא אי בטול מקח לעולם חוזר אמאי חזרו הלא לר"ט לאחר כל היום הוי מחילה כו' וה"ה דהתוס' הוי מצי למימר לר"ט קודם כל היום קנה ומחזיר אונאה אלא חדא מתרי טעמי נקטא ודו"ק היטב: בא"ד דלפי זה לא פירשנו כו'. כ"ב כלומר ומשום קושיא זו דתק לפרש בקו' דלפי זה לא פירשנו המשנה כו' ומ"ש התוס' ושתות בכלל כלומר אפי' למאי דס"ד בשיטת רש"י דשתות בכלל הקשה תמאי חזרו וכ"ש אי לא הוי שתות בכלל ודו"ק: בא"ד לפי זה לא דקדק כו'. כ"ב כלומר לא חש לדקדק עד לקמן באיבעיא שנייה ת"ש חזרו כו':

דף נא ע"א גמרא מתני' קתני רצה כו'. כ"ב וא"ל דר' נתן היא ומתני' דקתני רצה מיירי בלוקח וברייתא מיירי במוכר משום דאין טעם למה יחלק בלוקח בין רצה ללא רצה בשלמא גבי מוכר י"ל דקתני דידו על העליונה משום דאבידי קא מוביד כו' משא"כ בלוקח אבל דנימא דלוקח ידו על העליונה ולא מוכר אין טעם דא"ל משום דמוכר קים ליה בזבינתיה כו' דהטו משום דקים ליה יפסיד לנפשיה ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה בד"א כו' והתיא כר' יהודה. כ"ב ולא כר"מ משום דביודע אני פליג שהרי שאר כסות הוי כמפרש: בד"ה שני כו' דהיינו שתות מקח כו'. כ"ב וא"כ הטלית נקרא מקח והכ"ד מעות נקראו מעות והכי מעות שנותן לו לא תשיבי לפי שיש כאן בין מקח בין מעות יותר אזלינן בתר יותר רב ודו"ק וע"ע:

דף נב ע"א תוס' בד"ה יתר כו' ולא ימכרנו כו'. כ"ב כלומר מ"ש בברייתא לא ימכרנו לתגר מלי נמי קאי כו':

דף נד ע"א תוס' בד"ה או כו' פרוטה מחולל. כ"ב כדלקמן בדף נ"ז ע"א [וש"מ]:

דף נה ע"ב תוס' בד"ה ויחזור כו' שנטמא כו' אמר כו'. כ"ב עי' לעיל בתוס' בדנ"ג ע"ב בד"ה כר"י כו':

דף נט ע"א תוס' בד"ה חתכו כו' והוא טהור כו'. כ"ב כלומר הא מתני' אליבא דר"ע בין לר"א בין לרבנן וא"כ קשה אמרו והוא טהור והכא לרבנן טמא לכך כתבו דהאי התם קתני חול דומיא כו' אבל הכא מיירי בחול לא ודו"ק [ועי' במהר"ם]:

דף סד ע"ב תוס' בד"ה ולא כו' וצריך לדחוק כו'. כ"ב עי' לעיל דס"ג ע"א בתוס' בד"ה רבית כו':

דף סה ע"ב תוס' בד"ה לא כו' תנן לקמן. כ"ב בדף ס"ו ע"א [ולפני התוס' לא היה כי כאן במתני' שלוהו כו' אלא לקמן ס"ו א' וכ"ה ברא"ש]:

דף סו ע"א תוס' בד"ה לאחר כו' והטעם מפרש בסמוך. כ"ב כלומר מפרש בסמוך בתוס' בדבור שאחר זה בשם ר"י ור"ת ודו"ק: בד"ה ומניומי כו' דהתם דקאמר כו'. כ"ב כלומר אית ליה הכא דאסמכתא לא קני דקאמר לאחר מתן מעות לא קנה אע"פ דתפיס המלוה והוי כמו אתפים דהתם: בא"ד קנה אדרב הונא. כ"ב ס"א אדרב נחמן:

דף צז ע"א תוס' בד"ה ביום כו' דילפינן בקדושין. כ"ב בדף כ"ח ע"א: **ע"ב** תוס' בד"ה והלה כו' דמשאיל עדיף כו'. כ"ב הטעם כמ"ש בסמוך בתוס' בד"ה רב הונא כו' אבל גבי ניזק הוי ברי גרוע דלפי שיודע שהמזיק לא היה שם כו' וכן המשאיל דומיא דמזיק שלא היה שם: בד"ה רב הונא כו' כדפ' במתני'. כ"ב בד"ה ביום כו':

דף צח ע"ב רש"י בד"ה או ביד בנו כו' פטור אם כו' לאו שליח הוא כו'. כ"ב עי' בהגוזל בדף ק"ד ע"א בתוס' בד"ה שליח כו':

דף צט ע"ב גמרא שלא מדעתו כו'. כ"ב כשחבירו צוה לו לדור בו בשכר שקבע לו נקרא מדעתו וכשלא קבע לו שכר ולא דבר שידור בו אע"פ שידע נקרא שלא מדעתו שהרי הגזבר עצמו בנאה ואפ"ה מקרי סקדש שלא מדעת וזה מפני שלא התנה לתת שכר ודו"ק: שם אמר רבא כו'. כ"ב נקט ליה הכא להורות שכמו שביומא דשוקא מהדרין ליה חביתא דתמרא ולא מעות כן לעיל בגזל חבילה ואכיל ליה אם רוצה נותן לו חבילה אחרת כזה ואין חייב לתת לו מעות דווקא:

דף ק ע"ב גמרא בדיילפי. כ"ב דרך מוכרי בגדים לעשות בגדים גדולים וכשבא לקנות בגד קטן סותחין התפר מלמטה ולוקחין משם חתיכה מלמטה סביב ואז ראוי לקטן בדיילפי ענין חבור תרגום וחוכר ויתלפף: שם מסרתי לך. כ"ב לשמור בקרקעי כן פרש"י בגטין בדף ל"ט ע"א: תוס' בד"ה דלמא כו' דמייתי בסמוך כו'. כ"ב והא דקאמר דלמא אעבדים כו' דלמא כשם כו' מבוס דמסופק שמא ברייתא דקתני ולא על הקרקעות דמשמע דר"מ פליג וסבר נשבעים על הקרקעות פליגא אמתני' דעשר גפנים כו': בא"ד כדאמר במרובה. כ"ב ע"ש דס"ג ע"א בתוס' בד"ה וחד כו':

דף קא ע"ב תוס' בד"ה לא כו' שידורו בבית. כ"ב טרם שיקבעו מזוזה חדשה כי אי אפשר להם לנמנם לקבוע מזוזה מיד ועוד שאין חייבים לקבוע מזוזה עד שלשים יום [עי' מנחות מ"ד א' אבל השוכר בית בא"י עושה מזוזה לאלתר וגם מיירי הכא בכל ענין אפי' ידור בו בעה"ב]:

דף קב ע"א גמ' לא יטלנה בידו כו'. כ"ב ואין פורעין המזוזה אותם שידורו בבית כי כיון שנהגו כאילו התנו שהראשון יעשה מזוזה והשני לא יעשה ודו"ק: שם לא צריכא בחצר דמשכיר כו'. כ"ב וקשה סיפא דקתני ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור כו' ג' קושיות א' במאי עסקינן אילימא בתנור דאגיר לשוכר פשיטא דהוי דשוכר אי בתנור דלא אגיר פשיטא דהוי דמשכיר אפי' באפר דאתא מעלמא וא"כ ע"כ דאגיר לשוכר א"כ קשה עוד ב' א"כ רישא וסיפא תלוקים רישא מיירי בדלא אגיר החצר וסיפא מיירי בדאגיר התנור וע"ק ג' ליפלוג וליתני בדידיה בחצר בין אגיר ולא אגיר או בתנור בין אגיר ולא אגיר וי"ל דאשמועינן דהמשכיר בית סתם לא השכיר החצר אבל השכיר תנור וכירים מסתמא ואי הוי מפליג בדידיה לא שמעינן דמסתמא השכיר תנור ולא השכיר חצר דהוה אמינא דמיירי במפרש ולא בסתם ודו"ק: תוס' בד"ה תרתי כו' לגופיה דפשיטא הוא כו'. כ"ב כלומר דהא אמתני' קאי ברייתא דתנן המשכיר בית כו' והא פשיטא דמשכיר בית סתם לא השכיר רפת אבל משכיר חצר סתם והרפת בתוכה לא פשיטא הוא ולכך משני לקמן זאת אומרת המשכיר חצרו סתם לא השכיר הרפת: בא"ד שאף שבחצר כו'. כ"ב והדמשני ה"ק ושברפת שבחצר הוה מצי לשנויי דמיירי בחצר שאינו מושכר ולאשמועינן דוקא שברפת לבעה"ב ואין לשוכר כלום אבל בחצר יש לשוכר כיון דיש לו בה הילוך כניסה אלא שק' מתני' דתנן הזבל של בעה"ב ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור כו' ומעיקרא ה"מ לאקשויי ממתני' אלא ניחא להקשות ברייתא גופא מינה ובה ואח"כ מתרץ האמת דאשמועינן דהמשכיר את החצר לא השכיר רפת שבה: בד"ה אי הכי כו' וה"ה דה"מ כו'. כ"ב כלומר כיון דרישא וסיפא תלוקין דרישא דחייבות בשילוח מיירי באיכא בילים תחתיה א"כ ה"ה דה"מ למימר כס"ד מעיקרא כמ"ש בדבור פרט כו' ורישא מיירי מקמי דתיפול לאגירו וסיפא מיירי אחר שפלו: **ע"ב** תוס' בד"ה הוה כו' כפ' בית כור. כ"ב בדק"ה ע"ב: בא"ד דהתם דלעיל. כ"ב בדק"ה ע"א: בא"ד אי מהסיא כו'. כ"ב נראה שהיו גורסים בפ' בית כור דק"ה ע"ב אי מהסיא ה"א מהדר קא הדר ביה אבל הכא פרושי כו' וכאן גורסין אי מהסיא הוה אמינא פרושי כו' ודו"ק:

דף קג ע"ב תוס' בד"ה ואזיל כו' או בכרמים ופרדסים שאין צריך זרע. כ"ב זה הכל בס"א ל"כ בכאן אלא בסוף הדיבור: בד"ה בוכרא כו' ובן תריץ כו'. כ"ב תריץ ובן תריץ גמתני' בפ' בית כור דף ק"ז ע"ב וכמה הוא תריץ ששה טפחים ובן תריץ שלשה ותריץ הגדול נקרא בוכרא כמו בן הגדול שנקרא בכור והריץ הקטן נקרא טפחא מלשון טף שהם הבנים הקטנים. ואדרכבתא מפרש ר"ת ג"כ כפירש"י תל גבוה:

דף קד ע"ב רש"י בד"ה מקום שנהגו כו' אלא התני. כ"ב צ"ע מנא ליה לרש"י דילמא היא נפרעת כולה והתתן אינו גובה אלא התני מפני שכך נהגו ואפשר משום דסתמא קאמר גובה מחצה דמשמע אתתן וה"ס אאשה והא דנקט לשון זכר גובה ולא גבתה משום התן נקט כמו שכל התורה בלשון זכר נאמר אע"ג דקאי נמי אנקבה וכן משמע באשר"י או גובה בינוני ידוכר לזכר גובה בי"ת בסגו"ל ולנקבה גובה בי"ת בקמ"ץ כמ"ש המדקדקים אבל לשון רש"י לא משמע כן: תוס' בד"ה אהני כו' שיהא טועה המקשה כו'. כ"ב ולא הקשו בדברי המקשה משום די"ל דמקשה אפילו לגירעון מסתמא משמע מדברי ר' יוחנן דקני בלא כתיבה אבל השתא דהתרגן משני לגירעון ש"מ דהמקשן לא הבין כך אלא ס"ד דמהני כתיבה לענין לשומטו לבד ודו"ק: בד"ה האי כו' דליכא תרי תילתי כו'. כ"ב דאמרי' באיזהו נשך דס"ח ע"ב אי פלגא באגר תרי תילתא בהפסד והכא דמושיבין תנוני למחצית אגרא א"כ צריך שיהא לבעל הבית תרי תילתא בהפסד והיינו דנתשב תרי תילתא פקדון ועוד בשלוקח תרי תילתא באגר ופלגא בהפסד א"כ לוקח באגר יותר מפלגא תאי שליש בשכרו ואי איכא תרי תילתי פקדון והוא לוקח מחצית שכר א"כ לוקח תאי שליש יותר מן המגיע לו משליש שהוא מלוה ודו"ק:

דף קה ע"א גמ' דא"ל בזרא כו'. כ"ב ולא נקט התנא טעמים דלעיל משום דניחא ליה למינקט טעם אחד לכל א"כ סבר התנא דאי אמר ליה זבינגא לך חטי מעלייתי משוקא ואנן סהדי שהם טובים כמו דארעיה שומעים לו אי לאו משום דא"ל בזרא דנפל נפל ואין לומר דצריך טעם דחטי מעלייתי אי אמר כריבנא וצריך טעם דמעלת עשבים אי אמר חטי מעלייתי זבינגא לך כמו דארעך ולא כריבנא ולכך נקט התנא טעם דמעלת עשבים דא"כ אי אמר כריבנא וזבינגא לך חטים מעלייתא כחטי דארעך שומעין לו והתנא נקט סתמא אין שומעין לו משמע דלעולם אין שומעין לו אלא ע"כ מטעם דא"ל ביזרא דנפל נפל ודו"ק: שם שלש סאים דבי ר' ינאי כו'. כ"ב אין לומר דלוי ור' ינאי מפרשי מלתיה דר' יוסי בר חנינא כלומר כמה שיעור כדי שתעמוד בו הרחת לוי אמר ג' סאים ודבי ר' ינאי אמרי ב' סאין דהא מילתא אפשר לברורי ולבדוק ואין שייך בו פלוגתא אלא נ"ל דפליגי אר' יוסי בר חנינא א"כ שיעורא דר' יוסי הוה כחד מנהון ואידך פליג עליה (ולזה אתי שפיר דלא נקט ר' יוסי במימרא זו נל"ס) א"כ לא פליגי אר' יוסי אלא לוי ור' ינאי באו לפרושי מלתיה דת"ק דר' יהודה דלא יקשה עליו היאך נתן שיעור אחד כדי כרי לשדה גדולה וקטנה ואמר לוי דשיעור כרי הוא לשדה שנזרעת בו תבואה ג' סאין ושדה שהוא יותר גדול או קטן מטערין לפי ערך שיעור כרי לשדה של ג' סאין ודבי ר' ינאי אמרי דשיעור כרי לשדה של סאתים כחצר המשכן ובו מטערין לפי ערך שדהו שהוא יותר או פחות מזה ומה שמקשה ר' יהודה מאי קנבה בכרי כלומר מאי טעם לעשות קנבה בשיעור כרי כדי שתעמוד בו הרחת יותר נכון לשער כצורך השדה כדי נפילות הזרע ודו"ק: תוס' בד"ה מזלא כו' בכולהו הוה כו'. כ"ב אי אמר הב לי פלגא דרווחא ואלך לי ולא אתעסק מכאן ואילך כלל ואניח כל הקרן בידך לבד להתעסק בו ודאי יכול לומר מזלא דבי תרי שמתעסקים יחד עדיף. אלא אפי' אמר הב לי פלגא דרווחא ואקחנו לצרכי ובקרן נתעסק יחד עוד אפ"ה יכול לומר כשריוה שלך נשאר בשותפות אתה טורח ומתעסק יותר ואינך מתרשל כך בעסק ונתעסק יחד בשוה כי עסק ומזלא דבי תרי עדיף: בד"ה ר"ת כו' גיס' של מעלה כו'. כ"ב היינו שנוטן קתא של רחת בתבואה: **ע"ב** גמרא שאין בעיקרו כו'. כ"ב נראה לפרש עיקרו היינו עיקר האילן מן הארץ עד הענפים בל"א שטא"ם ואין פירושו שרש האילן בקרקע לבד דהכי למעלה הולך ודק הוא וצריך שיעור למעלה אלא פירושו שהגזע למעלה במקום שהענפים מתחילים לצאת ממנו יש בו כדי לחוק רובע וממילא למטה הוא יותר עב:

דף קו ע"א גמ' איפרתים לך ניסא כר' חנינא כו'. כ"ב והא דלא אתרחיש לדוד נס כר' חנינא היינו משום דדוד בעצמו היה אצל עדרו ומיד שבא הארי התחיל בעצמו להלחם בו א"כ עיקר הנס לדוד היה כדי להראות לו סימן רוח גבורה לזרעו שילחם עם גלית כמו שאמר והיה הפלשתי כאחד מהם וכן במדרש והביאו רש"י במגילת אסתר גבי ומה יעשה בה זה אחד משני צדיקים שניתן להם רמז ישועה דוד ומרדכי דוד שנאמר גם את הארי גם את הדוב הכה עבדך אמר לא בא לידי דבר זה אלא לסמוך עליו להלחם עם זה כו': שם דובי בקרניהו כו'. כ"ב י"ל שהרגו את הדובים שדקרום בקרניהם וגררום בקרניהם עד שהביאום לעיר: תוס' בד"ה אי כו' ליסנא קלילא כו'. כ"ב כלומר משום דכבר נקט האי ליסנא במתני' דלעיל דף ק"ג ע"ב: **ע"ב** גמ' ולא נמחה מאי אמר כו'. כ"ב קשה אי פירושו שבאותה שנה יזרע עוד עד אדר היאך יודע שלא נמחה שמא עדיין ימחה דלפעמים לא ימחה הזרע עד סוף הקור הגדול וי"ל דהאי לא שנו לאו אמתני' קאי אלא אברייתא דפעם ראשונה ושנייה כו' [ועי' רא"ש] ומיירי שצריך לזרוע בשנה האחרת אחר תרי או תלתא שנים דהוי חזקה כשזרע בכל השנים בזמן אחד כגון בחשון בשנה שלישית או רביעית אינה זורעה עוד באותו זמן בחשון אלא בזמן אחר כגון בכסליו וכן יעשה ג"כ ב' או ג' שנים זה אחר זה ואח"כ ינסה בזמן אחר וכן לעולם דכל זמן וזמן יש לו ענין בפני עצמו ולזה הטעם אי זרע בשנה אחת ג' פעמים ולא נמחה לא הוי חזקה משום דאין זמן אחד ראיה על זמן אחר ודו"ק:

דף קז ע"א גמ' ברוך אתה בבואך כו'. כ"ב דייק מדכתיב בתחלה בבואך ואח"כ בצאתך ואי כפשוטו היה לו לכתוב בתחלה בצאתך ואח"כ בבואך שכן מנהגו של עולם נוהג לצאת ולבא: שם מעיך כמותך. כ"ב י"ל דדייק זה ממה ששינה הסדר שבתחלה ברכו בממון בשדה שיהו נכסיך קרובים לעיר ואח"כ ברכו בגופו ברוך אתה בבואך כו' ואח"כ בבנים ברוך אתה בצאתך בצאצאי מעיך ועשה הטפל עיקר והוא הפך הסדר כמו שנאמר בפ' מטות גבי גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו הסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם שהקדימו מקניהם לטפם אמר להם משה לא כן עשו העיקר עיקר והטפל טפל בנו לכם תחלה ערים לטפכם ואח"כ גדרות לצנאכם וא"כ כאן היה לו לסדר בתחלה ברוך אתה בבואך שהוא ברכה בגופו ואח"כ ברוך אתה בצאתך שהוא ברכה בבניו צאצאי מעיו ואח"כ ברוך אתה בשדה שהוא ברכה בממון. לכך דרש שבא להורות כמותך ר"ל אי כתב ברכת הממון באחרונה לא שמעינן שהבנים יתברכו גם כן בממון ועכשיו שכתב

ברכת ממון בתחלה הורה שהבנים יתברכו גם בממון כמותך שאתה מתברך בגוף ובממון כן יתברכו בניך בגוף ובממון. ודוק היטב. עוד נ"ב כמותך כו' מדבר בצדיק שנאמר בראש הפרשה והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך וגו': תוס' בד"ה אילן כו' הוי הכל שלו כו'. נ"ב ומ"ש דילי דילך דילך דילי ר"ל אפי' מה שנטעתי בידי קצת ממנו הוא דילך והוא מה שיש בענפים שנוטין לרשותך וכן בסיפך דילך דילי אפי' מה שנטעת בידך קצת ממנו שלי והייט מה שבענפים הנוטים לרשותי: ע"ב גמרא שמונים ושלשה כו'. נ"ב כמנין מחלה. ועוד נ"ב אפשר דדייק מדלא אמר כל חלאים אלא כל חולי משמע חולי אחד שכל החלאים תלויין בו: רש"י בד"ה וכולן כו'. נ"ב ס"א לא כתיב דבור זה כולו: תוס' בד"ה בתרי כו' פי' ענפי אילנות כו'. נ"ב התוס' באו להבדיל בין ג' השיעורים א' דאניגרא דאמר שיש ד' אמות שחוקים ב' דאנגרא דקאי ג"כ אד' אמות דמשערין כאומד בלא מדידה. ג' מלא כתפי נגדי בתרי עברי נהרא דמשמע שהוא שיעור אחר לא ד' אמות דהרי לא אמר ד' אמות ומפרשי דאע"ג דבכבר הניח כדי ד' אמות מרווחים בארץ שקוץ כל עיקרי האילנות שהיו שם מ"מ צריך לקוץ עוד ענפי האילנות העומדים חוץ לד' אמות כדי להטות כתפיהם שם ולזה נקט לשון מלא כתפי נגדי כו' כלומר צריך לקוץ מה שמונע כתפיהם מלהטות: בא"ד וא"ת דאמרי' בסוף כו'. נ"ב הא דלא מקשה זה לעיל גבי אניגרא די"ל דהתם מיירי בנהרא צריך אמה מכאן וסגי אבל השתא דגם בנהרא לא כתב שיעור אמה רק מלא כתפי שאפשר שהוא פחות או יותר וא"כ קשיא התם במאי עסקינן. ונראה שהכל דבור אחד מד"ה ארבע גרמידי כו' דעל נהרא כו' בתרי עברי כו' וקאי על הכל ומקשה [ועי' מהר"ש]:

דף קח ע"ב גמ' אמר איזיל ואטרח כו'. נ"ב קשה כיון דאמר הני צייירי והני שרו לא נטרינן כ"ש אם אמר איזיל ואטרח. וי"ל דמיירי אפי' נטר ללוקח עד דאזיל וטרח א"צ להמתין לבר מצרא דיכול לומר ללוקח מהימן לי ואת לא מהימנית לי. א"נ הוה אמינא דדוקא הני צייירי והני שרו לא נטר משום דאינו מאמינו שהם במלואים שמא חסרים הם ודו"ק: שם אי גברא דאמיד כו'. נ"ב קשה לינטר ליה בכדי שיוכל לילך לביתו ויביא ולמה לו אומד זה. וי"ל דמיירי אי אמיד הוא נטרינן ליה אע"ג דטרם שיביא ילך לו הלוקח ולא יקננו עוד ודו"ק:

דף קט ע"א גמ' שמין לו כו'. נ"ב מקשין דלמא שמין לו לרעתו כשקנה קורת שקמה בתוך ז' שנים שמין לו מאי דאפסיד ומשלם. וי"ל דהא פשיטא. א"נ דייק מלת לו דמשמע להנאתו ולטובתו כמו לך לך: שם שמין לו בשבח כו'. נ"ב קשה דלמא שמין לו תאלי כדרב פפא בסמוך וגם רבה מודה כדאמר אפי' תימא כרבה התם לית ליה פסידא כו' וצ"ל דעדיין לא ידע מקשן ותרצן מהא דר"פ ובמסקנא הס"ג דמצי לתרץ ברייתא כדר"פ: שם התם לית ליה פסידא הכא איכא פסידא. נ"ב מעיקרא כדאקשי אלא מעתה דיקלא ואלים הוי מצי לשנויי התם לית ליה פסידא כו' אלא משני בתחלה אליבא דאביי והדר משני אפי' תימא כרבה כו' ולדעת התוס' שכתבו בד"ה אלא כו' אבל אנא נחיתנא למה שיצמיח הקרקע דהיינו אספסתא ואלו נמחו במקומם ניחא דגם בתחלה דמשני אנא הכא אדעתא דהכי נחיתנא פירושו אדעתא דאספסתא ואלו תאלי נמחו במקומם וגרמו לי פסידא והיתה כוונתו אמאי דמשני בסוף התם לית ליה פסידא כו' אלא המקשן לא הבין כן ואקשי כמאן כאביי עד דמפרש הכי קאמינא התם לית ליה פסידא כו'. עי"ל אלא מעתה דיקלא ואלים כו' פי' כשקבל קרקע לזרוע וגם דיקלא שבה לפירות ואלים דיקלא ודאי לא נסיב שבחא דאלימות הדקל אע"ג דאית ביה פסידא בזרע שאינו יכול לזרוע במקום שנכנס שם עובי הדקל דכיון דאית ליה פירי ודאי אדעתא דפירי לחוד נחית ואין דעתו אאלימות הדקל ולזה לא מצי לשנויי התם לית ליה פסידא כו' וגם רש"י דפירש דיקלא ואלים קבל הימנו אילן לפירותיו כו' אפשר שכוונתו כן אילן לפירותיו וגם קרקעו לזרוע שם ודו"ק: ע"ב גמ' כיצד יעשו ימכרו לעצים וילקח בהן כו'. נ"ב לשון רבים קאי אעצים אבל לעיל פרק האומנין דף ע"ט ע"א גרסי' כיצד יעשה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות: תוס' בד"ה מסלקינן כו' איזה מהן הזכיר. נ"ב בהשר"י כתב ולאו מילתא היא פי' הא דקאמר מסלקינן ליה בלא שבחא אבל אי בעי יהיב ליה שבחא ומסלק ליה והתוס' לא רצו בתירוץ זה משום דקשיא להו א"כ מה לו לשקר דהרי היה רוצה ליתן להם השבח כמו שאמר אי שקליתו שבחיכו ומסתלקתו מוטב כו' ואם לא היו רוצים לעשות היה לו לירד עמהם לדין. והאשר"י סבר דאמר כן כדי שיתפייסו ויתפשרו מעצמם ויעשו כפי הדין שלא רצה לטרוח ולירד עמהם לדין ועוד כדי שלא יתרעמו וכה"ג כתב בהשר"י דאפי' יורש חד זריז ומסימן מאי מסלק והביא ראיה מן הגאונים והתוספתא והא דא"ר יוסף עד האידנא חד והשתא חמש כו' לפייסן בדברים אמר כן שלא יתרעמו:

דף קי ע"א רש"י בד"ה הני מילי כו' דמספקא לן בין. נ"ב ס"א ביה: תוס' בד"ה א"ל כו' הני חזקה וקשה כו'. נ"ב ס"א ולא אמרינן מיגו לסוניא וק' כו': ע"ב גמ' המגיע לכתפיים. נ"ב פי' בערוך בערך שבת פי' כגון ענבים והגיעו ליבצר וליטאם על כתפיו:

דף קיא ע"א גמ' מכאן אמרו כו'. נ"ב כלומר כיון דילפינן דיש זמן לנתינת השכר הרי שייך לומר דעובר דאי אין זמן לפרעון ולעולם כשמשלם אינו עובר עד יום מותו לא שייך לומר כל הכובש עובר דהרי עדיין יכול לפרוע ואין שייך בו עובר דמשמעו שמתחייב מלקיות כמבין לאוין ודו"ק: שם א"ר חסדא שם שכירות כו'. נ"ב י"ל כלומר אע"ג דליכא לאו מ"מ איסורא איכא כגון מלא תבוא עליו השמש הוה ילפי' דלא ילין לבקר אע"ג דלא הוה כתוב לא תלין משום דמסברא נילף מלא תבא עליו השמש דלפחות איסורא איכא בשכיר יום כשמלין שכרו אצלו: ע"ב גמ' לא גמיר שכיר כו'. נ"ב כלומר לא קבלה מרבותיו ואין אדם דן ג"ש מעצמו א"נ לא גמר משום דאינו מופנה כמ"ש התוס' בד"ה ור' יוסי כו': שם כתיב אתך ומה ראית כו'. נ"ב קשה דלמא לאו דלא תעשוק דכתיב ביה רעך ממעט בהמה וכלים וגר תושב דבהם אינו עובר בלא תעשוק אבל בלאו דלא תלין עובר בכולן משום דכתיב ביה אתך כל שפעולתו אתך בין בהמה וכלים בין גר ותושב וי"ל דאית לן למילף היקישא כיון דלא תעשוק ולא תלין בקרא אחד כתיבי אית לן למילף דשניהם שוים ואינו ע"כ דבהמה וכלים בשניהם עובר ובגר תושב בשניהם אינו עובר א"נ משום דלא תגזול כתוב ביניהם דהכי כתיב קרא לא תעשוק את רעך ולא תגזול לא תלין פעולת כו' ואי הוה דרשינן דלא תעשוק ולא תלין אינם שוים א"כ לא ידענא לא תגזול למאי דמי והוה ליה לקרא לפרושי מאי דינא דלא תגזול אי הוה כבהמה וגר תושב אי לא אבל השתא דדרשינן שניהם שוים א"כ פשיטא דלא תגזול שביניהם כמותם: שם רעך ולא עכומ"ז כו'. נ"ב קשה מהיכא תיתי לרבות עכומ"ז הא אפילו גר תושב לא הוה ערכינן בשאר לאוי אי לאו ג"ש דשכיר שכיר כדר' יוסי בר יהודה וי"ל השתא דרבי גר תושב ה"א דה"ה עכומ"ז נמי עובר עליו היכא דעובר בגר תושב לר' יוסי בלא תעשוק ולת"ק בכל הלאוין: שם ור' יוסי כו'. נ"ב ה"ה דהוה מצי לאקשויי לת"ק דמאחיך ל"ל אתך והרי כבר דרש בהמה וכלים מבארצך: תוס' בד"ה ור' יוסי כו' היינו דבסמוך כו'. נ"ב בדף קי"ב ע"א:

דף קיב ע"א גמרא אפילו המחהו אצל חנוני ואצל שולחני כו'. נ"ב תימה הא ע"כ מיירי דהפועל קאמר שיסמוך על שולחני א"כ הא נמי מאתך לדעתך נפקא דהא לאו לדעתך לבד הוא אלא גם לדעת הפועל וי"ל דאשמועינן אפי' חזר בתוך זמנו על בעה"ב ותבעו אינו עובר בלאו כיון דניתק שעה אחת ממנו והא דפליג רב ששת ורבה לאו לענין בל תלין פליגי אלא לענין אם בעה"ב חייב לפורעו והא ניחא לב' פירושים ראשונים בתוס' אבל לפי' השלישי דכתב ועוד י"ל דפלוגתא דהכא כו' קשיא ודו"ק: שם והודיעו כו'. נ"ב כלומר והודיעו האומן שגמר המלאכה אבל לא נתן לו הטלית אבל נתנה לו בתני היום כו': שם אומן קונה בשבח כו'. נ"ב תימה למה ליה דיוק זה הא בהדיא קאמר רב ששת עובר ובברייתא נמי קאמר בהדיא שעובר וא"כ איכא סייעתא בהדיא וי"ל דמסדר התלמוד הורה דעד כאן היה סבור התלמוד דהא בהא תליא כמ"ש התוס' ומכאן ואילך משני דרב ששת בגרדא דסרבלא מיירי וליכא שבח כמ"ש התוס' ולאו הא בהא תליא ואשמעינן המסדר דלא תימא דהא דמשני רב כהנא בגרדא דסרבלא קאי אברייתא אבל רב ששת בכל מילי מיירי משום דאין אומן קונה כו' ודוחק הוא ודו"ק:

דף קיג ע"ב גמ' זבוני מזבנינן ליה כו'. נ"ב ואין לומר דדוקא בתוך שלשים מסדרין ובערכין נמי דוקא בתוך שלשים מסדרין דהא התם קאמר דמסדרין לו כסות לצורך י"ב חודש כמ"ש בתוס' בד"ה השתא כו': שם דאמר אביי כו'. נ"ב מייתי הא דאביי ולא מייתי בקיצור מתני' דתנן לא את הגלוף כו' דס"א דלאו טעמא דעורבים משום דבני מלכים כן אלא משום דדרך כל אדם לגדל עורבים א"נ לענין גידול עורבים לטלטל בשבת דיינינן להו כבני מלכים אבל לענין להזיק למלוה שלא לפרוע החוב שהוא מטה אין דנין אותם כבני מלכים אבל השתא דאמר אביי דכל ד' התנאים סבירי כחדא ש"מ דרשב"ג נמי סבר כר' ישמעאל ור"ע דכל ישראל ראוים לאותו איצטלא: תוס' בד"ה השתא כו' שיש לו כעין כו'. נ"ב ק' לתוס' השתא זבוני כו' משמע דק"ו הוא ומאי ק"ו איכא דאין לומר אלא כיון דזבוני מזבנינן ממילא נשמע דאין מסדרין ליתן לו כר ומחריסה ומשני דה"ק השתא הא דבעין מזבנינן כל שכן דאין מסדרין לו מעות כדי לקנות כסות כו':

דף קיד ע"א גמרא איבעיא להו מהו שיסדרו כו'. נ"ב לר"ת בד"ה מה ערכין ניחא דבעי מהו שיסדרו כבנוטל בתורת פרעון והזרה שייך בתורת משכון אבל לרש"י קשה דמשמע דלרשב"ג בעי מהו שיסדרו אחר שלשים הא מקשה לעיל השתא זבוני כו' ודלמא ה"ק עד שלשים כו' ומשני אי ס"ד אית ליה לרשב"ג האי סברא כו'. וי"ל דבעי אי סבירא לן כרשב"ג כחדא דהיינו שמחזירין עד שלשים אבל אחר שלשים לא סבירא לן כוותיה דמוכרין אלא מסדרין ולא סבירא לן כוותיה נמי בהא דאמר כל ישראל בני מלכים הן: שם ולא והכתיב כו'. נ"ב כלומר והרי הקדש הוא לה' וה' הוא בעליו של הקדש לגבי הש"י שייך ג"כ ברכה כמו בבעליו של חולין דברכה צורך גבוה נמי הוא שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך וגו' ודו"ק: רש"י בד"ה עליה כו' לצדקה להלך כו'. נ"ב מלשון והלך לפניך צדקך ודייק מדכתיב ולך תהיה צדקה לפני ה' אלהיך ודו"ק: תוס' בד"ה מה ערכין כו' וא"ת כיון כו'. נ"ב לעיל דבעי מהו שיסדרו לא קשיא הרי כיון דמחזירין אין סידור דאי מסדרין מה חזרה שייך דיש לומר דבעי מהו שיסדרו לרשב"ג אחר שלשים וחזרה היא בתוך שלשים וכן הא דקאמר ומה בע"ח שמחזיר כו' כלומר שמחזיר בתוך שלשים אין מסדרין לאחר שלשים כמו שפירש"י אבל הכא דקאמר מה ערכין שאין מחזירין מסדרין ע"כ מסדרין פי' בתוך שלשים כיון דאין מחזירין וא"כ בכלל מסדרין הוי מחזירין דבכלל מאתים מנה ומה חזרה שייך כו' ודו"ק:

דף קטו ע"א גמ' ואתה משיאה שם רע כו'. נ"ב ואפי' אשה שהלותה לאלמנה איננה רשאי למשכנה משום שאינה יכולה לתובעה אלא ע"י שליח ב"ד שהוא איש ומשיאה שם רע ומיהו קשה דמשמע דאסור אפי' ע"י אשה שהיא שלוחה מב"ד לתובעה וי"ל דמ"מ ב"ד יהיה להם עסק בכל יום עם נשים ושייך שם רע ודו"ק: תוס' בד"ה אלמנה כו' בין בעניים כו'. נ"ב דלא דריש טעמא דקרא ושניהם שוים להתיר נתות דהרי לא כתיב נתות בקרא דהא לא תחבול כתיב דמשמע בבית: בא"ד אפי' למשכן כו'. נ"ב דמרבינן לעיל שליח ב"ד מאם חבול תחבול ומוכחים: בא"ד ורכב אסור כו'. נ"ב דהא סתמא כתיב לא יחבול רחיים ורכב דמשמע אפי' שליח ב"ד: בד"ה וחייב כו' כדאמר גבי נזיר כו'. נ"ב בנזיר בדף מ"ב ע"א: ע"ב תוס' בד"ה שנא' כו' לר' יאשיה מנלן כו'. נ"ב פ' השואל דף נ"ד ע"ב:

דף קטז ע"ב תוס' בד"ה וליחזי כו' לאוקמיה דומיא כו'. נ"ב מתני' דהתם בריש בבא בתרא דומיא דהכא שנשנית לפניה בסמוך דבבא מציעא נשנית לפני בבא בתרא בסמוך בסדר נזיקין:

דף קיז ע"ב גמ' משום דאיכא שתרוייתא כו'. נ"ב קשה לגירסת רש"י דמפרש אלא בעל העלייה בונה את הבית ואת העלייה כו' ויושב בבית התחתון ומשמע ולאו אין צריך להעלות לו שכר אמאי והא מ"מ איכא שתרוייתא כיון שדר בו ולדעת התוס' ניחא. וצ"ל לרש"י דה"ק דלמה ר' יהודה לאו דר בבית התחתון קאמר אלא דר בעלייה קאמר משום שתרוייתא והא דקאמר ויושב בבית כלומר יושב בעלייה ומשתמש בבית התחתון ג"כ בתשמיש שאין בו שתרוייתא והעלייה עם הבית יחד קורא בית בכלל ע"ד שפירש התוס' לעיל בד"ה איפחית כו' ודו"ק:

דף קיח ע"ב תוס' בד"ה מתוורתא כו' קשה ליה דר' יהודה כו'. נ"ב ר"ל אמר שמירן אפי' תימא רבי יהודה מודה כו':

חדושים והגהות על מסכת בבא מציעא

מהגאון וכו' מהור"ר יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל

דף ב ע"א תוס' ד"ה וזה. והוא דחזקת הבתים דנחין כו'. נ"ב הנה מזה קשה לשיטת מהרי"ן ן' לב דכ' בטעמא דאמרי' הודאת בע"ד כמע"ד הא אדם קרוב אצל עצמו ופסול אף לחוב וכ' דהוא מטעם דיכול לחייב א"ע בתורת חיוב חדש וכן ליתן במתנה הר"ז כאילו נתן לו במתנה הך שהודה לו וע"כ מהני הודאת בע"ד והנה לפ"ז קשה כאן הא דהמנינן ליה במאי דאמר אין שטרא זייפא הוא הא אדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן אפי' לחוב ואין לומר כמ"ש דהו"ל כאילו הוא נתן לו במתנה דזה ליתא דהא באמת איהו טוען דשטרא מעליא הוי לי ואירכס וא"כ אדרבה הוא אינו רוצה ליתן לו במתנה וא"כ הך דיבורא דאמר שטרא זייפא הוא לאו כלום הוא דקרוב באמת פסול אף לחוב ומה לן בזה מחמת דאית ליה מיגו הא הדיבור לאו כלום הוא ועיין קצה"ח סי' ל"ד שהאריך טובא ועיין בש"ך סי' ל"ז שהאריך ג"כ בזה ול"ע טובא כעת:

דף ג ע"א גמ' מפני מה א"ת מודה במקצת הטענה ישבע חזקה כו'. נ"ב והנה הרא"ש ז"ל פ' כל הנשבעין הקשה על הר"י ן' מיגאש ז"ל דכ' להוכיח דלא אמרי' מגו לאפטורי משבועה מהא דמב"מ חייב הא אית ליה מיגו דכ"ה ואלא דמיגו לאפטורי משבועה לא אמרינן הא איתמיטתיה דברי הגמ' דאמרי' דלא הוי מיגו משום דה"א מעיז. ונלפע"ד ליישב קושיית הרא"ש הנ"ל והוא דהר"ן ז"ל בשבועות הרגיש על דברי הגמ' דהכא דמשני משום דה"א מעיז והא אמרי' מיגו מאינו מעיז למעיז כמו דמוכח מההוא עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא ע"ש. ונלענ"ד דזה היה קשה להר"י ן' מיגאש ע"כ ביאר לו פירוש אחר בדברי הגמ' והוא דבאמת הקשה מהר"י ן' לב אמאי דאמרי' הודאת בע"ד כמע"ד והא אדם קרוב א"ע וקרוב פסול אף לחוב. ותי' דהא אדם יכול לחייב עצמו בתורת חיוב חדש וע"כ מהימן עיי"ש. ועיין קצה"ח סי' ל"ד דעדיין קשה ממודה במקצת דאמאי חייב הא אדם קרוב א"ע ובהא ל"ל מכח חיוב חדש דהתינח על הך מקצת שהודה משא"כ על הך מקצת שכפר דאם היה נותן במתנה היה פטור משבועה ועיקר באה ע"י ההודאה וא"כ היאך מהימן הא אדם קרוב א"ע ע"ש שהאריך והניח בצ"ע. ולדעתי נראה דבאמת עיקר הטעם דכ"ה פטור כתבו קצת מרבותינו הקדמונים משום דהא"מ ובודאי קושטא קאמר. והנה אף שבתוס' הקשו ע"ז דהא אף בבנו פטור ואף דל"ש תו החזקה דהא"מ. נראה די"ל דבאמת ודאי אי לאו החזקה דאין אדם תובע אא"כ יש לו עליו היה פטור. ואף מחמת החזקה דה"א תובע ע"כ צריך לחזקה דה"א מעיז לפטור ובבנו החזקה דה"א תובע הוא חזקה גרוע מאד וכמבואר מדברי הרא"ש בכתובות עיי"ש היטב. וא"כ שפיר פטור אף דל"ש החזקה דה"א מעיז. והנה עפ"ז יהיה מיושב קושית הקצה"ח הנ"ל דאמאי חייב מבמ"ק נימא דהיאך מהימן הא אדם קרוב א"ע זה ליתא דעכ"פ אינו מעיז הוא ואף דנימא שהוא אינו מהימן מ"מ ע"כ אי אפשר לומר דהוא מעיז דהא הוא מודה דחייב והרי אינו מעיז ובודאי ע"י מה שאין אנו מאמינים לי' א"י לחושבו למעיז ומכיון דעכ"פ הוא אינו מעיז הרי חייב תו מצד הדין ולא איצטריך כלל לנאמנות דידיה ודוק כי זה דבר ברור. והנה ראה זה דבר חדש מצאתי חד מרבותינו הקדמונים מדברי הרא"ה בחי' לכתובות דגרסינן דהאי בכולה בעי דנכפריה עיי"ש ופי' לדבריו דלא גרסינן והאי רק דמוכח זאת הסברא דה"א מעיז ממודה במקצת דהא ודאי בכולה בעי דנכפריה ואלא ע"כ דה"א מעיז. והנה עפ"ז איכא לפרושי הך סוגיא הכי דקושית רבה הוא דמ"מ אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע ר"ל כקושיא הנ"ל דהיאך מהימן והא אדם קרוב א"ע ולא מהימן מכיון דהכא אינו נותן לו במתנה ותי' חזקה אא"מ ר"ל הא דכ"ה פטור משום דהא"מ הוא וראיה לדבר דהאי בכולה בעי דנכפריה והאי בכולה בעי דלודי ליה ואף אשתמוטי קא מישתמיט ואינו מעיז ומכיון דאינו מעיז שפיר חייב מצד הדין וכנ"ל ולא מתורת מיגו אתינן עלה ומיושב קושיית הר"ן ועוד מיושב כמה קושי' בסוגיא זו לפי פירוש בדברי הגמ' עיין היטב במפרשים. ובזה שקטה לנו דברי הר"י ן' מיגאש הנ"ל דהוא הקשה דעכ"פ ליהמן במיגו דהא באמת מיגו דהעזה אמרינן וכדמוכח מההוא עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא וא"כ אף דה"א מעיז מ"מ איכא מיגו דכ"ה דאי בעי כפר הכל וע"כ הוכיח מזה דמיגו לאפמ"ש לא אמרינן וע"כ לא מצי למימר כאן מיגו ואף דשפיר איכא ודוק היטב: ע"ב תוס' ד"ה מה אם. וא"ת כו' והא אאמע"ר כו'. נ"ב ולענ"ד נראה דלק"מ בפשיטות והוא דנהי דאמרי' אאמע"ר היינו דאין מאמינים לו והוא משום דלאדם קרוב א"ע או משום דחזקתו משקר וכמבואר במפרשים עיי"ש מ"מ הא איהו אומר דכן הוא ואיהו יודע האמת וכמו דאמרינן בכל דוכתיה שויא אנפשיה חד"א ה"ה כאן איהו מהימן לגבי נפשיה ושוי' אנפשיה חתיכה דאיסורא והיינו לפי מה שאומר דמזיד היה א"כ אסור להביא קרבן דהו"ל כמו שהביא חולין לעזרה וע"כ מאי מהני הא דהאמע"ר היאך אפשר עדיין להביא קרבן והיאך אפשר לכפויה שיעשה איסורא והוא ברור ופשוט: בא"ד וי"ל דאינו נאמן לפסול עצמו אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה. נ"ב יש להקשות לפי סברת התוס' דכאן מסוגיא דעדים שאמרו דאמרי' ל"ש אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אנוסים היינו מחמת ממון אין נאמנים משום דאאמע"ר עיי"ש. וקשה דהא התם ודאי איכא למימר דלטובה מתכוונים והיינו שלא רצו להפסיד לחבירו מעות בחנם במה שאינו חייב ואין לך טובה גדולה יותר מזה ואפ"ה אמרי' אאמע"ר ודלא כסברת התוס' וצ"ע:

דף ד ע"ב תוס' ד"ה אין כו' או שאין לו כלל קרקעות. נ"ב עיין פני' הקשה לפ"ז מאי מקשה הגמ' בכתובות דפ"ז על רמי בר חמא דסובר דשבועה דאורייתא דלמא מיירי מתניתין באין לו קרקעות ולא הוי שע"ק וכמ"ש התוס' כאן ואין לומר דא"כ הא ממאי גבית דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה דלמא מוקי מתני' כר"מ דסובר דמטלטלין משתעבדי לכתובה ע"ש. והנה באמת שאף לולי דברי התוס' קשה לפי דעת הה"מ בפי"ו מהל' אישות שכ' בדעת הרמב"ם דמש"ה חייב הבעל שר"א ולא הוי כשע"ק משום דהשתא דתיקנו הגאונים דמטלטלין משתעבדי לכתובה תו לא הוי כשע"ק עיי"ש. ועיין בלח"מ מה שפי' שם לחלק בין כתובה לבע"ח דהוי כשע"ק אף דיכול לגבות ממטלטלין ועיין באחרונים אה"ע סי' ל"ז שהאריכו ג"כ בזה וא"כ לפי"ז מכיון דמתוקמא מתני' כר"מ דמטלטלין משתעבדי לכתובה תו לא הוי כש"ק דהא יכול לסלקה במטלטלין. ומצאתי להרב הגאון המפורסם מו"ה יואב ז"ל בספרו שערי בינה הקשה כן באמת לפי דעת הה"מ בשם כבוד אביו הגאון המפורסם מו"ה ירמיה ז"ל ע"ש שהאריך בזה טובא. ובאמת יש ליישב ולחלק בין היכא דאיכא שטרא להיכא דליכא שטרא דהתם במקום שאין כותבין כתובה איירי דאל"כ ליחזי בכתובה מאי כ' וכמ"ש שם הלח"מ ע"ש ביישוב דברי הה"מ וגמ' כאן בדאית לה כתובה מיהו לפמ"ש הה"מ בפי"ו שנהגו לכתוב מטלטלין בכתובה וי"ל דכן הוא לר"מ עיין היטב בלח"מ והבן. ועיין משנה למלך ביישוב הני קושיות ונלפע"ד ליישב הכל בטוב טעם והוא דבאמת קשיא לי במתניתין דהתם דאמרי' מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה והנה בסי' ע"ח בח"מ הביאו דעות המחולקות באם מת הו"ז ובא ליפרע מנכסים משועבדים אי חייב לישבע דעת הר"מ ושאר פוסקים וכ' הסמ"ע אף דגבינן מיתומים במת הו"ז היינו משום דאם איתא דהתפיס צררי ודאי הוי אומר להו משא"כ בלקוחות ע"ש במאור. וא"כ קשה מכיון דנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה והיינו דאיכא למיחש דלמא התפיס צררי א"כ כ"ש דמנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה דהא בלקוחות ודאי איכא למיחש טפי שמא התפיס צררי. ואמנם י"ל דמזה דקדקו המפרשים גמפ"ת שפירשו דהך דנכסים משועבדים מיירי בעדיין הבעל קיים ע"ש. ולזה ניחא דהך אשמעינן דאף דהוא קיים מ"מ מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה והנה באמת צ"ע דאמאי אינו גובה אלא בשבועה הא זה כידינו הוא דה"א פורע תוך זמנו וליכא למיחש לצררי דהנה התוס' בב"ב העלו דהא דמתפיס צררי היינו דוקא בסמוך למיתה אבל לא בחיים וא"כ היאך אפשר למיחש לצררי מחיים. אמנם לקמן כתבו התוס' וכן מבואר עוד בש"מ לקמן בשם הראב"ד דבכתובה הואיל דהוא תנאי ב"ד מתפיס צררי אפי' מחיים ע"ש. וע"כ שפיר איכא למיחש דלמא התפיס צררי וא"י לגבות משועבדים דאף דהוא אומר דלא התפיס צררי בודאי איכא למיחש לקטנית וז"ש. והנה דעת מהר"ם שי"ף בחי' דהא דכתבו התוס' דבכתובה שהיא תנאי ב"ד מתפיס צררי אפי' מחיים היינו רק בזמן הגמ' דמטלטלין לא משתעבדי לכתובה וא"כ חיים דלמא לא ינית אחריו קרקעות לגבות וע"כ מתפיס צררי מחיים. משא"כ מתקנת הגאונים ואילך דהיקנו דמטלטלין משתעבדי לכתובה א"כ ליכא למיחש כלל דהתפיס צררי דודאי אינו מתפיס צררי דאינו חושש שמא לא ינית אחריו אפי' מטלטלין וכסברת מהרמ"ש הנ"ל וא"כ עפ"ז קשיא מתניתין אי מתוקמא כר"מ דא"כ אמאי מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה דהא ליכא למיחש כלל לצררי ואלא ע"כ דמתניתין לא אתיא כר"מ ומכיון דסיפא לאו ר"מ רישא ג"כ לאו ר"מ דזה ודאי א"א לומר דבחדא דבר ובחדא מחלוקת יחלקו הרישא והסיפא דא"כ יקשה רישא וסיפא דהכא סתם לן הכי ועכ"פ שפיר קשה דהא הוי כפירת שע"ק דליכא למימר משום דאיירי בדליכא קרקעות דא"כ קשיא ממאי גבית דהא אינו גבית רק ממטלטלין ודוק היטב:

דף יד ע"א בגמ' והאמר שמואל שיעבוד צריך לימלך. נ"ב מזה הכריח הריטב"א דפי' אחריות ט"ס אינו כמו שמפרשים שטעה הסופר ולא כתבו אבל הוזכר האחריות בשעת הלואה ובשעת המקח דא"כ מאי פריך מהא דשמואל הרי לפ"ז אם לא הוזכר האחריות בשעת מעשה דכ"ע אין בו אחריות א"כ לרבנן נמי צריך לאמלוכי אלא הפי' דאף שלא הוזכר האחריות בשעת מעשה כמו שפי' דמי וכ"כ הרמב"ן בב"ב דאפי' לא הזכיר המוכר והמלוה אמרי' ט"ס:

דף צ ע"א ודש בה פרש"י דישה שלך. נ"ב נ"ל דמוכרח רש"י שלא יקשה קושי' המג"ש הרי בלא"ה יש שליחות לעכו"ם לתרומה ע"כ פי' דישה שלך דשוב לא הוי שלוחו: סליק

דף ב ע"א גמרא למה לי למיתני זה אומר כו'. אפשר שידע דאיכא למימר חדא במציאה וחדא במקח וממכר רק הצריכא לא ידע לזה מקשה ליתני חדא ואפשר דמשום זה לא אמר אלא אמר ר"פ מיהו בלא"ה אין דרך הגמרא לומר אלא כשאין אמורא נזכר מקודם כמ"ש התוספות בפ"ק דב"ב: **גמ'** ה"א מאי מצאתיה ראיתיה כו' וראיה בעלמא קני. ולפי"ז היו שנים רוכבין או וכו' קמ"ל דשניהם שוין לענין שיקראו מוחזקין לפני הב"ד כשנים אוחזין בטלית [דאי כדפי' רש"י דשניהם שוין לקנות כו' הא בראיה קני] או היכא דגלי דעתיה דלא ניחא ליה למיקני בראיה כמ"ש התוס' בד"ה בראיה בעלמא קני וקשה מנ"ל לומר [לפי האמת] דקמ"ל דשניהם שוין לקנות בבהמה כו' דלמא דוקא לענין מוחזק בפני ב"ד ואפשר שזה תלוי בזה: **גמ'** אי תני כולה שלי ה"א כו'. אין להקשות בה"א דראיה קני למה קתני הכא כולה שלי ולא מצאתיה דמ"ש ולא נחית להכי במשנתנו וכולה שלי אפשר במקח וממכר [ואף דהוי מצי למינקט הך דינא במציאה והיה נשמע נמי דבראיה קני ע"ז כתב דלא נחית להכי]: **אזכיר** לפניך איזה סברות שחשבתי לי בחילוקי קשה דלמא בהיפך אי קתני אני מצאתיה ה"א דאתא לידיה כלישנא דקרא ומצאתה וראיה לא קני קמ"ל כולה שלי לגלויי ארישא דמצאתיה ראיתיה י"ל דאין זה המכוון כאן להשמיענו דין מציאה ובשלמא אי ראיה לא קני מוכרח לומר שלא תימא מצאתיה ראיתיה ועם כל זה קתני יחלוקו ויהיה הדין שלפנינו דלא כהלכתא [לכך הוצרך למיתני כולה שלי] אך ז"א דהא קאמר אי קתני כולה שלי ה"א בעלמא קניא. מיהו אין זה קושיא דא"כ הול"ל זה אומר ראיתי כו' ב' בבות למה לי: **עוד** מאי מקשה והא זה וזה קתני כו' דלמא מצאתיה ראיתיה וראיה קני וקתני כולה שלי דאתא לידי משמע וראיה לא קני והא כילד ראיה שעשה בה מעשה קטן כמ"ש התוס' בד"ה דבראיה בעלמא כו' וי"ל שאין המכוון לעולם שיורה המשנה כאן דין דמציאה ומאי ענין שמטה אצל הר סיני וה"ק שהמקשה הבין מעיקרא מצאתיה מציאה וכולה שלי ארגתיו וקמ"ל אפילו היכא רמאי או (א) היה סבור דבתרווייהו איכא רמאי כדבסמוך [דאי מציאה היינו הגבהה ודאי איכא רמאי כמ"ש בסמוך] ואף דבתרווייהו איכא רמאי יחלוקו לאפוקי מפירש"י לפי האמת והקשה ליתני חדא ומשני חדא קתני כו' עד ה"א ראיתיה ודוקא היכא דליכא רמאי דסברהו דבמציאה נמי איכא רמאי דהיאך לא ידע אם הגביה קודם או לא אך אם ראיה קונה אינו מוכרח דאיכא רמאי (ב) וק"ל: **ברש"י** בד"ה שנים אוחזין כו' שאלו היתה ביד אחד לבדו כו'. וה"ה אם שנים אדוקין בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת כו' והכא אוחזין מוקמי דתפיסי בכרכשתא: **בסה"ד** ואינו נאמן זה ליטול בשבועה. עדיפא מניה הוי ליה לאשמעינן דאינו צריך המוחזק אפילו לשבע כדלקמן זה נוטל עד מקום שידו מגעת כו' והשאר חולקין בשבועה (ג): **ברש"י** בד"ה היו שנים רוכבין כו' לאשמועינן אתא דרכוב ומנהיג כו'. והיו שנים רוכבין קמ"ל דלא תימא קמא עדיף שהוא העיקר והב' טפל שכן דרך הנערים לנוח מעט אחרי אדוניהם קמ"ל כ"כ הרא"ש: **ברש"י** בד"ה ראיתי קודם שהגבהת אותה. דמודה לחבירו שהגביה אותו קודם רק הוא ראה מקודם שהגביה חבירו וחבירו אומר אני ראיתיה בתחלה אפ"ה קתני יחלוקו דס"מ דראיה קונה אבל אי הוי טעין ראיתיה קודם שראית והיה המובן אפשר שבענין הגבהה אפשר שבהדי הדדי אגבוה ואין מחולקין רק בראיה ודלמא מש"ה קתני יחלוקו ולא ניחא לרש"י למידק דבראיה קני מדקטענו ראיתיה כמ"ש [רש"י] בסמוך בד"ה בראיה קני מדקתני יחלוקו (ד) ומהר"ש יצ"ו הגיה קודם שהגבהתי ואינו נוח לי כלל: **ברש"י** בד"ה ומצאתה כו' ואפ"ה אחיך ולא נכרי ולא תימא ה"מ דלא אתאי כו' כצ"ל: **ברש"י** בד"ה במקח וממכר כו' אבל זה אומר אני ארגתיו כו'. הן אמת דאין קושיא למה לא אמר בגמרא חדא בארגתיו משום דצריכא דמורי היתרא לא שייך ביה אך אמתניתין גופיה קשה לאשמעינן חדא בארגתיו לזה אמר כיון דחדא רמאי הוא כו' ואע"פ שהחלוקה יכולה להיות אמת דדלמא הקנה לו האי מ"מ הטענה הוא שקר ואתיא זה לסברת ר' יוסי דבסמוך [ולכך נקיט דינו במו"מ דהוא לכ"ע אף לר"י] אבל לרבנן תלוי הכל בחלוקה יכולה להיות אמת וכמ"ש התוס' ויהיה האי דשנים אדוקין בשטר אתיא כרבנן דאית להו דינא דמתני' אבל משנתנו לית ליה דינא דברייתא אי אתיא כר"י (ה): **בתוס'** בד"ה שנים אוחזין כו' ואע"ג כו'. ר"ל ואפילו למ"ד כולהו נזיקין לאו כו' ובתרי מסכתות אין סדר אפ"ה צריכין ליתן טעם כו' דדוקא לענין מחלוקת כו' דיכול להיות דרבי שנה ב"מ קודם ב"ק ושנה הסתם קודם המחלוקת וכ"כ התוס' ריש ב"ב ע"ש ויש מרבין הבל וכן מהר"ם ז"ל בספרו כתב שקשה להתוספות דהו"ל לתנא למיתני מקודם דין מציאה איך ומה נקנית דהיינו פרק אלו מציאות וא"כ דין חלוקת המציאה לזה אמרי איידי כו' ואע"ג דבתרי כו' וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דהו"ל לשנות דין מציאה בעצמה קודם כו' ע"ש מלבד שאין לשון של וצריך בכל מסכת ליתן טעם סובל זה הפירוש אי אפשר לומר כן דהא במס' אחד נ"ה יש סדר דאל"כ סתם ואח"כ מחלוקת ואח"כ סתם היכי משכחת לה וכששנה רבי בה"א דשנה ב"מ קודם ב"ק ע"כ נמד אלו מציאות בתחלה שכן ראוי לדבר בדיני מציאה גופה מקודם דליכא למימר איידי כו' דהא שנה ב"מ קודם ב"ק ואח"כ כשסדרו הפכו ויהיה בחד מסכת גופיה אין סדר אלא ע"כ כמו ששנאו [סדרו] ועוד דהא בלא קושיא לגמרי הכא מ"מ צריך טעם היאך תליא זה בזה למ"ד חדא מסכת פשיטא קשיא ואף למ"ד לאו חדא מסכת [מ"מ צריך טעם] כשבועות וסוטה: **בא"ד** כדדייק כו' [דא"ל] דקושית הגמ' למ"ד חדא מסכת הוא דאין ר"ל כל סדר נזיקין רק בג' בבות: **בתוס'** בד"ה ויחלוקו כו' לכך משני כו' וכן שנים אדוקין כו'. בל"ז בגמרא קשה לקמן [מ"ש מנה שלישי משנים אדוקין] ואפשר לומר בל"ז ה"א ה"מ דבעי חלוקה יכולה להיות אמת היכא דאין אוחזין כגון במנה שלישית אבל היכא דאוחזין כמו בשטר אע"פ דחלוקה אין יכולה להיות אמת מ"מ יחלוקו אך עתה שכתבו דבעי תרווייהו ובארבא אע"ג דחלוקה יכולה להיות אמת מ"מ בעי אוחזין ומנה ג' מקרי אוחזין כיון שהפקד תופס כו' קשה משטר [ועיין זה במהר"ם] ואני אומר שכוונתם שלא תימא דשאני ארבא דכל דאלים גבר משום דהעובדא היה באופן דודאי איכא רמאי וע"ש בתוספות ב"ב בתירוץ של ריב"א וכ"ת א"כ יהא מונח י"ל שם יש חילוק בין אוחזין [אבל לענין לחלק בין משנתנו להאי דארבא א"ל לחלק בין אוחזין ולזה הוכיחו התוספות בהמשך דבריהם דאין לחלק בהכי דמתני' מיירי אפילו בארגתיו דודאי איכא רמאי וכשיטתם לקמן] ולז"א דאוחזין שאני לכן יחלוקו דחשיב כו' וכן במנה כו' מיקרי אוחזין לכך משני כו' [ור"ל דע"כ אפילו באיכא רמאי יחלוקו דלא כרש"י] דלפירושו הול"ל כאן איכא רמאי כו' ס"מ דלרבנן א"ל סברא וכן עי' בא"ר (ו) וכן שנים אדוקין כו' ולסברא רמאי הא התם ודאי רמאי ובשלמא חלוקה יכולה להיות אמת וא"כ קשה הא בארבא ג"כ החלוקה יכולה להיות אמת אלא צ"ל ע"כ אוחזין שאני: **ע"ב** גמרא לימא דלא כסומכוס כו'. מקשין דלמא לעולם כסומכוס. וס"ל דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ובסמוך מאריך הגמ' בפלפול מנ"ל דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא ועי' בסמוך בתוס' דף ג' ריש ע"ב ומתניתין מציאה ומקח וממכר דמורי היתרא כצריכותא דלעיל בפשטא דשמעתין בלא פירוש התוס' אך אין זה קושיא: ומ"ש מהר"ם ז"ל כאן נראה שהכל טעות כי סומכוס ודאי מודה הכא שאחד מוחזק לגמרי ועי' ריש פרק הפרה ובתוספות: **גמ'** ואלא מאי רבנן כו'. קשה דלמא התם החלוקה אין יכולה להיות אמת בשור שנגח וכן בהמחליף אבל הכא החלוקה יכולה להיות אמת וי"ל דזהו הגירסא שהביאו התוספות ויש גורסין התם דחד מינייהו כו': **ברש"י** בד"ה דמי קיסיבנא דמים אני רוצה ליתן. ר"ל מעיקרא לכך תפיס שלא במשפט שחשב ומורי היתירא חבראי דמי קיסיב ואני נמי איזיל ואתן הדמים למוכר ואימא אני לקחתיו או לה"א של המקבל דנקיט זוזי מחד מורי היתירא אתן הדמים ללוקח ביני לבין עצמו: **ברש"י** בד"ה אימור בהדי הדדי אגבוה כו' וכל אחד ואחד סובר אני הגבהתי כו'. א"ל לזה כאן דאף דטענתו שקר מ"מ איהו לא אמר רק היכא שאחד בא ודאי ליד שבועת שוא: **בתוס'** בד"ה אי תני מציאה כו' כדי שיפרוש כו' ומשום שבועה לא יפרוש כו'. לאפוקי שלא תימא אי תני מציאה ה"א התם דיכול להיות דאדם כשר הוא ולא חשיד אממונא א"כ ע"י השבועה יפרוש אבל מקח וממכר דליכא מורי היתירא א"כ גנב הוא ומגו דחשיד כו' דז"א דהא קי"ל דלא אמרי' מגו כו' וכ"ת היינו לפי האמת דתני תרווייהו דמ"מ אין זה ה"א כלל ועוד דא"כ ליתני ארגתיו דהוי רבותא יותר ובארגתיו לחוד הוי סגי ואזדו לשיטתייהו דתליא בחלוקה יכולה להיות אמת ובארגתיו נמי יחלוקו: **בתוס'** בד"ה וליחזי כו' ובתנס דחק כו'. לחלק בין נקיט זוזי מתרווייהו או מחד דבאין מקחו בידו למה יהיה נאמן יותר מע"א דעלמא אלא אין חילוק וע"ש בתוס' בקדושין ולפירושם הא דקאמר לא צריכא דנקיט זוזי מתרווייהו משום דבנקיט מחד רגיל שידע משא"כ בנקיט מתרווייהו כיון שהיו ב' מחזרין אחריו כמ"ש רש"י לזה כתבו מיהו הומ"ל דליתא קמן ולא הוה צ"ל דנקיט זוזי מתרווייהו דאל"כ מ"ש לא ידע או ליתא קמן ובשלמא לפי' רש"י ניחא ליה לשנויי אף דאיתא קמן והוא עד וידע אפ"ה יחלוקו כנ"ל אך מחברי הספרים לא מפרשי כן אלא דלפירוש רש"י [אי נקיט זוזי מחד אף] אי ליתא קמן כיון דמהימן כבי תרי לא אמרינן יחלוקו בשבועה כיון שהיום או למחר יבא ויבורר הדבר אבל לפירוש התוס' דלא מהני רק לפטור משבועה ולא לענין חלוקה מקשו שפיר ואין דעתי נוחה בזה דליסני דליתא כאן והלך למדינת הים או מת או ליסני דלא ידע אבל ודאי אין זה קושיא לפירש"י כמ"ש ופירוש הרי"ף צ"ע ועי' באסר"י: **בתוס'** בד"ה לימא דלא כבן ננס מצינו למימר דידע כו' (קשה) [דקשה להו] היאך לא ידע סברת אימור בהדי הדדי אגבוה ואפשר לומר דע"כ ידע מכח קושיות [הגמרא שהביאו] התוס' לעיל דנימא יהא מונח בין לרבנן ובין לר"י וצ"ל הכא החלוקה יכולה להיות אמת וע"כ המקשה ידע מזה דמקשה בסמוך דלא כר"י אבל לרבנן ניחא כדבסמוך: **בתוס'** בד"ה היכא דאיכא דררא דממונא כו'. כוונתם דלפירוש רש"י אתיא [בה"א זו] הך דמנה וארבא הכל דלא כסומכוס גם לא יהיה פירושו דומה לדררא דממונא דב"ב שהביאו התוס' בסמוך בד"ה ומה התם ונראה שהכריחו לרש"י לשנות פירושו כמו שהקשו התוס' בסמוך דהתם לא מקשה ולאו ק"ו הוא [ולא ניחא ליה לרש"י בתירוצם] (ז) גם לפי' התוס' לא יתכן שפיר דררא דממונא למר ולמר גם שפיים ומה התם דאיכא דררא דממונא כו' שצ"ל לפירוש התוס' אע"ג דאיכא דררא דממונא כו' מ"מ י"ל כולה למר וכו': **בתוס'** בד"ה ומה התם כו' לא פריך אלא אי סומכוס כו'. נטרו עד הכל ולעיל באמרו נימא דלא כסומכוס נמי הו"מ לאוכוחי:

דף ג ע"א גמרא כדר' יוחנן וכו'. למסקנא דשבועה זו תקנת חכמים הוא למה נקיט במתני' ב' בבות אי ס"ל כסומכוס הא בכל מקום אע"ג דודאי רמאי ס"ל דחולקין בלא שבועה אע"ג דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא א"כ א"ל אי תני מציאה ה"א משום דמורי ואמר [וא"כ יפרוש משבועה וכפי' התוס'] הא אע"ג דהיכא דודאי טעין חד מינייהו שקר וחשיד אממונא ולא חשיד אשבועתא ואפ"ה לא רמינן שבועה עליו אע"כ צ"ל משום שלא יהא כל אחד הולך ותוקף כו' וא"כ במקח וממכר נמי נגזור וק"ל: **גמ'** הכא מאי פסידא אית ליה דלודי. ואפי' במליעתא [דהאי דטעין כולה שלי ודאי אית ליה פסידא] דלמא דטעין אליה שלי הוא רמאי ולית ליה ביה ולא מידי: **גמ'** מאי אית לי גבי חנוני. קשה גבי מנה שלישי נמי נימא הכי מאי אית לי גבי מפקיד דא"ל דשאני התם דהוי כאינו יודע אם נתחייב לו והכא חייב לשכיר בודאי והוי כא"י אם פרעתיך מ"מ גבי חנוני מאי איכא למימר וי"ל דהתם איירי דאפקידו בחדא כריכא ולא אקפדו אהדדי ועי' בהמפקיד אבל הכא לית ליה לחנוני גבי שכיר מידי דנימא ודאי חדא רמאי: **גמ'** מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה כו' יהא נאמן במגו כו'. קשה למסקנת הפוסקים דלא אמרי' מגו לאפטורי משבועה ואפשר לומר דבשבועה דבדאורייתא אמרינן וכן לעיל בשבועת המשנה הביאו התוס' בד"ה זה נוטל רביע וכן לקמן בגמרא בחציו שלי ס"ד אמינא להימן במגו כו' קמ"ל אערומי קמערים כו' ועי' (ח): **בתוס'** בד"ה מפני מה אמרה תורה כו' פי' כו'. לאפוקי מיש מפרשים שהקושיא היא מפני מה מודה מקצת הטענה ישבע ולא כופר הכל ונותן טעם [גם] על כופר הכל דז"א דהא בבנו שיכול להעיז ואפ"ה פטור ואפילו מודה במקצת פטור שם במגו דכופר הכל: **בא"ד** דהא אצטריך במקום שאינו תובע כלום כו'. לכאורה היה נראה דהיו יכולין לסתור מניה וביה דמנ"ל לומר כופר הכל פטור בכל מקום דלמא טעמא משום דאינו מעיז אבל היכא דמעיז חייב כגון בבנו ואצטריך חיוב דע"א במקום דאינו מעיז דכופר הכל פטור ומנ"ל בבנו כסתירות [טעם] (ק') האחרון: **ע"ב** גמרא מה לפיו שכן מחייבו אשם כו'. וקשה ליקשי לר"מ גופיה היכי יליף ק"ו אם הביאוהו כו' הא אשם יוכיח אע"פ שמחייבין מיתה אין מחייבין אשם ז"א פירכא דאפשר ישנו מיעוט והתודה דוקא ומה שאינו ממועט ילפינן מק"ו אפ"ה מ"מ איכא פירכא וק"ל: **ברש"י** בד"ה והרי בתולה כו' וכ"ת מגו דחשיד כו' בתחלה מקשה ליהוי כמשיב אבידה דתקן המוצא מציאה לא ישבע ומהיכא תיתי שיהא חשיד אממונא לזה אמר חזקה וכ"ת א"כ נימא איפכא [מיגו דחשיד אממונא כו' לז"א האי בכולה כו'] קשה מוצא אבידה גופיה דלא ישבע מפני תיקון העולם תקנת חכמים הוא ומן התורה צריך לישבע (ט): **ברש"י** בד"ה עדים אין מחייבין כו' אם מכחישין דכתיב כו' כצ"ל: **ברש"י** בד"ה והוא אומר לא אכלתי כצ"ל: **בתוס'** בד"ה בכולה בעי כו' ואחד מהן שלא שלחתי בה יד כו'. אבל משבועת השומרין אין ראיה דמשביעין אגאנסה דלמא נגנב בפשיעה וטופר משום דאשתמוטי קמשתמיט

באור

(א) יותר טוב להגיה מלת או וצ"ל והיה סבור דאי למ"ש לפנינו משמע דבתחלה דעתו דבמציאה אפי' בהגבהה ליכא רמאי א"כ למה משני מאי מצאתיה ראיתיה דהייטי ליכא רמאי הא אפי' הגבהה ליכא רמאי:
(ב) המשך הפשט אינו מובן כלל דקאמר ואי קתני כולה שלי ה"א בעלמא כו' ומה בכך מ"מ נשמע ממתניתין דאפילו ודאי איכא רמאי אם לא בדוחק דה"ק דאי קתני כולה שלי אף דמלישנא דכולה שלי ליכא למטעי מניה דבראיה קני מ"מ מדקתני בעלמא מצאתיה ה"א דמצאתיה ראיתיה וא"כ ה"א דז"א כולה שלי דמתני' דאיירי במציאה היינו דמחולקין בראיה דליכא רמאי: (ג) והתוספות לקמן דף ז' בד"ה מחוי כתבו דל"ג והשאר דאפילו על מה שתופסין צריך שבועה · ואם שדינו אמת דהיכא דאחד לבדו אוחז נוטל בלא שבועה דחזקה כל מה שביד האדם הוא שלו מ"מ שניהם אוחזין נשבע מטעם שלא יהא כל אחד הולך ותוקף וכמ"ש הפני יהושע בגמ' דף ג': (ד) ומ"מ צריכין שבועה משום דאם נימא דעיקר החלוקה הוא משום ההגבהה וע"כ הא דנקיט הטענות בראיתיה משום דאפשר דהם סוברין דקני בראיה א"כ הצריכו שבועה משום שלא יהא כל אחד הולך ותוקף לומר אני ראיתיה ונאמר שיחלוקו מחמת שאינן מחולקין בהגבהה: (ה) ובזה לא הוי תיובתא לרש"י הוכחת התוספות והרא"ש משנים אדוקין בשטר: (ו) יש לגמגם קצת דהא דמשני התם ודאי דחד מינייהו הוא לייסב דעת המקשה דקאמר דלא כר"י דמשמע דלרבנן ניחא ועי"ז מקשה ואלא מאי רבנן וא"כ ליכא לשנויי כאן איכא רמאי כו' דא"כ גם לרבי יוסי ניחא וכדמשני באמת במסקנא. והרא"ש לא כתב אלא דלא מצינו זה רק לר' יוסי ולרבנן אין אנו מוכרחין ע"ש: (ז) ויש לעיין הוא גופא תיקשי כיון דעל דררא דממונא דהתם לא מקשה ולאו ק"ו הוא ומזה הוכיח דאין פירושו הכא כדהתם א"כ ליסני הכא באמת הך תירוצא דלשם דבלא טענותיהם כו' ולא תקשי ולאו ק"ו ואולי לשיטת רש"י צ"ל דסברת דררא דממונא בלא טענותיהם יש ספק כו' אינו מועיל אלא לענין שמא ושמא וא"כ ר"נ דהתם אפשר דלא סבר הך דרבה בר רב הונא דאמר סומכוס אפי' ברי וברי אבל הכא פריך אליבא דרבה בר ר"ה דכשיש הכחשה ביניהם לא מהני מה שיש ספק לב"ד וי"ל עוד בדרכים אחרים:
(ח) תמיה דמקור דעת הרמב"ם והר"י ן' מיג"ש הוא משבועת השומרין דאע"ג דאית ליה מגו דלהד"ם לא אמרי' מגו לאפטורי משבועה כמבואר בהרא"ש ס"פ כל הנשבעין שהביא דעת הר"י ן' מיג"ש גם הביא ראיה ממודה במקצת דלא מהני מגו לאפטורי משבועה וכבר תפס עליו הרא"ש ע"ש: (ט) כגם דליתא כרש"י לפנינו מה שכתב

דתקן

וכן בכל שבועת ע"א. וקרא אם לא שלח בו יד אפשר לפרש אם יש עדים דלא שלח או ישבע [שבועת השומרין] לאפוקי אם יש עדים דשלח אף אנאנסה חייב ועי' בתוספות כתובות. ומ"ש וכן בנסכא דר' אבא כו' דהוי בעין דלא שייך אשתמוטי קשה [אמאי לא הוכיחו] ממשנתנו [לאמאי דסובר השתא דשבועה דמתני' לאו מתקנת חכמים דשלא יהא כל אחד כו' רק מדר"ח] [י"ל] דלמא הוא מדרבנן ודוחק שנ"ל השתא א"כ גם שבועה דר' חייא בהעדאת עדים יהיה מדרבנן [דאל"כ תיקשי מדר' חייא לרבה] אם לא שנאמר שרבה יפלוג אדר"ח כמו שפליג רב ששת לקמן שג"כ אמורא מיהו ז"א דלפי האמת בר"ח נמי שייך אשתמוטי אע"ג דכופר הכל כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה אבל בהעדאת עדים [וא"כ ל"ק מדר"ח לרבה דבדר"ח איכא אשתמוטי ובמתניתין דנשבע היינו מדרבנן] (י) והאמת לפי' רש"י [בלא"ה ל"ק כלל ממשנתנו ומדר"ח] דס"ל לר"ח מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועה היכא שלא שייך אשתמוטי מ"מ לא אמרינן מגו דחשיד כו' (כ). דבמקום דשייך אשתמוטי ס"ל לכ"ע דלא חשיד אממונא דאל"כ לא משכחת שבועה [בע"א וכה"ג] ועי' ומתורץ בזה מה שהקשיתי בסמוך [בתוספות בד"ה אבל העדאת עדים מה שהקשה ויש לי להקשות גם עוד יש להקשות כו' ודו"ק]: ולבאורה נ"ל ליישב פי' רש"י [מכל מה שהקשו עליו התוס'] דס"ל לרבה כאביי תלמידו לקמן דס"ל חשיד אממונא חשיד אשבועתא רק הא דמשביעין לעולם משום שמא ספק מלוה ישנה כדלקמן וכ"מ כמ"ש הר"ן שם דהיכא שמחל לו כל ספק מלוה ישנה או כה"ג אמרינן מגו דחשיד כו' וא"כ אמר רבה שפיר וכ"ת נימא מגו דחשיד כו' באותו ענין דאמרינן מגו דחשיד כו' דהתורה ודאי בכל ענין מחייב מודה במקצת בלא פלוג [אפילו היכא דמחל לו כל ספק מלוה]: באו"ד ולמה ישבע יהא נאמן במגו כו' וא"ת כופר הכל כו' וי"ל דמ"מ העזה יש כו'. קשה א"כ לרבה לשני בקיצור מפני מה אמרה כו' יאומן במגו דכופר כו' אין זה מגו כו' [דיש העזה יותר בכופר הכל ואין אדם מעיז ולמה ליה אשתמוטי] הן אמת בתוספות כתובות וגיטין ליתא מ"ש ובכולה בעי דלודי ליה כו'. יהא נאמן במגו כו' ובתחלה מקשה יאומן במגו דכופר הכל ומשני אינו יכול להעיז אם חייב לו וכ"ת א"כ ודאי האמת אתו שאינו חייב לו יותר דהא אינו מעיז ומשני אשתמוטי כו' וע"ז הקשו התוס' דהא בכופר הכל נמי אשתמוטי והדרא קושיא לדוכתא וע"ז אמרו דמ"מ מגו ליכא [אבל לפי מ"ש כאן דהאי בכולה בעי דלודי ליה בא לתרולי מאחר דאינו מעיז גם עתה יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל ע"ז היה יכול לשנות בקצור בלא אשתמוטי דמ"מ העזה יש יותר]. אך לענין אם רצה לכפור לו לגמרי [ולא בעי לאשתמוטי] אין חילוק דהא מעיז וכיחש וגנב ומה לי מעט ומה לי הרבה אם הוא בחזקה שרוצה לכפור לגמרי וכן לעיל הקשו בתוס' וא"ת יהא נאמן דתפיו שלו במגו דכולה שלי דהתם משביעין בחזקת שרוצה לגנבו אבל לענין אשתמוטי ישנו חילוק [וניחא נמי אף למ"ש התוס' כאן] ומ"ש מוהר"ש כאן דצריכין לבא למגו כו' ע"ש אינו מחוור לי דהא ודאי במודה במקצת ודאי תלה בהיכא דמעיז דהא בבנו שיכול להעיז אף מודה במקצת פטור דאי בעי לכפור הכל רק כופר הכל בעצמו הוא גזירה אף שיכול להעיז ולהכי פטור ואחר שאמר רבה חזקה שאין אדם מעיז מקשה א"כ להימן במיגו דכיון שעכ"פ מעיז (ל): בתוס' בד"ה אבל העדאת עדים כו'. דבריהם קשה להולמן ולכאורה נראה שכוונתם דקמ"ל בהעדאת עדים אע"ג דכופר הכל אפ"ה י"ל אשתמוטי ואע"ג דבלא"ה אמרינן לקמן אפילו במקום דלא שייך אשתמוטי אפ"ה דחשיד אממונא לא חשיד כו' [נראה דהיינו לתירוצא קמא דלקמן דף ה' ע"ב בד"ה דחשיד אממונא כו' דאף גזלן ודאי כשר מדאורייתא ע"ש] מ"מ התנא משמיע כאן דאפילו אם תמצא לומר דחשיד כו' מ"מ הדין דין אמת בהעדאת עדים דחייב לישבע דאשתמוטי מק"ו כו' ומהר"ס ז"ל מגיה כאן ע"ש: ויש לי להקשות מאי קמ"ל דא"כ לא מלינו עד אחד שמחייב שבועה שהוא ע"כ בכופר הכל א"כ נימא כיון דחשיד כו' אע"כ נ"ל אשתמוטי וכן ה"כ לקמן דף ה' ע"ב לא מצי למידק מע"א [דלא אמרינן מגו דחשיד כו'] דאשתמוטי ובסמוך כתבו ולקמן ניחא ליה למינקט כו' דמשתמיט יקשה מ"מ אי אמר משתמיט לא הוי מצי למימר עד אחד יוכיח ועיין (מ): עוד יש לי להקשות לעיל לימא ותנא תונא ממתני' בקצרה כיון שכל המכוון הוא שלא תימא מגו כו' הא מתניתין קתני ישבע והכא כופר הכל דקטעין כולה שלי [ולמה לי למימר דמתניתין משום אנן סהדי] ועוד דבגזלה לא שייך אשתמוטי וכ"ת די"ל מתני' שבועה דרבנן ובדרבנן חשיד אממונא לא חשיד כו' ועי"ל במתני' דלמא מורי היתירא מגיזה ומקח כו' ז"א דא"כ אף כי אמר אנן סהדי כו' מ"מ דלמא משום מורי היתירא לא חשיד אממונא כלל גם שבועה דרבנן קשה [ר"ל גם אם תתרץ די"ל מתני' מדרבנן קשה גם עתה דאמרי' משום אנן סהדי דלמא מדרבנן לא חשיד אשבועתא] דהא הקשה המקשה מהיכא תיתי שיהיה העדאת עדים גרע מהעדאת פיו ומשני דה"א מגו כו' ולזה אין מביא ראיה ואי משום פירכא דלקמן מה לפיו כו' דוקא על ק"ו כמ"ש התוס' [וא"כ קשה לימא בקצרה כנ"ל] והיה מתורץ קושית הגמרא לקמן מי דמי הכא כי היכי דאנן סהדי כו' ועיין (נ). (וחבל על דנמחק מן הכתב הגאון המחבר הנ"ל מ"ש עוד מזה): בתוס' בד"ה מה אם ירצה כו' לדבריו דר"מ קאמר כדתנן אמרו לו דמשמע ליסנא דלדבריו כן הגיה מהר"ש ול"ע בסוגיא: באו"ד דהא מגו במקום עדים הוא. בהגהת מרדכי כתב דלא הוי מגו משום דאין אדם משים עצמו רשע דאע"ג כו' [וכוונתו דאף דבאומר בפירוש מזיד הייתי לא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע דאמרינן עושה תשובה מ"מ לא הוי מגו]:

דף ד ע"א גמרא הגד השוה שבהן כו'. יש לדקדק חדא אמאי לא יליף מגלגול שבועה ועד אחד גופיה בלא פיו וק"ל [ויתורץ הא דמקשה מה להגד השוה שכן אינו בתורת הזמה כדבסמוך] עוד יש לדקדק בעיני דנימא חומרא דהכחשה והזמה עושה חיוב שבועה על מה שכפר וכל שאין בו חומרא דהכחשה והזמה אינו נשבע על מה שכפר ולכן עד אחד שאין בו חומרא זו על מה שמעיד הוא נשבע דוקא. ואפ"ל בקושיא הראשונה הא דיליף מפיו וע"א משום שיש הגד השוה שע"י טענה וכפירה כו' וכ"ת כופר הכל יוכיח כקושית התוס' י"ל דבגד השוה יש טענה חשובה אבל בגלגול שבועה אין טענה חשובה דהא כופר לו אותה התביעה ועיין וליישב שניהם דהא דקאמר מה לע"א שכן כו' הוא חומרא בע"א שמלינו בו שבועה על מה שמעיד דאע"פ שב' עדים משלמין מ"מ יש חומרא כאן שאין בב' עדים ולכן י"ל לכך הוא עושה שישבע ע"י גלגול ועיין. אבל הא [לא] קשיא כלל נילף מפיו וגלגול שבועה ונוכל ג"כ לתרץ הא דפריך מה לפיו וע"א שכן אינו בתורת הזמה כמו בע"א וגלגול שבועה [שהקשה לעיל] (ס). די"ל דגלגול שבועה של מ"מ דפיו מנ"ל דהא ילפינן מסוטה והתם ע"י עד (ע). וכ"ת גלגול שבועה דעד אחד או (או נילף) [אדנילף] מפיו וגלגול שבועה דעד אחד א"כ יותר נילף בקיצור מע"א. (וקשה) [וא"ל. כצ"ל] למסקנא באמת נשאר גלגול שבועה [וכן משמע ליסנא דתלמודא דעל פרכא דגלגול שבועה קאמר פיו יוכיח ואפרכא דמה לפיו קאמר ע"א יוכיח] דא"כ ע"א למה לי (דקשה) [דא"ל. כצ"ל] המכוון גלגול שבועה [ר"ל הא דקאמר ע"א יוכיח היינו גלגול שבועה דעד אחד] דהא פריך מה לעד אחד שכן על מה שמעיד כו' ועוד דא"כ אין הגד כו' יתכן [דליכא טענה חשובה וכמש"ל]: גמרא מה להגד השוה שבהן שכן לא הוחזק כפרן כו'. לפי' רש"י ולא נאמינהו על שבועה היאך תלוי פרכא זו על מה הגד ולעיל הו"ל לאקשויי היאך תני ר' חייא ישבע והלא הוחזק כפרן ועוד דהא לעיל קאמר אבל העדאת עדים הימא מגו דחשיד אממונא כו' קמ"ל והיה נ"ל [דלא כפירוש רש"י] דודאי יכול לישבע דלא חשיד אשבועה שכל העולם מזדעזע כמ"ש התוס' לקמן (פ) אבל לעדות דלא חמירא כל כך היה סבור דהוחזק כפרן ולכן מקשה על מה הגד מנ"ל למילף שישבע הכא כיון שהוחזק כפרן לעדות גם עיין מ"ש בסמוך ברים דף ג' ע"א המתחיל ואינו רואה כו' (צ): גמרא אלא דקאמר ותנא תונא מי דמי כו'. אפשר דתלוי הכא דעד הנה סבור דעיקר ילפותא דזה הדין הוא דסמיך אק"ו ומביא ותנא תונא אע"ג דל"ד כ"כ אך עתה דיש לו פרכא ואע"ג דר' חייא תורת הזמה לא פריך מ"מ הגמרא ס"ל לפרכא א"כ ע"כ עיקר הסמיכות הוא על ותנא תונא לז"א מי דמי כו': גמרא ותנא תונא והכא כיון דתפיס אנן סהדי דמאי דתפיס הילך הוא כצ"ל: גמ' רב ששת אמר כו'. תמיה לי קצת דר"ש שהוא אמורא יפלוג עם ר"ח שהוא תנא ואף אם אמורא מ"מ הוא ברייתא תנא ר"ח ועיין דף ה' בתוספות ד"ה ר"ח תנא וכו' אי גרים לעיל אמר ר"ח כו' ואינו נראה שיהיה ר"ח תנינא אמורא [ואינו אותו דר"ח קמייתא דקאמר עליה תלמודא לקמן ר"ח תנא. וגם הך דהכא אינו ברייתא] דקאמר אמר ר"ח: בתוס' בד"ה ותנא תונא כו' לימא ותנא תונא אקמייתא. אבל הא לא קשיא להו היכי יתורץ קושיא זו די"ל דתק"ח הוא מיהו אי מדאורייתא כו' אבל מ"מ קשה לפירש"י לימא אקמייתא כו' עיין במ"ש בספר המאור ע"ש: **ע"ב** גמרא טעמא דאמר ג' הא שתים פטור כו' ש"מ הילך פטור. צ"ע לי למאי דקי"ל וכ"פ בש"ע סי' פ"ז סעיף ב' [בש"ע אינו והוא בספרו ב"י. ריש סי' פ"ז וברמ"א בא"ע סי' ל"ו סעיף ט"ו] תבעו ר' והודה לו ק' והוא בענין שלא היה יכול לכפור באותה מנה כגון שאותה מנה הוא מעשה ב"ד לא מיקרי הודאה במקצת ע"כ א"כ מאי מקשה דלמא לעולם הילך חייב והכא לא משום הילך נגעו ביה והדין בא מהרא"ש פ"ב דכתובות ע"ש (ק): גמ' מתיב מר זוטרא כו' הא קמ"ל הודה במקצת כלים כו' אבל לא רצה לשנויי דקמ"ל הודה בכלים וכפר בקרקעות דפטור דאין נשבעין על כפירת קרקעות דהא משנה ערוכה בפרק הזהב ובשבועות: ברש"י בד"ה לאפוקי מדר"ע כו' כוונתו מבוארת ועיין ובסמוך בלאפוקי מדרשב"א לא פי' כן והניחו על פשוטו דקמ"ל רבותא בדר"ע דאף בג' פוטר: בתוס' בד"ה לעולם ב' חייב כו' דכשאמר שתים נראה יותר נאמן כו'. מה שהקשה מהר"ס ז"ל דלימא הא מיקרי משיב אבידה שמודה סלע ג' לא ידעתי מאי קשה כלל דאם יהיה פטור יהיה הערומי מערים לטעון ג' שיפטור משבועה כדלקמן גבי חניה שלי סד"א ליהוי כמשיב אבידה דאי בעי טעין כולה שלי ומיפטר קמ"ל האי הערומי כו' [וכן בכל מודה במקצת יהיו נפטרים משבועה דאי בעי הוי מודה פחות ממה שהודה] ומ"ש דכשאמר ב' נאמן יותר אבל ללשון ב' ה"נ מסתברא כו' אין זה סברא: ומ"ש התוס' בד"ה ש"מ הילך פטור וא"ת כו' [וקשה לרשב"א ובאי הילך חייב הקשו לר"ע א"כ] קשה ליקשו בל"ז אברייתא [ממנ"פ אי הילך פטור] יהא נאמן במגו לרשב"א ואי שתים חייב דהילך חייב א"כ מ"ט דר"ע דמאי משיב אבידה איכא י"ל דדלמא פליגי בהכי אי הילך חייב או לא אך עתה מקשה [תלמודא] א"כ ליפלגו בשתים ומדייק מינה דלכ"ע הילך פטור או הילך חייב לזה מקשה תוספות וק"ל: בתוס' בד"ה אין נשבעין על כפירת כו'. מכאן נ"ל סתירה למקצת פוסקים מה שכותבין בהרשאה והקניתי לו ד' אמות כו' שאין לך אדם שאין לו ד' אמות בא"י כו' דאי מיקרי זה קרקע שלו לענין קנין לא מלינו מודה מקצת עיין בתוספות בשבועות שםם קיצרו במקום שהיה להם להאריך וק"ל: קשה דא"כ הילך מודה במקצת דוקא היכא שאין לו קרקע בני חורין ומעולם לא שמענו זה ואיזה דיין החוקר אחריו ואם קי"ל כמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא ניחא וק"ל ויש מחלוקת בפוסקים בזה ומצאתי אח"כ שנעשה מעשה זו למוהר"ס ז"ל בתשובותיו ויש מזה בתוספות ג"כ ע"ש:

דף ה ע"א גמרא למ"ד הילך פטור כו'. קשה הא במתני' לקמן קאי על השומרין ש"מ אינו נשבע כו' וקרא כי יתן איש אל רעהו כו' הכל קאי על שומרין ובדידהו לא בעי הודאה במקצת דמ"מ מקשה אליבא דרמב"ח בסמוך דבעי מודה במקצת וע"כ בהילך לא פליגי (ר): גמ' ג' פרות מסרתי לך כו'. עי' בהגוזל דף ק"ז בתוספות סוף ד"ה עירוב כו' [שתירצו על קושיתם לרמב"ח דלהימן במגו דאי בעי אמר אהאי דכפירה נמי

ב א ו ר

דתנן המוצא כו' והאי דהמוצא דאינו אלא מתקנת חכמים ואינו אלא בדלית ליה מגו מ"מ הא רש"י פי' שם בלא תובע דאית ליה מגו וכמו שביאר שם הגאון דבריו גם נראה מדברי הגאון שם שהיה כתוב כן בנוסחות רש"י שלפניו שהרי הביא שם ראיה מלשון רש"י כאן דמשיב אבידה הוא מטעם מגו והעתיק דברי רש"י כאן ז"ל וכן פי' רש"י בריש ב"מ מפני מה כו' להוי כמשיב אבידה דתנן לא ישבע מפני תיקון העולם איברא דשם כתב דתיקון העולם מדאורייתא הוא. ובסמוך דף ד' ע"ב פי' רש"י ור"ע אומר משיב אבידה וחכמים פטרו את משיב האבידה דתנן המוצא מציאה כו': (י) אך קשה א"כ מאי מייתי ראיה ותנא תונא לדר"ח דנשבע מדאורייתא ולא אמרינן מגו דחשיד כיון דכל עיקר הכוונה דר"ח לאשמועינן דלא נימא דהוי חשיד אשבועתא. ואף דבפשטא דשמעתא קשה בלא"ה לפירוש התוספ' בד"ה אבל בהעדאת עדים דמאי מייתי ראיה ממתני' דשייך אשתמוטי בדר"ח הא במתני' ליכא אשתמוטי כלל ובאמת שכן הקשה הפ"י מ"מ היה אפשר לדחוק דמייתי עכ"פ ראיה דחייב שבועה ולא אמרינן מגו דחשיד וכמו שנראה מדברי הגאון לקמן בתוספות בד"ה אבל בהעדאת עדים במ"ש עוד יש לי להקשות אבל אי נימא דמתני' היינו מדרבנן אבל מדאורייתא אפשר דאמרינן מגו דחשיד קשה כנ"ל. ולקמן בדיבור הנ"ל נראה שהרגיש בזה. וע"ש במ"ש שם לתרץ קושית פ"י: (כ) גבי העדאת עדים דוקא מק"ו. דרש"י מפרש הקמ"ל דלא אמרינן מגו כו' אף את"ל דלא שייך אשתמוטי בכופר הכל מ"מ הדין אמת בהעדאת עדים דנשבע מכח ק"ו וכעין שפירש לקמן לדעת התוספות: (ל) נראה דר"ל הא דנקטו התוספות משום מגו ולא פירשו בפשיטות כיון דאין אדם מעיז ודאי שאומר אמת לזה פי' כיון שדחה רבה המגו משום דאין אדם מעיז לזה מפרשי דאין הקושיא מתורצת כיון שעכ"פ מעיז ומשני אשתמוטי ויש חילוק בהעזה בין כולו למקצתו. (מ) ר"ל אי נימא דמעד אחד לא מצי למילף דבכופר הכל שייך אשתמוטי ורצה לומר איזה חילוק באיזה אופן גם עתה לא מוכח מפיו דמה לפיו שכן משתמיט ועד אחד לא הוי יוכיח כיון דמ"מ לא דמיא לב' עדים אע"כ דאף בסברת משתמיט נוכל לומר עד א' יוכיח דאף דכופר הכל אפ"ה משתמיט א"כ למה ליה ק"ו דמעד אחד לחוד מוכח דאפילו בכופר הכל משתמיט כיון דגם עתה עיקר הילפותא מעד אחד יוכיח. ועיין בשיטה מקובצת בשם גליון שתי' דמעד אחד ליכא למילף דאיכא למימר מה לעד אחד שכן על מה שהוא מעיד הוא נשבע אבל עתה פיו יוכיח: (נ) קצת היה נראה ליישב דבאמת אין המכוון בותנא תונא דלא אמרי' מגו כו' כמ"ש הגאון די"ל דמדרבנן ודאי דלא אמרינן מגו כו' ועיקר כוונת ר"ח דבהעדאת עדים חייב שבועה דאורייתא אף אם נאמר דמדאורייתא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא מ"מ ילפינן מק"ו דמשתמיט ועל זה מייתי ותנא תונא ממתניתין מדמחייבינן שבועה לכל אחד ע"כ דמטעם העדאת עדים הוא דאנן סהדי כו' ואף דהילפותא מק"ו הוא במקום דשייך משתמיט דוקא ובמתני' לא שייך משתמיט מ"מ אחר שלמדו מק"ו דהטילה התורה שבועה בהעדאת עדים תו לא פלוג אפי' במקום דל"ש מישתמיט כמ"ש התוספות לקמן דף ה' ע"א בד"ה אם איתא בסוף דבריהם במ"ש ולאחר שלמד כו' אין לחלק בין מלוה לפקדון. ואף שהתוספות לא כתבו שם אלא דאיכא חיוב שבועה אף בפקדון והיינו דשכנגדו נשבע ובמתני' איך משביעין לשניהם כיון דשניהם חשודים לזה י"ל דבאמת היינו מדרבנן שראו שבשבועה תמורה עליהם ומ"מ אי ליתא לדר"ח דל"ש בהעדאת עדים משתמיט נמצא דלא הטילה התורה שבועה בהעדאת עדים כלל ולא הוי מחייבינן להו כדינא דמתני' לישבע כלל אף אחר שראו חכמים שבשבועה תמורה עליהם ולא חשידי מ"מ הא ליכא חיוב שבועה. ובזה נסתלק קושית פני יהושע שהובא לעיל: (ס) אולי יש לדחוק קצת בכוונתו דאי נימא אתיא מגלגול שבועה לא שייכא עלה פרכא שכן אינו בתורת הזמה דעיקר פרכא דאינו בתורת הזמה היינו דכיון דהודאת פיו או העדאת עד חזקה כ"כ דאין בהן תורת הזמה לכך גורמים חיוב שבועה וזה לא שייך בגלגול שבועה דאין חיוב ההודאה גורם אותה רק השבועה: (ע) אינו מובן דאי איכא עד טומאה אינה שותה כלל ואי עד סתירה לא מהני עד א'. ואם נאמר דנ"ל עדים א"כ גם גלגול שבועת עד אחד מנ"ל:

(פ) **דף ה ע"ב** בד"ה דחשיד אממונא בתירוצא קמא. וסבר המקשה דמאי דקאמר לעיל קמ"ל היינו דלא אמרינן מגו דחשיד ואף דגזלן ודאי פסול עכ"פ מדרבנן מ"מ חייב שבועה מדאורייתא וכ"מ דשכנגדו נשבע ונוטל כדלקמן דף ה' אם איתא לדר"ח כו' ובמתניתין דקתני זה ישבע וזה ישבע משום דאף דמשוינן ליה לאנן סהדי לחייב שבועה מ"מ לא הוחזק כפרן בשביל זה והתוס' דפירשו לעיל דגם בזה שייך אשתמוטי היינו לפי המסקנא דהכופר במלוה כשר לעדות: (צ) לא נזכר לפנינו שם האי ליסנא ואינו רואה ואולי צ"ל לקמן דף ה' ע"א בתוס' בד"ה אם איתא המתחיל ואני רואה כו' ובחילוקי כתבתי כו': (ק) כבר הקשה הב"י במכילתין קושיא זאת על הרמב"ם שפסק ג"כ דבאינו יכול לכפור פטור משבועה ותירץ דמה דבאינו יכול לכפור פטור היינו משום דהוי הילך כשאינו יכול לכפור ע"ש ובאמת שתמיה גדולה על הגאון המחבר דהרא"ש כתב להדיא הטעם ע"ז משום דבהאי מנה דמודה ביה הו"ל הילך כיון דאין לו טענה לפטור וכן העתיק לשונו בב"י שם וא"כ לק"מ. אך דבריו יש להם מקום לפי מ"ש הבדק הבית שם דלרש"י דלא הוי הילך כ"א בישנו בידו בב"ד לא הוי זה הילך מ"מ יש לקיים דין זה מטעם אחר דמודה בדבר שאינו יכול לכפור לא מקרי מודה ע"כ. וכן נראה מלשון הגאון המחבר שהבין הטעם כן וכן מבואר להדיא בדברי הרע"ך שהביא השטה מקובצת דלא מיקרי הודאה ולדבריהם יקשה קושית הגאון: (ר) מסתימת לשון

נאנסה דמיירי דהאי דכפירה קמן] והכא בתירוץ ליכא למימר תירוצא דהאי דכפירה קמן ואפ"ל שישנו עדים דמתו ב' בפשיעה [ולכך הוכרח לטעון להד"ס ושלו היתה] אבל תירוץ על קושיא אחרת [דליהמניה במגו דאי בעי אמר על האי דנאנסה נמי להד"ס שתירצו] דאפקיד בשטר קשה דא"כ הילך הוא (ש) והילך פטור ועיין : גמ' ואידך חד למודה במקצת הטענה וחד למודה ממין הטענה. דלמא לפקדון דלא מחייב העדאה עדים עיין בחלוקי (ת) ודלמא ר' אפטוריקי כו' תורת הזמה לא פריך כו' (א) : עוד שם ואידך חד למודה במקצת הטענה וחד למודה ממין הטענה. מ"ש התוס' לעיל מנ"ל כופר הכל דפטור קשה דהא ממעטינן אפילו מודה שעורין היכא דטענו חטין פטור כ"ש כופר הכל י"ל דמ"מ מנ"ל למעט הודאה שאינו ממין הטענה דלמא אצטריך לכופר הכל ועיין. ובמרדכי בהגוזל קמא מכרך באמת כן : גמ' ההוא רעיא כו'. לפי' רש"י בהגוזל דבפקדון מעיז ומעיז ואפילו כופר הכל חייב אי אפשר להלום סוגיא זו בהך עובדא דהילך תלוי בר' חייא וצ"ל דהך אזלא אליבא דרמב"ח דבעי הודאה במקצת וא"כ צ"ל דלשבע אהך דנאנסה דוקא בעי ג' פרות אבל בכפירה והודאה לחוד נמי משבעינן [מדמחייבינן הכא בכפירה והודאה לחוד] (ב) : ברש"י בד"ה אי נמי להיכא כו' אכפירת קרקעות כצ"ל : בתוס' בד"ה למ"ד הילך כו' תימה כו'. וקשה דאצטריך לטענו כלים וקרקעות והודה בקרקעות וכפר בכלים דבכי ה"ג שייך אשתמוטי (ג). י"ל דקרא אתיא לאין נשבעין על הקרקעות ומתני' תנן בהזהב אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות כו' ש"ח אינו נשבע כו' דש"מ הכל קאי אקרקעות שהודה במקצת קרקע וכפר במקצת קרקע [כ"ז לסברת המקשה] : ומ"ש וכן פירש ר"י לקמן הוא ריש דף ו' ד"ה אלא הא כו' : ומ"ש וכי כופר כו' סיומא של קושיא הוא וכמ"ש לעיל בד"ה ובכולה בעי דלודי והאי בכולה בעי דלודי שחייב לו מאחר שאינו מעיז א"כ אמת הוא שאינו חייב יותר ולמה ישבע ומשני אשתמוטי כו' לזה כתבו דכי כופר כו' לסיומא של קושיא : בתוס' בד"ה אמאי אצטריך כו' תימה הא ליכא קרא כו'. דאף למאן דדריש בריבוי ומיעוט [שכתבו התוס' לעיל דיש איזה מיעוט לקרקעות] אין מיעוט מיותר לקרקע די"ל לדרשה אחריתא כמו למ"ד דדריש בכלל ופרט וכלל דע"כ ליכא קרא מיותר ועיין. [והא דכתבו שטרות ולא] מוקמי אעבדים דר"מ ס"ל אין נשבעין אקרקע ואעבדים נשבעין ועיין : בתוס' בד"ה אי נמי כו' מהכא משמע כו'. אבל לעיל במתני' [הא דנקיט כלים וקרקעות] דלמא טעמא באמת משום דלאו מודה ממין הטענה והאי דנקיט קרקעות משום סיפא מודה מקלת קרקעות פטור וכן איתא בשבועות דמקשה מזה למ"ד טענו חטין ושעורין כו' דפטור : בתוס' בד"ה ש"ח כו' וי"ל דניחא ליה לאקשויי כו'. ויש לתרצו ג"כ כגון שהרקיבו כו' : בתוס' בד"ה מסרו ליה כו' א"ל לפורעו בעדים. וא"ל השתא נמי יכול לטעון נאנסה דנאנסה שבועה בעי ולא ס"ל כרמב"ח דלעיל. ועיין מ"ש לעיל [דלפי' רש"י ע"כ אזלא אליבא דרמב"ח עיין במ"ש לעיל בגמרא] : בתוס' בד"ה אם איתא כו' נראה דהלכה כר' חייא. ומיהו ליתנא דהשתא נמי דליתא לדר' חייא נחייבינן כו' לא משמע כן : בא"ד תימה כו'. הרבה משתבשין כאן [דהוא קושית אביי ומשני לכשנגדו] ועיין מ"ש מהר"ס ז"ל בזה : ואני רואה מה שאביי מקשה אם איתא לדר"ח מ"מ לא יכול לשבע דגזלן הוא והשיב לו דנ"מ שנעשה מחויב שבועה ואינו יכול לשבע ומשתבע שכנגדו והתוס' מקשים היאך נוכל ללמוד שיהא מוטלת עליו שבועה כו' ותירצו מעתה אין לחלק כו' : ובחילוקי כתבתי דע"כ לר"ח בפקדון ג"כ עדים מחייבין שבועה דאל"כ נפרוך מה לפיו ועד אחד שכן מחייבין שבועה בפקדון [אפילו בענין דלא שייך אשתמוטי היכא דלית ליה מגו] תאמר בעדים שאף לאחר שתלמוד מ"מ לא יוכלו לחייב שבועה בפקדון [ובזה מתורץ קושיתו למעלה בגמרא] : ע"ב גמרא ותיפוק ליה דהו"ל רועה. צ"ע לי למאי דקי"ל פסולי דרבנן בעי הכרזה מאי מקשה ועיין בטור סי' ל"ד ויש לחלק בין עדות לשבועה דבעדות איכא טעמא שלא להפסיד האנשים שלא ידעו וק"ל ופשוט בעיני : גמ' על דאית ליה כו'. נראה שהוא בלשון תמיה משתבע על דלית ליה או על דאית ליה ודאי על דאית ליה משתבע ובמתני' קתני ישבע שאין לו בה פחות מחציה : ברש"י בד"ה ותיפוק ליה דהו"ל רועה אדאביי כו'. עיין בהגהת מרדכי במה שתמה על פירוש זה דניחא ליה יותר לפסול דאורייתא ופירוש [דה"ק ותיפוק ליה דהא רועה הוא מקודם שמפקידו אצלו והואיל ונודע פסולו קודם הפקדון סברא הוא שלא יהא שכנגדו נשבע ונוטל דאל"כ לא שבקית חיי לכל חשוד דכל אחד ילך ויפקיד לו ויטעון כפלים וישבע ויטול ע"כ] ופירוש משובש הוא (ד) דאין שייך למימר לא שבקית חיי שכל אחד ישבע ויטול דא"כ נגזל אמאי נשבע ונוטל (ה) : בתוס' בד"ה דחשיד אממונא לא חשיד כו' וא"ת כו' וי"ל דגזלן לא פסול אלא מדרבנן. וקשה א"כ הדרא קושיא לדוכתיה כיון דמדרבנן חשיד אממונא חשיד אשבועה א"כ היאך משביעין שלא יהא כל אחד הולך כו' ואפשר לומר דבשלמא לעיל [דקאמר והא גזלן] דמן התורה כשהגזלן מחויב שבועה נשבע ונפטר וחכמים לא הימנוהו על השבועה ושקלו מניה לשכנגדו אבל הכא אין שייך לומר כלל שכנגדו כו' דהא עשו משום שלא יהא כל א' הולך כו' [לכך אוקמוה אדין תורה]. אבל צ"ע ממ"ש לקמן בסמוך ואע"ג דהוסיפו עליהם החמסנים כו' ומאי קושיא דלמא לעולם דחשיד אממונא והוי גזלן דאורייתא חשיד נמי אשבועה דגזלן פסול מדאורייתא והדרא קושית הגמרא לדוכתיה שבועה זו למה נימא מגו דחשיד כו' דאם הוא חשיד מדאורייתא הא ודאי קשה שחכמים יתקנו שישבע [אף שהוא לרעתו וגם ראו שחמורה להם שבועה מ"מ לא היו סומכין על שבועתו כלום כשהוא חשיד אממונא מדאורייתא] שזהו קושיתו נימא מגו כו'. מיהו עיין בתוספות לעיל בד"ה בכולה בעי דלודי ליה כו' דאע"פ שמדאורייתא חשוד לזה חשוד לזה ראו והתקינו שהשבועה חמורה עליהם [מ"מ מאחר שדחו התוספות זה וכתבו דא"ל הכי פשיטא שי"ל שאין לסמוך ע"ז בחשוד מדאורייתא] וחמסן לא חשיד אממונא מדאורייתא [חוזר למ"ש לעיל] דבלא דמים איירי חמסן דקרא וחכמים פסלוהו היכא שהוא מחויב שבועה דאורייתא ומן התורה נשבע ונפטר פסלוהו וישבע שכנגדו אבל בפקדון שמא נתן עיניו בו תקנו לרעתו שישבע [וסמכו על מה שראו שחמורה עליהם השבועה ואוקמוה אדאורייתא] דהא מן התורה כשר לשבועה [דאינו חשוד אממונא וא"כ למה להו לקמן האי חילוקא דמעלים ממסותו] ועיין בסוף הכונס תירצו התוספות באמת בקצרה ז"ל וי"ל דמ"מ בגזלן דאורייתא אין להוכיח שלא יהא חשוד אשבועה [וכוונתם כמ"ש] והכא לא נחתי להך סברא לחלק בין חשיד אממונא מדאורייתא או דרבנן ולחלק ג"כ בסברא דחשיד אממונא חשיד אשבועתא בין שבועה לרעתו או לא וניחא להו לומר דאף מדרבנן לא הוי חשוד [משום דמעלים ממסותו] דאי חשיד מדרבנן אממונא לא חשיד אשבועה משום שראו דשבועה חמורה ה"נ חשיד מדאורייתא אע"פ שמן התורה חשוד [אשבועה] מדרבנן לא חשיד וכמ"ש התוס' לעיל [א"כ לא קשה נמי שבועה זו למה] אע"כ היכא שהוא חשיד אפילו מדרבנן חשוד אשבועה [ולכך הוכרחו לחלק בין מעלים ממסותו] : בתוס' בד"ה בלא דמי כו' תיפוק ליה מלא תגזול. משמע מדבריהם דלאו דלא תחמוד לא קאי על המחשבה לחודא וכן איתא במכילתא הובא במרדכי סוף הכונס ע"ש ויליף לה מלא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך אינו חייב עד שיעשה מעשה וממ"ש וא"ת והא כי יהיב דמי נמי חמסן הוא משמע נמי שמפרשים בלא דמי משמע להו וכן הוא האמת ועיין פרק זה בורר דף כ"ה ריש ע"ב : ומ"ש היינו חמסן שלוף כו'. אבל אם הוא מדאורייתא לא ניחא להו לחלק כן ועוד דא"כ הא דהוסיפו עליהם החמסנים הוה צ"ל אפילו היכא שמעלים ממסותו ואמאי כשר הכא לשבועה והוו צריכין לחלק חילוק דלעיל ועיין במ"ש בדיבור דלעיל : ועיין ברש"א במ"ש דאי מדאורייתא אף שמעלים ממסותו מ"מ עובר על לא תחמוד ומגו דחשיד. ע"ש שנראין דבריו כסותרין [דהוא גופיה כתב לעיל דלא תחמוד בלא דמי משמע וכן הוא האמת] :

דף ו ע"א גמרא ואלא הא דאמר ר"נ כו'. לפי' רש"י הו"ל לאקשויי מע"א רק ניחא ליה לאקשויי דאפילו מדרבנן לא הוי חשוד ומ"מ אף לפי' התוספות הו"ל מע"א מעיד שפרוע דלא שייך אשתמוטי וכן כל הנשבעין ונוטלין [וה"ה דהו"ל מנסכא דר' אבא וכמו שהביאו התוס' לעיל בד"ה בכולה בעי דלודי ראיה מזה] וניחא ליה לאוכוחי מנסכא דתנוי דשניהם נשבעין דחד מנייהו ודאי חשיד אממונא. ולאביי דבסמוך צ"ל שהתורה רמי שבועת ע"א משום שמא מלוה ישנה דהא אפילו כשהחפץ בעין ע"א מחייבו שבועה בנסכא דר' אבא או י"ל דמן התורה [גם לאביי] לא חשיד אשבועה [אף דחשיד אממונא] רק מדרבנן חשיד [ולזה י"ל דחששת מלוה ישנה אינו אלא מדרבנן] ועיין בר"ן שכתב חילוק בין אביי לטעמא דר"י הוא כגון שמחל לו על כל ספק מלוה ישנה. ולתירוץ של תוספות לעיל [ר"ל מה שתירץ הגאון לעיל בד"ה בכולה פרש"י דחשיד אממונא חשיד אשבועתא דס"ל לרבה כאביי תלמידו] צ"ל דלאביי הוי חשיד מן התורה על השבועה : הרז"ה הקשה לאביי א"כ לטעון ולימא הכי והכי אית לי גביה בפירוש ואמטו להכי תפיסנא ליה וכ"ל מזה שאם היה טוען כן בפירוש לא היה נאמן לזכות בטלית של חבירו ולהכי מערים ערומי ואמר כולה שלי ומהא שמעינן שאין לו לאדם לתפוס בשל חבירו כו' לטעון ולומר כך וכך יש לי עליו ע"ש והמלחמות השיגו דלאו כולהו אינשי דינא גמירי ועוד שהוא רוצה לחלוק בגופו של טלית וה"ק דלמא מלוה ישנה יש לו עליו ואע"פ שאמר על גוף הטלית כולה שלי לא חשיד דלא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו וראיה שאין הדין אמת מהאי בקרא כו' ועיזי דאכלי חושלא ג"כ ראיה גמורה כו' והוא פשוט : אין להקשות לסברת מלוה ישנה כו' לעיל במנה שלישית אמאי לא יחלוקו הא חלוקה יכולה להיות אמת דדלמא מלוה ישנה יש לו עליו עיין לעיל בתוס' בד"ה ויחלוקו ויש דוחקים דשאני התם דחלוקה מגד הטענה יכולה להיות אמת כגון שפרע לו האי [גבי שנים אדוקים] או תרווייהו בהדי הדדי אגבוהה או קנאוה וכן בזה אומר אני ארגתיה כו' אבל הכא מגד הטענה שהפקידו אינו יכול להיות אמת שזה הסברא הבל ועוד דא"כ למה להו למימר שאין דרך להקנות פקדון שיש לו ביד אחר אף אם דרך מ"מ מגד הטענה אינו אמת אבל נראה שאינו דומה שבמציאה ומקח וממכר י"ל תרווייהו בהדי הדדי אגבוהה ומסתבר שהחלוקה אמת רק מה שהובע חצי השני לא הוי מש"ה חשיד אממונא דדלמא מלוה ישנה יש לו עליו מש"ה הובע יותר וכן בארגתיה דלמא הקנה לו האי מש"ה החלוקה אמת ומה שטוען יותר הוא בשביל מלוה ישנה אבל לומר שהחלוקה אמת בשביל מלוה ישנה לא מסתבר דבמנה שלישית ע"כ אחד הפקידו לבד וכל אחד טוען כולה שלו אין לומר שטוען בכולה מספק מלוה אכולה כשיעור המנה א"כ למה נחלוק והרי ספיקו אמנה ומה סברא לומר חמשים וק"ל : ברש"י בד"ה נימא גבי שבועה שאינו ברשותו כו'. דודאי גזלן הוא שכופר ואינו רוצה אפילו לשלם וליכא למימר אשתמוטי אבל שלא שלח או שלא פשע דלמא אע"פ שפשע או שלח כפר השתא דאשתמוטי קמשתמיט אבל בדעתו לשלם ועיין לעיל בתוס' בד"ה בכולה בעי דלודי כו' משמע דמוכחי ג"כ מלא שלח כו' מ"מ חבול ישיב רשע גזילה ישלם וק"ל : ברש"י בד"ה אביי אמר כו' ונשבע שיש לו בה כו'. דה"ל צריך לפרש שבועתו שגוף הטלית שלו ואינו יכול לשבע ובהכי ניחא דפריך משני אביי הך קושיא וכי מאחר שתפס שבועה זו למה משום שמא מלוה כו' וע"י שבועה יפרוש כיון דלא יכול לשבע ומקשה נשקול בלא שבועה שיגבה חובו ולמה נעשה באופן שלא יוכל לגבות חובו דא"כ מאי מקשה אח"כ ולאו אמרינן תפיס ממונא מספיקא כו' פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי כו' בלא"ה לא יכול לשבע אפילו ודאי חייב לו אע"כ שיכול לשבע ג"כ כפי' רש"י וא"ל דהו"ל להקשות א"כ מה הועילו חכמים בתקנת שבועה דמש"ה לא היה צריך לומר שמא ספק מלוה כו' דאף ודאי יפרוש ע"י שבועה שצריך לפרש שבועתו לכך מקשה אי הכי נשקול בלא שבועה ואחר כך מקשה כו' (ו) ועיין : ברש"י בד"ה הקדישה בלא תקפה. נראה שלא בא לשלול תקפה והקדישה דמ"ש רק משום דאת"ל תקפה אין מוציאין צ"ל הקדישה בלא תקפה כו' ועיין : בתוס' בד"ה אלא הא דאמר ר"נ תימה הא ה"נ משתמיט. כדלעיל הכופר במלוה כשר לעדות ולעיל בתני ר"ח מנה לי בידך ועדים כו' [דקמ"ל דשייך אשתמוטי כדלעיל בתוספות] : בא"ד אע"ג דלא שייך בהו אשתמוטי. ר"ל כל כך כבמטלטלין דע"כ שייך בהו אשתמוטי כמ"ש התוס' לעיל בד"ה למ"ד הילך פטור אמאי אצטריך קרא : בתוס' בד"ה שבועה כו' שהיא מתה בפניו כו'. ומ"מ לא ידעינן אם בפשיעה אם באונס לאפוקי היכא שאין מתה לפניו היום צריך לשבע שלא שלח בה יד והכלה : בתוס' בד"ה הקדישה בלא תקפה כו' או דלמא הקדש לא הוי כתקיפה דלמה יגווח כו'. לפי"ז לכאורה הא דמסיים הגמ' למלתא וכתיב איש כי יקדיש כו' הוא לבלי צורך דאי שתיקה לא הוי כהודאה א"כ לא יכול להקדיש מטעם שאינו שלו וגד רחמון של האיבעיא הוא אי הוי כהודאה הוי שלו ויכול להקדישו אע"פ שאינו ברשותו דהוי כפקדון וגד שני אי לא הוי כהודאה אינו יכול להקדישו מטעם שאינו שלו ועיין : ומ"ש ומייתי ראיה מהאי מסותא דהקדיש חד ושתק אידך כו' ובדיבור ב' המתחיל והא הכא כו'. לפי ענ"ד נראה המכוון מדבריהם שבמסותא לא היה האיבעיא אם יכול להקדיש מכח הודאה כיון דשתק אע"ג דמסתמא נוח לבסוף כדאתי גזבר דא"כ לא היה פשיט מתקפו כהן כו' דהכא לא מטעם שתיקה נגע ביה ואיה אפוא נזכרין במשנה שם שתק

באור

לשון התוס' בד"ה אמאי איצטריך קרא בזה דלכ"ע מיירי מתני' במודה במקצת והיינו במאי דקתני ברישא דמתניתין דשבועות אלו דברים שאין נשבעין הקרקעות כו' ובתר הכי קתני ש"ח אינו נשבע : (ש) דע"כ צ"ל דאפקיד ב' פרות בשטר דאל"כ אכתי אית ליה מגו דאי בעי מודה בהך דשטרא ועל שתים האחרות להד"ס וא"ל דאי הילך פטור א"כ האי דשטר הו"ל הילך ואין אדם מעיז י"ל דמסייע ליה שטרא וכמ"ש התוספות דף ד' ע"א בד"ה ש"מ הילך פטור : (ת) נראה דר"ל דלמא חד להעדאת עדים בפקדון דה"א דלא פלוג כמ"ש התוס' בד"ה אם איתא וממילא דלא תקשי נמי מדר' אפטוריקי לדר"ח דאפשר דגם איהו מיירי בפקדון · וע"ז כתב עיין בחילוקי היינו מ"ש בסמוך בד"ה הנ"ל שהיא תי' לקושיא : (א) אינו מובן כלל ואולי יש לו מקום בתוספות בד"ה אם איתא שכתבו נראה דהלכה כר"ח דלעיל מוקי לה כרבנן דר"ג וע"ז כתב דלמא ר' אפטוריקי כו' וכוונתו למ"ש מהר"ס בשם גליון דדלמא חכמים דר"ג ג"כ כר' אפטוריקי ס"ל דפטור בהעדאת עדים והיינו דצ"ל תורת הזמה פריך ור' אפטוריקי דאיצטריך קרא סובר דתורת הזמה לא פריך ולדינא לא פליגי : (ב) וכ"כ התוספות בשבועות וב"ק בהגוזל ומה שהקשו שם להימן במגו דאי בעי אמר אהא דנאנסה נמי להד"ס אף דמיתחייב שבועה מחמת כפירה והודאה לחוד כבר הרגיש במהרש"א שם : (ג) דא"ל דהכתי תקשי למאי דמשני א"נ להיכא דטענו כלים וקרקעות והודה בכלים כו' דמ"מ מאי הקשו גם למ"ד הילך חייב כו' הא לדידיה לא קשה כלל והו"ל להקשות רק למ"ד הילך פטור לתירוצא בתרא · אך אכתי אינו מובן דשפיר הקשו התוס' דהקשי גם למ"ד הילך חייב לסברת המקשה דלא ידע אוקימתא דטענו כלים וקרקעות דא"כ גם למ"ד הילך פטור ל"ק וא"ל דכוונתו דלמא גם המקשה ידע דאיכא לאוקמי בהכי רק דלמ"ד הילך פטור מקשה מכח ממנ"פ אי הודה בכלים וכפר בקרקעות לא שייך אשתמוטי ואי הודה בקרקעות כו' הו"ל הילך אבל למ"ד הילך חייב איכא למימר דאיצטריך לכפור בכלים כו' ולא הו"ל לתוס' לאקשויי רק אתירוצא בתרא · דא"כ לא הועיל בתירוצו דאכתי מנ"ל להתוספות דס"ד דמקשה דמיירי מתניתין בהודאה וכפירה בקרקע ולא כפי האמת : (ד) דעה זו הובא ברמ"א סימן ל"ב סעיף ז' והוא מרבינו ירוחם בשם הרא"ש. ועיין מה שפירש הגאון מוהר"י בארים ותומים דברי הרא"ש אלו דלאו מה"ט דלא שבקית כו' רק דדוקא בפקדון כיון דידע דמאי טעין נאנסה ואפ"ה נתנו לו ע"כ שהימניה מתחלה אף דחשיד הוא וא"ל דהיה סבור כיון שחשוד על השבועה יצטרך לשלם ז"א דבשומר החשוד פטור בלא שבועה ולכך לא נקיט הרא"ש למלתיה רק בפקדון וכ"כ בשיטה מקובצת להדיא כן בשם הרא"ש : (ה) לכאורה אינו מובן דמאי לא שבקית חיי שייך גבי נגזל לא יגזול ולא ישלם ואפשר דר"ל נגזל דלעיל דאמר שכנגדו קאמינא שכתבו התוס' לעיל לתירוצא קמא דמשום לא שבקית כו' נשבע שכנגדו : (ו) ולא בעי לתרוצי אקושיא שניה דמצריכינן ליה לפרושי שבועתיה כיון דנאמנת פרשי

ולבסוף צווח ולא אמר רק המוציא מחבירו עליו הראיה דאין שייך להקשות בזה היכי דמי אי דשתק כו' דהדין גופיה קא משמע לן והראיה לפי האמת דהמוציא מחבירו עליו הראיה קאי אכהן מאי קמ"ל גם לא שייך שם הודאה מכח שתיקה דהא ספק הוא לכל וכל הסוגיא של הגמרא לא משמע דהוי מטעם הודאה גם המסקנא דפשיט מאי הוי עלה דמסותא כו' כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים כו' מאי בכך דלמא הכא כיון דשתק אודי ליה הוי כפקדון ועוד מאי פשיט מעיקרא והא הכא דכי תקפה כהן כו' במסותא עדיין לא נפשט הוא גופיה אם תקפה מוציאין או לא ואם תמצא לומר דגם זה פשט דשתק ולבסוף צווח בכהן הוי הודאה [ה"ה במסותא] א"כ נפשט בעיא ראשונה דר' זירא דתקפה אין מוציאין מידו אע"כ זה לא היה כלל בעיא דמסותא רק מטעם אחר בעי כמ"ש בסמוך אבל מ"מ עובדא דמסותא [ידע הש"ס ד] הוי בשתק אידך ומביא הגמרא עובדא דמסותא ואמר ליה רב אושעיא לרבה גרסינן כו' עד סוף כל הפלפול של המסותא דלא הוי הקדש ואמאי נימא [ליהוי הקדש] מטעם הודאה נגעי בה דסוף סוף עובדא הכי הוי ש"מ דשתיקה לאו כהודאה לכ"ע ובעיא דמסותא הוי דכיון דדינא הוי כל דאלים גבר כו' [ולא מצי לפרש כפשוטו כיון דיכול לתקפו אי הוי הקדש כתוקפו דהא השני יכול להוציא מידו א"כ בהקדש נמי נימא הכי לזה הוצרכו לפרש. כ"ז היה במוסגר] דאם הקדיש לא יהא יכול הלה לחזור ולתקפו דיהיה כתקפו והקדישה דודאי חל ההקדש ותו לא פקע אפילו חזר חבירו ותקפה וה"נ אם הקדיש בלא תקפה יהא כח להקדש או דלמא הקדש לא עדיף מתקיפה בלא הקדש וקשה דהשתא יהיה האיבעיא אם עדיף הקדש מתקיפה והגמ' קאמר לעיל את"ל תקפה מוציאין איננה מקודשת נמי נבעי דדלמא עדיף זה אינו דודאי לענין הודאה מסתבר יותר אם שתק בתקפה מבהקדש דלמה יצווח כמ"ש התוס' לעיל והתם אפילו תקפה והקדישה נמי מוציאין וכ"ש הקדישה בלא תקפה אבל הכא מבעי ליה כיון דתקפה והקדישה מהני דבשעה שתקפה הרי הוא שלו דדינא כל דאלים גבר במסותא מהני נמי הקדיש לחודיה או לא ופשיט ליה מתקפו כהן דכיון דמהני תקיפה לכן חל עליו צד קדושה מכח זכיית כהן אע"פ שהוא ביד הבעלים אלמא אפילו לא תקפה חשיב כתקפה והקדישה בעודו בידו וקשה דדלמא התם הוי הקדש כתקפו ובתקיפה אין מוציאין לכן אסור בגיזה ועבודה (ז) אבל הכא דדינא כל דאלים גבר מנ"ל דהקדש עדיף מתפיסה י"ל דטעמא דאין מוציאין מיד כהן משום דהוי כתקפה והקדישה שבידו חל עליו קדושת בכור אבל אין צורך לזה דאין מוציאין פירושו הב"ד אין מוציאין מידו דומיא דמוציאין אותו מידו לפי האמת דתפיסה לא מהני לאחר שנולד הספק אבל הבעלים יכולין לחזור לתוקפו ודחה רבה כו'. אבל לא נוכל לפרש שהוצרכו לעשות בעיא חדשה במסותא משום דמה בכך ששתק הא דינא כל דאלים גבר ומה לו לצווח דא"כ מאי פשיט מניה [גבי טלית] ודלמא שתיקה הוי כהודאה אלא אע"פ שכל דאלים גבר מ"מ אם הקדיש הו"ל לצווח שאינו יכול ליקח אח"כ ועדיף מתקפה לחוד כמו הכא דדין יחלוקו ואפ"ה מבעי דאם שמע שחבירו מקדישה הו"ל לצווח ועיין . ומהר"ם ז"ל בספרו כתב דברים שאינם מובנים : ומ"ש די"ל במכירי כהונה ר"ל איש ידוע וניכר שרגיל ליתן לו המתנות עיין פי' רש"י פרק הזרוע והלחיים : **ע"ב** גמרא לעשר ממ"נ כו' אי לאו בר חיובא הוא נפטרו במנין הראוי כו' . לא ידעתי למה לי הך ממ"נ דבשלמא לעיל דקאמר לעולם אין מוציאין ויש לכהן צד זכייה ואפ"ה שפיר קמעשר וממנפ"ש לא הוי פוטר ממונו בממון כהן אך עתה שכוונתו שספיקו לא צריך לעשורי נימא כפשוטו אמאי קפץ כו' כולן פטורין לעשר מכח ספק דאי בר חיובא שפיר מעשר וצ"ל דדוקא היכא שודאי עושה תיקון כדלעיל אם הם ט' והוא דאו פטורין ממעשר או מתקנו אבל הכא אם הקפוץ בתוכו והט' חייבין אין התיקון ודאי אע"ג דמ"מ מתקן [היה הנשארים] מ"מ כל י' וי' יש לומר שאינו מתוקן :

דף ז ע"א גמרא וגבי ליה מלוה כו'. דא"ל לא חיים לפרשן כר"י דבסמוך דשאני הכא דאדוקין בו : **גמ'** נפל ליד הדיין כו'. קשה נימא כל דאלים גבר וי"ל דלא מפקינן כיון שאחד תופס. ומ"ש התוס' לעיל דף ב' בד"ה ויחלוקו משום דנפקד תופס בחזקת שניהם כו' היינו לסברת יחלוקו דהוי כאוחזין (ח) : **גמ'** רשב"ג סבר מודה בשטר כו'. וכ"ת נימא הפה שאסר הוא הפה שהתיר תירץ הרשב"ם בפרק גט פשוט דף ק"ע לא דמיא לשאר דיני שהפה שאסר כו' שאפילו אם היה זה מערער ואומר לא כתבתי לא היה לנו לחשוד את זה הלוקח בכך שלא נחשדו ישראל לעשות שטרות מזויפין [והוא כמו שאמרו דבר תורה עדים החתומים על השטר כמו שנחקרה עדותן בב"ד דמי . כ"ז היה במוסגר מדברי המחבר] אלא שהחמירו חכמים להצטרך קיום שטרות היכא דמערער עליו הלכך כי אמר כתבתיו נהימניה למי שהשטר בידו ע"כ וכ"כ בהגהת מרדכי כאן : **בתוס'** בד"ה מפרים עליהן עשרה שיים כו'. תימה כו' ומה צריך עשרה שיים. דא"ל דה"ק אם יש לו בזה אחר זה שהיה לו פטר חמור והפרים עליו שה ואח"כ נולד לו עוד פטר חמור וחוזר ומפרים דהא תנן פודין בשה אחד כמה פעמים : **בתוס'** בד"ה אם יכול כו' ור"ת נמי פירש כו'. נראה להגיה יותר ור"ת פי' כו' ולמחוק מלת נמי . ואינו מוכרח דראיה לפסקו שצריך שיהיה בשעת נתינה ספר כריתות שלא יוכל לנתק אליו דאל"כ מאי דוחקיה דר"ת שלא לפרש כפשוטו [ולא הביאו ראיה מר"ת רק לענין דינא אף דפירש בענין אחר] ולפירוש ר"ת איירי בידה פתוחה מתחלה ועד סוף . ומה שאנו עושין בשעת נתינת הגט שצריכה לקפוץ מיד אע"פ שכ"ז איירי דוקא כשמשיחה בידו עיין בפוסקים : **ע"ב** גמרא רבינא אמר לעולם איפוך קמייתא כו'. וה"ה דלפי"ז נוכל להפך בתרייתא דמ"ש : **גמ'** ויחלוקו נמי דאמרן לדמי כו' . עיין בספר ח"ש שכתב בגליון תוספות מקשה למאי דמשני לעיל תרתי בבי חד במציאה וחד במקח וממכר אין שייך לומר לדמי מאחר דנקיט זוזי מתרוייהו כו'. נ"ל פירוש לפירושו דבמקח וממכר אינם מחולקים בדמים דהא יש כאן טלית ודמי טלית וכל אחד רוצה ליקח הטלית והיאך נאמר יחלוקו לדמי כמו ששוה לימכר ומשני דאיירי שנתייקר. ולא יתכן כלל דלעיל עביד צריכותא גבי מקח וממכר מורי היתר אגב דמי קא יהיבנא ואילו איירי בנתייקר הוי כמציאה ממש אלא נראה שכ"א מוסיף עליו בדמים על דרך נוד או אגוד כו'. ורש"א מתרץ דודאי במקח וממכר כיון שאין מדיינים בעיקר הממון אלא כל אחד רוצה בטלית ע"כ יחלוקו לטלית ולא שייך למיפרך הא אפסדוה כיון דניחא ליה בהכי טפי שהרי כל אחד ואחד אם לא ירצה בכך יטול לו המעות ויתן לחבירו הטלית שהרי חבירו רוצה בכך אבל מיחלוקו דגבי מציאה מוכח לה שפיר דע"כ לדמי קאמר כיון שהם מדיינים בעיקר הממון ואפשר דלא אכפת להם בטלית עצמו א"כ למה פלגינן לה בטלית הא אפסדוה דמסתמא אין רוצים בכך אלא ע"כ לדמי קאמר וכ"כ כל הפוסקים בפשיטות גבי מקח וממכר ופלגי לה לטלית ופלגי לה לדמי : **בתוס'** בד"ה דאית ביה זמן כו' מבואר היטב בח"מ סי' ס"ה : **בתוס'** בד"ה ויחלוקו נמי לדמי כו' אלא כמו ששוה לימכר כו'. הב"י מביא דין זה בשם רבינו ירוחם ואתמיהתיה שהוא גמרא ערוכה כאן וכמ"ש התוספות : **ראיתי** בדרך ערלי בספר תורת חיים וראיתי שמקשה על רש"י במ"ש מחלוקת כו' דקאי ארשב"ג כו' דא"כ היאך קאמר אח"כ ושטרא דאית ביה זמן גבי ממשעבדי הא אין מקיים לא גבי ממשעבדי דאע"ג דמודה בשטר שכתבו כו' היינו לגבות מבני חורי אבל הלקוחות יאמרו דלמא אתם עשיתם קנוניא ואע"פ שהלוה מודה ובשביל כך הסיג. על רש"י דמפרש דקאי על מקויים דלדברי הכל יחלוקו וכן הטור כתב דין זה על מקויים . אך הן אמת דבמקויים נמי דינא הכי והטור כתבו במקויים דס"ל כרבי מודה בשטר צריך לקיימו ואי לא מקויים אפילו מבני חורין אינו גובה אבל לרשב"ג מ"מ הא ע"כ טעמא דלא אמרינן מגו משום דדבר תורה עדים החתומין על השטר כמי שנחקרו כו' וקיום שטרות אינו אלא מדרבנן והיינו כשהלוה טוען מזוייף אבל כי טעין פרעתי שטר מעליא הוא ואדרבה מדקא טעין פרעתי נראה שלא עשו קנוניא (ט) :

דף ח ע"א גמרא אמר רמב"ח זאת אומרת כו'. זה הכלל כמ"ש רש"י דף ט' ע"א ד"ה אלא תפוס כו' דהגבהה בהפקר לא קניא עד דעקר לכולה אם לא מה שתפס בידו כדלקמן שם במשנתין : **גמ'** אי נימא מרישא שנים אוחזין כו' האי קאמר כולה שלי כו'. קשה לפי מ"ש התוס' לעיל דלא אמרינן יחלוקו אלא היכא שהחלוקה יכולה להיות אמת כדאיתא בגמרא לעיל לרבנן דר"י א"כ היאך קאמר אי נימא מרישא כו' דלמא לעולם לא קנה ומש"ה פסקינן יחלוקו משום דאמר כולה שלי א"כ ממ"נ החלוקה אינה אמת [אף אם תרוייהו בהדי הדדי אגבוהה] דאי לא קנה לא אמרינן יחלוקו אלא אחד יכול ליטלו מחבירו וכל דאלים גבר . ז"א דמ"מ יכולה להיות אמת דלמא בהדי הדדי אגבוה ומ"מ אינו רשאי לומר כל דאלים גבר או א' מן השוק יטלו כיון שיש לו מקום דכולה שלי והלה מה יטעון ובלא"ה דלמא מכר לו חציו כמו בזה אומר אני ארגתיו אבל מנה שליסית אין דרך כיון שאין בידו כמ"ש התוס' לעיל בד"ה יחלוקו : **גמ'** אלא מסיפא זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי כו' ממשנה יתירה כו'. קשה דלמא קמ"ל דלא אמרינן דנאמן בשבועה דחציו שלו במגו דכולה שלו כמ"ש התוס' לעיל : **גמ'** אלא מהא דהיו שנים רוכבין כו' אלא ממשנה יתירה כו'. קשה הא אצטריך לאורויי דפלגינן לדמי כדלעיל מהא דתנן היו שנים רוכבין כו' (י) : **ברש"י** בד"ה בשלמא חרש כו' שלום בעלמא. הס"ד ואחר כך מתחיל הדיבור ומאי מגו כו'. וצ"ל בתחלה ויתר ליה חרש קנה ומקשה עדיפא . או הקשה בשלמא חרש קנה בה"א דפקח קנה דיש מגו דזכה לנפשיה זכה נמי לחבריה לחרש אלא היא גופיה קשה פקח במאי יקנה ומשני אלא אימא חרש קנה ופקח לא קנה ומאי מגו כיון דפקח לא קנה מגו דשני חרשין כו' האי מאי כו' אפי' אם המגביה כו' קנה בלא טעם מגו דזכי כו' אפ"ה לא קנה דהאי אדעתא דידיה מגביה אלא מתוך כו' הכל מדברי המקשה האי מאי כו' סיים למלתיה דלא קנה וכ"ת סוף סוף קשה מטעם מגו דשני חרשין יקנה התם תקינו כו' ורבא לא שפיר קאמר במאי דאמר השתא דאמרת מגו כו' ונשאר הגמרא בקושיא ובתחלה סתר הגמ' שלא מטעם מגו למ"ד מגביה קנה מ"מ הכא לא קנה ואח"כ סתר מגו [דשני חרשין] . ואח"כ ראיתי במ"ש בזה מהר"ם וז"ל נ"ל לפרש הסוגיא דהכי פירושו ומאי מגו מגו דשני חרשין דאע"ג דמטעם מגו דזכי לנפשיה כו' לא הוי הגבהת פקח הגבהה לגבי חרש דלא זכי נמי לנפשיה מ"מ משום דינא דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו קנה חרש אע"ג דרבא לית ליה בעלמא המגביה כו' בחרש אית ליה משום מגו דב' חרשין דקנה והא פריך דלא שייך הכא כלל דינא דהמגביה מציאה כו' ואפילו לרמב"ח היינו דוקא דקא מגבה כו' אלא אימא כו' והא פריך כיון דלא שייך דינא דמגביה אלא במגביה אדעתא דחבריה א"כ בב' חרשין לא ליקני משום מגו דזכי לנפשיה כו' דהא לנפשיה לא זכי דהו"ל ראם השני לגביה כמונח ע"ג קרקע כיון דחבירו לא הגביה אותו אלא אדעתא דידיה כו' ע"כ ועיין : **בתוס'** בד"ה אלא מסיפא כו' אך קשה כו'. אבל לפי גירסא דתלמודא אסיק אדעתיה למידק מגופיה [אף דלפי מ"ש התוס' ולכך לא משני במציאה ותפים חציו משום דעדיין היה קשה מיתורא ג"כ קשה כן מ"מ] לא קשה מידי דלפי סברתו השיב לו דלמא במקח וממכר וליכא למידק מידי מגופיה : **וראיתי** בספר תורת חיים דמשיב אבידה לא הוי אלא היכא דמצי למיטען טענה מעליותא מהך בתרתי כדלעיל מלוה אמר ה' ולוה אמר ג' דחשיב ליה ר"ע משיב אבידה משום דאלו טעין שתים הוי תרתי למעליותא חדא שלא הודה כ"כ הרבה ועוד דקרוב טפי להאמינו כיון שהשטר מסייעו אבל היכא דליכא אלא חדא למעליותא לאו משיב אבידה הוא דניחא ליה לומר ג' או לטעון חצי שיפטור משבועה לכן אערומי קמערים לומר יותר לכן בעי תרתי לעלויא דאל"ה התובע מחבירו בק' והודה לו בנ' יפטור מן השבועה דנימא משיב אבידה הוא דאי בעי לא הודה אלא מ' ולהכי אי איירי במציאה לאו משיב אבידה הוא משום דאמר חציו ולא כולה אבל אי איירי במקח וממכר ניחא דע"כ צ"ל שהמוכר אמר שמכר לחד מנייהו כל המקח וקבל דמי כל המקח משניהם מחד מדעתיה ומחד בע"כ דאל"כ לחזי זוזי ממאן נקיט וא"כ הך דאמר חציו שלי אילו טעין כולה שלי הוי ב' לעילוי חדא דהוי טוען ליטול כל המקח ועוד קרוב טפי להאמינו כיון דהמוכר מסייעו דהוא נמי אמר שמכר לחד מנייהו הכל והדמים מודיעין וה"א דפלגא דאודי ליה בגויה משיב אבידה הוא ע"כ :

ע"ב סוגיא דרוכב ומנהיג

בתוספות בד"ה מנהיג לחודיה כו' אינו נקנה אלא בהגבהה כו'. ואע"פ דשמואל ודאי לא אמר דינו אליבא דר"ש דלר"ש רכוב נמי לא קנה ואינו אמר בחד קנה מ"מ מקשו [מאי קאמר] מנהיג לחודא מי איכא למ"ד דלא קנה ודוחק לפרש מי איכא למ"ד דרוכב קנה ומנהיג לא קנה דזה אינו מוכרח [ר"ל דאין זה מובן כן מגוף הלשון] : **בא"ד** מ"מ פריך מכח סתם מתני' כו'. ואע"ג דמתני' קתני נמי רכוב דקני מ"מ איכא לאוקומי במנהיג ברגליו כמו שמשני בסמוך וכ"כ התוס' בדיבור שאחר זה : **בא"ד** בהמה גסה נקנית במסירה דברי ר"מ ור"א אף במסירה קאמר כו'. וע"כ צ"ל הכי דהא בסמוך בעי לאוקמי מתני' כר"מ [וקתני מתניתין מנהיג] ונראה להגיה בהמה גסה נקנית במסירה כו' דברי ר"מ ור"א דהכי איתא התם בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה דברי ר"מ ור"א וחכמים אומרים בהמה דקה במשיכה דהשתא גסה במסירה [נמי] סתמא הוא דלא פליגי רבנן עלה כמתני' דהכא [ומאי אולמא סתמא דהכא למיפרך מיניה טפי מסתמא דהתם] : **בתוס'** בד"ה רכוב הוא דלא קני כו'. אבל משנים רוכבין לא קשה לאו כתב מוהר"ם משום די"ל דשניהם קרוין מוחזקים וברכיבה לחוד שניהם לא קני אבל מ"מ מאחד רוכב ואחד מנהיג מקשו שפיר דאי רכיב לחודיה לא קנו לא הוי קרוי מוחזק לגבי מנהיג דלחודיה קני ע"כ. והנה עד כאן לא כתבו התוס' בסמוך בטלית אע"ג דכמו שהם שניהם תפוסים לא קני מקרי מוחזק היינו משום דאם היה מגביה לחודיה כמו שהוא עתה בלא חבירו שתפס בצד השני הוי קנין אבל אי רכוב לחודי' לא הוי קנין יכול אחר גם עתה לזכות בו ומאי דוחקיה דתוס' לסברא זאת [כיון דגם בשנים רוכבין יש לתרץ כדמשני השתא]

ב א ו ר

פרשי מספק שכופה פשיטא דלא מצריכינן ליה לפרושי דדלמא יש לו כאמת מלוה עליו : (ז) דהוה סבור בקושיתו דאין מוציאין היינו אף הבעלים אין יכולין להוציא ממנו אח"כ : (ח) לכאורה אינו מובן מ"ש ומ"ש התוספות כו' שהרי התוספות כתבו זה דמש"ה לא אמרינן כל דאלים גבר . ואולי הדברים מהופכין ומקומו למעלה כמ"ש דא"ל דלא חיים לפרשון כר"י דבסמוך דשאני הכא דאדוקים לזה שיים ומ"ש התוס' לעיל דנפקד תופס בחזקת שניהם הוי כאוחזין וא"כ גם בדר"י הוי כאדוקין . לזה תירץ דהיינו לסברת יחלוקו אבל לא לעשות תוזה חגם פרשון כשאינו אדוק בו בלוה ממש . ועם שיש לייסב קצת בדוחק כמות שהוא לפנינו : (ט) וכן הוכיח מהרש"א ז"ל לקמן דף י"ג ע"א בדבריו המתחילין גמרא אמר לך אביי פ"ש . וכן הוא להדיא בגמרא לקמן דף עב ר"ש ע"ב דאמר רב אסי מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וגובה מנכסים משועבדים . וע"ש בתוספות סוף ע"א דל"ג א"צ לקיימו . משמע דס"ל דאפילו לדידן דצריך לקיימו כשהלוה מודה לא חיישינן למזויף ולקנוניא בענין דליכא למיחש לפרעון ע"ש . ועיין בש"ך סימן ק"ו שמחולק בדין זה עם המבי"ט והביא דברי התוס' הנ"ל ע"ש : (י) למה שפירש הרא"ש דהא קאמר קמ"ל דרוכב נמי קני היינו רוכב השני דלא אמרינן שהוא טפל כמו שהביאו הגאון לעיל במשנה משמע דאשנים רוכבין קאי . ואי"כ י"ל דמשנה יתירה הוא דכ"ש הוא מאי רוכב ואחד מנהיג

אבל לקמן מקשה מאחד רכוב כו' דשניהם רוכבין י"ל דאתיא כר"מ [ולא שייך לאקשויי השתא יושב כו'] דקמ"ל רבותא כמ"ש האשר"י דאצטריך לאשמועינן דשנים רוכבין על בהמה אחת קנו שניהם דלא תימא קמא עדיף שהוא עיקר [דתופש במסירה והשני הוא טפל שכן דרך הנערים לנוח מעט אחר אדוניהם. זה מדברי הגאון המחבר במוסגר] קמ"ל ולזה ג"כ כתבו לקמן בד"ה מהו דתימא וא"ת לעיל כי פריך השתא יושב כו' ליסני דקמ"ל כו' אבל מב' רוכבין ודאי לא קשה לר"מ כלל אבל ודאי אחרי דאתיא כרבנן קשה ג"כ מב' רוכבין [דס"מ רוכב קנה] ולהכי מביאין ג"כ תוס' כאן אחד רכוב ואחד כו'. ועוד מש"ה ניחא להו להקשות מהך דהא המקשה פריך מנהיג לחודיה כו' מאחד מנהיג כמ"ש לעיל והא בדבור אחד נאמרו דרוכב ומנהיג יחלוקו [וכמו דפריך דא"א לומר מנהיג לא קני מדקתני מנהיג ה"נ אי אפשר לומר רוכב לא קני מדקתני גביה רוכב] כן נ"ל. ומוהר"ש כתב בסמוך בד"ה מהו דתימא במ"ש וא"ת לעיל כי פריך כו' הכי משמע להו דמאחד רכוב כו' פריך וליכא לאקשויי דנימא דמרישא דשנים רוכבין קדייק השתא יושב קני רוכב מבעיא דהכא ליכא לאקשויי דא"כ נימא דקמ"ל דא' אינו מבטל חבירו כיון דשניהם שוין אלא לאו רבנן הוא וא"כ הסיפא דא' רוכב נמי כרבנן וס"מ רוכב קני די"ל כיון דהסיפא משנה דצריכא היא לר"מ אע"ג דרישא לא משנה דצריכא היא הוי קתני לה בדרך לא זו א"ז דה"נ צ"ל למאי דאתיא כרבנן דקתני לה בלא זו אף זו [דברישא אף אם לא יהיו קונים כלל פשיטא דמקרי מוחזקים לשיטת מהרש"א] ע"כ אתמהה (ב) לרבנן לא זו אף זו וסיפא דמנהיג יטול חלק במקום רכוב ודבריו אינם ברורים בזה: **בתוס'** בד"ה רכוב עדיף כו'. בקיצור נראה שר"ל שמטעם זה מספקא ליה אי רכוב עדיף דאזלא מחמתיה פורתא מש"ה הוי קנין מתורת משיכה וכיון דתפוס מוסירה אע"פ שמסירה אינו קנין במציאה מ"מ עושה סברא להעדיף ופשט מיושב דאזלא נמי מחמתיה פורתא דאל"ה למה ר"מ מחייב ס"מ דלא הוי קנין כלל אפילו לחודי' דלענין כלאים מ"ש לחודיה או לא וכיון דלא הוי קנין ומוסירה נמי לא הוי קנין אין סברא שב' יחד יעשו קנין (ל) רק אביי סבר שמוסירה לחוד קנין ויהיה אזלא מחמתיה פורתא יעשה סברא להעדיף ולזה אמר היכי פשיט מר רוכב מיושב כו' ולקמן בד"ה מהו דתימא רכוב עדיף פירשו התוס' מה שיש במנהיג יש ברכוב וכיון דהוי קנין ועוד דתפיס במוסירה יש סברא דעדיף כמ"ש התוס' וכן ריש דף ט' בד"ה מושך ומנהיג כן למדתי הפשט פשוט (מ): ומ"ש בזה מהר"ש לדעתי לא נהיר ולא נהיר וז"ל יש לדקדק כיון דעיקר אבעייתו דרכוב עדיף היינו משום דתפיס במוסירה א"כ היכי ס"ד לפשוט רוכב דתפיס מיושב דאינו תפוס ועוד אמאי לא פשיט ליה בפשיטות מרב ושמואל ונראה דאף דנקיט האיבעיא דהא תפוס מ"מ משום דרכוב נמי קא מיבעיא ליה והשתא מרב ושמואל לא מצי למיפשט דאימא הכא משום דרכוב עדיף אבל מהך דיושב בעי למפשט כולה מלתא דהוי ס"ד דיושב נמי תפיס במוסירה והמדחה קאמר דודאי דרכוב לא מהני תפסוט שפיר מיושב אבל רכוב דתפוס לא מהני לא תפסוט מניה דאימא יושב מיירי בלא מוסירה והשיב לו מרב ושמואל דמוסירה לא קני כו' ע"כ. ודברים מסותרים בכאן סתירה [דאי סובר דשני דברים דלא הוי כל חד לחודיה קנין שניהם ביחד הוי קנין א"כ לא פשיט לפי האמת מידי מיושב ומרב ושמואל ואי סובר דאין סברא ששניהם ביחד יעשו קנין א"כ למה ליה להסביר דהוי ס"ד דיושב נמי תפיס במוסירה]. גם בספר תורת חיים ראיתי שמקשה עליהם חבילות קושיות ובורר לו דרך לעצמו ולא דרכיהם דרכי ואנו אין לנו אלא דברי התוס': **בתוס'** בד"ה או דלמא כו' דמנהיג קונה במקום רכוב. ר"ל והיאך ה"א שיהיה רכוב עדיף ומנהיג לא יקנה א"כ מתני' דקתני חולקין היכי דמי בשלמא מנהיג עדיף ורכוב לא יקנה י"ל מתני' מיירי במנהיג ברגליו ובספר מוגה מצאתי נמחק בלשונם וכצ"ל תימה דלפשוט ממתניתין דמנהיג עדיף דאפילו במקום רכוב ומנהיג ברגליו כו' ואינו מחוור דמאין פשוט דאיירי במנהיג ברגליו וזיל הכא קמדחי ליה הוא: **בא"ד** וכן לעיל דקאמר כו' אע"ג דכמו שהם שניהם תפוסים לא קנה מ"מ מקרי מוחזק כיון דאם כו'. ומיירי באופן דאלו לא תפס חבירו לא היה מונח ע"ג קרקע וכאופן דבסמוך דף ט' בתוס' בד"ה הואיל ויכול לנתקו כו' ומוהר"ש הקשה זה כאן וכתב כמו שכתבתי וזה סותר למ"ש גופיה לעיל בד"ה רכוב הוא דלא קני דמה בכך אם כמו שהוא תפוס עתה לא קני מ"מ היה יכול לקנותו בקנין אחר ולכן קרוי מוחזק כיון דשניהם שוין כששניהם רוכבין: **בתוס'** בד"ה רכוב לחודיה לא קני. אין להקשות מנ"ל להגמרא לעשות שתי ספיקות לרב יהודה כמ"ש התוס' דלמא דאי הוי אמר ברכוב במקום מנהיג פשיטא ליה דמנהיג עדיף רק היה מסופק אי אמר שמואל דינו אלחודיה ויהיה רכוב לחודיה לא קני או במקום מנהיג וממילא לחודיה קני ופשיט דאף לחודיה לא קני מיהו בזה י"ל דלישנא משמע ולא ידעינא הי מנייהו אי ארכוב או אמנהיג ולפ"ז עכ"פ אמר ארכוב לא קני. ואיפכא יש להקשות דלמא מספקא ליה אי אמר ארכוב קני במקום מנהיג ויהיה פירושו ע"כ במנהיג ברגליו או כו' [ר"ל דפשיטא ליה דאיירי שמואל רכוב במקום מנהיג רק דמספקא ליה אי אמר רכוב קני ואז בודאי איירי במנהיג ברגליו דפשיטא ליה לרב יהודה דרכוב לחוד לא עדיף ממנהיג וא"כ אפשר דברכוב לחוד לא קני ואפילו שלא במקום מנהיג או דאמר ליה מנהיג קני וע"כ דרכוב בלא מנהיג ברגליו ומדאמר ליה דמנהיג עדיף ס"מ דרכוב לחודיה קני] וק"ל: **בתוס'** בד"ה מהו דתימא כו'. אבל אין לפרש מהו דתימא כו' ויהיה נשאר בקושיא לר"י לפי"ז [קושית התימה של תוספות דלפשוט דמנהיג [במקום רכוב] לחודיה עדיף וזה אי אפשר לזה אמרו דה"ק דיכול להיות דמנהיג [במקום רכוב] לחודיה [לא] קני אבל קמ"ל דמיקרי שניהם מוחזקים: **בסה"ד** אתיא כרבנן וכ"ש כר"מ. דס"ל יושב קונה וה"א רוכב דעדיף מיושב דתפיס במוסירה וגם מנהיג ברגליו יבטל חזקת המנהיג קמ"ל: **אציגה** לפניך החילוק אשר אמרתי בשמעתין. אילימא ר"מ כו' אלא לאו רבנן ס"מ רכוב קני הכא במאי עסקינן כו'. קשה דלמא לעולם רכוב אפילו לחודיה לא קני ומתני' קונה מטעם מסירה ואיירי במקח וממכר זה אומר כולה שלי כו' כבבא הקודמת לו דאיירי נמי במקח וממכר כדלעיל וכי תימא לאשמועינן שנים תפוסין במוסירה דבהמה גסה נקנית במסירה בלא רכוב ז"א דקמ"ל רבותא הפשוטה דשנים רוכבין קנה שלא תימא כו' כמ"ש האשר"י ואחד רכוב כו' דרכוב במקום מנהיג קונה אבל מה שרכוב לחודיה הוי קנין הוא מטעם מסירה דא"ל מדקאמר עלה בזמן שהם מודים כו' דמשנה יתירה היא וקמ"ל המגביה מציאה כו' וס"מ דאיירי במציאה ז"א דהא רישא אני מצאתיה אמאי לא קתני עלה ובזמן שהם מודים [אי לא קאי אלא אמציאה] אלא שייס למילתיה וקאי אכולה בבא דבכולהו דינא הכי הוי רק החידוש הוא לגבי בבא דמציאה דבשביל מקח וממכר לא הוי צריך למתני. לעיל לא קשה דמקשה מנהיג לחודיה מי איכא למ"ד כו' ומקשה מכח מתני' כמ"ש בתוס' בד"ה מנהיג לחודיה כו' ודלמא יש חילוק בין מקח וממכר למציאה ז"א דמ"מ כיון דשמע משמואל באחד קני ובאחד לא קני היאך ה"א דברכוב קני ומנהיג לא קנה ויהיה סברא הפוכה ממקח וממכר אע"ג שאין הסברא הפוכה דדלמא במקח וממכר רוכב נמי קני דעדיף ממנהיג ובמציאה רכוב לחודיה קני ולא מנהיג מ"מ לגבי מנהיג אין סברא לחלק בין מציאה למקח וממכר [כי אם במוסירה דקאמר אידי כאדם המוסר כו'] בלא זה בלא (הכי במאי עסקינן כו') [אילימא ר"מ] ה"א דס"ל דע"כ אין פירושו במקח ומטעם מסירה דהא לאיזה מ"ד מוסירה לא הוי קנין [לחכמים דברייתא דקידושין] או בדקה לא הוי קנין [אף לחכמים דמתניתין] דמשיכה לעולם עדיף כמ"ש התוס' והיאך קתני סיפא אחד רוכב ואחד מנהיג [דיחלוקו] אין זה סברא שיקנה במקום משיכה ואף מסירה הוי קנין קאמרי [דמשיכה עדיף לכ"ע] ולמה יהיה רחוק כ"כ שיקנה אף במקום משיכה ופעם שאף לחודיה לא קני [הייטו בדקה] (נ) וכי תימא נימא דאה"נ דלא קנה במקום מנהיג היכא שידעינן דעובדא הכי הוי שזה תפוס במוסירה וזה מנהיג אבל מ"מ מוחזק הוי כיון דלחודיה קני כמ"ש התוס' בד"ה או דלמא י"ל דזה אינו סברא בעיני המקשה שיקרא מוחזק אם לא קנאו כמו שהוא לפניו וזה (שטוען) קנאו [מסתבר שזה שקנאו מיקרי מוחזק יותר] וראיית התוספות מלעיל [דקאמר אילימא מהא שנים אוחזין כו'] אינו דומה דהתם מוחזק זה כזה וזה כזה וטענה אית ליה אבל הכא אם איתא דמנהיג במקום רכוב קנה לא הוי מיקרי רכוב מוחזק ותימה של תוספות י"ל דמתני' איירי ברכוב גרוע שאינו תפוס במוסירה והכל מספקא ליה לר"י אי אמר שמואל מנהיג קני ורכוב לא קני ואוקי מתני' ברכוב מנהיג ברגליו או רכוב קני ומתניתין יחלוקו ברכוב גרוע אך עתה דקאמר מני אילימא ר"מ השתא כו' דלמא קמ"ל דרכוב אפילו במקום מנהיג קונה דהאי לא שמעינן מהאי דכלאים ודלמא אה"נ יושב דגרע אינו קונה במקום מנהיג. בל"ז אינו קשה דכיון דשמעינן לר"מ דרוכב לחודיה קני א"כ ממילא מיקרי מוחזק אף במקום מנהיג ולמאי קתני במתני' אחד רכוב כו' אך עתה נסתר בתירוץ קושיא ראשונה [דא"כ נשארה קושיא ראשונה דלמא במקח וממכר ואף דאין סברא שיקנה במקום מנהיג מ"מ מקרי מוחזק כיון דלחודיה קני וזה קמ"ל] [אין זה מחוור דבל"ז ג"כ יקשה דלמא ר"מ היא וקמ"ל דהוי קנין רוכב במקום מנהיג וא"ת מתניתין מענין מוחזק איירי ולא מענין הקנין עצמו א"כ גם קושיא הראשונה אינו קשה דהא קתני שנים רוכבין וס"מ דמסירה הוי קנין בלחודיה ומש"ה מיקרי מוחזק אף במקום מנהיג אע"ג דלא קני ועיין. זה היה במוסגר מכבר] (ס). הכל בל"ז י"ל כו' אך עתה קשה [אינו מובן ואולי הוא חזרת דבריו בקיצור]:

דה"ט ע"א גמרא מושך ומנהיג אין אבל רכוב לא. למשמעות דשמעתין נראה רכוב במקום מנהיג לא ונפשט מניה ספיקא דר"י וכן לעיל אלא לאו רבנן וס"מ רכוב קני ר"ל במקום מנהיג דהיה אחד רוכב ואחד מנהיג יחלוקו וכן בסמוך ס"מ רכוב קני פירש"י וכיון דשלא במקום מנהיג קני כולו כו' ונפשט מניה דרכוב במקום מנהיג היכא דתפוס במוסירה קני פלגא והיאך מספקא ליה מנהיג עדיף ואע"ג דלעיל אע"ג דרכוב לחודיה קני מ"מ במקום מנהיג מיבעי ליה היינו בתפוס במוסירה [דוקא קני רכוב לחודיה] אבל אי רכוב בלא תפוס קנה מהני סברא דתפוס אף במקום מנהיג פלגא. עיין בזה בתשובת רבינו אליה מזרחי סי' פ"ח ואינו בידי כעת (ע). אבל כ"ז אין דעת התוספות דלעיל דממתני' לא מצי למיפשט רק דרכוב לחודיה קני ומש"ה מקרי מוחזק מכח תימה שלהם לעיל בד"ה או דלמא מנהיג עדיף גם בהך דמושך ומנהיג כתבו בסמוך בד"ה אי הכי לערבינהו כו' או רוכב במקום מנהיג ס"מ דמעיקרא בעי למיפשט רכוב לחודיה [וטעמם] דאי במקום מנהיג היכי מצינו למיפשט מניה למעט רכוב דלמא מנהיג במקום רכוב ממעט ועוד דמאי קשה דניחא ליה למיפשט משמואל גופיה [דאפילו רכוב לחודיה לא קנה] כיון דמספקא ליה ב' ספיקות כמ"ש לעיל בד"ה רכוב לחודיה לא קני [אע"כ דגם כאן פשוט רכוב לחודיה] ואפשר [דמוכח כן] דמדקתני ב' מושכין כו' קתני מושכין לחוד וכן מנהיגין למעט ג"כ רוכבין לחוד ולא ערבינהו שהייתי ממעט במקום מנהיג ועיין דמ"מ מנ"ל למעוטי רוכב לחודיה [דלמא רוכב במקום מנהיג ממעט] דאי ערבינהו לא הייתי ממעט אפילו רכוב במקום מנהיג וא"ת ע"כ המכוון למעט קנין רכוב לחודיה דאי במקום מנהיג לא היה מורה מידי דדלמא מנהיג ממועט במקום רכוב מש"כ לחודיה מי איכא למ"ד כו' הא כתבו בסמוך או רכוב במקום מנהיג כו' ואי משום שישנו עתה ב' מיעוטים במדה זו כו' [דממעט רכוב במקום מנהיג וע"כ דמאי דלא ערבינהו ממעט רכוב לחודיה. דאפשר דבמדה זו ממעט שום קנין אחר וכמ"ש התוס' בד"ה אי הכי] ועיין: **גמ'** ת"ש אחד רוכב המור כו' ס"מ רכוב קני. ולא ניחא ליה למימר ר"מ היא ועיין: **בתוס'** בד"ה מושך כו' דלמא כ"ש כו' ואי משום דשיירי' כו'. לשונם קצת מוכפל בענין שוטת. ואפשר דתחלה משמע להו דדיוקא מדקתני מושך במקום מנהיג אבל לא רכוב במקום מנהיג ולזה אמר דלמא כ"ש רכוב כו'. וז"א לפי מ"ש לעיל דבא למעט רכוב לחודיה אבל הוא למסקנת

באור

מנהיג ופלגי לדמי ממילא משתמע מרוכב ומנהיג דיחלוקו: (ב) מ"ש אתמהה. נראה דהיינו דל"ש בכה"ג לשנויי לא זו אף זו כיון דהוי רוכב פשיטא דקונה מהאי דיושב משא"כ לרבנן רישא אינו פשיטא מצד עצמו רק מכח סיפא שייך שפיר לא זו אף זו. ומ"ש עוד אה"נ לרבנן כו' אין הכנה לכאורה אם לא שיש איזה חסרון: (ל) ואף דלעיל דפריך מי איכא למ"ד דמנהיג לא קנה והיינו מסתם מתניתין דהכא ולא פריך מניה וביה היאך אפשר דמנהיג דהיינו משיכה לא קנה ומסירה לחוד נמי לא קנה כרב ושמואל היאך אפשר דשניהם יחד דהיינו רוכב יהיה קנין די"ל דמ"מ מצד ההכרח היה מקום לדחות כן כדמוכח לקמן דפריך ממתניתין ס"מ דרכוב קני אף דיושב ודאי לא קני ע"מ פריך אדרב יהודה היאך פשיט רוכב מיושב כדפירש רש"י והיינו דרוכב דאית ביה תרתי קנה. אף דכל אחד לחודיה לא קני וכן פירש הפ"י שם אבל באמת רב יהודה פשיט ליה מצד הסברא דמסתבר ליה אם אחד לחוד לא קנה גם שניהם ביחד לא יעשו קנין · ולקמן בחילוק נ"ל שהבין בקושית הגמ' לקמן כדרך אחר וכמ"ש שם: (מ) כ"ז לשיטת התוס'. ועיין לקמן דף ט' ע"א בגמ' מושך ומנהיג אין אבל רוכב כו' נראה שהבין לפי' רש"י האי בעיא בענין אחר וכאשר נבאר לקמן ע"ש: (נ) ולכאורה אינו מובן כלל ואלא מאי דרכוב קני אף במציאה לרבנן אכתי מאיזה טעם קונה כיון דיושב לא קני ע"כ דלא הבין ליה נאזלא מחמתיה דליקני מטעם משיכה וע"כ מטעם אזלא מחמתיה ותפיס במוסירה בצירוף שניהם אף דכל חד לחודיה לא הוי קנין וכמ"ש לעיל ונצטרך לומר דאפי' במקום מנהיג קונה מטעם אזלא מחמתיה ותפיס במוסירה א"כ קשה טפי נימא דמתני' במקח וממכר דהוי מוסירה קנין גמור לחודיה ובצירוף אזלא מחמתיה קונה אף במקום מנהיג. ומנ"ל דקונה במציאה דליכא ביה שום קנין גמור ונ"ל דהמקשה פריך ס"מ רכוב קני מטעם משיכה ולא מטעם צירוף ודלא דמיא ליושב או משום דביושב לא הוי כ"כ אזלא מחמתיה או משום דתפיס בגוף הבהמה ודלא כמ"ש למעלה בדבריו המתחילים בתוס' ד"ה רכוב עדיף כו' וכן נ"ל במ"ש לקמן לתירוץ תימה של תוס' י"ל דרכוב עדיף ומתני' איירי ברכוב גרוע שאין תפוס במוסירה וכן י"ל מנהיג עדיף ומתני' במנהיג ברגליו ולכאורה לדעת המקשה דקאמר ס"מ רכוב עדיף ולא ידע הא דמנהיג ברגליו תקשי ליה אדשמואל גופיה דקאמר חד קנה וחד לא קנה ובמתני' קתני דתרווייהו קנו ואמאי מקשה אדרב יהודה כפי' רש"י ע"כ נ"ל דאשמואל לא קשה דבאמת אמר שמואל דחד קנה הייט רכוב דעדיף ממנהיג ומתני' דיחלוקו איירי ברכוב גרוע אף דלא שייך טעמא דצירוף ע"כ צריך לחלק דעדיף מיושב דאזלא מחמתיה טפי והוי משיכה: (ס) ר"ל דע"כ סיפא דאחד רכוב מיירי אפי' במציאה ומטעם משיכה דאי במקח וממכר ומטעם מוסירה זה ממילא נשמע מרישא דשנים רוכבין אבל אי סיפא מיירי במציאה ומטעם משיכה לא היה נשמע מרישא דהיה אפשר לומר דרישא במקח וממכר ומטעם מוסירה אבל במציאה רוכב לא קני דהוי כיושב דפטרי רבנן: (ע) לכאורה אי נימא דאי רכוב בלא תפיס קנה לחוד ליכא למבעי דודאי מנהיג לא עדיף ע"כ רב יהודה דמיבעיא ליה סובר דרכוב בלא תפוס לא קנה רק בתפוס והיינו דצ"ל לשיטה זו דתרווייהו בצירוף הוי קנין אף דכל חד לחודיה לא הוי קנין דלא כמ"ש לעיל לשיטת התוס' א"כ מאי קפשיט מיושב דרכוב לחוד בלא תפוס לא קני הא ע"כ גם סברת אבעייתו היה דלא קני רכוב לחוד בלא מוסירה רק בצירוף מוסירה. וצ"ל לשיטת רש"י דודאי רב יהודה ידע דרכוב במקום מנהיג אמר ליה שמואל אלא דמ"מ נמשך הספק ג"כ אי רכוב לחודיה בלא תפוס מוסירה קני דסברתו דאי רכוב לחודיה קני בלא מוסירה ודאי מנהיג לא עדיף מרכוב ותפוס כדפירש"י לקמן ואי לא קני רכוב לחודיה רק בצירוף עם מוסירה ודאי לא עדיף רכוב אפילו תפוס במוסירה ממנהיג ואם כן מספקא ליה אי אמר ליה רכוב עדיף ע"כ רכוב בלא תפוס במוסירה קנה לחודיה ואז מועיל מוסירה להעדיף או שאמר לו מנהיג עדיף ואז ע"כ לא קני רכוב בלא תפוס דאי קנה עכ"פ בתפוס פלגא. לזה פשיט ליה מיושב דרכוב לחודיה בלא תפוס מוסירה לא קנה וכ"ש דרכוב במקום מנהיג לא עדיף אפילו בתפוס מאחר דכל חד לא הוי קנין כלל ובודאי אמר שמואל מנהיג עדיף ואביי הוי סבר דמוסירה הוי קנין ולזה עושה סברת אזלא מחמתיה פורתא להעדיף וכמ"ש לעיל לשיטת התוס' ולזה מקשה והיכי פשיט מר רכוב ותפוס דמנהיג עדיף ומשני ליה דמוסירה לא הוי קנין. ולזה פריך ליה ממתני' ס"מ דרכוב קני אף במקום מנהיג דלשיטת רש"י קנין וחזקה שוין וקשיא לרב יהודה וכדפי' רש"י אבל אשמואל לא קשה דאמר רכוב במקום מנהיג חד לא קני כלל ומתניתין קתני יחלוקו די"ל דמתני' מיירי ברכוב גרוע והפ"ה קני פלגא אפילו במקום מנהיג ושמואל מיירי בתפוס במוסירה וע"כ אמר דרכוב עדיף דאף דכתב רש"י לקמן דאי רכוב לחודיה קני במקום מנהיג פלגא כשתפוס במוסירה כמו שפירש הגאון היינו דכשהוא תפוס מוכרח דעכ"פ פלגא ולא גרע ממנהיג כיון דרכוב בלא מוסירה קני אבל מ"מ אפשר לומר דרכוב עם מוסירה עדיף ממנהיג ובלא מוסירה אף במקום מנהיג קונה פלגא. ולהכי נמי לא פשיט רב יהודה ממתני' דשמואל אמר מנהיג עדיף דהל"כ אמאי קתני יחלוקו כתימה של תוספות דלעיל דדלמא מתני' ברכוב גרוע:

מלבון

התוספות . ואח"כ כתבו ואי משום דשיירי' דהו"ל למיתני ג"כ רוכב ומנהיג לא במקום מושך ומנהיג : **בתוס'** בד"ה א"ה לערבינהו כו' . לא ידעתי היאך תלוי דוקא במקום הזה למאי דס"ד דרכוב קני אף למאי דס"ד דלא קני וכן [מ"ש] ומשיכה והנהגה כו' אף לתירוצא דחד לד [לא קני] מ"מ אצטריך [למעט] שום קנין [מגמדה ע] : **בתוס'** בד"ה וקני כו' משום דתפיס כו' . עיין אמאי לא מקרי זה משיכה ג"כ לענין מוסירה אי מקרי משיכה לגבי בהמה (פ) ועיין : **בא"ד** אי אמרינן משוך בהמה זו כו' . עיין בסמוך דלא דמיא להך רק לקני בהמה וקני כו' : **בתוס'** בד"ה הואיל כו' . תמעוד על דבריהם יותר בהגוזל ובהאשר"י כאן : **עיין** בזה דאחד רוכב ואחד תפוס במוסירה כאשר"י ובב"י שהוא תמוה וזר ומופך : ז"ל התוי"ט במשנה ז . תחלת ד"ה זה אומר כולה כו' התוספות כתבו בד"ה ואי תנא כו' [דאפילו בארבעתין נמי יחלוקו בשבועה ולא אמרו יהא מונח אלא בשנים שהפקידו כיון שידוע לנפקד שהוא ודאי של אחד מהן] אפילו קודם שבאו לפני הב"ד לחלוק עליו ע"כ . לא מטעם זה כתבו התוספות כך מטעם שאין החלוקה יכולה להיות אמת שאין דרך כו' כמבואר בהדיא בד"ה ויחלוקו והוא גופא העתיק הגמרא בסמוך בד"ה ויחלוקו [דמתחלק במנה שלישית דודאי כולה דחד מנייהו] . אמנם הרא"ש כתב זה הלשון עצמו בשאי סוגיית דגמרא אפילו תימא רבנן ע"ש במ"ש במשנה] : **ובד"ה** זה נוטל רביע כו' העתיק קושית התוספות מכח הגמרא והעתיק תירוץ הכ"י [דשוי מגו גרוע] וצריך לחלק [בין קך דגמרא] דלענין אפטורי משבועה במגו כל דהו סגי תירוץ (צ) : **ובד"ה** היו שנים רוכבין כו' כתב למה יגרע כו' כיון דשוי קנין כו' . זה אינו הכרח דהא סברת הגמ' היה אע"ג דרכוב לחודיה קני מ"מ במקום מנהיג מספקא . אבל האמת דפירוש הרע"ב תמוה דלשמואל מסיק דרוכב לחודיה נמי לא קנה וצריך לפרש כל המתניתין במנהיג ברגליו ולסברת הגמרא שניהם שוין : **ובד"ה** בזמן כו' כתב הרע"ב כו' וכ"כ הרמב"ם ותימה כו' ובגמרא דף ח' כו' במאי אי במקח וממכר כו' אלא במציאה כו' . אינהו פירשו אבזמן שהם מודים שהוא מיותר אף לרבותא דגמרא [דמשמע מאם יש עדים] : **ע"ב** גמרא ואי רה"ר הוא קנה כו' . גירסת האשר"י נ"ל ואי רה"ר הוא ואדם חשוב קנה כו' דסברתו שברה"ר אין דרך [אדם בינוני] לרכוב משום צניעות : **ברש"י** בד"ה והלכתא כו' וכל היכא כו' לכן אמר אלא מעתה היתה כו' : **ברש"י** בד"ה מי שליקט כו' להזהיר העני על שלו . וקשה בזה מגו דאי הוי בעי מפקיר לשדהו ועוד דאי מפקיר קודם קצירה פטור מפאה המפקיד כרמו והשכים וכו' ואי לאח"כ וכו' . מיהו מגו דיכול לתתו במתנה לאחר (ק) : **בתוס'** בד"ה משוך כו' וכן נ"ל בסיפא כו' . ר"ל אף בלא איבעיא דהכא מ"מ הא משוך קופה זו וקני כלים קני לכ"ע ובסיפא דפרקו והתבואה הן בשקים משמע דוקא מטעם רשות של לוקח אבל מטעם משיכה אינו קונה לפי שהוא בכליו של מוכר וצ"ל ע"כ הואיל ולא אמר לו קני : **בא"ד** אי נמי אי הוי בעי קני כו' . מ"ש מהרש"א כאן לא ירדתי לסוף דעתו אבל הנראה מדבריהם פשוט הוא דמבעיא ליה במשוך אי קני מטעם משיכה אע"פ שהיא מהלכת וידע דחצר מהלכת לא קנה אבל לא רצה למבעי בקני דאם ישיב לו קנה עדיין לא ידע במשוך וה"ה בקני גופיה במהלכת דדלמא הא דהשיב לו קנה הוא מטעם חצר בכפותה לכן איבעיא ליה במשוך ואי ישיב לו קנה ע"כ מטעם משיכה דאל"כ הו"ל למיבעי קני בהמה וקני כלים ולמה משוך בהמה וקני כו' ואם ישיב לו לא קנה ג"כ בקני לא קנה דאי בקני קונה מטעם חצר אמאי לא יקנה ג"כ במשוך כקושית התוס' והכי סלקא סוגיא דשמעתין אמר רבא אי אמר ליה קני כו' מי קנה ואמאי לא איבעי לך אבעיא בקני דמתיירא דלמא ישיב קני ומטעם חצר הא חצר מהלכת לא קנה וכ"ת דכשעמדה קונה לכן לא תבעי בקני דדלמא ישיב קנה ואפשר שהטעם משום חצר ולא תדע במהלכת אי קונה מטעם משיכה הא כל כו' והלכתא בכפותה מש"ה מבעיא ליה במשוך להורות דבעיותו מטעם משיכה דבקני אפשר שישיב לו קנה ומטעם חצר ובכפותה אבל אה"כ במשוך אם היא כפותה קני ג"כ מטעם חצר דמ"ש כקושיתם . וכי קאמר רבא אי אמר ליה קני כו' חצר מהלכת היא כו' ה"ה דהו"מ למיפרך [אמאי לא תבעי לך בקני משום דקונה מטעם חצר] א"כ גם משוך אין אבעיא דאי בקני קנה משוך נמי קנה רק עדיפא קאמר גם משום הוכ"ת כשעמדה הא כל שאינו מהלך כו' [דשפיר איבעיא במשוך במהלכת דלא קנה מטעם חצר] כן נראה :

דף י ע"א גמרא מתיב ר' חייא בר יוסף פאה כו' . ברמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות מתנות עניים כתב עני שנטל מקצת פאה וזרק על השאר או שנפל עליו או שפירס טליתו עליו קונסין אותו ומעבירין אותו הימנו ואפילו מה שנטל לוקחין אותו מידו ונותנין לעני אחר ע"כ . הכי משמע ליה לשון דאין לו בה כלום וליסנא דמעבירין אותו ולא קתני ובא אחר והחזיק בו כמתניתין דהכא ע"כ דאין מניחין לו לטול [אע"ג דעדיין לא זכה בו אחר אין מניחין לו] והא דחלקן לב' בבות דבנטל מקצת פאה שייך לומר ליסנא דאין לו בה כלום אף מה שנטל ובנפל ופירס טליתו אפשר שלא נטל עדיין נקיט מעבירין אותו כו' ואזדא ליה משמעות התוי"ט שם [דדעתו מדמחלק ע"כ דבסיפא אם נטל אין קונסין אותו רק שלא זכה בנפילה זאת] והגמרא הכא מקשה שפיר מנפל עליו כו' [אף דלדעת הרמב"ם אפילו אם נטל דודאי זכה בו קונסין אותו מ"מ אי זכה בד' אמות מקשה שפיר מנפל] כדמשמע מתירוצא דבנפילה כו' דבשלמא ברישא אפשר דעומד רחוק ממנו כדמשמע זרק כו' כיון שזריקה לאו קנין הוא ובמה שמכסה הפאה המחובר בפאה שלו ודאי דאין זה קנין וא"כ שלא כהוגן עשה לגזול מהעניים שלא יוכלו לראותו לקחותן קנסינן ליה אף במה שנטל בידו וזרק אף דקנה אבל בסיפא אי אמרת בשלמא דד' אמות לא הוי קנין א"כ עשה שלא כהוגן לגזול מהעניים שלא יוכלו לקחותן כיון שנפל עליו ועדיין ברשותם קאי מש"ה קנסינן ליה ומעבירין אותו הימנו אבל אי הוי קנין א"כ כהוגן עשה שלו הוא ומשני דלא אמר אקני ודאי אי אמר אקני לא קנסינן ליה ופריך כי לא אמר כו' כן נ"ל פשוט ליישב דברי הרמב"ם ולפי שראיתי שאחד מן המחברים הניח זה בספרו בתימה על הרמב"ם כתבתיו (ר) : **ברש"י** בד"ה סיפא דלא אפשר כו' דגלי אדעתיה כשנתנו לו דאדעתא דהאי אגבהה . גריר בלישניה שכתב בסמוך למ"ד מגביה מציאה לחבירו קנה אבל למ"ד דקיימינן ביה דלא קנה לא באה (ש) דאדעתא דהאי אגבהה רק ממ"נ כמ"ש לעיל במתני' ואפשר לומר דאי לאו דגלי אדעתיה לא הוי אמרינן מתנה יהיב ליה דדלמא בתורת פקדון נתנו לו וכ"כ מוהר"ש : **ברש"י** בד"ה לא קנה כו' מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס . ולפי"ז נ"ל הא דמקשה מפועל דלא הוי שליח ומ"ש רישא ומ"ש סיפא [דכיון דלא עשאו שליח אף בשכרו למלאכה סתם אמאי קני טפי מרישא] וכן משנתנו דאמר לו תנה לי דהוי כמי כשליח

[ומאי פריך למ"ד קנה חבירו אף למ"ד לא קנה בשליח מודה] ויש לחלק וק"ל : **בתוס'** בד"ה יכול לחזור כו' אפילו אם נתיקרו כו' . לשוטת ארוכות קצת [דידו על העליונה הוא לענין נתיקר] : **ע"ב** רש"י בד"ה ת"ל ונתן כו' ובד"ה ומר סבר לא ילפינן כו' . מפרש כן שר"ל דאי ידעינן דשליחות קונה חצר כמי קונה בלי ריבויא דלא גרע משליח וכמ"ש לעיל משום שליחות איתרבי מדרבי רחמנא שליחות לאדם כו' וא"כ אייתר לימוד דוכתן בידו לומר דאתרבי משום יד אף בקטנה דלית לה שליחות ולעיל דלא מצי לדייק משום יתורא דאף משום שליחות אצטריך דאע"ג דבעלמא שליח כה"ג לא מיחייב דאין שליח לדבר עבירה כו' לכן דייק לעיל דא"כ מליטו כו' ולזה כתב וגבי ממונא חצר מאם המצא כו' ואין זה יתור דאיכא למימר דשליחות הוא ומשום אין שליח כו' אך מ"מ הא אצטריך לגופיה לאורויי דין שליחות דהא לא ילפינן ממון מאיסורא וצ"ל דבלא"ה כתיב שליחות בממון או ילפינן מפסח ומ"מ א"ל לעיל אמאי לא מקשה נ"ל המצא תמצא כיון דידעינן שליחות לא גרע חצר דאצטריך משום דאין שליח לדבר עבירה וא"ל למה לן אותו הלימוד דשליחות לגבי ממון למ"ד דילפינן ממון מאיסורא ואף למ"ד לא ילפינן מ"מ אחרי דכתיב אם המצא תמצא נילף מניה דכל הני ילפי הוא מדרבנן כמ"ש התוס' דמציאת קטן דרבנן ויש ליישב כ"ז פשוט וכן דעת רש"י לקמן בהיפוך הדף אלא אמר ר"א חצר משום יד כו' ע"ש (ת) : **בתוס'** בד"ה ואי משום שליחות כו' וא"ת כו' כדבסמוך גבי גט כו' מדאתרבי כו' . דלא ניחא להו כפירש"י [דלקמן מכח יתורא מקשה] אלא דאף אי משום שליחות מרבה בעי רבוי לחודא לגגו חצירו כו' . דבאמת רחוק הוא לומר מכח סברא חצר דלאו בר דעת הוא יהא כשליח ולמה עדיף מחש"ו דלאו בני שליחות נינהו ועיין בר"ן שמאריך קצת בסברת רש"י וכן אזלו לשיטתם לקמן באלא אמר רב אשי : **בא"ד** וי"ל דבסמוך מכח התנא מוכיח כו' . דקאמר ידה אין לי כו' מנין לרבות גגה וכו' שיהיה ג"כ כידה [דאפילו בע"כ] אבל לעיל [בהמצא תמצא] אה"כ דמרבה כידו : **בתוס'** בד"ה אין שליח לדבר עבירה כו' שני כתובין כאחד א"ל מאי מקשה הגמרא א"כ מליט כו' דלמא הוי גניבה טביחה ומעילה ג' כתובין כאחד דאפילו למ"ד ב' מלמדין מ"מ ג' אין מלמדין דא"כ לא הו"ל לברייתא למימר גגו חצירו כו' דשליחות גופיה אצטריך לימוד ואין תלוי בחצר ועיין :

דף יא ע"א גמרא דתניא היה עומד בעיר כו' . הכלל הוא שאינו שכחה עד שישכחו פועלים ובעל הבית וזה בלא זה לא הוי שכחה כדתנן בהדיא במסכת פאה וכן הביא הסמ"ג כאן וקאמר היה עומד בעיר ואומר יודע אני שעומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו לא יהא שכחה ר"ל שהוא אמר לא יהא שכחה יכול לא יהא שכחה אם אח"כ שכחהו הוא ג"כ : **ברש"י** בד"ה יכול לא יהא שכחה אם חוזר ושכחו ולאח"כ מתחלי הדבור בשדה ושכחת : **ובד"ה** אלא לאו הכי קאמר כו' בעוד האיש בשדה כו' תחלה לפועל ולאח"כ שכח הפועל הוי שכחה : **ובד"ה** אבל בעיר כו' הוא דבעינן ושכחת אתה שיהא השכחה מסיבתך לא ע"י פועלים ולא בעיר שאף שכחה ע"י פועלים עושה שכחה : **בתוס'** בד"ה זכתה לו כו' ועוד דאמר ריב"ח כו' . ובאינה משתמרת כי עומד בצד שדהו הוי משתמר ועדיף כמשתמרת כדמוכח בשמעתין . ומוהר"ש מדייק מכח קושית המקשן ותקני ליה שדהו [ומקשה אדר"י] אבל הא [דבעינן שיאמר] זכתה ניחא ליה אע"ג דלסברתו השתא מתניתין איירי במשתמרת ואין צורך (א) : **בתוס'** בד"ה ה"מ בחצר המשתמרת כו' וקשה דהסתם משמע דהוי בחצר המשתמרת כו' . נראה דהו"מ לאקשויי בקצרה כיון דהכא בין לסברת המקשה והמתרץ הא דאמר ריב"ח שלא מדעתו ר"ל שאינו עומד בצד שדהו א"כ מאי מקשי הסתם דליתא כו' הא הוא מקשה מריב"ח דאיירי שלא מדעתו [דהיינו דליתא] וצ"ל שסבין דאיתא בחצר רק משכותו כו' איירי בחצר שאינו משתמרת וידע המסקנא דהכא וסבר שעומד בצד שדהו עדיף אינו משתמרת כמשתמרת ועיין : **בא"ד** וי"ל כו' דליתא למסכן כו' גם לפי המקשה כו' . זה אינו דמעיקרא משני ליה דליתא למלוה וכל היכא דליתא לדידיה דאי בעי למקני קני כו' רק אח"כ קאמר והלכתא דלא תליא בדידיה רק במשתמר וע"ש בתוספות שכתבו בהיפוך כאן : **בתוס'** בד"ה דלמא גזירת כו' . קושיא שניה יש ליישב דזה לא קאי במיעוט דושכחת עומר בשדה ולא בעיר דצ"ל או ושכחת שכחתך עושה שכחה בשדה ולא בעיר אפילו שכחתך אינו שכחה דאין שכחה בעיר כלל . או דקאי אדיוקא בשדה הוא דבעינן ושכחת אתה אבל זכור ולבסוף שכוח לא הוי שכחה אבל בעיר אין חילוק אבל איך אפשר לומר בשדה ושכחת ולא בעיר ובשניהם יהיה שכחה מעיקרא עושה שכחה וזכור ולבסוף שכוח אינו שכחה וק"ל (ב) : **בא"ד** לכך י"ל שאינו סותר ראייתו כו' . דמ"מ ראייתו שפיר דהא חזינן (לתוספות) [לברייתא] דס"ל חילוק רק הגמ' מקשה אברייתא גופא מנ"ל למידרש קרא הכי : **בתוס'** בד"ה זה הכלל לאתויי קרן זוית כו' נראה שר"ל דלפניו אין שכחה מה שיש עדיין לפניו דלא קרינן ביה לא תשוב ולאחריו מה שהוא כלאחר ידו שקצר כבר אם שורות הולכות מדרום לצפון והתחיל מדרום לצפון ושכח לצד דרום הוי שכחה וקאמר דמרבה אפילו אם הוא קרן זוית ששורה הולכת בצד דרום ממזרח למערב גם כן דהשתא נימא כיון שבסוף יקצור ממזרח למערב א"כ אין זה בכלל תשוב אפ"ה הוי שכחה שדרך להתחיל להקציר בראש השורה ועיין : **בתוס'** בד"ה עיסור כו' ואין בדעתו לשוב עד ימים רבים . והכא ודאי לא היה דעתו לימים רבים דא"כ דלמא יאכלו כל התבואה ולא ישאירו כלום ועיין במסכת קדושין ברש"י ובתוס' באריכות כי שם פירשו באופן יותר נאה דלפירוש ר"ת דלקמן לא יתכן עיסור שאני עתיד למוד ודוחק לפרש שמה שכתבו שכבר הפרישום ר"ל בני הבית שלא יאכלו ע"ש [אבל עדיין המעשרות לא הפריש] : **בא"ד** וא"ת אמאי לא נתן תרומה גדולה כו' . שאין לומר דדמאי היה שא"צ תרומה גדולה דא"כ לא היה צריך מעשר עני דהמוציא מחבירו עליו הראיה ועיין : **בא"ד** לפי שקל היתה להפריש כו' ועוד שהתבואה כבר היתה ממורחת כו' . לא ידעתי מאי קאמרי שהרי כתבו שכבר הפרים המעשרות אלא שמנת הביעור היה שצריך לתת לבעליו ולמה נתן זה יותר מזה כיון שהכל הפרים : **ע"ב** גמרא אמר ליה רב סימי לר"פ כו' . קצת קשה בלא ר"פ תקשי ליה למאי דלא ידע גט שאני דבע"כ היה יכול להקנות מדריב"ח דחצירו קונה שלא מדעתו והכא אמר אפילו גבי בית דסתם בית משתמר וכמ"ש התוס' לעיל ע"א בד"ה ה"מ דבעי עומד בצד שדהו ודוחק לומר דלא משמע ליה שלא מדעתו שאין כאן אלא מ"מ עומד כאן רק שלא ידע וכן התוס' לעיל בד"ה ה"מ בחצר כו' מקשה אגמרא דב"ק מהכא ולא התם מניה וביה דמשני דליתא והא ריב"ח אמר שלא מדעתו ועיין . ואפשר שלא ידע מימרא דריב"ח שאין האמורא מחויב לידע רק משנה ואפילו

ב א ו ר

(פ) מלשון התוס' נראה דלאו מטעם משיכה ס"ד דקני רק משום דתפוס בה ומטעם מוסירה כמשמעות לשון תוס' שכתבו דבמטלטלין לא שייך קנין של מוסירה והגאון המחבר נראה שלא הבין כן משום דמוסירה פשיטא דלא קני במציאה ועוד דהא חבירו תפוס במוסירה לכך הבין דאף לדעת המקשן מטעם משיכה הוא דמשום דתפוס בה בגוף הבהמה עדיף מיושב דאזלא מחמתיה טפי . וכן הבין הפ"י דברי התוס' דמטעם משיכה ע"ש : (צ) ואף דלטעם הכ"י דשוי מגו דהעזה במקום שבועה פשיטא דלא אמרינן אפילו להרא"ש וכדרבה י"ל דבשבועה דמן התקנה אף מגו דהעזה לאפטורי משבועה אמרינן כמ"ש הרא"ש בסוגיא דשכיר ע"ש : (ק) דברי הגאון כאשר הוא לפנינו אין לו הבנה כלל וכולו מוקשה . ונראה שהוא משובש וכצ"ל וקשה [דנימא] בזה מגו דאי הוי בעי מפקיר לשדהו וי"ל דאי מפקיר קודם קצירה חייב בפאה דהמפקיר כרמו והשכים ובצרו חייב בפאה [והוא ברייתא בחולין קל"ד . ותמורה דף ו'] . וכיון כמ"ש התוי"ט פ"ה דפאה משנה ה' לדעת רש"י [illegible]

כ"כ דפשיטא דגם למ"ד מגביה מציאה לחבירו קני שפיר מספיק טעמא ממה נפשך ויותר טוב [illegible] מהני כו' : (ת) לפי מה שכתב לפנינו כמות שהוא אין הבנה למ"ש דכל הני ילפי מדרבנן כו' אם [illegible] ומקומו למה שהקשה למ"ד ילפינן ממונא מאיסורא . ועל מה שהקשה מאם המצא תמצא אף למ"ד [illegible] הניח בים ליישב . ומה שכתב וכן דעת רש"י כו' קאי על עיקר דבריו למעלה דמשום שליחות לא [illegible] חצר : (א) לפי המבואר בשיטה מקובצת בשם כמה גדולים שמחלקים בין עומד בצד שדהו לחצר [illegible] בלא אמר זכתה לי דהאפשר דלא אסיק אדעתיה לשומרו אם כן ממילא אינו משתמר עד שגילה [illegible] כמה שאמר זכתה לי דבעי לקנותו ואז ודאי משתמר מגידו משא"כ במשתמר בלא"ה שפיר קונה [illegible] מדעתו ע"ש א"כ שפיר הולך המהרש"א לדייק מכח קושית המקשן : (ב) דזה אין שום ס"ל [illegible] זכור ולבסוף שכוח יהיה שכחה [illegible] ולבסוף

ברייתא אינו מוכרח לידע כמ"ש כמה פעמים וכן אדייק במעמתין דאח"ז אי"ה ב"ה : ברש"י בד"ה אלא אמר רב אשי כו'. אינו דחוק גומר שפירוש ראשון הוא לפי שיטת התוס' דצריך ריבוי מיוחד שיהא חצר כשליחות ולכן מפרש אחר שנתרבתה חצר מידה לא גרע כו'. וטעמא דיש חילוק כו' הוא לפי' רש"י ועיין וכן שמעתי שכתב מוהר"ש יצ"ו : ברש"י בד"ה גבי מתנה כו'. נ"ל בכוונו והלכך בעינן חצר המשתמרת כל"ל כ"מ בגמ' מהר"ש ז"ל : ומ"ש דעת השולח או דעת הבעלים אינו מחוור לענ"ד חצר המשתמרת קונה במציאה אע"ג דאינו עומד על גבו ועיין בר"ן (ג) : כתב האשר"י והרי"ף ז"ל לא הביא דברי ר"פ ומתוך דבריו משמע שאין מחלק בין מציאה למתנה וסבר כשינויא קמא דמטלטלי אגב מקרקע הקנה להם ויותר נראה כאשר כתבתי ע"כ. הן אמת שגם הרמב"ם פסק כרי"ף ולא חילק בין מתנה למציאה ולעולם בעי משתמרת וטעמייהו נראה לפי ענ"ד שכן סתמא דתלמודא אזלא כשינויא דמטלטלי אגב קרקע הקנה להם ולא מטעם חצר בפרק האשה נקנית דף כ"ו וכ"ז דרלה לדייק מזה דבעינן צבורין מדקאמר מקומו ולא מקום אחר. אח"כ מצאתי שכתב הרב המגיד בשם הרמב"ן ז"ל מתוך דברי הרי"ף שמשום מתנה כו' וכן מוכח הסוגיא דפ"ק דקידושין והגאני. וכתב הרב ב"י משום הר"ן דלדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל רב אשי לאו לאפרוקי אליבא דר"פ בלחוד אתא אלא כי היכי דלא תקשי לדידן גט דאפילו במשתמרת בעינן עומדת בצד ביתה [וכמו שהקשה הגאון לעיל] ותירץ רב אשי דחצר אתרבי משום יד הלכך בגט כו' ולא גרע משליחות נקיט סתמא לר"פ כדאית ליה אפילו באינו משתמרת ולדידן דוקא כו' ע"ש בח"מ סי' רמ"ג סעיף כ"ה בב"י : בתוס' בד"ה נתון ליהושע וא"ת ר"י בן גודגדא כו'. אינו תלוי כאן לגמרי ובכמה מקומות ישוב מצבא העבודה אבל חוזר לנעילת שערים ולשיר כו' : בתוס' בד"ה מקומו כו' דשאלה ושכירות אינו נקנה בחליפין. עיין באשר"י : בתוס' בד"ה וכי בצד שדהו כו' שלא היה הפסק כו' כצ"ל : בסה"ד שגם משכיר ביתו פתוח לאותו חצר והחצר היה של משכיר דלא אגיר ליה החצר רק לכניסה ויציאה ולא להשתמש כדאיתא שם בגמרא :

דף יב ע"א

גמרא מפני מה אמרו מציאת קטן כו'. פשוט ליה דמדאורייתא אין זכייה לקטן רק רבנן תקנוהו משום דרכי שלום דלא ליתי לאנצויי ומקשה למה תקינו משום הכי לאביו ולא לעצמו יעשו לו סגולה ומשני שבשעה כו' ואינו מאחר ומש"ה תקנו הזכייה לאביו ולא תקנו הזכייה לקטן ומלתא פסיקא תנן מציאת קטן לאביו אפילו אם מאחר בידו ולאו כל כמיניה לעכב בידו שתחלת התקנה תקנו לאביו לפי שסתם קטן מריצה ואין מאחר בידו (ד) ומקשה למימרא כו' דאלו הו"ל זכייה מדאורייתא ותקנו משום איבה קטן שאינו סמוך למה תקנוהו [ועוד] הו"ל למימר טעמא משום איבה רק קאמר מפני שמריצה ואינו רוצה לקנות בה כלל מש"ה אין לו שום זכייה כלל [אפילו מאחר בידו ואינו סמוך] ועיין : גמ' ואמר שמואל הלכה כר"י קשה דלמא התם איירי בבנו הגדול וסמוך על שלחנו ואפ"ה ילקט כשמואל גדול גדול ממש [אפילו סמוך] ות"ק כר"י דאמר לא גדול כו' דמ"מ אמאי לא ילקט לת"ק הא ודאי יש לבנו גדול זכייה מדאורייתא ואבוה מניה קזכי כמו אשתו דמודה בה ת"ק : גמ' וכי מותר לאדם להרבין ארי כו'. למאי דמפרש רש"י דכיון דיש לו לפועל זה אשה ובנים מייאשו אין קשה וכי מותר להרבין ארי כו' הא לא הרבין ארי דמ"מ לא מייאשי ואפשר לומר דכיון שאשה ובנים מלקטין מייאשי : ברש"י בד"ה ילקט כו' את לקט הנושר כו' כצ"ל : ברש"י בד"ה וליה לא ס"ל דמציאת קטן לאביו אלא מציאתו שלו ויש לו זכייה מדאורייתא רק היכא דסמוך על שולחן אביו משום איבה התם גדול נמי מציאה לאביו כמ"ש התוספות. ואם נאמר שאין דעתו כתוספות רק וליה לא ס"ל כלל דיד בן כיד אביו ולא איכפת בכל הני משניות שהביאו התוספות דהא ע"כ לא אתיא כוותיה [דר"י] לשמואל דמשמע ליה קטן קטן ממש ובכולהו משניות מחלקין בין קטן לגדול וא"כ ג"כ סברת של יד בן כיד אביו לית ליה (ה) ולא תקנו כלל מציאה לאביו וסברת איבה לית ליה דאם במתני' לא נאמרה גם בברייתא לא נאמרה מהיכא נעלה הסברא ובהכי אין מקום לקושית התוס' בד"ה שמואל טעמא דתנא דידן קאמר וכ"ת מנ"ל דלר"י זוכה מן התורה דלמא מדרבנן ואבוה לא זכי מניה כלל [דלשיטת רש"י דסובר דלא ס"ל לר"י כלל דיד בן כיד אב ופליג אכל הני משניות א"כ נשאר קושיות התוס' ד"ה אי אמרת בשלמא תימה כו'] אין זה פירכא דבשלמא במציאה דהפקר והכל עניים אלא תקנו רבנן לקטן דלא ליתי לאנצויי אבל בלקט כו' שמן התורה הוא לעניים הגדולים דוקא היאך יקחו רבנן מן העניים ותקנו זכייה לקטן גם לא אתי לאנצויי כלל בזה ועיין (ו) כן כ"ל שיטת רש"י וליה לא ס"ל כלל לא כדעת המקשה בר"י דאבוה מניה קזכו כו' : שמעתתא זאת דזכיה לקטן עיין בתשובות מהר"ר בצלאל אשכנזי סי' כ"ו וכ"ז שהאריך בפירושו עם רש"י ותוספות עד מאד ואינה בידי כעת : בתוס' בד"ה ואמר שמואל כו' וי"ל דדוקא הכא גבי לקט כו' כוותיה מטעמיה כו'. ולפי סברא דהשתא קודם שנחית למסקנא לטעמא דעשו את שאינו זוכה כזוכה ודאי קשה דשמואל אדשמואל [אמאי לא אוקמה כר"י דבכורות דלא פליג עלה אלא ר"מ דרבנן דהכא לאו מטעם עשו שאינו זוכה כו'] ואין מוכרח שידע מימרא דשמואל דהתם : בא"ד והא דאוקמה כו'. היינו עולא התם וכן שאר אמוראי אי לאו טעמא כיחידאה לא מוקמינן : בא"ד כל שחליפיו ביד כהן. מפרש התם שיש לו ב' בהמות אחד בכור והשני חולין אלא דלא ידעינן [איזהו] נוטל הכהן אחד והשני הוא לבעליו ונאכל במומו ופטור מן המתנות ואף שהכהן יבא עליו ממנ"פ אם בכור הוא הרי הוא שלי ואם חולין הוא נתחייבת במתנות אפ"ה פטור מאחר שחליפיו ביד כהן פירוש שנטל אחד מהן מכח ספק חשבינן כאלו זכה אף באותו השני מכח בכורה ושוב זבניה לישראל במומו ובכור שמכר כהן לישראל פטור מן המתנות : בתוס' בד"ה אי אמרת כו' תימה מנ"ל דלר"י קטן זוכה מן התורה. אלישנא קשה להו בשלמא דאורייתא אבל הקושיא מ"מ

קשה לשמואל : בא"ד וי"ל דמדרבנן כו'. אבל גבי מציאה דסבר ר"י לקטן לא גדול גדול ממש כו' אלמא דתקינו רבנן לאביו משום איבה אף שהבן לא זכה במציאה אלא מדרבנן דהא אף לר"י לא הוי אלא גזל גמור מדבריהם מהרש"ל בספר ח"ש מתרץ זה דאין זה ב' תקנות דהכי תקינו רבנן הקטן שימצא מציאה שיזכה בו אביו משום איבה והקטן [כשאינו סמוך] מפני דרכי שלום משא"כ בלקט אבוה עשיר הוא דלא שייך למימר דהכי תקינו רבנן עד דמשני עשו שאינו זוכה כזוכה כלומר כאלו כבר זכה בנו בו מדאורייתא ע"כ. כמדומני שר"ל דבמציאה לא מקרי ב' תקנות שתקנו לקטן זכייה באינו סמוך ותקנו לאביו זכייה בסמוך כמו גדול אבל בלקט דא"ל רק באופן שתקנו לקטן זכייה ומן הקטן יזכה האב לא זכייה מעיקרא [דעשיר הוא] לזה מקרי ב' תקנות עד דמשני עשו שאינו זוכה כו' כלומר כאלו זכה הבן מדאורייתא ותקנו אח"כ מן הבן לאביו גבי לקט [וכן נ"ל לר"י בהך ר"י דלקט דעשו שאינו זוכה כו']. כלל מסברת רש"ל דבלקט נ"ל מזכיית הבן זכה האב וחכמים תקנו שיזכה הבן ואח"כ יזכה האב ממנו לאחר שזכה הבן דאל"כ אבוה עשיר הוא אבל במציאה י"ל זכיית האב לא ע"י שיש לבן זכייה רק בסמוך תקנו שיהיה לאב ועיין. ובאמת זה סברא חלושה דכיון שתקנו לקטן זכייה ומה שהגביה קטן הוא שלו באינו סמוך ובסמוך לקחו ממנו אותה זכייה ונתנו לאביו ומה טעם יש בזה לומר בסמוך תקנו הזכייה מיד לאב לא מקטן לאב עם שנאמר דשם לא גרע מגדול וכסברת מוהר"ש יצ"ו ע"ש בספרו. ואני למדתי כפשוטו ולא חילק ידעתו דלעולם לא תקנו רבנן ב' זכיות ור"י אה"נ דס"ל קטן יש לו זכייה מדאורייתא כר"י וס"ל לר"י גזל גמור מדאורייתא ומה לו ולר"ח והגמרא לעיל מקשה למאי דס"ד דס"ל לר"י קטן יש לו זכייה מדאורייתא בהכרח קשה אהתם לפי מה שמפרש ר"ח ומה יאמר ר"ח למתניתין דלקט ומשני אלא י"ל שהוא מדרבנן וכפשוטו ועיין (ז) : יש מקשים בגמרא למה ליה להמקשה אח"ב ולא מקשה בקלרה התם פסק שמואל כר"י דילקט בנו אחריו ש"מ דמציאת קטן אינה לאביו והכא משמע דס"ל מציאת קטן לאביו וז"א דצריך להתישב בלא מימרא דשמואל דהכא מי ניחא התם ע"כ טעמא אחרינא נ"ל התם דלמה ילקט אף שיש לקטן זכייה הלא יד בן כיד אביו ורבנן לא תקנו ב' זכיות ונ"ל שתקנו רבנן בתחלה לאב וא"כ אמאי ילקט לזה אמר אח"ב דאורייתא כו' וזה ממש כקושיות התוס' למה לי אח"ב מדאורייתא יקשה בקלרה כו' אלא משום דא"כ בלא שמואל לא ניחא : בתוס' בד"ה ואבוה כו' לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם דרשינן לא תלקט לעני :

ע"ב

גמרא אי דאייתי ב' שערות מאי בעיא גביה. הו"מ לאקשויי בין דאייתי ובין לא אייתי אי דאיתא לאבוה דאבוה הוי ואי ליתא תיפוק במיתת האב רק דלאו דוקא אייתי ב' שערות דעדיין נערה היא אלא אם היא גדולה ובוגרת קאמר דאין לאביה זכייה בה מ"מ מאי בעיא גביה. ואין להקשות לוקמה כשמת אביה בעודה קטנה ומכרה עצמה אח"כ דאפשר דלא מצי למכור את עצמה ג"כ אח"כ : גמ' גירשה פשיטא כו' בעלה חייב במזונותיה כו'. אע"פ שנתן לה כתובתה ג"כ דאי לא נתן כתובתה אף גרושה ודאי חייב במזונותיה כדאיתא בירושלמי אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה ומקשה גירשה פשיטא דאין רבותא בעיניו בגירשה ודאי אע"פ שחייב במזונותיה עד שיתן פרוטה אחרונה אפ"ה מציאתה שלה דכיון דטעמא דתיקון מציאה משום איבה פשיטא במגורשת ודאי לא תקנו. כן הוא סברת בעל העיטור כמ"ש האשר"י (וכ"כ) [ודלא כמ"ש] הרי"ף מדלא משני הגמ' כן ש"מ דלית ליה האי סברא [דירושלמי] גם ראייתו מברייתא דכתובות אף דלכאורה [חזקה היא] יישב האשר"י בטוב טעם ע"ש : ועיין בר"ן שחילק דדוקא בחיי הבעל מגורשת ואינה מגורשת יש לה מזונות כיון דאגידא ביה ובידו לגרשה כו' אבל לא מהיורשין כיון שספיקא הוא (ח) : בתוס' בד"ה ר"י אמר לא גדול כו' וכיון דמציאתו לאביו ה"ה כל זכיותיו. אע"ג דודאי יכול לזכות ע"י קטן אחר דהיכא דדעת אחרת מקנה יש זכייה לקטן כמו שאמר שמואל פרק התקבל קטן זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים ומקשה עליו מאמה העבריה ומשני שיתופי מבואות דרבנן לכך הקילו שיכול הקטן לזכות אפילו לאחרים אבל בעלמא לעצמו דוקא זוכה היכא (דאין) דדעת אחרת מקנה מ"מ האב אינו יכול לזכות ע"י בנו ובתו הקטנים דכיון דמציאות שלהן שלו הרי ידיהן כידו. ואמה העבריה לא מקרי ידה כידו ויכול לזכות על ידה דהוי כקטן אחר כיון דמציאתה אינה שלו : בא"ד הא דאמר שמואל פרק מי שהוציאוהו כו' התם דאית ליה בית לקטן קאמר כו'. למ"ד משום דירה מניחין בו פת העירוב ולמ"ד דמשום קנין קטן לאו בר מקני רשותא הוא כמ"ש שם האשר"י : בא"ד דקטן כו' זוכה כאמה העבריה. ועדיפא מינה דהא יש לו זכייה ומציאה שלו ובאמה לאביה. ודברים בטלים כתב כאן מוהר"ש יצ"ו : בא"ד דקי"ל כר"י כו'. אף שלכאורה אין הכרח דלא ס"ל לשמואל תקנה משום איבה בגדול רק בקטן ס"ל דאין לו זכייה כלל [אפילו באינו סמוך] ולא משום דמשמע ליה קטן קטן ממש [כמ"ש התוס' לעיל בד"ה שמואל טעמא כו'] וא"כ גדול נמי ממש [דמשמע אפילו סמוך] דלפי האמת א"ל לזה (ט) רק א"כ סיפא דמתניתין ע"י בנו ובתו הגדולים [דהיינו גדול ואינו סמוך] הוא מלתא דפשיטא דמציאתן שלהן (י) : בטור ח"מ סי' רמ"ג בב"י סעיף כ"ג ד"ה וכתב הרמב"ם כו' גבי שיתופי מבואות כו' אבל לא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו ומשמע דה"ה בכל מילי דעבד כנעני אינו יכול לזכות מתנה לאחר מיד רבו ע"כ. כ"ש הוא דהא אפילו קטן דיכול לזכות בעירוב על ידו דדוקא בבנו קטן אינו יכול לזכות כדמשמע הכא וראיה אמה [שיכול לזכות על ידה] ולר"י לא קטן קטן ממש כו' [אפילו בנו קטן כשאינו סמוך יכול לזכות על ידו] ואפ"ה בשאר מילי קטן זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים רק דבשיתופי מבואות דרבנן הקילו עבד כנעני דאף בעירוב אינו יכול לזכות על ידו כ"ש שאר מילי וזה פשוט : בתוס' עירובין ע"ט ע"ב מ"ש ואין לתמוה האיך יש יד לקטן לזכות לר"י דהא ממ"כ אמה העבריה קטנה דאי אתיא

באור

ולבסוף שכות דזה לא קאי במיעוטא דבשדה ולא בעיר : (ג) ובאשר"י מבואר בלשונו לחלק דבמשתמר דעתו מתחלה שכל שיבא לתוך החצר שיקנה לו כי דעתו סומכת עליו שישתמר בו והוי דעת השולח משא"כ באינו משתמר אין דעתו סומכת עליו מתחלה : (ד) אבל אי נימא דיש לו זכייה מדאורייתא ומציאתו לאביו מפני שמריצה הלכך כשמגביה לצורך אביו הגביה כפירוש רש"י ודינו כדין המגביה מציאה לחבירו דקנה דא"כ אמאי פסיק ותני מציאתו לאביו דמשמע אפי' מאחר בידו ומעכבו מלתתו לאביו א"ו דלית ליה זכייה מדאורייתא רק דרבנן תקנו מפני דרכי שלום ובתחלת התקנה תקנוהו לאביו מפני שסתם קטן מריצה כו' : (ה) נראה מלשונו דלשיטת התוס' נ"ל דאף דלשמואל פליג ר' יוסי אהך דקטן וגדול ממש דלר"י קטן וגדול שוין באין סמוכין כיון דאית ליה זכייה מדאורייתא מ"מ ס"ל דלפעמים יד בן כיד אביו כגון בסמוך ולא פליג אמתניתין רק דמתניתין מאייר בחילוק דיד בן כיד אביו בין קטן וגדול ממש ולר' יוסי החילוק בין סמוך ואינו סמוך אבל בעיקר הדין דלפעמים יד בן כיד אביו לענין מציאה ושאר זכיות ודאי דלא פליג ר' יוסי ועיין במהרש"א שהקשה כן על התוס' וסיים ויש ליישב בדוחק : (ו) וכ"כ בשיטה מקובלת והביא ראיה ממשמעות רש"י בד"ה וכ"מ כו' וכיון דמדאורייתא לית ליה זכייה כמלא אביו גוזל את העניים. שנראה שרש"י הרגיש בזה לתרץ קושיא זאת דנימא שהוא זוכה מדרבנן. ואף דלדברי הגאון דליה לא ס"ל היינו דאבוה לא זכי מניה כלל א"כ מה זה שכתב רש"י כמלא אביו גוזל את העניים י"ל דמ"מ סתמא דמלתא הכי הוא שהקטן מריצה אצל אביו ולכך מעמידו הפועל ללקט שיודע שיתנהו לו. גם א"ל לדברי הגאון אמאי ס"ל לת"ק בשוכר את הפועל ילקט בנו אחריו הא כיון דלית ליה זכייה מדאורייתא גם לרבנן לא תקנו ליה זכייה גבי לקט משום גזל עניים. דבאמת לא זכה הקטן לענין שלא יוכל עני אחר לתפוס ממנו אבל מ"מ מותר ללקט ואביו מותר לקחתו ממנו מאחר שהוא ג"כ עני ולא יהא אלא בעל הבית המלקט לעני דאפי' למ"ד יתננו לעני הנמצא ראשון אם אותו עני הוא ראשון מותר ליתנו לו כמ"ש התי"ט שם במשנה : (ז) לכאורה קשה קצת דא"כ לר' יוחנן מ"ט דת"ק דר' יוסי בלקט דסובר* לא ילקט דממה נפשך אי סובר כר' יוסי דגזל גמור הוא דיש לו זכייה מדאורייתא א"כ אף דנאמר דת"ק נמי ס"ל איבה מ"מ אמאי לא ילקט דאבוה מניה קזכי ומש"ה לא אוקמוה לשמואל בגדול וסמוך דא"כ מ"ט דת"ק כמ"ש הגאון לעיל בדבריו המתחילין בגמ' ואמר שמואל. ואי ס"ל דאינו אלא מפני דרכי שלום א"כ פשיטא קשה אמאי לא ילקט כיון דאבוס לא זכי מניה כלל דכיון דאין לו זכייה אלא מדרבנן לא תיקנו עוד זכייה (אלא) לאביו. ועוד קשה דע"כ רבנן דר"י דס"ל דאין לו זכייה רק מפני דרכי שלום לא פליגי אכולהו משניות דיד בן כיד אב כמ"ש התוס' לר"י ולו יהא דנאמר דלא פליגי בהך מלתא דיד בן כיד אב כגון בגדול וסמוך אבל בקטן וסמוך כיון דאין לו זכייה אלא מדרבנן ולא תקנו ב' זכיות לא הוי דאבוה כלל א"כ יליבא בארעא קטן וסמוך שלו גדול וסמוך דאבוה. וצ"ל דגם ר' יוחנן ס"ל טעמא דמריצה לאביו ולרבנן דס"ל מפני ד"ש היתה תחלת התקנה שיהיה לאביו מטעמא דמריצה וגם ת"ק דר"י בלקט ס"ל כוותייהו אלא דר' יוחנן דס"ל כר"י דגזל גמור מדאורייתא ול"ש טעמא דמריצה דא"כ כשמאחר בידו אמאי לאביו וכמ"ש לעיל ניחא ליה לאוקמי מתני' אליבא דהלכתא כר"י ולא קטן קטן ממש. אבל שמואל אף דפסק כר"י ס"ל כר"ת ושייך גם אליבא דהלכתא טעמא דמריצה : (ח) לכאורה היינו לדעת הרי"ף. דלדעת האשר"י והעיטור ממה נפשך אי נתפרעה כתובתה פשיטא דאין לה מזונות מן היתומים אפילו ודאי אינה מגורשת ואי לא נתפרעה כתובתה אפילו ודאי מגורשת יש לה מזונות לדעתם ואפילו לאחר מיתת בעלה לפי הטעם שכתב הרא"ש לדברי הירושלמי ע"ש. שוב ראיתי בב"ש סי' נ"ג שכתב דאם מת בעלה קודם שסילק לה כתובתה לכ"ע אין לה מזונות וכתב שכן מוכח מסך דהר"ן. ולמ"ש הב"ש אה"ז בס"ק ס' דבגרושה שלא נתן כתובה דינה בהיפך ממש מאלמנה דבאלמנה בתבעה כתובתה אין לה מזונות ובגרושה בלא תבעה אין לה מזונות רק בתבעה א"כ בלא"ה י"ל בין בתבעה ובין בלא תבעה איכא ספיקא בלא תבעה שמא גרושה היא ובתבעה שמא אלמנה היא. ואין כאן הוכחה לדברי הב"ש דלעיל. אך מדברי הגאון נראה דלא ס"ל הך דינא דב"ש ולא מחלק בגרושה בין תובעת או לא דאל"כ מאי הוכיח דבמגורשת ואינה מגורשת חייב במזונותיה אפילו נתן לה כתובה דאי לא נתן לה כתובה אף גרושה ודאי חייב במזונותיה ודלמא קמ"ל אפילו בלא תבעה ועיין : (ט) כיון דלמסקנא ר' יוסי ותנא דידן שוין. וא"כ למסקנא י"ל דגם שמואל סובר דגדול היינו אינו סמוך וקטן היינו סמוך רק דסובר שמואל דגם קטן שאינו סמוך בכלל הך דינא דמתני' דמציאתו לאביו. ועלה קאמר טעמא דמריצה לאביו. רק א"כ כו' : (י) ואף דמשמע לעיל לשיטת התוספות דוליה לא סבירא ליה דלשמואל ורבי יוסי סבירא ליה טעמא דאיבה היינו לסלקא דעתך דפליג ר"י אמתניתין אבל למסקנא ר"י ומתניתין שוין :

נראה

ב' שערות כו' שאני שיתופי מבואות דרבנן . ולכאורה קשה למה מקשו מאמה ומדייקי דקטנה היא והא לר"י לא גדול גדול ממש והיאך מזכה ע"י קטן שאינו סומך על שולחן אביו ועוד היאך תליא [קושיא זו מאמה] בר"י ולשמואל כ"ש קשה דאין זכייה לקטן כלל לדידיה י"ל דשיעור לשון כך הוא דמ"ש דהא ממ"נ קטנה היא תירולא היא ור"ל אין לתמוה לר"י האיך יסבור גם כן כאן לא קטן קטן ממש כו' דהיאך יזכה ע"י בתו ובנו הקטנים א"כ נימא דר"י לא מפרש הכא כן וכדעת הרשב"א והראב"ד ז"ל שהביא הר"ן כאן דלר"י נמי קטן קטן ממש [ולא גדול הסמוך] דהא ליכא איבה כשהאב מזכה על ידו לאחרים משלו [אע"כ דקטן ממש אפילו אינו סמוך וטעמא משום דזוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים לזה הכריחו] דז"א דמ"מ אין לו זכייה כיון דמציאות גדול הסמוך על שולחן אביו לאביו דהא אפילו לשמואל דקטן פירוש קטן ממש וגדול ממש ע"כ ממ"נ אמה העבריה קטנה היא דאי אתיא ב' שערות מאי בעי גביה כדבשמעתין הא יוצאת בסימנים וקתני דמזכה על ידה ואע"ג דשמואל גופיה ס"ל פרק התקבל קטן זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים אפ"ה כאן זוכה משום שאני שיתופי מבואות דרבנן כו' [וטעמא דאין קטן ממש זוכה בעירוב לשמואל משום דידו כיד אביו מטעמא דמציאה אבל לר"י דאין מציאת קטן לאביו פשיטא דזוכה וע"כ דקטן היינו סמוך] כן נראה לי פשוט : ומ"ש מהר"ש בעירובין הקשו מאמה [היאך יכולה לזכות אע"ג דסמוכה כמו שהקשו כאן לר"י] ולא מעבד דכיון דיש לו זכייה מדאורייתא פסיקא להו דלא מהני סמוך אלא בבנו ע"כ . הא בנו גדול ודאי יש לו זכייה מדאורייתא רק משום איבה תקנו שיהיה לאביו וחדא נקטו דמ"ש אמה או עבד אלא משום דבהכי עסקינן והתוספות דהכא נקטו תרווייהו ועבדו ושפחתו אע"ג דסמוכין כו' . ודאי מקשה לתירולא של ר"י ורבא דדוקא בנוקב מרגליות או מגביה עם מלאכתו מציאתן שלהן אבל בלא"ה מציאה של בעל הבית כפועל א"כ אמה העבריה דהתם [לענין עירוב] נמי נ"ל לפירוש התוס' בענין זה ג"כ אליבא דר"י גופיה דאל"כ אמאי יש לה זכייה הא ידה כידו ולרבא אמאי לא מקרי זה ידה כידו דמגביה עם מלאכתו לא שכיח ורוב זכייה לאדון (כ) ועיין : בתוס' בד"ה ולא לוה עד תשרי . עיין מ"ש התוס' לעיל דף ז' ע"ב בד"ה בזמן שהבעל כו' לשמא כו' אירוסין כו' קשה לפירושם כאן דהא נשא אשה היום ודאי יש לה כתובה והיאך ניחוש שמא אין לו כתובה ועיין [וכן הקשה מהרש"א לעיל] ודוחק לומר דקתני יחזיר אע"פ שאין אנו יודעין אם נשאת היום עדיין או לא א"כ ניחוש לשמא לא נשאה עדיין דאיתרע ליה בנפילה שלא חששה בשטר כתובה ומבעל נפל לזה הוצרכו לומר דמנה ור' נשתעבדו מן האירוסין . נראה ראיה לפירושם דמשמע לקמן בכתב בו הנפק לא חיישינן לשמא כתב ללוות בניסן ולא לוה כו' [וכן לעיל גבי נפל ליד דיין] ואמאי כיון דנפל ניחוש שמא כתב כו' (ל) ולפירושם ניחא ודו"ק . ולפי פירושם [נמי] אי נמי דאמרינן ממלוה נפל שהלוה האמינו למלוה ועדיין לא לוה לו מאומה ולכן לא היה נזהר בו ונפל מהמלוה ואף אם המולא ידע בודאי שנפל מהמלוה שראה שנפל ממנו אפילו הכי לא יחזיר (מ) ובסמוך אין כותבין שטר אא"כ המלוה עמו כבר פירש רש"י ונותן מעות בפניהם כדבסמוך . ואם מן הלוה נפל כ"ש דלא יחזיר שזמן השטר מזמן מרובה וממ"נ לא יחזיר וכן משמע מלשון רש"י [דאף אי מהמלוה נפל אפ"ה לא יחזיר] דכתב די"ל אם היה כשר היה נזהר שר"ל המלוה היה נזהר בו . ולא מצי לאוקמי מתני' אף כשאין הלוה מודה רק שידענו שנפל מהמלוה אפ"ה לא יחזיר כיון דנפל איתרע ודלמא לא לוה עדיין דא"כ אמאי אין בו אחריות יחזיר דהא איתרע וזה פשוט (נ) ודעת הרבה מפרשים דכי מטא שטר ליד מלוה אע"פ שלא ראינו שמסר לו מעות כותבין [דמיד נשתעבדו נכסיו אף לכשילוה לזמן מרובה] וכן דעת הרי"ף וכמו שאכתוב בסמוך ולפי"ז מאי ריעותא יש בנפילה אי משום דכתב ללוות ולא לוה ומש"ה לא נזהר המלוה לשומרו יפה יהיה כן זכה בו המלוה כיון דמטא לידה אף בשטרי דלאו הקנאה [וכשילוה לו עתה נשתעבדו נכסי הלוה משעת מסירת השטר . וא"ל שמא לא נמסר השטר לידו מיד בזמנו מה"ת ניחוש לזה טפי משאר שטרות כיון דריעותא דנפילה איכא למתלי דמשום דלא לוה הוא דלא נזהר בו] וי"ל דהחשש הוא שמהלוה נפל ואין נזהר בשטרא כ"כ כמו המלוה ועיין : בתוס' בד"ה כותבין שטר כו' . לפי מ"ש התוס' בשמעתא דהשרתא כמדומני דף ע' ע"ב [הוא בכתובות כ"א ע"ב] דלא חיישינן למיחזי כשיקרא אלא בקיום שטרות גבי וליתא לדרב פפי כו' . אין זה קושיא ודו"ק :

דף יג ע"א גמרא בשטרי הקנאה . רש"י מפרש בין ילוה כו' וכדמקשה אלא מתני' כו' איקרי וכתב כו' ולא משני דאיירי שכתב בו קנין אם ילוה יהיה משועבד לו מהיום [לא בין ילוה בין לא ילוה] ובמתני' לא יחזיר שמא לא לוה מעולם ומודה להרויח בו פסיטי דספרא (ס) דכל שבנפילה חיישינן לכתחלה נמי לא כתבינן דלמא יתן לו השטר א"כ לטרוף ולא ילוה ממנו א"כ המלוה בפניו וראינו שמלוה לו מעות והרי"ף פירש שטר שיש בו קנין שמשעה שקנו מידו של לוה שיש בידו למלוה כך וכך שעבד ליה נפשיה ובדין קטריף כו' וכתב האשר"י לא ברירא לי כו' . תמלית דבריו יראה שמפרש לרב אסי לא נפיק קלא משעת חתימה עד שימסור לו השטר למלוה ובשטר הקנאה שמשעבד בין ילוה ובין לא ילוה [וכפי' רש"י] דבר תמוה הוא שאדם ישתעבד נכסיו קודם הלואה ומחמת זה הקול יוצא משעת כתיבה ולהכי מקשה על הרי"ף מה חילוק יש בין קנין או לא כיון שכתב בשטר פלוני לוה מפלוני נשתעבדו נכסי הלוה למלוה בלא קנין דשעבודא דאורייתא ואי משום קלא שיוכלו הלקוחות ליזהר עדים החתומים על השטר מפקי לקלא ולא הקנין ע"כ ואני בער ולא אדע ולא הבינותי שהטעם משום קלא דודאי עדים החתומים מפקי לקלא רק במה זכה המלוה לטרוף מן הלקוחות וניחוש הכא [כמו] בנפילה שמא כתב ללוות ולא לוה מעולם ואין לו שעבוד קרקעות אם לא לוה מעולם כו' ע"ז אמר רב אסי בשטר הקנאה לפירש"י בין ילוה בין לא ילוה וא"כ כדין טריף שהרי הקנה לו אף אם לא ילוה . ולפירוש הרי"ף ניחוש שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי ואף שהיה הקול יוצא בניסן מ"מ לא זכה בשעבוד רק היום ולא זכה בשעבוד למפרע ומשני בשטר הקנאה שכתוב בו קנין שהקנה לו נכסיו מיד ואם ילוה לו לאחר זמן מרובה מ"מ זכה מהיום משעת הקנין נתחייב לו וכותבין שטר ללוה באופן זה או שקנו מידו שנתחייב לו בשעה זו וטריף א"כ מאותה שעה שמשעת קנין נתחייב לו או כשהמלוה עמו אף בשטרי דלאו הקנאה כיון דשקיל ליה מלוה שטרא אשתעביד ליה מאותה שעה אף לא ראינו הלואת המעות [דאף אם לא ילוהו אלא לאחר זמן זכה למפרע משעת מסירה] א"כ מלאתי בר"ן וז"ל דהא שעבד נפשיה שכיון שקנו מידו מסתמא נשתעבד אע"פ שלא ילוה שהרי נשתעבדו נכסיו בחליפין וא"ל שיפרש בין ילוה ובין לא ילוה [וזה דלא כדעת הגאון בדעת הרי"ף דס"ל דשתם קנין אינו אלא אם ילוה רק דלשמא לא ילוה לא חיישינן וכמו שמבאר והולך] ונראה שסברת הרי"ף שלעולם לא אמרינן שימסור השטר למלוה ולא ילוה ממנו ויאמין לו זה לא חיישינן (ע) ולכן כותבין שטר אע"פ שאין מלוה עמו [בשטר שיש בו קנין . רק באין בו קנין אין כותבין] דזה ודאי חיישינן שמא ילוה ממנו לאחר חצי שנה ויתן לו שטר הזה דהלוה חושש לפסיטי דספרא והמלוה ניחא ליה שיטרוף מקודם ולכן בנפילה חיישינן לחשש זה [שמא עדיין לא לוה ומיד לוה נפל] ולא כסברת התוס' דכתבו דהא ודאי נזהר לשמרו כו' דהא מפירושם משמע שמן המלוה נפל ולא נזהר בו לפי שלא לוה לו עדיין ולפירוש הרי"ף אלו הגיע ליד המלוה זכה מיד בשעבוד אף אם ילוה לו לזמן מרובה [וכמ"ש למעלה לדעת הרבה מפרשים] (פ) ומ"ש הרי"ף ולא חיישינן לקנוניא כו' דאף למ"ד לפרעון ולקנוניא לא חיישינן דאם איתא דפרע מקרע קרע לשטרא אבל בתחלה ודאי חיישינן לקנוניא שמא לא לוה לו מעולם דכל מה דחיישינן בנפל ואיתרע ה"נ חיישינן לכתחלה אלא אם המלוה עמו כיון דשקיל ליה מלוה לשטרא אשתעביד ליה נכסיה בין ילוה מיד או לאחר שנה ולשמא לא ילוה לו כלל ודאי לא חיישינן ועיין . או כיון שמסר לו השטר דעתו שיחול השעבוד מיד בין ילוה לו מיד או לא ילוה לו ועם לקיחת השטר זכה בשעבוד מהיום (צ) וגדולה מזו כתב [הכ"י בשם הר"ן] דבשטרי דלאו הקנאה ג"כ כותבין אע"פ שאין המלוה עמו ובלבד שיזכו העדים למלוה ולא באנו למעט בשטרי דלאו אקנייתא אלא שלא יכתבו שטר ללוה ויתנו לו או שיעמוד בידם של עדים בעדו : ומוכח בשמעתין דבשטר הקנאה אע"ג דלא מטא שטרא לידיה מעולם ושיעמוד השטר בידם מאותה שעה ואילך בשביל המלוה דזכין לאדם שלא בפניו [אפ"ה] זכה כמימרא דשמואל המולא שטר הקנאה בשוק יחזיר ולא חיישינן לשמא כתב ללוות ולא מטא לידיה מעולם אבל בשטרא דלאו הקנאה לא יחזיר אע"ג דעדים בחתומין זכין לו אם לא שהלוה מודה אליבא דשמואל דלא חיישינן לפרעון ולקנוניא . ומי יתנני לדעת היאך יפרשו הרי"ף והרמב"ם ור"ח ז"ל שפירשו דשטרי אקנייתא בעינן דמטא שטרא לידיה דמלוה כמ"ש הר"ן וראייתו מגמלא דייתיקי קשורה לו על יריכו לא עשה ולא כלום ומי לא עסקינן אפילו כתוב בו קנין ולדעתם למה שטר הקנאה יחזיר ועיין : בתוס' בד"ה אביי אמר כו' אם בין תמוז לכסלו שלפניו כו' או בין תמוז לכסלו שלאחריו או בשניהם לאחריו כצ"ל [ר"ל או בשניהם לאחריו היינו אי גרסינן או בין תמוז לכסלו או בין כסלו לתמוז צ"ל בשניהם לאחריו וכמו שאיתא לפניו] : בסה"ד דמיום שני לעמידת המלך שהוא ר"ה ניסן כתב כו' . (שלכך) [שלא תימא] עדיין לא שבו מטעותו דדלמא יעמוד המלך בכ"ט באדר ויהיה ניסן שלאחר ניסן הסמוך שנת ג' והוא יסבור שבר"ח ניסן עמד ויהיה ניסן שנת ב' (ק) לז"א דהא מיד מתחיל לכתוב בשטרות מר"ח ניסן שנה ב' וכל השנה כתב כן ואין כאן מקום לטעות וכ"כ התוס' בר"ה בהדיא ומטעם זה א"ל כציור רש"י דהשטר נכתב ד"מ בר"ח תמוז לשנה ראשונה של מלך שבו המלך עמד באמת והדייכים יטעו ביום א' ויסברו שביום ב' לחודש תמוז עמד המלך ויסברו ר"ח תמוז שהיא באמת השנה ב' שהשטר נכתב בו ויהיה הטעות שנה שלימה או שיהיה באמת נכתב בר"ח תמוז השני לעמידת המלך [והוא שנה ראשונה של מלך מפני שעמד ביום ב' לתמוז והם יסברו שביום א' לתמוז עמד ויסברו שנכתב בתמוז ראשון] דא"כ גם היום שמתחילין מר"ח ניסן לא יתוקן זה [כגון שנכתב בשטר בכ"ט באדר לשנה הראשונה שבו המלך עמד ויטעו ביום אחד ויסברו שבר"ח ניסן עמד וע"כ נכתב בכ"ט באדר שלאחריו דהוא שנה ראשונה ויהיה הטעות שנה שלימה] אלא ודאי לטעות הדייכים לא חיישינן ועיין : בתוס' בד"ה משום דקשיא ליה לאביי כו' וי"ל משום דקשיא ליה לאביי לא ניחא ליה שינויא דרב אסי כן ראיתי במקלת ספרים ולכל הגירסות לא יתישב שפיר דאם זה דין מלך [הסברא] עדים בחתומיו א"ל משום דקשיא ליה : ומ"ש מוהר"ש יל"ו כאן ברש"י שמתרץ זה במאי דכתב אבל השתא דתקן וכו' ומאריך שם מאד ושיים והדברים ברורים למבין לא ירדתי לסוף דעתו המכוון בדבריו . הן אמת שדברי רש"י מגומגמים כמ"ש בח"ש ויש מגיהין אבל השתא דתקן כותבין לא חיישינן כו' ועיין : ע"ב גמרא אמר ר"א כו' ורבנן סברי מיגבא גבי כצ"ל כדמוכח

באור

(כ) נראה דמלתא באפי נפשיה הוא . אלא שהלשון מגומגם מאד . ועיקר כוונתם דלר"י דסובר דבשתם עבד שאינו נוקב מרגליות מציאתו לאדון נ"ל אף לתירולם דבעבד ואמה לא שייך איבה מ"מ מציאתן לאדון כפועל אם לא דגם אמה דהתם מיירי בנוקבת מרגליות דוקא אך לתירוץ רבא אף דבמציאה שעם מלאכתה לעצמה מ"מ רוב זכייה לאדון דמציאה עם מלאכתו לא שכיח אם לא דגם לרבא מיירי אמה דהתם בנוקבת מרגליות וכהך דקידושין שפירשו התוס' בד"ה במגביה כו' . והו"ל להתוס' שם לאקשויי לרבא מאמה דעירובין ולתרץ כן : (ל) ויש לדחות קלת דהתם כיון דמהדר עליו לקיימו חזינן דנזהר בו : (מ) ומה שמחזירין בהנפק היכא דליכא חשש פרעון או למאן דלא חייש לפרעון נ"ל דכ"ז שלא הלוה את המעות אינו מקיימו ואפשר דמש"ה פירש רש"י לקמן דף ע"ז ע"ב בד"ה כל מעשה ב"ד קס"ד שטר שכתוב בו הנפק כו' דליכא למיחש לשמא לא לוה שהרי אין מקיימין את השטר אלא בפני בעל דין . והיינו דאף דמלוה מקיים לשטריה מ"מ חיישינן שמא לא לוה עדיין ול"ק קושית רש"ל שהביא הגאון לקמן ברש"י בד"ה הכ"ל . ומה שמחזירין בשטר שנפל אם המלוה נותן סימן ולא חיישינן שמא לא לוה עדיין אף שידעינן ע"י סימן שממלוה נפל כבר כתב שם בשיטה מקובלת דכיון שהוא בתכריך ואגודה נראין דכשירין הם ולא מחמת פיסולם זרקן ולא הוי ריעותא כלל . אך בשלשה לוין מאחד שמחזירין למלוה אינו מיושב בזה כ"כ . וצ"ל כמ"ש הפ"י שם דכיש לו סימן לא שייך לא נזהר לשומרו די"ל דלאו משום ריעותא דשטרא הוא רק משום דמוכח דיש לו בהן סימן . ועיין שם בהרא"ש : (נ) מ"ש ולא מצי לאוקמי כו' אף כשאין הלוה מודה אין מובן כלל לכאורה דהא זה היה קושית הגמרא אי כשאין הלוה מודה אפילו אין בו אחריות כו' ומה הועיל במ"ש רק שידענו שנפל מהמלוה . ואולי כוונתו דנימא דאיירי כשאין הלוה מודה שטוען פרעתי רק שידענו שנפל מהמלוה דאז יצאנו מחשש פרעון דעיקר החשש פרעון הוא דדלמא פרע ומהלוה נפל כמ"ש רש"י בכמה מקומות אבל כשידענו שמיד המלוה נפל ודאי לא הניחו בידו פרוע ול"ת כלל ואפ"ה ביש בו אחריות נכסים לא יחזיר דנהי דחשש פרעון ליכא כשראינו שמיד המלוה נפל מ"מ איכא למיחש דלמא האמינו הלוה ועדיין לא לוה רק הניחו בידו שילוהו אבל באין בו אחריות נכסים כיון שטוען שפרע הרי הודה שהבר לוה וע"ז סיים דהכתי אמאי אין בו אחריות יחזיר דהא איתרע והיה לנו להאמינו שפרע כמגו דלא לוה . והוא דוחק . גם בגמ' לקמן דף ע"ז ע"ב משמע דאיכא למימר איפכא דיותר איכא למיחש לפרעון ומיד המלוה נפל מחששא דמיד הלוה נפל ע"ש גבי הא דאמר שמואל המולא שטר הקנאה כו' אלא אמר רבא התם פ"ע כו' . ועיין ברא"ש לקמן גבי תכריך של שטרות שכתב דכיון דמתברר ע"י הסימן דממלוה נפל לא איתרע ע"ש : (ס) ר"ל דאף דעתה רולה ללוות ומודה כדי להרויח בפסיטי דספרא וא"כ משתעבד למפרע משעת קנין מ"מ אין מוסרין לו השטר כיון שעדיין לא לוה חיישינן שמא לא ילוה לו כלל ויטרוף מלקוחות שלא כדין וכמי דלקנוניא שלא ירלה ללוות כלל רק עושה כן כדי לטרוף מלקוחות ליכא למיחש לסברת המקשה כדפריך אי כשאין חייב מודה כו' ואי בשחייב מודה כו' ומש"ע הולרך הגאון למ"ש ומודה כדי להרויח כו' דבדעתו ללוות מ"מ ניחוש שמא לא ילוהו לו אח"כ ולזה תי' דא"כ גם לבתחלה לא כתבינן דלמא יתן לו השטר א"כ לטרוף ולא ילוה ממנו א"כ כו' ורואינו שמלוה לו מעות והנך שתי תיבות א"כ לטרוף אינו מדוקדק לפי"ז : (ע) ר"ל דסברת הרי"ף דלא חיים לחששא דשמא ימסור לו השטר ולא ירלה המלוה ללוות לו אח"כ ויטרוף שלא כדין ולא הולרך שיפרש בין לא ילוה כמו לרש"י משום דמסתמא לא ימסור לו עתה השטר ויאמין לו . ומ"ש לקמן אלא אם המלוה עמו כיון דשקיל ליה מלוה לשטרא אשתעבד ליה נכסיה בין ילוה לו מיד או לאחר שנה ולשמא לא ילוה לו כלל ודאי לא חיישינן אף דחזינן שהאמין לו ומסר לו השטר מ"מ מאחר שהאמין לו מסתמא בטוח בו שבודאי ילוהו ולא חיישינן שמא לא ילוה לו כלל וכעין זה כתב הר"ן פרק ב' דכתובות גבי שטר אמנה שפי' רש"י דלא הוי מוקדם שיעבד לו מעכשיו והקי תיפוק ליה שמא לא ילוה כלל ותי' דלהא לא חיישינן ע"ש : (פ) לשון הרי"ף ואם החייב מודה לא יחזיר דחיישינן לקנוניא . והא דהנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ולא חיישינן לקנוניא א"כ לשמא כתב ללוות בניסן כו' אוקמוה בשטר הקנאה כו' וכתב הרא"ש עליו ומ"ש היאך כותבין כו' לא היה לו להזכיר קנוניא דלא חיישינן לקנוניא אלא היכא דנפל ואיתרע דאי חיישינן לקנוניא בלא נפילה אפילו מלוה עמו איכא למיחש לקנוניא . לזה בא הגאון ליישבו . ומ"ש דאף למ"ד לפרעון ולקנוניא לא חיישינן כו' כתב כן לרווחא דמלתא דבאמת שפיר הקשה הרי"ף לשיטתיה דפוסק דחיישינן לפרעון ולקנוניא . ומ"ש אא"כ המלוה עמו כיון דשקיל ליה מלוה לשטרא כו' ולשמא לא ילוה כלל כו' לכאורה אינו מובן אכתי אמאי קשיא ליה להרי"ף אכשאין המלוה עמו דניחוש לקנוניא טפי מכשהמלוה עמו דהא חשש קנוניא היינו ע"כ שמא אינו רולה ללוות כלל רק עושה לקנוניא א"כ כשמלוה עמו ניחוש כן וקושית הרא"ש . גם קשה מה הועיל במ"ש הא אוקמוה בשטר שיש בו קנין אכתי שמא לא ילוה כלל ועושה לקנוניא ונראה דודאי כשאינו רולה ללוות כלל ומוסר לו השטר בשביל שיטרוף מלקוחות אין זה קנוניא דכדין טריף דלא יהא אלא מתחייב עלמו בשטר וכן הוזכר כעין סברא זו בשיטה מקובלת רק דכשאין מלוה עמו שפיר הקשה הרי"ף ניחוש שאינו רולה ללוות רק ימסור לו אח"כ השטר בשביל קנוניא ויטרוף שלא כדין כיון שהשטר פסול משום מוקדם ולזה כתב הא אוקמוה בשטר שיש בו קנין וכיון שנשתעבדו נכסיו מיד שוב אין בו דין קנוניא דכדין יטרוף וכן כשהמלוה עמו ומוסר לו השטר מיד כיון דשקיל ליה מלוה לשטרא אשתעבדו נכסי הלוה ואף אם אינו רולה ללוות כלל ועושה כן כדי לטרוף מלקוחות שפיר טריף כדין מתחייב עלמו בשטר . ומ"ש ולשמא לא ילוה כלל ודאי לא חיישינן ר"ל שמא ימסור לו השטר אדעתא שילוה לו ואח"כ לא ירלה המלוה להלוות לו ויטרוף שלא כדין לזה כתב דזה ודאי לא חיישינן כמ"ש לעיל בשם הר"ן : (צ) נראה דמ"ש בין ילוה לו מיד או לא ילוה לו היינו לא ילוה לו כלל וע"כ דר"ל אף דנימא דאיכא חששא דשמא לא ילוה כלל מ"מ עם מסירת השטר דעתו שיחול השיעבוד אפילו אם לא ילוה כלל . א"כ בשטר הקנאה היאך פליגינן מחששא דשמא לא ילוה כלל וע"כ צ"ל דגם בקנין דעתו מסתמא בין ילוה ובין לא ילוה והיינו ממש כדעת הר"ן הנ"ל לדעת הרי"ף . ובכל מה שהגהנו כאן או בפנים עדיין צ"ע ולא ילאנו ידי חובת העיון בשלימות בכ"ז והמעיין יבחר : (ק) עפי הו"ל למינקט ביום כ"ט גופיה שיסבור שעמד בר"ח

בסמוך דלא מותיב עלה מברייתא דאחריות ט"ס הוא וכ"מ בתום' בד"ה ד"ה יחזיר כו' וזה פשוט : גמ' והא הני תרתי הוא חדא הוא כו' וחדא דאמר שמואל כו'. נראה לפרש דר"א אפשר ס"ל מלא שטר הקנאה לא יחזיר אם אין הלוה מודה וטעמא דחיישינן לפרעון וטעמא דר"מ יחזיר בשטר שאין בו אחריות הוא דלא מצי לגבות ביה מידי אבל כשחייב מודה לא חיישינן דלמא עם כ"ז פרעו ולקנוניא זה לא חיים ולזה מוכרח [לומר דלר"מ באין בו אחריות לא גבי כלל] כיון דאוקי פלוגתייהו באין חייב מודה אבל חייב מודה כו' אבל אשמואל ודאי קשה מנ"ל דלא חיים לפרעון כשאין הלוה מודה הא בברייתא קתני אע"פ שניהם מודים כו' וזה כוונת רש"י בד"ה וכ"ש כשאינו מודה כו' בעיני פשוט [וכ"כ מהרש"א בתוספות בד"ה הני תרתי כו'] : בתום' בד"ה הא קאמר להד"ס כו' הייטו שאומר פרעתי כו' ועוד דשמואל לא חיים לפרעון. הייטו היכא שאינו יכול לטעון מזויף ועיין בספר ח"ש וא"ל דטעין לא לויתי דזה לא ביקשו התוספות לסתור כלל שזה היה סברת המקשה והדריה ללוה דסבר דטעין כתב ללוות ולא לוה וממני נפל (ר) : בא"ד ועוד דע"כ טענינן להו כו' דאל"כ לא שבקית כו'. בתוספות כתובות פרק מי שהיה נשוי דף ל"ב סתרו זה דהא מן התורה א"ל לקיום שטר דקיום שטרות דרבנן דלא נחשדו ישראל לכתוב שטרות מזוייפין וא"כ ה"ה נמי דלא תקינו רבנן בכי הא לטעון אנן : בא"ד לכך קאמר לא יחזיר כו'. שלא תימא מאי איכפת בחזרה כיון דאף אם יקיימנו לא מצי גבי לז"א פן יטרוף כשישתכח הנפילה : בא"ד משמע דאין הלוה בפנינו שהוא מודה. ר"ל משמע שאין הלוה מודה מדקאמר שמא כו'. אינו מחוור לי שפיר איך מדייק מזה דאין מודה דלמא קאמר ממה נפשך מאי טעין דניחוש לה ויותר הו"ל לדייק מדנקיט שטר הקנאה דאי הלוה מודה אף באין הקנאה יחזיר למאי דס"ל השתא כאביי דעדים בחתומיו זכין וק"ל. ובסמוך בגמרא קאמר בהדיא וכ"ש הכא דלא מודה לוה וכו' (ש) : בא"ד וא"ת לעיל דף ז' דאמר ר"י כו' אנפל ליד הדיין כו'. אמודה בשטר שכתבו א"ל לקיימו לא קשה להו יהיה נאמן במגו דמזויף כיון דליכא ריעותא דהשטר בידו אבל בנפל קשה להו : בתום' בד"ה אלמא כו' דשמא כתב ללוות בניסן כו'. אבל בסמוך לשמואל דמקשה תרתי היינו לפי מה דשמואל ס"ל כאביי ומוקי למתני' כשאין חייב מודה דא"ל [בברייתא הטעם מחמת] כתב ללוות ולא לוה כיון דעדים בחתומיו זכין לו : בתום' בד"ה הני תרתי כו' דכיון דמכח מתניתין קאמר לא חשיב ליה כו'. דבריהם תמוהין לפי ענ"ד חדא דא"כ הו"ל לגמרא לומר חדא הוא דהאי דקאמר לא חיישינן לפרעון מתני' קשיתיה והגמרא סיים משום דאמר ר"א מחלוקת כו' ועוד מ"ש אבל מה שמפרש דלר"מ כו' לא הזקיקה כו' ודאי הוזקק דכיון דלא חיישינן לפרעון ואיהו ס"ל עדים בחתומיו זכין לו ע"כ צריך לאוקמי מתני' באין חייב מודה ומ"ט דר"מ דיחזיר אם היה גובה מבני חורין ול"ל דהו"ל לאוקמי מתני' כרב אסי כדי שלא יקשה ברייתא ומטעם דדלמא כתב וכו' ולא לוה ודלמא איקרי וכתב וצ"ע. ודוחק ג"כ לומר שחשש פרעון משמע במתני' בהדיא אבל הך לא נשמע ממתני' וכ"ת במאי פליגי טרם שנסתור הברייתא נוקמה למתני' בשטרי אחלטתא ועיין :

דף יד ע"א

בתום' בד"ה שעבוד כו' כדאמרי' בסמוך אפילו שלא באחריות כו'. דא"ל דלמא במפורש בלא אחריות כמ"ש בסמוך לשמואל וכ"ש למאי דקי"ל אחריות ט"ס הוא אף בשטרי מקח לקמן וכמ"ש האשר"י נ"ל שלא באחריות במפורש מ"מ השתא לשמואל שוין הן דאי לאו ט"ס הוא הוי כמפורש שלא באחריות ומ"מ אינו מוכרח וק"ל. ועוד דלקמן בסמוך גבי היום לית ליה למוכר ולא מידי דאל"כ היה טורף הבע"ח ממנו רק לשמא יעשיר זה אינו נוגע להכי קאמר תרעומות אבל אם יש לו בני חורין דלמא גבי ולא הביאו ראיה מעובדא דאבוה בר איטי דאמר ליה זיל לשלמא אין לך עוד דין כו' כפי' רש"י דלא היה לו נכסים כיון שטרף הבע"ח ממשעבדי ועיין : בסה"ד התם איירי שפירש לו בשטר שלא באחריות כו'. וצ"ע ממ"ש התום' בב"ק דף ל"ה ע"א בד"ה חמשה גובין מן המחוררין [שהקשו לשמואל דסובר שטר שאין בו אחריות לר"מ אינו גובה כלל ומתרצין דשמואל מוקי לה כרבנן והא דשטר שאין בו אחריות אינו גובה אלא מן המחוררין] שמואל מפרש לה שאין בו אחריות דמפורש שלא קיבל אחריות כו' הא במפורש אף מבני חרי לא גבי לשמואל ודוחק לומר דהכא בשטר מקח אם פירש בלא אחריות לא אמרי' בטל למפרע והוי כשטר הלואה כיון דפירש בלא אחריות רק כשטר מכר ובא בע"ח וטרפה דלא גבי אפילו מבני חורי אבל התם קאי אשטר הלואה אף בלא קיבל אחריות בפירוש אפ"ה גבי מבני חורי דלא מסתבר לחלק כן גם א"ל דהתם לרבנן והכא לר"מ כו' [דלר"מ אף בהלואה ואף בלא פירש בלא אחריות אינו גובה כלל והוא לא ניתן להאמר כלל מרוב פשיטותו] ואפשר [דכוונת התום' שם] דמ"מ ניחא ליה לאקשויי טפי מברייתא דהכא משום דפשטות דבריהם דהתם הו"מ לדחות [דאתיא כרבנן וכמפורש] והיה צריך להקשות מאידך דשמואל [הייטו האי דחזקת הבתים] ועיין : בתום' בד"ה דינא הוא כו' בגרות דולקין כו'. ולא נקטו בנקיטת חפץ כדאיתא בגמרא מאי איכא בין ש"ד כו' דהאי דהכותב הוא שבועות המשנה [דג"כ בנקיטת חפץ] ע"ש ועיין : בתום' בד"ה עד שלא החזיק כו'. עיין במרדכי פ"ק דב"ק ע"ב סוגיא דמוכר שדה לחבירו ונמצא שאינו שלו אם יש לו שבח : גמ' מאי לאו בלוקח מגזלן. דא"ל נגזל מגזלן גופיה שגזל שדה מליאה פירות ואכלה (ת) דבלאו תיקון העולם הא מלוה ע"פ אינו גובה ממשעבדי [וכקושית תוספות לקמן בד"ה כשעמד בדין] או שמך על הברייתא גובה את הקרן מנכסים משועבדים כו' ואף למאי דמשני לקמן תירוצא דג' אמוראי הא לכולהו נ"ל כשעמד בדין על הקרן ולא על הפירות ובשבח שהוא כגופו של קרקע שאינו עומד ליתלש ממנו כקרקע עידית דמי ואם עמד בדין על הקרן תובע ג"כ מה שהוא קרן מחמת השבח כן נ"ל אף שאין מסכימים עמדי : גמ' ת"ש לאכילת פירות כילד כו'. ולא מקשה השתא ממתני' גופא בלא ברייתא אי בבע"ח והאמר שמואל שבח אין כו'. ודאי לעיל כתבו התוספות הו"מ לאקשויי מרישא גופיה אלא ניחא ליה לאקשויי משבח גופיה והשתא דלא מצי מקשה משבח אמאי לא מקשה מאכילת פירות ע"כ אין זה מקשן דלעיל (א) דהא רבא משני להך קושיא [גם אברייתא] וזה המקשה חושב דלעיל י"ל בנגזל עם הגזלן שגזל שדה מליאה פירות ואכלה אבל בברייתא קתני והרי היא יוצאה מתחת ידו גובה הקרן מנכסים משועבדים דהאי ע"כ נ"ל בלוקח ולפי"ז היה ידע שעמד בדין על הקרן ולא על הפירות (ב) ויהיה זה המקשן אינו מקשן דבסמוך בין לרבא בין לרבה בר רב הונא מלוה ע"פ כו' ועיין. ובספר המלחמות כתב [אקושית הגמרא לעיל קתני מיהא לשבח קרקעות ולא פריך מאכילת פירות] דמעיקרא לא אותביניה מאכילת פירות דאיכא לאוקמה בנגזל גופיה שגזל שדה מליאה פירות ואכלן בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין ולא איירי בלוקח אבל השבח אין לומר אין מוציאין לשבח כו' דאחר שנפחת הקרקע בידו לאו שבח קרקעות הוא אלא פחת קרקעות הוא ע"כ. ומ"מ היא גופא קשיא אמאי נקיט לאכילת פירות וקאי אנגזל מגזלן ושבח קרקעות וקאי אלוקח מגזלן ולא נקיט ולפחת קרקעות אנגזל מגזלן ג"כ ולולי דבריהם בחרתי בדרכי ומ"מ אין זה קשה [על הרמב"ן] דהשתא נמי [דנקיט לשבח קרקעות ובלוקח מגזלן] א"ל לנייר אחופר בורות או נטלו מסיקין או לגדדין [דלא בעי] רק לאשמעינן איך שהקרן נגבה ממשועבדים (ג) : ברש"י בד"ה בגוזל ונגזל כו' אי נמי כו' ארעאי אשבח. אבל לעיל דקאי אשבח גדר או זבל לא מצי טעין ארעאי אשבח כן משמע סברת רש"י וק"ל : בתום' בד"ה יש לו שבח כו'. דלא מסתבר להו כפירוש רש"י דכיון שהכסיפה ביד הגזלן אין סברא שיכול לטורפה בחנם מלוקח דהא ירד לתוכה כשהיא ריקנית ואם היתה בתחלה מליאה אתי לדינא עם הגזלן על ההוצאה ויהיה כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ולקמן בבע"ח שאני שעשו תיקון כיון דלא מפסיד הלוקח שלא תנעול דלת כו' [לזה כתבו] ומיירי שגזל' ריקנית ואין צריך מליאה כפירש"י [ור"ל אף ריקנית] וכן מוכח לקמן בסמוך בד"ה תדע שכך כותב כו' שכתבו ואי בנגזל הא נגזל גופיה יהיב ליה יליאה כו' ודלמא להיכא שגזל מליאה פירות והכסיפה שנוטל הנגזל ואינו נותן יליאה אע"כ לעולם נותן לו יליאה : בתום' בד"ה סיפא נמי כו'. לעיל וקתני מיהת לשבח קרקעות כו' לא קשה תיקשי ליה מרישא דרבא ידע תירוצא דבסמוך דרישא בגוזל ונגזל אבל בשבח א"ל תירוצו כמש"ל אך עתה דמקשה מכח דומיא ע"כ לא סלקא אדעתא אכתי תירוצא דלקמן [בפירות] דבשבח א"ל כן [וא"כ אכתי לא דמיא] וצ"ל בלוקח מגזלן א"כ אמאי לא מקשה מכח רישא ואחר דמשני ליה הא כדאיתא והא כדאיתא לא קשה להו תו ארישא דידע תירוצא כדמשני גופיה בסמוך [אברייתא] ושמעתי שיש לקלת מחברים דרך אחרת ואינו בידי : בתום' בד"ה תריץ כו' דהא בפרק אע"פ פסיק שמואל כר"י הסנדלר כו'. ולא ניחא להו למימר דמ"מ דלמא לענין שעבוד ס"ל דמקנה דבר שלא בא לעולם כמו דאיבעי לרבנן אע"ג דס"ל אין אדם מקנה דשלב"ל אפ"ה מבעיא ליה לענין שעבוד דאי ס"ל הכי לא מספקא ליה ג"כ לרבנן וע"ש בתוספות דמשני בזה האופן : בא"ד היינו לפי המסקנא. ואינו דהתם דבעי למיפשט מהך ברייתא ודלמא איירי בגוזל ונגזל דידע מימרא דשמואל דלוקח מגזלן לית ליה שזהו פשוט ובשקנו מידו כמ"ש בסמוך (ד) : בא"ד וא"ת אדרבה נוכח מהכא כו'. דא"ל דהכא איירי בדלא כתב למלוה דאקני דהא גובה את השבח דאם לא כתב לו דאקני לא גבי שבח דהא התם רוצה להוכיח מזה [דדאקני קני]. (וא"ל עוד ק') [מכח קושיא] זאת איכא למישמע ליה דינא דהא דאמרינן בכמה מקומות שהלוקח אומר הנחתי לך מקום לגבות מטעם זה לא מצי למיטרף מלוקח ראשון לא תליא בשעת קנין שהניח רק אם (הניחו) [יש] לו היום ויכול לגבות היום שכתבו מדלא טריף בע"ח ממשעבדי דטריף לוקח והלא מאי דאקני לא משתעבד ושדה של לוקח שני לא היה ביד הלוה עדיין בשעת הלואה וע"כ בשעת קניית לוקח ראשון השדה מיד לוה היה אותו השדה שקנה לוקח שני ביד הלוה המוכר דאל"כ היאך מצי הלוקח ראשון למיטרף א"כ יאמר לא לוקח ראשון להמלוה הנחתי לך בשעת קנין מקום לגבות דאף דאקני קנה ומכר לא משתעבד מ"מ דאקנה קנה והוא בן חורין ודאי משתעבד כדאיתא התם בגמרא בהדיא מניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה אלא כיון שהיום לית ליה לבע"ח מניין לגבות יכול לטרוף מלוקח ראשון שיכול לומר לו לקחת קרקע המשועבד לי שאינו יכול הלוה למוכרה תשא"כ קרקע שניה (ה) ועוד דדלמא איירי שהלוה קנה קרקע זו השניה לאחר שקנה הלוקח ראשון השדה ולעולם דאקני משתעבד ולוקח ראשון טורף מלוקח שני ובע"ח טורף מלוקח ראשון דלא מצי לומר הנחתי לך מקום לגבות כיון שבשעה שקנאו לא הניחו לו מקום כלל אלא לא תליא בזה כיון שיש לו היום מקום לגבות וכעין זה כתב בח"ש ועיין : בא"ד דא"כ גם השבח יגבה מהני משועבדים כו'. לפי"ז היה נראה לפי ענ"ד דמצי למידק אמאי לא גבי בע"ח מהני בני חורין דהלוקח גבי פירות מנייהו וכ"ת מאותן בני חורין שקנה אחר הטריפה גם ממשעבדי דאחר הטריפה מצי למיגבי (ו) וא"כ בע"כ נ"ל באפותיקי וק"ל : בא"ד יעמיד כשעשאו אפותיקי כו'. אינו מדויק דבהכרח הוא כן ולא ידעתי מ"ש מוהר"ש יצ"ו : בא"ד דלא גובה את השבח כו'. ר"ל לעולם דאקני אינו משועבד ומה שגובה השבח שעשאו אפותיקי לא יהא לך פרעון אלא מזו והוי השבח כמו שיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דנוטל השבח היתר על ההוצאה חנם פשוט : בא"ד או יעמיד בלוקח מגזלן כו'. ה"ה נמי בשמעתין מצי לתרולי [אכל הקושיות ויספיק להרץ גם] אקושיות ת"ש לאכילת פירות ולפי נוסחא שלפנינו שם בפרק מי שמת ובא בע"ח וטרפה לק"מ ואפשר שהוא מגיה הברייתא בזה האופן שכן מתחיל הברייתא לשבח קרקעות כילד [משמע דהיא הברייתא זאת שהובאה כאן וכ"פ הרשב"ס שם] :

דף טו ע"א

גמרא במאי אי בבע"ח מי אית ליה פירי כו'. וה"ה דהו"מ"ל אפילו שעבוד צריך לימלך רק זה קושיא עדיפא יותר דלית ליה פירי. ואינו ברור מ"ש מוהר"ש יצ"ו בבע"ח גופיה דהיינו בשטר הלואה דא"כ הו"ל בלוה ומלוה ועוד דהיאך ישוער זה שצריך להמליך בלוה אם מגבי משבח ופירות של אחרים (ז) ואם מן הדין גובה קרקע עם השבח למה צריך להמליך וכן רש"י כתב במוכר : גמ' ולבי זבינא דנן. ר"ל רצה לוקח הדין עיין בר"ן : גמ' אלא מעתה מתנה דלא כתב ליה כו'. מלתא פסיקתא

באור

בר"ח ניסן וא"כ כ"ע אדר עדיין שנה ראשונה ובאמת היא שניה וכן נקטו התוספות להדיא בר"ה ע"ש : (ר) נ"ד ממנו נפל די"ל כתב ללוות ולא לוה אף אם מהמלוה נפל כמ"ש התוס' לעיל בד"ה ולא לוה : (ש) יש בזה מהעיון דהנה מ"ש התוס' משמע דאין הלוה בפנינו שהוא מודה הוא כדי שלא נימא דלמא היכא שהלוה טוען מזויף לא מהני קיום והא דבשטר הקנאה יחזיר מיירי שהלוה מודה. והנה אם נאמר שהגאון הבין דעיקר הוכחת התוס' הוא דלא נימא שהוא מודה שעדיין חייב למלוה רק דלא נימא דנטעון ללקוחות כתב ללוות או פרוע והא קאמר שמואל אי משום כתב ללוות כו' א"כ אינו מדוקדק כלל מ"ש אח"כ ואינו מחוור כו' דלמא קאמר ממה נפשך מאי טעין דניחוש לה כו'. רק הו"ל לדחות בפשיטות דכיון דהוא מודה לגמרי ועיקר החשש לגבי לקוחות פשיטא דבעינן לאדכורי כל נידי החששות דאיכא למיטען להו. ועוד דא"כ הוכחת התום' מחוורת כדדייקו התום' לקמן דף ט"ז ע"ב בד"ה אע"פ שכתב בו הנפק שפי' הגאון המחבר ומהרש"א ז"ל שם דאי לגבי לקוחות הו"ל למינקט שמא כתב ליתן בניסן ולא לוה עד תשרי וגם הו"ל להזכיר פרעון וקנוניא ע"ש. ואם נאמר שהבין דבעי לאוכותי שלא נימא דמיירי שהלוה מודה בשטר שכתבו רק טוען פרוע או כתבתי ללוות ואפ"ה לא מהימן במגו דמזויף כיון דמקיים ליה אין זה מגו כמ"ש התום' בסמוך א"כ אין מקום למ"ש הגאון ויותר הו"ל לדייק כו' דאי הלוה מודה אף באין הקנאה יחזיר כו' דהא אפשר דמודה בשטר וטוען לא לויתי. גם מ"ש ובסמוך בגמ' קאמר בהדיא וכ"ש הכא דלא מודה לוה אינו מובן דאפשר דלא מודה לוה וטוען פרוע אבל מודה שאינו מזויף וצ"ע. ואולי יש ליישב לד הראשון שהבין דעיקר ההוכחה דלא נימא דמודה לגמרי ולזה הוכיחו מלשון שמא כתב ללוות כו' וכוונתם כמו שפי' הגאון ומהרש"א לקמן דהו"ל כתב ללוות בניסן כו' אבל הא פשיטא להו דליכא למימר דמיירי שהוא לפנינו ומודה שאינו מזויף רק טוען פרוע או כתב ללוות מדקאמר אי משום כתב ללוות כו' אי משום פרעון כו' ואי כשהוא לפנינו ע"כ לא קטעין רק א' מאלו טענות הללו וע"ז דחה הגאון דלמא קאמר ממה נפשך מאי טעין דניחוש לה. ומ"ש ויותר הו"ל לדייק כו' הוא מלתא באפיה נפשיה והיינו לפי מה דפשיטא להו דאי בשהוא לפנינו ע"כ איירי במודה לגמרי לא הוי צריכין לדייק זה מלישנא דכתב ללוות רק מדבעי שטר הקנאה דוקא וכן מדקאמר בהדיא בגמרא וכ"ש הכא דלא קמודי : (ת) עיקר הכוונה על השבח דביה עסיק דאשבח קרקעות קאי ואולי נקיט פירות היינו הצריכין לקרקע דדינו כשבח כדלקמן בשבח המגיע לכתפים. ומצייר לה בהכי דשייכא טפי בתובעו אכילת הפירות. וכן מ"ש לקמן בסמוך ובשבח שהיא כגופו של קרקע שאינו עומד ליתלש ממנו כו' למאי דנקיט פירות נ"ל שאינו עומד ליתלש ממנו היום שעדיין צריכין לקרקע : (א) ואף דגם המקשן דלעיל ידע הך תירוצא לבתר דשני ליה דלא בעי דומיא כמ"ש הגאון לקמן בד"ה סיפא נמי בגוזל כו' מ"מ הא אינו ידע נמי כך תירוצא גם אברייתא כדמשני רבא גופיה כאן דהוא המקשה דלעיל. ומ"מ אינו מדוקדק כ"כ דזה אינו תלוי בתירוצו : (ב) דאל"כ אכתי ליקשי ממתני' דאי בנגזל עם הגזלן בלאו תיקון העולם מלוה ע"פ הוא כקושית התום' לקמן אע"כ נ"ל כתירוצם דכיון דעמד בדין על הקרן ה"ה כו' : (ג) ואף דבמתני' לא הוזכר מקרן נ"ל דמ"מ נקיט מתני' שבח קרקעות כדי לצייר בענין שהקרן גובה ממשעבדי ושבח אינו גובה וכדמפרש לה בברייתא וזה לא משכחת בפחת דגוזל ונגזל אם לא בחופר בורות או וכו' : (ד) אינו מובן כלל ואפשר ליישבו אבל הוא דוחק לכן לא כתבתיו : (ה) לכי האי א"ל הוכחה וטעם דפשוט הוא דלא גרע מנשתדף הקרקע שהניח דקי"ל דגובה ממשעבדי ועיקר הצריך ראיה הוא להיכא דלא היה לו בשעת קנין ויש לו היום וכמו שהתחיל ועלה סיים מ"ש ועוד כו' : (ו) אע"כ דאקני לא קני ולכך לא מצי למיגבי מנייהו אלא כשכן בני חורין ולא ממשעבדי דדאקני הוא והא דקאמר מפני תיקון העולם היינו דמש"כ לא גבי מהני משעבדי דגבי מנייהו הקרן ומלתא פסיקא נקיט דלא משכחת דגבי השבח אלא מבני חורין דממשעבדי לא גבי בין מהני דקנה קודם שקנייה וכין לאחר הטריפה וא"ל דלמא דאקני קני ומיירי בקנה אחר הטריפה וממשעבדי לא גבה דאיירי כדלא כתב ללוקח דאקני דא"כ לא הו"ל למינקט והשבח מבני חורין כיון דבהכי נכסים דאחר הטריפה מצי גבי נמי ממשעבדי בשיעבד לו דאקני ולא הו"ל רק למינקט דהשבח אינו גובה ממשעבדי דגבי מניה הקרן : (ז) אינו מובן לכאורה מ"ש דהיאך ישוער זה כו' של אחרים דהא חשבינן ליה כאלו

נקיט לכ"ע דרבא פסק לקמן אחריות ט"ס הוא בין בשטרי מקח כו' אע"פ שזה הולך
אליבא דשמואל ולא קאמר אלא מעתה מכר שלא באחריות היינו דמפרש שלא באחריות
ואפשר דכיון דאיהו אפסיד אנפשיה גבי מניח בע"ח ועיין : גמ' הא מתניתא מסייע ליה
כו'. משמע ליה יותר סיוע מהא דלעיל דשבח קרקעות כיצד דלעיל הרי שגזל קתני וצריך
להגיה בתוכו ועוד אפשר לומר מדלא קתני ג"כ ופירי מנכסי בני חורין וכמו שדייק לעיל
תדע שכן כותב מוכר ללוקח כו' כמ"ש התוס' מדלא הוזכר פירי אבל לעיל מפרש לשבח
קרקעות וכן לאכילת פירות ור"ה לא חשיב לזה וק"ל : הקשה מוהר"ש יצ"ו דהא ע"כ
איירי באפותיקי דאל"כ אמאי לא טריף הבע"ח ממשועבדים דטריף לוקח ושמואל איירי בלא
אפותיקי ומאי סייעתא וזה קושית התוס' בעצמו שהקשו לעיל בד"ה תרין אהך ברייתא גופא
המוכר שדה לחבירו שמביאו שם בפרק מי שמת [שם בפרק מי שמת מתחיל לשבח קרקעות
כיצד והיינו הך ברייתא דלעיל וכמ"ש הגאון למעלה בתוס' הנ"ל] ור"נ לא מסתבר ליה
הסתא לחלק בין אפותיקי לאין אפותיקי [לענין שבח] עד בסמוך וכ"כ מוהר"ש ועיין . אך
ודאי יהיה הירוץ לקושית התוס' שלא מעמידין באפותיקי יתורץ ג"כ זה : גמ' אי בבע"ח
קשיא רישא וסיפא . אי אוקמינן בדלא כתב דאקני לא היה קשה רק רישא אמאי נוטל
השבח היתר על ההוצאה . ואפשר דאין לו חלק כלל בשבח ולא מצי מסלק כלל : ברש"י בד"ה
יפה ויפה כו' אמאי זבינתיה . קאי במתנה ונקיט מכר ונראה להגיה קבלתיה במקום
זבנתיה דבקל נופל טעות כזה . ומוהר"ש יצ"ו דחק עצמו ביותר שלא להגיה דמתנה כמכר
דאי לאו דארלי קמיה לא יהיב כו' ואין זה מדרך של רש"י : בתוס' בד"ה כשעמד
כו' יש קול גם לפירות . גם לרב אשי צ"ל שעמד בדין [עם הגזלן] קודם שמכר השדה על
הקרן ולא על הפירות רק המקשן [שהקשה ארבא וארבה בר ר"ה ולא על רב אשי] עדיפא
מניה מקשה אמאי גובה את הקרן ממשועבדים (ח) : בתוס' בד"ה בע"ח גובה את
השבח כו' דאי משבח לקוחות כו'. מ"ש מוהר"ש יצ"ו במ"ש דאי משבח לקוחות כו' לה"א
זה דמיתומים לא גבי משום דאין להם על מי לחזור מה"ט גופיה לא יגבה משבח לקוחות
דהא איירי ע"כ כשמת אביהן דבנות רוצין מזונות ואין להם על מי לחזור ומאריך עד מאד
ע"ש . ולסברתי הקטנה אין זה קושיא כלל דלא פלוג רבנן בלקוחות כיון דסתם לקוחות
יש להם על מי לחזור לעולם גובה משבח ואפילו לקוחות שלא באחריות כיון דסתם לוקח
יש לו על מי לחזור לא פלוג רבנן כדמקשה בשמעתין ממתנה ולא מלוקח שלא באחריות
[ולעיל בגמרא כתב קלת בע"א] ואפשר דבמתנה אפילו אירע דכתב אחריות לא טריף בע"ח
שבח דסתם מתנה אין בה אחריות לא תקינו רבנן בכי האי גוונא : בא"ד הלא מגוף
הקרקע נמי לא טרפו כו'. איכא למידק דלמא אכתובת אשה מקשה דטרפה ממשעבדי
והיא אינה גובה משבח לקוחות ומתניתין איירי בכל שבח הן לקוחות הן יתומים ומקשה
אמאי והא בע"ח גופיה גובה שבח דלקוחות ויטרוף כתובת אשה ג"כ שבח דהאי ליסנא
דתנאי כתובה ליתא התם בגמרא רק הוספה מדברי התוס' (ט) וכ"ת דמשמע להו דמשבח
דמיירי זה דומיא דזה א"כ מבכור ג"כ מצי למידק דהיאך גובה [משבח לקוחות] הא מגוף
ג"כ לא טריף ואמאי לפירוש רש"י ניחא . אח"ז מצאתי במהרש"א שכתב כ"ז וברוך המקום
שכוונתי לדעתו : בא"ד ורש"י פירש כו'. אין הטעם דחמש שנים מקרי קלבה דהא קיי"ל
המחייב עצמו בדבר שאינו קלוב כגון לזונו איזה שנים כו' ועיין ברש"י פרק נערה ותמצא (י) :
בתוס' בד"ה תדע כו' וא"ת כו'. דאף אם תמצא לומר דס"ל בלוקח מגזלן לית ליה שבחא
דשכר מעותיו עומד ונוטל כשמואל מ"מ בים לו קרקע או קנו מידו ס"ל לכ"ע דלא מחזי
כרבית ואע"ג דרבא משני לעיל בגוונא אחריתא . ובלא"ה פסיק רבא בסמוך בהדיא והלכתא
יש לו מעות ויש לו שבח כרב ועיין : בא"ד אי נמי מדקאמר ועמליהון כו'. אבל ואינון
אין זה ראיה דלא מזיק ליה אף דבלא"ה היה גובה : ע"ב גמרא כאן בשבח המגיע
לכתפים . קלת קשה לעיל דמקשה אימא רישא כו' שבח אין פירי לא דלמא שבח גובה
בחנם בלי הוצאות אבל פירות צריך ליתן הוצאה כמו השתא בשינויא שבח המגיע לכתפים
ומדברי שמואל דקאמר שבח אין מדויק ועיין : ברש"י בד"ה הא דקתני נוטל כו'.
גירסתו בגמרא הא דלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא צריך לתת בע"ח השבח ללוקח
ומסלק ליה וברייתא איירי שהחוב כשיעור ארעא ושבח היותר על ההוצאה לכך נותן לו
היציאה דלמה יגבה יותר מחובו ד"מ שהקרקע היה שוה ד' זהובים והוצאה זהב ועמדה
על ו' זהובים אלו היה החוב ו' זהובים נוטל הכל בלי חזרת יציאה כמימרא דשמואל גובה
את השבח בחנם השתא שאין חובו רק ה' זהובים נותן לו זהב יציאה ומסלקו והא דנקיט
למלתא בציור אופן זה שהחוב מכוון נגד השבח היתר על היציאה שנותן לו היציאה ולא
תני נוטל כנגד החוב ומאי פסקא לזה אמר לאשמעינן הא גופא אתי כו' ותוספות גרסי
דלא מסיק ביה אלא כשיעור ארעא וכן תפסו לשון הגמרא וע"ז הקשו ודחקו דבלא"ה פריך
שפיר והוא אינו רק לחד מ"ד [וגם לאותו מ"ד לא מקשה רק] אמאי יסלקו בזוזי ולא בקרקע
היכא שאין חובו כשיעור ארעא ושבח [והו"ל להקשות אלימא ולכ"ע דאמאי אית ליה בשבח
היתר על ההוצאה בחנם] כן נראה לפענ"ד בדברי רש"י ועיין במהרש"א וכן מצאתי אח"כ
במלחמות : ברש"י בד"ה שפיר דמצי למימר כו'. אבל לא יפורש היכא דמסיק שיעור
ארעא ושבחא אמאי יטול השבח לימא כיון שאין שעבודך על גוף הקרקע ולא הייתי מחויב
לך ליתן רק דמי הקרקע אלו הו"ל זוזי השתא אמאי אפסיד הנח לשבחא בקרקע ואף כי
חובך נגד השבח ג"כ ז"א דכיון שאינו מפסיד שיכול לגבות מהמוכר ותקינו שבע"ח יכול
לגבות השבח כדלעיל ועוד דלפי הדין או צריך ליתן כל דמי החוב או צריך לטורפה בקרקע :
ברש"י בד"ה בין לרב כו'. ויהיה קושית הגמ' אי הוי דעתיה לחד מהנך שס"ד דמעיקרא
כוונתו המעות או פקדון או מתנה דאי ס"ד להא היכי הוי נחית בה ע"כ דעתו היה שיסבור
שיהיה המקח קיים ומשני סבר כו' ולכי אתי מריה כו' באותה שעה יהיה זוזי פקדון כו'.
ומפרש וטעמא כו' טעמא אחרינא הוא ולא מפרש דמקשי קושיא ארב ושמואל לא על הגמ'
שמפרש טעמייהו נראה דהשתא הוי מצי לעשות הצריכא בזה האופן [דה"א דהכא לא שייך
מתנה או פקדון כקושית הגמרא] : ברש"י בד"ה אע"פ שלא פירש ולית לן דשמואל דאמר
שבח צריך לימלך בפלוגתא קמייתא ס"ל לשמואל אע"ג דפירש אין לו שבח רק היכא דקנו
מידו או יש לו קרקע דמודה בו שמואל בפירש לזה אמר רבא אע"ג דלא פירש ועיין :
בתוס' בד"ה כגון דשויה כו' שזה פוטרן מחובו . וברייתא איירי בלא מסיק ביה שיעור
ארעא ושבחא ונוטל השבח מבעל הקרקע אע"פ שאינו פוטרו מחובו ולא היציאה דלא יכול
לחזור על המוכר בזה כיון שאינו פוטרו מחובו ונוטל מבעל חוב (כ) : בתוס' בד"ה מעות
יש לו כו' וי"ל דהתם איירי כשקיבל עליו אחריות . ולרבא דבסמוך דאחריות ט"ס הוא וכן
לשמואל גופיה אחריות ט"ס הוא אף בשטרי מכר אם נגזל טרפה דשעבוד א"ל לימלך [אלא]
בבע"ח [שטרפה] מ"מ בהכיר בה שאינו שלו מסתמא אין כאן אחריות אם לא קיבלה בפירוש
פשוט. ולשמואל דאף שפירש ואפילו [בלא] הכיר אין לו שבח צ"ל בשקנו מידו ע"ש בתוס' :

דף טז ע"א גמרא אמר רבא זו צריכה לפנים כו'. פי' רש"י דחוק כו' ועיין בערוך
ערך פנים לפירוש הגאונים הא דקאמר רבא לעיל ותיובתא לא קחזינא
היינו תיובתא סתימא דיש לו פירוקא אבל קושיא מעליא הוא : בתוס' בד"ה ארלי קמיה
כו' מדלא נקיט כו'. ולקמן [בסמוך דקאמר דאזיל טרח ומייתי לה כי היכי דלא ליקרי
גזלנא] אפשר הוא ממימרא דרבא . אבל גם כאן מי מכריחנו שהוא מדברי סתם גמרא
דלמא איהו קמסקו למלתא הכי ומוהר"ש כתב דלקמן נקיט חדא מנייהו והוא הראשון
אבל לעיל נקיט השני ע"כ שהוא משום דהלכה כן וזה יפה לתינוקות ועיין : בתוס' בד"ה
האי שטרא כו' וא"ת מעותיו שהיו מתחלה מלוה כו'. גם לרב הוא מלוה רק ה"ל דלא
מיחזי (כשיקרא) [כרבית] : בא"ד באתרא דלא קני כו'. מ"מ קשה מנ"ל להקשות :
בא"ד בפ"ק דקידושין המקדש כו' ובמכר לא קנה . ע"ש בנוסחא שלנו אינו וע"ש במהרש"י
ומהרש"א האריך בזה : בתוס' בד"ה בהאי הנאה כו'. כתב מוהר"ש הוצרכו לזה משום
דבשעת קנייתו מהגזלן ליכא למימר דאז גמר ומקני ליה בהאי הנאה דלא קאמר ולא מידי
דהא כבר תבעו לדין למאן דאית ליה עד דמטי אדרכתא לידיה ולמאן דאית ליה עד דמתחלי
יומא דאכרזתא אלא דצ"ל כאלו אומר לו מעיקרא שדה זו תהיה קנויה לך לכשאקחנה והשתא
פריך שפיר מהך דמה שאירש מאבא מכור לך כו' דאיירי נמי בכי ה"ג ומיהו צ"ל דהכא
סמכי דעתיה טפי אפילו משדה סתם דלקמן והיינו משום דהשדה כבר ביד הלוקח ניחא
ליה דלא נקרייה גזלנא כדאמר רבא ואפילו למאן דלית ליה אדם מקנה דשלב"ל קנה כמ"ש
התוס' והרי"ף וכ"כ במרדכי וז"ל נראה דה"ה אם אמר שדה סתם דלא קנה דגם זה לא
קי"ל כרב דאם שדה סתם לא נחשב דשלב"ל א"כ מאי קאמר רבא והאלהים אמר רב אפילו
בשדה זו דמכדי רב כמאן אמר לשמעתיה כר"מ נעמיד דברי רב בשדה סתם ויהיה אפילו
כרבנן ותו דגרסי' בפרק מי שמת בעי שמואל דאקנה מאי אליבא דר"מ כו' כי תבעי לך
אליבא דרבנן והוא כמו שדה סתם והא דקאמר מסתברא מלתא דרב בשדה סתם משום
דבשדה סתם לא הוי אסמכתא כולי האי כמו שדה זו ע"כ והוא הגהת מרדכי בפרקין .
והכא סמכא דעתיה דאזיל טרח כו' אף בשדה זו ואפילו למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא
בא בעולם דלא נקריי' גזלנא כו' ועיין בסמוך : בתוס' בד"ה מה שאירש כו' דלדידן כו'.
נראה קושית רמב"ח ג"כ צ"ל לדידן דלמ"ד אדם מקנה דשלב"ל א"צ לזה דקנייה ליה בשטרו
הראשון ולא מקרי חספא דקנין חל על דשלב"ל (ל) דאל"כ תקשי בסמוך בשדה זו לכשאקחנה
במה קנה [אף דס"ל כר"מ] ודו"ק . ולפסק רב האי [דרב אליבא דר"מ ועלה מקשה רמב"ח]
קשה לי היאך יתורץ קושיא דרמב"ח בשדה זו לכשאקחנה כו' [דאמר רב קנה] עיין . צריך
להסביר סברת תהא במאמינו כו'. גם למ"ד ניחא ליה דלא לקריי' גזלנא למה לי אותו טעם
ולא סגי בהאי הנאה כו' דקא סמיך עליה כו' ועיין : ע"ב גמרא מסתברא מלתא דרב
כו'. שדינו אמת למ"ד אדם מקנה כו' ועיין [וכמש"ל] : גמ' לאחר שאתגייר כו' כצ"ל
והוא בשדה סתם ואפ"ה פליגי רבנן : גמ' אף אנן נמי תנינא כו'. ולא משמע ליה לאוקמי
כשחייב מודה רק דומיא דשאר מילי דקתני גביה : ברש"י בד"ה בשדה סתם כו' אבל
אמר ליה שדה זו כו' ולא האמינו כו'. ר"ל שלא תימא מגו אחר יהיה קונה אף למ"ד
אין אדם מקנה דשלב"ל כדלעיל חזר ולקחה כו' שהוא שדה זו דהכא שאני שלא האמינו
המקבל מתנה דלא שייך לומר כלל כאן ליקום בהימנותא או גזלן : ברש"י בד"ה כל מעשה
ב"ד כו' שהרי אין מקיימין כו' אין זה אליבא דהלכתא כדאיתא שם בב"ק וכ"כ מהרש"ל
ז"ל וז"ל לפי' רש"י צ"ל דר"י לטעמיה דאית ליה התם הכי אבל אינו לפי פסק כו' ולא הוצרך
רש"י לפרש כן אלא משום דלוה לא מקיים שטרא וא"כ מאחר שהיה ביד המלוה א"כ לוה
ממנו וכ"כ בנ"י ע"כ (מ) : ומ"ש ר"י לטעמיה דשמואל קיימי' וקאמר ר"י לטעמיה .
ומוהרש"א כתב בספרו דהוצרך לזה דאי הוי מקיימין השטר שלא בפני בע"ד כיון דאיתרע
בנפילה אית לן למיחש שלא כתב ולא לוה והוא טרח לזויף השטר בטוב עד שסבורין העדים
שהוא חתימתן כהאי דג"פ כמ"ש התוס' לעיל דף י"ג ע"ב בד"ה הא קאמר להד"ם כו' ע"ש .
ולא הבנתי כל עיקר דאכתי דלמא הכל זייף גם חתימות הדיינים וכמ"ש התוספות לעיל
אע"כ כיון דאין הלוה בפנינו אין לחוש שמא מזויף הוא ועיין לעיל . ועוד דא"כ למאי דקי"ל
מקיימין השטר כו' לא יהיה לן הנפק מעלה או מוריד וזה אינו ועיין : ברש"י בד"ה
אפסיד אנפשיה כו'. רש"ל כתב בגמרא אימור אשתמוטי כו' קשה א"כ לעיל נמי נימא
אשתמוטי קמישתמיט ויש מפרשים משום דסמיך אהי נמי דקאמר למיכתב ליה שטרא אחרינא
ואומרים שכך פי' רש"י [ואם דוחהו ואמר אבד היה לו לכתוב שטרא אחרינא] ואני אומר אי
דייקית ברש"י לא משמע הכי שהרי כתב ואם דוחהו לומר אבד היה לו לכתוב שטרא אחרינא
ולא כתב אשתמוטי והאמנת באשתמוטי לא שייך לומר כתוב לו שטרא אחרינא שהרי אומר
לו היום או למחר אחזיר שטרך ונראה דלק"מ דלא שייך לומר אשתמוטי אלא בסתם לוה
ומלוה שהאמינו זה לזה ושילם לו קודם שמחזיר לו השטר אבל היכא שהזקיקו לדין ולא היה
רוצה לשלם עד שכתבו שטר חלטתא פשיטא שאינו משלם לו עד שיחזיר לו השטר ואם אבד
יכתוב לו שטר אחר ודו"ק ע"כ. אח"כ ראיתי בנ"י בפשט הזה מיישב הך קושיא באורך בטוב
טעם ודעת עליך לעמוד עליו וק"ל : בתוס' בד"ה אע"פ שכתוב בו הנפק כו' כדאמר שמא
כתב ללוות ולא לוה ולא הזכיר שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי כדלעיל אלמא כמשמעו
קאמר ועוד דלא קאמר חיישינן לפרעון ולקנוניא רק לפרעון : בא"ד יעמיד נמי כו' ומשום
שמא כתב ללוות ולא לוה . ר"ל בניסן ולא לוה עד תשרי ולא דייקו בלישנא וכן מ"ש אבל היכא
דליכא למיחש לכתב ללוות ולא לוה ר"ל נמי בניסן ולא לוה עד תשרי :

דף יז ע"א גמרא ואוקימנא בשחייב מודה . ובהך סברא דדלמא שמעי רבנן ומפסדי
לי לא פליגי אע"ג דרב כהנא לא מוקי טעמא דמתני' בהא אלא משום פרעון
וקנוניא כמ"ש התוס' לעיל ע"ב בד"ה אע"פ : גמ' כיון דלית ליה רווחא כו'. משמע היכא
דאית ליה רווחא כגון למחר וליומא אוחרא חיישי' שפרע ורולה ללוות בו דלא כמ"ש התוס'
לעיל דף י"ג ע"א בד"ה ה"ט וכתב מוהרש"ל דהכא אליבא דר"י ורב כהנא דמוקי בחייב
מודה מוכרחין לומר דחיים ר"י להך מלתא דאל"כ בו ביום פשיטא דיחזיר מאחר שמודה
ולקנוניא ליכא למיחש אלא דקמ"ל דלא חיישינן לפרעון שפרעו וחוזר ללוות בו ודוקא בו ביום
אבל ביום אחר איכא למיחש ע"כ ועיין (נ) : ברש"י בד"ה אינו נאמן לישבע אלא שכנגדו
נשבע ונוטל . לא שייך הכא למימר תקנתא לתקנתא לא עבדינן כיון דאינו נאמן מדינא
צריך לשלם משא"כ לעיל בדר"כ דמדינא אינו חייב לשלם בכופר הכל וזה פשוט וכ"כ
מוהר"ש : ברש"י בד"ה והעדים מעידין כו' נראה שלפי"ז אינו נכון וחזר ואמר פרעת

באור

כאלו קנה השבח ומכרו ללוקח ומינה דייק תלמודא בפרק מי שמת דאם כתב דאקני משתעבד . רק להך דעה
דסברי דגם בדאקני אמרי' ט"ס א"כ דינו כשעבוד וא"צ להמלך : (ח) ולא ניחא ליה כמ"ש הר"ן דעמד בדין
עם הלוקח ולא יקשה מאי דהקשה גמרא לרבא ולרבה בר רב הונא דוקא דידע לאוקמי כשעמד בדין רק
דלדידהו קשה מאי פסקא משא"כ לרב אשי ניחא דאין לו תביעה עם הלוקח רק על הקרן וזה נראה שהיה
כוונת שמהרש"א רק שחסר בדבריו ע"ש משום דלא מסתבר ליה להגאון למימר דאי לאו תיקון העולם הייתי
אומר דכיון דעמד בדין עם הלוקח יש קול גם לפירות שתובע לגזלן : (ט) ובכל הגמרות שלפנינו איתא התם
להדיא בפיסקא הסמוכה מזון האשה והבנות מ"מ תנאי כתובה לכתובה ונראה שצריך להגיה בדבריו וכצ"ל
דהאי ליסנא ומזון הבנות נמי תנאי כתובה ככתובה דמי ליתא התם בגמ' והיינו דמשמע מדברי התוס' דאהך
קושיא דשמואל נקיט להאי טעמא ובנות נמי כו' ובאמת דליתא התם כלל רק בתר הכי בפיסקא מיוחדת
קאמר מ"מ והיא קושיא אחרת דמ"מ לא יגבו הבנות משבח יתומים כיון דעיקר החוב הוא על היתומים ועדיף
מבע"ח וכן מבואר להדיא ברא"ש ע"ש : (י) אינו מובן כלל דשיטת רש"י בגיטין בסוגיא דקצוצין מבואר
שם להדיא דה' שנים הוי קצובין וכן בתוס' שם בד"ה או דלמא ובכתובות פרק נערה דף נ' ע"ב בד"ה ומה
עילויא ע"ש ומ"ש דהא קי"ל כו' הוא דעת הרמב"ם שסובר דקושית הגמ' בגיטין מוסיף ניזונית מנכסים
משועבדים קאי אמ"ד משום קצובין דסובר דה' שנים לא הוו קצבה ע"ש : (כ) אינו מדוקדק קצת דודאי דאין
לבעל חוב ליטול היציאה בחנם כיון דלא מסיק אלא כשיעור ארעא : (ל) צ"ל בדעת הגאון שכוין דמ"ש
התוס' בד"ה בהאי הנאה דקסמיך והוי כאלו אמר כו' דזה גם המקשה ידע דבהדיא אמר מה מכר ראשון
לשני כל זכות שתבא לידו רק מקשה אמאי קני לוקח כיון דהוי דבר שלא בא לעולם ועלה משני דקנאו בהאי
הנאה כו' : (מ) עיין כמ"ש לעיל בדף י"ב ע"ב בתוס' בד"ה ולא לוה ליישב קושית רש"ל : (נ) ואע"ג דאפשר
לומר דאי לאו בו ביום לא יחזיר משום קנוניא אבל לפטיטי דספרא לא חיים אפילו אית ליה רווחא כמ"ש
התוספות לעיל י"ל דאי אפילו ביומא אוחרא לא חיישינן לפטיטי דספרא א"כ כ"ש בו ביום דלית ליה רווחא

ולא

ולריך לאוקמי (ס) ויש ליישבו בדוחק ועיין באשר"י : ברש"י בד"ה ומפסדו ליה כו' עדיו בחתומיו כו'. לכאורה כ"ז דברי מותר ועיין : בתום' בד"ה הטוען אחר מעשה ב"ד כו' וא"ת למה כותבין כתובה כו'. דה"ל דכותבין כתובת בתולה שלא יהיה נאמן לומר פרעתי מנה מגו דאלמנה שאחריך לא אין לה עדי הינומא ולכן כתובה שלא יהיה נאמן לומר פרעתי אם אין לה עדי קידושין מכח מגו דלאין את אשתי אם כ"ש בסמוך דא"כ לא יתישב הא דפריך לקמן לאלמנה מן האירוסין במאי גביא כמ"ש התוס' שם תקנת הכתובה בשביל התוספת דאי משום מנה מאתים מן האירוסין נמי יכתוב כתובה [ואי נימא דגם השתא דלא אמר כלום תיקנו לכתוב כתובה משום מנה מאתים שלא יהא נאמן במגו. א"כ הוי מוכח דלא אמר כלום מדלא תיקנו לכתוב כתובה לארוסה ואלא מאי דלא אמר כלום א"כ קשה אמאי לא תיקנו לכתוב לארוסה] וכ"כ מהרש"ל ואי אומר כפשוטו דהא לא אשמט לשיטת התוס' אגן ק"ל ארוסה יש לה כתובה כמ"ש התוס' לקמן ע"ב בד"ה מן האירוסין ואי משום הכי כותבין כתובה אמאי לא כתבינן לארוסה ג"כ אע"כ משום תוספת : בא"ד ומשמע דלא יחזיר משום תוספת כו'. ודאי די"ל דדלמא אין לה עדים שהתנה לה ומש"ה לא יחזיר דמצי למיטען פרעתי רק דעדיפא קאמר דאם אין עדים יש נ"מ אף לענין מנה ור' גופיה : ע"ב גמרא וכ"ת ה"נ מאי הועילו כו'. דה"ל במקום שאין כותבין וכן מתני' דנתארמלה לוקמה במקום שאין כותבין דמ"מ במקום שכותבין מאי הועילו בתקנתן ואם איתא שתקנו במקום שאין כותבין במקום שכותבין היאך עקרי תקנתא דרבנן : ברש"י בד"ה אי לא נקיט כו' דלמא הדרא ומפקא כתובה כו'. זה אינו מוכיח אביי במאי דקאמר דאי ס"ד במקום שאין כותבין אלמנה מן האירוסין כו' דלמא מ"מ במקום שכותבין [אף דאינו יכול לטעון פרעתי] ואף שמודה שלא פרע יכול לומר לא אפרע לך עד דתתן לי הכתובה דאין כותבין שובר וכ"ת מאי נ"מ [במה שתחזיר לו הכתובה] כיון דמ"מ מצי תבעה מ"מ נ"מ היכא דאין עדי קידושין או עדי הינומא וכמ"ש התוס' וכן לקמן כדמוכח מגופא דמתני' עדיין לא נסתיים חששא זו (ע). ועוד מי יימר דלא חש ר"י לחששא זו דלא קאמר רק דלא מצי למיטען פרעתי והיכא דיש עדים שנשרפה הכתובה ובפרק ג"פ אמר ר"י כותבין שובר [אבל מהאי מימרא אינו מוכרח] ואפשר דה"ק דלמא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין לעולם אינה יכולה לגבות בהוציאה גט ואין עמה כתובה דיכול לומר הוציאי לי הכתובה דאין כותבין שובר והיכא דאיכא עדים שנשרפה עדיין יכול לומר פרעתי כיון דלא נקיטא הכתובה ולעולם לא איירי הך מתני' במקום שכותבין והדר אמר אביי ע"כ אם יש עדים שנשרפה לא מצי למיטען פרעתי כו' : בתום' בד"ה לא אמר כלום שאם תחזיר הכתובה הוא יכתוב שובר כו'. מהרש"ל הגיה תחזור ותתבע לא ידעתי מה היה לו ודבריהם ישרים בלי הגה"ה (פ) : ומ"ש במגו דאין את אשתי אם אין לה עדי קידושין ולא יהיה נאמן לומר פרעתי הכל. [אף אם יהיה הכתובה בידה] במגו דאי בעי אמר לא גרשתיך דהא אין שם עדי גירושין כיון דאין מכירין אם היא אשתו. שהרי גם הגט הוא בידה והוציאה גט פירוש עידי גט דהשתא לא מצי טעין לא גרשתיך (צ) ובתוס' פרק הכותב דחו זה דלא איירי התם אם הגט נשאר בידה אבל הכא כתבו אפילו אם היא מודה שהכתובה היא בידה וגם הגט בידה וסיימו מ"מ נפרעת בעידי גירושין לבד בלא חזרת כתובה וגט ותמהני על מוהר"ש יצ"ו שלא הגיה בזה וכתב וז"ל ונראה ליישב דבריהם דהכא דמ"מ איכא האי מגו לגבי יתומים אם מת הוא ולא נשאר הכתובה בידה יהיו נאמנים לומר שפרעו במגו דאין את אשתי אם אין לה עדי קדושין אבל אם נשאר הכתובה בידה לא יהיו נאמנים לומר שפרעו דלא שייך כאן מגו דלא גרשתיך ובחנם נדחק : בתום' בד"ה הוציאה גט כו' ואביי נמי מסיק כר"י ומוקי כו'. וקשה כו' לא נחוור לי מאי דוחקייהו דבשמעתין לא איירינן בפלוגתא דכותבין שובר עיין בהגהת מרדכי ובמוהר"ז ובמלחמות רק בדינא דהטוען אחר מעשה ב"ד במקום שכותבין כתובה והיכא שנשרפה הכתובה אבל היכא שהכתובה בידה לא יפרע דאין כותבין שובר וכ"מ [במה שהכתובה בידה] היכא דאין עדי קדושין וכמ"ש לעיל והוציאה שטר הגט ואין עמה כתובה ויש עדים שנשרפה לא מצי טעין פרעתי דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום [וכן תירצו התוספות באמת בכתובות בד"ה הוציאה גט] וכלא מבעיא שכתבו התוס' לעיל או במקום שכותבין ויש עדים שנשרפה כו' דהא אי לאו דס"ל לר"י בג"פ דכותבין שובר לא הוו מפרשין דבריו רק כלא מיבעיא שכתבו התוספות וכמו שמואל דס"ל אין כותבין שובר ואית ליה דר"י וכן לקמן בד"ה אטו גט כו' שהקשו אי נמי נוקי במקום שאין כותבין כתובה כו' דלא אפשר דכותבין שובר וכן אי שמואל ס"ל כר"י אמאי לא מפרש מתני' כן אף במקום שכותבין דליכא למימר דגט היינו כתובה וכגון שנשרפה ואפשר דנראה להו דוחק לפרושי מתני' בהכי דכיון דמוקי לה אביי אף במקום שכותבין מוקי לה לגמרי כר"י דדוחק הוא לאוקמי בנשרפה ועיין : בתום' בד"ה מן האירוסין כו' אי נמי כו' דלטעון ולימא פרעתי. [וא"ל] א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דר"ל מש"ה לא תקינו כתובה [דלא יועילו בתקנתן] אבל גרושה כו' : בא"ד דגובה בשטר גט כמו גרושה מן הנשואין במקום שאין כותבין. והנה אלמנה מן הנשואין במקום שאין כותבין גובה בלא מידי כיון דלא ניתקן כתובה באותו מקום אבל גירושין אפשר בלא שובר רק לכתוב על הגט גובה בגט :

דף יח ע"א גמרא וכ"ת דכתב לה מאי למימרא. דלא שייך לומר כאן לאפוקי מדראב"ע דע"כ לא קאמר רק לענין תוספת : גמ' אמרה בעינא לאינסובי כו'. וקשה הו"ל למיכתב פרעתי ע"ג הגט. דהיא תמחוק דהא הגט בידה ואין תיקון לזה אלא קריעה ולכתוב ב"ד ע"ג לאו גט פסול הוא לז"א אטו וכו' : בתום' בד"ה אטו גט מנה כו' וי"ל דלאביי כו'. הרבה משתבשין בכאן ורוצין לעייל פילא בקופא דמחטא והאמת הוא מ"ש מהר"ש יצ"ו וז"ל כ"ל דלא הוי גרסי דאי ס"ד במקום שאין כותבין כתובה וכו' אלא דה"ג דאי ס"ד דגט היינו כתובה וכו' וכן נראה מרשימת רש"י וה"ק לפי שיטתם אלא אביי מגופיה דמתני' קהדר וכו' דע"כ איירי במקום שכותבין מדקתני סיפא כתובה ואין עמה גט וכמ"ש התוס' אלא משום דאיכא למימר דאף במקום שכותבין נימא דגט היינו כתובה אבל בעידי הגט לא גביא [וכרב] והא קאמר אטו גט מנה וכו' אטו כל דמגבי כו' ואביי ס"ל דלית לן למימר דגט היינו כתובה וכותבין בגט שטרא דכן אלא דוקא במקום שאין כותבין [כיון שכל עיקרה לא באתה לגבות אלא בגט והיא עיקר הגובינא לא היה לו לפרוע עד שתכתוב שטרא דכן ולא שייך למימר אטו כל כו' וכ"כ הפ"י] אבל במקום שכותבין לית לן למימר דגט היינו כתובה [דאטו כל כו'] שפיר נאמן לומר פרעתי אם לא תוציא הכתובה אלא ודאי דלא אמר כלום [ובין במקום שכותבין ובין במקום שאין כותבין גובה בעידי גט] מיהו בפרק הכותב אמרינן דרב ס"ל אף במקום שכותבין דגט היינו כתובה [ולית ליה אטו כל כו'] ודו"ק ע"כ וכן משמע מלשון התוספות בקושיא אי נמי נוקי במקום שאין כותבין וכו' [וע"כ דלא גרסי ואי ס"ד במקום שאין כותבין] : בתום' בד"ה הא אמר תנו כו' וכן לקמן דפריך על ר' ירמיה כו' מאי למימרא לימא דקמ"ל כו'. לכאורה אין זה כ"כ קושיא דהגמרא מקשה למאי דמשני כגון דקאמרי עדים כו' דאי קמ"ל דלא חיישינן לשמא כתב בניסן כו' א"כ בלא עדים לוקמי לאלתר וכקושית התוס' והלא אפילו אי הוי לאלתר הוי חידוש וכו' והיאך תלוי תירוץ זה בהא דקאמרי עדים ועיין : בא"ד וי"ל דס"ל כו'. מ"מ מאי פשיטא הוא דלמא קמ"ל לאפוקי ממ"ד יש לבעל פירות עד שעת נתינה רק דא"כ לא הו"ל לאורויי בזה האופן [הו"ל לאשמועינן גוף הדין דאין לבעל פירות משעת חתימה ולא בציור דין זה] בשלמא אי ס"ל כמ"ד יש לבעל פירות כו' קמ"ל דמ"מ אמרינן אימת מטי גיטא לידך : בא"ד פשיטא דיחזיר ומאי קמ"ל והלא אפילו לא גיטה הוא זה כו'. הקשה מוהרש"ל ז"ל [והוא קושית הגליון] וז"ל תימה דלמא קמ"ל דלא חיישינן דשמא זה הגט זמנו קודם לגט זה שנתגרשה בו ותטרוף בגט זה שניתן לראיה פירות שלא כדין אפילו למ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה וי"ל דכיון שהבעל מודה וסובר שהוא שלו א"כ בודאי זמנו שוה לאותו שנאבד ע"כ דודאי לא חשדינן לשמא ישקר דהא בכ"מ דחיישינן לשמא כתב ללוות בניסן וכו' כתבו התוס' לעיל ועתה רוצה ללוות בו אבל א"ל שכבר לוה כו' דא"כ מאי ריעותא בשביל שנפל לא נזהר לשומרו כו' ה"נ כיון דאיכא עדים שראו בידה למה נאמר שהגט השני זמנו מקודם ואפ"ה קאמר הבעל שהוא שלה [למה נחשדהו למשקר במקום דליכא ריעותא דנפילה דכיון שכבר נתגרשה היה לה ליזהר כמו התם בשכבר לוה] : עוד הוסיף וא"ל א"כ כשאין הבעל מודה מאי הקשו התוס' שיחזיר ליחוש שמא זמנו קודם ולק"מ דלפי האמת ליכא חששא כדמשני הגמ' לקמן שיאמרו הלקוחות אייתי ראיה אימת מטי כו' ולכך לא הקשה הגליון אלא אמ"ש תוספות מאי קמ"ל כו' : בא"ד ורבה דייק דמתני' דומיא דשטרי חליצה כו'. כתב מוהר"ש אבל מגופא דמתני' ליכא למידק דשמא הוא לאלתר וראינו ביד הבעל קודם שנפל דהא אינם חלוקים בו הבעל והאשה ושניהם מודין שלא נתן לה אלא שנפל ממנו ואיכא למיחש רק לנמלך דוקא ע"כ. וכ"ל דאי מגופא דמתני' י"ל לאלתר וכ"ת ונמלך מאי קמ"ל דלמא קמ"ל כקושית התוס' דלא חיישינן דלמא כתב ליתן בניסן דהא מתני' איירי דלא נתן לה עדיין ועכשיו הוא דקאמר תנו וא"כ דלמא כתב ליתן כו' [וקמ"ל דאפ"ה יחזיר דיאמרו הלקוחות אייתי ראיה. אך מ"ש דלמא כתב כו' אינו מדוקדק דודאי הכי הוא] אבל בברייתא ע"כ כיון דראו בידה ליכא למימר כך כדלעיל [דלא הוי ריעותא לומר דלא נזהר לשמרו] ועיין (ק) : בתום' בד"ה לאלתר כו' דחיים לתרי יצחק כו'. בפרק האשה שלום דף קט"ו ע"א : בתום' בד"ה והוא שהוחזקו כו' דהשתא כו'. וכ"ת מאי נ"מ דלמא רוצה לחלק אף באידי ואידי הוחזקו וכאן שהשיירות וכו' לז"א דומיא דסיפא אבל בסמוך לר"ז לא קשה כלל הך קושיא דהוא מקשה מברייתא וק"ל : בא"ד וא"ת ומאי טעמא יחזיר כו' וי"ל כיון שאנו יודעין כו'. הא ודאי לר"ז דמקשה בסמוך מברייתא ליכא לשנויי הכי דהא לא ידעינן ממי נפל דליכא למימר דיודעין דמזה יב"ש נפל דהא הוא גופיה מודה דמינה נפל וליכא למימר דיודעין דמינה נפל דא"כ ראינו בידה ופשיטא דיחזיר אפילו אין הבעל מודה כמ"ש התוס' לעיל וכ"ל כמ"ש לקמן בד"ה מעולם וכו' דבמזיד לא ישקר וכיון שהוא אומר שממנה נפל לא חיישינן שגם האחר אבד כיון דאין השיירות מצויות והכא אכתי לא אסקו אדעתייהו הך סברא ואולי דהכא ר"ל כיון שאנו יודעין ע"פ דיבורו דאל"כ היאך פסיקא להו [במ"ש כיון שאנו יודעין והול"ל כגון] אבל בתוספות פרק כל הגט כתבו די"ל כגון דידעינן דמזה יב"ש כו' ועיין : **ע"ב** גמרא אלא ר"ז מ"ט לא אמר כרבה כו' מי קתני הא אמר תנו כו'. ולא מקשה ממתניתין דכל מעשה ב"ד ה"ז יחזיר דקתני יחזיר ואפילו לזמן מרובה דניחא ליה לאקשויי מגט אגט ועיין לקמן דף כ' ריש ע"א אבל אמאי מדייק לעיל מהך מתני' דלמא איירי לאלתר וקמ"ל דלא חיישינן לפרעון (ר). הן אמת ר"ז מוקי לעיל בשטרי חלטתא דלאו בני פרעון ואפשר דגם לרבה ס"ל דחיישינן לפרעון וצריך לאוקמי בשטרי חלטתא וא"כ פשיטא דלמאי ניחוש אלא קמ"ל דלא חיישינן שמא מאחר נפל ואי לאלתר פשיטא ועיין : ולפי' רש"י ניחא דכיון דתני יחזיר הו"ל לפלוגי בין לאלתר לזמן מרובה : גמ' ר' ירמיה אמר כו'. לתירוץ של ר' ירמיה היאך תלוי זה בזמן שהבעל מודה כו' אם היא נותנת סימני הגט ודאי יותן לה וצ"ל שאינם יודעים סימני הגט ורק אתו לאשמעינן דלא חיישינן שמא איתרמי כו' (ש). ולתירוץ של רב אשי צ"ל נמי דלא חיישינן לשמא אתרמי ועיין : ברש"י בד"ה ולעולם כדקי"ל כו' הו"ל לאפלוגי כו'. למאי דמשני כאן שהשיירות מצויות כאן שאין כו' אמאי לא מפליג בברייתא ועיין : בתום' בד"ה נפיק כו' וא"ת אביי כו'. בגיטין כללו אביי ור"ה ור"ז [לחד לישנא] : בתום' בד"ה אין הבעל מודה כו'. אבל לעיל במתני' שמא נמלך לא קשיא להו דאיירי שאין הבעל בפנינו דמעיזה ומעיזה ועיין בכתובות דף כ"ב. איתא פלוגתא בהך וביבמות דף קט"ז ע"ב בתוספות : בתום' בד"ה ואפילו לזמן מרובה תימה כיון שמודה שממנה נפל כו'. ברש"י במסכת גיטין מפרש בזמן שהבעל מודה שאומר ליתנו לה ע"ש : בתום' בד"ה מעולם לא כו' לפי שמספק אומר שהוא שלו כו'. הקשה מוהר"ש יצ"ו מי הכריח אותם לזה דהא איכא למימר דודאי אם יאמר הבעל שהוא שלו ומכירו בסימן שהוא נאמן וכדמסיק רב אשי אלא דהכא איירי שאין הבעל מכירו כלל אלא שהוא אומר שנאבד לו הגט ששם הבעל יב"ש והיה חתום בשטר העדים אלו ולהכי אם לא אמרו העדים שלא חתמו אלא על גט אחד כו' יש לחוש שמא חתמו אלו העדים ג"כ על גט אחר ששם הבעל יב"ש כיון דשיירות מצויות אבל כשאומרים שלא חתמו מעולם אלא על אחד אין לחוש באחר דמיתרמי שמא כשמא ועדים אחרים כאלו העדים ודו"ק עכ"ל ואין זה קושיא כלל (ת) : בא"ד וצ"ל שלא ראו כו'. ר"ל דלגירסא הראשונה ניחא דנהי דראו חתימות העדים והכירו שהוא שלהם מ"מ שמא הוא של אחר והגט שאבד הבעל היה שמא כשמא ועדים כעדים ולא היה דומה לאותה החתימה וק"ל :

דף יט ע"א גמרא וליחוש שמא כתב כו' ואתי למטרף כו' הניחא כו'. קצת קשה אמאי לא מקשי וליחוש נמי כמו למטה בעבד דלמא כתב ליתן בנים

באור

ולא הוי אצטריך לאשמועינן בו ביום : (ס) דהא גם טענת פרעון הראשון היתה אלאחר שעת התביעה בפני עדים וע"ז לא הכחישוהו בפירוש רק דכיון דבשעה שתבעו לא רצה לפורעו הוחזק כפרן ואינו נאמן בטענתו הראשונה שפרעו אחר התביעה הואיל ובפניהם העיז וכו' : (ע) לפי מ"ש התוס' לקמן בד"ה אטו גט דאביי מוכיח מגופה דמתני' דאיירי במקום שכותבין א"כ נסתיים חששא זו וכדמוכח לה בכתובות ש"מ כותבין שובר אלא דשמואל דתי לס במקום שאין כותבין דדחיקא להו לכולהו אמוראי לאוקמי כשיש עדים שנשרפה וכן סיימו התוס' לקמן בדיבור הנ"ל אלא ודאי לא אמר כלום וכותבין שובר : (פ) ולשני הגירסות אינו מדוקדק כל כך [illegible] ויכתוב שובר דהא הכתובה יהיה לו במקום שובר שלא יצטרך לפרוע כשהכתובה בידו כמ"ש הש"ך בסי' ס"ק י"א : (צ) קשה קצת דאם הגט בידה לא יכול לומר ג"כ אין את אשתי כיון שכתוב בגט פלוני גירש פלונית כשם שניכר מתוך הכתובה שכתוב פלונית נשאת לפלוני וכן מוכח להדיא בדברי הגאון בחידושי גיטין דף כ"ז ברש"י בד"ה לא יחזיר לא לזה ולא לזה שכתב בסוף דבריו מיהו מ"מ נ"מ כגון במקום שאין מכירין אשתו : (ק) נראה שלא הוסיף על דברי המהרש"א רק הוכ"ת ונמלך מאי קמ"ל כו'. ונראה שהבין בדברי התוס' דאף לתירוץ שני של תוס' הוי לאלתר פשיטא דלא חיישינן לגט אחר רק דלתירוצא קמא נ"ל דס"ל אין לבעל פירות משעת חתימה ולתירוץ שני אף אם יש לבעל פירות עד שעת נתינה מ"מ בלאלתר הוי פשיטא כיון דע"כ ראיתו בידה ליכא למימר כך כדלעיל דלא הוי ריעותא כו' ולזה כתב אבל במתני' י"ל שראיתו בידו וקמ"ל כו'. ובאמת דמפשטא דלישנא דתוספות לא משמע הכי רק דלתירוצא בתרא לא הוי פשיטא בלאלתר אי לאו דראינו בידה וכן משמעות לשון התוס' שכתבו ואתרי שראינו הגט בידה כו' פשיטא דיחזיר ומאי קמ"ל והלא אפילו אי לאו גיטה הוא זה כו' : (ר) לקמן דף כ' ע"ב פריך הגמ' היאך פשיט מר איסורא ממונא ומשני שטרי חליצה ומיאונין תנן א"כ אין התחלה לקושית הגאון דמחליצה ומיאונין קדייק דעלה קאי וכל מעשה ב"ד אפילו אשתכח בב"ד : (ש) אינו מובן כלל ואולי כוונתו דכיון דהא דמחזירין היינו דכיון דלא חיישינן לשמא איתרמי שמא כשמא ועדים כעדים הוי לדידן כסימן בגט א"כ היאך תלוי בזמן שהבעל מודה והא אם היא נותנת איזה סימן מחזירין וע"ז תירץ דעיקר אתי לאשמועינן דלא חיישינן שמא איתרמי שמא כשמא ועדים כעדים וזה לא משכחת רק בכי ה"ג שהבעל מודה דאם היא אומרת שמן ושם העדים לא מהני דאפשר שיודעת בחתימת העדים הללו ומ"מ שמא מבעל נפל. אלא שהוא פשוט מאד ואין כאן התחלת קושיא ותירוץ. וגם הלשון וצ"ל שאינם יודעין הוא מגומגם. גם יקשה לפי"ז לרב אשי שכתב דאשמעינן דלא חיישינן שמא איתרמי עוד גט בסי' כזה א"כ היאך תלוי בשהבעל מודה ובזה לא שייך תירוצו וצ"ע : (ת) דשפיר הוצרכו התוס' לומר דאפילו באומר שמכיר שהוא שלו אינו נאמן דחיישינן דאומר בדדמי דאל"כ למה ליה לאוקמי בשיש עדים שאומרים כו' נוקמי דמיירי באומר שמכירו דנאמן מאחר דלא חדינן ליה למשקר אלא ודאי דאמרי' דאומר בדדמי. ומ"ש דודאי אם יאמר כו' כדמסיק רב אשי הוא תמוה דעד כאן לא קאמר רב אשי אלא

באומר

וכו' ואזלא איתתא זבנה ממעשי ידיה קרקע ואזיל הבעל וזבין לה ומפקא לה לגיטא דכתב בניסן וקטרפא לקוחות שלא כדין ולכאורה היה מרויח גם בזה הניחא למ"ד כו' וי"ל שאין דרך שיקנה אחד מן הבעל נכסים בלא רשות אשתו שהרי כל נכסיו משועבדין לה לכתובה וק"ל : ברש"י בד"ה חוב הוא לעבד כו' בשפחה כנענית כו'. ואע"ג דהשתא שרי בבת ישראל מ"מ שפחה כנענית ניחא לעבדים טפי דזילא ליה דיכול לזלזל בה כל מה דבעי ושכיחא ליה וכו' כן הוא בפרק ראשון דגיטין : בתוס' בד"ה אבל איכא דעלמא לא וכו' דלא מהימן. לפי"ז קשה לי קצת הא דאמרי' איזהו ת"ח שמחזירין לו אבידה בטביעת עין מדקדק בחלוקו וכו' ופירשו שם כיון שמדקדק כ"כ וכו' [משמע דכיון דמדקדק יש לו טביעת עין גדול] ועיין : בתוס' בד"ה וליחוש כו' אבל הכא שהבעל מודה כו'. ואף לפי מ"ש לעיל ויחזיר לאשה דקתני היינו בעדים ותתגרש בה בחזרה זו מ"מ הלקוחות יטעו כו' : בא"ד וי"ל כו' דיזיף בלנעא יזיף כו'. ומ"מ מקשה הגמרא שפיר ומ"ש משט"ח כו' דכיון דנפל כשנמסר לו היום יש לו קול שמוסרין לו שטר ע"פ ב"ד דזמנו מוקדם : ע"ב גמ' הא בבריא. כתב הכ"י הקשה הרנב"ר ז"ל היכי חיישינן בבריא ואמאי לא יחזיר (ובש"מ) נמי אפילו (בבריה) [בבריא. כצ"ל וכ"ה בנ"י ודו"ק]. דאי שטרי הקנאה נינהו משעת הקנאה זכה מקבל מתנה ואע"ג דלא מטי לידיה וכמ"ש לעיל ואי בשטרי דלאו הקנאה הא ודאי לית להו לסהדי למיכתב לנותן אא"כ מקבל מתנה עמו ומסר ליה לדידיה דבלא"ה איכא למיחש שמא כתב ליתן בניסן כו'. תמהני דראה תחלת וסוף הסוגיא ולא ראה באמצע דהא מתני' דשט"ח מוקמי לה מכח קושיא זאת דחיישינן דאיקרי וכתב כדאיתא בגמרא לעיל בהדיא ואי לאביי דלא ס"ל איקרי וכתב כו' הא מ"מ בעינן דמטי לידיה ואיירי בשטרי דלאו הקנייתא ולכן לא יחזיר ולכתחלה שפיר כתבינן ואפשר לומר דס"ל כאביי וכדעת האשר"י אליבא דרי"ף אליבא דאביי דדוקא לענין שעבוד דלא ליהוי שטרא מוקדם אמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו אבל לענין מתנה או מכר אם מכר המוכר או הנותן אותה הקרקע לאחר בין חתימה למסירה נתבטלה זיכוי החתימה כיון שנתנו לאחר קודם שיבא השטר ליד הראשון כו' וא"כ מקשה הרנב"ר ז"ל שפיר אמאי לא יחזיר המתנה ממנ"פ אי כתב בו הקנאה אמאי לא יתן ואי לא כתב היאך כתבו מתחלה דלא ס"ל לאביי דאיקרי וכתב ועיין. והגאון כמהר"מ יל"ו השיב לי דב' מקרי ואמר דוחק בעיניו דלמא כתבו מעיקרא ודלמא יהיב אח"כ לאיכא אחרינא ב' חששות הוי דהא לפי האמת ס"ל [לרנב"ר בתירוצו] דכותבין מש"ה אפילו לכתחלה משום דלא שכיח שיכתוב אחר כך לאחר ויחזור כו' כ"ש דעלה בדעתו [גם בקושיתו] בהא דלא חיישינן לשני חששות וזה דוחק ומ"ש נ"ל עיקר : אבל באשר"י יש להקשות דפסק כאביי ולעיל כתב [הא ביה והא בברי'] וכן נמי מתנת בריא אע"פ ששניהם מודין לא יחזיר דדלמא כתב להאי מעיקרא וכו' והא עידיו בחתומין זכין ליה וא"ל ג"כ דס"ל דדוקא לענין שעבוד כו' דהא ס"ל כדעת התוס' כדמשמע לקמן שכתבו ומלתא דר' אבא בר ממל לא מיתוקמא כאביי ולדעת הרי"ף ודאי מיתוקמא כאביי גם ממ"ש אבל ב' שטרות הנכתבין ביום אחד [מודה אביי דלזה שמסר קנה דלא אמרי' בזה עידיו בחתומין כו'] דכ"ז איירי במתנה כמו דאיתא פרק מי שהיה נשוי [מוכח מזה דאפילו במתנה ס"ל לאביי עידיו בחתומיו זכין] ואפשר לומר דמ"ש וכן נמי מתנת בריא קאי אוהא בבריה אבל בקיצור פסקי הרא"ש כתב להדיא המוצא שטר מתנת בריא אפילו הנותן אמר שיתנהו כו' בסי' מ"ז ובסי' מ"ט לאחריו כתב ור"י פסק כאביי בין בשעבוד בין במתנה וכן בספרו חו"מ כתב בסי' ל"ט כר"י [שפוסק כאביי] ובסי' ס"ה כתב להך דינא דמתנת בריא והב"י לא העיר בזה רק במ"ש אבל מלא גט שחרור דאמרינן ליה אייתי ראיה אימת מטי גיטא לידך שם כתב לאביי א"ל זה כדאיתא בגמ' הניחא למ"ד זכות הוא לעבד שיוצא כו' וכאביי וכו' והאשר"י פסק פ"ק דגיטין כרבנן דר"מ דזכות הוא לעבד ואפשר שסמך הב"י אמ"ש לעיל בשחרור ומוהר"ו כ"ץ ז"ל העיר בזה וכתב מה שכתב בזה ע"ש ואין דבריו מבוררין לי דבגמ' קאמר הניחא למ"ד כו' וכאביי דאמר עידיו בחתומין זכין לו א"ל לומר אייתי ראיה כו' ואח"כ בסעיף י"ד חוזר וכתב ג"כ כו' ואין דבריו מבוררין עיין עליו. ואפשר לומר באשר"י דלעיל מפרש אליבא דרב זביד ומסיים התירוץ במתנה שלא יקשה [ורב זביד אפשר דלא ס"ל כאביי] וקסמיך אמה שפסק לקמן כאביי נפרש ג"כ במתנות הא ביה והא בבריה וכו'. ונראה [עוד] שדעת האשר"י לפסוק כאביי אבל דוקא בשעבוד [פסק כוותיה] וכסברת הרי"ף לאביי. כתב הב"י בסי' ס"ה מתני' דאמר תנו נותנין שמפורש בו מהיום וכו' ונראה הטעם כיון ששייר לעצמו כח שיוכל לחזור בו תו לא מצי מקבל מתנה למיטרף לקוחות כיון שמכר הנותן ולא נשאר לו נכסים אחרים שיגבה מהן המקבל נמצא שחזר בו הנותן עכ"ל : גמ' וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן כו'. קצת היה דחוק לי קושיא זאת דבשלמא לעיל גבי שט"ח מקשה שפיר דלא ליתן ואם יכתוב שטר היום העדים לא יחתמוהו עליו אלא מהיום ההוא ואם יכתוב לו שטר בלא עדים לא מצי טריף אבל גבי שובר הלא יכולה לכתוב לו היום התקבלתי ולהקדים הזמן כמה דבעי ואז לא יוכלו הלקוחות לומר לא היה לך לפרוע לה הכתובה שהבעל יוציא שקיבלה ממנו מימים הראשוני' ויאמר להם הבעל ללקוחות תביאו ראיה שקדמתם וכמ"ש התוס' לקמן בד"ה שובר בזמנו כו' ואינו ידוע מי קדם ויאמר הבעל ללקוחות כו' ולמה יהיו הלקוחות עדיפי מאשה גופה שאין לה תביעה בבעלה [מ"ש ולמה כו' מגומגם קצת] ונ"ל כיון שיש ללקוחות שטר ממנו צריך הוא לברר אימתי מטי שובר לידו ועיין [כיון דזמן השובר בכת"י אינו מבורר וזמן שטרם מבורר] : ברש"י בד"ה מלא שובר כו' ועודה תחתיו. נראה שר"ל שכתבה לו התקבלתי בעודה תחתיו ועיין באשר"י : בתוס' ד"ה ברייתא כו' ואביי יתרץ כרב זביד דבסמוך. ובמתנות לפי' התוס' נמי נ"ל ברייתא בבריה [וכ"כ לקמן גם לפי' רש"י] דבדידיה אמאי לא יחזיר לאביי והמקשה דמקשה דייתיקי הוא לר' אבא בר ממל דמשני אליבא דשאר אמוראי וקשה אמאי לא מקשה לשאר אמוראי אמתניתין גופא וליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי וביני לביני מכר או נתן השדה לאחר ואמאי יחזיר דא"ל בשטר הקנאה דלא שייך בהו נמלך עליהן וי"ל דעדיפא מניה מקשה רומיא דברייתא ובתירוצא דשכ"מ ניחא ובמתנות ליכא להקשות לפי' התוס' מהיום אם לא אחזיר בו כו' ודאי ניחא ולפרש"י הא באמת אפילו אמר תנו אין נותנין ופירוש ונמלך מעיקרא ויהיב או מכר לאיכא אחרינא : בתוס' בד"ה והא אידי ואידי כו' ורש"י דחק לפרש כו' ותו לעיל גבי גט וכו'. קצת קשה אם רש"י רוצה לתרץ קושית התוס' ולפרוך נמי המקשן כו' הא ודאי תמוה דמאי קשה ליה מדייתיקי יותר ממתנה והא מלינו לפרש גבי דייתיקי ונמלך כמו לגבי מתנה נמלך עליהן ויהיב לאיכא אחרינא ועתה רוצה לחזור מן השני וכו' וא"ל גבי דייתיקי ע"כ אם אמר תנו נותנין כו' דתיקשי ליה אותה ברייתא לחודא דאע"פ שמודה לא יחזיר בלא רומיא דמתני' והא ודאי לא מקשה ואפשר דניחא ליה וידע לתרצו א"כ מאי קושיא נפרש המתני' כמו הברייתא ואי משום דנקיט לשון ונמלך [דהשתא י"ל דנקיט הכי לדייק בשכ"מ דהא אמר תנו נותנין אבל אם גם בשכ"מ לאו לדיוקא אתי למה לי ונמלך] י"ל משום גט ואי כוונת רש"י לפי האמת דהמקשן חדא נקיט רישא דברייתא [או] דמתנות נוכל לומר בריא ושכ"מ רק לישנא דדייתיקי לא ניחא ליה לפרש מתנת בריא דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין משמע דא תהא למיקם כו'

מ"מ למה ליה למתרץ לפרש הא ביה כו' ליסני תרוייהו בבריה [ואף אם אמר תנו אין נותנין ופירוש ונמלך הוא כמו לגבי מתנת בריא] וק"ל וכעין זה הקשה מוהר"ם יל"ו ועיין : ולפי' רש"י נ"ל במתנות ג"כ אליבא דאביי הא ביה והא בברי' וק"ל. או ס"ל לאביי כדעת האשר"י אליבא דהרי"ף לעיל ועיין מ"ש בסמוך : בתוס' בד"ה מלא שובר וא"ת כו'. ואמתני' דהכא הא אמר תנו נותנין לא קשה להו אפשר דאיירי בשובר של שטר לוה ומלוה דשם ליכא למיחש לקנוניא דמסתמא מכר השטר בדמים יקרים וכשיוציא הלוה שוברו צריך לשלם ולא ירויח כלל כמ"ש התוספות לקמן וכ"כ מוהר"ש :

דף כ ע"א

במתני' אגרות שום כו'. למאי דמוקי לעיל מתני' דוכל מעשה ב"ד בשטר חלטתא ואדרכתא ולפי' התוס' לא גרסינן אדרכתא אין להקשות הייט אגרות שום ופי' רש"י על שניהם שוין כבר כתב בעל התרומות סי' ס"ה אאגרות שום היינו כשהלוה והמלוה בפני הב"ד ואז שמין ומכריזין וכותבין לו וז"ל הנוסח בא לפנינו פלוני וכו' ואגרת חלטתא היינו כשאין הלוה בפנינו שכותבין הנוסח בלשון אחר אבל א"ל אגרות שום תחילת השום ששמוהו ב"ד ומכריזין עליהן ל' יום ובסוף כותבין שטרי אחלטתא דאשטר כזה לא הוי אמרינן בגמרא אם איתא דפרע מקרע הוי קרע דאינו חושש למקרע אלא דוקא בשטר שמוליאין בו הקרקע מידו כ"כ מוהר"ו ז"ל בש"ע : ברש"י בד"ה ש"מ כו' שפיר זכי כו' ובד"ה איתא לדשמואל כו' הלכך כו' חזרה ומחלה כו'. משמע שהוא רולה לפרש שזהו בעלמו מחילה מסירת השובר וכמ"ש הר"ן למפרשים אם מחלה צריך לתת דמי שטרא מעליא [דלא הוי מגו ונ"ל שזהו בעלמו מחילה] ואח"כ בד"ה ב' כתובות וכו' ומתוך שבידה למחול משמע כפי' התוס' ועיין בר"ן : בתוס' בד"ה ש"מ כו' וכן נ"ל כו' האשה שחבלה בבעלה. מלת בבעלה נראה ט"ס הוא וכן הגיה מהר"ם ז"ל וע"ש בסוגיא ומ"מ נ"ל שלא למוחקו ולהגיה הספרים דשפיר דייקו מהך דאף שהגמ' מקשה שם לזבין לבעל וכו' [ובמוכרת לבעל ליכא מעמד שלשתן] ומשני הא מני ר"מ היא וכו' וכתובתה מרובה כו' כ"ז כשמכרה לבעלה אבל תזבין לאחר [במעמד ג'] וליתיב לבעלה וניחא להו למידק מהך. דלעיל [בחבלה באחרים] י"ל דמעמד ג' אינו ע"כ של נפקד ובעלמא יש מחלוקת הפוסקים בזה והוא לא ירצה להפסיד לאשתו אבל כאן רוצה ורוצה ועיין. ומ"ש מהר"ם ואמתניתין דהתם אשה פגיעתה רעה לא קשה להו תזבין במעמד ג' דשמא לא ירצה הבעל וכן הוא בתוספות שם ע"כ. זה אינו שם בתוספות רק אלכתוב שטרא בשמי' דלא מצי מחיל [כתבו כן] גם ידעתי דכמה פעמים משמע שפסקו אפילו בע"כ של נפקד כמדומני (א) ועיין ב"ב דף קמ"ז ע"ב : בתוס' בד"ה שובר בזמנו כו' ואע"ג דשטר מכירה נמסר ללקוחות תחלה. ולעיל באביי לא הוי הענין בדבר אחד שאף שמכר בינו לבינו קרקע ללקוחות לא ביטל בזה שעבוד שטר הלואה אף שלא מסר לו עדיין משא"כ כאן דהכתובה גופא שמחלה לבעלה מכרה לאחר לכן קשה מפרק מי שהיה נשוי וע"ש בתוס' : בא"ד ונראה שתקנת חכמים הוא כו'. כתב מוהר"ם לר"מ דאית ליה עידי חתימה כרתי ודאי עידיו בחתומין זכין לו מדינא הוא אבל הוצרכו לומר לאביי תקנת חכמים הוא שסמכו עלמן דאביי כר"א ס"ל דעידי מסירה כרתי כמ"ש התוספות לקמן. ויש לדקדק דמשמע דלר"מ כתב לזה ומסר לזה למי שכתב תחלה קנה [מדינא לכ"ע] רק ביום אחד כיון דלא מוכח מתוכו אמרינן חולקין כדמוכח שם בסוגיא וא"כ קשה לרב אסי תחלת הסוגיא מאי קאמר [דחיישינן דלמא כתב ליתן כו'] כיון דר"מ ע"כ עידיו בחתומיו זכין ליה ס"ל ואמאי לא יחזיר אם יש בו אחריות משום חששא דשמא איקרי וכתב ללוות בניסן כו' וע"כ צ"ל משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא וכאוקימתא דאביי וצ"ע היטב בסוגיא שם בפרק מי שהיה נשוי וי"ל דאף ר"מ לא מוכרח דס"ל עידיו בחתומין זכין למפרע דהא לא קאמר רק אם ילאו ביום אחד או בשטר מכר או מתנה שרולה לקנות בשטר ע"ש בתוספות בד"ה לימא רב ועיין אבל הכא לענין שיעבודא מודה דלא יחזיר למלוה כיון דמכר בינתים ועיין : בא"ד ושמא גם גבי איסור וכו' ואע"ג דלא שייך טעמא דפריסית כו'. צריך לחלק למה לא שייך דהא ג"כ י"ל שהאדון יכתוב שחרור שאם יזנה עם אשתו או בתו שלא יהיה נפסלת ועיין לעיל דף י"ט ד"ה וליחוש דלמא כתב ליתן בניסן כו' ואפילו לאביי כו' סוף דבריהם : בא"ד וא"ת ודלמא זבנה הכתובה ביום שנכתב השובר כו'. ולא הקשו אהא דלעיל במלא שט"ח אמאי יחזיר בשטרי דלאו הקנאה לאביי ניחוש שמא מכר נכסים בו ביום שכתב השטר דהשתא א"ל עדים בחתומיו זכין לו דכיון דספק הוא א"כ לא יוכל לטרוף מספיקא (ב) כיון דלא ניכר מתוך השטר מי הקודם מוקמינן בידא דלוקח שהוא מוחזק בקרקע משא"כ הכא גבי שובר דהוי מוקמינן הקרקע ביד הבעל שהוא מוחזק בו. ומוהר"ש יל"ו עושה מזה קושיא ותירוץ במס' כתובות והוא פשוט מאד : ע"ב גמרא ש"מ קשר סימן. אכתי לא אסיק אדעתיה שטרא מכריז כדבסמוך מאי מכריז מנין מאי אריא כו' דלא מסתבר ליה לומר ב' דברים יחד ולמה לא יהיה מנין לחודיה סימן אם [יש סימן] מנין אגלו ושטרא מכריז. והו"מ לאקשויי אמתני' אלא מייתי ג"כ ברייתא ומקשי אתרוייהו וכן רגילות התוס' בשאר דוכתא או אפשר לפרש דידע שיכול להגיה כדתני ר"ח ואקושיית אי הכי קסמיך [אבל במתני' דלא תני וכמה תכריך י"ל דתכריך היינו תרי שטרות ואגודה שלשה וקמ"ל דבין בג' שטרות ובין בב' עיקר הסימן הוא הכריכה] או במתני' אפשר לפרש בענין אחר כלל שמלא בתפיסה או בדלוסקמא תכריך או אגודה : גמ' דלמא לקיומינהו אזיל. אבל סופר הדיינים ומידא דספרא נפל ומתרץ דמקיימי ומקשה שמא לאחר שקיימו נפל מסופר הדיינים ומשני לא משהי וכו' וכן הוא בברטנורה : גמ' דלמא למיכתבינהו אזיל. והסופר כרכן יחד עד שיבאו הלוין ליתן לכל אחד שטרו ונפלו יחד מידו. והומ"ל דמקיימי דומיא דרישא ומלוה מקיים שטרא וכו' רק רוצה לאוקמי אף בלא מקיימי ובסמוך דקאמר דלמא לקיומינהו אזיל שם לא קשה דליסני דמיקיימי דא"כ תיקשי דלמא מידא דספרא נפל דהא ודאי לוה משהי קיום בידא דספרא ועיין : גמ' תנן אם יש עמהן שמפונות כו'. ולא ניחא ליה לשנויי בהך דמקיים כדבסמוך כיון דלא תני מידי אם יש עליו עדים כו'. אך קושיא דשמפון כו' יתקיים בחותמיו ודאי דמצי לשנויי בעידי קיום ואחר דירד לתירוץ של עידי קיום אה"נ דחזר מתירוץ זה כמ"ש רש"י בד"ה שמפון שיש עליו עדים כו' : ברש"י בד"ה כרוכין כו' ויכריז כו' שלי הן וג' הן כרוכין כו'. נ"ל בדוחק שמפרש אליבא דמסקנא [דשטרא מכריז] דאל"כ מאי קאמר שמעת מינה קשר סימן כו' : ברש"י בד"ה שטרא מכריז כו'. ודאי דמנין הוי סימן בכל מקום לחודא גם לפי האמת קשר הוי סימן כ"ש כריכה ואפשר שמפרשו באופן דלא לפשוט מניה מידי כדלקמן בפ"ב ש"מ מנין סימן תני כו' ומהרש"ל כתב דודאי כל אחד לחודיה הוי סימן רק כיון דאיתנייהו תרוייהו הוי ריעותא אם לא יגיד האחרת ע"ש ולדבריו צריך לדחוק ולומר הא דלא תני אפילו תרי נמי דאז מחזירין ג"כ ע"י כריכה לחוד כיון דליכא סימן אחריתא רק לאשמועינן היכא שיש תרוייהו צריך לתת ב' סימנים שלשה וכרוכין ואין משמיענו זה ועיין ודוחק לפרש רש"י כדברי האשר"י [כמ"ש מהרש"א] אבל סברת הרא"ש נכון ועיין בחו"מ בסי' ס"ה בדברי הרמ"ה ע"ש ובב"י : ברש"י בד"ה ואם יש עמהן שמפון כו'. ולעיל פירש מילי מילי קתני דמלא שטר בין שטרותיו איירי בשלים ובדוחק גדול לפרש דבריו שלא ביקש לדייק לאפוקי לוה דהא קתני שמפון או פשיטא כמ"ש התוס' רק שלא תימא

ב א ו ר

באומר קודם שראה הגט דמשני מטעם סי' אבל אחר שראה הגט לא מהימן : (א) וע"ש בגיטין דף י"ג ע"ב תוס' בד"ה גופה שפסקו בשם ריב"א ור"ת דקונה אפילו בע"כ וכן בד"ה תנו לפלוני הקשו קושיא זו שהקשו כאן מאשה שקבלה באחרים וכתבו דה"ל שמא לא יתרצה הא פריסית דקונה אפילו בע"כ ועוד מאשה שחבלה

בבעלה כו' כדי לסדיא כדברי הגאון אלא דכאן לא נקטו רק קושית ועוד דהתם משום דיש פוסקים דאינו בע"כ ולכך ניחא להו למידק מהך : (ב) מספיקא לאו דוקא דאפילו יש עדים שהלוה ונמסר מקודם מ"מ כיון שלא ניכר מתוך השטר אלא מסוף היום אינו מתחיל השעבוד רק בסוף היום כן מוכח בכמה דוכתי :
וקושית

דקתני נ"כ אפלים לזה אמר דקתני רישא וכו' יהא מונח וא"כ השובר נמי יהא מונח כיון דלא ידע מה טיבו דהא דקאמר לקמן דשלים לאמן היינו כשידע השלים ועיין ומהר"ש כתב ז"ל בהלואה שנעשה בו הסמפון ע"כ ולא הבינותי : ברש"י בד"ה שנמלא השטר בין כו' וכל אחד אומר זהו שטר שלי . הלשון מגומגם וכ"ל שטר ר"ל שובר או שטר שהשובר כתוב עליו שלי הוא דהא מטולין בשטר ועיין : ברש"י בד"ה יתקיים בחותמיו כו' דמאן מפיק ליה כו' . קלת מגומגם דלדרבה מדמלוה מפיק ליה א"ל מזייף דלמה יעשה המלוה זיוף של שובר : בתום' בד"ה מלא בחפיסה כו' . עיין בדברי הטור שעושה אפילו מאה נותן סימן בכלי [שעושה מזה רבותא דאם נותן סימן מלאת בחפיסה נגד אם נותן סימן בכלי] ע"ש סעיף י' ובעל התרומות שהביא שם הב"י מחשיב חפיסה לכלי שדרך לתת שם שטרות ולא משמע כן מדברי תוספות שמלאו מציאות ולא ע"ש :

דף כא ע"א גמרא אם שובר לאחר מיתם שטרות . א"ל הא כאן למה עביד הכי הו"ל ליתן לו השטר דא"ל כמו שאמר לעיל סבר דלמא מתרמי ליה כו' ואני אין לי שטר עכשיו בידי וכו' [ולמה ליה דאי לאו דפרע] דל"ל היכא דפרעו מקלת או מעמיד עליו השתא עדים שיעידו לו שכתב על גוף השטר פרוע וכ"מ לשלא יהיה השטר בידו [בשעת הפרעון] ועיין בפסק זה במרדכי בהגהות וע"ש : **סליק פרק ראשון**

אלו מציאות פרק שני

ברש"י בד"ה ברה"ר שהכל דשין עליהן כו'. היינו אליבא דרבה דס"ל סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ולרבא איירי דוקא באין בו סימן וכמ"ש התוס' ואיתא לקמן דף כ"ג : **בתום'** בד"ה כריכות ברה"ר כו' לא הוי שיפלו כו' . ומ"מ לא הוי יקירי כאלומות דאף ברה"ר נוטל ומכריז ויקירי יותר מעיגולי דבילה וככרות של נחתום ואע"ג דקאמר עלייהו ע"ב בסמוך אגב דיקירי מידע ידעי [ואפ"ה איירי בהו דרך נפילה] : **בא"ד** וי"ל דה"מ כשמלא במקום המוצנע כו' . וכריכות ברה"י איירי נמי בשדה זרועה ומקום הפקר לכך נוטל ומכריז כיון שיוכלו הבעלים לתת בהן סימן מקום [דאי אינו מקום הפקר ומשתמר לגמרי אפילו בים בו סימן אסור ליגע בו כמ"ש התוס' לקמן דף כ"ה ע"ב בד"ה אחר הגפה] : **ובגמ'** דמקשה אי דרך הינוח אפילו בציר מהכי נמי לא אין להקשות דלמא ס"ל סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ומקום לא הוי סימן ואפילו בדרך הינוח ה"ז שלו [וליבורי פירות מטעם מנין] דמקשה לדבריו דאמר קב בד' אמות הא יותר חייב להכריז ע"כ ס"ל אי בדרך הנחה מקום הוי סימן ועיין : **ע"ב** גמרא בדבר שיש בו סימן כו' דלכי ידע דנפיל כו' נראה שר"ל דאלו הוה ידע שנפיל מיניה לא הוה מייאש ואע"ג דהשתא מיד כשנאמר לו מייאש [לאפוקי דלא נפרש דלכי ידע דנפיל מניה היינו דמיד כשנודע לו דנפיל מניה לא מייאש ואע"ג דהשתא היינו אח"כ מייאש] וכן משמע מלשון רש"י שמפרש לבסוף לאחר שמלא זה ולא לאחר הידיעה וכ"כ התוס' והפסו דלכי נפיל מניה [ולא נקטו מלת ידע] ור"ל באותו פעם לא הוי (ידע) [עומד] לייאש ואע"ג כו' אקראי בעלמא : **גמ'** התם נמי אגב דיקירי כו' . האשר"י כתב עיגולי דבילה וככרות של נחתום ומחרוזין ותתיכות דמידי דמיכל ניכהו חשיבי ליה וממשמש בהו והוי יאוש מדעת וגיזי למר ואנילי פשתן אגב יקירייהו כו' נראה שהיה גירסתו ת"ש עיגולי כו' שאני התם דמידי דמיכל ניכהו כו' ת"ש גיזי למר כו' וכ"כ מהר"ש יל"ו . והב"י כתב שאפשר שמפרש יקירי מלשון יקיר ולא משמע כן וק"ל : **מ"ש** הר"ן דמקשה לעיל בוכמה כו' אי דרך נפילה אפילו טובא נמי כיון דאין לו בהן סימן איאושי מייאש ואפילו אליבא דאביי דקי"ל כוותיה דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש הכא יאוש מדעת הוא דפירי טובא מקב חשיבי ועוד שיש להם משקל ומכביד על טעאם וכו' ולא ידעתי מי מכריחו לדחוק לזה ובגמרא לא משמע כן דהא מקשה אח"כ מניה לאביי ומשני במכנשתא דמשמע דאי לאו הכי הוי שלא מדעת ואי משום אדמקשה ומנ"ל להקשות אי דרך נפילה כו' הא ודאי לדבריו מקשה וכמ"ש מקודם [בתוספות בד"ה כריכות] ועיין . אח"כ מלאתי בח"מ סי' רס"ב כתב הטור בשם הרמב"ם ז"ל מלא פירות מפוזרין דרך הנחתן לא יגע בהן דרך נפילתן הרי הוא שלו וכתב הטור עליו ולא נהירא דבגמרא מוקי למתני' דמלא פירות במכנשתא דבי דרי שמדעת הונחו שם ונתיאשו הבעלים בקב בד' אמות הא לא"ה אסורין לפי שלא ידעו הבעלים שנפלו שיתיאשו מהן ודאי אם דרך נפילתן מולא שם וידוע שנתיאשו מותרות אבל סתמא לא וכו' וכתב הרב ב"י בשם חכם אחד דברי הרמב"ם נהירין וברירין דהא דמקשה ה"ד אי דרך נפילה אפילו טובא נמי גם אליבא דאביי דהלכתא כוותיה מקשה דכיון דיקירי מידע ידעי כבעיגולי וכו' והא דמותבינן לאביי ממתני' ומתרלינן ליה במכנשתא דבי דרי היינו מקמי דידע טעמא דיקירי אבל לבתר דידעי לה מתניתין בכל אנפי מתוקמא לאביי וכ"כ הרמב"ן אלידייהו [דהרי"ף והרמב"ם] (ג) : מהר"ש מקשה לוקמי כולה מתני' בדרך הנחה וכמ"ד סימן העשוי לידרס לא הוי סימן ומקום לא הוי סימן כמ"ש התוס' לעיל בד"ה כריכות ברה"ר [והוי אבידה מדעת בהניחו במקום שאינו משתמר] (ד) : **ברש"י** בד"ה עם נפילתה כו' כיון דידיע דנתרא כו' השתא לרבא קיימינן ולמה לי ידיע ועיין : **בתום'** בד"ה ת"ש כו' ואע"ג דאיכא סימן . אין ר"ל ומקשה באמת אתרוייהו דהא לא יתורץ אף שעשוי למשמש ויש כאן ידיעה מ"מ לא עשוי להתיאש כיון שיש בו סימן ע"כ נ"ל כיון שרבים מצוין שם מתיאש ומ"מ אלימא ליה לאקשויי בדבר שיש בו סימן הא הוי יאוש שלא מדעת וכעין זה כתב מהר"ש וחזרתי בי שר"ל דמש"ה אלימא דברייתא משמע בכל ענין שלו אפילו בים בו סימן דהא הברייתא משמיענו זה לרבותא קלת כיון דמסיים ובכל מקום שהרבים מצוין מפני כו' ומש"ה משמע ליה נמי דברייתא מיירי אע"ג דכשזה הגביה כו' [כיון דחזינן דברייתא מיירי בכל ענין . וכ"ה בש"מ בשם גליון] ועיין : **בתום'** בד"ה ופטורות ממעשר במסכת פאה מוכח דדוקא בהפקיר כו' . משנה ערוכה היא סוף פ"ק דפאה ונותן משום הפקר ופטור מן המעשר עד שימרח : ומ"ש גבי הקדש כו' הוא בהדיא בסיפא דהך מתני' המקדים ופודה חייב במעשר עד שימרח : ומ"ש פרק האומר לא ראיתי שם מידי : **בא"ד** ואפילו זכה בהן המולא כו' . ופשיטא אם הפקיר קודם שנתייבשו ולא זכה עד אחר שנתייבשו : **בתום'** בד"ה תאנה נמי כו' דבזה מתרץ הגמרא מה שהקשינו וא"ת וכו' . אבל לגירסת חזותו א"ל כך דא"כ יש לו קילור להרץ תאנים הוא הפקר ובשאר אילנות ילמדו האמת ולריך לפרש נימסת ולא ניכר חזותו מיהו רש"י פירש אף לגירסת חזותו נמאסת ומפקיר ולא ירד לסברת התוס' ודבריהם מובנים במעט וא"ל להאריכות המפרשים וק"ל . ואעתיק לשון מוהר"ש אף שאין לורך וז"ל פירוש לדבריהם לאותה גירסא הואיל וזיתו מוכיח קושטא דמתרץ גם לרבה כמו שהקשו התוספות בפשיטות כיון דידע המקשה והוי ניחא ליה לאביי דבדין אין לתלות בעוברי דרכים אלא באלון א"כ לרבה נ"כ י"ל דלכך לא מייתי הבעלים בזיתים וחרובין כאשר הוא האמת שאין לתלות אלא באלון ואפ"ה בתאנים מתיאש משום דמפקירה כיון שהיא נמאסת אבל לגירסת רוב ספרים שהוסיף לתרץ לרבה קך סברה הואיל וחזותו כו' ומשום דבר שיש בו סימן נגעו ביה דמודה בה רבה כמ"ש רש"י לקמן בשמעתין דהשתא לא מתרץ לרבה בפשיטות כסברת אביי דאפילו באלון בו סימן ע"כ כיון אית לן למימר דתלמודא אית לה לרבה הכי דא"כ תקשי לך בתאנה אמאי מותרת וליה ליה לתלמודא לאותה גירסא קך סברה דהאלנה כיון דנמאסת מפקר לה דא"כ הוי מתרץ הש"ס לרבה בפשיטות כקושית התוס' וכו' וק"ל :

דף כב ע"א גמרא אלא גנב מקמי דלי ליה . דמשמע דבכל גוונא איירי אי במידי דלאו דרך למשמש שידע : **גמ'** אלא הכא במאי עסקינן כו' . במקצת ספרים ראיתי מוגה [קודם דמסיק אלא הכא במ"ע פריך אשליחות דשויה שליח] א"ה אימא סיפא ואם לאו אין תרומתו תרומה ואי דשויה שליח אמאי אין כו' אלא הכא במאי עסקינן כו' כלך אצל יפות אם נמלאו יפות כו' שפיר קאמר ואם לאו מילי דכדי קאמר ולא ניחא ליה בהא : **ברש"י** בד"ה שטף נהר כו' . פירושו אין מבוררין לנו וקושית התוס' ובח"ש רצה ליישבו בדוחק ע"ש : **בתום'** בד"ה שטף כו' . סברת המקשה דאיירי ביכול להציל אם רודף בשעת שטיפה ע"י שעקולי ופשורי יעכבן ויקחוס שם ואף אם יקחנו אחר יחזירנו אע"פ שאין בו סימן לפי שרודף מיד ניכר שהוא בעליו ולכן בסיפא אם בעלים מרדפין חייב להחזיר ואם עמדו שם ולא רדפו הרי זה שלו דודאי הוי יאוש ואפילו אומר שלא נתיאש וזהו הרישא אם נתיאשו שזה מקרי ודאי יאוש כאלו אמרו בפירוש הואיל ועמדו שם הא סתמא שלא היו הבעלים בשעת שטיפה לא נתיאשו עד שידע ואז כבר אינו יכול להציל כו' לא ותיובתא דרבא דא"ל אם נתיאשו לאפוקי רדפו דא"כ ליתני סתמא הרי הוא שלו ומשני ביכול להציל אפילו שלא רדפו בשעת שטיפה שיש באבידה סימן ופירוש ואם נתיאשו כמשמעו אם שמעו דמייאש בהדיא דאמר ווי לחסרון כיס כו' : ומ"ש בקל וכו' ודאי האי דזוטו של ים איירי באינו יכול להציל כלל וליכא לאוכוחי מניה אלא דע"כ מיירי הכא ביכול להציל [אבל לא מוכח דבקל] וכתב מהר"ש שדקדקו כן דע"כ נ"ל הכי לסברת המתרץ דמוקי לה דיכול להציל ע"י הדחק אף אחר שטיפה וא"כ בשעת שטיפה ע"כ דיכול להציל בקל דמש"ה באין מרדפין הוי יאוש כמ"ש התוס' ולדברי המקשה נמי הא לא אסיק אדעתיה הך סברא דיכול להציל ע"י הדחק ע"כ כן אבין דבריהם ומעתה לא אדע מ"ש בטור ח"מ סי' רנ"ט (ה) נפלו בו קורותיו ועליו כו' שהוא דבר שאין בו סימן אם מרדפין הבעלים אחריהם אז הוכחה שהן שלהן ומחזירין להן והוא שיהיה בענין שאם היו עומדין שם הבעלים ורואים ששטף היו יכולין להציל מיד וכו' ע"ש וצ"ע וצ"ל דה"ק אם הבעלים מרדפין וכו' והוא שצריך שיהיה בענין שאם עומדין שם כמו שהוא האמת [דמיירי בעומדין שם] היו יכולין להציל מיד [ועיקר הכוונה דמיירי בענין שיכול להציל מיד] ור"ל שעומדין על שפת הנהר אצל מקום השטיפה שמרדפים תיכף ומיד אחריו או מהופך הוא זה וצ"ל או אפילו אם אינן שם וכו' והוא שיהיה בענין שאם היו עומדין שם וכו' אבל אם הוא בענין שלא היו הבעלים יכולין להציל וכו' ר"ל שאם היו עומדין שם הבעלים לא היו יכולין להציל מיד לרדוף אחריו ממקום ששטף רק היו עומדין רחוק ממקום השטיפה וקודם שהיה מגיע לשפת הנהר הקורה הולך למרחוק וכו' או אם עומדין שם כששטף ונתיאשו שלא רדפו כו' והכי דייקי ליה לישנא דתוספות לפי שרדף מיד דמשמע אם אינו רודף תיכף אחר הקורה לא יכול להציל כיון שאין בו סימן ולא ניכר שהוא בעליו וה"ה אם רודף מיד רק עומד מרחוק ג"כ דינא כך מ"מ מה שסיים (אבל כו') [ואם הוא סתמא וכו'] צ"ע ועיין בב"י שמפרש (אבל כו') [ואם הוא סתמא] בפלוגתא דאביי ורבא דאם נתיאשו שבברייתא ר"ל אם ידוע שנתיאשו דהיינו שהבעלים עומדין בכאן ולא רדפו משא"כ כשאינן בכאן אף אם נודע להם אח"כ לא ידיע למפרע : **בא"ד** והכי פירושו אם נתיאשו דהיינו שהיו שם בשעת כו' . דא"ל דוקא נתיאשו בפירוש דא"כ תיקשי ליה דיוקא דסיפא טעמא דמרדפין וכו' כדמקשה בסמוך אע"כ אם נתיאשו הכי פירושו שלא רדפו וזה פשוט ועוד דכיון דבדבר שאין בו סימן איירי אין סברא דבעינן יאוש בפירוש : **בא"ד** וא"ל כו' וע"י סיפא ידעינן כו' . דה"א דאיירי שיכול להציל ויש בו סימן ואם נתיאשו בודאי הוא שלו אבל באינו יכול להציל אפילו אם מרדפין לא מהני או סתמא ה"א דהוי יאוש כרבא קמ"ל סיפא וקושית א"ה בגמרא מאי אריא מרדפין [אע"כ באינו יכול להציל כו'] וק"ל : **והקשה** מהרש"א דהכתי ליתני רבותא בסיפא דאפי' סתמא שלא היו שם בשעת שטיפה לא איאוש ומכ"ש מרדפין ומדיוקא דקתני סתמא שלא היו שם בשעת שטיפה כדייק שפיר לאפוקי שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו וידעינן שפיר דאיירי באינו יכול להציל ע"כ . ולפי האמת דשמעתין לרבא ג"כ ק"ק ליתני בסיפא סתמא דלא היה שם בשעת שטיפה חייב להחזיר דבדבר שיש בו סימן לא איאוש וכ"ת דה"א דאיירי ביכול להציל (ו) באותו ה"א ליתני אפילו הם כאן ולא רדפו ועוד דעדיין נוכל לומר דברייתא איירי באינו יכול להציל כלל וכסברת המקשה וכ"ז יש ליישב : **בתום'** בד"ה אם יש יפות כו' ניחא ליה מעיקרא משום מצוה אבל לאביי ודאי מקשה שפיר דבשלמא לרבא טעמא דיש בו סימן אע"ג דמייאש השתא מעיקרא לא היה עומד ליאש אבל גבי תרומה כיון דהשתא ניחא ליה מעיקרא ג"כ משום מצוה מסתמא ניחא ליה אבל לאביי טעמא אע"ג דעומד ליאש ומיאש בודאי עם כל זה הא לא ידע כו' : **ע"ב** גמרא טעמא מאי לאו משום דלא אמרינן כו' . היה נראה לחלק דשאני הכא דלא היה עומד לכך כדבר שאין בו סימן שהיה עומד ליאש דהא העלה פירות לגג ליבשן : **גמ'** ת"ש כריכות ברה"ר כו' רבה היכי מתרץ כו' . ובלא תרוייהו י"ל מקום הוי סימן וסימן העשוי לידרס לא הוי סימן וטעמא דאלומות מסתמא הוי דרך הינוח דכבידין ניכהו ובכריכות ברה"ר שלו דעשוי לידרס לא הוי סימן ומקום (ברה"ר) ג"כ אינו סימן [דשמא דרך נפילה] וברה"י נוטל ומכריז משום שיש בו סימן ואלומות גם ברה"ר הוי מקום סימן כיון דיקירי מסתמא הוי מדעת וזה דוחק : **בתום'** בד"ה איסורא כו' אלא לא אצטריך אלא כי לא ידע ואע"ג דלכי ידע לא מתיאש . כן הגיה מהרש"ל ולפ"ז צריך לדחוק דלמא היקישא כזו בידע ולא מתיאש או לא ידע ולא מיאש וכדלעיל בדבר שיש בו סימן כ"ע לא פליגי דל"ל כיון דבהיתירא מיירי ע"כ במכ"ש בלא ידע ומיאש דשרי כל מה שנכלל בהיתירא הוה קאי באיסורא ולא לריך רק לשלול דלמא היתירא מיירי דוקא בידע ומיאש ועוד י"ל איזה דחוקים וכולם אינם ברורין ומסתבר לי יותר בלי הגהה שכוונתם לידע לא אצטריך קרא להיתירא ע"כ לא אצטריך אלא ללא ידע ואע"ג דבזוטו של ים לכי ידע מיאש אפילו בדבר שיש בו סימן כיון שהיא אבודה מכל אדם ואין לחלק כלל בין יש בו סימן לאין בו סימן הכל הוי יאוש וא"ל קרא לכי ידע אפילו לא מיאש דסוף סוף הוי

ב א ו ר

(ג) וקושית התוס' בד"ה וכמה לוקי רבי ילחק בדרך נפילה ואפילו טובא הוכא בשיטה מקובלת בשם הרמב"ן דלאו לתרולי מתני' אתי רק דינא אתי לאשמועינן דקב בד' אמות הוי אבידה מדעת במכנשתא : (ד) ועיין בש"ך סימן רסב ס"ק ל"א שכתב בפשיטות דגם בדרך הינוח שייך יאוש שלא מדעת : (ה) כדי להבין דבריו נעתיק לשון הטור נפלו בו קורותיו ועליו שהוא דבר שאין בו סימן שיחזירן על ידן אם הבעלים מרדפין אחריהן אז הוי הוכחה שהן שלהן ומחזירין להם והוא שיהיה בענין שאם היו עומדין שם הבעלים ורואין ששטף היו יכולין להציל מיד נמצא שודאי לא נתיאשו או אפילו אם אינו שם כששטף ובא אחר והצילו לא זכה אפילו נתיאשו [היינו ע"כ משום דהוי יאוש שלא מדעת ולפי"ז אינו מובן מה שהביא הגאון הח"כ בשם הב"י דמ"ש הטור בסמוך ואם הוא סתמא היינו שלא היה שם ומטעם יאוש שלא מדעת והוא כבר מפורש בדברי הטור כאן] כיון שלא היה ראוי להתיאש ואם הוא בענין שלא היו הבעלים יכולין להציל מיד ממקום ששטף אלא עד שילך למרחוק [משמע דהיינו שהעקולי ופשורי רחוקים ממקום השטיפה ודלא כמו שמצייר הגאון שכתב רק היו עומדין רחוק ממקום השטיפה והוא אינו מובן כ"כ בנקל שצריך לדחוק דר"ל והוא בענין שלא היה באפשר לעמוד סמוך למקום השטיפה שיש כמה מכשלות מפסיקין מלעמוד סמוך לשפת הנהר] ושם לא יועיל מה שיכול להציל כי בטרם הגיעו שמה שמא תבא הקורה שמה ולא ידעו אנשי המקום שהיה שלו שיחזירו לו בשביל רדיפתו אחריו ורגלוי שיתיאש או אם עומדין שם כששטף ונתיאשו שלא רדפו אחריו הוי יאוש ואם סתמא הוא שלא ידענו אם נתיאש או לא לא הוי יאוש [מ"ש אם הוא בענין כו' וראוי להתיאש כו' הוי יאוש לכאורה קשה הא הוי יאוש שלא מדעת וצ"ל דהיכא דאינו יכול להציל בשעת שטיפה כזוטו של ים חשבי' ליה דלא פליגי ביה כדאמר בגמרא] : (ו) אף לא"כ בקל . ואם נתיאשו דרישא היינו אם נתיאשו בפירוש . ולכך נקיט בסיפא אם מרדפין לאשמועינן הא עומדין שם אין מרדפין הרי הוא שלו והיינו אם נתיאשו דרישא וע"כ דאיירי באינו יכול להציל אח"כ

יאוש כיון דאבוד מכל אדם ולא אצטריך רק לחלוקת לא ידע דהוי יאוש שלא מדעת וכיון דאצטריך ללא ידע לא מחלקין בין יש סימן או אין סימן דבזוטו של ים הכל שוין ולשניהם צריכא קרא ה"נ איסורא וכו' וגם זה אינו מחוור לי היטב ועיין לקמן בדף כ"ז ע"א בתוס' סוף ד"ה מה שמלה וכו' דיליף יאוש מזוטו של ים [וא"כ אפשר לומר דאצטריך קרא בידע ומיאש דמינה ילפינן דיאוש קונה] וע"ש ודו"ק גם עיין בהמאור ובמלחמות: **בתוס'** בד"ה מאחר דאיתותב וכו' ואפילו לאביי באתרא דשכיחי וכו'. דמסתמא לא פליג אביי אהך סברא דמשני לעיל לרבא חזותו וכו' וכן בהך סברא דמשני הכא לאביי כיון דאיכא שקלים וכו' לא פליג רבא כמ"ש התוס' לקמן דף כ"ג ד"ה והא איכא בהמה: ומ"ש באתרא דשכיחי כו' דע"כ איכא דוכתא דלא שכיחי שקלים דאל"כ לא מיתוקמא לרבא הך דזיתים וחרובין אסור ועיין במלחמות דדייק דהא דר' אבהו דמשני לעיל שאני זית דחזותו כו' לא אמלתא דרבא אמרה שהוא היה זמן הרבה קודם רבא וע"ש: **בתוס'** בד"ה תיובתא וכו'. לכאורה היה נ"ל דלא ידע הך מימרא דאיסורא כו' רק ברייתא דלקמן דרשב"א דף כ"ד ע"א ולא ידע לימודא דקרא כלל דעלה קאמר ר"י מנין לאבידה ששטפה וכו': **בתוס'** בד"ה אי דליכא כו' אך קשה כו'. מהרש"ל מפרש בב' פנים ושניהם דחוקים וע"ש בפירוש הרמב"ם להמשנה ויכריז יום א' פירוש אחד שגם לקמן צריך למידחק שהמוצא מכריז ומאי מכריז עוד יום א' ים מי שיש לו סימן יבא ויאמר עוד פירוש שלא תימא לפרש הכא כפשוטו האובד מכריז מקום לפי שאין דרך שאובד יכריז וכן לקמן וכו' אבל הלא א"א לומר הכא כן דקתני נוטל ומכריז וזה לא קאי אאובד: **ומהר"ש** כתב ר"ל וכן לקמן נמי פירושו שהמוצא מכריז דלא כפירש"י דלקמן והא קשיא להו אם המוצא יכריז היאך יודעין שהוא של ע"ה אבל לפירש"י שהאובד מכריז ניחא ואין טעם בדבריו בזה ועיין :

דף כג ע"א גמרא [אלא אמר רב זביד כו'] ומעבירין על האוכלין כו' תנאים ולא נזכר כלל מזה (ז): **בתוס'** בד"ה והאיכא עובדי כוכבים כו' דהא בליבורי מעות כו'. דהתם ודאי עובדי כוכבים שקלי ואינם מתיראין אף אם יראו הבעלים יאמרו שהוא שלהם משא"כ בכרות של בעה"ב שיש בו סימן בכל ככר: **ע"ב** גמרא במשקלא דשוין. וכן בחתיכות דג דבסמוך נמי במשקלא דשוין (ח) או מדקאמר חתיכות דג דא"כ ה"ה דג שלם אם יאמר המשקל: **גמ'** והא תנן כדי יין כו' לא בעיא לשנויי דהכא איירי ברקתא דנהרא והכא במקום מסוים כדבסמוך דלאיכא דאמרי מאי איכא למימר (ט) ולא ניחא ליה נ"כ כאן במלאים כאן בחסרים דמאי פסקא [דכיון דתרווייהו סתמא מיהגיא מאי פסקא דחביות במלאים וכדים חסירים] אבל [הסתא] אפשר לומר קלת דדומיא דתבואה וזיתים קתני דלא שייך בה רשום (אפשר). וא"ל דאביי הוי ליה לשנויי כאן וכו' [ר"ל דלתירוץ אביי נ"כ קשה מאי פסקא הו"ל לשנויי כאן במלאים]: **ברש"י** בד"ה ברשום כו' והיינו סימן שיש רושמין וכו' ופתוח לא הוי סימן דמיאש בעלה מיניה שסקלים ורמשים שותין ממנו ומקשה פשיטא אבידה מדעת היא אבל לתירוצא מליף קלת קשה להוי מליף סימן ואפשר לומר דנ"כ נתיאשו שיכולין לשתות נ"כ הנכנסים ממנו [אבל לאו אבידה מדעת היא] או אפשר לומר דבר שהוא מעלמו לא הוי סימן [רק מה שעושה במכוון לסימן]: **ברש"י** בד"ה כופרא זפת דבר שאין בו סימן. למאי דמסיק משום יאוש בעלים נגעו בו וכו' ה"ה נמי יש בו סימן וכן הוא בח"מ: **בתוס'** בד"ה מחרוזות כו' דאין הלכה כרב וכו'. ר"ל ואע"ג דבעלמא הלכה כרב באיסורי מ"מ בהא מקילינן וה"ה רב גופא נמי מיקל וס"ל לענין בשר שנתעלם מחרוזות הוי סימן [דרב בעלמו אמרו]: **בתוס'** בד"ה באושפיזא וכו' וי"ל וכו' משום דהכי נמי משום ד"ש ורגילין יותר וכו'. אבל אי לא הוי אלו משום דרכי שלום לא הו"ל בהכא נ' מילי אע"ג דרגילין כיון שיש עוד נ"כ אבל כיון שזהו בעלמו משום דרכי שלום לא נריך למיחשביה דה"ה איך אם יקרה. ונראה שזהו שאמר מאי כ"מ אמר מר זוטרא כו' דא"ל שרשאין לשנות דא"כ הו"ל סתמא מפני דרכי שלום אלא שאמר עבידי רבנן כו' שרגילין ואין לחוש אם משקרו בכך. ובר"ף תירץ דהתם מצוה ולא נריך למיחשביה :

דף כד ע"א בתוס' בד"ה ומודה וכו'. הקשה מהר"ם וז"ל יש לדקדק בדבריהם דהא מדקתני במתני' רשב"א אומר כלי אנפוריא כו' יש להוכיח בפשיטות מכלל דת"ק אית ליה דחייב להכריז דכי האי גוונא מדייק תלמודא לעיל בריש דקתני בר"י כל דבר שיש בו שינוי וכו' מכלל דת"ק סבר שלו ואע"ג דלא אמרו רבנן שם בפירוש ואפשר לומר דהתם שפיר אמרו רבנן בפירוש דקאמרי בעיגול וככר סתמא משמע אפילו יש בו שינוי הרי אלו שלו וקאמר ר"י מלא עיגול וכו' חייב להכריז אבל בהך דאנפוריא רשב"א אינו אלא כמוסיף על ת"ק בכל הני דחשיב דהרי אלו שלו ע"כ. וכ"ל בלא"ה דר"י י"ל דשמע לת"ק אף בסימן מאליו הרי הוא שלו אבל רשב"א אי אפשר לומר כן דהא בבבא דהרי הוא שלו עסקינן ואתא הוא וקאמר נ"כ הרי אלו שלו ואי שמע לת"ק מידי דחייב להכריז הו"ל בסיפא [דקתני] ואלו חייב להכריז לכן פירשו מדיוקא דקחשיב ת"ק בהרי הוא שלו נשמע לרשב"א. ובסמוך וכן היה רשב"א וכו' לגד איבעיא דברוב עובדי כוכבים דוקא אף דלא פליגי רבנן מ"מ הא לא קאמר ומודה: **בתוס'** בד"ה אבל שנים כו' והא דקאמר מחרוזות כו'. בברייתא גופא נמי קאמר מחרוזות (י): **בא"ד** דומיא דרישא כו' וככרות כו'. בככרות לא הוי נ"ל דעלמא דשנים לא הוי סימן כמו שטרי מכריז לעיל דלא סגי בלא שלש וטבעת מכריז לקמן בסמוך רק בבד מחטין וכו' שהלה מכריז מחטין מלאתי וזה נריך שיאמר בדין היו ושנים היו [בתרתי סגי] אבל מחרוז אחד היה זה לא הוי סימן [שאומר שהיה בבד] שכן דרך לעשות מהן מחרוזות ואף אם יאמר מנין המחטין לא הוי סימן דמנין כל החרוזין שוין וכדלעיל מחרוזות של דגים וליהוי מנין סימן במנין דשוין אלא כשמלא ב' בדין וזה מכריז מחטין מי יאמר לזה שב' בדין היה דלמא מחטין מבד אחד קאמר וכ"כ הרא"ש בהדיא: **בא"ד** אלא מעות לבורות ופירות לבורות וכו'. ומדקמשני ליסנא וקאמר נמי לבורי ש"מ מנין סימן ולכך כי קמשני לבור פירות אע"ג דקמשני ליסנא דהו"ל למיתני מעות לבורות זה אין קושיא כיון דליסנא קיטא נקיט: **וכתב** מהר"ם יל"ו פירוש לדבריהם אי מיירי מתני' דרך נפילה דבהכי מלי איירי מתני' בין לרבה בין לרבא כמו שפירשו התוס' בריש פירקין או א"ש דלא הוי מנין מחרוזות וככרות סימן דבדרך נפילה מתיאש האובד כי לא יוכל ליתן סימן במנינו כדמוכח לקמן בשמעתין דג' מטבעות דבעינן כמגדלין שיהיה דרך הינוח אבל הברייתא איירי דמלאן דרך הינוח זה ע"ג זה דלא אתרמי בתרתי שנפלו אהדדי והוי שפיר מנין סימן לרבה וה"כ לרבא הוי גם מקום סימן [לא הו"ל להזכיר כאן מקום ומאי עבידתיה הכא דדלמא איירי. כ"ז היה במוסגר ויש איזה חסרון בדבריו] אבל במלאן אחד אחד בזה ליכא לא סימן מנין לכ"ע ולא סימן מקום לרבא דבחד י"ל דרך נפילה איתרמי וכתבו עוד אי נמי מיירי דרך הינוח וליכא אלא מחרוזה אחת וכו' ושייך דרך הינוח אפילו בחדא שהוא ניכר שמונח כך בכוון ולא בנפל שלא בכוונה והכי מלי נמי איירי הברייתא דקתני בזמן שמלאן אחד אחד אפילו דרך הינוח והיינו דוקא לרבה דלית ליה סימן מקום וסימן מנין נמי ליכא בחדא אבל לרבא כיון דהוי דרך הינוח הוי מקום סימן אפילו בחדא אלא דס"ל דחדא לא הוי דרך הינוח דאפשר דאיתרמי דנפיל כך וכן כתבו התוס' במתני' דלרבא לא איירי מתני' אלא דרך נפילה ובזה יתיישב מ"ש הב"י סי' רס"ב בשני בדים אמאי חייב להכריז דלמא דרך נפילה כדאמר במלא ב' מטבעות וכו' עכ"ל דע"כ אין הדברים שוין כמ"ש התוס' לרבה דאפילו מחרוז אחד אפשר דניכר שהוא דרך הינוח ולרבא בחד אית ליה דאפשר דאיתרמי בנפילה אבל בתרי מודה אם כן מונחים זה ע"ג זה דלא אתרמי כך בנפילה אבל במטבע כ"ע מודו דבעינן ג' ועשוין כמגדלין לר' יצחק דבענין אחר אפשר דמיתרמי גם בנפילה וכו' ע"כ דבריו והם דברים פשוטים ועיין לקמן בתוס' בד"ה והוא שעשוין כמגדלין: **בתוס'** בד"ה אם תמצא לומר וכו' וכן לקמן אמר לעולם רבנן וכו'. וכן בסמוך אינו תופס בפשיטות רק הפסוט דמודו רבנן לרשב"א ברוב עובדי כוכבים. מ"ש הרא"ש בשמעתין סי' ו' האי דאמר רשב"א מפני שהבעלים מתיאשין כו' האי מתיאשין אסרטיא ורבים מצוין שם קאי אבל איידך אפילו עומד וצווח נעשה כלווח על ביתו לכאורה קשה הא אמרי' בגמרא בסמוך ע"ב והביאו הרא"ש שעובדא דשוקא דגלדאי דאמר ליה נעשה כלווח על ביתו וכו' ש"מ דגם ברבים מצוין אפילו עומד וצווח הוי יאוש ואפשר לומר לפנים משורת הדין דמסתמא אינו חייב להכריז אבל אם בא בעלי' ונתנו סימן היה חייב להחזיר לפנים משורת הדין ועי' בקיצור פסקי הרא"ש ועי"ל דאפשר דס"ל לרא"ש דברוב ישראל נמי קאמר רשב"א ועלה קאמר מפני שהבעלים וכו' אבל ברוב עובדי כוכבים נעשה כלווח על ביתו (כ) ושוקא דגלדאי רוב עובדי כוכבים הוי והנה שאר פוסקים לא חילקו בדין זה. ועיין לעיל דמקשה לאביי מהא דמלא מעות בביהכ"נ וכו' ומאי מקשה הא בזוטו של ים אפילו בא ליד המולא לפני יאוש כ"ע לא פליגי דשרי והוי יאוש שפיר וא"כ במקום שרבים מלוין נמי נימא הכי דמעיקרא עומד לייאש דהא אפילו לא מייאש לא מהני ועיין ומ"מ אינו דומיא זה לזה: **ע"ב** גמרא בעיר שרובה עובדי כוכבים כו'. מדתלי בעיר שרובה ש"מ דאיירי במקום שרבים מלוין כמ"ש התוס' לעיל בד"ה טמון אבל בסמוך בעובדא דנהר בירן נ"ל הגמרא ידע גופא דעובדא: **גמ'** תרתי וכו'. קלת קשה הוא גופא היכי שאיל [בא ישראל כו'] וי"ל שסבור שישיב לו ג"כ הרי אלו שלו רק רלה לשאול והלה עומד ולווח ועיין: **גמ'** נעשה כלווח על ביתו כו'. כתב המרדכי הא דלא כפינן הכא לפנים משורת הדין אפשר שהמולא היה עני וכו' לכאורה קשה שזה לא היה מעשה ועיין: **ברש"י** בד"ה אימא מישראל נפיל כו' ולא יניח כו' לשון מהר"ם דלכאורה הוא מגומגם דהא לפום סברא דהשתא הלכה כרשב"א ברוב עובדי כוכבים קיימינן והל"ל מישראל נפיל ולא אמרינן דהרי הוא שלו לתלות דמרוב עובדי כוכבים נפיל. כיון דישראל סברי ליה ואפשר לומר דלא הוזכר בשמעתין רוב עובדי כוכבים לרשב"א לתלות בהו דמנייהו נפיל אלא לרבנן קאמרינן הכי לעיל יניח וא"ל להכריז ומניה דה"ה לרשב"א מדאזל בתר רוב עובדי כוכבים לענין יאוש דאזיל נמי בתר רוב עובדי כוכבים לענין נפילה ודו"ק ע"כ: **בתוס'** בד"ה לבתר וכו' שסבור שהמולא יסבור כו'. אבל לא יחשוב שהאמת כן [ר"ל אמאי לא כתבו שהאובד לא יתיאש שיחשוב שהאמת כן שמלאו קרוב לנפילה] דא"כ מיאש מדלא מכריז י"ב חודש [ע"כ דמלאו אינם דלא מעלי או כנעני ויאוש שלא מדעת לא הוי דבאמת בא ליד המולא אחר יאוש] ולעיל דחזיי' דקדחי ביה חילפי ודאי הבעלים מיאשי דסברי שהמולא ירלה שאבידה ישינה היא ועיין. והלשון מסייע לפירוש התוס' דלפי' רש"י הו"ל אשכח הנהו תמרי לבתר י"ב חודש: **בתוס'** בד"ה אתי לקמיה דרב כו' דאימור נטלו מעיר שרובה עובדי כוכבים כו'. ר"ל לחומרא לענין איסור ובגמרא מקשה לענין מליאה נתלה לחומרא דהך מקום רובא דישראל הוי. ועיין במ"ש מהר"ם לסברת המקשה דאיכא לספוקי בנטל מעיר אחרת ע"כ דלא גרסי' בשרא בשוקא וכן בהר"ן ליתא ולכאורה אינו מוכרח דהאמת דעובדא הכי הוי קאמר למאי דמסיק בעומד ורואהו והמקשה לא הוי ידע שראינו מאין נטלו אבל מלישנא דתוספות בעומד ורואהו שנטלו מעיר שרובה טבחי ישראל משמע דלא גרסינן בשוקא: **עיין** בהסר"י בשם ראב"ד דפסק דהלכה כרשב"א אפילו ברוב ישראל מעובדא דפרגיות שחוטות דהתירו לו משום שחיטה ש"מ רובא ישראל הוי מדלא מדקדק כדמדקדק גבי גדי ולאוקמי ברוב טבחי ישראל משום דהכא ליכא לשנויי הכי דגבי פרגיות הנשחטין לאים בביתו לא מהני רוב טבחי ישראל כי אין שוחטין רק בשר הנמכר במקולין וכו' ולפי"ז נראה דגרסי' אתא לקמיה דר' אבא אע"ג דתלמידו של רב אמי היה דאי לא תימא הכי יסתרו רב אסי דאמר לעיל במלא חביות בעיר שרובה עובדי כוכבים כו' ועיין:

דף כה ע"א גמרא ש"מ מנין סימן וכו'. דדוחק לומר מנין ומקום ביחד וה"מ למימר ש"מ מקום לא הוי סימן רק דדלמא קמ"ל דמנין הוי סימן: **גמ'** הא מתלחפי שלחופי הרי אלו שלו. אכתי לא מסיק היכי דמי כמגדלין דלפי"ז הו"מ לאקשויי הא אין עשוין כמגדלין כו': **ברש"י** בד"ה והוא שעשוין כמגדלין וכו' ואומר מגדלין היו עשוין. שמעתין לא מסיק הכי ועיין: **בתוס'** בד"ה הא בכובא וכו'. עיין מ"ש מהר"ם. ולפירוש ר"ח נ"ל של"ל והא דאית ליה אוגני חייב להכריז במקלתו לית ליה אוגני אינו חייב להכריז דאילו מיניה נפיל הוי כולה נפיל מיניה אלא ודאי שבתוכן אחרים הן שהניח בנחת לתוכו. ורישא דברייתא גופא דלפניו פירות הרי הוא שלו לס"ד דמקשה לפירוש ר"ח ועיין (ל): **בתוס'** בד"ה ש"מ כו'. דלא אלימא ליה ברייתא למיפשט מיניה דרשב"א קאמר לה: **בא"ד** דמנין וחרוזי הוי סימן קלת קשה דלמא הכא נ"כ מנין וליבורי הוי סימן ועיין: **בתוס'** בד"ה והוא כו' אר' יוחנן וכו'. לכאורה היה נראה דגם (ארישא) [אר"ח] מקשה דמ"ש ועיין במהרש"ל: **בתוס'** בד"ה הא גופא קשיא אמתני' כו' דמלינו כו'. דאיכא למימר דיוקא דרישא מפוזרין שלו הא שלחופי חייב להכריז והכא זה ע"ג זה לא הוי בבא באנפי נפשיה רק פירושא דרישא ליבורי מעות זה ע"ג זה וכו' [כוונתו למ"ש מהרש"א] ואפשר לפרש דלפי דהיה קשה הדיוקים זה לזה מורה לנו (התוספות) [התנא] שנדייק הסיפא דהיינו דבעי זה ע"ג זה ואי לא תני אלא זה ע"ג זה הוי קשה אדיוקא דרישא אך עתה הוא פירוש אליבורי וכו' וקשה תרתי למה לי אלא כוונתו דבעי דוקא זה ע"ג זה ועיין [משא"כ לתירוצא קמא דיוקא דרישא דוקא ושלחופי חייב להכריז]: **ע"ב** גמ' אפילו שמו

באור

את"כ רק ע"י הדחק: (ז) לשונו מגומגם וכוונתו נראה דלרב זביד לא איצטריך למימר ומעבירין על האוכלין דלא כהלכתא דשפיר מצי לומר דאין מעבירין על האוכלין ופליגי בסימן הבא מאליו אלא כלומר בתנאים לא נזכר כלל מזה דאפשר לומר אפי' מעבירין על האוכלין משא"כ לרבה. וכן הוא בשיטה מקובצת: (ח) אינו מובן כ"כ דמנ"ל למקשה להשוות דלמא לאו במשקלא דשוין. ואולי יש למחוק מלת או. ומוכיח דע"כ איירי במשקלא דשוין דאם כן הוא הדין דג שלם חייב להכריז מטעם משקל: (ט) לכאורה נראה שכוונתו דלמא תרווייהו ברקתא דנהרא רק דהתם מיירי שהיה מקום מוסבה במקום מסוים דמהני לליסנא קמא אף ברקתא דנהרא לזה תירץ דלאיכא דאמרי מאי איכא למימר · וכמו שפירש"י שם וכ"מ דאפי' כוון ואמר מקום מוסבה מסוים לא הוי סימן דפירושו דאמר מקום מסוים ברקתא דנהרא והוכרך לזה דאי בכל מקום לא הוי סימן לא שייך למימר מ"ט אמרו רבנן דהיכא מוזכר כרבנן דמקום לא הוי סימן. אדרבה פסקינן כרבא דמקום הוי סימן · וכן הוא בשיטה מקובלת בפשיטות כדעת רש"י. אבל קשה עדיין דלמא כאן ברקתא דנהרא וכאן במקום אחר וכן הקשה הש"ס: (י) אף דמסיים עלה בד"א בזמן שמלאן א' כו' · וע"כ דמחרוזות דעלמא. ולכאורה היה אפשר לפרש דבברייתא איירי שמלא כמה בדין או מחרוזות ועלה קאמר בד"א שמלאן הבדין או שמחרוזות א' א'. דהיינו שהיו מפוזרות דלא הוי סימן מנין [וזה דלא כפירש"י דמפרש דמלא א' א' לא קאי אבד או מחרוז גרידא רק ר"ל בד א' מחרוז א'] אבל מ"מ מלאן שנים שנים חייב להכריז. ובזה מיושב קושית הב"י שהביא המהרש"א והביאו הגאון בסמוך דלא חיישינן כאן דנפיל דרך נפילה כדחיישינן במטבעות עד שיהיו כמגדלים דשם איירי בשנים לבד אבל הכא איירי ב' זוגות שנים שנים דלא שכיח דאיתרמי הכי בדרך נפילה וכן תירץ הסמ"ע והש"ך בסימן רס"ב סק"ה. אך מרשימת התוס' נראה דנוסחתם בגמ' אבל שנים חייב להכריז לא שנים שנים משמע דבשנים לחוד סגי כמו שהבין הב"י ומ"מ אפ"ל דבברייתא א"ל לומר מחרוזות דעלמא רק דר"ל דמלאן השנים א' א' אבל מלא שנים זה ע"ז חייב להכריז דודאי דרך הינוח הוא. וטפי משמע לפרושי הכא לפי נוסחתם דלפרש"י דמפרש דא' א' לא קאי אבד או מחרוז גרידא רק בד א' מחרוז א' אמאי לא אמר נמי שנים שנים דהיינו שני בדין שתי מחרוזות ע"כ דמפרשי א' א' אחדא מהנהו דבברייתא: (כ) למאי דמשמע לפום ריהטא בגמ' לקמן ע"ב דבא ישראל ונתן סימן הלה עומד וצווח קרי ליה וכן משמע בדבריו לקמן בסמוך בדבריו המתחילין בגמ' תרתי כו' ע"ש קשה לפי תירוץ זה מאי מקשה תלמודא לקמן בסמוך אדרב אסי דקאמר מלא חבית כו' ש"מ כי קאמר רשב"א ברוב עובדי כוכבים כו' דלמא הא דנקיט ברוב עובדי כוכבים משום בא ישראל ונתן בה סימן אפ"ה של מולאה: (ל) אינו מובן. ואולי חסר תיבת כמו וצ"ל כמו לס"ד. ור"ל דלפירש"י ותוס' הוי לס"ד דמקשה בלפניו פירות הרי הוא שלו משום דלא תלינן מסתמא בכלי ולפרן תלינן מסתמא בכלי אם לא שיש הוכחה

כתוב כו' דלמא אפיקי אפקיה כו'. וחיישינן דלמא הו"ל ד' ה' מטבעות כזה ואבד לו אחד מהן וגם הוציא ממנו ועיין בר"ן דאל"כ הא לשקורי לא חיישינן כמ"ש התוס' לעיל דף כ"ב ע"ב בד"ה אי דליכא סימן רק דלמא איש אחר אבד ג"כ : גמ' במקושרין בכנפיהן כו'. ר"ל בלא חבל ומשיחה רק בכנף עצמו זה מוסכב על זה כדרך שעושין עוד היום המביאין לשוק דהשתא ליכא למימר קשר סימן : גמ' וליהוי מקום סימן. דא"ל דרך נפילה וכו' עיין בר"ן באריכות : גמ' אשפה העשויה לפנות אבידה מדעת היא כו'. בל"ז היאך הבין הא קתני שכן דרך אשפה לפנות ועיין : ברש"י בד"ה ישראל לא מצניעי מחציו ולפנים אמאי שלו כו'. ודאי דמחציו ולחוץ ג"כ קשה למאי דלא ידע דשתיך טפי וכמ"ש במתני' ובתוס' בסמוך בד"ה בכותל חדש רק מפרש בפשיטות טפי ועיין : בתוס' בד"ה כאבני כו'. יש קצת להגיה בדיבור זה : בתוס' בד"ה ואם נטל לא יחזיר כו' חמרא מכוסה בחפיסה וכו'. לפי משמעות יין בחפיסה שהוא חמת של עור שנותנין בו יין כפירש"י ספ"ק ודוקא מכוסה דאל"כ אבידה מדעת משום גילוי אבל נ"ל שהוא חמור דאל"כ אמאי לא שפיר עביד יכריז. ויהיה מקום סימן כמו בשמעתין ומאי פשיטא לן התם יותר שהיה דרך נפילה מכאן : בא"ד ויש לפרש דמיירי הכא בספק אבידה וכו'. ר"ל אף אם הניח שם מ"מ הוא ספק אבידה ששכחו וכו' משא"כ לים מפרש שהספק הוא אם הניחו שם ויטלנו הבעלים או מעלמא הוא והוא שלו ולכן לכתחלה לא יטול שמא המה יבאו ואם נטל והלך לו לא יחזיר שמא באו הבעלים ושוב לא יבאו לבקשו לכך לא יחזיר רק יהא מונח עד שיבא אליהו או עד שיביא אחד עידי נפילה ככל יאוש שלא מדעת דלא הוי יאוש רק מונח עד שיבאו עדים או אם ידע ורואה ממי נפל ועיין לקמן דף ל"ז בפירוש רש"י בפרק המפקיד ולפירוש התוס' נתחייב בהשבה מיד ולא יחזיר שם ואע"ג דלכאורה ממנ"פ יחזיר אם שלהם יבאו הבעלים ויטלנו ואם מאחר נפל א"כ הרי הוא שלו לז"א שספק אבידה כו' ועיין באשר"י וכו' ומכאן מוכח מ"ש האשר"י לעיל דף ו' ע"ב סי' ג' ואע"ג דאמרינן לקמן ספק הניח וכו' אבל במקום הפקר נוטל ומכריז מלת ומכריז ט"ס הוא ונ"ל והוא שלו או שהם נוטל דקושית ואע"ג ארשות הרבים קאי וכדאיתא בתוספות ריש פירקין בד"ה כריכות ברשות הרבים וזה מבואר :

דף כו ע"א גמרא ולא מתני' דקתני מחציו כו'. דאין דרך להניח אורך לרוחב הכותל : גמ' כגון שעשאו פונדק. המשכיר לג' קרי פונדק שלא היה דרכן לשוכרו לג' בני אדם לדור בו כ"א ללון : גמ' והודה ר"כ לטעמיה וכו'. ר"ל אדיוקי דקאמר שלשה אבל אחד לא מיאש דמימר אמר מכדי איכא אחרינא וכו' [וע"ז הוצרך לסיים והודה לטעמיה משום דקשיא ליה לטעמא דאמר מכדי כו' אמרי קמייהו כו' א"כ בא' נמי שייך ה"ע לזה קאמר דאזיל לטעמיה דבא' אמר נקטינא ליה כו' אבל אגוף הדין בשלשה לא שייך ואזדא לטעמיה דלא חידש שם טפי ממה דאמר הכא] ולזה הקשו בתוס' דמ"מ בתרי סגי כדבסמוך ועיין בר"ן : ברש"י בד"ה ה"ג שהם שוכר בית כו' דבריו אינם מובנים שמרכיב אתרי רכשי ואינו דומה ג"כ להאי דלעיל והמחוור בעיני לומר שר"ל שהם שוכר בית מחפש כל זויותיו ובודק מה שבחורין ובסדקין כשרוצה לצאת שכן דרך היוצא מן הבית לחפש שלא להניח דבר מה בתוכו והוי כשוקי ירושלים העשוין להתכבד ונימא האחרונים ודאי חפשו ושכחו זאת דרך מקרה בבית בגלוי אחר החיפוש דאלו הראשונים שכחוהו ר"ל אחר החיפוש כבר מצאוהו האחרונים שודאי היה ראו בבואם לבית לדור שם אלא ודאי האחרונים שכחוהו ובעי תרי טעמי דאלו בחיפוש לחוד א"כ גם האחרון חיפש כמו הראשון ובשכח לחוד מ"מ ניחוש דלמא אבד הראשון לזה אמר חיפש ועיין : בתוס' בד"ה דשתיך וכו'. עיין כאן הפלפול בין מהרש"ל ומהרש"א ז"ל ואינו בידי כעת ומ"ש או לשולחני לפי שהמעות הן דבר קטן וכו' קשה לי הא ר"א ס"ל בסמוך אפילו צרורין ומונחין ע"ג השולחן ואפשר לומר דהתם אינו משתמר שהכל נכנסין ויוצאין ועיין : בתוס' בד"ה וניזיל כו'. ולא ניחא להו כפי' רש"י אחד שאינו דומה ממש לשוקי ירושלים ועוד אפ"ל דקשה להתוספות מאי מקשה ליזל בתר בתרא לוקמי כרישא בשתיך דהשתא לא תלינן בבתרא משא"כ לפירושם דדר שם א"כ אף בשתיך תלינן בבתרא ורש"י לא רצה כפירושם דמנ"ל להקשות ליזיל בתר בתרא דלמא לא דר שם וק"ל : בתוס' בד"ה בג' עובדי כוכבים בפחות מג' לא מקרי רוב היה נ"ל שלא מקרי רבים מצוים שם בשביל עובד כוכבים אחד יותר מישראל [ואי מבעה"ב נפיל לא מייאש אף ברוב עובדי כוכבים אם אינן מצוין שם כמ"ש התוס' לעיל דף כ"ד בד"ה טמון וכ"כ הפ"י] ומהר"ם פירש כיון דהישראל הוא בעה"ב ודר שם בקביעות לא מקרי זה רוב נגד בעה"ב וכו' : ובטור ח"מ סימן ר"ס [דנקיט שנים] מפרש [הא דנקיט הגמ' ג'] הוא לאפוקי אחד דלא וכיון דמוכרח לשנים וכו' [נקיט ג' עם הבעה"ב] ע"ש ובסמ"ע (מ) : בתוס' בד"ה אפילו תימא כו' מלתא דבר קפרא כו'. דהכי משמע ליסנא דאפילו תימא ועוד דאי לא תימא הכי תיקשי דלמא גם כוונת בר קפרא היה כן ומנ"ל לפרושי פירוש מעצמו כיון די"ל דכוונת בר קפרא הוא כן וכתבו זה כדי להקשות וא"ת וכו' דבלאו הכי י"ל דדלמא אה"נ לאו דוקא נקיט רק איידי וכפירש"י אבל אם הוא מפרש מ"ד ראשון השתא ודאי א"ל לאו דוקא ואיידי ודו"ק : **ע"ב** גמרא אע"ג דלית ביה אלא שוה ב' פרוטות כו'. וה"ה פרוטה אחת או שמא לב' ימחלו לא חיישינן ויהיה חילוק בין שנים לאחד : גמ' ולאחר יאוש נתכוין לגזלה עובר משום השב תשיבם. הו"ל אינו עובר אלא משום השב כו' וכן תפסו התוספות : גמ' ליתני על השולחן. בסיפא או ברישא בשולחנות ואז הוי יודעין דינא דעל השולחן של בעה"ב אבל השתא יותר נאמר שלו מדקמשני ליסנא מרישא ונפרש על השולחן [ר"ל דלא תיקשי דיוקא דרישא איפכא כדמדייק מקודם] מקרי ג"כ לפני השולחני. בתוס' בד"ה שנפל וכו' נ"ל בסמוך לפי"ז ברבא גרסינן שנפל משנים דלא כרש"י שמחקו (נ) דהשתא לא מייאש לעולם ולכן נטלו לפני יאוש אע"ג דהוי סלע דבר שאין בו סימן מ"מ מימר אמר מכדי איכא אחרינא כו' ולא מייאש לעולם ולא כפירש"י שלא שהה כדי משמוש וכו' (ס) ולאחר יאוש היינו לפירוש התוס' דשמע ליה ווי לחסרון כיס וכו' : בתוס' בד"ה מתנה כו'. בלא"ה נמי כיון דבאיסורא אתי לידיה ולכ"ע חייב להחזיר למה יקרא זה מתנה לענין לאו דאבידה וגזלה ועיין בזה בהמאור ובמלחמות באורך: בתוס' בד"ה אינו עובר וכו' עשה שאין הזמן וכו'. היינו בענין שבכאן לענין דנשים חייבות הא בלאו הכא כתיב ביה לאו דלא תוכל להתעלם שאף שהזמן גרמא בלא תעשה נשים חייבות לז"א בענין זה וכו' :

דף כז ע"א גמרא שה דאבידה לד"ה קשה. א"ל דדלמא אצטריך לגיזותיה אע"פ שאין בו שוה פרוטה חייב לגוזזה וכסברת האשר"י [כדי שיחזור ויגדל] ואי לא כתב אלא שור לגיזת זנבו ה"א דוקא דאית בה ש"פ והתוס' שכתבו אע"פ שאין בו ש"פ הייט לרווחא דמלתא [אבל גם לש"פ אצטריך קרא דלא נימא דלא חייבה תורה בשבח מציאה וכמ"ש הריטב"א הביאו בשיטה מקובצת] : גמ' ולמ"ד אשר תאבד הא בעינן ומצאתה. דאף דילפינן לה מניה דרשה דלעיל מ"מ ממצאה משתמע מניה וכו' ונ"ל [לפי המסקנא לר"י דבעי משעת אבידה ועד שעת מציאה וא"כ אצטריך אשר תאבד ומצאתה להכי ומנ"ל הך דרשה דלעיל] דמייתר ליה ו' דומצאתה גם דרים ממנו : בתוס' בד"ה מה שמלה וכו' וא"ת ואבידה גופא וכו'. דבלא"ה י"ל דלמא יאוש דכולה פרקא ילפינן (מאבידה) [מגניבה] או מדרבנן : בא"ד ואפילו אם סימנים לאו דאורייתא וכו'. לכאורה אי לאו דאורייתא מוכח יותר דיאוש קני דמדתלי בשמלה מה שמלה שיש לה סימנים וע"י כן יש לה תובעין ולמה לי סימנים כיון דמהדרינן לה בלא סימן וכו' [אלא משום דע"י סימן לא מייאש] אבל אי סימנים דאורייתא אצטריך לאורויי דמהדר בסימנים ודלמא בלא סימנים נמי מהדרינן אם ראה שנפל ממנו או יש עדים ולא אצטריך אלא לאורויי דמהדר בסימנים וי"ל דשמלה אורי לן מיעוט דבלא שמלה ה"א לכל אבידת אחיך כל דבר מהדרינן אפי' בלא סימן ע"כ כתב לן מה שמלה שהיא מיוחדת דוקא שיש לה סימנים אף כל למעוטי וכו' א"כ ממעט לן שלא להחזיר בלא סימנים ועיין. ועיין בתוס' דב"ק פ' מרובה : בתוס' בד"ה בעידי אוכף פירוש אי סימנים כו'. ורבא גופיה מספקא ליה דאי סימנים דאורייתא ודאי לא אצטריך קרא לעידי אוכף כיון שאפילו בסימני אוכף מהדרינן אבל בעדים דגופא וכו' לא זו אף זו קאמר ועיין. ולזה כתבו בסמוך ע"ב ת"ש חמור בסימני אוכף ברייתא היא [דרבא גופיה מספקא ליה] : בתוס' בד"ה שה דאבידה כו' מקשין כו'. לכאורה אין זה קושיא דכיון שזה גופא נכלל בזה לא שייך כאן למימר טרח וכתב וכו' : **ע"ב** גמרא ת"ש והיה עמך כו' מאי לאו בסימנים. מה שיש לדקדק בזה עיין בבעל המאור ולכאורה היה נ"ל [ומתורץ בזה קושית תוספות ד"ה דרשהו] שה"ק מאי לאו שע"י סימן יחזיר ולהכי אמרה תורה דרשהו דאלו בעדים לא שייך כאן דרשהו [דאף לרמאי מחזירין בעדים] ויהיה פירושו כעין מתניתין דלקמן. ואמאי לא מקשה ממתני' ועיין במלחמות : בתוס' בד"ה ת"ש כו' ברייתא היא. ואפ"ל דאי סימנים דרבנן לא תקנו כולי האי להחזיר אף בסימני אוכף והא דמקשה בסמוך חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן ניחוש לשאלה [הא למאי דמספקינן שמא סימנים דרבנן לא מהדרינן] הוא מכח רבא דאמר לעיל אבל חמור כו' וסימני דאוכף אימא לא וכו' דס"מ דאי סימנים דאורייתא מהדרינן ניחוש לשאלה דהשתא בה"א סימנים דאורייתא קאמרי אבל לא מקשה מכח סברא היכי מהדרינן [אכן] דא"כ נפשוט מניה סימנים דאורייתא [דאי דרבנן לא תקנו כולי האי] או שמא משום ספיקא מהדרינן דלא ידעינן אי סימנים דאורייתא [ולעולם מכח סברא מקשה] (וכן) [אבל] בתוספות יבמות דף ק"כ ע"ב בד"ה כליו כו' כתבו אבל קשה כו' ר"ל שהגמרא מקשה היאך מהדרינן מן התורה כו' (ע) ומהרר"ל ז"ל בתשובות עגונות לא הבין שם כך ולפי"ז הומ"ל כ"מ אי סימנים דרבנן וכו' להחזיר בעידי אוכף דוקא [קאי אתחילת דבריו] ואפ"ל שגם פירוש הברייתא הוא חמור דקרא להחזיר בסימני אוכף [ופשיט שפיר בפשיטות דסימנים דאורייתא] : בתוס' ד"ה מצאו גט וכו' ובד"ה וניחוש וכו' הכל דבור אחד. ועיין בזה בתוס' יבמות. עוד הקשו [שם] מהא דמצא פירות בכלי כו' ניחוש לשאלה והו"מ לאקשויי מקודם ס"פ קמא מצא בחפיסה או בדלוסקמא תכריך של שטרות או אגודה כו' ע"ש בפירש"י [דפירש או תכריך. וכן הקשו התוס' לעיל דף כ' ע"ב בד"ה מצא ותירצו כמו שתירצו שם]. גם אין מקום לקושיא [שהקשו כאן ולוכח כו'] דלמא איירי בעדים או בסימן מובהק (פ) ומ"מ סוגיא דשמעתין [ר"ל לתירוץ התוס' דאפשר דמצאו בעצמו אם כן גם לענין שאלה ליכא למיחש דנאמן לומר שאבדו קשור בכיס לזה כתב] למאי דסימנים דאורייתא ומש"ה לא מעידין בסימני כלים משום שאלה [טפי משמע ליה] דאיירי התם שאחר מצאו [ולזה פריך] ניחוש לשאלה ועיין [וכ"כ מהרש"א] ובפסק העגונות מאריך ע"ש :

דף כח ע"א גמרא אלא אמר רבא סימנים דאורייתא דכתיב והיה כו'. ולעיל קאמר דשה ע"כ לא להכי אתיא משום דתנא דמתני' תנא לה גבי שמלה ואי דאורייתא ילפותא משמלה היא או דרבנן דאסמכוה אקרא דשמלה וכדי נסבה [והיאך קאמר דכתיב והיה]. ולמה שהסבנתי [לעיל ת"ש עד דרוש אחיך] מאי לאו בסימנים היה ניחא שפיר [דמדייק משם דסימנים דאורייתא משמלה כדלעיל אבל לא דיליף זה מקרא דעד דרוש] ועיין : גמ' משום דאיכא למימר כדמשנינן. וקושיא דתכריך עיין באשר"י : גמ' אם תמצא לומר סימנים דאורייתא כו'. ולמה שכתב האשר"י עדים עדיפי אפילו מסימן מובהק [ופירוש עדים וסימנים היינו סימן מובהק] לא תליא באת"ל סימנים דאורייתא רק רבותא הוא אפילו אי סימן שאינו מובהק מדאורייתא וא"כ הדין סימן וסימן יניח (צ) מ"מ סימן [אפילו מובהק] ועדים לא נחשב כסימן וסימן וכוותיה הכריע מהרש"ל דלפי' רש"י [בד"ה את"ל דמשמע מלשונו דרק לענין סימנים בינונים קאי] הו"ל סימן מובהק ועדים יניח אפ"ה סימנים שאינם מובהקין ועדים ינתן לבעל העדים דהוי רבותא טפי דע"כ סימן וסימן נכנס בין הדבקים לרבותא [דאף דבסימן וסימן יניח אפ"ה בסימן ועדים לא הוי כסימן וסימן א"כ טפי הו"ל לאשמעינן אף דסימן מובהק ועדים יניח אפ"ה סימן בינוני לא הוי כמובהק ועדים] וע"ש : גמ' דמדת רחבו שעורי קא משער כו'. ונראה שאיירי מטלית כעין שלנו שרחבו משוער יותר מארכו : גמ' במאי אילימא בחיורי וסומקא כו'. ק"ק הא זה לא מקרי סימן כלל ועיין : בתוס' בד"ה ט"ו יום וא"ת כו'. נראה דהו"מ לאוכוחי שהרי תחלת המקום שכבשו היה יריחו ולא היה רק מהלך יום אחד מירושלים דמיריחו היו שומעין כו'. והו"מ לאקשויי בקרא דהא אם מגיע האחרון שבישראל לנהר פרת אף אם ירושלים באמצע (ק) יש לגד השני מהלך כ"ה יום רק עדיפא מקשו. תירוצם קצת תמוה שיהיה שדות וכרמים ביחד בסוף הגבול וצ"ע : **ע"ב** גמרא אתי לאחלופי כו'. אפ"ל המכריז יטעה במקרא ואפשר שלזה מחק מהרש"ל ז"ל ד"ה שברש"י אתי לאחלופי דדוחק שיהיה השומע טועה : גמ' חיישינן לרמאי. פירוש לכתחלה ואי זה יכריז גלימא דלמא שמע כו' אבל לעיל דף כ"ב ע"ב בתוס' בד"ה אי דליכא סימן כתבו אי אתי ונתן סימן שהוא גלימא דלא חיישינן למשקר [רק] דאמרינן כי היכי דלא אבדת כו' ועיין : במתני' דבר שאינו עושה ואוכל ימכר. אע"פ שיש לו ג"כ זמן קבוע מ"מ כשיגיע זמן צריך למוכרו שלא יאכל משא"כ דבר שעושה ואוכל שאין חיוב אף לאחר י"ב חודש שימכור וק"ל :

דף כט ע"א בתוס' בד"ה והוי שואל כו' ור"א לית ליה דשואל כו' אלא לר"י כו' לא קאי ר"א כו'. עיין בזה בת"ה ומה שהקשה שם דהא למסקנא דצריך למשכון פליגי ע"כ ר"א לית ליה דשואל ויותר טוב לומר דר"ע אית ליה דשואל כמו לרבה [ובצריך למשכון לכ"ע לא שייך פרוטה דר"י] ואפשר לומר אחרי שנאמר הסברא דמלוה

באור

הוכחה דלאו מכלי נפל כגון דאית ליה אוגנים ושאר תירוצים משא"כ לפירוש ר"ת בלפניו פירות נשאר כמו לס"ד : (מ) ועיין בש"ך שם שהקשה עליו דהא בהדיא קאמר בשלשה עו"כ : (נ) דלרש"י אין צורך לצייר בנפלה משנים כיון שגם בשנים מיאש א"כ וקודם יאוש היינו קודם ששהה כדי ליאש א"כ אף בלא שנים י"ל קודם יאוש היינו קודם ששהה למשמש וגם בזה ניחא טפי אחר יאוש דהיינו אחר שמשמש משא"כ בשנים צ"ל אחר יאוש ששהה עד אחר שתבעו ולא החזיר לו. או שאמר בפירוש ווי לחסרון כיס. משא"כ לפירוש התוס' צריך לצייר בראה שנפלו משנים דוקא דהשתא לא מיאש וכו' מכדי איכא אחרינא כו' ולא מיאש לעולם אבל אי לא גרסי משנים כיון דסלע דבר שאין בו סימן הוא א"כ עומד ליאש וקנאו לכי מתיאש אף בנטלה לפני יאוש לרבא דסובר יאוש שלא מדעת הוי יאוש כדבר העומד ליאש. משא"כ בנפלה משנים דאינו עומד להתיאש לעולם דאין קונה אפי' לאחר יאוש הדבר שיש בו סימן הוא דאף רבא מודה דלא הוי יאוש כמבואר לעיל : (ס) ולרש"י צ"ל דגרים רבה וכמו שתירץ בשיטה מקובצת לדעת רש"י : (ע) לשון התוס' וא"ת מצא פירות בכלי כו' ניחוש לשאלה וי"ל דלא חיישי' לשאלה אלא באיסור אבל בממון לא חיישינן לשאלה וא"ת א"כ מאי פריך חמור בסימני אוכף כו' ניחוש לשאלה י"ל דפשיטא ליה דמדרבנן לא חיישינן לשאלה להחזיר אבידה [ולכך מחזירין במצא פירות בכלי] אבל קשה היאך מפקינן מקרא דמהדר חמור בסימני אוכף ניחוש לשאלה מן התורה : (פ) מ"ש בעדים כך תירצו התוס' באמת בגיטין דף כ"ז ע"ב בד"ה מצאו קשור וביבמות דף ק"כ ע"א בד"ה מצאו. ומ"ש בסימן מובהק כבר כתב הגאון בעצמו בגיטין בד"ה מצאו הנ"ל דאפשר דבכיס ואדנקי ליכא סימן מובהק וכ"כ מהרש"א שם בתוס' בד"ה סימנים דאורייתא : (צ) לכאורה נראה דכוונתו דאי סימנים דאורייתא אפילו סימן בינוני וסימן מובהק יניח ואפ"ה עדים וסימן מובהק לא נחשב כסימן בינוני וסימן מובהק לומר יניח. אבל א"כ לא הוי נ"ל דנקיט את"ל כו' לרבותא דהיא גופא בעי לאשמועינן דסימן בינוני וסימן מובהק יניח ועוד דלקמן בסמוך לא משמע כן בזה אומר סימן ארכו וזה אומר סימן רחבו וכו' וי"ל שכוונתו למ"ש דאף דסימן שאינו מובהק מדאורייתא ואם כן סימן מובהק עדיף טובא ה"א הואיל והדין סימן וסימן יניח עדים וסימן מובהק נמי יניח קמ"ל דאפ"ה עדים עדיפי אך לשונו מגומגם קצת : (ק) לשונו מגומגם וכמהרש"א עושה מזה ב' קושיות וע"ש :

ואי'

צריך למשכון לר"י יותר טוב דלא פליגי בסברת שמואל כלל רק דכ"ע לית להו כמו שמשני מקודם זה: בתוס' בד"ה לפיקך וכו' וקשה וכו' דמעיקרא אמרינן כו'. כתבו זה שלא תימא שזה פשיטא אם מותר להשתמש אין ה"א כלל שלא יהיה שואל דמ"ש הא משואל דעלמא לז"א דהא סברת המקשה הוי כן. ואע"פ שהוא הבין כן בה"א [משום] דנקיט אבדו ולא ידע לפרש אבדו באור אך עתה בה"א דלא יזכור כלל לפיקך אם אבדו כו' דלמא הסברא קיימא דמשום שימוש לא גרע משואל דעלמא מ"מ הקשו אם זה ה"א [לסברת המקשה] שיהיה הדין כן דלמא באמת ה"א ולהכי קתני לפיקך אם אבדו כו' דהשתא ע"כ ר"ל שחייב באונסין דאי לא"ה מאי לפיקך כו' הא בלא"ה הוי שומר שכר לר"י ומהר"ם נכנס בדוחקים [דקושית הגמרא היה על] מלת לשון לפיקך ואינו נראה בעיני גם סוגיא דמעתין דקאמר הכי מבעי ליה למתני ר"ע אומר כו' [משמע דלאו ממלת לפיקך פריך ודומיא דהכי בר' טרפון] ועוד תקשי באמת למה לי ואם אבדו ועיין (ר) עוד הקשה כיון דידע אידי מכח משנה דלקמן [דקאמר סיפא אילטריכא ליה] ומאי מקשה הכא י"ל בב' מ"ד לא ידע רק בבבא דרישא וסיפא ידע אידי: בא"ד ועוד דבפרק המפקיד כו' א"ל דלמא באמת לקמן נמי משום תירוצא [דהכא כיון דהרו ליה רבנן וכו'] ואפילו לא נשתמש דמ"מ תקשי ג"כ לרבה [לסברת המקשה דלא ידע תי' כיון דהרי כו' למה לי התם ואם אבדו] ולא תליא לרב יוסף לפי תירוצם הב' [ר"ל האי נמי כו'] הו"ל להגמרא להקשות מעיקרא לפיקך דר"ט למה לי קודם לפיקך דר"ע: ע"ב גמרא הנהו זוזי דיתמי. האשר"י פירש דהוי זוזי דפקדון אע"ג דבגמרא לקמן מסיק [מתני' היא] דמעות פקדון לבעה"ב בין צרורין בין מותרין לא ישתמש כו' ע"ש [הכא הואיל וסמוכין על שלחנו והוי סבור דמותר להשתמש עד דאמר ליה דהני כמעות אבידה דמי] ובנ"י פי' בע"א ואני הבנתי דהוי דמי אבידה ומת האב ונפלו לקמי יתמי ולגבייהו הוי כמעות אבידה [דלא טרח קמייהו] ודוחק: גמ' מניחן לאלתר. האשר"י פירש מניח התפילין לאלתר בראשו וע"ש ובהרי"ף:

דף ל ע"א גמרא פשיטא האי עשה והאי כו'. עיין בר"ן מה שהקשה מהא דלעיל המתין לה עד לאחר יאוש ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל דאין כאן עשה אלא בשנטל ואפ"ל דה"ק אם מקיימו הוא מקיים עשה ויאמר אני אקיים העשה ואלך בבה"ק לז"א האי עשה וכו' (ש) וכן לקמן באמר לו אביו [אל תחזיר מנין שלא ישמע כו' ת"ל אני ה'] ופריך למה לי אני ה' האי עשה דכיבוד והאי ל"ת ועשה לא תוכל להתעלם והשב תשיבם. פירושו נמי לכשיקיים הוא מקיים ג"כ עשה] (ת) ולי היה נראה [עוד] שודאי ליקח מתחלה לטפל בה להא לא צריך קרא דמתחלה אין כאן אלא לא תעשה גרידא ואין ל"ת מדחה כמ"ש רש"י אלא להא אתיא קרא שאם התחיל לטפל בה ושדי קלא בה כדבסמוך והוא בבה"ק שאינו חייב לטפל בה משום השב תשיבם לז"א האי עשה כו' (א). ומשני דאתיא לזקן ואינו לפי כבודו שאינו חייב להתחיל וע"ז אמר רבה אם הכישה נתחייב בה ומ"מ אין זה מחוור בעיני מכמה טעמים ואחד מנהון הוא שהטעם דהכישה לא משום השבה נתחייב רק מדין מיחייב בה וקיימא ברשותיה ודוקא בבע"ח [דאנקטינהו נגרי ברייתא] וכמ"ש התוס' לעיל דף כ"ה ע"ב בד"ה ואם נטל לא יחזיר ועיין. ור"ן מתרץ בע"א ע"ש: בתוס' בד"ה בתורא כו' ר"ת גרים בתורא. פס דבר כמו תמר גמל ספן ובחולין פי' בקרי ומהרש"ל הביאו בע"א ע"ש: בתוס' בד"ה לצרכו וכו'. המרדכי מתרץ בע"א ע"ש בהגהות: בא"ד דשמא יניחנו שטוחים כו'. ומ"מ מדמי בסמוך לפרה דה"א התם נמי טעמא משום גזירה אטו לצורכו לחודא בשביל שתדוש לאחר סיניקה וזה שכתבו בסמוך בד"ה בשביל ומשני דהתם דאורייתא פסולה: בא"ד ותדע דאי דוקא כו'. והאשר"י פי' ג"כ כוותייהו אבל מפרש בסמוך בע"א פקדון מאי עבידתיה הא אינו חייב לטפל בו מאחר שהמפקיד יכול לשמור חפציו שלא יתקלקלו ועיין: בתוס' בד"ה בשביל וכו' בסיפא קתני כו'. דאל"כ דלמא לעולם היכא שלצורכה מותר לצורכו ולצרכה נמי שרי ובפרה מלאכה לצורכה לחוד נמי פסול ולז"א ובסיפא כו' ולהכי ניחא נמי אמאי לא מקשה ממתני' דעלה עליה זכר פסול דהוי לצורכו ולצורכה כמו שכתבו בסמוך פסולה כמו עלה עליה זכר דפסולה דהוי נמי לצורכו ולצורכה אלא משום דמתני' י"ל לצורכה לחוד נמי פסולה לזה הביא הברייתא דבסיפא קתני וכו': בא"ד וא"ת ואמאי כו' אמאי לא אמר אהך כו'. לפירוש רש"י [מקשו שפיר] ודאי דאולמא הך מהך משום דאשר לא עובד בה כתיב בעגלה ערופה והך ברייתא דהכניסה לרבקה נמי איירי בעגלה ערופה אבל להתוספות שהך דהכניסה איירי נמי בפרה אדומה מאי אולמא הך מהך וכ"כ מוהר"ם יל"ו ועיין: בתוס' בד"ה אף עובד וכו' ואם נאמר וכו' א"ש. וא"ש ג"כ קושית וא"ת הכניסה לרבקה: בא"ד ואתי נמי שפיר הא דתנן כו' ולמאי דפריש' א"ש. ורבנן דפליגי ס"ל נמי האי דנגבו אינו בכי יותן ואינה פסולה משום עלה עליה זכר אלא משום מעוברת דהוי מלאכה שנושאה העובר וכן פי' שם הרע"ב ע"ש: בתוס' בד"ה הא אין עשה דוחה ל"ת ועשה וא"ת כו' ובפרק כה"ג לא חשיב אלמנה לכה"ג מאירוסין אלא ל"ת: בא"ד וכן קשה לקמן יכול אמר לו אביו היטמא כו'. רש"י לא פי' לקמן רק אבבא דאמר לו אל תחזיר לפי שהוא מפרש ביבמות הרי שאמר לו היטמא ואבידה בבית הקברות דהשתא הוי ב' עשה [עשה דכיבוד והשבה] וע"ש: בא"ד דעשה דמצורע הוי דחי לאו ועשה דשילוח הקן. במסכת יבמות לא כתבו רק עשה דשילוח הקן וע"ש בפ' שילוח הקן ואיתא בסמוך במעתין תשלח וכו' וע"כ טעות הוא דאל"כ למה הוצרך לומר בפרק ב' נזירין דדחי עשה דמצורע לאו ועשה שאינו שוה בכל הא אפילו שוה בכל כשילוח הקן דחי. וכ"כ מהר"ם יל"ו דאיתא בהדיא פרק שילוח הקן דלא הוי דחי עשה דמצורע אלא עשה דשילוח הקן דקאמר דליכא לאו כגון שנטלה ע"מ לשלחה ופריך מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ומשני סד"א גדול השלום וכו' וליתי עשה דידה ולידחי עשה דשילוח הקן קמ"ל. וכל"ל נמי הכא דעשה דמצורע הוי דחי עשה דשילוח הקן אי לאו וכו'. וראייתם דכמו דאמרי' התם אע"ג דבעלמא כה"ג לא אתיא עשה ודחי עשה השוה בכל דמאי אולמא האי מהאי מ"מ עשה דמצורע הוי דחיא ליה משום גדול השלום ה"כ בהך דפ' ב' נזירין אע"ג דבעלמא לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה אפילו אינו שוה בכל עשה דמצורע דחיא ליה משום ה"ט דגדול השלום. ובשמעתין דקאמר דעשה לא דחי ל"ת ועשה אבל עשה לחוד הוי דחי ולא תקשי ליה ומאי אולמא היינו משום דהא ודאי כיון דהאי עשה דמידחי אינו שוה בכל דחיא ליה שפיר אפילו עשה דעלמא שאינו גדול השלום ודו"ק: ע"ב גמרא מי אמרינן השבה מעליא וכו'. עיין בהאשר"י [שכתב ורב אלפס ז"ל כתב דרכו להחזיר בשדה כו' בעיא הוא ולא יחזיר בעיר ונראה דבספרו היה כתוב מי אמרינן דבשדה מיהא דרכיה לההדורי או דלמא השבה מעלייתא בעינן וכיון דלא מיחייב בעיר לא מיחייב אפילו בשדה ופסק לחומרא דבשדה מחייב לחומרא דאינו מזלזל שם בכבודו ולא דמיא להכישה כו' ע"כ]. והר"ן לא מפרש הרי"ף כותיה. ולולי דבריהם היה נ"ל לפרש שהאיבעיא הוא כיון דהכישה מתחייב אהא מיבעיא ליה דרכו להחזיר וכו' והוא מחזיר בשדה כדין צריך להחזיר ג"כ בעיר דכיון דנתחייב וצריך לטפל בה בשדה שכן דרכו בשדה צריך לגומרו ולעשות השבה [כמו בהכישה דמיחייב מטעם שהתחיל בה כפירש"י שם לא מטעם שכתב הרא"ש דאנקטיה נגרי ברייתא] או דלמא ל"ד להכישה דכיון שדרכו להחזיר בשדה צריך להחזיר בשדה כדינו וכשהגיע לעיר שאין דרכו שמה לא התחיל בה כלל ול"ד להכישה וכיון דלא איפשיטא לא יחזיר בעיר ול"ד להכישה וכסברת האשר"י [דלא מחמרינן מספיקא] שאין לו לזלזל בכבודו וכו'. ולפירוש האשר"י [בדעת הרי"ף] לא א"ש הא דמסיים ולא יחזיר בעיר הא זה לא אבעיא כלל ולכל שני לדדי האיבעיא לא יחזיר ועיין. ומ"ש המרדכי בזה לא מחוור: ל"ג בשובדא דר"י בר"י בפעם ב' ואפקריה. ועיין במ"מ: גמ' ולשלם אמר ר"י אמר רב כו'. מדברי ר"י הוא ולעולם כמ"ש התוספות בריש פרקין בד"ה וכמה. וא"ל מאי דוחקיה לוקמיה ביממא ואפילו טובא ולעיל תירצו דר"י ס"ל כאביי וכו'. ואפ"ל דידע ברייתא דתניא נמי הכי דבסמוך ואוקי למתני' בגוונא דברייתא: ברש"י בד"ה זה בית הייהם כו'. ובפרק הגוזל מפרש ת"ת ע"ש:

דף לא ע"א יגיד עליו ריעו תנא רועה בדרך וכו'. ואיפכא ליכא למימר תנא רועה בדרך וה"ה רצה וכו' דא"כ תקשי ליה ברייתא דלעיל דקתני רועה בין הכרמים אין זה אבידה ויש מגיהין לעיל בברייתא כבמתני' רועה בדרך ואין דעתי נוחה בה דברייתא מחלק בכרמים גופיה: גמ' דלעריה דידה איתא. דגם בטעינה ע"י שאין הרבה בני אדם מכביד המשא כמ"ש התוס' בד"ה לר"ש ומיקרי לערא דידה נגד אבידה: והך נריכא אפשר לומר דקאי אגופא דקרא. או איתורא וה"ק אבידה משום דליתא למריה בהדיה אבל איתא למריה כזקן וחולה כו' וא"כ היכא דליתא למריה כלל מלינו למילף מאבידה והאי יתורא אצטריך לליתא למרא כזקן וחולה כמ"ש התוס' ריש ע"ב בד"ה אבל. וא"ל לכתוב טעינה ואבידה ונילף פריקה מנייהו ז"א דהא ע"כ הגוף אצטריך להורות טעינה בשכר רק יתורא לזקן וחולה ואיכא למיפרך מה לטעינה שכן בשכר וא"ל אבידה יוכיח שכן באבידה זקן וחולה פטור וכן פריקה ואבידה י"ל איכא למיפרך מה לפריקה שכן לער בעלי חיים וחסרון כיס וא"ל אבידה יוכיח וק"ל דכל מה שנילף במה הצד צריך שיהיה דין הנלמד בשניהם דהא מחד לא מצי למילף וזה פשוט וק"ל (ב): ברש"י בד"ה מאי למימרא ותיפוק ליה כו' וצ"ל לכל לרבוינהו. נראה שזה אך למותר ומי ביקש לרבוינהו והברייתא מסברא דנפשיה קאמר בלא קרא רק מקשה כפשוטו פשיטא: ברש"י בד"ה הכל צריך דעת בעלים כו' דכיון דידע שאבדו כו'. אגנב ואגזלן קאי: ע"ב ברש"י בד"ה דאיתיה למרא דכתיב עמו. פירוש דדין פריקה וטעינה הוי נמי באיתי' למרא דכתיב עמו ואי לא הוי כתיב לא הוי ילפינן ליה מאבידה [באיתי' למרא] דלא מישתעי אלא בליתיה למרא (ג):

דף לב ע"א גמרא טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו כו'. ילפותא דגמרא הוא מאת שבתותי תשמרו וכ"ת שאני שבת כו' כבר אמרו ביבמות ע"ז וכ"ת שאני שבת כו' הא תנא בעלמא יליף כו'. ואני ה' הוא נתינת טעם כולכם חייבים [ועיין בתוס' יבמות דף ה' ע"ב בד"ה כולכם]: בתוס' בד"ה ב"ד כו' וי"ל דמוכרת שלא בב"ד משום תינא. ר"ל מתני' דמוכרת שלא בב"ד וכו' [דהא בלא לתרץ גם אמה דבב"ד יכולה לעכב אפילו לעצמה]: בתוס' בד"ה כבד וכו' דניחא ליה לאתויי קרא דכיבוד. אפ"ל דמשום הכי ניחא ליה משום דבקידושין הביאו התוספות דגדול כיבוד אב וכו' דבהקב"ה כתיב כבד ה' מהונך ממה שחננך אבל אם אין לך אינך חייב להחזיר על הפתחים משא"כ באב ואם ע"ש:

שמעתתא דטעינה ופריקה

ברש"י בד"ה לומר לך פריקה בחנם כו' ה"א דיו כו'. רש"י נמי מפרש כמ"ש התוס' לעיל דף ל"א בד"ה למה לי וכמשמעו דודאי אי הוי כתיב טעינה ה"א טעינה בחנם דא"ל מסברא ה"א טעינה בשכר וכתב פריקה שלא נימא דיו דא"כ לר"ש הו"ל תרוייהו בשכר כיון דלא מסיימי קראי ואצטריך למיכתב תרוייהו שלא תימא קרא לפריקה אתיא וטעינה פטור לגמרי וזה א"ל שבהך נמי פליגי [דר"ש ס"ל מסברא בחנם]. רק הוא מסביר לנו היאך נשמע לנו ע"י שכותב פריקה שטעינה בשכר ולא נראה כפתאים. מכח יתור. יכתוב לנו נקודה [ליתורא] ולא נריך קרא להך. אלא [ע"י שכתב פריקה] אנו יודעין כוונת התורה שהיא יודעת אמיתה שטעינה בשכר וכיון שאמתת טעינה בשכר הוצרכה היא לכתוב פריקה דלא תימא דיו ואנו יודעין כוונתה דמדחזינן שכתבה פריקה ש"מ שהכוונה שפריקה לא הו"מ למילף מטעינה שתהיה בחנם ואמטו להכי אצטריך למיכתב לפריקה וא"כ ממילא מלינו למידק היום שטעינה שבקרא הוא בשכר אבל ודאי היינו טוען וסבורין טעינה (בשכר) [בחנם] אי הוי כתיב לחודא והיינו ראיה [שטעינה בשכר ופריקה] בחנם מדאצטריך למיכתביה וכעין זה ממש באין שינוי פי' רש"י בפ"ק דבילה גבי פלוגתא דב"ש וב"ה בשאור בזית וחמץ בככותבת ע"ש ותראה. ולא הוצרכתי לכתוב זה אלא לפי שראיתי למהר"ם שמשבש בזה בחנם ומיישב אליבא דרש"י הצריכות' דלעיל דף ל"א ע"א אגופא דקרא כאלו רש"י ותוספות מחולקין ולא הו"ל למיכתב זה וק"ל. ומ"מ אפשר לייש בו [דלרש"י אפשר הצריכותא דלעיל אגופא דקרא] סר"ל ג"כ משום דבשכר ר"ל האמת הוא של התורה בשכר וכו' וק"ל: ע"ב גמרא ואפילו ר"ש לא קאמר וכו'. אבל מסיימי קראי ונכתבו תרווייהו מודה דילפינן ק"ו והיה ס"ל ג"כ כרבנן דפריקה בחנם וטעינה בשכר דבהא לא פליגי רק ס"ל זה וזה שוין משום דלא מסיימי קראי. אבל אין נראה לומר אי הוי מסיימי קראי טעינה לא נריך למיכתב פריקה [וע"כ משום ק"ו דלב"ח] דמנ"ל מכח ק"ו דלמא במה מלינו (ד) דלמה יגרע פריקה מטעינה [אע"כ הא מסיימי הוי ידעינן דפריקה בחנם וטעינה בשכר וע"כ דפריקה הוי ידעינן מק"ו דאיכא ביה נמי צב"ח ולא נכתב רק להורות דטעינה בשכר דלית ביה צב"ח דאל"כ מ"ש פריקה מטעינה] ולעיל אמרינן וצריכא דאי כתב פריקה ה"א משום דצב"ח כו' ואיכא למיפרך [מה לפריקה שכן צב"ח] הא לא"ה הוי ילפינן טעינה מפריקה אע"ג דליכא ק"ו וכן אי כתיב אבידה וכו'. ועוד דא"כ הו"ל בקרא השתא דלא מסיימי

באור

(ר) וא"ל דגוף הדין פשיטא דאיצטריך לאשמועינן דמשום היתר תשמיש חייב באונסין כדאיצטריך לאשמועינן במתני' דפרק המפקיד דז"א דאכתי לא נחתי לזה עד שהכריחו זה בקושית ועוד וזה כל כוונתם במה שהוסיפו קושית ועוד להכרית דלאו מילתא דפשיטא הוא דחייב באונסין ובקושיא הראשונה עדיין לא הוזכר שום הכרח לזה לפי דברי המהרש"א אי אפשר דכוונתם כמ"ש דבאמת תקשי ל"ל ואם אבדו היינו לר"ע וא"כ גם לר"ט כוונת המקשה כן. ומעיקרא כתב דמלישנא דתלמוד בקושיתו אר"ע הכי משמע ואח"כ כתב דפשיטא דבאמת קשה לר"ע גם ואם אבדו: (ש) דאף דהיכא דאפשר לקיים שניהם מקיימין היינו אי מקיים העשה והלא תעשה לא עבר אבל הכא אי לא יעבור הל"ת אף דלא יעבור גם על העשה מ"מ לא יקיימה ואם יאמר אני אקיים העשה ואלך כו' ס"ל דיקיים העשה וידחה הל"ת: (ת) ואף דלכאורה מ"מ מאי מקשה דלמא אצטריך קרא להיכא דרוצה לקיים העשה דכיבוד ואינו רוצה להחזיר דליכא כ"א ל"ת גרידא. דמ"מ כיון דאם יקיים הל"ת ממילא יקיים ג"כ העשה דהשב תשיבם תו לא דחי עשה דכיבוד הל"ת דעד כאן לא דחי הל"ת רק כדי שיקיים עשה אבל הכא אם יקיים הל"ת ג"כ יקיים עשה בהדה: (א) ומ"מ לקמן באמר ליה אביו אל תחזיר כו' לא מתורץ בזה דמאי פריך דלמא אתי לאו ועשה ולא יתחיל בזה כלל:

י"ל איכא למיפרך מה לפריקה שכן צער בעלי חיים וחסרון כיס וא"ל אבידה יוכיח דכל מה שנילף כו'. הא בלא"ה ליכא למימר אבידה יוכיח מחמת חסרון כיס דהא לר"ש ליכא תירוצא אחרינא רק מחמת חסרון כיס דאל"כ תקשי ל"ל גוף הטעינה לכתיב פריקה ואבידה. וכ"ת מה לפריקה שכן צער ב"ח אבידה יוכיח. וצ"ל משום חסרון כיס. ואפשר דבאמת קאי אלמעלה אמ"ש מקודם לכתוב טעינה ואבידה כו' רק יתורא לזקן וחולה כו' וא"ל אבידה יוכיח שכן באבידה זקן וחולה פטור וע"ז הוסיף בטעמו דכל מה כו'. ויותר נראה דמקומו שם למעלה וכאן באמת א"ל אבידה יוכיח מחמת חסרון כיס דמתורץ בזה גם לר"ש. אך מ"ש בתחלה והך צריכא אפשר לומר דקאי אגופא דקרא קשה כיון דע"כ טעינה אצטריך דליכא למילף מאבידה שכן יש בה חסרון כיס וא"כ גם פריקה אצטריך להורות דטעינה בשכר וכמ"ש הגאון גופיה דהא ע"כ הגוף אצטריך להורות טעינה בשכר כו'. והולי לגדדין קאמר ואי קאי אגופא קאי לר"ש לחוד וא"ל הא טעינה צריך למיכתב דמה לאבידה שכן חסרון כיס וא"כ צריך למיכתב תרווייהו דלא מסיימי קראי ז"א דע"כ נאמר דקאי אטעינה דלפריקה לא צריך קרא דמוכח מאבידה: (ג) דקשיא ליה דמראה לכאורה דבא לגלול באין עמו דכתיב עמו דוקא ובכהאי גוונא ליתא למרה ג"כ דאי כתיב לא הוי ילפינן מאבידה ולכן כתב עמו: (ד) וה"ל דלמא אף אם נימא

קראי למה לי תרוייהו ע"כ משום דה"א דאתיא לפריקה ונילף טעינה מניה במה מצינו אע"כ דפריקה עדיפא דצב"ח. לכן נראה דאה"נ דדייקא [דצב"ח דאורייתא] כפשוטו דהשתא נ"ל תרי קראי רק בניחותא קאמר דמדרבנן שמעינן כפשוטו דפריקה עדיפא מטעינה ואפילו לר"ש דשניהם שוין הייט משום דלא מיסיימי וכו' הא לא"ה הוי יליף ק"ו [והוי ילפינן דטעינה בשכר כרבנן] דהא ס"ל ע"כ צב"ח דאורייתא [מכח הוכחה דאף אי לא מסיימי נ"ל תרתי דאף אי ה"א דאתיא לפריקה הוי ידעינן טעינה במה הצד וע"כ דצב"ח דאורייתא וממילא דאי הוו מסיימי קראי הוי ס"ל כרבנן ולאו דהא דאמר הא אי הוי מסיימי קראי הוא ההוכחה דהא ההוכחה הוא אף אי לא מסיימי קראי]. כן למדתי עם א' בחולוקי ונראה דפשוט האמת כן הוא. וא"ל דמשום חסרון כיס נכתב דכיון דטעינה שיש בה חסרון כיס טכל ללמוד מפריקה בחנם (ה) אף טעינה דלית בה חסרון כיס נמי הוי בחנם דמ"ש כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה מי לא עסקינן ואפילו למה דכתב פריקה אמרינן בסמוך הכי דמייתר פריקה לדרשא אחריתא [וכמ"ש התוס'] כ"ש השתא דלא מייתרא. מיהו י"ל דבשלמא אי נכתב טעינה כיון דנכתב סתמא ע"כ אין סברא לחלק בכתים דבחדא מחתא מחתינהו דחייב לטוענו וכיון דטעינה שיש בה חסרון כיס ע"כ לא גרע מפריקה א"כ גם טעינה שאין בה חסרון כיס וא"כ אין סברא לומר שפריקה נכתב לאורויי אטעינה בשכר שאין זה סברא מכוון של התורה דהא הא דפריקה עדיפא הוי מגד חומרא דחסרון כיס אע"כ דאין חומרא זו עושה רק לער בעלי חיים דהשתא איכא שפיר למימר דפריקה אורי לן דטעינה בשכר אבל אי לא נכתב רק פריקה לר"ש מה דטכל למילף מניה ילפינן וטעינה שאין בה חסרון כיס לא נוכל למילף מניה ולהכי אצטריך למיכתב ב' קראי ודלמא לעולם דצב"ח לאו דאורייתא (ו) גם ממ"ש התוס' בד"ה מכלל דת"ק כו' וא"ת ולר"י כו' וי"ל דדריש ק"ו כו' נימא דס"ל דנכתוב חד קרא ונילף במה מצינו בלא ק"ו רק מ"מ הסברא דפריקה חמורה מטעינה מנ"ל כיון דצב"ח לאו דאורייתא ונאמר דהכל בחנם כמ"ש התוס' לעיל בא"ד וי"ל דכל הסוגיא מוכחת וכו': גמ' לימא מסייע ליה בהמת עובדי כוכבים כו'. א"ל היאך הבין סיפא דברייתא ע"כ צ"ל והטעינה יין כו' הא שאר דברים זקוק לה וע"כ משום איבה י"ל דרישא משמע ליה דאיירי בלא טעם איבה מדקאמר כבהמת ישראל והתרצן י"ל דאדרבה בזה מורה דלא תימא בע"כ טעמא דמטפל בבהמת עובדי כוכבים משום צב"ח [ובפריקה דוקא] לז"א כבהמת ישראל דהיינו בין פריקה בין טעינה א"כ ע"כ טעם אחר יש בזה כן למדתי לאחד בחולוקי: בתוס' בד"ה מכלל דת"ק סבר כו' וא"ת ודלמא זקוק לו מדרבנן. דא"ל א"כ במאי פליגי [דהיאך מרומז בדריה"ג דפוטר אף מדרבנן] דהשתא נמי [היכן מרומז פלוגתא דהא] לא קאמר ריה"ג רק דפטור ממצות פריקה בחנם ודלמא צב"ח דאורייתא וחייב בשכר אלא צ"ל שר"ל כיון דכתיב תחת משאו פטור לגמרי דכיון דאין בו משום מצות פריקה אין עוד חיוב כאן: בא"ד וי"ל דכל הסוגיא מוכחת כו'. לכאורה נראה דלא הוי צריכי לזה דאי צב"ח דאורייתא אפילו בחנם א"כ פריקה דכתב רחמנא למה לי ולכתוב חד קרא וע"כ לפריקה א"ל דא"ל דהשתא אורי לן דצב"ח דאורייתא ז"א דבשמעתין משמע דצב"ח בעלמא נלמוד רק מדבריהם אנו שומעין שהוא כן דקאמר אבל מסיימי קראי דרשינן ק"ו דלא לכתוב פריקה וכן כולה שמעתין רק בסמוך הבין פטור משמע לגמרי פטור אפילו בשכר כמ"ש מי סברת פטור כו'. ובזה דברים בטלים כתב מהר"ם בזה לקשר הוא"ת ראשון וז"ל שמכו קושיתם אהאי פירושם דלעיל משום דהוי איכא למימר לריה"ג נמי דסבר צב"ח לאו דאורייתא היינו בחנם אבל בשכר חייב דהשתא שפיר איכא למיעבד ק"ו צב"ח אבל לפי האי פירושם דלעיל דע"כ לפי סברת המקשה רבנן דרשי משאו דאינו חייב בחנם ומשום צב"ח אינו חייב אלא בשכר א"כ לריה"ג ע"כ אפילו בשכר פטור וא"כ מ"ש טעינה מפריקה דליכא ק"ו ע"כ. ולשוא צירף צורף ואינו מחוור לי מ"מ ודלמא זקוק מדרבנן כו' וסיימו בדבריהם אינו חייב לסייע אפי' בשכר ומייתי ראיה אהא וזה ודאי א"ל לפנים דאי לאו דאורייתא פטור אפילו בשכר אבל דלמא זקוק מדרבנן וכדבסמוך בגמ' בהדיא הא מני ריה"ג דאמר צב"ח דרבנן וצ"ל צב"ח דרבנן ר"ל לענין שאר מילי לחלוב כו' אבל אינו עושה סברא לסייעו לבהמת חבירו ועיין (ז):

דף לג ע"א במתני' אבידתו כו'. יש חילוף גירסאות אם היה אביו שקול כרבו כו' עיין בהשר"י ובב"י: גמ' את צריכת לי. עד מ' שנין. ע"ד שאמרו אין תלמיד עומד על סוף דעתו של רבו עד מ' שנים והביאו רש"י סוף כי תבא: בתוס' בד"ה מה לי רבנן כו' כדמוכח דאתיא כוותיה. אע"ג דבזה נמי י"ל ולא משאוי שאינו כו' בחנם אלא בשכר כמ"ש התוס' לעיל בד"ה מכלל מ"מ קאמר מאן שמעת ליה דאמר בהדיא הך סברא ואמרו בפירוש ואפ"ל דמדייק לפי סברתו דצב"ח לאו דאורייתא לפי זה אף לדידך ע"כ אי אפשר לומר רבנן דבה"א זה ע"כ לא ס"ל לרבנן כלל דרשא דתחת משאו במתני' וק"ל: בתוס' בד"ה וזהו רים וכו' עולה אלפים. חסר ה'. ומ"ש כדמוכח וכו' שמיל הוא אלפים אמה לאפוקי אלכסונו של אלפים ע"ש בתוס': בתוס' בד"ה אבידתו וכו' וא"ת וכו'. אגב ריהטא נקטו אבידת רבו וכ"ה בתוס' קידושין חבירו: ע"ב גמרא דרש ר"י בר אילעא כו'. הוכחתו מדקאמר ונראה במחתכם דהול"ל והראה. ותוספות דפי' אחיכם אלו בעלי מקרא שאינן יודעין כו'. וכי יהיה להם דבר יבאו לשאול לבעלי תורה ונוהגין עמהם בזיון שיודעין שצריכין להן. שנאיכם אלו בעלי משנה שטועין וסבורין לידע כו'. ואינם שואלין לבעלי תורה וסומכין על הוראת עצמן ובאין ע"י כן למחלוקת. ושמא תאמר פסק כו' ול"ג שמא תאמר ישראל יבושו כו'. ומהר"ם כתב שכוונת תוספות מלשון ר' לא שנה א"כ הו"ל להגמרא לעשות אל תקרי ועוד מאי כוונת תוס' לפי"ז במ"ש שסבורין לידע כו' לכן הדרשה ידרוש לעצמו: סליק פרק אלו מציאות

המפקיד פרק שלישי

בתוספות בד"ה נגנבו כו' ה"ה כו' אלא אורחא כו'. לפי מ"ש בד"ה המפקיד שכך טוען הנפקד [דלא"כ אינו מוזכר במתני' כלל טענת הנפקד שיכתבו עלה וה"ה אם אומר כו']. אי אפשר דליסנא ולא רצה לשבע משמע לפי טענתו יכול לשבע: מ"ש מהר"ם בד"ה אית דל"ג וכו' לא ידעתי מאי קאמר:

דף לד ע"א גמרא איכא ביניהו קושית דר"ז. אפשר דכ"מ לדינא בשבח גיזות וולדות שלאחר שנגנבה דלישנא דסמוך לגנבה הוא לשומר וי"ל קושית דר"ז וצ"ל נעשה כא"ל חוץ כו' עיין בהשר"י (ח): גמ' תנן שילם ולא רצה כו' לא שילם לא. ודאי דהומ"ל דה"ה לא שילם ונקיט שילם לאורויי לאביי כו'. [כמ"ש התוס' בד"ה אלא] רק רוצה לדייק בע"כ דתיקשי טיפא כו': גמ' שואל שאמר הריני משלם כו'. ובאחריני לא סגי ליה לומר לישנא דהריני משלם לאשמועינן רבותא דאפילו אמר פשעתי: ברש"י בד"ה נעשה כא"ל כו' שיהיה ספק כפל כו'. לפי"ז לא קשה מאי פסקת כו': ברש"י בד"ה נעשה כאומר לו בשעה שמסרו לו כו' סמוך לגניבתה כו'. לא שזה מהני מידי לצורך הקנין רק מפרש ליה אימת נעשה כא"ל כו' ובבנים דבסמוך כשמת והבנים הניחו הפרה בידו צ"ל נעשה כאומר לו באותה שעה כו'. ובאמת אין צורך רק נעשה כא"ל קודם הגניבה לכשתגנב ותשלומי סמוך לגניבה קמיה קאי: בתוס' בד"ה דלמא כו' קודם שיבאו עדים [דליכא למימר שלא יהיו עדים כלל] דאי משתכח גנב משמע ע"י עדים: בתוס' בד"ה אלא מהא כו' אבל אם אמר הריני משלם אם נשבע כו'. והשר"י כתב אבל אם רצה לשלם אע"פ שכבר נשבע כו' ודיוקא דרבא מסיפא הכי משמע נשבע ולא רצה הא רצה אע"פ שנשבע אבל בגמרא שם איתא הא שילם כו' ואפשר ששילם דרישא הורה לנו זה דדוקא שילם הוא דמקני ליה כפילא אע"פ שנשבע תחלה ור"ל [במה שאמר בסיפא נשבע] ולא רצה לשלם הא רצה לשלם ושילם וכן ע"כ צ"ל לאביי דדייק מרישא דדוקא הא רצה לשבע אע"פ ששילם ולכ"ע אמרינן בסמוך פשיטא אמר איני משלם וחזר ואמר הריני משלם מקני ליה כפילא וצ"ל ע"כ הא רצה ונשבע כו' ועיין: ע"ב ברש"י בד"ה שילם לבנים כו' ונגנבה כו'. מפרשו ללישנא בתרא דסמוך לגניבה. וצ"ל מאי אמרי ליה כי אקני לך אבוהא כו' ר"ל אלו היה חי וקיים משום דעביד ליה ניחא כו' אבל אנן אין אנו מקנין לך [ולהכי פי' ונגנבה לאחר מיתה] דאלו נגנבה בחיי האב ודאי היתומים לא היו יכולין להקנות לו אע"פ שרוצין. ומ"מ [אף בנגנבה בחיי האב] יש לפרשו כמו ללישנא דמעכשיו אם מקני ליה אבוהון [משום ניחותא דידיה אף לגבי בניו] (ט). רק ללשון זה יותר נוח לו לפרשו הקנין אצל הבנים: ברש"י בד"ה שתים היה שוה כו' ש"מ הוא. וברישא אינו מוכרח די"ל פטור הלוה אי נמי דהוי המלוה ש"ח אבדו מעותיו כנגד המשכון דהו"ל כאלו פירש וע"ש בתוס' כ"כ מהר"ם וא"ל: בתוס' בד"ה וחזר ואמר כו'. דבריהם מפורשין יותר ברים שבועות הדיינים דמיירי בפני ב"ד וע"ש: בתוס' בד"ה הריני משלם כו' תימה כו'. וא"ל דבאמת הכי קמיבעיא ליה מיהדר קהדרו בהו וא"כ הדר זכי המפקיד בכפל או דלמא במלתא דאבוהון קיימא ואינו מורים קנס לבניו ואין הגנב משלם כלל דהא ודאי הא דאומדין דעתו של מפקיד שהוא מקנה הכפל ע"ד שיזכה בו הנפקד שהוא עשה לו טובה וניחותא אבל אם ימות הנפקד דגם בניו לא יזכו בו משום דאין אדם מוריש כו' ודאי דלא יעלה על דעתו לזכות לו שיזכה בו הגנב זכות הכפל לעולה מתוך רשותו של המפקיד ולישנא דגמרא הכי נמי משמע שיזכו בו בניו כי אקנאי כפילא לאבוהון כו' וכן בשילם לבנים כו' (י) כי אקני לך אבוהא כפילא אבל אי לא הוי מבעיא לן אלא לענין שיזכה בו הגנב הו"ל כי אקנאי כפילא לאבוהון כו' וכי אקני לך אבוהון דהא לבנים לא איכפת להו בין כך ובין כך לא יזכו הם כלום ודו"ק עכ"ל מהר"ם: בתוס' בד"ה שאל כו' ולישנא דמעכשיו כו'. דבריהם מבוארים ולרווחא אעתיק לשון מהר"ם ר"ל הא דמספקא לן בגמרא בשילם לבנים אי מקני לו כפילא ונקיט לה משום ניחותא דאבוהון היינו ללישנא בתרא וכמה שכתב רש"י ואח"כ נגנבה דהשתא בשעת הגניבה היה של בנים ויכולין להקנות הכפל למפקיד ואיכא לספוקי בהו שפיר אי סמוך לגניבה מקני כפילא משום ניחא דאבוהון או לא אבל בשלמו בנים שביק רש"י האיבעיא בפשיטות שנעשה הגניבה בחיי האב כעין האיבעיא דלעיל מיניה דהתם המפקיד קיים ושפיר מקני להו כפילא ומיהו דקדק שם לפרש שהאב לא הספיק כו' משום דאל"כ פשיטא דהכפל שלהם הוא בשלמו ואהא איבעיא דשלמו לבנים כתבו התוס' דאת"ל דמקני להו כפילא כו' משום ניחותא דאבוהון מ"מ איכא למיבעיא בכה"ג שמתה האשה ואח"כ נגנבה אי ישלם לבעל דלא חייש כל כך לניחותא דאשה אבל לל"ק דנעשה כאומר לו בשעת משיכת הפרה לכשתגנב כו' מעכשיו לא שייך בשילם לבנים משום ניחותא דאבוהון דהא לא בדידהו תולה הקנין אלא באבוהון בשעה שמסרה לו וע"כ אית לן לומר להאי לישנא דמסתפק לן בשילם לבנים אי אבוה חס על בניו כמו על עצמו ואסיק אדעתיה להקנות הכפל רק שיהיה בטוח בקרן או לא ובאשה איבעיא לן באת"ל שהוא חס על בניו אשה איכה חסה על בעלה ואינה מקנה כפילא כדי שיהיה הוא בטוח בקרן עכ"ל: בתוס' בד"ה שמא כו' א"כ מאי פריך כו'. כמו מ"מ כו' ועיין:

דף לה ע"א גמרא ואם איתא לדר"ה כו'. דדוחק לאוקמי מתני' בדברים שכמותן מצוין לקנות בשוק: גמ' לשתבע נמי אגלגול אבל משבועה דלא פשעתי פטור לשבע דנגלגל עמה דהא מחייב עצמו והמשכון הוא כדמי החוב: גמ' ואמרי ליה שילם ולא רצה לשבע כו'. דא"ל דהא לעיל ה"ע משום מגו דאי בעי פטר נפשיה כו' אבל כאן הוא רוצה לפטור עצמו דקאמר לא ידענא היכא כו' ור"ל פסק דלא ידענא פשיעותא הוא אבל הוא רוצה לפטור עצמו דרבא לא אסיק אדעתיה הך סברא דכיון דשילם שילם ועדיפא מיניה קאמר א"כ דשפיר עביד דלא משוי ליה כו'. אבל לא ניחא ליה לחלק דשומא בטעות הוי כו': ברש"י בד"ה לוקח הוי כו' הלכך לא מיהדר. אבל אי הוי יורש מיהדר ואורתה פי' שורישה לאחד מבניו בחייו כמו אורת' דלעיל גבי חזר ולקחה מבעלים הראשונים וכן מחלק האשר"י ולא כמ"ש התוס' בד"ה לוקח הוי דלא מהדר ממכ"פ. וצ"ל אע"ג דהיכא דאיכא פסידא לאחרינא לא עבדינן ליה ללוקח והא דריב"ח משום דלקוחות אפסדי אנפשייהו הכא לא מיקרי פסידא ללוה כיון דמדינא ארעא לא בעי למיהדר אלא משום ועשית הישר והטוב אבל לא מהדרינן ליה ניחא דמכ"ש דלא מפסיד לאחרינא דמדינא לא בעי למיהדר וכ"כ שם התוס' פרק יש נוחלין. ולפי' התוס' דהכא לא מיושב היטב הראיה מדריב"ח דמאי ראיה הוא זה דלמא התם משום דטבא ליה עבדי ליה ללוקח אבל בעלמא הוי כיורש ואמאי לא מהדרינן ליה הא בן פודה קרקע של אביו וצ"ל מבחוץ דדוקא היכא דליכא פסידא וכ"ז אינו נשמע מדריב"ח ועיין: כתב הרי"ף נראה דלא גרסינן [הכא] ומתה אלא איירי שהאשה קיימת ולהכי כיון דלוקח הוי לא מיהדר דמיד כשנשאה הוי לוקח אבל אי יורש היה צריך להחזיר כיון שהיא קיימת דלא הוי יורש אלא לאחר מיתתה וכן שמו מינה דאשה ואיכסיבא איירי נמי שקיימת [ומיושב בזה קושית התוס' מהא דטבא כו' גם שפיר צריך טעמא דלוקח גם לענין לא מיהדר]: בתוס' בד"ה מגו כו' לר"ה לאוקימתא

באור

נימא דאי מסיימי קראי מייתי פריקה מכח ק"ו מ"מ מנא ליה דצער בעלי חיים דאורייתא דהא שפיר מייתי מק"ו מכח טעינה דאין בה חסרון כיס דהא מיירי בכל גוונא אע"כ דאי מסיימי קראי הוי ידעינן פריקה בחנם וטעינה בשכר וא"כ ליכא למימר הכי דק"ו מטעינה שאין בה חסרון כיס כמ"ש התוס' בד"ה מי לא עסקינן: (ה) מלת דבחנם קצת מיותר בדבריו: (ו) ולפי"ז אין הוכחה לר"ש דסובר צער ב"ח דאורייתא רק לר"ש בתחלה דבהא לא פליגי ולרבנן מוכח דע"כ צער בעלי חיים דאורייתא: (ז) כלל כוונתו נראה שסובב שהבין לסוף ריהטא דכל כוונת התוס' בתירוצם להכריח דאינו חייב לסייע בשכר מדאורייתא אי צב"ח דאורייתא מדהוכיחו מדקאמר תלמודא ה"ק רחמנא כי איתיה למריה כו' וכי ליתיה נמרא בהדיה ליעבד בשכר ולעולם צב"ח דאורייתא אבל אי הוה דרבנן פטור היה אפילו בשכר ודלמא היינו מדאורייתא אבל מדרבנן בהמת חייב לכ"ע אע"כ שכוונתם באמת להוכיח דמדאורייתא פטור וכן הבין מדברי המהרש"א שכתב דהומ"ל לריה"ג נמי דסובר צב"ח לאו דאורייתא היינו בחנם אבל בשכר חייב משמע דאפילו למה דפשיטא ליה דסובר ריה"ג צב"ח ל"ד וכדקאמר בסמוך בהדיא בתלמודא הא מני ריה"ג דסובר צער בעלי חיים דרבנן אפ"ה אפ"ל בשכר מ"מ חייב מדאורייתא וע"ז כתב דלזה לא הוצרכו להוכחה דאי צב"ח לאו דאורייתא פשיטא דאינו חייב בשכר מדאורייתא דאל"כ (א"כ) אי צער בעלי חיים דאורייתא חייב לסייע אפילו בחנם וא"כ פריקה כו' וא"כ דכוונת התוס' להכרים דאי לאו דאורייתא אפילו מדרבנן פטור לסייע והוכחתם מבסמוך היינו דע"כ דהבין הא דקתני במתני' פטור היינו לגמרי כמו שאמר בגמרא מי סברת פטר לגמרי כו' משמע דלמה שהבין דצב"ח לאו דאורייתא סבר דפטור משמע פטור לגמרי וע"כ דאף מדרבנן פטר במתני'. וז"ש רק בסמוך הבין כו'. ובזה דברים בטלים כתב מהרש"א כו'. דאין שום ה"א כלל לומר דחייב בשכר מדאורייתא אי צער בעלי חיים לאו דאורייתא. ומ"ש ואינו מחוור מה שכתב ודלמא זקוק כו' יותר צודק דצ"ל ממ"ש ודלמא זקוק מדרבנן כו' דמשמע דקושיתם לא הוי אלא דלמא זקוק מדרבנן וכן ממה שסיימו אינו חייב לסייע אפילו בשכר והביאו ראיה ע"ז וזה אין צריך לפנים אבל כוונתם דלמא זקוק מדרבנן וכדבסמוך צב"ח דרבנן וע"ז הוצרכו להוכחתם דאינו חייב לסייע בשכר אפילו מדרבנן. ולפי"ז צ"ל דהא דאמר לקמן צער בעלי חיים דרבנן היינו לענין שאר דברים כו' אבל אינו עושה סברא לסייע אפילו מדרבנן. כנ"ל בכוונתו ואף שהוא דוחק עכ"ז איהו דחיק ומוקי אנפשיה: (ח) נראה דר"ל דלכך הוצרך לומר כ"מ לקושיא דר"ז ולא כ"מ לדינא דבאמת ה"כ קאמר דהיה מקום לומר דכיון דבברייתא סתמא קתני חוץ מגיזותיה ולדותיה משמע אפי' גיזות שלאחר הגניבה ולהכי קיימא קושיא דר"ז והיה צריך לתרץ נמי חוץ מגיזותיה ולא היה שום כ"מ לדינא לכך קאמר כ"מ קושיא דר"ז דלהך לישנא ל"ק וא"כ לומר חוץ דבברייתא אגיזה דקודם גניבה קאי וקמ"ל דלא נימא נעשה כאומר מעכשיו וא"כ שפיר כ"מ לדינא בגיזה שאחר הגניבה: (ט) ומלשון המהרש"א שהעתיק הגאון לקמן בתוס' בד"ה שאל משמע דה"א לפרש ולהטעמים בלישנא דתלמודא דנקיט האיבעיא משום ניחותא רק ללישנא בתרא ע"ש: (י) למה שפי' רש"י באיבעיא דשילם לבנים שנגנב אחר מיתה א"כ לאו מכח אבוהון קאתי

יבא

דרב יוסף לא פריך כו' ויש חילוף גירסאות בכאן : בתוס' בד"ה תהא במאמינו כו'. עיין בשבועות [דמוכח שם] דא"ל דקאי אכולה ובאמת א"ל לתירוצא קמא : בא"ד משום דהתם לא ירצה להאמינו כו'. והא דפריך וניהמניה מלוה ללוה [בין אי מקשה אסיפא ובין ארישא הא לא ירצה להאמינו ולהפסיד] נראה שר"ל מאי פסקא למתני' ברישא דתימא מצד הדין השבועה ללוה ניהמניה כו' נימא שהמלוה מחל לו [דלענין דינא זולת התקנה לענין שיפטר משבועה שפיר מאמינו] ועיין : ובת"ח ראיתי שכתב לפי"ז האי וניהמניה מלוה ללוה לרב אשי דוקא פריך אע"ג דקושיא דאשוגה פריך נמי לאביי כמ"ש התוס' מ"מ הך קושיא לא מצי פריך לאביי דכיון שע"י שיאמין מלוה ללוה יפסיד ולא ישבע [ויטול] פשיטא שלא ירצה להאמינו אלא לתירוץ שזה נשבע וזה נשבע כו' ע"כ : בתוס' בד"ה ואותביניה שילם כו'. מיהו לגירסא בתרא דלעיל לפי מ"ש שם [דלל"ב לא אמרינן חוץ מגיזותיה] אפשר שנתיק.ו אח"כ : ע"ב ברש"י בד"ה מכי שלמו כו' ביותר ממה ששמוה אחרים כו' אין צורך רק ביותר ממה ששמוה ב"ד אם יש אחרים להוסיף צריך הוא גם כן להוסיף ועיין : ברש"י בד"ה כילד אגרה כו' יש כאן דין משנתנו כו' והשואל משלם לשוכר. ב' פרות חדא לחלוטין דשאלה וחדא י' יום דשכירות. וכן באידך חזר ראובן כו' ופרה אחרת לעשות י' יום להשלים הק' כו' [הול"ל] ב' פרות להשלים ג"כ הפ' יום. ומ"ש פטור משבועה לכאורה נ"ל פטור משבועה [דהא בבית השואל מתה] אך נ"ל שצריך שישבע שמתה כדרכה ולא נגנבה או נאבדה דאל"כ גם השוכר חייב לשואל דאפשר שהשואל לא ידע מה היה בה או אף אם טען [השואל] נגנבה או נאבדה אפשר שאף בכה"ג נשבע השוכר והשואל צריך לשלם לו ועיין וכ"כ בסמוך וישבע ראובן שמתה כדרכה ושמעון השואל משלם לו אע"פ שמתה אצל השואל : ומ"ש מהר"ם דאיירי דאמר פרה זו דאל"כ חייב לו להעמיד פרה אחרת לשוכר אם מתה כדלקמן פרק האומנין ולכך כתב רש"י רק להעמיד לו להשלים הק' כו' ע"ש לא מחוור לי כלל דחזר ושאלה שמעון ע' יום לא עביד רק עוד פרה אחת והשאלה עביד ב' דחליטות ושכירות [עביד ב'] ליתן לו שכירות ועיין : ברש"י בד"ה מכדי חדא פרה כו' לענין תשלומין כו' ואחת ימסור לו כו'. ולא ניחא ליה לפרש שלא ישלם רק חדא פרה למאי דמשוה ליה לפרה בעינה דכיון דקנאה השוכר והשואל משלם לשוכר כמו במשנתנו עוד צריך להעמיד לו למלאכת ימי שכירותו ולא יעשה מלאכה בפרה שלו רק כל שום שאלה חדא הוא ושום שכירות חדא הוא היה ס"ל ועכ"ז אינו מוכרח כ"כ : לא רחוק מ"ש בת"ח שכתב שפי' רש"י דוחק דמר בר רב אשי ס"ל כאתקפתא דרב אחא מדיפתי מדאצטריך לפרושי טעמא דשום שאלה אחת הוא כו' ועוד דפריך מכדי חדא פרה הוי כו' לפי' רש"י ז"ל עיקר חסר כו' וסיומא דקושיא ליכא והול"ל מכדי כו' וא"כ בתרתי סגי ועוד קשה דקאמר מי איתא כו' דנימא ליה הכי משמע דאמרינן למלתא [דדינו כאלו היתה בעינה] ולפירושו הא לא אמרינן ליה ולא מידי [דבבעינה אינו חייב אלא אותה פרה] לכן נראה דהא דקאמר עיילה ואפקה עיילה ואפקה סיומא דפרכא היא וה"פ מכדי כו' א"כ עיילה ואפקה כו' פירוש דכיון דחדא פרה היא סגי ליה שישלם רק פרה אחת תחת כל השאלה והשכירות ונימא ליה הכי טול אותה מתחלה ועשה בה י' יום להשלים שכירות קמייתא ואח"כ אפקה משכירות ועיילה לשאלה פי' טול אותה בתשלומי שאלה קמייתא והדר אפקה משאלה ועיילה לשכירות לעשות בה י' יום להשלים שכירות תניינא וכן לעולם לעיילה ולאפקה עד שיקבל תשלומי כל השכירות והשאלה בחדא פרה ובזה מיושב הכל ע"ש : בתוס' בד"ה תחזור כו' והאשה חייבת כדין שוכר. יותר מדויק פטורה כדין שוכר : בתוס' בד"ה אגרה פ' יום כו' ושכירות ק' יום. ר"ל כיון ששכר נ' יום ביטל השאלה דבנתים ונשאר עומדת שכירות הראשונה של ק' יום וצריך להשלים לו השכירות של ק' יום. ויתכן להגיה כ' יום. ולפי"ז צריך לגרוס ג"כ אי הדר שאלה פ' יום כו' וכמו שהביא מהרש"ל בח"ש : בסה"ד השוכר פטור מכל דבר. ר"ל כיון ששאלה ק' יום בטלה לשכירות לגמרי אע"פ שהיה בשעה שעשה עמו במלאכתו מ"מ מיפטר השוכר דכיון דשאלה לק' יום כאומר לו בבקשה בטל השכירות אבל במתניתין דשאלה לאחר לק' יום מ"מ בע"כ צריך לשלם לבעלים הראשונים אם היה במלאכה [עם השואל] :

דף לו ע"א גמרא שניהם באשם כגון שנגנבה ואמרו מתה מחמת מלאכה. וכגון שהשוכר תבע בתחלה להשואל ונשבע לו אח"כ סומך עליו ונשבע הוא ג"כ נגד כו' [דאל"ה כיון שכבר נשבע השוכר שמתה מחמת מלאכה תו אין כאן חיוב שבועה על השואל] : גמ' א"ה לבעלים בעי לשלומי כו'. ר"ל ויחזור דין המשכיר עם השואל אף אם יהיה ד"מ השוכר עם המשכיר במלאכתו (כ) : ברש"י בד"ה בפניהם בפני אותן הקטנים כו'. ונ"ל דרבותא קאמר אע"ג דנעל בפניהם כיון שלא נעל כראוי. וא"ל טעמא דנעל שלא כראוי הא כראוי פטור ונימא ליה אין רצוני כו' דכל שנעל כראוי כמאן דמנחי' בקופסא דמי. גם א"ל בכי ה"ג דיוק על הגדולים אע"פ שנעל בפניהם כראוי כו'. וא"ל מנ"ל למידק טעמא דקטנים כו' דלמא גדולים נמי חייב דאמר ליה אין רצוני שיהיה פקדוני כו' וקטנים לרבותא נקיט דאע"ג דנעל בפניהם ולא שייך לומר אין רצוני שיהיה כו' אפ"ה חייב כיון דנעל שלא כראוי דאין זה רבותא ועוד לא ליתני קטנים כלל רק נעל כו'. מיהו גירסת הרי"ף והמאור או נעל בפניהם שלא כראוי ואמעות קאי ומלתא באנפי נפשה היא : בתוס' בד"ה שוכר דמיחייב בגניבה ואבידה כו'. תפסו כאן יותר בקצרה מלאכותי מקמייתא [שניהם באשם כגון שנגנבה] : בתוס' בד"ה אין רצוני כו' שהוא מרעה שמן וטוב כו'. כדאיתא בסמוך בהדיא והכלל מדבריהם שמדמי שומר שמסר וכו' לפשע בה ויצאה לאגם דבעי תחלה פשיעה ואף בסוף דמיא לאונס אם אפשר לתלותו שבא ע"י פשיעה זאת חייבו לר"י הוי מסר לשומר אחר פשיעה ולרב אי מסרה לחש"ו דהוי פשיעה ג"כ דינו כן. ומ"ש או שנעל בפניהם כראוי לכאורה מלתא דפשיטא הוא ואף אם נגנבה באונס פטור דמה ה"ל למיעבד : ומ"ש אבל אם נעל בפניה שלא כראוי כו'. אף שפשיעה גמורה הוא : וכתב מהר"ם ז"ל מה שפירשו אין רצוני כו' לענין הבל בית אחר שמתה בו היינו דוקא לאביי דאית ליה הך סברא אבל לרבא דאית ליה מלאך המות מה לי כו' למאי דס"ד דאביי דרבא אית ליה אין רצוני שיהיה פקדוני כו' היינו לענין אונס אחר דאפשר אם היתה בביתו לא היתה נאנסה וכן פירש"י לקמן בהדיא בד"ה ושני ליה דהשתא פריך ליה שפיר אביי לרבא דנימא ליה רבי אמי נר' אבא כו' לענין מתה בהבל אין לנו לומר אין רצוני וכו' אבל באונס אחר אית לן למימר אין רצוני וכו' כר"י אבל אי ליכא לפרושי הך דאין רצוני אלא לענין הבל כמ"ש התוס' הו"ל לאביי למיפרך לרבא בפשיטות מהך דאין רצוני דקאמר ר"י [דמוכח דל"א מה"מ מה לי הכא כו'] ודו"ק עכ"ל והם דברים פשוטים עד למאוד ואין צורך למיכתביה ולפ"ה אין צריכין לזה אם נראה דלא היה יכול להקשות ממימרא דר"י דדלמא הוא מפרש טעמא דר"י משום דלא מהימנת לי בשבועה ואינו מוכרח מ"ע דר"י לכן מקשה מאותביה דר"א ב"מ וכו' [דס"ל טעמא דאין רצוני] וא"ל [לפרוך] בקצרה מדקאמר לימא אין רצוני כו'. [וממילא מוכח דל"א מה"מ כו' דאל"כ לא שייך כלל טעם זה כיון דאין האונס מחמת הפשיעה] דעכ"פ מקשה מר"א בר ממל דשמע ליה דלא ס"ל כוותך [דבין כך ובין כך לא מצי להקשות מר"י גופיה רק מר"א ב"מ טפי מקשה ואם איתא כו' מלהקשות מטעמא דאין רצוני דהיה אפשר מ"מ לדחוק לענין אונס אחר] ומשני וכו' ודאי לא ס"ל כוותי' ועיין : בא"ד דאפילו למ"ד תחלתו וכו' פטור כו' דהתם כו'. ר"ל לפי מ"ש טעם דר"י דמש"ה שומר שמסר לשומר חייב דהוי תחלתו בפשיעה וכו' דינא אזיל אף למ"ד תחלתו כו' פטור מ"מ הכא חייב וכו' אע"ג דבצריפי דאורבני לכ"ע האונס בא מחמת הפשיעה ואפ"ה פטור מ"מ הכא כו' ולא מפרשי בפשיטות כפי' רש"י [ע"ב בד"ה אלא] דהכא הוי כולה בפשיעותא כו' דהא בהוליכה לאגם פטור או מסרו לבן דעת לרב לכן פירשו בזה האופן ועיין : ע"ב גמרא כל דיינא דלא דאין כו'. כלומר לא תימא הא דמחייב רבה טעמא משום דסבר כמ"ד תחלתו בפשיעה כו' חייב אבל למאן דפטר תחלתו כו' ה"נ פטור א"כ י"ל מאן דלא דאין כהאי דינא נמי דיינא הוא דאטו היכא דפליגי ב' תנאים או אמוראים וסוגיא דעלמא כחד מנייהו ואזיל איהו ועביד כאידך לאו דיינא הוא להכי קאמר דמאן דפטר לאו דיינא הוא כלל דאפילו למאן דפטר קאמר רבה דחייב דלא מבעיא וכו' : ברש"י בד"ה ושני ליה וכו' למ"ד תחלתו בפשיעה כו' חייב כו'. לאביי ודאי אפילו למ"ד פטור [הכא] ל"ש אונס מ"ה משאר אונסין [הדומה למיתה דחייב] וכדלעיל רק נקיט מימרא דרבא דקאמר אפילו למ"ד חייב מודה הכא דפטור דמ"ה מה לי הכא כו' לז"א ע"כ סברת מה"מ מה לי הכא כו' איתו [ובאמת גם למ"ד פטור הכא חייב] ומהר"ם כתב דליכא לאוכוחי מדלא שני ליה אלא למ"ד חייב דאפשר רבי אמי ס"ל כמ"ד חייב ואתה תבחר : בתוס' בד"ה שהעלה למרעה כו' דהשתא לא הוי פשיעה בהעלאה. אבל מ"מ יש לתלות בהבל האגם [כאביי] רק [הכא] ליכא תחלה בפשיעה כמ"ש לעיל : בתוס' בד"ה א"ה עלתה נמי כו'. עיין סוף השוכר הפועלים באשר"י מה שהקשה הראב"ד על הרי"ף [שפסק דבעלתה בעינן שתקפתו ועלתה ותקפתו וירדה והקשה דע"כ לא אוקמינן הכא אלא לאביי משמע דלרבא א"ל לזה דאפשר דאין זה פשיעה לדידיה] ע"ש ודברי הרי"ף ישרים הם ולמד כמ"ש התוס' ג"כ דאם היה יכול לתקפה ולא תקפה ודאי דהוי פשיעה לגבי נפילה [אף לרבא] שהו"ל לרועה לשמור שלא תפול דבזה הסברא לא יפלגו אביי ורבא [וקושית א"ה דמשמע דלרבא ניחא היינו כמ"ש התוס'] ואת"ל שהבל"ז [היינו הא דקאמר א"ה] י"ל בע"א כפשוטו דלרבא בין רישא ובין סיפא איירי בהיה יכול לתקפה ולא תקפה [ואפ"ה] לא הוי פשיעה בנפילה ובסיפא דהעלה חייב משום שפשע בהעלאה אבל לאביי דקאמר שהעלה למרעה שמן וטוב ואינו חייב אלא אנפילה שהיה יכול לתקפה וכו' א"כ בעלתה נמי ולא כמ"ש התוס' מ"מ אחרי שנאמר סברא זו באביי למה לא נאמר ג"כ ברבא ומיושב יותר עדיף המתניתין וע"ש שיישבו בע"א : ולפי מ"ש בעינן והוא שתקפתו וכו' ובש"ע סי' רנ"א לא כתב רק עלתה מאליה אפילו לא עלתה בע"כ אין זה פשיעה אלא דומה לגניבה ואבידה ופטור ש"ח אבל בתקפתו בע"כ משמע דאף ש"ש פטור וז"א לפי מ"ש דאם היה יכול לתקפה חייב [אפילו בש"ח] וצ"ע (ל). בסמ"ע שם ס"ק י"ז כתב העלה בהמה כו' עיין פרישה שם כתבתי דאפילו העלוה לרעות כל שאינו מרעה בהר יותר טוב מבמקום אחר חייב אם העלה שם ונפלה אפשר שדייקו מדנקיט מרעה טוב ושמן משמע דטוב יותר מבמקום אחר ואף שזה לאביי נשמע מיניה לרבה :

דף לז ע"א בתוס' בד"ה התם דקתבעי ליה כו' לכאורה כו' לכן נראה כו'. ודאי למאי דמחלקין בגזל לצי"ש ומתני' דאמר לשנים גזלתי מיירי לצי"ש ומדינא פטור מכ"ש דפטור בפקדון דאין זה סברא לומר פקדון חמירא משום דהו"ל למידק ובגזל לא אמרינן סברת הו"ל למידק רק משום דנראה השתא דהאיא לתירוץ בתרא א"ל לחלק סברת כריכות [דאפילו בכרך א' חייב לצי"ש וסיפא מדינא] לז"א מדלא קאמר אלא גשארה הסברא לענין לצי"ש [אבל לומר דנשאר קיים תירוצא קמא לגמרי לחלק בין ב' כריכות מדינא זה לא עלה על דעתם להסתפק כלל] : בא"ד ולר"ע נקיט ברישא אביו כו'. דבל"ז נקיט רישא אביו להורות דלא קתבעי ליה רק לצי"ש מש"ה חייב וסיפא מורה לנו דפטור מצד הדין דאינהו אפקדינהו וקתבעי ליה זה אומר ר' שלי וז"א ר' שלי אך עתה דאיירי כולה בלצי"ש והחילוק הוא בין הו"ל למידק או לא צריכין לפרש למה נקיט ברישא אביו וכו' ובסיפא לא תני אבותיו לז"א רבותא אבל אין לקשר באופן דהשתא א"ש דבל"ז [צ"ל אף לר"ע רישא בבא לצי"ש וסיפא מדינא ואמאי פטור בסיפא מצד הדין לר"ע [והיה] צ"ל דאיירי בשמא ושמא וכולה מתני' איירי בהכי וחייב לצי"ש ופטור מדינא א"כ למה נקיט כאן אביו וכו' [וגבי סיפא דמיירי ג"כ בשמא נקיט במפקיד עצמו] אבל עתה דאיירי הכל בלצי"ש וכו' [א"ש] אך אין זה נכון דהא סיפא ע"כ קתני ז"א ר' שלי וכו' דהיינו ברי והיאך פטור מדינא לר"ע [אע"כ כדפרישית] וכל כוונת התוס' כאן הוא לפרש לר"ט לא הדר מתירוץ קמא דסוגיא דשמעתין מסיק לר"ט אבל לר"ע אי אפשר לאוקמי מתני' בלא תירוצא דהו"ל למידק וכו' ומ"ש מדפריך לקמן והאמר רבא וכו' [ומאי ראיה הא לקמן מיירי לר"ע דע"כ לא הדר ביה לז"א דה"פ מדפריך לרבא] ולא מקשה שם ר"ע גופיה דידיה אדידיה אליבא דרבא ע"כ כמ"ש התוס' בד"ה ומי אמר רבא דניחא ליה למיפרך רבא גופא וכו' ורבא לא אמר מימרא זו אלא אליבא דר"ע דכבר הדר ביה (לפי הלכאורה] אף דמוכרחין לומר לר"ע [לחלק בין ב' כריכות] בלא"ה תקשי בלא"ה ר"ע דידיה אדידיה [כיון דרבא הדר ביה] אע"כ דנשאר מימרא דרבא גופיה במסקנא [אף לר"ע] : בא"ד ונקיט אביו דאם הם בעצמן הפקידו וכו' אפילו מדינא חייב לר"ע. דהכי ס"ל לר"ע בהדיא לרבא אליבייהו [דתוספות] אפילו במקח דלא עביד איסורא כדאיתא בפרק הגוזל קמא והביאו התוס' בהיפוך הדף בד"ה ומי אמר רבא מעשה בחסיד אחד שלקח מקח מחמשה בני אדם בא לפני ר"ט א"ל הנח לפני ר"ע אמר לו כו' עד שישלם לכל אחד ואחד : בא"ד וא"ת בפרק הגוזל קמא כו'. הייתי מקשרו באופן זה בל"ז י"ל כי מחייבין לצי"ש דוקא בגזל דעבדי איסורא כדקתני ומודה ר"ט באומר לשנים גזלתי וכו' בהך בבא דמתניתין דהכא מודה אבל לא בפקדון אפילו לצי"ש פטור כל היכא דפטור מדינא וברישא [בפקדון] חייב מדינא דהו"ל למידק (מ) משא"כ בגזילה דלא שייך הו"ל למידק שכן דעת איזה פוסקים (נ) [או] בגזלו מעות המונח ולא ידע למי הן ואת"ל שייך זה הבבא לא מודה בה ר"ט [ואתיא כר"ע] אך עתה למ"ש תוספות דכולה מתני' איירי לצי"ש ונקיט אביו לרבותא לר"ט ולר"ע דוקא כו' קשה דמ"ש מקח מפקדון. ובתוספות פרק הגוזל בתרא משני באמת הך תירוצא ועיין וצ"ל הך בבא דאביכם הפקיד וכו' כמ"ש אבל הכא לא ניחא להו בהא וכמ"ש בהיפוך הדף ד"ה ומי אמר רבא וכו' דלצי"ש אפילו ר"ט מודה כו' אע"ג דלא עביד איסורא בהא מתניתין אוקמה נמי כר"ט וקתני אביו של א' מכם הפקיד [הרי דתוס' סתרו מחמת בבא דאביכם הפקיד ולא ניחא להו לומר דהו"ל למידק ומדינא או דאתיא כר"ע : ע"ב גמ'

ב א ו ר

דהא כבר ירשוהו קודם הגניבה והוו בכפילא מחמת לתא דידהו ולא בירושה : (כ) נראה דל"ל השוכר עם השואל במלאכתו וכוונתו דאף שכתבו התוספות בד"ה אגרה פ' יום דבמתניתין אף אם שאלה כל ימי השכירות מ"מ הוי השוכר הבעלים משום דאם היה השוכר עם השואל במלאכתו דאז השואל פטור והשוכר חייב לזה כתב דהכא כיון שאוה לו להשאיל לא הוי השוכר בעלים כיון דאפילו היה עם השואל במלאכתו לא נפטר השואל בהכי דעיקר דין השואל עם המשכיר : (ל) נראה כוונתו דבש"ע פוסק בש"ח דוקא משמע אבל ש"ש אינו פטור אלא בתקפתו בע"כ והיינו כדעת הרי"ף דמוקי בתקפתו בע"כ דוקא ועפ"י מה שיישבו הרא"ש בשם הרמב"ן דהא דנראה הכא דלרבא לא צריך תקפתו בע"כ היינו לרבה דאליביה פליגי דשוכר נטרי לך כדנטרי אינשי אבל לר"פ שם דף נ"ג ע"ב דאמר איבעי ליה לאעבורינהו חדא חדא ה"ה הכא איבעיא ליה לתקפה. והך דר"פ בש"ם דוקא כדקאמר להכי יהבי לך אגרא וכ"כ התוס' שם. משא"כ לתירוצו של הגאון דהא דבעי הרי"ף תקפתו בע"כ מהך דשמעתין הוא דגם לרבא ודאי דבעי תקפתו וכולה שמעתא דהכא פשיטא דאיירי אף בש"ח : (מ) ואף דע"כ מתני' בשמא ושמא וכדדייק תלמודא לקמן ע"ב מדלא קתני תובעין ובשמא ושמא אף ר"ע מודה דפטור כדמוכח מנפל. י"ל דנפל שאני דלא הו"ל למידק וכמ"ש הגאון ומהרש"א לקמן ע"ב דבאמת הו"מ לשנויי לקמן הכי : (נ) דכיון דבדעהו לגוזלו ולא שייך הו"ל למידק. או כמ"ש הנ"י גבי מקח הביאו הגאון בסמוך דדוקא בפקדון שהוא לזמן רב הו"ל למידק. וע"כ נ"ל כן דלפי מ"ש דבפקדון מדינא

אמר מר ומניח וכו' והאמר ר' אבא וכו'. וממתני' דהכא לא קשה ליה דקתני והאמר יהא מונח עד שיבא אליהו דהתם כיון דבהיתירא אתי לידיה ואיכו הו"ל למידק יהא מונח אגלו אבל הכא דבאיסורא אתי לידיה וקתני מניח גזילה ביניהם משמע דבא להוציא הגזילה מתחת ידו ואהא פריך דא"כ שקלי ליה ואזלי ויפסיד הנגזל עולמית ואנן אמרינן התם ואם נטל לא יחזיר דמיירי נמי באיסורא אתי לידיה וכ"כ מהר"ם יל"ו: גמ' הא מתניתין דהכא כו' דשמא ושמא כו' הא אוקימנא כו'. וכתב מהר"ם ה"ה דהוה"ל התם לא עביד איסורא הכא גזל עביד איסורא והמקשה לא אסיק אדעתיה לחלק בהכי דה"כ לא אסיק אדעתיה הא דאוקמוה לני"ש ע"כ. ואנו הקשינו דהומ"ל כמ"ש התוס' לעיל דהיכא דלא הו"ל למידק פטור אפילו לני"ש ואפילו בברי ושמא ובגפל לא הו"ל למידק וכ"ת דמגזל פריך חדא רחוק ממני לומר דלא שייך שם הו"ל למידק [כיון שבדעתו היה לגוזלו] דאיתגורי איתגר ואת"ל דגזל ממון לא מיד בעלים [דסתמא קתני גזל] וא"כ לא הו"ל למידק מ"מ דלמא גזל דעביד איסורא דע"כ צ"ל הכי דמ"ש גזל מפקדון גופיה דהיכא דלא הו"ל למידק כסיפא דמתני' פטור אפילו לני"ש מיהו באמת זהו קושית מהר"ם ותירלתי ג"כ כמעט תירוצו דכ"ז שכתבו התוס' לעיל הוא למה שמסיק דאיירי מתניתין לני"ש וקיים אביו לר"ע וכו' אבל למה שלא ידע לאוקמי מתני' לני"ש כו' ועיין (ס) ואני הקשיתי עוד לפי מ"ש התוס' לעיל בד"ה גזל מחמשה דר"ע מודה במנה לי בידך דפטור אף בברי ושמא דהכא שאני שיודע בודאי שהוא חייב לאחד וכו' א"כ לא קשה כלל מגפל ואפשר דבשמא ושמא לא אמרינן הך סברא ועיין: ברש"י בד"ה לכתחלה כו' וסימן אינו נותן בו. כן הגיה מהרש"ל ואפ"ל שמתרץ מה שהקשו התוספות במקומו דף כ"ה ע"ב בד"ה ואם נטל כו' על פירושו לעיל דפשיטא כיון שסימן אינו נותן בו וכו' ואע"פ שכתב וסימן [אין] בו היינו שלפעמים שסימן שיש בו אין רגילין לידע ועיין (ע): ברש"י בד"ה פסידא דגדול כו' שסברוהו כו'. וה"ה אם ימכרנו מיקרי פסידא שמא יבא אליהו לא מיהדר כליו בעינא וכ"כ בכ"י: בתוס' בד"ה וממאי וכו' בסוף הדיבור מודינא לך הכא. בברי ושמא. ובהכי ניחא נמי דלא קשה ליה ר"ט גופא אמאי מודה [למאי דלא ידע לני"ש מש"כ לפירושם ניחא דלר"ט ידע רק לר"ע הוי סבר דמדינא]: בתוס' בד"ה ומי אמר רבא כו' ואפילו לר"ע מניח ביניהן גזילה. מלת גזילה ט"ס הוא: יש להרא"ש דרך אחר בשמעתין ע"ש ומ"ש [דהאי תירוצא קאי אף לפי המסקנא דבכרך אחד לא מחייב אף לני"ש ובשתי כריכות חייב בפקדון אי תבעי ליה] ול"ד למנה לי בידך והלה אומר א"י [דחייב בבא לני"ש] כו'. לריכין לדחוק ולפרש דהתם ככרך אחד דמי דלא הו"ל למידק כמו גבי מקח דבסמוך שכתב הנ"י דדוקא בפקדון שהוא לזמן רב [הו"ל למידק. וכ"ה הקושיא בהדיא בנ"י] ויותר היה נכון להגיה ול"ד למנה לי בידך דחייב לחד מ"ד שם מדינא [וקאי אדסמוך אשתי כריכות] ועיין כאן בתוס' ריש הדף וצ"ע: ומ"ש [ולענין פקדון בשתי כריכות חייב דפשע דהו"ל למידק כו'] אבל הפקידו זה בפני זה זה מנה וזה מאתים אי תבעי ליה [פטור דלא הו"ל למידק ואי לא תבעי ליה פטור אף לני"ש] כו' א"ל דבתבעו ליה חייב לני"ש דהא סיפא דמתני' איירי בהכי מדקתני ז"א ר' שלי כו' וקתבעי ליה וקתני פטור ונותן לזה מנה כו' ואפשר שאינו מפרש כמ"ש התוס' דגם לר"ע איירי כל מתניתין בלני"ש רק לר"ע איירי סיפא מדינא ורישא דמתני' בע"כ צ"ל חייב לני"ש דלא תבעי ליה ודיקא נמי וכו' אבל סיפא אפ"ל דמיירי מדינא דאין לחייבו מדינא כיון דבכרך אחד הוא אבל לני"ש חייב רק קמ"ל פטורא [בכרך א'. אף דגם בב' כריכות דרישא אינו חייב אלא לני"ש ומדינא פטור] דאף בתבע ליה [פטור] לר"ע [בכרך א']. אך לי הקטן היה נראה לומר דודאי אף בדתבעי ליה פטור מלני"ש [ודעתו כדעת התוס'] כיון דלא הו"ל למידק ופטורא דסיפא כחיובא דרישא [והא דכתב בדתבעו ליה פטור ובלא תבעי ליה פטור אף לני"ש לאו דבתבעו ליה חייב לני"ש] רק סתמא דתבעי ליה איירי מדינא כיון דקתבע ליה לדינא והא עדיפא ליה לאשמעי' דבתבעי ליה פטור מדינא אע"פ דלר"ע בתבעי ליה בעלמא חייב מדינא אך בטור כתב בהדיא דבתבעי ליה חייב לני"ש וצ"ע. ומ"ש בשתי כריכות אי לא תבעי ליה חייב בבא לני"ש [אף שכתב אח"כ ואחד משנים שהפקיד אצלו ולא תבעו ליה פטור אף לני"ש דהו"ל למפקיד למידק] היינו כבבא דמתני' באביו של אחד כו' [דל"ש הו"ל למפקיד למידק] אבל אחד משנים כו' דאינהו גופייהו אפקדו פטור כמ"ש [הרא"ש] לעיל או אפ"ל [בשנים שהפקידו זה מנה וזה מאתים אפילו אינהו אפקדו ולא תבעו מ"מ חייב לני"ש] דדייק ליה מרישא דמתני' דקתני אביו של א' מכם ולא קתני אחד מכם [ולא תבעו] משום דבכה"ג הוי פטור [אף לני"ש] משמע דדוקא באחד מכם אבל בב' שאחד הפקיד [מנה ואחד ר'] הוי חייב וה"ע דב' שהפקידו רמיא על הנפקד לדקדק של מי הוא הר' שהרי שנים הפקידו ויחזרו ויבאו לתבוע הפקדון ושמא אחד מהן רמאי ויתבע שאינו שלו אבל בשלא הפקיד אלא אחד לא רמיא עליה למידכר מי הוא דמהיכא תיתי שיבא אחד רמאי מהשוק ויתבע מה שלא הפקיד מעולם משא"כ בשנים שהפקידו דכיון שיש לכל אחד פקדון אצלו איכא טפי למיחש שיתבע יותר משיש לו אחרי שעכ"פ יש לו תביעות פקדון עליו וצ"ע (פ):

דף לח ע"א גמרא חיישינן שמא עשאן כו'. למסקנת הגמרא אין תועלת כלל בשמא עשאן רק בשמא יעשה דשמא עשאן נזבינהו לכהנים ודוחק לומר כיון שיש ב' סברות שצריך להשהותן זמן מרובה שמא יעשה הבעה"ב וצריך להמתין עד שיהיה יותר מכדי חסרונם ואז ג"כ צריך למוכרן לכהן בדמים מועטין שמא עשאן בעה"ב לפיכך טוב יותר שלא יגע בהן שזה ודאי אין לומר דהא ס"ל בסמוך משכה שכיחי יותר מכדי חסרונן להאתר וכו' רק צ"ל כיון דלא ימכרם עד שיהיה יותר מכדי כו' מטעם דשמא יעשה [והלכך אף ביותר מכדי חסרונם אף דלא מספיק טעמא דשכיח להאתר כ"כ מ"מ הוא"ל] ויש עוד סברא מספק [דשמא עשאן] דמוכרן בדמים מועטין [ולזה הוצרך לטעמא דשמא עשאן משום יותר מכדי הסרונן] ולפי"ז י"ל דמהכא חזי תלמודא דר"כ ודאי פליג [מדקאמר שמא עשאן. ומתורץ קושית התוס' בד"ה מזבנינן] ועיין: בתוס' בד"ה מחלוקת וכו' עד שיעלה החסרון במודש או בב' חדשים ט' חצאי קבין וכו'. פירושם קלת רחוק מהדעת דא"כ אם יחסרו ביום אחד ט' חצאי קבין [או] פחות פורתא פליגי וס"ל לחכמים לא יגע בהן וכד יחסר בשנה תמימה מעט יותר מט' חצאי קבין לד"ה ימכור דלא שכיחא ולפי הדעת זה לא שכיח יותר וזה אינו קושיא דאם יחסר בזמן מועט כ"כ [עד] כדי חסרונן שפיר ס"ל דלא יגע בהן דשמא יעשה בעה"ב תרומה וכו' [אבל יותר מט' חצאי קבין אף דודאי בשנה תמימה שכיח מ"מ אינו שכיח שיהיה בזמן מועט שניחוש לשמא יעשה]. ומ"ש וכי פליגי במשהו ר"ל דוקא בשיעור מלומלם כזה דכי חסרא פורתא או יתירא פורתא מודו כ"ע: בתוס' בד"ה מזבנינן וכו' לימא דביתר מכדי חסרונן לד"ה כו' כל"ל: בא"ד ע"כ משום דרב כהנא כו' אי לאו לאשמעינן כו'. וכן בסמוך בברייתא דיין והחמץ וכו' מ"מ דר"מ דלא יגע בהן לר"כ ע"כ משום דאדם רולה וכו' דאי משום תרומה [לשמא יעשה] בלא"ה קאכיל טבל דאין מפרישין חומץ על היין וכן דבש והדבים וכה"ג ואפ"ל בזה דלהכי מהני לן טעמא דשמא עשאן בעה"ב תרומה ואלו אינן ראוים לכהנים לאכילה רק לכתישה דגמלא או לרלענים ותרומה כה"ג ישרופו ולהכי לא יגע בהן למוכרן לכה"ג אבל לשמא יעשה ודאי דליכא חששא לכה"ג וזה כ"מ מטעמא דר"כ ודאי אית ליה נמי טעמא דאדם רולה היכא דלא שייך טעם זה דאפשר למזבניניה לכהנים או בפשתן ופירות מתוקנים דאין מפרישין מן הפטור על החיוב רק בכי ה"ג דברייתא אפילו ביותר מכדי חסרונן לא יגע בהן וא"כ איכא למימר אכתי דלמא ר"כ ס"ל יותר מכדי חסרונן לא שכיח ולדברי הכל מוכרן כיון דליכא למיחש לשמא יעשה ולשמא עשאן יוכל לזבניה לכהנים אבל נפקא מיניה מטעמיה ביין והחמיץ וכו' דלא ימכרם אע"ג דהוי יותר מכדי חסרונם (צ) ואין צריך לאוקמי פלוגתא בהפסד מרובה והפסד מועט ודו"ק. מיהו בלאו הכי ע"כ צריך לומר דלרב כהנא נמי ניחוש שמא עשאן המפקיד כו' דהא איהו נמי ס"ל הך חששא כדפריך לעיל ואי משתכחי מאי מזבנינן להו וליחוש וכו' וזה ע"כ לטעמא דרב כהנא מקשה ומאי קושיא דלמא ר"כ לית ליה הך חששא דלא נחשדו חברים על כך כמו שהקשו תוספות בד"ה שמא עשאן וזו אינו מוכרח שיסבור חילוק בין מפקיד לאחר כתירוץ תוספות וצ"ל מ"מ מקשה כיון דלית ליה הנאה מזה [דיותר מכדי חסרונם לא שייך אדם רולה] וליחוש וכו' ואמאי מכניסין עלמו בספיקא כו' שמא עשאן בע"ש ויו"ט וא"כ למטה נמי ס"ל דחיישינן ומאי מקשה והא יין והחמיץ וכו' דיתר מכדי חסרונן הוא וקתני לא יגע בהן וכו' והא ודאי לא יגע דחיישינן שמא עשאן כדפריך לעיל ביתר מכדי חסרונן וליחוש ולמה לי כיון דקס קס גם סברת לקנקנים גם סברת הפסד מועט וכו' אלא צ"ל דיין והחמיץ מזבנינן ליה לכהנים דבש והדבים שמן והבאים כיון דלא חזיא לאדם פקע קדושה מיניה ושרי לגלדאי ולכתישה דגמלא וכ"כ הרמב"ן בהדיא במלחמות א"כ כל מה שכתבתי אין תועלת בו אך התוס' היו יכולין להוכיח מכאן [דע"כ סובר ר"כ אדם רולה כו' דלא שייך כאן שמא יעשה ולשמא עשאן יוכל לזבניניה לכהנים]: ויש בפשט דבש והדבים ב' סוגיות פירש הרז"ה חכמים דברייתא כרשב"ג דמתני' דבברייתא קתני נמי פירות והרקיבו דליכא למימר כיון דקס קס ודאי בכולה ברייתא פליגי וה"כ טעמא דהפסד מועט ומרובה אכולה ברייתא קאי ר"מ ס"ל להפסד מרובה חששו דהוא יותר מכדי חסרונם להפסד מועט דהיינו בכדי חסרונם [ובפירות והרקיבו] אי נמי קנקנים לא חששו וחכמים ס"ל בהפסד מועט נמי חששו דהיאך אפשר לומר דרבנן חששו לתקנת קנקנים שהוא הפסד מועט מן המיעוט ולא חששו בכדי חסרונם שהוא מרובה ממנו ולפיכך נראין דברי הגאונים שפסקו כר"מ דברייתא דהוא חכמים דמתני' דר"כ דבתרא פסק כוותיה ונדחו דברי חכמים דברייתא דאתיא כרשב"ג דמתני' ע"כ. ודעת הרי"ף ופירשה לנו הרמב"ן [אינו כן] דאי כהאי פירושא מאי קמבעיא במאי קמיפלגי הא כבר פירשו משום דאדם רולה וכו' בכדי חסרונם והאי נמי כיון דקס קס ודומיא דכדי חסרונם הוא [הגהה מדברי המחבר. ולכאורה אין זה קושיא דמ"מ מקשה כיון דקס קס א"כ אמאי ימכרו אלא משום קנקנים ומ"ע דמ"ד לא יגע בהן במאי קמיפלגי ולעיל פליגי שפיר בכדי חסרונם בטעמא דאדם רולה ורש"י פירש הא ביותר מכדי חסרונם כ"ע מודו כ"ל שר"ל והאי קלקול קנקנים יותר מכדי חסרונם מיקרי] ועוד דהכא אמרו לא חששו אלמא טעמא דר"מ משום דלא הטריחו למכור משום הפסד מועט אע"פ שאין בעה"ב רולה בקיומם ולעיל אמרו משום דבעה"ב רולה באלו יותר מבאחרים ולא מפני טורח הנפקד [הגהה מדברי המחבר. גם בזה י"ל אע"פ דביתר מכדי חסרונם כ"ע מודו דודאי לא ניחא ליה בקב וכו' ורב כהנא גוזמא קאמר וכאן הוא יותר מכדי חסרונם מ"מ להפסד מועט לא חששו ואינו מחויב לטרוח ועיין (ק)]. אלא כדברי רבינו הגדול ז"ל עיקר דביין והחמיץ וכו' פליגי בפלוגתא חדתא דלא שייך בפלוגתא דרשב"ג ורבנן דמתני' ופנים חדשות באים לכאן והלכה כרבנן דברייתא וכרבנן דמתני' ואפשר דלא פליגי כלל בפירות והרקיבו בכדי חסרונם דאלו הוי מתני' כמו ברייתא הול"ל מתני' מני ר"מ היא אלא מתני' ד"ה היא תדע טעמייהו דרבנן במתני' לר"כ ליתא אלא משום חששא שמא יעשה כו' ואלו דבש והדבים ליתא בתרומה ומעשר כלל [נראה שהבין סתם דבש היינו דבש דבורים] וכן נמי שמן והבאים כיון שהבאים ליתא כלל בקדושת תרומה ולא מתפיס בה [הגהה מדברי המחבר. ר"ל וא"כ ע"כ פי' לא יגע בהן ר"ל אינו חייב למוכרם דלהפסד מועט לא חששו אע"פ שבעל הפירות רולה מסתמא יותר למוכרן שאינו רולה בקיומו] ומה דקשיא ליה לבעל המאור ז"ל היכי חששו לתקנת קנקנים ולא לתקנת בכדי חסרונם כבר פרקיה רב כהנא להך קושיא דאמר אדם רולה בקב וכו' מפני שאדם נהנה כשאוכל מיגיע כפו ומקיים ביה יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אבל יין והחמיץ דלא חזיא לשתיה ושמן והבאים לגלדאי כו' אין אדם רולה באותו קב שאין אדם נהנה מהן שהם אינן ראוין לאכילה ולא עוד אלא שאדם מלטער על שאירע לו כך ועוד שהרי לימכר הוא עומד שאין לכל גלדא וגמל וא"כ אית ליה אין אדם נהנה מזה ויותר

ב א ו ר

מדינא חייב אף לר"ע א"כ תקשי ספי ממעשה בחסיד כו' דפטרו ר"ט במקח אע"כ משום דבמקח לא הו"ל למידק דאינו לזמן רב. ור"ע דמחייב במקח אף דס"ל ג"כ סברת לא הו"ל למידק מדפטר בסיפא בכרך א' אפילו בברי ושמא צ"ל דפליגי במקח בלני"ש דר"ע סובר דאפילו בלא עביד איסורא חייב לני"ש דעד כאן לא הוכיחו התוס' לקמן ע"ב בד"ה ומי אמר רבא דר"ע מחייב במקח מדינא אלא לדעת התוס' דהכא במסקנתם [illegible] ידי שמים [illegible] דגזל דלא קתני אביו כו' מיירי לר"ע בשמא ושמא. מכ"ש בבא דאביו של א' מכם הפקיד דאיירי בשמא ושמא. וע"כ דאינו חייב אלא לצאת ידי שמים אלמא דלר"ע מיחייב לצאת ידי שמים אף בלא עביד איסורא. אכן למ"ש לעיל דלפי האמת י"ל דהיכא דהו"ל למידק חייב מדינא אפילו בשמא ושמא ובגפל שאני דלא הו"ל למידק י"ל שפיר דבפקדון כיון דהו"ל למידק מחייב מדינא אף דמיירי בשמא ושמא והא דלא מחייב בגזל בשמא ושמא אלא לצאת ידי שמים היינו משום דבגזל לא הו"ל למידק לסברא דהשתא אך לאידך תירוצא שכתב הגאון את"ל דבגזל שייך ה"ל למידק זה הבבא לא מודה בה ר"ט וכן פי' המהרש"א דברי התוס' דפרק הגוזל שתירצו באמת כן והביאם הגאון בסמוך מוכרח לכאורה דבבא דפקדון נמי אינו חייב אלא לצאת ידי שמים בשמא ושמא כיון דגזל נמי הו"ל למידק ואפ"ה פטור מדינא משום שמא ושמא. מיהו לאידך תירוצא מוכח מלשון התוס' דפרק הגוזל דאף לר"ע אינו חייב לצאת ידי שמים בלא עביד איסורא דעל מה שתירצו שם דלא מיחייב לצאת ידי שמים אלא בלא עביד איסורא סיימו וכן משמע בהמפקיד דלעיל דקרמי פקדון אפקדון לא בעי לשנויי הכא בבא לצאת ידי שמים ואם איתא אכתי תקשי כיון דהך בבא דפקדון לא מודה בה ר"ט ואתיא ע"כ כר"ע אמאי לא בעי לשנויי לני"ש א"ו סברתם דלכ"ע בלא עביד איסורא לא מחייב לצאת ידי שמים וע"כ

נ"ל דבבא דאביו של א' מכם הפקיד איירי בברי ושמא ומדינא מחייב אף דרישא ע"כ איירי לר"ע בשמא ושמא מדלא מחייבו רק לצאת ידי שמים כדקתני שהודה מפי עצמו וכדיקא נמי דבסמוך וזה דוחק גדול דבגזל דקתני סתם מיירי בשמא ושמא ובפקדון דקתני אביו מיירי דוקא בברי ושמא. אמנם עיקר דבריו בכאן נע"ג דכי היכי דבל"ז דהוי אמרי' דבפקדון מדינא חייב ע"כ צריך לחלק בין פקדון למקח דפוטר ר"ט שם משום דבמקח לא הו"ל למידק כסברת הנ"י וכמש"ל א"כ בשתא נמי בלצאת ידי שמים שפיר איכא לפלוגי בהכי דבמקח פטור אפילו לני"ש משום דלא הו"ל למידק דפטור הכא בסיפא אפילו לני"ש: (ס) אינו מובן כלל דלמה תלאו בדברי התוס' הרי תלמודא מחלק בהדיא קודם דאסיק תירוצא דלני"ש בין ב' כריכות דהו"ל למידק ובין כרך א' דפטור מדינא עכ"פ וא"כ לא קשיא מגפל דפטור מדינא דלא הו"ל למידק: (ע) דברים הללו צריכין עיון ליישבם ולהסבירם היטב: (פ) ובטור כתב להדיא כן לחלק בין שנים שהפקידו לאחד וכן הוא בש"ע סימן ש' וכתב הסמ"ע שם הטעם לחלק כמ"ש הגאון: (צ) לכאורה ביין והחמיץ יכול למוכרו לכהנים וליכא למיחש לשמא עשאן ולמ"ש דכ"מ בטעמא דשמא עשאן בכה"ג דברייתא אפילו ביותר מכדי חסרונן ע"כ צ"ל דביותר מכדי חסרונן לא שייך טעמא דאדם רולה א"כ נפי דהנ"מ הוא בדבש והדבים מ"מ ביין והחמיץ אמאי לא יגע בו. והגאון הרגיש בזה בסמוך: (ק) אולי תפס בזה שיטה לעלמו שאפשר להעמיד וליישב שיטת בעל המאור דפליגי חכמים גם בפירות והרקיבו אבל בדברי בעל המאור גופיה נראה שאי אפשר לטעמים זאת בכוונת דבריו שהרי כתב דהיאך אפשר לומר דרבנן חששו לתקנת קנקנים כו' ולא חששו בכדי חסרונם כו' ולדברי הגאון ודאי שני ושני דבקנקנים דהוא יותר מכדי חסרונם דלא שייך אדם רולה ומותר למוכרו חששו להטריחו אף משום הפסד מועט דלריך למוכרו משא"כ בכדי חסרונן לאו משום דלא חששו להפסידו נגעו ביה רק דאסור למוכרו משום דאדם רולה כו' ואפשר דלא פליגי בהא אר"מ. דהא ר"מ גופיה מחלק ביניהן דבכדי חסרונן אסור למכור ובקנקנים כיון דהוא יותר מכדי חסרונן מותר למכור רק דלא חששו להטריחו. וגם ליישנא דבעל המאור שכתב וה"כ טעמא דהפסד מועט ומרובה אכולה ברייתא קאי כו' והפסד מועט בכדי חסרונן אי נמי קנקנים לא חששו ג"כ לא משמע כן אם לא שתפס ליישב השיטה לעלמו. ומ"מ קשה דלדברי הגאון פליגי

הוא נהגה בפירות אחרים לאכילה וכ"ש היכא דאיכא פסידא דקנקנים הלכך איכא למיחש
לפסידא דקנקנים וכו' ור"מ נמי מודה אלא שהוא אומר לא הטריחו לנפקד משום הכי (ר):
ע"ב ברש"י בד"ה אלא כו' וב' קללות הן וכו'. דעכ"פ ב' קללות הן (ש) שיהרגו בחרב·
ולא שיהרגו בביתם שאז לא נשארו נשיהן אלמנות וכו' אלא ע"י חרב בשבי אבל א"ל ברטושין
דלכ"ע אין מורידין שאין זה קללה. אבל בתוס' מה שמקשו ממתני' דהאשה שלום וכו' אפ"ל
ברטושין אם לא שמקשו דליהוי זה כעין ששמעו בו שמת ועיין בתוספות פרק האשה שלום
מבואר כל זה: **בתוס'** בד"ה עד כאן וכו' וא"ת וכו'. דלא מסתבר להו למימר דלקמן
י"ל היורד דיעבד אין [והא דקאמר לקמן מורידין תנאי לזה כתב רק] רק אחר שמלינו
במתני' דעבדינן ליה תקנתא וכו' [ממילא אמרינן דאפילו לכתחלה (ת)]. דא"כ הו"ל
למייתי לקמן [תנאי] מנתני' ובצירוף שניהם יחד ודוחק: **בתוס'** בד"ה היורד דהא נטושין
כו' לרשב"ג כו'. דקאמר תנאי הוא ואינהו במורידין פליגי [וע"כ דמשמע ליה לתלמודא
דלרשב"ג לכתחלה מורידין] אבל מ"מ קשה מאי דוחקייהו הא לכ"ע שמעו בו שמת עדיפא
מנטושין ובזה לא פליגי: **בא"ד** לימא רב הלכה כו' [אין להקשות] דלמא משום דס"א היורד
דיעבד אין קמ"ל אינהו מורידין לכתחלה אך ז"א דהגמרא דקאמר תנאי הוא ע"כ יש לו
הכרח בברייתא דפירושו לכתחלה או לא מסתבר לחלק בין דיעבד ולכתחלה דאל"כ לימא רב
אנא דאמרי ככ"ע וא"כ לימא רב וכו':

דף לט ע"א גמרא קטן לנכסי שבוי דלמא מפסיד להו ולא קרוב לנכסי קטן שמא
יחזיק בהן ולא קרוב מחמת וכו' כצ"ל: **ברש"י** בד"ה יצא לדעת וכו'
שהיה שפוי בדעתו וכו' כצ"ל: **ברש"י** בד"ה ולא קרוב הראוי לירש בנכסי קטן לעשות
ולאכול כו' לא ידע למחויי כו'. ולעיל מקשה וליקום אפוטרופוס לעולם שלא יטול כלום
ונשני אפוטרופוס לדקני כו' אבל אי הוי מוקמינא עדיף טפי א"כ דלמא מש"ה לא מוקמינן
קרוב לנכסי קטן לעשות ולאכול משום דעדיף טפי לעשות אפוטרופוס ז"א הדא דלעיל מקשה
כיון דנזקקין לאפוטרופוס מתחלה להיות קוצר ובוצר וכו' נניח בידו לעולם ועוד דא"כ הול"ל
אין מורידין ארים לנכסי קטן מדתלי בקרוב משמע היכא שאין מוציאין אפוטרופוס בחנם
לחרוש ולזרוע מניחו ביד ארים נכרי יותר מביד קרוב ע"כ טעמא משום מחאה ואי משום
דזה אוכל כל הפירות [לדעת התוספות בד"ה וכולן] וארים אין לו רק למחצה לשליש ולרביע
באדם גדול נמי ועיין: **ברש"י** בד"ה ולא קרוב מחמת קרוב וכו'. לפי"ז בסמוך דקאמר
ולא אמרן אלא באחי דאבא וכו' י"ל דס"ל הא דר"ה ומ"מ באחי דאמא היכא דליכא עוד
אחי אב מורידין ואפ"ה קאמר ולא היא וכו' ל"ש כו' ומטעם נכסי מלוג כדפירש"י (אבל
זה אס) [ואפילו אם זה] אינו אחי דאמא נראה דלא מורידין כגון אלמן שיש לו בן ונשא
אלמנה שיש לה בן אין מורידין [בן האלמנה] אע"ג דליכא כאן לד אחוה מ"מ דלמא יחזיק
בה ויאמר נכסי מלוג של אמי הוא ואביו של קטן בעל אמו היה מוחזק בהן מחמת שהוא
אוכל פירות נכסי מלוג והוא מת קודם אמי ולא ירשה ואני יורש הכל מחמת אמי רק כיון
דרבא נקיט למלתיה לא שנו אלא באחי דאבא אבל באחי דאמא כו' ונקיט אחי אמא לרבותא
[לזה] קאמר ל"ש כו' אבל אה"נ [אף] שאינו אח כלל (א). והאשר"י פי' קרוב מחמת קרוב
בע"א ע"ש ולדידיה ולא אמרן אלא באחי דאבא הוא מימרא דרבא או סתם גמרא ופליג
אר"ה ועיין: **בתוס'** בד"ה וכולן שמין וכו' כיון שאם לא יקדים אין משלמין שכר טרחא
היינו למאי דמסיק כיון דלא סמכא דעתיה תקינו ליה רבנן וכו' אבל שמעו בו שמת סמכא
דעתיה ודמיא לאשה גדולה ולעיל קודם דאסיק הך אדעתיה אמר השתא זריז ונשכר מאי
דאשבח מבעיא וכ"כ האשר"י ע"ש. ולכאורה נראה שגם לדעת רש"י צ"ל הכי דמ"ש שמעו
בו שמת מאשה [גדולה] דהא כוליה אית ליה [אף] לפירש"י משא"כ בנטושין לפי שהך אדעתא
דכולה פירות נחית ומ"ש לעיל [ע"ב בד"ה כששמעו בו שמת ומזה העתיקו כן התוספות
בשמו] יטול כשאר אריסין גם כששמעו בו שמת היינו טרם באנו להך מסקנא כמו שם"ל
לסוגיא דגמרא בתחלה כמ"ש השתא זריז ונשכר כו' ועיין גם לקשר הדבור: **בתוס'** בד"ה
היינו לדעת דמסתמא לא פליג אדשמואל. אבל ברייתא דלעיל [דקתני רטושין] מוציאין (אפי'
לא) [אפשר דלא] שמעו כאיך [היינו רב ושמואל כמ"ש התוס' בד"ה היורד]: **בתוס'** בד"ה
ש"מ מדר"ה וכו' וי"ל דגבי קרוב סבור שאומר אמת וכו'. דבריהם לכאורה אינם מחוורין
דכיון שיש לו דעת לומר לנכרי אייתי עדי מכירה בע"כ ואפ"ה קרוב אין מורידין דסבר
שאומר אמת שהרי של אביהן היה השדה וכו' א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ודלמא לעולם
מחזיקין בנכסי קטן אם לא מיחה בסוף כל ג' ואפ"ה מורידין משום דיש לו דעת למחויי וכ"ת
הא פשיטא ליה דאינו יכול למחויי וכו' א"כ בלא ר"ה וכו' וכמ"ש לעיל רק אינהו כתבו כיון
דלא ידע למחויי בקרוב לומר לו אייתי עדים שבא לחלקך מדלא מורידין בו קרוב אם כן
מסתמא נמי אין לו שכל כ"כ למחות וטעמא כמו דבקרוב סובר כיון שהיה של אביהן מסתבר
שבא לחלקו ה"נ כיון שדר בו ג' שנים מסתמא לקחו ואין זה דומה לזה אפילו כי עוכלא
לדנא ועיין: **ע"ב** ברש"י בד"ה אתא ליה אחא וכו' וחזר מרי לכאן וכו'. ולא מפרש
בקרא שבלא האב את האח בקטנותו למרחוק ולאחר מיתת האב בא בחתימת זקן אפשר
לומר דבסמוך קאמר הכא מי ידע דליחול שר"ל ודאי היה יודע שיש לו אח רק היה סבר
שידבק שם בנחלת אבותיו וכ"כ האשר"י ומ"ש רש"י בסמוך מי ידע שיש לו אחים ר"ל שיטלו
עמו בחלקם כמ"ש מקודם התם ידעו אלו שיטלו חלקם ולא מסתבר לומר דלמא מת למה
יאמר כן ועיין: **ברש"י** בד"ה ויכר כו' כולם חתומי זקן. אף שלא היו גדולים הרבה יותר
מיוסף בשנת י"ח ראוין לחתימת זקן ויוסף בן י"ז שנה היה ובחנם דחק בת"ח שהכירם ע"י
פתקא בכל שער ראובן בן יעקב וכו' [דלא כפירש"י] ועוד מפרש שהכיר הגדולים הרבה
ממנו שהיו מקודם בחתימת זקן וע"י שהכיר קלתם טוב מאד להכיר מסברא גם הנשארים:
בתוס' בד"ה מוקמינן כו' וי"ל כו' כדין ארים בחזקת הסבתא כו'. לכאורה שר"ל דהשתא
לא ישמע לקטן שלא לחרוש וכו' כיון שאין הפירות שלו רק לפרנסה א"כ מ"ש וזה טוב
מלתא לאחתיה אך למותר ושמעתי שמהר"ס ז"ל כתב שרצונם שעם זה יתורץ קושיא ברבא
למה לא נותנין הפלגא לאחתיה ולמה היו הכל ביד אפוטרופוס וכל הפירות לקטן ע"ש שלדעתי
מרבה בהבלים ועוד שהיאך יתכן זה דא"כ אי ודאי לא שכיבא סבתא למה נפסיד הקטן
וליתן הכל לאחתיה ואמאי נוקי ליה אפוטרופוס ופלגא יהיה לקטן שהרי זה הוא כל עלמות
קושיתן. ואני אמרתי בפשיטות שרצונם לומר דודאי לא מוקמינן קטן בנכסי שבוי אף ע"י
אפוטרופוס מטעם שכתבו ואותו טעם שייך ג"כ באם יתפרנס הקטן ממנו להגדיל פרנסתו
יכחיש הקרקע לזורעה תמיד וכה"ג רק כיון שאם נוקמי הכל בידא דאחתיה אינו נכון דלמא
שכיבא סבתא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן דלמא יחזיק בכל לומר לחלקי נפל גם לקטן
לא דלמא לא שכיבא וכו'. וכיון שבין כך וכך אינו נכון טוב יותר לתתן ביד אפוטרופוס ובזה
האופן דהשתא ירויח השבוי פירות כל שנה מלתתן ליד אחתיה שאוכלת הפירות בחנם כדין
קרוב וכו' משא"כ הא דקאמר נוקמי בידא דאחתיה דלמא שכיבא אחתיה דמשמע הא ודאי
לא שכיבא נוקמי בידא דאחתיה כדין קרוב היורד לנכסי שבוי ולא לקטן אפילו ע"י אפוטרופוס
דאין מעמידין קטן לנכסי שבוי אפילו ע"י אפוטרופוס להכי עבדינן כדיניה ומורידין לאחתיה
אבל הכא דדלמא לא שכיבא סבתא ועבדינן ממה נפשך שלא כדין מוקמינן ביד אפוטרופוס
דטוב יותר שישמור הפירות וכו' ושאלו א"כ אמאי לא השיבו בקצרה דלעיל מש"ה מוקמי
לאחתיה כדינא אבל הכא כיון דממ"נ שלא כדין למה נפסיד הקטן ומנ"ל לומר שלא יאכל
כל הפירות והשבתי דאביי היה מסופק היכי ניעבד וכו' דלמא שכיבא וכו' דלמא לא שכיבא
והמציא ליתן לאפוטרופוס כאלו שבזה מרויח קצת דאל"כ ליד יטוקא עלמו יתן כיון דממ"נ
שלא כדין מתתינן לאחתיה דלמא מחזקא בהו וקטן דלמא מפסיד להו אלא בע"כ שלא אוכל
כל הפירות רק משמר הקרקע בחזקת סבתא ולזה ע"כ צריך אפוטרופוס ובתחלה עלה על
דעתם שתיקון אפוטרופוס הוא שע"י כן אינו מפסיד וע"ז הקשו דע"כ ע"י אפוטרופוס שייך
ג"כ מפסיד מהא דלעיל ועיין: **ודאי** הבל יפלה פה האומר דהא דמשמע דאין מוקמינן
קטן הייט קודם דאייתינן להאי תיקון אפוטרופוס אבל השתא דאייתינן להך מוקמינן ע"י
אפוטרופוס דא"כ הו"ל בקיצור לתרץ הכי וק"ל גם לעיל בד"ה דלמא כתבו אך קשה דבסמוך
אמרינן הלכך פלגא יהבינא לאחתיה תרי תלתא הו"ל למיתב דאפילו כו' דמשמע אף למסקנא
עדיף לתת ליד אחתיה ולא ליד אפוטרופוס ובמ"ש ניחא דכיון דמסתמא ברתא לא שכיבא
שלא הגיעה לגבורות בע"כ ונותנין לה בחזקת שהיא קיימת כאלו ודאי לא שכיבא ועיין:
בתוס' בד"ה שילא בלא חתימת זקן וכו' אלא לא ידענא לך וכו'. ובהא דתנן פרק יש
נוחלין נמי מסיק שם דקאמר לא ידענא לך ואפ"ה אינו נאמן ע"ש אפ"ל דהתם איירי ג"כ
בבא לו אח ממדה"י שלא ראה אותו מעולם שהלך אביו לשם ונשא אשה דומיא דילא ממש
שלא בחתימת זקן דהכא רק מאי קשיא להו מעיקרא מהתם: **בתוס'** בד"ה זיל את כו' ומרי
בר איסק אמר ליה סוף סוף כו' ויאמרו שאינם יודעין כו'. ר"ל לדבריהם שאינו מוכרח
להביא עדות כדבריו רק שיעשה עמהם שיעידו וכי יאמרו אין אנו יודעין הדין עם מרי
דהמע"ה א"כ מרי נמי אמר השתא כו' לא יעידו מיראתי רק יאמרו אין אנו יודעין [ולא
יצטרכו להעיד שקר ע"ז סיימו ומרי כו' דלפירושם] צ"ל דזה מיקרי נמי תרתי וכו':

דף מ ע"א גמרא השתא דידיה לא יהבינן ליה פי' רש"י גדולה מזו וכו' זה שעשה
והשביחן לדעת עצמו וכו'. והא דלעיל אמרי' הסברא בהיפוך היכא שעשה
לדעת עצמו לא יהבינן ליה כארים ואין משלמין לו אפילו שכר טורחו דטעמא דשמין כארים
הוא משום דלמא מפסיד להו והיכא דעביד אדעתא דנפשיה לא מפסיד להו ודמיא לאשה
גדולה כמ"ש התוס' והאשר"י לעיל עיין בר"ן שמפרש התירוץ דגמרא באמת קלא כן ואפשר
לפרש ולחלק ועיין: **ברש"י** בד"ה וכן אמר רבה וכו' תלמידו דר"ח וכו'. לעיל [דף ו. ע"ב]
אמרינן כי אזלית לקמי' דר"ח לכפרי בעי מיניה [משמע דתלמידו היה] וק"ל: **ברש"י** בד"ה
אם היתה מדה מרובה וכו' המגיע לב' כורין וכו'. [דקדק לפרש כן] דאי הוי אכלי עכברין
אפילו מי' כורין חסרון מכל כור וכור תשעה קבין ונפוחתן משלמת כל החסרונות הקשי
לך אפילו שנים או שלשה כורין נמי ואמאי נקיט מדה מרובה כמו שהקשו התוס' ולא ניחא
ליה לפרש כתוס' דהניפות מעשרה כורין משלים חסרון של כור אחד דמשמע ליה דמשלים
כל החסרונות של העשרה כורין ולא ניחא ליה נמי למימר דס"ל לר"י דלעשרה כורין לא הוי
חסרון אלא כמו לכור אחד וכר"י בן נורי והניפות מהן משלימן דמשמע דר"י לא ס"ל כריב"ן
דא"כ הוי פליג ר"י נמי בהך דלעיל כדפליג ריב"ן ומזה נדחקו התוס' לפרש דעולה הניפות
חסרון של כור אחד ולא בעי למימר דסובר כריב"ן כ"כ מהר"ש ועיין: **בתוס'** בד"ה אלא
לכור וכו'. מלי דכדי כתב כאן מהר"ש יצ"ו וז"ל וק"ק מי הכריח אותן לומר בפחות מכור
דיוליא מיהת לפי חשבון הראוי להתחסר וכו' ואימא דקושטא הוא בפחות מכור כיון דאין
להן מקום להטמין עצמן אינן אוכלות ממנו כלל ולא יוליא ממנו כלום דהא ריב"ן לא איירי
אלא בכור ויותר וזה ודאי קושיא של הבל הבלים: **ועוד** כתב ובדפוס חדש הגיהו בתוס'
דאין להם ריוח להטמין בתיבה ומ"מ וכו' ורצונם דבכור אין לפירות ריוח בתיבה שיטמין
אותם הנפקד שם אבל פחות מכור היה לו לנפקד להטמין הפירות בתיבה ולא יאכלו ממנו
העכברים לכך לא יוליא ממנו כלום ומשום דאף בכור היה ראוי למקלא ממנו להטמין בתיבה
לכך קאמרי מ"מ לפי חשבון כו' דא"א שלא יתחסר שהרי א"א להטמין טולו עכ"ל [ור"ל
דמזה שאינו יכול להטמין אף דהוא פחות הרבה מכור שלם מ"מ צריך לנכות ט' חלאי קבין
כמו מהרבה כורין שלימים דכך אוכלין מן המעט כמו ממרובה] וזה הבל הבלים: **ע"ב** גמ'
דל תמניא שותא וכו'. [אף דשתות יוליא לשנה שלימה לז"א דמסתמא] דמסתמא חנוני
דמוכר מעט ומוכר כל השנה ולשנה יוליא לו חסרונות שתות ליין וכ"כ האשר"י בסמוך [על
מה שחילק שם בין אם קנה ממנו בשעת עכירות השמן שאז מותר לערב אף לכשיזדקק אבל
אם קנה בשעה שהשמן מזוקק אסור לערב] וז"ל ומיהו מדקאמר גמרא אי ערבת לי מעיקרא
הוי מזבנינא ליה וס"ד דאיירי בחנוני אלמא אפילו בשעה שהשמן מזוקק מותר לערב כו'
ע"כ נ"ל דסתם חנוני השמן אלנו מזוקק לפי שמעכב קודם שמוכרו (ב): **בתוס'** בד"ה
במזופפין שנו וא"ת כ"ש כו'. [בא ליישב קושית מהרש"א] דלעיל לא משני באתרא דמר
חפו ובאתרא דמר לא חפו משמע לפי שסתם חביות רגילין לחפות שישמר היין בתוכו והמקשה
דמקשה והא אי אפשר דלא בלע ודאי אסתם חביות מקשה דמחופין רק הבין שמחופין
בקירא וכה"ג והשיב לו במזופפות וע"ז הקשו כ"ש וכו' [ולפי"ז אינו מובן הא"כ שבתוס']:
בתוס' בד"ה לדברי ר"י אסור כו' וא"ת לימא מותר כו'. כתב מהר"ש אין לפרש דלימא
כיון דלא מחיל אמר ליה אי בעי לערבי לך מי לא ערבי לך כו' השתא נמי קביל דמלי
למימר חנוכי אי ערבת לי הוה מזדבן כו' וכסברת המקשה לעיל דלמא הכי ס"ל לר"פ
[דאיירי בחנוני] אלא דר"ל דלימא מותר ולא מחיל ומקבל מטעמא דאמר השתא קבולי לא
מקבל וכו' זבין וזבין כו' [ואדעתא דהכי קנית כמ"ש התוספות] עכ"ל מהר"ש ועיין:
בתוס' בד"ה זבין וזבין כו' כדי שתרויח קצת. לכאורה כ"ל השמרים מייתר המוכר כדבסמוך
[בד"ה לא אמרו] אבל אינו [מדקאמר אי בעי לערובי לא שרי לי' משמע דהשמרים רוצה
ליתן וע"כ דרוצה להרויח לוג ומחצה שמן] רק ר"ל שהוא קנה מאה לוג יותר על השמרים
וכדלעיל בעובדא דר"י [נראה שסבין דע"כ המ"ח שקנה הוא חוץ מהשמרים דהא שתות
יוליא לבלע וקאמר איכא גולפא ושמרי] ומרויח לוג ומחצה שמן ועיין בפירוש רש"י
[דלא משמע כן]: **בתוס'** בדבור המתחיל לא אמרו כו'. וצריך ליתן טעם לפירוש

באור

בתרתי פלוגתא בכדי חסרונן דפירות והרקיבו פליגי אם אסור ליגע משום אדם רוצה וביותר מכדי חסרונן
דקנקנים פליגי אם הטריחוהו למכור א"כ מהיכא נדתו דברי חכמים דברייתא ביותר מכדי חסרונם דקנקנים
משום דסברי בכדי חסרונם כרשב"ג דמתני' ואנן פסקינן כחכמים דמתני' כיון דמתני' לא איירי אלא בכדי
חסרונן אמו הך פלוגתא תדא באידך תליא: (ר) וא"ל כיון דאפשר לפרש לא יגע בהן שאין צריך למוכרו
לענין יין והחמיץ וכו'. א"כ דלמא גם לענין פירות דמתני' פירושו לא יגע שא"צ למוכרו ומנ"ל לרב כהנא
טעמא דאדם רוצה כו' י"ל דמסתבר ליה דזה הוי הפסד מרובה אף דכדי חסרון הוא דהא הולכין ונרקבין
תמיד ואפשר שיגיע הרקבון להפסד מרובה ובודאי לכ"ע הטריחוהו למכור או דניחא ליה לאוקמי אף כרבנן
דברייתא דחשבו אף להפסד מועט. ודע דלפי שיטת הרמב"ן וכן לפי דעת הגאון בשיטת בעל המאור דפירש
לא יגע בהן לענין יין וכו' פירושו לא הטריחוהו למכור אבל מותר למוכרו דלא שייך אדם רוצה בהן לדעת
הגאון משום דהוי יותר מכדי חסרונם ולרמב"ן משום דאינו עומד לשתיה כו' אין מקום למ"ש הגאון לעיל
דהיה לתוס' לכוכיח מברייתא דאית ליה לר"ג אדם רוצה וכו': (ש) מפרש בזה מאי בעי רש"י במ"ש ב'
קללות הן חרב ושבי לזה מפרש דקשיא לרש"י דלמא נשיכם אלמנות שהלכו מעצמן למדינת הים כו' והוי נכסי
רטושין לזה כתב ב' קללות ר"ל דעכ"פ ב' קללות הן וכו' ומ"ש אבל א"ל ברטושין צריך לדחוק דפירושו כמו
ולכך א"ל כרטושין כו'. ויותר נראה דהלשון מסורס וכצ"ל ברש"י בד"ה אלא כו' וב' קללות הן וכו'. אבל
א"ל ברטושין דלכ"ע אין מורידין דעכ"פ ב' קללות הן שיהרגו בחרב ולא שיהרגו בביתם שאז לא נשארו נשיהן
אלמנות וכו'. שאין זה קללה [אלא לגנותיהם] אלא ע"י חרב בשבי [שתי הקללות חרב ושבי לכן עלמן]:
(ת) אבל מברייתא לחודא ליכא למשמע ומלשון התוס' משמע דמברייתא לחוד נשמע דמורידין: (א) ולפי"ז
בהך דקאמר ולא היא ל"ש כו' פליג אהרב הונא דר"ה ע"כ לית ליה הך תששא דנכסי מלוג דא"כ קרוב מחמת
קרוב למה לי בלאו האי קרוב איכא חששא דנכסי מלוג: (ב) דע"כ ממה שהמוכר מערב לחנוני אין ראיה
די"ל דקנאו בשעת עכירתו וע"כ דהוכחת הרא"ש מחנוני דקאמר הוי מזבנינא ליה והיינו ע"כ אף דכמות
שהוא בשעת לקיחת החנוני השמן מותר למוכרו עם השמרים כיון דקונה השמן כשהוא עכור שהרי המוכר
הרשות בידו לערבו מכל מקום כיון דסתם חנוני מעכב אלנו למכרו מעט מעט ונעשה מזוקק בשעת מכירם
יאפ"ס

השני (ג) למה שמרים יקבל לעולם אף אם יהיב ליה זוזי בניסן [דסתם מוכר שמן מזוקק כפירוש רש"י] וקשקיל בניסן במדה דניסן ודו"ק גם היאך מיושב בלא פקטים לפירוש השני (ד) וק"ל וצ"ל דס"ל מותר לערב שמרים אף בשמן צלול אבל פקטים דהוא דבר בפני עצמו אסור לערב בתוכו (ה) ועיין בהאשר"י [דלעיל] דלפי"ז מוכח מהכא [דאפילו המכירה בשעה שהשמן מזוקק מותר לערב] ודו"ק:

דף מא ע"א גמרא תרגמה ר' יעקב כו' שנטלו כו' תרגמה ר' נתן כו'. אין זה תלוי בתירוצם לקושית ר' יוחנן דלא הו"ל רק סיפא שהניחה במקום שאינו מקומה וגם רבי יוחנן ע"כ דמוקמי לסיפא כר"ע דבעי דעת בעלים ור"ע גונב קאמר צ"ל אי דס"ל דשואל שלא מדעת כו' או שנטל ע"מ כו' וכשיטתא דג' אמוראי רק דחקו דהניחה למקומה משמע רק אינהו קאמרי למלתייהו לפרושי מתני' מ"מ יחדו מלא יחדו כפי' רש"י במתני' וא"ל עוד דאמאי לא מוקי מתני' כולה ר"ע היא וכי ס"ל לר"ע אף בלא יחדו בטלה מעדר הייתו בגניבה אבל לא במתני' דהשואל ומה גם לסברת המקשה דניחא ליה מתני' גופיה דיחדו גרע [מדקאמר אפילו לא יחדו] אף שהניחה למקומה ויש ליישב (ו) ואי אמרת לסברת ר"ע דבעי דעת בעלים אין לחלק בין בגזילה לשאר היה מיושב הכל גם התרגמה ר' יעקב כו' תלוי כאן אבל אין בידי לחלק [בזה בין ר"ע לר' ישמעאל] ורש"י כתב והשבה בלא ידיעה לאו השבה היא וי"ל דוקא בגזילה דכתיב והשיב ועיין: **ברש"י** בד"ה והא לא חסרה כו' בשומרין שהלא שלא מדעת בדבר כו' כצ"ל. ובמרדכי תירץ בע"א: **בתוס'** בד"ה אי ר' ישמעאל כו' וא"ת מנ"ל כו'. דלפי סברת המקשה השתא דקאמר אפילו יחדו נמי טפי איכא לחיובי ביחדו אפילו בהחזירה למקומה משום דשינה אותה מתחלה ממקומה שלא מדעת בעלים אע"פ שהחזירה שם איכא לחיובי טפי מלא יחדו שלא שינה מקומה דכל מקום מקומה הוא: **בתוס'** בד"ה שנטלה והגביהה כו'. ר"ל בנטלה והגביהה ע"מ לגוזלה כולה אע"פ שעדיין הכל בעין מיקרי חסרון כיון שהכל גזל ונוטל לעצמו הרי חסרה כולה מבעליו משא"כ בנטלה ע"מ לשלוח בה יד אם הכל הוא בעין ליכא חסרון כיון שלא הגביה אלא ליטול מקצת צריך לחסר האי מקצת ממנו כמ"ש בסמוך: **בתוס'** בד"ה והא לא משכה כו' ומשני שהגיח מקלו כו' כ"כ בחוזק עד שרצתה לפניו. [ולא כפשוטו שרצתה ע"י שהכישה במקל] דפריך ואמאי והא לא משכה מהיכא פסיקא ליה דלא איירי במסכה ע"כ מדתלי חיוביה במקלו ותרמילו כאלו זה לבדו גורם חיובו לז"א משום דהגית מקלו ותרמילו עליה לחודיה חייב והא לא משכה וכו' ומשני שהגיח עליה בחוזק וכו' דהיינו כאלו מסיכה מפורש בברייתא שהגחת מקל לחודיה גורם החיוב ואין צורך למ"ש מהר"ם משום דע"כ מיירי בעודן עליה הכישה במקל דהיינו מסיכה והיינו דומה דאיירי בב' מקלות וז"א דלמא מקודם שהניחו עליה הכישה במקל (אחר) [זה]. עוד כתב ועוד למאי דמסיק שהכחישה במקל ע"כ שהכחישה במקלו ותרמילו שהגיחו עליה והיינו חסרון של שליחות יד דוקא ע"כ וכ"ז דברים דחוקים: **ע"ב** גמ' לא תאמר שליחות יד בש"ש ותיתי בק"ו מש"ח וכו'. אין להקשות בה"א זה איכא למיפרך מה לש"ח שכן משלם תשלומי כפל דהשתא ליכא למימר קרנא בלא שבועה עדיפא כו' דאלו לא נאמר שליחות יד [בש"ש] קושטא הוא דש"ח חייב כפילא בלא שבועה כדלקמן או אינו אלא לדין וכו' דבלא"ה תיקשי הא מבעיא ליה שליחות יד לכדתניא לשבועה כו' אע"כ משום דתרתי שמעית מיניה וכמ"ש התוס' לקמן בד"ה חדא לדיו וכו' ומכ"ש למ"ש רש"י לקמן בד"ה אף כאן לשבועה וגם למדנו שנפטר מגניבה ואבידה בשבועה דמשמע דאלו ליכא גז"ש לא הוי ידעינן כלל דמיפטר ש"ח בטענת נגנבה רק אע"פ דמשלם חייב כפל אם באו עדים אח"כ שגנבו א"כ אין מקום לק"ו זה אלו לא כתיב שליחות יד נילף ק"ו ומה ש"ח שפטור מגניבה וכו' [דאי לאו גז"ש דשליחות יד היה חייב בגניבה ואבידה] אע"כ כמ"ש או יש לו שאר לימודים ובפרק מרובה פירש"י או אינו אלא לדין דש"ח שטוען נגנבה ישלם וכשיוש דבריו דהכא וגם למדנו כו' דמשמע דבה"א אף שמשלם קרן צריך לשלם כפל אח"כ בבאו עדים. ועיין בחדושינו בפרק מרובה: **בתוס'** בד"ה קרנא וכו' מנ"ל דפרשה ראשונה כו'. דאי משום אבידה עיין בחדושינו פרק הכונס דכאן א"ל מכח גמרא מקשו [מדלא משני שם בהשואל רק שויא דקרנא בלא שבועה כו'] דגם לפירוש ר"ש [שתי' מדכתיב כסף] הגמרא לא קאמר הכי: **בא"ד** וע"ק ברייתא גופיה כו'. ר"ל לסברת המקשה הו"ל להקשות יותר חזקה שהברייתא מיניה וביה מסובבת דאדרבה היא הטוענת כו' ולמה ליה למיפרך פירכא חיצונה ועוד לפי תירוץ השני דמשני דס"ל לסטים מזוין גזלן הוא ונסתרה הסברא דכפילא עדיפא תיקשי אברייתא גופיה לפי האמת: **בא"ד** וא"ת וכו'. לפי הבנת הפשט הלכה וכן טעי"ל דבסמוך דבדבור שלאח"ז דלכ"ע אף לר"י [דאית ליה דצריכה חסרון ז"ל מהר"ם ואינו. זה היה במוסגר ור"ל דלטעי"ל לא מוכח דר"י סבר דצריכה חסרון והתוספות לא כתבו רק לכ"ע קרנא עדיפא] סבר רבא דקרנא עדיפא ויליף שפיר ש"ש מש"ח שלא תאמר דיו ואידך לגז"ש חוץ מהך ברייתא דהכונס דסברי בהדיא דלא יליף ש"ש מש"ח וא"כ לא מצי למילף דיו ולכדתניא [דדלמא תרווייהו לדיו] אם לא שנאמר כתירוץ הראשון גילוי מלתא וכו' והא דקאמר ר"י אינו מסוגה ר"ל שניהם מיותרין דנילף משואל ולא אחד מיותר ואחד אינו מיותר כו' וא"כ י"ל דרב יוסף דבפרק הכונס ס"ל כרבא דאפילו לר"י קרנא בלא שבועה עדיפא וא"כ שמעתי שגם מהר"ם נתעורר בזה: **בתוס'** בד"ה רבא אמר וכו' פירש"י דסבר כו'. משמע דסברת ר"א נסתרת והוא סבר כוותיה דכפל עדיף ולא מצינו למילף זה מזה ואפ"ה מיותר דנילף משואל אלא להורות שליחות יד אינה צריכה חסרון: **בא"ד** גילוי מלתא בעלמא וכו'. אף למה דלא נאמר שליחות יד כלל בש"ח אפ"ה מצינו למילף מש"ש דשליחות יד חייב אף בבעלים ומקרי גם כן גילוי מלתא כיון דשניהם נלמדו משואל מק"ו ורואנו [בש"ש] דסברת שלא מדעת בעלים לחייב יותר משואל אף בבעלים והה"נ בש"ח אם שלח בו יד שלא מדעת בעלים חייב אף אם התחלת שמירתו היתה בבעלים ומקרי שפיר גילוי מלתא: **בא"ד** ועי"ל כו' וסבר רבא כו'. ושפיר גמר ש"ש מש"ח דהשתא ליכא לאוקמי תרווייהו לדיו או לאינה צריכה חסרון דא"כ לא נכתביניה בש"ש ונילף מש"ח בק"ו וא"ל דהשתא נמי דאתיא חדא דש"ח לאינה צריכה חסרון וד"ש לדיו מנ"ל שלא נומר דיו בש"ח. דהא ודאי דש"ח לא יליף מש"ש דקרנא עדיפא דכיון דשליחות יד כתיב בש"ח מפורש ולא אתיא משואל לא נאמר בה דוקא שלא בבעלים ולא שייך בה דיו ומינה אי לא הוה כתיב בש"ש לדיו והוי יליף מש"ח לא הוי מוקמינן ליה כלל הך דש"ח לאינה צריכה חסרון אלא לדיו לחוד וקשה דטקני האי דש"ח שלא תאמר דיו והך דש"ש לאינה צריכה חסרון והכתי מנ"ל בש"ח דאינה צריכה חסרון דהא ש"ח מש"ש לא ילפינן ויש ליישב ודו"ק

כ"ז דברי מהר"ם ילי"ו (ז):

דף מב ע"א גמרא ואמר ר' יצחק לעולם ישליש אדם כו'. שנאמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיך זו מעות המונח באוצרו ובכל מעשי ידיך זה עסק סחורתו וברכך בארץ אשר ה' כו' זה קרקע כן מצאתי מוגה בגמרת מהר"ע ז"ל: **בתוס'** בד"ה אמר שמואל כו'. צ"ע אם שמרם בקרקע מאה אמות כו' כצ"ל: **בא"ד** וכן בתר הכי דמייתי לה אם אמרת וכו'. אבל לעיל [דקאמר מה לש"ח כו'] יש לומר דפריך שכן משלם בכל תביעותיו אבל המקשה דפרק הכונס דלא אסיק אכתי אדעתיה הך סברא מדפריך איתיביה וכו' ואי לסטים מזוין גנב הוי וכו' [הוכיחו שפיר]: **בא"ד** דבלא"ה נמי מצי למימר ולטעמיך כו' בבעלים. וא"ל תיקשי זה לפירכא אק"ו דשואל [שהביאו בסמוך אף למאי דמשני לסטים מזוין גזלן מ"מ מה לש"ש שכן משלם כפל בבעלים] דאי בש"ש פטור בשואל נמי דינא הכי וק"ל: **בא"ד** ולרבה אית ליה בסוף הפועלים כו' א"כ תמצא גניבת אונס כו'. רבה לא הזכיר מעולם ובא גנב רק בא ארי ודרס כו' וכן צ"ל ע"כ למסקנת תוספות פרק הכונס [דגניבת אונס חייב] וכן הכא בסמוך דנאדו מסברת דהאין לתרץ הואיל וחייבה רחמנא גניבה וכו' מכח לסטים מזוין דרב יוסף [דפוטר] ולא מכח רבה [דפוטר בעייל בעדניה כו' אע"כ משום דלא הוזכר שם גנב] רק התמיהה היא אי עייל בעידנא דעיילי אינשי דפטור אם בא ארי מה לי ארי או גנבי ומ"מ צ"ע היאך תליא זה ברבה [ולא תמהו דמ"ש משאר אונס דפטור] ועיין. ויש רוצין ליישב דרבה ודאי לית ליה הך סברא [דגניבת אונס חייב] דהא קאמר בהדיא דאי על וכו' פטור על הכל אבל ר"י לא הזכיר רק לסטים מזוין וכו' והוא מילי בעלמא בעיני ומה שיש תו לדקדק בדיבור הזה ומה שכתב מהר"ם עיין במ"ש בפרק הכונס ומ"מ יש לדקדק כיון דלסטים מזוין גנב הוא וחייביה רחמנא [בשואל] א"כ מאי מקשה גניבה בשואל מנין כיון שנלמד גניבה באונס כ"ש בפשיעה ודאי תוס' כתבו כ"ז השתא למאי דמשני גזלן הוא אבל מ"מ יקשה מאי פריך למ"ד גנב מה לש"ש וכו' תאמר בשואל שאינו חייב כפל בטוען טענת לסטים משום שחייב בקרן להכי יפטר בגניבה בפשיעה או באונס כלפי לייא גם למה ליה לברייתא ללמוד מש"ש [הא כ"ש מלסטים מזוין] וצריך לחלק אף למ"ד גנב בין לסטים לשאר גניבה באונס [ולהכי ליכא למילף מיניה דין דגניבה כלל אפי' בפשיעה] והתוס' עצמו כתבו דהא בלסטים מזוין פטור אע"ג דגנב הוא [משמע לכאורה דס"ל בלסטים מזוין פטור משום גניבת אונס ולא ס"ל לחלק] מיהו גם מסם משמע שיש לחלק מדלא הכריחו כפשוטו דגניבת אונס פטור מלסטים מזוין למ"ד גנב הוא ועיין: **בתוס'** בד"ה שאין הכלב וכו' וי"ל דהכא יכול לפנות המפולת תירוץ זה רשום בעיונך שמה בגמרא דפסחים ע"ש: **ע"ב** גמרא ואי דשהה שיעור לאתויי ליה כו'. [ה"ה דהו"ל] אי בא מהרה שהיה של פקדון סמוך ושל בעה"ב רחוקים דדוחק לומר דאז פשע [השליח] דאי גם הסמוכין שלו אמאי אמר ליה תרמיי' מרחוקים [דסוף סוף הבעה"ב גלי אדעתיה דניחא ליה]: **ברש"י** בד"ה משלם בקרא וכו' הלכה כר"י וכו'. וכ"כ התוס' שהיה מספקא ליה אי זה דומה לשוכר פרה וכו' ופשיט דדמיא לדר"י והא דמשלם בזול דינא הוא ולפירש"י עדיף טפי דפשיט כיון שאין כאן פשיעה כ"כ עשה פשרה ולא נתחוור לי שפיר דהא לעיל כתבו דטעמא דר"י הוא משום דאמר ליה דל אנת ודל שבועתך וכיון שאין השוכר יכול לפטור עצמו מן המשכיר אלא בשבועה יכול לומר דל אנת וכו' וכן עדים [יכול לומר דל עדים] אבל היכא דליכא למימר הכי משלם לשוכר כגון היכא דהוי [המשכיר] גופיה אגל המיתה כמ"ש לעיל דף ל"ה ע"ב בד"ה תחזור פרה וה"נ ליכא למימר דל אנת כו' אם לא שיאמר דל טענתך שהרי יש לספסר תביעה על היתומים והן יכולין לפטור עצמן מן הדין אך הוא אומר אי אפשי כלל בטענת' ואשתעי דינא בהדי בקרא משא"כ לעיל אי הוי גופי' בשעה שמתה אין כאן תביעה כלל על השוכר ועיין: **ומשלמין דמי בשר בזול.** שמאור פירש פירוש אחר משום דלשחיטה היה עומד והיה נגוד וכחוש דלא הו"ל ככי ושיני ואין אדם לוקח בשרו אלא בזול מכל שאר בשר ולא הוי ה"נ פשרה כלל וכתב הרמב"ן ז"ל דאין זה נכון דכל בזול פחות ממנה שוה בשוק הוא ואם נותן לו כמו שאדם לוקח בשרו של זה אין זה דמי בשר בזול אלא בשויו הוא והעלה כפירוש התוס' שמשלם כשער של עכשיו שהוא שער הזול כיון שלא היה יכול להמתין וק"ל: **לעיל** בעובדא דקרטליתא כתב הרא"ש ולא מחייבין לאשתבועי דלא אמר לה דלאו דידיה הוא אע"ג שטענה זו גורמת כל הפטור דמי יזקיקנו לו לידי שבועה זו שאין המפקיד יכול לטעון אלא שמא אמר לה והיא טוענת ודאי שלא אמר לה וגם בנה אמר כן ע"כ. ועי"י גלגול שבועה דאותיביה בקרטליתא לא משבעינן לה הואיל וגם בנה אמר כן ובלא"ה עיין בשי' ל"ד [ס"ב דאין מגלגלין טענת שמא של תובע אלא במה שיש רגלים לדבר] (ח) והא דמשבעינן לספסרא שלא ידע פירש הרא"ש דקרוב לודאי הוא ספסרא בקי במומי בהמה גם עיין בהם ודמיא לסלע שנפל מסנים וכו' רק איפכא קשה וז"ל הרמב"ן במלחמותיו והתימה למה הוא חייב הרי הוא כאומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע שהוא פטור שכיון שאינו יודע אם נתחייב באותה שמירה אם לאו פטור הוא כענין מה ששנינו שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה והלה אומר א"י חייב והוינן לה מנה לי בידך והלה אומר א"י הוא דפטור ואוקמוה כגון שיש עסק שבועה ביניהם וה"נ אמאי נוטל כלל זהו שאלה [ור"ל שהבקרא יאמר א"י אם אני חייב לך דדלמא אתה היית יודע וא"כ אין אני חייב בשמירה. זה היה במוסגר] והתשובה בזה שכיון שהבקרא בשעה שמתה ש"ס לספסר הוא ע"ד תחזור פרה לבעלים והרי לא שמר כראוי ונתחייב מעתה בתשלומין וזו אינה דומה למשנתנו דהתם א"י שהוא שואל עליו בשעת אונסין אבל זה מודה בחיוב שמירתו ואין טענת פשיעת הבעלים פוטרת לו כלום בשמא [ידע] אבל מחייבין את הבעלים שבועה שזה כלל גדול בדין כל שנוטלין ממון בדבר שאין הלה יודע נשבעין ונוטלין ע"כ. וז"ל הר"ן ואינו יכול לומר הבקרא איני חייב לך כלום דהא אומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור שהרי מת השור קודם שסילם הספסרא ליתומים דא"כ כבר נתחייב הבקרא ליתומים ואינו יכול לפטור עצמו בספק זה לומר שמא ידע הספסר משום דהספסר במקום יתומים קאי כיון שסילם להם ואין היתומים רשאין לעשות סחורה בפרתו שלו וחוזרת לבעלים הראשונים הלכך דמיא למנה לי בידך וזה אומר איני יודע אם פרעתיך ע"כ. ויש להרמב"ם פירוש אחר בשמעתין עיין בח"מ סי' רל"ב ובב"י [שהרמב"ם פוסק שהספסר פטור מלשלם ולכאורה לא משמע כן מהאי עובדא] ותמצית הפירוש הוא דכד אייתינן ספסרא הוי מרא דתורא פטור דלא הכיר [במום השור] ולא אמרינן מ"מ הטעה אותו וצריך לשלם דהו"ל [לנוקח] לאודעינהו דהיה לו לבדוק השור ולהחזירו קודם שימות והיה הספסר מחזיר לבעלים הראשונים ולית לן לספוקי אלא אי משלם אפוטרופים או בקרא ואמר היכי נידייני' וכו' נימא לאפוטרופוס וכו' לימא לבקרא וכו' ולא אמר נימא למוכר כו' מש"ה אסקינן משתבע ספסירא

באור

ואפ"ה הוי מובין ליה ע"י שיערבנו. ומזה מייתי הגאון ראיה לדבריו דמוכר מעט מעט ומוכר כל השנה: (ג) עיין בזה היאך מיושב זה לפירוש הראשון: (ד) דלפירש"י הוא היום טעמא דלהכי לא אמרו שמן עכור דהיינו פקטים אלא למוכר משום דמנכה לו לוג ומתגא שמרים וע"ז הייס דלהכי צריך ליתן לו מזוקק בלא פקטים כדפי' רש"י אבל לפי' השני דלא איירי עיקר ברייתא אלא משמרים ובלא פקטים מלתא באפי נפשיה הוא ולא שייכא הכא: (ה) האי טעמא אינו אלא לאביי דסובר דטעמא דר"י משום דמותר לערב אבל לר"פ דסובר דטעמא דר"י משום דאסור לערב וזבון וזבין כו' א"כ מ"ש שמן מפקטים דהך ברייתא ר"י הוא. צ"ל דהאי דזבון וזבין תגרא איקרי היינו שרוצה להרויח לוג ומתגא שמן שאינו מוכרו ביותר מהכום הדמים שקנה כמ"ש התוס' בד"ה זבין וכפי שפירשו הגאון שם ומכיון דמנכה לו לוג ומתגא שמן והוא הריוח שלו תו לא שייך לגבי פקטים זבון וזבין כו' שהרי הוא קנה בסך המעות שלוקח עתה מאה הקונה מאה לוג שמן מזוקק מלבד השמרים והפקטים ולא קשיא מעיקרא אלא לטעמא דאביי וע"ז תי' שפיר: (ו) לכאורה הא דתרגמה ר' יעקב ורבי נתן והוצרכו לאוקמי בגוונא דהוי גזלן לא תלוי בתירוצם דסיפא מיירי בהניחה שלא במקומה דממילא לא קשיא קושית המקשה דהא דסבר ר"י התם אפילו ביחדו היינו בהניחה במקומה וע"כ דמסתבר להו מסברא דלא מיחייב בהחזירה אלא בגזלן דבעי השבה מעליא וכמ"ש הגאון גופיה לעיל דאינהו בעי לפרושי מ"ש יחדו מלא יחדו א"כ להכי לא רצו לאוקמי כר"ע ומתני' בשואל דא"כ יחדו אמאי חייב. ואפי' לסברת המקשה דהוי ניחא לי' דיחדו גרע היינו נמי משום דשינה אותה מתחלה ממקומה שלא מדעת בעלים לא מהני השבה שלא מדעתו והפסד דהיינו נמי היכא דבעינן השבה מעליא דהיינו בגזלן דוקא דמהיכא תיתי נימא דפליג בסברא זאת: (ז) אולי כוון במ"ש ויש ליישב דהא באמת לסברת תלמודא דמעיקרא למ"ד א"צ חסרון ע"כ צ"ל סברת גילוי מלתא וכמ"ש התוס' בפשיטות בד"ה לומר לך רק הא דהוצרכו לעוד י"ל ולא ניחא להו בסברת גילוי מלתא גם לרבא משום דסברהם דלא שייכא גילוי מלתא אלא אי כתיבא שליחות יד בתרווייהו דאז אמרינן דמגלה האחד על חבירו דבתרווייהו א"צ חסרון או אף בבעלים אבל הכא צ"ל סברת גילוי מלתא על חבירו שלא נכתב רק דילפינן לה משואל וכמו שהוצרך הגאון לסבירו לעיל בסמוך דזה נמי מקרי גילוי מלתא כיון דשניהם נלמדו משואל ולזה כתבו ועי"ל אבל לבתר דכתיבי תרווייהו פשיטא נשאר סברת גילוי מלתא כמ"ש התוס' לעיל: (ח) ועיין בש"ך סי' רנ"א ס"ק

דלא ידע ומיפטר ומשלם בקרא ליתמי דמי בשר בזול דש"ש דיתמי הוא : ותשובת הרא"ש דבילים וכו' [שפסק דאם הבילים מוזרות צריך המוכר להחזיר ללוקח וכתב הטור שזהו דלא כרמב"ם] לא דמיא להאי מלתא כלל כמ"ש הרב ב"י ז"ל שאין דרכן של בילים [לבקוע אותן] ובעיניו פשטא דמלתא כן הוא [כפירוש הרמב"ם] ובעיני הוא דוחק גדול בפשט הלכה והוא נגלה דלפי"ז שפסירא או מוכר בעה"ב וליתא קמן דנשלם מניה שוין הן ולעיל הקשה מאי מספקא ליה סוף סוף בקרא ש"ש דיתמי הוא איבעי ליה לעיוני : ויש עוד להראב"ד דרך אחר הביאו האשר"י שלא מדינא דתחזור פרה לבעלים הוא אלא מטעם דכ"ז שלא ידעו היתומים אין המקח קיים דשמא הוא בעל מום ועומד השור לחזור לבעלים ויחזיר להם הדמים צריכין הן לשומרו עד שיחזירוהו לבעלים שנמצא היתומים שומרי שכר על השור בשביל מעותם (ט) : ברש"י בד"ה מהא רמי וכו'. ואח"כ מתחיל הדיבור מאידך של פקדון : בתוס' בד"ה כל המפקיד וכו' שלא פשעה. דאותביניה בקרטליתא שהיא שמירה כראוי למאי דסברה שהוא מעות הניתן להוצאה שהוא של בנה דאל"כ (י) למה תשבע הא איהי לא ידעה דשל פקדון הוי ואף אם פשעה מה יש לו דין עלי' : תוס' בד"ה נימא כו' וקשה כו'. לכאורה י"ל דהתם איירי במינוהו ב"ד כדקתני ואם הוחזקו נגהים ב"ד מעמידין להן אפוטרופוס כדבסמוך והכא איירי במינוהו אבי יתומים אך שמכו אירושלמי :

דף מג ע"א בתוס' בד"ה מאי אריא כו'. לא הקשו לר"נ בקצרה דמסתמא לא פליגי (כ) וגם ר"נ גופיה אמר בשמעתין דבר תורה מעות קונות וכו' השתא נמי יאמר לו נשרפו מעותיך דאונס הוא ופטור לר"נ דהשתא לא צריך לדיוק דבלן גם לא נשתייש מהם [דאסור להשתמש] לר"נ דכיון דאף דשרי להשתמש לא הוי אלא ש"ש לכן נתן לספר לא מעל כדבשמעתין דפריך ר"נ לר"ה מאי אריא הוציא וכו' גם לר"נ לא יתורץ בוצי"ל [דלר"י ור"ה כו' שיכול להשתמש בהן כו' דלר"נ אף אם מותר להשתמש ש"ש הוי] ודוחק לומר דכיון דשרי להשתמש לאו כל כמיניה לומר נשרפו וכו' דמסתמא שימש בה ובנתן לספר [דלא מעל] לענין מעילה מהימנינן ליה דלא שימש דהא הכא בשמעתין גבי פקדון פטור מאונסין לר"נ אע"ג דשרי להשתמש בה [אלמא דמהימנינן ליה דלא שימש] אך הא דשמא יאמר לו נשרפו כו' אין פירושו שישקר רק ר"ל שמא באמת יפול דליקה באונס ולא טרח ומציל כדלקמן בהזהב בהדיא לכך אוקמוה ברשותיה שיכול לחזור בו אם נתיקרה וירויח ויחזור מן המכר כו' כדלקמן א"כ לר"נ כיון דהוי ש"ש צריך לטרוח ולהציל [אבל על השתים לא הוי ש"ש אי הוי מעות קונות] או דיטרח ויציל משום הנאה שיהיה יכול להשתמש בהמעות ועדיף זה יותר מטעמא דשמא יתייקר וכו' לכן מקשו כיון דאסור להשתמש וכו' ולא הוי אלא ש"ח וכו' וק"ל. ועיין בעירובין בפרק חלון דף פ"א ע"ב בד"ה שמא יאמר לו נשרפו חיטך בעליי' וכו' שם תירצו עוד באופן אחר דמעות נוח לשמרן ואין טורח בהצלתן כמו פירות דאינו יכול להציל אלא בטורח גדול ומזה יצא לו למהר"ו כ"ץ ז"ל שכתב כן בסי' קנ"א הך תירוצא והתוי"ט כתב עליו והמיהני וכו' דזו מנין לו וגם התוס' לא חילקו בכך. ועיין עוד שם בתוס' שהאריכו קצת ע"ש שמשמע דש"ש מחויב לטרוח ולהציל : בא"ד ועי"ל דלר"י וכו'. מ"מ צ"ל לקושיא השניה דפוסק על הגדים צ"ל תירוצים הראשונים : **ע"ב** גמ' אלא פשיטא כשעת הוצאה מבית בעלים. ור"ע ביתר פליג או אפילו אחסר ולא תיקשי מתני' דכל הגזלנים כמ"ש בסמוך בד"ה ר"ע : גמ' אלימא רבא דאמר כב"ש. ואף דאיהו יליף לה משואל ומצריכו לתרווייהו חד דלא בעי חסרון וחד דלא נימא דיו ולב"ש כתיב בגופיה על כל דבר פשע כדבסמוך ולא הולך א' לדיו (ל) מ"מ אפשר דרבא יאמר דטעמא דב"ש משום יתורא (מ) ועיין : בתוס' בד"ה ר"ע וכו' תימה וכו'. נראה לפי' הרי"ף והרמב"ם במשניות [דאיירי הכא] בשבח שע"ג גזילה והוא כמו שאמר רב זביד פרק הגוזל קמא [דבשבח שע"ג גזילה כגון שנטענה אגלו ולא גזזה אף לר"י דנגזל והכא דלב"ה דגזלן הוי וסברי דר"י איירי בגזזה] ע"ש בפירש"י אין מקום לדבריהם ופירוש כשעת תביעה אם היתה טעונה [אז] משלם טעונה כמו שהיתה בשעת התביעה [ולא מהני מה שגזזה אח"כ משום דבשעת התביעה נתחייב גם בהגיזה שעליה דשבח שע"ג גזילה דנגזל כרב זביד] ועיין. ואיכא מפרשי שאם גזזה לר"מ וב"ש משלם כשווי הגזיזה עתה בשעת התשלומין ולר"י וב"ה כמו שהיתה תחלה בשעת הוצאה מן העולם ור"ע ס"ל כשעת התביעה ולזה מקשו אי ס"ל שינוי קונה בשעת גזיזה קנאו למה ישלם שוויה עתה בשעת תביעה וכר"י דס"ל נמי שינוי קונה משלם כשווי דשעת גזיזה בעין ואי אינו קונה וא"כ [לא] פליג עם ב"ש דס"ל נמי שינוי אינו קונה [רק] בשבחא דאחר שעת התביעה לז"א אם נתיקרה או הגדילה וגזזה אחר התביעה נמי יהא כו' ועוד דקאמר ומודה כו' וגם כי יגזזנה שיהיה השינוי במה שגזזה אפ"ה שינוי לא קני אבל אי ס"ל שינוי קונה י"ל דהשינוי הוא כשגזזה וכו' : בסה"ד ור"ע פליג אזול ויוקר. וס"ל בפקדון דבהיתירא אתי לידיה משעת תביעה הוא דמיקרי גזלן כדכתיב ביום אשמתו ואית ליה נמי מתני' דכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה ועיין :

דף מד ע"א גמרא אמר לעבדו ולשלוחו מנין וכו'. והוי מעילה וטביחה ושליחות יד ג' כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין לכ"ע ובעלמא אין שליח לדבר עבירה כדאיתא בקידושין דף מ"ב ומהר"ו כ"ץ ז"ל כתב בש"ע שלו ע"ז נראה דהיינו דוקא שלא ידע השליח שהוא של אחרים או שאינו בן חיובא או שאין לו לשלם דהא אין שליח לדבר עבירה ע"כ וזה אינו. עד הנה עזרני ה' בסוף הקיץ שפ"ז : **סליק פרק המפקיד**

פרק רביעי הזהב

במתני' הזהב קונה את הכסף וכו'. וזהב ונחושת לא הזכירו זה כנגד זה ובאשר"י ב' דעות יעו"ש ואם זהב הוי פירי הו"ל הזהב קונה נחושת וכו' ונחושת קונה את הכסף וממילא כ"ש דזהב פירי לגבי כספא ואם נחושת פירי הו"ל הנחושת קונה זהב כ"ש לגבי כסף דהא הזהב קונה הכסף (נ) : גמ' תחזור ותשנה הזהב כו'. הו"ל ותחזור ותשנה הכסף אינו קונה הזהב דשניהם קונין [דהייגו כסף זהב כילדותיה וכן זהב כסף כזקנותו] אין קשה כ"כ [דמטלטלין קונין זה את זה] ויש ליישב : גמ' בילדותיה מאי סבר וכו'. וא"ל בילדותיה כקושית רב אשי ובזקנותיה כתירוץ רב אשי דמ"מ אמאי חזר מניה בזקנותיה כיון דעדיין י"ל כילדותיה או מקשה מאי סברת ילדותיה וזקנותיה גם אי אפשר לומר דיוקא דרב אשי בלא הסברת חריפי ותשיבי [ולכך משני בהכי] : ברש"י בד"ה הזהב כו' הלוקח דינר זהב כו'. ולא מפרש הלוקח כסף כיון שמשך זה שכנגדו הזהב קנה זה הכסף דכיון דזהב פירי הוא נופל בו לשון לקיחה : בתוס' בד"ה הנחושת כו' ולר"ת דמפרש כו' צ"ל שיוצאין בדוחק אך לא כ"כ בדוחק כו'. יש להקשות לכאורה נוכל לומר איפכא שיוצאת יותר בדוחק וקונה את המטבע אפילו במעות הרעות וכמו מטלטלין קונין את המטבע דבסמוך דפי' כל מה שהוזכר במשנה אפילו אסימון כו' רק שאין סברא לומר כיון שיש עליו צורה שיהיה גרוע ממעות שנפסלו ועיין מ"ש בדבור שאח"ז לר' ישמעאל שני בצורה וכו' : בסה"ד דמיקרי פירי לגבי כספא ולגבי מטלטלין מקרי טיבעא. ור"ל [הא דקאמר דמקרי טיבעא] היינו המטבע אינו קונה מטלטלין [אפילו מטבע אסימון] אבל מה שקונה [מטלטלין] מטבע אפילו במעות הרעות ואסימון אין זה רבותא דהא כל המטלטלין קונין זה את זה : בתוס' בד"ה אסימון וכו' וי"ל לפירש"י וכו'. ר"ל אסימון פירוש כל דבר שאינו נגמר כתיקונו קרוי אסימון או שאין בו צורה כלל או אינה חשובה ובמלת לשון אסימון נכללין תרווייהו ומ"ש רש"י אין בו צורה ניחא שהן ג"כ נכלל באסימון ודוחק דרש"י שמפרש כן משום הא דר' ישמעאל ור' דוסא אמרו דבר א' וכן פולסא ניחא [דצורה שאינה חשובה ג"כ נכלל] ומה שהקשו מפרשי תוספות אמאי לא קאמר תרי גווני פולסא זה הבל : ולמה שרש"י מפרש לקמן פולסא מחוסר צורה עיין ברש"י מסכת שבת תמלא שאין מקום כלל לקושית התוס' כאן וכמ"ש הם עצמן שם [דגם שם פירושו וליעבד ליה פולסא היינו עד שאין בו צורה ולעשות עליו צורה] : בא"ד וא"ת מה בין אסימון כו'. לאפוקי לר"ת דאסימון יש עליו צורה ניחא וסמכו דבריהם אחר קושיא ראשונה דבלא"ה י"ל דאסימון אין עליו צורה ועדיף ממעות הניתנין לסימן שיש עליו צורה קצת משום דבדבר מועט יטביע הרבה מהם משא"כ בצורה שאינה חשובה אך עתה קשה : **ע"ב** גמרא ואף ר"ח כו'. עיין בתוס' ריש דף מ"ה ע"א : גמ' מידי דהוי אכסף לב"ה כו'. אין זה המכריחני דאלולי זה ה"א אף בפירות על דינרין מחלוקת דא"כ כדקאמר אלא פשיטא בדינר זהב לימא בקצרה א"כ ש"מ זהב לב"ש וכסף לב"ה אינו שוה וא"כ הוסר המכריח [אע"כ דאיהו סבר דהוי ככסף לב"ה ולא שהוא מכריח] : גמ' לפליגו בפירות על דינרין. יש להקשות לימא א"כ ה"א סלעים על סלעים או על דינרין לכ"ע אסור משום כסף ראשון ולא כסף שני להכי אשמעינן כסף על דינרין ש"מ דאין הטעם משום כסף ראשון וכו' דאל"כ ליפלגו בסלעים על סלעים השתא לפי מה דלא ידע משום רבותא דב"ה וכו' וק"ל : ברש"י בד"ה מעשר תנא וכו' יותר מד' דינרי כסף יחזיר לו הכהן ארבעה דינרין שהזהב כו' ואם נמכר בל' וכו' חמישית שבדמיו דהיינו ו' דינרין כצ"ל. וכן הגיה מהרש"ל ז"ל והוא פשוט דלעולם ארבעה חומשי דמיו הם השיעור וד' חלקים מדינר זהב נשאר לכהן וחלק חמישית מחזיר לבעליו ואם יוקיר או הוזל הכסף הוקר והוזל והזהב כדקאי ולז"א כשל' בדינר זהב יחזיר לו ו' דינרין כסף וכשכ' בדינר זהב לא יחזיר לו כלום : בתוס' בד"ה נעשה כאומר לו עד שאמלא כו' ורב דבעי כו'. והג"י מפרש מה שנעשה כא"ל הוא הרבותא אע"פ שהלוה שתם וכו' : בתוס' בד"ה אחד משמונה וכו' מעשר תנא במידי דאוקיר וזיל הא מעשר הכא תנא באיסר כו' כדאמר בקידושין כו' כצ"ל ודבריהם צריכין עיון מ"ש בקושיא הראשונה דהכא משמע כו' מדמצריך פרוטה כו' אם ר"ל דמקשי בתחלה אגוף הברייתא בלא מקשן מדתלי פרוטה באיסר ש"מ איסר קצוב יותר מפרוטה דאל"כ למה תולה הפרוטה להיות ח' באיסר אם כן מאי מקשו בקושיא ג' וגם מדמשער ליה כו' אלמא לא קיץ איסר ור"ל וא"כ מאי פריך מעשר תנא וכו' הא מעשר כו' ש"מ דאין הקושיא בברייתא למה תלי דינר כסף בהזהב אע"פ דכסף קיץ יותר (ס) ונוכל לומר דמעיקרא מקשו מגופא דברייתא מדתלי זה בזה ע"כ צריך האיסר להיות קצוב יותר מפרוטה וכנגד פרוטה טיבעא הוי ואם כי הוא עצמו האיסר משתנה ג"כ זה אינו קושיא דהתנא משער במידי דאוקיר וזיל אע"ג דלפעמים יהיה קידושי אשה בהרבה ופעמים במועט דלפעמים שמינית מאיסר מעט ולפעמים הרבה כקושית המקשן כאן זה אינו קושיא בלא זאת [היינו בברייתא בלא קושית המקשן] רק הקושיא מדתלי זה בזה ש"מ איסר לגבי פרוטה הוי קצוב ובקידושין וכו' ואח"כ מקשו לסברת המקשה דמקשה דלעולם צריך להיות טיבעא קצוב בלתי משתנה והלא משער כו' כדאמר בקידושין וגם האיסר משוער בדינר כו'. אך הוא גופא קשה למה ליה למקשה לדייק מכח זימנין דמוסיף וכו' ולא כפשוטו מדתלי כסף בזהב ש"מ זהב קצוב יותר ודוחק לומר דדלמא לגבי דינר כסף קצוב יותר אבל לא לגבי שאר מטבע כסף כסלע ולזה מדייק מעשר תנא וכו' דאוקיר וזיל זימנין וכו' וא"כ בע"כ צ"ל לעולם קצוב גם לשונא לא מדויק הכי [דמקשו אגופא דברייתא] מדקאמרו דהכא משמע וכו' הלא גם התם בקידושין דקאמר פרוטה אחד מו' באיסר וכו' וקאמר הא דזול איסר קשה בלא גמרא דהכא למה תלה זה בזה ואם נפרש [קושיא ראשונה כמו שפי' מהר"ם] מדמצריך פרוטה להיות כו' [פירושו] מכח קושית הגמ' דאל"כ משער תנא במידי דאוקיר וכו' צריך להתבונן ולתת הפרש בין קושיא ראשונה לשניה ועיין : בא"ד וגם מדמשערו בדינר של כסף. צ"ל לפירושם דבסמוך בד"ה מקח וממכר דלפרש"י אדרבה צריך להיות שניהם קצובין : בסה"ד בכולהו כ"מ למקח וממכר. נראה לכאורה לפירש"י דלפירושם דבסמוך לא מצי למימר בקמייתא בפרוטה כ"מ למקח וכו' הא פעמים דזול איסר ועיין (ע) : בתוס' בד"ה למקח וכו'. כתב מהר"ם יצ"ו לפי' התוס' אע"ג דדינר כסף נמי עביד דאוקיר והוזל וכולהו משער להו בדינר זהב כמ"ש לעיל בד"ה אחד משמונה ה"נ הכא איירי בדינר כסף המשוער כבר בדינר של זהב שהוא חלק כ"ה ממנו ובו משערין האיסרין אם הוזלו כפי' התוס' ואין לקיים פירש"י ולומר דמיירי נמי באיסרין המשוערין כבר בדינר כסף שהוא חלק כ"ד ממנו דא"כ מאי קמ"ל אע"כ דאשמעינן לפי' רש"י דהכי שיעורו ואהא קשיא להו דהא זמנין דזיל וכו' ודו"ק עכ"ל :

דף מה ע"א גמרא כיון דלענין מקח וממכר כו'. ולכאורה הו"ל גבי מעשר שני גופיה לענין כסף אין מחללין [עליו] זהב [לב"ה] וכן כסף על זהב לב"ש

באור

ס"ק ל"ד שדעתו דהיכא דחייבת שבועה משבעינן לה נמי ע"י גלגול דלא אמר לה. ובמרדכי פרק איזהו נשך סי' שנ"ד כתב להדיא בשם מהר"ם בר ברוך דאין מגלגלין עליה הך שבועה דלא אמר לה משום דאין מגלגלין טענת שמא אלא במה שיש רגלים לדבר וכדברי הגאון ז"ל : (ט) וצ"ל לפי' הראב"ד דהא דמסתפק אי מאי אמר בקרא אנא כהדי תורא כו' הא ש"ש פשיטא דאיבעי ליה לעיוני וכיון דהיתומים ג"כ ש"ש הוא נכנס תחתיהם וכדמקשי תלמודא מעיקרא. דאפשר דספוקי מספקא ליה בהך סברא גופיה אי היתומים הוי שומרי שכר דדלמא הוי שומרי חנם ולא הוי זה כפשיעה בשמירה המוטלת על שומר חנם ואף דהבקרא הוי שומר שכר מ"מ הא פשיטא ליה דל"ד לדר"י ולא מתחייב טפי מפשיעת ש"ח : (י) מוסב אמ"ש התוס' ולכך נמי משתבע אימיה כו' ור"ל דמשמע להו דהך דמשתבע אימיה היינו נגד המפקיד דומיא דמשתבע איהו ולזה כתבו ולכך נמי משתבע אימיה כו' דאל"כ דהנפקד פטור בפשיעתה למה תשבע היא נגד המפקיד הא אף אם פשעה מה יש לו דין עליה דאף שתירץ רש"י לקמן גבי בקרא דהואיל ויש ליתומים לגבות מן הרועה כו' יעמדו הבעלים במקום היתומים היינו לענין תשלומין אבל שבועת השומרים לא מיחייבא כיון דלאו שומר שלו היא. אבל לפי' ר"ת ניחא דמשתבע היא לפטור את בנה : (כ) לכאורה אין זה מוכרח ואין לו דמיון לדברי התוס' שכתבו דבהא לא פליגי דכיון דאפשר דהך דינא דהמוכר אסור להשתמש במעות לכ"ע א"כ מהיכא תיתי נעביד פלוגתא במה דלא מצינו אבל בהך דינא אי מעות קונות מן התורה כו' וכן אי מחייב באונסין בהיתר תשמיש כיון דאיכא פלוגתא בהדיא ליכא קושיא כלל דאפשר דר"נ כר"ל ור"י כר"ה : (ל) אולי צ"ל אלא לדיו והיינו לתירוצא קמא בתוס' דף מ"א ע"ב בד"ה לרבא דלרבא לא יליף זה מזה וצריך בש"ש לדיו משום דעיקר דינא דשליחות יד בש"ש צריך למילף משואל דמש"ח לא מצי למילף ולכך צריך למיכתביה דלא נימא דיו אבל לתירוצא בתרא דלשם דלרבא ילפי זה מזה לא איצטריך אף לדיו ואף דגם לתירוצא קמא אמרינן כיון דגלי באחד ה"ה באידך דגילוי מלתא בעלמא וא"כ כיון דלב"ש כתיב בש"ח בהדיא על כל דבר פשע ממילא דחייב אפילו בבעלים מכיון דלא איצטריך למילפי' משואל וכמ"ש הגאון לעיל בדיבור הנ"ל והוי גילוי מלתא גם אש"ש דלא נימא דיו י"ל דדוקא היכא דעיקר ילפותא דשליחות יד הוא משואל בש"ח ובש"ש וגלי בחדא דתמיר משואל דחייב אף בבעלים ממילא ידעינן דה"ה לאידך דתמיר ג"כ בהא משואל כיון דעיקר ילפותא דשניהם הוא משואל וכמו שהסביר כן הגאון לעיל בדבור הנ"ל אבל הכא לב"ש דכתיב בגופיה דש"ח על כל דבר פשע דאפילו בדיבור בעלמא חייב ולא איצטריך למילף משואל כלל לא הוי גילוי מלתא אחבריה דלא נכתב בהדיא רק ילפינן ליה משואל מיהו לפי"ז הו"ל דאיצטריך חדא בש"ש לאינה צריכה חסרון דלא מצי למילף מש"ח וכקושיות התוס' דלעיל רק חדא ממיהו נקיט ולבתר דכתיב בש"ש דלא נימא דיו ממילא ידעינן נמי דא"צ חסרון ודאפילו בדיבור בעלמא חייב דכיון דכתיב גם בש"ש ממילא דאמרינן גילוי מלתא. ויותר נראה דצ"ל אף לדיו דאיכא למילף מש"ח בגילוי מלתא וכדלעיל ומכ"ש לתירוצא בתרא דהתוס' וכצ"ל : (מ) דדוקא לבתר דכתיב יתורא דא"צ חסרון שפיר משמע לב"ש מעל כל דבר פשע לרבויי אפילו בדיבור בעלמא אבל אי לאו יתורא טפי הוי אמרי' דשליחות יד צריכה חסרון ועל כל דבר הוו מצריכין לכדדרשי ב"ה : (נ) ובשיטה מקובצת מתרץ זה בפשיטות דהא טעמא דנחושת פירי אף דחריפי טפי משום דזהב חשיב טובא נגד נחושת וא"כ היה מקום לטעות דלגבי כסף הוי נחושת טיבעא כיון דבאתרא דשגיא איניהו חריפי טפי מכספא כדקאמר בגמרא רק דזהב חשיב טובא אבל לגבי כסף ה"א דהוי טיבעא כמו כסף לגבי זהב דמשום דלא חשוב נגדו כ"כ הוי טיבעא משום דחריפי : (ס) דהא הקשו על המקשן מאי פריך מעשר תנא כו' הא משער אלמא דניחא להו בברייתא דמני משער אף כזהב שאיני קצוב וא"כ היאך הקשו תחלה אברייתא בלא מקשן אמאי משער באיסר דאינו קצוב : (ע) אינו מובן דכמו דכ"מ למקח וכו' באיסרין אף דלפעמים זיל הדינר מ"מ כ"מ כשהדינר משוער בדינר זהב כמו שהביא הגאון לקמן בסמוך בשם מהר"ם

ועיין בהמאור ומלחמות בארוכות : **גמ'** ת"ש הפורט סלע ממעות מעשר שני כו' . דאין סברא לומר כיון דנחושת פירי לגבי כספא לא מקרי כסף ראשון ולא כסף שני דהא כיון דמחללין מעשר שני עליו מעיקרא מיקרי כסף ראשון וכי הדר מחללין פרוטה על סלעים מיקרי כסף שני : **בשמעתין** מסדר בלשון ב' קושיא ממשנה אחרונה קודם ממשנה שלפניו : **גמ'** אלא אי אתמר הכי כו' . ר"ל אי איתמר לשון שני הכי איתמר [דלשון ראשון נשאר קיים דלא איתותב] : **בתום'** בד"ה אלא לב"ש כו' א"כ ר"י כמתניתין דהזהב כו' . כתב מהר"ש וכיון דבדהבא לגבי כספא סתים לן כב"ש לגבי ב"ה דהוי פירי ס"ל לר"י הכי אפילו לגבי נפשיה דהוי פירי ע"כ ודברים פשוטים הם : **בתום'** בד"ה ושאני כו' וא"ת כו' לר"י דאמר מחללין כו' . נמשכו אחר פי' רש"י ולכאורה אפשר לומר דהג"מ דלא כסברת המקשה דסבר דהיכא דלגבי פירי הוי טיבעא לגבי נפשיה נמי הוי טיבעא אלא כסברת המתרץ דלגבי נפשיה הוי פירא כמו לגבי כספא כמו בדינר כסף לב"ה אם נאמר דמיירי בה וכ"כ מהר"ש : **בא"ד** ולב"ש נמי הוי טיבעא וכו' . הוא פסק והכל נמשך אר"ח דלא פירש כן והכא מוכח דעכ"פ לגבי פירי טיבעא הוי וכו' : **בתום'** בד"ה בכל הסלע מעות כו' ועי"ל דהכא דוקא וכו' . ר"ל לאפוקי במשנה שניה דהפורט סלע בירושלים אי אפשר לומר כן [ושם צ"ל תירוץ הראשון] וכתב מהר"ש אמ"ש ולא יחליף ב' וג' כו' כצ"ל ולא יחליף לכאורה בקמייתא לב"ה כמו דאמרי בשקל כו' לא יחליף כי אם פעם אחד ולא יפסיד מעשר שני וצריך לומר לפירושם דה"ק דאם ירצה לעשות בשקל כסף ושקל מעות בתחלה ואח"כ יחליף ג"כ אותו השקל מעות לכסף יעשה דהשתא יחליף ב' פעמים ויפסיד המעשר ומשום שזה דוחק בדברי ב"ה הוצרכו לפרש ועי"ל דהכא כו' עכ"ל [אף דלגבי משנה דלקמן לא מספיק תירוץ זה וכמ"ש הגאון לעיל מ"מ כתבו ועי"ל משום דהכא לא מספיק תי' הראשון] : **בתום'** בד"ה ולפלוג כו' א"כ אתיא כר"מ כו'. מקשין מאי מקשה לפלוג בסלעים כו' דאימא דאתיא כר"מ דאין מחללין כסף על כסף וכן הקשה מהר"ש בזה אפשר לומר שזה דוחק דיסברו ב"ש וב"ה כר"מ גם קושיא שניה דמהר"ש דלמא כיון דבסיפא דהך דהפורט פליגי ביה ניחא ליה למינקט ברישא בסלעים על דינרין מלתא דאתיא ככ"ע גם זה אינו קושיא דעדיין יש להקשות למה נקטו פלוגתייהו בסלעים על דינרין ומסתמא אתיא כרבנן כו' . (עיין היטב כי כאן נמחקו איזה תיבות) (פ) : **בתום'** בד"ה השתא כספא כו' הא פשיטא כו' ולא פריך אלא למ"ד כו' . דלא מסתבר להו לומר דבלשון זה ידע המקשה פשיטות דלשון ראשון נחושת באתרא דסגיין חריפי דא"כ לא הול"ל השתא כספא לגבי כו' ועיין : **אציעה** לפניך החילוק שאמרתי בהלכה זו בקיצור בגמרא לגבי נפשיה מי איכא למ"ד כו' . קשה הא זהב לב"ה וכסף לב"ש שוין ומר שנה כגירסת רבי בילדותיה ומר כזקנותיה א"כ מאין הרגלים בפשיטות בכסף לכ"ע שרי וזהב לב"ש אסור ולמה מסתבר כסף לב"ה מזהב לב"ש אי משום דמשוה כל דלגבי פירי ולגבי נפשיה וכסף בהכרח לב"ה מחללין פירות עליו מדקתני סלעים [וע"כ דהוי טיבעא ה"ה לגבי נפשי'] משא"כ זהב לב"ש וכו' . (ועיין היטב כי כאן נמחק שורה אחת של הגאון המחבר הספר הזה) [קשה] מתניתין הזהב קונה את הכסף ע"כ לב"ש מיתני לה וקתני סיפא מטלטלין קונה מטבע מטבע אינו קונה וכו' ופירשו אפילו מטבע כגון זהב ומעות הרעות וכו' דלגבי שאר מילי פירא הוי ולגבי מטלטלין טיבעא הוי כמ"ש התוס' ש"מ דזהב לגבי פירי טיבעא הוי והיאך קאמר אלא דינר זהב וכו' וכ"ת למה אין אני מקשה לעיל מיד כדקאמר וחד אמר אף בפירות על דינרין מחלוקת [דא"כ קשה מתני'] י"ל דלעיל אינו קושיא דהיאך נדמה הדינים מעשר שני ומקח וממכר מדלגבי מקח טיבעא הוי נחלל ג"כ מעשר שני עליו אסימון ומעות רעות ג"כ טיבעא הוי גבי מקח לגבי מטלטלין וכי משום הא נחלל מעשר שני עליו אבל לקמן [בלא"ה] קשה מאי מקשה לגבי נפשיה מי איכא למ"ד זיל בתר טעמא סאה בסאה [אמאי] אסור הא לא יהיב ליה טופיינא אלא משום דלמא איקור וכיון דפירי הוא דקמשתני וקמשבח לגבי מעות [להכי אסור] דינר כסף נמי לב"ה עושה סלעים דינרין משום דטיבעא הוי וכסף פירי למה יהיה שרי [ללות] דלמא היום יהיה כ"ה בדינר זהב ואח"כ כ' בדינר זהב וקמשבח לגבי דהבא אלא ה"פ דכיון דרבית סאה בסאה אינו רק מדרבנן ס"ל דוקא דדומה ממש לסאה דלעולם הוא פירי ומחזי כרבית ומה שפעם אחד מקרי טיבעא שאז אינו דומה לסאה שרי לזה מקשה אילימא דינר כסף וכו' והא לכ"ע מחללין עליו א"כ מקרי פעם אחד טיבעא אלא בדינר זהב דאין מחללין ולא מקרי לעולם טיבעא לב"ש והתרצן השיב בהיפך כיון דפעם אחד מיקרי פירי אסור וע"ז הקשיתי הא מקרי וכו' [גבי מקח וממכר לגבי מטלטלין מקרי טיבעא] אבל בקלרה מיד כי קאמר לגבי נפשיה וכו' מדמחללין ש"מ דמדמי דינים של מעשר שני לרבית א"כ גם אני מדמה [הדינים להדדי . מעשר שני למקח וממכר דמתני' דהוי זהב טיבעא לב"ש לגבי מטלטלים] ז"א דלעיל [הייתי אומר דלא מדמה הדינים רק קושיתו] הוא מכח כ"ש כיון דמקרי טיבעא לגבי מעשר שני כ"ש לגבי רבית ומקח וממכר אני אמרתי בהיפך דאע"ג דלגבי מקח טיבעא הוי [הרי] מעות הרעות שנפסלו ג"כ טיבעא הוי [גבי מקח כנגד מטלטלין] עכ"ז אין מחללין (צ) וי"ל דתיקשי בלא"ה היאך יסתום ר' כב"ש דב"ש במקום ב"ה אינו משנה אלא במקח וממכר כ"ע לא פליגי והזהב קונה את הכסף כזקנותו דר' דבמקח וממכר תליא בחריפות אבל במעשר שני פליגי וס"ל לב"ה דתליא בחשיבות . וכ"ת א"כ [בלשון ב'] מנ"ל למ"ד [אף בפירות על דינרין מחלוקת] דב"ש ס"ל בהיפך דב"ה דלמא שניהם שוין (ק) בל"ז י"ל דא"כ זקנותיה דר' דלא כמאן אך עתה דמתני הזהב קונה כו' כ"ע מודה דבמקח וממכר שאני י"ל כו' . ודקאמר אילימא דינר כסף לגבי כו' הא לכ"ע בין במקח וממכר בין במעשר שני טיבעא הוי אלא דינר זהב וכב"ש דהשתא י"ל לב"ש אפילו לגבי פירות פירא הוי ומתני' כב"ה . אך עתה קשה לקמן בלשון ב' כו' מ"ט דמ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת הלא אין המשמעות כך [דהא לא הוזכר בדבריהם רק כסף על דינרין] גם צ"ל פלוגתא רחוקה גם למה לא יהיה זהב לב"ש ככסף לב"ה מאי דוחקיה [אף אם נאמר דפליגי גם בטיבעא ופירי מ"מ מנ"ל למ"ד דלב"ש זהב אף לגבי פירות פירי הוי וגרע מכסף לב"ה] בשלמא בלשון ראשון י"ל דסמיך אלימודא כסף ריבה לב"ה אף במידי דלא חריף והנה לחלל פירות על דינרין א"ל קרא דבמקח וממכר נמי מיחשב טיבעא לגבי פירי אלא להורות אף כנגד כסף משום דתליא בחשיבות ולב"ש בהיפך כסף מיעוט כסף אין [זהב לא] ושלא יחלל דינרין עליו לא אצטריך דמהיכא תיתי אלא להורות אף פירות אין מחללין עליו אבל עתה קשה בלשון ב' [דא"ל דלמ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת לא ס"ל הפלוגתא בכסף ראשון ולא כסף שני וא"כ י"ל כמו ללשון ראשון דפליגי אם כסף ריבה או מיעט דא"כ] כדמקשה ולמ"ד בסלעים כו' ליפלגו כו' למה לא מקשה אף למ"ד שני [ליפלגו בפירות על דינרין כדמקשה לעיל בלשון ראשון] ואי ידע ב"ה [כדמשני לעיל לרבותא דב"ה] גם עתה לא מקשה מידי הכל בל"ז [י"ל] דס"ל אף בזה מחלוקת בב' פלוגתות בכסף ראשון כו' [ולכך לא קשה להידך מ"ד לפלגו בפירות] אך עתה קשה מנ"ל לעשות פלוגתא שניה אף בפירות על דינרין כו' כיון דאצטריך כסף ראשון לפלוגתא שניה וב"ש ע"כ לא דריש לה כלל [למעט פירות על דינרין]. הכל בל"ז [ר"ל בלא פלפול דלעיל לא קשה מדלא מקשה אף למ"ד שני ע"כ דסובר דפליגי בב' פלוגתות ותקשי מנ"ל פלוגתא שניה] י"ל תירוץ דלהכי לא מקשה למ"ד אידך משום דידע רבותא דב"ה דה"א [דבסלעים על דינרין] מודה לב"ש דפירי הוי אבל [למ"ד דפליגי] בפלוגתא דכסף ראשון א"ל [דה"א דבסלעים על דינרין] מודי ליה [דאסור לחלל] דכיון דלא ס"ל כסף ראשון כו' מ"מ האי מהאי ואי משום טיבעא ופירי זה לא שמעינן דס"ל לב"ש גופיה [דהא טעמיה משום כסף] ראשון אך עתה קשה לעיל ת"ש [הפורט סלע ממעות מעשר שני] כו' הא ידע סברת נחושת חריפא מכח סברת רב אשי לעיל הנחושת כו' בל"ז י"ל דתיקשי למה מביא ב"ה אלא הבין שפורט סלע על פרוטות ומקשה היאך רחוק כ"כ כו' וב"ה ס"ל לעיל דתליא בחשיבות בלא"ה י"ל לא ידע חריפי ולא ידע רק ילדותיה דר' אך עתה קשה מכח תי' קושיא א' (ר) : **ע"ב** גמרא ועוד תניא וכו' . קצת אפשר לומר אלולי פירוש התוס' דמקשה עדיפא מברייתא דלא תימא בחליפין שוה בשוה מטבע קונה ואפ"ה שאינו שוה בשוה אינו קונה [לכ"ע] ומתני' מיירי באינו שוה בשוה [שהבין דה"כ מסתברא ר"ל דמסתבר כמ"ד אינו נעשה חליפין כדקתני אינו קונה משמע דליכא ביה שום קנין כלל לזה כתב דממתני' אינו מוכח כ"כ דאפשר דמיירי מתני' באינו שוה] וסברא זאת [שיש לחלק] פי' לקמן למ"ד פירי לא עבדי חליפין דף מ"ו ע"ב בד"ה ולר"כ דאמר פירי כו' לזה מביא ברייתא דשוה בשוה הוא ועיין : **גמ'** אמר ר"פ אפילו למ"ד כו' . דלא תימא כמו שלא נעשה אינו נקנה אע"ג דליכא טעמא דאורתא עבידא וכו' : **בתום'** בד"ה אין מטבע כו' ואי גם כלי לא הוי כו' . נראה ודאי מגמרא במנא למעוטי כו' נשמע בקלרה דאי כלי לא הוי כבר ממעטינן מבמנא דהאי לאו מנא הוא רק סיימו דבריהם [ואי גם כלי לא הוי] אשאר ראיות שהביאו [דלאו פירי הוא] או אפשר לפרש דבמנא אינו רק מיעוטא לא לשלול כל שאינו מנא וה"א דממעט פירות ולא מטבע אע"ג דאינו כלי או היא גופא קמ"ל [במלה ביה דלאו כלי הוא] : **בסה"ד** אפילו היכא שאינם יוצאין בהוצאה כו' . לכאורה אין אלו סתירות דבהדיא קאמר בפרוטטות דאידי ואידי פירי הוי ודאי האי מ"ד לא ס"ל כר"כ אבל מ"ד נעשה חליפין דלמא ס"ל כר"כ ונעשה ונקנה בחליפין משום דמטבע כלי הוא כיון דיוצאה בהוצאה ולכ"ע כלי הוא דא"ל אי הך מ"ד [דאין מטבע כו' ע"כ] ס"ל פירי עבדי חליפין נסתמא אידך לא פליג בהא [והוי ר"כ דלא כתרוייהו אע"כ דלתרוייהו לאו מטעם פירי נקנה פרוטטות רק משום כלי] דהא [סוף סוף] הגמרא קאמר פירי הוי ואפ"ל דלאו דוקא הוא דא"כ יהיה מוכרח דר"כ יסבור דמטבע נעשה חליפין דלא כהלכה [א"נ הא דקאמר אידי ואידי פרי ל"ד ומטעם כלי] ועיין : **ומ"ש** אפילו היכא שאין כו' היינו למ"ד מטבע נעשה חליפין אבל למ"ד אין מטבע נעשה כו' עדיף פרוטטות ואניקי כיון דלית עלייהו צורה ליכא למימר דעתיה אצורה . וע"כ צריך לפרש לפי' רש"י [בד"ה מ"ט דנראה מדבריו דמטבע לאו כלי] היאך יתרץ ר"כ הברייתא דשולחני כיון דסובר מטבע אינו נעשה חליפין דפירי הוא והיאך יתוקן בפרוטטות דפירי הוא והא פירי לא עבדי חליפין ואפ"ל תי' רב אשי : **בתום'** בד"ה מאי לאו וכו' וקתני אינו קונה ולא אינו מחייב וכו' . ר"ל כיון דידע הסיפא מאי מקשה א"ה הזהב קונה כו' מחייב כו' ולדידיה מי ניחא הכסף אינו קונה כו' : **בא"ד** אלא בדמים ומקשה א"ה כו' ומשני תני כו' אינו מגיה כו' יש מפרשים משום שרצו ליישב ועוד תניא ושלא תקשה גם הברייתא נגיה [ומאי מקשה א"ה כו' נתחייב גברא מבעיא ליה] לז"א אינו מגיה . וי"א כמו השתא א"ש [דאין צורך להגיה] כיון דהמקשה סבר רישא דמתני' דמים וחליפין וקונה פי' גם כן דמים ודנקיט לישנא דקונה משום חליפין ומ"מ משמעות אתרוייהו וכו' . ולי נראה דבל"ז מוכרח לומר מגיה משום סיפא דמתני' הכסף אינו קונה כו' כמ"ש הג"מ אך עתה שיש ליישב הסיפא [כסברת המקשה] מנ"ל [לדחוק] ולהגיה דאע"פ דבשביל ועוד תניא צריך להגיה אבל מ"מ היאך אמר הג"מ ולהגיה למה כיון שאינו מוכרח לז"א אינו מגיה : **בסה"ד** משמע דאי אפשר לקנות אלא במשיכת הזהב . דא"ל לא מחייב עד שימשוך שלשון עד שימשוך אינו נופל על מחייב רק על קנין שמשיכה הוא קנין ועיין :

דף מו ע"א גמרא דלית ליה סודר וכו' . אי ר"ל הקונה למ"ד בכליו של קונה ולית ליה גורן עכ"פ המקנה א"כ אינהו ב' גברי רק ע"כ צ"ל דלשניהם אין סודר דאלו אית ליה [להמקנה] היה נותן לחבירו הסודר להקנות בו : **גמ'** עד תווך . אפ"ל שמביאו לומר שמחמת שמחה נפיק לאפיה שסבור שלא יתנו לו שלא יחשבו זה לקנין א"כ אמאי לא הקנה לו בקנין של ק"ס או בקלרה דהא הקנה לו אסיפא דביתא אגב ק"ס לפי' רשב"ס בב"ב [לפירוש קמא שם . דמסתמא לא קנה מפתן ביתו בחזקה וכסברת הת"ח] דבלא"ה י"ל דאע"ג דס"ל מטבע נקנה בחליפין חשב דלמא איכא לא יסברו כך ועשה קנין חזק ומועיל בבירור או י"ל בל"ז מ"ש זה או זה (ש) אך עתה שהו"ל ספק בקנין קרקע דהא שמח וכו' : **ברש"י** בד"ה רב אשי אמר לעולם בפרוטטות כו' מדקתני יפה דינר ומיהו כו' . הא גופיה קשיא למה תנא בברייתא יפה דינר ואי מתיירא שלא תימא מטבע נעשה חליפין וטעמא משום חליפין כ"ש דנימא דלכך קאמר פרוטטות [דטעמא משום חליפין ולא משום דנעשה כאומר וכו'] ועיין בר"ן תמלא יישוב לזה דלא שרי [בתורת דמים] אלא בפרוטטות דלא טבוע והו"ל כפוסק על פירות ומוזיל גביה אבל דינר טבוע אע"ג דמין אחר הוא שם טיבעא חד הוא : **בתום'** בד"ה אידי ואידי כו' וא"ת לימא שהשולחני נתן לו מעות כו' . למאי דס"ד בקנין אחר לא מקשה עדיפא שניהם מעות ובקנין אגב קרקע (ת) ז"א דהא מלאו בשוק קאמר ואי אעלה כשאבא לביתי דהשתא אינו אגב קרקע (א) : **ומ"ש** מהר"ם דתיקשי להו אף לדברי המקשה דאידי ואידי במעות ונתן לו המעות והקנה לו בק"ס המעות שבביתו ועולא לא קאמר אלא דאינו נעשה חליפין אבל מלינו למימר דנקנה בחליפין דז"א דהא סמכו לכאן משום דהך ברייתא דמעשר שני מסייע להו דש"מ דלא נעשה ולא נקנה וגם ר' אבא סיים למלתא מש"ה נקנה בחליפין דנעשה ונקנה שוין ואין מ"ד שמחלק רק ר"פ וכבר איתותב : **בתום'** בד"ה ש"מ מטבע כו' . כ"ל דסמכו אברייתא דהכא דלעיל י"ל מטבע נעשה חליפין נגד שאר מטבעות דליכא למימר משום שמא יאמרו לו נשרפו חטיך וכו' אוקמה ברשותיה שאם יתיקרו יכול לחזור בו דכיון דאידי ואידי מעות לא שייך זה (ב) ופי' ב' מיני חליפין או שניתן לו דמי המכירה בתורת חליפין ומפרש כן או מטבע נעשה חליפין כק"ס ואח"כ נותן לו דמי המכירה כפירש"י לקמן גאולה ותמורה ועל שניהם הקשו וא"ת

באור

מהר"ם א"כ גם ה"נ באיסר משוער וכו' : (פ) היה נראה דהחסרון באמצע דבריו וכצ"ל למה נקטו פלוגתייהו בסלעים על דינרין [דהיינו דינרי זהב דאיכא למיטעי דהטעם דזהב פירי הוי] לינקוט פלוגתייהו בכסף על כסף [דהיינו דינרי כסף על סלעים] והא דנקיט המקשן לפלוג בסלעים על סלעים דמסתמא אתיא כרבנן כו' : (צ) ולהכי הוצרך להקשות מכח פלפול הנ"ל דע"כ סברת המקשה היה דלענין סאה בסאה דרבנן אינו אסור אלא מאי דלא הוי טיבעא בשום פעם ולזה קשה הא זהב לב"ש ג"כ מיקרי טיבעא פעם א' לגבי מקח : (ק) אין נראה דר"ל וכ"ת ללשון ראשון מנ"ל דפליגי אף בפירות על דינרין דלמא בזה שניהם שוין דעלה לא שייך מ"ש בל"ז י"ל כו' זקנותו דר' דלא כמאן והנראה דהיינו ללשון ב' וכמו שהגהנו בפנים ור"ל כמ"ש לקמן מנ"ל דפליגי אף בפירות על דינרין דהיינו ב' פלוגתות בכסף ראשון ובפירות וטיבעא דלמא ל"פ רק בכסף ראשון ובזה ר"ל בפירות על דינרין שניהם שוין אלא דא"כ אין הלשון מסודר ומוכפל ויש קצת ייתור ולזה נראה שזה היה כתוב על הגליון מן וכ"ת עד וקאמר אילימא כו' דהוא מקושר למ"ש לעיל וב"ה ס"ל דתליא בחשיבות ע"ז סיים וקאמר אילימא כו' והוכ"ת הוא עצמו מ"ש אח"כ אך עתה קשה לקמן בלשון ב' כו' מ"ט דמ"ד אף כו' אלא שהוסיף בוכ"ת שבל"ז כו' זקנותיה דר' דלא כמאן והמדפיסים הכניסוהו לפנים וכן נמצא כמה פעמים בספרו : (ר) מן מ"ש אך עתה קשה לעיל ת"ש הפורט כו' בל"ז כו' אלא הבין שפורט סלע כו' בלא"ה י"ל כו' אינו מובן כ"כ בירורן של דברים הן בקיצורן והן בכמה גמגומים שיש לדקדק בדבריו ואם אמנם שאפשר להעמיד כוונתו בדרך רחוקה ולקצרן עכ"ז אינו ברור סידור דבריו ע"כ הגנוהו כמות שהוא והמעיין יבחר : (ש) זה לא יתכן כל כך לפירוש רשב"ם : (ת) ואף דלפי האמת י"ל דניחא טפי דבעה"ב נותן פרוטטות כדיקא נמי מ"מ תקשי לסברת המקשה וכעין קושית מהרש"א : (א) אינו מובן דאטו אם אינו אגב קרקעו לא יכול להקנות לו קרקעו בכסף או בק"ס : (ב) ואף דהאי טעמא דאמרי' דאוקמיה ברשותו כדי שיוכל לחזור אם יתייקר אינו אלא לר"ש דלקמן דסובר כל שהכסף בידו כו' אבל לרבנן דסברי דהלוקח ג"כ יכול לחזור א"כ בלא"ה נמי יטרח להציל משום שהלוקח יחזור בו מ"מ בעינן נמי טעמא שהמוכר יוכל לחזור אם יתיקר ולכך סברי דשניהם יכולין לחזור . ודע דכ"ז לא הוצרך אלא לנוי"ל דלעיל דף מ"ג ע"א בתוס' בד"ה מאי אריא הוציא כו' דהוה"ל ומן התורה מעות קונות כו' אבל לתירוץ קמא דאף דשומר חנם הוא מ"מ

והלא יאמר כו' ותירלו אמפרש בתורת חליפין לא שכיח כיון דסתם חליפין אינן שוות המקח ועל הא"כ דשכיח שהוא כק"ס תירלו שמא יסרב כו' ועיין . ומהר"ש כתב דלעיל י"ל דס"ל כמ"ד משיכה מפורשת מן התורה ועיין : ע"ב גמרא ואמר ר"ל אפילו כים וכו' וס"מ מטבע נעשה חליפין וכפירש"י . לפי' רש"י דלעיל דמטבע לאו כלי הוא לעיל דקאמר ולר"ל כו' הניחא אי ס"ל כרב ששת כו' הא ע"כ כרב ששת ס"ל דר"ל בהדיא אמר אפילו כים וכו' בין לסברת המקשה מעות טוב או לסברת המתרץ באניקי בע"כ פירא הוי ועוד היאך מקשה מאמורא ר"ל על רב ולוי ע"כ נ"ל דלית לך אוקימתא אחריתא במתני' [דכל המטלטלין] ותקשי למ"ד פירי לא עבדי חליפין [לפירש"י דמטבע פירי הוא] והיאך יתורץ לאותו מ"ד דאע"ג דטורה נפסלה וליכא למימר דעתיה אטרה אכתי פירי הוא והיאך יתוקם מתני' ועיין בספר מלחמות שהעיר בקושיות אלו על רש"י ורז"ה ז"ל [שמפרש ג"כ דמטבע לאו כלי] : גמ' כים מלא מעות וכו' . למאי דס"ד מטבע נעשה חליפין אמאי קאמר כל המטלטלין קונין זה את זה הול"ל כל דבר קונה זה את זה ואפילו מעות נמי דהא ע"כ בקנין חליפין איירי דאי בתורת דמים נר"ל אף מטלטלין נמי לא ז"א ודאי מטלטלין נגד מטלטלין בתורת מקח וממכר קונה דהוי פירי רק אם שמין בדמים ונותן לו נגד דמי השור פרה [דקאמר לעיל יש דמים שהן כחליפין] הוא דאינו קונה [לר"ל . כדפריך לעיל ולר"ל כו'] וראיתי בתשובה שהאריכו בפסט הזה ואין בידי כעת : ברש"י בד"ה ה"ק ופירי נמי כו' ומאי חליפין כו' . רלה לדחוק לפי דרכו דלעיל דמטבע פירי הוא ולאו כלי וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה אין מטבע נעשה חליפין וז"ל מלחמות [בקושיותיו על רש"י ורז"ה] ועוד דאמרי' ולמאי דס"ד כו' ופירי נמי כו' אי ס"ד דמטבע היינו פירות והשמעינן רישא מטבע נעשה חליפין וכ"ש שאר פירות אמאי אצטריך למיהדר ופירי נמי כו' דהא אנן בפירות קאיירינן ועסוקין ובעדיפא מנייהו דהיינו מטבע ואע"פ שרש"י ז"ל דחק עלמו בזה ופירש דה"ק כל הנעשה וכו' דהיינו מטבע וכו' אם נתנו בתורת חליפין קנה וכילד חליפין כו' אין זה נכון דמאי כילד חליפין הא לא קתני דינא אלא שור בפרה קתני וכבר אמר לך כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין ברישא אשמעינן כילד מחליפין ובסיפא לא קתני כלום ועוד הול"ל כילד החליף מטבע במטבע ותו ליסנא דופירי נמי לא דייק כוותיה ע"כ : ברש"י בד"ה הניחא לרב ששת כו' בין למאי כו' . ע"ז מתמיה במלחמות אי אר"כ קשה מתני' היכי אתינא השתא למקשה לר"כ ממתני' גופיה והא הכא לא אעיקר מימרא דר"כ קיימא כו' ומשום דאקשי מיניה ללוי איכפל גמרא למקשה מיניה לכ"ע . ועוד כיון דמתני' גופיה קתני בסיפא בהדיא שור ופרה דהיינו פירי לא הול"ל הניחא לר"ס כו' אלא נימא תהוי תיובתא דר"כ כו' ולא שייך למימר הניחא אלא בפירוקא דגמרא דלא מפרשי במתני' אבל ממתני' גופיה לא אמרי' הניחא ותו דקאמר מאי כילד והלו מתני' גופיה קשה הול"ל אלא לר"כ קשה דשור ופרה קתני דהוי פירי ש"מ דר"ל דכילד קשה נולא מתני' גופיה כו' ע"כ : ברש"י בד"ה ה"ק וכו' רישא וסיפא חדא היא . היינו לפי האמת כדמפרש ואזיל כל הגישום דמים וכו' כדבור שאח"ז (ג) אבל למאי דס"ד כל הנעשה רישא איירי במטבע בתורת חליפין כמו שמקשה ש"מ מטבע נעשה חליפין וסיפא כילד יש דמים שהן וכו' אליבא דר"כ ופירי נמי עבדי אליבא דר"ש וה"ה נמי דמלינו למימר אליבא דר"ש ג"כ ויש דמים כו' אלא דעדיף ופירי נמי אליבא דר"ש גם משום דר"ל : ברש"י בד"ה כילד . פתח דבריו אינן בסגנון סוף דבריו שמפרש אח"כ שאם לו השור תחלה בדמים ע"מ ליתן לו פרה באותן מעות ועיין . ומ"ש [בתחלה] נתחייב בעל הפרה לתת לו וכו' ואח"כ מפרש נתחייב זה לוקח שני באונסין דבסמוך קאי ארישא דמתני' בתחלה דרך כלל כל הגישום כו' דגרסי' ב' פעמים זה [דקאי אב' גברי להכי מפרש נתחייב זה לוקח שני] וכאן אסיפא כילד לא כתב בנוסחו ב' פעמים זה והוא גופיה [דחדא הוא וכמו שפירשו התוס' לעיל בד"ה כל הנעשה] וק"ל : ברש"י בד"ה גזירה וכו' שאם יתיקרו כו' . מפרש כמו שסבר הגמרא טרם בואנו לאמת בדר"ח קמיפלגי : ברש"י בד"ה ולר"ל כו' וכדשני ר"י כל הגישום כו' . וה"ה לס"ד כל הנעשה : ברש"י בד"ה תרגמה כו' . לכאורה היה נראה לומר כים דינרי אניקי בכים ממטבע אחרת כמשמעות הלריכותא [דליסנא דאי אשמעינן כו' משמע דקאי אמאי דנקיט רב אחא תרוייהו] : בתוס' בד"ה ופירי נמי וכו' ונראה דשור כו' הוי כו' ולמאי דמשני כל הגישום כו' . אבל למאי דס"ד לית לן לאוקמי הסיפא אלא בבשר שור בפרה דהיינו נמי פירי דליכא לאוקמי בחיים דכיון דקתני ברישא דמטבע נעשה חליפין דהיינו כלי לא אלטריך ליה למתני בתר הכי שור ופרה דמשום כלי נמי נגעו בהו כ"כ מהר"ש : בא"ד וא"ת ליסני וכו' וי"ל וכו' . ר"ל דהא ודאי לא מקשה לס"ד היאך הבין המשנה אליבא דר"כ דהא"כ דקשה ג"כ אר"כ ומקשה לקדמונים רק מקשה לר"כ מסברת הקס"ד היאך יפרש המשנה וע"ז קשה להו דר"כ יפרש המשנה כפי קושטא דמלתא היום כל הגישום וכו' . ולא יפרש ופירי נמי וכו' ותירלו דמסתמא ר"כ וכו' וכיון דמ"ד מטבע נעשה חליפין בע"כ מפרש כל הנעשה בהכרח נ"ל סיפא דכילד וכו' ופירי נמי וכו' ומ"ד אינו נעשה אינו חולק בזה וכו' ויהיה ר"כ דלא כמאן ע"ז תירלו ויש דמים שהן כו' וגרסינן כל הנעשה וכו' לאותו מ"ד דמטבע נעשה וכו' וכיון דלא [מוכרח ד]ס"ל פרי נעשה חליפין א"כ גם מ"ד שני אין הכרח שיסבור [פירי נעשה חליפין] ויפרש כל הגישום כתירוץ דרב יהודה וה"נ מסתברא [נסאר] לפי האמת [דפשטא דליסנא משמע הכי טפי] ודו"ק : בתוס' בד"ה ולר"כ וכו' וי"ל דומיא דרישא דכל הגישום וכו' . במהר"ש פירש [הא דנקטו כל הגישום] היינו לשיטת רש"י דפריך לר"כ נמי למאי דמשני כל הגישום דמיירי נמי רישא דמלתא דהיינו כל הגישום בחליפין כלי בכלי הייטו אפילו אינו שוה וסיפא דמלתא כילד החליף דומיא דהכי אפילו באינו שוה וכו' ואינו מחוור [רק] דמקשו בין לכל הנעשה או ליסנא דכל הגישום כקושית תוס' לעיל [בד"ה פירי וא"ת ליסני דר"כ יתרץ כל הגישום] סיפא באינו שוה כו' (ד) : בא"ד וא"ת ולמ"ד בין פירי בין מטבע כו' . כתב מהר"ש מכ"ש דתקשי להו למ"ד פירי עושה חליפין מטבע אינו עושה חליפין קרא למאי אתי דפירי אפילו אינו שוה עושה חליפין דבשוה אפילו ר"כ מודה ומטבע אפילו בשוה אינו עושה חליפין כמו שהוכיחו מכח פרכא דגמרא אלא משום די"ל דמ"ד פירי עושה חליפין דאית ליה כמאן דאמר מטבע נעשה חליפין ובשוה [ופלוגתייהו דרב ולוי בשוה דוקא] ולהא אתיא קרא אבל השתא לפי תירולא דלעיל דתלמודא מדקדק למ"ד כל הנעשה מטבע נעשה חליפין דסיפא החליף כו' דומיא כו' אפילו באינו שוה והשתא תקשי להו למ"ד פירי עושה חליפין נהי נמי דס"ל כמ"ד מטבע נעשה חליפין תקשי ליה קרא למאי אתי דהא במטבע נמי אפילו אינו שוה :

דף מז ע"א גמרא ת"ש הרי שהיה תופס כו' . לפירש"י דלעיל דשור ופרה חיים מיקרי פירי א"ל דלמא הא משום דהוי פירי . אמאי תלאו בכך וכך כו' מיהו גם לתירולא דרבא לא תליא בכך וכך והול"ל משום דהוי פירי . וז"ל מהרז"ה רב אדא בר אהבה כר"ס ס"ל דפירי עושה חליפין מש"ה אייתי ראיה [ומיושב קושית הגאון המחבר] ורבא דחאה דכל חליפין מיקפד קפדי וקני והכא בין לר"ס בין לר"כ נמי אע"ג דפירי לא עבדי חליפין כיון דס"ל כר"י דד"ת מעות קונות ויש דמים שהן כחליפין משום דמלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן ה"כ מלתא דלא שכיחא הוא ודמים קונה כחליפין אי לאו דלא הוי משיכה מעליא כגון דאמר ליה חמור בפרה וטלה וכו' וטעמא דהאי אמר ליה בכך וכך והאי אמר ליה נמי בכך וכך שעשאו דמים ודמים קונה במקום זה כחליפין אבל בחליפין סתם בלי שיעשה דמים אפילו בלא פרה וטלה כך הוא דינא שלא קנה עד שימשכו זה וזה כל אחד מהן את של חבירו למה דקי"ל פירי לא עבדי ח'ליפין וצריך משיכה לכל אחד ואחד ע"כ . וכתב ע"ז הרמב"ן דאינו דהא אמרינן השתא חליפין ומקפיד עליהן חליפין נינהו וקנה דעיקר חליפין בהקפדה נינהו דלאו בשופטני עסקינן וכ"ת התם כדלא אמר ליה בכך וכך אני נותן אלא ששמאו אם שוה זה כזה ומש"ה הוי חליפין אכתי כי איבעי לן אי קנה אי לא הא קס"ד דאי דמים נינהו לא קני דהכי איבעי ליה אי נימא חליפין נינהו וקני או דלמא הואיל וקפדי עלייהו הו"ל מעות ואינו קונה עד שימשוך גם השני וש"מ דאי דמים נינהו הו"ל מטבע ואינו קונה משום דהא שכיחא היא וגזרו ביה רבנן וכו' ול"ע : ברש"י בד"ה חליפין ומקפיד כו' חפץ בחפץ כו' . מהו מי קני כו' הרי הן כדמים כו' . והא דבמתני' כל המטלטלין קונין זה את זה בין בתורת דמים בין בתורת חליפין כפירש"י במתני' הוא לפי האמת דהכא [כדרבא] דחליפין כלי בכלי וכמו הרי שהיה תופס פרתו וכו' בכך וכך כו' חמורך בכך וכך דהייט בתורת דמים קנה דמטלטלין זה בזה מיקרי הכל חליפין [זהו כשיטת הרמב"ן דלעיל בסמוך] או דהוי מלתא דלא שכיח לא גזרו כו' [זהו כשיטת הרז"ה דלעיל] כדלעיל בכל הגישום ויש דמים כו' (ובמטלטלין מקרי הכל חליפין) : ברש"י בד"ה ל"ש דקונין כו' . לפי"ז דקאי אקרא אינו מזויק ליסנא דלא שנו ואפ"ל דעכ"פ קאי אברייתא מדנקיט [כלי] קאמר רב נחמן דוקא כלי ובדוקא נקיט ור"ש ס"ל לאו בדוקא נקיט : ברש"י בד"ה האי לקיים כל דבר גאולה והמורה . ר"ל בין כלי בין קרקע ופירי [נקנה במנעל] וכמ"ש רש"י לעיל [דף מ"ה ע"ב בד"ה מידי דהוי אפירי לר"כ] : בתוס' בד"ה בכליו של מקנה כו' דוקא בכליו של מקנה כו' ואי לוי סבר כו' . דבלא"ה י"ל כיון דלוי ס"ל ג"כ בשל קונה פליגי לעיל [במטבע] אם הקנה בכליו של קונה רק א"כ עדיין י"ל דפליגי בשוה בשוה דמועיל כליו של קונה ללוי כמ"ש לעיל [בד"ה ולר"כ] : בתוס' בד"ה גאולה וכו' מפרש ר"ת וכו' . לא נתחוור לי מאי דוחקיה לבדות מלבו דבר דלא נזכר בגמרא דלא קאמר אלא גאולה זו מכירה תמורה זו חליפין גם לפירושו מאי מקשה לר"כ הא כתיב לקיים כל דבר [הא אתי לרבויי אינו שוה] או היאך יפורש המקרא [כוונתו לקושית מהר"ש וז"ל שהרי מסיים בסוף המקרא שלף איש נעלו וגו' דכל הקנינים הן ע"י נעל] ול"ע : בתוס' בד"ה קונין בכלי וכו' כתבו על איסורי הנאה כשר וכו' . ומ"מ גבי ק"ש בעינן דומיא דנעל [ולכך אין קונין באיסורי הנאה כדלקמן ריש ע"ב] : ע"ב גמרא תנן אבל אמרו מי שפרע . מקשה מקודם מסיפא ואח"כ מרישא יתישב עם מ"ש התוס' בד"ה דברים ואיכא בהדייהו כו' [דבלא"ז אין מקום להקשות וכקושית התוס'] : בתוס' בד"ה נשרפו כו' הקשה ריב"ן כו' ותי' כו' . בתוס' עירובין ס"פ חלון הקשו לפירוש ריב"ן א"כ כשנתן הלוקח מעות ולא משך יאמר לו המוכ' נשרפו מעותיך בעלייה כיון דאין המעות קונות לו ובלא"ה י"ל לא חיישינן להכי דלא שכיח שיאחר המשיכה לאחר נתינת המעות כיון דאין מעות קונות אבל לתירולו נמי לא היה למיחש שמא יאמר הלוקח נשרפו חטיך דלא שכיח שיאחר הכסף אחר משיכה כיון דמשיכה לחוד לא היתה קונה ע"כ . וע"ל בתוס' ס"פ המפקיד [בד"ה מאי הריא הוליא שם לא הקשו זה לפי' ריב"ן דוקא . וע"ש מה שתירלו] : בתוס' בד"ה אי אמרת כו' דאף לר"ש אית ליה דר"ת כו' דלרבנן ור"ת שניהם חוזרין כו' . נ"ל דודאי עובדא דפרזק כו' ופסק דיכול לחזור בו מדהביא אבבא דר"ש משמע דגם ר"ש ס"ל הך ומ"מ ר"ת גופי' בהכרח ס"ל אף בלא נשרפו ואפילו בחד תרעא יכול לחזור מדתלי משיכה דלקוחות שהלוקח יכול לחזור בו במשיכה דמוכר ובנשרפו אדרבה עיקר התקנה היה לפי' ר"ת שהלוקח יכול לחזור בו וע"י כן יהיה טרח ומליל לא משום דהמוכר יחזיר משום ריוח שיתיקרו והול"ל כשם שתקנו משיכה בלקוחות כו' אבל בחד תרעא תחלת התקנה היה במוכר שהכל בידו ועיין דלכאורה הפירוש תמוה דהא ר"ת בחדא כללינהו ובחד תרעא לריך לקבל מי שפרע ואפילו ביוקר וזול כעובדא דזבין מלחא ואוקיר ובעובדא דהתם דהוי כנשרפה א"ל לקבל מי שפרע ועוד מ"ט נאמר בחד תרעא יכול לחזור לרבנן שניהם [והול"ל דרק המוכר חוזר מפני שהכסף בידו וכר"ש] ובזה י"ל דכיון דחכמים הפקיעו קנין המעות לא פלוג בתקנה אבל לר"ש למה ביוקרא וזול שניהם יכולין לחזור כיון דבחד תרעא לוקח אינו יכול לחזור ולריך ליתן טעם : ולפירוש תוס' אח"כ דגמרא קאי אפלוגתא דחד תרעא וניחא המוכר משום שהכל בידו ולא לוקח כדין תורה אבל למ"ד משיכה מפורשת וכו' שניהם יהיו יכולין לחזור : עתה אכתוב קיצור מחלוקת המאור והמלחמות הרי"ף כתב שמעינן מהא דכמה דלא משכיה לוקח לזביניה ואיתנייהו ברשותיה דמוכר איתנהו ואית ליה ללוקח למימר תן לי את מקחי או מעותי וכו' וע"ז כתב [הרז"ה] שאם אינו בעולם דנאנס או אבד או נשרף כיון דקי"ל מעות קונות ד"ת אינו יכול לחזור בו אלא כ"ז שהוא קיים והאי דאמרינן ד"ת כו' [שלא יאמרו נשרפו חטיך כו' אף דגם עתה יוכל לומר נשרפו דאחר השריפה אין הלוקח יכול לחזור . פירושו דיטרח ויציל] כי היכא דאי מתרמי ליה רווחא ליהדר ביה והיינו דאמרי' עיקר המשיכה לא תקנוה אלא במוכרין ואגב מוכרין תקנוה ללקוחות [לרבנן] דאלו לדברי הרי"ף עיקר תקנת המשיכה ללקוחות היה [כדי שיטרח ויציל שלא יחזור בו הלוקח] וראיה מיהיב יתמי זוזי אפירי וכו' [בגיטין דף כ"ב] ועוד מעובדא דפרזק וכו' טעמא דאתי מקמי אונסא אבל לבתר אונס לא יכול למימר הכי דאלת"ה למה ליה להאי גברא לערעורי עד אונסא לשבקיה כדקאי ואע"פ שנוכל לומר מעשה כך היה מ"מ לא הו"ל להגמרא להביאו [אלא לאורויי דדוקא מקמי אונסא הדר] והאי דפרק אותו ואת בנו בארבעה פרקים משחיטין את הטבח בע"כ כו' לפיכך אם מת מת ללוקח ופריך והא לא משך וכו' [אף דלאחר שכבר מת הוא . משמע דאפ"ה מלי לוקח למיהדר] התם זיקא בעלמא שקיל וחשיב המקח קיים [כיון שהבשר קיים] וכו' ע"כ והשיגו הרמב"ן שעיקר התקנה שיחזור בו המוכר שהכסף והפירות בידו כדברי ר"ש ובכך די לנו לפי שיטרח ויליל הואיל ויכול להשתכר בו כפירש"י ז"ל וזהו שאמרו בגמרא הלא לר"י מאי איכא בין ר"ש לרבנן כלומר במאי טעמא פליגי רבנן עליו ופירשו שחביריו של ר"ש חולקין ואומרין שהשוו חכמים מדותיהם ואמרו שניהם יכולין לחזור בהם שכדרך שתקנו במוכר וכו' וכ"ש שיטריח ויליל וא"ל מפני מה לא אמרו שיכול הלוקח לחזור ולא המוכר שהרי עיקר התקנה שיחזור בו המוכר שכספו ופירותיו בידו כר"ש ובהכי סגי לן דודאי יטרח ויליל ולא אמרו שיחזור בו הלוקח אלא להשוות המדות תדע ששניהם חוזרין שאם אתה אומר אין הלוקח יכול לחזור בו כשנשרפו א"כ לרבנן אמאי יטרח ויליל אי משום שמא יתיקרו ויחזור בו והלא יש לחוש שמא יוזלו ויחזור בו הלוקח ונמלא מפסיד בהללתו והזול מלוי בפירות כמו היוקר שהרי הוא מוכרן עכשיו ואינו ממתין לשמא יתיקרו שיותר הוא חושש שמא יוזלו נמלא שאפשר שיפסיד בהללתן ולמה יטרח בהן והוא קרוב להפסד כשכר [בשלמא] לר"ש כיון שאם הוקר מוכר חוזר בו ואם הוזלו אין הלוקח יכול לחזור איכא רווחא וטרח ומליל אבל לרבנן ליכא רווחא כו' ועוד האריך . ובדברי רש"י ד"ה כך תיקנו משיכה ללוקח וכו' מטין לענין דינא לדברי המאור (ה) . עיין בהגהת אשר"י :

דף מח ע"א גמרא קרא ומתני' מסייע וכו' . ע"כ אף לר"ל אליבא דר"ש מעות קונות [וע"כ דלריך ליסב הקרא אף לר"ל לר"ש] : ברש"י בד"ה קאי באבל משום כו' וכ"מ כו' אם קידש בו את האשה כו' . הלך לדרוש כ"מ ממקום אחר ולא מספיק

באור

מית כספים אין להם שמירה אלא בקרקע וכן לתירולם בעירובין דף ס"א דבמעות אין טורח להליל א"כ כשיטות לא קשה כאידי ואידי מעות : (ג) לפירש"י דמטבע פירי הוי ע"כ לא אתיא דר"כ אלא כמסקנא דלס"ד תקשי נר"כ ממטבע : (ד) ר"ל להכי נקטו כל הגישום דבין לליסנא דכל הנעשה ובין לליסנא דכל הגישום דבאמת מלי סבר הכי כקושית התוס' לעיל לתרוייהו ליסני מיירי סיפא באינו שוה : (ה) שכתב שאם ירלה הלוקח דליקס

פלגו בכ"מ דלעיל יש דמים שכן כתליפין כלל התליף כו' ודין דר"ה מטור לי באלו כו' משום דא"כ לא יהיה ביניהם רק מלתא דלא שכיחא דהא ע"כ לא שכיח מדקני לר"י ואם רש"י לעיל בד"ה כדרך שתיקנו בדוקא נקיט שאם ירצה הלוקח דליקה באה כו' וכדעת המאור אז יש לתמוה אמאי נקיט כ"מ ממקום אחר והלא כ"מ בשמעתין [בגברשו] שדין גזל הוא. וז"ל הרמב"ן אחר הדברים שהעתקתי לעיל ועוד שאם תמצא לומר לר"י שאין הלוקח יכול לחזור בו בגברשו הואיל ומשוה קונה מד"ת נימא מאי איכא בין ר"ל לר"י איכא בינייהו כגון שגברשו מדלא אמרינן הכי ש"מ דהשתא ליכא בינייהו מידי אלא דמים שאין מטין כדמי שור בפרה ואין דרך בעל גמרא לומר איכא בינייהו דבר רחוק וכו':

ומיהו יש עוד כ"מ טובא באם עלייתו של לוקח מושכרת למוכר או השוכר (ו) הקנה מטלטלין בכסף לר"י דליכא למיתם לשמא יאמר לו נשרפו כיון שהגוף שלו וגם כ"מ במעילה כדבסמוך בנתנו לבלן וכו' גם מ"ש התוס' לעיל סוף פרק המפקיד [בד"ה מאי הריא הואיל דלר"י מותר להשתמש במעות] ועוד הרבה: ברש"י בד"ה מעושק הוא דאהדריה קרא וכו'. אינו מחוור לי פירושו דא"כ מאי משני הכא במאי עסקינן כגון כו' עדיין מי מכריחני לכך דלמא בלא משיכה ומעושק הוא דאהדרי' ואח"כ ראיתי במקרה בספר ת"ה וז"ל ופירושו תמוה דמאי משני דאי אהדריה קרא לא תיובתא ולא סיוע דר"י אוקמיה בדלא משך א"כ השתא נמי דלא אהדריה קרא לא הוי סייעתא דהדרא קושיא לדוכתיה אימא מעושק הוא דאהדריה קרא דכיון דאהדריה קרא לעושק לא צריך לאהדורי לתשומת יד ולעולם תרוייהו בדלא משך ואכתי ליכא סייעתא ועוד קשה דבסמוך פריך ר"פ ותשומת יד לא אהדריה וכו' והגיא והא לדידיה נמי קשה דס"ל דעושק דקרא במחוסר משיכה א"כ ריבויא דאו מכל למה לי למיהדר לתשומת יד והלא מעושק הוא דאהדריה קרא וע"ק מאי פריך א"ה תשומת יד נמי כו' ולפירש"י אדרבה אי אהדריה קרא נמי לתשומת יד מיותר ועוד דמאי א"ה דקאמר תיקשי נמי לדידיה דס"ל דעושק דקרא בלא משיכה הוא ליהדר נמי לתשומת יד ונוקי בלא משיכה א"ו ס"ל דבכלל עושק הוא א"כ השתא נמי לשני הכי וע"ק אמאי פריך לר"ל מתשומת יד דקאמר אימא מעושק וכו' טפי הו"ל למיפרך תיובתא לר"ל מעושק דמחייב אפילו בלא משיכה ועוד ליסנא דאימא מעושק וכו' לא משמע כן דהו"ל אימא מעושק ילפינן לה ועוד דקאמר לא תיובתא כו' תיובתא מאן דכר שמיה הו"ל אי אהדריה לא הוי סייעתא ע"כ ואף כי הרבה בקלת קושיות של הבל עכ"ז צריך להבין דעת רש"י והוא מסיים הכי פירושו מנ"ל לאתויי סייעתא לר"ל מתשומת יד כיון דלא אהדריה קרא אימא איפכא לאתויי תיובתא מעושק דהדר קרא הבמ"ע וכו' ופריך א"ה כו' בשלמא לדידי אה"נ דאהדריה קרא נמי לתשומת יד מריבויא דכל אשר ישבע אלא לדידך דאמרת דתשומת יד לא אהדריה ועושק דאהדריה מוקמית לה כגון שנטלו וכו' א"כ תשומת יד נמי ליהדר ונוקי כגון שנטלו והחזירו ע"כ: ברש"י בד"ה מעל אע"ג דלא משך כל הפירות כו'. ולעיל אמרי' שמשך ממנו פרה ולא טלה לא קנה כלל אפילו כנגד הפרה וכמאן דלא משך דמי וצ"ע בר"ן שם שמוכיח דוקא כגון האי [בפרה וחמור] שאינו ראוי ליחלק כיון שלא קני טלה אף חליו לא קנה אבל אם החליף פרה וטלה בכור חטין ומשכו לפרה ולא לטלה קנה חטין כנגד פרה ע"ש [דא"כ אין ראיה מנתן לסיטון דמעל משום הך דכנגד מקצת הפירות שמשך דקנאן]: בתוס' בד"ה תשומת יד וכו' ה"ג וכו'. לא נתחוור לי היטב ועיין. גם במ"ש מהר"ש. גם בד"ה בלן וכו' וד"ה נתנו לסיטון וכו' לא עיינתי בהם כעת: ע"ב ברש"י בד"ה הוא סבר כו'. לא נתחוור למה מפרש בר"ח בר"י דלא ידע ברייתא דבסמוך דאם נתן לו מעות בתורת פרעון קנה טלו ומאי דוחקו נימא דכשינויא דבגמ' ס"ל חילוק בין מקרקעי למטלטלי וכרב דהוזק לומר שא"כ לא היה ר"י דן והוציא ממנו מסברא בעלמא כיון דאינו לא ס"ל הכי אלא גם ר"ח בר יוסף לא היה מסתבר ליה חילוק בין מקרקעי למטלטלי וס"ל לעולם כנגדו קונה והוכיח לו מברייתא וכו' עד שמצאתי בים ספרים מוגה והוא סבר כנגדו קונה לקבל מי שפרע ולא קנה כל הפיסוק והוא היה חפץ ליתן כנגד מה שקיבל וחזר בו על השאר ואח"כ מתחיל הדבור רב אומר כו' [כנגדו הוא קונה אם מכירת קרקע הוא כו'] ומ"מ קשה מאי דוחקיה דרש"י לפרש ברב דלא כמסקנא ואח"כ מצאתי בתשובות ר"י קולון שנשאלה לו שאלה זו וכו' ואני אוסיף להקשות דע"כ אף לפי סברת המקשה לא איירי רב במקרקע דאל"כ למה ליה למימר מאי לאו ה"ה למטלטלין ועיין ומהרי"ק האריך ולדעתי לא העלה בידו כלום ותוכן דבריו שהיה קשה לו דבטוליה פרקין קרוי זה אינו קונה אע"פ שמקבל עליו מי שפרע אין דינר זהב קונה טלית וכו' ודומיהן וקאמר שמזה יצא לרש"י דע"כ רב במקרקע נמי איירי ולהכי קאמר קונה קנין גמור ולפי האמת [דבקרקע קונה כולה] י"ל רב איירי בנתן לו בסתם דאינו קונה רק כנגדו וברייתא איירי בשנתן לו במפרש בתורת פרעון קונה כנגד טלו והא דלא מתרץ כן ע"כ י"ל ברייתא בסתם נמי איירי דאל"כ הו"ל לפלוגי מניה וביה אמר רבי שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בסתם אבל כו' אלא על כרחך בסתם נמי קונה כנגד טלו וכ"ת סוף סוף היאך יתורץ לרב י"ל דס"ל כר"י הנשיא דבסמוך [וכלימא כתנאי] וכ"ת א"כ למה ליה לפלוגי בין מקרקע למטלטלי הו"ל דס"ל כר"י הנשיא י"ל דע"כ לא קאמר אלא בסתם אבל במפרש לא קאמר פ"כ ואין לזה יד או רגל: ומ"ש בתשובת הריב"ש סי' ער"ה בשמעתא זו לא לעזר ולא להועיל כלל: בתוס' בד"ה בעושה כו'. דאל"כ לא היה טועה בזה רבא בר"ח ב"י שיקבל עליו אי מקרי אינו עושה מעשה עמך:

דף מט ע"א גמרא מיתיבי ר"ש אומר. א"ל דלמא (רב) [ר"ש] איירי בחד תרעא והכא [רב] מיירי בתרי תרעי כפי' רש"י בד"ה שלא ידבר כו' ולעיל במיתיבי ר"י בר יהודה אומר י"ל כמ"ש הרמב"ן במה שהרי"ף הביאו [שלא ידבר אחד בפה] אע"ג דכבר פסק כר' יוחנן [בדברים] משום דמודה ר"י במתנה מרובה [דמותר לחזור] וקרא אמו מועטת כתיב [ולכך הביא הרי"ף דהאי קרא שלא ידבר אחד בפה אף לר"י] ס"ל אמו חד תרעא כתיב מיהו בזה י"ל דאיירי [קרא] מסתמא שהוא חד תרעא [וא"כ גם במיתיבי דלעיל קשה לוקמי בחד תרעא] וי"ל שיש לו דיוק בו מדקאמר ולאו שלך צדק שהוא מיותר דבקרא לא כתיב אלא הין ואם ה"ה [לאו] לא היה צריך למימרא אלא משום דבמקח וממכר לא שייך לומר אלא הן שלך צדק בין בלוקח בין במוכר ולאו צ"ל בשאר מילי דעלמא במתנה [ר"ל בהבטחה שמבטיחו להיות בשב ואל תעשה] והתם בין בחד תרעא בין בתרי תרעי וכו' [ודומיא דהכי בהן נמי אף בתרי תרעי] וא"ל דלמא במיתיבי ב' ג"כ י"ל דומיא דרישא דמייתי לענין מי שפרע אין חילוק בין ב' תרעי כדלעיל בעובדא דר"ח בר יוסף או דקאמר מ"מ כך הלכה וכו' (ז) והאמת נראה דרש"י רק לדוגמא נקטיה דכיון דאינו מדבר אחד בפה למה יחזור בחנם [ולכך נקיט רש"י בנתיקר אבל באמת אין חילוק]:

גמ' בדידי הוי עובדא וכו'. לכאורה דלמא שניהם אירע ועיין: בתוס' בד"ה מודה ר"י וכו' כמו מתנה מועטת. דסמכה דעתיה דדלמא יותזל: בתוס' בד"ה אלא אפי' כו'. לחד שיטתא דתוספות לעיל סוף המפקיד ד"ה מאי הריא. הואיל הנותן מעות על מקח הוי נ"כ ש"ש עליו. ובדינא דעובדא הראשונה עיין ברי"ף והאשר"י: ע"ב גמרא כגון שהיה עלי' של לוקח כו'. הרמב"ם בפי' המשנה ונמשך אחריו הברטנורה שגגו שגגה גדולה שסברו שקאי אמשנה ע"ש: גמ' רב אמר שתות מקח וכו'. נראה דהפלוגתא באריכות ליסנא דמתני' האונאה ארבעה כסף כו' שתות למקח ולא קאמר בקצרה האונאה שתות למקח ומשערו במעות ועיין. ולא קאמר שתות מלגאו ושתות מלבר ועיין (ח): ברש"י בד"ה שתות מקח וכו' וזהו דין אונאה שתות להיות המקח קיים. ר"ל למאי דפסיק רבא לקמן אבל מתני' לא ס"ל הכי רק מי שנתאנה ידו על העליונה: בתוס' בד"ה שתות מעות נמי כו'. אינו נראה שדקדקו ממה דקאמר נמי שניטו דכיון דרב קאמר שתות מקח לחודא קאמר איהו שתות מעות נמי שניטו או כיון דמשמעות דמתני' שתות מקח לחודא אבל דין הוא [שכתבו כן לדינא] אם משני לדדין ליכא שתות אלא חד גד מחילה וחד גד ביטול מקח לעולם אזלינן בתר מקח והביא המרדכי בפסקים בשם רמ"ך מכר לו שוה כ"א בס' או ס' בכ"א דבחד גד וכו' לעולם אזלינן בתר מקח בין לענין מחילה בין לענין ביטול מקח ודבר זה תמוה מאד כיון דמקח עיקר למה בשוה חמשה בשיתא לא הוי ביטול מקח ניזל בתר מקח ועוד דאם יהיה האונאה מעוטה עד שיהיה מחילה גבי דמים יהיה ביטול מקח וכשהאונאה מרובה עד שיהיה שתות לגבי מעות יהיה אזלינן בתר מעות ויהיה המקח קיים וכן בסיפך ועיין: בתוס' בד"ה שוה חמשה כו'. דשוה שיתא בחמשא היינו שתות מלגאו וא"ל דמ"מ מלינו ד"מ שוה חמשה בארבעה הוי שתות מלגאו גבי מוכר וזהו הבל וק"ל:

דף נ ע"א ברש"י בד"ה מ"ה חזרו כו'. מלתא פסיקתא נקיט בכל פעם בין ביטול מקח לאתר או לעולם חוזר [ולכך במעיקרא שמחו נקיט גם יתר משתות בתוך כדי שיראה לרבותא ובמפסיד להו לא נקיט רק פחות משתות ושתות דאף אי ביטול מקח לעולם חוזר אפ"ה א"ש דחזרו]: בתוס' בד"ה אי אמרת כו' ואע"ג דאי ביטול מקח לרבנן בכדי שיראה ניחא להו בשלים ויתר כו' הא ודאי לא שכיח כו'. קצת דברי מותר הם שכבר כתבו אף נגד יתר משתות דשכיחי יותר אפ"ה לא חשו משום ריוח דשתות ופחות משתות: בא"ד תפשוט מדשמחו דלרבנן לעולם חוזר כו' ואע"ג דלרבנן לעולם חוזר כו' ליכא נפקותא כו'. לא זכרו כאן ביטול מקח לא שכיחא אף שלפי פירושם [בשיטת רש"י] הא דקאמר [כמדחה פשיטות] אבעיא שניה ביטול מקח לא שכיח הוא סברת הפשוט דעכשיו [כמ"ש לקמן]: בא"ד ומשני שמחו בשתות עצמה פי' כו'. ולפי"ז איבעיא [שני' דקאי למסקנא זו כמ"ש בסמוך] הוא סברות הפשוט מי אמרינן לעולם חוזר וחזרו משום יתר משתות דטוחס שוה ועדיף לכן [מריוח] שתות עצמה [דהוי כפחות משתות ולאתר מחילה] ומריוח דכל היום [לר"ט] ולעולם [דרבנן] ביתר משתות או בכדי שיראה ושמחו בשתות עצמה יותר מטוחס שוה ביתר משתות: בא"ד ורש"י פי' כו' לכן נראה כדפרישית ומשני ביטול מקח ל"ש כו'. נראה דלא ניחא לרש"י בכך משום דלפי"ז יהיה העיקר חסר דשתות בכלל לא זכר כלל [בתירוצו ביטול מקח ל"ש משמע דגם לסברת הפשטן הוי בכלל]:

בא"ד לכן נראה דמעיקרא כו' ולהכי שמחו מעיקרא דשתות הוי מחילה כו'. אע"פ דגם למאי דחזרו נשאר [ריוח] זה דשתות עצמו ולא הו"ל רק שמחו ביתר משתות [דהוי לר"ט מחילה לאחר כדי שיראה ולאח"כ [כשאמר כל היום חזרו דבין] כל היום ולעולם חילוק פורתא וניחא להו בטוחס שוה [לרבנן ולר"ט בתוך כל היום ידו על העליונה טפי מריוח דשתות מטומטם ומריוח פורתא דבין לאחר כל היום ולעולם]: בא"ד ועוד אי משתות ועד שלים כו'. כמה דיו נשפך וכמה קולמסין נשתברו לחבר דבריהם אלו בגירסות מגירסות שונים יש גורסין לר"ט לא הוי אונאה ויש גורסין הוי אונאה לא א"ש כו' ויש גורסין דלפירוש זה לא פריך אמשנה כו' הלא דבריהם כתובין על ספריהם ואני אחוה לי כפשטן של דברים ואם כי ליסנא דועוד מגומגם הוא לפרושי מה אעשה וראיתי אח"כ בדברי מהר"ש ז"ל שמוחק למלת ועוד וכן ראיתי עוד בגמרא נקוד על מלת ועוד בדפוס ורלונס שע"כ פשיטות אבעיא שניה הוא היה כסברוה [דפחות משלים לר"ט כפחות משתות] באותו ה"א רצה לפשוט אבעיא שניה כמו שמפרשים אח"כ דאלו היה סבור כמסקנת הגמרא כמי סברת היה א"ש שמחו וחזרו בין אי לעולם חוזר כו' כמ"ש התוס' בסמוך בלכן נראה כו' וא"כ היאך קאמר ת"ש כו' אא"ב בכדי שיראה ניחא אבל אי לעולם חוזר קשה והא הוי ניחא להגמרא לעיל אי אמרינן משתות ועד שלים הוי אונאה ושתות כפחות משתות ומשום קושיא זו דהיאך קאמר אלא אי אמרת לעולם חוזר אמאי חזרו והא לעיל הוי ניחא ליה מש"ה דחק רש"י לפרש דהא דקאמר לעיל משתות ועד שלים כו' מפרשינן שתות בכלל דלפי"ז אם נפרש כן לא פירשו שמשני ומתרץ שמחו בשתות עצמו [דשתות כפחות משתות] וניחא שמחו וחזרו אלא אי אמרינן ביטול מקח בכדי שיראה אבל כו' [אי לעולם חוזר תקשי כדקאמר הפשטן באיבעיא שניה] דהא דקאמר הפשוט דביטול מקח לעולם חוזר וניחא שמחו וחזרו היינו אי שתות בכלל ובבעיא שניה דקאי למסקנא דלעיל כמ"ש דאיבעיא ליה גרסי' מדקדק אי לעולם חוזר ושתות [לאו] בכלל אמאי חוזר כמ"ש התוס' לסוגית רש"י ואפ"ל ג"כ [מה שכתבו] לפי"ז לא דקדק אמאי חזרו ולהכי פשיט שפיר ממתני' ר"ל לפי' רש"י [דלעיל סבר שתות בכלל פשיט שפיר דביטול מקח לעולם מדשמחו ולא דקדק אמאי חזרו כדהשתא דכיון דשתות בכלל וידו על העליונה לר"ט אף לאחר כדי שיראה ולרבנן מחילה משא"כ למסקנא דשתות לר"ט כפחות משתות והוי מחילה לאחר אמאי חזרו] ואח"כ חזרו לפירושם אא"ב וכו'. [וכ"ז ניחא למה שדחק רש"י] אבל התוס' דס"ל לדוחק לומר מעיקרא ס"ל להגמרא שתות בכלל ואח"כ לאו בכלל דהו"ל מי סברת [כמ"ש התוס' לעיל] ומש"ה פי' דאף המי סברת ס"ל לאו בכלל וניחא ליה לעולם חוזר יותר מאי אמרינן בכדי שיראה [כדקאמר ותפשוט כו'] ואיך יתהפך אח"כ סברת הפשטן דאבעיא שני' לדייק בחלוקה זאת דשתות כפחות משתות אא"ב בכדי שיראה (ט) אבל מ"מ זה דוחק גדול (י) שהרי רש"י לא פירש כן והיאך כתבו ומשום קושיא זו דחק דהוא שקר ולעיל הו"ל לאקשויי הך קושיא ולא כתבו

באור

דליקה נאם יאמר מוכרי משמע דאמר כדליקה אינו חוזר ובטעם החזרה מפרש דלא כתרוייהו דלהכי פרת ומנ"ל משום שמא יחזור הלוקח קודם הדליקה מחה בזה סוכתה הרמב"ן שכתב ותדע וכו': (ו) נראה דצ"ל או השוכר מטלטלין בכסף דקנה לר"י דליכא למיתם וכו' כיון שהגוף שלו ישרת המשכיר לשלו ואף דלקמן דף נ"ט אמרינן כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כן תיקנו משיכה בשומרין דמשמע דשוכר דהוא בכלל שומרין במשיכה דוקא דאפשר דר"ל כך תיקנו משיכה בשומרין דגם משיכה מהני אע"ג דמן התורה כסף דוקא וכן משמע קצת בתוס' שם. מיהו ברש"י שם פ"ב בד"ה מאי עבידתיה משמע דשכירות מטלטלין אינו נקנה בכסף וכן פי' רש"י להדיא במרובה. אבל הרמב"ן והריטב"א חולקין מהאי טעמא שכתב הגאון והובא דבריהם בשיטה מקובצת שם: (ז) נראה דכוונתו למאי דקאמר לקמן דף פ"ד דבתרי תרעי מודה ר"ש דלוקח נמי חוזר ומוכיח לה מדקאמר מ"מ כך הלכה מאי בכל מקום לאו דל"ש לוקח ל"ש מוכר שכח להדיא מדר"ש גופיה דמי שפרע אף בתרי תרעי וכן תי' בספר מים עמוקים: (ח) אינו מובן ואם ר"ל דלא קאמר שמואל שתות מלגאו ומלבר דמלבר נמי שניט דהא לענין נתאנה לוקח עיקר פלוגתתן בשוה חמשה ושיתא. דהוי אונאה לשמואל והוא שתות מלבר, משום דלגבי נתאנה המוכר דפליגי בשוה שבעה בשיתא ליכא שתות מלבר רק שתות מעות. הוא פשוט מאד וא"ל לכותבו: (ט) ולהכי פירשו דהפשטן מאיבעיא שניה סבר כסברוה דמשתות ועד שלים כפחות משתות דקנה ומחזיר אונאה עד שיראה ולכן פשיט שפיר אי לעולם חוזר אמאי חזרו הא ניחא בדר"ט ביתר משתות עד שלים לאחר כל היום דלדידיה מחילה ולרבנן לעולם חוזר אבל לעיל דקאמר ותפשוט דלעולם חוזר והיה ניחא ליה שמחו וחזרו הוא משום דכבר שני ליה מי סברת כו' דמשתות ועד שלים כשתות עצמה וה"כ לכך חזרו משום דלרבנן ניחא להו טפי ביתר משתות דלדידהו כוחם שוה ולר"ט בכל היום ידו על העליונה כמ"ש התוס' לעיל בשיטת רש"י ובשיטתם אבל הפשטן השני דסובר כסברוה דהכל כפחות משתות דקנה ומחזיר אונאה פריך שפיר אמאי חזרו דפשיטא דקנה ומחזיר אונאה ניחא להו טפי מטוחס שוה לחזור דהם רוצים בקיום המקח ומאונאת שלים יזכרו ודוקא עד ידו על העליונה ניחא להו בטוחס שוה וכ"כ הגאון כמה פעמים בשיטה זו: (י) מן אבל מ"מ זה דוחק גדול עד בין אי ביטול מקח לעולם כו' וכאן יהיה לפי קושטא כו' היה כתוב בדפוסים ישנים שלא במקומו אחר מ"ש בא"ד ורש"י פי' כו' לכן נראה כו' נראה דלא ניחא לרש"י כו' בסוף דבריו כמו שרשמנו בפנים לסימן לעיני הקורא ולפי הנראה כאן קנה מקומו ומתחבר יפה למה שקודם ולמה שלאחריו. וכוונתו אי קושיא ועוד אי הא לעיל הוי ניחא ליה הא דחזרו אי ביטול מקח לעולם חוזר כדקאמר ותפשוט ולמאי קאמר כאן אי לעולם חוזר אמאי חזרו ומש"ה דחק רש"י לפרש דלעיל סבר שתות בכלל ומש"ה ניחא ליה חזרו דהוא שקר שהרי רש"י לא פי' כן דהא רש"י פי' בהא דקאמר הפשטן באיבעיא שניה אי לעולם חוזר אמאי חזרו הא אף אי נימא שתות בכלל מ"מ קשה אמאי חזרו. ומ"ש ולעיל הו"ל לאקשויי הך קושיא ר"ל דכאן משני תוס' זאת לקושיא אמאי ניחא ליה לעיל הא דחזרו ולעיל

אלא ודוחק [דלעיל כי אמר כו'] לכן נראה יותר דקושית ועוד הוא לפי האמת דמשני ביטול מקח לא שכיח ע"כ בהך סברא דהוי אונאה [ר"ל דר"ט משוי לביטול מקח דרבנן לאונאה דידו על העליונה דיתר משתות כשתות] אדרבה הא דלא שכיח הוא היפך כמ"ש כבר (כ) וצ"ל דחוזר מסברא זו רק שתות בכלל וביטול מקח לא שכיח [כמ"ש התוס' לשיטת רש"י דכי משני ביטול מקח ל"ש חוזר לסברתו הראשונה דשתות בכלל ולמ"ש תוס' כאן חוזר מכל מה שהיה סבור עד עתה דשתות לאו בכלל] וא"כ יהיה לפי קושטא דגמרא [דאינו בכלל כמ"ש התוס' לעיל דסברא הוא דאין לו אונאה אלא דוקא במקום ביטול מקח לרבנן] לא א"ש בהך סברא אי לעולם חוזר [דהא סברת לא שכיח מגרע יפוי כח מה דלרבנן כוחס שוה] ולעיל הוי ניחא ליה לפי האמת בהך סברא דשתות אינו בכלל בין אי ביטול מקח לעולם חוזר כו' כמ"ש תפשוט כו' וכאן יהיה לפי קושטא דגמרא [דאינו בכלל] לא ניחא אי לעולם חוזר ומש"ה מפרש לעיל [זה פירוש על מ"ש תוס' ומשום קושיא זו דחק הקונטרס כו' ושתות בכלל דלפי"ז לא כו'] דשתות בכלל דלפי"ז לא כו' דתפשוט דלעיל קאי אי שתות בכלל כמ"ש לעיל ובשמחו על שתות עצמה [דצ"ל שתות אינה בכלל] לא הוי ניחא ליה [הא דחזרו ולהכי פשיט אי לעולם חוזר אמאי חזרו ועלה משני ביטול מקח ל"ש ושתות עצמה בכלל] והשתא יהיה מסקנת הגמרא באבעיא שניה כמו לעיל [בותפשוט דשתות בכלל] אבל על הה"א של תוספות לא הושם כלל (ל) אבל למ"ש התוס' דגם התפשוט דלעיל קאי אי שתות אינו בכלל והוי ניחא ליה שמחו וחזרו ולפי קושטא דאיבעיא שניה לא ניחא ליה [אי אינו בכלל כמש"ל ומזה הכריחו התוס' דהפשטן דאיבעיא שניה סבר כסברוה דמשתות ועד שלים כפחות משתות] ועיין וזה נראה נכון . וה"ה דהו"מ להוכיח דע"כ ס"ל כסברוה דאי כסברת מי סברת מאי משיב ביטול מקח לא שכיח אדרבה הא מש"ה חזרו משום דביתר משתות כוחס שוה לרבנן ואי אפשר כלל לאומרו ודאי זהו ג"כ מכריחים לפרש הת"ש כסברוה ולא כסברת מי סברת רק מוכיחים מקודם מן הת"ש ואין רחוק לומר דאישתמיט הך הכרח קודם הועוד ועלה קאמרי ועוד (מ) . ואפשר אינו נוח לי בפשט זה הוא דהיאך קאמרי ומשום קושיא זו דחק הקונטרס וע"כ לא זהו כוונת רש"י דהא מפרש אלא אי אמרת לעולם חוזר אמאי חזרו אף לפי שתות בכלל (נ) וע"כ צ"ל לפירושם לשיטת רש"י דמ"ש רש"י נהי נמי דשתות עצמה כו' תלמיד טועה הגיה כן כי שיטת רש"י אינו כן ועיין : ומ"ש מהר"ם ומגיה לא א"ש שמחו וחזרו להך גיסא שמחו להך גיסא חזרו אף (שהתוס') [שהמדחה] ייסבו לפירושם הוא בלי ריח וטעם כו' וסיים הדברים ברורין נראה דלאו ברור ברור ממש ועיין : **ויש מפרשים** לפי דרכי דלפי"ז לא פירשנו כו' חוזר על פירוש תוס' שס"ל כסברוה דלפי"ז לא פירשנו כו' ואע"פ שלעיל כתבו בתחלת הדבור ומיהו אם בטול מקח לרבנן לעולם חוזר כו' ביטול מקח לא שכיח כו' היינו לפי תירוץ הגמרא דהכא ביטול מקח לא שכיח כו' : **בא"ד** אמאי חזרו הלא לר"ט לאחר כל היום הוי מחילה כו'. הוי להו לומר ג"כ [לר"ט] לאלתר קנה ומחזיר אונאה ולרבנן לעולם חוזר : **בא"ד** מריוח דיותר על שתות דלא שכיח . הול"ל מריוח דיתר על שתות ושתות עצמה דלר"ט קנה לאלתר ולרבנן חוזר עד כדי שירלה [וידו על העליונה] ועיין :

ע"ב גמרא דמאי דרבנן קמשוי להו אונאה לר"ט כו' . הול"ל אונאה וביטול מקח רק בביטול קצת ניחא לרבנן מלר"ט דכוחס שוה ולר"ט ידו על העליונה (ס) כמ"ש התוס' משא"כ באונאה . וז"א דקנה ומחזיר אונאה ודאי ניחא להו טפי [וכ"ש מחילה לאלתר] : **גמ'** נימא מסייע ליה וכו' . דדוחק לומר דס"ל כרבי יהודה דאין לתגר אונאה לשינויא דר"נ וכ"כ מהר"ם : **ברש"י** בד"ה מש"ה חזרו כו' דמחילה לאלתר כו' . וה"ה אם בכדי שירלה ומשום קנה ומחזיר אונאה וכן לעיל האיבעיא [אי פחות משתות בכדי שירלה] הוא [אף] בסברת שמחו בשתות עצמה כו' [ר"ל אף אם ביטול מקח נמי בכדי שירלה דל"ל שמחו בשתות עצמה] ומשום קנה ומחזיר אונאה : **ברש"י** בד"ה ביטול מקח ל"ש כו' וכי מקרי והוי כו' . מחבר עוד סברא אגל סברא הנאמרה בפנים משום דא"כ יהיה באיבעיא סברות הפוכות דבלד ביטול מקח בכדי שירלה צ"ל שמחו בשתות עצמה דמחילה לאלתר וחזרו משום יתר משתות והא לא שכיח ועוד דכ"ש הוא דלעיל [בלד דכדי שירלה] חזרו משום יותר משתות דלר"ט כל היום ולרבנן בכדי שירלה ועדיף להו משתות עצמה דלר"ט מחילה לאלתר ועתה [בלד דלעולם חוזר] חזרו מר"ט בשביל ריוח דשתות מגומלם דלרבנן בכדי שירלה ולר"ט כל היום ולא חשו ליתר משתות משום דלא שכיח לזה פי' וכי מקרי כו' רוב הנמלכים כו' משא"כ לעיל יתר משתות לרבנן בכדי שירלה ולר"ט כל היום [חזרו משום יתר משתות אף דל"ש] וק"ל : **בתוס'** בד"ה ואלו יתר על שתות וכו' . עיין ברי"ף ואשר"י באריכות : **בתוס'** בד"ה אמר רבא כו' ועוד דרבא גופי' מוקי מתני' וכו' אין זה קושיא כ"כ דע"כ לריך לשנות מתני' מני וכר"כ לא מלי מתוקמא דס"ל קנה ומחזיר אונאה לא כשינויא דרבה : **בא"ד** ותניא כוותיה מייתי משום דקתני וכו' . אין זה תלוי בפירושם (ע) ועיין : **בא"ד** דאדרבה כו' . אינו מדוקדק ואם היא אדרבה ג"כ לא מדוקדק דרבא קאי אמתני' כמ"ש כבר ויש מגיהין דאדרבה הו"ל לאתויי מדר"כ וכו' ואפשר לומר דמייתי ברייתא משתמע אדרבה כו' דהא רבא נקיט ליסנא מלתא דר"כ כו' :

דף נא ע"א גמרא מש"ה חזרו . ומעיקרא שמחו כשהגדיל להם ר"ט המחילה [עד שלים] בלוקח לאחר כדי שירלה ובדידהו המוכרים אם נתאנו לעולם חוזר דכיון דס"ל למתני' מי שנתאנה ידו על העליונה י"ל דפחות משתות בכדי שירלה וא"כ קנה ומחזיר אונאה כחד לד איבעיא דלעיל (פ) אך [לפי] מ"ש [הא דאמר] אא"א וכו' למאי כ"מ כו' בשמעתין י"ל מאי כ"מ לענין שמחו וחזרו אך רש"י מפרש אמאי חזרו לדידהו כו' צ"ל הא דניחא ליה שמחו דעביד מביטול מקח דשניהם חוזרין ומשתות דיד הנתאנה על העליונה עביד הכל מחילה וקנה ומחזיר אונאה ותגרי לוד לא היו חפלים שיתבטל המקח ודו"ק : **גמ'** אי ר"כ כו' ואי ר"י הנשיא מתני' קתני לוקח כו' . א"ל דלמא קושיא חדא מתרלא לחבירו מתני' איירי בלוקח וברייתא במוכר קנה ומחזיר אונאה [ואתיא מתניתין כר"נ] חדא דא"כ לא הוי ליה לר"י הנשיא ליגקוט מוכר דבדידי' איירי ועוד איפכא מסתברא דמוכר עדיף מלוקח ולא לוקח מהמוכר ועיין (צ) [אך] ז"ש דשייר במתני' מפרש בברייתא מאי לשון שייר כ"ש היא דמתניתין קמ"ל אפילו לוקח ודוחק לומר דהמקשה והמתרץ בזה מחולקין להתרלן ס"ל שוין הן והמקשן היה ס"ל דוקא מוכר ולא לוקח ועיין : **ע"ב** ברש"י בד"ה בסתם במכר . א"ל שסולל ע"מ [וכפירוש ריב"ן] רק לפרש על מה קאי בד"א : **ברש"י** בד"ה ה"ז לא יחשב כו' כרבית . דא"ל שיוכל למכור השוה ביוקר אם מוכרם על יד על יד והוא נותן לו כשויו אם מוכרם בבת אחת [והוא שכר טרחו ולא הוי רבית] דמ"מ הרי ג"כ יכול ליקח בזה הדמים בכ"מ שירלה מן יפה לבדו בלא יין רע וזה מטפל במכירת יין רע ע"כ משום המתנת מעות : **בתוס'** בד"ה בד"א כו' וריב"ן פירש כו' אבל במפרש ע"מ כו' נעשה כו'. אבל לא ניחא להו [בלא] נעשה רק במכ"ש היכא דמי יימר דעקר [ונקיט יודע אני לרבותא דודאי עקר] דהא זה כל עיקר פלוגתא דר"מ ור"י אליבא דשמואל דר"י ס"ל אפ"ה עקר י"ל דזה כבר אשמועינן בע"מ שאין לך עלי טאר כו' ויותר הו"ל לאשמועינן אפילו היכא דלא ידע דקמחיל גם כיון דמחלוקת לא שנו בברייתא זו [דנימא דנקיט הכי במאי דפליגי] ואין זה דבר והפוכו בד"א בסתם מכר אבל מפרש כו' יודע אני כו' . אבל מ"מ נראה דעדיף יותר מנעשה [דהוא דוחק יותר] ועיין . גם מהר"ם יל"ו העיר בזה וסיים ויש ליישב : **לאביי** אליבא דרב י"ל נמי ברייתא כריב"ן או פלוגתייהו [דרב ושמואל] במפרש : **בתוס'** בד"ה לא יחשב וכו' ואתן לך מעט יותר להרויח וכו' שכבר נתן לו המוכר הראשון כו' . דאע"ג שהוסיף לו מעט יותר על הי' דינרין שנתן הוא עליהן אין בכלל המעט ריוח ההוא שכר טרחו שטרח למוכרם לבדם כמו שאין בכללו שכר כתף וגמל אלא שכבר קיבל שכר טרחו במה שהמוכר הראשון הוא שעשה אותן הבגדים זלזל במכר לתת אותן בי' דינרין אף שהיו שוין ביותר כדי שיקבל הלוקח מזה שכר טרחו למוכרן וכ"כ מהר"ם (ק) : **בתוס'** בד"ה שני פונדיון וכו' ובגמרא מוקי מתני' דלעיל כר"ש כו' . קושיתם היא לתירולא דרבא דבסמוך לא יהיה לא כרב ולא כשמואל דלכ"ע אזלינן בתר שתות מקח ור"ש לא אזיל בתר מקח אבל לתירולא דאביי לא תקשי להו דדלמא ר"מ ור"י דס"ל הכא אחד מכ"ד או מי"ב מודו בטלית דשתות מקח הוי אונאה אע"ג דלר"ש יהי' סברות הפוכות דס"ל בסלע דלא סגי ולא מחיל אינם דוקא שתות מעות ולעיל אפילו פחות מהך אפשר ר"ש משוי טלית לסלע [וסובר גם בטלית שתות מעות דוקא] יהיה מה שיהיה קושיתם הוא אליבא שינויא דרבא לא יהיה לא כרב ולא כשמואל ותירלו דמיירי שמכר לו טלית וכו' וס"ל שפיר כרב ושמואל משני מתני' כאביי כך אפשר לפרש בדוחק . וז"ל מהר"ם יל"ו אבל ב' פונדיון פחות פרוטה כו' אע"ג דהכתי הוי שתות מקח כו' לאו דוקא שתות מקח אלא לגבי מקח הוי יותר משתות ב' פונדיון פחות פרוטה לדינר דהוא ביטול מקח דאפילו לשמואל טפי אית לן למיזל בתר מקח והוי ביטול מקח מלמיזל בתר מעות והוי מחילה כמ"ש תוס' לעיל ובמרדכי בשם הרמ"ך מיהו קשה בתירולם אכתי תקשי לשמואל דשתות מעות נמי שניגו והכא קתני עד כמה תחסר ולא יהי' אונאה כו' אבל בחסר פחות גנד' מעות הוי מחילה אע"ג דבחסר ד' מעות פחות פרוטה לא תקשי ליה כיון דהוי ביטול מקח לגבי מעות והוי מחילה לגבי מקח אית לן למיזל בתר מקח והוי מחילה כמ"ש הרמ"ך מ"מ תקשי לי' באינו חסר ד' מעות אלא ג' מעות ופונדיון פחות קלת דהיינו שתות מעות דהיינו שוה ז' בו' והוי אונאה לשמואל ואפשר דבכה"ג לא שייך שתות מעות כו' וע"ש :

דף נב ע"א גמרא ורמינהו עד כמה כו' . ע"כ ידע דתנא דידן קחשיב ממטה למעלה דקאמר עד כמה תהיה חסירה ולא כו' וכן התם להיפך ומאי עיור בזה רק עד בכלל לא ידע א"כ עיקר חסר בתירולא דר"פ אלא ידע ומקשה למה משנה תנא ברא לישנא וקחשיב מלמעלה למטה ומשני דכל א' מורה בלישנא דין אחד דלעיל הי' ב' אבעיות אי פחות משתות לאלתר מחילה או בכדי שירלה ואיבעיא ב' יתר משתות אי לעולם חוזר או בכדי שירלה ומורה לנו תנא דידן וכו' [דעד שתות אין בו דין אונאה דהוי מחילה לאלתר ותנא ברא נקיט מלמעלה עד שתות יש בו אונאה וזו וזו בכדי שירלה וכדפסיק רבא] : **גמ'** מלתא אגב אורחא קמ"ל דאיכא דינר כו' . אי אפשר לפרש דהורה לן בזה שאיירי בדינר הבא משקל שנפחת יותר עד רובע ולהכי נקיט שפיר רובע דאיירי בשקל דמ"ש סלע דפחות מחליו אינו רשאי לקיימו משקל דשרי לקיימו בפחות מחליו אע"כ גם שקל מיד שנפחת יותר מדינר אסור לקיימו וכ"כ הרא"ש וז"ל וה"ה נמי בשקל עד דינר והא דלא תני בשקל עד דינר משום דנפיק מכללא דבדינר עד רובע ומש"ה תלי לה בשקל משום דאיכא דינר דאתא משקל ע"כ וכפשוטו משום דמלינו ג"כ דינר הבא משקל להכי קאמר עד רובע ותלי דינר בשקל ומה שאמר רב אמי דינר הבא מסלע אסור לקיימו ובברייתא משמע דבליר משקל מיד אסור לקיימו ודוחק לומר דרבותא קאמר אפילו עד דינר שאינו יכול לרמות עד מהרה בשקל אפ"ה אסור ואפשר איידי דקאמר דינר הבא משקל מותר לקיימו קאמר נמי דמסלע אסור לקיימו : **ובב"י** כתב ומדלא אסר רב אמי אלא סלע ספיחת עד דינר משמע דאם יותר מדינר אע"פ שפיחת יותר ממחלה יקיים ובהא לית הלכתא כוותיה שהרי הברייתא קתני שאינו רשאי לקיימו אלא דוקא בשעמדה על מחלה כגון בסלע עד שקל שני שקלים בסלע ובדינר עד רובע וכו' ע"כ : **ברש"י** בד"ה מאי קאמר וכו' אפילו משהו נמי וכו' . הכ"י כתב הא דקי"ל כר"ה דפחות מכן ויתר על כן יקוץ היינו כשפיחת שתות שהוא שיעור אונאה דאל"כ מ"ש שקל הבא מסלע ודינר הבא משקל מדינר ושקל מעיקרן דמותר לקיימן ולהוציאן ביפה עד כדי אונאתן ע"כ ולפי"ז הא דמקשה מאי קאמר נראה דר"ל אף אם פיחת איסר לשקל עדיין למה לא יקיים אף אם יוליאו בשקל הרי הוא פחות מכדי אונאה ורש"י פירש בהיפוך (ואיני) [והיינו] כמ"ש האשר"י דאפילו פחות משתות אסור לאנות את חבירו אם יש בו שוה פרוטה וכו' אלא שאמרו חכמים דעד שתות הוי מחילה לפי שכן דרך מקח וממכר לפי שהלוקח והמוכר אינן יכולין לכוון דמי המקח בצמצום ודרך העולם למחול טעותו עד שתות כו' חוץ ממטבע כו' ע"ש ודוקא בשקל מעיקרא דידע ומחיל אבל הכא דלא ידע אסור וכ"כ מהר"ם עיין בספרו ועוד אפשר לפי ע"ד לומר דהכא חיישינן כיון דלא מיכרא

באור

לא כתבו אלא ודוחק משמע דקושיא גמורה לא הוי משום די"ל בותפסוט כבר ידע מסקנא דהכא ביטול מקח לא שכיח : (כ) דעיקר מה שחזרו אף דכר"ט ניחא טפי בשתות עצמה דהוי מחילה לאלתר וכן ביתר על שתות לאחר כל היום הוא משום דביתר על שתות בתוך כל היום ניחא להו כדרבנן דכוחס שוה כמ"ש התוס' בשיטת רש"י ובשיטתם ואם יתר על שתות לא שכיח אמאי חזרו כדר"ט ניחא טפי בשתות עצמה : (ל) נראה דצ"ל אבל הה"א של פוסט לא קשה כלל ר"ל דקושיתם בוועד הוא רק על המסקנא ולמה שדחק רש"י לא קשה דמסקנא דהכא סבר כמו לעיל אבל על ה"א של פשטן דפריך אמאי חזרו ולעיל הוי ניחא ליה לא קשה כלל משום די"ל דלעיל ידע מסקנא דהכא דביטול מקח ל"ש ולכך לא כתבו על רש"י רק ודוחק ולכאורה לא קשה נמי לפירוש זה מה שקשה הגאון בתחלה איך כתבו ומש"ה דחק דהוא שקר שסרי רש"י לא פי' כן דהא באמת רש"י פי' להדיא כן דרק בשיטתא דשמחו בשתות עצמה סבר דאינו בכלל אבל בתחלה פי' דר"ט לא פליג רק בביטול מקח דרבנן ואף דרש"י פי' דהפשטן דאיבעיא שניה לא ניחא ליה אמאי חזרו אף אי שתות בכלל היינו משום דלא ידע סברת ביטול מקח ל"ש ולעיל כבר ידע מסקנא דהכא . וכ"ז למה שדחק רש"י ולזה כתב אבל למ"ש התוס' כו' . ועיין לקמן בסמוך בדבריו : (מ) לכאורה אינו מובן דהא באמת כך הוא הוכחתם דאי כמו סברת מאי השיב ביטול מקח ל"ש רק דע"ז י"ל דבאמת חזר עתה לומר דשתות בכלל שסרי כן כתבו התוס' לעיל בשיטת רש"י ע"ז הוכיחו דהא לעיל בותפסוט אכתי היה סבור דאינו בכלל ואפ"ה הוי ניחא ליה וחזרו גם הלשון רק מוכיח מקודם מן הת"ש אינו מובן והנראה דמן מ"ש וה"ה דהו"מ להוכיח כו' עד סיום דבריו כאן היה כתוב קודם אבל מ"מ זה דוחק גדול כו' וקאי על פירושו הראשון בדברי התוס' ועוד דהוכחתם מסת"ש דבבעיא דקאמר אמאי חזרו ולעיל הוי ניחא ליה . וכן נראה ממ"ש הגאון שם אבל מ"מ זה דוחק גדול כו' אדרבה הא דלא שכיח הוא היפך כמ"ש כבר כו' וכוונתו לדבריו אלו בכאן : (נ) אינו מובן דלכאורה הוא הקושיא בעצמה שהקשה לפירושו הראשון ובאמת דלפירוש זה נראה לכאורה דמתורץ גם זה וכמ"ש לעיל. ויש מקום לייחבו ועיין היטב : (ס) נגרר אחר לשון התוס' דבאמת קיימינן השתא לסברא דכר"ט מחילה לאלתר הוי : (ע) דאף לפי' רש"י י"ל דתניא כוותיה קאי אזה וזה ול"ק קושיא ועוד מאי שייך לומר תניא כוותיה בדבר שיש מחלוקת כו' . וא"ל דלר"י הנשיא דסובר ידו על העליונה אפשר דזה וזה קאי אשתות ופחות משתות אבל לרבא ע"כ פחות משתות לאלתר דאל"כ מה בין פחות משתות לשתות ז"א דכיון דבזה וזה לא פליגי ודכ"ע היא וא"כ כיון דלרב נחמן ע"כ קאי זה וזה אשתות ויותר כמו לרבא ה"ה לר"י הנשיא דבהא לא פליגי : (פ) מן מ"ש דכיון דס"ל למתני' מי שנתאנה כו' אין הבנה מה המכריחו לדברים הללו וצ"ל דאזיל כאן לסברת הסברוה דמשתות ועד שלים כפחות משתות וא"כ הוי מחילה לאלתר וכזו הטובה יד הלוקח והמוכר שוין ולכך הוצרך לומר דלמתני' דידו על העליונה י"ל דפחות משתות קנה ומחזיר אונאה עד כדי שירלה וממילא במוכר מחזיר אונאה לעולם אבל הוא דוחק דמי מכריחו לפרושי בסברת הסברוה כיון דעיקר הריות הוא ביותר משתות לאחר כדי שירלה אף אם הוא כשתות כמו סברת דלעיל הריות למוכר במה שהיה ידו על העליונה עביד הוא מחילה ואם מתאנה המוכר לעולם חוזר . גם אי כסברוה אינו מדוקדק מ"ש י"ל דפחות משתות בכדי שירלה כו' כחד לד איבעיא כו' דהא לסברוה ע"כ נפשט דבכדי שירלה כדלעיל ע"כ יותר נראה דמקומו למטה בתירוצו לדעת רש"י דניחא ליה בשמחו דעביד קנה ומחזיר אונאה דקשה לכאורה היכי משכחת קנה ומחזיר אי עביד הכל כשתות ידו על העליונה ואי כפחות משתות הוי מחילה לאלתר כמו שפי' רש"י לעיל בדברי רבא וע"ז תירץ דדוקא לרבא דשתות קנה כו' ע"כ פחות משתות מחילה לאלתר אבל במתני' דידו על העליונה י"ל דפחות משתות בכדי שירלה וא"כ קנה ומחזיר אונאה . ואולם מ"ש שם דעביד מביטול מקח דשניהם חוזרין ומשתות כו' קנה ומחזיר אונאה זה אינו אלא לסברת הסברוה דהכל כפחות משתות : (צ) וכן משמע קצת כרש"י בד"ה קתני מוכר דהיכא דנתאנה כו' אבל אם נתאנה לוקח לא . אך ברש"י בד"ה דיקא נמי דמתני' במוכר נמי ס"ל הכי לא משמע הכי ועיין במהר"ם מיהו הוא בכלל דבריו במ"ש ז"ש דשייר במתני' כו' מאי לשון שייר כו' ודוחק לומר דמקשה ומתרץ בזה מחולקין כו' . ודבר זה היה כתוב בדפוסים ישנים שלא במקומו לקמן בדף נ"ד ע"ב בתוס' ד"ה לענין חומש בסוף דבריו והגהנו כאן במקומו והוספנו מלת אך ז"ש כו' : (ק) אינו מובן כלל דהא מוכר באמנה הוא נמצא שאינו נוטל רק מה שנתן ומעט הריות שנותן לו יותר כבר כתב שאין בכללו שכר טרחו כמו שכר כתף ובאמת דפלמודא צריך

שכנו

שילנה חבירו בקנותו ממנו טלית או מה שיהיה ואם הוא שקל טוב הוא פחות מכדי אונאה ויסברו שהוא שקל טוב ובאמת שהוא רע והוי ביטול מקח ע"י צירוף שניהם יחד גריעות השקל ואונאת המקח וק"ל [אבל שקל מעיקרו ידע ומחיל ואם יהיה בצירוף שניהם ביטול מקח ידע לתובעו] : בתוס' בד"ה תנא דידן כו' דבגמרא אמרינן מאן תנא כו'. ולהכי א"א לומר בסיפך תנא דידן עד כמה אין בו אונאה וד' איסרין עצמו בכלל וברייתא לא בכלל ונראה דגרסינן במתני' עד : בתוס' בד"ה אמר אביי כו' וסובר כמ"ד בסמוך יתר על כן יקוץ כו'. לפי"ז ק' מיתיבי דבסמוך הו"מ לאקשויי אאביי ואף דבמיתיבי א' י"ל פחות מאיסר מ"מ קושיא השניה הו"מ לאקשויי דאין נראה מלשון התוס' דחזר ביה כדאקשי ליה רבא מניה וביה אפילו משהו נמי : בשה"ד מלי נמי סבר רבא כו'. לדברי אביי מקשה אפילו משהו נמי : בתוס' בד"ה יתר על כן כו' מלי נמי קאי אפחתה יותר כו'. לא דנזכרת בברייתא דיתר ע"כ [דמוכרה בשוה דבברייתא] פירושו למ"ד יקוץ פחות מכדי אונאה [כדמשני לקמן] רק דקאמר עד שקל אבל פחות לא יקיים [כגון דפיחת פורתא פורתא ועלה קאי לא ימכרנה לתגר] : ע"ב גמרא מיתיבי עד כמה וכו'. ולא מקשי ממתניתין [סלע שנפסלה והתקינו כו'] דלא קתני עד [שני דינרין]. ובמתני' בכלים גריס עד. ואפשר לומר דהתם דנפסלה והתקינה למשקל והוסיף עלי' או חתך ופיחת ממנה קאמר עד כמה תחתך ותיפחות בפעם אחת אבל הכא משמע ליה שנפחתה ע"י שיוצא בהוצאת תמיד ונפחת מעט מעט : גמ' מדת חסידות שנו כאן. ולעיל בטלית לא שנו מדת חסידות סמך אכאן כמו שינויא דאביי כי תנן נמי במתני' בכרכים תנן וסמך אסלע או התם אפילו מדת חסידות ליכא : ברש"י בד"ה בתורת יפה שמחלל עליה כפי דמים ודאין וכו' כצ"ל ונדחק לפי' רש"י (ר) ליסנא דכסף שבא לפורטה וכו' [נקיט] בשויו וכו' [והכא נקיט] בתורת יפה וכו' : בתוס' בד"ה נותנה למעשר שני וכו'. לפירוש ראשון צריך ליישב הא דקאמר דתרי זילי וכו' דהא ממתני' ה"א נותנה בפחות משויו משום דנפש רעה אינו מקבלה בשוי' [וא"כ לחזקי' מזלזל טפי ואיך שייך טעמא דתרי זילי] ואם ר"ל דלא מחשבינן לאסימון דחד זילי מזלזלין בהמטבע לחלל עלי' בפחות לא בתרי [למיחשבי' כאסימון וקאי תרי זילי אמטבע] דהא מתני' קתני ונותנה למעשר שני דמטבע הוי גם א"ל תרי זילי לא מזלזלינן במעשר לחללו על מטבע שנפש הרעה אינו מקבלה ולחשבי' כמטבע וגם באמצעם לכן בפחות מעט דאין תלוי זה בתרי זילי גם בסלע יפה דודאי מטבע הוא מחללין עליה בפחות משוי'. ואפשר לומר דתרי זילי במטבע לא מזלזלינן לחשבו כשוי' אלא נפש הרעה [דאינו מקבלו בשוי'] וגם לחללו מעט בפחות כשאר סלע יפה ודיו אם מחלל עליו בפחות : ואמ"ש דאי ממתני' ה"א נותנה למעשר שני בפחות משויו משום דנפש רעה כו'. כתב מהר"ש כיון דנפש רעה אינו מקבלו בשויו ואינו יכול לפורטה אלא בפחות משויו גם למעשר אינו נותנה אלא בפחות משויו וכיון דמיהת נותנה למעשר שמעינן שפיר דלא מקרי אסימון ע"כ ודברים פשוטים הם :

דף נג ע"א גמרא כשנטמא. וקתני שנכנס לירושלים כו' דאע"פ שנטמא יש לו פדיון כיון שנכנס לירושלים קלטוהו מחיצות ומקשה ונפרקיה דהאמר ר"א וכו' ומשני בלקוח בכסף מעשר שני וזהו כל שנכנס לירושלים וקנה בו צרכי סעודה [לכך לא פריך אלא מאי אריא יצא] : ברש"י בד"ה דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי כו' אבל דחזקיה כו'. נראה שר"ל דמשני לחזקיה דלא פריק ולא משני דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי דחלי פרוטה המעורב לא מצטרף למעות הראשונים וכו' : ברש"י בד"ה חלי פרוטה המותר כו' ואם באת לומר דחזקיה נמי כו'. כתב מהר"ש יל"ו דליכא למימר בהך דחזקי' כיון דהאי חלי פרוטה הוי דאורייתא מצטרפי שפיר עם מעשר ראשון ונתפס בו דמ"מ שמא לא נשאר במעשר ראשון חלי פרוטה ונמצא הך חלי פרוטה מעשר אינו נתפס בפרוטה מעות העודפות שם [במה שאינו מגמגם] ודו"ק ע"כ ובחנם דחק שאין כאן לחלוק פקפוק כלל ושפיר מקשה רש"י ולחזקיה היכי משכחת דהיכי אמר דמחלל עליו משום דאי אפשר לגמגם ומחמת ירא מלפחות כו' אדרבה ודאי מדקדק בגמגום שחלי פרוטה מעשר האחרון המחלל על חלי מפרוטה [העודפת] אינו תופס פדיון וא"כ אכל מעשר בלא פדיון וק"ל. ודוחק מ"ש שמא נשאר פרוטה ופרוטה תופסת פרוטה (והעודף כו') (ש) : בתוס' בד"ה אסורה לזרים כו' אפילו ע"י פדיון כו' שייריה כתבו ראיה מבוארת וברורה מיבמות דף ע' ומהר"ש כתב דהו"מ למימר דא"ל הכי מדחשיב להו בתרתי פרק הערל דף פ"ב דחשיב מחפ"ז בתרומה ולא במעשר ע"כ ושמא אסורה לזרים דבמתניתין אין פירושו הכי [ואין ראיה מדף פ"ב] : בתוס' בד"ה והן נכסי כהן כו'. תימא כו'. הכי משמע להו דמתני' התם מיירי (בתרומה טהורה) [במעשר טהור] אע"ג דבגמרא פרק הערל שהביאו בסמוך מניין למעשר שני שנטמא שמותר לסוך וכו' דריש לא נתתי אטמא וע"ש בפירש"י מ"מ אפשר דקרא איירי מהכל ועיין : בא"ד וי"ל דהאי דפרק בתרא כו' אתיא כר"י כו'. ולמ"ד ממון גבוה מפרש ליה לקרא הא לחי נתתי לסיכה [ואתיא] הך דירושלמי כפשטיה כר"מ לדרשה גמורה. כ"כ מהר"ש יל"ו ואין צורך לזה לכותבו. יש מקשין דהו"ל לתוס' להפך סברת התירוצים לר"מ דבגדים שרי שהגוף נהנה מהם ולשיטיא דר"י מן התורה שרי כל מילי ומדרבנן הוא דאסור וז"א וק"ל [דאי תרוייהו כר"מ ובגדים שרי א"כ ירושלמי דאמר הא לחי נתתי בתמיה דלא כמאן] : בתוס' בד"ה וטעונה רחילת ידים כו'. עיין בחגיגה במשנה דנוטלין ידים לחולין ולתרומה כו' : בתוס' בד"ה ועולין באחד ומאה וכו'. בספרי דריש פרשת קרח דף כ' ואתרומת מעשר קאי שהוא אחד ממאה וקאמר הקרא שאם חזר ונפל לתוכו אוסרתו דהיינו בל"ט הא בק' דהיינו אם הסאה תרומה המדמע הוא מאה ואחד בטילה : בתוס' בד"ה ליהדר וליעייליה כו'. ורש"י מתרצו דלעיל י"ל שנטמא וא"כ לא יכול לאוכלו ולפדות לא [כדחזקיה] שאין בו שוה פרוטה אבל כאן אם תאמר שנטמא קשה ונפרקיה כדר"א וכו' אבל אם טהור הוא לא קשה ונפרקיה כיון דמחיצות קלטוה פעם אחת : ע"ב בתוס' בד"ה לא פלוג כו' כיון שיכול לאוכלו אם ירצה וכו'. ר"ל ולהכי לא מקרי שלל גבוה כמו בגבולין : בא"ד אפילו לקרות שלל ירושלים ולאכול. ר"ל ולאוכלה ולא לשורפה שלא חל הדין עליה דמקריה שלל ירושלים כיון דקלטוה מחיצות מדרבנן והעמידו דבריהם על ד"ת וכו' ר"ל לעקור דבר מן התורה ומקרי שלל ירושלים ולאכול ולא לשורפה. ומ"מ (בלא) [אף ב]נפל מחיצות יגנוזו ולא שורפין כדפירש"י התם משום ביזוי מצוה : בא"ד והשתא א"ש טפי כו'. כתב מהר"ש לפי תירוץ ראשון לא א"ש דכי ליתנייהו לא גזור דהא כי ליתנייהו למחיצות קודם גמר דין גזור ודו"ק עכ"ל ולא נהירא דעל נפלו מחיצות קודם גמר דין לא גזרו [רק] דהוי כמו בגבולין (ת) גם עתה לא מיושב כ"כ איתנייהו והיה נראה לומר דללשון ראשון אין כאן סברא

שעה אחר שנגמר הדין שרי וב' שעות א"כ אם נפלו מחילות יאסור ומאי איסור בא עליו לאוסרו אבל לאי נמי אתיא בפשיטות וכו'. ובעיקר דבריהם לא ידעתי היאך תלוי כאן ומאי הכריחם לזה ותמיהתם מתורץ בקלרה ומה לי אימתי נפלו מחילות ועיין :

דף נד ע"א ברש"י בד"ה הבעלים נותנין על כרחם כו' נפסד בארבעה סלעים וכו'. כצ"ל : ברש"י בד"ה עשרים וה' וכו' התם פריך וכו' וסיום המשנה וכו'. לא ידעתי אמאי הביא רש"י לכל זה : ברש"י בד"ה הרי אמרו וכו' ונתן הכסף ואם המקדיש כו' ויסף חמישית כו'. דונתן הכסף וקם לו אינו פסוק בכל התורה כמ"ש התוס' בריש מגילה ובכמה דוכתי ועיין במס' שבת בתוס' דף קכ"ח ע"א. וכתב מהר"ש דהו"מ לאתויי קרא דבהקדש שדות דדומה יותר לקרא שהביא תלמודא אלא מייתי קרא דהביאו הגמרא בסמוך : מה שהקשו כיון דילפינן מחמישית כסף ערכך והתם חומש בהדיא כתיב א"כ מאי קמבעיא ליה חומש וכו' לכאורה אין קושיא די"ל חמישית של כסף ערכך וכן (א) בסמוך מעבר לדף : בתוס' בד"ה או דלמא כו' וא"ת וכו' ה"ה במעשר. אבל אהקדש עצמו דפליגי בסמוך גם מדאורייתא צריך עכ"פ להשלים עיין בדף נ"ה ברש"י בד"ה הקדישו פדוי רק אחומש מעכב דאורייתא מקשו (ב) : בתוס' בד"ה אמר רבי כו' סובר חומש לא מעכב כו'. דאי מעכב מדאורייתא עונג שבת לא דחיא : בתוס' בד"ה מכלל כו' תימה לישני כו'. ולמה חזר מקמייתא וקאמר אלא אי אתמר וכו' אבל לעיל יש לו שינויא לפרש נראה כפשטיה או אפשר דלעיל היה גריס ב' פעמים נראה וזה האחרון תי' ג"כ מהר"ש : בא"ד ולספרים דגורסין כו'. דונתן לו משמע לגזבר. ואיכא להקשות אמאי לא מדייק הגמרא בקיצור מהך ומהר"ש רוצה ליישב בדברים שאינו מובן : בתוס' בד"ה ונתן הכסף וכו' וא"ת דאי לא הוי כתיב וכו'. למה שנתנו בתחלה הברירה אי כסף דוקא מטלטלי נמי לא לק"מ וכ"כ מהר"ש : ע"ב גמרא גבי גזל כתיב חמישותיו וכו'. במרובה והגוזל מרבה מניה רבא גופיה אם נשבע והזר וכו' אפילו הרבה פעמים על קרן אחד משלם חומש על כל אחד ואחד ע"ש ואולי דהכל שמעינן מניה : גמ' ואלו גבי מעשר וכו'. והו"מ למינקט נמי מעילה כמ"ש רש"י : יש מקשין גבי מעשר נמי נימא גורעין ומוסיפין ודורשין וי"ו דחמישיתו. אויסף ויהיה ויוסף א"כ גבי מעשר יהיה איבעיא [אי טעמא ממשמעות ויוסף וגורעין עכ"פ פשיט בכל הש"ס] ובעיני אין זה כלום ואין זה לשון חמישית ויוסיף עליו ואפשר שזהו [דקאמר] ולא איבעיא לן כאלו יש ה"א : גמ' מה כסף ערכו כו' אף כסף כו'. בהקדש מוסיפין חומש על חומש פעם אחד דומיא דכסף ערכו דהקדש ראשון לחוד ובגזל עד שיתמעט הקרן פחות משוה פרוטה : ברש"י בד"ה תיפוק ליה וכו' דהו"ל הקדש שני והקדש שני אפילו כו'. כצ"ל וכ"ש חומש דגרע יותר אבל לא היה בעיני המקשן שוין דא"כ הו"ל לאקשויי למה גבי מעשר פשיטא ליה דאין מוסיפין חומש על חומש אע"פ שעל קרן שני מוסיף חומש במעשר : ברש"י בד"ה ומועלין בו וכו' ועוד וכו' כל הני וכו'. אע"פ שאין בו כל מה שבבהמה טמאה דאף כי הוא הקדש שני שייך בה מעילה כקושית הגמרא בעצמה (ג) וכן התוס' כתבו בד"ה בשלמא דהו"מ למפרך בסמוך קושיא ראשונה של רש"י ומהר"ש לא הבין לרש"י כן וכתב עליו פירושו אינו מובן דהא בכולו לשמים ניחא ליה לגמ' למעוטי קדשים קלים דלית ביה מעילה וכתב דרך אחר : בתוס' בד"ה מוסיף וכו'. ור"ל כיון דייחד לו כלי על החומש דבעינן דומיא דפקדון כדלעיל א"כ נעשה קרן ופשיטא דמוסיף חומש על חומש : בתוס' בד"ה ולא מיתנא תניא וכו' ולא קתני וכו'. הכי משמע להו דאיירי שחילל מעשרו על הסלע וכלל הקרן וחומש בסלע ונתערב ודאי דאפשר לפרש סלע אחד מאלף שכולן של מעשר שני שנתערב בחולין וגם ז"א דד' בה' פריך ואין לברר זו חומש וזו קרן רק בכל פרוטה החמישית שבתוכו חומש [וא"כ אף דעל קרן שני לא בעיא להוסיף חומש לס"ד דתוספות השתא הו"ל למיתני סלע וחומשו של חומש]. ויש מפרשים [דקושיתם] למאי דס"ל השתא חומש וקרן שוין אמאי לא קתני חומש של הסלע וכו' ולפי"ז צ"ל תדע דבלא"ה צריך לומר כן שבקרן מוסיפין חומש דתנן וכו' [דלפי' ראשון כתבו ותדע דלא חש להזכיר חומש דחומש מדלא הזכיר חומש של קרן דודאי חייב להוסיף כדתנן בהתודה אבל ליש מפרשים ע"ז גופיה היה קושיתם רק ר"ל תדע דבלא"ה צ"ל כן דבקרן מוסיפין חומש] אבל לישנא מתחלה ועד סוף לא משמע כן ועוד דע"כ לא משוה רק אם על הקרן אין (מחללין) [מוסיפין] (כו') [כ"ש] אחומשא לא עדיפא כמ"ש לעיל [ברש"י ד"ה תיפוק ליה] : בתוס' בד"ה מה כסף ומכסף ערכו נמי כו' [ר"ל] ולמה לי עליו בהקדש : בתוס' בד"ה הקדש ומעשר הפוכין וכו'. ק"ק נילף מעשר בק"ו מהקדש דמוסיפין חומש על חומש ומה הקדש דעל הקדש שני אין מוסיפין חומש מוסיפין חומש על חומש מעשר שני (דאהקדש) [דאקרן] שני מוסיפין חומש אינו דין דעל חומש מוסיפין חומש או בבעיא דרבא נילף איפכא הקדש ממעשר וכו' (ד) : בתוס' בד"ה לענין חומש וכו' וכי פריך לעיל וכו'. ז"ל מהר"ש יל"ו יש לדקדק דמאי קשיא להו טפי למה דפריך לעיל בשלמא כו' דהא כמו דניחא להו למאי דמוקי לה לענין חומש דרישא דברייתא דבעי למעוטי קדשים קלים מחומש היינו מקמי דאסיק לרבות קדשים קלים לענין חומש כדמסיק במסקנא דתורת כהנים וה"כ למאי דבעי ר"א למימר דלענין מעילה איירי רישא דברייתא ממעט קדשים קלים ממעילה היינו נמי מקמי דאסיק לרבות קדשים קלים ושפיר קאמר ר"א בשלמא כולו לשמים למעוטי קדשים קלים וכו' ונראה דכוונתם דר"א דקאמר בשלמא כולו לשמים כו' ע"כ לא ידע כלל סוף הברייתא דאי הוי ידע לה לא הוי מקשה אלא תחלת הקדש למעוטי מאי כו' דהא קדשים קלים נמי אית ביה מעילה כדאיתא בסיפא אלא דברישא דברייתא קאמר למעוטי קדשים קלים מקמי דאסיק ליה לרבות קדשים קלים וה"כ איכא למימר בסוף הקדש הא דקי"ל דאית ביה מעילה היינו למאי דאסיק ריבויא לרבות כל מילי אלא דהכא ברישא דברייתא הוי בעי למעוטי סוף הקדש מקמי דאסיק לריבויא אע"כ דלא ידע סוף הברייתא וא"ל כיון דריבויא דסיפא אתי נמי לרבות סוף הקדש א"כ אמאי לא מוקי לה המתרץ דידע נמי הסיפא דמיירי במעילה ממש ולא אתי למעט קדשים קלים וסוף הקדש אלא אי לאו ריבויא דבסיפא די"ל דניחא ליה לאוקמי בחומש וכפי סברת המקשה דימעט קדשים קלים לפי האמת משום דבמעילה לא משתעי קרא מידו קשה לפי"ז כיון דבסיפא מרבה קדשים קלים וסוף הקדש א"כ מיעוטא דנקיט ברישא למאי אתי ואפשר דקים להו לשום דרשא עכ"ל לפי"ז יהיה כל שקלא וטריא דגמרא אינו לפי אמת דלא נלמד מקרא דבהמה טמאה מידי דאתי כל ומרבה הכל ויהיה ג"כ מטלטלי וקרקע חלוקין דבמטלטלין מוסיף חומש אהקדש שני ולא במקרקע כדריב"ל וברייתא דבסמוך פרה זו וכו' טלית זו וכו' על הקדש ראשון מוסיף ולא על הקדש שני [משמע דאף במטלטלין אינו מוסיף

ב א ו ר

שכרו משלם משיכה יהיב ליה אמר ר"פ כו' ארבע למאה וצ"ע : (ר) יותר היה נראה דצ"ל ונדחק לפרש ליסנא וכו' ור"ל אף שכבר פי' רש"י בדבור הקודם בתורת יפה בשויה חזר וציין בתורת יפה כו' לפרש השנוי שבברייתא שמחלל כפי דמים ודאין כו' : (ש) אינו מובן אם לא דמ"ש ולא העודף טעות סופר הוא וצ"ל ולא החלי פרוטה שמחלל עתה ועכ"ז אינו מתיישב יפה ועיין : (ת) אף דגם לענין גבולין דלהוי קדשי שמים צריך לומר דגזרו ואסור לפדותו משום דל"פ כמ"ש התוס' ולא לפדות כדאמר בשמעתין דל"פ וכו' מ"מ כיון דהא דקאמר כי איתנייהו גזור ע"כ היינו לענין דאסור להוציאו מירושלים והוי שלל ירושלים א"כ הא דקאמר כי ליתנייהו לא גזור היינו נמי לענין שלל ירושלים דכיון דעתה כשנפלו המחיצות פשיטא דמותר להוציאו דליכא ירושלים לא העמידו דבריהם בכה"ג להתירו משום שהיה מקרי שלל ירושלים מדרבנן בשעת גמר דין אבל כשנפלו המחיצות קודם גמר דין פשיטא דל"ש לומר גזרו והעמידו דבריהם להיות שלל ירושלים רק גזרו והעמידו דבריהם שלא לפדותו אף כשנפלו המחיצות דלענין זה לא פלוג כיון דעיקר הגזירה היה שלא להפקיע מקדושתו ע"י פדייה אחר שקלטו המחיצות וזה שייך אף דליכא עתה מחיצות : (א) נראה דצ"ל וכן משמע בסמוך מעבר לדף וכוונתו להא דקאמר על פסוק זה מקים חומשו לכסף ערכו כו' משמע דכסף ערכו היינו קרן : (ב) דברי הגאון אי אפשר להולמן כי כולו מוקשה דמ"ש דבהקדש מדאורייתא צריך להשלים ורומז לרש"י דף נ"ה אינו מובן כלל דפשיטא דלשמואל ע"כ א"צ להשלים ד"ת דהא למ"ד לקמן דף נ"ז ע"א דצריך להשלים דבר תורה אינו מחולל רק כנגד מה שנתן כמ"ש תוס' שם ולהכי קאמר שם תלמודא דלית ליה דשמואל או דסובר דשמואל דוקא בדיעבד דהיינו לפי' התוס' שם בנתכוין לחלל בפחות או א"צ להשלים ד"ת ולהכי מחולל ע"ש ותראה דשמואל דקאמר מחולל ע"כ דא"צ להשלים דבר תורה וכן כתבו התוס' בכן דלקמן דף נ"ה שהביא הגאון דהקדישו פדוי וא"צ להשלים כיון דמתכוין לחלל בפחות ודברי רש"י שם אף דמשמע ליה להגאון דדעתו דצריך להשלים מדאורייתא ע"כ או דהוא למ"ד דצריך להשלים מדאורייתא ולית ליה דשמואל או דצריך להשלים ר"ל עד ה' סלעים אבל יותר מה' סלעים א"צ להשלים כדעת התוס' שם וכן פי' הגאון שם ברש"י בפשיטות. גם מ"ש רק אחומש כו' מקשו אינו מובן כלל דהא גם לקמן בהקדש מיירי בחומש וצ"ע : (ג) ולא הוסיף רש"י רק קושיא הראשונים דקרא לא איירי במעילה וע"ז כתב וכן התוס' כו' : (ד) יש לגמגם קצת בזה דהא בעייתו דלמא

טעמא

על הקדש שני] ועוד לא לכתוב ה' דהטמאה (ה) טמאה ראשונה ולא ריבויא דכל ומה זה שום דרשא [שכתב מהר"ש] והתוס' כתבו בסמוך בד"ה נדמייה א"כ אברייתא פריך כו' אין כולה לשמים עכ"ל דמשמע אבל לפי האמת אין כאן מקום קושיא דלית לן לאוקמי המיעוטים [רק אאמלע משמע דאמלע לא מרבינן אפילו לפי האמת] לכן כ"ז דברים שאינן בעיני ודבריהם פשוטין לדעתי אף כי רבו החולקים בספרי פרשת בחקותי ע"ש שזה [פירושו] שיכול אי לא הוי כתיב אם כל בהמה וכו' מה בהמה טמאה מיוחדת וכו' מה יש לי לרבות פרים הנשרפין וכו' ת"ל כל וכו' ומרבה גם כן קדשים קלים דהשתא כל מרבה לקדשים קלים ולא אתיא מיעוטא רק למה בהמה טמאה מיוחד שהוא תחלת הקדש והגמרא דהכא לא מייתי סוף הברייתא דאין המכוון כאן רק לאורויי גם במטלטלין הקדש שני אינו מוסיף חומש וה"א בזה נשאר למסקנא ג"כ וקאי כל פלפול דגמרא לפי האמת וכן גמרא דהתודה הוא כפי קושטא דמלתא דכל לרבות רק כדקאמר בשלמא וכו' קדשים קלים ניחא דלית ביה מעילה כיון דאית להו לבעלים חלק בגווייהו אלו הוי ידע שאין זה רק ה"א לא הו"ל לומר כלל דלא היה זה רק ה"א ומה לו בניחותא והו"ל לאקשויי לקושטא דמלתא תחלת הקדש הוא דאית ביה מעילה ולא סוף הקדש וק"ל [ועיין במהר"ס] :

דף נה ע"א

גמרא מאי חזית דמדמי כו'. אף שי"ל דיותר נדמהו להקדש קרקעות [ר"ל דאית לן לדמויי טפי לסוף הקדש כדי שידמה להקדש קרקעות] : גמ' תנינא חדא זימנא וכו'. דלמא לעיל הוי סתם ואח"כ מחלוקת [לרבא דאמר מאן תנא טלית ר"ש] הלכה כמחלוקת סתם אחריו ויהיה מחלוקת ואחר כך סתם והלכה כסתם או [לאביי דאמר שאני טלית] קמ"ל טלית וכו' [דלא נימא מאן תנא טלית ר"ש] : גמ' וליתני נמי האונאה וכו' זאת אומרת אין אונאה לפרוטות. דלמא בכלל גזל ז"א דהא פחות משתות מחילה אף שהיא בערך פרוטה רק [א"כ] היאך מבין לוי [דסובר יש אונאה לפרוטות] מתני' אם לא אמרינן שהוא בכלל גזל עיין באשר"י : גמ' הנך אילטריכא ליה גזל וכו'. ולא קאמר גזל אילטריכא ליה משום ישיבת הדיינים [דהוא נשמע מגזל כדמשני תני גזל] ואם ישיבת הדיינים נשמע (מגזל) [מאבידה] אמאי קאמר תנא ליה גזל ולא נקיט הראשון תנא ליה אבידה. או [אמאי] לא קאמר (אבידה) [גזל] קמ"ל אע"ג (דבהיתירא) [דבאיסורא] אתי לידיה פרוטה אין פחות לא : וצריך לדעת [הא דקאמר חמש פרוטות הן] אם מרבה הוא אף שאינו רק פרוטה או ה"א אפילו פחות מפרוטה ורש"י ד"ה תנא גזל וכו' ש"מ ממונא הוא כו' [משמע דמרבה הוא דאף פרוטה ממונא] : שם הנך אילטריכא כו'. לא קאמר בקלרה אבידה אע"ג דזיל גזילה אפילו למדי רק להורות דמתני' קמ"ל זה בלשונו דלא קאמר שגוזל מחבירו שוה פרוטה ישלם ואבידה שוה פרוטה חייב להחזיר רק להכריז אע"ג שהוא במשך הזמן ג' רגלים [ושכיח יוקר וזול] וכ"כ בת"ח : ברש"י בד"ה הטולה כו' שהיא היא ראשונה כו'. אינו נראה מלשונו שתהא היא ר"ל הטולת הבוקר ראשונה והיאך נרמז מן ה' הוא כפירוש התוס' ראשונה שבפרשת פנחס רק ר"ל ה' מורה על עולת הבוקר שנזכר בלא"ה בפרשה שתהא ראשונה ממש לעריכת המזבח דאל"כ [דלא קאי אתמיד של שחר הנזכר] לא היה קאמר בה' הידוע וראשונה הוא ידוע ה"כ הטמאה וכו' : ברש"י בד"ה טלית זו וכו' והוא ישלים. ר"ל עד ה' סלעים כמו שאמר אבל מ"מ אין יד הקדש על העליונה וכמ"ש התוס' : ברש"י בד"ה והטענה כו' ויכפור פרוטה כו'. וא"כ הומ"ל הכפירה פרוטה : ברש"י בד"ה אין אונאה לפרוטות כו'. עיין באשר"י : ברש"י בד"ה וגזל בפרוטה כו' ולהוליכה אחריו. אבל גזל כפשוטו אף בפחות מש"פ חייב להחזירו כמ"ש הרמב"ם בפרק הגוזל בתרא ועיין בסמוך במתיב רבא כו' : ברש"י בד"ה אע"ג דזול בין מציאה להכרזה. אבל בין אבידה למציאה אינו חייב להכריז דלא קרינן ביה ומצאתה כדלעיל באלו מציאות במשנתא דאף השמלה היתה בכלל וכו' : בתום' בד"ה נדמייה וכו' ומיקרי אפ"ה סוף הקדש וכו' א"כ כגון כו'. לפי"ז מלינו קלת סוף הקדש שיש אחריו קדושה [והגמרא קאמר אדרבה כו' שכן דבר כו' מדבר שיש אחריו קדושה] : בא"ד א"כ אברייתא פריך וכו'. [בנוסחת הגמרא שלפנינו כתוב הכי פריך וטעות הוא וכן מליין מהר"ס] ברייתא דהכא דבה"א טרם בואנו לריבוי רלה להיות דומיא דבהמה טמאה בב' דברים וע"ז מקשה מאי חזית וכו' אבל לשינויא דלעיל מקשה אף לפי המסקנא : בתום' בד"ה פרה זו כו' אבל אין לפרש כו' אפילו קדם הקדישו למומו כו'. כתב מהר"ש אין זה מדוקדק ורבותא טפי הול"ל אפילו תמימין בלא מום כלל כגון דידו אקודש וכו' עכ"ל (ו) : בתום' בד"ה ותנא דידן כו' וכי משני כו' סבר דרב קטינא אית ליה כו'. [נראה שהבין דמ"ש סבר כו' ר"ל מאן דמשני אלוי כו' ולזה כתב ולקושטא] ולקושטא דרב קטינא ס"ל ללוי כרב קטינא וקמ"ל לאפוקי ה"א דרב קטינא קלת קשה איך ס"ל עתה דרב קטינא ס"ל דנזקקין אפילו להתחיל וכבר הקשה ותנא דידן אמאי לא תנא ישיבת הדיינים ושני באופן אחר ואפשר שר"ל [מ"ש סבר] דלוי סבר דרב קטינא אית ליה אפילו להתחיל וכן לקושטא דמלתא לוי ס"ל דרב קטינא הכי אית ליה ולא ידע קושית רבא דבסמוך ועיין ובדפוס חדש יש כאן נוסחא אחרת ע"ש ועיין בח"מ סי' ו' : ע"ב ברש"י בד"ה ויחזור ויפדה כו' ולרת הכסף. ולא קשה ליה רומיא דמתני' גופיה דידיה אדידיה אמאי לענין זה החמירו בודאי [ולא בכסף אנחושת] דנחושת פירי מיקרי טיבעא אפירי ממש החמירו בו לחזור ולפדותו : ברש"י בד"ה ומי מחללין וכו' כה"ג אפילו כסף אנחושת כו'. מתרץ בלשונו קושית התוס' אמאי לא מקשה כסף על כסף מלבד שאפשר לייטבו באופן אחר דבשוין אין מחללין כסף על כסף שאינו דרך חילול והאי דודאי בשוין איירי מדנתערבו ואינו מכירו ובורר את היפה ר"ל הגדול שבהן עיין בתום' ריש הזהב בד"ה לפליגי בסלעים : בתום' בד"ה יעלנו הימנה וכו' לריך לומר קודם נתינה כו'. ואף דקאמר יחזור ויתננה לה ואח"כ ויאמר לה בפני שנים דלמא בבת אחת : בתום' בד"ה ויחזור ויפדה וכו' הדמאי אין לו חומש וכו'. וסתם מתני' ר"מ היא ואף דהכא מייתי בהדיא ר"מ מ"מ בלא מתני' דודאי לק"מ והתם לא הוזכר ר"מ בהדיא [ע"כ דסמך אסתם מתני'] מיהו לעיל ריש הזהב לחד שינויא כתבו דהך מתני' ר"מ הוא דחכמים ס"ל מחללין כסף על כסף : בא"ד לכך מייתי דגבי ודאי אין מחללין כסף על נחושת כו'. לכאורה כוונתם דעיקר קושיא דהיא סברא הפוכה אמאי ר"מ מיקל טפי ולא מייתי אידך מתני' רק להורות דלא משוי דמאי לודאי (ז) אבל זהו דוחק ועוד דעדיין דלמא ר"מ [לא] מיקל בדמאי לענין פדיון והא דס"ל יחזור ויפדה לא מיקל טפי מחכמים רק משום מדותיו דס"ל בודאי ג"כ הכי [לענין פדיון הפירות] ולא נכון לומר דא"ל דס"ל בודאי הכי דא"כ הו"ל לאשמעינן זה בודאי וא"ל דמיירי באמת בודאי דהא ודאי אין מחללין כסף על נחושת וכו' או באופן זה דהא רבנן פליגי הכא בויחזור ויפדה ומודו בכסף על נחושת [א"כ] בודאי [דאסור כסף על נחושת אפילו לר"מ] כ"ש דאסור לחזור ולפדותו (ח) ויתכן דמכסף על כסף לק"מ דהא משום דאין דרך חילול בכך ובדמאי מיקל יותר אבל בהא דנחושת על פירות ויחזור ויפדה אם ירצה ע"כ לא ס"ל כן בודאי דהא אף כסף על נחושת דלא מיקרי כ"כ טבעא אפירי אפ"ה מדוחק אין שלא מדוחק לא אפילו בדיעבד אסור אף שמחללו אח"כ אכסף כ"ש נחושת אפירי דהוי טבעא אפירי ממש והוי זלזול טפי דאסור אם יכול לפדות הפירות אח"כ אם ירצה א"כ אמאי מיקל טפי מחכמים דודאי אסור לחלל נחושת אפירי אם ירצה לחלל הפירות אח"כ במכ"ש מכסף על נחושת אבל אם היה צריך להעלות הפירות עצמן לא היה קשה מידי דלא הוי זלזול דהוי לוקח בכסף מעשר ואוכל הפירות בירושלים ולא הוי דרך חילול אבל אם יחזור ויחלל הפירות [הוי זלזול טפי מכסף על נחושת] וק"ל : בא"ד ואביי ס"ל כו'. ר"ל דקושית ר"ש היה אמאי דשני שמואל דר"מ מחמיר טפי מחכמים כמ"ש התוס' ואחכמים לא קשה כלל אמאי מחמירי לענין פדיון דשאני הכא שאין סברא להחמיר ולקנוס חומש כקושית ר"א בעלמו וכי עשו חכמים כו' בשלמא בעלמא ניחא רק הכא אין סברא [כמ"ש תוס' בד"ה וכי עשו] לכן לא מסיימו אביי בתירוצו וקושית ר"ש היה אשמואל דאף שמלינו ר"מ דעשה חיזוק אף במקום שאין מסתבר מ"מ הכא לא ס"ל לענין דמאי דקיל איסורא דדמאי לר"מ יותר מן החכמים ומיקל לענין פדיון טפי מן חכמים ואמאי מיקל טפי ע"כ משום דמיקל בדמאי ובקלרה לא קשה ליה דדלמא הם אמרו והחמירו לענין אכילה כאכילת ודאי שלא יבא לאוכלה ולענין חילול אמרו בספק דבריהם שפטור מן התורה דשרי לחלל כסף על כסף אבל כיון דמלינו דמיקל טפי מחכמים ע"כ משום דקיל ליה איסורא דדמאי והדרא קושית ר"א ומשני ר"י אע"ג דמיקל לענין פדיון מחמיר הוא לענין אכילה אף דקיל ליה דמאי מ"מ לענין אכילה מחמיר תדע בלא שינויא דשמואל דתניא וכו' ש"מ דר"מ מחמיר באכילת דמאי טפי מחכמים וה"ה לחכמים ישנו סברות דמקילין באכילה לגבי שיטון ומחמרי בפדיון [דאסור לחזור ולפדות הפירות] ועיקר שינויא דר"י הוא כדתניא אבל אביי דקאמר לאו ומיתה [בלא ראיה] הא קושיתו היה מכח דקיל לר"מ איסורא דדמאי מדרבנן [וזה לא מתורץ בתירוצו ע"כ] דה"ק לא משום דקיל ליה דמאי רק מיקל בכל הלאוין ומחמיר לגבי מיתה ועיין [כעין זה ממש מבואר במהרש"א ע"ש] :

דף נו ע"א

ברש"י בד"ה מחמיר הוא באכילתו של מעשר שני כו'. משנתנו באכילת תרומת מעשר דמאי איירי ומשום סימן נקיט הכי : ברש"י בד"ה פלטר הוא לענין כו' ולנחתומים. ומ"מ משני דמנחתום שרי דמחד גברא זבין והלין דמאים אחר בעל הבית לקחו [לא מפלטר] (ט) : ברש"י בד"ה אינו נשבע כו' אינו משלם כו'. לכאורה משמע מלשונו דאפשיטה משלמין כמשמעות לשון המשנה דלא קאמר ש"ח אינו משלם ועיין לקמן דף נ"ז ע"ב בתום' בד"ה ש"ח אינו נשבע : בתום' בד"ה לא התירו כו' קנה ונתחייב במעשר כו'. אלמא אין מוכרין דמאי לע"ה משום דאסור להוליא דבר שאינו מתוקן מת"י לכן מיד שנגמר בלבו לקנותו אסור להחזירו אף שסע"ה המוכר ידע שלא עשרו : בתום' בד"ה הלוקח כו' ועוד דאפילו בפלטר כו'. הולרכו לזה דכיון דר"מ אמר ואפילו מדפוסים הרבה ש"מ דה"א זה לאסור יותר [מחמה ולוגנת] וא"כ ר"י דאסר בחמה ולוגנת אפשר דלרבותא קאמר : בא"ד ורבינא ידע שפיר דאסר ר"מ כו' דמתרי ותלת זבין כו'. נ"ל דלא קשה ליה לרבינא התם סברות הפוכות דבפלטר מחמיר ר"מ משום דמב' וג' זבין שכן רגילותו ולכן מחמיר טפי מר"י ובנחתום תלינן לקולא אבל הכא מקשה דהא ר"מ מחמיר בדמאי ומשני כי היכי דפלטר מב' וג' זבין ה"כ נחתום בבירור מחד זבין וב' דפוסים הוא משום ב' מיני תבואה ועיין : ע"ב גמרא לאפוקי מדרב כהנא כו'. לכאורה לא נסתיים שפיר מכאן אמרו דלמא לעולם פחות מאיסר אין אונאה וזהו דין פשוט כדרב כהנא דסתם מוכר סטר לבשם אין בו איסר ואין להם אונאה אבל מוכר שטר למשמעות החוב שבו ואיכא בדמים הרבה אילטריך קרא למעטינהו משום דאין גופו ממון וכו' ואפשר דקאמר ואין גופו ממון וכו' ואין גופו מכור שאין רולה לקנות רק החוב לא גוף השטר הא רולה לקנות גוף השטר שיהיה גופו מכור יש בו אונאה אע"פ שסתם אין בו איסר או מיתור לשון ואין עומדין אלא לראיה שבהן מיותר מכאן דקדקו וכו' : גמ' וכל היכא דכתיב ידו לאו ידו ממש הוא והתניא כו'. ר"ל אף שיש פנים לפרשו יד ממש או רשות אפ"ה הייט מפרשים יד ממש [וע"ז הולרך להביא והתניא דאל"כ הא כמה קראי דאי אפשר רק יד ממש] : גמ' שכירות יש לו אונאה וכו'. נ"ל שכירות מטלטלין וכ"כ הרא"ש ז"ל או מקרקע ויותר מפלגא אבל המרדכי מפרשו אשכירות קרקע דדוקא לענין קנין אמרינן כשם שקרקע נקנה בכסף ושטר וחזקה כך שכירות וכו' : ברש"י בד"ה נשבעין עליהן אם הודה במקלת וכו' חמש ומחלה. דלאו הילך הוא דמודה חצי סלה חטין שחייב לו : בתום' בד"ה ילאו שטרות כו' ולר"ח נראה וכו'. לפי"ז לא מיושב שפיר למה לי מיעוטא לשטרות כיון דבע"כ איירי בשטר שעבוד קרקעות ומ"מ יש לחלק קלת וגם לענין דאין נשבעין אשטרות וקרקעות ממעטינן תרוייהו לקמן שטרות ממעטין דאין גופו ממון ואפשר דה"ק אין גופן ממון רק שעבוד קרקעות ואפשר דר"ח פסק הוא ולא תירולא. רק בתירוץ א"כ נמי כתבו כדי לעשות שטר שעבוד וכו' ודוחק לומר שעבוד אגוף לראיה : בתום' בד"ה והאי ביומיה וכו' ומולא לבית דירה וכו'. ר"ל מהא דלא לבית דירה אסור להשכיר לעובד כוכבים בית שמכנים בה ע"ג כו' : בסה"ד ממכר מיותר לרבות שכירות. ליסנא דגמרא לא משמע כן הן באיבעיא ממכר אמר רחמנא ולא שכירות הן מליסנא דאביי מי כתיב ממכר לעולם ממכר סתמא כתיב וכו' גם הא אלטריך ממכר למעוטי שטרות : בתום' בד"ה כל דבר וכו' וי"ל בענין זה פשיטא שיש אונאה שהטעות אינו תלוי וכו'. כצ"ל וכן הוא בדפוסים אחרים :

דף נז ע"א

גמרא מ"ד אהקדישות כ"ש אקרקעות כו'. [קשה] דלמא לעולם אונאה ממועט ל"ש גדולה ול"ש קטנה והקדש מרבה מערכך שוין משמע כדבסמוך [ברש"י] דא"ל ערכך דוקא אחילול קאי אבל מכירת הקדש שאני וערכך דוקא אחילול קאי א"כ ע"כ מסברא קאמר דביטול מקח הוא מקח טעות וא"כ מה לגבי הקדש דליכא טעות כלפי שמיא כ"ש קרקע גם הא (קאמר) [דקאמר] כדשמואל דאמר וכו' שחיללו וכו' [הוא מכח כ"ש מחילול] ז"א חדא דא"כ לאיבעית אימא כ"ע ס"ל דשמואל ודיעבד אף ביטול מקח אין להם דאימעט מאונאה ל"ש גדולה ל"ש קטנה וכפירש"י ולכתחלה לריך להוסיף דמים דבר תורה דערכך שוין משמע כדלקמן מנ"ל דביטול מקח יש להן לכתחלה הא ערכך בחילול כתיב ועוד מאי מקשה אי בכדי אונאה בהא לימא ר"ל כו' דלמא ר"ל לענין חילול שאני

באור

טעמא דתרומה הוא משום דיליף ממשמעותא דויסף וא"כ בהקדש נמי ילפינן ממשמעותא דויסף ואיך נילף איפכא מק"ו דמעשר בפרט דבמעשר גופיה לא כתיבא בהדיא איפכא : (ה) שלא בדקדוק נקיט ה' דהטמאה דגם המיעוט הראשון דבבהמה המוזכר בברייתא א"ל ואם לריך המיעוט הראשון לריך ג"כ לריבויא לקדשים קלים דלא נמעטו ג"כ מבהמה וה' דהטמאה ע"כ גם לפי' נ"ל דלאו דרשא גמורה הוא דאינה אלא סמך למיעוטא דבבהמה דמוזכר בברייתא דנדרוש מה בהמה טמאה מיוחדת דליכא בה סוף הקדש רק הטמאה ראשונה דהא לפי האמת דמרבינן ק"ק לא אלטריך אלא חד מיעוטא דבעינן תחלת הקדש ולאירולים הראשונים שבתוספות ד"ה נדמייה דלא הוי שמעינן ממעוטא דבבהמה רק למעט סוף הקדש אכתי אחרי דממעט מס' דהטמאה טמאה ראשונה דוקא תו ל"ל מיעוטא דבבהמה ולא"כ ע"כ מיעוטא דבבהמה אאמלע הקדש ול"ל ה' דהטמאה : (ו) אינו מובן כלל והוא תמוה לכאורה דפשיטא דלא מלי איירי בקדשי מזבח תמימים דהא קדשי מזבח תמימין אינן נפדין ואמאי הקדישו פדוי א"ו פשיטא להו דאי בקדשי מזבח ע"כ בענין דיש להן פדיון איירי רק כשו לאשכותי גוונא דאינו עושה תמורה וזה לא משכחת רק או בקדם מומן להקדשן או באנת ידו ההקדש : (ז) נראה דר"ל דלכאורה היה נראה דמאידך מתני' לא נסתיים דמחמיר בודאי לענין פדיון פירות רק מייתי מינה דלא משום דמאי לודאי וניחא ליה טפי לאתויי מחומרא דכסף אנחושת ולא מתומם כקושית תוס' משום דבהך מתני' דמינה מקשי לר"מ מוזכר בה הך קולא לענין דמאי ולזה כתב שזהו דוחק : (ח) נראה דר"ל דכ"ז לא יתכן משום דא"כ אמאי לא הוכיח מכסף על כסף וכמו שהקשו לפי' רש"י. ולזה כתב ויתכן לקיים זה הפירוש ומכסף על כסף לק"מ כו' ובדמאי מיקל יותר. ומ"ש אבל בהא דנחושת על פירות כו' ליסנא קטיע הוא וכוונתו דמכסף על כסף דאסר בודאי אין הכרח לאסור נחושת על פירות בודאי דכסף על כסף משום דאין דרך חילול הוא אבל מכסף על נחושת דאסור בודאי מטעם זלזול מוכח במכ"ש דנחושת על פירות הוי זלזול טפי ואף דבכך מלתא דמחללינן נחושת על הפירות לא מיקל ר"מ טפי מחכמים רק דפליגי אי לריך להעלותן לזה סיים דעיקר הזלזול הוא אם יחזור ויחלל הפירות אבל אם היה לריך להעלות הפירות עלמן לא היה קשה מידי דלא הוי זלזול דהוי לוקח כו' אך כלשון לא היה קשה מידי אינו מדוקדק דפשיטא דאם היה סובר כזה כחכמים בלא"ה לק"מ דעיקר הקושיא הוא כמה שמיקל ר"מ טפי מחכמים. על כל זה נראה שזהו כוונתו. והמעיין יבחר לעצמו : (ט) ונפי' מ"ש התוס' בד"ה הלוקח וביארו הגאון בסמוך דרבינא ידע כו' ואביי משני כו' אלא ברגילות ולא משום דתלינן רק דלוקח בבירור מחד גברא לא מיושב כ"כ דתלינן

דערכך שוין משמע ואפשר דמתני' בכל אופן משמע דאין לו אונאה. אבל הא ל"ק דלמא לר"י לעולם ביטול מקח יש להן והא דצריך להוסיף רק מדבריהם היינו לענין חילול דערכך כל דהו משמע דאין זה לימוד רק תירוץ דלא תקשי ליה ערכך לימודא דר"ל משיב לו ערכך מאי להיות כל דהו : גמ' ומ"ד אקרקעות כו' כדשמואל דאמר שמואל וכו'. לפי איבעית אימא דבסמוך וכן לאיבעית אימא ג' י"ל מ"ד אקרקעות אבל הקדישות אפילו פחות מכדי אונאה חוזר וגם כאן נוכל לומר דכ"ע אית להו דשמואל ופליגי בלכתחלה וכן איתא בתמורה בהדיא כל הך סוגיא מן וקמיפלגי בדשמואל וכו' איבעית אימא וכו' איבעית וכו' הכל אר' יונה ור' ירמיה וגם כאן יש לפרש באמת כן רק רש"י מפרשו אר"ל ור"י וכו' גם כאן לא קאמר הגמרא ומר לית ליה דשמואל : גמ' במאי קמיפלגי כו'. ודאי די"ל בביטול מקח קמיפלגי רק אי פליגי בדשמואל או כולי עלמא סבירא ליה דשמואל : גמ' שחללו אין לכתחלה לא אי כ"ע סבירא ליה דשמואל הא דקאמר ר"י ביטול מקח יש להן ע"כ לכתחלה קאמר ויש קצת לדקדק אמאי מהפך לישני הא דקאמר רבי יונה אליבא דר"י ביטול מקח יש להן היינו בלכתחלה וצריך להוסיף מדבריהם היינו בדיעבד ואפשר לומר דהכי קאמר וקמפלגי בדשמואל ואיבעית אימא לר' ירמיה פליגי בלכתחלה כו' וביטול מקח אין להם אבל ביטול מקח יש להם משמע לעולם בדיעבד וא"כ לר' יונה ליכא לאוקמי אלא בדשמואל פליגי ור"י לית ליה דשמואל ואיפוך ואפשר דלא משמע ליה לפרש צריך להוסיף בדיעבד או לפירוש התוס' באיסורא או ע"כ בואיבעית אימא דכ"ע אית ליה דשמואל לק"מ [דהוצרך להפך דא"כ [דר"י בדיעבד איירי] מ"ט דר"ל דצריך להוסיף ד"ת כיון דס"ל דשמואל ובשינויא הראשון [לא קשה דאמאי מהפך נימא ביטול מקח לכתחלה] לא אסיק אדעתיה לכתחלה ודיעבד : גמ' איבעית אימא לעולם בכדי אונאה כו' ובדר"ח קמיפלגי. לפי"ז קשה ברייתא דלעיל הביאו תוס' הכא פרה זו תחת פרה זו כו' פרה זו בה' סלעים וכו' והא אפילו פחות מכדי אונאה ילפינן מדאורייתא דצריך להשלים אחיו הוא דבכדי אונאה קנה ומחזיר אונאה ופחות מחילה הא להקדש אפילו פחות מכדי אונאה חוזר דא"ל חילוק בין לכתחלה ודיעבד כיון דמדאורייתא מרבה אפילו פחות מכדי אונאה ועיין ובדוחק נחלק בין אם דעתו לחלל שוה בשוה כפי' התוס' בלכתחלה ודיעבד וערכך אפילו כל דהו משמע ועיין : ברש"י בד"ה ומר סבר אפילו לכתחלה הלכך לאפקועי כו'. לא נתחוור לי שפיר אם דעת רש"י בלכתחלה ודיעבד כפי' התוס' וכפירושו בתמורה בהדיא וכתבו שם התוס' דע"כ צ"ל הכי דלכתחלה [פירושו] היתר שעשה דבר שמותר [שדעתו לחלל בשוה] ודיעבד פירושו שנתכוין לחללו על פחות דאי כפשוטו א"כ הך דביטול מקח יש להן ע"כ לכתחלה קאמר והיאך קאמר אונאה אין להם והיאך מותר לרמות הקדש לכתחלה או היאך יסבור ר' ירמיה אף ביטול מקח אין להם לכתחלה וע"ש דעכ"פ נראה אם צריך להוסיף מד"ת אינו מחולל נגד כולו בע"כ אבל ליטנא דרש"י הכא נראה יותר דמפרש כפשוטו והיאך יפורש בדיעבד כ"ע ס"ל דשמואל דמחולל וא"צ להוסיף אדמים ובלכתחלה פליגי ר"י ס"ל יצא לחולין כשיעשה דמים [אם רוצה לכתחלה שיצא לחולין צריך שיעשה דמים מן התורה] ע"ש בתוס' תמורה כ"ז ע"א ועיין : בתוס' בד"ה יצא לחולין וכו'. לכאורה הול"ל בקצרה וקמ"ל דכנגדו יצא לחולין ולא אמרינן דהוי ביטול מקח ולא יהיה חילול אף כנגדו אם לא שיחלל ונותן הדמים הכל בב"א דטעמא שנתאנה יכול לחזור בו משום שיכול לבא לידי הפסד אבל אם אנה להקדש וכו' [ולמה להו לאסוקי וה"ט משום דבהדיוט המאנה כו'] אבל שלא תימא כיון שהוא יכול לחזור בו אין כאן פדיון ומזה הטעם יכול ג"כ המתאנה לחזור בו ולז"א משום דבהדיוט וכו' אבל הקדש המתאנה לא היה יכול לבא לידי הפסד וכו' שאנה הקדש וכו' ר"ל המתאנה לא יכול לחזור שאין לו הפסד והוא לא מבקש לחזור דמסתמא היה דעתו לחלל שוה בשוה ולא לאנות הקדש ואי משום דאי הוי ידע שצריך להוסיף לא היה מחלל ועדיין הוי מקח טעות בע"כ צריך להוסיף דאפילו הקדש בטעות וכו' ועיין אבל מר"ל גופיה דקאמר וצריך להוסיף דמים [לא בעי לאוכוחי דאפילו הקדש בטעות כו'] דלמא אם ירצה להיות מחולל כולו לאפוקי מר"י דסבר א"צ להוסיף [מדאורייתא] ואפ"ה מחולל הכל ועיין ובתמורה מפרשים לר"ל יצא לחולין כשיעשהו דמים : בתוס' בד"ה ומר סבר כו' שדבר זה אסור לעשות וא"צ להשלים אלא מדרבנן וכו'. יש לדקדק לפי"ז קשה ברייתא דלעיל פרה זו בה' סלעים כו' ופירשו שם תוס' דנתכוין לחללו על דבר מועט א"צ להשלים דכבר כתבו בד"ה והאמר ר' יונה דאף כדי אונאה איירי רישא דצריך להשלים ומדרבנן היא דר"י ס"ל אונאה אין להם ועוד דתקשי ליה רישא לר"ל דס"ל א"צ להוסיף אלא מדרבנן [אף בביטול מקח וע"כ דרישא מדרבנן הוא וסיפא אף מדרבנן א"צ להשלים] ועיין ועוד מאי דוחקיה דתוס' לומר דצריך להוסיף מדרבנן מיהו זה י"ל דסברא נכונה הוא שלא יזלזל במזיד בהקדש וגם לתירוצא דבשמואל קמיפלגי ור"ל אית ליה דשמואל דמחוללת ואפ"ה צריך להוסיף מדרבנן. ויש מגיהין א"צ להשלים אפילו מדרבנן : בסה"ד אבל במזיד כו'. ולכן אי אפשר לפרש לכתחלה כפשוטו :

ע"ב גמרא מיתיבי רבית כו'. ולא מסתבר ליה לומר דהתם פירושו אם הוא נתאנה מן ההקדש א"צ הקדש להחזיר לו האונאה אבל הוא להקדש אפילו פחות מכדי אונאה חוזר דמאין לו זה ועוד דומיא דרבית דלא [משכחת] שפיר שיתן לו הקדש רבית דעל מה מחולל : גמ' זה חומר בהדיוט מבהקדש ארבית. לא מיושב שפיר מאי חומרא הוא זה שלחבירו אינו נותן רבית ולהקדש נותן רבית ובאונאה קרי זה קולא להדיוט אינו נותן פחות מכדי אונאה ולהקדש אפילו פחות מכדי אונאה חוזר ועיין : גמ' כדתניא המקבל לספק. נ"ל כדתנן דמשנה הוא בהדיא בשקלים : גמ' מנא הני מילי דת"ר על כל דבר פשע וכו'. צריך ליתן טעם דלכאורה כד מעיינת בקראי הו"ל להגמרא לאתויי פסוק דמביא א"כ דכי יתן איש כו' דכתיב ביה ישלם שנים ובזה פליגי מ"ד במרובה לחד איירי בגנב עצמו ולחד בטוען טענת גנב אבל סיפא דקרא דעל כל דבר פשע לכ"ע איירי בטוען טענת גנב ולמ"ד (בטוען טענת גנב) [בגנב] ע"כ ליכא שבועה ברישא דקרא מש"ה א"כ סיפא דקרא ונקרב בעה"ב לשבועה על כל דבר פשע כו' [והו"ל לאתויי א"כ לענין שבועה מהא דעל כל דבר פשע] ועיין : ברש"י בד"ה על כל דבר פשע סיפא דקרא כו'. ר"ל על כל דבר פשע דהוא סיפא דקרא דמשתעי בטוען כו' ועיין ברש"י ברי"ף : בתוס' בד"ה בשלמא בהדיוט זה חומר פירוש זהו וכו' כצ"ל. ומהר"ש נכנס לדוחק לפרש ותו לא לא תני יותר זה חומר בהקדש וכו' : בתוס' בד"ה לספק לו סלתות וכו' אי יצא השער וכו' אי דלא יצא השער וגם אין לו וכו'. משמע דאי יצא השער שפיר מחולל ההקדש אף דאין לו דכיס לו דמי ומיהו אין הסברא נוחה זו גם התוס' במנחות פרק שתי מדות דף ל' ד"ה מארבע ועמדה כו' לא הזכירו זה רק תימה היכי דמי אי דיש לו סלתות שיחללו עליהן אפילו בהדיוט שרי וכו' : בא"ד ויצא השער של לקוטות וכו'. לכאורה מי דחקם לזה ולעשות גזירה דלמא אתיא לאחלופי בהדיוט ובמנחות לא הזכירו זה בתירוצם רק כפשוטו דלא יצא השער כלל וע"ש. והזכירו כאן תרתי לטיבותא דרך מקח וממכר וגם יצא השער כמו באבני בנין שהגזבר עצמו טחנו גם אבנים מוכחא מלתא וכו' וז"ל מהר"ש יצ"ו כו' ע"ש : בתוס' בד"ה ש"ח אינו נשבע וכו' נראה דה"ה אינו משלם כו'. ודעת רש"י במתני' לא משמע כן. ויש קצת להקשות ממה נפשך אם פטור אף מפסיעה א"כ למה לי מיעוטא בש"ח ומה ש"ש פטור מפסיעה כ"ש ש"ח וכ"ת משבועה שאינו ברשותו וכו' (י) :

דף נח ע"א גמרא א"ה רישא דקתני אין אחריות שבת עליו ה"נ דלהפסיד שכרו וכו'. א"ל כמו דאם היה שכיר חודש וכו' לפיכך אחריות שבת עליו להפסיד שכרו מכל וכל ה"נ נימא אין אחריות שבת עליו להפסיד שכרו מכל וכל ז"א דרישא דשכיר יום הוא ודאי דלא מפסיד למפרע שכירות דכל יומא ויומא זימנא הוא ושכירות משתלמת בו ביום אף דקי"ל שכירות אינה משתלמת אלא בסוף ולהכי בסיפא דשכיר חודש ושבת הוא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ואחריות שבת עליו אם לא שמרו כראוי מפסיד הכל אבל הכא שכירות ליומא הוא וק"ל : גמ' אמר ר"ש בשקנו מידו. הא דלא משני בקושיא דלעיל קנו מידו והכא כדי שלא יזלזלו המרדכי כתב בשם מהר"ם ז"ל דיכול להיות דר"ש ור"י קיימי נמי אקמייתא ופליגי אדר"א דמפרש טעמא משום שלא יזלזלו בהקדש וכ"מ בזמן הזה לגבאי צדקה היכא דלא קיץ וכו' [דאיתמעט ג"כ מלשמור ולא נחלק כדאיתא בפרק מרובה דף ע"ג. דלא מיחייב מתקנה דשלא יזלזלו לר"ש ור"י] ולא משמע כן דר"י גופיה משני לעיל שינויא אחריתא וגם הם לא אמרו רק אם"ש אינו משלם ולולי דבריו היה אפשר לפרש דלעיל הוי קנין דברים על השבועה וז"א שקונה ממנו אם לא אשבע אשלם גם דוחק לומר דא"כ אמאי נשבעין לגזברין ומה לו בהדי גזבר כיון דאינו נשבע אהקדישות ולא קנו מידו רק מיד בעלים ועיין. ושינויא דלעיל לא משני הכא דע"כ בהקדישות איירי כדמקשה ורמינהו כו' ש"מ דחייב בהקדישות י"ל דלא תיקנו רק לישבע אבל למה ישלם וז"א דגם לעיל אם נודע שפשע משלם ואם לא ישבע משלם (כ) : גם א"ל לעיל אפשיעה תיקנו שלא יזלזלו דה"כ לוקמי בפשיעה כמ"ש התוס' לעיל בד"ה ש"ח אינו נשבע וכו' מיהו לפירש"י דאפשיעה מחייב כדמשמע מפירושו לעיל וכן בשמעתין בד"ה נושא שכר וכו' ע"כ הכא לאו בפשיעה קאיירי ומקשה שפיר דמשום שלא יזלזלו לא עשו רק שבועה שלא פשעו דמן הדין ש"ח אינו נשבע אפשיעה תקנו משום שלא יזלזלו שישבע או ישלם אפשיעה כדין תורה. עד שמצאתי במאור שכתב ורמינהו השוכר את הפועלים וכו' מזרעים קפריך אקרקעות דמחובר לקרקע כקרקע ולא כדברי רבינו שלמה ז"ל דמפרש אהקדישות ע"כ לפי"ז ניחא שפיר דהוצרך לשנויי דקנו מידו ולא מקשה באמת מהקדש דידע שינויא דלעיל שלא יזלזלו ומיושב נמי בזה מה שמקשין דלמא הכא לא בפרה של הקדש איירי רק מי שנולדה לו פרה אדומה בעדרו ושכר פועל לשומרה וכו' : ברש"י בד"ה הכא בנושא שכר וכו' כדי ליטול שכרן נשבעין שאינו ברשותן וכו'. ולא קאמר כדי ליטול שכרן נשבעין שלא פשעו וכן מלשון המקשן והא נגנבה וכו' וש"ש בגניבה ואבידה מיחייב וכו' תקשי בלא"ה עדיין אף שאינו ברשותו דלמא פשע ויפסיד שכרו [אע"כ דבאמת נשבע שלא פשע] ועיין : בתוס' בד"ה נשבעין וכו' פירוש אותו שנאבו מטליא אחר שתרמו וכו'. וה"ה דהו"מ להוכיח מתורמין על האבוד דתנן בראשונה וכן כתבו באמת בכתובות : בסה"ד ואין משמע כן בשמעתין. לכאורה מדנשבעין לבני העיר לגזברין הו"ל לאשתבועי ושם כתבו מדשוקלין אחרים תחתיהן דא"ל למגוה א"כ גם ברישא משנתרמה התרומה הול"ל ובני העיר שוקלין ע"ש : בתוס' בד"ה דתנן תורמין כו' ותימה כו'. דא"ל משום דלמא נשבעין לגזברין ר"ל במעמד גזברין ולא [אצטריך לאוקמי] בנושא שכר כדלעיל לכך מייתי הא דתורמין וכו' דכיון דחייב באחריותן למה לי מעמד גזברין כי היכי וכו' הא איכהו חייבין באחריותן ובסיפא דנשבעין לבני עיר ולא במעמד גזברין משום דבעלים שוקלין אחרים תחתיהן ועיין : בתוס' בד"ה אמר ר"י כו' אי נמי כיון כו'. לפי"ז דוקא כשואל ולא כשומר שכר : בתוס' בד"ה לשמור וכו' את ענבי נזירך לא תבצור וכו' כצ"ל :

ע"ב גמרא דאימעט מבעמיתו וכיחש. ואע"ג דכבר אימעט משבועה אצטריך מיעוטא לאשם היכא דקפץ ונשבע דהוי מרבינן מבה' וכיחש ואותו אצטריך למיכתביה לרבות קדשים שחייב באחריותן : גמ' ועד כמה. אבל בקרקע דאימעט לא פריך דמסתמא לגמרי נתמעט [למ"ד אף ביטול מקח אין להם] : גמ' עד כדי דמיהן. דהכי מסתבר כשוין של אותו זיווגו. ואם נתאנה המוכר צ"ע בפוסקים : גמ' שזה נאמר בו ויראת מאלהיך. וטעמו דאמרינן בסמוך הכל נפרע בידי שליח חוץ מאונאה שנאמר ובידו אנך וא"כ צריך ליראה מהשם ב"ה עצמו ולפי שחביב אדם שנברא בצלם אלהים וזה מאנהו בדברים דאזיל סומקא וכו' : ברש"י בד"ה איפכא מסתברא וכו' ועוד וכו'. כפל לשונו מורה ע"ז כלפי לייא דאיפכא הול"ל ועוד איפכא מסתברא הסברא בהיפך וא"ל דלמא שחייב באחריותן חייב דהדיוט הוא כסברא האמתית ולא יהיה רק חדא קושיא ז"א שהיאך יביא ראיה לסתור בהיפך גם דעדיין ב' קושיות הם אחד דחייב באחריותן לא מקרי כ"כ בה' ואת"ל מיקרי בה' עדיין הסברא בהיפך : בתוס' בד"ה אם הוא בן גרים וכו'. שמעו דבריהם בברייתא אבל במתני' שיש לכל אחד לימוד בפני עצמו דגר יליף מוגר לא תונה וכו' ובעל תשובה נלמד מעמיתו אבל ברייתא דיליף הכל מעמיתו לא אצטריך לב' בבות : בתוס' בד"ה הלא יראתך וכו' יש לפרש כמו כן לשון בטחון ולא לשון סכלות דאמר ליה וכו'. לשון סכלות ודאי יתכן שם רק אם נפרשו מלשון בטחון ודאי לא אמר השטן אליו שאינו ירא רק אדרבה אמר ליה מה שאתה ירא היה לך להיות בטחונך שלא תפסיד ונהפוך הוא וא"כ שוא עבוד אלהים אבל הכא בשמעתין היה לך לירא מהקב"ה : בתוס' בד"ה חוץ מג' כו' דהא אמרינן בסמוך הבא על א"א וכו' וכולהו כשלא עשו תשובה וכו'. ובעשרה מאמרות משני [בזה דאפשר דאין עולין לעולם בלא עשו תשובה ובסמוך י"ל] דה"ק דוד הבא על א"א מיתתו בחנק וכל המומתין מתודין ויש להם חלק לעוה"ב ואפילו מי שאינו נידון דליכא עדים והתראה וכה"ג כיון דדיניה במיתה חמירא ליה ויהיב אנפשיה ומידכר לשוב אבל המלבין דליכא ביה מיתה קיל ליה ולא יהיב דעתיה לשוב ואין לו חלק לעוה"ב. ועיין בחגיגה על פסוק מעוות לא יוכל לתקון זה הבא על א"א אע"ג שלא הולידה כיון דאסרה על בעלה וכו' ע"ש בפי' רש"י ומהר"ל בספר נתיב עולם תירץ דגיהנם הוא קודם עוה"ב דאין גיהנם לעתיד לבא כו' ע"ש :

דף נט ע"א גמרא היא מוצאת כו'. מקשין דלמא שאני התם דלא היתה הצלה יותר ע"י הלבנת פנים וסברה ממנ"פ אם ירצה להודות יודה אף ע"י הרמז הכר נא למי וכו' ואם לא ירצה להודות אף כי תאמר ליהודה נבעלתי תלבין פניו והוא יכפור ולא תנצל אבל לעולם היכא שיש בה הצלה ע"י הלבנה אינו חייב שיחרים ולהשליך עצמו לכבשן האש : גמ' אונאתה קרובה דאמר ר"א וכו' כצ"ל להגיה וק"ל : גמ' כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה וכו'. ע"כ איירי לאחר החורבן דשאר שערי תפלה ננעלו וקרא דעמוס איירי קודם חורבן דד' נתנבאו בפרק א' הושע ישעיה עמוס מיכה שנתים לפני הרעש ולעיל דמייתי מקרא דדוד אל דמעתי אל תחרש ניחא דלמה לא התפלל ג"כ ראה דמעתי אלו היה אפשר שיונעלו הו"ל להתפלל עליו. ומכאן קשה לי קצת על תפלתנו מכניסי דמעה הכניסו דמעותינו וכו' : גמ' ואמר ר"י לעולם יהא אדם זהיר בתבואה כו'. מסדר כל לעולם יהא זהיר בהדדי וקרא דמייתי [חלב חטים כו'] אמרי אינשי [כד מישלם שערי] הוי כטוענו חטין והודה לו בשעורין : גמ' שנאמר ולאברם היטיב בעבורה. לכאורה אין ראיה מהתם דע"י שאמר אחותי היא והיא יפת מראה היתה נתנו לו רק תיתי מהי תיתי מלינו הטבה לאיש בשביל אשתו : ברש"י בד"ה שמחו כו' אם קרעוני לא מצאו דם. דקדק מלת דמו דקאי אאותן אנשים ולכן הוכרח לפרשו ולא מצאו דם [ולא פירש דלא היה שותת דם] : בתוס' בד"ה נוח לו וכו' וכ"ת דהתם בלא אמר מעכשיו דמוקי כו'. וטעמא דר"י דמגורשת ואינה מגורשת ומייתי אשם תלוי דכל שעה הוא בספק שמא עתה העת שסמוך למיתה וכי לא

ב א ו ר

דתלינן מאיש אחר נקחו ולא מפלטר : (י) אם כוונתו דאי אשבועה שאינו ברשותו א"כ מאי הקשו תוס' אמאי לא קתני אינו משלם דהוי רבותא טפי דזה לא שייך אלא גבי שבועה שלא פשע ועיקור פטורא דש"ח לענין שבועה שאינו ברשותו אך עדיין אינו מדוקדק לשון ממ"נ. ואולי כוונתו דאי צריך מיעוטא לשבועה דשאינו ברשותו ואמאי לא מצי למילף גם זה מש"ש וע"כ דה"א דלא מיעטיה רק מתשלומין א"כ מנ"ל באמת דפטור מפסיעה ואי משום דמסתמא מיעטיה מכל הכתוב בפרשה א"כ בודאי גם משבועה שאינו ברשותו אימעט ש"ש ולמה לי מיעוטא בש"ח : (כ) עדיין י"ל דלא תקנו לשלם רק לישבע והיינו דנשבע שבועה שאינה ברשותו וכמו

מיית לא אמרי' הוברר למפרע שא"א היתה [דס"ל אין ברירה] כפירש"י שם : בא"ד מגרשין לגמרי בלא שום תנאי וכו'. מכאן תיקן ר"י מפאריז בענין גט שכ"מ שנותנין בלי תנאי ועושין קישור בקנס וכו' כ"כ מהר"ם יל"ו סוף גיטין : בא"ד לכך קרי ליה ספק א"א. לכאורה דוד לא חטא כלל מאומה רק בעיני העם היה נראה כא"א : בא"ד ולכל הפירושים קשה כו' ממאמר דוד. דאיהו קאמר ודאי א"א טוב ממלבין לכאורה אפשר לומר דלרבותא קאמר דודאי א"א פשיטא דטוב לו כיון דמיתתו בחנק וסר עונו וחטאתו תכופר וכל ישראל יש להן חלק לעוה"ב אמנו הן הנשרפין והנחנקין והנהרגין קאי אלא אפילו ספק א"א שלא נמסרו לב"ד מ"מ עונשו של חנק שהיה ראוי לו בעוה"ז אותו עונש יש לו לעוה"ב שאין סברא לעונשו יותר ויהיה גרע ספק מודאי ודוד לפי דבריהם השיב להם [שאמרו לו] הבא על א"א מיתתו במאי ואמר להם בחנק ויש לו וכו' : בתוס' בד"ה חתכו חוליות וכו' והכי תנן כו'. אפשר כפשוטו דאייתי ראיה דלא תימא פלוגתייהו הוא משום דנחתך לחוליות וליכא תורת כלי עליו ונתן חול דנקט ר"ל לחברו שבר אל סבר לז"א אם לא נתן חול לכ"ע אף שנחתך תורת כלי עליו שהטפילה מחברתו כו' והא ראיה אם מרחו בטיט טמא אף שנחתך וכן הרחיק את הטפילה טעמא דהרחיק הא לא"ה טמא רק פלוגתייהו משום דהחול מפרידן. ומ"ש קתני חול וכו' לומר דמ"ש חול מטיט ולמה יחשב פירוד או מביאין ראיה דחול מפריד מש"ה ר"א מטהר וכן בהרחיק את הטפילה מש"ה טהור ומדמי חול בין חוליא לחוליא לחול בין הטפילה לתנור להדדי ושלא תימא א"כ מ"ש התם לכ"ע טהור והכא פליגי לז"א התם קתני חול דומיא דצרור וכו' : ע"ב גמרא חרוב יוכיח כו'. מהר"ם יל"ו האריך באגדה זו הגולה יע"ש ואני שמעתי דרך דרוש חרו"ב ר"ל ר' חנינא בן דוסא שהיה מופלג יוכיח ע"ש וחנינא בני די לו בקב חרובי"ן. נעקר ממקומו שהיה שם ובא לו לכאן. אמת המים ר"א בן ערך כמעיין המתגבר יוכיח וט'. חזרו לאחריהם והודו לדבריו. ותלמידי כותלי ביהמ"ד יוכיחו הטו לדבריו. גער וכו'. לא הודו לדבריו משום כבודו כו'. ולא זקפו לעמוד על דבריהם הראשונים וכו' ועדיין מטין וכו'. בת קול אליהו הנביא מן השמים וכ"ז דרש רחוק : גמ' נקה העולם ט'. אפשר לפרש שליש העולם בחטין ושליש העולם בשעורין וכו' : גמ' בלק שבידי אשה תפח כל"ל וכ"ה בערוך : גמ' אך גדול וט' ע"ד שאמרו כ"מ שנתנו חכמים עיניהם כו' או מיתה או עוני ונשרף שליש חטין כו' כמ"ש לעיל לא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה וכו' וזה מהתבואה חשובין ראשון לארץ חטה ושעורה וארץ תנינא זית שמן כו' ואף ר"ג היה וכו' לסוף מת זו מיתה : ברש"י בד"ה בין מלא לחסר כו'. אף דגם ביום ראשון של ר"ח לדידן ליכא נפילת אפים משום ספיקא אפשר בימיהם עדיין לא היה תקון זה. ולולי פירש"י היה אפשר לפרש שהיא סברה שהחודש העבר מלא וב' ימים ר"ח ובאמת היה חסר רק כ"ט יום והיה רק יום אחד ר"ח [וטעתה ביום ל"א] רק ליסנא דהאי יומא ריש ירחא הוה לא משמע כן : ברש"י בד"ה מבית אבי אבא וכו'. בפ"ק דסנהדרין ובהוריות אמרינן דבבל עדיפא דריש גלותא מזכרים דבית דוד ונשיאים מנקיבות וא"כ לא מדוקדק יפה מבית אבי אבא ועיין : בתוס' בד"ה זהו תנורו כו'. מהר"ם יל"ו משבש כאן ונראה פשוט שר"ל יש גורסין כאן במקום עכנאי חכנאי לפי שמצאו כן בירושלמי וחכן ג"כ פירושו נחש ולכך אמרו שהקיפו דברים כחכנאי זו וכן בפסיקתא כאריסה של חכנא זו הובא בערוך וכן עיין ברמב"ן פ' דברים פסוק והעוים וכו' מביא חכנה מתחנף בעכנא ובשבת פרק במה טומנין דף מ"ט איתא ר' יוחנן בן עכנאי [במקום חכינאי] ודו"ק כתבו ושמא וכו' לפי שלא מצינו בתלמוד בשום מקום חכנאי לשון נחש רק עכנא פתח פיך וכו' וחכנאי בכ"מ שם אדם במשנה ר' חנינא בן חכינאי ובגמרא דכתובות ר' חכינאי ויכול להיות שמכוון ירושלמי הוא של אדם ששמו חכינאי אבל גמרא דידן שקאמר מאי חכנאי אמר ר"י וכו' בהכרח גרסינן עכנאי. (כאן חסר שורה אחת מהספר של המחבר כי נמחק תוך הכתב) : בתוס' בד"ה לא בשמים כו'. לכאורה קושיא חדא מתרלה חברתה [דר"י הוא דקאמר אין משגיחין] וצ"ל שקושיא הראשונה הוא אדידן דקי"ל כב"ה משום בת קול ומסקנא דשמעתין הכי ונשאר ברוב מנ"ל הלכה דלא כר"א אף שיצאה בת קול כמותו וכ"כ מהר"ם : בתוס' בד"ה וקרע כו' אין להוכיח כו'. עיין בר"ן כי יש מפרשים וברכוהו שהחרימוהו וחרם חמור מנידוי וא"כ לא נפשט מידי : בתוס' בד"ה מבית אבי אבא כו' חוץ משערי אונאה כו' הכל דבור אחד : בא"ד ושמא מבית ר"ג וכו'. ר"ל ר"ג הזקן ור"ג אחיה דבשמעתין הוא ר"ג השני ור"ש בן ר' גמליאל הזקן הוא היה מעשרה הרוגי מלכות ובנו ר"ג עיין פ"ק דשבת ובחנם מחקו לזה באיזה דפוסים :

דף ס ע"א גמרא הא מני רבי אחא הוא. ר"ל האידנא אבל לא מתני' דא"כ אף רך בקשה יהיה מותר ועוד דקאמר מפני שמשביחו : גמ' הא אמרת רישא אין מערבין כ"לל. דייק כ"לל [ר"ל דעיקר קושיתו משמע משום דאין מערבין כ"לל] ואי בלא כלל לא קשה מנ"ל לדייק כלל [דהא במתני' לא תני מלת כלל] ועיין : ברש"י בד"ה מפני שמשביחו וכו' ישנים בחדשים שפיר דמי. וא"כ הו"מ למיהני ג"כ ברישא באמת [אמרו ישנים בחדשים מותר] וכו' גם אין סברא דהא איכא דניחא ליה ליסנן ודוחק לומר דמעט אינו מזיק בחדשים ומלי ליסנן ועיין בהאשר"י ורי"ף וגירסתן הוא בגמ' בהיפוך : בתוס' בד"ה רבא כו' ונראה דרבא מוקי מזיגה דהאי קרא ביין השרוני. אבל כ"ע לא ס"ל כרבא ומוקי להאי קרא אף בשאר יין ומזיגת על חד תרין ועיין בתוס' מסכת שבת פרק המוציא יין :

ע"ב ברש"י בד"ה זבין קנה אותי כו' דעבד עברי אסור כו' שאין היובל נוהג. אבל מדקאמר רבא ויהיו עניים בני כו' אינו מוכרח דלאו ישראל הוה [דלא היה עני כ"כ] וק"ל : ברש"י בד"ה ויהיו עניים כו'. משנה היא. ונקיט לשון המשנה דאל"כ הו"ל בני ביתי :

סליק פרק הזהב

איזהו נשך פרק חמישי

גמרא ותסברא דאיכא נשך וכו' ותו תרבית כו'. א"ל אם הלוהו שידור בחצירו והוא גברא דעביד למיגר ולא קיימא לאגרא או קיימא לאגרא ולא עביד גברא למיגר דיש נשך בלא תרבית ותרבית בלא נשך ועיין (ל) : גמ' ולא חלקן הכתוב וכו' נראה דרבא למסקנת הת"ר דבסמוך שיש גז"ש דלאו דקאי באוכל קאי אכסף ובכסף קאי אאוכל א"כ הו"ל לכללינהו בלאו אחד ובשלמא אי לאו דקאי באוכל לא קאי אכסף וכן בהיפך אינו קשה שהתורה יכלול כל שס"ה לאוין בלאו אחד גם קושית למה חלקן אינו תלוי במה דכתב לשון נשך ותרבית דאף אם בלשון אחד מ"מ למה חלקן בב' לאוין כמ"ש התוס' בד"ה למה חלקן ואף שלישנא דגמרא דבסמוך אלא אם אינו ענין לנשך כסף תנהו ענין לרבית ולא קאמר כפל נשך כסף מורה עוד לאו אחד משמע קצת דתלוי בשיטי לשון וכן משמעות רש"י דעובר על מפני שנושך ועל שמרבה ממונו מ"מ לא משמע שתלוי מידי בזה ולכך קאמר בסמוך אין לי אלא נשך כסף וכו' דאי משום דחלקן אין בכך כלום דרצה התורה שבאוכל יעבור על לאו זה וצריך להתרות בו משום לאו דבתרבית וכו' רק אחר דילפינן גז"ש צ"ל הא דחלקן משום ב' לאוין ומ"מ אלו ישנו נשך בלא תרבית ותרבית בלא נשך [והגז"ש מורה דגם בכסף עובר משום תרבית בגוונא דליכא נשך וכן באוכל נשך היכא דליכא תרבית] לא היה קשה לערבינהו [כיון דשני מיני איסורים הם] ועיין : ברש"י בד"ה לרבית דאורייתא וכו' כדכתיב מרבה הונו בנשך ובתרבית. פירש מהר"ם ז"ל דרש"י מפרש הון לשון כסף דוקא דלא שייך ביה ריבוי אלא דרך הלואה דלא שייך בה מקח ולכן מייתי הפסוק משלי סי' כ"ח ויותר נראה דראייתו מדכתיב מרבה הונו בנשך ונשך ע"כ בהלואה הוא כדכתיב את כספך לא תתן לו בנשך וכתיב ביה מרבית : ויתורא דאל תקח מאתו נשך ותרבית עיין במ"ש בהלכה שאח"ז : ברש"י בד"ה ת"ל לא תשיך וכו'. לשון מהר"ם ז"ל משמע מפירושו דהא דקאמר בברייתא אח"ז אין לי אלא בלוה במלוה מניין וכו' לא קאמר זה אלא בשביל רבית כסף אבל נשך באוכל שמעינן שפיר אפילו במלוה בלא גז"ש אלא מדכתיב נשך אוכל בלוה א"כ שמעינן דשייך לשון נשך באוכל א"כ ה"ה במלוה והיינו מ"ש רש"י ומיהו ש"מ וכו'. ר"ל כיון דשמעינן דשייך לשון נשך באוכל א"כ ה"ה דבמלוה הוי נמי נשך באוכל ודיוקו דרש"י מדהתחיל תנא דברייתא בקרא דכתיב גבי מלוה את כספך לא תתן לו בנשך וקאמר נשך באוכל מניין ר"ל גבי מלוה ומייתי קרא דנשך אוכל דכתיב גבי לוה ולא קאמר עלה אין לי אלא גבי לוה וכו' כדאמר בתר הכי גבי רבית בכסף א"כ משמע דמהאי קרא דנשך אוכל דגבי לוה שמעינן נמי גבי מלוה ע"כ. ואח"כ כתב בתוס' ד"ה אם אינו ענין כו' [בע"א וכאשר יעתיקנו בסמוך בדבור הנ"ל] : בתוס' בד"ה למה חלקן כו' ובנשך לא תתן אכלך וי"ל וכו' כל"ל : בתוס' בד"ה נשך באוכל וא"ת וכו'. לפי מ"ש בסמוך בד"ה אם אינו ענין וכו' אין כ"כ קושיא דתרוייהו [נשך בכסף ואוכל] מלא תשיך נלמד ונשך אוכל לגז"ש אתיא [לחייב גם במלוה] בין רבית [כסף] ובין נשך [אוכל] ורבית כסף בלוה גופיה מאותר בפסוק וק"ל :

דף סא ע"א גמרא מה נשך האמור בלוה כו'. א"ל למה לי ובמרבית לא תתן במלוה נלמד מלוה וכן לא לכתוב נשך יתיר בלוה (מ) ונילף ממלוה וכן ברבינא בסמוך למה לי ב' נשך בלוה נלמוד הכל ממלוה דכ"ז נראה בעיני פשוט דלאו קושיא היא דאי לאו קאי בלוה לא יעשה הגז"ש שיעבור המלוה על אותו הלאו ולהמשיך ולגרור לאו מחד על אידך רק אהני גז"ש לפרש דלאו דוקא אוכל ה"ה כל דבר וכן לגלויי דלאו דנשך קאי אתרבית וכו' וכל לאו קאי על אידך : גמ' רבינא אמר וכו'. דוחק דרבינא לפרש הברייתא בהלו לא נאמר ואי משום סמיכות נשך ותרבית דילמא ס"ל כרבנן דריה"ג [שהביאו הוספות בד"ה קרי ביה] והתוס' מתרצו [דהכא אף רבנן לא פליגי] וראיתי בספר ת"ח שמדמהופך סוגיא דברייתא דהו"ל מקודם מניין לרבות כ"ד שנאמר כל דבר אשר ישך ואח"כ אין לי אלא בלוה וט' דהא כל דבר אשר ישך בלוה כתיב וילפינן במלוה מהך גז"ש אלא ה"ק ת"ר את כספך ט' קשה ליה להתנא דהו"ל את כספך וכו' ואת אכלך וכו' [ולמה הפסיק באמצע וסמך בנשך ובמרבית] לז"א אלו אמר כן [הייתי אומר] אין לי וכו' והייתי צ"ל ת"ל נשך אוכל ורבית בכסף מנ"ל וכו' עד גז"ש אך עתה [דסמך בנשך ובמרבית באמצע] גז"ש לא צריך ומקשה [תנא דברייתא] א"כ השתא דאית לן קרא א"כ באמת גז"ש למה לי לז"א ומניין לרבות כל דבר וכו' [ת"ל נשך כל דבר כו' וזה בלוה כתיב ואצטריך גז"ש למילף במלוה] : גמ' מה נהנך שכן שלא מדעתו תאמר ברבית דמדעתו. אין פירושו שלא מדעת דבסמוך מה לאונאה שכן שלא מדעת [היינו הא דקאמר מה לאונאה שכן לא ידע] רבית תוכיח כו' : גמ' אלא לא לכתוב רחמנא לאו בגזל כו'. אי ס"ל אין אונאה לפרוטות אצטריך לאו לפרוטות דלא יליף מאונאה דגזל קחשיב בה' פרוטות הן כו'. ובלא"ה פחות משתות הוי מחילה : גמ' ותיתי מהנך. אמאי לא ילפינן גזל מעושק שכר שכיר : בתוס' בד"ה אם אינו ענין וכו' והיינו דקאמר בסמוך מה לוה וכו'. [לשון מהר"ם] משום דפשטא דסוגיא דשמעתין משמע דלא יליף מהני קרא דגבי לוה אלא נשך באוכל ורבית בכסף אבל רבית באוכל לא כתיב גבי לוה אלא ילפינן ממלוה א"כ מהו זה דקאמר בסמוך מה לוה לא חלקת בין באוכל כו' דמשמע דכל הדברים כתובים גבי לוה ואע"ג דרש"י הרגיש בדקדוק זה ולכך פירש דהשתא דשמעינן מלא תשיך בין כסף בין אוכל אייתר כו' דר"ל דנשך אוכל אתיא נמי לרבית אוכל וא"כ רבית אוכל כתיב נמי גבי לוה וא"כ גם לפירש"י א"ש מה לוה לא חילקת וכו' דהכל כתיב בלוה מ"מ יקשה לפירושו דהשתא נשך אוכל אתי לרבית אוכל וזה סותר רישא דברייתא נשך באוכל מניין ת"ל נשך אוכל דמוקי נשך אוכל לנשך באוכל ולא לרבית באוכל וצ"ל לפירש"י דהתנא חזר בו מזה בסוף דבריו ויליף תרוייהו נשך בין באוכל בין בכסף מלא תשיך ונשך אוכל ונשך כסף תרוייהו אתיא לחייב את הלוה אלאו דרבית וזה נראה דוחק לומר דהתנא חוזר ממה שאמר בתחלת דבריו לכן פירשו התוס' דלמסקנא של תנא יליף נשך בין באוכל בין בכסף מלא תשיך ויליף ג"כ ברבית בין בכסף ובאוכל מחד נשך בהם אינו ענין ונשך דכתיב גבי אוכל לגז"ש והשתא רישא דברייתא דקאמר התנא נשך באוכל מניין ת"ל נשך אוכל י"ל דנשך בין בכסף ובאוכל ילפינן מלא תשיך בלוה ומנשך דכתיב גבי אוכל בלוה ילפינן מניה בגז"ש במלוה והא דקאמר ת"ל נשך אוכל איט ר"ל דמניה ילפינן ליה [גבי לוה רק דר"ל ת"ל נשך לגז"ש] ועולה הכל כהוגן הא דקאמר בסמוך מה לוה לא חילקת וכו' דמשמע דהכל כתיב גבי לוה וגם הא דקאמר לעיל ת"ל נשך אוכל הכל א"ש והיינו מה דסיימו התוס' והייט דקאמר בסמוך וכו' דהכל כתיב בלוה וכי קאמר נשך אוכל כו' שר"ל כאלו אמרו לפירושם אתי הכל שפיר ע"כ ודבריו אלו סותרין דבריו הראשונים פירושו ברש"י (נ) וק"ל אבל דברים אלו יותר נכונים ממ"ש מהר"ם ברש"י וז"ל מהר"ם ברש"י בד"ה ת"ל לא תשיך וכו' הכי משמע ליה השתא דבלאו גז"ש דלקמן יליף הכא נשך באוכל מלוה מלוה דכיון דאשכחן דשייך נשך באוכל אית לן למימר נשך דכתיב במלוה ג"כ אאוכל משתעי אבל למאי דמסיק רבית בכסף מניין ת"ל וכו' אם אינו ענין וכו' מה"ט נשך אוכל נמי אתיא בהם אינו ענין לרבית אוכל כפי' רש"י לקמן וא"כ ע"כ דלא גמרינן מלוה מלוה משום דשייך נשך באוכל דא"כ לא אצטריך למיכתב נמי נשך אוכל בלוה לרבית אוכל כיון דאשכחן לשון רבית באוכל במלוה ומש"ה הוצרך לומר דלא גמרינן לוה ממלוה ולא מלוה מלשון השייך רק מגז"ש דלא חילקת וכו' והכל כתיב בלוה וכמ"ש תוס' כיון דגז"ש מופנה משני לדדין וכולה גז"ש כתיב בלוה אצטריך הכל בלוה כמ"ש התוס' וכו' ודו"ק ע"כ : ובספר ת"ח הקשה לפי' רש"י בד"ה תנהו ענין לרבית כסף לרבינא דבמלוה גופיה כתיב הכל א"כ נשך כסף ונשך אוכל דכתיב בלוה למה לי נילף לוה ממלוה בגז"ש מה מלוה לא חילקת וכתב לכן נראה כפי' התוס' דמנשך כסף לחודיה ילפינן רבית כסף ואוכל דנשך קמייתא אכולהו קאי אכסף ואוכל וכל דבר אשר ישך והשתא ניחא דנהי דלא אינטריכא ליה משום רבית כסף ואוכל דמצינו למילף ממלוה מ"מ אינטריכא ליה [גבי לוה] משום כל דבר אשר ישך לאשמעינן דבעלים ואבנים נמי עובר בב' לאוין ולא תימא דבכסף ואוכל לחודיה עובר בב' לאוין דכל דבר לא כתיב במלוה ע"כ ודבריו אינם בעיני כלל כמ"ש לעיל

ב א ו ר

וכמו שפי' רש"י גבי נשבעין ליטול שכרן וכן תירץ בספר פני יהושע : (ל) אף דבלא קיימא לאגרא לא הוי אלא אבק רבית כמו שפסק הרי"ף והרא"ש לקמן דף ס"ה ע"א דהיינו למסקנא דליכא תרבית בלא נשך ולהכי פסק שם דזה אינו אסור כמו שסיים הרא"ש שם הטעם דאינו אסור כל זמן שזה אינו חסר אבל למאי דבעי לאשכוחי תרבית בלא נשך ולאוסרו פשיטא דמשכחת בכי ה"ג : (מ) זה אינו קושיא רק לפירש"י לקמן בד"ה ת"ל דנשך כסף אתי לרבית כסף ונשך אוכל אתי לרבית אוכל ולזה קשה ל"ל נשך אוכל על רבית אוכל נילף ממלוה [illegible]

לכלל ופרט אתי ואיצטריך תרי נשך לגז"ש שיהיה מופנה מב' צדדים ומחד נשך דגבי כסף ילפינן בהא"ע לרבית כסף ואוכל א"כ אצטריך נשך יתור משום רבית כסף דלא כתיב במלוה וכן מאי דנקיט בלשונו בתחלת דבריו ל"ל ובמרבית לא תתן כו' היינו נמי לפירש"י דלדידיה לא קשה מאת כספך לא תתן לו בנשך דאצטריך נשך לגז"ש מאא"כ לפי' התוס' ס"ה דסו"מ לסקות אתחלת הפסוק מנשך כסף כיון דהגז"ש הוא מתרי נשך דגבי לוה : (נ) דמשמע שם דהא דקאמר התנא בתר הכי אין לי אלא בלוה לא קאי אלא ארבית כסף אבל נשך [illegible]

[בגמרא מה נסך כו' דאינו נורר הלאו ממלוה ללוה]: בא"ד וא"ת כו' כסף ואוכל למה לי כו' וי"ל כו'. ולא מיושב שפיר למה לי כסף ואוכל גבי מלוה לכתוב לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן דע"כ לשאר דברים צריכין ללמוד מגז"ש [מלוה דכתיב ביה כל דבר וגילף הכל מלוה] ועיין: בא"ד וכן משמע בפרק נערה. ע"ש בתוס' פרק נערה וכאן בר"ן: בתוס' בד"ה קרי ביה כו' והא דאמר כו' ה' מקראות אין להם כו'. לכאורה אין זה קושיא די"ל הכא מדלא קאמר ואכלך לא תתן במרבית כמו שאמר את כספך וגו' וכן בכל הני ועיין: בא"ד כיון דקאי ע"כ נשך אכספך אמרינן ה"ה רבית כצ"ל: בא"ד אלא אוכן דלאחריו לא אולקה דלפניו ולת"ק כו' כצ"ל: בתוס' בד"ה אלא לאו דגזל וכו' דהא דקרקע כו' כצ"ל ועיין מ"ש מהר"ם יצ"ו שנשאל לו כאן איזה שאלה דבפרק הגוזל אמתני' דשטפה נהר ממעט קרקע מכלל ופרט כו' ע"ש: וגם בתוס' בד"ה לעבור עליו כו' ישנו איזה דקדוקים חדא דגם כובש שכר שכיר ניתק לעשה באותו הקרא דוהשיב את הגזלה אשר גזל או את העושק אשר עשק גם אי קאי אכובש שכר שכיר א"כ והשיב את הגזלה נמי קאי אכובש שכר שכיר וז"א [דוהשיב את הגזלה לגופיה אצטריך וכמ"ש מהרש"א] וק"ל גם הטור כתב וכן הרמב"ם דאין לוקין על לאו דרבית ואונאה ע"ש [ומאי פריך ולוקמה ברבית ואונאה] ומה שהשיב מהר"ם לכאורה שקר דהא ר"ג ורא"בי פוטרין בסמוך ממלקות משום דניתק לעשה ולכאורה אפשר לפרש דבשלמא שילוח הקן מיקרי ניתק לעשה שלא יקח האם על בנים ואם לקח עדיין יש תיקון שלח תשלח וכו' וכן לא תגזול ואם גזל והשיב אבל כובש שכר שכיר לא תכבוש רק נתן תתן וכו' ודו"ק היטב ואם עבר איזה ימים ונותן אח"כ קעבר על לא תלין ול"ע (ס) ומה שהטור פסק ברבית אין לוקין שניתק לעשה הוא למאי דקי"ל רבית קצוצה יוצאה בדיינים אבל מרא דהך שמעתא הוא רבא דס"ל בסמוך כר"י דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים מיהו עיין בסמוך דף ס"ב ע"א בתוס' בד"ה לא מה קום ועשה כו' [דכתבו דלכ"ע הוי ניתק לעשה. מ"מ] אין משם קושיא דהכא קאי לרבא [דסבר דאינו יוצאה כר"י] ועוד מ"מ לאו דלא תשימון פליגי בה [ופריך ולוקמה ברבית היינו לאו דלא תשימון. ומ"מ לא מיושב שפיר דלא תשימון לאו משום גזל נגעו בה דנוקמה עלה לא תגזול באא"ע]. עיין לעיל דף ה' ע"ב בתוס' בד"ה בלא דמי משמע להו [שם כתבו דלא תחמוד דהוא ג"כ בלא דמי היינו לא תגזול ולעבור עליו בשני לאוין אף דהוי ניתק לעשה]: עוד שם בד"ה לעבור עליו יש בו חסרון גדול בדפוס באסיליאה ונדפס בשאר גמרות: בא"ד וא"ת והיכא ס"ד למימר דגזל עובד כוכבים אסור כו' ורבית ואונאה שריא בעובד כוכבים וכו'. דלא מסתבר להו לומר דבלאו מיעוטא הוי מוקמי לאו דגזל אגזל גופיה ואגזל עובד כוכבים דלא שמעינן מרבית ואונאה זה אין סברא ועיין: ע"ב גמרא לא תגנובו כו'. ליסנא דקרא בלשון רבים מיושב בהכי דסתם גונב למיקט ולתשלומי כפל גונב בפני הבריות דמגיד לחביריו שלא יחשדוהו לגנב ממש כ"כ בת"ח. ומה שהקשו אמה שאמרו בפ"ק דב"ב ברכת אובד עלי תבא שהיה גוזל שדה וכו' אכתוב שם אי"ה: גמ' לטומן משקלות וכו'. אבל אמשקל גדול ולעבור עליו משעת עשייה אפשר דהתם לא אהני מעשיו עדיין דמסתמא המוכר יראה ויבין אבל טומן הוא רמאות שאינו ניכר בכמותו ומטעה הבריות לכך עובר עליו משעת עשייה או אפשר דנכלל בלאו דלא יהיה בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה וכו' דבפרשת כי תצא: ברש"י בד"ה לא ימדוד וכו' המודד וכו'. ולא מפרש האחד מן האחין דליסנא דגמרא הכי משמע דאל"כ הול"ל לאחד בימות החמה ולעצמו בימות הגשמים רק הגמרא גופיה אמאי לא מפרש הכי משום דנכלל בגזל אבל בלא תעשו עול במשפט לא נכלל: בתוס' בד"ה שתולה קלא אילן כו'. כתב בספר חכמת שלמה רבתה התימה בדבור הזה כו' [כי מה בכך שעובר על מצות ציצית וכי משום זה לא יזהיר הש"ת שלא יעשה ערמה בדבר כי הוא היודע להבחין וכו'] ע"ש הדוחק שלשון תוספות אינו סובלו כלל ומהר"ם ז"ל האריך בזה בכפתור ופרח חוזר חלילה והעלה חרס בידו גם דברי מהר"ם יצ"ו דדוקא היכא שמכשיל חבירו כתב רחמנא אף שחברך לא ידע אני הוא שהבחנתי אבל ציצית שהוא בין אדם למקום לא שייך בזה אני ה' דבכל מצות לכתוב ג"כ יציאת מצרים אם עברו בסתר וע"ז כתבו דמ"מ אצטריך לעבור עליו וכו' ולהורות זה ע"ש ודלא כהרא"ש שכתב ולמוכרו לאחרים וגם זה דחוק והפשוט יותר מכל מה שכתבו הם נראה לומר דיציאת מצרים בכל אחד מורה על דבר וברבית אני הוא שהבחנתי וכו' עתיד ליפרע ממי שתולה מעות בעובד כוכבים אף שזה אין עבירה ועדיין לא עשה כלום עם כל זה אמר אני ה' הבוחן כליות ולב יודע מיד הכוונה ועתיד ליפרע וכן ממי שטומן משקלות דבכל זה עדיין לא עשה כלום אבל ממי שתולה קלא אילן בבגד שלו מיד עובר על מצות ציצית ולמה כתב יציאת מצרים בזה מ"מ אצטריך לעבור עליו משעת תלי' אף שלא לבשו. א"ל על פי' זה יציאת מצרים למה לי במשקלות מכה לאו גופיה במשקלות דמיותר נסתיים כדלעיל אפשר לומר אחר דכתיב יציאת מצרים מוקמי ליה ללאו אטומן דבלא"ה דלמא אמיקט וכו'. והר"ן מפרש כאן מכביד המשקל וקאי אלוקח ולעיל גורע [שהמלח שואב הלחלוחית ומיקל] ואמוכר מיהו לפי"ז לשון טומן לא מדוקדק שפיר וק"ל ולא ניחא להו פירוש האשר"י למוכרם וכו' דא"כ באונאה הו"ל למיכתב יציאת מצרים הניחא בשרצים דאי לאו דאסר ליה רחמנא קרבי דגים טמאים מ"ש קרבי טמאים מטהורים [ואין בו אונאה לולי האיסור] וק"ל. ועפ"י דעת האשר"י [יש לפרש דברי התוס'] כשבא למוכרו תולה בבגדו שיחזיקו העולם לצית זה בתכלת ולכך תלאו בבגדו ואומר לכל תכל' הוא שיקנוהו ג"כ ממנו וע"ז כתבו ואע"ג דעובר וכו' ולמה לי ואומר תכלת הוא ורוצה להראות לעולם וכו' ועיין: בתוס' בד"ה רבא אמר וכו'. עיין מה שהעיר מהר"ם יצ"ו בדבור זה מהתם בגמ' ועיין במה שאכתוב לקמן דף ס"ה ע"א בגמרא:

דף סב ע"א גמרא חייך קודמין כו'. מילי מילי קאמר קרא אל תקח מאתו נשך וגו' ועוד תעשה וחי אחיך וגו' ויש מפרשים דכתיב אם כסף תלוה וגו' ואמרו חובה וכן כאן כתיב והחזקת וגו' ויאמר נא ישראל אם אין לי אלא פסוק אחד ואין בו כדי לי ולו וכו' לז"א עמך חייך קודמין ולפ"ז צ"ל הא דר"ע ממשיל משלים באופן אחר משום דבן פטורא נקיט למלתא הכי דלא יליף מקרא. ור"א דלעיל [דיליף מוחי אחיך לרבית קצוצה לא פליג אר"ע תנא רק מעמך דריש ליה [הא דר"ע] וכ"כ האשר"י. מה שמקשין העולם מעמך דעבד עברי [דאם אין לו אלא כר אחד יתננו להעבד ולא אמרינן חייך קודמין אפשר לומר דהכא אם נותן לחבירו גם חבירו מצווה עליו לחזור וליתן לו לקיים וחי אחיך עמך א"כ אין לדבר סוף [ולהכי דריש עמך דחייך קודמין] אבל הכא האדון מצווה כי טוב לו עמך ולא העבד עוד י"ל עמך משמע לעולם בשוין והתם אם יש לו כר אחד משהמם הוא בו היום והעבד למחר וחוזר חלילה לקיים עמך ובאותה שעה שהעבד משמש בו מקרי קונה אדון לעצמו אבל הכא וכו' [דלא אפשר להיות שוין] וזה דוחה דלעבד (בכך) [כבן] פטורא עי"ל דהכא סברא חיצונה כבן פטורא השתא דכתיב עמך לאפוקי מסברא חיצונה דחייך קודמין אבל התם הסברא אדון קודם מורה עמך שניהם שוין ואם אין לו אלא כר אחד היכי ליעבד ישתמש האדון לא יהיה שוין לא ישתמש לא זה ולא זה הוא מדת סדום וכו' כדאיתא התם עי"ל הכא מלוה לחיות נפשו ג"כ התם אינו מלוה וכו'. (עיין היטב כי נמחקו כאן איזה תיבות מכתב המחבר): גמ' מיתיבי הניח להם כו'. עיין בשלטי הגבורים דלמא כאן איירי כשאותן מעות של רבית בעצמו בעין [כדקתני הניח כו' מעות של רבית] ור"י איירי באינו בעין דתקשי בלא"ה ליסני דאע"פ שיודעין שהם רבית [דקתני בברייתא מש"ה קתני ביתומים דוקא] אלא מקשה אר"א ומקשה מסיפא דבר מסוים חייבין להחזיר וכו' וידע הכל דע"כ צ"ל בעשה תשובה וא"כ קשה מאי בעי גביה כיון דרבית קצוצה יוצאה בדיינים אליביה הניחא לר"י אבל לר"א קשה [וא"ל] אמאי לא מייתי הסיפא. [אי הוי מייתי הסיפא] ה"א דמקשה קושיא הפשוטה [מרישא לר"י] ומייתי הסיפא לתרץ קושיא הראשונה [דדלמא איירי כשאותו מעות בעין] דע"כ ליכא חילוק בין בעין דא"כ [אדמחלק בסיפא בין דבר מסוים] הו"ל לחלק מניה וביה באביו [בין כשהוא בעין] ובאמת זה אינו קושיא דמחלק בבנו מניה וביה [הכל בבעין] ולהכי לא מייתי הסיפא וה"ק אני מקשה מסיפא [אר"א] ואלו הייתי מביאו ה"א דמקשה מרישא קושיא הפשוטה הא אביהן חייב להחזיר [וא"ל] מה משיב. התרצן הבין קושיא הפשוטה [לר"י. וא"ל בבעין] מדקאמר של רבית רבית ב' פעמים יש לו הוכחה דהול"ל הניח להם אביהם מעות אע"פ שיודעין שהן של רבית כו' אלא להורות שהמעות רבית [דרישא אינו] בעין [וא"ל דלמא באמת] מקשן כתרצן ומקשה קושיא הפשוטה ז"א דא"כ קשה נירונבורגר עם המקשה שלאחריו [דהיאך הבין המקשן הראשון דמשמע ליה ברייתא כר"א והלא ברייתא שניה משמע כר"י וכדמקשה אח"כ אר"א וכמו שמבאר. דא"ל] אדרבה בפשטא דשמעתין ליכא נירונבורגר [דתרווייהו אר"י קא מקשי] ולפי דברי [דקושיא הראשונה אר"א] יש נירונבורגר ז"א ע"כ המקשה שלאחר זה מקשה אר"א דתיקשי למה זה הגזלנים ומאי ניהו מלוי ברבית גזלנים ופירושו למה לי או למה ליה להמקשה לפרש זה מקודם אלא הקושיא דוקא רבית דבע"כ דומיא דגזלנים שלא נתן לו מדעת חייב להחזיר אבל רבית דיהיב מדעתיה אינו חייב להחזיר וקשה לר"א בקצרה נירונבורגר י"ל הא דמברייתא דלעיל משמע דמחזירין היינו לצאת ידי שמים [ומקשה אר"י דפוטר אפילו לצי"ש] וברייתא [שניה] מצד הדין [בעי דוקא רבית בע"כ וקשה אר"א דסובר דאף רבית מדעתו חייב להחזיר מצד הדין] אך עתה שאמרתי דדיוקא שאין לחלק בין בעין הוא מדקאמר רבית רבית דלמא קמ"ל לצי"ש ומצד הדין וכו' [ע"כ דלא משמע ליה לחלק בלצי"ש] וקשה נירונבורגר אע"כ דגם קושיא הראשונה הוא על ר"א] ומשני אשניהם שפיר תנאי היא וכן שיטיא קמא [שלא הספיק] כו' ועיין דוחקים רבים וטיבוסים הרבה: גמ' מאי אע"פ שגבו איכא. ליסנא דאע"פ לא יתכן אי גזול גזול וליכא אע"פ אי לא גזול וניחא אע"פ גזלנים קרית ליה: בתוס' בד"ה אי עשה תשובה כו' ואפילו למ"ד אינו יוצאה וכו'. אזלי לשיטתייהו דבסמוך דלמ"ד אינו יוצאה בדיינים אף לצאת ידי שמים אין מחזירין [דאל"כ שפיר מקשה בפשיטות מאי בעי גביה הא בעי להחזיר לצי"ש] מדלא משני בסמוך אברייתא דגזלנים לצי"ש כדבסמוך ועיין בתוס': בתוס' בד"ה לא מאי קום וכו' והיכא דלא גבה עדיין הרבית לת"ק וכו'. כתב מהר"ם אין לפרש דבריהם דדוקא בלא גבה עדיין הרבית דאז אי אפשר לתקן הלאו דליכא כאן השבה אבל אי גבה הרבית ע"י השבה שפיר נתקן גם הלאו של לא תשימון דהא אפילו לר"ג ורא"בי כתבו דלאו דשימה מיתלי תלי וקאי שאם יקרע השטר קודם שיגבה פטור משמע הא אם לא נקרע השטר קודם שיגבה חייב בלאו דשימה ולא נתקן בהשבה אלא משום דר"ג ורא"בי נקטו התוס' היכא דלא גבה הרבית והיכא דגבה הרבית מודים דחייב משום לאו דלא תשימון ולא נתקן בהשבה אלא לאו דלא תקח ע"כ לפי' התוס' צ"ל דמ"מ קאי ה"נ מסתברא [דשימה מלתא היא] דאין סברא לומר בעדים שיתלה בהיכא דבא לידי גבוי ואז עברו הלאו ועיין: בא"ד והמקשה לא הבין וכו'. בזה כתב מהר"ם ז"ל דלפירש"י י"ל דשפיר הבין המקשה דהמתרץ השיב לו דלעולם לכ"ע ס"ל דבגבה אין מחזירין ולא שייך בו קום ועשה וחייב מלקות ולא פליגי אלא כשעדיין לא גבה רק שנכתב השטר ופליגי אי קריעת השטר מיקרי קום ועשה או לאו אלא דפריך מאי קסבר וכו' ר"ל ממנ"פ אי כתיבת השטר הוי כגבוי א"כ הוי כאלו כבר קיבל וגבה הרבית ובגבה הא אמרת דכ"ע אין מחזירין וליכא קום ועשה א"כ אמאי פטרי ר"ג ורא"בי ומדפטרי וס"ל דקריעת השטר הוי קום ועשה משום דחייב לקרוע שטרא מכלל דבגבוי כבר נמי מיחייב לאהדורי ופטרי ממלקות דמה לי קריעת שטר ומה לי השבת רבית דקריעת שטרא נמי הוי השבתו ואי כתיבת השטר לא הוי כגבוי א"כ לא עביד עדיין כלום וא"כ אמאי חייב לת"ק ומשני לעולם לאו וכו' ות"ק מחייב עליו משום דמיקרי שימה ועולה הכל כהוגן אבל לפירוש התוס' דהתרצן השיב דלכ"ע מחזירין דרבית קצוצה יוצאה בדיינים כר"א ולכ"ע לאחר שגבה איכא קום ועשה ולא לקי והשתא מן הסברא הוא דאי לא לקי אפילו היכא דכבר גבה הרבית משום דאית בה קום ועשה כ"ש דליכא חיוב מלקות בכתיבת השטר דכ"ש דאית ביה קום ועשה אע"כ צ"ל דהמתרץ השיב דאה"כ דעל לאו דלא תקח לא אשכחן מלקות דלעולם אית ביה קום ועשה ולא פליגי אלא בלאו דלא תשימון אי מיחייב עלי' מלקות או לא וא"כ אי איתא דהמקשן הבין טעמו של המתרץ לא הוי שייך ליה למיפרך הא דפריך מאי קסבר אי כגבוי וכו' דקושיא זו אין לה טעם ע"כ: בסה"ד וי"ל דהכי הלכה דפטור כו'. נראה דבזה מיושב נמי אמאי לא קאמר דפליגי בהא אי שטר העומד לגבות כגבוי דמי או לא [ואי לאו כגבוי לכ"ע מיתלא תלי עד שיגבה רק דת"ק סבר שטר העומד לגבות כגבוי] דבעלמא פליגי בזה ב"ש וב"ה [אלא משום דהלכה דלאו כגבוי דמי]: ע"ב גמרא וכי אין לו יין מאי הוי אחר שיצא השער ליין כדפי' רש"י כתב הר"ן הכי משמע ליה דמתניתין ביצא השער ליין נמי איירי דאי לא פשיטא דהא תנן אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער כו' ולפי"ז יש ליישב קצת הא דמייתי מתניתין ולא מקשה ממתני' דהכא דשרי גבי חטין דדלמא משום דיצא השער אבל ודאי הא א"ל כלל דאי לא יצא השער ליין אפילו יש לו אסור דז"א כדמוכח לקמן בהדיא [וכדקתני היה הוא התלה לקולריס כו'] וכן לעיל בתוס' בד"ה לספק סלתות: גמ' אי דלא כאיסרו וכו' אפילו יש לו נמי. דלא מסתבר לומר לקושטא דמלתא מתני' כיון שבא מכח פיסוק הראשון של חטין שהיה דרך מקח וממכר שרי טפי מכאן שבא מכח הלואה [רק דרבותא הוי כמ"ש תוס' לפירוש רש"י]: גמ' אי אית ליה חמרא כו' פירי יהיב ופירי שקיל. לשון הג"י דאע"ג דלא יהיב ליה אלא דינר זהב ושקיל חמרא בל' הא יהיב ליה נמי חטין דשוה ל' וכיון דפירי יהיב ופירי שקיל לית לן בה ואע"ג דסוף סוף זה לא שקיל אלא דינר זהב וזה שקיל חמרא שוה ל' אלא דחשבינן הני זוזי כהעמיד מלוה ע"ג פירות והא הלכתא הוא דמותר והלכך מעמידין אותן ל' שעל פירות כשער שבשוק והוא דיש לו (ע): גמ' הרי חטיך עשויות עלי בשלשים דינרים מעיקרא נמי כו'. ולא מקשה מעמדו בל' דינרין דזה אין לייסבו [ולהכי מסדר קושיתו מקודם מהיכא דאפשר לייסבו] ומקשה בסוף מוקדם [מבדינר זהב וכן השער] או דלמא עמדו בל' וכו' נמסך אדלעיל [ר"ל אטעה שלקח ממנו חטין בדינר זהב קאי דאז עמדו בל']: ברש"י בד"ה מתני' בבא לחוב כו' שלא נתן לו זה המוכר וכו'. כאלו הבין המקשן שנתן המוכר ללוקח דמי החטין וכן משמע באמת מלשון המתרץ בבא לחוב בדמיהן עסקינן ובמקשן מפרש רש"י והוא חייב לו החטין או המעות הרי הוא כפוסק וכו' וכן משמע שהבין המקשן דאי ידע

באור

לגבי נשך אוכל דקאי ארבית אוכל אע"כ צ"ל דמ"מ שמעינן מינה דשייך לשון נשך באוכל וא"כ היאך כתב כאן וזה סותר רישא דברייתא כו' דמוקי נשך אוכל לנשך באוכל ולא לרבית באוכל הא למ"ש לעיל לא אייתי הך קרא לעיל ללמוד ממנו בלוה נשך באוכל רק יליף מינה במלוה דשייך מיהו לשון נשך באוכל: (ס) מגומגם קצת דלאו דלא תלין הוא לאו אחר דעובר עליו אפילו דעתו לשלם לו אח"כ ולאו דעושק הוא בדעתו לגוזלו:

(ע) כל זה הוא לשון הג"י וגירסתו פירי יהיב כו' והיינו למסקנא דדינא כתב כך דאם לו מותר אפילו בלאו איסרו בא לידו וכרב אושעיא אבל הכא דקיימינן השתא דאפילו כיש לו אסור להעמיד מלוה ע"ג פירות וכברייתא דהרי שהיה טעה ע"כ הא דיין אין לו אסור הא יש לו מותר פי' והיה נותן לו מיד יין בל' היה מותר אף דלא שקיל אלא דינר זהב אבל פשיטא להעמיד יין כל השנה על שער של עכשיו דאסור אפילו היה שקיל

שיש חילוק [בין בא לחוב רק שהבין שנתן לו המוכר דמי החטין] אין כאן מקום קושיא דריהטא דמתני' משמע דביין פסק בחוב דמי החטין וקושיתו אין קאי לפירש"י גם מדהביא רבה כדתני' וכו' אלו הוי ידע [המקשה] שיש חילוק (כן) [רק רבה] מפרש מתני' דאיירי בבא לחוב לא הו"ל למייתי ראיה ע"ז ואפשר דכולהו איתנייהו ולא ידע כלל דלמא סיפא איירי נמי בכי ה"ג [שנתן לו דמי החטין] וא"ל דבהקפת החטין מ"מ לא ידע חילוק או התרצן מסופק במקשן מאי דעתיה ומפרש לו תרוייהו. ולפי' התוס' לא מיושב שפיר למה מביא כדתניא לפי מ"ש וכי לא ידע דאסור לפסוק יין מחמת חוב כו' (פ) וגורע בהבאת הברייתא [דקתני אע"פ שיש לו]: ברש"י בד"ה דלא כאיסרו כו' יקנה לו עכשיו בשוק במעות שקיבל כנ"ל. אבל הכא אע"פ שיש לו בביתו אסור: ברש"י בד"ה מותר שהרי ט' ובד"ה הא בדינר זהב כו' מעיקרא אוקמיני' ברבית כו'. דאע"ג דטרשא שרי למכור סחורה בהמתנה יותר מדמים ובלבד שלא יפרש כדלקמן דף ס"ה מ"מ הכא דמתחלה היה [רוצה להיות] נושה כו' [דקאמר הלויני] אסור או בלא"ה היכא שילא השער אסור דר"כ [דאמר טרשא שרי] איירי בדבר שאין שומתו ידוע כמו שכתבו התוס' בסמוך דף ס"ג ע"ב בד"ה דאמר ליה יהיבנא לך כו': בתוס' בד"ה לקח וכו' וכי לא ידע דאסור לפסוק וכו'. אין נראה לפרש דמכח סברא בחוץ מקשו שהיא סברא פשוטה חדא דא"כ לפי פירושם לא הו"ל לרבה לסיים כדתניא וכו' ולא הול"ל רק לחוב בדמיהם עסקינן ועוד דלקמן דף ס"ג ע"ב איתיבי' ר"פ ור"ה לרבא כולם אם יש לו וכו' דס"מ דלא ידעו חילוק בין הלואה לזביני אלא כיון דידע היתר ברישא בחטין משום דנתן לו מעות האיך לא ידע לחלק ועוד (צ) למאי דלא ידע לחלק אמאי לא מקשה מ"ש רישא מ"ש סיפא וכו' ועיין וז"ש [בסמוך לפירושם] ועיקר קושיתם מכח חטין וכו' דמ"מ גם מיין מקשה וכן נקטו בלשונם וכי אין לו יין וגם חטין מאי הוי וכו' ומהר"ש כתב הכי פסיקא להו מדקאמר אע"פ שאין לזה למוכר יש לזה ויכול לקנות ממנו עכשיו בדמים דלא שייך למימר הכי בפוסק עמו בחוב שיש לו עליו [וגם עליו קשה כל מה שהקשה לעיל]: בא"ד ומשני בבא לחוב כו' ומיד הו"ל למיפרך כו'. וא"ל למה באמת דוחקו לפרש בהלואתו נפרש אסור איין ולקח כפשוטו ונקיט רישא לרבותא דמשמע ליה פשטא דמתני' אסור קאי אכולהו: הפשט ברי"ף כפי' התוס' ודילג מלת יין וכי אין לו מאי הוי כו' וגרים ומאי לקח וכו': בא"ד וא"ת וכו'. למסקנת תירוצא דרבא הקשו אבל קודם המסקנא היינו קושית אביי מאי אריא אין לו כו'. דא"ל דמקשו למה תלי אביי קושיתו אברייתא אף זולת הברייתא קשה דאביי מקשה אף אחטין אפילו יש לו חטין ויין דע"כ נ"ל הכי [דקושית אביי אחטין] דאל"כ קושיא דאביי וכו'. (עיין כאן היטב כי חבל על דנמחק כאן איזה תיבות מהכתב המחבר) (ק): בתוס' בד"ה אע"פ שאין לזה כו' דאע"ג דלא משך כו'. יותר הו"ל לתפוס בים לו ועיין: בתוס' בד"ה הרי שהיה נושה כו' שלא פטרו ממנה כו'. כתב מהר"ם וכדאקשינן מאי אריא אין לו כו' ליכא למימר דמתני' דהכא איירי שפטרו מהחוב דא"כ כיון דמעות קונות בכי ה"ג אפי' אין לו נמי מטעמא דאע"פ שאין לזה יש לזה ע"כ ויותר נ"ל דמאי דוחקיה דמתני' לאשמעינן דין של איזהו תרבית כשפטרו מהחוב ואין לו לוקמא כשלא פטרו ואף כשיש לו דומיא דברייתא ועיין:

דף סג ע"א גמרא מיתיבי כולן אם יש לו מותר. ויש לו ונתינת דמים כשילא השער ואין לו אין סברא לחלק [ולומר דרב אוסר דוקא בילא השער ואין לו אז חטין והכא כיון שיש לו חטין בשעה שפסק מותר לתת אח"כ דמיהן]: גמ' כשמשך. ויש לו דקתני ר"ל אם משך וכן מתני' נמי ה"פ ויין אין לו שלא משך אף שיש לו (ר) ובספר ת"ח מקשה וא"ת ואמאי קתני אם אין לו אסור לפלוג וליתני בדידיה בד"א כשמשך וכו' וי"ל דמשום חטין קמייתא נקיט הכי דאם יש לו מותרות בלא משיכה דלא בעינן משיכה בחטין קמייתא אלא משום יין דבתר הכי אבל חטין גופייהו אם יש לו מותרות בלא משיכה דעושין אמנה בפירות לכך הוצרך למימר אם אין לו אסור וכן במתני' נ"ל הכי נרב משום חטין קמייתא נקיט אין לו [דיין אין לו פירושו יין וחטין אין לו דאסור גם החטין ולגבי חטין קמייתא דוקא אין לו]: גמ' הא מני ר"י הוא. ואין מוכרח משום זה דמתני' כר"י דמלתא פסיקתא נקיט אין לו לכ"ע אסור. [וז"ל הכ"י] כתב הרמב"ן דלא בעי בהעמדת מלוה שילא השער כיון דבעינן שיש לו אע"פ שלא ילא השער מעמידין דדוקא בנתינת מעות שפוסק בפירות אפילו אין לו הוא דבעינן ילא השער והא דכתב רש"י (ש) [הוא בד"ה מעמידין מלוה כו' ע"ג פירות כו'] כשער של עכשיו לאו דוקא: והא דאמרינן והוא שיש לו כתב הרמב"ן כדי כל מה שפסק על עצמו ולא אמרינן בכי הא יש לו טיפה אחת לוה עליו כמה טיפין ונתן הרשב"א טעם משום דבלוה כל שיש לו טיפה ולוה עליו כמה טיפין רואין כאלו לוה טיפה נגד טיפה שיש לו וכשהם שתים [עם מה שלוה] לוה שתים וכן לעולם מה שאין לומר כן במוכר ע"כ: האשר"י מפרש ברב הושעיא אם אין לו חטין או מעות ולא הזכיר זה שום פוסק וכתב הב"י שאינו מלשון האשר"י ואולי הגהה הוא ושמא משום דפשוט הוא דמה לי הן וכו' או אפשר דכוון הרא"ש אין לו מעות ר"ל דבהלואה הוא [שלא נתן לו מתחלה מעות] ואין לו חטין ועיין בלשון רש"י: בתוס' בד"ה דאמר ר' ינאי וכו'. עיין באשר"י שהסכים לפי' הרשב"ם דאי ס"ד דר' ינאי שרי אף למשקל דמי מנ"ל להגמרא דרב אסר למשקל אף פירי דפריך ליה מברייתא דרב הושעיא דלמא לא פליג עליה דר' ינאי אלא בזוזי דמחזי כרבית אבל בפירות אחרות מודה דשרי הלכך נראה דר' ינאי לא שרי אלא בפירי וכו' והא דאמר רב לטעמיה משום דרב מחמיר באמנה [ולא הוזכר בהדיא ברבי ינאי איסורא במעות] וק"ל. ויראה קלת ראיה לסברא זו שאינן שוין פירות אחריני להדמים לעיל באוקימתא דאביי אי אית ליה חמרא ללוה דיהיב ליה בשלשים דינרין פירי הוא דשקיל מיניה וכו' דש"מ טעמא דיין אין לו זוזי הוא דאסר אבל יין שרי: בתוס' בד"ה כשמשך כו' ול"ד לסאה בסאה וכו'. אף דאף סאה בסאה שרי ביש לו הכא כשמשך הסאה ונותן לו אח"כ אין לו זולת מה שנותן לו: בא"ד משיכה דהכא וכו'. ר"ל אף שמשך לא לקנות שיהיה כשנותן לו אח"כ כהלואה רק לענין היתר פסיקה וכו': בתוס' בד"ה לר אחד וכו' דבהלואה נמי שרי וכו'. רש"י לא פי' כאן כן וכן לקמן ע"ש: בתוס' בד"ה רבית ע"מ וכו' בתי ערי חומה וכו'. ומסכנתא בלא נכייתא דקרי לעיל אבק רבית היינו כרם והכא בית ע"ש בתוס' בערכין ולקמן בסמוך דף ס"ד ע"ב בד"ה ולא יסכור: בא"ד וי"ל לרבא איירי התם וכו' על שדר בו. ובאמת רבא מוקי לה אף כרבנן [ומנכה לו קודם הפדיון] ודמשני התם כר"י היינו משום דנראה דחוק לאוקמי בכה"ג דהתנה עמו וכו' אבל לרבא בע"כ נ"ל הכי וק"ל:

ע"ב גמרא מה לי הן וכו' מה לי דמיהן ומה לי הן נמי אמרינן. הרשב"א מפרש באופן אחר וה"ק מה לי בדמיהן כשבא באיסרו לידו שפוסקין על שער שבשוק ומה לי הן כשנתן לו החטין בשויין ובא לפסוק באותן חטין יין מותר [בילא השער על היין] כאלו נתן לו דמי החטין שהם המעות ולא תימא כי שרי לפסוק על שער שבשוק ה"מ כשבא במעות לידו דמלי למיזבן בהן בשוק אבל פירות לא דדלמא לא מזבני ליה הני פירות קמ"ל דכי היכי דפוסקין על שער שבשוק כשבא במעות לידו כך וכו' ודו"ק: גמ' איתיביה ר"פ וכו'. ואמתני' [דילא השער] ל"ק להו לכאורה היה נראה לומר דרבה ור"י דבסמוך מפרשי מתני' דאע"פ שאין לזה יש לזה ר"ל שאינו טובה ללוקח ושקלי טיבותא וכו' שאלו היה לזה היה לזה וא"כ י"ל דמתני' איירי בים לו רק נותן טעם דהא מ"מ יש לזה הגאה ועי"ז אמר אע"פ שאין לזה וכו' אבל ז"א דבהדיא תנן דאם יש לו מותר לפסוק אע"פ שלא ילא השער דקתני היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו וכו' והביא רש"י בסמוך ולכן מקשו רש"י ותוס' שפיר מאי קמ"ל וכו'. ובספר ת"ח מקשה קושיא זו וכתב וא"ל דאינהו הוי סבירי דילא השער דמתני' בשער גדול באכלבי וארבי ורב הושעיא בשער דבשוק שהוא קטן קאמר דע"כ רב הושעיא אפילו בשער גדול קאמר מדפריך לעיל וכי אין לו מאי הוי והתנן ילא השער פוסקין ולא משני דהא דילא השער פוסקין בשער גדול ומתני' דהכא בשער קטן איירי אלא ל"ל דס"ל דסתם ילא השער כי היכא דמתני' דלקמן בשער גדול ה"כ בשער גדול וא"כ כיון דמתני' דהכא איירי בשער גדול רב הושעיא נמי בשער גדול איירי דאי לא"ה היאך משני רבא דמתני' דהכא אתיא כרב הושעיא דאמר אין לו אסור דלמא רב הושעיא בשער קטן איירי וכו' ונכנס בדוחקים והאין לומר דכתב הוא הנכון דשער גדול מקרי יש לו (מעות) (ת): מ"ט אמרו רבנן וכו'. והא מתני' קאמר טעמא אע"פ כו' ואי מ"מ קשה להו אף דהמוכר יכול לקנות מ"מ ללוקח יש הרווחה [ז"א] דכי היכי שהמוכר יכול לקנות תבואה ג"כ הלוקח יכול לקנות אבל מ"ט מקשו שאמרו רבנן על השער שבשוק ומתני' ילא השער סתמא תנן דאיכא לאוקמי באכלבי כמ"ש רש"י ומקרי יש לו אבל בשער קטן בדוחק יכולין לקנותו דאיכא רווחא ללוקח וכו' ולכן שמכו דבריהם אמלתא דרבא דדייק מדר' ינאי אשער שבשוק ולכן מקשו ע"ז הא בעי למיתב זוזי לספסרי וכו' אבל בשער גדול א"ל ספסרי. ובספר ת"ח כתב מדנקטי שער שבשוק ולא קאמרי סתמא מ"ט פוסקין על השער אע"פ שאין לו משמע דדוקא אמלתא דרבא קבעי דדייק מר' ינאי דפוסקין על שער קטן דהיינו שער שבשוק שהוא ע"י קלת חמרין שמביאין תבואה לשוק ותימה אמאי לא קבעי הכי אמתני' דלקמן דקתני בהדיא ילא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה וי"ל דאמתני' פשיטא להו דאיכא למימר האי טעמא שקילא טיבותך דמאי אהני ליה וכו' אבל אהך מלתא דדייקינן דפוסקין על השער שבשוק שהוא שער קטן קבעי שפיר מ"ט פוסקין דלכאורה לא שייך האי טעמא [שקילא טיבותך] כיון שהלוקח יכול לפסוק אפילו על תבואה הרבה שיתן לו המוכר כל השנה כולה כשער הזה ולפעמים כל התבואה כולה שמביאין החמרין על השוק אינכו כדי השיעור שפוסק הלוקח עם המוכר וא"כ לא שייך ה"ט אבל מתני' דאיירי בשער גדול כדורמס ואכלבי וארבא כיון שמביאין הרבה תבואה פשיטא דשייך שפיר ה"ט וקאמרי דאפילו בשער שבשוק שהוא קטן שייך נמי האי טעמא דנהי דלפעמים כל התבואות שמביאין שמה אינו כדי שיעור שפסק אפ"ה מלי למימר אלו הוי זוזאי בידי הוי מזבנינא בהיני ושילי בזולא כלומר נהי דבפומבדיתא גופיה מקום רבה ור"י ליכא תבואה הרבה כשיעור שפסק מ"מ המקומות שהן סביבות פומבדיתא כגון היני ושילי התם נמי מייתי תבואה ביומא דשוקא וא"כ שייך שפיר למימר אילו הוי זוזאי בידי כו' והיינו דנקיט היני ושילי לפי שהיו סמוכין לפומבדיתא כדפירש"י ז"ל וחשיבא כולו כשער אחד ומלטרפין להדדי מיהו קשה קלת כיון דלמתניתין פשיטא לן דטעמא משום דמלי למימר אלו הוי זוזאי כו' א"כ אביי דפריך לר"י אלא מעתה מותר ללוות סאה בסאה טפי הו"ל לאקשויי הכי אמתני' וי"ל דאי לאו הא דרבה ור"י אמתני' לק"מ דאיכא למימר דלאו בלוקח תליא מלתא אי מהני ליה אי לאו אלא במוכר תליא מלתא דכיון דקיבל דמים מן הלוקח והוא יכול לקנות התבואה בדמים הללו שהרי ילא השער כאיתנייהו בידו דמי ואם לא קנה עתה בשער הזול ונותן לו לאחר זמן בשעת היוקר איהו דאפסיד אנפשיה לאפוקי גבי סאה בסאה דלית ליה ללוה לא שייך למימר הכי לכך כשפורע לו לאחר זמן בשעת היוקר מחזי כרבית אבל אדר"י פריך שפיר דתלי טעמא משום דלית ליה הנאה ללוקח א"כ סאה בסאה נמי כיון דלית ליה הנאה למלוה אמאי אסור עכ"ל: בתוס' בד"ה ופוסקין כו' אפילו בשוק של אכלבאי וארבא. כתב מהר"ם אף דאפילו ר"י לא מוקי מתני' אלא כדורמס מ"מ ר' ינאי הו"מ לאוקמי באכלבי וארבא ע"כ: ומ"ש אפילו בשוק של אכלבאי וכו' אף שלכאורה אדרבה בשים הרבה חטין למכור מזדמן לו פחות למכור מ"מ הוא ע"ד למתא ירקא שקיל שמזדמן הרבה לוקחים: בתוס' בד"ה מהו דתימא כו' כעד שיבא בני כו'. וה"ק נעשה כעד שיבא בני ושרי הכא לכ"ע אפילו סאה בסאתים כדלעיל בפרק הזהב דף מ"ו ע"א בברייתא דהיו חמריו ופועליו תובעין אותו מעות בשוק [לתירולא דרב אשי כיון דאית ליה נעשה כו' וכמ"ש התוס' ד"ה נעשה]. ואינו קשה דהו"ל להביא משנה דפוסק על הגדים וכמו התם דבמחוסר תיקון שרי לכ"ע חמש בחמש ה"נ הכא בים לו מזומן אלא שמחוסר גוביינא שרי אפילו סאה בסאתים כו' [כי היכא דהשתא יהיב טעמא דנעשה כו' והיינו דמעלינן ליה דרגא דאפילו בסאתים שרי ה"נ מהך דפוסק על הגדים שזה הבל וא"ל אמאי לא משמיעינו רב נחמן דיכא בחמשה בחמשה ולא ילא השער האי מאן דיהיב וכו' דכי איתנייהו גביה שרי ליתנייהו אסור אע"ג דבעד שיבא בני שרי במקח וממכר [לכ"ע] אשראי לא הוי כעד שיבא בני כיון דמחוסר גוביינא י"ל דלרבותא דאיתנייהו שרי אפילו ד' בה'. ובת"ח ראיתי שמתרץ כמ"ש התוס' דלא שרי לפסוק על הגדים אלא בשער לקוטות אבל ה' בו' לא כיון דאכתי לית ליה שמחוסר תיקון ואי מוזיל גביה כולי האי מיחזי כרבית כאגר נטר ה"נ היכא דאית ליה אשראי במאה לא אסרו אלא אי אזלי ד' וא"ל יסיבנא ה' דכיון דאכתי מחוסר גוביינא אי מוזיל גביה כולי האי מיחזי כרבית אבל אם לא ילא השער יכול לפסוק עליו [ה' בה'] אי אית ליה אשראי במאה אע"ג דליתנייהו גביה ע"כ ודין זה אינו מוכרח די"ל לרבותא דאיתנייהו [נקיט ילא השער] כמ"ש כבר:

דף סד ע"א גמרא דלמא איגס אחריגא גזלי' וכו'. וה"ה יהיב ליה מתנה: גמ' א"ד אמר רבא אפשר דלא פליג ארב דרבא מפרש לרב איתנייהו לקטנים שרי אף הגדולים דמני' קרבו ליתנייהו אף לקטנים וכו': ברש"י בד"ה עישורייתא וכו' טעה בעשיריות כדפי' כו'. ר"ל שהיו רגילין למנות בחמישיות א' פעם ה' ב' פעם ה' וכו' וטעה בין כ' פעם ה' למ' פעם ה' דהיינו נ' בדילוג אחד ובה' העודפין טעה בין ג' פעם ה' לד' פעם ה' דהיינו ה' בדילוג אחד ולפי"ז נראה שרש"י מפרש שהם היו רגילין למנות כן בחמשה וכמ"ש התוס' אבל לא בעשיריות שאין דרך למנות י' בבת אחת ופירוש בעשיריות טעות של עשיריות בין מ' ונ' אבל מ"ש אם עישורייתא ניכהו טעה בין כ' למ' וכו' נראה שר"ל שרגילין היו למנות אחד אחד ג"כ וטעה בין חמשים לארבעים ולכך כתב אח"כ יש

ב א ו ר

שקיל ממנו אתלה ל' כברייתא דהרי שהיה נושה: (פ) בתוס' ד"ה לקח הימנו כתב ליישב זה קלת: (צ) נראה דזהו פי' למ"ש התוס' ותו אדפריך כו' לפרוך מרישא דר"ל דבתחלה מקשו מדלא הקשה המקשן לפירש"י אלא איין כדקאמר וכי אין לו יין כו' נראה דמשמע ליה למקשן דהאי אסור לא קאי אחטין רק איין וע"כ דהחילוק שביניהן הוא מחמת שבא לחוב וא"כ מאי מקשה איין ואח"ז כתבו ותו אי נימא דלא ידע המקשה לחלק בהכי א"כ ליקשי מ"ש רישא וע"ז כתבו מיהו זה יש לתרץ כו' דאם נימא דלא ידע לחלק ל"ק אמאי לא מקשה מרישא משום דהוי מסני דאסור קאי גם ארישא ראשונה לא מתורץ בזה דלמאי דלא מקשה רק איין מוכח דמשמע ליה דאסור לא קאי רק איין וע"כ דהחילוק משום בא לחוב: (ק) נראה להשלים דבריו דאל"כ קושיא דאביי לא קשה כלל איין לפי תירוצם דאין לו דגבי יין משום חטין נקיט: (ר) אולי כוונתו למ"ש התוס' ד"ה לקח דויין אין לו משום חטין נקט לה וה"פ ויין אין לו ואף חטין אין לו אסור הא יש לו חטין ויש לו יין מותר בכניסם וכדנקיט רב הושעיא וכולן אם יש לו כו' ולרב דאפילו יש לו חיטין אסור ליתן לו יין נ"ל דהדיוק הא אם יש לו חטין ומשך והא דקתני ויין אין לו דפירושו ע"כ וחטין אין לו דיין אפילו יש לו אסור כשאין לו חטין כמ"ש תוס' לעיל ולרב ע"כ הא דבעינן חטין אין לו היינו שלא משך אף שיש לו. והוא דוחק וכן לרש"י נ"ל לרב ויין אין לו הא יש לו פעמים שרי כשמשך החטין: (ש) ובהידושי אנשי שם מגיה והא דנקיט בברייתא דהא בברייתא דרב הושעיא גופיה נקיט כשער של עכשיו. ובאמת דאין הכרח כ"כ להגיה דבברייתא הוצרך למינקט כשער של עכשיו משום מה דמסיים עלה אין לו אסור דבבא לחוב לא מהני יציאת השער אבל רש"י נקיט הכי כב"מ קמייתא בסיפרא דמעמידין ע"ג פירות: (ת) בדפוסים ישנים היה כתוב זה בלי שום הפסק ממה שלמעלה ואפשר שכוונתו היה להסמיכו לדלעיל למה דסיים דשער גדול מיקרי יש לו דהמשך דברי רבה ורב יוסף הוא נמי דוקא אדרבה דבמשנה י"ל דאיירי בשער גדול ומיקרי

היו רגילין למנות ה' וכו' ולפי"ז יהיה דלא כתוס' שכתבו לדידן בכל ענין וכו' (א) וה"ה דהומ"ל שטעה בב' חמישיות כמ"ש אח"כ בט"ו וכ"ה רק ניחא ליה למימר בטעות אחד בין כ' למ' וכה"ג ועיין. גם עיין בגליון הרי"ף החדשים: בתוס' בד"ה מה שעיזי כו' לא קשיא לרב כו' בשביל המתנת יום או יומים כו'. דלא מסתבר להו לפרש כמשמעות הלשון ההולך לחלוב כו' ומוכר לו מה שישנו בעין ומחליב לו מיד וליכא אגר נטר מותר אבל כך וכך ופוסק לו שעכ"פ יהיה כך וכך ושמא לא יהיה כל כך וצריך להמתין לו עוד והוי כאגר נטר ליה ולהכי אסור [ובסמוך מבאר טעמא דלא מסתבר להו הכי]: הא דבים לו סאה אחד לוה עליו כמה סאין וכו' כתבו הפוסקים דדוקא סאה בסאה התירו כה"ג כמ"ש הר"ן בשם הרשב"א מלתא בטעמא בשמעתא דוכי אין לו יין מאי הוי [דבמקח ויש לו צריך שיש לו כל מה שפסק והביאו הגאון לעיל בשמעתא הנ"ל בדבור והא דאמרינן] נראה לדייק כן מהכא דמה שעיזי חולבות וכו' וק"ל. וז"ל הגהות מרדכי ההולך לחלוב וכו' מותר דאימא לא ישוה החלב כשיעור הדמים שנתן אבל מה וכו' כך וכך מכור לך אסור כיון שהתנה ליתן שוה יותר מן הדמים שנתן לו ושמא לא יהיה חלב בעיזיו כ"כ ויצטרך להמתין עוד פעם אחרת והוי אגר נטר ליה עכ"ל ולפי"ז לא יהיה מקום לקושית התוס' דהכא שרי דהוי יש לו עתה ובפרדיסא אכתי ליכא פירי ושמא יהיה אח"כ הרבה ממה שנתן וא"ל למ"ש [והתוס'] לא רצו לפרש הכי דרישא פשיטא דשרי בכה"ג וסיפא לא קאמר אם אין לו אסור וכו' משמע דבכל ענין אסור אפילו היה שיעור החלב בכך וכך שפסק לו ודוחק הוא לומר דמ"מ הפסיקה היה באיסור דשמא לא יהיה לו עתה כשיעור הזה ויצטרך להשלים בפעם אחר והוי כאגר נטר אבל זה א"ל [אף אם נסכים לסברת הודוחק נסתר מכח זה] דהו"ל לאשמועינן חילוק בלא כך וכך רק דאף בין הרבה ובין מעט לזמן מרובה אסור דכך עדיפא ליה לאשמעינן דאסור אפילו יהיה החלב כשיעור הזה [וחולב מיד מ"מ אסור כיון שהפסיקה באיסור] לכן מפרשו שאמר לו מה שעיזי חולבות ביום או יומים מכור לך ועיין. ולפי הגהת מרדכי צ"ל מ"מ מדמה דינו של רב אע"ג דממילא קרבו אסור אף שאינו דומה דהכא קרי כזרתא בעולם אבל התם כשלוקח חלב הזה ליכא חלב בעולם (ב) דזה לא אסיק אכתי אדעתיה והוא חילוק דרבא באיכא דאמרי מניה קרבו ודוחק ועיין: בא"ד דלא שכיחא הוא. ר"ל תחלה כתבו דהכא אין רגילות לזלזל כ"כ בשביל המתנת יום או יומיים והוי קרוב לזה ולזה שיכול להפסיד שלא ישוו הדמים כמו שיכול להרויח אבל בפרדיסא לא אמרינן שיכול להפסיד שלא יהיה כ"כ יין כדמים שנתן כיון דפסק הן רב או מעט דקמוזיל טובא וקרוב לשכר דאי משום תיוהא שיפסיד הכל הא לא שכיח. ומקשה מהר"ש לפי"ז למה אמר רב גרמידא דהוי כמו כך וכך אף כשפסק לו כשהן בני זרת הן רב או מועט יגיעך אסור כיון שהוא לזמן מרובה כפרדיסא וי"ל דזה ידוע דרך הקישות שבלילה אחד יגדלו מאד וכשהן בני זרת יצמחו בליל אחד להיות גדולים גרמידים וליכא כאן אגר נטר כלל כמו בחלב משא"כ בפרדיסא שימשך הזמן חצי שנה בין בוסר לבישול: ומ"ש במסכתא דסוריא קונה קרקע לפירות מעכשיו במעות ושטר וכו': בא"ד משום תיוהא שהיין יהיה רע כו'. הוצרכו לפרש תיוהא בענין אחר דכיון דמקבל עליו כך וכך היין ליכא תיוהא ומ"ש מבקרי ועיזי: בא"ד ולאיכא דאמרי כמי דשרי רבא כו'. קאי ג"כ אתירוץ ראשון דלא"ד אפילו כך וכך שרי בבקרי דמוזיל גביה ודאי ולא תלוי בהמתנת יום או יומים: בסה"ד כשלא יצא עדיין הפירי כלל. אבל בקצרה א"ל הכי [בעיקר קושיתם מפרדיסא] דהכא מה שעיזי חולבת שרי אע"ג דלא מניה קרבו [לא"ד. והוי מותר אינו בעולם] לכך הוצרכו לומר דאיירי בכך וכך דכה"ג בחלב אסור [או כתירוץ קמא] רק לאיכא דאמרי דבקרי שרי איירי התם כשעדיין לא יצא הפירי: בתוס' בד"ה אי תקפה כו' אפילו הביאו הלוקח לביתו וכו'. מקשו אף אכשמשך וכיון דאפילו בלא מתנה הדין כן ודאי דשרי ומשמע להו דמסתמא הכא עדיין בחביתא דמוכר: בא"ד תיפוק ליה דאפילו בתקפה דליכא למימר הכי שרי להתנות. דרבנן [מיישב קושית מהרש"א דלמא רבנן לא התנו] יהבי זוזי אחמרא בתשרי לברור לכן הטוב בטבת [והיינו התנו שלא יהיה חומץ] ונתן טעם מש"ה שרי לעשות כן דמעיקרא וכו' הא אפילו תקפה לא היו צריכין לקבל עלייהו [היכא דהתנה] כיון דמקבלי עלייהו יוקרא וזולא שנותנין מעות עלה וקיבלו עלייהו עכ"פ לקיים המקח. ועוד דבלא קיבלו עלייהו אסור שקרוב לשכר אם נתיקרו ורחוק להפסד דזילא הוא כדאמרי' הכא ועיין: ע"ב ברש"י בד"ה א"ל להעלות וכו' ואוקימנא בחצר דלא קיימא כו' אבל כו'. לפי זה מנ"ל להגמרא לומר דקמ"ל לאסור אף בתרתי לטיבותא ומהר"ם מתרץ דכיון דליכא תרבית בלא נשך ולא קיימא לאגרא ועביד למיגר לא אסרוה אלא משום הרואים מה"ט יש לאסור נמי לא עביד למיגר ולא קיימא לאגרא ותירוץ זה לא נהירא כלל. ואפשר לומר לפי עכ"ד פרש"י ז"ל מפרש לצדדין קאמר [או חצר כו' או גברא כו'] קמ"ל אפילו חדא לטיבותא וכן משמעות לשונו בד"ה אבל חצר וכו' וד"ה וגברא וכו' דחלקן לתרתי ולא כללינהו כדלעיל בד"ה א"ל ובד"ה בחצר וכו' גם דאל"כ לא קמשמע מידי באלו הדבורים אבל תרתי לטיבותא לא מסתבר ליה לאסור וכקושית התוס' בד"ה אבל חצר וכי אסור לעשות שום טובה וכו' והלוהו ודר בחצירו צריך כו' הוא דומיא דדר בחצירו כו' א"ל להעלות כו' וע"כ לתירוץ שני של התוס' דמחלק במדעתו אסור דוקא בחצר דקיימא לאגרא ובלא מדעת אסור אף בחצר דלא קיימא לאגרא ולא אמרינן גזירת הרואים [במדעתו]. מיהו דקדק רש"י דמחזי כרבית [משמע קצת דמשום גזירת הרואים]: ברש"י בד"ה אבל הלוהו לא ומתני' בדקלין ליה כו'. ולא מוקי מתני' בחצר דקיימא לאגרא דחדא לריעותא אסור מתני' בהלוהו ובהלויני אף בתרתי לטיבותא אסור או לפי מ"ש [דלצדדין קאמר דומיא דהדר] בהלויני דומיא דהדר כו' שלא מדעתו בחד לטיבותא אסור ובהלוהו בתרתי לריעותא אסור כדלעיל אי אמתני' כ"א וכו' ועיין: בתוס' בד"ה האי קרוב וכו' כיון דאין הפירות שלקח בעין אין ניכר וכו' כצ"ל: בא"ד וכן משמע לקמן וכו' ורבנן דיהבי זוזי אחמרי כו'. מקשין מאי ראיה היא זו דכבר כתבו לעיל בד"ה אי תקפה דאצטריך טעמא דמעיקרא חלא וכו' ובתקפה לא אצטריך טעמא ובתחלת הדעת הייתי ר"ל דזה כתבו לפי סברת המקשן דמקשה האי קרוב לשכר וכו' וסבירא ליה אסור אם לא מקבל עליו תקפה [ולעיל כתבו כן למסקנא דאביי בעל כרחך צריך לומר כמו שכתוב לעיל] וזה אי אפשר לומר דמאי וכן משמע לקמן מדקאמר טעמא מעיקרא וכו' לפי סברת הה"א או מאי ראיה דלמא בתקפה לא אצטריך טעמא כמ"ש תוס' לעיל גם מ"ש ומיהו נראה דפוסק וכו' דומיא דפוסק על שער שבשוק וכו' ומ"מ לא קשה כו' מאי קשה על רב שרביא שיקשה על מתני' דלמא אינן שוין [ואינו דומיא דפוסק כו']. ויש מפרשים ממשמעות לישנא ואחלא הא לא יהבו דמיותר דהא על כל קלקול נמי לא יהבי ולא הול"ל רק (כיון) [אף] דחימוץ שכיחא הוא מעיקרא דחלא חלא וזהו דוחק: ולי נראה שיעור דבריהם ופוסק עמו על הגדים וברייתא וכו' דמיירי היתר פיסוק ביש

לו שהפירות בעין והדרא קושיא לדוכתיה עז"א שבאמת היתר פיסוק דיש לו ואין לו ביצא השער אינן דומיא ואם מתקלקל וכו' וכן משמע לקמן אף לפי האמת דהיכא דמקבל עליו זולא קרוב לזה ולזה אפ"ה אינו דומיא וצריך לקבל עליו קצת הפסד דהיינו הפסד דשכיח מדצריך בחלא לטעמא דמעיקרא חלא וכו' וכמ"ש התוס' לעיל דהיזק דשכיחא אף דמקבל עליו יוקרא וזולא הוי רחוק להפסד [וביצא השער ואין לו אינו מקבל שום הפסד ולא הוי דומיא] וע"ז כתבו ומיהו נראה וכו' בשום ענין אף בהיזק דשכיח ומ"מ לא קשה וכו' [מהך דיהבו רבנן משמע דמקבל היזק דשכיח] ואין איש מתחזק עמדי: ומהר"ש נכנס דרך עקלתון לעיל במ"ש התוס' ד"ה אי תקפה וא"ת מאי צריך וכו' דאפילו בתקפה דליכא למימר הכי שרי להתנות כו' כתב אע"ג די"ל דאשמועינן התם דשרי בלא תנאי מ"מ כיון דבקל יוכל להתנות אי תקפה ברשותך הוי ליה להתנות כך ולקבל עליו יוקרא וזולא וק"ל עכ"ל ובמ"ש התוס' הכא יש לו מותר איכא למימר אם נתקלקל כו' משמע דקלקול אחר וכו' כתב וז"ל ולאביי דהתיר אפילו אם לא קיבל עליו קלקול תקפה היינו דקיבל עליו הפסד זולא משא"כ התם דלא קיבל הפסד זולא להכי בעי לקבולי הפסד אקלקול ומיהו לפי"ז קשה מאי קשיא להו לעיל למה ליה התם טעמא דמעיקרא חלא חלא תיפוק ליה דאפילו תקפה וכו' דהא כיון דמיירי התם דלא קיבל הפסד זול צריך לקבולי הפסד הקלקול של תקפה ולהכי הוצרך למימר דקלקול של חימוץ הוי מקח טעות דמעיקרא חלא וכו' ודו"ק עכ"ל לפענ"ד טעה מתחלה ועד סוף: עוד כתב במ"ש התוס' וא"ת תקשי ליה אמתני' וכו' כתב וז"ל צ"ע למאי דלא מסקו אדעתייהו לחלק בין הך דהכא ובין הך דיצא השער פוסקין וכו' טפי ועדיפא הו"ל לאקשויי נמי לאביי דאפילו לא קיבל עליו אפילו זולא לישתרי כי הך דיצא השער פוסקין דפוסק עמו כשער הגבוה דכל אחריות על המוכר ושרי וכו'. ה"ה דהו"מ לאקשויי למאי דלא מסקו אדעתייהו חילוק של בעין היאך הבין ר' שרביא מאי קמ"ל [אביי] טפי ממתני' לקמן במתני' דף ע"ב ע"ב רק עדיפא מקשו ומ"מ לפי תירוץ של תוס' מתורץ עיין בהג"א כאן [שמחלק בין אינו בעין לענין זולא] וכן צ"ל במ"ש לעיל בד"ה אי תקפה דאסור אי אמר אי זולא ברשותך וכו' כמו גבי עיסקא וכו' היינו דוקא היכא שנותן לו על חביות ידוע [דכיון דהוא מבורר אי הוי מקבל גם הזולא היה כאגר נטר ודומה לעיסקא] אבל לקמן אינו פוסק על הגדים (ג) דמיירי באין לו מותר וגבי עיסקא משום דהלואה אסור טפי וצ"ע: בתוס' בד"ה ולא ישכור וכו' וצריך לדחוק לפירושו לרבא וכו'. דמוקי לפלוגתייהו ברבית ע"מ להחזיר וצד אחד לכ"ע אסור והתם קאמר הא דרבית ואינו רבית ר"י ובלאו ר"ת י"ל דרבא מודה דמן התורה ס"ל לר"י צד אחד מותר וכמ"ש תוס' לעיל וצריך לדחוק דאע"ג דהאי תנא ס"ל כן דצד אחד שרי אפילו מדרבנן מ"מ כל כמה דלא מצינו בהדיא שאמר ר"י כן דמצינו למוקמי פלוגתא בע"מ להחזיר [ס"ל לרבא] דלית לן למימר דהוא התנא שסובר כן [והא דקאמר התם הא ר"י לאו אליבא דרבא וכ"כ מהר"ס]: ומ"ש דבפרק השולח ע"ש: בתוס' בד"ה אמר ר"כ כו'. מהר"ש מאריך כאן בדברים שאין צריכין ע"ש בגמ': בתוס' בד"ה אבל כו' ועי"ל דדוקא לדור שלא מדעת כו'. ומ"מ שפיר קאמר לא"ד הלויני אבל הלוהו לא [אף דהלויני הוא לדעת] דפשיטא דגרע אם קצץ מתחלה דפי' בהדיא בשביל רבית משלא מדעתו שאינו רק נראה כעושה וסומך עליו משום הלואתו:

דף סה ע"א

גמרא כי מפקינן מניה ד' מפקינן כו'. ר"ל הדמים של ד' דהיינו דינר ולרבא דינר ורביע וכן הוא בהאשר"י וטור דדוקא גלימא וכו' [דלא לימא כו']: גמ' רבא אמר ה' מפקינן כו'. מכאן קשה לי על מ"ש התוס' לעיל דף ס"א ע"ב בד"ה רבא אמר [דכר"י ס"ל] וכאן י"ל דלדברי אביי קאמר אבל בסמוך אמר רבא האי מאן דמסיק תריסר זוזי כו' קשה וכן לקמן דף ס"ז ע"א וכן אמר רבא כי אבק רבית הוי ואינה יוצאה דס"מ רבית קצוצה יוצאה ולולי דבריהם היה נראה לומר בהיפך דרבא ס"ל [כר"א] והכי דייק לישנא [דלעיל] מגופיה דקרא שמיע ליה [לר"י] וליה לא ס"ל: גמ' אמר רבא האי מאן דמסיק תריסר זוזי כו' ואגר ליה חצר כו'. לר"ת דלעיל דף ס"ד ע"ב בד"ה ולא ישכור דבבית נמי ליכא רבית קצוצה הא דאמר רבא כי מפקינן וכו' מעיקרא רבית קצוצה בתריסר [הוי מסיק ליה] ואח"כ אגר ליה הבית באותן הדמים. גם כאן אין אונאה עיין במ"ש בשם המרדכי [לעיל דף כ"ו ע"ב בבעית דשכירות יש לו אונאה וכו']: גמ' זוזי לא צריכנא אנא וכו'. דלא תימא אף שהיה יכול להצניע ולא פסיד מ"מ אלו היה נותן לו מזומנים היה מוכר לו בזול בשער של עכשיו ובשביל שאינו נותן לו מעות מיד מוכר לו ביוקר לזה אמר דאף אם היה נותן לו מעות מיד בשביל זה לא היה נותן לו בזול יותר כי זוזי לא צריכנא ומה שאני מוכרו מלתא הוא דעבידנא וכו'. ולפי מ"ש התוס' דר"פ איירי בדקן צ"ל שזהו שאמר אנא מלתא הוא דעבידנא וכו' הא שהייתי מוכר לו כשער של עכשיו [אלו היו נותנין לי מעות] דהא שיכראי לא פסיד וזוזי לא צריכנא רק אנא מלתא עבידנא וכו'. ובפשטא דשמעתין לא [היה] מיושב כ"כ אנא הוא דקעבידנא כו' כיון דמוכר להם עתה כשער היוקר: בתוס' בד"ה ניחא ליה וכו' וא"ת בלאו האי טעמא וכו' ע"ש בגמ' אין ענף ושורש לקושיא זו לגמרי דמתני' ס"ל עבדא כמטלטלי דמי ולכן משלם כשעת הגזילה ופטור מדמי פעולה ומשלם כשעת וכו' משמע להו לדייק אבל שכר פעולה לא משלם אבל [מלשון] אומר לו הרי שלך וכו' קאי אעבד ואין מוכרח לומר אבל שכר פעולה לא משלם דאל"כ תיקשי ליה מהתם במתני' לר"מ מניה וביה [דסובר דאמר ליה הרי שלך לפניך] דכמקרקע דמי א"כ שכר פעולה לשלם [א"ו דא"ל הרי שלך אעבד קאי ושכר פעולה באמת משלם] אבל לרב דפסק כר"מ דמתני' דאמר ליה הרי שלך לפניך דכמקרקע דמי ומהפך מתני' [דרבנן הוא דס"ל הכי] וע"ז מקשה הגמרא התם האמר רב התוקף כו' פטור ואי כמקרקע דמי ברשותא דמרי' קאי [ואמאי פטור משכר פעולה] ומשני שלא בשעת מלאכה וכו' ופריך מי דמי וכו' עד ניחא ליה דלא ליסתרי' וכו' [הרי מבואר להדיא דלרב דסובר כמקרקע דמי בעי טעמא דניחא ליה כו' וא"ל דמקשה על רבא בריה דא"ל מ"ט כו' דלמא סובר עבדא כמטלטלי וכמתני' דהתם לזה כתב] ורבא ברי' אמר לי' מ"ט עביד מר הכי לגזול [לכתחלה] והשיב לו דשרי לכתחלה ע"כ אליבא דרב [דסובר כמקרקע] דע"כ טעמא משום דניחא ליה וכו' וק"ל ועל צד הדוחק צ"ל כיון דלא מייתי ליה לכל הפלפול דרב ס"ל [כמקרקע] כו' ש"מ מפשטא דמימרא של רב דאמר התוקף וכו' קאמר טעמא [דניחא ליה] ואפשר דלא ס"ל הא דר"א אמר רב הלכה כר"מ דאמר ליה הרי שלך לפניך מדלא מייתי ליה וע"ז הקשו בלא ה"ט וכו' ועיין: ע"ב גמרא מסלשין כו' לרבא דלעיל דס"ל רבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו דלרבנן אף דאיכא צד אחד ברבית ואפילו ע"מ להחזיר אסור באופן שכתבו התוס' לעיל דף ס"ג ע"א בד"ה רבית ע"מ להחזיר וכו' שמצריכו לפרוע תחלה קודם שיגבה לו פירות שאכל איירי רישא [דהכא] דומיא דסיפא דבייתוס בן זונין דאיירי [לרבא] בכי ה"ג כדמשמע לעיל אתיא מתני' כרבנן לכך דוקא מסלשין אבל לאטול ולהחזיר

באור

ומיקרי יש לו כדמסיים בלשונו ולזה אפשר דמלת מעות הוא ט"ס וצ"ל ועז"א מ"ט כו' ונקל הוא טעות כזה משוי האותיות קצת במכתב: (א) דהא לרש"י בעישורייתא היינו באותן שרגילין למנות א' א' ואפ"ה בכדי שהדעת טועה דוקא בין כ' למ'. אבל אינו מובן לתת הבדל למה הדעת טועה בין ג' חמישיות לד' חמישיות ולא בין ג' לד' אחדים: (ב) ובשלמא לפי' התוס' לא מיירי הסיפא שפוסק עמו שעכ"פ יהיה כך וכך חלב ואם לא יהיה כשיעור שפסק מחויב ליתן לו אח"כ רק דפוסק עמו מה שעיזי חולבות ביום או יומים שיתן לו כך וכך המדה ומוזיל גבי' ולכך אסור משא"כ ברישא כך יכול להפסיד כמו להשתכר א"כ הוי סיפא דומיא דקרי ללשון ראשון משא"כ להגהת מרדכי דאיסורא דסיפא משום דמחייב עצמו שיתן לו עכ"פ כך וכך מדות ואם לא יהיה כך וכך מדות כחליבת יום או יומים ימתין אח"כ ואז אינו בעולם כלל: (ג) נראה דר"ל דהא

דפוסק עמו כשער הגבוה לא קאי אפוסק על הגדים רק ארישא קאי איצא השער דמיירי באין לו. וכ"כ התוי"ט דארישא קאי מיהו מלשון הגהות מרדכי בשם ר"י שממנו הועתק הגהת אשר"י נראה דאף בפוסק על הגדים מותר וז"ל הגהת מרדכי ואי לא קיבל אפילו זולא הוי אסור וכו' מיהו לקמן גבי פוסק עמו על הגדים קתני דפוסק עמו על שער הגבוה כו' וטעמא כיון שאינו מזומן כמו שיש לו למכור [ר"ל שעדיין מחוסר תיקון וכמ"ש התוס' לעיל דף ס"ג ע"ב ד"ה מהו דתימא] אינו נראה שיש לו להיות באחריות לוקח והלר... לא חשיב אגר נטר ע"כ. ואין להגיה גם בדברי הגאון כן וכצ"ל אבל לקמן אינו פוסק אלא על הגדים ד... והוי כאין לו מותר כו' דהא קאי לשיטת התוס' דמחשבי לענין זה כיש לו כמ"ש בדבור זה להדיא. ... אמאי לא נאמר באמת גם לשיטת התוס' דפוסק כשער הגבוה קאי גם אפוסק על הגדי...

אסור וכן בסמוך לא נפרש שתיהן מותרין בזה האופן [בע"מ להחזיר] (ד) וכן משמע דעני רבא בתרי' ורבא אליבי' מפרש [וכ"ה בג"י בשם הרשב"א] ולפי"ז לא יתכן הא דקאמר שניהם אסורין דלא כר"י דאי ר"י האמר לד אחד ברבית מותר דלרבא אף לר"י אסור והו"ל האמר לד אחד ע"מ להחזיר שרי או שמא לא איירי בע"מ להחזיר [ואתיא אפילו כר"י] והג"י נתעורר בזה ונדחק לומר דר"ה ברי' דר"י כאביי ס"ל ולא אזיל אליבא דרבא ועיין . ואפשר דאף לאביי בע"מ להחזיר אסור בלד אחד לרבנן רק ר"י מתיר כפשוטו לד אחד [ולכך מפלגין דוקא אבל לאכול ולהחזיר אסור וכן שניהם מותרים דוקא בזה האופן] וק"ל . אין להקשות אמאי לא אמר אמתני' דלא כר"י דלר"י שניהם מותרין דדלמא מתני' לוקח אסור מוכר מותר ובדאמר לי' לכי מייתית קני וכדפירש"י בד"ה לד אחד וכו' [דבזה אפילו לר"י אסור] וע"ש . ובקמייתא [היינו הא דלפי זה לא יתכן כו'] י"ל כיון דלר"י מותר מן התורה אף דרך הלואה לפחות דרך מקח וממכר שרי אף מדרבנן (ה) : ברש"י בד"ה שלא באחריות כו' כשמואל כו' . עיין לעיל בגמ' דף י"ד שמואל לא ס"ל הכי רק שעבוד צריך לימלך בשטר מכירה דעביד איניש דזבין ארעא ליומא ודוקא בשטר הלואה ט"ס דלא שדי איניש זוזי בכדי מיהו אף לשמואל אי טרפה נגזל מודה כמ"ש תוספות לעיל בד"ה שעבוד כו' : בתוס' בד"ה לא תמכרם וכו' וא"ת אמאי אסרינן הכא וכו' . יש רוצין לומר דוקא לפי' התוס' קשה אבל לפירש"י י"ל דלא הלוהו לזמן ולעולם יכול לפדותו כשירצה ואין ביד המלוה לדחקו וא"כ לעולם ליכא למימר שהדמים הראשונים היו על המכר משא"כ במתני' דקבע ליה ג' שנים ואם לא יפרעו יהיה מכר בע"כ אבל אין זה כלום וק"ל : בתוס' בד"ה לכשיהיה לי וכו' ולא דמי למשכנתא כו' . לא תפסו לעיל [בסמוך דאמר ר"ה ברי' דר"י דלא כר"י] וק"ל :

דף סו ע"א גמרא אלא מתני' דקתני וכו' . אף לפי מ"ש התוס' דאם בתחלת הדברים כו' [לא הוי פטומי מילי] מ"מ דייק שפיר דאי אתני מי שאין עליו להתנות לא אמרינן פטומי מילי [אף בסוף] דאל"כ מאי דוחקיה דרבא דמוקי סיפא דאמר ליה מדעתיה לוקמי בסוף המכר וכדמשמע פשטא דברייתא מכר לו וכו' ואף בדלא אמר מדעתיה ורישא וסיפא איירי בסוף המכר דאי אמר המוכר לכשיהיה לי וכו' אף בסוף המכר ליכא כאן פטומי מילי ואדעתא דהכי גמר המקח דאין פירוש סוף המקח שכתבו התוס' אחר גמר המכר דא"כ אף כשמתנה המוכר אין בדבריו כלום דאין לאחר גמר המקח כלום אם לא כשנתרצו שניהם והוא דקנו מניה רק תחלת המקח הוא שבתחלת הדברים פתח המוכר וכו' וכמ"ש התוס' וסוף מקח הוא אחר שכבר עמדו על סוף וכו' ונתן המעות ולא כתב השטר וכה"ג וכמ"ש האשר"י וכן לפי האמת איירי כל הברייתא בסוף המקח ורישא דאמר מוכר הוי תנאי גמור ואדעתא דהכי גמר המקח אף שהמוכר לא היה רוצה מלהניח למוכרה [אף נולי התנאי] מ"מ הא סוף סוף אתני הכי קודם גמר המקח וסיפא דאמר לוקח דנעשה כמאן דאמר ליה מדעתיה ולא הוי אלא פטומי מילי ושרי ודייק ר"א שפיר אלו הוי פטומי מילי מאי דוחקיה דרבא דאוקמי בדאמר ליה וכו' [ובתחלה] ולפי זה יכול ג"כ לחלק הברייתא מניה וביה [בלוקח בין מדעתיה בין בשלא מדעתיה] נוח יותר לאוקמי כפשטיה וכמו שאמר לפי האמת [דאיירי בהתנה לבסוף והוי פטומי מילי] ומשני הכי נמי קאמר וזה פירש"י ג"כ בד"ה בדידה כו' ואפילו אמרה קודם לכן ר"ל אף אם אמרה קודם לכן בתחלת הדברים ולא דמיא לממון דאם אמר אף המוכר בתחלת הדברים אני משעבד לך אחריות דמהני דמשעבד נפשיה וכו' משא"כ האשה לא תליא נתינת גט כלום בדידה אם לא אתני הבעל וע"ז אמר מהו דתימא איהו נופיה אדעתא וכו' ולכן אלו אמרה בתחלת הדברים או באופן דליכא פיטום דברים שקבלה עליה בשבועה ה"נ דהוי גט קמ"ל מטעם פטומי מילי וכו' ועיין לקמן דף ס"ז ע"ב בתוס' בד"ה והלכתא וכו' ומ"ש שם וכן בר"ן איתא אמרה והארכתי בזה אף כי בעיני דברים פשוטים כי הרבה מפרשים בע"א . וי"מ [דברי רש"י] ואם לא התנה בשעת נתינה כו' אינו כלום ואפילו אמר מקודם לכן לא מהני דל"ל בשעת נתינה ולא נהירא ועיין : והאשר"י גריס [לעיל] סיפא דאמר ליה מדעתי כו' פירוש שהתנה עמו להחזיר לו אלא שאמר מדעתי שיש לי עתה אבל אם ישתנה דעתי ולא ארצה להחזירם לך איני מחויב להחזירם אבל אם אמר באותה שעה אם יעלה בדעתי להחזירם לך רצונו לומר כפירש"י זה לא יתכן דאין זה קרוי תנאי ולא דמיא זה לרישא וק"ל : ומ"ש אח"כ [בקושיא דר"א ותירוצו] הוא הכל על דרך שכתבתי בשם התוס' ומ"ש בהגהות אשר"י הוא פירוש ר"ח מפרש בענין אחר סיפא שמכר לו מכירה גמורה וכו' והוא דקנו מניה וה"ה קודם גמר מכירה אף בלא קנין אפשר ואין כ"מ לדינא ביניהם ועיין בר"ן מבואר הכל היטב ז"ל סיפא דאמר מדעתיה כלומר כו' ורצוי לפרש כו' האי גברא דזבין כו' והוי ס"ד דר"א למימר הכי כיון דעדיין לא נגמר המקח כדאמרי' לאו פטומי מילי הוא ומשני נעשה וכו' וכדפירשתי כיון דאין המוכר חולט הדבר מפיו לחזקו ודאי לא סמך ביה וכפטומי מילי נינהו עכ"ל . עוד כתב האי שכ"מ כו' ומיירי שהגט נכתב ומסרו לשליח ליתנו לה ועדיין לא נתן בשאמרה היא כן וכדאמרינן מהו דתימא איהו כו' דמשמע דעדיין לא נתן לה וקמ"ל רב זביד שאז היה לו לחזק הדברים ולומר על דעת כן אני נותן וכשלא אמר כן לקח דבריו לפטומי מילי בלבד ואח"כ הביא פירש"י שבד"ה בדידה תליא וכתב זהו לשון פירש"י ז"ל ול"ע אם אמרה קודם כתיבה אי אמרי' אדעתא דידה קא גמר ויהיב דהשתא לא שייך למימר פטומי מילי בעלמא לפי הטעם שכתבתי בתחלה בשם המפרשים עכ"ל וכ"ל דהמספקא ליה [לפי הקמ"ל] אי הוי תנאי כדמשמע מפשטא דסוגיא לפירש"י וכמ"ש אי אפשר דבגט אין חילוק בין מעיקרא לבסוף דבשלמא מכירה אי אמר המוכר בתחלה ומחייב עצמו אדעתא דהכי זבין מניה משא"כ לענין גט דמתגרשה בע"כ דאף מתחלה מיקרי פטומי אלא היכא שנשבעה וכפירש"י או אמרינן דאדעתא דידה קא יהיב ודו"ק : ובטור ח"מ סי' ר"ז כתב וז"ל מכר לו קרקע והתנה המוכר שיחזירנה לו כשיהיה לו מעות צריך להחזיר לו כשיביא לו מעותיו לפיכך אסור ללוקח לאכול הפירות דהו"ל הנך זוזי בהלואה גביה אבל אם אמר לוקח מעצמו אחזירנה לך כשתרצה או לאחר שהתנה עליו המוכר השיב הלוקח כן אעשה אם לא תשתנה דעתי אבל אם תשתנה וכו' אינו מתחייב להחזירה ואין כאן תנאי לפיכך יכול הלוקח לאכול הפירות שאף אם יחזירנו לו אח"כ הוי כמוכר לו מעתה לשון הרמב"ם ז"ל מכר לו סתם ואמר לו הלוקח מדעתו כשיהיה לך מעות תביאם ואני אחזיר לך הקרקע ה"ז תנאי גמור והלוקח אוכל פירות ואין זה אבק רבית שהרי מדעתו חייב את עצמו לתנאי זה ע"כ ואיני מבין דבריו כיון שמחשיב אותו תנאי וצריך הלוקח לקיימו א"כ היאך יאכל הפירות אלא ודאי אין כאן תנאי כלל עכ"ל הטור . ודברי הרמב"ם נראה פשוט לאחר גמר המקח ובדקני מניה וכר"ח בהגהות אשר"י [וכ"כ הב"י] אבל לפרש סיפא דברייתא באופן זה הוא דחוק דלמה ליה לרבא לאוקמי לאחר גמר המקח דלא כרישא ועיין אבל הכסף משנה מפרשו אף לפני גמר מקח ועיין בסמ"ע סי' ר"ז הביאו : ברש"י בד"ה בדידה וכו' . כתבתי לעיל : ברש"י בד"ה בשעת מתן מעות כו' אין בדבריו כלום . אינו מדויק : בתוס' בד"ה פטומי וכו' . דיני דבור זה ארוכים בפוסקים ויש איזה תשובות בידי מדברים בזה : בתוס' בד"ה קמ"ל וכו' אם מתי וכו' . והסמ"ע דהכא אפשר שלא ידע הדין ליתן על תנאי : בתוס' בד"ה אחר מתן מעות כו' ואע"ג דלעיל בפרק הזהב כו' . לכאורה אין זה תלוי בקושיתם דהא הגמרא מקשה בסמוך מי קאמר ליה קני וכו' ועיין : בא"ד התם לפי שנותן ערבון לקנות כנגדו כו' . אף שבין לפירש"י ותוס' לעיל עכ"פ ערבוני יקון פירושו יותר מכדי ערבון היינו אם תחזור בך אבל נתינת הערבון לקנות כנגדו עד שיביא שאר מעותיו וק"ל : בתוס' בד"ה מניומי אמר כו' וא"ת בלא מניומי וכו' מיהו יש ספרים דגרסי וכו' . וקודם דהדריה מניומי אמרה אבל לגירסא דאין הלכה לא יתכן לומר דלאחר דהדריה מניומי אמרה דהאי משום רבותיו אמרה ועיין באשר"י : בא"ד ומיהו לרב הונא כו' אבל לר"נ כו' . ולא מסתבר להו לומר דרבה בר אבוה אהדריה מלאחר מתן מעות אבל למה דהדר אמר ר"נ אפילו בשעת מתן מעות לא קנה ולא כלום אהדרי מניומי דלא משמע הכי מדלא קאמר בלשונו רבה בר אבוה אהדריה מהא ועיין ויש מקשין הא אף לר"ה לא ניחא דהא ס"ל לאחר מתן מעות קני מיהת נגד מעותיו [ולכאורה י"ל דהך טעמא דהכא עדיפא שייכא גם בלאחר מתן מעות] אך נראה מדלא קאמרי לעיל סוף הדבור לאחר מתן מעות כו' דבלאחר מתן מעות דהכא עדיפא מטעם שמפרשו בסמוך רק תלי זה בכיון דבשעת מתן מעות כו' . מיהו זה בלי טעם [דמ"מ אמאי מהני בלאחר מתן מעות אלא ודאי דכוונתם דגם לאחר מתן מעות דהכא עדיפא מטעם שמפרשו בסמוך] והוצרכו לתלות זה בזה [ולא כתבו משום דהך עדיפא] משום דהא הגמרא מקשה בסמוך זה לקושיא [ואי אמר קני כו' אסמכתא הוא] משום דר"ה ס"ל דהך אסמכתא עדיפא בלא"ה בע"כ דהא בשעת מתן מעות כו' : בא"ד וא"ת בפ"ד דנדרים כו' יש מקשין דהא מעיקרא כד אקשי ועוד קשה דמאי פריך כו' דתקשי בלא"ה ר"ה מניה וביה אמאי בשעת מתן מעות קנה הכל ולאחר וכו' לא קנה אלא כנגד מעותיו ע"כ משום דבשעת מעשה עדיפא טפי ומדמי הא דליבטלי זכוותא לשעת מעשה וע"ז תירצו דאסמכתא דהכא עדיפא טפי וכו' וא"כ מאי מקשו הכא וק"ל : בא"ד ור"ת תירץ אקושיא דלעיל דלא קשיא דר"ה וכו' . קושיא הראשונה נמי מיתרצא בהכי וכן הא דלקושטא מהני הכא אסמכתא במעכשיו לחודא וק"ל רק קושיא אחרונה [דטפי הו"ל למיפרך דר"ה אדר"ה] לא מתורצא ואפשר שלא כתבו [אקושיא] דלעיל רק לר"ה לאפוקי קושיא אחרת לר"ה לא יתורץ : בסה"ד ולעיל בפרק הזהב כו' . עיין במהר"ם ינ"ו בזה ובח"מ סי' ר"ז בב"י האריך בדינים אלו : **ע"ב** גמרא האי גברא וכו' מעידית וכו' . הובא בח"מ סי' ק"ב ואשתמיט למהרש"ל ז"ל בים"ש סי' מ"ג פ"ק דב"ק ואף שיש לחלק דהכא אמר ליה בפירוש מעידי עידית לא מגבינא וכו' [ובטור לא הוזכר רק שהבטיח ליתן לו מעידית] יהיה מה שיהיה מהכא נפקא להטור דין זה והו"ל להביאו אלו עלה בזכרונו : ברש"י בד"ה ואיבעית אימא וכו' ולרבנן מסלקין אותן . ברייתא דהביא הגמרא לעיל דף ס"ג ע"א א"ל לר"כ דא"ל ר"י הוא דהא רבי יהודה אומר אף בזמן שהלוקח כו' קתני [ור"י סובר אסמכתא לא קניא] גם א"ל במעכשיו דא"כ אמאי מוכר אוכל פירות לרבנן (ו) דז"א דמ"מ אם מוכר אוכלו ליכא אפילו חד לד ברבית כיון דהלוהו על שדהו ונתן לו כל הדמים בין יפדהו או לא ליכא רבית אם הלוקח מניח ברצונו לאכול המוכר פירות ורש"י לא מיירי רק מלד הדין לא משום לא תעשה דרבית מסלקין רק שהלוקח לא יניח המוכר לאכול כיון דאם לא יפדה קני לה למפרע . אבל משום דלא הוזכר לעיל שהוא שלו לאחר ג' שנים ליכא לתרולי [דבאמת לא קני לה משום דאסמכתא הוא] דא"כ הוי רבית בכל לד שיכול לפדותו לעולם ובמשכנתא בלא נכייתא מודה ר"י כמ"ש לעיל : ברש"י בד"ה קפיד בארעא וכו' . וקרקע אף בשוי' אין דרך למוכרה [ולכך לא נקיט דקפיד במטלטלין למוכרן אפילו בשויין משום דאף אם דעתו לשקעה היה לו למוכרן בשויין] ואפשר דלרבותא קאמר ר"פ אי קפיד בארעא אף בשוי' ולא קאמר אי קפיד בדמי למכור מטלטלין בשויין [אלא משום דקרקע רבותא אף דאין דרך למוכרה אף בשוי' אפ"ה אמרינן מדקפיד דעתו לשקעה] : ברש"י בד"ה דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזה כו' ואם אין אני נותן לך מגופה כו' תהא טולה שלך וכו' . קלת זר מי פתי לא יתן לו חלק קרקע מאשר ישקע בידו כל הקרקע . וקלת קשה מאי ענין זה לאסמכתא דקאמר אע"ג דאמור רבנן וכו' ואפשר דלא תימא כמו דלא נתקיים דיבורו במה שאמר שיהיה כולה שלו משום דהוי אסמכתא כן לא יקום דבורו שלא יכול לסלקו ממקום אחר כיון דכללו בדבור אחד ועיין בח"מ סי' ר"ז [וכן תירץ שם בסמ"ע]. וכתב הרא"ש אבל אפותיקי וכו' ואע"ג דמאי לסלוקי בזוזי [ודלא כפירש"י] דאל"כ לא מקרי אפותיקי דמעתה היא מכורה מקלת או כולו מ"מ לא חשיב דאי כיון שהמלוה אינו יכול לתבוע ממנו הפרעון ממקום אחר חשיב כקנויה בידו וכו' . ואם מגבי ליה קרקע צריך ליתן לו מקרקע [זו ולא] אחריתא ותלמידי הרשב"א כתבו פירוש אחר והובא בב"י ע"ש : ברש"י בד"ה גבי מהאי חמרא כו' . עיין בר"ן שמפרש דעת רש"י [דאי לא אייקר כיון דלא גזים לא הוי אסמכתא] : בתוס' בד"ה אי קפיד וכו' אע"ג דאית ליה לאהדורי וכו' . ר"ל דהא בהאי דלעיל לא קשה להו גבי שתי שיכרא קני דלמא ידע דאסמכתא לא קני ומש"ה שתי ולא איכפת ליה אלא דעכ"פ הו"ל להפך בזוזי כי היכי דליקו בהימנותיה אע"כ דעתו לשקע השדה בידו והיינו הך הימנותיה ומש"ה מקשה הגמ' מטעמא שמא אינם אסמכיה וכו' א"כ הכא דמקפיד בדמי או בארעא דע"כ צ"ל דלא שייך כאן שמא אינם אסמכיה מדקא מהדר למוכרו וכן בארעא מהדר למוכרה עכ"פ רק מחשבו בדמים יקרים לז"א היינו משום דליקו בהימנותיה אבל למכור בפחות לא : בתוס' בד"ה התם זביני כו' ומפרש ר"ת כו' . עיין בהג"א ומ"ש בסמוך ע"א בתוס' בד"ה פירי מאי וכו' : בא"ד ורבא דהוי בעי כו' . דלפי' רש"י מחילה בטעות בכל מקום הוי מחילה ושאני הכא בהלואה משום רבית מקשה רבא שפיר אונאה והשיב לו איילונית וצריך ע"כ לחלק בין אונאה לאיילונית וקאמר ולא היא לא אונאה תיובתיה דבאונאה לא ידע כלל דאית ליה גביה שימחול וכפי' רש"י ולא הוי מחילה אפילו בטעות משא"כ הכא דעכ"פ ידע רק הוא סבור דמכר הוא אבל לפירוש התוס' דבכל מקום לא הוי מחילה חוץ ממוכר פירות דקל מטעם שכתבו וא"כ ליכא קושיא מאונאה כלל וא"כ דפי' ולא היא לא אונאה תיובתא משום דלא ידע דאלו ידע לא הוי מחיל [והוי מחילה בטעות] משא"כ במוכר פירות דקל . או אפשר ולא היא אף למאי דלא ידע רבא אין כאן קושיא דמ"מ שאני אונאה וגרע מפירות דקל אף למאי דס"ל דטעמא משום דמחילה בטעות הוי מחילה ולא איילונית כו' :

דף סז ע"א ברש"י בד"ה ולא בלאות כו' אלמא מחילת אכילת פירות כו' . וה"ה מבלאות גופיה דקיימינן ביה מאי לאוכוחי וכבר כתב לעיל אע"ג דכי

באור

שתירצו התוס' לסברת רב שרביא דמשום דיכול לאכלן ולתת לו העין אחרים להכי אחריות על המוכר א"כ גם לענין אחריות דזולא י"ל כן ועיין בש"ע סי' קע"ה ס"ז דשם כתב דין דפוסק כשער הגבוה אילא השער וכתב הט"ז לחלק בין הך דהכיות יין דאסור כמקבל גם זולא ע"פ תי' תוס' האחרון דכיון דיכול המוכר לאוכלן כו' ועיין : (ד) לכאורה אכתי יש לפרש שניהם מותרין בע"מ להחזיר ואינו מצריכו לפרוע תהלה וכן אמאי מפלגין דוקא ולא יאכלו על מנת לנכות ובאמת שמזה הוכיח הט"ז בסי' קע"ד מדברי הרשב"א אלו דאפילו בכי האי גוונא לנכות מקודם אסור : (ה) מ"מ בסמוך בהך דמשכן לו בית כו' דאמר ר"ה ברי' דר"י דלא כרבי יהודה ושם איירי דרך הלואה דמזה הוכיח התוס' לעיל דף ס"ג בד"ה לד אחד דאף בהלואה שרי ר"י לד אחד ברבית ומשם מוכח עפי דאתיא דלא כרבא דהא לא שייך שם ע"מ להחזיר וא"כ מאי נמי אתיא כר"י דבהלואה עכ"פ לרבא אסור לד א' בשלא ע"מ להחזיר . גם יש לגמגם קלת דא"כ הא דקאמר רבא התם דבע"מ להחזיר דוקא פליג ר"י נ"ל דהרי שהיה נושה הוי כהלואה אף שעשאו מכר ומדברי רש"י שם דסובר דר"י לא שרי רק במקח גם מדברי התוס' דבור הנ"ל שהוצרכו להוכיח דר"י שרי אף בהלואה לד אחד ברבית מהך דמשכון משמע דבהך דהיה נושה הוי דרך מקח וממכר וכן מדברי התוס' דף הנ"ל בד"ה רבית שכתבו שם דרבא מודה דמן התורה פליגי בלד אחד ברבית שלא ע"מ להחזיר משמע קלת דגם בהך דבתי ערי חומה דאמר רבית ואינו רבית היינו מדאורייתא דוקא אבל מדרבנן אסור וכן נראה להדיא מדברי הגאון דף ס"ד ע"ב בתוס' ד"ה ולא ישכור ע"ש ואפשר לחלק בכ"ז ועיין : (ו) וה"ה דהו"מ לאקשויי בפשיטות דהתם ע"כ במעכשיו מיירי דאי לאו במעכשיו אף אם אסמכתא קני ולד אחד ברבית מותר מ"מ אמאי מתיר שם ר"י ללוקח

מחלה היא נזונית וכו' : **ברש"י** בד"ה ה"נ לא קן ופליג אדר"נ וכו'. דלא מסתבר לחלק דלעיל כיון שאמר אם לא וכו' יהא שלך כאלו קץ והיה מתורץ בזה דלא פליג ר"נ ארבינא דריש פרקין. ואף דר"נ לעיל איירי מלאחר ג' שנים [וזה הוי כתוך ג'] מ"מ כ"ש הוא לרש"י דטעמא דר"נ משום רבית הוא ולכן פירש ופליג וכו' ונראה דלפי' רש"י ז"ל רבינא דריש פרקין איירי באתרא דלא מסלקי וכדעת הרי"ף וזה שדקדק בסמוך בד"ה לא מסלקינן ליה ואי נמי אכיל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה דמשמע אבל לכתחלה אסור מיהו אין זה דקדוק ורבא קאמר בסמוך האי משכנתא באתרא דמסלקי לא ניכול כו' דמשמע בלא מסלקי שרי לכתחלה בלא נכייתא [וכן פירש"י שם בהדיא בלא נכייתא נמי אכול] ובר"יף [דמפרש ע"כ דרבינא דר"פ איירי באתרא דלא מסלקי כמ"ש הראב"ד והרא"ש לדעתו לא קשיא עליה מרבא דבסמוך. דהא] ע"כ צ"ל בלא"ה דגרים בסמוך ברבא האי משכנתא באתרא דלא מסלקי דאיהו פסק כרבינא דחשיב ואפיק פירי כו' בזביני [דאת וגוולא] וכ"ש בהלואה וכדמשמע ריהטא דשמעתין [דמטעם רבית הוא] דלא כפי' התוס' ורבינא דלעיל איירי באתרא דלא מסלקי וכתב אח"כ מימרא דמר בריה דר"י משמיה דרבא ורב אשי כו' איירי במשכנתא בנכייתא דלא תקשי רב אשי ורבינא [דאפיק כו'] אהדדי וא"כ קשה רבא [דהכא דקאמר באתרא דמסלקי אף בנכייתא הוי אבק רבית] ארבא דבסמוך האי משכנתא באתרא דמסלקי לא ניכול אלא בנכייתא דמשמע דלכתחלה שריא [אלא ודאי דגרים ברבא משכנתא באתרא דלא מסלקי] ועיין דלפירש"י אי אפשר לפרש כפי' התוס' : **בתוס'** בד"ה הממאנת וכו' וכשהלך בעלה כו' ולותה ואכלה לא אצטריך דהא אלמנה לכה"ג וכו'. ר"ל נמי מה"ש דלעיל דמלתא דפשיטא הוא דהא אפילו אלמנה לכה"ג דאית לה כתובה אין לה מזונות בלותה ואכלה ומכ"ש בשניה דאין לה כתובה דאין לה מזונות בכי ה"ג וא"ל מה"ט בממאנת ואיילונית נמי לא אצטריך בלותה ואכלה דהא אפי' באלמנה לכה"ג דאית לה כתובה אין לה מזונות ז"א דהא ודאי אלמנה לכה"ג ושניה דמשום איסורא נגעו בה אין לדמותן לממאנת ואיילונית דטעמייהו אינו אלא משום דלא קרינן בהו לאנתו ולכך ממאנת ואיילונית אין להם כתובה ויש להם מזונות ביושבת תחת בעלה ואלמנה לכה"ג דינה בהיפך דיש לה כתובה ואין לה מזונות בישבה תותי' והיינו טעמא דבאלמנה לכה"ג דבאיסור היא אצלו לכך אין לה מזונות כדי שיוציא אבל כתובה דנותן לה ביוצאה ממנו יש לה דיש לה נישואין מן התורה אבל ממאנת דבהיתר היא אצלו יש לה מזונות וכיון דאין לה נישואין מן התורה אין לה כתובה אבל שניה דהוי נמי משום איסור יש ללמוד שפיר מאלמנה כ"כ מהר"ש והן דברים פשוטים לדעתי : **בתוס'** בד"ה ובלאות כו' אילימא אממאנת ואיילונית אי דאיתנייהו כו' ואי דליתנייהו אידי ואידי כו'. ליתא הכי בנוסחאי דגמרא שם ע"ש : **בא"ד** היינו בלאות שאינן קיימין וכו' וא"כ יהיה החילוק [בין בלאות שאינו נכלל באין להם כתובה] דבלאות איירי בנכסי מלוג ולפירש"י [דפירש בלאות שהכניסה] החילוק דנדוניא שאינו קיים ובלאות קיימין ולמה שפירשו דבבלאות שאינן קיימין איירי כדהתם אי דליתנייהו אידי ואידי כו' לזה כתבו ופירות דקתני ט' דאפילו קרן כו' (ז) : **בא"ד** א"נ תקנת פירות כו' כגון כו' ולותה כו'. כתב מהר"ש נר"ו נראה מדבריהם דבישבה תותי' חייב לפדותה כמזונות ומפירש"י דבשמעתין לא משמע כן ונראה דהאי תירוצא אינו אלא לממאנת ואיילונית דדין תקנת פירות כמזונות אבל בשניה דליכא לפרש כה"ג במזונות כמ"ש התוס' לעיל בד"ה הממאנת ה"נ מהאי טעמא ליכא לפרש כה"ג בתקנת פירות ואפשר דבשניה יש לפרש פירות בפשיטות דהיינו פירות שאכל של נכסי צאן ברזל דהאי קרן גופיה אם אכלו יש להן כדמסיק התם דקנסוהו רבנן לדידיה וכו' עכ"ל : **בתוס'** בד"ה פירי כו' ודוקא בזביני כעין עובדא דרבה בר רב הונא וכו'. הדברים פשוטים דר"נ ס"ל [לעיל] הכא הלואה [וגרע] ר"ל שלא הקנה לו אלא בתורת מכר כמ"ש התוס' לעיל בד"ה התם זביני [והיינו כהך דזביני שכתבו התוספות הכא ומ"מ ולא בהלואה היינו שנותנו לו בתורת הלואה]. וז"ל הגהת אשר"י מפרש ר"ת [לעיל גבי אסמכתא] מתחלה נכנס בה בתורת הלואה עד ג' שנים והוי אכיל בנכייתא כי היה סבור שיפרע ולאחר ג' שנים היה אוכל פירות חנם בתורת מכר שהיה סבור שתהא משוקעת בידו והיא המחילה בטעות שלא היה בידו אלא כמו הלואה ולשם הלואה לא מחיל אלו ידע שיכול להתחרט ולכן לא הוי מחילה והדרי פירי שאכל לאחר ג' שנים [דלפירש"י כ"ש תוך ג' שנים כמ"ש הגאון לעיל] משא"כ בפירות דקל אפשר אף שאילו היה ידע שיכול לחזור לא היה חוזר כי היכי דליקו בהימנותיה וכו' והכא בעובדא דאת וגוולא אתי שמכא דעתיה ולא גמר ומקני ולא היה מכירה כלל אף קודם שיביא מעותיו ומה שמחל הפירות היה מפני שהיה סבור שהיה מכר [קודם שיתן המעות] ואדעתא דמכירה מחל לו דהא אמר ליה אי הוי לי זוזי וכו' דראיה שאין דעתו נוח לו למכור וכיון שאינו מכירה הוי מחילה בטעות אבל הלואה דהיינו משכנתא דהכא שהלוהו וירד ועשה ואכל דמחל לו הפירות משום הלואה ליכא כאן אלא אבק רבית. והמחוור שהחילוק הוא שביטול מכירת פירות דקל הוא מטעם דבר שלא בא לעולם ומ"מ הוא דעתו להקנותו רק שאין הקנין חל לכך אמרינן ניחא ליה דליקום בהימנותיה משא"כ הכא הוא מטעם אסמכתא וענין אסמכתא הוא שאין דעתו להקנותו רק סומך חבירו וכו' ועיין : **בא"ד** ור"ת מפרש כו'. מ"מ נ"ל הא דקאמר משכנתא מאי הכא כו' משום להא דרבית קמיבעיא ליה וק"ל : **ע"ב** בתוס' בד"ה והלכתא כו' דאפילו אם יתנה הלוה נצריך קנין וכו'. ודומיא דהכא רישא באתרא דמסלקי ואמר דלא מסתלקנא [דלא בעי קנין] כתב האשר"י אע"ג שכבר נגמר השעבוד בשתם כיון דקודם מתן מעות [ומ"ש התוס' לאחר שלוה היינו לאחר שנגמר הקנין אבל עדיין לא נתן המעות] אמר המלוה לא מסתלקנא והודה לו הלוה ואדעתא דהכי קיבל המעות מהני בלא קנין דאדעתא דלא מסתלק מחזיק בקרקע משא"כ אם לאחר שמעבד לוה שדהו סתם אמר לו [הלוה שיוכל לסלקו] ואפילו הודה מלוה ואמר מסתלקנא לא מהני בלא קנין כיון שכבר זכה המלוה בשדה לפי המנהג ע"כ. ועיין בר"ן ובב"י סי' קע"ב בי"ד. ואיברא דלכאורה אין ברש"י הכרח אי איירי לאחר גמר שעבוד וקודם מתן מעות או בתחלה ועיין : **בא"ד** כיון שזה עומד ולווה וכו'. לפי מ"ש לעיל דף ס"ו ע"א בד"ה פסומי מילי אף תנאי המלוה ולוה שותק עהני והאשר"י כתב באמת כן כמו לעיל. ואולי כיון שהמנהג אינו כן יכול לומר איני רוצה לשנות מן המנהג : **בתוס'** בד"ה רבינא וכו' דרבינא לא היה רוצה ליטול השם כו'. זה דוחק גדול ואפשר לומר כיון דמדינא בנכייתא ומשכנתא דסורא שוין הן ואין חילוק כמ"ש התוס' לעיל בד"ה במשלם שניא אלין וכו' רק שזה כתב בלשון אחר והוא לא רצה לכתוב בלשון היתר של ת"ח. ובסמ"ג לא תעשה קצ"ב מפרש דתרי רבינא הוו אחד היה תלמיד חבר לרב אשי עיין בתוס' פרק אלו טריפות : **בא"ד** ועוד נמצא מוגה ט' רפרם כו'. אינו תירוץ לתימה הראשון : **בא"ד** ויש מפרשים דהך נכייתא ט'. ולפי"ז מ"מ דמאן דאכיל וכו' משדה אחוזה וכו' לא מיושב שפיר וק"ל : ודיני דמשכנתא בנכייתא ארוכים בפוסקים הרוצה לעמוד עליהם יעיין בפוסקים. לשון הרא"ש כללא דמלתא לרש"י ותוס' במשכנתא באתרא דלא מסלקי אף בלא נכייתא שרי דהוי כמכר עד אותו הזמן וכן במשכנתא דסורא אע"ג דמלי מסלק ליה ומנכה מחובו כפי שנים שאכל מ"מ כיון שכתב בסוף השנים מיחזי כמכר ובאתרא דמסלקי בלא נכייתא הוי אבק רבית ואינו יוצאה בדיינים ובנכייתא שרי כרבינא אלא שרש"י אסר בבית משום דלית ביה פחת ור"ת ור"י לא חילקו ולהרי"ף באתרא דמסלקי בלא נכייתא הוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינים ובנכייתא הוי אבק רבית (ח) ובאתרא דלא מסלקי בלא נכייתא אבק רבית לכ"ע ובנכייתא פליגי אמוראי [ר"כ ור"פ ור"א עם רבינא] והלכתא כמאן דאסר ולא שרי אלא משכנתא דסורא וכולה סוגיא מוכח דלא כרי"ף ע"כ : **וטעמא** דבאתרא דלא מסלקי שרי אף בלא נכייתא [לרש"י ותוס'] דהוי כמכר על ה' שנים ולאחר שנים הללו חוזר ומוכרה לו ולא דמיא לכשיהיו לי מעות תחזירם לי דאסור שיכול לסלקו בכל עת ושעה שירצה משא"כ הכא דהוי כמכר אף שנמצא שאוכל פירות בחנם. וקיצותא דלעיל איירי שיכול לסלקו והיתירא הוא כיון דאח"כ שיימינן לכולהו פירי :

דף סח ע"א גמרא קינא מיניה וכו'. ר"ל הפירות ועיין בפוסקים : **בתוס'** בד"ה ונותן לו וכו'. מהר"ש ז"ל מאריך בביאור דבור זה יחשוב כי כביר מצאה ידו להשיג על מהרש"ל ז"ל ובלי ספק כי לא נעלם מהגאון הנ"ל מה שידוע לבר בי רב דחד יומא אך כיון שראה דברי הטור מפורשין רואין אדם שבטל ואין לו שום מלאכה [כמה היה רוצה ליקח להתעסק בזה העסק ואפילו אם היה לו מלאכה כו' אין אומרין כמה היה זה רוצה ליקח כו' אלא אומדין כאדם בטל כו'] והוא אזיל בשיטת אביו הרא"ש ז"ל שכתב כלומר איזה מלאכה שהוא רגיל לעשות בין שנוטלין עליה שכר מרובה בין וכו' אינו נוטל אלא כפועל בטל לגמרי והייט דקאמר ר"מ בין מרובה ובין מועט פי' בין היה עוסק במלאכה מרובה וכו' שכרו שוה וכו' מלשון שכתב הרא"ש שהוא רגיל וכו' בין היה עוסק וכו' משמע דאיירי במלאכה הראשונה [ואפ"ה שמין כאדם בטל ממלאכה הראשונה] גם שכרו שוה משמע הכי דאי כפירוש הב"י אין השכר שוה [בכל אדם דאדם שמלאכתו יקרה שכרו מרובה מאדם שאין מלאכתו יקרה וחשובה כ"כ] מ"מ גם לשון הרא"ש אפשר לפרש כפירוש התוס' ופי' בין מרובה מלאכה שעוסק בה עתה בין היא מרובה וכו' שכרו שוה [וקאי שכרו שוה אשכר אותה מלאכה שעוסק בה עתה בין היא מרובה כו'. אבל רש"ל מפרשו כפשטיה] ואף שבש"פ עד כמה מפרש כהב"י עכ"פ הכא לא מפרש כן ודחק עצמו מהרש"ל לפרש גם דברי התוס' דהכא שסתומין ולא פירשו בפירוש כהרא"ש והטור ואל יהיה בעיניך לדוחק לפרש הגריכותא אליבא דמהרש"ל (ט) דהא אף לפי' הפשוט פירוש הב"י צ"ל חנוקה השניה ואי תני מעות ליקח בהן פירות כו' אבל חנוני דלא נפיש טרחא אימא סגי במשהו כו' דהא לא שיימינן ליה מלאכה דהשתא באמת ע"כ צ"ל דה"א דוקא במעות דנפיש טרחא האידנא שיימינן ליה מלאכה הראשונה אף אם היא מלאכה חשובה ויקרה כו' כמו כן נמי לפי' המהרש"ל צריכותא הראשון דה"א חנוני הוא דסגי ליה ולא שיימינן ליה מלאכה הראשונה וכו' וצריכותא השניה כפשטיה ועיין כי כן נראה לפענ"ד והתוספות לפירש"י הקשו שפיר [דלפירושו שיימינן מלאכה הראשונה ומלאכה שעוסק בה לפי מה שהיא] וק"ל. אך באמת דעת התוס' אינו כן ופירושם הכא כמו שכתבו פרק עד כמה [וכפירוש הב"י] ע"ש ופירוש פועל בטל הכא לפי האמת כדעת המקשן פרק אלו מציאות ונותנין לו כמו שירצה אדם ליטול ולבטל ממלאכה הראשונה ולישב בטל לגמרי ממנה ולא שיימינן הך מלאכה דעביד השתא בין מרובה בין מועט אבל מלאכה הראשונה כפי מה שהיא ודאי שיימינן דהא מפסיד ממלאכה הראשונה ביושב בטל ממנה ופריך התם גבי השבת אבידה אמאי לא שיימינן נמי לפי טורח מלאכת השבה דהשתא דהא לא בטל הוא ואמאי לא שיימינן אלא מלאכה הראשונה כבטל ממנה לגמרי ולאו אלישנא דפועל בטל פריך [מדלא פריך נמי הכא כן] אלא דבך ראוי ליתן לו כיון שהוא עוסק במלאכתו ופטרתו תורה מהשבה וכו' יכול ליטול שכר וכו' כמ"ש הרא"ש פרק אלו מציאות וכדברי התוס' בשמעתין דאין לחוש אם נוטל שכר כיון שעוסק כו' ומשני אביי קושטא דהכי הוא וכפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מינה וכפירש"י התם אבל הכא ניחא לן לפרש כפועל בטל כדבעי למימר מעיקרא התם דלישנא נמי הכי משמע ולא תקשי ליה הכא והא לאו יושב בטל הוא אלא עוסק במלאכה בעיסקא דבאבק רבית הקילו ובדבר מועט שהוא נותן לו לא מיחזי כרבית כמ"ש הרא"ש וכו' וכ"כ מהר"ש : **ואשר** מורה על פירוש זה הוא אמרם והא דקתני בתוספתא סיפא כו' לאו בטל לגמרי כו' (י) והשני אמרם מדפריך התם האי וכו' כמו שירצה פועל ליסב וליבטל לגמרי וכו' [משמע דפועל בטל דהכא לפי האמת הוא כן] ומאמרם וא"ת א"כ הוא נוטל שכרו על השבת אבידה דע"כ צ"ל [לשון א"כ שכתבו] דאם נפרש התם נמי כפי' פועל בטל דהכא לא קשה מידי [דאינו נוטל על השבה רק כאלו הוא בטל וכפירוש הב"י] והגע עצמך לפירוש רש"ל השכר בא על ההשבה דהא ראינו אותו כפועל בטל שאין לו אומנות ולא חשבינן אומנות הראשונה [ואינו נוטל רק בעד ההשבה] לכן נראה בעיני שהטור הלך לשיטת אביו אבל דעת התוס' אינו כן ובפרק עד כמה מפרש הרא"ש ג"כ כפירוש התוס' דהתם ודעת התוס' הכא אינו כן דמפרש פרק עד כמה כפ"ה (כ) וגם הסברא נוטה יותר למ"ש הטור דלפי' התוס' אם נותן עיסקא לאדם בטל שאינו עושה מלאכה אינו נותן לו מאומה והא ודאי מיחזי כרבית דטרח בפלגא מלוה חנם ועיין. ודעת הרי"ף צ"ע עיין במלחמות שרוצה לפרש כפי' ר"ח ועיין בסמ"ג עשין פב מפרשים בע"א ע"ש ובביאורי מהרא"ש : **ע"ב** גמרא ואידך. דאף דס"ל כמ"ד שכרו משלם גללים היינו שכרו משלם (ל) : **ברש"י** בד"ה עם אמו וכו' ובלא עמל ומזון וכו' להעלות לו שכר כתף. עיין [כוונתו למ"ש מהרש"א] : **בתוס'** בד"ה איכא ביצים מוזרות כו' וליכא למימר כו'. דאף דר"י ס"ל לד אחד ברבית מותר דוקא כשהוא בידו : **בתוס'** בד"ה מקום שרגילין כו' לא פליג אלא ארישא כו'. אבל מנהג חמור אינו יכול לשנות : **בתוס'** בד"ה ורשב"ג כו' פשיטא דשכר מזונו כו'. דבמזוני ליכא למ"ד ופשיטא דצריך ליתן לו מה שמוליא : **בתוס'** בד"ה אי פלגא כו' וקשה וכי שוטה כו'. דא"ל להטותן היה הברירה דא"כ היה קרוב לשכר ורחוק להפסד ועיין בטור י"ד :

דף סט ע"א בתוס' בד"ה אלא שיטה כו' או ריש עגלא לפטומי וא"ל דלמא ריש עגלא וכו' למזון וכו' [ורשב"ג לא איירי רק מעמלו כמ"ש תוס' לעיל בד"ה ורשב"ג] : **בא"ד** דהא ר"י בר"י אמר וכו'. וע"כ בשיטה אחד אמרו ואי דוקא בשייה עם אמו לא יהיו בשיטה אחד והא דקאמר שייה עם אמו וכו' גללים וכו' היינו אפילו היכא דנהגו ליתן שכר כתף ועיין : **בא"ד** אפילו בבהמות גדולים. צ"ע והא לא נפיש טרחא בבהמות גדולים דהא התם א"ל שכר עמל [רק למזונו עושה ואוכלת] וכפירש"י בסמוך אינו דומה טיפול כו' אבל טיפול השניה קלה וכן לעיל ולפום ריהטא נראה להגיה קטנים ועיין. וגפ"ת זו לא עיינתיו שפיר ועיין במהר"ש שהעיר איזה דברים ברש"י ותוס' : **ע"ב** גמרא מ"ט שכר אמירה קשקיל. ק"ל למה לי טעמא דשכר אמירה קשקיל יותר

ב א ו ר

לנוקה לאכול הא הוי רבית מכל צד וכמ"ש רש"י דף ס"ה ע"ב בד"ה לד אחד וכן הקשה פ"י בגמ' ע"ש : (ז) אבל לפירש"י דכתובה ובלאות היינו נכסי צאן ברזל ולא הוזכר במתני' קרן גופי' דנכסי מלוג שפיר מפרש רש"י בפירות שאכל דקרן גופיה י"ל דאית לה ובאמת לפי נוסחאות דגמרא שלפנינו איכא שם גבי איילונית אי דליתנהו איפכא מבעי ליה דנכסי מלוג אית לה : (ח) משמע דבאתרא דמסלקי אבק רבית לכ"ע בנכייתא רק באתרא דלא מסלקי כתב בסמוך דפליגי בנכייתא. ולפי"ז יש לעיין בהא דרבינא דיליף משדה אחוזה דלכאורה שדה אחוזה אתרא דמסלקי הוא וא"כ אף אתרא דמסלקי ליסתרי לרבינא בנכייתא : (ט) דקאמר דאי תני חנוני כו' אבל מעות כו' דנפיש טירחא אימא לא סגי ליה כפועל בטל ולדברי מהרש"ל שמין שכר מלאכה שעוסק בה כפי שנותנין לאדם בטל ולפי מה שהיא כבידה נוטל יותר קשה כמו שהקשו לפירש"י : (י) משמע דלפירושם הוי מקום לטעות בר"ש דבטל לגמרי ומתניתין ר"ש כמ"ש מהר"ס לזה כתבו דאינו כן הוא רק ר"א דס"ל הכי דשיימינן כבטל עכשיו לגמרי ומתני' רבי מאיר וכר"ש פירושו בטל מאותה מלאכה דהיינו שכרו משלם : (כ) הנראה דמ"ש פרק עד כמה בפ"ה צ"ל כפ"ב וקאי על הרא"ש והוא מהופך וחסר ועיקר המכוון דאף דבפרק עד כמה מפרש הרא"ש כפ"ב כאלו אתה יושב בטל מ"מ הכא אינו מפרש כן דדוקא לענין שכר להעיד דאסור ליטול שכר על העדות צריך לפרש דאומדין כמה אדם רוצה ליבטל מלאכתו ולישב בטל משא"כ הכא. אבל דעת התוס' אינו כן ומשוי הך דהכא כדהתם : (ל) ונ"ל לפי"ז הא דקאמר לקמן ריש דף ס"ט אלא

פיטם

מאידך דרבא דלא אסרה כו' (מ): ברש"י בד"ה הדרא בעינא וכו' ואין אחריותו עליו אם נאנס כו'. עיין בסמוך דשרי ספינה אגרא ופגרא: ברש"י בד"ה מותר ואין זה רבית כו' מאתים זוז שני כורין חטין כצ"ל ור"ל המשובחת יותר ר' זוז ראוי להעלות ב' כורין בשכרו:

דף ע ע"א גמרא קרוב לזה ולזה רחוק כו' זו מדת כל אדם. ר"ל מקבל עליו הרבה בריוח והרבה בהפסד או מעט בריוח ומעט בהפסד ונותן לו שכר עמלו וכה"ג אבל קרוב לשכר ורחוק להפסד אף אם נותן לו שכר עמלו אסור וכן הנ"י מפרש בסמוך במתני' דאין מקבלין וכו' דלהכי תנינהו אע"ג דנותן לו שכרו אסור ואפשר דאפ"ה פשיטא הוא לכן פי' רש"י לקמן משום סיפא וכו'. ודוקא דאמר הריוח נחלוק אבל אם הריוח כולו לנותן אין בזה משום רבית כלל והוי כשומר כ"כ הב"י ריש סי' קע"ז ועי' לעיל דף ס"ד ע"א בתוס' בד"ה אי תקפה שסותר לזה ודו"ק ובאמת הסברא כהב"י: ברש"י בד"ה דהבא כו' דלא עבידי איניש וכו'. לשון ספר ח"ם מדפירש רש"י דלא עבידי כו' ש"מ דבספרו לא היה כתוב ונקטינן מיניה (נ) דא"כ אפילו עביד דמפקדי נמי בודאי לא מהימן אפילו אם יודה דלאו כל כמיניה וזה פשוט א"ל לפנים ומש"ה פירש"י נמי דעשיר הוא ודוק עכ"ל. ולי היה נראה לומר לתרוצי קושית התוס' קמפרש הכי דאי משום דדהבא לא יכול להוציא מידינו [דדבר שאין בו סימן הוא] גם דבר מסוים אינו יכול להוציא בטענת לקוח הוא וכו' לכן פירש דודאי שלו הוא שאין דרך להפקיד (ס) אבל אין זה מספיק דמ"מ למה אינו מפקיד דבר שאינו מסוים דמתיירא וכו' ה"נ יכול לטעון לקוח ומ"מ נראה דדעת רש"י הכי הוא ודו"ק: ברש"י בד"ה בבי דינא בפני ב"ד וכו'. האשר"י פי' כי היכי דליהוי אימתא דב"ד עליו ובנ"י בשם הרשב"א כדי ליתן רשות לאפוטרופוס להוציא ממון היתומים מתחת ידם ולמסור אותו ביד אחרים כמו שאיתא בפרק הניזקין אין האפוטרופסין רשאין למכור וכו' אא"כ נוטלין מב"ד רשות ולפי"ז די בב"ד הדיוטות ואפירוש רש"י הקשה דכיון דלא תקנו אבק רבית ביתמי בב"ד למה לי ואי לכופו לקבל ולהפסידו כך א"כ הו"ל דיהבינן ליה בב"ד חשוב דב"ד חשוב בלבד הוא דאלימא לאפקועי ממונא כדאמרי' בפרוזבול ובאסמכתא: בתוס' בד"ה מעות של יתומים וכו' דלא מיחייב לוה כו'. עיין מה שאכתוב בסמוך בדף זה ע"ב: בתוס' בד"ה דקמקבלי כו' דלא משלם למשכיר אלא מה שהיא מתחברת כצ"ל וגבי פרה נמי נ"ל שמקבל עליו הנותן הכחש ואינו שמאה תחלה בל' דינרין לשלם ל' דינרין אם מתה אלא רק לדעת מה שדרך ליכחש אח"כ ולנכותה ועיין באשר"י בשמעתא שאח"ז ובנ"י ובב"י: בא"ד ומכאן קשה לפירוש ריב"ן וכו'. נראה לפענ"ד להמליץ בעדו דשאני הכא כיון דשם עליו הכלי בדמים וקוצץ לו שכר עכ"פ הוי רבית קצוצה וכדבסמוך אין מקבלין צאן ברזל כו' לפי' ר"ת דהוי רבית דאורייתא כיון דמקבל עליו כל האחריות אם מתה וכו' וקוצץ לו שכר וכן רב ענן הביא ראיה דשריא רבית דאורייתא ביתומים מכח האי דדודא ואף ר"נ לא השיג עליו אלא משום חוככא וכו' וכן ממ"ש בחביתא דחמרא סגי בזולא לחוד כיון דמכר הוא דש"מ דהכא רבית דאורייתא הוא להכי לא סגי בזולא לחודא אבל בעסקא בקרוב לשכר ורחוק להפסד הוא רבית דרבנן כמ"ש רש"י בד"ה בקרוב לשכר וכו' סגי ליה בזולא ואף שהאשר"י כתב דדודא אינו רק אבק רבית דרך שכירות אינו מוכרח ועיין ועוד הכא אם יתיקר הריוח כולו ליתומים והתם הריוח דיוקרא לאמצע וזולא עליו לחודא וכן לעיל דף ס"ד בתוס' בד"ה אי תקפה ברשותך וכו' כתבו ואפ"ה אסור אי זולא כו' כדאמר לקמן גבי עיסקא כו' דמשמע דאי לא אמר אי זולא וכו' שרי בעסקא וק"ל: בא"ד ועוד כו' תרי תלתא כו' לקבל עליו הנותן זולא ולשתרי כו'. ולמה ליה לקבל עליו תרי תילתא בכל הפסידא אף בזולא וגרע הנותן מהמקבל לקבל עליו הנותן זולא לחודא והמקבל שאר אחריות לחודא ויהיה שוין וזה פשוט ולא ידעתי מאי כוונת מהר"ם: ומ"ש תרי תילתא בהפסד ותילתא באגר כו' לצדדין קאמר [או תרי תילתא בהפסד ופלגא באגר או תילתא באגר ופלגא בהפסד] או כקושית התוס' לעיל [דהברירה ביד המקבל והרי הוא כאלו התנה שמקבל הנותן תילתא באגר ותרי תילתא בהפסד: בתוס' בד"ה אתי מרא כו'. מה שיש לדקדק בדבור זה עיין באשר"י והגהות ופוסקים: בא"ד בטעם זה לחודא סגי וכו'. קצת רחוק לא אמוד בלא סי' דמהני: **ע"ב** ברש"י בד"ה לא סגי כו' פשיטא מהיכא תיתי ליה למיסריה דאע"פ דאי תשיך קמ"ל דמלוה לחסרו וכו' א"כ ה"א דאסור ליתן להם רבית במכ"ש לדעתי אין זה דומה דודאי לעשות להם טובה בחנם אסרה תורה אבל מה שלוה ברבית ודאי לטובתו עושה ואינו לוה מעות על רבית לעשות להמלוה טובה ולא אסרה זה התורה ומה שאסרו מעיקרא ברבית משום שמא ילמוד ממעשיו יותר מלגבי משא ומתן אחר היינו משום דשאר משא ומתן יכול ג"כ לשאת וליתן עם ישראל חבירו ולמה יעבור אקרא וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה כפירש"י שם משא"כ רבית דבישראל אסור ולבו של אדם מחמדתן וקרוב לשכר הוא משא"כ משא ומתן אחר. עיין בלבוש ריש הלכות רבית סי' ק"ם רבית דרבנן בעובד כוכבי' שרי לכולי עלמא: מ"ש האשר"י והר"ן מאריך במומר לעבודת כוכבים שמותר להלוותו ברבית דאינו מצווה עליו להחיותו אף שהוא מצווה [שלא ליתן ונמצא הישראל עובר לפני עור] אין הלוה מצווה אא"כ המלוה עובר וכו' ע"ש בר"ן וכ"כ התוס' לעיל ע"א בד"ה מעות של יתומים קצת קשה לי הא דר"פ אלא גז"ש למה לי לנשך כל דבר אשר ישך דלא כתיב במלוה וכו' למה לי גז"ש הא מדמחייב הלוה על כל דבר בהכרח המלוה חייב על כל דבר ועיין: בתוס' בד"ה אין מקבלין וכו' אבל משום דחשיב לה במתני' דהכא רבית דאורייתא וכו'. נ"ע ליישב מה שהקשה מהר"ם בזה דהכתי לישני הגמרא הכא דהאי מתני' דבכורות איירי בדלא קבל לו שבח ולהכי פטור מן הבכורה דהוי רבית דרבנן ולפי"ז לא יהיה קשה ב' קושיות דרבא דשפיר מיקרי צאן ברזל דאין כאן הפסד כלל ולא שייך לפלוגי במתני' [בד"א בקבל וכו'] דמ"מ אסור מדרבנן ונ"ע היטב: בתוס' בד"ה תשיך וכו' ולא אסרו מעולם ר"ל וכו'. אבל מדקאמר לא נצרכה אלא אפילו ברבית לעובד כוכבים ולישראל בחנם אין מוכרח דודאי מדאורייתא מישרא שרי: בא"ד וא"ת כיון דרבית עובד כוכבים שרי לאידך לישנא למה כו'. מקשין אף ללשון ראשון קשה דשמא ילמוד לא שייך כאן או היאך תליא כלל כאן למאי דלא מסקי אדעתייהו דבני נח מוזהרין ע"ז ועל צד הדוחק דשמא יחזקאל לא רצה להחיותו כיון שטבעו להלוות ברבית לא יחיה אף כי היום נאסר [וילוה לעובד כוכבים אבל אי לעובד כוכבים שרי לא חיישינן שילוה לישראל דלא ירצה הישראל לעבור וזה דוחק:

בא"ד ועי"ל דבני נח כו'. אינו מחוור לי ללישנא בתרא (ע):

דף עא ע"א גמרא כל מי שיש לו מעות וכו'. לכאורה י"ל [דקמ"ל] דאין פירוש דקרא שאין מלוה מעותיו ברבית דמאי רבותא למי שעוסק במשא ומתן אחריתי רק ר"ל שמלוה מעותיו לעשות טובה לרעהו ושלא ברבית עליו הכתוב וכו' ולכן לא אמר מי שאינו מלוה מעותיו וכו' רק כל מי שיש לו מעות ומלוה כו' ודיוקא מדקאמר עושה אלה וכו' ומאי עשייה שייך הכא הא בשב ואל תעשה הוא ולפי"ז נ"ל והא קחזינן אף מי שעושה זאת מתמוטט: גמ' ושוחד על נקי כו'. יש מפרשים דקאי ג"כ אהוא לא נתן כספו וכו' דיש אף שלפעמים אינו מרויחין [בעסקא שקיבלו] אפ"ה נותנין ריוח להמלוה בסיבת שמתיראין שבפעם אחרת לא ילוה לו והמלוה ידע בכל אלה לז"א ושוחד על מי שיצא נקי מנכסיו לא לקח עושה וכו': גמ' גר צדק האמור לענין מכירה וכו'. אבל גר תושב לא קשה ליה דאף דקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבי' ולא קרינן ביה אל משפחתו תשובו אפשר דינו כעבד כנעני וק"ל: ברש"י בד"ה בכדי חייו וכו' דלמא אתי למיסרך. וילוה גם לישראל ברבית וכפירש"י סוף מכות בהדיא ולקמן ס"פ בהדיא ולא ידעתי מי מכריחו לפרש טעם מלבו ואף לטעמא דרבינא בכדי חייו התירו וכו' וח"ש העיר בזה ועיין: ברש"י בד"ה יורד עמו וכו' וקשה בעיני שיתירו חכמים כו'. דאפשר לומר מדה כנגד מדה הוא קראו רשע ואינו בכלל וחי אחיך עמך וכו' ובכתובות [פירושו] מכאן ואילך ממעט מזונות בנו ותפנוקיו כו' וכן תוספות לא התמיהו רק מנין לו זה אבל לא היאך התירו כו'. ועיין ברש"י פרק החובל ומ"ש שם דאי פירושו רגיל להתקוטט כו' מאי אשמעינן כו' (פ) ולא ידעתי מאי קאמר דכוונתו כמה סמיות עיניהם של מלוי ברבית כו': ברש"י בד"ה לצדיק גמור כו' לעולם. מפרש לעולם לקושרו הכא ומדמי בליעה ומיטוט להדדי רק למה לי לעולם דלמא ביד רשע אינו נבלע כו'. [דאע"פ שמתמוטט אינו מתמוטט ביד רשע] ועיין: ברש"י בד"ה אל תקח וכו' לענין וחי אחיך כתיב וכו' כצ"ל: בתוס' בד"ה הא חזינן וכו'. עמ"ש בח"ם דלר"ע ממנ"פ היאך מלינו שבשביל שילוה ברבית מתמוטט וכו' ע"ש ומה שתירץ מהר"ם דחדא קאמר ורבית אחד מהן דאף לקושית התוס' [דסברי דבעי לקיומי כולהו] הא דקאמר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא וכו' חדא מהן קאמר ע"כ דחוק הוא ועיין ודוחק לתרץ דר"ע לא ס"ל הך דרשב"א ומקשה כפשוטו (ארשב"א) [אר"ע] מקרא וכו' ובעיקר הענין נ"ע ומאי קושיתם דלכאורה י"ל דבל"ז אקרא לא רצה להקשות כקושית התוס' אבל ארשב"א דנקיט כל מי שיש וכו' דמשמע בהא לחודיה תליא [מקשה שפיר] עיין. ור"מ פירש [דבל"ז אקרא היינו מפרשין] לא ימוט לעוה"ב וכו': בתוס' בד"ה אי לעקר וכו' כגון לפסלו של מיכה. אבל אחר דכתיב לעבודת כוכבים לית לן למימר ע"ג של ישראל דמה לי של עובד כוכבים או של ישראל ועוד לעקר משפחת גר כתיב [דמשמע עקר של משפחת גר]: **ע"ב** גמרא ואם העמידו כו'. ומקשה תינח העמידו בסיפא לחומרא אלא רישא כיון דאין שליחות לעובד כוכבים ישראל מישראל קמקבל רבית ומשני כגון כו' והפטר וא"ל לאשמעינן סיפא במלוה עובד כוכבים ג"כ [בדלא אמר והפטר] דאשמעינן יש שליחות לעובד כוכבים לחומרא [ובלא והפטר] אבל רישא דברייתא הומ"ל רבותא אף בהעמידו אצל העובד כוכבים אסור אם לא אמר לו והפטר: גמ' זכייה מדרבנן וכו'. א"ל היאך יתירו רבנן רבית עיין בסמוך גבי גר ועיין: ברש"י בד"ה והא כיון דעובד כוכבים בתר ערבא אזיל ואינו תובע אלא את הערב. משמע הא קביל עליו לתבוע שניהם וכערב קבלן בדין ישראל שרי ודוקא ערבא [ר"ל דלא אזיל אלא בתר ערבא] אבל ממ"ש א"כ בד"ה לדון בדין ישראל כו' משמע שכל שיכול לתבוע לערב תחלה [אף שיכול לתבוע גם הלוה] אסור עד שיקבל עליו שלא לתבעו עד שיתבע הלוה ולא ימצא לגבות הימנו וכ"כ הרב ב"י בשם רש"י ריש סי' ק"ע: בתוס' בד"ה כגון כו' וקמ"ל דלא אמרינן כו'. וברשות דעובד כוכבים הוא ובאחריותו ולא לקחו לו לפרעון רק נטלו מעובד כוכבים ונתנו לישראל ושרי כדבסמוך ישראל שמינוהו עובדי כוכבים מותר ללוות ממנו ברבית כו' זה הכלל כו' והא דכתבו בסמוך בד"ה בשלמא כשלא הניחן על גבי קרקע כו' אפילו אמר לי' והפטר אסור היינו משום שקיבל המעות וכו' שהיה עד עתה המעות באחריותו ועיין והא דאין שליחות לעובד כוכבים היינו כשהוא באחריות הישראל כמו ברישא דאסור אי לאו דנטלו העובד כוכבים בידו אבל לפי' רש"י דאיירי ואם העמידו דבסיפא בלא נשא כו' ואפ"ה אסור אף שהן באחריות העובד כוכבים דאין שליחות לעובד כוכבים לפי"ז יהיה הירושלמי דלא כרש"י וריהטא דשמעתין כרש"י דקאמר מהו דתימא עובד כוכבים גופיה וכו' ור"ל והוי שלוחו והדין יש שליחות לעובד כוכבים לחומרא אבל לפי' התוס' לא יתכן יפה מהו דתימא וכו' מה בכך הלא אין שליחות לעובד כוכבים אפילו לחומרא ואם נאמר דה"א הכל עובד כוכבים גופיה כו' ויש שליחות לחומרא א"כ העיקר חסר אך ר"ל מהו דתימא וכו' א"כ הוא באחריות ישראל ואסור אף לפי האמת קמ"ל ודו"ק ועיין באשר"י. ז"ל הר"ן דוקא בכה"ג שנשא ונתן בני אבל אמר לו תנם לו והפטר לא שכיון שלא היה נפטר ישראל ראשון אלא בהלואת רבית של חבירו אסור ומיהו הומ"ל כגון דאמר לו תנם לו בתורת פקדון והפטר ואח"כ יהיה הלואה אצלו אלא דלאו אורחא דמלתא בהכי: בא"ד אף שיאמר למלוה אני פורע וכו'. וי"ג שיאמר המלוה אני מלוה לך בשביל וכו' ור"ל (צ) שישראל המלוה נתחייב לעובד כוכבים המעות בקבלתו המשכון ממנו והעובד כוכבים נתחייב מעות ללוה בקבלת המשכון ממנו והרי המלוה פורע ללוה בשביל העובד כוכבים ושרי כ"כ מהר"ם. ז"ל הר"ן וישראל שאמר לעובד כוכבים לוה לי מעות מישראל ברבית ומה דיהבית בה קרנא ורביתא עלי דבר זה נשאל ר"י בעל התוס' מי אמרי' כיון דאין שליחות לעובד כוכבים הני זוזי דעובד כוכבים נינהו ושרי או דלמא כיון דיש שליחות לעובד כוכבים לחומרא אסור והשיב שזה מותר דלא מחזקינן איניש ברשיעי דנימא שליח שויה אלא אמרינן דעתו של זה שילוה העובד כוכבים מישראל ויחזור וילוה לו וכו' ועוד התיר הרב ז"ל אפילו היכא דיהיב ליה ישראל לעובד כוכבים משכון ללוות עליו ברבית מישראל שרי משום דאמרינן דאקנייה אקני ליה ישראל למשכוני' לעובד כוכבים ועובד כוכבים אמשכון דידיה הוא דיזיף והרמב"ם חלק בזה וכו' עכ"ל. ומזה מוכח דלר"ת בלא משכון פשיטא דשרי ועיין. ודיני רבית היוצאין משמעתא זו אכתבם על קונטרס מיוחד באי"ה ב"ה:

דף עב ע"א גמרא מ"ט דר"י וכו'. האשר"י מפרש אם משנתגייר זקפן וכו' ברישא אפילו ברבית שעלה על המלוה קודם שנתגייר דכיון דלא זקפן עליו במלוה קודם שנתגייר השתא הוא דקשקיל מניה רבית וכן סיפא משנתגייר ס' אפילו ברבית שעלה עליהם בעודו עובד כוכבים וכן בר"י מפרש הלכך שקיל מניה אפילו רבית שעלה משנתגייר עד שעת פרעון אע"ג דאיסורא דאורייתא קעביד יש כח לחכמים לעקור וכו' ומטעם זה ג"כ שרי לאידך לקבלם ולכאורה הפריז על מדותיו בזה ועיין בב"י: גמ' שטר שכתוב בו רבית כו'. בספר ת"ח כתב בזה קצת דרך נכון ז"ל בקצרה מאי קמיבעיא במאי קמיפלגי הא בהדיא תני טעמא דר"מ הוא דקנים ממילא טעמא דרבנן דלא קנסי ומפרש ע"ד האמור בהמניח [במוציא תבנו לרה"ר אי קנס לקרנא] לימא כתנאי שטר שיש בו רבית וכו' ע"כ לא קאמרי רבנן אלא קרן דבהיתירא אבל הכא קרן גופיה קמזיק פירוש שטר שכתוב בו רבית וכן המלוה מנה לחבירו ע"פ ומתנה עמו שיתן לו רבית דל רבית מהכא קרן גופיה בהיתירא הלוה לו משא"כ גבי זבל וכו' דאפילו ליכא שבחא במה שהוציא תבנו לרה"ר עביד

באור

שיהא איתמר רשב"ג ור"י ור"י בר"י היינו דבאמת אף לרשב"ג גללים אפקורי מפקיר להו וכמ"ש התוספות בד"ה הא איכא גללים וכיון דממילא הוי דידיה לא הוי מותר כל שלא קנין לו מתחלה רק משום דס"ל כר"י דלא בעי קנין וכן פי' בפני יהושע דברי התוס' בד"ה אלא שיטה ע"ש: (מ) ובשיטה מקובצת בשם הריטב"א מתרצה דאפילו לא נתרצה המלוה להלוות עד שנתן לו זה הד' זוזי אפ"ה שכר אמירה קשקיל מהלוה ומה דיהיב למלוה מדידי' הוא דיהיב ועיין בש"ע סי' ק"ס סעיף ט"ז בהג"ה מביא י"א דאסור למלוה ליקח ממקבל זה הזוז שלא יבאו להערים: (נ) והא דאיצטריך למימר אבל דבר מסוים לא דלמא פקדון נינהו ואתי מרי' ויהיב סימנא ותיפוק ליה כיון דבידו הוא דלמא פקדון הוא ויהיב ליה מדעתיה י"ל דהא דדבר מסוים לא היינו אפילו אי נקטינן מניה: (ס) אבל אי לא"ה הוי מהימנינן ליה אם יודה ולכך בדבר מסוים שדרך להפקיד [illegible]

ויהיב סימנא ותיפוק ליה כיון דדרך להפקיד חיישינן דלמא יודע לו דפקדון הוא ואפשר כיון דאית ביה סימן ולא ידע ליה מרע ליה להודאתו של זה ולא מסיתן: (ע) לכאורה נראה דכוונתו דלישנא בתרא דרבית עובד כוכבים שרי לא דמיא למה שקיימו אף עד שלא ניתנה התורה דהיינו בדבר שעתיד לאסור משא"כ רבית לעובד כוכבים וא"ל דהאי גברא דלא זכה לחיות משום דלא היה מוסר מלהלוות לחבירו דזה עתיד לאסור והם היו נזהרין מלהלוות זה את זה דא"כ אותו שלוה מזה מפני מה זכה לחיות כיון שעתיד ליאסר גם להלוה: (פ) ליתא התם הכי בפרק החובל לפנינו ומ"ש ולא ידעתי כו' דכוונתו כמה סמיות כו' לכאורה אכתי יש להכריח כפירוש השני שבכאן מהך דקידושין דף כ"ח דשם משמע דרגלא קאמר דקתני לה בהדיא הך דהקורא לחבירו עבד כו' הקורא לחבירו ממזר סופג כו' הקורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו ואי פי' רגיל להתקוטט מאי אשמעינן ובקושיות רש"י שם: (צ) דהדיוט צריך ליה ללוות לגוי בשביל העובד כוכבים

פה

איסורא וה"ק באיזה סברא קמיפלגי וקאמר ר"מ סבר כו' דאע"ג דקרנא גופיה דכתוב בשטר היתירא הוא דלא עביד איסורא אלא במה שכתוב נמי רבית אפ"ה קנסינן וכו' ורבנן סברי דלא שייך קנסא וכו' והשתא שטר דברייתא לאו שהרבית מפורש דא"כ העדים פסולים ואמאי גובה הקרן לרבנן ממשעבדי אלא שכתוב שהם פלוני חייב לפלוני מנה וכללו קרן ורבית והעדים לא ידעו ואפ"ה ס"ל לרבנן דגובה קרן אע"ג דאיכא למיחש שמא יגבה גם את הרבית אפ"ה לא קנסינן ליה דלא קנסו היתירא אטו כו' כיון דקרנא היתירא הוא והא דקאמר ר"י גזירה שמא יגבה כו' ה"ק כיון דאיכא למיגזר שמא כו' נמצא דבקרנא גופיה עבידא איסורא דלא שייך כאן למימר דלא קנסו היתירא אטו כו' דאם יגבה מזמן ראשון ליכא היתירא כלל ע"כ: בתוס' בד"ה שטר שיש בו וכו' ועוד נראה דאפילו יש עדים כו'. מקשין לפי"ז קשה בסמוך מאי פריך נימא לא ניתן ליכתב הא רוצה לומר טעם דאף כשחייב מודה איט גובה וזה אינו קושיא כלל חדא דלא קתני רק שט"ח המוקדמין פסולין שהשטר פסול מלגבות בו כלל [ודוקא ברבית דקתני איט גובה כו' כתבו דאע"פ שהלוה מודה דשם בהלואה איכא איסורא ומש"ה קנים גם היתירא משא"כ במוקדם דאין האיסור רק בשטר ועוד דאף] התוספות לא כתבו ואפילו מלוה ע"פ רק לר"מ דקנים אבל רבנן לא קנסו כלל היתירא אטו כו' רק פוסלין השטר משום גזירה אבל למה יפסיד הקרן אם מודה: בא"ד וי"ל דאיירי הכא ברבית דרבנן כו' דשמא לא השימון כו'. אבל קשה וכו'. קצת קשה לי אמאי לא משני הגמרא כי פריך נהי דלא גבית וכו' הכא איירי ברבית דרבנן או לא תשימון במלוה כו' משא"כ התם השטר פסול לגמרי מטעם דהעדים פסולים: בסה"ד אי נמי בעיבורא בין מלא וכו' כנ"ל: בתוס' בד"ה קונסין אותו כו' מדבעי בהחולץ דף ל"ז כו'. יש כאן חסרון הניכר: בתוס' בד"ה אמר אביי כו' ולפי"ז כשמקפה כו'. נראה שר"ל הואיל ופשוט ליה פרעתי יכול לטעון ועד כאן לא קמיבעי ליה רק לענין משעבדי אבל בל"ז היה זה אבעיא שלו והיינו דקאמר אלא הא דתניא [ואיכא למיפשט מינה איפכא] או לא ידע [בעל האיבעיא] הברייתא ועיין: בא"ד ונמצאת שאינו שלו אינו נאמן וכו'. לא מחוור לי [מהיכא פסיקא להו דאינו נאמן] הא למקשן פשיטא ליה הכא דמצי טעין פרעתי ואפ"ה מבעי ליה שמא גבי ממשעבדי ודוחק לומר משום דסתמא קתני גובה ממשעבדי דמשמע אף שאינו מודה רק בשטר זה גובה ש"מ דלא מצי טעין פרעתי או אפשר כיון דגזלן הוא אינו נאמן בדבורו [ולא חשיבא הודאתו לקיים השטר וע"כ דאף בלא הודאתו לא מהני טענת פרעון נגד השטר]: ע"ב גמרא אלא הא דתניא לשבח וכו'. קצת קשה לי לעיל פ"ק מוקי להך ברייתא בבע"ח וא"כ לק"מ ועיין: גמ' ומי אמר ר"ה הכי וכו'. דא"ל ר"ה אין לוין על שער שבשוק דהיינו קטן קאמר והתם איירי בשער גדול דהא הא חיטי בהיני וכו' ש"מ דבקטן איירי ועיין לעיל במ"ש דף ס"ג ע"ב: בתוס' בד"ה אין לוין וכו' או יש לו מעט כדר"י וכו'. לאו אליבא דר"ה כתבו זה דר"ה פליג לקמן אר"י ורש"א פי' או יש לו מעט מעות דעדיף כר"י בפירות וכן משמע באשר"י ודוחק ולדעתי שיבוש הוא דמ"ש מעות מהטין דטעמא דיש לו [מעות] שיכול לקנות וזה פשוט. למסקנא עדיף הלוה מזביני דהא דלוין סאה בסאה אף בלא יצא השער רק אם יש לו מעט מעות ויש פירות בשוק למכור כמ"ש התוס' ואין פוסקין על הפירות עד שיצא השער אף שיכול לקנות בעד הדמים וצ"ל מטעם חטי דקדחי באכלבאי וכו' והא דקאמר לעיל דף ס"ג ע"ב אלא מעתה יהא מותר ללוות סאה בסאה [דא"ל חטי דקדחי כו' ודחי לה התם הלואה כו'] רק לסברא דמאי אהני ליה יהא שרי אף אין לו דמים ובכל ענין יהא מותר דמאי אהנית לי ומהני' קתני אין לוין סאה בסאה [ע"ז דחי שם התם הלואה כו' אף בצירוף יש לו מעות מהני נמי טעמא חטי דקדחי כו'] ולמ"ש האשר"י אע"פ שאין לו מעות כו' יכול ליקח באשראי [בסאה בסאה] נ"ל דוקא על שער שבשוק וקצת קשה לי [להאשר"י] אמאי לא תנן נמי לא יאמר אדם לחבירו הלויני וכו' עד שיצא השער כדקתני אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער ועי"ל ס"פ:

דף עג ע"א

גמרא דמגלי להו תרעא וכו'. עיין מ"ש הרי"ף בהא ועיין ברבינו ירוחם נתיב ח' חלק ד' מ"ש בזה ע"ש: בתוס' בד"ה ברשות מוכר כו' שכר עמלו ומזונו כו'. ומזוני לאו בדיוקא נקיט: בתוס' בד"ה האמרין וכו' פי' בקונטרס גופיה כו'. ולא מקשו מברייתא ברשות לוקח אסור דהיינו כעין רב חמא גופיה ודוחק לומר דלמא משום דשכר עמלו וכו' הוי פורתא ממגלי ליה תרעא ולכך מקשו מר"ח כמ"ש דאדרבה נקטו להו כו' עדיפא ממגלי תרעא דהא נ"ל הא דלא מקשו ארב חמא גופיה מאי קמ"ל [כמו שהקשו אברייתא דברשות מוכר מותר] ע"כ נ"ל דקמ"ל דשני הך לשכר עמלו [וא"כ ע"כ דשכר עמלו עדיף] אבל עיין בב"י ובמרדכי לעיל בטרשא דרב חמא תמלא הרבה דעות דשני הכא [האי דברשות מוכר] בלא שכר עמלו וע"ש ובמלחמות בטרשא דרב חמא ע"ש ודו"ק [ולפי"ז לא קשה מברייתא]. וא"ל ברב חמא אמאי לא שני נמי מגלי תרעא לשכר עמלו [וכן בברייתא דברשות מוכר מותר שהוצרכו תוס' שם לפרש דאיירי בנותן שכר עמלו] דדוקא באמרין שייך מגלי ומוזלי אבל לא בסחורות אחרים [כדבסמוך] ובאמת משמעות רש"י משמע דמגלי תרעא שני לקיבול אחריות ושכר טרחו (ק) [וא"כ קשה טפי אמאי אסר בברייתא דלעיל ברשות לוקח אע"כ דשם לא שייך מגלי תרעא] והב"י אגב ריהטא לא דייק באיזה דברים: בתוס' בד"ה מ"ט כו' כי זה לא היה שום חידוש. דליכא כאן סיפא. ולמ"ש הרא"ש דלעיל בברייתא הוא רבותא ברישא גופיה [דקמ"ל דל"ח דלמא אתי לזלזולי בשכר עמלו] ע"ש מ"מ מדקאמר כאן ואין חוששין ש"מ דבלא שכר עמלו שני או למאי הניכהו [דכבר נשמע זה מרישא דברשות מוכר מותר]: בתוס' בד"ה משבשי שיבשי כו' ור"ח פי' וכו'. עיין בר"ן ובהגהת מרדכי: ע"ב גמרא כופיתא פירש בערוך של ונראה שצ"ל טופיתא. עיין בב"י [שכתב בשם התוס' דהכא אפילו בשעת פרעון מותר בשתם אף דבהלואה אסור אפילו בשתם כמו בהלוהו ודר בחצירו הכא דהוי דרך משא ומתן שרי] ונראה שזה דעת הרמב"ם הובא בטור י"ד סי' ק"ס דקשה שם הרמב"ם דידיה אדידיה [דבדינא דהכא מתיר אפילו בשעת פרעון בשתם וברבית מאוחרת אוסר אפילו לאחר הפרעון ובשתם ולא התיר אלא בת"ח והיינו משום דמחלק בין דרך מקח וממכר ועיין בט"ז סי' ק"ס סי"ז ס"ק י"ב] ודו"ק: גמ' מ"ש מהא דתנן כו' דלמא שאני התם דאתני או דכתב וכו'. וכבר למדתי כאן אחר הסילוק: ברש"י בד"ה לא שקילנא אגר ביתא וכו'. עיין בהגהות מרדכי: ברש"י בד"ה ומבתרי ליה כו' ועדיין לא יצא השער וכו'. לכאורה יצא השער ואין לו או לא יצא ויש לו שוין הן ואפשר דאם יצא השער שיש הרבה לוקחין שקונין כשער של עכשיו אין זה רבית רק טובה הוא דעשו לרבנן דאין כאן הנאת הלוה משא"כ כשלא יצא השער דלא נמלאו קונים והללו מקדימין המעות מיחזי כרבית. או אפשר לומר [דבלא יצא השער מסתמא אמרינן] שנותנין מעות על השער כאשר יצא השער בטבת כן יקחו וא"כ למה מקדימין דא"ל משום דהשתא הוא בזול דהא עדיין לא יצא השער והם נותנין מעות כאשר יצא השער בטבת אע"כ לכך נותנין המעות קודם זמנו בהנאה שיקבל עליו המוכר

קלקול דחימוץ (ר) ול"ד לעלמא דשרי יש לו בחטין וה"ה ביין גופיה במתני' ובריייתא דר' אושעיא משום דקלקול דחימוץ שכיחי כ"כ התוס' לעיל [דף ס"ד בד"ה אי תקפה דחימוץ דיין שכיח] וע"ש ועיין מ"ש בגליון הרי"ף המדפיס: בתוס' בד"ה רב מרי וכו' והי' בנו של איסור גיורא. כדאיתא בהדיא בפרק מי שמת דהשתא א"ל דרב מרי דהכא הוא דפרק מי שהחשיך והיה בימי רבא והאי דהחולך היה בימי רב דהא מדקאמר אכשרי' ע"כ גר היה ואותו שגר היה היה בימי רבא: והא דיחסו על שם אמו בפרק מי שהחשיך כתבו שם התוס' מיוחסת היתה כמו אבא שלום בן אמא מרים ר"ש בן פזי רבנא עוקבא כו' בר ברתי' דרב: בתוס' בד"ה נטר שתא כו' בסוף כל חודש. וה"ק נטר שתא אחר זמן חיוב השכירות דהיינו אחר כלות חודש הראשון שמנהג בשאר בני אדם ליתן שכירות נטר י"ב חודש דהיינו חודש בשנה שניה ור"מ ז"ל משבש שיבשא בכאן: בא"ד ומיהו קשה למה לא ניכה וכו'. אף לפי מ"ש רש"י עד שאכוף את העובד כוכבים לשלם וכו' דמשמע שרבא שילם לעובד כוכבים מ"מ יכול רב מרי לומר לא תסלקני מבית זה עד שתשלם לי שעבודי שיש לי על הבית. וכתב הר"ן מליסנא עד דמסלקינא לך כתב הראב"ד שרבא קיבל עליו לפרוע לרב מרי חובו בשביל העובד כוכבים ומש"ה אמר אנא נמי וכו' משום דישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים לפיכך אמר לו עד דמסלקינא לך בזוזי הרי הית כמכורה בידך עד שתגבה חובך ע"כ: בתוס' בד"ה דשתם כו'. עיין בהגהות אשר"י: בתוס' בד"ה השתא וכו' ויקח זה שכר שנתן. הקשה מהר"ם מה שכירות נתן הא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וכו' ונראה שכתבו זה לפי שיש מתרצים הך קושיא דמסכנתא איירי שנתן המעות תחלה ובמשכיר איירי שנתן המעות לבסוף עיין בר"ן בר"פ השותפין ובתוס' שם ובים"ש פ' ש"ם ודו"ק ולכאורה אם לא נתן השכירות ודאי יכול להקדים את ביתו דבמאי קנינהו (ש) [וא"כ כל קושית תוס' משכירות אינו אלא משום דמשמע להו דאיירי אפילו הקדים השכירות ומש"ה סיימו ויקח זה שכר שנתן] וכתב מהר"ם דה"כ בעובדא דרב מרי נ"ל דמכר העובד כוכבים המותר מחובו דרב מרי ובנו שתא הוי כאתרא דלא מסלקא ולא מצי עובד כוכבים לסלקו מן כל הבית דהוי כמכורה אצלו ולבתר שתא אייתי ליה אגר ביתא דסבר רב מרי כיון שהמותר יכול למכור כו' השיב רבא כלוס כו':

דף עד ע"א

ברש"י בד"ה על העביט כולהו לאותבינהו כו'. ר"ל יש מהן ארב יש מהן אשמואל ומשדי בחמה ליבש יכול להיות דבידי אדם הוא ליבש בתנור או בחמה מצויה ולא קשה אשמואל ומתני' לא קתני עפר לשמואל דשם עפר כשמכניסין אותו הוא מגובל ועשוי ביצים כפרש"י דבסמוך ולזה כתבו התוס' בד"ה וכפר שיחין וכו' לא מיירי בעפר דהא מחוסר ג' הוא דמשמע לשמואל א"ש דיבושי בידי אדם הוא ובהא מחוסר מידרא מפרש רש"י ברוח שאינה מצויה דרוח מצויה שפיר וה"כ שמש מצויה ליבש אך ר"מ דקאמר אין פוסקין על הבילים עד שיעשו לא יתכן לפי"ז לשמואל כיון שיש לו וכו' וכ"ש בילים אמאי אין פוסקין [נראה דט"ס ועיקר הקושיא כיון שיש לו עפר אף שאין לו בילים אמאי אין פוסקין] ויתכן יותר לומר דיבוש בידי שמים הוא וכל הקושיות ג"כ אליבא דשמואל וכן והא מחוסר מיכמר כו' כמ"ש התוס' חוץ מקושית האיכא תלת וכו' וקושית האיכא מיקלא וכו' ולכן קתני מתני' דוקא בילים של יוצר וכגון דמלפפי ויבישי ולכן קאמר ר"מ אין פוסקין עד שיעשו אף שיצא השער לא מהני יציאת שער דבילים לפסוק על קדירות ואף שאין לזה יש לזה בילים (אבל) [אפ"ה] לא יכול לפסוק אקדירות ולעשות יציאת השער כאלו יש לו בילים ולפסוק על ידי כן אקדירות עד שיעשו שיהיו לו בילים אז יכול לפסוק אקדירות וכגון דמלפפי ויבישי כדבמתניתין: א"ל פרדיסא דלעיל מחוסר שתים הוא [עכ"פ. ול"ד שתים] ובידי שמים הוא ופוסק לשמואל אף לפי מ"ש התוס' לעיל דף ס"ד בד"ה מה שעיזי חולבות דאיירי בכך וכך וכו' (ת) לא קשה כלל וק"ל: ורי"א בד"א דלא מהני יציאת השער דבילים עד שיהיו לו בילים בעפר לבן כיון שאינו מצוי לא מהני יציאת השער לומר אע"פ שאין לזה יש לזה אבל בשחור וכו' פוסקין אבילים אע"פ וכו': אמימר יהיב זוזי מכי מעיילי עפרא אף שלא הוי ליה בילים רק מעיילי עפרא לחודיה וס"ל כיון דיצא השער על הבילים אף שאין לזה יש לזה ומקשה כמאן וכו' עד שיעשו בילים ואי כר"י וכו' אפילו בלא מעיילי עפרא ומשני עסיק עפרא ולא הוי מצוי ומ"מ הוא מצוי יותר מעפר לבן דלא מהני יציאת השער אף לר"י עד שיהיו לו בילים] ואי מעיילי עפר סמכי דעתיה וכו' [לענין מי שפרע כמו שפירש"י] ורב ושמואל לעיל איירי בלא יצא השער רק היה הוא תחלה וכו' אם יש לו פוסק עמו במחוסר שתים וכו' לכל מר כדאית ליה ומ"ש התוס' בד"ה כפר שיחין לא מיירי בעפר דהא מחוסר ג' הוא ה"ה לשמואל דמחוסר בידי שמים הוא אבל דוחק הוא לחלק בין ב' אינו מצוי דאי מיקרי אין לו לענין מי שפרע [דבעי מעיילי עפרא דאז סמכא דעתיה] אמאי מקרי יש לו לענין רבית דהא מחוסר ג' איט פוסק [וכן לשמואל כיון דחסר בידי שמים] אפ"ה פסק אמימר מטעם דיצא השער ומיקרי יש לו וכ"ש דהא הא בהא תליא כמ"ש רש"י והוס' לעיל בברייתא דרב אושעיא דכיון דצריך לקבל עליו מי שפרע וכו'. ויש דוחקין עצמן וכן פי' הר"מ ז"ל יש לדקדק מאי משני הא כיון דעסיק עפרא ואינו מצוי הדרא קושיא לדוכתיה דבעי עד שיעשו אפילו לר"י דהא לא אמר ר"י דפוסק אע"פ שאין לזה וכו' אלא בכפר שיחין וכו' ששם העפר מצוי ועוד מה צריך למה שסיים אי דמעיילי עפרא סמכא דעתיה וכו' לא הול"ל אלא באתרא דאמימר עסיק עפרא לכך לא אמרינן אע"פ שאין לזה יש לזה ונראה דהשתא במסקנא הא דאמימר יהיב וכו' לא איירי בפיסוק השער דהשתא ומטעם איסור רבית אלא לענין לקבולי עליה מי שפרע איירי דמש"ה לא יהיב זוזי עד דמעיילי וכו' דאז סמכא דעתיה ואי מהדרי בהו צריך לקבולי מי שפרע והכי משמע מפירש"י אבל לענין איסור רבית יכול להיות דלא פסק עמהם כלום אלא נתן להם איזה סך מעות שיתנו לו כשיעור מעותיו קדירות כשער שבשוק שילא אח"כ ודו"ק עכ"ל. ולפי"ז נ"ל המקשה חשב דטעמא משום רבית ופסק כשער של עכשיו ותרלן השיב לו לא משום רבית וזה דוחק מפורסם אבל האלך אמאי משיב לו לעולם ר"י הול"ל לעולם ר"מ או כמר וכמר ובאמימר לא משום פיסוק רבית נגע ביה תאמר מה שתאמר אם השוה אינו מצוי דאמימר לאינו מצוי דעפר לבן ובעפר לבן משוו מדותיהן ר"י ור"מ אמאי קאמר לעולם ר"י. ויש מפרשים שלכך פירש"י בד"ה בעפר לבן וכו' וכשהיו מכניסין אותו וכו' לומר דלא בעי ר"י בעפר לבן עד שיעשו רק שיהיה בידו ואף כשהעפר בידו ורב ושמואל ס"ל כר"מ ומתני' ר"מ הוא ור"מ בעי עד שיעשו וכמו שאמרו בסמוך אי ר"מ הא בעי עד שיעשו אבל ר"י לא בעי אלא עפר [אף בעפר לבן] ואפילו מחוסר פוסק וא"ש הך דאמימר ודלא כמ"ש התוס' לא איירי בעפר וכו' אבל א"כ לא הול"ל רק לעולם ר"י ובאתרא דאמימר עסיק עפרא והוי כעפר לבן ותו לא אף דאפשר לומר דהיא היא דהא הא בהא תליא כמ"ש לעיל מ"מ לא הוי צריך לסיים. גם א"ל כלל דרש"י ס"ל יבש לאו בידי שמים הוא וכמ"ש לעיל והיאך אמר ר"מ עד שיעשו לשמואל לז"א וכשמכניסין וכו' חדא דאינו מפרש בר"מ כן ועוד דא"כ מאי מקשה בסמוך אי ר"מ הא בעי עד שיעשו ואפשר

באור

הא אין שליחות לעובד כוכבים ולא עדיף מאלו קיבל המעות מיד העובד כוכבים והוא באחריות הישראל דאסור להלותו לישראל בגוני שעובד כוכבים לזה תי' דהכא אין כאן הלואה רק כאלו פורע לזה הישראל מה שנתחייב לו העובד כוכבים בקבלתו המשכון והוא פורע בעד העובד כוכבים מחמת שגם הוא חייב לעובד כוכבים בקבלתו המשכון: (ק) וכן נראה שסבינו כן התוספות דעת רש"י דאל"ה לא הוי מקשו מידי מפירש"י ברב חמא דלעיל דדילמא הכא כיון דנותן לו נמי שכר טרחו לא הוי אלא כשלוהו ושרי עפי: (ר) וא"ל דאכתי יקחהו בשבת כשיראו שלא החמיץ י"ל שרצו לקחתו מיד כדי שיהיו סמוכים ובטוחים על היין שלא יזדבן אח"כ

ואינו קפה רק למה יפרע בעד כל היין קודם זמנו אע"כ לכך נתנו כו'. ומדברי התוספות דלעיל דף ס"ד בד"ה אי תקפה כו' שכתבו וא"ת מה צריך לקמן כו' כיון דקיבל עליו יוקרא וזולא כו' משמע קצת דלא קנאוהו כשער שיהי' בטבת: (ש) לכאורה אינו מובן קצת דאפשר דקנאו בשטר או בחזקה: (ת) דאי בלא בכך וכך פשיטא דלק"מ דהכא עיקר ההיתר מחמת יש לו ובמחוסר בידי שמים הוי כאין לו דמי יימר דאתיא ויהיו בידו להשלים אבל בפרדיסא אי לא אתיא א"ל להשלים אלא אפילו אי איירי בכך וכך שצריך להשלים מ"מ לא קשה כלל דהתם אין ההיתר משום יש לו דאפילו לא יצא עדיין הפירי כלל שרי כמ"ש התוספות שם רק כיון

דודאי ר"מ בעי עד שיעשו ושמואל ס"ל כר"י ולא בעי עד שיעשו רק בידו [ואפי' עפר והא
דקאמר בד"א בעפר לבן דמשמע דבעי עד שיעשו לזה כתב] וכשהיו מכניסין כו' ועיין :
והנראה בפשיטות דלהכי פירש כן דמשמע בד"א דבעי שיעשו וכו' אבל בשחור לא בעי
עד שיעשו אבל עפר בעי וא"כ מאי מקשה בסמוך אמימר וכו' מעיילי עפרא אי כר"י
וכו' [לזה כתב רש"י וכשהיו מכניסין כו' וממילא הא דקאמר אבל בשחור לא בעי היינו
אפילו עפר] ועיין : בתוס' בד"ה כפר שיחין כו' לא איירי בעפר כו'. אף דקאמר אבל
בעפר שחור כגון כפר שיחין דמלוי בהן עפר שחור פוסקין כו' דאע"פ שאין לזה יש לזה עפר
שחור לז"א לא איירי בעפר וכו' רק יש לזה בילים ואף שאין לזה אפילו עפר : בא"ד וקמ"ל
דאע"פ כו'. לכאורה לא מדויק לי האי קמ"ל דהא ר"מ פליג וס"ל דלא מהני יציאת השער
[וקמ"ל דלא כר"מ] והו"ל טעמא דר"מ [כיון דלא יצא השער לקדירות] וכו' ועיין :
בא"ד שהבילים לענין קדירות כעין לקוטות כו'. כתוב בח"ש ואע"פ שגבי לקוטות התקינו
לעיל דאין פוסקין ממנה לשער תבואה שאני התם דמלקוטות לא עביד שער תבואה אבל מן
הבילים יעשה קדירות ומש"ה מן השער של בילים חשבינן כאלו יש לו בילים ומן הבילים
יכול לפסוק על הקדירות ומ"ש שהבילים לענין כו' לאו ענין היתר פיסוק קאמר אלא כלומר
שהשער רחוק זה מזה כעין שם [אפ"ה שרי] ודו"ק עכ"ל ומשך אחריו מהר"ם ז"ל ודברים
שאינן כינהו והיה נראה לומר שמביאין ראיה דמהני יצא השער לבילים לחשוב כיש לו אף
שהוא שער קטן כמו דמהני שער לקוטות ללקוט ואף לבעה"ב אי לאו טעמא דלא יזיף או
אפירי שפירי יהיב וכו' וז"א דא"כ לפלגו בבילים גופיה ולמה הזכירו התוס' קדירות .
ומהר"ם כתב דבריהם מבוארין ע"פ האשר"י והטור במשנה היה הוא תחלה לקוצרים וכו'
ואשתמיטתיה שהוא תוס' דלעיל דף ס"ג ע"ב בד"ה מהו דתימא כעד שיבא בני וכו' דמהני
יציאת השער ללקוטות לפסוק אגדיש אם יש לו ה"נ יציאת השער דבילים מהני לחשוב כיש
לו לפסוק אקדירות ע"ש וכתב עליו וזה ברור אבל לא ברור ברור ממש ועוד דלאי נמי
אף דחשיב כמו שיש לו מ"מ הא אין פוסקין אם יש לו גדיש עד שיצא השער של לקוטות
ולא"כ אמאי (הודאה) הא מחוסר שתים כמו התם ועיין בטור (א) ונראה לומר כשער
מוכרי קדירות בזול ר"ל כשער של בילים אבל פחות לא כיון שיצא השער לבילים כמ"ש
מדנקיט לישנא דאע"פ שאין לזה יש לזה וכו' וכיון שיצא השער אין יכול לפסוק פחות משער
הבילים כמו התם שאינו יכול לפסוק פחות מלקוטות שהבילים לענין קדירות כעין לקוטות
וכו' וגם זה אינו מחוור ודו"ק . ומהר"ר ז"ו יצ"ו מפרש למוכרי תבואה כו' פירוש לקוטות
ותוס' מדמי שער בילים לקדירות לשער לקוטות ללקוטות דמהני שער כזה והוא רוח בעיני
דהו"ל לקוטות ללקוטות ועוד דשער לקוטות ללקוטות הוא שער גמור רק לענין בעל הבית
אף שיש לו מאן דיהיב זוזי לבעל הבית אפירי כו' : ע"ב גמרא באתרא דתנא ברא וכו' .
עיין בהמאור מה שהקשה בזה אהא דאמר לעיל מפרין על שדהו וכו' ע"ש : ברש"י בד"ה
ר"ש הוא כו' אף כי לא נשתנה וכו' . ר"ל רבנן ס"ל דיכול לחזור אף כי לא נשתנה [לזה
פירש] אבל ר"ש לא ס"ל שיהא יכול לחזור אף בלא נשתנה ומהרש"ל דחק עצמו ומהר"ם
זחקו [מלת אף] וכאשר כתבתי כתב כן ג"כ מהר"ם : ברש"י בד"ה בחד תרעא וכו'
או הפוסק ע"מ לקבל מיד כו'. כאן נראה מ"ש התוס' לעיל דף מ"ז ע"ב בד"ה אא"ב
מעות קונות כו' פירש"י כו' ולוקח לא יכול לחזור אם יוזלו כו' ור"ת מפרש כו' ואפילו
משום יוקרא וזולא יכול לחזור בו הלוקח אף לר"ש כו' דאין מזה סתירה לרש"י פשיטא דלא
איירי הכא אלא שפסק עמו לקבל לאחר זמן כמו שדייק רש"י בלשונו וכ"כ התוס' גופייהו
ע"א בד"ה יכול לומר לו תן לי כזה כו' ולעיל איירי בנתן עליו מעות וכו' אם נשתנה
ונשתנה השער מוכר יכול לחזור בו ולא לוקח לר"ש ואינהו סתמו דבריהם לעיל ואוקמי מכח
זה הא דרב חסדא [דעלה קאמר בגמרא שם ר"ש לית ליה דרב חסדא] בלא יוקרא וזולא
ודייקו בלישנא בחד תרעא שעמד השער במקומו וכו' ועיין : ברש"י בד"ה ותיפוק ליה
וכו'. עיין ברי"ף (ב) ונראה בפשיטות דה"פ דמפרש שהחתן נתן מעות לחמיו לפסוק
אתכשיטין או בהיפך ופסק עם אחד והוזלו וחמיו כבר משך מן המוכר והחתן רוצה לחזור
בו ובא עם חמיו לדין ופסק ר"פ אי פסקת וכו' [ולזה פריך ותיפוק ליה דשליח שויה ולא
מהני מי שפרע כיון שמשך השליח בשליחותיה ומשני בתגר כו'] . וז"ל הרמב"ן דהאי גברא
יהיב זוזי לחמוה או לאינש אחרינא למזבן ליה כדוניא לבי חמוה וזל ורצה זה הנותן לחזור
בו והשליח אומר שלא יחזור בו [ופסק ר"פ דהחתן מקבל מי שפרע] ומקשה ותיפוק ליה
דאינו יכול לחזור בו כלל דהא שליח שויה וכל מה שעשה שליח יקבל עליו החתן בע"כ
[והשליח אינו רוצה לחזור] ואוקימנא בתגר כו' אבל באינש אחרינא דזבין לדעת בעל המעות
ע"כ יקבל ואי אמרינן ונימא ליה לתקוני וכו' והו"ל לפסוק כשער הגבוה לא תטעה בהא
שאין לשליח להתנות תנאי מדעתו הואיל ולא שינה בשליחות של בעה"ב ולא דמיא להאי
גברא דאתני שלא באחריות בפירוש דהתם פושע הוא אבל הכא כדזבני כ"ע זבניה ועוד
מי יימר דמזבני ליה כשער הגבוה ולעולם שליח לא משלם אלא כגון מעשה דאבימי דיהיב
זוזי מקמי דליסקול שטרא פשיטא היא כיון דאמר ליה שקול שטרא אבל הכא לא והיינו
דקאמר מרן ז"ל והוא דלא שני בשליחותיה ועוד כתב פי' אחר בשם הגאונים וסיים וזה
הנכון ועיין בב"י ח"מ סי' קפ"ב : ברש"י בד"ה שהיה ר"ג וכו' שאם הוקרו נוטל מהן
כשער הזול כצ"ל וכ"ה ברש"י וג"י ברי"ף : בלשון המשנה נוטל כשער הזול צריך לומר
חשיב דמי חטיו כאלו הוא בשער הזול ואם בראשונה הוקרו והיה שוה סאה ב' סלעים
והוזלו ושוה סאה סלע נוטל כשער הזול כאלו בראשונה היה שוה סאה רק סלע ובהוזלו
ושוה סאה סלע והוקרו ב' סלעים נוטל חצי סאה וחשיב הדמים כשער הזול שלא הלוה לו
אלא סלע ועיין : בתוס' בד"ה דלמא כו' איכא שלש מחלוקות . דבע"כ ג' מחלוקות דלר"ש
קני לגמרי ואתה פסקת מי שפרע ע"כ כרבנן : בא"ד ועוד דסברא הוא כו'. כפירש"י
הוא ור"ל פשוט שכוונת המקשה היה דלמא ר"ש הוא וסברא הוא דס"ל מעות קונות לגמרי
אין חילוק בין חד תרעא לב' תרעי כיון דקונות לגמרי אבל לרבנן שאינו רק לענין מי שפרע
סברא הוא דבתרי תרעי ליכא מי שפרע וא"כ ממנ"פ לא פסקת נכון והשיב בע"כ אף
ר"ש מודה בב' תרעי דאינן קונות לגמרי ואפ"ה ס"ל צריך לקבל מי שפרע דאי לא תימא
הכי מי שפרע בלוקח לר"ש לית ליה וכו' וא"כ ה"ה לרבנן דאין טעם לחלק וק"ל . ויש
משבשין דלמסקנא פסק כר"ש וזה הבל וק"ל :

דף עה ע"א גמרא זו דברי הלל אבל חכמים אומרים לוין סתם כו'. עיין ברי"ף
ובמלחמות ובהג"א [שהביא דעת הרי"ף דמסיק ודוקא יצא השער והבין
דקאי אסאה בסאה] ונראה דא"ל דתליא סאה בסאה ביציאת השער רק אם יש לו מעות
לקנות כמ"ש התוס' לעיל דף ע"ב ע"ב בד"ה אין לוין ועיין (ג) : ברש"י בד"ה כמה
טורין כו' ובידו לאוכלו ולמוכרו כו'. לפי הסברת רש"י [כאן] ביש לו לעיל דשרי אף בלא
יציאת השער בברייתא דרב אושעיא ג"כ שרי אף ביש לו טפה אחת (לוה) [פוסק] עליו
כמה טיפות לפי מ"ש התוס' לעיל דף ס"ד ע"ב בד"ה האי קרוב לשכר ורחוק להפסד כו'
דלא מהני יש לו רק לענין היתר פיסוק ויכול לאוכלו וכו' [וא"כ שייך ג"כ היתירא דהכא]
וכן דעת הרמב"ם דשרי רק המגיד מפרשו בע"א ולפי הסברת הרשב"א ז"ל אסור [והובא
בדבריו לעיל בדף ס"ג ע"א בגמ' הא מני ר"י היא ע"ש] עיין בב"י : ברש"י בד"ה אבל
לא יאמר לו כנוס עמי כו' לזמן פלוני . בדפוס ישן ליתא לזמן פלוני וק"ל : בתוס' בד"ה
בני חבורה וכו' שוה דינר ביחד ואומר הרי יש דינר וכו'. עיין בהגהות אשר"י ובפרק
השואל וס"פ אין נדין : בתוס' בד"ה וכדברי הלל וכו' שהם בני אדם הם מקפידין כו'.
ונקיט בני חבורה המקפידין זע"ז ולא בני חבורה סתם דאפשר דסתם חבורה אין מקפידין
זה ע"ז : בא"ד דאין טבח מקפיד אלא הרגיל וכו'. וה"ה אומר אדם לחבירו מלא לי כלי
זה לחנוני שאינו רגיל להקפיד : ע"ב גמרא ומשום לא תהיה לו כנושה וכו'. לכאורה
היה נראה לומר כיון דמכריחו לתת לו רבית בשביל שלוה לו אין לך לא תהיה לו כנושה
גדול מזה אבל רש"י פירש כשתובעו ודוחק כו' דאורחא דמלתא מלוה ברבית חס להניח
מעותיו בטלין ודוחקו ונוגשו . ולא קחשיב במתני' לא תשיך אזהרה ללוה אפשר משום דמלוה
אינו עובר עליו ומ"ש מהר"ם ז"ל הא קחשיב לפני עיור דהלוה קעבר עליו שיבוש הוא
דמ"מ מלוה [ג"כ] עובר עליו : גמ' שאסור לעבור לפניו שנאמר וכו'. דיוקו מקרא נראה
דלו מיותר ור"ל אף שאין בדעתך לנוגשו ולהיות בעלמך כנושה רק כיון שהוא בעיניו כנושה
בעברך לפניו שיבוש : גמ' כ"ש מר וכו' וגורם וכו'. ולא סלקא ליה לאו דלפני עיור וכו'
דלא שייך רק אם יכפור ובחזקת זה לא הוי רב אשי בעיני רבינא ח"ו רק פן ישכח ונעלם
ממנו והוא לא ידע ויהיה גורם קללה לעצמו ובמעדני מלך הבל יפלה פיהו : (אמר המגיה
פיסקא זו מצאתי בכתבי המחבר מחוקים ועל שהעתיקו המעתיק הגהתיו וסרא לגא מרנא) :
היתר מכירת הבית דק"ק פוזנא [שמוכרו לו ואח"כ מתרצה בשטר לחזור למוכרו לו] הוא
מתשובת הרשב"א הביאו ב"י בש"ע סי' קע"ד ואף שלא הוזכר שמותר לחזור ולהשכיר לו
עצמו א"ל להזכירו לפשיטותו דכיון דמכר הוא מה לי לו או לאחר ול"ד לחכירי נרשאי אף
שכתבו ביה וקנינא מניה וכו' הכל קאי על הפירות לא על הגוף ובתשובת הריב"ש שהביאו
הב"י בש"ע סי' קס"ד בברצלונ"א נוהגין וכו' וזה פשוט ואף אם משכירו אח"כ ביותר מדמיו
שרגילין לתת לשכירות אין בכך כלום כיון דמכירה גמורה היא אין כאן כנראה דמוסיף
משום שכר הלואה ואדרבה משום דמתרצה לו אח"כ ברצון גמור להחזירו לו מרצונו הטוב
אם יביא לו מעותיו שוכרו ממנו ביותר . אך חושש אני להם שעכ"פ הערמת רבית הוא
שאין בדעת הלוה למוכרו ולא דעת המלוה לקנותו רק להערים לעבור על לאוין דרבית
ועינינו רואות כמה פעמים אלו היה ה"א אצל הלוה שלא יכתוב לו תיכף שהוא מחויב
להחזירו וליתנו לו לא היה עושה זה כלל ואדעתא דהכי מכר לו בתחלה וגרע יותר מכשיהיה
לי מעות החזירם לי. אפשר אם הלוהו על ביתו בתנאי שלא יכול לסלקו תוך שנה וכה"ג
והוא ידור בו ואוכל הפירות ויתן לו כל שנה ממנו דבר מועט דהיינו בנכייתא ומתרצה
אח"כ מרצונו לחזור ולהשכיר לו שרי טפי שאין זה הערמה כ"כ דהא יש מי שמתיר במשכנתא
דסורא כפשוטו (ופסק) [והביאו] הב"י בש"ע שלו סי' קס"ד וכתב בהגהות שם ובלבד
שלא התנה מתחלה ע"כ וגם שכבר החזיק המלוה בשדה ולא דמיא להערמת רבית דרב
ספרא דהוי הכל דרך מקח וממכר ואפ"ה אסור לעשות כן והוי אבק רבית לדעת הרמב"ן
כ"ש הכא דבתחלה הלוה נותן למלוה בפחות וחוזר ונותן לו ביוקר הכא כיון דאחריות הבית
על המלוה שרי טפי (ד) רק כיון שחזר ומשכירו לו דמיא לחכירי נרשאי וצ"ע : תיקון
הממרמות שהמעות עיסקא פלגא באגר ופלגא בהפסד אך נאות הלוה שלא יקבל עליו
הנותן ולא יפסיד לעולם יותר מי' זה' לק' ד"מ ונתרצה המלוה נגד זה שכל הריוח אף אם
יעלה הרבה יהיה למקבל ולא יתן לו יותר מי' והוה ריוח ולשכר עמלו מקבל עליו הנותן זהב
א' יותר בהפסד ד"מ י"א זה' ועל הריוח יאומן הלוה בשבועת היסת ועל הקרן יחמירו
עליו בשבועתו כפי ראות עיני הדיינים זהו פשוט להיתירא בפי הכל ויש לי לפקפק בזה עי'
ברש"י בעובדא דבני רב עילים דכיון דאינו מקבל עליו אחריות רק י' זהובים עשירית של
כל המעות י' זהובים הוי פקדון ואידך כולה מלוה וא"כ כל כמה דלא הרויח המקבל מאה
זהובים לא יתן לו י' זהובים המגיע לחלק פקדון ולדעתי הוא רבית גמור ודו"ק : בהיתר של
רש"י ע"י שליח הביאו בש"ע ואין לפרסמו כו' . וצ"ע מהא דאמרינן פ' שום היתומים אין
נזקקין לנכסי יתומים אא"כ רבית אוכלת בהם וכו' ופריך היכי משכחת לה ומשני משכחת
לה בעובד כוכבים וכו' ולא משני בישראל ע"י שליח ובאמת על כל היתירים שנמצא בפוסקים
כגון ר"ת ע"י שליח עובד כוכבים וכה"ג קשה זה ומצאתי שהר"מ כתב שיש בירושלמי פרק
הכותב מוקי לה בישראל שערב לישראל ביד עובד כוכבים ואפ"ה גמרא שלנו לא מוקמי לה
הכי וא"כ י"ל חדא מנייהו נקיט : **סליק פרק איזהו נשך**

האומנין פרק ששי

בתוספות בד"ה השוכר את האומנין כו'. מ"ש התוס' באומן ופועל לכאורה באיזה
מקומות אינו מדוקדק בסמוך בברייתא השוכר את הפועל לעשות בשלו וכו'
ובהיפך הדף בד"ה בזמן שאין שם פועלים ובדף ע"ב [ליתא התם] ויש ליישב :

דף עו ע"א ברש"י בד"ה וליחזי וכו' ע"כ דבעה"ב ניתיב ד' וכו'. אף דקאמר בהדיא
בתלתא מ"מ לגבי פועלים הוא מסתמא דלא ידעו מבעה"ב כלום וקתני
נוטל מבעה"ב ולכך מביא לעיל סוף הברייתא דחוזר ונוטל כו' או מביא דלא תימא שאני
הכא דמפסיד דבעה"ב לא אמר ליה רק תלתא בפירוש אבל התם חוזר ונוטל מה שנותן
לפועל [להכי מייתי דחוזר ונוטל מה שההנהו ואפילו פחות ממה שפסק להם] : ברש"י בד"ה
אל תמנע כו' פסוק הוא במשלי . דהו"ל דאמרי לי' פועלים אל תמנע וכו' ולישנא דלית
לך כו' משמע כאלו זו הלכה למשה מסיני לית לך טענה דאל תמנע כו' אבל רש"י לא תפס
לשונו בלית לך כו' : ברש"י בד"ה דעתייהו אעילויא כו' אלא להוסיף א"כ כך אמרו
מהימנית וכו' . [וכדברי התוס' אלא דהתוס' הקדימו טעמא דמהימנית ואלא להוסיף כתבו
לא"כ] וכ"ה בר"ן כלשון שלפנינו ומהר"ם הגיה אלא להוסיף וכך אמרו וכו' פירוש אלא
להוסיף אשכירות שאר פועלים דמיירי דשאר פועלים מיהגרי בג' דא"כ [מאי אריא שכרכס

ב א ו ר

דשייך ביה תיובתא שטיין יהיה רע הרי קרוב לשכר ולהפסד וע"ש בתוס' : (א) נראה שהבין לכאורה בדברי
מהר"ש דכוונתו דהתוספות מדמי יצא השער דבילים דהכא דהוי כיש לו ליש לו גדיש דהתם דהוי מחוסר
שתים ואפ"ה מהני ליה שער הלקוטות לפסוק עליו ה"ה הכא דהוי כיש לו אף דמחוסר שתים לקדירות מ"מ
מהני יציאת השער דבילים לפסוק עליו . וצ"ל דהוכר ג"כ חילוק דרש"ל ולכך אף דהתם לא מהני שער הלקוטות
כי אם כיש לו גדיש עכ"פ והכא אין לנו כלל מ"מ הכא עדיף כנ"ל בשם רש"ל רק דלא נראה לו הדמיון
שמדמי התוספות ללקוטות דהתם לפירוש רש"ל ולכך מפרש דמדמי לענין היתר פיסוק אף דמחוסר תיקון
ולזה מהני יציאת השער דלקוטות ולזה כתב הגאון להקשות לאי נמי דא"ל יציאת השער אמאי פוסק כיון דהתם
בגדיש אינו פוסק רק בצירוף טעמא דשער הלקוטות ובאמת שאין זה כוונת מהר"ש כלל ואינו מוזכר בדבריו
ולא בשום מקום דביש לו גדיש צריך שיצא השער ללקוטות ולא כתבו התוספות לעיל וכן הרא"ש רק דאסור
לפסוק בפחות משער הלקוטות בשיצא שער לקוטות ולזה מדמי ג"כ הך דהכא דאסור לפסוק בפחות משער של
בילים כמו דאסור התם בפחות משער הלקוטות כן מבואר להדיא בדברי מהרש"א ע"ש והוא כדברי הגאון כמ"ש
אח"כ ונראה לומר כו' · ואפשר שבאמת כתב אח"כ כן כדעת המהרש"א · אבל גם זה תמוה דכיון דהכא באין
לו רק מחמת שיצא השער פשיטא דאסור לפסוק בפחות מהשער אף לדעת רש"י שהביא מהרש"א דלא כתיר
רק ביש לו גדיש ואיש לו בילים הו"ל לכתוב זה הדמיון וצ"ע · אח"ז מצאתו להמים עמוקים שהשיג כן על
המהרש"א : (ב) לשון הריא"ף האי גברא דיהיב זוזי לגדוניא דבי חמוה לסוף זל גדוניא אתא לקמיה דר"פ
אמר לי' אי פסקת כשער הגבוה שקול כו' ואי לא פסקת שקול כמעיקרא ומאן דהדר ביה מנייכו מקבל מי
שפרע וה"מ בגברא דזבין ומזבין אדעתא דנפשיה אבל אי יהיב זוזי לבעל הבית דלא זבין כו' אלא אדעתא
דמרא זוזי הוא דזבין שליח שוי' ומאי דזבין זבין ומחייב לקבולי מני' בתרעא דזבין ליה והוא דלא שני
בשליחותיה כו' : (ג) לעיל בדברי התוספות הנ"ל הביא הגאון בעצמו דעת הרא"ש דאפילו באין לו מעות לוה
על שער שבשוק דיכול ליקח באשראי וכן הביא הנימוקי יוסף על הרי"ף דעת הגאונים דאפי' באין לו מעות
פוסק וכן פסקינן בשולחן ערוך סי' קס"ב סעיף ג' : (ד) אחריות הבית על המלוה היינו לענין אם שמנכה
לו אפילו אם יפול הבית או ישרף והוי קרוב לשכר ולהפסד והיינו תיובתא שכתב ר"ת לעיל דף ס"ב בד"ה ולא
ישכור

עלי] אפילו אמר שכרכם על בעה"ב יש להם ד' וכו' ואין הלשון מתישב ועיין: ברש"י בד"ה ואפילו הגיע לידה וכו' ואין עלי' לעשות שליח להולכה וכו'. לכאורה בלא"ה אף אם בידה לעשות הא אדיבורא דידי' סמך ויהיב ליה אדעתא דשליח לקבלה שנתגרש מיד והיא לא עשאתו שליח לקבלה ועיין: בתום' בד"ה דעתי' כו' מאי כ"מ וכו'. לכאורה כ"מ בדמתגרי פועלים בד'. ובדאמר בעה"ב בד' וכו' אי מהימנת לן קאמרי לא יהיב אלא ג' [אף בדמתגרי פועלים בד'] דסביר וקיבל. ולא רצו תוספות לפרש לענין תרעומות וכפי' רש"י דחלוקת האיבעיא לא יפול ע"ז [רק לענין תשלומין]. והרי"ף מפרש בשכרכם על בעה"ב ובשוה עבידתייהו ד'. ועיין ברא"ש באריכות (ה) ומ"ש דלא בעינן דלעבדו עבידתא שפירתא אלא היכא דאיכא דמיתגרו בג' וכו' ואמר להו שכרכם על בעה"ב אינו מדוקדק דאף אם כולן נשכרין בג' אי עבידו שפירתא שוה ד' נותן להם ד' כמה שהקשה וליחזי עבידתייהו וכו' ומשני בריפקא הא היכא דידיע אף דא"ל שכרכם על בעה"ב [ואפילו כולם נשכרין בג'] יהיב בעה"ב ד' ואין משמע דהאי איבעית אימא אהדדי איתמר היכא דאיכא דמתגרי וכו' ועוד דא"כ לוקמי דכולן נשכרין בג' דהשתא ליכא אלא תרעומות [אף] בדידיע מאי עבידתייהו גם לשון הרא"ש גופיה לעיל אי לא ידיע עבידתייהו כו' אלא תלתא כמנהגא וכן הטור סי' של"ב כתב בהדיא בד"א כשאין המלאכה שוה ד' אבל וכו' נותן להם ד' אפילו שהפועלים נשכרין בג' וכו'. ומ"ש הטור שם אח"כ אם אמר להו שכרכם על בעה"ב נותן להם ד' אם יש שנשתכרו כו' זה אי אפשר להיות דבהדיא אמרינן וליחזי פועלים כו' ומשני דאיכא דמתגרי כו' דש"מ דלית להו אלא תרעומות והוא עצמו כתב כן בסמוך ושמעתי שהרב"י בבדק הבית מגיה נותן להם ג' אפילו יש שנשתכרו בג' ויש שנשתכרו בד' ואם נשכרו בד' או היה מלאכתן שוה ד' כו' והנה הפריז להגיה הרבה ויש להגיה בקצרה וק"ל: ומ"ש הטור בשם הרמ"ה (ו) לכאורה דברים פשוטים המה דאיירי אף דמיתגרי פועלים בה' דינרין ונימא הוא יטול מבעה"ב מה שהשגהו לגמרי דבטל שליחותיה וכמו אם לא היה מלאכה שוה ד' היה הוא מחויב ליתן לפועלים ד' ושקיל מבעה"ב רק ג' ומפסיד ה"נ עתה משתכר לז"א דהיאך יעשה סחורה וכו' ולא ידעתי מי הכריחו להרב"י לדוחק זה [שנדחק שם]: כתב הר"ן בירושלמי מוקי הטעו זה את זה אפילו בפועלים שהטעו בעה"ב או שבעה"ב הטעה אותם בעה"ב הטעה אותם שאמר להם תבואו עמי כדרך שבאו חביריכם אמרו בכמה באו א"ל בה' ה' רובם ואשתכח בסוף י' י' רובם וכן בפועלים שהטעו בעה"ב ע"ז הדרך ונראה טעמא דתלמודא דילן דלא מוקי הכי משום שאין שייך לומר דאין להם זע"ז אלא תרעומות והלא לא נתרצו זה לזה אלא ע"מ שאמרו רובן נשכרין כן והיאך יוציאו מבעה"ב שלא נתרצה להם אלא על מה שאלם בכמה רובן ולא נתרצה להם אלא מפני שחשבו שהוא כן וכיון שהטעוהו שכירות בטעות הוה וכל שבטעות חוזר אבל בשהטעו פועלים זה לזה י"ל טעמא דאין להם זע"ז אלא תרעומות דממה נפשך כו' ע"ש: בתום' בד"ה השוכר כו' ואם בעה"ב חוזר בו כו' אם הוזלו כו' אבל מה שכשהבעל הבית חוזר ונתייקר נותן להם סלע וכן בהוזלה ופועלים חוזרין בו [שאינו נותן להם רק סלע ומרויח חצי סלע] זה לא מקרי על התחתונה כיון שנותן כמו שפסק: בא"ד ולא רצה לפרש כו' כשהוקרה כו' כמו ברישא בחזרת האומנין דמלייר בהוקרה כרבי דוסא לקמן בסמוך דמפרש אהוקרה או אפשר כדי לחזק הוא"ת כו' כיון דלא מפרש בע"א רק בהוזלה ולכן לא כתבו ברישא [גבי חזרת פועלים] לא רצה לומר וכשהוזלה שאינו צריך ליתן רק חצי סלע [דהא בהדיא מפורש בר"ד הציור לענין נתיקר ולא הקשו רק לפרש בסיפא כמו ברישא או לחזק הוא"ת] וק"ל: בתום' בד"ה דאי ס"ד וכו' אבל אין לפרש וכו' והשתא פשיט ליה בפשיטות וכו'. וא"ל דמאי פשיטות דדלמא לעולם הכא דעתי' אבעה"ב לעילויא שמא יאמר ארבעה אבל הכא למה יחשוב אדעתא דאשה ממנ"פ מאי אמרה אי התקבל היינו אמירת שליח ג"כ ואי שבאה תגרש לפחות משהגיע לידה וכי יסמוך אשליח לא תגרש כלל אין זה ענין כלל דא"כ למה כתב לה גט כלל אם ניחא ליה בביטול הגט מכל וכל אלא ודאי עכ"פ ניחא ליה לגרש עתה רק שיהא בידו: בא"ד א"כ סותר פשיטות דלעיל. אבל לא סתרו מכח האי גמי דבסמוך [דאכתי איבעיא לא נפשטא דאדידיה סמיך משום דמהימנת דאימר דדעתי' אעילויא דבעה"ב והכא טעמא משום דדעתא דידה גריעותא הוא] וא"ל דס"ל דאשה אמרה התקבל וכו' נמי עקר [וקושית האי קשיא שברש"י לקמן ותירץ כיה מקשין שכתב הגאון לקמן ברש"י] ופשוט דנימא אדעתא דידה וא"כ אינה מגורשת כלל [דהוי עילוי טפי. אע"כ דאדיבורא דידיה סמך משום דמהימנת] וזה אינו כלל [דאין זה עילויא דעכ"פ ניחא ליה לגרש וכמ"ש לעיל]. אבל אין קושיא כלל דמ"מ פשיט דניזיל בתר דידה אף לגריעותא דהא פשיטות הראשון אי אמרינן משהגיע לידו מגורשת הוא שמיכות אגריעות דידה [ולא פשיט לא"כ רק היפך מפשיטות הראשון] לכך סתרו דזה בעצמו פשיטות הראשון אינו פשיטות לסמוך אגריעותא דא"כ סותר וכו' וזה פשוט ומהר"ש הניחו בקושיא. ואין לייסב האין לפרש דפושט דלא סמכינן אדידיה ולא אמרינן מהימנת וכו' רק אבעה"ב סמיך רק בסמוך אי אפשר לומר עילויא דידה דליכא עילויא יותר ממאמר השליח הבא ומהימנת לא אמרינן א"כ בהכרח נ"ל לגריעותא אבל הכא נימא אעילויא כיון שיש לו עילויא ויש לו גריעותא א"כ היאך יוליאו הפועלים מעות נימא ג"כ גריעותא: ע"ב גמרא בשלמא אי אתמר איפכא כו'. הא דלא קאמר ר"א בשלמא אי אמר מגורשת בהך ליור גופא עיין בתוספות גיטין: ברש"י בד"ה אלא התם כו' ואי קשיא כו'. יש מקשין ליתני [רש"י] דה"ק השתא דאמר ר"נ אינה מגורשת לא תוכל לפשוט בעיין מזה דשמא טעמא משום דעקר אבל אי הוה אמר [איפכא ואמר משהגיע גט לידו] מגורשת בהכרח הוי שמעינן כסברת המקשה דלא ס"ל עקר ולפי מ"ש התום' בגיטין אמאי לא אמר בציור זה [בהבא לי גיטי והיה אמר ר"נ מגורשת כו'] בע"כ נ"ל אף דעקר ודאי מ"מ איבעיא בהכרח נפשטה. ואינו נראה שזה ביקש רש"י לתרץ [דלכך לא אמר בציור זה] דחזינן שהיה רוצה לומר ציור לקושטא דמלתא [וכמו שתירץ רש"י דלא שייך כאן עקר ולכך לא אמר בציור זה דודאי עקר]. ואני אמרתי [דלכך הוצרך רש"י לפרש דלא שייך כאן עקר] דאם נניח דגם כאן הוא עקר א"כ נפשוט היום האיבעיא דבתר דידיה אזלינן דאי ס"ד אדידה [ואינה מגורשת משום דעקר] אמאי אמר ר"נ דינא דאינה מגורשת כלל בהיא אמרה הבא וכו' דהשתא ממ"נ בין סמך אדידה או אדידיה מ"מ הא הוי עקירה [ולא שמעינן מינה בהכרח סברת עקר דאפשר משום דאדידיה סמך] לאשמעינן אפילו אמרה היא התקבל כו' דהשתא אי אדידי' סמך מגורשת מיהא משהגיע לידה ואפ"ה אינה מגורשת כלל דאדידה סמכינן והוי עקירה [והיה נשמע מינה תרתי דאדידה וסברת עקר]. וזה א"ל דלמא לר"נ גופיה מבעיא ליה ומספקא ליה ג"כ אין זה סברא וק"ל: ברש"י בד"ה בד"א דשוכר עליהן וכו'. הקשה האשר"י פשיטא כיון שמוצא לשכור בלא תוספת למה יעשה מעותיו אנפרות ויתן להם יותר ממה שמוצא לשכור ונראה דקאי אמטען דאם מצא אחרים לשכור ואמרו ליה לא ושכור וכו' אם הטעו צריך ליתן להם התוספת עכ"ל: בתום' בד"ה אין להם זה ע"ז וכו'. מסיים בזה האשר"י ומבואר יותר בטור סימן של"ג מיהו כ"מ במאי דהלכו במקום שאין פועלים מוצאין להשתכר ואף אלו לא הלכו לא היו מוציאין להשתכר במקום אחר אם הלכו דהו"ל התחלת מלאכה נותן להם כפועל בטל ואם לא הלכו אפילו תרעומות אין להם על בעל הבית וכן במקום שהפועלים נשכרין בג' וזה שכרן בד' אם הלכו הרי התחלה ואינו יכול לחזור וכו' ע"ש ומ"מ אין לאוקמי הבד"א בענין זה דאיירי באופן שלא יכלו הפועלים למצוא לשכור אף אם לא השכירן זה [ולמה להו למימר דאורחא דמלתא כו'] דא"כ בלא הלכו אמאי יש להם תרעומות אבל הב"י מפרש באמת הכי וז"ל והא דנקט הלכו אע"ג דבלא הלכו שעיכבן והפסידן שכירות אותו היום חייב בעה"ב דדבר האבד הוא להם דכי היכי דפועלים מחוייבין לי' לבעה"ב בדבר האבד כדתנן במתני' אלא הכל מיירי כגון שלא היו מוצאין להשתכר עצמן מתחלה מש"ה דוקא כשהלכו שהוא כהתחלת המלאכה כשם שאר דברים נקנין בקנין כך שכירות פועלים נקנין בהתחלת מלאכה וכו'. ומה שמדמה לדבר האבד קצת קשה לי דהוא בעצמו כתב שם [בדבר האבד] דוקא שוכר עליהם או מטען [אפילו עד מ' וכ'] ואם לא שכר עליהן אחרים אין הפועלים חייבין לשלם לו הזיקו [והפסד הפועלים כלא שכר דמי] (ז). ועיין לקמן בפירש"י עד כדי שכרן. והאי בד"א מבוארין באשר"י וטור בע"א ממ"ש רש"י וז"ל אחר שכתב חילוק בין הלכו וכו' בד"א כשלא התחילו במלאכה הלכך בעה"ב יכול לחזור כ"ז שאינו גורם להם הפסד אבל אם התחילו במלאכה אין בעה"ב יכול לחזור ואם חוזר נותן להם שכרן כפועל בטל והפועל אם הוא שכיר יום יכול לחזור אפילו בחצי יום וידו על העליונה ושמין כמה שוה מה שעשה ונוטל אפילו אם נתיקרה המלאכה שאינו יכול לגומרה בחצי שכר הנשאר בידו כגון ששכרו בח' דינרין ליום ועשה עמו חצי יום ואפילו אם נתיקרה שצריך ליתן לאחר מחצי יום הנשאר ו' דינרין אפ"ה צריך ליתן לראשון ד' דינרין מחצי יום שעשה ולא אמרינן לא יתן לו אלא ב' דינרין כדי שתגמר לו מלאכת היום בח' דינרין כפי מה שהתנה וה"ה נמי אם הוזלה שיכול לגמור חצי יום הנשאר בב' דינרין צריך ליתן לו ו' דינרין ואינו מעכב עליו אלא ב' דינרין כדי שתגמר מלאכת היום כפי מה שהתנה ואם הוא קבלן וכו'. גם הוא אינו יכול לחזור בו ואם חוזר בו ידו על התחתונה ששמין לו מה שעתיד לעשות וע"ש באריכות. בזה [ר"ל בהוזלה] ל"ע ועיין מה שאכתוב בסמוך [דף ע"ז ע"א בתום' בד"ה יד פועל]. והנ"י כתב בד"א שלא התחילו במלאכה וכו' לא נקיט הכא הלכו כדלעיל [דהוי נמי כהתחילו במלאכה] משום דהשתא מיירי בחזרת פועלים ופועלים כשחזרו בהם בדבר שאינו אבד אין חייבין לשלם כלום מכיסן [להיות שוכר עליהן] אלא מחשבין להם במה שעשו לפרוע מה שהפסיד בעה"ב לפיכך נקיט הכא בד"א שאין לבעה"ב אפועלים אלא תרעומות בשלא עשו מקצת מלאכה אבל עשו מקצת מלאכה מחלוקת ר"ד וחכמים דלר"ד דקיי"ל טותיה מפסידין ממון מה שהתחילו במלאכה וכו':

דף עז ע"א

גמרא לא צריכא דזל עבידתא ואזולי איניש גביה זוזא מעיקרא מהו דתימא וכו' כן הגיה מהרש"ל וכן משמע מפירש"י: ברש"י בד"ה לא סיירה מאורתא פסידא כו'. מפרש כאן בע"א מבסמוך ואפשר לומר דס"ל שאין לבעה"ב לידע שימנעו הגשמים הריפקא [דלא כסברת התום' ואם לשניהם אין לידע חזר להיות פסידא דפועלים לז"א טעמא מי יימר וכו' ולעיל מפ' כפשוטו ועיין והאשר"י כתב ב' טעמים בריפקא: ברש"י בד"ה לא קים לכו וכו'. נתרליתי לכם בסלע שלם שלא הייתם יודעין שיתיקרו הפועלים והיו ראוין ליתן סלע ורואתי בדעתכם כו' ומיירי שאחר ששכרן נתיקרו הפועלים קודם עשיית המלאכה ולשון רש"י לא נתברר לי. וז"ל הסמ"ע ס"ס של"ב אמ"ש הש"ע אם המלאכה שוה ה' ושכרן בד' והוזלה ועמדה על ד' נותן להם ד' ולא יוכל לומר להם גם עתה תקחו דינר פחות ממה ששוה וכן אם שכרן ביותר דינר מהראוי והוקרה המלאכה אינם יכולין לומר גם עתה הוסף לנו דינר יותר מהראוי לפי היוקר של עכשיו כתב הוא ז"ל בגמרא מפרש טעמא דיאמרו פועלים מתחלה לא נתרלינו בפחות אלא מפני שראינו שאינך יודע דכך שכירות פועלים ולדעתך גם שאר פועלים לקחו כן ואנו היינו דחוקים למעות נתפייסנו בפחות מהראוי לנו משא"כ עתה שאתה רואה שכל הפועלין נשכרין בכך וכן הטעם באידך דהבעה"ב אומר כן להפועלין ואין בידי להלום זה לא ברש"י בד"ה קמ"ל וכו' דלא קים לך לעשות בסלע ודינר הוא"ל ולעיל ד"ה ואגרינהו וכו' לא רצה להשתכר כשאר פועלים משמע יודעין ולא רצו וד"ה לא קים לכו כו' סלע חסר דינר הוא"ל גם ליסנא דגמרא עפי זוזא אמרת לן וכו' אי אפשר לפרש אליביה: ברש"י בד"ה מהו דתימא הואיל וכו' טעמיה משום דתפיס וכו'. כתב בח"ש כ"ז הוא בכלל הסד"א אבל לפי האמת טעמא דר' דוסא משום דכל החוזר אפילו בעה"ב דתפיס נמי דינא הכי הוא ומש"ה לא כתב רש"י וטעמיה ודו"ק. וא"ל היכי יכול בעה"ב לחזור בכן מאחר שידו על התחתונה [ומה מרויח בחזרה] כבר תירצו התום' ריש פרקין בד"ה השוכר דא"כ וכו' עכ"ל. ודאי דא"ל כלל בה"א [דטעמי'] משום דתפיס דא"כ מתני' דלא כמאן [אלא] ה"ק ר"ד הוכרח לומר אי יגמר כו' דלא תטעה בדבריו טעמיה משום וכו' קמ"ל דטעמיה הוא משום דכל החוזר וכו' אבל קשה אמאי לא קאמר בקצרה מהו דתימא טעמא משום דתפיס ואפילו אם חזר בעה"ב ידו על התחתונה וכו' [קמ"ל דלא אמרינן משום דתפיס ולמה ליה קמ"ל דאמרי אדעתא כו'] ומ"ש מהר"ם משום דא"כ ישאר בקושיא ל"ל ואם סלע נותן סלע כו' כיון דאשמעינן ברישא דכל החוזר כו' לא ידענא מאי קאמר חדא דמ"מ אף אם טעמא משום דכל החוזר מ"מ בהא דר"ה ברי' דר' נתן שקולין הן והיאך יוציאו מבעה"ב המוחזק דליכא כאן חזרה ועוד בהא דאם סלע נותן להם סלע ליתני דהא קמ"ל כו' [דטעמא לאו משום דתפיס רק משום דכל החוזר] ויש לייסב ודו"ק. גם לפי זה לא קשה קושית התום' [ריש פירקין] דהא מהו דתימא וכו' ר"ל ויד בעה"ב על העליונה לעולם ולא ידעתי מאי קאמר בח"ש ואין להקשות היכי יכול וכו' ועיין: ברש"י בד"ה לא צריכא דזל כו' לכך יגמור בסלע כו'. נראה שר"ל לכך יכול לגמור בסלע מפני שהוזל אבל בשעת כו': ברש"י בד"ה קמ"ל וכו' דלא הייתי יודע שיסכרו פועלים בסלע רק בה' דינרין ואדעתא דהכי אמרינן לך בליר זוזא ועיין: בתום' בד"ה דאגר אגירי כו'. דבריהם מבוארין בר"ן יותר וז"ל כיון דלא הוי פסיעה דבעה"ב טפי מדפועלים והפועל תלוי שכירתו בעשיית הפעולה א"כ כל שלא עשה פעולתו פסידא דידיה הוא והיינו דוקא בפועל אבל באריס כיון דהוי שותף בגוף הקרקע זכה בכל שבח שיגיע בקרקע א"כ אתיא מיטרא זוכה במה שהשביח מאליו וזה שבח לו שלא יצטרך לטרוח אבל אם היה מפסיד משכירתו בסיבת המטר חובה הוי ליה כו'. והראב"ד ז"ל כתב דלא מיבעיא אריס דאפילו קבלן ואפילו פועל כ"ז שהתחיל במלאכה כך הוא דינו שמאותה שעה זכה בשכירות ואע"פ שלא נעשה על ידו רווחא דידיה הוא וכי אמרינן הכא פסידא דפועלים וכו' דוקא בשלא התחילו במלאכה וראיה מבסמוך ושליס עבידתא בפלגא דיומא כו' דאי לית ליה דכוותיה נותן להם שכרם משלם כלומר של כל היום אלמא דאפילו פועל כל שהתחיל במלאכה אע"פ שלא טרח בה כפי מה שנשכר נוטל שכרו משלם ורמב"ן חולק בשניהם [בפועל ובקבלן] וע"ש דברים נכונים [דלא דמיא להך דבסמוך דכיון דשכרו למלאכה ידועה פשיטה דבעה"ב הוא דאיהו ידע ופועל לא ידע] ועל פי סברת הראב"ד כ"ל גירסת בלילה לאפוקי ביום אחר שהתחילו רווחא דפועל הוא. וא"ל אמאי רק כפועל

באור

ישכור: (ה) שהעתיק אמון הרי"ף פשיטא אמר ליה בעה"ב בתלתא ואזיל איהו ואמר להו בד' ואמר לי' כמו שאמר בעל הבית דעתייהו אעילויא והי שויא עבידתייהו ד' שקלי ד' מבעה"ב כו' וכתב עליו הרא"ש ומ"ש רב אלפס ז"ל דעתייהו אעילויה ואי שוי עבידתייהו ד' שקלי ד' לא מחוור לי כו' דלא בעינן עבידתא שפירתא אלא היכא דאיכא דמיתגרי בג' וכו' ואמר להו שכרכם על בעל הבית [שהבין לכאורה ברב אלפס דמיירי באמר שכרכם עלי] וע"ז הקשה הגאון דמ"ש דאיכא דמיתגרי כו' אינו מדוקדק דאפילו כולן נשכרין בג' כו': (ו) לשון הטור ואם אמר ליה בעל הבית בג' והוא שכרן בארבעה אם אמר להם שכרכם עלי נותן להם ד' וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שהשגהו וכתב הרמ"ה ודוקא עד ד' אבל יותר אינו נוטל מבעה"ה ואפילו שהמלאכה שוה יותר שלא יהא עושה סחורה בפרתו של זה: (ז) לפי מ"ש הש"ד סימן של"ג ס"ק ל"ט דהנ"י שם לא פליג

בשל אי לאו אוכלסי דמחוזא (ח) : **בתוס'** בד"ה ואתא מיטרא כו' ואצטריך הך דהכא כו' לכאורה היה נראה לומר אצטריך דלא תימא משמיא רחימו וקמ"ל חילוק בין פועל לאחרים אבל באגר נרפקא ליכא למימר משמיא רחימו דהא אין המלאכה נעשית שם וק"ל : **בתוס'** בד"ה יד פועלים וכו' . העולם מפרשין פשוט סר"ל כיון דידו על העליונה א"כ כיון שנתייקרו אמאי נותן להם אלא סלע ו' דינרין בעי למיתב וא"ל על העליונה לענין הוזל ובעי למיתב עד כדי שיכול לגמור במה שמעכב הא ביוקרא איירינן הכא ולא מיקרי על העליונה מה שנותן על החצי כמו שפסק עמם כמ"ש לעיל ריש פירקין בתוס' בד"ה השוכר לז"א כלו' אינה על התחתונה וכו' . אבל היה נראה לומר שסלנו שאינה על העליונה לענין הוזלה כיון שהוא חוזר וקצת משמע כן מתוס' ריש פ"ק דף י' בד"ה יכול לחזור וכו' והסברא נותנת כן מה שצריך ליתן לו ו' דינרין על החצי אם הוזל [היכא שבעה"ב חוזר] משום קנסא הוא ואף דפועל יכול לחזור מ"מ יותר ממה שפסק אין לו ליתן וכן קבלן לת"ק דר' דוסא דלא שמין מה שעתיד לעשות בהוקרה אפ"ה בהוזלה אינו נותן לו רק כמו שפסק עיין בהשר"י שכתב בהדיא כן מיהו הטור פסק בהדיא אף בהוזלה והעתקתי לשונו לעיל ועיין : וכתב מהר"ם ברש"י בד"ה מהו דתימא כיון דיד פועל על העליונה לכאורה נראה מתוך שמעתין דרבנן פליגי אר' דוסא וסברי בבעה"ב דידו נמי על העליונה ואם הוזלו פועלים ואינו שוה החצי אלא שקל וחוזר בו בעה"ב אפ"ה לא יתן להם אלא סלע ומיקרי ידו על העליונה כלומר שאינה על התחתונה כר' דוסא שנותן להם סלע וחצי וכו' וכה"ג פירשו התוס' ידו על העליונה דגבי פועלים וקצת קשה לפי"ז הומ"ל הכא לרבנן נמי כדאמר לקמן לר' דוסא לא צריכא דזל עבידתא ואימר בעה"ב ואזלו פועלים ופייסוהו מהו דתימא כיון דבעה"ב ידו על העליונה מאי אמר להו אדעתא דבגריתו כו' ואם נאמר דרבנן לא פליגי אר' דוסא אלא בפועל דיכול לחזור דכתיב קרא עבדי אבל בבעה"ב מודים דאינו יכול לחזור ואם היא חוזר ידו על התחתונה ניחא דנקיט הכא בכה"ג ולא כדלקמן ודו"ק עכ"ל ועיין : **ע"ב** גמרא לכדתניא כל החוזר כו' . בשמעתתא זו יש מחלוקת בין הפוסקים בפירושם ויש הרבה לדבר בה ותעמוד על שורש בעיונך בסמ"ע סי' ק"ל ודעת האשר"י ל"ע היטב ועיין בקיצור פסקי הרא"ש ובטור שנראה כסותרין דמשמע בקיצור שהמקח לנגד מה דיהיב קיים אף דעייל ונפיק רק אחר שמוכר חוזר על הגשאריס יכול הלוקח לחזור אף נגד מה שנתן וע"ש היטב . ודעת רש"י נראה שמפרש מהיכן מגביהו אתן לי מעותי שכתב מגבה לו חובו ותן לי קרקע דהיינו המקח קיים לא מיקרי חוב או שמפרש תן לי קרקע בשער של עכשיו בעד מעותי ועיין בר"ן פ"ק דקידושין באריכות . ודעת התוס' ל"ע היטב ועיין במה שהעיר מהר"ם בתוס' בד"ה לא יהא אלא בע"ח וכו' ועיין בהמאור ומלחמות בזה ונלאיתי לכתוב הכל : **ברש"י** בד"ה דזבין ליה חמרא כו' . טעם שפירש"י חמרא אמור מבואר באשר"י ובנ"י : **בתוס'** בד"ה רב פליג וכו' א"כ כו' . כתב מהר"ם יש מגיהין הכא בתוס' בלשון במקום גבי והוא ע"פ יש מפרשין שכתבו התוס' בפרק הגוזל ובפ"ק דעבודת כוכבים מחקו מלת גבי בגמרא לפי אותו הפירוש אבל הנראה לקיים כל נוסחות שלנו בתוס' הכא ור"ל דהאי דכל החוזר בו רבי סתם לה בהלכתא פסיקתא דליכא שום תנא במתני' דפליג עליו וא"כ האי דכל המשנה אע"ג דאיכא בה פלוגתא בפרק הגוזל הכי הלכתא כיון דקתני לה גבי האי דכל החוזר בו דהוי הלכתא פסיקתא ואע"ג דבהאי דכל החוזר בו אין הלכה דרב פליג עליה דר' דסתם כר' דוסא וס"ל כרבנן דר"ד מ"מ בהאי דכל המשנה ליכא אמורא דפליג עליו דר' דסבר הכי עכ"ל :

דף עה ע"א ברש"י בד"ה מפני רעתה וכו' והאי דעייל וכו' שלא יחזור כו' . ואע"ג דכ"ש כי לא עייל ונפיק יהיה המקח קיים ולא יכול לחזור מ"מ לאו כ"ע דיני גמירי ועיין בהשר"י אבל א"ל מה קשה ליה דלמא עייל ונפיק משום דוחקא דזוזי דצריך למעות עייל ונפיק רק מ"מ אין המקח תלוי בהכי דאן סהדי דבלא"ה כמי זבין משום

דמ"מ ממא בסיבת שניהם מכר וכי חסר חד לא יהיה קנין ועיין בסמוך בפשיטות (תוספות) : **ברש"י** בד"ה עד כדי שכרן וכו' . עיין בהרא"ש מה שכתב בזה ומביא דעת יש מפרשין וכו' . וא"ל [לפירש"י] א"כ מאי איכא בין דבר האבד לאינו אבד דאם לא מצא פועלים לשכור מעכב בשכרו כדלעיל הכא אף שמצא פועלים לשכור רק דצריך להמתין כיון שהוא דבר האבד א"צ להמתין : **תוס'** בד"ה שוחטה כו' וי"ל דלמא אם היה שם וכו' . עיין מ"ש בזה בפרק המפקיד דף ל"ו ע"ב בתוס' ד"ה א"ה על הרי"ף : **בתוס'** בד"ה וריב"א וכו' ואור"י דרבה לטעמיה כו' . ולא מוקמי רבה שמתה [כדרכה או] מחמת מלאכה ותחילתו בפשיעה הוחלקה או הוחמה דאין האונס בא מחמת הפשיעה אבל נחש י"ל אלו לא שינה והוליכה כאשר אמר לא היה שם נחש אבל למה דאמר לעיל אביי משמיה דרבה פשע בה ויצאה לאגם חייב וכו' אפשר דלא אמר משמיה דרבה רק חייב והיינו משום דס"ל תחילתו בפשיעה כו' חייב ואביי מנפשיה הוסיף בה דברים ולכן מוקמי רבה הכא בהכישה נחש (ט) או אפשר דה"נ רבה אליבא דרבא כמו כל הך סוגיא דפרק הפועלים אליבא דהרי"ף לרבא לא אמר רבה מעולם הך דהתם ע"ש ברי"ף [ה"נ סוגיא דהכא אליבא דרבא מיתנייא ולאביי לא אמר רבה הך דהכא מעולם] וזה שכתבו התוס' כאן בהדיא והשתא כל אלו אמוראים שבאים להרץ סוברים כרבא כו' דלאביי כו' אבל א"ל לזה די"ל לרבותא קאמר הכא אף בהכישה נחש דהוי אונס גמור אפ"ה כיון דתחילתו בפשיעה לענין הוחלקה חייב ומתה כדרכה כולה פשיעה היא דהא אף למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור מודה בה דחייב ולפי"ז כל האמוראים כרבא ל"ד חוץ מרבה . ובת"ה שמעתי דמגיה רב במקום רבה לפי"ז ודוחק הוא : **בא"ד** וא"ת והא שמעינן לה מרישא . הו"מ לאקשויי זה נ"כ ארבה ודו"ק : **ע"ב** גמרא נקרא גזלן כו' ומ"מ מהר להר לא מקרי שיטי : **גמ'** דברי ר' יעקב שאמר משום ר"מ . ר"ל הוא שנה הפלוגתא הנזכר [דהיינו ת"ק ור"א] ורשב"ג מיקל אבל א"ל דר"א שנה הפלוגתא דבסמוך [ר"מ ורשב"ג] דר"א קדים לר"מ טובא ומהרש"ל מחק ר"א ולא השגיח בתוס' והוא פלא ולקמן בפרק המקבל [דלא הוזכר ר"א] הביא הברייתא בקצרה לפי הצורך וכן הרי"ף והרא"ש הביאו כאן בקצרה : **גמ'** אדעתא דפורים וכו' . ושאני פורים מבעלמא דהתם דוקא אדעתא דפורים נותן משא"כ הכא לא אמרי' דוקא אדעתא דהר וכו' ולכן בסמוך נותן לעני על חלוק [לא משני שאני התם אדעתא דחלוק כו'] ועיין . ובלא"ה צריך לחלק בין פורים לצדקה דעלמא דמותר לשנות כמ"ש התוס' : **בתוס'** בד"ה מגבת וכו' . משמע להו מעות פורים לפורים [דלכאורה מגבת משמע שגבו וקאי אגבאים ול"ק קושיתם דהתם בבעה"ב שהוא יכול לשנות אפילו אחר שבאו ליד גבאי] עיין בתוס' ערכין ואסור לשנות בין לבעה"ב בין לגבאי ודו"ק : **בתוס'** בד"ה במלתא וכו' כלומר פרידות וכו' . ואפ"ה קשלוה דאפשר דאין תולעת בפרידות לבינות : **בסה"ד** כודנייתא . והאי גברא סיפר בלשון ארמית אבל בגמרא מלינו כמה פעמים וכו' ודו"ק : **בתוס'** בד"ה בדרך הליכתה כו' . עיין בסמ"ע :

דף עט ע"א ברש"י בד"ה יקח וישלם כו' ופרכינן וכו' . עיין באשר"י מה שמקשה על פירש"י דמתני' [דבחמור זה לא נשתעבד להוסיף ופי' דקאי בחמור סתם] ונראה דרש"י משמע ליה לפרש מתני' חמור זה דאל"כ לא מצי למימר באנגריא הרי שלך לפניך כיון דהשכירו סתם ולא שיעבד לו חמורו וא"ל כי מקשה רשב"א ארשב"א לשני דכאן איירי בחמור זה וכאן בסתם [דעדיפא משני דהוזכר בהדיא לרכוב] ומתני' משמע [קאי אדלעיל ובא לפרש המאי לא מפרש אף דאיירי בחמור זה בדים בדמיו ליקח וכמ"ש הנ"י לזה כתב ומתני' משמע] דלעולם חייב לו להעמיד חמור אחר לזה מפרש דבעודו בבית בעלים כיון שהבריחה בידו [להוסיף] לא מיקרי זה מיכליא קרנא [וצריך לשכור ולהעמיד וכו' אפילו לרב] ועיין ע"כ : (אבל על דאבדין ולא משתכחין מה שחסר מכאן והלאה ובודאי הוא זה חסרון אשר לא יוכל להמנות) :

ב א ו ר

פליג אתרומת הדשן שהביאו רמ"א שם דסובר דבהפסד ממון חייבין לשלם בדבר האבוד והנ"י איירי במקום שהיה יכול לשכור פועלים ולא שכר לא קשה מידי וכן למה שהבין רמ"א בדעת הנ"י דלא קאי בהפסד ממון רק בשוכרן להביא חלילין וכה"ג ע"ש : (ח) ר"ל לפי סברת הראב"ד דמכיון שהתחיל במלאכה זכה בשכירותו ורווחא דידי' הוא כמו באחרים א"כ כולי' אגרא בעי למיתב לי' בשלים עבידתי' : (ט) לכאורה אינו מובן כלל דאף דלא אמר רק חייב ומשום דתחלתו בפשיעה כו' חייב מ"מ למה לי הכישה כיון דמחייב שם במתה כדרכה ואולי יש לדחוק דרבה אמר סתם חייב ולא הזכיר מתה כדרכה והיינו בהכישה נחש כדסכא ואביי מדנפשיה הוסיף דאפילו במתה כדרכה ואפי' למ"ד כו' והוא דוחק גדול :

סליקא לה מסכת בבא מציעא

הגהות בן אריה מהגאון כו' מוהר"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ג ע"ב תד"ה אבל כו' סירכא על ק"ו ולא מסברא . נ"ב עי' ברכות כ"ג ב' : שם ד"ה אשם כו' כתיב והתודה . נ"ב נ"ל והתודו ועי' כריתות י"ב א' דר"מ פליג גבי טומאת מקדש אע"ג דכתיב שתם והתודה ע"ש וקצ"ע . ועי' שיטה מקובצת שכתב לחלק קצת משום דגבי אשם חייב מזיד כשוגג [משא"כ והתודה דהתם איכא לפרושי כמו או הודע כו' שבשעת עבירה לא נודע והיה שוגג דוקא כו' ע"ש] ונ"ע דהא התם נמי קאי גם על שבועת העדות דחייב מזיד כשוגג . ולפי' רש"י בב"ק שם ק"ו ב' ד"ה ולישני כו' ומשני ר' יוחנן כר"מ ס"ל קושית התוס' כאן מעיקרא ליתא. [א"ה דלמאי דפריך הגמ' שם על ר' יוחנן ולישני ליה כשאכלו טרפה מתרץ הגמ' דר' יוחנן כר"מ ס"ל דשתיקה שאינה ראויה כו' ולכן מתרץ לה כהלכתא לפי מה דס"ל . אבל לא מוקי לה כלל כר"מ. שמעתי מפיו זלה"ה . ועי' תוס' שבועות מ"ט א' ד"ה העדים כו' ועי' כתובות ע"א א' והא סתמא דלא כר"מ ע"ש . ולשיטת התוס' י"ל דהתודה דהתם דריש בכריתות י"ב א' למעוטי ע"א דהתם הוא רק קרבן לבד ולכן בשני עדים מחייב ר"מ . ועי' תוס' שם י"א ב' ד"ה אמרו משא"כ כאן שאין אשם בלא קרן כמ"ש בב"ק ס"פ הגוזל קמא ופשיטא דע"א אינו מחייבו וכ"ש שכבר נשבע שלא כדבריו א"כ והתודו ע"כ דריש גם ר"מ למעוטי שני עדים ומפיק מק"ו] :

דף ד ע"א תד"ה הגד כו' וא"ת כופר הכל יוכיח כו' . נ"ב עי' חולין קס"ו א' כל מה הגד מגופיה פרכינן מעלמא לא פרכינן וא"כ ל"ק קושית התוס' ונ"ל דקושית התוס' לפי הס"ד דהתם ועי' במדות אהרן שבהתחלת ס' קרבן אהרן על תו"כ פן א' לימוד ד' (מן פרק כ') ועי' בנו"ב מ"ת חלק או"ח סי' פ"ט שהאריכו בדברי תוס' דהכא [א"ה ועי' בהגהותיו על כללי הש"ם כללי י"ג מדות אות ג'] : **ע"ב** תד"ה אין כו' ובפרק ג' מינים . תיבת מינים נמחק . וכוונת התוס' לפ"ג דשבועות דף כ"ו א' ועי' תוס' שבועות דף ב' סד"ה ר"ע ותוס' נזיר ל"ה א' ד"ה וכ' אלעזר וע"ע שבועות ד' ל"ז סוף ע"ב בהא אפילו ר"א מודה כו' ע"ש :

דף ו ע"ב תד"ה והא הכא כו' ומפרק הזרוע דאמר בן לוי דהטף כו' . נ"ב עי' פר"ח יו"ד סי' ס"א ס"ק לג :

דף י ע"ב גמ' חצרה כו' מנין ת"ל ונתן מ"מ . נ"ב עי' כס"ג שלי גיטין וכר"ן גיטין שם [ריש פ' הזורק] :

דף יד ע"ב תד"ה שיפא . מרישא עצמה כו' . נ"ב עי' ירושלמי ר"פ הניזקין [ה"ג] :

דף טז ע"א גמ' רב אחא ורבינא כו' ונדפס בגדו דומה כו' במגילה כ"ו . נ"ב עי' בטורי אבן שם [שהקשה דבכ"מ דפליגי ר"א ורבינא רבינא לקולא והלכתא כוותיה כמ"ש בחולין נ"ג ב' וא"כ ס"ל במגילה שם לרבינא מתנה כמכר וק' מכאן] ומזה ראיה לשיטת הרמב"ם והרמ"ה שהביא הטור סי' שע"ד והממכר בשו"ע שם שפסקו גם כאן מתנה כמכר דאזלינן בתר לוקח מגזלן מה שהוא קולא לדידיה : תד"ה הא. וי"ל באתרא דלא קני בכספא . נ"ב עי' מהר"ם שי"ף [שהקשה מנ"ל להקשות מנ"ל דאיירי באתרא דלא קנו בכספא] . ועי' ב"ב דף כ"ח א' ד"ה דל כו' במקום שכותבין שטר היו כו' ושם דף כ"ד ב' תד"ה וישראל כו' שהיו עומדין במקום שכותבין את השטר כו' ותוס' יבמות נ"ג א' ד"ה קנויה כו' ובמקומו של רב היו כותבין כו' ובכמה מקומות מצינו שלא היו קונין בכסף כו' ופ"ק דב"מ כו' ע"ש : שם בהחליף דמי שור בפרה . נ"ב לקמן מ"ו ב' ע"ש :

דף יט ע"א תד"ה וליחוש כו' דזיף בנכעא יזיף . נ"ב ב"ב מ"ב א' : שם דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה . נ"ב גיטין יח א' :

דף כט ע"א תד"ה לפיכך . לאשמעינן דמותרין „להשתמש". נ"ל ישתמש : **ע"ב** תד"ה בזכוכית . דלא בעלה לגמרי קאמר כו' . נ"ב עי' ירושלמי סוכה ספ"ד ה"ו ופסקה זכוכית לבנה מהו זכוכית לבנה שהיתה מתקפלת ע"ש בקע"ע וע"ש ביפה מראה :

דף לו ע"א תד"ה רב כו' אינו חייב לפרוע . נ"ב עי' תוס' ב"ק י"א ב' ד"ה את :

דף מא ע"א רש"י ד"ה והא את הפרה כו' אבל בעלי חיים כו' . עי' ביאור הגר"א ז"ל על חו"מ סי' ת"צ ס"ק ב' :

דף מח ע"א תד"ה תשומת כו' דהא מוקי לה בפ' הזהב (מ"ב) כמ"ד דא"ל גם שחרור ור"ש סבר סתם דצריך כו' כצ"ל :

דף נא ע"ב תד"ה כמה כו' ובשאילתות דרב אחאי כו' . נ"ב וכן הוא בבה"ג :

דף סה ע"א תד"ה דניחא כו' דהא תנן כו' לא משלם . נ"ב ע"ש בב"ק לז א'. [א"ה דמבואר שם דלרב כיון דס"ל עבדא כמקרקעי היה חייב לולא הטעם דלא לסתריה עבדיה] . ועי' דרישה חו"מ סי' שס"ג סק"א מ"ש על דברי תוס' אלו :

דף ע ע"ב מאי נתונן דלים כו' . עי' ביאור הגר"א למשלי כ"ח פסוק ח' [ביאור הגמ' שבכאן] :

דף פא ע"ב תד"ה דברי כו' וכה"ג דרב יהודאי כו' . נ"ב הל' שבועות ע"ש : בסה"ד וסברי דהלכה כשמואל ואין הלכה כרב יוסף . נ"ב נ"ע דהא הבה"ג כתב שם להדיא דליתא לדשמואל וכ"כ התוס' שבועות מ"ג ב' ד"ה מתני' בשם בה"ג ועוד דהבה"ג פסק בהל' ב"ק כרב יוסף כמ"ש התוס' בשמו בב"ק נו ב' ד"ה בהסיא ולעיל כ"ט א' ד"ה והוי כו' :

דף פב ע"ב תד"ה אימור כו' בשערים דרב האי גאון בשער מ"ב . תיבת בשער מ"ב מוקף ונ"ב בספר משכון :

דף פג ע"א גמ' למען תלך כו' דינא הכי כו' וארחות צדיקים כו' . עי' ביאור הגר"א ז"ל משלי ב' פסוק כ' [ביאור הגמ' שבכאן] : **ע"ב** גמ' אמרו לו רבי אל ירע בעיניך כו' . נ"ב עי' תשובות הב"ח סי' ע' שנוסחתו היה אמר ומפרש שהוא עצמו אמר לו כן ומדייק מכאן שזקיפה שלהם היה בהידים [ועי' ט"ז אה"ע סי' י"ז ס"ק מ"ג] והיה יכול לדבר ע"ש . ולפי הנוסחא שלפנינו אין מכאן ראיה כלל אכן בתוס' סוטה ח' ב' העתיקו אמר ע"ש ועי' מהרש"א בח"א : תד"ה פועל כו' דתנן שאיר כו' . נ"ב נ"ל דתניא וע"ש :

דף קד ע"א תד"ה ה"ג . ודלא כרב אחא כו' ונדפס בגדו ויש גורסין כרב אחד . נ"ב וכן העתיק בשיטה מקובצת ע"ש ועי' בעיטור אות פ' פקדון בתחלתו וכתב שם אחריות דהלואה שלותה כשהיא ארוסה קבל עליו עכ"ל ולפ"ז לא קשה מה שהקשו התוס' כאן מהא דכ"ב דהתם שלותה קודם אירוסין איירי וע"ע בתשובת מהר"ם מרוטנבורג סי' תפ"ו ואפשר דגם שם היה המעשה שלותה לאחר אירוסין קודם שניסת וע"ע שם בסי' תתי"ט :

דף קיא ע"ב גמ' וחד למשרי גזלו וגריבי כו' . עי' חכם צבי סי' כ"ו איך היה גירסתו כאן ועי' ילקוט פ' קדושים רמז תר"ת :

דף קיב ע"א תד"ה הוזר כו' עבד כנעני קונה עצמו בחליפין כדמוכח בהשולח . נ"ב ע' תוס' קידושין ח' א' ד"ס ומאי כו' :

דף קיד ע"א תד"ה מהו . ועוד דפסיק רב אלפס . תיבת אלפס מוקף ונ"ל דפסיק רב בפ' שמונה שרצים ונ"ב עי' שיטה מקובצת . וז"ל ר"ת בספר הישר ועוד דקי"ל כל ישראל בני מלכים כדפסיק רב בפ' שמונה שרצים ואע"ג דאמרינן התם ולאו מטעמיה הייט אליבא דרב דפסיק בהלכות שבת כר"י אבל לשמואל ולר' יוחנן דפסקי כר"ש דקי"ל הלכתא כוותייהו ומטעמייהו עכ"ל ועי' מהרש"א : **ע"ב** תד"ה אמר . פימא לר"י היאך היה כו' . נ"ב עי' רבינו בחיי פ' פינחס וברדב"ז חלק ה' סימן שני אלפים ר"ג : שם בגמ' אתם קרוים אדם כו'. [א"ה עי' זוהר תזריע מ"ח א' בכמה דרגין אתקרי בר נש . אדם . גבר . אנוש . איש . גדול שבכולם אדם כו' אי הכי הא כתיב כו' ע"ש באורך . ובתנא דבי אלי' רבה פ"ו אדם זה לשון אחוה כו' לשון ריעות וכן אמר הקב"ה ליחזקאל בן אדם כלומר בן אנשים כשרים וצדיקים וגומלי חסדים שמבזין את עצמם על כבודי כו' וע"ע ביאור הגר"א ז"ל על התורה פ' ואתחנן על פסוק כי ידבר אלהים את האדם וחי] :

בראי"ש פ"ו סי' יז בפלוגתא תריפתא ס"ק כ"ד אלא רבה גרסינן וא"ת א"כ כו' . נ"ב וע"ע פ' מוקס הבתים דף ל"א א' תד"ה אמר רבה וברשב"ם שם ד"ה הדר א"ל כו' דמשום שהיו מפסידים אותו כאביי כו' וע"ע תוס' בכורות דף ל"ו א' ד"ה ואמר : **סליק**

הגהות וחדושים על מסכת בבא מציעא

מאת הרב הגאון הגדול כו' מוהר"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א במשנה או שיש להם עדים חולקים בל"ש. נראה דהכוונה שכ"א הביא עדים שהיא כולה שלו. ואף שהטלה הש"ך בסי' פ"ז סקט"ו דבכה"ג שלקינן עדותייהו ואי הוה חייב שבועה (אפי' היסת) בלא הם השתא נמי מישתבע. מ"מ הכא דכל שבועה זו תק"ח היא שלא יהא כאו"א הולך ותוקף כו' ובמידי דלא שכיח כהאי שיביא עוד עדי שקרים ע"ז לא תקנו חכמים. ובדאיכא ע"א לכאו"א אכתי מסתפק. דאף להפוס' דעד המסייע פוטר משבועה (עי' לקמן בתד"ה וליחזי) מ"מ כיון דיש אחר כנגדו המכחישו הוה כמאן דליתי' וכדעת הש"ך שם. ואמר ע"כ אכתי תמה על הא דנתקשה בתור"ע על דעה זו מדוע תני עדים ל"ר ע"ש. וגם י"ל דנקיט עדים משום דלכאו"א יש עד וה"ל ביחד שנים: **גמרא** ואמרי לה כדי. הרש"ל כ' דבעלמא רגיל רש"י לפרש שם תכם. והקה"ד כ' דל"ת ברש"י. ונמצא ברש"י גיטין (פה ב) ד"ה ולורכיה הב': **רש"י** ד"ה במקח וממכר. ודוקא מו"מ כו' דא"ל שניהם כו' אבל כו' דודאי חד מינייהו רמאי כו'. לכאורה המ"ל החילוק ביניהם דבמציאה ומו"מ איכא הוראת היתר כדלקמן בהגריבותא ובארגנתיה ליכא הוראת היתר ועי' בתוס' לקמן ע"ב בתד"ה היכא. אלא שהולכך לטע"ז דלמאי בכדי לפסוק דיהא מונח עס"א. דתפני טע"ז פריך לקמן (ג) בין לרבנן ובין לר"י כו' דהא ודאי איכא רמאי: **תד"ה** שנים. איידי כו' מחלוקת נגר ובעה"ב כו' כצ"ל ותיבת נקורת נראה למחוק ע"ש: ד"ה דברא' · והא כו' כגון שגדר כו'. מפרש"י שם נראה לחלק דהתם כוון למתכן בהכשתו ועי' לשון הטו"ע סי' רע"ג סי"א: **ע"ב גמרא** משום דמורי ואמר שבראי דמי קיהיב כו'. לכאורה שפת יתר הוא ולא הל"ל אלא אנא דמי קא יהיבנא כדאמר לקמן (סוף דף ה) וי"ל דבא לומר הואיל דלא ארגו בעצמו דליהוי שייך לומר אדם רוצה בקב שלו מט' קבין ש"ח דלקמן (לח) וכן לא בא לידו מאבותיו דליהוי שייך ביה שבח בית אביו כבכתובות (פט ב) אלא בדמי אתא לידי ניזל ניערח ליזבן: **רש"י** ד"ה ולחזי זוזי. להיות נזכר מששלכו מלפניו כצ"ל: **תד"ה** ולחזי. אותו שהמוכר מסייעו יפטר משבועתו. והרא"ש הביא בשם ה"ר יונה להקשות על הא דע"א יפטור משבועה מהא דנקיט הש"ס באיזה מקומות בענין זה לשון עדים דמשמע דע"א לא. והוא תירץ דר"ל עדות המועלת ואף ע"א. גדולה מזו מצאנו בכתובות (כב ב) דמשני אביי על הא דאריו"ח שם שנים אומרים כו' (וכן לקמן שם אברייתא דנקטא נמי שנים) תירגמה בעד אחד. ואף דרש"י פי' שם ולאו שנים איתמר כו' הלשון ל"מ כן. ולע"ד כאיה דע"א פוטר משבועת השומרים מהא דכתיב בפרשת שומר שכר אין רואה שבועת ה' תהיה כו' ודרשינן בסוף האומנין הא יש רואה יביא ראיה ויפטר ומשמע אפי' חד כדדרשינן בשלשי סוטה לא נודע מי הכהו הא נודע כו' אפי' אחד כו' אך שם דרשינן אפי' עבד ושפחה וא"כ הכא נמי וזה לא שמענו והפוסקים לא למדוהו אלא מהא דע"א מחייבו שבועה והתם עד כשר דוקא וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהל' עדות הל"ג: **בא"ד** והשתא נרים שפיר ולא ידע כו'. לשון הכ"י דכיון דתרוייהו יהבי זוזי שבח כו' ר"ל דאילו קבל מחד לא שכיח דישכח והתוי"ע מקיים דאי מחד א"כ לומר שמכר לאחד ונראה דע"ם ולי"ל לאחר ברי"ש וי"ל לאותו שלא קבל ממנו המעות וכדכתבו התוספות בקדושין שם:

דף ג ע"א גמרא אפ"ת קומכום שבועה זו מדרבנן היא כו'. לא דמעיקרא הוה ס"ד דשבועה זו דאורייתא היא דהא אף קומכום מודה היכא דאיכא שבועה דאורייתא (לקמן ק) ועוד אין לך שבועה תס"ת חוץ מג' כו' (רמב"ם ריש הל' טוען) אלא דהס"ד דרבנן תקנוה מטעם דמשקרי א"כ דקומכום נמי והדש לו דעמא כדריו"ח: **שם** אפ"ג דקא משתבע לי לא מהימן לי כו' · כה"ג אמר רבא לקמן (לו ב): **רש"י** ד"ה מאי אית לי גבי שכיר לערעורו כצ"ל: **ד"ה** ותנא תונא ותנא דידן כו' כמו אבונא אחונא. (רש"י ביבמות נו ב ובסנהדרין כח): **תד"ה** ולא. הכו לי שמרא כו' כצ"ל: **ע"ב** ד"ה ר"ח כר"מ וי"ל דאיכא למיפרך כו'. קשה דמ"מ נימא הק"ו ע"ד הק"ו מקנס מה פיו שאינו מחייבו מיתה (פי' סנהדרין ס"ד ע) מחייבו שבועה עדים כו' וזה הק"ו נוכל לומר אפי' לרבנן (ולכאורה גם הק"ו דהתוס' נוכל לומר אפי' לרבנן דל"פ עלי' דר"מ אלא לענין קרבן שאדם נאמן ע"ע כו' תטעם שכ' רש"י שם ותליון התוס' תמשע דלא מקשו אלא אי סבר כר"מ) וכן נוכל לומר הק"ו עד"ז תשורו שאינו נהרג עפ"ע כדאיתא בב"ק (ס"ד מה) בשלמא לפרש"י דהטעם הוא משום קנס (עי' תוס' שם ד"ה ע"פ ע"א) הרי הוא נכלל בהא דקאמר מה פיו שא"מ קנס כו' אבל לפי' התוס' שם קשה וי"ל. והא ל"ק מדוע לא יליף ר"מ חיוב קרבן ע"י עדים מאלו הק"ו מפיו או מק"ו דקנס דאמר הכא לר"מ משום דפיו גופי' אם עדים מכחישין לא מחייב קרבן כמ"ש התוס' בס"ד דלעיל ובכריתות סד"ה ומודים: **ד"ה** מה. אם הי' דן עמהם כה"י כו' כצ"ל וכ"ה בתו"כ ובתוס' כריתות: **ד"ה** אמת תימה כו' נגנב כו' אבל ע"פ עדים אין משלם חומש ואשם כו'. ק"ל דא"ל דס"ל כר"ש בב"ק (סה ב) דאמר אין חומש ואשם במקום כפל ויותר ה"ל להביא מרישא שם במוען אבד דאין מחייבין כפל ואפ"ה לא מחייבי חומש ואשם וי"ל דס"ל להתוס' דהודה מעצמו דקיפא הוא דומיא דדריפא דר"ל אפי' אחר ביאת עדים דהתם ליכא טעמא לפטורי וא"כ ע"כ לא אתיא כר"ש ואפ"ה עדים לחודייהו ל"מ בחומש ואשם א"כ ע"כ דלא כר"מ אבל עי' בתוס' ב"ק (ר"ד קה) דלא כ' כן: **בא"ד** משום דגבי אשם כתיב והתודו (כצ"ל והוא בפ' נשא) וצ"ע דגבי טומאת מקדש כתיב ג"כ והתודה ופליג שם ר"מ בכריתות בברייתא ע"ש וצ"ע:

דף ד ע"א גמרא פיו יוכיח. יען דהסוגיא מוכחת לסדיא דהשתא הדר ביה מסוגיה דר"פ ויליף מע"א גופי' (ומהכ"י ל"מ כן) ומפיו ה"ל להגיה אלא פיו יוכיח: **שם** ללוה ל"ל סהדי דאי ה"ל סהדי ללוה לא בעי ר"ח לאשתבועי כ"כ דצ"ל ושבינתיים למחוק וכ"כ מפרש"י: **רש"י** ד"ה תורת הזמה ל"פ דע"א כו' ליבטל עדותו בעדות שני עדים. לכאורה הל"ל להגיה כעדות ש"ע בכ' ושוב התבוננתי דאולי ס"ל דע"א א"כ מוזמם אלא ע"י שני עדים דאף דדעת הש"ך בסי' פ"ז ס"ק ע"ו דעד המסייע פוטר משבועה אפי' אם כבר נתחייב ע"פ ע"א היינו אם מכחישו וכמו שבאר שם הטעם דכיון דקי"ל דעד המסייע פוטר ה"ל ג"כ כתרי מעא"כ כשמזימו ה"ל כחד לגבי תרי ועוד כיון דהזמה איננה בגוף הענין רק על עצם העד ה"ל כע"א בהכחשה דל"כ הוא אבל לפי כאיית הרא"ש לא דעד מסייע פוטר מהך דר"ח ע"ש לכאורה יהיה מוכח ג"כ דע"א יוכל להזים את ע"א כיוצא בו דאל"כ ליפרוך מה להצ"ה שכן אינן מוזממים בכיוצא בהן ודו"ק: **בא"ד** הל"ל נמי בע"א לא יחייבהו שבועה כצ"ל: **תד"ה** ותנא. וקשה כיון כו' הך בתרייתא דהילך כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** הא קמ"ל הודה במקצת כלים חייב כו'. לכאורה המ"ל דקמ"ל הודה בכלים וכפר בקרקעות וכדמוקי לקמן הקרא להכי וכ"ל דהכא נקיט איגרא דתירוצא דשבועות (מ ב) על מ"ד דטענו חטים ושעורים והודה לו בא' מהן פטור והתם דלא משני דקמ"ל הודה במקצת קרקעות פטור הוא משום דהכא ויש עוד לתרץ בפ"א ואכ"מ: **תד"ה** אין הב'.[עתמ"כ על דבריהם דהכא בשבועות (לז ב)]: **שם** (בסופו) ואע"ג דרשב"א הי' תלמידו של ר"ע אין לחוש כו'. במקומות שציינתי בפסחים (עז) בש"ד תמצא כזה אפי' בתלמיד דתלמיד:

דף ה ע"א רש"י ד"ה וחד להודאה ממש"ע. ממין טענת הכפירה זה הלשון משמעו לאפוקי טענו חטין ושעורים והודה באחד מהן ותה דחקו לזה ל"י: **תד"ה** למאן דאמר תימה כו'. לכאורה יותר ה"ל להליב תמיהתם על תירוצא דא"כ כו': **ד"ה** אי איתא. ה"כ אשכחנא בפ' המדיר דף ע (כצ"ל) דקאמר אם איתא כו' וברא"ש דקדק עוד מלשון השתא נמי נחייבי' מדר"כ כו' ע"ש דמוכח דלא הוה גרים תיבות דליתא לדר"ח וכן ברי"ף ליתנייהו רק דלשון השתא תמשמו דליתא לדר"ח ע"ש וכ"ל דהתוס' מפרשי השתא דאמרת דכוונתך לכשנגדו נחייבי' מדר"כ דבשלמא אם הרועה היה יכול לישבע הי' כ"מ דלר"ח מישתבע ש"ד שהוא בנק"ח ומדר"כ לא הוה בעי נק"ח כדעת רש"י והגאונים שהביא הרא"ש בפ' שה"ד סי' ט' ועי' לקמן (יד) בתד"ה דיגא אבל שכנגדו אפי' מדר"כ ישבע בנק"ח כדין כה"כ וטוענין של' הרא"ש שם והב"י שכתב כאן השתא נמי כו' וישבע שכנגדו שבועת היסת ויטול א"כ להתוס' דיליבא בארעא כו' ועי' ברמ"א סי' פ"ז סי"א ויש לחלק וכן יל"פ דאם להרועה היית מחייב לישבע לדר"ח לא היה יכול להפך ודר"כ יכול להפך עי' שבועות (מח) אבל לכשנגדו מאי כ"מ: **ד"ה** שכנגדו לא שביק ליה חיי דכה"ע כו'. ק"ק מהניהם המודים שאביא לקמן דג"כ לא שביק ליה חיי מתמודים. ועמש"כ לקמן ע"ב בד"ה ותקנתא: **ד"ה** אין לך מדלא מייתי הכא סיפא כו'. משום דהכא נמי איכא דרבא דממונא כמ"ש הרא"ש כאן והתוס' בשבועות שם להכי הוצרכו להכריע מדלא מייתי כו': **ע"ב גמרא** התם נמי כו' סבר משכחנא כו'. והא דל"ק כמו שפרש"י בהך דטעין גאנסה דמאת פשע כו' משום דהם לא ה"ל בשמון דמשכח לה יותר ה"ל למעון דנאנסה מלהד"ת דבזה חבירו יודע בשקרו אבל אי סבר דמשכח לה אם הוה טעין דנאנסה דהייע מתה וכה"ג יתגלה שקרו בפני כל אם יעמידנה לו בסוף להכי טעין להד"ת דאי משכח לה יאמר שמרשות הבעלים נגנבה או נאבדה: **רש"י** ד"ה מי יהבינן ליה כולה הרי לעז לב"ד כו'. בפשוטו יל"פ מטעם דודאי ישבע א' מהן לשקר ואפי' לרבנן דב"כ דהתם הדבר מוכרח משום דבעה"ב משלם לכאו"א כולו אבל הכא מי יהבינן ליה טלה: **תד"ה** ותקנתא ומתוך כו' כדפריש.נראה כוונתם כפי' הב' של מהר"ם דלפי' הא' קשה דהא היכא דגם שכנגדו א"י לישבע חזינן דאמרינן מתמאי"ל משלם היינו בשניהם המודים לדעת הרי"ף בפ' כה"כ דאמרי' הזרה שבועה למתוייב לה ומתמאי"ל וה"כ כיון דעל שכנגדו אין אנו יכולים להטיל שבועה הל"ל תמשאי"ל דהוא דינא דאורייתא ולא תקנתא ואפי' לדעת התוס' שם דבשניהם חשודים יחלוקו אינו אלא משום קנסא לפי שהוא חשוד והכא הלא אין על מה לקנסו: **ד"ה** דחשיד נראה דה"ע כו'. הא דל"א משום דממון איתא בחזרה כדלקמן דזה ל"א אלא בספק אבל בודאי לא מהני במה שיחזיר א"כ וכדלקמן ר"פ א"כ ל"ת ע"מ למיקע ע"מ לשלם תשלומי כפל ובב"ק (ס ב) אע"פ שגזילה משלם רשע הוא וע"כ צ"ל כן לאביי:

דף ו ע"א גמרא דא"ל שקת שלש שבועות כו'. בב"ק איתא דר"נ אמרה וכ"ה בתוס' לעיל (ג ב) ד"ה בכולי': **שם** אב"ג ת"ש בד"א כו' אלא שתקפה אחד בפנינו. ק"ל ע"ד הרמ"א בסי' קל"ח ס"ו דאפי' מביא התוקף עדים אח"כ לא מהני דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי והכא תני המע"ה דמשמע דלאיה עכ"פ מהני ואפי' שנפרש דברי הרמ"א דוקא אשתק מתופ"ס (עי' ש"ך שם) מ"מ לפי ס"ד דר"ל שתק וא"כ לוא נמי הודאה היא בודאי ותלאתי בתומים שהעיר מזה וכ"ל דראיה פירושה בירור דברים (עי' סנהדרין ספ"ג בתשנה הבא עדים הבא ראיה) וי"ל דהבירור הוא כגון שיבא עדים שהודה התוקף לפניהם בפירוש שהיא של חבירו דזה ודאי עדיפא מהודאתו שאינה אלא ע"י הוכחה מדשתק ותדע דאל"כ יקשי' הרמ"א סותר א"ע לתש"כ שם בס"ז וי"א כו' אין האחר כו' בלא ראיה אלמא דראיה מהני: **רש"י** ד"ה יוצאה מת"י של א' מהם יוצאה לפני ב"ד כו' כצ"ל ומלת לבדו מיותרת: **תד"ה** ספק נמי הייפינן שמא ספק מלוה כו' כצ"ל: **ע"ב גמרא** ותנא עלה אסורים בגיזה ועבודה. הר"ן בנדרים כ' עלה קיפא דמתניתין גופה כו' היא וליתנא דתני עלה מלינו על כה"ג בסוכה (יז ב) ע"ש בתד"ה ותני עלה וכן בש"מ לייגתים בנדרים שם והיה מדוקדק מאי דהרה"מ מתניתין היא אבל דברי הר"ן תמוהים דבאמת ליתא במתניתין:

דף ז ע"א ופשטה מהא דאמר רב נחמן כל ממון כו'. ברי"ף הגי' רב וכ"מ בתוס' ב"ק (ע) ד"ה אמטלטלין: **רש"י** ד"ה שלך הוא ופרעתיו והחזרת לי ותתני נפל. קשה דא"כ ליפלוג ר' יוסי נמי בהא כיון דל"א לפרעון ולולי פירושו הגל"פ דטוען דעתה פרעו ואולי יכוין דנאמן במיגו שעתה פרעו וכמו במודה בשטר שכתבו לרבי עיין ב"ב ס"ד ה ובתוספות שם: **ע"ב גמרא** וכי נגוד ע"פ גלוחיתו הוא נריך. בב"ק ובב"ב אמרינן אין נגור ולגור וכן (לקמן יג) אמרינן בניחותא נגור כו' אלא דמקשה משום דגם תורף בלא טופס פסול כמ"ש התוס' א"כ לא חזו תרווייהו אלא לגור ומאי כ"מ בהא דז"כ טופס וזה תורף: **שם** יהיב ליה האיך דביני ביני. הכ"ל דל"ד כל הביניים אלא כגון אם בהזמן שוה מאה ובלתו אינו שוה אלא מתונים ז"כ 5/9 מהמאה וז"כ 4/9 וזהו ע"ד רבי בכתובות (נג) לפי' ר"ת שבתוס' שם דהלכתא כוותיה אבל בפשטי' משמע שהא' נוטל מקודם הביני וביני משלם וא"כ חולקין הנשאר בשוה ובמשל שזכרנו יטול הא' שמים והב' ארבעים וכ"מ מסתימת הפוסקים ולכאורה זהו ע"ד ר"נ שם דלית ה"כ ויש לחלק:

דף ח ע"א ושותפין שגנבו חייבין כו' משום דאמרינן תיגו כו'. יש לעיין דלפ"ז מאי מקשה הגמרא בב"ק (נח) כור של ב' שותפין הת"ל אי דשוו שלית כו' אפלד"ע הא ת"ל דכרה בעדו ובעד חבירו דהתם ג"כ חיובי' משום דאוקמי' רחמנא ברשותו כדאמר שם (כט ב) דבור בר"ה עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו: **רש"י** ד"ה הא קאמר כולה שלי והלא כ"א טוען כו' כצ"ל: **ד"ה** דרכוב קני שאינה זזה ממקומה. בב"י סי' קנ"ז ס"ה כתב בדעת הרמב"ם דעכ"פ בעינן שתלך קצת ע"ש וכן לפי' התוס' לקמן משמע דרכוב ל"ק אלא משום דאזלא מחמתי' מעט רק לאביי דמקשה היכי פשיט כו' רכוב תפוש במוסירה יש לדון קצת ע"ש במפרשים ואולי ע"ם ברש"י ול"ל שאינו זזה (בחפיק ה') וכו': **ע"ב** תד"ה רכוב למודיה עיין כה"ד. ומשמע דהשתא איפשיט ליה בשמואל אמר ברכוב למודיה דל"ק וקשה דלמא לעולם אמר במקום מנהיג וברכוב דמנהיג ברגליו ואמר דרכוב קני וי"ל משום דכיון דשניהם בלמודייהו הוו קנין סברא הוא כדהוו ביחד דשניהם קנו ולא איסתפיק ליה מעיקרא דדלמא אמר ברכוב במקום מנהיג אלא משום דעדיין לא פסיקא ליה דרכוב למודיה ל"ק א"כ ע"כ אמר במקום מנהיג אבל השתא דאיפשטא ליה דרכוב ל"ק אמרינן דזהו שאמר שמואל ולזה נראה דכוון התוי"ע במש"כ בד"ה הי' דהא למסקנא כו' ע"ש ובזה מיושב הלפ"ג שבתור"ע אות ו' דדלמא הא דשניהם מודים אתא לאשמעינן דרכוב במקום מנהיג שניהם קנאו דזה מילתא דפשיטא הוא מסברא:

דף ט ע"א גמרא איכא בינייהו ל"א דקנה כ"כ דל"ל: **תד"ה** ונקני דלקמן מיבעיא לן כו' וכתב הרש"א דלאידך תירוצא כו' דפשיטא דקני מטעם אגר פריך הכא שפיר עפי ע"ש ותמוה דלפ"ז ליפנא דא"ס לא אתי שפיר והתוס' לא באו אלא ליישב ליפני: **ע"ב גמרא** והלכתא בכפותה. בגה"ש שכתב לציין עוד לב"ק (עג) והלכתא שהעידו בב"א:

דף י ע"א רש"י ד"ה נכש פעולת ניכוש כו' כצ"ל: **ד"ה** וא"ת מתניתנו ואע"פ שהגביה לצורך חבירו כו' עד סה"ד כ"ל דר"ל דאע"פ שאמר בפירוש בשעה שהגביה שמגביהו לצורך חבירו יכול אח"כ לחזור בו כיון דחבירו גלי דעתיה דלא ניחא ליה שיזכה בשבילו ודומה למאי דאמרינן לקמן כיון דנפל גלי אדעתיה כו' בד"ה לכ"ל דנקני ובדלא אמר הרוכב כלום והשני הגביה מעצמו לצורך הרוכב אע"פ שלא אמר בפירוש בשעת הגבהה זכה הרוכב והמגביה א"י לחזור בו (ולכ"ז כוון הטור בסי' רס"ע) וזהו דפריך ר"כ לעולא מעיקרא ממתניתנו מפני שהם אינם מחלקים לגרע כחו משום דאמר תנה וזה דלא כהסמ"ע ודלא כהתוי"ע ודלא כהש"ך שם בסק"ה עיין בהם: **תד"ה** תופס מה שפרש"י כו' א"כ דבפ' הכותב כו'. עמש"כ לקמן (ר"ד יא) לייפב פרש"י על נכון בס"ד: **ומה** שהקשה רבא מפועל לתירוצא דר"פ לקמן (יב ב) שסברו לנקט מליאות לא מקשה מידי דהוה שליח גמור ולא אקשי אלא לתירוצא דידי' שם: **ד"ה** כי דדוקא ע"ע שאין יכול לחזור בו. ולכאורה תמוה דהא יוצא בגרעון כסף בע"כ של אדון ועי' במרדכי פרק האומנין דיליף דפועל יכול לחזור אף שמשך כלי אומנתו מעבד שמגרע פדיונו ודוחק לומר דע"ע א"א אלא אם עבד קצת דכ"מ לשון גרעון מפא"כ פועל דהוזר אף אם עדיין לא התחיל במלאכה ואולי דכוונתם דאם הוקרו עבדים ידו ש"ע עה"ת מפא"כ בפועל כמ"ש בדבור דלעיל והא דאמרינן בקדושין (כ ב) נתרבה כספו מכסף מקנתו היינו דוקא שהוא השביח וכליפנא דברייתא לעיל שם ודלא כפרש"י שם שנתייקרה הפעולה וכן לשון הרמב"ם והשביח והוסיפו דמיו אבל לא הוקרו עבדים כיוצא בו שהי' בעת מקנתו ולכאורה מוכרח הוא דאל"כ מאי קמ"ל רב וכי גרע מעבד והיכא פליג ר"ד ויש לדחות דפועל גרע דאין לו לעבוד רק זמן מועט: **גמרא** מותיב ריב"א נזיקין. רש"י פי' סדר נזיקין וקשה דהראשון פרע שם המסכת והוא לא זכר רק שם הסדר ול"כ דנזיקין הוא שם הסדר וגם שם המסכת הכוללת ג' הבבות דכולהו חדא מסכת וכמו דבסדר טהרות יש ג"כ מסכת בשם זה (עיין תוי"ע ברים טהרות מש"כ בשם הרמב"ם בזה) וכן פרש"י גופי' בע"ז (ז) ושם מוכרח לפרש כן וכ"פ בברכות (כ) ועי' בערוך ערך זק הס' ובויק"ר פי"ע נזיקין למ"ד פרקים כליש למ"ד פרקים ע"ש: **ע"ב גמרא** אלא תעסה המותר לאשה ועבד כו'. ק"ל נהי דקס"ד דפטירי לשלם מ"מ בלאו דלא תגנבו איתנייהו דהא הפוה הכתוב אשה לאיש כו' וא"כ שייך שפיר גבייהו נמי דברי הרב כו' וצ"ע: **רש"י** ד"ה וכי היכי כו' דתנן שאין הקטן עושה שליח. הוא בגיטין (סה): [**תד"ה** ר' יוחנן. תימה כו'. לכאורה י"ל דלא ילפינן מגט אלא חצר וכיון דתקינו רבנן ד"א גבי מציאה דליהוי כחצר ממילא יש לה ג"כ. יותר ה"ל להקשות לליפנא דמר אמר חדא כו' ולפי פרש"י דריו"ח אמר לענין גט]: **שם** ד"ה ת"ל וא"ת ונימא כו' בידו פרט כו' וי"ל כו'. כאן י"ל דכיון דאשכחן בעלמא דרשותו נקרא ג"כ ידו כדכתיב ויקח את כל ארצו מידו כפרש"י והוא מהגמרא לקמן (נו ב) לכן אמרינן דאתי הרבוי ומגלה דידו דהכא פירושו ג"כ רשותו וכן נמי בדרשת ונתן בידה וכ"מ ליפנא דאביי בגיטין (כא) אגר מהיכא איתרבי מידה אמנם בעירובין (עו ב) בדרשת וכתב לה ספר אליבא דריה"ג מוכרחין דבריהם דשם שהם ע"ד שכתבו כאן: **ד"ה** ואי אמאי כו' מקרא דידו כדבסמוך כו' כצ"ל: **בא"ד** וי"ל דבסמוך מכח התנא מוכיח כו'. ל"י מה הכריחם לומר מכח התנא כו' נימא דסברת הגמרא עצמה היא כיון דילפינן מידה הוה דיניהכידה תמש לבע"כ ולקטנה וכת"ק ליפנא דאביי בגיטין שם: **בא"ד** אבל הכא אי אפשר כו' כצ"ל: [**שם** ד"ה אי בעי . וי"ל כו' ה"ל כחצר. וק"ל דמ"מ מאי פריך כאן מחצר ולמ"ד דהוא מטעם שליחות ליקשי ליה מהתם אליבא דכ"ע. וי"ל מפני דנוכל לדחוק ולפרש התם כפי' הא' שברש"י שם דקאי אבעלים]:

דף יא ע"א רש"י ד"ה ומ"ם ל"י ממונא מאיקורא.לע"ד כל"פ משום דגם איתא בע"כ וכדקאמר הש"ס לסדיא סברא זו ברים הזורק בהגריכותא בזה ע"ש: **בא"ד** וגבי ממונא אגר מאס המגא איתרבאי. לכאורה לשיטתו (כפי הבנת מהרש"א ומהר"ם עי' בהם) הכא דאיירי במציאה דלכ"ע יכול לעשות שליח לפי מה שפי' לעיל (י) ד"ה תב לאחרים ל"ק ל"ל לימוד אלא מסברא דלא גרע משליח ואולי י"ל דע"כ לא כתב רש"י דשליח מהני במציאה אלא דלאחר דילפינן מאס המגא דאגר קונה ומטעם שליחות א"כ מוכח דכמ"כ דע"י שליח ממש קונה ובזה יגצל מתפיסת התום' עליו שם מהא דיימר בר חבו בהכותב דשם מייתא מדריו"ח ואיהו סובר כאן דאגר משום יד הוא ולכן אין לנו להיות מועיל אפי' שליח ממש אבל ל"כ דכוונת רש"י במש"כ לעיל בסמוך דאי משום שליחות הא כבר כתיבא כו' ושלחה כו' היינו משום דילפינן מאס המגא דאגר מיקרי ג"כ שליחות ודלא

[illegible]

דף יב ע"א תד"ה [illegible]

דף יג ע"א גמרא [illegible]

דף יד ע"א ד"ה [illegible]

וקטן ובב"ק פי' שק מלא רוח ור"ל דקטרי הוא מלשון קיטור הארץ כקיטור הכבשן ואולי יל"פ שק קשור שאינו נראה מה שבתוכו אם תבואה או סובין [וכ"כ להדיא מפרש"י בכתובות בד"ה סברת וקבלת] : ד"ה בגוזל וגנזל . וכגון שגזלה עם פירותיה ומכרה. ר"ל שעדיין לא נגמרו ונגמרו אצל הלוקח (עי' בשמוך) או דר"ל שאכל הפירות ומכרה ריקנית ובזה רוצה לציר שאין הנגזל נותן כלום בהוצאה : ד"ה והשביחה גלוקח תגזלן הס"ד ומה"ד שגזל שדה : תד"ה ויש שהנגזל כו' ואותו שבח היתר כו'. כ"ל דמאנו בפרש"י משום דס"ל דבכזה אף שמואל לא יפלוג משעתא דמיחזי כריבית כיון דנוטל מה שהוציא והוא קרן ולכן נקטי כו"ם ליטנא דשבח דמשמעו מה שיותר על ההוצאה והוו מצו לפרש בציור דרש"י וכגון דיש שבח יתר על ההוצאה ופליגי בהיתר ואולי דגם בזה ס"ל דלא הוה פליג שמואל כיון דהוא הכסיף כזה נראה דמשלם בעד ההכספה ולא מחזי כריבית אבל א"כ ס"ל לאוקמי לשבח קרקעות דלקמן בכה"ג ובזה לא נצטרך למה שהדחקו התוס' לקמן בד"ה סיפא די"ל משום דלאכילת פירות יש לדחוק דהייט מה שהוציא הלוקח אבל ליטנא דשבח משמע אף היותר מהוצאה ולכן המקשה מסיים לקמן על הרישא והשביחה דמשמעתא הכי הוא דיש שבח יותר :

דף טו ע"א ד"ה כשמעמד וי"ל כו' ה"א כו' יש קול כו'. ר"ל והתקינו מפני תקס"ע דפעמים דלא שמעו ומהר"ם שכתב מחמת שאינם קבועים ל"נ דכיון דהיתה מלאה פירות ידועין הן שוויין : ע"ב גמרא הב לי גריבא דארעא. עי' במהרש"ם ובהרי"ף וכא"ש הגי' גם כאן גריוא : שם לריכא דאי אתמר בהא בהא קאמר רב כו' . לכאורה י"ל גם איפכא דכאן אין סברא לומר נעם פקדון כיון שהוא יודע שהוא גזלן אפקודי יפקיד גבי' בתמיהה : רש"י ד"ה שפיר דאמר כולה דידי ואת ירדת בה שלא ברשות. לפ"ז משמע דאם השבח יתר על היציאה נוטל הוא בחנם אף שאין השבח אלא כנגד הקרקע ודלא כתד"ה הא ועי' ברא"ש וכ"י וא"כ תמוה מש"כ לעיל בד"ה הא לאשמעינן כו' דהיכא דיציאה יתירה כו' דהל"ל רבותא יותר בשבח יותר על היציאה דאינו נותן ללוקח רק היציאה והיתר לוקח בחנם שוב מצאתי ברש"י שבהרי"ף הגי' באמת כן ע"ש : תד"ה הניחא תפורש בהמקבל. פי' כ"ש וכ"ל דל"ל בהשואל והוא שם (נה) ד"ה הניחא וע"ש שפי' דהייט פלוגתא דרמב"ח ורבא בכתובות (נא ב) ולע"ד יל"פ דהייט פלוגתת אביי ורבא בפסחים (ס"ד למ"ד) אי למפרע הוא גובה או מכאן ולהבא [ועמש"כ ב"ב קז בתוד"ה רב בס"ד] : תד"ה דמית ומית גזלן. (ר"ל דאמר לקמן) נ"ל שהיה כו' והס"א שבגליון הוא שבוש :

דף טז ע"א גמרא יהבה ניהלי' במתנה פליגי בה ר"א ורבינא כו'. עמ"א במגילה (כו ב) דמקשה דתרוייהון אחליפו שיטתן ע"ש ולעד"נ דאף דרבינא סבר התם מתנה כמכר מטעם דאי לאו דהו"ל הנאה מיניה כו' וכדאמרינן סברא זו בגיטין (נ ב) ובב"ב (קנו) ובס"מ מ"מ הכא בעינן שישתדל דוקא על שדה זו ואם הכנהו או אגלי קמיה מי ידעינן שכוונתו היתה על שדה זו דוקא ודר"א ודאי ל"ק דאף דסבר הכא דאי לאו כו' מ"מ התם ס"ל דעל ההיא הנאה א"א שמפקע הקדושה וכמו שנתגה שם הר"ן בזה ע"ש : שם מהדי לוקח במאי קני להאי ארעא כו' לכאורה מדוע לא נאמר דבההיא שעתא דקנאה מנגזל היה כוונתו לזכות בעד הלוקח כי היכי דל"ל גאנה או דליקו בהמתוסי' ועי' בב"ק (קב ב) ונ"ל משום דהוא לא נתכוון לכך דסבור שנקנה ללוקח

בנתאי דמכר לו אז : שם וקא סמיך עליה דמלח ומייתי ליה כו' כצ"ל וכ"ה בנ"י : רש"י ד"ה ירושה ותוזר ותובעה ונותן כו' כצ"ל : ד"ה גבייה לאמר כו' בא לו כו' כצ"ל בנ"ז : תד"ה אלי משמע כו'. ולשון הרא"ש מדקאמר סתמא דגמרא כו' וכ"ע הרש"א מי יימר דאין זה מדברי ר"א כו' הן לגי' הרא"ש מ"ד כו' ומ"ד כו' וביותר לגי' הרי"ף מ"ד כו' סבר כו' ומ"ד כו' סבר כו' מוכח להדיא דסתמא דגמרא הוא דמפרשא טעמייהו ועוד נ"ל ראיה מדקאמרה סתמא דגמרא ועד אימת ניחא ליה דליקום בהמנותיה וזהו כוונת הרי"ף במש"כ דסוגיא דשמעתא כוותיה אח"ז מצאתי כן בבאורי הגר"א : בא"ד דהוא בתרא התוס דהא מר זוטרא חבירו הוה עפס"ד אות ז' וברא"ש זה ליתא : ד"ה בההיא והויא כאילו כו' . לא הבנתי יפה מאי עדיפותא דההיא הנאה כו' מהמעות שנתן לו ניחא נמי דהכי משום שקבל גמר כו' והויא כאילו כו' וא"ל דהמעות נעשו מלוה בעת קנית הנזלן תמא"כ ההיא הנאה עדיין קיימא דהא גם היא כבר נתבטלה כשהעמידו בדין אלא ע"כ צ"ל דהוה כאילו א"ל מעכשיו ועוד לפמש"כ התוס' לעיל דאיירי באתרא דל"ק בכספא ע"כ צ"ע דקנה דבההיא הנאה כו' מהני דלא ליהוי השטר כחספא א"כ גם המעות ליהני בהדי שטרא : ע"ב גמ' ואמר אמימר כו' וקבירא לי כו' . כצ"ל ונראה דזה אינו מדברי רבא שהרי כ' התוס' בשבת (נג) דאמימר היה הרבה אחריו אלא סתמא דגמרא קא"ל וכה"ג כתבתי במגילה ו' ע"ש : שם אימר איטתמוטי כו' דלמחר יהבנא לך כו'. פי' רש"ל ותוי"ע שהדקו מדוע לא נימר כן נמי בהלואתא ואישתמיטתייהו דברי הר"י בזה שהב' חילוק נכון ע"ש ובתור"ע הביאו רק מה שציין בס"ד ר"י בשם הר"ן ליתא דע"ש ונראה דבשם הר"ן לא הביא רק דינא דחזרת השטר מהני אבל החילוק הוא מד"ע : שם וכפכן הואיל ואתא לידן כו'. כה"ג בשבת (פא ב) ושם ובהשמטות לייגתי : רש"י ד"ה מלמאתא ושמו לבע"ח כו'. זהו איגרת שום דתני שם בריפא ועתוי"ע שם : ד"ה ותו זה שלא נזהר לשמור שטרו. משמע דמאן דחיים לפרעון היינו דפרע וקבל שטרו ולא קרעו ולעיל בשמוך מסיק רבא דאפי' אי חייסינן לפרעון ס"ל אי איתא דפרע ה"ל למקרעי' אלא דאמרינן איטתמוטי כו' וי"ל דהתם לפום שנויי' דכ"ת ב"ד הייט הלמאתא ע"כ צ"ל דס"ל א"א דפרע ה"ל למקרעי' אבל ר' אבהו דלא שני דכתב"ד בהלמאתא ע"כ דחיים דלמא קבל ולא קרע : תד"ה בשטר והלא יכול לטעון פרעתי. ר"ל אילו הוה קתן ולכן אף עתה דליתי' ניחום אכן וכ"ז משום דנפל ואיתרע אבל אם הוא ביד המלוה פשיטא דא"י לטעון פרעתי דלא גרע מטע"ח ותהר"ם ל"ד במהכ"ת : בא"ד ולרבא כו' יעמיד כו' . ולקמן בהס"ע מוקי רבא בעלמו גם באדרכתא ונ"ל דל"ג שם התוס' :

דף יז ע"א גמרא א"ל לא תן לו ואמר פרעתי והעדים כו'. הוחזק כפכן כו'. שפרש"י והגה ילא תפי' הפשוט עי' רא"ש וכ"י ולפירושו נ"ל ג"כ ואמר פרעתי הייט עכשיו והעדים מעידים כו' הייט קודם וזה דחוק בלישנא דגמרא וכ"ל דהיה ק"ל מימרא דרבב"ח בשמון מנה לי כו' הוחזק כפכן לאותו ממון והרי לעיל (ה ב) אמרינן הכופר במלוה כשר לעדות מטעם דאישתמוטי ואישתמוטי חזינן הכא דמהני אפי' לאותו ממון (וכ"כ ליה ז"ל לחלק דדוקא אישתמעא דעד דמעייט בדינא מהני אף לאותו ממון אבל אישתמעא דעד דס"ל זוזי לא וכן לא נ"ל מה שהוסיפו הרי"ף והרא"ש ברבב"ח וה"ת דכפרי' בב"ד וגם השור בסי' ע"ע ק"ח הביא בשם הרכ"י שחולק עליהם) לכן מחלק דדוקא בהעזה ע"פ ב"ד הוא דמהני טעמא דאישתמוטי אף לאותו ממון אבל כפירה נגד עדים לא מהני אישתמעא לאותו ממון ונ"ל דלא תן לו דהכא מיירי שהתביעה היתה על חפץ ידוע והעדים ראוהו ברשותו באותה שעה שהרב דליכא אישתמעא אך ליטנא דפרעתי לא נופל על חפץ אלא ליטנא דנתתי או החזרתי ובכלתיה דשבתאי י"ל דהכי הוה עובדא דטען דפרע דמיה ואפשר דבהעזה לשבור על פסק חלוט דב"ד לא מהני אישתמוטי : שם חייב אתה ליתן כו' והעדים כו' שלא פרע לא הוחזק כו' כצ"ל גם כאן לפי הגהת מהר"ם לעיל וכ"ה בהרי"ף וברש"י ד"ה הוחזק לריך למחוק תיבת החזרתי והו' דופרעתי וכן ליתא ברש"י שבהרי"ף וכן מלת עוד ליתא או אפשר דתרתי קאמר החזרתי הוא בחפץ ופרעתי הוא בממון : שם איתמר נמי א"ר אבא בר אילעי כו' . כ"ה ברא"ש ונכון ושם חסר תיבות בב"ד : ע"ב תד"ה מן האירוסין דאין דרך לכתוב כתובה קודם קדושין. ול"ע דהא איתא שם (כ ב) דאיכא אתרי דכתבי והדר מקדשי ע"ש שוב ראיתי בהר"ן שם גבי קדשתני כו' שדחה ראיה זו מפני האמור :

דף יח ע"א רש"י ד"ה ולא משמא לה והאי לאו שארו הוא כו' . וכ"ה לשון הגמרא דסנהדרין (כח ב) אכתי לאו שארו היא ובחדושי להרמב"ם בהל' אישות פ"י ה"ב הבאתי ראיות דבאירוסין נקרא ג"כ שאר והכא דמשמע לארוסה לאו משארו לתודיה אלא מדכתיב גביה הקרוב אליו וכ"ה להדיא בתו"כ פ' אמור וכ"ה בהרי"ף בהל' טומאה ובירושלמי פ"ו דיבמות ה"ד תמן אינון אמרין הקרוב ולא ארוסה ולשון רש"י ביבמות (כט ב) דהא לאו שארו הקרוב אליו הוא וכן בירוסה כתיב לשארו הקרוב אליו : גמרא אר"ס חיישינן לשני טוביה . נ"ל דבלשון שאילה קאמר להעומדים לפניו ולא לפסק הדין בהחלט דכ"ת מהא דקאמר לקמן לת"ד לר"ז כו' ואע"ג שלא הוחזקו כו' פליגא דרבה במאי קמ"פ כו' ור"ז כו' ומדוע ל"א בפשיטות במאי קמ"פ רבה ור"ס וכן ליטנא דלאורתא בעי מינך ר"ה משמע דלא פסיקא ליה [אח"ז מצאתי כן להתו' בב"ב (קעב ב) בד"ה מינך]: תד"ה הא אמר בסופו ור"ז לא מוקי לה דומיא דסיפא. ותקיפא גופה דשמרי אלינה לא פריך וכמו דפמים רבה לקמן (כ ב) מינה לענין גיטא אלמא דמשוה להו אהדדי אף דא"ת הוא איסור חנק והחמירו בה הרבה כמש"כ התוס' שם ויבמה לשוק אינה אלא איסור לאו מלינו בב"ב (קלה) דקאמר עלה נקל בא"א הרי דקורא לה א"א וע"ש ברשב"ם ובמסכ"ע הרש"ל ועי' קידושין (יב ב) תד"ה אם ובמש"כ שם . מ"מ ר"ז ניחא ליה שפי למיפרך גיטא אגיטא : ע"ב גמרא עבד רבה עובדא (בההוא גיטא דאישתכח) כו'. מהרש"ל מחק אלו תיבות המקובצות וצריכא טעמא ואולי מפני שהפוסקים פסקו כר"ז לקמן וכלישנא דפליג ארבה ויקשה דהלא קי"ל מעשה רב וכ"כ הה"מ בפ"ג מה"ג ה"ע אבל אי ל"ג בההוא גיטא י"ל דמעשה הוה בשטרי דממונא וכדאקשי ליה ר"ע לקמן (כ ב) טיהי פשיט מר איסורא מממונא אמנם רש"י פי' דמיירי בגט : תד"ה נפק בסופו א"ל כו' אבל שהם כו' הלח"מ כתב שם סברא זו מדנפשי' ואישתמיטתיה שקדמוהו התוס' : ד"ה מפולם וא"ת כו' א"כ לומר שהוא שלו כו' לכאורה לעיל בד"ה ואפי' משמע דמפרשי הבעל מודה הייטו דאמר שכבר גירשה אבל גם הוא אינו אומר שזהו הגט בעצמו בודאי וי"ל :

דף יט ע"א גמרא ואזיל עבדא וקנה נכסין כו' . והא דל"ק דניחוש שמא מכר את העבד גופיה דא"כ ה"ל להיות בבית רבו שני : תד"ה וליחוש ואמתניתין דדייקינן כו' לא פריך כו' כיון דעסה כו' והעתיקם התוי"ע ובתור"ע מלא דבריו במה שמחלק הס"ם בין זה לשט"ח ע"ש וכ"ל של"ד במהכ"ת בתרתי חדא דלאביי שפי' הרע"ב לעיל מתניתין דמצא שט"ח אליבי' לק"מ מהם כמבואר . שנית דהתם דהלוה מודה שלוה מזמן הכתוב בשטר א"כ הוה דומיא דבריית' שאין לו קול והתוי"ע לא בא אלא לייטב התמנה מדתפס לשון התוס' ודו"ק : ע"ב רש"י ד"ה דאי יהבתי' זכה הס"ד ואח"כ מה"ד בו : תד"ה ובתר מיתה כו' ואח"כ האב עצמו כתבה לאי כו' ונתקיימה המתנה לראשון. לע"ד ה"כ דכיון שכתב להאי אע"ג דלא יהבי' מ"מ חזינן דהדר ביה מיהא מראשון ובטלה מתנתו ובמאי יזכה לבתר הכי ול"ע בד"ז :

דף כ ע"א גמרא מ"מ איתא לדשמואל כו' . לכאורה מכאן סתירה לדעת הרא"ה שהביא הש"ך בסי' ס"ו סקע"ד דלדעתו ניחוש דלמא מכרה לאדם שהוא חייב לבעלה שוב מצאתי להתומים שם כן ול"נ דלחכמים דס"ל דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה ואפי' מיניה דידיה כמ"ש הרא"ש והר"ן בנדרים (סה ב) ולכן אפי' להרא"ה לא יכול הלוקח לפטור עצמו מהחוב ע"י הכתובה כי הבעל יכול לומר לו אתה מחוייב לתת לי מעות או מטלטלין בעד חובי ואני איני מחוייב לתת לך בעד הכתובה אלא קרקע : רש"י ד"ה ואיגרת מזון שקבל עליו לזון כו' . נראה דר"ל בקנין והשטר אינו אלא לראיה לכן אינו יכול עוד להמלך : ד"ה מיאונין . אלא אומרת בפני שלשה כו' לא כתב אליבא דהלכתא דפסקינן ברפי"ב דיבמות דסגי בב' : ד"ה ללוה והחזירום לו כו' כצ"ל : ע"ב גמרא מאי מכריז מנין כו'. נראה דזהו קושיא למאי דס"ד למידק דקשר הוה סימן ואדדמי ליה דכריכה ה"ס וע"כ דס"ל דאין סימן אחר זולתם והייט משום דס"ל דהמנין מכריז א"כ מאי איריא כו' אלא כו' שטרי מכריז ויש כאן גם המנין לסימן ולכן אף את"ל דאגודה הייט קשורין זב"ז כבברייתא קמייתא אפ"ה לא תפשוט דקשר ה"ס : שם דלמא לקיומינהו אזלי. מפי' הרע"ב משמע דהחשש הוא דנפלו מיד הסופר הדיינין וכת"ק מפרש"י אבל מדפריך א"כ דלמא מידא דספרא נפיל נת"ס . לכן נ"ל דדרך המביאין שטר לקיימו מוסרין אותו ליד הדיין וכשיקיימוהו מוסרין היכף להסופר שישיבהו לבעליו ויקח שכר כתיבת ההנפק ולכן הקושיא הראשונה הוא דלמא נפל מיד הדיין וכ"ת מפי' הרמב"ם ובסמ"ע סי' ס"ה סק"ל רק מה דמשמע מהאחרון דמיירי בכרוכים יחד לא מחוור דמשמע דאפי' לא נמצאו רק במקום אחד ג"כ הוי' הוכחה דמי קבלם למקום אחד כלשון רש"י במשנה או דזה לא שכיחי שיאבדו כל הג' אנשים ובפרט במקום אחד וכמש"כ התוס' לקמן (כב ב) בד"ה אי דליכא :

פרק ב כא ע"א במשנה דבכי ר"ת כו'. בתוי"ע כ' דהרע"ב ל"ג דר"ת ולכן לא הוצרך לומר דא"ה כר"י שזה כלל מפורסם דהל' כת"ק הן במקומות הרבה לא נמנע הר"ב בכה"ג מלכתוב דא"ה כהיחיד דוק ותשכח : רש"י ד"ה של נחתום כל ככרות הנחתומין שוין הן. בפ"ה דדמאי מ"ד הכריח הר"ש דמשנה דפוס של נחתום זה מזולתו ע"ש (ובמשנה גופה שם ודלעיל מינה מבואר דנחתום א' עושה ג"כ מדפוסים שונים) ולע"ד נל"פ דנחתום כיון שעושה למכור ללוקחים הרבה א"כ תו ל"י אם מהנחתום אם מהלוקח ומאיזה לוקח נפלו וכמש"כ התוס' כה"ג לקמן (כג ב) ד"ה אביי . וגיזי צמר הבאות (כ"ג עיקר הגי' וכמו שהעתיקו רש"י והרע"ב כאן וגם גי' הלקוחין יל"פ על כוונה שאבאר) מבית האומן דמתניתין לקמן נראה דדרך הבע"ב לקנות גיזים ונותנים לאומן לתקנם (או ללובנן כדאיתא בשו"ע) כ"א לפי רצונו : תד"ה כריכות סימן ולמ"ד סימן העשוי

שמעי' לידרש לה"ם כו' והרע"ב פי' למתניתין אליבי' והיינו כרבה ולפ"ז גם מקום לה"ם דתלוים אם בזה וכמ"ש התוס' לקמן (ס"ד כב) ד"ה ורבה ותמה אנכי על התוי"ט שהכפל ושילש דמקום ה"ם: ד"ה וכתה. וכה"ג איכא כו' וכן פ' לא יחפור כו'. ואנכי מצאתי מפורש כה"ג בהלכי שבועות מאן תנא כו' אר"נ כו' א"ל הכי קאמינא לך מאן תנא כו' א"ר בר אבוה כו' ע"ש: ע"ב גמרא מ"ש המוצא מעות כו' לקמן כ"ד:

דף כב ע"א משום כסיפותא הוא דאמר הכי. בכה"ג אמרינן בנדרים (סג) משום שניות מילתא הוא דקאמר ורא"ה לפי' הרא"ש שם: ע"ב מה יתן לדעת כו'. בקדושין (נט ב) הגי' מה יתן דניחא ליה כו' וכ"ה לקמן (ל) בדרשה דלא עבד אף בענין דהכא שינה הש"ס הלשון בכוונה לומר דלא הוי ניחותא עד שידע אף דבעלמא לא בעינן לרבא דעת וכיון דהלכה כאביי לכן לא דקדק הש"ס שם ושם דכיון דבעינן ניחותא ממילא צריך דעת כמו בעלמא וכ"ה סברת התוס' לקמן שם גבי עובד דבעינן ג"כ דעת: רש"י ד"ה רבה מתרץ דטעמא דרה"ר באלומות. כה"ג לכאורה להגיה וכן בדה"ש טעמא דאלומות ברה"ר דכיון דפי' לעיל דהקושיא הוא מאלומות נל"פ גם התירוץ עליהם ולהש"א שבגליון נראה דר"ל לטעמי' דמפרש בכריכות ברה"י כן יתרץ טעמא דאלומות ברה"ר: תד"ה איסורא ואע"ג דכי ידע מתייאש כו' כ"כ דל"ל ולמחוק היכת לא ור"ל דאפי' יש בו סימן יתייאש כשיוודע כיון דאבודה מכ"א ה"נ איסורא כו' כה"ג דלא ידע (כ"ה הב"ח) דמייאש ר"ל אע"ג דכשיתודע לו יתייאש:

דף כג ע"א גמרא דמינשתפא. ועפרש"י לכאורה לפירושו לעיל דהסימן הוא שיאמר האובד חפץ פלוני מאי הוא אם לא יכוון המוצא המכריז למקומו מתש וכפי שפי' התוס' לעיל נשימתו הא דאמר האבדה כו' לא"כ א"ש הכא ג"כ: ע"ב רש"י ד"ה ברשום והיינו סימן שיש רושמין כו'. נראה דר"ל וברשימה יש סימן דכל חנוני רשימתו משונה משל חבירו דאלת"כ בפשות נמי ניסוי פתיחתה סימן דבסימן הבא מאליו שניכר לכ"ע ה"ס כמ"ש התוס' לעיל ועוד הרי בידים נפל שתנופה: תד"ה אתלתא וא"ת כו'. כן בחולין פרש"י הא דרבה בכ"ה משום שלא יגנבו ממנה אנשי ביתו וגם י"ל דתלתא קרנתא עדיפא מתותם אחד כמ"ש הרא"ש:

דף כד ע"א גמרא מ"ש המוצא מעות בב"כ כו'. לעיל כ"א ב: רש"י ד"ה עלה א' גבי ערבה שנשרו כו'. תיובתא קחזינא הכא דגבי ערבה לא מצינו זה הלשון רק גבי הדס שם (לג) אבל לא גבי נשרו אלא גבי יבשו וגם לשון עלה א' לא מצינו שם ולכן נראה דכצ"ל גבי שיעור ערבה ג' בדי עלין לחין (והוא שם מד ב) וא"ד (היינו ר"ש שם) אפי' כו' וכ"ז הוא חד פירוש ור"ל דכוונת הגמרא על וא"ד או דכצ"ל גבי הדס שיבשו כו' ונשתיירו בה ג' בדי עלין לחין ויכוון לפי' הרא"ש שם במקלת דהגי עלה א' לכל בד ואף שהלשון דמביא הש"ס ליתא שם כבר הבאתי בס"ד בחדושי גיטין (פה א) דוגמאות הרבה כיו"ב וא"ד גבי ערבה אפי' עלה א' כו' ור"ל ואית דמפרשי ולפי' הא' דאקתו ליטנא דתנן שבגמרא דשם גבי ערבה הוא מימרא דאמורא אבל על ברייתא שייך קלא ליטנא דתנן כמ"ש התוס' בקדושין (מ) ובחולין (פז ב): ד"ה פליגי רבנן עליה בתרווייהו. נראה דל"ג רק פליגי רבנן עלי' או ל"פ ומן ואת"ל עד ואת"ל ל"ג כלל או כוונת ספרים שכ' התוס': תד"ה בשמון וי"ל דהוי יאוש שלמ"ד כו'. נעד"כ דאפי' רבא מודה הכא דהתם אם הי' נודע לו שנאבדה ממנו הי' מתיאש מיד קודם שמצאה זה אבל הכא אפי' הי' נודע לו שמצאה זה הרי הוא איש הגון ויכריז ודו"ק: ע"ב גמרא א"א להכריז קתני ויניח כו'. ר"ל יניח אצלו עד דייתי אליהו כו': שם אתא לקמיה דר' אמי כו'. א"ל זיל שקול לנפשך. עי' הרא"ש בשם הראב"ד דפסק מזה דהל' כרשב"א אף ברוב ישראל והגר"א ז"ל בסי' רנ"ט סק"ז בליקוט הניחו בצ"ע דא"כ קשה דר"א אדר"א דלעיל מצא חבית יין כו' ואנכי תמה על כה"ג הלא התוס' בחולין (יט) כ' דרב אסי לחוד ורבי אסי לחוד וכ"כ בשבת (מה ב) ד"ה לאו ועי' בסה"ד ופסק הראב"ד כרבי אסי דמעשה רב: רש"י ד"ה ורואהו משנטלו כו'. לכאורה ה"ל להגיה משנפל אבל לפמ"ש התוס' א"ש:

דף כה ע"א גמרא הא בכובא וכיתנא כו'. הא דאשתייר כו' הא דא"ל אוגנין כו'. עפרש"י ותוס' ועמ"ש בברכות ל"א ד"ה הא ובהשמטות: שם כל שאלו מכניס לה קיסם ביניהם כו'. תמה לי ליתא ברמב"ם ולא בשו"ע ונ"ל דביניהם היינו בין כל שנים מהם ולהנטל כל השלשה צריך ב' קסמים ונ"ל דבכה"ג ודאי צריך להכריז ובאינן ניטלין יש מהן שצריך להכריז ויש שא"צ לכן לא נפשטו אינך בעיות והרמב"ם משמע דל"ג פשוט מהא חדא וגרים אר"נ ומלתא באפי נפשה היא ואפילו כטולם לא נפשטה עי' בהגר"א סי' שס"ב ס"ק כ"א בליקוט: רש"י ד"ה כתגובה כנגד אויר של שנים כצ"ל: ע"ב תד"ה ואם. ויל"פ דמיירי כו' דהשתא אבידה היא לכאורה נראה דצ"ל דשמא אבדה היא: בא"ד דהתם הפיסה יש בו סי'. ע"ל כ ב תד"ה תנא:

דף כו ע"א עשוין וי"ל כו'. עיין בכעדשה ע"ש הוא וצ"ל בשר מ' עיין כמ"ש בס"ד בב"ק (עט ב) ברש"י ע"ש: ע"ב רש"י במשנה ד"ה בין התיבה ולא נפל שום דבר כו'. בנ"י הגי' שם דבר:

דף כז ע"א גמרא אמר אביי משמעות דורשין א"ב כו' רבא אמר כו'. עי' בנה"ש ובמו"ק (ז ב) ובסנהדרין (עו ב) איתא כן באביי ורבא גופייהו: רש"י ד"ה אפקורי למי שמרת בו הן הפקר לא מיקרי עד שיופקר לכל כדלקמן (ל ב) ומדוע לא פי' כפשוטו ואולי לשון הפקר דכאן אשיגרת לישן הוא והכוונה מתנה או מחילה כלשון התוס' לקמן (סח ב) וע"ש ותלאה מה דחקו לפרש כן או כיון דמפקיר לכל מי שירצה ה"ל כהפקר לכל: ע"ב גמרא והכא בסימנין עשוין להשתנות לא"מ כו'. כצ"ל ולמחוק הה' וכמו שהוא בפרש"י: רש"י ד"ה סימנין דרבנן וגבי א"א דאיסור דאורייתא כו'. יש לדקדק קצת מדבריו דהיכא דליכא איסור דאורייתא כגון נטבע במים שאל"ס סמכינן אסימנין לכ"ע וכבר דברו בזה האחרונים: תד"ה כיס וי"ל כל דבר שיש בו משום רפואה כו'. תירוצם תמוה דמאי שייך רפואה בכיס ולעד"נ דמשמע בפ' ג"ה (צה ב) דסימן לחוד ונחוש לחוד דמשום סימנא מותר דקאמר שם בית כו' אע"פ שאין נחוש יש סימן ע"ש ובפרש"י והכא הלא קאמר דמשמני ולא כגי' דיבמות דמנחשי וזה דומה למש"כ בשו"ע יו"ד סי' קע"ט ס"ב ובהגהת רמ"א שם:

דף כח ע"א גמרא עדי אריגה כו'. זביני זבנה ומאינש אחרינא נפל. עי' גי' הרי"ף והרא"ש שהיא מכוונת יותר: תד"ה ממשה וא"ת כו' וי"ל כו'. תירוצם דחוק ועי' מהר"ש ונ"ל ליישב ע"פ מדרש איכה בפסוק גדל דרכי שמביא שם מעשים מובא שהדרך הי' מתקלקל לפניהם וכ' שם המ"כ שבזמן הגלתם היו ממהרים אורחותם בסיעתא דשמיא וכמ"כ בעלייתם ובחזירתם ברגל עי' פסחים (ח ב): ד"ה לא וא"ת דז"י ומחלה צריך כו'. אנכי תמה דכיון דביום ט"ו גופיה מתחילין לשאול א"כ ביום ההוא ע"כ כבר שבו לביתם ולא הלכו רק י"ד יום גם התוי"ט בתענית שם בקש חשבון לכוון המרחק בכדי הלוך ט"ו יום מכוון ועמ"כ שם: ע"ב רש"י ד"ה אתי לאיחלופי שמא יש שהוא סבור שאמר ר"ש. הן ברים זבחים איתא דחיישינן לטעות דהאומר גופיה וכן ביומא (נה) שלא יטעה בהזאות ע"ש: במשנה ד"ה כל דבר כגון שור וחמור ובגמרא לקמן איתא כגון פרה וחמור עי' ע"ז טו תד"ה אימור וכמ"כ שם: בא"ד ולא ימכור אותו המוצא כצ"ל: ד"ה לרבי אוכלין הרבה. ובנ"י פי' להיפך ועי' במה שציינתי לעיל (כ"ה):

דף כט ע"ב גמרא א"ל זיל לא שבקו לי כו'. כה"ג בגיטין (מז) ובסנהדרין (כח ב): שם במשנה קורא בהן א' לשלשים יום כו' אבל לא ילמוד בהן בתחלה ולא יקרא אחר עמו. נ"ל דקריאה היינו בלא עיון ולימוד הוא בעיון שיבין היטב מה שקורא וקריאה בעלמא מותר אף בתחלה ועם אחר אסור אף בקריאה והסמ"ע בסי' רצ"ב ס"ק מ"ד ל"ד בזה ע"ש: שם כאן בענין אחד כו'. כה"ג בשבת (יב ב): שם הא בדעמרא כו'. עפרש"י והרי"ף פי' להיפך ועי' במה שציינתי לעיל (כ"ה): רש"י ד"ה אבל לא לשתקן ל"י בהן זמן ארוך כו'. הא דלא פי' דר"ל ע"י האור כדלקמן בברייתא לא ע"י האור מפני שמשחיקן והיה ג"כ יותר מדוייק ליטנא דאבל (עמש"כ בחדושי לשו"ע או"ח סי' תקפ"ע סק"ב במ"א) הוא משום דכלי כסף אסור בחמין אף שלא ע"י האור כדאיתא שם ואולי יכוון התנא בלשון לשתקן גם ענין ישון כמו משוחקין בזבחים (יח) דפרש"י ישנים וכן בס"ת עובא ונכלל בזה גם כלי כסף בחמין שמשחירין ונראים כישנים:

דף ל ע"א ד"ה דנפים והשורין נשחבין. נ"ל דצ"ל נשקבין כדלקמן (לא) דרלה בין הכרמים משקלא וכן לשונו בהיפוך הדף במתניתין דמשתקלא: ד"ה הכניסה שמדבקים ג' בהמות או ד' כו'. פי' בעירובין רפ"ב: ע"ב תד"ה הא שבע"א בסופו דאקרי בי' לא יקח לא יקחו. הן ביבמות (פד ב) דרשינן זה מדכתיב לא יקחו לא יקחו תרי זימני (ע"ש בפרש"י) וכתיבי בכהן הדיוט וביבמות (ה) בד"ה ואכתי כ' דקרי בי' לא יקחו לא תקח וזה יותר תמוה:

דף לא ע"א גמרא ואימא כו'. תוכיח תרי זימני. פי' ותניא בערכין (טז ב) פלוגתא דתנאי אם עד הכאה או קללה או נזיפה והביאה הרי"ף כאן וזה ל"ק דשם איתא ברייתא הוכיחו ולא קבלו ממנו מניין שיחזור ויוכיחנו ת"ל תוכיח מ"מ והכא מסיק דילפינן מהוכח דמצינו בכ"מ דהתנא לא שנה לן עיקר טעמו (עמש"כ בר"ה טז) או כמש"כ התוס' במגילה כ ד"ה דכתיב ובמ"ת ע"ש: רש"י ד"ה הכל צריך דעת בעלים דכיון שידע שאבדה (מלת שאבדה אינה מדוקדקת ועי' בתוס' ר"פ דלקמן) ול"י שהושבה לא נזהר כו'. ע"ע בסוגיא דב"ק (קיח) ועי"ש בתד"ה שלא: ע"ב תד"ה אם יש וי"ל דנ"מ לכופרא דחיותא כו'. עמש"כ בברכות (יט ב) ועתה נתיישבתי דיל"פ מלאכתו (מה שהוא משתכר במלאכתו) מרובה מש"מ (היינו מה שישתכר במלאכת חבירו דהיא השבת אבידתו) ומיירי בדליכא ב"ד ומיושבת ג"כ קושיית התוס': בא"ד ונראה דלא מיבעיא אם קנאה בדמים מועטים שמציל כו' כצ"ל:

דף לב ע"א גמרא ואמאי כו'. והאי ל"ת ועשה. מפרש"י במתניתין משמע דלא תחזיר היינו שלא יעלנה ממקומה וקשה דהא משמע לעיל (כו ב) במימרא דרבא דא"ע על עשה דהשב בלא נטלה רק על ל"ת להתעלם (ולהרנב"ר שהביא להכ"י לעיל בסוגיא דוהתעלמת פעמים כו' שבגמרא (ד' ל) לא הוה קשה) וי"ל משום דאם לא ישמע לדברי אביו ויעלנה ויפרקנה יקיים עשה דהשב ולא יעבור על לאו דל"ת להתעלם נמצא בשמעו לדבריו מבטל תרוייהון גם י"ל ע"פ מש"כ התוס' בקדושין (לד) בסד"ה מעקה דלאו שיש עמו עשה הלאו אלים דלא דחי ליה עשה אף במקום דליתא לעשה: ע"ב סד"ה מדברי כמו ב"ת דנדחה כו' שבעים מנה כו' משמע דס"ל דבכל מילי אף דלא עבר מאכל ב"ת דאורייתא ולא כן דעת הרמב"ם בפ"ו מהל' מלכים ד"י וע"ש במגיה דמל"ת אולם בסה"מ שלו בל"ת נ"ז משמע דסתו כדעת התוס':

דף לג ע"א במשנה אבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת. ברי"ף ורא"ש וכן בגמרא סנהדרין הגי' שלו קודמת כמו ברבו דבסמוך: שם וא"כ מניח את של אביו כו' וא"כ פודה את אביו. נ"ל מדקאמר בהכי וא"כ ול"ק שתם קודם כבדיני אבדה לעיל הוא לאשמעינן דדוקא בשיש שהות להניח את של שניהם וכן בשיפק בידו לפדות שניהם הוא דרבו קודם אבל אם אין שהות ואין סיפוק אביו קודם וטעם החילוק הוא פשוט וכיו"ב במ"א סי' תרפ"ד סק"ב והוא מהתוס' בשבת (כג ב) וכה"ג דקדק המ"א בתשו' י"ע בהא דאריו"ח בברכות הלכה מתפלל של מנחה וא"כ של מוסף ע"ש שוב ראיתי להלח"מ ברפ"ה מהל' ת"ת שעמד בדקדוק זה ויישבו בדרך אחר: גמרא לרבו מובהק. בתוי"ט כ' דמובהק הוא מבנין הפעל ול"ד שהוא בינוני פעול שהפעיל: רש"י ד"ה דאקרבן זוהמא. נרשם כלים פכ"ה והוא ג"כ במוקדם שם פי"ג מ"ב:

פרק ג ע"ב רש"י ד"ה דמקני שאם תגנב ויכרנה וישלם כו' כצ"ל: ד"ה ואפי' נר"מ הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר כצ"ל וכ"ה לעיל טז ב והתוס' ביבמות (נג) בד"ה קנויה כתבו דגבי לאחר שתתגיירי ליכא מעכשיו: תד"ה נגנבו וריב"ן פי' כו'. עמש"כ להקשות עליו לקמן בדף הסמוך: ד"ה כגון וא"ת כו' במעות שישלם כו'. לכאורה לפי מאי דס"ד דהשתא הוא דמקני ליה בשעת שילומו יותר ה"ל להקשות מדריו"ח לעיל (ז) גזל ול"כ הבעלים שניהם א"י להקדישו כו' וזה לפי שאינה ברשותו וה"ה להקנות אינו יכול כדפשיטא ליה להש"א בתשו' ל"ג בסופה וכש"כ שא"י להקנות הכפל וי"ל דקס"ד דמקני ליה בשעת שילום הכפל לכשיבא לידי גוביינא:

דף לד ע"א גמרא במאי ה"ל למיפטר נפשיה במתה מחמת מלאכה כו' לא שכיח. לכאורה הרי יכול לפטור א"ע בבעליו עמו ול"ל דג"ז לא שכיח או משום דהוי העזה דהרי ידע חבריה בשקרי' עי' שבועות (מה ב) וברא"ש ור"ן שם: רש"י ד"ה השוכר הלכך כי אמר נגנבה וחייב עצמו כו'. לכאורה לפ"ז אין מזה סיוע לריו"ח דהכא הודה שחייב מה"ד משא"כ בהא דריו"ח דלפי טענתו פטור רק שרוצה לשלם ומכש"כ לדעת ר"ת לקמן בתד"ה ומזר דיוכל לחזור ולפי' ריב"ן לעיל במתניתין א"ש דגם ריו"ח בכה"ג מיירי אבל תמה אנכי דבב"ק (נז ב) מדייק הגמרא להדיא דהברייתא מיירי דלפי טענתו פטור בשבועה רק דרוצה לשלם וגם על פי' ריב"ן יקשה מהתם דכן נוכל לדייק גם במתניתין ע"ש: תד"ה שואל ולה"ע אפי' אם התנה כו' ולטעמא דלעיל כו'. ונ"ל דכ"מ נמי באם שטען מתה מחמת מלאכה ואעפ"כ אמר הריני משלם דלטעמא דלעיל הרי כבר פטר נפשיה ומקני ליה כפילא: ע"ב רש"י ד"ה שאל שתי פרות ואמר הריני משלם. לא פי' כפי המסקנא דלעיל דבשואל דוקא שלם:

דף לה ע"א גמרא ואם איתא לדר"ה כו'. יש מקשים לדעת הרמב"ם בפ"ו מהל' שאלה שבדבר המלוי בשוק מודה ר"ה דא"ל לישבע שא"ב מאי מקשה דלמא מיירי במלוי והכל הוא דהכא כיון שיש הכחשה ביניהם בשווי החפץ ובשיפא דרישא צריך הלוה לישבע ובריפא דשיפא מפסיד לגמרי ודאי דצריך לישבע שא"ב לר"ה וכן בשיפא דשיפא מפסיד (רק שהמלוה צריך לישבע) וי"ל דאפי' ברישא דרישא דאינו מפסיד כלום וגם אינו נשבע קודם תקנת היסת מ"מ יכול לומר לא ניחא לי דניפיק עלי קלא דאיני משלם וכן מתבאר בפי' הרמב"ם שם בשבועות למדקדק יפה בדבריו ז"ל: שם אר"א אמריתא כו' אמר לי כו'. מהתוס' בשבועות שם משמע דל"ג תיובתא א"ל ועמש"כ לקמן (לב) ע"ד המהרש"א שם: שם ונהמני' כו' נמי בהא כמה היה שוה. לכאורה מ"ד בהא דא"ב הלוה א"י שפיר א"ל דמאמינו אבל בשוויה איך יאמינהו כיון שאומר היפך הידוע לו וי"ל דהכי פריך כיון דמחזיקו לנאמן ה"ל להאמינו נמי ולתלות טעות או שכחה בעצמו וא"ת דהרי לו שלא טעה ולא שכח א"כ כיון דחזי ליה דמשקר ומעיז כש"כ שלא יאמינהו באמרו שא"ב שאין בה גם העזה אולם פרכת ונהמני' מלוה ללוה א"א לייטב בכה"ג וצ"ע: שם התם כו' הכא אערמי' לב"ד. משמע דבלא אערמי' אע"ג דבטעות הויא כדמסיק שבחא דיוקלא דנפקד הוה ועי' בש"ך סי' רנ"ה סק"ו ודברי מהר"ם בגליון הרי"ף אות ב' תמוהים בזה ע"ש: שם פשיעה כו' ואזל איהו ושמה לבע"ח דידי' כו'. לשון ואזל ושמה ל"ד דזהו כמו זבנה לחד מ"ד לקמן ועי' בש"ך סי' ק"ג סקט"ז אלא דר"ל דב"ד שמוה ואנכי מסתפק אי הדר מבע"ח שני לראשון אם לוה הראשון אינו חפץ או אין ידו משגת לפדות: ע"ב במשנה השוכר כו' והשאילה לאחר כו'. נ"ל מדשביק תנא פקדון דאיירי ברישא ולא תני המפקיד אצל שומר חנם והוא מסרה לש"ש ונגנבה או שנאבדה וכמו בפלוגתת רב וריו"ח לקמן שומר שמסר לשומר כו' משמע דדוקא בשוכר הוא דפליג ת"ק דשכירות ביומי' מכירה היא (לקמן נו ב) והוא כמו מכירה על תנאי שיחזירנה אחר כלות משך השכירות או שתמות (ולמ"ד דרב אידי שישבע ג"כ) וזהו כוונת הגמרא דקני בשבועה או במיתה ר"ל למפרע דאלת"ה איזה קנין הוא מיתה או שבועה ועוד מאי יקנה אז כיון דאיננה שמתה ונ"ל ראיה עוד מהא דפ' השואל שהביאו התוס' דלרבנן בעלה פטור משום שהיא עמו במלאכתו (וכ"כ התוס' לקמן בפה"ע) והא קי"ל שם דאם לא היה עמו בשעת שאלה אף שהיה עמו בשעת האונס אינו כלום והא בשעה שנעשה הבעל שואל או שוכר היה עדיין לא נעשית בעליה אלא ע"כ דלמפרע הוא דנקנית לה (ויש לדון בזה) אבל לשומר לא נקנית הפרה מעולם וכ"מ אף לדידן דפסקינן כר' יוסי היכא דהמפקיד היה שם הכ' התוס' דמודה ר"י וכ"מ לי מפרש"י לקמן (לו) ד"ה ולא תיבעיא שכ' דפטור מן האונסים ולא נקיט רבותא טפי דהיינו גניבה ואבידה ע"כ דס"ל דבזה היה השומר הב' משלם לבעלים אך י"ל דפי' אליבא דר' יוסי דהל' כוותיה: רש"י במשנה ד"ה שמתה ופטור כו' כצ"ל בו': ד"ה בשבועה שהוא כו'. עי' בתוי"ע ובכל"ל ודברי התוי"ח תמוהים בזה ע"ש: ד"ה כיצד חזר לראובן כו' ואם היתה מתה אבל לראובן כו' ופרה אחרת כו' עשרה ימים להשלים המאה. עי' מהרש"א ול"נ דשמעון א"א לשלם אם מתה עד תשלום ימי שאילתו כי יאמר גם אם היתה חיה לא הייתי נחזירה לך עד אותו הזמן וא"ת רק לתת לו פרה א' להשתמש בה שמונים יום מתוך ימי שכירותו בפעם הב' ובכלות הפ"י יחזירנה לשמעון ובעוד עשרה ימים כשיכלו ימי השאלה אז מחוייב לשלם לו אחת לחלופין והראובנה יתננה לו עוד הפעם להשלים עשרה ימים למאה וכן כשחזר ושאלה לע' יום ומתה אצלו לאחר כלות ע' יום חייב שמעון לשלם לו אחת ולתת לו אחת להשתמש בה עשרה ימים להשלים הפ' וא"כ הוחזר לו ובעוד עשרה ימים שתכלה זמן שאילתו הראובנה יתחייב שמעון לשלם לו עוד פרה א' ואותה שהוחזרה לו יתננה לו עוד הפעם על עשרה ימים לתשלום המאה: תד"ה אגרה פ' ואי הדר שאלה פ' יום כו' ודשכירות ק' יום. מש"כ מהר"ש בביאור גיר' למ"ד יום דהיינו כו' וכ' יום להשלמת הכ' יום כו' נראה דל"ד שהרי מה שמכרה לכ' יום אינו אלא שקנה זכותו שהיה לו בה והכ"י אינה אלא לתשלום שכירות דהק' יום:

דף לו ע"א גמרא א"ה לבעלים בעי לשלומי. לכאורה תמוה הלא הבעלים ג"כ אינם יכולים להשאילה בלא דעת השוכר וא"כ הל"ל שיחלקו ביניהם ונ"ל דפשטות לשון המשנה משמע דהשאילה על כל משך זמן השכירות (עי' לעיל בתד"ה אגרה פ') ולכן הוי כאלו נתבטל השכירות לגמרי הואיל דנסתלק השוכר מכל זכות שהיה לו בגוה (והוא כעין סברת התוס' שם) ונראה דנסתלק ג"כ מחיוב שמירתה ושוב אין לו להשכיר עליו כל מאומה רק על השואל כיון דמדעתו השאילה לו ומשני דה"ל לדעתך והוא כמו שאמרו בסוטה (לד ב) שלח לך לדעתך כו' ע"ש בפרש"י ולכן לא נסתלק עדיין מדין שמירתה: ע"ב דא"ל כו' האיך לא מהימן לי בשבועה. כה"ג לעיל (ג) אע"ג דקא משתבע לי לא מהימן לי: שם לדידי דאמינא כו' ליכא לאותבה כלל. והרע"ב מוקי למתניתין דהשאיל ברשות המשכיר והשיג עליו התוי"ח דהא לרבא לא נצרך לזה ול"נ דעל הרע"ב אין תפיסה דאולי אזיל בשיטת ר"ח דפסיק כאביי אבל על הרמב"ם בפי' יש לתמוה שכ' ג"כ דמיירי ברשות וקיים לפי שעיקר אצלינו שומר שמסר לשומר חייב אלא אם יש עדים כו' והיינו כרבא וצ"ע:

דף לז ע"א במשנה גזלתי כו' ואיני יודע כו'. כצ"ל ביו"ד וכ"ה במשנה שבירושלמי וברי"ף ובגמרא לקמן: שם או כו' הפקיד לי כו'. כצ"ל וכ"ה בגמרא לקמן וברי"ף ורא"ש הגי' אצלי: שם ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני. ופרש"י שישברנו וכ"כ לקמן בהלכותא והכ"י פי' שמוכרין אותו ולכאורה כדבריו מבואר לעיל (סוף ד"ז וכד"ח) ע"ש ולדעת רש"י צ"ל דהתם בדי הזיקא לאלתר אבל הכא דהשתא יהא מונח לא איכפת לן: גמרא שיפא נעשה כמי שהפקידו לו בכלך אחד כו'. וכ' התוי"ע בשם הכ"י ומש"ה ל"ד כו' דבשומע שמא הלויתיך חייב לגיד"ש תמוה לדמותם אהדדי דהתם מיירי שהלה אומר אמת הלויתני וא"י אם החזרתי לך אבל אם גם הוא אמר א"י אם הלויתני תני התם דפטור אפי' לגיד"ש והכא ג"כ הוא אומר לכאו"א א"י אם ממך קבלתי תנאי הב' והכ"י אינו מחלק אלא בין דינא דמשכנתינו לדין דמנה לי בידך והלה אמר א"י דחייב לגיד"ש ואע"ג דהתם ג"כ כלא ה"ל למידק ואמר דש"ס דאינו מעכב מדידהו כלום ע"ש: תד"ה גזל ואפי' לר"ע דאמר ישלם לכאו"א כו'. לכאורה לפי מאי דמייתי הש"ס ביבמות (קיח ב) דדוקא בגזל פליג ר"ע (וכסתמא דמתניתין שם) ומשום קנס דעביד איסורא אבל בלקח כו' מודה לת"ק ואולי מאי

דהוכרו

דהוכרחו לחילוקה הוא לת"ק דרשב"א שם דסובר דאף בלקח פליג ועי' לקמן בדבריהם ד"ה סתם ובפ"ב ד"ה ומי שהוכיחו ג"כ ממתניתין דלפנינו דאף בפיקדון היכא דתבעי בבי חייב לשלם לכאו"א לר"ע ומשמע שם דמדמי לה למקח ודלא כהרא"ש וכ"י דמחלקי ביניהם וכן אביי דמקשה לקמן מנפל אגזל ע"כ ג"כ סמיך אהא דבלקח ג"כ פליג ר"ע וכת"ק דרשב"א ודלא כמהרש"א שם בד"ה הסם שתא כו' : ד"ה התם לכאורה כו' דאין חילוק בין כך א' כו'. לכאורה לר"ע דמתניתין כוותיה נמי אתיא נצרך חילוק זה משום דמשמע מרישא דבאחד מהם הפקיד אלא מנה דחייב מדינא לשלם לכאו"א כדמסקי הכא ולקמן ד"ה ומי : ע"ב גמרא התם שתא כו'. מש"כ הרא"ש ה"ה כו' עמש"כ לעיל פ"א אבל התם דגזל או לקח ה"ל למידק לסברת התוס': תד"ה מודה דקאמר תאכני (כ"ה הכ"מ) תמי כו'. לפנינו שם איתא זה בכ"מ וכ"ה בתוספתא ועי' לשונם בב"ב :

דף לח ע"א גמרא אדם רוצה בקב שלו מט' קבין של חבירו. פרש"י ע"י שעמל בהן כו' שיקה בדמיהן כו' וכן במלחמות כ' שאדם נהנה כשיאכל תיגיעו כו' משמע קצת דאם ידוע שגם פירות אלו קנאן מן השוק שפיר יכול למכרן וצ"ע. ודע דלכאורה קשה מהא דתנן לעיל (כח ב) ודבר שאינו עושה ואוכל ימכר ובברייתא שם שלא יאכיל עגל לעגלים כו' וביותר למאי דס"ד לקמן דדוקא קאמר ודוחק לומר דהסיא דלעיל אתיא כרשב"ג וי"ל דדוקא במפקיד דמזינן דהפקידם ויודע שינכה לו חסרונות מדוע לא מכרם ודאי דתביבין עליו משא"כ באבדה. או דשלא יגע בהן הוא דאמרינן האי טעמא אבל לא שיעשה מעשה לקנות מזון ולעלות עבורם וב' החילוקים הללו נכללו בלשון ר"ת שבתד"ה שמא : שם מיתיבי המפקיד כו' אלא לרנב"י מאי לפיכך. לכאורה כיון דבברייתא לא תני אפי' הן אבודין מצי אתיא אפי' לרשב"ג ומיירי שאין מתחסרין בחדש רק לפי ערך הרגילות וקמ"ל דל"ת דימכרם בכדי שלא יפסיד המפקיד החסרונות וזה אפי' רשב"ג דל"א לשמא עשאן כו' מודה לדברי התוס' וא"ש הלפיכך ובנחסרו בחדש א' יותר מהרגילות לפי ערך בהא פליגי אם חיישינן שמא עשאן כו' ולכן הנ"ל דלרשב"ג דל"ל חששא דשמא עשאן שרי למכור אפילו בחסרון הרגיל כמשמעות פרש"י ולכן לת"ק אפי' בזה צריך לטעם שמא עשאן ומקשה שפיר מאי לפיכך : שם וליחוש דלמא הוו להו יותר מכדי חסרונן ובצינהו כו'. ק"ל דזה יקשה על הברייתא גופה דתני פוחת אותן כו' דמשמע את כולן (לבד חסרונן הרגיל שזה ודאי צריך לנכות ואותן פי' מה שיוכל לתבוע אבל הנפקד) וכן מתניתין דספ"ג דגיטין שמטיא פירות כו' תפרים עליהן בחזקת שהן קיימין ליחוש דלמא חסרי להו יותר מכדי חסרונן וביותר יקשה לרנב"י דמסיק לקמן אליבי' דיותר מכ"ח משכח שכיחי לאלתר ולכאורה עלה בדעתי להגיה לקמן ורנב"י סבר יתר כו' לא שכיחי וכי הוו ליה כו' ור"ל אמת דלא שכיחי אמנם כי יארע יכול להיות לאלתר אבל גם זה דחוק דע"כ צ"ל דפליגי באירע לזמן מרובה ורנב"י גוזר אטו לאלתר ובתילתא דלא שכיחא אמרינן בעלמא דל"ג בה רבנן וגם הוא נגד התוס' : שם וליחוש שמא עשאן בטפ"ב תו"מ כו'. ואף דריו"ח לא ס"ל כרנב"י לחוש שמא עשאן היינו לסיותו טעם לתחלת התקנה שלא למכרם משום דס"ל דאדרבה כאן היה לתקן דהמפקיד לא יעשה תו"מ והנפקד יהא רשאי למוכרן אבל השתא דאמרו למכור מפני טעמא דר"כ ולפיכך רשאי המפקיד לעשותן תו"מ מקשה שפיר דניחוש שמא עשאן : שם והדבים למאי חזי כו' שבת (קנד ב) : ע"ב והא אמרה ליו"ח ת"ז. בכתובות (עז) הגי' בכה"ג ומי אריו"ח הכי : שם והא דומיא דנשותיהם קתני כו'. כ"ה הגי' הישנה ונכונה וכ"ה בתד"ה אמר בסופו והגהת הש"ל תמוה :

דף לט ע"א אפקעתא דמלכא. לקמן (קו) וש"נ : שם דלמא מפסיד להו ולא קרוב לנכסי קטן כיון כו' ולא קרוב מחמת קרוב לנ"ק באתי מאמא. כ"ה הגי' ברי"ף ונכון : רש"י ד"ה לעופים וקא שאון בעמך יהיו יראים כו' כ"ל דל"ל : ד"ה בית אבא אלא מולך כו' מדאגת השויב כו'. נ"ל דזה אינו אלא כבורח מחמת כרגא דלקמן וצ"ע : ע"ב ד"ה ל"ש אתי מאמא פי' שכ"ד. לכאורה קשה דלפ"ז באתא מורג נמי ישמעון כמו כן ויאמר שהוא יתם כולן וי"ל דא"כ לא היה להקטן שום זכיה מעולם בנכסים הללו והרבה יודעים שהיו מוחזקים ת"י בזמן הקדום משא"כ באתא מאם שהיה לו האי אבל בטור סי' רפ"ה אות י"ג והביאו הסמ"ע שם ס"ק כו כ' באמת דאף בכזה אין מורידין וצ"ע גם לשונו שם קשה שהתחיל לומר אפי' קרוב מאם ותפרם כגון כו' וזה אינו קרוב כלל : תד"ה דלמא וכן בשביל אכילת קרבן . לכאורה אינו מובן דהא תני מקריבין אותה כו' משמע דעדיין לא נשחט ואולי צ"ל בשביל תקלת קרבן ור"ל כדי שלא יבואו לידי גיזה ועבודה כדאמרינן בעלמא משום תקלה :

דף מ ע"א [במשנה אריב"נ וכי מה כו' אלא כו' לבור אחד בלבד . לכאורה כיון דמיירי שעירבן עם פירותיו לא יוציא לו לבור שלם אלא כפי חשבון ואולי דאה"נ קאמר] : רש"י ד"ה וכ"א רבה ועוד רבה תלמידיה דר"ח הוה. פי' הא"ש בפ' הספרה סוף סי' ה' שהביא ראיה דר"ח גדול מרבה וצ"ע לשון התוס' במנחות (קו) ד"ה רבה ועמש"כ שם והא ל"ק על לשון רש"י מהא דאמרן בשבועות (י ב) דא"ל רבה לר"ח ואת כו' ובפסחים (מו ב) לדידך עי' ב"ב (קנח ב) דתלינו ג"כ באביי דא"ל לרבה רבי את כו' שם (מז ב מח א) : ד"ה ליחזי דידיה . ויפיל על ש"ת כו' כצ"ל : ד"ה ליין . הקנקנין בולעים שמן . ובעד שמרים משמע דאינו מנכה לו כלום וצ"ל משום דשמרי יין אולי שוה כהיין עצמו דהוי לחמר ובשמ"ד אבל שמרי שמן לא חזי לתאומה (ולקמן בתד"ה לא אמרו משמע שיש בהם שיווי מה) גם צ"ל מה שאמרו בגמרא לקמן גבי עובדא דר"י איכא גולפי ומריה דר"ל מה שמחיר השמרים עולה יותר מן היין [והנה מבואר כאן דמיין בולע הקנקן טפי משמן . וכן איתא בפ"ב דמכשירין מ"ב . וכ"כ ממתניתין דביין מנכה לו שתות בלע אפי' בקנקנים ישנים וטעמא צ"ל משום דמדייתי למוץ כדמוכח במכשירין שם . אמנם בע"ז (לג ב) גבי הסי כו' פעם ראשון כו' ג' מותר לפרש"י משמע דבישנים לא בלע כולי האי ועי' ר"ן שם] : ע"ב גמרא שרתיה ודמי ברזגייתא . לקמן נט ב : שם תנא אחד הלוקח כו' איליגמא כי היכי דלוקח כו' אלא כי היכי דמפקיד כו'. משמע מכאן דאין קפידא להקדים הפשוט או האינו פשוט וצ"ע בסוכה (כ) ובפרש"י ותוס' שם : תד"ה במזופפין אבל הכא בשמן ל"ב כיון שהוא ישן כצ"ל :

דף מא ע"א גמרא וכיו"ח הניחה במקומה משמע . הן ויניחני בתוך הבקעה (יחזקאל לז) אינכה על מקומו הראשון וי"ל אבל באמת כאן ר"ל דומיא דרישא פי' סנהדרין (סוף דס"ב) ובמהרש"א שם : רש"י ד"ה זאב וד"ה ארי. צ"ע בב"ק (טו ב) : ע"ב גמרא לא תאמר שלי"י בש"ש ותיתי מש"ת כו'. לכאורה קשה דשלי"י הנאמרה בש"ת הוא לחייבו בגניבה ומנא הוה ידעינן שמהא מתייבתו אף באונסין ועי' לקמן (נה) והכא י"ל דכיון דמתחייבתו בגניבה ע"כ משום דקם ליה ברשותי' א"כ באונסים נמי : שם קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה. ק"ל נ"ל להזכיר שבועה בכאן אפי' אם היה חייב כפל בלא שבועה מ"מ אין זה עד שיטעון בשקר ואח"כ יבואו עדים וש"ע חייב בקרן אפי' אם טוען באמת ואף אם יש עדים כדבריו :

דף מב ע"א מדד ואח"כ בירך כו' . לכאורה משמע דר"ל שאמר ברוך השולח כו' (פי' ברכות יב תד"ה ברכה אחת) דזה הוה ג"כ כעין תפלה כמש"א בפסחים (קיז ב) דגאולה גואל ישראל ע"ש בפרש"י ולשון הרמב"ם בפ"י מהל' ברכות הל' כב מדד ואח"כ בקש רחמים כו' וצ"ל דהיינו לכון והברוך הוא ברכה אחת וברוך הוא חתימת הברכה כמו תפלת הדרך וברכות י"ח : שם אלא ביני אורבי. ב"ב (ג א) : שם א"כ ומודה שמואל בכותל. אי לא דמסתפינא הייתי אומר דל"ל דא"כ מודה כו' פי' ולכן ביני אורבי הוה שמירה אבל מהרא"ש ל"מ כן : ע"ב א"ל לפרסי'. הוא מסרת כמו ר' אידי פרסי' דר"ש הוה בכורות (לא ב) וש"מ ואומן השכר הוה הוא גברא בעצמו רק שלוהו להביא הכשות ולהטילו להשכר והוא בעצמו היה ג"כ במקום עשיית השכר לפקח על עשייתו כיאות כדמשמע מהא דאמר ואי דשהה כו' ומפרש"י נמ"כ : תד"ה מי וקמפרשינן דשלו הוי קפידא כ"ג דל"ל. ור"ל דהם מפרשים שם כן ודלא כפרש"י דפי' בהפך ע"ש :

דף מג ע"א גמרא כדרבא דא"ל גנבו כו' . פי' בתמסה"ש ושם איתא רבה : שם דהואיל ונהנה מהנה. לקמן (פא א) : תד"ה מאי תקשה להו הך ברייתא כו'. נ"ל מתניתין פתמ"כ שם : גמרא א' רבה האי תאן כו'. ברי"ף כאן ובתרומה הגי' רבא וכ"כ התוס' לקמן פ"ב ד"ה אלא : שם השתא שויה ד'. בתרומה הגי' ולבסוף כמו שהוא בפרש"י : ע"ב ב"ש סברי שבח גזילה לנגזל הוי. וכן הוכיח אביי בריש הגוזל קמא דס"ל לב"ש דשינוי במקומו עומד : במשנה החושב כו' בש"א חייב. לכאורה לרי"ש דל"ב דעת בעלים ודי שיחזיר למקום שגנב א"כ כש"כ כשלא לקחה ממקומה וצ"ל דמיירי דבשעה שנאנסה היה עדיין עומד במחשבתו זאת ולכן לא הוי חזרה אך הא דהגביהה ונפל כו' דמשמע אפי' החזירה למקומה דומיא דהטה שלא זזה ממקומה קשיא ואולי מש"ה קאמר שמואל לא נפל נפל ממש אלא כיון שהגביה ליטול דאיכא למימר דבשעה שנאנסה לא חזר ממחשבתו : רש"י ד"ה החושב אמר בפני עדים . ל"י למאי הצריך עדים דנ"פ דאפי' הודה מעצמו שאמר לשל"י יתחייב לב"ש ודוחק לומר משום דשיפא דקרא דעל"ד פשע דמיניה ילפי ב"ש כתיב אשר ירשיעון אלהים דדרשינן פרט למרשיע א"ע (ב"ק סד ב) דנראה דלדרשה דב"ש וב"ה האי על"ד פשע על סיומא דקרא דלעיל מיניה אם לא שלח ידו וגו' ומופסק מענין דלקמיה : תד"ה החושב כדיליף מע"כ דבר. פי' בנזיר (י) בפרש"י ד"ה כסבורה הי' ונלינו מחשבה שהוציא הכתוב בלשון אמירה כמו ודובר אמת בלבבו כו' : באו"ד וכן מחשבת פיגול נמי הוי בדבור כו' . נ"ל ראיה מספרי שופטים פיסקא קמ"ז [אח"ז מצאתי שקדמני בזה התוי"ט וע"ש] ומנין לקדשים ששחטן חוץ לזמנם כו' שהוא עובר בל"ת ת"ל כל דבר שתלוי בדבר ובזבחים (כז) כאן שנתן באמירה ע"ש ובקדושין (נט רע"ב) משמע נמי דמחשבה ודבור אחד הם ע"ש :

פרק ד מד ע"א הכתובת קונה את"כ כו'. ונחושת נגד הזהב מחלוקת הפוסקים ואין להקשות לדעה דנחושת קונה אה"ז יותר ה"ל לתנא למתניה תחת קונה אה"כ דזה הוה ידעינן מק"ו דמה לנגד זהב הוה פירי כש"כ נגד כסף דאף הזהב נגדו פירי די"ל דה"א דחריפות אינו מועיל אלא נגד חשיבות דמלא מדרגה כמו כסף נגד זהב אבל נגד חשיבות דב' מדרגות כמו נחושת נגד זהב לא אע"ג דחריפא עפי אף מכסף באתרא דסניא ולכן ה"א דנחשת הוה טיבעא נגד כסף דאינו חשוב מינה רק מדרגה אחת ואיסי חריפא טפי קמ"ל ועי' הא"ש וכ"י גם אין להקשות מלקמן לתרי ליסני קמאי למ"ד דאף בפירות על דינרין מחלוקת ועל פריטי מודו ב"ש דמחללינן אלמא דפריטי חשיבי מטבע יותר מדהבא דז"א אלא למ"ד דדהבא אינו נחשב למטבע כלל אבל לדידן דחשיב מטבע לגבי נכסים הוה מטבע אפי' נגד פריטי כיון דחשיבא מינה בב' מדרגות ותדע דבליסנא מציעא מקשה למ"ד דטעמא דב"ש מכסף כלשון מהא דהפורט סלע של מע"ש ואמר השתא כו' לגבי פריטי כו' לגבי דהבא דחשיב מיניה כו' אע"ג דלמ"ד שכנגדו ע"כ פריטי חשיבי טפי כנ"ל אלא ודאי כדאמרן וזה יש לדחות ע"פ מש"כ התוס' שם : תד"ה אסימון וי"ל לפרש"י דכ"ד שאינו כתיקונו קרי אסימון. ממש"כ בעירובין (לא ב) כתד"ה שפלא : ע"ב גמרא סד"א הני פריטי באתרא כו' כיון דאיכא דוכתא כו'. נ"ל דאתרא הוא חלק גדול מארץ ודוכתא הוא חלק קטן ועל כוונה זו יעלו כל המקומות אשר המה נזכרים בדיוק : שם דרב אוזיף כו' אתא לקמיה דר"ח כו'. לכאורה יקשה מדוע לא שאל מקודם בשעה שאוזיף דהא אסור ללוות סאה בסאה ואין לומר דדוקא פירות דמבידי דמוקרי וזולי אבל מטבע דאין דרכה בכך שרי דהא אריו"ח לקמן אסור ללות דינר בדינר וי"ל דהא אם עושהו דמים מותר וזה היה ידוע אז מחירו כהרגלו בכ"ה דינרי כסף ודוקא דינר בדינר דהיינו שהתנה להשיב דינר כמו שהלוהו אוסר ריו"ח . שוב ראיתי להפ"ז בסי' קס"ב סק"ג שתירץ מעין זה אך מה שהקשה שם לדמויה דרב דינרי ה"ל וכי לא ידע רב דבים לו מותר הן זה כבר הרגישו התוס' ויישבו בטוב ואולי יש שם ט"ס וצ"ל ותו קשיא ליה ר"ל לנה"י : שם דתנן פרוטה שאמרו כו'. צ"ל דתניא : שם וא"א אף בפירות ע"ד מחלוקת. לכאורה יפלא מה דוחקתו לעשות פלוגתא רחוקה ביניהם הלא מסתבר יותר כאידך וב"ש ס"ל כזקנותיה דרבי וב"ה כילדותיה וכן קשה פסקי הרמב"ם אהדדי דבפ"ו מהל' מכירה הל"ו פסק כזקנותיה דרבי ובפ"ה מהל' מע"ש הל"ג פסק כב"ה עי' ברא"ם ונלפע"ד דס"ל לכך מ"ד דאילו לב"ש הוי טיבעא מיהת לגבי פירי אע"ג דלגבי כספא הוי פירא מדאורייתא מ"ד לאחלופי עליה כספא כמש"כ לקמן (מה ב) בס"ד ואף רבנן לא הוי גזרי ביה משום תשאוי הדרך וכסברת ב"ה אליבא דר"ע ואפי' לזקנותיה דרבי ודלא כהרא"ם : רש"י ד"ה טיבעא אפירא לא מחללינן דר"א וצרת הכסף. תיתה דבסוכה (מא) תוכח דדמי מעשר ל"ב לחללו ע"ד שיש בו צורה דוקא וע"ש לעיל בתד"ה על מיין : ד"ה אף בפירי ע"ד מחלוקת ב"ש וב"ה כצ"ל : תד"ה למקח שאם מכר לו חפץ בכ"ד איסרין כו'. נראה דנקטי כן לרבותא דאע"ג דמקחו היה בדינר שלם והכל"ל דינר ואמר כ"ד איסרין סד"א דדוקא קאמר קמ"ל וכש"כ אם היה מקחו באיסר מחוייב ליתן לו א' מכ"ד בדינר :

דף מה ע"א רש"י ד"ה לפולס איתא טיבעא הוי הס"ד ומה"ד כיון : תד"ה לגבי וא"ת א"כ כו'. ואולי י"ל דאמר שהוקר ודאי לא מהני מה שהוא טיבעא לגבי נכסי' להחזירו אבל ללות לכתחלה שמא יוקיר הוה ס"ד דמהני : ד"ה ומאי וא"ת כו' דריו"ח דאמר מחללין כו'. נ"ל דכן היה גירסתם בגמרא ומיושב הצ"ע דהמהרש"א : ד"ה לפלגי בסופו א"כ אתיא כר"ת כו' . עמש"כ בפ"ב דמע"ש מ"ח בס"ד : ע"ב רש"י ד"ה ואין מחללין מ"ל או משום דדהבא פירא כו'. דבירושלמי ספ"א דמע"ש מפיק ליה מקרא ונתת הכסף בקירוב מקום אתה מחללו ואי אתה מחללו בריחוק מקום ועי' סוכה (מ ב) בתד"ה על מיין ולפי מה שפרש"י לעיל דרחמנא אמר וצרת הכסף נראה בעיני דלמ"ד דפירות ע"ד ד"ה מחללינן א"כ ע"כ קרינן בהו וצרת ה"ה דמחללין כסף עלייהו מדאורייתא וזהו כוונת ר"ע לקמן (מז ב) לרבות כ"ד שיש עליו צורה היינו אפי' לא חריפא כ"כ עי' בר"פ בתד"ה אסימון בסופו וכאן ר"ל למ"ד דאף בפירות ע"ד מחלוקת א"כ ע"כ צורתא דידהו כמאן דליתא ולא קרינן בהו וצרת ועמש"כ לעיל : ד"ה ואין בידו מעות וצולה לחלל כו' ולהעריס (כצ"ל) כו' ע"י מקח וממכר שמוכרו כו'. נ"ל הא דלא פי' ע"י חילול כדמסיים במשנה ופוזר ואומר ה"ה תחוללין כו' דמי ישמע לו שיהיה מעות שלו נתפסין בקדושת מעשר ואם יקנה לו מעות שלו שוב לא יוכל לתתם בחזרה אליו לר"ת דממון גבוה הוא דמוקמינן סתמי דמע"ש אליבי' בקדושין (כד ב) והא דתני הכא הפירות הללו נתונים כו' היינו בעודן בטבלייהו כדפי' הרמב"ם וכדמוקי הגמרא שם המשנה דלעיל : תד"ה אין ומטבע לא מיקרי פירי כו' מידי דהוה אפירא לר"ב . ואכתי תמה דנראה דכ"ד שאינו כלי מיקרי פירי לגבי חליפין כדפרש"י שם רק דמטבע גריע עפי למ"ד דאינו נעשה חליפין משום דדעתיה אצורתא לכן איצטריך ליה למילף מפירא לר"ב דנ"ב א"כ חליפין ואפ"ה תיקניה בחליפין אבל למ"ד דמטבע נעשה חליפין ול"ל סברת דעתיה אצורתא ודאי דלא גרע מפירא וכן כאיתם מהא דלקמן ופירי נמי עבדי חליפין הן תמם מוכח דמטבע עדיף טפי לענין חליפין מפירא דקלא שם כלי עליו אבל מ"מ איכא למימר דלמסיבת כלי לא הגיע דאינו דומה לכלי ודומה לשור חי לפרש"י בקדושין בסוגיא זו וכן ראיה הג' נדחית מזה הטעם :

דף מו ע"א רש"י ד"ה מותר נקנה לו הדינר שבביתו כו' כצ"ל : תד"ה ונקניתו אמתני' פריך כצ"ל. וכמו שהגיה הגרי"פ בס"ד הסמוך לקמן : ע"ב גמרא מ"ט דר"ל ס"ל כריו"ח כו' . הן לקמן (מח סע"א) איתא דאמר כן להדיא : רש"י ד"ה כיצד הא' וה"ק כל הניטוס כו' . ובקדושין פי' וה"ק כל הנעשה כו' דהיינו מטבע ע"ש והוא למאי דס"ד ואפ"ה לא תיפשוט דמטבע ל"ח דהכא בתורת דמים איירי והנה רש"י בתחלתו מפרש כאן דכשמכר לו השור היה על דמים רק אח"כ נתרצה לקחת הפרה בעד טוב דמי השור וכ"פ בקדושין ובסופו מפרש דבתחלה כשמכר לו השור היה ע"מ שיתן לו הפרה באותן מעות וכ"כ דאף בכה"ג קנה מדפשט דאב"א לקמן מהא דהכי שהיה תופס פרתו כו' דחליפין ותקפיד עליהם ל"ק ולא מוקי לה שהתנו שיקנה השור בדמי הפרה אלא ע"מ דבכזה היה קני ואף שהתוס' בד"ה ופירי כתבו דלא תלי תיירי בדמים אינו מובן למה ועי' במלחמות : ד"ה שהיכה מפורשת וכדשני ר"י כל הניטוס כו'. פי' מהרש"א וצ"ל כיון דריו"ח אמר לעיל דאין מטבע נעשה חליפין משמע גם ר"ל מודה ליה מדלא איפלוג עליה ועי' שבועות (מ ושם) : תד"ה ופירי לרש"י דפסק לקמן כר"ל. הן לקמן לא נמצא וכ"ל דצ"ל כר"ל לקמן ופסקו של רש"י מצאה בבכורות (ג ב) ד"ה קנין גמור (ועי' תוס' שם ד"ה דקא בסופו) ובע"ז (עא) בתד"ה רב אשי : באו"ד ועוד דתניא לקמן פרתך כו'. ובקדושין תסיימי וקתני דקני לה למתור כו' . ולכאורה תמוה דאדרבה הא תני דלא קני בעה"ב אפ"ה ואי דדייקי דדוקא משום שאמר בכך וכך הלא למאי דדמי רבא שם דמיירי דא"ל בפרה ועלה כו' ע"כ בלא אמר בכו"כ נמי ל"ק : באו"ד וי"ל דמסתמא לא יחלוק ר"ל כו' . אבל מה יענו על הא דאמר נר"ל כו' ע"כ כר"ש ס"ל שלא הוא יכול לתרץ כל הניטוס כפי האמת :

דף מז ע"א גמרא א"כ ה"ל נכסים שאין להן אחריות נקנין כצ"ל. וכה"ג בקדושין (ז) : רש"י ד"ה לקיים כ"ד בכל דבר הס"ד ומה"ד ההוא במנעל הס"ד : תד"ה קונים שכר כרבנן דא"ש כו' בזר שאכל תרומה כצ"ל בכ' : ע"ב גמרא למקניא ולא לקנויי. קריאת הלמ"ד בפתח וגי' הרי"ף והרא"ש לאקנויי : תד"ה נשרפו ותירץ כו' יאמר לוקח למוכר נשרפו כו' . לכאורה לפ"ז אם היה עלייתו של מוכר שכורה ללוקח לא תקני חטיבה לגבדה עי' לקמן (מט ב) וזה לא שמענו ואולי זמנין דמשכה לשימשא ולא לעלייתו ושמה תפול דליקה : ד"ה א"כ ור"ת מפרש כו' עד סה"ד . וק"ק א"כ למה תקנו כלל שיוכלו שניהם לחזור נתרי תרפי לר"ע ולרבנן אפי' בחד תרפא המוכר לבד לא יתקנו אלא היכא דאיכא הפסד לגמרי דבזה לבד שני לשייג משמא דדליקה וכדומה לרבנן לא קשיא משום דלא פלוג אבל לר"ש דמחלק קשה וגם רבנן הא מחלקי לענין מי שפרע ועיין במלחמות :

דף מח ע"א גמרא א"כ קרא ומתניתא מש"ל לר"ע כו' . לכאורה ה"נ להגיה ומתניתין וכן לקמן צ"ל מתניתין מנלן דתנן דהסיא דנתנה לבלן מתניתין היא במעילה פ"ה ולשון התוס' בד"ה בלן וכי אתותב ריו"ח ממתניתין אבל י"ל משום דמתמשכא לחודה איכא לדמויי דל"ד בלן כקושיית התוס' שם בוא"ת הב' רק מפני דאשכחן בברייתא דמנ"ה דלספר לא תפל תוכח דמתניתין דוקא קאמרה בלן ועמ"ש בתוס' שם לייחב הגי' מתניתא בד"א נכון בס"ד אך סיבת דתניא ודאי צריך להגי' על דתנן ולהת"ש בהרא"ש אות ו' נעלם זה דמשנה היא וגם אגב שיטפי' רהיטא מתנו הברייתא דהכ"ס ע"ש : שם אר"ח כגון שיחד לו כלי כו'. ומפרש"י וק"ל מפ' בתרא דשבועות (מו) היכן שורי כו' והוא שמת כו' חייב וכיון שהשור אינו אינו כופר לו אלא ממון שמחוייב לשלם עבורו ושוב אינו מיוחד וכן לעיל (לו) פעמים שמניהם באפם כו' וי"ל כיון שבא מכח דבר מיוחד עדיף וכה"ג בר"פ נערה שנתפתתה אליבא דר"ש בדבר שעקרו קנס ולקמן (נד ב) בתד"ה תוסיף וכן בחו"מ סי' נ"ה ס"ו ע"ש : שם מ"ע לאו משום דמחסרה משיכה. ולריו"ח ליכא למימר דמחסרה יחוד דא"כ אפי' קרבן לא תחייב אבל לר"ל א"ש דלענין קרבן תהני יחוד לחוד ואתיא הא דר"ח אף לדידיה רק להיפטר דהיינו להשיב אותו כלי דוקא לא תהני יחוד אלא דוקא שבעלו ממש כו' ולשון רש"י בד"ה בהדיא שכ' ולהביא קרבן אינו מדוייק לפ"ז ובזה אין התחלה לקושיית התוס' תר"ש דר"פ נערה דהא אף לר"ל לענין קרבן הני ביחוד כלי בלבד (ובלא"ה לכאורה ל"ק לפמש"כ בפנים לקמן נד ב בד"ה תוסיף) ואתיא כמין חומר הא דגבי גזילה ואינך כתיב והשיב כו' דמשמעו אותן בעצמן (פי' ב"ק סו אמר גזל כעין שגזל יחזיר) ובתשו' דמרבינן מן או מכל כו' כתיב ושלם כו' דמשמעו דמים ולשון הגמרא בהדיא לא אהדרי' קרא קלא דחוק לפ"ז : שם ובדקה לוי במתניתין ואשכח. מפרש"י נראה דל"ג תיבת ואשכח ופירושו מוכרח ביבמות (י) אך ק"ק לפ"ז מאי מקשה מתוספתא דלוי על ר"ל ואולי דלוי סדר ברייתות שלא ושאן תוספתא על המשנה ובתחלה הקשים ברייתא זו דסימון תלשפה בתוספתא ואח"כ ספחה לה : תד"ה בלן דרוי"ח מוקי לה בבלן כנעני כו' דומיא

דרישא

דרישא כו'. [illegible]

[illegible]

דף מט ע"א גמרא אר"פ מודה ריו"ח כו' כל"ל [illegible] : שם [illegible]

[illegible]

כמו שמעמו שליח לתרום מזה ת"ת על אחר מעשרותיו וכר"י דאמר בעה"ב שתרם אהמ"ע מה שעשה עשוי. וזהו כאבא אליעזר ב"ג בגיטין (סד"ל) ושם איתא עוד דאחר שמעמו הלוי ת"ת על מעשרותיו שוב אינו יכול הבעה"ב לתתם ללוי אחר ע"ש ותמיהני על הרמב"ם שהשמיט זה ואולי שסובר דגמרא דילן פליגא דלהירו' דמעעם שליחות קאתי עלה וכדמייתי מהא דאם מתרם בעל ת"ת לא שייך זה לדברים דשליחות א"ל קנין (חו"מ ר"ס קפ"ג) : שם אמר לי רבינא לדידי אמר לי הגוא כו' כל"ל : תד"ה אלא הייני משום דמעיקרא היה ש"ם כו' ואף להסועד י"ל שכתום' לעיל (מג) בד"ה מאי דהכא לריו"ח הוה אפי' כשואל מ"מ מיד דהדרו בהו אף בלא אמירת שקול זוזך לא מצי תו לאשתמושי בהו ולא הוו עלייהו אלא כש"ח אבל לפי מה שדקדקו בעצמם בס"פ אלון ד"ה שמא מליבנא דהכא דאי לא אמר שקול זוזך הוי עלייהו ש"ם קשה ואולי יכוונו דהתם ה"ע דהוי ש"ם משום דתפיס ליה אאגרי' לכן כשא"ל שול כו' אינו מכוון רק לומר דלא תפיסנא ליה אאגראי אבל הכא ע"כ כוונתו שאינו חפץ תו למהרם כלל : ע"ב גמרא איהו ערת ומייתי לה. ברי"ף וכא"ש כגי' ומנ"ל : במשנה האונאה ארבעה כסף מכ"ד כסף לסלע. נ"ל דשיעור המשנה הוא האונאה ד"כ לסלע ומכ"ד כסף בא לבאר באיזה כסף מדבר או אתי לפרש את הסלע דדוקא אם הוא יוצא בכ"ד כסף אז הוי' אונאתו ד' כסף (ועי' לעיל מד ב בתד"ה אחד משמונה) ומלת לסלע משמשת לשתים ולכן בר"ש לא נזכר מכ"ד כסף (כפי הגי' במשניות ובירושלמי ובר"י"ף) דכבר ביאר תנאי זה : גמרא תנן כו' מאי לאו דזבין שוי כ' בכ"ד כו' לא דזבין שוי כ"ד בכ'. נראה דס"ד דאונאת לוקח שהיא בנתינת מעות יתרים החשבון הוא במעות ואונאת המוכר שהיא בנתינת החפץ בפחות החשבון הוא בשיווי החפץ: תד"ה שוי ועוד כו' דשוי שיתא בחמשה כו'. וא"ל דמשכחת לה בשוי ה' בד' דא"כ לא אתיא הא דתנן ד' כסף לסלע גבי אונאת מוכר דזה ודאי אאונאת תרוייהו קאי ועי' לקמן כ"א בתום' דהא דפריך מי נתאנה מוכר אימא סיפא כו' היינו רק לפי דאוקמה באונאת מוכר לבד ועדיפא מיניה קפריך :

דף נ ע"א גמרא אבע"ל פחות משתות לרבנן נאלתר כו' ולא איפשיטא. לכאורה יקשה מדוע לא פשיט מברייתא דר"ל לקמן דתני פחות משתות נקנה מקח דמוכח אפי' לאלתר דאי לאחר שיראה אפי' שתות ויתר נמי וכן הבעי' השניה ליפשוט דתני שם וזה וזה בכדי שיראה וי"ל משום דלרבה לקמן (נא) דאמר תני נמי בברייתא רבה י"ל דזו"ז קאי אפחות משתות ושתות פי' לקמן בתד"ה אמר רבא ועי"ל דא"כ דהא מייתי דברי רבא לפשיטות האיבעיות וקאמר א"כ תנ"ה וקאי על כל דברי רבא ועי' בתום' שם פיר"ת : שם או בכדי שיראה כו' האי בכדי כו' אין פירושו כבכדי שבאיבעיא הב' ושבדברי רבא ושבתנ"ה דהכא ר"ל אחר שיראה והתם בתוך שיראה :

דף נא ע"א וכן אר"א ישר. בפסחים נג ב ובסנהדרין (ק) ובשבועות (מ) מחק רש"י בכה"ג מלת ישר : שם בגלגלתא. פרש"י העומדים לימכר ועי' ברי"ף והרא"ש וכ"ל דלמז הכתוב לנו זה במה שאמר וכי תמכרו ממכר דר"ל דבר העומד לימכר : תד"ה והתנן וי"ל דאונאה משמע בכ"ע כו'. והא דאר"י אין אונאה לתגר ר"ל אין אונאה בכ"ע אלא דוקא אם הוא תאנה : גמרא דאי כ"ל מוכר משום דקים לי' כו'. פרש"י דחוק דאטו מי לא עסקינן דשהה הרבה ימים בין הקניה למכירה ובין כך נשתנה השער או שהוא עצמו קנה בזול או ביוקר ועוד דגבי לוקח ע"כ אזהרתי' ג"כ אם יודע שסוה יותר לכן נלע"ד לפרש דמוכר כבר גמר מקחו וקי"ל ויודע מה הרויח אבל לוקח עדיין א"י כי אולי בערם שימכור תוזל הסחורה או תתקלקל : שם בתגר ספסר שנו מ"ע מידע ידע כו'. לע"ד נל"פ דכיון שקונה ומוכר תמיד בכל יום ודאי יודע בטוב שוויה בכל עת לכן בין שהוא המוכר ובין שהוא הלוקח אין לו אונאה וכשהוא לוקח ביוקר אולי הוא משום דאיתרמי ליה אדם שחפץ לקנות אותו החפץ ויעלהו לו בדמים והש"ס נקיט הטעם על כשהוא מוכר וה"ה אם הוא לוקח מטעמא דאמרן וכה"ג נ"ל לדעת הרמ"ה שהביא הטור בסי' רכ"ז שכ"ש לענין בעה"ב דהש"ס נקיט לעיל טעמי' דיקירי עליה לא מזבן להו כו' והוא ז"ל פסק דה"ה אם מכר בזול או לקח בין ביוקר ובין בזול וכ"ז דלא כפרש"י ותום' : ע"ב רש"י ד"ה שאין בו אונאה אלא לשון כו'. אולי צ"ל ולא לשון : תד"ה הכא וליפני דכתובה לא ידעה כו' כל"ל בה' : ד"ה לא בסופו פי' המוכר הראשון כו'.ר"ל כדרך הפאבריקאנטין בזמנינו לקצוב שהורתם במקח ידוע ומנכים להקונים מהם איזה פרינצענט (ראבא"ד) והקונה זה כשמוכר באמנה לחנונים קטנים מחשב להם מקח הקצוב ומוסיף עוד עליו שכר כתף כו' וגם רווח מעט כפי שישוו לבד הראבא"ד שהוא בעד שכר עצמו ר"ל שכר טרחו ודברי המהרש"א בזה מגומגמין :

דף נב ע"א במשנה אפי' לאחר יב"ח כו'. נקיט זמן זה לרבותא משום דדרך להתיאש בו כדלעיל (כד ב) : גמרא ורמינהי עד כמה כו'. לעד"נ דקס"ד דתנא ברא קחשיב מתתא למעלה וס"ל דבמטבע כיון דלא סגי' אפי' בכ"ש הוי' אונאה ושאלת עד כמה הוא דמכאן ואילך יהיה ביטול מקח וא"כ הוי' הרומי' מכ"ש עד השיעורים הללו דלתנא דידן הוי' מחילה ולת"ב אונאה וכמן בעז"ה כי בזה יפלו גמגומי המפרשים בכאן : רש"י ד"ה עד ע"ש שבא להוציאה כו'. זמה יענה לאביי לקמן דגם בסלית בכפרים עד ע"ש (כ"כ לכאורה דאל"כ לא תני לן זמנה בכפרים אלא ע"כ דסמיך על הא דתני בסלע או דקאי על תרוייהו) ועוד דאדרבה הם מספיקין מזון לבני כרכים כדאיתא במגילה לכן הנכל"פ דבע"ש באים לשוק ולוקח הסלע עמו להראותו לשולחני וכ"כ תפי' הרמב"ם וכן הטלית לאביי להראות לתגר או לקרובו : תד"ה יתר מני נמי קאי אפחתה יותר כו'. נראה דזהו לאביי דמפרש פחתה סלע יותר מכדי אונאה אבל לרבא דמפרש פחתה איסר לדינר דהוא כדי אונאה קאי ולא יתכרנו עליה דכן פסקו הפוס' דלר"ס יקוץ אפי' בכדי אונאה וזה דלא כהמהרש"א אך לפי' הא' שבתד"ס נותנה למע"ש ולפי' ריב"ן דקאי אחסרה כדי אונאה א"א לומר כן עי' רא"ש וכ"י : ע"ב גמרא לא יתירא דאכתי כו' מוכרה בשויה. ופרש"י ביפה ותימה דמלת שויה משמע לשני מונגים הפכיים ואולי בכוונה העתיק רש"י כאן בשויה בשני ווי"ן (וכן לעיל בברייתא לאחר שכ' ספי' דהכא) דזהו החילוק דשוי' בהד ו' פירושו כמו שהוא שוה עתה לאחר חסרונו ובב' ווי"ן מורנו שיווי ודמיון וכ"ל דומה למחלתו או לשאר סלעים שלמים : תד"ה עושה דאי ממתניתין ה"א כו' קמ"ל חזקיה כו'.וכ"כ לפי' הריב"ם ולכאורה קשה א"כ מאי זה קיוע : בא"ד ופריך והאמר חזקיה

לפי כו' כל"ל : בסופו והריב"ן פי' כו'. לכאורה גם מרש"י ד"ה מ"ק וה"ק משמע שפי' כן :

דף נג ע"א ד"ה ואסורים ומיהו במס' חלה כו'. י"ל דהם שיגרת לישנא דהכא נקיט וכה"ג מצינו הרבה ועי' לקמן (נז ב) בתד"ה שומר שוב מצאתי כן בהרא"ש בחלה שם :

ד"ה והן נ"כ אבל עבדים אסורים מיתורא דקרא. פי' מהר"ם דהוא מדכתיב בבקר ובצאן כו' ועי' ר"ש ספ"א דמע"ש ותמוה דא"כ אפי' בגדים נמי לא דלאו מידי דמיכל נינהו כבקר כו' וכמו שהקשו התוס' בע"ז (סב ב) בד"ה הטלה והר"ש שם פ"ה מי"ב ועפ"כ נ"ל דכאן ר"ל דהדמים יתפסו בקדושה מעבר אבל המוכר וקרא דבבקר הוא שתתחלל קדושת המעות עליהם ונ"ל דזהו כוונת התוס' שם בלכן כל"פ כו' אלא שנשתבש לשונם שם בטעות המעתיקים כמו שהעירותי שם ומש"כ הכא מיתורא דקרא רלוגס שיש שום קרא מיותר למעטם : ע"ב גמרא מיתיבי מע"ש שאין בו ש"פ כו'. הא דלא מייתי ממנה סייעתא לחזקיה עמש"כ בברכות (כו) וי"ל עוד משום דחזקיה אמר אין בו והברייתא ע"כ תכוון שאין בחומשו כדדייק הש"ס מגלת דיו : רש"י ד"ה בלקוח מעשר זה לא כו'. כל"ל בצ"ו : תד"ה כר"י וא"ת דבפ"ג כו' א"כ מעמא אחרינא א"ל עמש"כ ע"ד דהכא בפסחים (לח) בתד"ה ר"י: ד"ה אפי' מעיקרא כו' ה"מ למפרך הכי . לכאורה י"ל דלמעיקרא איכא למימר דנקט לרבותא דאפי' הוא עתה חוץ לירושלים מ"מ אינו נפדה מפני דקלטוהו מחיצות אבל הכא פריך שפיר דאפי' לא נכנס מעולם אינו נפדה לר"י : ד"ה לא אבל אי נפיל מחיצות קודם ג"ד כו' דה"ל כגבולים כל"ל בכ' : שם כיון שאינו ראוי כו' ולא לפדות כו' . לכאורה שפת יתר הוא דהא קיימינן שם אליבא דר"א דאמר דבגבולין אף דראוי לפדותו מקרי ממון גבוה : שם ויעלוהו כשיעשו מחיצות. נראה דצ"ל ויאכלוהו כשיעשו כו' : ד"ה אין אבל למ"ד אין בחומשו קשה דעפי כו'. הן הרמב"ם בפ"ה מהלכות מע"ש ה"ד פי' באמת כך אבל קשה לפ"ז הברייתא דדייק הש"ס דר"ל שאין בחומשו וקתני בה הוא וחומשו ש"מ דיש לו חומש והעתיקה הרמב"ם שם בהל' הסמוכה ועוד קשה מהברייתא לעיל ובאיזה מע"ש אמרו במעשר שא"ב ש"פ אלמא דל"ת פדיונו וא"ל דהתם ר"ל שאין בו וכ"ש גודו דל"ת פדיונו (ועי' פרש"י בגיטין (יב ב) ד"ה בפחות) דא"כ לא א"ש לקמן (נה סע"א) דמשני כמ"ד אין בחומשו כו' בקרנא קא מיירי כו' כיון דלדידיה ג"כ אי ליכא בקרנא ש"פ ל"ת פדיונו וזה י"ל דלעולם למ"ד אין בחומשו תפיס פדיונו אפי' אין בקרנא ש"פ והברייתא חדא קתני כשינויי דר"ש לעיל וכ"ת ממש"כ הרמב"ם בספ"ו מהל' מע"ש ע"ש וכן קשה מלשון הגמרא רפ"ח דערכין ת"ק סבר איסר דאיכא בחומשו ש"פ פרקינן משמע דאי ליכא לא פרקינן כלל ופסקו הרמב"ם ברפ"ה מהל' ערכין ובזה הטיר הלח"מ שם :

דף נד ע"א גמרא ואכנפי'. דומה לה במגילה (לא ב) : שם הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק . מלשון בשוק נראה דגם גזבר אינו רשאי לבוא אל ביתו לתבוע כמו הדיוט :

רש"י ד"ה ואין לו ביעור בשנה שלישית כו'. עמש"כ בסנהדרין (יא ב) ע"ד : ד"ה אינה מפתלמת מעות אלא פירות כו' . הן גם מעות נקראות חולין בכ"ד ומהן לקמן (נה ב) ויותר הנכל"פ דבא לאפוקי תרומה וכדאיתא רפ"ו דתרומות אינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנים ועמש"כ שם : ד"ה ולא אכלה דהיא חוזרת בעין. וכן בסמוך פי' את הכפל של קרן משמע דהקרן אם אינו בעין משלם מן החולין וצ"ע דמשמע בכ"ד דא"ת מן החולין רק אם אכלה בשוגג משום כפרת אכילה ועמש"כ שם ברפ"ו : תד"ה או ומסתמא ה"ה במעשר לכאורה קשה א"כ בדמאי יהא מותר לכתחלה לחללו על פרוטה וק"ו הוא מחומש דעכ"פ מחוייב לשלמו מה"ת ובחללו על פרוטה אינו חייב להשלים מה"ת לשמואל ולר' ירמיה לקמן (נז) וי"ל דמ"ת לכתחלה משמע דאסור מה"ת לאגות את ההקדש עי' תום' שם ד"ה ומר אבל בלא חומש מותר לכתחלה לחלל מה"ת ויוצא לחולין אפי' לר' יהושע וישלמנו אח"כ אולם לפי משמעות פרש"י שם באוקימתא דמ"ם אפי' לכתחלה קשה והא דלא מוקי הש"ס בברכות (מז ב) וש"ת לגה דמע"ם והקדש שנפדו כדשמואל הוא משום איבך אמוראי דפליגי עליה שם לקמן : ד"ה ונתן וא"ת דאי לא כו' והשתא דכתיבי כללי כו' . אלמה לא דכללי מגלי לן דלא נילף מנזקין ועבד ועי' רמ"א : ע"ב גמרא על הקדש שני א"מ חומש. נ"ל מזה דאם הקדים מעות לקנות מהם קרבן וקנה וכמ"כ אם חללם על בהמה שלו (והוסיף חומש) וא"כ הומם דא"ל תו להוסיף חומש : שם מה כסף ערכו מוסיף חומש כו' . הן כסף ערכו כשפודהו אדרבה א"מ חומש אלא דר"ל דמוסיף חומש לכסף ערכו אף כסף חומשו ר"ל כסף שנותן בעד חומשו כשיפדהו יוסיף לו חומשו ומלת כסף דרים ליה למעלה ולמטה וממילא גם פדיון חומש הב' אתה מקישו נמי לכסף ערכו שהוא פדיית חומש הא' וכן לעולם וא"כ דומה לחומשי גזל ותרומה (עיין רמב"ם פ"י מה"ת הט"ו) ותדע דבבהמה עמאה כתיב ויסף חמישיתו כבתרומה (עי' תד"ה דלמא) ול"ת חילוק בין בית למטלטלין וזה דלא כמורכת"ם שהגה בזה במחכ"ת ולפ"ז לא הבנתי מש"כ התוס' ומעליו כו' דהרי עליו פי' על כסף הערך שהוא הקרן ודרשינן מזה שיהא חומשו כמותו וא"כ אדרבה יהא מוכח דלא יוסיפו חומש כמו שא"ת על פדיית כסף הערך וכן מש"כ ומכסף כו' שלא יתחלל על הקרקע דלפמש"כ לא יהיה מוכח מזה רק פדיית החומש אבל הוא עצמו יכול להיות קרקע ודו"ק בכ"ז : רש"י ד"ה ואחד הסך שתיה כאכילה מואכלת כו' תירוסך ע"ש דמסקנא לא קאי הכא אלא דיליף מן ונתת הכסף כו' ביין ובשכר כו' ואכלת : ד"ה גבי מעשר חמישיתו כו' כל"ל בצ"ו ברא"ש : ד"ה מאי אע"ג דל"כ חמישיתיו כל"ל : ד"ה או דלמא ומדית ליה בסוף חמישיתו כו' כל"ל : ד"ה ומועלין בה . ועוד דאפי' לית בה כ"ה שייכא מעילה. ר"ל דקי"ל בפ"ק דמעילה דקק"ד קודם זריקה מועלין אף בבשר אם שאינו לשמים אלא לכהנים וכן בקק"ל אחר זריקה מועלין באימורין אף שאינן כבהמה עמאה דכולה לשמים והא דקאמר בשלמא כו' למעוטי קק"ל ר"ל ע"פ דוחק י"ל דאתי למעוטינהו קודם זריקתן ומש"כ המהרש"א בזה לא מחוור : תד"ה מוסיף וא"ת כו' בעינן יחד כו' . ולפמש"כ שם בס"ד מתלתי שבועות י"ל ג"כ דחייב על החומש אף בלא יחוד כלי כיון שבא מכח הקרן דהוה מיוחד : ד"ה ולא וי"ל דל"א לזכיר כו' הדע כו' . עמש"כ בס"ד בפ"ד דמע"ש מ"ח ומדברי הרמב"ם בפ"ה מהל' מע"ש ה"ג למדתי דבמעות על מעות אין מוסיפין חומש ע"ש וא"כ א"ש המשנה לכוון ואולי מכאן לקח זה הרמב"ם והכ"מ לא חפש לנו מקורו :

דף נה ע"א גמרא לפי שאינה בסוף הקדש. עפרש"י ולכאורה חזיא להוליך עליה אבנים וקורות לנוכך בנין בד"ה פי' ברשב"ם ב"ב עם ד"ה כל הראוי ובמש"כ עליו :

תד"ה פרה אבל אין לפרש דמיירי אפי' קדש כו' וכגון כו'. וכ' המהרש"א דרבותא עפי הכ"ל אפי' תמימים כו' ותמוה מאד דקמ"ל תמימים אינם יוצאים לחולין ע"י פדיון כדתנן תמורה (כו ב) מחוללת ע"ז אין זה תמורה ופרש"י שאין בהמת קדש תמימה יוצאה לחולין וכ"כ לקמן (נו) ד"ה אם היה קדש בע"מ ועי' קדושין (כ"ד נה) דמשמע מפרש"י דלר"מ נפדין תמימים והתוס' כ"ע דל"מ דיסבור כן ולפרש"י בתמורה (כז) דלע ברע ל"ע תמורה יל"פ דהכא מיירי דגם פרת חולין בע"מ ואפי' בקדש הקדשו למומו וכן אפי' לפר"י בתום' שם יל"פ כן ע"ש : ד"ה סלית הכא ל"ב כו' דכיון כו' מחולל כו' אבל בריפא כו' לכך ישלים . משמע דבסיפא א"ל להשלים כלל אפי' מדרבנן וצ"ע בסוגיא דלקמן נז ובתום' שם : גמרא אין אונאה לפרוטות. מפרש"י לקמן (נו ב) משמע לי דמפרש אם המקח הוא משוער בפרוטות דהיינו שאינו מגיע לשיווי איסר וממילא אין אונאה בפרוטה שהיא אחד מח' באיסר והוי' מחילה עד שתהא פרוטה ושלים שהוא שתות איסר אבל מדברי הרא"ש שכ' והא דקתני כו' ואוקמה רבא פחתה איסר לדינר כו' ע"ש מוכח שלא הבין כן אלא דהאונאה עצמה איננה בפחות ממעה לשיטתו או בפחות מאיסר לשיטת רש"י והרמב"ם בפי"ב מהל' מכירה ה"ד כ' עד שתהא הבוני' יתר על פרוטה כו' ע"ש מוכח דמפרש דדוקא פרוטה מכוונת אבל יתר כ"ש הוי' אונאה אפי' לר"כ ופסק כוותיה וכ"כ הס"מ והכ"י שכתב אחר דברי הרי"ף שפסק כלוי וכ"כ הרמב"ם כו' לכאורה תמוה ואולי כוונתו כלפי שכ' תחלה בשם רש"י בדר"כ אא"כ הוא בהאיסר כ' אבל הרי"ף פסק כלוי וכן הרמב"ם לא הצריך אלא יתר מפרוטה דמשמעו אפי' מעט אולם לקמן (נו ב) משמע דלר"כ לא מהני יתר מפרוטה כ"ש דה"מ דמהגי מאי פסקא דבנייר אונאת פרוטה משכחת לה יתר כ"ש לא ולכן נראה יותר לומר דהוא ז"ל כוון למש"כ בשטת רש"י ולכן מקיים שאין הונייה לפרוטות ועי' סמ"ע סי' רכ"ז סקי"ב : ע"ב מחללין אותו כסף ע"כ כו' והא תנן סלע כו' מזה אני תמה על פיה"ת להרמב"ם במשנה זו שכ' ודע כי מע"ש האמיתי מותר לפדותו בזוזים של כסף כו' ומותר לו לחלל כו' על מעות כסף שנייס כו' וכן יעשה בזוזים השניים כו' וזה יש לייחב קצת ע"פ האמור לעיל (מה) בתד"ה לפלוג ע"ש ועי' בר"ש מש"כ במשנה זו דסלע של מע"ש כו' אך מש"כ שם עוד ואסור לפדות פירות מע"ש האמיתי בנחושת כו' וזה נסתר מהא דתנן הפורט סלע ממעות מע"ש ולעיל בר"פ דייקינן מינה דמחללין על פריטי וכן יש לתמוה מזה על מש"כ בחבורו פ"ד מהל' מע"ש הל"ה דאין מחללין נחושת על כסף ע"ש ולע"ג בכ"ז : רש"י ד"ה המביא גט ואין עדים מצויין לקיימו. בגליון בשם רש"ל הך ואין וי"ו מחלקת כו' הן בגיטין סוף דף ד מסקינן דרבה אית ליה דרבא ע"ש : תד"ה ולא דלר"ת אצ"ל נכתב כו' לרבא בריש גיטין אף לר"ת נ"ל נכתב וכ"כ שם התוס' (ג ב) : ד"ה ימלנו וי"ל דל"ל כו' מיד שנתגרשה בעודה כו'.נ"ל דל"ל או בעודה ע"ש (ה ב) בדבריהם : ד"ה כסף וא"ת כיון כו' כ"ש כסף על נחושת כו'. ולעד"נ דאשמעינן אע"ג דמקיימם ואינו חוזר ומחללן על כסף די"ל דזה גרע עפי מכסף ע"כ כמש"כ רש"י שבזיון כו' : ד"ה ויחזור תנן הדמאי אין לו חומש כו'. זהו ראיה דמחללין אותו כסף ע"כ דמקיים עלה דברי ל"ת והמהרש"א במחכ"ת לא עיין אחרי' :

דף נו ע"א גמרא דתניא לא התירו כו'. תוספתא דדמאי פ"ג: שם הלוקח מן הנחתום. נחתום הוא הלוקח תבואה מן השוק ועוחן ולש ואופה . פלטר . הוא הלוקח מן הנחתומים הרבה ומוכר לחנונים קטנים או לב"ב עי' בפי' הרע"ב ובמש"כ שם ופרש"י בזה תגומגם : רש"י ד"ה בין כך לפי שהלוקח כו' . עמש"כ בפ"ב דדמאי מ"ד בס"ד : ד"ה מעשר דמאי כו' וניתן

ונתן מבל לכהן· הן לכהן אינו נותן ממנו אלא מעיריתו למ"ת והמאר נמאר מ"י וכן המפ"מ יעלהו ויאכלנו הוא בעצמו : **במשנה** המבדים כו'. מתוי"ט מדקדק על הדורן ולפלא שלא הביא גי' הגמרא לקמן (נז) הקרקעות והעבדים והשטרות : **שם** רש"א קדשים מחב"א יש להן אונאה. וכתב התוי"ט דכן חולק בתשלומי דו"ה בפ"ז דב"ק ואני תוסיף דכן נמי לענין מומרים דכ"ת בפ"ו דשבועות מ"ה ולקמן (נח) בגמרא הא מני ר"ש היא כו' וע"ש בפרש"י והא דנקט אונאה עמש"כ בפ"ב דפאה מ"ז וי"ל דר"ש יודה דאם יש במעות די קניית אחרת לנאת בה ידי נדרו דפטור הלוקח להחזיר לו אונאתו כמו בגנב מור דפוטר עצמו בכבש (ב"ק עח ב) וע"ש בפרש"י : **רש"י** ד"ה והקדשות או המוכר עולתו כו'. נ"ל דבדיוק נקיט עולה ולאפוקי שלמים דממון בעלים הוא לר"י בב"ק (יב ב) וקתם מתניתין שם כוותיה וכ"פ הרמב"ם בפ"ח מהל' נ"מ ולאפוקי מדעתו ז"ל בפ"ב מהל' גניבה ועי' לח"מ שם ושם : **ע"ב** שם לא אמרו אלא את אלו כצ"ל : **גמרא** אחיו ולא הקדש. בתוי"ט הקשה הא האי קרא מוקמינן לי' לקמן (נח ב) באונאת דברים ותמוה דקרא ב' דולא תונו איש את עמיתו הוא דמוקמינן באונ"ד ע"ש ומה שהקשה דנמעט הקדש מעמיתך איממעיטתיה במחכ"ת סוגיא דבכורות (יג ב) ע"ש ועי' רמב"ם פי"ג מהל' מכירה הל"ז וח' ובכ"מ שם : **רש"י** ד"ה דבר הנקנה הזהיר על כל תונו. וכ"ל דמ"ת לכתחילה אסור להונות ורא"ה מהא דתנן לקמן אין מפרכסין את האדם ואף דים לחלק מ"ת נראה לי דל"ם : **תד"ה** כ"ד משמע דרבא מיירי אף בקרקעות כו' וקשה כו'. ולפע"ד י"ל דלעולם רבא נ"א מוזר אלא במטלטלי רק דהש"ם מייתי דכמו דאפי' פחות משתות דלא קאי קרא עליה (ועי' רא"ם סי' כ) מ"מ בדבר שבמדה כו' א"כ מסברא דמוזר ה"ה במקרקעי נמי מיהו הא כדאיתא והא כדאיתא מטעם שחילק הרשב"ם שם ובקדושין הגי' שלפנינו איננה כמו שהעתיקו התום' מוזר אלא לא סתמא [וכן העתיקו התום' בב"ב (קד) בד"ה פיחת] וכ"ה גי' הרי"ף והרא"ש ובלא"ה בחלוקת אחים לא שייך טעמא דרשב"ם ומודה שם דמוזר :

דף נז ע"א **רש"י** ד"ה או דלמא וקרקע בעלמא דמו ולא שייך כו'. מלשון זה משמע דהש"כ באשרום דקרקע ניהו ולא שייך כו' וגרעו מגידולין דעתידין ועומדין להיות תבואה לאכלה אבל הן עתידין להיות נרקבין אולם במנחות פי' דהוו כגידולין משמע דבאשרום דגידולין מותרים גם הם מותרין וכ"ת לשון המוש"ע סי' רל"ג ס"ד : **רש"י** ד"ה אם היה קדש בע"מ שאין קרבן תמיס מתחלל כצ"ל : ד"ה ולא תיפוק כי מותבת ליה ממתניתין כצ"ל : **תד"ה** אר"כ. אר"כ אין אונאה לקרקעות כצ"ל : **בא"ד** מדקאמר אף משמע דקרקעות נמי כו'. ר"ל דאם האמרון עדיף טפי לא שייך ל' אף אבל אם הוא גרוע קצת מן הראשון שפיר נופל בו לשון אף דוגמא לזה בנזיר (יא ב) באומר ואני דמסקינן דלאו אכולי דבורא משמע וזה דלא כהמהרש"א : ד"ה והאמר בסופו ולעיל כו'. ר"ל בדף נה שהביאו למעלה איתא דיד כו' והמגיה בד"ח ולעולם השתבש : **ע"ב** **גמרא** על חמור כו' על שלמה כו' כצ"ל בלא וי"ן : **שם** מ"מ תשלומי דו"ה א"כ ולא תשלומי גו"ד. לפי מש"כ רש"י בב"ק (עח ב) בד"ה גנב פטר עצמו ואליבא דר"ם נקט לה דמשמע דלרבנן פטור אפי' מן הקרן וכמש"כ שם ואפסידא דהקדש מיפטר ומדמי לה לפטר מזיקי הקדש וע"ש (ו ב) במד"ה שור רעהו קשה תרתי מדא דהל"ל ולא ב' וג' שנית דגם כפל נמעיט משניים ולא אחד וי"ל דהיכא דהגניבה בעין ודאי חייב להחזיר להקדש וא"כ איכא קרן וכש"ג תירצו התוס' לענין שמירת ברים מרובה ופי"ל כגון דמגנב הגנב דהכר שהן חולין דמעל וחייב קרן וחומש : **שם** וגונב מבית האים חזר וכלל. עיין בגליון גי' הגמרא בב"ק ושבועות וכ"ל פי' הגי' דכאן דאי הוי שב על הפרט הל"ל וגונבו אלא ע"כ דקאי אכי יתן וכ"ל וגונב החפץ הנתון : **שם** וכל בהמה לשמור חזר וכלל. קשה הלא לא דמי כללא בתרא לקמא וכדפריך במרובה (סד) והרע"ב בפ"ו דשבועות מ"ה העתיק חמור כו' וכל בהמה פרט לשמור חזר וכלל (וכדלעיל שם גבי כסף או כלים) וגי' זו ישרה ודלא כהתוי"ט שמשבש לה ועי' בק"א ברים תו"כ במדת פרט וכלל כילד : **רש"י** ד"ה וכי יתן נ"ל כי בלי"ו : ד"ה אם משנתרמה אם השבאו לדין כו'. לפי פירושו לקמן הכל"פ אם כשנודע להם כו' : **תד"ה** ש"ת דאפי' ש"ש כו' ולא תשני כשפשע. עי' ש"ך סי' ש"ו ס"ק קכ"ו ובתומים שם וכ"ל להוסיף ע"ד התומים דל"ל בתוס' ואפי' בו' : [**שם** ד"ה רעהו ובמרובה ממעט כו' כצ"ל ומש"כ התוי"ט דמלשון הרמב"ם משמע כתירוצם הראשון בשבועות תמוה ועמש"כ בב"ק (סג) בכוונת הרמב"ם] : ד"ה כי. דבמרובה דרשינן מעל שור חמור ושה כצ"ל :

דף נח ע"א **גמרא** לא להפסיד שכרו. נראה דמפסיד שכר כל השבת וכל האדם וכן טולם דזה דומה להעבר לי מאה חביות בק' פרוטות דבע"ז (סה) דפי' רש"י דכל כמה דלא אעבריננהו לטולהו לא יהיב ליה מידי אבל בשכיר יום אינו מפסיד אלא שכרו של אותו היום בלבד דדמי להעבר לי חבית חבית בפרוטה (שם) דכל חדא שכרה באפי נפשה ולהכי פריך שפיר א"ה ריחא כו' ומי א"ל שכר שבת דמל אחר הימים אפי' אם היה נוטל שכר שבת לא היה מפסיד שוב מלאתי בתומים שם ס"ק ס"א שהקדמני קצת בזה : **שם** בשקנו מידו. הא דלא תשני כך לעיל על הא דבני העיר עי' ש"ך שם ס"ק קכ"א ובתומים שם : **רש"י** ד"ה הכא בנושא שכר נשבעין שאינן ברשותן. הא דלא פי' דנשבעין שלא פשעו כדלעיל הוא דלפי מאי דס"ד דנגנבו ואבדו שלא באונס כך לי פשעו כמו דלא פשעו כיון דש"ע הן (ועי' לקמן בס"פ האומנין) אבל למאי דמסיק דנו"ח באונס ישבעו שבאונס הוו ויקבלו שכרן : ד"ה כלפי לייא היכן כמו אלבי כו' כצ"ל : **תד"ה** לשמור וא"ת כו'. תן המשומר אין אתה בולר. ולעד"נ דז"א אלא כשבעל השדה שומרן דנראה כמחזיק א"ע כבעל ואדון לה ורחמנא אפקרה אבל אחר שאינו בעה"ש שומרן לא דהא גם הוא אינו בא אלא מכח הספקר ובר"ס (מ) כתבתי דלך אחר נכון ליישב בס"ד ע"ש : **ע"ב** רש"י ד"ה לזוונן שהמלמיד שור כו' כצ"ל : **משנה** וגר לא תונה כו' כצ"ל : **רש"י** ד"ה שהרי אם לעקל כו'. הוא לשון הגמרא סנהדרין (כו) : **בא"ד** שים לך תבואה. לכאורה ה"ל להגיה לו ואולי דמפרש דהאג"ד הוא לפלוני דהוי כלועג לרש ואגל החמרים הוא כאונאות ממון שמפסידין ע"י פרחס וזמנם : **תד"ה** הא. דכל היכא דאיכא כו'. כ"ה בפסחים (כד ב) : ד"ה דאזיל ומה שמאדים כו'. עי' בהרע"ב פ"ג דאבות מי"א :

דף נט ע"א **גמרא** כל השערים ננעלים כו'. לקמן ע"ב וע"ש בפרש"י ותוס' : **תד"ה** נוח בסופו ולכה"פ קשה דאפי' בא על א"א ודאי כו'. לפמש"כ תר"י ברים ברכות שעונש הספק יותר מהודאי י"ל דלרבותא נקט ספק : **רש"י** ד"ה אינו ננעל להפסיד כו'. נראה דצ"ל להפסיק : ד"ה וחכמים שאר תנורים שלהם היו עשוים כו' כצ"ל :

דף ס ע"א **משנה** לתוך פיטום כצ"ל בסמ"ך מלשון בעלי פטמין (ביצה טו ב) : **רש"י** ד"ה שלא יתכוין ולהוציא קול כו'. פי' ברא"ש שלשונו מכוון יותר ופשטות לשון המשנה משמע לי דר"ל דלא התירו לו רק שאין לו מגורות כ"כ שיוכל לתת כל גורן במגורה לבד אבל אם יש לו והוא נותנן במגורה א' כדי לערבן אסור :

פרק ה: דף ס ע"ב **במשנה** שאתים חטים בשלש אסור. מלת אסור ליתא במשניו' ובריי"ף וברא"ש: **שם** ואיזהו תרבית המרבה בפירות כו'. הא דתאריה בשם תרבית ולא בנשך או מרבית (עתוי"ט) נ"ל משום דשם איסור תרבית לא מצאנוהו בתורה אלא בלשון לקיחה וכן בקראי דיחזקאל (י"ח וכ"ב) והמרבה בפירות בשעת פסיקה אין איסור דשמא לא יוקרו רק דאח"כ אם הוקרו אסור לקחת הפירות כפי שפסק אלא כשער של עכשיו או שיחזיר לו דמיו כיון דידוע כמה דמים נתן וכ"ת לקמן (עד ב) במשנה דר"ג דהממיר ע"ע מ"מ הלווה שתם רק דאח"כ כשוקרו קבל מהם כשער הזול ובשעה שהלוו שם דמיהם כדי שידע בשעת השבה איך לימול מהם וכ"ת בשבת (קמח ב) הא באתרא דקיץ דמי' ע"ש בפרש"י ופ"ד דרוש יש להוסיף עוד דלתרבית מסיים קרא ויראת מאלהיך ולא כתיב שם הוי"ה כדכתיב אחר נשך ומרבית אני ה' אלהיכם הוא לרמז שיראתו מהדיינים שגזרו עלה כי אלהים בכ"מ ר"ל דיינים. הוא שער הרגיל ד' סאה בסלע כמש"כ בתענית (יט ב) בס"ד ע"ש : **רש"י** ד"ה נשך בלא תרבית היכי מדמינן ליה. אולי היה כתוב בר"ת המ"ל ור"ל היכי משכחת לה דזהו לשון המורגל : **תד"ה** למה אורחא דקרא לכתוב לשון משונה כו'. ק"ל דאדרבה בבבא קמא (סה) אמרינן לימא קרא המלא המלא כו' וע"ש בתוס' ובגה"ש :

דף סא ע"א ד"ה קרי כיון דקאי ע"כ נשך אכספך אמרינן ה"ס רבית כצ"ל : ד"ה לעבור וי"ל דדרים כו' ואפקה בלשון גזילה כו'. עמש"כ בזה בכתובות (לד) בס"ד :

ע"ב **גמרא** לאו דכ"ר במשקלות נ"ל. ק"ל דלמא בא להזהיר אף אם מוזיל ליה בכדי חסרון המשקל ועושה כן להרגיל הקונים לבוא אצלו : **שם** ובמשורה שלא ירתית. עפרש"י ויל"פ כפשוטו ע"פ המבואר בס' הטבעיים דמשקה כשהוא חם מכיל יותר מכשהוא מצונן מפני התפשטות נקבי האוירו"ם אח"ז מצאתי שכוונתי בזה לפי' הערוך בשם ר"ח בערך רתח : **שם** משורה שהיא א' מל"ג בלוג. בגליון ש"ס הקד' הוגה מל"ו וכן הגיה המע"מ מגמרא דב"ב אבל הרמב"ם בפ"ח מהל' גניבה ה"ז כ' מל"ג כרד"ק ביחזקאל ד' העתיק א' משלשים בלוג : **רש"י** ד"ה ע"כ רבית קצוצה וכופין כו'. גם ריו"ח ת"ל טופין קרי רבית קצוצה דהם זה סומך על רבית דאורייתא : **תד"ה** מות ותו לא מלינו מיתה גבי ממון. מה יעשו למות יומת דכתיב ביה דמשמעו בב"ד כמש"כ בסנהדרין (סו ב) ד"ה איתא :

דף סב ע"א **גמרא** ומי אחיך עמך חייך קודמין כו'. עמש"כ בס"ד בב"ק פ"מ אות ג' בנ"מ ועתה מצאתי ביפ"ת בשביעית פרק כלל גדול שעמד בזה וכ' ג"כ ישוב קצת ע"ש וכן במהרמ"ש : **שם** מיתיבי הניח כו' הא אביהן חייב להחזיר. לפמש"כ הכ"י דהא דתני בתוספתא המלוה א"ת בריבית ועשה תשובה חייב להחזיר דאתיא כריו"ח א"כ מאי פריך הכא וביותר דבתוספתא (היא בספ"ה) מסיים עלה מת והניח כו' לא יחזירו בניו ועי' ב"ק (לד ב) במד"ה הא ובב' דבורים

הסתוכים ולקמן בד"ה תנאי היא ובהגר"א סי' קס"א סק"ד : **ע"ב** והתניא אין פוסקין כו' מה שנדפס בגליון דצ"ל והתנן נעלם ממנו התוס' שלפניו : **שם** מתניתין בבא לחוב בדמיהן פסקינן וכדתניא כו'. מה שהקשה בתוי"ט (אות מ"ג) דלדעת התוס' לעיל (מו ב) בד"ה יש ע"כ מיירי בהגאת מחילת המלוה וא"כ מאי מקשה ליה אביי אפי' יש לו נמי והיינו מהך ברייתא כפרש"י דלמא היא מיירי בפסק בגוף החוב (כ"נ כוונתו) ולק"מ דע"כ רבה גופיה מוקי לה ג"כ בהגאת מחילה דאל"כ מאי מייתי מינה לפי' דמתניתין : **רש"י** ד"ה אינהו. מכור לו עד זמן שפסקו ביניהם. אינו ר"ל דבתוך הזמן לא יוכל לפרוע דזה היתר גמור אף לדידן כדלקמן (סז סע"א) בפירושו ושם פ"ב בד"ה באתרא דמסלקי ע"ש אלא דר"ל דמאותו זמן ואילך לא יוכל שוב לפדותו : ד"ה ומזר ולקמן א"ל הרי מעותיך עשויות עלי בדמי כו'. נראה דצ"ל הרי חטיך כו' :

דף סג ע"א **גמרא** א"ל שמן יש לי כו' לא ועשהו כו'. נראה דצ"ל ועשאן נ"ר (כדלעיל גבי יין) כי יכוון שישום לו היין כשער של עכשיו שהוא ביוקר והשמן ג"כ כשער של עכשיו שהוא בזול וכ"ה הגי' ברי"ף ורא"ש : **תד"ה** ריבית וי"ל דמדאורייתא מודה רבא דבנ"א בריבית פליגי כו'. לכאורה מנ"ל הא דלמא לא פליגי אלא בריבית ע"מ להחזיר ובקל י"ל דא"כ מתניתין דערכין כמאן מוקמית לה דזה דוחק לומר דמיירי במחזיר לו דמי שכירנתה כמש"כ התוס' שם אבל נ"ל דהא בהא תליא דלר"י דאפי' אינו מנכה מה"ת שרי לכן במנכה אפי' רבנן ל"ג ולרבנן דאיכא איסור תורה בשאינו מנכה לכן גזרו במנכה ודע דמה שציין הש"מ באות ד' למוש"ע וכ' וכר"י הוא שנגה דלא התירו שם אלא כשמנכה לו קודם חזרת מעותיו וכמש"כ התוס' בתחלת הדבור דזה לכ"ע מותר אבל אם אינו מחזיר אלא שישלם לו את הכל בזה פסקו הטור והרמ"א שם לאסור והיינו כרבנן :

דף סד ע"א **גמרא** דלמא אינש אחריכא גזלי' כו'. והא דל"ק דיהיב במתנה כי הנותן מתנה ודאי רוצה שיוודע למקבל שהוא נתן לו כדי שיחזיק לו טובה ויהא אוהבו עי' שבת (י ב) : **שם** בשלהי פרקי דרב כו' דקם רב כו'. בהגמ"כ מוכח דגרים כאן רבה כבאיכא דאמרי לקמן וכ"ה בהגמי"י ספ"ט מהל' מלוה : **רש"י** ד"ה בעישוריית וכה' העודפות שעה בין ג' לד' כו'. נ"ל משום דכיון דמונה חמשה חמשה ע"כ מונה מא' עד ה' ואומר אחד ואח"כ מונה עוד הפעם מא' עד ה' ואומר שנים וכן כולם לכן בקל יוכל לטעות בין ג' לד' כו' הואיל דמפסיק ביניהם במניית האחדים מא' עד ה' אבל בתניית אחדים כיון שמונה בלי הפסק איך יטעה לומר ג' ג' זאח"ז :

ע"ב ד"ה אבל הלוהו לא ומתניתין בדקנץ כו'. הא דלא אוקמה בדקיימא לאגרא כו' כדלעיל דס"ל ז"ל דפשטא דמתניתין משמע אפי' בדלא קיימא לאגרא וכן התוס' בב"ק (לז) בסד"ה הלוהו כתבו כעין זה (ודלא כהתוס' כאן) ולעיל אינו אלא לסד"א אבל לא לפי האמת וגם עתה נלכך לה"א דלעיל ולכן לא קאמר לעיל סד"א הכ"מ בקנץ משום דרוצה לומר ס"ד שיעלה גם לסא"ד : **תד"ה** אבל בקופו ועוי"ל דדוקא לדור שלא מדעת כו' עד סוס"ד . ולפ"ז מאי דקאמר הש"ם ומ"ד הלוני אבל הלוהו לא כו' לא שמוכרח דא"א לדייק אלא דכוותיה דסייט מדעת מותר בהלוהו אלא ר"ל דאפשר או י"ל שמכרית מדלא אשמעינן רבותא טפי בהלוהו והוא שמעינן הלוני בכש"כ כמש"א לאידך :

דף סה ע"א **גמרא**. רבא אמר חמשה מפקינן מיניה כו' לכאורה משמע דדוקא אם מחזיר החטים מפקינן מיניה כל החמשה דמעיקרא בתורת רבית קאתי באו לו כל הס' אבל אם רוצה לקיים המקח א"א לתת לו רק זוז עי' ברא"ש אבל בשלם דעתי נגד השוש"ע ע"ש : **משנה** מכר לו את שדהו . עי' בתוי"ט דקדוק נכון וכדבריו מוכח להדיא בערכין (ל ב) : **ע"ב** **גמרא** והלכתא כר"א. תמיהני על הכ"י שכ' שם לעיל על פלוגתתם דקי"ל כר"א דהא אמר רב ספרא כו' . הלא סתמא דגמרא הכא פסקא כוותיה : **רש"י** ד"ה לך א' הא' אבל שיפא דקתני מוכר כו' כצ"ל : **תד"ה** לא וא"ת כו'. והתנן לקמן הלוהו כו'. מלת לקמן נריך להגיה לקמן בסוי"ל דלמאי דמוקי לה לקמן במעכשיו כו' : ד"ה לכשיהיה לי כו' כצ"ל :

דף סו ע"א **רש"י** בד"ה בדידה קיימא ואפי' אמר קודם לכן. בכ"י וברש"י שם איתא אמרה ע"ש : **תד"ה** ומניומי כדמוכח בפ' ארבעה נדרים. ר"ל בפ' שהתחלתו ד' נדרים וכן בפס"ד כ' וא"ת דבפ"ד נדרים וכ"ה ברא"ש וזה מצוי לרוב בדבריהם ובאר גדולי הראשונים לקמן אה"פ בראשיתו וכ"כ לקמן פ' השותפין והסגהה שבגליון טעותא היא שוב ראיתי שהסגהה זו מקורה ממהר"ס ושגיאות מ"י : **ע"ב** **גמרא** כי מטא זימנא לא ליתי ליערדן . כה"ג בב"ב ה ב : **שם** למימרא דסד"כ מחילה בטעות לא הויא מחילה כצ"ל : **רש"י** ד"ה לפכוחי פחדיה דאגתו שדואג על המעות ליטנא דפחד משמע שמפחד על הפסד השדה פן יבואנו כמו פחדא למית דסוטה (כ ב) דפי' דאגת היראה לא דאגת השתדלות ההצלה :

דף סז ע"א **גמרא** כל את ונוולא אחי סמכה דעתיה. כ"ה הגי' ברי"ף ורא"ש : **שם** א"ל אביי לרבה משכנתא כו'. ברי"ף הגי' לרבא וברא"ש הגי' לעיל ג"כ וכן אמר רבה ועי' לעיל (סא ב) בתד"ה רבא : **שם** ובדיתמי כו' ומחשבין כו' מחשבין לא איצטריך דכש"כ הוא ממפקינן אלא איגרת ליטן דריפא הוא : **רש"י** ד"ה אי הוה לי זוזי שתקבל מעותי. ובכ"י הגירסא מעותיך ולפי הגי' שלנו בגמרא משמע דהכי קא"ל מסדרת לה (הארעא) ניהלי (אני) ולרש"י הי' גי' אחרת ועי' גי' הרי"ף : **ע"ב** **גמרא** מידי דהוה אשדה אחוזה כו'. אי מיירי באחר הפודה (דאי במקדיש כיון דנשארת בידו לעולם הוה מכירה מותלמת) הלא דמי למשכנתא דסורא דביובל תצא מידו ועוד דהוה כאתרא דלא מסלקי שהרי אין הנזבר ולא הבעלים יכולין לסלקו עד היובל ועוד הא אין רבית להקדש לעיל (נז ב) ונ"ל דלא מייתי אלא לראיה שכן הוא דרך זבינא וכ"מ לשון רש"י אך לשון הכ"י ק"ק שכ' ואפי' מדרבנן משמע דליכא איסורא כלל דכל מאי דשרא רחמנא להדיא כו' ודע שדבריו אלה מכוונים ממש לדברי הס"ז יו"ד רסי' קי"ז וכס"ג כ' גם התום' לעיל (סד ב) בד"ה ולא ישכור ועיין לקמן ע ב בתד"ה תסיך : **רש"י** ד"ה אין בע"ח והתורה אמרה יצא שלא ב"ד ויכנס לביתו כו'. ע"ש דמוטאל לא אמר הכי :

דף סח א"ע **משנה** ובייתים. פי' התוי"ע בני אתונות לפ"ז לא א"ש סיפא ומגדלין אותן כו' וחמור כו'. לכן נראה דסייח כולל גם בן סוס וכ"נ מפרש"י כאן ובריש ר"ה פי' ג"כ סייח עייר בן סוס : **רש"י** ד"ה וחמור מגדלה עד כו' כצ"ל : **ע"ב** **גמרא** בנקיוני ותותבי. לפרש"י בתותבי קשה ליטנא דריב"י מפני שגוזזות ולפי' הערוך דהוא הגמר של הירכיים שמתלכלך מן הרעי ודרך הרועים לגוזזו א"ש : **שם** ת"ק ס"ל כרשב"י כו'. משמע דלר"מ הוה שרי וא"כ ת"ק וריב"י ס"ל כאבוה הלא גם כר"מ הגי ואולי דהש"ם מילי פסיקי נקיט : **רש"י** ד"ה אמר אביי כמה אדם כו'. נ"ל כוונתו דלא מסעינן בדידיה דאפי' אם הוא לא היה מתרצה לפחות מאותה מ"מ מסעינן בשאר בנ"א שדרכן לפחות מש"כר בכדי להרגיל מעמל הרב שהוא עמל בו ובזה ינצל מקושית התוס' עליו מהלריכותא ועי' מש"כ לקמן (עו ב) בס"ד : **בא"ד** קלה כזו כצ"ל : ד"ה ר"י דר"מ בעי שיפסוק לו שום שכר כצ"ל :

דף סט ע"א **גמרא** לא דקא"ל אי מותר שלים כו'. בריי"ף ליתא מלות דקא"ל : **רש"י** ד"ה מותר שלים יותר על שלים דמיו ש"ע כו'. עי' עירובין (סג) בפי' ד"ה עגלא תלתא ובתש"כ שם : **תד"ה** אי מש"כ הרש"א מיהו ק"ק כו' ע"ש. תמוה דלפמש"כ התוס' לעיל בדבור הסמוך לק"מ : **ע"ב** רש"י בד"ה מוגר זוזא בפשוט דהיינו זוז מדינה כו' נראה דמפרש זוזא (ר"ל זוז צורי) בפשיטא (בשכר זוז פשוט) דהוא זוז מדינה כדמשמע בכתובות (סז) : **תד"ה** מרא שהוא נפגם ומתקלקל מחמת מלאכה כצ"ל וכמו שהוא ברש"י : **רש"י** ד"ה תן לי לזבל ולחרוש ולזרוע ולקצור כצ"ל : ד"ה ואפרנסנה כל נורך כ"ד כו' כצ"ל : ד"ה מותר מאתים זוז ושני כו' כצ"ל . וכ"כ תהגמ"י ודלא כמהרש"ל :

דף ע ע"א ד"ה פחתא ואי פחתא לא אגרא למה נותנין כו' כצ"ל : **תד"ה** אתא דמשמע הא לא שכית כו' היה נאמן כו' כצ"ל בלי"ו : **ע"ב** ד"ה תסיך אבל אי תסוך ניחא דלא שני כו'. אם נאמר דכותי אינו מוזהר מלקבל רבית אף מישראל א"כ פשוט דישראל מותר לתת לו כמש"כ התו' לעיל דאין הלוה מוזהר אלא כשגם המלוה מוזהר וכ"כ הרא"ש וכ"י לענין מומר ולכן להתירא נלוה א"ל קרא אבל אי תסוך ניחא דצריך להתירא : **בא"ד** כיון דא"ר כו' לא היה כו' לאסור גדולה מזו כ' לעיל (סד ב) בד"ה לא ישכור דלפי שהתורה התירה כו' ועמש"כ (סז ב) :

דף עא ע"א **גמרא** אבל קונה ודינו ככנכרי דתניא כו'. משמע דלמאי חילוקים שוה לישראל והכ"מ בפ"ב מהל' עבדים הל' י"ב נתן טעם למקלתן אך ניגיאה בשם נ"ע : **תד"ה** הא שאר עבירות הכתובים באותו פסוק כו' לשון זה אינו מדויק דהאי עושה אלה קאי על כל הי"א דברים הנאמרים באותה פרשה וכדמוכח ג"כ בסוף מכות : **ע"ב** רש"י ד"ה הוא ניהו פרנס זה כאלו לוה מן הנכרי כו'. כצ"ל ועי' כ"י ורש"י שם :

דף עב ע"א **גמרא** רי"א בין כך כו'. כ"נ שהיתה גי' רש"י ומה שבינתיים ל"ג לאו וכן מחקה הס"ת מהרי"ף : **תד"ה** שטר פריב"ס כו' דאינם עידי חתם כו' וכתב מהר"ס דפסק כרבא כו'. ותימה דבהדיא פסק הש"ס בסנהדרין (כז) כאביי בזה וכמש"כ התוס' לקמן : **ע"ב** רש"י ד"ה ה"ג בתוספתא וד"ה אין פוסקין נ"ל הד"א : **בא"ד** לפיכך א"פ עליהן לקבל ד' סאין כו'. כצ"ל ומלת עליהן השני מיותר וכן ליתא בהעתקת הס"מ :

דף עג ע"א ד"ה יש לו ואפ"ג דלא מטך כו'. נראה דצ"ל נר"כ לעיל (מז) דפירי נ"ע חליפין ולא כל"ת שם (מו ב) במד"ה פירי : ד"ה מ"ע ולהיות שלוחים ולקבל כו' כצ"ל כו' : ד"ה מהו ופרגמטיא שלקח סוס כו' כצ"ל : ד"ה הפוכי בגורן או בהולכה כו' כ"ה בנמ"י :

תר"ס

תד"ה מ"מ ור"ת פי' דאפי' שכירת החמורים כו' ומה שדחק כו' שכר החמורים כו' כצ"ל עי' מהרש"א: ד"ה ניחא בעוד כו' וחוזרין מתייקרין כצ"ל בל"ו: ד"ה דשבשי זבן שיבשתא מאריסא בן אותא בב"ק (קיט): ע"ב גמרא א"ל ר"פ טו' הני רבנן כו'. נ"ל דזהו שאמרו בסנהדרין (ק) עליו דאיפשטי' ואמר כגון הני רבנן כו'. ורבא מברכים לעיל נזהר בזה ואמר רבנן בלא מלת הני: רש"י ד"ה למיזבן ליה חמרא הבליר הס"ד ואח"כ מה"ד משלם: ד"ה אם הוביר כיון דאפקדי' בהכי ועלי' סמיך כו' כ"ה בנמ"י וברש"י שם:

דף עד ע"א ד"ה ומידלא לזרוק כו'. נראה דצ"ל לזרות כו': ד"ה מכמר חימום כ"ג דצ"ל: תד"ה וכפר דהא מחוסר שלש אינו פוסק כו'. כ"ג דצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה ותיפוק ליה לא נעשה שלוחו כצ"ל וכ"ה בנמ"י: ד"ה בתגרא א"כ לא פסק כו'. נראה דצ"ל א"כ:

דף עה ע"א ד"ה אבל במשנה כ' לזמן פלוני ליתא ברש"י שבריי"ף וכן בהרע"ב וכ"כ דאף למחר אסור דשכיר יום גובה כל הלילה לקמן (קי ב) ואין דרך לנכש בלילה (פסחים נה): תד"ה בני פי' שלא יזכור לו שם מדה כצ"ל כי כן הוא שם בדברי רבא: בא"ד המתן עד שאשקול שמנה כ"ג דצ"ל: ד"ה וכדברי ודוקא במקפידים אסר הלל כצ"ל: בא"ד כשמלוים זה לזה לפי כו' לסלות זה לזה כו' כצ"ל: ע"ב במשנה כל ימי גריד אחד כי"ר אחת פשוט דצ"ל בתרווייהון שוה או אחד כגי' המשניות או אחת כגי' הרי"ף והרמב"ם בחבורו וי"ל דלא שרי אלא בהתנו שזה ישוב עמו לעשות אותו שיעור עצמו של שדה בית סאה או סאתים וקמ"ל דל"ח שמא יהיו יום התשלומין יום סגריר שקשה למלאכת השדה ולכן אז הפועלין ביוקר יותר והא דפרש"י שלא חשו לאריכת הימים זה מזה (דמשמע לכאורה שמחליפין מלאכת יום ביום) נ"ל דכוונתו דבשהיום קצר הפעולה ביוקר למיעוט עת הראוי למלאכה ועי' לשון הרמב"ם בפי': שם עוברין משום לא תתן כו'. הא דלא חשיב לאוי דלא תשיך שהלוה עובר (עי' מהר"ם) אולי דהתנא ר"ל דאף באבק רבית עוברין על השמות הללו מדרבנן ובא"כ יש דאין הלוה עובר אפי' מדרבנן בלאוי דלא תשיך רק משום ולפ"ע כמש"כ הרא"ש בסי' מ"ב: גמרא אילו היה יודע מ"ר שיהיה ריוח בדבר כו'. נראה דר"ל גם ללוה שירויח בהמעות הרבה יותר מכדי הרבית: שם כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים כו'. אולי בא לומר דדוקא מי שיש לו ממון הרבה כי אז יש חשש לשמא יכפור הלוה בו כפרש"י אבל אם אינו אמוד כ"כ ל"ח לשמא יעיז הלוה בפניו לכפור:

פרק ו רש"י בסה"ע חוץ ממה שיפלו אלו כצ"ל:

דף עו ע"א ד"ה ה"ג הכא. לגרסי' כשיגיע גם לידי כצ"ל: ע"ב גמרא אבל אם יש שם פועלים לשכור ואמרו לו לא כו' כ"ה בריי"ף: רש"י ד"ה הכי השתא ואמתך אמרה הכא לי גמי וכו' ואה"כ כו' כצ"ל: ד"ה אלא התם ומי קשיא הא אמרינן גבי איפכא כו' כצ"ל: ד"ה אין להם זע"ז ותביעת ממון ליכא דהא דברים כו' לכאורה איזה תביעת ממון איכא כיון דמוכא להשתכר ואי איתא באמת מחוייב מטעם גרמי כמש"כ התוס' וכדמוכח ג"כ מדברי עצמו: ד"ה אבל אינו דומה ואומדים כו' כמה אדם כו'. עמש"כ לעיל (סח ב) בכונת לשון זה בדבריו וכאן נ"ל שמוכרח לפרש כן דא"ת דאומדין בדידהו גופייהו א"כ היינו שכרן משלם ממש כיון דבנפש שפלה היו מתרצים לשכר זה חלף עבודתם ומאי קאמר רב עלה לקמן אגא כו' אלא כפועל בטל הא זהו שכר שלם אך מהא דרב ק"ק למה שפרש"י שם בדר"ם דאמר שכרו משלם דר"ל כפועל בטל אולם גם שם מסיימא בתוספתא (פ"ד) עלה דר"ם אבל אינו דומה כו' כדמסיים הכא והתוס' הביאום שמה: תד"ה אין להם בין לא הלכו החמרים כו' להלכו כו' כצ"ל:

דף עז ע"א גמרא אי אית ליה עבידתא דניחא מינה יהיב להו כו' מפקיד להו כו'. לכאורה יפלא שנויי הלשונות וכ"ל דצ"ל דיהיב להו ור"ל דניחא מאותה עבידתא דיהיב להו בריש' פי' דפסיק בהדייהו דבהכי איירי כמש"כ הרא"ש וכ"י. ועי' גי' הרי"ף והרא"ש: שם כי קאמר רבא באכלוסי דמחוזא. עפרש"י וכ"ל דוקא באותן שהן נושאי סבל אבל שאר פועלין כגון דריפקא דלעיל אמר רבא גופי' שם דדינייהו כפועל בטל ומסתמא אמר ג"כ אף למחוזאי בני עירו וכ"ת בערוך אבל לפירוש הרמב"ם בחבורו דאכלוסי הם חופרי אדמה קשה הא דלעיל שוב התבוננתי בהרמב"ם שם ריש הל' ד' דמשמע דמפרש לדיפקא הוא להשקות את השדה וא"כ מיושב גם פירושו דהכא ע"ד הנ"ל: רש"י ד"ה קמ"ל ולאיתוך שאי אפשר להוסיף כו' כ"כ דצ"ל: ע"ב גמרא ורב כו'. ופליג עליה בחדא עמש"כ במגילה (ד ב) בס"ד: בסה"ע במוכר שדהו מפני רעתה קדושין (כו) וש"כ:

דף עח ע"א רש"י במשנה ד"ה בבקעה ובשיפא מפליג הס"ד ואח"כ מה"ד להוליכה כו' אם החליקה פטור: ד"ה מתה שמפסיד כל שכרו. פי' דמיירי שהקדים לו שכרו וכדכתב לקמן או יחזיר לו שכרו: ד"ה חייב ולהוסיף מעות כו'. עי' ברא"ש סי' י' שנמגם עליו ולענ"ד דלעולם מיירי בחמור זה (עי' מע"מ שם) וה"ק אם אינו רוצה לכלות קרנו ולשכור שזהו חובו (אפי' לרב לקמן (עט) דל"ת קרנא הוא דהנך חסינן עליו אבל מצד הדין הוא מחוייב בזה כיון שפיעבדו לו ועומד לימכר כשמת כמש"כ התוס' שם ודלא כמהרש"ל שם) יוסיף מעות ויקנה ע"ש ברש"י ד"ה ל"ת קרנא: תד"ה אפי' וה"ה כו' כה"ג כתבו ג"כ בריש מעילה ד"ה שמחמן ע"ש: ד"ה הוחמה או היה מקיים ביה גם את האי כו' עי' לקמן (קו): ד"ה ריב"א המל"ת דרבה אדרבה כו'. נ"ל דלשטת הרי"ף שהביאו לעיל דאביי ורבא פליגי אליבא דרבה למ"ד תחלתו בפשיעה וסופה באונס חייב (וכן ס"ל לרבה גופיה) דלאביי אפי' באונס שאין לתלותו דבא מחמת הפשיעה ולרבא פטור בכזה לק"מ מהך דהכא להסית דהכונס דהתם האונס לא בא מחמת הפשיעה והא דקאמר שם הניחא למ"ד כו' היינו לרבא אליבי' אלא למ"ד כו' היינו לאביי יקשה מדידיה אדידיה וכגון בנז"ה: ע"ב גמרא הכא תירגמו נהוריתא. וכתב התוי"ט וכן בירושלמי פי' דבזק נראה שמפרשו ע"פ הגמרא דחגיגה (יג ב) מאי כמראה הבזק אריב"א כאור כו' אבל שם אין אור פי' של בזק עי' פרש"י שם וכן ביומא רפ"ב בגמרא בזק ליטנא דמיבזק הוא אכן נראה דהירושלמי מפרש כרבא בכאן וכן הביא הפ"מ: שם בסלי כסף כו'. כתובות קה ושם פרש"י סלי זהב של משי לבוטות וכאן פי' כלי נסר ועל במילתא פי' סירקים ובאמת מילת משמעה בכ"מ נסר כמו שמכבנין אותו למלת (שבת כד): שם מיתיבי המוכר א"ח והבריקה כו'. תוספתא פ"ז: תד"ה באגרייא אע"פ שנתאחר מלאכתו כצ"ל: ד"ה אם ונראה כפי' ר"ת כו'. נ"ל ר"ת כי כן הביאו הב"י והג"א בשמו:

דף עט ע"א גמרא ואילו רשב"א אמר המוכר א"ח לרכוב כו'. תוספתא שם: רש"י ד"ה הדרא ארעא ושמא יפגע היובל כו'. ר"ל ואיך סתמה הברייתא דמשמע דלעולם דינא הכי הא זימנין דגם בכך תקנתא כליא קרנא דלוה ולבסוף פריך דאף אם ישאר איזה שנים עוד ביד הלוה גם זה לאו תיקון הוא אליביה דרב: תד"ה אלא מדניחא ליה כו' דמשמע כו' לא יטול כלל ק"ק דמ"מ ה"ל למפרך שיטול המותר על כפועל בטל מחצי הדרך שלא הלך ועי' לקמן ע"ב בד"ה כולי': ע"ב גמרא דפרקה למטעני' בגוה כצ"ל. כמו שהוא ברש"י וכ"ה בריי"ף ורא"ש וגירסא שלפנינו י"ל בניקוד כזה בגוה ומפני הקנים שבה נקיט ל"ר: שם ש"מ ביניתא אכרכה תקלה נ"ל דכלפי שכתבו הטבעיים דאדם אחר אכילתו משקלו קל משהוא לעב א"כ חזינן דכשהכרס מלא הוא קל יותר משהוא ריקן לכן קאמר ש"מ כו' דמלואת הכרס מעצור אינו כן אלא אדרבה גורמת כובד וכן ביניתא ממילוי ביצים שלה אך ק"ק אהאי ש"מ דלמא הטעם הוא משום נפח דאביי עצמו אמר לקמן דקשה כמשאוי ולפי' התוס' א"ש: רש"י ד"ה חמר נמי ליעכב המוכר כו' כצ"ל כ"ה בנ"י ורש"י שם: תד"ה דפרקה (כצ"ל) וקשה דהל"ל כו'. נראה דר"ל דהל"ל בשמום למ"ד לה או לגוה ושפסו לשון לה כלישנא דברייתא: בא"ד ור"ת פי' וכו' שמכר כו'. נראה דמפרש פרקה מלשון פדיון דתרגום תפדה תפרוק ולכות בש"ס על כוונה זו ופדיון הוא משמש ג"כ למכירה: בא"ד וי"ל כיון דמסיק כו' וא"ת ליתני ליה דרפסא באמת בעי לשלומי והתרעומות היא משום שינוי דעת וי"ל דלישנא דברייתא משמע דשכר אין לו אלא בעד חצי הדרך ועל שאר מעות אין עליו רק תרעומות:
ד"ה אשה באים כו'. בפשוט י"ל דאגב מעוברת ומניקה נקיט לה באשה:

דף פ ע"א רש"י ד"ה והיכא דלא שני והאומר היתד שכירים כו' כצ"ל וכ"ה בנ"י: תד"ה ואי וא"כ דלא קי"ל כסומכוס כו' לפמש"כ התוס' בב"ב (סב ב) ד"ה איתמר ובבכורות (מח) ד"ה דאמר שיש דברים שאפי' לרבנן הולכין ע"ש מיושב קצת גם פרש"י דהכא: ע"ב גמרא ש"מ אחת ספינת כו'. ל"י מדוע לא נקיט נמי עריבה ובולכי: רש"י סד"ה במחיקתא ואין כאן אלא כו' ג' קבין על לתך כו' כ"כ דצ"ל: ד"ה שוכר בהמה. ל"י כוונתו אי לאפוקי כלים אתא הא ודאי ליתא עי' שו"ע ח"מ ס"ו והגר"א שם סק"ב:

דף פא ע"א גמרא הא נטרתיו ש"ש. לכאורה לפי מאי דמסיק לקמן דש"ש תיסא הוי דהואיל ונהנה מהנה ה"ה באותן או בשוכר כיון דש"ש הן ע"כ חשבינן להו כנכנסים (ועי' ברש"י שם ד"ה בחזירה דאע"ג דיהיב כו') א"כ אפי' כלו זמנייהו נמי הואיל ונהנו מהנה אבל לא כן תפסו הפוסקים ובשלה דעתי כי יש לחלק ועמ"ש לקמן (פב ב) ראיה להפוסקים דל"א בשוכר הואיל ונהנה מהנה: שם דכל יומא הוי אפי לגו חד כו' כצ"ל: רש"י ד"ה אהלויי שמכבסין בו בגדים. פי' שבת (ל): ע"ב ד"ה גימא הגה סתמא כו' כצ"ל: תד"ה דברי ובה"ג דל"י גאון כו' וסברי דהל' כשמואל. ובשבועות (מג ב) ד"ה אבל כ' בשמו דא"ה כשמואל וכן ברא"ש שם וצ"ל דשם הוא ה"ג אחר דר"ש קיירא עמש"ד:

דף פב ע"א ד"ה לא לפלוגתא דרשב"ג ורבי כצ"ל. וכן לקמן בסמוך נ"ל ורבי: ד"ה לימא בסופו ר"א דלא כוותיה כצ"ל: ע"ב גמרא במלוה צריך למשכון קמפלגי. פי' פרש"י ובתוס' מוכח דגם מתניתין איירי בכזה ולכאורה קשה דא"כ איך פליג ר"י ואמר הלוהו מעות ש"ח הא ה"ל שוכר מעליא ואית ליה דדינו כש"ש ואולי דמש"ה מחליף רבה ב"א לעיל (פ ב) אבל לדעת הפוסקים שהבאתי לעיל (פא) דבשוכר ל"א הואיל ונהנה מהנה א"ש בלא"ה דהכא אין הכוונה שצריך להשתמש בו בתמידות אלא לפרקים בשעה שמצטרך ואחר כלות שימושו שוב אין דין ש"ש עליו או דמיירי שעדיין לא נצרך להשתמש בו [ועי' בש"ך סי' עב ס"ק י"א]: תד"ה אימור אע"ג דאחריות המשכון עליו מגניבה ואבידה מדשמואל וכן בשה"ד והא קי"ל כשמואל והוי ש"ש נראה דאף דדיני שומרין אינן בנכסי עכו"ם (שו"ע ח"מ ס"א) מ"מ הא דשמואל דטעמיה דהוה כפרים אבד המשכון אבדו מעותיו שייך גם בעכו"ם וכ"כ מדבריהם בשבועות (מד) בד"ה שומר בסופו:

דף פג ע"א גמרא דדרו כו' בדיגלא בר"פ המביא הגי' ברגלא בר' וע"ש בתוס' וכ"ה הגי' בריי"ף כאן ועפרש"י שם שהיה פירושם שבכאן: רש"י ד"ה דדרו באגרא ונושא שני כדין כו'. עי' בנ"י וברש"י שם גי' אחרות:

פרק ז ע"א במשנה שהן בני אברהם י"ו ב"ק נ' ב': ע"ב גמרא ואל מעונתם ירבצון אין כו' שאין לו מדור לפ"כ. פי' מדקרינן מעונתם דר"ל מעונות רבות דהיינו לכ"א מעון מיוחד בפ"ע לפ"כ ועי' בשבת (קנב) וכה"ג בב"ב (עה) ע"ש: שם רדודי כדיד. עפרש"י ויל"פ ג"כ שעושה כדידי נשים: רש"י ד"ה על נערה המאורסה וכל הנסקלין נתלין. זהו דעת ר"א בסנהדרין (מה ב) במשנה אבל חכמים פליגי עליה שם ועי' כתובות (ל ב) תד"ה דין: תד"ה פועל. השוכר אה"פ ופסק עמהם להשכים כו'. אף שכ"ה גם במדרש שלפנינו שם נראה דט"ס הוא וצ"ל ואמר להם כפמש"כ התוס' לעיל במשנה: בא"ד לקיים כו' יכנס בכי טוב. עי' מהרש"א ועמש"כ בריש פסחים בס"ד:

דף פד ע"א גמרא אל תען כסיל כאולתו כצ"ל בכ': שם אמרה ליה עשה בשביל בני כצ"ל: שם דמחדדין שמעתתיה כצ"ל: תד"ה אי הא' מ"ע קרו לך ר' כו' כצ"ל: ע"ב רש"י ד"ה שמין אם דם טהור כו' כצ"ל:

דף פה ע"א גמרא ושבע בצפרנא. נ"ל בצפידנא בר' וכן בסמוך ובפרש"י וכדאיתא ביומא (פד) ושם וכ"ה בערוך: שם אמרו לה עכנא כו' כצ"ל: שם יצתה ב"ק ואמרה כצ"ל: שם כדי שלי בשביל זו חזר זה כה"ג לעיל (ע"ב): ע"ב למחר אזלי אשתמתי כו'. עי' במהרש"ל לקמן בסד"ה ואיתסי: רש"י ד"ה מציין שלא יכשלו הכהנים כו'. לפ"ז מאי איריא דרבנן דכ"ע נמי כדאשכחן בר' בנאה בב"ב (נח) ומה שקיים שלא תארע תקלה ע"י צדיקים הוא דוחק ויל"פ בכדי שיוכלו להתפלל על קבריהם כדמצינו בכלב בסוטה (לד ב) ובס"מ: תד"ה כי משום דהה"מ לא הוי אלא ע"י של אולי יכוונו למש"כ בתענית (ג ב) בד"ה בימות בשם הא"ז להזכיר לעולם טל בין בימה"ח בין בימה"ג ע"ש:

דף פו ע"א רשב"א בעל בשר הוה. לפלא שזה נעלם מהשה"ד של' על סיוחסין שהביא דהיה בעל בשר לא מצאתי: שם ככרין דנרד. מפרש"י נ"ל ברור שהי' הגי' לפניו כריכן דנרד ומפרש ליה מלשון כריכות בר"ה דר"פ אלו מציאות: רש"י ד"ה סוף הוראה אלו המשנה הראוים והשוה לה כ"כ דצ"ל: ד"ה וסימנך מקדשי אל סימנא דר"א כצ"ל: ע"ב גמרא ושמואל אמר שאבוסים כו'. עמ"א ויל"פ דמשום חשש איסור פליג שמואל עי' ברמ"א יו"ד סי' לג ס"ע ועי' שבת (קנה ב): שם מדשוב לדרשה לך נמי לדרשה. לכאורה לא אתיא אלא כבר פדא בנזיר (ס ב) ולפמ"ש הרמ"א בח"א אתיא כב"ע ע"ש:

דף פז ע"א דאיכא דוכתא דקרי ליה לקנטירא תקלא כצ"ל. וכמו שהוא ברש"י וכ"ה הגירסא בבכורות ועמ"א אכן ברש"י שם איתא כמו שהוא בגמרא לפנינו כאן: שם וא"ל כאחד וכשנים מבה"ע כו'. נ"ל דהו' מן וכשנים הוא ו' המחלק וכאלו אמר או כשנים ור"ל דכפל לו שכרו כשני פועלים והוא לרבותא דחכמים דאפ"ה שמין בבינוני ולא כהפחות: רש"י ד"ה קנטרי מאה מנה. ושם בבכורות פי' מאה סלעים וככר העיר ע"ז בח"א שם: ע"ב גמרא וכתיב התם מהחל חרמש בקמה מה התם קמה דמחייבא בחלה כו'. עפרש"י וקשה דא"כ נימא דהכא נמי איירי אלא בשעורים (וכמש"כ התד"ה אימא וא"ת כו' יש לייש קצת) ולענ"ד לפרש קרא דמהחל חרמש בקמה דר"ל בקמת הדיוט דקודם קצירת העומר אסור לקצור מכל ה' המינין (מנחות ע) זולת ע"י קיטוף השדי (עי' פסחים כ"ד יא) ואחר קצה"ע מיד מותר לקצור כדרכו בחרמש (עי' מנחות שם בסוף הדף ובתוס') וזהו שאמר מהחל חרמש בקמה פי' אחר קצירת העומר שאז תחל להתראות חרמש בקמת ה' המינין ולפרש"י ק"ל ג"כ דל"ת מפורש בגמרא שמצוה מה"ת לקצור העומר בחרמש דוקא אסר מפני זה יפול עליו מלילת הכתוב מהחל חרמש [אח"ז מצאתי בספרי פ' כאה סי' קכ"ו ושלא תהא קצירתו „אלא בחרמש" אכן לא מצאתי להרמב"ם שהביאו]: שם מה להלן שכן יש בהן לך מזבח. לכאורה קשה כיון דקמה היא מה' מינין כדלעיל והרי בהן כוסמין וש"ש ושיפון ואין בהם לך מזבח כמש"כ בש"ד בפסחים (לו ב) וי"ל דמ"מ במינין דהם חטים ושעורים יש לך מזבח וכן נ"ל ע"כ בכוונת התוס' בפסחים שם לפי' הפ"י שהבאתי שם: שם מה להלן בפועל הכ"מ אף כאן בפועל הכ"מ. וכן לקמן במתניתין פועלין אוכלין אוכל פועל וכן בד"מ ולכאורה לפמש"כ התוס' לעיל בר"פ האומנים דפועל לא משמע אלא שכיר יום קבלן לא אכיל אבל מסתימת הפוסקים למ"כ וכן מלשון רש"י לקמן (צג) ד"ה ת"ק אית ליה דרא"י משמע דקבלן אוכל ג"כ ע"ש ונראה משום דלמ"ד אומן אין קונה בשבח כלי (עי' שו"ע סי' ס"ו ס"ב ובש"ך) דעובר בקבלן משום בל תלין כדלקמן (קיב) ודאי דאכיל ג"כ כיון דילפי מהדדי אלא אפי' למ"ד אומן קונה בשבח כלי מ"מ מודה דיש קבלן דעובר משום ב"ת כגון שליח דאגרתא כדלקמן שם ובתוס' ולענין אכילה לא שייך לחלק: רש"י ד"ה מהל כליך כדפרישית לה כו'. כ"כ דצ"ל: ד"ה תינח דבר חרמש כגון קטניות. ק"ל דבפ"א דמעשרות מ"ו תנן הקטניות משיכבור ופי' הר"ש לפי שאין קוצרין אותן אלא עוקרין ואולי דלא כל הקטניות עוקרין וכדפרש"י בחולין (קלז) ד"ה עוקר כגון עדשים וכן בב"ב (נד) עדשים מקבל עליו רובע עפרורית כו' ע"ש ותימה על הטור בסימן רכ"ע שהביא לשון הגמרא מעדשים לקטניות וגם בסמ"ע נמשך אחריו וכן בזמנינו אנו רואים שיש מהן הרבה שקוצרין כגון (גריק"ע) וכדומה ואפשר שזהו שכוונה המשנה שם ואם אינו כובר דר"ל אותן שקוצרין: ד"ה בעלי קמה העומדים בקומה. בב"ק (ס) דדרים ר"י מהקמה לרבות כל בעלי קומה פרש"י אף בע"ח והכא ממעטינן לקמן (פט) מדים את המוצב כו' וע"ש בתד"ה סד"א ולכן בדיוק אמר הש"ס התם בעלי קומה והכא בעלי קמה והנה שם בב"ק דרשי רבנן מה קמה בגלוי ולאפוקי טמון והכא אוכל בשומים ובצלים כדמוכח לקמן (שם) יצא המנכש בשומים כו' ע"ש והם נקראים טמון בפרק ו' דפאה מ"י הוא משום דמפקינן לה לכל בעלי קמה וכדאמרינן בב"ק שם לר"י דמחייב על נזקי טמון באש קמה נ"ל לרבות כל בעלי קומה: תד"ה לען תימה דתנן בפ' כו' כצ"ל: ד"ה שבעך ולא הוה דרשינן ואכלת ולא מוצץ דשתיה בכלל אכילה. משמע דמפרשי דממעטינן מוצץ מן ואכלת משום דאין זה אכילה אלא שתיה וק"ל דהא מוכח לקמן (צב ב) גבי נתפתחו חביותיו דשותין ביין וכן שם (צא ב) אוכלין ענבים ושותין יין וצ"ל דלא ממעט אלא שתיה בענבים דכיון דראוין לאכול קרינן בהו ואכלת דוקא אבל יין שתיה דידהא זהו אכילתן אולם ק"ל מכריתות (יג) דקאמר שם על חלב שיונק התינוק וכ"ת לא איתכשר ופרש"י דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי ומזה נ"ל דלענין ברכה נמי במוצץ פרי מברך עליה בפה"ע ולא הוה כמו שותה משקה היוצא מהן דמברך שהכל ועמ"א בסי' ר"ג ומפרש"י משמע לי דהטעם דממעטינן מוצץ הוא משום דזורק הפרצנים דואכלת משמע שיאכל כל הראוי לאכול ולאפוקי גרעיני תמרה וכיוצא שאין דרך לאכלם עי' מ"א סי' ר"י סק"ד:

דף פח ע"א גמרא וריו"ח אמר אפי' חצר קובעת שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו ק"ל דהא מהאי קרא דרשינן בספרי תן להם כדי שובעם מכאן אמרו אין פותחין לעני בגורן כו' הביאו הרמב"ם שם בפ"א דפאה מ"ה וכן הר"ש שם מהירושלמי והביאו שם מהתוספתא דמתוך ביתו נותן כל שהוא אלמא דהאי בשעריך היינו שערי גורן שהוא בשדה וכמש"כ הרמב"ם בחבורו פ"ז מהל' מת"ע ה"ב ועי' לקמן ע"ב בתד"ה לא בסופו ולפמ"ש הרא"ש בפ"א דמעשרות ציון ז' ול"ק: שם אר"פ הכא בתאנה כו' נוטה לחצר כו' לבית. ק"ל הא מוכח בפ"ב דמעשרות מ"ב דבית אחרים אינו קובע וכדהביא הר"ש שם מהירושלמי ולפמש"כ התוס' בד"ה תבואה שהמקח אינו מתחיל כו' א"ש: שם ולוקח מדאורייתא מי מחייב כו'. לדעת הרמב"ן שהביא הס"א בר"ה (טו ב) דזתים וענבים א"ח במעשר מה"ת אלא היין והשמן (נגד דעת התוס' לקמן ע"ב בד"ה כי) המ"ל ולטעמיך דהא כתיב ואכלת ענבים ודרשינן ואכלת ולא מוצץ: תד"ה בעס"ב ה"ה דהמ"ל בעומדת בחצר. היינו לפמש"כ לעיל היכא שעומדת בחצר א"צ כאיית פני החצר: ד"ה תבואת בסופו כמו שפי' ריב"א בב"ק ומ"כ מן הירושלמי שם (צד) בתד"ה מירוח אסר ליין הגרי"פ לא נזכר שם ריב"א רק דמהירושלמי שהביאו שם מוכח דהפקר לאחר מירוח חייב במעשרות אבל תימה דמה לשם הירושלמי הלא משנה ערוכה פ"א דפאה מ"ו ונותן משום הפקר ופטור מהמ"ע עד שימרח גם מה שכללו הפקר והקדש יחד ולמדו מהם לקוח ג"כ ק"ק דהפקר ולוקח פטורים אם מרחן הזוכה והלוקח אא"כ והקדש אינו פוטר עד שימרח הגזבר כדאיתא שם וע"ע שם בפ"ד מ"ח ובשנ"א שם וצ"ל דלפי' ריב"ם הוה לקוח דומה להקדש דאם חזר מוכר וקנה מהלוקח אחר שמרח הלוקח פטור: ע"ב גמרא ואכלת ולא מוכר תבואת זרעך ולא לוקח. בעי' טעמא מדוע הקדים למידרש ואכלת המאוחר בכתוב לתבואת זרעך הקדום ואולי דמעיקרא דורש דמוכר פטור שהוא הראשון ואח"כ פטור דלוקחו ממנו: שם א"ק כנפשך כו' מה נפשך כו'. כצ"ל כדלעיל ולקמן (צב): רש"י ד"ה מאי לאו בשדה ומאי הכנסתו כו' לשון כינוס. כ"כ דצ"ל וכ"ל כמו בסנהדרין (סוף דע"א) כינוס לרשעים שהוא נגד פיזור שהזכיר בריש' וכן

וכן בד"ס : תד"ה מאי לאו למ"ל מדרבנן כו'. נ"י מה יוסיפנו זה לר' ינאי למאי דמסקי לעיל דמודה דחלר קובעת מדרבנן דלמאי נ"מ כיון דגם בלאה אסור מדרבנן :

דף פט ע"א גמרא מ"ר דיש כו' שג"ק ובשעת גמר מלאכה. בגליון מחק בשם רש"ל תיבות ובשעג"מ אבל מפרש"י נראה דגרים להו : שם א"ה חלה נמי ליכא. ק"ל לוקמה כגון שבאה התבואה לארץ ונילוש שם דחייבת בחלה (רפ"ב דחלה) ועמש"כ בחדושי להרמב"ם פ"א מהל' תרומות הכ"ב : שם מידי מעשר קא גריס כו'. עי' בתוס' ומשמע דמסכנא קפריך ולכאורה הוא מוכרח מהא דהבודל בתמרים וכדפי' התוס' שם ולולי דמסתפינא הייתי אומר דדבור והבודל בתוס' (הוא"ל דשלא במקומו הוא ובתוספת ו) שייך לסוף דבור זה וכוונו להא דאמרן : רש"י ד"ה דקא מפליף משום תיקון גדולים הוא כל"ל וכ"ה בנ"י ורש"י שם : ד"ה הלש ולסוף ולבעט. עי' מנחות (עו) במשנה וכי"א בבלק : תד"ה סד"א דמכל בעלי קמה משמע שפיר בע"ח כו'. עמש"כ לעיל (דף פז) משמע דגמרא ב"ק (ס) : ע"ב גמרא התם משום בטול מלאכה. לקמן (לא ב) : שם פודרין בתאנים. בערוך ערך אר העתיק אורין ונכון מאד : רש"י ד"ה כאפי אומניות בלשון ארמי אוליתא. בב"ב (יב מא ב) : ד"ה לא יספות קס"ד משום ענבים וד"א כו'. לכאורה לפ"ז ה"ל לתנויה ביחד עם בפתם נ"י ואחריהם אלא א"כ נטלו רשות מבעה"ב ואולי זה דחקו לאביי לאוקמי איסורא משום מעשר ומיושב קושיית התוס' בד"ה בארץ : ד"ה ללקט אותן הגוסרין כו'. מצינו רבות לשון לקיטה משמש גם על תלישה מן המחובר ועי' רשב"ס ב"ב (פב ב) ד"ה כמלא אורה ובמש"כ בפ"ד דפאה מ"י בשם הרמב"ם : ד"ה וסופת במלח. קס"ד ספיתא במעשר לא מהני וכן התוס' בד"ה בארץ כתבו דאי לאו דאשמעינן בשום מקום דספיתא קבעה כו' ותימה הלא שנינו בפ"ד דמעשרות דמלח קובע ועוד קשה דלאביי משמע דאפי' חדא קבעה ספיתא ושם במ"ג איתא דאחד אינו קובע : ד"ה בארץ דאורייתא הוא קבעה ספיתא כל"ל : תד"ה פועל שבע"א בסופו ודפרי לספות במלח לרבא כו' כל"ל :

דף צ ע"א גמרא קשיא תרומה אתרומה ק"ל לפי' התוס' ד"ה והדשות הלא י"ל כאן בבהמת ישראל וכאן בבהמת כהן או אידי ואידי בבהמת כהן כאן בתבואה וכאן בכרשינין ולפרש"י א"ש : שם אלא מעשר אמעשר קשיא. קשה דלוקמה במעשר קטניות דאינו אלא מדרבנן (עי' נדרים נה וברש"י ר"ה יג ב ד"ה מתוך שעשויין) וכן תרומה מצי לאוקמי בכזה ולאיתי בירושלמי בפ"ט דתרומות המרכין בקטניות ובתלתן א"ע משום בל תחסום ול"י פירושו כי לעיל (דפ"ט) אמרינן דכל גדולי קרקע אוכלין בו ועי' לקמן לא ב בתד"ה שור ועי' בעירובין (לב) תד"ה תאנים אבל המ"ל בזה"ז וקסבר דרבנן היא : שם אלא גד"מ חולין נינהו דתנן כו'. קשה דהא מ"מ צריך לפדותן בזמן הזה כדאיתא שם וע"ע בפ"ב דבכורים מ"ב : שם כגון שדש לפנים מחומת ב"פ . קשה דהא מ"מ אסור להאכיל מע"ש לבהמה עי' רפ"ב דמע"ש ובבכורים שם ועי' יבמות (עג) בתד"ה נכסי כהן שדברו בזה : רש"י ד"ה גדולי טבל גזירה משום תרומה טהורה כו'. טעם זה דהא רבא בשבת (יז ב) ע"ש ומש"כ יזלפנה לסיפסר כו' נ"ל דהוא מטעם דל"ת בחולין (קל ב) המזיק מת"כ או שאכלן פטור וכמו בפ' הס"ג לא הספיק ליתנו לו עד שלבשו פטור ע"ש בפרש"י : ד"ה חסום פרתי ודוש דישה שלך . עי' מהרש"א ול"נ כוונתו דאילו דישה של ישראל מאי איריא דנקיט פרתי אפי' פרתך נמי תיבעי דהרי אם ישראל בעצמו עשה כן היה חייב כדלעיל משא"כ בדישה שלך אף דגם זה היה חייב אם עשה בעצמו כמש"כ הסמ"ע סי' של"ח סקי"א מ"מ ה"ל כמו שאומר לנכרי אכול נבלה כמש"כ התוס' אך בהג"א משמע כהמהרש"א : תד"ה גדולי מעשר דשמא ישהא בידו כו'. ר"ל כשיטמא שאסור לאכלו אבל ק"ל דלכאורה נראה דכשם שאסור להדליק במע"ש טמא כן אסור שאר הנאות וכן לזרעו כדכתיב ולא בערתי ממנו בטמא : ע"ב גמרא בעא מיניה ריו"כ מר"ש כו' . בגה"ש מביא דבירושלמי איתא ששאל כן ר"ע לרשב"י כו' אבל שם איתא ששאלו מיבדיקיני' פי' לבדקו אם ידע להשיב כי ר"ע היה רבו : תד"ה ישב אבל הכא שישב לה מאליו בעי כו'. אבל אם הושיב לה חבירו והוא דש בה משמע ברש"י לקמן ד"ה וכן המזווג דחייב ועי' סמ"ע שם סקי"ג : ד"ה ריו"ח דבדבורי' קעביד מעשה שהולכת (זה קאי על הנהיגה) ודשה בל"א (קאי על חסמה) :

דף צא ע"א גמרא רבא אמר בבא לצאת יד"ש ואתנן אסרה כו' כל"ל. וכ"ה התוס' בסנהדרין (עב) וכ"כ מציון התוס' דהכא ולזה כוון הח"ג שהועתק בגליון שה"ח אלא שנפל בו ט"ס : רש"י ד"ה וסופג אס"א שאדם מגיד בשפתיו נראה דל"ל מניד בנו"ן מלשון וניד שפתי (איוב יו) : ד"ה רבא אמר אתנן. א"כ אי תפיס לא מפקינן מיניה. ר"ל בב"ד אבל הוא בעצמו אם אין חברו רוצה לצאת יד"ש צריך להחזיר וכש"כ שלא לתפוס וכמש"כ התוס' בעובדא דרבא בפ' בסו"מ ומיושב קושיית הט"א בפסח דחגיגה משם על פרש"י : ע"ב ד"ה כי שור דהא איתקש חוסם לנחסם. הוא לעיל (רים דפ"ט) : תד"ה דש וי"ל כיון דבעי ליב"י דומיא דשור כו'. וכתב המהרש"א דל"ל כך דבעה דלעיל חוסם לנחסם וכרש"י פי' בטעמו דהא איתקש כו' ועי' לעיל שם בתד"ה סד"א בסופו : משנה אבל משום השב אבידה לבעלים. כה"ג בבכורות (כח) : גמרא א"ד ממה שאתה נותן כו' בעינן כו' עתוי"ט לדקדק מדל"ק נמי בעינן ש"מ דלזה הלד אינו מוכח מהאי קרא למין ופשוט דמשכחת לה בטולדית כדלקמן והרל"ל במתכ"ת לא יכד לזה : שם ת"ש אבל מונע א"ע עד כו' וא"ת כו'. לכאורה תליסנא דאבל משמע דאף לאמרתי דל"י ממין אחר אבל כו' אע"פ שהן ב' מינין ליתנא דיפות מצינו בב' מינין בפ"ו דתרומות מ"ו דלא כסמ"ע סי' של"ז ס"ק כג וא"כ תמוה מאי דדייק וא"ת כו' ניתי וניכול כיון דהם ב' מינין וכמ"כ קשה לקמן דקאמר סברוה דמהלך כעושה מעשה דמי כו' אלמא כו' דלמא ר"ל דכל אומן הוא מין בפ"ע : תד"ה הא במכניסים כלים מאומן לאומן (דהוו) עושים מעשה. לעד"נ דגם זה לא עדיף ממהלך ליקן ואם מהלך לאו כע"מ ה"ה אם גם נושא אתו כלי הבצירה אינו כלום עד שיתחיל לבצור וגדולה מזו כתב רש"י לעיל בד"ה עד שלא הילכו ע"ש :

דף צב ע"א ד"ה אלא דטעמא דחסימה לאו משום דחזיא כו'. כדלעיל (ל) : גמרא אר"א אמריתא לשמעתא קמיה דר"כ כו' . עי' מהרש"א שכתב דמשמע דל"א אלא מילתא דרב דלעיל והכי מלאתי בכ"מ דמשמעו על הא דלקמיה ומהם פסחים (ס ב) ב' פעמים יומא (סג) כתובות (פז) ב"ב (קמא) מנחות (קב) חולין (כו ב) ועמש"כ לעיל (לה) [נשמט מן המלויינים כתובות (מ) וב"ב (קיד)] : שם אוגיר בדנקא אכיל בזוזא. פרש"י וכי תוספת מרובה עה"ע לפ"ז אתיא כמין חומר מיכולא ה"כ רחמנא זכי ליה ור"ל דתוספתו של הקב"ה מרובה על העיקר ב"ר פס"א : רש"י ד"ה ת"ק א"ל דר"א . אין זה ד"ה אלא שייך לדבור דלעיל וכן לקמן ד"ה ת"ק נ"ל דאיסי : תד"ה וא"א אבל נזיר דתאב זכי ליה כשאר פועל. ק"ל דת"מ לימעט מדישו דמשמע הראוי לו כמש"כ לעיל (כד"ל) וי"ל דמאי נזיר דאי בעי מיתשל אנזירותיה וחזי ליה כדאמרי' בעירובין (ל ב) ותרומה דלעיל הוא בבא ליד כהן דמו לא מצי לאיתשולי עלה אבל ממעשר קשה ול"ל דמאי נזיר דמצוה לאיתשולי וכדאמרינן בנדרים (נט) או דמאי נזיר שהוא הפועל ובידו לאיתשולי אבל הבהמה שעושה לא שייך בה לאיתשולי : ע"ב גמרא וא"א משלו הוא אוכל בנו אמאי חייב. לעמ"ד נל"פ כיון דאסיקנא לעיל דדרשה דכנפשך מה נפשך אוכל ופטור כו' הוי אסמכתא הרי חזינן דרבנן דגזרו על לוקח ל"ג על פועל אף שהוא כלוקח הואיל דבשכרו הוא אוכל א"כ מדוע גזרו בבנו שאוכל בשכרו ופרש"י יש ג"כ לכוין עד"ז ועי' לקמן (סוף דקי"א) בהלריכותא דעושק וגזל שמחלקים ג"כ בכזאת : שם נתפרסו עיגולין כו' לא יאכל . עפרש"י והרע"ב מסיים עלה לקמן במתניתין (מהר"ס ל"ד שקראה ברייתא) והרי הן טבל ובנ"י שם מפורש יותר הטעם דלא יאכלו הוא משום טבל משמע דאם מעושרין הן יאכלו ותימה דאטו מעשר גריס גמר מלאכה קא גריס כדפריך לעיל (פט) וזה ע"כ גרע אפי' מבח"ל מדלא מוקי שם בחלה במעושר שוב ראיתי שלשון הרע"ב הוא מהרמב"ם בפי"ב מהל' שכירות ה"ו וע"ש בתנ"ת : שם אא"ב משל שמים הוא אוכל מש"ה אינו קוצץ. לכאורה נל"פ כיון דאינו אלא בתורת צדקה ודאי לא נתנה אלא לפועל עצמו העמל במלאכה ולא שיזכה בה אדוט וה"ל כנותן לו ע"מ שאין לבנו רשות בו ופרש"י בזה אינו מובן יפה : שם לפריה דבנו ובתו הקטנים לא זכי ליה רחמנא. קשה מר"פ נערה והלער בתפוסה ופרש"י לאביה (זולת הראב"ד לפי כ"א שהביא הכ"מ בפ"ב מהל' נערה הי"ג שסובר דהלער לעצמה) וכאן י"ל דר"ל לנערה לכתחלה אבל בב"ק (רים דפ"ח) מוכח דאף בדיעבד תשלומי' דידה הוי' ומצאתי בהר"ן שם בר"פ נערה דמחלק דדוקא לער בעילה זכי ליה רחמנא דאי בעי מסרה למנוול ומו"ם ע"ש וכן מחלק הראב"ד בפ"ד מהל' חובל הי"ד לענין בשת ומשם מוכח ג"כ דדעתו ז"ל דהלער אפי' בתפוסה שלה : רש"י ד"ה הוא דנגיד . נ"ל דהסוא דנגיד : ד"ה דמר סבר. נ"ל ומר סבר :

דף צג ע"א במשנה קוצץ כו' ע"י אשתו מפני שיש בהן דעת . לפ"ז אם היה קטנה אינו יכול לקצוץ ע"י וכ"מ להדיא מלשון הרמב"ם והטוש"ע וליתנא דמתניתין נ"ע: גמ' ושמואל אמר ל"ש כו' אבל שומרי גנות כו' קא סבר משמר לאו כע"מ דמי . נראה דזה הטעם קאי גם על שומרי גנות כו' (דסמיך ליה) דלא אכלי אף מהל' מדינה כיון דאיכא תרתי אינו גמר מלאכה ואינו עושה מעשה וזו הסברא פשוטה לכ"ע לכן דייק ר"כ שפיר לקמן מהא דמקשואות דמשמר כע"מ דמי ותיובתא לשמואל גם ארישא דבריו ומיושב גמגום המהרש"א שם : תד"ה א"ה אין בו אא"ב כו'. לעמ"ד יל"פ א"ה דמוקמית כל"מ דאמר כש"מ דמשמע דבכל מילי הוי כמוהו דבשלמא מתניתין י"ל דל"ד לש"ם אלא למאי דמפרש נשבעין כו' אבל מ"מ חלוקין הן בשאר מילי כגון בהא דאמר לקמן ש"מ בתנס ש"ם בשכר או בהא דהוכר הגנב דלקמן : ע"ב גמרא רלה נשבע רלה עושה עמו דין. כלעמ"ד דר"ל עם הגנב דאף שיוכל להפטר מהמפקיד בשבועה לא יוכל הגנב לומר לו לאו ב"ד דידי אם השבע ותפטור ועי' סמ"ע סקי' כל"ד :

פרק ח דף צד ע"א תד"ה פרה אבל כו' של קודם עסק מלאכה כו'. כ"א דל"ל ור"ל סכנת עצמו למלאכה : ע"ב גמרא קרנא קרנא בל"ש עדיפא מכפילא בשבועה. עמש"כ לעיל (מא ב) ועי' לשון התוי"ט ועתה נ"ל דה"כ קאמר קרנא (דהוא משלם מיד שסופו נגנבה) בל"ש (דאין נותנין לו שבועה להפטר) עדיפא מכפילא (דאידך דמ"מ פטור עתה) בשבועה : שם דקד"א עד דמיתברא ומתה לא מחייב. נ"ל דר"ל לאפוקי מתה מחמת מלאכה דפטור דמה"מ מ"ל הכא ומ"ל התם אבל נשברה לחוד גם למקשה הוה ידעינן דחייב והתרלן חדש לו במה שאמר מ"ל קמלה כו' ר"ל דלא איצטריך ומת אלא לכתוב ונשבר לחוד ובקברת מ"ל כו' הוה ידעינן דאם מתה א"כ דחייב נ"כ ומתה מחמת מלאכה בל"ז נפטור דמה"ת לחיובא וזה דלא כפרש"י וכרש"א שם : תד"ה ש"ח מה שהוזכר בפרשה. עתוי"ט שכתב דשבויה לא כתיבא בפ' שואל אלא ו' כו' ל"ד דשבויה נפקא לה לקמן מהו דכתיב בשואל גופיה ומן ו' דוכי ישאל לא ילפינן אלא גניבה ואבדה דכתיבי בש"ש לחיובא אבל שבויה אדרבה כתיבא שם לפטורא : ד"ה אלא אביו אלא שמכניסם בב"א . נ"ל דאין ר"ל בלא עבודה ומשא דהא כתיב לא תחרוש עי' (שבת כד) בתד"ה והתנן וברמב"ם פ"ט מהל' כלאים ה"ז ובכ"מ שם ובע"ז רל"ז שק"ה אלא כוונתם שלא קשרם אלא הניח ע"ג משא והנהיגם או דל"ל שמנהיגים ר"ל שמחרישה או העגלה בלא קישור אלא שדוחפין בראשיהן מאחוריהם או דיכוונו שחורש בב"א עם שניהם אבל כ"א במחרישה בפ"ע :

דף צה ע"א גמרא אלא למאן דל"ל דיו מא"ל. תימה דפ"כ לא שמעינן ליה אלא בכגון קרן ברה"ר דמהק"ו שפיר מצינן למילף כ"ש כמו בשן ורגל דקילי מיניה אבל הכא הרי לא מצינו בשום צד חיובא בבעלים לא בגו"א דש"ש ולא באונסים דשואל ותמה תילף לחיובא ולפי' הכר"א שבתוס' ב"ב וזבחים בהא דק"ו לשכינה י"ד יום יל"ק וכה"ג מצינו בערכין (כח) במשנה לראב"ע דיליף ק"ו מגבוה להדיוט דלא יבזבז יותר מחומש אף דלגבוה שרי בשיור כ"ש ואולי י"ל דזה דמי לס"ד דר"א מדפתי בב"ק שם דמייתי בק"ו למפץ בהמת טומאת ז' (והיינו בשאר כלי עץ הפשוטים כמש"כ התוס' שם) מפכין קטנים אע"ג דלא הם בהמת טמאים ע"ז (ר"ל דאינם נעשים אה"ע) ולא מפץ בזב (אע"ג דנעשה אה"ע דהיינו פשב"ע) טמא ע"ז רק טומאת ערב אבל מ"מ ל"ד נמס דהתם עכ"פ איתא ע"ז בטומאת מת וחיובא בבעלים ליתא כלל ואפשר משום דפטור בבעלים חידוש הוא כמ"ש התוס' לקמן (נו) ד"ה ונשאל ע"ש ואין לך בו אלא במקום חידושו : שם הלכך בש"ש ובשואל לחיוב אתיא בק"ו מש"ח אבל בבעלים לפטור כו' לא כו'. ק"ל דמ"מ נימא דיו דמהיכא ילפת להו פשיעה מק"ו דגנבה ואונס דיה להיות כנידון דבבעלים פטור ואף לדברי המהרש"א דלחיובא שלבב"ע בלא ק"ו מש"ח הוה ידעינן מגופייהו וא"כ מיפרך הק"ו מ"מ לרבנן דר"ע מא"ל ואולי משום דאין זו סברא דש"ח מחוייב בבעלים ובשכר יהא פטור ואין זה אלא כמו גילוי מילתא בעלמא כמו במו לאביי בסנהדרין (עו) וכן בשואל : שם כי כתיבא כו' אהנך חיובי דכתיבי בהו בהדיא כו'. נראה דאף למאן דיליף לעיל אבדה מק"ו דגנבה מ"מ קאי עלה נמי הואיל דהק"ו הוא מינה ובה משא"כ פשיעה דהק"ו הוא מש"ח אך ק"ק דנילף פשיעה ממש ג"כ מגנבה בק"ו כמ"ש הרש"א וליכוי כדכתיבה להדיא והדר לילף פטור בש"ח בק"ו דש"ם וי"ל משום דפשיעת מיתה ליכא למילף מגנבה דאפשר דעבח ומייתי לה ולא יפסיד כמו בהוכר הגנב לעיל (לג ב) אך בשואל דכתיב ג"כ מת קשה : שם תנן כו' השואל הפרה ושכר בעליה עמה כו' . במשנה לא נזכר עוד הפעם בשואל גבי ושכר בעליה ונ"ל דהש"ס הוסיף זה לביאור לומר דהשואל דרישא קאי ג"כ על שכר בעליה דלא תימא דללדדין קתני ואו שכר קאי אשוכר פרה (וע"ד שתירך רנב"י בב"ק מז ב ברייתא דטרפה בהמה ואכלה פ"ם וכן בש"מ) וזה מוכח מסיפא דלא תני וא"כ שאל הפרה או שכרה : רש"י ד"ה ולא לפני פניו. לא איתקש בוי"ו יתירה כל"ל : ד"ה מקרא נדרש בסמיכת הפרשיות כו'. לולי פי' הנל"פ דר"ל וי"ו דוכי ישאל דדרים ליה נמי אש"ח דלפני פניו : תד"ה דאפשר וי"ל דשבויה ל"א כו'. ונ"ל דמוכרח יותר מהא דלא דמי לעיל בשברה זו דלא אפשר כו' הא דבעי למילף שבויה משבורה ומתה : ד"ה הניחא דקאמר הניחא למ"ד דלא תני כו' אלא למ"ד דתני כו' מא"ל כל"ל ולפ"ז נ"ל בהס"ד ואפ"ה קאמר הניחא למ"ד כו' ועמש"כ לעיל פז ב בס"ד : ע"ב גמרא מתיב רבא שאלה כו' . לכאורה היא היא הברייתא דמייתא לעיל רק שבטעות המעתיק נהפכו סדרן דב' בבות דסיפא : שם אביי ס"ל כר"י כו' רבא ס"ל כריו"כ כו' . וכן איתא בתמורה (ה ב) : רש"י ד"ה תיובתא בסופו מהנך ברייתות כל"ל : ד"ה אביי מהיכא ילפי הני תנאי כו' כל"ל : תד"ה אב"א תימה כו'. עי' ב"ק (נז ב) תד"ה ואב"א דדבריהם שם עולין גם לכאן : ד"ה הא דע"ג הוי רחוק ממלאכה אחרת כל"ל :

דף צו ע"א גמרא שאל ב' פרות לעשות בהן פרוסה מהו. כה"ג בקדושין (ז ב) : שם לא והשאל לי כו' כל"ל : שם א"ל ר"ע לרבא כו' א"ל מסתברא יד עבד כיד רבו דמי. ע"כ ל"ד קאמר דהא בגיטין (עח) אמר דאינו אלא חלר ואינה מתגרשת בקבלתו אלא בזמן ומשמרתו וכפות ע"ש : רש"י ד"ה קנין פירות וה"ל בעל שואל ומשאיל כאילו כו' כ"כ דל"ל : ד"ה עבד וזה אין דין כו' שאין לו כלום בלא רבו . הרי משכחת שיש לו בשנתנו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו ויותר הל"ל שאינו בתורת בעליו עמו שאין לו רשות להשאל או להשכר בלתי רשות רבו : תד"ה ונשאל וי"ל דהתם סברא הוא שישלם לפי מה שגנב. לפי הענין דהם הל"ל לפי מה שכפר : בא"ד אבל כו' והוי כחדוש כו' . ק"ל דהא דו"ה הוי קנסא וכל קנס הוי ג"כ חדוש כמו שפרש"י במכות (ד ב) ד"ה שכן קנס ובקדושין (ג ב) ד"ה ממונא מקנסא ל"י ועי' כתובות (לד ב) : ד"ה בעל א"כ כו' משום שמשייר המוכר כו' . וכה"ג חלקו בב"ב (נ) בד"ה קסבר וסברא זו איתא להדיא בגמרא (שם קלו ב) ע"ש : ע"ב רש"י ד"ה מי מעל נעשה שליח בנכסי הקדש כו' כל"ל : תד"ה א"כ לפוס כו' דתנן כו' אם פחתו כו' . שם איתא עבדי מלוג אם מתו מתו לה ולפ"ז הקושיא תמוה דהרי עבדים נתמעטו מדין שומרים ותירוצא דאיכא לאוקמא בקרקע יותר תמוה : ד"ה א"כ תמן כו' בסופו אלא את שלו שבורה ליתן לו כל"ל וכ"ה במהרש"א : ד"ה זיל וא"כ לר"ש דאפי' גנב וגזלן כו' . לכאורה תמוה דלמאי מילטריך להו למילף מיניהו הלא שואל גופיה ג"כ מנוי בכ"ד האבות ואולי משום דיש לדחות דדוקא באונסין אבל הכא דמיירי בפשיעה לא והעיקר נ"ל דכלפי דאמר שמואל שם בב"ק (יא) אין שמין לא לגנב ולא לגזלן כו' ואני אומר אף לשואל נמי קאמר דאף לגנב וגזלן דלכ"ע אין שמין משמע כו' :

דף צז ע"א רש"י ד"ה בבעלים שהיה מסייעם כו' כל"ל : במשנה שכר אחת ושאל א'. ברי"ף ורא"ש וכן בירושלמי הגי' בהפך ונכון וכ"מ בפרש"י : תד"ה ביום ואור"י דמיירי כשמתחינו המשאיל כו' א"כ כו' כשהמשאיל יודע כו' . לכאורה מליבנא דמתניתין מוכח כן דברישא תני המשאיל אומר שאולה מתה כו' משמע דמודה שמתה ומליעתא נמי באומר איני יודע היינו אם שכורה אם שאולה אבל במיתה מודה דומיא דא"י דשוכר דרישא וכה"ג דקדק הנ"י מלשון ומתה : ע"ב גמרא כדאר"כ כגון שיש עסק כו'. נ"י היכא עיקר אמירתו : תד"ה והלה הא' וא"ת כו' אמאי אילטריך כו' . להוע"ל שכתבו לעיל בד"ה ביום טובא אשמעינן דאין מגלגלין בתביעת שמא: בא"ד א"כ דברי למשאיל עדיף כו' . עי' מהר"ם ויש להוסיף עוד מטעם דאמרינן בשבועות (סוף ד"מ) חזקה אין אדם תובע א"כ יש לו עליו אדרבה כו' איסתמוטי כו' ע"ש : ד"ה והלה הב' ומ"ת פריך שפיר כו' . בתור"ע אות ס"ז הביא את דברי הנ"י שפי' דהא דקתני שאלה חצי היום ושכרה כו' משמע נמי דתני הא' מן היום בשכירות והב' בשאילה ומזה הוא הפירכא והקשה עליו דא"כ חזקת חי דבהמה מסייעא לבעל דמשאיל ובכזה אפי' לר"כ חייב כדאיתא בכתובות (יב ב) והנה אם נאמר כדעת הט"ז ביו"ד סי' של"ז דבמיתה כיון דעומדת לכך אמרינן הכי מתה לפנינו ולא מוקמינן אחזקת חי לק"מ אמנם בתוס' לקמן (ק) ד"ה הא מני מוכח דל"ל סברא זו שכתבו דמוקמינן אחזקת חי ומעוברת אע"ג דהשתא מתה וילדה ועומדת לכך וכבר הזכירם הנקה"כ שם :

דף צח ע"א גמרא וסיפא בג' כו' ואחת בשכירות כו' כל"ל : רש"י ד"ה קמשמע לן דאי בדקיימא כו' ואחדא איני יודע כו' כל"ל : ד"ה ולרמי אלמא מדקאמר כו' ולא אמר לריכין הודאה כל"ל ובסה"ד אבל כו' וזה איני יודע או נגנב כו' כל"ל או בו'. ונ"ל דעתו ז"ל דלכן טענת נאנסה או נגנבה בש"ח לא חשיבה כפירה כיון דחבירו אינו טוענו בזה אלא בשמא ולזאת גם להיפך אם חבירו טוענו ודאי והוא משיב א"י ג"כ לא חשיב כפירה ע"כ כתב דל"ל הא דרבא אבל בהודה במקצת וכפר במקצת וא"י במקצת זה מיקרי שפיר מח"ש ואי"ל דדמי למשנתנו (ונ"ל דמשנתנו הת"ל ג"כ רישא דא"ל חדא בעידן שאלה וחדא בעידן שכירות ואידך ל"י דזה מיקרי נמי כפירה כיון דשניהם טוענתם ודאי) וזה נלמד משבועת השומרין דהיכא דאיכא הודאה וכפירה מישתבע ג"כ אטענת שמא דס"ה אם משיב א"י ומתהשאי"ל משלם ובהמשכיר אמר א"י והשוכר טוען ודאי דפטרתו המשנה משבועה אע"ג שיש הודאה וכפירה בלעדה ודמי לשבועת השומרין הוא מטעם הנאמן דהתוס' או טעם הנ"י בהמשנה שם ובזה דבריו מיושבים בלי גמגום : ע"ב גמרא הא מני סומכוס כו' . וכתב הנ"י דהא דהתם תנא כסומכוס משום דבעי למיתני כולהו דיני כו' וכ"ע התוי"ט מה יאמר במ"ד (היא לקמן רים ד"ק) דהתם ברישא יחלוקו כסומכוס ובסיפא קתני יחלוקו לד"ה וז"א דמשמע שם בגמרא דגב יחלוקו דסיפא דסומכוס היא וכ"כ שם הנ"י : שם שכרה בבעלים כו' מהו שאלה בשכירות ודאי לא שייכא. מפרש"י משמע לי דעל גנבה ואבדה לא קמבע"ל שהרי חיובייהו שייכי ג"כ בשכירות כי קמבע"ל בנאנסה מפני דחיובה ליתא בשכירות (וכאן לא שייך הק"ו דלעיל (לה) הואיל דאיכא טעמא) והתוס' לא הבינוהו כן לכן הקשו עליו מבעי' ד' ואידך לד דתפסיק לה שאלה הוא משום דתרי שייכי נ"א ותו לתכם ויתכם עוד : רש"י ד"ה ותמאי אע"ג דאוקימנא בכופר ומודה כו'. ובאר התוי"ט כגון שטענו ב"פ שאולות והודה בא' שמתה בפשיעה כו' נ"ד דהכי הל"ל דהודה בא' דשאלה מתה (ואפי' כדרכה) : ד"ה וכן בשטה. או ביד בנו ועבדו כו' כל"ל וכ"ה בהרע"ב :

דף צט

דף צט ע"א גמרא (אמר לך רב) ל"ת נעשה כו'. הג"ה שמקובצות כ"ל למחוק וכמ"ק מפרש"י : תד"ה באומר וכא דאמרינן יד עבד כו' הוא לעיל (נו סע"א) : ד"ה וחכרו כדפירש לעיל. הוא בדף (נו ב) בד"ה א"ר : ע"ב גמ' א"ל ריו"ח הדר כו'. המפרשים ובעלי הגהות מחקו מלות א"ל ריו"ח (ובהגרי"פ יש חסרון וכל"ע פי' ב"ק דמוכח דמתא כו') ועמש"כ שם ישוב קלת להגירס' שלפנינו : שם מיכחיה ודמי ברזנייתא. לעיל (מ ב) : רש"י ד"ה אבל ס"ל מתנה כמה הוא רוצה ליפחות ולא למכור כו' כ"כ דל"ל : תד"ה פרע וי"ל דמעילה ילפינן כו' מתרומה. כ"ה להדיא במעילה (יט) :

דף ק ע"א ד"ה ולמזי וא"ת כו' אין זה הוכחה דקנאה דהא כו'. תימה דמאין להם דמטעם הוכחה אמינן עלה הכא דליקבו להו מהתם דלכאורה נראה דהטעם הוא דכיון דהדבר שקול אין כח בידינו לעשות מעשה להוציא מיד המוחזק בו עתה משא"כ התם דודאי בעינן הוכחה דבעלים הראשונים היו מוחזקין עד עתה שהיו שלהם : בא"ד אבל אם היה טוען שמא סברא הוא שלא תועיל כו'. ל"ע לעיל (ו ב) בסוגיא דתקפו כהן : ע"ב גמרא כדאר"פ בדלייפי כל"ל וכן בכולהו וכ"ה בשבועות (מג): רש"י ד"ה בדלייפי ז"א כסות גדולה מכרת לי כו' כל"ל: ד"ה דקטעה לידה דשפחה וולדה חד גופא הוא טעין ליה. ר"ל דהוא טעין דבשעה שלקחה היתה בכרס מלאה ודוחק דמ"מ עתה תובע ולד הנולד ומדוע לא פי' דה"ל כטענו חטים ושעורים והודה בא' מהן דמסקינן בשבועות (מ ב) דחייב ולרהב"א שם הא מני ר"ג ועי' בב"ב (פד ב) ברשב"ם ד"ה מין אחד ומה שהפירותי עליו : תד"ה ואריב"א דקי"ל בהכונס כר' שמעון כל"ל : גמרא אר"ש בן פזי כו' בכי"ף הגי' בן לקיש וכן בהא"ש ר"ל וכה"ג אמר לקמן (קה) :

דף קא ע"א תד"ה סברוה אבל ת"ק כו' רי"א אף המקבל כו'. כל"ל ותיבת ממליק יש למחוק : בא"ד דבלא שמעתתין לריך כו' כל"ל : ד"ה כדי. אבל אחר לא הולרכנו לקום לעשר כו' כל"ל : ע"ב גמרא בבית שומעין לו בשדה א"ש לו כו' משום ישוב א"י. לכאורה אדרבה בבית שייך טפי ישוב כדמשמע בשלהי ערכין דאר"א בערי ישראל עושין שדה מגרש ולא עיר מגרש כדי שלא יחריבו את ערי ישראל וכן לקמן (קא ב) ארעא לבתי וארעא לזרעא ישוב עדיף ויש לחלק בין זרעא לאילנא דאילנא עדיף מבתי וראיה לדבר דבב"ב (כד ב) אמרינן דאפי' רבנן בערכין שם דאסרי לעשות מגרש עיר מודו דאילנות שרי במגרש אח"ז מלאתי להרא"ש לקמן שם שמחלק ג"כ בזה : שם לחזק לו תקרה. עפרש"י ולכאורה הנל"פ דהיינו המעזיבה דאמרינן לקמן (קיז) רבנן סברי מעזיבה אחזוקי תקרה הוא ועי' רמב"ם פ"ז מהל' שכירות ה"ג וד' :

דף קב ע"א רש"י ד"ה בגובתא ותולה אותה. פי' מנחות (סוף דל"ב) ובתוס' שם : ד"ה ותורי דאתו וסתם גללים אפקורי כו' לעיל כז וע"כ : ד"ה חייבין בשילוח דלא קרינא בהן כו' כ"כ דל"ל : במשנה מעשה כו' מדינר זהב לחדש. ברא"ש הגי' דינר בל"ת : ע"ב גמרא בבא באמלע חדש ועי' פרש"י ק"ל כיון דהמשכיר לא יכול להוליאו עתה ממ"כ כדלעיל (קא ב) ושכירות א"ת אלא לבסוף דמיא לכאורה לדין המבואר [בב"ב (כד ב)] במשנה ספק זה קדם כו' קולץ וא"כ דמים ועי"ש הטעם בגמרא : שם התם טעמא מאי משום דתפיס הכא נמי כו'. לכאורה איפכא מבעי"ל הכא טעמא מאי כו' התם נמי כו' ומפרש"י משמע דל"ג רק התם משום דתפיס הוא וגי' שלפנינו י"ל דאשיגרת לישנא דב"ב נקיט ע"ש ועי' בתד"ה ה"א : תד"ה ה"א וגרא נר"י כו' דה"ק יב"ד לשנה אך שתשלם כו'. כל"ל עי' ברשב"ם ותוס' בפ' ב"כ שם : בא"ד א"כ ה"א האי דכולו למשכיר לאו כו'. הגה' הנדפסת בגליון בשם רש"ל שבושא הוא : ד"ה בחזקת כדאמר רבא כו'. שם בכל הסוגיא לא נזכר שמו והנ' לכאורה להגיה כדאמר שמואל ועיין בב"ק (ע סע"א) בדבריהם אמנם שם ספ"ק הגי' אמר רבא דכ"ע כו' וע"ש בתוס' והיה להם לפ"ד דהכא הגי' כן גם בפ' י"ב וס"ל דקיומא ואע"ג כו' ס"ל כוותיה דשמואל דשם הוא ג"כ מדברי רבא וברא"ש שם לאיתי הגי' אמר רבה דכ"ע כו' ומרבה לרבא מלוי הרבה להתחלף ולפמש"כ דהאי ואע"ג כו' הוא סיומיה א"א לגרוס לכאורה רבה דהא בכל מילי עביד כרב (שבת כב) אך לפי מאי דאיתא בפסחים (קא) ל"ק ומדברי הרא"ש שם מוכח דלא הוה גרים כלל האי ואע"ג כו' ע"ש :

דף קג ע"א רש"י ד"ה אבל ובשבועת היסת שהטילו חכמים כו'. בשבועות (מח ב) בד"ה הא שאר פי' דביתי ר"ל תיקנה וכ"כ התוס' שם (מה) ד"ה עקרוה ור' ינאי וריו"ח הא קדמי ליה וכ"ל דהכא דאי דרך כ"כ לפרוע ביומא דמשלם זמני' ככר נתקנה קודם ר"כ וכה"ג כתב התוס' לעיל (נח) בד"ה משכחת ומיושב בזה ג"כ קושיית התוס' לקמן (קיב ב) בד"ה שקליה ואפשר לכוון זאת ג"כ בתירולם שם ובשבועות שם (ובדף מו) ד"ה בדרבנן אע"ג דשם לכאורה י"ל דהיה שפי כדי שלא יעבור על בל תלין (והכא בשכירות קרקע א"ע על ב"ת לדעת הרמ"ה בטור ר"ס של"ע) מ"מ הרי כיו"ת מדמי להו אהדדי ולכאורה יהיה ראיה מזה דלא כדעת הרמ"ה ויהי' מיושב קושיית התוס' בב"ב (ה ב) בד"ה ובא בזמנו ועי' בשו"ע סי' ע"ח בסעי' ג' ד' וה' ובאחרונים שם ואכמ"ל : ד"ה שואל אדם משמע לן כ"ז שהוא טוב כו'. כל"ל וכ"ה בנ"י : ד"ה ומסדר אלא שאלה הואי ובטובו והאי כו'. כל"ל ומלת הוא למחוק וכן ליתא ברש"י שברי"ף :

פרק ט ד"ה לחרוש ולא יחזרו וילמחו לכשתזרע. לכאורה אז כשתזרע בלא"ה ילטרך לחרוש קודם וזה י"ל ע"פ הא דאיתא לקמן (קה) בירא דנפל נפל אבל מדוע לא פי' דיכחישו כח הקרקע ואפי' קודם שתזרע נמי : ע"ב גמרא מש"כ לקנור אינו רשאי כו'. נ"ל דנקיט לישנא דרשאי מפני שמובנו שתים א' לישנא דרשות כפירושו ברוב הש"ס ב' לישנא דחיובא כמו אין בעלי אומנות רשאין לעמוד כו' (קדושין לג) ע"ש בתוס' ולכן מפרש טעמא דתרוייהו וא"ש פרכת הש"ס ושניהם מעכבין זע"ז ל"ל אך זה בלא"ה י"ל משום דמשמע דדוקא לשנות אינו רשאי אבל כשמנהג אף דבעה"ב מבקש לשנות המקבל אינו מחוייב ואי לא דהיה איכא ג"כ טעמא לעכב הא קי"ל דטופין על מ"מ : שם האי אמר בעינא דתינקר ארעאי וכתב הרש"א וה"ה דהמ"ל בעינא תיבנא ול"ד דהא לקמן אר"פ דהך מיירי ג"כ בחכירות ובה לא שייכא טעמא דתיבנא ע"ש בתד"ה הני : שם קנים מאי עבידתייהו כו' ב"ב (סע) : רש"י ד"ה ואזיל איהו אלא כו' חזרו וגדלו כו'. זה פשיטא דחזינן דלא הוזיל גיבושו אלא"כ טעמא משום בזרא דנפל ועי' בפ"ב דכלאים (מ"ג) : במשנה והיא בית השלחין. אילו לא נקרא בשם זה אלא משום לישנא דמשלחי א"כ העיקר חסר היינו שהיה בה מעיין ואולי לזה כוון הסמ"ע ברי"ס שכ"א להביא שם זה ע"ש הכתוב ושולח מים וגו' ושפיר נכלל בשם זה גם המעיין שמשקה אותו ושם בה"ש פירושו מתחלף בכ"מ עי' ב"ב (סח) ובתוס' שם ולחנם השיג עליו התוי"ט : רש"י ד"ה נהרא זוטא אלל הבקעה כו'. זה ג"כ נקרא מכת מדינה כדלקמן (קה ב) "בוגא דבאגא ופרש"י רוב הבקעה" ולהכי אילטריך טעמא דאיבעי לך כו' כתירוץ הא' שבתוס' :

דף קד ע"א תד"ה אידי ואידי כו' דהא מתני' בדא"ל חוכר כו' דקתני א"ל חכור לי כו'. לכאורה אדרבה מדקתני חכור ולא החכר בהפעיל (כדקרי ליה הש"ס מחכיר) משמע דהתנר מחכיר ולי מתפרש משלי (עיין כ"י) כמו וקח לי משם (פ' תולדות) לפרש"י מהמדרש וכן רבות וי"ל דבריהם ע"ד שמלינו לעיל (לח) פורעין לאחרים כו' דפי' הפרועות שמ"י ושם (מה) הפורע סלע של מע"ש בירושלים דר"ל שמחליף הסלע שבידו על פרוטות ולעיל מינה הפורע סלע ממעות מע"ש וע"ש בפרש"י שוב ראיתי דגי' הרי"ף במשנה החכיר לי וקרוב לומר שכן היה ג"כ גי' התוס' וע"ש בדבריהם חכור לי ול"ל החכר : רש"י ד"ה אדם כו' וד"ה וכל הקרבנות כו'. לכאורה ל"ע מדוע חילק לפרש בריסא לידה ולרעת ובסיפא זיבה כו' אי בריסא חשיב מה שהם בעו"כ מפני אמרו קרבן עשיר ליחשב נמי שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו ואי קחשיב מחכ"פ לאכול בקדשים ליחשב גם זיבה בהדייהו וצ"ל דל"ת אלא דאית בהו הני תרתי ועו"כ כדאמרן ומחכ"פ דאילו הבאים על חטא הא תני להו בסיפא וכל קרבנות כו' דר"ל אפי' הבאים על חטא ומה שאינו בעו"כ ג"כ כלול בזה : תד"ה ה"ג ודוקא בקרבנות שהן חובה לכפרתם (ר"ל לכפר על חטא) או להכשירה לאכול בקדשים כגון לידה וזיבה ולרעת או לשתות כו' כל"ל דגי' שלפנינו תמוה א' דתרומה אין כפרה מעכבה ב' מדוע ל"ח אותן שבאים על חטא כמו שהביאו מהירושלמי ועיין בת"כ נשא פ"ע ובמש"כ שם אות מ"ו במ"ק : בא"ד אבל קרבנות שבו"כ או לותה והכלה קודם נישואין לא ישלם כ"כ דל"ל : ע"ב גמ' ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי זרעא חיטי כו'. לכאורה זה דומה להא דתניא בב"ק (קב) ליקח לו חטים ולקח מהם שעורים לפי' הרי"ף שם וע"ש : רש"י ד"ה אסני כתיבה השטר מועיל לפחת דמיו כל"ל וכ"ה בנ"י : ד"ה יהיב ליה בעס"ק מנכה לו מחלקו כל"ל וכ"ה שם : ד"ה חד עיסקא וישלימו תחלה חבילה השקירה כו' כל"ל :

דף קה ע"א ד"ה תרי עיסקי ואם כתב ב"ע כמשפט היה מחשב כו' כל"ל : ד"ה אלא משום דא"ל העשבים שתגיע כו' עד שיזריענו כ"כ דל"ל : גמרא אר"ל שאתים שאמרו כו' כה"ג לעיל (סוף ד"ק) ועמש"כ שם : שם מ"ר עלו באילן כו'. נראה דל"ל תנן התם כי היא משנה ברפ"ג דזבים : רש"י במשנה ד"ה המקבל שאין בה כדי פרתו עוד כל"ל. ור"ל מה שילטרך להפרית בה עוד : ד"ה באוללא ושיעור ר"א בקטנים כל"ל : ע"ב גמרא למפולת יד או למפ"ש. עיין רש"ל ורמ"א (ומש"כ רש"ל שהרמב"ם סתם לתומכא תמוה דאת"ל דלמפ"י א"כ אם זרע במפ"ש בעי טפי) ולנל"פ משום דהנזרע בפיזור כיון דמכיל מקום רחב הלקט ממנו יותר מאם היה אותו הפיזור נזרע בנתלום וזהו דמבע"ל (למפ"י) הוא דהוה ד' קבין לכור אבל למפ"ש הוה פחות א"ד למפ"ש הוא דהני בד"ק אבל למפ"י בעי טפי : תד"ה על אדם ועפור העליון מטומאה דאורייתא. נראה דר"ל דמדרבנן מיהא טמא מפני שמשאוס כזבים אבל תימה דטומאת בה"פ ג"כ אינו אלא מדרבנן וי"ל דע"ם הוא וי"ל ועפור מטומאת שבעה : בא"ד וכגון שלובשים הרבה בגדים. נ"ל דר"ל ג' בגדים מפסיקין ביניהם (וכדרך שאמרו כדים שלשה) והבגד הראשון לתחתון הוא שמא ז' מפני חבורין דאורייתא והב' (לפר"י) ג"כ ע"ז מדרבנן וא"כ הוא אה"ע ותטמא לבגד ג' טומאת ערב בלבד ולא הוי אלא ראשון ולכן לא תטמא תו לאדם העליון ודברי המהרש"א בזה תמוהים :

דף קו ע"א גמרא אפקעתא דמלכא. פי' מסה"ע וכן לעיל לט : רש"י ד"ה הא איכא וסלקינן ליה ומגלע כו' כל"ל : ד"ה לא תעלה בסופו ותחלק ל' שקלים למ"ב מנה כו' כל"ל : תד"ה אי הוית ומתנו יש לו לקבל שכירותו כו'. לפ"ז לא קאי אלא לתירוץ הא"כ ומדוע לא פי' דיכול לומר כי נשארנו כו' שהרי נשאר לי מה שקבלתי עמך אם מאומה שדה או מן השוק ואפי' אם בה לא נשאר מאומה : ע"ב גמרא א"ל רבנן לרבא הא א"ת רי"א כו'. נ"ל דמ"ד דר"י אינו חולק אלא מפרש עתיו"ט פ"ג דבכורים מ"ו ובמש"כ שם בס"ד. רש"י ד"ה עד זמן וכן כן ימי אדר. וכן לקמן כ' כל ימי ניסן ראש עלה מתחיל לעלות ואינו מדוייק דזה אינו אלא בראש אדר וז"א אלא בראש ניסן ובתוס' כ' בשמו דביום לאשון של אדר כו' וכן בפירושם בתחילת שבת וכן נכון : גמרא בעינבי דכלוס. וכן הביאו בערוך אבל התוס' בחולין (נח רע"ב) העתיקו דכרוס כו' : תד"ה שדה דבלא"ה מ"ל כו' הוה עבדא. משמע דאי זרע אספסתא ולא עבדא נותן לו שעורים לקווית וכ"מ לשון הגמרא ולכאורה היה מסתבר כיון דהתנה לזרוע אספסתא ולתת לו שערי הוה כאלו התנה בפירוש שיתן לו מן השוק אם לא שהיתה מכת מדינה ועי' גי' אחרת בזה להרמב"ם פ"ח מהל' שכירות הל"ז : רש"י ד"ה לא יזרענה חטים דאי בקבלנות כו'. ולשון הה"מ שם משמע אבל בקבלנות אפי' לזרעה שעורים יזרענה חטים משמע דכש"כ חטים יזרענה שעורים וכן לשון הרמ"א בסי' שכ"ד דבקבלנות יכול לשנות אפי' לדבר המכחיש וצ"ל דר"ל והוא יקח לו חטים מן השוק כמו דיוכל להובירה ולשלם במיטבא עי' ע"ז סי' שכ"ב ועי' בנ"י על הא דלעיל (קה) חטי דארעאי בעינא והטור שכ' שם דבקבלנות אינו יכול לשנות לדבר שהוא שוה פחות אפי' אם אינו מכחיש כ"כ נ"ל דר"ל אדעתא דיתן לו חלקו מאותו המין שזורע ול"פ אהדדי ולפלא בעיני שלא העירו האחרונים בזה ודע דמה שהקשה התוי"ט דבמכירות יאמר מפירות דקרקע שלי אני רוצה לק"ת לפי מה שהבאתי מהא דהובירה ותהנ"י גם ישובו בקבלנות אינו עולה להא דקדושין (מח ב) בדינר זה של כסף ונמלא של זהב דאינה מקודשת ע"ש :

דף קז ע"א גמרא אבל כריב ותני נ"ל בה. עפרש"י אבל בב"ב (יב) מוכרח דכריב ותני הוא בזמן אחד זה אח"ז וכפרש"י שם : שם מתני' ר"י לרבין בר ר"כ תבואה כו' כל"ל. וכאיך דלקמן וכ"ה ברי"ף ורא"ש והנה מפרש"י מוכח דתני ליה בהמשנה כן וקשה דא"כ לפי מאי דמשני הא לן כו' ה"ל למתני גם בריסא שעורים יזרענה חטים ולכן נלע"ד דר"ל מתני ליה ברייתא ושמה לא תני דינא דחטים ושעורים וסמוכין לזה מלאתי להגר"א בהגהות ע"ש : שם דאיתמר אילן העומד עה"מ כו'. נ"ל להגיה איתמר וכ"כ מהרי"ף והרא"ש : שם מה ביאתך לעולם בלא חטא. מכאן סתירה קלת לבעלי דעת הגלגול : רש"י ד"ה הא לן הלכך משנה בכל מה שירצה. כל"ל וכ"ה בנ"י : תד"ה אילן אבל אי נטוע כולו כו' בזה אריו"ת כו'. והא דלא מחלקי דריו"ת בא"י וכדאמר טעמא שע"מ כן הנחיל כו' ורו"ע איירי בבבל וכן יקשה לכאורה דמאי מקשה לרב מהברייתא נימא דאיסי בא"י וכטעמא דריו"ת הוא משום דכמו דהעשרה תנאים הנה אפי' בחו"ל כדאיתא בס"פ מרובה ה"ה לכל שאר תנאים וכדמוכח מהא דמקשה שם ותו ליכא כו' והא כי אתא כו' ע"ש : ע"ב גמ' דאיגרא זלזיל כו' כל"ל : רש"י ד"ה שורא גדר של נכרים. ובנ"י הגי' נכרים : ד"ה אי ממתחו ממטה ולמעלה ילכו כ"כ דל"ל :

דף קח ע"א גמרא כולהו שני דרבה בר"ה כו'. כה"ג ב"ק (פ) נזיר (נז ב) : תד"ה האי והשתא א"ש הא כו' דאמלרנות קאמר כו'. לכאורה משמע דדוקא ביני אחי כו' הוא דקאמר ר"י דלא מסלקינן ליה אבל אם היה מב' הצדדין דחד מודה דמסלקינן ליה ולר"כ אפי' ביני אחי מסלקינן וא"כ אפי' לפרש"י אתיא הא דאין אונאה לקרקעות במצרנות כה"ג : בא"ד כדמוכח בכתובות כו'. מה שהקשה המהרש"א אמאי לא הוכיחו מהא דאיצטריך ר"כ לאשמעינן דהלא מתניתין היא נ"ל משום דיי"ל דאתי לאפוקי דל"ת דפי' דמתניתין הוא דאיתן בתורת אונאה כו' כדפירש ר"ח שם לגבי הקדשות : ע"ב גמרא למכור ברחוק ולינאול בקרוב כו'. אשיגרת ליה מפ"ע דערכין מ"ב הוא דהכא אין שייך ליתנא דגאולה :

דף קט ע"א בדלא מטא יומא דשוקא. הא דלא מוקי בדלא נגמרו כ"ל משום דכיון דלריכי עוד לקרקע הוה חלק המקבל בזה כמו שטף נהר זיתיו דלעיל (ק ב) במשנה ופ"ש בגמרא ולשון הרמב"ם בפ"ח מהל' שכירות הל"י והטוש"ע רסי' שכ"ז ל"ע : שם א"ל מאי פקדתיך ברי"ף הגי' מאי פקידך : שם עד האידנא חד הפתא חמשה. נראה דר"ל דאיגני אפן שיהיה הרבה דעות ע"ד שאמרו בפסחים (פט ב) ע"ש ועד האידנא השני הוא משום קדרה דבי שותפי לא חמימא כו' דאיתא בעירובין (ג) ועי' גי' הרא"ש : רש"י ד"ה דיקלא ואלים והגביר עיקרו כו' כל"ל : ד"ה א"ל מדקאמרת כו' שהוא דבר הנקלר בכל שנה התוס' בב"ב (לח) כתבו שדרך להפסותו ג' שנים בקרקע: ד"ה אפסיד. אכתי הוה שבחא הס"ד ואח"כ מתחיל דב"ת מסתלק בלא שבחא דמיסתלקנא דקאמר כו' כל"ל . תד"ה אין. בסופו וכגון שתאלי לא היו מכחישין כו'. לכאורה זה שלא כדעת רש"י לעיל (קו ב) בד"ה לא יזרענה חטים : ע"ב גמרא אמר ליה רבא איהו אשבח כו' כ"כ דל"ל עי' ר"ה (כז) ושם (לד ב) ולעיל ס"פ הזהב : שם ואמר רב מניומי כו' קופא שבא כו' כל"ל בו' : רש"י ד"ה מנתא דידי והקונה יכד כו' כל"ל בו' : תד"ה מסלקין להו ותימה כו' למה הזכיר כו'. ולעד"נ שכן דרך האדם כשאומר על דבר שלא שמעו מעולם שמעתי שלא ליחד ולומר מפלוני שמעתי שלא יתפס כשישאלוהו לאותו פלוני אלא יאמר מפלוני או מפלוני כו' : ד"ה רבא וי"ל כו' משום דשתלא שקיל אפי' בגוף הקרקע כו'. זו מילתא דתמיה טובא ולכאורה בפשוט יש לחלק דשתלא הוא בעלמו נטע האילנות לכן יש לו בהם פלגא משא"כ משכנתא קבל הקרקע עם האילנות מהלוה : ד"ה נפלו בסופו וכשייבש לגמרי נוטל השבח הכל כו' מה שילקח בשן קרקע ויאכל פירות כי טוב לו כו' כל"ל :

דף קי ע"א ד"ה א"ל א"כ אין זה מיגו כו' לפי שסבור להוליא כו'. ל"ע בסוגיא דב"ב (קלד ב) ובתוס' שם ד"ה הואיל ועמש"כ שם : בא"ד אלא שואל מה תקנה כו'. קשה מדוע לא יתקנו ג"כ ללוה שטר שיהיה בידו לראיה אשר המלוה אינו מחזיק בה אלא בתורת משכנתא וכמו לעיל (קג) במכירות לפי' ר"ת שהביאו שם התד"ה נקיטת : ע"ב גמרא שלשה שמין כו' וכתובת אשה בהגוזל ליתא וכן ברי"ף ורא"ש כאן : שם האומר לחברו לא שכור לי כו' זה לפי שלא שכרן. ק"ל מדוע לא נאמר שלוחו ש"א כמותו וזה ודאי אין סברא לומר דאם יעבור השמלה א"כ הוה כמו שליח לד"ע דא"כ במקדש אשה ע"י שליח וא"כ בא על אמה או בתה וכן כשהיא עשתה שליח לקבל קידושיה וא"כ זינתה נימא ג"כ אשלד"ע אלא ע"כ דאזלינן בתר ההיא שעתא דשליחות דלא היה עדיין עבירה ולדעת מהרי"ע שאין אדם יכול לעשות שליח להקדים דדבור של הקדש מילי נינהו ולא מימסרן לשליח הובא דבריו בנו"ב מ"ת חלק יו"ד סי' קמ"ז הוה א"ש דהכא נמי אין כאן כי אם מילי אבל כבר מחו לה בתאה עוכלי הרב מוהר"ש לאגדה שם ובתשו' שיבת ציון סימן לד ולה ואולי כיון דפועל יכול לחזור בו (עי' ש"ך סימן של"ג סקי"ד) לא שייך שליחות בזה לכ"ע דהוה כמילי דכדי : תד"ה ילא וא"ת כו' כדאמרינן בזבחים. נראה כוונתם להא דאיתא שם (פז ב) לרבה נמי מ"ל כו' להורידה קודם עה"ש ולהעלותה לאחר עה"ש אבל לכאורה י"ל דשם אזלא אליבא דרב דהכא דהל' כוותיה ולשמואל המ"ל להורידה קודם הלילה ולהעלותה לאחר עה"ש וכן הא דמייתו מקידוש י"ל ג"כ דס"ל כר' יהודה דהכא :

דף קיא ע"א רש"י ד"ה תנן שכיר שעות בשלמא שמואל מו"ל בס"ם דלילה. ור"ל דקאי אדסליק מיניה : תד"ה ולמה תימה כו' אבל גבי אשם גזילות למה נכתבו שניהם כו'. לעד"נ שגזל דכתיב התם הוה גזל ממש וכמש"כ גם המהרש"א לעיל (סא) בפי' התוס' דשם בד"ה לעבור עליו ורבא לא קאי אלא אלאוי דידהו וכדאמר נמי שם בר"פ א"כ : ע"ב גמרא א"ק כו' מי שהן באין לידי עניות ועשירות כו'. ק"ל דדרשה זו לכאורה אינה מכרעת כ"כ למעוטי בהמה וכלים דהכי בעליהן באין לידי עניות ועשירות ומדוע לא דריש מן ואליו הוא נושא את נפשו דכתיב בתריה דדריש לקמן מ"מ עלה זה בכבש כו' ומסר א"ע למיתה דלא שייך בבהמה וכלים ולקמן אמרינן דריב"י אית ליה האי דרשה ורש"י אולי מפני זה נדחק לפרש שם דקאי על הד"א : שם וחד הקדים עני לאביון כו'. משמע דעשיר ואביון אף דעשיר כסיף (ומה"ע עני קודם לאביון) מ"מ אביון קדים דל"ד לעני דלריך וכסיף דאל"ת כן נכתוב עשיר ואביון והוה ידעינן עני מק"ו ותמיהני נה"פ שהשמיטו דיני קדימה : שם בשס"ע ואידך מואליו הוא נושא א"כ נפקא כו' ואידך ההוא מבע"ל כו'. לכאורה קשה כיון דלא ילפי שכיר שכיר איצטריכו תרוייהו ואולי דאין זה אלא גילוי מלתא בעלמא וילפי מהדדי בלא גז"ש : רש"י ד"ה אביון מעונה וד"ה אבל אביון נ"ל הד"א ומש"כ דאביון הורגל לבושת הוא דוחק ולעד"נ משום דהכר בהיותו עשיר הורגל עם בעה"ב לשאת ולתת עמהם לכן לא יבוש גם עתה מלדרוש שכרו מאתם משא"כ עני מעודו אינו מעיז פניו לדבר עם הבעה"ב לבקש שכרו מאתו : תד"ה מגלך אבל בא"כ כו' דדריש גר זה ג"ל כו'. שם ליתא זה הלשון לפנינו אבל בתו"כ דריש כן להדיא ע"ש : ד"ה ואי. לס"ל כו' הוה מוקמינן לה בעושק דמשתעי כו'. הא ל"ק דפשטיה קאי רעך על עושק המפורש דכן כתיב לא תעשוק את רעך עי' בזבחים (כד) פלוגתת רבנן ור"ש ור"א בנו בקרא דולקח כו' באלבעו ונתן :

דף קיב ע"א גמרא נתנה לו בחלי היום משסקעה כו' משום בל תלין עי' בסמ"ע : תד"ה מוזר ול"ד להא דקתני אח"ז אינו עובר עליו כו'. ל"י מקומו ולחוק לומר דיכוונו להא דפסחים (כח רע"ב) : ע"ב רש"י ד"ה הלכות באותם שמנו כו'. כל"ל בב' ועתד"ה תקנות :

דף קיג ע"א במשנה ולא יכנס לביתו כו'. נראה דלחליכו או לבית תבנו וכיולא שרי דלענין מזוזה אלטריך ביומא (יא) בשעריך לרבויינהו וכן לענין מעקה בספרי : שם היו לו שני כלים נוטל א' ומניח א'. עפרש"י ולפירושו ומניח (או ומחזיר כפי שהעתיק) דקתני היינו

מיד וכדמשמע מהמו"ע ואילו לא היה הטוב אלא נגד ח' מהם מה לו ליטול אותו שצריך להחזירו מיד כיון שיש די בא' לגבות כל חובו ואפילו מבניו וכן שביעית לא תשא משמטתו (אך לכאורה י"ל דה"ת שיוכל אח"כ ליפלו בעצמו בלתי שליח ב"ד וצ"ע בזה) אך קשה מדוע לא תני דין זה באם לא היה לו אלא כלי אחד דנוטלו ומחזירו בעת הצטרכו אליו אם ביום או בלילה לכן נלפע"ד דכלפי דקתני בערכין פ"ו מ"ג לענין סדור דנותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין כו' אשמעינן הכא במשכון דא"צ להשיב לו רק כלי אחד והחילוק מבואר דהתם במה יתקלקל הא' ויהיה הב' תחתיו אבל הכא אם יתקלקל אז ישיב לו הב' : שם ומחזיר את הכר בלילה. לקמן ע"ב בסופו משמע דגרסינן במשנה גם כסת ע"ש ברש"י ד"ה בשלמא כר ובתד"ה השתא : שם ואם מת אינו מחזיר ליורשיו. עפרש"י וק"ל מגיטין (עד) דס"ל לרשב"ג לי ואפי' ליורשי ואולי משום דהכא מלת לו מיותר דהשבה לחודא משמע ג"כ למקומו הראשון ועי' לעיל (מ ב) במשנה דהמפקיד חבית ובסוגיא שעליה ובזה א"ש דגבי השבת אבדה נמי כתיב תשיבנה לו והשבותו לו ופשוט דאפי' ליורשיו דהתם לו אינו מיותר דאשמעינן דישיבנה למקום שהשתמר עיין ב"ק (כז) ועי' קדושין (יז ב) דדרשינן ג"כ גבי נרצע ועבדו ולא את הבן כו' : גמרא מתיב ר"י לא יחבל ריחים ורכב הא ד"א חבל כו'. ק"ל לפי מה שפסק הרמ"א בסימן צ"ז סי"ד דאף בערב דאין בו משום ל"ת אל ביתו כו' (לקמן קטו) מ"מ יש בו לאו דל"י ריחים א"כ מאי פריך דלוקמיה בערב וכן למה שכתב הטור בשם הרמ"ה דמצות השבת העבוט ג"כ נוהג בו וא"כ לר"ם דדריש טעמא דל"ת אלמנה משום שאתה חייב להחזיר לה אפי' בערבה נמי ות"ק ג"כ ל"פ בזה עיין בהס"מ רפ"ג מהל' מלוה א"כ אין קושיא ג"כ מל"ת אלמנה דאיכא לאוקמיה בערבה וצ"ע : רש"י ד"ה מת שאין כאן מצות השבת העבוט כו' דהשב תשיב לו כתיב כו' כצ"ל : תד"ה ואת המחריסה ועוד כו' ואין דרך לחבוש במחריסה של כסף כו'. לכאורה אדרבה דא"ת דהיינו אגרדתא דקארי ליה מק"ל. ומש"כ דאין דרך כו' י"ל כגון שעשאה מתחלה לנוי ולשחוק כדרך אגילי עם ועתה משתמש לצורך מלאכתו : ד"ה וא"ת תימה כו'. לעד"נ משום דרישא משמע דבב"ד ממשכנין : ע"ב גמרא דלמא ה"ק עד ל"י הדר ליה בעיני'. משמע דלת"ק לעולם כן כ"ז שמחזיקן רק למשכון ולא לגובייניא אך לפי מאי דמסיק י"ל דלא מיירי כלל בשיראין ובדכספא ואפי' במשכון לא הדר ליה בעיני' וכת"ק דר"ע ורי"ם לפי' התוס' לקמן בד"ה מהו ע"ש : שם אמ"ד א"ל לרשב"ג כו' ליכא מידי דל"ת ליה דא' אביי כו' כולהו ס"ל כו'. ק"ל לפמש"כ הר"ן בפ"ק דסוכה על הא דא' אביי שם ל"י כו' כולהו ס"ל סוכה ד"ק בעינן דהאי ליפנא משמע דאין מודין ז"ל לא פריך הכא מידי דדלמא רשב"ג ל"ל הא דרי"ם ור"ע : רש"י ד"ה תנא כר"ם תנא קמיה כצ"ל : ד"ה בעינה אם חבל כסות כו'. נ"ל דצ"ל כסת עמש"כ במשנה ומש"כ בדבור שאח"ז א' של נמר וא' של קנבוס אולי כוונתו על הב' מטות א' דאכיל עלה וא' דזג עלה ועיין כתובות (סה) ובתוס' ד"ה מפץ : ר"ה אי א"ל לרשב"ג האי סברא כצ"ל : תד"ה נימא אלא נראה דאר"ע ורי"ם פריך כו'. יותר הנל"פ דאעיקר סדור קפריך מ"ש דהטילו על המלוה יותר מעל כל הפעם :

דף קיד ע"א

גמרא אשכחי' רבה ב"א לאליהו. מגילה (טו ב) : תד"ה הקדש וי"ל דמה לערכין שהם קלים וא"כ כו'. ק"ל מדוע לא קאמרי דערכין נידונין בהשג יד משא"כ הקדש כדפרש"י ובזה נסתר פי' מהרש"ל בהא דפריך ויסדרו בבע"ח ק"ו מערכין דהא איכא למיפרך מה לערכין שישנן בהשג"י ולפי' המהרש"א א"ש דא"ל הקדש יוכיח : ד"ה ואידך שנאמר וכתן את הערכך ביום ההוא כצ"ל ועמש"כ בקדושין (יז) בס"ד : בסה"ד דהכא מיירי בקדשי בד"ה כצ"ל : ד"ה מהו ויש לדחות דדרשינן הוא ולא אשתו כדדרשינן לעיל. לעיל בגמרא ליתא רק רש"י הביא זה והוא בערכין (ריש דכ"ד) : ע"ב גמרא באדבעה ל"מ בשיתא מיבעיא. הרמ"א בח"מ פי' באדבעה בסדר רביעי ובשיתא סדר ששי ול"ד דא"כ הל"ל ברביעאי בשתיתאי במספר המצטרף : רש"י ד"ה וכנא אמר ה"ק ודילג מחייב להחזיר עד א"ת להחזיר כצ"ל : ד"ה עד בא השמש ויהא בידו עד בא השמש וא"כ יקח כו' כצ"ל :

דף קטו ע"א

גמרא למה מוזכין וממשכנין של"ת שביעית משמטתו. עפ"ז לכאורה אינו מספיק על כסות יום דפשוט דצריך להיות אצל הלוה עד שקעה"ח ושביעית משמטת בסופה וגם אינו עולה על שאר ימה"ש ועל שאר שנים אלא דטעם הב' הוא העיקר : במשנה אלמנה כו' א"מ אותה. ובגמרא בטעם ר"ש משיאה שם רע מוכח דלאו זה אינו אלא באלמנה וק"ל דכמו דדרשינן בבכורות (כה) גבי לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך ליתן את האמור ש"ז בזה וע"ש בפרש"י ובמש"כ בס"ד בשבת (קכה) ה"נ כתיב לא תטה משפט גר יתום ול"ת בגד אלמנה כדרוש נמי דלא תחבול האמור באלמנה שב ג"כ לגר יתום ורש"י בנימוקיו כתב על הא דלא תטה ושנה בפני לעבור עליו בב' לאוין משמע לי משום דמפרש דלא תטה קאי ג"כ על אלמנה דבתריה וכהסיה דבכורות וכן כתיב קרא אחרינא ארור מטה משפט גר יתום ואלמנה והיכא דכתיבי תלתיהן כל שעניים במשמע כבפרשות שאחריו : שם שנאמר ל"ת בגד אלמנה. ק"ל מנ"ל לרבויי שאר"ד כיון דל"כ אלא בגד וראיתי להס"ג בשם ריא"ז שכתב באמת דלא אסרה תורה אלא בגד לבישתה ומלבושיה (ואולי מדרבנן מיהא אסור אף בשאר כלים דכ"מ מסתימת לשון המשנה והפוסקים) וקשה לתנא דבריי"ם דא"ל דכל בגדים שנאמרו בתורה סתם אינן אלא צו"פ וא"כ ה"נ לענין חבול אלמנה ומדוע לא משני

סס"ם בשבת (כז) דאף כל כו' לאתויי הא אתא : גמרא אר"ה חבל ריחים כו' ומשום כ"ג הוא חובל רכב לוקה שתים משום רכב ומשום כ"נ הוא חובל ריחים ורכב כו' כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש : ע"ב פ"כ ל"ק ל"י התם אלא דכי נפש הוא חובל. (ר"ל מאי דמרבינן מיניה דהיינו זוג של ספרים כו' דאיתא לקמן) ל"מ ריחים ורכב (דריחים ורכב אין במשמען ירבותן) הלכך כו' (דמה לנו לאוקמי בלאוי יתירי היכא דאיכא למידרש כדאיתא בפסחים כד ב) כ"כ שפרש"י : תד"ה שנאמר בסוף גה"כ לר' יוחנן כו' כצ"ל : בא"ד כיון דכתיב ורכב ול"כ רכב. פי' מהרש"א וכדבריו משמע במ"ם מנחות שם ד"ה אין לוקין ונלמרך להגיה בתוס' כאן דקרינן ורכב ולא ורכב בחטף אבל לפי כללי הדקדוק שכאשר התנועה שאחר הו' בשוא מפסיק הוא בקמץ (עיין תנ"ע סי' ל"ד בסופו) אין מקום לדבריהם : בא"ד וכן בנא ומבושל כתיב ממנו. בתוס' שם הקשו ע"ז דממנו אפסקא קאי : ד"ה אמר ואינו מביא אלא דבר שיוכל לדחות כו'. כה"ג כתבו בפסחים (קב ב) ד"ה מיתיבי ועמש"כ שם : בא"ד וכי דחי נמי כו' היינו במאי דקאמר כו' אבל כו'. כה"ג כתבו בסוכה (נו) :

דף קטז ע"א

גמרא חבל זוג ספרים כו'. עיין לעיל (קיב) תד"ה ואת המחריסה : רש"י ד"ה זוגא שגוזזין בהן בגדי צמר כצ"ל וכ"ה בפירושו בע"ז (סה ב) :

פרק י ע"ב

גמרא ואי לא אמר אין פי' אלא אמר משקר אתה באמרך שאתה מכירה כגון שא"ל כי בשעה שבנהו אבינו לא היית בעיר ולא הכרתם מעולם : שם ה"ג כגון שיש עסק שבועה ביניהם. ופי' הרי"ף והרא"ש דא"ל חמשין מינייהו אית לך ואידך חמשין ל"י יש לעיין דלכאורה אף דאמר על כולם ל"י מ"מ גם לפ"ד הדין הוא דיחלוקו וה"ל כמו מודה במקצת מה"ת קמייתא ותנא תונא דרים מכלתין ועיין ש"ך סימן ע"ה סקי"ע וסימן פ"ז סקי"ב וי"ג ואולי לזה כוון רש"י במה שפירש ליפנא דגמרא שלפנינו כגון לליפנא דכיון ויש לדבר בזה אלא שאכמ"ל : שם מדהני ידע שפי לא ידע כצ"ל : שם מעשה כו' דלית זו שע"ג פרסק זה כו' כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורמב"ם ושו"ע ובמקום אני מוכר לך שם וכן ברא"ש הגי' אני משכיר לך : רש"י במשנה ד"ה רואים שאם נחבט הבית מיסודו כו'. לכאורה נראה להגיה שאם נחבט כו' : ד"ה למשכון שבורות שכנגדו נוטל כו' כצ"ל וכן בדבור הסמוך וכ"ה בכ"י : ד"ה אבל בד' לא וכנגדו יתן כלי אחד כגון כו' כצ"ל :

דף קיז ע"א

גמרא מהו למיסלק לגמרי בעליונה. עי' גי' הרא"ש : שם ורי"ם מעזיבה אשווי גומות כו' על העליון לאשווי. לכאורה משמע דכש"כ אם נפלו כותלי עלייה דהל על העליון ודלא כרמ"א סימן שי"ב סי"ח דהחזיק בדעת הטור (החולק על הרמ"ה) דהמשכיר חייב : רש"י ד"ה דפסקי לא כו' אלא במקום אחר ומשם כו' כצ"ל : ד"ה אמר בעס"ע לבנות והתקרה התחתונה. הסמ"ע בסימן קס"ד סק"ד כתב ליישב שלא לסתור דבריו אלו למש"כ התוס' במשנה דלעיל דבאחין שחלקו אין על התחתון לבנות תקרה וכ"כ שם הרא"ש בדעת רש"י דכאן שאני שנפלו לגמרי כו' ע"ש ותמוה דא"כ מה הקשו שם התוס' מהא דלקמן תחתון שבא לסכך כו' והרא"ש נדחק ליישב הלא שם מיירי בדנפלו לגמרי : ע"ב ד"ה והשלים לפי שדאג כו' כצ"ל בכ"י : ד"ה אומר לו נ"ל ואמר לו : תד"ה בשלמה חדא הא דאע"ג דזה כו' כצ"ל והסגהה שבגליון טעותא : במשנה בעס"ג יורד וזורע למטה כו'. לא התבאר בגמרא ובפוסקים אותו הנשאר למעלה מי זורעו : רש"י ד"ה בית הבד וכשמת כו' לזה הבית הבד כו' כצ"ל : ד"ה כיפין והעליון יתן כו' כצ"ל בו' :

דף קיח ע"א

משנה המוכר אה"פ כו' וא"ל מול כו' אין שומעין לו התוי"ע הביא בשם המרדכי והגמ"י דבמידי דאכילה כגון חטין ושעורין שומעין לו והש"ך בסימן ש"ו סק"ב כתב שלא הסכים לזה ואולי דוקא בחטין כו' דאינן ראויין לאכילה כמות שהן אבל פת אפוי וכיוצא גם הש"ך יודה : גמרא רב אמר ברובה כו' אבל בד' אדם זורע תחתיו כו'. ק"ל דא"כ ברובה נמי לא יזרע למטה אלא נגד הפתח ולמעלה במיעוט הנשאר ומתני' משמע דזורע כל השטח דלמטה אפי' נגד הנשאר שלם דאילו נגד הפתח אפי' בד' נמי : שם ובמואל אמר בארבעה כצ"ל בה' כדלעיל גבי בית ועלייה כו' הכוונה על טפחים : שם הא מדקתני סיפא הילך כו'. ברי"ף ורא"ש ליתא מילת סיפא ונכון דהא בה קיימינן : רש"י ד"ה אתה אומר ודעתו לכך ועל ידו נשמר כצ"ל בו' : ד"ה בחושפין. בחזקה ולעצמן כצ"ל : תד"ה א"נ שניפוך הכא אישתמוטי כו'. כצ"ל ולעד"נ דע"כ ל"א דמפקיד כו' פטור אלא ברה"כ אבל לא ברשות חבירו : ע"ב במשנה אבל נובלין כו' אבל לא ללבנים. כ"ה גירסת הרי"ף ונכון : רש"י ד"ה ונוכרו מטלטים לשלשים כו'. משמע דמפרש דלאחר ל"י נוכרו עוד הפעם וא"כ אין לדבר סוף אבל בב"ק משמע דמפרש שאינו מניחו לשם אלא ל"י : ד"ה אף מתקן וקאי את"ק כו'. פי' דאל"כ הו"ל למיתני ואם הזיק משלם כו' אחר דברי רשב"ג : במשנה ד"ה והשאר ועליון כו' אפקורי תפקיר להו לגבי' כו'. עמש"כ בס"ד לעיל (כז) ע"ד בכה"ג :

דף קיט ע"א

תד"ה ותניא ועוד כו'. אלא זה האילן שהיה בעת שמכר כ"נ דנ"ל : בא"ד דנ"מ כאילן עצמו כהענפים המתחדשות כו' כ"נ דנ"ל :

בריך רחמנא דסייען

חדושים והגהות למסכת בבא מציעא

מאת הרב הגאון האמתי מופת הדור מוהר"ר צבי הירש חיות זצ"ל אב"ד דק"ק זאלקווא והגליל .

דף ב ע"א

גמרא והא אמר רבנאי . נ"ב רש"ל גריס רבינא ולדעתי נראה דהוא משמות אמוראים אחרונים כמו ריש כתובות פריך ר' אחאי ועי' תוס' שם וכן מלינו באגרת ר' שרירא גאון הרבה שמות מרבנן סבוראי בקיום זה כמו ר' רוזאי דמן רוב אשר הימה לפני ר' שרירא סנהדרין (מג ע"ב) וכן היה ר' נטרונאי ר' זבינאי ר' בוסתנאי ר' נהילאי . ומהכם מופלג אחד שמעתי כי לדעתו הוא רב בנאי שמלינו שם אמורא ב"ב (נח ע"א) כמו רבינא שהוא ר' אבינא עי' ב"מ (פו ע"א) שנתנו סימן על רבינא אבינה לאחריתם וכן רבה כמו ר' אבא עי' רשב"ס ב"ב (עד ע"א) ד"ה ר' אבא : שם גמרא ואמרי לה כדי . נ"ב עי' בשאר שבע סוריות (ח ע"א) בהרבה מקומות רגיל רש"י לפרש שהוא שם חכם ועי' סדר הדורות ס' תנאים ליש אות כ' שכ' שלא מלא זאת ברש"י ונעלם ממנו רש"י גיטין (פה ע"ב) ד"ה ולורכי לוי"ן כתב שכדי הוא שם חכם ועי' עוד מגילה (יג ע"ב) מרדכי מוכתר בנימוסו כעדי לגרסת הערוך ערך נימוס ופי' כעדי שם איש מלויין בדורו וכאן הוא בהשמטת אות עי"ן : רש"י ד"ה שניס ואינו נאמן זה ליטול בשבועה . נ"ב עי' פ"י דלמה לא סייס דהמוחזק א"ל שבועה . אולם האמת רש"י לשיטתו אזיל דבפקדון דלא עשה סובה אף כופר הכל לריך לישבע עי' ב"ק (קז ע"א) ובתוס' ד"ה פיכוב פרשיות ועוד דעת רש"י כדעת הרמב"ם דאף בזמן המשנה היתה שבועת היסת לכופר הכל . עי' ש"כ חו"מ סי' פ"ז ס"ק ל"א ולא ידעתי מדוע הוא נראה דוחק להרב פ"י : ד"ה כאיתיהו קודם שהגבהת . נ"ב עי' מהרש"א ופ"י ולי נראה דהתוס' ד"ה בראייה כתבו כיון דאמר תנה לי גלי דעתיה דלא ניחא ליה לקנות בראייה וכן כאן דמיירי בשניהם מוחזקים א"כ אם רלה לקנות בראייה מדוע תפס בה לכך מפרש רש"י קודם שהגבהת היינו כיון שהגביה חבירו היה מוכרח להגביהו ג"כ דבלא"ה באחד תפס אזי הדין המע"ה כמ"ש רש"י במשנה : תוס' ד"ה שניס ואיכא מ"ד כולה נזיקין לאו חדא מסכתא . נ"ב לא נמלא שזה פלוגתא בזה רק שני תירולין והפשר דלא פליגי בכלל זה אמר שמו מורה דחדא מסכתא ונחלקת לשלשה בבות . קמא . מליעא . בתרא . וכן מלינו תוספתא דטהרות שנחלקת לשלשה בבות קמא . מליעא . בתרא . וכמדומה שגם סדר עולם רבה נחלק לשלשה בבות ואינו ש"י כעת : ד"ה דבראיה בעלמא . נ"ב עי' משנה למלך הלכות שקלים פ"ד הלכה ו' מי שהתנדב : ע"ב גמרא ולא ידענא מי הוא מדעתו ומי הוא בע"כ . נ"ב הלשון אינו מדוקדק דהרי אף בלקח בע"כ מ"מ מלוהו וזבין זביני . שוב ראיתי בהגהות מרדכי שהתעורר בזה ג"כ וכ' דהתם דוקא באמר רולה אני אח"כ ע"ש : תוס' ד"ה ולחזי כאמן הוא כעד אחד . נ"ב לשיטת התוס' ישנים כריתות (יב ע"ב) דבעדים לריכים דוקא כוונה להעיד אבל בלא נתכוין להעיד אע"ג שכוון לראות אין עדותו מועיל כלל א"כ אין מקום לקו' הש"ס דהמוכר הזה בודאי לא כוון להעיד ואיך מקשה הש"ס דיהיה כעד מסייע ועי' שו"ת פני אריה סי' ו' :

דף ג ע"א

תוס' ד"ה מפני מה במקום שהוא אינו תובע כלום והעד מעיד שגנב או אביו הלוה . נ"ב התוס' דקדקו באופן זה למען לא יקשה קוש' הגאון ר' משולם ז"ל אבד"ק פ"ב דהתינן בספק על פי עד אכתי אינו מועיל דהרי ישלם לו תביעתו וא"כ יחזור וישבענו ויהיה מחויב שבועה ואיל"ת ובכה"ג אין ע"א פוסל אכן בכה"ג דמעיד שגנב או שאביו הלוה דלא הוה לי' למידע . עי' תוס' (ב"ק מו ע"א) ד"ה דאפי' דבכה"ג לא שייך דין דאיל"ת : ע"ב גמרא ופיו אינו מחייבו ממון והרי הודאת בע"ד כמאה עדים דמי . נ"ב היינו באופן דאמר לא לויתי וחזר ואמר לא פרעתי דהיכא דמודה בפתח בפני ב"ד אין זה פיו מחייבו ממון רק דהוה כאילו רולה לתת לו מתנה ולא נתחייב על פיו מתורת חיוב הימן רק עשה נעשה חיוב חדש ע"י דיבורו ועי' קלות החושן סי' א' ס"ק ו' :

דף ד ע"א

תוס' ד"ה ורב ששת אך בספר חפץ משמע דהילך חייב . נ"ב מכאן תשובה לאומרים דספר חפץ חיבר רבינו חננאל ואולם ר"ח בעצמו פוסק דהילך פטור עי' ב"ב (קכח ע"ב) ד"ה והלכתא וכן ר"י ברלין כמז לדברי התוס' הללו ועוררתי לזה חכם אחד : ע"ב גמ' אלא קשיא לר' חייא . נ"ב אע"ג דר' חייא תנא ופליג עי' לקמן דף ה' ע"א מ"מ כאן קשה ר' חייא דלא כמאן דלא יסבור כתרוייהו :

דף ה ע"א

גמ' לסוף אומר לסד"ס אתו סהדי דאכל תרתי . נ"ב בשם הגאון מהר"א מווילנא דאיתי דהגיה אמר לסד"ס לסוף אתו סהדי דאכל תרתי והיינו דמתן מעיקרא לסד"ס ומייבו חכמים שבועת היסת מדל"נ ונשבע וא"כ אחר שנשבע אתו סהדי דאכל אר"ז אם איתא לדר"ח תשתבע אע"ג דכבר נשבע שבועת היסת מ"מ אינו נפטר בזה אם נתגלגל אח"כ ענין אחר אשר יזקקו לסד"א פי' טור חו"מ סי' פ"ז ולא היה יכול להקשות תיכף נחייבו מדל"נ משום דכאן הרי כבר נשבע אולם אחר שמסיק הש"ס דהפלפול כאן סובב והולך משבועת שכנגדו ישבע ויטול וא"כ היכא שנשבע ואח"כ נודע לנו שהוא חשוד שוב הדין שכנגדו נשבע ונוטל עי' ג"כ שם סי' פ"ז ומקשה הש"ס ונחייבו מדל"נ והוי חשוד ויטול שכנגדו אע"פ שכבר נשבע קודם שנודע שחשוד ומקשה הש"ס ותיפוק ליה דהו"ל רועה לא פריך דמשום שהוא רועה שכנגדו נשבע ונוטל דהרי רועה אינו פסול רק מדרבנן ושוב הוי תקנתא לתקנתא רק קושי' הש"ס איך משרו לו שבועה לאשוה בטענת לסד"ס קודם שבאו עדים : ע"ב גמרא ותיפוק ליה דהו"ל רועה . נ"ב עי' מהר"ס שיף ושאר מפרשים דהקשו דהכי לפסול עדות לריכין הכרזה ועי' תומים סי' ל"ד שהביא בשם כנסת הגדולה דיש חילוק בין פסול עדות לפסול שבועה דלפסול לשבועה א"ל להכרזה ועי' ג"כ תוס' כאן ד"ה דחשיד . ועי' תוס' ב"ק (קב ע"א) ד"ה חמסן דמשמע דפסול דאורייתא א"ל הכרזה ע"ש : תוס' ד"ה בלא דמי . נ"ב פי' תוס' ב"ק (קב ע"א) ד"ה חמסן ועי' ג"כ רמב"ם פ"א מהל' גזילה הל"ע דאע"פ שנתן דמים עובר בלא תחמוד. ועי' מהרש"א כאן : ד"ה דחשיד . שהעולם נזדעזע על לא תשא . נ"ב עי' תשובת בשמים ראש סי' ר"ד שהתעורר מ"ע לא כתבו התוס' דמפ"ז חמור שבועת שוא מפני דכתיב ביה לא ינקה וזו גם כן מן האיומים הנזכרים שבועות (לט ע"א) ומפורש בתורה בהדיא ובש"ס יומא (פו ע"א) לא נזכר חומרת לא תשא משום שנזדעזע העולם רק משום דכ' לא ינקה. ואולם התוס' נקטו כאן שהעולם נזדעזע מפני שהוא האיום הראשון אשר הזכירו בשבועות שם. עוד הקשה הרב הנ"ל דבש"ס מפלפל כאן אם אמרינן מגו דחשיד אממונא או לא ולא זכרו מהך שבועות (לט ע"ב) האי דיין דאשבע באלסי סהמים נעשה כטועה בדבר משנה וחוזר ולריך להשביעם עוד הפעם בנקיטת חפץ וכאן הדר הקוש' לדוכתא למה לריך שבועה פעם אחרת שמא מגו דחשיד אשבועה מעבירת לא תשא דישנה אף בלא נק"ח חשיד ג"כ אשבועה בנקיטת חפץ ומ"מ מסימן לישבע פעם אחרת ע"ש :

דף ו ע"א

גמרא דשתיק מעיקרא והדר לווח . נ"ב פי' חולין (לט ע"ב) מ"ק סבר מדשתק קנינהו והאי דקא לווח מיהדר קא הדר ועי' תוס' שם ד"ה פי לא אתי לידי' : תוס'

תוס' ד"ה והא הכא. [illegible] נ"ב [illegible]
[illegible]
ע"ב תוס' ד"ה קפץ. [illegible]
[illegible]

דף ז ע"א גמרא שניהם אדוקים [illegible] ע"ב רש"י ד"ה [illegible]
[illegible]

דף ח ע"א תוס' ד"ה [illegible]
[illegible]
שניהם דגם המצלה והצלית שניהם הרעו דאין שומעין לדברי הרב א"כ בכה"ג מועיל שליחות אף לדבר עבירה ומפני זה פשוט לי' לרבא דבכה"ג חייבין שותפין שגנבו יחד מפני דאין שייכות בזה אין שליח לדבר עבירה ואחד זכי בשביל חבירו וע"כ דאמרינן מגו . אבל בגנב לדעתו ולדעת חבירו אע"ג דשייך מגו מ"מ לענין אין שליח לדבר עבירה לא מהני מגו ועי' קצות החושן סי' קפ"ב וסי' שמ"ח דהתעורר ע"ד התוס' כי קושיין אולם דחק בזה הרבה אבל לפמ"ש ניחא ואולם לשיטת הרב הפ"י דלא תופס לב"ח מקרי שליח לדבר עבירה א"כ לפ"ז גם בגנב לדעתו ולדעת חבירו ניחא הך סברא :

דף ט ע"א גמרא אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת ה"נ דלא קני . נ"ב אע"ג דקי"ל כרבא פ"ק דתמורה דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וקנין שנעשה באיסור לא הוי קנין ואפילו באיסור דרבנן קי"ל כתובות (פא ע"ב) כל מלתא דאמר רבנן לא תזבין אי זבין לא מהני מ"מ עי' ש"ך חו"מ סי' ר"ח ס"ק א' דאיסור שבת כיון דהוא איסור התלוי בזמן בכה"ג לא שייך אי עביד לא מהני מפני דאפשר לעשות הקנין בהיתר ע"ש ותמהני כי שום מחבר לא התעורר מסוגיית הש"ס כאן :

דף י ע"א גמרא והא אמר רב פועל יכול לחזור . נ"ב עי' ירושלמי פ"ד דפיאה על משנה ג' נטל מקצת פיאה דאמרו בירושלמי דר"א ור' יוחנן ור"ל שלשתן אמרו דבר אחד דאדם זכי לחבירו במציאה והך דר"ל היינו דמדבעי דאם פועל יכול לחזור בחצי היום מדוע יהיה המציאה של בעה"ב והיינו כמו שהקשה הש"ס מכאן דאי אפשר לומר דמפ"ז מציאת פועל לבעה"ב משום דידו כיד בעה"ב דהכי יכול לחזור בכל רגע וע"כ משום דמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והנה הר"א פולדא פירש שם פירש זר והביא מש"ס דכאן מה שלא נמצא אלנו מאומה ודבריו צ"ע : שם תקינו רבנן דלא אתי לאנצויי . נ"ב עי' ירושלמי פיאה פ"ז על משנה זאת דמשמע דר"ל בשם אבא כהן ברדלא מדאורייתא קאמר ולומד שמה מקרא דדברי קבלה דכ' ואני בעניי הכינותי ועי' מהר"א פולדא ע"ש . ואולם מה שרמי מהרא"פ שמה דברי ר' יוחנן דבבלי כאן דפליג וס"ל דד' אמות אין קונה אפילו במציאה על דברי ר"י שמה בירושלמי דמודה במציאה דקונה ד"א הנה במחכ"ת לא נזכר בש"ס שלנו שום רמז דר"י פליג על ר"ל בקנין ד"א ואדרבה בש"ס שלנו מבואר דר"י פליג על ר"ל וס"ל דאף קטנה יש לה ד"א ונע"ג : ע"ב גמרא אמר רבינא היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא . נ"ב עי' שו"ת נודע ביהודה מהדו"ק סי' ע"ח ע"ש פ' באריכות בסוגיא זאת ובס' מחנה אפרים הל' שליחות : תוס' ד"ה דאמר לישראל אע"ג דעובר משום לפני עור . נ"ב עי' נו"ב מהדו"ק סי' ע"ה שה' אע"ג דלפני עור היכא דלא קאי בתרי עברי דנהרא אינו רק מדרבנן ומזה נראה דגם באיסור דרבנן שייך אשלד"ע והשיג ע"ד המשנה למלך פ"ב מהל' רוצח שהוכיח מזה להיפך ובעיקר קושי' התוס' מ"ע לא נקט כהן דאמר לכהן לא וקדש לי אשה גרושה נ"ל ליישב דהכי בלא"ה הקשה בנו"ב מהדו"ק סי' ס"ד אה"ע דאיך אפשרות לשליחות בקידושין הכי הוא תופס לבע"ח במקום שמ"ל ולא מהני אפילו בשווי' שליח כמו בהך דיימר בר חשו ותי' משום דאמרינן מגו דזכי לנפשי' ואולם בכהן דאמר לכהן לא וקדש לי אשה גרושה דלא שייך מגו דזכי לנפשי' א"כ בלא"ה אין אפשרות לשליח דהוי תופס לבע"ח במקום שמ"ל והנה ראיתי בנו"ב שם תעלמו שם דדוחק לומר דמטעם מגו דזכי מהני שליחות דא"כ מה נעשה בעשה שליח לקדש אשה שהיא ערוה על המשלח וכו' בלא ראיה ונעלם במחכ"ת דברי התוס' כאן שהוא ראיה גמורה דלא מטעם מגו דזכי לנפשי' אתינן דא"כ אין מקום לקוש' התוס' :

דף יא ע"ב גמרא הכא נמי טובת הנאה אינו ממון לקנות אגב קרקע . נ"ב עי' מחנה אפרים הל' טובת הנאה סי' א' דהקשה רבא אדרבא בנדרים (פה ע"א) ס"ל לרבא טובת הנאה ממון ע"ש ועי' שו"ת שאגת ארי' סי' ע"ז דהקשה ג"כ דהכי פסחים (מז ע"ב) קאמר הש"ס דר' יהושע ס"ל טובת הנאה אינו ממון ומכאן משמע דהיקנה לר"י המעשר אע"ג שלא עמד בצד שדהו משום דאג"ק הקנה לו וע"כ דס"ל טובת הנאה ממון ע"ש ועי' ג"כ שער המלך פ"ה מהל' אישות הל"ו ועי' שו"ת חות יאיר סי' ד :

דף יב ע"א גמ' אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא . נ"ב לא ידעתי מדוע לא פשיט ליה הש"ס מהך פלוגתא שבת (ד ע"ב) אם אמרינן קלוטה כמו שהונחה דמי ושם הוי ג"כ אויר שאין סופו לנוח · ועי' גיטין (עט ע"א) ותוס' שם ד"ה דלך עליה : ע"ב גמרא לא גדול גדול ממש. נ"ב עי' ירושלמי פ"ז דפיאה מובא דעת ר' יוחנן כאן בשיגנון אחר דהכי מילי שאין סמוכין על שלחן אביהם אבל סמוכין על שלחן אביהם מציאתן לאב . ועי' מהרא"פ שם ודבריו צע"ג :

דף טז ע"ב גמרא אבל בשדה זו לא מי יימר דמזדבן נהלי' והאלהים אמר רב אפי' בשדה זו תכדי רב כמאן אמרה למתניתי' כר' מאיר . נ"ב הנה קשה לי על כל הפוסקים בחו"מ סי' רי"א ס"א שסתמו הדין וכתבו דשדה זו שאקחנה תהא קנויה לך לא קנה משמע אבל בשדה סתם קנה והכי כאן מוקי להך דוקא אי אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל לדידן דקי"ל סי' ר"ע דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם א"כ גם שדה סתם מקרי דבר שלא בא לעולם והיה להם לבאר דאף שדה סתם לא קנה וא"ל כיון דקי"ל קידושין (סב ע"א) דכל שבידו לא מקרי מחוסר מעשה וקני אף דשלב"ל ועי' כתובות (נט ע"ב) הואיל ובידו לפדותו לא מקרי מחוסר מעשה ואנן פסקינן בהל' תרומות פ"ג כר' יוחנן בזה וא"כ בשדה סתם י"ל דמקרי בידו לקנות ועי' רש"י דבשדה סתם יש הרבה שדות ועי' מהר"ם לובלין שכ' דלדידן אף שדה סתם לא קנה ולא ביאר מי המה חבל הפוסקים אשר סוברים כן אדרבה בכ"מ מבואר דוקא שדה זו לא קנה אולם שוב מנין לש"ס להוכיח דרב כר"מ אמרה למתניתי' דילמא ס"ל כרבנן דא' א"מ דשלב"ל ורק בשדה סתם משום דמקרי בידו וא"ל דדייק מהך דלעיל דחזר ולקחה מבעלים הראשונים קנה וכו' הפוסקים דרב לשיטתו דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"כ כיון דרב ס"ל דא"מ דשלב"ל א"כ גם בשדה זה דלא הוי בידו נמי קנה אולם עדיין יוקשה לרבא עצמו דמשני לעיל דמפ"ז קנה בחזר ולקחה משום דמכי' דעתיה א"כ לשיטתו יוכל להיות דרב ס"ל כרבנן דא"א מקנה דבר שלא בא לעולם ועי' שיטה מקובצת כאן והנלע"ד דרבא מדייק מהלכה זאת עצמה דאליבא דר"מ נאמרה הלכה זאת דהנה התוס' הקשו כאן דאם א"מ דשלב"ל א"כ משכביו למה לי וראיתי בפ"י (קידושין סג) הביא בשם הריטב"א דמשכביו הוי כאילו מחייב עצמו וגופו שיתן לו כך ובחיוב קי"ל בחו"מ סי' שמ"ך וסי' ר"ע דיכול לחייב עצמו אף בדבר שלא בא לעולם משום דהגוף ישנו בעולם והנה התוס' הקשו כתובות (נח ע"א) ד"ה ע"מ שאתגייר דלמה מהני הרי אף לר"י דס"ל א"מ דשב"ל מ"מ צריך להיות עבידי דאתי וגבי שתכור לא הוי עבידי דאתי וצ"ל דמפ"ז בעינן משכביו כמו דמהני לרבנן דהוי כמו חוב ה"נ מהני שכ"פ לר"מ דיהי' מקרי ע"י משכביו עבידי דאתי דהגוף ישנו בעולם והנה הסמ"ע ר"ס הביא בשם הרשב"א דלא עדיף שעבוד לרבנן מקנין לר"מ וכמו דלר"מ יכול לחזור בקנין קודם שב"ל כך לדידן בשעבוד ע"ש וא"כ מדמהני לר"מ הכי לא עבידי דאתי וע"כ צ"ל דמיירי בשדה סתם דעבידי דאתי ואולם הדר רבא דע"כ רב כר"מ אמרה למתניתי' זאת ומדנקט לשון משכביו וע"כ דבלא"ה אף לר"מ לא מהני משום דלא עבידי דאתי וא"כ מיירי בשדה זו ומ"מ מועיל משום דע"י שאמר משכביו מועיל עכ"פ לר"מ ולרבנן אי אפשר למשכביו לפועל שיהיה עבידי דאתי ויהיה ג"כ מועיל דדשלב"ל יקנה בזה מה שאינו קונה בכ"מ דהכי לא עדיף שעבוד לרבנן מקנין ומפ"ז דייק רב כר"מ ונכון : שם דמדינא ארעא לא מיהדר ומשום ועשית הישר והטוב אמרי רבנן תיהדר . נ"ב ע' לרמב"ן ריש פ' קדושים ורב המגיד סוף הל' שכנים כי תורתנו הקדושה נתנה בתיקון המדות כללים כמו קדושים תהיו ועשית הישר והטוב וחז"ל כתבו במצות אלו פרטים נופלים תחת כללים אלו מהם שעשו דין גמור ומהם לכתחלה והכל מדבריהם ע"ש ומכ"ז תבין אע"פ שועשית הישר והטוב הוא מצות עשה מדאורייתא מ"מ אותן הפרטים אשר הכניסו חז"ל בענין מצות כאלו המה רק מדרבנן ובחי' הארכתי :

דף יז ע"ב גמרא והאלמנה מן האירוסין דאית לה כתובה מנ"ל . נ"ב גם מכאן יש ראיה דלשון מנלן אינו מוכח על ענין אשר נלמד מדברי תורה או מדברי קבלה דהכי כאן אינו מביא רק ראיות ממשנה וברייתא . ועי' בריטב"א כאן ובשיטה מקובצת :

דף יט ע"ב גמרא מתניתין דקתני הא אמר תנו נותנין בשכ"מ . נ"ב עי' שיטה מקובצת דהוספת רב יהודה גאון הוא עד מתקיף לה רב זביד והרבה יש במס' זאת למעלות הריטב"א הוספת ר"י גאון עי' לעיל (טו ע"ב) בין לרב בין לשמואל האי לארעא במאי קא נחית הוא ג"כ הוספת ר"י גאון ועוד הרבה :

דף כ ע"ב גמרא היכא פשיט מר איסורא מן ממונא . נ"ב עי' פ"י לקמן סוגיא דסימנים (כ"ז ע"ב) דהאריך איך בעי למילף דאם סימנים דאורייתא מהדרינן גט אשה בסימנים והכתי קשה וכי ילפינן איסורא מן ממונא . והנה הטעם דאמרה בכ"מ איסורא מן ממונא לא ילפינן . הוא משום דהאי ממון דאתיהיב למחילה ושייך ביה הפקר ב"ד הפקר וא"כ בגיטי נשים ובכל עדות אשה הדבר תלוי ג"כ ביד ב"ד משום דיכולים להפקיע הקידושין ועי' רש"י פסחים (ז ע"א) דבחמץ דרבנן ושעות דרבנן אינה מקודשת מדאורייתא משום דאפקעינהו רבנן לקידושין ועי' רש"י שבת (קמה ע"ב) דמפ"ז אקילו רבנן בעדות אשה משום אפקעינהו רבנן לקידושין וא"כ מצד זה ממון וענין אשה שוה כי שניהם תלוים ביד ב"ד להפקיר ממון או לבטל הקידושין ועי' ספר יד מלאכי סי' מב מג מד : רש"י ד"ה תרדא משועמם . נ"ב ע' רש"י כריתות (יח ע"ב) דהביא רש"י שני פירושים שוטה ופי' שני עצל ועי' רש"י ב"ק (קה ע"ב) דפי' תרדא אין לב ועי' הגהות מהר"י ברלין שהביא פי' הערוך ועי' ש"מ שהביא זה בשם ר"ח דהפי' מוליד ריל ועי' רש"י זבחים (כה ע"ב) :

דף כא ע"ב גמ' יאוש שלא מדעת. מהשתא הוא דמייאש. נ"ב עי' שיטה מקובצת שהביא לשון הראב"ד וז"ל הך פלוגתא דאביי ורבא ביאוש שלא מדעת קשי לי דשייך ביה ברירה ולפלגו בעלמא אלא שיש למבין להפליג מענין ברירה עכ"ל . והנה לא ביאר הראב"ד ההבדל שיש בין זה לברירה ואני אפרש דכל ענין ברירה היינו שעומד להתברר בסוף אמרינן הוברר הדבר שמתחלה עומד לכך משא"כ כאן פלוגתתם אף שנתיאש לסוף מ"מ אינו מועיל לאביי דבשעת שנפל לא ידע ומטו ליד המוצא בפקדון ונעשה שומר עליו . כמו שמבואר בריטב"א ושיטה מקובצת כאן וכן לרבא אע"ג דלוה דלא נתיאש מיניה ובכל זאת זכה המוצא ואינו נאמן בדבורו נגד הלוך הטבע ודרך בני אדם שדרכם להתיאש אם נודע להם שאבדו דבר שאין בו סימן וא"כ לא שייך כאן הוברר הדבר למפרע אחרי מה שהוברר לבסוף באיש זה לא מעלה ולא מוריד כיון דעיקר פלוגתתם בדבר שדרך העולם להתיאש ולאביי לא הוי יאוש ואף דנתייאש לבסוף בודאי מ"מ בעת שבא ליד המוצא עדיין לא נתייאש ונעשה שומר עליו ויאוש שמתיאש לא מהני דהא עדיין לא יצא מרשותו דהא יד שומר כיד בעלים דמי והפקר צריך להוציא מרשותו ועוד דהכי היכא דהוא ביד אחר לא שייך הפקר כמו שמצינו באו"ח הל' שבת סי' רמ"ו שכתבו דיכול להפקיר בהמתו שהוא ביד א"י וכתב הב"י וכיון דביום שבת רשות א"י עליו אין אחר יכול לזכות בה ועי' ט"ז שם עכ"פ לאינו היכא דרשות אחר מעכב לא יכול אחר לזכות ושוב לא הוי הפקר גמור כיון דאינו הפקר לכל רק להפקיע איסור שבת מהני הפקר כה"ג ג"כ ע"ש וז"ב דכן הוא כוונת הראב"ד לחלק בין זה לברירה :

דף כב ע"א גמרא בעידנא דתרם הא לא ידע . נ"ב עי' ירושלמי פ"א דתרומות דמביא הך ברייתא דכלך אצל יפות וקאמר אית לך למימר למפרע נעשה תרומה בתמי' דאינו נעשה שליח למפרע וכבר התעורר מהר"א פולדא דבש"ס בבלי הדיוק דלמפרע נעשה תרומה משום דהשתא ניחא מעיקרא נמי ניחא ואפשר לומר דש"ס דילן דייק דאם כוונת הברייתא דמכאן ולהבא א"כ פשיטא הרי תרומה ניטלת במחשבה ולא גרע אמירת כלך אצל יפות מן מחשבה ועפ"ז יש לתרץ קושי' התוס' אם יש יפות תהן דהקשו נהי דשווי' שליח מ"מ כיון דלא אמר ליה ביפות וכו' אבל לפי הנ"ל ניחא כיון דבשווי' שליח מיירי ע"כ לא ניחא ליה לתרום במחשבה כמו דאמרי' לעיל כיון דנפל גלי דעתיה בנפילה ניחא ליה בהגבהה לא ניחא ליה דלקני' וכן הכא וא"כ לתירוץ הש"ס דמיירי דשווי' שליח שוב יוכל להיות כשיטת הירושלמי דממעטינן דמכאן ולהבא נעשה תרומה ונכון : תוס' ד"ה ואם יש יפות. נ"ב נ"ל ליישב קושי' התוס' דבודאי ידוע שאין אדם משנה טבעו ודעתו בנקל והנה לפי הס"ד דמיירי כאן מעיקר הפרשת תרומה מקשה הש"ס שפיר נהי דהשתא ניחא ליה בהפרשה דלמא מעיקרא לא ניחא ליה ומה מועיל כאן כלך אצל יפות משא"כ לפי' הגמרא דמיירי בשוויה שליח ואין לנו ספק על עיקר ההפרשה שהוא ניחא לו רק לא ידענו אם דעתו לתרום בעין יפה או בעין רעה וכיון דגלי דעתי' לבסוף דניחא ליה להפריש יפות ובכה"ג כיון שנודע לנו טבעו א"כ בלי ספק היה מתחילה לכך ואין ענין זה שייך להשתא ניחא ליה ויש לכוין זה בדברי הראב"ד מובא בשיטה מקובצת בריש הסוגיא דיאוש שלא מדעת ונכון : ע"ב גמרא הלכתא כאביי ביע"ל קג"ם. ולא אמרינן מדהשתא מייאש מעיקרא ניחא ליה . נ"ב ולדידי לע"ג ולא ראיתי מדיין לשום איש שיתעורר בזה דביו"ד סי' דקי"ל דאם איכוון לעבודת כוכבים בזריקה השחיטה פסולה תפני הך דרבנן דקסרי בחולין דלא אמרי בה לא איסור ולא היתר משום דאמרינן הוכיח סופו על תחלתו וקשה ולאו ק"ו הוא ומה התם דדבר עבירה הוא והיה לנו לאוקמי' על חזקת כשרות כמו דקי"ל באמת ביו"ד סי' א' ש"ך ס"ק דאם שחט והמיר דתו אמרינן השחיטה כשירה ורק בשחיטה אחת אמרינן הוכיח סופו על תחלתו וגבי יאוש דהוא דבר הרשות לא הוכיח סופו על תחלתו ומדהשתא ניחא ליה הוכיח סופו דגם מעיקרא היה מיאש ונע"ג לדעתי : רש"י ד"ה באגא בארעא. אלא הולכין אחר הרוב .. נ"ב לכאורה הכי קי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב וספק גזל אסור ודלמא מיתומים הם ולא בני מחילה נינהו ועי' חולין (קלד ע"א) :

דף כג ע"ב גמרא דהוה קא מחסם . נ"ב רש"י כאן וכן שבת (קמז ע"א) (וחולין פא) מביא רש"י מלשון לא תחסום אולם בערוך ערך חסם נרשם בכ"מ מהסם ואפשר גם כן מלשון תחסום משום דידוע דברי הירושלמי דלא מתמנעין רבנן דרבין בין ה"א לחי"ת (שבת פ"ז): תוס' ד"ה באושפיזא וא"ת הא אמרינן ברכות (נח ע"א) כל מה שטרח בעה"ב לא טרח אלא בשבילי. נ"ב ול"נ לתרץ דשם אין הכוונה שאמר כן ברבים רק שחשיב רציני טרחת בעל הבית עד שאפי' מה שאכל בעל הבית ואשתו ובניו היה רק בשבילו ולכבודו ואם לא היה הוא סועד אצלם היו מספיקים עצמם במועט ורק לכבודו אכלו כולם סעודה גדולה ושתי יין וכל זה עשו רק בשבילו ודן הכל לזכות להחשיב טרחת בעה"ב אבל אלו אבל אינו מפרסם זאת לאחרים וזה נכון לדעתי :

דף כד ע"א רש"י ד"ה אגנוב ליה כסא דכספא כלי של אושפיזו היה · נ"ב עי' מ"ח שתמה מנ"ל לרש"י הך דשל אושפיזא. ונראה דאם היה של מר זוטרא בעצמו הכי אסור לעשות דין לנפשו בדבר שאינו מבורר עי' חו"מ סי' ד' ומפ"ז פרש"י דהיה של אושפיזו ומר זוטרא לא עשה דין לעצמו רק היה דיין בדבר והיה רגלים לדבר שגנבו וכפתו או בשוטים או בנדהו עי' שיטה מקובצת כאן :

דף כה ע"א גמרא א"ר יצחק מגדלאה והוא שעשוין כמגדלין . נ"ב הרבה אמוראים אם לא נזכרו דבריהם בבית המדרש רק בהלכה אחת היו מכנים שמם בביהמ"ד כתואר שם הלכה הזאת כמו (ברכות נג ע"ב) ר' זוטרא אומר כשם שמזוהם פסול לעבודה כך לברכה הנה ג"כ נקרא ע"ש הלכה שלו שאמר הדין במזוהם שפסול לברכה וכן בכאן ר' יצחק אמר האוקימתא והוא שעשוין כמגדלין לכן נקרא בבהמ"ד בשם מגדלאה וכן מצינו בירושלמי פ"ק דמגילה ואליהו מקריב באיסור במות א"ר שמלאי דיבורא ובדבריך עשיתי ע"ש הכי נקרא ר' שמלאי דיבורא מפני שהביא ראיה מקרא דובדבריך עשיתי וכן בתנחומא ומדרש פ' מטות כל הרים שבמקרא הרים הם וכאן א"ר אבא רומניא לשון רוממת ע"ש במפרשים וזה אמת :

דף כו ע"א רש"י ד"ה דמתיך שהעלה חלודה . נ"ב עי' רש"י תענית (ח ע"א) ד"ה משתכין עליו כנחושת ותוס' שם ד"ה אם ראית : ע"ב רש"י ד"ה נקיטנא ליה משבועה ליה היסת . נ"ב עי' ש"ך חו"מ סי' ע"ה ס"ק סג דאין מכאן ראיה דזה נחשב רגלים לדבר להשביע על טענת ספק די"ל דבעל אבידה חושב כן ומפ"ז אין מיאש אבל לדינא גם בכה"ג כל שלא ראה שמלא נחשב טענת ספק ע"ש . והאמת אתו דהכי הך דלקמן דאימור שותפי היא ג"כ טעם הדבר דמפ"ז אינו מייאש אבל באמת אינו כן : ד"ה אימור שותפין וכו' ואין בו שוה פרוטה או שותפין אין כאן משום השבת אבידה . נ"ב נ"ע כיון דעיקר טעם דפמש"פ דא"צ להחזיר רק משום מחילה פי' רש"י סנהדרין (נז ע"א וסט ע"א) כיון דאינו בתורת השבה בוב פחות משו"פ מקרי גזל וא"כ

כיון כאן דלא ידע דמחיל דהרי לא ידע שנאבד מיניה א"כ גם בפחות משו"פ אסור. שוב ראיתי להרב מחנה אפרים הל' גזילה סי' א' שהתעורר בזה והביא ג"כ הך (ב"ק קג) דמחיל לו מון מש"פ בקרן א"צ להוליך אחריו ופרש"י אלא יניחנו שם ויבאו הבעלים וימצאו את שלהם ותי' לזה ע"פ דברי הרמב"ן כאן דגזילה ואבידה דכ"ז שלא נתייאש בעלים הסבה נחשב כאילו מונח בקרקע ע"ש :

דף כז ע"ב תוס' ד"ה כים ואכנקי. וא"ת והכתיב לא תנחשו וי"ל ט' כל דבר שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי. נ"ב דבריהם תמוהים דמאי רפואה שייך כאן ואולם ע"פ הרמב"ם בתורה פי"א שמליאה שכל דבר שהוליא אותו הנסיון אין בו משום דרכי אמורי ופי' הא דאמרינן חולין (ס"פ כיסוי הדם) בשלמא מעט באבנים כי היכי דלכחום חיליה ונזור אותו פיון הטבעי אבל סוקרו בסיקרא כיון שאין כאן סיבה ע"פ השכל שוב יש בו דרכי אמורי והילכו כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי אמורי היינו כיון שהוליא אותו הנסיון דהרי שם באילן המשיר פירותיו אין כאן רפואה ע"ש ופי' תשובות הרשב"א סי' תמ"ג תמ"ה :

דף כט ע"ב גמ' מהו דתימא ניחא ליה לאינים דתיעביד מלוה בממוני' קמ"ל. נ"ב הא דבפסחים (ד ע"א) קי"ל באמת דאמרינן ניחא ליה לאינש דליעבד מצוה בממוני' ופי' בשו"ת הרב שער אפרים סי' ג שהרבה להאריך בזה ולחלק שניהם אלו ע"ש :

דף ל ע"א גמ' היה כהן והיא בבית הקברות כו' האי עשה והאי ל"ת ועשה. נ"ב עי' תשובות מקום שמואל סי' ז' ופי' שער המלך הל' נדרים ספ"ז דהוקשה לשיטת ריב"א חולין (קמא) דאפ"ה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ לא לקי א"כ נריכין והתעלמת לסהאות דאין זה בכלל דמי' ולקי ג"כ ע"ש : ע"ב גמ' בה זו קבורה כו' לזקן ואינו לפי כבודו. נ"ב עי' תוס' לעיל (כד ע"ב) ד"ה לפנים משורת הדין דכ' דהך אמר יכשיטון לפנים משורת הדין היינו בזקן ואינו לפ"כ ואולם כאן דבעינן זקן ואפ"ה מן בה : תוס' ד"ה אלא לזקן ואינה לפי כבודו וא"ת ת"ל מולאתו. נ"ב עי' שו"ת חות יאיר סי' נ"ה ג"ו דמה שהתליטו התוס' כאן בפשיטות דשוא"ת ילפינן מולאתותו ואולם שיטת התס"ד מובא בש"ע יו"ד סי' שע"ב דכהן שמוכב ערום לריך לילך ערום אע"ג דג"כ שוא"ת וע"ש בחות יאיר סי' ח' ע' :

דף לא ע"א גמ' אי אתרו בה ולא אזדהרו כו' אבדה מדעת היא. נ"ב עי' שו"ת חות יאיר סי' ו' מה שתמה על דעת הטור דס"ל בחו"מ סי' רס"א דמותר המולא ליטלה לעלמו וחילק ע"ד הרמב"ם ובאמת דברי הרמב"ם נכונים דהגמרא לא קאמר רק דמת"כ א"צ להחזיר דבלא אתרו ליכא אבידת גופא ובאתרו בו הוי אבידה מדעת אבל לענין המולא בודאי אסור ליטול לעלמו דלמא לא אתרו בו ועדיין ברשות בעלים קאי ע"ש ופי' בהשמטות מספר חות יאיר ותמלא תי' על קושי' זאת : שם שלא תשלא אין לי כו' לדבר מלוה מנין. עי' משנה למלך פ"ו מהל' דעות הל"ז באריכות בענין זה :

דף לב ע"א תוס' ד"ה כבד הא דלא נקט גז"ש דמיראה מיראה. נ"ב לכאורה קשה הרי קי"ל אין אדם דן גז"ש אא"כ קבלה מרבו ודלמא לא היתה גז"ש זאת מקובלת ופי' שבת (לג ע"א) תוס' ד"ה גז"ש לא גמר דהיה להם בקבלה מנין כל גז"ש שבתורה ע"ש ואולם ע"פ דברי הרמב"ן בהשגותיו לס' המלות שורש שני יתבאר לנכון דאין הפירוש דפרטי גז"ש לריכים להיות מקובל דא"כ אין מקום לכמה סוגיות הש"ס דמקשה נילף מגז"ש ממקום אחר משום דהא עדיף דדמי ליה חולין (פה ע"א) וכדומה אלא ודאי כלל הדבר היה מקובל אללם כמו התם בחולין היה מקובל אללם דשחיטה שאינה ראויה ילפינן משחיטה אבל מאיזו שחיטה אם משחוטי חוץ או משחיטת חולין זה נמסר לחכמים עכ"ל הרמב"ן וכן כוונת התוס' ג"כ כאן דהיתה הגז"ש מקובלת אללם דילפינן כבוד אב ואם מכבוד המקום א"כ נילף מירא מירא ג"כ כיבוד אב ואם מכבוד המקום זאת הוא כוונת התוס'. אולם לייסב קושי' התוס' נ"ל בענין אחר דבלא"ה קשה כיון דקי"ל דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן (חגיגה יא ב"ק ב ע"ב נדה כג ע"א) ואיך אמרינן כאן ילפינן ד"ת מדברי קבלה ואף דכאן נאמר הוקש כבודם מ"מ בודאי אינו רק גזירה שוה ולא היקש דתנאי ההיקש דלריך להיות הלמד והמתלמד סמוכין זה לזה בפסוק אחד ואפשר לומר כמו שאמרו ריש ב"ק דגילוי מלתא בעלמא לפרש הוראת המלה ופתרונה ילפינן ד"ת מדברי קבלה ופי' תוס' חולין (קלג ע"א) ד"ה גיזה וגם כאן יליף הש"ס דלשון כבוד הוא ענין רוחני נקרא ה' מלך הכבוד ונקרא נפש האדם כבוד וכיון דמלינו כבד ה' מהונך דהונחה מלה זאת על הרוב שמוטל על הנברא לכבד בו את בוראו ובכבוד אב ואם נשתמש ג"כ בלשון כבוד דנגד אבותיו לריך לכבדם בענין רוחני היינו אפילו במלות התורה ואם אמרו לו לעבור על ד"ת לריך לשמוע להם ומפ"ז לריך קרא את שבתותי תשמורו וא"כ כ"ז אינו רק גילוי מלתא ולאו מילף הוא והארכתי בזה בספרי תורת נביאים לייסב בזה קושי' הריטב"א כאן והאכ"מ :

דף לג ע"א רש"י ד"ה מקרא תורה נביאים וכתובים. נ"ב עי' קידושין (ל ע"א) כזבולן בן דן אבי אביו שלמדו מקרא משנה וגמרא ואמר רבא מקרא זה חומש ופי' יו"ד סי' רמ"ה בשו"ע ובש"ך שם מה שהביאו בשם הב"ח ופי' ברכות (ה ע"א) מ"ד ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמלוה לוחות אלו עשרת הדברים תורה זו מקרא ע"ש הרי מקרא משמע תורה ונביאים וכתובים והמה בכלל אשר כתבתי ע"ש וצ"ע ובספרי הארכתי : ע"ב רש"י ד"ה בימי רבי ונשנית משנה דברי יחידים שראה רבי דבריהם ושנאן סתם כדי לקבוע הלכה כמותם. נ"ב עי' חולין (פה ע"א) ראה רבי דבריו של ר"מ באותו ואת בנו ושנאו בלשון חכמים ודברי ר"ש בכסוי הדם ושנאו בלשון חכמים ע"ש וכן אמרינן לקמן (ס ע"ב) מאן חכמים ר' אמי בסנהדרין (סו ע"א) מאן חכמים ר' מנחם ב"ר יוסי ופי' יד מלאכי סי' ת"ו באריכות :

דף לד ע"ב גמרא שאל מן האשה ושלם לבעלה מהו תיקו. נ"ב קשה לי דכאן נשאר הש"ס בזה בתיקו ובש"ס ב"מ (לו ע"א) שאל מן האשה ונשאל בעלה אשה שאלה ונשאל לבעל תליא אם קנין הגוף כקנין פירות דמי או לא וכיון דאנן קי"ל יבמות (לו ע"ב) ק"פ לאו כקנין הגוף דמי שוב לא הוי התם שאלה בבעלים וכן הכא לריך להיות הדין דתה שלם לבעלה אינו מועיל כיון דהבעל אין לו חלק בגוף הפרה רק בפירות וק"פ לאו כקה"ג ואין בידו להקנות הכפל ואפשר לומר דמכאן הוליא הרמב"ם פסקו שפסק פ"ח מהל' שאלה ופקדון ה"ב דלא הקנה הבעלים לשומר רק הכפל אבל גוף הפרה חוזרת לבעלים ופי' בב"י טוחו"מ סי' רל"ה ובש"כ שתמהו בזה עליו אבל לפי הנ"ל ניחא כיון דדעת הר"ן כתובות ריש פרק האשה שנפלו בשם הרמב"ם דוקא ולד נכסי מלוג לא תקנו לבעל דהוי פירי דפירי אבל כפל של בהמת מלוג שייך לבעל וא"כ ניחא בעיית הש"ס דאע"פ דק"פ לאו כקה"ג דמי מ"מ א"ל להקנות כאן רק הכפל והכפל שייך לבעל בכלל פירות אבל אם ניחא כפשטות הגמ' דהקנה לשומר גוף הפרה דבלא"ה הוי דשלב"ל א"כ קשה מה מועיל שמקנה הבעל הכפל הרי לריך להקנות גוף הפרה ובגוף אין לו חלק דק"פ לאו כקה"ג דמי ועוד קשה דהרי אמרינן (ב"ב נ ע"א) אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג אינו מכור. ומדמי הש"ס להך דמכר לעבדו ע"מ שישמשנו שלשים יום דס"ל לר"א שניהם אינם בדין יום או יומים דק"פ לאו כקה"ג דמי וכן השני שהגוף שלו כיון דהפירות הם של אדון הראשון שוב קנין הגוף שאינו עומד לפירות אינו קנוי קנין הגוף כלל ומפ"ז לא זה קנוי בעלים ולא זה וכן באשה ואיש שמכרו דאשה יש לה קה"ג בלא ק"פ והבעל יש לו ק"פ בהעדר קה"ג ואף מכרו שניהם אינו מועיל ושניהם אינם בעלים ע"ש והכא ג"כ מאי בעי הש"ס אם בכה"ג היכא דשאל מן האשה ושלם לבעל אם מקנה לו כפל היה לו לשאל בעייתו אם שייך כאן דין כפל כיון דאין להם בעלים מיוחדים כמו דקי"ל שניהם אינם בדין יום או יומים דלא זה מקרי בעלים ולא זה ואפשר ג"כ דמכאן למד הרמב"ם דבריו דס"ל דבעל ואשה שמכרו בנכסי מלוג מקחם קיים וגבי עבד פסק דשניהם אינם בדין יום או יומים והרב בעל בית שמואל אהע"ז סי' נ' הרגיש בזה וכ' לחלק דשאני בדין יום או יומים דכ' כספו ובעינן כספו המיוחד ע"ש ומכאן הוליא הרמב"ם דבריו דאם בהמת דמיין איש ואשה בנכסי מלוג לעבד שמכרו ע"מ שישמשנו שלשים יום דשניהם אינם קרויים בעלים א"כ בכ"ד אין כאן דין תשלומי כפל וזה נכון ובספרי הארכתיו : שם המלוה על המשכון וכו'. נ"ב עי' שו"ת חכם לבי סי' כט מה שהאריך להסיר קושי' מהרבמ"ק על הרמב"ם דס"ל באינו מלוי בשוק לא שייך עיניו נתן בה ע"ש :

דף לט ע"א גמרא וכולם שמין להם כאריס. נ"ב הנה בש"ס אקרו על איזה אופן קאי הך ושוים אם על נכסי שבויים או על נכסי רטושים או על נכסי נטושים ואיך נופל לשון כולם ע"ז ופי' מ"ש מרן הכ"מ ספ"ו מהל' יסודי התורה עמ"ש הרמב"ם דכל מלכייא האמור בדניאל חול דאין נופל לשון כל על שני דברים לבד וכאן משמע דנופל ע"ז לשון כולם שוב מלאתי לבעל יד מלאכי סי' של"ו דהתעורר בזה והאריך הרבה ע"ש :

דף מ ע"ב גמרא כיון דטעון טעון. נ"ב עי' מ"ש בזה הרב טורי זהב יורה דעה ס"ס נ"ג : רש"י ד"ה כשמתאי לומר כשמתדקדק ותדע מילוי הדברים. נ"ב אולם (עירובין פט ע"א פסחים יא ב כתובות כ ע"ב) פרש"י כשמתדקדק בדבריהם ותעמוד על מתונם תמלא כן וכבר ראיתי להרב יד מלאכי סי' של"ג שהתעורר על הסתירות וחילק היכא דהיה הגירסא לפני רש"י ז"ל כשתמלא בא"ף ופי' לשון מליאה היינו כמו שמפורש בריטב"א בחידושיו לעירובין כשתמלא בעצמך לרדת לסוף טעמו אבל היכא שהיתה הגירסא לפניו כשתמתי ביו"ד פי' ותדע מילוי הדברים :

דף מא ע"א גמרא מובילנא מאני' בתרי' לבי מסותא. נ"ב דקי"ל דעבד שהוליך כליו של האדון לבית המרחץ קונה עי"ז בחזקה (קידושין כב ע"ב) דזה הוי עבודת של עבד וקי"ל כל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו וקאמר ר' יוחנן דמי שיתכן לו תבית יוליך אחריו לבית המרחץ ויפרסם לכל שעושה לו שירות שחייב התלמיד לרב וכתדומה לי שראיתי זאת בס' תולדות אדם ואין ספרו ת"י כעת ופי' ג"כ ב"ק (כ ע"ב) סי מתני' א"ע לכי תשמש לי שקל סודר כרך ליה ע"ש ופי' ג"כ ס' באר שבע בתשובה סי' כ"ב מה שהאריך ביה הרבה לפרש דוקא ר' יוחנן אמר זאת נרבותא ע"ש : רש"י ד"ה זאב טורף וגושא הטרף למורו אהי אינו טורפה אלא דורסה במקומה. נ"ב כן פרש"י ג"כ (תענית ח ע"א) אולם ב"ק (טז ע"ב) פרש"י טרף שההרגה ואכלה. דהם שלא הרגה אלא מחיים אכלה ופי' ג"כ פסחים (מט ע"ב) ארי דורס ואוכל עם הארץ מכה ובועל וכתום' שם ופי' רש"י לקמן (לג ע"ב) ד"ה ארי דורס :

דף מב ע"א גמ' לעולם ישלים אדם מעותיו שליש בקרקע ושליש בפרקמטיא. נ"ב עי' יבמות (סג ע"א) דעת ר"א בתחילה ג"כ שכל אדם שאין לו קרקע אינו אדם ואח"כ אמרו שם דספוכי בעסקא טב מיניה ע"ש ופי' לקמן קז ע"א ברוך אתה בשדה שיהיו נכסיך משולשין :

דף מג ע"ב גמרא אקיף אסולמא דצור וטול לגבי' דר"י בר אידי. נ"ב וכן הוא ביצה (כה ע"ב) דר' יעקב בר אידי היה בארץ ישראל והיה תלמידו של ר' יוחנן פי' יבמות (לו ע"ב) וירושלמי פ"ב דברכות ופ"ו דשקלים שהיה ר' יוחנן כועס על ר"א בן פדת על מה שאינו אומר הלכה בשמו ואמר תרתי עביד לי הדין בבלאה ור"י בר אידי נכנס לפיס דעתו ע"ש :

דף מז ע"א תוס' ד"ה קונים ט' וכן נתינת תרומה דחטה אחת פוטרת את כל הכרי. נ"ב עי' מ"ש בזה הרב המשנה למלך פ"ו מהל' מתנות עניים הל"ז בפיסקא ד"ה שוב מצאתי מה שהביא בשם הר"י אחרון דלהוציא מידי טבל חטה אחת פוטרת אבל נתינה לכהן בעי באמת שו"פ ופי' מה שכתב הרב נודע ביהודה מה"ת חיו"ד סי' ר"א שכ' מעלמו סברא זאת ונעלם מעיניו דברי הר"י אחרון והמ"ל וע"ש שפלפל בסוגיא דילן דבאמת רק בכלי א"צ שוה פרוטה אבל במעות כ"ע סברי דצריך להיות פרוטה כמו בשבועה דצריך להיות השמנה שתי כסף ובכלי שני בכל שוה וכוכיח כן מלשון רש"י דכ' אבל פירי לא אפילו שוה הרבה ע"ש :

דף מח ע"ב גמרא ר' יהודה הנשיא אומר אם היה משכון. נ"ב ר"י הנשיא זה אינו זה שהתיר את השמן (ע"ז לה ע"ב) ועי' מ"ש שם רש"י במשנה וכאן אם הוא נכד רבי לא שייך שיחלוק עם רשב"ג אביו של רבי רק הכוונה כאן על רבינו הקדוש שפעמים כינוהו בשם ר' יהודה הנשיא ופי' לקמן דף זה ע"ב פלוגתתו עם רבי נתן שהיה אבירו של ר"נ ואב"ז של רשב"ג עי' סוף הוריות :

דף מט ע"א רש"י ד"ה שלא ידבר אחד בפה בשעה שהוא אומר הדבור לא יהא בדעתו לשנות. נ"ב אע"ג דקתם איסור אחד בפה ואחד בלב לא איירי מענין משא ומתן רק מענין דברי ידידות וריעות יהיה לבו נקי מתרמיות ופי' רמב"ם פ"ב מהל' דעות ה"ו אסור לאדם להנהיג עלמו בדברי חלקות ופתוי ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב אלא תוכו כברו וענין ש...ב הוא הדבר שבפה עכ"ל הרי דלא איירי מענין משא ומתן ואפשר דעת רש"י כיון דמקרא נבת...ם נפקא ליה וקרא דהין והיפה אשר למדו הן שלך לדק איירי מעניני משא ומתן ודברי הרמב"ם נלמ... מהך שדרשו בתנחומא ולא יכלו דברו לשלום שבני יעקב לא דברו עם יוסף כמ"ש הרב הספרי הדש ראיה זאת אבל קרא זה דוקא במו"מ איירי כשיטת רש"י דבשעה שמוכר או קונה דבר אסור לו שיהיה אז בלבו לשנות : תוס' ד"ה כל הא ביתא קמן כו' קי"ל הלכתא כשמואל בדיני. נ"ב מכאן ראיה דאף היכא דפליגי רב ושמואל אליבא דתנאי נמי איתא לכלל זה דהלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני ופי' יד מלאכי סי' קמ"א שהאריך בזה והביא עוד ראיות שונות דאף במקום פלוגתת תנאים איתא לכלל זה דלא כרש"ל ביש של שלמה והרב אלגזי דהתליטו דרק בפלוגתתם לבד איתא לכללין ע"ש. ופי' תוס' לקמן (נא ע"ב) ד"ה במה דברים אמורים :

דף נג ע"א רש"י ד"ה דאורייתא כו' ורבנן הוא דאמרי דשיל"מ לא בטל. נ"ב כן הוא ג"כ שיטת התוס' סוף מעילה (כב ע"א) דדשיל"מ אינו רק מדרבנן אולם מלשון הר"מ פ"ז מהל' מעילה משמע דמדאורייתא לא בטל דשיל"מ לדידן ופי' פרי חדש יו"ד סי' ק"א שתמה בזה ואפי' לשיטת הר"ן (נדרים נב ע"א) דטעם דשיל"מ משום דהוי כמו היתר בהיתר וילפינן מוגקא מדם הפר ודם השעיר מ"מ משמעות לשונו משמע ג"כ דרק דרבנן החמירו שלא יתבטל מטעם דלא הוי היתר בהיתר ממש דהרי עכ"פ עדיין אסור עתה ופי' ג"כ פרי חדש יו"ד סי' ק"ב מה שהאריך בסוגיא זו דהרי יש הוכחות להוליכו לירושלים ובכה"ג לא היה דשיל"מ ע"ש : תוס' ד"ה ואסורים כו' וי"ל כדמפרש בירושלמי אסורים לזרים אבי שיעור או דאורייתא או דרבנן. נ"ב הנה בירושל' פ"ז דחלה דקדים לבכורים לא נזכר מאומה על הקו' מה שאמרו דבמיתה בידי שמים ומכ"ש דאסורה לזרים רק במתני' פ"ב דבכורים הקשה באמת הירו' כן ומתרץ מפתר אסורה לזרים היינו פחות מכשיעור הולם שם נאמר מסייע לר' יוחנן והכוונה דיש ראיה לר"י דח"ש אסור מה"ת (ופי' מהרא"פ לא נתיישב לנכון וג"כ לריך להגיה תיובתא דר' יוחנן תחת מסייע) עכ"פ לא נזכר שמה דלריכים לקיש ג"כ מתוקמא ואסורין לזרים בפחות מכשיעור היינו מדרבנן אולם התוס' הוכיחו בפשיטות דגם לר"ל מוכרחים לתרץ כן דהרי (ביומא עד ע"ב) מוקי הש"ס מתני' דיומא לא נצרכה לפחות מכשיעור וקאמר הש"ס הניחא לר"י אלא לר"ל מאי איכא למימר ומשני שמה הש"ס מודה ר"ל דאסור מדרבנן וא"כ ע"כ מתני' דבכורים ג"כ בהכי מתוקמא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ופי' שיטה מקובלת שהביא בשם הרמב"ן דהקשה מה חידוש בא להשמיענו מ"מ מכל התורה כולה דקי"ל ח"ש אסור והנה גם על סוגיין קשה כנ"ל וביותר קשה דהרי כבר משמיענו במשנה דבכורים ולמה נריכה המשנה לחדש דין זה עוד הפעם ואם כוונת הרמב"ן דהרי כבר נאמר במס' חלה לשון החלה אסור מה"ת ואסורה לזרים וע"כ מתוקם הך דאסורה לזרים על ר"ש א"כ מה תחדש המשנה עוד הפעם בבכורים אבן אם זה כוונת הרמב"ן שוב אין מקום לתירוצו דהרי חלה ג"כ אין איסורו שוה בכל כבכורים ואולם באמת על משנה דיו"כ אין להקשות דהרי יו"כ הוא איסור התלוי בזמן ובסוף יו"כ דלא שייך חזי לאצטרופי דהרי אח"כ יהיה זמן היתר מ"מ קמ"ל מתניתין דאסור ועי' צל"ח (פסחים מד ע"א) וגו"ב מה"ת אהו"ח סי' נג דכ' באמת דאיסור התלוי בזמן לא שייך בסוף הזמן ח"ש אסור מה"ת וא"כ קמ"ל מתני' דיומא דאפילו בסוף היום אסור ח"ש ומתני' דחלה היא משנה ראשונה דמשמיענו דין ח"ש דאכתי לא ידענו בשום משנה דין זה וחידוש דמתני' דבכורים לא ידענו וצ"ע :

דף נד ע"א גמ' אפי' בשבת מאי לאו בהא סברא פליגי מ"ס חומש מעכב. נ"ב עי' יבמות (נג ע"א) דמותר להפרים בשבת שלא מן המוקף וא"כ מאי פסיקא לש"ס כאן דאין החומש מעכב דלמא חומש מעכב באמת מה"ת רק בשבת שרי ועי' בתשובת הרשב"א סי' קכ"ז שכתב בכך דיבמות דדמי לשאר דוכתי דחכמים דחו לאו של תורה משום תקנותיהם וכמו בר"ה שאחרר עבדו ע"ש וא"כ גם כאן משום עונג שבת מותר אולם י"ל דמפ"ז דקדק הרשב"א שם בתשובה דאשכחן בכמה דוכתי דחכמים דחו אפילו לאו הבא מכלל עשה משום תקנותיהם משמע דוקא לאו הבא מכלל עשה אבל לאו גמור לא התירו משום עונג שבת רק תורם שלא מן המוקף דאתי' מדרבנן אבל כאן אי חומש מעכב שוב ישנו בלאו גמור ולוקה לא התירו משום עונג שבת :

דף נה ע"ב גמ' וכי עשו כו' לדבריהם כשל תורה. נ"ב עי' תוס' ב"ב (מח ע"ב) שכתבו ועוד מלינו למימר דלא עשו חיזוק לדבריהם אלא בדבר שיש לו שורש מן התורה אבל בדבר דליכא כוותיה בדאורייתא לא ע"ש וצ"ל דגם דמאי מיקרי יש לו שורש מן התורה דספרשת מעשר הוא חיוב דבר תורה ועי' תוס' יבמות (לו ע"ב) ד"ה חיזוק ועי' שו"ת חות יאיר סי' ס דהיכא דלא מפורש כן בדברי הגמרא אנן מעלמנו לא אמרינן כן ע"ש :

דף נו ע"ב גמ' וכל היכא דכתיב ידו ידו ממש הוא והכתיב ויקח כל ארצו מידו. נ"ב לא ידעתי אמאי לא הזכירו דתליא בפלוגתא סנהדרין (מה ע"ב) בנקטעה יד העדים פטור דבעינן קרא כדכתיב ועי' כתובות (מד ע"א) ד"ה אין לה ועי' תוס' סוטה (כז ע"ב) ועי' שו"ת חות יאיר סי' קס"ג באריכות ועי' גיטין (עז ע"א) דאמרו שם דבעינן תלוייהו דגט מגגיגה וגניבה מגט אין ללמוד ולא הוי עי"ז שני כתובים הבאים כאחד וא"כ נילף מהתם כמו דהתם ידו ברשותו כן כאן וכו' או קנה מיד ממיתך ג"כ מרשותו כמו בגט ועי' בס' למודי ה' קונטרס למ"ד מעניני' קג ע"ד דהתעורר בסוגיא זאת באריכות בענין חילוף הסוגיות והאכ"מ : תוס' ד"ה והאי ביומיה מכירה כו' מישראל ששכר פרה מכהן. נ"ב דברי התוס' שלא כדקדוק דעיקר הראיה (בע"ז טו ע"א) הייתו מכהן ששכר פרה מישראל והתוס' כאן אפשר דנקטו רישא דברייתא וסמכו על המעיין אולם דברי התוס' אינם מדוקדקים מצד אחר שהחליטו בפשיטות דלכל ענין שכירות ליומא לאו ממכר הוא אולם עי' תשובות הרא"ש כלל א' ובטור חו"מ סי' ר"ם דכתבו בפשיטות דלאו לענין הנאה לבד נאמר הדין דשכירות ממכר הוא רק בכ"מ נקראו שותפים עכ"פ רק דלא מקרי בעלים ועי' מ"ש הרא"ש ב"ק (נב ע"א) דהמשכיר בית לחבירו יכול להקדישו מפני שהבעלים יש להם חלק בגוף הקרקע אבל לאסור הנאה על הדר בו כל זמן שהוא שכור ביד אחרים אין הנאה שלו ועי' ש"כ חו"מ סי' שי"ג ס"ק א' מה דהתעורר על מרן הב"י דנעלם ממנו גמרא מפורשת (ע"ז טו) דקי"ל שכירות ליומא לאו ממכר ועי' שו"ת שאגת אריה סי' ע"ד מה שהוקשה ע"ד הרא"ש דכ' פ"ק דפסחים כיון שהשאיל לו ביתו לשמירת ממונו ביתו קרינן ביה והרי קי"ל שכירות לא קני' ע"ש שהניח בצ"ע אולם נעלם מעיני הגאון שיטת הרא"ש בתשובה סי' א' ובתי' לב"ק דלכל מילי ממכר הוא רק דאינו ש' לגמרי לענין להקדישו ולענין להאכיל לבהמות ישראל תרומה מהני שהמשכיר יש לו חלק והוי כשותף ועי' בתשובת ושב הכהן סי' מ"ז מה שהאריך בעניינים הרבה מאד ובדברי התוס' הללו והאכ"מ ועי' ג"כ שו"ת מקום שמואל סי' א' באריכות בענין זה :

דף נז ע"ב תוס' ד"ה שומר חנם. דלפי' שומר שכר אם פשע נראה דלא משלם. נ"ב פי' בזה באריכות ש"כ חו"מ סי' שו ס"ק קכו אם פושע כמזיק או לא ועי' ג"כ מש"כ בזה שכר מחנה אפרים הל' שומרים סי' יט בביאור דברי התוס' הללו ועי' או"ת סי' שו באריכות וגם אני בחי' האהרכתי בסוגיא זאת ואכ"מ:

דף נח ע"א תוס' ד"ה לשמור. ממשקה ישראל מן המותר. נ"ב לא ידעתי מאי קשיא להו כאן הרי משנה שלמה שנינו פ"ג דשקלים שומרי ספיחים נוטלים שכרם מתרומת הלשכה ואיך מביאין לפני הלחם כיון דאסור לישראל משום משומר ועי' תוס' לקמן קיח ע"א ד"ה שומרי דרמזו על דבריהם כאן. ואולם תי' נ"ע שכתבו דמעלמא היו נמנעין מליקח א"כ אין מקום לקושיית המשנה דאם כר' יוסי דמתנדב הוא ושומר חנם דלמה יזכה בו והשמה בהפקר קונה והרי בודאי לא יקנה כיון דאם ישמור לעצמו היה אסור לו ואיסורא לא ניחא ליה דליקני ועי' תוס' מנחות (פד ע"א) שכ' ג"כ תי' זה ועל איסור ספיחין כתב דזה מיקרי מלאכתו בכך ולא ידעתי מדוע לא תירצו כן על משומר דזה מקרי מלאכתו דהרי לא היה אפשר בלי שמירה מפני החשש שמא יאכלוהו: **ע"ב רש"י** ד"ה שהרי דבר המסור. הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות. נ"ב ענין זה נמצא בש"ס סנהדרין (כו ע"א) דאמר יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך אמר לשם הלב יודע אם כוון לעקל בית הבד או לעקלקלות ע"ש: ד"ה דדש ביה כבר הורגל בכך שמכנים אותו כן. נ"ב עי' תענית (כ ע"ב ומגילה כח ע"א) ולא קראתי לחבירו בחניכתו ועי' רש"י ותוס' תענית שם:

דף נט ע"ב גמרא נצחוני בני נצחוני. נ"ב שמעתי דעיקר הסיבה ליסוד ושורש אמונה שהתורה לא תשתנה בשום פעם מפני שענין השלם בתכלית השלמות אין אפשרות שימצא זולתו במינו אלא חסר מן השלמות ההוא ולא ידמה בתורה אשר באה מאת ה' הגרעון או השינוי וכאשר שהשי"ת הוא נצחי כך התורה שבאה מאת ה' היא נצחית עי' מורה נבוכים פל"ט לשני וא"כ בעת ששמעו מהקב"ה איך לא השגיחו החכמים על כל המופתים יוצאים מגדר הטבע שהראה ר"א לאמת דעתו ואמרו לא בשמים היא כבר כתבתי בתורה אחרי רבים להטות א"כ הראיה איך שתול על נבס מעיקר הגדול שהשי"ת הוא נצחי ואינו נופל בו שנוי ומקרה וזה הכוונה נצחוני בני שהראו כי מאמינים שהוא נצחי ומה שבכאן הזכירו לא בשמים היא אבל (במגילה ב ע"א יומא פ ע"א תמורה טז ע"א) הזכירו משום אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה האהרכתי בספרי אלה המצות המיוחד לענינים אלו ואכ"מ להאריך: **רש"י** ד"ה כל טהרות. ע"י מעשה שאירע כו' שנפלה טומאה לאויר תנור כו' וטיהרה ר"א. נ"ב מכאן משמע דרק טהרות שנעשו על תנור זה נשרף ועי' רש"י פסחים (טו ע"א) ד"ה ממחלוקתו של ר"א ור"י למדנו פרש"י דהלכה כר"י נגד ר"א דאין הלכה כר"א בטהרות דגמטו עליו מתנורו של עכנאי ע"ש והנה מצא רש"י כן דכאן לא אמרו רק דטהרות שנעשו ע"י תנור של עכנאי אלו שרפוהו אבל בשאר הטהרות מדוע לא יהיה הלכה כמותו ועי' צל"ח שם ובחיבורי האהרכתי: **תוס'** ד"ה זה תנור של עכנאי יש דגרס חכנאי וכן הוא בירושלמי. פ"ג דמועד קטן נמצא כל ענין זה ע"ש: ד"ה מבית אבי אבא ושמא מבית ר' גמליאל שהיה אבי משפחה. נ"ב עי' (ברכות י ע"א) כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדה מונחת על צוארו אל ימנע מן הרחמים ופרש"י הכוונה ג"כ על דוד שראה את המלאך וחרבו שלופה ולא מנע עצמו מן הרחמים ע"ש:

דף ס ע"א גמרא א"ר אלעזר עדא אמרה כל באמת אמרו הלכה היא. נ"ב ברמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה במקום שחישב כל הלכה משיני חישב ג"כ הך דביין התירו לערב קשה בכך להלכה משיני והיינו מפני שאמרו במשנה בלשון באמת אמרו וכ"מ שנאמר באמת הוא הלכה משיני ואולם אע"פ שבירושלמי אומר על המשנה דזרעוני גינה שאינם נאכלים וכן על המשנה דעגול של דבילה ועל המשנה דחזן רואה ועל המשנה דאשה חוגרת בסינר ובא לו לאחריו דהלכה למשה מסיני אולם על משנה זאת לא הזכיר לשון הלכה משיני. וג"כ אין סברא על ענינים כאלו שאינם רק מנהגים בעסקי משא ומתן שיהיו הלכות משיני והגמרא שאמרה כאן הלכה הוא הלכות מדינה שכבר התנהגו העם כן עי' (קידושין לט ע"א ב"ת לג ע"א) ועי' בשו"ת חות יאיר סי' צ"ב שהאריך בכלל זה של באמת אמרו. וגם אני האהרכתי הרבה מאד בספרי ואכ"מ:

דף סא ע"א גמרא למה לי דכתב רחמנא לאו ברבית לאו בגזל כו'. נ"ב עי' להגאון הר"י ברלין בספרו שאילת שלום ס"י דמאי מקשה הש"ס ל"ל דכ' רחמנא לאו בגזל ולאו ברבית ולאו באונאה הרי קי"ל סנהדרין (נו ע"א) דבני נח נצטוו על הגזל וקי"ל שם (דף נז ודף נט) דמצוה שנאמרה לב"נ ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח וא"כ מפ"ז נאמר גזל לאסור אף לב"נ דאילו לא היה נשנית שוב לא היה אסור רק לישראל וא"ל דכיון דילפינן מרבית ואונאה מקרי נשנית בסיני דהרי התוס' כתבו ג"כ כה"ג (ע"ז ה ע"ב וחולין כב ע"א) דמפ"ז צריכין מן העוף למעוטי מחוסר אבר דאי לא היה נשנית בסיני לא היה נאמר לבני נח ע"ש ובאמת גם משם ליכא ראיה דהרי שם כתבו התוס' דאם לא נכתב כלל מן העוף ואין לנו למוד על מחוסר אבר לא מפורש ולא מדיוק אבל היכא דיש למוד על האיסור אף שאינו מפורש כמו הכא דהוי ילפינן מרבית ואונאה שוב נאמרה ונשנית מקרי אולם בלא"ה אין מקום לקו' עי' בשו"ת חכם צבי סי' כו מה שהביא בשם רש"ל בביאוריו לסמ"ג דכל התורה לישראל נאמרה ולא נאמרה לב"נ וגזל כנענים דאסור אחר מ"ת האיסור בא על ישראל שלא ירגיל עצמו במדות מגונות. אבל בעת מתן תורה בסיני לא נאמרה רק לישראל ולא לב"נ דכתיב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ע"ש וכן מ"ש התוס' גבי מן העוף דבא לאסור מחוסר אבר לב"נ אינו ג"כ רק אזהרה לישראל אע"פ שמקבלין נדרים ונדבות מן הנכרים מ"מ אסור לישראל לקבל מהם מחוסר אבר אבל אזהרות ולאוין ברכאית וראשונה לא שמענו כלל אחר מ"ת שיבאו להזהיר לב"נ דפשיטא דלא מצינו זאת בשום מקום שתורת משה מסיני תבא להזהיר לב"נ וכלל גדול אצלנו דתורה לישראל נאמרה בלבד ונכון והתשובה נרב מופלג אחד האהרכתי הרבה מאד בעיקר זה: **תוס'** ד"ה אם אינו ענין כו' ואי שייך רבית בקרקע או בפחות מש"פ. נ"ב באמת דעת הרמב"ם פ"ו מהל' מלוה דרבית בתוס' כל שהיא יוצאה בדיינים ועי' סי' קס"א בטור ובש"ע דיש פלוגתא בזה ועי' משנה למלך שם הטעם דכבר הזכרנו דעיקר פחות משוה פרוטה אע"פ דשייך ביה גזל מ"מ מחיל א"כ כמו (סנהדרין נז ע"א נט ע"א) דכתב רש"י דגם לישראל נקרא גזל רק כיון דמוחל א"כ הוי כהשבה. וזה שייך בכ"מ אבל ברבית דכל רבית מחילה היא רק התורה אסרה מחילה כזו שוב אף פחות מש"פ לא יצא מכלל רבית: **ע"ב גמרא** רבית קצוצה יוצאה בדיינים. נ"ב אם הפי' דיוצאה בדיינים וב"ד היו כופים אותו בזמן הבית ויורדים לנכסיו או אין יורדים לנכסיו עכ"פ דליכא עליו שעבוד נכסים עי' נמוקי יוסף כאן ותשובות ריב"ש סי' ש"ה וסי' תמ"ה ועי' מחנה אפרים הל' מלוה ולוה סי' א':

דף סב ע"א תוס' ד"ה תנאי היא. ואמאי לא משני נמי הכא. ג"כ דמחזירין לצאת ידי שמים. נ"ב עי' מחנה אפרים הל' מלוה ולוה סי' כ"ו:

דף סד ע"ב תוס' ד"ה ולא ישכור ולפי' ר"ת נ"ל כו' מדרבנן ולפי שהתורה התירה בהדיא לא רצו חכמים להעמיד שם דבריהם. נ"ב מכאן הביאו האחרונים הרב שער המלך והגו"ב מה"ת ראי' לדברי הרב הפמ"ג יו"ד סי' קי"ז דכל היכא שמפורש היתר בתורה אסור אפילו להחמיר ע"ש וג"כ כאן כיון שהתורה התירה בפירוש רבית בבתי ערי חומה גם חכמים אין בידם להחמיר:

דף סח ע"ב גמרא רב עילים גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי. נ"ב מכאן הוכיח הרשב"א בתשובה סי' תתקל"ח מובא במשנה למלך פ"ד מהל' מלוה הל"ב מדקאמר ואיסורא לאינשי לא הוי ספי ולא אמר ואיסורא לא הוי עביד ומכאן דאבק רבית אינו עובר רק המלוה ולא הלוה והמשנה למלך הקשה ע"ז מהך דסנהדרין (פ' ז"ב) דפסלי' רבא לבר בניתוס ע"ש ועי' תשובת חות יאיר סי' קפ"ה וביד מלאכי סי' שס"ד וסי' שס"ז אי שייך באיסור דרבנן לפני עור וגם אם כאן הלוה שהמלוה מוזיף ברבית לישראל אם שייך כאן לפני עור דהרי אמרינן פ"ק דע"ז דלא שייך לפני עור רק היכא דקאי בתרי עברי דנהרא ע"ש:

דף סט ע"א תוס' ד"ה אלא שיטה אתמר אומר ר"ת דמ"מ הלכה כרשב"ג דהא אמרינן כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו. נ"ב מכאן קשה על החלטת הש"ך יו"ד סי' רמ"ב ס"ק ל"א אע"ג דאין הלכה כשיטה מ"מ היכא דאפסיק הלכתא כחד מינייהו או דסוגיא דעלמא אזלא כחד מינייהו אז כי אמרי' פלוני ופלוני אמרו דבר אחד הכוונה דהלכתא נמי כאידך ע"ש והרי כאן דאמר הש"ס הלכה כר' יהודה ודחה ומתרץ דבריו דרק שיטה אמר ועי' בריטב"א דהכוונה כיון דשיטה נאמר אין הלכה כר' יהודה ומ"מ כתבו התוס' דכרשב"ג פסקינן הלכה ולשיטת ר"ת שהביאו שוב לית הלכתא כחד מינייהו אע"ג דסוגיא דעלמא אזלא כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו והש"ך לא התעורר בכל זה: **ע"ב תוס'** ד"ה כה"ג צריך לאודועי משמע דוקא הכא שהיה מקום לאומדו כו' אבל בעלמא לא. נ"ב עי' ביו"ד סי' ל"ב דבערב שבת נהגו להתיר אם נפלה שלא כנגד הרוטב וכ' הט"ז שם דצריך לפרש לו הטעם למען לא יהיה תמוה בעיניו הרי אף במקום דלא שייך חשד צריכין להודיע לשואל למען לא יהיה תמוה בעיניו הוראה זאת:

דף ע ע"ב גמרא דאפילו רבית ט'. נ"ב לשיטת הרמב"ם אפילו מ"מ יש לקחת רבית אצלו א"כ קשה לשיטת הט"ז יו"ד סימן קי"ז דדבר שמפורש בתורה להתיר אין כח ביד חז"ל להחמיר א"כ מכ"ש הכא דיש אפילו מ"מ איך כח ביד חז"ל לאסור. ועי' בתשובת חות יאיר סי' קמ"ב והגיה שם בל"ע אולם הקשה"ת וגו"ב כ' כיון דהתירו משום כדי חייו ולמ"ח בכה"ג לא הוי עקירה לגמרי אולם כל עניניהם מבואר כאן בתוס' ד"ה תשיך לא שני דלאו הכי כ' ויל"ל דהכי פריך כיון דאמר רחמנא דמלוה להקרם לא היה להם לחכמים לאסור: **תוס'** ד"ה תשיך כו' וא"ת למה לא חיה אותו שהלוה ברבית במתים שהחיה יחזקאל כדאמרינן בתרגום ירושלמי. נ"ב חפשתי בתרגום ירושלמי ליתא בשלא וכן בתרגום יונתן ביחזקאל ולא מצאתי שם שום רמז מזה שבתוך המתים שהחיה יחזקאל היה אחד שהלוה ברבית. ובתרגום ירושלמי ליתא בשלא לא נאמר רק שהיו מבני אפרים שיצאו קודם זמנם וכן אמרינן ג"כ בבבלי (סנהדרין צב ע"ב) ומכאן ראי' למה שהחליט חכם אחד שהי' לפני רש"י ותוס' נוסף על תרגום יונתן עוד תרגום ירושל' על נביאים והיה מלא דרשות כמו תרגום ירושלמי על התורה וכן רש"י מביא במשנה סוף תענית תרגום ירושלמי על חבקוק:

דף עא ע"ב תוס' ד"ה כגון שנשא ונתן ביד. דהשתא תו ל"א קיפא לחומרא. נ"ב עי' במחנה אפרים הל' שליחות סי' י"ד דהקשה איך יפרנס ר"ת סוגיית הש"ס (ע"ז עא ע"א) דאומר אדם לחבירו מלשני מן העובד אבל לא יאמר לו עול תחתי לעובד והיינו כמו שפרש"י דבעול תחתי לעובד עושהו שליח וקי"ל יש שליחות לעכו"ם לחומרא ולשיטת ר"ת אף לחומרא אין שליחות ע"ש שהאריך:

דף עב ע"א תוס' ד"ה קונסין כו' בגזילותיו ולא בקנסותיו. נ"ב עי' תוס' ביצה (כז ע"א) ד"ה אלא ותוס' (ב"ק ל ע"א) סוף דבריהם ד"ה וחכ"א וגם בכורות (כח ע"א) הביאו כן בשם שאלתות ובאמת ליתא כן בשאלתות עי' שאלתות פ' ויקרא סי' יג ובשאילת שלום שם סי' עז באריכות מענין זה ועי' ג"כ יד מלאכי סי' קע"ד מה שהשיג על הרב לדב"ש בספרו יקר תפארת ספ"ב מהל' מתנות עניים:

דף עה ע"א משנה הלויני עד שיבא בני כו' והלל אוסר. נ"ב הלל זה איני יודע מי הוא כיון שהוזכר במשנה בע"כ תנא היה והלל הזקן לא מצאנו לו פלוגתא עם שמאי רק בשלשה דברים (שבת טו ע"א) ובירושלמי פ"ב דחגיגה מוסיף שעד שמאי והלל לא היה מחלוקת בישראל רק בסמיכה ושמאי והלל נחלקו בג' דברים חדשים ועם צירוף סמיכה נעשה ארבעה אבל לא יותר וכאן מצינו פלוגתא חדשה בין הלל לחכמים וכבר תמהתי כיוצא בזה בהגהותי למס' ביצה (לח ע"א) בפלוגתת הלל אם שבת קובע למעשר ואולי הלל כאן הוא בנו של ר"ג אשר נזכר בפסחים פ' מקום שנהגו. שוב נתיישבתי בדעתי מאן לימא לן דאותן חכמים דפליגי על הלל הי' בני דורו ושמא ב"ד שלאחר הלל ומפ"ז ניחא הך דבימי שמאי והלל עצמו לא היה רק מחלוקת בג' דברים ועם סמיכה היה ד' וענין זה דאסור לומר הלויני עד שיבא בני הוא דברי הלל הבבלי ולא היה נמצא בבני דורו מי שיחלוק עליו רק אח"כ חולקים חכמים עליו אולם בהך פסחים (קטו ע"א) דהלל היה כורך פסח מצה ומרור וא"כ יוחנן חלוקים עליו חביריו על הלל ע"ש ומדנקט לשון חברים ע"כ בני דורו היו וגם שם אי אפשר לפרש רק על הלל הבבלי שנהג נשיאותו מאה שנה קודם החורבן דהרי אמרו שם זכר למקדש כהלל ופרש"י כמה שהיה הלל נוהג בזמן המקדש ולא מצינו הלל אחר בזמן המקדש רק הלל הבבלי אב לשלשלת הנשיאים דהלל בנו של ר"ג היה אחר החורבן ור"ג דיבנה עצמו היה נ"ב שנה אחר החורבן ול"ע:

דף עז ע"א רש"י ד"ה ואימרו לשון הפרש ונזור אחור. נ"ב ע' רש"י (חולין נח ע"ב) והגהות מהרי"ב שהראה לרש"י בפי' לאיוב:

דף עח ע"ב גמרא המעביר על דעת בעה"ב נקרא גזלן. נ"ב עי' תשובת בשמים ראש סי' צג והעתיק לשון אור זרוע אם הך דקי"ל דעני שגנבה מעות דאין לבעל חוב לגבות מזה עי' יו"ד ס"ם רנ"ג אם זה דוקא אליבא דר"מ אתמר ואנן לא קי"ל כר"מ בהך דכל המעביר על דעת בעה"ב שיהיה נקרא גזלן ע"ש:

דף פ ע"א רש"י ד"ה וסנפו חברו כמו סניפים עצאוס. נ"ב הגה תענית כה ע"א לא פרש"י מאומה על זה אולם בערוך ערך סניף תמצא הרבה פירושים ע"ז ע"ש:

דף פג ע"א רש"י ד"ה בשעתו בעת מלכותו דמלך והדיוט היה. נ"ב עי' רש"י תענית (כט ע"ב) ד"ה כסעודת שלמה בשעתו:

דף פד ע"א גמרא אבוך ערק לאסיא. נ"ב נ"ע דהרי שבת (לג ע"ב) אמרינן יוסי ששתק יגלה לציפורי ואיך אמר אבוך ערק לאסיא ועוד ר' יוסי לא ברח מעצמו רק עונשו היה מאת המלך שיגלה שם ושם יהא מושבו כדרך העונשים הנהוגים אצל המלכות: **רש"י** ד"ה הדרת פנים זקן. נ"ב כן הוא בגמ' שבת (קנב ע"א): **ע"ב גמ'** אוגנין בעיליתאי. נ"ב כבר התעורר המהרש"א בח"א הרי קבורה מה"ת ואיך נוח שלא יקברוהו וכבר התעורר בזה בס' חסידים וכעת אין ספרו ת"י אכן כל המאמר הזה נראה תמוה איך לא ידעה אשתו בבירור מספר שנותיו שהיה מונח בעלייה וגם מה שספרה שדן דיני ממונות וכי מותר לדין ולהורות בכה"ג והרי כתיב לא בשמים היא והלא המצות שאין נביא רשאי לחדש ואסור לדון מכח נבואה או רוה"ק ורבה שאמר בשעת מיתה טהור טהור קודם לפיטר לבן טהור וכל זאת לא פסק הרמב"ם פ"ב מהל' טומאת צרעת כמותו משום דגם זה שאמר בש"ת הוא ג"כ בכלל דלא בשמים היא כמ"ש מרן הכ"מ שם הל"ע ומכ"ש שידין אדם אחר המיתה בענין יוצא מגדר הטבע בכה"ג אין דנין לא ע"פ רוה"ק ולא ע"פ נבואה ולא ע"י אורים ותומים ולא ע"י חלום נודק כמו שהארכתי בספרי תורת נביאים פ"א ואפשר דיני ממונות שאני כיון דשמעו הבעלי דינים לדבר הנשמע מן העלייה הוי כנתרצו לזה וממון אתיהיב למחילה אבל פשיטא דבאיסור והיתר אין נריכים לשמוע לו ויש להאריך ואכ"מ:

שם שלשה ענוותנין הם. נ"ב עי' ירושל' פ"ט דכלאים וירושלמי פ"ה דפסחים מעניינים אלו:

דף פה ע"א גמ' שית בגמירתא. נ"ב ובירושלמי פ"ט דכלאים אמרינן שחש בשיניו ואליהו ריפא אותו בדמות ר' חייא רבה ע"ש: **ע"ב רש"י** ד"ה ומתניתא על פה. נ"ב מפני שהמשנה לא נכתבה עדיין בזמן רבי חייא רק בזמן אחרון ועי' עירובין (סב ע"ב) שאיל אביי אם מגילת תענית דכתיבא ומנחא אם מותר להורות בפני רבו ודקדק רש"י שם דלא היתה דבר הלכה כתובה בימיהם אפילו אות אחת רק מגילת תענית ע"ש הרי דאפילו בזמן אביי לא היתה דבר הלכה כתובה ומכ"ש בימי ר' חייא ומפ"ז אמר ומתניתא וגבי חמשה חומשי תורה נקט וכתבינא ועי' סמ"ג מ"ע ס"ה בענין מכבה ומבעיר דהא דמצילין ברכות ותפלות מפני הדליקה דוקא בימי האמוראים והתנאים שלא נתנו לכתוב לא התפלות ולא התלמוד ע"ש ועי' בהקדמת הסמ"ג מבואר דעתו דהן המשנה והן התלמוד לא נכתבו רק בזמן אחרון אחר חתימת התלמוד והארכתי בזה בספרי:

דף צ ע"ב גמרא שלא להוי הערמה איתעביד באו כו' ויזדבן. נ"ב מכאן ראיה ברורה לשיטת הרב תבואת שור רפ"ב דפסחים דאסור מכירת הבהמות שהעכו"ם מאכילים פסולת חמץ משום דלהאכיל חמץ לבהמה הוא איסור תורה ובדאורייתא אסור להערים כמו דקי"ל שבת (קיז וקלט) והרב בעל מקור חיים סי' תמ"ח ס"ק י"א השיג עליו דשם הישראל עושה של האיסור רק שמערים דלא נודעי איגבי שעושה ובכה"ג אסור בדאורייתא אבל אם אינו עושה איסור כלל כמו בנ"ד שמוכר הבהמות ועיקר האיסור עושה העכו"ם רק שהדבר נעשה משום הערמה פשיטא דלא גרע מהערמה שעושים בבכור דמותר ע"ש. ומכאן הוא ראיה להרב ת"ש דהרי כאן ג"כ הסרוס עושה העכו"ם רק דישראל מניח לו לגנוב ובכל זאת קנס משום דעשו בהערמה ותמי' לי שלא התעוררו האחרונים מסוגיא זאת:

דף צא ע"א רש"י ד"ה רבא אמר אתנן זונה אסרה. נ"ב המעיין בתוס' ד"ה רבא לנאת י"ש נראה דהיה גירסא זאת לפניהם בגמרא דרבא תי' דכאן מיירי בבא לנאת י"ש כמו דקי"ל אתנן זונה אסרה אפילו בא על אמו ולפי גירסת הש"ס ולפרש"י לא השיב רבא רק אתנן אסרה תורה ותירוצם מוכח מכח סברתו זאת:

דף צב ע"א רש"י ד"ה מגילת סתרים. נ"ב עי' רש"י שבת (ו ע"ב) ד"ה מגילת סתרים שכ' ג"כ כן ועי' ג"כ יבמות (מט ע"א) במשנה מגילת יוחסין מצאתי בירושלים: **ע"ב תוס'** ד"ה לא זכי לי' רחמנא לאו דוקא נקט רחמנא דהרי מדרבנן היא. נ"ב עי' רמב"ן בהשגות לס' המצות שורש א' דהביא ראיה לזה אע"ג דנקט הש"ס לשון רחמנא ומ"מ אינו רק מדרבנן מהך (ר"ה לד) אמר רחמנא תקעו לפני מלכיות זכרונות ושופרות ואמירת הפסוקים אינו רק מדרבנן ועי' ש"ך חו"מ סי' כח דרמז לדברי רמב"ן אלו:

דף צה ע"א תוס' ד"ה איתמר. דכל היכא דפליגי ר' אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל. נ"ב זהו כלל גדול אצלנו (חולין נג ע"ב פסחים עד ע"ב) ועי' יד מלאכי סי' תקמ"א מה שתמה על המרדכי כאן שהיה לו גירסא הפוכה מגירסת ש"ס דילן שכ' בכל התורה כולה רב אחא לקולא ורבינא לחומרא והלכתא כר"א לקולא אולם לפנינו הגירסא בכל התורה כולה היכא דפליגי ר"א ורבינא ר"א לחומרא והלכ' כרבינא דמיקל ע"ש: **בא"ד** ומה שפסק' בהאומנין ולקמן בפרקין אלא למ"ד כו' חייב אמאי איכסיף לא מפני שהלכה כן. נ"ב עי' סנהדרין (פ ע"ב) ד"ה עובר ירך אמו שכ' בפשיטות מדלא נקט הש"ס אלא למ"ד עובר לאו ירך אמו מאי איכא למימר מוכח דהלכה עובר ירך אמו ע"ש ראינו דדעת התוס' היכא דנקט הש"ס אלא למ"ד פלוני מה"ל הלכה כפלוני כמו התם כיון דנקט הש"ס אלא למ"ד זה וזה גורם מותר קי"ל דמותר כיון דנקיט הש"ס לתרוצי אליבי' וכאן כתבו התוס' להיפך ועי' יד מלאכי סי' רי"ז שהאריך בענין דברי התוס' דסנהדרין ונעלם ממנו במחכ"ת דברי התוס' כאן: **ע"ב גמ'** דכתיבא בהדיא קתני דאתיא מדרשא לא קתני. נ"ב לכאורה מצינו להיפך בש"ס (נדרים ג ע"א יבמות ב ע"א) איידי דאתיא מדרשא חביבא ליה לתנא לפרשה אולם ראיתי בס'
קצת

קנאת סופרים לסה"מ קאזיס שרש ב מובא ביד מלאכי סי' יא מדקדק מה דקאמר איידי דאתיא מדרשא חביבא ליה ולא קאמר חביבא ליה משום דדבר שאדם מוציא בעקש שכלו וחקירתו חביב לו הרבה מפני שמתכבד בו יותר ע"ש וא"כ ניחא היכא שמובא במשנה הן המפורש בהדיא וכן מה שנלמד מדרשא אז מקדים מה דנלמד מדרשא שחביב שהוא בא וחקרו אבל בודאי מה דכתיבא בהדיא חביבא ליה וקתני רק אלו והשאר לא קתני התנא כיון דלא נאמרו בפירוש :

דף צו ע"א גמ' שאל שתי פרות לעשות בהן פרוטה כו' בתר שואל ומשאיל אזלינן . כ"ב עי' קידושין (ז ע"ב) שאל הש"ס ג"כ כיוצא בזה שתי בטתיך לשני בני בפרוטה מהו בתר נותן ומקבל אזלינן ע"ש : שם תיבעי למ"ד שלוחו של אדם לאו כמותו . כ"ב אע"פ דליכא למ"ד דיחלוק ולא יסבור שליח של אדם כמותו מ"מ בכה"ג שאני דיש לנו קרא מיותר בעליו תרי זמני עי' תוס' כאן ד"ה שליח : שם אבל עבד יד עבד כיד רבו דמיא . כ"ב עי' מנחות (צג ע"ב) למנין סמיכה דלשו להיפך דאי כתוב חד הוה אמינא למעוטי עבד דלאו בר מצות בזה לא מהני סמיכה אבל שליח דבר מצוה הוא ושליח כמותו קמ"ל וכאן אמרינן להיפך אפילו תימא דבאחר לא מקרי שאילה בבעלים מ"מ עבד שאני דכיד רבו דמי ועוד קשה לפי דעת הש"ס דהכא אפי' א"א דשלוחו לא הוי כמותו עבד שאני דכיד רבו דמי א"כ איך מקשו התוס' קידושין (מג ע"ב) דלמא סמך אמתניתין דאומר לעבדו לא ושחוט עלי הפסח אלמא דמהני שליחות ע"ש ואמאי נימא דוקא גבי עבד מהני משום דכיד רבו אבל בשאר דוכתי לא מועיל שליחות שיהיה כמותו וצ"ע : **ע"ב** רש"י ד"ה נמעלו ב"ד של ישראל שבאותו דור שכל תקנות משפט כו' . כ"ב עי' (מועד קטן ו ע"א) ש"מ צורבא מרבנן דאיכא במתא כל מילי דמתא עליה רמיא ועי' רמב"ם ס' המצות מ"ע ר"ה :

דף צז ע"א גמרא אמון שאילמון לי דאילו אנא מאי איסתמועי . כ"ב עי' טו"ז הל' פסח סי' תכ"ט ס"ק א' : שם איכסיף רבא . כ"ב עי' (ב"ב קלג ע"ב) איכסיף ר' עילים קרא רבא עלי' אני ה' בעתה אחישנה ועי' רשב"ם שרבא בא לנחמו שהקב"ה זימנו לביתו ברגע זאת למען יחזיר את ר' עילים מהוראתו . והנה כאן ראינו דגם רבא איכסיף מפני שסבר שטעה והכיר בנסיון שאדם עלול לטעות ומפ"ז ניחם שם לר' עילים :

דף צח ע"א תוס' ד"ה דאמר רבא מנה לי בידך כו' דדברי רבא בהאי לישנא לא מצינו עיקרה בגמ' . כ"ב כבר נתבאר למעלה שבמסכתא זאת יש הרבה תוספות שהם מרב יהודאי גאון ובכולם התעורר עליהם הריטב"א ושיטה מקובצת והוסיף הרבה ענינים בגמרא מה שלא נמצא לפני הקדמונים :

דף צט ע"א גמרא אלא לחזרה . כ"ב עי' ש"כ חו"מ סי' לט ס"ק מט מה שפלפל בסוגיא זו :

דף קא ע"א גמרא ל"ש אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך שלש . כ"ב עי' נמוקי יוסף ושמ"ק דלמה נוטל בעל הקרקע חליה כיון דקרקע שלו לא גרמה מאומה דהרי יכול לגדל פירות מחמת הגושים ותירצו דמיירי דיכול לחיות קצת ובהצטרף הקרקע השנית יעשו פירי וגם בכה"ג אשר צריכים להצטרף עפר השני ג"כ אינו חייב בערלה אולם אם הפי' דיכול לחיות הוא שצריכין לגושין כל משך ג' שנים או בקצת ימים שני הנה מצאנו למרן הב"י יו"ד סי' רצ"ד שהביא בשם תשובת הרשב"א דלא בעינן כל ג' שנים אלא בקצת ימים שני והביא ראיה מכאן דשטף נהר זיתיו אלא בתוספתא שנינו דבר המספק לי דקתני כיצד יודעים אם יכול לחיות חופר גומא בקרקע אם יכול לחיות פטור עכ"ל והנה מרן קיצר בהעתקת לשון הרשב"א ותשובה זו איננה מסודרת בתוך תשובותיו לכן צריך אני לפרש דבריו הסתומים הנה גם להרשב"א היה קשה דלמה יטול בעל הקרקע חליה הרי שדה שלו לא הועיל מאומה כיון שיכול לחיות בגושין ומפ"ז מפרש דבגושין א"י לחיות רק קצת ימים ואולם שוב אין הוכחה לשיטת הב"י דכ' לצרוף קרקע החדשה שני לפטור מערלה דלמא במשך קצת ימים צריכין שיגדל רק מן הגושין לבד וא"ל דהרשב"א פליג דהרי בשמ"ק מביא בשם הרשב"א דס"ל כשיטת הב"י והריטב"א דאפילו א"י לחיות רק בצרוף קרקע חדשה שני ועי' הס"מ פ"ד מהל' שכנים הל"י וצ"ל דהרשב"א תרוייהו ס"ל דא"ל דוקא שיגדל פירות מגושין רק יכול לחיות וגם הך דיכול לחיות שני בקצת הימים והוכיח כן דא"א דקצת ימים צריך להיות עכ"פ שיגדל פירות דוקא א"כ למה יחלוקו הרי פירות הראשונות אשר גדלו בגושין של בעל הזיתים יהיה שלו דהרי קרקע החדשה לא פעל עדיין מאומה א"ו דמיירי דא"א לגדל בלי תוספת עפר ודברי התוספתא עדיין מגומגמים והארכתי בזה הרבה בתשובה ועי' שו"ת פרח מטה אהרן ח"ב סי' ע"ה שכ' דלהרשב"א ספוקי מספקא ליה וכל דבריו שם שלא בדקדוק והנה במשך הזמן בא לידי שו"ת הרשב"א ח"ה וכמדומה כי שמה באה תשובה זאת באר היטב אולם כעת איננה ת"י ודברי הט"ז ביו"ד סי' רצ"ד ס"ק מז תמוהים ובלא"ה דבריו אינם מובנים הכי אדרבה קי"ל זה וזה גורם מותר ואיך החליט לאיסור : **ע"ב** רש"י ד"ה חובת הדר . דכתיב ביתך דרך ביאתך . כ"ב כן הוא ג"כ דברי רש"י (ע"ז כא ע"א) אולם ברש"י (פסחים ד ע"א) כתב רש"י עוד לפי שהיא משמרתו ובאמת כבר הרביתי מלים במקום אחר שאין זה טעם עיקר אע"פ שגם דעת חז"ל (ע"ז יא ע"א) דמזוזה משמרת ועי' ירושלמי פ"ק דפאה אולם הרמב"ם פ"ה מהל' תפילין הל"ד שכ' שאלו הטפשין לא די שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה כאילו היא קמיע של הנאת עצמם ע"ש ועי' ג"כ הגהות מיימוני פ"א מהל' תפילין מ"ש להשיב על אלו שחושבין שטעם לדעת רבינו במזוזה א"צ ציבוד לשמה משום דאינה חובת הגוף רק לשומרה מן המזיקין ודחה דבריהם דהרי הרמב"ם כתב שאותן שחושבין שמזוזה הוא לצורך עצמם הם בכלל שאין לו חלק לעוה"ב ועיקר דמזוזה משמרת כמו תורה דכתיב בשכבך תשמור עליך וקי"ל לקמן (קח ע"א) רבנן לא צריכי נטירותא וכן שאר המצות אמר קי"ל בעידנא דעסיק בה אגוני ומצלי (סוטה כא ע"א) אבל ראשית המצוה לא הונחה עבור הנאת עצמו רק לגדולה מזו מועדה להשרים על לוח לבנו אמונת יחוד ה' והשגחתו ורש"י בפסחים ע"כ לא נקט רק לסניף בעלמא ועיקר הטעם משום דכתיב ביתך :

דף קב ע"א גמרא כל היכא דאיהו מצי זכי חצרו זכיא ליה . כ"ב היינו משום דאמרינן חצר משום שליחות אתרבאי לעיל (דף י ע"ב) וקי"ל כל היכא דאיהו לא מצי עביד השתא שליח לא מצי משוי' (נזיר יב ע"א ב"ק עא ע"א) אכן לדידן דקי"ל חצר משום יד אתרבאי ואף במקום דלא שייך שליחות כגון לדבר עבירה קי"ל דמהני ע"ש לעיל וא"כ שוב ג"כ הכא מ"מ לא יזכה לו חצרו ע"ש וצ"ע :

דף קג ע"א רש"י ד"ה כל דבעי אפילו גדול כאנטוכיא . כ"ב לשון המשנה (עירובין דף סא ע"ב) נקט רש"י כאן :

דף קיג ע"ב גמרא דאכל נהמא ולא מסגי ארבעה גרמידי . כ"ב עי' רמב"ם פ"ד מהלכות דעות הל"ג דאמר אכילה ישב במקומו ולא ילך הייטו הרבה אבל ד"א שפיר דמי ועי' פרי חדש בלקוטיו על הרמב"ם שכ' ג"כ על דברי הרמב"ם שם מש"ס דכאן :

דף קיד ע"א גמרא אשכחי' רבה לאליהו וא"ל מנין שמסדרין לבע"ח . כ"ב אע"פ דאמרינן (שבת קח ע"א) לכשיבא אליהו ויאמר ומקשה הש"ס תהו לכשיבא אליהו ויאמר ופרש"י שם איסור והיתר אין תלוי בו דלא בשמים היא ע"ש ואיך שאל ממנו שאלות בעניני הוראה וי"ל שם דוקא קאמר לשון ויאמר משמע שאמירתו לבד תספיק להכריע וזה אינו מועיל אצלנו דכלל גדול אצלנו אין נביא רשאי לחדש דבר על תורת משה משא"כ כאן שאל אותו מנין דמשמע דיביא ראיה וידרוש הנה לא גרע כמו משאר חכמי הדור ומזה המין הוא ג"כ הך מנחות (מב ע"א) מקרא זה אליהו עתיד לדרשו וג"כ עד"ז (בכורות כב ע"א) עד שיבא ויורה צדק לנו ג"כ יורה כחכמי הדור כמו כאן שהשיב גמר מיכה מיכה מערכין אבל פשוט לן דאמירה לחודא בהעדר סברא ודרוש אין מכרעת אצלנו ובספרי הארכתי ואכ"מ : **ע"ב** גמ' מנין לערום שלא יתרום . כ"ב עי' (שבת כג ע"א) הדמאי מפרישין אותו ערום : שם גמ' זבניה בי"ב אלף דינרי פלגינהו לתכוותיה . כ"ב אולי בעצמו לא רצה ליהנות מפני דקי"ל (תענית כד ע"ב) דאסור ליהנות ממעשה נסים ע"ש ועי' ג"כ רש"י (תענית כה ע"א) ד"ה הדליק ממנו נר אחר ליהנות בו ונר של מעשה נסים היה ע"ש : תוס' ד"ה א"ל לאו כהן מר תימה לר"י היאך החיה בנה של האלמנה . כ"ב דברי התוס' תמוהים וכבר התעורר בזה הרדב"ז ח"ה סי' ב' אלפים ל"ג ובתשובת בית יעקב סי' ק"ל וגם אני הארכתי בזה בחידושי :

דף קטו ע"א גמרא והא איפכא שמעינן כו' דר"י לא דריש טעמא דקרא . כ"ב מה שקשה מכאן על דברי הרמב"ם פי' המשניות כאן שכתב טעם חדש מפני שמתעכב אצל הממשכן אותה ויבא לקלקל וזה שייך בין בעניה בין בעשירה ע"ש עי' באריכות בשו"ת מקום שמואל סי' לב: שם במשנה החובל את הרחיים עובר בלא תעשה. כ"ב אע"פ שלוקה ג"כ על לאו זה כמו דמבואר בגמרא מ"מ גם על חיוב מלקות נופל לשון עובר בל"ת ועי' משנה (פסחים סג ע"א) השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת ושם לקי ג"כ ועי' יד מלאכי סי' תקי"ז שהקשה על דברי מרן הכ"מ אולם לא הביא מהך דפסחים ולא מסוגיין דהכא :

דף קיח ע"א גמ' אבל הכא אשתמוטי הוא דקא משתמיט. כ"ב מכאן משמע דחצר בעצמו אינו קונה רק דכאן מיירי שמשך וא"כ קשה איך מסיק הש"ס דאי תנא פועל משום דקניא ליה באגרי' אבל הכא לא קמ"ל ופרש"י דחצרו קונה לו ולעיל ראינו דוקא פניהו בעינן וחצרו אינה קונה לו ואולם לפמ"ש הרי"ף והרא"ש דפנאו בפי' בעינן וזה האות מדלא מיחה דהקנה לו בלב שלם א"כ שוב ניחא דעיקר הקנין הוא ע"י חצר רק דע"י דפנאו רואין אנו דרוצה להקנותו בלי שיור ודע דדברי הב"ח חו"מ סי' קמ"ו לע"ג שכתב אף פנאן שלא בפניו קנה בעל הבינה משום כיון דפנאן מקרי מוחזק וצריך בעל הכותל להביא ראיה שלא הקנה לו בלב גמור ודבריו לע"ג דהרי אנו דנין ע"ז אם נקרא מוחזק דאם לא הקנה לו לגמרי אזי כל היכא דאיתא ברשותא דמרא איתא ועוד דמאי נקרא מוחזק בשפנאן יותר משלא פנאן דהרי גם בלא פנאן מונח בחצירו ומ"מ אמרינן דלא קנה משום דלמא לא מכוין בעל הכותל לאקנויי א"כ בשפנאן שלא מדעתו נמי ואין עדיפות מזה על קנין חצר וצע"ג : שם הבעה בהפקר קונה . כ"ב עי' לעיל ב ע"א ובתוס' שם ד"ה בראיה בעלמא ועי' (ב"ק כט ע"ב) ברש"י ותוס' ובהגהותי לשם מדברי המשנה למלך בהל' שקלים :

דף קיט ע"א רש"י ד"ה קמיה דשבור מלכא לי נראה מלך פרס היה . כ"ב אע"ג דקי"ל חגיגה (יג ע"א) אין מוסרים דבר תורה לאחרים וא"כ איך למדו תורה עמו אכן כיון דקי"ל רים ע"ז בשבע מצות דידהו מותר עי' תוס' חגיגה שם וא"כ קי"ל בסנהדרין דבן נח נצטוה על הדינים ודבר זה מכלל דינים ומפ"ז מותר ללמד את ב"נ ועי' ביערות דבש בדרשותיו שהאריך בזה :

צבי חיות

בריך רחמנא דסייען

הגהות וחדושים מאת הגאון וכו' מהור"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל

דף ט ע"ב רש"י ד"ה ולימא מר דאפילו מעני לעני כו' . נ"ל דרש"י הוסיף תיבת דאפילו למימר דבתרוייהו פליגי בין בעשיר שליקט ובין בעני ודחקו לזה דברי חכמים דאמרי יתננו לעני הנמצא ראשון ודו"ק . מ"ר :

דף יג ע"א רש"י ד"ה אביי אמר כו' אבל השתא דתנן כותבין חיישינן כו' . כ"ב היינו כשאין חייב מודה ואמר דמעולם לא בא לידו עי' מהר"ם שם . מ"ר :

דף טז ע"א גמ' מתיב רב ששת מה שאירש מאבא מכור לך . כ"ב אף דלעיל אמר נפלה ליה בירושה ממילא כו' שאני הכא דמכר לו בפירוש מה שאירש . עי' שיטה מקובצת . מ"ר :

דף לא ע"א תוס' ד"ה לר"ש כו' וי"ל דרובץ תחת משאו נמי לא מסיים דאפשר . נ"ל לא מסיים לר"ש דאפשר :

דף מ ע"א רש"י ד"ה ליתוי דידיה כו' כמה חסרו ויטול . נ"ל ויטיל :

דף מב ע"ב תוס' ד"ה כל המפקיד כו' ולכך נמי הכא משתבעה אמיה כו' . לכאורה קשה מנ"ל דשבועה דאמיה משום פטור דידיה דילמא רק משום פטור עצמה ועי' ביאור הגר"א בחו"מ סי' ע"ב ס"ק קנ"א שכתב דהוכחת התוס' מלשון הגמ' דקאמר משתבע איהו כו' ומשתבעה אמיה כו' ופטור כו' משמע דאינו פטור עד דמשתבעה אמיה . מ"ר :

דף מח ע"ב תוס' ד"ה נתנה לסיטון כו' ועוד דבהגוזל בתרא משמע כו' . כ"ב ע"ש בתוס' שמפרשים דגם בתחילה היה בדעתו של רב אשי כמו דהשיב לו יעו"ש :

דף נב ע"ב תוס' ד"ה והתקינה וד"ה היכא שוקל שייך לעיל ע"א : שם ד"ה נותנה כו' ופריך והא חזקיה . נ"ל והא אמר חזקיה :

דף נה ע"א רש"י ד"ה והטענה שתי כסף כו' שיטענו שוה שתי כסף כו' או יודה הכל ויכפור פרוטה . עי' שבועות ל"ט ע"ב פלוגתת רב ושמואל בזה ונקט רש"י אליבא דתרוייהו . מ"ר :

דף ס ע"א רש"י ד"ה בדבר הנטעם . שאדם טועם . כ"ב קצת משמע מכאן דאף בדבר שיכול להבחין יכול לטעון אונאה כי אם במקום שנוהגים לטעום קודם וכן משמע מלשון קיצור פסקי הרא"ש ודלא כמ"ש הסמ"ע עי' חו"מ סי' רכ"ח סעיף י"ד ועי' במשנה למלך :

דף סט ע"א תוס' ד"ה אמר רב כו' לא שרי בכה"ג אלא כשיש ביד הלוה כו' . כ"ב כמ"ש לעיל ס"ג ע"א בד"ה לד אחד ברבית כו' . מ"ר :

דף עח ע"ב רש"י ד"ה אומר לו כו' שכן דרך אנגריא . כ"ב פי' אנגריא שאינה חוזרת מעצמה כ"א שילך אחריה עי' חו"מ סי' ש"י בסמ"ע ס"ק ב' . מ"ר :

דף צד ע"א תוס' ד"ה ארנב"י כו' מה שייך דוקא מה שהוא בהדיא . כ"ב ול"נ דהגמ' מביא ראיה דהלכתא כר"י ב"ת מדסתם מתני' כוותיה ולכך נטר עד שהביא דברי רב הלכה כר"י ב"ת וכן מדויק לשון רש"י שכ' דסתמה לן כו' מ"ר :

דף קי ע"ב גמ' דסבר שמואל בע"ח ללקוחות ומי כו' . נ"ל בע"ח ללקוחות יהיב שבחא ומי כו' :

דף קיז ע"ב תוס' ד"ה בשלשה כו' נראה לומר שיהנה חדא דאע"ג כו' . כ"ב נ"ל שצ"ל חדא הא דאע"ג דזה נהנה וזה לא חסר ; מ"ר :

ברא"ש פרק א סי' לח אמר אביי כו' והקנין לפי המנהג פי' האי סיטומתא קניא . כ"ב מכאן משמע קצת דס"ל דסיטומתא קניא אפי' בקרקע ועי' ש"ך חו"מ סי' ר"א שנסתפק בזה :

סי' מג בפ"ח אות ח והוא כו' ועכשיו הוציא לעשות קנוניא . כ"ב לא אבין דבריו דא"כ אף בכה"ג
לפרעון ולקנוניא כיון דאית ליה רווחא למלוה וכמו שמסיים הרא"ש ועיין ש"ך חו"מ סי' ס"ה ס"ק

סי' מט ור"א דהכיא שמעתא . כ"ב הוא ר"ת ור' אליעזר ר"ל כמ"ש התוס' שם ע"ב ד"ה דברי הכל ישו"ש :

פרק ב סי' א תיקו וכיון דלא אפשיטא כו' . כ"ב עי' סוף פ"ק דכתובות אם רוב ישראל כו' להחזיר לו אבידתו כו' מחלה ע"מ כו' דמוכח שם דבספק באבידה אזלינן לקולא וצריך אם הספק הוא שמא אינו של ישראל לספק אם נתייאשו הבעלים כו' וצ"ע :

פרק ג סי' כח מתני' הטה כו' אינו משלם אלא רביעית . כ"ב חסר כאן מה שמחלק בש"ס בין
להתמילה דבהתמילה חייב ועי' בקיצור פסקים :

פרק ה סי' מז בהגה"ה מיהו אסור כו' אם ירצה היה תובע ופורעם . נ"ל תובע ופודאם : סי'
אע"ג כו' צריכין להחזיר על הקרן . נ"ל להחזיר כל הקרן .

פרק ו סי' ז גמ' תניא כל החוזר כו' כיצד המוכר שדה כו' . כ"ב כלל הדברים לפי' הרא"ש
אוזי בקרקע כל המכר בטל אפילו כנגד מעותיו ומ"ש מסיכן מגביהו כו' קאי על תן לי
לו כשער של עכשיו ובאמת שניהם יכולים לחזור מכל המקח והחוזר בו הברירה ביד שכנגדו כו'
מה דשייך בו כדי חלוקה אינו בטל רק נגד מה שלא נתן המעות ובדבר שאין שייך בו חלוקה כל
עי' סמ"ע חו"מ סי' ק"ל באריכות ומ"ש שם שיטת הר"ן :

פרק ז סי' י גמ' אמר ר"נ כו' הלכך לא אכיל ואי אכיל לא מפקינן מיניה . כ"ב צ"ע בדברי
א"ב סי' ע"ז י"ז שהסכים כרבינו אפרים דדוקא במשכנתא אמרינן הכי דכמוחזק דמי ע"ש

פרק ח סי' יט בהגה"ה . אין נשבעין כו' כבצורות דמיין ולענין שבועה . נ"ל ולענין שבת :

פרק ט סי' יד גמ' ה"ד כו' נראה דהלכה כרשב"ג דהוה אבוה . כ"ב עי' ברא"ש פ' הניזקין
ובפ' ואלו מגלחין סי' ע"ט וצ"ע : **סי' מב** יתומים כו' אבל לא עשאו אפותיקי כו' . כ"ב
הרא"ש בפ"ק סי' ל"ט דשם כתבו דאפילו בלא אפותיקי אין גובין משבח יתומים ודחו פי' התוס'

בקיצור פסקי הרא"ש פ"א סי' מז המוצא שטר מתנת בריא . כ"ב צ"ע דהוא פסק כאביי דעדיו
זכין לו כמ"ש בסי' ל"ו וא"כ קשה למה פסק כאן דשטר מתנת
יחזיר דלאביי מותר לחזור וכמ"ש בפנים סי' מ"ט בשם תוס' ועי' תוס' י"ט ע"ב ד"ה

פרק ח סי' ג אשה שניסאת כו' פטור דהוה כלוקח וכן נמי אם פשע בה . כ"ב צ"ע דבפ' המפקיד
יוסי וא"כ חייב בפשיעה וכן צ"ע ברא"ש עצמו כאן עיי"ש במע"מ :

פרק ט סי' ב המקבל כו' עשרה לבית סאה חייב לתקור בו כו' . כ"ב עי' בפנים שכתב בהיפוך
השלחין סתם חייב ליתן בית השלחין אחר וכשאמר זו מנכה לו כו' ועי' בחו"מ סי' שכ"א
כן ועי' בסמ"ע שם שג"כ סתירה לדבריו ממ"ש כאן : **סי' מב** יתומים כו' ונטעה שלא ברשות
אפי' כו' . כ"ב צ"ע דהוא דלא כמסקנת הרא"ש בפ"ק סי' ל"ט : **סי' מח** אלמנה כו'
בשעת הלואתו וכגון שאין לו כו' . כ"ב זה קאי על אוכל נפש בעצמו אבל כלים של או"נ אסור
יש לו כדי סידור עי' בפנים וצ"ע : סליק

הגהות וחדושים למסכת בבא מציעא

מהגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים.

דף יא ע"א גמ' הני מילי בחצר המשתמרת כו'. נ"ב קשה מאי דוחקי' לאוקמי במשנה והוא שעומד לוקי במשתמרת כגון שדה מוקף גדר ואע"פ שאינו עומד בצדו [illegible]

דף יג ע"א גמ' ולשמואל כו' מא"ל. נ"ב קשה הא איכא פלוגתא דתנאי בהא אי חיישינן לפרעון [illegible]

דף יד ע"א [illegible] לעיל ד"ז ב' דל"ח לפרעון לר"פ שם ולרבינא שם ס"ל כחכמים דר' יוסי דלא חיישי לפרעון :

ע"ב גמ' איתיבי' רבא לרב נחמן כו'. נ"ב י"ל דוקא לר"נ דס"ל דאפי' בפירש אבל לר"ה י"ל דהכא מיירי בפירש השבח ובכה"ג גובה ואין להקשות דלוקי בשקנו מידו ובכה"ג ס"ל לשמואל דיש לו שבח די"ל דא"כ גם ממשועבדים יגבה כיון דקנו מידו יש לו קול וקנין אלים מכתיבה כמ"ש התוס' בגיטין דנ"א. אך קשה דלוקי ביש לו קרקע ובפרט דדייקינן מדיוקא ממשעבדי הוא דלא גבה הא מבנ"ח מגבי גבי דייקינן בנ"ח דומיא דמשעבדי שהן קרקעות ובכה"ג באמת גובה שבח מבנ"ח היכא דאית לי' קרקע [ועתוס' סד"ה תריץ] : רש"י ד"ה ויש לו שבח כו' בגדר. נ"ב ברש"י שסביב האלפסי בניר וכן משמע בנימוקי יוסף וכן הדין דגדר הוא מילתא אחריתי ומה לו לגדר של הלוקח ואם המוכר קלקל לו הגדר יתבע להמוכר הלא לקמן בגזל שדה מלאה פירות ואכל הפירות ומכר השדה חוזר הנגזל לגבות הפירות מהמוכר ואף דשם מיירי דעכשיו אין פירות בקרקע היינו משום דאם היה פירות היה לוקחן הנגזל דפעין ארעאי אשבח אבל בגדר דלא שייך ארעאי אשבח מה לו לגדר של הלוקח ואי משום דהגזלן קלקל גדירו יתבענו כמו באכל הפירות וכן ממ"ש רש"י בסמוך כגון שגזלה משובחת והכסיפה ביד הגזלן ולענין גדר לא שייך לישנא דהכסיפה והו"ל למימר כגון שגזלה גדירה ופרץ גדרה אע"כ עיקר הגירסא בניר כמ"ש ברש"י שסביב האלפסי :

דף טו ע"א גמ' ואמריק. נ"ב לשון גמר כמו ומורק אחר שחיטה : שם וצבי זבינא דנן כו'. נ"ב ר"ל הלוקח כ"כ בנימוקי יוסף ומדברי ההגהות פכ"א מה"מ משמע דזבינא ר"ל הלוקח שהוא הזבין ופירושו שהלוקח רוצה ומקבל עליו שיקבל השבח מן המוכר ואדעתא דהכי משביחו : שם אמר ר"נ הא מתניתא כו'. נ"ב קשה כיון דאוקי לאוקמא במילי אחרינא היאך קאמר דמסייע. וי"ל דר"נ לשיטתי' ור"ה לשיטתי' דר"ה מספקא ליה לעיל בפירש לו את השבח ולכך איכא לדחויי דמיירי בלוקח מגזלן ובפירש לו את השבח ור"נ לשיטתי' דס"ל לעיל אפי' בפירש אין לו שבח א"כ איכא סייעתא גמורה מהכא לדידיה אך אכתי קשה דאיכא לאוקמי בשיש לו קרקע או בשקנו מידו כדלעיל אך קנו מידו ליכא למימר דא"כ ליגבי ממשועבדים רק ביש לו קרקע מצי לאוקמא. אך קשה גם לר"נ ליכא סיוע לשמואל דמצי לאוקמי כשעשאו אפותיקי דההוא ודאי אית ליה שבחא דיכול לומר ארעאי משבח כמ"ש התוס' לעיל די"ד ב' סד"ה תריץ ועי' שם רש"א. עוד ק' דהא רבותא דשמואל אף דס"ל לשמואל אין אדם מקנה דשלב"ל אעפ"כ גובה שבח דשיעבוד אלים מקנין וא"כ מאי ראיה מברייתא די"ל דברייתא זו אתיא כר"מ דס"ל אדם מקנה דשלב"ל אבל למ"ד אא"מ אף שיעבוד א"י לשעבד ואינו גובה שבח וי"ל דעיקר ראייתו מברייתא זו דבע"ח גובה שבח ול"א דאף למ"ד אדם מקנה דשלב"ל מ"מ השבח של הלוקח ואיך יכול המוכר להקנות לו דבר שאינו שלו לכך הוכיח מברייתא זו דבע"ח גובה שבח וע"כ צ"ל דהשיב כאילו הקנהו הלוקח למוכר וכמ"ש בנימוקי יוסף אבל לזה דיכול לשעבד דשלב"ל לא מייתי סייעתא מהך ברייתא ובחידושי ישבתי באורך : ע"ב וגמר ונתן לשם פקדון כו'. נ"ב עי' לקמן ס"ג ב' במאן דאוזיף פשיטי מחברי' ואשכח טופיינא עיי"ש ודו"ק: רש"י ד"ה בין לרב כו' ולא היה בקי בדין. נ"ב דסבר דקרקע נגזלת עי' ב"ק צ"ה ב' :

דף טז ע"ב גמ' א"נ ליכתב שטרא אחרינא כו'. נ"ב וא"ל דחייש דילמא מכר הקרקע ולא יוכל לגבות מלקוחות בשטרו המאוחר דאף בשטר זה לא יגבה מלקוחות שקנו קודם כמ"ש בש"ע סי' ק"ג סעיף י' דאף כשנתנה בע"ח לאחר שוב אינה חוזרת אך קשה דלמא משום כך לא רצה שיכתוב לו שטר אחר שמא יש למלוה זה בע"ח ואי יכתוב לו שטר זבינא מעכשיו יגבה בע"ח ממנו שיאמר לו קנית שיעבודי ובאמת אין לבע"ח עליו כלום כי קרקע שלו חזרה אליו ובאמת צ"ע דלסברא זו דמרישא הוא דקא זבין מסתבר דיכול המלוה לומר לו אתה קנית שיעבודי ובש"ע לא הוזכר מזה ואם נאמר דהבע"ח יכול לטורפו ק' דמה"ט הו"ל לחכמים לתקנו שלא יחזיר שטר חלשה רק יכתבו לו שטר אחר משום פסידא דבע"ח וע"ק לי לפמ"ש בש"ע שם דאם הוזל לא הפסיד המלוה וצריך לשלם לו כדמעיקרא כל דמי החוב וא"כ מאי קאמר איבעי' לי' ליכתב שטרא מהשתא דלמא עכשיו הוזל וסבור אי איכתב לו שטר מהשטר יתבענו בדין אח"כ שנתאנה ואע"ג דאין אונאה לקרקעות מ"מ יותר מפלגא יש אונאה כמבואר בסי' רכ"ח אך י"ל דעדיין יכתוב לו שטר ואי משום שירא שיתבענו שיתאנה יכתוב ע"מ שאין לך עלי אונאה וי"ל דלמא לא ידע מקח הזול של עכשיו ובסתם שא"י כמה הוא אונאה לא מהני תנאי כמ"ש בסי' רכ"ז סכ"א וצ"ע : שם איתיבי' ר"י לר' אבהו כל מעשה ב"ד ה"ז יחזיר כו'. נ"ב ולא מצי לשנויי אנא דאמרי כר' יוסי דחייש לפרעון לעיל דף ז' ב' לרבינא או כחכמים דר' יוסי אליבא דר"פ שם די"ל דעיקר הקושיא על ר' יוחנן דאיהו ס"ל הלכה כסתם משנה וסתם משנה דלקמן ס"ל דל"ח לפרעון :

דף יז ע"א גמ' אי משום פרעון לפריעה בת יומא ל"ח. נ"ב קשה דלמא מאוחר הוא ועמ"ש בסמוך : שם תיפוק ליה דהוי ליה מוקדם כו'. נ"ב קשה דלמא קמ"ל דאף כשאיחר זמן השטר ופרעו קודם זמן שנכתב בשטר ועכשיו רוצה ללוות בו ואינו מוקדם רק היום זמנו וי"ל דבכה"ג גם נמחל שיעבודו אין כאן דהרי השיעבוד אינו מתחיל רק מזמן הכתוב בשטר ועדיין לא התחיל הזמן שוב מצאתי באו"ת סי' מ"ט ס"ק ב' שעמד בזה ג"כ וכ' קצת מדברי ועיי"ש שהאריך : שם א"ה מאי למימרא. נ"ב דלא שייך הכא קנוניא דהא יכול לכתוב לו כמה שטרות אחרות מהיום כיון דגם זה זמנו בו ביום : ע"ב גמ' כל מב"ד כמאן דנקיט שטרא כו'. נ"ב קשה נהי דהוא כשטר מ"מ בשטר גופי' הוי מצי למיטען פרעתי אי לאו משום דשטרך בידך מה בעי וזה ל"ש כאן וי"ל דו"ש כמאן דנקט שטרא בידיה דמי בידי' רייקא דא"י לומר פרעתי משום דשטרך בידי מה בעי ה"ה כאן כיון שהיא יש לה חיוב מתקנ"ח לא היה לה לפרוע עד שיקח ממנה שובר דבזה מבטל מעב"ד שלה והוה כנוטל ממנה השטר ודו"ק : תד"ה מן האירוסין. א"נ הכא כו'. נ"ב בזה מיושב קושייתם דלעיל דהתם בנתן גט דהיא גרושה אית לה כתובה אבל אלמנה לית לה כתובה דמה יועילו בתקנתן כיון דיכול לומר פרעתי ועיין מהר"ם שי"ף : בא"ד כמו גרושה מן הנשואין כו'. נ"ב ואין לומר דא"כ אף האלמנה מן האירוסין תגבה בעדי מיתה כמו אלמנה מן הנשואין במקום שאין כותבין כתובה דככבר כ' התוס' בדבור הקדום להלק ביניהם עיי"ש בתירוצם אבל בגרושה מן האירוסין שפיר גביא בגט וא"י לומר פרעתי דא"כ היה לך לקרוע הגט ולכתוב ע"ג כו' ועי' מהר"ם שי"ף :

דף יח ע"ב גמ' אבל נקב בעלמא לא כו'. נ"ב קשה לפמ"ש הח"צ בתשו' סי' קל"ד אף דחיישינן לשאלה מ"מ לשאלה דיחיד לא חיישינן א"כ ה"ה כאן נהי דסימנין דרבנן וחיישינן שמא אתרמי גט אחר שיש בו ג"כ נקב אמנם סימן דיחיד דיתרמי אצל יוסף בן שמעון אחר גם בנקב כזה לא נחוש וי"ל דהרי כ' בתשו' ח"צ דבגט כיון דאפשר לכתוב אחר היישינן לשאלה דיחיד וה"ה כאן חיישינן לסימן דיחיד ועי' בתשו' נ"ב חלק אה"ע סי' נ"א ואין להקשות לדעת הר"מ דספק מן התורה מותר א"כ בלי הסימן מידי ספק לא נפקא ומותר מה"ת ואין כאן רק איסור דרבנן ובאיסור דרבנן יועיל הסימן אף אי סימנין דרבנן י"ל דהכא דאיתחזק איסורא דא"א אף להר"מ ספק מה"ת אסור : תוס' סד"ה ואפי'. ואפי' לזמן מרובה. נ"ב וקשה דלמא הכא שאני דאיכא ס"ס ספק שמא כבר גירשה כדבריו וכדבריה ואת"ל דלא גירשה שמא זהו הגט שלו ותתגרש עכשיו בחזרה זו משא"כ במביא גט דליכא אלא חדא ספיקא וצ"ל דס"ל כיון דאיכא חזקת א"א ספיקא קמא כמאן דליתיה דאית לן לאוקמא בחזקת א"א. אך זה דוחק כיון דשניהם טוענים שגירשה ואין שום אדם מכחישה עכ"פ מידי ספיקא לא נפק ועכ"פ לא דמי להך דמביא גט דשם ודאי לא נתגרשה : שם ד"ה מעולם כו'. נ"ב מ"ש בתירוצם שבמזיד לא ישקר קשה דהא כתבו לעיל דהבעל טוען שכבר גירשה וא"כ היה לנו להחזיר לה הגט לראיה אע"פ שאינו שלה רק דאין אנו מאמינין לו וחושדין אותו שמשקר במזיד ולא גירשה עדיין. וי"ל דהא דאינו משקר במזיד הוא משום שאינו חשוד לקלקלה ולעיל אינו מקלקלה שהרי מחזירין לה עכשיו הגט ותתגרש בהחזרה זו ולהא לא חייש שמא אינו זה שסבור שלא איבד אחר גט וכמ"ש התוס' כאן אבל כאן אם לא חתמו העדים על שלו והוא משקר ואומר שעל שלו חתמו הרי מקלקלה אם לא שנאמר שכבר גירשה וא"כ ממנ"פ יחזור לאשה ודו"ק :

דף יט ע"א גמ' וכאביי דאמר כו'. נ"ב לרב אלפס צ"ל ג"כ אף דלא מטא לידיה כלל זכה דשטר מחילה הוא ודו"ק עי' ברא"ש : ע"ב תד"ה מצא. לפי שנמלכה כו'. נ"ב ומשמע דעת התוס' כהפוסקים דבשטר הקנאה לא בעי' מטי לידיה ולזה כוון הש"ך בסי' ל"ט ס"ק ל"ט :

דף כב ע"ב גמ' משום ר' ישמעאל כו'. נ"ב לקמן דכ"ז הגירסא ר"ש בר יוחי :

דף כג ע"א גמ' באתרא דל"ש בהמה וכלבים. נ"ב קשה למה נקט כברות של נחתום ליתני אף בעה"ב ובאתרא דשכיחי בהמה וכלבים ובפרט דברוב עיירות שכיחי טובא וכמ"ש לא תדור בעיר דלא נבח כלבא ולא צניף סוסיא וגם בסיפא היכי סתים ותני של בעה"ב חייב להכריז הא בסתם עיירות דשכיחי בהמה וכלבים הרי הוא שלו : שם ומעבירין על האוכלין. נ"ב לפירש"י ותוס' מעבירין לאו היינו דורסין א"כ נהי דמעבירין מ"מ אין דורסין ונכרים ג"כ אין דורסין דחיישי לכשפים א"כ מאי סימן העשוי לידרס איכא הכא. וצ"ל דהך מעבירין דהכא היינו דורסין אבל תימה היכי ס"ד דדורסין על האוכלין ועל הככרות כדלקמן הא אין לך ביזוי אוכלין גדול מזה. וי"ל דפי' מעבירין אינו דורסין רק שאין מגביהין ונדרס ע"י בהמה וכלבים והא דאמר לעיל באתרא דלא שכיחי בהמה וכלבים היינו לפי הסברא דאין מעבירין ותיכף שישראל רואהו מגביהו א"כ אין הככר שוהה זמן רב על הארץ ולא שכיח כ"כ בהמה וכלבים שיהא נדרס לזמן מועט אבל אי מעבירין ואין מגביהין ושוהה זמן רב על הארץ ודאי דנדרס ע"י בהמה וכלבים וע"י תינוקות ואף דלא שכיחי כ"כ בהמה וכלבים מ"מ בזמן רב ששוהה א"א שלא ידרסו עלי' כמה פעמים בהמה וכלבים ותינוקות ואדם שלא בכוונה ודו"ק: תד"ה והא ודאי שקלי להו. נ"ב דדוקא ככר יראים ליקח שסוברים שמדעת הונח שם משא"כ מעות : ע"ב גמ' מכלל דברייתא בפתוח כו'. נ"ב היינו בזמן שהוא עדיין פתוח דהיינו תיכף לאחר ששולין אותו מן הבור ומקשה דהיא אבידה מדעת ומשני במציף דאז כ"ע עדיין לא סתמו החבית ואינו סימן דכ"ע מצייפי להו ומיושב בזה קו' מהר"ם שי"ף עיי"ש : רש"י ד"ה נפקא מינה כו' וכגון דזה התובען כו'. נ"ב קשה דבמשנה תני אין חייב להכריז ועדיין לא ידע מי אבדה ואין כאן תובע עדיין וע"ק דקאמר כי לא שבעתן לא קים ליה בגוייהו וקשה דהא צורבא מרבנן מוחזק דלא משקר וכיון שאומר שמכירה למה לא נהדר לו. לכך נ"ל לפרש דקאי על המוצא שא"צ להכריז אפי' אי מצאה במקום דצורבא מרבנן שכיחין כיון שלא שבעתן העין לא שכיח שיאמר שמכירה שוב מצאתי ברא"ש שפי' ג"כ כן אך לשון הש"ס ולא מהדרינן לי' משמע אפי' אומר שמכירה לא מהדרינן ליה. וצ"ל כיון דקים לן דהן חדשים ואין ראוי להכירם בט"ע א"כ יש ראיה דמשקר ועוד י"ל כיון דחדשים הן ואין דרכן להכירן בט"ע א"כ נהי דעכשיו אירע שהכירם בט"ע מ"מ מעיקרא יאושי מיאש אותן דסובר שבוודאי לא יכירם :

דף כד ע"א גמ' איבעיא להו כי קאמר רשב"א ברוב כנענים כו'. נ"ב וקשה מאי אריא רבים מצויין שם אפי' אין מצויין שם רבים כגון בסימטא ליהוי שלו וי"ל כמ"ש התוס' בסמוך ד"ה בטמון דבמקום שאין רבים מצויין לא אזלינן בתר רוב העיר עיי"ש. אך קשה דהא רשב"א לא אדכר רוב העיר בהדיא ועוד דהא לאו תורת העיר בא לאורויי רק תורת אבידה והו"ל למימר במקום שרוב ישראל מצויין הרי שלו בין שרבים מצויין ובין שאין מצויין : רש"י ד"ה ברדלס כו' אווזים ותרנגולים. נ"ב ועי' בסנהדרין דט"ו ב' דמשמע דדרך להרוג אף אדם ועי' בתוס' שם ועי' ב"ק דט"ז א' דמפרש שם בש"ס בהדיא דברדלס הוא צבוע אך עי' בתוס' סנהדרין שם דתרי ברדלס נינהו : תד"ה כו' ת"ל דיש לתלות כו'. נ"ב וי"ל דאין סומכין על הרוב במקום דיכול לבררו ע"י הכרזה שמא יתן ישראל בו סימן ולפמ"ש א"ש מ"ש בעמוד ב' גבי נהר בירן ש"מ אין הלכה כרשב"א אפי' ברוב כנענים וקשה דמ"מ לא ניזול בתר רובא ברוב כנענים ולתלות דמכנענים נפל והתם ל"ש תי' של התוס' דהכא דהתם אינו יודע שהוא של ישראל דהא ר"י א"ל זיל אכריז ולפמ"ש א"ש דלכך א"ל זיל אכריז דאין סומכין על הרוב היכא דיכולין לבררו וכדעת הגאונים ביו"ד ר"ס א' [וע"ל כ"ג א' בתד"ה והא ובתוס' דב"ב כ"ג ב'] : שם ד"ה בטמון. במקום שמצא. נ"ב וצ"ע די"ל דברוב כנענים מייאש דלא ידע היכן אבדו וסובר שאבדו בשוק שרובו כנענים דבעיר שרובו כנענים השווקים של כנענים הן מרובין משווקי ישראל ואזיל בתר רובא ודו"ק : בסה"ד דהוו רובא. נ"ב וקשה נהי דאבידתם מותרת כיון דטמנו לאו אבידה הוא ואפי' דכנענים ליתסר וי"ל כיון דמוקמינן באשפה שנמלך לפנותה א"כ מוכרח ליטלו מכאן ועכשיו הוא אבוד שאם לא יטלנה יהא הפקר ובשל ישראל אעפ"כ מחויב לחכריז כיון דטמנו לאו אבידה היא אבל של כנענים לא חייבתנו התורה להכריז :

דף כה ע"א רש"י ד"ה הא כלי כו' ואת הפירות יעכב לו כו'. נ"ב משמע אפי' יאמר בעל הכלי סימן בכלי ויאמר גם פירות היה בו אעפ"כ לא יחזיר לו הפירות וקשה כיון דידעינן בוודאי דהכלי שלו ואומר שגם פירות היה בו ואנו מוצאים פירות בצידו חזינן דאמת דובר ואם נאמר דכוונת רש"י היכא דבעל הכלי לא יאמר שהיה בו פירות א"כ בכה"ג פשיטא דפירות אינו מן הכלי דאל"כ היה אומר ובאמת ק' על רש"י שכ' לקמן בד"ה בא בעל סימן ואמר אין המעות שלי מאי איריא דאמר אפילו שתק ולא אמר כלום יש ראיה וצ"ל דכוונת רש"י במ"ש כאן הפירות יעכב ר"ל דא"צ להמתין עד שיכריז על הכלי ויראה אם יתבע בעל האבידה גם הפירות. אלא רשאי לאוכלן תיכף וא"צ לחוש שמא יתבע גם הפירות אבל אה"נ אם הפירות קיימין אז ובעל האבידה נותן סימן בכלי ואומר גם פירות היה בתוכו צריך להחזיר לו גם הפירות מיהו נ"ל דוקא כשהפירות בעין אבל כשאכלו אף שאח"כ אומר זה שהיה בתוכו פירות א"צ להחזיר לו דמי הפירות דמעיקרא בהיתרא אתו לידי' ומ"ש רש"י בד"ה חייב להכריז וינתנו המעות לבעל הכיס ר"ל כשיאמר שהיה בו מעות וקמ"ל דאינו רשאי להפסיד המעות וחייב להכריז דשמא יאמר על המעות ג"כ וינתנו לו הכל והנה על גוף הדין למה דאסיקנא משמע דמצד קורבא מחזקינן לי' דמתוכו נפל רק בדאיכא הוכחה דלאו מתוכו נפל כגון דלא אשתייר בי' או דלא אהדר אפיה לגבי פירי וקשה דהא קיי"ל רוב וקרוב הלך אחר הרוב וניזל בתר רובא דעלמא דמיניהו נפלי. שוב מצאתי בס' קצות החושן בסי' רס"ב שהקשה כן ועיי"ש מ"ש ולענ"ד נראה דבאמת אמרינן לא חיישינן לנפילה והוא מטעם דאין דרך בני אדם לאבד מה שיש להם. וא"כ כאן אדרבה יש רובא דבני אדם שאין אובדין. וזה דחזקתו אובד שהרי אבד הכלי י"ל דגם המעות אבד ולא ניזול בתר רובא דעלמא שהרי רובא דעלמא אינן אובדין. וי"ל לפמ"ש התוס' והרא"ש גבי המכיר כליו אע"ג דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן דוקא כשאומר כן על אדם פרטי אבל כשאומר סתם נגנבו מאתי לא דהא גנבים שכיחי עי' תוס' לקמן קמ"ז א' ד"ה והא א"כ ה"ה הכא סתם אובדים שכיחי ואף דרוב העולם אין אובדין מ"מ שכיחי מיעוט האובדים והן רוב לגבי יחיד זה ואכתי איכא רובא ויש ליישב ודו"ק : ע"ב רש"י ד"ה מצא אחר הגפה כו'. נ"ב עי' פ"ו דפאה משנה ב' שפי' הרב גפה גדר אבנים סדורות זו ע"ז בלא טיט וכן בכלאים ובעדיות פי' כן :

דף כו ע"ב גמ' ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה כו'. נ"ב הא אם קודם יאוש נתכוין לגוזלה עובר משום לא תגזול אבל משום לא תוכל להתעלם אינו עובר כיון שהכניסו לתוך ביתו ע"מ להחזירה כ"כ הריטב"א אך ממ"ש רש"י לא תגזול לא שייך אלא בשעת נטילה משמע דאפי' אם קודם יאוש נתכוין לגוזלה אינו עובר משום לא תגזול וי"ל דלרש"י דאם קודם יאוש נתכוין לגוזלה עובר משום לא תוכל להתעלם :

דף כז ע"ב גמ' ניחוש לשאלה כו'. נ"ב עי' פ"מ ובתשו' ח"צ סי' קל"ד ובתשו' נו"ב חלק אה"ע סי' ל"א : תד"ה כיס. וא"ת כו'. נ"ב עי' בב"י בי"ד סי' קע"ט ועי' בת"ח :

דף כח ע"א גמ' ה"נ דניחא לי' כו'. נ"ב וקשה נימא דלא פלוג כיון דתקנו בכל אבידה דגיהדר בסימנין מטעם דניחא שוב לא פלוג אפי' היכא דלא ניחא ליה : שם ומדת ארכו לא משתער לה. נ"ב עי' ת"ח שכתב דהן היו לובשין רוחב לקומת איש : תד"ה לא. גם כל היום אינו הולך כו'. נ"ב וקשה וכי בשביל זה יבטל יותר מחצי היום כיון דהיכא דהולך ביום ובלילה סגי בג' ליבעי הכא שבעה ולמה בעי ט"ו. וי"ל דבל"ז י"ל כיון דקיי"ל דאזלינן בתר רובא א"כ לאחר מהלך ח' ימים שהוא רוב א"י לא חייש למיעוט שהן בקצה א"י דלמא מינייהו נפול דאזלי בתר רובא ועיקר הקושיא מתחלה דעכ"פ ליבעי הכא ח' דהיינו רוב א"י וע"ז משני כיון דאזלי ביממא ולילא סגי בג' והא דבעי הכא ח' על רוב א"י ולא סגי בז' לפי שגם כל היום אינו הולך כסברת התוס' ודו"ק. דעכשיו אינו מבטל רק מעט :

דף כט ע"א תד"ה והוי כו' שהוא פוטר. נ"ב ר"ל ר' אליעזר : ע"ב תד"ה בזוכית. רב הונא כו'. נ"ב לא מוזכר שם רב הונא רק מר בריה דרבינא ורב אשי :

דף ל ע"ב תד"ה אפקרה שלא יכשלו ב"א בל"ת. נ"ב עי' ריטב"א דמקשה דליפקרי' בנחת שלא ישמע אותו אדם :

דף לא ע"א גמ' הא גופא קשיא כו'. נ"ב י"ל דלמא רועה בדרך ודאי לאו אבידה רצה בכרמים ודאי אבידה הא רצה בדרך ורועה בכרמים ספיקא ואף דספק תורה לחומרא וחייב להחזיר נ"מ היכא דאיזדמן לי' עוד אבידה אחרת שהיא ודאי יעסוק בה ויניח את הספק ויתפוס את הודאי ונ"ל דאפי' הספק הוא אבידת רבו מ"מ כיון דספק הוא יניחנו ויעסוק באבידה אחרת של אדם אחר ועוד נ"ל דבדמי אבידה שרינן ליה לאשתמושי בהו הואיל וטרח בהו כדלעיל דכ"ט ב' משא"כ הכא דספיקא הוא ושמא מדעת הניחו שם הבעלים ולא עשה טובה לבעלים אסור להשתמש בו עוד נ"ל דזהו השומר אבידה לא הוי ש"ש דלא מיפטר מפרוטה לעניא כיון דספק מצוה היא שמא אינו שומר אבידה וא"ל דאם אינו אבידה א"כ הוה כשלח בו יד ויתחייב אפילו באונסין וי"ל כיון דברשות חכמים עשה דהא מספיקא חייב לקחתו שמא אבידה לא השיב כשולח יד וחשוב כשומר חנם. ונ"ל דזהו תלוי בפלוגתא דהר"מ והרשב"א אי ספק מן התורה לחומרא דלדעת רשב"א דספק מה"ת לחומרא א"כ זהו מה"ת חייב ללקחו והוה עוסק במצוה מן התורה ופטור למיהב פרוטה לעני אבל אם נאמר כהר"מ דספק מדרבנן לחומרא ומה"ת לקילא א"כ מן התורה לאו מצוה קעביד ולא מיפטר מפרוטה לעני ולא הוה ש"ש אך י"ל כמו שהוכחנו בספרי מלא הרועים ערך עוסק במצוה דאפי' עוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא וא"כ אף להר"מ פטור מפרוטה דרב יוסף והוה ש"ש. עוד נ"ל לפמ"ש התוס' דלא מיפטר מפרוטה דרב יוסף אלא בשעה שעוסק בה ושוטחה לצרכה א"כ אף זה שהוא ספק אבידה מ"מ בשטיחה זו מצוה עביד שחס על ממון חבירו והוה בכלל גמ"ח ופטור מפרוטה לעני ודו"ק. אך קשה לפי זה היכי משכחת שומר חנם נימא הואיל ופטור מפרוטה לעני בשעה שעוסק בשמירת החפץ הלז דהוא גמ"ח הוה ש"ש כמו שומר אבידה וא"ל דגזה"כ דא"כ לא משכחת ש"ח וכיון דחזינן דהתורה פטרת ש"ח גילתה דלא מחשבינן ליה לשכר פרוטה דרב יוסף א"כ לפ"ז גם בשומר אבידה לא נחשוב לי' פרוטה דרב יוסף וי"ל דאזלינן בתר התחלה ובש"ח אע"ג דעכשיו השטיחה והנעירה מצוה מ"מ התחלת קבלתו הדבר לתוך ביתו רשות משא"כ באבידה התחלת קבלת לתוך ביתו חיוב מה"ת כמ"ש ואספתו אל

אל תוך ביתך וכל מה שעושה אח"כ נגרר אחר מצוה זו ועדיין צ"ע דגם בש"ח אשכחינן היכא דהתחלתו היא ג"כ מצוה ודו"ק שוב מצאתי בפ"י פ' הכונס שהרגיש קצת בזה ועיי"ש וע' בטוח"מ סי' ע"ב ובש"ך : שם וכ"ש רצה בין הכרמים כו'. נ"ב וא"ל דהו"א דבין הכרמים הוה אבידה מדעת כיון שהניחה ללכת בין הכרמים דמסקנא ז"א חדא דלמא מדעתה רצה לשם ועוד הא חזינן דכרמים ברועה אינה אבידה אלמא זה שהניחה בין הכרמים אינה אבידה רק הריצה והריצה אין הבעלים יודעין ממנה ועדיין ק' דאדרבה הוה אמרינן הטעם דרועה בין הכרמים אין אבידה משום דהוה אבידה מדעת וקשה טפי לפי מ"ש לקמן רבא גופי' ותיפוק ליה' משום אבידת גופה דלמא קטלו לה כו' אבידה מדעת היא א"כ אי הוה תני רועה בין הכרמים הו"א בין הכרמים של כנענים דאבידה מדעת היא דלמא קטלו לה וכ"ש רצה בין הכרמים דלא הוה אבידה מה"ט לכך תני רצה בין הכרמים לאשמועינן רבותא דלא הוה אבידה מדעת וכן רועה בדרך אף דלא הוי אבידה מדעת אבל אי הוה תני רועה בין הכרמים הו"א משום יהוי אבידה מדעת וי"ל דלשון אין זה אבידה משמע דלא הוי אבידה כלל ולא קאמר דהוה אבידה מדעת ואי הוה תני רועה בין הכרמים אין זה אבידה הוה ידעינן דלא הוה אבידה מדעת כ"ש רצה בין הכרמים דלא הוי אבידה מדעת : ע"ב אין לי אלא מתנה מרובה כו'. נ"ב דכתיב די מחסורו [אשר יחסר לו] ודרשינן[כתובות סז:]אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו לכך לא קאמר בהיפך מתנה מרובה מנין דזה מוכח מדי מחסורו ועי' בת"ח :

דף לב ע"א גמ' ואמאי האי עשה כו'. נ"ב מכאן קשיא לשיטת הריב"א שכ' התוס' בחולין דקמ"א דאף דעשה אינו דוחה ל"ת ועשה מ"מ הלאו נדחה ולא נשאר כי אם העשה א"כ מאי קושיא דלמא להכי כ' ואת שבתותי תשמורו דמקרא יתירא משמיענו דאם חלל שבת חייב ובפרט דהשמר הוא ל"ת כדר' אבין. ודוחק לומר דמקשה אברייתא דאמר יכול ישמע לו דפשט הסוגיא משמע דאקרא גופי' מקשה. ועי' רש"י שפי' דאבידה עשה ול"ת נראה שמפרש הקושיא על הברייתא ומיושב קו' הפ"י על רש"י ודו"ק [ועי' תוס' לעיל ל' ב' בד"ה הא כו' וכן קשה לקמן כו' וביבמות ה' א' ד"ה ואכתי כו' ואר"י דלא פריך אלא כו'] :

דף לג ע"א גמ' והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה כו'. נ"ב תימה דבחולין מ"ג א' קאמר התם בש"ס דר' יצחק בר' יוסף לית לי' האי כללא דס"ל לר' יוחנן הלכה כסתם משנה וס"ל דלית לי' לר' יוחנן הלכה כסתם משנה והכא ר' יצחק בר יוסף קאמר להא מילתא משמיה דר' יוחנן ומאי מקשה וצע"ג ובראש הגי' ר' יצחק בר יהודה ולפ"ז לק"מ :

דף לד ע"ב רש"י ד"ה שאל שתי פרות כו' ואמר הריני משלם. נ"ב צ"ע דבשואל בעינן שישלם דוקא וכן נקט בגמ' שלם א' מהן :

דף לה ע"א גמ' לישתבע נמי אגלגול שבועה כמה כו'. נ"ב ואין לומר דאין מגלגלין אא"כ טען וקמ"ל דאם לא טען פטור וי"ל דמקשה על ר"ה לשיטתי' דמדויל ידיה משלם דס"ל בשבועות דמ"ט א' דמגלגלין אף שלא טען : תד"ה תהא. ואע"פ שמפסיד במה שמאמינו כו'. נ"ב וי"ל דהכא מאמינו שאינו משקר רק דהושב דלא קים לי' בגוי' א"כ חושב שבודאי ישבע וא"כ מה בצע לו בזה שישבע לשקר ודו"ק :

דף לו ע"ב גמ' אובצנא. נ"ב בערוך גרים אוכצנא בכ"ף :

דף לז ע"א תד"ה התם כו' איירי בבא לצאת י"ש כו'. נ"ב ואין להקשות למה לי' לאוקמי בכרך א' ולוקמא המשנה בלצי"ש נוקי אפי' בב' כריכות והמשנה איירי מדינא. וי"ל דהמשנה אתי' אפי' כר"ע ובב' כריכות חייב לר"ע לכך הוצרך לאוקמא בכרך א' כי היכי דתוקי המשנה אפי' לר"ע:

דף לח ע"א גמ' אדרב נחמן בר יצחק ודאי פליגא כו'. נ"ב קשה מנ"ל דהא באמת טעמא דרנב"י חששא בעלמא הוא דהא תנן בת ישראל לכהן אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ומוקמינן לי' אחזקה ה"ה כאן נוקי בחזקת חולין וק"ו הוא ומה התם דחזקת חיים אינה חזקה גמורה שסופו לפסוק דאדם מעותד למות מכ"ש חזקת חולין ועוד דלא נחשד לתרום שלא מן המוקף רק דחששא בעלמא חיישינן וכי חיישינן בכדי חסרונן דאין לו דוחק כ"כ למכור אבל ביותר מכדי חסרונן אין לו להוש לזה כיון דמן הדין א"צ לחוש לזה. וע"ק דהא באמת על הך חששא דעשאן תרומה יכול למוכרן לכהנים בדמי תרומה אך כיון דיצטרך למוכרן בזול יכול להיות דיעלה ההפסד דמכירה בזול יותר מהחסרון וכ"ז כשנחסר בכדי חסרונן אבל ביותר מכדי חסרונן שהחסרון גדול מודה רנב"י דמוכר לכהנים בזול. וי"ל דלפמ"ש התוס' בד"ה מזבנינן דע"כ עיקר טעמא דרנב"י איותר מכדי חסרונן איצטריך עיי"ש א"ש : שם וליחוש שמא עשאן בעה"ב תרומה ומעשר כו'. נ"ב וקשה כיון דעכשיו לרב כהנא קיימינן נימא דאיהו לית ליה הך חששא דשמא עשאן דמוקמינן ליה בחזקת חולין כמו בת ישראל לכהן דאוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים וכמש"ל. ועוד דלא נחשדו לתרום שלא מן המוקף ומנ"ל לומר דבהא פליגי יותר מכדי חסרונן ל"ש כו' לימא דבהא פליגי דר"י ורב כהנא לא חיישי לשמא עשאן מטעמי דכתיבנא וצ"ע : שם הלכך כי הוו להו יותר כו'. נ"ב קשה דלפ"ז אין הדבר תלוי ביותר מכדי חסרונן ובין לרבב"ח ובין לרנב"י אם יארע באחור זמן לזבין ואם יארע מהר לא לזבין. ונראה דרבב"ח סבר כיון דרוב פעמים לא יארע יותר מכדי חסרונן כ"א לזמן רב שוב לא פלוג ולא גזרו כלל על יותר מכדי חסרונן ורנב"י סבר דרוב פעמים אירע לזמן מועט ולכך אף לזמן רב לא ימכר דא"א ימכר לפעמים אם יארע בזמן מועט ג"כ ימכרנו ואכיל בעת"ב טבלים : תד"ה מזבנינן. דמתני' מיירי אפי' בפשתן. נ"ב וס"ל דפשתן איקרי פירות ועי' תוס' לעיל דף כ"ה א' ד"ה הא בכובא כו' : ע"ב גמ' ואמר שמואל מורידין קרוב לנכסי שבוי כו'. נ"ב הא דלא מייתי מדרשב"ג גופי' דס"ל לקמן מורידין אלמא דחד טעמא הוא [וכן הקשו התוס' בד"ה עד] וי"ל משום דאיכא דמסכי לתך ברייתא דלקמן כמ"ש התוס' בד"ה היורד ועי' ריטב"א : שם ובניהם רוצים לירד לנכסי אביהן כו'. נ"ב י"ל דלמא מיירי ברטושים שתפול עליהם פחד אויב ויעזבום מדעתם ובכה"ג לכ"ע אין מורידין קרוב לנכסיו כדלקמן שוב מצאתי במהר"ם שי"ף שכ' דאין לומר ברטושין שאין זה קללה ולא הבנתי דבריו דהלא באמת כך היה הקללה בעוה"ר אם על בנים רוטשה כדלקמן שהיו בורחים מדעתם מפחד אויב. וראיתי בפי' נדפס מחדש על מהר"ם שי"ף ודבריו מגומגמים וי"ל דכה"ג אף דיוצא לדעת כיון דירא לנפשו מפחד אויב דמי לשבוי כדאמרינן לקמן בורח מחמת מרדין כיון דירא לנפשו הרי הוא כשבוי ודו"ק:

דף לט ע"א רש"י ד"ה מחמת מרדין. בלשון פרסי. נ"ב ב"ק שם ואמרי מרדין מרדין : תד"ה וכולם. שאין שמין כארים כו'. נ"ב והא דתני בברייתא וכולן שמין להן כארים הוא אליבא דרשב"ג אבל רב כת"ק ס"ל נמצא עיקר פלוגתתן תלוי בזה אי שמין להן כארים דלרב ולת"ק אין שמין ולרשב"ג ולשמואל שמין וק"ק למה אין מורידין לרב דלמא מפסיד לתקנו דלישיימו להו כארים ואז לא מפסיד וי"ל דס"ל דזהו עול נגד הבעלים כיון שעכשיו אוכל כל הפירות ואח"כ כשיבואו הבעלים עוד יקח כארים הרי עול לבעלים והיכא דלא יאכל הפירות מתחלה רק יהיה כארים מתחלה ועד סוף איה"נ דמורידין לי' בכה"ג : ע"ב תד"ה דלמא. דא"כ סבתא אתפלגא כו'. נ"ב באלי' רבת בגיטין האריך בדברי התוס' אלו [ועי' בקרבן נתנאל על הרא"ש שם] :

דף מ ע"א רש"י ד"ה אורז. נ"ב עי' תוס' ברכות ל"ז א' פי' תוס' אורז רייז דוחן מיל ורש"י פי' שם דוחן פנ"ץ : רש"י ד"ה אם היתה כו' לשני כורים או ג'. נ"ב עי' רש"א ועדיין קשה כיון דר"י דעה ג' וס"ל דמוציא חסרונות רק מג' כור ודלא כת"ק ודלא כריב"נ קשה טפי ליתני ר"י אומר אינו מוציא אלא לג' כור ודוחק לומר דת"ק ג"כ לא קאמר רק מג' כורין דהא סתם קאמר הכל לפי המדה ודומיא דהכל לפי הזמן דאפי' עשרה ומאה : ע"ב גמ' והתניא ר"י אומר כו'. נ"ב קשה מאי מקשה לישני דהא ר' יהודה והך קמייתא רבנן דאינו מוציא לו לוג ומחצה עבור שמרים ולכך מקבל לוקח פקטים משא"כ לר"י כיון שכבר קבל עליו לוג ומחצה שמרים א"צ עוד לקבל פקטים ולדעת הר"מ בפי"ת מהל' מכירה דהיכא דמוכר לו שמן סתם אף לרבנן מקבל לוג ומחצה שמרים ולא נחלקו רק במוכר לו שמן מזוקק בפירוש וא"ש קצת ועדיין קשה לוקי הך ברייתא דלעיל במוכר מזוקק בפירוש וי"ל דס"ל דבכה"ג אף פקטים אינו מקבל כיון שא"ל מזוקק ועי' בר"מ שיש לו פי' אחר על מלת פקטים עיי"ש :

דף מב ע"ב תד"ה מי כו' דשליח מעל כו'. נ"ב י"ל דנהי דאינו קפידא מ"מ לא עשאו שליח כ"א מן החלון ועל הדלוסקמא אינו שליח והוא גופא חידוש הוא דבכל התורה אין שליח לדבר עבירה לבד ממעילה ואין לך בו אלא חידושו וי"ל כיון דשליחות דמעילה ילפינן חטא חטא מתרומה ובתרומה אף שלא עשאו שליח על היפות אם גילה דעתו דניחא לי' כגון שא"ל כלך אצל יפות כדאיתא לעיל דכ"ב א' א"כ ה"ה במעילה וע"כ צ"ל דהוי קפידא ולכך שליח מעל ואף דאיתא שם דלא אמרו כלך אצל יפות אלא בתרומה דמצוה היא מ"מ מעילה דילפינן מתרומה בהיקשא אין היקש למחצה ולעיל מה שמקשין התוס' מעירוב אין לומר דהתם הטעם משום דעל גרוגרות אינו שלוחו דבאמת עירובי חצירות מערבין שלא לדעת רק עירובי תחומין צריך דעת דשמא לא ניחא ליה להפסיד אלפים שמצד שני וא"כ הכא דגילה דעתו דניחא ליה לקנות שביתה כאן ולהפסיד אלפים שמצד שני א"כ יכול לערב שלא לדעת רק בהוא מקפיד בפירוש נמצא גילה דעתו דלא ניחא ליה בזה אבל אם נאמר דלא הוה קפידא אף שלא עשאו שליח על הגרוגרות ומ"מ א"צ שליחות לזה דמערבין שלא לדעת כיון דגילה דעתו דניחא ליה לקנות שביתה בהך מקום דדמי לעירובי חצירות דמערבין שלא לדעת :

דף מג ע"ב גמ' לימא רבא דאמר כב"ש. נ"ב קשה דטפי הו"ל להקשות דרבא אדרבא דרבא קאמר להדיא בסמוך הלכתא כב"ה :

דף מד ע"ב גמ' אלא א"א פירא הוה כו'. נ"ב וא"ל דלגבי כספא פירא הוי אבל בפני עצמו טיבעא הוה כמו בספא לפי מאי דסבר דפירא הוה לגבי דהבא ולגבי נחושת טיבעא כמו כן י"ל לגבי דהבא וי"ל דהא דאייקר היינו [שנותנין] בעד דינר זהב יותר מכ"ה דינרי כסף וכיון דלגבי כספא פירא הוה א"כ היוקר והזול הוא בזהב וחשיב רבית דהא סאה בסאה אסור ואמאי נימא סאה אוזיף ליה וסאה שקיל מיניה רק דבדבר שהוא פירי לא אזלינן בתר מדה רק בתר דמים ד' דינרין אוזיף מיני' וה' שקיל מיניה וה"ה בדינר זהב אם הוא פרי לכסף אזי לפי דמים חשבינן לי' כ"ה דינרין אוזיף ליה כ"ו שקיל מיניה ועי' בסמוך דמ"ה א' גבי אסור ללוות דינר בדינר ויתפרש קו' הש"ס ותירוצם ע"ד שכתבנו כאן ועיי"ש בתוס' ד"ה לגבי ודו"ק [לא נמצא יותר וחבל על דאבדין] : סליק

חדושים והגהות

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהרב הגאון רשכבה"ג צבי אשכנזי זצ"ל

דף ב ע"א גמ' רבנאי. נ"ב בפ' כסו"מ [סנהדרין ע"ד ב'] גרסינן רב ינאי כו' :

דף ו ע"א רש"י ד"ה יוצאה מתחת כו' יוצאה לבדו. מלת לבדו נמחק:

דף ח ע"א רש"י ד"ה ששתא דאמרת כו' כדתנן „מציאת" חרש כצ"ל :

דף ט ע"ב גמ' ואי אשה היא קניא. נ"ב הכא משמע דדרכה של אשה ברכיבה בעיר וקימה הא אמרינן ריש פסחים דאין דרך כבוד לאשה ברכיבה אפי' בדרך כדמוכח התם. אם לאו משום בעתותא משו"ה קראו הכתוב באשה מושב והכא משמע דאפילו בעיר ובלא בעתותא אורחא הוא :

דף יא ע"ב גמ' וכי ר"י ור"ע בצד שדהו כו'. נ"ב ואת"ת מנ"ל שהיתה תבואתו של ר"ג בשדה. דתקשי ליה. דילמא בבית ואגר הוה וסתם אגר ובית משתמר כדמוכח לעיל ועי"ש בתוס' ד"ה ה"מ. וי"ל דר"א הוה ק"ל היכי עביד ר"ג הכי שהלך לו בספינה ולא עשר פירותיו תחלה. והא קי"ל [פסחים ד' ב' וש"מ] חבר שמת והניח מגורה כו' אפי' בן ב"י ה"ה בחזקת מתוקנין. ואמאלת שכחה גרועה מאד כי שוכח פושע הוא. וא"כ בטלה לה ג"כ חזקת חבר הנ"ל. אלא הכא במאי עסקינן בתבואה שעדיין לא נעקרה מן הגורן שלא ראתה פני בית ואגר ולא הוקבעה למעשר דאכתי לא חל חיובה. משו"ה מעיקרא לא חש לה ר"ג לעשורה כשהיה בביתו. ולבסוף חייש דילמא יכניסוה לבית ותתחייב. לכן עשה לפנים משורת הדין וממדת חסידות למהר לעשרה. מיהא לענין קניית המעשרות. ודאי מוקמינן לה אחזקתה כמו שהיתה בשעה שפירש ר"ג לים. שהניחה בשדה דסתמו אינו משתמר כדמוכחא סוגיא דלעיל. היינו דוקקיה דר"א. וכפתור ופרח הוא זה. אמנם תוס' כתבו בשם ירושלמי דבביתו של ר"ג היתה. ולע"ע בירושלמי מנ"ל. ושמא עולא נמי הכי הוה ס"ל :

דף יב ע"ב במשנה שטרי כצ"ל ונ"ב (בגליון פי' המשניות להרמב"ם) לפי קריאת הנפרד ממנו שטר בפלס יקר כתב (וכן "יורה משקל העברי משטרו (איוב לח) שהוא כאחיו מכתב) שממנו נאמר כתבי. [אין זה מוכרח כי אם שטר הוא ממשקל הכבדים כמו זמן צריך הקמץ להשאר להשלים הדגש] :

דף יד ע"א תוס' ד"ה מאי. אין בו אחריות גבי כצ"ל : [ע"ב רש"י ד"ה ויש לו כו' וד"ה בגוזל ונגזל וד"ה שגזל שדה. ותוס' שד"ה ויש. ומיירי כו'. עי' בהגר"א ח"מ סי' שע"ג ס"ק ג'] :

דף טז ע"ב גמ' בכר שית בכר שבע. נ"ב שמלאו לו שש ונכנס בשביעית ועדיין היה עומד בתחלת שנת שבע לפיכך אמר כלשון הזה. אבל לא ידענא מאי מהני ליה הא בהדיא אמרינן [מגילה כ' א' סנהדרין ס"ב ב'] אין מביאין ראיה מן הקטן. דילמא כה"ג סמכינן עליה דהוי דומיא דהגהו דתנן [ספ"ב דכתובות] ואלו נאמנין להעיד בגודלן כו' מיהו צריך שיגיע לעונת הפעוטות דהיינו כדאמר הכא בכר שית כו' לפום חורפיה [גיטין נ"ט א']. אבל בגיר מהני ודאי לא סמכינן עליה במידי :

דף יז ע"ב תוס' ד"ה לא. הוא יכתוב שובר כו'. נ"ב כלומר עליו לדעת כשיפרענה שיזהר לכתוב שובר שתהא בידו ויקחהו ממנה לסיות ראיה בידו :

דף כ ע"ב גמ' לוה לא מקיים שטריה. נ"ב אע"ג דתנן [ב"ב קסז:] כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו. מ"מ מילתא דלא שכיחא מה גם דלקיימיה איכו נמי :

דף כג ע"ב פלוג ליה לחייא ברי. נ"ב אבל לעצמו לא. להרחיק מן הכיעור וכחכם שאסר את האשה על בעלה או שהעיד בה לא ישאנה [יבמות כ"ה]. וכן לא מבהמה שבורה בה חכם [חולין ל"ז ב' מ"ד ב' ועי"ש דן את הדין זיכה כו' ובתוס' שם ד"ה וכן]. אבל לבנו מותר כדתנן התם [ספ"ב דיבמות] וכולן מותרות לבניהם או לאחיהם :

דף כד ע"א רש"י ד"ה אגניב כו' של אושפיזו היה. נ"ב מדאשמעינן תלמודא מאושפיזא. למאי נ"מ. אלא משום דאי דידיה גופיה לא הוה ליה למעבד הכי. אע"ג דשרי. מ"מ אינה מדת חסידות ומ"ז חסידא הוא דעביד לפנים משורת הדין. א"נ דאושפיזו היה ולא היה יכול ליפטר מן הדין כי הלה לא רצה למחול ועוד שמא היה חושד את מ"ז. משו"ה לא הוה סגי בלא"ה להוציא עצמו מהחשד : ע"ב גמ' לבתר הריסר ירחי שתא. נ"ב לאחר יב"ח משנתאבדו מנאם וקמ"ל רבותא אע"ג דמדבר מקום הפקר וגם עברו יב"ח דסוי יאוש ודאי כדאשכחן גבי סקריקון [גיטין נ"ה ב' נ"ח ב'] ומי שאבדו לו בקשם ולא מצאם הכי הוה עובדא כך נ"ל ע"ד פרש"י : שם אשכה קיבורא דאזלי „ביה". נ"ב בי צ"ל בלי ה"א. ערש"י וק"ל : תוס' סד"ה לבתר כו' שסבור שהמוצא כו'. נ"ב דל"ד לכופרא דב"מ [לעיל כ"ג ב']. דהוי דקדוק ביה תלפי. משא"כ בהך דאפי' את"ל אנוסי דשמואל הוה ידע בהו דכבר אבדו יב"ח כ"ע לא ידעי וק"ל. אך במש"ל על הגמ' נתיישב זה :

דף כה ע"ב גמ' והמניק. נ"ב מזלג (של סכין לאכילה) בעל שני ראשים [וערש"י סוכה ל"ב א' ד"ה אלא כו'] :

דף כו ע"א גמ' התגר. נ"ב הואר נגזר מן אגר תרגומו של שכר. כלומר שעוסק בסחורה ובמכירה על מנת להשתכר : שם נפקא ליה „ממנו". צ"ל „מממנו" :

דף כח ע"א גמ' כאן במקדש ראשון. נ"ב אע"ג דר"ג לא הוה בבית ראשון. שנה איך היו נוהגין מתחלה. כי גם בבית שני לא הוה אלא לאחר החורבן היה שתם ר"ג דמשנה : ע"ב אבן הטוען כו' אבן הטוען. נ"ב במשנה גרסינן הטועים עמ"ש שם בלא"ש. ונראה שטגגת המעתיקים היא כאן : שם א"ל אין נ"ב יש לזה דוגמא ס"פ השוכל יש הן כלאו [ורש"י לא פי' כן] :

דף לב ע"א תוך „לתאוס". צ"ל „התאוס" : שם הוה אמינא „לגייתא" ליה. כצ"ל וכן ברש"י :

דף לד ע"א אלא כיון שאמר הריני משלם כו'. נ"ב צ"ל דהיינו כי אמר בב"ד. וכיון דקבל עליו לשלם אחר שעמד בדין נתחייב ותו לא מצי הדר ביה. אבל חוץ לב"ד דמצי מהדר ביה. עדיין לא קנה כפל [ועי' תוס' לקמן עמוד ב' ד"ה והזר ושבועות ל"ט א' ד"ה אם כו' באומר הריני משלם חוץ לב"ד וע' ש"ך ח"מ סי' כ"ב ס"ק ס"ז] :

דף לו ע"ב אביי משמיה דרבה אמר כו' רבא משמיה דרבה כו'. נ"ב י"ל תרוייהו קושטא קאמרי. וכי הא דרב פא"ל [מגילה כ"ד ב' וכה"ג איתא בשבת קל"ו ב' וביבמות ל"ו ל"ז] לעולם אל ימנע אדם עצמו מבה"מ כו'. וגדולה מזו פרק שבועות שתים (דכ"ז א') ובפ' ד' אחין (ל"כ ב') :

דף לט ע"א רש"י ד"ה רטושים. כשוד כו'. נ"ב משמע דריש דקרא לאו בע"כ מדמדמי לשו לשדדי וכדמפרש ואזיל : בסה"ד נבוכדנצר. נ"ב שברחו רבים מפניו גם טרם בואו :

דף מ ע"א גמ' אהדרוה לקמיה דר"ת כצ"ל : תוס' ד"ה אגלגל מלתא פסק כו'. נ"ב בלבד וק"ל :

דף מא ע"א גמ' מכותא. נ"ב ע"ל דף ו' ב' :

דף מב ע"א גמ' כל לא ידענא כו'. נ"ב קאי ליה רבא בשעת ר"ג רביה לעיל דל"ס [illegible]

דף מה ע"א גמ' דכתיב „ביה". צ"ל „בה" :

דף מז ע"ב גמ' במרוקא. נ"ב עי' ע"ז (דע"ה ב')[לפנינו הגי' שם דמרדא]ובמשנה רפ"ט דמקואות ובערוך פ"א

דף מט ע"א גמ' ישראל שאמר כו'. נ"ב מיי' פ"ז מהלכות מעשר :

דף נג ע"א גמ' נעבד ליה „לדחזקיה". צ"ל „כדחזקיה" :

דף נה ע"ב תוס' ד"ה וכי כו' יותר משל תורה. נ"ב כגון פרק הלון (ע"ז א') [וביבמות ל"ו ב' ועי' תוס' שם] :

דף נז ע"א גמ' אמר רבא אמר רב. נ"ב נראה שחסר כאן שתי מלות נחמן אמר כדמוכח בסמוך דרבא משמיה דר"נ קאמר לה להא דחסא שהוא רבו וכ"מ נמי בשלהי יבמות [קכ"א ב'] ובכתובות [פ"ה ב'] דקרי ליה חסא בשם זה בלבד וכצ"ל כאן א"ר נחמן אמר חסא [ובסמוך צ"ל ג"כ חסא בלי מלת רב ועי' הגירסא ברי"ף ורא"ש] :

דף נט ע"ב גמ' אמת המים תוכית חזרה אמת המים לאחוריה כצ"ל : שם תוך מטעי אונאה. נ"ב אע"פ שהורשו לעשות כן. לא נקו מעונש עלבונו של ר"א שהיה אדם גדול ונשוא פנים למעלה. וכן מצינו דוגמתו בפרקא דחסידי [תענית י"ט א' כ"ג א'] בחוני המעגל ששלח לו שב"ם אילמלי חוני אתה גוזרני עליך נדוי. הרי אע"פ שהיה ראוי להתנדות נשאו לו חכמים פנים למטה בדבר שנשאו לו פנים למעלה :

דף ס ע"א במשנה פיטום. נ"ב נ"ל דגרס פיטם בסמ"ך וחבריו בהמוכר [ב"ב צ"ג ב' צ"ז ב'] וכי"ע [כילה ט"ו ב'] ורי"ה [כ"ז א"ב כ"ח א'] ובכלים [פ"ג מ"ו] : רש"י ד"ה לא את האדם עבד כנעני כו'. נ"ב אבל בעבד עברי נראה דלית לן בה. כיון דאין גופו קנוי קנין עולם. והוי ליה עני ישראל דמצוה לפרנסו. וכן אמה העבריה. ואנ"ל שמותר לפרכס וליפות הבת לקדשה להגון שתמצא [חן] בעיניו אפי' היא בעורה. כההוא עובדא [נדרים ספ"ט] דהכניסוה לבית רי"ש וייפוה כו'. ברם ה"מ בכעורה גרידא. אבל אם יש בה מום מן המומין שפוסלין בנשים ומפרכסה להסתירו. אין אונאה גדולה ממנה לו ולה שסופה לצאת בלא כתובה ואיכא בושת טובא. מיהא מספקא מילתא בזקנה שאינה רוצתת דלא הוי מומא אי שרי לגבוע שערה כעובדא דבסמוך. ונראה דאונאה גדולה הוי אם היא כל כך זקנה שאינה ראויה לילד ומוציאה : ע"ב גמ' ואין שורין את הבשר במים. נ"ב והא דאיתא בפכ"ה (קי"ג א') הא דהלליס כי טבחא מפמע שכך היה המנהג ולא היו מוחים בטבח מלעשותו התם הדמה בעלמא הוו עבדי למעט טורח הקונים בהדחת הבשר ויודעים ומכירים בכך והכא מיירי בשרייה טובא :

דף סא ע"ב למקט. נ"ב מלשון מקרא נקטה נפשי. ונקוטותם בפניכם. ונראה שהוא מהדגושים לגזרת החסרים. בשקל משא מגע מקת מפל בר. [דברי הגאון בזה זרים ונפלאים המה כי המשלים אשר הביא משא מגע כו' הוא מחפ"נ ושרש נקט בעברית ליתא והביא ראיה מן נקטה ונקוטותם אשר שרשן הוא מהנפעל ולא מהשרש ויש להאריך בזה אבל דבריו דחוים המה] :

דף סג ע"ב א"ל אדא. נ"ב כנראה נשמטה מלת „רב" בכאן : שם ואשכח „ביה". צ"ל „בהו" :

דף סד ע"א בשלהי פרקי „דרב" כו' רב כו' רב. נ"ב צ"ל רבא כדלקמן בא"ד וכן באשר"י [וברי"ף] והוי נמי רב כהנא בימי רבא :

דף סה ע"א דמפיק „זוזי". צ"ל זוזא : שם תריסר זוזי כו'. נ"ב הלוה היה חייב למלוה תריסר של רבית והיה לו ללוה אגר שנשכרת בעשרה. והשכירה למלוה בעד אותם תריסר דרבית שחייב לו. והרוית שלוה שתים יותר מכדי דמי השכירות שדרכו להשכירה בם לאחר : שם אינה משתלמת אלא בסוף כו'. נ"ב ואילו היתה מתחלה ע"ם היה אסור אע"ג דאין אונאה לקרקעות ה"מ כי לא פרים אם מעכשיו : שם טרשא. נ"ב טר שא. שמור הוב. לשון משאת מאומה :

דף סו ע"ב הכי אמרינן משמיה „דרבה". צ"ל „דרבא" [וכ"ה ברי"ף ורא"ש ועי' לקמן ק"ד ב' ק"ט א'] :

דף סז ע"א וזוזא. נ"ב נ"ל שהוא מלשון זוה. כמו בשואה [ל"ד א'] אול שליח אשכחה טולא וכתלא צ"ה

[ת"ס א'] גבי אמיה דיתבי כנוג עם אביפי. וכן רבים. ור"ל עם האשה כזאת שמוה. והמוים היא מלאכת הנשים ככתוב [במלאכת המשכן] וכשוי [כתובות דף נ"ט ב'] :

דף סט ע"א גמ' תרי כותאי. נ"ב שם יהודים מיושבי ארץ כותא: **ע"ב** ואוזפיה לפלניא זוזא. נ"ב נ"ל זוזי כדבסמוך כן הוא ברא"ש [וברי"ף] : רש"י ד"ה מפרין על שדהו לשון כו'. נ"ב ועוד י"ל מלשון תלמוד [כתובות כ"ד א'] פורנא ליתמי פי' ריוח וגם כתובה נקראת פורנא [שם ס"ו א'] ובב"ר לא היו מפריגין אלא כפה :

דף עב ע"ב גמ' "ולמאן" דסליק. נ"ל "ולמאי" :

דף עג ע"א תוס' ד"ה דשבשי. וכן זכן שיבשתא מארישא. נ"ב ב"ק קי"ט א' [ונתנם הגיהו כאן בדפו"ח] : **ע"ב** גמ' ומכחרי. נ"ב ומבחינים תרגום בזאת תבחנו בדא תתבחרון :

דף עד ע"ב רש"י (בסוף העמוד) ד"ה מרי ארעא כו' קרקע שלו יפה. נ"ב כלומר לפי שהיתה יפה משאר קרקעות פתנה לשנות מנהג העיר :

דף עה ע"א רש"י ד"ה כמה כו' אינה קנויה. נ"ב הסאה שביד הלוה: שם נזקקת. נ"ב להשתלם מפירות שבשוק שמהם יקנה הלוה ויפרע: **ע"ב** גמ' בהדי פניא דמעלי שבתא. נ"ב במתכוין עשה כן בשעה שהכל עסוקים וטרודים בהכנת שבת. רצה לנסותו אם אף בעת טרדה גדולה כזו יהא נזכר להקפיד בכך: שם ומי שאשתו מושלת עליו. נ"ב שגרם רעה לעצמו להשליטה עליו. נגד הכתוב והוא ימשל בך: תוס' סד"ה את. קרונות. נ"ב לקדרותיהם :

דף עו ע"א גמ' אלא אי אמר ליה בעה"ב בארבעה ואזל איהו אמר להו בתלתא ואמרו "ליה" כמה שאמר בעה"ב כו' כנ"ל :

דף עח ע"א במשנה "להוליכה" בהר "והוליכה" בבקעה בבקעה "והוליכה" כנ"ל וכ"ב בהמה. אך גם מצינו אחבשה לי החמור [וארכב עליה] [ש"ב יט]:**ע"ב** גמ' במילתא.נ"ב ערש"י ותמיה לי שנדחקו לפרשו שלא כמשמעו בכ"מ. שהוא צמר דק ונקי כדמוכח בהדיא פ' במה בהמה [נ"ד א'] אפסקא דכבונות ובפ"ק דמגלה [י"ב א'] מילת לבנה ומצוי הרבה גם בפ"ק דמכלתין (י"ז א') ופירושו בכ"מ שוה דהיינו צמר לבן נקי ודק. ונראה דטלי כסף היינו של צמר לבן כבריותו. וטלי זהב הם הצבועים שאין עם נופל בהם: שם "וקטלוהו" איכא כו' "ושבקוהו" כנ"ל :

דף פ ע"ב רש"י ד"ה מצוי ליסנא כו' סוכה דל"ד. נ"ב ופסחים ד"ל

דף פא ע"א גמ' אפי "לה". נ"ל "להו": **ע"ב** א"ל אביי מה "לי". נ"ל "לו" :

דף פג ע"ב גמ' בכניסתו משלו כו'. נ"ב דשאני מגנא ממיקם [יומא כ"ב א'] : שם יבוא בעל הכרם כו'. נ"ב עמש"ל ברא"ש ע"ב מדף הסמוך [ברש"י ד"ה לא סמיך] והיינו נמי טעמא דאליהו דלקמן בסמוך : רש"י ד"ה בארבע שעי שהיא שעת סעודה והכל כו' נ"ב אע"ג דסעודת ת"ח בששית מיהו אורחיה למטעם מידי בצפרא כדאמרי' פ"ק דשבת [י' א' ע"ש ובברכות כ"ז א']: תוס' ד"ה פועל כו' אכל "אדם" מעפם ועולה כנ"ל:

דף פד ע"א גמ' דמחדדן שמעתתיה כנ"ל: **ע"ב** נמטי. נ"ב חברו ספ"ק די"ט [ביצה ט"ו א' יומא ס"ט א' תמיד כ"ז ב']: שם רשעה זו. נ"ב לפ"ב דרש"י אין מלת רשעה תואר אלא הוא שם דבר נקוד רשעה [דאם] באמת הוית כן תלילה לרבי שיבקש להכניס רשעה לביתו : שם ולא מעסקי בי ספיר כו'. נ"ב ש"מ יש קפידא גדולה בדבר הקבורה כהוגן : שם יומא חד חזאי רחשא כו'. נ"ב שמא היה אותו יום שאירע שהקל בו בכבודו של ת"ח או דילמא בההוא יומא דאפטר ליה ההוא נורבא מרבנן ונתבקרה פנקסו : רש"י סד"ה לא סמיך כו'. נ"ב לענ"ד א"ל לומר כן כי אע"פ שהיו חייבי מיתה בי"ש לא היה דמן מסור בידו. שהרי צריכין עדים והתראה וכ"ד :

דף פה ע"א גמ' א"ר חביבין יסורין קביל כו'. נ"ב כשבאו עליו כדלקמן. קבלם מאהבה ולא בעט בהם: שם בצפרנא. נ"ל בצפדנא. וכן בפעם השני: שם אזיל קלא. נ"ב דחיותא: שם נחותי ימא. נ"ב דטבריא. שהיה שוכן בטבריא כדאיתא בהנושא [כתובות ק"ג ב' ע"ש ובמגילה ה' ב' ובתוס' שם ד"ה והא]: שם דההוא עגלא כו'. נ"ב היתה בו נשמה מגולגלת וודאי תקונה של בהמה היא שחיטתה אבל לכך נענש רבי שלא התפלל על נשמת אותו המגולגל שתצא מן הבהמה ותשיג תקונה על ידו בלי צער שחיטה : שם יומא חד כו'. נ"ב שמא באותו יום שלמו תליסר שני דלעיל. ודקאמר גמרא קביל עליה תליסר שני ה"פ שאותן יג"ש שגזרו עליו מ"ה. וכל אותן שנים היה מקבלם וסובלם ברצונו ולא התפלל לסלקם מעליו עד שהלכו מאליהם. ודראב"ש מאהבת התורה הלכו ביום : שם וקרו ליה קטין. נ"ב שעל שם כך נקרא זירא הוא כמו זעירא. וכן נקראת אצבע קטנה בלה"ק זרת בהבלעת העי"ן שהוא כמו זערת: **ע"ב** ר"ל הוה מציין מערתא דרבנן כו'. נ"ב נ"ל כי היכי דלידעו איגשי ואתו לצלויי על קברייהו ומודעי להו כל צרה שלא תבוא על הצבור. והיינו נמי דר"ב דהוה מציין מערתא דפ' חזקת [נ"ח א'] דקברי צדיקים כאבות ודאי לא מטמאין [עתוס' לקמן קי"ד ב' בד"ה מהו וביבמות ס"א א' ד"ה ממגע] אלא נ"מ כדאמרן וכדאשכחן גבי כלב [סוטה ל"ד ב'] שהלך ונשתטח על קבר דאבות ודכותה בהגדות טובא וכן בס"ה : שם שמואל ירחינאה אסייה דרבי הוה חלש רבי בעיניה. נ"ב אע"ג דהוה אליהו שכיח גביה לא בקש ממנו רפואה. שאין ליהנות ממעשה נסים [תענית כ"ד ב' ועי' רש"י שם א' ד"ה אלא ושם כ"ה א' ד"ה עד] :

דף פו ע"א גמ' ירחא בקיטא וירחא בסתוא. נ"ב עי' פרש"י וק"ל דהא איפכא שמעינן לרבא [ברכות ל"ה ב'] דא"ל לרבנן במטותא מנייכו לא תיתו קמאי ביומי ניסן וביומי תשרי. ונ"ל דהכוונה על כלה דאדר ודאלול עפ"ם היה קורא ובפרש"י שם : שם ספק הקב"ה כו'. נ"ב יש לדקדק בהגדה זו הנפלאת מאד. מלבד מה שנראה תמוה לכל איך יחלקו מד"ר עם קב"ה. עוד נשית לב איך לא נמצא עוד כזאת בשום מקום שיחלוקו גם בד"א חוץ מזה. ונ"ל דהכי הוא הך פלוגתא ודאי הויא בענין ישראל שעליהם נאמרה תרשת נגעים

ביהוד כמ"ש במדרש הרבה מזה. גם בחלק [צ"ז א'] דרשו רז"ל הכתוב כולו הפך לבן טהור. על ישראל שאין ב"ד בא עד שתהפך המלכות למינות (וישראל בכלל שאל"כ ל"מ כולו לבן) ואתיא כמ"ד [שם צ"ח א'] או כולו חייב. והנה דבר זה הוא ד"נ (וגם כל מצורע חשוב כמת) ובד"נ מתחילין מן הצד. וכודאי לא נחלקו על הקב"ה. אלא מתיבתא אמרו דעתם תחלה. ומפני הכבוד שינה התלמוד וקבע דברי הקב"ה תחלה. א"נ נ"ל יותר שהקב"ה אינו דן יחידי (והיינו דתנן שאין דן יחידי אלא אחד יכול ורשאי על כך. אעפ"כ אינו דן יחידי כמ"ש בכ"מ וה' הוא ובית דינו) גם אינו אומר דעתו אלא אחר שנמנו במתיבתא דרקיעא וגמרו לומר דעתם והסכמתם על פיהם הי"ת פוסק הדין (היינו הוא הדיין) אם ע"פ המרובין או עפ"ד כולם. והנה בכאן שכולם ראו לחובה (הכי דייק ליסנא טובא דכולה מתיבתא) משום [הכי] קב"ה אומר טהור. וה"ט משום דכולהו לא חזו זכותא ע"כ טהור הוא ודאי. הרי זה נכון וישר. עוד יש להמתיק הענין יפה יפה. דאיברא השתא אנן טמאים אנן כדאיתא [ביומא כ"ז א'] לא ח"ו כולנו אלא דקיי"ל רובו ככולו בכ"מ והיינו כולו חייב (וכולו הפך לבן שהולכין בכ"מ אחר הרוב) ותנן התם [נגעים פ"ח] הפורת מן הטמא טהור היינו דמהפך קב"ה בזכותא דישראל וקאמר לפדמ"ת א"כ טהור הוו וראויים לגאולה: **ע"ב** הכא לכל ישראל. נ"ב לכל ראשי העם שהם נחשבים כבולם: שם שהם משתחוים לאבק רגליהם. נ"ב אבק ועפר הארץ שממנו נוצרו ואליו ישובו: שם דיקא נמי דקתני [כ"ה כדפו"י]. נ"ב כששנה הכתוב בענין המעשה. והא דכתיב כי משחיתים אנחנו. ה"א דנדחו ממחיצתן בשביל דבור זה. אע"ג דלאו מה"ט הוא דקאתן עלה :

דף פז ע"א גמ' מכאן שהאשה גרה כו'. נ"ב ולפי שהכיר בה אברהם שעינה צרה לפיכך אמר לה בתחלה קמח כפי מדתה. מ"מ אמר גם סולת לבסוף כלומר הברירה בידך אם קמח אם סולת. עפי כרצונך ואשר ישר בעיניך תעשי: תוס' ד"ה פת כו' ולא פת של קטנית. נ"ב דאינו מאכל אדם כדאיתא בעירובין [פ"א א' ע"ש] :

דף פח ע"א גמ' שירא"ה. נ"ב כנל"ל ע"ד יראה את פני ה"א דו"ק: שם עיניו בתאנתו. נ"ב בען התאנה :

דף צג ע"א רש"י ד"ה אימא סיפא. "הכי". נ"ל הני: **ע"ב** גמ' בר אדא סבולאה. נ"ב נושא סבל :

דף צז ע"א גמ' דהכי קטלוה. נ"ל קטלוהו :

דף צח ע"ב גמ' איזו. נ"ל איזי וכ"ב כמו (לעיל ע' א' וש"מ) אימא לי איזי :

דף קה ע"א גמ' רנב"י אמר מסכתא. נ"ב דאי מהתם דלמא שבתא הוא שמתכנשין להעמיד חזון אלא שנכשלו :

דף קז ע"א רש"י ד"ה ספק נדה וכ"ש ודאי. נ"ב אינו מוכרח לענ"ד אלא דוקא ספק לא [עי' רש"ל ורש"א]. משום דלמא יכשל להקל בה משא"כ בודאי נדה מזהר זהיר בה דלא תשידו ישראל אהכי דכתיב סוגה בשושנים. וה"נ מסתברא דהיכי איכא למימר שלא ימצאה נדה בבואו. ואם הוא בא בימי נדתה. וכי תעשה הברכה שלא תראה בעת וסתה הקבוע לה. או הכי ימי מסע הדרך קבועים בשוה: **ע"ב** גמ' וזוכה בדין. נ"ב אם הוא זכאי לאפוקי אם לא טעם כלום אין דעתו מיושבת. אפי' הוא זכאי בדינו. מפסיד מחמת שאינו יודע לסדר טענותיו כראוי וחברו ידע. אבל המיושב בדעתו אפי' שכנגדו ג"כ מיושב. מ"מ אמת יש לו רגלים כשהוא דבר דבור על אפניו :

דף קח ע"א רש"י ד"ה גפא. נ"ב אמתליה גפי מרומי קרת [משלי ט] :

דף קט ע"א גמ' רוניא שתלא דרבינא. נ"ב רבינא זה קדמון לא חברו דרב אשי הוא [וז"ש אתא לקמיה דרבא ועי' תוס' חולין מ"ח א' ד"ה אמר וברא"ש שם ובסנהדרין פ"ט סי' ב']: **ע"ב** רש"י ד"ה מנתא דידי כו' מפסיד כלום. נ"ב מחלקו אבל מפסיד ודאי חצי דינר בחלק השת, יקנה ברצונו :

דף קיב ע"ב גמ' אומן אומר "שנים". נ"ל שתים [וכ"ה בב"ב ובשבועות] ינ"ב שתי סלעים.

דף קיז ע"א וסטיני. נ"ב בס' יוחסין נראה דהוי"ו הוא מעלם השם: בפסקי תוס' ס' ר"ל צריך לקון. נ"ב לפטומא :

הגהות על הרא"ש

פ"א סימן ג ועוד הקשה כו' ואע"פ בשבועה זו כו'. נ"ב לענ"ד מאה לק"מ דשאני הכא דמסייע להודאת ממון ועד אחד אינו קם אלא לשבועה ודו"ק. אי הכי לעולם תנא דווקנא הוא וכודאי לא סגי ליה בבליר מתרי לאיפטורי משבועה כי הך דאפוקי ממונא הוא [עי' ח"מ סי' פז ס"ו בסג"ה ובדברי אחרונים שם שכ' להיפך] : **סי' טו** אלא לדמי. נ"ב נראה דהיינו בטמאה דלא חזיא למלאכה אבל כי חזיא כגון סוס או חמור או גמל לרכוב או למשוך ולהנהיג ולחרוש בהם יעשה בה כל אחד יום יום או יומים כאילו היא בהמת של שותפין. ואי חיישי דתפיס לה למסור לה בסהדי. ועדיין צ"ע אם זהו בכלל לדמי: **ס"ס לו** ודבר תימה הוא. נ"ב לעס :

פ"ה סי' כא לוקח אדם שטרו ש"ח ומלוה חברו בפחות. נ"ב והוא דסקע מלוה: **סי' סט** הא קי"ל המבטל כו' אלא תרעומת. נ"ב נ"ל לאתויי תוספתא דלעיל [בסי' מא] :

פ"ז סי' א בהגה"ה ד"ה פי' בכניסתו כו' הסכמה "משל" פועלים והערבה משל כו'. נ"ב זה משמע הפך מפרוש הנ"ל ע"פ גמרא דידן. שמא נ"ל בירושלמי של של בלי מ"ם [וכ"ה בירושלמי שלנו]וצ"ע :

פ"ח סי' ו בזמן הראוי למלאכה קאמר. נ"ב וצריך באור איזה גבול לדבר. אם ר"ל לאפוקי לילה שאינה ראויה למלאכה ככתוב. או לשוי"ט שאינן ימי מלאכה. או דלמא לפי תנאו. שאם התנה שלא עסוק להם רק בשעות ידועות לא הוי שאלה בבעלים אלא באותן שעות בלבד. וכ"ל כולהו איתנהו :

פ"ט סי' כד ואי לא יהיב המגרן זוזי כו'. נ"ב מ"ם פלפולא חריפתא בזה כלפי לייא: **שם בפסקי הרא"ש** סי' כג אפי' "קדם". נ"ל נ"ל קנה : **סליק**

חדושים והגהות מאת הגאון הגדול המפורסם כו' מוהר"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק ברלין והמדינה נכד החכם צבי זצ"ל

דף ב ע"א במתני' שנים אוחזין וכו'. נ"ב עי' בתוי"ט ד"ה שנים אוחזין וכו' א"כ בכל טוען וכו' ועי' מ"ש הרמ"ז. ותו לענ"ד דהכא שאני דתרווייהו תפסי ודאי נראה שא' תופס טליתו של חבירו. ודע דדעת רוב הפוסקים דלא כרמב"ם בזה ועי' בש"ך ח"מ סי' קל"ח ס"ג ומ"מ דבריו שם צ"ע וכ"מ לדינא בין הרמב"ם וש"פ דתפיסי שניהם עד האמצע. א"כ שאינו רוצה ליסבע על השאר ומחל ליה בלא שבועה :

דף ו ע"א בגמ' מעבירין אותו. נ"ב עי' מש"כ בגליון בפאה פ"ד מ"ג. אמר זעירא נכי יחזקאל ז"ק מיכלסזאהן אלה הדברים אשר כתב הא"ז הגאון ז"ל בגליון שם בזה"ל בתוי"ט נפל לו עליה וכו' עי' בתוס' חדשים וכבר הקדימו בס' בית דוד. ואין דבריהם נכונים דאי לא מיירי בסיפא אלא לענין שלא זכה בה א"כ לא הו"ל להרמב"ם ז"ל לתלותו בטעם קנס עי' ב"מ דף י'. הן אמת דאיכא לשנויי דטעמו לתרץ קושיית התוס' שם דלהוי מיהת כעני המהפך בחררה עי"ש וזה דוחק. ואפשר דס"ל להרמב"ם דב"ד מעבירין ודלא כדמשמע מדברי התוס' והמפרשים בב"מ שם עי' בש"מ וא"כ שפיר נקיט ליה לקנס. אמנם המעיין בפי' המשניות יראה להדיא דבחדא מחתא כייליניהו והיינו דס"ל דהך דנפל לו עליה נמי אריפא קאי שלקח מקצת ועל השאר נפל או פירס טליתו כדי שלא יראוה העניים ומעבירין ממנו את הכל וע"ש והן הם דבריו שבחבורו ע"ש ולכך נקט ליה בתו. ואפי' לדידהו הא מיהת משמע דאית ביה קנסא והיינו שאין לו כלום באותה פאה ואינו יכול ליטול ממנו עוד אפי' כשאר עני. וא"כ שפיר מקשה התוי"ט. והאמת יורה דרכו דלא עיינו המפרשים סלנו בפי' המשניות להרמב"ם. ומה שהיה נראה בעיני דהרמב"ם דקדק ליה מלישנא דמתני' דמעבירין אותה סימנו קאי על הפאה. וכן דייק לשון פי' המשניות. אלא דבמס' ב"מ דף י' הגירסא אותו' הימנה וכ"ה בגירסת המשנה שבירושלמי וכן העתיקה הרמב"ם שם בחבורו פ"ב מהל' מתנות עניים ה"ח. עכ"ל שם :

דף סט ע"ב במתני' כל דבר שהוא עושה ואוכל וכו'. נ"ב כן הוא הנוסחא בש"ס וככמה משניות. אמנם במשניות עם נקודות דפוס פרופס הגירסא שדרכו לעשות ולאכול. והוא נוסחת המשנה שבירושלמי ודייקא הוא לענ"ד. ולא דמי לדלעיל במשנה דף כ"ח ע"ב דהתם אטעת העשיה קאי ומה לי אם הוא דבר שדרכו לעשות אם רואה שאינה עושה ימכרנה אבל הכא אטעת שומא קאי שממין דבר שדרכו לעשות שיעשה וכן העתיקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם פ"ח מהל' שותפין ה"ג :

דף פב ע"ב מתני' ר' אליעזר. נ"ב נ"ל ר' אלעזר עי' בגמ' וברע"ב. אמר זעירא נכי יחזקאל מ"ש כוונת הא"ז ממה דאמרינן שם בגמרא ואתא ר' אליעזר למימר אין גמרא כר"מ עיי"ש ואי נימא דצריך להיות אליעזר ביו"ד דהוא ר"א בן הורקנוס כמבואר בהקדמת הרמב"ם לפי' המשניות זרעים ועי' במה שכתב הא"ז התוי"ט בפ"ג דתמורה מ"ג. הלא הוא היה תלמידו דריב"ז עי' באבות פ"ב מ"י ובש"ס סוכה דף כ"ח ובש"ס ב"ב דקל"ח [ומה דאיתא בש"ס ביצה ד"ה ע"ב דאמרו תלמידיו דר"א לר"א כבר נמנו עליך תבירך ואמרינן שם מאן חבירך ריב"ז כבר תירצו בש"ס ר"ה דל"א עכ"פ מבואר דהוה תלמידו וכבר כתבתי בגליון הש"ס שלי בחגיגה ד"ג ע"ב דהא דנזכר שם ר"א בלא יו"ד ט"ס ודו"ק] ובפדר"א פ"א ובאדר"נ פ"ו ובב"ר פמ"ב ור"א בן הורקנוס היה רבו דר"ע עי' בב"מ דנ"ט ובסנהדרין דס"ח ור"ע היה רבו של ר"מ עיין בש"ס יבמות דס"ב ובב"ר פס"ח ולפי"ז איך יאמר ר"א בן הורקנוס רבו דרבו דר"מ אין גמרא כר"מ אלא ודאי דצ"ל ר"א בלא יו"ד דהוא ר"א בן שמוע עיין בהקדמת הרמב"ם שם וברש"י שבת די"ט וברש"י כתובות דף מ'. דהיה מתלמידים אחרונים דר"ע כמבואר ביבמות שם ושפיר אמר כן אין גמרא כר"מ ודו"ק כן הוא כוונת הא"ז גאון נכי ז"ל וכבר האריכתי בזה רבות במ"א ולא העת והמקום להאסף פה ועיין תשובתי שנדפסה בשו"ת עץ החיים ח"א סי' ע"ו בזה : **סליק**

מצפה איתן על מסכת בבא מציעא

מאת הגאון הגדול כו' מוהר"ר אברהם זצ"ל (בעהמ"ס משביל לאיתן וכו') עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר.

דף ג ע"ב תוס' ד"ה אטו הייני קרבן כו' והיא סוגיא דפ' הגוזל דסבר דלר"מ עדים לא מחייבי אשם כו' לא סבר כסוגיא דהכא דאשם הייני קרבן ויליף במה הצד מפיו ועד אחד. ק"ל הרי היא סוגיא דפ' הגוזל אליבא דר' יוחנן קיימא (בדף קו ע"ב) ור"י הא פליג בהדיא אמילתא דר' חייא כדאיתא בירושלמי מובא בתוס' שבועות (דף מו) וס"ל דעדים לא מחייבי שבועה ולא יליף מפיו וע"א דפריך תורת הזמה וא"כ הויא דהגוזל מעיקרא לק"מ. ובעל פ"י בכתובות (דף נג) כתב דר"י אית ליה הך דר' חייא ונעלמו ממנו הירושלמי והתוס' בשבועות הנ"ל :

דף ד ע"ב תוס' ד"ה אין נשבעין כו' היינו משום כיון שהפקיעו חכמים השעבוד במלוה ע"פ כו' חשיב כאילו מחל לו השעבוד. בס' עלי לבונה הקשה דאיך יביא קרבן דהוי חולין בעזרה כיון דהוי ש"ק ופטור מה"ת ואיך יביא משום דחכמים הפקיעו הש"ק. וי"ל דס"ל להתוס' דכיון דיש כח ביד חכמים לתקן משום תקנת ממון ממילא לא זזה תקנתם גם במקום איסור משום לא פלוג. וכה"ג כתבו התוס' בע"ז (דף סג ע"א) גבי איסור אתנן זונה בשלא משכה הטלה דכיון שהפקיעו חכמים קנין מעות ואוקמוהו אמשיכה הפקיעו גם ממנה ואין כאן אתנן כלל אע"ג דזה הוי קולא. ועיין תוס' לקמן (דף כ') ד"ה שובר ועיין במשנה למלך בפ"ט מהל' זכיה :

דף ז ע"ב תוס' ד"ה בזמן כו' דאירוסין קלא אית ליה כו'. עיין כתובות (דף כג) :

דף ט ע"ב רש"י ד"ה מי שלקט את הפאה אדם בעלמא שאינו בעל שדה דאי בעל שדה לא א"ר אליעזר זכה כו' דאפי' עני מוזהר שלא ללקט פאה משדה שלו כו'. הרא"ש פ"ד דפאה הקשה על פירש"י דמוכח בירושלמי דאף בבעל השדה א"ר אליעזר דזכה. וכתב הרא"ש דכן נ"ל דאי מפקיר נכסיה וגם אותה שדה יכול לזכות הפאה ממנה לעצמו. וכ"כ הריטב"א. וכן יש לי להוכיח גם מתלמודא דידן בפ"ב דנדרים (דף פד ע"ב) דר"א סבר התם לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני שלהם כיון דאינו מפקיר נכסיה והוה ליה עני שקל ליה איהו כו' אלמא דאי מפקיר נכסיה רשאי ליקח אף מעשר עני משלו והכא נמי רשאי ליקת פאה משלו. גם משמע מהתם דאע"פ שמפקיר נכסיה לאחר שנתמרח ונתחייב במעשר רשאי ליטול דאי מפקר נכסיה קודם מירוח הרי פטור מן המעשר אף שחזר וזכה בו כדתניא בפ"ג דב"ק ופ"ק דתמורה. וה"ה גבי פאה רשאי ליטול אע"פ שהפקיר לאחר קצירה שכבר נתחייב. ונדחה בזה מ"ש מהר"ם סי"ף ע"ש :

דף י ע"א גמ' הבא כהן גרדלא. גרדלא שם מקום עי' בירושלמי פ"ז דעירובין :

דף יא ע"א משנה ראה אותן רצין אחר מציאה כו' ואמר זכתה לי שדי זכתה לו. עי' בר"ן שהוקשה לו למ"ד דחצר מטעם שליחות הוא איך קונה במציאה במקום שחב לאחרים. וצ"ל דיש להוכיח דע"כ חצר קונה אף במקום שחב לאחרים מהא דקיי"ל דחצר קונה גבי קדושין כדאיתא במתני' פ' הזורק (דף עח) וקדושין חב לאחריני כדאיתא בקדושין (דף סה ע"ב) ואע"ג דגבי גט לכ"ע חצר משום יד מכל מקום קדושין דמי למציאה מטעם שכתבו התוס' לקמן גבי גנב דליתא בע"כ וה"נ קדושין ליתא בע"כ. ועי' בס' מקו"ח סי' תמ"ח :

דף יב ע"ב גמ' גירשה פשיטא כו' פי' דבמגורשת גמורה ליכא שום חידוש לומר דמציאתה שלה כיון דודאי לית בה משום איבה ואע"פ שחייב עדיין במזונותיה אם לא סילק הכתובה אפ"ה פשיטא דמציאתה שלה וכך מבואר מדברי הרא"ש. אך בס' תו"ח כתב דמש"ה פריך פשיטא ולא אמר דאתא לאשמועינן הא דקתני אע"פ שלא נתן כתובה דא"כ הכי איבעי ליה למיתני מציאת אשתו שגירשה ולא נתן כתובה כו' ומדקתני אע"פ שלא נתן לה כתובה משמע דהיא גופה נמי קמ"ל ולא זו אף זו קתני לא זו שגירשה ונתן כתובה אלא אע"פ שלא נתן כתובה מציאתה שלה ולכך פריך גירשה פשיטא וכיינו ארישא דאיירי שנתן כתובה עכ"ד. ואינו מחוור דע"כ אין לומר כן לפמ"ש התוס' במנחות (דף מ ע"ב) אהא דאמר תכלת אין בהם משום כלאים ואפי' בטלית פטורה וז"ל מדקאמר ואפי' בלא ולא קאמר אפי' בלא וי"ו משמע דבלא טלית פטורה איצטריך לאשמועינן דתכלת אין בה משום כלאים וכה"ג דייק בפ' טרף בקלפי כו' ועיי"ש דהוקא משום דקאמר ואפי' בוא"ו הוא דדייקינן דבלאו הך אפי' הוא ג"כ רבותא אבל אי הוי קאמר אפי' בטלית פטורה בלא וא"ו לא הוי דייקינן דאיכא רבותא לאשמועינן מידי בלאו הך אפי'. ולפי' זה במתניתין דלא קתני ואע"פ שלא נתן כתובה אלא אע"פ בלא וא"ו לא אמרינן דאיכא רבותא ברישא בלאו הך אפי' וא"כ לא הוה לתלמודא למיפרך ארישא פשיטא דסגי בכך רבותא דאשמועינן בהך אע"פ שלא נתן כתובה וא"נ תנא לאשמועינן ברישא רבותא אחריתי כמ"ש בעל תו"ח. אלא ע"כ נ"ל דאסיפא גופה פריך פשיטא דגם במאי דקתני אע"פ שלא נתן כתובה נמי ליכא רבותא כמבואר מדברי הרא"ש וכמ"ש :

דף טו ע"א גמ' והוגא חברין מוקים לה במילי אחריני. קדושין (דף מז) :

דף כ ע"א תוס' ד"ה שובר כו' ושמא גם גבי איסור זכין לו כו' ויש כח ביד חכמים כו'. עי' מל"מ פ"ט מהל' זכיה. ותוס' יבמות (דף עט) וגיטין (דף מ) :

דף כד ע"ב תוס' ד"ה אתא לקמיה דר' אסי גרסי' כו' אבל אי גרסי' ר' אבא קשה דר' אבא היה תלמידו דר'

דר' אמי ואיך היה בא לפניו לשאול. ולי אפשר דגרסי' ר' אבא ואפ"ה לא קשיא דאיך בא ר' אמי לשאול ממנו ע"פ הסוגיא דאיתא בפ' כסוי הדם (דף פו ע"ב) דר' אמי לא ידע מילתא דמספקא התם ואמר ר' זירא שהיה שואל אגל ר' אבא דילמא שמיע ליה מאבוה מר' יוחנן דר' חייא בר אבא כל תלתין יומין מהדר תלמודא קמיה דר' יוחנן וא"כ ה"נ מהאי טעמא י"ל דבא ר' אמי לשאול מר' אבא דהוה בריה דר' חייא בר אבא תלמידו דר' יוחנן דדילמא שמיע ליה מיניה:

דף ל ע"ב גמ' את הדרך זו גמילות חסדים. וכ"ה בתי':

דף לב ע"א גמ' מנין שאם אמר לו אביו היטמא כו' שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כו'. הטעם דפרט מצוה זו שא"ל אביו לחלל שבת. דאיתא במדרש רבה דכל המקיים מצות כיבוד אין חילול שבת בא על ידו וקיי"ל דמוטב לחלל שבת אחד ואל יחלל שבתות הרבה וא"כ אם יקיים עתה מצות כיבוד ויחלל שבת זו לא יבוא לידי חילול שבתות הרבה ולכך ס"א שיציית לו קמ"ל דלא:

דף לג ע"א גמ' רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה כו' והאמר ר"י הלכה כסתם. קשה דבר"פ אלו טרפות אמר דאמוראי ניהו ואליבא דר"י ומשמע התם דריב"י ל"ל הסוה כללא אליבא דר"י ומיהו א"ש לפמ"ש בחידושי הרשב"א בשבת (דף לט):

דף לח ע"א גמ' אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו. רש"י פי' קב שלו חביבה עליו ע"י שעמל בהן הוא רוצה בקב מט' קבים של אחרים שיקח בדמיהן. ונ"ל דהטעם משום דאי' ביבמות (דף סג) א"ר ספא זרע ולא תזבין אע"ג דכי הדדי נינהו הנהו מברכין פרש"י שהברכה מצויה בדבר שאינו לוקח בדמים ואינו כלה מהר. ונראה דמטעם זה אמר בב"ב (דף ג ע"ב) דעושה אדם את קבו אוצר. וא"כ היינו דוקא בשלו שזרע בעצמו בקרקע שלו ודלא כמ"ש הריטב"א דאפשר דאפי' אינן מקרקע שלו אלא שעמל בהן וטרח אחריהן לקנותן ע"כ. אלא דוקא כשזרע בעצמו. וכן נראה כוונת הגמ' לקמן בס"פ הזהב (דף נט) דיהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו כו' דהיינו שיזרע בעצמו ולא ימכר והיינו דמייתי שם מוהיה אם זרע ישראל וכו':

דף מ ע"א גמ' וכן אמר רבה שהשביתו לאמצע. כ"ה גירסת התוס' ופירשו שהגמרא מביא שמעשה כיוצא בו דרב חסדא בא לפני רבה ופסק כוותיה ולא חש רבה לקושיית אביי. ובספר תו"ח הקשה דמנ"ל להגמ' דרבה לא חש לקושיית אביי ומש"ה לא השיבו ושתק דילמא הדר ביה כדאקשי' ליה. ולק"מ דהא כתבו התוס' והרא"ש בב"ב (דף סב) דלא אמר מדשתק אודויי אודי ליה רק בתלמיד חבר אבל בתלמיד אגל רב אמר דכי שתק היינו משום דלא חש להשיבו. ולפ"ז א"ש דהכא אביי היה תלמיד רבה ואמרי' דכי שתק כדאקשי' ליה ע"כ דלא חש ליה. וגדולה מזו כתב בשו"ת חכם צבי סי' קכ"ד דאף בתלמיד חבר לא אמר דמודה ליה אא"כ שאמר דין פסוק בלא שום טעם והרב שותק אבל כשבא הת"ח להוכיח ולהקשות דבר מדבר והרב שותק אמרי' ג"כ דלא חש להשיבו:

דף מא ע"א גמ' מובלינא מאניה בתריה לבי מסותא. עי' מכילתא ר"פ משפטים ופ"ב פ' בהר וכתובות (דף נו): ע"ב תוס' ד"ה חדא לדיו כו' ולמ"ד נמי א"ל הסרון דצריכי תרוייהו יליף שפיר גז"ש לפי שיש כל כך תיבות בזה כמו בזה אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. בס' דורש לציון וס' מענה אליהו תמהו ע"ד התוס' דהא קיי"ל דגז"ש שאינה מופנית כלל אין למדין הימנה. ולק"מ דכאן אינו אלא גילוי מילתא בעלמא דהך קריבה הייג לשבועה כמו ש"י דגבי ש"ם וכה"ג ילפי' אע"פ שאינה מופנית כלל אלא שהתיבות שוין וכמ"ש תוס' בזבחים (דף קו) ובחולין (דף קלא ודף קלו ע"ב):

דף מג ע"ב גמ' וב"ה סברי שבח גזילה דגזלן הוי ובפלוגתא דהני תנאי כו'. כתב מהרש"א דנראה לפרש דהא דא"ר עקיבא כשעת התביעה בשבח שע"ג גזילה פליג אב"ה וה"ק רב זביד בפ' הגוזל לר' יהודה דגזילה חוזרת בעיניה לבעליה כמו שהיה בשעת התביעה בב"ד וכ"נ מדברי הרי"ף במשנתין לפרש כן דברי רע"ק ע"כ. ולפ"ז ב"ה ע"כ ס"ל כר"פ ואליבא דר' יהודה דאמר התם דשבח שע"ג גזילה נמי דגזלן הוה. וכ"מ להדיא מדברי הגה' מיי' פ"ב מהל' גזילה. וק"ל דא"כ רבא נמי הכי ס"ל דהא פסק בסמוך הלכה כב"ה. והא בפ"ה דגיטין (דף נה) גבי הא דתניא גנב והקדיש ואח"כ טבח כו' בתוך עונש כרת דאוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליתייב עלה. בעי רבא כי אוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה למאי נ"מ לגיזותיה ולולדותיה שמשעת גניבה עד שעת הקדישה אי הוו דגנב. וכ' התוס' דלא נ"מ בהך איבעיא אלא לר"מ כו' א"נ לר"י ואליבא דרב זביד דשבח שע"ג גזילה דנגזל הוי אבל לר"פ דאמר אליבא דר"י דאפי' קודם הקדש הוי דגזלן לא נ"מ מידי ע"ש. וא"כ משמע דרבא לא ס"ל כר"פ אליבא דר"י. ודוחק לומר דש"ה דכתורת פקדון בהיתרא באת לידו ומש"ה פ"ל לרבא הכא דשבח שע"ג דגזלן הוי דהכ"ג כתב הלח"מ שם לדעת הרמב"ם שם דין ב' ע"ש דהניח בצ"ע. גם מדברי ה"ה שם מבואר דלא ס"ל הכי לחלק בכך. ומיהו לפי מ"ש הראב"ד בהשגות פ"ב מהל' גזילה דין ח' לר"מ דאפי' אי ס"ל דשבח שאחר גזילה דגזלן הוי אפ"ה גבי גנב והקדיש י"ל דלא הוה דגנב אלא של בעלים עד שעת הקדש משום דהא טעמא דשבח גזילה דגזלן הוא משום תקנת השבים וכאן דהקדישה ליכא תקנת השבים:

דף מה ע"ב גמ' שמא ישהה עליותיו. כה"ג איתא בסוכה (דף מ ע"ב) ופרש"י והתורה אמרה שנה שנה ואכלת. ועדיפא הל"ל שהרי עובר בבל תאחר בג' רגלים כדאי' בר"ה (דף ד): שם אלא לסך ליישנא דאמרת דמדאורייתא פליגי מחללינן ולא מחללינן ועיין תוס' סוכה (דף מ ע"ב) שהעתיקו הגירסא אין מחללין דמשמע בדיעבד וכ"מ מפרש"י כאן:

דף מח ע"א גמ' תשומת יד א"ר חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו עסק אר"ח כגון שיחד לו כלי לעסקו. עי' בחי' הרמב"ן והרשב"א והר"ן והריטב"א שכתבו דלאו למימרא דלעולם אינו חייב בכפירות ממון בלא יחוד כלי. דודאי אם תבעו מלוה ושכירות וכפר בעיקר החוב חייב אלא כיון שתבעו כלי ולא קנאה הוי כפירת דברים בעלמא דהא ל"ל כלי גביה. וה"ק דאשמועינן קרא דאפי' בכפירה לבד ולא כפר במלוה ולא בשכירות שהם עקרי החוב אפ"ה חשיבא כפירה לחייבו קרבן כל היכא שזוכה בשעבוד הכל במעות או במשיכה ולא הוי כפירת דברים ע"כ. ונראה דהא דאיצטריך ליה לרב חסדא לאוקמיה לקרא בהכי משום דאזיל לטעמיה דאמר לקמן בפ' המקבל (דף קיא) גבי איזהו עושק ואיזהו גזל דלך ושוב לך ושוב זהו עושק. יש לך בידי ואיני נותן לך זהו גזל. ומקשה עליה רב ששת הא איזהו עושק שחייבה תורה עליו קרבן דומיא דפקדון דקא כפר ליה ממונא. ולפי מאי דאוקי לה רב חסדא הכא דאיירי שייחד לו כלי לעסקו א"ש. דהיינו דאשמועינן קרא דאע"ג דלא קא כפר ליה בעיקר החוב דשכירות כלל ואדרבה א"ל לך ושוב וכו' אפ"ה לא הוי כפירת דברים בעלמא. כיון דייחד לו כלי וקנאה ממנו וכופר לו ייחוד הכלי לגמרי. והשתא שפיר הוי עושק דומיא דפקדון דקא כפר ליה ממונא במאי דקא כפר ליה ייחוד הכלי אפי' היה רוצה לשלם לו מעות מיד ולא מוקי לה בלך ושוב אלא משום דלישנא דעושק לא משמע דנותן לו מידי אלא השמטה לשעה וכמ"ש בשיטה מקובצת. אבל חיוב דקרבן אינו אלא משום יחוד הכלי. ועי' מ"ש הריטב"א בזה בפ' המקבל:

דף נד ע"א רש"י ד"ה דכ"ע חומש לא מעכב שיהא האוכלו לוקה עליו משום לא תוכל לאכול בשעריך. ולפי' ע"כ בנכנס לירושלים אחר נתינת הקרן ויצא איירי דאל"כ אינו לוקה וכדאמר בפ"ג דמכות (דף יט) מע"ש מאימתי חייבין עליו משראה פני החומה: ע"ב תוס' ד"ה מוסיף חומש על חומש וא"ת והא לעיל ריש פרקין בעינן ייחד לו כלי או נטל וחזר והפקידו אצלו וי"ל כו'. ולפ"ד אכתי ה"ל להקשות מהא דאמר רבא בב"ק (דף קה) גבי גזל חמץ ועבר עליו הפסח ונשבע עליו דאי מיגנב ממונא קא כפר ליה. כיון דבעי שלומי ליה חייב קרבן והא בעי' ייחד לו כלי כו' והתם הרי החיוב שאתה מחייבו הוא על כפירת חוב של גניבה עדיין לא בא לידו מעולם. אלא נראה דהעיקר מ"ש הרא"ש הובא בשיטה מקובצת דהכא אפי' בלא נטלו ממנו מיחייב חומש כיון דתחלתו בא ע"י פקדון ה"ל כפקדון ע"כ. ובזה א"ש נמי ההיא דב"ק. ולפמ"ש לעיל בשם הרמב"ן וש"פ דבכפירות ממון גמור לא בעי' יחוד כלי מעיקרא לק"מ. וכן א"ש בזה מ"ש תוס' בשבועות (לג ולה). ונראה שזו היתה דעת הרמב"ם ז"ל שלא הזכיר כלל יחוד כלי גבי אשם גזילות וע"כ אינו עומד בשיטת התוס' אלא כמ"ש. ובזה נדחה מ"ש בס' משכנות יעקב חלק ח"מ סי' ט"ז דהרמב"ם הוציא זה מסוגיא דר"פ שבועת הפקדון גבי כופר במלוה שיש עליו שטר פטור משום דה"ל ש"ק ואי איתא דה"ה אא"כ יחד לו כלי א"כ נסתלק מש"ק והוכיח מזה דאמוראי דהתם לא ס"ל דבעי' יחוד כלי. ולפ"ד הפוסקים הנ"ל שכתבתי בלא"ה א"ש וא"צ לעשות מחלוקת בין השוין:

דף נח ע"א גמ' ר' יוחנן אמר הא מני ר"ש היא דאמר קדשים שחייב באחריותן יש להן אונאה כו'. נראה דר' יוחנן אזיל לטעמיה בחולין (דף קלו) דמחייב בגניבה ואבידה בקדשי בד"ה וה"ה בשקלים כדאמר בירושלמי דשקלים אבל אליבא דר"ל התם דפוטר קדשי בד"ה ושקלים מגניבה ואבידה ליכא לשנויי הכי:

דף נט ע"א גמ' שלא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה. עי' רבה בהר פ' ל"ד: ע"ב גמ' תרוץ זה יוכיח. עי' בס' הקנה דף ס': שם קחייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני. עיין פסחים (דף קיט): שם מפני מה מוסיפה תורה בל"ו מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות בגר כו'. בתנחומא ויקרא איתא מ"ח וע"ש:

דף ס ע"ב גמ' לכתסוסי קרמי. מו"ק (דף י'): שם אלא אמר רבא אי אתה מוצא לא נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך וכו'. במהרש"א הקשה דמשכחת לה נשך בלא"ת כאלו דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר. ותרבית בלא נשך בהיפך. וכן הקשה הלח"מ רפ"ו מהל' מלוה וע"ש שכתב דלהב"י הויא אלימתא טובא דסובר דכן הדין באמת לרמב"ם דהוי רבית קצוצה בהדא מינייהו ע"כ. ונ"ל דהב"י ס"ל דלהרמב"ם לק"מ דאזיל לטעמיה דס"ל דהלואה בתוספת כל שהוא ס"ז רבית קצוצה ויוצאה בדיינים ודריש ליה מדכתיב נשך כל דבר וגו' וכמ"ש שם המל"מ וא"כ אפי' בכה"ג דאמר ל"ק לאגרא וא"ג גברא לא עביד למיגר תוספת כל שהוא מיהא איכא ונשך כל דבר וגו' קרינן ביה. וא"כ הרי נשך והרי תרבית. ולדעת התוספות פ"ד דכתובות (דף מו) דלא ס"ל הכי י"ל כמ"ש במע"מ לקמן בפרקין לדברי הרא"ש שם וז"ל. דקרא ע"כ לא איירי בכה"ג כאמר דל"ק לאגרא וכו' דהא אל תקח ואם לקחת אסדר קאמר קרא וככי הא לא שייך דהא לא שקל מיניה מידי ולא אסריה ממונא כו' וכמש"כ הרא"ש וע"ש. ונ"ל דה"ה לאומר זרוק דינר ליס ואלוך מנה דכתב הריטב"א בשם הרמב"ן לקמן (דף סט) דהוי ר"ק (ודברי הריטב"א אלו איסתמיטתיה להמל"מ פ"ה מהל' מלוה

ע"ש) אע"ג דלא קי' מיניה מידי דה"ה דכיון דמתחת ידיו של מלוה עביד הכי נשתעבד מדין ערב וה"ל כאילו בא לידו תחלה. ומש"ה נמי לא משכחת לה נשך בלא תרבית בכה"ג:

דף סא ע"א גמ' אמר רבא ל"ל דכ"ר לאו ברבית לאו בגזל לאו באונאה כו' לא ליכתוב רחמנא לאו בגזל ותיתי מהנך. הרב המ"ל פ"ד מהל' מלוה הקשה דלאו דגזל איצטריך לגוזל הקדש גבוה דלאו אתי מרבית ואונאה דהרי הקדש גבוה שרי ברבית וכדתניא בפ' הזהב (דף נז ע"ב) ע"ש. ולק"מ דהיפוק ליה דגוזל הקדש מעל וכמ"ש התוס' לקמן (דף נו ע"ב) ועוד דגזל בהקדש שפיר איכא למילף מאונאה דאסרה רחמנא וכמ"ש הפוסקים דאיסור לאו דאונאה נוהג בכל דבר ואין למילף מיניה לגזל דהא גבי הקדש ליכא למיפרך מה לאונאה שכן לא ידע דמחיל שאין טעות בהקדש וכדמוכח בכמה דוכתי. וכתי' מהר"ם ש"ף הקשה דאימא דאתיא לגזל פרוטה של נחושת דלא אתיא מהנך דהיינו רבית ואונאה וכ"ה בס' באר יעקב ועי' מ"ש שם. ול"נ דאפ"ת דס"ל לרבא כמ"ד בפ' הזהב דאין אונאה לפרוטות וכדמשמע מדברי הרא"ש שם ובמטבע משמע שם ובת"מ סי' רכ"ז ס"ו דהיכא דליכא אונאה אפי' איסורא ליכא. אפ"ה לגבי גזל ליכא לאיפלוגי בין מטבע לד"א דהתם גבי אונאה ה"ט דכל זמן שלא הגיע לכדי אונאה אין בו הפסד כלל שגם אחר יקבלנה מידו ביפה משא"כ גבי גזל ודון מינה ואוקי באתריה הוא דכיון דאסור לגזול אסור כל ממון. וזה דלא כמו שראיתי מי שכתב דרבא ס"ל כמ"ד דשיעור אונאה הוא בפרוטה וליתא כמ"ש:

דף סח ע"ב גמ' רב עיליש גברא רבה הוא ואיסורי לאינשי לא הוה ספי. עי' ב"ב (דף קנג ע"ב):

דף עא ע"א רש"י ד"ה יורד עמו לחייו כו' ואני שמעתי רשאי לירד לתוך אומנתו של חבירו כו' וקשה בעיני כו'. ועי' ביומא (דף עה): גמ' אמר רנב"י מי כתיב אל תקח מאתם מאתו כתיב מישראל. וקשה דמ"ט דרבי דקאמר איני יודע ואמאי לא ניחא ליה כרנב"י. וי"ל דרבי לטעמיה דאית ליה בר"פ התכלת (דף לח) גבי ציצית דכתיב הכנף מין כנף דהיינו לבן וכתיב פתיל תכלת ואמר רחמנא וראיתם אותו עד דאיכא תרווייהו בחד ולכך מעכבין זא"ז ולא ס"ל כרבנן דאותו כל חד לחודיה משמע אלא תרווייהו. ומש"ה ה"נ מאתו לא משמע ליה חד אלא תרווייהו:

דף עב ע"א גמ' ישראל שלוה מעות מן הנכרי וזקפן עליו במלוה כו'. מכאן ק"ל אהא דאמר בערכין ר"פ שום היתומים (דף כב):

דף עד ע"א גמ' אפשר בנפוותא. תענית (דף ג):

דף פא ע"ב גמ' אמר רבה מה ליה לשקר כו' א"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. בס' מע"מ הוכיח מב"ב (דף לג) דגרסי' רבה וכבר קדמו התוס' ספ"ה דבכורות וכ"כ עוד התוס' מההיא דב"ב (דף לא) דהתם נמי גרסי' אמר רבה מה לו לשקר דרבא אית ליה התם (דף לג) דלא אמר במקום עדים:

דף פה ע"א גמ' אלא רשב"ג ודאי ענוותן הוה. עי' סוף הוריות: שם ושבע בצפרנא. ובירושלמי פרק הנושא שהיו בשיניו וכ"ה ברבה פ' נח: שם לא איצטריך עלמא למיטרא. וברבה נח ובירושלמי לא מתה חיה ולא הפילה עוברה: שם זוכה ויושב בישיבה של מעלה. עי' סנהדרין (דף לג): שם הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בבכילו. עי' ילקוט משלי: שם כל תלתין יומין הוה בדיק נפשיה. עי' תוס' שבת (סוף דף יב ע"ב): ע"ב גמ' א"ל ויש דוגמתן בעוה"ז. עי' בב"ר פ' כ"ו:

דף פו ע"א גמ' לא הוה מצי מלאך המות למיקרב ליה. שבת (דף ל) מכות (דף י) מו"ק (דף כח): שם ותלתא לילותא. עי' בס' הקנה דף עח גי' ז"י ובסוף גרס ל' יום וסוד הענין שם:

דף פז ע"א גמ' עד יעקב לא הוי חולשא. עי' תוס' ב"ב (דף טז ע"ב): ע"ב תוס' ד"ה אלא למ"ד גזל כנעני אסור מותרת כו' פי' בקונטרס דפלוגתייהו בהגוזל ומאכיל (דף קיג) וקשיא דהתם אפי' מאן דשרי לא שרי אלא הפקעת הלואתו אבל גזילו ממש מודו כ"ע דאסור. וי"ל פרש"י דאזיל לטעמיה שפי' בסנהדרין (דף נז) דאף מאן דמתיר גזל כנעני אינו מה"ת מדרבנן אסור משום חלול השם וראה מקום לפ' הגוזל. וא"כ משמע שמפרש דמאן דאסר התם גם הפקעת הלואתו הוא דאסר גזילו מה"ת אבל מאן דשרי התם הפקעת הלואתו לא אסר גזילו מה"ת רק מדרבנן:

דף צ ע"א גמ' לא קשיא הא במעשר ראשון הא במע"ש. פי' הא במעשר עובר משום בל תחסום דמיקרי דישו. הא במע"ש פי' חוץ לחומה דאפי' לר' יהודה דאמר ממון הדיוט הוא וקרי ביה דישו כראוי לו היינו לפנים מחומת בית פגי אבל חוץ לחומה לא קרי ביה דישו ואינו עובר עליו ותרוייהו כר' יהודה אתיין. וכ"מ מדברי התוס'. אבל אין לפרש דהך דתני אינו עובר במע"ש אפי' בפנים איירי וכר"מ אתיא דאמר מע"ש ממון גבוה הוא וכמ"ש בס' תו"ח ע"ש. דהא הך דתני דבמעשר עובר ע"כ לא אתיא כוותיה דהא ר"מ ס"ל בספ"ט דיבמות (דף פו) דמעשר ראשון אסור לזרים כתרומה וא"כ ע"כ דאינו עובר כתרומה דלא קרי' ביה דישו. וכיון דהך דתני עובר לא אתיא כוותיה אידך נמי דתני אינו עובר לא אתיא כוותיה דהא אכתי לא אסיק אדעתיה למוקמינהו כתרי תנאי. אלא דלפום שנויא דהשתא תרוייהו כר' יהודה אתיין וכדפירשתי. וקושטא דהמ"ל הא והא במע"ש ול"ק כאן בפנים כו' וכמ"ש מהרש"א. ודוחק לומר כאן דאף לר"מ נאכל מעשר ראשון בטומאה כמ"ש תוס' ביבמות (דף פו ע"ב) לא דמי לתרומה: תוס' סד"ה כאן במעשר ראשון כו' דלא מיקרי עריסותיכם. עי' תוס' קדושין (דף נג ע"ב) בכורות (דף ט): ע"ב רש"י ד"ה להבדיל בין הקדש כו' משמע כדי שידע להבחין בין עבודה קדושה למחוללת. וק"ל הא ז"א לפי המסקנא דגמ' בזבחים (דף יח) דקרא ולהבדיל לא איירי בשתויי יין לענין חילול עבודה דאיצטריך לד"א וא"כ היכי יליף מיניה כאן לענין עבודה:

דף צא ע"א תד"ה בבא לצאת י"ש כו' דחייב לצאת ידי שמים חיובא מעליא הוא. ק"ל ממ"ש בב"ק (נד ע"ב):

דף צד ע"ב גמ' אבידה שקרובה לפשיעה לא כ"ש. בס' מעין החכמה הקשה דא"כ מנ"ל דש"ח פטור על אבידה דבקרא ל"נ רק גניבה ודילמא ל"פ אאבידה שחמורה מגניבה והניח בצ"ע. ולק"מ ע"פ סוגיא דב"ק (דף סג) דיליף התם מקרא לפטור ש"ח מכפל בטוען טענת אבידה ואי איתא דחייב קרן בטענת אבידה לא משכחת ביה כפל כלל וא"כ מדאיצטריך קרא לפוטרו מכפל ש"מ דבטענה זו פוטר עצמו מקרן בשבועה:

דף צה ע"א גמ' אלא אמר קרא וכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון. פי' והוי כאלו כתיב גניבה ואבידה להדיא בשואל (וא"כ פטור דבעלים נמי עליה קאי וא"ל למ"ש רש"י דמשומר שכר יליף) והא דיליף בברייתא גניבה ואבידה בשואל מק"ו דש"ש. אילו לא נאמר קרא הייתי אומר ק"ו. וכ"כ התוס' לעיל בס"פ המפקיד (דף מב) סד"ה אמר שמואל:

דף קב ע"א גמ' רבא אמר אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי כו' והא מיבעי בעי לה כו'. וק"ל הא איכא למימר דכי מיבעי ליה לרבא גבי זרק ארנקי בפתח כו' הוא משום דהתם גבי בית מקורה דומה יותר שיהא עומד לנוח וכמ"ש התוס' פ"ח דגיטין (דף עט) ובס' שעה"מ פ"ה מהלכות גירושין לדעת הרא"ש ור"י. משא"כ הכא גבי חצר שאינו מקורה פשיטא ליה דלאו כמונח דמי. (ובס' בה"ז כתב דדוחק לחלק בזה וע"כ הקשה מוכחים על הרא"ש ור"י נעלם ממנו דברי התוס' דגיטין). וי"ל דהמקשה לית ליה הכי והמתרץ ה"ה דהמנ"ל הכי אלא דניחא ליה לתרוצי למאי דס"ל למקשה. ועוד דקושטא דמילתא קאמר ליה דש"ה דמיפסיק כלי. וכה"ג תירץ הרשב"א לדברי הסוברים דלא מיבעי ליה אלא במתנה דאיכא דעת אחרת שמקנה אותו א"נ בהפקר מדעת דחשיב כדעת אחרת מקנה אותו. דה"נ המנ"ל הכי וכו'. ומיהו הרמב"ם לא ס"ל חילוק הנזכר (עיין לח"מ פ"ד מהל' מעה"ק ובבס"ז) ונראה דטעמו הוא מהסוגיא דשמעתין וא"צ כמ"ש: ע"ב תוס' ד"ה בחזקת שלא נפדה וא"ת לאביי דאמר עביד איניש דפרע בגו זמנו אמאי הוי בחזקת שלא נפדה כו' י"ל דלהכי הוה בחזקת שלא נפדה לפי שירא שימות הבן או יתעכלו המעות תוך ל' דאין בנו פדוי כדאמר רבא פ' יש בכור (דף מט) [ליתא שם אלא בבכורות דף יב] ושוכר נמי יבוא להקדים השכר פן יפול הבית או יפול ביתו של משכיר עצמו ויוליאנו דא"ל לא עדיפת מינאי. ואע"ג דשוכר בית לזמן קבוע לא מצ"ל הכי אלא דוקא בשלא קבע זמן אלא שלא הודיע לו ל' יום מעיקרא הוא דאיכא למימר לא עדיפת מינאי כדמוכח בירושלמי וכמ"ש הפוסקים. מ"מ בכה"ג נמי אמרינן דבתוך אותן ל' יום של הודעה הוי בחזקת שלא נתן דה"ל אותן ל' יום של הודעה זמנו וכמ"ש הס"מ פ"ד מהל' שכירות דין ג' וע"כ כתבו דבכה"ג הוא מה"ט דירא להקדים השכר תוך אותן ל' יום של הודעה פן יפול ביתו של המשכיר עצמו ויוליאנו. ובתם הנית בס' תו"ח דברי התוס' בתימה:

דף קו ע"ב גמ' מיתיבי רשב"ג. בתוספתא בתענית איתא רשב"א:

דף קז ע"ב גמ' אמר רב זו עין. עי' רבה מצורע פ' ט"ז: רש"י ד"ה וקיתון של מים. למי שאין לו יין. במהרש"א כתב דדוקא נקט מים. ונ"ל דהדין עם רש"י עפ"י הגמ' דפרק הדר דדריש דמים דקרא זה וברך את לחמך ואת מימיך היינו יין דמה לחם שניקח בכסף מעשר אף מים ומשו"ה פירש"י כאן דמים לאו דוקא:

דף קיא ע"ב תוס' ד"ה מאחיך כו' תימה אמאי איצטריך למיכתב גר צדק מגר תושב נפקא דכ"ש ג"צ וליכא למימר דאי לאו דכתיב גר צדק הוה מוקמינן בשעריך לג"צ דבשעריך לא משמע אלא גר תושב שאוכל נבילות דומיא דלגר אשר בשעריך תתננה ואכלה. ותמיה לי שזה נגד ברייתא ערוכה ביבמות (דף מח ע"ב) דקאמר וינפש בן אמתך והגר זה גר תושב או אינו אלא גר צדק כשהוא אומר וגרך אשר בשעריך הרי גר צדק אמור. וה"נ שפיר איכא למימר דאי לאו דכתיב גר צדק ה"א דבשעריך הוא גר צדק כי היכי דאמרי' דגרך אשר בשעריך דגבי שבת הוא גר צדק. וכן גבי הקהל כתיב וגרך אשר בשעריך והוא ג"צ ומשום דכתב קרא כבר מגרך לגר צדק מוקמינן בשעריך דכתיב לגר תושב דמילתא דמסתבר טפי כתוב בריש' אלא דקשה ע"ז ממ"ש לעיל (דף ע) דמילתא דלריכא טפי נקט ברישא וא"כ בריש' הל"ל גר תושב:

דף קיג ע"א תוס' ד"ה וכי שכיר כו' דתמיר ליה לאו אחד כמו שנים. וכ"כ בשבועות (דף מה ע"ב). אך הוא לכאורה נגד מ"ש תוס' ביבמות (דף סה ע"ב) ובכתובות (דף יח ע"ב) דתרי לאוי תמירי. ועוד ק"ל דלא דמי כל מגזול דשכיר לכל מגזול דבעס"ב דגבי שכיר לא לקי עליה דקיי"ל דלא היו לוקין על לאו דגזל משום דנל"ע הוא אבל בעס"ב שעובר בלאו דגזל עם לאו דכובש שכר שכיר לקי עליה כמ"ש תוס' בר"פ איזהו נשך:

דף קיד ע"א גמ' אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו. מגילה (דף טו): ע"ב גמ' א"ל לאו כהן הוא מר. כ"ה בפסיקתא הובא בילקוט מלכים: סליק

נמוקי הגרי"ב על מסכת בבא מציעא

מהגאון וכו' מ"ה יהודה בברך זצ"ל

דף ג ע"א תוס' ד"ה מפני מה. וא"ת כופר הכל מנ"ל דפטור כו'. המהרש"א הקשה דמאי קושיא הא שפיר איצטריך דהא כל קושיתם הוא על מקום שיכול להעיז כגון בבנו כנ"ל ושוב אין מדאיצטריך דהא שפיר איצטריך במקום שכופר הכל פטור במקום שאינו מעיז. והנראה דלק"מ דכל כוונתם במה שכתבו בתחלת דבריהם פי' יהא נאמן במיגו כו' או נילף מהכא כו' היינו משום דק"ל הא לא דרשינן טעמא דקרא. ורק ר"ש דרש ע"ד וא"כ מאי קאמר רבה מפני מה אמרה תורה כו' לזה כתבו דלא שאל רבה הטעם רק דקשיא ליה למה לא יהא נאמן במיגו כו' או דניליף דלא אמרינן מיגו בעלמא דלמאי נאמר דרק בכאן הוא גזה"כ. וזה באמת כוונת דבריהם והתוס' ביארו יותר בכתובות י"ח א' ד"ה מפני מה כו' והנה ע"ז הקשו כ"ה מנ"ל דפטור וא"ל מטעם חזקה כו' דלפי"ז הוא מגד הסברא וממילא מובן היכא דליכא טעם וסברא גם כ"ה חייב. לזה דחו זה הטעם דהא בבנו דיכול להעיז נ"כ פטור כיון דלא ידעינן זה מקרא רק מגד השכל. וע"ז כתבו דא"ל כו' וא"כ ידעינן דכופר הכל פטור מחמת שכתוב בתורה וכיון שכן אין לתת טעם מפני מה כ"ה פטור דהא לא דרשינן טעמא דקרא. ולכך שפיר על כ"ה פטור כמו לא יחבול בגד אלמנה דלא דרשינן ע"ד הוה הכלל בכלל בין עניה בין עשירה וכה"ג. וא"ש ועמ"ש התוס' לק' ה' ד"ה אי איתא לדר"ש בסוף דבריהם

דבריהם ושמא י"ל אחרי שלמד כו' מעתה אין לחלק בין מלוה לפקדון הוא ג"כ כנ"ל. ועי' היטב בזה:

דף טז ע"ב תוס' ד"ה אע"פ כו' תימה כו'. עי' מהרש"ל מה שפי' בזה דהוכחתם ממ"ש ולא לוה סתם ועמ"ש המהרש"א דהוכחתם מדלא אמר ולקוניא. והנה להמהרש"ל לא ניחא ליה בזה כיון דהתוס' סוברים לר"י דיש ריוח למלוה עביד ניחא ללוה אף בלוה ופרע משום ריוח פשיטי דספרא. ואף בלא קוניא אין להחזיר כמ"ש התוס' כאן כדי להרויח פשיטי ולקמן ע"ז א' ד"ה ר"כ או לפשיטי דספרא ע"ש וכמ"ש מהרש"ל שם א"כ אין הוכחה מהא דלא סיים ולקוניא דאף בלא קוניא איכא חששא משום פשיטי דספרא והו ליכא לאוכחי הא דלא מסיק הגמ' לפרעון ומשום פשיטי כו' דזהו בכח המאמר וכמ"ש שמא כתב ללוות ולא לוה. אם יהיה הכוונה ולא לוה עד תשרי או הרצון משום פשיטי דספרא וכמ"ש התוס' י"ב ב' ד"ה ולא לוה וא"כ כמו כן בפרעון דזהו במקום ולא לוה עד תשרי האמור אם אין בו הנפק אם נפרש כן. לס"ד דמהרש"ל ומהרש"א ועי' היטב. ומוכרחים אנחנו לבא למ"ש מהרש"ל ונכון מאד:

דף יז ע"א תוס' ד"ה הטוען אחר מעב"ד דהא נאמן לומר פרעתי מנה מיגו כו'. עי' במפרשים וברא"ש האו"ת סי' ס"ס ס"ק כ' כתב וז"ל ובעו"ה לא יכולתי להלום דבריהם כלל כו' ע"ש היטב ואני תמה על גאון ותריף אמתי כמוהו הלא דברי התוס' פשוטים ומיוסדים על אדני האמת כי אין כוונת התוס' שיהיה להבעל מיגו כעת כאשר נמלא הכתובה לא כן רק כוונתם דמיגו מהני לאורועי כח השטר כתובה והמעב"ד. דהנה בכל דבר טענת פרעון הוא טענה מעלייתא בעלם רק נגד שטר ומעב"ד לא מהימנינן לי' נגד שטר הסברא משום שטרא בידך מאי בעי וגם נגד מעב"ד היה לו ליקח שובר כיון שהדין דאינו נאמן לטעון פרעתי בודאי לא פרע שהיה מתירא שמא תתבע פעם שנית. משא"כ כשיש לו התבולה אז אינו חושש ופורע ולא היה מתיירא מחמת המעב"ד כיון שהוא לוקח הכתובה מידה לידו לשורפה א"כ יכול לפורעה מנה אם אין לה עדי הנומא ולא היה מתיירא אולי תתבע פעם שנית בערמה גם הוא יתחכם ויאמר אלמנה נשאתיך או אם אין עדי קדושין יכול לפרוע לה כולה ואין פחד לנגדה כנ"ל וא"כ הוה שפיר טענת פרעתיך מנה או כולה בהני אנפי שכתבו התוס' טענה מעלייתא והא הוא טוען שממנו נפלה הכתובה ולכך פרע ובשלמא אם יבא עדי הטומא לא יכול לטעון היה סבור שלא תמלא עדים דזה אין בידו לצוות לעדים שלא יעידו וכן הדין בכל מ"ב שכתבו כ"ז שלא קיים יכול לטעון פרעתי במיגו משא"כ אחר שקיים כידוע משא"כ בזה שלקח השטר כתובה לידו וכבש עדותה שפיר הוא בידו רק מאי אמרת למה לא היה מתיירא שמא יאבד הכתובה ומיד היה לשרוף הכתובה. זה באמת סברת ר' יוסי לעיל דהרי הוא בחזקתו ולא חיישינן לפרעון. ומקשה הגמ' דר"י אדר"י וכן אמ"כ דרבנן אדרבנן והמיגו לא בא רק לתקן הטענה נגד המעב"ד והשטר כתובה הוא כמו שטר דעלמא. וזה נכון וברור בס"ד:

דף נג ע"א תוס' ד"ה ואסורים לזרים ואין לפרש כו'. עי' במהרש"א שכ' דמלו לדחות מפ' הערל כו' לא יכולתי להלום דא"כ מיני תברא הא שכתבו דאסורה לזרים לר"ל מדרבנן וא"כ מקשי איך תשיב מחפ"ז דשם קאי אדאורייתא ועי' מ"ש תוס' ד"ה ועולה במה שהביאו ראיה מהערל דעולה באחד ומאה הוא דרבנן. ודוחק לומר דכל סוגית הגמ' שם הוא רק לר"י ולא לר"ל אבל א"נ לזה דשם לא חשיב רק מה שיש בתרומה ולא במעשר. וזה אמת שתרומה אסורה לזרים ומעשר מותר ולא זו בלבד אלא דאף חייב מיתה וחומש וחומרי חומרי קתני משא"כ במעשר שאין בו מיתה וחומש אף גם שמותר לגמרי. וניחא שם בגמ' דחשיב מחפ"ז וכמו שפי' רש"י כאן דנקיט אסורה לזרים משום דבעי למתני משא"כ במעשר וכל עיקר קושיתם הוא ממס' חלה דלא מלינו לפרשו הכי ולכן הולרכו לדחות מהא דאמר פ' הערל אין לה פדיון שיירי': שם ברש"י ד"ה חלי פרוטה הנותר כו'. כתב המהרש"א דל"ל בהך דחזקיה כיון דהך חלי פרוטה הוי דאורייתא כו' ע"ש וי"ל בזה הדא דהא דחזקיה משום שא"א לאדם לנמלם ומתיירא שלא לאכול בלא פדיון הוא מוסיף על דמי' א"כ בודאי אינו שם פחות מש"פ כיון שאינו תופס הפדיון. ועוד דלפי דברי המהרש"א שנשתייר שם פחות מש"פ הרי נתערב עם אותם שחל עליהם פדיונם וא"כ ליכא לאצטרופי דאורייתא ודרבנן לא מלטרפי. ולסברת הגמ' דפרוטה תפסה כו' חלי פרוטה לא תפסה אז בודאי אין לפדותם ושפיר קאמר בגמ' הדר הויא ליה דאורייתא ודו"ק: ע"ב תוס' ד"ה לא פלוג רבנן כו' כיון שאינו יכול לאכול ולא לפדות כו'. נ"ע למאי קאמרו ולא לפדות כיון דהוה בגבולים לסברתם הוה כשלל שמים וסברת שלא לפדות הוא שיהיה נחשב שלל ירושלים ועי' בחלק היטב. ואפשר שביעור דבריהם שכתבו ולא לפדות קאי אדלקמן ור"ל מה יעשה בזה ע"ז קאמר לא לפדות כו' רק יעלוהו לירושלים כשיעשו מחילות ודברי מהרש"א בד"ז עמ"ש התוס' והשתא א"ש כו' כי אתנייהו כו' נ"ע לפ"ז עי' היטב ותבין:

דף נד ע"א תוס' ד"ה מכלל כו' תימה דליפני כו'. ר"ל שלא הקשו על המקשה די"ל דלא ידע מזה רק על מה שאמרו אלא אי איתמר דאמאי נאדו מזה וליפני בקושיתם משא"כ לעיל שפיר משני. ועוד י"ל דבאמת זה כוונת ר"פ שתי' והכא בהייפינן לפשיעותא דגם המקשה ידע מזה וכמ"ש התוס' ד"ה א"ר כו' ור"פ לא ניחא ליה דלפלגי בסברא רחוקה זה חייש לפשיעותא אף בשבת ומר לא חייש אפי' בחול. ועי"ז בא ר"פ לתרץ דבאמת לא פליגי רק בחול ונראין דברי ר"א לר"י כקושיית התוס'. ועי' מהרש"א מ"ש בזה ולפמ"ש א"ש: באר"ד ולספרים כו' ונותן לו מוכח בהדיא כו'. הקושיא מבואר כמ"ש המהרש"א ומפרשים. וי"ל דזה באמת כוונת התוס' להקשות על גי' הספרים דהא מוכח בהדיא וא"כ ל"ל לאוכחי מרבי. והמעיין בדבריהם יראה שיעור דבריהם כן הוא שלא כתבו א"ש כמ"ש ואי גרסינן כו' והקשו ממ"נ לב' הגירסאות לבד אי גרסינן ב' פעמים ונראין א"ש ודו"ק: ע"ב ברש"י ד"ה ומועלין בה כו' ועוד דאפי' לית גבה כל הני שייכא מעילה עכ"ל. עי' במהרש"א ובמפרשים מ"ש בזה. והנראה לי ברור בכוונת רש"י כי באמת בת"כ איתא מה יש לרבות פרים הנשרפים כו' והביאו התוס' הרי דס"ד דבעינן דומיא דבהמה טמאה ממש שאף לכהנים אין חלק וא"כ ממעט אף ק"ק ואף עולה שכולה כליל מ"מ לא הוה דומיא דבהמה טמאה משום דעור שעולה לכהנים ואף כי קדשי ה' מקרי באמת לענין מעילה דכהנים משולחן גבוה קא זכו מ"מ לב"ט אינו דומה. וא"כ לפ"ז איך ס"ד דמיירי לענין מעילה הא בק"ק בודאי שייך מעילה כמפורש בש"ס וגם בכתוב מפורש קדשי ה' ורק למעוטי דלית בה מעילה כידוע. וזה כוונת רש"י דלענין מעילה לא ניחא הדרש דא"כ גם ק"ק ממועט וזה בודאי לא ניחא. וז"ש רש"י דאפי' לית גבה כל הני שייכא מעילה לענין הקדש ר"ל בקדשי קדשים והבן: בתום' ד"ה מה כסף כו' דכי איתא לחומש בעולם כו'. ר"ל דהכתוב איירי בחומש ראשון ובא להורות כשבא לחלל החומש מוסיף חומש ודו"ק: ד"ה לענין חומש כו' וכי פריך כו' לא מסיק אדעתיה מסוף הברייתא. כל המפרשים האריכו בהבנת דבריהם ואלקי המרה כוונתם בפשיטות דאי הוה ידע מסוף הברייתא דבאמת מרבה אף קדשים קלים א"כ אמאי לא אמר למעוטי ק"ק וקדשים קלים ורק פרים הנשרפין ושעירים הנשרפים כאשר מפורש בת"כ להדיא. אבל אם לא ידע סוף הברייתא ניחא דכיון דלדעתו כן הוא שאמת א"כ לא מצי למעוטי קדשי קדשים דזה נגד האמת ואף דלא א"ש הדרש כמ"ש מ"מ זה ניחא לו יותר. והבן כי הוא אמת:

דף נה ע"א בתוס' ד"ה פרה כו' אבל אין לפרש כו'. עי' מ"ש המהרש"א והמפרשים דאין זה מדוקדק ורבותא טפי הול"ל אפי' תמימים בלא מום כלל כגון דידו אקודש ע"ש ונפלאו דבריהם דאף אם נאמר דגם גבי תמימים אם אמר לשון תחת והנה ידו אקודש לא הוה תמורה משום דלא הוה לישנא דאתפוסי רק לישנא דאחולי. וכמ"ש בתמורה כ"ז א' מ"מ בתמימים כי אמר לשון חלול לא אמר כלום דאין בהמה תמימה קודש יוצאה לחולין ומשנה ערוכה שם כ"ו ב' מחוללת על זו אין זו תמורה ואם היה הקדש בעל מום יוצא לחולין ועי' רש"י שם וכיון שכן איך תני הקדשו פדוי. אמנם באמת דבתמימים אין חלוק בין אנא ידו אחול או אקודש וע"כ לא אמר רב אשי שם רק בבעל מום ע"ש היטב. וכ"מ מסדר לשון הרמב"ם פ"ב מהל' תמורה ה"א הנה כי כן הוכרחו התוס' לומר בדקדוק אפי' קדם הקדשו למומו וזה ברור מאד ולע"ג על גדולי המפרשים ודו"ק: ע"ב רש"י ד"ה המביא גט וכו' ואין עדים מצויין לקיימו. עי' מהרש"ל שכתב הך ואין וי"ו מחלקת ע"ש ואמת הוא אבל כוונת רש"י לדעתי לתרץ קושיית התוס' ד"ה ולא אמר שהקשו דלר"מ א"נ לומר נכתב כו'. והנה סתמו דבריהם וכוונתם להקשות לשיטת רבה שם דטעמא משום שאין בקיאין לשמה משא"כ לרבא משום דאין עדים מל"ק לא ק"מ וכמבואר להדיא בתוס' גיטין ב' ואף דלמסקנא שם רבה אית ליה דרבא מ"מ עיקר מה שתקנו לומר בפ"נ משום לשמה כמבואר שם בתוס' רק שיטת הרמב"ן ס' כל הגט למסקנא דרבה אית ליה דרבא. תו לא קשה רבה מ"ט לא אמר כרבא דמידום לכל החומרות. וא"כ גם רבה אית ליה דנ"ל בפ"נ משום אתלופי ולא קשה קושיית התוס'. וזה כוונת רש"י וי"ו התבור להורות נתן דשני הטעמים יחד אית ליה לרבה וכשיטת הרמב"ן ודו"ק: תום' ד"ה ויחזור ויפדה כו' והולרך להביא מתני' כו' דלא תימא כמו כן מקיל ר"מ בודאי כו'. ר"ל דגם גבי ודאי מקיל ר"מ דפודין אם מתחילה חלל על פירות על דעת שיחזור ויפדה אותם כמ"ש בסוף דבריהם ודוקא לקות בכסף מעשר הוא דאין מחללין עוד משום דלאו אדעת כן לקח לכך מייתי מתני' דכסף על נחושת בדמאי מחללין ובודאי מדוחק וא"כ כ"ש שאין מחללין בודאי על פירות אפי' מדוחק דזה הוה טבעא על פרי. וא"כ לא משכחת כלל הדין ויחזור ויפדה גבי ודאי דממ"נ אם דרך מקח הרי אמרו לקות בכסף מעשר לא יפדה ודרך חלול הלא אין מחללין ותו ליכא למימר דגם בודאי מקיל ר"מ וחכמים פליגי על דמאי ומשוו כמו לקוח לכן יעלו הפירות כו' וא"כ הוה סברות הפוכות ואף דלא משכחת לה גבי ודאי מ"מ הוי סברות הפוכות עי' היטב. ועי' תוס' ב"ק ד"ה ב' ד"ה כי שדית כו' והבן:

דף נו ע"ב גמ' פשיטא לאפוקי מר"כ. מקשים דא"כ מהיכא מוכח דקתני מכאן אמרו עי' במפרשים. והנה בת"כ איתא לפיכך המוכר וא"ש קלת ולפי גרסתנו מכאן כו' י"ל עפ"י מה שיש לדקדק ברש"י ד"ה מכאן אמרו מדלא אמעיט שטרות אלא כו' כתב בלשון שלילה ולא כתב מדאמעיט שטרות משום כו' והנ"ל שבא ליישב קושי' הנ"ל עפ"י מ"ש התוס' ד"ה יצאו בשם ר"ת דקנה מה"ת אם יש ללוה קרקעות כו' ולפ"ז י"ל דלמה קרא למעוטי תיפוק ליה מהיכי דאמעטו קרקעות. אבל זה להורות נתן דיש אונאה לפרוטות דדוקא ממכר שגופו מכור וגופו קנוי דלגופיה לא אצטריך דת"ל מהיכא דאמעטו קרקעות ע"כ זה בא להורות דמה שגופן מכור כו' יש אונאה אפי' לפרוטות. וזה כוונת רש"י שכתב בלשון שלילה ודו"ק:

דף נז ע"ב תוס' ד"ה בשלמא בהדיוט כו' ותו לא ולא גרסינן תו לא ט' עי' מהרש"א ועי' הגהות הב"ח. ויותר נ"ל לפרש כוונת התוס' ותו לא ר"ל ותו לא גרים יותר וזה מדבריהם ולא מדברי הגמ' ודוק:

דף ס ע"ב בתוס' ד"ה למה חלקם כו' וא"ת ולמה שינה בלשון כו'. ועי' בת"ח שהקשה דהא למאי דמסיק רבינא דהא דחייב בב' לאוין בין באוכל בין בכסף ע"ש בת"ח באריכות ועי' בפ"י מה שביקש לתרץ קושית הת"ח באריכות ואא"כ סתר דבריו ע"ש. אבל באמת א"נ לכל זה דשם ודאי לא שייך לומר דנשך אתא לעבור בשני לאוין דנשך דשם הוא נשוא ובנושא שייך נשוא כמו דאת אומר ראובן אכל את הלחם או לומר ראובן לא יאכל את הלחם. היתכן לומר בזה דלא יאכל ענין אחר ואת הלחם ענין אחר דזה מוסב על הפעולה כמבואר בס' מלות ההגיון כידוע ואף לפי מה שפירשתי בדברי הרי"ף במק"א דלא תשיך סתמא הוא נשך כסף מ"מ לא שייך למדרש מהפעולה גלאו לכן קאמר באא"ע כיון דשינה הפעולה לענין אחר הוה כאילו כתיב לא תשיך לאחיך לא רבית כסף ותיכת לא הכתיב בלא תשיך מושך עלמו ואחר עמו כידוע ממפרשי הפסק משא"כ קושית התוס' הוא על נכון דלמה שינה בלשון דשם שניהם הוא על הפעולה והו"ל בנשך ובנשך ויהיו שניהם פעל לא תתן כמו בסתא דכתיב ובמרבית וזה ברור:

דף סא ע"א גמ' רבינא אמר לא נשך כו'. בס' ת"ח הקשה דא"כ גבי לוה למאי איצטריך נשך כסף נילף לוה ממלוה ע"ש והכריח מזה כפי תוס' בההיא דרשא דנשך כסף ע"ש וי"ל בפשיטות דרש"י ס"ל סברת הר"ן לנדרים ד' א' דגם מלתא דאתיא בג"ש טרח וכתב לה קרא והביא ראיה מהך דהכא וכ"ה בריטב"א לב"מ ויכול להיות דהתוס' אזלי לשיטתם בד"ה גזירה שוה לא צריך שהקשו קרא למה לי ולא ס"ל הך סברא דטרח וכתב רק בק"ו ולא בג"ש לכן נאדו מפירש"י מכח קושית הת"ח כנ"ל אמנם לרש"י ניחא ליה בזה וגם שם לא יפול קושיתם ונכון: בתום' ד"ה לעבור עליו בשני לאוין כו' וא"ת והיכי ס"ד למימר דג"כ אסור כו'. עי' במהרש"א שהקשה דאיצטריך דבלא"ה הוה מוקמינן האי לא תגזול לג"כ ולא לענין עש"ש ע"ש. והנראה בזה בפשיטות דהנעת משנת התוס' כן הוא דהא בקושייתם דלעיל מזה הביאו הלריכותא מחד גד דאי כתב גזל משום דלא טרח. ולכאורה ל"ל להביא כלל או להביא הני גדדים כי קושייתם דמנ"ל גזל ולא הסיפוך. אמנם מזה נראה דזה לא קשיא להו דס"ל כאא"ע וכמ"ש התוס' לקמן קי"א באמת כן ד"ה ואי ע"ש רק דקושייתם כאן דמאי קאמר שם דאי כתב גזל והיכן רמוז גזל כיון דקרא איירי בעושק ש"ש כמ"ש כאן וע"ז תי' דמדסמיך ואפיק בלשון גזל. ע"ז חזרו והקשו דקושייתם הדרא לדוכתה וסיא גופה קשה דלמה להכתוב דשני בלישניה ואי משום להורות דג"כ מותר זה היינו יודעים דמהכ"ת למסרי וכמו שמסקי התוס' דישראל גופא לא ידעינן אלא מרבית וא"ש קושייתם עד לאתת:

דף פא ע"ב תוס' ד"ה דברי הכל כו' תימה דאי ברישא כו'. גם בכאן פי' רש"י כן ואולי לפני התוס' לא היה ברש"י. והנראה ליישב שיטת רש"י והוא דלכאורה לריך להבין דעת רש"י דלר"ע קבל לגוביינא א"כ הוה כמו שלו אף לענין אונסין וא"כ מתניתין אף כר"ע לא אתיא דקתני ש"ש. וכעין זה הק' התוס' בשבועות על שיטת רש"י דר"י לקמן אף באונס יעוי"ש אולם י"ל תוכן כוונת רש"י גם במ"ש רש"י ד"ה ישבע דאין אדם נוטל משכונו לגוביינא אלא להיות בטוח במעותיו דלכאורה מסולל הבנה אבל כוונתו דאם נוטל לגוביינא היינו לא מיד רק מעכשיו מתלי תלי וקאי אם לא יפרענו לזמן או אח"כ וישתקע המשכון תחת ידו אז למפרע היה שלו והוה כמו שלוקח מקח על תנאי מעכשיו ואם אינו נוטל לגוביינא רק להיות בטוח במעותיו אז כשישתקע בידו מן הוא והלאה קם ליה ברשותיה אבל לא למפרע. ומה דנקטי בידו הוא להיות בטוח במעותיו ולא יכפור וזהו לזכרון דברים נקטי. והנה בגיטין ל"ז רצה ר' יוחנן לומר דמלוה בשטר היכא דאיכא אחריות כו' אינו משמט ות"כ ודחי ליה דהסיא כב"ש דשטר העומד כו' כגבוי דמי וא"כ לב"ש במשכון אף היכא דנקטי לזכרון דברים מ"מ הרי הוא בטוח במעותיו כמו שפירש"י כנ"ל ואי אמרינן כל העומד לגבות כו' כ"ש במשכון שהוא ת"י ואינו משמט. וידוע דר' אליעזר שמותי הוא ר"ל מתלמידי ב"ש כמו שפירשו בפר"א דמילה וא"כ לדידיה ג"כ אינו משמט דלזכרון נקטי והש"ס לעיל מ"ט א' שם אליבא דהלכתא כב"ה. ולכן היכא דלזכרון נקטי אינו משמט ודוק היטב:

דף פג ע"א רש"י ד"ה אין גמרא כר"מ כו'. עי' במהרש"א שהק' דמנ"ל לתלמודא לר"א הכי כו' וי"ל דא"כ דס"ל דנתקל פושע והתמיה הוא משום דלית ליה תקנתא א"כ מאי אמר ר"א אם יכולין זה לזה לישבע כיון דהכל משום פשיעה דבזה שוים ש"ת עם ש"ש והול"ל אם יכולים לישבע. ולמאי דקאמר תלמודא ניחא דהתמיה הוא מטעמים מחולקים על ש"ש מט"א ועל ש"ח מט"א וכן בכל הסוגיא ודו"ק:

דף פח ע"א תוס' ד"ה תבואת זרעך כו' ורבינו ילחק בר"מ נראה לפרש איפכא כו' ע"ש. ולכאורה לע"ג לשיטת הריב"ם מסוגיא לקמן נ"א בהא דמשני כאן במעשר ודאי כאן במעשר דמאי דהא שם לוקח קודם מירוח דהיינו תבואה הלריך לדוש. וא"כ למה לי לאוקמי בדמאי אפילו ודאי לקוח קודם מירוח נמי פטור מדאורייתא ואינו חייב מדרבנן. גם תקשי לדידיה דא"כ באינו ממורח הוא רק מדרבנן א"כ איך הוה דמאי בלוקח מע"ה וכמו שהק' הוא ז"ל לשיטת ר"ת לעיל מיניה ע"ש (ודמאי גופיה לריך ללייר כשאמר ע"ה שעשר). וגדולה מזו תקשי לשיטתו מסוגיא דהיא דקאמר תרומה אתרומה כו' בשלמא מעשר דמאי כו' אלא תרומת דמאי מי איכא כו' הלא כיון שהוא לקוח פטור מה"ת ולכך עובר משום לא תחסום. כן אמת כי בזה י"ל דהא דלקוח פטור הוא רק ממעשר ולא מתרומה. וכמ"ש המהרי"ט סי' פ"ת אבל כבר מחו ליה אמותא בב"י סי' של"א ועי' מ"ל הל' תרומות וא"כ קשה טובא לשיטת הריב"ם הנ"ל. והנה שם היה יכול הגמ' לתרץ בעלין שאינו נקוב וי"ל דהוי מצי לשנויי הכי אבל זה קשה כיון דאיירי בלוקח א"כ למה לי דמאי וגם בתרומה נמי א"ש ומוכח שיטת ר"ת ודו"ק:

דף צד ע"א ברש"י ד"ה כל תנאי שיש בו מעשה כו' אם תעשה לי הדבר הזה וגו' עכ"ל. לע"ג לרש"י ז"ל שהכניס זה בתוך משמעות תנאי א"כ מלינו תנאי בתורה שלא הוכפל. ותקשי לר"מ דבעי תנאי כפול וגם איך יהיה סוגית הש"ס בגיטין ע"ו א' אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול כו' והלא מלינו זה הנ"ל ולע"ג כעת:

דף צז ע"א בתוס' סד"ה ביום שהיתה שאולה וילפינן נמי דמגלגלין בטענת ודאי כו'. עי' במהרש"א שהקשה דהדרא קושיא לדוכתה אמאי אין מגלגלין נמי הכי בטענת ספק אע"פ שאינו דומה כיון דהוה כעין העיקר. יש ליישב קושיתו. דהנה כל עיקר דבריהם הוא לשיטת ריב"א ב"ק ק"ז וכן לק' נ"ת בתוס' ד"ה משכחת לה ע"ש דנאמנו למודה יכול להשביע וידוע דשבועת שומרים שהוא מה"ת חלוק ברחוק מקום מאחר שבועת התורה מ"מ דבשבועת מ"מ בעינן דוקא טענת ברי. ובשבועת שומרים עקרו על הספק דהא המפקיד א"י אם נאנסו או נגנבו בש"ת או לא. ואדרבה כשיהיה טענת ברי אגל המפקיד. אז יפקד דין שבועת שומרים וכמ"ש הש"ך סי' ע"ב סעי' כ"ז וסי' פ"ז וצ"ע. וא"כ ספק בטענה בשבועת שומרים הוה כמו טענת ברי בעלמא. וא"כ שפיר אינו כעין העיקר דטענת ספק דידן שאינו יודע אם שאולה או שכורה או באיזה יום כו' הוה מאחרי תביעות דעלמא. והעיקר הוא שבועת שומרין אשר בא דוקא ע"י טענת ספק. ושפיר לא הוה כעיקר ואין מגלגלין כתירולם. והבן כי זה אמת וסיוע שיש בו ממש לדעת הש"ך הנ"ל:

דף צח ע"א רש"י ד"ה ולרמי דאמר כו'. עי' במהרש"א בא"ד מה שמיישב קושיית התוס' על רש"י פ' הגוזל. ותורף דבריו כיון דא"י לאו כפירה לרמב"ח ה"נ אית לן למימר לר"ח בר יוסף. ולהכי בעי הודאה. אבל כפירה גמורה קושטא היא דלא בעי הודאה לרחב"י. ולא יכולתי להלום. דהא ע"כ הא דאינו יודע לא מחשיב לכפירה. הוא נלמד מכי הוא זה. דמשמע דזה אמת וזה להד"מ וכמ"ש רש"י בסוף דבריו. ולשיטת רש"י בהגוזל שם דמפרש ערוב פרשיות כו' היינו שלריך לעקור הפרשה מכאן. ואינו רק במלוה. וכי הוא זה לא כתב רק במלוה. ובפקדון א"ל. כי גם כופר הכל חייב שבועה. וממילא כשטוען א"י הוה משואי"ל ומשלם. כמו בחמשין ידענא וחמשין לא ידענא במלוה. ואין ללמוד כלל מרמב"ח. שהוא סובר דכי הוא זה דוקא בפקדון קאי. ושפיר טענת איני יודע לא מחשב לכפירה. ואין ענין זה לזה. ול"ע:

דף ק ע"א ברש"י ד"ה מודה סומכוס היכא כו' דלקמן מוקמינן לה בדקטעה. וכ"ב כתיבת יד קודש הגר"א מווילנא ז"ל וז"ל נ"ע למה נקט אוקימתא דרב ששת דאיפרך. ולענ"ד נראה דרש"י הוכרח לפרש כן לסומכוס. משום דתי' דר' הושעיא זוקקין לא א"ש לסומכוס. כיון דלרבה בר רב הונא אמר סומכוס אפי' ברי וברי וא"כ לדידי' לא משכחת ג"ש כלל. כיון דבלא שבועה יקח התובע החלי מהכ"ת יגלגל. והלא ג"ש הוא רק אם רולה התובע. וכאן לא ירלה התובע לסומכוס. וא"כ אמאי פסיק תנא ואמר ישבע המוכר. הלא אם ירלה יאמר אי אפשר ויחלוק. וזה ברור כי לסומכוס סדק"ל יחלוקו מיבעי ליה והלא כל ג"ש מסוטה גמרינן עי' קדושין כ"ח ע"א ודו"ק כי נכון הוא:

דף קג ע"א תוס' ד"ה נקיטת ס' כו'. עי' מהרש"א בא"ד שהקשה כיון דלר"כ קיימינן כו' הוא ליה תוך זמנו ואין השוכר נאמן כו' ע"ש. נפלאתי מאד דמאי תוך זמנו שייך הכא דהא אי תבע המשכיר שכירותו בסוף כל שנה היה השוכר מחויב לתת לו מהאי טעמא גופא דקרקע בחזקת בעליה קיימא. וזכה המשכיר. וא"כ אין כאן חזקה אין אדם פורע תוך זמנו. והבן ול"ע:

דף קיג ע"א תוס' ד"ה ואת המחרישה כו' היאך נטל המחרישה דקתני ומחזיר כו'. ולא ניחא להו דעבר ונטל באיסור וכמ"ש גדולי הראשונים. התוס' בזה אזלי לשיטתם לקמן קט"ו ד"ה וחייב שהקשו לאביי דאמר זיל אהדר איך נקי הא הוה לסכ"ל משמע דלרבא ניחא. י"ל דליכא עשה דהשב תשיבם. ומסקנת התוס' שם גם לאביי אין לו לחזור אם היה מזיד יעוי"ש. א"כ ליכא עשה דהשב תשיבם. וא"כ ליכא למימר דמיירי בנטל באיסור א"כ היכי תני ומחזיר. וכין לאביי וכין לרבא לא א"ש. דלרבא אי עבד ל"מ כלל ולריך לחזור מיד בלי סדר זמנים ולאביי מהני וא"נ להחזיר כלל. ועי' בתמורה ו' א' בתוס' ד"ה שאני התם וזה בתר בשיטת התוס' ועי' מהרש"א. אמנם נ"ע לפי שיטתם. א"כ איכא נפקותא רבתא בין אביי לרבא כנ"ל ואמאי לא אמר הגמ' בתמורה שם דאביי ורבא בזה פליגי ועי"ש בתוס' ד"ה והשתא ודו"ק. והנה בזה דלוקין אם עבר על לאו דלא תבא וכן ברחים ורכב ובחבילת בגד אלמנה. דעת הרמב"ם הוא דוקא אם אבד המשכון וע"ש ברא"ב"ד. והנה המ"ל הקשה לשיטת היכא דהלאו כולל יותר מהעשה לא הוה ניתק לעשה. א"כ בזה הלאו כולל אף בעשיר. ועשה דהשבת העבוט הוא רק בעני ע"ש והניח בל"ע וי"ל כיון דעכ"פ העשה כולל בכל בני האדם יחד עשיר ואביון. דזה תלוי רק אם לריך לו הכלי או ש"ד כמ"ש בשו"ע ח"מ סי' ל"ז וזה כולל כל אדם וגם עשיר אי בעי כו' והוה עני ותזי ליה משא"כ בתמורה שאין לבור ושותפין עושין תמורה ונמלא עשה אינו כולל כמו הלאו דלא ימיר ועי' בזה היטב:

דף קיז ע"א תוס' ד"ה ויושב כו' וקשה דהא נהנה כו'. עי' מהרש"א שהקשה ויישב וחזר והקשה דלמה לא הקשו דהא נהנה מלבנינו ביתו וזה חסר משחרירותא. וי"ל בזה דודאי הדין דאם זה חסר אע"פ שאינו נהנה משלם. אבל אינו משלם רק מה שחסר. אולם אם ג"כ נהנה מגלגלין הכל כמ"ש בשו"ע סי' שס"ג ס"ז ע"ש שכן מוכית מהש"ס וכמ"ש הה"מ בשם המפרשים. וא"כ לא ק"מ דאם לא כתבו שהיה נהנה אז א"נ לשלם רק ההיזק ולא יותר. ואם היה ההנאה רק מה שביתו תלובן יצא זה משלם לו במה שבחר ביתו. ודא ודא אחת היא דוק ותמצא. לכך ה"ק דהא נהנה הוא שאין לריך לעלות וזה יעלה יותר ממה שמשלם משחרירותא דזה יתן מה שעליו לבא והקשו שפיר. ולס"ד דמהרש"א לא ידעתי איך יפרש מ"ש ר' יהודה אף זה דר בתוך של חבירו לריך להעלות לו שכר דמשמע דמשלם מה שנהנה והבן היטב. ועי' נ"י מ"ש בשם הרשב"א: ע"ב בגמ' לסכך באהזים כו'. עי' ברא"ש סי' ב' שכתב ואפי' אי גרסינן לסכך א"ל שגם התחתון יש לו עליו כגון שיש שתי עליות זו על גבי זו והתחתונה לב"ה עכ"ל הרא"ש. לע"ג דהנה ודאי הקושיא מלסכך הוא רק לשיטת התוס' ד"ה וכן במה שהקשו שם וק"ק ע"ש וע"ש במהרש"א דלשיטת הרא"ש כאן בההיא דבית הבד כיון שהתחתון לריך לזה עליי' לעשות כמ"ש הרא"ש כאן ל"ק קושיית התוס' שם ולשיטת הרא"ש דהוא שיטת רש"י היכא שנפלו הבית והעליה על התחתון לעשות התקרה. כיון שהתחתון לריך לזה. דהרי אין כאן גג. ואזדא לה סברת הרא"ש ודמי לבית הבד ובזה ניחא דברי רש"י קי"ז א' במשנה ד"ה אמר בעל העלייה ע"ש ומתורץ קושיית הב"י סי' קס"ד וכמ"ש בדרישה ע"ש וא"כ לפי"ז שוב לא קשה מידי מהא דלסכך כו' דקאי על הבית והעליה שנפלו יעוי"ש. וע"כ נ"ל דהקושיא הוא לשיטת התוס' דגם בבית הבד על בעל סגינה לתקן התקרה וכמ"ש בדרישה. וא"כ לא ידעתי מה זה שתי' שגם התחתון יש לו עליה כו' מאי יהנה. כן אמת שהעליון אינו מחוייב לתקן התקרה התחתונה של עליה התחתונה אבל גם זאת שאין על העליון לכופו לעשות לשיטת התוס'. א"כ מ"מ אם בא לסכך בשקמים אין שומעים לו. דלמה לו לעליון לזה. אף אם יגיע לו טובה מזה שיש לו דריסת הרגל. אין על העליון לכופו כנ"ל לשיטתם אף שהתחתון לריך לזה. ולשיטת רש"י אין כאן התחלת קושיא וכנ"ל ולע"ג: סליק

חדושים מהג"ם שלמ' הכהן שליט"א מו"צ דווילנא.

דף ב ע"א במשנה שנים אוחזין בטלית וכו'. נ"ב ולקמן דף ז' תני בברייתא שנים אדוקין בטלית נ"ל דכוון שנה במשנה בלשון אוחזין לאשמעינן דמיירי בדלא תפיסי רק בכרכשתא דלשון אחיזה משמע אחיזה מועטת ובכה"ג הוא דחולקין בשוה. אבל באדוקין בגוף הטלית נוטל כ"א עד שמקום שידו מגעת ומיהו זהו דוקא באדוקין בגוף הממון אבל בשטר אפי' אחד תפוש בשטר יותר מחבירו אעפ"כ חולקין בשוה ולכן תני לקמן שנים אדוקין בשטר וכו' רשב"ג אומר יחלוקו והיינו משום דלא תפסי בגוף הממון. ויש להסתפק אם אחד אדוק בתלי הטלית ואידך תפיס בכרכשתא אם הוי ג"כ כמו שנים אוחזין או דאינו נחשב רק כהירכא בעלמא ולאו כלום הוא וכן יש להסתפק להיפך הא דאמרינן דהירכא לאו כלום הוא היאך הדין אם אידך נמי לא תפיס רק בכרכשתא ומדברי הרמב"ם והשו"ע סי' קל"ח סעיף ה' משמע להדיא דדוקא אם אידך תפיס בכולה אז אמרינן דהירכא לאו כלום הוא [וקצת יש לפשוט מדבריו גם הספק הראשון דתפיס בכרכשתא לא הוי כמשך הרוכי ודו"ק] ועיי' בפרישה בטור באות ו' שהביא ראיה לזה מן הש"ס ומיהו ראייתו אינה מוכרחת וגם לפי הגי' דאיתא בטור לא משמע כן ובמק"א יבואר מזה בארוכות אי"ה :

דף ד ע"א בגמ' פיו יוכיח וכו'. נ"ב נ"ל כיון דאתיא שבועה דר"ח קמייתא מפיו וע"א א"א לחייבו שבועה כי אם על טענת שתי כסף ופרוטה ועדים מעידין שחייב לו פרוטה לכה"פ וכמו בהודאת פיו וכן בעינן שיהיה טוענו גדול ואף דבשבועת ע"א א"צ שתי כסף וכן יש פוסקים דס"ל דנשבעין אפי' ע"י טענת קטן וכמו שכתב הרמ"א בהג"ה בחו"מ סי' נ"ז מ"מ כבר כתבו התוס' בריש ב"ק דף ג' ע"ב ד"ה משורו והרא"ש שם דכל היכא דילפינן במה הצד א"א לחייבו כי אם בקל שבשניהם ע"ש וכן מצאתי בשער המשפט בר"ס פ"ח שכתב כן רק שכתב דבשערים דרב אלפס איתא להיפך ע"ש היטב ובחידושי הארכתי בזה :

דף ו ע"א בגמ' השתא נמי נחייביה מדרב נחמן וכו'. נ"ב מכאן הוכיח הש"ך בסי' פ"ז דשבועת היסת נמי בעי נק"ח וכמו ש"ד ע"ש שכתב שכן הוכיח גם בבעל העיטור מסוגיא הלזו. ולכאורה יש לדחות דכיון דהעיקר בא הש"ס בכאן לחייב להרועה מחמת דהוי גזלן דשכנגדו ישבע ויטול וא"כ שפיר פריך דהשתא נמי נחייביה מדרב נחמן ואדרבה דמחמת שבועה דרב נחמן יכול שכנגדו להוציא ממנו אפי' ע"י שבועה בלא נק"ח וכששמעתי זה לפני מר אחי הגאון ז"ל אמר לי דבלא"ה אין מקום לראיית הש"ך דאף אם נימא דשבועת היסת שנשבע הנתבע א"צ נק"ח מ"מ הכא בסוגיא דמיירי לענין שיהא השכנגדו יכול לשבע וליטול א"כ פשיטא דלפי הסו"א דגם בשבועה דר"נ שכנגדו ישבע ויטול בוודאי צריך השכנגדו לישבע בנק"ח דלא יהיה חמיר יותר מאם היה הנתבע חייב ש"ד והיה חשוד דאינו נוטל התובע כי אם בשבועה בנק"ח וק"ו הדברים באינו חייב הנתבע כי אם היסת ודברי הש"ך תמוהין בזה. כן שמעתי ממר אחי ז"ל ודפח"ח. ושוב מצאתי כדבריו ז"ל ממש בשער המשפט בסי' פ"ז ס"ק י"ד ע"ש היטב :

דף ה ע"ב בגמ' ותיפוק לי דהו"ל רועה. והעיר במהר"ם שי"ף דמאי קושיא דאי משום רועה הא בעי הכרזה כמו כל פסולי דרבנן ודלמא מיירי דעדיין לא הכריזו ותי' דעיקר הטעם דבעי הכרזה הוא משום דלא נודע פסולו לרבים ויגיע הפסד לאנשים שיקבלו אותן לעדות וזה לא שייך בשבועה ע"ש. ויש לתמוה עליו בתרתי דחדא נראה דאישתמיט מיניה דברי התוס' בב"ק ד' ס"ב ד"ה אמטן דמבואר שם מדבריהם בהדיא דגם לענין שבועה לא נפסל בלא הכרזה [ומד' התוס' לקמן בסוגיא ד"ה דחשיד דלא הזכירו לתי' דלא מפסל בלא הכרזה כמו שתי' התם משמע קצת דס"ל כסברת המהר"ם שי"ף זצ"ל. והתומים בסי' ל"ד הוכיח מד' התוס' בסוגיין דס"ל דלאותו דבר לא בעי הכרזה ובמה"כ אינו ראיה מדעת התוס' מידי די"ל משום דלשבועה ס"ל דלא בעי הכרזה. וגם נראה דאישתמיט מיניה דברי התוס' דב"ק הנ"ל דמוכח מהתם אדרבה להיפך דאפי' לאותו דבר בעי הכרזה ולא היה הוצרך שם להביא מדעת הרשב"א בחידושיו לב"ק בסוס"ה דהכי דברי הרשב"א דלשם הן הן דברי התוס' ודבריו צל"ע] ועוד תמוה מאי דפשוט ליה דרועה נמי בעי הכרזה והדברים מתמיהים דהא ברועה איכא פלוגתא דאמוראי באמת בסנהדרין כ"ו אי בעי הכרזה ופליגי ביה רב אחא ורבינא וידוע דבכל התורה כולה רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכה כרבינא לקולא ואם נאמר דלענין לכתחילה לקבלו לעדות בכל פסולי דרבנן לא מקבלינן ליה אף קודם הכרזה ועיקר הפלוגתא הוא לענין דיעבד אם כבר הוא חתום על השטר א"כ ודאי תקשיים דרבינא סבר דא"צ הכרזה והשטר פסול דהא בד"מ קיי"ל דמקרי קולא היכא דהוי קולא לנתבע. וכן אמת דבטור בסי' ל"ד פסק דצריך הכרזה וכתב הבי"י משום דהלכה כרבינא לקולא וצ"ל דס"ל להטור דפליגי לענין לכתחילה אם הוא כשר לקבלו לעדות ואמנם א"כ מוכח דאף לשבועה כשר קודם הכרזה וא"כ ש"ס דברי המהר"ם שי"ף ז"ל תמוהים וצ"ע ודו"ק :

דף יב ע"א בגמ' ר' יוסי אומר בין כך וכך ילקט בנו ואשתו אחריו. נ"ב לכאורה תמוה דאשתו פשיטא דמותרת ללקט דהא גדולה היא ויש לה יד לעצמה והבעל מינה קזכי וודאי דגם הת"ק לא יחלוק ע"ז ומצאתי להפנ"י שהעיר בזה ותי' דחוק ואמנם לענ"ד י"ל דמיירי באשתו קטנה דאין לה יד מה"ת וקמ"ל דאף דאיכא בה תרתי דאין לה יד וגם דאשתו הוי כגופו מ"מ מותרת ללקט ומיהו בתוספתא רפ"ג דפיאה ליתא שם לתיבת אשתו כלל רק דילקט בנו אחריו ואמנם ברמב"ם בפ"ד מהל' מתנות עניים העתיק כגי' דידן :

דף כד ע"א בתוס' ד"ה כי קאמר וא"ת א"כ מאי צריך טעם וכו'. נ"ב בפשיטות הו"ל לתרץ דאיצטריך היכא דבא ישראל ונתן בו סימן דמ"מ א"צ להחזיר משום שהבעלים מתייאשים. וכן אמרינן להדיא לקמן ע"ב ועי' ברא"ש כאן דבכה"ג אם צווח ואמר דלא נתייאש צריך להחזירו ולא דמי כזוטו של ים פ"ש וצ"ל ראיה ברורה לדבריו מהא דמקשה לעיל דף כ"א ע"ב על אביי מהברייתא דהמוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וכו' ואם איתא דהוי כזוטו של ים מאי מקשה על אביי דהא בזוטו של ים גם אביי מודה דהוי יאוש אף ביאוש שלא מדעת ומה דתמה בפלפולא חריפתא על הרא"ש שם מהא דאמרינן לקמן ע"ב גבי שוקא דנלדאי דנעשה כזוטו על ביתו שנפל כבר תי' בדרישה בסי' רנ"ט דוודאי לאחר שנאבד מידו במקום שהרבים מצויין בוודאי נתייאש ולא יכול לומר דלא נתייאש והרא"ש לא קאמר רק אם עומד בעת שנגביה חבירו וצווח דלא נתייאש ובדעתו היה ליטלו בעצמו אז לא הוי יאוש וע"ש שדבריו ברורים ובתנם דחק הפלפולא חריפתא באות י"ת ליישב דברי הרא"ש ז"ל ע"ש :

דף לג ע"א ת"ר כי תראה יכול אפי' מרחוק וכו'. נ"ב הגר"א ז"ל בהגהותיו הגיה כאן דצ"ל לא תראה והיינו קרא דפ' כי תצא דכתיב גבי אבידה ושפיר מביא ראיה מקרא דכי תפגע דכתיב נמי גבי אבידה בפ' משפטים אבל לפי גי' דידן אינו ראיה מאבידה דלמא הכא גבי פריקה שאני כיון דאיכא נמי צער בע"ח מחוייב לפרוק אפי' בעומד מרחוק [וכ"ה באמת בספרי בפ' כי תצא לא תראה יכול אפי' מרחוק וכו' ובמכילתא בפ' משפטים על קרא דכי תפגע ומש"כ שם במכילתא ת"ל כי תראה הוא ט"ס וצ"ל לא תראה וכן הגיה שם הגר"א ז"ל והגהתו שם היא מוכרחת דהא על קרא דכי תראה דכתיב גבי פריקה דריש שם במכילתא טעם שנית יכול אפי' מרחוק וכו' ע"ש] אכן הרמב"ם ז"ל בפי"ג מהל' רוצח הלכה ו' והטוש"ע חו"מ סי' ער"ב לא הביאו דין זה רק אצל הלכות פריקה וטעינה ולא בהלכות אבידה הרי דגרסו כגי' דידן וכ"ה ברמב"ם ובטוש"ע שם בהדיא שכתב שהרי נאמר כי תראה וכן דריש במכילתא באמת גם על קרא דכי תראה דכתיב גבי פריקה דאינו חייב רק בראיה שיש בה פגיעה. ומ"מ מייתי שפיר ראיה מקרא דכי תפגע משום דהתם מיירי קרא במוצא בהמת חבירו תועה בדרך ובכה"ג איכא נמי צער בע"ח דאם לא יכניסנו לביתו תמות ברעב ואם מיירי קרא בתועה בין הכרמים בוודאי איכא צער בע"ח משום דמסקנא וכדאמרינן לעיל דף ל"א וכן הלבוש עיר שושן סמך הך קרא לדין פריקה בר"ס ער"ב משום דזה דומה נמי לפריקה ואמנם לכאורה הך קרא מיותר הוא דכ"ש הוא מפריקה דבעליו עמו חייב כ"ש כאן דאין בעליו עמו ונראה דמזה ראיה לדעת הרמב"ם ז"ל שם דס"ל דמצות פריקה וטעינה הוי בכלל פיקוח נפשות ולפיכך כתבו בהל' רוצח ושמירת נפשות משום דאפשר שהבעלים ימותו ע"י זה אם לא יסייעו אותו ע"ש בדבריו ז"ל וע"ז כוון הש"ס במ"ש דלצערא דמרא איתא ולפי זה כולהו קראי איצטריכו ובזה ניחא נמי דרשת ר' יאשיה במכילתא על קרא דכי תפגע ע"ש היטב ודו"ק: ע"ב במשנה שילם ולא רצה לישבע. וכ"ב לכאורה תיבות אלו ולא רצה לישבע מיותר וכבר דייק מזה בש"ס ב"ק דף ק"ח ע"ש ואמנם לענ"ד נראה עוד דאולי בא לרמוז לנו רבינו הקדוש כאן דדוקא אם צריך לישבע ואינו רוצה אבל אם יש לו עדים שלא פשע וא"צ לישבע לא מקנה ליה כפילא אפי' אם שילם וכמו שאמר בירושלמי כאן משום דהמפקיד לא מסיק אדעתיה שישלם בכה"ג ולדעת הרמב"ן שהובא בה"ה בפ"א מהל' שכירות דה"ה כשיש עדים שפשע ג"כ לא מקנה ליה כפילא [ובירושלמי משמע שהוא אבעיא ולא אפשיטא וצ"ע] י"ל דמדייק ג"כ דדוקא כשיכול לישבע ואינו רוצה אבל כשאינו יכול לישבע כגון שיש עדים שפשע אינו קונה הכפל וק"ל : שם במשנה שהרי אמרו וכו'. נ"ב ר"ל שהרי אמרו חז"ל דהך ונקרב בעל הבית אל האלהים היינו לשבועה וכדאיתא לקמן דף מ"א ע"ב ובב"ק ס"ג :

דף לז ע"א במשנה או אביו של אחד מהם הפקיד לי מנה. וכ"ב נחסר כאן הציון ברמב"ם וצריך לציין עיי' בפ"א מהל' טוען ונטען הלכה ו' ע"ש היטב :

דף לג ע"ב בתוס' ד"ה כגון דכפ' מי שמת אמרינן דבדקל פירות וכו'. וכ"ב ט"ס וצ"ל דבדקל לפירות אפי' רבנן מודו וכו' :

דף נא ע"א בגמ' אבל מוכר דאכודי קא מוביד וכו' אימא לא אזהריה רחמנא בכל אונו צריכא. נ"ב עי' בשמ"ק בשם הרא"ד ז"ל שהעיר דממ"נ דאי מיירי בתגר שקונה ע"מ למכור לא שייך כלל דזבין אוכד ובבעה"ב הא אינו נוהג אונאה כלל ונשאר בקושיא ובחידושי הריטב"א תי' בשם הרא"ד ז"ל שאנו דבלאו דבל תונו נוהג גם בבעה"ב ורק דא"צ להחזיר אונאה ועוד תי' דמיירי בבעה"ב ובנדרייתא ע"ש ולכן לענ"ד נראה ליישב בפשיטות דהנה לכאורה תמוה בהא דאמרינן דלוקח מבעה"ב אין לו עליו אונאה והלא עיקר קרא דלא תונו מיירי בבעה"ב וכמו דאמרינן בסוכה (דף מ) ובקדושין (דף כא) בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו' לסוף שמוכר את מטלטליו שנאמר וכי תמכרו ממכר וגו' אל תונו וגו' [וכן אמת דלתי' קמא של הריטב"א דהלאו נוהג גם בקונה מבעה"ב ניחא דהא בקרא לא הוזכר כלל דין חזרת אונאה רק דלאסור להוניה וכן כתב הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה דלפי פשטיות הכתוב שם משמע דמיירי במכירת קרקע. ומ"מ לא קשה דהא בקרקע אינו נוהג אונאה משום דהלאו נוהג גם באונאת קרקע כ"כ הרמב"ן שם וע"פ דבריהם ז"ל מיישב ג"כ במאי דלא הוזכר כלל בתורה דין חזרת אונאה וביטול מקח ודו"ק ומה שתמה המנחת חינוך [במצוה ש"מ] דא"כ יהיה חייב מלקות באונאת קרקע כיון דלא ניתן לתשלומין נ"ל דלק"מ דנראה דהא דקיי"ל דלאו שניתן לתשלומין אין לוקין עליו הכוונה דכל לאו שנוגע בין אדם לחבירו כיון שאם ישלם לו בודאי ימחול לו לא שייך מלקות דטפי עדיף לו לשלם ממלקות ועי' בשבועות ל"ג דניחא ליה איניש וכו' ע"ש [ולא דמי לחובל בחבירו בפחות מש"פ דהיה לוקה[בב"ק]דהתם בודאי לא מחיל אף אם ישלם לו בעד הצער דאין אדם מוחל על צער הגוף] ולכן נ"ל פשוט דהא דבקונה מבעה"ב אין לו עליו אונאה היינו באינו מוכר מחמת דחקו רק שרוצה למכור כדי לקנות חפץ אחר שצריך לו וכדומה אבל כמוכר מחמת דחקו כמו דמיירי קרא בודאי נהג אונאה דהא בכה"ג לא שייך הסברא של רש"י שכלי תשמישיו חביבין לו ואינו מוכרן אלא ביוקר דהא מוכרח הוא למוכרן בע"כ מחמת דחקו ושפ"ז נתיישב קושית הרא"ד ז"ל דשפיר אמרי' דאכודי קא מוביד משום דקרא מיירי באמת בקונה מבעה"ב ודו"ק:

דף נח ע"א בגמ' וה"נ הכי דשלומי לא משלמי אגרייהו מיהא לפסוד. נ"ב אין להוכיח מלשון הזה דבש"ש של מטלטלין דצריך לשלם בוודאי מפסיד אגריה ואף דמשלם בעד הגניבה משום דלא השלים מלאכתו שעליו לשומרו שלא יגנב [וכמו שכ' רש"י] דזה אינו ראיה די"ל כיון דמשלם בעד החפץ הוי כהשלים מלאכתו והכא ה"ק דלא מבעיא במקום דצריך לשלם ואינו משלם דוודאי מפסיד אגריה אלא אפילו בהקדש דא"צ לשלם מ"מ אגרייהו מיהא לפסיד . ושמעתי משם קדוש של הרב הגאון הצדיק המנוח מו"ה יצחק סירוויינט זצ"ל שהיה מ"ץ בפ"ק שנשאל ע"ז מהכ"ד נדק דשם במקום שמשלם אם צריכים הבעלים לשלם לו השכר מגד דאיכא נפקותא לבעלים משום טשרא דחיותא והשיב דזה תליא במחלוקת הרא"ד והרמב"ן שהובא בה"מ וכמ"ש בפ"ג מהלכות שכירות הלכה ו' גבי דין רועה שהיה יכול לקדם ברועים ובמקלות דלדעת הרא"ד שם דטשרא דחיותא מקרי ממונא וצריך לשלם להבעלים ה"נ בנד"ד מנכין לו מן השכר כפי שומת טשרא דחיותא אבל להרמב"ן שם דמסתפק שם בזה אי הוי ממונא אפשר דבנד"ד אין מנכה לו [דהכא נמי הש"ש הוא מוחזק בתשלומין ויכול לעכב בידו עד דמי שכירות שלו] ודפח"ח ובחידושי לחו"מ הארכתי בדין הזה הרבה בעז"ה : **שם** בגמ' הכי אמר רב ששת בשקנו מידו. נ"ב עי' בקצה"ח בסי' ש"א שהעיר בהקדשות למה צריך קנין דהא קיי"ל דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ונשאר בצ"ע. ולענ"ד יש ליישב בתרי אנפי דחדא י"ל דאם לא היה רק אמירה בעלמא היה יכול לילך להכם ולשאול ע"י פתח חרטה ולא. פסיקא ליה למתני' דאחריות שבת עליו. ולכן מתרץ בקנו בידו דתו לא מהני שאלה וכעין זה תירץ הגרע"א ז"ל בגליון המשניות בסוף"א דקידושין על קושיית התוס' שם [דף כ"ט ד"ה משכו] ועוד י"ל כיון דהברייתא מיירי בש"ש דנוטל שכר בעד השמירה לא שייך בזה כלל אמירתו לגבוה וכמו שכ' התוס' להדיא שם בקידושין כד"ה הנזכר דבמכירה לא שייך אמירתו לגבוה משום דאינו מכוין לוותר. ומשו"ה צריך קנין כסף לכה"פ ע"ש וה"נ הא אינו מתכוין לוותר דהא נוטל שכר על זה וקושיית הקצה"ח לא יתכן רק על דברי השו"ע שם דמיירי שם גם בש"ח ודו"ק :

דף סא ע"א בגמ' לעבור עליו משעת עשיה. נ"ב ברמב"ם בפ"ז מהל' גניבה הלכה ג' כתב דהמשהה בביתו או בחנותו מדה חסירה וכו' עובר בל"ת שנאמר לא יהיה לך בכיסך וכו' [וכ"כ בשאלתות סו"פ קדושים והסיר לשהויי מתקלא רבה או זוטא בגו ביתיה דכתיב לא יהיה לך וגו' וכ"כ הרשב"ם בב"ב דף פ"ט ע"ב ע"ש] והדבר תמוה דלפי דעתם למה צריך קרא דלא תעשו עול במדה לעבור עליו משעת עשיה הא בלא"ה עבר בלאו משום ששוהה בביתו ואפי' בלא עשה בעצמו רק שקנה מאחרים ודוחק לומר דכ"מ לעבור עליו בשני לאוין או דקרא מיירי בעושה לאחרים ואינו שוהה בביתו כלל דכל כגון זה הו"ל להרמב"ם ז"ל לבאר בפירוש ויותר תימה על סמ"ג דמליין על דברי רבינו דכ"ה בסוגיין לעבור עליו משעת עשיה ואיני מבין מאי ענין דברי רבינו לדברי הגמ' דלכאן דהוא מיירי בלאו דלא יהיה לך וכאן מיירי בלאו דלא תעשו עול [ושוב מצאתי בס' מנחת חינוך במצוה ר"ס שהעיר ג"כ על הסמ"ג בזה ונשאר בצ"ע] וכ"ל שגיי' אחרת היה להם כאן בסוגיא וצ"ע :

דף עז ע"א במשנה לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חיטין וכו' והלל אוסר וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה לחברתה וכו'. נ"ב קצת יש לדקדק במה דבדברי ת"ק שונה האיסור על הלוה דלא יאמר לחבירו הלויני וכד' הלל שונה על המלוה דלא תלוה אשה לחברתה. ונראה משום דלהסת"ק דס"ל דאם יש לו מותר לא שייך לומר דאסור להלוות כיון דחבירו מבקש ממנו שילוה לו שאם בשאה מסתמא יש לו דלא חשידי אנשי באיסור רבית אפי' ברבית דרבנן [וכן מבואר בשו"ע בסימן קס"ב דאם אומר דיש לו נאמן וא"צ לבדוק ע"ש] ורק דהלוה בעצמו דיודע שאין לו אסור לו ללות אבל הלל דאוסר גם ביש לו שפיר שונה האיסור גם על המלוה ופשוט הוא] :

דף עח ע"ב ברש"י בריש העמוד ד"ה נקרא גזלן וסיפא רבנן. נ"ב לפי פירושו הדבר צ"ע דהו"ל לר"י לפרש בהדיא דרישא ר"מ וסיפא רבנן ולא לומר סתמא דר"מ היא דמשמע דכולה מתני' ר"מ היא ואכן לולא דמסתפינא הייתי אומר דכיון דעיקר טעמא דרישא הוא משום דשינה מדעת בעה"ב הוי גזלן לר"מ ולכן חייב אפי' באונסין א"כ דווקא ברישא דתני בהדיא ומתה דהוי כחשא דלא הדרא [וה"ה בהוכחשה כחשא דלא הדרא דדמיא ג"כ למיתה] אבל בסיפא דלא הוזכר בהדיא במשנה דמתה ויש לפרש באמת דר"ל דהוכחשה כחשא דהדרא וכבר כתבו התוס' בב"ק דף כ"ז ד"ה פשיטא דבגזלן פטור על כחשא דהדרא דיכול לומר הש"ל וכן מבואר בגמ' שם דף צ"ח ע"ש ולכן אינו חייב רק בהוחמה בבקעה או דהוחלקה בהר דאז חייב משום פשיעה מתורת שומר ושפיר י"ל דכולה מתני' ר"מ היא ואולי דרש"י ז"ל ס"ל כהדעה שהובא בח"מ ס"ס ש"ז דגם בשומר לענין פשיעה ג"כ פטור בכחשא דהדרא וע"כ דמיירי סיפא ג"כ במתה ודו"ק אבל לדעת החולקים שם יש לפרש כמו שכתבתי בעז"ה :

דף פג ע"א בגמ' הא יש רואה יביא ראיה ויפטר. וכ"ב ופשוט דבמקום שיש רואין מחוייב להביא לכה"פ שני עדים שיעידו כדבריו ולא מהני ע"א דאף דבעלמא קיי"ל דעד מסייע פוטר משבועה מ"מ כיון דהוי במקום שיש רואין היה ידוע הדבר להרבה בני אדם והא שנודע הדבר לאדם אחד לאו בירור הוא והלכך אפי' בשבועה אינו נאמן וכן איתא בש"מ בפ"ק דב"ק דף י"א בשם הרא"ש ז"ל [ומבואר שם בברייתא דאם טרוף יטרף יביאהו עד דדרשינן שם דיביא עדים שנטרפה באונס ומיירי במקום שיש רואין אך ס"ל כאיסי דאיסי למד זה מאין רואה והך ברייתא למד זה מיביאהו עד ומשמעות דורשין איכא בינייהו וכ"כ התוס' בב"ק שם] ובשו"ת שואל ומשיב דחק בטעמו ולענ"ד כמש"כ בעז"ה . ויש להסתפק אם העידו קרובים או פסולים אי מהני כיון דהכא לאו מתורת עדות רק מתורת בירור [אבל מ"מ יהיה צריך שישבע דהא קרובים לא יכולים לפוטרו משבועה ודו"ק] ועי' קרובין נמי הוי בירור ונראה דזה תליא אי ילפינן מקרא דאין רואה גם קרובים יש להכשיר דהא הם נמי מקרי רואים אבל להברייתא דיליף לה מקרא דיביאהו עד אפשר דעדים כשרים בעינן אך מדברי התוס' דב"ק שם דכ' דמשמעות דורשין איכא בינייהו לא משמע כן דלפי מש"כ טובא איכא בינייהו והדבר צ"ע ובחידושי הארכתי בזה בעז"ה :

דף צו ע"ב בגמ' אמר רבא לפום חורפא שבשתא וכו'. נ"ב ושמעתי מכבוד ידידי הרב הג' המפורסם וכו' מוהר"א אליעזר נ"י מ"ץ דפ"ק שמשמע מכבוד הרב הג' החריף העצום מו"ה דובער זאב וואלף נ"י אב"ד דק"ק סרעדניק שהקשה בימי חרפו קושיא עצומה בסוגיא כאן דמאי שבשתא היא הא שפיר משכחת לה לאבעיא דרמי בר חמא בהכניסה לו לבעל ד' שפחות דקיי"ל דיושבת בקתדרא וגם פירסה נדה בעת הנישואין דאסורה לו אפי' למזוג הכוס ולהציע המטה וכו' ונמצא דאינה משועבדת לו בשעת שאלה כלום ושפיר נ"מ אי שואל הוי אי שוכר הוי ורצה להכריח מזה כדעת הרמב"ם ז"ל דתוספת נדה אינה קונה ובאשה טהורה לעולם היא משועבדת לו בשעת שאלה לכה"פ למזיגת הכוס והצעת המטה וכו' כן שמעתי מכבוד הג' הנ"ל [ובאמת לפי מש"כ הר"ן בכתובות שם דגם באשה טהורה דמצעת לו המטה לא שמחוייבת כן רק דהחכמים השיאוה לה עצה טובה וכו' ע"ש הסובב הקושיא גם לפי דעת הרמב"ם ז"ל בטהורה בלא"ה היא משועבדת לו לחכמים ודו"ק]ואמנם לענ"ד נראה דלק"מ ואינו ראיה כלל להרמב"ם ז"ל מזה דרבא לשיטתו אזיל לעיל ע"א דפשיט שם דהאומר לעבדו לא והשאל עם פרתי ג"כ מקרי שאילה בבעלים משום דיד עבד כיד רבו וא"כ בשה שמכנסת לו השפחות ע"י זה גופא מקרי שאילה בבעלים והלכך אף דהיא אינה שאולה לו מ"מ השפחות שאולין לו או שכורות לו. ומ"מ הוי שאילה בבעלים דיד עבד כיד רבו וזה ברור. [ומיהו עדיין הקושיא תשובה באם הכניסה לו ממון הראוי לקנות בהם שפחות כפי צרכה ובפרט לדעת הרי"ף והרא"ש שם דאם הוא עשיר היכול לקנות שפחות הרבה דג"כ אין משועבדת לו לשום מלאכה וכן נפסק להלכה באה"ע בסי' פ' סעיף ח' ובכה"ג אין כאן שאילה בבעלים כלל ואכן באמת בלא"ה לק"מ לפי המבואר בב"מ דף נ"ז בהא דאמרינן שם דאתון שאלתון לי דאגא מאי לאשתמוטי ממסכת למסכת וכו' דמשמע מזה דלא בעינן דוקא דיהא שאול למלאכה או לשימוש איזה דבר רק אם מחוייב לעשות כפי רצונו דוקא ואינו יכול לעבור על דעתו ג"כ מיקרי שאילה בבעלים וא"כ כל אשה אף אם אינה משועבדת לו למלאכה כלל מ"מ היא מחוייבת לעשות הכל כפי רצון בעלה והלכך לעולם הוי שאילה בבעלים וע"כ צ"ל כן דא"כ תקשה בלא"ה דמאי מקשה לפום חורפא שבשתא הא משכחת לה האבעיא באשה שהתנתה קודם הנישואין שלא תהא משועבדת לו לשום מלאכה ושימוש כלל וגם היתה נדה בעת הנישואין דאינה משועבדת אז גם לתשמיש. אלא ודאי כדאמרן ודו"ק :

דף צג ע"ב בגמ' מסתברא דהאי מסר נפשיה וכו'. עי' בספר תקפו כהן להש"ך ז"ל בסי' ט' שכ' שמצא בש"ס כ"י על קלף ישן נושן דהגי' שם תיקו והך דמסתברא דהאי מסר נפשיה וכו' ליתא שם כלל וכן נראה מד' הנ"י בריש שנים אוחזין שגורס כן שהרי כתב וסלקא בתיקו והלכך הוציא שם מדברי הרי"ף דלא מהני תפיסה בתיקו ע"ש בנ"י וכן משמע ג"כ מד' הה"מ בפ"ג מהל' שכירות דגרס כן . אבל באמת י"ל דהרי"ף גרס כגי' דידן ושפיר נפשטה האבעיא כל זה כתב הש"ך בתקפו כהן שם ע"ש היטב :

דף קיז ע"א במשנה ר"י אומר אף זה דר בתוך של חבירו וכו' ופירש"י שצריך להעלות לו שכר משום דהוי לא מחזי כרבית. נ"ב וצ"ע דא"כ מאי מהני דבונה הבית והעליה ודר בבית דהא בהלוהו ודר בחצירו אף בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר אסור ואף דזה לא נהנה וזה לא חסר ורש"י ז"ל בעצמו כא גורם ויושב בבית וא"כ מה מועלת בזה שבונה העליה ולא נהנה בישיבת הבית הא מ"מ אסור משום רבית [ושוב מצאתי בעז"ה בשו"ת הריב"ש סי' שע"ד שהוכיח מזה דע"כ טעמא דר"י לאו משום רבית הוא] ומ"ש התוס' להשיג על רש"י דלא שייך כאן רבית דאינו הלוואה כלל דבריהם תמוהים מהש"ס דב"ק ד' כ' ע"ב דמשמע שם בהדיא דהבית עומד באחריות התחתון והלוואה גמורה היא וכבר העיר עליהם בזה הקצה"ח בסי' קס"ד ואכן באמת נ"ל דמכאן ראיה גדולה לד' הבעה"ת בשער מ"ו חלק ד' אות כ"ו בשם תשובת הרי"ף ז"ל דבהלוואה שאינה רק לטובת המלוה כמו נידון המשנה דבעה"ב אינו צריך להלוואה זו כלל רק דבעל העליה מבקש ממנו שילוה אין בו משום רבית כלל ע"ש בבעה"ת והובא להלכה בשו"ע יו"ד ס"ס קס"ו בהג"ה וכ"ל ברור שהוציא זה ממשנתינו דת"ק מתיר ואינו חושש משום רבית [ובשו"ת הריב"ש בסי' שע"ה שכתב הטעם משום שהוא הלוואה בע"כ ואינו עושה להלוה טובת הנאה ע"ש והובא בקצה"ח שם נ"ל שכוון ג"כ לסברת הרי"ף ז"ל ומש"כ משום דהוא הלוואה בע"כ לאו דוקא דה"ה אפי' מבקש ממנו שרוצה לבנות חורבתו מדעתו ורצונו וכמו נידון דהרי"ף ג"כ לא שייך רבית כיון דאינו עושה טובה להלוה ודו"ק] [ושוב ראיתי גם להגר"א ז"ל ביו"ד בס"ס קס"ו שכ' מקור לד' הרי"ף ז"ל מהמשנה הלז ע"ש] :

דף קיח ע"א במשנה משקבל עליו ואמר לו הילך שכרך ואני אטול את שלי אין שומעין לו. נ"ב עיין בטור בסי' של"ו שכתב בשם הרמ"ה דדוקא בשעשה הפועל קנין משיכה או הגבהה בתבן וקם אבל אל"כ יכול לחזור בו ולכאורה צ"ע דאמאי לא יקנה בדמי הפעולה שמגיע לו כמו בשחליף דמי שור בפרה דקיי"ל לעיל דף מ"ו דבכה"ג מעות קונות משום דהוי מילתא דלא שכיחא ומיהו על הרמ"ה לא קשיא די"ל דס"ל כדעת הר"ן שהובא בדברי הרמ"א בהג"ה בסי' קנ"ט [סעיף ב'] דלא קנה רק כשאומר מכור לי בהנאת מחילת הדמים ע"ש אבל על המחבר שפסק שם דבכל גווני קני תקשה דהיאך העתיק לדעת הרמ"ה להלכה ואף דהיה קצת מקום לחלק בין אם הפועל ביקש כן מבעה"ב שיתן לו התבן עבור מעות הפעולה שיש לו אצלו דאז הוי מילתא דלא שכיחא וכן דייק שם הרי"ף וכתב דאמר ראובן לשמעון מכור לי חפץ שלך בדמים שאתה חייב לי [ועי' בב"י ובדרישה שם שהאריך שם בביאור דעת הרי"ף ז"ל] אבל אם הבעה"ב אומר דקח לך התבן בעד שכר הפעולה שמגיע לך ממני אפשר דבכה"ג לא מקרי מילתא דלא שכיחא אבל לא נמצא לאחד מן המפרשים ז"ל שיחלקו בזה וגם רש"י ז"ל שם פירש דהלוקח אמר לו וכו'. ולכן דברי הטוש"ע שהביאו לדעת הרמ"ה להלכה בפשיטות צל"ע :

דף קיח ע"ב במשנה ואין בונים לבנים אבל גובלין טיט בר"ה אבל לא לבנים. וכ"ב לכאורה אינו מובן הא כבר אמר ואין בונים לבנים וצ"ל דמתחילה אמר דאין מניחים לבנים בר"ה ליבשן וללבנן דהשתא מלבן אותם והדר אמר דאפי' לעשות לבנים ע"מ לתתן בבנין מיד מ"מ אסור דעשיית לבנים נמי צריך לזה זמן מרובה ואמנם בגי' נפלאה מצאתי בנוסח המשנה בירושלמי וכרב אלפס כאן דהגי' שם אבל לא ללבנים בלמ"ד ולפי גי' זו אתים קאי ור"ל דגובלין טיט בר"ה ע"מ לתתן בבנין מיד אחר הגיבול אבל אין גובלין ע"מ לעשות מהם לבנים אא"כ משום דצריך לשהות זמן מרובה וכן מוכח מד' רש"י בד"ה וגובלין טיט שגרס כן ע"ש ושוב ראיתי בטור ובשו"ע חו"מ סי' תי"ז שכתב בהדיא כן דגובלין טיט לצורך בנין אבל לא לעשות לבנים ובלי ספק שהיה גורסין ג"כ כגי' הירושלמי והרי"ף ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל בפי"ג מהלכות ממון הלכה ט"ו נראה דגרים כגי' דידן וצריך לפרש דבריו כמו שכתבתי למעלה בעז"ה :

חדושים מהג"מ יוסף שליט"א בר רפאל ז"ל חפק"ק ווילנא.

דף ב ע"א במשנה שנים אוחזין בטלית. אע"ג דסתם טלית יש בו סימנים וכדלקמן (דף כז) מה שמלה שיש לה סימנים כתב הרא"ש ז"ל דאיירי במקום רוב עכו"ם וצ"ע דהא לקמן (דף כד) מספקא להגמ' אי פליגי רבנן על רשב"א אף ברוב עובדי כוכבים ויותר הו"ל למימר דאיירי שראו שנפל מעובד כוכבים או שמעו שאמר ווי לחסרון כיס : **ע"ב** גמרא לימא מתני' דלא כבן ננס. אפ"ל משום דגם רבי ס"ל כבן ננס שבועות (דף מז) אמר רבי טורח שבועה זו למה ע"כ מתמי' דלימא דלא כרבי וגם הא דאמר לימא דלא כסומכוס היינו משום דכפ' ספרא (דף מו) סתם לן כסומכוס וגם הא דאמר לימא דלא כר' יוסי משום שנימוקו עמו גיטין (דף סז):

דף ג ע"ב תוס' ד"ה אם כו' ומוקי לה כר"מ וי"ל דסוגיא דהכא כו'. המעיין שם יראה דלא מוקי לה כלל כר"מ אלא דמוקי כאלו נבלם דאתיא ככו"ע :

דף ד ע"ב גמרא סלעים דינרים. נראה דלכך נקט סלעים ודינרים משום דהו"א בדינרים אם איתא דחמש הוה ליה לכתוב סלע ודינר וכדאיתא ב"ב (דף קסח) אסוכי מסיך להו קמ"ל דבדינרין לא אמרינן כן (ע"ש בגמ' ובתוס') ואפ"ל דמשו"ה לא נקט מלוה אומר ארבע דא"ה לא הוה ליה למכתב דינרים אלא סלע דבשלמא חמש הואיל והוצרך לומר ודינר כתב דינרים משא"כ בארבע וגם אין לומר דנ"מ לענין ממין הטענה דהא מסקינן שבועות (דף מ) דכל מין מטבע אחת היא ע"ש :

דף ה ע"א תוס' ד"ה אמאי וכו' וא"ת דילמא אצטריך למעוטי משבועת עד אחד. אפשר לתרץ בזה קושית התוס' שבועות (דף מ) ד"ה אבל בטענת מלוה וא"ת הא כתובות (דף פז) אמרינן דאין נשבעין על כפירת קרקעות אפילו בסהדאת עד אחד עכ"ל דאפשר לומר דרבא דכתובות ס"ל שטענו חטים ושעורים והודה באחד מהם פטור וכדס"ל לר' יוחנן לחד לישנא שם בשבועות וגם ס"ל דתביעה הבא מכח קרקעות דינו כמטלטלין וכמבואר בנימוקי יוסף כאן וכר"ן בשבועות וגם ס"ל דהילך פטור וא"כ קשה קושית הגמרא למה לי למעוטי קרקע משבועה דאי בשחפר בה ס"ל דתביעה הבא מכח קרקע לאו כקרקע דמי ואפילו כשתבעו למלא החפירות (ע"ש בר"נ ובהגהת הראב"ד על הרמב"ם) ואי בשתבעו כלים וקרקעות הא ס"ל דטענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהם פטור א"כ לא אצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה אלא למעוטי מסהדאת עד אחד כקושית התוס' ובהא מחולקים שני התירוצים בגמרא אבל שמואל הא ס"ל דטענו חטים ושעורים והודה באחד מהם חייב א"כ אפשר לאוקמי המיעוט בשטענו כלים וקרקעות אבל למעוטי עד אחד משבועה ליכא למעוטי ואפשר דס"ל דחייב דכל מקום ששנים מחייבין ממון אחד מחייבו שבועה וסוגיא דידן אזלא אליבא דשמואל דס"ל שהם דבסהדאת עד אחד אפילו לא כפר אלא בפרוטה חייב א"כ ה"ה לגבי קרקע מחייב עד אחד שבועה כקושית התוס' שם א"כ בע"כ צריך לתרץ תירוצים אחרים ומתורץ קושית התוס' כאן : שם ההוא רעיא דהוו מסרו ליה כו' דאכל תרתי כו'. לכאורה משמע דרבים היו תובעים אותו וצ"ע לפ"ז היאך יתחייב על השאר משום שאכל תרתי דאחד מהם ודוחק לומר שהיו כולם שותפים :

דף ו ע"א גמרא אביי אמר חיישינן שמא מלוה ישנה. בזה נראה לתרץ הא דלא הביא הרמב"ם ז"ל שצריך לשבע שיש לו בה או אין לו בה משום דאפ"ל דהא דמסיק הגמרא לעיל היינו למאי דס"ל דתשיד אמונה לא חשיד אשבועתא והא דיהבינן ליה שבועה משום דחיישינן למלוה ישנה א"כ לא צריך כלל למימר שיש לו בה דאם כוונתו דאין לו בה כלל א"כ חשיד ג"כ אשבועתא ומכ"מ :

דף ז ע"א תוס' ד"ה מחוי ר' אבוה נראה כו' דאף מה שבידו ישבע כיון דנתקנה כו'. עיין סוף שבועות גבי חנוני על פנקסו בבעה"מ דבמשנה לא מצינו רק נשבע ונוטל ונשבע ונפטר הוא נקרא שבועת היסת מתקנת רב נחמן :

דף ח ע"ב גמרא דתנן המנהיג סופג כו'. לכאורה צ"ע דלמא גם שם בכלאים איירי ביושב ומנהיג כהדדי וי"ל דא"כ ל"ל לשמואל להפוכי ולמתני וחכמים פוטרים לימא דהכא מיירי ביושב לחודיה ומנהיג לחודיה והלכה כחכמים :

דף ט ע"א תוס' ד"ה הואיל כו' דאם נתקה שהוא קונה כולו כצ"ל :

דף י ע"א גמרא כיון דנפל גלי דעתיה כו' בד"א לא ניחא ליה דליקני. ופירש בנימוקי יוסף דכיון דלטובתו תקנו כגון זה יכול לומר לא ניחא לי בזה התקנה וק' לכאורה דהא לפ"ז גם גבי גט אם זכתו לה בתוך ד"א יכולה לומר דלא ניחא לה ובסוגיא דגיטין לא משמע כן גם דבריו מיותרים דהא במציאה אם אינו רוצה לקנות אפילו אם יהיה בידו לא קנה וכדאמר לעיל גבי ראה את המציאה וצ"ל דס"ל להנ"י דהכא שאני דהא באמת רוצה לקנות רק הוא רוצה קנין ברור ספי ע"כ צריך לסברתו דתקנת חכמים היא וכגון זו שומעין לו ועיין (דף יא) תוס' ד"ה ואמר זכתה לי גם צ"ע אמאי לא הוכיח ג"כ מגט דאין צריך שיאמר דהא אמר שם תלר אתרבי משום יד ולא גרע מגליות גבי גט דמוב הוא לה אם עומדת בצד תצירה אין משמע דבע"כ ג"כ מגורשת וא"כ בודאי לא בעינן שתאמר וצ"ע :

דף יד ע"א תוס' ד"ה דינא הוא כו' א"כ כגון שבע"ח חייב שבועה דאורייתא לראובן והשתא יגלגל עליו שבועה דלא פרע אבל לשמעון כו'. צ"ע דהא כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין וא"כ לא שייך גבי גלגול כלל לשבע וליטול ואם נאמר דגם ליטול שייך גלגול מן התורה א"כ היה יכול להוכיח מזה דלא אמרינן מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא דהא הכא לא שייך אשתמוטי עיין לעיל (דף ה.) תוס' ד"ה ולמ"ד הילך פטור תימה כו' הא בקרקע לא שייך משתמיט ועיין כתובות (דף פז:) תוס' ד"ה א"ר שתי תשובות בדבר תימה אכתי איכא שליסית דגבי נשבעין ומוטלין לא שייך אשתמוטי : **ע"ב** תוס' ד"ה תרין נמי בבע"ח כו' וא"ת אדרבה כו'. ונ"כ דאפשר לתרץ דהסוגיא דהתם ס"ל כר' יוחנן דאמר גיטין (דף כ:) דהטעם לפי שאינם כתובים ופרש"י ז"ל התם דאע"ג דכתב ליה ופירותיהן כו' אבל הפירות שאינם עדיין בשעת מכירה אין קול יוצא וגם ר' חנינא דס"ל התם טעמא לפי שאינם קצובים הא מיבעיא להגמרא התם אי ס"ל קצובים אע"פ שאין כתובים אי בעי כתובים וקצובים ולפי שיטת רש"י ז"ל בגיטין התם לא איפשטא שם האיבעיא ואף לפי פי' התוס' שם דאיפשטא שם מר' נתן דקצובין אע"פ שאין כתובים מ"מ הא מסיק הגמ' התם דתנאי היא ת"ק ור' יוסי דת"ק ס"ל לפי שאין כתובים א"כ ליכא לאוכחי כלל מהא :

דף טו ע"ב תוס' ד"ה חזר ולקחה בלא הכיר בה מיירי. פי' דאילו הכיר בה שאינה שלו לא שייך למימר ניחא ליה דליקום בהימנותיה וק' לפ"ז מב"ק (דף לה) חמשה גובים כו' ותנא עלה גובה את הקרן מנכסים משועבדים והשבח כו' מאי לאו בלוקח עם הארץ וידע ולפי דברי התוס' בכאן קשה היאך גובה מנכסים משועבדים הא לא ניתן לכתוב דהא לקמן (דף עב) פריך הגמרא אלא הא דתניא כו' לשבח קרקעות כיצד כו' הא לא ניתן לכתוב ומשני בין למ"ד ניחא ליה דליקום בהימנותיה מפיים ליה מרא ומוקמי' לשטרא והא בהכיר לא שייך האי טעמא ואף לפי מש"כ התוס' לעיל דהתם מיירי בכתב לו אחריות מ"מ הא לא ניתן לכתוב וכדאמר לקמן (דף עב) האי ברייתא גופיה האי שטרא חספא בעלמא הוא אי לאו טעמא דניחא ליה דליקום בהימנותיה וא"ת דהוי מיירי שלא באחריות הא קי"ל אחריות טעות סופר וליכא למימר שפירש שלא באחריות הא אמרינן ב"ב (דף מג) אפי' כמנאת שאינה שלו אינו חוזר עליו :

דף טז ע"א תוס' ד"ה מאי גזלינא ממך וא"ת וכי מכרו נמי מה גזלו והלא צריך להחזיר לו מעותיו. וכ"ל די"ל דלהכי קרי ליה גזלן כדאמרינן לקמן (דף עז:) אפילו תימא מעדית דנכסיו סתם מאן דזבין ארעא בחלפא זוזי אזולי אוזיל ומזבין והו"ל כניזק א"כ שפיר קרי ליה גזלן וכ"ת א"כ הו"ל למימר דקרי ליה מזיק י"ל דקרי ליה גזלן מה שגזל השדה כפשטיה ומאי דקאמר הגמ' דא"ל מאי גזלינא ממך פירושו דא"ל מאי איכפת לך אם גזלתי השדה הא לא עשיתי לך מאומה ומה לך שעשיתי לאחר אבל במכר כיון שיש לו הפסד מה שמכר שדות שלו בזול שפיר קרי ליה גזלן כיון שע"י כן יש לו הפסד : שם תוס' ד"ה מה שאירש מאבא מכור לך וא"ת לימא רב דאמר כר"מ וברייתא כרבנן. צ"ע דהא שמואל הוא דבעי הכא מרב ושמואל הא לא ס"ל כר"מ וכמו שכתבו התוס' ואי אפשר דרב פשיט לשמואל דלא כמאי דס"ל לשמואל וגם הא משמע דשמואל קבלה מרב וא"כ לשמואל תקשה מהברייתא ועיין כה"ג גיטין (דף פט:) תוס' ד"ה ובנהרדעא : שם רש"י ד"ה והא אשה כו' ואר"מ דכשיבאו לכלל קדושין מקודשת למפרע. וצ"ע לפ"ז דא"כ כל אשה תוכל להפקיע עצמה מיד בעלה שתקבל קידושין מאחר שיהולו לאחר שימות בעלה וא"כ שוב לא יוכל בעלה להיות עמה דהא מקודשת הוא להמקדש גם צ"ע היאך אפשר שיהו לה שני בעלים ואפשר דלאו דוקא קאמר ועיין קידושין (דף ס) : **ע"ב** תוס' ד"ה בשטרי אקנייתא ואדרכתא כו'. והלא יכול לטעון פרעתי. מהרש"ל הובלין כתב דגם אם יחזירו לו יוכל לטעון פרעתי ודבריו תמוהים דהא איתא ב"ב (דף קסט) כל טירפא דלא כתיב דקרעינן לשטרא לאו טירפא הוא וכל אדרכתא דלא כתיב קרעינן לטירפא לאו אדרכתא א"כ הורע כחו של המלוה דקרעינן ליה לשטרא ולטירפא ויהבינן ליה הספא דיכול לטעון פרעתי אלא ע"כ כוונת התוס' דיכול לטעון פרעתי כמו על השטר שיכול לטעון פרעתי ולא אמרינן אפסיד אנפשיה כמו כן על האדרכתא וכיון דיכול לטעון פרעתי להשביעו שוב לא נקרא מעשה ב"ד דיכול להחזירו ליד המלוה דדלמא פרעו ונפל מן הלוה :

דף יח ע"ב רש"י ד"ה דמתניתין אלימא לאקשויי משום דהוא עיקר. צ"ע למה לא נפרש כפשוטו דמתניתין אלימא לאקשויי כמו דפריך הגמרא ביצה (דף ב:) מכדי מאן סתמה למתניתין רבי מ"ש גבי שבת דסתם לן כר"ש ומ"ש גבי יו"ט דסתם לן כר"י משא"כ ממשנה על ברייתא לא קשה כולי האי דלפלוג אהדדי מתניתין וברייתא : שם ד"ה ואי סימנים דרבנן כו' ואי קשיא כו'. כ"ל די"ל דדוקא נקט מספקא ליה משום דאם"ד דס"ל דסימנים דרבנן א"כ ממילא לא חיישינן לשאלה וכמבואר יבמות (דף קכ) ובפוסקים דהא בהא תליא דאי ס"ל סימנים דאורייתא אז מוכרחים לומר דטעמא דמתניתין דמצא בחפיסה ובדלוסקמא הוא משום דחיישינן לשאלה אבל אי ס"ל דסימנים דרבנן ל"צ למימר דחיישינן לשאלה וא"כ הא דקאמר רב אשי דקאמרי עדים נקב יש בצד אות פלוני הוא משום דסימן בגט לא שכיח כ"א בזה האופן וכמבואר בר"ן ועיין לקמן (דף כח) וא"כ אם הוה פשיטא ליה דסימנים דרבנן א"כ בפשיטות ה"מ לאשכוחי כגון שמצאו בכלי ונתן סימן מובהק על הכלי אע"כ דמספקא ליה לר"א וא"כ סימן מובהק על הכלי לא מהני דדלמא סימנים דאורייתא ואז ממילא חיישינן לשאלה ע"כ הוצרך לומר דדוקא נקב בצד אות פלוני דאז יצא מכל החששות :

דף יט ע"א רש"י ד"ה זכות הוא לעבד שמתירו בקהל. צ"ע דהא בגיטין (דף יג) משמע דהזכות הוא מה שיוצא לחירות ואדרבה דר"מ ס"ל דחוב הוא שאוסרו בשפחה וע"ז השיבו לו הרי מתירו בבת חורין א"כ אין זה חובה אבל לומר דרבנן ס"ל איפכא דמה שמתירו בבת חורין ואוסרו בשפחה זה זכות אינו סברא וע"ש בתוס' : שם תוס' ד"ה אי סימנים דאורייתא ואי סימנים דרבנן משמע מחזירין אבידה כו'. צ"ע דלמה להו לזה הא מפורש לקמן (דף כז:) דמשו"ה מהדרינן אבידתא משום דניחא ליה לבעל האבידה דנהדור בסימנים מה שאין לומר כן בגט : שם תוס' ד"ה וליחוש וכן אמתניתין דהמביא גט ממדינת הים ל"פ עכ"ל. נראה דתיבות "ממדינת הים" מיותר וקאי אמתניתין דמייתי לעיל (דף יח) המביא גט ואבד סימנו ועיין בזה : **ע"ב** תוס' ד"ה מצא שובר. במהרש"א הקשה למה לא הקשה על מתניתין כו' דבריו תמוהים דאם השטר יוצא מתחת ידו יקרע השטר וצ"ל לשובר בשלמא בכתובה אף שתקרע הכתובה מ"מ צריך לשובר משום דאח"כ תוכל לגבות בעדי גירושין או בעדי מיתה והכתובה שבידו אין ראיה דהא יכול לכתוב כמה כתובות כיון שהם לטובתו :

דף כ ע"א גמרא ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שט"ח ומחלו מחול. צ"ע ב"ק (דף פט) תוס' ד"ה כל כתבו וא"ת כיון דגבי בעל ודאי מחלו שום אדם לא יקנה וי"ל שתוכל לעשות קיום מסכנות או בשבועה שלא תמחול עכ"ל וא"כ מאי מיגו איכא הכא דהא דחיישינן הכא שמא מכרה ע"כ בקיומים מש"ס רצונו להחזיר השוכר שלא ישתעבדו הקיומים גם אם נתשוב גם זאת בכלל השבועה אינה מעיזה כ"כ וכש"כ לפוסקים דס"ל דאם נשבע שלא למכור ומכרו אין מכירה כלל למאן דס"ל אי עביד לא מהני ורבא גופיה מרי דשמעתתא בתמורה (דף ה) מיהו התוס' ס"ל שם דבאיסור שבדה מעצמו מהני : שם במשנה וכמה אגודה שלשה קשורים זב"ז. עיין סוכה (דף יג) אגד תרי פלוגתא דר' יוסי ורבנן אם נחשב אגודה או לא : **ע"ב** תוס' ד"ה ואיסורא כו' וי"ל בא"א התמירו. ק' לכאורה א"כ מ"ק חליצה ומיאונין תנן ואפ"ל דפשיטא הוא מכל מעב"ד אלא דמביא ראיה דמתניתין איירי גם באיסורא כדקתני דשטרי חליצה ומיאונין וא"כ כי קתני אח"כ כל מעשה ב"ד גם גט בכלל :

דף כא ע"א במשנה אלו מציאות שלו כו' הרי אלו שלו. לכאורה הרי אלו שלו מיותר וכה"ג מדייק הגמ' בכמה דוכתי ואפ"ל משום דהוה מצינן לומר דהא דקתני אלו מציאות שלו פי' דאינו חייב להכריז ואע"ג דאין בו סימן מ"מ ה"א דחייב להכריז שמא יבואו עדים ויעידו דשלו הם ועיין לקמן (דף כז) תוס' ד"ה מה שמלה מיוחדת ואע"ג דלקמן (דף כד:) קאמר הגמ' מי קתני הם שלו אינו חייב להכריז קתני ויניח דמשמע אי הוה קתני הרי הם שלו לא היו יכולים לומר דכוונת התנא דאינו חייב להכריז היינו התם דקתני אם רוב עכו"ם שלו משמע דטעמא משום דעכו"ם ניהו או דלבתר דקתני מתניתין כל היכא דקתני הרי אלו שלו דוקא הוא אבל במתניתין הוינן יכולים לטעות ע"כ קתני הרי אלו שלו בסיפא לאשמועינן דדוקא קתני הרי אלו שלו : שם תוס' ד"ה וכמה כו' ור' יצחק לא בעי לאוקמי דרך נפילה אפילו טובא. כ"ל די"ל דמש"ה אוקמי במכנשתא דבי דרי משום דסדורא דמתניתין מעיקרא קתני מידי דאכילה ואח"כ מידי דמלבוש וא"כ הו"ל למיתני מעיקרא מצא מעות ואח"כ מצא פירות ולא להפסיק בין מצא פירות וכריכות ועיגולי דבילה במעות מפוזרות ע"כ אוקמי במכנשתא דבי דרי דהוה הטעם משום דהוה הפקר הואיל ואין בהם סימן וזה טעם כולם משא"כ בפירות מפוזרות ואפ"ל דזהו כוונת רש"י ז"ל דמשו"ה הפסיק במעות וכה"ג מדייק הגמ' כריתות (דף ג) : **ע"ב** גמרא ת"ש כו'. במהרש"א הקשה דילמא איירי בדרך הנוח וכמש"כ התוס' במתניתין ולא הבנתי דבריו דהתוס' לא כתבו אלא למ"ד מקום לא הוי סימן מאי איירי בין דרך נפילה בין דרך הנוח אבל לומר דמיירי דוקא דרך הנוח לא מסתבר כלל : שם גמ' אמרי כיון דאיכא עניי הכא הנך מעיקרא מייאשו. בגיטין (דף ל) ר' אחא אמר עניי עולם בתוס' השיגו שם על פירש"י דס"ל דמפריש על כל העניים שבעולם ותוס' ס"ל דאינו מפריש אלא על העניים שבאותה העיר ומהכא משמע כדברי התוס' וי"ל לרש"י ז"ל דהכא דוקא דאיכא עניים הכא מייאשי וכדאמר כיון דאיכא עניים הכא משא"כ שם בגיטין דמיירי דליכא עניים הכא לא מייאשי כלל גם אפשר נחלק בין לקט שניתן בשדה משא"כ במעשר עני שמתחלק בתוך הבית כדאיתא נדרים (דף פה) כאן במעשר עני המתחלק בבית כאן המתחלק בשדה ע"ש דמאותם לא מייאשי דהא אפשר שיבא אחד מעיר אחרת ויתן לו ועיין חולין (דף קלט) גבי לוי זרע בכישור ובתוס' שם : שם תוס' ד"ה המוצא מעות תימה כו' אמאי פריך תו מהך ברייתא. כ"ל די"ל משום דקתני בברייתא מפני שהבעלים מתייאשין מהם לכן הקשה תו דאילו ממתניתין הו"מ למימר דמספק הרי אלו שלו דלמא ידע ונתייאש ואביי דאמר לא הוי יאוש איירי כשידוע שעדיין לא ידעו הבעלים כשזה מצא ועיין לקמן (דף כג) תוס' ד"ה והא איכא שכתבו כה"ג דמספק אינו חייב להכריז ע"ש שתמהו בזה ומ"מ מהגמרא משמע כן ע"ש משו"ה מקשה יותר מהברייתא מדקתני מפני שהבעלים מתיאשים מהם משמע דידוע הוא שנתיאשו וכן כתבו התוס' לקמן (דף ע:) בד"ה אין מקבלין צאן ברזל דמדקתני מפני שהוא רבית משמע שהוא רבית דאורייתא ולא מספק א"כ גם כאן מדקתני מפני שמתיאשים משמע שודאי הוה יאוש על כן הקשה שפיר וגם ר' יצחק תירץ כן אברייתא משום דמתניתין הו"מ למימר מספק הוה שלו אע"כ יאוש שלא מדעת הוה יאוש ע"כ אמר מפני שמתיאשין דכשיודע בודאי מתיאשין ומשני אדם עשוי למשמש ובודאי נתיאש דהא ידע :

דף כב ע"ב גמרא לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה אבל הכא משום כסיפותא. כן הוא בקידושין (דף נב:) גבי ההוא גברא דקדיש בפרימא דשיכרא וצ"ע דהא רבא לא קאמר התם אלא לענין דלא אמרינן איגלאי מילתא למפרע ולהוי קידושין אבל מכאן ולהבא אפשר דגם בשאר דברים אמרינן איגלאי מילתא ואפ"ל דס"ל דאין לחלק בין למפרע ולהבא ועיין נדרים (דף סב) רבי ור"י בר"י שאכלו בזמן שהוקפלו רוב המקצעות דאמר לי' רבי השתא מ"ט לא אכיל מר ור"י בר"י סבר משום סניות מלתא היא דאמר ודוחק לומר דפליגי בפלוגתא דאמוראי דהכא ואפשר לחלק קצת ועיין בר"ן : שם תוס' ד"ה מר זוטרא כו' ורב אשי לא היה חושש לזה. הא דהזכירו התוס' רב אשי ולא נקטו אמימר שהוזכר קודם רב אשי משום דאמימר אפשר דס"ל כרבא משא"כ רב אשי דהא פסיק סתמא דגמרא הלכתא כרבא ועיין סנהדרין (דף מז:) גבי פלוגתא דהזמנה מילתא הוא דמרימר לא ס"ל האי כללא דיע"ל קג"ם : **ע"ב** גמרא א"ר יוחנן משום ר"י בן יהוצדק. ונכתב בצדו "ר' שמעון" וכן איתא בילקוט ובאמת כן איתא בכמה מקומות ר"ש בן יהוצדק אבל כאן א"א לומר כן דהא בסוכה (דף יב:) מדברי התוס' נראה דאינו ר"ש דהא הוכיחו התם דר"ש הוא תנא מדנזכר התם בברייתא וכתבו דמסתמא זה שהוא תנא היה רבו של ר' יוחנן ואי הוו גרסי כאן ר' יוחנן משום ר"ש הוה להו בפשיטות להוכיח שהיה תנא מדקאמר תיובתא דרבא ואילו היה אמורא לא שייך למימר תיובתא וכדכתב הרשב"ם ב"ב (דף נב) וגם אשכחן בכמה דוכתי דפליג רבא אר' יוחנן ואפשר דגירסתם היה ר"ש בן יוחאי וכדאיתא לקמן (דף כז) : שם תוס' ד"ה איסורא כו' אלא לא איצטריך אלא כי לא ידע ואע"ג דלכי ידע "לא" מתיאש אפילו אם יש בו סימן. נראה דתיבת "לא" מיותר והכי פירושו דע"כ ההיתר של אינו מנויה אבל כל אדם לא קאי ואפילו היכא דלא ידע עדיין דכשידע הא ודאי מתיאש ול"ל קרא אלא היכא דלא ידע עדיין ג"כ ל"ל קרא דהא בודאי לכשיוודע לו יתיאש אפילו בדבר שיש בו סימן כיון שאבודה מכל אדם אע"כ יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש אעפ"י כשיתודע לו יתיאש וכדאיתא לעיל ע"כ שפיר איצטריך קרא להיכא ששטפה נהר דמותרת כיון שאבודה מכל אדם אבל אם נימא דאסורא לא הוי אלא בדבר שיש בו סימן א"כ הכא לא איצטריך קרא להתירה אפילו יש בו סימן דהא לגבי ששטפה נהר יש בו סימן הוי כמו שאין בו סימן ועיין מהר"ם שי"ף :

דף כג ע"ב הר"ש מצא כלי כסף כו' לא יחזיר עד שיתן אות. צ"ע מאי קמ"ל דלא יחזיר פשיטא דלא יחזיר אלא בסימן וכה"ג מקשה הגמרא לקמן (דף כח:) ואפ"ל דקמ"ל דלא יחזיר בט"ע לחודיה וצ"ע : שם גמרא מי לא תניא מצא חתיכות דגים. צ"ע למה לא מתרץ דמשקל הוי סימן ואפשר דלשון הברייתא לא משמע הכי וצ"ע :

דף כד ע"א תוס' ד"ה את"ל כו' וכ"כ דקתני והלו שחייבים להכריז כו' ומשמע דאפילו ברס"כ דרבים מצוים שם. צ"ע דהכתי מאי תיקון בזה דהכתי מאי מיבעיא ליה אם הלכה כרשב"א אפילו ברוב ישראל דהא קי"ל הלכה כסתם משנה וגם לקמן גבי ר' אמי דאתא לקמיה דר' יוחנן דקדק מזה הרא"ב"ד ז"ל דאפילו ברוב ישראל והביאו הרא"ש והא ס"ל לר' יוחנן הלכה כסתם משנה ואפ"ל דמשו"ס לא קאמר הגמ' על ר' יוחנן ש"מ אפילו ברוב ישראל משום דר' יוחנן ודאי לא ס"ל ברוב ישראל משום סתם מתני':

דף כו ע"א גמרא הלכה כרשב"א אפילו ברוב ישראל צ"ע לפי מה שכתבו התוס' לעיל (דף כד) בד"ה את"ל דמתניתין דקתני והלו שחייב להכריז ומשמע דאפילו ב"ר חייב להכריז א"כ הרי סתם לן תנא כרבנן וא"כ מאי קאמר ש"מ הלכה כרשב"א מדסתם לן תנא כוותיה ודוחק לומר משום דסתמא בתרא הוא ועיין חולין (דף מג) בתוס' שם ואפ"ל דהוכחת הגמרא הוא לא ממתניתין אלא מבר קפרא מדאוקמי' לה בג' ישראל ולא מוקי לה בג' כנענים ש"מ דבר קפרא ס"ל כרשב"א אפילו ברוב ישראל אבל גם זה לא יתכן אלא לפי הגירסא ג' ישראל אבל לפי הגירסא ג' בני אדם כיון דכל עיקר קושיתו הוא מדלא אוקי לה בג' כנענים ודחקו לזה לפרש דכוונתו ג' כנענים וע"ש : שם תוס' ד"ה עשוים להתכבד כו' כיון שבודקים משרצים שלא יהא אפילו עלם בכעדשה. צ"ע דהא עלמות אינם מטמאים כמבואר במס' אהלות וגם למה להתוס' להזכיר עלם ואפ"ל שהוא ע"ם ומ"מ יותר הו"ל להתוס' למימר דהא אפילו אבר שאין בו כעדשה מטמא כדאיתא באהלות (פ"א) :

דף כז ע"א גמרא בסימני אוכף. בהרמב"ם הגירסא במרדעת ועיין ב"ב (דף עח) :

דף כח ע"א גמרא ואת"ל סימנים דאורייתא כו' סימנים וסימנים יניח. לכאורה היה אפ"ל דאי הוא דסימנים דרבנן א"כ אם היה אחד אומר סימנים אמצעים ואחד סימנים מובהקים היו נותנים להאומר סימנים מובהקים כיון דהא דאורייתא והא דרבנן אבל אם סימנים דאורייתא לעולם סימנים וסימנים יניח אפילו זה אומר סימנים סתם וזה אומר סימנים מובהקים ועיין בפירש"י דלא פירש כן ועיין מהרש"ל :

דף כט ע"ב רש"י ד"ה אחד זה ואחד זה ל' יום ומתניתין דקתני ל' יום ולא מפליג ראב"י היא. נראה דכוונת רש"י ז"ל היא משום דקשה לו למה לא מגיה בדברי הת"ק דקתני י"ב חודש דצריך להיות ל' יום ע"כ כתב רש"י ז"ל משום דמתניתין דקתני סתמא ל' יום משמע ליה בין בישן בין בחדש וא"כ אי הוה מגיה בדברי הת"ק אבל בדברי ראב"י לא הוה מגיה א"כ הוה אתיא מתניתין דלא כראב"י והגמ' ניחא ליה לאוקמי למתניתין כראב"י דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי וכה"ג איתא יבמות (דף לז) לאביי דס"ל כשמואל דאמר הלכה כהלל ומוקי לראב"י כהלל כי היכי דלא תקשי הילכתא אהלכתא ע"ש אבל אי הוי יכולין לומר דמתניתין לא קאי אלא אחדש א"כ הוה אתיא כסומכוס והוה הלכתא כוותיה משום דהוי ליה מכריע והוי ליה כנגד האי כללא דהלכתא כראב"י משא"כ אי לא נזכר דעת סומכוס במתניתין א"כ הוה ליה מכריע בברייתא ואין הלכה כמכריע בברייתא כדאיתא שבת (דף לט:) דאין הלכה כמכריע אלא במתני' משא"כ בהאי כללא במשנת ראב"י קב ונקי דהוה אפי' בברייתא כדמוכח בכמה דוכתי :

דף ל ע"א גמרא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כו' פשיטא האי עשה והאי ל"ת ועשה ולא דחי. מכאן יש להביא ראיה לדברי התוס' קידושין (דף לד) דכל היכא דלא אתי עשה ולא דחי ל"ת ועשה גם הלאו נשאר בתקפו וחייב מלקות דאי כדברי המפרשים דהל"ת נדחה ואינו חייב מלקות אלא דעשה נשארת א"כ מאי מקשה הגמרא בכאן דהוה ליה ל"ת ועשה דילמא אתי לאשמועינן דהכא גבי אבידה אין העשה דוחה כלל ונשאר גם הל"ת בתקפה משא"כ אי לא הוה רחיב והתעלמת אז לא לוקה ודוחק לומר דקושית הגמ' דלשון והתעלמת לא משמע הכי דלשון פשיטא לא משמע הכי : שם גמרא ותו לא דחיק אסורא מקמי ממונא. נראה הא דאיצטריך להאי ותו אע"ג דפריך מעיקרא פשיטא משום דהוה מצי למימר דהאי קרא אזיל להיכא שהאבידה היה באהל אחד עם אדם גוסס דאיכא מאן דס"ל דאסור להטמא שם וכדאיתא נזיר (דף מג) דמלהתנו ילפינן דאסור לכנוס לאוהל שהגוסס מונח שם אע"פ שאינו מטמא אלא עד שתצא נפשו וכדאיתא ביו"ד (סי' שע) ומשמע שם דליכא לאו אלא איסורא בעלמא ואף אם נאמר דלהתנו קאי גם על לאו דרישא דקרא מ"מ אפ"ל דמ"מ העשה דקדושים ודאי לא קאי על הרבוי דלהתנו וכמש"כ התוס' בד"ה והא אין עשה כו' וי"ל דלא קאי עשה דקדושים אלא על מאי דכתיב בפרשה ואעפ"כ אפשר לומר דכוונת התוס' הוא דוקא למעוטי אלמנה מן האירוסין דלא כתיב כלל שם משא"כ גוסס דמ"מ כתיב בפרשה

בסיפא פרשתא מה לי מפורש מה לי מריבוי מ"מ אשכחן כה"ג יבמות (דף נג) דאמר רב לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה ע"ש בתוס' שכתבו דדוקא לדברים האמורים בפרשה להדיא ועיין עוד נזיר (דף מב:) דמשמע שם היכא דעומד בכה"ק וטומאו לו מת אחר דאין שם אלא ל"ת ע"ש בכל הסוגיא וכה"ג מני לאשכוחי הכא שלא יהיו ל"ת ועשה על כן מקשה ותו: שם תוס' ד"ה בשביל כו' וא"ת אמאי לא אמר ר"פ אהא דהכניסה לרבקה כו'. נראה משום דר"פ שייך אהא דהכניסה לרבקה דדרים מלא עובד דשייך להכניסה לרבקה דהטעם משום עבודה משא"כ הא דעלה עליה זכר דהטעם משום עול אלא דילפינן מהדדי ועיין סוטה (דף מו) ובמהרש"א: שם ד"ה אף עובר וה"ה דמאי פליגי בלוקח פרה קטנה. ולא ידעתי מי הכריח אותם לזה דהא שור בן יומו קרי שור בב"ק (דף סה) ואף על גב דפרה היא דוקא בת שתים כדאיתא במסכת פרה (פ"א) מ"מ אין יכולין למעט מלשון ויקחו פרה ועיין חולין (דף סט) ותמורה (דף י) אי נקרא עובר בהמה או לאו ואפ"ל דכוונת התוס' דמשמעות הפסוק פרה כהאי ונ"ע: באר"ד פרה מעוברת ר"א מכשיר וחכמים פוסלים. עיין בהר"ב ובתוי"ט שפירשו משום שנושא העובר ונ"ע מהא דאיתא בסוטה (דף מו) דכתב אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב שנתעבדה בהם עבודה ואי ס"ד דעבודה פוסלת בקדשים וא"כ פרה המעוברת פסולה לקרבן וא"כ הא דקי"ל גבי ולד חטאת אם נתכפרה אם אזלה למיתה הא גם האם פסולה מטעם עבודה: שם תוס' ד"ה הא אין עשה כו' הא גבי כהנים שאינו שוה בכל דחי. נ"ל הא דלא ניחא להו לתוס' לומר דקושית הגמ' היא על הא דאמר לו אל תחזור דהוי עשה ול"ת השוה בכל משום דעל קושיא זו היה אפשר לתרץ דאע"ג דאין עשה דוחה ל"ת ועשה היינו דוקא באיסורא אבל בממונא דחי וכדפריך הגמרא בסוגין ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא ע"כ פירש התוס' דקושית הגמרא קאי על הא דה"ל אביו היטמא ע"כ מקשו שפיר:

דף לא ע"א גמרא א"ל רב חנניא „לרבה" תניא דמסייע לך. אפשר דצ"ל „לרבה" וכן איתא לעיל (דף ו:):

דף לב ע"א תוס' ד"ה ככד. הא דנקט קרא דדברי קבלה משום דניחא ליה לאתויי קרא דככוד ע"כ. נ"ל דיי"ל משום הכי נקט האי קרא דככוד משום דאיתא בירושלמי הביאו התוס' קידושין (דף לא) ד"ה ככד שהעדיפו הכתוב לכבוד אב לכבוד ה' דהתם כתיב ככד מהונך דוקא בים לו ואלו בכבוד אב כתיב סתם ככד בין יש לו בין אין לו ממון וא"כ שפיר מייתי הכא האי קרא דהא דיעבור על ד"ת כדי לקיים מצות כבוד דאילו מקרא דמורא אע"ג דהוקש לא הוה אמרינן דידחה דבר תורה משום כבוד משא"כ אהאי קרא דבכבוד חזינן דהוקש וממילא שמעינן דידחה: ע"ב גמרא אא"כ נער בע"ח דאורייתא מסו"ה מטפל בה כבהמת ישראל כו'. לכאורה למאי הוצרך לומר כבהמת ישראל ואפ"ל דגם המקשן ידע טעם דאיבה אלא דקשה לו הא דאמר כבהמת ישראל דמשמע דשוה לבהמת ישראל דהיינו אם יש בהמת ישראל ובהמת עובד כוכבים שניהם שוים ע"כ קאמר אא"כ נער בע"ח דאורייתא מסו"ה מטפל כבהמת ישראל א"א דרבנן אמאי מטפל כבהמת ישראל דהיכא דאיכא בהמת ישראל מחויב מן התורה וגבי עובד כוכבים אינו אלא משום איבה ומ"מ מתרץ דמשום איבה שניהם שוים:

דף לג ע"א גמרא אבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת אבידתו ואבידת רבו שלו קודמת. אפשר דמש"ה שינה הלשון דברישא לא יוכל למתני שלו דהא של אביו ג"כ אפשר להיות שלו וכדאי' קידושין (דף לא) משא"כ ברבו: ע"ב תוס' ד"ה נגנבו כו' וריב"ן פי' נגנבו בפשיעה ולא רצה לישבע פי' לשקר. נ"ע דהא בב"ק (דף קח) דייק אביי מדקתני ולא רצה לישבע הא נשבע אע"פ ששילם לא מקני ליה כפילא ורבא תירץ מאי לא רצה לישבע לא רצה לעמוד בשבועתו ופירוש הריב"ן לא יתכן כלל לרבא וגם לאביי קשה לפרש הדיוק הא נשבע שנשבע לשקר וע"ש בסוגיא: שם תוס' ד"ה כגון פירות כו' הא מעות אינם קונות אלא למיקם במי שפרע. ואפ"ל דקושית הגמרא אזלא אליבא דר' יוחנן דס"ל ד"ת מעות קונות ומ"ט אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה והכא לא שייך כלל ומפורש לקמן (דף מט:) דאם היה עלייה של לוקח מושכרת מעות קונות משום דהם לא שייך לומר נשרפו חטיך:

דף לד ע"א גמרא א"כ דקיימי באגם. לכאורה היה נראה דדוקא דקיימי באגם משום דהו"ל כאומר מעכשיו ולאחר שלשים דלא קנה אלא בדקיימי באגם וכמבואר כתובות (דף פב) בתוס' דהיכא דקאמר מעכשיו ולאחר ל' דקנה דוקא בעומדת באגם ולא כרס"ר ואי משום גיזות וולדות נ"ל כמו שמתרצים התוס' דאף מעכשיו ולאחר ל' קנה הגיזות ע"כ נ"ל תוך מגיזות: שם תוס' ד"ה דלמא מודי ומפטר פי' דלמא ימסר כו' והיינו כרב כו' ואע"ג דמתניתין דמרובה דייקינן דלא כרב כו' וכן הלכה. נ"ל די"ל דקושית הגמ' קאי גם אליבא דשמואל לפי מה שהוכחתי בהגהותי פ"י ב"ק (דף סה:) ע"ש מהא דמקשה הגמ' והרי חזרה קרן לבעלים וע"ש בפרש"י ז"ל דהיכא דהחזיר הגנב עצמו הגניבה או שלקחו הנגנב מרשותו ואע"פ שאח"כ באו עדים אינו חייב לשלם תשלומי כפל משום דלא קרינן ונמצא בידו ע"ש א"כ שפיר מאי קאי קושית הגמ' גם אליבא דשמואל ופי' דלמא מודי היינו וממזיר ליה הגניבה אע"פ שאחר כן יבואו עדים ג"כ פטור והא דקאמר הגמ' סתם היינו משום דקושית הגמ' אזלא גם אליבא דרב ע"כ מקשה בסתמא:

דף לה ע"א תוס' ד"ה ואותביניהו שילם. נ"ל דיוקרא דכיפי הוה שבחא דעלמא כגון כפלא ולא דמי לגיזות וולדות. ונ"ע דהא הכא איירי שהוקרו הכיפי לאחר הפרעון ואפשר דגם גיזות וולדות שלאחר הגניבה שייכים להנפקד תדע מדקאמר הגמרא לעיל (דף לד) א"כ דקיימי באגם ואמאי לא קאמר א"נ גיזות וולדות שלאחר הגניבה כדאיירי עד השתא דהא ללישנא בתרא ודאי שייכים לדידיה אע"כ גם ללישנא קמא שייכא לדידיה וא"כ דברי התוס' צ"ע ועיין ברמב"ם ובי"י וש"ך ובמהר"ס פי"ף:

דף לו ע"ב גמרא מתיב רמב"ח העלה לראשי צוקין ונפלה אינו אונס. עיין לקמן (דף צג:) במתניתין איתא ונפלה ומתה אינו אונס והוא מגינן למימר דאו קתני וכדאיתא בכמה דוכתי ואפשר דהאי ומתה ליתא בגרסת המשנה דגם ברישא ליתא תיבת ומתה גבי עלתה ומשו"ה מותיב שפיר:

דף לז ע"א גמ' ור' יוחנן אמר מודה היה ר' יוסי בראשונה. משמע דר' יוחנן ס"ל דהלכה בזה כר' יוסי אלא דברישא מודה ר' יוסי מכאן יש להביא ראיה דזה לא נקרא סתם משנה אע"ג דבפ"ק דביצה (דף ב:) קרי לה סתם וע"ש בתוס' ובסוף שבת (דף קנה:):

דף לח ע"א גמרא אר"כ רוצה אדם בקב שלו יותר מט' קבים של חבירו. לכאורה היה נראה דזה הטעם לא שייך רק בפירות קרקעותיו משא"כ בפירות שקנה אך לא מצאתי מבואר זה: שם גמ' מחלוקת בכדי חסרונן. עיין בתוס' ונ"ל דבכדי חסרונן מקרי על איזה זמן שהפקיד כגון שהפקיד על חצי שנה ובחצי שנה צריך להתחסר תשעה רביעית קבין לכור א"כ גם אם נחסר בחודש התשעה רביעית קבין מ"מ אינו רשאי למוכרן לרבנן אחרי שהמפקיד כבר נתרצה לזה ואפשר דגם כוונת התוס' כן הוא דמפקיד מסתמא לשנה דהלא"כ מאי שיעור הוא שנה: ע"ב גמרא דבש והדבים למאי חזי. נ"ע דהא שבת (דף עח) דבש אכילתו שכיחא רפואתו שכיחא וא"כ מאי פריך הגמרא דבש והדבים למאי חזי אחרי דהגמ' חשיב רפואתו שכיחא כמו אכילתו: שם גמרא מורידין קרוב לנכסי שבוי. לכאורה היה נראה דהטעם הוא משום דחיישינן שמא מת וכמבואר בנימוקי יוסף וכן בח"מ (סי' רפה) הביא הסמ"ע ב' טעמים והטעם השני הוא שמא מת ומשמע דאם היינו יודעים שלא מת לא היינו מורידים קרוב לנכסי שבוי וכן משמע הלשון בששמעו בו שמת דכו"ע לא פליגי דמורידין אולם לקמן גבי הביא סבתא משמע דגם אם היינו יודעים שלא מת היינו מורידים דקאמר אמר אביי היכי נעביד לוקמינהו לנכסי בידה דאחתא דלמא שכיבה סבתא ואין מורידין כו' משמע דאם לא שכיבא סבתא היינו מורידין לאחתה לנכסי הסבתא: שם גמרא ומדרשב"ג נשמע דמורידין קרוב לנכסי שבוי. הרא"ש ז"ל הביא לשון זה הגמרא ותמה שם בהגהות המהרש"ק למאי הביא זאת דהא למסקנא לא תליא זה בזה כלל ע"ש ולא ידעתי מה קשיא לי' דהאשר"י הביא זאת ללמדנו דהא דאמר מורידין קרוב היינו שב"ד מחוייבים להשתדל ולהוריד הקרוב משום דהיינו יכולים לומר דמורידים היינו דאם קרוב רוצה טוכל להורידו וכמו שהוכיחו התוס' דהא דאמר אין מוציאין אין כוונתו דוקא בדיעבד אלא אף לכתחילה אבל מ"מ טוכל לומר דדוקא אם בא קרוב לירד אין מוחין בידו אבל לא שנורידהו בידים ע"כ הוכיח האשר"י דא"כ מאי ס"ד דגמרא דנשמע זאת מדרשב"ג ע"כ הביא זאת להודיע דכמו דס"ל לרשב"ג דמוכרן בב"ד מפני הסכת אבידה כמו כן מחוייבים ב"ד להשתדל ולהוריד קרוב לנכסי שבוי דהא איש אחר אין יכולים להוריד משום דאפוטרופא לדקנני לא מוקמינן וממילא גם לדידן הדין כן דרבנן לא פליגי עליה דרשב"ג אלא משום דאדם רוצה בקב שלו או שאחרי טעמים הא בלא"ה הוי מודי ליה ואם כי דברים פשוטים הם לדעתי אבל אחרי שתמה בזה בארתי בארך מעט"ל:

דף מ ע"א תוס' ד"ה וכי מה אכפת לעכברין בירושלמי מפרש כו'. נ"ל דמשמע להתוס' מדקאמר להו מה אכפת לעכברין משמע דשמיע לריב"ג דטעמא דרבנן משום עכברין ע"כ מייתי הירושלמי דס"ל לרבנן דעכברי רשיעי ניניהו ע"כ מקשו התוס' א"כ מאי קאמרי הרבה אובדות ע"ז מתרלי לדבריו קאמרי:

דף מא ע"א תוס' ד"ה אי ר' ישמעאל כו' דסתם עלה לא יחדו כו' לר"ע אפילו לא יחדו נמי. ק' לכאורה דהא מסיק הגמ' סוף ב"ק (דף קיח) דבעלי חיים חמירי וצריכים דעת בעלים אף בשלא לדעת ע"ש א"כ מאי מקשה הגמ' אי ר"ע אפילו לא יחדו נמי והא מתניתין לא איירי בבע"ח ודלמא בסלע דוקא ביחדו לה הבעלים ס"ל לר"ע דבעינן דעת בעלים אבל לא יחדו בעלים לא ואפ"ל דס"ל להגמ' דאין סברא לחלק בזה בין בע"ח בין דלאו בע"ח: שם גמרא והוינן בה כו' ליתא בשום מקום ועיין סוכה (דף ג:) ועירובין (דף פס:):

דף מב ע"א גמרא הרי הוא כמבוער ואין צריך לבערו דאין כאן עוד בל יראה. נ"ע דהא איתא פסחים (דף לא) אר"ח צריך שיבטל בלבו וא"כ ממילא אין כאן בל יראה והא דקאמר הרי הוא כמבוער היינו שאין צריך לפקח הגל ולשרפו ואפ"ל דרש"י ז"ל לשיטתו ברים פסחים דפי' בודקים שלא לעבור עליו בב"י וע"ש בתוס' ולכאורה היה אפ"ל דרש"י ז"ל ס"ל דמן התורה מחוייב לעשות כל מה שיכול לעשות כדכתיב תשביתו ומשו"ה מחויב לבדוק ולבטל ומשו"ה הכא גבי מפולת שכבר יצא ידי חובת בדיקה סגי בבטול משא"כ בשלא נפלה הגם שביטל לא סגי בהא: שם גמרא האי גברא דאפקיד כו' א"ל כל לא ידענא פשיעותא הוא. לכאורה אף אם לא הוי פשיעותא מ"מ הו"ל מחוייב שבועה שנאבדה באונס ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ועיין בנימוקי יוסף ריש פ' הגוזל ומאכיל דזה תליא אם נימא משעת משיכה אתחייב באונסי' הו"ל כהלויתני ואיני יודע אם החזרתי לך דחייב ואי ס"ל דמשעת אונסין נתחייב הו"ל כאיני יודע אם נתחייבתי לך ופטור ובגמרא שם ריש פ' הגוזל ומאכיל מספקא ליה שם אי ס"ל לרבא כרב ספא דבשעת אונסין נתחייב או לא ס"ל כר"פ ונתחייב משעת משיכה וא"כ הוה יכול לפשוט מהכא דס"ל כר"פ ואפשר דבתר מיניה גרסינן „רבה" ועיין לקמן (דף נח) גבי הא דקאמר הגמ' איסתבע לי מיהו דכדרכה מתה ואפ"ל דאם היינו אומרים שנשבה אונס הוה הו"מ לישבע שנשבה דאילו בלא ידענא לא מצינו שבועת התורה אבל כשאינו יודע אם מתה בפשיעה או באונס לא מצי לישבע כלל דהא אין זה שבועה שחייבה עליו אלא כשנשבע בברי ועיין בנימוקי יוסף פ' כיצד הרגל גבי אשו משום חציו שכתב דשכחה מקרי אונס. ועיין בנמ"י שהביא מכאן ראי' למי שנתן משכון לאחד ולא ידע אצל מי דנקרא פשיעותא ולדידי נ"ע דהא בשעה שמשכן מסתמא ידע ועכשיו ששכח הרי תיכף שמשכן נסתלקה שמירתו וא"כ אמאי נחייבהו בשלמא הכא עדיין הוא שומר וחייב על מה ששכח עכשיו הרי הוא פושע משא"כ גבי שלחו למשכן דבשעה שהיה שומר היה יודע ועכשיו כששכח לא היה מחוייב כלל בשמירה וצ"ע בפוסקים: שם תוס' ד"ה א"ש כו' ולטעמיך כו' תמצא ש"ש משלם כפל בבעלים. ק' לפי מאי דמסיק הגמ' לקמן (דף נח) דשומרי הקדשות אע"ג דש"ש פטור על גניבה ואבידה מ"מ נפסדין שכרן אפשר דלא שייך לומר דש"ש משלם כפל בטוען טענת גניבה בבעלים דהא הו"ל כטוען לא הייתי ש"ש דהא גם לפי טענתו לכל הפחות מפסיד שכרו וא"כ הו"ל כאומר הייתי שומר חנם משא"כ בטוען טענת לסטים מזויין דהוה בכלל שבויה דצריך לשלם שכרו: **באר"ד** ונראה כיון דאתי שואל בק"ו מש"ש אין לחייבו. במהרש"א הקשה א"כ גם לסטים מזויין מנלן לחיוב בשואל ונ"כ דהא בהדיא כתבו התוס' ב"ק (דף נז) ד"ה כגון דלסטים מזויין הוא בכלל שבויה דקרא וכיון דילפינן לקמן (דף נה) מהא דשואל חייב בשבויה ממילא חייב קרן בלסטים מזויין ופטור מכפל ואפ"ל דמשמע ליה למהרש"א ז"ל דהתוס' דהכא לא ס"ל דהוי בכלל שבויה מדכתבו לעיל ואין לתרץ כו' דהא בלסטים מזויין פטור אע"ג דס"ל דגנב הוא משמע דלא הוי בכלל שבויה ומ"מ אין זה מוכרח:

דף מג ע"א גמרא א"ר אסי א"ר יהודה. בהשר"י הגירסא א"ר יהודה ולפי גירסתנו נ"ל בסיפא א"ר יהודה א"ר אסי דהא רב אסי הוי גדול משמואל כדאיתא ב"ק (דף פ:) שמואל לא עייל מקמי דרב אסי ופרש"י שהיה גדול ממנו ורב יהודה הוי תלמיד שמואל וכן איתא חולין (דף יט) א"ר יהודה א"ר אסי ובכמה מקומות וע"ש בתוס' חולין: שם גמרא א"ל רבא לרב נחמן לדידך דאמרת כו'. נ"ע דהא רבא תלמידו של ר"נ הוי וא"כ הו"ל למימר למר דאמר כמו דהוכיחו התוס' ערכין (דף ה) ד"ה וכא מר הוא ואפשר דגרסינן רבה ועיין עירובין (דף מט:) א"ל אביי לרבה לדידך קשיא: ע"ב גמ' א"ל ר' זירא כי אזלת להתם. פרש"י ז"ל לארץ ישראל נראה דנ"ל ר' זירא והוא קודם שעלה לא"י או כד' התוס' דתרי הוו ועיין מנחות (דף מ:) וכתובות (דף מג:): שם גמרא א"ר יוחנן הלכה כרע"ק ורבא אמר הלכה כב"ה. בירושלמי משמע דר' יוחנן כללא כייל בכל מקום דפליגי ב"ה ורע"ק הלכה כרע"ק ולכאורה כתובות (דף פד) לא משמע הכי אלא דס"ל לר' יוחנן הלכה כרע"ק מחבירו ולא מרבו ותלמידי ב"ש וב"ה היינו ר"א ור' יהושע והם היו רבותיו של ר"ע ועיין עירובין (דף מו:) עדיות (פ"א) וכלים (פכ"ב) פסקו הלכה כב"ה ואפשר דס"ל דרבא ג"כ כללא כייל דבכל מקום הלכה כב"ה נגד ר"ע ועיין שבת (דף כט) גבי קולי מטלנית: שם תוס' ד"ה אלא הא דאמר רבא כו' אומר ר"ת דבכולהו גרסינן רבא דאי לאו הכי כו'. אין זה ראיה מוכרחת דהא אשכחן כה"ג עירובין (דף לא) אלא הא דאמר רבא כו' אלא הא דאמר רב יוסף כו' לימא כתנאי ואדרבא דהכא עדיפא טפי דהא כתב רש"י ז"ל ב"ק (דף לג:) דמרבה מקשינן כמו ממשנה או ברייתא וא"כ שפיר מקשה דלרבה אזלא מילתיה דרבא כתנאי:

דף מד ע"ב גמרא „דתנן" פרוטה שאמרו. נ"ל „דתניא" דלא זו היא מתניתין דקידושין ועדיות דשם איתא כמה היא פרוטה: שם תוס' ד"ה אחד משמונה באיסר וי"ל דה"פ פרוטה שאמרו כו'. נ"ע דתירוצם אינו אלא על הברייתא אבל על מתניתין דריש קידושין דלא תני אלא פרוטה אחד משמנה באיסר קושיתם במקומה עומדת ואפשר דברייתא פירושא דמתניתין היא: שם תוס' ד"ה לקדושי אשה הומ"ל דכ"מ לה' פרוטות. ונ"כ די"ל משום דבקידושין (דף יב) איתא סבר רב יוסף למימר פרוטה כל דהו א"ל אביי והא עלה קתני כמה היא פרוטה וזה נשנה על דין דקדושין ע"כ אמר נ"מ לקדושי אשה:

דף מה ע"א תוס' ד"ה בכל הסלע כו' נמצא מפסידן מעשר שני. אפשר דחסר תיבה ונ"ל ונמצא מפסיד מעשר שני „פעמים":

דף מו ע"א גמרא הא יש בידו מעות ניקנינהו להו לאידך במשיכה. במשיכה לאו דוקא דהא דברים שדרכן בהגבהה הוא ואינם נקנים אלא בהגבהה כדאיתא ב"ב (דף פו) ועוד הא השתא ס"ל דמיירי בגורן שלו ומשיכה אינה קונה שם ולומר דכוונת הגמ' הוא שימשוך מגורן לסימטא הוא דחוק וכה"ג מקשה הגמ' בב"ב ע"ז אלא ודאי משיכה לאו דוקא אלא הגבהה: שם גמרא וניקנינהו נהליה אגב סודר דלית ליה. לכאורה יש להקשות לפי מה שכתב רש"י ז"ל דרב ולוי ס"ל דפירי עבדי חליפין א"כ מאי תירץ הגמ' דל"ל סודר מ"מ הא יש לו פירות ויוכל להקנות ליה אגב פירות ולא מיבעיא למ"ד בכליו של מקנה אלא אפילו למ"ד בכליו של קונה הא יכול להקנות לו ויחזור ויתן לו בתורת סודר ועיין לעיל (דף יא:) גמרא טובת הנאה אינה ממון לקנות בחליפין עב"ה ומ"מ הכא גבי מעשר לכאורה לא שייך לומר כן דהא שלו הוא לגמרי וגם הניחא אי ס"ל מעשר ממון הדיוט הוא אבל הא מסקינן קידושין (דף נד) דמעשר ממון גבוה הוא וע"כ נ"ל דנותן לו בטיבלא וסבר מתנות שלא הורמו כמו שלא הורמו דמין ע"ש וא"כ הרי יוכל להקנות ליה הפירות בתורת סודר וא"כ הרי לכאורה מוכח דלמ"ד פירות עבדי חליפין בע"כ מטבע אינו נעשה חליפין ולא נקנה בחליפין אח"ז מצאתי בש"מ שהקשה כעין זה ותירצו דס"ל כמ"ד מעשר ממון גבוה הוא אבל קשה דהא למאן דמוקי לה כר"מ בע"כ נ"ל דעדיין לא הופרש המעשר וכמו שכתבתי למעלה דלמ"ד ממון גבוה אינו יכול ליתן במתנה כלל ועדיין שלו הוא וצריך להוסיף חומש ואינו יכול לפדות בלא חומש וא"כ מאי אהני ליה אע"פ כשנתנו לו לא הופרש כלל וא"כ הרי יכול להקנות עם אותם פירות שנשארו חולין ודברי הש"מ תמוהים דלכאורה אדרבה למ"ד ממון הדיוט הוא אפשר לומר דאין לו אלא פירות מעשר ומ"מ אינו יכול לקנות בזה משא"כ למ"ד מעשר ממון גבוה:

דף מז ע"א רש"י ד"ה הכוה לקיים כל דבר גאולה ותמורה שנקנים במנעל. ונ"ע דהא לעיל (דף מה:) רש"י ד"ה מידי דהוי אפירא לרב נחמן פירוש דהאי לקיים כל דבר אתא לפירא דאע"ג דאין עושין חליפין מ"מ ניקנין בחליפין: ע"ב גמ' למעוטי איסורי הנאה. נ"ב למעוטי דלא ליקני לכתחילה לכאורה מילתא דפשיטא היא אלא אצטריך למעוטי דאם קנו בדבר שאסור בהנאה לא קני אע"ג דקי"ל דמקח שנעשה באיסור קני: שם ר' זביד ואיתימא רב אשי אמר למעוטי איסור הנאה. יש להקשות דרב אשי אדרב אשי דהכא ס"ל דאע"ג דקונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה ומ"מ באיסורי הנאה לא ואלו במס' גיטין (דף כ) אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא (פירוש דגט שכתבו על איסורי הנאה כשר) על העלה של זית דילמא שאני עלה של זית דחזי לאיצטרופי (ע"ש ברש"י) משמע דרב אשי ס"ל דאין חילוק וי"ל דדוקא בכלי קונין אע"פ שאין בו שוה פרוטה משום דכלי דבר חשוב הוא ומזה סיוע לשיטת הגאונים שבועות (דף מ:) גבי יצאו כלים למה שכן דבכלים אף שוה פרוטה לא צריך (ע"ש בתוס' וברש"י) אבל לא משמע הכי לעיל דאמר קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה א"ר נחמן לא שנו אלא כלי ור"ש אמר אפילו פירא משמע דבפירא ג"כ אפילו אינו שוה פרוטה וגם מדמקשה הגמרא אלא לרב ששת נעל למעוטי מאי לימא למעוטי פירא היכא דאין בו שוה פרוטה ואפשר דלרב ששת אינו ממעט איסורי הנאה לסברא דר' אשי ורב אשי גופיה ס"ל כרב נחמן: שם גמרא אבל מוריקי לא אצטריך. נ"ע אמאי לא אצטריך כיון דשמואל ס"ל דקני ואפשר דהכוונה כיון דממעטינן מטבע מכש"כ מוריקא: שם גמרא אין מחללין מע"ש על אסימון ולא על מעות הכיתנים סימן לבית המרחץ. ק' לכאורה דהא הו"ל זו ואצ"ל זו דהא מסיק הגמ' לקמן דמעות הכיתנים במרחץ לכ"ע לא מחללין וי"ל דתני לגלויי רישא דלא תימא אסימון הוא מעות הכותנין במרחץ כדאיתא בכמה דוכתי: שם תוס' ד"ה לאפוקי מדלוי משמע דהלכה כרב. כתובות (דף י) ד"ה חכמים תקנו כתבו דמדהא דאמר לאפוקי אין ראיה דלית הילכתא כוותיה ויש לחלק ועיין גיטין (דף פג) גבי לאפוקי מדבעא רבא לרב נחמן:

דף מח ע"א תוס' ד"ה בלן כו' דומיא דרישא נתנו לחבירו דבעובד כוכבים לא שייך מעילה. הא דלא דייקי מלשון חבירו עיין סוכה (דף לט) שכתבו דזימנין מצינן דקרי לעובד כוכבים חבירו ע"ש ברש"י ובתוס':

דף מט ע"א רש"י ד"ה משו"ה רשאי שיש לו לסמוך ולא יתננו ללוי אחר. ק' לכאורה דמ"מ איך יכול לסמוך על זה ולאכול טבלים דהא כיון דיכול לחזור ממילא עדיין לא חל שם מעשר וכי חל שם מעשר לאחר שאכל וי"ל דבאמת לאחר שקרא שם מעשר שוב אינו יכול לחזור דכיון דתרם ברשותו הוי כמו שליח שלו שאין צריך קנין והכא גבי מעשר קריאת שם הוא המעשה רק אם היינו אומרים שמותר לחזור או לא היה רשאי לעשות תרומת מעשר שמא כבר נתן לאחר אבל כיון שאין רשאי לחזור אמרינן שבודאי לא נתנו לאחר וא"כ חל שם תרומת מעשר ושוב לא יוכל לחזור בו דהא ברשות תרם: **סליק**

*) מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף המסכת

☞ ההגהות והפירושים לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

שנים אוחזין בטלית. דוקא אוחזין דשניהם מוחזקין בה ואין לזה בה שום כח יותר מזה שאילו היתה ביד אחד לבדו הוי אידך המע"ה [להביא] עדים שהיא שלו ואינו נאמן בשבועה ליטול: זה אומר כולה שלי. בגמרא מפרש למאי תנא הני תרתי: זה ישבע. מפרש בגמרא שבועה זו למה: שאין לו בה וכו'. בגמרא מפרש אמאי תקון כי האי לישנא בהך שבועה: וזה אומר חציה שלי. מודה הוא שהחצי של חבירו ואין דנין אלא על חציה הלכך זה האומר כולה שלי [ג] וכו' נשבעין שניהם שאין לכל א' בו פחות מחצי הדבר שטוענין עליו ונוטל כל אחד חציו: שלשה חלקים. וא"ת על החצי שמודה חבירו למה צריך לישבע י"ל שאילו לא היה נשבע אלא על הרביע בלבד שמא היה מתכוין לאותו חלק שמודה לו חברו ואע"פ [ג] שכל הנשבע בב"ד על דעת ב"ד הוא נשבע מ"מ יש לדיין להחמיר שיפרש הנשבע בשבועתו כל צד רמאות שיכול לחשוב בלבו ומכאן דשמעינן הכי: וזה נוטל רביע. ולא אמרינן ליסקול חציה בשבועה דלאו בעי אמר כולה שלי והיה חציה בשבועה משום דלא אמרינן אלא בטענות שקולות אבל הכא נוח לו לומר חציה שלי שאינו מעיז בחברו כ"כ מלומר כולה שלי שיכול להעיז לגמרי ועוד שאין אומרים מגו אלא [ד] באותו דבר עצמו שהוא תובע או כופר אבל מדבר לדבר לא ואפילו כשהיו אותן שני דברים שקולים לפי שאפשר שבדבר אחד הוא מעיז ובדבר אחר אע"פ שהוא שקול אינו יכול להעיז ועוד שאילו היה נוטל חציה יותר היה [ה] נוח לומר חציה ושיטול כל תביעתו מלומר כולה ושלא יטול אלא חציה ולפיכך כשם שאילו אמר כולה שלי אינו נוטל אלא חצי טענתו [אף א) האומר חציה שלי אינו נוטל אלא חצי טענתו] והיינו דאמרינן בתוספתא כללו של דבר אינו נוטל אלא חצי טענתו בלבד: גמ' [ו] פירוש ליתני חדא. דמדקתני זה אומר וכו' זה אומר כולה שלי ולא קתני אני מצאתיה וכולה שלי דהוה מצי למימר חדא וקתני הכי משמע דתרי ענייני אתא תנא לאשמועי' ומאי ניניהו אי למימר שטוען שהיא כולה שלו ליתני חדא: סיפא במקח וממכר. קניתיה מיד פלוני: וצריכי תרווייהו דאי תנא מציאה הוה אמינא מציאה הוא דרמו עליה רבנן שבועתא משום דליכא למיחש ב) דילמא מורי ואמר חבראי לאו מידי חסר בה איזיל ואתפוס ואיפלוג בהדיה אבל מקח וממכר דליכא למיחש ג) להכי דאפי' נתן גם זה המעות כדאוקימנא בסמוך חד מדעתיה וחד בעל כרחיה ולכשיחלוקו יטול זה חצי מעותיו וזה חצי מעותיו אפ"ה חסרון הוא לזה דלאו לאו דהוה צריך ליה לא הוה מהדר אבתרה למזבנה וזה שבא לחלוק וליתן חצי דמיה שלא כדין מחסרו וליכא משום מורי ואמר אימא לא [ז] קמ"ל דאפילו היכא דליכא למיתלי [בהורא אמרינן] דאין חולקין אלא בשבועה: ואי תנא מקח וממכר הוה אמינא. מתני' במקח וממכר דשייכא ביה הורא כגון דנקט זוזי מתרווייהו הוא דרמו עליה שבועה דמורי ואמר

רש"י

שנים אוחזין בטלית. דוקא אוחזין שניהם מוחזקין בה ואין לזה בידו יותר מזה שאם היתה ביד האחד לבדו הוי אידך (א) המע"ה להביא בעדים שהיא שלו ואינו נאמן ליטול בשבועה: זה ישבע כו'. בגמרא מפרש שבועה זו למה: זה אומר חציה שלי. מודה הוא שהחצי של חבירו ואין דנין כי אם על חציה ולכך עושין כמשפט הראשון כמה שהן דנין עליו נשבעין שניהן שאין (בו) לכל א' פחות מחציה [א] ונוטל כל אחד ואחד חצי הטענה: גמ' סיפא במקח וממכר. דאמר קניתי מיד פלוני: וליחזי זוזי ממאן נקים. נשאל למוכר ממי קיבל המעות דתנן בקידו' (א) נאמן בעל המקח לומר לזה מכר ולזה לא מכר ואפילו אין מקחו בידו נאמן היכא דלא נקט זוזי אלא מחד: לא צריכא דנקיט זוזי מתרווייהו. לכך אינו נאמן היכא שאין מקחו בידו כדמפרש התם כיון דלא רמו עילויה לאסהודי לא דק כולי האי מסהלכו לפניו להיות נזכר הי מדעתיה והי מבעל

[דף ב עמוד א]

שנים

אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה א ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות מג' חלקים והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע זה נוטל ג' חלקים וזה נוטל רביע: גמ' למה לי למיתנא זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי ליתני חדא א"ר פפא ואיתימא רב שימי בר אשי רישא במציאה וסיפא במקח וממכר *מקח וממכר ליחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מתרווייהו

אחת ואע"פ שדנו ב"ד על פי עדות של ראשון כדאמרינן בסוטה פרק מי שקנא (דף לא:) עד אחד אומר נטמאת ופטרוה מלשתות ועד אחד אומר לא נטמאת היתה שותה דכיון שהשני הכחיש הראשון אין בדבריו של ראשון כלום ומטעם דאתו בבת אחת כדאמרינן התם א"כ בזה אחר זה קודם שנעשה מעשה על פיו דראשון דכבת אחת חשיב אבל בשנעשה מעשה על פיו אין בדבריו של שני כלום כיון שבאו בזה אחר זה [ב] והאיה א) לדבר מדאמרינן בפ' האשה שלום (דף קיז:) עד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת לא תצא ומקשינן טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של א' במקום שנים ומתרצינן ה"ק עד א' אומר מת והתירוה להנשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהיתרה הראשון [אלמא] אע"ג דבזה אחר זה עד אחד בהכחשה [ג] לא כלום הוא [אא"כ] כשנעשה מעשה ע"פ הראשון כגון שהתירוה לינשא וזכתה בעצמה אין הדבר מחוסר מעשה ב) [אבל] כשעד אחד מעיד לחייבו שבועה אפילו חייבוהו ב"ד שבועה על פיו כל שבא עד אחד והכחישו קודם שנשבע כבת אחת הוא כיון שמחוסר מעשה ומיהו היינו דוקא בעד אחד דמשוי ליה לסהדותא דקמא כמאן דליתיה אבל לפטור מי שחייב שבועה של תורה כמודה מקצת א"כ שבועת השומרים לא וכן העלה הרנב"ר ז"ל בחידושיו:

ולא ידע וכו' · דכיון דתרוייהו יהבי זוזי שכח ממי קבל מדעתו:

גרסי' בגמרא [דף ג·] לימא מתני' דלא כר' יוסי דאי ר' יוסי האמר א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו אפילו תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי הכא מי יימר דאיכא רמאי אימא תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה ע"כ · פירוש ר' יוסי לקמן בפרק המפקיד (דף לז·) שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי דקאמר ת"ק יתן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי ולמה יודה הרי קבל את שלו אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו ויפסיד הרמאי ויודה וה"נ נימא יהא מונח דלא מגיא אמרת דמתני' דתפסי בה אמר יחלוקו אבל היכא דלא תפסי בה לא מצית למימר יחלוקו ומשום הכי אמרינן יהא מונח דהא ה"נ כאילו תפסי חשיב כיון שהנפקד אינו תופס ממון זה אלא מכח שניהם וכל מה שניהם יסכימו בו יש לעשות ממנו: התם ודאי איכא רמאי · בהא דר' יוסי ומשום הכי אמרינן יהא מונח וה"ה בזה אומר אני ארגתיה וזה אומר אני ארגתיה או זה אומר אני מצאתיה היום וזה אומר אני מצאתיה למחר דאיכא ודאי רמאי אמרינן יהא מונח אע"ג דבזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי אמרינן פ' חזקת הבתים (דף לד:) כל דאלים גבר אע"פ דהתם נמי איכא ודאי רמאי שאני התם דלא תפסי בה אבל הכא [ד] ששניהם תפסי בה אין לנו להוציא א' מהם מתפיסתו לגמרי ולפיכך אמרינן יהא מונח כדי שתהא יד שניהם שוה בה כיון דא"א לומר יחלוקו דהא איכא ודאי רמאי וכי היכי דמשוינן פלוגתא בדליכא ודאי רמאי בין תפסי ללא תפסי דבדתפסי אמרינן יחלוקו במתני' ובדלא תפסי אמרינן כל דאלים גבר בפרק חזקת הבתים (שם) בההיא ארבא דהוו מינצו עלה

נר מצוה

מחד מרעתיה ומחד בעל כרחיה ולא ידע מי הוא מרעתיה ומי הוא בעל כרחיה הילכך זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ופלגי לה לטלית ופלגי להו לדמי: *) ת"ר *הודאת בעל דין כמאה עדים דמי (א) אימתי בזמן שטענו א והודה לו אבל אם הודה מפי עצמו יכול הוא לחזור בו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר: (א) הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והשליש נאמן משניהם זה אומר כך וזה אומר כך והשליש אומר כך השליש נאמן אימתי בזמן שהשלישות יוצא מתחת ידו אבל אין השלישות יוצא מתחת ידו הרי הוא ככל אדם (ב) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי אימתי בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו אבל אין המקח יוצא מתחת ידו הרי הוא ככל אדם (ג) ואמרינן עלה* וניחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מתרוייהו ואמר חד מדעתאי וחד בעל כרחאי ושמעינן מינה דהיכא דאין המקח יוצא מתחת ידו של מוכר אינו נאמן לומר מהאי נקיטנא מדעתאי ומהאי נקיטנא בעל כרחאי וקשיא לן הא דגרסינן הכא ולא ידע מי הוא מדעתיה ומי הוא בעל כרחיה מכלל דאי ידע מי הוא מדעתיה ומי הוא בעל כרחיה נאמן ואע"ג דאין המקח יוצא מתחת ידו דהא שנים אוחזין בטלית קתני ומסתברא לן דהא דקתני שנים אוחזין בטלית לאו אכולה מלתא קתני אלא אמציאה בלחוד קתני אבל מקח וממכר בדאיתיה בידא דמוכר הוא (ד) כדקתני בברייתא ומשום הכי אמרינן לא ידע מי הוא מדעתיה ומי הוא בעל כרחיה הא ידע מהימן אבל (ג) ליתיה בידא דמוכר אלא שניהן אדוקין בו אין בעל המקח נאמן לחודיה לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי אלא דף ז. עד דמצטרף אחרינא בהדיה כשאר עדיות דעלמא *תני רב תחליפא בר

*) תוספתא פ"ק

מבעל כרחיה: ה"ג לא ידענא [א] הי מדעתיה כו' ול"ג ולא ידע דאפילו הוה ידע בזה אין המוכר נאמן משהלכו מלפניו כדפירשתי: לדמי · שמין אותה כמה שוה לימכר בשוק: בר

דכ״מא דכשכופר במקצת להימניה משום חזקה דאין אדם מעיז ולפיכך ישבע אבל גבי עדים דליכא למימר איטתמוטי איטתמיט שהרי בכל כפר אימא ודאי קושטא קאמר דאי לאו הכי לא מצי כפר דאין אדם מעיז ואע״פ שהוחזק כפרן במקצת נימא דמשטה היה בו מתוך שהיה טוען עליו יותר ממה שהיה לו אצלו ולהימניה בלא שבועה קמ״ל מק״ו שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ולפיכך הואיל והוחזק כפרן במקצת יצא מחזקתו [א] ובחזקת מעיז פניו הוא ונשבע : שאין מחייבו קנס · דילפינן [ב״ק דף סד:] מקרא דמודה בקנס פטור דכתיב [שמות כב] אשר ירשיעון אלהים פרט

רש״י

בר מערבא · מא״י : מחוי · עליה רבי אבהו מורה באצבעותיו כלפי מעלה : כרכשתא · (ב) שקורין פריינ״ש : הלכך · מדקתני דעד מקום שידו מגעת קנוי לו : האי סודרא · (ג) שקונין בו לקנין : כיון דתפיס ביה (ד) ג׳ על ג׳ · ונתן לרעהו קרינן ביה : דכמאן דפסיק דמי · וקנה ליה מקנה והמכר נקנה בו ללוקח ודוקא נקט ג׳ על ג׳ דכלי בעינן דומיא דנעל וכליר מג׳ על ג׳ לאו בגד הוא : גט בידה · שנתן לה ומשיחה שקשור בו הגט בידו אם יש בו כח באותו החוט שיכול לנתק

°בר מערבא קמיה דר׳ אבוה שנים ארוקין בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשוה מחוי ר׳ אבהו ובשבועה אלא מתני׳ דקתני דפלגי כי הדדי היכי משכחת לה אמר רב פפא מתני׳ דתפישי בברבשתא אמר *רב ששת הלכך האי °סודרא כיון (א) דתפיס ביה שלש על שלש כמאן דפסיק דמי וקני ליה ומאי שנא מדרב חסדא דאמר גט °בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת התם

נר מצוה | ולח | ולט

למרשיע את עצמו : אינו בהכחשה · אם הודה לו במנה ובאו עדים להכחישו שאינו חייב לו כלום אינו נפטר בכך דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי : מהא שמעינן דמי שהודה בבית דין וחזר ואמר נזכרתי ואע״פ שהעדים מעידין כדבריו אין משגיחין בו דודאי הכא בכי האי גוונא עסקינן דאי בעומד בדבוריה מאי אולמיה דפיו מתנה הוא דקא יהיב ליה [והיינו] דאמרינן בפרק יש נוחלין [דף קכח:] המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אמר פרעתי מחצה והעדים מעידים שפרעו כולו נשבע וגובה מחצה · כלומר [ג] אפילו חזר לומר כדברי העדים שכיון שהודה בתחלה שלא פרע אלא מחצה אינו יכול לחזור בו אע״פ שהעדים מסייעין אותו והיינו נמי דגרסינן פ׳ שבועת הדיינין (דף מא:) ההוא דא״ל לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזיפתך א״ל לא היו דברים מעולם אתו סהדי ואמרי דאוזפיה ופרעיה רבא אמר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי אלמא אע״ג דהתם הויא לה הודאה מתוך כפירה אע״ג דאיכא עדים דפרע לא פטרינן ליה כל שכן בהודאה גמורה · אבל הרמב״ם ז״ל כתב בפרק ז׳ מהלכות טוען ונטען שמי שהודה בב״ד שהוא חייב לפלוני מנה ואחר כך אמר נזכרתי שפרעתי לו חובי זה שהודיתי לו והרי העדים הרי זו עדות מועלת ועושין על פיהם שהרי לא הכחיש עדות ואינו כאומר לא לויתי מעולם ודברי תימה הם וצריכין עיון כן כתבו הרשב״א והרנב״ר ז״ל · אמר המחבר · נ״ל שהם ז״ל תמהין מפני שבכלל לשון הרב שהרי לא הכחיש עדות וכו׳ משמע [דאפילו] כי האי גוונא דאמרינן הכא אמר דמ״מ הרי לא הכחיש עדות וכן משמע פשט הלשון ומיהו אפשר לי לומר דהכא כי אמרינן שאינו יכול לחזור בו היינו מפני שאין חוזר בו אלא מפני עדות העדים וכיון שהודה שהיה חייב שמלינן טפי אדבוריה ממאה עדים והכי משמע לישנא דהכא ופרק שבועת הדיינין אבל כשהוא עצמו אמר נזכרתי קודם שיעידו העדים וכמו שאמר הרב והכי עדים אין ה״נ דיכול לחזור בו וה״ק שהרי לא הכחיש עדות [ג] כי הכא שהעדים היו מכחישים אותו ואח״כ כשהוא חוזר לומר כדבריהם הוי מכחיש טענתו ואח״כ כשהוא ג״כ חוזר בו מפניהם מכחיש עדותן ואינו כאומר לא לויתי *(כלום) גם אינו כההיא דשבועת הדיינין שאע״פ שאין שם הכחשה בעיקר כוונת דבריו דהיינו שאינו חייב לו כלום דבין שלא לוה כמו שאמר בין שלוה ופרע (ס) כן הוא שאינו חייב [לו כלום] מ״מ כיון שאמר לא לויתי ועכשיו מפני העדים אומר לויתי ופרעתי הוי כהכחשה ולא מהימן וה״נ מסתברא דאל״כ מי מגיא אמרת דאילו אמר תחלה לא לויתי מעולם ואחר כך קודם שיבואו העדים אמר נזכרתי שלויתי ופרעתי שלא יהא נאמן כמו שנראה מפשט לשון הרב שאמר ואינו כאומר לא לויתי מעולם והרי אומר לא לויתי לא גרע מאומר לא פרעתי [ד] ואומר לא פרעתי כמודה שחייב והרב כתב שאם הודה שחייב דיוכל לחזור בו ולומר נזכרתי ספרעתי אלא ודאי מה שכתב הרב ואינו כאומר לא לויתי מעולם (ו) [ר״ל] ההיא דפ׳ שבועת הדיינין (דף מא:) שחוזר בו *בפני העדים שאז ודאי אינו נאמן ומיהו אה״נ שכן הוא כפשט לשון הרב שלא לויתי אחר שהודה שהוא חייב גרע טפי מפרעתי לפי שהוא מכחיש לגמרי מה שטען אבל פרעתי אינו הכחשה למה שטוען שהיה חייב אלא שנזכר שפרע אבל כשהודה שחייב ואח״כ טוען נזכרתי [שפרעתי] אחר שהכחישוהו עדים אינו יכול לחזור ולטעון כטענת העדים דלא עדיפא הך טענה כיון שהיה בהכחשה דלגבי הכחשת עדות הוא דאמרינן הודאת בעל דין כק׳ עדים דמי והיינו כסוגיין ואפשר [ה] שמי שכפר בב״ד כשתובע לו חבירו ואומר לא לויתי מעולם ואח״כ אמר נזכרתי שלויתי ופרעתי והרי עדים שאפ״ה חייב ואע״פ דאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי [וה״ל כטוען שחייב] גרע טפי כשטען לא לויתי משהיה טוען שחייב שאע״פ שהכוונה אחת מכל מקום יש הכחשה בדבריו כשאומר לא לויתי וחוזר ואומר לויתי ופרעתי והלכך לא יחזור בו דאומר לא לויתי שהוא כאומר לא פרעתי וחייב משום דסמכינן אעדים במאי דאמרי שלוה [אבל במאי דאמרי שפרע לא סמכינן עלייהו כיון דהכחישן באומר לא לויתי דהוי כאומר לא פרעתי] ולא על דבריו כשחוזר ואומר לויתי ופרעתי ע״כ [לפי שמכחיש דבריו] : בעדים שיכנס [בהכחשה והזמה] וכו׳ · אם באו שנים והכחישום או הזימום אין זה משלם על פיהם ממון : מגלגול שבועה וכו׳ · מה עד (ז) שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה בגלגול עדים שמחייבין ממון אינו דין שמחייבין שבועה · [ו] אם נתחייב לו שבועה על ידי עד אחד והיתה לו (ח) עוד טענה אחרת שלא היתה מוטלת עליו שבועה מגלגלין עליו אותה עם השבועה ונשבע על שתיהם דגלגול שבועה דאורייתא הוא דילפינן לה בקדושין בפ״ק (דף כז:) מואמרה האשה אמן אמן והרי על מה שלא העיד העד הוא נשבע דומיא דשבועה הבאה ע״י עדים אלו · מכאן למדו בתוס׳ דמגלגלין שבועה אע״פ שאין בעל דין תובע ופותחין לו דהא מדמינן גלגול שבועה לעדים ובעדים אמרינן ישבע על השאר דב״ד משביעין ליה אפי׳ אין בעל דינו תובעו בשבועה דמודה מקצת ועוד דאמן מאיש זה אמן מאיש אחר אע״פ שאין בעלה תובעה אלא מאיש זה שקנא לה שנסתרה מיירי והא דפליגי סוף פרק כל הנשבעין (דף מט·) אי פותחין בגלגול או לא ה״מ בשבועה דרבנן דעלה עסקינן התם אבל בשבועה דאורייתא כ״ע מודו דפותחין בגלגול וכן הסכימו האחרונים ז״ל : שבועה גוררת שבועה · כלומר עד אחד מעולם לא חייבו שבועה אלא על מה שהעיד והשבועה גוררת חברתה · תאמר בעדים שמחייבין שבועה על מה שלא העידו בלא גררא דשבועה : פיו יוכיח · מודה מקצת שעל מה שכפר ופיו לא הודה הוא נשבע · ושע״י טענה וכפירה · כלומר שיש במקצת הודאת פיו או עדות עד אחד שהוא כעין הודאה · והיינו טענה כלומר שיש כאן רגלים לטענה ויש כפירה גמורה במקצת שאין שם עדות עד אחד כמו דבר שמגלגלין ולא הודאת פיו והא דאמר שע״י טענה כו׳ לאו טענה דעד אחד כטענה דפיו דאילו טענה דפיו טענת ברי היא וטענה דעד אחד אפי׳ בטענת שמא נשבעין וכמו שכתב הרב אלפסי ז״ל בפרק הדיינין והסכימו עמו האחרונים ז״ל : (דף ד׳·) **אמר** רבי חייא מנה לי בידך *[והלה אומר אין לך בידי אלא נ׳ והילך חייב] פסקו הגאונים ז״ל כרב ששת מדקא מקשינן בפ׳ השואל (דף ק׳) בענין היו לו שני עבדים אחד גדול ואחד קטן [ז] כו׳ ועוד הילך הוא אלמא כרב ששת סבירא לן דאמר הילך פטור הלכך הסכימו הגאונים ז״ל דהילך איתיה בין במלוה בין בפקדון · במלוה כל שהם בידו והוא מזומן לתת לתובע הוה ליה הילך ופטור בין שהם אותם מעות בעצמם שהלוה לו [עיין בהג״ה באשר״י] או מעות אחרים כמי שנתנן לו כבר דמי ואין כאן מודה מקצת דבכל השאר כופר בכל הוא · פקדון כל היכא דמודה ליה אע״פ שאינו מזומן בידו אלא עומד באגם ה״ל הילך משום דכל היכא דאיתיה ברשותיה דמריה איתיה (אמר המחבר) א) וא״ת כיון דקי״ל דהילך פטור היכי תנן *בפ׳ [ח] הדיינין אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כילד בית מלא מסרתי לך כיס מלא מסרתי לך והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור משמע הא דבר שבמדה כגון זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון אע״פ שלא נאבדו אלא שאמר ליה מה שהנחת אתה נוטל דומיא דרישא חייב ואמאי הילך הוא תירצו המפרשים ז״ל דבשנתטפשו הפירות [ס] עסקינן דבעי לשלומי ליה דמי קלקולן ומ״מ לא נפחתו *מדמן ומש״ה עד החלון חייב דלאו הילך הוא ע״כ · ולענין מי שמודה במקצת הלואה ורוצה ליתן משכון למלוה באותו מקצת אי מיקרי הילך או לא כתב ה״ר יוסף הלוי ז״ל דלא מיקרי הילך והביא ראיה מדאמר פ״ק דקדושין (דף ח·) אמר רבא אמר ר״כ התקדשי לי במנה והניח לה משכון [עליו] אינה מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן ואמרינן נמי התם בני ר׳ חייא ג) זבין ההיא אמתא בפריטי אותיבו נסכא עילויה אתו לקמיה דר׳ אמי אמר להו פריטי אין כאן נסכא אין כאן אף כאן מנה אין כאן משכון אין כאן [ואחרים חולקים עליו ודוחים ג) פי׳ זו] והרנב״ר ז״ל ביאר הדברים כנגד החולקים [י] ופי׳ דכיון דקי״ל דמלוה אינה קונה כדאמרינן בפרק האיש מקדש (דף מז·) [כ] ושוין במכר שזה קנאו (א) ואי מלוה להולאה ניתנה במה קנאו נמצא שמשכון זה אינו נקנה באותה מלוה דכי אמרינן דבע״ח קונה משכון ה״מ במשכנו בשעת הלואתו משום דקני ליה מעותיו וכדמוכחא ההיא דאמרינן פרק השולח (דף לז·) בשלמא משכנו ד) בשעת הלואתו [משום דקני ליה כדר׳ יצחק כו׳ דאלמא בע״ח קנה משכון במשכנו בשעת הלואתו] וטעמא דמילתא מפני שמעותיו קונות לו משכון וא״כ במשכנו שלא בשעת הלואתו קני ליה משום דבגובייתא דבי דינא אתא לידיה וגזרת הכתוב הוא דקני ליה כדר׳ יצחק דהרי הוא כאילו הגביהו לו ב״ד ומש״ה אמר בפרק המקבל (דף קיד:) דאם מת אינו נעשה מטלטלין אצל בניו (פ) אלא כשנתן לוה למלוה משכון שלא בשעת הלואתו כיון דמלוה אינה קונה במה קנאו מלוה שמא תאמר אע״פ שמלוה אינה קונה לו קנאו במשיכה [ג] שכשם שאילו הקנהו מלוה ס) ללוה לגמרי נקנה במשיכה כן כשהקנהו לו בתורת משכון משיכה קונה לו זו היא שלמד ה״ר יוסף הלוי ז״ל מההיא דקדושין (פ״ק) שאין המטלטלין נקנין במשיכה למשכון בעלמא כיון שאין כח במעות

א) ד״ת מ״ז . ב) בני ר״ה בר אבין ז״ל וכן הוא בגמרא שם ע״ב . ג) עיין ר״ן פ׳ שבועת הדיינים סימן אלף קמז ד״ה ולענין כו׳ שכתב בשם החולקים . ד) בשלמא כו׳ שאני משכון דקני ליה מדר׳ יצחק כו׳ דאלמא בע״ח קנה כו׳ · כצ״ל וע״ש בתוס׳ ד״ה שאני) . ס) נ״ל הקנהו לוה למלוה :

עין משפט

א מיי׳ פרק ד מהל׳ מכירה סמג עשין פב טור חו״מ סי׳ קלט :

ב מיי׳ פרק ס מהל׳ גרושין טור אה״ע סי׳ קלט :

בגמרא רב משרשיא וברא״ש איתא א״ר אשי

נ״ל כלומר [וכ״ה בד״ס]

נ״ל מפני [וכ״ה בד״ס] :

בי׳ הרי״ף ז״ל הביאה לקמן

עי׳ בפ׳ שבועת הדיינין ותמלא היזו אחר

פי׳ ש״ך סימן פח ס״ק מו שהביא בצ״ל מדקן

חדושי אנשי שם

מהר״ם (א) ברייתא היא במקדש במלוה אינה מקודשת וי״א מקודשת ושוים במכר שזה קנה פי׳ המלוה קנה המקח במעות הלואה [מה שיש לו] על הלוה ופריך בגמ׳ שם ואי מלוה להוצאה נתנה במה קנה שמעת מיניה דבמכר לא קנה וה״נ במשכון לא קנה וא״ת אע״פ שבמכר לא קנה במשכון קנה במשיכה ליתא מההיא דפ״ק דקדושין דאמר מנה אין כאן משכון אין כאן ובפ׳ שבועת הדיינין סוף כפול :

הגהות הב״ח

(א) בדפוס שביוניטא הגירסא כיון דאית ביה שלש על שלש כו׳ וכתב ע״ז הב״ח לפי גירסא זו משמע דהיינו לומר שיהא בסודר ג׳ על ג׳ אבל לא בעינן שיתפוס כל הג׳ וכן משמע מלשון מקצתי פוסקים אבל מכל דבר שאר פוסקים מפורש דבעינן שיתפוס כל הג׳ וכך היא גירסת הספרים הלכך האי סודרא כיון דתפיס ביה ג׳ על ג׳ כו׳ ועי׳ במה שכתבתי על דברי הרמב״ם (בדף סז ע״ב) [בד״ה תאני רב תחליפא בר מערבא] : (ב) נ״ב אגרדין שבשני ראשין : (ג) נ״ב של קונה כצ״ל : (ד) נ״ב מקנה : (ס) נ״ל כוונתו : (ו) היינו לומר שגם אינו כההיא כצ״ל : (ז) נ״ב אחד : (ח) נ״ל עליו : (ט) נ״ל אבל :

הגהות מא״י

[א] נ״ב פי׳ חזקה דאין אדם מעיז וכו׳ : [ב] נ״ב פי׳ לא מטעמא דמיירי דעומד בדבורו הראשון אלא אפילו חוזר וכו׳ : [ג] נ״ב פי׳ אמאי תלה הדבר שלא הכחיש העדות דהא אמרינן הכא אע״ג דחוזר ומודה לדברי העדים ואינו מכחיש אותן נמי אינו יכול לחזור כו׳ : [ד] נ״ב דהא לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי : [ה] נ״ב פי׳ לפרש כפשוטו לשון הרב ואינו כאומר לא לויתי מעיקרא ואח״כ לויתי ופרעתי דהתם הוי הכחשה כמו שמפרש : [ו] נ״ב פירוש : [ז] נ״ב שהמוכר אומר שקטן מכרתי והלוקח אומר שהגדול לקחתי ישבע המוכר שמכר שקטן אמאי ישבע מה שטענו לא הודה לו ועוד הילך הוא : [ח] נ״ב שבועת: [ט] נ״ב בפשיעה: [י] נ״ב פי׳ על ראיית רב יוסף : [כ] נ״ב גבי : [ל] נ״ב פי׳ למשכן :

במטות הראשונות לקטת הלכך משכון לאו הילך הוא עכ"ל ז"ל והלכך חייב בשבועה דמודה במקצת הוא : *לאתויי אילטריך קרא למעוטה משבועה · דילפינן לה מכלל ופרט במסכת שבועות [ד' מב:] : דחפר בה בורות · דלאו הילך הוא שהרי קלקלה והוא תובע לו דמיה · מכאן נראה שכל תביעה שהיא באה מחמת קרקע אע"פ שעכשיו דמים הוא תובע ולא קרקע הרי הוא כתביעת קרקע ואין נשבעין עליה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות טוען ונטען [וכ"ש אם לא תבעו דמים אלא שתבעו למלאות החפירות *כיון דמ"מ בדמים הוא הוא נפטר [א] כתביעת דמים דמי] וזה נר מצוה שלא כדברי הראב"ד ז"ל דאמר שהכא מיירי שתבעו למלאות החפירות אבל תבעו דמים נשבע : והודה בכלים . דלאו הילך הוא דאבדו אותן כלים שהודה ואשמועי' דאינו נשבע בכפירות הקרקעות וכתב הרי"ף ז"ל [לקמן סימן רמז] מהא שמעינן היכא דטענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהם

התם כריתות בעינן וליכא הכא נתינה בעינן
רמ והא איכא: אמר רבא ואם היתה טלית *מוזהבת חולקין פשיטא לא צריכא דמקרב (א) לגבי חד מינייהו מהו דתימא א"ל פלוג לרחבה כי היכי דשקיל לכוליה דהבא קמ"ל דאמר ליה מאי חזית (ב) דפליג הכי פליג הכי והוא דתפיסי בברכשתא אבל לא תפיסי בברכשתא

רש"י

לנתק את הגט מידה ולהביאו אצלו אינה מגורשת אלמא לאו נתינה היא : כריתות . הבדלה שיהו מובדלים והרי הן אגודין בחוט זה: אם היתה טלית מוזהבת. כלומר אפי' היתה מוזהבת חולקים : פלוג הכי . לרחבה ויבוא הזהב לא' מהן קמ"ל (ג): פלוג הכי. לאורכה:

חייב דאי לא תימא הכי אמאי אילטריך קרא למעוטי הודה בכלים וכפר בקרקעות והא חטין ושעורים נינהו אלא לאו ש"מ טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב : **תנן** רבנן שטר שכתוב בו [דף ד:] סלעים דינרים . שטר שכתוב בו סתמא סלעים או דינרים ולא פירש כמה : אינו אלא כמשיב אבדה . [ב] דהוה מצי למימר שתים והשטר מסייעו דכיון דלא פירש נכרין הדברים ששתים הם ולכך לא הוצרך לפרש דמיעוט סלעים שתים ובזה ליכא העזה דכיון דשטר מסייעו ולא דמי למודה מקצת דעלמא דאמרינן חזקה אין אדם מעיז וחייב שבועה : ואיכא מ"ד דהאי שטרא דמסייע ליה פוטר אפילו משבועת היסת כאילו עדים מעידין כדבריו של לוה ואיכא מאן דפליג ואמר שאינו כעדות גמורה למפטריה אלא משבועה דאורייתא אבל מהיסת לא וראיה לדבר מדאמרינן פרק המקבל (דף קי.) בההוא שטרא דהוה כתיב ביה שנין סתמא מלוה אומר שלש ולוה אומר שתים . ואסיקנא דאם קדם מלוה ואכל פירות של שנה שלישית אין מוציאין מידו דפירות בחזקת אוכליהן הם עומדים ואם איתא דעדות מעליא היא למה אין מוציאין מידו אלא ודאי לאו עדות מעליא היא ומידי היסת לא מיפטר וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרשב"א ז"ל כתב שאפשר לדחות ראיה זו דמשום מילתא דעבידא לאיגלויי היא אטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן [ג] ולא מפקינן פירי מהיכא דקיימי אבל לגבי שבועה כזו שהיא מן התקנה אפשר דהוי עדות מעליא והרנב"ר ז"ל דחה מדרך אחרת וכתב איפשר דשאני התם דכיון שהניחו לוה למלוה לאכול פירות כל שנה שלישית איתרע ליה סהדותיה דשטר : (*אימר) דה"ל שטר שעבוד קרקעות וכו'. דשטר שעבוד לקרקעות הוא ואין נשבעין על כפירות שעבוד קרקעות וכשם שאין נשבעין על כפירות שעבוד קרקעות (דף מ:) כך הודאתו אין מביאתו לידי שבועה דקרקע אימעיט מתורת שבועה פרק שבועת הדיינין (דף מ:) הילכך מצלם שתים ומשתבע שבועת היסת ומיפטר אבל כי אמר מלוה ה' ולוה אמר ג' איכא כפירה והודאה במה שבתוך השטר [ל' רש"י [ד] במה שאין כתוב בשטר] . ומדאצטריך להך טעמא דשעבוד קרקעות למפטריה משבועה שמעינן דמודה מקצת כי האי דא"א לכפור עליו כשתים דהכא חייב שבועה הלכך היכא דטעין איניש מנה לי בידך חמשים אית לי עלייהו חתם ידך [ה] וחמשים על פה והלה מודה בחתם ידו וכופר בחמשים אחריני חייב שבועה דאורייתא ואע"ג דלא מצי כפר באותן נ' שבשטר כגון שכתוב בו נאמנות כיון דלאו שעבוד קרקעות הוא ולא מסייע ליה שטרא [ו] מיחייב שבועה דאוריי' ואנ"ל כשאין בו נאמנות שהרי יכול לכפור באותן נ' שבשטר זה שיכול לומר פרעתי לדעת הגאונים ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהלכות טוען ונטען שאין מודה מקצת חייב עד שיודה בדבר שאפשר לו לכפור בו ולפי דבריו ז"ל הא דאילטריך הכא לטעמא דשעבוד קרקעות לר' חייא דאמר הילך חייב הוא [דמצטרכינן להכי] ולדידיה דבר שאינו יכול לכפור בו כהילך הוא וחייב אבל לרב ששת דקי"ל כוותיה דאמר הילך פטור ה"ה לכל דבר שאינו יכול לכפור בו דכהילך דמי ופטור ולא צריכי לטעמא דשעבוד קרקעות ואין זה מחוור בעיני האחרונים ז"ל : [דף ה.] **ההוא** רעיא דכל יומא ויומא וכו'. כתב הרשב"א ז"ל דנקט [הכי] לאשמועינן דלא אמרינן דכיון דכל יומא לא מסרי אלא בסהדי השתא דטעין מפקיד דאפקיד ליה בלא סהדי ריע טענתיה דאכן סהדי דלא אפקיד גביה ואפי' אתו סהדי דאכל תרתי מינייהו דילמא אחריני הוו דדמיין להני וכי הא דאמרינן (כתובות דף טז:) הואיל וכל הנבעלת בתולה יש לה קול וזו הואיל ואין לה קול סהדי שקרי נינהו : אם איתא לדר' חייא קמייתא. אע"ג דהלכתא כרבי חייא כדכתבינן לעיל אמר הכי וכיוצא בזה בכתובות (דף ע:) אם איתא לדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה והלכתא כוותיה. והא דר' חייא קמייתא לעיל [דף ג.] הוא דאמר דעדים מחייבין אותו שבועה מק"ו : ואם איתא משתבע . בתמיה . גזלן הוא דפקדון הוא גביה וכבר גזלן וחשוד הוא מעתה לשבועה כמו שתירץ ר"ת ז"ל [גבי האי קושיא דמקשה] הא דאמרינן בעלמא [ב"מ דף ה:] מגו דחשיד [אממונא חשיד] אשבועתא לא אמרינן עם הא דתנן פרק כל הנשבעין (דף מה.) היה אחד מהם משחק בקוביא ומלוה ברבית וכו' שכנגדו נשבע ונוטל דאלמא מאן דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ותירץ ז"ל דודאי דמי שגזל פעם אחת חשוד על השבועה מאותה גזילה ואילך לפי שמחמת שבועה זו שבאה עליו לא ישיב מה שגזל כבר דקשה להשיב גזל הגאכל וכיון דלא ישיב גזל ראשון אף מגזל זה לא ימנע ולא יעשה תשובה לגמרי אבל מי שלא גזל עדיין [אלא דעכשיו בא לגזול אפילו] דחשיד אממונא דלמא גזיל אי רמינן עליה שבועה כיון דאיכא תרי חומרי פרים דהא אפשר ליה למפרש מכולה מילתא דאיסורא ומיהו קי"ל לקמן [דף ו.] דמאן דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומי שלא גזל עדיין לאו חשוד הוא אלא אמרינן שזה שרוצה לעכב לעצמו משום ספק מלוה ישנה דאית ליה גביה הוא וכדאיתא בסמוך : לכשנגדו . (ד) שכנגדו נשבע ונוטל כדאמר בשבועות (שם) שהחשוד על השבועה תקנו חכמים שכנגדו נשבע ונוטל : השתא נמי כי ליתא לדרבי חייא . וליכא נמי הודאה במקצת : ליחייביה . שבועת היסת : מדרב נחמן . וישבע שכנגדו שבועת היסת ויטול [כיון דחשיד] : היסת . שבועה שהסיתוהו חכמים להסיתו להודות וטעמא מפרש בשבועות [דף מ:] חזקה אין אדם טוען על חבירו אא"כ יש לו בידו . וכתב הרי"ף ז"ל [לקמן סימן רמס] דמהא שמעינן דמשביעין שבועת היסת [באומר] אין לך בידי כלום ומהכא הוא דפסקינן הכי : התם תקנה היא . דהא מדאורייתא לא הוי שבועה עליה . ושכנגדו ישבע ויטול הויא כמי תקנתא . דמן התורה מי שעליו לשלם הוא הנשבע ויפטור מן התשלומין ולשבועת התורה עבוד רבנן תקנתא אבל תקנתא לתקנתא לא עבדינן : ותפוק לי . דבלאו הך גזילה פסול לשבועה : סתם רועה פסול לעדות . דסתמיה גזלן הוא שמרעה בשדות אחרים : הא דידיה . בהמותיו הוא דמרעה [בשדה אחרים בשביל הנאת עצמו] אבל מרעה בהמות אחרים שנוטל שכר לא . אינו חוטא להרעותן [בשביל הנאת אחרים] עד שיגיעו למרעה המופקר לכל : דאי לא תימא הכי . דלא אמרו חכמים (אלא) על רועה בהמות דעלמא [דהוי גזלן] כו' : (דף ה:) **זה** ישבע שאין לו בה וכו'. על דאית ליה משתבע [ז] הבא לישבע וליטול חציה צריך הוא לישבע שיש לו בה חציה או לישבע [שאין לו בה פחות מחציה] שמא אין לו בה כלום וכי משתבע שאין לו בה פחות מחציה באמת הוא נשבע שאין לו בה כלום דבשלמא אם היה לו בה שלישית או רביעית והוא נשבע שאין לו בה פחות מחציה נשבע לשקר שהרי יש לו בה שלישית שהוא פחות מחציה אבל כשאין לו בה כלום נשבע הוא באמת : שבועה שיש לי בה . וא"ת שמא שלישית שמא רביעית : שבועה שאין חלקי בה פחות מחציה : מי יהבינן ליה כולה . הרי גם חברו תפוס בה ואם ישביעוהו על כולה הוי לעז לב"ד מאחר שכולה שלו והם אמרו יחלוקו : מרע ליה לדבוריה . דאמר ברישא כולה שלי והשתא אמר בהדיא חציה שלי דמשמע חציה ולא יותר אבל אין לי בה פחות מחציה אינו כל כך לשון מוחלט ואפשר דאית ליה טפי : דאמר כולה שלי . תירוצא הוא : ולדבריכם . שאין אתם מאמינין לי בכולה שבועה שיש לי בה ואע"ג דאמר כולה שלי לא מצי למימר ולדבריכם חציה שלי דהכי מרע ליה לדיבוריה דמשמע חציה ולא יותר כדאמרן וכתב הר"נ ב"ר ז"ל שיש לתמוה על הרי"ף ז"ל שלא כתב בהלכות שבועה שיש לי בה וכן הרמב"ם ז"ל [כתב בפ"ט] מהלכות טוען ונטען כל אחד משניהם נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו והוא מן התימה : תקנת חכמים היא . כתב הרשב"א מיהו [ח] בכל דאלים גבר כיון דלא מזקקין להו לדינא וחלוקה לא מזדקקין להו לאשבועינהו : ולימא מיגו דחשיד אממונא . לרבי יוחנן פריך דאמר חשדו רבנן שמא תקף בטליתו [של חברו] ואמר שלי הוא אם חשוד הוא בכך ליהוי חשוד נמי אשבועה ואמאי משבעינן ליה : [דף ו.] אביי אמר . טעמא דמתניתין לאו כר' יוחנן דאי הוה חשיד לן אהולך ותוקף בטליתו של חבירו הנס הוה חשיד לן נמי אשבועה אלא חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו על זה והכיר בה שכחה ויכפור בה והלך ותקף בטליתו של חבירו ונשבע לו שיש לו בה חציה וטלית זה שלו היא דאפילו גלימא דעל כתפיה שעבד ליה ומשום שאין זה אלא חשש בעלמא דמשום ספק מלוה ישנה הוא [ט] כופר אמרינן דאי רמינן עליה שבועה פריש אע"ג אפילו נודע בעדים שכפר במלוה אימר אשתמוטי הוא דקא משתמיט עד דליהוו ליה זוזי ויפרע ולפיכך לא חשיד אממונא אבל כשהוחזק כפרן בפקדון כיון שפסולו ודאי לא תלינן בספק מלוה ישנה אלא בחזקת פסולו עד שיביא ראיה שמחמת מלוה ישנה כפר דהא"כ אין לך גזלן פסול לשבועה דכולהו איכא למיתלינהו במלוה ישנה וא"ת מאי איכא בין אביי לרבי יוחנן הא בכולהו טענתא שייך למימר בהו ספק מלוה ישנה ולא יהא חשוד לעולם הממונא יש לומר דאיכא בינייהו היכא דמחל לו על כל מלוה ישנה דלאביי חשוד משום מגו דחשיד וכו' ולר' יוחנן כשר וקי"ל כאביי דבתראה הוא וכן פסק הרי"ף ז"ל [י] ואיכא למידק אמתניתין לאביי אי משום מלוה ישנה תפיס ליטעון ולימא הכי והכי אית לי עליה דנאמן במיגו דלקוח כדאמר בהנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא בפ' חזקת (דף ע.) דמה לי אי תפסן ברשות חבירו כי הכא בטלית שתקף או תפסן ברשות עצמו כי התם בהנהו עיזי כיון דהשתא ברשותיה קיימי ואיכא מיגו דבכל ענין נאמן כמו שכתבו הראב"ד והרמב"ן ז"ל וא"כ למה לי למימר כולה שלי ואיכא למימר דדילמא נתן עיניו בטלית [כ] ורוצה לתפסו

מסוס

עין משפט

א מיי' פרק ט מהלכות טוען ונטען סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סי' קלח:

ז"ל אי נמי [וכד"ס ליתא]

גי' ד"ס

גי' מסר"ס

שייך לגמרא דף ס ע"א

עי' הרב המגיד בלשונו שם ואולי ז"ל אחר דברי הראב"ד:

הגהות הב"ח

(א) כ"כ דהכא : (ב) דפלגת הכי פלוג הכי כצ"ל : (ג) קמ"ל דא"ל פלוג כו' כצ"ל והד"א: (ד) כ"כ קאמינא אם שבועה מוטלת עליו נשבע שכנגדו ונוטל :

הגהות מא"י

[א] כ"כ ולאו הילך הוא : [ב] כ"כ ופטור: [ג] כ"כ אם מוציא עתה מידו פירו' צריכי' אנו למיגבי' כשיביא העדים ואטרוחי בי דינא כו' : [ד] כ"כ ונכון יותר : [ה] כ"כ שטר חתימת ידו אינו גובה ממשעבדי : [ו] פי' דהא טענו אידך חמשים בעל פה : [ז] כ"כ לשון גמ' או על דלית ליה משתבע אר"ם שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחצי' : [ח] כ"כ פי' בדבר שדינייהו כל דאלים גבר לא תיקנו שבועה כיון דלא מזדקקינן כו' : [ט] צ"ל תופס : (י) כ"כ דלא מביא ברי"ף שמתרץ דלא אמרי' מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא משמע דס"ל דאמרי' מיגו : [כ] כ"כ ויעבור על לא תחמוד :

גי' ד"ס

משום מלוה ישנה ולא חשיד אממונא משום הכי [סוף דף ה:] דלא תתמוד לאינשי בלא דמי משמע להו · והא דאמרינן הכא דכשטוען כולה שלי משום מלוה ישנה לא חשיד אממונא לאו למימר דמצי למעבד הכי לעכובי נפשיה בחוביה ושיהא שלו דמאן שם ליה כדאמרינן פרק אלמנה ניזונית (דף נח:) אלא דאיהו טעי ומורי היתר אבל ודאי מאן דאית ליה זוזי גבי חבריה ונקט מיניה משכון או פקדון יאמר לה למילתא כצורתא בבי דינא וטעין על ההוא פקדונא כל מאי דאית ליה גביה ומהימן בשבועה עד כדי דמיו · *[אבל במלוה ולוה יכול הוא לתפוס · מה שיש לחבירו בידו כנגד חובו ולומר בב"ד שאינו חייב לו כלום דחושבנא בעלמא הוא כ"כ רב האי גאון בתשובה] וכתבו המפרשי' ז"ל דיש חילוק בין מלוה לפקדון דמי שיש לו מלוה אצל חבירו רשאי לתפוס משל חבירו כנגדה ואין כן בפקדון דדלמא ההוא פקדון איתניס ולית ליה גבי חבריה ולא מידי ומיהו אי טוען נפקד להד"ס רשאי המפקיד לתפוס כנגדו ואין לחוש דדילמא איתניסא דהא אמרינן בטובלא דרעיא [דף ה:] דכשנגדו נשבע ונוטל ואמאי ניחוש דלמא נאנסו אלא ש"מ דכל האומר להד"ס כאומר לא נאנסו דמי דאם איתא דנאנסו הוה פטר נפשי' בקוסטא דומיא דמאי דאמרינן בפרק שבועת הדיינין [דף מא:] דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי: ספק מלוה ישנה · דאי ודאי לא רמינן עליה שבועה כיון דאי לא הוה ליה ודאי לא תקף בטליתו[ב]: [דף ה:] **אמר** רב אידי בר אבין אמר רב חסדא הכופר

רש"י

תקפה האחד בפנינו · והוציאה מיד חבירו בחזקה והרי כולה בידו קודם שנשבעו: אבל היתה יוצאה מתחת יד אחד מהן · כלומר שאחד אוחז בה לבדו כשבאין לפני בית דין ולא האחר: הראיה · בעדים: אילימא כדקתני · שזה לבדו אוחז בה [א]: אלא לאו · שתקפה כולה וכדאוקימנא כגון

בברכשתא כל חד וחד מאי דתפיס דיליה הוא: *°בעי רבי זירא תקפה א אחד בפנינו מהו ה"ד אי דשתיק אודויי אודי ליה ואי קא צווח מאי הוה ליה למעבד לא צריכא דאישתיק (א) ולבסוף צווח מאי מי אמרינן מדאישתיק אודויי אודי ליה או דלמא כיון דקא צווח השתא איגלאי מילתא דהאי דאישתיק מעיקרא קא סבר הא קא חזו ליה רבנן *) מאי אמר רב נחמן *בר יצחק תא שמע במה דברים אמורים ששניהם אדוקין בה אבל היתה טלית יוצאה מתחת ידו של אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה היכי דמי אילימא כדקתני פשיטא אלא לאו כגון דתקפה אחד בפנינו לא הכא במאי עסקינן דאתו לקמן כי תפיסי לה תרווייהו ואמרינן להו זילו פלגוה ונפוק אזול והדור אתו כי תפיס לה חד מנייהו ב האי אמר אודויי אודי לי והאי אמר בדמי אגרתי ניהליה דאמרינן ליה עד השתא חשדת ליה בגזלנותא השתא מוגרת לה ניהליה בלא סהדי הלכך מוקמינן ליה בידא דחבריה ואמרינן ליה להאי זיל את אייתי ראיה דבדמי אגרתה ניהליה ואי בעית אימא כגון דאתו לקמן מעיקרא כד תפיס לה חד מנייהו ואידך קא מסריך בה סרוכי קא משמע לן דסירוכא ולא כלום הוא [ואפילו לסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה מודה סומכוס דסירכא לאו כלום היא] ובעיין

*) בדפו"י ליתא לתי' מאי וכן בגמ' ליתא.

במלוה כשר לעדות כו' · במלוה שבאו עדים והחזיקוהו בכפרן שהעידו שהוא חייב לו כשר דמשום דמלוה להוצאה ניתנה ואמרינן משום דלא מצי למפרעיה *[דלית ליה זוזי אחריני] והא דקאמר הכי לאשתמוטי מיניה עד דליהוו ליה זוזי למפרע ליה: בפקדון פסול · דמאי אשתמוטי איכא הכא הרי לא ניתן להוצאה ובעין הוא ואי אבד יטעון שאבד ויפטר: דבהיסנא · אחפש: **בעי** ר' זירא תקפה אחד בפנינו מהו · תקפה אחד האי טלית ששניהם אוחזין בו דאמרינן יחלוקו אם הוציאה האחד מידי חבירו בחזקה והרי כולה בידו בפנינו קודם שנשבע: אי דאישתיק אודויי אודי · אי דאישתיק בב"ד אע"פ דלבתר דנפק צווח מ"מ כיון ששתק כ"ז שהיה בפני ב"ד ודאי אודויי אודי ליה דאי לא אמאי לא צווח ואי משום דחזו ליה רבנן כיון דרבנן שתקו הוה ליה למצווח: (ואי קא צווח) [דאישתק]. קודם שיצא מב"ד: הא קא חזו ליה רבנן · וכיון דחזו דשתקי ולא עבדי ליה דינא צווח · ומדאמרינן הא קא חזו רבנן איכא מאן דדייק דדוקא בפני ב"ד אבל אם תקפה לפני עדים ושתק [אע"ג דהדר צווח לא משגחינן ביה דודאי] אודויי אודי ליה אבל הרשב"א ז"ל סובר בהפך דדוקא בפני ב"ד בעי למצווח דהוא מקום המשפט אבל שלא בפני ב"ד מימר אמר כי ליכא איניש למידן דיני מאי אצווח דמאן דאית ליה דינא לבי דינא אזיל והתם מגלה טענתיה ובעו הכי מי אמרינן כיון דאישתיק הודאה ודאי הוא והאי דצווח אחר כך חזר בו או דלמא אפשר דלא הויא הודאה ומפקינן [מהאי דתפיס לה] כיון דמעיקרא הוה מוחזק בה חברו בההוא פלגא: בד"א · הא דתנינן יחלוקו: אם היתה [טלית] יוצאת · לפני ב"ד: עליו הראיה · בעדים שהיה לו חלק בה: כדקתני · שזה לבדו אוחז בה ובא לב"ד: אלא לאו כגון שתקפה וכו' · וכדאוקמינן דאישתיק ולבסוף צווח: השתא אגרתה ניהליה · וכתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל דאיכא מאן דאמר דדוקא כי טוען הכי הוא דלא מהימן משום דריע טענתיה הא אמר מתקף תקפה מיגאי מהימן וטעמא דמילתא דכי היכי דאמר [ב"מ דף קטז·] בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר כל היכא דאיכא ראה דלא מהימן למימר לקוחין הם בידי [ג] לפי שאין תפיסתן מוכחת שהן של תופסן אף טלית זו כיון שבתחלה היו מתעלמין עליה אין תפיסתו של זה עכשיו מוכחת דאודויי אודי ליה לפי שהדבר עשוי שיגבר האחד על חברו ויתקפנה מידו וכיון דאיכא ראיה אינו נאמן לומר אודויי אודי לי (ב) ומיהו כשטוען אגרתיה וכו' לא מהימנינן ליה במגו דתקפה משום דהוי מגו במקום עדות דאכן סהדי דלא אגרה כיון דחשיד ליה א"כ מגו במקום חזקה ולא איפשיטא פ"ק דב"ב (דף ה:) והלכך הוה ליה קולא לתובע [ד] וחומרא לנתבע (א) אף על גב דבעלמא אמרינן חומרא לתובע וקולא לנתבע הייט בספק ממונא שהנתבע הוא מוחזק וכדאמרינן בסמוך אבל האי *נתבע [ריע] טענתיה והתובע שהממון עכשיו בידו מסתברא טענתיה הוא דאמרינן קולא לדידיה הוא ואיכא מ"ד דאי אמר תקפה מיגאי לא מהימן דמימר אמר עד השתא לא תקפה ולא יכיל לך השתא היכי יכיל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות טוען ונטען וכתב הרשב"א ז"ל דאינו נכון · וכתבו הם ז"ל דאם אמר בדמי אגרתיה בפני פלוני ופלוני והלכו להם למד"ה מהימן דלא מצי למימר ליה לא הוה לך לאוגרא ניהליה לעולם: קא מסריך ביה · השתא משבאו לפנינו: לסומכוס · כלומר אליבא דסומכוס דמיקל בחלוקה ולא מצריך אפילו שבועה הכא איצטריך לאשמועינן דבהאי גונא מודה סומכוס דאפילו בשבועה לא שקיל דהאי לאו ממון המוטל בספק הוא דסירוכא לאו כלום היא ואין שור שחוט לפניך ולא דמי לנמצא עוברה בלדה · וכיון דבעיין לא איפשיטא לא מפקינן מיניה דאימור אודויי אודי ליה ואי הדר איהו ותקפה בפנינו אע"ג דחבריה צווח מתחלה ועד סוף יחלוקו כדינא קמא הרשב"א ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל ומשמע משמעתין דדוקא שתק ולבסוף צווח הא צווח מעיקרא מוציאין אותה מידו דמאי דתפיס האי דידיה הוא והכי נמי משמע מהא דתנן [דף ו:] ספק בכורות וכו' דמסקינן דאם תקף כהן בהמה שהיתה ספק בכור בבית ישראל מוציאין אותה מידו שמעינן מהא דכל ספק ממונא דקי"ל חומרא לתובע וקולא לנתבע אי תקפו תובע בפנינו או בפני עדים מפקינן מיניה דאוקי ממונא בחזקת מריה ותקיפה בכה"ג לא מהניא הלכך בכל תיקו שבתלמוד ובכל ספק ממונא תקפו תובע מפקינן מיניה וכן נראין דברי הרי"ף ז"ל שכתב בהלכותיו בההיא בעיא דאיבעיא לן בסוף השוכר את הפועלים (דף צג:) לספים מזוין כנגד רועה מזוין מאי וסלקא בתיקו* וכתב (הרב) [הרי"ף] ז"ל בהלכותיו ואפי' רועה מזוין פטור דס"ל ז"ל שדינו כאילו נפשט ממש לקולא ואפי' תפיס תובע מפקינן מיניה שאם לא כן לא היה לו לכתוב פטור וא"ת היכי אמרינן דבכל ספק ממונא אי תפס תובע מפקינן מיניה והא אמרינן בפרק האשה שנתארמלה (דף טז:) זימנין דתפסה מאתים [ה] ואמרה אנא בתולה הואי והא דלא אטברו קמאי איתנוסי הוא דאיתנוס אלמא דתפסה בספיקא. דממונא מהניא ולא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה י"ל התם טעמא דמילתא משום דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא דרוב הנישאות כשהן בתולות יש להן קול ובמילתא דעבידא לאיגלויי לא מפקינן ממונא מרשות התופס כדי להעמידו אחזקה דמריה קמא וראיה לדבר מדאמרינן בפרק המקבל (דף ק·) ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שנין סתמא מלוה [ו] אומר חמש ולוה אומר ג' מי מהימן · פירוש כגון שקדם מלוה ואכליגהו לפירי [ז] ואסיקנא פירות בחזקת אוכליהן הן עומדים ואקשינן והא קי"ל הלכתא כוותיה דרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעלים היא עומדת ומפרקינן התם לאו מילתא דעבידא לאיגלויי היא אבל הכא מילתא דעבידא לאיגלויי היא ואטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן אלמא דבמילתא דעבידא לאיגלויי שבקינן ממונא ברשות דמאן דתפיס ולא מהדרינן ליה למריה קמא · וא"ת דהא אמרינן בפרק האשה שנתארמלה (דף יט:) שנים החתומים על השטר ומתו ובאו שנים אחרים ואמרו כתב ידן הוא זה אבל אנוסים היו קטנים היו נאמנים ואם היה כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים ואקשינן ומגבינן ביה תרי ותרי ניכהו ואסיקנא דלא מקרע קרעינן ליה ולא אגבויי מגבינן ביה אלא אי תפס לא מפקינן מיניה ואמאי והא התם לאו מילתא דעבידא לאיגלויי הוא דתרי ותרי ניכהו ותרי כמאה ניכהו והוה לן למימר אוקי ממונא בחזקת מריה ולא מהני ליה תפיסה י"ל דכל תרי ותרי לא אמרינן אוקי ממונא אחזקה קמא משום דבכל תרי מינייהו סמכינן בודאי ואינו בדין שנוציא ממון מרשות התופס כיון ששני עדים מעידין כדבריו ואף לענין איסור הדין כן דכל היכא דאיכא תרי ותרי לא אמרינן אוקי מילתא אחזקתה כדמוכח ההיא דינאי המלך פרק האומר בקידושין (דף סו·) אבל כל ספיקא דממונא דלאו מכח תרי ותרי אתי ולאו מילתא דעבידא לאיגלויי היא אפילו תפס תובע מפקינן מיניה ומיהו ה"מ דתפיס שלא ברשות אבל תפיס ברשות אפילו בכה"ג לא מפקינן מיניה (ב) וראיה לדבר מדאמרינן בסוף פרק השואל (דף קב:) כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה · כלומר דאע"ג דאיכא לספוקי משום לשון ראשון שאמר כור בשלשים שלא היה דעתו שיקנה אלא אחר שימשוך כל הכור ולא ראשון ראשון כיון דמספקא מילתא משום לשון אחרון שאמר סאה בסלע אמרינן דראשון ראשון קנה וטעמא דמילתא משום דברשות תפיס וזהו שפירשו שם (התם) בגמרא התם טעמא מאי משום דתפיס ה"נ הא תפיס כלומר שתופס ברשות והייט כמי דגרסינן

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ע"ע בפ' יש נוחלין בסימן תתע"ה: (ב) אודויי אודי לי והלכך הוה ליה קולא לתובע וחומרא לנתבע כו' ומסתברא טענתי' דאמרי' קולא לדידיה הוא · ומיהו כשטוען אגרתי' וכו' א"כ מגו במקום חזקה ולא איפשטא פ"ק דב"ב ואיכא מאן דאמר כצ"ל:

בגמ' איתא אר"נ ת"ש כו'

ג"י ד"ה

פי' סגסות אשר"י

ג"י ד"ה

בד"ם הגירסא תובע בריא טענתיה מסנתבע

בגמרא שלנו איפשטא הבעי' אך בכ"י סי' לו גירסא אחרת ע"ש סי' תקט

שלטי הגבורים

א והרא"ש היה אומר שאפילו שלא בפני ב"ד נמי הוי כהודאה כיון שהיה בפני עדים: לשון ריא"ז היו שנים אוחזין בה ותקפה האחד מחבירו בפני ב"ד אם שתק זה בשעה שתקפה ממנו שתיקה כהודאה והרי הוא כמודה לו שכולה שלו ואם צווח בשעה שתקפה ממנו מוציאין אותה מיד התוקף ומעמידין אותה בחזקת שניהם כמו שהיו אוחזין בה שתק ולבסוף צווח זהו ספק בתלמוד שיש לומר הואיל ושתק בתחלה הרי הודה לו וזה שצווח לבסוף נמלך הוא או י"ל הואיל וצווח לבסוף אין אומרים שהיה שתיקתו דרך הודאה אלא אמר הואיל וב"ד רואין שתוקף אותי איני צריך לצעוק ומספיקא אין מוציאין מיד התוקף ואם תפס חלקו מיד התוקף אין מוציאין מידו וכן אם היו שניהם אוחזין בה ועמד אחד מהם והקדישה כולה וחבירו שתק ולבסוף צווח הרי זה ספק בתלמוד אם חל הקדש על כולה אם לאו כמב"ה: ב כתב הטור אבל אם טוען השכרתיה לו

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) זהו מלשון המחבר נמוקי יוסף ז"ל והרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם קא מסיימי והלכך ה"ל קולא לתובע וחומרא לנתבע והכי הוא פירוש דבריהם ז"ל והלכך הוה ליה קולא לתובע כו' אם בא לומר דליהני האי מגו ולהימניה להאי דאמר אגרתיה ניהליה א"כ הוה ליה קולא לתובע וכו' דמדאמר אגרתיה ניהליה שאין הטלית בידו הוא ניהו התובע והאי [דטעין] אודויי אודי ליה והוא הוא הנתבע ואם אתה מאמין למאן דאמר אגרתיה וכו' במגו הוה ליה קולא לתובע וכו' ואילו התם בפ"ק דב"ב מגו במקום חזקה בעיא ולא איפשיטא ואית לן למימר חומרא לתובע כו' והיינו לא מהימן כנ"ל פי' דברי הרבנים ז"ל והמחבר הזה לא הבין דבריהם וחשב דהכין קאמרי וה"ל קולא לתובע כו' פי' השתא דאמרינן דלא מהני ה"ל קולא לתובע וקשיא ליה דבעלמא אמרינן חומרא לתובע וקולא לנתבע והוצרך לספף ולקרות למי שהטלית עכשיו בידו תובע ומאן דטעין אגרתיה ניהליה נתבע ולא נהירא כלל ודבריו צריכין עיון: מהר"ם (ב) דהוי כנותש

הגהות מאי"

[א] נ"ב וכא לב"ד: [ב] נ"ב ומאן דתקף חשיד נמי אשבועתא: [ג] נ"ב דאי לא היה ראייה דהיה שלו היה זה נאמן לומר לקוח הוא בידי במגו שהיה יכול לומר שהוא שלו: [ד] נ"ב מאחר שכבר פסקו הב"ד יחלוקו ה"ל האי שהטלית בידו תובע לומר למה נחלק הא הודית לי שכולה שלי ועוד מוכח דהוא תובע דהא הוא טוען תחילה האי אומר אודויי קא מודי לי והאי אומר וכו' [ה] נ"ב דפריך לעברי חביות רק לפני בתולות ולפני אלמנה לא לעברי כלום והנא ידענא איזה בתולה ואיזה אלמנה ומשני זימנין דתפסה מאתים וכו': [ו] נ"ב שלש ולוה אומר שנים כצ"ל: [ז] נ"ב של שנה ג':

דגרסינן בפרק השוכר את האומנים (דף עט׳) השוכר את הספינה וטבעה לו בחצי הדרך ר׳ נתן אומר אם נתן לא יטול [ואם לא נתן לא יתן אלמא דאע"ג דמספקא לן מלתא ואמרינן אוקי ממונא בחזקת מאריה ולא מהניא ביה תפיסה שלא ברשות אפ"ה] אם נתן מרצונו אין מוציאין מידו · ומיהו כי אמרינן דבספיקא דממונא תפיסה ברשות מהניא ה"מ במטלטלי אבל במקרקעי אפילו ברשות לא מהניא וראיה לדבר מדקי"ל כרב נחמן דאמר בסוף השואל (דף קב:) דפלוגתייהו דשוכר ומשכיר בחדש העיבור [דאפילו בא בסוף החדש לתבעו בב"ד] כלו למשכיר משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת והא התם ברשות תפיס דהתם נמי בגמרא מדמינן לה לכור בשלשים סלה בסלע שהוא תופס [ברשות] וכמו שכתבנו ואפילו הכי אמרינן דקרקע בחזקת בעלים עומדת ולא מהניא בה תפיסה ובזה יפה כח הקרקעות מכח מטלטלין אבל לענין תפיסה שלא ברשות כי היכי דלא מהניא בקרקעות כך לא מהניא במטלטלין · ומיהו היכא דספיקא דממונא איתיה מחמת טענותיהן של בעלי דבר שהם מכחישין זה את זה ולא נתברר לנו האמת בכה"ג אי תפס שלא בעדים מהניא ליה תפיסתו מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם אבל היכא שהספק הוא מחמת הדין בעצמו לא מהניא תפיסה אפילו שלא בעדים דהא ליכא למימר מגו · ובכל הכי גווני דאמרינן דלא מהניא תפיסה ה"מ בספיקא דממונא שדינן לנתבע לקולא דהיכא למימר אוקי ממונא אחזקת מריה אבל היכי שדינו שיחלוקו שאין א׳ מהם מוחזק יותר מחברו אם תפס אחד מהם אין מוציאין מידו וכן כתב הרי"ף ז"ל בהנך בעיי דבריש פרק המפקיד [דף לז:] שעלו בתיקו ופסק בהם הרב ז"ל דחולקין משום דקי"ל דכל ממון המוטל בספק דליכא לאוקמיה אחזקת דמריה קמא חולקים דאם קדם חד מנייהו ותפס לא מפקינן מיניה · אמר המחבר כללא דספיקא דממונא · בספיקא דממונא יש ב׳ מינין היכא שמוחזק האחד יותר מחברו דקי"ל קולא לנתבע הוא המין האחד והשני היכא שהאחד [אין] מוחזק יותר מחבירו · במין שהאחד מוחזק מחבירו [ב] יש שני חלקים האחד כשהספק הוא מחמת הדין בעצמו כגון ספק בכור או כור בשלשים וכיוצא בהם והשני הוא שהספק הוא מחמת טענותיהם כגון זה אומר שלי וזה אומר שלי · בחלק שהספק הוא מחמת הדין בעצמו והתובע תפס אי מפקינן מיניה או לא תלוי הדין בד׳ תנאים במילתא דלא עבידא לאיגלויי ושלא יהו תרי ותרי ושלא יהו ברשות ושיהיו מטלטלי שאם איכא תרי ותרי ואי עבידא לאיגלויי לא מפקינן וכן אם הוא ברשות ובמטלטלי אבל במקרקעי אפילו ברשות מפקינן אבל אין חילוק בין אי תפס בפני עדים או שלא בפני עדים והב׳ שהספק מחמת טענותיהם יש חלוק בדין בין תפס בפני עדים או תפס שלא בפני עדים משום דשלא בפני עדים איכא מגו · במין שאין האחד מוחזק יותר מחברו יש חילוק בדין בין אין שום אחד תופס בו דאז קדם האחד ותפס בין בפני עדים בין שלא בפני עדים לא מפקינן מיניה ובין אם שניהם תופסין בו דאי קדם האחד ותפסו מחברו והלה צווח מעיקרא מפקינן מיניה [ושתק ולבסוף צווח לא מפקינן מיניה] והכל מפורש בפנים ע"כ:

נר מצוה

(א)ובעיין לא איפשיטא : °ההיא [א] *מסותא (ב) דהוו קא מנצו עלה בי תרי האי אמר דידי היא והאי אמר דידי היא קם חד מינייהו אקדשה קדשה או לא קדשה *ת"ש דאמר *) רב כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינין הקדישו אינו קדוש הא יכול להוציאה בדיינין הקדישו קדוש ואע"ג דלא אפקיה והא א"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלין שניהן אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו מי סברת במסותא מטלטלי עסקינן במסותא מקרקעי עסקינן דכי יכול להוציאה בדיינין ברשותא דמרה קיימא וכן הלכתא. ומטלטלי נמי דקא אמרינן אע"פ שהוא יכול להוציאו בדיינין והקדישו אינו קדוש ה"מ היכא דכפריה (ג) דצריך להוציאו בדיינין אבל היכא דאית ליה פקדון גבי חבריה וכי תבע ליה מיניה יהיב ליה ניהליה כמקרקעי דמי דקי"ל דפקדון ברשותא דמריה הוא והכי נמי איתמר משמיה דגאון כדאמרינן : ת"ר שנים אדוקין בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתיו ולוה אומר **) שלי הוא ופרעתיו לך יתקיים השטר בחותמיו דברי ר׳ רשב"ג אומר יחלוקו אמר מר יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי וגבי ליה מלוה כוליה ולית ליה לר׳ הא דתנן שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה יחלוקו אמר רבא אמר רב נחמן במקויים דברי הכל יחלוקו (א) וכי פליגי בשאין מקויים °רבי סבר (ד) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואי מקיים ליה מלוה פליג ואי לא לא פליג מ"ט חספא בעלמא הוא מאן (ג)משוי ליה שטרא לוה לוה הא קאמר פרענא ורשב"ג סבר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ואע"ג דלא מקיים ליה פליג וקי"ל כרבי דאמר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו . *ויחלוקו דקאמרינן (ה) לדמי ולא לשטרא דאי לא תימא

*) בגמ׳ איתא רב נחמן . **) כד"ס הגי׳ שלך הוא עי׳ בהגהת הגרי"ב ב"מ דף ז ע"א.

הכי

רש"י

כגון דאיפתיק והדר קא צווח : מסותא · מרחץ (ג) : במסותא מטלטלי · כגון גיגית : שנים אדוקין בשטר · המלוה והלוה והלה אמר שלך היה ופרעתיו לך והחזרת לי וממני נפל : יתקיים השטר בחותמיו · קא ס"ד דהכי קאמר אם השטר כשר שקיימוהו עדים ואומרים כתב ידינו הוא זה הרי זה בחזקתו ולכך פריך וגבי ליה מלוה כוליה בתמיה : במקויים · פירוש שכתוב בו הנפק כ"ע לא פליגי דיחלוקו דכי אמרינן יתקיים השטר בחותמיו לא למגבי למלוה כוליה קאמר אלא למגבי פלגא ופלוגתייהו בשאינו מקויים : רבי סבר · אע"פ שהלוה מודה (ד)שלוה המעות צריך המלוה לקיימו בחותמיו וכל זמן שלא קיימו נאמן הלוה לומר פרעתי הלכך זה (בכאן) שניהם מוחזקים בו אי מקיים ליה מלוה בעדיו פליג דהוה כשאר מציאה : ואי לא לא פליג · שאפילו היתה כולה ביד המלוה נאמן הלוה לומר פרעתי :

דקא

ההיא מסותא דהוו מנצו עלה בי תרי · מסותא מרחץ : שאין יכול להוציאו בדיינין · והאי נמי (ו) דחזינן שאינו יכול להוציא (ה) שאין לו ראיה בדבר ואין הקדשו הקדש : הא יכול · בתמיה : שאינו ברשותו · והא התם גזלה יכול להוציא בדיינין הוא כתב הר"נ ב"ר ז"ל מכאן נראה לי ברור שאין אדם יכול להקדיש מלוה בשטר שיש לו אצל חברו דהא ליתיה ברשותיה ומחוסר גוביינא ומיהו מטלטלי דפקדון יכול להקדישן דבכל דוכתא ברשותא דידיה ניינהו וכמו שכתב הרי"ף משמיה דגאון ז"ל והכי מוכח עובדא דההוא גברא דאייתי קרי דבפרק הספינה (דף פח׳) : מסותא מטלטלי · כגון גיגית : מסותא מקרקעי · [דכל היכא דאיתא ברשות מאריה קיימא דקרקע אינה נגזלת] ושפיר פשיט לה מהא דאי הוה ליה ראיה [ג] עלה הקדשה הקדש : [דף ז׳] תאני רב תחליפא בר מערבא · מארץ ישראל הוה : מחוי · מורה באצבעותיו כלפי מעלה כלומר ובשבועה וכתב בה"ג מחוי רבי אבהו ובשבועה חולקין את השאר וכ"כ הרמב"ם ז"ל ואיפשר דטעמא דמלתא דכיון דמאי דתפיס ליה כמאן דפסיק לגמרי דמי לא נתקנה השבועה בזה ויש לכל א׳ [ד] לגלגל על חברו שכל מה שנטל כדין נטל כן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות טוען ונטען : בכרכשתא . בגרדין שבשני ראשיה שקורין פרמיי"ש : ההיא סודרא · (ו) שקונין בו קנין : שלש על שלש · דוקא נקט שלש על שלש דכתיב (רות ד) נעלו בחליפין שהוא דבר חשוב ובציר מג׳ אצבעות לאו בגד הוא כדאשכחן [שבת דף כו:] גבי טומאה : כמאן דפסיק דמי · וקנה לו מקנה והמכר קנוי (ז) ללוקח דקרינא ביה ונתן לרעהו ומיהו אי בעי המקנה למפסק ממש ולמשקל אין שומעין לו דהכי קאמרינן כמאן דפסיק ע"מ להחזיר דמי דקנה ע"מ להקנות הוא כדאמרינן בנדרים פרק השותפין (דף מח:) ר"נ אומר קנה ע"מ להקנות קנה דהא סודרא קנה ע"מ להקנות הוא וקנה ואע"ג דא"ל רב אשי מאן לימא לן דהאי סודרא אי תפיס ליה לא מיתפיס רב אשי ספוקי מספקא ליה ולא שבקינן מאי דפסיט ליה לר"נ במאי דמספקי ליה לרב אשי ועוד דקי"ל דקנה ע"מ להקנות קנה ואמרינן נמי בקדושין בריש פ"ק [דף ו:] גבי הילך מנה ע"מ שתחזירהו לי בכולהו קני לבר מדאשה שלא יאמרו אשה נקנית בחליפין אלמא בחליפין קנה בע"מ שתחזירהו לי · וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות מכירה דהיכא דלא נקיט בידיה שלש על שלש אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו שפיר דמי ותמהו עליו הרשב"א והרנב"ר ז"ל דדוקא בגט הוא דאמרינן [דף ז׳] שהוא חשוב כאילו הוא ביד מי שיכול לנתקו דכריתות בעינן אבל הכא נתינת כלי בעינן וליכא ואפשר שדעת הרב ז"ל לא (ח) כוון לבגד גדול דאין הכי נמי דבעינן שטור כלי בנתינה ואי לא יהיב ליה שיעור כלי משמע דלא בעי לאקנויי ליה כלי אבל הכא שכל הבגד אינו אלא שלש על שלש ורחמנא אמר ונתן דמשמע ליה מיד ליד והשתא קא ממעט בשיעוריה בשעה שאוחז בו כדי להקנותו לו ועיקר ההקנאה בשעת נתינתו לו ואם כן על כרחך איח לן למימר הכי וגם אין לנו להוציא שום כלי אפילו קטן מקנין חליפין וכבר היה ראוי לתמוה אמאי לא השיגו הראב"ד מדבר פשוט כזה : גט בידה · שנתנו לה : ומשיחה בידו . שקשור בה בידו : אם יכול · אם יש חוזק באותו חוט שיכול לנתקו לגט מידה ולהביאו אצלו אינה מגורשת אלמא לאו נתינה היא : כריתות · הבדלה שיהיו מובדלים והרי הם אגודין בחוט זה : אמר רבא ואם היתה טלית מוזהבת חולקין (ע"כ לעיל) :

ת"ר שנים אדוקין בשטר · שנים אדוקין המלוה והלוה : יתקיים השטר וכו׳ · כדמפרש ואזיל דאם אינו מקויים אע"פ שהלוה מודה [illegible] בעלמא הוא : וגבי ליה כוליה · המלוה בתמיה משום דקס"ד דהא דקאמר יתקיים השטר לומר שאין השטר כשר עד שיקיימוהו וכשיקיימ[illegible] יגבה כולו ואינו כן כדמפרש ואזיל דלא בעי קיום אלא משום דבלאו קיום לאו כלום הוא אבל כשיקיימנו שהוא שטר מעליא חולקין כד[illegible] דמתני׳ דטלית : במקויים · שכתוב בו הנפק שילא כבר בב"ד והעידו עדים על כתב ידם וכותבין הדיינים בו שטרא דנן דנפק קדמנא [ומדאשה[illegible] פלוני ופלוני סהדי על חתימות ידייהו אשרנוהו וקיימנוהו [כדחזי : ואי לא] לא פליג · שאפילו כולו ביד המלוה נאמן לומר הלוה פרעתי פרש"י ז"ל אבל אם השטר מקויים אין הלוה נאמן באמירתו לומר פרעתי ואין זוכה בו לוה אלא ע"י חזקה שאדוק בו וחולק[illegible] ויחלוקו דקא אמרינן (ליה) לדמי · וה"ה לטלית דהא דתנינן יחלוקו לאו גופו של כלי קאמרינן אלא לדמיו : וגרסי׳ עלה בגמ׳ [illegible] מר נפל ליד דיין [לא יוציאו עולמית] [דף ז:] מ"ש ליד דיין אמר רבה ה"ק ואחר שמצא את השטר שנפל ליד הדיין לא יוציא [illegible] ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כי לא כתיב ביה הנפק דאיכא למימר כתב ללות ולא לוה אלא אפי׳ כתב בו הנפק דמקויים לא יחזיר [illegible] לפרעון

לפרעון ור' יוסי אומר הרי הוא בחזקתו ולא חיישינן. לפרעון ולא חייש ר' יוסי לפרעון והתניא מלא שטר כתובה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה ר' יוסי אומר עודה תחת בעלה יחזיר לאשה נתאלמנה או נתגרשה לא יחזיר לא לזה ולא לזה אמר רבינא איפוך וטעמייהו דרבנן התם לאו משום דחיישינן לפרעון אלא משום דחיישינן לשתי כתובות ור' יוסי לשתי כתובות לא חיישינן ע"כ: ליד דיין מ"ש· דקס"ד דהכי קאמר אם מלאו דיין לא יוציאהו מידו עולמית ומ"ש דיין מאיש אחר: ואחר· שאינו לא לוה ולא מלוה:

רש"י

דקא מרע לדיבוריה· שאמר מתחלה כולה שלי: ולדבריכם· שאיכם מאמינים לי שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה: ולימא מגו דחשיד כו'· לרבי יוחנן פריך דאמר חשדוהו רבנן שמא תקף טליתו של חבירו שלא כדין ואמר שלי הוא ואם חשוד הוא בכך חשוד נמי לישבע לשקר: (ד) לא אמר כו'· דחמיר לאינשי איסור שבועה מאיסור גזל: אמר אביי· טעמא דמתני' לאו כדרבי יוחנן דחשוד אממונא חשוד אשבועתא אלא חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו ומהמת זה תוקף בטליתו ועל ידי שבועה יפרוש: ולא פרשי מספק ממונא· אבל מן ודאי ממונא פרשי ומאן דלא פריש חשוד נמי אשבועתא: עד דבחישנא· עד שאחפשנו: וישבע על השאר· כמו כל מודה מקצת הטענה שאמרה תורה ישבע כדילפינן בשבועות מכי הוא זה אע"ג דזה לא הודה הרי יש עדים על מקצת והוי כמו הודאה שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים: מק"ו· ותלמודא מפרש לה מאי ק"ו: והילך· לא הוצאתים והרי הן שלך בכל מקום שהן: חייב לישבע על השאר· ולא אמרינן הנך דקא מודה בגוייהו הואיל ואיתנהו בעינייהו כמאן דנקיט להו דמי אלא הוי כשאר מודה במקצת הטענה וחייב: תקנת חכמים היא. ולא משום מודה מקצת דהא כי היכי דהאי מודה להאי [ז] מודה להאי:

ומאי היכא

נר מצוה שמא שטר שנפל כבר ליד דיין. ומאי קך נפילה דכתוב ביה הנפק לא יוציאוהו מידו לא ללוה ולא למלוה עד שיבוא אליהו או עדים שראו מיד מי נפל: דחיישינן לפרעון· שמא אמת טוען הלוה שפרעו ורבי יוסי לא חייש לפרעון דמאן דאהדרו ליה שטר פרוע לאלתר זהיר ביה לקרעו ולא משהי ליה: שהבעל מודה· שלא נתן לה כתובה: יחזיר לאשה· וכגון דליכא למיחש [ח] לקנוניא שכתוב בה מפורש חוץ מן האחריות: אין הבעל מודה· שאומר פרעתיה ומידי נפלה: עודה תחת בעלה· שלא גרשה: יחזיר לאשה· דלא עביד איניש ליתן כתובה קודם גרושין: נתארמלה וכו' לא יחזיר· דחיישינן לפרעון אלמא חייש רבי יוסי לפרעון: איפוך· רבי יוסי דאמר הרי הוא בחזקתו לרבנן ורבנן דאמרי לא יוציאו עולמית לרבי יוסי: וטעמייהו דרבנן· כלומר וכ"ת מ"מ קשיא דרבנן דאמרי [הרי הוא] בחזקתו [אלמא] דלא חיישינן לפרעון ארבנן דאמרי גבי כתובה דאפילו בעודה תחת בעלה אם אין הבעל מודה לא יחזיר כלומר דחיישינן לפרעון [ליתא] דלאו משום דחיישינן לפרעון היא דמאן דפרע ואהדרו ליה שטרא לאלתר קרע ליה אלא משום שתי כתובות שמא חזר וכתב לה כתובה לאחר שנפלה זו מידה ואין הבעל מודה דקתני לאו באומר פרעתי אלא באומר אל תחזירהו לה שיש בידה אחרת ותוציא על יורשי שטר אחר שטר· כתב ר"ח ז"ל דמסקנא דשמעתתא כרבינא ומפכינן לה למתני' דרבי יוסי חייש לפרעון ורבנן לא חיישי וכרבי יוסי קי"ל אע"ג דיחידאה הוא לגבי רבנן דהכי מוכח סוגיא דלקמן דלפרעון חיישינן ומיהו אע"ג דרבי יוסי חייש לפרעון בעודה תחת בעלה לא חייש וכדקאמר איהו גופיה עודה תחת בעלה יחזיר לאשה וטעמא דמילתא דכיון דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים [לא חיישינן לפרעון כלל] ומש"ה לא איתרע משום נפילה אבל בשטר חוב אמרינן לקמן דאפילו תוך זמן דלא עביד איניש דפרע איתרע משום נפילה ולא יחזיר למלוה דחיישינן לפרעון משום דנתן לגבות בודאי זימנין דמקדים לוה ופרע בגו זימניה הלכך חיישינן אבל לכתובה לא חיישי' כדאמרן והא דתנן [כתובות ד' פו·] נפרעת שלא בפניו והנפרעת מהיתומים לא תפרע אלא בשבועה משום דחיישינן לגררי [ט] התם טעמא משום דסמוך למיתה או מי שמניח ביתו והולך עביד דמתפיס לה גררי לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ואפילו במי שקפלה עליו מיתה או ביולא שלא לדעת אמרינן

הכי *הא דתנן שנים שהיו רוכבין ע"ג בהמה חולקין הכי נמי דפלגי לה בשלמא טהורה חזיא לבשרא אלא טמאה למאי חזיא הא אפסדוה אלא לדמי ה"נ לדמי: זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו: (א) *וכי מישתבע לא לימא שבועה שבולה שלי משום דלא יהבינן ליה כולה ולא לימא נמי שבועה שחציה שלי משום דקא מרע ליה לדיבוריה אלא נימא הכי כולה שלי היא ולדבריכם שבועה שאין לי בה פחות מחציה: ומאחר שזה תופס ועומד וזה תופס ועומד שבועה זו למה אמר ר' יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אדם הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא ולימא מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא[א] א *אמר אביי חיישינן שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו ולימא מגו דתפיס ממונא מספיקא משתבע נמי מספיקא אמר רב ששת בריה דרב אידי פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי אינשי מספק ממונא מאי טעמא ממון אפשר בהזרה שבועה לא אפשר בהזרה: *אמר רב אידי בר אבין ²הכופר במלוה כשר לעדות ב בפקדון פסול לעדות וה"מ דאסהידו סהדי דההיא שעתא דכפריה בב"ד הוה לפקדון בביתיה והוה ידע ביה אי נמי הוה נקיט ליה בידיה ואי לא הוי כי האי גונא לא מיפסל דאמרינן דלמא איגניבא מיניה וסבר אכפריה השתא עד דבחישנא ומשכחנא לה ומהדרנא לה ניהליה וגרסינן בפרק הגוזל עצים* אמר רב ששת (א) הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסיו מתיב רמי בר חמא ושכנגדו חשוד על השבועה כיצד אחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון [ג] ואם איתא מכפירה [ג]אפסיל ליה אמרי הכא במאי עסקינן דקאי באגם דליכא כפירה סבר אישתמיט ליה עד דמייתינא לה תדע דאמר רב אידי בר אבין הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות אלמא כל היכא דאית ליה לאישתמוטי בפקדון כמלוה דמי ולא מיפסל עד דמשתבע: *) *תני ר' חייא ³מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ג ועדים מעידין אותו שיש לו נ' זוז נותן נ' זוז וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו וכן הלכתא· *ואמר רבי חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' ⁴והילך חייב מ"ט הילך [ד] כמודה במקצת טענה דמי ותנא תונא שנים אוחזין בטלית והא הכא דכיון דתפיס הילך הוא וקתני ישבע [ה] רב ששת אמר הילך פטור מ"ט כיון דקאמר ליה הילך הני חמשין דקא מודי ליה בגויהו כמאן דנקיט להו (ג) בידיה מלוה ובאידך חמשין הא לא קא מודה ליה הלכך ליכא הודאה מקצת הטענה ולרב ששת קשיא מתני' אמר לך רב ששת מתני' תקנת חכמים היא [ו] (ג) כר' יוחנן וסוגיין כרב ששת דאמר הילך פטור מדקא מקשינן בפרק השואל (א) בענין היו ליה שני עבדים אחד גדול ואחד קטן המוכר אומר הקטן מכרתי והלוקח אומר הגדול לקחתי ישבע המוכר שהקטן

*) הפי' כתוב למעלה דף ב' ע"א מכאן ועד המשנה דהיו שנים רוכבים· ד"ת

אליבא דמ"ד יאוש כדי קני דכיון דלא נקרא שם בעלים עליו אפי' הקדים לפני יאוש הוי קדוש דכי היכי דלמאן דאמר יאוש כדי קני מיחייב הגנב במכירה קודם אע"ג דלא אתו מעשיו דהא לא מייאש זה וחייב להחזירו בעין ולא חל המכר הכי נמי מיחייב בהקדש קודם יאוש כיון דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט:

א כתב הרא"ש ז"ל ומדלא הביא רב אלפס ז"ל אלא דברי אביי מכלל דסבירא ליה דאמרינן מאן דחשיד אממון חשיד אשבועתא אע"ג דסוגיא בתלמוד מסיק דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומיהו אין נפקותא בזה דלא אשכחן לאביי מאן דחשיד אממונא בלא עדים דאמר שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו דאל"כ תקשה לאביי מכל הלין דמוכח מינייהו דלא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא:

ב ופשוט פ' הגוזל בתרא דמוסר לאנסין פסול לעדות ולשבועה ונראה דדוקא מי שהוא מוחזק מסור אבל אם טוען מסרתני והוא אומר לאו לא נפסל בשביל כך מלישבע היסת וליפטר למאן דס"ל דנשבעים על טענות כי האי כמו שכתבתי בהלכות חובל ומזיק בפי' וכ' המרדכי שם בשם ספר חפץ בשם רב פלטוי דלא מבעיא מסור גמור דפסול אלא אפילו אדם המריב עם חבירו ואומר בפרהסיא אלך ואמסור ממונך הואיל ומעיז פניו בפרהסיא נחשב רשע ופסול לעדות וה"ה לשבועה וסיים בה המרדכי שם בשמון וכי אמרי רבנן לא נחשדו ישראל על כך ה"מ דשתיק ליה משתק אבל הכא דקא פעי בפרהסיא בדבורא מזיק הוא ונפסל לעדות ואין לומר דגזים איניש ולא עביד דאיכא למימר דהכא מיירי במוחזק לכך עכ"ל משמע דאינו נפסל אלא במוחזק לכך וקשה בעיני דאי מיירי שהוחזק לכך למה ליה למימר (ליה) תו משום שהתניף למימר אמסור והלא פסול ועומד הוא כיון שהוחזק לכך וצ"ע ונראה דהפי' לרבינו בנימין שכתב דהמלשין חבירו אינו חייב לשלם לו היזקו בדבורא בעלמא כיון שלא הראה לעובד כוכבים ממונו מ"מ גם (אינו) [איהו] מודה דהמתניף לומר אלך ואמסור נחשב רשע ונפסל לשבועה ולעדות והנאנס למסור ממון חבירו אינו נפסל לעדות ולשבועה ואפילו לא אנסוהו רק להראות והלך הוא והביא בעצמו ונתן לעובד כוכבים אינו רשע להפסל מעדות ומשבועה אלא בר תשלומין הוא כאשר כתבתי בהלכות חובל ומזיק וקצת נראה דהמעיד יחיד לחבירו ישראל לעובד כוכבים כיון דמשמתינן ליה וגם מחייבינן ליה לשלם לדעת קצת פוסקים לפי שהוא מתכוין ודאי להזיק לחבירו דודאי נפסל לעדות ולשבועה אבל המתכוין להציל את שלו מן העובדי כוכבים ומתוך כך מסרו לעובדי כוכבים כגון שהלך בערכאות או שהוציא שלו ע"י עובד כוכבים אע"פ דמשמתינן ליה על המעשה שעשה אין זה רשע ומסור כי לא נתכוין לעשות כרשע וכן נראה דהמוסר את חבירו בשעת זעם ובשעת חמוס מפני שחברו חבל בו וכיוצא בזה הרי זה אינו נקרא רשע שיפסל לעדות בכך דאין אדם נתפס על צערו והלוקח ממון חברו ונושאו ונותנו לעובד כוכבים ואינו מעמיד העובד כוכבים ... שבועה וכתב שם המרדכי דהנאנס להתוס שקר אונס נפשות חייב לשלם אבל אינו נפסל לעדות ולשבועה ואם נאנס מחמת ממון הרי זה נפסל לעדות ולשבועה כמו גזלן וחייב לשלם: ג בדין שומר שכפר בכל איכא פלוגתא לדברי רש"י ... כפר בכוליה חייב לישבע מן התורה ולר"ת לעולם כופר בכל פטור משבועת התורה גזרת הכתוב ואפילו השומרים שטענו שנאנסו אינן חייבין שבועה אא"כ הודו במקצת הטענה ולדברי ר"י וריב"א ומיי' פ"ב מהלכות ... סמ"ג עשין פ"ט והרא"ש וטור חו"מ סימן פ"ז כולם הסכימו דכופר בפקדון פטור משבועת התורה ואינו חייב רק היסת מיהו דוקא היכא שכופר בכל בטענה דשייך במלוה דהיינו שטוען לא היו דברים מעולם או החזרתי ונסתלק מעלי שמירתך אבל אם כופר בכל בטענת נאנסו כגון שטוען המפקיד שהפקיד אצלו והנפקד טוען שנגנב או נאנס אז חייב לישבע שבועת התורה:

... וכו' משמע דהרי"ף ז"ל ס"ל אמרינן מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא וכ"כ הרא"ש ז"ל בשם הרי"ף: [ב] כ"ב ואפילו שבועת שוא: [ג] כ"ב דנעשה גזלן לרב ששת: ... נמי: [ה] כ"ב פי' מאי שתפיס הילך הוא דהא אין סהדי דשלו הוא מה שתפיס ואפ"ה ישבע על שאר חצי ... אינו בידו דהא אין בידו אלא מעט מהתני' טלית כדאוקימנא לעיל שתפים בכרכשתא: [ו] כ"ב פי' ... כל אדם הולך ותוקף וכו': [ז] כ"ב נמי: [ח] כ"ב פי' שמא יעשה קנוניא עם אשתו על שדיהו שמכר ... כבר לטרפם בכתובתה: [ט] כ"ב א"כ אפי' בעודה תחת בעלה נמי ניחוש לגררי:

המאור הגדול

חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו וא"ת א"כ נטעון ולימא הכי והכי אית לי גביה בפי' ואמטול הכי תפיסנא ליה ונ"ל מזה שאם היה טוען כך בפי' לא היה נאמן לתקוף בטלית של חבירו ... יערם איערומי ואמר כולה שלי ומיהא שמעי' שאין לו לאדם לתפוס בשל חבירו במה שהוא ... חבירו לטעון ולומר כך וכך יש לי עליו ואפילו בפקדון דאיתיה גביה דפקדון נמי ברשותא ... מחית והנהו עיזי דאכלו חושלא בנהרדעא לאו מרשות חבירו תפשן אלא ברשות הניזק במקום ... ולפיכך היה יכול לטעון עד כדי דמיהן וכן ההוא דחבל סכינא דאשכבתא מחברי' מודה במקצת ... ולפי' היה זה נאמן עד כדי דמיו שמתוך שיכול זה לתפשו באותו מקצת שמודה בו חבירו ... עון עד כדי דמיו כי ההיא דתניא אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי אלא אחת ... שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה וכן דן הרב רבינו משה ז"ל ומה שהקשה לו אבא ... מדקתני בתוספתא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי או יש לי בידך במנה כסות במנה ... לאו קושיא הוא דהתם אין הכסות והכלים ברשות התופס אלא המנה הוא שברשותו וי"ל מלוה הוא דקיימא ברשותיה ולפיכך נאמן אבל בפקדון אינו נאמן:

מלחמת ה'

ועוד חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו וא"ת א"כ לטעון ולימא הכי והכי אית לי גביה בפי' וכו': אמר הכותב זה אינו דכולהו אינשי לאו האי דינא גמירי ועוד שהכי הוא רוצה לחלוק עמו בגופו של טלית ואביי ה"ק דלמא מלוה ישנה יש לו עליו ואע"פ שאמר על גופה כולה שלי לא חשיד דלא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו וזו הסברא שאמר שאינו נאמן לומר כך וכך אית לי גביה הטעתו אף במס' כתובות בפרק הכותב גבי ההיא איתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי ואמרה מחיים תפיסנא להו ולא הימנה רב נחמן ופירשה רבינו הגדול רבי יצחק ז"ל בהלכותיו יפה אבל בעל המאור הזה ז"ל חלק עליו ואמר דשאני התם משום דפקדון הוא ולא מהימן בשום טענה לאפוקי ממונא מחזקת מאריה ואע"ג דאיכא מגו טועה שם ובעיקר הדין יש תשובה מההיא דגרסינן התם בפרק הכותב ההוא בקרא דיתמי דתפסו מיניה תורא דיתמי בע"ח אמר מחיים תפיסנא ליה ובקרא אמר לאחר מיתה תפסתיה והימניה לבעל חוב מגו דאי בעי אמר לקוח הוא בידי והא התם מידא דבקרא תפסיה שידו כיד היתומים ואפ"ה המנוה במגו ואמאי הא אמרינן שאין נאמן לתפוס בטלית חבירו ולומר מחיים תפסתים במידי דתפס מרשותיה דמאריה או בפקדון אע"ג דאיתיה ברשותיה ומשום הכי אמרי לה להסיא אתתא לאיתויי סהדי זו השיב עליו ה"ר אברהם בר' דוד ז"ל ועיזי דאכלי חושלא בנהרדעא ראיה גמורה לדין זה ומה שדחה

עין משפט
ב מיי' פרק י מהל' עדות ...
ג מיי' פרק ... טוען ...
ד מיי' פ"ק ... סמג שם טור חו"מ סי' עב ופח:

חדושי אנשי שם

הגהות הב"ח

הגהות הרי"ף

הגהות מא"י

אמרינן הכי משום דלא פלוג רבנן אבל בלאו הכך גווני בעודה תחת בעלה ליכא מאן דחייש לפרעון · וכן דעת רי"ף ז"ל בתשובה שנשאלה מלפניו מי שגרש אשתו ותובעת כתובתה ואמר לה פרעתיך או אתפסתך נדרי אם יש לו להשביעה על כך או לא והשיב ז"ל טענה זו שטען דאתפסה נדרי לכתובתה קודם גרושין אינה טענה לפי שלא נתנה כתובה לגבות מחיים וכן אמרו [ב"ב דף ס׳] הקובע זמן לחברו ואמר לו פרעתי בתוך זמני וכו' אלא נותן לה כתובתה ויחרים סתם ומיהו אע"ג דקי"ל כר' יוסי בחשש פרעון כדאמרן. בענין דיניה [דרבי יוסי דאמר] יחזיר ולא חיישינן לשתי כתובות לא קי"ל כוותיה אלא כרבנן דפליגי עליה וחיישינן לשתי כתובות דרבים ניכהו ועוד דחזינן ליה לרבא דאמר בסוף פרקין [דף כ:] אי משום שטר כתובתה חיישי' לב' כתובות: מתני' היו שנים רוכבים על גבי בהמה או [שהיה] א' רוכב[ח]·שמעינן מהכא דרוכב[ט] או מנהיג שניהם שוים לקנות בהמה מן ההפקר בין שהרוכב בועט בה ומנהיגה ברגליו או לא בכל ענין משמע ממתני' דתני לה סתמא : זה אומר וכו' · ואם האחד רוכב והאחד מנהיג ובאו לפנינו זה אומר רכבתי בה תחלה ואח"כ בא מנהיג ומנהיג אומר אני הנהגתי תחלה ואח"כ בא רוכב חולקין אותה ביניהם דאפשר דליכא ודאי רמאי דשמא תרווייהו החזיקו בה בבת אחת זה לרכוב וזה להנהיג וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל פי"ז מהלכות גזלה ואבדה : בזמן ששניהם מודים·ששניהם יחד החזיקו בה : יחלוקו· שלא בשבועה והא [י]פשיטא אלא [גמרא דף ח·] זאת אומרת דהמגביה מציאה לחברו קנה חברו · דהא אם לא קנה ה"נ אמאי יחלוקו לא זה יקנה ולא זה יקנה ויכול אחר לחטפה מהם שהרי כששניהם הגביהוה מהני הגבהות כל אחד מהם לחברו אם המגביה מציאה לחבירו לא קנה חברו הרי היא כאילו היתה מונחת עדיין על גבי קרקע : גרסינן בגמרא [דף ט· ע"ש] א"ר אבהו א' רוכב חמור ואחד תפים במוסרה זה קנה חמור וזה קנה מוסרה הואיל ויכול לנתקו ולהביאו אצלו והא דרבי אבהו בדותא היא דאי לא תימא הכי טלית שהיתה מונחת חציה ע"ג קרקע וחציה על גבי עמוד ובא אחד והגביה חציה מעל גבי קרקע ובא אחר והגביה חציה מעל גבי עמוד ה"נ דקמא קני הואיל ובידו לנתקה ובתרא לא קני אלא דרבי אבהו בדותא היא ע"כ · פירוש הואיל ויכול זה שתופס במוסרה למשכו בכח וינתק מראש החמור ויביאנו אצלו דהואיל וראש החמור גבוה נוח לו להביאו אצלו בנתיקה אחת : בדותא היא · דאע"ג דיכול לנתקו כל כמה דלא נתקיה לאו הגבהה היא : וחציה על גבי עמוד · כיון דבמקום גבוה הוא האוחזה בראשה השני נוח לנתקה ולהביאה אצלו דלא מחסר הגבהה : ה"נ דקמא קני · דמכי [אגבהה] קנייה כולה משום דיכול לנתק' וא"כ יש חילוק בשנים שהגביהו מציאה זה מכאן וזה מכאן בין מקום גבוה למקום נמוך [כ] ולכן לא אשכחן תנא דמפליג בהכי · ומ"מ שמעינן מהכא דאם נתקו מהני שאע"פ שלא הגביהו דאדרבה השפילו כשהביאו אצלו מ"מ כיון שמתחתו הוגבה ג' טפחים מן הקרקע קנה כיון דתפיס ביה בשעה שהוגבה מכחו דאי לא תפיס ביה לא קנה אע"פ שהוגבה מכחו כדאמרינן פרק הגוזל עלים (דף נח·) גבי זורק מטבע של חבירו ליס דאי אדוייה אדייה לא קנה ליה אע"פ שהוגבה מכחו ומיהו דוקא הגבהה כי האי שהיא דרך ירידה אבל הגבהה שהיא דרך עלייה הגבהה חשובה היא ואע"ג דלא תפיס כלל מהניא כדמוכח פ' שלוח הקן (דף קמא:) דאמרינן התם ז"ל טרוף אקן כי היכי דליתגבהו [ל]:

עוד גרסינן בגמ' [דף ט:] בעי רבי אלעזר האומר לחברו משוך בהמה זו וקני כלים שעליה מי מהניא משיכה דבהמה לאקנויי כלים או לא אמר רבא ואי א"ל קני בהמה וקנה כלים שעליה מי קנה אגר מהלכת היא ואגר מהלכת לא קנה והלכתא בכפותה : פירוש משוך בהמה זו וכו' הא דאיבעיא ליה במשוך בהמה ולא במשוך כלי זה לקנות כלים שעליו משום דמשיכת כלי אפילו בכלי של מוכר מהניא משיכה לקנות מה שבתוכו כדמוכח פרק הספינה (דף פה·) דמשיכת הכלי [מ] כנגד משיכה מה שבתוכו אבל משיכת הבהמה בהנהגה וכלים בגרירה ולפיכך בעי אי מהניא משיכה דבהמה לכלים משום דלא דמו משיכות להדדי : אמר (ליה) רבא מדאיבעיא לך במשוך
בהמה

הגהות הב"ח (א) אמאי כצ"ל :

תורה אור · נר מצוה

שהקטן מכר אמאי ישבע מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ועוד הילך הוא מדרקא מקשינן הכי שמעינן דכדרב ששת ס"ל דאמר הילך פטור. ולרב *ששת דאמר (דף ה·) הילך פטור קרקע(א)מאי אצטריך קרא למעוטה משבועה הא כל קרקע הילך היא אמר לך רב ששת כי אצטריך קרא *) °היכא (רמז) דחפר בה בורות שיחין ומערות אי נמי היכא דטענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות מהא שמעינן היכא דטענו חטין ושעורים והודה לו באחד מהן חייב דאי לא תימא הכי אמאי איצטריך קרא למעוטי הודה בכלים וכפר בקרקעות הא חטין ושעורים נינהו אלא לאו ש"מ טענו חטים ושעורים והודה בא' מהן חייב: תנו רבנן (רמח) ב שטר שכתוב בו *סלעין דינרין מלוה אומר (דף ד:) חמש ולוה אומר שלש רבי שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה במקצת טענה ישבע רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבדה ופטור והלכה כר"ע דקי"ל הלכתא כר"ע מחבירו [א] וכי פליג ר"ש ב"א עליה דר"ע היכא דאמר לוה שלש אבל היכא דאמר לוה שתים אפילו ר' שמעון ב"א מודה דפטור משום דהוי שטר שעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ושמעינן מינה דהיכא דאמר ליה מנה לי בידך חמשין מינייהו בהדין שטרא וחמשין על פה ואמר ליה אידך חמשין דבשטרא אית לך גבאי וחמשין דעל פה לית לך גבאי דמשלם חמשין ונשבע שבועת היסת ומיפטר משום דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירות והודאות שעבוד קרקעות ותנן טענו כלים וקרקעות הודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה מקצת כלים חייב מקצת קרקעות פטור : (רמט) ג*ההוא רעיא דכל יומא הוה (דף ה·) מסרי ליה חיותא בסהדי ההוא יומא מסרו ליה בלא סהדי לסוף אמר להו לא היו דברים מעולם אתו סהדי ואמרי דאכל תרתי מינייהו אמר מר *זוטרא אם איתא לדרבי חייא קמייתא משתבע אשארא א"ל אביי ואי איתא משתבע גזלן הוא א"ל לשכנגדו קא אמינא. השתא נמי נחייביה מדרב נחמן דתנן ב מנה לי בידך אין לך בידי כלום פטור וא"ר נחמן משביעין אותו שבועת ג היסת דרב נחמן תקנתא היא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן מהא שמעינן דהלכתא כמאן* דמתני להא דרב נחמן ארישא דמתניתין דקתני מנה לי בידך אין לך בידי כלום פטור אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת וכ"ש אסיפא דקתני מנה לי בידך אמר לו הן ולמחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור אמר רב **) (דף ה:) נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת : *ותיפוק ליה דהוה ליה רועה ואמר רב סתם רועה פסול ה"מ רועה דידיה אבל רועה דאחריני סתמיה כשר דאי לא תימא הכי אנן חיותא לרעיא היכי מסרינן והא כתיב °)ולפני עור לא תתן (דף ב· רנ) מכשול אלא חזקה אין אדם חוטא ולא לו : **מתני'** *היו ד שנים רוכבין ע"ג בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו ובזמן שהן מודים או שיש להן עדים חולקין שלא בשבועה :
היה

*) כד"ס הגי' למעוטה משבועה. **)בגמ' איתא רב יהודה. °) ויקרא יט

רש"י

היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות כו' · דלאו הילך הוא דקילקלה : אי נמי · היכא דהודה לו בכלים דלאו הילך הוא ואשמעינן דאינו נשבע אכפירות שעבוד קרקעות : סלעים דינרים · שטר שכתוב בה פלוני לוה מפלוני סלעים סתם או דינרים סתם ולא פירש כמה : אינו אלא כמשיב אבידה · דהוה מצי למימר שתים והשטר היה מסייעו דכיון דלא פירש ניכרים הדברים ששתים היו ולכך לא פירש למיעוט סלעין שתים הן וכיון דאמר ג' הוי כמשיב אבידה וחכמים פטרו משיב אבידה משבועה דתנן במסכת גיטין [דף מה:] מציאה לא ישבע:[ב]אלא היכא דאמר לוה שלש · דמנה השלישית אינו כתוב בשטר והוה ליה מודה מקצת הטענה : דה"ל כפירת שעבוד קרקעות · דשטר הוי שעבוד [ג]קרקעות וקיימא לן שאין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות דקרקעות איממעטו משבועה פרק שבועת הדיינים כך אין הודאתן מביאה לידי שבועה אבל אמר מלוה חמש ולוה אמר שלש איכא כפירה והודאה במה שאין כתוב בשטר : אם איתא לדרבי חייא קמייתא · כלומר אם הלכה כמותו דעדים מחייבי שבועה : והא גזלן הוא · דפקדון הוי גביה וכי קאמר ר' חייא במילתא דאיכא למימר אישתמוטי הוא דקא מישתמיט : לשכנגדו קאמינא · דאם שבועה מוטלת עליו שכנגדו נשבע ונוטל כדאמרינן בשבועות דמי שחשוד על השבועה תיקנו חכמים דהך שכנגדו נשבע ונוטל : השתא נמי · אפי' אי ליתיה לדרבי חייא ואין כאן הודאה במקצת : ליחייב שבועת היסת [ד]· שהשיאוהו חכמים לכך להסיתו להודות וטעמא מפרש התם שחזקה אין אדם תובע אא"כ יש לו : דר"נ תקנתא היא·דמדאורייתא לא רמי שבועה עליה דאין נשבע ונוטל מן התורה דכל הנשבעים נשבעים ופטורים ולשבועה דאורייתא עביד רבנן תקנתא אבל תקנתא לתקנתא לא עבדינן : ארישא · אע"ג דליכא דררא דממונא[ה] דצריך לישבע וכ"ש אסיפא דאיכא דררא דממונא דהא מתחלה הודה שהיה חייב לו : דהוה ליה רועה · אדאביי קמתמה מתמיה[ו]ותיפוק ליה אי לאו גזלן הוא פסול היה לשבועה:דאמר רב[ז]· סתם רועה פסול לעדות דמסתמא גזלן הוא שרועה בהמה בשדות אחרות: רועה דידיה· בהמות שלו פסול בשביל הנאת עצמו רועה בשדו' אחרות אבל רועה בהמות אחרות בשכר בשביל הנאות אחרים אינו חוטא להרעות עד שיגיע למרעה המופקר לכל : מתני' אחד מנהיג · את הבהמה ברגליו ולא רכב עליה :
משוך

שלטי הגבורים

א כתב הטור ואינו נקרא הילך אלא אם כן יאמר המקצת שהוא מודה לו מונח בידו בפני ב"ד ליתנו לו מיד אבל אם אמר הרי הוא בביתי ואתננו לך לא וכתב ה"ר יוסף ן' מיגש אפילו אם יתן לו משכון על מה שמודה לו לא חשיב הילך אבל בע"פ כתב דמשכון חשיב שפיר הילך דהא אפילו שטר חשיב הילך והכי מסתברא תבעו שני כלים והודה לו באחד מהם ואמר לו הילך וטוען התובע שנשתמש בזה שהוא מודה לו ונפחת מדמיו אם יש לו עדים בזה או שהוא בעצמו מודה לו אין זה הילך אם נראה לדיין שהנתבע מערים כדי לדחות ממנו השבועה צריך לישבע שבועה דאורייתא וכ"כ מיי' כיצד אמר לו מנה וכלי יש לי בידך אין לך בידי אלא הכלי והילך ואמר התובע אין זה הכלי שלי הרי זה נשבע היסת וכולל בשבועתו שזה כליו ואם הודה הנתבע שאין זה כלי שלו אלא שנתחלף לו אף ע"פ שהוה כמו כליו צריך לישבע שבועה דאורייתא ע"כ ואפשר שהוא סובר דמשכון אינו נקרא הילך אבל לפי מה שכתבתי דמשכון נקרא הילך לא גרע זה משאר משכון : ב התובע את חבירו בב"ד ואמר מנה לי בידך כתב מיי' שב"ד אומר לו ברר דבריך במה חייב לך הלויית לו או הפקדת בידו שאפשר שהוא חושב שהוא חייב לו ואינו חייב לו וכן הנתבע אם השיב אין לך בידי כלום צריך לברר דבריו דשמא טועה וסבר שאינו חייב לו והרא"ש כתב בתשובה שא"צ לברר לו פרעון מתי פרעו וכמה פרעו ולא הלואה היאך הלוה ומתי הלוה ומיהו הכל לפי הענין להוציא הדין לאמיתו שאם יראה לדיין שהאין ברמאות יש לו לחפש ולפשפש בין בטענת התובע בין בטענת הנתבע כדי להוציא הדין לאמיתו : ג כתב הטור אע"פ שכופר בכל והילך פטורין מן השבועה מה"ת חכמים חייבוהו שבועה וזו היא שנקרא שבועת היסת ל"ש אמר ליה מנה לי בידך וא"ל הין למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך או שאמר יש לי בידך כנגדו כסות וכלים או שא"ל אמת שהיה לך בידי אבל אתה מחלתו לי או נתתו לי במתנה דאיכא דררא דממונא ל"ש מנה לי בידך וא"ל אין לך בידי כלום דליכא דררא דממונא בכל ענין נשבע היסת ובלבד שיתבע התובע טענת ודאי פירש רש"י שאין כופר בכל פטור מן התורה אלא בהלואה שתבעו מנה הלויתיך אבל תבעו בפקדון שהפקיד בידו אפי' כפר בכולו חייב לישבע מה"ת אבל אין דעת מיי' כן שכתב אין א' מהשומרים צריך להודות במקצת כיצד

מלחמת ה'

שדהו שברשות הניזק תפסן אינו כלום דהא כיון דלאו בתורת משכנתא אתא לידיה דמיא לפקדון או לתופס בטליתו של חבירו דהא כל היכא דאיתנהו ברשותא דמרייהו איתנהו וכאילו מרשותו תקפן וכן מה שכתב ומה שהקשה לו אבא מארי ז"ל מדתניא בתוספתא מנה לי בידך וכו' או שים לי בידך במנה כסות במנה כלים פטור לאו קושיא היא שאין הכסות והכלים ברשות התופס שבא בעל המאור לשון התוספתא שבתוספתא לא תניא אלא שים לי בידך במנה כלים וכך פירושה תבעו כסות וכלים או מנה ואומר [illegible] במנה כסות כלומר אותו כסות שהפקדת אצלי במנה שים לי בידך אני תופסו זו היא גרסת התוספתא שבכל הנוסחאות ואף רבינו האי גאון ז"ל כתב זו התוספתא בתשובותיו כמו שאמרנו ויש לפרש כגון שטענו מנה וכו' [illegible] וכלים פטור שאינו נשבע על המנה שאין כאן מודה מקצת הטענה וזה העיקר שכן הענין מפורש שם בתוספתא דשבועות אבל אין ספק שהדין הוא כמו שכתבתי ואינו צריך להאריך ולהביא ראיות מדברי הגאונים כי [illegible] בדבר שהוא נאמן וכבר כתבתי לך כי רבינו הגדול ז"ל כך כתב בפרק הכותב בהלכותיו ורבינו האיי גאון ז"ל בתשובותיו ולא ערער אדם בדבר :

עין משפט

[illegible]

הגהות מא"י

[illegible]

עין משפט

א מיי' פרק יז מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור חו"מ סי' רסט:
ב מיי' פרק ב מהל' זכייה ופי"ז מהלכות גזילה ופרק ה מהל' מכירה ופרק י מהלכות גירושין סמג עשין כ עד פב טור חו"מ סי' קנה רסת טור אה"ע סי' קלח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בס: (ב) ואפי' כצ"ל:

בהמה משמע דפשיטא לך דאי א"ל קנה בהמה מהני אף בכלים דאע"ג דמדין משיכה לא מהני משום דלא דמו מהני מיהא מדין חצר ואמאי הא חצר מהלכת היא · [ג] (ואמר רבא נמי) [והא] כל שמהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה · והלכתא מסקינן דבכפותה קנה · מדין חצר [ד] ובכה"ג גופה קא מיבעי לר' אלעזר מי מהניא בבהמה גרירה דלאו דרכה בכך טפי מהנהגה בגמל ומשיכה בחמור דאמרי' [דף ט:] דחד לד מינייהו לא קנייה משום דאין דרכה בכך [והכי נמי] אין דרך בהמה נמי לגרור אותה כפותה ולא איפשטא בעיין · וכתב נר מצוה הר"נ ב"ר דאי משך בכה"ג לא מפקינן מיניה דה"ל תופס ברשות דומיא [ב"מ דף קב:] דכור בל' סאה בסלע דהתם נמי איכא לספוקי במשיכה דשמא לא מהניא דדילמא לא נתכוין להקנות עד שימשוך לוקח כל הכור ואפ"ה אי תפס לא מפקינן מיניה כיון דתפס ברשות וכדפירשנו לעיל: והא דאמרינן וקני כלים וכו' אמרינן בגמרא [דף ט:] דדוקא הכי אבל אי אמר לקנות כלים פשיטא דלא קני משום דמשמע אתה התכוין לקנות אבל אני איני מקנה לך וכתבו האחרונים ז"ל דמכאן משמע דהאומר לחברו משוך חפץ זה לקנותו לא קנאו עד שיאמר לו קנה: **מתני'** היה רוכב על גבי בהמה כו' זכה בה · מסקינן בגמרא [דף י.] דכיון דלא א"ל זכה לי לא זכה חבירו משום דלא שוייה שליח אלא ליתנה לו ולא לזכות לו בה בהגבהתו: לא אמר כלום · דאפילו תימא דמגביה מציאה לחברו לא קנה חברו האי כיון דיהבה ליה קנייה ממה נפשך דאי קנייה קמא הא קא יהיב ליה במתנה ואי לא קנייה קמא משום דלא היה מתכוין לקנותה הוי ליה הפקר עד דמטי לידא דהאי וקנייה האי במה דעקריה מידיה דקמא:

רש"י

[א] משוך בהמה זו כו'. במוכר לחבירו כלים איירי ולא את הבהמה ואומר לו משוך בהמה זו על מנת לקנות כלים שעליה: אמו אי אמר ליה קני בהמה וקני כלים פשיטא*) לך דקנה בהמה על ידי משיכת הכלים מדלא קמיבעיא ליה רק במשוך מכלל דאי אמר ליה קנה בהמה פשיטא דקנה גם כלים דבהמה הוה כחצירו וקנה ליה חצירו: והא הוי חצר מהלכת ולא קנה · כי החצר מהמלא תמלא איתרבאי דלא נייד ומשומר: (ב) אפי' עומדת לאחר משיכה. מ"מ לא קנה דאמר רבא כל שאילו מהלכת לא קנה עומד ויושב נמי לא קנה[ב]: ואם תאמר מתניתי' דקאמר נטלה ואמר זכיתי בה זכה בה אע"ג שכבר הגביה לחבירו: באומר תנה לי · משמע שאינו רוצה לזכות בו עד שתגיע לידו וזה חוזר בו קודם שנתנה לידו: ולא א"ל · זכה לי אתה בהגבהתך: קונות לו · אם יש לו סביבו דבר הפקר אין אחר רשאי לתופסו: בסימטא · קרן זוית הסמוך לרה"ר והוא הפקר לרבים למשוך לתוכה הגריכים [לצאת] מפני הדחק וכן לידי רה"ר: דדחקי בה רבים · שאין לאחד ד' אמות מיוחדות שהרבה עומדין אצלו לכך לא קנו ליה ד' אמות: אין לה חצר · אם זרק לה גט תוך חצרה שתתגרש בה או תוך ד' אמותיה ברה"ר איננה מגורשת אע"פ דבגדולה כה"ג מתגרשת

*) עי' בתוס' בגמ'

רי"ף

היה *°) רוכב ע"ג בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי נטלה ואמר לו אני זכיתי בה זכה בה ואם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום: **גמ'** *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן א המגביה מציא' לחבירו קנה חבירו וא"ת משנתנו דא"ל תנה לי ולא אמר [ליה] זכה לי: **מתני'** ב ראה את ב המציאה ונפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה (א): *ראה אותן רצין אחר המציאה אחר צבי שבור אחר גוזלות שלא פרחו ואמר זכתה לי שדי זכתה לו היה צבי רץ כדרכו וגוזלות מפריחין ואמר זכתה לי שדי לא אמר כלום: **גמ'** *אמר ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא ג ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום מ"ט תקינו להו רבנן כי היכי דלא ליתו לאינצויי וכל מקום דקאמרינן לאו כל מקום ממש אלא *בשדה דעלמא אי נמי °בסימטא אי נמי בצידי רה"ר דלא דחקי רבים בהו אבל ברה"ר דדחקי רבים בהו אי נמי בשדה חבירו לא קנו ליה ארבע אמות דיליה: ואמר ר"ל משום אבא כהן ברדלא קטנה אין לה חצר ואין לה ארבע אמות ור' יוחנן משום ר' ינאי אמר יש לה חצר ויש לה ארבע אמות והלכתא קטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות אבל קטן אין לו חצר ואין לו ארבע אמות דחצר

°) [דף סד ע"א]

דף ט: · דף י. · דף יא. · דף י: · רנא · רנב

גרסינן בגמרא [שם] רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו מ"ט הוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים *(וא"ר יוחנן) התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה איתביה רבא לרב נחמן מציאת פועל לעצמו בד"א בזמן שאמר לו נכש עמי היום עדור עמי היום אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית א"ל שאני פועל דכיד בעל הבית הוא והאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום א"ל כל כמה דלא הדר ביה [ידו כיד] בעל הבית הוא וכי קא הדר ביה טעמא אחרינא הוא דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן המגביה מציאה לחברו קנה חברו וא"ת משנתנו דא"ל תנה לי ולא א"ל זכה לי [ע"כ] · פירוש הוי תופס לבע"ח וכו' · כאדם הבא לתפוס ממון חבירו בשביל חוב של אחר קודם שיקדם לתפוס אותו ממון בע"ח אחר נמצא תופס זה חב בתפיסתו זאת את הנוטים האחרים ואפילו עשאו שליח [ה] בתפיסתו זאת לאו כל כמיניה להיות תופס במקום שהוא חובה והפסד לאחרים כדמוכח בכתובות פרק הכותב (דף פד:) גבי יימר בר חשו כו' מש"ה מדמינן לה למציאה דשוייה שליח וכן [נקטינן] מהשוכר את הפועל נכש לי עמי וכו' דלא נשכר לו אלא לניכוש ועידור וכשהגביה המציאה אין זו ממלאכת הבעל הבית וקנה הפועל ויככה לו משכרו שכר פעולה ניכוש ועדור של שעת הגבהה: אבל אמר לו עשה וכו' · כל מלאכות שהוא עושה מלאכת בעל הבית היא וקנה בעל הבית אלמא המגביה מציאה לחברו קנה חברו: וכי הדר ביה וכו' · הא דאמרינן דהרשות בידו למהדר לאו משום דאמרינן דעד השתא לאו כיד בעל הבית הוא אלא טעמא אחרינא הוא שאינו לו כעבד שאם בא לעזוב שכרו מכאן ואילך ולחזור בו יכול לחזור: קנה חברו · הכי קי"ל כרבי יוחנן דעולא *ור' יהושע ב"ל סברי נמי הכי ורמי בר חמא אמר לעיל [דף ח.] זאת אומרת וכו' ואפילו רבא דדחי ליה [ו] לעיל אותביה הכא לר"נ דאמר לא קנה ממתני' דפועל דאלמא ס"ל נמי דקנה · וא"ת ר' יוחנן דאמר הכא קנה איהו גופיה אמר בכתובות (שם) דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ובשמעתין מדמינן להו להדדי תירץ ר"ת ז"ל דר' יוחנן ס"ל דלא דמו משום דבמציאה איכא למימר מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה מה שאין כן בתופס לבע"ח ולפי דבריו ז"ל אם היה תופס נושה בו [ז] קנה חברו דה"נ איכא מיגו ומיהו במקום שאינו חב לאחרים אפילו לא היה התופס נושה בו לכ"ע קנה וכתב הרי"ף ז"ל בתשובה דדוקא במקום דאיכא פסידא לבע"ח [ח] כגון אי גברא דמפסיד נכסי הוא או עני וירד מנכסיו ונראה לב"ד שיתפסדו נכסים עד שלא יבוא בע"ח [ט] דבכה"ג תקנה הוא שהתקינו הא אילו היה ב"ח אמיד ויכול לפרוע לבעל חובו לא אלא הרי זה [י] אומר לאו בעל דברים דידי את ושומעים לו וכתב הרשב"א ז"ל דבמקום פסידא אף מדין השבת אבידה יכול לתפוס וכתב הר"נ ב"ר ז"ל דאפילו לא עשאהו שליח לכך אלא דעבד מנפשיה שפיר דמי דזכין לו לאדם [שלא] מדעתו ושלא [כ] בפניו: וא"ת משנתנו · דקתני אני זכיתי בה זכה בה ומשמע לן אני זוכה בה עכשיו זכה בה ואע"ג שהגביהה לצורך חברו: דא"ל תנה לי ולא א"ל זכה. אתה לי בהגבהתה נמצא שלא עשאו שליח להקנותה לו בהגבהתה עד שעת נתינה והלא קודם נתינה חוזר בו משליחותו ולא דמי להא דאמר רבי יוחנן גופיה בשלהי פרק קמא דגיטין (דף יא:) דכל האומר תנו כאומר זכו דמי דהתם דאיכא דעת אחרת מקנה הכא אמדינן לדעתיה כיון שמגלה דעתו שרוצה לשחרר עבדו ניחא ליה דליקני מהשתא ואע"ג דאמר תנו כאומר זכו דמי אבל הכא מגביה גופיה מימר אמר ליה תנה לי אמרת לי ולא נטלתיה על דעת לזכות בה לעצמך אלא על דעת ליתנה לך כמו שאמרת ועכשיו איני רוצה ליתן: **מתני'** ראה את המציאה ונפל עליה כו' זכה בה · ומה שנפל זה עליה לאו כלום הוא להחזיק בה ואי משום דארבע אמות של אדם קונות לו כדאיתא בגמ' ברה"ר דדחקי ביה רבים לא תקון רבנן אי נמי מדנפל גלי אדעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בד' אמות לא ניחא ליה דליקני וזו כיון דתקנת חכמים היא שומעין לו [ב"ק דף ח: וכ"מ] באומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו: אחר צבי שבור · דהוי דומיא דמציאה שאינו יכול לרוץ ומשתמר בתוך השדה אם לא יטלוהו אחרים: זכתה לי שדי · כתב הר"נ ב"ר ז"ל [ל] דדוקא דאמר הכי שכיון שצבי וגוזלות הללו מהלכים הם כל שהוא מתעורר לקוטם משתמרים הם לו כיון דאי רץ אחריהם מגיעין כדאיתא בגמ' ואי לא אפילו עומד בצד שדהו איננה משתמרת לו ואינו דומה לידו דידו משתמרת וזו איננה משתמרת *וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה: **גמ'** קונות לו · אם יש סביבותיו דבר הפקר אין אחר רשאי לתופסו: שדה דעלמא · שדה הפקר דאילו שדה דבעל הבית לא וכל היכא שאינו של הפקר שדה [מ] חברו הוא וכן דעת הרמב"ם ז"ל: סימטא · קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים והיא הפקר לרבים למשוך לתוכה הצריכים לצאת מפני הדוחק · והא דאמרינן דד' אמות של אדם קונות לו משמע מן הירושלמי דמס' גיטין [פרק ח הלכה ג] דלאו במילי דהפקר בלחוד הוא כגון במציאה ונכסי הגר אלא אפי' במכר ומתנה [נ] נמי דגרסינן התם מה אם מציאה שאינו זוכה בה מדעת אחר הרי זוכה בתוך ד' אמות מתנה שהוא זוכה בה מדעת אחר לא כ"ש וא"ת אם כן למה הוצרכו חכמים לתקן משיכה ומסירה בסימטא יקנה בד' אמות י"ל דלא אמרו בד' אמות אלא בשעומד ונתנו לו בתוך ד' אמותיו *הא (קדמו) לו בעלים לא זכו לו שמקום אותו דבר קנוי הוא לבעליו: ואמר ר"ש ב"ל [ס] קטנה יש לה חצר ויש לה *) יד · [ע] יש לה חצר מדאורייתא לענין גט כדמפרש ואזיל: ויש לה ד' אמות. לענין מציאה ואע"ג דענין מציאה ילפינן מגט דידה בגט כתיבא וקי"ל בפ' הזורק (דף עח:) דבגט אין [פ] ד' אמות כדאמרינן אלא בכדי שתשוח ותטלנו ואת לא תטבל טובלא עד דמטי גיטא לידה מכל מקום [כיון דגבי גט אית לה חצר] ילפינן מציאה מגט לענין חצר וכיון דאית לה [חצר] במציאה תקון לה רבנן ארבע אמות מדין חצר ויש לה ד' אמות דאמרן במציאה דוקא [צ] מתקנת חכמים אבל קטן אין לו יד ואין לו חצר מדאורייתא ומיהו במקח וממכר דאיכא דעת אחרת מקנה אית ליה זכייה גמורה מדרבנן למה שתופס בידו דוקא אבל חצר וארבע אמות לא אשכחן דתקון ליה רבנן כלל כדאמר בפרק המקבל (דף סד:) אגוז וטוטלו לרור וזרקו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים ובמציאה דליכא דעת אחרת מקנה תנן [דף יב·] מציאת חרש שוטה וקטן יש בהם גזל משום דרכי שלום אלמא אפילו מדרבנן ליכא

*) נ"א ד' אמות

נ"ל ושתופס לבעל חוב כו' וע"ש כאן ואר"י וגם בגמ' כאן אינו

לעיל דף ט: וערש"י דף י. ד"ה דאמר שמלה כו':

עי' כסף משנה פרק יז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח:

בס"א לא קדם דבר שיש לו בעלים:

שלטי הגבורים

הפקידו כלים ושכן שנגנבו או נשבע ונפטר אבל אם אמר לו שפקדתיך וזה אומר לא שפקדת או שחזרתי ונסתלק מעלי שמירתה נשבע היסת וכן פי' ר"י שאף בפקדון אם כופר בכל ואומר אין לך בידי כלום פטור מה"ת ולזה הסכים הרא"ש וכשם שעד א' מחייבו שבועה כך פוטרו ממנה שאם תבעו במנה והודה לו בנ' ועד א' מסייעו פטור מן השבועה אע"פ שיש בזה דעות חלוקות הרא"ש הסכים שהוא פטור:

א וכן פסקו מיי' וסמ"ג כריב"ל וכר' יוחנן וכ' סמ"ג דרבא שהוא בתרא שדוחה לרמי בר חמא דלא קנה דחוי ואינו סובר כן תדע שהרי במקום אחר איתביה רבא לר"נ ורוצה להוכיח דקנה: כתב הטור המגביה מציאה לחבירו קנאה אפי' לא אמר לו תחלה להגביה לו הגביהוה שנים כא' או אפילו הגביה הא' ראש האחד תחלה ובא השני והגביה ראש השני קנאוה שניהם:

ב והזוכה מן ההפקר א"צ שיגביהנה ג' טפחים אלא כשהוא מתכוין לזכות מן ההפקר אפי' הגביהה בפחות מג' קנה ואפילו הבטה בהפקר קנה ואי יהיב בכליו אין צורך להגביה כלל דכליו קנו ליה. וכן אי יהיב בידים קנה בכל מקום בפחות מג':

ג כתב הטור המוצא מציאה מיד כשהגיע לתוך ארבע אמותיו קנאה אפילו שלא באתה לידו שחכמים תקנו לאדם שיקנו לו ארבע אמותיו ואם באו שנים כא' לתוך ארבע אמות או שעומדים שניהם ונפלה המציאה בתוך ארבע אמותיהן קנו שניהם וכתב הראב"ד שלא תקנו ד' אמות אלא בעומד אבל במהלך לא והרא"ש היה אומר שאין חילוק:

הגהות מאי"י

[א] נ"ב שייך לגמ' דף ט ע"ב: [ב] נ"ב ע"כ: [ג] וכ"ה כשעמדה והאמר רבא כו' כצ"ל: [ד] נ"ב והיינו כשמשך תחלה הבהמה וקנתה במשיכה ואחר כך נכפת הבהמה כמו שפרש"י גבי וכ"ת כשעמדה עי"ש ר"ל ואם נהג אחר שקנה אותה עצמה במשיכה מבעי' ליה אי קנה כלים ע"ג אי מהני בבהמה גרירא לקנין כלים מאחר דאין דרך בהמה בגרירה: [ה] נ"ב דלא כרש"י דפירש דוקא בדלא עשאו שליח: [ו] נ"ב דאמר רבא לעולם מגביה מציאה לחברו לא קני חברו: [ז] נ"ב פירוש לחברו: [ח] נ"ב לשון הרא"ש כגון דמית לוה ואי לא תפיס למלוה ומפסיד לגמרי דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח או גברי וכו': [ט] דבכה"ג אמרינן קנה חברו ותקנה הוא כצ"ל: [י] נ"ב פי' הלוה: [כ] נ"ב כלשון הזה מצאתי ברש"י בגמרא: [ל] נ"ב פי' כגון דאמר זכתה לי שדי: [מ] פי' ושדה חברו אמרו בגמ' דלא קנו ד' אמות דילי': [נ] נ"ב פי' אם הניח בארבע אמותיו שאינו יכול לחזור בו: [ס] נ"ב טו': [ע] נ"ב פי' לכך: [פ] נ"ב לה: [צ] דלא ליתו לנצויי:

המאור הגדול

משנתנו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי ואף על גב דאמרינן האומר תנו כאומר זכו דמי הני מילי בדבר שמוציא מתחת ידו שנראה כמזכה אבל במגביה מציאה לא אמרינן הכי שאין דעת אחרת מקנה אותו עד שיאמר בפירוש זכה לי:

ליכא אלא מפני דרכי שלום: דכתיב (א) וכתב לה. ומדלא כתיב [ובידה יתנהו דריש ביה הכי וכתב] לה ונתן ספר כריתות בידה[ד]משמע ונתן מ"מ לרבות חצרה כדתניא אם כן למה נאמר ידה מה ידה ברשותה אף כל ברשותה וע"כ משום יד איתרבאי ולא משום שליחות כדי דנימא שלא תזכה לה חצרה דאין שליחות לקטנה דהא נפקא לן שליחות מקרא אחרינא דכתיב ושלחה מלמד שהאשה [קדושין דף מא.] עושה שליח ולא"ג דרבי רחמנא חצר [לשליחות] מאם המלא תמצא בידו אע"ג דנפקא לן שליחות מושלח הכם הוא [ס] דאיצטריך לחייב המשלח אם עשה שליח לדבר עבירה כדלקמן אבל שלא לדבר עבירה לא איצטריך רבויא דלא גרע משאר שליחות[ו]והא דאמרי' דקטנה אית ב) לה יד הני מילי דלית לה אב אי נמי יש לה אלא שכבר נשאת דכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה אבל אית לה אב ולא נשאת אין לה יד כלל דתנן בפ' המקבל (דף סד:) נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גטה וע"כ לא אמרן היא ואביה אלא בנערה אבל בקטנה אביה ולא היא דאין לה יד בפני עצמה וכן דעת הרי"ף ז"ל: וקטן (אין) [הואיל ואין] לו שליחות. דכי כתיב שליחות בין בגיטין בין בפסח איש כתיב בענין: **גרסי'** בגמרא [דף י:] אמר רבינא כי אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא הוא אבל חצר דלאו בר חיובא הוא מיחייב שולחו רב סמא בר רקתא קמיה דרבינא משמיה דרב חייא בריה דרב אויא אמר כי אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דאי בעי עביד אי בעי לא עביד אבל חצר דבעל כרחה מותיב בה מיחייב שולחה: אין שליח לדבר עבירה· משום שאף הוא מוזהר על הדבר ואמרינן ליה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין: אי בעי עביד· שיש לו דעת לעשות ואע"ג דלאו בר חיובא הוא כגון אשה בהקפת קטן דכיון שאינה בהשחתת זקן אינה בהקפת הראש אבל איש הוא בהזהרת הקפה ואם הקיף את הקטן חייב ולרבינא חייב המשלח לאשה אבל לרב סמא פטור המשלח כיון דאי בעי עביד שיש לה דעת לעשות או שלא לעשות· ולענין הלכה כתב הרמ"ה ז"ל דהלכתא כלישניה דרב סמא בר רקתא דכיון דאמרה קמיה דרבינא משמיה דרב אויא ושתיק רבינא וקבלה אלמא דהדר ביה ממאי דהוה אמר איהו הילכך לא משכחת שליח לדבר עבירה דהייתו לחייב שולחו אלא בחצר וכן כתב הרנב"ר ז"ל: אמר המחבר ונראה דקטן שאין לו יד כלל כגון שאין מבחין בין צרור לאגוז הוי כחצר לחייב שולחו דהא לא שייך למימר ביה אי בעי לא עביד עד כאן:

נר מצוה | תורה אור | רש"י

דחצר [א] דקטנה משום ידה אתרבאי דכתיב °וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ותניא אין לי אלא ידה גגה חצרה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מכל מקום וילפינן מציאה מגט (א) וכשם שחצרה כידה לענין גט כך חצרה כידה לענין מציאה אבל חצר דגברא משום שליחות אתרבאי וקטן הואיל ואין לו שליחות אין לו חצר ואין לו ארבע אמות דלא ילפינן קטן מקטנה: ראה *אותן רצין אחר המציאה וכו': *אמר רב יהודה אמר שמואל והוא א שעומד בצד שדהו וכן אמר עולא והוא שעומד בצד שדהו וכן אמר רבה בר בר חנה *א"ר יוחנן והוא שעומד בצד שדהו והא דא"ר יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ה"מ ב בחצר המשתמרת [ב] אבל בחצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין ואי לא לא: ודוקא לענין ג מציאה אבל לענין גט כגון שזרק גט לחצרה אפי' חצר המשתמרת אי עומדת (ב) בתוך חצרה הוי גט ואי לא לא הוי גט *דהאי[ג]חצר אתרבאי משום יד(א)ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה אין חבין לו לאדם אלא בפניו גבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו: *אחר ג צבי שבור אחר גוזלות שלא פרחו ואמר זכתה לי שדי זכתה לו אמר ר' ירמיה *והוא שרץ אחריהן ומגיען: בעי ר' ירמיה במתנה היאך קיבלה מיני' ר' אבא *) במתנה אע"פ שרץ אחריהן ואין מגיען כיון דמתגלגלין כמונחין דמי ומאי שנא גבי מציאה דלא קני וגבי מתנה דקני גבי מתנה דעת אחרת מקנה אותן וגבי מציאה לא: °מתני' ד *מציאת בנו ובתו הקטנים ומציאת עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הרי אלו שלו מציאת בנו ובתו הגדולים ומציאת עבדו ושפחתו העברים ומציאת אשתו שגרשה אף על פי שלא נתן לה כתובתה· הרי אלו שלהן: **גמ'** *א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן

*) בגמ' איתא ר' אבא בר כהנא אע"פ שרץ כו'

דברים כד

(ב) מתגרשת: משום דמידה איתרבאי· מונתן בידה וידה רשותה משמע דכתיב ויקח את כל ארצו מידו וכי היכי דאית לה יד דלא אימעט אלא שוטה שמשלחה וחוזרת אבל קטנה משיודעת לשמור גיטה מקבלת גיטה: משום שליחות איתרבאי· דתניא (ג)(ג) ושלח מלמד שהאיש עושה שליח והתם בין בפסח בין בגיטין איש כתיב בפרשה ולא קטן: צבי שבור· הוי דומיא למציאה שאינו יכול לרוץ: בחצר המשתמרת· שלא יטלוהו אחרים: אין חבין לאדם אלא בפניו. דאין אדם עושה שליח לחובתו אבל כי עמדה בצד חצרה על כרחה ידה היא דמה ידה בסמוך לה: אבל במציאה· דאין דעת אחרת מקנה אי הוי בסמוך לה לא בעינן משתמרת אבל כשאינו בסמוך לה בעינן משתמרת: **מתני'** עבדו ושפחתו הכנענים· גופן קנויין לו: מציאת אשתו· רבנן תקינו

ראה אותם רצים וכו' כי עומד בצד שדהו אין· דעכשיו היא משתמרת על ידו: וחצר המשתמרת דלא בעינן שיהא עומד בצד שדהו ליכא טעמא דהא לאו משום יד הוא דמהני כמו בגט דהתם בעי' עומדת בצד חצרה כדלקמן וגם לא מטעם שליחות כדפי' הר"ב ב"ר ז"ל שא"א לזכות לחבירו מתורת שליחות דא"כ נעשה שלוחו של בעל הממון ובמציאה ליכא בעל הממון שיהא זה שלוחו ולא שייך למימר בחצר כדאמרינן גבי מגביה מציאה לחבירו דמיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה וכתב הרנב"ר ז"ל דאיכא למימר דכל שהיא משתמרת למי שהוא זכות לו כידו היא שאף מה שבא לידו כי ניחא ליה דליקני בחצר המשתמרת הוא נותנו ויד אריכתא היא מה שאין כן לענין גטין דכיון דלא ניחא לה דתקנה חצר המשתמרת אינה כידה שמה שהוא חובה לאדם כשהוא בידו אינו נותנו בחצר המשתמרת אדרבה מוציאו ממנה: **א"ר** ירמיה א"ר יוחנן מתני' והוא שרץ אחריהם ומגיען בעי ר' ירמיה במתנה היאך קבלה מיניה ר' אבא בר כהנא ואמר במתנה אע"פ שרץ אחריהם ואין מגיען מ"ט דדעת אחרת מקנה אותם אמר עולא בגט נריכה שתהא עומדת בצד ביתה ובצד חצרה דאמר רב אשי האי חצר איתרבאי משום יד ולא גרעה משליחות וגבי גט דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו וגבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו: והוא שרץ אחריהם· אחר הצבי המהלך והגוזלין מדדין דמתני' דזכתה לו שדהו הכי מיירי כגון שהוא יכול לרוץ אחריהם ומגיען קודם שיצאו משדהו: בעי ר' ירמיה במתנה היאך· אם היו גוזלות וצבי של אדם אחד בצד שדה של זה ונתנום בעליהם לבעל השדה במתנה היאך הדין כיון שהוא עומד בצד שדהו מי בעינן נמי שיהא רץ אחריהם ומגיען ואי לא לא קני ומאי טומן למהדר ביה וכן דעת הרי"ף ז"ל וכן כתב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות זכיה ומתנה דאפילו במתנה בשדה שאינה משתמרת בעינן שיהא עומד בצדה [באשר"י לא כתב כן ע"ש גם בתוס' ומרדכי]: קבלה מיניה· ר' אבא לאך בעיא מר' ירמיה דספיר היה דן שיש חלוק בין מתנה להפקר: דעת אחרת וכו'· מהני שאע"פ שרץ אחריהם ואין מגיען קנאה שדהו כיון שהוא עומד בצדו: בגט צריכה וכו' ואפילו בחצר המשתמרת· משום דבגט חצר אתרבאי משום יד הלכך בעינן סמוכה לה דומיא דיד: ולא גרעה משליחות· [ודוקא] בחצר המשתמרת דזכי במתנה מדין שליח אפילו אינו עומד בצדה דאילו אינה משתמרת לא דמיא לשליחות שהשליח משמר וזו אינה כן אלא אם היה עומד בצדה וכדפירשנו:

גרסינן בגמרא [דף יב.] בעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו אויר שאין [סופו] לנוח כמונח דמי או לא [א"ל רב פפא לאו היינו מתני' וכו' ובעא רב ירמיה במתנה היאך וכו' קבלה ר' אבא בר כהנא וכו' אע"פ שרץ אחריהם ואינו מגיען וכו']: זרק ארנקי· פירש רש"י ז"ל והפקירו לכל הקודם וכן נמצא כתוב במקצת ספרים נוסחת מר יהודאי גאון ז"ל: אויר שאין סופו לנוח· בתוך האויר: כמונח דמי· וקנאו בעה"ב ראשון או לא ולהכי בעי באויר שאין סופו לנוח דאילו [אויר שהוא] סופו לנוח בתוך הבית פשיטא לן דאם קדם איש אחר וקלטו בתוך הבית דלא קנה דמסככס לאויר הבית קנאו בעה"ב דתנן במס' גיטין (דף עח.) היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שנכנס לאויר הגג הרי זו מגורשת: במתנה היאך וכו' ואינו מגיען· אלמא דבמתגלגלין ויוצאין שאין סופו לנוח קאמר דקנה לו שדהו וכתבו האחרונים ז"ל דמדמוכח ממתנה לומר דקנה ולא מוכח ממציאה איפכא דלא קנה דהא כתבנו לעיל דבעינן רץ אחריהם ומגיען שמעינן דהפקר מדעת כדעת אחרת מקנה אותם[ז]דמי ואע"פ שרץ אחריהם ואינו מגיען קנה כדאמרינן (ג)במתני'[במתנה]· אבל לענין בעיין לא איפשטא אם נחלק בין מתגלגל לדבר שעובר דרך אויר לבד או לא והוי ספק ממון [ח] ויש לחלק בין מתנה להפקר דמתנה לעולם לא נפקא מרשות נותן עד דאתיא לרשות מקבל בודאי ומפקין מכל אדם להחזירו לנותן דאוקי ממונא בחזקת מריה דהיינו הנותן אבל הפקר מעידן דאפקריה נפקא ליה מרשותיה כדאיתא בנדרים שלהי אין בין המודר [דף מג:] הלכך כל הקודם זכה בו [הרא"ש לא כתב כן] כיון דליכא למימר אוקי ממונא בחזקת מריה וכן דעת הרי"ף ז"ל שהשמיט [בעיא זו משמע] דס"ל דבעיין לא איפשיט והוי ככל תיקו דממונא וכן כתב הר"ב ב"ר ז"ל: **מתני'** מציאת בנו ובתו הקטנים· בנו קטן בגמרא מפרש טעמא· בתו קטנה מדינא מציאתה שלה דבנעוריה בית אביה בהפרת נדרים הוא דכתיב כדאמרינן פ"ק דקדושין (דף ג:) וכסף קדושיה דאביה [ט] ממדרש דאין כסף לאדון זה אבל מציאתה של אביה מתקנת חכמים משום איבה *שבידו למסרה למנוול ולמוכה שחין ומוכח לקמן בגמ' דאפי' כשאינה סמוכה [י] על שולחנו מציאתה שלו: הכנענים· שהרי גופן קנוי לו עולמית כדכתיב והתנחלתם וכו': מציאת אשתו· רבנן תקינו שתהא שלו כדאיתא בכתובות (דף נט:) : העברים· בגמרא [דף יב:] פריך לא יהא אלא פועל הא אמרן לעיל מציאתו לבעל הבית ואוקימנא דההוא דפועל מיירי בששכרו ללקוט מציאות א"כ דמתני' מיירי בעבד טקב מרגליות

א) קאי על הבריית' בדף י' ע"ב. ב) עי' ש"ך חו"מ סימן רמ"ג ס"ק יא.

[ז] נ"ב ובהניחם קני אם הוא מתגלגל: [ח] נ"ב פי' גבי מתנה נמי נסתפק איבעי' זו אי אויר כמונח דמי אי לא כמו גבי הפקר אבל יש לחלק בין ספק ממון זה של הפקר דכל הקודם זכה ובספק ממון של מתנה בחזקת מרי': [ט] נ"ב ילפינן: [י] נ"ב דמסיק בגמ' דפליגא אר' חייא דאמר לא גדול ממש כו' אבל הכ"י ס"ל כהרי"ף כמו שכתב הלכך הא דתנן כו':

שלטי הגבורים

א ור"י פירש דבעומד בצד שדהו אפילו לא אמר (לו) קנה [דאי] תקון רבנן דלקנייה כי לא אמר מאי הוי ומה שאומר במתני' היה עומד בתוך שדהו שאינו משתמר ואמר זכתה לי שדי זכתה לו ה"ה בלא אמר נמי אלא משום סיפא שנה ברישא אמר זכתה לי ומתוך מסקנת ההלכות למדנו ג' חילוקין באינו עומד בתוך שדהו שזכייתו מטעם שליחות החלוק הראשון שאם היה חצר המשתמרת קונה בכל דבר חוץ מגט מפני שחוב הוא לה ואין שייך שליחות בע"כ ולכך אומר בפרק הזורק דאף במשתמרת צריך שתהא עומדת בצד חצרה. החילוק השני דחצר שאינ' משתמרת אינו קונה בשום דבר חוץ ממתנה ודעת אחרת מקנה אבל לא במציאה. חצר מהלכת אינה מועיל אפילו למתנה כדאמר גבי משוך בהמה זו וקני כלים שעליה אבל בעומד בצד שדהו דהוי דומיא דידו מועיל לכל דבר אפי' בגט שהוא בעל כרחה וכן ד' אמות של אדם שהוא בצדו הרי אלו קונות לו ואם הגיעה המציאה בתוך ד"א שלו בסימטא או בצד רה"ר או בשדה שאין לו בעלים זכה אבל ברה"ר או תוך שדה של חבירו אין ד"א קונות לו ואין קונה עד שתגיע המציאה לידו:

ב וכתב הטור ובשדה חבירו לא תקנו שיקנה לפיכך ראה את המציאה ברה"ר ונפל לו עליה לקנותה לא קנאו עד שיגיע לידו ואם קדם אחר והגביה קנאה וא"נ לומר שאם הגיע המציאה לחצרו שקונה לו אפילו אינו עומד אצלו כדאמר שמשתמרת בתוכו אבל אם אינה משתמרת בתוכו אינה קונה לו אלא א"כ עומד אצלו אפילו אם אמר תזכה לי חצרי בכל מציאות שיבואו לתוכו היום כיון שאינה משתמרת לא קנה ואם יצא לו שם מציאה בעיר והוא אומר כן אז קונה לו לפיכך אם היה צבי או גוזלות הפקר בתוך שדהו ואחרים באים ליטול ולזכות בהם אם הן בענין שיוכל לרוץ אחריהן וליטלן כגון שהצבי שבור וגוזלות שלא פרחו או שעומד בקרוב להם נמצא שנשמרים בתוך שדהו וזוכה לו שדהו אף ע"פ שאינו אומר תזכה לי שדי אבל אם אינו יכול להגיע או שאין משתמרין בתוכו אינו קונה להם אפילו אמר תזכה לי שדי ומיי' כתב אפילו משתמר בתוכו אינו קונה אא"כ שיאמר תזכה לי שדי והרא"ש כתב כסברא ראשונה:

הגהות מא"י

[א] דאיתא כנ"ל: [ב] נ"ב דמטעם שליחות קיימינן ושליח משמר הלכך או חצר משתמרת בעינן או עומד בצד החצר כ"כ הר"ן: [ג] נ"ב פרש"י אע"ג דהאי חצר אתרבאי משום יד מ"מ לא גרע משליחות להיטיב לה דאי נמי לא איתרבאי חצר מונתן בידה הוי נפקא לן חצר משליחות והאי דמרבינן משום יד לא איצטריך אלא משום קטן וקטנה דליתנייהו בתורת שליחות וכל היכא דאיתא לשליחות איתא לדין חצר הלכך גבי גט כו': [ד] נ"ב פי' דאם היה מחובר ונתן עם בידה הו"ל ונתן אותה בידה או ונתן ספר כריתות בידה דעתה חסר מה שהוא נותן בידה ודו"ק: [ה] נ"ב ואם כמלא תמצא: [ו] נ"ב פי' דמרבינן מושלח:

עין משפט

א מיי' פרק יז מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור חו"מ סי' רסח:

ב מיי' פרק ה מהל' גרושין סמג עשין נ טור אה"ע סי' קלח:

ג מיי' פרק יז מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור חו"מ סימן רסח:

ד מיי' שם סמג עשין שם טור חו"מ סי' ער:

בגמרא ליתא אר"י

דף יב.

רנס

בגמ' אי' א"ר ירמיה אר"י והוא כו'

רנו. *דף יב.

הגהות הב"ח

(א) דכשם כנ"ל: (ב) נ"ל בצד: (ג) ושלחה כנ"ל:

הגהות חו"י

(א) עי' גמרא גיטין דף כא ע"א: (ב) דדעת אחרת מקנה לה ומיוחד לה קתם משא"כ במציאה ובכה"ג. נ"ל ומ"מ בפי' רש"י בגמ' דף י' ריש ע"ב לא משמע כן (א"ס כוונתו צ"ע): (ג) רפ"ב דקדושין:

מסר"ם

גי' ד"ס

(כ"כ ג"כ בתוס' כאן ובכתובות (דף מז. ד"ה משום איבה כו' דלא כרש"י):

יוחנן א לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסומך על שלחן אביו זהו קטן קטן ואינו סומך על שלחן אביו זהו גדול: מציאת אשתו שגרשה אע"פ שלא נתן לה כתובתה הרי היא שלה: פשיטא משום שלא נתן לה כתובתה תהא מציאתה שלו לא צריכה במגורשת ואינה מגורשת דא"ר זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה(א)(א)וטעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תהוי לה איבה הכא הא איכא איבה: ירושלמי* ר' יוסנה בשם ר' אחא אמר אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה א"ר יוסי מתני' אמרה כן מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן לה כתובתה הרי היא שלה א"ר הושעיא שלא תאמר הואיל וחייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה תהא מציאתה שלו לפום כן צריך מתני' ומסתברא לן דגמרא דילן לית ליה האי סברא דאי אית ליה האי סברא לא צריך לאוקומי מתני' במגורשת ואינה מגורשת ואשכחן סייעתא להאי סברא דילן בפרק שני דייני גזילות וכבר פירשנוה התם*:

מתני' מצא בשטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר ב שב"ד נפרעין מהן אין בהן אחריות נכסים (ב) יחזיר שאין ב"ד נפרעין מהן דברי ר"מ וחכ"א בין כך ובין כך לא יחזיר שבית דין נפרעין מהן: גמ' טעמייהו דרבנן (ג) דאמרי בין כך ובין כך לא יחזיר דסבירא *) להו אחריות טעות סופר הוא ואפילו שטר שאין בו אחריות גובה מנכסים משועבדים °הלכך אם אין החייב מודה לא יחזיר דחיישינן לפרעון ואם החייב מודה לא יחזיר דחיישינן לקנוניא ג וכן הלכתא: והא דתנן ד כותבין שטר ללוה אע"פ שאין המלוה עמו ולא חיישינן (ד) [א] לקנוניא א"נ לשמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אוקימנא בשטרי הקנאה פירוש שטר שיש בו קנין שמשעה שקנו מידו של לוה שיש בידו למלוה כך וכך שעבד [ליה] למלוה נפשיה והשתא דטריף בדין טריף אבל שטר שאין בו קנין דלא שעבד ליה נפשיה עדיין אין כותבין ללוה עד שיהא המלוה עמו דכיון דשקיל ליה מלוה לשטרא אישתעביד ליה לוה מההיא שעתא: ד ואביי דאמר עדיו בחיתומיו זכין לו לומר דמישתעביד ליה משעת חתימה לית הלכתא כוותיה דהא רבא פליג עליה בהאי סברא כדאמרינן לקמן *ת"ר ה מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל אין האשה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה והוינן בה בזמן שהאשה מודה מיהת יחזיר לבעל אמאי יחזיר ניחוש דלמא כתבה ליתן בניסן (ה) ולא נתנה עד תשרי ואזלה היא וזבינתה לכתובתה בטובת הנאה מניסן ועד תשרי (ו) ומפיק ליה לשובר דכתוב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין

*) דף יד. בשם שמואל

רש"י

ליה שום איבה: גמ' אבל אינו סמוך על שולחן אביו · אפילו קטן מציאה לעצמו: במגורשת ואינה מגורשת · כגון זרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה ברה"ר: חייב במזונותיה · לכך איצטריך לאשמעינן דאפי' הכי מציאתה לעצמה: מתני' אם יש בהן אחריות נכסים · שמשעבד קרקעותיו לגבות מהן: ואם החייב · שהלוה מודה שלא פרעו אפ"ה לא יחזיר כי חיישינן שמא פרעו (ז) ומן הלוה נפל והא דקאמר לא פרעתי עצה רמאות הוא ביניהן לטרוף מן הלקוחות שלקחו ממנו שלא באחריות קרקע: א"נ שמא כתב ללות בניסן כו' · ואתי למיטרף מן הלקוחות מזמן הראשון שלא כדין: [ג] הכי ריעי' די"ל אם היה כשר היה נזהר בו: אוקימנא בשטרי הקנאה · שמקנה לו נכסיו מן היום דבין ילוה ובין לא ילוה יגבה בהן מזמן הכתוב בו: עדיו בחתומיו זכין לו · מיום שחותמין לו זכין לו השיעבוד ואפי' לא הלוה לו עדיין המעות ואפילו בשטר דלאו הקנאה: מצא שובר · שהאשה כותבת לבעלה התקבלתי כתובתי והשתא (ח) תתחיו: ואזלה איהי · בעודה תחתיו בין ניסן לתשרי: וזבינתא לכתובתה לאחר: בטובת הנאה. כלומר בזול לפי שנתן מעות על ספק שאם תמות ויירשנה בעלה יפסיד הלוקח ואם ימות בעלה או יגרשנה יבא הלוקח במקומה ויגבה כתובתה ושוב לא היה לבעלה לפרוע את הכתובה אלא ללוקח ושובר שנכתב (ב) לשמעון [בעלה] אינו כלום ומפיק לשובר דכתוב בניסן ויקדום לשטרא של

מרגליות שאין רבו רוצה לשנותו שיגביה לו מציאה משום דמציאה [ג] איכה מטולה בדמים (ג) כשכר בטול מלאכתו[ד]דלא שכיחא הלכך אי אתרמי ואשכח שלו הוא והוא ישלם לרבו שכר בטלתו: גמ' זה הוא קטן · ומציאתו לאביו משום איבה הלכך הא דתנן בפרק [חלון] (דף עט:) ומזכה וכו' אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים לא דמיא להכא דהתם קטן ממש קאמר דהא ליכא איבה כשהאב מזכה לאחרים משלו על ידו כן כתבו הרשב"א והר"ג ב"ר ז"ל אע"פ שלא כתב כן רת"ס ז"ל ואיכא מ"ד דכי היכי דאמרינן במציאה שהיא של אביו כן הדין אם גר מצוה נתנו אחרים מתנה לבן שההיה לאביו וכן אם נתן לו אביו מתנה לא קנה שהרי א) אין לו יד לזכות לעצמו כלל וכו' הרנב"ר ז"ל דמסתברא שהדין כך הוא בקטן הסמוך על שולחן אביו אבל בגדול לא מחוור דלא גרע מאשתו דקי"ל דבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה כדאיתא פרק חזקת הבתים (דף נא·) אע"פ שידה כיד בעלה ממש הוא: [זהו] גדול · ואף על פי שהוא קטן זוכה במציאה לעצמו ומדרבנן וכדכתבינן לעיל ודוקא בן אבל בת אפילו אינה סמוכה על שולחן אביה כל שאינה גדולה מציאתה לאביה כדכתבנו במתני': מגורשת ואינה מגורשת · כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לו ספק קרוב לה ברה"ר: חייב במזונותיה·ומש"ה איצטריך לאשמועינן דמציאתה שלה כדמפרש ואזיל הכא טעמא מאי וכו' · בירושלמי אמר שאדם שגרש את אשתו ולא נתן לה כתובה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה והרי"ף ז"ל דחאה דמדאיצטריך תלמודא דידן לאוקמה חיוב מזונות במגורשת ואינה מגורשת אלמא לית לן האי סברא וכן כתב ז"ל פ' שני דייני גזירות והרב בעל העיטור ז"ל חלק עליו ואמר דמשום דבמגורשת ואינה מגורשת חייב לשלם ב) ואע"פ שפרעה נקטה *[אבל מגורשת גמורה אינו חייב במזונותיה עד ג) שיפרענה משלם ולא פליג אגמרא דילן כלל וכן] דעת קצת מן האחרונים ז"ל לסמוך על הירושלמי וכתב הרנב"ר ז"ל שאין לזוז מדברי הרי"ף ז"ל שדבריו דברי קבלה וכל שכן לאפוקי ממונא: וכתב הרא"ה ז"ל דבעלה דוקא הוא שחייב במזונותיה אבל אם מת אין היורשין חייבין לזונה דאין אלמנה ניזונית מן היתומים אלא מתנאי כתובתה כל יומי מיגר אלמנותה בביתה והך כיון דספקא היא דלמא לא אגידה ביה המוציא מחברו עליו הראיה אבל מיניה דידיה כיון שבידו לשלחה שלא תהא אגידה ביה כלל ניזונית מנכסיו עד שיגרשנה לגמרי וכן כתב הרי"ף ז"ל פרק אלמנה: מתני' מצא שטרי חוב כו' אחריות נכסים · שעבוד קרקעות שיגבה בהם: יחזיר ולא יחזיר מפרש טעמא בגמ' · ואמרי' בגמ' א"ר יוחנן מחלוקת בשחייב מודה דרבי מאיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי מבני חרי גבי ורבנן סברי ממשעבדי נמי גבי אבל בשאין חייב מודה דברי הכל לא יחזיר דחיישינן לפרעון [ה] (ולקנוניא) · מבני חרי גבי · הלכך ליכא למיחש ללקוחות ולפיכך אמר ר"מ יחזיר · ממשעבדי נמי גבי · דאחריות טעות סופר הוא כלומר שאע"פ שלא הזכירוהו מלוה ולוה כלל יש להם לעדים לכותבו בשטר ולפיכך אם לא כתבוהו אין לתלות הדבר אלא בטעותו של סופר והלכך לא יחזיר אפילו חייב מודה דחיישינן לקנוניא (ד) הא שטען ואמר שלא פרע עצה היא ביניהם של רמאות לטרוף הלקוחות שלקחו ממנו קרקע שלא באחריות ויחלוקו ביניהם: בשאין חייב מודה. שאומר שהוא מזוייף: לא יחזיר. ואפי' יקיימוהו בעדים טענינן בשביל לקוחות דלמא כתב ללות ולא לוה דכיון דנפל איתרע ונאמר דמפני שפסול היה לא נזהר בו וכ"ש אי לא טען מזוייף אלא שטען פרעתיו דחיישינן לפרעון כמו שטען כיון דנפל · והלכתא כחכמים ובין כך ובין כך לא יחזיר אבל אם החזירו שלא כדין כתב הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות גזלה ואבדה שכל שטרות הנמצאות שדינם שלא יחזיר אם החזיר הרי הם כשרים וגובין מהם ומשמע דדייק לה מדלא קתני פסול ואינה ראיה דכיון דפסול ודאי לא הוי אלא מחשבא להכי תנן לא יחזיר וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל דאמר דודאי אם הוחזק כפל בב"ד או אפילו בעדים אין מגבין אותו וכדברי הראב"ד ז"ל נראה מדאמרינן לקמן [דף יט·] בפירקין גבי מצא גט אשה בשוק דאמרינן לה אייתי ראיה אימת אתי גיטא לידך הא בדלא ידעינן לא עכ"ל הרנב"ר ז"ל: תנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו כו' דהא שעבד נפשיה · שכיון שקנו ממנו מסתמא נשתעבד אע"פ שלא ילוה שהרי נשתעבדו נכסיו בחליפין ואין צריך שיפרש [שמחייב ד) עלמו] בין ילוה בין לא ילוה [זהו דלא כמשמעות רש"י] שא"כ למה לי הקנאה אפי' בלא קנין נמי אדם יכול לחייב את עצמו אע"פ שלא לוה כל שפירש כן (ה) כההיא דאמרינן ברים פ' הנושא את האשה [דף קא:] דחייב אני לך מנה בשטר קנה וכן דעת גדולי ראשונים ז"ל דבשטר הקנאה אע"פ שלא פירש בין ילוה בין לא ילוה משעת קנין זכה · וכתב ר"ח ז"ל דאע"ג דאמרינן דבשטרי אקנייתא אע"פ שלא לוה קנה ה"מ היכא דמטא שטרא לידיה אבל היכא דלא מטא שטרא לידיה דמלוה לא וכן דעת הרי"ף ז"ל בתשובה והביא ראיה מדתנן בפרק יש נוחלין (דף קנה:) כמלאת דייתיקי תגורה לו על ירכו לא עשה ולא כלום ומי לא עסקינן אפילו כתוב בה קנין וכן דעת הרמב"ם ז"ל דההיא אפילו בקנין הוא שכך כתב בפ"ט מהלכות זכיה ומתנה אבל רש"י וה"ר יוסף הלוי והרמב"ן והרשב"א ז"ל והרבה מן האחרונים ז"ל כתבו דלאע"ג דלא מטא לידיה דמלוה קנה וכן הוכיחו מתוך דקדוק הלכה אלא שאין כאן מקום להאריך: אבל בשטרי דלאו הקנאה אין כותבין אלא א"כ מלוה עמו . ואין צריך שיתן

א) עי' ש"ך סימן רמג ס"ק ו . ב) נ"א לזון . ג) צ"ל אלא עד ועי' בחידושי הר"ן . ד) גי' מהר"ם

עין משפט

א מיי' פרק יח מהל' אישות טור אה"ע סי' פג:
ב מיי' פרק יח מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד וסי' לד טור חו"מ סימן סה:
ג מיי' פרק כג מהלכות מלוה ולוה סמג עשין לד טור חו"מ סימן סט:
ד מיי' פרק יח מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור אה"ע סימן קי וטור חו"מ סי' קלח:

הגהות הב"ח

(א) טעמא א כצ"ל: (ב) בשמה אינו כלום כצ"ל: (ג) צ"ל משכר: (ד) צ"ל האי: (ה) והכסיא כצ"ל:

הגהות הגר"א

(א) צ"ל דטעמא (ב) והחייב מודה. (ג) עי' בש"ס טעמיה דר"מ: (ד) בגמ' לא נזכר פה קנוניא דאם ר"ל דלא לוה כלל אפילו מלוה עמו מי ימחה בידו מלעשות קנוניא. מלתי ברא"ש: (ה) צ"ע דהול"ל דילמא כתבה ליתן ולא נתנה כלל אלא דום מצוי בכל יום לעשו' וצ"ע. וה"ה דהוי מצי לשנויי כדמשני גבי גט שחרור לקמן ברי"ף סימן רעג: (ו) ובתר הכי גירסה: (ז) הוה מצי למימר משום דבעי למיהדר למיזף ביה עי' ברי"ף לקמן סימן רע: (ח) צ"ע דאסור לקיימה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא היה לגרי"ף לתלות בקנוניא דלא חיישינן לקנוניא אלא היכא דנפל ואתרע השטר דאי חיישינן לקנוניא אף בלא נפילה אפילו מלוה עמו איכא למיחש לקנוניא. הרא"ש ז"ל: [ב] נ"ב שייך לגמרא: [ג] מי' איכה נמחק: [ד] צ"ל לא: [ה] מי' ולקנוניא נמחק:

שלטי הגבורים

א פסק סמ"ג כר' יוחנן ונתן סמ"ג טעם מן הירושלמי למה מציאת אשתו שלו או מפני הקטטה או שלא תהא מברחת מנכסי בעלה ואומרת מציאה היא כתב הטור ומציאת פועל נמי לעצמו והא דתניא פועל שנשכרו בעה"ב לעשות מלאכה סתם מציאתו לבעה"ב מוקי לה ששכרו ללקט מציאות ומשכחת לה ששטף הנהר על כל גדותיו והוליך עמו דגים כשהנהר חוזר לאחור נשארו על פני השדה ושכרו ללקטן וכיון ששכרו לכך אפילו מצא מציאה אחרת היא של בעה"ב: כתב הרמ"ה אמר לו נכש עמי והוליכו ללקט מציאות מציאותיו לעצמו דמעיקרא לא אשתעבד ליה אלא לנכש. וכשמוליכו ללקט מציאות לא הוצרך הפועל לפרש שלא נשכר ללקט מציאות ומה שלוקט לעצמו הוא אבל שכרו סתם והוליכו ללקט מציאות מציאותיו לבעל הבית דמעיקרא אישתעבוד למאי דבעי בעל הבית וכן הדין נמי עבד עברי אם אמר לו רבו לא ולקט לי מציאות מציאותיו לרבו:

ב כתב סמ"ג וכן פוסק רבינו משה ולקח שיטתו כר' יוסי ולא כרבנן וכן פסק נמי גבי מלא כתובת אשה משמע מכח ב' פסקים אלו שהיה כתוב בספרים שלהם בפרק מי שהוציאוהו הל' כר' יוסי מתביריו וכן כתוב בפרש"י ובפי' ר"ג גרסי' אף כר' יוסי הלכה מחביריו שהוא היה סוף משנה וקשה שהרי בפרק כל הפסולין על מחלוקת דר' יוסי וחכמים פוסק שם שאין הלכה כר' יוסי ומקשה סתם תלמודא פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים. כללו של דבר כל שטר שחוששין בו לפרעון לא יחזיר שמא נפרע השטר ואם היה חייב מודה דאפשר שהודה בו כדי לעשות קנוניא עד שיפסידו הלקוחות או המקבל מתנה שלקחו אחר זמן השטר כדי שיטרפו מידם שלא כדין הרי זה לא יחזיר אע"פ שניהם מודים ואם החזיר כשרין וגובין בהם וכל שטר שאין בו צד לחשוש לא לפרעון ולא לקנוניא ולא לשמא כ' ללות ולא לוה ה"ז יחזיר לבעליו:

ג כתב הטור והניא כותיה דר' יוחנן והלכתא כוותיה דשטר שנפל אפי' אם חייב מודה אם אין לו נכסים ללוה חיישינן לקנוניא אבל יש לו נכסים ללוה ליכא למיחש והיכא דאין החייב מודה בכל ענין לא יחזיר דחיישינן לפרעון דאיתרע שטר זה דכיון שנמצא מוטל באשפה ניכר שלא חשבו לשמירתו מחמת שנפרע וזרקוהו וכיון שהדבר מוכרע ושקול המלוה אומר ממני נפל והלוה אומר פרעתי וממני נפל חיישינן טפי לדברי הלוה כיון שאין סברא מכרעת לדברי זה יותר מלדברי זה ומעמידין ממון בחזקתו ואין לומר אדרבה מעמד שטר על חזקתו שלא נפרע לפי שהשטר עומד ליפרע אבל כשיש סברא לומר שלא נפרע לא חיישינן לפריעה כדאמר ר' אסי אמר ר' יוחנן המוצא שט"ח בשוק וכתוב בו הנפק וזמנו בו ביום יחזירנו לבעלים אי משום שמא כתב ללות ולא לוה הא כתוב ביה הנפק ואי משום פריעה לפריעה בת יומא לא חיישינן דלא שכיחא לפרוע בו ביום:

ד סמ"ג פסק כרב אלפס דפסק דלא כאביי דאמר עדיו בחיתומיו זכין לו אבל ר"י פסק דעדיו בחיתומיו זכין לו הלכך אפילו בלא קנין כותבין לו שטר שאף אם כתבו ליתן לו בניסן ולא נתנו עד תשרי זוכה למפרע מניסן ושפיר טריף מהאי דזבנה בתר ניסן וכתב הרב ר' יוסף הלוי הא דכותבין שטר למוכר היינו שמעידין על עצמו שכבר קיבל הדמים מיד הלוקח שאין כאן חובה על הלוקח שיהא צריך להיות מדעתו אבל אם לא העידו על עצמו שקבל הדמים אין כותבין אלא מדעת הלוקח דשמא אינו רוצה לקבל אותה לקיחה הלכך אם טעו עדים וכתבו שטר מכירה למוכר בלי קבול דמים כשיתבע אותו לדין ליתן הדמים צריך להביא ראיה שמכירה זו היתה מדעתו והרמ"ה כתב עוד שאפילו העיד על עצמו שקבל המעות אם משמע מתוך השטר שהמקח הוא מדעת שניהם אין כותבין שהם מעידין שהלוקח חפץ במקח ופעמים לא ניחא ליה ללוקח בהכי דניפוק עליה קלא דאית ליה מאי דלית ליה דילמא גרים ליה האי קלא הפסד מאינשי אחריני והרמב"ן כתב שכותבין אפילו לא העיד המוכר על עצמו שקבל המעות שכתיבת השטר אין מחייב הלוקח ליתן מעות שלא מדעתו דכיון שכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו פשיטא שיכול לומר שלא מדעתו נכתב השטר ומסתבר שאם העיד

שיתן מעות בפניהם [זהו א) דלא כמשמעות רש"י] דכיון שנמסר שטר ליד המלוה קנה שבמסירת השטר יש בו די להתחייב כדאמרינן בההיא דחייב אני לך מנה בשטר קנה בריש פרק הגוזל (דף קא:) וזהו שכתב הרי"ף ז"ל בהלכות אבל שטר שאין בו קנין אין כותבין ללוה עד שיהא מלוה עמו דכיון דשקיל ליה מלוה שטרא אישתעביד ליה לוה מההיא שעתא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ג מהלכות מלוה ולוה: וכתב הר"ב ב"ר ז"ל לפי' נ"ל עוד דאפילו בשטרי דלאו אקנייתא כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ובלבד שיזכו עדים למלוה ושיעמוד השטר בידם מאותה שעה ואילך בשביל המלוה דבכי האי גוונא הרי מלוה עמו דזכין לאדם שלא בפניו ולא באו למעט בשטרי דלאו אקנייתא אלא שלא יכתבו שטר ללוה ויתנוהו לו או שיעמיד בידן של עדים בעדו עכ"ל: אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות. שאם יטרפוה ממנו ישלם לו: לאישתעויי דינא בהדיה. דבעל חוב ולסלקו מעל שמעון בכל טענה שיכול לטעון: ולא מצי אידך למימר ליה לאו בעל דברים דידי את· ומיהו לאו דינא הוא דליזיל על כרחיה אלא ה"ק דאי אזיל לא מצי אידך למימר ליה וכו' ונפקא מינה אי אזיל ראובן [או לא] להיכא דשוייה [ראובן] להאי שדה אפותיקי מפורש לבע"ח דידיה דאילו שמעון לא מצי מסלק ליה בזוזי אבל ראובן מצי לסלוקי א"נ נפקא מינה להיכא דלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא דאילו ראובן משתעי דינא בהדיה לא יטול בע"ח אלא שיעור חובו בלבד ואילו שמעון בע"ח מסלק ליה לגמרי ואפילו משבחא ואינו נותן לו אלא הוצאה בלבד דכיון דשוייה ניהליה (ליה) [לוה] אפותיקי מצי א"ל ללוקח ארעאי אשבח: עלי [דידי הדר]· מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי: עסיקין· עוררין כמו כי התעסקו עמו: עד שלא החזיק בה וכו'· לא מחוור לפרש שלא החזיק ושלא נתן נמי מעות דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דיכול לחזור בו אלא ודאי מיירי שקנה בא' מן הדרכים שקונים בהם ואפ"ה אם קודם שנשתמש בה יצאו עליה מערערין יכול לחזור בו שאין לך מום גדול מזה שקודם שנשתמש בה יצאו עליה מערערים· ולפיכך יבטל המקח ויחזיר ב) מוכר את הדמים מתורת מקח טעות אבל כשהחזיק בה כלומר שנשתמש בה קודם שיצאו עליה עסיקין אין זה מקח טעות אלא הרי הוא כאילו יצאו עליה לאחר זמן מרובה דמי דמצי א"ל אחוי טרפך ואשלם לך והשתא אתי שפיר שאע"פ שהחזיק בדרך קנין אכתי בעי מאימתי הויא חזקה כלומר של תשמיש כדאמרינן דאי לאו הכי מאי בעי מאימתי וכו' תנינא לה בהדיא (ב"ב דף מב·) נעל וגדר ופרץ כל שהוא הויא חזקה וכתב הרנב"ר ז"ל שכן נראה להרמב"ם ז"ל בפי"ט מהלכות מכירה: חייתא דקטרי. שק מלא קשרים: מכי דייש· מתקן השדה סביב ומגביהו א"נ אית ליה ארעא אחריתי גביה דההיא ארעא ואיכא מצרא בינייהו אי דייש ליה להאי מצרא דביני ביני ושוינהו לתרווייהו ארעא חדא הרי החזיק בה: אפילו באחריות· אם החזיק אמצרי אינו יכול לחזור בו ולומר עתה ג) שהמעות בידי אעכבם שהרי סופך לשלם לי מעותי: אחוי טרפך· שעמדת בדין ונתנו לו יכולת לטרוף ממך אבל כל כמה דלא עמדת בדין איני ירא מהם ומכאן נראה

נר מצוה

כדין ואמר רבא ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר א שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל פירוש דאמרינן אי לקנוניא בעיא הוה לה למחול לבעלה ותהדר ותפלוג בהדיה ומדלא מחלה ליה לבעלה אלא כתבה ליה שובר שמעינן מינה דדוקא כתבה ליה וליכא קנוניא על הלקוחות ושמעינן מהא דאיתא לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל ואביי אמר אפילו תימא ליתא לדשמואל הכא במאי עסקינן דלא חיישינן לקנוניא כגון שהיה שטר כתובה יוצא מתחת ידה שכיון ששטר כתובה יוצא מתחת ידה לא חיישינן דלמא זבינתה בטובת הנאה דאם איתא דזבינתה בטובת הנאה כתובה מאי בעי גבה גבי לוקח בעי דהויא ורבא אמר אי משום שטר כתובה חיישינן לשתי כתובות וקא יהבה ליה ללוקח חדא ופשא גבה חדא (א) ומדלא חיישינן להא מילתא שמעינן דאיתא לדשמואל ואביי לשתי כתובות לא חייש ועוד שובר בזמנו טורף כלומר אע"ג דזבינתה לכתובתה בטובת הנאה מניסן ועד תשרי (ג) דכיון דכתבה ליה לשובר בניסן זכה הבעל בההוא קרקע דכתובה משעת חתימת עדים בשובר ואף על גב דלא מטא (א) לידיה דהויא ליה כמחילה וכשהוא טורף עכשיו מניסן כדין טורף והיינו דקאמרינן אביי לטעמיה דאמר עדיו בחתומיו זכין לו ושמעינן מהא דלית ליה לרבא האי סברא דאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו דאי אית ליה לרבא האי סברא דאביי לא שמיעא ליה מהא מתני' דאיתא לדשמואל וקיימא לן דכל היכא דפליגי אביי ורבא הלכתא כרבא ואי אמרת (ג) דאפליג בהדיה הוא רבה הא (א) רבה נמי רביה דאביי הוא ואין לה: הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דקאמרינן בפרק המפקיד* מאימתי אכיל פירי אמר רבה מכי מטיא אדרכתא לידיה אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו. רבא אמר מכי שלמין יומי אכרזתא פירוש המכריזין על הקרקע לאחר כתיבת האדרכתא והנה רבה ורבא תרווייהו לא סבירא להו הא דאמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו: (ב) *אמר אביי (ד) *ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא בע"ח [דראובן] וקא טריף לה מיניה דינא עליה דראובן לאשתעויי דינא בהדיה °) ולא מצי א"ל [לאו] בעל דברים דידי את דאמר ליה אי מפקת לה מיניה עלי דידי הדר ואיכא דאמרי אפילו שלא באחריות נמי דאמר ליה לא ניחא לי דתהוי ליה לשמעון תרעומת עלי: ואמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו דא"ל חייתא דקיטרי סברת וקבילת מאימת הוי חזקה מכי ב דייש אמצרי פי' כגון דאית ליה ארעא אחריתי גבה דההיא ארעא ואיכא מיצרא בינייהו אי דייש לההוא מיצרא דביני ביני ושווינהו לתרויהו ארעא חדא הרי החזיק ואינו יכול לחזור בו ואי לא יכול לחזור בו איכא דאמרי אפילו באחריות נמי דאמר ליה אחוי טירפך ואשלם לך:

°) [דף סו ע"ב]

איתמר

רש"י

של לוקח ויפסיד הלוקח שלא כדין: ש"מ· מדלא חיישינן להכי ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחברו וחזר המוכר ומחלו מחול (ה) א"ל הלוה לכך אף זו שמכרה כתובתה בניסן היינו שט"ח וחזר ומחלתו לבעלה [ב] מחול (ג) ושפיר טריף בעל: לשתי כתובות· שמא היו לה שתי כתובות כדמפרש ואזיל: ש"מ· איתא לדשמואל דמתוך שבידה למחול שטר כתובה לא חיישינן שמא כתבה ליתן בניסן כו': אביי אמר· מכאן לא תסייע לדשמואל: חדא· דלשתי כתובות לא חיישינן לכך ליכא למיחש דלמא זבנה לכתובתה בטובת הנאה ששטר כתובה יוצא מתחת ידה ועוד אפי' זבינתיה ליכא למיחש דלמא כתבה שובר בניסן ולא נהנה עד תשרי דא"כ הכי הוה כי מטא שובר בידיה בתשרי זוכה בו למפרע מזמן חתימתו ולא היתה מכירה שבינתים כלום ושובר בזמן הכתוב בו טורף: באחריות· אם יטרפוה ממנו שישלם לו: לאישתעויי דינא בהדי· ב"ח ולסלקו מעל שמעון בכל טענה שיכול לטעון ולומר פרעתיך כך וכך או כך יש לי עליך תביעה (ה): ולא מצי למימר בע"ה לאו בעל דברים דידי את· בדבר זה שקרקע שמעון אני נוטל דמה שאתה מוציא משמעון עלי הדר: מכי דייש אמצרי· מתקן גבולות השדה סביב ומגביהן: ואיכא דאמרי אפי' באחריות נמי· ולא מצי הלוקח לומר לו הואיל וסופך לשלם לי מעותי אעכבם עתה בידי: דא"ל אחוי לי טרפך ואשלם לך· וכל כמה שלא עמדת בדין איני ירא מהן: ונמצא

הגהות הב"ח

הגהות חו"י

הגהות מא"י

חדושי אנשי שם

א מיי' פרק ט מהל' גזילה ואבידה טוח"מ סימן רנ :

אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח: בין שבחא דממילא בין שבחא דמחמת הוצאה אלא דבשבחא דממילא כגון דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון או שהוקר הקרקע בע"ח גובה כל השבח משום דלא חשבינן ליה כדבר שלא בא לעולם אלא כאילו היה בעולם בשעת השעבוד וקנאו לוה למלוה מתחלה ומאי טעמא גובה אפילו מיורש ומקבל מתנה וכמו שכתב הריא"ף ז"ל ובשבחא דמחמת הוצאה לא גבה שבחא שהוא כנגד הוצאה או שבח שהוא יתר על הוצאה אלא גבי ליה בע"ח כולו אלא חציו וכדכתב ליה דאקנה אבל

נר מצוה

מצוה לא כתב לו דעתיד אנא למקנא לא גבי כלל וראיה לדבר מדאמר פרק מי שמת (דף קנז:) ואי ס"ד דאקנה לא משתעבד כלומר משום דהוי דבר שלא בא לעולם בע"ח אמאי גבי שבחא אלמא לדידן דמשתעבד צריך למיכתב ליה דאקנה דכי קי"ל כשמואל שגובה את השבח בדכתב ליה דאקנה עסקינן וכיון דדוקא בדכתב ליה דאקנה איכו גובה אלא חציו כדאמרינן התם בסוף פרק מי שמת מאי גובה נמי דקתני חצי שבח וטעמא דמילתא משום דהו"ל כלוה ולוה ואח"כ קנה דקי"ל התם דיחלוקו שהרי מוכר זה לוה מראובן שהלוהו ולוה משמעון שמכר לו את השדה שהרי קבל עליו אחריות ונשתעבד לו לאחריותו כאילו לוה ואחר כך קנה את השבח שהשביח שמעון [שאנו רואים שבח זה כאילו קנאו מוכר לפי ששמעון אדעתא למשקליה מיניה דמוכר] השביח כדאמרינן תדע שכך כותב לו [ג] והוה ליה כאילו קנאו מוכר הלכך יחלוקו בע"ח ולוקח כדין לוה ולוה ואח"כ קנה דכשכתב דאקנה לשניהם חולקין מה שקנה לאחר מכאן לפי שאף שעבודו של ראשון אע"פ שכתב לו לוה דאקנה לא חל עד שקנה לוה ובאותה שעה כבר חייל גם כן שעבודו של שני וה"נ דכוותיה ומיהו הא דאמרי' שגובה בע"ח בשבח ה"מ במאי דאשבח

*איתמר המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו אמר רב יש לו מעות ויש לו שבח ושמואל אמר אין לו שבח ויש לו מעות *אמר רבא הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ואע"פ שלא פירש לו את השבח הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח [אין] לו ואחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר. פירוש הא דאמר רבא שבח אין לו לאו שבח דאתי מחמת הוצאה הוא כגון שלקח שדה באלף זוז והוציא עליה מאתים זוז והורה להיות שוה אלף ומאתים זוז אלא האי שבחא דאמר רבא שבחא דאתי ממילא הוא כגון שלקח שדה באלף זוז (א) והוקרה ועמדה באלף ומאתים בכי הא אמר רבא שבח אין לו דכיון שהכיר בה שאינה שלו ולקח [ה] הוו זוזי גבי מוכר כי מלוה ואי שקיל מיניה שבחא השתא הוה ליה כנוטל שכר מעותיו דהיינו רבית אי נמי משום דסבר לה כרב דאמר אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשום פקדון ולהכי אמר רבא שבח אין לו אבל שבח דאתי מחמת הוצאה (ב) שקיל ליה מנגזל כדבעינן למימר קמן וגרסינן נמי בפרק הגוזל עצים* (ה) אמר רבא גזל והשביח ומכר גזל והשביח והוריש מה שהשביח מכר ומה שהשביח מוריש בעי רבא השביח לוקח מהו בתר דבעיא הדר פשטה מה מכר ראשון לשני כל (ג) זכות שתבוא לידו ושמעינן מינה דשבח דאתי מחמת הוצאה דלוקח הוי הלכך שקיל ליה מיניה דנגזל: *אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח בין שבחא דאתי ממילא בין שבחא דאתי מחמת הוצאה אמר רבא תדע שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא

רש"י

ונמצאת שאינה שלו · כגון שגזלה והנגזל בא להוציאה מיד הגזלן והלוקח : יש לו מעות : ללוקח מן המוכר : ויש לו שבח . אם (ג) השביח הקרקע בזבל ובניר קודם שהוציאה מידו גובה הלוקח השבח מן המוכר הנגזל יתן השבח [ג] ז"ל כגון שגזלה משועבדת והכחישה ביד הגזלן : שבח אין לו · דהוי כרבית שהוא נוטל יותר ממה שנתן לו : ואע"פ שלא פירש לו שבח · שלא התנה עמו אם יטרפוה ממך אשלם לך השבח : הכיר בה · לוקח שזו הקרקע לא היה של מוכר ולקחה : מעות יש לו · מן המוכר אם יטרפוה ממנו : ואחריות טעות סופר הוא ואפילו לא נכתב אחריות בשטר חוזר על המוכר או על הלוה דודאי לוה לכתוב בו אחריות דלא שדי איניש זוזי בכדי והסופר טעה ולא כתב בו אחריות :

לוקח בחיי מוכר אבל במה שהשביח לאחר מיתת מוכר לא גבי מידי כיון דמשום דאקנה אתינן עלה מה שהשביח לאחר שמת לא קנאו מוכר מעולם והא דאמרי' דמה שגובה בע"ח השבח משום דכתב ליה דאקנה טעמא דמילתא לפי שאנו רואין שבח זה כאילו קנאו מוכר מן הלוקח דהא אדעתא למשקל מיניה השביחו וכאילו מכרו ללוקח שהרי לוקח הוציא מעותיו וה"ל כאילו לוה ולוה ואח"כ קנה [ד] אבל אילו הייתו רואין אותו כאילו היום ברשותו של מוכר (ג) בע"ח היה גובה *[חליה] אפילו לא כתב לו לוה דאקנה דמאי דאיתיה ברשות לוה אפילו קנאו אחר שלוה גבי מיניה מלוה ואפילו לא כתב ליה דאקנה כדאמרינן התם בפ' מי שמת גבי דאקנה אי משתעבד או לא א"ל רבא מיניה קאמרת מיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה: תדע וכו'. שהדין כך הוא שהרי כך כתב לו מוכר ללוקח וטופס שטרות כך הוא ואי לאו דבע"ח גובה למה כותב וכיון שכן לא מצי למימר ליה לוקח לבע"ח אנא אשבחי הב לי שיעור שבחאי דלוקח אדעתא למשקל ממוכר נחת שכך כתב לו ולאו אדעתא למשקל מבעל חוב וה"ל כאילו הקנה לוקח למוכר שהרי בשטר המכר כתוב בו ולגבי זבינא דנן שפירושו לוקח כך פרש"י ז"ל וכן הרנב"ר ז"ל: ואשפי

מדפו"י

הגהות הב"ח

(א) נ"ב עי' בב"ק סי' קעג: (ב) נ"ב זה: (ג) נ"ב השבח: (ד) פי' יש נמחק:

הגהות חו"י

(א) אי נמי שהשבח יותר על ההוצאה דאין לו מהמוכר רק מהנגזל סך ההוצאה: (ב) פי' כשיעור ההוצאה אם השבח מרובה או כשבח אם הוא מועט וכמ"ש לקמן: (ג) ומזה מוכח דאפילו בהכיר בה ודו"ק:

הגהות מא"י

[א] נ"ב נ"ע דהא רבא כרב ס"ל בהכיר בה ולרב בהדיא מפרש בגמרא טעמי' משום דהוי פקדון גבי' ולא מפרש אליבא דרבא דטעם משום מלוה דמחזי כרבית: [ב] נ"ב שהרי הפיכו קרקע משובחת: [ג] נ"ב וכו': [ד] נ"ב ומכר:

שלטי הגבורים

שסקנאה ולא כפי' רש"י שפירש דיים אמגרי מתקן גבולי שדה ומגביהם שהוא א' מדרכי הסקנאה לפי דעתו. ופשוט בפ"ק דב"ק דף ס' מסקינן דראובן שמכר שדה ויצאו עליו עוררין וכו' שכתב הרא"ש שם בשם הגאונים והרי"ף מי שבא לפני ב"ד ואומר יש לי תביעה על פלוני ומצאתי לנכסיו במקום ידוע ואני ירא שאם יבאו לידו יבריחם ולא אמצא מקום לגבות ממנו חובי ומבקש שיעכבו ב"ד את הנכסים עד שיתברר תביעתו וכן ראובן שיש לו שטר על שמעון ולא הגיע זמנו עדיין ובא בתוך הזמן וטען כך אם רואה הדיין אמתלא בדברי התובע או שלא יוכל ראובן לגבות חובו משמעון כשיגיע זמנו מצוה הדיין לעכב ממון הנתבע עד שיברר התובע תביעתו או עד שיגיע זמן השטר ודין גמור הוא דחייב אדם להציל עשוק מיד עושקו בכל טצדיקי דאית ליה למעבד שאם לא יגדור הדיין גדר בזה אדרבי והכי יאכל הלה זוזי דהאי וליכא תו לאשתלומי מיניה וכ"כ הטור חו"מ סימן ע"ג ודכוותה כ' חו"מ סי' ק' דלוה שאומר קבעו לי זמן ואביא מעות אם יראה לדיין שיש לחוש שמא יברח או יסתלק מלפרוע מחייבין אותו ליתן ערב עד שיפרע וכן כל כיוצא בזה אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ולקמן מבנר עוד בזה בס"ד בדין התופס לבע"ח. ול"ע:

המאור הגדול

איתמר המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו אמר רב יש לו מעות ויש לו שבח פירוש ואע"פ שלא פירש לו את הכל דאמרינן אחריות טעות סופר הוא אפילו במקח וממכר בין במעות בין בשבח ושמואל אמר מעות יש לו שבח אין לו ואע"ג דלא ס"ל לשמואל אחריות טעות סופר הוא במקח וממכר שאני הכא כיון דנמצאת שאינה שלו ליתנהו לזביניה כלל והויא לה הלואה ובשטרי הלואה אמרי' אחריות טעות סופר הוא וה"מ במעות אבל בשבח לא אמרינן הכי והיינו דאמרינן עלה פירש לו את השבח מהו טעמיה דשמואל משום דלא פירש וכו' ואסיקנא אפילו פירש משום דמיחזי כרבית כיון שקרקע אין לו הוה ליה הלואה ונמצא כנוטל שכר מעותיו וה"ה נמי לפירות דנראה כנוטל שכר מעותיו אלא מהדרינן בגמרא ברישא לאותובי משבח ובמסקנא אותביה מפירות דאינהו נמי כשבח מעותיו דמו ומאי טעמא לא אותביניה מעיקרא ואותביניה לבסוף משום דמעיקרא איכא לאוקומה בנגזל גופיה כגון שגזל שדה מלאה פירות ואכלן בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסין בני חורין ולא איירי בלוקח אבל משבח קרקעות איכא לאותוביה דשבח כיון דסתובר בארעא ליכא למימר בא נגזל לגבות והשתא אותביניה מפירושיה דברייתא למתני' דקתני לאכילת פירות כיצד וקס"ד דליכא לאוקמה בנגזל גופיה דא"כ מאי גובה את הקרן מנכסים משועבדים מאי אית ליה לנגזל גבי נכסים משועבדים ואפילו הכי דחאוה רבא ורבה בר רב הונא ורב אשי וכולה סוגיא דשמעתא אע"ג דאליבא דשמואל איתמר גמרינן מיניה לענין דינא דמדשמואל נשמע בה לרב בהכיר בה שאינה שלו ולקחה דאמר רב מעות יש לו שבח אין לו דההיא ודאי כיון דהכיר בה אישתכח דליתנהו לזביני כלל והויא לה כהלואה וכנוטל שכר מעותיו אע"פ שפירש לו את השבח דהא אסקה רבא ופסק הלכתא בפירוש לכולהו כרב ואם פירש (ד) *יש לו שבח ויש לו קרקע אי נמי קנו מידו אע"פ שהכיר בה יש לו שבח דהא מכל מקום שמא דזביני איכא עלייהו ולא הוה הלואה לגמרי: ובעל חוב גובה את השבח ולא את הפירות ואע"ג דצריכי לארעא שלא כדברי הרי"ף ז"ל [דפסק היכי דאיתנייהו האידנא מיחברי בארעא גבי להו ב"ח והיינו דאמרי' והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים והם הפירות שהגיעו לבצר ולהנטל על הכתף] ומאי דמגבי שמואל אפילו בשבח המגיע לכתפים לאו פירות שהגיעו לינטל על הכתף דבפירות לא מגבינן כלל ואפי' בשלא הגיעו כ"ש בשהגיעו אלא שבח המגיע לכתפים הוא שבח שהשביח בגופו ובידיו והוא פירוש עמליהון ופירוש שבחיהון הוא שבח שהשביח בממונו ואף זה בכלל שבח המגיע לכתפים שבידי אדם ובכתפיו נעשה השבח בידי הלוקח עצמו אי נמי בידי פועלים ופי' השבח שאין מגיע לכתפים דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון וכמו שמפורש בבבא בתרא וכך פירש רבינו האי גאון ז"ל אבל פירות כלל כלל לא גבי להו בעל חוב ואם אינן צריכין לקרקע נוטלן הלוקח ואם הם צריכין לקרקע שמין אותן כמה הן יפין ונותן בעל חוב ללוקח וכענין מה ששנינו לענין פירות האשה בכניסתה וביציאתה בכתובת פ' האשה [דף עט:] ומאי דאמרי' התם [דף כ:] במזונות הבת אמר לו רב יוסף הבו לה מתמרי דעל בודיא ואוקימנא דצריכין לדיקלא כה"ג הוא: וכל דברי הרי"ף ז"ל בזו השמועה אינם נכונים [מה שכתב במימרא הכיר בה שאינו שלו הביאו הרא"ש בסוף סי' ל"ם מה שכתב במתנה הביא בסוף סי' ל"ח] בין מה שכתב בתחלה בין מה שהגיה וכתיבתו והגהתו כל אחת משתיהן מוכחת בטעות חבירתה ודאמר שבח אין לו בהכיר

מלחמת ה'

ועוד אתמר המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו וכו' עד אבל משבח קרקעות איכא לאותוביה כו': אמר הכותב זה הלשון משובש אבל היה לו לומר דליכא למימר אין מוציאין לשבח קרקעות מנכסים משועבדים שאם תאמר שנפחת הקרקע בידו לאו שבח קרקעות הוא אלא פחת קרקעות: ועוד ובעל חוב גובה את השבח ולא את הפירות דאע"ג דצריכי לארעא שלא כדברי הרב אלפסי ז"ל וכו': אמר הכותב איני יודע מהו שח דהא קאמר ר' יוסף התם בהדיא הבו לה מתמרי דעל בודיא ואקשי' עליה אילו בעל חוב הוה מי הוה יהיב ליה מר פירות לפי שאין מזונות הבנות נגבים ממטלטלי דיתמי ובעל חוב נמי לא גבי מינייהו וא"ל דצריכי לדיקלא קאמינא כלומר דבעל חוב גובה מהן ושמע מינה דבעל חוב גובה מיתמי פירות דצריכי לקרקע מפני שהן כקרקע ומפני כן אף הבנות גובות מהן לפי שהן כבעל חוב וכן גובה בעל חוב מלוקח פירות שיצאו מרשותו כל זמן שצריכין לקרקע שהרי הן כקרקע ובשבח שלה ואם בא בעל המאור הזה ז"ל לומר דלא גביאן בנות פירות במזונותיהן אלא שמין כמה הן שוים ונותנין לבנים והקרקע עם שבח הפירות נוטלות הבנות במזונותיהן זה אינו נכון דכי קס"ד מעיקרא דמתמרי דעל בודיא ממש קאמר מאי שומא איכא וכי אמרינן נמי דחזו לבודיא קאמר ואקשינן סוף סוף וכו' מאי שומא איכא התם הרי אינן צריכין לקרקע וכי קאמרינן דצריכי לארעא קאמינא כהאי גוונא נמי הוא ועוד מדקאמרינן סוף סוף כל העומד לתלוש כתלוש דמי ש"מ פירות שאינן בתלושין בעל חוב גובה אותן וכן הבנות במזונותיהן ומה שאמר שכך כתב רבינו האי גאון ז"ל אינו כן והא לך דברי הגאון ז"ל ואין לו לבעל חוב שיטרף מן הלוקח מכל מה שיש שם מן הפירות וכ"ש שכבר נטלם הלוקח והוליכם לביתו כדגרסינן אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח ולא את הפירות והפשר לנו לומר דבלא צריכי לארעא דאי בדצריכי לארעא שבח מיקרי ואין דברי הגאון אלו קושיא עלינו יותר מדברי הגמרא והדבר מוסכם שפירוש שבח המגיע לכתפים פירות שעומדים לינטל על הכתף כמו שאמר רבינו וכ"כ ר"ת ז"ל וכן כתוב בתשובות הגאונים והוא דצריכי לארעא כדמוכח בכתובות כמ"ש רבינו שלמה זכר כולם לברכה ופי' דצריכי לארעא דקאמרינן היינו דכי מנח להו משבחי אבל לא צריכי לה דכי מנח להו מכחשי כבצורות דמיין והכי אי' בגיטין פ' השולח ומה שפירש הוא בשבח המגיע לכתפים שהוא שבח שהשביח בגופו ובידיו ושבח שאינו מגיע לכתפים דקלא ואלים ותלה דבר זה במה שנמצא בפרק יש נוחלין במיעוט נוסחאות משובשות גבי הא דאיבעיא לן שבח ששבחו נכסים מאיליהם מהו בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך כי תיבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפים וסגיהו בהן בדרך פי' כגון דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון וזה אינו מעיקר הגמרא ושבוש הוא ולא תמצא כן בנוסחא שראוי לסמוך עליה ואדרבה הכיא בעיא גופא מוכחא שפירוש שבח המגיע לכתפים כמו שפירשו רבותינו ז"ל דאי כי הך פירושא מאי קאמר בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך הא שבחוה נכסים מאיליהן קא מיבעיא ליה והוה ליה למימר בשבח דהוצאה לא תיבעי לך או למיבעי מעיקרא שבח המגיע לכתפים מדשני בדבוריה ש"מ תרי מילי נינהו ואם תמצא לומר יש לו עיקר בספרים ה"ג קאמר כי תיבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפים שאינו עומד לתלוש כגון דיקלא ואלים וכיוצא בו דהיינו הוגיאו אילנות פירות ולא הגיעו לכתפים ומשום דבעיא בשבח דממילא ובצריך לקרקע תפס לו אלו לרווחא דמילתא וה"ה לכיוצא בהן אבל באמת שאינו עיקר בגמרא ועוד יש להשיב אי איתיה להוא פירושא היכי אמרי' בשמעתין ואי בעית אימא כי אמר שמואל בשבח שאינו מגיע לכתפים הא שמואל על כרחין בשבח דאתי מחמת הוצאה קאמר שהרי כותב מוכר ללוקח אינון ועמליהון והיינו שבח דמחמת הוצאה שהוא שבח המגיע לכתפים והיכי הוה סליק אדעתין כלל דלא אמרה שמואל אלא בשבח שאינו מגיע לכתפים וא"ת דילמא דעדיפא מינה אקשי לאו מילתא היא דכיון דכבר אדכר בשמעתא הא מילתא וכולה שמעתין בה רהטא לא הוה מפרקינן בגמ' הכי כי עיקר ומימריה דשמואל גופה לא איצטריכא אלא בשבח דמחמת הוצאה הלכך לא ס"ד מעולם למימר דשמואל בשבח דממילא בלחוד אמרה ולא צריכין למעשים בכל יום כלל. ועוד א"כ הוה לן למימר כי אמר שמואל בשבח שאינו מגיע לכתפים ולא היה לו לומר כאן בשבח המגיע דפשיטא דברייתא בשבח המגיע לכתפים היא דהא קתני בהדיא הוצאה ועוד כיון דברייתא תני לשון הוצאה אמאי שני בדבורים ואמר שבח המגיע לכתפים בתלמוד נוח לפרש לפי דברי רבותינו ז"ל יותר מן הפירוש הזה שכתב בעל המאור ז"ל ואין כאן צורך להאריך יותר מזה ומה שפירש עמליהון הוא שבח שהשביח בגופו ובידיו ושבחיהון הוא שבח שהשביח בממונו בידי פועלים אינו כלום דא"כ שבחא דאתי ממילא לא ליגבי לוקח ממוכר לעולם והיכא דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא לית דינא ולית דיינא דגבי כדמוכחא שמעתא ועוד שכל מה שהוא בידי פועלים בכלל עמליהון הוא ופועליו ושלוחיו של אדם כגופו דמו אלא פי' עמליהון שבחא דאתי מחמת הוצאה ובכדי הוצאה שבחיהון ביוקרא א"נ דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון א"נ מאי דאשבח אפילו מחמת הוצאה ביתר מכדי ההוצאה כך פירש רבינו הגדול ז"ל כדבעינן למיכתב קמן: ועוד וכל דברי הרי"ף ז"ל בזו השמועה אינם נכונים וכו' עד ונמצאת כל השמועה לדבריו מעורבבת: אמר הכותב תמהני על בעל המאור ז"ל והלא אף רבינו הגדול ז"ל לא אמרה אלא בהוצאה שיש שבח כנגדה שהרי כתב לאו שבח דמחמת הוצאה קאמר כגון שלקח שדה באלף זוז והוציא עליה מאתים זוז והורה להיות שוה אלף ומאתים זוז אלמא בכנגד הוצאה קאמר ולא ביתר מכדי הוצאה וכ"כ עוד אבל הכיר בה שאינה שלו ולקחה אין לו אלא הוצאה בלבד מנגזל ומאי דפייש ליה משבחא פסיד ליה ולא גבי מיניה כלום כדאמר רבא הכיר בה שאינה שלו ולקחה שבח אין לו וכן תמצא בכל נוסחי ההלכות המדוקדקות והביא ראיה לזה מהא דאמרינן השביח לוקח מהו ואמרי' בתר דבעיא הדר פשטה מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וזו קשה שבדבריו אם הוא מפרשה בגזלת קרקע אע"פ שר"ת פי' כן גם דברי הגאון ז"ל בשער שלשים מספר המקח כך הם וקשה בדברי בעל המאור ז"ל שאמר דהתם משום דשינוי קונה וזה אינו כלום דהתם לא קני גופא אלא שבחא ומשום תקנת השבים כדאיתא התם בגמ' וזה אינו צריך לפנים דשבח שכנגד הוצאה שקיל אע"פ שהכיר בה שאינה שלו והתם נמי מפורש בהדיא דאמרינן היכי דמי כגון שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין מאי לאו בעם הארץ דלא ידע דקרקע אינה נגזלת וש"מ בשוגג נמי קנס ודחינן לא בלוקח ת"ח ומש"ה לא שקיל כלום מנגזל ושקיל מגזלן כוליה שבחיה כדקתני ואת השבח ומיהו אנן לא קי"ל כההיא סוגיא אבל שמעי' מינה דדיניה דלוקח למשקל שבחא מנגזל למאן דלא קניס ולמאן דס"ד למקנס נמי שקלי ליה מיניה דגזלן ולעולם לא פסיד שבחיה אי מנגזל אי מגזלן ושמעי' מסוגיין דמנגזל גבי ליה כדכתב רבינו הגדול ז"ל ושמעתין נמי דיקא דהא שמואל סבר לוקח מגזלן לית ליה שבחא וקאמר מעות יש לו שבח אין לו ואפ"ה גבי הוצאה מנגזל הכיר בה שאינו שלו נמי אע"פ שאמרו מעות יש לו שבח אין לו גבי הוצאה מנגזל כולה עד גמירא וכ"כ ר"ח ז"ל וכן מה שכתב רבי' הגדול ז"ל שבמתנה מאי דלא גבי שבחא ה"מ בשבחא דאתי מחמת הוצאה אבל שבחא דממילא גבי דבר נכון וברור הוא ואין לחלוק עליו בודאי מאי דאיצטריך רבא למימר תדע שכך כתב לו מוכר ללוקח וכו' לאו לכל שבח קאמר דצריך תנאי דאילו בשבח דממילא פשיטא דגבי דארעא דמשתעבדא ליה אשבחא אטו אם מכרה באלף זוז והוקרה ועמדה על אלף ומאתים אי נמי אסקה ארעא שרטון אפשר לומר דלא טריף ליה לבעל חוב לכולה שבחא ואפילו במתנה דלא כתיב בה והוא הדין לכל שבחא דממילא דאפילו הוציא ונטע נטיעות והשביחו יתר על ההוצאה כיון שהקרקע הזה קנויה לו לשעבודו דינם

ואשפי׳ ואשקיט ודומה לו על הר נשפה [ישעיה יג] דמתרגמינן על טורא שקטא: ואידכי׳ אטהר מכל ערער: עמליהון׳ שבחא דאתי מחמת הוצאה: ושבחיהון׳ שבחא דממילא: מתנה דלא כתיב בה וכו׳ שאין מקבל אחריות ממה שהוא טוען: הכי נמי וכו׳ הואיל ולא הדר על הטוען: יפה ויפה׳ דכיון דלא הדר גבי ליה לא מפסדי ליה במידי דלא אפסדיה לב״ח דבשלמא גופה של קרקע א״ל אמאי (זבינתיה)[קבילתיה] מאין אגבה חובי אבל שבחא א״ל מה אפסדתיך כך פרש״י ז״ל׳ אלמא שבחא דאתי מחמת הוצאה דמקבל מתנה לא שנא כנגד הוצאה או שבח שהוא יתר על ההוצאה לא גבי מיניה בע״ח כלל דמתנה

רש״י

אנא איקום ואישפי׳ אשקיט כמו על הר נשפה דמתרגמי׳ על טורי שליוא: ואידכי׳ אטהר מכל (ד) ערער: אינון ועמליהון ושבחיהון׳ וכיון דעל המוכר הדר אלמא דבע״ח גובה מן הלוקח השבח ולכך חוזר הלוקח על המוכר: מתנה דלא כתב ליה הכי׳ כי אין הנותן מקבל עליו אחריות: הכי נמי׳ דאין הבע״ח נוטל השבח מן המקבל: יפה ויפה׳ דגבי מתנה כיון דאין לו על מי לחזור לא נפסיד דינו בהכי[ב] דבשלמא גוף קרקע א״ל אמאי [ג] (א) זבינתו מאין אגבה חובי אבל שבחיה א״ל מאי אפסדתיך (ב): ובא בע״ח וטרפה׳ כמו שהיא מעובתת: אם השבח יתר על הוצאה׳ שהוציא (ה) על השבח: נוטל׳ הלוקח שבח מבעל הקרקע מה שהוא עודף על הוצאה דאמר ליה פרעתי חובך: והוצאה

נר מצוה

°)אנא איקום ואישפי ואידכי ואימרוק[א] (א) זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון וצבי זבינא דנא וקביל עלוהי אמר ליה *רב אדא בר מתנא לרבא אלא מעתה מתנה דלא כתיב ליה הכי ה״נ דלא טריף בע״ח שבחא א״ל אין ה״נ א״ל (נ)ויפה כח מתנה מכח מכר א״ל אין יפה ויפה וכן הלכתא ומסתברא דהאי שבחא דלא טריף ממתנה שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא אבל שבחא דאתי ממילא טריף א וכן הלכתא: תניא המוכר (ג) את השדה לחבירו ובא בעל חוב וטרפה אם השבח יתר על הוצאה נוטל השבח מבעל הקרקע ואת

°) [דף סו ע״א]

שבשבח מחמת הוצאה אין בע״ח גובה משבח כלום אלא רואין כמה היתה שוה בשעת מתנה וגובה ואם שבחה מאליה בע״ח גובה את כולה׳ [ד] הלך הרב ז״ל בזה כדרך רבו הרי״ף ז״ל שהגיה בזקנותו בהלכות וכתב מסתברא דהאי שבחא דלא טריף ממתנה שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא אבל שבח דאתי ממילא טריף׳ והרנב״ר ז״ל הוכיח דין זה מפרק יש בכור לנחלה [דף קכ״ו] דהתם משמע דבע״ח גובה מיורשים שבחא דממילא אע״ג דליכא למימר שכך כתב לו וה״ה למקבל מתנה [והאשר״י לא כתב כן גם מן התוס׳ לא מוכח הכי וטעם יפה לחלק בין מתנה ליורשים דכרעא דאבוה הם] ומיהו במתנה נמי אי כתב ליה טותן אנא איקום וכו׳ גבי ליה בעל חוב מיניה כמכר ובמכר אע״ג דלא כתב ליה עמליהון ושבחיהון נמי גבי כמו דין אחריות [ה] של גוף המכר וכ״כ הרמב״ם ז״ל וטעמא דמילתא דכיון שהורגלו לכתוב כן אע״פ שלא כתב כמי שכתב דמי דלאחריות אפילו בהא מילתא טעות סופר הוא כ״כ הרנב״ר ז״ל וכבר פירשה דשבחא דממילא הוא דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון אי נמי נתיקרה ארעא ומיהו הא דאמרי׳ דבע״ח גובה את השבח דממילא בין מלוקח בין ממקבל מתנה ה״מ בדמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא אבל לא מסיק ביה אלא שיעור ארעא לא שאין לך גובה יותר מחובו אלא בדשויה ניהליה אפותיקי דמאי אמר ארעאי אשבח: **תניא** המוכר שדה לחבירו [ו] נוטל את השבח׳ הלוקח: מבעל הקרקע. המוכר משום דאמר ליה פרעתי את

הגהות מא״י [א] נ״ב מלשון המתרק עצמו לעבירה ורש״י פי׳ ואיגמור: [ב] נ״ב פי׳ במידי דלא אפסדא לב״ח: [ג] נ״ל קבלתי׳: [ד] נ״ב אפשר שזה הוא גליון: [ה] נ״ב פי׳ דאמרינן ע״ס: [ו] נ״ב וכו׳:

א מיי׳ פרק כ״א מהל׳ מלוה ולוה סמג עשין צד טור חו״מ סימן קטז:

הגהות הב״ח

(א) ואשפי ואוקים זביני כו׳ ושבחיהון בידא דזבונא ולבי כנ״ל: (ב) וכי יפה כנ״ל: (ג) שדה לחבירו והשביח׳ ובא ב״ח וטרפה רואין אם כנ״ל: (ד) עירעור: (ה) הלוקח בשבח:

הגהות חו״י

(א) לאו דוקא ומכל מקום יש לקיימו: (ב) נ״ע כדמסיק ביה שיעור ארעא ושבחיה בשבח דממילא:

א ומיהו בגזילת מטלטלין הוי הדין כך לגבי השבח כמו שפשוט שם פ׳ הגוזל קמא דף נה דשבח שע״ג גזילה הוי דגזלן והיאך ומתי איכא פלוגתא ועי׳ פרק המפקיד דכי אמרינן דשבח גזילה דגזלן הוי ר״ל לגמרי דהוא שלו לחלוטין דלא דמי לגוף הגזילה דאמר שהוא דגזלן שקנאה דהתם קני גוף הגזילה (דאמר) אבל משלם דמים והכא קני השבח לגמרי וטעמא משום תקנת השבים ומשום הכי איכא חילוק גבי יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות משום תקנת השבי׳ וכיוצא בזה דלפעמים לא קני השבח שהשביח אפילו מחמת הוצאה משום דלא שייך התם תקנת השבים ונראה בעיני דאיכא גזלן הוטא וגזלן פושע וגזלן שוגג כדמשמע בהסיה שמעתתא דהגוזל רחל וגזזה דף צ״ה מפרש רש״י וכולהו קונים בשינוי הגזילה ואפילו עבדינהו שוגג וקשה בעיני דא״כ גם השבח יקנו כמו הגזלן ולמה והרי ליכא הכא תקנת השבים ועוד צ״ע אם לגבי פסלות דגזלן פסלינן גם שוגג ופושע כמו גזלן הוטא ומזיד. ופשוט שם פ׳ הגוזל דף צו גזלן שגזל מידי דאית ביה גזילה כגון מטלטלין ופרה ורחל וכיוצא בזה והשביח ואח״כ מכר או השביח ואח״כ הוריש מה שהשביח מכר והוריש דלא תימא שהשבח שע״ג גזילה הוי דגזלן דוקא משום תקנת השבים אבל מגילה תחת ידו הוי דגגזל דזה אינו רק כל שבח דגזילה הוי דגזלן או באי כחו למיי׳ דוקא שבח שע״י יאוש אם מכר והוריש לפני יאוש נגזל ושבח דממילא לאחר יאוש ולהרא״ש אין חילוק בין שבח לשבח וכן אם מכר הגזלן את הגזילה והשביחה הלוקח הוי השבח דלוקח כי היכי דאילו הויא ביד גזלן הויא דגזלן אילו היתה בידו ה״נ הוי דלוקח דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ואע״ג דזכות זה לא הוה אתי לידיה דגזלן רק באיסורא מתחלה שהרי לולי תקנת השבים היה צריך להחזיר השבח מ״מ הלוקח ממנו זוכה באותו שבח ומכאן יש לראיה דהא דאמר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו אפילו לאותו הזכות לא אתי ליד מוכר ראשון בהיתר גמור מ״מ זוכה בו הלוקח ולא אמר כיון דמן הדין לא זכי ביה המוכר עתה שהדבר אינו בידו אינו נקרא זכותו כדי שיזכה בו הלוקח אלא כיון שהיה אפשר שיקרא זכות ביד מוכר ה״נ קרינן ליה זכות ביד לוקח ואין לומר שגם כשהוא ביד לוקח הוא תקנה וזכות דמוכר משום דאי היה גבי ליה נגזל עם השבח היה חוזר על המוכר ואכתי איכא תקנת השבים גם גבי לוקח זה אינו דהא כל הני דאמר דשבח גזילה דגזלן הוי מיירי בשבח דגזילת מטלטלין או בהמות ולא בשבח קרקע דבשבח קרקע לא שקיל גזלן משום דקרקע *) כדבעינן למימר לקמן בס״ד וכמו שכתב כאן המרדכי ובמכירת מטלטלין אין כותבין אחריות כדי שיוכל הלוקח לחזור על המוכר אם יגזלו ממנו ואפילו תימא דכותבין אחריות הא בכל ענין שיהיה המכירה קיימת ל״ש מאי מיהדר על המוכר ל״ש לא מאי מיהדר גם שמעינן מהא דכלל זה דכל זכות שתבא לידו הוי אף בזכות שעדיין לא הגיע ליד המוכר אלא שאילו היה ביד המוכר והיה אירע בו איזה מעשה שהיה זכות למוכר שאפשר ליקרא זכות אגלו דמוכר אילו היה בידו הכי נמי זוכה בו לוקח. ופשוט פרק הגוזל דף צ דגזלן עובד כוכבים שהשביח הגזילה בכל ענין דינא הוא לגבות ממנו השבח דשבח דגזלה שהוא לגזלן היינו משום תקנת השבים וגבי עובד כוכבים לא שייך תקנה ואם אחר שהשביח הגזלן העובד כוכבים מכר לישראל הגזלה עם שבחה או אפילו בלא שבח והשביח ישראל הלוקח מוציאין השבח מיד הלוקח ישראל דישראל הבא מחמת עובד׳ כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים וכיון דאילו השביח העובד כוכבים מוציאין מידו ה״כ ישראל דאתי מחמת עובד כוכבים מוציאין מידו ואם גזלה ישראל ומכרה לעובד כוכבים והשביח העובד כוכבים ואח״כ מכרה לישראל אחר עם השבח בזה איכא בעיא בתלמודא כיון דמתחלה הויא ביד ישראל דשייך ביה תקנה וגם לבסוף היא ביד ישראל אע״פ שהעובד כוכבים שבאמצע השביחה אכתי שייך תקנה ושבח גזלה דלוקח ישראל הוי או דלמא כיון שיד עובד כוכבים באמצע וגבי דידיה לא שייך תקנה השתא נמי לא הוה שבח גזלה דלוקח ישראל ולא איפשיטא והוי ספקא דדינא וכבר כתבתי בכמה מקומות דכל ספיקא דדינא תלוי במחלוקת מיימוני וסייעתו ור״י וסייעתו למיימוני אין מוציאין השבח מיד ישראל הלוקח ואי תפס הנגזל הויא תפיסתו תפיסה ולר״י אין מוציאין השבח מיד הלוקח ואי תפס הנגזל אין תפיסתו תפיסה ומוציאין מידו וכבר כתבנו פעמים רבות דדעת הרא״ש והטור חו״מ סימן ש״ל ובכמה מקומות כדעת ר״י ומכאן קשה על הטור דבסימן שס״ב פסק גבי האי דין דגזלה כדברי מיימון דאין מוציאין מיד הלוקח ואי תפס נגזל לא מפקינן מיניה ואע״פ שהוא ספק דדינא ואילו בסימן ש״ל ובסימן שפ״ח ובסימן ל׳ פסק להדיא כדברי אביו דבכל ספק דדינא אין תפיסתו תפיסה ומפקינן מיניה וצ״ע והיכא שגזלן ישראל השביחה ואח״כ מכרה לעובד כוכבים וחזר בו העובד כוכבים אחר כך ומכרה לישראל בזה לא נתברר בתלמוד הדין סיאך וצ״ע כי מדברי מיימוני פ״ב מהל׳ גזלה וטור חו״מ סימן שס״ב נראה דאם גזלן ישראל השביחה ואחר כך מכרה לעובד כוכבים הגזל שקיל שבחא מידיה דעובד כוכבים שכתבו וז״ל מכרה הגזלן לעובד כוכבים אע״פ שהשביחה העובד כוכבים מוזרת לבעליו ע״כ ומדקאמרי אע״פ שהשביחה העובד כוכבים וכו׳ משמע דהכי קאמר לא מיבעיא אם השביחה הישראל ואח״כ מכרה לעובד כוכבים משובחת דמוציאין השבח מיד העובד כוכבים אלא אפילו השביחה העובד כוכבים גופיה מוציאין מידו השבח אלמא הגזלן ישראל שהשביחה כיון שמכר לעובד כוכבים מוציאים מידו והיכא שחזר העובד כוכבים ומכרה לישראל כיון שהשבח שבא עביד הישראל הראשון הגזלן אפשר שזוכה בו הישראל האחרון הלוקח דלא שייך הכא להסתפק במאי דמספקינן היכא שבחה העובד כוכבים ומזה נפקא טובא ונראה לי דכשהשביח הישראל הגזלן ומכרה לעובד כוכבים דמוציאין מהעובד כוכבים השבח אלמא דכיון דישראל הגזלן הזוכה בשבח לא זכי אלא בשביל תקנת השבים אע״ג דאילו היה בידיה הגזלן היה זוכה מעת התקנה השתא שילא מתחת ידו ליד עובד כוכבים פקע התקנה דלא עבדי תקנתא בשביל זכות העובד כוכבים ואע״ג דקי״ל מה מכר הראשון לשני כל זכות שתבא לידו היינו דוקא גבי ישראל המוכר לחבירו אי נמי ישראל המוכר לעובד כוכבים אבל הזכות שבא על החפץ ההוא הוי זכות דאתי בהיתרא ומדינא זולת תקנה אבל זכות כי האי דאתי משום תקנת השבים וכבר מסורת בידינו דאין עושין תקנה לזכות העובד כוכבים נמצא דהזכות הזה פקע והלך לו כשהגיע החפץ ליד העובד כוכבים וא״א לומר בו מה מכר הראשון וכו׳ ומיהו אם חזר העובד כוכבים החפץ לישראל אחר אע״ג דהשביחה הישראל הגזלן הראשון מ״מ אכתי הוי בספק כאילו השביחה העובד כוכבים דהא כיון שהגיע ליד העובד כוכבים כשהיא משובחת היתה יוצאת מתחת ידו עם השבח א״כ פקע הזכות כשנכנס תחת ידי העובד כוכבים והשתא שמכר לישראל אחר איכא להסתפק אם חזר הזכות ההוא מהגזלן לישראל הלוקח או דלמא כיון דאיכא יד עובד כוכבים באמצע פקע הזכות מיד ותו אינו חוזר והיכא שגזלה ישראל ומכרה לעובד כוכבים והשביחה הלוקח הישראל גם בזה נ״ע אי הוי השבח דלוקח או לא מי אמרינן כיון דתקנתא לעובד כוכבים לא עבדינן חוזרת לבעלים דישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים ומה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא וכי היכי דלא הוה לעובד כוכבים בשבח זה זכות אפי׳ השביחה הוא ה״נ אינו זוכה הישראל הלוקח ממנו בהאי שבחא או דלמא כיון דמכח ישראל הגזלן הראשון

*) נ״ל אינה נגזלת

מלחמת ה׳

דינה לגבותה כולה והיא ושבחא משועבדים הם לו וכ״ש בשהשבית בגופה כגון שחרש ועדר וכסח והצליע באילנות וכיוצא בהן שלא נתחדש כאן כלום אלא גופה של קרקע שהושבחה בעינה דנוטל הוצאה מבעל חוב ושקיל ארעא ושבחא דממילא ורבא בשבחא דמחמת הוצאה ובכדי הוצאה הוא דתמה ואמר וכי נכסיו של לוקח נשתעבדו לבעל חובו של מוכר מי עדיף מנגזל דלא טריף שבח דמחמת הוצאה ואמר אין משום דהכי כתב ליה מופר והטעם מפרש בהלכות דכיון דכתב ליה הכי אדעתא למשקל ממוכר עבד ולא מבעל חוב אבל במתנה בשבחא דממילא ודאי טריף והיכא דשויה ניהליה אפותיקי הרי אמרו כל הגאונים דאי לא מסיק ביה אלא שיעור ארעא שקיל שבחא ולא מסלק אלא הוצאה ומוכחא נמי בגמרא כדכתיבנא לקמן אלמא אמר ליה ארעאי היא וארעאי אשבחא ואף על גב דלא מסיק ביה כנגדו במתנה נמי אין ספק שאם היתה אגלו אפותיקי דטריף שבחא דממילא וכי לא שוייה ניהליה אפותיקי נמי כיון דמסיק ביה שיעור כולהו מצי למימר ליה הכי דהא כי קס״ד דליתא לדשמואל ולא מהני תנאה בשבח דממילא מיהא מודו דטריף בעל חוב כדקתני ברייתא ראיה לדבר שהרי יתומים שהשביחו ודאי כמקבל מתנה שהשביח דמו דליכא למימר בהו שכך כתב לו ובעל חוב אינו גובה מהן את השבח וסיינו דאיתמר בפרק המקבל יתומים אומרים אנו השבחנו וכו׳ ואעפ״כ גובה מהן שבחא דממילא דתנן בבכורות אינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן ולא היבם כולן אין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק והוינן בה ולא האשה בכתובתה והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח והיכי קתני אין נוטלים בשבח אפילו דלוקח ופריק מקולי כתובה שנו כאן ולא הבנות במזונותיהן תנאי כתובה ככתובה דמי והאי שבחא דלא טרפן בנות במזונותיהן מאי ניהו אילימא דאשבח לוקח אפילו קרנא נמי דהא אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים אלא לאו מיתמי וטעמא משום קולי תנאי כתובה הא בע״ח גבי ועל כרחין היינו שבחא דממילא תפירא והוו שובלי שלפיפי והוו תמרי כדאתמר התם וכי תימא כי קתני בנות במזונותיהם משום ראוי הא לא מגית אמרת דראוי לאו משום קולי כתובה הוא אלא אפילו בעל חוב נמי לא גבי ביה דהכי קתני עלה התם בתוספתא ואיתיה נמי מפורש בירושלמי בפרק הניזקין והכי נמי מוכח בהדיא בגמרא דילן בפרק מי שמתו כבר פי׳ זה רבי שמואל ז״ל בפרק יש נוחלין ואין צריך לפנים מעתה נלמוד מיתומים למתנה שאע״פ שאין בע״ח גובה מהן שבח דהוצאה משום דליכא בהו שכך כתב לו שבחא דממילא מיהת גבי כדעת רבינו הגדול ז״ל ומה שאמר בעל המאור ז״ל בערבוב השמועה הלא אפילו לדבריו כך היא מעורבבת דהכא את אמר מאי שבח שבח דמחמת הוצאה דהיינו עמליהון ולעיל אמר שמואל שבח אין לו דהיינו שבח דממילא דאילו הוצאה שקיל מנגזל כשתניא בברייתא והוצאה מבעל חוב ואוקמה שמואל בלוקח מגזלן ובריייתא גופה קתני את השבח דהוא מאי דפייש על ההוצאה והיינו דממילא אבל אין כאן ערבוב דהכי קאמרי׳ שבח אין לו ממוכר דלא גבי מיניה אלא קרנא דזביני אבל מנגזל אית ליה שבח דמחמת הוצאה ובכדי הוצאה ודקאמרינן (התם) [התם] הכי נמי דלא טריף שבחא ה״ק הכי נמי דלא טריף שבחא (במכר) [כמכר] לשמואל ועוד פעמים שהוא נוטל בשבח כגון בשדה העשויה ליטע שמין לו וידו על העליונה כלומר שנוטל בשבח כשאר אריסי העיר דלא גרע מיורד לתוך שדה של חבירו ונטעה שלא ברשות: **ועוד** וטופיאנא דשבחא דלא מסיק ביה כנגדו שמין ללוקח וכו׳ עד וה״ר שלמה ז״ל כתב וכו׳ וזו ראיה למה שכתבנו: **אמר** הכותב תמהני על רבינו שלמה ז״ל פה קדוש היאך יאמר דבר זה והלא ברייתא קתני בהדיא נוטל את השבח מבעל הקרקע דהוא שבחא דממילא דלא מסיק ביה כנגדו כלום חזרנו ודנינו לזכותו שמא הוא מפרש לה כגון דמסיק ביה שיעור שהוא שבחא דממילא כגון דשויא אלפא זוזי ושבחא שוי תלת מאה ומאתים מחמת הוצאה ומאה שבחא דממילא ומסיק ביה אלפא ומאה ומשום הכי גבי שבחא דממילא כלומר שוה מאה עזי וקתני סיפא ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח כלומר דגבי אלפא ומאה ואידך מאה דהוצאה אי לא שוו אלא חמשים כלל הדא דלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא קאמר משמע דלא מסיק בשבחא כלל ובכה״ג אתמר בפרק הגוזל הנא הוצאה ושבח כלל ואי משום סיפא כמו שאמר הרב ז״ל אטו משום סיפא תני רישא טעותא דהאי כיון ד זהא גופא פסיקא שאין לך מוציא הוצאות על נכסי חבירו שנוטל יותר ממה שהשביח א״כ עשאי שליח דהא איכא פסי מבעל חוב ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח ותו הא דאקשינן בגמ׳ לימא ליה הב לי גריו והא מאי קושיא מאן אמרן דלא ליסקול גריוא דארעא אי משום דתנא והוצאה מבעל חוב אכתי לא מוכחא דבמעות שקיל לא שקיל שיעור כוליה שבחיה דממילא דליסקליה בארעא ואף רבינו האיי גאון ז״ל כתב בספר המקח בשער כ״ח והיכא הוצאתו על בעל חוב ומה שיוסיף השבח בקרקע על שיעור ההוצאה הוי דין הלוקח עם המוכר וכמו שפי׳ למעלה כמוכר שבחא דממילא בולא כלום כיון דלא מסיק ביה כנגדו כמו שפירשנו וכן דעת רבינו אלפסי ז״ל: **ועוד** והיכא דלא מסיק ביה

המאור הגדול

בהכיר בה שאינה שלו הני מילי בשבח דאתי ממילא אבל בשבח דאתי מחמת הוצאה שקיל ליה מנגזל ליתא כלל ומעות היא בידו דאפילו שבח דמחמת הוצאה לית ליה לנגזל לעולם אלא הוצאה שיש שבח כנגדה והתיא דאמר רבא מה שהשביח מכר ומה שהשביח הוריש לענין גזילת מטלטלין אתמר דגזלן קונה בשינוי ואין זו ראיה לגזילת קרקע דקרקע אינה נגזלת וכן כתב הר״ר אפרים ז״ל ותוכל להבחין כי דברי הרי״ף מעורבבין שהרי הגיה במתנה מסתברא דהאי שבחא דלא טריף ממתנה שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא אבל שבחא דממילא טריף ונמצאת השמועה כולה לדבריו מעורבבת הכא איתמר מאי שבח שבח דממילא והכא אתמר מאי שבח שבח דמחמת הוצאה וכל כה״ג לא לשתמיט לישנא דגמרא לפרושי בהדיא אלא ודאי מחוורתא כללא דנקטינן מהא שמעתא דהיכא דמסיק ביה בע״ח במוכר שיעור ארעא ושבחא לא שנא שויה ניהליה אפותיקי ולא שנא לא שויה טריף לה לכולא ארעא ושבח בין דממילא בין דמחמת הוצאה והדר לוקח עליה דמוכר בשבח כולה ובלבד שלא תהא ההוצאה יתירה ממנו וגובה את הקרן מנכסים משועבדין ואת השבח מנכסים בני חורין וה״מ שבח אבל פירות לית ליה לבעל חוב למיגבינהו כלל כדאמרינן שבח אין פירות לא ואם היתה הוצאה מרובה על השבח לא גבי לוקח ממוכר אלא הוצאה שיעור שבח דהא איכא גביה פסידא מעיקרא והיכא דמסיק ביה בעל חוב במוכר שיעור ארעא אבל לא שיעור שבחא ולא שויה ניהליה אפותיקי אי נמי דמסיק ביה שיעור ארעא ומקצת שבח ולא מסיק ביה שיעור כוליה שבח לית ליה לבעל חוב למגבה מההיא ארעא אלא שיעור מאי דמסיק ביה ושארא הוי ללוקח ושקיל ביה גריוא דארעא וה״מ היכא דחזיא ללוקח אי נמי דלא חזיא ליה וקא בעי לה אבל אי לא חזיא ליה ולא קא בעי לה אלא לדמי הוא דקא בעי שקיל להו לדמי מבע״ח כדאמרינן שלשה שמין להם את השבח ומעלין אותם בדמים ואלו הם בע״ח ללוקח וכו׳ ותניא נמי כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותן בדמים וכי אמרינן בגמרא דיהיב ליה גריוא דארעא כשיעור שבחיה ליפות כחו דלוקח (הוא) דאמרינן ולא להורע כחו היכא דלא חזיא ליה ולא קא בעי ליה ואי שויא ניהליה אפותיקי כיון דמסיק ביה שיעור ארעתא גבי לה לכולה ארעא:

[דף טו ע״א] **וטופיאנא** דשבחא דלא מסיק ביה כנגדו שמין ללוקח ומעלה אותו בע״ח בדמים ולא יהיב ליה גריוא דארעא אף על גב דחזיא ללוקח ה״מ דניחא ליה לבע״ח בגווה אבל אי לא ניחא ליה בגווה מהדר ליה בעיניה היכא דחזי ללוקח ואי לא חזי ליה יהיב ליה דמי ולעולם רואים אם השבח יתר על ההוצאה אית ליה ללוקח למשקל שבחיה מבע״ח בכדי ההיא טופיאנא ממאי דמסיק ביה כנגדו וטרפיה מיניה הדר ביה עליה דמוכר ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח מבע״ח היכא דלא מסיק ביה כנגדה ומאי דפייש ביה ללוקח מהוצאה לא שקיל מיניה דבע״ח ולא מיניה דמוכר דהא איכא פסידא גביה מעיקרא דליכא שבח כנגדה: [שם ע״ב] **והיכא** דלא מסיק ביה בע״ח במוכר שיעור ארעא כולה אלא שיעור מקצת ארעא שקיל מיניה כשיעור חובו ושארא הוי

את חובך הלכך יטול הלוקח ממנו שבח היתר. על ההולאה: אין לו אלא ההולאה. אין לו ללוקח מן ההולאה שהוליא בה אלא שפורע לו שיעור שבח והשאר מפסיד: אי בלוקח מגזלן. והאי בע"ח הייט נגזל: קשיא רישא. דקתני נוטל את השבח מבעל הקרקע ושמואל אמר לוקח מגזלן לית ליה שבחא: אי בב"ח קשיא כולה. דקתני בע"ח נותן הולאה ושמואל אמר בע"ח גובה את השבח ואינו נותן כלום: בלוקח מגזלן ומתניתא הכי מתוקמא נוטל את השבח מבעל הקרקע דהייט גזלן והולאה מנגזל והכי ק"ל דנגזל לא יהיב אלא הולאה בלבד ונוטל שבח שהוא יתר על ההולאה דמצי אמר ארעאי אשבח: וכגון שיש לו קרקע. לגזלן שמגביהו ללוקח קרקע כנגד הקרן והשבח דהשתא לא מתחזי כרבית דאילו יהיב ליה מעות הוה מחזי כרבית כאילו נוטל שכר מעותיו ואע"ג דדמי לסאה בסאה [דף עה:] דאסור התם בהלואה הוא אבל הכא דזביגא לא גזור: שקנו מידו · על השבח דה"ל מחויב משעת המכר קודם שיש שכר המתנת מעות ואע"ג דסאה בסאה אפי' בקנין הוי אסור התם הלואה כדאמרן: המגיע לכתפים · קרוב ליקצר אלא שעדיין צריכים לקרקע הוה להו כפירות גמורין לענין שאין בע"ח גובה אותן אם לא נותן הולאה אבל לאו כגמורין ממש ניכהו כיון דצריכים עדיין לקרקע דאילו אין צריכין לקרקע כתלושים דמו וקיימא לן דשבח יש לו לבע"ח [דף יד:] אבל פירות אין לו וקיימא לן דכל העומד לגדור כגדור דמי כדאמרי' בפרק נערה שנתפתתה (דף נא·) גבי הבו ליה מתמרי דעל בודיא: והא מעשים בכל יום · דיני טורפי מקח שבאין לפני שמואל ומגבי שבח לבע"ח עם הקרקע ואפילו מגיע לכתפים כל זמן שצריכין לקרקע: הא דמסיק וכו'· בהא אמר שמואל גובה את השבח ואינו נותן לו כלום וכדפרישנא לעיל השבח דממילא גובה כולו ואפילו לא כתב ליה דאקני ובשבח הבא מחמת הולאה בין כנגד הולאה בין יתר גובה חליו ובדכתב ליה דאקנה אבל בלא דאקנה אינו גובה כלום מלוקח: והא דלא מסיק ביה וכו' · הא דקתני נוטל יליאה מבע"ח בדלא מסיק ביה בע"ח במוכר שיעור ארעא ושבחא הלכך יהיב ליה בע"ח ללוקח שבחיה ומסליק ליה והאי דנקט למילתיה בלשון יליאה ולא נקט הכי נוטל כנגד [חובו] מבעל [הקרקע] והמותר מב"ח לאשמועינן היא גופה אתא דהיכא דהולאה יתירה על השבח אין לו אלא יליאה שיעור שבח כך פי' רש"י ז"ל משמע דס"ל ז"ל דכיון דאכתי לא מוקמי דשויה ניהליה אפותיקי לא גבי יותר מחובו כלל אפילו בשבח דממילא דהא לא מצי אמר ארעאי

נר מצוה

ואת ההוצאה מבע"ח ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו אלא ההוצאה כשיעור שבח מבעל חוב ואקשינן ושמואל (א)האי במאי מוקי לה אי בלוקח מן הגזלן קשיא רישא דאמר שמואל לוקח מגזלן לית ליה שבחא אי בבע"ח קשיא כולה (ב) דאמר שמואל בע"ח גובה את השבח ואמאי נוטל את היציאה מבע"ח ופריק אב"א בלוקח מן הגזלן וכגון שיש לו קרקע א"נ בשקנו מידו ואיבעית אימא בבע"ח ולא קשיא כאן בשבח המגיע *לכתפים דף טו: וכאן בשבח שאין מגיע לכתפים והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפילו בשבח המגיע לכתפים לא קשיא הא דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא והא דלא מסיק ביה אלא (א) שיעור ארעא הניחא למאן דאמר אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה לבע"ח [א] אלא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבע"ח מאי איכא למימר לימא ליה [ב] אי הוה לי זוזי הוה מסליקנא לך מכולה ארעא השתא דלית לי זוזי הב לי גריוא דארעא בארעא [ג] שיעור שבחא הב"ע כגון דשויה ניהליה אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו: כללא דנקטינן מהאי שמעתא דהיכא דמסיק בע"ח במוכר שיעור ארעא ושבחא ולית ליה ללוקח זוזי לסלוקיה לבע"ח אי נמי אית ליה זוזי ללוקח והוי ההיא ארעא אפותיקי לבע"ח דינא הוא דטריף בעל חוב להאי ארעא כולה והדר לוקח בדמי דיליה כוליה עליה דמוכר דקיימא לן כשמואל דאמר בעל חוב גובה את השבח ואמר רבא תדע שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואישפי ואידכי וכו' והיכא דלא מסיק ביה אלא שיעור ארעא בלא שבחא °ולא שויה ניהליה אפותיקי לית ליה לבעל חוב למיגבא מההיא ארעא אלא שיעור זוזי ושארא הוי ללוקח: והני מילי היכא דחזיא ללוקח אבל אי לא חזיא ללוקח שקיל ליה לדמיה מבעל חוב כדאמרינן התם* ב"ב דף יג: כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים: והיכא דשויה ניהליה אפותיקי ולא קא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחה שקיל ליה בע"ח לכולה ארעא ושבחא דילה שיימינן ליה אי השבח יתר על הוצאה שקיל לוקח הוצאה מיניה דבע"ח דהוצאה גבי דידיה היא ואיהו קא מתהני בה ומאי דפייש ליה משבחא שקיל ליה מיניה דמוכר שכך כותב לו אנא איקום ואישפי ואידכי ואימרוק זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון והיינו טעמא (ג) דלא שקיל ליה מבע"ח דא"ל ארעא דידי [ד] אשבחא הלכך שקיל ליה ממוכר כדאמרינן ואי הויא הוצאה יתירה על השבח לא שקיל לוקח מינה דהוצאה אלא שיעור שבח ושקיל (ג) מבעל חוב דשבחא גביה ניהו דאי לאו הוצאה ליכא שבחא

רש"י

והולאה מבעל חוב · לקמן מפרש ליה: ואם הולאה יתירה על השבח · אין לו ללוקח זה מן הולאה שהוליא בה אלא שיעור שבח והשאר מפסיד: קשיא רישא · [דקתני] נוטל את השבח מבעל הקרקע: דאמר שמואל בע"ח גובה את השבח ואינו נותן שום יליאה: כגון שיש לו קרקע · לגזלן זה שמגביהו ללוקח ולא מעות דהשתא לא מיחזי כרבית: [ה] שקנו מידו · על השבח דהוה ליה מחייב (ד) משעת מכר קודם שיש שכר המתנת המעות: המגיע לכתפים · קרוב לקציר אלא שעדיין צריכין לקרקע והוי כפירות גמורים ואין בע"ח גובה אותן בלא יליאה: והא מעשים בכל יום · כשבאין טורפי קרקע לפני שמואל מגבי כו': הא דקתני נוטל יליאה מבעל חוב בדלא מסיק ביה בע"ח במוכר אלא שיעור ארעא לכן נותן [ו] לו היליאה והא דלא קאמר נוטל כנגד החוב מבעל הקרקע והשאר מבעל חוב היא גופה קמ"ל (ג) דאם השבח יתר על היליאה שאינו נותן לו כ"א היליאה: לא מצי · לוקח לסלק הבעל חוב דאיהו קדים: שפיר · שאם יש בקרקע יותר מדמי החוב דמסלק ליה הבעל [חוב] ללוקח בזוזי ע"כ ללוקח לבעל חוב אמר ליה ארעא דידי היא ואתה ירדתה שלא ברשות: דשויה ניהליה אפותיקי. להאי ארעא ובזה הכל מודים דלוקח לא מסלק לבעל חוב כלל בזוזי: דלא

אשבח וכן הסכים הרנב"ר ז"ל: הא ניחא למ"ד וכו'. פלוגתא היא בכתובות (דף נא:): אי אית ליה זוזי ללוקח · לפרועי לא מצי מסלק ליה לוקח לבע"ח בזוזי מן ארעא משום דב"ח קדים: שפיר · דמצית למימר דהיכא דיש בקרקע מותר על החוב עם שבח מסלק ליה בע"ח ללוקח בזוזי על כרחיה דלוקח ולא מצי אמר לוקח הב לי מן ארעא גופה שיעור שבחא דא"ל בע"ח כולה דידי היא ואתה ירדת לה שלא ברשות: הב"ע · הך ברייתא דלעיל: דשויה ניהליה להך ארעתא אפותיקי · והכל מודים בהא דאי הוה ליה זוזי ללוקח לא הוה מצי לסלוקי לבעל חוב אלא בעל חוב מסלק ללוקח בזוזי המותר לו: וכתב הרמב"ן ז"ל דכי אמרינן דמסלק ליה בע"ח ללוקח בזוזי היכא דשוייה ניהליה אפותיקי אע"ג דשבחא ממילא טריף בלא זוזי דמצי אמר ארעאי אשבח מיהו נותן לו [ז] הולאתו כדאמרינן לקמן בפרק [השואל] (דף קא·) דבשדה העשויה ליטע שמין לו כארים ולא יכול בעל חוב למימר ליה טול עליך וקטיעותיך אע"ג דבירד לתוך שדה חבירו שלא ברשות מצי אמר ליה הכי דהתם היינו טעמא משום דשלא ברשות ירד אבל זה כיון שהיה סובר שהיא שלו אע"פ שנמצאת שאינו שלו אין שומעין לו לומר טול עליך וקטיעותיך: והא דאמרינן גריוא דארעא כתב הרי"ף ז"ל דכל היכא דהוי דיניה למשקל גריוא דארעא ולא חזייה ליה שקיל לדמי מבע"ח כדאמרינן התם כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים · והיכא דלית ליה דמי דייניגן ביה [ב"ב דף יג:] דיגא דגוד או איגוד ואף בבעל חוב דעלמא נראה שהדין כן [היכא] דלית ליה ללוה זוזי ואיבעי ליה למלוה לאיפרועי ממקרקעי דאי כנגד חובו לא הוי ראוי אמרינן גוד או איגוד עד דליתן ליה שיעור הראוי:

איתמר

שלטי הגבורים

תרוייהו אתו איכא למימר מאי מכר ראשון לשני וגם לשלישי כל זכות שתבא לידו. וקלת נראה דלולי התקנה היינו אומרים מה מכר ראשון לשני ולשלישי שכולם יהיה להם הזכות שהיה למוכר הראשון דהכי משמע בתלמוד התם דאילו הגזלן מכר לישראל וישראל לישראל לעולם שבח הגזילה הוי דלוקח דכולהו מכח הגזלן הראשון קא אתו ולאו דוקא בכה"ג דכל חד וחד מהלוקחים מצי לזכות באותו זכות שזכה בו המוכר הראשון אז ודאי אמרינן בהו מה מכר ראשון לשני אפילו עד אלף דלפי האמת לעולם איכא למימר גבייהו ראשון לשני דהא הלוקח השני זוכה בו במקום הלוקח הראשון ותשיב איהו ראשון וכשמוכר לאחר אמר ביה מה מכר ראשון לשני אלא אפילו שהוא לוקח הזה אינו ראוי להגיע לו זכות מלד עלמו אלא מלד המוכר לו זוכה הוא בזכיות המוכר לגבי האי מכירה וכי חוזר ומוכר ללוקח אחר הלוקח השני זוכה בזכיות שהיה ראוי הלוקח הראשון לזכות בהן מלד המוכר הראשון כי הכא גבי לוקח מגזלן והכי מפרשי מאי מכר הראשון לחבירו כל זכות שהיה אפשר לבא לידו הן מלד עלמו והן מלד האיש המוכרו לו דכל זכות משמע כל לד זכות שאפשר לעולם להמלא בחפץ זה:

הגהות הב"ח

(א) הא כנ"ל: (ב) נ"ב רישא וסיפא: (ג) נ"ב ליה: (ג) נ"ב עלמו:

הגהות חו"י

(א) א"כ קשה למה לא יתן גם דמי השבח היתר על ההולאה. תוס': (ב) עי' תוספות דף טו ריש ע"ב: (ג) עי' רש"י בגמ':

הגהות מא"י

[א] נ"ב שפיר: [ב] נ"ב דמשמע ליה דומי' דנוטל את השבח מבעה"ק דהיינו בדמים שמשלם לו דמי השבח ה"נ ההולאה נוטל מבע"ח היינו דמים רא"ש: [ג] כשיעור שבחאי כנ"ל: [ד] נ"ב דהא עשאו אפותיקי: [ה] נ"ב א"נ: [ו] נ"ב פי' בע"ח נותן ללוקח שבחי' ומסלק ליה: [ז] לו יותר מהולאתו:

המאור הגדול

הוי ללוקח והוא דחזיא ליה אי נמי לא חזיא ליה וקא בעי לה אבל אי לא חזיא ליה ולא קא בעי לה שקיל להו לדמי מיניה דבע"ח כמו שפירשנו דין השבח במאן דמסקי ביה שיעור ארעא אבל לא שיעור שבחא דדא ודא אחת היא: והיכא דאית ליה זוזי ללוקח מצי מסלק ליה לבעל חוב בכדי שיעור זוזי ושקיל בהו ארעא וה"מ דלא שויה ניהליה אפותיקי אבל אי שויה אפותיקי לא מסלק ליה בזוזי וכל מאי דאמרינן גבי בע"ח סלוקח שבחא לא שקיל אלא פלגא מנאתיה וכדכתב ליה דאקני כדאוקימנא בפ' מי שמת מאי גובה נמי גובה חצי שבח. וכתב ה"ר שלמה ז"ל הא דקתני נוטל את ההוצאה מבע"ח ולא קתני נוטל כנגד החוב מבעל קרקע והמותר מב"ח היא גופה אתא לאשמועינן דהיכא דהוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח וזה ראיה למה שכתבנו הדין דינא דבע"ח בהדי לוקח ודינא דלוקח בהדי גזלן ונגזל היכא דזבן לוקח ארעא מגזלן ואשבחיה ואתא נגזל לאפוקי מיניה דלוקח דינא הוא דשקיל לה נגזל ולשבחא דאית ביה כולו בין דממילא בין דמחמת הוצאה וחזינן לשבחא אי הוה יתר על ההוצאה שקיל להוצאה מנגזל דשבח הוצאה גבי דנגזל הוא ואיהו קא מתהני ביה ומאי דפייש הדר ביה עליה דגזלן ושקיל ליה מיניה שכך כתב לו אנא איקום ואישפי כו' ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח מנגזל ושארא פסיד ליה דהא איכא פסידא גביה מעיקרא וה"מ בשלא הכיר בה שאינה שלו ולקחה א"נ הכיר בה ויש לו לגזלן קרקע א"נ קנו מידו אבל אם הכיר בה שאינה שלו ולקחה ואין לו לגזלן קרקע ולא קנו מידו אין לו אלא הוצאה מנגזל בלבד ומאי דפייש משבחא פסיד ליה ולית ליה ולית ליה לא מנגזל ולא מגזלן כדאמר רבא הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו וכ"ש אם היתה הוצאה יתירה על השבח דהא איכא פסידא גביה מעיקרא ואין לו אלא הוצאה שיעור שבח מנגזל בלבד כך נראה לי תרצתא דשמעתא ופסקה דהלכה:

מלחמת ה'

דעתא קלישתא הא חזינא הכא דמאי עסקים דלוקח בהדי בעל חוב אטו איהו מזבין לה ניהליה להך ארעא או זבין לה מיניה בעל חוב בעל כרחיה נמי שקיל חובו בקרקע ואין הדין נותן לכופו להיות לוקח מזה ואפילו שותפי בכי האי גונא לית בהו דינא דגוד או איגוד דכיון שאחד מהם יש לו שיעור אע"פ שחבירו יש לו פחות מה יעשה לו זה ימכרנו בפחות או ילך לו שהרי יש לזה שיעור ואינו רוצה לא ליקח ולא למכור וכל שכן אלו שלא נעשו שותפין מעולם ואין לו עסק עמו אבל מה שהודה רבינו הגדול ז"ל דהיכא דלא הויא אפותיקי ולא מסיק ביה שיעור שבחא דאי בעי שקיל מיניה דמי היינו טעמא דמשום דאמר ליה כיון שאיני מסלק' בדמים וקרקעך הוא שאתה טורף ואין שבחי משועבד לך לחובך שבחי שלי הוא ואין לך בו כלום וכיון שכן או תן לי גופו של שבח כראוי ליטלו או קח אותו ממני וכשהוא לוקחו ממנו אינו יכול ליתן לו קרקע שאינו ראוי לו בדמי שבחו שהוא לוקח ממנו וזו ההוראה ברורה ולרבינו הגדול ז"ל נאה לדרוש וכן זה שכתב בהכיר בה שאינה שלו ולקחה שאם יש לו לגזלן קרקע או שקנו מידו יש לו שבח אין הדבר ראוי לסמוך עליו שאם אמרו במכר לא אמרו במלוה והכא כיון שאדם יודע שקרקע אין לו לשום מלוה עשו לפיכך קבל עליו אחריות הלכך בשבח דממילא ובפירות לית ליה כלום ואילו הוה שקיל שבח לעולם לא היה רבא פוסק סתם שבח אין לו שלא בא לסתום אלא לפרש ולפיכך לא כתבה רבינו הגדול ז"ל:

איתמר המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו · שאינה של מוכר שהיתה גזולה בידו והנגזל בא ומוציאה מיד הלוקח: יש לו מעות · ללוקח מן המוכר : ויש לו שבח · אם השביח את הקרקע קודם שהוציאה נגזל מידו גובה הלוקח השבח בין שבחא דממילא כגון דיקלא ואליס [ארעא] ואסקא שרטון בין שבחא דמחמת הוצאה כמה שהוא יתר על ההוצאה אבל שבח דכנגד הוצאה לא דמנגזל קא שקיל ליה · ואפילו לא השביח אלא מה שהכסיף הגזלן וכגון שכשגזלה היה הקרקע *(עמו) מסובכת כמו שהיא עכשיו אלא שהגזלן הכסיפה כשגזלה ועכשיו הלוקח החזירו ליושנו בשבחו אפ"ה שקיל אותו שבח מנגזל והדר נגזל ומשתעי דינא בהדי גזלן כ"כ הראב"ד ז"ל אע"פ שאין פרש"י ז"ל כן : אמר רבא הלכתא פסק כרב ופריש לנו דהלכתא כוותיה אף בשלא פירש הלוקח לגזלן בשעת מכירה שאם יטרפוה ממנו יתחייב לתת לו השבח שישביח בקרקע. נמלא דהיכא דלא הכיר בה מיחייב מוכר ללוקח באחריות שבחא כשטרפה בע"ח או כשטרפה נגזל ודיניהם שוים לגמרי אלא כשהוזל הקרקע יפה כח האחריות היכא דטריף לה נגזל מהיכא דטריף לה בע"ח שאם מכרה במנה והוזלה ועמדה בחמשים אי טריף לה בעל חוב אינו נותן לו אלא חמשים כשיעור של עכשיו אבל נמלאת שאינה שלו *כגון דאיגלאי מילתא שלא היתה מכורה מעולם זוזי הלואה נינהו גביה וכיון שטרפה ממנו מחזיר את כלן : הכיר בה לוקח. שהקרקע זו אינו של מוכר שגזולה היא אלו אפילו הכי לוקחה : שבח אין לו · שהמעות שנותן לו ודאי [ה] דלאו לשום מכירה יהיב להו אלא לשם פקדון גמר ויהיב להו (ולהכי גמר ויהיב להו) ואע"ג שלא הזכיר פקדון כלל אלא מכירה ואי הוה שקיל שבח היה נראה כרבית ושקיל שכר מעותיו · ומיהו לאו פקדון גמור נינהו שאם נאנסו נאנסו ללוקח דלא גרע ממפקיד מעות אצל שולחני דאמרינן בפרק המפקיד (דף מג·) שישתמש בהן ולפיכך אם נאנסו חייב באחריותן לפי שכל מי שהפקיד מעות אצל *חנוני על דעת שיוציאם הוא מפקידם אף כאן לוקח זה על דעת שיוציאם מוכר נתנם לו ורשאי להשתמש בהם הלכך אם נאנסו חייב באחריותן : ודעת הרז"ה ודעת הרשב"א ז"ל דכי אמרינן הכא שבח אין לו ה"מ בשאין לו קרקע ולא קנו מידו הא אם קנו מידו או שיש לו קרקע היכא שכתב לו האחריות אפילו שבח יש לו משמע דס"ל ז"ל דכל היכא שיש לו לגזלן קרקע אחר שיגבנו הלוקח כנגד קרקע זה ושבחו שטרפו ממנו הנגזל בכי ה"ג לא מיחזי כרבית כיון דלאו לשום הלואה נתנה לו וכן הדין כשקנו מידו [על השבח דהוי המוכר מיחייב משעת המכר] קודם *(שהוא שומר) שכר המתנה במעות [ובכי האי גוונא] לא מיחזי כרבית אלא שהרנב"ר ז"ל כתב שאינו מחוור בעיניו דכיון דהכיר ומעות הללו לפקדון דומיא [ו] דמלוה יהבינהו ניהליה

[ניהליה] אף על פי שפירש לו את השבח אין לו אלא כמתנה על שכר המעות : ואחריות טעות סופר וכו' · לאו דוקא בשטרי הוא דקאמרינן אלא אפילו מוכר שדהו בעדים דקי"ל (ב"ב דף מא:) דגובה מנכסים משועבדים אף על פי שלא פירשו אחריות כלל גובה שאין אחריות צריך לפרש וכמו שכתבנו למעלה וכן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל והכי מוכח ההיא דמכר לו בית מכר לו שדה פרק חזקת הבתים [דף מג:] והוי יודע [כי] שלשה מיני אחריות הם אחריות דנפשיה אחריות דמחמתיה אחריות דעלמא אחריות דנפשיה כגון שיש [לו] זכות בקרקע זה שמכר כי ההיא דאמרינן בפרק מי שהיה נשוי (דף נא:) [ז] סבר רמי בר חמא למימר איהו במקום אימיה קאי אמר ליה רבא נהי דאחריות דאימיה לא קביל עלויה אחריות דנפשיה מי לא קביל עלויה וכדאיתא התם · אחריות דמחמתיה כגון בעל חוב דידיה · אחריות דעלמא כגון נמצאת שאינה שלו ושלשה מיני אחריות הללו זה למעלה מזה ולפיכך כתב הרב האי גאון ז"ל בספר המקח דנהי דמסתמא אחריות טעות סופר הוא ואע"פ שלא פירש כולם בכלל היכא שפירש אחד מהם הרי הוא כאילו מיעט אותו שלמעלה ממנו ולפיכך אם פירש לו אחריות דנפשיה הרי הוא כאילו מיעט אותו דמחמתיה *ולמעלה ממנו ואם פירש דמחמתיה הרי מיעט דעלמא שהוא למעלה ממנו אבל פירש דעלמא · דמחמתיה ודנפשיה שהם למטה ממנו בכלל ואם פירש דמחמתיה נהי שאין דמעלמא בכללו שהוא למעלה ממנו · דנפשיה שהוא למטה ממנו בכלל שכל מה שהוא למטה ממה שפירש אפילו תאמר שאינו כאילו נתרבה בפירוש [מיהו] לא נתמעטה וחזר הדבר לדינו דאחריות טעות סופר הוא וכאילו לא נכתב כלל אבל במתנה דאחריות לאו טעות סופר הוא צריך לפרש את כולן הא קבל עליו אחד ממיני אחריות שזכרנו אין לך בו אלא פירושו בלבד אבל לא של מעלה ממנו ושלמטה ממנו אלו דברי גאון ז"ל כמו שכתבם הרמב"ן ז"ל וביאר טעמן כדי ליישבן ולהולמן הרנב"ר ז"ל :

בעא מיניה שמואל מרב חזר ולקחה מבעלים הראשונים מהו · פירוש חזר ולקחה לוקח קרקע מגזלן שמקחו בטל אם חזר גזלן ולקחה מבעלים הראשונים לאחר שמכרה ללוקח מהו להיות הוא במקום בעלים כאילו לקחה אחר ויוציאנה מן הלוקח : א"ל לא מבעי לאפוקי[ח]כשמכרה לו מכר לו כל זכות שתבוא לידו בה וכשלקחה לא לקח אלא לאוקמה קמי לוקח שתהא מקוימת בידו ודוקא בלא הכיר בה הא בהכיר בה לא קנה דלא שייך למימר הכי טעמא דלא ניחא ליה וכו' כדלקמן : מ"ט · כלומר במה קנאה דהא דבר שלא בא לעולם הוא :

דלא

נר מצוה

שבחא : ומאי דפייש ליה ללוקח מהוצאה לא שקיל מיני' כלום לא מבע"ח ולא ממוכר דהא איכא פסידא גביה מעיקרא דליכא שבחא כנגדה : *הדין כללא דשמעינן מהא שמעתא בדינא דבע"ח בהדי לוקח. ועוד שמעינן מינה בדיניה דלוקח בהדי גזלן ונגזל . דהיכא דזבין לוקח ארעא מגזלן ואשבחה ואתא נגזל לאפוקה מיניה דלוקח דינא הוא דשקיל לה נגזל ולשבחא דאית בה וחזינא ליה לשבחא אי הוי יתר על הוצאה שקיל לה להוצאה מנגזל דשבח הוצאה גביה דנגזל הוא ואיהו מתהני ביה. ומאי דפייש ליה משבחא שקיל ליה מגזלן שכך (א) כותב לו אנא איקום ואישפי ואידכי וכו' . וה"מ בשלא הכיר בה שאינה שלו אבל הכיר בה שאינה שלו ולקחה אין לו אלא הוצאה בלבד מנגזל ומאי דפייש (א) מן שבחא פסיד ליה ולא שקיל ליה מיניה כלום כדאמר רבא הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו. ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו הוצאה אלא שיעור שבח מנגזל ולא שקיל מיניה דגזלן כלום אלא[א]קרנא דשקיל מיניה בעידן זביני בלחוד בין הכיר בה שאינה שלו ולקחה בין לא הכיר בה דהא איכא פסידא גביה מעיקרא: ואיכא מאן דאמר הא דשמואל (ב) שינויא (ג) דחיקא היא ולא סמכינן עלה ולעולם נוטל הלוקח ההוצאה מבע"ח כפשוטה דהא מתניתא דלא גרע מיורד לשדה חבירו שלא ברשות דקיימא לן שמין לו וידו על התחתונה ואנן מסתברא לן דלא דמי לוקח ליורד לשדה חבירו שלא ברשות דיורד לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה שלא ברשות אדעתא דשקיל ממרא דארעא הוא דמשבח בה בגופיה ובממוניה אבל לוקח כי מפיק ממוניה או משבח בידיה לאו אדעתא דשקיל ליה מבע"ח הוא דעבד הכי אלא אדעתא דאי מפיק לה בע"ח מיניה הדר עליה דמוכר ושקיל מיניה כוליה ממונא בין קרנא בין הוצאה בין שבחא דאתי ממילא והיינו דקא מסייע ליה רבא לשמואל ואמר תרע דבע"ח גובה את השבח שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואישפי ואידכי ואמרוק זביני אילין אינון ועמליהון וצבי זבינא דנא וקביל עלוהי ופירוש עמליהון שבחא דמשבח לוקח בידיה דהדר שקיל ליה מיניה דמוכר וכל שכן שבחא דמשבח בממוניה דלא שקיל אלא מיניה דמוכר לפום הדין תנאה דקביל עלוהי ומהאי טעמא לא שקיל ליה [ג] מבע"ח היכא דמסיק ביה במוכר שיעור ארעא ושבחא והרי מתנה דלא כתיב בה האי תנאה לא טריף בע"ח שבחא דיליה ושמעת מיניה דמשום הדין תנאה הוא דטריף בע"ח [ג] שבחא בין שבחא דאתי ממילא בין שבחא דאתי מחמת הוצאה: אמר שמואל בע"ח גובה את השבח *שבח אין פירות לא פירוש הני פירות דלא גבי להו בע"ח פירות דאכל להו לוקח נינהו אי נמי פירות דתלישי אבל פירי דאיתנהו האידנא מיחברי בארעא גבי להו בע"ח והיינו דאמרינן והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפילו בשבח המגיע לכתפים (ג) והם הפירות (ג) שהגיעו ליבצר ולהינטל על הכתף (ד) : ° *בעא מיניה שמואל מרב הלוקח שדה מחבירו ונמצאת שאינה שלו דמקחו בטל *אם חזר המוכר ולקחה מבעלים הראשונים מהו מקחו קיים או לא א"ל מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו כלומר *ביום שחזר הגזלן ולקחה מנגזל וקנאה (ד) קנין גמור נתקיימה ביד הלוקח שלקחה מגזלן דכי זבנה (ה) לוקח [ד] שלקחה מגזלן בכל זכות שתבא לידיה זבנה ניהליה . מ"ט מר

זוטרא

הגהות הב"ח
(א) דפייש ליה כו' ולא שקיל מיניה כל"ל: (ב) תי' דחיקא נמחק: (ג) נ"ב והענבים : (ד) נ"ב שבח שאין מגיע לכתפים כגון ניצני סמדר שאינן עדיין ענבים או שחילי קמה שלא הגיעו לקצר : (ה) גזלן ללוקח בכל זכות כצ"ל :

עי' עוד ברי"ף פרק המקבל סימן תקע"ד

נ"ל נמי

הגהות חו"י
(א) נ"ע דהא לעיל פסק רבא דיש לו שבח אע"ג דלא פירש ליה את השבח ובאשר"י ליתיה להאי לישנא שכך כותב לו : (ב) במה דמוקי ברייתא דנוטל הוצאה מבעל חוב בדלא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא : (ג) עי' מ"ש ברי"ף ב"ב סימן תקמ"ב : (ד) אפי' רוצה להחזיקה לעצמו ואומר לא ניחא לי למיקם כו' ודו"ק ונ"ע בגמ' דף טז ע"א בהסיה הגהה וכו' :

נ"ל כיון

נ"א שולחני

גי' מהר"ס

נ"ל שיש

דף יד: מו.

[דף סח ע"א]

הגהות מא"י
[א] נ"ב לאפוקי שמואל סבר בהכיר בה אין לו מעות ואין לו שבח :

א מיי' פרק ט מהלכות גזילה ואבידה ופ"ו מהלכות זכייה ופי"ט מהלכות(זכייה) [מכירה] סמג עשין עג פב לד טור חו"מ סימן (רלח) [רכה] סעד :

בדפוי"י הגירסא ודעלמא שהם למעלה ממנו

דף טז.

ב רא"ש סעיף כיון [וכ"ס כד"ס]

[ב] נ"ב פי' מאחר דלא השביח אלא אם יטרוף הבע"ח יחזור על המוכר ולא דמי ליורד שלא ברשות : [ג] נ"ב פי' לכך לא דמי ליורד שלא ברשות : [ד] פי' שלקחה גרסם למחוק ונ"ב וכן ברא"ש אינו : [ה] לאו כצ"ל : [ו] נ"ב פי' שיכול להוציא ולהשתמש בהן : [ז] נ"ב ההוא גברא דזבין כתובת אמו בטובת הנאה וא"ל אי אתי אמי וקא מערערת לא מסגינא לך שכיבא אמו אתי הוא וקא מערער סבר רמי כו' : [ח] דכשמכרה כצ"ל :

א מיי׳ פרק כב מהל׳ מכירה טוש״ע חו״מ סימן רית :

דלא ליקרויה גזלנא · כשיוציאנה הנגזל מידו יקראוהו הלוקח גזלן הלכך אנן סהדי דלאוקמה קמי לוקח קא בעי לה וכשקונה אותה מקנה אותה ללוקח ולקמן בעי אפ״ה לוקח במה קנאה ומתרץ תהא [י] במאמינו כדלקמן : מתנה נמי ניחא ליה וכו׳ · הלכך כשחזר ולקח השדה שגזל אין יכול להוציאו מיד המקבל מתנה והכי הלכתא כרב אשי כדפסקו כל המפרשים ז״ל והכי מוכחא הסוגיא בסמוך :

פשיטא זבנה אורתה · זבנא אורתה הא דאמרן דאם חזר ולקחה מבעלים הראשונים לאוקמה גבי לוקח הוא דקא עביד ולפיקר מצוה לא מני לאפוקה מיניה מיהו אם קודם שלקחה מן הבעלים חזר ומכרה לאיש אחר לבד מן הראשון או [הורישה] לאחד מבניו או יהבה במתנה ואח״כ לקחה מבעלים הא גלי אדעתיה דלאו לאוקמי גבי לוקח ראשון קא בעי דף טז. ולא ניחא ליה דליקום בהימנותיה שהרי מכרה לשני והראב״ד ז״ל פירש דאף אי זבנה אחר שלקחה כל היכא דזבנה או אורתה מיד שלקחה איגלאי מילתא שלא נתכוין לאוקמה קמי לוקח: נפלה ליה לגזלן בירושה · שמתחלה גזלה מאחד ממורישיו ומכרה ואח״כ מת הנגזל ונפלה לפניו בירושה : ירושה ממילא היא · כיון דלא טרח בתרה [דלימא] גלי אדעתיה דניחא ליה דליקום בהימנותיה חוזר ותובעה ממנו ונותן לו מעותיו : גבייה בחובו · לאחר שגזלה ומכרה נמצא שהיה לו חוב אצל נגזל ואמר לו הגבה לי בחובי קרקע שגזלתיך : אי אית ליה ארעא אחריתי · לנגזל שיוכל זה לגבות חובו ממנה : ואמר הכא וכו׳ · בזאת שגזלתי אני חפץ הא טרח אבתרה הלכך לאוקמה קמי לוקח בעי : ואי לא · שאין לנגזל קרקע [אחרת] שיוכל הגזלן לגבות חובו ממנה הא איכא למימר דמשום חוביה הוא דקא בעי ליה ואין לנו לומר דלאוקמה גבי לוקח הוא דקא בעי : וכתב הרנב״ר ז״ל בשם הרשב״א ז״ל דה״ה כל היכא דאיכא טענה בלקיחתה של זו כגון שהיא סמוכה למצר שלו או שהיא עדית וכיוצא בו בכל שאפשר לתלות בדבר יד לוקח על התחתונה דלא אמרו לאוקמה גבי לוקח קא בעי אלא כשטרחו והשתדלותו אחריה מוכיח שהוא רוצה להעמיד בפני זה : יהבה ליה במתנה · נגזל לגזלן : חד אמר מתנה כירושה · כתב הרשב״א ז״ל והלכתא מתנה כירושה דבכל דוכתא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל כדאי׳ פרק גיד הנשה (דף נג:) ופרק כילד צולין (דף עד:) הלכך מוקמינן לה בידיה דגזלן דודאי דידיה הוא דהא ודאי איהו זכנה ואע״ג דתפיס לה לוקח תפיסה בקרקעות לאו כלום וכן כתב הרנב״ר ז״ל אלא שהוסיף וכתב וז״ל אבל הרמב״ם ז״ל פסק בפ״ה מהלכות [גזילה] דמתנה כמכר : ולהכי טרח קמיה כי היכי דליקום בהימנותיה · מדנסיב ליה הך טעמא דרב אשי שמעינן דהלכתא רסה כוותיה ואף במתנה אמרינן הכי וכדפסיקנא לעיל : ועד אימת · יקחנה מבעלים הראשונים דאמרינן דמשום

רש״י

דלא ליקרויה גזלן · שלא יחרפו אותו (ו) [ו] גזלן: זבנה אורתה· אם קודם שלקחה מן הנגזל חזר ומכרה לאחר לבד מן הראשון או הורישה לאחד מבניו או נתנה במתנה לאחר ואחר כך לקחה הא ודאי גלי דעתיה דלא ניחא ליה דליקום בהימנותיה שהרי מכרה לשני : נפלה ליה לגזלן בירושה · שמתחלה גזלה מאחד ממורישיו ומת הנגזל לאחר שמכרה לזה : ממילא קאתי · ולא שייך למימר בה ניחא ליה דליקום בהימנותיה והוי כיורש [דעלמא] וחוזר ותובעו ונותן לו המעות : גבייה בחובו · לאחר שגזלה ומכרה לזה : אי אית ליה · לנגזל ארעא אחריתי שיכול להגבות : ואמר ליה · בזאת שגזלתיה אני חפץ : יהביה ניהליה · הנגזל לגזלן במתנה : ועד אימת · יקחנה מבעלים הראשונים דאמרינן משום דניחא ליה דליקום בהימנותיה לקחה : עד שעה שטרפוה · מן הלוקח ויעמידוהו בדין אבל (ז) עומד ברשעו [עד] שעמד בדין גלי אדעתא דלא מהימן [ז] ואם לקחה לאחר כן לאו לאוקמי קמי לוקח קבעי : עד דמטא אדרכתא לידיה · שנתן פסק דין ללוקח שכל מקום שימצא מנכסי הגזלן שיאחז בהן והיינו תשעים יום לאחר שעמד בדין : עד דמתחלי יומא אכרזתא · זהו [לאחר] שמצא (ח) נכסי הגזלן מכריזין שכל מי שרוצה לקנות הקרקע יבא ויקנה דהיינו שלשים יום דתנן בערכין שום היתומים ל׳ יום : [ח] והא אמה כשדה זו דמיא · דיש באלו שאין בידם להביא עצמם לכלל קידושין כאשר אין ביד זה לכוף את בעל השדה למכרה לעבד ואשה אין בידם לשחרר עצמן ואמר רבי מאיר לכשיבא לכלל קידושין מקודשת למפרע [ט]: משום

נר מצוה

זוטרא אמר ניחא ליה (א) דלא נקרייה גזלנא ומשום הכי טרח וזבין לה מנגזל כי היכי דתיקום בידא דלוקח רב אשי אמר (א) ניחא ליה דליקום בהימנותיה מאי בינייהו איכא בינייהו *מתנה מאן דאמר ניחא ליה דליקום דף טז. בהימנותיה מתנה נמי ניחא ליה דליקום בהימנותיה ומאן דאמר ניחא ליה דלא נקרייה גזלנא״ל (ב) מאי גזלי מינך והלכתא כרב אשי דסוגיא דשמעתא כותיה : פשיטא זבנה אורתה ויהבה במתנה לאו לאוקומה קמי לוקח קא בעי נפלה ליה בירושה ממילא קא אתיא ולאו איהו טרח בתרה . גבייה בחובו חזינן אי אית ליה ארעא אחריתי לנגזל ואמר הגזלן אנא הא קא בעינא לאוקומה קמי לוקח קא בעי ואי לא לאיפרועי זוזיה הוא דקא בעי. יהבה ניהליה במתנה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר הדרא וח״א לא הדרא מאן דאמר הדרא סבר כירושה דמיא דממילא קא אתיא ומאן דאמר לא הדרא סבר כזביני דמיא דאי לאו דטרח קמיה לא הוה יהיב ליה מתנה להכי טרח קמיה כי היכי דליקום בהימנותיה ועד אימת ניחא ליה דליקום בהימנותיה אמר רב הונא עד שעת העמדה בדין חייא בר רב אמר °עד דמטיא אדרכתא לידיה רב פפא אמר עד דמתחלי יומי אכרזתא והלכתא כרב פפא והכי קא פסקרבינו האי גאון זצ״ל.וההוא מימרא דכתב בספר מקח וממכר [א] ואמר לית הלכתא כותיה דרב דאמר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו דהאי מימרא דיליה שייך בהאי מימרא אחרינא דיליה דאמר רב האומר לחבירו שדה זו שאני לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה ואמרינן עלה מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר״מ דאמר אדם מקנה [לחברו] דבר שלא בא צג. לעולם וקיימא לן דלית הלכתא כר״מ דקאמרינן בהאשה רבה* אמר רב נחמן בר יצחק רב הונא כרב ורב כר׳ ינאי ור׳ ינאי כר׳ חייא ור׳ חייא כרבי ורבי כר׳ מאיר ור״מ כר׳ אליעזר בן יעקב ור׳ אליעזר בן יעקב כר׳ עקיבא כולהו סבירא להו אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם והני כולהו שיטה נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו אלמא לית הלכתא כרב (ג) ומדליתא בהא ליתא נמי בהאי אחריתי דתרוייהו חד טעמא נינהו קא הדר ביה מיניה בתשובה וקאמר דהלכתא (ג) כרב בהא דמדחזינן מר זוטרא ורב אשי ורב אחא ורבינא דבתראי (ג) קא שקלו וטרו אליבא דרב שמעינן דהלכתא כוותיה דרב ועוד דגרסינן בפרק איזהו נשך (ד) בענין הא דאמר רבא [ג] התם ניתן ליכתב הכא לא ניתן ליכתב אלא הא דתנן לשבח קרקעות כיצד [ג] הרי שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים והשבח מנכסים בני חורין נימא לא ניתן ליכתב ומפרקינן הכי השתא (ה) התם אי למאן דאמר ניחא ליה דלא ליקרייה גזלנא אי למאן דאמר ניחא ליה דליקום בהימנותיה מפייס למריה [ד] ומוקים לשטריה הבא אברוחי קא מברח[ה] לה מיניה שטריה מקיים ליה אלמא הלכתא כותיה דרב דאי לאו הלכתא היא לא הוו מפרקי מינה:תניא מה שאירש מאבא מכור לך(ד) *לא אמר רסה כלום

דניחא ליה דליקום בהימנותיה לקחה : עד שעת העמדה בדין · עד שיטרפוה מן הלוקח והעמיד הגזלן בדין אבל משעמד ברשעו עד שהעמידהו הלוקח בדין גלי אדעתיה דלאו מהימן הוא ואם לקחה אחרי כן לאו לאוקמה קמי לוקח בעי : עד דמטא אדרכתא · עד שחייבוהו בית דין לפרוע ללוקח מעותיו ועמד במרדו עד שכתבו פסק דין [ונתנו] ללוקח על נכסיו של גזלן שבכל מקום שימצאם יחזיק בהם והיינו תשעים יום לאחר שעמד בדין כדאמרינן בהגוזל (דף קיב:) : עד דמתחלי יומא אכרזתא. לאחר שמצא זה קרקע משל גזלן ובא לבית דין והם מכריזים שכל מי שרוצה לקנות קרקע יבוא ויקנה כדאמרינן בערכין פרק שום [היתומים] (דף כא:) ופסק הרי״ף כרב פפא והכי פסק רבינו האי ז״ל :

ואמרינן בגמרא מתקיף לה רמי בר חמא מכדי לוקח במאי קני ליה להאי ארעא בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר ליה רבא תהא במאמינו בההיא הנאה דלא קאמר ליה מידי וקא סמיך עליה דאזיל וטרח עד דמוקי ליה ברשותיה גמר ומקני ליה · פירוש מתקיף אהא דאמרינן מה מכר לו ראשון לשני וכו׳ : מכדי לוקח במאי קני · כלומר דנהי דאמרינן לעיל דמוכר זה כשחזר ולוקחה להקנותה ללוקח נתכוין אפילו הכי לוקח במאי קני לה שהרי בשביל כוונת המוכר בלבד לא קנה אותה : בההיא הנאה · כלומר דהנאה זו שהוא מחזיקו בנאמן וסומך עליו חשובה היא בעיניו ומקנה אותה לו בה כאילו נתן לו דמים כדאמרינן בקדושין (דף ז׳) דנתינה [דהויא] באדם חשוב מקודשת דבההיא הנאה דמקבל מיניה מתנה גמרה ומיקניא נפשה וכתבו האחרונים ז״ל דהא דאמרינן תהא במאמינו לאו דוקא שיאמר לו בפירוש אלא סתמא כפירושו דכל לוקח בוטח ומאמין במוכר שיעמיד ממכרו בידו בסופו שאל״כ לא היה לוקחו ממנו ולפי זה לא שייך תהא במאמינו אלא בשלא הכיר בה אבל לא בהכיר וכן נראין דברי הרי״ף ז״ל בהלכות · הרנב״ר ז״ל : **תניא** מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום · דאין אדם מקנה מה שלא בא לידו :
משום

הגהות הב"ח

(א) נ״ב לאינס : (ב) נ״ב בהא : (ג) נ״ב אינון : (ד) נ״ב לא אמר כלום מא״כ :

הגהות הגר"א

(א) נ״ע דא״כ חזר וקנאו מבע״ח נמי . י״ל אה״נ רק דלא שכיח לטעם שהרי אילו היה לו לא טריך בע״ח לקוחות. ומה שאמרו רז״ל דהמוכר מחוייב להחזיר לו היינו אם יבא לו מעות אחר זמן א״נ י״ל כיון (דב״ח) [דלוקח] הוי מצי לסלק למלוה במעות הרי לא חביבא עליו ונ״ע גם כן באפותיקי מפורש בחייו ודו״ק נ״ל וכן דייק רש״י: (ב) מאי גזלי מינך . והתוספות הקשו במכר נמי הלא צריך להחזיר לו מעותיו ע״ש שהתירוץ נ״ע ועכ״פ הו״ל לש״ס לומר דאיכא בינייהו בהחזיר לו מעותיו עיין בקונטרסין שלי: (ג) ושאני הכא שכבר מכרה וזכה בה הלוקח והיתה בידו : (ד) בגמ׳ דע״ב ע״כ עיין לקמן ברי״ף סי׳ תמח : (ה) ק״ל הלא ע״כ אין גובה ממשועבדים עד אחר שגלמו יומי אכרזתא אולי יש לו בני חורין ותו לא ק״ל ניחא ליה אפילו לרב פפא כ״ש דלאיך קשיא וי״ל אע״פ דאי טעין לא ניחא לי דאיקני וכו׳ לא כייפינן ליה דתו לא הוי אומדנא דמוכח כמו אילו קנאו תיכף דלא מהימן מ״מ יש סברא דגם אח״כ ניחא ליה ולא מיקרי לא ניתן ליכתב כך נ״ל. א״נ י״ל דמ״מ מעיקרא ניתן ליכתב דמסתמא יפייס ודו״ק : (ו) לפי שעה ועי׳ תוס׳ [סוף קטז ד״ה מאי גזלינא]: (ז) א״כ אם פרע לו ברצון אף אח״כ אמרי׳ לאוקמיה קמי לוקח בעי ונ״ע וכי לעולם : (ח) ברש״י בגמ׳ שמצא זה קרקע נ״ע ואם אין לגזלן שום קרקע מאו רק שמכריזין מי שיודע לו נכסים ונ״ע עיין טור סימן שעד . ועוד נ״ע אם כבר העמידו בדין גמרא דף טז ע״א בההיא הנאה דלא קאמר ליה מידי וכו׳ עיין שם :

הגהות מהרש"א

[א] נ״ב פי׳ קא הדר מינה בתשובה וקאמר דהלכתא כוותיה כך הוא פטור החוב הפשוט : [ב] נ״ב ההוא גברא דמשכן פרדיסא לחבריה אכלה ג׳ שנין א״ל אי מזבנת לה נהלי מוטב ואי לא כבישנא לה לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי אזל קם אקניה לבנו הקטן והדר זבנה ניהלי׳ . זבינא ודאי לא הוי זביני זוזי כמלוה בשטר דמו וגובה ממשעבדי א״ד כמלוה ע״פ דמו וגובה מבני חורין אמר ליה אביי ולאו הא דר״א דאמר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו וגובה מנכסים משועבדים אמר רבא מי דמי התם ניתן להכתב הכא לא ניתן להכתב : [ג] נ״ב פירוש הא דאיט גובה ממשועבדין מפני תיקון העולם: [ד] נ״ב לוקחה מבעלים הראשוני׳. רש״י : [ה] נ״ב פי׳ דהא כתב לבנו הקטן במתנה

[...] לסבריא מזה : [ו] נ״ב לוקח זה כשיוציאנו נגזל זה מידו ויקראנו : [ז] נ״ב הוא: [ח] נ״ב שייך לגמ׳ : [ט] נ״ב ע״כ : [י] נ״ב אמר רבה תהא במאמינו בההיא הנאה דלא קאמר לי׳ מידי וקא סמך עליו טרח ומייתי לי׳ גמר ומקני ליה :

משום כבוד אביו · כשהיה אביו גוסס וצריך מעות לקבורתו ולתכריכין וממהר לכבוד אביו שלא לשהותו בבזיון כך פרש"י ז"ל והגאון ז"ל פירש דדוקא בשאין לאביו תכריכין הא יש לו אין כאן כבוד אביו · ודוקא בכדי שיקנה לו תכריכין הא יתר מכאן לא ומיהו אם לא מצא לזבוני בכדי שיעור מגומגם מוכר עד כדי שיעור שימצא [ד] שכל זה בכלל כבוד אביו ומשום כדי חייו : מה שתעלה מצודתי היום · תקנו חכמים שיהיו דבריו קיימים שמא צריך הוא למזונות ומוכר הוא דבר מועט אבל מה שתעלה מצודתי של חדש או של שנה אין כאן [משום] כדי חייו וכן פירש רביט האי גאון נר מצוה ז"ל דכדי יום *בעלמא קאמרינן ואין להקשות מהא דאמרינן דהפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר משום כדי חייו ואפילו הכי אמרינן בהנזקין (דף נט·) דמתנתו מתנה אפילו מרובה אחת מתנת בריא ואחת מתנת שכיב מרע [שמע מינה] דכיון דתיקון רבנן לא פלוג דתקנת פעוטות לאחשביניהו תקון להו רבנן הכי במתנה כי היכי דליעבדו להו איניש מילייהו אבל הכא דלאו משום האי טעמא הוא דוקא כדי חיי יום כדברי הגאונים ז"ל אמר המחבר ונראה דה"ה דאין הפעוטות מוכרין אלא כדי חיי יום אם אפשר ע"כ : גרסינן בגמרא [דף טז:] א"ר הונא אמר רב האומר לחבירו שדה שאני לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה ושמעתיה דרב כר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר שימות בעליך לאחר שיחלוץ ליך יבמך אינה מקודשת ור"מ אומר מקודשת והא דר"מ ליתא דקי"ל כרבנן דאמרי אין אדם מקנה דשלב"ל: מעכשיו·קנויה לך מעכשיו שכשאקחנה לא אוכל לחזור בה קנה · הא דלגבי שדה גרסינן מעכשיו וגבי קידושין לא גרסינן מעכשיו טעמא דמילתא משום דרוב קניינים של קרקע בחזקה או בשטר הן וכיון שכן בעינן מעכשיו [דלא עדיף דבר שלא בא לעולם לר"מ מדבר שבא לרבנן] דהאומר לחבירו שדי קנויה לך בחזקה לאחר שלשים יום לא קנה דכיון דבשעת חזקה לא קנה לאחר שלשים יום נמי לא קנה דהא כלתה לו חזקה וה"ה לשטר אם נשרף או נאבד וכדאמרינן לגבי גט* דבהאומר הרי זה גיטך לאחר שלשים יום נשרף או נאבד אינה מגורשת ואילו אמר לה הרי זה גיטך מעכשיו ולאחר שלשים יום ונשרף או נאבד הרי זו מגורשת אבל לגבי קידושין כיון דרוב קידושין בכסף לא צריך מעכשיו וכדתנן בפרק האומר (דף נט.) הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום הרי זו מקודשת ואמרינן עלה בגמרא דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות ולענין דינא נפקא לן אליבא דרבנן דקי"ל כותייהו בדבר שבא לעולם כן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל :

כלום מה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום מה שאירש מאבא היום מכור לך מה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימין מ"ש רישא ומאי שנא סיפא א"ר יוחנן סיפא (א) משום כבוד אביו (ב) ומשום כדי חייו : ירושלמי בלוה בתכריכי אביו פירוש כגון שהיה אביו גוסס ולא היו לו תכריכין ומכר מה שהוא יורש מאביו היום לקנות לו תכריכין : דף טז: *אמר שמואל *המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירנו לבעליו מ"ט אי משום כתב ללות ולא לוה כיון דקנה מיניה [א] הא שעביד נפשיה ואי משום פרעון לפרעון לא חיישינן [ב] אמר רב עמרם אף אנן נמי תנינא °וכל מעשה ב"ד ה"ז יחזיר א"ל ר' זירא מתני' בשטרי חלטאתא ואדרכתא דלאו בני פרעון נינהו אבל היכא דחיישינן לפרעון לא יחזיר וליתא להא דשמואל דף יג: דהא איתותב לעיל* בהאי פירקא ועוד דר' יוחנן פליג עליה וקי"ל דשמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן : א"ר אבהו א"ר יוחנן המוצא שט"ח בשוק לא יחזירו לבעלים ולא מיבעיא (א) היכא דלא כתוב ביה הנפק ומאי ניהו קיום ב"ד דאיכא למימר כתב ללות ולא לוה אלא אפילו כתוב בו הנפק לא יחזיר מ"ט חיישינן לפרעון איתיביה ר' ירמיה לר' אבהו וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר א"ל *[ירמיה ברי] לאו כל מעשה ב"ד שוין אלא כגון דהוחזק כפרן א"ל רבא ומשום שהוחזק כפרן חדא זימנא תו לא פרע כלל (ב) דלמא הדר ופרע אלא אמר רבא מתני' בשטרי חלטאתא ואדרכתא וכדר' זירא : וכפרן הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא דא"ר יוסף בר מניומי אמר רב נחמן [ב] אמרו לו [א] צא תן לו וחזר ואמר *פרעתי נאמן (ג) בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו חייב אתה ליתן לו וחזר ואמר פרעתי אין נאמן בא מלוה לכתוב כותבין ונותנין לו ורב זביד משמיה דר"נ אמר בין חייב אתה ליתן לו ובין צא תן לו ואמר פרעתי נאמן בא מלוה לכתוב אין כותבין

רש"י

משום כבוד אביו · כשהיה אביו גוסס וצריך מעות לקבורתו ולתכריכין וממהר שלא להשהותו בבזיון כך : מה שתעלה מלודתי היום · תיקנו חכמים שיהו דבריהם קיימים שמא הוא צריך למזונות ומוכר דבר מועט אבל מה שתעלה כל החדש או כל השנה אין כאן משום כדי חייו : שטר הקנאה · שקנו ממנו שאפילו לא ילוה המעות שיעבד עצמו לשלם : כל מעשה בית דין · ס"ד שטר שכתוב בו הנפק שמקויים בב"ד אלמא כיון דליכא למיחש שמא לא לוה שהרי (ד) אין מקיימין השטר אלא בפני בעל דין לפרעון לא חיישינן : בשטרי חלטאתא · שטר שב"ד כותבין על המחויב בב"ד לשלם ולא שילם וב"ד ירדו לנכסיו ושמו לבע"ח קרקעותיו וכתבו לו ב"ד שטר עליהם : ואדרכתא · שלא מצאו עדיין נכסיו וכתבו שירדוף לחזור על נכסיו ואם ימצאם יגבה : וכל מעשה ב"ד · והא נמי מעשה ב"ד הוא : שהוחזק כפרן · לוה זה פעם אחרת לכן אינו נאמן לומר פרעתי [ג] : תו לא פרע כלל · בתמיה ואי חיישינן לפרעון זה שלא נזהר (שלא) לשמור שטרו יפסיד : לא תן לו · שפסקו דינו בב"ד וצוו עליו לתת לו: ושוב אומר פרעתי. לאחר כן ועדים מעידין אותו שלא פרע שאמרו בפנינו תבעו שיפרע ע"פ ב"ד וסירב ולא רצה לפרוע הואיל ובפניהם העיז לעבור צווי ב"ד שוב אינו נאמן לומר פרעתי עד שיפרע בפני עדי': לא

יחזירנו לבעלים . שטר הקנאה שקנו ממנו שאפילו לא ילוה ממנו המעות : הא שעבד עצמו . לשלומי : מאי איכא למיחש לפרעון סבר שמואל דלפרעון לא חיישינן . דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה לשטרא : ואע"ג דלית הלכתא כשמואל לגבי ר' יוחנן וקי"ל כר' יוחנן דאמר בסמוך דחיישינן לפרעון מיהו מהא דשמואל דאמר הכא יחזיר גבי נפל שמעינן דבכל שטר אפילו לא נפל כשבא ליפרע בו מן היורשין או מן הלקוחות אע"פ שאינם יכולים לטעון בברי לומר מזויף הוא אפ"ה אין מגבין לו חובו עד שיקיים את שטרו שאם [אי] אתה אומר כן למה יחזיר דכיון דנפל איתרע ליה ואיכא למיחש שמא מזויף הוא ואם אתה אומר יחזיר לאחר זמן כשיגבה בו מן היורשין או מן הלקוחות מי ידע דנפל דנחייביה לקיומיה נמצא שיגבה בו בלא קיום שלא כדין אלא ודאי שכל מי שבא לגבות אמרינן ליה קיים את שטרך וחות לדינא ואע"ג דבעל דבר לא טעין טענינן ליה אנן ואי לא מקיים ליה לא גבי כלל כן דעת הרנב"ר ז"ל ושלא כדברי רבינו יצחק ז"ל : הנפק. קיום ב"ד ובית דין אין מקיימין את השטר אלא בפני בעל דין כדאמרינן בהגוזל בתרא* (דף קיב:) : דחיישינן לפרעון . וליכא למימר איבעי ליה למקרע שטרא דלמא משתמיט ליה למימר למחר יהבינן לך דהשתא ליתיה גבאי ואילו סובר לא מהדר אבתריה משום שהיה צריך לשומרו מן העכברים א"נ דטעין ליה השתא לאחר שפרעו שמעכב השטר משום שכר הסופר שעל הלוה ליתן שכר הסופר ופעמים שאין לו מעות : כל מעשה ב"ד . והאי נמי מעשה ב"ד הוא : ירמיה ברי . דרך חביבות קראו בן ולא היה בנו : אלא שהוחזק כפרן . הא דתנן מחזיר מיירי בלוה שהוחזק כפרן פעם אחרת לפיכך אינו נאמן לומר פרעתי : תו לא פרע כלל . בתמיה כלומר דאע"ג דאמרינן לקמן דהוחזק כפרן לאותו ממון ותו לא מהימן דריע טענתיה היינו בעלמא אבל הכא כי היכי דריע טענתיה דכפרן הכי נמי ריע טענתא דמלוה כיון דנפל איתרע ליה וכיון דחיישינן לפרעון יש לנו לומר שיפסיד כיון שלא נזהר לשמור שטרו : בשטרי אחלטתא . שטר שכתבו ב"ד למוציא שטר על חבירו וחייבוהו לשלם ולא שלם וירדו לנכסיו ושמו לבע"ח אחד מהן וכתבו לו שטר שע"פ ב"ד נחלט לו : ואדרכתא . לשון רודף ומשיג כמו [ה] פרסא [כתובות דף ס:] בחלא ולא אדרכיה ובלשון המקרא (שופטים כ) מנוחה הדריכוהו שלא מצאו לו נכסים עכשיו וכתבו לו שירדוף לחזור על נכסיו ואם ימצא יגבה בהכי אמרי' יחזיר דאם איתא דפרעיה איבעי ליה למקרעיה לשטריה וכי תימא דמשתמיט ליה [למחר יהיבנא לך] איבעי ליה למכתב שטרא אחרינא שהוא חוזר למכור ללוה אך שדה שנחלט בידו שראויה היא לכתוב שטר מכירה עליה שהרי קנויה לו לחלוטין על ידי ב"ד ומדינא לא בעיא למיהדר ליה ללוה כשפורע לו מעותיו אלא משום דועשית הישר והטוב הוא דאמור רבנן דהדר ואמרו דשומא הדר לעולם הלכך שפיר איבעי ליה למכתב שטר מכירה ולא מצינן למימר דניחא ליה שימתין שיחזיר לו השטר כדאמרינן בשטר הלואה ומשום דהכא נמי בחזרת השטר חזרה שומתו דכיון דתקון רבנן דשומא הדרא אף כשיגבוהו מתחלה על דעת כן הגבוהו הלכך בחזרת השטר שמסתלק ממנו סגי וכדפירש הרנב"ר ז"ל וכמו שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות מלוה ולוה שכתב מסלקין לו מאותה קרקע וכו' דמשמע שאין צריך קניה אחרת אלא סלוק בעלמא דאפ"ה לא דמי לשטר הלואה דהתם שפיר עביד ליה שימתין שיחזיר לו מלוה השטר דשוב לא מצי מלוה להביא ראיה שהלווהו בשטר כדי לחייבו שאף אם [מלוה מביא ראיה שהלוה בשטר] ונאבד השטר מידו לוה מצי למימר פרעתי ונאמן דהוה ליה כמלוה את חבירו בעדים שאין צריך לפרעו בעדים הלכך נוח לו להמתין [שיחזיר לו] השטר מאחר יעשה לו סובר ויהיה צריך לשמרו אבל הכא בשטר אחלטתא אע"פ דבחזרת השטר חזרה שומתו מ"מ צריך הוא לשמור שטר קרוע זה מן העכברים שאם אבד הימנו כיון שהמלוה מביא ראיה בעדים שב"ד הגבו לו שדה זו הרי זו בחזקתו עד שיביא לוה ראיה שחזרה שומתו הלכך כיון שבין שטר זה או שטר זביני סוף סוף צריך הוא לשמור שטרו מן העכברים איבעי ליה למכתב שטר זביני אם איתא דפרעיה ואי לא עבד הכי איהו דאפסיד אנפשיה ולפיכך יחזיר ולא חיישינן לפרעון אבל בשטר הלואה חיישינן לפרעון כדאמרן הלכך לא יחזיר: וכפרן הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא. לא תן לו. שפסקו דינו על כך וצוו עליו לתת לו: חייב אתה. שלא חייבוהו בפי' לגמרי שצריכין לעיין עוד: ואמר פרעתי. לאחר זמן אמר פרעתיו ע"פ ב"ד נאמן ובשבועת היסת: בא מלוה לפנינו לכתוב לו אדרכתא עליו אין כותבין ונותנין לו ואע"ג דקי"ל דהעמדה בדין כשטר דמיא כדאמרי' לעיל [דף טו.] מלוה על פה היא ומפרקין

כשעמד

שלטי הגבורים

א ופסוק בפרק מרובה דף סח דכ"ד שאמרו לבעלי דינים לאחד מהם לא תן לו בלשון הזה הוי פסק דין גמור אבל אמרו לו חייב אתה ליתן לו אין זה פסק דין אלא כמו שאומרים אנו רואים שהחיוב יבא עליך ולפיכך לא הוי דין גמור מיהו כתבו התוס' דלגבי הא דאמרינן דהדיין שיודע שכן הדין נוטה אסור לו לבצוע אם אמר חייב אתה ליתן לו הוי גמר דין כיון שקרוב הדין לגמור אסור להטעות את הבאי וקלא נראה דשיכא דשנים טוענין על חפץ מבורר ואמר הדיין לאחד לא תן לו והלך אח"כ זה ואבדו בידים או עשה באופן שאינו יכול עוד לחזור בעין ליד בעליו דחשיב גזלן עליו דהכי אמרינן גבי גנב כשאמרו לו ב"ד תן לו וטבח או מכר אח"כ הוי גזלן עליו ה"נ יש לו דין גזלן לכל מילי כמו שיתבאר פיסולו לכמה דברים ומיהו יש פוסקים דאמרי האידנא לא ידעי איניש לחלק בין לשון תן לו ובין ל' חייב אתה ליתן ולקמן יתברר אי דוקא אין להקפיד על הלשון גבי בעלי דינין או אפילו על הדיינים דאם דיין אמר חייב אתה חשוב כמו לא ויהיה כאילו נגמר הדין או בהפך וגם נבאר בעז"ה אם בכ"מ שחלקו בתלמוד בין נגמר הדין ללא נגמר הדין תלוי בל' לא תן לו וחייב אתה ליתן לו והנ"י הזכיר מעט מזה בפרק מרובה ואין כאן מקומו :

עין משפט

א מיי' פרק יח מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור חו"מ סי' קג :

ב מיי' פרק ז מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טור חו"מ סימן לט וסימן עט :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גבי אביו : (ב) נ"ב גבי מלודם משום :

מדפו"י

דף יז.

בגיטין עד: ע"ש ועי' בטור שו"ע אהע"ז סימן קמו סעיף א' ב' ·

צי' ד"ת

הגהות הגר"י

(א) סוה מצי למימר לא מיבעי בשטרי הקנאה : (ב) פי' מדנפל איתרע ולכן לא קשיא ממ"ש לקמן בסמוך הוחזק כפרן לאותו ממון . תוס' . וצ"ע א"כ מה מקשי לעיל . עי' בנ"י לעיל . עי' תוספות בגמ' דף יט ע"ב : (ג) לאחר זמן : (ד) נ"ע בר"ף ב"ק סי' קלט . ובלא"ה א"ש דמלוה מקיים לשטרא לא לוה כדלקמן סי' רעו ויש לומר דרש"י לטעמיה אזיל דס"ל דס דוקא כשמבקשים לילך למדינת הים וזה לא שכיחא גם מפורסם :

הגהות מא"י

[א] נ"ב וקשה לפי דברי הרי"ף שמביא הנ"י לעיל דאף בשטר הקנאה צריך שיגיע הכתב לידו א"כ ניחוש הכא שמא לא הגיע השטר לידו ואפשר דאה"נ דס"ל להרי"ף דלא יחזיר מטעם זה אך רצה לדחות שדברי שמואל בכללן דחיישינן לפרעון וה"מ דאפילו למאן דס"ל בשטר הקנאה אין צריך להגיע לידו אפ"ה לא יחזיר מטעם דחיישינן לפרעון כרי"י אך קשה לפי' הרי"ף דשמואל עצמו מ"ט אמר הא שיעבד נפשיה דלמא לא הגיע לידו דלא מצינו שמחולקים האמוראים אם צריך להגיע לידו שטר הקנאה או לא צריך אלא שהגאונים הם מחולקים בזה : [ב] נ"ב בגמ' דאם איתא דפרעי' מקרע הוי קרע לי' : [ג] נ"ב ובבסיס תנן יחזיר: [ד] נ"ב לזמני : [ה] נ"ב ג' :

כשעמד בדין ותירץ רבינו אלפסי ז"ל בהלכות דה"מ היכא דלא צאית לדינא אבל היכא דצאית לדינא ונפק ליה מבי דינא אדעתא דקבליה עליה לדינא וחזר ואמר פרעתי נאמן ואם בא מלוה לכתוב א' כותבין ונותנין דחיישינן שמא פרע: והעדים מעידין. פירשו הרשב"א והרנב"ר ז"ל כגון שאמרו העדים לא זזה ידו מתוך ידו משעה שיצא מב"ד ולא פרעו דכיון שהוחזק כפרן אם אמר אח"כ פרעתי אינו נאמן ורש"י ז"ל פירש כגון שמעידים שבפניהם תבע לפרעו [ג] ושרב ולא פרע דמדשרב ע"פ ב"ד והעיז הוחזק כפרן דהו לא פרע ואינו מחוור בעיניהם ז"ל: נר מצוה הוחזק כפרן וכו'. כתוב במקלת פי' רש"י ז"ל דכשנגדו נשבע ונוטל וכן כתב רבינו סעדיה ז"ל בחבור שטרות אבל הרז"ה ז"ל כתב דנוטל בלא שבועה שאין זה מן הנשבעין ונוטלין השנויים במשנתינו וכן דעת הרשב"א ז"ל דלא דמיא לחשוד בעלמא דשכנגדו אינו נוטל בלא שבועה מן התקנה דהתם הוא דלא ריעא טענתיה בהאי ממונא השתא אבל זה שהוחזק כפרן בממון זה ריע טענתיה ושכנגדו נוטל בלא שבועה ונראה שהרנב"ר ז"ל נוטה לזה: וכי אמרינן הוחזק כפרן כתב הרא"בד ז"ל שלא הוחזק כפרן אא"כ כפר בבית דין וכיון שהוחזק כפרן אינו נאמן לומר חזרתי ופרעתי עד שיפרע בעדים: לא הוחזק כפרן. ונאמן אם נשבע שפרעו: ואשתמוטי הוא וכו'. אין זה מעיז דכיון דלא פסקו פסק גמור היה נשמט ממנו: **אמר** רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מנה לי בידך: אנטלא. לבוש: מילתא. מין ארגמן. ושמעינן מהא דמטענה לטענה הוחזק כפרן כגון זה שבתחלה כפר ואח"כ טען שפרע: **אמר** רבי אבין א"ר אילעא א"ר יוחנן היה חייב שבועה לחבירו בב"ד והעדים מעידין וכו' הוחזק כפרן. ואם אמר לאחר זמן נשבעתי אינו נאמן עד שנשבע בפני עדים. מהא שמעינן דכל היכא שלא הוחזק כפרן נאמן לומר נשבעתי מיהו ה"מ בנשבעין ולא משלמין אבל בנשבעין ונוטלין לעולם אינו נוטל אלא בראיה גמורה שנשבע ובנשבעין ולא משלמין דנאמן כתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובה דכשנתחייב שבועת היסת הוא דנאמן ואין לבעל דינו להשביעו אבל נתחייב שבועת התורה ואמר נשבעתי אינו נאמן אבל נשבע היסת ונאמן וכן הסכים הרמב"ן ז"ל. ונראה דלזה נוטה דעת הרנב"ר ז"ל [ואמרינן בגמרא מסתבר מלתא דרבי אבין כשנתחייב שבועה בב"ד אבל חייב עצמו שבועה עביד איניש דמקרי ואמר]. אבל חייב עצמו. שא"ל אשבע לך בב"ד לאו דין כפרן אע"פ שאמר נשבעתי ועדים מעידין שלא נשבע והלכך אם חזר ואמר פעם אחרת נשבעתי נאמן אם לא באו עדים להכחישו: דעבד איניש וכו'. ממה שלא חייבוהו ב"ד אלא הוא בעצמו: **אמר** רב אסי א"ר יוחנן המוצא שטר חוב בשוק וזמנו בו ביום. שביום שנמצא נכתב: בשחייב מודה. שלא פרע: שמעי רבנן וכו'. שכבר נפרע שטר זה ונמחל שעבודו: ומפסדי לי. מלטרוף לקוחות דמלוה על פה הוי וכיון דהמלוה לא מרווח מידי אלא מפסיד לא שביק למעבד הכי: **אמר** ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד וכו'. כגון עיקר כתובה ותנאי כתובה כמזון האשה והבנות ותנאי בנין דיכרין ובנן נוקבין שאע"פ שלא נכתב אינה כמלוה על פה שיוכל לומר פרעתי אלא כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי: וכן בכלל זה מי שנמחק שטר חובו והעמיד עליו עדים ובא לב"ד וכתבו לו שטר אחר וכן שטר *מעשה ב"ד שעשו בפסק דינים הטוען אחריהם פרעתי לא אמר כלום דלא תימא כל שטר שלא נעשה *בגוואת בעל דבר אין דין שטר עליו ויכול לומר פרעתי דהא ליתא כן כתב הרנב"ר ז"ל בחידושיו: גיר' הוציאה

רש"י

לא הוחזק כפרן. ונאמן בשבועתו לומר שפרעו ואע"פ שלא פרעו מיד כשתבעו בפני עדים אין זה מעיז בפני ב"ד כיון דלא פסקו לו פסק גמור: היה נשמט ממנו [ג] נשמט ממנו. סבר עד דמעיינו כו': אירכסה כתובתה. הפסידה כתובתה: הוחזק כפרן. לאותה שבועה לומר *פרעתיך עד שישבע בפנינו: וכתב זמנו בו ביום. ביום שנמצא נכתב: דקטרף בשטר שנמחל שעבודו. דכבר נפרע מלוה ראשונה ועל אחרונה לא נכתב והוה ליה מלוה על פה וטורף מן הלקוחות שלא כדין כי אין מלוה על פה טורף מן הלקוחות: אמר שמעי בי רבנן. שנמחל שיעבודו: וקמפסדי לי. מלטרוף מן הלקוחות אבל היכא שנכתב לפני זמן המצאו אז נכנס המלוה בזמן אותו ספק בעבור אותו רמאות שיגבה מזמן הראשון: הטוען אחר מעשה ב"ד. דבר שהוא תנאי ב"ד כגון כתובה ומזון האשה והבנות הטוען ואומר פרעתי שלא בעדים לא

גמרא

כותבין ונותנין לו וקיי"ל כרב זביד ואע"ג דקי"ל דעדות בב"ד או ג' ראה בב"ד כמלוה הכתובה בשטר דמיא כדאמרי' לעיל* בין לרבה בין לרבה בר רב הונא מלוה על פה הוא ואינו גובה מן המשועבדין ופרקינן הכא במאי עסקינן (א) כגון שעמד בדין אלמא העמדה בדין כשטר דמיא ה"מ היכא דלא צאית לדינא א"נ צאית לדינא ואתברר דלא פרע אבל היכא דצאית לדינא ונפיק ליה מבי דינא אדעתא דקבליה עליה לדינא וחזר ואמר פרעתי נאמן ואם בא מלוה לכתוב אין כותבין ונותנין לו דחיישינן דלמא פרע ליה אלא אי איכא לפלוגי בכפרן הכי הוא דאיכא לפלוגי צא תן לו ואמר פרעתי ועדים מעידין אותו שלא פרעו הוחזק כפרן לאותו ממון ומשלם חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי ועדים מעידין אותו שלא פרעו לא הוחזק כפרן לאותו ממון מאי טעמא אשתמוטי הוא דקא משתמיט ליה °סבר עד דמעייני לי רבנן בדינאי (ג): אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ״האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידין אותו שיש לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן לאותו ממון וישלם וה"מ דכפריה בב"ד כי הא דשבתאי בריה דר' מרינוס כתב (ג) אצטלא דמילתא לכלתיה בכתובתה וקיבלה עילויה אירכסא כתובתה אמר לה לא היו דברים מעולם אתא לקמיה דרבי חייא אתו סהדי ואסהידו ביה דכתב לה א"ל רבי חייא זיל הב לה הדר אמר פרעתי א"ל ר' חייא הוחזקת כפרן לאותה אצטלא זיל שלים: א"ר אבין א"ר אילעא אמר רבי יוחנן ״היה חייב לחבירו שבועה בב"ד ואמר נשבעתי והעדים מעידין אותו שלא נשבע וחזר ואמר נשבעתי הוחזק כפרן לאותה שבועה וחייב לישבע: ושמעינן מיניה דהיכא דנתחייב (ד) שבועה בב"ד ויצא מב"ד ולאחר זמן תבעו חבירו באותה השבועה ואמר נשבעתי ולא באו עדים שלא נשבע שהוא נאמן ואינו חייב לישבע: א"ר אסי א"ר יוחנן ״המוצא שטר חוב בשוק וכתוב בו הנפק וכתוב בו זמנו בו ביום יחזירו לבעלים וה"מ כשחייב מודה דהא ליכא למיחש דאי משום כתב ללוות ולא לוה הא כתוב ביה הנפק ואי משום (א) פרעון [א] דדלמא פרעיה למלוה והאי דקאמר לא פרעתיה דקא בעי למהדר למיזף ביה האידנא וחייש משום פשיטי דספרא ואשתכח דקא טריף בשטר שנמחל שעבודו הא נמי ליכא למיחש דכיון דלית ליה למלוה (ב) רווחא בהא מלתא דזמניה בו ביום הוא לא שביק דאמר שמעי בי רבנן ומפסדי לי: אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ״הטוען אחר א מעשה ב"ד *לא עשה כלום מאי טעמא כל תנאי בית דין כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי. אמר לפניו

המאור הגדול

[דף יז ע"א] **רב** כהנא אמר בשחייב מודה פי' הלכך לטעמיה דרב כהנא אע"ג דלא כתוב בו הנפק ליכא למיחש לשמא כתב ללות ולא לוה ולרב כהנא לא אמר רבי יוחנן וכתוב בו הנפק והרי"ף ז"ל מפרש לה בשכתוב בו הנפק ואין נראין דבריו: **והא** דאמר רבי יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום פי' טענה זו שטוען ואומר לעולם לא אפרע עד שתחזיר לי את שטרי וקמשמע לן דאפילו לר' יהודה דאמר אין כותבין שובר במעשה ב"ד מודה דכותבין והאידנא לא צריכא לן כותבין שובר בכל שטרי חוב ואפילו דלאו מעשה ב"ד ור' יוחנן גופיה מארה דשמעתא בגם פשוט אי נמי קמשמע לן דכותבין שובר בכתובה דהיא מעשה ב"ד אע"ג דליכא למימר עבד לוה בגמרא הא דדייק לה רבי חייא בר אבא ממתניתין דכתובות וקלסי' רבי יוחנן לא אזלא כסתיין דההיא דהתם אליבא דרב ושמואל דאינהו בני פלוגתא דר' יוחנן בכתיבת שובר ומסוגיי' דהכא שמעי' דר' יוחנן הכי מפרש לה למתני' דהתם הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה אלא שטוען לא אפרע עד שתחזירו לי שטר הכתובה ובדין הוא דאפילו לא הוציאה גט מודה אלא אידי דבעי למיתנא סיפא כתובה ואין עמה גט תנא רישא הוציאה גט ואין עמה רישא בשחייב מודה סיפא בשאין חייב מודה שהרי הוא אומר אבד שוברי כלומר הגט היה שוברי כתוב על גביו גיטא דנן דקרענוהו וכו' ואביי דהוא בתרא הוה ס"ל מעיקרא כסוגיין דהתם ולבסוף הדר ביה מטעמיה דר' יוחנן מגופה דמתני' ושבקה לכל ההוא ואוקימנא במקום שאין כותבין כתובה ואמר אי הכי דבמקום שאין כותבין כתובה עסקינן לימעון

מלחמת ה'

ועוד והא דאמר רבי יוחנן הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום פי' טענה זו שטוען ואומר לעולם לא אפרע עד שתחזיר לי את שטרי כו': **אמר** הכותב דברים הללו לא ניתנו ליכתב דמאן דסבירא ליה אין כותבין שובר משום תקנתא דלוה אמר כדי שלא יהא צריך להיות שומר שוברו מן העכברים ואדרבה כשהשטר שכתוב במעשה ב"ד נמי לימא ליה איני רוצה לשמור שוברי מן העכברים מעשה בית דין צריך הלה להיות יותר שומר שוברו ועוד היכי אפשר למימר דרבי יוחנן אמרה לשמעתיה והוה ליה למימר אפילו למ"ד אין כותבין שובר ועוד דהא אמרינן פרק כותבין שובר וכו' ואי ס"ד בכתובה כותבין לדברי הכל נימא כתובה שאני ומאי שמעת מינה סבירא להו כר' יוחנן היכי אפשר דלא מפרקינן לה התם להא דרבי יוחנן ובפרק האשה שנתארמלה א"ר אבהו זאת אומרת כותבי' שובר ומאי למימרא הא כ"ע מודו גבי כתובה כותבין שובר מוקמת דלא כר' יוחנן אין שומעין לך דהא ליכא מאן דפליג ואביי הדר ביה מגופה דמתני' ולא אשכח אוקימתא כמתני' למפלג עליה ועוד דתנן פרק קמא דסוטה אם אמרה טמאה ויוצאה ואמרינן בגמרא שמעת מינה כותבין שובר ואמר אביי עלה תני מקרעת ומאי הא דאפילו למ"ד אין כותבין הכא כותבין בשלמא אי ליתיה להאי פירושא אע"ג דאביי אפשר שובר אמר מיהא לא תפשוט ואפשר דסבירא ליה אין כותבין אלא אי אמרת דלכ"ע סבירא בכתובתה למה ליה למשכוניה נפשיה התם ולמתני מקרעת לוקמה כר' יוחנן דהא איהו כותיה ועוד היכי פשיט ליה רבי חייא בר אבא ממתני' לימא ליה מתני' אתיא כמ"ד כותבין אלא ודאי ליתיה להאי פירושא ואידך לישנא נמי דאמר אי נמי קמ"ל דכותבין שובר בכתובה

דליכא למימר עבד לוה לאיש מלוה אינו יודע טעמו ואנו גורסין כמקצת הנוסחאות ובהלכות רבינו ז"ל מ"ט דכל מעשה בית דין כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי ואינו עולה לו דאדרבה כי נקיטא כתובה ביד הדר ביה אביי ואמר דאי ס"ד במקום שאין כותבין עסקינן אבל במקום שכותבין אי נקיטא כתובה ניה עפי הוה לן למימר אין כותבים שלא יהא צריך להיות שומר שוברו: ועוד דהיכי הדר ביה אביי ואמר ר' יוחנן דאמר כותבין שובר אינו נאמן לומר פרעתי ומפני מה אינו נאמן ואם תאמר משום דאמרינן ליה לא בעדי מיתה לטעון ולימא פרעתיה ומשום הכי פשיט דאיתא לדר' יוחנן וכיון דאיתא לדר' יוחנן דאמר כותבין שובר נמי יש לך לומר שאינו נאמן שהיה לו לכתוב שובר דלינקוט בידיה כל דהו שהרי מפני תקנתו של לוה אמרו אין כותבין ואם רצו כותבין וכיון שכן אם פרעה היה לו לכתוב שובר מהימן אלא ודאי אין נאמנותה תלוי בכתיבת שובר שכיון שאין בידה כתובה אף הוא אינו צריך שובר ואי קשיא ליה לאביי לטעון ולימא לא אפרענה דדילמא מפקא להו לעדי מיתה בהאי לרבי יוחנן אמאי לעולם אימא לך ליתא לדר' יוחנן ובמקום דלא אפשר כותבין שובר והכי איתא בפרק הכותב ואפילו לרב דאמר אין כותבין שובר אלמנה מן האירוסין גביא דכותבין שובר ולימא פרעתי כבר ומשום הכי טענה ליכא לסיועי לדר' יוחנן כלל ומה שכתב ומסוגיין דהכא שמעי' דר' יוחנן הכי מפרש לה למתניתין דהתם הוציאה גט ואין עמה כתובה בשחייב שתחזיר לי שטר כתובה ליתא חדא דמוקים רישא בשחייב מודה וסיפא בשאין חייב מודה: ועוד דאי ר"י מוקים לה בשחייב מודה אביי למה ליה למיהדר ביה משום דלא מצי טעין פרעתי מודה דלא טעין פרעתיה וקמ"ל מתני' דבמקום דלא אפשר כותבין שובר וגובה א"נ משום סיפא נקט לה ואי אמרת אלמנה מן הנשואין היכי גבי התם ביושבת תחתיו ומשמשתו וכטענין של סדר ביה משום אלמנה מן הנשואין אלא ודאי פירושא דהך שמעתא כדברי רבינו שלמה ורבינו חננאל וכל רבותינו ז"ל שהם מפרשים דלמאן דטעין פרעתי קאמר רבי יוחנן דלא מסימן ולא

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' טוען ונטען סמג עשין צה טור חו"מ סי' עט:

ב מיי' פרק ו שם טוח"מ שם:

ברש"י שבגמ' איתא נשבעתי

ג מיי' פרק יח מהל' גזילה ואבידה טוח"מ סימן סה:

ד מיי' פרק טז מהל' אישות סמג עשין מח טור אבן העזר סימן ק:

[דף סט ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) נ"ל כשעמד ותיבת כגון נמחק: (ב) נ"ב ומסקין ליה ספיל: (ג) נ"ב לה: (ד) נ"ל לחבירו:

הגהות חו"י

(א) נ"ע דמ"מ יחוש לקנוניא עי' לעיל סי' רנט ובזה לא מצי למפסיד מידי וי"ל דחייש לפשיטי דספרא ודו"ק (א"ה נ"ע כוונתו): (ב) מ"מ קשה דלמא דעתיה לחזור וללות בו למחר. וי"ל דהא לא שכיח שיחזיר שטר למלוה ולא יקח ממנו' בו ביום:

עי' במרדכי בשמעתין דלא קן לו. [ד] מהר"ם

שלטי הגבורים

א בפירוש מהו מעשה ב"ד דאיתא פרק מרובה לפי מ"ש בהגהת הרא"ש מדברי ראבי"ה נראה דכל מאי דעבידו רבנן תקנתא נקרא מעשה ב"ד אפילו לא עשאוהו הב"ד ואין אדם יכול לבטלן דא"כ מה כח ב"ד יפה והלכך כתב דאין המורשה יכול לבטל ההרשאה וא"ז פליג וס"ל דאינו נקרא מעשה ב"ד אלא מה שעושין ב"ד ממש אבל הרשאה אדם לחבירו אינו מעשה ב"ד ולא שייך למימר בזה מה כח ב"ד יפה כי הב"ד לא הרשוהו:

הגהות מא"י

[א] נ"ב זה לשון גמ' רב כהנא אומר כשחייב מודה דלא פרע אי הכי מאי למימרא מ"ד מפרע פרע והאי דקאמר דלא פרעתי' משום דבעי למיזף מיניה זימנא אחריתא ואפשיטי דספרי חייש קמ"ל דאם כן מלוה גופא לא שביק סבר דילמא שמעי' ביה רבנן ומפסדו לי' מ"ש מהא דתנן כו' ומשני אמרי התם משום דאית לי' רווחא כו': [ב] גמור היה נשמט ממנו סבר וכו' ונ"ל וסד"א: [ג] נ"ב ע"פ ב"ד: [ד] נ"ב אם לא יצא עדיין מב"ד:

גי' ד"ס

גירסת ד"ס בלא גוואת

הוציאה גט וכו' גובה כתובתה · ומתני' במקום שאין כותבין דוקא דאילו במקום שכותבין כתובה לא גביא דריע טענתה שהדבר מוכיח שנפרעה והחזירה לו כתובתה והורע כח מעשה ב"ד · אלא ודאי במקום שאין כותבין וא"כ ע"כ הא דגביא משום הטוען אחר מעשה ב"ד דלא אמר כלום הוא דלא מצית אמר דטעמא דגביא משום דריע טענתה דגט הייע כתובה ואם איתא דפרעה איבעי ליה למקרעיה לגיטא ולמכתב אגביה גיטא דנן דקרענוהו לאו משום דגיטא פסולא הוא אלא כי היכי דלא תהדר ותגבה ביה זימנא אחריתא דהא ליתא דאטו כל דמגבה בבי דינא מגבה נר מצוה ויכול לומר במקום שפרעתי לה לא היה ב"ד שיכתבו לה כך *ובפרק הכותב [דף פט.] אוקמה שמואל נמי הכי במקום שאין כותבין ופסק הרי"ף ז"ל כוותיה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' י"ז מהלכות אישות שהאשה שהוציאה גט ואין עמה כתובה אם דרך אותו המקום לכתוב הרי זה נשבע היסת שפרע ונפטר וכן כתב בהלכות הנגיד בשם הגאונים ז"ל · והא דאמרינן הטוען אחר מעשה בית דין הייט דוקא כשהוציאה גט ממש אבל בעדי גט לא גביא דאיתרע ליה מעשה בית דין ואמרינן כבי דינא הגבה וקרעו לגיטא וכן דקדקו האחרונים ז"ל מסיפא דהך מתני' כתובה ואין עמה גט וכו' הרי אלו לא יפרעו וכו' · ולענין מנה ומאתים הוא דאמרינן הטוען אחר וכו' אבל לענין תוספת יכול לומר פרעתי דתוספת אינו אלא כמלוה בעדים וכל היכא שלא הוחזק כפרן נאמן לומר פרעתי וכן הוכיחו מהא דשבתאי בר מריוס דלעיל וכ"ש שהסכימו האחרונים ז"ל כר"ח ז"ל דכתב פרק אף על פי [דף נד:] דתנאי כתובה לאו ככתובה דמיא אלא למאי דפירש התם כגון מוחלת ומוכרת ואיך: אי לאו דדלאי וכו' מי משכחת מרגניתא · כלומר לפי שהיה יכול לומר דטעמא דמתניתין דגט היינו כתובה מדהוה ליה לאיקרועי גטא: **מתני'** מצא גיטי נשים: דאיתיקאות · מתנת שכיב מרע כדמפרש בגמרא: **גמ'** טעמא דנמלך עליהם שלא ליתנן הא אמר תנו · עכשיו: נותנין ואף לזמן מרובה· כמלא משכפל ולא חיישינן שמא גט אחר הוא שמותיהם שוים ומאדם אחר נפל:

רש"י

לא אמר כלום[ג]: הא אמר תנו· (ה) עכשיו נותנין: אפי' [ד] לזמן מרובה· כמלא משנפל ולא חיישינן שמא גט אחר הוא ומאדם אחר נפל שמותן שוין ומצאו: לאלתר · התם מפרש זהו בכדי שתעבור שיירא ותשרה דבתוך כך ליכא למימר דמשיירא שעברה נפל כי לא שהתה שיעור שתחנה: ואפילו במקום שהשיירות מצויות · לא אמר דפסול: שהוחזקו · בעיר שנכתב בה הגט שנים ששמותיהן שוין ושמות נשותיהן שוים: ודוקא בצד אות פלוני · דהוי סימן מובהק דאפילו אם ת"ל סימנין דרבנן יש לסמוך על המובהק כזה להתיר איסור אשת איש דאורייתא אבל נקב בעלמא שלא העידו בצד אות פלוני לא הוה סימן מובהק להתיר איסור א"א: אימת מטא גיטא לידך · מיד הרב

לפניו רבי חייא בר אבא לאו משנתינו היא זו הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה א"ל אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותה: *מתני' מצא גטי *נשים ושחרורי עבדים דיאתיקי מתנות ושוברין הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנן: **גמ'** טעמא דנמלך עליהם שלא ליתנן הא אמר תנו נותנין ואפילו לזמן מרובה ורמינהי המביא גט ואבד הימנו אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול אמר רבה לא קשיא הא דקתני אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול במקום שהשיירות מצויות. והאי דשמעת מינה דמחזיר ואפילו לזמן מרובה במקום שאין השיירות מצויות. ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר (א) אחת *ור' זירא אמר אע"ג דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת במקום שהשיירות מצויות לא יחזיר האי מלתא כיון דלא איפסיקא בה הלכתא בהדיא עבדינן בה לחומרא ולא מהדרינן גט לזמן מרובה אלא במקום שאין השיירות מצויות °אבל במקום שהשיירות מצויות לא מהדרי' ואע"ג דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון (ב) באותה העיר כלישנא בתרא דר' זירא אי נמי כר' ירמיה דאמר (ג) כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון דלא חיישינן דלמא איתרמי שמא כשמא ועדים כעדים. אי נמי כרב אשי דאמר כגון דאמרי עדים נקב יש בו בצד אות פלונית ודוקא בצד אות פלונית אבל נקב בעלמא [א] לא: ת"ר מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר [ב] לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה וה"מ היכא דלא נתנה האשה סימני הגט אבל היכא דנתנה האשה סימני הגט אע"פ שאין הבעל מודה יחזיר לאשה כדאמרינן לקמן* היא אומרת סימני הגט והוא אומר סימני הגט ינתן לה: ושחרורי עבדים *ת"ר מצא גט שחרור בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד אין הרב מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה בזמן שהרב מודה מיהת יחזיר לעבד ואמאי ניחוש דלמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזל עבדא וקנה נכסי מניסן ועד תשרי ואזל הרב וזבנינהו ומפיק ליה לגט שחרור דכתב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין ואסיקנא כי אתי למיטרף לקוחות אמרינן ליה זיל (ד) אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך:

אחר נפל: אם מצאו לאלתר · התם מפרש כדי שתעבור שיירא [ותשרה] דבתוך כך ליכא למימר דמשיירא בעלמא שעברה שם נפל שהרי לא שהה שיעור שתחנה: במקום שאין השיירות · וכן פסק הרי"ף ז"ל דלא מהדרינן גט לזמן מרובה אלא במקום שאין השיירות מצויות אבל במקום שהשיירות מצויות לא מהדרינן ואע"ג דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה העיר: בצד אות פלוני · דה"ל סימן מובהק ומתירין על ידו איסור אשת איש אבל בנקב בעלמא לא מתירין אסורא דאורייתא · וסימנין אי מדאורייתא אי מדרבנן ספיקא ולפיכך לא סרינן אלא בסימן מובהק: ת"ר מצא גט אשה בשוק לא יחזיר ה"מ היכא דלא נתנה האשה סימני הגט אבל היכא דנתנה האשה סימני הגט אע"פ שאין הבעל מודה יחזיר לאשה כדאמרינן לקמן היא אומרת סימני הגט והוא אומר סימני הגט ינתן לה ולא חיישינן שמא כתבו בניסן ולא נתן עד תשרי ואתי למיטרף לקוחות שלקחו פירות נכסי מלוג שלא כדין דהלקוחות אמרי לה איתי ראיה אימת מטא לידך דכיון דעיקרו לגרושין הוא ולגרושין כשר גמור הוא משום הכי אהדרו לה [ה] אבל אין ה"נ שאפשר שכתבו קודם שנתנו לה ואין לה למטרף ממנו [ו] ומהאי טעמא גופא אפילו היכא דודאי כתבו בניסן ואותביה בכיסיה ולא נתנו עד תשרי כשר וכן כתב הרמב"ם ז"ל והסכים עמו הרמב"ן ז"ל דלא דמי לשטר חוב חדא דבגט לא שכיח דמקדים משום דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה ומהאי טעמא תנן דלכתחלה (ב"ב דף קסז:) כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ולא חיישינן שיקדימנו ואם כן אי איקרי ועבד הכי לא מיפסל משא"כ בשאר שטרות דעביד איניש דמקדים וכתיב ועוד מטעמא דאמרן דעיקר כתיבת גט לגרושין הוא ולגרושין כשר גמור הוא ומשום חששא דלא שכיחא דלמטרף לא פסל ליה בגרושין אבל שטר חוב עיקר כתיבתו למטרף הלכך כל היכא דאיכא למיחש ראוי הוא שיפסל: שחרורי עבדים יחזיר לעבד · וליכא למיחש שמא

מלחמת ה'

בית דין מוכיח כן שלום שאומר לא אפרע אינו טוען אחריו כלום: ומה שכתב שאנו תמהים מן הרי"ף ז"ל שפסק כאן כרבי יוחנן ובכתובות פסק כשמואל והדברים נראין שחולקין זה על זה ושמעתי משם הרב ז"ל שכתב בתשובת שאלה כי זו ששנינו הוציאה גט ואין עמה כתובה וכו' הני מילי בעיקר כתובה דהוא מנה ומאתים הוא מעשה בית דין וכו' ואין דברי הרב הללו ברורים: אמר הכותב בתחלה אפרש דהכא אמרינן שאינו נאמן לומר פרעתי משום דמעשה בית דין הוא ומשום מה כח בית דין יפה ואילו לא הוה מעשה בית דין היה נאמן לומר פרעתי אפילו למ"ד כותבין שובר דכל היכא דמלוה לא מפיק שטרא לוה למה ליה שובר הואיל וטוען פרעתי הא מני למימר ליה אהדורי אהדרת שטרא ניהלי ולהכי לא כתיבנא עליה שובר אלא דהטוען פרעתי אחרי מעשה בית דין לא אמר כלום והתם ודאי לאו אסוגיא דר' יוחנן קיימינן אלא מימר קאמרינן מ"מ אע"ג דלא מצי למימר פרעתי משום דהוה קרע ליה לגיטא מ"מ לימא לא אפרענה עד שתחזיר לי את השטר דהיינו כתובה כדי שלא תחזור ותגבה בה בעדי מיהא שמעת מינה כותבין שובר ואפשר לומר דלרבי יוחנן כיון דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ואפילו שחזירה כתובה גובה מקום דלא אפשר הוא ובמקום דלא אפשר כותבין שובר ולא אליבא דידיה דייקי וי"ל אפילו לר' יוחנן כשתמצא לומר בעלמא אין כותבין שובר אף כאן יכול הוא לומר לעולם לא אפרע עד שתקרע שטר כתובתה כדי שלא תהא מזומנת בידה לגבות בה ויסיה זה צריך שומר שוברו מן העכברים שאם תקרע כתובתה צריכה עדי אישות וצריכה עדי מיתה ... ולפום הכי אוקמה שמואל דהוציאה גט במקום שאין כותבין ... כשמואל והא קי"ל כותבין שובר ... ב"ד וכל תנאי כתובה השנוי' במסכת כתובות ... לומר פרעתי קמ"ל דבעיקרו של שטר דמי שאם לא כן מה כח ב"ד יפה ... שסייעו ר' חייא משום שדעתו לפרש מתניתין אפילו במקום שכותבין וגם שם היא גובה ואע"פ שאין מעשה ב"ד שלא בידה ... מאי סיועא דלמא מתני' במקום שאין כותבין ואין להוכיח שהטוען אחר מעשה ב"ד כגון אלו שכתבנו לא אמר כלום ... אטו גט מנה מאתים כתיב ביה וכו' אלא ש"מ דטעמא משום מעשה ב"ד הוא אבל משום גט אין לנו לומר שלא יהא נאמן ... לר' חייא דמתני' הוה סייעתיה בהדיא דבמקום שאין כותבין היא שכוה הוא ודאי הטוען אחר מעשה ב"ד דלא אמר כלום ... היא דליתא בכלל דר' יוחנן דהא איתרע ליה חזקת מעשה ב"ד שהרי עיקר שעבודה בשטר ואינו בידה ורגלים לדבר שפרעה זהו דעת רבינו הגדול ז"ל ולפיכך כתב אוקמה שמואל במקום שאין כותבין כתובה והלכתא כותיה ... גמ' שאמרו שמע מינה כותבין שובר דאיתו ז"ל לאו משום הכי איצטריך לאוקמיה כשמואל אלא משום האי טעמא דכתבינן וכך כתב בתשובותיו ... בין באלמנה בין בגרושה והכי נמי אשכחן לקמאי דקמאי ז"ל ובהלכות הנגיד מר רב שמואל הלוי ז"ל בשם' כתובות כתוב ... עיקר ותוספת או לא והשיב שהלכה רווחת היא וכלל גדול בדין שמוציא מחבירו עליו הראיה ... מעולם וכו' והכא מרי גאון וגאון זקני הכין הוו עבדין כוותנא אלו דברי הראשונים ז"ל ומה שאמרו על רבינו ז"ל שכתב בתשובתו דגבי תוספת נאמן לומר פרעתי דינו יפה הוא לפי מה שכתבנו שאף על העיקר נאמן במקום שכותבין ותוספת בכל מקום כותבין הם ויש אומרים דלא אמרינן כל הטוען פרעתי אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אלא במנה ומאתים שהוא תנאי ב"ד והא דאמרינן התם תנאי כתובה ככתובה ה"מ למאי דתני התם כגון מוחלת ומוכרת וכו' אבל לשאר מילי לא וכ"כ רבינו הגאון ז"ל ברים פרק אע"פ כלשון הזה ש"מ דלא אמרינן תנאי כתובה ככתובה דמי אלא אלו דברים המפורשים בלבד וכו' ואם נאמר שהתוספת כעיקר לכל דבריו הני מילי למיהוי מקולי כתובה ומחומרי דידה אבל לטוען אחריו כיון דליתיה מעשה ב"ד ועדים הוא שמעידין הוסיף לה מלוה בעדים היא ומ"מ לפי מה שהעלינו בדבריו של רבינו הגדול ז"ל בודאי הדין הזה כך הוא דנאמן בתוספת לומר פרעתי דהא במקום שאין כותבין הוא דאין נאמן ותוספת לעולם כותבין ואי נמי נהגו שלא לכתוב הן הסמידו על עצמן דבשלמא גבי עקר כתובה במקום שלא נהגו לכתוב כבר תקינו לה רבנן דתגבה שאם אי אתה אומר כן מה הועילו חכמים בתקנתם לעולם יאמר

המאור הגדול

ליפטר ולימא פרעתיה וכי תימא דאמרינן ליה איבעי לך למקרעיה וכו' והתם בכתובות לאו על הדין סברא דהמא שמעתא אלא ודאי פלוגתא נינהו: ואנו תמהים מן הרי"ף ז"ל שפסק כאן כרבי יוחנן ובכתובות פסק כשמואל והדברים נראין שחולקין הם זה על זה ושמעתי משם הרב הזה ז"ל שכ' בתשובת שאלה כי זו ששנינו הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה הני מילי בעיקר כתובתה דהוא מנה ומאתים והוא הוא המעשה בית דין שאין טענה מועילה עליו לומר פרעתי אפילו במקום שכותבין כתובה ואפילו אין בידה שטר כתובה ואין דברי הרב הללו ברורים אצלי כלל:

עין משפט

א מיי' פרק יח מהל' גזילה ואבידה וס"ג מהל' גירושין טוש"ע אה"ע סי' קלב קנ:

ב מיי' (פ' יג) שם טוש"ע סימן סס:

הגהות הר"י

(א) נ"ב נ"ל בעיר אחת: (ב) נ"ב: (ג) עי' בגמ': (ד) בגמרא מקשה גבי שט"ח נמי נימא הכי לעיל סי' רנט ע"ש ברי"ף: (ה) פי' שעתה תתגרש בו וקי"ל מנלן דיוק זה דהרי ממ"ש במשנתינו לא יחזיר ר"ל לאשה לתלות שכבר נתגרשה בו ותתפרע כתובתה ועל זה נידוק באמר בעלה תנו שכבר נתגרשה בו וממנה נפל עתנים ול"ק מידי. ועי' תוס' שהקשו באופן אחר:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' רב אשי מספקא לי' אי סימנים דאורייתא אי לא: [ב] נ"ב ולא חיישינן שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזיל בעל וזבין פירי מניסן עד תשרי ומפקא גט דכתב בניסן ואתיא למטרף לקוחות שלא כדין כדתנן מנא שט"ח אם יש אחריות נכסים לא יחזור משום דגבי גט אשה אתא לוקח ותבעה אמר האי דהדרוה ניהלה רבנן גיטא משום דלא תתעגן בשתא דאתיא למיטרף תיזל ותיתי ראי' אימת מטי גיטא לידה הכא גבי שט"ח לא אתא לוקח ותבע מדסדרוה ניהליה רבנן לשט"ח למאי שלכתא אהדרוה ניהלי' למטרף הוא ש"מ קמו רבנן במלתי' ומקמי דידי מטי שטרא לידי' כך מסקינן בגמ': [ג] נ"ב מתני': [ד] אפילו נמלא לזמן מרובה משנפל כצ"ל: [ה] נ"ב משום עיגון: [ו] נ"ב אלא ע"י ראיה:

א מיי' פרק ו מהל' מכירה טוש"מ סי' סו:

שמא כתב בניסן ולא נתן עד תשרי וקנה עבדא נכסי בזמן זה ומכרם הרב ואתי בגט זה למטרף לקוחות שלא כדין משום דאמרי ליה לייתי ראיה [ב] אימת מטא גט שחרור זה לידך : דיאתיקי דא תהא וכו' · שטר זה יהא זכרון לקום ולהיות ככל הכתוב בו דכל דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו : כל שכתוב בו מהיום וכו' · אם כתב בפירוש מהיום תהא קנויה לך אם לא אחזור בי כל ימי חיי הוי כמתנת שכיב מרע שאין לו בה כלום לא גוף ולא פירות עד לאחר מיתה (ב) : ואי לא לא קני · בתמיה כ"ש דאי יהב ליה גוף ופירות מעכשיו דקני טפי דהשתא אין הנותן רשאי למכרו וליתנו לאחר אפילו הפירות : (שאני אומר כתובים היו ונמלך וכו') אפותיקאות · שעשה שדה אפותיקי למלוה על פה שהיתה ישנה עליו : לא יחזיר לא לזה וכו' · שמא כתבה לזה ולא מסרה לו ולא זכה בקרקע וחזר וכתבה לאחר ומסר לו השטר וזכה בקרקע ובא לחזור בו מן השני ורוצה לתתם לראשון וחפץ שימסרו לו שטר זה שיוציאנו בב"ד וכמלא זמן שטרו קודם לשטרו של שני ויוציאנה מידו : הא ביה הא בבריה · משום דאידי ואידי בין במתני' בין בברייתא דייתיקאות קתני הוצרך להעמיד כן דלא מצי למימר הא בבריא הא בש"מ אלא כולהו בש"מ : וניפלוג בהדיה · ואחלוק עמו בקטניא זו · וא"ת האי פירושא דרב זביד ניחא לגבי דייתיקאות דבר מהדר הוא אבל מתנות דמתני' ובריייתא קשיין דלאו בר מהדר הוא ותירץ רש"י ז"ל דכיון דמתרלינן משום בר מהדר ממילא שמעינן דכל היכא דלאו בר מהדר הוא איכא למיחש ושאני אומר נמלך וכו' דדייקינן הא אמר תנו נותנין אדייתיקי קאי אבל מתנות דלאו בר מהדר אין נותנים · והקשה הרנב"ר ז"ל היכי חיישינן בבריא ואמאי לא יחזיר נמי אפילו בבריא דאי שטרי הקנאה נינהו משעת הקנאה זכה מקבל מתנה ואע"ג דלא מטא לידיה וכמו שביארנו למעלה ואי בשטרי דלאו הקנאה הא ודאי לית להו לסהדי למכתב לנותן אא"כ מקבל מתנה עמו ומסר ליה לידיה [ג] דבלאו הכי איכא למיחש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי [ואזיל] ויהיב [או מזבין] לאחרינא מניסן ועד תשרי ובתר הכי מימלך בההוא בתרא ויהיב ההוא שטר דכתבו ליה לקמא ופסיד בתרא שלא כדין דהכי אמרן בסוגיין דכל היכא דאי נפל חיישינן [ד] לכתחלה נמי אין כותבין ומשום הכי אוקימנא כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו דוקא בשטרי אקנייתא ותירץ ז"ל דלעולם הכא מיירי בשטרי דלאו אקנייתא ואפ"ה לכתחלה כותבין משום דמילתא דלא שכיחא ודבר רחוק הוא שיחזור בו נותן בכל הדרך הזה דאמרן ומן הטעם הזה שניטו [ב"ב דף קסז:] כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ולא חיישינן למאן דאמר [גיטין דף יז:] שיש לבעל פירות עד שעת נתינה שמא כתב ליתן [בניסן] וימכור פירות נכסי מלוג עד תשרי ויתן לה בתשרי ותוליא מן הלקוחות שלא כדין לפי שחשש רחוק הוא ומילתא דלא שכיחא דלא מקדים איניש [ה] [פורענותא לנפשיה] (דכתב ללות [ו] ולא לוה עד תשרי) : ת"ר מצא שובר · שכתבה אשה לבעלה התקבלתי כתובתי ועודה תחתיו : לא יחזיר לא לזה וכו' · מטעם דמפקינן לקמן דלמא כתבה וכו' ולא נתנה עד תשרי ואזלה איתי בעודה תחתיו בין ניסן לתשרי וזבינתה לכתובתה לאחר בטובת הנאה כלומר בזול לפי שנותן מעות מספק שאם תמות היא יירשנה בעלה ויפסיד מי שלקחה אבל אם ימות בעלה או שיגרשנה יהא לוקח במקומה ויגבה את כתובתה ושוב לא היה לבעלה לפרוע כתובתה אלא ללוקח ושובר שנכתב בשמה איננו כלום ומפיק לשובר דכתיב בניסן ויקדים לשטרו של לוקח ויחזיק הבעל בקרקע המיוחד לכתובתה שלא כדין : שמע מינה וכו' · ומתוך שהיא יכולה למחול נאמנת לומר ששובר זה כתבתו ונתנתו לבעל ואם תאמר הניחא לרבותינו בעלי התוספות

נר מצוה

רש"י

הרב שלך : דא תהא למיקם ולמיהוי · ספר זה יהא לזכרון לקום ולהיות ככל הכתוב בו לדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו : מתנה · מתנת בריא : מהיום ולאחר מיתה · גוף קרקע קנוי לו מן היום ולאחר מיתה הפירות אבל לא יהא לו רשות למוכרם וליתנם ולהורישם לאחר עוד : ואי לא לא הויא מתנה · בתמיה כל שכן דאי יהיב ליה עכשיו גוף ופירות מעכשיו דקני ספי : שהיא כמתנת ש"מ · סתם · מתנת שכיב מרע לא זכיא אלא לאחר מיתה דמחמת מיתה הוא מנוה : הא אמר תנו נותנין · אמתניתין פריך דתלי טעמא בשאני אומר נמלך עליהם שלא ליתן: אפותיקאות · שעשה לו שדות אפותיקי למלוה על פה שהיתה עליו : לא יחזיר · כי שמא כתבה לזה ולא מסרה לו ולא זכה בקרקע וחזר וכתבה לאחר ומסר לו השטר וזכה ובא לחזור מן השני ורוצה לתתה לראשון וחפץ שימסרו לו שטר זה שיוציאנו בבית דינא ומגלא זמנו של שטרו קודם לשטר שני ויוציאנו בדין: בדידיה · שעדיין קיים ואמר תנו לזה : מצא שובר · שכתבה אשה לבעלה התקבלתי כתובתי ועודה תחתיו (כו' פירשתי לעיל) :

מצא

דיאתיקי ומתנה: תנו רבנן איזהו דיאתיקי (א) דא תהי למיקם ולהיות [א] מתנה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה אלא דכתיב בה מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה ואי לא לא הויא מתנה אמר אביי ה"ק איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קני אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה: שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנן: הא אמר תנו נותנין ורמינהי מצא דייתיקאות ואפותיקאות ומתנות אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה ופריק *רב זביד מתניתין דשמעת מינה אם אמר תנו נותנין ובריתא דקתני אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה תרוייהו בשכיב מרע ולא קשיא מתני' דקתני נותנין בדידיה דבר מהדר הוא דאמרינן אי [נמי] יהבה לאיניש אחרינא לית ביה פסידא דקמא ובתרא בתרא זכי דהא הדר ביה מקמייתא ובריייתא דקתני אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה בבריה כגון דאשתכח בתר דמית אבוה דאע"ג דבריה מודה ביה לא יחזיר דחיישינן דלמא *[כתב אבוה להאי ואימלך ולא יהביה ניהליה ובתר אבוה] כתבה הוא לאיניש אחרינא ויהבה ליה והשתא קא הדר ביה וסבר אנא לא מצינא למהדר (א) אימא דאבא יהבה להאי דניהדרו ליה כתבא וליזיל וליפקה מיניה דהאי דהוא זכי מינאי (ב) ונפלוג בהדיה הלכך לא יחזיר לא לזה ולא לזה אלא אמרינן ליה אי קושטא קא אמרת דיהבה ליה אבוך ולא קא הדר ביה זיל את השתא כתוב ליה שטרא אחרינא דאי נמי לא יהבה אבוך ליה וכתבת את לאיניש אחרינא לית ליה לההוא קמא פסידא דקמא ובתרא קמא זכי וה"נ מתנת בריא (א) אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה דאמרינן דלמא כתבה להאי מעיקרא ואימלך ולא יהבה ליה (א) והדר כתבה לאיניש אחרינא ויהבה ליה והשתא (ג) הדר ביה וסבר מיהדר לא מצינא הדרנא בי אימא להו להאי יהבתה וניהדריה (ד) לכתביה דאי מפיק האי כתביה דקדים זכי וניזיל וניפלוג בהדיה אלא אמרי' ליה האי כתבא לא יהבינן ליה להאי דלמא יהבתה את לאיניש אחרינא וקא הדרת *ליה אלא אי קושטא קא אמרת זיל את כתוב ליה להאי שטרא אחרינא דאי יהבתה לאיניש אחרינא לית ליה פסידא דכי נפקן תרתי קמייתא זכיא: °ת"ר מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל אין האשה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה בזמן שהאשה מודה מיהת יחזיר לבעל וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלה זבינתה לכתובתה מניסן ועד תשרי בטובת הנאה *ומפיק ליה לשובר דכתיב בניסן ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין אמר רבה (ב) ש"מ *איתא לדשמואל דאמר *המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל וכן הלכתא:

מצא

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) היינו שינויא דר' אבא בר ממל · ודלא כאביי דלאביי כיון שהוא רוצה אמאי לא יחזיר לקמא הא אמרי' עדיו בחתומיו זכין לו תוספות ורי"ף ז"ל לטעמיה דפסק לעיל דלא כאביי ומיהו לפי מה שדקדק הרא"ש ז"ל מדברי רי"ף ז"ל לעיל דלא אמרינן לאביי עדיו בחתומיו זכין לו אלא בשטר שעבוד אבל בשטר מתנה או מכר אם מכר ונתן לאחר בינתיים לא אמרינן עדיו בחתומיו זכין לו אתיא אפילו כאביי כן נל"ק : (ב) כן פירש ר"ת משום [illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות חדו'

(א) [illegible] ב"ב סי' תתסז: (ב) עי' לעיל ברי"ף סי' רס:

גי' ד"ס

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' שאם מת נכסיו לפלוני: [ב] נ"ב וגבי עבד נמי עיקר שטר אינו אלא לשיחרור ולשיחרור הוא כשר ולכך אמרינן אייתי ראי' : [ג] נ"ב וא"כ אמאי לא יחזיר : [ד] נ"ב דפריך לעיל והא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו על הא דתני אם נפל לא יחזיר : [ה] נ"ב אלא כבאר שטרות : [ו] נ"ב בניסן :

שלטי הגבורים

א וגם אשה שתבא אין כופין אותה [illegible]

מאתים שלה לא אמרו חכמים שתמכור ונראה מדבריו דאפילו היה כתובתה יתירה על מנה מאתים כגון [illegible] לה בכתובתה תוספת הרבה על סך שאמרו חכמים דמ"מ לא יגבה הנחבל מהם שאין כופין אותה [illegible] נכסי מלוג ואין ברזל וכל הדברים האלה לא ידענא מנא ליה להרא"ש לחלק בין כתובה בין נדוניא ואל[illegible] דאי משום דאמרינן התם בגמ' ואי נפיש כתובתה מכתובה דאורייתא לוקמא אכתובה דאורייתא ואידך [illegible]

[illegible] ניכלה בטובת הנאה בתבלה ומשני כגון דלא נפיש כתובתה מכתובה דאורייתא וכו' דמשמע הא נפיש כופין אותה למכור התם היינו טעמא דהבלה בבעל ומוכרת ג"כ לבעלה דהשתא ליכא למיחש למידי דאי משום דר"מ דאמר [illegible] לשהות עם אשתו בלא כתובה הרי יש לה כתובה דמוקמינן לה על מנה מאתים ואי משום דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו ומחלו וכו' הכא ליכא שום פסידא ללוקח דהיינו הבעל במחילה זו והלכך כופין אותה למכור [illegible]

המאור הגדול

[illegible] שובר בזמנו טורף אביי לטעמיה דאמר עדיו בחתומיו זכין לו ולכתבה ליתן ולא נתנה כלל [illegible] חיישינן וא"נ חיישינן היינו דקאמר לשתי כתובות לא חיישינן ואתרי טעמי סמיך :

[illegible] דקאמר לשתי כתובות לא חייש ואתרי טעמי סמיך : אמר הכותב תמהני על בעל המאור ז"ל מאי קא [illegible] מעשה בשחרורי עבדים דאמרינן לעיל הא ניחא למאן דאמר וכו' וכאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו שפיר [illegible] דמתלי תלי וקאי עד דמטי שטרא לידיה וכדין טרפו ולעיל נמי מוכחא דאמרינן הא ניחא אי סבירא ליה [illegible] אלא שמע מינה כיון שאמר תנו לא איכפת לן דהא ממטי שטרא לידיה הא למה זה דומה לכתב לו שט[illegible] עמו ולא חיישינן למוקדמין והכא נמי גבי שובר כיון דאילו כתבה ליתן בניסן ולא נתנה וזבנה לכתובת[illegible] דלאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מניסן זכה דאע"ג דלא מטא שטרא לידיה הויא לה כמחילה לפי דעת[illegible] תנו זכה למפרע דהויא לה כמוחלת מעכשיו ולזמן שיפרענה כדאמרינן נמי בשטרי הלואה דהוי ליה כמש[illegible] [illegible] אלא במחילה מעכשיו בזמן שאין האשה מודה נמי יחזיר ואם תאמר מפני חשש זיוף אף כשהאשה מודה נ[illegible] [illegible] אין לחוש לזיוף שהרי אמרו המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירו לבעלים ולא חששו לזיוף דכל כמה דלא מקיים [illegible] ומה שאמר בעל המאור ז"ל דאתרי טעמי סמיך טעותא היא דהא אם אי, האשה בכאן אינו מחזיר [illegible] דהא אביי חייש לקנונייא בפירקין לעיל ועוד דהאי טעמא בתרא הוא והיא ע[illegible]

מלחמת ה'

[illegible]

התוספות דלאמרי דחזר ומחלו איגו משלם אלא אותם דמים שקבל וכמו שנכתב גם כן בשמו של רבינו שרירא גאון ז"ל בתשובה שפיר הוי מגו אבל לפר"ח ז"ל שהוא סובר דמוחל דמי שטר מעליא משלם ולא מה שקבל בלבד וכדמשמע מלישנא דפרק הכותב (דף פו.) דאמר מגבי ביה שטרא מעליא וכמו שהסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל מאי מגו איכא הא ודאי טפי ניחא לה למימר דשובר מעליא הוא משום תמחול עכשיו שאם מחלה השתא מיחייבא לשלומי ללוקח דמי כולה כתובה כמאי דשויא השתא [ג] וכי אמרה דפריעא הוא מעיקרא לא בעיא לשלומי ליה אלא כפי אותו טובת הנאה שקבלה הימנו שהרי לא היתה כאן מכירה כלל · איכא למימר דלאו מדין מגו אתינן עלה אלא דכיון דקא מודה דפריעא היא ושובר מעליא הוא זו היא מחילתה וכמאן דאמרה מחול לך דמי · ואיכא למידק ניחוש דלמא במעמד שלשתן אקנייה ללוקח ושוב אינה יכולה למחול וכדמשמע סוף פרק קמא דגיטין [דף יג: ע"ש תוד"ה תנהו כו'] דבמעמד שלשתן מתחייב לוה ללוקח ומשתעבד לו ושוב אין המלוה יכול למחול דהשתא ליכא טעמא דמלי למחול-לאו קושיא היא דאפשר דבכתובה ליכא למיחש למעמד שלשתן דהא שקלינן וטרינן התם בגיטין מעמד שלשתן אי איתיה דוקא בפקדון או אפילו במלוה ואע"ג דאסיקנא דאפילו במלוה איתיה איכא למימר דהני מילי במלוה העשויה לגבות אבל בכתובה דשמא לא תבא לידי גבייה לא [תקנו] מעמד שלשתן ועוד שאפילו תאמר דאפילו בכתובה תקנו מעמד שלשתן ואינה יכולה למחול אין כאן קושיא כלל דהכא ליכא למיחש דאי איכא עדים כשאקנייה במעמד שלשתן אפילו נקיט שובר דקדים לא מהני ליה ולא מידי דהא אודי דלא פרע ושובר פסולא הוא ואי ליכא עדים הא אי בעי כפר ושובר לא מעלה ולא מוריד ומיהו לדעת הראב"ד ז"ל שכתב דכל שטר שכתוב בו משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך לא מצי מחיל ה"נ דוקא בשטר כתובה שאין כתוב בו משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך ולדידן עכשיו שהורגלנו לכתוב כן היכא שאין שטר כתובה יוצא [ד] מתחת ידה מסתמא חוששין לה ואפי' בזמן שהאשה מודה לא יחזיר כן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל :

נר מצוה

מתני' מצא *איגרות שום איגרות מזון שטרי חליצה ומיאונין ושטרי בירורין וכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר · מצא בחפיסה או בדלוסקמא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות הרי זה יחזיר כמה היא אגודה של שטרות שלשה קשורין זה בזה רבן שמעון בן גמליאל אומר אחד לוה משלשה יחזיר ללוה שלשה לוין מאחד יחזיר למלוה · מצא שטר בין שטרותיו ואין יודע מה טיבו יהא מונח עד שיבא אליהו · ואם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות : **גמ'** מאי שטרי בירורין הכא תרגימו שטרי טענתא שהוא שימוש ב"ד ר' *יוחנן אמר זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד כדתנן *דיני ממונות בשלשה זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד : °מצא בחפיסה או בדלוסקמא : *מאי חפיסה אמר רבה בר בר חנה חמת קטנה מאי דלוסקמא א"ר פפא בר שמואל טליקא דסאבי: תכריך של שטרות : תלתא דכריכי חד בריש חבריה:אגודה של שטרו' תלתא דרמו אהדדי וכריכי . מאי מכריז (א) שטרי שטרי : רשב"ג אומר אחד לוה מג' יחזיר ללוה דאי ס"ד ממלוין נפלו מאי בעו גבי הדדי (א) ודלמא לקיומינהו אזול דמקיימו ודלמא מידא דספרא נפול לא משהי איניש קיומיה בידא דספרא : שלשה לוו מאחד יחזיר למלוה. דאי ס"ד מלווין נפול מאי בעו גבי הדדי ודלמא למכתבינהו אזול ונפול מידא דספרא דכתיבו בתלת ידי ספרי ודלמא לקיומינהו אזול (ג) לוה לא מקיים שטריה : א"ר ירמיה בר אבא

רש"י

מתני' מצא איגרות שום · ששמו בית דין נכסי לוה למלוה בחובו : איגרות מזון · שקיבל עליו לזון בת אשתו : מיאונין · קטנה שהשיאוה אחיה ואמה לדעתם יוצאת ממנו במיאון ואינה צריכה גט אלא אומרת בפני שלשה אי אפשי בפלוני בעלי וכתבו בית דין לה שטר שמיאנה בפניהם להיות לה לראיה שמותרת לינשא : שטרי בירורין · מפרש בגמרא : הרי זה יחזיר · דליכא למיחש לנמלך כי ב"ד אין כותבין אלא דבר מקוים ולפרעון לא שייך בהו כדפרישית לעיל : מצא בחפיסה או בדלוסקמא · שום שטר : או · שמצא תכריך של שטרות או אגודה מפרש בגמרא מהו חפיסה ודלוסקמא ומהו תכריך ואגודה : הרי זה יחזיר · לדבר שיש בו סימן יחזירו להם : אחד הלוה מג' · אם ג' שטרות הללו לוה אדם [אחד] מג' בני אדם יחזיר מוצאם ללוה כי ודאי פרע להם והוחזרו לו ומן ידו נפלו דאי מן ידם נפלו מי קבלם למקום אחד : וכן שלשה דף כ: שלוו מן אחד · ודאי ממלוה נפל דאי לא תימא הכי מי קבלם יחד : מצא שטר · שאינו שלו בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו אצלו אם הלוה הפקידו בידו או המלוה אם קנאו פרוע והפקידו בידו להיות שליש ביניהן ושכחו: יהא מונח בידו · שלא ימסרנו לא לזה ולא לזה : ואם יש עמהן סימפון · מילי מילי קתני והכי פירושו המוצא בין שטרותיו שובר שנכתב על אחד משטרותיו יעשה מה שבסימפון והשטר הוא בחזקת פרוע ואע"פ שהיה לשובר [הזה להיות מונח ביד לוה] אמרינן הלוה האמינו ואמר למחר תנהו לי ושכח:[א] **גמ'** שטרי ברורין כו' · כשבוררין להן דיינין כותבין פלוני בירר פלוני ופלוני [ב] שלא יוכלו לחזור בהם : טליקא דסבי · כלי עור שהזקנים מצניעין בו כלי תשמישן שלא יצטרכו לחפש אחריהן: דרמי אהדדי · שהשכיב את ארכו על אורכו של חבירו : מאי מכריז · המוצא היאך יכריז : שטרי · מכריז שטרות מצאתי וזה צריך שיאמר כך וכך הן וכרוכין היו ודוקא שלשה אבל תרי מידע ידעי למיעוט שטרות שנים ואין מנין סימן : ודלמא לקיומינהו · אצל סופרי הדיינים הכותבין הנפיקות בכל שטרות : למיכתביה אזול · ומן הסופר נפול ומעולם לא לוה :

מתני' מצא איגרות שום · ששמו ב"ד נכסי לוה למלוה בחובו : איגרות מזון · שקבל עליו לזון את בניו ואת אשתו : ומיאונין · קטנה יתומה שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה יוצאה ממנו במיאון ואינה צריכה גט אלא אומרת בפני ג' אי אפשי בפלוני בעלי וכותבין לה ב"ד שטר שמיאנה בפניהם להיות לה לעדות שמותרת לינשא : שטרי בירורין · בגמ' מפרש : וכל מעשה בית דין וכו' · דליכא למיחש לשמא נמלך דהא ב"ד לא כתבוה אלא בדבר המקויים ולפרעון נמי ליכא למיחש דבהני שטרות לא שייך בהו פרעון כדאמרינן לעיל [דף טז:] ואפילו למאן דאמר שומא הדרא איכו דאפסיד אנפשיה כדפירשנו לעיל : מצא בחפיסה וכו' · שום שטר : תכריך של שטרות · או שמצא תכריך של שטרות בדרך או אגודה ובגמ' מפרש מאי חפיסה ודלוסקמא ותכריך ואגודה : הרי זה יחזיר · לדבר שיש לו סימן הוא שהכלי סימן כשיאמרו הבעלים בכלי כך מצאת אותם וכן תכריך ואגודה דבר שיש בו סימן הוא כדמפרש בגמ' : אחד לוה מג' · אם ג' שטרות הללו [על אדם] אחד היה שלוה מן ג' בני אדם : יחזירם ללוה · מי שמצאם דודאי פרעם והחזירום לו ומידו נפלו שאם מידם נפלו מי קבלם למקום אחד : ג' לווין · אם ג' לווין הם שלוו מאדם אחד יחזירם המוצאם למלוה דדבר ידוע שממנו נפלו : מצא שטר · שאינו שלו : בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו · אצלו אם הלוה הפקידו או המלוה או שמא מקלתו פרוע ומסרוהו לו להיות שליש ביניהם ושכחו לא יחזיר לא לזה ולא לזה [ויהא מונח עד שיבא אליהו] וכתב הרשב"א ז"ל דמסתברא דאפילו שניהם מודים שליש זה לא יחזיר למלוה משום דאיכא למיחש לקנוניא וללוה נמי לא יחזיר אלא קרוע דלמא חוזר ונותן למלוה [ה] ובלשונו ז"ל כתב והוצרכתי לכתוב כן מפני שראיתי מקצת החכמים שנסתפקו בדבר זה עכ"ל אבל הרא"ש ז"ל כתב שנראה לו דלא חיישינן לקנוניא אלא היכא דנפל דאיתרעאי אבל שטר המופקד לא אית ליה ריעותא אלא שאין הנפקד זכור מכח מי בא לידו ואם שניהם מודים יעשה כמאמרם : ואם יש עמהן סמפון יעשה מה שבסמפון · סמפונות שוברות ומילי מילי קתני המוצא בין שטרותיו שובר שנכתב על אחד משטרותיו יעשה מה שבסמפונות וכדאמרינן בגמ' והשטר בחזקת פרוע ואע"פ שהיה שובר זה ראוי להיות מונח ביד הלוה אמרינן האמינו הלוה ואמר מחר תתנו לי ושכח : **גמ'** מאי שטרי ברורין שטרי טענתא · שהיו כותבין הטענות כדי שלא יוכלו לחזור בהם דקודם שנכתב יכולין לחזור מפטור לפטור כגון שאם אמר תחלה לא לויתי חוזר ואומר לויתי ופרעתי אבל משנכתבו טענותיהן אינם רשאין לחזור דכיון שלא חזרו בהן עד שנכתבו ודאי בדוקא הם טוענים והיינו דתנן פרק גט פשוט (דף קסז:) אין כותבין שטרי בירורין אלא מדעת שניהם לפי שאתה חב להם בכתיבה זו דשוב אינם יכולין לחזור : זה בורר וכו' · פירש רש"י שהיו כותבין כן כדי שלא יוכלו לחזור בהן משמע דקודם כתיבה אע"פ שבררו יכולין לחזור ואפשר שדעת הרי"ף ז"ל שכתב בתשובה שיכול לחזור בו עד שיגמר הדין מיירי נמי בשלא נכתב אבל משנכתב לא ואיכא מ"ד דאע"פ שלא נכתב משטענו בפניהם אינם יכולין לחזור בהם ואע"פ שלא קבלו ולא [כתבו] וכן משמע בירושלמי דגרסינן התם בפרק דיני ממונות בתרא (פרק ג הלכה ד) קבל עליו [ו] בפני שנים יכול לחזור בו בפני ג' אין יכול לחזור בו ומשמע דקבלה מקרי משהתחילו לטעון בפניהם כן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל · ומיהו כל הני מילי בשלא קנו מידם אבל קנו מידם אינם יכולים לחזור ואפילו בפני שנים ואפילו קבל עליו קרוב או פסול דאין לאחר קנין כלום כדאיתא פרק זה בורר (דף כד:) : מצא בחפיסה או בדלוסקמא הרי זה יחזיר · פירשו המפרשים ז"ל דיחזיר בין ללוה בין למלוה למאן דיהיב סימנא דחפיסה או דלוסקמא דקי"ל [דף כז:] דחמור בסימני אוכף מהדרינן אבל בסימן דגופן דשטרות לא מהדרינן לחד מינייהו שכל אחד מהם בקי מהם : חמת · של עור שנותנין בה יין : טליקא דסבי · שקית שהזקנים מצניעין בה כלי תשמישן שלא יצטרכו לחפש אחריהם : תכריך של שטרות · פיסקא היא ולא קאי למצא בחפיסה דהכא משום סימן תכריך והאגודה עם סימן המנין ומש"ה אמרינן דתלתא יחזיר ולא תרי דכיון דשטרי מכריז תרי לא הוי סימן דמיעוט שטרות תרי ומנינא לא הוי סימן וכדאמר בגמרא וזה [צריך] שיאמר כך וכך היו וכרוכין היו כך וכדפרש"י ז"ל : דרמו אהדדי וכו' · השכיבן זה על זה ארכו על ארכו של חברו . אמר המחבר ונ"ל דלאו דכריכי חד בריש חברי' ודרמו אהדדי הוא דהוי סימן דוקא ולא בכרך אחד אלא דנקטי הני דשכיחי להו ועוד שכרך זו יותר בטוח שלא יתפרדו אחת מחברתה וה"ה כרך אחד דהוי סימן אם בטוח ג"כ שלא יתפרדו אבל אם בקל יכולין להתפרד ה"ל כמעות מפוזרין או משלחפי שלחופי דאמרינן לקמן בפ' שני [דף כה.] דהרי הם של מוצאן משום שנתייאשו הבעלים לפי שסברו לא מצאם איש אחד יחד והלכך אין לו בהם סימן כנ"ל ע"כ : רשב"ג אומר · שמעינן מהכא דכל היכא דאיכא למיחש ללוה או למלוה חיישינן ולא יחזיר לא לזה ולא לזה אלא מדעת שניהם · והא דאמרינן יחזיר לאו בכל מעשה ב"ד קאמרינן אלא

שלטי הגבורים

תוספת על מנה מאתים כדי לשלם שהבלה ותמכור לבעל והבעל יתרצה שפיר בכך משום דאין מגיע לו פסידא כלל במכירה זו אבל בהובלת באחרים ומוכרת לאחרים אע"ג דיש תוספת על כתובתה למה תמכור התוספת הא כל נגבי בעלה ודאי מחלה ותמחול הטוב שיתר על המנה מאתים לבעלה ונמצא לוקח מפסיד ואפי' תזבין ניהליה לנחבל מ"מ תמחול לבעלה ואטרוחי ב"ד בכדי לא מטרחינן ואין לומר דדוקא מנה מאתים הוא דקים לן שתמחול אבל התוספת ונכסי מלוג וצאן ברזל לא דלא ידענא מה חילוק יש בין זה לזה דאע"פ דנכסי מלוג וצאן ברזל הם נכסי דידה ממש שהכניסה לו מ"מ כך הם טוב שיש לאשה על בעלה כמו המנה מאתים ולענין זה חילוק ביניהם לא מצאתי ולא טעם לומר דעפי קים לן שתמחול בודאי המנה מאתים ממה שתמחול צאן ברזל ונכסי מלוג ועוד דלפי מה שפי' ר"י על הסיא דאמר תלמודא ואי דנפישא כתובתה מכתובה דאוריי' וכו' משמע דכך שוה התוספת שהוסיף הבעל על המנה מאתים אע"פ דאיהו מדידיה דבעל כמו הנכסי מלוג וצאן ברזל ועל אותו התוספת הוא דקאמר תלמודא דמוקמינן אותה על כתובה דאורייתא והמותר דהיינו התוספת שהוסיף הבעל לכתוב לה על מנה מאתים תמכור לבעל בהבלה א"כ אין חילוק בין ממון שהכניסה לו מדידה בין ממון שהוסיף לה מדיליה ועוד דלפי זה ק"ק על הרא"ש למה כתב דנכסי מלוג וצאן ברזל כופין אותה למכור בטובת הנאה לאחרים בחבלתה שחבלה באחרים ולא כתב כן בתוספת שהוסיף לה על מנה מאתים דנראה מדבריו דאותו תוספת אין כופין למכור ובתלמוד משמע דאותו תוספת כופין ואי לדידיה שוה דין חובלת בבעלה לחובלת באחרים לענין נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל דכופין בשניהם למכור למה לא יכופו גם בשניהם למכור התוספת כשיהיה ממנו [יותר] על המנה מאתים וצ"ע והגהת הרא"ש שם כתב נמי הכי בשם ראבי"ה אבל דברי הרי"ף ומיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק וסמ"ג עשין ע' משמע להדיא דאין כופין אותה למכור כלל בשום דבר כשחבלה באחרים :

עין משפט

א מיי' פרק יח מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור חו"מ סי' סה :

הגהות הב"ח

(א) שטרא מאי אירזא תלתא אפי' תרי נמי כדאמר רבינא טיבעא מכריז ה"נ שטרי מכריז. כך היא גירסת אלפסי ישן . ובספרים שלנו גרסינן מאי מכריז מנין מאי אירזא כו' : (ג) נ"ב מלוה מקיים שטרי' :

הגהות חו"י

(א) נל"ע דאם ניחוש שכשבאו יחד בבית הסופר נפל מהם לפני שנעשה הקיום א"כ ה"נ אפשר שיפלו אחר הקיום ומאי מפני דמקיימו [עיין ש"מ] :

הגהות מא"י

[א] תי' גמ' כאן נמחק ונכתב קודם ד"ה טליקא : [ב] נ"ב בירר פלוני : [ג] דשויא השתא כשהיא גרושה כנ"ל ונ"ב דמשמע מדקאמר ומפיק לה לשובר דכתב בניסן ואתי למיטרף לקוחות אלמא שהגיע זמן לגבות מלקוחות את הכתובה : [ד] נ"ב דאם שטר כתובה יוצא מתחת ידה נעיין אם כתוב שם משתעבדנא לך כו' או לא : [ה] נ"ב ויעשו קנוניא : [ו] נ"ב לדון :

הגהות הב"ח
(א) נ"ב מימר אמר כו': (ב) בסן כצ"ל: (ג) נקבר עליהן כצ"ל: (ג) נ"ל עשוי: (ס) מסכי אם סיו כו' כצ"ל:

ד"ס מ"ז

א מיי' פרק יח מהל' גזילה ואבידה ופרק י מהל' מלוה ולוה סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' סה:

ב מיי' פרק טו מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור ח"מ סימן רס רסב:

ג מיי' פרק ב ופ"ד מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עה טור ח"מ סימן רסב:

אלא בהנהו דליכא למיחש לפרעון כדכתיבנא לעיל: סמפון · שובר המבטל דבר קרוי סמפון שלו כדאמרינן [כתובות דף נז:] גבי קדושין בקדושי אשה ומכירת עבד שהמום קרוי סמפון מפני שמבטל את המקח: היוצא מתחת יד מלוה · שהיה מונח בידו ולא ביד הלוה: ספרא איתרמי ליה · וסבר אם יבא בעל חוב לפרעני ואני אין שטרי עכשיו בידי אם לא יהא שובר מוכן לי לא יפרע כלום: אלא אפילו וכו' · שיש לומר אם לא שנפרע למה לו לכתוב ולמהר לפני פרעון הואיל ויודע לכתוב: תנן וכו' · והא הכא דבמלוה עסקינן דקתני מלא בין שטרותיו: (כדאמר רב ספרא לקמן בשמעתין) שנמצא השטר · שהשובר יוצא עליו: בין שטרות קרועין · והוא אינו קרוע לפיכך סומכין על השובר שמקום השטר מוכיח עליו שהוא אמת שאם לא נפרע החוב לא היה נותן השטר חוב אצל שטרות קרועים:

סמפון שיש עליו עדים · אי אית ביה אשרתא · דבי דינא לא מקיימי ליה (ב) אלא אם כן ראו שפרע: ואם אין עליו עדים ויוצא וכו' · לא שאין עדים כלל קאמר דאם כן לא הימניה במידי דהספא בעלמא יהיב ליה אלא בדאית ביה עדים עסקינן אלא שאין בו עדי קיום ומש"ה נאמן: ומדאיצטריך למימר דהא הימניה שמעינן דשליש אפילו ליכא מגו נאמן כיון דהימניה דאילו הוה מגו כגון שלא ראו השובר בידו קודם שאמר דנאמן במגו דאי בעי יהיב ליה ללוה לא נריכין לטעמא דהא הימניה דאפי' לא הוה שליש הוה נאמן וכדאמרינן סוף פרק זה בורר [דף לא·] גבי ההיא איתתא דאמרה ידענא בהאי שטרא דפריעא הוא דכיון דאיתחזק בבי דינא מגו דאי בעיא קלתא לא אמרינן כלומר שכיון שראוהו ב"ד בידה קודם שאמרה פרוע הוא שוב אינה נאמנת משום מגו [ד] כן כ' הרשב"א והרנב"ר ז"ל אבל שליש לעולם מהימן אע"ג דליכא מגו והכי סלקא בעיין בפרק זה בורר:

סליקו להו שנים אוחזין

אלו מציאות · פירות מפוזרים · נתייאשו הבעלים [ה] כדמפרש בגמ' דהפקר הם: מעות מפוזרות · הואיל ואין לו בהם סימן ניכר איאושי מיאשי דהוו להו הפקר וזה הוא טעם כולם: כריכות · עמרים קטנים כדמתרגם(בתלמוד) [בתרגום] ירושלמי מאלמים אלומים מכרכין כריכין: כריכות ברה"ר · הא דאפליג בכריכות בין רה"ר לרה"י ובאחרא לא מפליג מפורש בגמרא [דף כב:] גבי פלוגתא דסימן העשוי לידרס: של נחתום · כל ככרות של נחתומין שוין אבל ככרות של בעל הבית יש להם סימן: ממדינתן · כגון שהם גזוזות כשאר כל גיזות המדינה לאפוקי הבאות מבית האומן

סימפון · שובר וכל דבר המבטל קרוי סימפון: היוצא מתחת יד המלוה · שהיה מונח בידו ולא ביד הלוה: ספרא איתרמי ליה · וסבר אי יבא בעל חוב לפרעני ושמא אין שטרי בידי ועכשיו אם לא יהיה לי שובר מוכן לא יפרע כלום: אלא אפי' נכתב בכתב ידו · שהיה לנו לומר כיון שיודע לכתוב למה לו למהר ולכתוב לפני פירעון: יעשה מה שבסימפון · והתם במלוה עסקינן דקתני מלא בין שטרותיו כו': שנמלא השטר · אשר הסמפון עליו בין שטרות קרועין והוא אינו קרוע לכך סומכין על השובר כי מקום השטר מוכיח על השובר שהוא אמת שאם לא נפרע לא היה נותנו אצל שטרותיו קרועין: ואם אין עליו עדים ויוצא מתחת ידי שליש · שאין הלוה מוליאו · אלא שליש מוליאו השליש נאמן:

סליקו להו שנים אוחזין

אלו מציאות · מצא פירות מפוזרים · נתיאשו הבעלים והפקר הם: מעות מפוזרות · הואיל ואין לו (ב) בה סימן ניכר ודאי אייאושי מיאשי והוי הפקר [א]: כריכות · מאלמים אלומים מתרגם [ב] מכרכין כריכין עומרים קטנים: ברה"ר · שהכל דשין עליו ואי היה סימן (ג) בקשר שלהן היה נשחת: של נחתום · [כל] ככרות הנחתומים שוין אבל ככרות של בעל הבית יש בהן סימן: **גמ'** בכמה · חשוב פיזור: ד' אמות · אבל בג' אמות לא חשיב פיזור: אי דרך נפילה · אי מלא בדרך שיש לו לדעת שלא הונחו מדעת שם אלא נפל: אפי' טובא · מקב נמי כיון שאין לו בהן סימן אייאושי מייאש: ואי דרך הינוח · הרי עתיד ליטלם ולא מייאש: במכניסתא דבי דרי · בזמן אסיפת הגרנות [ג] דכיון שדשו בעליהן העיקר ונותרו אלו נפים טרחייהו לקבצן: בציר מהכי · אם היה פיזורן בפחות מכאן: יאוש שלא מדעת · דבר שסתמו יאוש כשידעו שממנו נפל וכשמולאו המולא עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהם: באיסורא אתא לידיה: לדבר שאינו (ד) מסור להתייאש הוא

פרש"י ז"ל סבירא בלשונו ולא כ' יורשי, מסכר"ס

נר מצוה

אבא אמר רב *סימפון היוצא מתחת ידי מלוה אע"פ שכתוב בכתב ידו אינו אלא כמשחק בו ופסול ולא מיבעיא היכא דלא כתיב בכתב ידו דאיכא למימר ספרא אתרמי ליה [וכתב] אלא אפי' היכא דכתיב בכתב ידו סבר דלמא מתרמי ואתי ליה בין השמשות ואי לא יהיבנא תברא לא יהיב לי זוזי אמר אכתביה אנא ואנחיה דכי אתא איתיב ליה תברא ואשקול זוזאי ואי קשיא לך הא דתנן ואם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות התם שנמצא השטר בין שטרות קרועין דאמרינן מדרמי ליה בין שטרות קרועין ש"מ האי שובר דוקא הוא: וסמפון שיש עליו עדים ונמצא ביד *יורשי דף כא. מלוה משאלינן *להו לסהדי דחתימין עלוהי אי פריע שטרא אי לא פריע ואי לא ידעי סהדי אי נמי ליתינהו דלישאלינהו אי אית ביה אשרתא דדייני כשר ואם אין עליו עדים ויוצא מתחת ידי שליש כשר דהא הימניה לשליש וסמפון היוצא לאחר חיתום שטרות כגון שכתב בגופו של שטר לאחר חתימת העדים שטר זה פרוע כשר דאי לא פריע לא הוה מרע ליה לשטריה:

סליקו להו שנים אוחזין

[דף כא.]

°**אלו** מציאות שלו ᵃואלו חייב להכריז אלו רעז מציאות שלו מצא פירות מפוזרים מעות מפוזרות כריכות ברשות הרבים ועיגולי דבילה וככרות של נחתום ומחרוזות של דגים והתיכות של בשר וגיזי צמר הבאות ממדינתן ואניצי פשתן ולשונות של ארגמן הרי אלו שלו דברי ר"מ ר' יהודה אומר כל דבר שיש בו שינוי חייב להכריז כיצד מצא עיגול ובתוכו חרש ככר ובתוכו מעות ר"ש בן אלעזר אומר כל כלי אנפוריא אינו חייב להכריז: **גמ'** פירות מפוזרין בכמה א"ר יצחק קב בד' אמות היכי דמי אי דרך נפילה אפילו טובא נמי הרי אלו שלו ואי דרך הנחה אפילו בציר מהכי נמי לא א"ר עוקבא בר חמא ᵇבמיכנשתא דבי רעח דרי עסקינן קב בארבע אמות לא טרח איניש ולפיכך הרי אלו שלו בציר מהכי טרח איניש ולבעל הגורן נינהו: *איתמר יאוש שלא מדעת אביי כא: אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש בדבר שיש בו סימן כולי עלמא לא פליגי דלא הוי יאוש ואע"ג דשמעיניה דמיאש לבסוף לא הוי יאוש דכי אתא לידיה באיסורא אתא לידיה דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש (א) (א) אמר סימנא אית לי בגויה יהיבנא סימנא ושקילנא ליה · ובזוטו

כדקתני סיפא: אניצי פשתן · ריסטי"ש בלע"ז: ולשונות של ארגמן · מין למר סרוק ומשוך כמין לשון וצבוע ארגמן ומצויים הם: עיגול · של דבלה: כלי אנפוריא · מפרש בגמרא: **גמ'** פירות מפוזרים בכמה · וכמה רבי יצחק גופיה אתא לאשמועינן דיכא דמכנשתא דבי דרי שהוא קב בד' אמות כדמסיקנא וה"ק וכמה חשיב פיזור של הפקר קב בד' אמות קב מפוזר בד' אמות אבל בג' אמות לא הוי פיזור וטעמא מפרש ואזיל: אם דרך נפילה · שלא הונחו שם מדעת אלא נפלו: אפילו טובא מקב נמי · דכיון דאין לו בהם סימן אייאושי מייאש ואפילו אליבא דאביי דקי"ל כוותיה דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש הכא יאוש מדעת היא דפירות טובא מקב חשיבי ועוד שיש להן משקל ומכביד על נושאן ותיכף שנפלו ממנו מרגיש בהם אי משום שממשמש בהן בכל שעה מתוך חשיבותן שלא יפלו ממנו אי משום כובדו שמרגיש כשיקל גופו מהן והני טעמי אית ליה לאביי בכל הנך דמתני' דתני שהם שלו: אי דרך הנחה · שעתיד לחזור וליטול אותן: במכנשתא וכו' · כלומר [אין] ה"נ דדרך נפילה אפילו טובא נמי וכדאמרן אלא דרבי יצחק אתא לאשמועינן דבגורן בשעת אסיפת התבואה שדשין שם הבעלים ונשאו את העיקר ונותרו אלו: נפים טרחייהו . לקבצן: בציר (ה) מהכי · ואם היו פזורין בפחות מכן: **איתמר** יאוש שלא מדעת · (שלא מדעת) · דבר שסתמו יאוש לכשידע שנפל ממנו וכשמצאו המוצא עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהם: דמיאש לבסוף · לאחר שמצאו זה · כללא דיאוש כיון דאמר וי ליה לחסרוניה גלה דעתו שנואש בהם: באיסורא אתא לידיה · דדבר שאינו עשוי להתיאש הוא [דלכי ידע דנפל מיניה] לא מייאש ואע"ג דהשתא מיאש אקראי בעלמא הוא ומתחלה לא היה עומד לייאש: זוטו

המאור הגדול

[דף כב ע"א] **תא** שמע שטף נהר קוריו עציו ואבניו אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו קס"ד בשאין יכולין להציל ומאי אם נתייאשו הבעלים דידעי ביה הא סתמא לא כלומר דלא ידעי אלמא יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש כאביי וסיפא דאם היו הבעלים מרדפים כלומר אם יכולין ל ברדיפתן ואע"פ שאין מרדפין לא הוי יאוש וקשיא לרבא ואוקמה רבא כולה ביכולין להציל ואם אשו דשמעיניה דאייאש ואקשי' אי הכי מאי אם היו בעלים מרדפין כיון שיכולים להציל אפילו מרדפין כל היכא דלא שמעיניה דאייאש חייב להחזיר ואוקמה ביכולין להציל ע"י הרחק ואם נתיאשו רדפו הרי אלו שלו הא רדפו חייב להחזיר ודוקיא דרישא היינו סיפא מנין לאבדה ששטפה נהר תרת וכו' פירוש היינו זוטו של ים ושלוליתו של נהר שנפלה לו האבדה באמצעית הנהר מקום שהמים ין בהם כדאמרינן בהכונס צאן לדיר בענין אלו מפסיקין לפיאה והשלולית כה"ג מותר אפילו שלא ת דרחמנא שרייה בכל ענין ואין צריך ליאוש שלו ולא לידיעתו לפי שהיא אבודה ממנו ומכל אדם דומה לזה שטף נהר קוריו עציו ואבניו שזו השטיפה אינה בשלולית כלומר באמצעיתו של נהר בגדותיו ע"י רוב גשמים ואיידי דיקירי פלטי להו מיא וממנו הם אבודים אבל לא מכל אדם שאפשר סרו המים כשיגיעו למקום אחר ויניחום המים ברשות אחר: [שם ע"ב] **ואיסורא** דומיא דהיתרא כתב הרב ר' אברהם ז"ל הא תיובתא לא נהירא לי' ולי נראה דלאו דוקיא דדייקינא ממימרא דרבי יוחנן הוא דכל קושיא

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור תא שמע שטף נהר קורותיו עד וסיפא דאם היו הבעלים מרדפין כלומר שיכולין להציל ברדיפתן: **אמר** הכותב הרב אב ב"ד ז"ל כך כתב פי' דמאי אם נתייאשו דידעי ביה והוא נכון אבל בעל זה המאור ז"ל לא השלים פירושו כהוגן דאם היו מרדפין אחריהן לא משמע כלל אם יכולין להציל ברדיפתן ועוד שא"כ אף לרבא לא קשיא דדלמא הכי קתני אם אינן יכולין להציל שבודאי נתיאשו הרי אלו שלו ואם יכולין להציל ברדיפתן חייב להחזיר וכי היכי דמפרש אם דסיפא לאביי הכי נמי אפשר לפרושי אם דרישא לרבא אלא האי פירושא לא נהירא כלל והכי הוה ליה לאסוקי להאי פירושא דהכא במאי עסקינן שהנהר גדול והולך ומסר ונוטל היום מזה ולמחר כשחסר נותן לזה אי נמי דדילמא מסכ' משקלי ומעכבי אי נמי דאיידי דיקירי פלטי להו מיא למקום אחר וכמו שפי' בעל המאור הזה ז"ל ואם שמע שנתייאשו הרי הן של מוצאן דכיון דלית בהו סימן מימר אמר מאן דמשכח להו לא מהדר לי דלית לי סימנא בגווייהו ואם היו מרדפין שהולכין אחריהם עד שיחסרו המים למחר ויראו היכן יניחו אותן או שמא פלטי להו מיא חייב להחזיר דהא לא אייאש: ועוד ואיסורא דומיא דהיתרא כתב הרב ר' אברהם ז"ל וכו': **אמר** הכותב זה הדוחק אין הדעת סובלתו דלאו ליסנא דמימריה הוא כלל

הגהות חו"י
(א) ומה דשמעיניה מייאש אקראי בעלמא הוא דדבר שאינו עשוי להתייאש הוא תוס'. ומ"מ אם באו לידו אחר יאוש הרי הוא שלו ונ"ע הטעם ודוק בלשון התוס': (ב) לשון רש"י שבגמרא אלא א"כ פרע. וגם זה צל"ע ונ"ל דכולי האי לא טרח מלוה ודו"ק:

הגהות מא"י
[א] נ"ב וזהו טעם כולם: [ב] נ"ב בירושלמי: [ג] דכאן דשו כצ"ל: [ד] נ"ב אפ"ס כשר דהא הימניה לשליש כן כתב הרא"ש: [ה] נ"ב מכן: [ז] נ"ב ז"ל תוספות נ"ל דר"י גופי' בעי וכמה דאי גמ' בעי מאי בעי לוקי בדרך נפילה ואפילו טובא כדפריך בגמ' בתר הכי אלא מדברי ר"י הוא ור"י לא בעי לאוקמא דרך נפילה ואפי' טובא דלא כאביי דיאוש שלא מדעת הוי יאוש אלא מוקי במכנשתא דבי דרי שהניח שם מדעת והנ"י ז"ל לא ס"ל כתוס' אלא אפילו אליבא דאביי:

ומו של ים · מקומות יש בשפת הים שדרך הים לחזור לאחריו עשר פרסאות או יתר פעמיים ביום ושוטף מה שמוצא והולך : זוטו
לשון גדולה ושרוע בלשון יוני כמו שכתבו הזקנים [מגילה דף ט׳] לתלמי המלך ואל אצילי בני ישראל ולזאטוטי : ושלוליתו של נהר · כשהוא
מתפשט ויוצא חוץ לגדותיו ושולל שלל ושוטף הגמלא : רחמנא שרייה · ואפילו באתה ליד המוצא לפני יאוש ואפילו אומר לא מייאשנא לאו
כל כמיניה ואפילו מרדף אחריה דבטלה דעתו שהרי אבודה ממנו ומכל אדם כן דעת הרשב״א והרנב״ר ז״ל : ממנו · קרא יתירה הוא
לאשמועינן שאינה אבודה אלא ממנו : נר מצוה

תורה אור

ובזוטו של ים ובשלוליתו של נהר אע״ג דאית ביה סימן רחמנא שרייה דא״ר *יוחנן משום ר׳ שמעון בן יהוצדק מנין לאבדה ששטפה נהר שמותרת שנאמר °וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה [וגו׳] מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם יצאה זו שאבודה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם *פליגי בדבר שאין בו סימן אביי אמר לא הוי יאוש דהא לא ידע דנפל מיניה (א) ורבא אמר הוי יאוש (כיון) דלכי ידע דנפל מיניה מיאש דלא מצי יהיב סימניה ושקיל ליה והלכתא כוותיה דאביי ביע״ל קג״ם והא חדא מינייהו : *אמר רב זביד כללא דאבדתא כיון דאמר ווי ליה לחסרון כיס מיאש : א אמר רב זביד משמיה דרבא הלכתא *כריכות ברה״ר הרי אלו שלו ברה״י אי דרך נפילה הרי אלו שלו אי דרך הנחה ב חייב להכריז וזה וזה בדבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן בין ברה״ר בין ברה״י בין דרך נפילה בין דרך הנחה חייב להכריז (ג) : ° *בעו מיניה מרב ששת *) משקל הוי סימן או לא הוי סימן אמר להו רב ששת תניתוה ג מצא כלי כסף וכלי נחושת וגסטרא של אבר וכל כלי מתכות לא יחזיר עד שיתן אות או עד שיתכוין משקלותיו ומדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן : [א] ומקום נמי הוי סימן דקא מקשינן לקמן (ג) וניהוי מקום סימן ומפרקינן במדרין מדקא מקשינן ומפרקינן הכי שמעינן מיניה דמקום הוי סימן : *רשב״א אומר ד כל כלי אנפוריא אינו חייב **) להחזיר מאי כלי אנפוריא א״ר יהודה אמר שמואל כלים חדשים שלא שבעתן העין ולית בהו סימן נפקא (א) מיניה לאהדורי לצורבא מרבנן בטביעות עינא אי שבעתן העין קים ליה בגווייהו ומהדרינן ליה (ב) בטביעות עינא ואי לא שבעתן העין הרי אלו שלו דהא לא קים ליה לצורבא מרבנן בגווייהו דאמר רב יהודה הני תלת מילי עבידי רבנן דמשני בדיבוריהו במסכתא

*) בגמ׳ וברא״ש איתא מנין . **) במשנה איתא להכריז [וכ״ה הב״ח]

רש״י

הוא : זוטו של ים · מקומות יש בשפת הים שדרך הים חוזר לאחוריו י׳ פרסאו׳ או ט״ו פעמיים ביום ושוטף מה שמוצא שם והולך : שלוליתו של נהר · כשהוא גדל ויוצא לגדותיו שוטף ושולל כל מה שמוצא : שרי רחמנא . ואפילו באת ליד המוצא לפני יאוש כדמפרש ואזיל : כיון דאמר ווי לחסרון כיס . גילה דעתו שנתייאש ולכך הוי יאוש : ואי דרך הנחה · נוטל ומכריז והאובד יתן סימן במקום ולא יניחום שם דיש לחוש שמא ימצאם כותי ויטלום [ב]: וגסטרא של אבר · חתיכות של אבר: שיכוין משקלותיו · שיאמר משקלו ויכוין את האמת : שלא שבעתן העין · כלומר עדיין לא הורגלו בראייתו ותשמישו שיהא מכירו יפה : אנפוריא · נוטריקון אין פה ראייה : נפקא מיניה כו׳ · וכגון שזה תובעו הוא צורבא מרבנן : במסכתא

נמוקי יוסף

יע״ל קג״ם סימני הלכות הן · י׳ יאוש שלא מדעת ע׳ עד זומם בסנהדרין [דף כז׳] ל׳ לחי העומד מאליו בעירובין [טו׳] ק׳ קדושין שלא נמסרו לביאה בקדושין [נא׳] ג׳ גלוי דעתא בגיטא בגיטין [לד׳] מ׳ מומר אוכל נבילות [להכעיס] [ג] [בסנהדרין ד׳ כז׳]: כללא דאבידתא כיון דאמר כו׳ · פירוש בדבר שיש בו סימן אבל בדבר שאין בו סימן אע״ג דלא שמעיניה דאייאש כיון דידע דנפל מיניה הוי יאוש כדמוכחא סוגיין דלעיל ולא דמי לגזילה דלא קני בה יאוש דהתם היינו טעמא משום דבאיסורא אתא לידיה אבל הכא דבהיתרא אתא לידיה קני והכי איתא בהדיא בפרק מרובה (דף סו׳) : אמר רב זביד משמיה דרבא · אי דרך הנחה חייב להכריז · מקום · שיכריז מי שאבד חפץ [במקום] פלוני יבא ויאמר מה אבד וזה בא ואומר אני אבדתי חפץ פלוני [ד] ולא יניחנו שם שמא עובד כוכבים יטלנו והא דאמרינן דברה״ר הרי אלו שלו משום שאינה כ״כ גדולה ומש״ה מתגלגלת ברגלי אדם ובהמה ואינה כמנחת במקום שהניחה תחלה [ה] אבל היתה גדולה כיון דיקירא לא מינטפפא וחייב להכריז כדתניא האלומות בין ברה״י בין ברה״ר חייב להכריז ומטעמא דאמרן [ואסיקנא] דמקום הוי סימן ומיהו בנפילה לא הוי [מקום] סימן : אבל בדבר שיש בו סימן [כו׳]· דרבא לטעמיה דאמר דסימן[ו] העשוי לידרס הוי סימן[ז]: בעו מיניה מרב ששת משקל הוי סימן או לא : גסטרא · שברי חתיכות של אבר : שיכוין משקלותיו · אומר משקלו ויכוין האמת : ומדמשקל הוי סימן · תלמודא הוא דדייק הכי ולאו לישנא דרב ששת הוא דלמה ליה לאסוקי מאי דלא בעו מיניה וא״ת היכי פשטינן מדה ממשקל והא משקל עדיף ממדה כדאמרינן לקמן [דף כח׳] מדת ארכו ורחבו ומדת משקלותיו יכתן למדת משקלותיו וי״ל דהתם בבגד שדרכו לימדד ואין דרכו ליסקל הלכך משקל הוי ביה סימן מובהק טפי אבל כאן בכלי כסף וכלי נחושת שדרכן ליסקל ולא לימדד מש״ה מדה הוי סימן מובהק דידהו · והרא״ה ז״ל כתב דאפילו בנסכא משקל עדיף ממדה שכיון שאין שוין מהם כלים גדולים כל אדם יכול לשער מדתן והכא הכי פשטינן דמדמשקל בכלי כסף הוי סימן [מדה] בגלימא כל שכן דהוי סימן דטפי הוי סימן מובהק מדה בגלימא ממשקל בנסכא וראיה לדבר מדאמרינן פרק יש נוחלין (דף קכח׳) גבי היה יודע לו עדות קרקע עד שלא נסתמא וכסתמא ואמרינן התם אפילו גלימא אפשר דמיכוין מדת ארכו ומדת רחבו אבל נסכא לא ורב פפא אמר אפילו נסכא אפשר דמכוין מדת משקלותיו משמע דמ״ד נסכא לא סבר דמדת משקלותיו בנסכא לא חשיב כמדת ארכו ורחבו בגלימא : מנין נמי וכו׳ · אגב גררא דמדה נקט מנין דאם לא כן לא הוי ליה למידק ממשקל דברייתא לקמן בהדיא קתני בד״א בשמצאן אחד אחד אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז : גרסינן בגמרא [דף כג:] ההוא גברא דאשכח כופרא במעצרתא אתא לקמיה דרב אמר ליה זיל שקול לנפשך חזייה דהוה קא מחסס אמר ליה זיל שקול פלוג לחייא ברי מיניה לימא קסבר רב מקום לא הוי סימן אמר רבי אבא משום יאוש בעלים נגע ביה דחזייה דקדחו ביה חילפי : כופרא · זפת ודבר שאין בו סימן הוא : מחסס · לשון לא תחסוס כלומר שהיה מגמגם בדבר ולבו נוקפו · והא דא״ל זיל שקול לנפשך משום דידעינן דהך כופר לא היתה של בעל הגת דאי דידיה הוה כיון דברשותו הוה לא מהני ביה יאוש · וא״ת ותיקני ליה גתו לבעל הגת י״ל דקודם יאוש היה שם ולא עדיפא חצרו מידו דכל היכא דבאיסורא אתא לידיה לא זכי בה לעולם כן כתב הרנב״ר ז״ל : דקדחו ביה חילפי · אורטיג״ם גדלו עליה ומימים רבים היה שם וכבר נואשו בעלים : רשב״א אומר כל כלי אנפוריא כו׳ שלא שבעתן העין · עדיין לא הורגלו בראייתן ותשמישן שיהא מכירן יפה לשון אנפוריא נוטריקון הוא אין פה ראיה : לצורבא מדרבנן · אם זה התובען הוא צורבא מרבנן : קים ליה בגויה · וחייב להכריז בבתי כנסיות ובבתי מדרשות דשכיחי בהו רבנן ומתניתין דקתני אלו מציאות שלו אחר שהכריז בבתי כנסיות ובבתי מדרשות קאמר דהשתא כיון דלית בה סימן גם לצורבא מרבנן ליכא למיחש כן כתבו הרשב״א והרנב״ר בשם הראב״ד ז״ל : ואי לא שבעתן וכו׳ לא קים ליה · וסבור להכיר ואינו מכיר והלכך לא

אבל לא מדאורייתא מש״ה פסיק הכא הטור סי׳ ש״ג כדברי מיי׳ דיאוש כדי לא קני ובסימן שנ״ב פסק דיאוש כדי קני דהא מדאורייתא והא מדרבנן : ב כתב סמ״ג סימן ע״ד (אמר) אם דרך הנחה לא יגע בהן ואם נגע לא יחזיר פירוש לאותו מקום כדמסיק בירושלמי רבי אבא בר זביד אשכח חמרא מכוסה בחפיסה וכו׳ הלכך דבר שיש בו סימן מכריז ודבר שאין בו סימן זכה בו ויראה לי שינית עד שיבא אליהו שהרי באיסור בא לידו וכן פירש״י בפרק המפקיד עכ״ל :

מלחמת ה׳

כלל ולאו דתנא אלא לישנא דגמרא הוא ועוד דאי הכי לא הויא תיובתיה דרבא ואי רבי יוחנן אסר רבא שרי והוה ליה למימר ופליגא דר׳ יוחנן ואע״ג דמשום תנא אמרינן כיון דמימרא היא ולא ברייתא לא מותבינן מינה תיובתא כי הויא דבפרק לולב הגזול והכי איתא בכולי תלמודא בכה״ג ועוד דאפילו אמרה נמי רבי יוחנן קשיא היכי דייק לה מיניה ואי סברא דנפשיה אמר לא הוה ליה למימר ואסורא דומיא דהיתרא דאלמא דוקיא דקרא הוא ובאמת וברור פי׳ הוא שנכתב בספרים מה איסורא בין אית בה סימן וכו׳ ולא ידעינן מאן כתביה יפה אמר הרב אב בית דין ז״ל דלא נהירא וליתא כלל אבל תיובתא דמותבי׳ לרבא הכי הוא והכי גרסינן לה ואיסורא דומיא דהיתרא ולא גרסינן מה איסורא וכו׳ וה״פ דקרא גופיה דייקי׳ כיון שהתיר הכתוב אבדה שהיא אבודה ממנו ומכל אדם שעל כרחך בין יש בה סימן בין אין בה יש בה יאוש מכלל אתה שומע שאם מצויה אצל כל אדם אע״פ שיש בה יאוש אסורה וזהו ביאוש שלא מדעת דיאוש שלא מדעת לאו יאוש הוא וא״ת ודילמא הכי קאמר רחמנא אבודה מכל אדם מותרת לפי שיש בה יאוש ומצויה אצל כל אדם שאין בה יאוש אסורה וקמ״ל דיאוש קני יאוש באבדה משמלה נפקא ועוד לישמעינן יאוש במצויה אצל כל אדם אלא שמע מינה שאין יאוש מתירה לזו דלאו יאוש הוא ופירושא דכתיב בספרי אפשר לפרושי כי האי פירושא דידן אלא דקמיט לישניה : ומצאתי לרב הנגאל ז״ל שכתב בפירוש הכי יצאת זו שאבודה ממנו ומכל אדם הלכך הרי אלו שלו בין אית בה סימן בין לית בה סימן שרי דהא ודאי נתייאש ממנה וזו שהתיר בים ובנהר כנגדו אסור ביבשה מה היתרא בין אית בה סימן ואפילו לפני יאוש שרי כך מה שאסר ביבשה ואפילו לית בה סימן לפני יאוש אסורה ודברי ר״ח ז״ל אלו קרובים למה שכתבנו : ועוד וכי מאחר דאיתותב רבא הני תמרי וכו׳ שתחתיהן מותרין וכו׳ : אמר הכותב אי הכי מה שהודה לו לא טענו והוה ליה למימר תמרי ידיעי דנתרי וכיון דאיכא שקצים ורמשים וכו׳ אלא הכי פירושא כיון דאיכא שקצים ורמשים שעולים בראש האילן ואוכלין אותם מעיקרא נמי מייאש דאיידי דקילי שדי להו זיקא זו כתב הרב רבי אברהם בר דוד ז״ל ואני אמרה בלשון אחרת דמעיקרא נמי קים לן דתמרי ידיעי דנתרי אלא דלא עבידי דשדי להו זיקא למקום רחוק ואינו לא מיאש מימר אמר חזותן מוכחת עליהן ומיהו אדידע מייאש דהוה להו יאוש שלא מדעת ואמר ליה דאיכא שקצים ורמשים דאכלי להו אפילו לנושרים תחתיהן ואינהו עבידי דנתרי תחתיהן מעיקרא מייאש מינייהו וכולן מותרין והיא דאמרן לעיל באי זית הוא ולא חזותו מוכחת עליו אע״ג דלרבא איתמר קושטא הוא דהא ר׳ אבהו מקמיה רבא הוה ולגרמיה הוא דפירשה ולאו לפרוקיה לרבא : ועוד כתב הרי״ף ז״ל ומקום נמי הוה סימן מדאמרינן לקמן

המאור הגדול

קושיא כה״ג ליכא לאפוקי מדוקיא אלא מסקנא דמימרא כר׳ יוחנן הוא ור׳ יוחנן הוא גופה אמרה בפי׳ למימר דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש והיינו תיובתא דרבא : וכי מאחר דאיתותב רבא הני תמרי דזיקא היכי אכלינן להו אפילו המושלכין לרחוק ע״י הרוח בשלמא לרבא כיון שאין חזותו מוכחת עליו שהרי הולכין לרחוק מותרין וקס״ד דתמרי לא ידיעי דנתרי ואהדר ליה תמרי נמי ידיעי דנתרי כתאנה ואפילו המושלכין תחתיהן מותרין שאין הולכין לרחוק מותרין ואע״פ שחזותו מוכחת עליו ואין נמאסין בנפילתן דכיון דאיכא שקצים ורמשים דאכלינהו מעיקרא אייאושי מיאש על הקרובים כ״ש על הרחוקים : ועוד כתב הרי״ף ז״ל ומקום נמי הוי סימן מדאמרינן לקמן וניהוי מקום סימן ומפרקינן במדרין וכו׳ ולא היה צריך לכל זה מאחר דפסק כרב זביד משמיה דרבא הלכתא כריכות ברשות היחיד דרך הנחה חייב להכריז בדבר שאין בו סימן ממילא שמעינן דמקום הוי סימן ורבא לטעמיה דאמר מקום הוי סימן ובגמ׳ מתרץ לה למתניתין בפירוש משום הדין טעמא :

נמוקי יוסף אלו מציאות פרק שני בבא מציעא

לא סמכינן עליה (א) וכן פסק הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל פרק י"ד מהלכות גזילה ואבדה : במסכתא · יש בידך מסכתא פלוני סדורה בגרסא ואומר לא ואע"פ שסדורה היא בידו ומדת ענוה היא כיון שאין שואלין ללמוד ממנו שאם היו שואלין ממנו משום כך אדרבה אמרינן [קידושין דף ל·] ושננתם שיהו ד"ת מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם : בפוריא · פירש הרמב"ם ז"ל פי"ד מהלכות גזלה ואבדה שאם שאלו לו שכבת על מטה זו אומר להם לא משום שמא ירגלו בה קרי ויתגנה : באושפיזא · שלא ישבח אושפיזכנו בשוק שקבלו בסבר פנים יפות לומר כמה קא טרח בשבילי דלמא שמעי איכשי דלא מעלו ואזלו ואכסי ליה כדאיתא פ' אין בערכין (דף טז·) אבל בלנעא אדרבה מדה טובה היא כדאי' בברכות פרק הרואה (דף נח·) אורח טוב מהו אומר [ג] כן פירשו בתוס' . והא דלא חשיב הכא הא דמותר לשנות מפני השלום פרק הבא על יבמתו (דף סה:) שנאמר כה תאמרו ליוסף אנא שא נא וכו' פירש הרי"ף דלא איצטריך הא דמצוה היא כדא"ר נתן מצוה שנאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול וגו' ויאמר ה' עגלת בקר וגו' : כסא דכספא · מאושפיזכנו היתה : בדי מחטין · כדפרש סיכי שהם ענפי אילן ובאותו בד תלוין מחטין : לצורות · מין מזלגות קטנות של טוות זהב : אחד אחד · בד אחד וחרוז אחד : חייב להכריז · דמנין הוי סימן : בד קרי ליה · כדאמרי' בסוכה [דף מד:] גבי ערבה שנשרו מקצת עליה ואיכא מ"ד עלה אחת בבד אחד כשרה · וכבר כתבנו לעיל דקי"ל כר"ש בן אלעזר אע"ג דמשמע דפליגי רבנן עליה מדקתני ומודה : ברדלס · לב ודרכו להרוג אווזין ותרנגולין : ובכל מקומות שהרבים מצויים · אפילו יש סימן מתיאשין הבעלים מהם דומיא דזוטו של ים : ברוב ישראל כמי אמר. וטעמא משום דאיכא איכשי דלא מעלו ושקלי ולא מחזירין· וכתב הרי"ף ז"ל דבעיין לא איפשיטא וברוב כותים מותר וברוב ישראל נוטל ומכריז : ומשמע מסוגיין דבתי כנסיות ובתי מדרשות אם הם חוץ לעיר ויתבי בהו כותים לשמור כיון דכותים יתבי בהו

רש"י

במסכתא · שואלין אותו יש בידך מסכת פלוני והוא אמר לא : בפוריא · [ב] שמשנה מטתו משום לניעות : באושפיזא · שאלוהו על אושפיזכנו אם קבלו בסבר פנים יפות יאמר לא כדי שלא יקפצו עליו בני אדם שאינם מהוגנים להתאכסן עמו : איגנוב ליה כספא · של אושפיזכנו הוי : [בדי מחטין] · בד שתולין בו מחטין : ניצורות · מיני מזלגות קטנים של טווי זהב : שנים שנים חייב להכריז · (ה) דמנין הוי סימן : סיכי · ענפי אילן : עלה אחד בבד · בסוכה מיתנייא גבי ערבה : ברדלס · ... ודרכו להרוג אווזין ותרנגולין : ובכל מקום שהרבים מצויים · אפילו בדבר שיש בו סימן : בשוקא דבי דיסא · שמוכרים שם חטין כתושין לדיסא ורבים מצויין שם : בתר תריסר ירחי שתא · מנאם :

תורה אור

נר מצוה

במסכתא בפוריא *באושפיזא למאי נפקא[דף כג.] מיניה אמר (א) רב הונא לאהדורי ליה אבידה בטביעות (א) עינא אי ידעינן ביה דלא משני אלא בהני תלת מילי מהדרינן ליה ואי לא לא מהדרינן ליה: גרסינן בפרק הבא על יבמתו*[דף סה:] א"ר אילעא משום ר' יהודה בר' שמואל מותר [בראשית נ] לשנות בדברי שלום שנאמר °כה תאמרו ליוסף אנא שא נא וגו' ר' נתן אומר מצוה שנא' [ש"א טז] °ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך וגו' · ומסתברא לן דהאי דלא (ב) חשיב הא בהדי הנך תלת מילי משום דהאי לא איצטריכא ליה דמצוה היא כי איצטריכא ליה הנך דרשות : מר זוטרא חסידא איגנב ליה כסא דכספא מאושפיזיה חזייה להההוא בר בירב דמשא ידיה ונגיב בגלימא דחבריה אמר האי הוא דלא איכפת ליה אממונא דחבריה כפתיה ואודי : (ג) ומודה ר"ש בן אלעזר בכלים חדשים ששבעתן העין (ג) שחייב להכריז ואלו הן כלים חדשים שלא שבעתן העין שאינו חייב להכריז [א] בדי מחטין וצינורות ומחרוזות של קרדומות · וכל אלו שאמרו שמצאן אחד אחד אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז · מאי בדי סיכי דכל דתלו ביה מידי בד קרו ליה כי ההיא דאמרינן בסוכה* עלה אחד בבד אחד : וכן היה [דף מד:] ר' שמעון בן אלעזר אומר *המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן [דף כב] הברדלס ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר והמוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו א מפני שהבעלים מתיאשין מהן : איבעיא להו כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר ברוב כותים אבל ברוב ישראל לא או דלמא ברוב ישראל נמי (ג) ואם תמצא לומר אפילו ברוב ישראל (ד) פליגי רבנן עליה או לא ולא איפשיטא °וסוגיין דברוב כותים מותר וברוב ישראל נוטל ומכריז : *רב יהודה הוה שקיל ואזיל בתריה דמר שמואל בשוקא דבי דיסא א"ל מצא כאן ארנקי מהו א"ל הרי אלו שלו בא ישראל ונתן סימניה מהו א"ל חייב להחזיר א"ל תרתי (ה) אמרת אמרת הרי אלו שלו והדר אמרת חייב להחזיר א"ל לפנים (ו) משורת הדין כי הא דאבוה דשמואל אשכחנהו להנך חמרי במדברא ואהדרנהו למרייהו לבתר תריסר ירחי שתא לפנים

בקבע מחפשין תדיר וממשמשים כל מה שבבית [ד] אבל ישראל אין מתעסקין שם אלא בתלמוד ומשום הכי אפילו שרוב הנכנסים שם ישראל הם הוה ליה כרוב כותים : גרסינן בגמרא [דף כד:] אמר רב אסי מצא חבית של יין בעיר שרובה כותים מותרת משום מציאה ואסורה בהנאה בא ישראל ונתן סימניה מותרת למוצאה בשתייה וכי מאחר שאסורה בהנאה למאי הלכתא מותרת משום מציאה אמר רב אשי לקנקנין : מותרת משום מציאה · ואינו חייב להכריז : ואסורה בהנאה · היין כדמפרש ואזיל : מותרת בשתיה · יצאה מספק יין [נסך] ומותרת למוצאה בשתיה דכיון דרובה כותים נתייאשו הבעלים ולא בעינן הכא חותם דדוקא במפקיד אגל כותי דאיכא למיחש לזיופא וכי ליכא אלא חותם אחד טרח וזייף ומהדר ליה לחותם כדאיתיה ומש"ה בעי' שני חותמות דכולי האי לא טרח אבל במציאה כל שהיא סתומה סגי דאם איתא דנגע בה כותי לא היה חושש לחזור ולסתמה אלא היה לוקח מן היין והולך לו או שהיה מוליכו לביתו הלכך כיון שאנו רואים אותה סתומה ודאי לא נגע בה אדם ומותרת הרשב"א ז"ל וכן הרנב"ר ז"ל (ב) : דבי דיסא · שמוכרים שם חטים כתושים לדייסא ורבים מצויין שם : תרתי · דסתרן אמרת הרי אלו שלו והדר אמרת חייב להחזיר : לבתר תריסר · מצאן כך פרש"י ז"ל כלומר דהוה לפנים משורת הדין כיון שהיו אבודים ממנו זמן רב כל כך דמסתמא אייאושי מייאש כדאמרינן גבי כופרא דקדחו ביה חילפי ובתוספות הקשו שלא מצינו בשום מקום שאבידה לאחר י"ב חדש תהא של מוצאה דחשיב ליה הכא לפנים משורת הדין ועוד דלישנא לא משמע הכי דה"ל למימר אשכח חמרי במדברא בתר תריסר ירחי שתא ואהדרינהו לפיכך פירשו בתוספות דה"ק אהדרינהו למרייהו בתר תריסר ירחי שתא משמצאם · כלומר שנטפל בהם יותר משנים עשר חדש והיינו לפנים משורת הדין מדאמרינן לקמן [דף כח:] עד כמה מטפל בהם והולך

[ג] נ"ב כל מה שטרח בעס"ב לא טרח אלא בשבילי : [ד] נ"ב הכנסת :

חושן משפט סימן שס"ח תשובות רב שרירא גאון ז"ל שנשאל על הטענות כיוצא באלו שבאין בין הבעלים והלוקח וז"ל ראובן שנאבדו כליו או נגנבו או נטלוהו ליסטים ובאו ליד כותים וקנאם ישראל אחר ממנו בפחות ובאו הבעלים ותבעום מיד זה שקנאום וא"ל הלוקח כבר נתיאשת מהם והשיב ראובן יש לי עדים שלא נתיאשתי והפסתי אחר הכלים עד עתה ועוד כי מנהג אצלנו כל מי שיאבד ממנו ממון בין בגניבה בין בלסטים ביד ישראל אחר שיחזירנה ויטול מה שהוציא עליו ואתה בא לשנות המנהג ואם המחזיק טוען נתיאשת והתובע טוען לא נתיאשתי ואשבע שלא נתיאשתי ואין עדים בדבר במה יתברר שנתייאש תשובה אם הבעלים מרדפין הכלים שנאבדו לו ודאי לא נתיאשו וזה שקנאם צריך להחזירם וכ"ל דצריך להחזיר גוף החפץ מאחר שלא נתיאש ואם אמר בעל הכלים דבר שניכר מהם שנתיאש אין לחזור על הקונה לתובעו וכ"ל דהכי קאמר דכיון לא יאוש קנה הלוקח לר"י לגמרי ולמיי' וסיעתו גוף הגזילה אבל מחזיר דמים ואם אינו ניכר ואינו נודע מדבריו שנתיאש ולא מרדף אחריהם ואומר לא נתיאשתי והקונה אומר נתייאשת אין סומכין לא על דברי זה ולא על זה ואין כאן שבועה אלא ב"ד אומדין ופוסקין אותו הדבר אם ראוי ליאוש אם לא ואם רואין הדבר שראוי ליאוש מעמידים ביד הקונה וכ"ל דלר"י מעמידין ביד הלוקח ואינו מחזיר לבעלים כלום ולמיי' מעמידין ביד גוף החפץ אבל מחזיר דמיו לבעלים ואם רואין הדבר שאינו ראוי ליאוש מוציאין מהלוקח לפיכך אם נתברר הדבר שבעל הכלים היה מרדף אחריהם לא הוי יאוש וחייב הקונה להחזיר אף על פי שלקחו בפחות הרבה משויין וכן לעיל בלא כלום חייב להחזירם בחנם וכ"כ הרא"ש לעיל וטור חו"מ רל"ז מיהו היכא דלא נתיאשו הבעלים דאמר דצריך להחזיר נראה בעיני דהוי בפלוגתא השנוי גבי אנס לעיל דלרש"י צריך להחזיר בחנם ולר"ג והרא"ש נוטל מה שההנהו כמו שכתבנו והלוקח מן הלסטים אם בא לצאת ידי שמים מחזיר לבעלים הראשונים ואם נתכוין לקדש לבעלים וליקח בזול הרי הדבר מסור ללב ומן השמים נפרעין ממנו מפני שלא היה לו לקנות דבר שידוע שהוא גזל ומה שכתבת שיש מנהג במקומכם שהקונה מהלסטים וגנבים מחזיר לבעלים ונוטל מה שהוציא אם ודאי כך הוא ודאי כך הוא חייב כל אדם לבלתי שנות מנהג מקומכם דאמרינן מגלן דמנהג מילתא הוא שנאמר אל תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים וכ"ש בדבר שיש בו תקנה גדולה והסרת מריבות ואל תשנו עכ"ל ולקמן גבי (מסר) [מכיר] כליו ביד אחר ... כליו ביד אחר הבאתי תשובה זו והארכתי בו עס"ב ואם נטלו מוכסים כסותו והחזירו לו כסות אחרת או שנטלו את חמורו ... לו חמור אחר ה"ז שלו מפני שזו כמכירס היא ויש כאן שינוי רשות וגם יש כאן נמי יאוש שחזקתן שנתייאשו הבעלים ממנה גם אין כאן איסור משום שנהנה מן הגזל דקי"ל דאסור ליהנות מן הגזל אף לאחר יאוש דזה באותו כלל דאינו יודע בודאי שזו גזולה ומעתה נ"ע האי מוכס באיזה מוכס מיירי דודאי [לא] מיירי במוכס כותי דהא קי"ל דלא מייאש בסתם אלא במוכס ישראל מיירי דבסתם מתייאשים מגזילה ואע"פ שמלאכתו מלאכת ... אין לאסור לזה ליהנות מאותו כסות וחמור שנתן לו ולומר דאף על פי שאינו יודע בודאי שזה הכסות והחמור שנותן לו הוא מגזל מסתמא גזל הוי דאעפ"כ אינו נהנה מן הגזל כלל אלא בשלו הוא נהנה דהא בשכר ... מן המוכס ואין האיסור אלא ליהנות כמו שכתבתי לעיל גבי אין [פורעין] מעות מתיבת המוכסין וכן הדין בגזלנין שנטלו לו כסותו וחמורו והחזירו לו כסות וחמור דהוי שלו לגמרי לכ"ע אם הוא גזלן ישראל דמסתמא ... ים מתיאשי הימנו ואין חילוק בין גזלן ומוכס בזה ונראה דהוי שלו לגמרי בין הכא ובין הכא לכ"ע דהא לא חשיב לוקח את הגזילה וקונה אותה לענין זה שיתחייב להחזיר דמיה לבעלים שכתבו מיי' וסיעתו כי שלו הוא ... ומציל מידם ואף על פי שהחמור והכסות שנותנין לו הגזלנין הוא מאיש אחר הא הוא אינו יודע מזה כלל ומדברי מיי' נראה שאם הוא יודע שהוא של גזילה שאסור לו ליהנות ממנו כמו שכתב פ"ה מהלכות גזילה מיהו ... פרש דבריו דמיירי דוקא שבשעה שהגזלנין נותנין לו החמור והכסות הוא יודע שהוא של גזילה דליכא כאן אלא יאוש בלבד אבל אם לא ידע בזה עד שהחמור והכסות ברשותו דאיכא כאן יאוש ושינוי רשות תו לא ... יב להחזיר ולא נאסר לו ליהנות ממנו כדמשמע מדבריו בריש הסוגיא פירקא ועוד אומר אני דאין לחוש לאיסור הבא משום שנהנה מן הגזל דאין זה קרוי נהנה כל כך כיון דהכבר לקחו לו חמור וכסות שלו וזה ... ירו לו הוא חלוף שלו כמו שכתבתי בסמוך ומהא דאמרינן דאם המוכס והגזלן החזיר כסות וחמור אחר לזה תחת שלו קודם יאוש בעלים דצריך להחזירו לבעלים הוכיח המרדכי ועשה מעשה על כובסת אחת בת כותית ... רותחת בגדים לכמה יהודים ואבדה סדין אחת מן היהודים ונתנה לו תמורת סדין שלו אשר אבדה וגוה להחזיר לו שהרי אותם היהודים האחרים לא נתיאשו מסדין שלהם אבל ודאי אם הכובסת משכנה ... לאותו יהודי עשו תקנת השוק במשכנתא וצריך להחזיר לבעלים אשר קנאו עכ"ל ומכאן אתה יכול ללמוד גם גבי נתתום כותי או בעל אומנות אחר שעושה מלאכה לכמה יהודים ונתן יהודי אחד חפץ אחד מיהודי ... שצריך להחזירו לבעלים בחנם אך לא ידעתי למה יהיב המרדכי טעמא ללא נתיאשו הבעלים מפני שהם מרדפים אחרי סדין שלהם הא בלאו האי טעמא נמי מסתמא לא הייאש ואולי כי י"ל דהא דקאמר ומתלק תלמודא ... גזלן כותי וגזלן ישראל לענין יאוש בסתם היינו דוקא בימי התלמוד שהכותים היו דנין להוציא הגזילה מן הכותים בלא הכותים באומד הדעת והלכך הנגזל ... מייאש אבל בימי המרדכי אולי גם הכותים לא היו מוציאין רק על ידי עדות ברור כמו שנוהגים עתה בזמנינו והיו דין ישראל כדין כותים שוים בזה הלכך לולי שהיו הבעלים מרדפין אחריהם היינו אומרים דבסתם ... ומש"ה לא סגי ליה למרדכי דהכובסת (אי נמי) בלא טעם זה לפי שהבעלים מרדפין אחריהם הוי יאוש בסתם כי אולי לא היה לבעלים סימן בסדין ובכה"ג מייאש אפילו בגזלן כותי כמו שכתב מהר"ם שם בהגהות ... וכן נראה בעיני לפי האמת והדין משתנה לפי הזמנים כמו שכתבנו גבי שואל מעות לכותי וכמו שכתב להדיא הרא"ש ז"ל פרק השוכר את הפועלים גבי פועלים שנכנסו לתבוע שכרן מבעה"ב ומעתה איכא למשמע מהכא דהאידנא ... אפילו גזלן כותי בסתם הוי יאוש וכן דבר שאין בו סימן בסתם מתייאשים הבעלים ממנו בין שגזל כותי או ... בין גזלן כותי בין גזלן ישראל לעולם כמו שישראל אין מוציאין מן הגזלן אלא בעדות ברורה ... כד"ן . ונחיל של דבורים שברח מן הבעלים המציל אותם מיד הגזלן צריך להחזירם לבעלים אם לא שמענו מהבעלים שנתיאשו ממנה בפירוש אבל בסתם לא הוי יאוש ואע"ג דגזילת נחיל של דבורים לא הוי אלא מדרבנן ...

והולך עד י״ב חדש מכאן ואילך שם דמיהם ומניחן והוא לא עשה כן אלא נטפל בהן עד לאחר י״ב חדש עד דאהדרינהו ניהלייהו לפנים משורת הדין כדתני רב יוסף וכו׳ והודעת להם וגו׳ אשר יעשו זה לפנים משורת הדין: דגלדאי · רצענין: גרסי׳ בגמרא [דף כד:] ההוא גדיא דשקיל בשרא ושדא בי כנייתא דבי מר מריין אתא לקמיה דאביי א״ל זיל שקול לנפשך והא רובא ישראל נינהו שמעת מינה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב ישראל שאני גדיא דכוותו של יש דמיא והא אמר רב בשר שנתעלם מן העין אסור בעומד ורואהו רבי אמי אשכח פרגיות שחוטות נר מצוה תורה אור

אתא לקמיה דרבי אסי ואמרי לה לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה זיל שקול לנפשך ע״כ בגמרא: דיו · עוף שקורין וולטו״ר והוא לשון דיה: ושדא בי כנייתא · השליכה בתוך דקלים של מר מריין: והא אמר רב וכו׳ · מכאן למד הרי״ף ז״ל דקי״ל כרב מדפרכינן מיניה בהדיא ובתוספות דוחין דלא גרסינן אביי אלא רב ולפיכך פריך מיניה וביה אף על גב דלית הלכתא כוותיה ואחרים דוחין עוד דאפילו גרסינן אביי שפיר פריך דבכה״ג דחזינן דיו דאייתי בשרא לכ״ע אסור ואפילו בעיר שרובה ישראל דהכי מכולי עלמא שקלי אלא שהזכיר רב דאסר בשר שנתעלם בהדיא אבל׳ בבשר כשר שנתעלם מן העין לא קי״ל כוותיה והכי דייקי׳ מדפריך פרק גיד הנשה (דף צה:) ורב היכי אכיל בשרא דמשמע אבן שפיר אכלינן להאי דינא מסכים הרשב״א ז״ל ואמר פרגיות דבסמוך יוכיחו דאין הלכה כרב דאי כרב ניחוש לדיו דמעלמא דרובא כותים נינהו מייתי ונראה שדעת הרנב״ר ז״ל כן: פרגיות · גוזלות: זיל שקול לנפשך · התירם לו לאכילה ש״מ דברוב ישראל הוה ומדהתירם משום מציאה ולא חייבו להכריז הוה משמע דהלכתא כרבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב ישראל אלא דמדלא דייק תלמודא הכי שמעת מינה וכו׳ כדלעיל נראה דאיכא לדחויי דלעולם רוב כותים אלא שרוב הליידין ישראל הם ודרכן היה לשחוט מיד כדי שלא יברחו דאם לא כן ה״ל למידק ולתרולי כדדייק ומתרץ גבי מנא גדי שחוט והתירוהו משום מציאה כר״ש בן אלעזר ומשום שחיטה כר׳ חנינא בנו של ר׳ יוסי הגלילי דדייק שמעת מינה הלכה כרשב״א אפילו ברוב ישראל ומתרץ אמר רבא רוב כותים ורוב טבחי ישראל ומיהו הכא גבי פרגיות לא שייך לתרולי רוב טבחי ישראל שאין טבחין יודעין לעופות (א)· (ח) ודייקינן מהא גבי גדי תשובה למה שכתב הרב בעל העטור ז״ל דשולח אדם לחברו עוף שחוט ע״י כותי ולא חיישינן לאיחלופי והביא ראיה מהא דאמרינן פרק גיד הנשה (דף צד·) גבי שולח אדם ירך לכותי דחתוכה דישראל מידע ידיע ה״נ מידע ידיע הוא וליתא דא״כ היכי מוכח מדהתירו לו משום

לפנים (א) משורת הדין כי הא (א) *דא״ר יוסף °והודעת להם זו בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים ילכו זה ביקור חולים בה זו קבורה ואת המעשה זה הדין אשר יעשון זה לפנים משורת הדין: *רבא הוה קא אזיל בתריה דרב נחמן בשוקא דגלדאי ואמרי ליה בשוקא דרבנן א״ל מצא כאן ארנקי מהו א״ל הרי אלו שלו בא ישראל ונתן סימניה מהו אמר ליה הרי אלו שלו [א] והלה עומד וצווח אמר ליה נעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים: מתני׳ *ואלו חייב להכריז מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא מעות בכיס או כיס כמות שהוא צבורי פירות וצבורי מעות *שלשה מטבעות זו על גבי זו כריכות ברשות היחיד וכברות של בעל הבית וגיזי צמר הלקוחות מבית האומן כדי יין וכדי שמן חייב להכריז: גמ׳ טעמא דפירות בכלי או כלי כמות שהוא מעות בכיס או כיס כמות שהוא הא כלי ולפניו פירות כיס ולפניו מעות הרי אלו שלו פירוש המעות והפירות תנינא להא דתנו רבנן מצא כלי ולפניו פירות כיס ולפניו מעות הרי אלו שלו מקצתן בכלי ומקצתן ע״ג קרקע (ב) חייב להכריז דחיישינן דלמא לבעל כלי נינהו ואי קשיא לך הא דתניא מצא דבר שאין בו סימן ומאי ניהו פירות בצד דבר שיש בו סימן °ומאי ניהו כלי חייב להכריז דאלמא חיישינן דלמא לבעל כלי נינהו והכא קתני מצא כלי ולפניו פירות הרי אלו שלו ולא חיישינן לפירי דלמא לבעל כלי נינהו אמר רב פפא לא קשיא הא דקתני חייב להכריז בדאשתיירו ביה מינייהו מידי דחיישינן דלמא הני דקמיה (ג) מיניה אישתפוך והא דקתני הרי אלו שלו בדלא אשתייר ביה מידי דאמרינן אם איתיה דמיניה דמנא אישתפוך הוה משתייר ביה מינייהו מידי ומדלית במנא מידי (ד) שמעינן מינה מאיניש אחרינא נפול ואייאש לי׳ מינייהו דלית ליה סימנא בגוייהו ולפיכך הרי הן שלו ואי בעית אימא הא והא דלא אשתייר ביה מידי ולא קשיא הא דקתני חייב להכריז במהדר אפיה דמנא כלפי פירי דאמרי׳ מהאי מנא נפיל ואית למרייהו סימנא בגוייהו ולא אייאש (ה) מינייהו והא דקתני הרי הן שלו דלא מהדר אפיה דמנא (ו) לגבי פירי ואב״א הא והא דמהדר אפיה (ז) לגבי פירי ול״ק הא דקתני הרי אלו שלו בדאית ליה (ב) אוגנים לצנא דאמרינן אי מהאי נפול הוה משתייר ביה מידי והא דקתני חייב להכריז בדלית ליה אוגנים לצנא דאמרינן אפשר דמיניה נפול והאי דלא אשתייר ביה מידי משום דל״ל אוגנים דליעכבינהו הלכך חייב להכריז: שלשה מטבעות זה על [גבי]* זה: א״ר יצחק מגדלאה והוא שעשויין כמגדלין אבל משלחפי שלחופי כמפוזרות דמו והרי הן שלו פירוש משלחפי (ג) מקצת מטבע זה על מקצת מטבע זה כדמתרגמינן בתרגום ארץ ישראל שכל את ידיו שלחפינהו לידוהי: מאי מכריז [ג] אמר רבינא טיבעא מכריז: ת״ר

רש״י

בשוקא דגילדאי. רצענים: [ג] ושדו בנהר · היו פירות מושלכין באותו נהר: כיון דמיתקל · יש בו מכשולים אבנים וסתימות גדר שעושים לדגים: לא מייאש· [סבר] כי לא יוכל הנהר להוליכם חוץ למכשולים ורגילין היו יהודים לשוכרו ולנקותו וסומך שימצאנו כשיסכרוהו וינקוהו: אימור נפל מישראל · לפיכך חייב להכריז ולא אמר יניח כדאמר לעיל ברוב כותים: לא מייאש · כי אומר שהכורה ימצאנו: מתני׳ מצא פירות בכלי · שהם כלי יש בו סימן: צבורי פירות · מפרש בגמ׳ או מקום או מנין הוי סימן: גמ׳ טעמא דפירות בכלי כו׳ · התם הוא דאמר שהפירות לבעל הכלי: הא כלי ולפניו פירות · הרי אלו הפירות של מוצאו ואפי׳ נתן אחר סימן בכלי יחזור הכלי והפירות יעכב ולא אמרינן מהאי מנא נפל: מקצת בכלי · הדבר מוכיח הנך דעל גבי קרקע מהנך דבכלי הוו וחייב להחזיר למי שיתן סימן בכלי וכן מעות לבעל הכיס: ומאי ניהו כלי · חייב להכריז על הכל ויתן הפירות לנותן סימן בכלי: והא דלא אישתייר · דהתם לא אית ליה אוגנים כפולים לתוכן ואי מהכא נפול הוה משתייר בהו מידי דאוגנים הוו מעכבי להו: והוא שעשויין כמגדלין · שלשתן רחבין זה מזה והניח מלמטה את הרחב ועליו הבינוני והקצר שבכולן למעלה כמגדל זה שעושין היסוד רחב ומקצר ועולה וכי מנחי הכי לאו דרך נפילה הוא אלא דרך הינוח והיה דעתו לחזור ליטול ושכחו הלכך נוטל ומכריז וזה בא ונתן סימן ואמר כמגדל היו עשויין: מאי מכריז · המוצא ומשני מכריז שבעא מטבעות מצאתי וזה אמר שלשה (ד) היו זו על גב זו הלכך דוקא שלש אבל תרי לא

שחיטה דרוב ישראל נינהו [לימא]* לעולם ברוב כותים ומשום דחתוכה דישראל מידע ידיע הוא דשריוה (ב) אלא ודאי ליתא דלא אמרינן הכי אלא בחתוכה דגיד הנשה שצריך חטיטה יתירה הרשב״א והרנב״ר ז״ל: מתני׳ ואלו שחייב להכריז: בכלי · שהם כלי יש בו סימן: כמות שהוא · ריקן: בכיס · יש בו סימן לבעליו: צבורי פירות · בגמרא מפרש סימנייהו או מנין או מקום: שלשה מטבעות זו על גב זו · בגמ׳ מפרש סימנייהו וכולה מתני׳ בית לה סימן: גמ׳ טעמא וכו׳ · התם הוא דאמרינן שהפירות לבעל הכלי: הא כלי וכו׳ · הוו של מוצאו ואע״פ שהכלי לבעל הסימן את הכלי יחזיר ואת הפירות יעכב (ט) ולא אמרינן מהאי מנא נפול: מקצתן בכלי וכו׳ · הדבר מוכיח דהנך דעל גבי קרקע מהנך הוו וחייב להחזיר למי שיתן סימן בכלי וכן מעות לבעל הכיס: מצא דבר שאין בו [ד] וכו׳ · וה״פ מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן כגון מעות לפני הכיס חייב להכריז על הכל וינתנו המעות לנותן סימני הכיס: בא בעל הסימן ונטל את שלו · כלומר את הכיס ואמר אין המעות שלי זכה הלה במעות: ל״ק וכו׳ · הא דקתני חייב להכריז בדאישתייר ביה דאיכא למימר הנך פירי בודאי מיניה נפול: והא דקתני הרי אלו שלו דלא אשתייר · דכיון דהתם לנא יש לה אוגניים כפולין לתוכה אי מהכא נפול הוה משתייר ביה דאוגניים מעכבי ליה: ה״ג [הא] והא דלא אישתייר וכו׳ והא דמהדר וכו׳ · הא דקתני חייב להכריז בדמהדר אפיה דמנא כלפי פירי: דאית ליה אוגניים · לאו מיניה נפול דאי מיניה נפול הוה משתייר ביה: שלשה מטבעות: כמגדלים · רחב מלמטה ומקצר ועולה דכיון דזו על גב זו קיימי כמגדל הוי סימן ולאו מילתא דמיתרמי הוא [כן פרש״י] אמר המחבר ונראה דעשויין כמגדלים דבעי׳ לאו דוקא כמגדל שיהיה הרחב מלמטה והקצר מלמעלה אלא כל שהוא זה על גב זה קרינן מגדל [וכרבי יוחנן [ה]] *ומשום הכי לא הוי סימן מובהק ובעי׳ מנין ולא ממעטינן אלא משלחפי שלחופי דמתרמיא שפיר דנפלי הכי אבל זה על גב זה מתרמי ולא מתרמי ולפיכך לא הוי סימן גמור והיינו שהרי״ף ז״ל לא הפס מה שפירש בגמרא דמגדל הוי רויחא תתאי ומליעא עליה (י) אלא שהם [כדי שנשמע דאפילו] זה על גב זה כן נראה לי: משלחפי שלחופי · מקצת מטבע זה על מקצת מטבע זה כדמתרגם בתרגום של א״י שכל את ידיו שלחפינון לידוהי: מאי מכריז · (כ) דעשויין כמגדלים [ו] איטו סימן גמור: טיבעא מכריז · שהם והאובד נותן סימן שלשה היו ועשויין כמגדלים וכיון שהאובד צריך ליתן סימן של מנין דוקא תלתא אבל תרי לא דאין טבעי פחות משנים ומש״ה מכריז טבעי דכל מה שהמוצא יכול לקרב הדבר מקרב ומש״ה מכריז טבעי כדי שיבין האובד שרבים היו אבל מניינא איגו יכול לפרש שאם כן לא ישאר לאובד

מהר״ם (א) ומכאן פסק הרא״ש ז״ל דהלכתא כרשב״א אפילו ברוב ישראל ודלא כרב אלפס ז״ל ומרדכי וכן בטור חו״מ תופס כרב אלפס ז״ל: (ב) וקל״ק [ו] שמא משום שחיטת כותי נבילה אוקמא ברוב ישראל ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ודרבה מגדי ופרגיות דהכא יש ראיה לדברי בעל העיטור מדלא פריך הכא מבשר שנתעלם מן העין אם לא נאמר שהמקום היה מוחזק בהיתר כמו כבדי וכולייתא דרב כהנא בגיד הנשה ורבינו אשר דקדק מגדי ופרגיות דהכא דלית הלכתא כרב בבשר שנתעלם מן העין וע״ש ולפי מה שכתבתי אינה ראיה:

הגהות הב״ח

(א) נ״ל דתני רב יוסף: (ב) נ״ב מקצתן בכים ומקצתן על גבי קרקע: (ג) נ״ב מנא: (ד) נ״ל שמע: (ה) נ״ב ליה: (ו) נ״ל כלפי: (ז) נ״ל דמנא כלפי: (ח) מהא דדייקינן כנ״ל: (ט) נ״ב לו: (י) נ״ב ווטא עילוה מליעא אלא שהם כדמשמע זה על גב זה כו׳: (כ) נ״ב היכא:

הגהות חו״י

(א) עי׳ לקמן ברי״ף סי׳ רלט: (ב) כ״ה כים: (ג) נ״ע דלהוי מנין סימן: (ד) נ״ע דהכא לאוד תסגי:

הגהות מא״י

[א] והלא כנ״ל: [ב] נ״ב לשון גמ׳ מאי מכריז מנין מאי איריא תלתא תלתא אפילו תרי נמי אמר רבינא טבעא מכריז: [ג] נ״ב שייך לגמרא: [ד] נ״ב ז״ל הברייתא מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן חייב להכריז בא בעל הסימן ונטל את שלו זכה הלה בדבר שאין בו סימן: [ה] נ״ב דאמר אפילו של מלך אחד נמי פי׳ דכולהו כהדדי שוין ברחבן מאחר דמונחין זה ע״ג זה יש כאן סימן דלא איתרמי דנפל הכי: [ו] נ״ב פי׳ ולכך צריך לומר דאובד צריך לומר נמי מנין ואם כן איך מכריז: [ז] נ״ב איני יודע מה קושיא זו הא התחך של השחיטה יהיה סימן כמו שדרך בעש״ב לשלוח עוף שחוט ע״י עכו״ם א״כ לא חיישינן לשחיטה של עכו״ם ודו״ק:

גי׳ ד״ס

א מיי׳ פט״ו מהל׳ גזילה ואבידה (ופי״ו) [ופט״ז] סמג עשין עד טוש״ע סימן רסב:

לאובד סימן גמור וכדאמרן: ת"ר: אבד סלע בשוק: נירונית היא· נירון קיסר כתוב עליה: שאין סימן (ג) למטבע· הלכך מצא מטבע אפי' במקום שאין הרבים מצויים שם ואפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו לפי שאין סימן למטבע שהרבה טבועין במטבע אחד: ואפילו שמו כתוב עליה. חיישינן שמא היו לו שנים או שלשה שהיה שמו כתוב עליהם והוציא האחת ואבד האחרת ואותה שהוציא גם כן נאבדה מאותו שבאה לידו ומצאה זה והוא סבור כי שלו מצא ונתן סימניה· וכ' הרנב"ר ז"ל דכי אמר אין סימן למטבע הייטו דוקא בצורת מטבע אבל אם נתן בה סימן נסדקה מחזיר שהרי מטבע לענין זה כשאר כל הכלים:

א מיי' פרק יד מהל' גזילה ואבידה טור חו"מ סי' רסב:
ב מיי' פרק טו שם סמג שם עד טור חו"מ סי' רס:
ג מיי' פרק טו שם סמג שם טור חו"מ שם:
ד מיי' פרק יד שם טוח"מ סימן רסב:

נר מצוה

ת"ר *המוצא סלע בשוק מצאו חבירו ואמר לו שלי היא חדשה היא נירונית היא של מלך פלוני היא לא אמר כלום ולא עוד אלא אפילו שמו כתוב עליה לא אמר כלום שאין סימן למטבע דאמר אפוקי אפקה ומאיניש אחרינא נפול: **מתני'** מצא אחר הגפה או אחר הגדר גוזלות מקושרות או בשבילים שבשדות הרי זה לא יגע בהן· מצא כלי באשפה אם מכוסה לא יגע בו ואם מגולה נוטל ומכריז מצא בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו מצא בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעה"ב ואם היה משכירו לאחרים אפילו מצא בתוך הבית הרי אלו שלו: **גמ'** מ"ט [א] אמרי הני איניש (א) אחרינא אצנעינהו הכא ואי שקיל להו [ב] הא לית להו למרייהו סימנא בגווייהו למיתב ולמשקלינהו הלכך לישבקינהו עד דליתו מרייהו ולישקלינהו [ג]· א"ר אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הנחה לכתחלה לא יטול ואם נטל לא יחזיר: °מצאו בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו תנא מפני שיכול לומר (ב) של אמוריים הן והוא *דשתיך טפי: מצא בכותל חדש: א"ר אשי סכינא בתר קתא וכיסא בתר שנאציה· ומתני' דקתני מחציו ולחוץ שלו וכו' באודרי ונסכא: תנא אם היה כותל ממולא מהן חולקים· ואם היה משכירו לאחרים אפילו מצא בתוך הבית הרי אלו שלו· אמאי וליזיל בתר בתרא אמר ר"ש בן לקיש משום בר קפרא כגון שעשאו פונדק לשלשה בני אדם כאחת ואוקמא רב מנשיא בר יעקב [ד] בשלשה כותים ורב נחמן אמר אפי' תימא בשלשה ישראל מ"ט ההוא דנפל מיניה מיאש מימר אמר מכדי איניש אחרינא לא הוה הכא אינהו הוא דהוו אי דעתייהו לאהדורה הוה מהדרי לה לאלתר ניהלי ומדלא אהדרוה דעתייהו למיגזלה ואזדא ר"נ לטעמיה דא"ר נחמן ראה סלע *שנפלה משנים חייב להחזיר מ"ט ההוא דנפל מיניה לא מיאש מימר אמר מכדי איניש אחרינא לא הוה בהדאי האי הוא דהוה בהדאי נקיטנא ליה ואמינא ליה את שקלתה משלשה בני אדם אינו חייב להחזיר מ"ט דההוא דנפל מיניה איאושי מיאש אמר למאן נקיטנא לכל חד דנקיטנא ליה אמר לאו אנא שקלתה (א) ורבא פליג עליה ואמר אפילו

רש"י

לא דמיעוט מטבעות שנים הן: נירונית היא· נירון קיסר כתוב עליה: מתני' מצא אחר הגפה· אחר הכותל של עץ או של קנים: גדר· של אבנים: לא יגע בהן· כי הוא במקום המשתמר: מצא בגל· של אבנים הרי אלו שלו· טעמא מפרש בגמ': מחציו ולחוץ· באחד מכותלי הבתים בחורים הסמוכים לרשות הרבים מצאו מחצי עוביין של כתלים ולחוץ שלו דאמרינן אחד מבני רה"ר הניחו שם ושכח ואע"ג דאמרינן לעיל ספק הינוח לא יטול והא ודאי הינוח הוא הא מוקמינן ליה בגמ' דשתיך [ה] ספי ואיכא ייאוש בעלים: אפילו מצאו בתוך הבית כו'. דלא ידע דמאן ניהו ובעלים נואשו: גמ' מ"ט· כלומר מה טעם דאמר לא יגע בהן: ספק הינוח· בדבר שאין בו סימן וכ"ש ודאי הינוח: לכתחלה לא יטול· דאי שקיל להו ליכא למרייהו סימנין בהן ויפסידו לכך לא יטול והבעלים יזכרו ויבאו ויטלו: ואם נטל לא יחזיר· (ב) דהא ליכא דיהיב סימנים: תנא· גבי כותל וגל ישן: שיכול לומר לו· לבעל הגל או לבעל הכותל ישן: של אמוריים· שהורישו לאבותינו את הארץ היתה: דשתיך ספי· העלה חלודה רבה דכולי האי לא הוה שביק ליה בעל הבית התם: סכינא· הנמצא באחד מחורי הכתלים: בתר קתא· אם קתא לגאו בני הבית נתנו שם ואם קתא לבר בני רה"ר נתנו שם שכן דרך אחיזה וכן כיסא בתר שנאציה: באודרי· מוכין: נסכא· פלט"א של כסף: ממולא· שהכלי היה מחזיק כל רוחב הכותל: וניזול בתר בתרא· ונימא האחרון שכחה שם דאילו שכחו הראשונים כבר מצאוהו אחרונים: פונדק· מקום שעוברים ושבים לנים בו [ו]: לג' כותים· אבל שנים לא הוו מיקרי רוב כותים: אפילו תימא לג' ישראלים· אע"פ דאמרינן רוב ישראל חייב להכריז ה"מ היכא דלא ידע לכולהו או האובד מחשב מי שמצא לא ידע ממי נפל וכשיגיע רגל יכריז ואז אתן סימנין ואטול: אבל כאן· דידע לכולהו ולא אודו: איאושי מייאש. דמימר אמר כו': נקיטנא ליה כו'· ולא נתייאש מיד כשמשמש ולא מצא נמצא שבא ליד זה לפני יאוש וקי"ל כאביי ביע"ל קנ"ס:

אימור

נמוקי יוסף

מתני' מצא אחר הגפה· גפה סתימת כותל של עץ או של קנים: גדר· של אבנים ושני מקומות אלו משתמרין קצת אבל אין משתמרין לגמרי: לא יגע· טעמא מפרש בגמ': מכוסה לא יגע בו· דאין זה אבידה שיהא מוזהר על זה בלא תוכל להתעלם דמשתמר הוא: גמ' מ"ט לא יגע בהן· *וניהוי קשר סי'· על כרחך צ"ל דהשתא קס"ד דודאי הינוח הוא דאי ספק הינוח [דאיכא] למיחש לנפילה א"א דאם כן היכי מקשי וניהוי מקום סימן אי חיישי' לנפילה ועוד מדאמר בתירוצא במדדין ואיכא למימר וכו' הוי ספק הינוח וכו' משמע דהשתא ס"ד דהוי ודאי הינוח וא"ת אי ודאי הינוח א"כ היכי מקשינן וניהוי קשר סימן כלומר ויטול ויכריז והתניא לקמן (דף לא·) טלית בצד גדר קרדום בצד גדר פרה ורועה בין הכרמים אין זו אבידה כלומר ואינו רשאי ליטול משום שהוא ודאי הינוח י"ל דהכא כיון שאין משתמר לגמרי אית לן לספוקי שמא הניח ושכח ואע"פ דכשיטול נמי אינו משתמר לגמרי שאע"פ שיכריז אפשר שלא ישמעו הבעלים ואפי' ישמעו הבעלים שמא לא יהיו בקיאים ליתן סימן מ"מ עדיף טפי האי אינו משתמר מההוא דהתם שמא יקחנו אדם רע שלא יכריזנו כלל או ישאר שכוח ממנו ומכל אדם ולקמן בברייתא מיירי בהדא מתרתי או דהוי משתמר לגמרי או שהניחו לדעת *ואיכא למיחש לשכחה לפי שכן דרכן של פועלים שמניחים טלית או קרדום בצד גדר של אותו שדה וכן פירשו בתוס' ההיא דהתם כן ראיתי בנמוקי [רב] יוסף הלוי ז"ל בלשון גירונדי זצ"ל אבל הרנב"ר ז"ל לא פירש כן: (ד) במדדין· ממקום למקום: מעלמא אתו· ואין זה הינוח וכיון דאין בהם סימן נימא הרי אלו שלו: ואיכא למימר [ז] אגנעינהו הואיל ומקשרין: ספק הינוח· בדבר שאין בו סימן וכ"ש ודאי הינוח: לכתחלה לא יטול· והבעלים יזכרו ויבאו ויטלום: ואם נטל לא יחזיר. אם נטל והלך לו לא ישוב ויחזירנו למקום שנטל שהרי אומר שמא בעלים באו שם ליטלו ולא מצאוהו ונתייאשו ממנו. והוא לא קנאו באותו יאוש דבאיסורא אתא לידיה הלכך יהא מונח בידו עד שיבואו בעליו ויתנו עדי' שהם שלהם ויחזיר בעדי' שאם יחזירנו למקום שנטל בעלים לא ישובו שם לבקשו עוד שכבר בקשו ולא מצאו ויבוא אדם שאינו הגון ויטול וכן מפרש בירושלמי דגרס התם ר' אבא בר זבדא אשכח חמור מכסי [בחפיסה] ונסבתיה אתא קמיה דרב א"ל לא עבדת טבאות אמר ליה והדריכיה אמר לא דלמא אתא מריה ולא אשכחיה ונתיאש מיניה ובודאי הוא דגמרא דידן הייטו התם דירושלמי דרבי אבא בר זבדא דאמר הכא משמיה דרב אמר להיא אבל אם נטל ולא הלך לו מצי יכול להחזירו למקום שנטל דמה נפסך אם הבעלים הניחו שם לדעתם כיון שמקום זה משתמר הוא לדעת הבעלים יכול להחזירו שם ואי מעלמא אתו כיון שאין בו סימן הרי הוא שלו וכיון שיכול להניחו בביתו למה לא יהא רשאי להניחו במקום שנטל הרנב"ר ז"ל [והתוספות לא כתבו כן]: מצא בגל כו'· מצא בגל של אבנים מחומה שנפלה: הרי אלו שלו· טעמא מפרש בגמרא: מחציו ולחוץ שלו· באחד מחורי הכותל הסמוכין לרה"ר מצאו מחציו עוביו של כותל ולחוץ שלו דאמרינן אחד מבני רה"ר נתנו שם ושכח ואע"ג דאמרינן לעיל ספק הינוח לא יטול וכ"ש הא דודאי הינוח מוקמינן למתני' בדשתיך טפי דאיכא יאוש לבעלים: אפילו מצא בתוך הבית· דלא ידע דמאן ניהו ובעליו נואשו: תנא· גבי גל וכותל ישן: שיכול לומר· המוציא לבעל הגל או לבעל הכותל הישן: של אמוריים· שהורישו אבותיו היו: דשתיך (ה)· שהעלו חלודה רבה ואם היו מבעל הכותל לא הוה שביק להו כולי האי וכיון דתלי באמוריים שמעינן ודאי דאפילו יש בהו סימן הרי אלו שלו וא"ת למה שלו תקנה לו חצירו לבעל הכותל ותירצו בתוספות דאין חצר קונה בדבר שאינו עשוי שימצא כי הכא שהוא בעובי כותל וכן מוכח לקמן [דף כו:] מצא בחנות ובשלחנות הרי אלו שלו ואין חצרו קונה לו לחנוני ולשולחני לפי שהמעות הם דבר קטן ואין סופן לימצא: בכותל חדש וכו'· סכינא· הנמצא באחורי הכותל: בתר קתא· אזלינן אי קתא לגאו בני הבית נתנוהו שם אי קתא לבר בני רשות הרבים נתנוהו שם שכן דרך אחיזתו וכן כיס בתר שנציו איסטרני"ס בלע"ז משמע שבדבר שיש בו סימן [ח] מיירי נמי בסיפא וכי מוקמינן לה בנסכא הא איכא נמי סימן משקלותיו אי נמי מקום הוי סימן והא דאמרינן מחציו ולחוץ שלו ולא אמרינן יטול ויכריז כיון דאיכא סימן כבר פרש"י ז"ל דכולה מתניתין בדשתיך דומיא דרישא ואמרינן בני רה"ר הניחוהו שם ונתייאש וליכא למימר תקנה ליה חצרו לבעל הבית [ט] *דקודם יאוש הוה התם ולא עדיפא [חצרו] מידו דאילו בא לידו קודם יאוש בעלים תו לא קני ליה הואיל ובאיסורא אתא לידיה הלכך חצרו נמי לא קני ליה: באודרי· מוכין: ונסכא· פלאטה של כסף: ממולא· שמחזיק כל רוחב הכותל: ואם היה משכירו וכו' ליזיל בתר בתרא· דהתם שוכר בית כשהוא יוצא מחפש כל זוויותיו ונוטל את שלו ויוצא ולימא האחרון שכחן (ו) דאילו הראשונים שכחו כבר מצאו האחרונים: פונדק· מקום שעוברים ושבים לנים שם לילה אחד או שנים: ג' כותים· לאו דוקא דה"ה נמי לחד ובלבד שיהא הוא האחרון אלא משום דאיכא בגמרא דבעי לאוקמיה דבג' ישראל בבת אחת הרי אלו שלו אבל בשנים חייב להחזיר משום דההוא דנפל מיניה לא מייאש דמימר אמר אינש אחרינא לא הוה בהדאי [אלא] האי נקיטנא ליה בדינא ואמינא ליה את שקלתה והוא לא יעיז פניו לכפור לי משום הכי נקט נמי גבי כותים ג' אבל ה"ה דבאחד סגי כדאמרן ולא בעינן ג' כאחת.

בי' מהר"ש

מהרש"א תוס' ד"ה דשתיך:

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג אבל אם מראין הדברים שהמטמון חדש ואפילו נסתפק לו הדבר ה"ז לא יגע בהן שמא מונחין היו שם ואע"פ שחצירו של אדם קונה שלא מדעתו לא יקנה כאן חצירו מפני שהוא דבר שאינו עשוי להמצא ועוד פי' מיי' הטעם מפני שזו חשובה כאבודה ממנו ומכל אדם וריב"ן פי' דהוי חצירו הבאה לאחר מכאן שהכלי היה טמון בימי האמורים ועדיין לא היה חצירו עד לאחר מכאן:

ב הטור בשם אביו כתב וכן הדר עם שמעון בביתו ומעלה לו שכר כיון דמעלה לו שכר שכירות ליומיה ממכר הוא ואם היה לבי שבור נכנס לבית היו זוכין בו שניהם כי חצירן היה קונה להם אבל אם קנה אחד מהם בו מציאה מגנב אין זה דבר הפקר שסייך בו חצירו קנה להם ואין החצר זוכה בה לפיכך היא של הקונה אותה מיד הגנב:

הגהות הב"ח

(א) תי' אחרינא נמחק: (ב) נ"ב לו: (ג) נ"ל למטבע: (ד) נ"ב גמרא. ולהוי מקום סימן אמר רבי עוקבא בר חמא במדדין אי במדדין מעלמא אתו ומותרין איכא למימר מעלמא אתו ואיכא למימר איגם אגנעינהו וה"ל ספק סיעות וא"ר אבא בר זבדא כל ספק סיעות לכתחלה לא יטול וכו': (ה) נ"ב טפי: (ו) שכחו כצ"ל:

הגהות הרי"ו

(א) בגמ' לא נזכר דרבא פליג וי"ל דמפרש דברי רב נחמן שסם אליבא דאביי. ועי' בתוס' שהשיגו על מה שפי' רש"י דברי רב נחמן אליביה דאביי: (ב) התוס' פירשו שר"ל למקום שנטל:

הגהות מא"י

[א] דאמרינן כצ"ל: [ב] האי כצ"ל: [ג] נ"ב פריך בגמ' ואמאי ליהוי קשר סימן במקושרין בכנפיהן דכ"ע הכי קטרו להו ונהוי מקום סימן א"ר עוקבא במדדין אי במדדין מעלמא אתו ומותרין איכא למימר מעלמא אתו ומותרין ואיכא למימר איגם אחרינהו אגנעינהו והוי ספק סיעות ואמר רב אבא בר זבדא אמר רב כל ספק סיעות וכו': [ד] איידי דנקט נמי ג' גבי ישראל נקט נמי ג' גבי עכו"ם ולאו דוקא ולפי מ"ש ברש"י כאן ג' דוקא כ"כ התוספות: [ה] פי' העלה חלודה: [ו] נ"ב לילה אחד: [ז] נ"ב איגם אחרינא: [ח] נ"ב דהא מפרש מתני' בסכין וכסא ואזלי' בתר קתא ושנצי' והא דמוקי למתני' בנסכא לאו משום דבסכין יש בו סימן אלא משום דבסכין מחלק בין קתא לגאו או לבר: [ט] נ"ב דהכא מיירי עשוי שימצא דמונח באחד מחורי הכתלים דמאחר שמחלק סכינא בתר קתא אבל בכותל ישן לעיל מיירי בנסתר בכותל דסא אמר של אמוריי' הן ודו"ק:

עין משפט

א מיי' פרק יא מהל' גזלה ואבידה טוח"מ סימן רס :

הגהות הב"ח

(א) להחזיר כצ"ל : (ב) נ"ב מידי : (ג) נ"ב ולכי משמש בכיסו ולא מצאה לא מייאש דמימר אמר כצ"ל : (ד) הנוטלה כצ"ל : (ה) נ"ב מצא : (ו) הלוקח זה הוא התגר כצ"ל : (ז) נ"ב הבית : (ח) ופירות מפוזרות שנמצאו הרי אלו כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) רש"י לא גרים צרורין ועיין בתוס' :

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' וה"ה לנו לומר ממ"נ אין צריך להחזיר אם הג' שותפין אין כאן כדי השבה לכל אחד ואם אינן שותפין האובד מתיאש כי השנים ידיתוהו כל אחד על חבירו אפ"ה חייב להכריז מ"ט וכו' : [ב] נ"ב ז"ל התוס' רש"י לא גרס צרורין דאם היו בו סימן מכריז וי"ל דגרסי ליה ומיירי דאיכא רוב עכו"ם מצויין שם והם שלו ואף על גב דאיכא סימן דהלכה כרשב"א בהא : [ג] שלו : [ד] שנפלה וכו' משנים. תא"מ ונ"ב דאין לחלק כאן בין ב' או ג' אלא דין אחר מהו עובר : [ה] שהיא אבדה כצ"ל :

נמוקי יוסף

כאחת אלא למאן דבעי לאוקמוה בג' ישראל : ואע"ג דלית ביה שוה פרוטה וכו' · דאין כאן משום השבה לכל חד דפחות משוה פרוטה לאו ממון הוא · חייב להחזיר דכיון דשותפי נינהו מהימני אהדדי ואין חושדין זה את זה (ג) ולא מייאשי דמימר אמר א' מן השותפין מצאה ולנטרי הוא שותק ונמצא שכשבא' ליד זה לפני יאוש הוה וקי"ל כאביי הלכך אע"ג דסלע דבר שאין בו סימן הוא חייב להחזיר דלא מצי למימר אין כאן ממון לפי שיש לו לחוש דכיון דשותפי נינהו חד מחיל מנתיה לחבריו ונמצא שבידו ממון של חברו וחייב בהשבה :

אמר רבא ראה סלע [ד] שנפלה · ל"ג משנים : נטלה לפני יאוש · שלא שהה כדי למשמש זה בכיסו : עובר משום השב תשיבם · דלא תגזול לא שייך אלא בשעת נטילה דכתיב ויגזול את החנית מיד המצרי כדאמרינן בבבא קמא (דף צג:) וכן לאו דלא תוכל להתעלם לא עבר דההוא אינה אזהרה אלא לכובש עיניו ונמנע מלהציל הלכך (ד) נוטל על מנת להחזיר ולאחר יאוש נתכוין לגזלה אין כאן מתעלם אבל השב תשיבם איכא משנטלה עד שישיבנה : המתין לה וכו' · בשעה שראה אותה ולא נטלה להחזיר עבר בלא תוכל להתעלם שהרי העלים עיניו : ואמר רבא האי מאן דחזיה לחבריה : בי חלתא · בין החול : ארבולא · כברה : **מתני'** מצא בחנות הרי אלו שלו · מצא בחנות לכאורה משמע דאיירי הכא אפילו בדבר שיש בו סימן מדלא מפליג הכא כבסיפא בין צרורין למפוזרין ולפי' זה צריך לומר דהא דאמר בדבר שיש בו סימן הרי אלו שלו מיירי בחנות שרוב הנכנסים והיוצאין כותים וכבר פסקינן לעיל [בי"ף סי' רפג] כרבי שמעון בן אלעזר ברוב כותים אי נמי מצינן לפרש דבאין בו סימן דוקא מיירי וסיפא דקא מפליג בין צרורין למפוזרין אכולה מתני' קאי והא דלא קני ליה חנות לחנוני מטעם חצירו משום דקי"ל כאביי דיאוש שלא מדעת לא קנה כיון שקודם יאוש באת לחצרו שוב אינו קונה ואפילו לרבא דאמר קני הכא מיירי בחצר שאינה משתמרת כיון שבני אדם נכנסין ויוצאים בה ואע"פ שהחנוני עומד בלדה כיון [ה] שאבדה שאינו מכיר בה כחצר שאינה משתמרת היא וכן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל : בין תיבה לחנוני · שהחנוני עומד לפניה ותמיד נוטל ממנה ונותן לפניו ומוכר ומעות שנותנין לו נותן לתוכה ולא נפל שם דבר אלא מן החנוני : שולחני · מחליף מעות ונותן מטבעותיו בשולחן שלפניו והבאין להחליף אף הם נותני' מעותיהן שם : הרי אלו שלו · דאמרינן מן הבאין כאן נפלו שהרי שולחן מפסיק בין שולחני למעות שנמצאו שם ואם מן השולחני נפלו היה להם להמצא בינו לבין הכסא שהשולחן מונח עליו וצריך המוצא להודיעו ואם יאמר שלי הם יטלם ואפילו אין בהם סימן : הלוקח פירות וכו' · מפרש בגמרא : ואם היו צרורין · הוי סימן או קשר או מנין שבהם : **גמ'** ולא קתני על השולחן דהוה שמעינן מכ"ש בין הכסא לשולחן א"כ מצא בשולחנות דהוה משמע על גבי קרקע כמו (ה) בחנות ומכאן למדנו דין זה דאם מצא על גבי תיבת החנוני הרי אלו של חנוני וכן כתב הרשב"א ז"ל דאפילו מונחין על גבי שולחן הרי אלו שלו והא דקתני לפני השולחן הרי אלו שלו לפני השולחני קאמר דאפילו מה שעל השולחן לפני השולחני מקרי וכן כתוב בהרבה נוסחאות במתני' לפני השולחני אלא דהוה ס"ד שפירושו ע"ג הקרקע מדלא קתני ע"ג השולחן להדיא : לקח פירות מחברו וכו' בלוקח מן התגר · שאף הוא לקח תבואה זו מאנשים הרבה ולא ידיע דממאן נינהו וכיון דלית בהו סימן נתיאשו הבעלים והה"נ אפילו (ו) התגר זה הוא הלוקח שלקחו מבעל הבית אינו חייב להחזירו לבעל הבית ואע"פ שיודע בודאי שהם של בעל הבית דהא אוקימנא בדשן בעל הבית עצמו וטעמו משום דבעל (ז) מייאש דאמר תגר זה מזבין לאינשי טובא ולא מהדרו לי וכל היכא שבאו ליד המוצא אחר יאוש בעלים אע"ג דידע המוצא של מי הם אינו חייב להחזיר הלכך מעות (ח) מפוזרות שנמצאו בפירות הרי אלו שלו לעולם אלא דוקא בבעל הבית הלוקח מבעל הבית שדשן בעצמו וכדאוקימנא וא"ת ואפילו בתגר אמאי לא קני ליה חצרו לתגר [כשהיה ברשותו] דהא ודאי חצר משתמרת היא ובכה"ג אפילו אבידה שאינו מכיר בה תקני ליה חצרו מכאן הסכימו המפרשים ז"ל עם בעלי התוספות ז"ל דכל דבר שאין דרכו לימצא אין

נר מצוה · תורה אור

[רי"ף]

אפילו שלשה חייב (א) להכריז ואפי' דלית ביה שוה פרוטה לכל חד וחד [א] מ"ט אימור שותפי נינהו וחד מינייהו אחולי אחליה למנתיה לגביהו דהנך והלכתא כרבא דבתרא הוא אמר רבא ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש ע"מ לגוזלה עובר בכולן משום בל תגזול (ויקרא יט) ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם (דברים כב) ואע"ג דהדרה לאחר יאוש מתנה בעלמא הוא דקא יהיב ליה ואיסורא דעבד עבד נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה עובר משום השב תשיבם המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ממנה ונטלה אינו עובר [אלא] משום לא תוכל להתעלם : ואמר רבא האי מאן דחזייה לחבריה דנפול מיניה זוזא בי חלתא [ואשכחיה]* ושקליה לא מחייב לאהדוריה מ"ט אייאושי איאש מיניה ואע"ג דאייתי ארבולי ומארבל אמר כי היכי דנפל מינאי הכא נמי נפלה מאיניש אחרינא ומשכחנא (ג) : **מתני'** *מצא בחנות הרי אלו שלו בין התיבה לחנוני הרי אלו של חנוני לפני השולחני הרי אלו שלו בין הכסא לשולחני הרי אלו של שולחני · לקח פירות מחבירו או ששלח לו חברו פירות ומצא בתוכן מעות הרי אלו שלו ואם היה צרורות נוטל ומכריז : **גמ'** לפני השולחני הרי אלו שלו א"ר אלעזר אפי' [ב] צרורין ומונחין לפניו ע"ג השולחן הרי אלו שלו ממאי מדקתני בין הכסא לשולחני הרי אלו של שולחני ולא קתני על השולחן הרי אלו של שולחני ולא קתני נמי מצא בשלחנות הרי אלו שלו כדקתני ברישא [מצא בחנות [ג]] אלא קתני לפני השולחני הרי אלו שלו מכלל דהאי לפני דקתני אפילו לפניו על השולחן הרי אלו שלו : לקח פירות מחבירו : אמר ר' שמעון בן לקיש משום ר' ינאי לא שנו אלא *בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית חייב להחזיר והוא שדשן בעל הבית בעצמו אי נמי על ידי עבדיו ושפחותיו הכנענים מפני שידן כידו אבל לקחן בעל הבית מן התגר אין חייב להחזיר :
מתני'

רש"י

אימור שותפי נינהו · ומהימני אהדדי ואין חושדין זה את זה ואינו מתייאש האובד כי מחשב חברו לקחו לנטרי ויחזירהו לי אחר שעה ונמצא שבא ליד זה לפני יאוש : אע"ג דלית ביה שוה פרוטה · לכל אחד ואינו בתורת השבה דאיכא למימר חד מינייהו סלק : נטלה לפני יאוש · שלא שהה כדי שזה ימשמש בכיסו : [עובר משום השב תשיבם] · דלא תגזול לא שייך רק בשעת נטילה דכתיב ויגזול את החנית וגו' : לא תוכל להתעלם · אינה אזהרה רק לכובש את עיניו ונמנע מלהציל ולכך כשנטלה ע"מ להחזיר ואח"כ נתכוין לגזול אין כאן כלל מתעלם אבל השב תשיבם איכא משנטלה עד שישיבנה : בי חלתא · בין החולות : ארבולי ארבל · כברו בכברה : **מתני'** מצא בחנות הרי אלו שלו · בדבר שאין בו סימן איירי דההוא דנפל מיניה מייאש כי הכל נכנסין שם : בין התיבה · שהחנוני יושב לפניה ומקבל מעות שנותנין לו ונותן בתוכה אז ודאי מן החנוני נפל : השולחני · מחליף מעות : הרי אלו שלו · דאמרינן מן הבאים שם נפלו דאם מן השולחני נפלו היה להם להמצא בין הכסא שהשולחן מונח עליו ולשולחני : הלוקח פירות · מפרש בגמרא : **גמ'** ה"ג אפילו (א) מונחים על השלחן · וכ"ש על גבי קרקע : בלוקח מן התגר · שאף הוא לקח תבואה זו מאנשים הרבה ולא ידע דממאן נינהו וכיון דלית בהן סימן נתיאשו ממנו הבעלים : והוא שדשן · שבעל הבית דש התבואה בעצמו :
מתני'

מלחמת ה'

אמר רבא ראה סלע שנפלה וכו' פירש מר רב יהודאי גאון ז"ל יש להשיב בזה באיסור אבידה וכו' :
אמר הכותב זה תמה והלא מדרבנן הוא דקני ליה לדעתיה דרבה הלכך כי בעי לאהדורי ודאי איסורא דעבד איסתריא ליה ותקוני תקון לאויה דלא תוכל להתעלם ועשה דהשיב תשיבם ואי אמרת כיון דהפקר ב"ד הפקר לא תקן לאויה מ"מ ליתא דהא גאון ז"ל בפסק הלכה אמרה והרי רבינו הגדול ז"ל כתבו בהלכותיו ואע"ג דקי"ל יאוש אינו קונה ומאי דכתב נמי ואיכא דקשיא ליה כיון דאהדרה היכי עבר משום בל תגזול והרי קיים עשה שבו וכו' וכ"ל מאי עובר משום בל תגזול שכבר עבר קודם השבה איני יודע מהו שם שהרי הגאון אומר בפירוש דמתנה בעלמא היא וא"א לתקן איסורא והרי הוא מצוות לא יוכל לתקון ואם עדיין ניתק לעשה אמאי הרי קיים עשה שבו והיכי הויא מתנה אטו אנן מימרא דרבא קשיא לן הכיא בדלא אהדר מוקמינן אלא אנן פירושיה דגאון קשיא לן דהא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ולאו השבה היא וכן נמי לא היה ראוי לומר עובר שכבר עבר בלאו שניתק לעשה וקיימו ואף ה"ר משלם ז"ל שאמר כגון שהחזירה שלא לדעת ואבדה ברשות בעלים דמהשבת אבידה איפטר ליה לא דבר נכונה שאם היה צריך להשבת אבידה אין זו מתנה בעלמא ואם הרב סובר שאינו צריך השבה לאיסור אבידה אלא לדין גזילה ולא קיימו עדיין הדבר קשה ואינו מתקבל וכי לא היה לו לגאון לומר שאם החזיר קיים עשה שבגזילה ולא קיים בהשבת אבידה כלום והתימה היאך לא פי' הגאון ז"ל ולא גלה זה הסוד ועוד דבגזילה נמי שלא לדעת הבעלים היא כמו שהוכחנו בפרק הגוזל ומאכיל והרי רבינו הגדול רב חננאל כתבו זה הפירוש והם אמרו דשלא לדעת אפילו מנין נמי לא בעי אלא כל הנך מילי ליתנהו והכי הוא סברא דגאון ז"ל דגזילה ואבידה היא זו ואבידה נקנית ביאוש היכא שלא נטלה וגזלה אינה נקנית ביאוש מדאורייתא לעולם ואם תמצא לומר נקנית דמים מיהא משלם וזו כיון שנטלה לגוזלה ולא להשיבה הרי היא כמונחת בקרקע ונקנית ביאוש מטעם אבידה דבעלמא היכא שנטלה בתורת אבדה ולא ע"מ לגוזלה קודם יאוש דא"א לקנותה ביאוש מפני שידו כיד הבעלים ושומר שכר שלהם הוא הלכך לעולם אינה נקנית ביאוש הואיל ויושנה ברשות הבעלים אבל בזו שע"מ לגוזלה נטלה הרי היא לבעלים כמונחת בקרקע ונקנית ביאוש לגמרי כדין מוצא מציאה לאחר יאוש ואינו חייב לשלם דמים כלל כדי לקיים והשיב את הגזילה שהרי נקנית לו לגמרי ביאוש מטעם אבידה הלכך אע"פ שהחזירה עובר בכולן וזה הפירוש ברור ונכון .
ועוד פירש הא דאמרינן בנטלה לפני יאוש ע"מ להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה עובר משום השב תשיבם לאחיך דמהשב תשיבם ולמטה קאמר וזה הפי' אינו כלום וכי פסוק אחד הוא כדי שנאמר דהתחיל לאומרו ולא גמרו ועוד במסכת קדושין פרק ראשון חשיב השבת אבידה מצות עשה שאין הזמן גרמא דאלמא אין בה לא מעשה אלא עשה גרידא היא ולא משכחת לה אלא בזו בלבד שיש בה משום השב תשיבם ואין בה משום לא תוכל להתעלם וכבר פירשו הראשונים ז"ל שם ומה שדקדק מדלא קאמר בלבד פתוי דברים הוא דבשלמא בהמתין לה עד לאחר שנתייאשו הבעלים שלא קיימו מצות השב תשיבם הוצרך לומר שלא עבר עליו אע"פ שלא קיימו אלא בנוטלה ע"מ להחזיר שלא הבעלים ממנה עיניו כלל מה הוצרך לומר שלא עבר ומה שרגילים להקשות בכאן הכל מתוך אלנו כראוי בדברים נכונים ולא לפרש ולהאריך באתי כאן :

המאור הגדול

אמר רבא ראה סלע שנפלה לפני יאוש נטלה ע"מ לגוזלה עובר בכולן משום לא תגזול וכו' פירש מר רב יהודאי ואע"ג דאהדריה לבתר יאוש מתנה בעלמא הוא דקא יהיב ליה ואיסורא דעבד עבד ואי קשיא לך היכי הוה מתנה והא אמרי' אע"ג דשמעיניה דאייאש לבסוף כיון דכי אתא לידיה באיסורא אתא לידיה מחייב להדורי' יש להשיב התם באיסור אבידה אתא לידיה ולפיכך מחייב לאהדורי אבל הכא שאני דגזלן הוא שהרי נתכוין לגזולה דגזלן קונה לעולם ביאוש משום תקנת השבים ורבא לטעמיה דאמר בפרק מרובה יאוש כדי קני בגזלן משום תקנת השבים ולית הלכתא כותיה ולאו רבא הוא אלא רבה בר נחמני דהוא בר פלוגתיה דרב יוסף ואיכא דקשיא ליה כיון דאהדריה היכי עבר משום בל תגזול והא מיתקן לאויה. שהרי קיים עשה שבה והשיב את הגזלה וגזלן מצוה הוא בהשבה לעולם ואפילו לאחר יאוש ואע"פ שקונה ביאוש נפקא מינה שקניה היא אצלו הגזלה עצמה אבל דמים משלם לעולם ואם כן הא מיתקן לאויה וקאי ונ"ל מאי עובר משום בל תגזול דקאמרי' שכבר עבר קודם השבה דומיא דעובר משום השב תשיבם דקאמרינן בנטלה לפני יאוש ע"מ להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה דהא מאחר שנתכוין לגוזלה הוה ליה גזלן וקונה ביאוש וליכא מצות השב תשיבם אלא כל היכא דבעיניה מיחייב לאהדוריה אילו איתיה בעיניה אלא מאי עובר שכבר עבר וכן דומיא דעובר משום לא תוכל להתעלם דאמרי' בהמתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה דמאי עובר שכבר עבר ושמעתי מפי ה"ר משלם ברבי בפירוק קושיא זו כגון שהחזירה שלא לדעת ואבדה ברשות הבעלים דמהשבת אבדה איפטר ליה ומהשבת גזלה לא איפטר כדר"א דאמר הכל צריכין דעת חוץ מהשבת אבדה שהתורה רבתה בו השבות הרבה וגם זה יתכן אלא שאין אנו צריכין לכך והוי יודע דהא דאמרי' נטלה לפני יאוש ע"מ להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגוזלה עובר משום השב תשיבם ה"ה דלאו דלא תוכל להתעלם ומשום השב תשיבם ולמטה קאמר לאפוקי משום בל תגזול דלא עבר דיקא נמי דקאמר בסיומא דשמעתא אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד מכלל דמציעתא עובר בעשה ולא תעשה וה"ר שלמה ז"ל לא פי' כן :

אין חצרו של אדם קונה לו : מתני' אף השמלה היתה בכלל כל אלו · בגמרא מפרש : ויש לה תובעין · יש לה בעלים תובעין שלא נעשו אלא בידי אדם ולא באת מן ההפקר : אף כל שיש לו תובעין · למעוטי מידי דיודעין ביה דמיאש : גמ' בכלל מאי : (ג) בסימני אוכף · אם אין סימן בחמור ויש סימן באוכף שלו כתב רחמנא חמור קרא יתירא לדרשא : לגיזת זנבו · שאפי' שער שבסוף זנבו יחזיר ואע"פ שאין בה שוה פרוטה וממעטינן לקמן אבדה שאין בה שוה פרוטה היינו כשאין שוה פרוטה בכולה אבל *) יש שוה פרוטה בכולה כיון שיש שוה פרוטה בעיקרה מחייב להחזירה כן כתב הרנב"ר ז"ל ובתוס' דייקי מהכא דמדאיצטריך קרא לגיזת זנבו אע"פ שאין בה שוה פרוטה שמעינן שחייב להתעסק בשבח אבדה ולגוז זנבו לכשיגיע לידי גיזה כדי שיגדל ויחזור ויגוז דאי לאו הכי פחות משוה פרוטה לאו בר השבה הוא ולשוה פרוטה נמי לא צריך דהא פשיטא כדלקמן אע"כ צ"ל דלהכי הוא דאתא וכן כתב הרשב"א ז"ל : תנו רבנן אשר תאבד ממנו ומצאתה פרט לאבדה וכו' · אשר תאבד משמע שתהא קרויה אבדה : ומצאתה · שתהא קרויה מציאה ופחות משוה פרוטה לאו כלום הוא : סימנין וסימנין · באו שנים ונתנו סימנים : יניח · עד שיבוא אליהו : ינתן לבעל העדים · דעדים עדיפי : אמר המחבר עד אחד כמאן דליתיה ואינו מחייב שבועה לומר שהכלי שלו אע"פ שזה מעיד כנגדו משום דאפילו ישבע להכחישו לא נעמיד הכלי בידו ואמאי ישבע אלא [כמאן] דליתיה הוא כן נראה לי עד כאן (ב) : הוא אומר סימני הגט · וממני נפל שנמלכתי שלא ליתנו והיא אומרת סימני כפל שנתנו לי וגרשני : ינתן לה · שהוא כתבו ויודע בסימניו אבל היא אם לא נתנו לה מהיכן ידעה סימנין ומיהו דוקא בסימנין שהם מובהקין כגון נקב יש בצד אות פלונית או מדת ארכו של חוט וכדאיתא בהדיא בגמ' : וכתב הרנב"ר ז"ל דאי אמר הוא סימנין ולא אמרה היא לא יחזיר לא לזה ולא לזה דהא סימנין לדידיה לאו ראיה הוא כלל שהוא כתבו אלא לא אתא לאשמועינן אלא שאם אמרה היא ינתן לה ומיהו ה"מ בסימני גופו ומטעם דאמרן אבל בסימנין שהם חוץ לגופו מהדרינן ליה לפי שהן מוכיחין דאכתי גביה הוי קאי והייטו הוא אומר בחפיסה כדלקמיה בחפיסה מנח ליה אבל אתתא לאו אורחה לאטוחי גיטא בחפיסה דנטירותא מעליא מינה קא מינטרא ליה דבעי לאינסובי ביה ולפיכך הוי סימן לדידיה ולא לדידה: מתני' עד מתי חייב להכריז: שכניו · מפרש בגמ': כדי שילך · כל אחד לביתו שלשה. ימים משישמע ההכרזה וידע אם אבד כלום ואם יבין שאבד יחזור ג' ויכריז יום אחד אני אבדתי ואלו סימניה : גמ' תנא שכיני אבדה · שכיני מקום [שנמצאת בו אבדה] שמא שלהן היא: מתני' אמר את האבדה ולא אמר סימניה. ולא אמר סימניה מפרש בגמ' שלא אמר סימנין מובהקין(ד) : גמ' דחיישי' לרמאי · שמא שמע האובד מתאונן בתוך שכניו טליתי אבדה וזה יודע סימניה וכששמע את מוצאה מכריז טלית מצאתי יקדים ויתן סימניה הלכך אבידה מכריז סתמא וזה אינו נותן לב לומר טליתי הוא ואלו סימניה : אין לדבר סוף · דהשתא נמי מסיק אדעתיה (ס) ואם טלית מצאה אלו סימניה : ומאי אמר את האבידה · הא קאמרת שהמכריז נמי מכריז גלימא : ולא אמר סימנים מובהקין · ואמר את האבדה דנקט לא נקט אלא משום לא אמר סימניה ולא אמר סימניה לא בעי למימר שלא אמר סימנין כלל דאם כן לא אמר כלום שהמכריז הא אמר גלימא אלא ודאי אמר סימנין אלא שלא אמר סימנין מובהקין וכבר אמרנו לעיל דמגן ומשקל הוו סימנין מובהקין ופסק רבינו אלפסי ז"ל הלכתא כרב נחמן : והרמאי אע"פ וכו' · תנו רבנן בראשונה כל מי שאבדה לו אבדה כו' : אמרו ליה אין · לסהדים שאמר להם ידעיתו ביה דלאו רמאי הוא : מסתברא · שזה היה דעתן מתחלה : לא מייתי איניש חובה לנפשיה · וכשהביאם זה לבית דין ודאי בטוח היה שלא יעידו חובתו : מתני' כל דבר שעושה ואוכל · אם אבידה זו דבר שיכולים להאכילו את שכר מעשיו כגון שור וחמור : יעשה ויאכל · ולא ימכרנה המוצאה אם שהו בעליו מלדרשו שכל אדם שלו בבהמתו מכירה (ו) כבר ולמדה כרצונו : ראה היאך וכו' · שלא תאכילנו חצי דמיו שאם כן אין זו השבה :

*) נ"א שני אבל אם יש שוה פרוטה בעיקרה מחייב וכו' והשאר אינו

תורה אור | נר מצוה

מתני' אף השמלה היתה בכלל כל אלו ולמה יצאת להקיש אליה לומר לך מה השמלה מיוחדת שיש בה סימנים ויש לה תובעין אף כל דבר שיש בו סימנים א ויש לו תובעין חייב להכריז: גמ' בכלל מאי בכלל כל אבדת אחיך: שיש לה תובעין: לאפוקי לאחר יאוש דלית לה תובעין. ת"ר אשר תאבד ממנו פרט לאבדה [א] שאין בה שוה פרוטה שאינו חייב ליטפל בה ולא להחזירה: ג*סימנין וסימנין יניח ולא יתן לא לזה ולא לזה · סימנין ועדים ינתן לבעל עדים · סימנין וסימנין ועד אחד עד אחד כמאן דליתיה דמי ויניח · עדי אריגה ועדי נפילה ינתן לבעל עדי נפילה דאמרינן זבוני זבנה ומטיא לידיה דהאי ונפלה מיניה מדת ארכו ומדת רחבו תנתן למדת [ארכו ולא למדת] רחבו דאיכא למימר האי שעורי קא משער לה כד מכסי בה מרה וקאי אבל מדת ארכו לא משתער (א) מדת [ארכו] ורחבו ומדת משקלותיו ינתן למדת משקלותיו הוא אומר ד סימני הגט והיא אומרת סימני הגט ינתן לה ודוקא בנקב יש בו בצד אות פלונית הוא אומר סימני החוט שקשור בו הגט והיא אומרת סימני החוט ינתן לה ודוקא במדת ארכו אבל בחוורא וסומקא לא הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה ינתן לו מידע ידעה דכל דאית ליה בחפיסה מנח ליה: מתני' ה עד מתי חייב להכריז עד כדי שידעו בו שכניו דברי ר"מ ר' יהודה אומר שלשה [ב] רגלים ולאחר הרגל האחרון שבעה ימים כדי שילך לביתו שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחד: גמ' תנא שכני אבדה · מאי שכני אבדה (א) מקום שנמצאת בו אבדה: *ת"ר בראשונה כל מי שמוצא אבדה היה מכריז עליה ג' רגלים ואחר הרגל האחרון ז' ימים כדי שילך לביתו ג' ויחזור שלשה ויכריז יום אחד משחרב בית המקדש התקינו שיהו מכריזין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות משרבו האנסין דאמרי אבידתא למלכא התקינו שיהא מודיע לשכניו ומיודעיו ודיו: מתני' אמר את האבדה ולא אמר את סימניה הרי זה לא יתן לו · והרמאי אע"פ שאמר את סימניה הרי זה לא יתן לו שנאמר עד דרוש אחיך אותו עד שתדרוש את אחיך אם רמאי הוא אם אינו רמאי: גמ' איתמר רב יהודה אמר אבידה מכריז דחיישינן לרמאי ור"נ אמר גלימא מכריז דלא חיישינן לרמאי דא"כ אין לדבר סוף[ג] ומאי אמר את האבדה ולא אמר את סימניה דקתני במתניתין דלא אמר סימנין [ד] מובהקין דידה והלכתא כר"נ: והרמאי אע"ג שאמר את סימניה וכו': ת"ר בראשונה כל מי שאבדה לו אבדה היה נותן את סימניה ונוטלה משרבו הרמאין התקינו שיהו אומרים לו הבא עדים שאין רמאי אתה וטול: אבוה דרב פפא אירכס ליה חמרא (ב) אתא לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל זיל אייתי סהדי דלאו רמאי את אזל אייתי סהדי אמר להו ידעיתו ביה דרמאי הוא אמרו ליה אין אמר להו אנא רמאה אנא אמרו ליה אנן לאו רמאה את קאמרינן אמר רבה בר רב הונא מיסתברא דלא מייתי איניש חובתא לנפשי' והני ודאי מיטעא קא טעו ולא אמרינן בבי הא כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד: מתני' כל דבר שעושה ואוכל וכל דבר שאינו עושה ואוכל ימכר שנאמר והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו. מה יהא בדמים רבי טרפון אומר ישתמש

רש"י

מתני' ולמה יצאת · וכן תעשה לשמלתו סתם שמלה יש לו בה סימן ויש לה בעלים תובעין כי נעשית בידי אדם ולא באה מן ההפקר : אף כל שיש בו כו' · לאפוקי מידי דיודעין ביה דמייאש: גמ' סימנין וסימנין · באו שנים ונתנו סימנין יניח עד שיבא אליהו: אחד אמר מדת ארכו ואחד אמר מדת רחבו : הוא אמר סימני הגט · ואמר ממני נפל שנמלכתי ולא גירשתיה : והיא אומרת סימני הגט · וממני נפל שנתנו לי וגרשני : ינתן לה · כי הוא כתבו ויודע בסימנים אבל היא אם לא נתנו לה הבעל מהיכן היתה יודעת : בחפיסה · מצאתי את הגט : מתני' שכניו · מפרש בגמרא כדי שילך לביתו כל אחד כשישמע ההכרזה ויודע אם אבד כלום ואם יבין שאבד יחזור שלשה : ויכריז יום אחד. אני אבדתי ואלו סימנים שלה ובגמרא מפרש : גמ' שכני מקום שנמצאת בו האבדה· פי' איכא למימר שלהן היא : גלימא מכריז · אותו שמצא האבידה מכריז ואמר חפץ פלוני מצאתי והאובד נותן בה סימן : אבידה מכריז · זה שמצאה מכריז סתם אבידה מצאתי שאם הוא מזכיר את האבידה חיישינן לרמאי שמא שמע א' את האובד מתאונן בין שכניו טליתי אבד וזה יודע סימניה : אם כן אין לדבר סוף · כי השתא נמי כשמכריזין סתם מסיק אדעתיה כששמע חברו מתאונן אז אומר זה אם טלית הוא זה סימניה : אמרו ליה אין · היו סבורין שאמר להן ידעיתו ביה דלאו רמאי הוא : מסתברא · שזה היה דעתם מתחלה ולא הוי חוזר ומגיד דלא מייתי איניש חובה לנפשיה וזה ודאי כשהביאן לבית דין ידע שלא יעידו חובתו רק זכותו : מתני' כל דבר שעושה ואוכל · אם אבדה זו דבר שיכולין להאכילו את שכר מעשיו כגון שור וחמור : יעשה ויאכל · לא ימכור כמוצאו אם שהו בעליו מלדרשו שכל אדם נוח לו בבהמתו שכבר הורגל בה ולמדה לרצונו : (גמ') ראה היאך תשיבנו · שלא תאכילנו חצי דמיו שא"כ אין זו השבה :

עין משפט

א מיי' פרק (ו) [יד] מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טוש"ע סימן (רסט) [רסו] :

ב מיי' פרק יג שם סמג שם טור חו"מ סי' רסט :

ג מיי' שם סמג שם טור חו"מ סימן רסז :

ד מיי' פרק ג מהל' גירושין טור אה"ע סי' קנב :

ה מיי' פרק יג מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור חו"מ סי' רסז :

ו טור חו"מ סימן רנ :

ז מיי' פרק יג מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור עד טור חו"מ סי' רסז :

שלטי הגבורים

א כתב סמ"ג בשם ר"י דסימנין מובהקין סומכין עליהם בכל מקום מן התורה שנאמר עד דרוש אחיך אותו וכי תעלה על דעתך שיתנו לו קודם וכו' והיא דלעיל שאומר דאפילו בסימן מובהק לא יתן לרמאי אסמכתא היא לתקנתא דלעיל שהתקינו משרבו הרמאים והמדה או סימנין או משקל או מקום אבידה סימנין מובהקין הן ויראה לי הלכה כרב אשי דמספקא ליה בפ"ק מה שמחזירין אבידה בסימנין שאין מובהקים אם הוא מה"ת או דרבנן וכו' עכ"ל. עכ"ל :

כתב ריא"ז ונראה בעיני שאם אמר אחד לחבירו או תשבע אתה שהיא שלך או תשבע אני שהיא שלי שומעין לו וכן אם נאותו לחלקה ביניהם שומעין להם וכן אם הודה אחד מהן שומעין לו :

כתב ריא"ז נסתפקו חכמי התלמוד על מה שמחזירין אבידה ע"י סימן אם הוא מדין תורה או מתקנת חכמים ואין לומדין ממנה אלא איסורין האמורין שבתורה שלא תקנו חכמים אלא בממון לפיכך גט אשה שנמצא והשליח או האשה תובעים אותו ע"י סימן אין נותנין אותו להם אלא ע"י סימן מובהק כמו שאמרו נקב יש בצד אות פלונית שהוא דבר ברור :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) [ה] מדת ארכו ומדת רחבו ומדת גמיו ינתן למדת ארכו ורחבו [וכ"כ הב"ח] : (ב) ודלא כפי' הרא"ש שכתב וז"ל יראה שצריך אותו שכנגד העד לישבע ולא גרע ממה שאם היה בידו וחבירו אומר שלי הוא ויסיס העד מסייעו ואם לא ישבע יניח ואם לא ישבע יתננו לבעל העד ע"כ :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שכני : (ב) נ"ב אשכחוה : (ג) נ"ב גמרא. אמר רבא נ"ל דכ' רחמנא שור חמור שה ושלמה צריכי דאי כתב רחמנא שלמה ה"א ה"מ בעדים דגופו וסימנין דגופו אבל חמור בעדים דאוכף וסימנים דאוכף אימא לא מהדרינן ליה כ' רחמנא חמור דאפילו חמור בסימני אוכף שור דאתי לגיזת זנבו ושה לגיזותיו : (ד) דידה : (ה) נ"ל ואמר אם : (ו) נ"ב בו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב דס"ד דנרבייי מלכל אבדת אחיך רא"ש: [ב] נ"ב והטעם דבג' רגלים א"א דלא יעלה שכרי שתם אדם יש לו נו"כ ובג' רגלים עובר עליהן משום בל תאחר : [ג] נ"ב בשלמא אי מכריז סתם אבדה אע"ג דאיהו אמר גלימא כי לא יהיב סימנים לא יחזיר אא"כ שמכריז גלימא איהו אמר גלימא ואמר איהו נמי

המאור הגדול

[דף כח ע"א] הא שמע עד דרוש אחיך וכי תעלה על דעתך וכו' והוה יכול לאיתויי מתני' אלא לפי שהברייתא מפרשת הטעם עדיפא ליה לאתויי לאו בסימנים לא בעדים וקשיא לי לפי' ה"ד שלמה

מלחמת ה'

ועוד ת"ש עד דרוש וכו' וכי תעלה על דעתך וכו' [illegible] אמר כמהדורא דקתני מתני' [illegible] בעדים

גמ' עד כמה · (א) עד לעולם זקוק זה ליטפל בטורח שמירתה: שם דמיהן ומניחן · פירש"י ז"ל מוכרה [ומניח] הדמים [אצלו] משמע מדבריו שאין יכול לשום אותה לעצמו משום חשדא [ב] והא דגבי מוצא תפילין שם לעצמו [ג] ומניחן משום דליכא חשדא דתפילין בבי בר חבו שכיחי וקילי דמייהו אבל בתוספות פירשו שם דמיהן לעצמו דהא ליכא למיחשדיה שאם לא רצה לא היה מכריז ומחזיר כלום ועוד שמפני תקון העולם לא הטריחו באבדה יותר מדאי וכן דעת הרמב"ן ז"ל ויש בשם דמיהם ענין [אחר] להרמב"ם ז"ל בפרק שלשה עשר מהלכות גזלה ואבדה:

נר מצוה · תורה אור

ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן ר' עקיבא אומר לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן: **גמ'** יעשה ויאכל עד כמה אמר שמואל עד י"ב חדש תניא נמי הכי כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל כגון פרה וחמור מיטפל בהן עד שנים עשר חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן עגלים וסייחין מיטפל בהן שלשה חדשים מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן אווזין ותרנגולין מיטפל בהן שלשים יום מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן: אמר רב נחמן בר יצחק תרנגולת כבהמה גסה דמיא תניא נמי הכי תרנגולת ובהמה גסה מיטפל בהן שנים עשר חדש מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן: ורמינהי עגלים וסייחין מיטפל בהן ל' יום מכאן ואילך מוכרן בב"ד (א) אווזין ותרנגולין וכל דבר שטיפולו מרובה יותר משכרו מיטפל בהם ג' ימים מכאן ואילך מוכרן בב"ד קשיא עגלין וסייחין אעגלין וסייחין קשיא אווזין ותרנגולין אאווזין ותרנגולין עגלים וסייחין אעגלים וסייחין לא קשיא הא דרעיא והא דפטמא אווזין ותרנגולין אאווזין ותרנגולין לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי: ושאינו עושה ואוכל: תנו רבנן °והשבותו[דברים כב] לו ראה היאך תשיבנו לו שלא יאכיל עגל לעגלים סייח לסייחין אווז לאווזין תרנגול לתרנגולים: מה יהא בדמים רבי טרפון אומר כו': °(עד כאן לא פליגי [ד' כט.] אלא שנשתמש בהן אבל לא נשתמש בהן אם אבדו דברי הכל פטור לימא תהוי תיובתא דרב יוסף א *דאיתמר שומר אבידה רבה אומר כשומר חנם דמי ורב יוסף אומר כשומר שכר דמי אמר לך רב יוסף) בגניבה ואבדה כ"ע לא פליגי דחייב כי פליגי באונסין דשואל ר"ט סבר כיון דשרו ליה רבנן לאשתמושי בהו הוה ליה שואל *עלוייהו ואע"ג דלא אישתמיש בהו כמאן דאשתמש בהו דמי וחייב באונסין והאי אבדו דקתני במתני' *כדרבה דאמר בפרק הזהב נגנבו בלסטין מזויינין אבדו שטבעה ספינתו בים ור"ע סבר לא ישתמש בהן וכיון דלא שרו ליה רבנן לאישתמושי בהו לא הוי שואל עלייהו הלכך אם אבדו בלסטין מזויינין אינו חייב באחריותן דה"ל כשומר שכר דאינו חייב באונסין: א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון: ביד רחבה הוו זוזי דיתמי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל מהו לאישתמושי בהו א"ל הכי א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר"ט א"ל אביי והא איתמר עלה א"ר חלבו אמר רב הונא ל"ש אלא בדמי אבדה הואיל וטרח בהן אבל מעות אבדה לא והני כמעות אבדה דמו א"ל זיל לא שבקו לי דאשרי לך: **מתני'** מצא ספרים קורא בהן אחת לל' יום ואם אינו יודע לקרות גוללן אבל לא ילמד בהן בתחלה ולא יקרא אחר עמו · מצא כסות מנערה אחת לשלשים יום ושוטחה לצורכה אבל לא לכבודו · כלי

עגלים וסייחין: הם עיירים ומפני שהם קטנים אין עושים מלאכה: תרנגולים · זכרים שאין מטילין ביצים: תרנגולת כבהמה גסה · שעושה ואוכלת ומיטפל בה י"ב חדש דיכול להאכילה דמי ביצים: מיטפל · [ד] אינטר"א מינטר"א בלע"ז: הא דרעיא הא דפטימא · הא דתני שלשה חדשים בארץ מרעה ובזמן הדשא שאין טיפולה מרובה והא דקתני ל' (ב) בזמן שאין מרעה וצריך לפטמה על אבוסה מה שבבית שהדמים יקרים: ברברבי · ל' יום שאין טפולן מרובה שהן הולכין אילך ואילך ואוכלין: בזוטרי · שהוא צריך ליתן לפניהם ג' ימים כן פר"ח ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר: שלא יאכיל וכו' · אפילו עגל אחד לעגלים אלא יראה שישיב לו כל העגלים: מה יהא בדמים [ה] · כיון דשרו ליה רבנן לאשתמושי [ו] ואע"פ שלא נשתמש בהם וה"נ מחייבינן ליה לקמן פרק המפקיד (דף מג·) בהמפקיד מעות אצל שולחני דאם אינם צרורים יכול להשתמש בהם ולפיכך אם אבדו חייב באחריותן והוה ליה שואל עלייהו ואע"ג דלקמן פרק המפקיד אמרינן (ב) דוקא אבדו אבל נאנסו לא אלא דוקא כשנשתמש בהם היינו משום דמעות פקדון תלויין ברצון המפקיד ליטלם מהנפקד ולפיכך אמדינן דעת הנפקד ואמרינן דכיון דיתבעם בשעה שלא יהיו מצויות בידו הלכך אין דעתו ללותן וגם הוא רוצה להחזירם כדי שילא מחיוב גניבה ואבידה אבל מעות אבידה שאין הדבר תלוי בו להחזירן שהרי אינו יודע בעליהן שמו חכמים דעתם של בני אדם שכל אדם רוצה ללותן ולהתחייב באונסין ולא להעמידן בעין לעולם ושיהיה חייב בהם בגניבה ואבידה כן פירש הרנב"ר ז"ל [והוא[מהר"ס] מן הרא"ב"ד ואשר"י הביאו שלהי פרק המפקיד] ובנמוקי ה"ר יהוסף בלשון גרונדי זצ"ל ראיתי שהסכים עמו: כדרבה · לקמן בפרק הזהב (דף נח·): לא הוי שואל עלייהו · מסקינן בגמ' דהא דר"ע מחייב משום שומר שכר אע"פ דלא שרו ליה רבנן לאשתמושי בהו דהשתא לא צריך לומר שמקבל שכר בשביל הנאה שאם רצה משתמש בהם משום דקי"ל כרב יוסף דאמר שומר אבידה שומר שכר הוי משום שעוסק במצוה ובזמן שעוסק בה פטור ממצוה אחרת דאי מתרמי ליה עניא פטור מלמיהב ליה פרוטה וכן פסק הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל בפרק שנים עשר מהלכות גזלה ואבידה · והא דאמרינן דעוסק במצוה פטור כתבו כל המפרשים ז"ל דדוקא בעוד שהוא מתעסק בה וכדאמרן אבל כל זמן שמקיים אותה (ג) לא שאם לא כן מי שיש לו תפילין בראשו ומזוזה בפתחו יהא פטור מן המצות לעולם ועוד מדאמרי' בנדרים (דף לג:) דפרוטה דרב יוסף לא שכיח ואם כל זמן שהיא אצלו פטור ממנה הא שכיחא טובא: ביד רחבה הוו זוזי דיתמי · אמר המחבר הוו זוזי דיתמי לא מצאתי פירוש בשום מקום דקשה לי היכי הוי [דומיא דאבידה] (ג) כדי דנוכח מדרבי טרפון והא ידעי דמיתמי הוו ונ"ל שאחר שמצאן נודע שהיו של יתומים ונשארו בידו משום דליתומים קטנים לא הויא השבה מעליא דכמקום שאין משתמר דמי כך נראה לי: אלא בדמי אבידה · שמכרה לאחר שנטפל בה כמו שאמרו חכמים: אבל מעות אבידה · כגון שמצא מעות בכיס אחד [או] שלשה מטבעות · כמגדלים: **מתני'** ספרים קורא בהם אחת לשלשים · שמתעפשין כששוהה מלפתחן וכל הספרים שלהן היו עשויין (ד) בגליון: גוללן מתחלתן לסופן · שיכנס בהם האויר: (ה) לכתחלה · מה שלא למד מפני שצריך להשהותה לפניו וכתב *הרמב"ם ז"ל דה"מ בס"ת נביאים וכתובים שמי שלמד בהם ככר די לו בקריאה בעלמא ומי שלומד בהם לכתחלה צריך לטרוח יותר וע"י טרחו הם מתקלקלים אבל עכשיו שנהגו לכתוב התלמוד אם השאילו מסכת אינו כן שאפי' מי שלמד פרקו מאה פעמים צריך עיון גדול כבתחלה ואדרבה כל מי שהוא יותר בקי צריך עיון יותר גדול בהלכות הצריכות לשמועה שלו הלכך יד כל אדם שוה בו ועמד בו לכתחלה דאדעתא דהכי אושליה: ולא יקרא אחר עמו · לפי שזה מושך אצלו וזה מושך אצלו ונקרע: שוטחה לצרכה · לשלוט

רש"י

[גמ'] שם דמיהן · מוכרו ומניח הדמים אצלו: עגלים וסייחים · דקין אין עושין מלאכה: תרנגולין · זכרים שאין עושין מלאכה ואין מטילין ביצים: כבהמה גסה דמיא · ומיטפל בה שנים עשר חדש דיכול להאכילה דמי ביצים שמטלת: הא דרעיא הא דפטימא · הא דקתני ג' חדשים זהו בארץ מרעה ובזמן הדשא שאין טיפולו מרובה: והא דתניא שלשים יום בזמן שאין מרעה וצריך לפטמה על אבוסה: ברברבי · אוכלין הרבה ולכך שלשה ימים: עד כאן לא פליגי · לענין להתחייב באבידתו אלא לענין שכר שימוש מעות אבל משום שכר שימור מצוה דנימא מגו דלא בעי למיתב ריפתא לעני דהעוסק במצוה פטור מן המצוה לא מחייבינן ליה ונשתמש דקאמר לאו דוקא אלא משום שכר שימוש קאמר לפי שמותר להשתמש בהן: כש"ח · ואינו חייב רק בפשיעה: כש"ש · וחייב בגנבה ואבידה וטעמא דרב יוסף משום דהוה ש"ש מצוה כדפריסית: כ"ע לא פליגי דחייב · כדין שומר שכר: כדרבה · בפרק הזהב: בדמי אבידה · שמכרו אחר שיטפל בה כמו שאמרו חכמים: אבל מעות אבידה · שמוצא בכיס אחד מעות: **מתני'** קורא בהן אחת לל' יום · שמתעפשים כששוהים מלפותחן וכל ספרים שלהן עשויין בגליון: גוללו מתחלתו לסופו · כדי שיכנס בהן האויר: ולא ילמוד בהן בתחלה · פירוש מה שלא למד מפני שצריך להשהות: ולא יקרא אחר עמו · מפני שזה מושך אצלו [וזה מושך אצלו] [א] וקורע: ושוטחה לצרכה · שתשלוט בה אויר וכדי שלא יאכלנו עש: לצרכן

שלטי הגבורים

א התוס' וסמ"ג עשין ע"ד והרא"ש והטור חו"מ סימן רסז פוסקין כרבה דאמר דהוה שומר חנם דאע"פ דקי"ל דעוסק במצוה פטור מן המצוה בשביל דבר מועט כזה לא חשיב שומר שכר דלא שכיח שיזדמן לו עני באותה שעה שהוא עוסק באבידה הלכך הוי ש"ח עליה ואינו חייב אלא בפשיעה ופטור מגניבה ואבידה ואם מכר האבידה חייב בגניבה ואבידה אבל לא באונסין הלכך הוי ש"ח עליה ואינו חייב אלא בפשיעה ופטור מגניבה ואבידה וכל אחד מהני מביא ראיות לדבריו וס"ג ור"ח ומיי' פסקו כרבינו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לשון רבינו אשר רב אלפס ז"ל גרים בעגלים וסייחים ואווזים ותרנגולין מוכרן בב"ד ולא ידענא טעמא מאי. ונלע"ד דמלתא אגב אורחי' קמ"ל דהיינו שם דמיהן ומניחן היינו מוכרן בב"ד ופירוש שישומם בבית דין ויניחן לעצמו כדעת הרמ"ה ומביאו בחו"מ סי' רס"ז ודלא כפי' רש"י שרוצה לפרש שמם בב"ד ומוכרן לאחרים ודלא כאשר"י בשם התוס' שכתב שמם בינו לבין עצמו ומניחן לעצמו: (ב) כל זה פי' לסוגיית רי"ף ז"ל שפוסק כרב יוסף בפרק הכונס ופוסק כרב נחמן נאנסו לא בפרק המפקיד אבל התוס' פירשו דרב נחמן כרבה ס"ל והלכתא כרבה: (ג) ורבינו אשר ז"ל פי' דס"ד לדמותו לדמי אבידה בשביל שהיה עושה טובה עם היתומים שהיו סמוכין אצלו וגם שלא יהיו אחריות המעות על היתומים: ד"ת כתב כמבואר במהר"ם בסמוך וסיים תימה דהני כמעות אבידה דמו קאמר וצ"ע:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וכו': (ב) נ"ב יום: (ג) נ"ב אצלו: (ד) נ"ל בגלילה: (ה) נ"ל בתחלה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ס"א וקורע: [ב] נ"ב פירוש ליקח השכר לעצמו ולשום אותו בדמים וליתן הדמים לבעלים: [ג] נ"ב כמו שאמר שמואל לקמן גבי מניחן מניחן על ראשו ואין בפרט מגיה הדמים שמואל דהא בר"ע דמותר ולהניחן והמחמתן כן כתב הפרש"י: [ד] נ"ב ברש"י שבגמ' אשתמיטתיה בכנגד: [ה] נ"ב כו': [ו] נ"ב כו':

ד"ס מ"ז

עי' כרי"ף נ"ק סי' קטו

עי' לקמן כרי"ף סי' שמו

דף כח:

ר"א הרמב"ן

מלחמת ה'

דהא קתני והרמאי אע"פ שאמר את סימניה הרי זה לא יתן שנאמר דרשהו וכו' אלמא לאינש אחרינא בסימנין מהדרי' וכדקתני רישא בהדיא אלא א"כ הוחזק רמאי שצריך לדרשו אלא הכי קירוצא דמילתא דמתני' מדרבנן קתני דהא קתני רישא נמי שיש בה סימנין וכדי נסבה כלומר דמדרבנן היא ואסמכה תנא אקרא וסיפא נמי הכי קתני כיון שאמרה תורה לדרשו וא"ת לדרשו בסימנין או מדאורייתא או מדרבנן דרשוהו בעדים ומש"ה לא אייתי מתני' דמדרבנן קתני ואסמכתא דרבנן היא אלא ברייתא דקתני ופי תעלה על דעתך על כרחין מדאורייתא קאמר ופירש לא בעדים לומר שמחזירין בעדים שהיא שלו כגון עדי ארכה ומקח שלא תאמר עדי נפילה בעינן שמא מכרה לאחר וממנו נפל והוא הנכון:

המאור הגדול

שלמה ז"ל שפי' בעדים [שהיא] שלו למה לי עד דרוש תיפוק ליה משמלה דלא אתיא אלא ליש לה תובעין ולא אתיא לסימנין וכיון דלית ליה סימנין דאורייתא הוא ודאי בעדים מהדר ונ"ל לפרש בעדים שיביא שאינו רמאי אלא שהוא צורבא מרבנן דלא משני בדבוריה ונוטל בטביעות עינא והיינו דאמרינן לקמן משום דאיכא למימר כדשנינן לאהדוריה לצורבא מרבנן בטביעות עינא וה"ר שלמה ז"ל פי' אע"פ שהוא ידוע רמאי דרשוהו אם הוא רמאי באותה אבידה אם לאו. מאי לאו בסימנין דלא יהבינן ליה אלא בסימן מובהק הא לשאר בני אדם שאינן ידועין רמאין יהבינן אפילו בסימן שאינו מובהק וש"מ סימנין דאורייתא לא לרמאי הידוע לא יהבינן ליה אלא בעדים ולשאר בני אדם יהבינן להו בסימן מובהק וקשיא לי על זה הפי' שלא הפריש בין סימן מובהק לעדים: הלכה כרבי טרפון בדמי אבידה כתב ה"ר אפרים ז"ל איכא למיבעי הכא מכדי קי"ל דהלכתא כר"ט דאמר בדמי אבידה ישתמש בהן ולפיכך אם אבדו חייב באחריותן ואפילו נאנסו קודם שישתמש בהו אמאי קאמר רב נחמן במפקיד מעות אצל חבירו נאנסו לא והא שרו ליה רבנן לאשתמושי בהו דומיא דדמי אבידה מ"ש הכא דהוי שואל ומ"ש הכא דלא הוי שואל עד דמשתמש בהו וחזינא לרבוותא ז"ל ולרישי מתיבתא נמי בהאי פירוקא דלא מסתברי ואיכא מאן דחזא

לשלוט בה אויר שלא תתקלקל עש : לצרכן . שמתעפשים בקרקע שצריך לתתם בקרקע כדאמרינן לקמן דזו היא שמירתן לפיכך משתמש בהם לפרקים : אבל לא לשחקן . לא ישתמש בהם שימוש ארוך שישחקם אונשא"ר בלע"ז : לא יגע . זהב אינו מתעפש בקרקע וזכוכית שמא ישבר: שאין דרכו ליטול . כגון אדם חשוב שאין דרכו ליטול קופה שלו ולהכניס מן החוץ לבית שמור : לא יטול . ופטור מהשבת אבידה כדילפינן מוהתעלמת : גמ' בי בר חבו . בבית פלוני העושה תפילין מצויין הם שם לימכר ויחזור ויקנה מן הדמים שקבל מהם ולא דמי לשאר דברים

רש"י

לצרכן · שבקרקע מתעפשין כי צריך לתתן בקרקע שזו היא שמירתן לכך משתמש בהן לפרקים : אבל לא לשוחקן · אבל לא ישתמש בהן שימוש אחר שעל ידי זה ישחקם : לא יגע בהן · כי זהב אינו מתעפש בקרקע וזכוכית שמא ישבר : שאין דרכו ליטלו · כגון אדם חשוב שגנאי הוא לו ליטול קופה מן החוץ כדי להכניסו בביתו : לא יטול · ופטור מהשבת אבידה כדילפינן מוהתעלמת: גמ' דבי בר חבו · הוא היה עושה תפילין ומצויין שם תדיר ויחזור ויקנה מן הדמים: מאי איריא · ס"ת שנוח להתקלקל בטישטוש וקריעה : כאן שנה רבי · במסכת גיטין תנן השולח גט בארץ ישראל הרי משלחו ביד אחר ואם אמר ליה טול ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר ואמר ר"ל כאן שנה רבי במשנה זו למדנו רבי שסתם המשניות : אין השואל רשאי כו' · דבכולהו שייך לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר : בענין אחד · בפרשה אחת אין קורין (ג) : ב' ענינים · זה בדף זה וזה בדף זה קורין דלא אתי לאישתמוטי מהדדי : משום עינא בישא · שלא תשלוט בו עין הרע של האורחים : או משום גנבי · פן יגנבוהו האורחים : משתמש בהן בחמין · וכל שכן בצונן : אבל לא על ידי האור · כלומר לא יתן הכלי על גבי האור : מגריפות · עושין לגרוף הכירה ולהפרים תאנים המדובקות : שמפחיתן · פוגמן : פקדון מאי עבידתיה גביה · מה לו להשתמש בו יבא בעליו וישתמש בו : והתעלמת מהם · ללמדך בא שמותר להתעלם : ופעמים שאי אתה מתעלם.(אותו) כדכתיב לא תוכל להתעלם : והיא בבית הקברות · שאבידה היא בבית הקברות : והיא אינה לפי כבודו · שישיבנה או שהיה מתבטל בהשבתה ממלאכתו ומה שיבטל בהשבתה מרובה מדמי אבידה :

לא

תורה אור

[א] כלי כסף וכלי נחשת ישתמש בהן לצורכן אבל לא לכבודו כלי כסף וכלי נחשת ישתמש בהן לצורכן אבל לא לשוחקן כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו · מצא שק או קופה אם אין דרכו ליטול הרי זה לא יטול : גמ' אמר שמואל מצא תפילין שם דמיהן ומניחן לאלתר דמילתא דשכיחא * דבי בר חבו : ת"ר השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר ופותחו וקורא בו ובלבד שלא ילמד בו (א) לכתחלה : וכן המפקיד ספר תורה אצל חבירו גוללו כל [ב] שנים עשר חדש ופותחו וקורא בו ואם בשבילו פותחו אסור מאי קאמר הכי קאמר [ג] כשהוא גוללו פותחו וקורא בו מותר ואם בשבילו פותחו אסור : אמר מר "השואל ספר תורה מחבירו לא ישאילנו לאחר מאי איריא ספר תורה אפילו כל מילי נמי דאמר ר' שמעון בן לקיש °*כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר ספר תורה [ד"א עי' ע"א] איצטריכא ליה ס"ד אמינא ניחא ליה לאיניש דליתעביד מצוה (א) בממוניה קמ"ל דאפילו הכי לא ישאיל : אבל לא ילמד בהן בתחלה ולא יקרא אחר עמו : ת"ר מצא ספרים קורא בהן אחת לשלשים יום ולא יקרא פרשה וישנה ולא יקרא פרשה ויתרגם ולא יפתח בו יותר משלשה דפין ולא יהו שלשה קורין בכרך אחד הא שנים קורין ואי קשיא לך הא דתנן ולא יקרא אחר עמו התם

(ב) בשני ענינים הכא בענין אחד : מצא "כסות מנערה אחת לל' יום ה"מ ברעמרא אבל בדכיתנא לא דניעור קשה לה ודעמרא נמי לא אמרן אלא בחד גברא ובידא אבל בתרי גברי או בחוטרא לא · תניא *לא ישטחנה לא על גבי מטה ולא ע"ג מגוד לצרכו אבל שוטחה על גבי מטה וע"ג מגוד לצרכה נזדמנו לו אורחים לא ישטחנה לא ע"ג מטה ולא ע"ג מגוד בין לצרכו בין לצרכה דחיישינן לה משום עינא בישא א"נ משום גנבי ת"ר המוצא כלי עץ משתמש בהן כדי שלא ירקבו כלי נחושת משתמש בהן בחמין אבל לא ע"י האור מפני שמשחיקן כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן מגריפות וקרדומות ישתמש בהן ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו כדרך שאמרו באבדה כך אמרו בפקדון פקדון מאי עבידתיה גביה אמר רב חמא אמר רב ששת בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים : "מצא שק או קופה אם אין דרכו ליטול ה"ז לא יטול מנא ה"מ דת"ר °והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם* כיצד היה כהן והיא בבית הקברות זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה שלו מרובה משל חבירו לכך נאמר והתעלמת קרא למאי אילימא לכהן והיא בבית הקברות פשיטא השבת אבדה עשה דכתיב °השב תשיבם לאחיך וטומאת כהן עשה ולא תעשה דכתיב °וקדשתו ל"ת דכתיב °לנפש לא יטמא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה[ד] ואלא לשלו מרובה משל חבירו מדרב יהודה אמר

*) בד"ס הגי' היא בי

נר מצוה שאין יכול לשום דמיהן לאלתר משום דלא שכיחי : ת"ר השואל ס"ת מחבירו: מאי קאמר . והאמרת פותחו וקורא בו ואי משום שינערנו דרך גלילתו ליתני גוללו כל שנים עשר חדש לחוד אי נמי קורא בו כדקתני במתני' : כשהוא גוללו . להנאת ס"ת: מאי איריא ס"ת . שהוא נוח להתקלקל בטשטוש ועשן וקריעה : כאן שנה רבי · במס' גיטין (דף כט·) השולח גט בארץ ישראל הרי זה ישלחנו ביד אחר ואם אמר לו טול הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואמר ר"ל כאן שנה ר' במשנה זו למדנו רבי שסתם המשניות אין השואל רשאי וכו' דהא בכולהו שייך למימר אין רצוני שיהא וכו' : אבל לא ילמד בהן (ב) לכתחלה [ה] : הא שנים קורין · והא אנן תנן לא יקרא אחר עמו : בענין אחד · [ו] (עמו) בפרשה אחת אין קורין : בשני ענינים · זה בדף זה וזה בדף זה (ג) דלא אתו לשמוטי אהדדי:מצא כסות מנערה [ז]· מגוד · קבילא בלע"ז : נזדמנו לו אורחים וכו' אי משום עינא שתשלוט בה עין . הרע של אורחים : אי משום גנבי. שיגנבוה האורחים : ת"ר המוצא כלי עץ [ח] שמפחיתן.שפוגמן: כך אמרו בפקדון · לענין שלא ישתמש בו אלא לצרכו של כלי : מאי עבידתיה גביה · יבא בעליו ויטרענו או ישטחנו כדי שלא יפסיד : למדינת הים · אבל אם היה עמו באותו הארץ הרי זה לא יגע בו אע"פ שאבד וכ"כ הרמב"ם ז"ל: מצא שק או קופה [ט] והתעלמת · וכתיב לא תוכל להתעלם בא ללמדך פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאין אתה מתעלם : והיא בבית הקברות · האבדה בבית הקברות : ואינה לפי כבודו · שישיבנה : או שהיתה שלו · שהיה בטול מלאכה (ד) שלו אם יבטל בהשבתה מרובה על דמי האבדה : האי עשה · השב תשיבם ואע"ג דלא תעשה נמי איכא לא תוכל להתעלם אין לא תעשה מועיל לדחות לא תעשה אלא עשה הוא דקא דחי ליה כדאמרינן ביבמות (דף ג:) הלכך לגבי הדוחה לא מחשב לאו כלל אבל לגבי הנדחין חשיב להו : לא תעשה · לנפש לא יטמא : עשה · קדושים יהיו לאלהיהם ואיכא דמקשו היכי אמרינן הכא דהשבת אבדה עשה והא כל שלא נטלה כזו שהיא בבית הקברות לא עבר אעשה כלל אלא אלאו דלא תוכל להתעלם כדאמרינן לעיל המתין לה עד שנתיאשו

הבעלים ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם דאלמא דעשה דהשב תשיבם לא הייל אלא על מי שנטלה שיחזירנה אבל מי שלא נטלה אינו עובר על עשה כלל ותירץ הרנב"ר ז"ל דכל הרואה אבדה והולך לו עובר בעשה ולא תעשה וכי אמרינן לעיל בהמתין לה לאחר שנתיאשו הבעלים ונטלה דאינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד התם היינו טעמא לפי שהמתין לה ולא הניחה באבדתה ועדיין היה יכול להשיבה ולקיים עשה שבה דודאי הרואה אבדה ולא נטלה מיד כיון שמשמר אותה לא עבר על עשה שבה אלא כשבטלו והלך לו וכשנתיאשו הבעלים ממנה מחמת הבעלים הוא שנתבטל עשה זו ולא מחמתו של מוצא זה והרי הוא לענין זה כאילו נטלה להחזירה ואמרו בעלים אי אפשי בה שאע"פ שלא נתקיים עשה שבה מ"מ לא נתבטל · ונטלה ע"מ לגוזלה דעבר משום השב תשיבם טעמא נמי כדאמרן שהניחה באבדתה ולא עוד אלא שהפקיעה מבעליה לגמרי נמצאת אתה למד שכל הרואה אבדה ולא החזירה והלך לו עבר על עשה ולא תעשה כך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק י"ח מהלכות גזלה ואבדה שכן כתב הרואה אבידת ישראל ונתעלם ממנה והניחה עבר בלא תעשה שנאמר וכו' ובטל מצות עשה שנאמר וכו' ומ"ש בחידושי הרמב"ן ז"ל בתירוץ קושיא זו הוא רחוק בעיני אע"פ שגדולי האחרונים ז"ל סמכו עליו : ועל הא דאמרינן דאין עשה דוחה עשה ולא תעשה איכא דמקשו למה לי מהאי טעמא תיפוק לי דאפילו ליכא גבי טומאה אלא לאו גרידתא לא דחי ליה עשה דאבדה דהא קיי"ל [שבת דף קלג:] דלא דחי ליה אלא כגון מילה בצרעת וסדין בציצית דבעידנא דקא עקר ליה ללאו קא מקיים ליה לעשה אבל הכא אפילו עומדת על פתח בית הקברות כי (ה) מטמא עבר ליה ללאו ולא מקיים לעשה עד דמהדר ליה למרה ותירצו דלרווחא דמילתא אקשו הכי והרנב"ר ז"ל תירץ דהכא נמי בשעה דעבר אלאו קיים העשה כמילה בצרעת דהא מתעסק הוא במצות השבה בשעת עקירת הלאו ואע"פ שלא גמרה מה בכך גם מצות מילה לא נגמרה עד דפרע דקי"ל מל ולא פרע כאילו לא מל ולא ממעטין אלא כההיא דאמרינן פרק ר"א דמילה (דף קלג:) ויקוץ בהרתו ויעבוד שבשעה שקוצץ בהרתו אינו מתעסק בגופה של מצוה דהיינו עבודה אלא במכשיריה דהוא ז"ל סבר דגוף עיקר העשה מתחיל משעת ראייתה הלכך אם הוא מכוין לגזלה או לילך לו מיד עבר העשה כמו שכתב ז"ל אבל הרב רבי יהוסף ז"ל כתב בלשונו בנמוקיו דשאר המפרשים ז"ל לא סברי הכי דיכולים לומר דלא דמיא למילה דמילה כל מה שנעשה בה הוא גוף המצוה עצמה ואם לא גמרה לא נעשית אלא חצי המצוה כמו שאם לא הטיל ציצית אלא בשתי כנפיו

וכן

א מיי' פרק ז מהל' פקדון וס"ק מהלכות שכירות טוח"מ סימן רנב :

ב מיי' פרק יג מהל' גזלה ואבידה סמג עשין עד טור חו"מ סי' רסז :

ג מיי' פרק יא שם סמג שם טור חו"מ סי' רסג :

פי' לקמן כד"ף סימן שכד

הגהות הב"ח

(א) צ"ל בתחלה : (ב) צ"ל בתחילה : (ג) נ"ב קורין : (ד) שלו שיבטל כצ"ל : (ה) מיטמא כצ"ל :

הגהות חו"י

(א) פי' ע"י אחר ולכן לא קשיא ממ"ש ריש פסחים דבאמת ניחא לאינש [א"ה וז"ש הרי"ף דאפ"ה] : (ב) ומילופיה לאור הנר . שבת דף יב : (ג) רמב"ם פי' לסיפר ולרש"י קשה ולא יהו שלשה קורין ל"ל [א"ה נ"ע דלמא כג' דפין] :

הגהות מא"י

[א] כלי כסף וכו' עד לכבודו תי' אלו מוקפין וכ"ב בגמ' וברא"ש אינו : [ב] נ"ב ורא"י פליג ע"ז בגמ' ואמר עד שלשים יום ופרש"י דמתני' רא"י היא : [ג] נ"ב אם : [ד] נ"ב בגמ' ותו לא דמיק איסורא מקמי ממונא : [ה] נ"ב וכו' : [ו] פי' עמו רשום : [ז] נ"ב וכו' : [ח] נ"ב וכו' : [ט] נ"ב וכו' :

ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד כו' כ"ה בגמ' .

המאור הגדול

דחוא להאי קושיא וקא דחי לה לדרב נחמן ופסק הלכתא כרב הונא משום דדמיא לדר"ט ואנן עיינינן בה ואנהרו לן מן שמיא פירוקא דלא למדחיה לר"נ דלא דמיין להדדי ולא קשיא חד על חברתה דהתם לגבי דמי אבידה אבידה גופיה מעידנא דאשכחה שומר שכר הוה עלה כרב יוסף וקאמרינן נמי דמתהני פרוטה דרב יוסף אע"ג דלא מתהני מינה כלום כי קא מזבן לה וה"ל אהניתא מינה נפק ליה משומר שכר והדר ליה שואל אבל פקדון כיון דשומר חנם הוא עליה בדליכא הנאה כי הוי זוזי דאית בהו הנאה [לא] מפקינן ליה מתורת שומר חנם למהוי שואל אלא משומר חנם לשומר שכר ומש"ש לשואל אלו דברי הרב זה ז"ל ונראין דבריו :

וכן בתקיעת שופר אם לא השלים התקיעות אבל גבי השבת אבדה עיקר גוף המצוה השבה בבית הבעלים שזהו עיקר גוף כוונת המצוה והשאר הוי כעין מכשירי מצוה דודאי אע"פ שצריך להשבת אבדה הנטילה וההבאה קודם לכן עיקר גוף המצוה הוא ההשבה אל ביתו ודמי למכשירי שאר מצות שאע"פ שצריך לעיקר מצות נטילת לולב לעקרו מן הדקל מ"מ העיקר הוא הנטילה ואע"פ שבתחלה מתעסק הוא לקיום המצוה גבי השבה נמי מתחלה אינו אלא כמתעסק להשיב אל ביתו [הלכך צריך לתרץ כדמתרץ מעיקרא דלרווחא דמילתא אקשי הכי]: לא יהיה בך אביון · אל תביא עצמך לידי עניות: אמר רב הכישה · זה שאינו לפי כבודו אם הכה בה הכאה אחת להשיבה: נתחייב בה · להחזירה הואיל והתחיל נתחייב בה השבה גמורה כך פירש רש"י ז"ל ולפי זה הוא הדין לכלים וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ' י"א מהלכות גזלה* והרנב"ר ז"ל תמה דלא משמע כן פרק המוכר את הספינה (דף פח·) דהתם אמר טעמא משום דאנקט בהו נגרי ברייתא: אמר המחבר ול"נ לי על תמיהת הרב ז"ל דהכא ודאי אפילו בכלים איירינן דדרכו להחזיר בשדה לאו בבעלי חיים דוקא מיירי וקי"ל דחייב: קלא. מוט"א בלע"ז: בשדה · שאין שם רואין כ"כ ואינו בוש מסכניו כמו בעיר: כתב הרב אלפסי ז"ל דכיון דלא איפשיטא לא יחזיר בעיר משמע שאינו חייב להתחיל בשדה כדי שלא יתחייב לגמור בעיר וכן נראה פירש"י ז"ל דפירש דרכו בשדה מהו שיתחייב להשיבה להתחיל בשדה וכיון דמחייב שהזיזה ממקומה נתחייב אף בעיר עכ"ל ולפי זה לא יתחייב להתחיל כיון דעלה בתיקו אבל אם התחיל אכתי מצינן למימר שיתחייב לגומרה כדפירש ז"ל בהכישה וא"כ יתחייב אף בעיר אבל הרמב"ם ז"ל כתב פרק י"א מהלכות גזלה ואבדה וז"ל היה דרכו להחזיר כלים כאלו בשדה ואין דרכו להחזירן בעיר מצאן בשדה חייב להחזירן עד שיגיעו לבעלים ואע"פ שהרי נכנס בהם לעיר ואין דרכו בכך וכן אם מצא בהמה והכישה נתחייב וכו' משמע מדברי הרב ז"ל דכיון דעלה בתיקו יחזיר בעיר ומשמע כמי שדרך פירושו כפי' רש"י ז"ל: *אמר המחבר נ"ל שסופר טעה שכתב לא יחזיר אלא יחזיר הוא וכדפירש הרמב"ם ז"ל דכיון דפשיטא להו דכשהתחיל חייב לגמור וספק דאורייתא אם יתחיל אית לן למימר שיתחיל שהיא מצוה דזקן ואינה לפי כבודו (ב) הרשות בידו דומיא דשלו מרובה משל חבירו עכ"ל: פורק וטוען· פורק משא מן החמור (ו) טוען כדכתי' עזוב תעזוב הקם תקים : פיתכא דאופי. משוי של חריות של דקל: וקא מיתפח. עמד לפוש: דלי לי· הטעינני : הדר זכה · חזר אותו האיש והחזיק בה מן ההפקר · הקשו בתוספות והיכי מהני האי הפקר והא אמרינן פרק אין בין המודר (דף מג·) דהפקר בפני ג' כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידים והכא מסתמא לא הוי אחריני בהדיה דא"כ לידלו ליה ולא ניטא ליה לר' ישמעאל בר' יוסי י"ל דהא אמרינן התם דה"מ מדרבנן אבל מדאורייתא אפילו בינו לבין עצמו ור' ישמעאל בר' יוסי לא חשש אלא כדי שלא יכשלו בני אדם בלא תגזול דאורייתא: ואחרים תירצו דלא תקון רבנן הפקר בפני ג' אלא לאפטורי ממעשר דשייך ביה טעמא דשיהא אחד זוכה ושנים מעידים כדי שלא יערים אבל לשאר דברים ודאי הפקר גמור הוא והיינו דאמרינן בכולה פירקין [דף כא: ודף לא·] אבדה מדעת היא כלומר ושריא מדין הפקר ואע"ג דליכא לא שנים ולא שלשה: מתני' איזו היא אבדה · אין זו אבדה · ואינו חייב להחזיר שמדעת הניחוה שם: רצה בין הכרמים · משום דמסתקבא[ח] : לא יאמר לו וכו' · שזה אומר לו אם עשית מלאכתך היית מרבה טורח עכשיו לפי מה שטרחת טול : כפועל · (בטל) בגמרא מפרש: אם יש שם ב"ד · אם נוח לו לטרוח יותר כדי להרבות שכר ואינו חפץ ליבטל ממלאכתו מה יעשה אם יש שם ג' בני אדם יתנה בפניהם ויאמר ראו שאני משתכר כך וכך ואי אפשי ליבטל וליטול שכר מועט אם תאמרו שאטול שכרי משלם אני אשיב: (אמר המחבר) הא דאמרינן אם יש שם ב"ד וכו' · בספרים לא גרים עמו אבל בהלכות כתוב עמו כלומר עם בעל האבדה ואינו מחוור שכיון שבעל אבדה עמו למה לי שיתנה עמו בפני ב"ד אפילו בינו לבינו סגי וחייב ליתן לו כל מה שהיה מתבטל כמו שהתנה עמו דאמר ליה אפסדתן וכדאמרינן בפרק הגוזל (דף קטז·) טול דינר והעבירני חייב ואוקימנא בצייד השולה דגים מן הים משום דא"ל אפסדתן כן כתב הרנב"ר ז"ל (ג) : שלו קודם · ודוקא כגון שהיה בטל מן הסלע דלא מצי למשקל מחבריה בלא תנאי כדאמרן א"נ היכא דשלו מרובה דהיה מפסיד דודאי לא יטול מבעל אבדה טפי ממה שהחזיר לו אבל כל היכא דשלו מועטת [וליתנהו לבעלים] כיון דמן הדין שלו קודם אפילו היכא דליכא ב"ד מניח את שלו כדי להחזיר את של חברו ונוטל ממנו שיעור זה שהפסיד בודאי דה"ל כשכרו של פועל בטל ודבר ברור הוא ולא תקשי לך הא דתנן בב"ק [דף קטו·] זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש ונשבר כדו של זה ושפך הלה את יינו והציל את הדבש לתוכה אין לו אלא שכרו דאלמא דאע"ג דהפסיד מועט כדי להחזיר את המרובה לא שקיל ליה מבעל אבדה שכבר נאמר בזה דהתם היינו

טעמא

נר מצוה · תורה אור

אמר רב נפקא דאמר ר"י אמר רב °אפס כי לא יהיה בך אביון *שלך קודם לשל כל אדם אלא לזקן ואינה לפי כבודו וקשיא לן והא השבת אבדה נמי עשה ולא תעשה היא עשה כדאמרן לא תעשה דכתי' °לא תוכל להתעלם ומ"ש גבי טומאת כהן דקא חשיב ליה לעשה ולא תעשה דאית בה ולגבי השבת אבדה לא קא חשיב ליה ללא תעשה דאית (א) ליה בה ומשנינן לא קשיא השבת אבדה דאיהי קא דחיא לא קא חשיב ליה ללא תעשה דאית בה (ב) ומסתברא לן[א] דלא חשיב גבי השבת אבידה ללא תעשה דאית בה דלא צריך ליה דלאו איהו[ב] דחי אלא עשה לחודיה הוא דדחי וטומאת כהן דמידחיא היא קא חשיב [ג] ליה לעשה בהדי לא תעשה כי היכי דלא לידחי להו עשה דהשבת אבדה דלא אשכחן עשה דדחי אלא לא תעשה לחודיה אבל לא תעשה ועשה לא אשכחינן ליה דדחי הלכך עשה דהשבת אבדה לא דחי ללא תעשה דטומאת כהן משום דאיכא בהדיה עשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה תרע [דהא] כדבעינן למהוי השבת אבדה(ג) מידחיא מקמי עשה דכיבוד אב ואם קא חשבינן עשה דהשבת אבדה בהדי לא תעשה דידיה כי היכי דלא לידחי ליה עשה דכיבוד אב ואם דאמרינן לקמן* ת"ר יכול א"ל אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל °איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו (ד) (א) טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו °הא לאו הכי (ה) דחי ליה עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה (ו): אמר *רב הכישה נתחייב בה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא הנהו עיזי שקל קלא שדא בהו א"ל איחייבת בהו זיל אהדרינהו: דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר [ד] בעיא ולא איפשיטא (ב) הלכך לא יחזיר בעיר אמר *רבא כל שבשלו מחזיר בשל חברו מחזיר כל שבשלו טוען ופורק בשל חברו טוען ופורק ר' ישמעאל בר' יוסי הוה קא אזיל באורחא פגע ההוא גברא דהוה קא דרי פיתכא דאופי והן חריות של דקל אותבינהו וקא מיתפח א"ל דלי לי א"ל כמה שויאן א"ל פלגא דוזא יהיב ליה פלגא דוזא ואפקרינהו הדר זכה בהו אמר ליה דלי לי יהיב ליה פלגא דוזא אחרינא כיון דחזא דקא בעי למיזכא בהו א"ל לכולי עלמא מופקר ולדידך לא מופקר ואע"ג דלא הוי הפקר כי האי גונא רבי ישמעאל ברבי יוסי במילתא בעלמא הוא דאוקמיה אבל איהו לכולי עלמא אפקריה והא ר' ישמעאל ברבי יוסי זקן (היה) ואינה לפי כבודו הוה ר' ישמעאל ברבי יוסי לפנים משורת הדין והוא דעבד דתני רב יוסף °והודעת להם זו בית חייהם [ה] וכו'* : אמר ר' יוחנן מפני מה חרבה ירושלים מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין : מתני' איזו היא אבדה מצא חמור ופרה רועין בדרך אין זו אבדה חמור וכליו הפוכים ופרה רצה בין הכרמים הרי זו אבדה החזירה וברחה החזירה וברחה אפילו ארבע וחמש פעמים חייב שנאמר °השב תשיבם לאחיך היה בטל מן הסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל (א) בטל אם יש שם בית דין מתנה עמו בפני בית דין ואם אין שם בית דין בפני מי יתנה שלו קודם :

גמ'

רש"י

לא יהיה בך אביון · אל תביא עצמך לידי עניות : לא קחשיב לא תעשה דאית ליה · כי לא תעשה אינו דוחה בשום מקום כי העשה דוקא הוא הדוחה : הא לאו הכי · דלא כתיב אני ה' בסיפא דקרא דחי עשה דכיבוד השבת אבידה אמאי : הכישה · זה שאינה לפי כבודו [י] הכאה אחת להשיבה : נתחייב · להשיבה הואיל והתחיל בה : קלא · שול"א בלע"ז : דרכו להחזיר בשדה · שאין שם רואין כ"כ ואינו בוש : ולא בעיר · כי בעיר בוש הוא משכיניו ומצאו בשדה בעיא היא אם הוא חייב להתחיל בהשבה בשדה וכיון דאיחייב והזיזה ממקומה מתחייב אף בעיר כמו בכישה : טוען ופורק · משא מן החמור כדכתי' עזוב תעזוב הקם תקים : פיתכא דאופי · משאוי של עצים: וקא מתפח · עמד לפוש : דלי לי · טעון אותי : הדר · אותו האיש והחזיק בה מן ההפקר : כה"ג · לא הוי הפקר עד שיפקיר לכל : לכ"ע אפקריה · אחרי כן שלא יכשלו בו עוברי דרכים הלוקחים אותו : זה בית חייהם · ללמדו אומנות להתפרנס בו*: מתני' רצה בין הכרמים · שמשברת הכרמים וגם הן משתברים הרי זו אבדה וחייב להחזיר : לא יאמר לו תן לי סלע · שזה יאמר לו אם היית עושה מלאכה היית מרבה בטורח השתא לפי מה שטרחת טול: כפועל (בטל) · מפרש בגמרא : אם יש שם ב"ד · אם נוח [לו] לטרוח יותר כדי להרבות שכר ואינו חפץ לבטל ממלאכתו מה יעשה אם יש שם ב"ד ג' בני אדם יתנה בפניהם ויאמר ראו כך וכך אני משתכר ואי אפשי לי לבטל וליטול שכר מועט ואשיב אם תאמרו לי ליטול

דברים טו · ויקרא יט · שמות יח · דברים כב

[דף ל ע"ב] · רבה כ"ה כגמ' דף ל: · כא"י סגי' רבה · סגיא סגי"ף לעיל בסוגי' רפב.

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לא גרסינן בטל במתני' ברב אלפס אלא ברייתא מפרש הכי וכן הוא בהשר"י וכן פי' רש"י בס"פ איזהו נשך [וכ"כ הב"ח]: (ב) ורבינו אשר כתב נראה לי כיון שפטרה תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו איסור הוא לגביה והתכם שבא לעשות לפנים משורת הדין יותר ממחונו כמו שעשה ר' ישמעאל בר' יוסי ודעת רב אלפס נ"ל שלא היה כתוב בספרו [ט] וכיון דאיחייב איחייב ולא איבעיא לכו אלא בשדה אם חייב לטפל בה עד העיר ופסק לחומרא דבשדה מיחייב שאינו מזלזל שם בכבודו ולא דמי להכישה נתחייב בה דלא אנקטה נגרי ברייתא שהוליכה למקום המשתמר יותר מבשדה : (ג) וכ"כ אשר"י יש שם ב"ד או בעלים אבל במרדכי מחלק דוקא הכא בעינן תנאי בפני ב"ד דמן התורה חייב להשיב חנם ע"פ :

הגהות הב"ח

(א) תי' ליה נמחק : (ב) (ומסתברא לן דלא חשיב כו' ל"ת דאית בה) תא"מ ונ"ב באלפס ישן ליתיה: (ג) למדחיה כצ"ל: (ד) נ"ב וגו' כולכם חייבים בכבודי : (ה) נ"ל ליית ליה : (ו) נ"ב סד"א הואיל והוקש כבודן לכבוד המקום דכתיב כבד את אביך וגו' וכתיב כבד את ה' מהונך אימא ליניית ליה קמ"ל : (ז) נ"ל וטוען עליו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב דהא : [ב] נ"ב כי בהאי ל"ת אינו עושה מעשה ואינו דוחה כלום אלא בעשה שהולך בבית הקברות ומחזיר האבדה : [ג] נ"ב פי' אע"ג דאינו עושה כלום : [ד] נ"ב לשון גמ' מהו מי אמרינן השבה מעליא בעינן וכיון דלאו דרכו להחזיר בעיר לא לחייב או דלמא בשדה מיהא הוא דאיחייב ליה וכיון דאיחייב בשדה איחייב בעיר : [ה] נ"ב ללמוד אומנות להתפרנס : [ו] נ"ב אם הכישה : [ז] פי' בטל גרסה : [ח] נ"ב ל' תבורה והכאה: [ט] נ"ב פי' בהאי בעי' בגמ': [י] נ"ב אם הכישה :

עין משפט

א מיי' פרק יא מהל' גזילה ואבידה ופי"ג מהל' אבילות סמג עשין [דרבנן] עד טור חו"מ סי' רכב טור יו"ד סי' שלה :

ב מיי' פרק יא ופט"ו מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור חו"מ סי' רסה :

הגהות חו"י

(א) לפי' ריב"א דס"ל דנכי דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מ"מ אם עבר על אותו ל"ת וקיים עשה לא לקה קשה מה פריך דלמא איצטריך תשמרו דילקה דשמור ל"ת הוא עיי' תוס' סופחולין: (ב) נ"ל דל"ג זה בהרי"ף עיי' ברא"ש :

בב"ק דף ק' פרש"י ת"ת ונ"ע. ד"ת ועיי' בח"א מהרש"א בב"מ מה שתירץ בזה

ד"ת מ"ז

טעמא דכיון שהיה חבירו בפניו והיה יכול להתנות ולא התנה איהו דאפסיד אנפשיה הרנב"ר ז"ל: **גמ'** תניא מצא טלית: אסטרטיא · דרך כבושה לרבים: ג' ימים · מפרש בגמרא לפני עלות השחר גם לאחר שחשכה דאילו ביממא ממש אפילו ימים טובא (ה) [ג] מאי איריא שלשה ואילו בליליא ממש אפילו חדא שעתא נמי [ד]: שוטפין ובאין · לשדה חבירו: לגנתו מנין · דהוי השבה ופטור: לא צריך דעת בעלים · לומר לו שמור פרתך שהחזרתיה לגינתך שמצאתיה אובדת: הכל צריכין · גנב וגזלן שהשיבו צריכין להודיע [לבעלים] ואם לא הודיעו ומתה או נגנבה חייבים באחריותה דכיון שידע שאבדה ולא ידע שהושבה לא נזהר בה [לשומרה] ולא האכילה: שלח · גבי שלוח הקן ואנן תנן [חולין דף קמא·] שלחה וחזרה שלחה וחזרה אפילו ד' וה' פעמים: לדבר מצוה · היה צריך לטהר בה את המצורע מנין שאסור באם על הבנים דאילו לדבר הרשות כגון לאכילתו הייתו [ה] תקח לך: עזוב תעזוב · פריקה: הקם תקים · טעינה: במיתה הכתובה בו · דהיינו בסייף כגון שהיה בספינה ובורח ואתה יכול לזרוק בו חץ או לטבעו: הכה תכה · בעיר הנדחת: ברשות ב"ד · שנצטק עליו בב"ד ושלחו שלוחם לתפוש מטלטלין דקרא דהשבת העבוט עליה כתיב דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד והאיש ואמרינן לקמן בפרק המקבל (דף קיג:) בשליח ב"ד הכתוב מדבר: שלא ברשות ב"ד מנין · דצריך השבה: אין לי אלא ברשות · שהם חבלה היא ברשות דלא הליף איניש ניכנס לביתו ליטול מטלטלין שלא ברשות: חד לכסות יום . בפרק המקבל (דף קיד:) מפרש להו לקראי הכי: מתנה מועטת · אם אי אפשר לך ליתן מתנה מרובה: נתברך הבית · דהכי כתיב קרא אשר ברכך ה' וגו': יש לו ואינו רוצה להתפרנס. בפרק מציאת האשה מפרש לה בכתובות [דף סז:]: הוכיח מ"מ · ואע"ג דהתם בערכין (דף טז:) דרשינן ליה דאפי' בעבירה אחת חוזר ומוכיחו אפילו מאה פעמים דהוכח אתא לעבירות חלוקות אפילו הכי דרשינן ליה נמי [ו] לתלמיד לרב דכולהו שמעת מינה דתוכיח לכל אדם ובכל ענין כך הטעו המפרשים זכרונם לברכה: היה בטל מן הסלע וכו' והא לאו בטל

נר מצוה — תורה אור

גמ' תניא מצא טלית באסטרטיא קרדום באסטרטיא *פרה רצה בין הכרמים הרי זו אבדה טלית בצד גדר קרדום בצד גדר פרה רועה (א) בין הכרמים אין זו אבדה ג' ימים זה אחר זה הרי זו אבדה ראה מים שוטפים ובאים ה"ז גודר בפניהם: אמר רבא °לכל אבדת אחיך ^א^לרבות אבדת קרקע: החזירה וברחה החזירה וברחה וכו'. ואימא השב חדא זימנא תשיבם תרי זימני אמר רבא השב אפילו מאה פעמים (א) משמע תשיבם אין לי אלא לביתו לגינתו ולחורבתו מנין ת"ל תשיבם מכל מקום והיכא דאהדרה לדוכתא דמינטרא לא צריך דעת בעלים דאמר מר הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבדה לבעלים שהרי ריבתה תורה השבות הרבה °שלח תשלח ^ב^שלח אפילו מאה פעמים תשלח אין לי אלא לדבר הרשות לדבר מצוה מנין ת"ל תשלח ^ג^°מכל מקום עזוב תעזוב אין לי אלא בעליו עמו אין בעליו עמו מנין תלמוד לומר תעזוב מכל מקום °הקם תקים אין לי אלא בעליו עמו אין בעליו עמו מנין ת"ל תקים מ"מ °*מות יומת ^ד^אין לי אלא במיתה הכתובה בו מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה רשאי להמיתו בכל מיתה שאתה יכול ת"ל יומת מ"מ וכן הכה תכה °השב תשיב (ג) ^ה^אין לי אלא שמשכנו ברשות בית דין משכנו שלא ברשות בית דין מנין תלמוד לומר תשיב מכל מקום וכן °חבול תחבול אין לי אלא שמשכנו ברשות (ג) משכנו שלא ברשות מנין תלמוד לומר תחבול מכל מקום והני תרי קראי למה לי חד לכסות יום וחד לכסות לילה °פתוח תפתח ^ו^אין לי אלא לענייי עירך לענייי עיר אחרת מנין ת"ל [א] תפתח מכל מקום °נתון תתן אין לי אלא מתנה מרובה מתנה מועטת מנין ת"ל תתן מ"מ °העגק תעניק אין לי אלא שנתברך הבית בגללו לא נתברך הבית בגללו מנין ת"ל תעניק מ"מ °והעבט תעביטנו אין לי אלא שאין לו ואינו רוצה להתפרנס מנין ת"ל תעביטנו מ"מ זו דברי רבי יהודה אבל חכמים אומרים יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו ומה אני מקיים תעביטנו דברה תורה כלשון [ב] בני אדם °הוכח תוכיח ^ז^אין לי אלא הרב לתלמיד תלמיד לרב מנין תלמוד לומר תוכיח מ"מ · גרסינן בפרק במה בהמה יוצאה* כל שאפשר לו למחות באנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו (ד) על אנשי עירו ולא מיחה נתפס על אנשי עירו בכל העולם כולו ולא מיחה נתפס על כל העולם כלו אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא מיתפסי אכולי עלמא · גרסינן בערכין* ת"ר °לא תשנא את אחיך בלבבך יכול לא תכנו ולא תסטרנו ולא תקללנו תלמוד לומר · בלבבך בשנאה שבלב הכתוב מדבר ומנין לרואה דבר מגונה בחבירו שחייב להוכיחו תלמוד לומר הוכח תוכיח הוכיחו ולא קיבל מנין שיחזור ויוכיחו תלמוד לומר תוכיח יכול אפילו פניו משתנין תלמוד לומר °לא תשא עליו חטא תניא (ב) א"ר טרפון תמיה אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה אם אמר לו טול קיסם מבין שיניך אומר לו °טול קורה מבין עיניך אמר רבי אלעזר בן עזריה תמיה אני אם יש בדור הזה שיכול להוכיח אמר רבי עקיבא תמיה אני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח אמר רבי יוחנן בן נורי מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא בן יוסף על ידי שהייתי קובל עליו לפני רבן גמליאל ברבי וכל שכן שהוסיף בי אהבה לקיים מה שנאמר °אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך · גרסינן בפרק שני דייני גזירות* אמר אביי האי צורבא דרבנן דרחמי ליה בני מאתיה לאו משום דמעלי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא . ובפרק הבא על יבמתו* אמרינן א"ר אלעא משום ר' יהודה בר"ש כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע ר' אבא אומר חובה (ג) שנאמר אל תוכח לץ פן ישנאך: *עד היכן תוכחה רב אמר עד הכאה ושמואל אמר עד קללה ורבי יוחנן אמר עד נזיפה כתנאי ר' אליעזר אומר עד הכאה ורבי יהושע אומר עד קללה בן עזאי אומר עד נזיפה *) אמר ר' יוחנן ושלשתן מקרא אחד דרשו שנאמר °ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות וכתיב °ויטל שאול את החנית עליו להכותו מאן דאמר עד נזיפה (ד) דכתיב ויחר אף שאול ביהונתן ומאן דאמר עד קללה דכתיב °לבשתך ולבושת ערות אמך ומ"ד עד הכאה דכתיב ויטל שאול את החנית [עליו] להכותו ומ"ד עד נזיפה הא כתיב הכאה וקללה שאני התם אגב חביבותא יתירתא דהויא ליה ליהונתן בדוד (ה) מסר נפשיה טפי · עד היכן לא ישנה אדם מאכסנאי שלו רב אמר עד הכאה ושמואל אמר עד שיפשילו כליו לאחוריו וכל כך למה דאמר מר אכסנאי פוגם ונפגם · *אמר רב יהודה אמר רב מנין שלא ישנה אדם מאכסניא שלו מן התורה שנאמר °אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה ר' יוסי בר' חנינא אמר מהכא °וילך למסעיו מאי בינייהו איכא בינייהו אכסניא דאקראי: *היה בטל ^ח^מן הסלע וכו'. א לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל תנא כפועל בטל והא לאו בטל הוא אמר

*) א"ר נחמן בר יצחק ושלשתן כו' כן הוא בגמ'

רש"י

ליטול שכרי משלם: **גמ'** אסטרטיא · דרך כבושה לרבים: אין זו אבדה · ולא מחייב בהשבתה: ראה מים שוטפין . את שדה חברו גודר בפניהם שלא ישטפוה: לגינתו ולחורבתו מנין · דהוי השבה ופטור: דעת בעלים · לומר שמור פרתך שהחזרתיה לגנתך: הכל צריך דעת (ו) בעלים · גנב וגזלן שהחזירו צריכין להודיע לבעלים ואם לא הודיעום ונגנבה או נאבדה חייבין באחריותן דכיון דלא ידע שהושבה לא נזהר לשומרה: שלח · בשילוח הקן: לדבר הרשות · שאינו צריך לצפור אלא לאוכלה: לדבר מצוה · שהיה צריך לטהר בו את המצורע מנין שלא יטול אם על הבנים ת"ל תשלח: עזוב תעזוב · פריקה: הקם תקים · טעינה: שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו· דהיינו סייף כגון שהיה בספינה ובורח ותוכל לזרוק בו חץ או לטובעו: וכן הכה תכה · דעיר הנדחת: ברשות ב"ד · שהלית ב"ד משכנו דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד ובשליח ב"ד משתעי קרא: שלא ברשות ב"ד מנין · דצריך השבה: מתנה מועטת מנין · אם אי אפשר ליתן לו מתנה מרובה: אין לי אלא נתברך בגללו · כלומר בשבילו דהכי כתיב אשר ברכך ה' אלהיך: יש לו ואינו רוצה להתפרנס · משלו אלא משלך מנין שאתה חייב להעביטנו ליתן דרך מתנה (ז) וליפרע ממנו אח"כ: תלמוד לומר תעביטנו ופשטיה דקרא בהעבטה דאין לו ואינו רוצה להתפרנס: משל אחרים · בדרך מתנה: ואמר רחמנא העבט · דרך הלואה תתן לו: מתפסי אכולי עלמא · כי יש בידם כח למחות: משתנין · כגון ברבים שמתביים: טול קיסם · כלומר שוב מעבירה קטנה שבידך: אומר · למוכיח: טול קורה · כלומר שוב מעבירה גדולה שבידך (ח): דרחמי ליה בני מאתיה · כלומר שאוהבים אותו בני עירו: [פוגם ונפגם פוגם בעה"ב ונפגם הוא עצמו דאמרי איכסי כמה קשין אלו שלא יוכלו לדור יחד]: והא לאו בטל.

שטורח

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק יא מהל' גזילה ואבידה סמג עשין עד טור חו"מ סי' רסו:

ב מיי' פרק יג מהל' שחיטה סמג עשין סח טור יו"ד סי' רצב:

ג מיי' פרק יג מהל' רוצח סמג עשין פא טור חו"מ סי' רעב:

ד מיי' פרק יד מהל' סנהד' ופ"ד מהל' ע"ז סמג עשין טו:

ה מיי' פרק ג מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קפז קפח ועשין צג טור חו"מ סימן צז:

ו מיי' פרק ז מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טור יו"ד סי' רמו רמז:

ז מיי' פרק ו מהל' דעות סמג עשין יא:

ח מיי' פרק יב מהל' אבידה סמג לאוין ס ועשין יא:

הגהות הב"ח

(א) בין הכרמים תא"מ וכ"ה באלפסי ישן בעשבים וכ"ה באשר"י: (ב) נ"ב לו: (ג) נ"ב ב"ד: (ד) נ"ל באנשי ביתו על נמחק: (ה) נ"ב נמי לא:

שלטי הגבורים

א הא דתנן במתניתין בפירקין היה בטל מסלע לא יאמר תן לי סלע אלא נותן לו שכרו וכו' הוא דומיא לאה דתנן פ' הגוזל בתרא בסוף נהר תמורו וכו' זה בא בחבילתו וזה בא בכדו ויש שם מקום עיון על מיי' כדלקמן ונראה דכשמתנה בפני ב"ד אינו צריך שיהיה תנאי עם בעל הדבר דהשתא כשמתנ' עמו לבדו מועיל שלא יוכל לומר משטה הייתי בך כיון דהוא מפסיד את שלו מתנה עמו בפני ב"ד מבעיא אלא ודאי כשמתנה בפני ב"ד מועיל אפילו לא התנה עם חבירו ולקמן יתבאר עוד בס"ד וקצת תימה בעיני על סמ"ג עשין ע"ד שכתב או שהתנה עמו בפני ב"ד דמשמע דגם בפני ב"ד צריך שיהיה תנאי עם הבעלים וצ"ע דברי סמ"ג שזכרנו לפי דעתי הם טעות סופר דהא הם באותו סימן בסמוך גבי בסוף נהר תמורו כ' וז"ל ואם התנה בפני ב"ד או שאמר ליה אציל את שלך וכו' אלמא דס"ל דכשמתנה בפני ב"ד א"צ להתנות עם הבעלים עצמן ובגירסת הספרים של רבינו כתב או שהתנה עמו בפני בית דין וצ"ע:

כתב ריא"ז הניח אבידתו כדי להציל אבידת חבירו שדמים יקרין יותר אין לו אלא שכרו כשאר הפועלים הואיל והציל סתם בלי שום תנאי:

הגהות חו"י

(א) ומ"מ למטה בעמוד גבי תוכחה איתא כשידע שלא קיבל לא יוכיחנו עוד: (ב) גי' תוי' א"ר טרפון תמיה אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה . אמר ר' אלעזר בן עזריה תמיה אני אם יש בדור הזה שיכול להוכיח אם א"ל טול קיסם מבין שיניך א"ל טול קורה מבין עיניך: (ג) בידוע ודאי שלא יקבל ועי' מ"ש בריש ספר שני לוחות ומ"ש עליו בקונטרס כ' ג' ס': (ד) אע"פ שלא נאמר בקרא שהוכיחו מקמי הכי מ"מ מה שא"ר יוכתן נשאל נשאל דוד הוי כתוכחה כי שאול הבין שהוא הברחה: (ה) נ"ע א"כ נזיפה גופה מנא ליה: (ו) עי' ברי"ף ב"ק סימן רכד: (ז) נ"ע. ובאמת הו"ל לרז"ל לדרוש ג"כ במתנת צדקה גופא אם יש לו ולא גבי הלואה וגם הפוסקים כתבוהו גבי מתנה וכחכמים: (ח) נ"ב הלכך אין יכולין להוכיח שכולן חוטאים . עכ"ל רש"י בערכין . לכן נ"ל שהיתה גירסתו כמו שהגהתי בפנים:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פתח: [ב] נ"ב דוקא כאן אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם דמוכחי קראי כו' תוס': [ג] תי' מאי איריא שלשה כרשמים וכ"ב בגמ' אפי' טובא נמי לא: [ד] נ"ב מאי איריא שלשה: [ה] נ"ב הא דמייתי סוף פסוק להוכיח מלך דמיירי ברשו': [ו] נ"ב לנאי שוכית:

הוא. שהרי טורח בהשבה וכבר פירשתי במתני' דאע"פ [ג] דאם היה יושב בטל חייב להחזיר בחנם מ"מ השתא שהוא בטל מן הסלע אינו חייב להחזיר בחנם דשלו קודם אלא שנותנין לו כשיעור שירצה פועל ליטול ולהתרפות ממלאכתו ולישב בטל אבל השתא דלאו בטל הוא אכתי שלו קודם : של אותה מלאכה. כמה אדם רוצה ליטול ולפחות ממלאכה כבדה שהוא עוסק בה ולעסוק במלאכה קלה כזו ובמאי דשקיל במלאכה קלה יהיב ליה שהוא עצמו נוח לו בכך ושלו קודם מיקרי ור"ח ז"ל פירש דכי אמרינן כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה ה"ק כשעה שבטל ממנה כשהוא משתכר בזול כדי שלא ישב בטל ואם החזיר זה את האבדה בשעה שהמלאכה מרובה ושהה בחזרתה השיעור שהיה מרויח סלע לא יאמר לו תן לי סלע שהפסדתי בחזרתה אלא נותן לו כשעה שהמלאכה מועטת שלא היה משתכר בשיעור חזרה זו אלא חצי סלע וכן פי' הרב אלפסי ז"ל בתשובה וטעמא דמילתא דמשערינן ליה כשער הזול כ' הרנב"ר ז"ל דכיון דמדעתא דנפשיה עבד שהרי כיון שלא היה שם ב"ד לא היה מחויב להתבטל מן הסלע [שהרי] שלו קודם כדתנן במתני' אלא מצוה בעי למעבד לפיכך הטילו חכמים פשרה זו וא"ת כיון דמדעתיה עבד למה נותן לו כלום והא מבריח ארי מנכסי חבירו הוא ופטור אע"ג דאית ליה פסידא דבהדיא אמרינן בכתובות (דף קז:) ובנדרים (דף לג.) דפורע חובו של חבירו פטור משום דמבריח ארי בעלמא הוא תירץ הרמב"ן ז"ל דהכ"ג ממונא דמטא לידיה דבעל אבדה הוא ודמי לפועל שעושה מלאכה בשל חבירו דנותן לו מה שההנהו אבל פורע חובו של חבירו וכיוצא בו דלא מטי לידיה דבעל חובו מידי אלא שנמחל חובו ונסתלק נזקו ממנו מבריח ארי מנכסי חברו הוא ואע"ג דאית ליה פסידא פטור : ואם יש שם ב"ד וכו' : פלג. הסחורה ולא מעות אלא דבר הצריך שומא : תרי מגו תלתא. שנים מן השלשה יבואו ויעידו לומר ג' היינו : אם יש שם ב"ד. ג' דלמא אין כח להפקיעו ממון זה אלא זה בפחות מג' : גלוי מילתא. שידעו שחלקתי בשוה: אלמנה מוכרת. אלמנה הניזונית מנכסי יתומים מוכרת למזונו' שלא בב"ד ובלבד שיראו שנים שלא תמכור בזול ומשום חינא עשאוה כשותף דודאי לא אלים ליפות כחה יותר משותף דהא לית לה בנכסים כלום אלא משום תקנתא היא ואם איתא דשותף לא יחלוק בלא ב"ד היאך היו מתקינין כן באלמנה : ב"ד הדיוטות. והכי קי"ל ופירוש הדיוטות שאין יודעין בדין כלל אלא שהם בקיאין בשומא דבהכי בלחוד סגי לאלמנה ושותף אבל אי אפשר לפרש כמו שמתפרש בעלמא שפירוש הדיוטות בכל מקום דאיכא חד דגמיר וסביר ותרי דמסברי להו וסברי דא"כ פשיטא דטפי מהכי אינה צריכה דבכל דיני ממונות סגי בהכי אלא ע"כ כדאמרן והא דאמר פרק אלמנה ניזונית (דף נח.) דאלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום אע"ג דמיירי בב"ד הדיוטות הא פרש"י ז"ל שם דהיינו טעמא לפי שהיא שליח של יתומים לפיכך אינה יכולה לשום לעצמה דמי מכר לה כיון שאינם אלא שמאין דמיד ב"ד חשוב דוקא היא יכולה לקנות שהן אביהם של יתומים והם עומדים במקומן והאלמנה היא כאחר דעלמא אבל השתא היא כשליח יתומים ואמרינן התם דאין שליח יכול לשום לעצמו. והוי יודע דכי היכי דמסקינן הכא דשותף חולק שלא מדעת חבירו בב"ד במטלטלין ה"ה בקרקעות והכי מוכח בפרק בית כור [דף קו:] בהא דאמרינן ולרב דאמר בטלה מחלוקת ומיהו איכא מ"ד דדוקא בב"ד חשוב הא לאו הכי כשיבא חברו יכול למחות ברוחות ואיה לדבר מדאמרינן בכמה דוכתי [כתובות ק. וגיטין לד.] יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן בית דין מעמידין להם אפוטרופוס ובוררין להם חלק יפה ואם הגדילו אין יכולין למחות דא"כ מה כח ב"ד יפה ובודאי לא שייך טעמא דכח ב"ד אלא בב"ד חשוב אבל לא בשמאין בעלמא אבל שותף חולק *מדעת חבירו שלא בב"ד כלל אם נשתתפו במעות וכדמוכח בפרק איזהו נשך (דף סט.) בעובדא דהנהו כותאי דעבדי עיסקא דאמר זוזי כמאן דפליגי דמו ונמצא שלשה דינים בחלוקת השותפים [שלא מדעת. קרקעות דוקא בב"ד חשוב. מטלטלין ואפילו בב"ד של הדיוטות אלא שבקיאין בשומא. וזוזי אפילו בלא ב"ד כלל] : **מתני'** מצאה ברפת. צריך לומר דמיירי באינה משתמרת כגון דאינה נעולה שאם באת לצאת יוצאה מדאיצטריך למיתני אינו חייב בה [ג] דאי ס"ד משתמרת השתא משכח לה אברהי מעייל לה בגוה משכח לה בגוה מיבעיא דאינו חייב להוציאה משום אבידה וצ"ל נמי שאינה מתעה [ד] את הבהמה שבתוכה להיות בורחת ויוצאת מדקתני אינו חייב בה : היתה בבית הקברות. והוא כהן : או שאמר לו אל תחזיר. והיא במקום שהוא מותר לילך שם : הלך וישב לו. הבעלים : אבל לא לטעון. בגמ' מפרש : רבי יוסי הגלילי אומר וכו'. וליתא דלא קי"ל כוותיה : **גמ'** תנו רבנן כולכם חייבין בכבודי. מאני ה' יליף אע"פ שאמרתי לך ירא את אביך אני אדון לשניכם ואם אמר לך אביך עבור על דברי לחלל שבת אל תשמע לו : לפרוק בחנם. איכא מ"ד דדוקא בשאינו בטל מן הסלע אבל היה בטל נותן לו כפועל [ה] דלא עדיף מאבידה וקרי כאן אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם אלא בבטל קא אמרינן דהוי בחנם ולפי זה טעינה בשכר אפילו באדם בטל ואינו מחוור בעיני הרב רבינו נסים בר ראובן דכיון דאיכא בפריקה צער (א) בעלי חיים אפילו בטל מן הסלע חייב בחנם אבל טעינה הויא (ג) כשאר אבידה דבשכר כל שלא היה בטל אבל אם בטל בחנם והא דאמרינן לקמן בפריקה דכי לא עביד מרה בהדיה בשכר משום קנס הוא דנוטל שכר ממרה כיון דלא מסייע בפריקת בהמתו : כדי לכוף את יצרו. כתב הרמב"ן ז"ל (ד) דלאו היינו שונא דקרא דהא אוקימנן בפרק ערבי פסחים (דף קיג:) כגון דחזא ביה דבר ערוה יחידי דמצוה לשנאותו ולמה יכוף את יצרו אלא הכא בשונא דעלמא עסקינן דעביד ביה אסורא כי סני ליה : משום צער בעלי חיים. פסקו הגאונים ז"ל ורב אלפס ז"ל כרבא דאמר צער בעלי חיים דאורייתא והכי מוכח בפרק מפנין (דף קכח:) דשרינן בטול כלי מהיכנו דרבנן-משום צער בעלי חיים דאורייתא ומיהו דוקא בצער גדול אבל צער מועט לא דתנן בפרק מסילין (דף לז.) גבי אותו ואת בנו שנפלו לבור דלא שרינן ליה להעלותו אלא יעשה לו פרנסה במקומו דלאו צער הוא כולי האי ואי תימא וכיון דצער בע"ח דאורייתא זקן ואינה לפי כבודו למה אינו פורק ותירץ הרמב"ן ז"ל דעשה דכבוד תורה עדיף וזה לא מחוור בעיני הרנב"ר ז"ל דזקן לאו [דוקא] קנה חכמה [לבד] קא אמרינן דה"ה למכובד דאמרינן כל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי וכדעת הרמב"ם ז"ל בפרק י"ה מהלכות גזילה ואבידה אלא הכא כיון דלצער בעלי חיים הותר לתשמישן של בני אדם כל שכן לכבודם בשב ואל תעשה דגדול כבוד הבריות : ת"ר כי תראה יכול מרחוק. וחייבתו [התורה] לילך לשם : ומדדה עמו. לאחר שהטעינה שמא יפול ויחזור ויטעון : ונוטל שכר. הא שמעינן לרבנן דטעינה בשכר וקי"ל כוותייהו אלא מפני שמה שמדדה עמו הוא גם כן לורך פריקה דמשום שנאמר עזוב תעזוב אפילו ק' פעמים אם חזרה ונפלה חייב לפרוק ולטעון ופריקה היא בחנם

אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה : אם יש שם ב"ד מתנה עמו בב"ד כו'. (א) איסור ורב ספרא עבדו עיסקא בהדי הדדי אזל רב ספרא פלג בלא דעתא דאיסור [באפי בי תרין] אתו לקמיה דרבא א"ל זיל אייתי לי תלתא דפלגת קמייהו א"נ תרי מגו תלתא א"נ תרי (א) דפלגת קמי בי תלתא א"ל מנא לך הא א"ל דתנן אם יש שם בית דין מתנה עמו בבית דין א"ל מי דמי התם אפוקי ממונא ממר ומיתן למר הכא אנא דידי שקלי גלוי מילתא בעלמא הוא בתרי סגיא תדע דתנן אלמנה מוכרת שלא בפני בית דין אמר ליה אביי ולאו אתמר עלה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אינה צריכה בית דין מומחין אבל היא צריכה בית דין הדיוטות : **מתני'** מצאה ברפת אינו חייב בה ברה"ר חייב בה היתה בבית הקברות הרי זה לא יטמא לה אם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר הרי זה לא ישמע לו פרק וטען פרק וטען אפילו ד' וה' פעמים חייב שנאמר עזוב תעזוב (ג) עמו הלך וישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה אם רצית לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו היה זקן או חולה חייב: מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון ר"ש אומר אף לטעון רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יותר ממשאו אין זקוק לו שנאמר תחת משאו משאוי שהוא יכול לעמוד בו : **גמ'** ת"ר הרי שאמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל איש אמו ואביו תיראו וגו' כולכם חייבין בכבודי : מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון פרישנא מצוה מן התורה לפרוק עמו בחנם ולא לטעון בחנם אלא בשכר תנינא להא דת"ר פריקה בחנם [א] טעינה בשכר ר"ש אומר זה וזה בחנם וקי"ל כרבנן *ת"ר אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה לטעון עם השונא (ב) כדי לכוף את יצרו ושונא שאמרו שונא ישראל ולא שונא שבעכומ"ז שניהן אוהבין שניהן שונאין מצוה לפרוק משום צעב"ח : *ת"ר כי תראה יכול מרחוק ת"ל כי תפגע אי כי תפגע יכול פגיעה ממש ת"ל כי תראה הא כיצד ראיה שיש בה פגיעה שיערו חכמים אחד משבע ומחצה במיל וזה הוא ריס (תנא) ומדדה עמו עד פרסה אמר רבה בר רב הונא ונוטל שכר : ר' יוסי הגלילי אומר אם היה עליו

רש"י

שמורח בהשבתה : של אותה מלאכה דבטל מינה. ששמין כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו וליבטל ממלאכה זו כבדה שעוסק בה ולעסוק במלאכה קלה כזו הכל לפי כובד המלאכה וריבוי השכר יש מלאכה שטרחה קלה ושכרה רב ויש חילוף : פלג הסחורה. ולא היה מעות אלא דבר הצריך שומא : תרי מגו תלתא. שנים מן השלשה : או תרי. שנים אחרים שיבאו ויעידו דפלגת קמי תלתא : אם יש שם ב"ד. וסתם ב"ד ג' הן אלמא אין כח לכן להפקיע ממון מזה לזה בפחות מג' : גילוי מילתא בעלמא הוא. שידע שחלקתי בשוה : אלמנה הניזונית מן היתומים. מוכרת למזונות שלא בפני ב"ד בלבד שיראו שנים שלא תמכור בזול : **מתני'** מצאה ברפת. אף ע"ג שאינה משתמרת לגמרי אפילו הכי אינו חייב בה : היתה בבית הקברות. והוא כהן או שאמר אביו אל תחזיר והיא במקום שמותר לו לילך שם : מצוה. מן התורה : הלך וישב לו. הבעלים : אבל לא לטעון. מפרש בגמרא : **גמ'** אני ה'. אף ע"פ שאמרתי לך ירא את אביך אני ה' לשניכם ואם אמר לך עבור על דברי לחלל שבת אל תשמע לו : (מתני') פריקה בחנם. כדמסיק משום צער בעלי חיים : (גמ') מדדה עמו. לאחר

עין משפט

א מיי' פרק ס מהל' שלוחין סמג עשין פב טור חו"מ סי' קעו :

ב מיי' פרק טו מהל' גזילה טור חו"מ סי' רסא :

ג מיי' פרק יא מהל' גזילה ואבידה ופרק יג מהל' רוצח ופ"ו מהלכות ממרים סמג עשין עד ופא טוח"מ סימן ערב :

ד מיי' פרק יג מהל' רוצח ושמירת נפש סמג עשין פט טוח"מ סימן רעב :

שמות כג | שם | ויקרא יט | דברים כב | ד"ס מ"ט

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ק"ק דא"כ לוכח רבא מהכא דלער ב"ח דאורייתא דבשבילה ניתוסף כאן יותר מבאבדה ועוד היאך נאמר דבלא זה ניתוסף כאו ולעיל עביד לריכותא ואי אשמועינן אבדה משום דליתא למרה בהדה אבל בהני תרתי דאיתא למרה בהדה אימא לא ולעולם שקולים ועוד הכי הוה ליה למיעבד לריכותא ואי אשמעינן אבדה משום דלא בעי אפסודי בהשבתה דשלו קודם ואתי שפיר [ו] לר"ש דע"כ לרבנן לא בעי למיעבד לריכותא מאבדה דבעי למיכתבינהו לפריקה וטעינה לאגמורי דפריקה בחנם וטעינה בשכר וגם בתוס' כתב דכולהו סוגיא מוכחת דאי לער ב"ח לאו דאורייתא אינו חייב לסייעו אפילו בשכר וכי איכא לער ב"ח [ז] חייב לסייעו בשכר אפי' אזלא לה מלות פריקה כגון הלך וישב לו דמוקי לה רבה פטור בחנם וחייב בשכר וכגון הא דהוה עליו יותר ממשאו דכ"ע אית להו משאו שיכול שיעמוד בו וטעמא דרבנן דאמרו זקוק לו משום לער בע"ח דאורייתא ובשכר א"כ בעובד כוכבים אי לאו משום איבה וכן כתב אשר"י בהדיא דדין פריקה כאבידה :

הגהות הב"ח

(א) כ"ב שהדי: (ב) תיבת עמו נמחק : (ג) כ"ב לה : (ד) כ"ב וכ"כ התוספות כאן אבל בפרק ע"פ דף קי"ג ריש ע"ב כתבו התוס' דבשונא דקרא תניא אלא דכיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב כמים הפנים גו' ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר עכ"ל :

הגהות חו"י

(א) עי' מ"ש לקמן סימן תקמט : (ב) עי' תוס' דלאו בשונא דקרא איירי:

הגהות מא"י

[א] נ"ב טעמייהו דרבנן דאי ס"ד כר"ש לכתוב טעינה ולא בעי פריקה דמה טעינה דלית בה צער בעלי חיים וליכא חסרון כיס חייב פריקה דאית בה צער בע"ח ואית בה חסרון כיס לא כ"ש אלא למה כתבה רחמנא אלא לומר לך פריקה בחנם טעינה בשכר : [ב] נ"ב דקשה לו דלמא משום דהשבה נמי מצוה היא דהא אם יושב בטל חייב להחזיר בחנם מש"ה חשבינן ליה כפועל בטל לכך פי' מ"מ השתא שהוא בטל : [ג] נ"ב כל זה בגמ' : [ד] נ"ב פי' שרפת אינה מטעה את הבהמה אלא שמדת שם במנוחה ולא כמטורפת שרוצה לברוח למקום אחר : [ה] נ"ב בטל : [ו] נ"ב דפריקה וטעינה בחנם ולא קשה מיהו מאבדה : [ז] נ"ב דאורייתא :

המאור הגדול

[דף לב ע"ב] אמר רבא מדברי שניהם נלמוד צער בע"ח דאורייתא וכיון דרבי יוסי הגלילי הוא דאית ליה צער בע"ח דרבנן ולית הלכתא כוותיה אלא כרבנן דפליגי עליה היה לו לרי"ף ז"ל לפרש משנתינו ששנינו הלך וישב לו אמר ליה הואיל ועליך מצוה אם רצית לפרוק פרוק פטור מאי פטור בחנם וחייב בשכר וכן ההוא דת"ר שונא שאמרו שונא ישראל ולא שונא עובד כוכבים אשונא דמתני' קאי ולא אשונא דקרא כדאוקמא בגמ' ודברי הרי"ף ז"ל שכתב הדברים סתומים כפשוטן קרובים להטעות :

בחנם כדאמרינן מש"ה אתא לאשמועי' דלא עדיף מדה מטוען ולפיכך יש לו שכר וכ' הרמב"ם ז"ל סוף הלכות רוצח ושמירת נפש שאם א"ל בעל המשא איני רוצה ליתן לך אינו צריך להדדות עמו ושיעור ריס כ' ז"ל שהוא מאתים ושש [ושש] אמה ושני שלישי אמה והוא אחד משבע ומחצה במיל: **מתני'** אבדתו וכו'. בגמ' מפרש מאיזה רבו: **גמ'** מנא ה"מ דשלו קודם: לא יהיה בך אביון. הזהר מן העניות: כל המקיים בעצמו כך. כל הנמנע מלעשות מצוה אחת או מלסייע את חבירו כדי שלא יעני סוף בא לידי עוני לפי שאע"פ שלא חייבו הכתוב יש על האדם ליכנס לפנים משורת הדין לא לדקדק ולומר שלו קודם אם לא בהפסד מוכיח ואם תמיד מדקדק פורק מעליו עול גמילות חסדים וצדקה: ת"ר רבו שאמרו שלמדו חכמה. סברת טעמי המשנה להבין שלא יהיו סותרות זו את זו וטעמי ההיתר והאיסור והפטור והחיוב והוא הנקרא תלמוד: מקרא. תורה נביאים וכתובים: משנה. כמו שהן שנויות ואין טעמן מפורש בהם: כל שרוב חכמתו ממנו. אם מקרא אם משנה אם תלמוד: האיר עיניו. שהודיעו טעם משנה אחת שלא היה יכול להבין טעמה: זוהמא לסטרון. בסדר טהרות [כלים פכ"ה מ"ג] היא שנויה ולא הייתי יודע מה כלי הוא ולמדני שהוא כף גדולה שמסלקין בה זוהם הקדרה והקלחת לגדדין: קרע מאניה. קרע שאין מתאחה כדין תלמיד על רבו: אחד יורד לאמת השחי. משנה היא במס' מדות אצל הנכנסים שחרית לפתוח דלתות ההיכל ופירוש אחד יורד שהיה מוריד ידו עד שחיו בחור שבכותל ואחר כך פותח ואחד פותח פתח אחר שהיה כנגדו מכוון פותחו מהר כלומר שלא היה צריך להוריד ידו לצורך פתיחתו: כיון. מהר כדאמרינן בפסחים (דף נז.) ויקבענה כיון ופסק בגמרא אמר רב יוסף א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה דלענין אבידה בעינן רבו מובהק שזהו שרוב חכמתו ממנו אם מקרא אם משנה אם תלמוד וכן עולא קאי כוותיה כדמשמע בסמוך: **אמר** עולא תלמידי חכמים שבבבל

נר מצוה | תורה אור | רש"י

עליו יותר מממשאו אין זקוק לו. וליתא לדר' יוסי הגלילי: **מתני'** [א]אבדתו ואבדת אביו סי"ג שלו קודמת אבדתו ואבדת רבו שלו קודמת אבדת אביו ואבדת א רבו של רבו קודמת לשל אביו שאביו הביאו (א) לחיי העוה"ז ורבו שלמדו חכמה הביאו לחיי העוה"ב ואם היה אביו *שקול כנגד רבו אבדת אביו סי"ד קודמת [ב]אביו ורבו נושאים במשא מניח את של רבו ואח"כ מניח את של אביו אביו סט"ו ורבו [ג]שבוים בשביה פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו ואם היה אביו ת"ח פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו: **גמ'** מנא ה"מ דברים טו אמר רב יהודה א"ר אמר קרא °אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם אמר רב יהודה אמר רב כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך כלומר כל הנמנע מלעשות מצוה או מלסייע את חבירו כדי שלא יעני סוף בא לידי עוני: ת"ר רבו שאמרו רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה דברי ר"מ רבי יהודה אומר כל שרוב חכמתו ממנו ר' יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זה הוא רבו אמר רבא כגון רב סחורה דאסברן לי זוהמא ליסטרון שמואל °קרע מאניה על ההוא מרבנן דאסבריה אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח סט"ז כיון פירוש שהיה מוריד ידו עד שחיו ואח"כ היה פותח ואחד פותח כנגדו מבוון ולא היה צריך להוריד ידו אמר עולא תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מפני זה וקורעין זע"ז ולענין אבדה במקום אביהן אינן מחזירין עד שיהא רבו מובהק (א):

משנה מאביו ורבו ... ואם היה אביו חכם וכו'

שהטעינו שמא יחזיר ויפול: סוף בא לידי עוני. שאע"פ שלא הטיל עליו הכתוב יש על אדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק שלי קודם אם לא בהפסד מרובה ומוכיח שאם לא כן פורק מעליו ג"ח וצדקה וסוף שיצטרך לבריות: שלמדו חכמה. סברות טעמי המשנה [ולהבין] שלא יהיו סותרות זו את זו וטעמי האסור והמותר והחיוב והפטור דהיינו תלמוד: כל שרוב חכמתו ממנו. אם מקרא אם משנה אם תלמוד: שהאיר עיניו. שהודיעו טעם משנה אחת שלא ידע טעמה: זוהמא ליסטרון. משנה בסדר טהרות ולא ידעתי מה היא והודיעו לי שהוא כלי כף גדול שמסלקים בו הזוהם מן הקדירה לגדדין: קרע מאניה. קרע שאינו מתאחה: פותח כיון. מהר:

סליקו להו אלו מציאות

המפקיד. שילם ולא רצה לישבע. שבועת שומרין שלא פשע בה ולא שלח יד שבשבועה זו היה יכול ליפטר שהרי אמרו כו'

סליקו להו אלו מציאות

המפקיד [א]אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו שילם ולא רצה דף לג: סי"ז לישבע שהרי אמרו ש"ח נשבע ויוצא נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה (ג) ולמי משלם למי שהפקדון אצלו

עומדים. פי' עומדים זה מפני זה כמלוא עיניו ואע"ג דלרבו שאינו מובהק בד' אמות סגי עסו תלמידי חכמים שבבבל כרבו מובהק לחומרא דכל יומא גמ' חד מחבריה וכן נמי מקרעין זה על זה קרע שאינו מתאחה כתלמיד על רבו דלאו קורעין בלחוד פשיטא וכי גריעי מחכם דתניא [מו"ק דף כה.] חכם שמת הכל קרוביו אלא כדין רבו מובהק דנין אותן לכל דבר לחומרא אבל לא לקולא כלומר לענין אבידה במקום אביהן וכן פרש"י ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל כתב בספר תורת האדם דעומדין זה מפני זה ד' אמות קאמר בלחוד וכן מקרעין זה על זה לקרע בעלמא איצטריך וכי קימא פשיטא דלא גריעי מחכם דעלמא דעומדין מפניו וקורעין עליו ל"ק שאין תלמיד חכם עומד וקורע אלא מפני שגדול ממנו או שוה לו אבל מפני קטן ממנו לא דהוה [ליה] כזקן ואינה לפי כבודו אבל אם הוא רבו אע"פ שאינו מובהק עומד מפניו וקורע אע"פ שהוא קטן ממנו כשמואל דקרע על ההוא מרבנן משום דאסבריה אחד יורד לאמת השחי ולפיכך תלמידי חכמים שבבבל עומדין וקורעין זה על זה ואפילו קטן ממנו ולענין אבידה פסק כעולא דאין מחזירין עד שיהא רבו מובהק וכדכתיבנא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות גזילה ואבידה: גרסינן בגמ' ת"ר העוסק במקרא בלבד מדה ואינה מדה במשנה מדה שנוטלין עליה שכר בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו. [דף לג:] מאי דרוש כדדריש רבי יהודה בר' אלעי מאי דכתיב והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם [הגד לעמי פשעם] אלו תלמידי חכמים שאפילו שגגות נעשו להם זדונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שאפילו זדונות נעשות להם שגגות והיינו דתנן רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון דרש רבי יהודה בר' אלעאי מאי דכתיב שמעו דבר ה' החרדים אל דברו וכו' אלו תלמידי חכמים אחיכם אלו בעלי מקרא שונאיכם אלו בעלי משנה מנדיכם אלו עמי הארץ ושמא תאמר אבד סברם ובטל סיכויין ת"ל ונראה בשמחתכם והם יבושו עובדי כוכבים יבושו ולא ישראל יבושו אלא ישראל ישמחו. פירוש מדה ואינה מדה מדה היא קצת ואינה מדה שהמשנה והתלמוד יפין ממנה: מאי דרוש כשדרשו שהתלמוד גדול. לעמי דהיינו תלמידי חכמים פשעם. את חטאתם אני קורא פשעם שהיה להם לתת לב לטעמי המשנה שיבררו להם על העיקר ולא יורו הלכה מתוך משנה שאינה עיקר: הוי זהיר בתלמוד. גמרא שהוא תירוץ טעמי המשנה: ששגגת תלמוד. אם שגית בהוראה עולה זדון ענוש עליה כמזיד שלא דקדק לשאול מרבו: שונאיכם אלו בעלי משנה. ששונאים את בעלי התלמוד לפי שבעלי תלמוד אומרים לבעלי משנה שהם מבלי עולם כדאי' במס' סוטה [א] [דף כב.]: מנדיכם וכו'. לפי שתלמידי חכמים היו שונאים אותם ומתעיבין להם כנדה: סיכויין. רב עוד יוסף בני חי כו' תרגם יונתן סכיית למחמי: סליקו להו אלו מציאות

המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים. אמרינן בגמרא דאיצטריך למיתני בהמה לאשמועינן דכשרוצה לשלם ואינו רוצה לישבע שמקנה לו כפל זה אע"פ שהוא מרובה דהא כשטבח ומכר הגנב משלם ד' וה' ואיצטריך למיתני כלים לאשמועינן דאע"ג דאין טורח בשמירתן כמו דאיכא בבהמה אפ"ה מקנה ליה נמי כפל כשרוצה לשלם ואי תנא חד לא שמעינן אידך: ונגנבו או שאבדו. [נקט נגנבו לאשמועינן דכפילא הוה לנפקד ונקט] אבדו אע"פ שאין כפל אלא בדבר הנגנב משום יוקרא. שאם יתיקר אחר אבידה וזה רצה לשלם ולא לישבע אם נמצא אחר מכן ונתייקר הכל של נפקד כיון דלא אטרחיה לשלם בבי דינא והכי מוכח לקמן [דף לה.] גבי כיפי דרב נחמן: שילם. לאו דוקא אלא כל היכא שרצה לשלם אע"ג דלא שילם עדיין עד שנמצא הדבר וכדאי' בגמ': ולא רצה לישבע. שבועת השומרין דהיינו שבועה שלא שלח בה יד ושלא פשע בה אבל חייב לישבע שבועה שאינה ברשותו כדלקמן בגמ' [דף לד:] (ג) ואע"פ שאם היה נשבע שלא פשע בה [היה] נשבע לשקר שהרי אומר עכשיו הוא בעצמו פשעתי מ"מ הואיל שהיה פוטר עצמו בשבועת שקר ולא רצה [ב] יש לו כפילא כדאיתא בגמרא [דף לד.] א"ר פפא וכו' דכל היכא דלא טרחיה בבי דינא גמר בלבים המפקיד בשעת הפקדון שאם לא יטריחנו על פקדונו שיהא הכפל או היוקר קנוי לו ונעשה כאילו אמר לכשיגנב ותרצה ותשלמי יהיה (ד) קנויה לך סמוך לגנבתה או יהא קנויה לך מעכשיו חוץ מגיזותיה וולדותיה דודאי שבחא דאתא מגופה לא מקני ליה ומסקינן בגמרא דשואל נמי אע"ג דלא מצי פטר נפשיה אלא במתה [מחמת] מלאכה שהוא מלתא דלא שכיחא מ"מ היכא דשלם ממש ולא אטרחיה לבי דינא גמר ומקני ליה כפילא או יוקרא וזה הוא החילוק דאיכא בין שואל לאחריני דלא סגי בהשואל בדבורא לומר הרי אני משלם עד שישלם ממש כדאיתא בגמרא: כתב הרשב"א ז"ל דהא דקתני ולא רצה לישבע לאו למימרא דאתא למעט היכא דאי אפשר לישבע כגון דאיכא עדים שנגנבה בפשיעה דאף בזו נמי היכא דלא אטרחיה לבי דינא מקני ליה כפילא וטעמא משום דאע"ג דהשתא לא מצי לאטרוחי כ"כ דהא איכא עדים

א כתב מיי' וכן אם היה אביו ת"ח אע"פ שאינו שקול כנגד רבו משיב אבדתו ואח"כ משיב אבדת רבו והטור יו"ד רמ"ג הביא דבריו והשיגו וז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב דלענין לפדותו ולפרק משאו אביו אם הוא חכם קודם אפילו אינו שקול כרבו אבל לענין השבת אבדתו אינו קודם אא"כ הוא שקול כרבו עכ"ל והגהות מיי' שם כתבו שהוא טעות סופר והכריחו זה מהסיפא שכתב רבינו בפ"י מהלכות גזילה ואבידה דאל"כ תקשי דידיה אדידיה ואולם לטור דלא משוה ליה טעות נ"ע לתרץ קושיא זו על דברי רבינו משה דידיה אדידיה ובפירוש המשניות משמע דדעת רבינו הוא כמו שכתב כאן בהל' ת"ת שפי' שם וז"ל דע כי אפי' לא יפרש לו זולתי דבר אחד מן המשנה נקרא רבו אבל אינו מחוייב לכבדו להקדימו יותר מאביו כמו שנזכר באבידה ובשביה ולפרוק אלא אם כן היה רבו מובהק הרי דהשוה אבידה לשביה ולפרק דבכולהו אינו מקדים רבו אא"כ הוא מובהק ולפ"ז יהיה כאן ג' חלוקים אביו ורבו שאינו מובהק ואין האב ת"ח רבו קודם. אביו ת"ח ורבו שאינו מובהק אביו קודם. אביו ת"ח ורבו מובהק רבו קודם ולפי זה אפשר לתרץ דברי רבינו שבכאן בהלכות ת"ת עם אותם שבהלכות גזילה ולומר דהא דכתב כאן וכן אם היה אביו ת"ח וכו' ה"פ אביו ת"ח ורבו שאינו מובהק לגבי דידיה שהוא חייב להשיב אבידה תרווייהו שוין ואע"פ דלגבי דידהו אינם שוים בחכמה וכגון שהיה הרב יותר גדול בחכמה מאביו אין לנו קפידא בכך אינו תלוי אלא לראות לגבי מי חייב המשיב להקדים ההשבה שלכך כיון ששניהם שוים לגבי דידיה דמתרווייהו גמר דבר אחד דהא אביו נמי ת"ח וא"א שלא למד ממנו דבר אחד ויש עוד חיוב אחר על המשיב לגבי אביו דחייב נמי בכבוד אביו דנמצא דלגבי אביו יש עליו תרתי חדא שהוא אביו וחדא שהוא רבו שאין מובהק חייב להקדים אביו לרבו שאינו מובהק וכא מיי' להודיענו דאין הדבר תלוי ברוב חכמה דאפילו אין שניהם שוין בחכמה ואילו לא היה בכאן חיוב כבוד אב אלא שהיו שניהם ת"ח בעלמא אפשר שהיה חייב להקדים את מי מהם שהיה חכם יותר אבל השתא דיש כאן חיוב כבוד אביו מהסיא חכמה יתירה שיש ברבו שאינו מובהק כגון ששניהם רבותיו שאינן מובהקין הם והשתא א"ש שכתב מיי' שאם האב ת"ח שקודם לרבו אע"פ שהרב ת"ח יותר מאביו והסיפא דכתב בפרק י"ב מהלכות גזילה וז"ל אם היה אביו שקול כנגד רבו של אביו קודמת ואם לאו של רבו קודמת על כרחך לאו למימרא שיהיו שניהם שקולים בחכמה כדי שתקשי דידיה אדידיה אלא לומר שאם היה אביו שקול כנגד רבו לגבי דידיה דמשיב דהיינו שיהיה אביו ג"כ תלמיד חכם דאז הויא גם אביו רבו שאינו מובהק של אביו קודמת דלגבי דידיה לענין למוד החכמה שקולים הם ואם לאו כגון שאין האב תלמיד חכם או אפילו תלמיד חכם אלא שלא למד מאביו כלום דהשתא לגבי דידיה אינן שקולים רבו קודם ומשום שכשהוא ת"ח והוא אביו יש כאן ב' חיובים אחד משום שהוא אביו ואחד משום שהוא ת"ח ולגבי רבו אין כאן אלא חיוב אחד אלא שהוא רבו שאפשר רבו ולא יהיה ת"ח בענין שיהיה רוב חכמתו ממנו לאלומי חיוביה דהשתא איכא תרתי חדא שהוא רבו ועוד שרוב חכמתו ממנו דחמיר לגבי דידיה כבודו כיון שהוא רבו מובהק תדע דהכי הוא דהא בהל' ת"ת כתב וכן אם היה אביו ת"ח ובהלכות גזילה לא הזכיר כלום שיהיה אביו ת"ח אלא כתב סתם אם היה אביו שקול כנגד רבו וכן נראה מהסיפא דכתב רבינו סוף פ"ח מהלכות מתנות עניים גבי פדיון שבוים דלעולם אלים מיי' שעל העושה מצוה מחוייב בו טפי להקדימו שכתב שם דרבו ואביו ת"ח קודמין לכל אדם אפילו שהן גדולים בחכמה וזה משום דלגבי גדולים בחכמה ליכא עליה אלא החיוב שהוא תלמיד חכם וגבי רבו יש עליו תרתי חדא שהוא תלמיד חכם וגם הוא רבו וכן גבי אביו יש עליו שהוא אביו וגם שהוא תלמיד חכם:

א מיי' פרק יג מהל' גזילה ואבידה ופ"ה מהלכות ת"ת סמג עשין עד טור חו"מ סי' רסד וטור יו"ד סימן רמב:

ב מיי' פרק יג מהל' רוצח סמג עשין פא טור חו"מ סימן רמב ערב:

ג מיי' פרק ח מהל' מתנות עניי' סמג עשין קסב טור יו"ד סימן רנב רנג:

ד מיי' פרק יב מהל' גזילה ואבידה ופ"ד מהל' ת"ת ופ"ח מהל' אבילות סמג עשין יג עד פג טוי"ד סימן רמב שמ טור חו"מ סי' רסד:

ה מיי' פרק ו ופי"ח מהל' שאלה ופקדון טוח"מ סימן (רנג) רלה [רלו]:

[דף עח ע"ב]

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אלפסי ישן פי' שרוב חכמתו ממנו: (ב) נמי כצ"ל: (ג) נ"ב והא דתני נגנבו לאו דוקא דה"ה אם אמר פשעתי נמי הכפל שלו מגו דאי בעי פטר נפשיה בגניבה: (ד) נ"ב ספרה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב בגמ' לחיי והוא נכון ודו"ק:

נ"י ד"ס

הגהות מא"י

[א] נ"ב מתלמי' מבלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתם: [ב] נ"ב לישבע:

עדים מ"מ המפקיד בשעת הפקדון גומר בלבו לאקנויי בכל ענין היכא דלא אטרחיה משום דאיכא לדין דאי [ס] בעי פטר נפשיה וכדאמרן והכי משמע מדגרסינן בירושלמי א) היו לו עדים שנגנבה בפשיעה הרי הוא בכלל שילם אלא קתני הכי למעוטי היכא דלא מחייב עליה בשום תשלומין לא ממון ולא שבועה כמו בשומר חנם דאיכא עדים שנגנבה או בשומר שכר דאיכא עדים שנאנסה דבכי ה"ג כיון דפטור ב) מיניה לגמרי אי בעי נפקד לשלומי ליה אינו אלא כמכר לו עכשיו קנסיו דכה"ג לא אסיק אדעתיה מפקיד מעיקרא וכן נראה לו ז"ל מן הירושלמי דגרסינן אם היו לו עדים שנגנבה באונסין הדא הוא דא"ר אלעזר המוכר קנסיו לאחרים לא עשה ולא כלום : נשבע ולא רצה לשלם · לכאורה איכא למידק הך סיפא למה לי פשיטא כיון דלא שילם לא מקני ליה כפילא מיהו בפרק הגוזל עלים (דף קח·) דייק רבא מיניה נשבע ושלם ואח"כ הוכר הגנב משלם כפל לשומר דטעמא דלא רצה לשלם כלל הא רצה לשלם אחר מכן אף ע"פ שנשבע מקני ליה כפילא ופליג בזה עם אביי והלכתא (ב) כרבא : גמ' השוכר וכו' · אע"פ שהשוכר חייב בגניבה ואבידה מ"מ אם רצה לשקר ולישבע שנאנסה היה נפטר בשבועה הלכך כי אמר נגנבה וחייב עצמו [בקרן] נקנה לו הכפל · כל חיובי ופטורי ארבעה שומרים ילפינן לקמן מקראי בפ' השואל (דף צד:) שומר חנם נפטר על הכל אם לא פשע והשואל משלם את הכל חוץ ממתה [מחמת] אותה מלאכה הראויה לה דאמר ליה להכי אושלת לי : כל הנאה שלו · שהיה עושה בה מלאכתו בלא שום שכר : בדיבורא · דהרי אני משלם לא מקני ליה בעלים כפל שאין זו שום טובה [שמוטל] היה עליו להניח דעתו שהשאילה לו חנם (ה) וכתב הרב רבינו נסים בר ראובן ז"ל דכיון דתלינן טעמא בדיבורא לא מקני ליה כפילא ולא משום טעמא דמתה מחמת מלאכה דלא שכיחא שמעינן מינה דאפילו היכא שהתנה שואל להיות כשומר חנם דמצי פטר נפשיה במידי דשכיח אפ"ה כיון דכל הנאה שלו בדבורא לא מקני ליה כפילא [וכן הוא בתוס']: גמ' פשיטא וכו' אמר (ו) הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו · כל אמר דשמעתין הוא דאמר בבית דין ומש"ה אמר רבי יוחנן לעיל דבדבור בעלמא גמר ומקני ליה כפילא משום דכיון דאמר כן בב"ד שוב אינו יכול לחזור בו וסמכה דעתיה והכי מוכח נמי פרק יש נוחלין (דף קכח.) גבי [י] שורי גנבת כו' (ג) וכגרסת רבינו אלפסי ז"ל המחוורת בעיני רוב המפרשים ז"ל והכא נמי מש"ה סמכה דעתיה ופשיטא דאע"ג דקמי בי דינא אינון לא מקרי אטרחיה לבי דינא דלא איכפת ליה וגדולה מזו פסקו במתני' דאפילו נשבע שאינו חייב לו כלום כיון ששלם אחר כך מעצמו מקנה ליה כפילא והכא ה"ק מי אמרינן מהדר קא הדר ביה דאע"ג דאינו רשאי לחזור בו מ"מ לא מקני ליה כפילא כיון דאטרחיה לבי דינא או דלמא כיון דמדינא לא מצי למהדר מסתמא לא מטרח ליה לבי דינא בכדי ושפיר מקני ליה האי כפילא נראה להו להמפרשים ז"ל דכיון דהודה בפני ב"ד שיש להם לעסוק תיכף בדברים אחרים כדי שלא יהיו עסוקים באותו ענין ולא יוכל לחזור בו [כ] וראיה מפרק הדיינין (דף לא.) דאמרינן התם אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד כלומר כי היכי דלא ליהדר ביה וא"ת והא קיי"ל פרק זה בורר (דף כד:) גבי נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך שיכול לחזור בו עד שיגמר הדין י"ל דהכא נמי כיון דאמר הריני משלם אין לך גמר דין גדול מזה שאילו ב"ד אמרו כן כבר נגמר הדין וכן אם אמר לחברו התובע לו רצונך השבע וטול והלה נתרצה כבר נפסק הדין על עצמו ומש"ה אמרינן עלה בית נוחלין (ריש דף קכח·) שאינו יכול לחזור בו : הריני משלם ומת · לא הספיק לשלם עד שמת : ג) (לעבד לי ניחא נפשא · פעמים רבות עשה לי קורת רוח) : שלם לבניו מהו · מהו הבעלים ונגנבה ואמר השומר לבנים הריני משלם (ז) : שלמו בנים לבנים · דליכא שום צד ניחא נפשא מאלו לאלו אלא דוקא מאבות לאבות דאית בהו נייח נפשא : מהו · מי אמרינן כיון שאילו לא קבלו קורת רוח לא מצד עצמם ולא מצד האבות [לא מיקנו כפילא] או דלמא כיון שהאבות דהוו להו נייח נפשא בהדדי קנו כפילא אף בנים מן הבנים : שלם מחצה · מתחלתו אמר אני משלם מחצה ולא יותר מהו לקנות חצי הכפל : שאל שתי פרות · את"ל מחצה לא קני (ה) שתי פרות ומתו ואמר הריני משלם אחת ולא אמר שמתה מחמת מלאכה · מהו · לקנות כפל שלה מי אמרינן כל הקרן ד) שלה שלם : שאל מן השותפין ושלם לאחד · פירוש נתן לו חלקו ברשות חברו דבלא רשות אינו חייב ה) לפרוע והכי מוכח בירוש' [ריש] פרק שבועת הפקדון מקרא דוכחש בעמיתו פרט למכחיש אחד מן השותפין דלאו כפירות ממון הוא לפי שאינו רשאי לפרוע אחד מהן בלא [רשות] חבירו כן כתב הרנב"ר ז"ל בחדושיו : מהו · שיקנה חצי הכפל מי אמרינן הרי שלם כל חלקו : ושלם אחד מהם · [חצי דמיו מהו שיקנה חצי הכפל מי אמרינן] הרי שלם כל המוטל עליו [נ] דאע"ג דבירושלמי שאמרנו משמע דחוב אחד הוא

א) בירושלמי שלפנינו בעיא היא ועי' בפ"מ . ב) כ"א הוא . ג) ד"ת מ"ז . ד) ג' מהר"ם כפל . ה) כ"א אינו רשאי . מהר"ם .

נר מצוה

אצלו נשבע ולא רצה לשלם נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון : גמ' *שילם ולא רצה לישבע א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא שילם שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם אע"פ שלא שילם תניא כוותיה דר' יוחנן השוכר מחברו פרה ונגנבה ואמר (א) הריני משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל ותשלומי ד' וה' לשוכר °*(והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם *אמר רבא נעשה כאומר לו לכשתיגנב ותרצה ותשלם תהא פרתי קנויה לך מעכשיו א"ד סמוך לגניבתה תהא קנויה לך ואיכא בינייהו לגניבה דקיימא באגמא) *א"ר הונא אמר רב (א) אמר הריני משלם משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו מ"ט חיישינן שמא עיניו נתן בה *א"ר פפא ש"מ *שאמר פשעתי (ב) מקני ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה בגנבה ואבדה שומר שכר שאמר נגנבה (ג) מקני ליה א כפילא דאי בעי פטר נפשיה בשבורה ומתה שואל אע"פ [א] ששילם לא מקני ליה כפילא במאי הוה ליה למפטר נפשיה במתה מחמת מלאכה מתה מחמת מלאכה מילתא דלא שכיחא וליתא לדר"פ בשואל אלא אם שילם מקני ליה כפילא דקי"ל כרב זביד דאמר שואל עד שישלם מ"ט הואיל וכל הנאה שלו אי עביד מילתא יתירא ושילם מקני ליה כפילא (ד) בדבורא לא מקני ליה כפילא ותניא כוותיה השואל פרה מחבירו ונגנבה וקדם השואל ושלם ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשואל : [פשיטא] אמר השומר איני משלם וחזר ואמר הריני משלם הא קאמר הריני משלם ומקני ליה כפילא אבל אמר הריני משלם וחזר ואמר *איני משלם [ב] אמר *הריני משלם ומת (א) ואמרו הבנים אין אנו משלמין שלמו הבנים כגון שלא הספיק לתבוע אביהם עד שמת ואח"כ תבע את בניו ושלמו לו [מי אמרינן מצי אמר להו כי אקנאי כפילא לאבוכון דעבד לי נייח נפשא אבל לדידכו לא או דלמא לא שנא] [ג] שלמו הבנים לבנים שילם הוא בעצמו מחצה שאל ב' פרות ושילם אחת מהן שאל משותפין (ב) ושילם לאחד מהן שותפין ששאלו (ג) ושילם אחד מהן שאל מן האשה ושילם לבעלה אשה ששאלה ושילם בעלה כל אלו עלו בתיקו ב וחולקין דקי"ל ממון המוטל בספק חולקין והני מילי בארץ ישראל אבל

רש"י

כו': למי משלם למי שהפקדון אצלו . השומר דכיון דשילם קנה תשלומין וכפילא כדמפרש טעמא בגמ' : גמ' והא אין אדם מקנה דשלב"ל . והיאך הקנו הבעלים לזה הכפל שעדיין לא נתחייב בה [ד] : נעשה כאומר. בשעה שמוסרה לו דקים להו לרבנן דניחא לבעלי' שיהיו בטוחי' בקרן ושיהיה ספק כפל העתיד לבא של שומרין והוי כאילו מסרה לו ע"מ שאם תגנב [ה] שתהא הפרה קנויה לו למפרע משעת מסירה והפרה היא בעולם : דקיימא באגם . בשעת גניבה לישנא בתרא לא קנייה ליה כפילא דהא סמוך לגניבה לא היתה בחצירו דליזכי ליה ומשיכה ראשונה שמשכה ע"מ לקנותה סמוך לגניבתה לא מהני דאמרינן פרק האשה שנפלו האומר לחברו משוך בהמה זו ולא תקנה אלא לאחר ל' יום לא קנה : [ו] ונגנבה. אע"פ שהשוכר חייב בגניבה ואבידה מ"מ אם רוצה לישבע שנאנסה היה פטור הילכך כי אמר נגנבה וחייב עצמו בקרן נקנה לו הכפל : בדיבורא. אם אמר הריני משלם לא מקני ליה [ז] כפילא [ח]. שמוטל עליו להניח דעתו של בעל שהשאילה לו חנם אבל שלם מקנה לו כפילא : וחזר ואמר איני משלם מהו . מי אמרינן הדר ביה

עסוקין באותו ענין אינו יכול לחזור בו אבל כשהם עסוקין באותו ענין אפי' בב"ד יכול לחזור בו:[נ] נ"ע מי אמרי' כיון שכל הפרה שילם קנה או דלמא כיון דתרווייהו חד פקדון הוי ואינו משלם את שתיהן לא אקנו

שלטי הגבורים

א ואע"ג דדין תשלומי כפל וד' וה' אין נוהגין בזמן הזה כי הם דיני קנסות מ"מ נפקא מיניה בזמן הזה אם תפס וכתב הטור חו"מ סימן שמח וז"ל שאלה לגאון מי שנחשד בגניבה ואין עליו עדים ויש עליו עדי' על גניבה אחרת קודם לכן מה הדין יש עליו תשובה כך ראינו שאין עליו לא דין ולא מלקות שלא ציותה תורה מלקות [illegible]

ב [illegible] הרא"ש :

חדושי אנשי שם

(א) בגמרא גרס אמר רב הונא אמר רב [illegible] לא סמכה דעתיה דמפקיד אע"פ שאמר נפקד הריני משלם שמא יחזור בו ולא מקני ליה כפילא עד שישבע שאינו ברשותו או שישלם:

אמר הקטן יוסף בעל המדפיס ראיתי להגיה פה מה שנתחדש אצלי קדם מאז בדברי הרמב"ם השייך לענין זה והוא זה לשון הרמב"ם פ"ח מהלכות שאלה ופקדון אמר הריני משלם ואיני נשבע ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל וכו' חזרה הבהמה עצמה חוזרת לבעלים היא וגזותיה וולדותיה וכו' עכ"ל וכתב הרב"י בכ"מ ז"ל הבהמה עצמה חזרה לבעלים וכו' כתבו תלמידי הרשב"א בפ' המפקיד שיש להביא ראיה לדין זה מדאמרינן בפרק הגוזל קמא גבי תבעוהו בעלים והודה הגנב וכו' או דלמא מצי אמרו ליה כי היכי דאת עבדת לן מלתא אנן נמי עבדינן לך טרחינן בתר גנבא ושקלינן אנן דידן ואת שקלת דידך מדקאמר שקלינן אנן דידן ש"מ דהכי דינא דכל היכא שהבהמה חוזרת הכי דינא עכ"ל . ונ"ל פשוט לשיטת הרמב"ם אליבייהו דתלמידי הרשב"א . נ"ל הא דאמר בגמ' הרי פרתי קנויה לך מעכשיו כוונתו שתהא קנויה לו מעכשיו לכפילא אבל הפרה עצמה לא כההוא דינא דהגוזל קמא ודלא כמ"ש תוס' בד"ה כגון פירות וכו' ועי"ש מעתה קשיא לי טובא מאי פריך ר' זירא אי הכי אפילו גיזותיה וולדותיה נמי כי מאחר דאמרינן דלא הקנה לו גוף הפרה א"כ אין מקום לקושיית ר' זירא ודו"ק . ועוד יש לי לדקדק על הסיא ראיה מהגוזל קמא וז"ל הגמ' תבעוהו בעלים לשומר ושילם והוכר הגנב תבעו שומר וכפר והביא עדים נפטר גנב בהודאת בעלים מי אמרינן מצי אמר להו שומר לבעלים אתון כיון דשקליתו לכו דמי אסתליקתו לכו מהכא א"ד מצי אמרו ליה כי היכי דאת עבדת לן מלתא אנן נמי עבדינן לך טרחינן בתר גנבא שקלנא אנן דידן ושקלת את דידך ויש לדקדק אם הדין פשוט דחזרה הבהמה עצמה לבעלים מאי קאמר מצי א"ל שומר לבעלים אתון כיון דשקליתו לכו דמי אסתליקתו לכו מהכא קשה מאי סילוק יש כאן כיון דיש זכות בגוף הפרה לבעלים ומסתמא יותר בגוף הפרה מבדמי שווי הפרה כדאיתא לעיל דף כ"ח במשנה כל דבר שעושה ואוכל וכו' ופי' רש"י ולא ימכור אותו המונא וכו' שכל אדם נוח לו בבהמתו שהכיר בה כבר ולמדה לרצונו ע"כ והביאו המיימוני ואינך א"כ לא שייך לומר איסתליקתו לכו מהכא . ועוד דהכי ה"ל לתלמודא למימר או דלמא כיון דגוף הפרה חוזרת לבעלים לא הוה סילוק . ואריכות הלשון דנקט שם ללא צורך הוא לדעת תלמידי הרשב"א . לכן נראה לעניות דעתי מכ"ת ועצמותם הקדושים דלא עלה כלל על לב בעל האבעיא דההוא דינא דפרה חוזרת לבעלים ובפשיטות קא מבעי ליה הואיל דשקליתו לכו דמי איסתלקי בעלים מפרה זו ולא הוי תביעתן תביעה והודאת הגנב לא הוי או דילמא מצי א"ל ר"ל אף גם שאנחנו מסולקים מצד עצמנו מ"מ מלתא דניחא לך עבדינא . טרחינן בתר גנבא שקלינא אנן דידן ר"ל כבר שקלינא מינך דידן לפנים משורת הדין נתת לנו כפי' רש"י ושקלת את דידך ר"ל דשקלת את דידך מהגנב בשיודה בפנינו דאינהו לא ידעי שיניא השומר עדים והוי תביעתן תביעה . ומקרוב עיינתי בש"ך בחו"מ סימן רנ"ה ס"ק י"א הביא לההוא דינא דרמב"ם וראיה של תלמידי הרשב"א וכו' ואין ראייתו ודו"ק עכ"ל ואפשר שכוונתי לדעתו הרחבה . ומעתה הקושיא הראשונה נמי מתיישבת אף גם שהדין דהרמב"ם דין אמת האמנם ההוא דינא ילפינן ממסקנא דמתניתין דילן ולא מהתם . והוא נלמד מפירוקים דר' זירא דמסקנא סתמא דמלתא שבחא דאתא מעלמא עביד איניש דמקני שבחא דמגופה לא עביד איניש דמקני וכיון דאזלינן בתר אומדן דעתו של אדם מעתה הוא דינא דרמב"ם דחזרה הבהמה לבעלים נמי ילפינן מיניה דאזלינן בהא אומדן דעתו של אדם שדעתו נוחה ביותר בבהמה שלו שהכירה בו כבר ולימדה לרצונו כמתני' שהבאתי לעיל מבדמי שווי הפרה . וכבר כתב הרב מ"מ שם דהרמב"ם פוסק כר"ז . וכן מוכח ריהטא דלישנא בהרמב"ם ההוא דינא מפרוקא דר' זירא וז"ל חזרה הבהמה עצמה חוזרת לבעלים היא וגזותיה וולדותיה שאין זה השומר קונה שבח הבא מגופה אלא שבח הבא מאליו . הרי דכללם יחד . ומדכללם יחד נ"ל פשוט דיליף מר"ז וכדכתיבנא לא ידענו ולא שמענו דינא דהרמב"ם אלא כפי מסקנת ר"ז מעתה לק"מ ודו"ק והוא נכון בעיני : מהר"ם (ב) ורישא דשלם ולא רצה לישבע נמי פי' בתו' דנקט לרבותא לאורויי שלם אע"פ שנשבע תחלה שהכפל שלו ליסבע הייט שלא רצה לעמוד בשבועה אבל אם אמר הריני משלם אם נשבע תחלה אין הכפל שלו : [(ג) נשבע ואינו יכול לחזור בו כו'] ·

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות הגר"א

[illegible]

הגהות מא"י

[illegible]

ויסים

תורה אור · נר מצוה

אבל בבבל קנסא הוא ולא מגבינן ליה בבבל ואי קדים חד מינייהו ותפס לא מפקינן מיניה בין בבבל בין בא"י. גרסינן בפרק [הגוזל קמא]* תבעוהו בעלים לשומר ונשבע (דף קח·) (א) ושילם ואחר כך הוכר הגנב קרנא לשומר כפל למי אביי אמר לבעל פקדון כיון דאטרחיה בשבועה לא מקניא ליה כפילא ורבא אמר למי שהפקדון אצלו כיון דשילם איקניא ליה כפילא וקיי"ל כרבא: וגרסינן התם (דף קה:) *אמר רב ששת [א]הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן וקנאו א וחייב באונסיו ואוקימנא בדאיתיה לפקדון בביתיה והוה ידע ביה בעידנא דכפריה אבל אי ליתיה [הפקדון] בביתיה אי נמי לא הוה ידע ביה לא מיחייב באונסיה אלא עד דמשתבע דלא אפקיד גביה ולא מידי: *[ב]°ההוא גברא דאפקיד כיפי גבי חבריה א"ל הב לי כיפאי א"ל לא ידענא היכא אנחתינהו אתא לקמיה דר"נ א"ל (ב) כל לא ידענא פשיעותא היא זיל שלים לא שילם אגבייה ר"נ לאפדניה מיניה לסוף אישתכח כיפי ואייקור אר"נ [ג]הדרי כיפי למרייהו והדרא אפדנא למרה. אמר רבא הוה יתיבנא קמיה דר"נ ופירקין דהמפקיד הוה ואמינא ליה שילם ולא רצה לישבע ולא אהדר לי ולא מידי ושפיר עבד דלא אהדר לי ולא מידי מ"ט התם לא אטרחיה [א] לבי דינא הכא אטרחיה לבי דינא דהא הדר אגבייה לאפדניה מיניה בעל כרחיה. ב לימא קא סבר רב נחמן [ד]שומא הדרא (ג לעולם לא שאני התם דשומא בטעות הואי דהא הוו כיפי מעיקרא. אמרי נהרדעי שומא הדרא עד תריסר ירחי שתא אמר אמימר אנא נהרדעא אנא וסבירא לי דשומא הדרא לעולם והלכתא שומא הדרא לעולם משום שנא' °ועשית הישר והטוב בעיני ה': פשיטא שמו ליה לבע"ח דידיה ואזל איהו ושמה לבע"ח דידיה אמרי' ליה לא עדיפת מגברא דאתית מחמתיה זבנה [ג] אורתה יהבה במתנה הני (א) אדעתא דארעא נחות אדעתא דזוזי

רש"י

ביה או דלמא לא הדר ביה אלא רק דחויי מדחי ליה: כיפי · נזמים: ואייקור · יתר על הדמים שפרע לבעלים: הוה יתיבנא · כשדן דין זה: ופירקין דהמפקיד · בפרק זה היינו עסוקים: ואמרי ליה · הקשיתי לו מן מתני' דשילם ולא רצה לישבע דקתני דמקני ליה כפילא והא נמי הא שילם דיהיב ליה אפדניה ויקנה רווחא דאייקר: שומא הדרא · נכסי לוה ששמו ב"ד לבע"ח חוזרין לו אם נתן מעות החוב כי הכא דקהדרא אפדניה למריה: דשומא בטעות היה · כי היה סבור שנאבדו הנזמים ולא הוה כן כי היו בידו בתחלה ואילו ידע זה לא היה שם לו הטרקלין אבל שומת ב"ד על מעות שחייב לו הוי כמכר גמור ואינה חוזרת: אמרינן · לבע"ח שני: לא עדיפת · מבע"ח הראשון שבאת מכחו וצריך גם הוא ליטול מעות מן הבעלים משום ועשית הישר והטוב: זבנה אורתה כו' · בע"ח ששמו לו קרקע ומכרה או הורישה או נתנה לאחר: הני · אחרונים היורש [ג] הלוקח או המקבל מתנה אדעתא דארעא נחות שיהא הקרקע שלהן ולא שיקבלו מעות ולא דמי לבע"ח שאין לו עליו אלא מעות אבל אלו קרקע קנו: ואינסיבא

נמוקי יוסף

הוא וכדאמרינן עלה התם אמר ר' יוסי הדא אמרה שנים שלוו מן האחד אע"ג דלא כתבין זה לזה אחראין וערבאין אחראין זה לזה והביאו רי"ף ז"ל בהלכותיו שם ולפי זה הרי לא שלם אלא מחלה וכבר איבעיא ליה מחלה מהו מכל מקום אין כ"א חייב לפי האמת אלא חלקו ומה שחייב מחלק חברו הוא מדין ערב ומשום הכי בעי הכא מהו כלומר דכיון דשלם כל מאי דרמי עליה כדין בע"ח מקני ליה כפילא שהרי איצו חייב לפרוע [בעד] חברו אלא היכא שאין לו נכסים שיוכל לגבות או דלמא כיון דהאכתי פש חיובא גביה באידך פלגא מדין ערב ה"ל כשלם מחלה ממש ולא מקני ליה כפילא וה"נ מוכח פר' השואל (דף נו·) דלא מיחייב באידך פלגא אלא מדין ערב גבי שותפים ששאלו ונשאל לאחד מהם מהו וכו' ואיכא דמוכחי כן נמי מן התוספתא דבבא בתרא דתניא התם [בסוף פרק בתרא] המלוה את חברו ע"י ב' ערבים לא יפרע מאחד מהם ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע ממי שירצה ופירשו הם ז"ל דהכי פירושא לא יפרע מאחד מהם תחלה אלא כשהוא בא לגבות מהם יפרע מזה מחלה ומזה מחלה (ג) אין לו גובה מן השני והרי שני ערבים הללו הרי הם לענין ערבותם כשנים שלוו מאחד [ד] [ומשום] הכי אמרי' דכ"ז שיש נכסי' לשניה' אינו גובה אלא מזה מחלה ומזה מחלה אלמא דבשנים שלוו מאחד נמי בכה"ג דיינינן אבל הרמב"ם ז"ל אינו סובר כן פי' התוספתא שהוא ז"ל כתב בשני ערבים שנפרע מאחד מהם [מאיזה] שירצה,וכ"ל שאם הרב ז"ל מקבל התוספתא הוא מפרש לה בין הלוה והערבין כלומר לא יפרע מאחד מהן תחלה אלא מן הלוה תחלה ואם אמר וכו' יפרע תחלה מהם ולא מן הלוה כלל אם ירצה ולא קאי ממי שירצה אשני ערבים והרשב"א ז"ל כתב שדין הרב יפה משום דלא דמו שני ערבים [ה] לחוב אחד שהם כמו משכון אחד לאותו חוב ואין השעבוד חל על המשכון לחצאים [ולא דמי] לשני לווים שכל אחד נוטל המחלה ומוציא לעצמו ושותפין ששאלו נמי כ"א משתמש לעצמו ואפשר שכן הדין נמי במפקיד אבל שנים דאמרינן דהוי כאילו הפקיד לזה מחלה ולזה מחלה: שאל מן האשה · פירש"י ז"ל באשה נשואה שהשאילה פרת נכסי מלוג שלה ואינו מחוור בעיני המפרשים ז"ל דאי בשהשאילה בלא רשות בעלה כיון שהבעל אוכל פירות אין זה שאלה אלא גזל ואי ברצון בעלה פשיטא · ודאי דמקנה כפילא הרי [ו] למי ששאל שלם אלא הכי פירושה שאל מן האשה כשהיא פנויה ושלם לבעלה כלומר משנשאת וה"ה שלם לה מי אמרינן כי מקנה ליה כפילא ה"מ אילו שלם בעודה פנויה דהוו תשלומי מעליא שכל הנאות שלה אבל הכא [ז] דהנאתן לבעל לא וכן אשה שאלה כשהיא פנויה ונשאת מי אמרינן כי מקנה לה כפילא ה"מ לדידה דעבדא ליה ניחא נפשא אבל לבעל לא או דלמא לא שנא תיקו וכיון דסלקן בתיקו ה"ל ממון המוטל בספק וחולקין דליכא למימר הכא אוקי ממונא בחזקת מריה קמא (א) דכפילא לא איתחזק בידא דחד מינייהו אלא ה"ל כמחליף (דף ק·) פרה בחמור וילדה דקי"ל כסומכוס דאמר יחלוקו. וכתב הריא"ף ז"ל דהא דאמרינן חולקין ה"מ בארץ ישראל אבל בבבל קנסא הוא ולא מגבינן ליה ואם קדם חד מינייהו ותפס לא מפקינן מיניה בין בבבל בין בא"י: גרסינן בפרק הגוזל עצים (דף קה:) אמר רב ששת הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסיו ואוקימנא בדאיכא לפקדון בביתיה והוה ידע ביה בעידנא דכפריה אבל לא איתיה הפקדון בביתיה אי נמי לא הוה ידע ביה לא מיחייב באונסיו אלא עד דמשתבע ליה דלא הפקיד מידי גביה: גרסינן בגמרא (דף לד:) אמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו מ"ט חיישינן שמא עיניו נתן בה· פירוש משביעין אמתניתין קאי דאע"ג דלא רצה לישבע ושלם מ"מ משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו דאע"ג דחזינן דפריש מלאו דגזילה שמא לא פירש מלאו דלא תחמוד [דלא תחמוד לאינסי בלא דמים משמע להו] ומשמע מן הירושלמי דהיכא שחייבוהו ב"ד שבועה והתובע רוצה לגלגל עליו שבועה על ענין אחר והנתבע רוצה ליתן החפץ שתובעין לו אפ"ה ישבע כדי שישבע על הגלגולין דהכי גרסינן התם אמר משלם אני חושש שמא שלח בו יד אמר נשבע אני ורואה שמגלגלין עליו וחזר ואמר משלם אני חושש וכתבו הריא"ף ז"ל בהלכות בסוף פרק כל הנשבעין משמע דחיישינן משום הגלגולין ומשביע בשבילם ובאידך דירושל' דגרסינן התם חד בר נש אזל למידן קומי [ח] ר' אמי איחייב שבועה על תרין דינרין אינון הא טריפין לך א"ל ומלתא פלן ופלן א"ל או הב ליה כל מאי דתבע לך או אשתבע ליה על כל מאי דמגלגל עלך ונראה שצריך ליתן לו ממש הדברים שמגלגלו עליהם ואי לא משתבע עלייהו אע"ג שרוצה לשלמם דחיישינן שמא נתן עיניו בהם וכ"כ הרשב"א ז"ל: ההוא גברא דאפקיד כיפי · נזמים: כל לא ידענא פשיעותא הוא · כתב הרנב"ר ז"ל מכאן יש ללמוד שהנותן כליו לסרסור למשכנס לו ואמר איני יודע היכן משכנתים פשיעה היא וחייב וכתב רב אלפסי ז"ל בתשובה דאפילו אמר משכנתים אצל פלוני וכפר בו פשיעותא הוא וחייב שהיה לו למשכנו אלו בעדים ואע"ג דגבי פרעון אמרינן בפרקא קמא (דף ג·) דמצי למימר את הימנתיה דלא אמרת לי הב ליה בסהדי שאני התם דמדאמר לו שיפרע לפלוני בשבילו אפשר שהיה מכירו ומאמין בו אבל *) הכא דלוה עליו וכתם אמר בודאי ה"ק ליה לוה עליו במקום שאוכל לפדותו כל שעה שארצה וכשהניחו בלא עדים פשע נראה שהרב ז"ל סובר דאע"ג דודאי צריך להימוניה ביה [במגו] [דהא אפי' לוה עליו בעדים] הוה מצי למימר נאנס [ט] מ"מ כיון דאונס לא שכיח ניחא ליה למימר להד"ם אע"ג שצריך להעיז ומשום הכי כשלא משכנו אלו בעדים הוי פושע אבל הרנב"ר ז"ל מגמגם מטעמא (ב) דאמרן שצריך להאמין בו ומצי למימר ליה את המנתיה נמי ומיהו היכא דאמר ליה לוה מפלוני ואמר שלוה ממנו וכפר בו נראה דלכ"ע פטור השליח בשבועה דאיהו הימניה דא"ל מפלוני: אפדניה · פרדסו: אייקור · יתר על דמים שפרע לבעלים: הוה יתיבנא · כשדן דין זה: שלם ולא רצה (ג). והאי נמי שלם: הכא אטרחיה · כדפירשתי לעיל שתשלומין הוו ע"י כפיית ב"ד: **למימרא** דסבר רב נחמן שומא הדרא · נכסי לוה ששמו בית דין לבע"ח חוזרין* אא"כ נתן לו מעות החוב [דהא] חזינן הכא דהדר אפדנא למרה אע"פ ששמו אותה לפרעון הפקדון כיון שהחזיר לו את שלו: שומא בטעות הוה · דמשום דלא ידעו שיוכל לאהדורי ממוניה בעין הוא ששמו הטרקלין אבל השתא דמהדר ליה ממוניה בעין איגלאי מילתא דלא ה"ל גביה ולא מידי בענין שומא כ"כ הרמב"ם והרמב"ן ז"ל דבין (ג) נמצא הדבר ברשותו בין נאבד כיון שמצאה ומהדרה בעין הוי שומא בטעות אע"פ שלא היה נראה כן מפרש"י והר"ח ז"ל: והלכתא דשומא הדרא לעולם · מה ששמו ב"ד לבע"ח על שאין ללוה מעות לפרוע מחזירו לעולם כשיתן לו הלוה מעות ומיהו אם קנו מיניה דלא ליסלקיה אע"ג דיהיב זוזי שוב לא הדרא דכיון שנתרצה אין כאן משום הישר והטוב. מידי דהוה אדינא דבר מצרא (דף קח·) דמהני ביה קנין והא דאמרינן דשומא הדרא ה"מ במקרקעי אבל במטלטלי לא הדרא כן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל מפס הרמב"ן ז"ל: **פשיטא** שמו ליה לבע"ח · לא עדיפת כו' · כשם שהוא מחזירה ויטול מעותיו משום ועשית הישר והטוב כך אתה מחזירה ותטול מעותיך דתרוייהו אדעתא דזוזי נחית: זבנה אורתה · בע"ח ששמו לו קרקע ומכרה או הורישה או נתנה: הני · אחרונים לוקח או יורש או מקבל מתנה: אדעתא דארעא נחות · שיהא הקרקע שלהם ולא שיקבלו מעות

דרוקא

*) בד"י סגי' אבל הכא לוה סתם אמר בודאי כו'

שלטי הגבורים

א מיי' פ"ד מהל' גניבה כתב דהטוען טענת גנב בפקדון דחייב כפל אחר שנשבע ודוקא שנשבע קודם ששלח בו יד והשיגו הראב"ד ז"ל והרא"ש והטור חו"מ שוב פסקו דאע"פ ששלח בו יד קודם שנשבע חייב בכפל: ב מיי' פי"ג מהל' מכירה כתב דב"ד שמכרו קרקע או מטלטלין של יתומים וטעו בפחות משתו' הוי מחילה בהדיוט שתות בטל המקח ואם רצו שלא לבטל הממכר ויחזירו האונאה מחזירין ועוד כ' שם נ"ל שב"ד שמכרו קרקע או עבדים של יתומים שוה מנה במאתים אין הלוקח יכול לחזור בהן ודבריו קשו אהדדי שמתחלה כתב דב"ד שמכרו קרקע וטעו בשתות בטל המקח ואח"כ כתב שנראה לו שאפילו מכרו שוה מנה במאתים המכר קיים ועוד קשה מדבריו שבהלכות מכירה לדבריו שבפי"ב מהל' מלוה ולוה שכתב שם דב"ד ששמו קרקע לבע"ח וטעו שמכרן בין שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים ואם מכרו עבדים ושמו אותן לבע"ח וטעו בשתות בטל המקח והכא כתב שבקרקע טעו בשתות המכר בטל ובעבדים כתב שהמכר קיים הפך ממה שכתב שם ואפילו אם נתרץ הקושיא ראשונה שהקשינו מדבריו לדבריו שבהל' מכירה ע"ד שכתב מגיד משנה שם שאומר דדעת מיי' הוא דלעולם מייפין כח היתומים ולהכך כשטעו בנזק היתומים המכר בטל והדין נותן לחזור וע"ד זה נפרש דבבא ראשונה מיירי בטעו בנזק היתומים וה"ק ב"ד שמכרו קרקע או מטלטלים של

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ויהיה המוליא מחבירו עליו הראיה כרבנן דסומכוס וכדפסק רב אלפס בריש שור שנגח את הפרה ובאשר"י תהי אליבא דקי"ל משמע דאיכא פלוגתא ועוד דכפילא למה לא איתחזק זיכהמה ברשות מרא קמא איתה: (ב) איני יודע מה גמגם דהא אמר לעיל בחנווני על פינקסו מאי אית לי גבי שכיר אע"ג דקא משתבע לי לא מהימן לי בשבועה אנת הימנתיה וכי עדיף מגו משבועה וכן אמר רבא בסמוך בשומר שמסר לשומר: (ג) נ"ל דליכא דייק כפי' רש"י דהא הוי כיפי מעיקרא משמע שהרי בתחלת השומא היו הנזמים בידו ולעיל נמי לא ידענא היכא אנחתינהו ועוד כי אמר רבא שפיר עבד דלא אהדר לי הכא אטרחיה תיפוק ליה דשומא בטעות הוה דאפי' אבדו ממש לא קנו ליה דהני נמי שומא בטעות כשנמצאו בעין ולעיל במתניתין דמפרש אבדו משום יוקרא נקט נ"ל דלפרש"י ור"ח פי' כן דלפי' הרמב"ם והרמב"ן היכי משכחת לה אבדו דקנו ליה יוקרא הא הוי שומא בטעות ובמרדכי ריש פירקין פסק למעשה דאי אבדה ונתרצה לשלם דקני ליה יוקרא ·

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' גזילה ואבידה טוח"מ סימן רלד:

ב מיי' פרק ד מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טוח"מ סימן רלא:

ג מיי' פרק ח שם טוח"מ סימן רלה:

ד מיי' פרק כב מהל' מלוה ולוה סמג עשין צד טור חו"מ סי' קג:

הגהות הב"ח

(א) ר"ב מעיקרא: (ב) ואין גובה לו כמן השני כו' כצ"ל: (ג) ר"ב לישבע: מכילתין לה.

הגהות חו"י

(א) לפנים משורת הדין: (ב) עי' לקמן [סי' שד"מ]: (ג) נרשם למחוק היכא לעולם:

דברים ו

הגהות מא"י

[א] ר"ב דלא דמי לאטרחי' לשבועה דקני כפילא נרבא כששילם אח"כ דהתם משלם ברצונו אבל ר"ב סולך לגבות אפדנו. תוס': [ב] ר"ב טוח"מ סי' קג: [ג] ר"ב או: [ד] נ"ל ואפ"ס · [וכ"ה בד"ס]: [ה] ר"ב פי' שערבו על חוב אחד: [ו] נ"ל ממי: [ז] דהנאות כצ"ל: [ח] ר"ב ס"א ר' זעירא: [ט] ר"ב פי' וא"כ ע"כ צריכת את להמוניה מה אמרת היה לך ליקח עדים הא הוה מצי למימר נאנסו ולאמועיל עדים אלא ודאי צריכת להימוני':

גי' ד"ח [וכ"ה סב"ח]

בס"א אליו אם נתן ועוד ס"א מוזר אם נתן ד"ח

דזוזי לא נחות ולא הדרא שמו לה לאשה ואנסיבא או שמו מינה דאתתא ואנסיבא בעל בנכסי אשתו לוקח הוי לא מהדר ולא מהדרינן ליה דא"ר יוסי בר"ח באושא התקינו האשה שמכרה נכסי מלוג שלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות *°אגבייה איהו מרעתיה בחובו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר הדרא וחד אמר לא הדרא מ"ד לא הדרא דהא מרעתיה דנפשיה אגבייה והא זביני מעליא הוא ומאן דאמר הדרא סבר לא מרעתיה דנפשיה אגבייה ולא זביני מעליא הוא והא דאגבייה ולא אתא לבי דינא מחמת כיסופא דעביד הכי וקיי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל הלכך אי אגבייה הלוה למלוה מדעתיה דנפשיה שלא בב"ד לא הדרא מאימתי אכיל פירי [א] האי דיהביה ליה בשומא אמר רבה מכי מטיא אדרכתא לידיה אביי אמר עדיו בחיתומיו זכין לו רבא אמר מכי שלמו יומי אכרזתא (א): **מתני'** השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר א"ר יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של *זה אלא תחזור פרה לבעלים: **גמ'** *אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי: אמר רבא הלכתא (א) שומר שמסר לשומר חייב א ולא מיבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו אלא אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו חייב

רש"י

ואינסיבא · ולא שמאתה לבעלה בכתובה להיות נכסי צאן ברזל [ב] אלא עיכבתן לעצמה להיות נכסי מלוג הקרן שלה והבעל אוכל פירות: בעל · בנכסי מלוג של אשתו: לוקח הוי · דין לוקח נתנו לו חכמים ולכך לא מהדר אם שמו לאשה: ואינסיבא · ומתה וירשה בעלה דהוי כזבנה אורתה ואדעתא דארעא נחות ולא בעי לאהדורי לבע"ח: ולא מהדרינן · אם שמו מינה דאשה ואינסבא ומתה ובא הבעל לתת המעות לבע"ח לא מהדרינן ליה ולא מצי למימר יורש אני והיורש פודה קרקע מורישו כי כלוקח שוייה רבנן ולא יורש: האשה שמכרה בנכסי מלוג · שיהא גוף הקרקע ללוקח כשתמות [ג]: ומתה · הבעל מוציא הקרקע מן הלקוחות דכלוקח שויוה רבנן ואמר אני לוקח ראשון דאי הוי כיורש [יורש] שמכר אביו נכסיו [ד] אין ליורש חלק בהן: אגבייה איהו · אגבי שומא דלעיל קאי כלומר אם לא שמו לו ב"ד אלא א"ל לוה לבעל חוב מעצמו טול קרקע זה בחובך: מאימתי אכיל פירי · מי ששמו לו ב"ד קרקע בחובו: אדרכתא · ל' יום אחר שנפסק הדין ב"ד נותנין לו שטר שכל מקום שימצא מנכסי הלוה שיקח אותו ומוסרין אותו שטר למלוה: עדיו בחיתומיו · מיום שנחתם [ה]: מכי שלמו יומי אכרזתא · הוא כשמוצא מנכסי הלוה לאחר שבאה האדרכתא לידו אז מכריזין ל' יום שיש כאן קרקע למכור וצריך זה לתת עבורו יותר ממה שאחרים רוצים ליתן אם רוצה שתשאר בידו: **מתני'** והשאילה · השוכר לאחר לעשות בה כל ימי שכירתו: ישבע השוכר שמתה כדרכה. דשוכר חייב בגניבה ופטור מן האונסין: והשואל. שחייב באונסין משלם לשוכר: **גמ'** חייב · אפילו באונסין:

היכא

נמוקי יוסף

דדוקא בע"ח לא היה לו עליו אלא מעות והרי כשנתגרש לו איכא משום ועשית הישר והטוב אבל אלו קרקע [קנו] ודוקא בבע"ח הוא דאמרינן הכי אבל שומא בטעות כדלעיל (ג) דרב נחמן פשיטא דהדרא לעולם אפילו זבנה או ירתה ואין צריך להאריך בזה [וכן כתב אסר"י] ולענין דינא דבר מצרא נמי אי זבנה או ירתה לא עדיף הלוקח או היורש מגברא דאתי מחמתיה דאיהו נמי אדעתא דארעא נחית ואפי' הכי מסלקינן ליה וכן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל בשם הראב"ד ז"ל: שמו לה · ב"ד לפרוע לה מה שמחויב לה והיא פנויה ואח"כ אינסיבא ומתה כיון דבעל לוקח הוי

נר מצוה

הוה ליה כזבנה דלא מהדר משמע הא אם יורש הוי מהדר שהרי הוא במקומה (א): שמו מינה לבעל חוב דידה שהיא חייבת לו ואח"כ אינסיבא ומתה כיון דבעל בנכסי אשתו לוקח הוי כאינים דעלמא חשבי' ליה שלא היה קרקע זה לעולם שלו [ומש"ה] *מהדרינן ליה אבל אם היה לו דין יורש ודאי מהדרינן ליה דביורש משמע דשייך ביה נמי ועשית הישר והטוב כן פירש רש"י ז"ל וכן פסק הדין הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות מלוה ולוה · ולפי זה [ו] צריך לומר דהא דאמרינן זבנה או אורת' דלא (ג) *מסלקינן בהו ולא מהדר לאו בירושה דממילא עסקינן אלא כעין ירושה קא אמרינן דהיינו במתנת שכיב מרע והכי משמע לישנא דאמר אדעתא דארעא נחות ואי ירושה דממילא איהו לא נחת בה דממילא הויא: האשה שמכרה בנכסי מלוג · להיות הבעל אוכל פירות בחייה וגוף הקרקע יהא ללוקח כשתמות. ומתה · הבעל מוציא מיד הלקוחות · אלמא כלוקח שויה רבנן ומצי למימר אני לוקח ראשון דאי כיורש שויה יורש שמכר אביו נכסיו בחייו אין לו ירושה בהם: **אגבייה** איהו בחובו · לעיל מהדר לומר שאם לא שמאוה ב"ד למלוה בעל כרחו של לוה אלא שהלוה עצמו לא הטריחו לדין ואמר ליה טול קרקע זו בחובך: ולענין פסק דין קיי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל הלכך כל היכא שהלוה עצמו עשה כן כזביני חשבינן להו ולא מהדר כן כתב הרי"ף ז"ל: מאימתי אכיל פירי · מי ששמו לו ב"ד קרקע מאימתי היא קנויה לו לאכול פירות: יומי אכרזתא · כשנפסק הדין ב"ד כותבין אדרכתא למלוה שהוא פסק דין על נכסי לוה שבכל מקום שימצא נכסים שלו יקחם וכשמצא הוזקק [לבוא] לב"ד וב"ד מכריזין שיש כאן קרקע לקנות כדאמרינן בערכין ואם בא זה וקבלם ביותר ממה ששמאוה אחרים מוסרים אותה בידו לאחר שכלו ימי ההכרזה ובמסכת ערכין מפרש כמה ימים מכריזין בפ' שום הדיינים (דף כא:) ועד דשלמן הנך יומי הוו פירי דיליה: **מתני'** השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר · (ד) [כל] ימי שכירתו: ישבע השוכר · כדי להפיס דעתו של משכיר שלא יאמר שהוא פשע בה: והשואל משלם לשוכר · משום דמשעת מיתה קנאה מפני שהוא פטור מאונסין וכיון שהוא נפטר מן המשכיר יש לו לדון עם השואל וכיון שהשואל חייב באונסין ישלם הפרה לשוכר שנאלה ממנו: אלא תחזור וכו' · דסבירא ליה לר' יוסי דשואל שומר דבעלים חשבינן ליה ונכנס תחתיו דשוכר ולא מצי א"ל לאו בעל דברים דידי אתה ולא שייך הכא שבועה כלל דהכא מיירי שאנו יודעין שמתה והשואל נמי מודה שמתה כדרכה דאי לא ידעינן שמתה אלא מפיו דשואל יש לו לישבע שאינה ברשותו כדלעיל [דף לד:] [וכן אי לא ידעינן שמתה כדרכה אלא מחמת מלאכה היה השואל פטור]: **גמ'** הלכה כר' יוסי · דאמר כיצד עושה הלה וכו' ומשמע דבשום צד אינו זוכה השוכר בפרתו של זה אלא השואל ממש הוא שומר דבעלים ואפילו ראו בעלים שמתה ממש בפניהם חייב (השוכר) לשלם אותה לבעלים [ז] (א) וכן דעת הרי"ף וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות שכירות: (על הגמרא) [דף לו·] (ה) רב אמר פטור · כאילו היתה ברשותו אבל אם השומר הראשון שומר [חנם] ונגנבה מרשותו ודאי הראשון חייב דלא עדיף טפי כשמסרה לאחר משאילו היה ברשותו אלא הכי קאמרינן שלא נתחייב מפני מסירתו אלא במה שהיה חייב מתחלה [ח] ומיהו הבעלים משביעין תחלה לשומר שני שלא פשע בה קודם דאישתעי דינא שומר ראשון עם המפקיד משום דכיון דמסרה לבן דעת מצי למימר ליה זהו במקומי ואם נשבע שמתה כדרכה אף הראשון פטור דאפילו שומר שכר פטור מאונסין ואם מסרה לשומר שכר דעכשיו עומד ממש במקומו לגמרי הראשון פטור ומסולק מכל וכל דמצי א"ל גברא אשלימית לך שהוא חייב בכל מה שהייתי חייב בו ואוקימתיה בחריקאי זיל אישתעי דינא בהדיה ואפילו הלך לו למדינת הים או שהעני ואין לו מה לשלם הראשון פטור ורבי יוחנן לא פליג עליה דרב אלא משום דמצי למימר האיך לא מהימן לי בשבועה ואיני מאמינו שנאנסה אלא נגנבה או נאבדה או פשע בה וג"מ דאפי' לר"י (דקיי"ל כוותיה) היכא שידוע (שאם) שהיה מאמינו לזה היה זה קם תחתיו לגמרי וכיוצא כגון שנתנו לו הבעלים רשות להשאילו א"נ באשתו ובניו של נפקד דקיי"ל [שם] דכל המפקיד על דעתן הוא מפקיד א"נ במי שדרכן של בעלים להפקיד אצלו כההיא סבתא דלקמן [שם] דבכל הני אפילו רבי יוחנן מודה דפטור דשומר שני נכנס תחת הראשון לגמרי ואע"פ שאין לו מה לשלם ראשון פטור והביא הרמב"ן ז"ל ראיה לדבר מדתנן בפרק הכונס (דף נה:) מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו ואמרינן עלה תחתיו דמאן ואסיקנא תחתיו דשומר ודייקינן ושומר קמא איפטר ליה לגמרי לימא תיהוי תיובתא דרבא דאמר רבא שומר שמסר לשומר חייב ומשני אמר לך רבא מאי מסרה לרועה דקתני

שלטי הגבורים

יתומים בפחות משתות מכדי שוין הוי מחילה דדינן כהדיוט ואם מכרום בפחות פחות מכדי שויין בטל המקח אע"פ שהוא קרקע דאין מן הראוי לאונות היתומים דכח היתומים יפה בזה ועוד יפה כחם שאם רצו שלא לבטל הממכר ויחזירו הלקוחות את האונאה ליתומים הדין עמם וה"נ שמיע ליה לטוח"מ סימן ק"ע דברי מיי' להדיא דהאי ויחזירו האונאה דקאמר מיי' קאי אלקוחו' שהיתומים הוו הם בעלי הנזק באונאה זו והלכך כיון שבמכר הזה היה נזק ליתומים הדין נותן שיחזור אבל אם היה במכר נזק ללקוחות ותועלת ליתומים אז הדין נותן שיהיו היתומים כשאר מוכרים דעלמא והלכך כתב מיי' שנראה לו שאם מכרו קרקעות או עבדים שאין להם אונאה ומכרו שוה מנה במאתים המכר קיים כשאר אינים דעלמא וע"ד זו נסתלקה קושיא ראשונה הנס שלפי פי' שעשה הר"ן פי' אלמנה ניזונית על דברי מיי' אלו דף תקכ"ז לא נסתלקה האי קושיא מעל מיי' כלל ועיקר דאיהו ס"ל דבבא ראשונה דקאמר מיי' אם טעו שתות מכרן בטל ר"ל אם טעו בתועלת היתומים שמכרו הקרקע טפי שתות משויו מכרן בטל שכתב הר"ן וז"ל וכתב הרמב"ם בפרק הנזכר שבית דין שמכרו ביוקר לתועלת היתומים אם רצו היתומים שלא לבטל המכר ויחזירו מחזירין אלמא דסבירא ליה להר"ן דהאי דטעו שתות בטל המקח דקאמר מיי' ר"ל שטעו שמכרו הקרקע טפי שתות משויו בטל המקח וא"כ היאך כתב בתר הכי שנ"ל שאפילו מכרו הקרקע שוה מנה במאתים שהמכר קיים ואולם הטור לא שמיע ליה דברי מיי' הכי אלא כמו שכתבנו בראשונה והכי מוכח מלשונו דמיי' כולו זולת מלת ויחזירו דנקט שהיא זרה לפירוש הטור ויהי מה ניחא שקושיא ראשונה מתורצת קושיא שניה נמי נתרצה על דעת הרמב"ן שהביא שם המגיד משנה ונניח שלדברי הרמב"ן יש ליישב דברי מיי' מ"מ צריך עיון היאך ליישבם לדברי הרא"ש פי' אלמנה ניזונית ולדברי הטור חו"מ סימן קט דלדידהו כל דברי מיי' שבפרק יג מהל' מכירה מיירי בב"ד שמכרו בשומא לפרוע הבע"ח וא"כ קשו דבריו טובא דהכא בהל' מכירה כתב דב"ד ששמו קרקע ועבדים ומכרוהו בראוי להם למוכרם וטעו אם הטעות הוא בשתות והוא לנזק היתומים המכר בטל ואם הטעות הוא לתועלת היתומים המכר קיים בעבדים וקרקעות ואילו בפרק י"ב מהלכות מלוה ולוה כתב דב"ד ששמו קרקע ומכרוהו בהכרזה וטעו בין שהטעות הוא לתועלת היתומים בין שהוא לנזק היתומים המכר קיים ואם מכרו עבדים וטעו אפילו בשתות המכר בטל בין פחתו בין הותירו ההיפך ממה שכתב בהלכות מכירה דבהלכות מכירה מחלק בין היכא שהטעות הוא לנזק היתומים ובין היכא שהטעות לתועלתם וכאן אינו מחלק בהלכות מלוה ולוה כלל: כשכותבין ב"ד שטר השומא לאלמנה להחזיקה בנכסי בעלה צריכין לכתוב הכרנו הנכסים הללו שהם נכסי בעלה ואם לא כתבו כן הרי שומתן בטלה חוששין שמא טעו ב"ד ושמו שלא נכסי היתומים לאלמנה ואין להם לתת לה אלא נכסי בעלה לפיכך אין לאלמנה לאכול פירות אותו קרקע אע"פ שהכריזו ב"ד עליו ושלמו ימי ההכרזה הואיל ונכתב שטר השומא בטעות כל מעשיהם בטלים וזה מבואר בכתובות בסוף פרק האשה:

א דין שומר בהמה שמסרה לשומר אחר שאינו בנו ותלמידו או מי שדרכו להפקידו אצלו ויצאת והזיקה מיי' פ"ד מהלכות נ"מ כתב דהראשון חייב לשלם לניזק שאמר לו הניזק למה לא שמרת אתה ומסרת לאחר שלם לי אתה ותעשה אתה דין עם השני והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב שהניזק יכול לעשות דין עם השני או עם איזה שירצה והטור חו"מ סימן שנ"ו הביא דברי הראב"ד ולא השיג עליהם כאילו מסכים לדבריו: ופשוט פרק הגוזל בתרא מסהיא דגזל ולא נתייאשו הבעלים ועוד ראובן שהפקיד גבי שמעון והלך שמעון והפקיד גבי לוי וכן לוי ליהודה הרי ראובן בעל הפקדון יכול להזמין לדין הנפקד השני ואם שלישים או רביעים דין אחד להם וכן הדין גבי שואל ולא מצי הנפקד השני למימר לאו בעל דברים דידי את דכל שלא נקנה הממון לזה שהוא בידו כגון נפקד ושואל שאין ממון המפקיד קנוי בידם הרי בכל מקום שהוא ברשות בעלים קאי והלכך גבי שואל אם היה השומר הראשון עם השני במלאכתו לא נפטר בכך השואל השני מלשלם אם מתה הבהמה דאין זה קרוי שאלה בבעלים דאין נקראין בעלים אלא מי שהתשלומין שייכין לו והאריך בזה המרדכי שם: ופשוט פרק הכונס דהשומר שקבל עליו (שלא) לשמור ונאבד שהחפץ שקבל שמירתו אינו חייב אלא כפי שווי החפץ שקבל עליו שאם נתן לו לשמור דינר זהב ואמר ליה הזהר בו של כסף הוא ופשע בו ונאבד אינו חייב אלא בשל כסף שיאמר לו לא קבלתי עלי אלא שמירת דינר של כסף ואע"פ שאם בתלמוד אומר מסר לאשה דינר של זהב וכו' אומר הב"י בשם הרא"ה דלאו דוקא אשה נקט דה"ה לאיש וכ"כ הטור חו"מ סימן רצ"א דין זה בסתם ל"ש איש ולא שנא אשה ודוקא שנאבד בפשיעה אבל אם אבדו בידים משלם כל הזהב דלא היה לו להזיקו וכיון דאינו חייב לשלם רק שמירת החפץ שקבל עליו לשמור פסק הגהת מרדכי שם פרק הכונס על מעשה באחד ששאל משמעון סייף שהיה לו במשכון ואבדו והיה שואל לו דבר גדול כמו ששאל ממנו העובד כוכבים והשיב נ"ל דלא ישלם אלא שויו דסתם סייף דעלמא לפי דנטירותא דסתם סייף קבל עילויה אבל נטירותא של סייף יקר לא קבל עילויה והאריך בראיה ולפי זה אם הודיעו שהסייף היה יקר צריך לשלם לו כפי מה שהודיעו וה"ה לכל כיוצא בזה שמשאיל לחבירו דבר ונאבד ואח"כ שואל ממנו גבוהות דאינו חייב לשלם לו אלא כפי שויו דסתם אותו הדבר ואפילו הזיקו בידים והפסידו נראה לי דלא מיחייב כפי מה ששואל העובד כוכבים דאע"ג דהאומר הזהר בו של כסף הוא והיה של זהב צריך לשלם לו של זהב היינו דוקא גבי שומר דרגילות הוא לומר של כסף אפילו הוא של זהב כדי שישמרנו כמו שכתב המרדכי שם אבל במידי דאין רגילות אינו חייב אלא בסתם אותו הדבר דלא ה"ל לאסוקי אדעתא שהיה יקר כ"כ דאין רגילות להיות סייף יקר כל כך דומיא דשורף גדיש שיש בו ארנקי דפטור על הארנקי דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה שהיה בו ארנקי או מאן דבעט בכוסיפתא דחבריה לימא דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שהיו בה מרגליות דאין דרך לתת מרגליות בכוסיפתא: ופשוט פרק החובל דהנותן לחבירו מידי לשמור או שהשאילו או שהפקיד אצלו שנתקלקל בא לידו בתורת שמירה או השאלה או הפקדון אע"פ שא"ל

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) אבל התוספות פירשו דאפילו אי הוו יורשים לא מהדר כדאמר זבנה אורתה אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה וע"כ צריך לומר כן דהא בפרק יש נוחלין דעבדא ליה עבדו ליה אי יורש או לוקח בר מהיכא דאיכא פסידא לאחריני והכא איכא פסידא דלוה ולהוי יורש וליהדר ומיהו בתוס' שלהי פרק יש נוחלין מקשה ומתרץ כיון דבדין לא הדר אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיב כ"כ פסידא וכן פי' באשר"י דאי יורש הוה מהדר אבל קשה מ"מ ליהדרו ליה היכא דשמו מינה דהא דעבדא ליה עבדו ליה ולהוי כיורש ופודה ותירץ בהגהות מרדכי דהתם מיירי שמכרה בעודה תחתיו והכא שמו מינה קודם שנשאה: (ב) ודלא כפי' התוס' שפי' טעמא דר' יוסי משום דל אנת ודל שבועתך א"נ דל עדיך אם יש עדים שמתה כדרכה ואילו ראוה בעלים שמתה כדרכה אין השוכר מחוסר ראיה שיאמרו לו הבעלים דל מהכא ונפטר מהם לגמרי ונפסדו שלו:

דקתני שמסרה לברזיליה שהוא רועה קטן שעומד לשמור תחת הרועה הגדול דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה והא התם דאמרינן דשומר קמא איפטר ליה לגמרי ואותביה מינה לרבא [דאמר חייב] הא לרב דאמר פטור ניחא [א] ולרבא נמי בברזיליה פטור לגמרי משום דאורחיה בהכי והוא הדין בסבתא ואשתו ובניו וכדאמרינן דחד טעמא הוא וכן דעת הרשב"א ז"ל [והרנב"ר ז"ל]· וכן כתב הרמב"ם ז"ל [בפי"ד מהלכות שאלה ופקדון] שהשומר שמסר פקדון לאשתו ובניו ובני ביתו והודיען שהוא פקדון ולא שמרו כדרך השומרים שהם חייבין לשלם לבעל הפקדון ובעה"ב פטור אע"פ שר"ת ז"ל חולק בדבר בענין אשתו ובניו שסובר ז"ל שאלו אין משמרין לעולם לדעת בעלים אלא לדעת אביהן: את מהימן לי וכו'. כתב הריא"ף ז"ל שמעינן מינה דהיכא דאיכא עדים דנטרה שומר בתרא כראוי ונאנסה לא מחייב שומר קמא לשלומי דהא ליכא שבועה דלימא לא מהימן לי ואע"ג דאמר ריש לקיש [פרק כל הגט] (דף כט·) כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר ה"מ לכתחלה אבל דיעבד אע"ג דאינו רשאי אי איכא עדים דלא פשע בה לא מחייבינן ליה וכדאמרי' במתני' דאין השוכר משלם מדיליה אע"ג דהשאילה לאחר ושמעינן מינה דלא קי"ל כר"מ דאמר כל המעביר על דעת בעה"ב נקרא גזלן: **הנהו** גינאי · עובדי גנות: מרייהו· פייסו"ר בלע"ז וקורא בלשונו קווי"ק: פטריה · אפילו לרבי יוחנן היה פטור שהרי אינו יכול לומר את מהימנת לי בשבועה ואיהי לא מהימנא שהרי הוו מפקדי לה תמיד: פשע בה· שלא נעל בפניה: ויצאה לאגם · מקום שאינה משתמרת שם לא אבל זאבים ולא אבל גנבים ומיהו לא אכלוה זאבים ולא [גנבוה] גנבים: ומתה · דהוי תחלתו בפשיעה שמא יטרפוה זאבים וסופו לא נאבדה באותה פשיעה אלא בדבר שהוא אונס אחר: לא מיבעיא למ"ד · לקמן [דף מב·] גבי ההוא דאותיב זוזי דפקדון בצריפא דאורבני דהוי פשיעותא לגבי נורא ונטירותא לגבי גנבי ואיגנוב (נ) ולגבי שומר חנם אונס הוא: אלא אפילו למ"ד התם פטור הכא חייב · דהתם ליכא פשיעה אלא לענין נורא והא לא אתא נורא אבל הכא איכא למימר בפשיעה מתה שמא הבלא דאגם קטלה: מה לי הכא ומה לי התם · ופסק הריא"ף ז"ל הלכה כרבא דהלכתא כוותיה לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם ואע"ג דקי"ל [שם] תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ה"מ היכא דאפשר שהאונס בא מחמת פשיעה כי ההיא דצריפא דאורבני אבל הכא דודאי לא בא מחמת הפשיעה דמלאך המות קטלה מה לי הכא מה לי התם פטור דאי אפשר להצילה מן המיתה בשום צד והא דאמרי' [ב] פ' הפועלים (דף צג·) גבי רועה שהניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ארי ודרס וכו' אומדים אותו אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור ואוקמה רבה בדעל בעידנא דלא עיילי אינשי וא"ל אביי א"ה [ג] תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא וחייב והא התם שאין האונס מחמת הפשיעה כדאמרן דאפילו היה שם לא היה מציל וקא"ל אביי לרבה דחייב ומשמע דרבה קבלה מיניה הא תירצה הריא"ף ז"ל דאביי הוא דאמר שאמר כן לרבה וקבלה אבל רבא לימא ליה דלא היו דברים מעולם שקבל מיניה רבה ולא עדיף עדות אביי דהתם מעדותו דהכא · והראב"ד ז"ל תירץ דהתם נמי האונס בא מחמת הפשיעה [ד] ולא מחמת כניסתו לעיר אלא מפני שהיה לו להכניס עדרו לעיר כיון דלא עאל בעידנא דעיילי אינשי:
מתני'

חייב (א) דאמר ליה אנת מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה (ב) (והיינו דלא כאביי דקאמר טעם משום דאמר ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר) שמעינן מינה דהיכא (א) דאיכא עדים דנטרה שומר בתרא כי אורחה (א) (ג) ונאנסה לא מיחייב שומר קמא לשלומי דהא ליכא שבועה דלימא ליה אנת מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה ואע"ג דאמר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כדאמרינן בגיטין [בפרק כל הגט]* ואם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני הרי זה לא ישלחו ביד אחר שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר ואמרי' עלה אמר ריש לקיש כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר הני מילי לכתחלה אבל דיעבד אע"ג דאינו רשאי אי איכא (ב) סהדי דלא פשע בה לא מחייבינן ליה דהא גבי (ג) השוכר פרה מחברו והשאילה לאחר ומתה כדרכה כיון דליכא פשיעותא דהא (ד) מתה כדרכה לא מיחייב שוכר לשלומי מדיליה ואע"ג דהשאילה לאחר ושמעינן מינה דלא סבירא לן כרבי מאיר דאמר* כל המעביר על דעת בעה"ב נקרא גזלן: °הנהו גינאי דכל יומא הוו מפקדו מרייהו גבי ההיא סבתא יומא חד (ד) אפקידו גבי חד מינייהו שמע קול דבי הילולא אפקידינהו גבה דההיא סבתא אדאזל ואתא איגנוב אתא לקמיה דרב פטריה דלא יכלי למימר אנת מהימנת לן בשבועה ההיא לא מהימנא לן דהא אינהו גופייהו כל יומא גבה דההיא סבתא הוו מפקדי: *איתמר °פשע בה ויצאה לאגם ומתה כדרכה (ה) אביי משמיה (ס) דרבא אמר חייב וכל דיינא דלא דאין כי האי דינא לאו דיינא הוא ולא מיבעיא למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב דהכא חייב אלא אפילו למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא חייב מ"ט הבלא דאגמא קטלה. רבא משמיה דרבה אמר פטור וכל דיינא דלא דאין כי האי דינא לאו דיינא הוא ולא מיבעיא למאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור דהכא פטור אלא אפילו למאן דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב הכא פטור מאי טעמא (ו) מלאך המות הוא דאנסה מה לי הכא ומה לי התם ומודה אביי דאי הדרא לגבי מרה ומתה פטור מ"ט דהא הדרא לה ולאו הבלא דאגמא קטלה ומודה רבא כל היכא דגנבה גנב מאגם ומתה כדרכה בי גנב דחייב מ"ט דאי נמי שבקה מלאך המות (ז) בי גנב הוה קיימא איכא מאן דאמר הלכתא כאביי. ואע"ג דקיי"ל כל היכא דפליגי אביי ורבא הלכה כרבא בהא הלכתא כאביי דהא בהדיא אמרינן והלכתא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ואנן לא ס"ל הכי אלא הלכתא כרבא דקי"ל כל היכא דפליגי אביי ורבא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם ואע"ג דקיי"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב ה"מ (ח) דנטרינהו באורחא דהוי נטירותא לענין מידי ופשיעותא לענין מידי אחרינא ואיכא אורחא אחריתי דאי עביד לה לא הוה מטי לה אונסא הלכך אע"ג דאיתנים מיחייב דאמרינן אי לאו דפשע בה לענין ההוא מידי אחרינא לא הוה מטי לה (ט) אונסא כגון ההיא דאמרינן בההוא (י) דאפקיד זוזי גבי חבריה אותבינהו בצריפא דאורבני ואיגניבו אמר רב יוסף אע"ג דלענין גנבי נטירותא הוא לענין נורא פשיעותא היא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב (י) דאי קברינהו בארעא כדאמר שמואל כספים אין להן שמירה אלא בקרקע לא הוו מיגנבי ולא מיתליא בהו נורא הלכך מחייב בגניבה ואע"ג דאנים דאי לאו דפשע לענין נורא לא הוה מיתניסא (כ) ומהאי טעמא אמרינן תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב דההוא אונסא דגניבה מחמת פשיעותא דנורא הוא ולהכי חייב דלא נטרה כדאיבעי ליה אבל הכא לענין מתה כדרכה מאי נטירותא הוה ליה למיעבד כי היכי דלא ליקטלה מלאך המות הלכך אע"ג דקיי"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב הכא פטור מהאי טעמא דכתבינן והיינו טעמיה דרבא וטעמא תריצא הוא וליכא עליה פירכא והלכתא כוותיה ואע"ג דאקשינן עליה דאביי ופריק ההוא פירוקא שינויא בעלמא הוא ולא סמכינן עליה ואי קשיא לך הא דגרסינן בפרק השוכר את הפועלים* איתיביה אביי לרבה (ז) רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ארי ודרס אין אומרין אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור מאי לאו דעל בעידנא דעיילי אינשי לא דעל בעידנא דלא עיילי אינשי אי הכי אימא סיפא ואם לאו פטור אמאי פטור תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא וחייב (ח) דשמעינן מינה דהיכא דתחלתו בפשיעה אפילו איתנים שלא מחמת פשיעה חייב ההוא מימרא דאביי ורבה הוא ולא עדיף מהאי מימרא דאית להו הכא וכבר דחייה רבא והאי מתנית' דרועה שהיה רועה בפשטא
סבירא

רש"י

היכא דאיכא עדים · הוא הדין אם שומר ראשון יודע שיכול לישבע כדקתני מתני' ישבע שוכר שמתה כדרכה כדמייתי מיניה ראיה בסמוך: מרייהו · מרא שלהם: פשע בה · שלא נעל בפניה כראוי: ויצאת לאגם · מקום שאינה משתמרת שם לא אכל זאבים ולא מגנבים ומיהו לא אכלוה זאבים ולא גנבוה: ומתה. דהוי תחלתו בפשיעה וסופו באונס כי לא נאבדה באותה פשיעה כי אם באונס: ולא מיבעיא · למ"ד לקמן פרק האומנין גבי ההוא דאותיב זוזי דפקדון בצריפא דאורבני דהוי נטירותא לגבי גנבי ופשיעותא לגבי נורא ואיגנוב וגניבה הוי אונס גבי שומר חנם: הבלא דאגמא קטלה · ויצאת לאגם הוי פשיעותא לגבי מיתתה דאיכא למימר אם היתה בבית לא היתה מתה דהבלא המצוי כאן באגם קטלה אבל התם ליכא פשיעותא לענין גנבי: מה לי הכא מה לי התם · אבל גבי זוזי שמא אם שמרם כהלכתם דאין לכספים שמירה אלא בקרקע לא נגנבו: [בי גנב] הוה קאי · כלומר החיוב בא מיד משעת הגניבה ולענין גניבה הוי פשיעה: מתי לאו דעל בעידן דעיילי אינשי · ואפ"ה חייב: תחלתו בפשיעה · לגבי מזיקים קטנים קלים שיכול להציל וסופו באונס שבא ארי וזאב שאין יכול להציל מהן [ומיהו תחלתו] בפשיעה הוי:
סבירא

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' שכירות סמג עשין פח טור חו"מ סי' רלא:

ב מיי' פרק ד מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור חו"מ סי' רלא:

ג מיי' פרק ג מהל' שכירות סמג עשין פח טוח"מ סי' רלא:

לקמן ברי"ף סימן תעג:

ב"מ דף צג ע"ב

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מ"ט: (ב) כ"ז מוקף וכ"ב באלפסי ישן אין זה והגהה היא: (ג) נ"ב פירוש שנאנסה בלא פשיעו' אבל אם אין עדים רק שנאנסה איכא שבועה עליה שלא פשע בה אלא נטרה כי אורחה ונאנסה והכי משמע בירושל' שהביא לקמן [בסימן שמג]: (ד) לא הוה סבתא: (ה) נ"ל דרבה: (ו) נ"ב דא"ל: (ז) נ"ב הסבתא: (ח) נ"ב סיכא: (ט) נ"ב הכי: (י) דאיבעי ליה לאקבורינהו בארעא כצ"ל: (כ) נ"ב בגניבה: (ל) נ"ב וגניבה לגבי כו':

שלטי הגבורים

אא"כ דבר כגון שאינו חושש באבידה וכיוצא בזה והלך זה ואבדה אפ"ה חייב כי אין שמעשה מתנה · בתלוף הדברים ולא מחל לו על חיוב שמירתם באמירה זו מיהו אם אמר לו בפירוש הריני מוחל לך על שמירתן ואתה פטור אם תאבדם אז ודאי הוא פטור והלכך המפקיד מעות אצל חבירו ואחר כך אמר לו לך התעסק בהם לא נפטר בשביל כך מהחיוב שהיה לו עליהם בשעת הפקדון כיון דמתחלה בתורת פקדון באו לידו מיהו אם אמר לו בפירוש לך התעסק בהן והרי אתה פטור מחיוב שהיה לך עליהן בשמירתן עד שהיו מופקדים אצלך אז ודאי פטור אבל בענין אחר אכתי חיוב שמירתן עלי וכן משמע שם במרדכי להדיא:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לשון אשר"י מתוך דברי רי"ף ז"ל משמע דלא מסתייה אי איכא עדים שנאנסה אלא צריך גם להביא עדים דנטרה כי אורחה ולא פשע בה ולא שלח בה יד וגם דקדק בלשונו דהא ליכא שבועה כו' משמע שלא נשאר שום שבועה מכל השבועות שהיו מוטלו' על השומר הראשון ע"ש וכ"כ בחו"מ סימן רנ"א שאם נשאר עליו שום שבועה חייב ואחרי כתב עוד שם ולפי מה דאיכא דבעי למימר דעיקר שבועת שומרים לש"ח שנגנבה ולש"ש שמתה כדרכה ולשואל שמתה מחמת מלאכה בכולהו מצינן למימר אי איכא עדים שנאנסה אין כאן עוד שבועה וצ"ע בירושלמי דמייתי לקמן בשמעתא דכספים אין להם שמירה ובאשר"י שם:

הגהות חו"י

(א) נל"ע בש"ת שהשכיר הפרה ומתה בעדים אם הש"ת חייב דהו"ל שולח יד במה שהשכירה למלאכה ואם נגנבה בכה"ג גם ת"ק דמשנה ס"ל תחזור פרה לבעלים הראשונים: (ב) ק"ל אפילו גרעים לשמירתו כגון ש"ש שמסר לש"ח ועדים שמתה לא יספיק ראיה שסביא: (ג) אין זו סותה די"ל בפניו שהשאילה לאחר עי' סימן רלא סעיף כו בהג"ה: (ד) ומיירי שהגבילה לפניו דאל"כ לא מיפטר אלא בשבועה א"נ בכל מילי ביש עדים שנאנס: (ה) נ"ע איך שיקר א' מהם ועיין מ"ש בקונטרסים: (ו) כ"ב לקמן ברי"ף [סי' סד"מ]: (ז) דס"ל דסגי בדנטר כדנטרי אינשי: (ח) ומשני דשמע קול אריה ועאל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב שמעינן דרב פוטר הראשון לגמרי ולר' יוחנן דאמר חייב שמעינן מרבא דבאשתו ובניו פטור: [ב] בפ' כל"ל: [ג] נ"ב אימא סיפא וא"ל פטור: [ד] נ"ב פי' אין הפשיעה מחמת הכניס' אלא כניסת עדרו:

מתני' אמר לשנים · שהודה מפי עצמו · דייקינן בגמרא מדנקט האי לישנא דמתני' איירי באין לו תובעין אלא שהוא בא לצאת ידי שמים ומש"ה תנן נותן לזה מנה ולזה מנה דבלאו הכי לא יצא ידי שמים דאם היה מונח עד שיבא אליהו היה מפסיד הנפקד או הנגזל ומיהו דוקא היכא דגזל דעבד איסורא ודאי אי נמי נטל הפקדון מאחד לבד דהוה יכול לדעת מי הוא והוה ליה למידק שיזכור או בסימן או בענין אחר וכי לא דייק פשע אבל היכא שאינו ברור לו שגזל או שאינו ברור לו אם נטל פקדון כלל דהשתא לפי דעתו שמסופק אם נטל לא שייך למימר ה"ל למידק דשמא נר מצוה לא נטל מידי פטור הוא אפילו בבא לצאת ידי שמים וראיה דתנן פרק הגוזל בתרא (דף קיח·) אמר איני יודע אם גזלתיך ואם הפקדת אצלי פטור ואוקימנא לה (א) אפילו בבא לצאת ידי שמים ומיהו הני מילי היכא שהוא מסופק בעיקר חיובו אם נתחייב כלל אם לאו אבל היכא שהוא יודע שנתחייב ואינו יודע אם נפטר מחיובו אם לאו דף לז. בכה"ג אפילו כי לא תבעו ליה נמי חייב בבא לצאת ידי שמים והיינו דתנן התם הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך אם לא החזרתי חייב לשלם ואוקימנא לה בגמרא התם בבא לצאת ידי שמים: והשאר יהא מונח וכו' · אע"ג דהך סיפא איירי בדתבעי ליה אלא שמיירי בבא לצאת ידי שמים כמו רישא[ג] מ"מ פטור ואע"פ שהוא טוען שמא והלה טוען ברי (ב) וטעמא משום דלא פשע בהו מידי ואינהו ניהו דאפסידו אנפשייהו שהפקידו שניהם אצלו בכרך אחד וכדאיתא בגמרא דבכה"ג לא ה"ל למידק וכיון דקים ליה נמי בנפשיה דלא מעכב מדידהו כלום שהוא יודע שאין בידו אלא ג' מאות והוא רוצה ליתן אותם אלא שאינו יודע למי יתנם פטור ולא דמי להא דאמרי' סוף פ' הגוזל בתרא [נסי' רטו] מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב ומוקמינן יבמות הכיד' קיח: לה בבא לצאת ידי שמים דאי לאו הכי הא קיימא לן כר"נ דאמר פטור ואע"פ דהתם נמי לא פשע דלא הו"ל למידק ומשום דהוה ברי ושמא [ד] דשאני התם שיש לו לחשוב שזה שטוענו ברי [ה] אומר אמת והוא שכח וראיה לדבר דכל כה"ג דאינו מעכב משל אחרים סכט כלום כל היכא דלא ה"ל למידק אפילו בדיני שמים פטור ואע"פ שהלה תובעו בברי והוא שמא כדאמרינן פרק הגוזל קמא (דף קג:) מעשה בחסיד א' שלקח מקח מן השוק מחמשה בני אדם ובא מעשה לפני ר"ט ואמר מניח דמי מקח ביניהם ומסתלק ובודאי אותו חסיד בא לצאת ידי שמים היה ומסתמא נמי

°סבירא לן דאומדין אותו אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור ודקא מוקי לה אביי דעל (א) בעידן דעיילין אינשי וקא מוקים לה רבה דשמע קול אריא ועאל שינויא הוא ולא סמכינן אשינויא אלא בין דעל בעידנא דעיילין אינשי בין בעידן דלא עיילין אינשי אי הוה יכול להציל אפילו על ידי רועים ומקלות חייב א ואם לאו פטור: מתני' *אמר סכח לשנים גזלתי את אחד מכם מנה ואיני יודע איזה הוא אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו: [שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו]: גמ' דייקינן מדקתני שהודה מפי עצמו מכלל דאינהו לא קא (ב) תבעי ליה אלא בבא לצאת ידי שמים עסקינן ומשום הכי נותן לזה מנה ולזה מנה דמדינא ליכא עליה לשלומי אלא חד מנה [א] אבל היכא דקא תבעי ליה אינהו וכל חד מינייהו אמר לדידי גזל (ג) משתבע כל חד מינייהו בגזילה דגזליה לדידיה ושקיל מיניה מנה דתנן גזל (ד) אחד מה' בני אדם ואינו יודע איזה מהן גזל וכל אחד ואחד אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהן ומסתלק דברי ר' טרפון רע"א לא זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזלה לכל אחד ואחד וקיי"ל [ב] הלכה כר"ע מחבירו ואע"ג דקיי"ל מספיקא לא מפקינן ממונא אלא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה כדאמרינן (ה) מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב נחמן ור' יוחנן אמרי פטור וקיי"ל כוותייהו הכא היינו טעמא דחייב דקנסא קנסוה רבנן משום דעבד יבמות איסורא כדאמרינן עליה בגמ'* קידש קתני בעל לא קתני גזל קתני לקח לא קתני ואמרינן מאי קידש קידש בביאה להודיעך כחו דר' עקיבא דאע"ג דלא עבד אלא איסורא דרבנן קנים ונותן כתובה לכל אחת ואחת וכ"ש גזל דעבד איסורא דאורייתא דקנים ליה ומשלם גזלה לכל אחד ואחד אבל לקח מקח מה' בני אדם ואינו יודע מאיזה מהם לקח דלא קא עבד איסורא בין לר' טרפון בין לר' עקיבא נותן דמי מקח ביניהן ומסתלק ובהכי סלקא שמעתא סכט התם והיא דקתני הכא ^ג אביו של אחד מכם הפקיד (א) אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא נותן לזה מנה ולזה (ו) מנה דאלמא מספיקא מפקינן ממונא (ז) רמינן עלה הא דקתני סיפא שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו דאלמא מספיקא לא מפקינן ממונא ופריק רבא האי דקתני רישא נותן לזה מנה ולזה מנה שנמצא מפסיד מנה משלו משום פשיעותא דיליה הוא דהוה ליה למכתב שמא דגברא דאפקיד גביה כי היכי דלא ליחליף ליה

רש"י

סבירא לן (ואי נמי) כגון דעל בעידנא דלא עיילי אינשי ואפילו הכי פטור באין יכול להציל כיון שאין האונס בא מחמת הפשיעה כדפרישית: מכלל דאינהו לא תבעי ליה · דהוו שמא ושמא ולכך לא מתחייב מדינא אלא לצאת ידי שמים: אבל היכא דקא תבעי ליה. וטוענים ברי והוא טוען שמא ברי עדיף משמא ולכך חייב מדינא וכן הלכתא דהיכא דהוה ליה למידק כגון שלא הפקיד כי אם אחד או שנים זה שלא בפני זה בשמא ושמא חייב לצאת ידי שמים ובברי ושמא חייב אפילו בדינא לרבי עקיבא אבל היכא דלא הוה ליה למידק כגון בשנים שהפקידו זה בפני זה זה מנה וזה מאתים פטור אפילו מלצאת ידי שמים אפילו בברי ושמא *[אפילו לרבי עקיבא · הכי מפרש בתוספתא]: וכן

תבעי ליה דהתם מקח תובעין יש לו דלפי שעה רוצים הדמים ונמצא דלא ה"ל למידק דדוקא בפקדון איכא למימר הכי שמפקידין אותו בידו לזמן רב ורבי עקיבא נמי הוה מודה לרבי טרפון בהא דהא לא פליגי בבא לצאת ידי שמים: מה הפסיד הרמאי · אם כן לא יודה על האמת לעולם: ולית הלכתא כוותיה. דיחיד הוא ופליג עם רבנן: מתוך הגדול · כלומר ימכרו אותו ונותן ממנו דמי הקטן לשני ולא חיישינן לפסידא דבעל הכלי שמפסיד דאינו חוזר לו בעינו ורש"י ז"ל לא פירש כן: גמ' (ג) אלמא מספיקא מפקינן (ג) · דקתני נותן לזה מנה ולזה מנה ולא אמרינן כשזה אומר איני יודע אם לך אם לחברך אוקי ממונא בחזקת נתבע זה ויהא מונח הדין עד שיבא אליהו: רישא · דחד גברא הפקיד אצלו ה"ל כשנים שהפקידו אצלו בשתי כריכות דהו"ל למידק ומי מפקיד אצלו מנה ומי מפקיד אצלו מאתים

נראה דדוקא בשאר ממון שאינו פקדון אצלו הוא דפליגי אבל בממון שהוא פקדון נראה דלכולהו חוץ מהרמב"ם ס"ל דפטור הנאנס דהא כולהו כתבו בסתם שהוא פטור וקאתם נתנו טעם לדבר משום דאדעתא דהכי שמירה זו שאם יבאו עליו שודדים שיתנו לו אם יבואו אדעתא דהוות פקדון ויפטר וכן כתבו התוס' וכ"ל דס"ל למיי' דגבי פקדון אפילו בלא אונס מיתה פטור הנושא ונותן לעובד כוכבים בידו כשהוא שומר חנם ד באונסין אע"ג דבעלמא חייב אם לא היה שם אונס מיתה ואפשר דשאר הפוסקים לא פליגי על זה אע"ג דמשמע מפלוגתא דרבינו הנגזל והרי"ף ז"ל דמוקי להאי עובדא דהכא דפרק הגוזל בתרא דמיירי באונס נפש בשומר חנם אפילו באונס ממון דאפשר דלכולי עלמא דשומר חנם פטור מאונסים פטור אפילו לא היה שם רק אונס ממון:

הגהות מאי"י

[א] נ"ב נ"ע דזה דעת ר"ט וסיים הרי"ף אבל היכא כו' שהוא דעת ר"ע: [ב] נ"ב אע"ג דדייקינן בגמ' מתני' כוותי' דר' טרפון מכל מקום מוקי הרי"ף הלכה כר' עקיבא: [ג] נ"ב תבור הדברים אף על גב דהך סיפא חלוק מרישא דרישא מיירי בדתבעי ליה ולא דמי לרישא אלא לענין שמיירי לצאת ידי שמים כמו ברישא וא"כ למה יהא פטור הא הוי ברי ושמא: [ד] נ"ב חייב: [ה] נ"ב וא"כ צריך לומר נמי האי דהגוזל בתרא איני יודע אם גזלתיך כו' שפטור אפילו לצאת ידי שמים מיירי בדלא תבעי ומתניתין דהכא דהשאר מונח איירי אפילו תבעי משום דאינו יודע מי טוען אמת או זה או זה:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) הך דפקדון אפקדון מיתוקמא בגמ' ברישא והדר הסיא דגזל אגזל ורב אלפס אפיך לה כנ"ל דכולה מתני' בבא לצאת ידי שמים ואפ"ה רישא דקתני נותן לזה מנה דוקא בשתי כריכות דהו אבל מדינא לא מחייב בשמא ושמא אפילו לר"ע וכן פי' בתוס' בהדיא: (ב) אבל באשר"י חשיב ליה הך ברי וברי שיודע בודאי שלא הפקידו בין כולם רק ג' מאות הלכך לא דמיא להא דר' יוחנן דאמר מנה לי אומר איני יודע חייב ובבא לצאת ידי שמים דהתם טוען שמא וכל זה לר' טרפון אבל לר' עקיבא דסיפא שנים שהפקידו כו' חייב בבא לצאת ידי שמים אי תבעי ליה:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר לשנים גזלתי וכו' ז"ל דמתני' רבי טרפון היא ולפיכך נראה לי הפסק שפסקתי בב"ק וכו':

אמר הכותב לעצמו הוא דורש להעמיד דבריו שכתב בב"ק ואין שומעין לו דבגמרא לא דייקינן דלאו תבעי ליה לא הוה דינא הכי אלא הכי דייקינן דמתני' אין מחייבין אותו לשלם לכל אחד ואחד מפני תביעתם אלא כשאין תובעין אותו עסקינן וחיובו בזה מפני שהוא בא לצאת ידי שמים וכן פי' רש"י ז"ל דיקא נמי דמתני' בבא לצאת מן העונש היא ולא מן הדין מדתלי בהודה מפי עצמו שלא היה אדם תובעו כלום משמע והוא בא לימלך אבל לעולם אימא לך מתני' רבי עקיבא היא וכבא לצאת ידי שמים ולא תבעי ליה ובעלמא נמי משכחת לה דחייב בדתבעי ליה אלא דסיפא דמתני' דקתני נותן לזה מנה ולזה מנה לא אתיא כר"ע אליבא דתנא קמא דר"ש בן אלעזר דלדידיה מאתים איבעי ליה לשלם לכל אחד ואחד דהא אפילו בלקח מקח מחמשה קאמר רבי עקיבא משלם לכל אחד ואחד אע"ג דלא הוה ליה למידק וכדמוכחא שמעתין דאקשינן דרבי עקיבא אדרבי עקיבא ואסתמא לומר אליבא דת"ק אקשינן דאמר בלקח מקח נמי חייב דאלמא לא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה ואע"ג דלא הוה ליה למידק מאי קושיא הלכך סיפא דמתני' לא אתיא כותיה אלא אתיא כר"ש בן אלעזר אליבא דר"ע דאמר לא נחלק ר"ע אלא בגזל כסתמא דיבמות דאוקמו בגמרא כוותיה כדכתב רבינו הגדול בהלכותיו ובזה טעה בעל המאור הזה ז"ל אף בב"ק וכבר כתבתיה במקומה ומה שכתב מניח גזלה בב"ד לברר הדבר אם יוכל ואם לאו יניח ברשותו עד שיבא אליהו ולא יוציא מידו כלום בספק סימות יפה כדברי רבינו שלמה אלא שחזר בו בתוך כדי דבור ופי' ב' שהפקידו אצל רועה מניח גזלה ביניהם ומסתלק משום דבהמה נפיש טרחה ולפיכך הוא רוצה להוציאה מתחת ידו ואם פי' משנתנו דקתני ומסתלק מניח ברשותו ומסתלק מן הדין אף פי' דברי רבה מניח ברשותו ומסתלק מן הדין ותמה על עצמך משום דטריחא ליה מילתא הוא פטור מן התשלומין והלא בשאר הפקדונות אינו יכול להוציא מרשותו ואפילו עומ טורח יש לרועה בבהמה אחת שבעדר והוא נוטל שכרו ממנה בגזות וולדות ועוד ממקומו הוא מוכרע שאין פי' זה כלום דהא תנן בפרק הלוקח עובר פרתו גבי רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים כאחד ומת אחד מהם יחלוקו ואמרינן עלה בגמ' משל דר"ט למה הדבר דומה לשנים שהפקידו אצל רועה ומת אחד מהם ובאו כהן ובעה"ב אצל רועה וכל אחד מהם אומר ר"ע יחלוקו כגון שהפקידו אצל רועה שמניח ביניהם ומסתלק פי' זה שאמר ר"ט שהפקידו אצל רועה שמניח ביניהם ומסתלק שתי ולפיכך יחלוקו דלא קאי ברשותו דחד מינייהו זהו פירוש המשנה כמו שמוכיח במקומה ואילו היה פירוש מניח ביניהם ומסתלק שמוציא הבהמה מרשותו ומניחה ביניהם לא היה הדין שיחלוקו אלא יד בעה"ב

המאור הגדול

אמר לשנים גזלתי נראה דמתני' רבי טרפון היא ולפיכך נראה לי הפסק שפסקתי בב"ק ש טרפון כיון דסתם מתני' דהכא ודהתם כותיה ואע"ג דאמרינן וממאי דרבי עקיבא ד דרבי עקיבא נמי מודה בה בדין אמר לשנים אבל דוקיא דמתני' כרבי טרפון היא דקתני מפי עצמו אלמא בבא לצאת ידי שמים הוא דחייב אבל בדתבעי ליה לא אלא מניח גזילה ב לברר הדבר אם יוכל ואם לאו יניחנו ברשותו עד שיבא אליהו ולא יוציא מידו כלום כדא הינוח. ושנים שהפקידו אצל רועה מניח ביניהם ומסתלק משום דבהמה נפיש טרחה ולפיכך להוציאה מתחת ידו ובברייתא קמ"ל אפילו רועה ותירוץ ה"ר אברהם ז"ל לא נראה לי דאמ אחר משנים דאדחיק רב אשי ואמר שהפקידו אצלו שלא מדעתו לישני ליה מאי שנים שני אחר משנים ומניח ביניהם הספק שחולקין עליו משום טרחא דבהמה וכדאמרן ותו לא

ואפי' באו שניהם יחד : סיפא וכו' · בכרך אחד · ממש בכרך אחד אלא שאמרו לו מנה שלי ומאתים של חברי ומש"ה לא דק דמשמע שפיר דאינהו לא קפדי אהדדי זו היא דרך הגאונים ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' שאלה ואין להקשות כיון שכל אחד תובע מאתים והוא מודה ודאי מנה הוה ליה כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא דאמרינן הו"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע עליה ומשלם דהתם רמא רחמנא שבועה עליה שלא יעכב ממון חבירו ברשותו אבל הכא הרי מודה הג' מאות שתובעין בין שניהם ואין הכפירה וההודאה אלא בין המפקידין · ורמינן בגמרא

רש"י

מתני' וכן שני כלים · שהפקידו ב' כלים א' יפה מנה וא' יפה אלף זה אמר היפה שלי וזה אמר היפה שלי נותן הקטן לאחד ומתוך הגדול נותן דמי הקטן לשני שישברנו השאר יהא מונח עד שיבא אליהו : אפילו אבודין · ע"י עכברים או על ידי רקבון : לא יגע בהן · כדי למוכרן : גמ' מחלוקת · דמתני' : בכדי חסרונן · כדרך חסרון שאר תבואות כמו שמפורש במתניתין לחטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור : אבל אם אבודין יותר מכדי חסרונן אפילו רבנן מודו דימכרם בב"ד : והדביש · יצא טעם דובשו והחמיץ כמו כל תבואתי תשרש תעקר שרשיה : עושה להן תקנה · מפרש בתלמודא : לקנקנין · שלא יפסדו עוד : ואין מוכרין לעצמן · שלא יחשדוהו שהן לקחו לעצמן בזול : פורטין · מחליפין פרוטות נחושת [ד] כי הפרוטות נתעפשות ונפסלות : תמחוי · מאכל שגובין מבעלי בתים לחלק בכל יום לעניים : כיון דקם קם · ואין מתקלקלין יותר אבל שאר פירות הם הולכין ומרקיבין תמיד יותר : ובא

נר מצוה

ליה וסיפא דקתני אינו מפסיד כלום אלא נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו כגון שהפקידו שניהם אצלו בכרך אחד זה מנה וזה מאתים דלא הוה ליה למידק דכיון דאפקידו תרוייהו בהדי הדדי בחד זימנא בכרך (א) אחד אמר להו אתון גופייכו לא קפדיתו אהדדי [אנא אקפיד] הלכך לא מיחייב לשלומי מדידיה כלום דאינהו קא פשעי בדידהו איהו לא קא פשע וכן הלכה :

מתני' [ה] וכן שני כלים אחד יפה מנה וא' יפה אלף [ג] זה אומר יפה שלי וזה אומר יפה שלי נותן את הקטן לאחד מהן ומתוך הגדול משלם דמי קטן לשני והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו :

מתני' [ג] **המפקיד פירות אצל חברו אפי' הן אבודין הרי זה לא יגע בהן רבן שמעון ב"ג אומר ימכרם בפני ב"ד מפני השבת אבדה לבעלים : גמ' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת בכדי חסרונן אבל ביתר מכדי חסרונן ד"ה מוכרן בב"ד : איתמר (*רבה בר בר יעקב) א"ר יוחנן הלכה כרשב"ג ורבא אמר ר"נ הלכה כדברי חכמים והלכתא כדפסק ר"נ דבתרא הוא תנו רבנן המפקיד אצל חברו פירות והרקיבו יין והחמיץ שמן והבאיש דבש והדביש הרי זה לא יגע בהן דר"מ וחכ"א עושה להן תקנה ומוכרן בב"ד וכשהוא מוכרן מוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו כיוצא בו *ג גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן : חזינן לרבוואתה דאוקמו לחכמים דברייתא כדרשב"ג דמתני' ואפקוה מהלכתא משום דקא פסק ר"נ הלכה כחכמים דמתני' ואנן לא סבירא לן הכי דהאי דקתני בברייתא לענין יין והחמיץ שמן והבאיש דבש והדביש ליתא במתני' כל עיקר דהא אמרינן בגמרא דבתקנת קנקנים פליגי דר"מ סבר להפסד מרובה דאינון הפירות היתר מכדי חסרונן חששו והאי יין (ב) והחמיץ שמן והבאיש דבש והדביש כיון דקם קם ולא מתוסף ביה פסידא הלכך לא יגע בהן ואי משום הפסד קנקנים

גזל אגזל קתני הכא [אמר] לשנים גזלתי וכו' ורמינהו גזל לאחד מה' ואינו יודע לאיזה מהם גזל וכל אחד אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהם ומסתלק דברי ר"ט אלמא מספיקא לא מפקינן ממונא התם דקא תבעי ליה הכא בבא לצאת ידי שמים דיקא נמי דקתני שהודה מפי עצמו ש"מ (א) · קתני הכא במתני' שיתן מנה לכל אחד ואחד אלמא דמספיקא מפקינן ממונא : מניח גזילה ביניהם · מפרשינן בגמרא דהא דאמרינן ויניח לאו למימר שיניחנה שם ולשקלו אינהו דא"כ הנגזל מפסיד אלא יניחנה בב"ד בפניהם ואומר [בירכו [ה] בידו] של מי הוא ויטול ומסתלק מן הדין ור"ט דהלכתא כוותיה מחבירו פליג עליה ואמר לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל א' וא' וטעמא משום קנסא דקנסינן ליה כיון דעבד איסורא כמנא דהיכא דליכא איסורא היה מודה לר' טרפון שמניח בפניהם מה שיש בידו ומסתלק וכן אמר רבי שמעון בן אלעזר פרק האשה שלום (דף קיח:) [ובפרק הגוזל קמא] [דף קג:] דר"ט גופיה מודה בלוקח מקח מחמשה בני אדם וזה אומר אני מכרתיו לך והדמים שלי וכן כ"א שנותן דמי מקח ביניהם ומסתלק ופסק הרי"ף ז"ל כותיה משום דקי"ל הכי בעלמא כרב נחמן דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור [ו] וא"כ האידנא דלא דיינינן דיני דקנסות שפיר פסקינן אפילו בגזל כר"ט וכן פסקו הראב"ד והר"ז ז"ל אבל דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות שאלה [ז] שהנוטלין נשבעים שבועה כעין דאורייתא שכלל גדול הוא לכל הנוטלים שלא כדין שאין נוטלים אלא בשבועה זו כאותן ששנינו פרק כל הנשבעין [דף מה:] נמצא שצריך ליתן גזילה לכל א' וא' וא"כ (ג) הדין היכא דה"ל למידק ולא דק דפשיטא היא וגזל חד כי ההיא דב' כריכות דמתניתין [דינא הוא] שאם היו תובעין לו שהיה צריך ליתן לכל א' וא' כר"ט וכ"כ הרמב"ן ז"ל ולר"ט לא קשיא גזל דמתניתין אגזל דהתם דבכלהו מפקינן ממונא מספיקא ומטעם קנס ואפילו תובעו לו דהשתא לא בא לצאת ידי שמים אלא דמ"מ מלישנא דמתני' משמע דמיירי [ח] בשלא תבעו לו כדדייק תלמודא גבי ר"ט ובכה"ג שאין לו תובעים לא היה חייב לתת לכל א' בדיני אדם אלא דוקא בבא לצאת ידי שמים שלא קנסו חכמים בדבר זה מפני שאין לו תובעין וכ"כ הרמב"ם ז"ל פרק רביעי מהלכות גזילה : מתני' המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודים · על ידי רקבון או עכברים : לא יגע בהן · הנפקד למכרן ובגמרא מפרש טעמא וכמה יהיו אבודין קודם שיגע בהם : גרסינן בגמרא מ"ט אמר רב כהנא רוצה אדם בקב שלו יותר מתשעה קבין של חבירו אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת בכדי חסרונם אבל יותר מכדי חסרונם ד"ה מוכרם בב"ד מיתיבי המפקיד אצל חבירו פירות והרקיבו יין והחמיץ שמן והבאיש דבש והדביש הרי זה לא יגע בהם דר"מ וחכ"א עושה להם תקנה ומוכרם בפני ב"ד וכשהוא מוכרן מוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו כיוצא בו גבאי צדקה שאין להם עניים פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרים לאחרים ואין מוכרין לעצמם תני מיהת פירות והרקיבו מאי לאו יותר מכדי חסרונם לא בכדי חסרונם והא יין והחמיץ שמן והבאיש דיותר מכדי חסרונם הוא שאני הכא כיון דקם קם : מאי עושה להם תקנה אמר רב אשי לקנקנים אמר רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים ע"כ : בקב שלו · קב שלו חביבין עליו ע"י שעמל בהם ורוצה הוא בו יותר מתשעה קבים של אחרים שיקח בדמיהם [ט] וט' קבין לאו דווקא אלא גוזמא [י] קאמר וכדאמרינן דיותר מכדי חסרונם וכו' : מחלוקת בכדי חסרונם . הא דפליגי במתני' ת"ק ורשב"ג היינו בכדי חסרונם שהוא לחטים ולאורז תשעה חצאי קבין לכור ולשעורין ט' קבין לכור ולכוסמין ולזרע פשתן ג' סאין לכור כדאיתא במתני' דבסמוך והאי שיעורא מחסרין *בשנה אחת ובשביל זה לא הוו אבודים כיון דאורחייהו בהכי ולא פליג רבן שמעון בן גמליאל [ורבנן] בהא אלא פליגי היכא שחסרו שיעור זה שהוא שיעור חסרון (זה) בשנה בפחות משנה דרשב"ג חייש דכיון דחסר כן בזמן מועט כן תמיד יחסר ויהיה יותר מכדי חסרונם ורבנן אמרי לא יגע בהם דשמא לא יתחסרו עוד בכל שנה זו אבל היכא שחסרו בשנה אחת יותר משיעור זה אפילו רבנן מודו שמוכרן בבית דין ומשום השבת אבידה כר' שמעון בן גמליאל : והדביש · יצא טעמו ומתקו וכן תשרש [איוב ל"א] תעקר שרשיה : ואין מוכרן לעצמו · שלא יחשדוהו שלקחן בזול : פורטין · מחליפין פרוטות של נחשת בסלעי כסף מפני שהפרוטות מתעפשות ונפסלות : תמחוי · מאכל שגובין מבעלי בתים לחלק בכל יום לעניים ואם לא ימכרם נפסד המאכל : מאי לאו יותר וכו' · [היכא] מ"ד לא יגע ולא אמרת דברי הכל [מוכרן] : כיון דקם קם · כיון שעמדו בקלקולם הרי עמדו ביחד ולא יתקלקלו מעתה יותר ובכדי חסרונם קרינן ליה [כיון] שאינם כשאר פירות שמרקיבין תמיד : מאי עושה וכו' הרי נתקלקלו ומה

המאור הגדול

מה שפסק הרי"ף כרבנן דברייתא עושה להם תקנה ומוכרן לא נראה כדבריו דהא קתני בברייתא פירות והרקיבו ובכולה פליגי רבנן ובפירות ליכא למימר כיון דקם קם ואע"ג דפרשינן בגמרא מאי תקנה לקנקנים אסיפא פרישנא לאו למימרא דלא פליגי רבנן ארישא על פירות והרקיבו דהא ודאי בכולה ברייתא פליגי (ג) והם הכי נמי טעמא דהפסד מרובה והפסד מועט אכולה ברייתא קאי כלומר ר"מ סבר להפסד מרובה חששו דהוא יותר מכדי חסרונן להפסד מועט שהוא בכדי חסרונן אי נמי אקנקנים לא חששו ומר סבר להפסד מועט נמי חששו הא למדת דאכולה ברייתא פליגי רבנן והיכי אפשר למימר דרבנן חששו לתקנת קנקנים שהוא הפסד מועט מן המועט ולא חששו לתקנת בכדי חסרונן שהוא מרובה ממנו ולפיכך אין פסק לדברי הרב ז"ל בזה ונראין דברי הגאונים שפסקו כר"מ דברייתא דהוא חכמים דמתני' ונדחו דברי הכמים דברייתא דאינון כר"ש בן גמליאל דמתניתין ותו לא מידי :

מלחמת ה'

דאיהו מאריה דממונא כדאמרינן תקפו כהן מוציאין מידו והחזקה דמרה קמא מוקמינן לה מוציאין מיד כהן כל דאלים גבר אין כאן דין חלוקה אלא ש"מ דברשותו יהא מונח עד ש ויחלוקו ולפיכך אמר ר"ט יחלוקו . ועוד אוקמא רבה לדר"ט באגר בעל הבית ורועה כהן ר' ליה בתאירו דניחא ליה דליעבד מצוה וה"ל כשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ליה תאירו רשות של שניהם וה"ל רועה שמניח ברשותו ובכאן נמי לא יוציאנו מאותו רשות מ ביניהם ולפיכך יחלוקו וא"א לך לפרשה כדברי בעל המאור ז"ל וטעם הרב אב ב"ד ז"ל דה"ל למימר נותן לזה אחת ולזה אחת והשלישית תהא מונחת או מניח ביניהם ומסתלק מ משמע שעל הכל הם חולקים ותו קשיא דשנים שהפקידו קאמר דה"ל כשהפקידו אצלו בכרך ובעל המאור שתק מזה ומכלל דברינו נתברר שפי' דברי רבה בשנים שהפקידו אצל רועה ומתה אחת מהן שמניח ביניהם הוי ומסתלק ואוקימנא כשהפקידו בעדרו שלא מדעתו וה

אלא בבא לצאת ידי שמים ואם הפקידו לו מדעתו ה"ל למידק ומשלם בהמה לכל אחד ואחד ולא מצי למימר להו אתון גופיכו לא קפדיתו אהדדי שכיון שכל א' אחת הפקיד אצלו ופקדון הוא לא הוה להו דדילמא מתה לה חדא מינייהו דהא לא שכיחא מיתה בזו יותר מזו ואיהו ה"ל למידק כדי שלא יתבע כל אחד האי שלי והסוגיא מוכחת במקומה כמו שפירשתי : ועוד מה שפסק הרי"ף כרבנן דבריי לא נראה כדבריו דהא קתני בברייתא פירות והרקיבו וכו' עד כר"מ דברייתא וכו' ותו לא מידי: אמר הכותב האי לאו מידי הוא דאי כהאי פירושא דפירשו [קמאי] ז"ל מאי קא מיבעיא לן בגמ' במאי

[א מיי' פרק ז מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור חו"מ סי' רצב:]

[ב מיי' פרק ט מהל' מתנות עניים סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד סימן רנו:]

[דף לח:]

[ברי"ף ב"ב סי' תרלט]

ע"י ב"י סימן ש וכסמ"ע.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב טו' : (ב) נ"ב סא: (ג) וסוא סדין כנ"ל:

הגהות חו"י

(א) לאו דוקא: (ב) נ"ע סרי פנית נמי פירות והרקיבו . עיין מהר"ם :

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' מפרש הצריכותא למה פליג תרי זימנא במאתים וזו ובכ' כלים : [ב] נ"ב זוז : [ג] תי' מתני' נמחק : [ד] בסלעי כסף : [ה] תי' בידו נמחק : [ו] נ"ב דטעם דגזילה משום קנס אבל היכא דלית איסור פטור: [ז] נ"ב פירוש אפילו האידנא הוי דינא הכי : [ח] נ"ב הא דפטור מתני' מדיני אדם באינו תובעו : [ט] נ"ב אם ימכרם : [י] נ"ב דאי דוקא הוה צריך לומר דפליג ר' יוחנן דאמר אבל יותר מכדי חסרונן ד"ה מוכרן אדרב כהנא דמפרש הטעם שם רוצה אדם בקב שלו מט' קבים של אחרים לכך מפרש דלאו דוקא :

גי' מהר"ם בסוף [וכ"ה בדפו']

ומה תקנה יש להם : לקנקנים · שימכור השמן לתקן עורות והדבש לכתישת גב הגמל כשהוא כתוש מחמת המשוי כדי שיריק הכלים ולא יתקלקלו ופסקינן הלכתא כחכמים בין במתני' בין בברייתא ואע"ג דבמתני' לא חיישי רבנן להפסד מועט ואמרי לא יגע בהן והכא בברייתא אמרינן עושה להם תקנה וחיישינן להפסד מועט דקנקנים ל"ק דבמתני' איכא טעמא דרוצה אדם בקב שלו אבל בברייתא שהבאים והדבים אינו רוצה בקיומן כלל הלכך עושה להם תקנה ומוכרם וכן דעת הרמב"ם ז"ל בדברים הללו בפ"ז מהלכות שאלה ופקדון וכן כתבו האחרונים הרשב"א והרנב"ר ז"ל : והא דאמרינן ומוכרן בב"ד כתב הרשב"א ז"ל דכיון דלא קתני הכי אלא בפקדון דוקא בפקדון הוא דאמרי' הכי שלא הופקדו אצלו אלא להיות מונחים בקרן זוית בלבד ולפיכך אינו רשאי אלא בב"ד אבל בלדקה ותמחוי הפרנסים הם כבעלים הלכך כל מה שיראו לעשות עושין אפילו שלא בב"ד וכן דעת הרנב"ר ז"ל : תניא היורד · לאו דוקא דהא הדין שמורידין אותו לכתחלה לנכסי שבוי כיון שהוא קרובו ראוי ליורשו כדפרים ואזיל אלא משום אידך דקתני בה מוציאין ואפילו ירד בה נקט הכי וכן אמר ר"נ אמר שמואל לקמן דמורידין קרוב לנכסי שבוי : אין מוציאין וכו' · כדאמרינן דאף לכתחלה מורידין א"כ כ"ש דאין מוציאין ואע"ג דאפשר שיזרעה תמיד ויכחיש מ"מ אין מורידין בה אחרים אלא הקרוב וטעמא דכיון שאנו עושין תקנה מעצמנו אין לנו לעשות תקנה שיהא אפשר שיהא קרוב זה נפסד בה (כגון זה) דאפשר שמת המוריש וזה יורש הכל א"כ למה נפסיד אותו ליתן *)כאריס ואם נחוש שמא יפסידם הא תקנו שאם שמעו בו שמת שאוכל והכל שלו: ולא עוד אלא אפילו שמע וכו' תולש ואוכל . וכל זה כדי שלא יפסידם לומר כיון שלא באו עדים שמת שקר הוא ולא סמכא דעתיה ושמא יפסידם כדאמרן אבל השתא די לו בזה ויאמר טוב לי לתקן הקרקע כראוי שאם אמת שמת הלא [הכל] שלי הוא ואם לאו אקח מן הפירות כרלוני קודם שיבא : הנטושים כשבויין שאין מוציאין אותם מידם אלא יקחו הכל כיורש עד שיבואו הבעלים ומחשבין עמהם ונשבעים כמה הוציאו וכמה אכלו ונוטל בכל כאריס למחצה או לשליש ולרביע בין בשבח בין בפירות כן כתבו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל אבל לא אמרי' שאם תלש ואכל הרי זה וכו' וטעמא דכיון דלא שמעו בו שמת לא חיישינן כ"כ לשמא יפסידם דבשלמא בששמעו בו שמת לא היה בוש אם היה מפסידם שיכול לומר בשלי אני עושה אבל בנטושין שלא שמעו (ג) שמת אם יפסידם יהא בוש בדבר והא דאמרינן דמורידין קרוב היינו במקרקעי אבל במטלטלי דמכליא קרנא אע"פ ששמעו בו שמת מעמידין אפוטרופוס ולא קרוב כדאמרינן לקמן ענבים לבצור וכו' : היורד לנכסי רטושים מוציאין וכו' · וכ"ש שאין מורידין לכתחלה דכיון שהניחו מדעתן והלכו ולא צוו להוריד ולא חשו לתקנתם ואיך נחוש אנחנו יותר מהם הלכך אף אם ירדו מעצמם אין מניחים אותם לירד ואפילו שמעו בהם שמתו לפי שאין אחים נכנסים לנחלה אלא בעדות ברורה כדתנן ביבמות [דף קיז:] ומיהו כשילא הקול שמתו ואמר היורש להוריד אחרים בנכסים כדי שלא יתקלקלו הנכסים שומעין לו וגדולה מזו כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות נחלות שמורידין לקרוב עצמו בתורת אריסות אלא שאינו מחוור בעיני הרשב"א והרנב"ר ז"ל שאם כן היה לו לתנא לכלול אותו בכלל אותן שאמרו שמין להם כאריס ומיהו הראב"ד ז"ל לא השיגו בזה ונראה לי שאין להקשות לדברי הרמב"ם ז"ל תנא תני מוציאין וכו' וכ"ש דאין מורידין דחלוק יש בין יורד בתורת ירושה אלא שלבסוף כשבאו הבעלים שמין לו כאריס ליורד מתחלה בתורת אריסות שבכל שנה ושנה מחשבין עמו ונותנין לו חלק אריסותו כשאר אריסי העיר וכיון שאנו רואין בכל שנה היאך הוא מתעסק בהם תו ליכא למיחש דילמא מפסיד להו כלל וצ"ע על אינו מחוור של רבותינו ז"ל שאין לו לכלול בלשון שמין להם כאריס ואינו ממינם ואע"פ שנראה מפרש"י ז"ל דשמין להם כאריס ר"ל בכל שנה הלא הם ז"ל דחו פירושו וכתבו כמו שכתבתי : ואינו ידוע להיכן הלכו · שרולה להרחיק עלמו וללכת ע"מ להשתקע שם ויודע שיפסדו נכסיו ולא חשש להם כדפירשנו אבל בנטושין נקט שהלכו להם למדינת הים לאשמועינן שאע"פ שהלך מדעתו על דעת לחזור ויקר מקרהו שנשבה חשבינן ליה כשבוי מעיקרא שלא היה יכול לצוות דהשתא נמי היה מצוה אלא שהיה סבור לשוב טרם שיפסידו ולפיכך היה שלא צוה . כן כתב הרשב"א ז"ל : אם על בנים רוטשה . כך פירוש הכתוב (לפי זה) שמפני פחד האויב קודם בואו הניחו כל אשר להם וברחו מדעתם : תניא וכולן שמין להם כאריס · לאיתויי [ו] הא דבורח מחמת מרדין שהוא בהול ואינו יכול לצוות : מחמת מרדין · שהרג את הנפש ופרסאי הורגין על שפיכות דמים כדאמרינן בב"ק [דף קיז:] מרדין הוא רליחה בלשון פרסי כך מפרש בשערים דרבינו האי גאון ז"ל : מדאמרינן הכא בקמה וכו' בהני דוקא דמטלטלי נינהו ב"ד מעמידין אפוטרופוס [ולא בקרקע כדאמרינן] ואח"כ מורידין וכו' ומיירי שמתה ואפילו שמעו בו שמת משמע דבמטלטלי דשבוי אע"ג דשמעו בו שמת מעמידין אפוטרופוס ואין נותנין בידו של יורש משום דדילמא מכליא קרנא ואי אתי שבוי לא משכח ולא מידי וכדפירשנו לעיל (ואם כך הדין) [ואח"כ היינו] בענין הקרקעות מורידין קרוב להשביח וליטול כאריס כדפרישית לעיל דכיון דלא מכליא קרנא לא חיישינן והא דמוקמינן בידא דיורש היינו לתלוש ולאכול אבל לירד ולמכור לא דשמא מה ששמעו שמתו הבעלים שקר הוא ואיך ימכור זה מה שאינו שלו והכי תניא [דף לח:] ממשמע שנאמר וחרה אפי והרגתי אתכם וגו' איני יודע שנשיהם אלמנות ובניהם יתומים אלא שמלמד שבניהם מבקשים לירד בנכסי אביהם ואין

*) כד"ס הגי' לאחרים

תורה אור נר מצוה

קנקנים הפסד (א) מועט הוא ולהפסד מועט לא חששו ורבנן דפליגי עליה סברי להפסד מועט נמי חששו ומזבין ליה להאי יין שהחמיץ ושמן שהבאיש ודבש שהדביש ואע"ג דקם קם ולא מתוסף ביה פסידא משום תקנת קנקנים דלא ליפסדן והא מילתא ליתא במתניתין (א) (א) הלכך הלכה נמי כרבנן (ב) דברייתא. גרסינן בפסחים *אמר רבין בר רב אדא א"ר יצחק [א] מעשה באדם אחד *שהפקיד דאסקיא מלאה חמץ אצל יוחנן חקוקא ונקבוה עכברים והיה חמץ מבצבץ ויוצא °ובא ושאל לרבי שעה ראשונה אמר לו המתן שניה אמר לו המתן שלישית אמר לו המתן רביעית אמר לו המתן חמישית אמר לו צא ומוכרה בשוק: תניא [ב] היורד לנכסי שבויים אין מוציאין אותם מידו ולא עוד אלא אפילו שמע שממשמשין ובאין וקדם ותלש ואכל הרי זה זריז ונשכר ואלו הן נכסי שבויים הרי שנשבה אחיו או אביו או אחד מן המורישין והלכו להם למדינת הים ושמעו בהן שמתו היורד לנכסי נטושים מוציאין אותם מידו ואלו הן נכסי נטושין הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישין כאן (ב) [ב] והלכו להן למדינת הים ולא שמעו בהן שמתו וקפץ וירד לתוך הנחלה אמר רבן שמעון בן גמליאל שמעתי שהנטושים כשבויים היורד לנכסי רטושין מוציאין אותו מידו ואלו הן נכסי רטושין הרי שהיה אחיו או אביו או אחד מן המורישין כאן ואין ידוע להיכן הלכו מאי שנא הנך דקרו להו נטושים ומאי שנא הני דקרו להו רטושים *נטושים דבעל כרחם דכתיב °והשביעית תשמטנה ונטשתה רטושים דמדעתן דכתיב °אם על בנים רוטשה אר"נ אמר שמואל א שבוי שנשבה מורידין קרוב לנכסיו ב יצא לדעת אין מורידין קרוב לנכסיו ובורח מחמת מרדין [ג] הרי הוא כשבוי ומורידין קרוב לנכסיו תנא וכולן שמין להן כאריס דכיון דלא סמכה דעתייהו דחיישי דילמא אתי מרה דארעא ומפיק לה מינייהו תקינו להו דשמין להו כאריס כי היכי דלא ליפסדינהו: א"ר יהודה אמר שמואל ג שבוי שנשבה והניח קמה לקצור ענבים לבצור תמרים לגדור זיתים למסוק בית דין יורדין לנכסיו °ומעמידין להם אפוטרופוס וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו אבל מקמי הכי אין יורד לנכסיו דחיישינן דילמא שמיט ואכיל להו

רש"י

ובא ושאל · את רבי וערב פסח היה : אמר ליה המתן · אולי יבואו הבעלים עכשיו : חמישית אמר ליה לא ומכרו בשוק · דמכאן ואילך אין ראוי יותר אפי' אם יבואו דתולין כל חמש ולא שורפין אבל למכרו לעובד כוכבים שרי או להאכיל לבהמה ושורפין בתחלת שש : היורד לנכסי שבוי · הקרוב לו וראוי ליורשו : שממשמשין ובאים · הבעלים : וקדם ותלש פירות שנה זו ואכל · קודם שבאו הבעלים : הרי זה זריז · וממהר לזכות בשלו פרס יפסיד ונשכר בזריזות : ואלו הם שבויים · שאין מוציאין מידו : שהנטושים · שלא שמעו בו שמתו: כשבויים · ששמעו בו שמתו ואין מוציאין מידו : רטושים · שהניחום בעליהן מדעתן והלכו להן דכיון דהיה להן לצוות הורידוהו לנכסיו ולא נוח ש"מ דלא ניחא ליה : ונטושים · שנטשום על כרחן כגון *שנשבו : ונטשתה · בע"כ בגזרת ומלות הקב"ה : דכתיב אם על בנים רוטשה · והיינו מדעתם שלא שביה דבהכי איירי פסקיה דקרא שבא מורך בלבבם ועוזבין אם על בנים והולכין מאימת האויב שיראו פן יבא האויב עליהם פתאום: רוטשה · נעזבה ; יצא לדעת אין מורידין קרוב לנכסיו · דכיון דהאי יצא מדעתו ולא צוה ש"מ לא ניחא ליה שירדו לנכסיו : וכולן · [ד] אנטושין דרשב"ג קאי אם יבאו הבעלים ישלו אלו בשבח הקרקע והפירות כמנהג אריסי המקום : תקינו ליה רבנן · ליטול כאריס : כי היכי דלא ליפסדינהו . [ה] [שלא יקלקל את הקרקעות] שלא יזבל ולא יעבוד ולא יזרע כראוי שירא פן יבאו הבעלים כיון שלא שמעו בו שמתו : ומעמידין אפוטרופוס · להכניס דבר המוכן ויהא שמור לבעלים : ואח"כ מורידין · קרוב להשביח

שלטי הגבורים

א וכתב הרא"ש ואם יש לו ב' או ג' קרובים הראוים לירש יחלוקו הנכסים ביניהם ואם אקנתם עובדי אדמה ומקלתן אין עובדין אלא עובדין שלהם ע"י אחרים יורידו העובד אדמה בא השבוי אח"כ שמין לזה שהורידו כאריס ופרש"י שמחשבין עמו בכל שנה ונוטל אריסותו וחלק הבעלים יהא מונח עד שנדע מה אירע בהם ומיי' כתב שכל זמן שלא באו הבעלים יטול הכל ולכשיבואו הבעלים מחשבי' כמה הוליא וכמה אכל ויטול כאריס בין פירות בין שבח ור"י פי' דנוטל כל הפירות ובשבח דוקא הוא שמחשבים ונוטל בהם כאריס ולזה הסכים הרא"ש ולכאורה נראה שאין חילוק בין שמעו בו שמת ללא שמעו בו שמת אבל הרא"ש כתב דוקא שלא שמעו בו שמת נוטל כאריס אבל שמעו בו שמת קודם שהורידוהו ואח"כ בא אין לו בשבח כלל אלא מה שהוליא הוליא ומה שאכל אכל :

ב וכתב הטור אבל יולא לדעת אין מורידין קרוב לנכסיו דכיון שהיה לו פנאי ללוות ולא לוה שמא אינו רולה שיורידו קרוב לנכסיו וכתב מיי' ואם ירד מסלקים אותו וכילד דין נכסים מטלטלי' יעמדו ביד מי שהן בידו עד שיבא ויתבע או עד שימות ויתבעו היורשין . ומקרקעי מי שהניחו שכן בהם אין לוקחין ממנו שכר . ושדה או כרם שהניחם בורים ישארו בורים שהרי ברלונו הוא נאבד ממונו ואבדה לדעת אין אנו מלווין להחזירה . שמעו בו שמת בית דין מוליאין המטלטלין ומניחין אותם ביד נאמן ומורידין הקרוב לשדות ולכרמים ויהיה בהן כאריס עד שיבא ראיה ברורה שמת או עד שיבא ע"כ וכ"כ הרא"ש לכשישמעו בו שמת מורידין קרוב לנכסיו :

ג וכתב מיי' וה"ה נמי בתאנים ובפונדקאות וחנויות העומדין להשכיר ואינם לריכין לא טורח ולא עבודה ואין דרך ליתן אותם באריסות אין מורידין בהם יורש שמא יגבה השכר ויאכל אלא ב"ד מעמידין להם גבאי ויהיה השכר מונח ביד ב"ד עד שיבאו ראיה שמת או שיבא ויטול את שלו שאין מורידין קרוב אלא לשדות וכרמים ופרדסים שלריכין עבודה:

מלחמת ה'

פירשו טעמא משום דאדם רולה בקב שלו יותר מקב של חבירו בכדי חסרונן והאי נמי כיון דקם קם ודומיא דכדי חסרונן הוא ועוד דהכא אמרינן לא חשבו אלמא טעמיה דר"מ משום דלא הטריחוהו למכור משום הפסד מועט אע"פ שאין בעל הפירות רולה בקיומן ולעיל אמרי' משום דבעל הפירות רולה בשלו יותר מבאחרים ולא מפני טורח נפקא אלא כדברי רבינו הגדול ז"ל עיקר דביין והחמיץ שמן והבאיש דבש והדבים פליגי ובפלוגתא חדתא דלא שייכא בפלוגתא דרשב"ג ורבנן דמתני' ופנים חדשות באו לכאן והלכתא כרבנן דברייתא והלכתא כרבנן דמתני' ואפשר נמי דלא פליגי כלל אפירות והרקיבו כדי חסרונן. (ד) דאילו סוף מתניתין כר"מ דברייתא הוא אמרינן בגמרא מתני' מני ר"מ היא אלא מתניתין ד"ה היא תדע דהא טעמייהו דרבנן במתני' לרב נחמן בר ילחק ליתיה אלא משום חששא דתרומה (ה) ואילו דבש והדבים דקתני בברייתא ליתיה בתרומה ומעשר כלל וכן נמי שמן והבאיש כיון שהבאיש ליתיה כלל בקדושת תרומה ולא מיתפיס ביה ומאי דקשיא ליה לבעל המאור ז"ל היכי אפשר למימר דחששו לתקנת קנקנים ולא חשו לתקנת בכדי חסרון כבר פירקה רב כהנא להך קושיא דאמר אדם רולה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו מפני שאדם נהנה כשאוכל מיגיעו ומקיים ביה יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אבל יין והחמיץ דלא חזי לשתיה ושמן והבאיש ודבש והדבים לכתישה דגמלי אין אדם רולה באותו קב שאין אדם נהנה ממנו שהרי אינו ראוי לאכילה ולא עוד אלא שהוא מלטער על שאירע לו כך ועוד שהרי למכור הוא עומד שאין לכל גלדי וגמלי ואי נמי אית ליה אין דעתו של אדם נוחה שימנו ויותר הוא נהנה מפירות אחרים שראויין לאכילה וכ"ש היכא דאיכא פסידא דקנקנים הילכך חיישינן לפסידא דקנקנים אע"פ שהוא דבר מועט שאין אדם רולה בקב כיולא בזה יותר מאשר פירות ור"מ נמי מודה אלא שהוא אומר שלא הטריחו לנפקד משום הפסד מועט וזהו דעת רבינו הגדול ז"ל ומפורש הוא בהלכותיו ולמאי דחיישינן משום תרומה יין והחמיץ מזבין ליה לכהן שמן והבאיש כיון דלא חזי לאדם פקע קדושה מיניה והוי לגלדי והכי איתא בדוכתא דוק ותשכח :

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' שאלה ופקדון טוש"ע סי' (רנב) [רלב]:
ב מיי' פרק ז מהל' נחלות סמג עשין ע טור חו"מ סי' רפה :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כתב רבינו אשר ז"ל לדברי רב אלפס ז"ל לא קיימו רבנן אפירו' והרקיבו דאוקימנא להו בכדי חסרונן אלא אהפסד קנקנים לחוד הוא · דקיימו ומסתבר לי כיה אומרים דרבנן קיימי אכולהו מילתא דר"מ וחכמים דברייי' כרשב"ג דמתני' ולענין הלכה פסק כרשב"ג כר' יוחנן [ז] ושמואל דהלכתא כוותי' בדינא :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב קנקני': (ב) נ"ב דמתני' והלכה כרבנן דבריי': (ג) נ"ב בו : (ד) ואלו כנ"ל: (ה) נ"ב ומעשר :

הגהות חו"י

(א) דמתניתין בכדי חסרונן מיירי: (ב) הוא הדין ע"י שביה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ומייתי המעשה כאן להשמיענו אע"פ שנקבוה העכברים והפסידו לא התיר למכור אלא עד שהגיע שעה חמישית :
[ב] נ"ב פי' שהי' ההליכה למדינת הים על כרחו ע"י שנשבוהו :
[ג] נ"ב רליחה בלשון פרסי :
[ד] נ"ב דאי אשבויין דהשתא זריז נשכר הוא מאי דאשכה מבעי כך מסקינן בגמ' :
[ה] נ"ב קלקל הקרקעו' יזרעם תמיד ולא יעדור ויפסידם עכ"ל רש"י וברש"י שלפנינו מהופך הרבה שלא יעבוד ויזרע כראוי אלא יהיה שדה בור וכך נראה מהגמ' :
[ו] נ"ב כן מסקינן בגמ' :
[ז] נ"ב מימרא הוא דרב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש בן גמליאל :

ואין ב"ד מניחים אותם ואמר רבא לירד ולמכור קתני : ואוקי אפוטרופוס לעולם · כלומר למה אמרינן אחר כך מורידין קרוב נעשה הכל ע"י אפוטרופוס ולא בקרוב : לדיקנני · לגדולים שנתמלא זקנם : לא מוקמינן · כלומר משום דלא מטריחין מי שירצה לטרוח בנכסיהם ויפסידו [ז] דדוקא בנכסי קטנים טורחין משום מלוה · מזה דקדק הרשב"א ז"ל דכל היכא דמשכחינן מאן דטרח בהו דמוקמינן ליה אפוטרופא עליהם ואין מורידין קרוב לנכסיו היכא דלא שמעו שמת אבל אי שמעו מורידין לקרוב והביא ראיה [ח] מסבתא (א) דלקמן [דף לט:] אבל הרא"ה ז"ל כתב דאפילו אשכחינן מי שיקבל כן לא סמכינן עליה והיינו דאמרינן [ט] הכא לא מוקמינן משום שאין דרכם של בני אדם לטרוח בנכסי גדולים חוששין לו שמא להפסיד הנכסים הוא רוצה הלכך לא מורידין ליה אלא מוקמינן קרוב ומעשה דסבתא לא קשיא ליה והרנב"ר ז"ל הביא כל זה ולא הכריע ביניהם : **אמר** רב הונא אין מורידין (ב) וכו'· ואפילו הוא ראוי ליורשו דקא מפסיד להו ומוטב שירידו להם איש נכרי : ולא קרוב וכו' · כשראוי לירש דוקא כדי שלא יטעון בהם לך ירושה הא קרוב שא"א לאחזוקי לא מנפשיה ולא מטעם אחריני כרחוק הוי ומורידין אותו ומש"ה ממעטינן בין אחי דאבא בין אחי דאמא ואע"פ שזה אינו יורש מצד עצמו כיון שיכול להחזיק בהם מצד קורבתם והא דאמרינן דאתו לאחזוקי לא דאתו לאחזוקי בהו טפי מאחר מטעם חזקה דאדרבה משום קורבתם גרעי טפי והוו (ב) כשותפין שאין להם חזקה זה על זה אלא ה"ק שמא הרואים יהיו סבורים כשרואין אותו אוכל קרקע זה שנחלקו בה ואין מודיעין את הקטן לכשיגדיל וגם הוא לא ידע ויהיה נפסד אבל באחר אין טוען ומודיעין אותו : וכתב הרי"ף ז"ל משמיה דרב צמח גאון ז"ל דהא דאין מורידין קרוב בנכסי קטן דוקא במקרקעי קאמרינן ולא במעות משום דאמרינן מעיינינן איניש דמעלי ושפו נכסיה ולא פלוג רבנן בין רחוק בין קרוב הלכך מעות קטן יהבינן להו אפילו לקרובים וכתב הראב"ד ז"ל שהיכא שלא חלקו האחין והם סמוכים יחד על שלחן אחד מורידין קרוב לנכסי קטן וכדתנן הניח בנים גדולים וקטנים ושבחו גדולים הנכסים השביחו לאמצע והתם מוכח דאפילו ברשות ב"ד מורידין כדאמרינן ראו מה שהניח לנו אבא ומשמע נמי התם שכולן סמוכין על שלחן אחד והא דאמרינן בסמוך גבי סבתא אין מורידין [י] קרוב בנכסי הקטן לא היה הקטן עומד עם האחתא: לא שנא בארעתא ול"ש בבתי· אע"פ שבבתים איכא שכנים שידעו לחלק מי באו הבתים אפ"ה חיישי' שמא יטעו: עיטרא·שטר חלוקה כדמתרגמינן רק הבמות לא סרו [מ"ב יב] לא עטרו כלומר לא חלקו מהם : דלא מחי · כבר פירשתי שאינו מוחה לשאול את שלו משום שאינו יודע שיהיה לו ואין מודיעין אותו : ואפילו הגדיל · והחזיק שלש שנים המחזיק משהגדיל הקטן אין לו חזקה לעולם כיון שירד שם בשעה שאינה ראויה לחזקה דהיינו בעודו קטן ודוגמתו בשותפין אין להם חזקה אפילו עבר זמן השותפות כיון שמתחלה ירדו ברשות כן כתב הרנב"ר ז"ל והא דשמעינן הכי מרב הונא היינו מדלא הקפיד אלא בקרוב ומטעמא דאמרן משמע הא ברחוק לא חיישי' שיכול לטעון חזקה שא"ת דאית ליה חזקה לעולם אכתי קשיא היאך מורידין רחוק ניחוש שמא יחזיק שם ג' שנים משיגדיל אלא ודאי אין לו חזקה לעולם : **ההיא** סבתא · היכי לעביד בנכסי סבתא דלא ידעינן אם מתה אם לאו או אם מתו שתיהן השבויות : בידא דאחתא · דהא מורידין קרוב בנכסי שבוי [הכי מוכח וכן פרש"י] : בידא דינוקא · פלגא דנכסי שהם שלו ואע"ג דב"ד אביהם של יתומי' למנות להם אפוטרופוס הכא אמרינן דבין כך ובין כך שלא נמלא אפוטרופוס נוקי בידיה א"נ שאינו כ"כ תינוק אלא קטן היודע לפקח בעסקיו ומש"ה מאי דהוי דידיה יהבינן ליה אבל אין ראוי למנותו בשל אחרים והיינו דאמרינן דילמא לא שכיבא סבתא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי : ואידך פלגא מוקמינן וכו' · דשמא מתה סבתא והוי פלגא דינוקא ואין מורידין קרוב לנכסיו או שמא לא מתה ואין מורידין [קטן] לנכסי שבוי הלכך מוקמינן בידא דאפוטרופוס: מוקמי נמי לאידך פלגא · מכאן משמע כפירוש הרשב"א דלעיל דכל היכא דנמלא אפוטרופוס לא מוקמינן בידא דיורש דאל"כ אמאי מטרחינן בהכי והלא האחתא ראויה לירד בפלגא דהא מורידין קרוב בנכסי שבוי כדאמרן והרא"ה ז"ל שחולק בדבר אינו אלא מטעם שלא יקפיד בשמירתם כדפרישית לעיל ושאני הכא דמשום פלגא דינוקא ניניהו ישתדל בשמירתם משום מלוה ולדיקנני הוא דלא מוקמינן וכדפרישית: שמעו דשכיבא סבתא: משמע מהכא דאפילו בקול בלא ראיה ברורה מוקמינן לקרוב בנכסי בודאי יורש ולא אפוטרופוס והא דיהבינן ליה בידא דינוקא כדפרישית שהוא יודע לפקח בעסקיו ומעתה כל שכן לגדול דמורידין אותו ולא אפוטרופוס : ואידך תילתא · שהוא לאחות השבויה דלא ידעינן אם מתה : דנקא · שתות שהוא חצי תילתא דנקא יהבינן כו' כדפירשנו בפלגא והלכה כרבא :

מארי

נר מצוה

להו ולוקים (א) אפוטרופוס לעולם *אפוטרופוס א לדיקנאי לא מוקמינן אמר רב הונא אין מורידין קטן לנכסי שבוי ולא ב קרוב לנכסי קטן ולא קרוב מחמת קרוב בנכסי קטן לא קטן לנכסי שבוי דילמא מפסיד להו ולא קרוב לנכסי קטן כיון דלא מחי אתי לאחזוקי בהו ולא [א] קרוב מחמת קרוב בנכסי קטן באחי דאמא (אמר רבא ש"מ [ב] מדרב הונא ג [אין] מחזיקין ד בנכסי קטן *ואפילו הגדיל [ג] ולא אמרן אלא באחי [ד] דאבא אבל באחי דאמא לית לן בה ובאחי דאבא נמי לא אמרן אלא בארעתא אבל [ה] בבתי לית לן בה ובארעא נמי לא אמרן אלא דלא עביד עיטרא אבל עביד עיטרא קלא אית להו) ולא היא לא שנא אחי דאבא ולא שנא אחי דאמא ולא שנא ארעתא ולא שנא בתי ול"ש עביד עיטרא ול"ש דלא עביד עיטרא לא מחתינן איתמר משמיה דרב צמח גאון זצ"ל ה מעות קטן ממנין עליהן אפי' קרוב דאמרינן מעיינינן איניש דמעלי ושאפו נכסיה ולא פלוג רבנן בין רחוק לקרוב ואף רב הונא דאמר ולא קרוב לנכסי קטן במקרקעי קאמר לא במעות הלכך מעות קטן יהבינא להו אפילו לקרובים ההיא סבתא דהוה לה תלת בנתא אישתבאי איהי וחדא ברתא והנך תרתי בנתא שכיבא חדא מינייהו ושבקא ינוקא אמר אביי היכי ליעביד לוקמינהו לנכסאי בידא דאחתא (א) דילמא שכיבא סבתא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן לוקמינהו בידא דינוקא [ו] דילמא לא שכיבא סבתא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי אמר אביי הילכך פלגא יהבינן לאחתא ואידך פלגא מוקמינן ליה אפטרופוס רבא אמר מגו דמוקמינן אפוטרופא לפלגא מוקמינן אפוטרופא נמי לאידך פלגא לסוף שמעו דשכיבא סבתא אמר אביי תילתא יהבינן לאחתא ותילתא יהבינן לינוקא ואידך תילתא דנקא יהבינן לאחתא ואידך דנקא מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא רבא אמר מגו דמוקמינן אפוטרופא לדנקא מוקמינן אפוטרופא נמי לאידך דנקא והילכתא ו כרבא :

מארי

רש"י

להשבית וליטול כארים : ולוקי אפוטרופוס · לעולם שלא יטול כלום : אפוטרופוס לדקנני לא מוקמינן · אין בית דין טורחין לבקש אפוטרופוס לאנשים גדולים שכבר נתמלא זקנם לפי שלא ימלאוהו דבשלמא ליתומים איכא דשמע להו והוי אפוטרופוס לדבר מצוה אבל לדיקנני לא שמעי להו : אין מורידין קטן לנכסי שבוי · ואפילו הוא ראוי ליורשו דקא מפסיד להו ומוטב שיורידו איש נכרי : ולא קרוב · הראוי לירושה : לנכסי קטן · לעשות ולאכול כיון דלא ימחה דקטן לא ידע למחויי אתי האי קרוב לאחזוקי ולימא לחלק ירושתי באו : ולא שנא אחי דאימא · כי יאמר של אמי היו מנכסי מלוג שלה וזה אביו של קטן בעל אמי היה מחזיק בהן שהיה אוכל פירות והוא מת קודם לאמי ולא ירשה ואני יורש מחמת אמי· עיטרא · שטר חלוקה שחלקו בתחלה אע"ג דעיטרא קלא אית ליה גבי יתומים שהמירו וחשו אפילו עביד עיטרא : היכי ליעביד · בנכסי הסבתא שלא ידעו אם היא מתה ואם לאו : לוקמא בידי דאחתא · דהלכה כרבן שמעון ב"ג דשמואל קאי כוותיה : דילמא שכיבא סבתא · ויש לקטן חלק השלישי בהן מחמת אמו : ודילמא לא שכיבא סבתא· ואין לקטן חלק בהן : פלגא יהבינן לאחתא · ממה נפשך אם מתו השבויות או יורשת חציה ואם לאו מורידין קרוב לנכסי שבוי : מוקמינן אפוטרופוס · דאין מורידין קטן בעצמו דדילמא לא שכיבא ואין מורידין קטן לנכסי שבוי : לסוף שמעו דשכיבא סבתא · ועל הבת לא שמעו דבר : תילתא כו' · דודאי שלים נכסים של זו והשלים לקטן : דנקא · שתות חצי שליש יהבינן לאחתא ממ"נ כדפרישית לעיל ואידך דנקא לא יהבינן לה דילמא שכיבא אחתא והוא של קטן ואין מורידין קרוב לנכסי קטן :

אתא

המאור הגדול

הא דאמר רב הונא אין מורידין קטן לנכסי שבוי נראה לי בהלכות הרי"ף ז"ל שיש בהן (ד) חסרון במקום הזה והיא כתובה בסוף הספר הזה: כתב הרי"ף אבל גדול דלא ידע דמחיל גביה לא השביח לאמצע אלא שמין לו כארים ואני אומר דוקא קרוב בנכסי גדול שבוי דאע"ג דלא נחית ברשות כמאן דנחית ברשות דמי כיון דמורידין קרוב לנכסי שבוי אבל קרוב בנכסי גדול שאינו שבוי אי ידע ליה השבח לאמצע והיינו מתני' הניח בנים גדולים וקטנים וכו' ואי לא ידע ליה אי נמי רחוק בנכסי שבוי בין ידע (ה) בין לא ידע ליה לא השביח לאמצע ולא שמין לו כארים אלא שמין לו כיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות והוא הדין נמי לרחוק בנכסי קטן אע"ג דמורידין רחוק לנכסי קטן כיון דלא מסיימא מילתא מאן דנחית לה עד דמחתי ליה ב"ד כיורד שלא ברשות דמי ודין שלישי הוא ואינו שוה לב' הדינין הללו הנזכרים בזו השמועה וקרוב לנכסי קטן כיון שאין מורידין קנסוה רבנן אע"ג דלא ידע דניחול כמאן דידע דמי והשביח לאמצע :

רחוק לנכסי קטן כיון דלא מסיימי מילתא מאן נחית לה עד דמחתי ליה בי דינא כיורד שלא ברשות דמי ודין שלישי עיקר דבי דינא אפוטרופא הוא דמוקמי ליה לקטן כדאמרינן אפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן אבל לקטנים מוקמינן כדאמר

מלחמת ה'

ועוד אבל קרוב בנכסי גדול שאינו שבוי אי ידע ליה השבח לאמצע : **אמר** הכותב אם אין שותפין הם שותף כיורד ברשות דמי לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפין ובשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע ומתניתין דקתני הניח בנים גדולים וקטנים וכו' קטנים דוקא דאי גדולים והם שותפים לדעתם לא השביח לאמצע אלא שמין לו כארים ואם אינם שותפין שכבר חלקו הייינו נכסי רטושין ומוציאין אותן מידו ואינו נוטל כלום בשבחו אבל אם הוציא בהם הוצאות משלו מסתברא דשמין לו וידו על התחתונה דלא גרע מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשותו ולא פליגי רבנן בין איתיה בין ליתיה וליכא למימר דידע ומחיל אלא באחין והם שותפין משום דהוו להו למימר ראו מה שהניח לנו אבא וליכא לאפלוגי בהא בין רחוק לקרוב ושלא כדברי בעל התבור הזה ז"ל ואי קרוב בנכסי גדול הוא שנולד במד"ה וירד זה לנכסים אחר שהגדיל וכעין מעשה דמארי בר איסק אי לא ידע ליה ודאי שמין לו כארים דהא רבי אמי לא הדר ביה אלא משום דקטן הוה אלמא גדול שמין לו כארים וכמ"ש רבינו הגדול ז"ל ואי ידע ליה השבית לאמצע וכן מ"ש וה"ה לרחוק בנכסי קטן אע"ג דמורידין ודין שלישי הוא . נראה מדבריו שב"ד דמורידין רחוק בנכסי קטן ושמין ליה כארים ואינו כן שאין שמין לו כל קמינן כדאמרינן ואידך דנקא מוקמינן ליה אפוטרופא לינוקא בין איתיה בין ליתיה כגון קטן שנשבה כך דינו שמעמידין

נו

נר מצוה

א מיי' פרק ח מהל' נחלות סמג עשין צ טור חו"מ סי' רפה :

ב מיי' פרק יד מהל' טוען ונטען טוח"מ סימן קמט :

ג מיי' פרק י מהל' נחלות סמג עשין צו טור חו"מ סי' רפה :

ד מיי' פרק ח מהל' נחלות טור חו"מ סימן רפה :

ה מיי' פרק ט מהל' נחלות ופ"ג מהלכות עדו' סמג עשין קס טור חו"מ סימן רפב רפו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ליה : (ב) נ"ב קטן : (ג) נ"ב אם : (ד) נ"ב באמת כך מצאתי במקצת ספרי הרי"ף חסרון אבל לפנינו אין חסרון : (ה) נ"ב ליה :

הגהות חו"י

(א) עי' ברי"ף גיטין סימן תס"ה ומ"ש שם על הגליון :

הגהות מא"י

[א] נ"ב ולא קרוב מחמת קרוב כגון קטן שיש לו אח מאב ואותו אח מאב יש לו אח מאם דאיש נכרי הוא אבל קטן אין מורידין אותו אח מאם לנכסי קטן מחמת אותו אח מאב שהוא אחיו של קטן דאתי לאחזוקי בהו מחמת אחיו ויאמר נכסים הללו של אחי מאמי הם שנפלו לו מאביו ואני מכהו בא. רש"י : [ב] נ"ב רש"י מדאמר קרוב אין מורידין הא אחר מורידין ואמאי ניחוש שמא יטעון אתה מכרת לי משגדלת אלא ש"מ אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו משהגדיל : [ג] נ"ב פי' דאין מורידין קרוב לנכסי קטן : [ד] שיטעון לך ירושה : [ה] נ"ב שהשכנים יודעים אי בית זה בא לחלקן : [ו] נ"ב פי' מתנה : [ז] נ"ב פי' שיבור השדה : [ח] נ"ב ומיירי נמי בשלא שמעו שמת ואמר רבא מיגו כו' עי' לקמן בנ"י : [ט] והיינו טעמא דאמרינן הכא לדיקנני כנ"ל : [י] נ"ב פי' אע"ג שעדיין לא חלקו :

שלטי הגבורים

א פי' דבר זה אינו מצוי שלא ימצאו מי שיעשה זה שאדם מתרצה להיות אפוטרופוס בשביל היתומי' משום מצוה אבל לגדולים לא יעשה לפיכך אין ב"ד מצווין לבקש על זה כי לא ימצאו ומיהו היה אומר הרא"ש ז"ל אפילו אם יתרצה אחד להיות אפוטרופוס כיון שאינו מצוי ואין לב"ד לבקש עליו אפילו כשימצא יכול היורש למחות שלא למנותו :

ב כתב הטור ואין חילוק בזה בין בתים לשדות ואפילו עשו ביניהם חלוקה בשטר שיש בו קול חשו חכמים שמא לאורך הזמן ישתכח הדבר ויבא להחזיק בהם ועי' בטור תשובת הרא"ש ז"ל על סבתא ותרתין בנתא דאישתביין ונפקו מכלל ישראל ואינסיבו לעובדי כוכבים מה יעשה בממונן :

ג אין מחזיקין בנכסי קטן חרש ושוטה דינן כקטן וכן חזקתן בנכסי אחרים אינה חזקה וכ"כ מיי' הכ"ו אין אכילתן ראיה מפני שאין להם תקנה כדי שתעמוד הקרקע בידם וכן המחזיק בנכסים' אין אכילתו ראיה ע"כ . והרמב"ן כתב שקטן יש לו חזקה דאיהו נמי לאו בר איזהורי בשטרו טפי משלש שנים והיה לו לבעלים למחות ומסתבר לטור כדברי מיי' שלא חשש למחות כיון שאין מעשה קטן כלום והיכא שירד לנכסי קטן והיה בידי המחזיק שני חזקה לאחר שהגדיל כתב הר' יהודה ברצלוני בהא איכא פלוגתא דרבוותא איכא מאן דאמר דהוי חזקה ואיכא מ"ד דלא הוי חזקה ומיי' כתב דהוי חזקה שכתב אכלה שתי שנים קודם שהגדיל ושנה אחר שהגדיל אינה חזקה עד שיאכל שלש שנים רצופים אחר כך והרא"ש כתב שאינה חזקה דכיון שירד לתוכה כשהיה קטן לא ידע שהיה של אביו שימחה ורב האי חולק בדבר בתשובה וכתב אם החזיק בנכסי קטן אפי' החזיק בה כמה שנים אחרי שהגדיל אינה חזקה והוא שבא המחזיק מכח טענתו הראשונה שהחזיק עליו כשהוא קטן וטוען לו שמחל לו בשתיקתו אבל היכא שיכול לומר לו ולישבע חזרתי ולקחתי ממך אחר שגדלת והחזקתי אח"כ שני חזקה הרי זו חזקה וישבע שעשה כך אי נמי אם החזיק הא' בפני הקטן אחר שגדל ומת. בנו יכול לטעון דחזר אביו וקנאה מאותו הקטן לאחר שגדל וזהו בכלל טוענין ליורש אבל (ג) אינו יכול לבא

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נל"ק דעיקר ראייתו של רשב"א מסך דקמה מק"ו דאפי' היכא דכליא קרנא דאין מורידין קרוב מוקמינן אפוטרופוס בקרקעי דלא כליא קרנא דאפילו בקרוב מורידין כ"ש אפוטרופוס ואף כי משני לדיקנני לא מוקמינן לא קאמר אלא משום דלא שכיח אבל היכא דשכחא יש לדחות דרבא לא קאמר אלא ע"י מגו וכדי שימצאו במקום אחד ומיהו כתב בתו"מ בשם הרא"ש השתא מיהא לדיקנני לא מוקמינן ולא שכיח אפילו כשימצא יכול היורש למחות שלא למנותו ע"ש בסי' רפ"ה : (ב) נל"ק דלא דמיא לשותפין כלל דבתר חלוקה מיירי הכא והקטן לא היה מוחזק מעולם בירושה זו אלא מכח מורישו וזה הראוי לירש עמו ומוחזק בו אומר לחלקי נפל אלא מטעם אחר שהקשו בתוס' דע"כ כיון דמורידין אחר לנכסיו א"כ יש לו דעת לומר הבא עדים שלקחת מאבי כמו כן יש לו דעת לומר לקרובו אייתי ראיה שזה הגיע לחלקך ותירצו גבי קרוב סבור שאמר אמת שהרי של אביהם היה השדה ולא אסיק אדעתיה למימר אייתי ראיה אבל לנכרי מסיק אדעתיה למימר אייתי עדי מכירה אבל למחות אינו יודע דרגילות הוא טפי לשכוח מחאה בסוף כל שלש :

מארי בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאי · שהלך אביו לבי חוזאה ונשא שם אשה וילדה לו את זה וחזר מרי לכאן וירד לנכסי אביו ובא זה אחריו לזמן מרובה ותבע חלקו : שפיר קאמר לך דכתיב וכו' · צריך ליישב דבלאו טעמא כלל א) כיון דאמר דלא ידע ליה ודאי צריך אידך לאתויי ראיה שהוא אחוהי · ואפשר דמשום דהוה אלמא ורמאה לא מהימן ליה (ב) והיא המחייבו כדלקמן שהיא המחייבו אם לא יביא עדים כדפרש"י ז"ל אייתי סהדי בקש עדים ב) ג) [ולפיכך אמר שאין בזה רמאות שאפשר שאינו מכירו כדכתיב קרא] ומיהו כ"ל דאין להקשות א"כ לא שבקת חיי לשום אלם דשאני הכא דניכרים דבריהם שזה טוען אמת וזה שקר שלא מצינו איש שיקרא למי שאינו אחיו אחי אתה ומה שטוען זה הוא רחוק שלא ידע אם יש לו אח או לא ומש"ה בגברא אלמא בכי האי גוונא (ג) הוא דאמר ליה הכי רב חסדא ותדע דהכי הוה טעין האי שאינו יודע [אם יש] לו אח דאמרינן בסמוך הכא מי ידע דמחל : דלאו אחוך הוא · ואם לא תביא עדים שיעידו ממש כדבריך שאינו אחיך פליג ליה שהרי אין לך עדים : סוף סוף דחלי מינאי · מה הרווחת לא יעידו כמותו אלא כרצוני : תרתי לא עבדי · די שישתוקו מלהעיד מיראתך אבל *שישתקו ויעידו שקר לא עבדי: בפרדיסי · כרמים : בוסתני · ביתן של אילנות ומש"ה בעי דליפלוג ליה בהו מפני (ד) שבממון האב שתיל להו שסכר פועלים שידוע היה שלא היה נכסים למארי מחמת עצמו כלל והוה ליה השביחו נכסים מחמת נכסים [ה] דאמרי' פרק מי שמת [דף קמג:] שהשביחו לאמצע דאי טרח מארי בגופו או הוציא ממונו בכה"ג לא אמרי' בשום דוכתא (א) שיהיה לאמצע: וכן אמר [דף ה·] רבה · [ו] זו גרסת האחרונים ז"ל מדא"ל אביי [ז] דהוה שכיח קמיה דאילו לקמיה דרב חסדא או דרב הונא לא הוה אביי שכיח וה"פ וכן וכו' לא דמייתי מינה ראיה לעובדא דרב חסדא דתלמיד של רב חסדא הוא אלא ה"ק דהאי עובדא נמי אתא קמיה דרבה ואמר נמי כרב חסדא דהשביח לאמצע:מי ידע דמחיל· כלומר שאע"פ שלא טרח בעצמו ולא הוציא ממנו מ"מ כיון דלא ידע שהיה לו אח בודאי על דעת עצמו עשה ואומדן דעתא הוא אע"פ שלא פירש הו"ל כאילו אמר בב"ד ראו מה שהניח לי אבא שאם השביח השביח לעצמו כדאיתא פרק מי שמת והכי אמר בעובדא דרב ספרא התם [דף קמד·] : גדולה מזו · רבי אמי סובר כאביי ואמר שאפילו כשלא ירד הקרוב אלא בשביל ספק זכות שיש לו עליו אמרינן ששבח שלו · זה שעשה גלוי לעצמו : כסבור שהוא שלו לא כ"ש שיהיה השבח שלו ואע"ג דהקרוב טרח בגופו או הוציא הוצאה משלו והכא מארי לא עשה כן כדאמרן מ"מ כבר אמרנו דאילו אמר בב"ד שלעצמו משביח היה השבח לעצמו הלכך אין צריך להביא ראיה אלא אם יחלוק (ב) עמהם או אם יהיה השבח שלו : ברשות קא נחית . דכיון שידוע דיורד בקרקע אחרים על דעת שיטול כארים ירד וגם ב"ד היו נותנין לו רשות שירד ויטול אבל מארי לא ירד אדעתא שיטול כלום מבעל הקרקע דבחזקת שהוא שלו ירד וכל שירד על דעת שלא להשתלם מבעל הקרקע אינו נוטל כארים והכי אמרינן פ"ק (דף יד:) גבי גזלת שדה שאינו שלו שאינו נוטל מן הגזל אלא [ח] הוצאה שטור שבח בלבד והכא מארי לא הוציא משלו כלום ואף בגופו לא טרח כדפרישית הילכך אינו בדין שיטול כלום וגם ב"ד לא היו נותנין לו רשות לירד בחלק הקטן הלכך לא יטול אלא חלקו שהשבח יהיה לאמצע : ה"ג לא סיימו קמאי דקטן הוה וכן גרים הרי"ף ז"ל כלומר לא שמעתי הענין בשלמות שלא אמרו לי שהיה קטן דבקטן ודאי השביח לאמצע לעולם דאי לא ידע ליה לא שקיל דאין מורידין קרוב לנכסי קטן ואי ידע ליה ומתפרנסין יחד [דמורידים] כדאמרן לעיל אפילו הכי לא שקיל עד שיאמר בב"ד ראו מה שהניח לנו אבא כדאמרן פרק מי שמת (שם) ומשמע דלא הדר ביה רבי אמי אלא מהאי טעמא בתרא דקטן הוי אבל אם היה גדול משמע דשיימינן ליה כארים ולא חיישינן לטעמא קמא דלאו ברשות קא נחית וכן כתב הרי"ף ז"ל דגדול ולא ידע ליה שיימינן ליה כארים וטעמא דמילתא כיון דאית ליה חלק בגוף הקרקע חשבינן לזה כיורד ברשות אבל בעלמא אין לו [אלא] הוצאה בלבד כדאמרינן ומיהו אי הוי ידע ליה משמע מדברי הרי"ף שהשביח לאמצע ואע"ג דתנן הכי גבי גדולים וקטנים לאו דווקא אלא אפילו גדולים וגדולים וראיה דאביי נמי (ה) סבירא ליה דגדול הוה כרבי אמי דאמר מי ידע דמחל אלמא אי הוה ידע אמרינן דמחיל ואע"ג דאמרינן בפרק חזקת הבתים [דף מב:] דשותף כיורד ברשות דמי ונוטל כארים שאני שותפין שנשתתפו לדעת וניחא ליה לכל חד במאי דעביד חבריה אבל הני אחים לא נשתתפו לדעת מי יימר שיתרצה אחיו בהוצאתו של זה כלל הלכך כיון שהוציא סתם ולא אמר בב"ד שלעצמו היה משביח משמע ודאי דאחולי אחיל גביה והשבח לאמצע כן העלו האחרונים ז"ל וכן דעת הרי"ף ז"ל אבל הראב"ד ז"ל סובר דדוקא גדולים וקטנים כפשטא דמתניתין דהתם [אבל גדולים וגדולים לא השביחו לאמצע] וכל היכא דאמרינן השבח לאמצע הייטו שלא טרח בגופו ולא הוציא ממונו כלל כדאמרן במארי בר איסק הא אם הוציא או טרח נוטל שכר טרחו ומה שהוציא [בין ידע בין לא ידע] שאין לך יורד לנכסי חברו שלא יטול הוצאה שיעור שבח ואפילו יורד שלא כדין · כדין קרוב לנכסי קטן ויורד לנכסי רטושים וכיוצא בו :

מתני' המפקיד פירות אצל חברו יוציא לו חסרונות · כשיחזירם יפחות לו כמו שהם רגילין לחסור ובגמרא מוקי לה בשערבן עם פירותיו (ו) : אורז · מיל"ו : דוחן · דומה לאורז וקורין לו פני"ך : הכל לפי המדה · כן לכל כור וכור : הכל לפי הזמן · שהניחה בידו לכל שנה ושנה יניח לו כן והכי איתא בתוספתא: **גמ'** תאנא וכן לכל כור וכור וכן לכל שנה ושנה · ואמרו בגמרא אורז טובא חסר אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן באורז קלוף שנינו תנ"ה לכוסמין ולזרע פשתן בגבעולין ואורז שאינו קלוף שלשה סאין לכור :

ולא

תורה אור · נר מצוה

מארי בר איסק ואמרי ליה הונא בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאי א"ל אחוך אנא פלוג לי בנכסיך א"ל לא ידענא לך אתא לקמיה דרב חסדא °א"ל שפיר קאמר לך דכתיב °ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן א"ל זיל אייתי סהדי דאחוה את א"ל אית לי סהדי ודחלי מיניה דגברא אלמא הוא א"ל לאידך זיל את אייתינהו אמר ליה דינא הכי המוציא מחבירו עליו הראיה א"ל הכי דאיננא לך ולכל אלמי חברך א"ל סוף סוף אתו סהדי (א)ומסהדי ליה א"ל תרתי לא עבדי לסוף אתו סהדי דאחוה הוא א"ל זיל פלוג ליה אמר ליה ליפלוג לי נמי מפרדיסי ובוסתני דשתל אמר ליה שפיר קאמר לך דתנן הניח בנים גדולים וקטנים והשביחו הגדולים את הנכסים השביחו לאמצע *א"ל אביי מי דמי התם גדולים ידעי וקא מחלי גבי קטנים הכא מי ידע דמחילי איגלגל מילתא ומטת לקמיה דר' אמי אמר להו גדולה מזו אמרו שמין להן כארים השתא דידיה נמי לא יהבינן ליה אהדרוה לקמיה דרב חסדא אמר להו מי דמי התם ברשות בית דין נחות הכא לאו ברשות ב"ד נחות ועוד קטן הוא ואין מורידין קרוב בנכסי קטן אהדרוה לקמיה דרבי אמי אמר להו לא סיימוה קמאי דקטן הוא והלכתא כרב חסדא וקושיא דאביי [א] ליתא משום דקטן הוא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן הלכך אע"ג דלא ידע דמחיל השביח לאמצע אבל גדול ולא ידע דאיתיה דמחיל גביה לא השביח לאמצע אלא שמין לו כארים : **מתני'** *המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה יוציא לו חסרונות לחטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור לשעורים ולדוחן תשעה קבין לכור לכוסמין ולזרע פשתן שלש סאין לכור °הכל לפי המדה הכל לפי הזמן (א) : **גמ'** תנא וכן לכל כור וכור וכן לכל שנה ושנה במה דברים אמורים כשעירבן עם פירותיו אבל ייחד לו קרן [זוית] אומר לו הרי שלך לפניך וכשעירבן עם פירותיו נמי לא אמרן אלא דאיסתפק מינייהו

רש"י

אתא ליה אחוה מבי חוזאי · שהלך אביו לבי חוזאי ונשא שם אשה וילדה לו את זה וחזר מרי לכאן וירד לנכסי אביו ובא זה אחריו לזמן מרובה ותבע את חלקו : שפיר קאמר לך · שאינו מכירך ואין זה רמאות (ב) שכשיצא ממך לא היה לך חתימת זקן ועתה יש לך חתימת זקן : א"ל לאידך · למרי זיל את ואייתינהו אותן עדים עצמן שיש לזה שבאו משם ומכירים בו מי הוא הביאם [ב] ויעידו שאינו בן אביך או בקש עדים אחרים שיעידו : א"ל · מרי לרב חסדא אי מיני דחלי מה תועלת : סוף סוף · הוו אתי ומסהדי כמותי : תרתי לא עבדי · מיראתך [ג]שישתקו לומר האמת וגם שיעידו שקר : אמר ליה · ההוא אחא לרב חסדא ליפלוג לי נמי מפרדס כרמים : ובוסתני · ביתן של אילנות דשתל מרי והשביחו ויתן לי חציו כמו שהן משובחין : ידעי · שימלו אלו חלקם הכא מי ידע דאית ליה אח : גדולה מזו · קרוב היורד לנכסי שבוי דידע אם יבאו בעלים יטלו שלהן : אמרו שמין להם כארים · הכא דידיה לא יהבינא ליה בתמיה זה שעשה לדעת עצמו לא יהבינן ליה כארים בחלק השני : התם ברשות בית דין נחת · דמורידין קרוב לנכסי שבוי : הכא · לא נמלך בב"ד כשירד ועוד אם נמלך בב"ד לא היו מניחין אותו לירד דקטן הוא ואין קרוב יורד לנכסי קטן : **מתני'** הרי זה יוציא לו חסרונות · כשיחזירנה לו יפחות כמו שרגילין להתחסר ובגמ' מוקי לה כשעירבו עם פירותיו: הכל לפי המדה [ד] כו'·לכל כור:והכל לפי הזמן· כך לכל שנה ושנה כדמפרש בברייי' בגמ' : **גמ'** כשעירבו · הנפקד עם פירותיו :

ח) גי' ד"א פטור . ב) עדים אחרים שיעידו ולפיכך כו' כצ"ל . ג) גי' ד"א

לו וידו על התחתונה ואם הורידוהו ב"ד לנכסי הקטן והוא מעצמו הוציא הוצאות משלו אם השבח יתר על הוצאה אין לו אלא הוצאה ושכר עמלו אין לו כדין אפוטרופוס שב"ד בתורת אפוטרופוס הורידוהו ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח דהא איכא פסידא מעיקרא וכן בקרוב היורד לנכסי קטן ולא ידע ליה וקטנים השבית הגדולים השביחו לאמצע ל"ש אלא שבבתו מחמת נכסים אבל שבחו מחמת עצמן השבח · [ו] נ"ב השביחו לאמצע:[ז] נ"ב מי דמי כו' : [ח] נ"ב ומפסיד שאינו נוטל השאר הוצאה לא מבעה"ב

התתונה ואע"ג דאמר רב חסדא היינו מתני' ואסיקנא כותיה התם שבח בנכסים מחמת נכסים הוי פירוש שלא הוציא מארי בר איסק כלום משלו אלא מן הנכסים עצמן שכר פועלים ושתלי פרדיס בהוצאות משלו שמין לו הוציל ולא ידע ליה וכין בשדה שאינה עשויה ליטע בין בעשויה ליטע ידו על התחתונה ונוטל הוצאתו ויוצא וקנסא דקנים ליה בעל המאור ז"ל לא שמיע לן דמי עניינן אשגגות אלא וד הוצאה כנגד שבח שהרי לא מחל הוצאתו הואיל ולא ידע ליה ומתוך דבריו של בעל המאור ז"ל אתה יכול להכיר שהוא סובר דמארי בר איסק הוציא הוצאות משלו בנכסים הללו ואינו כן שא"כ הוי להו השביחו נכסים ואפילו באחים גדולים וקטנים השביחו לעצמן וכן פירש שבביתו נכסים מחמת עצמן באמרו בפ' מי שמת בראיות גמורות וכן דעת רבינו הגדול ז"ל והגאונים ז"ל ולא כמ"ש רבינו שלמה ז"ל :

שלטי הגבורים

מחמת זאת הטענה כגון שידוע לכל שמחמת טענה ראשונה הוא בא אי נמי שניכם בחיים המחזיק והקטן שגדל אחר כך וזה טוענו קטן הייתי כשבא קרקע זה לרשותך וזה טוענו אתה ידעת ומחלת ואינו טוען חזרתי ולקחתי ממך לאחר שגדלת ואינו יכול לישבע בכך והא אמרינן אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו שגדיל ע"כ :

א כתב מיי' הפקיד אצל חבירו פירות שאינם מדודים ולא מדדן ועירבן עם פירותיו הרי זה פשע ואם אמר המפקיד כך וכך היו והנפקד אומר איני יודע ישלם בלא שבועה שהרי חייב עצמו בתשלומין ואינו יודע כמה הוא חייב ונמצא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וישלם וכתב הטור וכזה הורו רבותי ה"ר יוסף הלוי ז"ל ורבו וכ"כ הרא"ש והוסיף לאמר וז"ל שהומר כך וכך פירות הפקדתי אצלך והלה אומר פירות הפקדת אצלי ואיני יודע כמה היו אם לפי טענת המפקיד היו שוים ב' כסף ופרוטה והנפקד אומר יודע אני שהיו שוים פרוטה ואיני יודע כמה הם שוים יותר יש כאן חיוב שבועה אבל אם אמר פירות סתם ולא הודה בשוה פרוטה אין בהודאתו משמעות של שוה פרוטה שאף בפחות משוה פרוטה קרויין פירות עכ"ל לא עירב הפירות עם פירותיו וכן הסרין והולכין אם הסרו יותר מכדי הסרונן שראויין להתחסר לשנה לכ"ע מוכרן לא חסרו אלא כדי הסרונן שראויין להתחסר לשנה ועדיין לא נשלם השנה לדעת רב אלפס לא ימכרם וכן כתב מיי' והרא"ש כתב כיון שחסרו כדי חסרונן לשנה קודם שנשלם השנה יכול למוכרם :

עין משפט

א מיי' פרק ס מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טוש"ע חו"מ סי' רצב :

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא מסהדי ... (ב) ... (ג) ... (ד) ...

הגהות הגר"א

(א) ...

הגהות מא"י

[א] ...

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ומיהו רבינו ...

מלחמת ה'

...

ולא ידע כמה איסתפק · אבל ידע כמה איסתפק מינייהו חזינן דידיה כמה הוי ודחבריה כמה הוי ומפקינן מאי דאיסתפק מינייהו וההוא חסרון יהבינן מיניה לכל סאה חושבנא : בגבשושין · כשהפירות בגבשולין או בקליפתן יחסר כל כך לפי שהגבשולים מתייבשים ונופלים והרוח מנשבתן וכן הקליפה : [משנה בגמרא דף מ׳] אמר ר׳ יוחנן בן נורי וכי מה איכפת להו לעכברים (ב) מה שהעכברים אוכלין בין הרבה בין קימעא [אלא] אין מוציא לו חסרונות אלא לכור [אחד] בלבד רבי יהודה אומר אם היתה מדה מרובה אינו מוציא לו חסרונות מפני שהם מותירות · רבי יוחנן בן נורי (*אמר הכל) לפי המדה פליג וסבירא (א) ליה דיותר מכור יש ביתרון שמותירות להשלים מה שיחסרו העכברים : ר׳ יהודה וכו׳ ומפורש בגמ׳ [כשמפקידו] מתוך גרנו כלומר בימות הגורן (ג) שהפקידן החטים יבשות · ומתוך ביתו הוא בימות הגשמים שהפירות נאספות בבית (ד) והם טופחות מפני הלחות ובאכילת עכברים אינן נחסרים כל כך דכולי האי לא אכלי עכברים מעשרה כורין · וכן פסק רב אלפסי ז״ל ואע״ג דלר׳ יהודה איתמר הך טעמא דבימות הגשמים כדאיתא בתוספתא וכן משמע הכא בגמרא שהביאוה בפיסקא דר׳ יהודה ומן התוספתא נראה דרבנן פליגי עליה דרבי יהודה דקתני התם אמרו לו והלא הרבה אובדות מהם והרבה מתפזרות אפשר לי לומר דכיון דבגמרא הכא לא הביאו ההיא דאמרו לו אלא עליה דרבי יוחנן בן נורי משמע דרבנן לא הוו פליגי בהא אר׳ יהודה כיון שהיא (ה) מרובה אלא דוקא ארבי יוחנן בן נורי והא דאמרו וכן לכל כור וכור לאפוקי דרבי יוחנן אמרו [ה] ועוד עשרה כורין דוקא [ו] ואין ראיה כל כך מן התוספ׳ היכא דאין נראה הכי בגמרא שלנו ואפשר שזה היה דעת רבינו אלפסי ז״ל שפסק כי הא דמתוך גרנו אע״פ דרבי יהודה היא : **מתני׳** יוציא לו שתות ליין · אם הפקיד אצלו יין ועירבם עם יינו הקנקנים בולעים שתות כל קנקן בולע שתות הקנקן ובגמרא אמרינן דתנא קמא ורבי יהודה לא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה שחביותיהן בולעות טפי אלו מאלו : אף המוכר · כשם שאמרו שמרים במפקיד כך אמרו במוכר שהמוכר שמן לחברו (ו) ונתנו *בתוך חביותיו כשהוא מסתפק תמיד והוא מזוקק הרי [ז] הלוקח מקבל עליו לפחות [ח] לוג ומחצה מחמת שמרים למאה לוג: **גמ׳** א׳ הלוקח וכו׳ · תורה אחת להם לענין פקטים : פקטים · פסולת וגרעינים הצפים על פני השמן דמפקיד מקבל פקטים דאמר ליה

רש״י

בימות הגורן · קרוב לזמנן שנתייבשו : והחזיר לו בימות הגשמים · אז חוזרין וטפחין מנחלוחית הגשמים ומותירות : **מתני׳** ליין · אם הפקיד אצלו יין ועירבו עם יינו : בלע · הקנקנים בולעין : המוכר שמן לחבירו כל ימות השנה · ונתנו *בתוך חביותיו כשמסתפק ממנו תמיד והוא מזוקק והרי הלוקח מקבל עליו לפחות [ד] לוג ומחצה מחמת שמרים למאה: **גמ׳** לפקטים · דינא הוא : פקטים · פסולת גרעינים הצפין על השמן : לוקח נמי מקבל פקטים · אם מכר לו שמן סתם מקבל ממנו שמן עם פקטים כשם שהמפקיד צריך לקבל אם כך הפקידו אצלו : במדה דתשרי · הוא שער הזול וסתם שמנים אז עכורים ולכך מקבל לוקח פקטים : במדה דניסן · שהוא ביוקר ואז סתם שמנים הן מזוקקין וסתמא [לוקח ומוכר] אז שמן מזוקק: **מתני׳** לא ייחדו לו בעלים מקום · בבית שומר לומר זוית זו השאילני : לצרכו · להשתמש בו : לצרכה · שהיתה מונחת במקום שנוח להשתבר: אם משהניחה · שכלה תשמישו והושיבו במקום המשתמר בין שנטלה תחלה לצרכו בין לצרכה פטור בגמרא מפרש מאי שנא רישא מסיפא : **גמ׳** לא בעינן דעת בעלים · אין צריך להודיעם שנטלה והחזירה : רבי ישמעאל היא · והוא הדין אפילו ייחדו לו בעלים מקום ונקט לא ייחדו לרבותא דאע״ג דלא במקומה ממש החזירו פטור : צריך דעת בעלים · ואם לא הודיעו חייב באחריות אם מתה או נגנבה דמדסלקיה קם ליה ברשותיה והשבה בלא ידיעה לאו השבה היא : אתאן לרבי עקיבא · וה״ה לא ייחדו חייב ונקט ייחדו לו מקום לרבותא דאע״ג דהניחה במקומה ממש חייב: שהניחה במקום שאינו מקומה · שלא החזירה למקומה הראשון שייחדו לו אבל ברישא שלא ייחדו לו מקום כל מקום שהחזירו מקומה הוא ולכך פטור :

בשומר

מינייהו ולא ידע כמה איסתפק מינייהו אבל אי איסתפק מינייהו וידע כמה איסתפק מינייהו חזינן דידיה כמה הוו ודחבריה כמה הוו ומפקינן מאי דאיסתפק מינייהו וההוא [א] חסרונא יהבינן מיניה לכל סאה חושבנא בד״א שמדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגורן אבל מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים אינו מוציא לו חסרונות מפני שהן מותירות : **מתני׳** יוציא לו שתות ליין (א) רבי יהודה אומר חומש יוציא לו שלשת לוגין שמן למאה לוג ומחצה שמרים לוג ומחצה בלע אם היה שמן מזוקק אינו מוציא לו שמרים קנקנים ישנים אינו מוציא לו בלע ר׳ יהודה אומר אף המוכר שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה : **גמ׳** והלכתא (ב) כתנא קמא : *תנא אאחד הלוקח ואחד המפקיד לפקטים דכי היכי דמקבל מפקיד פקטים לוקח נמי מקבל פקטים וה״מ היכא דיהב ליה זוזי בתשרי ושקיל מיניה בניסן (א) במדה של תשרי אבל היכא דיהב ליה בניסן ושקיל מיניה בניסן במדה דניסן לא מקבל לוקח פקטים : **מתני׳** בהמפקיד א חבית אצל חברו ולא ייחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה אם מתוך ידו נשברה לצורכו חייב לצורכה פטור ואם משהניחה נשברה בין לצורכו בין לצורכו פטור ייחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו נשברה בין משהניחה נשברה לצורכו חייב לצורכה פטור : **גמ׳** הא מתניתין קא הוו בה רבנן ודייקי מדקתני רישא אם משהניחה [ב] בין לצורכו בין לצורכה פטור אלמא לא בעינן דעת בעלים ומני רבי ישמעאל היא דאמר לא בעינן דעת בעלים °דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי ר׳ ישמעאל ר״ע אומר *) צריך דעת בעלים והדר תני סיפא בין מתוך ידו בין משהניחה לצורכו חייב אתאן לרבי עקיבא דאמר בעינן דעת בעלים רישא רבי ישמעאל וסיפא רבי עקיבא כמאן מינייהו נעביד (ג) ובא רב ששת ופריש לה כגון [ג] שטלטלה להביא עליה גוזלות וקסבר שואל שלא מדעת גזלן הוי ואוקמה כולה כר׳ ישמעאל דאמר לא בעינן דעת בעלים וסיפא דקתני אם משהניחה חייב שהניחה במקום שאינה מקומה דלא הויא חזרה דהא ייחדו

*) דף סא.

נפקד פקטיך מאי אעביד להו : במדה דתשרי · כשער הדמים של תשרי שהוא בזול [וסתם שמנים עכורים ומקבל עליו פקטים : בניסן כשער של ניסן · ביוקר] וסתם שמן הוא מזוקק בניסן והלוקח סתם והמוכר סתם אינו מוכר (ז) אלא מזוקק (בתשרי) לא מקבל לוקח פקטין ולפי זה הלכתא כתנא קמא דמתני׳ דאמר אם היה שמן מזוקק אינו מוציא לו שמרים וכן פסק הרי״ף ז״ל: **מתני׳** המפקיד חבית ולא ייחדו לה בעלים מקום . בבית השומר לומר זוית זו השאילני : לצרכו . להשתמש בה : לצרכה. שהיתה במקום שהיתה נוחה להשתבר : אם משהניחה . שכלה תשמישו והניחה במקום משתמר : בין שטלטלה מתחלה [לצרכו בין שטלטלה מתחלה] לצרכה פטור · והאיך בבא פרשינן לה בגמרא דר׳ ישמעאל היא דסבר דלא בעי דעת בעלים כיון שמחזירה במקומה דכל הבית מקומה היא כיון דלא יחדו לה מקום וה״ה אם הניחה במקומה ממש כשייחדו לה בעלים מקום וטעמא דכיון דהוא גופיה שהוא שומר החזירה במקומה הוי כאילו לא נטלה כלל שלא היה חייב באונסי׳ ולית הלכתא כותיה אלא כר״ע וסיפא דאפילו הניחה במקומה כיון שטלטלה לצורכו חייב [ר״ע היא] וטעמא דס״ל לר״ע דאע״ג שהוא שומר עליה כיון שנשתמש בה לצורכו בענין שהבעלים מקפידין באותה שעה כלתה שמירתו שלא היו רוצין הבעלים שיהיה עוד שומר להם א״כ היה לו להשיב ברשות הבעלים וכשהשיב במקום שהיתה תחלה שלא מדעת הבעלים לאו השבון הוא כלל הלכך הרי היא ברשות של מי שנשתמש בה וחייב באונסין ותשמיש זה מפורש בגמרא שהשומר הזה מתחייב באחד מג׳ דרכים או שהגביה ע״מ לגזלה כולה או [אפילו] שהגביה על דעת לחסרה וליטול ממנו קלתה דהיינו שליחות יד ואע״פ שסבר ולא הספיק לחסרה או שהגביהה ע״מ להשתמש בה ואע״פ שלא נשתמש בה הוי גזלן עלה וחייב באונסים וזה נקרא שואל שלא מדעת בעלים דהוי גזלן כדפסק הרי״ף ז״ל וכן כתבתי פרק המוכר את הספינה שכן כתב הרב ז״ל שם ואע״ג דלא מיחייב משום שואל שלא מדעת אלא היכא שכל הנאה שלו כדאיתא לקמן והכא הרי כשמגביה חבית זו ע״מ להשתמש בה בביתו של שומר לא הוי כל הנאה שלו דהא לא מפקא מתשמיש בעלים שדעתם שתהיה בביתו והרי היא משתמרת שם כמו שהיתה קודם שישתמש בה וא״כ הרי יש הנאה לבעלים והנאה לזה שמשתמש בה וגם אין לומר שיהיה חייב מטעם שולח יד דשולח יד לא הוי אלא כשהגביה ע״מ לחסר ממנה קלת וכדאמרן י״ל דכיון דקי״ל כר״ע מחבירו ור״ע סבר דכיון דמשתמש בה בענין שהבעלים מקפידים בו כלתה שמירתו וכדאמרן א״כ אין להם לבעלים שום הנאה בשמירתו ונמצא שכל הנאה של זה והוי שואל שלא מדעת וחייב : **גמ׳** מני הא דקתני רישא דאם משהניחה נשברה אע״פ שלצרכו נטלה פטור על אונסיה ואע״פ שלא הודיע את הבעלים לומר לו נטלתיה והחזרתיה הוי השבה : רבי ישמעאל היא וכו׳ . כדפרישית במתניתין : הגונב טלה מן העדר . לאו בגנב מרשות בעלים איירי אלא ברועה שומר (הבעלים) ברשותו וגנב מרשות עצמו דומיא דמתני׳ דהכי אוקימנא להא בפרק הגוזל (דף קיח.) ודעתיה דר״ע כדפירש במתני׳ אבל הגונב מרשות בעלים לא איפליגו ביה ר״י ור״ע אלא הא מילתא מתני׳ היא בפרק הגוזל : (ח) דתניא הגונב טלה מן העדר והחזירו מת או נגנב וכו׳ והתם הכי (ט) מסקנא דדינא דבדבר שאין בו רוח חיים כגון הגונב כ״ע מכיסו של חבירו אם לא ידעו הבעלים בגניבתו אפילו לא ידעו בחזירתו הוי חזרה ואם ידעו הבעלים בגניבה צריך שידעו בהשבה או שימנו אותם וימצאו מספרם שלם אבל דבר שיש בו

*) נ״ל אהכל [וכ״ה הב״ח]

הגהות מא״י

[א] נ״ב פי׳ ומה שנשאר עוד חסר השיב על כל אחד החסרון כפי פירותיו : [ב] נ״ב נשברה : [ג] נ״ב לעמוד עליו במקום סולם וליקח הגוזלות מן הקינות : [ד] נ״ב לו : [ה] ועד כצ״ל: [ו] נ״ב פי׳ האי וכן לכל כור וכור עד עשרה כורין דוקא : [ז] נ״ב דבגמרא מפרש דאם ירצה המוכר לערב השמן בשעת מכירה למכור עם השמרים ברשות בידו : [ח] נ״ב לו : [ט] נ״ב ונראה לומר דהכ״י ז״ל הכי פי׳ דבריו של ר׳ יוחנן בן נורי אלא אין מוציא לו חסרונות אלא לכור בלבד פי׳ בשלא הפקיד אלא כור אחד בלבד אבל בשהפקיד ב׳ או ג׳ כורין אין מנכין לו כלום משמע דיש ביתרון מה שמותיר יתר על מה שאכלו העכברים כו׳ :

רוח חיים אם לא ידעו הבעלים בגניבה לא הוי השבה עד שיודיע לבעלים כדי שישמור אותה משום דאנקיט לה עגרי ברייתא אבל אם ידעו בגנבה אין צריך שידעו בהשבה אלא כיון שמונא מספרו שלם פטור הגנב שהרי יוכלו הבעלים לשומרה: הניחה במקומה משמע. הלכך ע"כ צריך לאוקמי מתני' בתרי תנאי דאילו הוי מצי לאוקמה הניחה דסיפא שלא במקומה מגינא לאוקמ' כולה מתני' כרבי ישמעאל ומשום דבסיפא לא החזירה ממש במקומה לא הויא השבה וחייב אבל השתא ע"כ סיפא ר"ע היא וכדפרישנא והלכתא כר"ע מחבירו וכן פסק רבינו אלפסי ז"ל וכן כתב הרמב"ם נר מצוה ז"ל פ"ג מהלכות גזילה ופ"ד מהלכות גניבה: **איתמר** רב ולוי חד אמר שליחות יד צריכה חסרון וחד אמר אינה צריכה חסרון. ואע"ג שלא החסירה מידי כיון שהגביה על מנת לחסרה מההיא שעתא קיימא ברשותיה להתחייב באונסיה כגון מגביה חבית ע"מ ליטול ממנה רביעית ואע"פ שהיה דעתו לשלם נקרא שולח יד להתחייב באונסיה כדפרישית לעיל וכן המשתמש בבעלי חיים שלא מדעת בעלים אע"פ שאין דעתו לחסרון כיון שדרכן להתחסר ולהכחיש מחמת מלאכה כאילו נתכוון לחסרון דמי וחייב באונסיו ודוקא שמחסר להנאת עצמו אבל אם אינו נהנה בו אלא כגון השופך מן החבית והולך לאיבוד אינו חייב אלא במה שהזיק מדין מזיק וכדתניא רועה שהיה רועה עדרו והניח עדרו מפהד ארי ובא ארי ודרס או זאב וטרף פטור אם הניח מקלו ותרמילו עליה חייב וא"ר שמואל בר יצחק אמר רב כגון שהכישה במקל ורצה לפניו שכיון שעקרה יד ורגל קנאה מדין משיכה וכיון שהנהיגה במקל ולא בקול הכחישה אלמא דאע"ג שלא כוון לחסרה כיון שבעלי חיים נינהו חייב ודוקא מפני שהניח מקלו ותרמילו עליה שנהנה באותו שליחות יד (ד) [פירוש ובהא לא פליגי]: [נ] ולא תאמר שליחות וכו' ותיתי משואל שחייבו הכתוב באונסים מפני שכל הנאה שלו (ה) ושלח בה יד [נמי כל הנאה שלו ומה שואל שלדעת בעלים שלח בה יד] לעשות מלאכתו: חדא לומר לך וכו' דאילו מסברא אין לחייב שולח יד אלא כשמחסר מחברו מקנא אז הוא חייב בכולו אם נאנס [אבל אם] לא חסר כלום לא הוה אמינא דליחייב מדין שולח יד להכי אצטריך חד לחייבו והכי פסקו כל המפרשים ז"ל כרבא דהוא בתרא: אף שומר חנם וכו' קא משמע לן דאפי' שלח יד בפני הבעלים חייב:

מתני' המפקיד מעות אצל חבירו צררן · בסדינו: נעל בפניהם · לפי פשט הלשון משמע כדפרש"י ז"ל [ד] דאקטנים קאי אבל אינו מחוור בעיני המפרשים ז"ל מדאמרינן בגמ' בשלמא כולהו וכו' אלא צררן ואי כדפרש"י ז"ל לא שייך למימר כולהו דהא ליכא אלא חדא אלא ע"כ תרתי מילי נינהו וה"ק שלא מסרן לבנו ולבתו כלל אלא הניחן בביתו ובתיבתו ונעל בפניהם שלא כראוי חייב ושמעינן מהכא דדוקא משום דנעל שלא כראוי הוא חייב הא כראוי פטור הלכך אע"ג דאמר שמואל כספים אין להן שמירה אלא בקרקע כדאיתא בגמרא דוקא להנהו דרי ובהנהו אתרי דשכיחי גנבי וכדמוכחא בגמרא והאידנא דשכיחי גשושאי וטפוחאי ופרומאי [ה] אלמא הכל לפי מקומו ושעתו ולפי זה כגון אנו כל שנעל בפניהם כראוי כמו שרגיל כל אדם בשלו פטור והכי איתא בהדיא בירושלמי [דפירקין הלכה ז] דגרסינן התם אימתי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא בזמן ששימר כדרך

יחדו לה הבעלים מקום ולא אהדרא אידו להתם דאפילו רבי ישמעאל לא קאמר דלא בעינן דעת בעלים אלא היכא דאהדר לדוכתא דשקלה מיניה דהיינו רשות בעלים דתניא למקום שגנב יחזיר דברי ר' ישמעאל אבל האי דאפקדה גביה וייחד לה מקום (א) כיון דלא אהדרה לההיא דוכתא דייחד לה לאו לרשותא דבעלים אהדרה אלא לרשותא דנפשיה אהדרה ומשו' הכי מחייב דברשותיה קיימא ור' יוחנן לא סבר לה להא דרב ששת דקסבר ר' יוחנן הניחה במקומה משמע ור' עקיבא היא והויא לה מתני' רישא ר' ישמעאל וסיפא ר' עקיבא הלכך לא גמרינן מיניה אלא הדרינן לכללא ר' ישמעאל ור"ע הלכה כר"ע ואשכחינן ליה לר' יוחנן דס"ל כר"ע דאמרינן לקמן *בהאי פירקא א"ר יוחנן [א] הלכה כר"ע לעולם ואמרי' מאי לעולם א"ר *) אסי שלא תאמר ה"מ היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים לא אי נמי אהדרה לדוכתה ואיתבר לאפוקי מדר' ישמעאל דאמר לא בעינן דעת בעלים קמ"ל דבעינן דעת בעלים הלכך לטעמיה דר"ע דאמר בעינן דעת בעלים המפקיד חבית אצל חברו וטלטלה לצרכו ונשברה בין מתוך ידו נשברה בין משהניחה חייב ולא מיבעיא לא ייחדו לה הבעלים מקום דלאו (א) למקומה אהדרה אלא אפילו ייחדו לה הבעלים מקום דלמקומה אהדרה חייב דבעינן דעת בעלים ולטעמיה דרב ששת דאוקמה כולה כר' ישמעאל הויא לה הא מילתא סתם דמתני' ומחלוקת דברייתא והלכתא כסתם מתני' ולפום הדין טעמא [ב] אם הניחה במקומה שיחדו לה הבעלים אפי' טלטלה לצרכו פטור ולא בעינן דעת בעלים ומסתברא לן דהלכתא כר' יוחנן דאוקמה בתרי תנאי וס"ל דהלכתא כר"ע דאמר בעינן דעת בעלים אלא מיהו כי קא (ב) סבר ר"ע דבעינן דעת בעלים ה"מ בשומר שגנב וגזל מרשותו וכגון המפקיד חבית אצל חברו וכיוצא בו דהכי אוקימנא בפרק הגוזל *להא דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר צריך דעת בעלים א בשומר שגנב מרשותו עסקינן דר' ישמעאל סבר לא כלתה לו שמירתו ולפיכך אינו צריך דעת בעלים דאיהו במקום בעלים קאי ור"ע סבר כלתה לו שמירתו ולפיכך צריך דעת בעלים דהא איהו לא במקום בעלים קאי וכאילו לא החזיר דאמי דעדיין ברשותיה קיימא אבל גנבא בעלמא דשקיל לה לגניבותא מבי (ג) מרה לא איפליגו ביה ר' ישמעאל ור' עקיבא אלא הא מילתא מתניתין היא בפרק הגוזל *דתנן הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת או נגנב חייב (ג) באחריות לא ידעו בו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור מלשלם ואיפליגו בה רב ושמואל ורבי יוחנן ופרישנא התם: *איתמר רב ולוי חד אמר שליחות יד צריכה חסרון וחד אמר אינה צריכה חסרון והלכתא אינה צריכה חסרון דרבא דהוא בתרא הכי ס"ל והלכתא שואל שלא מדעת גזלן הוי: **מתני'** °) *המפקיד *מעות אצל חברו צררן והפשילן לאחוריו או שמסרן לבנו ולבתו הקטנים ב או נעל בפניהן שלא כראוי חייב שלא שימר כדרך השומרין ואם שימר כדרך השומרים פטור:

*) בגמ' הגי' אשי °) [דף פה ע"ב] גמ'

רש"י

בשומר · שגנב השומר מרשות עצמו: דרבי עקיבא סבר · כיון שגנב כלתה שמירת הבעלים וליכא הכא דעת בעלים כ"א דעת שומר ולכך חייב: ורבי ישמעאל סבר · דעדיין לא כלתה והשומר הם בעלים ובדעת שומר סגי: שליחות יד · שחייב הכתוב אפילו נאנסה כדכתיב אם לא שלח ידו חייב אפילו נאנסה: צריכה חסרון · לא הוי שליחות יד להעמיד ברשותו אא"כ חסרה: **מתני'** צררן · בסודרו: שלא שמרן כדרך השומרים · דבעינן שיהא צרורין בידו דכתיב וצרת הכסף בידך וגו':

ד' מא. · סמג ד' מב.

מלחמת ה'

ועוד שהכישה במקל ורצה לפניו והא לא חסרה וכו' איכא למפשט מינה שליחות יד אינה צריכה חסרון וכו' :
[illegible] כתב יש לי להשיב ונימא שואל שלא מדעת הוא ושואל הוי ומשום הכי חייב בשעודן עליו שהרי
[illegible] ין ולעולם אימא לך שליחות יד צריכה חסרון ואין ספק דאפילו למ"ד שליחות יד צריכה חסרון
[illegible] או שואל הוי או גזלן הוי אע"פ שלא חסרה הילכך כשהוא משתמש בה ולא כלתה שאלתו חייב
[illegible] מעינן מינה שליחות יד אינה צריכה חסרון זו שאלה שאל רבינו שלמה ז"ל ועדיין לא נגע
[illegible] ז"ל דשואל שלא מדעת לא שואל הוי ולא גזלן הוי עד שיתכוין לשאול כגון שטלטלה ממקומה
[illegible] היא דבפרק הספינה כגון שנטלה למוד בה לאחרים דכיון שהוא מתכוין להשתמש בה לעצמו
[illegible] או גזלן אבל רועה שהניח מקלו ותרמילו עליה אינו מתכוין לשאול ולא הוציאה מרשות
[illegible] בהמה זו הולכת היא עם העדר ורועה באפר במקום שדעת הבעלים שתהא שם וכיון שאינו
[illegible] בעלים אלא שהוא משתמש בה עמהם כאחר לא נעשה עליה לא שואל ולא גזלן אלא שולח יד
[illegible] משתמש בה כלל שהרי שלא בה יד ונשתמש במקצת דמי ויש לרבינו שלמה ז"ל בזה פי' אחר
[illegible] על המאור ז"ל ובמסקנא אוקימנא בשהכחישה וכו' אלמא קסבר רב שליחות יד צריכה חסרון
[illegible] מילו עליה ועדין קורין בה וכו' עד ורב לא בעי לאוקומה לברייתא דרועה בפלוגתא ומש"ה
[illegible] עליה כלומר הכחש נראה בה א"ה הוה ליה למימר ועודו עליו אלא ודאי אע"פ שאין הכחש
[illegible] לבריאותה הואיל ועדיין משתמשין בה שהרי תרמילו מונח עליה לאו חזרה היא הא למה זה
[illegible] שחבית ונטל ממנה רביעית והחזיר שם אותו רביעית ולא החזיר חבית למקומה דאכתי
מתחייב באחריותה ואין זה צריך לפנים :

המאור הגדול

שהכישה במקל ורצה לפניו והא לא חסרה אלא לאו ש"מ שליחות יד אינה צריכה חסרו
שואל שלא מדעת וגזלן הוי וכי אמרינן שואל שלא מדעת גזלן הוי לשומר שה
איכא למפשט מינה שליחות יד אינה צריכה חסרון ואע"ג דתרתי מילי עבדינן לה לכל חדא ו
נפשה בשמעתא דילקה בחסר וביתר דאוקימנא לרבא תרתי אוקמתא קמייתא בשליחות יד א
חסרון ובתרייתא בשואל שלא מדעת גזלן הוי ואייתינן עלה תרתי שמעתתא דרבא חדא דשליח
צריכה חסרון דאיתמרא הכא אמר רבא לא תאמר שליחות יד לא בשומר חנם ולא בשומר
משואל וחדא דשואל שלא מדעת גזלן הוי דאיתמרא בב"ב בפיסקא דהשולח בנו אצל חנוני וא
לה בתרי מימרי ותרתי אוקימתא משום דשואל שלא מדעת גזלן הוי לא נפק מכללא דשליח
צריכה חסרון משום דאיכא למימר דלא הוי שליחות יד עד דמתכוין לגזולה אבל במתכוין לשאל
שליחות יד אבל מכללא דשואל שלא מדעת גזלן הוי דאמרינן גבי שומר בודאי נפקא לן מינה שליח
צריכה חסרון וראיה לדבר הדין סוגיא דרועה שהיה רועה ובמסקנא אוקימנא כשהכחישה ודיקא
שהכחישה ולא אמר שהנהיגה אלמא קסבר רב שליחות יד צריכה חסרון . והניח מקלו ותרמילו
בברייתא ועודן עליה דקאמר רב הכל פירושו שהכחישה במקלו ובתרמילו ועדיין קבורין בה כלו
נראה בה שאילו חזרה לבריאותה פלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע היא דלרבי ישמעאל לא צריך
כדהזינן במתניתין דאוקמה רב נתן בר אבא קמיה דרב שנפלה ע"מ לשלוח בה יד ורישא דל
מקום שהניחה הוי מקומה והויא חזרתה לרבי ישמעאל וכדתנינן נמי בברייתא דהגונב טלה מן
מן הכיס דאוקימנא בשומר שגנב מרשותו ורב לא בעי לאוקומה לברייתא דרועה שהיא בפלוג
מוקים לה בשעודן עליה כלומר שהכחש נראה בה עדין לרוותא דמילתא כי היכי דתיקום

אות הבהמה שהכחש נראה בה כיון שהכחש דבר הפושט בכולה הוא כמו ששלח יד בכולה דמי אי נמי משום דרצה לפניו הויא לה משיכה ומשום הכי מתחייב בכוליה באונסים שאלמלא כן לא היו מתחייב בשליחות יד במקצתה עד שיגביה את כולה כדאמרינן במתניתין בהמה את החבית וכו' :

שלטי הגבורים

א שומר שגנב מרשותו ובעי למיפטר נפשיה בטענת גניבה ואבידה ואח"כ החזיר ברשותו איכא פלוגתא הרי"ף ומיי' פ"ד מהל' גניבה והרא"ש וטור חו"מ סימן שנ"ה פסקו דשומר הגונב מרשותו כגון שגנב טלה מעדר שהופקד וסלע מכיס שהופקד אצלו והחזיר הסלע למקומו וטלה לעדרו הרי זה חייב באחריותו עד שיודיע לבעלים שהרי כלתה שמירתו וכאילו לא החזיר כלום עד שיודיע לבעלים ומה שיש להקשות עליהם [נראה] דס"ל דגבי סלע דשלא לדעת [צריך דעת] ואינהו גופייהו דשלא לדעת לא צריך דעת ולי תימה למה לא מהמנינן ליה תו לההוא שומר הא כיון שהחזיר זה סימן שעשה תשובה וחוזר לכשרותו וסמ"ג עשין ע"א הביא הכל וכתב דר"י פוסק כר' ישמעאל דלא כלתה לו שמירתו וחשיב שפיר חזרה אפילו לא הודיע לבעלים וכן כתבו הגהות מיי' פ"ד מהלכות גניבה מיהו נראה דלכ"ע אדם שנפקד אם שאל הפקדון מן הפקדון שבידו ולאחר זמן החזירו למקום שהיה מונח יחזור חזקת פקדון ואין עליו דין שואל אלא שומר בעלמא דדעת שומר חשיב כדעת בעלים ואפי' ר"ע דאמר כלתה לו שמירתו ה"מ גונב דמעתה שגנב לא מהימנין ליה אבל שואל מהימנין ליה ולא כלתה שמירתו כמו שכתב המרדכי שם והגהות מיי' פ"ד מהלכות גניבה ודברים אלו מסייעין לפי' שעשינו בסמוך כדי שלא תקשי על הרי"ף ז"ל דודאי הכי הוא דבשעה שמוטל חשיב נוטל מדעת בעלים דאל"ה תקשי הכי על המרדכי היכי קא פסיק ותני דשומר ששואל הספר שבידו בפקדון דחשיב בההיא שעתא שואל ולא גוזל והא קי"ל דשואל שלא מדעת בעלים גזלן הוי אלא על כרחך צ"ל דאין זה חשיב שלא מדעת דכיון דאיהו גופיה במקום בעלים קאי חשיב שואל לדעת ה"נ הפוס דברי ר"ע לדעת הרי"ף והאמר דהיינו טעמא דשומר שגנב מרשותו סלע צריך בחזרה דעת בעלים משום דחשיב גונב לדעת שכתבנו בסמוך בס"ד כד"ן:
ב לפי דברי מיי' פ"ק מהלכות גניבה ושאלה ופקדון וטוח"מ סי' שמט משמע דפקדונות וגניבות והגלות דין אחד לכן דכולהו קטן פטור לגמרי אף לאחר שיגדיל כל עוד שאין סקרן בעין והאשה פטורה עד שיושבת תחת בעלה אם אין בעין וכותבין עליה פסק דין לשלם אם תתאלמן או תתגרש אם הודה בכך [illegible] היזק בעבור עבדו אם אין סקרן בעין ולכשישתחרר חייב לשלם אם הודה בכך וה"ג ס"ל גבי פקדונות ולפי מה שכתב המרדכי בשם רבינו ברוך ממגנצא חייבת האשה לשלם אפי' כשיושבת תחת בעלה [illegible] ן רעה הן שגזלו וכו' אלא קתני פגיעתן רעה הן שחבלו משמע אבל גזלו ידו כידם חייבין לשלם בכל [illegible] דבר ואי ליכא עדים נשבעת אם היא כופרת וכתב הרא"ן דכיון שהנשים רגילות לישא וליתן [illegible] כאילו מינום בעליהם שלוחים ואם יש עדים חייב הבעל לשלם מפני תקנת השוק שישאו ויתנו עמ[הם] [illegible] ו לאם או פשעה בו הבעל פטור אבל טענה אכלתיו או הוצאתיו בצרכי הבית הבעל משלם מדי[ה] [illegible] אלו ויתנו עמהם ואם אין עדים נשבעת ורא"ה פסק דהמלוה או המפקיד פקדון לאשה בזמן הזה שהם נושאות ו[נותנות] [illegible] משלם מדידיה ואם כפרה חייבת לישבע והכי איתא בהגהות מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק והמרדכי ג"כ בשם [illegible]

דאמר לא בעינן דעת בעלים קמ"ל דבעינן דעת בעלים . ופרש"י להודיעך אף בזו הלכה כר"ע [illegible]
גבי גנב טלה דבעינן דעת בעלים : [ב] נ"ב פי' דאתיא כר' ישמעאל : [ג] נ"ב שייך אגמ' : [ד] [illegible]
לפניהם כמו לעיניהם שישמרו התיבה : [ה] נ"ב שוברי התקרה :

עין משפט
א מיי' פרק ד ופ"ג מהלכות שאלה ופקדון סמג עשין פח טור חו"מ סי' (רנח) [רצא]:

הגהות הב"ח
[illegible]

הגהות חו"י
[illegible]

הגהות מא"י
[illegible]

הטומרין נטל כראוי וכו' נתנן בשידה תיבה ומגדל נגנבו או נאבדו פטור מלשלם וכו' נתנם במקום שרגיל ליתן את שלו אם היה ראוי לשמירה פטור ואם לאו חייב ע"כ בירושלמי והביא מקלתו הרב אלפסי ז"ל בהלכות אלמא בשומר חנם שנטל כראוי כדרך כל אדם בשלו פטור וכן כתב ה"ר (ג) יצחק בר' ראובן אלברגלוני ז"ל שקבל מרבותיו וזהו דעת הרנב"ר ז"ל בחדושיו : **גמ'** יהו בידך · כלומר שלא יניחם צרורין בבגדו ויפשילנו לאחוריו משום שאינה שמירה מעולה ומיהו אם נטל אותם בתיבתו כבר פירשתי במתני' דבהכי סגי ולא הוה בעי שיהיו בידו ממש: אין להם שמירה וכו' · ואם לא קברן ונגנבו פשיעה היא וכבר פירשנו דהייטו לפי הדורות ההם : [ב] גשושאי · מגששין בקרקע בשפודים של ברזל להכיר מקום שתחתיו חלל : לשמי תקרה · בגג מתחתיו: פרומאי · שוברים התקרה : ביני ארבי. בין שורות הבנין [דכותלי]: טפוחאי·מטפחים בכותל לידע אם יש חלל ונראה שהם מכירים אפילו החלל היה עמוק מאד בעובי הכותל לפיכך לא היה להם תקנה אלא או סמוך לקרקע או סמוך לתקרה (ואודי *) [ובלבד] שיהיה מכוסה מן העין שיעור טפח וכל זה סגי בשומר חנם כעין מתני' דמיירי במפקיד אבל בשומר שכר אין שמירת קרקע כלום עד שיהא יושב ומשמרו וה"נ מסתברא דאי ס"ד כל שנטל בפניה כראוי או קברן ובאו גנבים וגנבו פטור א"כ מלינו שומר שכר שמשלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב והא ליתא מדאמרינן לקמן בפרק השואל (דף צז·) לא אם אמרתי בשומר שכר שמשלם תשלומי כפל בטוען טענת ליסטים מזויין אלמא לא משכחת ליה בגניבה דעלמא וא"ת והלא שומר שכר פטור באונסים וא"כ מלינו ש"ש שמשלם כפל בטוען וארעני אונס ונגנבה באותה שעה וא"כ נמצא שהוא עצמו גנבה דבכה"ג [ג]דוקא הוא דאיכא כפל דלקמן וי"ל דבכה"ג לא היה חייב [תשלומי] כפל שהרי זה כטוען שלא נעשה לו כשומר באותה שעה ואין חייב בתשלומי כפל אלא במי שמודה שהוא שומר וטוען ששמר כראוי לו כשומר חנם שטוען טענת גנב אבל ש"ש לא דמה נפשך אם טוען שנאנס הרי הוא כטוען שאינו שומר שלו ופטור מכפל ואם לאו לעולם היה חייב עד שיהיה יושב ומשמר והכי איתא בירושלמי בהדיא דגרסינן התם אינו דומה שמירה האמורה בש"ש לשמירה האמורה בש"ח שמירה האמורה בשומר חנם כיון ששימר כל צרכו פטור שמירה האמורה בשומר שכר אפילו הקיפוה מחילה של ברזל חייב ואמרי' בפ' הפועלים (דף צג:) עד מתי שומר שכר חייב לשמור עד כדי הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה אלמא יושב ומשמר בעינן וכ"כ רב אחא משבחא גאון ז"ל בשאלתא דוישב יעקב וכן נמצא בתשובה לרב נמח גאון ז"ל וכן

תורה אור | נר מצוה

גמ' *טעמא דקטנים הא גדולים פטור ולא יכול למימר ליה אנת מהימן לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה מ"ט אמר רבא כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד : *בשלמא כולהו לא שמר כדרך השומרין אלא צררן והפשילן לאחוריו מאי הוה ליה למעבד אמר רבא אמר רב יצחק אמר קרא °וצרת הכסף בידך אע"פ שצרורין יהו (א) בידך : ירושלמי אימתי [א]שומר חנם חייב שבועה בזמן דליכא עדים אבל איכא עדים דלא פשע פטור אף מן השבועה (א) ואי איכא עדים דפשע חייב לשלם נתנן במקום [ג]שנהג ליתן את שלו אם ראוי לשמירה פטור ואם לאו חייב : אמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע אמר רבהומודה שמואל בערב שבת בין השמשות דלא אטרחוה רבנן ואי שהה למוצאי שבת שיעור למקברינהו ולא קברינהו חייב ואי צורבא מרבנן הוא (א) אומר דילמא בעי זוזא לאבדלתא אמר רבא ומודה שמואל בכותל והאידנא דאיכא טפוחאי אין להן שמירה אלא בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה וצריך לעמוקי להו כי היכי דיהיב עילויהו [עפרא] טפח (ב) (ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אזל ואותבינהו בצריפא דאורבני ואיגניבו אמר רב יוסף אע"ג דלענין גנבי נטירותא היא לענין נורא פשיעותא היא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב וכן הלכתא) ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה לסוף א"ל הב לי זוזאי אמר ליה לא ידענא היכן אותבתינהו אתו לקמיה דרבא אמר להו כל לא ידענא פשיעותא היא זיל שלים ההוא גברא דאפקיד זוזי גבי חבריה אזל ואשלמינהו לאימיה אותבתינהו בקרטליתא ואיגניבו אמר רבא היכא נידיינו [דייני] להאי דינא נימא ליה לדידיה שלים אמר *כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד °נימא ליה לאימיה (ג) אמאי לא קברתינהו אמרה לא אמר לי דלאו דידיה נינהו דאי אמר לי פקדון נינהו הוה קברנא להו נימא ליה לדידיה אמאי לא אמרת לה דפקדון נינהו אמר כל שכן דכי אמינא לה דדידי [נינהו] טפי מיזדהרא בהו אלא אמר רבא נשבע איהו דהנהו זוזי גופייהו אשלמינהו לאימיה ומישתבעה אימיה דהנהו זוזי גופייהו אותבתינהו בקרטליתא ואיגניבו ומיפטר : גרסינן בפרק החובל*דף צג. ההיא ארנקא דצדקה דאתאי לפומבדיתא אפקדיה רב יוסף גביה דההוא גברא פשע ביה אתו גנבי וגנבוה חייביה רב יוסף א"ל אביי והא תניא °לשמור ולא לחלק לעניים א"ל עניי דפומבדיתא א מיקץ קיץ להו לשמור הוא : [ג]ההוא אפוטרופא דיתמי דזבן להו תורא ליתמי [מסריה לבקריה] ולא הוו ליה ככי ושיני למיכל בהו ומית אמר רמי בר חמא היכי נידיינו דייני להאי דינא נימא ליה לאפוטרופוס זיל שלים ב אמר אנא לבקרא מסרתיה נימא ליה לבקרא זיל שלים אמר אנא בהדי תורי אוקמתיה ואוכלא שדאי ליה ולא הוה ידענא דלא אכל מכדי בקרא שומר שכר דיתמי הוא איבעי ליה לעיוני אי איכא פסידא ליתמי הכי נמי הבא במאי עסקינן דליכא פסידא ליתמי דאשכחוה

רש"י

גמ' מאי הוה ליה למיעבד · הא צררן : אין להם שמירה כו' · ואם לא קברן בקרקע ונגנבו חייב לשלם כי פשיעה הוא : ואי צורבא מרבנן הוא · המפקיד שהוא חרד במצות הבדלה על הכוס : אומר · השומר : דילמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא · ולכך לא קברתינהו ופטור : טפוחאי · מכה בכותל לידע אם יש שם חלל : אלא בטפח הסמוך לקרקע · והכל בכותל : צריפא דאורבני · בית עגול עשוי מערבה כעין כובע כמו שעושים ציידי עופות : אע"ג דלענין גנבי נטירותא הוא · בלא קבורה שאין גנבים הולכים שם לגנוב ממון שאין ממון מצוי שם : תחלתו בפשיעה · שמא תפול דליקה ונמצא שפשע שלא שמרו בקרקע : וסופו באונס · שנגנבו וגניבה אונס הוא גבי שומר חנם : ואשלמינהו · מסרן לאמו : קרטליתא · ארגז : נימא לדידיה זיל שלים · דשומר שמסר לשומר חייב : על דעת אשתו כו' · כלומר המפקיד יודע שאינו נמנע מלמסור לאנשי ביתו הגדולים ועל דעת כן מפקיד אצלו : נימא לאימיה זיל שלים · שלא קברתם: רב יוסף · גבאי הוה : דמיקץ קיץ להו · כך [א] לשבת לכל אחד וכמו שהפקידו עצמן דמי ולשמור קרינן ביה: לבקרא מסרתיה· והיה לו להודיעני שאינו אוכל: איבעי ליה לעיוני. אם אכל אם לאו: אי איכא פסידא ליתמי· תירוצא היא

דעת הרנב"ר ז"ל: בצריפא . בית קטן עגול עשוי כמין כובע שעושין ציידי עופות למארב: דאורבני . של ערבה היה : נטירותא היא . בלא קבורה שאין גנבים הולכים שם לגנוב לפי שאין ממון מצוי שם : פשיעותא היא . שמא תפול דליקה ונמצא שפשע שלא קברן : וסופו באונס . גניבה לשומר חנם אונס היא : וחייב . הכי קי"ל מיהו דוקא בכה"ג באונס שאפשר שבא מחמת הפשיעה אבל באונס שידענו בודאי שלא בא מחמת הפשיעה [פטור] וכההיא דרבא משמיה דרבה דאמר (דף צג:) מלאך המות קטלה מה לי הכא מה לי התם וכבר כתבתיה למעלה: אשלמינהו . מסרן לאמו : קרטליתא . ארגז : נימא ליה שלים . דשומר שמסר לשומר חייב : על דעת . כלומר דעת בעלים שלא יהא שומר נמנע מלמסרן לאנשי ביתו הגדולים ונאמנים לו והשומר השני קם במקומו של ראשון : לא אמר לי דלאו דידיה וכו'. כלומר והייתי סבורה שהוא צריך אותם להוצאה ושלא הפקידם אצלי אלא לפי שעה ולפיכך לא קברתים הלכך לא פשעה כלל : כ"ש דכי אמינא וכו' . הכן יטעון שהיה לה להבין מעצמה שלא הייתי צריך להם להוצאה מאחר שהפקדתי אצלה והייתי סבור שתקברם כמנהג כל אדם בשלו כי כן היו נוהגים באותם דורות לקבור מה שלא היה צריך להוצאה להם ודוקא זה שהוא נפקד נפטר בהאי טענה אבל שומר שכר לא מיפטר שהיה לו לפרש כן כתב הרנב"ר ז"ל ושמעינן מינה דאע"ג דשומר שכר צריך להיות יושב ומשמר מ"מ יכול למסור ביד בני ביתו הנאמנים לו לשמור ולא מצי למימר ליה משכיר אתה היית מחויב לשומרו בעצמך : משתבע איהו וכו' . משום דזוזי לאו דבר מסוים הוא ולא ידע אי הנהו זוזי ממש דאפקידו גביה אינהו דאפקיד לה איהו מ"ה משתבע דאינהו הוו אבל בדבר המסוים כגון כלים וכיוצא בהן שני נשבע ולא ראשון . הרנב"ר ז"ל : הנה לבקרא מסרתיה . וסמכתי עליו שיעיין בו מפני שהוא בקי בשוורים יותר ממני ואם ימצא בו מום הייתי מחזירו לבעליו כדין מקח טעות ואי לאו הכי היה פושע האפוטרופוס שהניחו בביתו ולא השגיח עליו אם היה אוכל אם לאו ואם כן אפילו היה האפוטרופוס שומר חנם שמנוהו אבי יתומים חייב כן כתבו הרשב"א והרנב"ר בשם רבינו האי גאון ז"ל שכתב כן בספר המקח ודעת הראב"ד ז"ל שאם מנוהו בית דין שומר שכר הוא וחייב בההיא הגהה *דמהני ליה בי דינא וכתבו האחרונים ז"ל שהדין דין אמת : איבעי ליה לעיוני . שכיון שהוא שומר שכר אף על גב דלא הוי פשיעה ממש חייב כיון דהוא קרוב לפשיעה :

*) בדפו"י סגי' ואז די

דאין משביעין א"א על פקדון ואינה משלמת א"כ יש לה נכסים שאין לבעלה רשות בהם אבל כותבין עליה פסק דין לכשתתאלמן או תתגרש תשלם ומהר"ם ס"ל דאין משביעין א"א על פקדונות ואזיל לשיטתו דס"ל דאינה משלמת הפקדון שיושבת תחת בעלה כמו שהאריך בזה המרדכי בשמו ומכל מקום כתוב בהגהות מרדכי דרבינו עזריאל פסק דנהי דאין משביעין א"א מכל מקום מחרימין סתם על כל היודע מכל התביעות שתובעין לה והאשה שיש לה בעל צריכה להודות בכח החרם סתם ואם הוא פקדון שהופקד בידה היא צריכה להחזיר ומכאן ראיה דבעלי הדבר צריכין להודות בכח החרם סתם: ובאשר"י שם פ' החובל יש הגהת א"ז שכתב שקטן שחבל באחרים חייב לשלם כשיגדיל והביא ראיה מדברי רש"י פרק הגוזל קמא שכתב דכפייה לפרס לרב אשי שטרף שטר חבירו בילדותו ואגבי מיניה גוביינא מעלייתא אלמא דס"ל דהחובל ומזיק בידים כשהוא קטן צריך לשלם לכשיגדיל ועוד הביא ראיה כיון דמצינו דשור של קטן שהזיק משלמין היתומים לכי גדלי כ"ש היכא דאינהו גופייהו קמזקי ומיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק וסמ"ג עשין ע' והרא"ש שם וטור א"מ סימן נו וסימן תכ"ד כתבו שאפי' נתפסה השוטה ונתפקח החרש והגדיל הקטן אין חייבין לשלם ואפילו שהקטן מודה אפילו שיש לו מה לשלם ואפילו לאחר שיגדיל בכל ענין וכן השוטה וכן החרש ונ"ע קצת על דברי הרא"ש דפרק שור שנגח ד' וה' כ' דשור היתומים שהועד משלמין הנזק ואף על פי דאין נזקקין לנכסי יתומים א"כ רבית אוכלת בכן הכא נזקקין משום דניזקין שאני ולטובת העולם שלא ירבו להזיק נזקקין לנכסיהם אפילו כשהן קטנים אלמא דחייב לנזקין משום ישוב העולם והכא כשהזיקו אינהו למה לא ישלמו לפחות לכשיגדילו היה לן למיכתב עליהן שטר חוב עתה כדי שלא יהיו רגילין בכך וישלמו לכשיגדילו וה"כ נ"ע על מיי' דפ"ו מהל' נ"מ כתב דמשלמין הקטנים היזק שעשה ממונן לכשיגדילו והכא בפ"ד מהלכות חובל ומזיק כתב דפטורין לכשיגדילו וע"ש לעיל בכ"י : א וכתב מ"מ פ"ה מהל' שאלה ופקדון דתרתי בעינן שיהיו העניים אנשים ידועים ושיהיה חלק כל א' ידוע וכתב המרדכי שם דאפי' אין זה הארנקי מיקץ קיץ לעניים מ"מ אם אמר הגבאי לשומר שמור לי לצרכי ארנקי של צדקה ואם תפשע תתחייב לי חייב ואינו יכול לפטור עצמו אלא משלם לגבאי והגבאי אינו יכול להחזיק לעצמו ולומר כיון דמן הדין היה השומר פטור לולי שכך התניתי עמו אני זכיתי בכן אלא יש לו לגבאי להחזיר לעניים כי למה יעשה סחורה במעות של צדקה ואין לו לגבאי להרויח בדבר וי"ל דהא דאמר דכי לא קיץ דפטור השומר דוקא שהפקידו אצלו עתה ארנקי של צדקה אבל ראובן שהפקיד ביד שמעון מעות וא"כ בעוד שהן פקדון נדר אותם לעניים או אם פשע בהן שמעון חייב דהא מתחלה בתורת שמירה אתו לידיה ואין המעשה דקדק

א מיי' פרק ו מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור חו"מ סי' רצד :

ב מיי' פרק ד מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור חו"מ סי' רצא:

ג מיי' פרק טז מהל' מכירה טור חו"מ סי' רלב :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) דלא שלא בא יד אבל אם אין עדים לו רק שנגנבה או נאבדה וצריך לישבע שלא פשע בה אגב אותה שבועה נשבע נמי שלא שלח בה יד אשר"י :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב פטור: (ב) נ"ב זיל שלימי : (ג) נ"ב יודה :

[דף פו ע"א]

הגהות חו"י

(א) אסמכתא היא דאל"כ ליבעי ידו ממש דהכי מסקנת הש"ס פ' הזהב דף נו ע"ב דידו ידו ממש וגם גבי גט אמר אין לי אלא ידה וכו' : (ב) עי' לעיל ברי"ף רמז שכו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב וכך: [ב] נ"ב לשון גמרא והאידנא דשכיחי גשושאי אין להם שמירה אלא בשמי קורה והאידנא דשכיחי פרומאי אין להם שמירה אלא ביני אורבי: [ג] נ"ב פי' בלסטין מזוין :

נ"ל דמהמני

משאכ בחילוף הדברים כמו שכתבנו בסמוך לעיל ועיין לעיל דין שומר שבאו עליו אנסים ולקחו מידו מעות פדיון שבוים: ב בדין אפוטרופסין שפשעו בנכסי יתומים איכא פלוגתא כתבו שם התוס' בשם הר"ר חיים דאפוטרופסין לא משלמי אפילו פשעו בשל יתומים והא דאמר בהניזקין דאפוטרופסין נשבעין הייני דלא עכבו כלום משלהם אבל אין נשבעין שלא פשעו דאפילו פשעו פטורין בין שכל נכסי היתומים נתונים ביד האפוטרופוס שהאמינוהו עליהם בין שאין הנכסים ביד האפוטרופוס אלא שהוא כמו שומר על קצת נכסיו מפני תקון העולם כגון האפוטרופוס שעושין לשור היתומים שמזיק בכל ענין פטור על הפשיעה משבועה ומתשלומין והר"ר שלמה בחור בר יוסף דקדק

דאשכחוה למרי דתורא · שאילו [לא היה] על הבקרא שהוא שומר שכר לשלם ליתומים דמי שור מעליא: ספסרא · קונה ומוכר ביום שקונה: משתבע ספסרא · ואינו יכול לומר הבקרא [איני יודע אם אני חייב דספק הוא שמא ידע הוא במום זה וא"כ] איני חייב ליתן לו כלום דהאומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור שהרי מת השור קודם שישלם הספסרא ליתומים וא"כ כבר נתחייב הבקרא ליתומים ואינו יכול לפטור עצמו בספק זה לומר שמא ידע הספסרא משום דהספסר במקום יתומים עומד כיון ששילם להם ואין היתומים רשאים לעשות סחורה בפרה שלו וחוזרת לבעלים הראשונים הלכך דמי לאומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם פרעתיך דחייב: דמי בשר בזול · פרש"י ז"ל שדרך פשרה הטיל ביניהם כיון שלא היתה כל כך פשיעה דמצי אמר בהדי תורא אוקימתיה כדאמר רמי ומש"ה לא חייבו אלא דמי בשר בזול דהיינו פחות שליש כדאיתא פרק מי שמת (דף קמו:) [אבל אי הוה בקרא פרע ליתמי הוה חייב למפרע להו דמי שור מעליא כיון שהוא שומר שכר ויתמי לאו בני מחילה נינהו]:

ההוא גברא דאפקיד כשותא · למח נמשך כחוט למעלה מן הקוצים ומטילין אותו לתוך השכר: כריא · כרי: לסרסיא · לעושה שכר שלו: מהא רמי · הראהו הכרי שלו ואמר ליה מזה תטול לצורך השכר: ומהא לא תרמי · מאידך של פקדון והייתי סבור שהיה מראה לי מקום: ואי שהה שיעור · תלמודא פריך אם היה כרי שלו קרוב ושל פקדון רחוק ושהה השליח שיעור מהלך דרך הקרוב ולא אייתי: הא משתרשי · הלא הוא נשכר בכשות של פקדון שהטילו בשכר ושלו עמד שלם: חלא · החמיץ: בכיסי · שיש קוצים מעורבין בהוצו כשותא ואינו משביח השכר כראוי וקשה בעיניו שהטילו לתוכו: ומשלם ליה דמי כיסי · שיעור לפי מה שהשביח ולא לפי מה שהיה שוה ודוקא משום שהיה שומר · חנם הוא דנפטר קלא בטענה זו אבל שומר שכר הוה ליה לפרש ולמימר ומהא לא תרמי הרנב"ר ז"ל:

מתני' המפקיד מעות אם צרורין. מפרשים בגמ' דצרורין ותתומים שהיינו אבל משום צרורין אחוד מותר היה להשתמש בהן כיון שהמפקיד לשולחני יודע שהשולחני צריך תמיד למעות והא שצררן דרך כל אדם הוא לצור מעותיו וכולה מתני' מפרש בגמ':

גמ' האי תיקו הוא תיקו דאיסורא ולחומרא ולפיכך לא ישתמש בהם היכא דאיכא קשר משונה וכ"כ הרי"ף ז"ל: אפי' נאנסו · קאמר מתני' דחייב באחריותן ואפי' לא נשתמש בהן דמהשתא הוי שואל עלייהו: נאנסו לא · כל זמן שלא נשתמש לא הוי שואל עלייהו אבל בגניבה ואבדה חייב

רש"י

הית:דאשכחוה למריה דתורא·המוכר: ושקול מיניה זוזא · דאמרו ליה מקח טעות הוא: אלא [ב] מאי קטעין · מי תובע כלום: מריה דתורא · המוכר: ספסירא · קונה בהמות בשוק ומוכר ביום (ט) שקונה: אישתבע · ספסירא דלא הוה ידע: ומשלם בקרא · לספסירא דספסירא קאי במקום היתומים ומשלם ליה בקרא דמי בשר בזול שהוא שני שלישים והשליש מפסיד דשויל פשרה ביניהם אבל אי [ג] הוו מפסדי יתומים לא היו עושין פשרה בממון יתומים כי לאו בני מחילה הם אבל עתה דמשלם לבעלים והוא לא פשע כל כך דבהדי תורא אוקמיה ולכך עושין פשרה: כשותא · הופכ"א שמטילין בשכר: כריא · כרי: א"ל בעל הבית לסרסיה · לאסר על ביתו העושה לו שכר: מהאי רמי · הראהו כרי שלו וא"ל מזה תטיל לשכר: ואי שהה · תלמודא פריך אם היה כרי שלו (י) קרוב ודפקדון רחוק גלי דעתיה הבעל הבית דניחא ליה דידע דמביא מכרי הפקדון ולא מיחה בידו: והא קא משתרשי · הלא הוא נשכר בכשותא דפקדון שהטיל בשכר ושלו נשאר וישלם משלו: חלא · החמיץ: כיסי · כשות [ד] גרוע ולא השביח השכר כרצונו ומשלם לו לפי מה שהשביח אע"פ ששוה הכיסי יותר על ידי ריכוך: משום דצרורין לא ישתמש בהן · בתמיה כיון דיודע שדרך שולחני תדיר להשתמש במעות מה יש גילוי דעת כאן שאינו חפץ שישתמשו דדרך כל אדם לצור מעות: ואפילו נאנסו · קאמר מתני' שחייב באחריות דהוי שואל עלייהו ואע"ג דלא נשתמש בהן: נאנסו לא · כל זמן שלא נשתמש בהן [לא הוי שואל עלייהו·להתחייב אפי' לא נשתמש בהן]:

נר מצוה

דאשכחוה למארי דתורא ושקול יתמי זוזי מיניה ואלא מאן קא טעין מארי תורא אמר איבעי להו לאודען מאי מודען ליה מידע ידיע דמקח טעות הוא הב"ע (א) בספסרא דזבין מהכא ומזבין להכא [הלכך] משתבע איהו דלא הוה ידע ומשלם בקרא דמי בשר (ב) בזול ההוא *גברא דאפקיד כשותא גבי חבריה והוה ליה לדידיה נמי כריא דכשותא א"ל לסרסיה מהאי רמי אזל איהו רמא מאידך המופקד אמר רב עמרם היכי לדייני דייני להאי דינא נימא לדידיה זיל שלים אמר אנא אמרי ליה מהאי רמי ואזיל איהו רמי מאידך נימא לסרסיה שלים אמר לא אמר לי מהאי רמי מהאי לא תרמי ואי שהה שיעור לאיתויי ליה מכשותא דידיה ולא אייתי ליה גלי אדעתיה דניחא ליה למירמא מהאי דפקדון (אלא הב"ע) בדלא שהא והא קא משתרשי ליה רב סמא בריה דרבא אמר בדהוה ההוא שיכרא חלא רב *) אסי אמר בכיסי *ומשלם ליה דמי כיסי פירוש כיסי כשות שאינה מתוקנת והיא צריכה ריכוך: **מתני'** המפקיד מעות אצל השולחני אם צרורין לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן ואם מותרין ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן אצל בעה"ב בין כך ובין כך לא ישתמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן והחנוני כבעה"ב דברי ר"מ ר' יהודה אומר כשולחני: **גמ'** משום דצרורין לא ישתמש בהן אמר רב אסי אמר רב יהודה בצרורין ותתומין שאנו רב מרי אמר בקשר משונה ואיכא דאמרי בעי רב מרי קשר משונה מאי תיקו הלכך לא ישתמש בהן: לפיכך אם אבדו חייב באחריותן: אמר רב הונא ואפילו נאנסו [א] ורב נחמן אמר נאנסו לא אבל [בגניבה ואבידה חייב] בההיא הנאה דאי מתרמי ליה זבינא דאית ביה רווחא זבין בהו (ג) הוי עלייהו שומר שכר והלכתא כר"נ והני מילי היכא דאבדו ועדיין לא אשתמש בהו אבל אי אשתמש בהו הוו להו הלואה גביה וקמו להו ברשותיה ואי איתניסו (א) ליה חייב ובהא אפילו ר"נ מודה (א) וכן כתב רבינו האי גאון זצ"ל: **מתני'** השולח יד בפקדון ב"ש אומרים ילקה בחסר וביתיר וב"ה אומרים כשעת הוצאה (ד) ור"ע אומר כשעת התביעה: *החושב לשלוח יד בפקדון ב"ש מחייבין וב"ה אומרים אינו חייב עד שעה שישלח יד (ה) (כיצד) הטה את החבית ונטל ממנה רביעית ונשברה אינו משלם אלא רביעית הגביהה ונטל ממנה רביעית ונשברה משלם את הכל: **גמ'** אוקימנא לפלוגתא דבית שמאי ובית הלל דבשבח (ו) גזלה הוא [דפליגי] דב"ש סברי שבח גזלה דנגזל הוי ובית הלל סברי שבח גזלה (ז) דגזלן הוי (ח) כגון שגזל

*) בגמ' סגי' אשי

ואפילו לא נשתמש בההיא הנאה דאי מתרמי ליה זבינא וכו' מהניא *) בפרוטה למהוי שומר שכר עלה אבל לגבי דמי אבדה דקי"ל לעיל פרק אלו מציאות (דף כט:) כר' טרפון דאמר ישתמש בהן ואסיקנא דכיון דשרו ליה רבנן לאישתמושי בהו הוי שואל עלייהו ואע"ג דלא נשתמש בהו כמאן דאישתמש בהו דמי וחייב באונסין התם **) הוא משום דמעיקרא אפי' לא היה יכול ליהנות מהם הוי חייב בגניבה ואבדה משום דהוה שומר שכר משום פרוטה דרב יוסף שהיה פטור לתת פרוטה לעני בעוד שטריח בה ומשום שיכול ליהנות ולהשתמש בהן מסקינן (ב) ליה לדינא לחייבו כשואל אבל הכא לא הוה כשואל עד שישתמש בהן וכן דעת הרי"ף ורבינו האי גאון וכל האחרונים ז"ל: **מתני'** השולח יד בפקדון · מפרשינן בגמרא פלוגתא דב"ש וב"ה לענין שבח גזלה ופסקינן כב"ה ולא כר"ע: החושב לשלוח יד וכו' · שאמר בפני עדים אטול פקדון זה לעצמי ולא הגביהו כלל: עד שישלח בו יד · שהגביה ע"מ ליטול ואע"ג דלא נטל: **גמ'** שבח גזלה דנגזל · והכי קאמרינן ילקה בחסר דהיינו כמה שחסרה דהיינו גיזותיה · ויתר מה שהותירה כגון אם נתעברה דב"ש סברי הכל ישלם כר"מ דברייתא וב"ה סברי כרבי יהודה דשבח גזלה דגזלן ולפיכך אמרו כשעת הוצאה דהיינו כשעת הוצאה מבית הבעלים והלכתא כב"ה הלכך שבח גזלה דגזלן הוי ולענין זילא שנתזלה ביד הגזלן מתני' הוא דתנן כל הגזלנים משלמים כשעת הגזלה ולענין יוקרא אם נתייקרה בידו הגזלה מפורש הכא בסמוך:

*) נ"ל כפרוטה וכ"ה בדפו"י. **) זהו תירוצו של רבינו אפרים המנם נפיל הבית המחבר התירוץ שכתב הרנב"ריז"ל ע"ש ד"ת.

מעיקרא

מלחמת ה'

ועוד מישתבע איהו דלא ידענא ומשלם בקרא דמי וכו' ולי נראה שהוא נלמד מדין נגזל שהוא נשבע ונוטל:

אמר הכותב איני יודע בהן לא שוה כלל שטעם הנגזל מפני שיש לו עדים שנטל מביתו כלום לפיכך אינו נאמן לומר לא נטלתי לא בדבורו ולא בשבועה והכי אפי' מסור לאנסין שהוא גזלן גמור לא עשו בו תקנת נגזל הואיל ולאו בידים קא עביד כ"ש זה אם לא שמר כדרך השומרים וכ"ש שאין עליו תורת נגזל כלל והתימה למה הוא חייב והרי הוא כאומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע שפטור שכיון שאינו יודע אם מתחייב באותה שמירה אם לאו פטור הוא כעינן מה שכנינו שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב והוינן בה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע הוא ופטור ואוקימנא כגון שיש עסק שבועה ביניהם הכא נמי אמאי נוטל כלל זו היא שאלה. והתשובה שכיון שהבקרא בשעה שמתה שומר שכר לספסירא הוא על דרך תחזור פרה לבעלים והרי לא שימר כראוי נתחייב מעתה בתשלומין וזו אינה מה למתנתנו דהתם אינו יודע שהוא שואל עליה בשעת אונסים אבל זה מודה שמחייב במירתו ואין טענת פשיעת הבעלים פוטרת לו כלום בשמא אבל מחייבת את הבעלים שבועה שזה כלל גדול בדין שכל הטוענין ממון בדבר שאין הלה יודע נשבעין ונוטלין וכן מה שכתב דהאי דמשלם דמי בשר בזול משום דלשחיטה היה עומד ונגוד וכחוש הוא ואין אדם לוקח בשרו אלא בזול מכל שאר הבשר אין זה נכון דכל בזול פחות ממה ששוה בשוק הוא ואם נותן לו כמו שאדם לוקח בשרו של זה אין זה דמי בשר בזול אלא בשוויו הוא והטעם הנכון דכיון דלית ליה ככי ושיני לא היה יכול להמתינו עד יומא דשוקא וכל מה שאדם מוכר מקמי יומא דשוקא פחות מכדי דמיו מוכרו כדאמרינן התם האי מאן דגזל תביתא דחמרא ביומא דשוקא שוי חמשא ובשאר יומי שוי ארבעה וכו' אף כאן אלו היה יכול להמתין עד יום השוק היה משלם לו כשער של יום השוק וכיון שלא היה יכול להמתין משלם כשער של עכשיו שהוא שער הזול כך פי' ר"ת ז"ל: **ועוד** אלא הכא בשבח גזלה קא מיפלגי וכו' שכן גזותיה וולדותיה משעת שליחות יד עד שעת תביעה בכ"ד: **אבר** הכותב ותמה על עצמך בי דינא מחייבי ליה אשמו והוא קני לה לגזלה ועד האידנא לא קניא ואיכא בארעא וגיורא בשמי שמיא ותו דרחמנא אמר יתננו ביום אשמתו ואת אמרת דביום אשמתו קנאו ולא דמי לדרשא דאשר גזל דהתם כתיב והשיב אשר גזל אלמא ישיב כעין שגזל ולא יותר אבל יתנם ביום אשמתו לא משמע הכי ומה שכתב וגם כתב בפי' דברי ב"ש כגון שגזל רחל שאינה טעונה וכו' וכדמעיישא בהשיה ברייתא בדוכתא לא משכחת לה דמתוקמא הכי כדמוקים לה איהו אלא או בטעונה וגזזה לר"מ או בשאינה טעונה ונטענה אצלו ולא גזזה לר' יוסי:

המאור הגדול

מישתבע איהו דלא ידענא ומשלם בקרא דמי בשר בזול ה"ר שלמה ז"ל מקהי בה קהיאתא מנא ליה לרמי האי דינא ומוקים לה כעין פשרה משום דמשלם בזול ולי נראה שהוא נלמד מדין נגזל שנשבע ונוטל ואף זה תורת נגזל עליו כיון דספסרא הוא וקא טעין ואמר מיבעי לך לאודוען והאי דמשלם ליה בקרא דמי בשר בזול משום דלשחיטה היה עומד ונגוד וכחוש היה דלא הוה ליה ככי ושיני ואין אדם לוקח בשרו אלא בזול מכל שאר הבשר ולא הות הכא פשרה כלל: **אלא** הכא בשבח גזלה קא מיפלגי. פי' וביתר קא מיפלגי ובשבח גזלה שלא על גבי גזלה כגון טעונה וגזזה ובפלוגתא דר"מ ור' יהודה ובין לרב זביד בין לרב פפא דאיפליגו במימרא דר' יהודה כדאיתא בב"ק ע"כ לא פליגי אמוראי אליבא ד"ר יהודה אלא בשבח על גבי גזלה אבל בשבח שלא ע"ג גזלה כגון טעונה וגזזה מעוברת וילדה דכ"ע אית לה

מעיקרא· כשגזלה: והשתא· כששתה או תברה שהוציאה מן העולם: הדרא למרה בעינא· דאם איתא בעולם היתה חוזרת בעין דכי אמרינן כל הגזלנין משלמים כשעת הגזלה הייט היכא דליתא בעולם אבל איתא בעין בין שהוקרה בין שהוזלה חוזרת כמות שהיא והכי הלכתא כרבא דלענין יוקרא אי איתבר ממילא משלם זוזא כדמעיקרא אבל אי תברה או שתיה כיון דההיא שעתא הוא דמזיקא ליה בידים משלם ארבעה ואתיא כבולהו כב"ש וכב"ה דהא איכהו לא פליגי בהא לענין יוקרא וזולא כדאמרינן לעיל אלא לענין שבח ופירות: כשעת התביעה· כמו ששוה הגזלה ביום שתובעה לדין: הלכה כב"ה דאמרי כשעת הוצאה· כלומר מבית הבעלים שהוא יום הגזלה וכל המפרשים ז"ל פסקו כרבא שהוא בתרא: לא שנו· הכא דלא הגביהה ונשברה לאחר זמן שהטה אותה שאינו משלם אלא רביעית ופטור על שאר החבית: אלא נשברה· דוקא דהוי אונס והרי לא קנאה להתחייב באונסיה: אבל החמיצה· פשיעה היא ומזיק בידים שבשביל שחסרה החמיצה שכן דרך יין להחמיץ בכלי *חרס: גירי דידיה· חצים שלו גרמי לה: והכי הלכתא דקי"ל שליחות יד אינה צריכה חסרון אלא כיון שהגביה על מנת ליטול חייב· רבינו

א שגזל רחל שאינה טעונה ונטענת אצלו וגזזה או שלא היתה מעוברת ונתעברה אצלו וילדה דבית שמאי סברי (א) משלם אותה ואת גזותיה ואת ולדותיה ובית הלל סברי גזלה חוזרת בעיניה ובפלוגתא דהני (ב) תנאי דתניא הגוזל את הרחל גזזה וילדה משלם אותה ואת גזותיה ואת ולדותיה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר גזלה חוזרת בעיניה אבל ביוקרא וזולא לא פליגי (ג) ודייקינן מדקתני בית שמאי אומרים ילקה בחסיר ויתיר ולא קתני ביוקר ובזול שמעינן מינה דבשבח גזלה פליגי אבל ביוקרא וזולא לא פליגי והא דאמר רבא לענין יוקרא וזולא [א] דברי הכל היא דאמר רבא האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שויא זוזא והשתא שויא ארבעה תברה או שתיה משלם ארבעה כשעת הוצאה מן העולם איתבר ממילא משלם זוזא כשעת הוצאה מבית בעלים מאי טעמא כיון דאי איתה הדרה למרה בעינא ההיא שעתא דקא שתי לה או דקא תבר לה קא גזל לה איתבר ממילא משלם זוזא מ"ט השתא לא עבד לה ולא מידי (א) אימת קא מחייבת ליה אההיא שעתא דגזלה ההיא שעתא דגזלה זוזא הוא דהוה שויא וכן הלכתא והיכא דמעיקרא שויא ארבעה והשתא שויא זוזא בין שתיה בין תברה בין איתבר ממילא משלם ארבעה כדמעיקרא דבחסיר ליכא מ"ד דמשלם כי השתא דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה: ר"ע אומר כשעת התביעה. כלומר אם גזל רחל שאינה טעונה ונטענת אצלו וגזזה ואח"כ תבעו בבית דין גזלה חוזרת בעיניה ואינו משלם לא את גזותיה ולא את ולדותיה אבל אם בשעה (ד) שתבעו בבית דין היתה טעונה ואפילו שקדם וגזזה לאחר תביעה או שילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה [ב] דברי ר"ע אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי עקיבא ומודה רבי עקיבא במקום שיש עדים שלא (ה) היתה טעונה בשעה שגזל שמשלם כשעת הגזלה ואע"פ שהיא טעונה בשעת התביעה [ג] דאמר קרא °לאשר הוא לו יתננו (ב) וכיון דאיכא עדים מההיא שעתא איחייב ליה אשמה ובי דינא גלוי מילתא בעלמא הוא ור' יוחנן אמר חולק היה ר"ע אפילו במקום שיש עדים [ד] והלכתא כמותו ורבא אמר הלכה כבית הלל וקי"ל כרבא דבתרא הוא: החושב לשלוח יד בפקדון בית שמאי מחייבין ובית הלל אומרים אינו חייב וכו': *מנא הני מילי דת"ר °על כל דבר פשע בית שמאי אומרים מלמד שחייב על המחשבה כמעשה ובית הלל אומרים אינו חייב עד שישלח יד בפקדון שנאמר °אם לא שלח ידו במלאכת רעהו אמרו להן בית שמאי לבית הלל והלא כבר נאמר על כל דבר פשע אמרו להן בית הלל והלא כבר נאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו אם כן מה ת"ל על כל דבר פשע שיכול אין לי אלא [הוא] אמר לעבדו לשלוחו מנין ת"ל על כל דבר פשע: הטה את החבית וכו'· אמר *רבא לא שנו אלא נשברה אבל החמיצה משלם את כולה מ"ט גירי דידיה אהנו בה: הגביהה ונטל ממנה רביעית וכו': אמר שמואל לא נטל ממש אלא כיון שהגביה ליטול אע"פ שלא נטל כמי שנטל דמי וחייב °וכן הלכתא דקיימא לן שליחות יד אינה צריכה חסרון ואפילו למאן דאמר [ה] צריכה חסרון בהא מיחייב דניחא ליה דתהוי האי חבית בסים להאי רביעית· גרסינן בפרק חזקת הבתים* תנו *רבנן אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קיבל מן האשה יחזיר לאשה מתה יחזיר לבעלה קיבל מן העבד יחזיר לעבד מת יחזיר לרבו קבל מן הקטן יעשה לו סגולה מאי סגולה איכא דאמרי ספר תורה ואיכא דאמרי דיקלא דאכיל מיניה תמרי· וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הם אי מהימני יעשה כפירושן ואי לא יעשה פירוש לפירושן ואיכא דאמרי אי אמידי יעשה כפירושן ואי לא יעשה פירוש לפירושן:
גרסינן

רש"י

אפילו במקום עדים· אפילו יש עדים שראו שגנב לא אמרינן מההוא שעתא מיחייב בה אלא משעת העמדה בדין: הלכה כב"ה· דאמרי כשעת הגזלה: אומר לעבדו· שישלח בו יד וכן עשה: מנין שחייב: אלא נשברה· דאונס הוא והוא לא קנאה להתחייב באונסים אבל החמיצה פשיעה הוא ומזיק הוא בידים דבשביל שחסרה החמיצה שדרך היין להחמיץ בכלי חסר: גירי דידיה· חצים שלו גרמו לו להחמיץ: בסים· שתשמור אותו רביעית שלא יחמיץ ונעשה שואל על כל החבית: אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים· דאיכא למימר גנבום מבעליהן ואסור לסייע ידי עוברי עבירה וכשלא יקבלם יחזירו למקומן שנגנבום: יחזיר לאשה· ואין לנו להחזיקם כגנבים: מתה יחזיר לבעלה· דממה נפשך עכשיו הוא של בעלה: יחזיר לרבו· דמה שקנה עבד קנה רבו ונראה דאפילו נשתחרר העבד ואחר כך מת יחזיר לרבו כי עבד היה כשהפקיד וסתם עבדים גזלנים הם אבל נתגרשה האשה ואחר כך מתה יחזיר ליורשיה ולא לבעלה דמשנתגרשה אין הבעל יורשה: קבל מן הקטן לא יחזיר לו· כי אינו יודע לשמור וכמשליך לאיבוד דמי: אלא יעשה לו סגולה· אוצר עד שיגדל ויחזיר לו: וכולן· אפי' קטן: בשעת מיתתן· אורחא דמילתא נקט דכשהן בריאים אם הם רוצים להחזיר לבעלים יטלו מן הנפקד ויחזירו להם: יעשה הנפקד כפירושיו ויחזיר לאותו פלוני: ואם לאו. שנראה לנפקד שאינו של אותו פלוני אלא של בעלים אלא שמתוך בושה אין רוצים לומר שהוא של בעלים שלא יחזיקו אותם כגנבים: יעשה הנפקד פירוש אחר לפירושם ויחזיר

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' שאלה ופקדון ופכ"ב מהל' אישות סמג עשין פח טור אה"ע סי' פו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל אמאי [וכ"ה בד"ק]: (ב) נ"ב ביום אשמתו ביום שנתחייב לו אשמה :

הגהות חו"י

(א) והיינו חסר מגיזה ויתיר שנתעברה אצלו: (ב) נ"ע דהכי אוקימנא ברי"ף ר"פ הגוזל קמא בגזלה טעונה עמש"ש: (ג) נ"ל דדייקינן: (ד) בהא פליג ר"ע . וכ"ע דבפרק הגוזל קמא מסיק דשבח שע"ג הגזילה דכ"ע לגזלן: (ה) נ"ל אלא היתה טעונה כו' :

ויקרא ה

דף מד. שמות כב

שם

בגמ' א' רבה

[דף פז ע"א]

שמט דף נה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לאפוקי בתחילה רצה לפרש בגמרא דפליגי בתימרא דרבה : [ב] תי' דברי ר"ע גרסמי' למחוק : [ג] נ"ב פי' טעמא דר"ע כשעת התביעה מדכתב ביום אשמתו ביום שבא החיוב וכיון דאיכא עדים מההוא שעתא איתייב ליה : [ד] נ"ב ל"ג דכתיב ביום אשמתו וכי דינא הוא דמחייבי אשמה : [ה] נ"ב ודוקא כיין שייך האי טעמא דהחמיץ אבל בחבית של שמן ס"ל מ"ד דצריכה חסרון חסרון ממש. עי' מה שכתוב לעיל בפרקין על הגליון של הג"י ד"ה איתמר וכו' :

שלטי הגבורים

א בדין גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה דאמרינן התם דהגזלן משלם דמי פרה העומדת לילד דמי רחל הטעון ליגזז איכא פלוגתא הרא"ש הוכיח דמעוברת וילדה מקרי שינוי בכמה ראיות עש"ב וכ"כ הר"ס בשם הר"ן ז"ל דהוי נמי שינוי בגוף הבהמה וכ"כ הטור חו"מ סימן שנ"ד וסימן שס"ב אבל מדברי מיי' פ"ב מהל' גזילה מוכח להדיא דגיזה ולידה לא הוי שינוי מעשה שהרי איהו ס"ל דכל שנשתנית שם הגזילה אפילו בלא יאוש קננהו הגזלן התם פ"ב מהלכות גזילה ואחר כך באותו פרק עצמו דכי ליכא יאוש אפילו גזל פרה מעוברת וילדה אינו קונה גוף הפרה וכן נראה דעת רש"י ז"ל: בדין גזל פרה ריקנית ונתעברה אצלו או רחל ריקנית ונטענה אצלו וכא הנגזל לתבוע דין הגזילה בין שילדה עד שלא תבעו בדין בין שתבעו לדין בעוד שהפרה והרחל טעונות דאכתי השבח עלייהו דאיתא פרק הגוזל קמא דף צה איכא פלוגתא לדברי הרא"ש שם והטור חו"מ סימן שנ"ד שבח שע"ג גזילה דגזלן הוי אפילו לא נשתנה אצלו דגזלן כלל מ"מ הוי שלו ל"ש שבח דאתי ממילא כי האי דלידה וגיזה ל"ש שבח דאתי מחמת הוצאה ל"ש נתיאשו הבעלים קודם שהשביח ל"ש לא נתיאשו בכל ענין שבח שע"ג גזילה דגזלן הוי ולהרא"ש ודאי ניקנינהו לגוף הגזילה וגם השבח שעליו ומסלק הנגזל בדמים הלכך כששבח שעל הגזילה אינו דבר דהוי שינוי שאינו קונה גוף הגזילה אלא השבח נראה דכשמחזיר לו הגזילה שמין השבח ונוטל מן הנגזל דהא לעולם ס"ל דבדמים מסלקים ולא בגוף השבח ומיי' פ"ב מהל' גזילה ס"ל דאע"פ דשבח גזילה דגזלן הוי מ"מ איכא חילוק בין השביח קודם יאוש בין השביח לאחר יאוש בין שבח דאתי ממילא בין שבח דאתי מחמת הוצאה ומה שכתב הטור חו"מ סימן שנ"ד בשם מיי' ז"ל ואם אחר יאוש השביחה משלם כשעת הגניבה כיצד וכו' דבר זה לא תמצאנו במיי' ונראה שהוא טעות סופר דאי אמרת דהפרה והולד יחזרו לגנב נמצאת אומר דלמיי' הוי שינוי וכמה קושיות קא מגבבתו הדדי הדא ממיי' למיי' גופיה דאיהו כתב שם בסמוך דאע"פ שילדה אינו קונה גוף הפרה והכא אומר שקנאה וכן מטור אדידיה דהא בסימן שס"ב כתב דלמיי' לא הוי שינוי ולדברי מיי' וסמ"ג בשגנב בהמה שבשעת גניבה שויא ארבעה ובשעת העמדה בדין שוה א' משלם תשלומי ד' וה' כשעת העמדה בדין ולדברי הרא"ש ובנו משלם תשלומי ד' וה' כשעת טביחה ומכירה ונפקא מינה דלדברי הרא"ש אם הוקרה או הוזלה בין טביחה להעמדה בדין בתר שעת טביחה אזלינן ולדברי מיי' בתר שעת העמדה בדין אזלינן :

המאור הגדול

ליה לרבי יהודה דגזלן הוי ומשלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז וכבר פרישנא התם דיקא נמי דקתני ב"ש אומר ילקה בחסר וביתר ולא קתני ביוקר וזול ובה"א כשעת הוצאה ופירושה כשעת הוצאה מבית הבעלים והיא בשעת שליחות ידו בה מאותה שעה נעשה עליה גזלן לקנות שבחיה מאותה שעה ואילך שכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה רבי עקיבא אומר כשעת התביעה פי' אינו נעשה גזלן לקנות שבח הגזילה שהם גזותיה וולדותיה משעת שליחות יד עד שעת תביעה בב"ד הילכך מה שגזז ומה שילדה משעה ששלח בה יד קודם תביעה הרי הוא לבעלים ומה שגזז ומה שילדה לאחר שתבעו בב"ד על שליחות ידו בה באותה שעה קנה שבחיה שהם גזותיה וולדותיה כגזלן והרי הם שלו ומודה ר"ע במקום שיש עדים על שליחות יד שאינו מתחייב מפי עצמו אלא מפי עדים נעשה גזלן לקנות שבחיה משעת שליחות ידו דכתוב בשומר לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו דבגוזל את הגר ונשבע הכתוב מדבר ובשבועת הפקדון ודריש ליה יתננו ביום אשמתו כדדרשינן והשיב את הגזלה אשר גזל יחזיר כעין שגזל ה"נ יתננו כעין יום אשמתו וכיון דאיכא עדים בשליחות ידו מההיא שעתא הוא דאיחייב ליה אשמה ובאותה שעה נעשה עליה גזלן לקנות שבחיה ור' יוחנן אמר חלוק היה ר"ע ואף במקום שיש עדים משום דבי דינא הוא דמיחייבי ליה אשמה ולא עדים ולא נעשה עליה גזלן לקנות שבחיה עד שעת תביעה כך נראה לי פי' דברי ר' עקיבא ולא כדברי הרי"ף ז"ל שכתב בחילוף מה שכתבתי בדברי ר' עקיבא תם כתב בפירוש דברי ב"ה כגון שגזל רחל שאינה טעונה ונטענה אצלו וגזזה או שלא היתה מעוברת ונתעברה אצלו וילדה ובפלוגתא דהני תנאי דתניא הגוזל את הרחל וכדמעיינת בה בההיא ברייתא בדוכתא לא משכחת לה דמתוקמא הכי כרמוקים לה איהו אלא אי בטעונה וגזזה לר"מ או בשאינה טעונה ונטענה ולא גזזה לרבי יהודה ור"ש והכי אוקימנא בדוכתא הילכך לא נתבררו אצלי דברי הרב הזה ז"ל שאם אמרו בא ללמד ולהודיע כח דבית שמאי דאפילו בנטענה אצלו וגזזה ילקה ביתר וה"ה לרבי מאיר דקנסא קניס בגזלן כל שכן שהיה לו להודיע כח דבית הלל שהלכה כדבריהם לעולם דאפילו טעונה וגזזה הוי שבחא דגזלן וה"ה לר' יהודה ובאמת היא מחלוקתם בין בטעונה וגזזה בין בטעונה אצלו וגזזה או שלא גזזה אלא שהדברים כפשוטן כמו שפירשנו והצעתם כמו שהצענו :

מלחמת ה'

יהודה ור' שמעון וכו' גם זה אינו דלא אוקימנא לדר' יהודה בשבח שעל גבי גזלה דהיינו נטענה אצלו ולא גזזה דוקא אלא הכי אמרינן התם דכולי עלמא שבח שעל גבי גזלה דגזלן הוא אלא למחצה לשליש ולרביע איכא בינייהו ולעולם בכולן אמר רבי יהודה גזלה חוזרת בעיניה שפירושה לדברי רב פפא כעין שגזלה והוא כלל לטעונה וגזזה שמשלם דמי רחל עומדת ליגזז ואם נטענה אצלו ולא גזזה ואין צריך לומר גזזה שכל שלו ור' שמעון נמי אכולהו פליג ואמר למחצה לשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן ואפילו בנטענה אצלו וגזזה וכך שנויה בתוספתא בהדיא והיינו נמי דמקשי התם בגמרא ממתני' דגזל פרה מעוברת וילדה טעמא דילדה הא לא ילדה הדרא בעינא מני לא רבי יהודה ולא ר' שמעון ולא מפרקינן לעולם ר' שמעון וילדה משלם כשעת הגזלה לא ילדה משלם למחצה ולשליש ולרביע אלמא אפילו בילדה איירי ר' שמעון ושתם נחלקו בכל אף דברי ב"ה כן כלל הם שמשלם כשעת הוצאה דהיינו שעת הגזלה לעולם וטעונה וגזזה בכלל זה דהוי שבחא דגזלן ולא פירש רבינו ז"ל דברי ב"ה בגזל רחל שאינה טעונה ונטענה אצלו וגזזה אלא לדברי ב"ש פי' כן מפני שהוא אמת ולא משום קנס אלא דאינהו ס"ל שנוי במקומו עומד והרי משנתנו כפשוטה דב"ש סברי ילקה בחסר וביתר כלומר אפילו גזל רחל ונטענה אצלו וגזזה וב"ה אומר לעולם כשעת שליחות משלם בין גזל רחל שאינה טעונה ונטענה אצלו בין שגזלה טעונה וגזזה ולא ילקה לא בחסר ולא ביתר אלא שמשלם בגוזל טעונה דמי רחל עומדת ליגזז ואין כאן חסר ויתר אלא שקנה גוף הגזות ולפיכך לא הטריח עצמו ז"ל להזכיר כאן אלא נטענה אצלו וגזזה לרווחא דמילתא מיהו ודאי לדברי רב זביד פלוגתייהו בשגזזן ולדברי רב פפא בשבח שע"ג גזלה נמי פליגי ב"ה כלומר בנטענה אצלו ולא גזזה וכל זה דבר ברור ופשוט הוא אבל מה שכתוב בהלכות במילתיה דר' עקיבא שאם כשתבעו בב"ד היתה טעונה אע"פ שגזזה לאחר תביעה משלם אותה ואת גזותיה זה אינו כהוגן דלא תהא שעת תביעה גדולה משעת חזרה ותשלומין לב"ה ונטענה אצלו ולא גזזה דגזלן הוי לרב פפא דתניא כותיה אלא שהרב ז"ל תופס שיטתו לדברי הכל לומר שאם נטענה אצלו וגזזה קודם תביעה כל הגזות שלו ואם גזזה אחר תביעה אין גזיזתו מועלת לו כלום שאין שבח של אחר תביעה דגזלן ודינו כדין שבח שעל גבי גזלה כדהוה קודם תביעה הלכך לרב זביד הוי דנגזל לרב פפא אי ס"ל לר"ע כר' יהודה שמין ונוטל גזלן בגזות דמי רחל שעומדת ליגזז וגזות עצמן דנגזל :

רבינו אלפסי ז"ל הביא הא דפרק חזקת הבתים (דף נח:) שאין מקבלים פקדונות והא דפרק המוכר את הבית (דף ע.) דהמפקיד אצל חבירו בשטר והא דפרק שלום בינו לבינה (דף קטו:) דאפקיד שומשמי גבי חבריה והא (ג) דהכותב בכתובות (דף פה:) ההוא דאפקיד כסא דכספא והביא האי דירושלמי דפרק הכונס לאן לדיר חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק לרור אירעו אונס הדין אמר סיגין הוה מלא והדין אמר מטכסין הוה מלא אתא עובדא קומי דרב אמר הרי זה נשבע ונוטל : סליקו להו המפקיד

גרסי' בכתובות בפ' הכותב לאשתו* ההוא דאפקיד כסא דכספא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתא ההוא גברא ויהיב סימנין אתא לקמיה דרב נחמן אמר ידענא ביה בחסא דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל ונפיק לביתיה אבל רגיל דעייל ונפיק לביתיה אמרינן האי כסא איניש אחרינא אפקיד גביה והאי מיחזא חזא וכיון דמת אתי וקא תבע ועוד *ההוא דאפקיד שבע מרגניתא כי ציירי בסדינא בי רבי מיאשא וכו' ועוד ההוא דאפקיד מטכסא בי רבי אמי וכו' וכולהו פסקו דינא כרב נחמן [א]ושמעינן מיניה דאי אפקיד איניש גבי חבריה מידי ואית ליה סהדי (א) דהאי מידי בעיניה (א) אפקדיה גביה שקיל ליה ואפילו מיתמי ולית להו ליתמי למיטען דילמא בתר הכי זבניה אבונן מינך (א) ואין ה"נ [ב] דכי איתיה בחיים ולא יכיל למיטען דהדרית זבינתיה מינך ומסתייעה נמי מהא דגרסי' בפרק חזקת הבתים *מותיב רב נחמן בר יצחק אומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה היכי דאמי אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה אלא לאו דליכא עדים מדמקשינן ומפרקינן בדליכא עדים מכלל דאי איכא עדים אין לו חזקה וכן מסקנא : מתניתין א בפרק הגוזל* (ב) הגוזל את חבירו או לוה ממנו או שהפקיד לו בישוב לא יחזיר לו במדבר על מנת לצאת למדבר יחזיר לו במדבר האומר לחבירו גזלתיך והלויתני והפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך אם לא החזרתי חייב לשלם אבל איני יודע אם הפקדת אצלי אם לא הפקדת אצלי פטור מלשלם : ורמינן עלה הא דתניא מלוה משתלמת בכל מקום אבידה ופקדון אין משתלמין אלא במקומן ותריץ אביי ה"ק מלוה ניתנה ליתבע בכל מקום אבידה ופקדון לא נתנו ליתבע אלא במקומן. גרסינן בפרק האשה שלום בינו לבינה* ב ההוא גברא דאפקיד שומשמי גבי חבריה אמר ליה הב לי שומשמאי אמר לו שקלתינהו אמר לו והא כן וכן הויאן ובחביתא רמיאן אמר ליה דידך שקלתינהו והני אחריני נינהו מי חיישינן שמא פינן או לא רב יימר אמר לא חיישינן ורבינא אמר חיישינן והלכתא חיישינן : גרסינן בפרק המוכר את הבית* בעא מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד ג אצל חבירו [ג] בשטר ואמר לו החזרתיו לך מהו מי אמרינן מיגו דיכול למימר ליה נאנסו מהימן כי אמר ליה החזרתיו לך נמי מהימן או דילמא מצי אמר לו שטרך בידי מאי בעי ופשט ליה מיגו דאמר ליה נאנסו מהימן ולא מצי א"ל שטרך בידי מאי בעי כי א"ל החזרתי לך נמי נאמן ולא מצי למימר ליה שטרך בידי מאי בעי° ואידי ואידי (ב) בשבועה חמורה דמנקטינן ליה חפצא בידיה (ג) ירושלמי בפ' הכונס *צאן לדיר חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור אירעו אונס חד אמר ב שמא סיגין הוה מלא וחד אמר מטכסין הוה מלא אתא עובדא קומי דרב אמר הרי זה נשבע ונוטל :

סליקו להו המפקיד

הזהב קונה את הכסף (ד) והכסף אינו קונה את הזהב הנחושת קונה את הכסף והכסף אינו קונה את הנחשת מעות הרעות קונות את היפות והיפות אינן קונות את הרעות אסימון קונה את המטבע והמטבע אינו קונה את אסימון מטלטלין

נמוקי יוסף

הזהב קונה את הכסף · הלוקח נר מצוה דינרי זהב טבועים בדינרי כסף ונתן לו דינרי זהב משיכת הזהב קונה את הכסף ונתחייב לו זה משקבל דינרי הזהב לתת לו דינרי כסף בכל מקום שהם ואין יכול לחזור בו אבל הכסף אינו קונה את הזהב שאם נתן זה את דינרי הכסף תחלה לא קנה ויכולין שניהם לחזור דדינרי כסף הוה מטבע משום דחריפי ליתן בהוצאה ודינרי הזהב אינן אלא כשאר מטלטלין ופירות ומעות אינן קונות עד שימשוך את המטלטלין אבל משיכת המטלטלין קונה ואין אחד מהם יכול לחזור בו ובגמרא מפרש טעמא דאיכא דיליף משיכה מן התורה ואית דמייתי לה בתקנתא דרבנן : הנחשת · פרוטות של נחשת : קונה את הכסף · דינרי כסף או כל מטבע של כסף דכולם טעם אחד להם דכל דבר שהוא חשוב וחריף קרוי מטבע ומעות אינן קונות ומי שאין טבעו חשוב וחריף הוי כפירות ומשיכתו הוא קיום דבר: מעות הרעות · פרש"י ז"ל שנפסלו ומדברי הראב"ד ז"ל נראה שהוא מפרש מעות הרעות משופות והדומות שהם יוצאים אלא שאין יוצאים להדיא וכן פירש הרשב"א ז"ל : אסימון · פרש"י ז"ל שהם זוזין עגולין ומוכנים לצור עליהם רושם הצורה בחותם אבל עדיין אין עליהם צורה ואחרים פירשו שאסימון הוא מטבע שיש עליו צורה אלא [ה]שנשתקעה צורתו ואינה יוצאה ואינו עומד אלא למשקל שאינו חשוב מחמת צורתו

תורה אור

רש"י

ויחזיר לבעלים : ולא פקיד · לא צוה דבר בעת מותו : [אתא] ההוא גברא · ואמר שהפקידו בידו ונתן בו סימן : דלא אמיד · שלא היה לו כוס כזה : אלא דלא רגיל · זה שנותן בו סימן : והאי מיחזא חזא · כשנכנס לביתו ולכך נותן בו סימן ואינו שלו : דדילמא בתר הכי · לאחר שהפקידו בידו קנאו : אומן · שנותנים לו כלים לתקן: אין לו חזקה · (ב) שיוכל לטעון באותן כלים לקוחים הם בידי : הא אחר · אינים דמעלמא שאינו אומן : אי דאיכא עדים · שראו שמסר לו הכלים וגם עתה רואין אותן בידו שאין יכול לומר החזרתיו לך אפילו אחר אין יכול לטעון לקוחים הן בידי והיכא דלא ראו עתה הכלי ליכא לאוקמי דאפילו אומן היה נאמן לומר לקוח הוא בידי מגו דאי בעי אמר החזרתיו דקי"ל המפקיד אצל חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים : בדליכא עדים · בשעת מסירה ועכשיו רואין בידו ולכך דוקא אומן אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי אבל אחר נאמן כדין כל דבר שאין עשוי להשאיל ולהשכיר האומר לקוח הוא בידי נאמן אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר והאומר לקוחין הן בידי אמרינן בשבועות דאפילו אחר אינו נאמן : לא יחזיר לו · במדבר אם אין זה תובעו אין זה יכול [לכופו לקבל] חובו או פקדונו במדבר דלאו מקום שימור הוא : על מנת לצאת למדבר · שבשעה שהפקיד אצלו הגיד לו ואומר לו שמור זה שדעתי לצאת למדבר וזה השיב לו גם דעתי לצאת למדבר : חייב לשלם · ולמ"ד מנה לי בידך והלה אמר איני יודע פטור (ג) מוקי מתניתין בבא לצאת ידי שמים : ניתנה ליתבע · אם [ירצה] מלוה : בכ"מ · דידו על העליונה : שקלתינהו · לקחת אותם : ובחביתא דידי · ובחבית שלי שיש לי עדים שהוא שלי מונחין בו עדיין : שמא פינן · והניח החבית ברשות זה [ד] צריך לפרוע לו [או דילמא] אם לקחם היה לוקח גם החבית: ואידי ואידי · בין טוען נאנס ובין החזרתי צריך לישבע שבועה דאורייתא בנקיטת חפץ : אירעו אונס · כלומר נאנס בפשיעה : חד אמר · הנפקד אמר שמא סיגין הוה מלא והמפקיד אמר מטכסין הוה מלא ולכך אמר דישבע ויטול :

סליקו להו המפקיד

הזהב קונה את הכסף והכסף אינו קונה זהב · הלוקח דינרי זהב טבועים בדינרי כסף ונותן לו הדינרי זהב משיכת הזהב קונה הכסף לבעל הזהב בכל מקום שהם ואין בעל הכסף יכול לחזור בו : אבל הכסף אינו קונה הזהב · ואם נתן דינרי כסף תחלה לא קנה ושניהן יכולין לחזור בו דמטבע כסף הוי מעות משום דחריפי ליתן בהוצאה ודינר זהב הוי פרי ודינו כשאר מטלטלין ופירות דמעות אינן קונות עד שימשוך מטלטלין אבל משיכת המטלטלין קונה ואין אחד מהן יכול לחזור בו ובגמרא איתא דיליף משיכה מדאורייתא ואית דאמרי דהוי תקנתא דרבנן : הנחושת · פרוטות של נחושת קונה מטבע של כסף וכל שאין טבעו *חשיב הוי פרי לגבי זה שטבעו חריף וחשיב : מעות הרעות · שנפסלו : אסימון · מטבע שניתקן ועדיין אין עליו צורה

מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור נ"ל חייב ואפ"ה שפיר פריך הגמ' מסיפא על רב הונא ורב יהודה דאמרי חייב ומוקי מתני' בדלא קא תבעי ליה ורישא בבא לצאת ידי שמים :

שלטי הגבורים

א וכתב המרדכי שם פ' הגוזל בתרא בשם ראבי"ה דהא דאין הנפקד בישוב יכול להחזיר במדבר הוי דוקא כשהיה הנפקד יכול להניח הפקדון בישוב והיה שמור אבל אם מפני הסכנה הוציא הפקדון למדבר או שלא רצה להניח הפקדון ביד אחר משום שומר שמסר לשומר חייב ומתוך כך הוציאו למדבר לא מצי מפקיד לסרב מלקבל הפקדון ואם יאנס יאנס וכן גבי אבידה ומיהו לפי מה שכתב מיי' פ"ז מהלכות שאלה ופקדון דנפקד שרוצה לצאת למדבר יניח הפקדון ביד ב"ד אין אנו משגיחין בדברי ראבי"ה בזה דהא תו לא אשכחן שמפני הסכנה או משום שומר שמסר לשומר הוציא הפקדון למדבר כי לא היה צריך להוציאו למדבר בשביל כך רק היה עליו להניחו באיזה ב"ד שמור מסכנה ביישוב ודברי מיי' הביאם ג"כ סמ"ג עשין פ"ח וטור חו"מ סימן רנג ואם הפקיד אצלו במדבר יכול להחזיר לו במדבר ואם הפקיד אצלו ביישוב אלא שבשעת הפקדון אמר המפקיד אני רוצה לצאת למדבר והשיב הנפקד גם אני רוצה לצאת במדבר אע"פ שלא התנה בפירוש להחזיר לו במדבר הוי כאילו פירש לו ע"מ שתחזירנו לך במדבר ויכול להחזיר לו במדבר כ"כ המפרשים זה כלל גדול בדין דלפעמים מצינו דאמירה בעלמא השיבא תנאי ומיהו נראה דדוקא בכה"ג דליכא הפסד לחבירו ודאי אלא חששא רחוקה מהפסד אבל בעלמא בעינן תנאי גמור וצ"ע ליישבם דלפעמים אשכחן דהדברי' הם פטומי מילין בעלמא ואינן חשובים כלום ולפעמים הוו כתנאי גמור וכתב מ"מ פ"ק מהלכות פקדון וז"ל ונראה לי שאם הפקיד אצלו לזמן ידוע שאינו יכול להכריחו לקבל ממנו תוך זה הזמן שיכול לומר קבלת עליך שמירת זה הזמן הקצוב ע"כ ונ"ל דמיירי דוקא כשבא להחזיר במדבר דהסכנה שם מצויה כההיא דכתבנו גבי הלואה בהל' מלוה ולוה אבל אם בא להחזיר לו ביישוב אפי' תוך הזמן שקבל עליו אחריות למה לא יתחייב זה לקבל ואיבעית אימא דאפילו ביישוב אינו יכול לכוף המפקיד לקבל פקדונו אעפ"כ לא פליג על ההיא דכתבנו לעיל בהל' מלוה ולוה בשם הטור והרמב"ם והרא"ש דס"ל דלוה יכול להחזיר אפילו תוך זמן כשאין שם חשש הפסד דשאני דין פקדון מדין הלואה גבי הלואה היינו טעמא דמצי להחזיר תוך הזמן משום דזמן ההלואה הויא לתקנת הלוה כמו שפירש שם הטעם בעל התרומה להדיא אבל הכא גבי פקדון אפשר דזמן שקובע לפקדון הוי רק לתקנת המפקיד דמה תועלת יש לנפקד באותו פקדון כדי שיבקש ממנו זמן הלא אין כאן רק הנאת המפקיד שזה שומר פקדונו בהפקיד אלא עד אותו זמן הלכך מצי המפקיד לעכב עליו מלהחזירו דכיון דלטובת ולהנאת המפקיד הוקבעה זמן בפקדון לשומרו. כד"נ. וצריך לפרש הא דאמרינן דלא מצי מפקיד לתבוע פקדונו מן הנפקד במדבר ובמקום שאין הפקדון אלא מאי קאמר ומאי חדוש השמיענו בזה וכי רוצה זה הפקדון עתה שאינו בידו דנפקד והא אפי' אם ירצה לתתו לו לא יוכל דאינו בידו ונראה דהכי קאמר המפקיד אינו יכול לתבוע פקדונו מן הנפקד שיביאנו לידו במקום אחר שאינו מקום הפקדון דאינו מחויב להוליכו אחריו במקום המפקיד רק חייב המפקיד ללכת לקחת פקדונו במקום שהפקידו אצלו. כי שם הוא הפקדון וה"ה דלא מצי מפקיד להכריח את הנפקד במקום שאינו מקום הפקדון שיתן לו דמי שוויו דפקדון : ב הסכימו המפרשים דמיירי שטוען הנפקד שמא שאומר שמא עפר היה מלא אבל אי טוען ברי ה"ל כטוענו חטין והודה לו בשעורין דפטור משבועה רק שבועת היסת כן כתבו מיי' והרא"ש וכן נראה דעת שאר הפוסקים בפשיטות ודוקא היכא דלא טענו דבר שבמנין וגם אינו מודה לו דבר שבמנין א"נ שטוען כסף והוא משיבו עפר דאינו ממין הטענה אע"פ שהנפקד טוען שמא איכא פלוגתא אם משלם בלא שבועה או אם צריך שישבע המפקיד ועיין פ' כל הנשבעין בס"ד ואם ידעינו בודאי שראובן הפקיד ביד שמעון ולא היה ראובן אמיד שיהיה לו כלי כסף ומת ראובן ושמעון. (אומר) לוי אומר בודאי זה הכלי כסף היה מאביהם שלהם אחר כי ראובן לא הוה אמיד בכלי כסף אין בטענתו ממש אלא מוציאין מידו הכלי כסף ונותנין לבני ראובן אע"ג דלא הוה אמיד דלאחזוקי ממונא בחזקת המפקיד שידוע בודאי שהפקידו אמרי' היה גבר דלא בעי מהפרסם נפשיה ומתמסכן בשוקא ועתיר גו ביתא הלכך להחזיק ממון אין חילוק בין אמיד בין לא אמיד אבל לאפוקי ממון כההוא דלעיל שזכרנו דאין ידוע מה הפקידו אצלו ודאי אינו נאמן אי לא טעין מידי דאמיד בהו כן כתבו הרא"ש והר"ן. אם שניהם מסופקים מה היה בשק כגון בנות המפקיד והבן אינו יודע מה היה בו וגם הנפקד אינו יודע ושניהם טוענין שמא כתב מיי' שהדין נותן שישבע השומר בתקנת חכמים שאינו ברשותו ויכלול בשבועתו שאינו יודע בודאי שהיה בו יתר על שוה כך וכך וישלם מה שמודה בו וכן כל כיוצא בזה : בדין המזיק ממון חבירו שהיה בכלי א' שלא נודע למזיק מה היה בו ובאותו כלי אין דרך בני אדם בפשיטות להניח בו אותו ממון שטוען הניזק שהיה בו איכא פלוגתא התוס' שם כתבו דאפילו יש עדים דידעי שבאותו כלי היו

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' שאלה ופקדון סמג עשין פח טור חו"מ סי' רנו :

ב מיי' פ"ז שם סמג עשין שם טור חו"מ שם :

ג מיי' פרק יב מהל' שכירות טור חו"מ סי' רנו :

ד מיי' פרק ז מהל' מכירה סמג עשין עב טוח"מ סי' רג:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל והוא : (ב) תי' שיוכל נמחק : (ג) נ"ל דבפ' הכותב :

הגהות חו"י

(א) נ"ל שראו עתה : (ב) עי' ברי"ף ב"ק סי' רכה : (ג) עי' ברי"ף ב"ק ס"פ הכונס (ד) ובשניהם זהב או כסף רק שינוי מטבע אינם קונים כדמוכח לקמן :

הגהות מא"י

[א] נ"ב נראה מדברי הרי"ף דמוקי מעשה דחסי בדאיכא עדים וראיה דאמוד אבל סימנין אינו ראי' בלא עדים ומ"מ צריכין אנן לסימנין כמו שכ' הר"ן בב"ק פ' הגוזל ומאכיל ד"ה אין אנו יודעים ול"נ דאפשר לפרש דברי הרי"ף בלא עדים ואפ"ה כתב שפיר ושמעינן מינה וכו' ודו"ק : [ב] נ"ב דאי היה יכול לטעון אנן נמי טענינן ליתמי כל מה שהיה יכול לטעון אביהם : [ג] נ"ב פירוש שהנפקד נתן להמפקיד שטר עליו שהפקיד בידו כך וכך : [ד] ואין צריך לפרוע כנ"ל ונ"ב ס"א לישבע: [ה] נ"ב ס"א שנסדקה : [ו] נ"ב ונ"ל שט"ס בדברי רש"י ז"ל בד"ה חייב לשלם נ"ל פטור מלשלם ומ"ש ולמ"ד

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ובכי כתב להאי פיסקא לקמן בפרק המקבל ובפרק חזקת הבתים ע"ש ובלשון זה כתב המיי' פ"ז מהל' שאלה ומשמע דלא כמו שכתב המרדכי. פל שמם בפרק חזקת הבתים במעתין דאומן ועיין בפירוש הר"ן בפ' הכותב : (ב) לשון מרדכי בהגהות האלפסי לטעמיה דפסק פרק הגוזל קמא דלא בעי הודאה במקצת בפקדון ור"ת חולק : (ג) לא נמצא [ו] בפירש"י ובשום מקום דבריתא כ"ע מודו דמדינא חייב לשלם אי תבעו ליה דאין ספק מוציא מידי ודאי כדכתב רב אלפס שם וכן הוכיח רבינו אשר"י וכ"ש למ"ד ברי עדיף דאיהו מוקי מתני' בדלא תבעי ליה ובבא לצאת ידי שמים אלא שבזה הכל מודים ואפילו מ"ד לא ברי עדיף דהיכא דלא תבעי ליה באיני יודע אם החזרתיו לך חייב בבא לצאת ידי שמים כדאיתא באשר"י ס"פ הגוזל בתרא :

גורסו: כל המטלטלין קונים זה את זה · בין בתורת חליפין שהחליף אלו באלו כיון שמשך האחד קונה חבירו את שלו בין בתורת דמים בכמה תתן את שלך בכך וכך וחזר וא"ל בכמה תתן את שלך בכך וכך ונתרצו ומשך האחד נתקיימו הדברים: כל המטלטלין קונין את המטבע · הסכימו האחרונים ז"ל דהאי מטבע אי אפשר שיהיה המטבע שאמרנו שהוא כספא דאם כן פשיטא השתא לגבי דהבא כספא הוי טיבעא לגבי מטלטלין מיבעיא אלא ודאי האי מטבע זהב ונחשת קאמר דאע"ג דהוי פירא לגבי כספא לגבי מטלטלין הוי טיבעא וכן דעת הרי"ף ור"ח והרמב"ם ז"ל פ"ז מהל' מכירה: ונחשת לגבי דהבא לא איתברר במתניתין איזה מהם הוי טיבעא גבי חבירו אבל בירושלמי משמע דנחשת לגבי דהבא פירא הוי וכן דעת הרמב"ן וכן נראה דעת הרנב"ר ז"ל [וכ"כ האשר"י] ולפי זה צריך ליישב מתניתין דנקט נחשת בתר דהבא דהשתא דהבא דעדיף מיניה הוי פירא לגבי כספא נחשת דהוי פירא לגבי דהבא מיבעיא דהוה פירי לגבי כספא ומיהו אפשר דטעמא דנקטיה תנא לרבותא דרך לא זו אף זו (סלקא דעתך אמינא) הוי מטעמא דאמרינן בגמרא סד"א הני פריטי באתרא דסגי איננו חריפי טפי מכספא אימא טיבעא הוו (הא) קמ"ל כיון דאיכא דוכתא דלא סגי פירי הוו וממילא משתמע דדהבא דחשיב בכל מקום הוי טיבעא לגבי נחשת לענין דינא כדפירשו ז"ל אלא דתנא דנקט נחשת לרבותא הוא ומשום דמשמע דהוי טיבעא טפי משום אותן [ד] מקומות כדאמרן · ומעות הרעות · שפרש"י ז"ל שנפסלו אפשר לפרש שנפסלו מחמת שהם [ה] רעים כמו שפירש ז"ל וא"כ הוי שפיר לא זו אף זו שהרי עד השתא הוו מטבע חריף וגם עכשיו יוצאים קצת ואפ"ה כיון דלא חריפי עכשיו הוו פירא לגבי היפים וכן אסימון הוי רבותא משום שיהיה עכשיו מטבע חשוב לאחר כשיקבעו בו הצורה ואפ"ה כל עוד שאין עליו הצורה הוו פירא לגבי אחר שקבעו בו הצורה וכן אם [ו] *) נשתקע צורתו נאמר דעדיף טפי ממעות הרעות ונראה שכל אלו הוו טבעא לגבי מטלטלי ופירי מדתניא בתוספתא כל הנקנה קונה והוא ברור שכל המטלטלין (ב) הם נקנים לגבי כל איזה מטבע שיהיה א"כ משיכת המטבע אינו קונה (ג) אלא המטלטלים קונים וכן דעת הרנב"ר ולאפשר דהא דפירש ז"ל גבי מטלטלין קונים את המטבע שהוא מטבע זהב ונחשת [דוקא] ולא אמר ממטבעות אחרות כלום וכל שכן דחזינן לרבינו האי גאון ז"ל דלא חשיב מטבע כלל אפילו נחשת ודהבא אע"ג שלא נראו דבריו ז"ל כדכתיבנא וראיה מדתניא לקמן ר"ש אומר טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מ"מ אין ראוי לחלוק עמו אלא בדבר שהוא [ז] ברור אבל זה (ד) דאינו מטבע כ"ש דלא שייך למימר ביה חריף כלל הלכך ודאי אין לו דין מטבע כלל אפילו לגבי מטלטלין וכתב הרי"ף ז"ל לאו כל דינרי דדהבא הוו טבעא לגבי פירי אלא דינרין דסגיין בההוא אתרא וזבני ומזבני בהו איניש הוא דהוו טיבעא אבל דינר דמיפסלן ולא זבני ומזבני בהו איניש אלא מאן דזבן בהו אזל בהו לבי טיבעא א"נ אזל בהו לדוכתא אחריתא דסגיין בה או דמזבן להו למאן דאזיל להו להתם כגון אלין ודאי לא הוו טיבעא כלל אלא פירי ניננהו לכל מילי והכי דינא נמי בטבעא דכספא באתרא דלא סגיין כדתנן כל המטלטלין וכו' ואמר רבי שמעון בן לקיש אפילו כיס מלא מעות [ח] ותרגמה רבי אבא בדינרא ניאקא ואניגרא חד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה דכיון דלא סגי הוה ליה פירא ומקנה בחליפין עכ"ל הרב ז"ל ומעתה כל שכן שאר מטבעות דמתני' דלא לפיכך כ"ל לפי פרש"י דאסימון בכלל מטלטלין קונים את המטבע אלא [דאי הוה] תנא מטלטלין לבד שמא לא הייתי כולל אסימון בכלל מטלטלין לכך התחיל בהך בבא אסימון קונה וכו' ולא הוי לא זו אף זו מבבות של מעלה אלא בבא באנפיה נפשה עם המטלטלין קונים וכו': גמ' בכל מקום שהוא · פרישנא בגמרא דאי א"ל מארנקי חדשה יהיבנא לך לא מצי יהיב ליה מארנקי ישנה דא"ל לישנן בעינא להו: דינר בדינר · לאו בדינר כסף קאמר דדינר כסף מטבע הוא לכל מילי ואין היוקר והזול תלוי בו אלא במטבעות אחרות שהם כפירות ומטלטלין לגבי [ט] דידיה והיוקר והזול תלוי בהם הלכך ליכא למימר בדינר כסף לד רבית כלל ומותר אלא בדינרין זהב קאמר כיון שהוא כפירות ומטלטלין לגבי כסף יוקר וזול תלוי בו וא"כ אפשר שיהיה דינר זהב שוה בשעת הלואה עשרה דינרי כסף וכשיפרע לו זה דינר זהב יהיה שוה י' דינרים כסף וחצי נמצא שיש בו משום רבית וחיישינן לענין כזה משום חומרא דרבית ואע"פ שיש להם דין מטבע לגבי מטלטלין ופירות וכ"ש לגבי נפשייהו ומ"מ דיינינן ליה כפירות משום תומרא דרבית (דרבינן) כיון

*) בד"ס הגירסא נשברה.

מתני'

מטלטלין קונין את המטבע והמטבע אינו קונה את המטלטלין כל המטלטלין קונין זה את זה: גמ' *תניא הזהב קונה את הכסף כיצד נתן לו דינר זהב בעשרים וחמשה דינר של כסף הרי זה קנה כסף בכל מקום שהוא אבל אם נתן לו עשרים וחמשה כסף בדינר זהב הרי זה לא קנה עד שימשוך *הנחושת קונה את הכסף כיצד נתן שלשים איסר בדינר כסף הרי זה קנה כסף כל מקום שהוא אבל(א) נתן לו דינר של כסף בשלשים איסר הרי זה לא קנה עד שימשוך ותרצינן בגמרא *מאי כל מקום שהוא כמות שהוא דאי אמר ליה מארנקי חדשה יהיבנא לך לא מצי למיתב ליה מארנקי ישנה דאמר ליה לישנן בעינא להו: *מתני ליה רבי לר"ש בריה הזהב קונה את הכסף אמר ליה רבי כבר שנית לנו בילדותך הכסף קונה את הזהב[א] כללא דנקטינן מהא שמעתא דדהבא לגבי כספא פירא הוי בזקנותיה דרבי דסתם לן הזהב קונה את הכסף וביון °) דהוי פירא

°) [דף פה ע"א]

רש"י

גורס: כל המטלטלין קונים זה את זה · בין אם החליף אלו באלו כיון שמשך האחד קונה חבירו את שלו בין בתורת דמים שא"ל בכמה תתן את שלך בכך וכך וזה חזר וא"ל בכמה תתן [ג] בכך וכך ונתרצו ומשך האחד נתקיימו הדברים: גמ' [כמות שהוא]· כמה שהתנה [ג]לו: ולא מצי למיתב ליה מארנקי ישנה · מסלעים ישנים אע"ג שהחדשים גרועים מן הישנים: לישנן בעי להו · לשומרן זמן ארוך ולזה החדשים טובים מן הישנים שהישנים משחירים יותר מדאי

שלטי הגבורים

בו הדברים שטוען הניזק אכתי סלקא בתיקו אי מתחייב המזיק לשלם כל מאי דטען ניזק דדילמא אונס הוא לגבי מזיק דלא איבעי ליה או דלמא אעפ"כ חייב המזיק וסלקא בתיקו וכל תיקו דממונא קולא לנתבע וחומרא לתובע ופטור ואנ"ל אי ליכא עדים דודאי האי לא מבעיא ליה דפטור בכל ענין ואינו נוטל בשבועה אבל בהם הרשב"א כתב מ"מ פ"ז מהלכות חובל ומזיק דאם יש עדים שאותו דבר שהוא טוען היה שם אע"פ שאין דרך להניחו שם גובין מן המזיק סמג עשין ע' וגם מדעת הרא"ש הכי משמע וטור סימן שפ"ח ורנ"ח לא הזכירו כלל ליפטר אפי' בשיש עדים כמה היה בו משמע דאם ידוע בעדים שחייב וכן נראה דעת הר"ן ודברי ראבי"ה שכתב המרדכי שם וכתב ראבי"ה דאם הוא יום שבת או יום טוב שדרך לתת ארנקי בשקו וטוען שבשק שאיבד זה משלו היה בו ארנקי הוי נאמן דדרך הוא לתת ארנקי בשק להצניע בשבת נמצא דהא דסלקא בתיקו לתום' אפילו היו שם עדים על מה שהיה בכלי יש להסתפק שמא אינו חייב כיון שאין דרך להניח דבר זה כאותו כלי ולמיי' וסייעתו אין להסתפק אלא היכא דליכא עדים אבל כי איכא עדים חייב ולמיי' כשהוא ספק אין מוציאין מיד המזיק ואם תפס לא מפקינן מיניה וכן כתב סמג עשין ע' זה כפי דרכם דס"ל דכל ספק אפי' ספק דדינא אם תפס אין מוציאין מידו אלא נשבע כמה הזיקו ונוטל ממה שבידו ולהרא"ש וטור אפי' תפס אין תפיסתו [כלום] כיון שהוא ספקדדינא ולראבי"ה ורבינו האי נשבע וגובה מהאם או המע"ה ואם ידע המזיק שהיה בשק שהפסיד ואינו יודע כמה והניזק אומר שהם אלף כתב מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק דשקיל בלא שבועה והראב"ד השיגו וכתב דצריך שבועה וכן הוא דעת הרא"ש וטור חושן משפט סימן צ' וסימן שפ"ח ועיין פרק כל הנשבעין ופרק חזקת הבתים:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אם: (ב) נ"ב כלומר דכך ... (ג) ... (ד) נ"ב כלומר ...

הגהות מא"י

[א] נ"ב ותחזור והשנה לנו בזקנותך הזהב קונה את הכסף בילדותי' מאי סבור ובזקנותי' מאי סבור בילדותי' סבר דהבא חשיבא הוי טבעא כספא דלא חשיבא הוא פירי וקני לי' פירי טבעא בזקנותי' סבר כספא דהוא חריף הוא טבעא דהבא לא חריף הוי פירי: [ב] נ"ב את שלך: [ג] נ"ל עמו: [ד] נ"ב פי' דסגי תריפי טפי: [ה] נ"ב לאפוקי מלכות דהוי פירא כיון דלא סגי כדלקמן: [ו] נ"ב דהיינו אסימון לפי' הנ"י: [ז] נ"ב כגון דינר זהב טבוע דאיתא בברייתא זו דטלית קונה דינר וכו': [ח] נ"ב בכיס מלא מעות: [ט] נ"ב פי' של כסף:

המאור הגדול

מה שכתב הרי"ף ז"ל דלענין פירי ומטלטלי דהבא טיבעא הוי וגמר לה למילתא ממעשר לא נראו לי דבריו משום דממעשר לא גמרינן למקח וממכר תדע דקאמרינן בגמרא לא לעולם אימא לך רבי יוחנן דאמר מחללין ושניא הלואה כיון דלענין מקח וממכר שויוה רבנן פירא דאמרינן איהו דאייקר וזול נפשיה מסניא ליה מורפיה וכן הדין בפריטי דלענין מקח וממכר שוינהו רבנן כפירא ולענין רבית לא עלה על דעת אדם שיהא ...

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור מה שכתב הרי"ף ז"ל דלענין פירות ומטלטלין דהבא טבעא הוי לא נראו לי דבריו וכו' עד ש"מ שאין דין מעשר ודין מקח וממכר שוין: אמר הכותב יש לי להשיב ולטעמיה למאי דתני בילדותו והסות תנא דס"ל כותיה דכספא לגבי דהבא פירא הוי כיון דלענין מקח וממכר שויה רבנן כפירא לענין הלואה נמי דינר של כסף בדינר של כסף אסור אלא היכא למימר דהאי כסף כיון דחריף לא הוי כרבית דכסף לגבי ...

דפירי הוי לגבי כסף וכדאמרינן ומיהו היו לו דינרי זהב אלא שאינו מוצא המפתח או שהדינרים ביד בנו שילא חוץ ללכת לשוק וזה צריך עכשיו לאותם דינרים אלא שאינו יכול להמתין עד שימצא המפתח או עד שיבא בנו כה"ג מותר דינר בדינר ולקמן פרק איזהו נשך הוא מבואר יותר ומשנה מפורשת שנינו שם אבל אומר [ה] הלוני עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח אלא דמהכא משמע דאפילו לא אמר כן בפירוש כיון שיש ברשותו ולדעתא דהכי עביד שרי ללוות דינר בדינר וכדאיתא בסמוך: *גרסינן בגמרא [דף מד:] רב אוזיף דינרי מבריה דר' חייא ואיקור אתא לקמיה דר"ח א"ל זיל הב ליה דינרין טבין ותקלין [ו] רב דינרי הוו ליה וכיון דאית ליה נעשה כאומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא את המפתח· תלמודא בעי לאוכוחי מהכא דדינרי זהב הוי טבעא לענין הלואה מדאמר ליה רבי חייא לרב הב ליה דינרים וכו' ולא היה חושש לרבית אע"ג. דאיקור ותירץ תלמודא דמהכא אין ראיה לדבר להתיר וללוות דינר בדינר ולאו טיבעא הוא לענין זה ושאני הכא דדינרי הוו ליה לרב ונעשה כאומר וכו' שהיא משנה מפורשת לקמן ושמעינן מהכא דכל כה"ג *אפילו לא אמר בהדיא שרי וכן כתב הרנב"ר ז"ל וטעמא דכל שיש בידו שרי משום דמעכשיו אלו שבידו הם נקנין למלוה וכשהוקרו הוי כאילו ברשותו הוקרו דכיון דרבית סאה בסאה דרבנן הוא וכל שכן דינר בדינר בכה"ג לא גזור רבנן:

נר מצוה

פירא לגבי כספא לענין *הלואה נמי *אסור ללוות דינר בדינר א שמא ילונו דינר ששוה בשעת הלואה עשרים וארבעה דינרי כסף ובשעת פרעון שוה עשרים וחמשה ולא מצית למימר בכספא הוא דזול דהא אמרת כספא טיבעא הוי לגבי דהבא אלא (א) דהבא הוא דזל דהוא פירא לגבי כספא הלכך אסור ללוות דינר בדינר כמו שאסור ללוות סאה בסאה אבל לענין ב פירי ושאר מטלטלי דהבא טיבעא הוי דלא אשכחן מאן דסבר דדהבא לגבי פירי פירא הוי אלא בית שמאי במקום בית הלל ואליבא דלישנא קמא [א] *ואדעתא דר"ש בן לקיש אבל אליבא דרבי יוחנן אפילו לב"ש טיבעא הוי לגבי פירי ואי אפילו הויא הלכתא כב"ש במקום ב"ה לא מצית אמרת דדהבא פירא הוי לגבי פירי דהא פלוגתא דר' יוחנן ור"ש בן לקיש אליבא דב"ש היא דרבי יוחנן מוקים לב"ש וב"ה תרוייהו אית להו מחללין פירות על דינרין

איתמר

רש"י

מלאי: אסור להלוות לו לחבירו דינר זהב · שיתן לו דינר זהב אחר לאחר זמן דהוי רבית: סאה בסאה · כדמסיק טעמא כמו שאסור ללוות סאה בסאה דאמר לקמן לא יאמר אדם לחברו הלוני כור חטין ואני נותן לך לגורן כור אחר כי שמא יתיקרו ויבא לידי רבית דהיוקר והזול תלוי בפירות: לגבי פירי · לגבי שאר פירות ומטלטלין טיבעא הוי ואינו קונה פירות: אליבא דלישנא קמא · דתרי לישני איכא בגמרא בתלמודא: מחללין פירות· מעשר שני אדינרי זהב: דטיבעא הוי · וקרינן בהו וצרת הכסף בידך [ופירא הוי] ופירא על פירא לא מחללין דכתיב וצרת: בר מהנהו תלת · דמפרש במסכת יבמות: לא יעשה אדם סלעים · שיש לו סלעים שחילל עליהם פירות מעשר שני לא יחלל אותן סלעים של כסף על דינרי זהב דגזרו שמא ישהה עליותיו אם אין לו בנה א סלעים כנגד דינר זהב לא יעלם עד שנה הבאה שיהא לו כדי דינר זהב: לפדיון הבן · שהוא ה' שקלים ושקל דאורייתא סלע שהוא ארבעה דינרין ואם נתן לו אבי הבן דינר זהב יחזיר לו הכהן ה' דינרי כסף: דדהבא טיבעא הוה · ולעולם עומד במקומו והיוקר והזול הוא בכסף שהזהב לעולם דמיו קבועין ולעולם יחזיר לו כהן חמישית דמיו: אסור ללוות דינר בדינר · דפירי הוי גבי כספא ויוקר וזול תלוי בה: אבל מחללים כו' · דגבי פירי טיבעא הוי: טלית קונה כו' · דגבי טלית טיבעא הוי:

מטבע

דשמעת מינה דדינרי לגבי פירא טיבעא הוי ורשב"ל הוא דמוקים לב"ש דאית להו [דאין] מחללין פירות על דינרין דסברי דהבא לגבי פירי פירא הוי וקי"ל *דבל היכא דפליגי ר' יוחנן ורשב"ל הלכתא כרבי יוחנן בר מהנהו תלת וכל שכן דב"ש במקום ב"ה אינה משנה וכל שכן דסוגיין בכוליה תלמודא כלישנא בתרא ולישנא בתרא בין לר' יוחנן בין לר"ש בן לקיש תרוייהו אית להו דבין לב"ש ובין לב"ה דהבא וכספא (א) כלהו טיבעא וליכא חד מינייהו פירא [ב] לגבי חבריה וכל שכן לגבי פירי והא דקאמרי ב"ש לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב גזרה היא דגזרי שמא ישהה עליותיו ואשכחינן נמי האי תנא דאמר *דינר של כסף אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב למאי נפקא מינה לפדיון הבן דסבר דדהבא טיבעא הוי כסברא דרבי בילדותיה והויא לה הא מילתא פלוגתא דתנאי ולא איפסיקא בה הלכתא בהדיא אלא כיון (ב) דאשכחינן ליה לר' יוחנן דסבר דהבא לגבי כספא פירא הוי כזקנותיה דרבי ולגבי פירי טיבעא הוי וליכא מאן דפליג עליה בכולהו אמוראי שמעינן דהכי היא הלכתא דכי אתא רבין א"ר יוחנן אע"פ שאמרו אסור ללוות דינר בדינר אבל מחללין מעשר שני עליו ולפום הדין סברא הא דתניא *אמר ר"ש אע"פ שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית הלכתא היא וליכא לדחויה הדין הוא סברא דילי ור"ח ז"ל נמי הכי ס"ל דדהבא אע"ג דלגבי כספא פירא הוי לגבי פירי ושאר מטלטלי טיבעא הוי בין לענין מקח וממכר בין לענין [ג] מתנה דלא מיקני בחליפין אבל רבינו האי גאון זצ"ל פליג על הא מילתא ואמר דדהבא פירא הוי לכל מילי ומיקני בחליפין ואנן כתבינן מאי דסבירא לן ברם צרכינן לברורי דלאו כל דינרי דהבא הוו טיבעא לגבי פירי אלא דינרין דסגיין בההוא אתרא וזבני ומזביני בהו אינשי הוא דהוו טיבעא (ג) אבל דינרי דמיפסלן ולא זבני ומזביני בהו אלא מאן דמזבני בהו אזיל בהו לבי טיבעא א"נ אזיל בהו לדוכתא אחריתא דסגיין בה או דמזבין להו למאן דאזיל בהו התם כגון הני ודאי לא הוו טיבעא כלל אלא פירא נינהו לכל מילי והכי דינא נמי בטיבעא דכספא באתרא דלא סגיין כדתנן כל המטלטלין קונין זה את זה ואמר ר' שמעון בן לקיש *אפילו כיס מלא מעות בכיס מלא מעות ותרגמא ר' אבא בדינרין ניאקא ואניגרא חד פסלתו מלכות וחד פסלתו מדינה דכיון דלא סגי הוה ליה [ד] פירא ומיקני בחליפין:

איתמר

שלטי הגבורים

א בדין שלוה לחברו מעות ופיחתו אותו המטבע שהלוה לו ממשקלו איכא פלוגתא הרא"ש בשם הראב"ד כתב דאם פיחתו המטבע ממשקלו משלם לו מן המטבע החדש ואינו מחלק בין הוקרו פירי מחמת הפחת או לא ובין קא מרויח ליה ומפסיד מלוה לענין היכא מוכח דבכל ענין משלם לו מטבע החדש אבל הרי"ף ומיי' פ"ד מהל' מלוה ולוה וסמ"ג לאוין קצג והרא"ש שם וטור יו"ד סימן קסו ורוב הפוסקים כלהו שוין דאין חלוק בין הוסיפו על המטבע ובין פיחתו במטבע בכל ענין אי איכא לד רבית ופסידא בין ללוה בין למלוה אינו משלם רק כפי השיעור שלא יהיה פסידא לא לזה [ולא לזה] ואע"ג דאמרי' פ' הגוזל קמא דכשהשנה שמו לשלם לו מטבע דצריך ליתן לו מן החדשי' נראה דאם עמדו אותן המעות שנפסלו ביוקר נותן לו המעות שהלוהו ולא מצי א"ל הריני משלם לך מן החדשים דהא תרוייהו נתנו עתה להוצאה ולמה לא ישלם המטבע שהלוהו וכן כתב הרא"ש בתשובה והביא דבריו הטור סימן ע"ד דמי שהלוה לחבירו בשעה שהיה י' קורדוס [בזהוב] ובשעת הפרעון ו' בזהוב שצריך ליתן לו י' בזהוב דהשתא המלוה שתם בלא תנאי מתן לו המטבע שהלוהו אע"פ שנפסל ואינו יוצא בשום מקום כ"ש השתא שלא נפסלו וכולן יוצאים אלא שזה שוה יותר מזה שצריך לפרוע לו מטבע שהלוהו וכן כתב בהגהת הרא"ש שם בשם רב צמח גאון ומשום שהוקשה לו לרבינו יואל למה לא יהיה כאן חשש רבית פירש דברי הגאון דמיירי שהוקרו סיטנים מפני שהחדשים קלים יותר מן הראשונים אבל אם הן שוים במשקל והוקרו סיטנים שנותנים יותר פירות בישנים ממה שהיו נותנין בשעת הלואה מן הפירות זהו איסור מדרבנן ע"כ ואפשר דלא היה צריך לזה דדברי הגאון מתישבים שפיר כדברי הרא"ש דכיון שהראשונים נתנו להוצאה צריך לשלם המעות שהלוהו ואע"פ דשוין עתה זה יותר מזה שמתחלה היה צריך ליתן י' בזהוב ועתה אין נותנים רק ו' בזהוב אין בכך כלום כי המטבע הסוח לא ניתוסף על שויו כי לגבי דידיה כך שוים עתה כמו בתחלה אבל אם נתיקרו לאידך גיסא שמתחלה לא היה שוה המטבע עשרה פשיטים ועתה שוה המטבע ההוא י"ב פשיטין דהוי כדברי רבינו יואל שהוזלו הפירות לגבי דידיה אפשר דגם הרא"ש מודה בזה דבל כי האי גוונא שנתוסף על המטבע מערכו הראשון מ"מ מאיסור הלואת דינר בדינר זהב דהטעם התם מפני שבשעת הלואה שוה כ"ד דינרי זהב ועכשיו כ"ה דאיכא רבית לדעתי אין חילוק בין דינר כסף לדינר זהב כל עוד שמוסיפין על כסף כמו על של זהב כך יש לאסור בזה כמו בזה והא דלא נקט התלמוד דין זה גבי מטבע אלא גבי דינר זהב היינו הטעם לדעתי כי בימיהם לא היו נוהגים להוסיף על ערך המטבע של כסף אלא או לפוסלו או להוסיף על משקלו ולפחות אבל ודאי אם מוסיפין על ערך המטבע כסף כמו על דינר זהב נראה דליכא חלוק ביניהם לענין חשש רבית ומש"ה דהקתי לפרש דברי הרא"ש דמיירי בענין שלא הוסיפו על ערך המטבע כסף מפני שהביא הטור דבריו בפסקי דיני ממונות בטור חו"מ דמשמע דליכא חשש רבית ולא שייכות עם דיני רבית ודהקתי לאוקמי דברי רב צמח גאון ורבינו יואל כדבריו דלא פליגי על דעת זה והאידנא נהגו ללוות דינר בדינר ודינר כסף בדינר כסף ואע"פ דבשעת הלואה שוה כ"ד ובשעת הפרעון שוה כ"ה ואין מוחה בידם וכבר נשאל לגדול הדור הר"ר ישראל אשכנזי על זה והשיב בכתבים שלו סימן נ"ד הרבה טעמים בדבר וכולם נכונים ועליהם אין להוסיף רק נ"ל דאיכא סמך עוד מדברי ר"י שהביא המרדכי שם פרק הגוזל קמא דקאמר דמטבע הוי דינא דמלכותא ודינא דמלכותא דינא הכא נמי האידנא התוספת שמוסיפין על המעות הוא גזירת המלך דדינא דמלכותא הלכך ליכא חשש רבית דדינא דמלכותא דינא:

הגהות מא"י

[א] נ"ב תנן התם ב"ש אמרו לא יעשה אדם סלעין דנרי זהב וב"ה מתירין ר"י ורשב"ל חד אמר מחלוקת בסלעין על דנרים דב"ש סברי כספא טבעא ודהבא פירי וב"ה סברי כספא פירי ודהבא טבעא ופירי אטבעא מחללינן אבל פירות על דנרין ד"ה מחללינן כו' וחד אמר אף בפירות על דנרין מחלוקת ל"א חד אמר מחלוקת בסלעין על דנרין דבית שמאי סברי הכסף ראשון ולא כסף שני ובית הלל סבר הכסף כסף ריבה ואפילו כסף שני אבל בפירות על דנרין ד"ה מחללין דאכתי כסף ראשון הוא וח"א אף בפירות נמי מחללין ת"ש וכו' אלא אי אתמר הכי אתמר כמו שכתב הרי"ף מכח גזירה : [ב] נ"ב פירוש לענין מעשר שני אבל לענין הלואה או לענין מו"מ הוי דהבא פירי לגבי כספא כמ"ש הזהב קונה את הכסף : [ג] נ"ב פירוש חליפין : [ד] נ"ב פי' כלי ונקיט פירא לאפוקי מטבע : [ה] נ"ב לו כנ"ל : [ו] נ"ב ומסיק :

מלחמת ה'

נעשה דמים באחר כגון המטלטלין שהן נקנין קונה במשיכתו הדמים ולא הדמים שהם הקונים קונים אותו במשיכתו וזה כלל לכל מטבע שבעולם שכל מטבע הוא קונה מטלטלין ושמעינן מינה שהזהב והכסף והנחשת כולן אין קונין מטלטלין והמטלטלין קונין אותן ואין כאן בית מיחוש אלא שרבינו הגאון ז"ל חלוק בדבר ואין לנו אלא מה שהסכימו עליו רבינו חננאל ורבינו הגדול רבינו יצחק ז"ל וכדפשטינן לה ממתני' וממתניתא ומגמרא ומה שאמר הגאון ז"ל דדהבא פירא ומיקני בחליפין תמיהני פה קדוש איך יאמר דבר זה דהא מ"מ מטבע הוי ודעתיה אנורתא ואפילו למאי דהוי פירא ה"מ לענין דמים במקח וממכר אבל לענין חליפין ודאי כיון דדעתיה אנורתא מטבע הוא תדע דהא אקשינן ממתני' דהזהב קונה את הכסף מאי לאו בחליפין כלומר וש"מ מטבע נעשה חליפין ואי ס"ד לענין חליפין נמי פירא הוי היכי שמעת מינה דמטבע נעשה חליפין הא זהב פירא הוי לתנא דידן והכי נמי דמטבע נקנה בחליפין ש"מ נעשה חליפין לא שמעת מינה ועוד דאדרבה שמעינן מינה דאין מטבע נעשה חליפין דקתני סיפא והכסף אינו קונה את הזהב ומאי האי נמי דאקשינן תרווייהו ליקנו אהדדי הא דינא הוא דזהב ליקני את הכסף משום דפירא הוא ומטבע נקנה בחליפין וכסף לא יהא קונה את הזהב משום דטבעא הוא ומטבע אינו נעשה חליפין אלא ש"מ לעולם דין מטבע עליו וכל המטבעות שוין לענין שאין נעשין חליפין וה"ה לענין שאין נקנה בחליפין או שיהא זה סיוע לדברי רבינו הגדול ז"ל דאמר טיבעא הוי לענין מטלטלין וכיון דטבעא הוא לענין שום מידי אם תמצא לומר אין מטבע נעשה חליפין אף זה אינו נעשה חליפין אפילו לגבי כסף דהכיף דמ"מ טבעא הוי ודעתיה אנורתא וכן דעת רבינו ז"ל שלא חלק בענין החליפין מן הטעם שכתבנו לפי שהוא מודה לגאון ז"ל שאם פירש הוא לכל דבר נקנה הוא בחליפין דהא לא חשיבא נורתו ולאו מטבע הוא כלל וגם זו ראיה לדבריו : ועוד והא דתנן שכל המטלטלין קונין זה את זה ואמר רבי שמעון בן לקיש ואפילו כיס מלא מעות וכו' : **אמר** הכותב ממקום שבאת דמדאיצטריך גמרא לנויבעי אי כרב ששת ס"ל אי כרב נחמן ס"ל ולאו פשוט ממאי דמפורש בהדיא אמר רבי שמעון בן לקיש ואפילו כיס מלא מעות שמעינן

מינה

המאור הגדול

וזול פי' כדתנן במתני' הזהב קונה את הכסף בענין הלואה נמי שויוה רבנן פירא הלכך אסור ללוות דינר של זהב בדינר של זהב לדברי הכל ואי ס"ד גמרינן מקח וממכר ממעשר ומאן תנא מתני' דהזהב דהבא לגבי כספא פירא בית שמאי היא אי נמי דמפכת מתניתין דהזהב בילדותו דרבי לאו הלל אי נמי לזקנותו דרבי ומפכת מתניתין דמעשר דתנן לא יעשה אדם סלעיו דינרי זהב כי ה מתניתין דהזהב כב"ה למ"ד כספא פירא ודהבא טיבעא ולא שנא מעשר ולא שנא מקח ו שרי ללוות דינר של כסף בדינר של כסף והא אמרת מדלענין מקח וממכר שויוה רבנן פ הלואה נמי פירא הוי ואנן הא קא חזינן דמתמהינן בגמרא ואמרינן אלא דינר של כסף בדינ גבי נפשיה מי איכא [למ"ד] לאו טיבעא הוי דאלמא הא מילתא דברי הכל היא וליכא מאן דפלי ודאי שמעינן מהכא שאין דין מעשר ודין מקח וממכר שוין זה לזה ובמקח וממכר כ"ע לא פל פירא וכספא טיבעא כזקנותו של רבי דבתר חורפא אזלינן וטעמייהו דב"ה לענין מעשר מש כסף ריבה ואפילו זהב טיבעא הוי הלכך כיון דתרוייהו לא שנא כספא ולא שנא דהבא טיב בא לחלל זה על זה אזלינן בתר חשיבותא ומשום חשיבותא דמעשר וה"ל כספא פירא ודה ומחללין פירא אטיבעא הלכך לא גמרינן למקח וממכר ממעשר דהכא אזלינן בתר חורפא כז והכא אזלינן בתר חשיבותא ומאן דבעי למימר דלענין מקח וממכר הוי דהבא טיבעא לגבי פי צריך הוא להביא ראיה ע"כ דממעשר לא גמרינן כדאמרן והיינו טעמיה דרבינו האי ז"ל ד פירא הוי לענין כל מילי ומיקני נמי בחליפין וההיא דאמר ר"ש טלית קונה דינר זהב ואין דינ טלית דאלמא דהבא טיבעא הוי יחידאה הוא ולא סמכינן עליה דאימור ס"ל כילדותו של רבי כו פרוטה שאמרו אחד משמונה באיסר האיטלקי דקיימא נמי כילדותו של רבי וכולן דחיות הן דקי והא דתנן כל המטלטלין קונין זה את זה ואמר ר' שמעון בן לקיש אפילו כיס מלא מעות

מעות

עין משפט

א מיי' פרק ד מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קצג טור יו"ד סי' קסב :

ב מיי' פרק ו מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סי' פג :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל תרוייהו טיבעא נינהו : (ב) נ"ב לגבי פירי :

הגהות חו"י

(א) נ"ל דהבא הוא דאייקר : (ב) נ"ע לאוקמתא בתרייתא :

דף מד. דף מה. דף מו:

איתמר רב ולוי חד אמר אין מטבע נעשה חליפין · הכא להחליף מטבע בדבר אחר שלא [בתורת] מקח וממכר אלא (ב) בקנין שקונים בסודר שהקונה נותן לו סודר למקנה והוא מקנה לו קרקע או מטלטלין במשיכת הסודר דכתיב ושלף איש נעלו ונתן לרעהו וכן אם משך זה המטבע להקנות חפץ שלו לבעל המטבע לא קני משום דמטבע אינו נעשה חליפין: מאי טעמא · שהרי ר"נ דקי"ל כוותיה אמר [בדף מז·] אין קונין בדין חליפין אלא בכלי ואין מפיק אלא פירות ממש שאין דומים כלל לנעל שאין משתמשין בהם ונרקבין וכפסדים ואינם מתקיימים כנעל והא מטבע כעין נעל הוא דראוי להשתמש בו לתלותו בצואר הבנות ולשקול בו משקלותיו ואינו מתפסד וא"כ אמאי אינו נעשה חליפין: משום דדעתיה אצורתא · דעתיה דאינש אצורתא כיון דמקנה בחליפין ומקפיד שרוצה אותן [א]בעין משא"כ כשמקבלו בתורת דמים דהתם לא מקפיד שיהיו בעין ולפיכך נקנה קרקע בכסף ומתקדשא האשה נמי בכסף אבל כשמקבלו בתורת חליפין מקפיד בהן ורוצה אותם בעצמם: וצורתא עבידא דבטלה · שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת וכיון דעבידא דבטלה לית בה משמא וה"ל כאותיות שאין גופם ממון ומש"ה אינו נעשה חליפין ואינו נקנה בחליפין כדלקמן:

תניא כמות שהוא · כמו שהתנה עמו: לישנן בעינא · צריך אני לישנן זמן מרובה וחדשים נוחים לי שלא יסחירו יותר מדאי שמעינן דהאי טענה דלישן טענה היא וכתב ר"ה ז"ל שאף על פי שהישנים שוין יותר חייב ליתן לו חדשים כמו שפסק ודכוותיה במטלטלין שמי שמשך חפץ מחברו והתנה ליתן לו כור חטים חדשים חייב ליתן לו כמו שפסק: ואמרינן

נר מצוה

רש"י

מטבע נעשה חליפין · הכא להחליף מטבע בדבר אחר שלא בתורת מקח וממכר אלא בתורת קנין חליפין כדרך שקונה בסודר שהקונה הוא נותן סודר להמקנה והוא מקנה לו את הקרקע או המטלטלין במשיכה שמושך הסודר כדכתיב שלף איש נעלו ונתן לרעהו אף מטבע אע"פ שאינו קונה פירות ה"מ בתורת דמים אבל נותן לו בתורת חליפין כיון שמשך זה המטבע נקנה לזה חליפין שלו בכל מקום שהן: אין מטבע נעשה חליפין · וטעמא מפרש בגמרא משום דדעת הנוטל המטבע אינו סומך אלא על הצורה כי אין מטבע חשוב אלא ע"י הצורה שבו וצורה עבידא דבטילה שהמלך פוסל זאת וגוזר לצור צורה אחרת והוי כדבר שאינו מסוים דקא ממעטינן לקמן מנעלו: כל הנעשה דמים באחר · לכאורה ה"ק כל הרגיל להיות ניתן דמים באחר דהיינו מטבע אם נתנוהו בתורת חליפין כיון שזכה זה במטבע נתחייב זה בחליפי שור או פרה דכיון שמשך בעל הפרה המטבע נתחייב בעל המטבע כל אונסים שיולדו מעתה בחליפין ואם מתה מעתה הפרה מתה לו: כל הנישום דמים · כל שרגילים לעשות אותו [שומא] כשהן נותנין אותו באחר דהיינו כל המטלטלין שאם בא אדם לתת בחפץ אחר דרך לשומו בכמה יתנו לו אם נתנה בתורת חליפין כיון שזכה כו' וקמ"ל דמטלטלין ופירות נמי עבדי חליפין ולא בעי כלי: וה"נ מסתברא · דלאו *בכלי עסקינן: ופירות נמי עבדי חליפין · וה"ק כל הנעשה דמים באחר דהיינו מטבע כיון שזכה זה כו' ופירי נמי דהיינו כל המטלטלים אע"פ שאינו כלי כיצד החליף שור בפרה כו': אלא לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין · דבעי כלי דומיא דנעלו: מאי כיצד · בין למאי דס"ד ובין (ג) לפי האמת: דלא כהלכתא · דקי"ל כרב נחמן: יש דמים · יש תורת דמים שהמעות קונות בלא משיכה כחליפין של סודר: דמי שור · מכר לו שור בכך וכך מעות ומשך השור ונתחייב לו מעות א"ל הלוקח פרה יש לי שאתן לך בדמי השור ונתרצה לו וקבל עליו [נתחייב] בעל הפרה לתת לו הפרה ואין שום אחד מהן יכול לחזור בו: וה"ק · כל הנישום דמים באחר כל המטלטלין שאדם שם לחבירו ונותן לו שומת דמיהם בשביל חפץ אחר שיש ללוקח: כיון שזכה · הלוקח ראשון במטלטלין ראשונים שמשך בתורת דמים ע"מ להקנות חפץ שלו לזה בדמיו נתחייב זה השני בכל אונסי חליפין שמעותיו קנוי לו:

ד' מה:* °) איתמר רב ולוי חד אמר מטבע נעשה חליפין וחד אמר אין מטבע נעשה חליפין א"ר פפא מ"ט דמ"ד אין מטבע נעשה חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דף מו. דבטלה *וכן אמר עולא אין מטבע נעשה חליפין וכן אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אין מטבע נעשה חליפין והלכתא אין מטבע נעשה חליפין דמ"ד מטבע נעשה חליפין יחיד הוא אצל רבים וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דרב פפא דהוא בתרא הכי אסקה כדבעינן למימר קמן והא דתנן סנו בקדושין בכל *הנעשה דמים באחר ד' כח. כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו תריצנא הכי *כל הנישום דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו וה"נ מסתברא דקתני סיפא כיצד (א) החליף שור בפרה או חמור בשור ש"מ והאי שמעתא דכל הנעשה דמים באחר חזינן בה פירושא דלא דייק ולהכי לא כתבינן ליה ומשום הכי חזינן לפרושה ולברורה שפיר אקשינן למאי דסליק ארעתין מעיקרא דמתניתין דקתני כל הנעשה דמים באחר דמטבע נינהו דאלמא מטבע נעשה חליפין מאי כיצד ופריק הכי קאמר א ופירות נמי עבדי חליפין כיצד החליף (ב) בשר שור בפרה או בשר חמור בשור וכו' ואקשינן הא ניחא לרב ששת דאמר פירי עבדי חליפין אפשר לתרוצי מתניתין הכי אלא לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין ולא אפשר לתרוצי מתני' דלאו כהלכתא מאי כיצד ופריק סנח ה"ק ויש ב דמים שהן כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור וכו' כלומר קתני ברישא מטבע שניתן בתורת חליפין שנעשה חליפין והדר תאני דיש מטבע שלא ניתן בתורת חליפין וקונה כחליפין ועלה קתני כיצד ופירוש תורת חליפין מטבע בעינו שהוא תופס בידו ומתפיסו לחבירו בחפץ (א) ידוע ומצוי ואומר לו זה תמורת זה ופירוש תורת דמים כגון שקצץ ד"ה [מוכר] בחפץ שלו דמים כך וכך ממטבע פלונית ואע"ג שאין ביד הקונה מאותו מטבע כלום וגם אינו מצוי ברשותו והיינו דקא אמרינן ויש דמים שהן כחליפין °) [דף פח ע"ב]

ביצד

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סימן קלה רג:

ב מיי' שם סמג שם טור חו"מ סימן רג:

ג מיי' שם סמג שם טור חו"מ סימן קלט:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בעינו: (ב) נ"ל כקנין:

הגהות חו"י

(א) ובעלי חיים שפיר כלי הוו כך סוגית הרי"ף והתו': (ב) נ"ב עי' בתוס' בפ"ס: (ג) עי' בתוס' דלרי"ף נ"ק לפי האמת:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בצורתם הסים קיימת:

שלטי הגבורים

א כתב סמג גרסינן בקדושין ובפ' הזהב ולמאי דס"ד מעיקרא דמטבע עבדי חליפין מאי כיצד ה"ק פירי נמי עבדי חליפין ה"ג בפירוש ר"ת והרי"ף כתב כיצד החליף שור בפרה או להפך כיון שזכה זה נתחייב זה באונסי חליפין ומפרש ר"י דווקא בשר הוו פירי אבל שור וחמור עצמו הוו כלי הואיל וראויין למלאכה נעשין חליפין לדברי הכל וכן המחליף פרה בחמור וילדה בפרק השואל נקנית הא' במשיכת חברו . עוד כתב סמג פסק רב האי גאון בשער ר"ג מי שהחליף דמי שור בפרה לא קנה שהרי כל סוגייא זאת למאי דס"ד מעיקרא אבל דברי רב יהודה עיקר שאומר כל הנישום כאשר ביארנו מדקאמר עליה דיקא נמי דקתני כיצד החליף שור בפרה וכו'. אומר היה ר"ת כי שני עניני חליפין מפורשים במקרא על הגאולה זו שוה בשוה שהן אף פירות בפירות לד"ה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ומה שאומר ולרב נחמן מאי כיצד ואינה מיושבת בחליפין שוה בשוה משום דאית ליה למתני ופירי נמי עבדי חליפין כעין חליפין מטבע דאיירי בהו דהוו בתורת סודר:

ב וכתב מיימוני אבל אם היה עליו חוב שלא מחמת מכר ואמר ליה מכור לי חפץ שלך בחוב שיש לי אצלך ונתרצו שניהם לא קנה עד שיגביה או שימשוך:

המאור הגדול

ואוקימנא בדינרא ניאקא ואניגרא אע"פ שהביאה הרי"ף ז"ל בכלל דבריו לאו הלכה היא דאתיא ששת דאמר פירי נמי עבדי חליפין ובפיסקא דכל הנעשה דמים אסיקנא בפירוש דעל כרחך ר"ל ששת ס"ל וכרב ששת מתרץ לה מתני' ואנן קי"ל כרב נחמן דאמר נעל דוקא ולאו מידי אחרינא לרב נחמן פירוש כל המטלטלין כל הכלים המטלטלין: ואין צריכין שומא כמו שכתב רב חננאל חליפין לא צריכין שומא כיון דקני בכלי דהא קי"ל קונים בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה כדתניא תא והיא פירושה דמתניתין דכל המטלטלין לרבות כלי שאינו ש"פ וכמו שמצינו בהרבה מקומות רש בברייתא מה שסתם במשנה: וכן מה שכתב הרי"ף ז"ל וכל האי שקלא וטריא אע"ג דלא כינן ליה אלא למאי דסליק אדעתין מעיקרא דמטבע נעשה חליפין וכבר איתברר לן דאין מטבע חליפין ומתני' כבר תריצנא כל הנישום דמים באחר וקם ליה ההוא תירוצא וכו' כדכתיבנא בהלכות א לן מלתא היכי סמך על ההיא תירוצא דהוא אליבא דרב ששת דס"ל פירי עבדי חליפין ולפום תני כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור דכל מילי דלאו נעל או כלי דומיא דנעל כפירות דמי ש רבותינו מצינו שור ופרה פירי מיקרו כדדרשינן התם ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר

מלחמת ה'

מניה דמטבע לאו פירא נינהו אלא כלי לענין חליפין ומ"ד מטבע נעשה חליפין לא ס"ל פירות נעשה חליפין ושלא כדברי רבינו שלמה ז"ל ועוד דר"ל ממתני' קא דאיק לה וה"ק מדאיצטריכא ליה לתנא למיתני כל המטלטלין קונין זה את זה ש"מ אפילו כיס מלא מעות דאי לאו הכי מאי אתא לאשמועינן השתא דהבא קני כספא מטלטלין זה את זה מיבעיא אלא ש"מ אפילו כיס מלא מעות בכיס מלא מעות קאמר דאי לא תימא הכי היכי אקשינן מדרים לקים אטו ר"ל תנא הוא אלא ש"מ ממתני' דייקינן להו ולית לן אוקימתא בגמ' דמתרלה מתניתין אלא לדידיה וכיון שכן ליכא למימר דלית הלכתא כוותיה דכרב שבת ס"ל ועוד דהא כתבינן האידנא במנא לאפוקי דרב ששת וכתבינן נמי ביה למעוטי מטבע ואמאי ממנא אימעיט ליה אלא ש"מ כל מטבע לענין חליפין כלי הוא ועוד דכי אקשינן ממתני' דהזהב לרב נחמן נמי קשיא וכן מדאותביה ר' אבא לעולא ממתניתין דתמריו ופועליו ולא אותבה לרב נחמן שמעינן דמטבע לאו פירא הוא אלא ככלים ועוד דאמרינן למאי דס"ד מעיקרא מטבע ופירא נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה ואי ס"ד דמטבע היינו פירות ואשמועינן רישא מטבע נעשה חליפין וכ"ש שאר פירות אמאי איצטריך למיהדר ומתני תו ופירות נמי דהא אכן פירות קאמרינן ובפירות עסקינן ובדעדיפא מינייהו דהיינו מטבע ואע"פ שרש"י ז"ל דחק עצמו בה ופירש דהכי קאמר כל הנעשה דמים באחר דהיינו מטבע אם נתנה בתורת חליפין קנה וכיצד מחליפין וכו' אין זה נכון דמאי כיצד מחליפין הא לא קתני דינא אלא

פרה קתני וכבר אמר לך אלא כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו וסיפא לא קתני כלום ועוד הוה ליה למיתני כיצד החליף מטבע במטבע ותו דלישנא דגמ' לא דייקא כוותיה דקאמר ופירי ני אלא ברישא לא בפירי עסקינן אלא ש"מ כדברי רבינו הגדול ז"ל דמטבע כלי הוא לענין חליפין ואף רבנא חננאל כך דעתו כדבעינן למכתב קמן ורבינו האי גאון פסקו לדר"ש בן לקיש בשער י"ג בספר המקח: ואין צריכין שומא כמו שכתב רבינו חננאל ז"ל דחליפין לא צריכי שומא כיון שקונין בכלי אע"פ שאין בו ש"פ מדעת שניהם אפשר דבשתמא קפיד עלה דמלתא ולא סמכא דעתיה עד דידע כמה שוה ורב חננאל ז"ל לא אמרה בקנין סודר שאינו אלא לקנין בעלמא אלא בחליפין כגון שור בפרה או חמור בשור וכיוצא בהן אבל תמה אני מניין לו לר"ח ז"ל דבר זה דהא אסיקנא קדושי אשה דשיראי לא צריכי שומא ואע"ג דאיתתא לא בקיאה בשומא ונראה מדבריו שלמד דבר זה ממה שאמר רב יהודה כל הנישום דמים באחר דאלמא בעיא שומא ורבינו שלמה ז"ל מפרש דה"ק כל שדרך בני שום דהיינו כל המטלטלין כדכתיב בפירושיו ומ"מ יש מעט סמך לדברי רב חננאל ז"ל מדלא תנא כל המטלטלין מפורש ותנא שומא מחמע דצריכי שומא כיצד החליף שור בפרה צריך שישומו השור שוה מנה והפרה שוה מנה או זיכן או יתר ע"כ ואילו לא שמו יש לאחד מהם לומר כסבור הייתי ששוה יותר ולא סמכה דעתיה וא"ת שהיו חליפין לא היא חליפין ומקפיד עליהן היינו חליפין ומקפיד עליהן שמקפיד אם שוה השור כדמי הפרה אבל כאן לא מקפיד אלא שהוא צריך לידע כמה שוה ועדיין לא עמדנו על עיקר דבר זה אבל מצאתי בירושלמי במסכת קדושין אמתני' כל הנעשה דמים וכו' תמן תנינן כל המטלטלין קונין זה את זה רבי בא בר הונא בשם רב ואפי' גבורין

[illegible]

מסכתת

מהר"ם (א) שהרי בשני מקומות פירש האלפס בשמעתין דלא כפירש"י שאחד אתקפתא דהניחא פי' האלפס למאי דסלקא אדעתין דוקא וגורס לפי הס"ד כל הנעשה דמים באחר כיצד החליף בשר שור או בשר חמור ובמסקנא [ו] דכל הנישום לא גרס בשר והיינו טעמא דשור ופרה חיים מיקרו כלי כמו נעל דחזי למלאכה כדפי' בתוספות בשמעתין ודייק לה הרא"ש ז"ל מדבעי למיפשט לקמן מברייתא דהיה תופס פרה ש"מ חליפין ומקפיד עליהן לא קנה ומאי קשיא דילמא פרה וחמור הוו פירי ופירי לא עבדי חליפין ורבא נמי אמאי לא משני הכי אלא ודאי פרה וחמור חיים מקרי כלי. והשני שפירש"י יש דמים שהן כחליפין כחליפין של סודר. ולא רצה לפרש כמטבע שנקנה בחליפין כדפי' רב אלפס ורש"י לטעמיה דהך שינויא אליבא דמסקנא קאי דאין מטבע נעשה חליפין :

ואמרינן בגמרא (דף מו:) איתיביה ר' אבא לעולא היו חמריו ופועליו תובעין אותו ואמר לשולחני תן לי בדינר מעות ואפרנסם ואני אעלה לך יפה דינר וטריסית ממעות שיש לי בביתי אם יש לו מעות מותר ואם לאו אסור אי אמרת בשלמא מטבע נעשה חליפין שפיר אלא אי אמרת אין מטבע נעשה חליפין הו"ל הלואה ואסור איסתיק א"ל ודילמא אלו ואלו בפרוטטות שניהו דליכא עלייהו טיבעא ואידי ואידי פירא הוה ומש"ה נקנה בחליפין א"ל אין דיקא נמי דקתני יפה דינר וטריסית ולא קתני דינר יפה וטריסית ש"מ רב אשי אמר לעולם בדמים וכיון דאית ליה נעשה כאומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח : תובעין אותו · מעות שכרן ומזונותיהם : תן לי בדינר מעות · תן לי פרוטות בשוה דינר והדינר אין עתה בידי אבל אני אעלה לך עד יום פלוני : וטריסית · מעה קטנה : אם יש לו · בביתו אותם מעות שהוא אומר מותר : ואם לאו אסור · דכיון דאין לו דינר בביתו אין כאן חליפין אלא כשאר מכר דעלמא וכיון דמוסיף לו טריסית אסור שהרי הוא שכר להמתנת המעות : שפיר · מש"ה מותר דכיון דיש לו הוו להו אותם שבביתו חליפין הילכך נקנה לשולחני אותן מעות שבביתו של זה ואין כאן שכר המתנה ומה שמוסיף לו טריסית משום שאינם בידו עתה לשעה כשדוחקין אותו פועליו ומ"מ כיון שקנויים לשולחני אותם שבביתו מיד [ב] שמשך זה אותן של שולחני אין כאן משום רבית כלל : (א) אין מטבע וכו' · אפילו יש לו בביתו נמי אין קנויים לו במקום שהם שם ואין זה אלא הלואה דאע"ג דדרך מקח וממכר הוא קי"ל לקמן (דף סג:) כללא דרביתא כל אגר נטר ליה אסור אלא שמע מינה מטבע נעשה חליפין : א"ל · רבי אבא לעולא : אלו ואלו · בין דשולחני בין דבעל הבית בפרוטטות של נחשת שהם בלא צורה ואין להם דין מטבע כיון שאינם טבועין : ולא קתני דינר יפה · דהוה משמע דינר טוב וטבוע : לעולם בדמים · כלומר ולא בחליפין ואפ"ה אין לו דין הלואה ואסור אלא מותר הוא כדין מקח וממכר ומיירי הכא דהני דשולחני הם טבועים ומיהו אותם של בעל הבית הם בלא צורה כדאמרינן מדיוקא דברייתא *ואפ"ה ליכא משום רבית דכיון דהני דבעל הבית לא טביעי שרי דה"ל כפוסק על הפירות ומוזיל גביה כיון דאית ליה שרי אבל אילו היה של בעל הבית נמי טבוע אע"פ שיש לו אסור ורבית קצוצה היא ואע"ג דלאו הלואה היא ממש אלא דרך מקח וממכר דכשאומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח ה"ל כאילו מוכר לו אותם שבביתו בשביל אלו שנותן לו השתא[ג]ומדברי הראב"ד ז"ל נראה [ד] דאפילו במטבע כל שהוא דרך מקח וממכר ויש לו בביתו כי הא שרי דהא דקאמרינן הכא הוה [ה] ליה הלואה לאו הלואה ממש קאמר אלא מכר כעין הלואה אבל בהלואה ממש ודאי אע"פ שיש לו אסור כן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל ולא חלקו עליו* : נעשה חליפין · אותו שהוא עומד במקום סודר לקנות את שכנגדו הוא שנעשה חליפין : אקנויי מקנה · קנין סודר קנה אותו בחליפין לומר שמטבע נהי שאינו נעשה חליפין נקנה הוא בחליפין : ורב פפא הדר ביה · וסובר דכי היכי דאינו נעשה חליפין הוא הדין שאינו נקנה בחליפין אע"ג דפירי נקנו בחליפין לרב נחמן דקיימא לן כוותיה משום דכתיב לקיים כל דבר שאני מטבע דלא שייך בה קנין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה ואם כן הוי דבר דלית ביה ממש כאותיות כדפירשנו לעיל : אקנינהו לשמואל · שהיה הולך לשם כדי שיביאם לו שאילו לא הקנם לו לא היה נותנם לו מי שהפקידם אצלו שהרי אם יאבדו בדרך יחזור רב פפא ויתבעם אבל השתא שהקנם לו כשקבלם הוי כאילו קבלם רב פפא גופיה :

אגב

נר מצוה

כיצד החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור [ופי'] כגון שמכר ראובן לשמעון שור בב' זוז ומשכו שמעון לשור ונתחייב בדמיו לראובן והיתה לשמעון פרה והוא רוצה למוכרה אמר לו ראובן לשמעון מכור אותה לי בב' זוז דמי השור שיש לי בידך אם אמר לו הן הרי היא לך בדמים שיש לך בידי קנה הואיל וזכה בדמים וברשותו הם נתחייב זה בחליפיו שהיא הפרה ואע"פ שעדיין לא משך אותה ואם מתה או כחשה ברשותו מתה וכחשה הנה אלו הדמים קונים כחליפין ואע"פ שלא ניתנו בתורת חליפין וטעמא דהאיך מילתא דר"נ סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזרה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה ומילתא דשכיחא גזרו בה רבנן ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן וכל האי שקלא וטריא אע"ג דלא איצטריכא ליה אלא למאי דסליק אדעתין מעיקרא דמטבע נעשה חליפין וכבר נתברר דאין מטבע נעשה חליפין ומתניתין כבר תריצנא כל הנישום דמים באחר וקם ליה ההוא תירוצא *ההוא תירוצא אחרינא נמי אע"ג דלא איצטרכינן ליה הלכתא הוא דסבירא לן דיש דמים שהן כחליפין ואי לאו דס"ל הכי לא הוה מתריצנא מתניתין הכי דהא ההוא תירוצא דפירי עבדי חליפין דלאו הלכתא הוא קא דחינן ליה ואסיקנא כי האי תירוצא בתרא וקם ליה האי תירוצא אליבא דר"נ כרבי יוחנן דהלכתא כוותיה : °*אמר רב פפא אפילו למ"ד אין מטבע נעשה חליפין איקנויי מיקני בחליפין מידי דהוה אפירי לרב נחמן פירי לרב נחמן לאו אע"ג דאינהו לא עבדו חליפין מיקנו בחליפין טיבעא נמי איקנויי מיקני בחליפין ואותבינן עליה דרב פפא *ואסיקנא *דאין מטבע נקנה בחליפין ואין נעשה חליפין ואף רב פפא הדר ביה (א) דרב פפא הוי ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי ואקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אחאי אגב

רש"י

כיצד החליף דמי שור · ששם לו השור בדמים ע"מ שיתן לו את הפרה באותן מעות ולקמן מפרש טעמא ודוק בפירוש האלפס בעמוד (א): אפילו למ"ד אין מטבע נעשה חליפין · לקנות את שכנגדו : אקנויי מיקני בחליפין · כלומר בקנין סודר או בשאר מטלטלין שכנגדן קונין את המטבע (שכנגדו) דכיון שמשך בעל המטבע את החליפין מה שכנגדו נקנה המטבע לבעל הסודר : מידי דהוה אפירי לר"נ · כל דבר שאינו כלי קרוי פירי לגבי כלי ורב נחמן דאמר לקמן דאין קונין בפירי אלא בכלי שנאמר ושלף איש נעלו דווקא נעל שהוא כלי ולא שום דבר שאינו כלי [א] אינו נעשה חליפין ואעפ"כ הוא מודה שכל דבר שכנגד הכלי נקנה בחליפין של כלי דכתיב לקיים כל דבר אלמא אע"פ דפירי לא עבדי חליפין לקנות את שכנגדו נקנין הם בחליפין דמכיון שמשך בעל הפירות את הכלי ניקנו פירות לבעל הכלי : ואף רב פפא הדר ביה · ממאי דאמר מטבע נקנית בחליפין: ואקנינהו לרב שמואל שהלך לשם כדי שיביאם לו שאילו לא הקנה לו לא היו נותנין לו אותן שהפקיד אצלם דשמא יאבדו בדרך ויחזור רב פפא ויתבעם: אגב

א מיי' פרק ו מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סי' רג :

בדפו"י הגי' האי

דף מז·

שם

צ"ל ומש"ס

גם בדברי התוס' משמע כן והאחרי"י כתב כסברת הראשונים

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ואי ס"ד :

הגהות הו"י

(א) עי' בהי"ף נ"ב סי' תמ"א :

הגהות מא"י

[א] פי' אינו נרשם : [ב] כשמשך כצ"ל : [ג] נ"ב פי' דהא אינו נותן לו רק דינר בדינר אבל כאן נותן לו דינר וטריסית יותר הוי כמו רבית קצוצה ולכך צריך לומר דפרוטות של בעה"ב אינן טבועות ולכן נותן לו פרוטה יותר ובתוספות מפ' בענין אחר : [ד] נ"ב פי' דסל בעה"ב נמי בצורה : [ה] נ"ב פי' הא דקאמר רב אשי נעשה כאומר לי הלויני משמע דהכא הוי דרך הלואה לאו הלואה ממש וכו' וכן המקשה דקאמר הוי ליה הלואה ואסור : [ו] נ"ב וה"פ למסקנא דאמר כל הנישום וכו' מיירי בשור ופרה מחיים דחשובים ככלי ואפילו ר"נ מודה דעבד חליפין ולא פריך הניחא וכו' אלא למ"ד דמיירי בבשר שור שהוא פירי לכך הקשה אליבא דרב נחמן וכן פרש"י ותוס' אבל ר"י ז"ל לא גרס במקשה בשר שור אלא אפילו בהמה בחייה נמי פירי הוי לכך פירש דאתקפתא דהניחא היא לפי האמת :

מלחמת ה'

משכחת להו בהך שמעתא דאמרי מטבע אינו נעשה חליפין וא"כ שמעת מכללא דאמר פירות עבדי חליפין כדדייקינן לעיל מ"ט דמ"ד אין מטבע נעשה חליפין וכדפרים רבינו שלמה ז"ל ועוד גרסינן בפרק המדיר אמר רב יהודה אמר שמואל המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור[ומת]על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת הפרה אלמא עבדי חליפין ואע"ג דכתב עלה בעל המאור ז"ל מתרצה הא שמעתא כשמואל בדמים שהן כחליפין כי היכי דמתרצה לה מתני' דכל הנעשה דמים באחר לאו מילתא היא דכיון דקאמר משעת משיכת הפרה לא אפשר לאוקומה בהכי דהא ברירנא לעיל דדמים שהן כחליפין אינו אלא בשכבר משך ונתחייב לו המעות דמי השור אחר כך נתרצו שניהם ליתן לו פרה באותן דמים ולא כמו שעלה על דעת בעל המאור ז"ל וכבר ראיתי. לו בתשובה שהוא נדחק ביה בדברי הבאי ולבסוף דחאה לגמרי ובדקתי ומצאתי בירושלמי מפורש תמן תנינן כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו אמר ר' יוחנן לא שנינו אלא שור בפרה או חמור בשור הא נכור בנכור לא קנה רב ירמיה בשם רב אפילו נכור בנכור פירו' נכור פירות וש"מ שאין פרה וחמור וכל בעלי חיים פירות אלא כלים נינהו ואלא ודאי הך שמעתא כדברי רבינו הגדול ז"ל מפורשת וכולה אמאי דקס"ד מעיקרא רהטא והכי קאמרינן ולמאי דקס"ד מעיקרא מטבע מאי כיצד פי' קושיא הוא היכי קס"ד למימר הכי ואי נמי אמרת רב נחמן לא סבר לה כדקס"ד מעיקרא אי הכי תפשוט דמטבע לרב נחמן לא עביד חליפין דהא אמרת מאי כל הנעשה דמים באחר נשום הוא ומטבע אינו נשום ומפרקינן הכי קאמר ופירות נמי עבדי חליפין כיצד החליף שור בפרה פי' בשר שור שחוט דפירי נינהו אבל מחיים מטלטלי נינהו ואל תתמה היכי אפשר דמעיקרא קאמר שור בפרה סתם ופירשו מחיים והיינו מטלטלין ולבסוף משנינן שור בפרה ופירשו לאחר שחיטה ופירי הוא וכל כה"ג היכי משתמיט גמרא מלפרושה יש לנו כיוצא בה בתלמוד הרבה אחת מהן בפרק המוכר את הבית גבי הא דתניא שנטר מכור אנקולמוס אינו מכור דמפרקינן התם מי סברת ר' יהודה כרבנן ס"ל רבי יהודה כרשב"ג סבירא וכו' פירושה דמעיקרא קס"ד דבניחותא קאמר ולבסוף מפרקינן דבתמיה קאמר ובנוסחא דרבינו הגדול ז"ל גרסינן בשר שור בפירוש וכן בפירושי ר"ח ז"ל במסכת קדושין כתב בפי' כך ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה או בשר חמור בשור גם גרסת רבינו שלמה ז"ל עצמו שם כך היא והודה במקצת ופירש וכ"ש שור חי דחשיב טפי ודמי לכלי שמשתמשין בו והיה לו להודות בכל דכיון דאמר מעיקרא שור סתם ועכשיו בשר שור שמע מינה בע"ח ככלים הם ואקשינן ולמאי דקא סלקא דעתך מעיקרא לרב נחמן מאי איכא למימר כלומר היכי מצינן לאוקמי מתני' דלאו כהלכתא ולמקשי מינה לרב פפא ועולא אדרבה לדידן קשיא ומפרקינן לה בדמים שהם כחליפין וכדר' יוחנן וכדפרישינן לעיל ואקשינן תו ולריש לקיש קשיא מתני' למאי דקא סלקא דעתך מעיקרא והיכי לא אקשינן מינה לריש לקיש דקא סלקא דעתך איהו ודאי כרב נחמן ס"ל ומפרקינן קס"ד דכרב ששת ס"ל ובשר שור שחוט קאמר דהיינו פירי ואע"ג דבשר לאו דבר המסוים הוא קס"ד מעיקרא רב ששת אפילו פירות דלא הוו דבר המסוים קנו דהא לא שמעינן ליה לרב ששת ולא לשום אמורא אחרינא דאמר אבל דבר שאינו מסוים לא אלא פירושא דגמרא הוא דאתמר לקמן ולא ס"ד מעיקרא א"כ בשר שור כשהוא שלם דבר המסוים מיקרי וכל הנך שקלא וטריא אמאי דקא ס"ד מעיקרא וטעמא דמילתא משום דתמיהא להו מילתא היכי אקשינן מינה לרב פפא ולסגהו אמוראי דלדידהו נמי קשיא לן וכיוצא בזו במסכת שבת בפרק כירה דאקשינן ולמאי דקס"ד מעיקרא דספל פרי הוא כאמבטי ואמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא אלא בשבת רחילה בחמין ליכא ועוד אחרת בפרק רבי אליעזר דמילה ואביי אליבא דר"ש האי בשר מאי עביד ליה תינח גדול קטן מאי איכא למימר ואי איכא אחר ליעבד אחר הא תלת פירכי אמאי דקס"ד מעיקרא ובפ' התקבל ברישא דפירקא תרתי ת"ש ותרווייהו למאי דס"ד מעיקרא וכבר פי' אותה רש"י ז"ל בפירושיו וכ"כ ר"ח ז"ל במסכת קדושין כדברי רבינו הגדול ז"ל ולמדנו שהמטבע כלי הוא ולא פירות דהא אמרינן למאי דקא ס"ד מעיקרא לרב נחמן מאי כיצד אלא מטבע מטלטלי הוא ומה שהקשה בעל המאור הזה ז"ל מאי דוחקיה לאוקמיה לדר"ל על כרחיה כרב ששת ליתרצא למתני' הכי וכל הנשום נמי עבדי חליפין וכו' לאו קושיא היא כלל השתא מטבע קתני רישא דקני ואע"ג דדעתיה אצורתא אחר כלים ובעלי חיים דבכלל כלים הם צריכא למימר משום הכי לא מפרקינן לה הכי הא כל הפורש ממה שכתב רבינו הגדול בזה כפורש מחיים :

המאור הגדול

בבקר ובצאן פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל מה הפרט מפורש פירי מפירי וגדולי קרקע אף כל פירי מפירי וגדולי קרקע ש"מ דשור ופרה פירי מיקרו ואנן הא קי"ל כרב נחמן דאמר נעל דוקא ועל כרחין אית לן לתרוצי מתני' יש דמים שהם כחליפין והוא פי' כל הנעשה דמים באחר כלומר כל דמים שבעולם בין דמי פירות בין דמי כלים שהחליף זה בזה ועשאן דמים כיון שזכה זה באחד נתחייב חבירו בחליפיו כלומר קם ליה ברשותיה באונסיו אע"פ שלא משכו וזה שאמרנו יש דמים שהם כחליפין כלומר פעמים שאדם קונה במעות בלא משיכה כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה ודמי חמור בשור וה"ה להחיא דתנן המחליף פרה בחמור וילדה ה"נ מיתרצא כגון שהחליף פרה בדמי חמור ודאמרינן בגמרא הא ניחא לרב ששת בין למאי דקס"ד מעיקרא בין למאי דסליק אדעתין השתא קא מקשינן והדא מילתא אטעיתיה להרב ז"ל דאיהו סבר דלמאי דסליק אדעתין מעיקרא קאי ולא היא אכוליה מלתא קאי וכבר פירשה רבינו שלמה ז"ל יפה בפירושו ולדברי הרי"ף ז"ל קשיא מאי דוחקיה לאוקומה לר"ל על כרחיה כרב ששת ליתרצה למתני' הכי וכל הנישום נמי עביד חליפין כיצד החליף שור בפרה דהא אמר דשור ופרה וחמור עבדי חליפין אפילו לרב נחמן דלאו כפירא נינהו אלא כמנא והחוא דאמר רב אדא בר אהבה ת"ש היה תפום פרתו ועומד בא חבירו ואמר לו פרתך למה [כו'] פרתך בכמה וכו' שמעת מינה חליפין ומקפיד עליהן לא קנה רב אדא בר אהבה כרב ששת הוה סבר לה דפירי נמי עבדי חליפין ומש"ה מייתי ראיה מחליפין דפרה וחמור (ורב)[ורבא] דחאה דלכ"ע חליפין מקפיד קפדי וקני והכא בין לרב ששת בין לרב נחמן צריכנא לתירוצא דרב נחמן נמי אע"ג דפירי לא עבדי חליפין כיון דסבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ויש דמים שהם כחליפין משום מלתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ה"נ מילתא דלא שכיחא היא ודמים קונין כחליפין אי לאו משום דלא הויא משיכה מעלייתא כגון דאמר ליה חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך את הטלה דלא גמרה משיכתו וטעמא דהאי א"ל בכך ובכך והאי א"ל נמי בכך ובכך שעשאום דמים ודמים קונין במקום זה כחליפין אבל בחליפין סתם בלי שיעשום דמים אפילו בלא פרה וטלה כך היה דינם שלא קנו עד שימשכו זה וזה כל אחד מהם את של חבירו דמאחר דקי"ל דפירי לא עבדי חליפין צריכה משיכה לכל אחד ואחד והוא הדין למוכר טלית בדינר זהב :

א מיי' פרק ה ופי"ג מהל' מכירה סמג עשין פב ולאוין קע טור חו"מ סימן קלט רכז רג :

ב מיי' פרק ה מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סי' (רג) [קלה] :

ג מיי' פרק ה מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סי' קלה :

אגב אסיפא · אגב מפתן ביתו ומדאיצטריך לאקנויי אגב קרקע ש"מ אין מטבע נקנה בחליפין : תוך · שם מקום : מכור לי באלו · אחז בידו מעות ואמר לחברו מכור לי חפץ שלך באלו שבידי ולא הקפיד לשאול כמה הן וקבלם מידו : קנה · הלוקח את החפץ במעות הללו ואין אחד מהם יכול לחזור בו דכיון דלא קפיד כחליפין דמי משמע הכא דחליפין שלא הקפיד כלל עליהם דומיא דבאלו קנה מדין חליפין וכן דקדק מכאן הרשב"א והרנב"ר ז"ל הביא כן בשמו ולא חלק עליו ואע"פ שר"ח ז"ל כתב דכל חליפין צריכים שומא ובלא שומא לא עשה ולא כלום דבסתמא לא גמרי

רש"י

אגב אסיפא דביתיה . מפתן ביתו אלמא מדהוצרך לקנות לו אגב קרקע אלמא אין מטבע ניקנית בחליפין : עד תוך . שם מקום : מכור לי באלו . היה אוחז מעות בידו ואומר לחבירו מכור לי חפץ שלך באלו המעות שבידי ולא הקפיד לישאל כמה הם וקבל המעות מידו : קונה הלוקח . את החפץ במעות הללו ואין אחד מהן יכול לחזור : ויש בו אונאה . אם אין בדמים כדי דמי החפץ שפיחת שתות מחזיר אונאה : מילתא דלא שכיחא . שיתן חפץ ואינו יודע כמה מעות בידו : דמכור לי קאמר . לשון ממכר ולא לשון חליפין : פשיטא דמים כו' . נותן לו מעות או חפץ בתורת דמים ולא הקפיד לישאל כמה הם : הא אמר דקנו. בלא משיכה: חליפין [ד]. נותן לו חפץ בחפץ בתורת חליפין וזה מקפיד לראות שהסודר או החפץ שוה כך וכך : מי קנו . תרוייהו במשיכה דחד מינייהו או דילמא הואיל ומקפיד עליהן הוי כדמים והוו מעות ולא קונה עד שימשוך גם השני : פרתך למה . הבאת לשוק : אטו חליפין דקרא בשופטני (ד) עסקינן . דלא קפדי לדעת שחליפין יהא שוין קצת שיתן את שלו כנגדו ואפילו הכי קאמר דקונה : במה קונין . חליפין דכתיב ושלף איש נעלו מי שלף ונתן : דליהוי מקנה קונה. את הכלי : זו מכירה . שמכר לו בדמים ולא קיבל המעות ובאים לקיים דברי מכירתן על ידי קנין : זו חליפין . שמחליף כלי בחפץ שכנגדו : ל"ש . דקונים קניין : אלא בכלי. אבל

תורה אור

אגב אסיפא דביתיה וכי אתא נפק לאפיה עד תוך *אמר רב הונא *מכור לי באלו קנה *ומחזיר אונאה [א] סבר לה כר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזרה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה ומילתא דשכיחא גזרו בה רבנן ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן (וייש בו אונאה דמכור לי קאמר) פשיטא דמים ואין מקפיד עליהם הא קאמרינן דקנו (א) דכחליפין דמו חליפין ומקפיד עליהם מאי אמר רב אדא בר אהבה ת"ש הרי שהיה תופס פרה ועומד בא חבירו ואמר לו פרתך למה לחמור אני צריך יש לי חמור שאני נותן לך פרתך בכמה בכך וכך חמורך בכמה בכך וכך משך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור לא קנה בעל החמור את הפרה (ב) שמעינן מינה חליפין ומקפיד עליהן לא קנה אמר רבא אטו[ב] בשופטני עסקינן דלא קפדי אלא כל חליפין מיקפד קפדי וקנה והב"ע כגון דא"ל חמור בפרה וטלה [ג] ומשך את הפרה ועדיין לא משך את הטלה דלא הוה משיכה מעלייתא וכן הלכתא במה קונין רב אמר בכליו של קונה ניחא ליה לקונה דליהוי מקנה קונה כי היכי דליגמר וליקני ליה(ג)ולוי אמר בכליו של מקנה סבר לה כר' יהודה דתניא °וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל גאולה זו מכירה שנאמר °ואם לא יגאל ונמכר בערכך תמורה זו חליפין וכן הוא אומר °לא יחליפנו ולא ימיר אותו לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו מי נתן למי בועז נתן לגואל ר' יהודה אומר גואל נתן לבועז והלכתא כרב דאמר בכליו של קונה חדא דקם ליה רב כת"ק דסתמא היא ולוי קם ליה כר' יהודה דיחיד הוא ועוד דמסקנא דשמעתא כרב סלקא תנא קונין בכלי ואע"פ שאין בו שוה פרוטה אמר רב נחמן לא שנו אלא בכלי אבל בפירות לא ורב ששת אמר אפילו בפירות וליתיה לדרב ששת חדא דהלכתא כרב נחמן בדיני ועוד דהא אסקינן אמר רב שישא בריה דרב אידי כמאן כתבינן האידנא וקנינא מיניה במנא דכשר למקניא ביה במנא לאפוקי מדרב ששת דאמר קונין בפירות דכשר לאפוקי מדשמואל דאמר קונין במוריקא

נר מצוה

ומקני והא דמספקא לבני הגמ' חליפין ומקפיד עליהם אי קונה אי לא דמשמע שדין חליפין בלא הקפדה פירש הוא ז"ל דהתם מיירי שיהא ערך[ה] זה כזה שוה בשוה אבל לעולם בעי [ז"ל] שידע כמה שוה כל אחד מהם : ויש לו אונאה · דמכור לי באלו קאמר ויש לו למוכר עליו דין אונאה אם אין במעות כדי דמי החפץ שפחתו שתות ופרש"י ז"ל דכיון דאמר לשון מכר ולשון חליפין יש לו דין חליפין במקצת ודין מכר במקצת שיש לו אונאה כראה מדבריו ז"ל דחליפין אין בהם אונאה אא"כ מקפיד עליהם דבכה"ג ודאי יש להם אונאה אבל הרמב"ן ז"ל כתב דאפילו חליפין יש להם אונאה כמכר ומאי דקאמר דמכור לי לאו משום לשון מכירה דוקא דה"ה בחליפין אלא ה"ק אע"פ שאמר באלו שנראה שאינו מקפיד אינו יוצא מידי אונאה לעולם במכירה או בחליפין וכן כתב הרנב"ר ז"ל בחדושיו ולא ערער בדבר : לימא קסבר וכו' · דהא יהיב טעמא למילתיה [ו] משום דכחליפין דמו : לא רב הונא כר' יוחנן וכו'·כלומר לעולם אין מטבע נעשה חליפין והא דקנה הכא הוא מדין דמים אלא שאין מקפיד עליהם והם דמים שהם כחליפין ואע"ג דקי"ל במתני' דמעות אינן קונות הכא מעות קונות כדרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות שהרי רוב קניינים נעשים בכסף הלכך בדין הוא שיקנו מעות : ומה טעם אמרו משיכה קונה · לבדה הוה לן למימר או מעות לבדן או לפחות מעות עם משיכה : גזרה שמא וכו'· דאי מעות לבדן קנו המוכר שהמעות והמכר בידו לא יטרח להציל המכר אם אירע שנפלה דליקה דמימר אמר מה לי לטרוח במה שאינו שלי וכן אי בעינן תרוייהו מעות ומשיכה כשהלוקח מושך החפץ אם לא נתן דמים נמצא שעדיין אינו קנוי לו ואם נפל בו דליקה לא יטריח להציל

לפיכך תקנו שיקנה במשיכה לבדה דוקא וכיון שקנאו יטריח להציל ומיהו בחליפין א"א לתקן דבכל ענין איכא למיחש שמא לא יטריח להציל דאם במשיכת האחד קנוי חליפיו בכל מקום שהוא א"כ זה שמשך שהכל בידו לא יטרח בעד החפץ להצילו כיון שהוא קנוי לחבירו ואם לא קנה במשיכת אחד עד שימשך גם חברו נמצא שמה שמשך אינו עדיין שלו א"כ לא יטרח להציל ומשום שאין לזה תקנה הניחו הענין לדין תורה דשלף איש נעלו ונתן לרעהו דדי במשיכת האחד אבל בחליפין שע"י קנין סודר אע"פ שהם נקנין לבעל הסודר ליכא למיחש נומר לא יטרח להציל דכיון דאכתי לא שקל זוזי מסתפי דלא ליהות עם לוקח בדינא ודיינא ובודאי יטרח להציל : ומילתא דלא שכיחא · כי הכא שיהא נותן לו דמים בלא מספר דרך חליפין דאמר מכור לי באלו : לא גזרו רבנן · והעמידו הדבר אדיניה לומר מעות קונות וכה"ג אמרינן בקדושין (דף כח·) במתני' דכל הנעשה דמים באחר וכו' ומפרשינן דהיינו מטבע כו' ואמרינן בסיפא כיצד החליף שור בפרה וכו' ומפרשינן דה"ק כיצד הוו מעות חליפין והא אין מטבע נעשה חליפין אלא ה"ק יש דמים שהם כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה כלומר אינם חליפין אלא *(במקום) דמים כעין חליפין וכדרבי יוחנן דפירש דמילתא דלא שכיחא היא דמי שור בפרה ופירשו הגאונים ז"ל [וכן רב אלפס] דמי שור בפרה כגון שמכר לו שור במאה זוזי וקנה השור במשיכה ולא נתן מעות עדיין ובא מוכר ותבע דמיו כדי לקנות מהם פרה וא"ל לוקח אני אמכור לך פרה בדמים הללו שיש לך בידי ונתרצו שניהם קנה מוכר ראשון את הפרה אע"פ שלא משך וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות מכירה וזה תימה היאך קונה בדמים הללו שהם הלואה ואיכא בעין דהא אמרינן בפרק האיש מקדש (דף מז·) גבי המקדש במלוה ושוין במכר שזה קנאו ואקשינן ואי מלוה להוצאה ניתנה במה קנאו ומיהו דעת הרמב"ם ז"ל שמלוה קונה בקרקעות ככסף וכן במטלטלין לענין מי שפרע שכך כתב בפ"ז מהלכות מכירה וכן הרי"ף ז"ל לא הביא בהלכות הא דאמרינן בקדושין ושוין במכר שזה קנאו ואי מלוה להוצאה ניתנה במה קנאו והוא מן התימה שהרי הלכה פסוקה היא שם וכבר השיג הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל מזה לפיכך יש לפרש זו שבשמועתנו באומר לו בהנאת אותה מלוה שיש לך עלי מדמי השור שאתה מוחל לי תהא פרתי קנויה לך מעכשיו וזה על דרך מה שאמרו בפ"ק דקדושין (דף ו:) דהמקדש בהנאת מלוה מקודשת לפי מה שפרש"י [ז] והרי"ף ז"ל שם כ"כ הרנב"ר ז"ל בחדושיו [והוא מן התוספות בהלכה]: הא אמרינן דקנה · כדאמרן לעיל מכור לי באלו קנה : חליפין ומקפיד עליהם וכו' · נותן לו חפץ בחפץ בתורת חליפין לקנות כדין קנין שקונים בסודר וזה מקפיד לראות שיהא הסודר שוה כך וכך : מהו · מי קנו תרוייהו במשיכה דחד מינייהו או דילמא הואיל והקפיד עליהם הרי הוא כדמים והוו להו מעות ואינם קונות עד שימשוך השני דחליפין ומקפיד מילתא דשכיחא היא : אטו חליפין דקרא בשופטני עסקינן דלא קפיד · לדעת שיהו שוין קצת דמים שייטב בעיניו לתת לו את שלו כנגדו : כל חליפין וכו' · ואפ"ה קאמרינן דקנו : דלא ה"ל משיכה מעלייתא · דכיון דלא משך טלה ה"ל כמאן דלא משך כלום ולא קני כדמפרש וא"ת ואמאי לא קני בחמור כנגד מעות הפרה כדאמרינן בקדושין (דף כז·) גבי מכר לו י' שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן ואמרינן עלה לא שאנו אלא שנתן לו דמי כולן לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו אלמא כנגד מעותיו מיהת קנה י"ל דשאני הכא שאינו ראוי ליחלק וכיון שלא קנה כולו אף חציו נמי לא קנה אבל אם החליף פרה וטלה בכור חטים ומשכה לפרה ולא משכו לטלה קנה בחטים כנגד הפרה ולקמן בפרק השוכר (דף עז:) גבי ההוא דזבן חמרא מחבריה נכתוב יותר בע"ה ומ"מ בזה שכתבנו הסכימו האחרונים הרשב"א והרנב"ר ז"ל : סבר לה כר' יהודה [ח] . וקי"ל כתנא קמא דסתם הוא ורבים נינהו ורבי יהודה יחיד הילכך הלכתא כרב דקאי כתנא קמא : גאולה זו מכירה · שמכרה לו בדמים ולא קבל מעות ובאים לקיים דברי מכירתן ע"י קנין : אבל בפירות לא · כל דבר שאינו כלי ואפילו שוה הרבה : [ט] למקניא · בנעל שכל דבר נקנה ואפילו פירות בסודר או בכיוצא בו שהוא כלי שהדבר

הגהות הו"י

(א) פי' לאו משום דמטבע נעשה חליפין רק בתורת דמים קני כחליפין משום דסבר לה כר"י דאמר דבר תורה מעות קונות : (ב) נלע"ע מנ"ל דבתורת חליפין מיירי דילמא בדין מטלטלין קונין זה את זה שהחליף עמו דבמשנה וע"ש פרש"י: (ג) נ"ב נ"ע לגוי כרייתות הנ"ל דפרה ושור ופרה ותמור: (ד) נ"ב נ"ע הא קי"ל דקונין אפילו בפחות משוה פרוטה :

הגהות מא"י

[א] נ"ב ל"ג אמר מר מכור לי באלו קנה ומחזיר אונאה לימא קסבר ר"ה מטבע נעשה חליפין לא סבר כר' יוחנן דאמר דבר תורה וכו' : [ב] נ"ב חליפין : [ג] נ"ב פי' שמשך הפרה בלא טלה ועדיין לא משך שכנגדו את החמור : [ד] נ"ב ומקפיד עליהם : [ה] נ"ב פי' שמקפיד שיהא שוה בשוה ובהך מבעיא ליה : [ו] נ"ב דקאמר פשיטא דמים ואין מקפיד הא קאמרינן דקני' דכחליפין דמי : [ז] נ"ב כגון דמטא זמנא למגבי מינה והרווח לה זימנא : [ח] נ"ב וכו' : [ט] נ"ב ל"ג ור"נ נמי הכתיב לקיים כל דבר דנקנין במנעל :

שהדבר הקונה דוקא בעינן שיהיה כלי : במוריקא. פרש"י ז"ל כלי העשוי מגללי בקר וי"מ עביט של מימי רגלים : לאפוקי מדלוי · למקניא משמע לקנות ולא משמע להקנות : ביה. למעוטי מטבע. זה סיוע למה שפירשנו לעיל דמטבע אינו בכלל פירות דפירות כבר נתמעטו ממנא : מתני' כיצד. הוא פירושא דמתניתין דלעיל דאמר דזהב ונחשת קונים כסף וכסף אינו קונה אותם ומפרש משום שאלו פירות לגבי כסף ובפירות עושין המשיכה : עתיד ליפרע וכו'. מפרש בגמרא דדוקא בדברים ומעות עומד כמי שפרע : כל שהכסף בידו . דהיינו מוכר אבל לוקח אינו יכול לחזור ולית הלכתא כוותיה כדאיתא בגמ' : גמ' דבר תורה . לאו מקרא יליף אלא מסברא בעלמא דבדין הוא שיהיו קונות כיון שרוב הקניינים נעשים בכסף אבל ליכא למימר דיליף מק"ו דגופו קנוי בכסף דאיכא למיפרך עובד כוכבים יוכיח שאע"פ שגופו בכסף ממונו דוקא במשיכה כדאיתא פ"ב דבכורות (דף יג.) וגם ליכא למילף מהקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו דהדיוט מהקדש לא גמרינן: *)כך תקנו משיכה בלקוחות. פירש רש"י דכ"ש דכי מוקמת חזרה נמי ברשות לוקח מסר נפשיה מוכר וטרח ומציל. דאם [ד] שמא ישרפו יאמר לו הלוקח חוזרני בי אע"פ שנתן לו המעות וכן כתב הרי"ף ז"ל בהלכות דכל כמה דלא משכיה לוקח לזביני ואיתנים דלמוכר איתנים ומשנה שלימה שנינו נמי בפרק אותו ואת בנו (דף פג.) בד' פרקים משחיטין וכו' לפיכך אם מת מת ללוקח ומקשינן והא לא משך ומפרקינן כדר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות ובארבע פרקים הללו העמידו דבריהם על דין תורה וקתני סיפא נמי בהדיא אבל בשאר ימות השנה אינו כן לפיכך אם מת מת למוכר אלמא דכל כמה דלא משכיה לוקח לזבוני ואיתנים למוכר איתנים וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות מכירה וכן דעת ר"ת ז"ל ועוד כתב רבינו האי גאון ז"ל בספר

במוריקא א למקניא לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה [קמ"ל] למקניא ולא לאקנויי ביה רב פפא אמר למעוטי מטבע רב זביד ואיתימא רב אשי [אמר] למעוטי איסורי הנאה איכא דאמרי ביה א"ר פפא למעוטי מטבע דכשר א"ר זביד ואיתימא רב אשי למעוטי איסורי הנאה אבל מוריקא לא צריך:

מתני' *כיצד משך ממנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו אבל אמרו חכמים מי שפרע מדור המבול *[הוא] יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו ר"ש אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה:

גמ' *א"ר יוחנן דבר תורה מעות קונות (א) אם גופו קונה ממונו לא כ"ש ומה טעם אמרו משיכה קונה גזרה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה סוף סוף [א] *לאשלומי בעי אלא גזרה דלמא נפלה דליקה באונס דאי מוקמת ליה ברשותיה מסר נפשיה וטרח ומציל ואי לא לא טרח ומציל ושמעינן מהא דכמה דלא משכיה לוקח לזבינא ואיתנים דלמוכר איתנים ואית ליה ללוקח למימר (א)תן לי את מקחי או תן לי את מעותי ואם *היתה עלייתו של לוקח מושכרת למוכר אין הלוקח יכול לחזור בו ואי איתניסו איתניסו ליה [ב]טעמא מאי תקינו רבנן משיכה קונה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה הכא ברשותא דלוקח נינהו אי נפלה ליה דליקה באונס איהו טרח ומציל להו ואע"ג דה"מ לר"ש אינון *מדר"ש נשמע לרבנן תניא *רשב"א אע"פ שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מ"מ כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו והנושא ונותן בדברים לא קנה והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו אמר רבא אין לנו עליו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו ודוקא דברים בלא מעות אבל דברים ומעות קאי

רש"י

אבל בפרי לא ואפילו שוין הרבה : מוריקא· כלי העשוי מגללי בקר : למקניא · משמע לקנות בו אלמא כליו של קונה קאמר : ביה . משמע מיעוט : **מתני'** כל שהכסף בידו . פליג אדרבנן דאמרי לקמן אפילו לוקח יכול לחזור בו ואתא רבי שמעון למימר דוקא מוכר שהכסף בידו יכול לחזור בו ובגמרא מפרש טעמא דאי מוקמית ליה ברשותיה לחזור בו אם הוקרה (ב) מסר נפשיה למיצלינהו דמימר אמר אם יוקירו אחזור בי : מושכרת למוכר דהשתא ברשות מוכר מונחים אפ"ה אין יכול לחזור בו : נשמע לרבנן . דבהא לא פליגי : ואין דינר זהב קונה טלית . דדהבא לגבי פירי טיבעא הוי : מ"מ . כלומר אף לפי פורענות העתידה לבא [ג] עליו: כן הלכה. שאין

*) בגמ' דאמר ר"ה כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תיקנו משיכה בלקוחות .

המקח בשער י"ג דכשחוזר בו הלוקח מחמת שנאנסו אינו מקבל עליו מי שפרע דליכא מי שפרע אלא היכא שהמוכר מעמיד לו מקחו ולוקח אינו רוצה לקבלו משום זילא אבל היכא שנאנס דלא שקיל מידי לא ואמרו משמיה של רבינו האי ז"ל דדוקא בשהגיע האונס אבל אי חוזר בו מחמת פחד אונס כההוא [דף מט:] דיהב זוזי אחמרא והדר ביה מחמת דבעי למינסביה בי פרזק רופילא מקבל עליה מי שפרע אע"ג שלא הוזכר עלה בגמ' דטעמא דלא הוזכר הוי משום שלא שאלו מזה כלום אבל אין ה"נ דאיכא מי שפרע וכן אשכחן [שם ע"א] גבי ההוא דיהיב זוזי אשומשמי שלא הוזכר מי שפרע אלא כששאלו רבנן לרבא והשיב אין ה"נ וכן כתב ר"ת ז"ל גבי ההוא דזבן חמרא וכן דעת הגאונים ז"ל אע"פ שלא כתבו כן ר"ת (א) והראב"ד ז"ל כן העלה הרנב"ר ז"ל בחידושיו : תקנו משיכה. ר' יוחנן דלית ליה משיכה מן התורה דריש קרא דכי תמכרו ממכר או קנה מיד אל תונו כדתניא אין לי אלא נתאנה מוכר נתאנה לוקח מנין ת"ל או קנה אל תונו ודריש מיד עמיתך למעוטי קרקעות דלית בהו אונאה דמיד משמע דבר שמטלטל ביד : טלית קונה דינר זהב. דאע"ג דזהב ונחשת הוי מטלטלין לגבי כספא לגבי מטלטלין מיהא טיבעא הוו ומשום הכי במשיכת הטלית קנוי הדינר זהב שהוא מטבע אבל במשיכת המטבע שהוא הדינר של זהב אינו קנוי הטלית דמעות אינם קונות : מ"מ. כלומר. אף לפי הפורענות העתיד לבא על החוזר בו הלכה שאין ב"ד יכולין לעכב בידו ממי שאינו עומד בדבורו : [דברים ואיכא בהדייהו מעות]. כלומר כיון דאיכא דברים שבאו לכלל מעשה דהיינו מעות שנתן דינר זהב בעד טלית אבל בדברים בלא מעות אין בו לד קללה וכמו שאמר רבא אנו אין לנו אלא וכו' וטעמא דדברים ומעות קאי באבל אמרו היינו משום דקי"ל כר' יוחנן דמעות קונות דבר תורה אבל מלוה שאינה קונה (ב) גם אין בה מי שפרע וה"נ משמע מדגרסינן בירושלמי במסכת קדושין [פרק ב' הלכה ה'] קדושי מלוה לחומרין (בלשה אינה מקודשת) בקרקעות לא קנה במטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע אלמא משום דמלוה אינה קונה אין מוסרין וכו' וכן נראה מדברי הרי"ף דכתב דאפילו דברים ומשכון לא קאי באבל אמרו והביא ראיה מההיא אמתא דזבין בני רב הונא ואותיבו נסכא עליה ואסיקנא התם בקדושין נסכא אין כאן פריטי אין כאן ומשמע דיכול לחזור בו המוכר ואין מוסרין אותו למי שפרע מדלא אמר כן התם ומקבל עליה מי שפרע : אין רוח חכמים וכו'. אין נחת רוח לחכמי ישראל במעשיו של זה :

בגמ'

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) ודברי ר"ת הם בתוס' ד"ה אלא"ב מעות קונות והאשר"י כתב כדברי ר"ת והמרדכי פסק כדברי ר"ת : (ב) המקח במעות שהלוה שיש לו על הלוה משום דמלוה להוצאה ניתנה כפ' האיש מקדש ולעיל בפ"ק ופרק שבועת הדיינין מביאו הר"ן ז"ל ולעיל בסמוך גם כן :

מלחמת ה'

ועוד כתב הרי"ף ז"ל ש"מ דכמה דלא משכיה לוקח לזביניה ואיתנים דלמוכר איתנים ולי לא נראה כן וכו' : ואילו היה כדברי הרב ז"ל אדרבה עיקר תקנת המשיכה ללקוחות היתה : **אמר** הכותב תמה אני איך הוא חולק על כל בעלי הוראה בזה והטענה שנתלה עליה שאילו היה כדברי הרב ז"ל עיקר המשיכה ללקוחות היה שבוש הוא שעיקר התקנה היתה שיחזור בו המוכר שהכסף והפירות בידו כדברי ר' שמעון וכך די לנו לפי שהוא יטרח ויציל הואיל ויכול הוא להשתכר בהם כמו שפירש רבינו שלמה ז"ל וזו היא טענתו של ר' שמעון על חביריו וזו שאמרו בגמרא אלא לר' יוחנן מאי איכא בין ר' שמעון לרבנן כלומר במאי טעמא פליגי רבנן עליה ופירשו בגמ' שחביריו של ר' שמעון חולקין עליו ואומרים שהשוו חכמים מדותיהם ואמרו שמכניס יכולין לחזור בהם שכדרך שתקנו במוכר שיכול לחזור תקנו אף בלוקח וכל שכן שיטרח ויציל וזה הדבר פשוט הוא ומפורש בגמ' בהדיא ומי שהקשה מפני מה לא אמרו חכמים שיכול הלוקח לחזור בו ולא מוכר לא אמר כלום ואין מקום לקושיא זו שהרי עיקר התקנה שיחזור בו המוכר בשביל שכספו ופירותיו בידו כדברי ר' שמעון ובהכי סגי לן דודאי טרח ומציל כמו שמפרש בגמרא וכדפרישית שלא אמרו שיחזור בו לוקח אלא להשוות מדותיהם כל שכן שאם נאמר שיחזור בו לוקח ולא מוכר שהיתה עיקר התקנה הפוכה ושויתינהו למילי דרבנן חוכא ואטלולא ור"ח ז"ל מפרש דהיכא דאתניסו בין לר' שמעון בין לרבנן למוכר איתניסו אלא בהא פליגי ר' שמעון סבר מוכר הוא דמצי הדר ביה משום יוקרא דיכול למימר הואיל ואי מתנסי פירי לדידי מתנסי אכתי דידי אינון וברשותי קיימי אבל לוקח לא מצי הדר ביה משום זילא כל זמן שמוכר נותן לו פירותיו שלא נאנסו דמאי אית ליה למימר הא קנו לו מעותיו ומשום תקנתא דיליה הוא דאוקמינהו ברשות מוכר דליחייב באונסי' עד שעת משיכה ורבנן סברי כשם שתקנו משיכה במוכרים שיהו יכולין לחזור בהם משום יוקרא כך תקנו משיכה בלקוחות שכל זמן שלא משכו יהו חוזרין בהן אע"פ שלא נאנסו אבל נשרפו חטיו בעליה ודאי חוזר בו דאי לאו הכי לא טרח ומציל וכך הסכימו כל בעלי הוראה שחוזר בו ומשנה שלימה שנו לפיכך אם מת מת למוכר אע"פ שנתן מעות כדמפורש בגמרא התם בפרק אותו ואת בנו ומה שראה בעל החבור הזה משום דרווחא בעלמא נפיק מיניה רווחא בעלמא הוא וכי נזקין הואיל שנאמר בו היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק והלוקח בשר שחוטה יכול ליתן לו בשר נבילה הואיל ואין שינוי בצורתו והיאך הוא יכול לחזור בו עכשיו מדע שמכניס חוזרין שאם אתה אומר אין לוקח יכול לחזור בו בנשרפו אם כן לרבנן אמאי טרח ויציל אי משום שמא יתיקרו פירותיו ויחזור בו והלא יש לחוש שמא יוזלו ויחזור בו לוקח ונמצא מפסיד בהצלתן והזול מצוי בפירות כמו היוקר שהרי הוא מוכרן עכשיו ואינו מעכבן לשמא יתיקרו שיותר הוא חושש שמא יוזלו נמצא שאפשר שיפסיד בהצלתן ולמה יטרח בהן והוא קרוב להפסד כשכר לר"ש ודאי כיון שאם הוקר ומוכר חוזר בו ואם הוזלו אין הלוקח יכול לחזור בו איכא רווחא וטרח ומציל אבל לרבנן ליכא רווחא כדפרישית וזו ראיה גמורה ועוד שאם תאמר לדברי רבי יוחנן שאינו יכול לחזור בו הואיל ומעות קונות מן התורה נימא מאי איכא בין ר"ל לר' יוחנן איכא בינייהו כגון שנשרפו מדלא אמרינן הכי ש"מ דהשתא ליכא בינייהו מידי אלא דמים שאינן מצויין כגון דמי שור בפרה ואין דרך בעל הגמ' לומר איכא בינייהו מילתא דרחיקא ועוד דאפשר דליכא בינייהו מידי והכיא דאמרינן מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן סברא דגמרא היא ולא מסתמא מילתא ומה שכתב בעל המאור ז"ל ראיה לדבריו מההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא והדר ביה מקמי דמטי ליה אונסא לאו ראיה היא דמעשה שהיה קאמרינן ודקאמרת א"כ למה ליה לאיתויי בגמרא האי עובדא יש מי שאומר מפני שרב חסדא לא אמר לקבולי עליה מי שפרע דכל מאן דהדר ביה מחמת אונסא לא מקבל עליה מי שפרע שיכול לומר לו העמד לי מקחי או תן לי מעותי אף דברי רבינו הגדול ז"ל קרוב לדבר זה אבל ר"ת והגאונים ז"ל אמרו שמקבל עליו מי שפרע ומכל מקום אין קושיא בזה שהביאוהו ללמוד שהלכה כדברי חכמים ורב חסדא פסק כדבריהם ועוד לפרש סתם מתניתין ולומר שהלוקח נמי יכול לחזור בו ולברר טעם התקנה שהרי אמרו מאי בינייהו איכא בינייהו דרב חסדא ורב חסדא [illegible] כלומר הייטו טעמיה [illegible] ופירושא וטעמא דמתניתין קמ"ל כדברי יוחנן ולא כריש לקיש וכתוב רב יצחק אלברגלוני ז"ל דלעולם לא הניח רב חסדא לא להודיע שלוקח נמי יכול לחזור בו דאיכא דה"ק וכלומר אם אתה חוזר בך קביל עליך מי שפרע כמו שהיה מקבל המוכר אילו היה חוזר בו ועל דבר זה שהיבטו

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל שמעינן מהא דכמה דלא משכי לוקח לזביניה ואיתנים דלמוכר איתנים ולי לא נראה כן שאם נאנס או נאבד או נשרף דליתיה בעולם כיון דקי"ל דמעות קונות מדבר תורה אינו יכול לחזור בו אלא כל זמן שהוא קיים והיינו דאמרינן מה טעם אמרו משיכה קונה גזרה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה ואי מוקמת להו ברשותיה מסר נפשיה וטרח ומציל כי היכי דאי מתרמי ליה רווחא ליהדר ביה והיינו דאמרינן בגמ' עיקר המשיכה לא תקנוה אלא במוכרין ואגב מוכרין תקנוה ללקוחות ואילו היה כדברי הרב אדרבה עיקר תקנת המשיכה ללקוחות היתה ואע"פ שהרב רבי אברהם ז"ל טרח בפירושיו ליישב הדברים הללו כדברי הרי"ף ז"ל לי לא נראה כן וראיה לדבר מדאמרינן יהיב יתמי זוזי אפירי זול וכו' אייקר וכו' שמעינן מינה דאע"ג דהיכא דזול מצו יתמי למיהדר בהו היכא דנשרפו לא מצו למיהדר בהו ועוד ראיה מההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא לסוף שמע דקא בעי למינסביה דבי פרזק רופילא אמר הב לי זוזאי דלא בעינא חמרא טעמא דאתא מקמי אונסא אבל לבתר אונסא לא יכיל למימר הכי דאי לא תימא הכי למה ליה לההוא גברא לערעורי עד דמטי אונסא לישבקיה כדקאי ואע"פ שיש לדחות ולומר מעשה שהיה כך היה אלמלא בשביל זה לא היה צריך התלמוד לכתוב מעשה זה כלל וההיא דאמרינן במסכת חולין לפיכך אם מת מת ללוקח והא לא משך י"ל שאני התם שעיקר המקח קיים כדאמרינן בבבא קמא בפרק המניח את הכד בשור תם שהזיק עד שלא עמד בדין לגבי מזיק שעבודו של חבירו פשיטא מהו דתימא התם הוא דאמר ליה לא חסרתיך ולא מידי זיקא בעלמא שקלי מינך ועוד שהלוקח לא לקח אלא חלק מן השור העומד לשחיטה וה"ל כלוקח בשר ואין בין בשר שחוטה לבשר נבילה שום שינוי בצורתו אלא כמו שיש בין היוקר והזול והיינו דמקשינן עלה והא לא משך אבל היכא שאין המקח בעולם אלא שאבד כוליה לגמרי לעולם לא מצי הדר ביה מאחר דקיימא לן כר' יוחנן כך נראה לי וידעתי גם אני שאין כן דעת הגאונים כולם ז"ל :

שלטי הגבורים

א כתב סמג אומר ר"י מעשים בכל יום שקונין בקנין חליפין שלא בפני מקבל מתנה ומה שאמר בפ"ק דקדושין ונקנינהו נכסים בחליפין ומתרץ דליתיה למקבל מתנה מפרש רבינו יעקב מה שלא הקנה לו בחליפין ע"י אחר כדאמרינן בהשותפין מאי נימא לן דסודר אי בעי למיפסקיה לא מצי : כתב מיי' נותן הקונה למקנה הכלי ואומר לו קני כלי זה חלף החצר או היין שמכרת לי ואין נוהגים עתה שיאמר לו הקונה כן כי מסתמא אדעתא דהכי הוא נותן לו אפילו לא נתן לו מתנה גמורה אלא ע"מ להחזיר קונה בו . אפילו לא תפס המקנה בכל הכלי אלא במקצת ונשאר מקצתו ביד הקונה קנה בו והוא שיאחז ממנו שיעור כלי דהיינו שיעור שלש אצבעות ומיי' כתב אפילו אינו תופס בו כדי ג' אצבעות אם הוא בענין שיכול לנתקו ולהביאו אצלו קונה אפילו לא נתן הקונה למקנה הכלי אלא אחר נתנו לו בשבילו ושלא בפני הקונה קנה וי"א שאינו קונה שלא בפני הקונה והרא"ש כתב כסברא ראשונה וכו' ולכך הורגלו לעשות הקנין בסודר של העדים אפילו בפני הקונה לפי שרוב קניינים הם שלא בפני הקונה ופשוט פ' מרובה דף ע' בדין הסרסא לפי מה שכתב שם המרדכי דכל קנין שנעשה שלא [illegible] בעשו הנלואה בשמו ואפי' יתרצה אח"כ כמו שכתבנו וכן בכמה דברים כיוצא בזה :

עין משפט נר מצוה

א מיי' פרק ג' ופ"ז מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סי' רד :

ב מיי' פרק ג' מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סי' קנא :

ג מיי' פרק ג' ופי"א מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סי' רד :

הגהות הב"ח

(א) ג"ב ליס :

בדפו"י הגי' הוא עתיד ליפרע

הגהות חרי

(א) פי' אם וכו' לא כ"ש נרפמים וכ"ב ל"ע עי' בנ"י : (ב) עי' בגמ' דא"נ לזה רק אליבא דר"ש מפא"כ לרבנן פסיקא דנשרפו נשרפו לו ודאי טרח ומציל :

[עי' בס"ס דף מט:]

הגהות מא"י

[א] נ"ב מאן דפדי דליקה : [ב] דטעמא כצ"ל : [ג] אפי' החוזר כו' : [ד] תי' שם רשום :

ד"ת מ"ז

א מיי' פרק ז מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סי' רד רז :

הגהות הב"ח

(א) נמי דאמר שקנה כנגד כולו בתחלת פרעון כצ"ל : (ב) דמשמע כצ"ל : (ג) נ"ב לי :

הגהות חו"י

(א) עי' לקמן בר"יף סימן תע"ג :

הגהות מא"י

[א] נ"ב שייך לגמ' : [ב] נ"ב ע"כ של"ג : [ג] נ"ב וגו' : [ד] פי' אפילו רשום למחק : [ה] והתני' כצ"ל וכ"ב והתניא נתן לספר מעל וספר הא בעי לממשךתספורת הב"ע בספר נכרי דלאו בר משיכה : [ו] נ"ב מה : [ז] נ"ב אלא לא זה ולא זה יכולין לחזור מלקיים מן המכירה כנגד הערבון וחוזרין על השאר. עכ"ל רש"י : [ח] דפ' כצ"ל : [ט] נ"ב פי' שמא לא יתן לו ישראל כלום ונמצא אוכל למפרע טבלים :

פי' דאין מטבע נקנה בחליפין ותוס' פירוש דא"כ במה יקנה בקרקע כנגד ערבונו לר' יהודה

בגמ' [ס] תניא (דף מח·) וכו' נתנה לספר · גזבר שנתן פרוטה של הקדש בשוגג לספר בשכר שיספרנו : מעל · ואע"ג שעדיין לא נסתפר : הא בעי ממשך תספורת · דבכל מידי דאית ליה [ו] למשוך לא קני עד דמשיך ושכירות תספורת נקנה במשיכה כשם שהמספרים נקנים במשיכה וכמו דאמרינן במרובה (דף עט·) דכשם שהקרקע נקנה בכסף כך שכירות קרקע נקנה בכסף · ומדאמרינן הא בעי ממשך וכו' דקדק ר"ת ז"ל שמי ששכר סופר או מלמד תינוקות שכיון שמשכו הבעלים כלי תשמישן כגון קסת הסופר וקולמוסו ורצועות המלמד קנה ואינן יכולים לחזור בהם דומיא דספר שמשכו ממנו תספורת וכתב הרשב"א והרנב"ר ז"ל דמהא לא איריא דמהכא לא שמעת מינה אלא שהוא יכול לעכב המספרים עד שיספרנו שהמספרים קנוים לו וה"ה לסופר שהקולמוס קנוי לו אבל סופר עצמו יכול לחזור בו : בספר עובד כוכבים . פרש"י ז"ל עובד כוכבים דלא שייך ביה דין משיכה דמיד עמיתך כתיב ונראה דהיינו לריש לקיש דאמר דמשיכה מפורשת מן התורה מהכא אבל לדידן דקי"ל כרבי יוחנן דמעות קונות דבר תורה ומשיכה תקנתא דרבנן היא אדרבה אין קנין במטלטלין של עובד כוכבים אלא במשיכה וכן א"ר יוחנן פ"ב דבכורות (דף יג:) בהדיא לעובד כוכבים בחדא ולישראל בחדא לישראל במעות לעובד כוכבים במשיכה והא *) דא"ל דישראל במעות הייט מדין תורה דוקא דמעות קונות : אבל אמרו מי שפרע וכו' מודעינן ליה . דע שאם תחזור סופך ליפרע ממך : בעושה מעשה עמך. בעמך דרשינן הכי והאי לא עושה מעשה עמך הוא דכתיב [צפניה ג'] שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב וגו' : והלכתא כרבא ושמעינן מינה דכל כה"ג לאו עושה מעשה עמך הוא : ותניא בגמרא [דף מח:] הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי הרי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי ר' יוסי ר' יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא ר' יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר רשב"ג בד"א בזמן שאמר לו ערבוני יקון אבל מכר לו בית או שדה באלף זוז ונתן לו מהם ת"ק זוז קנה ומחזיר את השאר אפילו לאחר כמה שנים וכן א"ר יוחנן ערבון כנגד כולו הוא קונה : הנותן ערבון · פירש רש"י דהאי הוא כעין משכון שקורין פירמגל"א · [וכגון] שא"ל ערבוני יקנה כל הקרקע ואם שפסקו בתחלה שווי הקרקע ביותר ממה ששוה ערבון או שלא פסקו אלא שנתן לו מעות אלו לערבון כל הקרקע מ"מ לא סמכה דעתיה דמוכר למכור אלא כנגד הערבון · אבל אם נתן לו הערבון לשם תחלת פרעון שקורין ארס"א אינו יכול לחזור מכל המכר כלל אם הוא קרקע ואם הוא מטלטלי קאי במי שפרע אם חוזר בו מכל המכר כלל ולא אמרינן כנגדו הוא קונה לבד והכי הלכתא וכדמסיק רשב"ג ור' יוחנן (א) דאמר נמי כנגד כולה שקנה בתחלת פרעון מיירי : ערבוני מחול לך · הלוקח נותן למוכר מעות אלו למשכון שלא יחזור בו והמוכר מקבל עליו בקנין שאם יחזור בו שיכפול לו הערבון א"נ שאומר לו במעות אלו שאתה נותן לי תקנה בקרקע שלי כפלים במעותיך דאם לא כן במה הוא *מתחייב בכפל : דיו שיקנה כנגד ערבונו · פרש"י ז"ל לא זה יכפיל ולא זה ימחול [ז] נראה מדבריו ז"ל דלדידן דקי"ל כר' יהודה דאסמכתא לא קניא אפילו במחילה שהוא דבר שנתן בידו כבר כיון שנתן לו בשביל הבטחה שמבטיח לחבירו שיסמוך עליו הוי אסמכתא ולא קניא ולפי זה דיו שיקנה ה"ק דיו ללוקח שלא יהא כח בידו לחזור בו אבל שיהא מחילתו מחילה לא דאסמכתא היא ולא קניא אבל הרמב"ם כתב בפרק י"א מהלכות מכירה דלא א"ר יהודה אסמכתא אלא באכפול לך אבל אם חזר בו לוקח אפילו ר' יהודה מודה דערבונו מחול דכיון שהוא תחת ידו כמאן דאמר ליה מעכשיו דמי דלית ביה משום אסמכתא כדאיתא פרק איזהו נשך (דף סו:) ולדבריו ז"ל אתי שפיר לשון דיו דלא קאי אלא אשלא יכפול לו ערבונו אבל האחרונים ז"ל הקשו לו מהא דתנן בגט פשוט (דף קסח·) מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו וא"ל אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן ר' יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר לא יתן והתם ודאי ליכא לפרושי תן לו את שטרו שאני רוצה להתחייב לו בדמי כל השטר אע"פ שפרעתי מקצתו דא"כ מה יתן דקאמר רבי יוסי והילך גובה בשטר זה והרי כמחל שעבוד מקצתו ואחר שנמחל שעבודו אינו חוזר ומשתעבד בו אלא ודאי הכי קא"ל יהיו מעות אלו מתנה וישאר שעבוד החוב כמו שהיה מתחלה ופליג ר' יהודה ואמר לא יתן אלמא במחילה נמי שייכא אסמכתא וה"נ משמע בתוספתא [דב"מ פרק א'] דתניא הנותן ערבון לחברו על הבית ועל השדה וא"ל אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני אין לי בידך כלום והלה כותב לו אם אחזור בי אכפול לך ערבונך הגיע זמן ולא נתן יתקיים התנאי דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר הילך זה זוכה בדבר שאינו שלו כלומר המוכר אלא נותן ללוקח ערבון שלו ומדקאמר הגיע זמן ולא נתן משמע ודאי דאלוקח קאי דנתן ערבון וא"ר יהודה הילך זה זוכה בדבר שאינו שלו כלומר המוכר אלא נותן ללוקח ערבון שלו אלמא אפילו במחילה איכא אסמכתא כן דעת הרמב"ן [והרשב"א והרנב"ר ז"ל] והיינו דוקא במקרקעי הוא דהוי אסמכתא אלא בדא"ל מעכשיו דוקא כדאמרינן בפרק איזהו נשך [דף סו:] אבל במטלטלי לית ביה משום אסמכתא כדאיתא בתוספתא [שם] המלוה את חברו על המשכון וא"ל אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני אין לי בידך כלום והגיע זמן ולא נתן הגיעו משכון בין רע בין יפה ולא פליג בה ר' יהודה כלל והרמב"ן ז"ל יהיב טעמא למילתא דכיון דקי"ל כר' יצחק דבעל חוב קונה משכון ולא שני לן בין משכנו בשעת הלואתו בין משכנו שלא בשעת הלואתו כמאן דא"ל מעכשיו דמי והיינו [ח] דפרק כל שעה (דף לא:) (ב) משמע דאי אקדים מלוה וזבין מלוה משכון מטלטלין שהרהינו אצלו ועבר זמנו והוחלט למלוה חיילי הקדש ומכירה למפרע דמשעה ראשונה קנייה מלוה ומיהו ה"מ באומר אין לי עליך כלום ולא לך עלי אלא יהא חובך במשכוני דבכי האי איכא למימר דמשעה ראשונה קנייה דזביני נינהו אבל א"ל אם לא פרעתיך מכאן ועד יום פלוני משכוני יהא שלך ואני אפרע לך חובך בכה"ג לאו זביני נינהו אלא ערבון וקנס וכי האי דמתניתין ואסמכתא היא ולא קניא . כן כתב הרנב"ר ז"ל : **איתמר** דברים · בלא מעות אע"פ דלא קאי באבל אמרו כדאמרינן לעיל משום מחוסר אמנה איכא כשחוזר בו ונראה (ג) דלאו עושה מעשה עמך הוא מיקרי כיון שמדבר כזב וכדר' (*אבא) א"ר יוחנן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר ואין לו לחוש לשמא [ט] יאכל טבלים שיש לו לסמוך על מקרא שכתוב שארית ישראל לא יעשו עולה וגו' וכבר כתבנו לעיל בשם הרי"ף ז"ל דאפילו דברים ומשכון לא קאי באבל אמרו וכן מפורש בירושלמי בסוף מסכת שביעית דליכא במשכון מי שפרע דגרסינן התם ר' יוחנן הנותן ערבון טבעת לחברו ורצה לחזור בו חוזר בו ואינו מקבל עליו מי שפרע ר' זעירא בעי קומי ר' אבהו זהוב אמר ליה טבעת א"ל מה בין זהוב לטבעת א"ל זהוב עשוי להשתנות טבעת בעינה הויא פי' זהוב עשוי להשתנות שדרך הוא ליתנו בתורת דמים שהוא משתנה בכך אבל טבעת אין נותנים אותה אלא בתורת ערבון ובעינה חוזרת לפיכך אינה קונה אפילו לענין מי שפרע והרי זה מפורש כדברי הרי"ף ז"ל : מתנה מועטת · כתב הרשב"א ז"ל [והתוס'] דמכר נמי כמתנה מועטת דמי ואפילו נשתנה השער דסמכה דעתיה וכן דעת הראב"ד ז"ל ולזה נוטה דעת הרנב"ר ז"ל אע"פ שהר"ז ז"ל חולק בנשתנה השער : ובמתנה מרובה · דאמרינן דיכול לחזור בו ולא מיקרי מחוסר אמנה פירשו בירושלמי [שם] דדוקא באדם עשיר אבל בעני נעשה כנדר דגרסינן התם רב מפקיד לשמעיה אי אמרי לך הב מתנה לגבר פלן אם עני הוא הב ליה מיד ואם עשיר הוא אימלך בי תנייתא :

*) נ"ל דאמר

הין

תורה אור | נר מצוה

באבל אמרו א דברים ומשכון לא קאי באבל אמרו דגרסינן בקדושין *בפרקא קמא בני בי רב הונא בר אבין זבין אמתא בפריטי ולא הוו בהדיידהו זוזי אותיבו נסכא עילויה לסוף אייקר אמתא אתו לקמיה דר' אמי אמר להו פריטי אין כאן נסכא אין כאן : אבל אמרו חכמים מי שפרע וכו' : *איתמר אביי אמר אודועי מודעינן ליה אבל מילט לא לייטינן ליה דכתיב °ונשיא בעמך לא תאור רבא אמר מילט נמי לייטינן ליה דכתיב בעמך °בעושה מעשה עמך והלכתא כרבא ושמעינן מהא דכי האי גוונא לאו עושה מעשה ישראל הוא איתמר רב אמר א ערבון (א) כנגדו הוא קונה ור' יוחנן אמר כנגד כולו הוא קונה וקי"ל דכל היכא דפליגי רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ב *איתמר דברים רב אמר אין בהם משום מחוסרי אמנה ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה ואף רבי יוחנן לא אמר אלא במתנה מועטת משום דסמכא דעתיה אבל במתנה מרובה דלא

רש"י

שאין ב"ד יכול לעכב בידו : נסכא אין כאן . שלא נתן הנסכא בתורת קנין אלא בתורת משכון ולא קנה : [א] נתנה . לפרוטות של הקדש בשוגג : לבלן . שירחיצנו במרחץ : מעל . אף על פי שעדיין לא רחץ דוקא בלן קתני דמעל בנתינת המעות משום דשכירות גמור הוא ובנתינת המעות אין יכול לחזור בו דאין כאן מה ימשוך אבל נתנו על דבר שיש בו מה למשוך לא מעל עד דמשיך : הא בעי למימשך · תספורת השוכר צריך למושכו דכל מידי דאית ביה מה למשוך לא קני לריש לקיש עד דמשיך ועובד כוכבים לא שייך ביה משיכה דמיד עמיתך כתיב [ב] : מודעינן ליה · תדע אם תחזור בך סוף לפרוע ממך : בעושה מעשה עמך · וזה לאו עושה מעשה עמך הוא דכתיב שארית ישראל [ג] ולא ידברו כזב : ערבון · [ד] אפי' נתנו מקצת מעות על פיסוק הרבה: כנגדו · הוא מקבל מי שפרע אם מכירת מטלטלי הוא ואם מכירת קרקע קונה קנין גמור כנגד מה שקבל אבל השאר חוזר בו אם ירצה : כנגד כולו · במקרקעי קנין גמור ובמטלטלי לקבל מי שפרע : דברים · בלא נתינת מעות : אין בהם משום מחוסרי אמנה · אם חוזר בו : ואף רבי יוחנן לא אמר · דיש בהן משום מחוסרי אמנה אלא באומר לחבירו ליתן לו מתנה מועטת : דסמכא דעתיה · דמקבל שזה יקיים דבריו :

שלטי הגבורים

א כתב הטור אבל אם נתן משכון וחזר א"צ לקבל עליו מי שפרע וכתב מיי' אבל אם היה לו חוב עליו ואמר לו מכור לי בחוב שיש לי עליך ונתרצה המוכר הרי זה כמו שהוא נותן דמים עתה והחוזר בו עומד במי שפרע ובקרקע בכה"ג קונה לגמרי אבל הרא"ש כתב שלא קנה אפילו במעות עדיין כעין ביד הלוה דמלוה להוצאה ניתנה ואינו נותן לו עתה כלום אבל אם אמר לו יקנה לי שדך בהנאת מחילת מלוה קנה ואפי' לא מחל לו כולה אלא הרויח לו הזמן כגון שהגיע זמנו לפרוע והרויח לו הזמן וא"ל יקנה לי שדה שלך בהסיה שנאה שהרווחתי לך קנה . וכתב הרא"ש שא"צ לקבל עליו מי שפרע אלא כשחוזר משום יוקרא וזולא אבל אם חזר בו משום שהוא ירא שיפסיד הכל כשהוא גברא דיסיב זוזי אחמרא לחבריה ושמע שבאו עובדי כוכבים ליקח אותו ואסיקנא שחוזר בו וא"צ לקבל עליו מי שפרע : שאלה להרא"ש ראובן היה לו פרה והיה ירא לשוחטה שמא תמצא טריפה א"ל שמעון שחוט אותה ואם תמצא טריפה אתן לך בשביל בשרה כך וכך ואם תמצא כשרה תן לי כך וכך ונתן שמעון משכון ביד שליש ושחט ראובן את הפרה ונטרפה והתחילו למכור הבשר וגבה שמעון המעות עד כדי אליה ורואה שמעון שהיה מפסיד בה וחזר בו ואמר לו טול מעותיך והשיב לו ראובן כבר קניתי המשכון ואיך יכול לחזור בך ואמר שמעון כי לא קנאה כי אסמכתא היתה אם תמצא טריפה או כשרה ילמדנו רבינו עם מי הדין וא"ת לנו שהדין עם ראובן המשכון אינו שוה כנגד כל המעו' מתחייב שמעון להשלים על המשכון או נאמר שלא קנה אלא כנגד המשכון . תשובה יראה לי שמקח הזה נעשה בלא קנין כי לא היה כאן אלא דברים בעלמא ויכול שמעון לחזור בו אע"פ שנתן משכון ביד שליש בשביל זה לא נגמר המקח חדא דמעות אינן קונות ועוד אפילו אי הוו מעות קונות נתינת המשכון אינו קונה דאילו משך שמעון את הפרה מחיים לקנותה אפי' אם תהיה הפרה טריפה או אם הגביה הבשר אחר שנשחטה או ודאי קנאה ולא מצי מיהדר ביה ולא הויא אסמכתא ולא דמי לאם אוביר ולא אעביד אשלם ליה אלפא זוזי דהתם גזים והכא לא גזים ואפילו א"ת דהכא נמי גזים דשמא קנה בשר טריפה יותר מכדי שוויה כדי שיתחטנה מ"מ כיון שהתנה שמעון תן לי כך וכך אדעתא דבעי למיקני גמר ומקני :

ב לפי דברי ספר התרומות שהביא הטור חו"מ סימן כו המקבל עליו קנס לעשות כך וכך לעניים או לב"ה אע"פ שנתקיים שקנין ונפסק הקנס מ"מ מודיעין אותו שאל הנדר עליו ואומרים לו עליך ליתן מדעתך מה שפסקת על עצמך כי זהו כמו נודר שאם לא יחלל שבת יתן מנה לעניים שהוא חייב לשמור השבת וליתן מנה לעניים דבקיום המצות חייב באותו מנה אבל אין בית דין מחייבין אותו ומספקי אי דוקא אמרינן הכי גבי עסק מאום גבי הנהו עובדי דמיירי איתו עלייהו כגון האומר אם לא אלך בערכאות העובדי כוכבים אתחייב כך וכך דמצוה הוא ללכת בדיני ישראל או האומר אם לא אחלל השבת אתחייב כך וכך דבתרווייהו איכא קיום מצוה אבל בשאר קנין לא או דלמא לא שנא וצ"ע :

מלחמת ה'

שפירשנו ראיות לרבותינו הגאונים ז"ל לרבינו האי ולרבינו חננאל ע"כ ולא תטעה במה שאמרו בפרק הניזקין יתבינן זוזי יתמי פירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש איקור סבור מינה היינו דרב חנילאי אמר להו רב שמת האי בישא להו לדידהו דאתו למימר להו נשרפו חטיך בעליה ולא מצו יתמי למיהדר בהו אם נשרפו ולומר לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש זו אינה תורה שהדין כך הוא מאחר שכסף ומשיכה

הין בכלל איפה · שההין י"ב לוגין ואיפה ג' סאין שהם כמה לוגין : שלא ידבר אחת בפה · בשעה שהוא אומר הדבור לא יהא בדעתו לשנות אבל אם נשתנה השער אח"כ והוא חזר בו לפי שינוי השער אינו עובר אעשה דאורייתא אע"פ דאיכא חסרון אמנה כדפירש ר' יוחנן ומשום הכי הביא הרי"ף ז"ל הא דאביי משום דאפילו לר' יוחנן *ס"ל האי פירושא דאביי והא דאמרינן דאיכא חסרון אמנה היינו במתנה מועטת כדאיתא לעיל אבל במתנה מרובה *כיון דיכול לחזור בו [ז] ולא הוי מחוסר אמנה מ"מ צריך שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב ובירושל' [שם] נמי איתא ר' יעקב בר זבדא ר' אבהו בשם רבי יוחנן אמרי אמר ליתן מתנה לחבירו ובקש לחזור בו מותר לחזור בו אלא בשעה שאמר נ"ל בדעת גמורה : [ההוא גברא וכו'] · אסיקנא דלאו הכי הוה מעשה כדס"ד מעיקרא שקבל המעות בשביל מקח אלא עובדא הכי הוה (א) וכדאמרינן ההוא מרבנן דא"ל הא ביתא קמך ובכה"ג אפילו שומר חנם לא הוי ואפי' פשע בשמירתן פטור דהכי הלכתא ולהד"מ שיאמרו דמקבל מי שפרע וכיון שכן בההוא עובדא דא"ל תא שקול זוזך לא ידעינן דינא היכי וכתב הרי"ף ז"ל דהני זוזי דשקל משומשמי דינא דהלואה אית להו דהא מני לאפקינהו דלהכי יהבוה ניהליה ולא מיפטר משום דאמר ליה שקול זוזך עד שיבואו ממש לרשות לוקח כדאמרינן גבי הלואה פרק [הזורק] (דף עח:) דאי א"ל זרוק לי חובי בתורת גיטין והפטר וזרקו קרוב למלוה פטור לוה טעמא דא"ל הא לאו הכי אינו נפטר עד שיגיע לידו וה"נ לעולם הם ברשותו להתחייב באונסין עד שיקבל עליו מי שפרע מיהו משקבל עליו מי שפרע תורת פקדון עליהם וכל היכא דא"ל תא שקול זוזך דלא בעינא לאיחיובי בהו פטור דפקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמאריה איתיה וראיה לדבר מדאמרינן פרק האומנין (דף פ:) האומנין שומרי שכר הם וכולם שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם ואמרינן עלה בגמרא טול את שלך איצטריכא ליה סד"א שומר חנם נמי לא הוי קמ"ל · פירוש דהוה אמינא דכיון דא"ל טול את שלך כאילו אמר לו איני רוצה להתחייב עוד בשמירתן ופטור קמ"ל דלא משמע הכי אלא איני תופסו על שכרי קאמר שמעינן מינה דאי אמר בהדיא דלא בעי לאחיובי בשמירתן שומר חנם נמי לא הוי ופטור הלכך בפקדון נמי כי א"ל טול את שלך היינו לא בעינן לאחיובי בשמירתן ופטור והא דאמרינן דתורת פקדון עליהם כשקבל עליו מי שפרע [אם א"ל תא שקול זוזך דלא בעינן לאיחיובינהו דפטור ה"מ היכא דלא אפקינהו להני זוזי אבל אי אפקינהו אע"ג דקבל עליו מי שפרע] ואמר תא שקול הני זוזי אחריני לאו כלום הוא דברשותיה קיימי לאונסים עד שיבאו ברשותו של [ח]מוכר כ"כ הרנב"ר ז"ל וכן דעת הרשב"א ז"ל אלא שראיתי שהרמב"ן ז"ל חולק בדבר וכתב דאע"ג דאפקינהו פטור כיון דקביל עליה מי שפרע ולענין הלואה דאמרן דאינו נפטר לוה עד שיגיע לידו של מלוה מיהו אם נתנם לוה אפילו בעל כרחו של מלוה פטור דנתינה בעל כרחו שמה נתינה וראיה לדבר מדתניא בתוספתא בפרק הגוזל מי שבא בדרך והיו בידו מעות וראה אנס בא כנגדו וא"ל טול את אלו שאני חייב לך אם קבל עליו פטור ואם לאו חייב טעמא דראה אנס הא לאו הכי אע"פ שלא קבל עליו פטור הוא והכי נמי אמרינן בפרק מי שאחזו (דף עה:) אמר רבא מתקנתו של הלל נלמוד נתינה בע"כ שמה נתינה וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובה · הרנב"ר ז"ל : והא בעי לקבולי · ודילמא לא הוה מקבל ואישתכח דזוזי דידיה נינהו : ה"נ · או משלם השומשמין או יקבל מי שפרע : כל חללי עלמא לא הייתי חוזר בו · בכל חללו של עולם : אמרי ליה · רבינא אמר לה להא מילתא אמרתי לו להוא מרבנן היכי אמרת דלאו חזרת מקח וממכר הוא והא אמרו ליה וכו' : גרסי' בגמרא [דף מז:] תניא ר"ש אומר אימתי בזמן שהכסף ופירות ביד מוכר אבל בזמן שהכסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח אינו יכול לחזור בו פירות ביד לוקח פשיטא אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עליה של לוקח מושכרת למוכר דטעמא מאי תקינו רבנן משיכה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה הכא ברשותו דלוקח נינהו אי נפלה דליקה באונס איהו טרח ומציל להו : פשיטא · דהא יש משיכה ואפילו רבנן מודו : מושכרת למוכר · והיו הפירות שם ופרש"י ז"ל דלאו למימרא שתקנה לו אגרו ללוקח דכל יומי השכירות אגרו של מוכר הוא אלא דכיון דקי"ל דבר תורה מעות קונות ומשיכה תקנתא דרבנן היא והכא דלא איצטריך תקנתא דטעמא מאי וכו' הלכך אוקמוה אדינא דאורייתא וכתב הרשב"א ז"ל דה"ה אם היה ביתו של מוכר מושכרת ללוקח כיון דאיהו קאי תמן הרי הוא בידו להציל

נר מצוה — תורה אור

דלא סמכא דעתיה לא והלכתא כר' יוחנן (א) תניא ר' יוסי ברבי יהודה אומר מה ת"ל והין צדק והלא הין בכלל איפה אלא שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק ופירשה אביי שלא ידבר אחת בפה ואחת בלב ירושלמי* ר' יעקב בר זבדא ר' אבהו בשם ר' יוחנן [א] *אמר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו מותר לחזור בו אלא שבשעה שאומר צ"ל בדעת גמורה רב מפקיד לשמשיה אימת דנימר לך תן מתנה לבר נש אי הוה מסכין הב ליה מיד ואי עתיר אימליך בי תניינות : ההוא גברא דיהב זוזי אשומשמי לסוף איקור שומשמי הדרו בהו א"ל תא שקול זוזך דליכא שומשמי לא שקלינהו ואיגנב אתו לקמיה דרבא אמר להו לא מיבעיא שומר שכר דלא הוי אלא אפילו ש"ח נמי לא הוי אמרו ליה רבנן לרבא והא בעי לקבולי עליה מי שפרע אמר להו אין ה"נ א"ר פפא אמר לי רבינא דא"ל ההוא מרבנן ורב טבות שמיה ואמרי לה רב שמואל בר זוטרא שמיה דאי הוה יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדיבוריה בדידי הוה עובדא דאתא ההוא גברא בפניא דמעלי שבתא וקאי אבבא אמר לי אית לך שומשמי לזבוני אמרי ליה לא אמר לי ליהוי זוזי פקדון גבך החשכה לי אמינא ליה הא ביתא קמך אותבינהו ואיגנוב אתא לקמיה *דרבא א"ל הא *אמר ביתא קמך לא מיבעיא שומר שכר דלא הוי אלא [ג] אפילו ש"ח נמי לא הוי אמרי ליה והא אמרי ליה רבנן לרבא והא בעי לקבולי מי שפרע אמר לי לא היו דברים מעולם והילכתא כהאי מעשה בתרא דמאן דא"ל לחבריה הא ביתא קמך ליתיה לא שומר שכר ולא שומר חנם אבל מעשה קמא ליתיה דהא דחייה רב טבות וקאמר לאו הכי הוה מעשה ולא קא דאין רבא האי דינא

רש"י

הין בכלל איפה · שההין י"ב לוגין ואיפה ג' סאין שהן [ג] כמה לוגין [שהסאה] שתי הינין : שלא יאמר אחת בפה ואחת בלב · בשעה שאומר הדיבור לא יהא בדעתו לשנות אבל נשתנה השער אחר זמן חוזר בו [ד] לפיכך אין כאן חסרון אמנה : בדעת גמורה · שהיה בלבו ליתן שלא יהא אחד בפה ואחד בלב : אי מסכן הוא · עני : הב ליה · דצדקה נקנית באמירה ושייך בה למימר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כדאמרינן בפ"ק זו לצדקה ואיתקש [ה] נדר ונדבה דנקנית ע"י אמירה כדכתיב כאשר דברת : [ו] ואפילו ש"ח לא הוי · ואפילו נאבדו בפשיעה פטור : והא בעי קבולי כו' · ודילמא לא הוה מקבל נמצא דזוזי דידיה הוו : אין הכי נמי · או ישלם השומר שומשמין או יקבל מי שפרע : בדידי הוה · אותו מעשה של שומשמין על ידי היה מעשה ולא היה כן שאם קיבלתים לקנות לא הייתי חוזר בי ולא על כך באנו לדין אלא כך היה המעשה : א"ל · רבינא [אמר] לרב טבות · היכי אמרת שלא חזרת מן המכר והא אמרי ליה רבנן לרבא והא בעי לקבולי מי שפרע : לא היו דברים מעולם · שאמרו לו כך מעולם :

פרזק

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' מכירה טוש"מ סי' רד:

ב מיי' שם טור חו"מ סימן קנח :

ג מיי' פרק ג מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"מ סי' רד :

כד"י דרבה

בא"י ליתא מלת אמר ובגמרא הגי' כל הא

הגהות

הגהות הב"ח (א) נ"ל כדאמרינן :

גירסת מהר"ם איתא ס"א אע"ג

גי' ד"מ

הגהות הב"ח (א) נ"ל כדאמר :

הגהות חו"י (א) בגמ' זו היא קושיא ותירוץ על רב ועיין בהרא"ש :

הגהות מא"י [א] נ"ב אמרי אמר ליתן כו' : [ב] נ"ב כדלקמן שמור לי ואמר הנח לפני שומר חנם אר"ה שמור לי ואמר הנח לפניך אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר: [ג] נ"ל ע"ב לוגין: [ד] נ"ב לפי שיט השער : [ה] לנדר כצ"ל: [ו] אפי' כצ"ל: [ז] לא הוי וכו' ומ"מ צריך כצ"ל: [ח] לוקח כצ"ל :

גי' ד"מ [וכ"ה בנ"ה]

מלחמת ה'

קונין בהם ביתומים אם רצו משעה ראשונה קנו להם לענין אונסים אלא שאם חזרו יכולין הם לחזור בהם והיינו דאמרינן התם מתוך פירי מיתמי היינו דרב תגילאי וכו' לא חיישינן שמא יאמרו להם נשרפו חטיך בעליה ורבינו שלמה ז"ל השיב שם לאו מילתא היא דכיון דלענין חזרה לאו ברשות מוכר קיימי לענין דליקה נמי לאו ברשותיה קיימי דהאי דגבי הדיוט מוקמינן לה ברשות מוכר לדליקה היינו טעמיה בהסיא הנאה דקיימי ברשותיה לחזרה וא"צ להאריך בזה שכבר הדין מוסכם וידוע :

ועוד פסק הרי"ף ז"ל כר' יוחנן דאמר דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה לי נראה ה"מ בחד תרעא כו' :

אמר הכותב נראה מדבריו שהוא סובר דהרי תרעי שאמרו בגמרא בפרק איזהו נשך פירושו שהוקר המקח או הוזל בלחוד ולאי תמה עליו אם אמרה שזו טעות גמורה שכיון שהמעות קונות לר"ש בדין תורה ולא תקון רבנן מידי ללוקח דליהדר ביה מאי איכא בין תרי תרעי לחד תרעא בכולהו ודאי מעות קונות בד"ת וסוגיא דהתם נמי א"א לפרשה כלל בהכי דקאמרינן אבל רבנן בין לא פסק בין פסק שקיל כדהשתא דדעתיה דאיניש אתרעא זילא והיינו תרי תרעי לפום סוגיא דשמעתא וקס"ד דלא מקבל עליה מי שפרע ואם תרי תרעי נשתנה השער בלחוד לעולם לא משכחת מי שפרע לרבנן והיכי קס"ד דרבינא למימר דמקבל אלא ודאי טעותא היא ופירוש תרי תרעי כגון דיהיב זוזי על מנת לקבל לאחר זמן ולא לקבל עכשיו שכיון שהתנה שלא ליתן עכשיו ותרעא עביד דמשתנה דעתיה אתרעא זילא כלומר שאם ישתנה השער באותו זמן שלא יקבל אלא כשער הזול ומפני כך מקדים מעותיו ואינו נוטל עכשיו אלא לאחר זמן וכבר מפורש בפירוש רבינו שלמה ז"ל זה אינו באמתא (דבי) [דבני] רב הונא ולא בכיתנא דרב כהנא ורב כשמעתיה אורי ליה ומ"ש היכי הורו להו ר' אמי לבתחלה למיהדר בהו ליתא דר' אמי לאו אורויי אורי למהדר לכתחלה אלא לדינא אתוקמא ובני רב הונא לקוחות הוו ומוכר הוא דהדר ביה ואתו שיילוה ליה לר' אמי ואמר להו אי בעי למיהדר ביה מני למעבד הכי אע"פ שהוא מחוסר אמנה ואין ספק דלעולם יש בהם משום מחוסרי אמנה דהא סמכא דעתייהו והאמינו זה לזה ולא דמי מתנה מרובה שאפילו לקח באמנה ועמד במאתים שהוא דבר מרובה מעיקרא קא סמכא דעתייהו וטעם מתנה (גמורה) [מרובה] לאו משום הפסד הוא אלא משום דלא סמכא דעתיה מעיקרא כמ"ש בגמ' ומאי דכתב דה"כ אמרינן כפ' כל הנשבעין דאמר רב יהודה ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו וכו' משום דדמיא לה סמכן לא דמיאן דהתם קאמרינן אם נטל כלים תחת כנפיו אינו יכול לומר לא משכנתי אותו ודבר אחר היה שנטלתי תחת כנפי או כלי א' היה ולא שנים ואע"פ שאין העדים יודעין שהיו שנים ולא ידעו אם נטל אבנים או עפר או כלים אפילו הכי זה נשבע ונוטל כמה שטוענו והביא ראיה מדר"י שאמר שהנוטל כלים תחת כנפיו אינו יכול לומר לקוחים הם בידי ואם היה נאמן לומר לא נטלתי אלא אבנים או כלי אחד היה נאמן לומר לקוחים הם בידי מדלא מהימן למימר לקוחים הם בידי אינו נאמן לומר לא נטלתי ולמדנו שדנין ביד"עה בלא ראיה כגון זו והיינו כדקאמרינן כדא"ר יהודה ואע"פ שאינה כעין משנתנו דרב יהודה לאו בשנכנס למשכנו איירי ורבינו שלמה ז"ל לא גרים התם דאמר והוא כתב כאן דערבון הוא ולרבי יוחנן קנה כנגד כולו ובהא נמי אזיל לטעמיה דסבר כנגדו הוא קונה וכן עיקר דיהיב זוזי קאמר ולא אמר ערבוני יקן ורבינו הגדול שמיע האי מעשה דרב כהנא שסמכים לשמועה ולא כדברי בעל המאור : ועוד ומ"ש הרי"ף ז"ל בהאי עניינא דמחוסרי אמנה תניא א"ר יוסי וכו' ובגמרא דילן פליגי : אמר הכותב דעתא קלישתא קא חזינן הכא דכיון דאסקינא במתנה מרובה לא אמרה ר"י קשיא ברייתא דקרא דכתיב הן שלך יהא צדק לא מפליג בין מועטת למרובה דכל כה"ג ליכא לאוקמי קרא דאטו מועטת כתיב וכדאקשינן בפסחים בפרק כל שעה מידי בלבד כתיב ועוד מידי דבר אחר כתיב:

ואמרינן

המאור הגדול

פסק הרי"ף ז"ל כר' יוחנן דאמר דברים יש בהם מחוסרי אמנה ולי נראה ה"מ בחד תרעא אבל בתרי תרעי לית בהו משום מחוסרי אמנה מידי דהוה אמעות לר"ש שהן קונות ללוקח שהוא אינו יכול לחזור בו ובתרי תרעי לא קני אלא קאי באבל אמרו כדאמרינן באיזהו נשך דאי לא תימא הכי אם כן מי שפרע לר"ש בלוקח לית ליה וכו' אף אנו יש לנו לומר כן בדין מחוסרי אמנה דבתרי תרעי קלש ליה איסורא ואין עליו דין מחוסרי אמנה וראיה לדבר מדאמרינן בקידושין בני רב הונא בר אבין זבון אמתא וכו' עד אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו פריטי אין כאן ואי סלקא דעתך יש בדברים משום מחוסרי אמנה ואפילו בתרי תרעי היכי מורי להו לכתחלה למהדר בהו אמו דברים ומשכון מי גרעי מדברים לחודייהו אלא לאו שמע מינה כדאמרינן הילכך מאי דאורי ליה נמי רב לרב כהנא למהדר בזבינא דכיתנא לא תימא כשמעתיה אורי ליה אלא אליבא דכולי עלמא אורי ליה היכא דשקלינהו לזוזי בתורת פקדון למה שכנגדם בלבד ולא בתורת ערבון כנותן מקצת דמי כל המקח בהא אפילו רבי יוחנן מודה ואע"ג דאמרינן עלה דאיתמר דברים רב אמר אין בהם משום מחוסרי אמנה וכו' לאו למימרא דאזדא רב לטעמיה אלא למיסמכה לה משום דדמיא לה והכי נמי אמרינן בשבועות דומיא דהא בטוענו כלים הניטלים תחת כנפיו דאמר רב יהודה ראוהו שהטמין כלים וכו' משום דדמיא לה סמכה לה ובמקצת ספרים אין שם דאיתמר אלא איתמר : ומה שכתב הרי"ף ז"ל בהא עניינא דמחוסרי אמנה תניא אמר ר' יוסי ברבי יהודה מה תלמוד לומר והין צדק וכו' ופירשה אביי שלא ידבר אחת בפה

ואחת

א מיי' פרק ג מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רד :

ב מיי' פרק ט שם סמג שם טוש"ע חו"מ סימן קלט :

ג מיי' פרק יב שם סמג עשין קע טור חו"מ סי' רכו :

לעיל וכתב הרנב"ר ז"ל דמהא דאמרינן הכא דכיון שעומד במקום דליכא למיחש שלא ימרח המוכר לעיל אוקמוה אדינא דאורייתא יש מדקדקין דשכירות מטלטלין נקנה בכסף דליכא למיחש הכא שמא יאמרו הבעלים נשרפו המטלטלין דכיון שהגוף של בעלים אי מהנים טרח ומציל · הא דאמר רבא הכא דבכה"ג מעות קונות כיון דליכא למיחש לשמא יאמר לו נשרפו וכו' הביאו הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות מכירה ורבינו אלפסי ז"ל הביאו בהלכותיו : **ההוא** גברא דיהב זוזי אחמרא : פרזק · שם השר · רופילא · משנה למלך : במוכרים · שיכול לחזור בו המוכר כל זמן שלא משך הלוקח : בלקוחות · שהלוקח נמי יכול לחזור בו כל זמן שלא משך הלוקח החמור יכול לחזור וכבר כתבנו לעיל שהיה לו לקבל מי שפרע וכ"כ ר"ח ז"ל דא"ל רב חסדא ללוקח אי תהדר בך קביל עליך מי שפרע דהא לא משכת וכן אמרו בשם רבינו האי גאון ז"ל : **מתני'** מכ"ד לסלע · שהם מעות כסף שש מעות כסף דינר : שתות למקח · מסקינן בגמרא דבין שתות מקח בין שתות מעות מיקרי שתות (מקח) שתות מעות הוי כשנתאנה לוקח שנותן ו' בשוה ה' שהאונאה ההוא דינר שהוא שתות המעות · שתות מקח הוי כשנתאנה מוכר שמכר שוה שיתא בחמשה שהאונאה שהוא דינר הוא שתות המקח : עד מתי מותר וכו' · לחזור מי שנתאנה שיחזיר המקח או יתן לו כל אונאה והא דנקט מותר לאשמועינן דאפילו מי שפרע נמי ליכא : כדי שיראה המקח לתגר או לקרובו · לאחד מקרוביו ואם שהה יותר מחל על אונאתו : שמחו תגרי לוד · שהיו בקיאין בסחורה ומוכרים ביוקר : **גמ'** שוה שיתא · הוא שתות מקח וכשהוא בחמשה נתאנה מוכר וכשהוא בשבעה נתאנה לוקח : שוה חמשה או שוה שבעה בשיתא הוא שתות מעות אלא שבשוה חמשה נתאנה לוקח ובשוה שבעה נתאנה מוכר : דליכא שתות משני צדדין · שוה חמשא בארבעה או שוה ארבעה בחמשא הוי יותר משתות ובטל מקח שוה ז' בתמניא או שוה תמניא בז' הוי פחות משתות והוי מחילה וכדמפורש בסמוך דינייהו : והלכתא כשמואל דאיכא ברייתא דמסייע ליה : נקנה מקח · לאלתר וכדמוכח מההוא גברא דהוה נקיט [ד] וריסקי לזבוני שוה חמשא [ה] וקרי שיתא ואי הוי יהבי ליה חמשא ופלגא הוה שקיל ואמר ההוא גברא אי יהיבנא ליה חמשא ופלגא הוי ליה מחילה אתן ליה שיתא ואתבעיה בדינא משמע בהדיא דפחות משתות לא מצי לאיתבועי בדינא כלל אלא מחילה הויא לאלתר : יותר משתות בטל מקח . וכיון שבטל המקח שניהם יכולין לחזור בהם ומיהו הסכימו האחרונים ז"ל לפירוש הרז"ה ז"ל שהמאנה אינו יכול לחזור אא"כ תובע המתאנה אונאתו דאז יכול לומר המאנה לא אשלם אונאה אלא יבטל המקח או תקבלהו כמות שהוא אבל שיכול לחזור המאנה מעצמו לא שהיאך נאמר שמפני שהונהו יפה כחו והכי

דינא דלא הוי לא כשומר שכר ולא כשומר חנם אלא כההוא דאמר לחבריה הא ביתא קמך אבל האי מעשה דיהבו ליה זוזי אשומשמי וקא הדר ביה וא"ל לחבריה תא שקול זוזך דליכא שומשמי לא אתא לקמיה דרבא ולא אמר ביה רבא מידי וקבלה מיני' רבינא דהוא בתרא דאלמא לאו הכי דיניה דהאי מעשה ולא איתמר בגמרא בהדיא מאי דיניה אבל חזינן לרבינו האי גאון זצ"ל דכתב דאי בתורת דמים שקלינון לאנפוקינון ולמעבד בהו מאי דבעי מיחייב באחריותהון דהוו להו כהלואה גביה אפילו א"ל למרייהו תא שקול זוזך ולא אתי ואיתניסו מיחייב בהו (א) ואע"ג דמשלם בעי לקבולי מי שפרע ומילי דטעמא נינהו דודאי מאן דיהיב זוזי בזביני ולא יהיב להו אלא אדעתא דלית ליה גבי חבריה אלא ההוא זבינא בלחוד הילכך קיימי הנהו זוזי ברשותיה דמזבנה דדיליה אינון ואית ליה לאנפוקינון בכל מאי דבעי הלכך אע"ג דלא אנפיקינון והדר ביה ואמר ליה לחבריה תא שקול זוזך דהדרנא בי ליכא (ב) עליה דההוא מן דינא למשקל זוזיה עד דמקביל (ליה) ההוא עליה מי שפרע הילכך כל כמה דלא קביל עליה מוכר מי שפרע קמו זוזי ברשותיה ואי איתניסו ליה (אע"ג דאיתנהו לזוזי בעינייהו וכ"ש אי אנפיקינון (ג) בצורכיה [א] דאע"ג דהוו פקדון גביה ואנפיקינון קמו ליה ברשותיה והוו ליה הלואה גביה וכ"ש הני דלדידיה אינון) * ההוא גברא דיהב זוזי אחמרא שמע דקא בעי למינסביה דבי פרזק רופילא אמר להו הבו לי זוזאי דלא בעינא חמרא אתא לקמיה דרב חסדא אמר להו כדרך שתיקנו משיכה במוכרין כך תיקנו משיכה בלקוחות גרסינן בפ' הניזקין *חמריה דרב (ששת משכיה) עוקבא יתמא °[משכוה] בארבעה ארבעה אייקר וקם בשיתא שיתא אתו לקמיה דר"נ אמר להו היינו דרב נהילאי בר אידי (א) דא"ר נהילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומים הרי הן כהקדש ולא מיקנו אלא בכספא אימשוך פירי מיתמי אייקור היינו דרב נהילאי בר אידי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש אימשיכו להו פירי ליתמי אייקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש זול [סבור מיניה היינו דרב נהילאי בר אידי א"ל רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא ליתמי דזימנין דמצטרכי לפירי וליכא *[מאן] דיהיב להו עד דיהבי זוזי יהבי יתמי זוזי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש אייקור] °סבור מיניה היינו דרב נהילאי בר אידי אמר להו רב שישא בריה דרב אידי הא רעה היא ליתמי דזימנין (*דמצטרכי לפירי וליכא מאן דיהיב להו) דאמרי להו נשרפו חטיכם בעלייה יהבו זוזי ליתמי אפירי אייקור לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש זול סבור מיניה היינו דרב נהילאי בר אידי אמר להו רב אשי הא רעה היא ליתמי דזימנין דמצטרכי לזוזי וליכא דיהב להו : **מתני'** האונאה ארבעה כסף מכ"ד כסף לסלע שתות למקח עד מתי מותר להחזיר עד כדי שיראה לתגר או לקרובו הורה רבי טרפון בלוד האונאה שמונה כסף (ג) לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד אמר להם מותר להחזיר כל היום אמרו לו יניח לנו רבי טרפון במקומנו וחזרו לדברי חכמים : **גמ'** איתמר רב (כהנא) אמר שתות מקח שנינו ושמואל אמר שתות מעות נמי שנינו [ב] דכ"ע שוי שיתא בה' או שיתא בז' כ"ע לא פליגי דכיון דבתר מקח אזלינן אונאה הויא כי פליגי שוי ה' בשיתא או שוי ז' בשיתא לשמואל דאמר בתר מעות *[נמי] אזלינן אונאה הויא לרב (כהנא) דאמר בתר מקח אזלינן שוי ה' בשיתא ביטול מקח הוי שוי שבעא בשיתא מחילה הויא ושמואל אמר כי אמרינן מחילה וביטול מקח [ג] היכא (ד) דאיכא שתות משני צדדין אבל היכא דליכא שתות [אלא] מצד א' אונאה הויא והלכתא כשמואל דתניא כוותיה : *אמר רבא הלכתא פחות משתות נקנה מקח יותר על שתות בטל מקח

פרזק · שם איש : רופילא · משנה למלך : כך תיקנו משיכה בלקוחות · וכל זמן שלא משך הלוקח שניהם יכולין לחזור בהן : הרי הן כהקדש · דכתיב ביה ונתן הכסף וקם לו ולא שייך בהו משיכה : אימשוך · משכו לקוחות פירות [מן] האפוטרופוס של יתומים : זול לא יהא כח הדיוט חמור · כל הדיוטות המוכרים יכולין לחזור כל זמן שלא משכו הלקוחות [אבל משך לא יכול לחזור] וכ"ש אלו שהן כהקדש [ליפוי כח] ולא להורעת כח : אימשיכו פירות ליתמי · כלומר שהיתומים משכו וקנו פירות מאחרים ולא נתנו הדמים : אייקור. ורוצים המוכרים לחזור בהן : ולא יהא כח הדיוט כו' · וכיון שאם הדיוט משך מהם לא הדרי כל שכן הכא ביתמי שהרי הן כהקדש דלא הדרי : סבור מינה היינו דרב נהילאי · וניהדרי יתמי : וליכא מאן דיהיב להו · עד שיתנו המעות : נשרפו חטיך בעלייה · שהרי קנית במעות וכ"ת לא מצי למימר כן דלגבי גריעותא דיתמי אמרינן לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש לאו מילתא היא דכיון דלגבי חזרה לא הוי ברשות מוכר לענין דליקה נמי לאו ברשותיה קאי דהא דלגבי הדיוט מוקמינן ליה ברשות מוכר גבי דליקה היינו משום השתא הנאה דקאי ברשותיה לענין חזרה : **מתני'** האונאה ד' מעות כסף . שהן שש בדינר מכ"ד כסף לסלע דד' דינרים הן בסלע שאם היה מקח כדי שוה סלע שהן כ"ד מעות דהשתא הוי אונאה ד' מעות שהוא שתות למקח חייב להחזיר לו כל אונאתו : עד מתי · מותר להחזיר המקח מי שנתאנה או יתן אונאתו ונקט לשון מותר לאשמועינן דאפילו מי שפרע ליכא : בכדי שיראה לתגר או לקרובו. או לאחד מקרוביו ואם שהה יותר מחל על אונאתו : ושמחו תגרי לוד · לפי שהיו בקיאין בסחורה ומוכרין ביוקר : **גמ'** שתות מקח · דוקא כשהאונאה שתות לשוויו של מקח הויא אונאה אבל אם היא פחות או יותר אפילו אם היא שתות אגל המעות שזה נתן בה לא הויא אונאה אלא או מחילה אם הוא פחות משתות או חוזרין אי הוי יותר משתות כדמסיק לקמן : ושמואל אמר · הא דקתני מתני' שתות למקח לאו אשויו של מקח לבד קאי אלא בכל צד דהוי שתות בין בשוה המקח בין במעות הוי אונאה : שויא שיתא בה' · ונתאנה המוכר : או שויא שיתא בז' · ונתאנה לוקח : כ"ע · בין רב בין שמואל מודו דהוי אונאה דהא הוי שתות מקח ושמואל שתות מעות נמי קאמר וכ"ש שתות מקח : שויא חמשא בשיתא · הוי חומש במקח ושתות במעות : או שוה שבעה בשיתא · דהוי פחות משתות מקח והוי שתות במעות : משני צדדין · במקח או במעות : פחות משתות נקנה מקח · לאלתר והוי מחילה : בטל מקח · ושניהן חוזרין בהן : שתות

(א) משמע דלא הוי טעם שחייב משום זה כי מצי לוקח למימר סבור הייתי שמחויב אתה לקיים המקח ומ"מ צ"ע די"ל דאיכו דאטעיה אנפשיה דה"ל לחוש שיאבד המעות והיה לו לילך עמו לדין ולכן כל היכא דליכא מי שפרע כגון הניח משכון על המעות או שהמוכר נתאנה שתות ויותר פטור ודו"ק : (ב) לפי זה בהניח הלוקח משכון וחזר בו המוכר וא"ל טול משכונך ונאנס פטור שהרי אין כאן מי שפרע : (ג) משמע דמ"מ אחר שקיבל עליו המוכר מי שפרע אפילו הוניאם פטור עמ"ש קנ"ח : (ד) דליכא שתות כו' אבל היכא דאיכא שתות מגד אחד אונאה הויא :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אמר שמואל :
(ב) נ"ב מכ"ד כסף לסלע :

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' אפי' אי הוי זוזי פקדון גבי' ואנפיקנון הוא ברשותיה וכ"ש הני זוזי דדידיה אינון : [ב] תי' דכ"ע רשומים [וכן בד"ס ליתא] : [ג] נ"ב בגמ' ובהא"ש היכא דליכא שתות מב' צדדים אבל היכא דאיכא שתות מצד א' וכו' ואפשר לדברי רב אפס קאי איתר משתות דבטל המקח היינו דוקא היכא דאיכא יתר משתות משני צדדים וכו' : [ד] נ"ב רש"י ורשבי קארי משי : [ה] נ"ב שואל בדמיהן שיתא זוזים :

המאור הגדול

[ותמיהא] בלב תמיהא מילתא כיון דפסק כר' יוחנן למה ליה למכתבה לדאביי ואביי למדחיה לרבי יוחנן הוא [...]תא ולסיועיה לרב אלא יש לומר שמא כתבה ללמוד ממנה למתנה מרובה לרבי יוחנן שמותר לחזור וכן אותו ירושלמי שהביא סמוך לזה נראה דפליג על גמ' דילן דקשיא דר' יוחנן אדרבי יוחנן ולא [משמ]ע ההוא ירושלמי במתנה מרובה דדומיא דמתנת עני קא מייתי לה ועוד דסמיך לה מימרא דרב דדמיא לה אלמא לא פליגי ובגמ' דילן פליגי :

מלחמת ה'

ואמרינן אין לאם אלא האפוי בתנור מעיקרו דכתיב ואפו עשר נשים לחמכם וגו' ואקשינן מידי מעיקרו כתיב והרבה כיוצא בזו בתלמוד וכן אותו הירושלמי שכתב רבינו ז"ל אתא מפרש ובמתנה מרובה וכדאיידך דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בגמ' דילן ואע"ג דהתם לא פליג רב ור"י מה איפכת לך הואיל מאי דקאמר רב אליבא דהלכתא אתי אנן בכל מאי דלא פליג אגמרא דילן קי"ל אע"ג דאית לנו אורחא אחריתי בסברא דאמוראי דהא מימרא דידהו הילכתא היא זו דכך גאונים ז"ל בכל חבוריהם :

דף נ:

עין משפט

א מיי' פרק טו מהל' מכירה סמג לאוין קע טוח"מ סי' רלב:

ב מיי' פרק יב שם סמג שם טוח"מ סימן רכו:

מוכח בפרק הספינה (דף פד.): שתות קנה. ואין אחד מהם יכול לחזור בו אע"ג דתנן לקמן [דף נא.] מי שהוטל עליו ידו על העליונה דמשמע דיכול לחזור מתני' רבי יהודה הנשיא היא ורבא כרבי נתן ס"ל משום דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא וכמו שכתב רש"י ז"ל: וזה וזה. שתות ויותר על שתות וכתב הרי"ף ז"ל היכא דזבין איניש ולאחר זמן איגלי ליה דאית ביה מומא דהוה מעיקרא מקמי דליזבניה אית ליה לאהדורי למריה ולא אמרינן בכי הא הא שהה ליה בכדי שיראה לתגר או לקרובו דלא אמור רבנן הכי אלא גבי אונאה אבל גבי מומין מקח טעות הוא וכל אימת דמגלי ליה מהדר ליה למאריה והכי כתב גאון ז"ל עכ"ל: וטעה חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת א"ל זביני חמרא וטעאי א"ל הדר בך א"ל שהאי בי בכדי שיראה לתגר או לקרובו שדריה לקמיה דרב נחמן אמר ליה לא שאנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר מ"ט לוקח נקיט מקחו בידו וכל היכא דאזיל מחוי ליה ואמרי ליה אי טעה אי לא טעה אבל מוכר ליתיה למקחו בידו עד דמזדמנא זבינתא כזבינתיה וידע אי טעה אי לא טעה הילכך לעולם חוזר עד דמתברר דאיתרמי ליה כזבינתיה וידע דטעי ולא הדר ביה הילכך לעולם חוזר אם לא נתייקר בינתים אותו מקח עד דמתברר אבל אי איכא סהדי דאיתרמי ליה זבינתא כזבינתיה וידע דטעה ולא הדר ביה תו לא מצי למיהדר ביה דאחולי אחיל כן כתב הרי"ף ז"ל וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות מכירה שאם היה המקח דבר שאין במינו שינוי כגון פלפלין וכיוצא בהם אין יכול לחזור בו אלא עד כדי שישאל

נר מצוה

שתות קנה (א) ומחזיר אונאה וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו וכן הלכתא: א והיכא סמ"ג *דזבין איניש מידי (ה) ולאחר זמן איגלי ליה דאית ביה מומא דהוה ביה מעיקרא מקמי דליזבני אית ליה לאהדוריה למריה ולא אמרינן בכי הא הא שהה ליה בכדי שיראה לתגר או לקרובו דלא אמור רבנן הכי אלא גבי אונאה אבל גבי מומין מקח טעות הוא וכל אימת דמיגלי ליה מהדר ליה למריה והכי כתב רבינו האי גאון זצ"ל: ב עד מתי מותר להחזיר וכו': אמר רב נחמן לא שנו אלא לוקח דף נא. אבל מוכר לעולם חוזר *אושפיזכניה דרמי בר חמא זבין חמרא וטעה חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציבת אמר ליה דזביני חמרא וטעאי אמר ליה הדר בך אמר ליה שהאי בכדי שיראה לתגר או לקרובו שדריה לקמיה דרב נחמן אמר ליה לא שנו אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר מאי טעמא לוקח נקיט מקחו בידו וכל היכא דאזיל מחוי ליה ואמרי ליה אי טעה אי לא טעה אבל מוכר ליתיה מקחו בידו אלא עד

הגהות הב"ח (ה) נ"ב להכריס:

רש"י

שתות קנה. ואין אחד מהן יכול לחזור בו ומחזיר המאנה האונאה ולית ליה לרבא סתם מתני' דתנן מי שנתאנה ידו על העליונה שאם רצה להחזיר בו שחוזר אלא סבר כר' נתן דבריתא דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא: וזה וזה. אונאה וביטול מקח: נ"ש. דבכדי שיראה: אלא לוקח. שמקחו בידו כדמסיק שיכול להראותו: אבל מוכר. שאין בידו להראות ולימלך: לעולם חוזר. אם לא נתייקרו טליתות בינתים: עד

שלטי הגבורים

א ומסכוה דאלו טריפות דהמוכר בהמה לחבירו ונמצאת טרפה כתב פט"ז מהל' מכירה מכאן אתה למד שהמוכר דבר שהיה מום במכרו ועשה הלוקח מום אחר קודם שיודע מום הראשון אם עשה דבר שדרכו לעשותו כגון זה ששחט הטרפה פטור ואם שינה ועשה מום אחר קודם שיודע לו המום מחזיר המקח לבעלים ומשלם דמי מום שעשה כיצד קנה בגד לעשות ממנו חלוק ואח"כ נודע שמום מחמת הקריעה מחזיר לו את הקרעים תפרו ואח"כ נודע המום אם השביחה נוטל שבח שהפירה מן המוכר וכן כל כיוצא בזה והמוכר קרקע לחבירו ואכל פירותיה ולאחר זמן נראה לו מום אם רצה להחזיר קרקע לבעלים מחזיר כל ספירות שאכל ואם היה חצר ודר בו צריך להעלות לו שכר עכ"ל מיי' והביא דבריו לפסק הלכה הטור חו"מ סימן רל"ב וכבר היה מעשה בא' שקנה ספר מחבירו שנפסד הקפידה שלו ונתנו לקושר לקשור אותו ואחר כך נודע לו בו מום שנמחקו כמה דפין ובא מעשה לפני חכמים במודינא ולא זכיתי לשמוע תכלית כוונתם אך עתה נראה לי שאם היתה הגיא תפירה שבח לספר שהיה המוכר מחויב לתת ללוקח שבח הקשיר' והוצא' זו לא ידעתי אי דווקא מיירי בדבר שיש בו מום או אפילו במידי דאין מום במקח אלא שיש בו אונאה ולא נודע לו שהיה במקח אונאה עד שעשה בו מעשה ולקמן נאריך בזה בס"ד והטור חו"מ סימן רל"ב הביא תשובת אביו וז"ל שאלו להרא"ש בשאלת ראובן מכר לשמעון גבינות ולאחר ג' ימים פתחה ומצאה מרוקבת רקבון גדול. תשובה יש לשאול לעושה גבינות בכמה ראוי לבא רקבון ועפשה בזה אם יאמרו שנעשה הרקבון בבית המוכר נמצא שהיה מקח טעות ואם היה הדבר בספק המע"ה ע"כ וכ"ל דה"ה המוכר אתרוג או לולב לחבירו וכשבא לראותו מצאן רקובין דהדין נמי הוי כן כמו שאמרנו בגבינות וה"ל ללוקח לבתנות וכיון דלא אתני מחיל כמו שכתב הוא בעצמו גבי לוקח בהמה מחבירו ושחט ונמצא טריפה מחמת סירכא דכיון דשכיח ה"ל ללוקח לאתנויי ומדלא אתני איהו הוא דאפסיד אנפשיה ואפשר דס"ל להרא"ש דרקבון גדול כזה שהיה באלו הגבינות לא שכיח ומש"ס המע"ה אי נמי אפשר דכיון שהמוכר מכיר במומי הגבינה טפי מלוקח דעל זה סמך לוקח ולא אתני משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא יאנו במקחו והלכך אפי' שכיח אינו מפסיד בכך דכה"ג מודה הרא"ש כדאיתא פרק אלו טריפות ע"ש משא"כ בטריפות שאין המוכר יודע כמו שהלוקח אינו יודע ולא איבעי ליה ללוקח לאתנויי היכא דשכיח וכבר כתבתי לעיל דאיכא פלוגתא בהאי המע"ה מי הוא ואם הלוקח והמוכר טוענים זה עם זה לאמר שבשבילו נולד הרקבון והמום ההוא באותו דבר נ"ל דזאת התשובה האחרת הוי דינו שהשיב הרא"ש וז"ל שאלת שמעון קנה שתי נודות של שמן ולא פתחם אלא סמך על המוכר שאמר לו שהוא טוב וכשפתחו מצאו עכור שלא היה [יכול] למוכרו אלא בדוחק וטוען שמקח טעות היה ורוצה להחזיר לו השמן אם הדין עמו בשבועתו שלא החליף לו השמן. תשובה אין שמעון נאמן בשבועתו להוציא ממון אלא ראובן המוכר ישבע שנתן לו שמן טוב כאשר התנה עמו לתת לו ואם לא רוצה ראובן לישבע ישבע שמעון שהתנה עמו לתת לו שמן טוב וגלגל וזה הוא השמן שנתן לו ויחזיר לו השמן או ישומו כמה דמיו פחותים משמן הטוב ויחזיר לו הפחת ואפי' אם שמעון יכול למוכרו בלי שום הפסד זבון וזבין תגרא איקרי וגם למה יערבנו לרמאות בו שהעולם כיון שהתנה עמו ליתן לו שמן טוב צריך לקיים תנאו עכ"ל בטור ח"מ סי' רל"ב ונראה דהא דקאמר הרא"ש בתשובה זו שישומו כמה דמיו פחותים משמן טוב ויחזיר לו הפחת מיירי דוקא בשניהם מרוצים בכך לפי שהוא מדבר עתה בלוקח שלקח כדי למוכרו כדמשמע מלשון השאלה דאילו אין שניהם מרוצים בכך אינו יכול המוכר לכוף ללוקח שיחזיק במקח כל עוד שישלם לו פחת המום וכן הלוקח אינו יכול לכוף המוכר שיתן לו דמי המום שבמקח ושיניח המקח בידו כדבעינן למימר לקמן בס"ד דאין מהשבים פחת המום לעולם אא"כ שניהם רוצים בכך וכדומה לתשובת הרא"ש איתא במרדכי פ' המדיר על אודות ראובן שמכר לשמעון סוס ושוב נמצאו לו מומין ביד שמעון והוא טוען שברשות ראובן נעשו והוא אומר לא כי אלא ברשותך נעשו כיון שאין הדבר ידוע בעדות שהיה בו מום זה מעיקרא ברשות ראובן על שמעון להביא ראיה אמנם ראובן צריך לישבע שלא ידע ולא הרגיש במום ואם ראובן אינו רוצה לישבע שלא ידע מום זה מעיקרא אז שמעון יפטר אם לא נתן המעות והדרה זביניה מ"מ עכ"ב. לפי מאי דכתיבנא לעיל בשם מיי' דהמוכר שדה לחבירו ואכל פירותיה ולאחר זמן מצא בו מום שאם רוצה להחזיר שצריך שיחזיר ג"כ הפירות או אם דר בחצר צריך שיעלה לו שכר דמשמע מדבריו דוקא אם עשה הלוקח מום במקח שדרכו לעשות הוא דאינו משלם למוכר כלום אבל אם הרויח במקח שלקח מן המוכר שהוא בא לחזור צריך שיתן כל מה שהרויח בו א"כ המוכר סוס לחבירו והרויח בו מעות ולאח"כ מצא בו מום ורוצה לחזור צריך שיתן לו מה שהרויח באותו סוס ואפי' לא הרויח בו כלום אלא שעשה בו מלאכתו נראה דצריך להעלות לו שכרו דסוס דומיא דחצר שאמרנו למעלה בשם מיי' שחייב להעלות בו שכר כשבא לחזור בו מיהו מה שהכחיש הסוס קודם שנודע לו המום נראה דאינו חייב לשלם דמי הכחישות שהרי מום זה לא עשה בו אלא שדרכו בכך דומיא דשותע את הפרה שאמרנו לעיל בשם מיי' גם כן ובתשובת מהרי"ם איתא בסוף ספר קנין במיי' סי' ג' כתוב וז"ל ולענין כחש נראה דיש לשמעון לשלם לראובן כל מה שכחש מחמת מלאכה שרכב עליו מטעה שנודע לו המום וכו' משמע מדבריו להדיא דמה שכחש קודם שנודע לו המום פטור דהא לא עשה בו מום שאינו כדרכו אלא שקשה היאך יתחייב לשלם כחש שעשה בו לאחר שנודע לו שהמום והא קי"ל שאם נשתמש הלוקח במקח אחר שראה המום שמחל ואינו יכול להחזיר כדבעינן למימר לקמן בס"ד וצ"ע:

חדושי אנשי שם

(א) פרישת החסיד מהר"ם מנחם דוד בר' יצחק איש טיקטין זצ"ל. על דברי תוספות במסכת ב"מ בפרק הזהב מן תגרי לוד בדף נ בד"ה אי אמרת בשלמא כו' ועוד ראיה כו' בין בכדי שיראה כו' כדאמר לעיל. וז"ל אמר החסיד ז"ל. בתחלת הסוגיא אי אמרת בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה עד אלא אי אמרת פחות משתות לרבנן לאלתר הויא מחילה כו' וכדפירשו התוס' בתחלת הדבור עד והא דלאלתר כל היום הוי לר"ט מחילה ולרבנן לעולם חוזר ליכא נפקותא כו' והשתא בסוף הסוגיא כי קא הדר מבעיא ליה ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר או בכדי שיראה ורוצה לפשוט משמחו וחזרו מאי קשיא ליה השתא שמחו וחזרו מדהוה קשיא ליה בתחלה דהוה אמר ליכא נפקותא כו' השתא נמי נימא הכי אפילו אי לרבנן לעולם חוזר ליכא נפקותא כו' ומשום קושיא זו דחק לפרש בקונטרס דמעיקרא דקאמר משתות ועד שליש לר"ט כו' ושתות בכלל כשתות לרבנן דאונאה הוי הילכך בסוף הסוגיא דמיבעיא ליה אי ביטול מקח לרבנן חוזר או לא זהו לפי המסקנא דמסיק בבעיא ראשונה שמחו בשתות עצמה דלרבנן אונאה הוי ולרבי טרפון מחילה לאלתר וכדפי' רש"י ופי' התוספות לעיל לפי שיטתו דגרסינן דאיבעיא להו דקאי אמסקנא כו' ובזה חולקים התוס' על פירש"י שהם סוברין דהבעיין בבעיא שניה חוזר לראש הסברות דפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן ובכדי שיראה וגרסינן איבעיא להו דלפי זה לא פירשנו כו' ר"ל לפי שע"כ לא פירשנו שמתרץ אלא אם תמצי לומר בטול מקח בכדי שיראה כדאסיק במי סברת לעיל לא משתות ועד שליש לר"ט כשתות עצמה לרבנן ומדקדק אי הכי במאי שמחו מעיקרא תפשוט דבטול מקח לרבנן לעולם חוזר דאם תמצי לומר בכדי שיראה במאי שמחו אבל אם לעולם חוזר לפי זה לא דקדק אמאי חזרו והשתא בבעיא שניה חוזר ומדקדק עליו כמו שמפרש בתוס' והולך ולהכי פשיט שפיר אמתני' כו':

מלחמת ה'

ועוד כללא דשמעתא דתגרי לוד כולה עד במאי שמחו דהא אמרינן דבין בטול מקח ואונאה כל היכא ששיעור זמנם שוה ליכא בהא לא רווחא ולא פסידא: אמר הכותב זה הלשון אינו נכון דאדרבה ניחא להו לתגרי לוד בבטול מקח יותר מאונאה דאילו בטול מקח שניהם חוזרין ואילו אונאה מתאנה חוזר ואם לא רצה לחזור קנה ויד תגרי לוד על התחתונה וכן כתב בשנים ושלשה מקומות משמועה זו ושלא לצורך דבר וכולה שמעתא רבינו שלמה ז"ל פירשה כן בר מהא מילתא דכתב בעל המאור ז"ל ועוד דאית להו רווחא בדר' טרפון בשתות עצמה וכו' בכאן יצא משטת רבינו שלמה ז"ל וגם משטת התלמוד דהא בגמרא לא מפרקינן חזרו משום שתות עצמה וכי אמר דבטול מקח לא שכיח היכא מתרצא והא מ"מ לית להו פסידא למאי דקס"ד והוה ליה למימר חזרו משום שתות עצמה אי נמי מי סברת וכו' ועיקר פירושא כדברי רבינו שלמה ז"ל דכי אקשינן נמי אמאי חזרו הכי קאמר אפי' תימא דשתות עצמה בכלל האונאה אמאי חזרו דהא אית להו רווחא בביטול מקח וקא סלקא דעתייהו דעדיף להו ומפרקינן כביטול מקח לא שכיחי וחזרו משום שתות עצמה כדקאמרת ובעיא קמא בהך סברא רהטא ובדין הוא דלידחייה בסברא קמייתא דפחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן דמי ובכדי שיראה אלא אפילו לסברא בתרא קיימינן ואם תמצא לומר נמי קאמרי:

המאור הגדול

כללא דשמעתא דתגרי לוד בין ביטול מקח לאונאה שזה שניהם חוזרין וזה נתאנה חוזר כל היכא שזמנם שוה ליכא בהא רווחא ולא פסידא לתגרי לוד ולא שמחה וחזרה שהרי מ"מ המקח חוזר ומתבטל והם ה"נ בין חזרת כל היום לחזרה לעולם אם אין דבר אחר נטפל בזה אין לזה בלבד לא שמחה ולא חזרה דלא עביד איניש למהדר לבתר יומיה ולעולם אין שמחתם וחזרתם אלא בין כל היום ובכדי שיראה או בין מחילה לאלתר ואונאה אפי' בכדי שיראה או אפי' בששיעור זמן שניהם שוין כיון שבזה המקח חוזר ובזה המקח יתקיים איכא רווחא ופסידא ולפום הכי מפרשינן לה לשמעתא כולה אי אמרת בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו ולרבי טרפון כל היום משום הכי חזרו פירש שמחו מעיקרא בחומש ורביע דלרבנן בטול מקח ולרבי טרפון מחילה והוה סליק אדעתייהו דמחילה דר' טרפון נמי בכדי שיראה ואפי' את"ל בטול מקח בכדי שיראה לתגר ומחילה נמי בכדי שיראה בין בטול מקח למחילה איכא רווחא כדי שיתקיים מקחם ושמחו נמי בשתות דלרבנן אונאה ונתאנה חוזר ולר' טרפון מחילה והמקח קיים נמצאו שמחים בשלש מעלות בשתות ובחומש וברביע אבל בשליש ליכא שמחה דבין בטול מקח דלרבנן ואונאה דלרבי טרפון כיון דשוו שיעורייהו בזמנם בכדי שיראה לא איכפת להו וכן בפחות משתות ליכא להו שמחה דלכ"ע מחילה הויא כי אמר להו כל היום חזרו דה"ל שיעור זמן מחילתו כל היום כשיעור זמן אונאתו דומיא דמאי דס"ל לרבנן ואיכא להו פסידא בשתות ובכל שלמטה ממנה כגון שביעית ושמינית תשיעית ועשירית עד סוף העולם דלרבנן בכדי שיראה ולר' טרפון כל היום ואפילו אם תמצא לומר דבטול מקח לעולם חוזר ואיכא להו רווחא בחומש ורביע ושליש דלרבנן לעולם ולר"ט כל היום הא אמרינן דבין כל היום ולעולם לא איכפת להו ולא מידי משום הכי חזרו אלא אי אמרת פחות משתות לרבנן לאלתר הויא מחילה ולר' טרפון נמי לאלתר הוי מחילה אמאי חזרו בדרבי טרפון ניחא להו ואע"ג דמשוי להו אונאה כל היום ובטול מקח כל היום אפילו אם תמצא לומר דבטול מקח לרבנן בכדי שיראה ואית להו פסידא בשליש ולמעלה משליש דלרבנן בכדי שיראה ולר' טרפון כל היום כיון דביטול מקח לא שכיח ניחא להו בדברי רבי טרפון דאית להו רווחא בשתות וחומש ורביע דלרבנן בכדי שיראה ולר' טרפון מחילה לאלתר ואמאי חזרו ומשני לעולם מחילה לאלתר ומשתות ועד שליש לרבי טרפון כשתות עצמה לרבנן דהויא אונאה וקס"ד משתות ושתות בכלל ואפילו אם תמצא לומר בטול מקח לרבנן לעולם חוזר לית להו רווחא בדרבי טרפון בחומש ורביע ושליש דבין כל היום ולעולם לא איכפת להו וחזרו משום שתות עצמה דלרבי טרפון כל היום ולרבנן בכדי שיראה ובפחות משתות ליכא לא רווחא ולא פסידא דלכ"ע מחילה לאלתר אי הכי במאי שמחו מעיקרא כשהיו סבורין ששיעור אונאה דרבי טרפון בכדי שיראה הא ליכא שמחה בפחות משתות דלכ"ע מחילה לאלתר ולא בשתות דלכ"ע אונאה בכדי שיראה דהא ס"ד דשתות כיתר משתות לר' טרפון מאי איכא אי בחומש וברביע ושליש תפשום דבטול מקח לרבנן לעולם חוזר כיון דאמר להו אונאה והיו סבורין ששיעורה בכדי שיראה שמחו באלו ג' מעלות וכי אמר להו כל היום חזרו כדאמרינן דלית להו רווחא בהני ג' מעלות דבין כל היום ולעולם לא איכפת להו וחזרו משום שתות עצמה דלר' טרפון כל היום ולרבנן בכדי שיראה וכדכתיבנא לעיל דאי ס"ד בטול מקח לרבנן בכדי שיראה במאי שמחו הא אמרינן דבין בטול מקח ואונאה כל היכא ששיעור זמנם שוה ליכא בהא לא רווחא ולא פסידא דהא מ"מ המקח חוזר ומתבטל ומהדרינן שמחו בשתות עצמה וכו' לאו כדסליק אדעתא דלר' טרפון שתות כלמטה אלא שתות כלמעלה וכי אמרינן משתות ועד שליש לר' טרפון כשתות עצמה דלר"ם מחילה לאלתר ולרבנן אונאה בכדי שיראה וכי אמר להו כל היום חזרו דאע"ג דאית להו רווחא בשתות עצמה הא אית להו פסידא בחומש וברביע ובשליש ולמעלה משליש עד סוף העולם דלרבנן בטול מקח בכדי שיראה כשיעור זמן האונאה ולרבי טרפון כל היום אונאתו ובטול מקחו ואשתכח דקא פסדי טובא ומשום הכי חזרו. איבעיא להו בטול מקח לרבנן וכו' מאי ת"ש חזרו אי אמרת בשלמא בטול מקח לרבנן בכדי שיראה ולר' טרפון כל היום משום הכי חזרו פי' שמחו מעיקרא בשתות עצמה דלר' טרפון מחילה ולרבנן אונאה שאין שתות בכלל האונאה לר' טרפון ואע"ג דלית להו רווחא בלמעלה משתות דבין בטול מקח לאונאה לא איכפת להו כל היכא ששיעור זמנם שוה וכי אמר להו כל היום חזרו דאע"ג דאית להו רווחא בשתות עצמה הא אית להו פסידא בחומש ורביע ושליש וכל שלמעלה משליש וכדאסיקנא לבעיין דלעיל אלא אי אמרת בטול מקח לרבנן לעולם חוזר אמאי חזרו בדר' טרפון ניחא להו דקא משוי להו אונאה כל היום ותו לא ואע"ג דאמרינן דבין לעולם וכל היום לא איכפת להו מ"מ קשיא אמאי חזרו הא לית להו פסידא אלא רווחא כל דהו ועוד דאית להו רווחא בדרבי טרפון בשתות עצמה דלרבי טרפון מחילה לאלתר ולרבנן אונאה ומהדרינן בטול מקח לא שכיח כלומר לא שכיחא שמחתו דהא אמרינן דרווחא דידיה בין לעולם וכל היום לא כלום הוא וחזרו משום שתות עצמה דלאו כדסליק אדעתין שאין שתות בכלל האונאה הוא ושתות כלמטה ולא כלמעלה וכדאמרינן בלישנא קמא דבעיין דלעיל הילכך חזרו משום שתות עצמה דלרבנן אונאה בכדי שיראה ולרבי טרפון אונאה כל היום ורווחא דאית להו בדר"ם בחומש ורביע ושליש ולמעלה לא איכפת להו דהא אמרינן דבטול מקח לא שכיח ורווחא דבין כל היום ולעולם לא כלום הוא ומעיקרא שמחו כשהיו סבורין אונאה דר"ם בכדי שיראה דאית להו רווחא בחומש ורביע ושליש דלרבנן בטול מקח לעולם ולר"ם אונאה בכדי שיראה אבל בלמעלה משליש ליכא שמחה דהא לכ"ע אונאה בכדי שיראה הויא למאי דהוו סבירי תגרי לוד מעיקרא וכן בפחות משתות נמי ליכא שמחה דהא לכ"ע מחילה הויא נמצא שמחתם בשלש מעלות הללו הנזכרות וחזרתם משום שתות עצמה כך הוא פי' השמועה לדעתי ואע"פ שהרב ר' אברהם ז"ל מפרש בענין אחר ויש מי שאומרים הא דאמרינן הכא בטול מקח שניהם חוזרין לאו סברא דסמכא הוא אלא *) דר' חייא הוא דלא אמרינן הכי אלא משום דאכתי לא קי"ל אי בטול מקח לעולם חוזר או בכדי שיראה לתגר או לקרובו ומשום הכי אתינן למימר דביטול מקח שניהם חוזרין לחלק בין שתות שהמתאנה חוזר ליתר על שתות אבל השתא דפסק רבא הלכתא פחות משתות נקנה מקח יתר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה כר' נתן ומתניתין דקתני מי שנתאנה ידו על העליונה רבי יהודה הנשיא היא ולית הלכתא כוותיה הילכך לא צריכין למימר השתא בטול מקח שניהם חוזרין אלא מי שנתאנה הוא שחוזר בו ולא המאנה וראיה לדבר מההיא דאמרי' בבבא בתרא אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש וכו' וכמו שכתבה ופי' הרי"ף ז"ל בהלכות ואנן חזינן דהאי סברא לאו סברא מעליא הוא אלא מעותא משום דלא אמרינן שניהם חוזרין בבטול מקח אלא כשהמתאנה תובע לומר תן לי מה שהונאתני יכול המאנה לומר לו הריני חוזר בכל המקח ולא אתן לך מה שהוניתי אבל אם המתאנה אינו תובע כלום לא דינא ולא דיינא שאין המאנה חוזר בו ולעולם הא דאמרינן בגמ' בטול מקח שניהם חוזרין הלכה היא תדע דהא ר' יהודה הנשיא אית ליה בכדי שיראה לתגר או לקרובו בזה ובזה כלומר בין באונאה בין בבטול מקח הלכך על כרחיך אית לן למימר דאית ליה לרבי יהודה הנשיא בטול מקח שניהם חוזרין ומדרבי יהודה הנשיא נשמע לרבי נתן דהלכתא כוותיה דהא לאו בהכי פליגי ורבא נמי גמר לזה וזה בכדי שיראה לתגר ולקרובו מדרבי יהודה הנשיא לר' נתן הילכך בטול מקח שניהם חוזרין הלכה היא וכדפרישית וכן השיב רבינו האיי גאון ז"ל בתשובת שאלה:

*) נ"ל דדחויא הוא

שישאל על שער שבשוק בלבד: אבל בלוקח מבעה"ב כו׳ · פרש"י ז"ל דה"ל כמפרש יודע אני שיש בו אונאה דאמרינן לקמן דאין עליו אונאה [כך] מצאתי בשאלתות דרב אחאי וכתבו האחרונים ז"ל בשם גאון דה"ה דאין לו בטול מקח [ובאשר"י לא כתב כן בשם ר"י הלכה למעשה ע"ש] וכי אמרינן דאין לו אונאה וביטול מקח הני מילי כשנתאנה לוקח דמידע ידע דבעל הבית לא זבין כלי תשמישו אלא ביותר מכדי דמיהן אבל נתאנה בעל הבית עצמו יש לו אונאה דמשום דבעל הבית הוא לא הפסיד ואף על גב דבכה"ג אית ליה אונאה להדיוט אפילו הכי מקשינן ממתני׳ (א) משום דתני ברישא אחד הלוקח ואחד המוכר וכו׳ דמשמע ליה נמי דבין שהדיוט מוכר או שהוא לוקח קאמר מתניתין כשם שאונאה להדיוט וכו׳ : ואוקימנא בצררותא · כלומר דבכה"ג אין ה"נ דאם מכר דברים כאלו שיש אונאה בלוקח מבעל הבית פירוש צררותא קנבוס שאורגין בגד קנבוס ויריעות ומוכרים אותם והוא הדין לכל סחורה בר ממאני תשמישתיה דיקירי ליה וכן הם דברי הרי"ף ז"ל ודברי הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות מכירה :

מתני׳ כשם שאונאה להדיוט כך כו׳ · יהוא מפורש לעיל והכי קי"ל כדלעיל דמקשינן ומתרצינן מיניה דת"ק וממילא שמעינן [דהלכתא] כוותיה דיש נמי אונאה לתגר והכי משמע מרבינו אלפסי ז"ל שלא הביא כאן הא דשקלינן וטרינן אליבא דר׳ יהודה כלל : מי שהוטל עליו · מי שנתאנה בין לוקח בין מוכר משמע ואע"ג דנקט תן לי מעותי דמשמע דקאי אלוקח חד מינייהו נקט ומה דשייר במתני׳ ר׳ יהודה הנשיא פירשו בברייתא שהבאתי לעיל דאמר יד מוכר על העליונה ומתני׳ ר׳ יהודה הנשיא ולא קי"ל כוותיה אלא כרבי נתן דברייתא דנחית לעומקא דדינא וכדפירשתי לעיל :

גמ׳ ע"מ שאין לך עלי אונאה · אינו עוקר דין תורה אלא מתנה הוא עמו שאותו דין אונאה שיש לו עליו שלא יתבעהו ממנו והיינו לישנא דאין לך עלי אבל באומר ע"מ שאין בו לא כל הימנו שהרי התורה אמרה שיש בו אונאה והוא בא לעקור דבר תורה ודמיא הא מילתא למאי דאמרינן בפירקא קמא דמכות (דף ג:) אמר ע"מ שלא תשמטנו שביעית שביעית משמטתו אמר בשביעית אין שביעית משמטתו לפי שהתנאי הראשון הוא לעקור דינא של שביעית ולא כל הימנו והיינו דמדמינן להו פ"ק דמכות וכן פרש"י ז"ל שם ולקמן פרק השוכר את האומנים (דף עט׳) דקדק הרשב"א ז"ל גבי והא כי מטי יובל קא הדרא ארעא למרא וכו׳ דמדלא דחי ע"מ שלא יחזירנו ביובל כדאמרינן הכא בשביעית ש"מ דלא מהני תנאה ביובל כלל וטעמא דאין לו זכות כדי להתנות עליה משום שאינה שלו שהיא קדש לה׳

תורה אור נר מצוה

°עד דמיתרמי זבינתא כזבינתיה וידע אי טעה [אי לא טעה] הילכך לעולם חוזר עד דמיתברר לו דאיתרמי ליה כזבינתיה וידע דטעה ולא קא הדר ביה אמר רב חסדא לא שנו אלא ^א בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית אין לו אונאה אמר ליה רב דימי יישר וכן אמר ר׳ אלעזר יישר והא אנן תנן כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר מאן הדיוט לאו בעה"ב א"ר פפא בצדרותא פירוש צררותא האורגים שאורגין יריעות ומוכרין אותן אבל מאני תשמישתו דיקירי עליה אי לאו דמי יתירי לא מזבין להו:

מתני׳ ^ב אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר רבי יהודה אומר אין לתגר אונאה מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה אומר תן לי את מעותי או תן לי מה שהוניתני :

גמ׳ מנא הני מילי דתנו רבנן °וכי תמכרו ממכר אל תונו אין לי אלא שנתאנה לוקח נתאנה מוכר מנין ת"ל °או קנה איתמר ^ג האומר לחבירו א על מנת שאין לך עלי אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה ושמואל אמר אין לו עליו אונאה ואותבינן עליה דרב מהא דתניא *הנושא ונותן באמונה והאומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה ופריק רבא לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש ותניא נמי הכי בד"א בסתם אבל במפרש לא [א] מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני נותן לך במאתים יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני (א) ששוה מאתים על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה וכן הלכתא תנו רבנן הנושא ונותן באמונה לא יחשב את הרע באמונה ואת היפה בשויו אלא או זה וזה באמונה או זה וזה בשויו ומעלה לו שכר כתף שכר חמר שכר גמל שכר פונדק שכר עצמו אינו מעלה שכבר נתן לו שכרו משלם מהיכא יהיב ליה אמר רב פפא בצררויי דיהיב ארבעה למאה והן הסוחרים בבגדים שהבגד נקרא צררא כדאמרי׳ במועד קטן *והאידנא נהוג עלמא בצררא בר זוזא והסוחרין בבגדים נקראין צררויי על שם סחורתן: מי שהוטל עליו ידו על העליונה: מתניתין [ג] רבי יהודה הנשיא היא ולית הלכתא כותיה דהא פסק רבא הלכתא שתות קנה ומחזיר אונאה :

מתני׳

ויקרא כה שם דף נא: ונ"ב מתוס׳ דף כז:

רש"י

עד דמיתרמי ליה זבינא כזבינתיה · כלומר עד שראה טלית אחרת כמותה נמכרת בדמים יקרים : לא שנו · דיש לו אונאה : אבל בלוקח מבעל הבית · תכשיטין וכלי תשמיש שלו חביבין עליו ואינו מוכרן אלא ביוקר והוה ליה כדמפרש יודע אני שיש בו אונאה דאמרינן לקמן אין עליו אונאה כך מצאתי בשאילתות דרבי אחאי : מתני׳ אין אונאה לתגר · אם נתאנה התגר אין חייבין להחזיר האונאה וטעמא מפרש בגמרא מפני שהתגר בקי ויודע כשנתאנה אלא דאיתרמי ליה זבינא אחריתי ורוצה למכור זאת איך שיוכל כדי שיוכל לקנות הסחורה האחרת שיודע שירויח בה הרבה : מי שהוטל עליו · כלומר מי שנתאנה : תן לי מעותי · אם נתאנה הלוקח : גמ׳ יש לו עליו אונאה · דמתנה הוא על מ"ש בתורה ותנאו בטל : הנושא והנותן באמונה · שאמר לחבירו מכור לי כמה שתוכל ותן לי המעות לזמן פלוני ואני סומך עליך ונותן לו שכר טרחו : אין לו עליו אונאה · לומר יותר היה שוה ואם זה מכרו בדמים רבים לא יוכל לומר לא אתן לך אלא דמיו : סתם · על מנת שאין לך עלי אונאה דלא ידע המתאנה שיש בו אונאה דמחיל : מפרש · שפירש לו יודע אני שיש בו אונאה אפילו הכי לא יהא לך עלי אונאה בזה תנאו קיים דדמי למקדש אשה ואומר על מנת [שאין] לך עלי שאר כסות ועונה דאמר רבי יהודה בדבר שבממון תנאו קיים דידע וקא מחיל ליה : בד"א · שיש אונאה לזה על זה בסתם מכר אבל במפרש על כך כגון מוכר שאמר ללוקח חפץ זה כו׳ : הנושא והנותן באמונה · כדפירשתי : הרי לא יחשב את הרע באמונה · להיות לו המתנת מעות של היפה בשכר טרחו כגון שהיה לו שני ייגות אחד יפה שיש עליו קופצין הרבה ללוקחו בבת אחת והרע אינו נמכר אלא בחנות לא יאמר לו הרי לך היפה בשווי וע"מ שתמכור לי הרע בחנות כמו שתוכל וכשתמכור תן לי את מעות שניהם ופוטר עצמו בהמתנת מעות של דמי היפה מלתת על הרעה שכר טרחו והוי כרבית : אלא או זה וזה באמונה · ויתן כדרך הנותן באמונה שכר קצוב היה להם כדמפרש לקמן ארבע למאה או זה וזה בשויו והשכר יהיה של המקבל : ונותן לו שכר כתף שכר גמל · אם נתן באמונה כשיבואו לחשבון ינכה לו שכר כתף:

דכתיב כי לי כל הארץ: הנושא ונותן באמונה · פרש"י ז"ל מי שאמר [ג] (לחברו) לשלוחו מכור כמו שתוכל ותן לי המעות לזמן פלוני ואני סומך עליך ונותן לו שכר טורחו כדלקמן אין לו עליו אונאה לומר יותר היה שוה ואם מכרו בדמים רבים אינו יכול לומר לא אתן אלא דמיו וכתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל דפשיטא הוא שאין אונאה בשליחות וכן זה שמכר חפצו של חברו בדמים רבים לא יאמר לו לא אתן אלא דמיו ולפיכך נראה להם יותר מחוור מה שפירש ר"ח ז"ל בתגר שהביא סחורה ממקום הזול מצאו חברו ואמר לו אני מאמינך כמה נתת בה והריני נותן לך ריוח כך וכך אע"פ שכשאמר לו דמי מקחו נמצא שנתאנה אין לו אונאה שהרי לא סמך משעה ראשונה על שווין אלא על דמים שלקחן זה : במפרש · שהתנה עמו כמו שאמרו בברייתא בפירוש אז ודאי תנאו קיים דידע ומחיל ודמיא להא דתניא (כתובות דף נו׳) האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זה מקודשת ותנאו קיים בשאר וכסות מפני שהוא דבר שבממון דברי רבי יהודה וקיימא לן כוותיה והתם מפרש הוא דידעה ומחלה אבל בסתם לא ידע דמחיל וכיון דלא מהני טעם מחילה גם מטעם התנאי לא מהני נמי שהיה מתנה לעקור דבר מן התורה ולא כל הימנו ודמי קצת לעל מנת שאין בו דלא אמר כלום ולא כל הימנו כדלעיל וכן פסק הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל בפרק י"ד מהלכות מכירה : הנושא ונותן באמונה · פרש"י ז"ל כדלעיל : לא יחשב את הרע באמונה · כגון שהיה לו שני ייגות אחד יפה שיש עליו קופצין בבת אחת ואחד הרע שאינו נמכר [אלא] בחנות לא יאמר לו הרי לך יפה בשויו ע"מ שתמכור לי הרע בחנות בכל היותר שתוכל וכשתמכור תן לי מעות שניהם ופוטר עצמו בהמתנת המעות של דמי היפה מלתת שכר טרחו על הרע והוי כרבית אלא או זה וזה באמנה ויתן לו כדרך הנותן באמנה שכר קצוב היה להם כמו שמפורש הכא ארבעה למאה או זה או זה בשויו והשכר יהיה של מקבל ור"ח ז"ל פירש על דרך של מעלה שלא יחשב את הרע באמנה [ד] שאם אמר לו לתגר זה שהביא סחורה ממקום הזול הריני מעלה לך דינר דינר לכור בשכרך והוא לקח פירות בדינר זהב לכור והיו שם יפין ששוין יותר מדינר ופירות אחרים שוין פחות אלא שהוא לקחן בכלל דינר זהב הכור לא יאמר הרי הרע לקחתי בדינר זהב תן לי והיפה לא יתן לו בדינר זהב שהרי לא נתן דינר זהב בכור הפירות הרעים אלא מפני היפים שבהם הלכך או זה וזה בדינר זהב הכור או זה וזה בשויו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות מכירה : מעלה לו שכר כתף · [ה] כשנתן באמנה ויבואו לחשבון ינכה לו שכר כתף המוליכו מבית לחנות וכן כל שאר הוצאות : צררויי · הם סוחרי בגדים שהבגד נקרא צררא כדאמרינן [במו"ק] (דף כז:) והאידנא נהוג עלמא בצררא בר זוזא : ארבעה למאה · למי שטורח במכירתו :

שלטי הגבורים

א אמר המוכר חפץ זה אני מוכר לך ע"מ שאין בו אונאה אין זה תנאי ופי׳ רשב"ם משום דמשמע ע"מ שלא יהיה לו דין אונאה וא"א לו להתנות לבטל דין תורה וחזר הדבר לדין תורה פחות משתות הוי מחילה שתות קנה ומחזיר אונאה ורש"י פי׳ שאין זה לשון מחילת אונאה אלא לשון תביעת אונאה שהתנה ע"מ שאין בו אונאה והרי יש בו והוי מקח טעות וחוזר בו לגמרי אם ירצה ואפי׳ אם התנה ע"מ שאין לך עלי אונאה אינו מועיל ויש בו אונאה : כתב מיי׳ היה מוכר החפץ במנה ואמר חפץ זה אינו שוה אלא זוז ע"מ שאין לך עלי אונאה יש בו אונאה שזה אומר ראיתי ששוה יותר מזוז ואמרתי שאינו מכוין אלא להשביח דעתי עד שיפרש כדי אונאה שיש במקח ודאי או בקרוב לה בכדי שהדעת טועה שהרי זה ידע בודאי הדבר שמכר לו ע"כ. בעה"ב המוכר כליו ואינה את הלוקח אין בו דין אונאה שאילו לא הרבה לו בדמים לא היה מוכר את כלי תשמישו ואפילו שמוכרם מחמת דוחק ולא שייך האי טעמא אפ"ה לא פלוג רבנן בתקנתא אלא כל בע"ה אין לו דין אונאה ומיהו פי׳ ר"י דוקא בשתות אבל ביתר על שתות דינו כאינש דעלמא ופירש הרא"ש דוקא שהלוקח יודע שזה המוכר בעל הבית אבל לא ידע או שקונה על ידי סרסור דינו כלוקח מהתגר וכתב הרמ"ה לא שנא מכר בעל הבית ואינה או נתאנה בכל ענין אין בו דין אונאה ולא נסירא אלא דוקא במוכר ואינה אבל מכר ונתאנה או קנה יש בו דין אונאה . שאלה להרא"ש ראובן מוכר חפץ לשמעון ולא נתרצו בסכום ובא לוי ונתרצו שניהם לגמור המקח ע"פ שומתו ושם אותו בשבעים זהובים למחר הראה שמעון החפץ לתגר ושם אותו בחמשים ורוצה שמעון לחזור בו ואומר שלא נתרצה בקנין אלא כדבור בעלמא ואם לא יוכל לחזור בו אם לוי חייב לשלם מידי דהוה אמראה דינר לשולחני שהדיוט חייב היכא דטוכחא שסמך עליו אמנם אין נפקותא בדין זה כי ראובן היה בעה"ב אבל מסופקני בזה אם הוא בעה"ב המוכר מחמת דוחקו אם יש בו דין אונאה ומה הדין במראה לתגר וידוע לכל שטעה התגר. תשובה יראה דשמעון יכול לחזור בו כיון שיש בו ביטול מקח שנתרצה שמעון לקחתו בשומת לוי לא עדיף ממה שפירש ע"מ שאין לך עלי אונאה דקי"ל כרב דאמר שיש עליו אונאה וכ"ש בנדון זה שלא כיון ראובן למוכרו לו ביותר מדמיו ולא כוון שמעון לקנותו ביותר מדמיו אלא שהיו רחוקין זה מזה בשומת המקח וכוונו שלוי ימצא המקח ויעמידנו בשומת דמיו ולא שיאנה שום אחד מהם ומה שאלה חזרתו בשביל שלא היה בו קנין זה אינה טענה כיון שמסר החפץ ע"פ שומת לוי אין לך קנין גדול מזה ומה ששאלת אם לא יוכל לחזור אם לוי חייב דע שאם ראובן סלך לדרכו ואין שמעון יכול להפרע מראובן אם לוי היה תגר ובקי בשומא ולא קבל שכר על השומא פטור כמו טבח אומן שקלקל בחנם פטור ולא דמי למראה דינר לשולחני דכל אדם חייב עליו אפילו בחנם דבאלי הכרת מטבע שצריך בקיאות גדולה ואין לאדם להשתדל בו לראותו אם לא שיהיה בקי גדול אבל בשומא כמקח אין בו כל כך אומנות וכל התגרים בקיאין בשומתו לפיכך בשכר חייב בחנם פטור. ומה שכתבת שאין בו נפקותא דראובן בעה"ב דע כיון שיש אונאה יתר על שתות אין חילוק בין בעה"ב לאחר ואין חילוק בעה"ב המוכר כליו בין אם מוכרן מחמת דוחק גדול שאין לו מה לאכול אם לא דבכל ענין אין בו דין אונאה. ונראה לע"ד דפשוט פרק הגוזל קמא דף ק׳ דראובן שאל לשמעון על המקח ואמר לו שהיא טובה ומצא בה הפסד אי א"ל חזי דעלך קא סמיכנא חייב שמעון בלאותו הפסד אם אינו אומן ובקי כי פושע הוא שהיה לו שלא לראות ואם הוא בקי אם עביד בשכר חייב

עין משפט

א מיי׳ פרק יב ופרק יג מהל׳ מכירה סמג לאוין קע טור חו"מ סי׳ רכז :

ב מיי׳ פרק יב שם סמג שם טוח"מ שם :

ג מיי׳ פרק יג שם סמג שם טוח"מ שם :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לשון תוס׳ וא"ת מנ"ל דמיירי בהדיוט שמכר ביוקר ונתאנה לוקח דלמא בהדיוט שמכר בזול ונתאנה הוא דהשתא הוי דומיא דתגר וי"ל דאונאה משמע בכל ענין בין שהוא מאנה בין שהוא מתאנה ע"כ:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב נו :

ד"ה מ"ז

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי׳ : [ב] נ"ב ז"ל סברייתא אונאה פחות משתות נקנה מקח יתר משתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה ר"י הנשיא אומר יד מוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי מקחי או תן לי מה שאיניתני וזה וזה בכדי שיראה לתגר ולקרובו : [ג] לחברו או לשלוחו כצ"ל : [ד] נ"ב פי׳ : [ה] נ"ב זהו לפרש"י :

מתני' שש מעה כסף דינר מעה שני פודיוניות פונדיון שני איסרין נמצא שני פונדיונין לדינר הוא שתות דלרבי שמעון אין חלוק בין טלית למטבע: גמ' מ"ש בטלית. סתם שחורה דתנן לעיל שתות למקח: ר"ש היא. *דלגבי סלע שתות נמי אמר ומתני' דטלית דלעיל דאמר שתות נמי הוא קאמר לה וכ"כ הריא"ף ז"ל דמתניתין דלעיל רבי שמעון היא כדאמר רבא הכא וכיון דפסק רבא לעיל בטלית דאונאתו שתות הלכך אונאת סלע נמי שתות ואע"ג דאי מתני' דטלית ומתני' דהכא רבי שמעון היא ודין אחד להם הוה ליה סתם מתניתין ואחר כך מחלוקת

נר מצוה

וקיימא ליה בהחולץ (דף מב:) דבכה"ג אין הלכה כסתם מ"מ כיון דרבא פסק בהדיא לעיל כאותו סתם וכדאמרי' לעיל [דף נ:] אמר רבא הלכתא וכו' נקטינן כוותיה דאין למדין מן הכללות כל היכא דאמורא בתרא מפיק ליה מההוא כללא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות מכירה: עשיק. לשון יוקר כדאמרינן בפרק איזהו נשך (דף עד:) באתריה דאמימר עשיק עפרא: דינר הבא משקל. דהיינו שעמד על מחצה שהשקל שני דינרים: מותר לקיימו. מפני שפחת שלו ניכר ולא יטעו אינשי לקבלו בשקל [ומותר להוציאו] בדינר: מסלע אסור לקיימו. אם נפחת הסלע עד שעמד בדינר אסור לקיימו אפילו להוציאו בדינר שמתוך שבא ממטבע עבה ורחבה טועין בו לאומדו בשקל ומדלא אסר רבי אמי אלא סלע שפחת עד דינר משמע דאם יותר מדינר אע"פ שפיחת דף נב: יותר ממחצה יקיים ובהא לית הלכתא כוותיה שהרי הברייתא קתני שאין רשאי לקיימה אלא דוקא בשעמדה על מחצה כגון בסלע עד שקל שהשני שקלים בסלע בדינר עד רובע שפירשו בגמ' מאי רובע רובע שקל דהיינו חצי דינר דאילו רובע דינר[רביע דינר]הוה ליה למימר: יתר על כן או פחות מכן יקוץ. [ב] דאתו למטעי או בסלע או בדינר כיון שהוא לא פיחת עד חצי ואם פיחת יותר מחצי נמי יקוץ דשמא יוליכה בשקל או בחצי דינר וכדאמר רב הונא ומיהו הא דקי"ל כרב הונא דפחות מכן ויתר יקוץ היינו כשפיחת שתות שהוא שעור אונאה דאם לא כן מ"ש שקל הבא מסלע ודינר הבא משקל מדינר ושקל מעיקרן דמותר לקיימן ולהוציאן כיפין עד כדי אונאתן וכן פסק [ג] רבינו אלפסי ז"ל וכ"כ הרשב"א והרנב"ר ז"ל וא"ת א"כ איך הגיע לעולם סלע לשקל דכיון שפיחת כדי אונאה אמרינן יקוץ הא פירשוה בגמרא בדנפלה לאור ופחתה לה בחד זימנא: פחות מכן. כדפירשנו שפחתה עד שקל ואונאתו: לחרם. אדם אנס: הרג. רוצח: שמרמין. מירא יקבלוה מידם ביפה: נוקבה. דוקא נקב באמצע אבל מן הצד לא מפני שהרמאי יקוץ אותה סביב עד שיוציא את הנקב וירמה בו את אחרים והכי תניא לא יעשנה משקל בין משקלותיו ולא יזרקנה בין גרוטותיו ולא יקבנה דף נה. ויתלה בצואר בנו בנקב מן הצד אלא או ישחוק או יתוך או יקוץ או יוליך לים המלח. גרוטותיו שברי כלי כסף:

מתני' עד מתי מותר להחזיר. כשנתאנה בסלע זה ויתחייב המאנה להחזיר לו אונאתו: גמ' דקא מפליג. בין כפרים לכרכים: בטלית דלא קא מפליג. אלא עד שיראה לתגר או לקרובו ל"ש כרך ול"ש כפר: [ד] דסלקי לשוקא. לקנות צרכי סעודת שבת: אם היה מכירה וכו'. [בגמרא פריך היכא] אי בכרכים אין לו זמן לחזור אלא עד כדי שיראה לשולחני ואי בכפרים עד ערב שבת והו לא [וא"כ] היכי תנן עד י"ב חדש ומשני מדת חסידות והכי קאמר ואם חסיד הוא מקבלה כיון שהוא מכיר שהוא נתנה לו אפילו וכו' ואם לא קבלה. כלומר אם אינו חסיד: אלא תרעומת. דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא החזירה בזמנו: ונותנה למעשר. דקתני מתניתין ארישא דמתני' דלעיל קאי דקתני עד כמה תהא חסרה ולא תהא בה אונאה [וכי האי גוונא קאמרינן דכיון דלא חסרה כדי אונאה נותנה למעשר שני ואינו חושש דהכי אסיקנא] במתני' דלעיל והכי קאמר דכיון שאין בה כדי אונאה נתנה למעשר בשוויה דאי הוה בה חסר כדי אונאה הא פסיקנא לעיל כרב הונא דאמר יקוץ והוה ליה כאסימון ומעות הרעות דאין מחללין עליהם מעשר שני אלא ודאי לא חסרה כדי אונאה ומשום הכי אשמעינן רב פפא דכיון דמתני' קאמר דמחללין עליה מעשר שני א"כ סלע יפה הוי ומי שמעמיד עצמו מלקבלה מיקרי נפש רעה ואי לא הא דרב פפא ממתני' לא הוה שמעי' דמיקרי נפש רעה אלא מי שאינו מקבלה אפי' בשוה דמיה קמ"ל רב פפא דאפי' מי שאינו מקבלה בשלמה הוי נפש רעה נמצא עכשיו שאין פחות מכדי אונאה של סלע דומה לפחות מכדי אונאה שבטלית דבטלית אין לו לקבל ובסלע אם אינו מקבל נפש רעה מיקרי ומיהו נפש רעה הוא דמיקרי אבל מיכפא לא כייפינן ליה: מתני' האונאה ארבע כסף. כבר פירשנו לעיל שהאונאה שתות: והטענה שתי כסף. שאין שבועת הדיינין על טענה פחות משתי מעות כסף שיטעון לו שתי מעות כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהן בשוה פרוטה ויכפור השאר או איפכא שיודה לו השאר ויכפור הפרוטה: וההודאה שוה פרוטה. כדפירשנו ויהיה מודה במקצת ויתחייב שבועה: והמוצא שוה פרוטה. אבל בציר מהכי לא כדאמר מר (דף כז.) מאשר תאבד ממנו פרט לאבדה שאין בה שוה פרוטה: יוליכנו אחריו. אם הודה אחר שנשבע לשקר משום דלא הויא ליה כפרה ולא הוי חזרה עד שיחזירנו לידו ממש ולא לשלוחו כדכתיב (במדבר ה) ונתן לאשר אשם לו:

גמ'

מתני' א °כמה תהא הסלע חסרה ולא יהא בה אונאה ר"מ אומר מארבעה איסרות מאיסר לדינר ר' יהודה אומר ד' פונדיונות דף נב. מפונדיון לדינר רש"א (א) *מח' פונדיונות מב' פונדיונות לדינר: גמ' מאי שנא בסלע דפליגי ומאי שנא בטלית דלא פליגי אמר רבא מאן תנא טלית ר"ש היא דאמר אונאה של סלע שמנה פונדיונות שהן שתות של סלע [אביי אמר] טלית עד שתות מחיל איניש דאמרי אינשי עשיק לגביך ושוי לכריסך [א] סלע כיון דלא סגי ליה לא מחיל והילכתא כרבא הילכך הילכתא נמי כר"ש בסלע דסתם לן תנא בטלית כוותיה וכבר פסק רבא בטלית כוותיה כדאמרינן אמר רבא הילכתא פחות משתות נקנה מקח וכו': ב סלע שנפגמה באמצע לא ימכרנה לא להרג ולא לחרם מפני שמרמין בה (ב) אחרים אלא נוקבה ותולה בצואר בנו או בצואר בתו ואם דף נב: נפגמה מן הצד *לא יעשנה משקל בין משקלותיו ולא יזרקנה בין גרוטותיו ולא יקבנה ויתלנה בצואר בנו או בצואר בתו אלא או ישחוק או יחתוך או יקוץ או יוליך לים המלח אבל אם חסרה ועמדה על מחצה יקיים עמדה על פחות ממחצה יקוץ משום דרבי אמי דא"ר אמי דינר הבא משקל מותר לקיימו (ג) הבא מסלע אסור לקיימו עמדה על יתר ממחצה יקוץ עד שיעמידנה על מחצה ואם לא חסרה אלא פחות משתות יקיים:

מתני' ג עד מתי מותר להחזיר בכרכים עד כדי שיראה לשולחני בכפרים עד ערבי שבתות אם היה מכירה אפילו לאחר י"ב חדש מקבלה ממנו ואין לו עליו אלא תרעומת ונותנה למעשר שני ואינו חושש שאינה אלא נפש רעה: גמ' מ"ש בסלע דקא מפליג (בין כרכים לכפרים) ומ"ש בטלית דלא קא מפליג אמר אביי כי תנן טלית בכרכים תנן (ד) רבא אמר טלית לכל איניש קים לה בגוה סלע כיון דלא קים ליה בה אלא שולחני עד שיראה לשולחני הילכך בכרכים דשכיח שולחני עד שיראה לשולחני בכפרים דלא שכיח שולחני עד ערבי שבתות עד דסלקין לשוקא: אם היה מכירה וכו': פרישנא הכי אם היה מכירה אפילו לאחר י"ב חדש מקבלה ממנו °במדת חסידות ואם לא קבלה ממנו אין לו עליו אלא תרעומת: שאינה אלא נפש רעה: א"ר פפא שמעינה מינה האי מאן דמוקים אזוזא מיקרי נפש רעה והני מילי דנפק על ידי הרחק:

מתני' *האונאה ארבע כסף והטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה חמש פרוטות הן ההודאה שוה פרוטה והאשה מתקדשת בשוה פרוטה והנהנה שוה פרוטה מן ההקדש מעל והמוצא שוה פרוטה חייב להכריז והגוזל את חברו שוה פרוטה ונשבע לו א יוליכנו אחריו אפילו למדי:

גמ'

רש"י

מתני' כמה תהא הסלע חסרה. ממטבע היוצא תמיד והוא שוחק וחסר תמיד כמה תחסר דאם הוציאה לא תהא אונאה: ד' איסרות לסלע. שהוא איסר לדינר והוא אחד מכ"ד דשש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונות פונדיון ב' איסרין: מפונדיון לדינר. אחד מי"ב בו: משני פונדיונות לדינר. היינו שתות: גמ' מאי שנא סלע דפליגי. תנאי דמתני' זה אומר כך וזה אומר כך: ומ"ש טלית. סתם סחורה דלעיל תנן שתות למקח ולא פליגי: הכי גרסינן עשיק לגבך. לצורך גופך קנה ביוקר לכסות גופך: ושוי לכריסך. למאכלך לא תקנה אלא בשויו: לא להרג. רוצח: חרם. אנס: מפני שמרמין בה אחרים ומיראה ינטרכו לקבלה ביפה: אלא נוקבה. פירוש באמצע כי משנקבה תו לא סגיא: לא יקבנה. פירוש מן הצד כי הרמאים שימצאוהו יקוצו אותו סביב עד שיוציאו הנקב וירמה בה האחרים ויוציאנה בשקל: גרוטותיו. שברי כסף: ועמדה על מחצה יקיים. דכיון שנתחסרה כל כך לא יטעו בה: עמדה על פחות ממחצה יקוץ. דאתי לאטעויי ולקחנה במחצה: מחצה. היינו שקל דהוי חצי סלע: דינר הבא משקל. כלומר שקל שפיחת ועומד על דינר דהוי חצי שקל מותר לקיימו ולהוציאו בדינר: דינר הבא מסלע. אסור לקיימו אפילו להוציאו בדינר מתוך שבא ממטבע עבה ורחבה טועים בו לאומדו בשקל ואתי לקבולי בתורת שקל: על יותר ממחצה. כלומר שעדיין לא חסר: יקוץ. דאתי למטעי ביה לקבולי ביפה: ואם לא חסר כו'. דפחות משתות הוי מחילה: מתני' בכרכין. שיש שם שולחני: עד ערבי שבתות. שמוציאה לכבוד שבת או ידע אם יקבלוה: אם היה מכירה. שנותן מפרש בגמרא: ונותנה למעשר שני. אם חילל עליה ובגמ' מפרש אם בשויו אם ביפה קאמר: לפי שאינו. אלא מדה רעה של פוסלי מטבע בשביל חסירות מעט: גמ' במדת חסידות. והכי קאמר אם חסיד הוא מקבלה הימנו: אין לו עליו אלא תרעומת. דאיהו מפסיד אנפשיה שלא החזיר לו בזמנו: דמוקים אזוזי. מעמיד עצמו מלקבלם כשמוצא בהן שום פגם: מתני' האונאה ארבע כסף. למקח שוה סלע דהיינו שתות: והטענה שתי כסף. שאין שבועת הדיינין דאורייתא על פחות מטענת שתי כסף שזה שתי כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם פרוטה ויפטר השאר או יודה הכל ויכפור פרוטה: ההודאה שוה פרוטה. להיות הודאה במקצת להתחייב על השאר שבועה: המוצא שוה פרוטה. אבל פחות משוה פרוטה פטור כדילפינן מאשר תאבד ממנו ומצאתה פרט לשאין בו שוה פרוטה: יוליכנו אחריו. אם הודה שנשבע לשקר אין לו כפרה עד שיחזירנו לו ולא לשלוחו דכתיב ונתן לאשר אשם לו:

גמ'

שלטי הגבורים

ואי נתנם פטור שהוא אנוס ואפי' לדברי הרשב"א דפליג גבי מראה דינר לשלחני כמו שכתבנו פרק הגוזל קמא הכא נראה דודאי מודה דדמי לטבח מיהו אי א"ל גם לאומן חזי דעלך קא סמיכנא אי חייב אי לא נראה דתלוי בפלוגתא דמראה דינר שכתבנו דלרבינו יואל אם הוא אומן פטור ולמהרי"ח חייב ואי לא אמר חזי דעלך קא סמיכנא גם זה תלוי בפלוגתא דרבינו יואל ורבינו אפרים דלרבינו יואל חייב באותו הפסד ולרבינו אפרים [פטור] כיון דמצי משתמט מלקנותו ומיהו היכא דאיכא פסידא במקח שא"ל התגר שהוא טוב נראה דפטור המוכר דהא הלוקח סראהו לתגר כדי לפטור המוכר הלכך אין לו דין רק עם התגר לא עם המוכר כלל כמו לעיל וכן הדין במראה זהב לצורף או משכון כיוצא בזה כאשר כתבנו לעיל:

א ואע"ג דמיי' פרק ז מהל' גזילה יהיב טעמא לחייב החזרה לידו משום דמייאשי מנשבע מ"מ משמע מדבריו להדיא דגם אם הודה אחר שנשבע צריך שיגיענו לידו והיכי דמי דשייך שבועה על ענין ש"פ דגזילה כתבו התוספות כגון שנשבע מעצמו שלא חייבוהו ב"ד לישבע ואפי' בשבועת עצמו חייב חומש א"כ איירי שהשביעוהו ב"ד וכגון שטענו שתי כסף והודה לו ש"פ ע"כ ואפילו החזיר הגזילה כולה חוץ מש"פ חייב להוליכה אחר הנגזל ולא יצא ידי השבה אם נתנה לבנו או שכירו או לקיטו או לשליח שהמציא לו ולא עשאו הנגזל שליח בעדים ואם נתנו לשליח נגזל שעשאו בעדים איכא פלוגתא אי הוי שליח אי לא ובהלכות שלוחין יתבאר בס"ד ומ"ד דהוי שליח יצא י"ח. אבל נותן הוא את הגזילה ואת החומש כשנשבע לב"ד שבעירו ומתכפר לו ויצא ידי חובת השבה וב"ד מטפלים בה עד שתגיע לבעלה וכן נותן הוא לשליח ב"ד ויצא י"ח ואם מת הנגזל יחזיר ליורשיו וכתבו התוספות דאפילו ליורשיו צריך להוליך הגזילה אחריהם למדי א"כ שצריך לתת ליורשי הנגזל קרן וחומש ולשלם אשם ונ"ע היכא דלא נשבע הגזלן והודה ואמר לנגזל הרי בידי כך וכך מעלך בה וטול ונגנב או נאבד אם הגזילה היא באחריות הגזלן עד שיבא הלה ויטלנה או באחריות נגזל: וכתב הטור כיון דאפיקתיה מפרוטה איכא בפחות ממעט שהיא מטבע הקטנה הנמצא בכסף אבל הרמ"ה כתב דאפילו פרוטה נמי חייב להחזיר והכי מסתבר להרא"ש:

הגהות מאי'

[א] בדפוס קוסטאנטינא הגירסא עשוק לכריסיך ושוי לגביך: [ב] יקוץ יתר מכן דאתו וכו' כצ"ל וכ"ב לי גמ' עד כמה תפחת ויהא רשאי לקיימה לסלע ב' דינרים פחות מכאן יקוץ יתר על כן מאי אמר רב הונא פחות מכאן יקוץ יתר מכאן יקוץ ר' אמי אמר יתר על כן יקיים: [ג] נ"ב דכתב ואם לא חסרה אלא בפחות משתות יקיים: [ד] נ"ב ל"ג היכי אי בכרכים הא אמרת עד שיראה לשולחני ואי בכפרים הא אמרת עד ערבי שבתות אמר ר"ה מדת חסידות שנוי כאן:

עין משפט

דלגבי סלע נמי שתות אמר

א מיי' פרק יב מהל' מכירה טוש"ע חו"מ רכז:

ב מיי' שם פ"ו טור חו"מ שם:

ג מיי' פרק יב מהל' מכירה וס"ד מהלכות מעשר טוש"ע שם:

ד מיי' פרק ג מהל' טוען ונטען וס"ט מהלכות שלוחין ופ"ג מהלכות מכירה סמג [illegible] טור חו"מ שם:

ה מיי' פרק ג מהל' טוען ונטען ופי"ב מהל' מכירה ופ"ח מהלכות שלוחין ופ"ב מהלכות אישות [illegible]

הגהות הב"ח

(א) שמונה פונדיונות שני פונדיוני' כצ"ל: (ב) נ"ב לא הוה: (ג) נ"ב דינר ד' ורבה כצ"ל:

ג"י ד"ש

גמ' ולתני נמי האונאה פרוטה. כגון אם היה המקח בו' פרוטות דה"ל לפרוטות שתות: אין אונאה לפרוטות. וכתב רש"י אין אונאה אא"כ הוא בכאיסר אבל הרי"ף ז"ל פסק כלוי וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות מכירה שכל שהוא יתר מפרוטה חייב להחזיר: מתני' ואלו דברים שאין להם אונאה. בגמרא מפרש טעמא: שטרות. המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכן: ההקדשות. גזבר המוכר הקדש: ולא תשלומי ד' וה'. אם טבח או מכר ומשום הקדשות דשייך בהו שור ושה נקט לה דאילו בעבדים ובקרקעות לא שייך ד' וה' דאין תשלומי ד' וה' נוהגת אלא בשור ושה בלבד: ש"ח אינו נשבע. לקמן מפורש בפיסקא שלו: קדשים שחייב וכו'. כגון שאמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה יש להם אונאה דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דידיה היא ואל תונו איש את אחיו קרינא ביה: ושאינו חייב. כגון שאמר הרי זו: אף המוכר ס"ת וכו'. טעמא מפרש לקמן: גמ' דבר הנקנה מיד ליד. הזהיר עליו בבל תונו: שהוקשו לקרקעות. דכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם אותם [א] לרשת אחוזה: אלא לראיה שבהם. ר"ת ז"ל למד מכאן דמכירת שטרות מדאורייתא מדאיצטריך למעוטינהו מאונאה ואי לא שייך בהו מכירה דאורייתא לא הוה צריך למעוטינהו מאונאה אבל דעת הרי"ף ז"ל שאינם אלא מדרבנן וכמ"ש בפ' הכותב: [בגמ' מכאן אמרו] המוכר א) שטרותיו ב) פרוצין לבשם. לצור בהם אבקת סמנין נמצא ממכרן של אלו לצורך תשמיש גופן יש להן אונאה דגופן מכור וקנוי: ל"ש. דמה לי אונאה שבאה מכח מכירת עולם או מכח שכירות דהויא מכירה ליומי הלכך נקיטינן מהכא דשכירות לענין אונאה כמכירה היא וכיון שכך בדבר המטלטל וגופו ממון שיש במכירתו אונאה אף בשכירותו יש בו אונאה אבל בקרקע ועבדים ושטרות כיון שאין במכירתן אונאה אף בשכירתן אין בו אונאה. ולענין שכירות פועלים איכא מ"ד שאין בה אונאה דלאו מכר הוא וכן בקבלנות ולכאורה היה נראה דעת הרשב"א ז"ל נמי כן והרנב"ר ז"ל כתב וז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' י"ג מהל' מכירה שקבלן יש לו אונאה וחוזר לעולם בין הקבלן בין בעל [הבית] וכן כתב שם בהונאת שכירות מטלטלין שהיא [חוזרת] אפילו לזמן מרובה עכ"ל והא דאמרינן דשכירות מכירה ליומא וקניא היינו לענין שישתמש בו כל ימי שכירותו אבל גוף הדבר אינו קנוי כלל ומשום הכי אסרינן ג) להשכיר בית דירה לעובד כוכבים דכיון דגוף הבית של ישראל הוא שפיר קרינא ביה ולא תביא תועבה אל ביתך [ואמרינן נמי התם כהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה] הרנב"ר ז"ל ע"כ: בטול מקח וכו'. לכאורה משמע מהכא דבקרקעות ביתר משתות יש להן בטול מקח דהא לכולי עלמא אקרקעות איתמר ומדקאמרינן סתמא בטול מקח יש להן משמע כבטול מקח דמטלטלין דהיינו יתר משתות אבל יש מי שכתב שאין לקרקעות בטול מקח אלא בפלגא דהכי אמרינן בירושלמי בשם רבי יוחנן בדבר מופלג יש לו אונאה ופירש ר"ח ז"ל דבדבר מופלג היינו פלגא וכן דעת ר"ת ז"ל אבל דעת הרי"ף ז"ל אינו כן שהוא כתב כאן שלעולם אין אונאה לקרקעות אפילו בכפלים מכדי דמיהן דאע"ג דהכא משמע דבטול מקח יש להן [illegible] הא אסיקנא לרב נחמן דבתרא הוא דסבירא ליה דאין אונאה כלל דבפרק המקבל (דף קח:) אמרינן בענין דינא דבר מצרא שויא [illegible] למימר מלי אמר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אמר ליה מר ינוקא בריה דרב חסדא הכי אמרי נהרדעי [illegible] וכיון דחזינן דרב נחמן דאמר הכא משמיה דחסא דבטול מקח יש להן [איהו גופיה] פליג עלה [illegible] הוא וידע לה לסברא דקמאי ופליג עלה וכ"כ הרמ"ה ז"ל התם בב"ק דודאי אין בהם בטול [illegible] דשוה כל כסף הא לא שוה כל כסף והכי נמי משמע בפרק קמא דב"ק (דף יד:) שאין לקרקעות אונאה

[illegible] דף פו ע"ב: ב) בגמ' ליתא תיבת פרוצין רק המוכר שטרותיו לבושם. ג) [ע"ז דף טו ע"א]

תורה אור | נר מצוה

גמ' ולתני נמי האונאה בפרוטה א"ר כהנא זאת אומרת א אין אונאה לפרוטות ולוי אמר יש אונאה לפרוטות (א) והילכתא כוותיה:

מתני' *אלו דברים שאין להן אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אין בהן לא תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה שומר חנם אינו נשבע נושא שכר אינו משלם ר' שמעון אומר קדשים שהוא חייב *באחריותן יש להן אונאה ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה ר' יהודה אומר אף המוכר ספר תורה בהמה ומרגלית אין להן אונאה אמרו לו לא אמרו אלא את אלו:

גמ' מה"מ דת"ר °וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו אין לי אלא דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות דאמר קרא ממכר מי שגופו מכור וגופו קנוי לו יצאו אלו שאין גופן מכור ואין גופן קנוי (א) אלא לראיה שבהן: בעי ר' זירא ב שכירות יש לה אונאה או אין לה אונאה ממכר אמר רחמנא שכירות לא או דילמא לא שנא אמר ליה אביי מי כתיב וכי תמכרו ממכר לעולם ממכר סתמא כתיב ואפילו ליומיה והאי נמי ליומיה מכירה הויא: *אמר רבא אמר (*) חסא בעי רבי ירמיה אונאה אין להן ביטול מקח יש להן או אין להן אמר רב נחמן אמר חסא פריש רבי אמי אונאה אין להן ביטול מקח יש להן רבי יונה אמר אהקדשות ור' ירמיה אמר אקרקעות ותרוייהו משמיה דר' יוחנן אמרי אונאה אין להן ביטול מקח יש להן (א) מאן דאמר אהקדשות כל שכן אקרקעות °) ומאן דאמר אקרקעות אבל אהקדשות לא כדשמואל דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל הא מילתא חזינא בה פלוגתא ביני רבואתא איכא מאן דסבירא ליה כי האי מימרא דר' אמי ור' יוחנן דאונאה אין להן ביטול מקח יש להן ואיכא מאן דסבירא ליה (כר' יוחנן (ג) דאמר) דביטול מקח יש להן דקאמר ר' יוחנן לאו יתר משתות הוא אלא על חד תרין (ג) וגמר להאי מימרא מגמרא דבני מערבא *דאמרי התם א"ר יוחנן אם היה דבר מופלג יש בו אונאה (ב) מתני' פליגא על ר' יוחנן אלו דברים שאין להן אונאה העבדים והשטרות והקרקעות פתר לה בדבר שאינו מופלג וקא פריש לדבר שאינו מופלג כגון שלא הגיעה האונאה למחצה במחצה (ג) ואיכא מאן דמספקא ליה מילתא ולא קא פסק בה מידי ואנן עיינינן במילתא שפיר ואיסתבר לן דהאי מימרא דרבי אמי ודר' יוחנן ליתיה משום דחזינן לרב נחמן דהוא בתרא דס"ל אין אונאה לקרקעות כלל ואפילו שוה מאה במאתים דאמרינן בענין דבר מצרא (ד) זבין במאתן ושוה מאה סבור מינה מצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי א"ל מר ינוקא °) [דף צד ע"ב]

רש"י

גמ' האונאה פרוטה. אם היה המקח שש פרוטות: אין אונאה לפרוטות. בפחות מאיסר שהוא מטבע כסף: מתני' אלו דברים שאין להם אונאה. בגמרא יליף לה מקרא: השטרות. המוכר שטר לגבות חוב שבתוכו ויפלנו לעצמו: ההקדשות. גזבר המוכר הקדש: תשלומי כפל. אם נגנבו: ותשלומי ד' וה'. בשור ושה של הקדש אם טבח הגנב או מכר: אינו נשבע. שלא פשע שלא הזקיקתו תורה לישבע: קדשים שהוא חייב באחריותן. דאמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה כיון דאם מתה או נאבדה חייב באחריותה דידיה הוא ולכך יש להן אונאה וקרינן ביה אל תונו איש את אחיו: ושאינו חייב באחריותן. דאמר הרי זו: אף המוכר ס"ת. מפרש בגמ' טעמא: גמ' דבר הנקנה מיד ליד. כדכתיב או קנה מיד עמיתך בו הזהיר בבל תונו: שהוקשו לקרקעות. דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה הוקשו לאחוזה: אונאה אין להם. לכל הנך דמתניתין: ביטול מקח. כגון יותר משתות יש להן או אין להם מי אמרינן מאל תונו הוא דאימעיט והא לאו בכלל אונאה הוא אלא מקח טעות הוא או דילמא כיון דלאו דבר שבמדה הוא וגם לא אטעייה בדבוריה כשאר אונאה הוא: ר' יונה אומר. מאי דאמרינן לקמן משמיה דר' יוחנן אהקדשות ור' ירמיה אמר משמיה אקרקעות: מאן דאמר. ביטול מקח יש להן אהקדשות אע"ג דליכא טעותא כלפי שמיא ולא אמרינן דהוי כמו אונאה כ"ש גבי הדיוט דאיכא למימר טעה ואדעתיה דהכי לא אקנייה: ומאן דאמר דאקרקעות. אמר ר' יוחנן בהקדשות לא אמר כיון דליתנייהו בדין אונאה טעותא נמי לא אמרינן כדשמואל: מחולל. דמדין אונאה אימעיט וטעותא נמי לא אמרינן בהקדשות דמאן קטעי דלא שוייה שליח אלא הן היו בעצמן בשעת חלוקה:

עין משפט: א מיי' פרק י"ג מהל' מכירה סמג לאוין קע טוש"ע חו"מ סימן רכז:

חדושי אנשי שם: מהר"ם (א) בספר רבינו אשר גורס בדרך אלפס ולית הלכתא כוותיה. [וכ"ה בד"ק] ופי' הוא טעם לדבריו משום דמתני' דייקא כרב כהנא וסתמו ופסק בשם הרמ"ה דהלכתא כלוי כדאמרי' לקמן אמתניתא דמוכר שטרותיו לבשם יש לו אונאה [ב] מאי קמ"ל לאפוקי מדרב כהנא:

הגהות הב"ח: (א) כ"ב ואינן עומדים: (ב) נ"ל ואמר: (ג) כ"ב הוא וגמר לה להאי:

הגהות חו"י: (א) נ"ע אם ר' יוחנן מיירי במ"ש ביטול מקח יש להן על חד תרין א"כ מאן דאמר על הקדשות מאי כ"ש דילמא בקרקעות הוי ביטול מקח כל יתר משתות דבש"ס דידן לא נדע בקרקעות איך ס"ל לר"י: (ב) פירוש ביטול מקח: (ג) כמ"ש למ"ד עד כדי דמיהן פי' לקמן ברי"ף (ד) בפ' המקבל ברי"ף רמז תקס"ב:

הגהות מא"י: [illegible]

שלטי הגבורים: א וכתב הרא"ש ירא"ה דאפילו פחות משתות אסור להונות אם יש בו ש"פ כיון שידוע שאין מקחו שוה כך דרחמנא אמר אל תונו בכל דבר שיש בו שוה ממון הזכירה תורה שלא יונה את חבירו אלא שחכמים אמרו עד שתות הוי מחילה לפי שכן הוא דרך מקח וממכר שאין הלוקח והמוכר יכולים לכוין דמי מקחו בצמצום ודרך העולם למחול טעות עד שתות אבל אם המוכר בקי בערך ממכרו ואין הלוקח בקי כ"ב או אם הלוקח תגר ובקי בערך התגר יותר מהמופלג אל יונו זה את זה אם לא שפירש חוץ ממטבע שבל זמן שלא הגיע לידי אונאה מותר לכתחלה להוציא ביפה שגם אחר יקבלנו מידו ואין בו הפסד כלל או שמא כיון דדרך מקח וממכר פעמים הלוקח חפץ במקח ומוסיף עליו דמים יותר מכדי שויו ופעמים שהמוכר מזלזל בממכרו לפי שאין חפץ זה ערב לו או שהוא דחוק למעות הלכך עד שתות הוי בכלל המקח ואין כאן אונאה ול"ע ויראה שמים יוצא ידי שניהם ע"כ: ב אין אונאה לשכירות קרקע שאפילו אם שכר טרקלין גדול בדינר [illegible] פלגא בכלל אבל הטעהו בכפל המקח בטל: אין בהם דין שומרין שאם נתנו שטר לשמור בחנם או בשכר ונגנב או נאבד ש"ח אינו נשבע שלא פשע בהם וש"ש אינו משלם ומיהו מדרבנן נשבעין עליהם וכתב מיי' שאם פשע השומר בהם ונפסדו חייב לשלם שאינו פטור אלא מדין גניבה ואבידה שאם היה שומר חנם על המטלטלין ונגנבו ונאבדו ישבע ובשטרות פטור משבועה וכן אם היה ש"ש שחייב בשאר מטלטלין בגניבה ואבידה בשטרות פטור אבל אם פשע חייב לשלם שכל הפושע מזיק

מלחמת ה'

ועוד ואונאה לקרקעות נראה כמו שפסק רבינו חננאל ז"ל כדברי הירושלמי אם היה דבר מופלג יש לו אונאה והמופלג הוא ביותר מכפלים בדמיו וכו': אמר הכותב חס ושלום שלא אמרה רבינו חננאל ז"ל משלם שהרי [illegible]

המאור הגדול

ואונאה לקרקעות נראה כמו שפסק רבינו חננאל ז"ל כדברי הירושלמי אם היה דבר מופלג יש לו אונאה והמופלג הוא ביותר מכפלים בדמיו ולא קשיא לן מדרב נחמן אדרב נחמן ומסתייע בגמרא דילן [illegible]

אונאה כלל דאמרינן התם אמר מר שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות מאי משמע אמר רבה בר עולא דבר השוה כל כסף ומאי ניהו [קרקעות] שאין להם אונאה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות מכירה שאין לקרקעות אונאה כלל: אין בהם לא תשלומי וכו'. תשלומי כפל הוא מה שכתוב על כל דבר פשע וגו' ישלם שנים לרעהו ומשתעי בטוען טענת גנב שגנבוה מרשותו ונמצא שהוא גנבו ואם טען כן בעבדים או בקרקעות או בשטרות היה פטור מכפל כדילפינן *(משום דבר הבא בקרא) בדרך כלל ופרט וכלל וכן אם טען בבהמה של הקדש אע"ג שהוא דבר המטלטל וגופו ממון מ"מ ממעטינן ליה מדאמרינן רעהו, גבי כפל הילכך בהקדש דלא מיקרי רעהו פטור: ולא תשלומי ד' וה'. כבר כתבנו במסכתנו דד' וה' אינו אלא בבהמה בשור ושה דוקא ואם כן לא מיירי מתני' אלא בהקדש דפטור מכפל מדאמר קרא ישלם שנים לרעהו וכיון שפטור מכפל כ"ש חד מארבעה וחמשה ואם כן פטור דארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע פרש"י ז"ל לא הזקיקתו [תורה] לישבע על אלו שאינם מטלטלין וגופן ממון דונקרב בעל הבית וגו' במטלטל וגופו ממון הוא וקא שבועה דש"ח הוא לישבע שלא פשע בה. נראה מדבריו ז"ל דמשבועה הוא דפטריה רחמנא אבל היכא דודאי ידעינן דפשע משלם כן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות שכירות וכ"כ הראב"ד ז"ל וטעמייהו משום דפושע כמזיק ומש"ה לא קתני שומר חנם אינו משלם אלא אינו נשבע אבל הרי"ף ז"ל כתב בתשובה המפקיד שטרות אצל חבירו ומודה שפשע בהם ונאבדו פטור מן התשלומין שהרי התורה פטרתו וכתב הרשב"א ז"ל שכן עיקר [וכן כתבו התוספות והאשר"י] ונראה שכן דעת הרנב"ר ז"ל שכתב בחדושיו שכן דעת ה"ר יהוסף הלוי והא דקתני שומר חנם אינו נשבע ולא קתני אינו משלם היינו משום שלא הוזכרו תשלומין בפרשת ש"ח אלא שבועה וכאן לא הזכיר אלא *עד שנכתב לכל אחד בפרשתו אבל ה"ה שפטור בכולן בין בתשלומין בין משבועה ומה שאמרו דפושע מזיק הוא אינו כן שהרי פשיעה בבעלים פטור ואילו מזיק בבעלים חייב וכתבו האחרונים ז"ל דשואל נמי פטור מטעם כלל ופרט וכלל זה דוי"ו [דף נה.] דוכי ישאל מוסיף על ענין ראשון והא דלא קתני במתני' שואל אינו משלם משום דסיפא ד' וה' לא קאי אלא אהקדשות ובהקדש לא שייכא שאלה והא דפטרינן הכא משבועה אפי' משבועה שאינו ברשותו הוא דפטור מדמקשינן בגמ' עלה [א] דהא [דף נז:] מבני העיר ששלחו שקליהן נשבעין לגזברים ולא פרקינן ההיא בשבועה שאינה ברשותו: ואם קנו מידו. שאם יקלקל שמירתו ישלם הא ודאי ישלם שהרי שעבד נכסיו לכך וכן הלכתא אע"ג דבסוף פרק השוכר את הפועלים (דף נד.) קי"ל כרבי יוחנן דלא בעי קנין גבי מתנה ש"ח להיות כשואל דבההיא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה אפילו בדברים בעלמא י"ל דשאני התם שהוא ש"ח וכיון שהוא בדין השומרים יכול הוא לחייב עצמו להיות כשואל אפי' בדברים אבל כאן שאין בתורת שומרין כלל אי אפשר שיחול עליו שום חיוב אא"כ קנו מידו ומש"ה בעיא הכא קנין והתם לא. כן העלו הרשב"א והרנב"ר ז"ל: רבי יהודה אומר אף המוכר ס"ת וכו'. העלה הרי"ף ז"ל דלית הלכתא כר' יהודה וכ"כ שרבינו האי גאון ז"ל כ' בספר המקח דכל זביני אית להו אונאה בר מהני דמנינן במתני' העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אע"ג דר"ח ז"ל פסק כר' יהודה: אמר המחבר מהא דעם שאתך בתורה ובמצות אל תונהו למדנו שלא הזהיר הכתוב באונאת דברים אלא ירא השם ואמר במדרש אם הונה עצמך מותר אתה להונתו שזה אינו קרוי עמיתך ואמרינן במסכת מגילה (דף כה:) האי מאן דסני שומעניה שרי לבזוייה בג' ושי"ן פירוש סני שומעניה שילא עליו ש"ר בודאי. גימ"ל ושי"ן הרבה פירושים יש בו יש מפרשים גייפא שטייא י"מ בן גויה בן שפחה י"מ גערה שמתא כמו שמצינו במועד קטן [דף יז.] ברב יהודה שנדה אותו תלמיד דסני שומעניה. ואמר מאן דעבר אדרבנן שרי למקרייה עבריינא וכ"כ הרמ"ה מקולי ז"ל עכ"ל: גרסינן בגמרא [דף נט.] אמר רבי חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין ברכה מצויה לאדם אלא בשביל אשתו שנאמר ולאברם היטיב בעבורה אמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו. ועוד תנן התם תנור שחתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר"א מטהר וחכמים מטמאין וזהו תנור של עכנאי [שם ע"ב] מאי עכנאי אמר

נר מצוה | תורה אור

ינוקא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן (א) אין אונאה לקרקעות ועוד דגרסינן בפרק האיש מקדש בו ובשלוחו *אמר רבא אר"נ האחין שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח יתר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה אמר רבא האי דקא אמרת פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא דלא שוי שליה אבל שוי שליה א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והא דאמרת יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות (ב) ועוד אמרי' (א) בבבא קמא *שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות ומאי ניהו קרקעות מאי משמע אמר רבא בר עולא דבר השוה כל כסף ומאי היא קרקע דאין להן אונאה שמעינן [מהני] כולהו דאין לקרקעות לא אונאה ולא בטול מקח והא דר' אמי ור' יוחנן ליתא דקי"ל כרב נחמן דבתרא הוא והלכתא כותיה בדיני ועוד דרב נחמן גופיה הוא דאמרה משמיה דחסא משמיה דר' אמי והוא לא סבר ליה כותיהו והא דאתמר בגמרא דבני מערבא משמיה דרבי יוחנן לא עדיף מהא דאתמר משמיה בגמרא דילן והא אידחי ליה מדרב נחמן ומהני ראיות ואע"ג דהא דרב נחמן לא אתמר (ג) בהדא דוכתא לא איכפת לן בהכי דכמה מילי בגמ' דלא מיפרשן בדוכתייהו ומיפרשן בדוכתא אחריתי הילכך הלכתא כדכתבינן ולית בה ספיקא: אין *בהן לא תשלומי כפל וכו': *מנא הני מילי דת"ר °על כל דבר פשע כלל על שור על חמור על שה על שלמה פרט על כל אבדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות (ג) שאין מיטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שמיטלטלין אין גופן ממון הקדש רעהו כתיב: ואין בהן תשלומי ד' וה': מ"ט דכי שקלת מנייהו כפילא דלא מיחייב ביה פשו להו ג' וד' תשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד': ב שומר חנם אינו נשבע: מנא ה"מ דתנו רבנן °כי יתן איש אל רעהו כלל כסף או כלים פרט לשמור חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין יצאו עבדים וכו': שומר שכר אינו משלם. (ד) דת"ר °כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכו': *ואם קנו מידו שחייב באחריותן משלם: ר' יהודה אומר אף ג המוכר ספר *תורה וכו' תניא רבי יהודה אומר (ה) המוכר (ג) ספר תורה אין לו אונאה לפי שאין קץ לדמיו °בהמה ומרגליות אין להם אונאה מפני שאדם רוצה לזווגן אמרו לו והלא הכל אדם רוצה לזווגן (אמר להן לא אמרו אלא את אלו) ורבי יהודה אמר לך הני חשיבי ליה והני לא חשיבי ליה ועד כמה אמר אמימר עד כדי דמיהן: (ו) רבי יהודה בן בתירא אומר אף המוכר סוס וסייף וחטיטים במלחמה אין להן אונאה מפני שיש בהן חיי נפש איכא מאן דאמר מדחזינן סוגיא דשמעתא לפרושי טעמיה דר' יהודה שמעינן מינה דהלכתא כוותיה והא נמי דרבי יהודה בן בתירא ברבי יהודה דמתניתין שייכא דאזיל בתר אומדנא ורבינו האי גאון זצ"ל לא קא פסק הכי בספר מקח וממכר אלא קא פסק דכל זביני אית בהו אונאה בר מאלין (ז) דמתני' העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות: מתני' ד כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים ואם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנאמר °וגר לא תונה ולא תלחצנו: גמ' ת"ר °ולא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר. אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון כשהוא אומר °וכי תמכרו ממכר אל תונו הרי אונאת ממון אמור הא מה אני מקיים ולא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר הא כיצד היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה

רש"י

ומאי ניהו קרקעות · שסמך ואחריות כל אדם עליהן: השוה כל כסף · שיתנו עבורן: על כל דבר פשע · סיפא דקרא כתיב ישלם שנים ומשתעי בגנב או בטוען טענת גנב: פשו להו ג' וד' · שהכפל בכלל ד' וה' וכיון דאימעיט מכפל בציר להו חדא: כי יתן איש אל רעהו · לקמן אומר פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם שניה בש"ש וכתיב בפרשה ראשונה ונקרב בעל הבית וגו' ואוקימנא לשבועה: לזווגן · מי שיש לו שור יפה לחרישה מחזר אחר כמותו להעמידו עמו בעול שהמעמיד שור חלש עם בריא הוא מקלקל הבריא: וכן מרגליות · כאה היא למלאות עם חברתה בזהב מן היחידית: הני חשיבי · וחביב ליה זיווגן: עד כמה · לא הוי אונאה: כדי דמיהן · כפלים: חטיטין · מגן שהרי

שלטי הגבורים

הוא ואין הפרש בין מזיק שטרות למזיק שאר מטלטלין אבל הרי"ף כתב בתשובה המפקיד שטרות אצל חבירו ומודה שפשע בהן ונגנבו או נאבדו פטור ומיהו אם פשע בהם ש"ש ונגנבו או נאבדו מפסיד לשכרו עד שישבע שעמר כראוי: ולענין חלוק שטרות כ' הרא"ש בתשובה אחין או שותפין שבאו לחלוק ויש להם שטרות ישומו ב"ד כל השטרות לפי שוין כל א' לפי קרוב הזמן או ריחוק הזמן ולפי נכסי הלוה ואלמותו ויחלקו בגורל דבכל דבר שייך בו דין חלוקה ואם אין בו שיעור חלוקה שייך בו גוד או אגוד ואם אחר ששמו ב"ד וחלקו בגורל נתקלקל שטרו של א' מהם מזל רע דידי' גרם ומ"מ מחמת חששא זו שמא יתקלקל חוב א' בנכס אין לבטל החלוקה מעיקרו:

הגהות הב"ח

(א) פ"ק דבב"ק כנ"ל: (ב) נ"ל בהדיא בדוכתא: (ג) נ"ל שאין: (ד) נ"ב מה"מ: (ה) נ"ב אף: (ו) נ"ב תניא: (ז) נ"ב דמנינן במתניתין.

נ"ל מה וכ"ה בר"ס

הגהות חו"י

(א) מכאן יצא לר"ת דמופלג בביטול מקח גבי קרקעות הוא יותר מכפל כמ"ש תוס' ותמיה מזה על מ"ש הסמ"ע בסימן רכז ס"ק מט וראה דברי הרא"ש ולא דברי התוס' בגמ' וע"ע בסימן סו בסמ"ע ס"ק פז וע"ע בא"ע סימן קד ס"ג בהג"ה וע"ע בבעל המאור דמבואר כדברי ר"ת ומש"כ בדברי מלחמת ה' שם: (ב) נ"ב ולגמרי משמע: (ג) לאפוקי פחות מדמיו ונתאנה מוכר וכן איפך וצ"ע דלא דמי לד' דברים השנוים:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' דאמרי' דש"ח אינו נשבע בהקדש:

עין משפט

א מיי' פרק ב מהל' גניבה ואבידה טוח"מ סימן שא:

בד"ק הגירסא כדילפינן מקרא

ב מיי' פרק ג מהל' מכירה טור חו"מ שם:

ג מיי' פרק יג שם סמג לאוין קע טור חו"מ סי' רכז:

ד מיי' פרק ד מהל' מכירה סמג לאוין קעא טור חו"מ סימן רכח:

דף מב: | דף יד: | דף נז: | ספר | שמות כב | שם | שם | שם דף נח. | שם דף נח: | ד"ה מ"ז | שם | שמות כב ויקרא כה | שם

אמר רב יהודה שהקיפו הלכות כעכנא זו וטמאוהו תאנא אותו היום השיב ר' אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קבלו ממנו אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח וכו' אמת המים תוכיח וכו' כותלי בהמ"ד יוכיחו מן השמים יוכיחו יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום עמד רבי יהושע על רגליו אמר לא בשמים היא מאי לא בשמים היא א"ר ירמיה כבר ניתנה לנו תורה על הר סיני וכתוב בה אחרי רבים להטות אשכחיה ר' נתן לאליהו *) [א"ל מאי אמר הקב"ה בהאי שעתא א"ל קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני] הביאו כל טהרות שטהר ר"א ושרפום לסוף ברכוהו ואמרו מי ילך ויודיעו אמר להם ר"ע אני אלך ואודיענו שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו ויחריב את כל העולם כולו הלך ולבש שחורים ונתכסה שחורים וחלץ מנעליו וישב ברחוק ארבע אמות א"ל עקיבא מה היום מיומים א"ל כמדומה אני שחביריך בדלים ממך אף הוא זלגו עיניו דמעות וחלץ מנעליו ונשמט וישב על גבי קרקע: חתכו חוליות. תנור העשוי חוליות חוליות ומרפן בכבשן כמשפט כלי חרס ואחר כך נרף החוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא רבי אליעזר מטהר שאין זה כלי חרס אלא בנין כעין [ד] גללים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה: וחכמים מטמאין. דאזלי בתר חוליות שנעשין בתנור כשאר כלים: עכנא. נחש ודרכו להעשות כעגולה להכניס זנבו אצל פיו: כל טהרות שטהר ר"א. על מעשה שאירע שחזרו ועשו טהרות בתנור זה אחר שנפלה טומאה בתוכו: וברכוהו. יש מי שפירש שנדוי הוא דקי"ל שמנדין על כבוד הרב והביאו ראיה מכאן שהמנודה אסור בנעילת סנדל שהרי המנודה חלץ מנעליו ואין כן דעת הרי"ף ז"ל שהוא פסק בפרק אלו מגלחין במנודה שאינו צריך לחלוץ מנעל דכיון דבעיא ולא איפשיטא היא [מו"ק דף טו:] נקיטינן לקולא ואי מהא לא איריא שחרם היה דלשון ברכוהו כנוי הוא לקללה שהוא היפך הברכה והוא החרם ומש"ה חלץ מנעליו ומשום הכי נשמט וישב לו ע"ג קרקע ומשום כפיית המטה כענין ששנינו באבל ואילו מנודה אינו חייב לכפות וכן נמי במקצת נסחי גרסינן וקרע את בגדיו וכן פרש"י ז"ל ואילו מנודה אינו חייב לקרוע ועוד ראיה מדאמרינן פרק ד' מיתות (דף סח.) שלא נכנסו תלמידיו אצלו ללמוד תורה ואילו מנודה בלבד היה לא היו תלמידיו נמנעין מלבוא אצלו דהא קי"ל בפרק אלו מגלחין (דף טו:) דמנודה שונה ושונין לו אלא ודאי וברכוהו הוא כנוי לחרם ומש"ה נהג בכל חומרות הללו שאינס במנודה ומיהו זו שישב לפניו ברחוק ד' אמות ה"ה למנודה שכל עיקר לשון נדוי אינו אלא ריחוק כדאמרינן בפ"ק דנדרים *(דף ה.) בדילנא ממך דלא יתיבנא בד' אמות דילך משמע בזה שוין מנודה ומוחרם כמו שהוא צריך לשנות מקומו בבית הכנסת משום ריחוק כענין ששנינו בפ"ב דמדות (דף לז:) וכו' מה לך מקיף לשמאל שאני מנודה וכו' ואם תאמר ואמאי החמירו על ר' אליעזר כ"כ דהא לא אשכחן על כבוד הרב אלא נידוי אבל חרם לא כתב הרמב"ן ז"ל דכיון שלא רצה לחזור ואמר חרוב ואמת המים וכותלי בית המדרש יוכיחו מחזי ליה כאפקירותא שהיה מחזיק במחלוקת יותר מדאי לפיכך ברכוהו ואפשר שהם היו אומרים מפי השמועה *(ואפשר) והוא אומר כך הוא בעיני ולפיכך לא קבלו ממנו כל ראיות שבעולם ואילו הורה למעשה בזמן הבית היה נעשה זקן ממרא ולפיכך החמירו עליו וברכוהו וכן דעת הרשב"א ז"ל וכן העלה הרנב"ר ז"ל בחדושיו: **מתני'** אין מערבין פירות וכו'. בעה"ב שאמר פירות שדה פלוני אני מוכר לך כך וכך שאין לא יערב עמהם פירות שדה אחרת: ואצ"ל חדשים בישנים. שהישנים יבשים ועושים קמח יותר מן החדשים: מפני שמשביח. הקשה משביח את הרך ופרש"י ז"ל דדוקא קתני קשה ברך כשמכר לו רך אבל אם מכר לו קשה לא יערב עמו רך וכן הדין בפירות דוקא נקט חדשים בישנים אבל [ישנים] בחדשים שפיר דמי: אבל נותן שמריו וכו'. מפורש בגמרא: ולא לתגר וכו'. לפי שאין דעתו אלא לרמות בו ולמכרו בחנות: **גמ'** חדשות מד'. שאין בסלע שהם בזול יותר מן הישנות ולזה הלוקח ממנו ישנות ואינו חפץ בחדשות מפני שאדם רוצה ליישנם מפני שעלוי דמי החדשות אינו מפני שיהא טובות מן הישנות אלא שאדם רוצה ליישנם שיוכלו לעמוד הרבה [ה] וזה שפסק עמו על הישנות אינו רוצה ליישנן לפיכך אסור לערב לו חדשות אפילו יהיו מעולות יותר: באמת ביין התירו. ובין הגיתות שנו שמשביחו *שתופסין זה מזה ונעשים טעם אחד:

רש"י

שהרי דבר המסור ללב. כלומר שאין טובתו ורעתו מסורה להבין אלא רק בלבו של אדם והעושה אותם הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות ויכול לומר לא עשיתי כי אם לטובה סבור הייתי שהיה לך תבואה למכור והייתי רוצה לקנות חפץ זה: וכל דבר. המסור ללבו של אדם נאמר בו הוי ירא מן היודע מחשבות אם לטובה אם לרעה: אע"ג דדש ביה. שהורגל כבר שמכנין אותו כך ואין פניו מתלבנות מ"מ הוא מכוין להכלימו: היא מוצאת. אע"פ שהיו מוציאין אותה לשריפה לא אמרה ליהודה נבעלתי אלא שלחה לו דרך רמז למי שאלה לו אנכי הרה ואם יודה מעצמו יודה וי"מ מדכתיב מוצאת בלא אל"ף כמו ויצת אש בציון אע"פ שהיתה קרובה ליסרף לא שלחה אלא דרך רמז ואם לא היה מודה לא היתה (ב) מפרסמת: כל השערים של תפלה ננעלו חוץ משערי אונאה. מי שצועק על אונאת דברים אין השער ננעל לפניו: הכל. כל עבירות נפרעים מאדם ע"י שליח כו': פרגוד. מחיצה שבין השכינה לצבא מרום: אינו ננעל. להפסיק ראייתו מן המקום אלא תמיד רואה אותו עד שיפרע: על פני. אין מחיצה ביני ובין העבירה: **מתני'** אין מערבין. בעה"ב שאומר פירות שדה פלוני אני מוכר לך כך וכך שאין לא יערב בהן פירות משדה אחר: ואין צריך לומר. שאם פסק למכור לו ישנים שלא יערב בהן חדשים שהישנים יבשים ועושים קמח יותר מן החדשים: מפני שמשביחו. הקשה משביח את הרך לכך פסק עמו רך מערב בו קשה אבל פסק עמו קשה לא יערב בו הרך וכן בפירות חדשים בישנים דוקא אסור אבל ישנים בחדשים שפיר דמי (ג): אין מערבין שמרי יין ביין אחר שמקלקלים אותו: אבל נותן לו את שמריו. של אותו יין עצמו: אא"כ מודיעו לכל אחד ואחד שמים מעורבין בו: ולא ימכרנו יחד לתגר. אע"פ שמודיעו לפי שאין לוקחו אלא לרמות ולמוכרו בחנות: **גמ'** אצ"ל חדשות. מד' שאין בסלע וישנות מג' (ד) שאין בסלע דאין מערבין חדשות בישנות דהואיל ובחזקת ישנות מוכרן כמנא מטעהו: אלא אפילו חדשות משלש וישנות מד'. אע"פ שחדשות יקרות מן הישנות מפני שעילוי דמי החדשות הוא מפני שרוצה לישנן ולא מפני שטובות. יותר מישנות

תורה אור

היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך אם היה גר ובא ללמוד תורה לא יאמר לו פה שאכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים יבא וילמוד תורה שניתנה מפי הגבורה היו חלאים באין עליו ויסורין באין עליו או שהיה מקבר את בניו לא יאמר לו כדרך שאמרו חביריו לאיוב °הלא יראתך כסלתך וגו' זכר נא מי הוא נקי אבד וגו' אם היו חמרין מבקשין תבואה לא יאמר להן לכו אצל פלוני שמוכר תבואה ויודע בו שאינו מוכר תבואה מעולם ר' יהודה אומר אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים שהרי הוא דבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו °ויראת מאלהיך א"ר יוחנן משום רשב"י גדולה אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך רבי אלעזר אומר זה בגופו וזה בממונו ור' שמואל בר נחמני אמר זה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון תני תנא קמיה דר"נ בר יצחק כל *המלבין פני חברו ברבים א כאילו שופך דמים א"ל שפיר קאמרת דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חיורא א"ל אביי לרב דימי במערבא במאי זהירי א"ל באחוורי אנפי דא"ר חנינא כל היורדין לגיהנם עולין חוץ משלשה שיורדין ואינן עולין ואלו הן המכנה שם לחבירו והמלבין פני חבירו ברבים והבא על אשת איש היינו מכנה היינו מלבין לא צריכא דאע"ג דדש ביה בשמיה *אמר *רב חסדא בר טוביה אמר רב נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנא לן מתמר דכתיב °°היא מוצאת א"ר חנינא בריה דרב אידי מאי דכתיב °ב ולא תונו איש את עמיתו עם שאתך בתורה ובמצות אל תונהו א"ר חסדא כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה שנאמר °והנה ה' נצב על חומת אנך וגו' וא"ר אלעזר הכל ע"י שליח חוץ מאונאה שנא' °ובידו אנך אמר ר' *[אבהו] ג' אין הפרגוד ננעל בפניהם ואלו הן אונאה וגזל ועבודת כוכבים אונאה דכתיב והנה ה' נצב על חומת אנך גזל דכתיב °חמס ושוד ישמע בה על פני תמיד עבודת כוכבים דכתיב °העם המכעיסים אותי על פני תמיד: *אחד המאנה את הגר ואחד הלוחצנו עובר בג' לאוין: **מתני'** ג אין מערבין פירות בפירות אפילו חדשים בחדשים *ואין צריך לומר חדשים בישנים באמת [א] ביין התירו לערב קשה ברך מפני שמשביחו ואין מערבים שמרי יין ביין ב אבל נותן לו [ב] שמריו מי שנתערב מים ביינו (הרי זה) לא ימכרנו בחנות אא"כ מודיעו ולא לתגר אף על פי שמודיעו שאינו אלא לרמות בו מקום שנהגו להטיל מים ליין יטילו: **גמ'** ת"ר אין צריך לומר *חדשות עומדות משלש וישנות מארבע וקא מזבן מחדשות (א) דאין מערבין אלא אפי' חדשות מארבע וישנות מג' וקא מזבן מחדשות אין מערבין מפני שאדם רוצה לישנן: באמת [ג] ביין התירו לערב קשה ברך וכו': אר"נ ובין

שלטי הגבורים

א והמביישו חבירו בדברים פטור. ומ"מ כתבו הפוסקים דיש לב"ד בכ"מ לגדור כפי מה שיראו וכתב הרא"ש דנראה לו הטעם שהמבייש בדברים פטור משום דכתיב והחזיקה במבושיו דלא חייבה תורה אלא על בושת גופו אבל בושת דברים או רקק על בגדו פטור וכו' ומסתברא דיותר רע בושת דברים מבושת של חבלה דאין דבר גדול מלשון הרע שלכך יש לגדות מי שמבייש את חבירו עד שיפייסו בדברים לפי כבודו וכתב מרדכי בשם מהר"ם עשיר שקרא בן גדולים בחור חשוב ממזר בן ממזר דסופג את הארבעים מפני שקראהו ממזר וראוי לקונסו על הבשת כפי מה שהוא האדם ואם אביו מת שנמצא שזלזל בכבוד המת שקראהו ממזר גם הוא ראוי לקונסו והמחרף יפוש לעצמו ויסגף עצמו בתעניות ובמלקיות וגם ממון יתן ויתכפר בו אולי יש תקוה כי מאד יש עון גדול ועונש לשלוח יד בקדושים אשר בארץ והאריך בראיות וכ' שם בתשובה אחרת על אחד שחירף שוכני עפר אילו היו עדים בדבר או שמודה המחרף יש לו ליקח מנין ולילך על קברו ולבקש מחילה מן המת מכאן דצריך ממש לילך על קברו אבן מצאתי כתוב בשם רבינו יחיאל וז"ל וכ"ל דאם מביישים לאדם לאחר מותו א"צ לילך על קברו אלא במקום שמביישו וראיה מפ"ק דיומא ואימא ככן שנה מלוכלך בטיט וגואה ומסיק התם אחוי ליה שיוטא בחלמא למחר אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש מלך ישראל ולא מצינו שרב נחמן הלך על קבר שאול וכן פסק מורי ה"ר יחיאל ז"ל עכ"ל הרי דא"צ לילך על קברו ממש ואע"ג דפ' חומר בקדש דף כב אמר שר' יהושע שאמר בוסני מדבריכם ב"ש וכו' ומסיק אח"כ שהלך ר' יהושע ונשתטח על קבר ב"ש ואמר נעניתי לכם עצמות ב"ש דאלמא צריך לילך על קברו ה"ת למימר דר' יהושע לפנים משורת הדין הוא דעבד דאם היה מן הדין וחיוב גם רב נחמן היה הולך להשתטח על קבר שאול והשיא דמכות דף ה' ופרק אין דורשין דיהודה בן טבאי שנשתטח על קבר אותו הרוג וכן השיא דפ' בתרא דיומא שהביאו כל הפוסקי' לפסק הלכה דהחוטא לחבירו ומת חבירו קודם שביקש ממנו מחילה דצריך לילך על קברו לבקש ממנו מחילה דאלמא לא סגי דלא אזיל אין זה מתנגד לדברי התשובה דלעיל דהא דצריך לילך על קברו היינו דוקא כשחטא אליו בעודו בחיים שחל עליו חיוב בעודו בחיים ללכת אליו ולבקש ממנו מחילה הלכך אע"פ שמת הנעלב קודם שזה בקש ממנו המחילה לא פקע מיניה דעולב החיוב ללכת אצלו ולהרבות עליו רעים עד שיתפייס אבל הכא שלא ביישו מחיים כלל אלא שביישו לאחר מיתה אז סגי ליה לשאול שמחילה במקום שביישו ועוד כתב אבי"ה דנהגו קדמונינו ואמרו שתקנת קדמונים וחרם שלא להוציא לעז ושם רע על המתים שהן שוכני עפר והאריך בראיו' והבי' רש"י על א' שגידף את חבירו והזכיר לו שהמיר דתו לעבודת כוכבים ועמד א' ואמר הם המזכיר

בדבר

זר על זה ועבשיו נודע שר"ג גזר על זה שכל המזכיר יהא כנדוי דזה לאו בר נדוי הוא כי לא היה יודע בגזירה זו בשעה שהזכיר ואפילו הזכיר לאחר ששמע בו זה מ"מ לאו בר נדוי ר"ג כי לא הזכיר שר"ג גזר אפילו אם באנו להחמיר עליו אין להטיל עליו רק חומר של סתם גזרה ולא נדוי של גדול עולם והאריך בזה בראיות מאד וכתבו הפוסקים דהמביישו ת"ח חייב לו בושת שלמה אע"פ שלא ביישו אלא בדברים וככר נפסק הדין ת"ח שקונסין אותו וגובין ממנו משקל ליטרא זהב וגובין בכל מקום בושת בין בא"י בין בבבל וכתב מיי' פ"ג מהלכות חובל ומזיק מעשה היה אצלנו כן בספרד ויש ת"ח שמוחלין וכן נאה לת"ח למחול על זה ויש שתובעים הקנס וברים ביניהם אבל הדיינין יאמרו למבייש חייב אתה לתת לו ליטרא של זהב וכתב הרא"ש בתשובה והביאם הטור חו"מ סימן ת"כ דהאידנא ת"ח בזמן הזה שיתחייב המחרפו בדברים ליטרא זהב זהו מי שתורתו אומנתו וקובע עתים אינו מבטל תלמודו אלא בשביל מזונותיו כי א"א לאדם בלא מזונות שילך כל אדם שעוסק תורתו קבע ומלאכתו עראי כגון שיש לו עתים קבועים ללמוד ואינו מבטל כלל ואחר כל היום כששוא פנוי ואינו חוזר על מזונותיו חוזר אינו מטייל בשווקים וברחובות אלא כדי להשתכר פרנסתו ופרנסת ביתו ולא להרבות הון לזה קורא ת"ח והמביישו חייב ליטרא זהב ובלבד דלא שני שומעים דאי אין מעשיו מתוקנים יותר גרוע הוא מע"ס: ב כתב הטור סקונס מחבירו

בדבר הנטעם. שאדם טועמו קודם שלוקחו ויכול להבחין תערובתו: השופה. כל דבר לגול המריק בנחת מכלי אל כלי שלא יתערבו בו שמרים קרי ליה שפייה: של אמש בשל יום. לאו דוקא וה"ה מיום ליום ומשתי חביות אלא אורחא דמלתא נקט דסתם יום ואמש מב' חביות הם: יטיל מים. אם מחלה מחלה אם שליש שליש: **מתני'** התגר נוטל וכו'. שהכל יודעין שמבני אדם הרבה לוקח ובחזקת כן לוקחים ממנו: מגורה. אוצר שאוגרים בו את התבואה: וכולן מודים שלא יבור ע"פ המגורה. למעלה להראות שהן יפות והפסולות שבתוכן לא ברר והרי הוא כגונב את העין בברירה זו: נר מצוה תורה אור

גמ' דא"ל אנא פליגנא אמגוזי ואנת פליג שיסקי. פי' שיסקי פרונ"ש בלע"ז: ולא יפחות [נ] *מ"ט [מ]. נקט זכור לטוב לשון ברכה: משום דמרויח תרעא. ואוצרי פירות יראו שהוזלו הפירות וימכרו בזול: ולא יבור את הגרסין וכו'. לא יבור הפסולת מתוך הגריסין גריסין הם פולין גרוסות בריחים אחת לשתים וכשבורר הפסולת מן האוכל נראין יפים ומעלה בדמיהן הרבה מדמי הפסולת שנטל: מתיר בדבר הנראה. שהרי הלוקח יכול לראות ולהבין מה עולין טורח דמי הפסולת הנברר וכן הלכתא: ואין מפרכסין את האדם וכו' ואמרינן בגמ' פרכום דאדם מאי היא כי הא דההוא [עבדא סבא] דאזל וצבעיה לדיקניה אתא לקמיה דרבא א"ל זבנן א"ל ויהיו עניים בני ביתך אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל זבניה יומא חד א"ל אשקיין מיא אזל חווריה לרישיה ולדיקניה אמר ולא קא קאים מאבוך אנא הרי אנפשיה לדיק מגרה נחלך: אין משרבטין. לשון שרביט כדמפרש לקמיה שזוקף שער הבהמה כשרביט הלז שתראה שמנה: ואין נופחים וכו'. בני מעים הנמכרים בבית הטבח שיראו רחבין וגדולים: ואין שורין וכו'. שמלבין את הבשר והכחוש נראה שמן: מיא דחיזרא. משקין אותה מי סובין ונופח מעיה ושערה נזקף: [נ] למידק גרדי*. להדק ולחבוט בגדי קנבוס במקבות עץ שיראה חוטן דק: לצלומי גירי. לצייר חצים שיראו נאות: בעתיקי. הוא להסור מפני שגונב את העין שנראים כחדשים: לצביה לדיקניה. היה זקן וזקנו לבן וצבעו שחור והיה נראה בחור: זבנן. קנה אותי וכנעני היה (ג) דעברי לאחר חורבן הבית [ס] ליכא [גיטין דף סה.] שאין היובל נוהג: ויהיו עניים וכו'. משנה היא [פ"א מ"ה דאבות] טוב לפרנס את ישראל וישמשוני: לדיק מגרה נחלך. רבא שלא קנאו ולא נתאנה:

סליקו להו פרק הזהב

איזהו נשך. מפרש בגמ' שהוא נושך [ע] מיניה מאי דלא יהיב ליה ובתר מעיקרא אזלינן שאם הלוה לו סלע בה' דינרין או סאתים חטין בשלש אע"פ שהוזלו החטין ועמדו שלש בדמי שתים איכא נשך ותרבית מדאורייתא ונפקא מינה לדידן דקי"ל לקמן [דף סה:] דרבית קצוצה יוצאה בדיינים אבל הלואת סאה בסאה אע"פ שהוקרו החטין ועמדו בדמי שתים רבית דרבנן היא ואינה יוצאה בדיינים והכי משמע ממתניתין

ובין הגיתו' שאנו והאידנא דקא מערבי שלא בין הגיתות סברי כר' אחא דתניא ר' אחא מתיר בדבר הנטעם תניא השופה יין [א] לחמרים ה"ז לא יערב שמרים של אמש בשל [ב] יום ושל יום בשל אמש אבל מערב של אמש בשל אמש ושל יום בשל יום: מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו: תנא אפי' למחצה לשליש ולרביע א"ר ובין הגיתות שאנו: **מתני'** התגר נוטל מחמש גרנות ונותן לתוך מגורה אחת מחמש גיתות ונותן לתוך [ג] פיטום אחד ובלבד שלא יתכוין לערב רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזים לתינוקות מפני שמרגילין לבוא אצלו וחכמים מתירין ולא יפחות את השער וחכ"א זכור לטוב °ולא יבור את הגריסין כדברי אבא שאול וחכמים מתירין ושוין שלא יבור על פי מגור' שאינו אלא כגונב את העין אין [ד] מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים: **גמ'** מאי טעמייהו דרבנן משום דאמר להו אנא מפליגנא אמגוזי את פליג שיסקי: ולא יבור את הגריסין כדברי אבא שאול וחכמים מתירין: דף ס: *מאן חכמים ר' אחא היא דתניא ר' אחא מתיר בדבר הנראה: אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה וכו': ת"ר אין משרבטין [ה] (א) לא את האדם ולא את הבהמה ואין נופחין את הקרבין (א) ואין שורין בשר במים (ב) מאי אין משרבטין הכא תרגימו מיא דחיזרא רבה שרא לצלומי גירי רב פפא שרא לצלומי דיקלי והא אנן תנן אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי:

סליקו להו פרק הזהב

איזהו *נשך ואיזה הוא תרבית איזה הוא נשך המלוה סלע בחמשה דינרין וסאתים חטין בשלש מפני שהוא נושך אי זה הוא תרבית המרבה בפירות כיצד לקח ממנו חטים בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חטים בשלשים דינר אמר לו תן לי חיטי שאני מוכרן ולוקח אני בהן יין א"ל הרי חטיך עשויין עלי בשלשים דינר והרי לך אצלי בהם יין ויין אין לו: **גמ'** ת"ר °את כספך לא תתן לו בנשך וגו' אין לי אלא נשך בכסף ורבית באוכל נשך באוכל מנין ת"ל °נשך אוכל רבית בכסף מנין ת"ל נשך כסף *אם אינו ענין לנשך כסף שהרי נאמר (א) את כספך לא תתן לו בנשך תנהו ענין לרבית כסף אין לי אלא בלוה במלוה מנין נאמר נשך בלוה ונאמר נשך במלוה מה נשך האמור בלוה לא חלקת בו בין בכסף בין באוכל בין בנשך בין ברבית אף נשך האמור במלוה לא תחלק בו בין בכסף בין באוכל בין בנשך בין ברבית ומנין לרבות כל דבר שנאמר נשך כל דבר אשר ישך

רש"י

מישנות אבל סתם הקונה ישנות אין רוצה שישנן לכך לא יערב בהן חדשות (עד כאן לשון רש"י ואין דעת האלפסי כן ודו"ק): ובין הגיתות שנו. דאז משביח אותו כשמערבים זה עם זה ונעשית טעם אחד אבל שלא בין הגיתות שכבר קלט כל א' טעמו וריחו אינו משביחו אלא פוגמו: בדבר הנטעם. שאדם טועמו קודם שלקחו ויכול להבחין אם נתערב: השופה. ששופה ומריק בנחת היין מעל השמרים: של אמש. מיין ששפה אמש ונשארו השמרים אין מערבין אותו ביין ששפה היום כי שמרים של יין אחד מקלקלין יין אחר וה"ה של יום בשל יום בשתי חביות דאין מערבין אלא אורחא דמלתא נקט דסתם יום ואמש שתי חביות הן: אבל נותן לו את שמריו. כך גירסת רש"י: מקום שנהגו להטיל מים יטילו. דכיון דנהגו אין כאן טעות שהכל בחזקת כן: אפי' למחצה ולשלים ולרביע. הכל לפי מה שנהגו להטיל יטילו: **מתני'** התגר נוטל מחמש גרנות. שהכל יודעים שלא גדלו בתוך שדותיו ומבני אדם הרבה הוא לוקח: מגורה. אוצר שאוגרין בו תבואה: שלא יתכוין. להוציא קול ולקנות הרבה תבואה ממקום משובח ולערב בו ממקומות אחרים ושכניו סבורים שכל הפירות מאותו מקום: לא יפחות את השער. למכור בזול כי מקפח מזונות חברו: זכור לטוב. כי גורם שאוצרי פירות מוכרים בזול: גריסין. פולין גרוסות בריחים אחת לשנים: ולא יבור את הפסולת. שמתוך שנראות יפות הוא מעלה דמיהן הרבה מדמי הפסולת שנטל מהם: ולא יבור. על פי המגורה למעלה להראות את היפות והפסולת לא בירר: שאינו אלא כגונב את העין. בברירה זו: אין מפרכסין. מפרש בגמ': לא את האדם. עבד כנעני העומד לימכר: **גמ'** שיסקי. פרונ"ש: בדבר הנראה. שהרי יכול להבין [ו] דמי הפסולת הנברר מאלו: משרבטין. לשון שרביט שזוקף שער הבהמה כשרביט שתראה שמינה: ואין נופחים קרביים. הנמכרים שיראו גדולים: ואין שורין בשר במים. שמלבין ונראה שמן: מיא דחיזרא. מי סובין משקין אותה [ונופחין] מעיה ושערה נזקף: לצלומי. לצייר: גירי. חצים: דיקולי. סלים: בחדתי שרי. שהוא רק ליפות: בעתיקי. אסור שהוא גונב דעת שנראה כחדשים:

סליקו להו פרק הזהב

איזהו נשך: שהוא נושך. דשקיל מיניה מאי דלא יהיב ליה: המרבה בפירות. כלומר שמרבה שכר לעצמו בפירות ובגמרא מפרש דהלואת כסף או פירות נמי הוי רבית שהרי מתרבה ממונו אלא הכא רבית דרבנן קמפרש דרך מקח וממכר: דינר זהב. כ"ה דינרים של כסף: וכן השער. כך היו נמכרין בעיר והותר לו לתת מעות לו [ז] מעכשיו ע"מ שיתן לו זה חטין כל השנה בדמים הללו כשיעור מעותיו אע"פ שעכשיו אין לו חטין דתנן בפירקין יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה ויכול [ח] לקנות עתה בדמים הללו: עמדו החטים אחר זמן בל' דינר א"ל תן לי חטין. וזו מותרת לו אם נתן לו חטין אבל פסק (ב) היין שפסק לתת לו בהן אסור הואיל ואין לו שמא יוקיר היין ואע"פ שפסק עמו כשער של עכשיו וכבר יצא השער ובגמרא מפרש טעמא: **גמ'** אין לי. אלא שהוא עובר על לאו של נשך בכסף ועל לאו של רבית באוכל: נשך באוכל מנין. שיהא עובר על הלואת פירות אף משום לאו דנשך: ת"ל לא תשיך לאחיך נשך כסף נשך אוכל ומקרא זה בלוה נאמר מדלא כתיב לא תשוך וקרא קמא נאמר במלוה שנא' [ט] אל תקח מאתו וגו' ומיהא שמעינן [י] דשייך נשך באוכל: רבית בכסף מנין. שעובר אף בלאו [כ] של רבית ת"ל בלוה נשך כסף אם אינו ענין לגופו לחייבו על לאו של נשך כי כבר נאמר ברישיה דקרא לא תשיך וסופו נאמר כל דבר אשר ישך תנהו ענין לרבית כסף ומהשתא דשמעינן מלא תשיך בין בכסף בין באוכל אייתר תרווייהו נשך כסף ונשך אוכל לחייב הלוה על לאו של רבית: אין לי. שעובר על השני לאוין בין בכסף בין באוכל אלא לוה:

דהכא דבכל ענין הוה רבית דאורייתא כיון שהלוה מעיקרא סאתים בשלש ולקמן נמי גבי סאה בסאה הכי אמרינן דבתר מעיקרא אזלינן: המרבה בפירות. המרבה שכר לעצמו בפירות ובגמ' מפרש דבהלואת כסף בכסף או פירות בפירות נמי הוי תרבית שהרי נתרבה ממונו והכא רבית דרבנן קא מפרש דרך מקח וממכר: דינר זהב. חמשה [ועשרים] דינר כסף: וכן השער. כך היו נמכרים בעיר והוא השער היפה לעולם הא לאו הכי לא וכדאיתא בירושלמי [הלכה א] א"ר בא בר זמינא והוא השער היפה לעולם פחות מכאן ווי לזבינא יתר מכן ווי למזבוני וכשתהא השער הזה הותר לו לתת מעות עכשיו ע"מ ליתן זה חטין כל ימות השנה בדמים כשיעור מעותיו ואע"פ שאין לו עכשיו חטים דתנן בפרקין (דף עב:) יצא השער פוסקין דאע"פ שאין לזה יש לזה עמדו החטין לאחר זמן בשלשים דינרים א"ל תן לי וכו' וזו רבית מותרת היא אם נתן לו חטין אבל פסק היין שפוסק לתת לו בהן אסור הואיל ואין לו שמא יוקיר היין ואע"פ שפסק עמו כשער יין של עכשיו דכבר יצא השער ובגמ' מפרש טעמא: **גמ'** ת"ל נשך אוכל. ואע"ג דהאי קרא בלוה כתיב מדלא כתיב לא תשוך לאחיך ואכן הסתא בקרא דלא תתן דמיירי במלוה קיימינן ואכתי לא גמרינן בגזרה שוה מכל מקום י"ל דאמסקנא קא סמיך: מניין לרבות כל דבר. המטלטל כעין כסף ואוכל דאילו קרקע אין בו משום רבית דאם הלוה חמש גפנים טעונות בשם מותר וכדמוכח בכתובות בפרק נערה שנתפתתה (דף מו.) דאיבעיא להו התם שכרן בקרקע מהו כלומר

כלומר מוליא שם רע שסכר את העדים בקרקע מהו ואסיקנא דאינו חייב עד שיסכור בכסף דגמרינן שימה שימה מגניבת כתיב הכא ושם לה וכו' וכתיב התם לא תשימון עליו נשך מה להלן בכסף אף כאן בכסף אלמא פשיטא להו מילתא דרבית בקרקע ליכא ושמא נפקא להו מכלל ופרט וכלל לא תשיך כלל נשך כסף פרט נשך כל דבר חוזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל כדרך שאמרו באונאה ומה שאמרו התם עד שיסכור בכסף לאו דוקא אלא כל דבר שהוא מטלטל ככסף לאפוקי קרקע : ת"ר לא תעשו עול שלא ימוד [ד] . לא ימדוד לאחד בימות הגשמים באותו חבל שמדד בימות החמה מפני שבימות הגשמים החבל לח ומתפשט כל צרכו ובימות החמה מתוך היובש הוא כויץ : שלא יטמין [ה] וכו' . מפני שהמלח שואב המשקל ומוכר בו *והוא גרוע ממשקלו: שלא ירתיח . אשקומ"א בלע"ז שממלא המדה ולאחר זמן נמלאת חסרה ונתאנה לוקח : אני הוא שהבחנתי וכו' . הרי שבאו עשרה רווקים על מצרית אחת ונתעברה מהם בעשרה עבורים עשרה בכורות שהן בכורות לאביהם כלן מתו : יש מי שגורס תולה מעותיו ביד כותי. כלומר שמפקיד מעותיו ביד כותי וכותי מלוה אותן ברבית וזה אסור הוא כיון שמלוה אותם הכותי מדעת הישראל והכי תניא בתוספתא דמכילתין בפ"ה ישראל שאמר לכותי הילך סכרך ובא והלוה מעותי ברבית אסור ועוד תניא התם כותי שנעשה אפוטרופוס או סנטר לישראל אסור [ו] ללוות הימנו ברבית ועוד תניא התם זה הכלל כל שבאחריות ישראל אסור באחריות כותי מותר ופירש הרשב"א ז"ל דכל [ז] שמלוה שלא מדעת המפקיד אינו באחריות המפקיד עד שילוה מדעת המפקיד . ויש מי שגורס תולה מעותיו בכותי . כלומר מלוה לישראל ברבית ואומר של כותי הם שנעשיתי לו סנטר או אפוטרופוס ואינו כן שאינם של כותי אלא של עצמו ואילו היה של כותי היה מותר והכי תניא התם בתוספתא ישראל שנעשה לכותי אפוטרופוס או סנטר מותר ללוות הימנו ברבית כלומר כיון שידוע הוא כן אבל בלאו הכי לא דתניא התם כותי שאמר לישראל הילך סכרך והלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור מפני מראית העין ולא תיקשי מהא דתנן [דף ע:] מלוה ישראל מעות של כותי מדעת הכותי אבל לא מדעת ישראל ופרים [בברייתא][דף עא:][ח] דדוקא מדעת הכותי היינו בשהעמידו אצלו וכדמסקינן התם דדוקא בשאמר [ליה הכותי] הניחם על גבי הסלע

תורה אור

ויקרא יט

*ת"ר (א) °) א°לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה במדה זו (ה) מדת קרקע שלא ימוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים במשקל שלא יטמין משקלותיו במלח במשורה שלא ירתיח וק"ו ומה משורה שהיא אחד משלשים (ושלשה) בלוג הקפידה עליו תורה ק"ו להין וחצי הין ושלישית ההין (ג) אמר רבא למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים ב°ברבית יציאת מצרים במשקלות יציאת מצרים גבי ציצית אמר הקב"ה אני (ג) שהבחנתי במצרים בין טיפת בכור לטיפה שאינה של בכור אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו (ב) ביד כותי ומלוה אותן לישראל ברבית וממי שטומן משקלותיו במלח (ד) וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא : אי זה ג°הוא רבית [ה] אטו האי דאמרינן עד השתא לאו רבית הוא אמר רבי אבהו עד כאן של תורה מכאן ואילך של דבריהם (ה) עד כאן רבית קצוצה מכאן ואילך אבק רבית א"ר אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין אבק רבית אינה יוצאה בדיינין ורבי יוחנן אמר אפילו רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין ד' סה:*והילכתא כרבי אלעזר אמר רב נחמן בר יצחק מ"ט דר"א דכתיב °וחי אחיך עמך

ויקרא כה

*אהדר ליה דניחי בהדך וכי קאמרינן רבית קצוצה יוצאה בדיינין הני מילי מיניה דידיה אבל מירתיה לא כדאמרינן °יכין רשע וצדיק ילבש (ג) ת"ר ד°הניח להן אביהן מעות של רבית אע"פ שהן יודעין שהן של רבית א אין חייבין להחזיר ואם הניח להן אביהן פרה וטלית וכל דבר המסוים חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן ואקשינן והני מי מחייבי בכבוד אביהן קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ואוקימנא בשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת טעמא דעשה תשובה הוא דחייבין להחזיר דבר המסוים אבל אם מת ולא עשה תשובה אפילו דבר מסוים אין חייבין להחזיר דאמר קרא °אל תקח מאתו נשך ותרבית [וגו'] לדידיה אזהריה רחמנא לבריה לא אזהריה רחמנא ת"ר שנים (ו) מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים אם שותין שניהן מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב דרש בן פטוריה מוטב ישתו שניהן וימותו ואל יראה אחד מהן במיתת חבירו עד שבא ר"ע ודרש °וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חבירך : *לקח ה°ממנו חטים בדינר זהב הכור · וכי אין לו מאי הוי והתניא ב °אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער (ז) הא יצא השער

ויקרא כה

°) [דף צו ע"ב]

רש"י

שלא ימוד כו' · אחים הבאים לחלוק (ח) שדה לא ימוד המודד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים *אלא [בפרש"י לא גרס אלא · ופירוש אפילו באותו חבל] באותו חבל עצמו מפני שהחבל לח בימות הגשמים ומתפשט [ב] ובימות (ט) יבש וכויץ: שלא יטמין משקלותיו במלח· כדי להכבידו וכשלוקח לוקח בהלו:במשורה· זו מדת הלח:שלא ירתיח·[ג]שממלא המדה וכשמוליא היין לאחר זמן נמלאת חסרה : שהבחנתי במצרים · הרי שבאו עשרה רווקין על מצרית אחת ונתעברה מהן בעשרה עבורין עשרה בכורות שהן בכורות לאביהן כולן מתו : תולה מעותיו בעובד כוכבים · מלוה מעותיו לישראל ברבית ואומר של עובד כוכבים הם : קלא אילן · צבע הדומה לתכלת והתכלת דמיו יקרים שהוא מדם חלזון שעולה אחת לע' שנים : רבית קצוצה · וכופין אותו ב"ד להחזיר אם תבע אותו בחייו : רבית קצוצה · רבית דאורייתא : אבק רבית · דרבנן : מירתיה · מורשיו : המסוים · דבר הניכר שהוא גזל ונזכר אביהם בו לקלון : אם ישתו שניהם ימותו · בצמא לפי שאין כדי צורך שניהן : מגיע לישוב · שימצא שם מים : וכי אין לו יין מאי הוי · אחר שכבר יצא שער של יין והוא חייב לו חטין או מעות הרי כאילו פוסק עכשיו על היין : אין פוסקין על הפירות · ליתן לו מעות בכור חטים ולומר תנהו לי בסוף זמן גדול ואפילו אם יש שנותנין אותו כך מתחלת הקציר אין זה שער עד שיצא שער מפורסם וקבוע בשוקי העיר

והפטור וא"כ כשנטל הכותי ונתן ביד הא לאו הכי אסור משום דאין שליחות לכותי ואשתכח דישראל קא שקיל רבית דהתם מיירי שמעות אלו היו בהלואה אצל ישראל מעיקרא שהלוה לו הכותי וכיון שכן לעולם שייך ישראל זה הראשון באותה מלוה עד שיעמידם אצלו והכי תניא התם בתוספתא ישראל שלוה מעות מן הכותי ומבקש להחזירם לו מצאו חברו וא"ל תנם לי ואני נותן לך כדרך שאתה נותן לו אסור ואם העמידו אצל כותי מותר : שטומן משקלותיו במלח . א) כדי להכבידן וכשהוא לוקח במשקל לוקח בהלו: קלא אילן . צבע הדומה לתכלת ורחמנא אמר פתיל תכלת והתכלת דמיו יקרים שנצבע בדם חלזון שאינו עולה מן הים אלא לשבעים שנה. קלא · אילן ב) אינד"י בלע"ז וכן פי' בערוך אינדקו:אי זהו תרבית וכו' [ט] הא דאמרן עד השתא. סלע בה' דינרין ושאתים בסלע : יכין רשע וגו' . האב שהלוה ברבית הוא שאסור לו ליהנות ממנו אלא חייב להחזיר אבל הבן שהוא לדיק שלא עשה האיסור מותר ליהנות באותן מעות של רבית וכל שכן ברבית דרבנן שמותר לבן שהרי אפילו האב שהוא הרשע עלמו אינו חייב להחזיר לכ"ע כן פירשו הרשב"א והרנב"ר ז"ל : רבית קצוצה. היו כופין אותו ב"ד להחזיר משום מלות עשה [י] דוחי אחיך עמך והיו מכין אותו עד שתצא נפשו כמו בשאר מצות עשה אם אמר סוכה איני עושה לולב איני נוטל שהיו מכין אותו עד שתצא נפשו כדאמרינן פרק הכותב [דף פו.] אבל אין ב"ד יורדין לנכסיו לפי שאין נכסיו משועבדין לכך תדע דהא לא כן בנים נמי לחייבו לאהדורי כשהניח אביהם אחריות נכסים כדרך שאמרו בגוזל שחייבין להחזיר אם הניח להם אביהם אחריות נכסים כן דעת הרשב"א ז"ל והסכים לדעתו הרנב"ר ז"ל והיינו יוצאה בדיינים דקא"ר אלעזר : ר' יוחנן אמר וכו' . דעת הרנב"ר ז"ל דמדרבי יוחנן ברבית קצוצה נשמע לרבי אלעזר דקי"ל כוותיה באבק רבית דכי היכי דסבר ר' אלעזר באבק רבית אינה יוצאה ה"נ לרבי יוחנן ברבית קצוצה הילכך אית לן למידק בדינא דרבי יוחנן אע"ג דלית הלכתא כוותיה וי"ל דר' יוחנן דוקא קאמר אינה יוצאה בדיינים הא בא ללאת ידי שמים חייב להחזיר והיינו דקאמרינן אמר קרא וירא מאלהיך למורא ניתן ולא להשבון כלומר מיראת שמים מחזיר אבל לא ניתן להשבון בב"ד ובתוספתא שנו המלוה את חברו ברבית ועשה תשובה חייב להחזיר והיא ע"כ כר' יוחנן [אתיא] מדקתני ועשה תשובה דאילו ר"א אפילו לא עשה תשובה נמי חייב הילכך שמעינן דדינא הכי לענין אבק רבית לר"א דקי"ל כוותיה דהא אמר רב ספרא [דף סב.] כל שבדיניהם מוליאין מלוה למלוה בדיננו מחזירין ללוה רבית קצוצה וכר' אלעזר : ת"ר וכו' המסוים . שניכר שהוא של גזל ואביהם נזכר בם לקלון : [כ] דר' פנחס. פרק חומר בקדש : בשעשה תשובה . טעמא דעשה תשובה הוא דחייבין להחזיר דבר המסוים אבל אם מת ולא עשה תשובה אפילו דבר המסוים אין חייבין להחזיר דאמר קרא אל תקח מאתו נשך ותרבית לדידיה אזהריה רחמנא לבריה לא אזהריה רחמנא וכמו שמפורש לעיל: ת"ר וכו' וכי אין לו יין מאי הוי . כיון שילא השער דמשמע ליה דמתניתין בשילא השער נמי ליין איירי דאי לא פשיטא דהא תנן [דף עב:] אין פוסקין על הפירות עד שילא השער א"כ כיון שילא השער ליין והוא חייב לו חטים או המעות הרי הוא כפוסק עמו עכשיו על היין: אין פוסקין על

א) לפי שיטת רש"י . ב) שם הצבע בלוי בל"א

מסוים חייבין להחזיר לא מיירי רק לגבי רבית וכן פירש מיי' בדבריו וכן תרא"ה דמיי' וטור וסמ"ג לא הזכירו דין זה דהניח להן אביהן דבר מסוים וכו' רק גבי דין רבית ולא גבי דין גזילה יפה מיהו! מ"ד יאוש כדי קני א"ש הכא גם לומר דאם הוא דבר מסוים צריך להחזיר דהא לדידיה לאחר יאוש אינן חייבין להחזיר אם הוא בעין כמו שכתבנו דלדידיה פירוש המשנה דר' אושעיא דאמר גזילה קיימת מיירי לפני יאוש ודברי המשנה לפי' רבינו מיירי אף לאחר יאוש ולכל הפירושים אם אכלום לפני יאוש חייבין משלמים להחזיר כדבעינן למימר האידנא דגזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה ואפי' לא הניח להן אביהן נכסים כלל חייבין לשלם : כתב הטור והיכא שבא לעשות תשובה להחזיר הרבית אם הוא דבר מסוים מקבלין ממנו ואם אין הרבית שלקח בעין כגון שאינו דבר מסוים אין מקבלין ממנו ו רוח חכמים נוחה הימנו ודוקא בבא לעשות תשובה מעצמו [אז אין מקבלין ממנו שלא לנעול דלת בפני בעלי תשובה אבל עומד במרדו מוציאין ממנו בע"כ ואפילו בבא לעשות תשובה מעצמו] לא אמרינן שאין מקבלין עסקו ומחייתו ברבית לפי שתשובתו קשה אבל ממי שעשה באקראי מוציאין ממנו בעל כרחו : לשון ריא"ז ונראה בעיני שאפילו אם בא המלוה לעשות תשובה אינו חייב להחזיר לו הרבית שהוא חייב מדב מקבל עליו שלא לעשות עבירה ע יותר ופורש ממנה וזאת היא תשובתו שהרי אף רבית של תורה אין מקבלין מיד בעל התשובה כמו שביארנו : ב הפוסק על פירות ונתייקרו בשעת פרעון כתב ר"ת כמו שי

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' גניבה ואבידה סמג לאוין קנג טור חו"מ סי' רלא:

דף סא:

ב מיי' פרק ד מהל' מלוה ולוה ופרק ח מהל' גניבה סמג לאוין קנג טור יו"ד סימן קסב :

ג מיי' פרק ד מהל' מלוה ולוה סמג עשין קנג טור יו"ד סי' קס :

ד מיי' שם סמג שם טור יו"ד סימן קסג :

ה מיי' פ"י שם סמג שם טור יו"ד סי' קסב :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל מדידת: (ב) נ"ב ולוג ותלי לוג ורביעית לוג : (ג) נ"ב הוא : (ד) נ"ב ושוקל בהן . (ה) נ"ב וכן אמר רבה : (ו) נ"ב שהיו : (ז) תיבת הא נמחק : (ח) את השדה לא ימדוד כנ"ל : (ט) תיבת יבש נמחק וכ"ב מתוך יובשו הוא שהוא נעמד וכויץ:

איוב כז

הגהות חו"י

הגהות מא"ו

על הפירות. ליתן מעות בכור חטין ולומר תנהו לי לסוף זמן גדול ואפילו יש שנותנין אותו עכשיו בכך בתחלת הקציר אין זה שער [עד שילא] שער מפורסם קבוע בשוקי העיר בכך: אע"פ שאין לזה. למוכר יש לזה לאים אחר ויכול לקנותו עכשיו בדמים שיקבל: בבא לחוב בדמיהן. מדגרסינן בכל הספרים ובפירוש רבינו חננאל ז"ל ובהלכות הרי"ף ז"ל דמתני' לקח לקח בהלואתו [א"כ] שמעינן מינה דכי אסרינן כשאין לו יין דוקא בשלקח בהלואתו מתחלה הוא דאסרינן וכמו שנפרש עכשיו לרבא ולר' אושעיא אבל היכא שבא באיסרו מתחלה שנתן דמים לקנות ממנו חטין מותר לפסוק לו יין כיון שילא השער וכאילו בא איסרו על היין הוי ושרי דכל דרך מקח וממכר אבק רבית הוא והקלו בו בענין זה שהוא פירות בפירות והכי אוקמה רבא שכשבא לפסוק על היין לא העמיד החטין עליהם דא"ה הוה שרי כיון דמתחלה באיסרו בא לידו כדאמרינן אלא הכא ה"ק שהמעות שנתן לו בעד חטין זקפן עליו במלוה והייתו בא לחוב בדמיהן דאמר רבא כשפסק לו יין על אותה מלוה הוא דאמרינן דכשאין לו יין אסור דאף על פי שמתחלה בא באיסרו מכל מקום כיון שזקפן עליו במלוה איפסיק ליה איסר דמעיקרא (א) א"כ כדמשמע פשטי' דמילתא דרבי אושעיא שהיה נושה בחבירו דמשמע דאפילו מתחלה לא בא באיסרו לידו אלא נושה בחבירו מתחלה ואח"כ פסק לו בהם חטים ויין ושמן כדתני רבי אושעיא וכההיא גוונא נמי הוא דבעינן יש לו. ואקשינן לפי האי אוקמתא (אלו הפירושים) והא לקח קתני דמשמע בדמים והיכי תירלת בהלואה ומשני לאו בדמים כדקא סלקא דעתך אלא מאי לקח לקח בהלואתו וכדפירשנו ומשום הכי אין לו אסור כן העלו הרשב"א והרנב"ר ז"ל ואין חולק וכן דעת רבינו האי גאון ז"ל בספר המקח: מעמידים מלוה. שיש לו על חברו: ע"ג פירות. לפסוק עליה פירות כשער של עכשיו כל ימות השנה ולא אמרינן לאו כאיסרו אתא לידו ואסור: והוא דיש לו. פירות אבל אם אין לו אין מעמידין מלוה וכדפירשנו לעיל דדוקא בנתינת מעות הוא דאמרינן במתני' יצא השער פוסקין ואפילו אין לו משום שאע"פ שאין לזה יש לזה והרי יכול לקנות אבל במלוה אין לו במה יקנה וכתב הרמב"ן ז"ל דמהאי טעמא נמי לא בעינן בהעמדת מלוה שילא השער דכיון דבעינן שיש לו אע"פ שלא יצא השער מעמידין דדוקא בנתינת מעות שפוסק בפירות אפילו אין לו [וכדאמרן] הוא דבעינן שילא השער וכדאמרן וכתב עליו הרשב"א ז"ל שדבריו אמת דכיון דיש לו אזולי הוא דקא מוזיל גביה ולפי זה הא (ב) דפירש רש"י ז"ל כשער של עכשיו לאו דוקא כשער שילא בשוק ולכ"ע אם אין לו אין מעמיד מלוה אפילו יצא השער והא דאמרינן הכא והוא דיש לו כתב הרמב"ן ז"ל והוא דיש לו כדי כל מה שפסק על עצמו ולא אמרינן בכי הא יש לו טפה אחת לוה עליה כמה טיפין והרשב"א ז"ל יהיב טעמא למלתיה משום דבלוה כל שיש לו טפה ולוה עליה כמה טפין רואין כאילו לוה טפה כנגד טפה שיש לו וכשהם שתים לוה שתים וכן לעולם (ג) מפא"כ לומר במוכר וטעם נכון הוא וכשיש לו דמעמיד עליו מלוה ואע"ג דנתייקרו כתייקרו לו ומותר כתב רש"י ז"ל דאע"ג דלא משך הוא דאמרינן הכי ברשותיה ניניהו וכי מוקרי ברשותיה מוקרי שהרי אם בא לחזור קאי עליה במי שפרע הילכך כאילו הוי ברשותיה ניניהו: מה לי הן מה לי דמיהן. אם פסק על הפירות וכשבא לתובען ואין לו יקבל דמיהן בשוין דמה לי לקבל הם עצמם מה לי דמיהן וכתני ר' אושעיא הכא שכשאין לו חטין יתן לו או יין או שמן דמי החטין דלרבי ינאי אין חלוק בין שנתן לו דמיהם במעות או בפירות ובב"ק פרק הגוזל (דף קג.) גבי רב כהנא יהב זוזי אכיתנא וכו' ואמרינן התם אמנה הוה ורב לטעמיה דאמר אין עושין אמנה בדמים וכו' והוא בר פלוגתיה דר' ינאי מהא מוכח לר' ינאי אפילו למשקל זוזי שרי:

אמר רבא השתא דא"ר ינאי מה לי הן. מה לי אם נותן לו המוכר הן פירות או דמיהן המעות הילכך שרי. מה לי דמיהם וכו' [ג] כך אם בא הלוקח לפסוק על שער שבשוק אע"ג דלית ליה למוכר הנהו פירי שרי דמה לי דמיהן דהיינו הפירות שהן דמי המעות ומה לי הן כלומר המעות הרי יכול לקנות בהם פירות בשוק דאע"פ שאין לזה יש לזה ושינה הלשון כפי הראוי ללוקח ולמוכר וא"ת היינו מתני' דפוסקין על הפירות משילא השער י"ל דאי ממתני' הוה אמינא דוקא שער דמסיק (דף עב:) כאכלבי ואדבי שהם אוצרות תבואה וספינות טעונות תבואה אבל שער היולא על ידי חמרים המביאים תבואה דלא מסיק כ"כ תרעייהו לא דחיישינן שמא יתייקרו קודם שיפרע קמ"ל רבא דאפילו בזה שרי ואע"פ שאין לזה יש לזה ומיהו על שער שוק על עיירות דלא מסיק כלל אין פוסקין דדילמא אדלאתי ואזיל יתייקר השער וכמו שאין לו כלל דמי דאין אדם עשוי ליקח מיד זהו לפרש"י ז"ל והרשב"א ז"ל כתב *מי שפירש דהא דרבא לא שייכא במתני' כלל וה"ק מה לי בדמיהן כשבא באיסרו לידו שפוסקין על שער שבשוק מה לי הן בשנתן לו חטין בשוין ובא לפסוק באותן חטין יין מותר כאילו נתן לו דמי החטין שהם המעות ולא תימא כי שרי לפסוק על שער שבשוק הני מילי כשבא במעות בידו דמלי למזבן בהו בשוקא אבל בפירות לא דדילמא לא מזבנא ליה הני פירי קא משמע לן דכי היכי דפוסקין על שער שבשוק כשבא במעות בידו כך פוסקין אם הביא פירות בשוין או כשער שבשוק: [ד] **תני** רב ספרא. נתן לו חטין בל' כשער של עכשיו וחזר ולקחן בדינר זהב שהוא כ"ה דינרים דאוזיל גביה מפני שהוא דחוק למעות ולא היה יכול להמתין ליום השוק *מותר שהרי לא העלה לו דמי החטין יותר מדמיהן בשכר המתנות מעות אלא כשפרעו לאחר מיכן דמי החטין שהם ל' מחזי כהערמת רבית משום דדינר זהב יהיב ליה בזוזי וקא שקיל מיניה תלתין ויש מי שסובר דהא דרב ספרא אסור לעשות כן לכתחלה מפני שנראה כהערמת רבית קאמר אבל עבר ועשה מוליא ממנו אפילו זוזי אי לית ליה פירי דאף אבק רבית לא הוי וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ה מהל' לוה ומלוה וכן דעת הרשב"א ז"ל דההיא דהערמת רבית לא מתניא ברבית דרבנן בשום דוכתא וליכא נמי דיקא דקתני יש דברים המותרין ולא תני הכי בשום דוכתא באבק רבית דרבנן אלא שהרמב"ן ז"ל הכריע לאיסור: *) [מדאמר אי אית ליה חמרא לית לן בה] פירא קא יהיב ופירא קא שקיל דאע"ג דלא יהיב ליה אלא דינר ושקיל חמרא בשלשים הא יהיב ליה נמי חטין דשוי ל' וכיון דפירא יהיב ופירא קא שקיל לית לן בה אע"ג דסוף סוף האי לא [ה] שקיל אלא דינר זהב ושקל חמרא שוה תלתין *) [אלא דהשבינן הני זוזי כהעמיד מלוה על גבי פירות] והא הלכתא היא דמותר הילכך מעמידין אותם ל' על פירות כשער שבשוק והוא דיש לו כדין שאר מלוה כדפירשנו לעיל [ו] ודוקא שלא התנו מתחלה (ג) [ז] [הילכך אין לו] הרי זו כמין רבית

נר מצוה

השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה אמר רבא(א) בבא לחוב בדמיהן עסקינן (ב)כדתני ר' אושעיא *דתני ר' אושעיא הרי שהיה נושה בחבירו מנה והלך ועמד לו על גורנו ואמר לו תן לי את מעותי שאני רוצה ליקח בהן חטין אמר לו חטין יש לי שאני נותן לך צא ועשאם עלי כשער של עכשיו הגיע זמן למכור (א) יין אמר לו תן לי חיטי שאני מוכרן ולוקח אני בהן יין אמר לו יין יש לי שאני נותן לך צא ועשאם עלי כשער של עכשיו הגיע זמן (ב) שמן למכור אמר תן לי ייני שאני מוכרו ולוקח אני בו שמן אמר לו שמן יש לי שאני נותן לך צא ועשאם עלי כשער של עכשיו *בכולן יש לו מותר אין לו אסור (ג) ומאי לקח דקתני במתניתין לקח בהלואתו אמר רבא ש"מ מדרבי אושעיא תלת ש"מ מעמידין מלוה על גבי פירות ולא אמרינן דלא באיסרו בא לידו וש"מ והוא שישלו וש"מ איתא לדר' ינאי דאמר מה לי הן ומה לי דמיהן אמר רבא השתא דא"ר ינאי *מה לי הן ומה לי דמיהן *(ומדאמר מ"ל הן ומה לי דמיהן) מה לי דמיהן (ד) ומה לי הן נמי אמרי' ופוסקין על שער שבשוק ואע"פ שאין לו. ואי קשיא לך הא דתניא בכולן יש לו מותר אין לו אסור התם שלקח בהלואתו הכא בזוזיה זבין *תני רב ספרא ברבית דבי ר' חייא יש דברים שהן מותרים ואסור לעשותן מפני הערמת רבית כיצד אמר לו הלויני מנה א"ל מנה אין לי חטים במנה יש לי שאני נותן לך נתן לו חטים

רש"י

העיר בכך: ואע"פ שאין לזה · המוכר יש לאחר וזה יכול לקנותו עתה בדמים שיקבל: בבא לחוב בדמיהן · איירי שלא נתן מוכר זה ללוקח דמי החטים שחייב שיחזור ויקבלם הימנו עבור היין אלא בא לעשות דמי החטין בחוב ולפסוק על החוב יין וכך א"ל אני מקבל עלי החטין בל' דינרים כמו שתוכל למוכרם והרי לך אלגי בהן יין כשער של עכשיו דאי ה"ל יין הוה קנוי לו מיד ואי אייקר ברשותיה [אייקר] אבל אין לו והוא לא קיבל עכשיו מעות שיוכל לומר יכול לקנותו בדמים שקיבל נמלא שאינו אלא בהלואה בעלמא: דתניא · שיש הפרש בין נתן לו מעות לבא עליו בחוב: הגיע זמן חטין.*)[ורב אלפס גורס הגיע זמן יין למכור ופי' שילא השער הזול] למכור שנתייקרו ודרך אוצרותיהן למכור מעתה: כולן אם יש לו מותר · אע"פ שלא נתן לו עתה מעות דכי אייקר ברשותיה אייקר ולא הוי רבית הואיל ואם בא לחזור קאי במי שפרע אע"ג דלא משך: אין לו אסור. אע"ג דהיכא דיהיב ליה זוזי פוסק אע"פ שאין לו יכול לקנותו במעות שמקבל הואיל ויצא השער אבל זה [א] אין לו במה יקנה ולמי לרבית: ומאי לקח · דקתני מתני' לקח בהלואה שהיה נושה בו דינר זהב ונראה דלא גרסינן מאי לקח דספיר אמרי לקח ובחטין ליכא איסורא אפי' אין לו שלא וספיר תנן לקח וכי תנא מתני' אין לו גבי יין תנא ליה שמחמת הלואה בא עליו כי כבר היו דמי החטין מלוה אצלו: מעמידין · מלוה שיש לו על חברו: על הפירות · לפסוק על הפירות כשער של עכשיו כל ימות השנה ולא אמרינן דלא באיסרו בא בידו כלומר שאין זה דומה לנותן דמים בשעה שפוסק שיכול לקנות בשוק במעות שקיבל: ושמע מינה הוא דיש לו · הא אין לו אין מעמידין מלוה אלא אם כן נתן מעות במזומן: ושמע מיניה מדקתני הגיע זמן חיטין שאם דמי חיטין כשער של [עכשיו ביוקר ופוסק יין (ה) כשער] של עכשיו בזול ש"מ איתא לדרבי ינאי דאמר לקמן הפוסק על הפירות והגיע זמן למכור ובא ותבע ואין לו מקבל הימנו הדמים כשער של עכשיו דמה לי לקבל הן עצמן מה לי [ב] דמיהן ולא אמרינן כיון דיהיב זוזי וזוזי קא שקיל מיחזי כרבית: מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן · אם בתחלת הפיסוק נתן לו מעות על הפירות שבשוק ופוסק עמו לתת לו פירות לזמן מרובה שרי אע"פ שאין לזה פירות דמה לי דמי הפירות דהיינו מעות [לשון רש"י בפי' אינו כן אע"פ שכוונה אחת] אם נותן לו: מה לי הן · שהיה נותן לו הפירות עצמן כי היה יכול לקנות בשוק פירות במעות שנותן לו וקמ"ל דפוסקין על שער שבשוק כדפרישית: התם בהלואתו · ולא נתן לו מעות במזומן: הכא בזוזי · והכא יכול לקנותן בדמים שנותן לו בשוק: וחזר

עין משפט

א מיי' פרק י מהל' מלוה ולוה וסמג לאוין קצג טור יו"ד סי' קסה:

ב מיי' פרק ט שם סמג שם:

ג מיי' פרק ד שם סמג שם טור יו"ד סי' קסג:

גי' מהרש"ס

גי' מהרש"ס

שלטי הגבורים

כך יכול ליתן דמיהם כפי ששוה בשעת היוקר והרשב"א כתב ודאי מעות אינו יכול ליתן אבל יכול לשום פירות שפסק עליהם במעות אליתן להם פירות אחרות ולזה הסכים הרא"ש: כתב הטור בד"א כשפורע לו לבסוף המנה במעות דאז מיחזי כרבית אבל אם נותן לו חטים שוה מנה מותר ואפילו כשפורע לו מעות דוקא שאמר לו תחלה הריני מלוה מנה אבל אם אמר לו הלוני חטים מותר. כתב מיי' אע"פ שחכמים אסרוהו אם עבר ועשה כן מוליא ממנו מאחר שאפילו אבק רבית אין כאן והרמב"ן כתב שאבק רבית הוא ואין מוליאין לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה ולזה הסכים הרא"ש ואפילו לפי זה אם רולה לפרוע לו חטין מותר אלא שאין כופין לפרוע חטים כדי להוליא מידו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ומיהו רש"י ותוספות לא חלקו בין שעמיד לו חטין ביין או שזקף עליו אח"כ דמי חטין במלוה ופסק עליה יין: (ב) דנקיט בברייתא דרבי אושעיא כן נל"ק מיהו בתוס' בסוף פרקין גבי תן לי כזה או תן לי מעות משמע דדוקא נקיט הכי הואיל ודרך הלואה ע"ש: (ג) דבשביל כל סאה אנו רואין סאה שלו כאילו היא נתלוה למלוה מיד ואם שתיקר ברשותו אתיקר לי' יו"ד בסי' קסג סי"ג וסאה של לוה מיהא קיימת לעולם מה שאין במעמיד מלוה על גבי פירי דע"כ נפקו הנהו פירי מרשותיה *) דלוקם לרשותיה דמוכר:

*) נ"ל דמוכר לרשותיה דלוקח

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מתני': (ב) נ"ל וכדתני: (ג) נ"ב על כך אבל אם התנו מתחלה לקנות ממנו בפחות הרי זו:

הגהות חו"י

(א) חטים כן גי' הגמ' ורא"ש: (ב) יין עיין הגהות מהר"ס: (ג) באלפס של חו"י נקוד על אלו התיבות עד בהלואתו ונראה דלא גרים להו: (ד) עי' ברי"ף ב"ק רמז קפב: (ה) כי יין הוא דמי חטין:

הגהות מא"י

[א] שאין כצ"ל: [ב] נ"ב מקבל: [ג] נ"ב נמי אמרי': [ד] כדתני רב ספרא וכו' כצ"ל וכ"ב ל"ג כדאמר רב ספרא כו' הכי נמי כגון דאמר הלויני ל' דינרים וא"ל ל' דינרים אין לי חטים בל' דינרים יש לי וחזר ולקחם ממנו בדינר זהב אי אית לי' חמרא ללוה דיהיב ליה בל' דינרים פירא הוא דקא שקיל מיניה וכו": [ה] נ"ל יהב: [ו] נ"ב וכ"כ הרב המגיד ודוקא שלא התנו בתחלה ליתן לו בפחות שאל"כ ה"ז כמין רבית גמורה: [ז] שלש תי' אלו נ"ל מוקפים:

(ב) רבית גמורה כן דעת הרמב"ן ז"ל : רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו האי מאן דיהיב זוזי. הפוסק על הפירות עד שלא יצא השער הברור אלא שער שהוא סמוך לקציר שהלקוטות מוכרים בזול זה סאה וזה סאתים ותנן במתני' דאם יש לו מותר לפסוק ואע"פ שלא יצא השער דקתני [דף עב:] אם היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש : צריך לאיתחזויי אבי דרי. של מוכר כשהוא דש וזורה תבואתו בגורן ולהכי נקט [תרעא] חריפא (ג) לפי שאין פוסקין עליו אלא למי שיש לו גורן דלשער הברור פוסקין אף עם מי שאין לו : למאי אי למיקנא. למאי צריך לאיתחזויי אי למיקנא ממש שלא יוכל המוכר לחזור בו הא לא קני בהכי אא"כ משך : אי לקבולי עליה מי שפרע . אם יחזור : סמכא דעתיה. דכל חד וחד ויודע דעליה קא סמיך האי לוקח וסחורה מקוימת היא ואין דעתו לחזור הילכך אי הדר ביה מוכר איכא למלטייה במי שפרע : השתא דאמר איתחזויי למסמך דעתא הוא אפילו לא איתחזי אבי דרי נמי אלא אשכחיה בשוק לאחר זמן וא"ל חזי דעלך קא סמיכנא איכא מי שפרע: אמר ר"נ כללא דרביתא אגר נטר ליה . שכר המתנה שמוזיל גביה משום המתנה שמקדים לו המעות והמקח אין לו למוכר עכשיו : לקירא. למוכרי שעוה : ד' ד'. חלות שעוה : יהיבנא לך חמשא חמשא . לזמן פלוני ותקדים לי מעות עכשיו:איתנהו. אם יכנס בידו אבל איכס [ג] בעיר או אבד המפתח והוא רחוק למעות שרי דה"ל הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח דתנן במתני' דמותר: דאית ליה אשראי במתא. המוכר הזה אף הוא נותן מעות ופסק עם אחרים על שעוה : אמר רב נחמן האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה · דטעותא היא · וה"ה הרבה עשיריות או הרבה חמשיות תלינן בטעותא: אמר המחבר נ"ל דדוקא [ד] כשהם חמשיות או עשיריות מלומנמות שדרכם למנות חמשיות או עשיריות של דינרים כשמונים ממון הרבה ואין דרך למנות ב' ב' דינרים או ג' ג' ולתת סימן כמה שנים או ג' קא מני ע"כ וכתב הר"מ הלוי דכל היכא דאיכא למיתלי בטעותא תלינן: אי איכא תקיפא. קשה לב הוא שאינו רגיל לגמול חסדים ולתת מתנת חנם במה יתלה זה לעכבם בידו : מגזל גזליה · זה ימים רבים וזה לא ידע ועתה מלאו לבו להשיב : לא שקיל וטרי· לא נשא ונתן עמו מעולם: אמר רבא · קארי · דלועין : בני גרמידא · גדולות כאמה בכך וכך ותן לי עכשיו המעות כי עדיין קטנות הם: דממילא קא רבו · כדמפרש לקמן הלכך כאילו הוו גדלות עכשיו ברשותו חשבינן להו ושרי דאוזולי הוא דמוזיל גביה:ולרדות כוורתו· על שם שעשויות חלות ודבוקות מדופן אל דופן קרי ליה רדייה כרדיית פת מדובקת בתנור: מה שעיזי חולבות וכו' · בכך וכך זוזי אם מעט אם רב יגיעך : מותר. שהרי קבל עליו הפסד ושכר הילכך אפילו אם ימצא יותר משוי הדמים אין כאן אגר נטר דאי הוה בזול מדמיו נמי הוה שקיל: אבל אם אמר לו וכו' כך וכך · שיעור בכך וכך ואוזיל גביה בשכר הקדמת המעות אסור דאגר נטר ליה הוא: התם בגיזה וחלב וכו' · הילכך בשעת המכר אין המקח בידו והוי אגר נטר : אחביתא דחמרא · על חבית ידועה נותן לו : אם תקפה · אם תחמיץ: האי קרוב וכו' הוא · כיון דעל זה ממש נתן לו כמלא דאי תקפה נתבטל המקח והלואה היא זו *[ומה שמשתכר אי יקרא הוי אגר נטר ליה] דבשלמא אי לא הוי חבית ידועה הוה ליה כפוסקין על הפירות ביש לו שאילו נגנבו או נפסדו חייב המוכר באחריותן ואם פחתו או הותירו חייב להעמיד לו כדתניא בתוספתא בהדיא אם כן לא הוי בטול מקח והלואה [ה] [אלא מכר] ולא שייך למיסר מטעם קרוב לשכר ורחוק להפסד דהא דתניא (דף ע:) קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע בענין הלואה היא

חטים במנה וחזר ולקח ממנו בכ"ד סלע מותר ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית :

סג: רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו א האי מאן דיהיב זוזי אתרעא *)חריפא צריך לאיתחזויי בבי דרי למאי אי למיקנא [א] לא קני ואי לקבולי עליה מי שפרע כי לא מיתחזי נמי מקבל לעולם לקבולי עליה מי שפרע ומאן דיהב זוזי אתרעא לבי תרי תלתא יהיב אי מיתחזי ליה סמכא דעתיה ואי לא לא סמכא דעתיה א"ל אמינא אשכחת פירי דשפירי מדידי ושקלת א"ר אשי השתא דאמרת משום מיסמך דעתא הוא אפילו אשכחיה בשוקא וא"ל סמכא דעתיה · א"ר נחמן ב כללא דריביתא כל אגר נטר ליה אסור א"ר נחמן האי ג מאן דיהיב זוזי לקיראה וקא אזלן ד' ד' וא"ל יהיבנא לך ה' (א) איתנהו שרי ליתינהו אסור פשיטא לא צריכא דאית ליה אשראי במתא מהו דתימא כיון דאית ליה אשראי כעד שיבא בני או עד שאמצא מפתח דמי קמ"ל כיון דמחוסר גוביאנא כמאן דליתינהו דמיא ואמר ר"נ ד האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה ואישתכח טפייאתא אי בכדי שהדעת טועה מיחייב לאהדורי ואי לא מתנה הוא דיהיב ליה והיכי דמי בכדי שהדעת טועה *בעישוריאתא וחימושיאתא כגון שמצא תוספת חמשה או תוספת עשרה חייב להחזיר דאיכא למימר דילמא ה' ה' הוה מני או י' י' הוה מני וקא טעי בחדא י' או בחדא ה' אי נמי כגון דקא מני ה' ומנח חדא והדר מני ה' ומנח חדא לידע כמה ה' קא מני או כמהי' קא מני וטעה ועירבינהו להנהו סימאני בגויהו [ב] הלכך הוא מחייב לאהדורי דטעותא היא ואי לא מתנה הוא דיהיב ליה א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי איניש תקיפא דלא יהיב מתנה מאי אמר ליה דלמא מיגזל גזליה וקא מבלע ליה בחשבון דתניא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ואי איניש מעלמא דלא שקל וטרא בהדיה מאי אמר ליה דילמא איניש אחרינא גזליה ואמר ליה זיל אוזיף ליה לפלניא ואבלע ליה בחשבון ° אמר רבא האי מאן ה דיהיב זוזי לגינאה (ג) וקא אזלי עשרה קארי בזוזא בני זרתא וא"ל יהיבנא לך בני גרמידא גרמידא כיון דממילא קא רבו שפיר דמי ואי קשיא לך הא דתניא ב ההולך לחלוב את עיזיו ולגזוז את רחליו ולרדות את כוורתו מצאו חבירו ואמר לו מה שעיזי חולבות מכור לך מה שרחילי גוזזות מכור לך מה שכוורתי רודה מכור לך מותר אבל אם אמר לו מה שעיזי חולבות כך וכך בכך וכך מכור לך או מה שרחילי גוזזות כך וכך בכך וכך מכור לך או מה שכוורתי רודה כך וכך בכך וכך מכור לך אסור ואע"ג דממילא קא רבו כיון דליתינהו בההיא שעתא אסור התם לאו מיניה קא רבו דשקלי ליה להאי חלב וגיזה ואתי אחריני הבא קארי מיניה קא רבו דאי שקלית ליה להאי קארי לא אתי אחרינא וכד שביק ליה התם לית ליה ללוה פסידא בגויה הלכך שפיר דמי אמר אביי שרי ליה ו לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוזי דמי חביתא אי תקפה (א) תקפה ברשותך ואי יקרא או זילא ברשותי אמר ליה רב שרביא לאביי *האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא אמר ליה

*) בכל דפו"י ליתא לתי' חריפא .

כיון

רש"י

וחזר ולקח ממנו בכ"ד סלעים · דאוזיל גביה סלע שהמנה כ"ה סלעים והוא היה דחוק למעות שלא היה יכול להמתין ליום השוק : מותר · שהרי לא העלה לו דמי החטין יותר מדמיהן בשכר המתנת מעות והאי הוא דאוזיל גביה : האי מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא · הפוסק על הפירות עד שלא יצא השער הברור אלא השער שהוא סמוך לקציר שהלקוטות מוכרין בזול זה סאה וזה סאתים ותנן במתני' אם יש לו מותר אע"פ שלא יצא שער שבשוק : צריך הלוקח לאיתחזויי אבי דרי · דמוכר כשדש וזורה תבואתו בגורן : למאי צריך · לאיתחזויי אבי דרי : אי למקני · שלא יוכל הלה שמוכר לחזור בו : הא לא קני בהכי · אא"כ משיך : אי לקבולי עליה · מוכר מי שפרע אם יחזור : סמכא דעתיה · דכל חד וחד ידע דעליה סמיך האי לוקח והסחורה קיימת ואין דעתו לחזור הלכך אי הדר ביה מוכר קאי במי שפרע : השתא דאמרת האי איתחזויי סמכא דעתא הוא · אפי' לא איתחזי אבי דרי נמי אלא אשכחיה לאחר זמן וא"ל חזי דעלך סמיכנא איכא מי שפרע: אגר נטר ליה · שכר המתנת מעות אוזיל מוזיל גביה משום המתנה שמקדים לו מעות והמקח אין לו למוכר עכשיו אסור:לקיראה · מוכרי שעוה : יהבינן לך חמשא · לזמן פלוני והקדים לו המעות עכשיו : איתנהו · אם יש לו שעוה אף שאינו עתה בעיר : או שאבד המפתח · דתנן במתני' דשרי : דאית ליה אשראי במתא · המוכר הזה אף הוא הנותן מעות ופוסק עם אחרים על שעוה : ואשכח בהו טופיינא · זה שקיבל סד. המעות מצא בהן יותר ממה שאמר לו חבירו: אם בכדי שהדעת טועה · דאיכא למימר טעה המלוה בחשבון ולא ידע בהן חייב זה להחזיר לו : בעישורייאתא וחומשייאתא · אם יש לחלק המעות העודפים להוציאם עשר עשר או ה' ה' ואין אחת או שתים עודפות שאין באין לכלל ה' י"ל שטעה בחשבון אם עשורייתא ניהו טעה בין כ' למ' או בין מ' לנ' ואם איכן עשורייתא ויש חמישית יש שהיו רגילין למנות ה' ה' ואם עודפות הרבה כגון כ' וה' טעה בעשיריות ויש כאן טעות כ' בדילוג אחד וכה' העודפות טעה בין ג' לד' (א) או אם עודפות ס"ו או כ"ה טעה ג"פ או ה"פ בחשבון של ה' ה' · אבל אם עודפות על החמישיות א' או ב' או ג' או ד' שאין מגיעות לה' אמרינן דלא טעה וכולה מתנה : ואי איכא תקיפא · הוא זה שנתנה לו שהוא קשה שאינו רגיל לגמול ג"ח ולתת מתנת חנם : מאי · כלומר במה יתלה זה לעכבם בידו כיון דליכא למימר שטעה בחשבון : אמרינן מיגזל גזיל · זה ימים רבים וזה לא ידע ועתה מלאו לבו להשיב : דלא שקיל וטרי · שלא נשא ונתן עמו מעולם: יהבינא לך · לאחר זמן : בני גרמידא · אמה אמה יהיבנא : לרדות · חלות דבש מכוורתו : מה שעיזי חולבות מכור לך · בכך וכך זוז אם רב אם מעט יגיעך : מותר · כי קבל עליו שכר והפסד ולכך אם ימצא יותר מכדי הדמים ליכא אגר נטר דאי הוה בזיל נמי הוה שקיל : אבל אמר לו מה שעיזי חולבות כך בכך וכך · ואוזיל גביה משום הקדמת מעות אסור : לאו מיניה קא רבו · הלב הבא לאחר זמן אינו גדל מן החלב שהיה בבהמה בשעת המכר דהא כי שקיל האי לגמרי אתא אחר אבל הכא הנוסף מן הדלועין ונעשות גדולות מיניה קא רבו מכח הקטנות הוא בא והקטנות כבר היו בשעת מכר:דמי חביתא · עבור חבית יין שבידו : אם תקפה · אם תחמיץ : קרוב לשכר · אם יתייקר ורחוק להפסד

א מיי' פרק ג מהל' מכירה טור יו"ד סימן קעה :

ב מיי' פרק ה מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קצ טור יו"ד סימן קסג :

ג מיי' פ"ט שם סמג שם טור יו"ד סי' קעג :

ד מיי' פרק ד שם סמג שם טור חו"מ סי' רלב :

ה מיי' פרק ט שם טור יו"ד סימן קעג :

ו מיי' פרק ח שם סמג לאוין קצ טור יו"ד סימן קעג :

הגהות הב"ח
(א) גמ' כ"ב ה': (ג) נ"ב אקרי:

הגהות הגר"א
(א) עי' תוס' [illegible]

הגהות מא"י
[illegible]

א כתב הטור ואם עשה שליח לפסוק והשליח לא פי' ליתן כשער הזול וכו' [illegible]

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) כלומר בין ג' חומשיות וד' חומשיות וקטעות של כ' בדלוג א' שהבליע עשר חומשיות בבת אחת כגון בין כ' למ' [ו] או בין מ' לנ' והיינו טעה בעשיריות שאמר רש"י ר"ל עשר חומשיות ובמנין של ה' ה' מיירי או שמא רוצה בו רש"י יש דרכו למנות בשתיקן ששוס גדול מונה בעשיריות והבליע חמש עשיריות בבת אחת כגון בין כ' למ"ה או בין מ"ה בדלוג

נ"ל דבחמש העודפות איכא למתלי שמנה ששם קטן בהומשיות וטעה בין ג' חומשיות לד' ועוד רבותא אחריתי פרש"י שאם עודפות ע"ו או כ"ה תלינן נמי שטעה ג' פעמים או ה' פעמים בחשבון של חמש חמש וזהו נמי שכתוב בנימוקי יוסף ע"ש הר"מ הלוי דכל היכא דאיכא למתלי בטעות תלינן:(ב) ומשמע רבית גמורה רבית קצוצה כן נל"ק לפרש ולהגיה לדעת הנ"י אבל באשר"י פי' בהדיא שהרמב"ן ז"ל אבק רבית חשיב ליה ואין מוציאין מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה מדמוקי ליה אביי ברבית דרבנן דקתני במתני' בהא דר' חייא אלמא דכוותה הוא ואע"פ שנדחית אוקימתא דאביי סברתו לא נדחית : (ג) פי' דלא ה"ל למינקט אלא האי מאן דיהיב זוזי לבי תרי תלתא צריך

ואם בחבית ידוע מיירי כי הכא הוה קרוב לשכר אי יוקרא ואי תקפה רחוק להפסד שהרי אין אחריות המקח עליו אלא אדרבה נתבטל גמלא שלא היה מכר אלא מעות הלואה וקירוב השכר רבית הוא : כיון דמקבל עליה זילא . הא אפשר דזל ופסיד הילכך קרוב לזה וכו' כן העלה הרשב"א ז"ל : **מתני'** המלוה את חבירו · אע"פ שאמרו בב"ק פ"ב (דף כא·) א"צ להעלות לו שכר אע"ג דשלא מדעתו ודאי דהא לא אמר ליה שידור בה בחנם דכיון דאוקימנא לה *) בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דבעל החצר לאו מידי חסר דבלאו הכי לא הוה מוגר לה והדר בו לאו מידי נר מצוה

כיון דקא מקבל עליה זילא ויוקרא קרוב לזה ולזה הוא : **מתני'** [א] המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית : *מרבין על השכר ואין מרבין על המכר ביצד השכיר לו את החצר ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה ואם של חדש בחדש סלע (א) בחדש מותר מכר לו את השדה ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי (ג) היא לך באלף זוז ואם לגורן בי"ב מנה אסור : **גמ'** *א"ר יוסף בר מניומי אר"נ אע"פ שאמרו הדר בחצר של חברו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר ואפילו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר איכא דאמרי א"ר יוסף בר מניומי אר"נ אע"פ שאמרו הדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלויני ודור בחצרי צריך להעלות לו שכר מאן דאמר הלוהו כל שכן הלויני ומאן דאמר הלויני אבל הלוהו לא מ"ט כיון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה לית לן בה והילכתא כלישנא קמא דאפילו הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר אבל להוציא ממנו בדיינין בהלויני ודר בחצירי מפקינן מיניה אגרא דהויא לה רבית קצוצה אבל הלוהו ודר בחצרו דלאו אדעתא דהכי אוזפיה אבק רבית היא ואינה יוצאה בדיינין (א) דהויא ליה כרבית מוקדמת ורבית מאוחרת ולא תימא דהני מילי היכא דפרע ליה זוזי דאוזפיה והדר קא תבע באגר ביתיה אלא אפילו קא תבע ליה מיקמי דלפרעיה לא מחייבינן ליה לנבויי ליה שיעור אגר ביתיה כדאמרינן לקמן (ב) *אמר רב אשי השתא דאמרת אבל טפי לא מפקינן מיניה אבל שיעור זוזי נמי לא מסלקינן ליה בלא זוזי מ"ט כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא°) (ג) רב יוסף בר חמא הוה תקיף בעבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועביד בהו עיבידתא א"ל רבא בריה מאי טעמא עבד מר הכי אמר ליה אנא כרב נחמן סבירא לי דאמר רב נחמן עבדא נהום כריסיה לא שוי אמר ליה אימור דאמר ר"נ כגון דארו עבדיה דמרקיד ביני כובי עברי אחריני דמעבד עבדי מי אמר א"ל אנא כי הא סבירא לי דאמר רב דניאל בר רב קטינא א"ר ב התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור מ"ט

o) [דף צח ע"ב]

רש"י

להפסד דאי תקפה ותניא לקמן קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע דשקיל רבית דכיון דאין מקבל עליה אחריות המקח נמצא שאין זה מכר והמעות הלואה הם אצלו וקריבת השכר מחמת זה הוא רבית: **מתני'** מרבין על השכר · בשכר המתנת מעות השכירות : ואין מרבין על המכר · בשכר המתנת דמי המקח וטעמא מפרש בגמרא : ואם של חדש בחדש · ואם תתן שכר כל חדש בחדשו שלא תקדים לי שכר כל השנה ביחד תתן לי סלע בחדש : ואם לגורן · ואם אמתין לך לגורן שתמכור תבואתך ותתן לי מעותי בי"ב מנה אסור : **גמ'** אע"פ שאמרו · בפ"ב דב"ק אינו חייב להעלות לו שכר ואוקימנא בחצר דלא קיימא לאגרא והאי גברא דדר בו עביד למיגר בית לדירתו דהוה זה נהנה וזה לא חסר : ואפילו בחצר דלא קיימא לאגרא · ואינו חסר ובגברא דלא עביד למיגר וזה אינו נהנה דבלאו זה הוא לא מוגרה שיש לו בית אחר אפ"ה מיחזי כמו רבית (ד) ומכאן משמע שאסור לגוות על בית ולדור בו אפי' בנכייתא כדתנן לא ישכור הימנו בפחות ולא דמי למשכון כרם דהתם זימנין דלא שקיל מידי מן הכרם ואפ"ה מנכה ליה והוי כקונה הפירות [א] על הספק אבל בבית נהנה תמיד ואין כאן ספק נמצא שוכרה בפחות : מ"ד הלוהו · ולא קאן ע"מ לדור ואפ"ה אסור : כ"ש הלויני · דקן ליה דירת בית בתורת רבית : אבל הלוהו לא · (ה) ושרי ומתני' בדקן ליה בשעת מתן מעות או לאחר כך: אבל טפי ממה שהלווהו לא מפקינן מיניה המותר דהוי אבק רבית : בלא זוזי · כלומר שיתן לו מה שהלווהו : תקיף בעבדי דאינשי דמסיק בהו · היה מחזיק בעבדי בעלי חובות שלו ותופס לעשות מלאכתו: נהום כריסיה · להם מאכלו והריני זכו ביום מלאכתו : דרי עבדיה · כך שמו : דמרקיד בי כובי · ליצן היה ומשחק

נמוקי יוסף

ואם בחבית ידוע מיירי כי הכא הוה קרוב שלא היה מכר אלא מעות הלואה וקירוב ה הרשב"א ז"ל : **מתני'** המלוה את חב אמר ליה שידור בה בחנם דכיון דאוקימנ לא הוה מוגר לה והדר בו לאו מידי נר

שקיל ולא נהנה בה דהא לא עביד למיגר אלא משכח הוה שכיחא ליה אחריתי בחנם פטור : הלוהו ודר בחצרו וכו' · דאע"ג דלאו מידי חסר ולאו מידי שקיל כדמסיק ביה זוזי מחזי כרבית וא"ת הכא אמרינן דלא ישכור ממנו בפחות וא"כ היכי שריא משכנתא בנכייתא ויש מתרצין דמשכונא (דף סח·) דשכונה גביה שאני דגופו של קרקע קנוי לו כזביני מה שאין כן בהלוהו ודר בחצרו שלא על אותה חצר הלוהו אלא על אמונתו הלוהו ועוד יש מתרצין דמשכנתא כיון דמנכי ליה מדמי המשכונא בין עושה פירות בין לאו ואפשר שכל חובו כלה בנכייתא זה מותר אבל הלוהו ודר בחצרו הקרן קיים בחובו אלא שהוא פורע לו מכיסו ממקום אחר והילכך אסור דהוה ליה כרבית וכן דעת הרשב"א ז"ל ולא נראה לו לחלק בין בית לשדה ולומר דלא שרינן בנכייתא אלא שדה או כרם שאין הפירות ברורין לבא אבל חצר ובית שהפירות הם ברורים על כל פנים לא אלא דעתו ז"ל דאף בחצר ובית שריא נכייתא [וזו היא דעת ר"ת בתוס'] : צריך להעלות לו שכר · פי' הרמב"ן ז"ל בעודו דר שם אבל אם כבר דר שם ויצא לא מיבעיא דלא מפקינן מיניה השכר כיון דלאו מידי חסר ולאו מידי שקיל אלא אפילו בא לצאת ידי שמים לא צריך דהא לא אסרינן אלא משום דמחזי כרבית דאפילו אבק רבית אינו והכי אשכחן בעובדא דרב יוסף בר חמא דלקמן דאמר הדרי בי מלהשתמש בעני' כזה דלאו מידי חסר ולאו מידי שקיל ולא ניכה להו כדי מאי דאישתמש וכתב הרשב"א ז"ל דנכון הוא ודעתם ז"ל דכן הדין אפילו בהלויני ודור דאף על גב דאדעתא דהכי אוזפיה מדקאמרינן כל שכן הלויני מוכח בהדיא דבכהאי גוונא דמחייב בהלוהו מחייב בהלויני וכל שכן אבל בטפי לא ואי חצר דקיימא לאגרא הוא הוי רבית קצוצה כשאמר הלויני ודור לאדעתא דהכי אוזפיה (א) אבל הלוהו ודר בחצרו דלאו אדעתא דהכי אוזפיה הוי אבק רבית ואינה יוצאה בדיינים ומיהו אם הגיע זמן ההלואה ואמר לוה למלוה הרויח לי זמן ודור בחצרי אז הוי רבית קצוצה שאין הפרש בין קצץ לו בשעת הלואה בין קצץ לו לאחר הלואה מחמת הרווחת זמן זה דעת הרשב"א ז"ל (ב) ושלא כדעת הרמב"ם ז"ל שכתב הורו רבותי שהמלוה את חבירו ולאחר זמן תבע את חובו ואמר לו הלוה דור בחצרי עד שאחזיר לך חובך הרי זה אבק רבית לפי שלא קצץ בשעת הלואה וכתיב לא תתן לו בנשך וכבר השיגו הראב"ד ז"ל וז"ל אמר אברהם חיי ראשי לא יפה הורו שאם הגיע זמן הפרעון והרווח ליה זמן משום ההוא דירה כשעת מתן מעות דמיא עד כאן : כתב הרי"ף ז"ל דהא דבהלוהו ודר בחצרו דלא קיימא לאגרא דאמרן דלא הוי רבית קצוצה ולא מפקינן מיניה בדיינין אפי' אם תבעו מיקמי דליפרעיה לחובתיה אין כח ביד הלוה לנכות לו שיעור אגר ביתיה ולכן נמי לא מחייבינן ליה לנבויי משום דקי"ל כרב אשי דאמר כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא : **רב** יוסף בר חמא תקיף עבדי וכו' · מחזיק בעבדיהם של בעלי חובות שלו וכופן לעשות מלאכתם : נהום כריסיה · לחם מאכלו והריני זנם ביום מלאכתם : דרו עבדיה . כך שמו : דמרקד בי כובי

[illegible]

וקלקלה ופיתחה אם אינן עומדין להשכיר אפילו נטלן על דעת שיתן בהן שכר דינו כגזלן כיון שאין דעת בעלים להשכיר ואינו משלם רק מה שקלקל אבל לא השכירות ואפילו השכירות גדול מפחתה כך כתבו מ"מ פ"ג מ וטור חו"מ סימן שס"ג והר"ן בשם הרמ"ה יהיב טעמא אחרינא וז"ל דאפילו נהית בה בתורת אגרא לא משלם אגרא אלא כדקיימא לאגרא וטעמא משום דזה נהנה וזה אינו חסר וכו' ע"כ ונראה בעיני דזה הטעם אינו דתינח היכא שלא בעלה מגזלתה בעלים אבל בעלה ממלאכת בעלים היאך אתה קורא זה נהנה וזה אינו חסר ולדידיה א"כ לפי טעמו בשביל [ממלאכת] בעלים לשלם אגרא אבל כי אמרת דטעם הפטור הוא משום או הוי פטור בכל ענין אפילו בטלם ממלאכתן כדאמרינן בסמוך דבמידי דמטלטלי פטור הגזלן מן השכירות ונראה לענ"ד דהא דמשלם פחת שפחתה וקלקלה היינו דוקא אם הקלקול והפחת הם אבל אם הקלקול והפחת הם בענין דהדרי פטור הגזלן מן הכל דהא קי"ל כל כחש ופחת דהדר מצי א"ל הרי שלך לפניך והיינו עובדא דר"כ דלעיל ואם הבהמה או הספינה או המטלטלין שתקף ועשה בהו עומד וזה טועל על דעת לשלם השכירות וקלקל או תלוי ברצון הבעלים הואיל וירד שלא ברשות כדאיתא פרק הגוזל קמא ואין לדמות נדון זה לדר בחצר חבירו שלא מדעתו דהתם קרקע הוא דלא שייך ביה גזלה כלל מה שאי

חדושי אנשי שם

להתחוויי כו' אלא לאשמועינן דכיון לו איירי דוקא דטעמא הוי דאי לא אתחזי ליה ולא א"ל מאי א"ל מוכר ללוקח אמינא אסכתא פיגי דספירי מדידי :

מהר"ם (א) ורב אלפס נמי בהאי חצר דקיימא לאגרא מיירי דהוי רבית קצוצה בהלואתו ולא בחצר דלעיל מיניה לאגרא וגברא דלא עביד למיגר. הסר"י: (ב) וכן פרש"י למ"ד הלויני ומתני' בדקצץ או בשעת מתן מעות

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור המלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם מה שכתב בזה הרי"ף ז"ל אינו מאור ומדברי ה"ר אפרים ז"ל מתברר וכו' : **אמר** הכותב יפה כוון ה"ר אפרים ז"ל בזו שהדעת נוטה כדבריו דהא אילו בגזלם דר בגווה לית ליה אגרא מיניה ולא כלום ואפילו הפס מדידיה כ"ש באבק רבית הכי נמי אמרינן רבית יוצאה מדין גזלה קאמרינן דחשיב גזל מדאסריה רחמנא א"כ רבנן והכא ליכא גזל ודין ממון ואפי' בכלים ואע"ג בהלוהו ולא משמע תורת רבית כמדת סדום זה נהנה וזה לא חסר והכי נמי משמע לקמן בהלוהו גבי רב יוסף דא"ל נבריה הדרי בי אלמא לא מחייב לאהדורי מידי דהא לא שקיל מיניה דמי

המאור הגדול

המלוה את חבירו לא יזור בחצירו חנם . מה שכתב בזה הרי"ף ז"ל אינו מחוור ומדברי ה"ר אפרים ז"ל מתברר הדין כהוגן סוגית השמועות וההלכות אע"פ שיש בכלל דבריו דברים צריכין תיקון דאיהו אמר בחצר דלא קיימא לאגרא לא מחייבינן ליה מדינא ביון דבעלמא לא ולדידי

שלטי הגבורים

כדי שיקדים לו המעות וכן כורתי הזמורות אסור להקדים להם מעות בשביל הזמורות כדי שימכרו בזול : כתב מיי' חבית של יין ששוה עתה דינר ומכר בשנים עד זמן הקיץ אם תארע תקלה בה שתהיה ברשות המוכר עד שימכרה הלוקח ה"ז מותר שאם אבדה או נשברה אין משלם לו כלום ואם לא מצא למוכרה ולהרויח בה היה לו להחזירה לבעלים וכן אם מכר לו בשנים ואמר לו היתר על השנים יהיה שכרך בשביל שאתה מיטפל למוכרה ואם לא תמצא למוכרם כמו שתרצה החזיר לי מותר אע"פ שאם אבדה או נגנבה או החמיצה תהיה ברשות הלוקח ע"כ:

וכתב סמג דוקא תגירו אבל סוס וכליו הרגיל להשאילו מותר וכתב הרמב"ן דוקא לכתחלה שבא לדור בו אבל אם דר בו כבר כיון דחצר לא קיימא לאגרא אפילו הוא גברא דעביד למיגר אם הלוהו ודר בו אין כאן שום צד רבית ואפי' לצאת ידי שמים א"צ לתת לו ומ"מ אם א"ל הלויני ודור בחצרי הוי אבק רבית ולא מפקינן ובחצר דקיימא לאגרא אם אמר לו הלויני ודור בחצרי הוי רבית קצוצה והלוהו ודר בו הוי אבק רבית ומיי' כתב דאפילו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר אם הלוהו ודר בו הוי אבק רבית והרא"ש הסכים לדברי הרמב"ן והלויני ודור בחצרי דהוי רבית קצוצה אי קיימא לאגרא ואבק רבית אי לא קיימא לאגרא אין חילוק בין אם אומר כן בשעת הלואה או לאחר הלואה שאין חילוק בין קצץ בשעת הלואה להרויח לו זמן אחר ההלואה בשביל שמתנת המעות ומיי' חלק שכתב הורו רבותי שהמלוה לחבירו ולאחר זמן תבע חובו ואמר הלוה דור בחצרי עד שאפרע לך חובך ה"ז אבק רבית לפי שלא קצץ בשעת ההלואה ורש"י פי' שאין חילוק ומיהו דוקא שא"ל כן בשעה שמרויח לו הזמן אבל אם כבר הרויח לו הזמן ובא בתוך הזמן ואמר דור בחצרי בשכר מעותיך שהן בטלי' אצלי לא הוי אלא רבית מאוחרת א"כ י"ל דלא מקרי רבית מאוחרת אלא כמה שנותן לו לאחר שפרעו אבל כיון שאומר לו כן בעוד שהוא חייב לו אסור ובהלוהו ודר בחצירו שהוא אבק רבית לדעת מיי' אפילו אי לא קיימא לאגרא ולדעת הרמב"ן בקיימא לאגרא והר"ל אפרים חלק על רבינו בזה וכתב כיון שלא פרעו מנכין לו שיעור השכירות מעיקר החוב ולזה הסכים הרא"ש :

עין משפט / הגהות

א מיי' פרק [illegible] מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קצג טוש"ע יו"ד סימן קסו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל מחוק : (ג) נ"ב [illegible]

הגהות הרו"א

(א) אפי' בחצר דקיימא לאגרא. ודעת הרמב"ן דגם מ"מ [illegible] הלויני ודור בחצירי הוי רבית דוקא לאגרא וגם קיימא לאגרא ודר אפי' רבית [illegible]

הגהות מא"י

[א] [illegible] בנכייתא

כובי · ליצן היה ומשחק בחנויות לשתות : דלא נסתריה · שלא ירגיל להיות בטל ויתעללו : הדרי ביה . הא כתבנו לעיל [א] דמ"מ לא אמר דמנכה להו כדי מאי דאשתמש בהו : **אמר** אביי האי מאן דמסיק ביה זוזא · מי שנותן לחברו רבית ופורע לו בפירות ונותנין ארבעה קבין בזוז בשוק והוא נותן לו בעד זוז של רבית שחייב לו חמשה קבין : כי מפקינן . דקיימא לן כר' אלעזר דאמר (דף סא:) רבית קצוצה יוצאה בדיינים : רבא אמר · וקי"ל כוותיה הילכך חמשה מפקינן מיניה ולאו למימרא שיתבטל המקח ויחזרו הפירות לבעליו מפני שנעשה

רש"י

בחנות לשתות יין : דלא ניסתרו עבדיה · שלא יהא מורגל להיות בטל ומתעלל : כי מפקינן מיניה · הרבית שלקח כרבי אלעזר דאמר רבית קצוצה יוצאה בדיינין : לימא ליה כי אגירנא אגא · כששכרתי את החצר בדמים יקרים הללו : דהוי משתרשי לי · שהמעות היו באים לי בריוח : שכירות אינה משתלמת · מן הדין אלא לבסוף הזמן הלכך כי שקיל סלע מיניה להדש דהוו י"ב סלעים לשנה אין זה שכר המתנת מעות כי לא נתחייב בשכירות עד סוף החדש והאי דא"ל אם מעכשיו הרי היא לך בעשר סלעים אי הוה מקדים ליה הוה מחיל ליה מדמי השכירות והוי מוגר ליה בפחות משוויו אבל סיפא גבי מכר משמשך מקח דינו לתת המעות וכי אמר ליה אם תתן מעכשיו הרי הוא לך באלף זוז הן דמיה וכי (ד) מספי ליה שכר המתנה הוא לגורן : בדקו בה · חפשו אחר טעם הדבר עד שמצאו סמך מקרא דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף: טרשא· למכור סחורה בהמתנה יותר מדמיה ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשיו הרי הוא בפחות אלא ימכור סתם בכך וכך ליום פלוני : קץ ליה· אם מעכשיו הרי הוא בפחות דבהדיא פירש לו שכר המתנה הוא נוטל: טרשא דידי · היה עושה שכר תמרים ומוכר בתשרי בזמן הזול כשער היוקר בניסן וממתין עד ניסן : שכראי לא פסיד · אינו מתקלקל והייתי יכול להצניעו עד

תורה אור

מ"ט *דניחא ליה דלא ניסתרו עבדיה א"ל[דף סח.] הני מילי היכא דלא מסיק ביה זוזי מר כיון דמסיק ביה זוזי מיחזי כרבית דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר א"ל הדרי בי אמר אביי האי *מאן דמסיק (ארבע) זוזי דרביתא בחבריה וקא אזלי היטי ארבעה גריוי (א) בשוקא ויהיב ליה איהו חמשה כי מפקינן מיניה ארבעה מפקינן מיני' ואידך אוזולי הוא דזיל גביה רבא אמר חמשה מפקינן מיניה דבתורת רביתא אתאי לידיה והלכתא כרבא וכן מאן דמסיק בחבריה [ארבע] זוזי דרביתא ויהב ליה גלימא בגוייהו כי מפקינן מיניה גלימא מפקינן מיניה מ"ט כי היכי (א) דלא לימרו גלימא דמיכסי וקאי גלימא דרביתא הוא אמר רבא האי מאן דמסיק תריסר זוזי דרביתא בחבריה ואוגר ליה חצר דמיתגרא בעשרה בתריסר כי מפקינן מיניה תריסר מפקינן מיניה א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ולימא ליה כי אגירנא הכי דהוה קא משתרשי לי השתא דלא קא משתרשי לי כי דאגרי כ"ע הוא דאגרנא א"ל לא משום דאמרי ליה סברת וקבילת : מרבין [ב]על השכר ואין מרבין על המכר וכו' : מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף והאי כיון דלא מטי זימניה למיגבא לאו אגר נטר ליה הוא *[מישוא הוא] דשויא הכי והאי דקאמר ליה אם מעכשיו אתה נותן לי (ב) היא שלך בעשרה סלעים לשנה אוזולי הוא דקא מוזיל גביה וסיפא [ג]כיון דזביני נינהו בעי למשקל זוזי מהשתא הלכך אגר נטר ליה הוא ואסור : תוספתא *הלוקח מכר מחבירו על מנת ליתן לו מיכן ועד י"ב חדש רשאי שיאמר לו תן לי מיד בפחות (ב) ואינו חושש משום רבית ירושלמי *תני יש דברים שהן כמו רבית ומותרין (ובתחלה) כיצד לוקח אדם שטרותיו של חברו ומלוותו של חברו בפחות ואינו חושש משום רבית אמר רבא דקו בה רבנן בהא מילתא ואוקמוה אקרא °כשכיר שנה בשנה יהיה עמך שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא לשנה אחרת °) (א) *(אמר ר"נ [ה]טרשא שרי (ג) איתביה רב (ג) חמא אם לגורן בשנים עשר מנה אסור התם קץ ליה הכא לא קץ ליה) א"ר פפא טרשא דידי שרי מאי טעמא שיכראי לא פסיד וזוזי

ס) [דף צט ע"א]

נר מצוה

המקח באיסור שכל היכא שנקנה כראוי כדרך הקניה אין האיסור מבטל הקניה אם האחר רוצה [ובלבד שיסלק את האיסור] וגם באבק רבית לא יתן לו המוכר אלא כפי ההיתר ונמצא שהאיסור כמי מסולק הוא והכי משמע מדאמרינן הכא [בגמרא איכא דאביי גבי גלימא] ארבע' מפקינן מיניה גלימא לא מפקינן מיניה ורבא נמי לא פליג אלא משום לזות שפתים והכי נמי דייק [ב]ליסנא דהא דא"ל הא סברת וקבילת זהו דעת הרשב"א וכן כתב הגאון רבינו האי ז"ל בתשובה דהיכא דאיכא איסורא דאוסיף בדמיה משום אגר נטר ליה לא בטלן זביני דלא קנסינן היתירא אטו איסורא אלמא דאע"ג שפוסק על הפירות עד שלא יצא השער או פסק אחר באיסור אין אחד מהם יכול לומר הפסק שפסקנו אינו קיים אחר שנעשה באיסור אלא יתן לו כפי שער שיהיה בו היתר ומיהו אם נתן המעות על פסק של איסור דהשתא אין המקח נגמר אלא עומד במי שפרע לא לייטינן ליה על שאינו מקיים דבריו כיון שעיקרן דברי איסור הן ונמצא שהמקח בזה בטל הוא זה דעת הגאון ז"ל *)ע"כ בתשוב' הלכך חמשה מפקינן הפירות עצמם אם שניהם מסכימין בו או אם הא' רוצה יתן שוה החמשה במעות : גלימא לא מפקינן · ומקחו קיים וקלילת הרבית יחזיר לבעליו : (*דלתו לי זוזי מעלמא) . בריוח היו באולי:[**פיסקא**]מרבין על השכר· ומות' לומר לשוכר תולי עכשיו השכירו' ואניחהו לך בפחות ואם לא תתן לי עכשיו תרבה לי שכרי ושכר המתנה הוא זה אבל שכר המתנה במכר אסור : שכירות אינה משתלמת מן הדין אלא בסוף הזמן הילכך ליתא שכר המתנה ואע"פ דקי"ל בקדושין (ד' מח·) ובמס' ע"ז (דף יט:) דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף היינו לומר שבכל יום ויום מרויח [בשכר] כנגד יום :

אוזולי הוא דקא מוזלי אי הוה מקדים ליה וכן הדין במכר דאילו מכר את השדה בי"ב מנה לגורן ואחר שנגמר המקח וזכה בו לוקח רשאי המוכר לומר לו תן לי אלף זוז עכשיו שאף מכר זה כיון שלא היה משתלם עד הגורן אוזלי הוא דמוזיל גביה משום שיפרע לו מיד וכ"כ הרי"ף ז"ל דאיתא בתוספתא ובירושלמי תני יש דברים שהם כמו רבית ומותרין לכתחלה כילד לוקח אדם הלואתו של חבירו ושטרותיו בפחות אינו חושש וה"כ איתא בהום' : בעי למשקל זוזי מהשתא· בשעה שמשך המקח ומה שתובע לו עכשיו הוא שוויו ודמיו שהרי דינו ליתן לו מעותיו על כרחו הילכך כי ממתין עליהן לגורן ביותר שכר המתנה הוא : דייקו בה רבנן · חפשו אחר הדבר עד שמלאו בה מקרא לסמך דאין תשלומי שכירות אלא לבסוף: (ב) טרשא (דידי) שריא· שהיה מוכר בהמתנה ביותר מדמיה אלא שלא היה מפרש אם מעכשיו בכך אלא לאחר זמן בכך בלבד והאי דקאמר במתני' דאסור משום שהיה קוצץ גם בתחלה ופסק רבינו האי גאון [ג] כוותיה ור"ת ז"ל נמי פסק כוותיה והא דפסקינן הלכתא כטרשא דרב חמא ולא פסקינן נמי כרב נחמן היינו משום דרב חמא קאי עליה דרב פפא ודוגמתה היא כדפריסית בסמוך ומשום דלית הלכתא כרב פפא אע"פ דדמיא להא דרב חמא קאמר הכי לפסוק כרב חמא כדי לאפוקי מדרב פפא ומש"ה נקט רב חמא טרשא דידי ודאי שרי כלומר אבל לא הסיא דרב פפא והכי נמי משמע ממסקנא לקמן (דף סח·) לית הלכתא כטרשי פפונאי ולא אמרינן כטרשא נחמנאי וכתב הרשב"א ז"ל ונראה טעמא דמילתא משום דדרך מקח וממכר הוא וכל כיוצא בזה ליכא איסורא דאורייתא וכדי שלא תנעול דלת בפני לוקחין ומוכרין הקלו בו ואם תאמר והיכי שרינן היכא שלא קצן בתחלה אף על פי שקצן בסוף והא אמרינן בירושלמי (הלכה ו) רבי חייא

*) בכל ספרי אלפסי הישנים הגי' ג"כ בתשובה

רבה

שלטי הגבורים

במטלטלין דגזלין הן ואין חילוק בין ירד לכן בתורת גזלה בין ירד לכן בתורת שאלה בכל ענין הוי דינו כגזלן דהא השואל שלא מדעת בעלים גזלן הוי הלכך כל שלא ירד אדעתא דשכירות הוי גזלן אפילו ירד בתורת שואל . וכתב הטור ח"מ סי' שס"ג בשם הרמ"ה וז"ל ה"מ שעושה בה מלאכה הוא בעצמו אבל השכירום לאחר אע"פ שנכנס בתורת גזלנות כיון דקיימא לאגרא השוכר מן הגזלן צריך ליתן השכירות לבעלים שעדיין לא קנאה הגזלן קנין גמור אלא להתחייב באונסים נמצא כשמטל הגזלן השכר מן השוכר ממון שנגזל הוא נוטל וצריך להחזירו לו עכ"ל והכי הביא דבריו אלו בפסקיו לפסק הלכה ואני בעניותי לא ידעתי מה חילוק יש בין עביד איהו בה מלאכה בין הרווית הוא בגזילה זו ע"י אחרים הא כל שבח דגזילה דגזלן הוי וכך שייך תקנת השבים בשבח דאתי ליה בגזילה ע"י עצמו וככר האריך הרא"ש לבאר דמשעת הגזילה הויא הגזילה דגזלן וצ"ע ונראה דדברי הרמ"ה הם בענין שעדיין לא הגיע השבח הזה ליד הגזלן בשעה שהנגזל מוציא הגזילה מתחת ידו דבכה"ג דלא אתי השבח לידיה עדיין דלא שייך ביה תקנת השבים דליכא למימר בכה"ג קשה גזל הנאכל דהכתי לא אתאי לידיה דדמו קיא לשבח דאתי על הגזילה מתמת יוקרא שנתייקר ביד הגזלן דלא אמרינן דלשקול הגזלן זה השבח ולא חיישינן לתקנת השבים בכה"ג דהכתי לא אתאי לידיה עד שימכר ולשונו מוכיח דמיירי שלא הגיע השכירות ביד הגזלן דקאמר השוכר מן הגזל צריך לתת השכירות לבעלי' אלמא דלא אתאי לידיה משמע והכי מסתברא דהא שכירו' אינה משתלמת אלא לבסוף אבל אי אתאי לידיה נראה דודאי הוי דגזלן דליכא חילוק בין שבח דאתי ליה ע"י עצמו ובין דאתי ליה ע"י אחרים. וא"כ מכאן מוכח דגם במטלטלין השוכר הפץ מן הגזלן ונמצא שאינו שלו משלם השכירות לבעלים ולא לגזלן :

מהר"ם (א) ובמרדכי הסמיך טרשא דרב נחמן דס"ל לאו הילכתא היא וגורס בדרב פפא טרשא דידי ודאי שרי וכיון דרב פפא ליתא כ"ש דרב נחמן ליתא וכן פסק ראב"ן וכולהו רבוותא תפסו עליהם : (ב) ד"ת לשון טרשא מצינו לו חבר בילמדנו בסוף אם בחקותי לוי מהולתך טרשא אקים עליה ופירש בעל הערוך הגפה נתחרשה ואין הקמה יורד אקים עליה והוא לשון ישמעאל שקורין לחרש אטרושא וכאן נמי פירושו רבית חרש שאינו נשמע מפני שלא פסק . ע"כ לשון הרמב"ן :

עין משפט

א מיי' פרק ה מהל' מלוה ולוה טור י"ד סימן קסא :

ב מיי' פרק ז שם סמג לאוין קצג טור י"ד סי' קעה וקעג :

ג מיי' פרק ח שם סמג שם טור י"ד סי' קעג :

ד מיי' פרק ד שם סמג שם טוש"ע שם :

ה מיי' פרק ט שם סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעג :

הגהות חוו"י

(א) פי' ויש מוסיפין הפסוק"ל: (ב) עי' בסג"ס י"ד סי' קעג (ג) עי' בהרמ"ע סימן ע"ס : (ד) ובאפיך מיסק ומקדים אם לגורן נל"ע וצ"ל דגם כן אסור אם לא דפסקה למילתא דאם לגורן ואחר כך אמר וכו' :

כנ"ל וכ"ה בגמ' וכ"ה בדפוס קושט' ובדפוס קטניניא.

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בגמ' : (ב) נ"ב סי' : (ג) נ"ב מוקצה בר :

ד"ה מ"ז וכן ליתא בד' קונסטנטינא

הגהות מאי"י

[א] נ"ב פי' ודאי לא צריך לסדר משום דלא הוי אבק רבית : [ב] נ"ב שעמד המקח ומו : [ג] נ"ב כטרשא דר"נ :

המאור הגדול

ולדידי משמע כל היכא דאיכא חשש אבק רבית מחשבינן ליה ומסלקין ליה בלא זוזי ולא דמיא הלואה בלא משכנתא למשכנתא דמשכנתא כיון דשכונה גביה שייכא בתורת זביני ולא מסלקינן ליה לעולם בלא זוזי אפילו בלא נכייתא דכל סילוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא כמשכנתא לא שנא משכן לו בית ל"ש משכן לו שדה או כרם ל"ש במתן מעות ל"ש בחוב שקדם ובלא משכנתא מחשבינן ליה ומסלקין ליה וזה נוסח דברי הרב אפרים ז"ל האי סברא אפשר דלאו סברא דמרן ז"ל היא דע"כ לא קאמר רב אשי אלא במשכנה גביה [אבל לא בהלוהו] וקא דייר ביה מלוה מנפשיה אי נמי דקאמר ליה לוה בתר הלואה דור בה אע"ג דלאו אדעתא דהכי אוזפיה כי אתא מלוה למתבעיה בזוזי הכי נמי דמתחייב ליה לדלויי ליה אגר ביתא ואי קדם לוה ואגבייה ולא תבע למיבצר ליה אגר ביתיה לא מפקינן מיניה כדין כל אבק רבית בעלמא ולא אמרינן בכי הא כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא תדע דמשכנתא בין בנכייתא בין בלא נכייתא איבעי לוה לסלוקי למלוה מקמי דלייתי ליה זוזי לית ליה מן דינא והלוהו ודר בחצירו [א"נ דאמר לו לאחר הלואה דור בחצירי] וכל שכן הלויני ודר בחצירו כי אתי לוה לסלוקי למלוה מקמי דלייתי ליה זוזי אית ליה מן דינא הילכך היכא דהלוהו ודר בחצרו ולא משכנה גביה חזינן אי חצר דלא קיימא לאגרא היא דלא חסריה כיון דבעלמא לא מתחייב למיתן ליה מידי השתא דהלוהו נמי לא מתחייב בדינא ואי חצר דקיימא לאגרא היא דחסריה ממונא כיון דבעלמא בלא הלוהו חייב להעלות לו שכר ק"ו היכא דהלוהו דאיכא איסורא דמחייב ומסלקינן ליה בלא זוזי ואי אכיל טפי מפקינן מיניה ואי קשיא לך ההיא דאמר ליה רבינא לרב אשי והרי משכנתא בלא נכייתא דבדיניהם מוציאין מלוה למלוה ובדינינו אין מחזירין ממלוה ללוה ההיא לא קשיא דאין מחזירין קאמר גרנומא היכא דפרעיה ולא קא תבע ליה בפירי דאכל ולבתר הכי קא תבע ליה לא מפקינן מיניה אבל אי תבע ליה מקמי דליפרעיה הכי נמי דמחשבינן ליה כל מאי דאכל ממאי דאית ליה גביה אבל משכנתא בנכייתא לא עבדינן בה הכי ע"כ דברי הרב ז"ל ומדבריו לדברינו תבחין את הנכון ואת שאינו נכון : [דף סה ע"א] וטרשא שריא כר"נ וה"מ בדלא קץ כלומר שלא א"ל אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך

מלחמת ה'

דאי ס"ד צריך לאהדורי לא הוה אמר הדרי בי אלא מהדרנא להו דמי מאי דאשתמשי בהו מדקאמר הדרי בי ש"מ לא צריך לאהדוריה ליה כלום ואפי' בבא לצאת ידי שמים והיינו דאמרינן מחזי כרבית אלמא לאו רבית הוא ולא [אבק] רבית אלא דמיחזי כרבית בעלמא והאי הלוהו ודר בחצירו דקאמר הלוהו והוא דר בחצירו צריך להעלות לו שכר ולא ידור בה בחנם אבל כמה שאמר הרב ז"ל דמשכנתא בלא נכייתא מחשבינן ליה ומסלקינן ליה אינו דהא אי אכל לא מפקינן מיניה וכל היכא דאי אכיל לא מפקינן מיניה לא מסלקינן ליה בלא זוזי דאפוקי מיניה הוא ולענין המחלוקת שחלק על רבנו ז"ל ואמר דלא אמרינן אפוקי מיניה הוא אלא במשכנתא אבל לא בהלוהו ודר בחצרו מנפשיה אי נמי דקאמר ליה לוה בתר הלואה דור בה וכן בשאר הלואות אין הכרעת בעל המאור מכרעת והדעת נוטה כדברי רבינו הגדול ז"ל וכמה הוא רחוק שנאמר במי שהיה חייב מנה לחבירו ונתן לוה למלוה כלים במתנה סתם או שהשאיל לו בהמה וכלים שיהיו מחשבין ופוחתין לו ואדרבה משכונה תמורה מזה דהיא הלוני ואכול פירות כל זמן שמעותיך בטלות אצלי ואין צריך לומר חצר דלא קיימא לאגרא בין דדר בה מנפשיה בין מדעת לוה סתם דלא מחשב כלום וכן בשאר אבק רבית אין מחשבין כדעתו של רבינו ז"ל ודברי הרב ר' אפרים בעצמן אינן מכוונים דקאמר אבל חצר דקיימא לאגרא דחסריה ממונא כיון דבעלמא בלא הלוהו חייב להעלות לו שכר ק"ו היכא דהלוהו זה הלשון אינו עולה כהוגן וכי צריך לומר הלוהו ודר בחצירו שלא מדעתו כחצר דקיימא לאגר דבעלמא חייב דהכא חייב ואפילו פדאו מוציאין ממנו אבל בדר בה מדעתו בחנם בזה אנו אומרים שאין מחשבין מתנה נתן לו סתם ולא מצינו בה חשבון לעולם וסוף דבר שאין הלכה כתלמיד במקום הרב והוי יודע כי הסתבכו רבים בתשובת רבינו הגדול ז"ל שהן סבורין שחלק במשכנתא בחוב שקדם ולא כן הדבר אלא חלק בין שהלוהו על חצירו בתורת משכנתא ובין הלוהו ואח"כ בא לדור בחצירו שלא בתורת משכנתא ותשובתו מוכחת כן : ועוד וטרשא שריא כרב נחמן וה"מ בדלא קץ וכו' אין זו קצילה שתאסר עליו וכו' : **אמר** הכותב הגאונים ז"ל פירשו טרשא דרב נחמן כעין טרשא דרב פפא דאמר ליה הרי הוא לך בתשרי כשער של תשרי והוא שער היוקר ואקשינן עליה ממתני' דקתני ואם מעכשיו וכו' אם לגורן בשנים עשר מנה אסור ואע"ג דלגורן יקרא ארעתא כדאמרינן בב"ק ופריק התם קיץ ליה כלומר

קצון

רבה ה"ל כיתאן אתו חמרי למזבן מיניה אמר לון לית בדעתי מזבנתיה [ג] כדון אלא בפוריא א"ל זבנא לן כמה דאת עתיד למזבנתיה בפוריא אתא שאיל לרבי אמר ליה אסור ע"כ והא הכא דאסרינן אע"פ שלא קצץ לו לא בתחלה ולא בסוף אלא מפני שמתייקר בפוריא אסור וי"ל דהתם יצא השער לכיתנא עכשיו וכל היכא שיצא השער הרי הוא כקציצה ופוריא נמי דמיו קצובין ליוקר הוו הילכך הוי כקצץ בתחלה ובסוף דמתני' כדאמרן מתני' דקיץ ליה אבל הא דרב נחמן מיירי שלא יצא השער עכשיו והוא נמי לא קץ הילכך שרי והא דירושלמי

נר מצוה

וזוזי לא צריכנא אנא הוא דקא עבידנא מילתא גבי לוקח א"ל רב שישא בריה דרב אידי לרב פפא מאי חזי מר דאזיל בתר דידיה זיל בתר לוקח דאילו הוה ליה זוזי הוה שקיל כדהשתא השתא דלית ליה זוזי שקיל כי יוקרא דלקמיה וקא חסר טובא אלא אמר רב חמא טרשא דידי ודאי שרי מ"ט ניחא להו דליקו ברשותי (א) דכל היכא דאזולי שבקו להו מיכסי ונקיטי להו שוקא *והלכתא כרב חמא וליתא לדרב פפא: מתני' *מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה הבא מעות וטול את שלך אסור הלוהו על שדהו ואמר לו אם אין אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי הרי הוא שלו וכך היה ביתוס בן זונין עושה ע"פ חכמים: גמ' מי אוכל פירות רב הונא אמר מוכר אוכל פירות רב ענן אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא דרב הונא כדא"ל לכי מייתית זוזי קני והא דרב ענן משלשין כדאמר ליה °לכי מייתית זוזי קני מעכשיו תאני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא פעמים ששניהן מותרין פעמים ששניהן אסורין פעמים שהלוקח אסור ומוכר מותר פעמים שהלוקח מותר ומוכר אסור (ב) עני רבא בתריה פעמים ששניהן מותרין דאמר ליה קני

רש"י

עד ניסן: זוזי לא צריכנא · כי עשיר הוא: שקיל כדהשתא · היה מוצא הרבה שכר לקנות כדהשתא: אמר רב חמא טרשא דידי ודאי שרי · מוכר פרקמטיא היה ומוכר במקום הזול כשער הנמכר במקום היוקר וממתין להם והם מעלין אותו למקום היוקר והוא מקבל אחריות הדרך בהליכה והלקוחות משתכרין בפרקמטיא שלוקחים במעותיו לשם ומביאין לכאן ואחריות החזרה עליהן וכיון דלא מקבלי עלייהו אחריו' לא הוה מלו' עלייהו עד שהפרקמטיא תהא נמכרת ויקבלו המעות ואותן המעות נעשין מלוה ואין כאן רבית: ונקיטי להו שוקא · מכריזין שלא יהא שום אדם רשאי למכור עד שימכרו הם: מתני' מכר לו שדה · ונתן לו מקצת דמים ואמר אימתי שתרצה הבא את מותר מעותיך וטול השדה שלך: אסור · לעשות כן שאם [א] המוכר אוכל פירות תוך כך כשיביא זה המעות נמצא שזה השדה היה קנוי לו מיום המכר ואכל [ב] פירות בשכר המתנת מעותיו ואם לוקח יאכל פירות שמא לא יביא מותר המעות ויחזיר לו זה מה שקיבל נמצא שלא היתה השדה קנויה לו דהא אמר ליה לכי מייתית קני מעכשיו והוא לא אייתי נמצא מעות ראשונות הוו מלוה בעלמא אצל מוכר זה וזה אכל הפירות בשכרו: גמ' מאן אוכל פירות · אם מכרן וקיבל מקצת מעות מי אוכל פירות תוך כך: משלשין · מפקידין אותם ביד שליש אם יגמור המקח יתנם ללוקח ואם לא יגמור יחזיר למוכר הפירות: לכי מייתית קני · שאין השדה קנויה לו אלא רק משם ואילך ועד השתא דידיה קאכיל: [לכי מייתית] קני מעכשיו · דאין זה אלא תנאי אם יקיים תנאו השדה קנויה לו מהיום ואם יקיים נמצא שהמוכר אוכל פירות שדה לוקח בשכר מעותיו: קני

דמיא קצת להא דרב פפא ולפיכך לא קי"ל כוותיה: זוזי לא צריכנא · היה מוכר בתשרי שיצא השער בזול כשער של ניסן שהוא ביוקר וממתין לו עד ניסן: (א) [שכראי לא פסיד] · באוצרי ומפני שהשכר הי' מתיקר בעודו שם וגם הוא לא היה מוכרו לעולם עד ניסן שלא היה צריך למעות וגם שלא הי' קוצץ בפירוש אם מעכשיו כך דלא כמתני' לפיכך היה סבור ר"פ דשריא מש"ה מקשה לי' ז"ל בתר לוקח שהרי יצא השער בזול וכיון שכן הרי הוא כקציצה וכאילו *פירות דמתני' הוא ואסור זה דעת הרשב"א ז"ל על דרך פרש"י ז"ל: טרשא דידי ודאי שרי גרסינן · מוכר פרקמטיא היה במקום הזול כשער שהוא נמכר במקום היוקר וממתין להם והם מעלין אותם למקום היוקר והוא מקבל אחריו' הדרך בהליכה והלקוחות משתכרין בפרקמטי' שלוקחין במעותיו [ד] ומביאין לכאן ואחריות החזרה עליהן וכיון דלא מקבלי עלייהו אחריות בהליכה לא הוי מלוה גבייהו עד שהפרקמטיא נמכרת והם מקבלין המעות ואותם המעות נעשית עליהם מלוה ואין בהם רבית מאי איכא [טורח] הדרך בהליכה ניחא להו מפני החזרה שהיא באחריותם ושבקי להם המכס ונקיטי להו שוקא שמכריזין שם שלא יהא אדם רשאי למכור עד שימכרו הם וגם זה להם תועלת לפעמים בשלהם וכבוד והא דרב חמא דמיא קצת להא דרב פפא [דקיץ] דהא הוא מוכר במקום הזול כמקום היוקר ולפיכך אמר טרשא דידי ודאי שרי משום דקאי אדרב פפא. כדאמרינן: מתני' מכר לו את השדה ונתן לו הלוקח מקצת דמים ואמר המוכר אימת שתרצה הבא מותר מעות שעליך וטול שדה שלך אסור לעשות כן · ודוקא דא"ל לכי מייתית מותר המעות קני מעכשיו לפיכך אסור לעשות כן שאם יאכל [מוכר] פירות בתוך כך לכשיביא זה המעות נמצא שהיה זה השדה קנוי לו מיום המכר וזה אכל הפירות בשכר המתנת מעותיו ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו שמא לא יביא מותר המעות ויחזיר לו מה שקבל ונמצא שלא היתה שדה קנוי לו דהא לכי מייתית קנה מעכשיו א"ל והא לא אייתי ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אצל המוכר וזה אכל פירות בשכרן: גמ' מי אוכל פירות. בתוך כך אם הירע שמכר וקבל מקצתו: משלשין. מפקידין אותם ביד שליש אם יגמור מקחו יתנם ללוקח ואם לאו יחזיר המוכר מה שקבל ויטול פירותיו ומדאמרינן משלשין ולא אמרינן שיאכלו שניהם ובע"מ להחזיר ש"מ דאתיא כרבא (דף סג·) דמוקי פלוגתא דר' יהודה ורבנן ברבית ע"מ להחזיר דאי כמ"ד לד"ה ברבית איכא בינייהו וברבית ע"מ להחזיר לכ"ע שרי הכא לא הל"ל משלשין ובכ"מ שאמרו משלשין דוקא היא וכדמשמע נמי הכא כדתני רב ספרא ברבית דבי ר' חייא שניהם אסורים ועני רבא בתריה כדאמר לכי מייתית קני מעכשיו ומדקתני שניהם אסורים ש"מ דלית להו תקנתא אלא במשלשין וכן בההיא דגיטין (דף מ:) דאמר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתן *(לרבא) משלשין את הפירות כדאיתא התם והתם נמי א"א בלאו הכי מן הדין הילכך כיון דמשלשין דוקא כדאמרן וכולהו רב ענן ורב הונא לא פליגי ואולי [אמוראי] אליבא דרבא ש"מ הלכה כוותיה דרבא לפיכך בדזבין (כתובות דף נז·) ולא איצטריכו ליה זוזי דאמרינן דהדרי זביני וא"נ בדזבין אדעתא למיסק לארעא דישראל דקי"ל בקדושין (דף מט:) דאי לא סליק וא"נ סליק ולא איתדר ליה דהדרי זביני לא אפשר ללוקח למיכל לפירות ואפילו בתנאי עד דידע ליה דליקום ליה זביניה דעבדינן לחומרא כת"ק דר' יהודה דאסר כאוקמתא דרבא. זהו דעת הרשב"א ז"ל: אמר המחבר וקצת קשה לי על דבריו דאם כן איך אמר תלמודא [הכא] מאן תנא שניהם אסורין דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה הא אמר לך אחד ברבית מותר · דמשמע הא לרבנן אתי שפיר · והא למאן דמוקי פלוגתייהו בצד אחד ברבית · ע"מ להחזיר לכולהו שרי · וליתא דהכא אסורין תני דלית ליה תקנה אלא במשלשין כמו שכתב הרב ז"ל · ולפי פירושו ז"ל ה"ל למימר [דלא כר' יהודה] דאמר רבית ע"מ להחזיר מותר דאתי שפיר לרבנן · ומיהו אפשר שלא נחית למימר הכי משום רבנן אלא לומר דר' יהודה אפילו בצד אחד ברבית אמר מותר למפשט דלא אתיא כר' יהודה ע"כ: הא דא"ל לכי מייתית קנה · ולא אמר מעכשיו אז מוכר אוכל פירות שאין השדה מכורה עד שיביא הלוקח מותר המעות: הא דאמר ליה מעכשיו · אז משלשין משום שאם יתקיים תנאו תהא השדה קנויה מן היום ללוקח ואם יאכל מוכר נמצא שאכל עד עכשיו בשכר המתנת מעותיו: תני רב ספרא וכו' · עני רבא · לא היה מפורש במתניתא מתי שניהם אסורים

מלחמת ה'

קוצץ הוא בשנים עשר מנה ומעכשיו בפחות אבל הכא השער של תשרי אינו קוצץ שמא לא יתייקר ולפיכך מותר ודרב פפא נמי הכי מפרשא וכיון דלית הלכתא כרב פפא לית הלכתא כרב נחמן מ"ט כיון שמשך קנה וכל דמוסיף בדמייהו אגר נטר ליה הוא ואחרים אמרו דרב נחמן ודאי בלא קצץ כלום אלא אמר כשער של תשרי והוא שער היוקר לפיכך מותר דאמר ליה תיטי הוא דקדחו באכלבאי ופירשו התם במתני' קיץ ליה אבל הכא לא קיץ ליה כלום ורב פפא היה קוצץ אם מעכשיו כשער של עכשיו ואם לתשרי כשער של תשרי לכך אמרו דהלכתא כרב נחמן אע"ג דליתא לדרב פפא ודעת רבינו ז"ל כפי' הראשון על כן לא כתבה לדרב נחמן בהלכות אבל להתיר לזמן בדמים קצובים יותר משער של עכשיו אם ושלום ואע"ג דמתני' קתני אם מעכשיו קרקע שאני שאם לא אמר כן אין לו דמים ידועים ולא מיחזי כאגר נטר ליה והרי מלינו בנותן מעות ופוסק עליהן פירות יתרין בהמתנה שאסור כדאמרן לעיל ליתנהו אסור ואע"פ שלא פירש אם מעכשיו ד' גריוי אני לוקח ואפי' פסק כגורן שדרך השער להיות בזול ולא עוד אלא אפילו פסק עמו בשויהן והוקר השער אסור דהיינו מתני' אף טרשא

המאור הגדול

לך בכך וכך אע"פ שפסק ואמר לו לגורן או ליום פלוני בכך וכך אין זו קציצה שתאסר עליו כל זמן שלא אמר לו אם מעכשיו הרי היא לך בכך וכך ואע"פ שלא פירש כן הגאון רבי' האי ז"ל בספר מקח וממכר בשער מ"ב וטרשא דרב פפא אסירא: אנא הוא דעבידנא מילתא גבי לוקח. כלומר כשאני נותן לו ברירה ואומר אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא לך כשער הזול טובה היא שאני עושה עמו משום דשכראי לא פסיד: וטרשא דרב חמא שריא אע"ג דקץ ליה ואע"פ שהאחריות הדרך על הלוקח ודאמרינן מ"ט מינח ניחא להו דליקום ברשותי היינו דכל היכא דממטו ליה לא שקלי מינייהו מכסא ונקטי להו שוקא ופירושי קא מפרש למאי דאמר ניחא להו דניקום ברשותיה כלומר שיקרא שמי עליו וה"ר שלמה ז"ל מפרש שהאחריות הדרך היה על רב חמא וא"כ לא היה צריך דבר אחר כדתניא המוליך חבילה ממקום למקום וכו' ברשות מוכר מותר:

זו שמשך פירות ונגמר מקח ביניהם ודאי שאין לו להוסיף על דמיהן בהמתנה ואע"פ שלא פירש מהו. שלד השוה שבהן שאין עליו תשובה אלא אדרבה חומר במושך פירות שאפי' הוקר השער על דמים שקוצץ אינו נותן לו אלא כשעת משיכה והנותן דמים נוטל כשער שיצא ואם יש לו מותר נעשה כמי שקנו לו מעותיו אותן פירות בעצמם ואין כאן מלוה והמתנה מה שאין כן במושך פירות שהמעות אצלו וראיה לדבר שהרי אמרו היה מוליך חבילה ממקום למקום מצאו חבירו ואמר לו תנה לי ואני אעלה לך כדרך שמעלין באותו מקום ברשות לוקח אסור ואמאי הרי לא פסק אם מעכשיו יתן לו הדמים בכמה ואעפ"כ אסרו ואפילו בדבר שאין השער שלו קבוע כעין חבילה אלא ודאי כשפסק כשער של אותו זמן סתם הדברים אמורין ועוד לדבריו קשיא ממתני' לרב פפא שהוא סבור כפי הנראה מדבריו לרב פפא פוסק היה לו לגורן בכך וכך כטרשא דרב נחמן ואם מעכשיו בפחות וא"כ מתני' קשיא ליה דהא ארעא היא וארעא לא פסיד וזוזי לא צריך דמתניתין לכל אדם נשנית ואפילו לעשיר כרבי אלעזר בן חרסום ואמאי אסור הרי ברוב השנים מתיקר הקרקע לגורן כדאמר בבבא קמא ואע"פ שאינו מתיקר אלא במיעוט השנים נמי לפי דבריו מותר כיון שאפשר שמתיקר ושוה י"ב מנה ומתני' לאשמועינן איסורא בכי האי גוונא קתני שדה ושני מלישנא דרישא דקתני אגר ועוד דמתני' מלתא פסיקא קתני אפילו שויא נמי מהשתא שנים עשר מנה אסור ובין ברישא בין בסיפא מילתא פסיקא תנן בין דשויא דמים דקצץ השתא בין דשויא בדמים דלקמיה רישא לעולם מותר וסיפא לעולם אסור ומי שפירש כן גלה דעתו שאינו יודע עיקר פירוש לשון טרשא וכך אנו אומרים שלשון טרשא הוא כלומר תרשת שאינה נשמעת שלא אמר לגורן בכך וכך אלא אמר סתם כשער של גורן שהדבר רבית ואינו נשמע ויש לו תגר בילמדנו בסוף אם בחקותי מהולתך טרשא אקים עלה שפירושו הנפש נתחרשה ואין הקמה יורד אקים עלה ופירש רב נתן בעל הערוך ז"ל שהוא בלשון ערב שקורין לחרש אטרוש וכן מוכיח בשמועה זו שהרי שלש טרשות יש כאן וכולן קראו אותן טרשא סתם אלמא כל שלא קצץ קרי טרשא שאם זו בקצץ וזו בלא קצץ היה להם לפרש בגמרא וממה שפסקו הלכה כרב חמא ולא פסקו נמי כרב נחמן שמעינן מינה דלית הלכתא כוותיה כדברי רבינו ז"ל ודקאמרינן לקמן בטרשי פפונאי כ"ש לדרב נחמן ועובדי דלא כשרין קא מני והא"ל בירושלמי מנאתי רבי חייא רבה הוה ליה כיתאן אתון חמרי למזבן ליה מיניה אמר להון לית בדעתי מזבינתיה כדון אלא בפוריא אמרו ליה זבניה לן כמה דאת עתיד למזבנתיה בפוריא אתא ושאיל לרבי אמר ליה אסור וזו טרשא שלא קצץ בה כלום ואסורה: וכתב עוד בעל המאור ז"ל וטרשא דרב חמא שריא אע"ג דקץ ליה ואע"פ דאחריות הדרך על הלוקח: אמר הכותב אין זה נכון שא"כ רבית גמורה הוא דיהיב ליה שוה מאה ושקיל מאה ותמשין ואין להם תקנה במכס שא"כ עולה המכס כנגד מה שנותנין לו יתר מכדי דמיהן ולא משמע הכי ועוד דלא ה"ל למימר ניחא להו דליקום ברשותי אלא עיקר פירוש בזו כדברי ר"ש ז"ל שבאחריות של רב חמא היה מוליכה ומאי דקשיא ליה לבעל המאור ז"ל דא"כ לא היה צריך דבר אחר דתניא ברשות מוכר מותר נראה לי דהתם כגון שאמר לו אני אעלה לך כך וכך שהוא שער של אותו מקום ואם אוכל להרויח יותר בטרחי ועמלי שלי הוא מותר דהואיל ואינה עכשיו הלוקח עד אותו מקום ושקיל בטרחיה ההוא טופייאנא אע"ג דאפשר דלא רווח טפי שרי דטורח הוא שמא ירויח והכא שלוחיו של רב חמא היו וכל מה שמרויחין שם נותנין לו ואין נוטלים כלום בשכר עמלן ומחזי כרבית כמי שאמר לחבירו הוליך חבילתי למקום פלוני או עשה עמי מלאכה בשביל שאלוך שאסור דומה זה למשכנתו אין מושיבין חנוני למחצית שכר אא"כ נותן לו שכרו כפועל אלא דאמר רב חמא כאי דטרחי בשבילי משום

השבקי

א מיי' פרק ו מהל' מלוה ולוה טור יו"ד סימן קעד ·

מהר"ם (א) כן צ"ל להגיה[ה] ולא ס"ד למימר שהם היו לוקחין שכר בהמתנה לשער היוקר והשכר היה מונח באוצרו של רב פפא עד אותו זמן דלמה יעשה לוקח כן ועוד [פשיטא] הוא דהכי שריא כדאמרינן גבי שכירות דאינה משתלמת אלא לבסוף ואי משום דלוקח קיבל עליו אחריות בעודו ברשות רב פפא בשכר המתנת מעותיו הא קאמר שכראי לא פסיד ועוד ע"כ אי פסיד חוזר בו לוקח ואפי' מי שפרע ליכא כדאמרי' באתרא דבעו למינסביה דבי פרזק רופילא ודמיא ממש להא דאמר אביי לעיל שרי ליה למימר לחבריה הילך ד' זוזי דמי חביתא דחמרא אי תקפה תקפה ברשותך ואי יקרא או זילא ברשותי:

הגהות הו"י

(א) עי' בתוס' למה ליה טעם זה: (ב) בכס"ג בפ"ב דברכות ברי"ף רמז מ"ג:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ודוקא דא"ל לכי מייתית מותר המעות קני מעכשיו לפיכך אסור לעשות כן: [ב] נ"ב זה: [ג] נ"ב פי' מעתה: [ד] נ"ב לשם: [ה] נ"ב ונראה אדרבה דברי הר"ן מוכחים שמיירי שמונחים באוצר של ר"פ ודו"ק וכל ראיותיו של מהר"ם אינן כלום ודו"ק:

נ"ל לרבה

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' מלוה ולוה טור יו"ד סימן קעב:

ב מיי' פרק ו שם סמג לאוין קצג טור חו"מ סי' רז וטור יו"ד סי' קעה:

ג טור חו"מ סימן רז:

ד מיי' פרק ט מהל' גירושין:

ה מיי' פרק ו מהל' מלוה ולוה טור חו"מ סימן רז:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) גליון טעות סופר כל אלו המימרו' שלקחו מן הגמ' ונתלה בספר האלפס הן דרב הונא ור"נ והאיך דמר יטוקא. ומימרא קמייתא דרב פפא נמי תמה רבינו אשר בספרו למה השמיט רב אלפס מכלל דלא היתה כתובה בספרו [וכ"ה הב"ח וגם בד"קליתא] (ב) נ' א"ו בהג"ה באשר"י והיכא שלא התנה שום תנאי פסקינן לעיל דעיילנן כנגד כולו הוא קונה ובהגהות כתב הרב האי גאון לוקח מותר ומוכר אסור דא"ל קני מעכשיו רבים טעו ופירשו דהוא תנאי ואינו אלא כמו הכא מעות ונטול את שלך והוא מוכר לו בסתם ונותן לו מקצת הדמים והשאר זקף עליו במלוה כדלקמן פרק האומנין ואי א"ל לכי מייתית קני קני מעכשיו והמפרש שהמכירה היתה בתנאי טועה הוא עכ"ל:

ד"ס מ"ז

נמוקי יוסף

אסורים ומתי שניהם מותרין ופירשה רבא מסברא: קני כשיעור זוזך· והשאר לכי מייתית קני זה אוכל פירות הקרקע המגיע לדמים שנתן והמוכר אוכל השאר: קני מעכשיו. שניהם אסורים כדפרישית לעיל: מוכר מותר וכו'· עד דמייתי הוי שדה של מוכר: קני לך מעכשיו· כיון דאקנייה מעכשיו הרי היא של לוקח ואם היה אוכל מוכר היה שכר המתנה: וזוזי ליהוי הלואה גבך· כתב הרשב"א ז"ל מסתברא דלאו למימרא שיהא צריך לומר כן בפירוש דמסתמא נמי דינא הכי כל שהחזיק בקרקע או קנה (ב) כראוי זוזי מלוה על פה הוו על הלוקח כל דלא עייל ונפיק אזוזי

רש"י

קני מעכשיו שיעור זוזך · והמותר לכי מייתית קני זה אוכל פירות קרקע המגיע לחלק מעות שנתן והמוכר אוכל השאר : לכי מייתית קני מעכשיו · שניהם אסורין כדפירשנו לעיל : לכי מייתית קני · ועד דמייתי הוה שדה של מוכר : דאמר ליה קני מעכשיו וזוזי ליהוו הלואה גבך · דמעכשיו הוו של לוקח ואם מוכר יאכל בשכר המתנת מעותיו יאכלם : לא תמכרם אלא לי בדמים הללו · ופסק לו דמים מועטים להוסיף לו על מעות הלואה כדי להנמיתם לו אם בא למוכרן : מכר לו בית מכר לו שדה · ונותן לו כל דמיו וא"ל מוכר ע"מ כן אני מוכר כשיהיו לי מעות החזירם לי וטול מעותיך : אסור · דנמצא שאין זה מכר וכשאוכל פירות שכר מעותיו עומד ונוטל : לכשיהיו לך מעות · אם אמר הלוקח כך מאליו מותר ולקמן מפרש טעמא: דאמר ליה מדעתו · אם ארצה אחזירם ולא שתכוף אותי בדין לכך מותר דא"נ חוזר וקבל מעותיו על עכשיו שלו היו וחוזר ומוכר לו אבל רישא שעל כרחו צריך להחזיר לו מעיקרא לאו מכר הוא : שלא באחריות · שאומר לו בפירוש אם יטרפנה בעל חובי לא אפרע לך כלום וכ"כ בהדיא בשטר דבסתמא קי"ל כשמואל דאמר אחריות טעות סופר הוא : מגבינן לך משופרא · כלומר מעדית שבנכסי אפרע לך [ו] השבח שתשביח ופירות שיטרפו [ז] : פטומי מילי · אין אלו אלא דברי תנחומי שבל לפטם את לבו : הא לאו הכי · דלא אמר ליה מדעתו אסור דתנאי מעליא הוא ועל כרחו צריך לקיים תנאו לכך אינו מכר והוי רבית ולא אמרי' דפטומי מילי נינהו הואיל ולא מתנה מוכר : נעשה כאומר מדעתו · כלומר סיפא כיון דמוכר איבעי ליה לאיתנויי ולוקח אתני אע"ג דלא פריש מדעתו כמאן דפירש דמי ואין עליו לכופו : דכתב גיטא לדביתהו · שלא תיזקק ליבום ולא כתב לה על תנאי אם מתי : פטומי מילי · אין אמירה זו קבלת תנאי אלא לנחמו ואם תרצה תינשא לאחר : אי לאו פטומי מילי נינהו · אם אפילו אמרה באמת וקבלה גמורה : מאי בדידיה קיימא · בתמיה הלא הגט אינו אלא מדעת האיש וצריך למוסרו לה על תנאי ואי לא התנה בשעת נתינה תנאי שלה אינו כלום ואפי' אמרה קודם לכן ולא דמי לממון דמשעבד נפשיה בדיבוריה : כל דאי · אם אמר אם לא אעשה כך וכך : בשעת מתן מעות · התנה על מנת כן קנה הכל : ואם לאחר מתן מעות · אין בדבריו כלום :

אני

רי"ף

[קני] כשיעור זוזך · פעמים ששניהן אסורין דא"ל לכי מייתית קני מעכשיו · מוכר מותר ולוקח אסור דא"ל לכי מייתית קני·לוקח מותר ומוכר אסור דא"ל קני [א] מעכשיו וזוזי להוי הלואה גבך · ^א^משכן לו בית משכן תיג לו שדה ואמר לו לכשתרצה ותמכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו אסור בשויהן תיד מותר ^ב^מכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהו לי מעות תחזירם לי אסור לכשיהו לך מעות אחזירם לך מותר מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רבא סיפא דא"ל מדעתו תטו ההוא ^ג^גברא ^א^ דזבין ליה ארעא לחבריה שלא באחריות חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציבת אי טרפי לה מינך מגבינא לך שופרא שבחא ופירי אמר אמימר *פטומי מילי דף סו. בעלמא הוא א"ל רב אשי לאמימר והא אמר רבא [ב] סיפא דאמר מדעתו הא לאו הכי תנאי מעליא הוא [ג] א"ל לא תימא דא"ל מדעתו אלא נעשה כמאן דא"ל מדעתו ההוא תטז ^ד^שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו איננד ואיתנח אמרה ליה דביתהו אמאי קאמיתנחת אי קיימת דידך אנא אמר רב זביד פיטומי מילי בעלמא הוא (א) אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא אי לאו פטומי מילי בעלמא הוא מאי °בדידה קיימא למישרא תנאה בגיטא [ד] א"ל מהו דתימא הוא גופיה ארעתא דידה קאגמר ויהיב (ב) קמ"ל: ^ה^הלוהו על שדהו ואמר תיז לו וכו' : אוקימנא למתניתין בדאמר ליה קני מעכשיו אבל *אי לא א"ל קני מעכשיו לא דף סו: קני דקי"ל כל דאי אסמכתא היא ולא קניא : (א) (ג) [ה] אמר רב הונא בשעת מתן מעות קני אבל לאחר מתן מעות לא קני אלא כנגד מעותיו ורב נחמן אמר אפילו לאחר מתן מעות נמי קני הכל עבד רב נחמן עובדא* כשמעתיה קרעיה רב יהודה לשטריה אמר ריש גלותא לר"נ *) [רב יהודה] קרעיה

*) גי' ד"ח [וכ"ה הב"ח]

נמוקי יוסף

נר מצוה וכדמוכח פ"ק דבבא בתרא (דף ס׳) גבי סמך לו כותל אחר מגלגלין עליו את הכל [ח] בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן : אמר המחבר נ"ל שאין דעת הרב לומר שאפילו לא יפרע יהיה חוב על המחזיק וחייב לפרוע על כרחו דאדרבה כל שהוא מוחזק בקרקע מרצונבעליו הוא בחזקת שנתן כדאמרי' התם פ"א דב"ב דארבע אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן אלא הכא לענין איסור רבית הוא דכ' הרב ז"ל כן דלא תיסק אדעתין דאם לא *יפרע ההלואה שלא הקנה לו הקרקע מעכשיו אלא כלומר ולכי מייתית (ד) כיון שידוע לנו שלא נתן לו אלא מקצת דמיו [ושניהם אסורים עד שיפרע דלא היא דכל היכא שהקנה לו בקנין גמור אע"ג דידעינן שלא נתן לו אלא מקצת דמיו] השאר ודאי חוב הוא וכולו קנוי לו מעכשיו ומהא דארבע אמות שכתבתי הוא מביא ראיה שהיא רישא דההיא דסמך לו וכו' לפי דעתי עד כאן : **תניא** משכן לו בית כו' בדמים הללו · פסק לו בפחות משוויו ונתן לו דמים מועטים [ט] להוסיף על מעות ההלואה לתשלום הפסק : אסור · דלד אחד ברבית איכא (אם ירצה למוכרה) שהרי מרויח בשכר המתנה אם ירצה למכרה [צריך למכרה] לו בכך אבל ודאי אם רוצה למכרה לאחרים בדמים יתרים מדמים אלו רשאי ואפילו הקנה לזה בקנין דטענת אונס בממון טענה כדאמרינן במס' ע"ז פ' השוכר (ד' עב·) ההוא גברא דא"ל לחבריה אי מזבנא להאי ארעא לדידך מזבננא במאה זוזי אזל זבנה במאה ועשרים אמר רב כהנא קנה קמא מתקיף לה רב יעקב מנהר פקוד האי זוזי אנסו כלומר דאי לאו דיהבי ליה ק"כ לא הוה מזבן ליה ופסק הרי"ף ז"ל פרק בית כור כרב יעקב מנהר פקוד ועל כרחך בשקנו מידו מעיקרא מיירי דאי לא היכי קאמר רב כהנא קנה קמא במאי קנאה ומשמע דאילו [לא מכרה] ביותר דודאי קנה קמא דהא ליכא אונס הבל[י] [הכא כתב] הרמב"ן ז"ל

דאפילו מכרה לאחר בדמים הללו אסור למכרה לזה הכא גבי משכון דכיון דהתנה ע"י הלואה מיחזי כרבית: מכר לו בית ואמר לו מוכר ע"מ כן אני מוכרה לך שכשיהיו לי מעות תחזירם לי וטול מעותיך אסור·דנמצא דאין זה מכר דעל כרחו צריך להחזירה הלכך כשאוכל פירות שכר מעותיו נוטל: לכשיהיו לך·אם הלוקח אומר לו כך מאליו מותר : דאמר ליה מדעתיה · כלומר דכיון דמעצמו הוא אומר כאילו אמר ליה בפירוש אני אחזירם לך מדעתי אם ארצה (אחזירם) ולא שתתבעני בדין הילכך מותר (ה) דאם חזר וקבל מעותיו הייט כחוזר ומוכרה לו אבל עד עכשיו שלו היתה ולאוי לפרש דהא דאמרינן מדעתיה לא מיירי בשעת המכר דאילו בשעת המכר כ"ע מודו דל"ש אמר מוכר ול"ש אמר לוקח ודאי ע"י כן נגמר המכר ואסור דעל כרחו צריך להחזירם וכן אם התנו לאחר שנגמר המכר אפי' התנה מוכר מותר שהרי זה חוזר ומוכר לו אלא הכא מיירי בשהתנו לאחר שהתחיל ועדיין לא נגמר כגון דנתן מעות ועדיין לא נכתב השטר ובאתרא דכתבי שטרא וכיוצא בו ולפיכך כשא"ל לוקח מעצמו אין המוכר סומך על דבריו דסבר פטומי מילי בעלמא נינהו וראיה שאלולי כן היה לו למוכר לחלוט הדבר ממנו ולחזקו ולומר כן על דעת כן אני עושה ולפיכך נשאר הדבר ברצון הלוקח לבד וכמי שחוזר ומוכרו הוא ולפיכך מותר וכן פירשו המפרשים ז"ל בהני תרי עובדי דבסמוך הראב"ד והרשב"א ז"ל : **ההוא** גברא דזבין שלא באחריות · שאם יטרפנה בעל חוב שלי לא אחזיר לך כלום וכגון דפריש ליה הכי בהדיא בשטרא דאי בסתמא הא אוקימנא [דף יד· ודף טו:] כשמואל דאחריות טעות סופר הוא : ומגבינא לך שופרא · מעדית שבנכסי אפרע לך : שבחא · אף השבח שהשביח : ופירי · והפירות שיטרפו ממך : פטומי מילי · אין אלו אלא דברי תנחומין בעלמא לפטם את לבו וכדפירשנו לעיל שהמוכר [כ] סבור כן ולפיכך אין [הלוקח] סומך על זה כלל וכמאן דלא א"ל מידי הוא : דא"ל מדעתו · משמע דאי לא א"ל מדעתו בפירוש על כרחיה ה"ל לקיים תנאיה ולאו פטומי מילי הוא והוי ס"ד דרב אשי למימר הכי משום דכיון דעדיין לא נגמר המקח כדאמרינן לאו פטומי מילי נינהו : נעשה כאומר לו מדעתו · אחזירם לך וכדפירשתי כיון שאין *הלוקח חולט הדבר מפיו לחזקו ודאי לא סמיך ביה וכפטומי מילי נינהו : **ההוא** ש"מ דכתב לה גיטא · שלא תזקק ליבם ולא כתבו על תנאי אם מתי אם לא : אלא פטומי מילי · אין אמירתה זו קבלת תנאי אלא לנחמו ואם תרצה תנשא לאחר והא דאיצטריך ליה לרב זביד למימר הכי כדפרישית לעיל דמיירי שהגט נכתב ומסרו לשליח ליתנו לה ועדיין לא נתן כשאמרה היא כך וכדאמרינן מהו דתימא וכו' דמשמע דעדיין לא נתן לה והא קמ"ל רב זביד שאז היה לו לחזק דבריה ולומר על דעת כן אני נותנו וכשלא אמר כן לקח דבריה לפטומי מילי בלבד : בדידה קיימא . בתמיה הגט אינו אלא מדעת האיש ואם הוא לא התנה בשעת נתינה תנאי שלה אינו כלום ואפילו אמרה קודם לכן ולא דמי לממון דמשעבד נפשיה בדיבוריה זה לשון פרש"י ז"ל : אמר המחבר נ"ע אם אמרה קודם כתיבה אי אמרינן אדעתא דידה קא גמר ויהיב דהשתא לא שייך למימר פטומי מילי לפי הטעם שכתבתי בפנים בשם מפרשים ז"ל ע"כ : הלוהו על שדהו כו' (בשעת מתן מעות *) (אומר ליה) לוה מעכשיו קני הקרקע אם לא אתן לך עד ג' שנים והשתא לא הוי אסמכתא אלא קנין גמור הוא [שע"מ מכר גמור הוא] החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואוזולי הוא דאוזיל גביה וזה קבל עליו שאם יחזיר לו עד ג' שנים יקבלם ויחזיר לו הקרקע והפירות לרבנן מסלקים אותם אבל אי לא אמר מעכשיו הוי אסמכתא ואפילו לא היה השדה שוה יותר מהמעות שקיבל משום דקי"ל כל דאי לא קני ולקמן בסוף פרקין יתבאר בע"ה טעמא מאי הוי אסמכתא כיון דלא גזים בכלום : והא דאמרינן הכא דמעכשיו ליכא אסמכתא ואילו בפרק ארבעה נדרים (ד' כז:) אמרינן אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב דאלימי לאפקועי ממונא ובכל קנין ודאי איכא מעכשיו דאל"כ לאחר זמן במה קנה הא הדר סודרא [ל] למריה וכן דעת ר"ת והרשב"א ז"ל אלא ודאי אע"ג דאיכא מעכשיו הוי אסמכתא ולא קניא אלא בב"ד חשוב וי"ל דלאסמכתא

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש דוקא שבתחלת הקנין פסקו שלא באחריות ועדיין לא נגמר המקח כגון שנתן המעות ולא כתבו השטר ובאתרא דקני בשטרא וכיוצא בזה בכה"ג כיון שנתרצה הלוקח בתחלת המקח ליקח שלא באחריות אע"פ שאמר לו המוכר אח"כ קודם שנגמר המקח שמקבל עליו אחריות אינו תנאי כיון שלא התנה הלוקח תנאו אמרינן שלא חשש עליו אבל אם בתחלת המכר א"ל המוכר ללוקח קני לך שדי ואי טרפי לה מינך מגבינא לך שופרא וכו' הוי תנאי גמור אע"פ שהלוקח צריך לתנאי ומוכר מתנה אותו כי בודאי לא נתכוין הלוקח לקנות אלא על פי מה שפי' לו המוכר ואין התנאי מבטל המקח בכל דיני התנאי כפול וכל משפטיו כאשר פי' הסור באה"ע. ומיהו יש דבר שא"א להתנות אלא כיון שאומר לו שלדעת כן מוכר כאילו התנה דזבין ונכנסים כהלכה דעתה למיסק לארעא דישראל:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וגיטא מעליא הוא: (ב) נ"ב ותגלה כתנאו ובטל וכנס דאין כריתות קמ"ל: (ג) נ"ב סגה"ם: (ד) נ"ב אלא: (ה) נ"ב דאי נמי אזר כו' הוה כחוזר בנ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' כל הסדר: [ב] נ"ב הכי פי' בגמ' טעמא דאי כיון דלוקח בעי לאתנויי והכא מוכר קא מתני אמרת פטומי מילי בעלמא הוא אבל מתני' דקתני כשיהיו לך מעות אחזיר לך מותר דמוכר הוא דבעי לאתנויי מוכר לא אתני ולוקח קא מתני ואמרינן מ"ש רישא ומ"ש סיפא ואמר רבא סיפא וכו' : [ג] נ"ב ולא אמרינן פיטומי מילי בעלמא הוא : [ד] נ"ב בדידי' קיימא : [ה] אמר ר"ה וכו' עד פרעון אלא מזו כ"ז מוקף וכ"ב דהא הרי"ף מביא אוקימתא דגמ' בדאמר מנכשיו ואיך יביא דברי ר"ה ור"נ : [ו] נ"ב אף את : [ז] נ"ב ממך : [ח] בחזקת שלא נתן וכו' ראי' שנתן כצ"ל : [ט] נ"ב דלאו אורח ארעא למחול לו לגמרי בדמי הלואה דלמה יעשה כן דטוב לו שיהא בתורת משכון שיפדה מתי שירצה. תוס' : [י] פי' הכא כתב נ"ל מוקפין וצ"ל אבל הרמב"ן ז"ל כתב: [כ] נ"ל לומר: [ל] סודרא כבר נמרי' כצ"ל וכ"ב ז"ל התוס' וקנין סודר אינו אלא מעכשיו דלא מהני לקנות בו לאחר זמן כיון דבההוא שעתא כבר סדר סודר נמרי' :

מלחמת ה'

דשבקי להו מכסא פי' מנכסא דנפשייהו שאומרי' שכן שלוחיו ואין נותנין מכס נפשם וג"כ בחזירתם אין נותנין מכס ממה שקנו שם ונקטי להו שוקא נמי בין בהליכה בין בחזרה הואיל ושלוחיו היו ומשום הכי מוכר ומאלתי כדברי רב יצחק בר ראובן אלברגלוני ז"ל שכ' נמצאת לרבינו האי גאון ז"ל הלכה בזו בתשובותיו שפי' ואני אעלה לך כדרך שמעלין באותו מקום ואני אוליכם למקום אחר או לאותו מקו' ומובטח לי שאמכור אותה ע"י מעט מעט ואדוית והכמי הצרפתים מפרשים ברשות מוכר מותר כשנותן לו שכר עמלו והולאת הדרך והיינו ברשו' מוכר שאין הנה אלא בליה בעלמא ונוטל שכרו אבל באחריות מוכר וטורחו של לוקח ודאי אסור :

ס"א מוכר

ד"ס מ"ז

גי' מהר"ס

*) [נ"ל דא"ל נוס מעכשיו כו']

דהתם שניא דהויא אסמכתא דבי דינא ולא מנפשיה ומדעתיה קא מתנה אבל הכא דמדעתיה ומנפשיה קא מתנה אפילו שלא בב"ד חשוב קנייה. הרשב"א ז"ל: **רב** בר שבא · גבי מהאי חמרא · ופסק לו הדמים ולסוף אוקיר כך פרש"י ז"ל שפסק לו כפי שער של עכשיו ליין ולבסוף אוקיר לומר דמשום דאיכא דמי יתירי וגזים הוי אסמכתא דסבר הרב ז"ל דבלאו הכי לא הוי אסמכתא ובעיני המפרשים ז"ל לא מחוור משום דקאמרינן הכא כל דאי לא קני דמשמע דאפילו כי ליכא דמי יתירי כל היכא דאמר בלשון זה אי לא עבידנא כך יהיה כך הוי אסמכתא דמשמע דלא גמר ומקנה

נר מצוה

לשטריך [אמר ליה דרדקא קרעיה] גברא רבא קרעיה חזא ביה טעמא וקרעיה איכא דאמרי הכי קא"ל דרדקא קרעיה דכ"ע בדינא לגבי דידי כדרדקי דמי הדר אמר רב נחמן אפילו בשעת מתן מעות לא קנה כלום איתיביה רבא לרב נחמן אם אין אתה מביא לי מכאן עד ג' שנים הרי היא שלי הרי היא שלו א"ל אני אומר אסמכתא קניא ומניומי אמר (א) לא קניא [ולמניומי] קשיא מתניתין איבעית אימא ר' יוסי היא דאמר אסמכתא קניא *ואיבעית אימא דא"ל מעכשיו א"ל מר ינוקא ומר קשישא בני דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעי משמיה דר"נ אסמכתא [א] בזמניה קניא (א) [ב] בלא זמניה לא קניא א"ל פשיטא כל מידי נמי בזמניה קניא בלא זמניה לא קניא דלמא הכי קאמריתו אשכחיה בגו זמניה וא"ל קני קני אשכחיה לאחר זמניה וא"ל קני לא קני מ"ט מחמת כיסופא הוא דקא"ל ולא היא אפי' אשכחיה בגו זמניה וא"ל קני לא קני והאי דא"ל הכי סבר כי מטא זימניה (ב) לא [ג] ניטרח אמר רב פפא האי *אסמכתא זימנין דקניא וזימנין לא קניא אשכחיה לאחר זמניה ואשכחיה דשתי שיכרא קני דקא מהפך בזוזי לא קני א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא דילמא לפכוחי פחדיה (א) אי נמי איניש אסמכיה דיהיב ליה זוזי אלא אמר רבינא אי קפיד בדמי ודאי קני א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא דילמא כי היכי דלא תיזלזל ארעא אלא א"ר פפא אי קפיד בארעא ודאי קני ואמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן אסמכתא לא קניא אפותיקי הוה למגבי מינה אמר רב הונא בריה דרב נתן לרב פפא מי קא אמר ליה קני לגובינא אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא ואי אמר ליה קני למגבא מיניה מאי הוה אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ואלא אפותיקי דקאמר רב פפא מאיהיא דאמר (ב) לא יהא לך פרעון אלא מזו (ג) רב בר שבא הוה מסיק ביה רב כהנא זוזי א"ל אי לא פרענא לך ביום פלוני גבי מהאי חמרא סבר רב פפא למימר כי אמרינן אסמכתא לא קניא הני מילי בארעא דלאו לזבונה קיימא אבל חמרא כיון דלזבוני קאי כזוזי דמי א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא הכי אמרינן משמיה דרבא כל דאי לא קני אמר רב נחמן השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קניא הדרא ארעא (ג) והדרי פירי למימרא דסבר רב נחמן מחילה בטעות לא הויא מחילה °והא איתמר המוכר פירות דקל לחבירו א"ר הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אין יכול לחזור בו ורב נחמן אמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו ואמר רב נחמן מודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה התם זביני הכא הלואה בזביני דליכא איסורא הויא מחילתו מחילה בהלואה דאיכא איסורא

אלא דקאמר הכי לחזק דבריו שיפרעט ליום פלוני ולא שיגמור בדעתו שיעשה כן והכא טעמא דלא הוי כזוזי משום דכל שאתה מכריחו למכור לזמן שאינו רוצה למכור (א) ואמר בלשון אם אסמכתא היא וכל דאי לא קני ואע"פ שהדבר ההוא עומד לימכר לאחר מכאן: **אמר** רב נחמן השתא דאמור רבנן כו' והדרי פירי· אם אכלן לוקח לאחר שלש: מחילה בטעות· כי הא דהמוכר סבור שהיא קנויה ללוקח ומן הדין אוכל פירות ומוחל על אכילתן: לא הויא מחילה· דהא אמר הדרי פירי: המוכר פירות דקל· קודם שחנטו: עד שלא באו לעולם· אם בא לחזור בו קודם שבאו לעולם· הויא חזרה דאפילו למ"ד [לעיל ד' סז:] אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בשעת המכר ה"מ שיהא המכר חל כשיבא לעולם: משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו· דקסבר אדם מקנה דבר שלב"ל: אף משבא וכו'. דאין אדם מקנה דשלב"ל נ"ל דעת הרשב"א ז"ל דכיון דלרב הונא דסבר כר"מ דאדם מקנה דבר שלא ב"ל יכול לחזור בו קודם שבא לעולם לדידן דקי"ל כרבנן דאין אדם מקנה וכו' אמרינן נמי הכי בדאקנה דמי שמעבד לחברו דעתיד אלא למיקני קודם שקנה יכול לחזור בו דלא חשיב לרבנן דאקני*) אע"ג דלא חשיב ליה דבר שלב"ל אלא כמו דחשיב ליה לר"מ דבר שלב"ל וא"כ אפילו אם נאמר דלר"מ חשיב טפי דאקנה מפירות דקל שלב"ל כלל ואינו יכול לחזור בו אין סברא לומר לרבנן כן אלא יכול לחזור בו כמו לר"מ בפירות דקל בדשלב"ל ועוד יש לו ראיה מדמסיק בפ' מי שמת (ד' קנז:) בלוה ולוה ואח"כ קנה יחלוקו ואם אינו יכול לחזור בו הל"ל לקמא משתעבד לבתרא לא משתעבד: לא מפקינן מיניה· שהרי כ"ז שלא חזר בו מחל על אכילתו ואע"פ שבטעות הוה שלא היה יודע שיכול לחזור מחילה היא: התם זביני הכא הלואה· כתב [ר"ת] ז"ל פירושו בספר הישר לפי מה שנראה לי דברי הרשב"א ז"ל דזביני [לא] הוי מחילה בטעות והויא מחילה· והלואה מחילה בטעות ולא שמה מחילה וטעמא דזביני מתחלה לאו מחילה בטעות הוי שהרי דעתו למכור היה וזה כמי [ד] לקנות אלא שהענין בעצמו מפני שלא באו עדיין הפירות בעולם לא מהני משום דלא סמכא דעתיה ומש"ה יכול לחזור בו אבל מ"מ הפירות שלקח כבר הרי הם כאילו קנאם ומש"ה אמרי' דהוי מחילה ולא מפקינן מיניה אבל האי שמשכן שדהו מתחלה לא עלה בדעתו למכרו אלא למשכנו לבד והפירות שאכל המלוה לאחר שלש לא היו קנוים לו אלא שהלוה טועה שהיה סבור שכיון שאמר ליה שלאחר ג' אם לא פדאו יהיה שלו יצאה מתורת משכונא ונכנסה בתורת מכר ודמיא להא דאמרינן בענין אונאה [דף נא:] דלא ידע דניחול וכמי שהניח את חבירו ליטול חפץ מרשותו או שנתנו לו בחזקת שהוא שלו ונמצא שאינו שלו וכל כי האי גוונא שמתחלה הוי מחילה בטעות אמרי' דלא הויא מחילה והדר כי הא דאמר שמואל (ב"מ דף טו:) במקדש אחותו דמשום דידע שאין קדושין תופסים באחותו הוו מעות מתנה הא אם לא היה מכירה הוו מעות חוזרין מפני שטעות מעיקרא הוא דודאי אילו ידע לא היה מקדשה ובגיטין (דף ידי) בעובדא דגינאי דעבוד חוסבנא וכן גבי כיפי (ב"מ דף לה·) דאמרינן דשומא בטעות לא הוי שומא וחוזרת· מהא דאמר רב נחמן מודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה הביא ר"ת ור"י ז"ל ראיה למוכר שטר חוב לחבירו בעדים דכי היכי דפירות אלו לא [קנה] קודם שיהיו בעולם אפילו הכי מה שלקח לא מפקינן הכי נמי במוכר שטר חוב זה אע"ג דקי"ל בהמוכר את הספינה (דף עו·) דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה ובמסירה אפילו הכי אם קדם הלוקח וגבה מלוה לא מפקינן מיניה דמחילה בטעות כי הא הויא מחילה כדאמרן וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא כדאמר ליה [קנה] הוא וכל שיעבודא דאית ביה אבל אי לא א"ל הכי לא קנה אלא הנייר בעלמא ואפילו קדם וגבה מפקינן מיניה והרי"ף ז"ל כתב התם זביני הכא הלואה בזביני דליכא (ב) איסורא הויא מחילתו מחילה בהלואה דאיכא

*) בדפוס קושט' ובד"ס הגי' דאקני כיון דלא חשיב ליה דבר שלא ב"ל כמו דחשיב וכו'

רש"י

אני אומר אסמכתא קניא· אני הייתי רגיל לומר אסמכתא קניא אבל מניומי חלוק עלי והחזירני מדברי: ר' יוסי היא· בפרק גט פשוט (דף קסח:) מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו כו': דאמר ליה מעכשיו· אם לא אתן לך עד שלש שנים יהא שלך מעכשיו דלאו אסמכתא הוא אלא קנין גמור הוא שעל מנת מכר גמור הוא מחזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואוזולי אוזיל גביה וזה קיבל עליו שאם יחזיר לו מעותיו עד שלש שנים שיקבלם והפירות (ד) משלמים אותן: אשכחיה בגו זימניה ואמר ליה קני· לא אפדנו עוד: קני· דגמר ומקני דאם לא כן למה ליה למימר כן הא בלא זה אין יכול לתובעו עכשיו: לא ניתי למיטרח· לדחויי בעלמא אמר כן: ומשום כסופא· וכדי לדחותו אומר כן: דקא שתי שכרא· בחנות אין זה עלב לחזור ולפדות שדהו ודעתו לשקעה: לפכוחי פחדיה· להפיג דאגתו כי דואג במעות דכתיב יין ישמח לבב: אי קפיד בדמי· אי קפיד שלא למכור את חפצו בפחות משויו מעט: ודאי קני· ולא קפיד אם תשתקע שדהו: דלא תיזלזל ארעא· שאם יראוהו מחזר אחר המעות ומוכר בפחות יוזלו קרקעותיו ולעולם אנוס הוא ולא גמר ומקני: אי קפיד בארעא· שלא למכור [שום] קרקע אפי' בשויו: למיגבא מינה· כלומר קונה כנגד מעותיו ואם בא לאחר זמן לסלקו במעות לא יקבלם: סוף סוף אסמכתא היא· דלא אמר ליה קני לגוביינא אלא אם איני נותן מכאן ועד שלש שנים וכל דאי אסמכתא הוא: אלא אפותיקי דרב פפא היכי דמי· דגבי אסמכתא יהא אפותיקי: דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו· (ה) אף תוך ג' שנים ואם איני נותן לך כנגד מעותיך תוך שלש שנים תהא כולה שלך בהא אמר רב פפא אע"פ דלא קניא למיהוי כולה דידיה לאחר ג' שנים אפותיקי הוי למיגבא מיניה דבלא אסמכתא נמי הויא אפותיקי: גבי מהאי חמרא· ופסק לו דמים ולסוף אייקר: והדרי פירי· דלאחר ג' שנים אם אכלן לוקח: מחילה בטעות. כי הוא סובר שמן הדין קנויה ללוקח ואוכל פירות כדין ומוחל אכילתו: המוכר פירות דקל· קודם שחנטו: משבאו לעולם אין יכול לחזור בו· כי קסבר אדם מקנה דשלב"ל בשעת מכר שיחול המכר כשיבא לעולם: ור"נ אמר כו'· קסבר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: לא מפקינן מיניה· דכל זמן שלא חזר בו מחל על אכילתו אע"פ שהוא בטעות שלא היה יודע שהיה יכול לחזור בו והוי מחילה: הכא הלואה· ומיחזי כרבית דמעיקרא בתורת הלואה באו לו וכרבית קצוצה דמי דאין אבק רבית בהלואה אלא במכר כגון

שלטי הגבורים

ולא אמר כלום בשעת המכר ולא עלה ואסיקנא שם שהמכר קיים משום דהוי דברים שבלב כיון שלא אמר בשעת המכר כלום אבל אם אמר בשעת המכר שלדעת כן הוא מוכר ולא עלה לא נתקיים המקח ואע"פ שלא התנה בפירוש:

א כתב מיי' כל אסמכתא לא קניא שהרי לא גמר להקנותה לפיכך הנותן ערבון על המקח ואמר אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך ואמר המוכר אם אני חוזר אכפול לך ערבונך אם חזר הלוקח קנה המוכר הערבון שהרי הוא תחת ידו ואם חזר המוכר אין מחייבין אותו לכפול הערבון שזו היא אסמכתא וכן כל תנאי שמתנין בני אדם ביניהם אפי' שהן בעדים ובשטר אם יהיה כך או אם תעשה כך אתן לך כך וכך או אקנה לך בית זה ואם [לא] יהיה או לא תעשה כך לא אקנה לך ולא אתן לך אע"פ שעשה לא קנה שכל האומר אם יהיה או לא יהיה לא גמר והקנה שהרי אין דעתו סומכת שמא יהיה או לא יהיה ע"כ והראב"ד השיג עליו במה שכתב שהמוכר קונה את הערבון מפני שהוא בידו וכן פי' רש"י שאף הלוקח אינו מוחל אם חוזר בו וכמה שכתב אם יהיה ואם לא יהיה ולא חילק בין היכא שהוא בידו אם לאו וזה תימה דבגמ' מחלק בזה ור"י חלק בו ופי' דבר שאינו בידו והוא תלוי ביד אחרים כגון האומר קני לי יין ממקום פלוני או כיוצא בזה ואם לאו תתחייב לי בכך וכך אסמכתא היא דלא גמר ומקנה דשמא לא ירצו המוכרים למכור לו היין שהיה לו לקנות לפיכך לא גמר ומקנה אפי' אי לא גזים ודבר שאין בידו כלל ואין דבר תלוי לתלות בו לומר דאדעתא דהכי התנה שהוא סבור שמא יבא לידי כך כגון משחק בקוביא וכיוצא בו שאינו יודע אם ינצח אם לאו ואפ"ה התנה ודאי מספק גמר ומקנה בד"א בשוחק במעות מוכנים אבל אם הם שוחקים באמנה אין מוציא ממנו מה שהפסיד והמתנה על דבר שבידו לעשות אי לא גזים כגון אם אוביר ולא איעבד אשלם במיטבא לא הוי אסמכתא ואי גזים שאמר אשלם אלפא הוי אסמכתא דלא גמר ומקנה ולא משלם אלא מה שהפסיד לפיכך כשהמוכר מגזה ללוקח על תנאי אם תעשה לי דבר פלוני תקנה הוי אסמכתא כיון שקיום התנאי אינו תלוי ביד המוכר אלא ביד הלוקח: ופסוק פ"ד וה' דף מ"ה דאע"ג דאמרינן דהנותן מעות בדבר שיודע בודאי שאין אותן דמים יכולים לעשות קנין אינו יכול לטעון שיחזיר לו מעותיו דהא היה יודע בזה קודם לכן ובודאי דגמר ונתן לשם מתנה מיהו דוקא מלתא דברור לן שהוא היה יודע בו ולא היה יכול לטעות כגון המקדש אחותו שיודע בודאי שאין הקדושין תופסין בה וגמר ונתן לשם מתנה אבל דבר שהוא תלוי דאיכא למימר שהנותן מעות טועה שהיה סבור שהקנין היה טוב ונמצא בהפך אז לא אמרי' דגמר ויהיב לשם מתנה דאיכא לומר דטעה דלאו כ"ע דיני גמירי ומשום הכי אמרו שם התוספות דהקונה שור שנגמר דינו הוי מקח טעות אפי' דידע שנגח ושנגמר דינו לפי דאיכא למימר שהוא לא היה בקי בדין זה דשור הנסקל והיה סבור שיכול להשהותו לעשות בו מלאכתו או אפי' לשוחטו סבור דשרי ונראה דהוא הדין לכל כיוצא בזה: ופסוק פ"ד וה' דף מ"ה דאיכא למימר דהמתנה תנאי או המקבל עליו לעשות דבר פלוני לא קבל עליו כל הנדרין שבאותו הדבר דהא מי שהכיר בשור שהוא נגח וקבל עליו שמירת נזקיו אם הוזק השור פטור השומר משום דאמר סתמא דמלתא כי קביל עליה נטירותא דנזקין למה שהוא מוזק מקבל עליו דהייתו להזיק אחרים וזה אסיק אדעתיה ולזה

דב"ב ס"ל לאביי ורבא מטעם דעביד אינש דפרע בגו זימניה ולא קי"ל כוותייהו ויש לחלק: (ג) בדלא א"ל [illegible] ואח"כ כשהחזיר לו המעות תוך ג' פשיטא דהדרי פירי ולשון מחילה בטעות צ"ע וי"ל דמיירי בפירי [illegible] ג' כל זמן שלא חזר זה משא"כ באכילה דתוך ג' לא שייך טעות רק איסורא הוא. ומ"מ י"ל דכל שעברו [illegible] סבר המוכר שקנויה ללוקח ומחל גם על פירי דלשעבר וכשמלך ע"פ מי ומי שיטעו והודיעו דלא קניא הוי מחילה [illegible] רק דקשה איכה כדע דלא ידע דלמא זוזי לא הוי ליה עד השתא: (ד) והפירות יהיו מונחין כ"כ הרע"ב: היפך

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' מלוה ולוה [illegible]

חדושי אנשי שם

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות מא"י

[illegible]

הגהות הר"י

[illegible]

א מיי' פרק ו מהל' מלוה ולוה ופרק יא מהל' מכירה טור יו"ד סימן קעד וחו"מ סי' (קעב) [קסב]:

ב מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה טור יו"ד סי' קעב:

ג מיי' פ"ז שם טו"יו"ד סי' קעב (ע"ט):

דליכא איסורא לא הויא מחילתו מחילה נראה דעת הרב ז"ל דבהלואה אנן סהדי דלא ניחא ליה לאינים למעבד איסורא ואי הוה ידע דזביני בטילי והויא הלואה לא הוה שביק ליה למיכל משום איסור רבית והילכך ליכא מחילה כלל (ד): **ההיא** אתתא · א"ל מוכר לשליח אי הוי לי זוזי וכו' רוצה אני שתקבל מעותיך ותחזור לי הקרקע: את ונוולא אחי · פרש"י ז"ל דבתשובת הגאונים ז"ל כתוב דנוולא לשון ארמי בין זכר בין נקבה כשרוצה לומר אתה והיא או אתה והוא הכי א"ל אתה והיא קרובים אתם ותתרצו ביניכם: ולא

נר מצוה גמר ומקנה · כתב הרשב"א ז"ל ומסתברא דהכי פירושה אע"פ שלא הודה לו זה בהדיא אלא שאמר לו את ונוולא אחי והייתי סבור לומר דכך אמר לו איני מכנים עצמי ביניכם אלא אפילו בלא תנאי אני קונה ואם תרצה היא להחזיר לך אחים אתם וזה שתק לו וקבל ממנו והרי זה כאומר תחזיר לך מדעתה קמ"ל רבה דכל כי הא סמכה דעתיה ולא גמר ומקנה: עבד רבינא עובדא וכו' · כתב הרי"ף ז"ל דכיון דרבינא אפיק פירי בזביני דס"ל דהנך זביני רבית קצוצה נינהו כ"ש במשכנתא וקי"ל כוותיה וכתבו האחרונים ז"ל דודאי הכא משמע דהא סוגין ריהטא דהלואה חמירא מזביני הילכך כיון דבזביני הוה רבית קצוצה כ"ש במשכנתא והא דאמרינן לעיל [בגמרא] [דף סג:] דבמשכנתא בלא נכייתא בדינינו אין מחזירין דמשמע דלאו רבית קצוצה היא ההיא מיירי באתרא דלא מסלקי עד משלם זמניה דהויא ליה כמכירה והכא מיירי באתרא דמסלקי ליה למלוה מארעא כל היכא דאית ליה זוזי ללוה וכיון דליכא נכייתא הוי רבית קצוצה והנך זביני נמי הכי הוה דכל היכא דהוי לה זוזי מהדרא[הא]ניהליה ואכיל האי פירי בלא נכייתא והכלל כל היכא דאיכא תרתי מסלקי ולאו נכייתא הוי רבית קצוצה אבל אי ליכא אלא חדא מינייהו מסלקי ונכייתא או לא מסלקי ולא נכייתא הוי אבק רבית אלא דמנהגא ליתא*) (הכי דהא) והאידנא נהוג עלמא למעבד משכנתא בנכייתא וכמו שנפרש בסמוך בע"ה (ה):
אמר מר וכו' באתרא דמסלקי · במקום שנהגו להלוות סתם ומלוה אוכל פירות ונהגו לסלק את המלוה ממנה בכל עת שתשיג יד הלוה למעות: אבל שיעור זוזי וכו' · כפי מה שנמכרין פירות בשוק ובא הלוה לפניו ותבע ואמר איני רוצה שיאכל פירות ברבית ישומו פירות שאכל ויטלם בחובו ואילו הוי לי זוזי מי לא מסליקנא ליה השתא נמי פירי דאכל זוזי דידי נינהו ומסלקנא ליה: אבל טפי וכו' · דאבק רבית הוא

רש"י
המרבה בפירות דמתני': א"ל · מוכר לשליח: אי הוה לי זוזי · אם יהיו לי מעות רוצה אני שתקבלם: את ונוולא · כך שמה כלומר אתה והיא קרובים ותתרצו כטוב בעיניכם: משכנתא מאי · אם משכן לו כרם ולא קצץ עמו לאכול פירות לשם רבית אלא סתם והוא ירד ועשה [ואכל]: דלא קץ ליה · ופליגא דרב נחמן דאמר לעיל הדרי פירי וחשיב כמה פירות אכיל ומפקינן מיניה: בנכייתא · שינכה לו דבר קצוב לשנה דמיחזי כמוכרו לו ויורד לספק שאפי' תלקה ולא יהא פירות מנכה אותה קצבה לכך אפילו יש בו מותר אין כאן רבית: (א) ודוקא באתרא דמסלקי · אבל באתרא שאין יכול לסלק במעות עד הזמן או כל ימי הזמן הוי כמכר ואפילו בלא נכייתא שרי: שדה אחוזה · דאמרה תורה לפדותה מן ההקדש לפי שנים שקנה בסלע ופונדיון לשנה: ארבעה זוזי · היינו סלע דזרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ומ"ט שנים עד היובל: התם לאו הלואה הוי · בפדיון תליא מילתא ורחמנא אמר בהכי ניפרוק: במישלם שניא אלין כו' · דלא מיחזי כרבית בהלואה אלא כלוקח הימנו פירות השנים הללו במעות הללו: באתרא דמסלקי · במקום שנהגו להלוות סתם הלואה ומלוה אוכל פירות (ב) ולא פסק[ה]*[עמו]:כייתא דלקמן ונהגו לסלק את המלוה ממנו בכל עת שתשיג ידו למעות: אבל שיעור זוזי · לפי מה שהיו הפירות שוין למכור בשוק ובא הלוה ותבעו ואמר איני רוצה שיאכל פירותיו בריבית ישומו הפירות שאכל ויטלם בחובו ואם הפירי שאכל להו שיעור זוזי מסליקנא' ליה אע"ג דאבק ריבית אינה יוצאה בדיינים ה"מ *(באתרא דסקלא) אבל זה זריז הוא ואינו מניחו לאכול אלא כדי הקרן: אבל טפי משיעור זוזי לא מפקינן מיניה · דאבק רבית הוא ואין יוצאה בדיינין: ולא מחשבינן משטרא לשטרא · אם חייב לו מעות בשטר אחר אין העודף בזה שאכל הפרעון לחוב שטר אחר דהא אפוקי מיניה הוא מה שאכל כבר: לא מסלקינן בלא זוזי · עד שיתן מעות הלואתו דכי אכלינהו לאו בתורת פרעון אכלינהו והוי אבק רבית מה שאכל (ג) והא דנקט לעיל אתרא דמסלקי משום דבאתרא

איסורא לא הויא מחילתו מחילה: *ההיא *איתתא (א) דאמרה ליה להההוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריבאי אזל זבן לה א"ל אי הוו לי זוזי מהדר' לה ניהלי א"ל את ונוולא אחי אמר רבה בר רב הונא כל את ונוולא אחי סמכא דעתיה ולא גמר ומקני ארעא הדרא פירי [א] כרבית קצוצה הוו ויוצאין בדיינין או דילמא אבק רבית הוו ואין יוצאין בדיינין אמר רבה בר רב הונא מיסתברא כאבק רבית הוו ואין יוצאין בדיינין א"ל אביי (ב) לרבא ב משכנתא מאי [ב] משום דלא קץ ליה הוא וה"נ לא קץ ליה או דילמא התם זביני אבל משכנתא הלואה היא וכרבית קצוצה א"ל התם טעמא משום דלא קץ ליה וה"נ לא קץ ליה אמר רב פפי עביד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי דלא כרבה בר רב הונא וקי"ל כרבינא בזביני וכ"ש משכנתא דהלואה היא ודוקא במשכנתא בלא נכיתא אבל משכנתא בנכיתא אליבא דרבינא שריא ואיהו גופיה *הוי אכיל בנכיתא דגמר לה משדה אחוזה דאע"ג דקא הוי פירי דשויא טובא אמר רחמנא פריק לה בארבעה זוזי ה"נ ל"ש אבל רב כהנא ורב פפי ורב אשי לא אכלי בנכיתא דסבירא להו דאסירא והתם בשדה אחוזה *הקדש הוא ורחמנא אוקמיה אפדיון אבל הכא הלואה היא ומיחזי כרבית הלכך אליבא דידהו אבק רבית היא ואינה יוצאה בדיינין א וקי"ל כוותיהו וליתא לדרבינא בהא ואלא *במאי [ג] ניכול כמשכנתא דסורא דכתבי הכי במישלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף *°אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא האי משכנתא ב באתרא דמסלקי כדמייתי ליה זוזי אכל מלוה שיעור זוזי מסלקינן ליה בלא זוזי אבל טפי לא מפקינן מיניה ולא מחשבינן משטרא לשטרא (ג) ביתמי

אבל שיעור זוזי מסלקינן ליה אבל טפי (ד) *לא מפקינן מיניה ומחשבינן משטרא לשטרא אמר רב אשי השתא דאמרת אבל טפי לא מפקינן מיניה אבל שיעור זוזי נמי לא מסלקינן ליה בלא זוזי מ"ט כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא [ד] מ"ט אבק רבית היא ואבק רבית אינו יוצא בדיינין והלכתא כרב אשי

ואינה יוצאה בדיינים דהכא מיירי דאכל בנכייתא: משטרא לשטרא · אם חייב הלוה מעות בשטר אחר אין העודף זה שאכל המלוה פרעון לשטר אחר דהא אפוקי מיניה הוי: אמר רב אשי וכו' והלכתא כוותיה דכל סלוקי וכו' · כל שאתה מסלקו בלא כל זוזי ואפילו מנכה זוז אחד אתה מוליא ממנו אותו זוז שאתה מגרע בחובו וכן פרש"י ז"ל וכן עיקר וכ"כ הרשב"א ז"ל אע"פ שלא כתבכן(הרמב"ן)[הרמב"ם] ז"ל ומיהו אע"ג דקי"ל הכי דלא מסלקי *מיניה אי א"ל לא בעינא דתיכול תו ארעאי וכי הוו לי זוזי פרענא ומסלקינן ליה מפירי שכיון שזה מוחה עליו שלא יאכל גזל הוא הילכך *אפי' אכלן לאחר מכן משלם לו ומכל מקום מוציאין מן הלוה למלוה חובו כדין כל בעל חוב כן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל בשם הראב"ד ז"ל וכתב ז"ל דאע"ג דלא מפקינן אבק רבית אי תפס לוה לא מפקינן מיניה ואינו מחוור בעיני הרשב"א והרנב"ר ז"ל דא"כ היכא דאכל שיעור זוזי אמאי לא מסלקינן ליה דהא תפס לוה וקרקע בחזקת בעליה עומדת אלא כל שאכל מדעת הלוה אפילו תפס לוה מפקינן מיניה (ו) וכתב הרנב"ר ז"ל דכיון שכן הדבר ברור שאינו חייב להחזיר אבק רבית אפילו בבא לצאת ידי שמים כיון דמפקינן מלוה אם תפיס: **אמר** (ז) מר בריה דרב יוסף אית דגרסי' האי משכנתא באתרא דלא מסלקי לא ניכול אלא בנכייתא *שינכה לו מן החוב דבר קצוב דנראה כמוכרן לו ויורד לספק שאפילו תלקה ולא יהיו בה פירות ינכה לו אותה נכייתא הילכך כי שקיל נמי טפי לאו רביתא היא: משכנתא דסורא · איכא דמפרשי דמשכנתא דסורא אפילו אי מצי מסלק ליה לוה למלוה שרי דכיון דמלוה לא יכול למכפייה ללוה למפרע ליה חוביה זביני נינהו ולא הלואה ולא דמי *(לאתרא דמסלקי ולא) לאתרא דלא מסלקי דהתם הלואה היא שהרי לסוף הזמן מלוה נפרע מן הלוה וכן דעת הרמב"ם ז"ל ומדלא אשכחן הכא היתר למשכנתא אלא במשכנתא דסורא נראין דאפילו

*) בד"ק הגי' ליתא הכי דהא האידנא נהוג עלמא למעבד משכנתא במסלקי ובנכייתא

ולזה נתכוון והלכך אם סניק חייב אבל שיווק הוא מאחרים לא אמר דקיבל עליה דלא מסיק אדעתיה הך מלתא שהרי אין שור מתילב לנגדו מפחדו הלכך נראה בעיני דכל כי האי מלתא דאיכא למימר דלא אסיק אדעתיה או בשעת התנאי ויש פנים לומר דלא אסקיה אדעתיה דבודאי לאותו דבר לא נתכוון בתנאי ולא קבלו עליו:
א לדעת רבינו ולדעת ה"ח באתרא דמסלקי [בלא] נכייתא הוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינים ובנכייתא הוי אבק רבית ואין היתר לשום משכונא אלא כעין משכון דסורא ולדעת רש"י באתרא דלא מסלקי שרי אפי' בלא נכייתא ובאתרא דמסלקי בלא נכייתא הוי אבק רבית ובנכייתא שרי והרא"ש הסכים לדעת רש"י וכן היא דעת מיי': כתב הטור וכל מה דכתיבנא הוא במשכן שדהו שפעמים אינו עושה פירות הלכך מות' בנכייתא שנכנס בספק שמא לא יעשה והוה קרוב לשכר ולהפסד אבל במשכן בית והגר שפירותיהן דהיינו הדירה מצוי תמיד כתב רש"י שאסורין אפילו בנכייתא וכ"כ מיי' ור"י ור"ת מתירין גם בבית שפעמים נופל הבית או נשרף וא"כ חשיב שפיר קרוב לשכר ולהפסד והרא"ש הסכים לדעת רש"י ואפי' לדעת ר"ת נוכל לומר אם כותב לו אחריות על שאר נכסיו אסור שאם יפול הבית או ישרף מיד יפרע מאחר נכסיו ונמצא שאין כאן הפסד ועל מה שנוהגים האידנא שראובן ממשכן בית לשמעון ולוי שוכרו משמעון וראובן נשאר בבית ופורע השכירות לשמעון ע"י לוי השוכר כתב הרא"ש בתשובה אני אוסרו אבל רבית קצוצה לא הוי כיון שלא פסק לו רבית על ההלואה וגם אם יפול הבית או ישרף יפסיד שמעון מעותיו ולכתחלה יש לאוסרו ואין לדיין להשתדל בו ע"כ ולא ברור לטור הא טעמא שכתב אם יפול הבית או ישרף יפסיד שמעון מעותיו שכיון שכותב לו אחריות על נכסיו ודאי לא יפסיד מעותיו ומדברי הרמ"ה יראה שהוא רבית קצוצה ויוצאה בדיינים שכתב גבי המלוה לחבירו על שדהו וחזר ומכרה לו בדבר קצוב שהוא אבק רבית וה"מ דלא אתני בהדיה מעיקרא כי משכן גביה אדעתיה דליהדר ותכר ליה מיניה או אגר ליה מיניה בכך וכך אבל אי אתני בהדיה מעיקרא רבית קצוצה היא ויוצאה בדיינין ל"ש אתני בהדיה דתכר ליה איהו מיניה ל"ש תכר ליה אחר היכא דמתחייב לשוכר או להוכר למפרע מאי דפרע למלוה בדילי' ע"כ וכ"ש מה שנוהגים עתה שהלוה נותן משכונות בקרן והשוכר בפירות דהוי רבית קצוצה:
ב כל משכונא אין הלוה יכול לסלק המלוה תוך שנתו ומכאן ואילך תלוי במנהג כדפי' לעיל ובמקום

[Small-print block, beginning of lines cut by the binding edge:]
[…]גים שאם לא יפדנה לזמן ידוע כגון בתחלת כל שנה ושנה או ט"ו ימים קודם שתכלה השנה שוב לא יפדנה אותה שנה כתב הראב"ד דחשיב אתרא דלא מסלקי כיון שאינו יכול לסלקו בכל שנה אחר שיעבור הזמן והרא"ש כתב […]ב שפיר אתרא דמסלקי כיון שיכול לסלקו בתחלת השנה ואפילו באתרא דלא מסלקי פשוט הוא מן הפוסקים דכל משכנתא באתרא דמסלקינן כי הני משכנתא דעבידי הבעלי חנויות בגלילות הללו שהלוה מסלק למלוה כל […]ת דבעי דבכולהו מצי המלוה לכוף ללוה לפדות משכונו והכי כתב הרא"ם פ' איזהו נשך וז"ל מכאן יש ללמוד דמשכנתא באתרא דמסלקי על המלוה לכוף הלוה לפדותו בכל עת כמו שהלוה יכול לסלק המלוה כך המלוה יכול […] ללוה פדה משכון והוסיף הרא"ם לבאר בתשובותיו והביא דבריו הטור ח"מ סי' ע"ג דבכל ענין מצי המלוה לכוף ללוה שיבא לפדות משכונו ואם לא יפדנו מצי למוכרו שכתב וז"ל האומר לחבירו על משכון סתם והוא […] מיום ליום יתבענו בפני עדים שיפרענו וא"כ יעכבו דאילו היה תובעו לדין היו נותנין לו זמן וא"כ ימכרנו בשומת ב"ד ויאמר עוד בתשובה דמי שיש בידו משכון א"צ להביא בעל המשכון לפני הדיינים ולהזכירו […]ה משכונו אלא לאחר שיזהירנו בינו לבינו שיפדה משכונו ואם לאו שימכרנו יקח ב' שמאים וישומו המשכון וכו' עד ויפרע לו המלוה מה ששוה יותר על חובו עכ"ל הרי לפדיה דכל עוד […] בעי לוה לפדות משכונו מצי מלוה למכור אותו מיהו צריך שישום אותו בפני שנים וימכרנו בפני עדים או ב"ד והכי איכא למשמע מדברי מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה דאם יש לו למלוה חוקים מאת המלך דכל מי שנותן משכון […] ואינו פודה אותו תוך שנה שיהיה של מלוה כלחלוטין דמדינא דמלכותא כל שעבר השנה על המשכון ולא פדאו הלוה אין זקוק המלוה להודיעו כלום ללוה ויכול הוא למוכרו דהוי הלוה כאילו מותרה ועומד מתחלת השנה […]ותה כתב הר"י ב"ר פרץ והביא דבריו המרדכי פ' הגוזל בתרא וז"ל כתב הר"י ב"ר פרץ ישראל הלוה גם לישראל הבירו על המשכון אין המלוה זקוק לשומרו יותר משנה מלמוכרו ולגבות הלואתו בדינא דמלכותא גבי מלוה […]ד כוכבים ברבית ועשה מעשה כזה וכו' הרי דכיון דדינא דמלכותא הוא שכל מי שלא יגבה משכונו תוך שנתו שיכול המלוה למוכרו וא"צ להזכיר הלוה כלל על זה אלא ימכרנו להדיא מבלי הערה אחרת כלל ועיקר ולפי דעת

חדושי אנשי שם

[…]"ם (א) לפירש"י נקט ליה אבל לפי' נמוקי אפי' באתרא דלא מסלקי לא שרי אלא בנכייתא: (ב) זהו לשון רש"י […] אלפס מוקי לה בנכייתא בסמוך: (ג) זהו לפירש"י ולרב אלפס נמי כיון דאיכא תרתי לטיבותא לא מסלקינן […]יתא שרו לגמרי ואין כאן אבק רבית ואפי' בכי האי גוונא אסור לת"ח אלא במשכנתא דסורא עיין […]וקים: (ד) א"נ תקנו חכמים שלא תהא מחילה כדי שלא יבא לידי איסור והתם זביני וליכא שום איסור […]ך הוי מחילתו מחילה לשון מהרי"ח בהגה"ה באשר"י וכן רוצה לפרש באשר"י גופא: (ה) וכשיטת רש"י […]יא דשריא רחמנא בשדה אחוזה דמשמע דשרי לגמרי ואפי' איסורא דרבנן ליכא לסברי' דרבינא כדמסיק […]וקים בסוף שמעתין אלא בגורבא מדרבנן עיין בתוס' בד"ה רבינא אכל בנכייתא: (ו) ולעיל בריש פירקין

כתב בשם הנרב"ר דמחייב להחזיר בבא לצאת י"ש ושמא יש לחלק בין אבק רבית דפוסק עד שלא יצא השטר או מעמיד מלוה ע"ג פירות ואין לו פוסק כשער הגבוה באתראי או כטרשא דרב פפא כל הני מיחייב בבא לצאת י"ש אבל לאכול פירות משכנתא דלאו עלייהו פסיק אף בבא לצאת ידי שמים לא מיחייב: ד"ת (ז) חסר לשון וכצ"ל גרסינן בגמ' והא דאמר מר בריה דרב יוסף האי משכנתא באתרא דמסלקי לא ניכול אלא בנכייתא ואי גורבא מדרבנן הוא אפילו בנכייתא נמי לא ליכול אלא במאי ליכול במשכנתא דסורא דכתבי בה במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף אית דגרסי וכו' ע"כ:

דאפילו באתרא דלא מסלקי ובנכייתא הוי אבק רבית [ד] ואסור : אמר המחבר והרשב"א ז"ל הביא ראיה דבנכייתא שריא מדאמרינן פרק השוכר האומנים (דף עט.) אי נמי דמטי ליה זוזי ופריק ליה ד' או ה' שנים מקמי דלימטי יובל ועל כרחך במשכנתא בנכייתא איירי וכן פירשה הראב"ד ז"ל דאי במשכנתא דסורא זוזי מאי עבידתייהו והיכי מצי פריק לה ע"כ והאידנא נהוג עלמא למעבד משכנתא בנכייתא וסמכי בהא מילתא עליה דרבינא דבתרא הוא ואמרינן לקמן [סוף דף סז:] רבינא אכיל בנכייתא ואפילו באתרא דמסלקי הוא דאכיל ואע"ג דרב כהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלי אומרא בעלמא הוא דמחמרי אבל מדינא שריא ואיכא נסחי דגרסי הכי לקמן ומאן דלא אכיל וכו' דמשמע לא אכיל מטעם חומרא בעלמא ולא גרסינן ומאן דאסיר דהוה משמע דמיסר הוו אסרי הילכך נקטינן לפום מנהגא דילן *דבנכייתא בין באתרא דמסלקי בין באתרא דלא מסלקי שריא ובלא נכייתא באתרא דמסלקי רבית קצוצה ולא מיבעיא בבתים דלא שכיחי דמקלקלי אלא אפילו בשדות וכרמים כעובדא דההיא איתתא וכו' זבין ארעא מקריבאי וכו' ובאתרא דלא מסלקי הוי אבק רבית אפילו בלא נכייתא משום דכיון דפסיק זמן ואיכא זמן ידוע למשכנתא דלא מצי פריק לה הוי כמכירה וכל משכנתא אפילו לאחר משלם זימניה אם כתב לו כל זמן שתמשך משכונא זו בידך מסתברא דאי אכיל ומנכה ליה שרי עד שימחה בו . ע"כ הרשב"א ז"ל : אמר המחבר והא דמהניא ביה מחאה הייתו דוקא במשלים [ה] דאי לא שלים [זימניה] לאו כל כמיניה למפרקיה ופוק חזי מאי עמא דבר כן כתב הראב"ד ז"ל ולקמן מפורש יותר מזה ע"כ · וכתב ר"ת ז"ל בספר הישר דלא מהני נכייתא אלא במשכון מקרקעי דומיא דשדה אחוזה אבל במטלטלי לא כיון דסגי פתחייהו וקא כליא קרנא : במשלם שניא וכו' דלא מיחזי כהלואה אלא כלוקח ממנו פירות השנים הללו במעות הללו :

נר מצוה

אשי (א) האי משכנתא משכנתא בנכיתא היא כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דהא משכנתא בלא נכיתא קי"ל בה כרבינא דרבית קצוצה היא ויוצאה בדיינין דהויא לה כהלויני ע"מ שתאכל שדה זו בחנם דהיינו רבית קצוצה ואיכא מאן דסבירא ליה כרבינא [א] בזבינא בלחוד (א) אבל משכנתא אקרבית היא ומוקים להא במשכנתא בלא נכיתא :

*רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאמרי תרוייהו האי משכנתא באתרא דמסלקי כל אימת דמייתי זוזי אין בעל חוב גובה ממנה ואין הבכור נוטל בה פי שנים ושביעית משמטתה ובאתרא דלא מסלקי אלא עד דמישלם זימנא בעל חוב גובה ממנה והבכור נוטל בה פי שנים ואין השביעית משמטתה אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא האי משכנתא באתרא דמסלקי כדמייתי זוזי מסלקי ליה ואפילו מתמרי דנפלי אבודיא ואי אגבהינהו בסנסני קנינהו °פשיטא באתרא דמסלקי ואמר לא מסתליקנא הא אמר לא מסתליקנא אלא באתרא דלא מסלקי ואמר מסתליקנא מאי רב פפא אמר לא צריך למיקנא מיניה ורב ששת בריה דרב אידי אמר צריך למיקנא מיניה והלכתא

צריך

רש"י

דבאתרא דלא מסלקי שנהגו לאכול במשכנתא שנים הקצובות למנהגם ואפי' הוו ליה זוזי לא[ב] מסלק ליה הכל מודין דכל אותן שנים הוי כמכר גמור אללו ואפי' בלא נכייתא מצי אכיל : אין בעל חוב גובה הימנו · (אבל) אם מת המלוה ונפלה לפני בניו אין בעל חוב של אביהן גובה הימנו דאין לאביהם בגוף הקרקע כלום והוו מטלטלי דיתמי ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב : ואין הבכור נוטל פי שנים · למ"ד בפרק יש נוחלין אין הבכור נוטל (בה) פי שנים במלוה האי נמי מלוה בעלמא הוא הואיל ויכולין לסלקו והוי ליה ראוי ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק : ושביעית משמטתה · כשאר מלוה בשטר דאף על גב דנכסי לוה משועבדים למלוה ואפ"ה שביעית משמטת ליה ולא דמי למלוה על המשכון דאין שביעית משמטת דהתם במשכון של מטלטלין איירי דבע"ח קנהו כדכתיב ולך תהיה צדקה דכגבוי דמי : ובעל חוב (ב) גובה הימנה · דמכר גמור הוא אללו והיינו טעמא דכולהו : אפי' מתמרי דנפלי אבודיא · כשגודרין תמרים פורש מחצלת תחת הדקלים ונופלים התמרים עליהם דאם מסלקו במעות מסלקו אף מתמרים התלושין ומונחין על המחצלות : ואי אגבהינהו בסינסני · שנתן בסלים שנטלו מן המחצלאות : קנינהו · בהגבהה קודם שקבל מעותיו והרי הן שלו : דאמר לא מסתליקנא · בשעת מתן מעות שהתנה על מנת שלא תוכל לסלקני עד כך וכך שנים : הא קאמר כו' · ועל מנת כן נתן מעותיו דקרקע נקנה בכסף בין דרך מקח וממכר בין בדרך שכירות בין בכל הדרכים לפי התנאי : צריך למיקני מיניה · ואי לא קנו מיניה דיבורא בעלמא הוא ויכול לומר לא אשנה

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע · באתרא דמסלקי · דנוהגין דכל אימת דאית ליה זוזי ללוה יהיב ליה למלוה ומסלק ליה : אין בע"ח וכו' אם מת המלוה אין בעל חובו גובה מקרקע זו כלום לפי שאין למלוה בגופה של קרקע אלא משועבד הוא לו לפירות ומטלטלי נינהו ומטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי דלית להו דין ערב לפי שאין בע"ח סמיך עלייהו מפני שיכול להבליען ולאבדם אבל בעודו קיים גבי אפילו מגלימיה דעל כתפיה שהרי (לא) הלוה לו המעות ונשתעבד כדכתיב (דברים כד) והאיש אשר אתה נושה בו יוציא וכו' ואמרינן לקמן [דף קיג:] זה שליח ב"ד שיכנס לביתו למשכנו : ואין הבכור נוטל וכו' · כדאמרינן בבא בתרא (דף קכה:) שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה וה"ט כיון שאין השדה לפניו אלא לשעבוד פירות מלוה היא וא"כ איתו תחת ידו דמלוה הוא המחייבת ליה וה"ל ראוי ורחמנא אמר בכל אשר ימצא לו שיהא מוחזק בו למעוטי ראוי שאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק : ושביעית משמטתה · פירש הרשב"א ז"ל דהכא מיירי שעבר זמן המשכונא הכתוב בשטר וקאי בלא יגוש שהמלוה היה יכול לנגשו בעד מעותיו ולפיכך משמט דאי בגו הזמן אע"ג דהוי באתרא דמסלקי היינו שהלוה יכול לסלק המלוה אבל המלוה אינו יכול להסתלק ולנגשו דלהכי כתבי זמן בשטר המשכנתא וא"כ ה"ל כמלוה את חבירו לעשר שנים שאין השביעית משמטתה כדאיתא במכות (דף ג:) ולפי דבריו ז"ל היכא דליכא זמן בשטרא צריך לפרש במסלקי לסלק תוך שנה בפירוש דאי משכנתא סתמא הא מסקינן לקמן [דף סח·] דסתם משכנתא שתא כלומר שאינו יכול לסלק עד שיעבור שנה אחת וא"כ לעולם אין השביעית משמטתה תוך שנה ראשונה והא דאמרינן הכא (אין) השביעית משמטתה משום דהוי כשאר מלוה בשטר דאילו מלוה על המשכון אינו משמט משום דבע"ח קונה משכון כדילפינן [ד' פב·] בעלמא מדכתיב ולך תהיה צדקה וא"כ הרי הוא כאילו קנאו דלא שייך ביה שמיטה : באתרא דלא מסלקי · כאילו היה מכור לו וא"כ גוף הקרקע כאילו היה שלו הילכך בע"ח גובה והבכור נוטל דלאו ראוי הוא אלא מוחזק ואין שביעית משמטתה דאע"פ שנשלם זמן המשכונא כיון שהיתה מכורה אללו כל זמן המשכונא גם השתא הוי ברשותו עד שיפדנה וכמכורה בידו היא ואין שביעית משמטתו : אמר מר זוטרא · מתמרי שנפלו על בודיא · דהיינו מחצלת של קנים שהיו שוטחין תחת הדקלים כשגודרין התמרים כיון שמשלם לו מעותיו מסלקו אפילו מפירות אלו שהם תלושין ועומדין על המחצלת ומיהו הא לא סלקא אליבא דהלכתא דכיון דפסקינן לעיל באתרא דמסלקי בלא נכייתא רבית קצוצה היא א"כ אפילו אכל הפירות כבר מפקינן מיניה ואי מיירי בנכייתא הא פסיקנא לעיל כרבינא דבסמוך דאכיל בנכייתא דכיון דשרי ה"ל כמכר ואזולי אזולי גביה ואפילו פירי [ו] דמנתרי שיימינן ליה כדשיימינן ליה באתרא דלא מסלקי כי משלם זימניה ומסתלק דמאי שנא אבל הרי"ף ז"ל הביאו משום דלא פסיק כרבינא דאכיל בנכייתא והאחרונים ז"ל לא הסכימו כמותו אלא הלכתא כרבינא משום דמנהגא כרבינא כדכתיבנא לעיל : בסנסני · בסלים : קנינהו · בהגבהה:

פשיטא האי משכנתא באתרא [דמסלקי] ואמר המלוה לא מסתליקנא *[ז] דעת רש"י והרמב"ם ז"ל שאפילו התנה כן בשעת מתן המעות כשהוא באתרא דלא מסלקי כיון שהמלוה הוא שאומר כן קי"ל דצריך למקנא מיניה דאי לא מצי אמר דבדבורא בעלמא לא אשנה מהמנהג והראב"ד ז"ל וכו'

הרי"ף ב"ר פרק דס"ל דינא דמלכותא דינא אפילו באשר עניני ממון וקי"ל כדבריו מסופקני דאם המשכון הוא שוה יותר ממה שהלוהו עליו אי מצי הישראל המלוה לעכב כל דמי שויו בידו כיון דמדינא דמלכותא זכה בו דהכי מפורש בחוקי המלך להדיא או דילמא כיון שהמשכון של ישראל הוא צריך להחזיר ללוה מה ששוה יותר המשכון מדמי הלואתו ואין לומר דודאי צריך שיחזיר לו מה ששוה יותר ואין דין המדינה מועיל שיוכל להחזיק בידו היותר השוה אע"ג דגבי עובד כוכבים מועיל מטעם דאי אימא דחוק המלך מועיל לו לזכותו בשוה ויותר מטעם דד"ד א"כ נימא נמי שיהיה כח בידו ליקח גם ממנו רבית אע"פ שהוא ישראל שגם חוק המדינה מזכהו לקחת רבית מן העובד כוכבים דזה אינו דודאי גבי רבית אין לומר דחק המדינה מזכהו לקחת רבית מן הישראל מכמה טעמים חדא דלא אמר דד"ד אלא בדבר חק ונימוס וגזירה וכיוצא בזה השייכים בדינים שכן דיני ממונות אבל תקנות השייכים לאיסורא אין שייכות לדינא דמלכותא ועוד דגם גבי מלכא אין מה שמרשה ליהודי ליטול הרבית מן דינא דהדרכה ס"ל דתמסכותא הוא אלא רשות בעלמא הוא דקא יהיב ליה כמוזכר בחקים ונמוסים הללו אבל מאי דגזר מלכא שכל מי שלא יכא לגבות תוך שנתו שיהיה של מלוה לחלוטין הוי דינא השייך בדיני ממונות ודין הוא דכי היכי כשהמשכון הוא רע ואין המלוה מצי למכרו כדי הלואתו הוי פסידא דמלוה ה"נ כשהוא טוב ומרויח בו הוי פסידא דלוה הלכך שייך שפיר לומר בו דד"ד וקא הדעת נוטה דלהוי של מלוה לחלוטין כל עוד שלא פדהו הלוה תוך שנתו מטעם דד"ד ודברי הרי"ף ב"ר פרק בזה מפרשים לשאי גיסא ולהאי גיסא וצ"ע :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והשתא אין חילוק בין יתומים קטנים לגדולים כיון דאפי' בדאכיל שיעור זוזי לא מסלקינן ליה ' וליכא למימר כמאן דסלקוה ב"ד מססיא שעתא דאכיל שיעור זוזי טופייני בגזילה קאכיל ליה ולהכי השמיט רב אלפס דאמר בגמ' עבד רב אשי עובדא ביתומים קטני' כגדולים [ועי' ברא"ש] :

הגהות חו"י

(א) היפך סברת הנ"ל וצ"ע : (ב) וכמישלם זימנא לא עדיף מגברא דאתי מתמהים נ"ל :

הגהות מא"י

[א] נ"ב וטעם משום מחילה בטעות. תוס' : [ב] נ"ב מצי : [ג] נ"ב מלוה : [ד] נ"ב פי' כדברי הרי"ף ולא כרש"י דלרש"י קאי אאתרא דמסלקי אבל באתרא דלא מסלקי הוכל אפי' בלא נכייתא: [ה] נ"ב זמניה: [ו] נ"ב ס"א דמחברי' [וכ"ה בד' קושט' וכד"ס]: [ז] נ"ב כן :

המאור הגדול

[דף סז ע"ב] כתב הרי"ף ז"ל האי משכנתא בנכייתא וכו' כדכתיבא בהלכות ולי נראה תריצתא דשמעתא דמשכנתא בלא נכייתא אבק רבית היא אפילו לרבינא וכדחזינן בגמרא דאיזהו תרבית אמר ליה רבינא לרב אשי הרי משכנתא בלא נכייתא וכו' וכי עביד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי בזביני דאסמכתא ומשכנתא דאסמכתא נמי דומיא דמתניתין דהלוהו על שדהו וכו' והלכתא כותיה בתרוייהו כיון דאסמכתא היא ומחילה בטעות לא הויא מחילה ואי קשיא לך הא קי"ל דמחילה בטעות הויא מחילה בזביני כמימריה דרב נחמן בפירות דקל יש להשיב שאני הכא כיון דהדרה ארעא למרה והדרה זוזי למריה הויא לה כי הלואה ואסירא :

מלחמת ה'

ועוד כתב הרי"ף ז"ל האי משכנתא בנכייתא היא וכו' עד כיון דאסמכתא היא ומחילה בטעות לא הוי מחילה : אמר הכותב הא לאו תריצתא דשמעתא היא אלא ערבובתא דשמעתא דזביני דההיא איתתא לאו בטעות הוי דהא ידע איהו דאי הוו ליה זוזי הדרי וכי לא הוו ליה אכלה פירי לדעתיה ואי לאו משום רבית לא מצי מוכר למיהדר ביה עד שיהיו לו מעות ויחזירם לו וכיון שכן ליכא הכא מחילה בטעות כלל אלא כעין משכנתא ועדיפא מינה משום דדמיא לזביני הילכך רבינא דהשיב ואפיק פירי דלא כרבה בר רב הונא בהא כ"ש במשכנתא בעלמא ועוד לדברי בעל המאור משכנתא דאסמכתא מאי ניהו דקרי ליה אביי משכנתא סתמא דאי ממתני' דהלוהו על שדהו זביני דאסמכתא נינהו ואי דאכיל בתורת משכנתא עד ג' שנים ודאי לא הדר דמשכנתא גמורה היא ומאי דאכיל מכאן ואילך זביני בטעות נינהו ולא משכנתא אלא אסתם משכנתא איתמר דומיא דשמעתתא דאתמר עלה בסמוך אלא שיש לבעלי הסברא הזו לומר רבינא אחמיר בהני זביני טפי ממשכנתא אע"ג דאביי תמירא ליה משכנתא טפי מהני זביני ומ"מ אין הענין עולה להם כהוגן דמשכנתא גופה שלוה מהני זביני דאסמכתא וכיון דבהני זביני חשבת ליה רבית קצוצה ה"נ קצוצה היא כדפרישית וא"ת לאו משום דהוי רבית קצוצה אלא שאין מחילה בטעות מחילה בהלואה אסירא א"א לומר כן לפי שאין כאן אלא מחילה בדעת שלימה כדפרישית לעיל תדע דהא מימר קאמרי' בגמ' בהדיא כרבית קצוצה הוי ואינה יוצאה או דילמא כאבק רבית הוי ואינה יוצאה אלמא פשיטא להו לכ"ע שאם אינה רבית קצוצה אינה יוצאה תדע דהא תנן העיר אין מוכרין בהכ"נ אלא תנאי אימתי שירצו יחזירו דברי ר"מ וחכ"א מוכרין אותו ממכר עולם וכו' והוינן בה היכי דיירי בה הויא לה כרבית ומפרקינן ר"מ בשיטת ר' יהודה אמרה דאמר גד א' ברבית מותר ש"מ זביני בהכ"נ מיקנו ליה ללוקח טפי ממשכנתא דאילו הכא לכ"ע שרי למידר בה ואילו במשכנתא אסור כדאמרינן התם האי בי כנישתא משכונא ואוגרא אסור מ"ט בקדושתה קיימא וש"מ ליכא מחילה בטעות בטעות הוה אסור למידר בגויה דבקדושתיה קאי ואיהו שלא כדין קא דיירא בגויה ובטעות אלא ודאי ליכא טעות אלא מיקנא קני ליה ואפ"ה כיון דמיבטלן זביני בסוף הוו ליה כרבית קצוצה ולר"י דאמר ליכא רבית קיימי זביני עד שיהיו לו מעות ויחזירם לו וה"נ משמע בשמעתא לעיל עוד יש לי להשיב מהא דגרסינן במס' ערכין בדין המוכר שדה ובית בבתי ערי חומה ה"ז גואל מיד וגואל כל י"ב חדש ה"ז כמין רבית ואינו רבית בה בגמ' והא דתניא ה"ז רבית גמורה אלא שהתורה התירתה א"ר יוחנן ל"ק הא ר' יהודה הא רבנן דתניא הרי שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר וכו' עד מאי ביניהו אמר אביי גד אחד ברבית איכא רבא אמר דכ"ע וכו' וש"מ משכנתא בלא נכייתא באתרא דמסלקא רבית גמורה היא שהרי בית בבתי ערי חומה עד שנים עשר חדש משכונה הוא לגמרי באתרא דמסלקי שאם מביא לו מעות כל שעה שירצה מסלקו ותניא גמורה אלא שהתורה התירתה בבתי ערי חומה אבל לא במקום אחר גם בירושלמי בפרקין היא שנויה מפורשת כאן התירתו התורה אבל במקום אחר לא ואם תשאל אם כן קשיא ברייתא לרבה בר רב הונא דשובקך היא שהרי לדברי רבה דאמר גד אחד ברבית אסור לדברי הכל תנאי היא דתנא דעלמא היא דתנא דמתני' סבר זביני נינהו ורחמנא הוא דאוקמיה אפדיון ובתוזר ומוכר היא אי נמי כמין רבית לאו דוקא אלא לומר שאינה רבית התירתה ומאי דסתים מתני' פריש ברייתא מיהו רבה דאמר משכנתא אבק רבית סבר תנאי היא וס"ל כתנא דמתני' דאמר הרי זו כמין רבית ואינה רבית מ"מ למדנו לפי דרכנו שיש תנא שהוא אומר דרבית קצוצה סבירא ליה כוותיה וסוגיין נמי התם דלכ"ע רבית קצוצה היא ואילו לדברי בעל הספר הזה ז"ל לדברי הכל משכנתא אבק רבית היא ואע"פ שיש מפרשים אהגיים שאמרו כן גם רב חננאל ז"ל אמר כן דמשכנתא בהכ"נ כמו שכתב בהלכות אבל אנו אין לנו אלא כדברי רבינו הגדול ז"ל והוא האמת ומאי דאקשו ממאי דאמרינן והרי משכנתא בלא נכייתא דבדינו אין מחזירין התם באתרא דלא מסלקי וקיל טפי איסורא כדמוכח שהוא כמוכרה לו הילכך לא הויא אלא אבק רבית וכן פרש"י ז"ל והאי דהוינן לה סתם משום דבדיניהם אין מסלקין כן בכל מקום ועוד משום דרבינא לא קים ליה סבריה דרב ספרא במשכנתא אי כדידים אי אגוס וקאמר דמ"מ כמשכנתא בלא נכייתא מיפריך כלליה ודיקא נמי דקאמרינן איהו בתורת זביני אתי לה כלומר הואיל והם אין מסלקין עד שיהא זמנו הרי הוא כמוכרה לו עד אותו זמן :

א מיי' פרק יב מהל' שכנים סמג עשין פב טור יו"ד סי' קעב טור חו"מ סימן קעה :

ב מיי' פרק ו מהל' מלוה ולוה טור יו"ד סימן קעב :

ג מיי' פ"ה שם טור יו"ד סימן קעג :

ד מיי' פ"ס שם סמג לאוין קצג טוי"ד סי' קעב :

ה מיי' פרק ה שם ופרק ו מהל' שותפין סמג לאוין קצג ועשין פב טור יו"ד סי' קעז :

והרא"ב"ד ז"ל כתב נראה דמשמע ליה דאי בשעת מתן מעות ממש קאמר הוה תנאי גמור ועל מנת כן נעשית לך משכנתא ולא צריך קנין אלא פירש ז"ל דלאחר שנתן המעות הוא דאמר המלוה כן וקודם שנגמר הענין ומשום הכי בעי קנין משום דפטומי מילי [ניגהו] כיון שלא התנה מי שהתנאי לזכותו וגם לא חזקו בו כשהתנה חברו וגם זה אינו מחוור בעיני האחרונים ז"ל דא"כ אפילו בלא קנין נמי אלא כל שחזקו [ו] הלוה לפיכך פירשו הם ז"ל דלאחר שירד בה וזכה בה קא מיירי הכא דאי אמר לא מסתליקנא והודה לו בעל השדה לא מסתלק ולפיכך נר מצוה לא מסתלק דעכשיו מחזיק בקרקע בתנאי זה אבל באתרא דלא מסלקי ואמר מסתליקנא במה זכה בעל הקרקע אא"כ קנו מידו ומ"ד לא צריך למיקנא מיניה סבר מידי דהוי בתחלה שיכול למחול (לו) כל החוב שביד חבירו בלא קנין ואפסיקא הלכתא דצריך למיקנא מיניה :

רש"י

אשנה המנהג : ואי לא לא מסלק ליה · ואפי' (ג) באתרא דמסלקי אין יכול לסלקו תוך שנתו : דשכונה גביה · אין לך שכן קרוב ממנו שאם בא הלוה למוכרו אין בבעלי המצרים שכן טוב לקנותו כזה : א"ל · איזיל ואייתי זוזי ואשלם לך : לא אכיל · כלומר לא יאכל הואיל והמעות מוכנים לא נתנו לו רשות [להיות שומט] ולאכול ואתרא דמסלקי קאי : שדה אחוזה · כדפרישית לעיל : טרשא דרב פפא · דאמר לעיל טרשא דידי ודאי שרי וכו' : לית הלכתא כוותיה · כדאמר לעיל מאי חזית דאזלת בתר דידך זיל בתר דידהו : מחוזנאי · בני מחוזא : דזקפי רווחא · קונין פרקמטיא מבעלי הבתים ונותנים לתגרים למחצית שכר (ד) ושמין כך וכך שכר יהיה בהן וזוקפין מחצית שכרן עם הקרן וכותבין בשטר פלוני חייב לפלוני כך וכך לזמן פלוני : חכירות נרשאי · שהיו מלוים מעות לעניים על שדותיהן וחוזרין וחוכרין אותן להן בכך וכך כורין לשנה : אימת קנה · המלוה האי שדה דאקנייה ניהליה לבעלים בתורת חכירות נמצא נוטל רבית קצוצה שהרי אינו טורח בה ואף אם תלקה לא יפסיד מחכירותו כלום: ושהה כמה עידנין ביד מלוה ועשה הוא ואכל בנכייתא : והדר חכרה מיניה · שפיר דמי : שלא תנעול דלת בפני לוין · דכיון דשהייה גביה ואכלה תלת שנין מה לי עבד ביה איהו מה לי חכריה : ולאו מילתא היא · דשהייה נמי אסור דרבית גמור הוא שאין כאן ספק כעושה ואוכל שפעמים מוליא ואינו נוטל : מתני' אין מושיבין חנוני כו' · לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרין בשוק ד' סאין בסלע ואתה מוכרן בחנות בפרוטה ומשתכר שהא בהן הילך פירות ושב ומכור תמיד ונחלוק השכר וטעמא משום דאמר לקמן האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון כלומר סתם המקבל סחורה למחצית שכר מקבל עליו חצי אחריות הקרן אונסא וזולא לכך ההוא פלגא כיון דמחייב באונסים הוי מלוה

צריך למיקנא מיניה : *א"ר אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא סתם משכנתא שתא למאי נפקא מינה (א) דאי אכל שתא מסלק ליה ואי לא לא מסלק ליה [א] הני שמעתתא דמשכנתא כולהו במשכנתא בנכייתא נינהו ואע"ג דסבירא לן דמשכנתא בנכייתא אסירה ה"מ לכתחלה אבל אי עבר ועביד הכי דינא כי הני שמעתתא דאבק רבית היא ואינה יוצאה בדיינין וא"ר אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי *משכנתא דשכונה גביה תכב למאי נ"מ לדינא דבר מיצרא (א) ב * (אמר איזיל ואייתי זוזי לא אכיל איזיל אטרח ואייתי זוזי מאי רבינא אמר אכיל מר זוטרא בריה דרב מרי אמר לא אכיל והלכתא לא אכיל רב כהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלי בנכייתא *[רבינא אכל] אמר מר זוטרא מ"ט דמאן דאכיל מידי דהוה אשדה אחוזה שדה אחוזה אע"ג דקא אכיל [ב] הקדש טובא פריק *בארבע' זוזי הכי נמי ל"ש ומאן דאסר התם לאו הלוואה הכא הלוואה) (ג) אמר רבא לית תכד הלכתא לא כטרשי א פפונאי ולא (ב) כטרשי מחוזנאי ולא כחכירות נרשאי טרשי פפונאי טרשא דרב פפא דקא כתבינן לעיל [ג] טרשאי מחוזנאי דזקפי להו רווחא אקרנא וכתבי ליה בשטרא מי יימר דהוי רווחא חכירי נרשאי דכתבי הכי משכן ליה פלניא תכה ארעא לפלניא והדר חכרה מיניה אימת קניא (ג) דמקנא ניהליה והאידנא דקא כתבי הכי וקנינא מיניה ושהינא כמה עידנין והדר חכרה מיניה שפיר דמי [ד] (למימר דעבדינן הכי לכתחלה במשכנתא בנכייתא) שלא תנעול דלת בפני לוין ולאו מלתא היא [ה] אלא הלכתא כדכתבינן במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף והכי פסקו רבנן קשישי *) : מתני' אין [דף קב ע"ב] תכו מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן לו מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר אלא

*) עי' בתמים דעים סימן רכב . ואנחנו הדפסנוהו בסוף האלפס

ואמר מסתליקנא במה זכה בעל הקרקע אא"כ קנו מידו ומ"ד לא צריך למיקנא מיניה סבר מידי דהוי בתחלה שיכול למחול (לו) כל החוב שביד חבירו בלא קנין ואפסיקא הלכתא דצריך למיקנא מיניה :

גרסינן בגמרא אמר איזיל אייתי זוזי לא אכיל איזיל ואטרח ואייתי זוזי מאי רבינא אמר אכיל ומר זוטרא בריה דרב מרי אמר לא אכיל והלכתא לא אכיל : [ז] מאי רבינא אמר וכו' כתב הרשב"א ז"ל מסתברא לי דאי אפשר להעמידה באתרא דלא מסלקי ובנכייתא ובגו זימניה דאפילו כי מייתי זוזי לא מסתלק וכל שאמרו לא מסתלק [מסתברא דלא מסתלק] כלל אפילו מאכילת פירי אלא לא מסתלק ואוכל וכ"ש דא"א להעמידה במשכנתא דסורא דפירי הוא דזבין ליה וזוזי מאי עבידתייהו וכן אי אפשר להעמידה באתרא דמסלקי ובנכייתא דכיון דשריא כי אמר איזיל [ח] ואטרח ואייתי זוזי אמאי מסלק עד דמייתי ליה ופרעיה דאפילו במסלקי ובנכייתא שרי רבינא דאיהו משדה אחוזה גמיר כדאיתא בסמוך והתם הא מצי למפרע כל אימת דבעי וכן א"א להעמידה באתרא דמסלקי ובלא נכייתא דהיא לרבינא אפילו אכל מפקינן מיניה ואי באתרא דלא מסלקי ובלא נכייתא אפילו הוי אבק רבית היכי קאמר רבינא אכיל על כן נראה דאי אפשר להעמידה אלא באתרא דלא מסלקי ובנכייתא ואי דקאמר ליה לא בעינא דתיכול לכ"ע לא אכיל ואי אכיל גזל הוא מהשתא ומפקינן מיניה אלא הכא מיירי [דכתב] ליה ואכול בנכייתא כל זמן שתמשוך משכונה זו בידך ושלים זמניה וזה אוכל אפילו לאחר זמנו בנכייתא כמו שהיה אוכל תחלה ומותר והילכך כל שאמר לו הרי מעותיך מזומנין אלך ואביא לך לא אכיל אבל אמר אטרח ואביא סבר רבינא למימר אע"ג דשלים זמניה מ"מ כעין מכר היא לאכול מיהא בנכייתא עד שיפדנה או עד שימחה בידיה וכל דלא מחי בהדיא או דלא א"ל איזיל ואייתי זוזי אכיל ומר זוטרא סבר דאפילו אמר ליה אטרח ואייתי זוזי הרי הוא כמוחה ואינו אוכל ואיפסיקא הלכתא כוותיה : **רב** כהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלי בנכייתא : אשדה אחוזה · שאמרה תורה להפדותה מן ההקדש לפי השנים שעד היובל סלע ופונדיון [לשנה] כפי חשבון חמשים שקל כסף לזרע חומר שעורים למ"ט שני היובל : לאו אע"ג שסוין פירות של כל השנה הרבה : בד' זוזי · דהיינו סלע : הכא נמי ל"ש · דהא חזינן דהיכא דיורד לספק ספק יהיו בה פירות ספק לא [ט] הוו זביני ומפרקא בהכי ואפילו מדרבנן משמע דליכא איסורא כלל דודאי כל מאי דשרא רחמנא בהדיא ואמר [י] ליעבדו הכין כדאמר בשדה אחוזה ש"מ מילתא דהיתרא היא לגמרי : **אמר** רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא סתם משכנתא בכל סתם המקומות : שתא . דלא מצי מסלק ליה כל שנתו עד שיהא שם מנהג לסלק אפילו גו שתא : דשכונה גביה . אין לו שכן קרוב ממנו דאם בא הלוה למכרה אין בבעל המצרים קרוב לקנותו כזה : **אמר** רבא לית הלכתא לא כטרשי פפונאי . דאמר לעיל [סי' תיא] שכראי לא פסיד לית הלכתא כוותיה כדכתיבנא לעיל : דזקפי רווחא אקרנא · קונים פרקמטיא ונותנין לתגרים למחצית שכר ונותנים לו שכרו כפועל בטל כמתני' לקמן והוה שרי (א) אלא משום דלפעמים ימות זה והיתומים יגבו כל הכתוב בשטר מן התגרים ושמא לא הוה ביה רווחא והוי גזל · שזקפו בשטר מחצית השכר על הקרן פלוני חייב לפלוני כך וכך לזמן פלוני : חכירי נרשאי · חכירות הוא המקבל שדה מחבירו בעשרה כורין חטין לשנה בין תעשה הרבה בין תעשה מועט וחכירי נרשאי מקרי אותן בעלי בתים המלוים מעות לעניים על שדותיהן וחוזרין וחוכרין אותם להם בכך וכך כורין לשנה : אימת קנייה · האי מלוה להך שדה דאקנייה ניהליה בתורת חכירות ופרש"י ז"ל נמצא נוטל רבית קצוצה שהרי אין טורח בה ואף אם תלקה לא יפסיד מחכירתו כלל וכו' הרשב"א ז"ל דהא דכתב הרב דרבית קצוצה היא אפשר שדעתו ז"ל משום דכיון דהוזרים הבעלים וחוכרין ממנו איגלאי מילתא דמעיקרא אדעתא דהכי עבדי וכאילו הוי משום ההלואה והרי זה רבית קצוצה אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאינו אלא הערמת רבית : ושהינא כמה עידנין · דמחזי כירד בה וקנאה לפירותיה והדר חוכרה (לה) להאי ולא מיחזי כרבית ואפ"ה אסיקנא דלאו מילתא היא ואפילו שהיה גביה כמה שנים ועשה ואכל בנכייתא אסור לחכרה לו לבעל השדה משום דאפילו בהכי מחזי כרבית : **מתני'** אין מושיבין חנוני למחצית שכר · לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרין בשוק ד' סאין בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה פרוטה ומשתכר שהא הילך פירות ושב ומכור תמיד ונחלוק השכר וטעמא דמילתא משום דאמרינן לקמן [ד' קד:] הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון כיון *שמקבל פרקמטיא למחצית שכר מקבל עליו חצי אחריות הקרן אם נאנס או יתזלזל הילכך ההוא פלגא כיון דמיחייב באונסין מלוה הוא אלו [ומדין נוטל בו חצי שכר] נמצא שמתעסק בפלגא שהוא דבעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר [כ] ביטול המתנת מעות

שלטי הגבורים

א וכדין טרשא נראה כי הא דמעשים בכל יום שלוקחים מאת רעיהם תכשיטים או בגדים ביותר מכדי שויים שנראה לעין שלים וגם פעמים הכפל ע"מ לשלם כשישאו אשה נראה כי דין זה הוא בפירקין הרי"ף ומיי' פ"ח מהל' מלוה ולוה ורמב"ן הסכימו דלית הלכתא כטרשא דר"נ והרשב"א והרא"ש ונמוקי יוסף וטור יו"ד סימן קעג כולם הסכימו דהלכה כרב נחמן שמותר למכור שוה חמש בשש בשביל המתנת המעות ובלבד שלא יפרש אם מעכשיו ואם לאחר זמן בפחות וכן פירש"י . וסמ"ג וטור כתבו דהא דטרשא דרב נחמן שרי היינו דוקא למכור שוה ה' בו' אבל להעלות המכר הרבה אסור דודאי כה"ג ידוע לכל שבשביל המתנת מעות מעלהו כ"כ ואסור ואע"פ שאר הפוסקים לא זכרו חילוק זה נראה דיש לנו לפסוק כדברי סמ"ג וטור שרבו דברי הראשונים והלכו כך והאידנא שהסוחרים קונין באשראי אפילו שוה ה' בעשר היינו משום דעביד לימצא מיד איש שיקנה גם הוא ה' בעד ו' וכה"ג התיר ראבי"ה והביאו הגהות המרדכי פ' הרבית דבריו כי ראבי"ה אוסר למכור בשעת הזול כבשעת היוקר ואעפ"כ כתב וז"ל ומה שנהגו מימי קדם לתת מעילים בזמן גדול בכך וכך דמים ובשעת היוקר זהו מפני שקנאתם במזל אם יבא שר בעיר ויחמדם יעלה בדמיהם יותר מכדי שויים וכו' אלמא דבכה"ג שתלוי במזל שרי ה"נ נ"ש וע"ז סמכו הסוחרים שלנו לקנותם שוה ה' בי' וכן סמ"ג יהיב טעם להיתר שוה חמש בשש באשראי משום שמיד ימצא מי שיקנה אותו בו' אבל בי' לא התיר מפני שאינו מצוי מי שיקנה בי' מיד הא הכא מצוי שרי והאידנא מצוי הוא והלכך נהגו הסוחרים להקל א"כ לפעמים שאפילו כדיהיב ליה מעות מיד ליד ואינו רוצה המתנה כלל מ"מ קונים שוה ה' בי' מהאי טעמא שמוצא מיד מי שיקנה אותם בערך גדול וא"כ אפילו לוקח שוה ה' בי' באשראי אין כאן אגר נטר שאינו ניכר כלל שבשביל המתנת מעות מעלהו כיון דרגילות הוא עכשיו שאפילו עם המעות קונים שוה ה' בי' מיהו דוקא בסוחרים שקונים ומוכרים שייך כל הני טעמים אבל באיש שאינו סוחר נראה דודאי אסור כיון שקונה שוה ה' בי' ואולם אחרי כי נדון זה הוא מנהג ומעשים בכל יום יש לנו להשתדל בכל עוז לתת טעם למנהג וזה מה שראיתי אני די"ל כי היכי דאמרינן פרק הזהב דף נ"א גבי אונאה דבעה"ב המוכר כלי תשמישו אין לו אונאה אם נתאנה דאילו לא הרבה דמים לא היה מוכר כלי תשמישו וכתב שם המרדכי בשם ר"ת דה"ה אם נתאנה בעה"ב בקניתו אין לו אונאה מהאי טעמא דמאי תשמישי יקירי ועביד בעה"ב שקונ' מאי תשמישי' טפי הרבה אלמא עביד איניש דמוסיף הרבה על המקח מכדי שויו כשהוא מאי תשמישיה א"כ גם בנדון דידן על כרחנו לומר דאע"פ שקונה החתן שוה חמש בעשרה בעד תשמישו אע"פ שקונהו באשראי לא מתחזי כאגר נטר כיון דבלאו אשראי נמי כדיהיב מעות מיד ליד עביד דמוסיף על מקחו טפי דיקיר עליו מאי תשמישין של בעה"ב וכ"ש החתן שקונה תשמים שחביב עליו להתנאות בו ביום התונתו דודאי אינו מקפיד על תוספת שויו אפילו היה נותן המעות מיד ליד והלכך לא מתחזי כאגר נטר אע"פ שקונהו באשראי טעם זה נ"ל לתת למנהג :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) אי איכא ניחא הוא דמסימן ליה כדאמרי' לית ביה רווחא:

הגהות חו"י

(א) סמ"ל לענין דאם אכלה ד' שנים מאי טעין חזקה עי' חו"מ סימן קמ סעיף ג' ע"ע ברי"ף לקמן סי' תנ"ב: (ב) נ"ל כשטרי וכן בסמוך : (ג) נ"ל אפילו באתרא דלא מסלקי מסלקו בתר שתא : (ד) נ"ל אע"פ שנותנים להם שכר טירחא :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הגה"ה [וגם בד"ק ליתא] : (ב) נ"ב עכ"ה : (ג) נ"ל דאקנייה :

הגהות מא"י

[א] נ"ב דברי הרי"ף : [ב] נ"ב בגמ' פירי : [ג] שטרי כנ"ל : [ד] נ"ב פי' : [ה] נ"ב פי' : [ו] נ"ב עי' בתוס' : [ז] תי' מאי רבינא אמר וכו' רשומים למחוק [וכן בד"ס ליתא] : [ח] תי' ואטרח רשום למחוק : [ט] נ"ב יהיו : [י] דליעבדו : [כ] תי' ביטול רשום למחוק :

פי' סתם מקבל ד"ת

המאור הגדול

אין מושיבין חנוני למחצית שכר וכו'. הרי"ף ז"ל פסק כר"מ ואמר דסתם מתני' כותיה ולא מסתברא אלא הלכה כר"ש וסתם מתני' כותיה דהיינו כפועל בטל היינו שכרן משלם כי ההיא דבפרק השוכר את האומנין נותן להם שכרם משלם אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן וכו' שמעינן מינה בפי' דסתם מתני'

מלחמת ה'

ועוד אין מושיבין חנוני למחצית שכר וכו'. הרב אלפסי ז"ל פסק כר"מ כו' ולא מסתברא כו' עד כי ההיא דכפ' השוכר את האומנין : **אמר** הכותב מי יגלה עפר מעיניך בעל המאור ז"ל לראות תשובת רבינו הגדול ז"ל שהשיב בדבר זה לפי שנשאלה שאלה מלפניו ז"ל למה לא פסק כר"ש וסתם מתני' כוותיה והשיב זה שפירשנו כי סתם מתני' דאין מושיבין חנוני ר"מ יש לנו עליו ג' ראיות. האחד כי הדבר ידוע בתלמוד דסתם מתני' ר"מ היא פירוש לפרושו ואילו הוה מתני' כר"ש אמרינן בגמ' מני מתני' ר"ש היא ולאפוקי מסתם מתני' ר"מ וזו ודאי דרך נהוגה ברוב מקומות בתלמוד. והשנית כי התוספתא אמרה המושיב את חבירו חנוני למחצית שכר הרי זה נותן לו שכרו כפועל בטל דברי ר"מ ר' יהודה אומר אפילו לא טבל עמו אלא בציר וכו' רש"א נותן לו שכרו משלם אינו דומה וכו'. והשלישית שהתלמוד הורה כן ואמר תנא כפועל בטל ואילו לא היה סתם מתני' ר"מ לא היה מוסיף התלמוד מן התוספתא בטל שהוא ר"מ ונתברר שסתם משנה זו ר"מ ומצינו שר"מ אומר בין מרובה בין מועט ידענו שפי' כפועל בטל ר"מ היא ובין מרובה בין מועט כפי שהתנה בעל הממון עם החנוני ועל פי מה שפירשנו

מעות המלוה לפיכך אסור: אלא אם כן נותן לו שכר· עמלו שיתנה עמו: כפועל· שהוא בטל מאומנותו שוכר עצמו בזול ויתן לו שכר זה כל יום *(השותפות)עד משלם ימי השותפות ומיהו אם ירצה להתנות שכירות לכל ימי השותפות כגון פלגא באגר למתעסק ותלתא בהפסד או *תלתא בהפסד ותרי תילתי באגר תוספת זה משום שכר עמלו רשאי ודוקא במושיבו מתחלה לעסק זה שאינו מתעסק בשלו (א) אבל אם היה מתעסק בשלו ובשל חבירו אפילו לא העלה לו שכר אלא דבר מועט כל ימי השותפות דיו כדאמרינן לקמן בגמרא דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי: תוספתא [פ"ד] נר מצוה

המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר אם היה אומן לא יעסוק באומנותו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שהוא עוסק באומנותו ואם היה שורה עמו בחנות מותר: המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר לא יהא לוקח ומוכר דברים אחרים ואם לקח ומכר' השכר לאמצע: הנותן מעות לחבירו [ה] למחצית שכר רשאי ליקח בהם כל מין שירצה ובלבד שלא יקח בהם לא כסות ולא עצים עד כאן בתוספתא וכן הוא בירושלמי והרי"ף והרמב"ם ז"ל כתבו כן ולא נתפרש הטעם למה· ועוד שנינו שם הנותן מעות לחבירו ליקח בהם פירות למחצית שכר ובאחרונה א"ל לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ואם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו בעל כרחו· אמר המחבר ולפי זה אני אומר שע"כ יש לנו לחלק בין כשעשאו שליח לצורך המשלח לענין זה שאמר לו למחצית שכר שהרי בפ' האומר לחבירו בקדושין (דף נט.) גבי עובדא דרבה בר בר חנה יהיב ליה זוזי לרב א"ל זיל זבנה לי להאי ארעא אזל זבנה לנפשיה משמע התם דמה שעשה עשוי אלא שנהג מנהג רמאות ע"כ: אין מושיבין תרנגולין למחצה· כגון אשה שאמרה לחברתה תרנגולת שלי וביצים שלך אני ואתה נחלוק בוולדות דכיון שהשכר לאמצע הוי מלוה בפלגא ופלגא פקדון כדפירשנו ואסור אם לא יתן שכר עמלו כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה

אלא א"כ נותן לו שכרו כפועל אין מושיבין תרנגולין למחצה ואין שמין עגלין וסייחין למחצה אא"כ נותן לו שכר עמלו ומזונו אבל מקבלין עגלים וסייחין למחצה ומגדלין אותן עד שיהו משולשין וחמור עד שתהא טוענת: *שמין פרה וחמור וכל דבר שדרכו (א) לעשות ולאכול* מקום שנהגו לחלוק את הוולד מיד חולקין מקום שנהגו לגדל יגדלו ר"ש בן גמליאל אומר שמין עגל עם אמו וסייח עם אמו ומפרין על שדהו ואינו חושש משום רבית: גמ' *תנא כפועל בטל מאי כפועל בטל אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה ת"ר כמה הוא שכרו בין מרובה בין מועט דברי ר"מ רבי יהודה אומר אפילו לא טיבל עמו אלא בציר ואפילו לא אכל [עמו] אלא גרוגרת אחת זה הוא שכרו* רבי שמעון בן יוחאי אומר נותן לו שכרו משלם והלכתא כר' מאיר דסתם מתני' [א] כוותיה(ג) ומיהו הא דאמר ר"מ בין מרובה בין מועט °לאו בכולהו יומי דשותפות קאמר אלא בכל יום ויום קאמר עד מישלם יומי שותפותא דיהיב ליה כל יומא כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה והיינו דקאמר בין מרובה בין מועט כדפסקו ומתנו אהדדי לפום ההיא עבידתא דבטל מינה ואי בעי למיפסק כל יומי דשותפותא (א) פסקינן כדרבא דאמר אי שקיל מלוה פלגא באגר דארי תרי תילתי בהפסד ואי שקיל תילתא באגר דארי פלגא בהפסד

רש"י

אגלו ובדין נוטל בו חצי שכר בגלל טורח בחציו של בעל הבית שהוא פקדון [ב] בשביל המתנת מעות המלוה לכך אסור: אא"כ נותן לו שכר עמלו· בחציו של פקדון: אין מושיבין תרנגולין למחצה· לשום הביצים בדמים לבעל התרנגולת [ג] למחצית שכר מה שהאפרוחין שוין יותר מדמי הביצים להואיל וזה מקבל עליו דמי אחריות הביצים אלין אם יתקלקלו או ימותו הוי פלגא מלוה: ומזונו· מזון שמוליא עליהן: ואין שמין עגלים וסייחין למחצה· שיהיו שמין עכשיו שוין כך וכך קבלם עליך לגדל שנתים למחצית שכר ומחצית הפסד אם ימותו: אבל מקבלין עגלים וסייחים· קטנים בלא שומא (ג) שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם: שיהו משולשין· כלומר כשיעמדו על שליש גדילתן שיהא עגל שליש שור וסייח שליש [ד] חמור יחלוקו: וחמור· מגדלין עד שתהא טוענת משוי כך היה מנהג לגדל אותם קודם חלוקה: גמ' תנא כפועל בטל· ובמתני' לא גרסינן בטל: מאי כפועל בטל· משמע שמין כמה אדם רוצה ליקח ולישב בטל והא לאו בטל הוא כי טרח לילך ולהביא פירות לחנות למכור ולקבל מעות הפירות: של אותה מלאכה דבטל מינה· אם נגר או נפח שמין כמה אדם רוצה ליקח לבטל ממלאכה כבידה כזו ולעשות מלאכה קלה כזו: בין מרובה בין מועט· כלומר צריך לפסוק שום דבר לשכרו אבל כל מה שקיבל עליו ליקח לשכרו בין רב בין מעט הרי קיבל ור' יהודה מיקל טפי ולא בעי שיפסוק שום שכר אלא אפי' טובל עמו בציר כאחד מן השוק: משלם· כפועל בטל· (עכ"ל רש"י ובעמוד פי' (ד) דברי ר' מאיר בע"א): לאו בכולהו יומי דשותפות· כלומר דהיינו *[פיסוק אחר] כדמפרש בתר הכי אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואי

שיש זמן שהמלאכה מועטת ומוזיל ומשתכר בפחות וכדפירשנו לעיל ומזונו שהוא מוליא באפרוחים: ואין שמין עגלים וסייחים· סייח סוס קטן ואין שמין לומר עכשיו הם שוים כך וכך קבלם עליך לגדלם שנתים למחצית שכר ולמחצית הפסד אם ימותו ומטעם שאמרנו דכל היכא שמתעסק למחצית שכר הוי פלגא מלוה ופלגא פקדון: אבל מקבלין (פקדון) וכו'· בלא שומא דעכשיו אינו מתעסק משום מלוה שיהיה לו מחצה של שכר אלא אם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם הכל ולא השכר לבדו אלא הקרן והשבח יחלוקו וכן הדין בביצים ובכל דבר שלא קבל עליו באחריות: משולשין· חייב לגדלם עד שיעור זה שכך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה ופרש"י ז"ל משולשין לכשיעמדו על שלישית גדילתן שיהא בעגל שליש שור ובסייח שליש סוס והרמב"ם ז"ל פירש [פ"ח מהל' שותפין] עד שיהיו העגלים בני שלשת שנים· [והחמור] עד שתהא טוענת· משוי: גמ' כפועל בטל· במתני' לא גרסינן בטל אלא כפועל: מאי· כפועל בטל· דמשמע כמה אדם רוצה ליטול ולישב בטל והלא אין יושב בטל שהרי טורח להוליך ולהביא פירות לחנות ולמדוד: כפועל בטל של כו'· כשיעור מה שהוא מוזיל ממלאכתו בשעה שאינו מוצא מלאכה לעשות (ב): ת"ר כמה הוא שכרו· כמה שיפסוק עמו· אם מעט ואם הרבה הרי"ף ז"ל פסק (כן) כר"מ ואמר דסתם מתני' כוותיה ונשאל עליה והשיב כן בתשובה והביא ראיה ממה ששנינו בתוספתא המושיב חבירו בחנות למחצית שכר הרי זה נותן שכרו כפועל בטל דברי ר"מ משמע דבין מועט בין מרובה הוא כפועל בטל וכמו שפר"ח ז"ל שר"מ אומר שנוטל כפועל בטל שהוא בטל [מן הריוח] בזמן שהמלאכה מועטת אע"פ שהוא נוטל הרבה מזה בזמן שהמלאכה מרובה כן כתב הרשב"א ז"ל: גרסי' בגמרא [דף סח:] בני רב עילים נפק עלייהו הוא שטרא דהוה כתיב ביה פלגא באגרא ובהפסד אמר רבא רב עילים גברא רבה הוא ואיסורא לאינשי לא הוה ספי דילמא הכי כתיב ביה אי פלגא באגרא תרי תילתי בהפסד אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר· פירוש נפק עלייהו ההוא שטרא שקבל אביהם עיסקא פלגא באגר ובהפסד אתא רבא למפטר בני רב עילים שלא יפסידו אלא השליש ואף על פי דלשון השטר הוה משמע נמי פלגא בהפסד כדאמר רבא גופיה· כתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהל' שלוחין ושותפין גבי עסק שנעשה סתם וז"ל לפיכך אם הרויחו יטול המתעסק שני שלישי ובעל הבית שליש ואם פחתו יפסיד המתעסק שליש הפחת וכו' יש מי שטועה ואומר [בסתם עסקא] אם יש שם שכר יטול המתעסק חציו ואם היה שם הפסד יפסיד שליש ואין הדבר כן אא"כ התנו כן בפירוש· [ו] וטעמא (משום) דאין חייבין אלא תילתא לפום דינא דהשתא דכיון דרב (ג) עילים גברא רבה הוא ודאי הכי מפרשים לשון השטר דתנאי של היתר הוא והוה קאמר פלגא באגר ובהפסד כלומר אי זה שאבחר אני או פלגא באגר או פלגא בהפסד וידוע דאי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד למאי עסקא כדי שלא יפסיד המקבל אלא תלתא [ז] והשתא ליכא רבית דלא קביל רב עילים אלא תלתא באחריות וקא שקיל פלגא באגרא והוי מאי דשקיל באגר טפי מתלתא בשכר עמלו שטורח בשני שלישי פקדון הלכך אע"ג דקדם מאריה עסקא ושקיל כל הגאגר מיתמי עד דמטא ליתמי פלגא בהפסד מפקינן מיניה דודאי רב עילים לא אתני בהיסורא אבל אי איניש אחרינא הוה מאי דשקיל שקיל דאבק רבית הוא ואין מוציאין ממנו: ואיסורא לאינשי לא ספי. לא היה מאכיל רבית לבעל הבית דאי קבל עליה הכי רבית הוא דקא טרח בפלגא דפקדון משום פלגא דמלוה· ומדלא אמרינן ואיסורא לא הוה עביד שמעינן מיניה דאין אסור אבק רבית אלא הלוה אלא אבל המלוה לפי שאיסור הלוה חדוש הוא ודי ממה שחדשה התורה ואסר עליו כן כתב הרשב"א ז"ל: אי פלגא בהפסד· אי קבל עליה המקבל פלגא בהפסד הכי אתני שיטול תרי תילתי באגר דאיכא שכר עמלו במאי דשקיל טפי באגרא ממה שמגיע לו מן ההפסד נ"ל דשמעינן מהא דאמרינן דאי לאו דרב עילים הוא הוה אמינא דתנאי זה תנאי של איסור הוא ולא [ח] מפרשינן הכי *דאמרינן בעלמא יד בעל השטר על התחתונה ומפרשינן ליה לתועלת המחויב היינו היכא שהלשון עצמו של שטר מספיק לזה אבל הכא לא אמר אלא פלגא באגר ובהפסד והפירוש הוא מלבד הלשון שצריך להוסיף תרי תילתי:

אמר

מלחמת ה'

שפירשנו והלכה בהדין מלתא כר"מ חדא דסתם במתני' ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם ועוד דגמרא שקיל אליבא דר"מ ומפרש מימריה וקאמר מאי כפועל בטל כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה וגריכה וכו' וחזינן שמעתא דאזלא אליבא דר"מ ואצטרכינן להנך ראיות לאפוקי מדר"ש ולברורי דלית הלכתא כוותיה ור' יהודה הא איתותב ליה בשיטה וליה הלכתא כוותיה זה לשון רבינו הגדול ז"ל שכתב בתשובותיו ומי יודע כי מה שפירש רבינו שלמה ז"ל נותן לו שכרו משלם כפועל בטל יפה פי' לפי פירושו כפועל בטל והכי תניא בתוספתא דר"ש אומר נותן להם שכרן משלם ואינו דומה העושה מלאכה ליושב בטל ואינו דומה היושב בהמה ליושב בטל אלא שפירש כפועל בטל מאותה מלאכה דבטיל מינה כך הוא שאם היה הייתי לא יאמר לו בטל אני ממלאכתי כלע תנה לי אלא אומדים אותו בשעה שאין לו מה יתפסור והוא יושב ובטל אם יבא אדם שיאמר לו תקח בתפירת הבגד הזה חצי סלע בעת שהמלאכה מצויה כגון בפרס הרגל וכיוצא בו שכר תפירה הבגד סלע ומה שמתברר שנוטל בשעה שאין לו תפירה הוא שנוטל כך פירשה רבינו הגאון ז"ל בפירושיו ורבינו הגדול בתשובותיו וברייתא מסייעא להו וגמרא נמי דיקא כוותיה דקאמרי' בגמרא אבל מעות ליקח בהם פירות דנפיש שנהיה אומה לא הסגי ליה כפועל בטל וכו' ואם כפר"ם ז"ל מאי נפקא ליה מינה אם טורח מלאכה זו מרובה אינו פוחת מדמי מלאכתו הראשונה אלא מעט אם אין טרחו מרובה הוא פוחת הרבה ומה שכתב בעל המאור ז"ל

סיוע

המאור הגדול

מתני' ר"ש היא ופי' בין מרובה בין מועט דקאמר ר"מ כמו שיפסוק עמו וה"מ בדבר שהוא טרוד בעסקו כל היום כגון חנוני וכדתניא המושיב את חבירו וכו' אבל בהושבת תרנגולת או בפטום בהמה או בגדול עגלים וסייחין הכל כמו שמפורש בגמ' ולפי מנהג המדינה והכי נמי שמעתא דמותר שליש בשכרך בפטום בהמה נאמרה ואי לית ליה בהמה קוצץ לו דינר בשכר עמלו. ומקבלין עגלים וסייחין למחצה ואין צריך לתת לו שכר עמלו אלא כיון שנותן לו המחצית בגוף הבהמה דיו והרי הם שניהם שותפין בה ואין צריך לתת שכר עמלו אלא מי שהקרן שמור לו כעין הלואה ומשכרת אשה תרנגולת ולא בעי שכר עמלו דההיא שכירות היא והדרא בעינא ושרי אבל השם בהמה שיש לו חלק בהפסד ובריוח כעין הלואה וכעין עיסקא הוי ובעי שכר עמלו והשם בהמה שכל ההפסד על המקבל בין מחיים בין לאחר מיתה ואפי' ביוקרא וזולא הא ודאי כרבית הויא ואסירא וזו היא ששנינו אין מקבלין צאן ברזל מישראל ואם לא עשאם דמים מהיים או שלא קבל המקבל אונסא וזולא אלא בעל הבהמה הוא שקבלם שכירות הוא ושרי:

ועובדא

חרושי אנשי שם

מהר"ם (א) דהיינו שמתבטל מכלו אם יש לו [ט]ומיהו אפי' אינו מתבטל מכלו שאין לו [מלאכה] צריך להטלות ולפסוק עמו בשכר עמלו כדמשמע מכל הנהו ברייתות דעיזי ותרנגולים ועגלים וקלופי דפליגי בה רב ושמואל ועובדא דר' אלעזר מהגרוניא והכי משמע דנקיט רב אלפס וה"מ בחנוני וכיוצא בו דלית ליה עיסקא אחרינא כו' ומתניתין נמי דיקא דברישא קתני אא"כ נותן לו שכרו כפועל והדר קתני· אא"כ נותן לו שכר עמלו ומזונו: (ב) ופי' [י] כפועל בטל בשעה שהוא שוסק במלאכתו בזול ומתבטל מן הריות הנהוג להשתכר ברוב הפעמים באותה מלאכה שהוא רגיל להתעסק בה והיינו דקאמר אביי של אותה מלאכה דבטיל מינה והיינו נמי דרבי מאיר בין מרובה בין מועט ר"ל שמין כל מלאכה שרגיל בה כפי מה שהיא המלאכה לעולם כשער הזול המצוי להשתכר באותה מלאכה זהו דעת ר"ח ורב אלפס ותוספות פי' נמי דמתניתין כר"מ אלא שפירשו כאן כפועל בטל שמין כאדם שמתבטל ויושב בטל לגמרי ממלאכה שהוא רגיל בה אי זו מלאכה שיהיה כמה רוצה ליטול ולישב בחנות אבל רש"י פירש כפועל בטל כמה שרוצה ליקח ולהתבטל מטרחו ממלאכה הכבידה ולעסוק בקלה הימנה ולהשתכר בפחות וזהו יותר ממה שנותנין לעשות כי אין אדם מניח מריות גדול אלא מעט אע"פ שבא לו בטורח יותר ולפירושו אתיא מתני' כר"ש ולא כר"מ (כ) ורבותינו חולקין עליו: (ג) עי' בפרק המקבל בפירוש הר"ן גבי האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון:

ד"ת מ"ז

הגהות מא"י

[א] נ"ב דהכרא כפועל בטל: [ב] נ"ב אגלו: [ג] נ"ב להושיבה עליהם לגדל אפרוחין: [ד] נ"ל סוס: [ה] נ"ב והרא"ש כתב ליקח בהן פירות ע"כ ומפרש הטעם משום דהכל בכלל פירי הוץ מכסות וכלים: [ו] נ"ב קאי אדלעיל מה שלא רצה להפסידן אלא שליש: [ז] דהשתא כצ"ל: [ח] נ"ב ושיש אבק רבית ולא היינו מוציאין מיד בעל השטר: [ט] לו מלאכה לעשות ומיהו וכו' שאין לו מלאכה כצ"ל: [י] נ"ב עי' לעיל בר"ן סי' במ: [כ] נ"ב דאמר בין מועט בין מרובה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לפסק: ד"מ מ"ז גי' מהר"ם פלגא

הגהות חו"י

(א) כי שכר פעולתו מספיק גם לעמלו: פרש"י לקמן: (ב) נ"ב ז"ש: (ג) דלא הוי הלואה כלל· והתוס' הקשו פסיקא ע"ש: (ד) (הרי"ף) ולפיכך לר"י לא הוי כפועל בטל:

גי' מהר"ם

נ"א וכו' דאמרינן

אמר רב מותר שליש וכו'· השם עגל למחצה בשכר ובהפסד וא"ל מה שישביח יותר על שליש דמיו של עכשיו טול בשכרך הכל והשאר נחלוק מותר דהא קביל עליה מספק אע"ג דזימנין דליכא מותר שליש והכי הלכתא [י] וכגון דאית ליה למפטם בהמה אחריתי וכדמסיק אי בעית אימא· אבל היכא דלית ליה בהמה אחריתי צריך לקצוץ דינר לשכר עמלו ומזונו או יקצוץ לו ריש עגלא או אליתא וכדמקשה לה מאי לאו וכו' דלפי תירוצא בתרא דאי בעית אימא מתוקמא קושיא מאי לאו במקומו ופלוגתא דרב ושמואל לא הוי אלא היכא דאית ליה בהמה אחריתי והלכה כרב וכדפסק רבינו נר מצוה

רש"י

ואי פלגא בהפסד תרי תילתי בשכר: והאי טופיינא· מה שהוא המקבל נוטל בשכר יותר מבהפסד הוי טופיינא: לפי שאין עיניו על החנות· אינו נותן לב למכור בחנות: מותר שליש בשכרך· השם עגל למחצה בשכר ופלגא בהפסד ואמר ליה מה שמשבית יותר מעל שליש דמיו[ד]טול בשכרך ושאר הכל נחלק[ה]:מותר· דהא קיבל עליה מספק אע"ג דזימנין ליכא מותר שליש: ריש עגלא לפטומי· מקבל עליו לפטמו למחצה יתן לו הראש כולו לשכר עמלו ומזונו והשאר יחלוקו בשוה:כגון דאית ליה בהמות· למקבל דבלאו הכי צריך לטרוח בשבילן בהמותיו ובשביל בהמה אחת עמהן אין טורחו נוסף על כך *[הלכך] מותר אע"ג דזימנין ליכא מותר שליש: גביל לתורא· כשמגבלין סובין ושעורין לפני שור אחד כך יכולין לגבל לפני שנים: ויהיב לאריסיה· למחצה בשכר ולהפסד: אי משתתיפת בהדיה· אם נתת חצי המעות כמוהו היה נותן לך גם האליה לחלקך: א"ל תא ניפלוג לרישיה: א"ל הארים השתא[ו]·וכי לא תתן לי כל הראש כמו שנתת לי תחלה: זוזי דידי· הוו דכי מקבלת פלגא בהפסד הוו זוזי מלוה גבך: קא טרחת טפי פורתא· להוליא ולהכניס כי המזונות נתנו שניהם יחד כדרך השותפין: משתעבד· לדבר קל כזה: ה"ג מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין כלומר מקום שנהגו שהשם עגלים וסייחין לחבירו קטניה למחצה שנותן מעות לחבירו בשכר שמוליאן ומכניסן על כתפו מעלין: עם אמו· דליכא טירחא לאפוקי ולעיולי לפי שנמשך אחר אמו ואמו עושה ואוכלת וא"צ להעלות לו שכר כתף: ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל· אבל דבר שעושה ואוכל כגון פרה החורשת ושור וחמור הטוען משוי פעולתם היא שכר עמלו ומזונו: ושוטפות· כשהן עוברות בנהר המים שוטפות מן הגיזה והוא נוטלם: ומורטות· כשהן עוברות בין הקוצים: ות"ק לית ליה גיזה וחלב· שמגיע לשכר עמל ומזון בתמיה: בגיזה וחלב כ"ע לא פליגי.אם ניאות[ז]שלא לחלוק בהן:בניסיובי. פסולת החלב שקורין קוטרי"ן מולק"א: תותרי· שפיפת ומריטת הרחלים שנתקו ע"י שפיפה ומריטה[ח]:משכרת אשה·אשה שיש לה תרנגולת מותרת לומר לבעלת ביצים בלשון שכירות תני לי ביצים ואושיב תרנגולתי עלייהו ואסרה באפרוחים ואסור (ו) שני אפרוחים בשכרי אבל אשה שאמרה בלשון חלוקה בהא פליגי ואסר ר"ש· כל לשון חלוקה עיסקא הוא והוי קרוב לשכר[ט] ורחוק להפסד כיון דלאחריות חצי הביצים עליה הוי פלגא מלוה אבל בלשון שכירות אין אחריות הביצים על בעל התרנגולת: איכא ביצים מוזרו' שאינן קולטות אפרוח ונוטלת ומורטו' בשכר והם מותרות באכילה כדאמרינן בחולין ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם:

בהפסד והההוא טופיאנא דשקיל ליה מן מנתיה [במלוה] הוי לשכר עמלו ומזונו (א) וה"מ בחנוני וכיוצא בו דלית ליה עיסקא אחרינא לדידיה אלא הדין עיסקא בלחוד כדתניא *המושיב *את חבירו בחנות למחצית שכר אם היה אומן לא יעסוק באומנותו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנותו אבל מאן דאית ליה עיסקא אחרינא ולא קא מבטיל ליה מיניה לא בעי באגריה כולי האי כדאמרינן *אמר רב מותר שליש בשכרך מותר ושמואל אמר לא מצא מותר שליש ילך לביתו ריקם אלא אמר שמואל קוצץ לו דינר ואקשינן וסבר רב לא קייצינן ליה דינר והא אמר רב ריש עיגלא לפיטמא מאי לאו דא"ל מותר שליש ופרקינן לא או מותר שליש או ריש עגלא ואי בעית אימא כי קאמר רב מותר שליש בשכרך מותר כגון דאית ליה בהמה לדידיה (ב) דאמרי אינשי גביל א) לתורא גביל לתורי והלכתא כרב דקי"ל הלכתא כרב באיסורי: ר' אלעזר מהגרוניא זבן בהמה ויהיב ליה לאריסיה מפטם לה ויהיב ליה רישא באגריה ויהיב ליה פלגא רווחא אמרה ליה איתתיה אי משתתיפת בהדיה יהיב לך נמי באליתא אישתתוף בהדי הדדי פלגו (ג) לאליתא א"ל תא ניפלגיה לרישא א"ל השתא כי מעיקרא נמי לא א"ל עד האידנא זוזי הוו דידי ואי לא יהיבנא לך טפי פורתא מיחזי כרבית השתא שותפי אנן מאי אמרת קא טרחת טפי פורתא אמרי אינשי [א] אריסא למארי ארעא מישתעבד (א) : ירושלמי* תני *הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ולא לקח אין לו עליו אלא תרעומת * ואם ידוע שלקח ומכר הרי זה מוציא ממנו על כרחו והנותן מעות לחבירו ליקח בהן [ג][פירות] למחצית שכר רשאי הלוקח ליקח מכל מין שירצה ולא יקח לא [ג] כסות ולא עצים: (ד) (ת"ר מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין לבהמה מעלין להעלות ולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין ואין משנין ממנהג המדינה רשב"ג אומר שמין עגל עם אמו וסייח עם אמו ואפילו במקום *שנהגו להעלות שכר כתף למעות וליתא לדרשב"ג אלא בעינן שכר עמלו ומזונו): (ב) ב) (ת"ר אין שמין לא את העזים ולא את הרחלות ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל למחצה רבי יוסי ברבי יהודה אומר שמין את העזים מפני שחולבות ואת הרחלות מפני שגוזזות ושוטפות ומורטות ות"ק לית ליה (ה) גיזה וחלב בגיזה וחלב כ"ע לא פליגי כי פליגי בניסיובי ותותרי ת"ק סבר לה כרשב"ג דאמר נותן לו שכרו משלם רבי יוסי ברבי יהודה סבר לה (ג) כר' יהודה דאמר אפי' לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו °ת"ר משכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחים לשנה אשה שאמרה לחברתה תרנגולת שלי ובצים שליכי ואני ואת נחלוק (ד) בולדות ר' יהודה מתיר ור"ש אוסר ור' יהודה לא בעי שכר עמלו ומזונו איכא (ה) בינייהו ביצים מוזרות ת"ר מקום שנהגו להעלות שכר

אלפסי ז"ל משום דהלכתא כרב באיסורי: ריש עגלא לפטומא· מקבל עגל לפטומה למחצה יטול הראש כולו לעצמו בשכר עמלו ומזונו והשאר חולקין בשוה: מאי לאו וכו'· ואשמועינן רב דאי ליכא מותר שליש נשקול ראש עגלא: דאית ליה בהמה. למפטם דיש עליו לטרוח לפני בהמתו ובשביל בהמה אחרת אין טרחו נוסף דאמרי אינשי גביל וכו' באותו טורח שאתה מגבל סובין ושעורים לשור אחד אתה יכול לגבל בפני שנים: **רבי** אלעזר מהגרוניא· אי משתתפת·אילו נתת חצי המעות [כמוהו] היית שותף בבהמה: א"ל [הארים (עד) השתא כו' וכי לא תתני כל הראש כמו שנתת לי בתחלה] א"ל ר"א [עד השתא] זוזי דידי הוו וכי קבילתא עלך פלגא בהפסד הוו זוזי מלוה גבך ואי לא יהיבנא לך טפי פורתא איסתכח דקא טרחת בפלגא פקדון משום פלגא מלוה: טפי פורתא·להכניס ולהוציא דאילו מזון אם הוצרך לסובין או לשעורים קנו לאמצע כדרך שותפין: ואי משום פלגא דידי· שתביא מרעה כגון דבר שאינו צריך לקנות בשוק: למרי ארעא משתעבדי· יש עליו לטרוח בשבילו: **תנו** רבנן מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות· פרש"י ז"ל מקום שנהגו שהשם עגלים וסייחים קטנים למחצה לחברו נותן מעות בשכר שמוליאן ומכניסן על כתפו מעלין והרמב"ם ז"ל (ו) פי' שנהגו להעלות שכר כתף למעות העסק שיהיה שכר שנושא על כתפו בכלל (א) שכר המעות: (ז) לבהמתו וכן אם דרכן להעלות שכר [כ] הבהמה מעלין(ח): להעלות ולדות וכו'.איך שיהיה כל המתעסק או משתתף סתם לא ישנה ממנהג המדינה:

א וגבי ססיא דנותן מעות לחבירו לקנות לו חטין וכו' שהביא המרדכי תוספתא בלשון הירושלמי פ' הגוזל קמא משמע דהמבטל כיסו של חברו כגון שנתן לו מעות לקנות לו פירות ובאחרונה אמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת אבל אם חברו מרויח במעותיו כגון שידוע שבמעות זה קנה איזה סחורה או הלוה ברבית וכיולא בזה דהשתא זה נהנה וזה (אינו) חסר כי זה היה לריך למעותיו להרויח בהן וזה מעכב אותן ומרויח בהן אז חייב לשלם לו כל שהרויח בהן הראוי לבא לחלקו מבעל המעות וכן עשו מעשה הפוסקים באחד שבלח מעות לביתו להרויח בהן ועכב השליח הכסף כשנתיים והגבו ממנו בעל כרחו הריוח מאותן המעות (חייב לשלם) גם היכא שמבטל כים חברו וסוא אינו מרויח בהן איכא פלוגתא ועיין פ"ק דב"ק: בדין נותן מעות לשלוחו לקנות חטין וקנה שעורים או איפכא דאיתא פרק הגוזל קמא דף ק"ב איכא פלוגתא הר"ן שם כתב בשם הרא"ה דנותן מעות לשלוחו לקנות לו מידי ושינה בשליחותו והותירו דמי המקח ששינה בו הריוח לאמצע אפי' אין לזה הקונה שותפות כלל אלא שהוא שליח גרידא והטעם דהשליח ששנה ע"י שינוי וע"י המעות בא שם הריוח והלכך שקיל חלקו בשבת כאילו היה לו שותפות בעסק זה ונראה דנוטל השליח ההוא מהריוח כי לענין גרס הריוח הרי הוא שותף עם בעל המעות כאילו יהיה לשליח חצי מהמעות במקח זה ולבעל המעות חצי המעות במקח זה והרי"ף ומיי' פ"ק מהל' שותפין וסמ"ג עשין פ"ב והרא"ש וטור ח"מ סי' קפ"ג וכל הפוסקים דכשהוא שליח ואין לו שותפות כלל בעסק זה דאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לבעל המעות דהא שלוחו הוא ואין לומר דיתחשב כגזלן במה ששינה ממה שאמר לו כדי שיאמר שיוכל השליח לתת מעותיו ולסלקו מן המקח כשיש ריוח דאין זה גזלן בשינוי זה תדע דהא התלמוד קורא אותו שותפות אף לאחר ששינה דכשיש לו שותפות עמו אומר התלמוד דאם שינה הריוח לאמצע אלמא אע"פ ששינה לאו גזלן הוא כך נראה דכתב הרא"ש שם ואם נתן לו מעות לקנות סחורה ידוע והלך וקנה סחורה אחרת וטוען שקנה לעצמו ולכך שינה זו היה מעשה בפרהג"ה ודנו הריב"ם וחכמים אחרים שישבע השליח דלכך נתכוין ויהיה כל הריוח שלו ואין בזה משום משים עצמו גזלן אי מטעם שכתב שם

חדושי אנשי שם

הגהות חו"ר

מלחמת ה'

מתני' שמין פרה וכו' · פרה גדולה וחמור גדול שראויין למלאכה ושיהיה המלאכה כולה של מקבל ולא יקבלם למחצה שכר ולא"ל ליתן לו שכר עמלו ומזונו כיון שבעלי מלאכה הם יש בהם ריוח כנגד עמלם ומזונם: את הולד מיד · תכף *) שנולד: לגדל. עד עונת חלוקתן כדלקמן בדקה ל' יום ובגסה נ' יום: שמין עגל עם אמו · שיגדלם למחצית שכר ולא"ל ליתן לו שכר עמל ומזון לעגל אלא לאם ולית הלכתא כרשב"ג אלא בעינן שכר עמלו ומזונו וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל ואע"ג דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו כבר פירשו המפרשים ז"ל בהרבה מקומות כיוצא בזה שאין למדין מן הכללות אפי' נר מצוה במקום שנאמר בהם חוץ ועוד דהכא עיקר מילתיה דרשב"ג בברייתא איתא: ומפרין על שדהו. בגמ' מפרש כיצד מפרין: **גמ'** ת"ר השם בהמה לחברו למחצית שכר עד מתי חייב ליטפל · ואין כח ביד המקבל לחלוק קודם זה הזמן ולא ביד *נותן העסק: בגודרות· בהמה דקה לשון גדרות צאן: לפי שאינו דומה טיפולה · לפי שבשניה צריכה למזונות מרובים יותר מן הראשון הילכך אם המקבל בא לחלוק בעל הבהמה מעכב עליו והרמב"ם פירש איפכא שאינו דומה טיפולה של שנה ראשונה שהיא מרובה והריוח מועט ובשניה הטיפול מועט והריוח מרובה שהיא משתמנת הרבה בכל יום הילכך המקבל יכול לעכב עליו[ו]כמצא שכל אחד יכול לעכב על חבירו: תוספתא השם בהמה טמאה לחברו עד מתי חייב ליטפל בה סומכוס אומר באתונות י"ח חדש וגודרות כ"ד ותוספתא מיירי הכל בבהמה טמאה וגודרות הם סוסיאות או פרדאות כמו שפירש הראב"ד ז"ל והרשב"א ז"ל: **תניא** אידך · חייב ליטפל בולדות · ידוע שהולדות הם שכר הבהמה והילכך חולקים אותם למחצה ואם הם במקום שנהגו לגדל אין בעל העסק יכול לשום אותם ולחלוק עד שיטפל בהם זמן זה כדרך שפרט לך הכתוב זמן זה בטפול הבכור ואח"כ נותנו לכהן דיליף לה בבכורות מקראי [מיימון פ"ח מהל' שלוחים י"ד סימן קע"ז] מכאן ואילך רצה ליטפל בהם יותר מזה הזמן ישומו אותן בדמים ומה שישבחו מכאן ואילך יטול המקבל מחצה שלו שחלקו הוא ובמחצה הב' שהוא של חברו יטול מחצה בשבח כדרך שנוטל באמה חצי שכר ומיהו שכר עמל ומזון לית ליה *ואע"ג דבחצי השבח [ז][שאינו]שלו אמרנו שחייב בחצי הקרן באחריותו והוי פלגא מלוה ופלגא פקדון והוי רבית מ"מ כיון דבעי למטרח בה משום מחצה שלו שהולד' קרן גמור ואינו מלוה כי קא טרח משום דידיה קא טרח לא מיחזי כרבית ודעת התוס' דהא דנוטל חצי מחצה בשל חברו אפילו בלא התנה הוא וכדתניא בברייתא סתמא מכאן ואילך וכו' ואחרים פירשו דוקא בשהתנה שעל מנת ליתן שכר הוא משביח וכדאמרינן פרק מי שמת (דף קמג:) גבי אם השביחו וכו' ואם לא התנה כן בפני שלשה הרי מחל והולדות ביניהם בשוה כמות שהן וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מהלכות שלוחים ושותפין: **הנהו** תרי כותאי · פלג · ליה לעצמו: זוזי כמאן דפליגי דאמו · כיון דלא צריך בהו שומא דאלו שהניח כאלו שנטל הילכך מאי למפלג מנפשיה ולשקול מחצה (בשלו וחצי מחצה בשל חברו) ולא דמי לשותפות אחר דבעי שומא והייט דגרסינן בירושלמי בר נש דיהיב ק' דינרים לחבריה וארוחו עשרים דינרין שקל לגרמיה י' דינרים ואידך איתעבדון עילון קרן ברם בר נש לא עבדין כן נסבין ויהבין ולבסוף איטון פליגין שאע"פ שהדין כן שאם בא לחלוק הריוח חולק אינם נוהגין כן אלא נושאים ונותנין ואין חולקים הריוח עד לבסוף אבל אם בא לחלוק חולק: לשנה · לשנה אחרת: מאן פלג לך · מי שם לך דשמא לא ניסוס יפה וא"כ בטלה מחלוקת: דבתר דידי · שאתה דן הדין לטובת כנגדי: השתקד כשחברי פלג לי דנת שחלוקתו חלוקה ועכשיו שחלקתי אני אתה אומר לי מאן פלג לך: כגון דא וכו' · צריך לפרש הטעם כדי שלא יחשדוני אבל בעלמא היכא דליכא חשדא אם היה מלגלג על הדין לא מודעינן ליה טעמא דדינא אלא אדרבה משמתינן ליה כגברא דמפקר בבי דינא ואע"ג דאמרינן פרק זה בורר (דף לא:) שמי שהיה רוצה ללכת לדון לבית דין הגדול וכפאוהו ודן בעירו שאם אמר כתבו לי מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין לו מ"מ התם אין כותבין לו מטעם פלוני ומראיה פלוני אלא כותבין פלוני טען כן ופלוני השיב כן מתוך דבריהם נזדכה פלוני ובב"ד של בית הועד הם ידעו טעמו של דבר [וה"ה לכל אדם אע"ג דליכא חשדא] אבל רב פפא דאמר כגון דא דמשמע דא דוקא הוא [דצריך] לאודועי טעם הדבר ממש כדעבד רב פפא כ"כ הרשב"א והרנב"ר ז"ל וכן דעת הראשונים ז"ל ר"ת והראב"ד ז"ל והרי"ו ז"ל כתב שאין כותבין מאיזה טעם אלא למי שכפאוהו דוקא כי התם (אבל) [וכן] למי שמתלונן אחר הדין והיכא דליכא חשדא לא מודעינן ליה אלא אדרבה וכו' וכן אפילו למי שכפאוהו אין כותבין ממש הטעם: טאבי ותקלי. יש זוזים שמשקלם קל וצורתם יוצאת בהוצאה והורגלו בהם וטובים להוצאה יותר מצורה אחרת של זוזים ואותם שמשקלם יותר חביבין למי ששוקל כסף במאזנים

*) רש"י פי' מיד כשתבוא שעת חלוקתן והכי מייתא לה בגמ' אכך דרב מנשיא בר גידל. מהר"ם

שבר כתף לבהמה למעות מעלין רשב"ג אומר שמין עגל עם אמו וסייח עם אמו ואפי' במקום שנהגו להעלות שבר כתף למעות ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומזונו איבא גללים ואידך (א) אפקורי מפקר להו אמר רב (ב) הלכה כרבי יהודה והלכה כר' יוסי ברבי יהודה והלכה כרשב"ג [א] בני רב עיליש נפק עלייהו שטרא דהוה כתב ביה פלגא באגר ופלגא בהפסד אמר רבא רב עיליש גברא רבא הוה ואיסורא לאיניש לא הוה ספי הכי כתיב ביה אי פלגא (ג) (א) בהפסד תרי תילתי באגר *אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד אמר [רב כהנא] אמריתא לשמעתתא קמיה דרב זביד מנהרדעי ואמר לי דילמא רב עיליש טובל בציר הוה (ד) דאמר ר"נ הלכה כר' יהודה א"ל לאו הלכה איתמר אלא שיטה איתמר הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי (ה) הלכה למה לי נימא הלכתא כמאן דמיקל מכולהו)* (ו): שמין פרה וחמור וכו': ת"ר השם בהמה לחברו עד מתי חייב ליטפל בה סומכוס אומר באתונות שמונה עשר חדש בגודרו' עשרים וארבעה חדש ואם בא לחלוק בתוך זמנו חברו מעכב עליו אבל אינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת תניא אידך השם בהמה לחברו עד מתי חייב ליטפל בולדות בדקה ל' יום ובגסה נ' יום רבי יוסי אומר בדקה שלשה חדשים מפני שטיפולה מרובה מאי טיפולה מרובה (ז) תנא מפני ששיניה דקות מכאן ואילך נוטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חברו רב מנשיא בר גידל שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חברו אתא לקמיה דאביי א"ל מאן פלג לך ועוד מקום שנהגו לגדל הוא ותנן מקום שנהגו *(לחלוק הוולדות חולקין) לגדל יגדלו הנהו תרי *כותאי דעבוד עיסקא בהדי הדדי אזל חד מינייהו פלג זוזי בלא דעתא דחבריה אתו לקמיה דרב פפא א"ל (ב) מאי נפקא לך מיניה הכי א"ר נחמן זוזי כמאן דפליג דאמו לשנה זבנו חמרא בהדי הדדי קם אידך פלג ליה לחמרא בלא דעתא דחבריה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאן פלג לך אמר ליה קא חזינא דבתר דידי קא אזיל ואתי מר א"ר פפא הא *ודאי צריך לאודועיה א"ל זוזי [ג]מי הוו טאבי והוי חסירי א"ל לא א"ל חמרא כ"ע ידעי דאיכא בסים ואיכא דלא בסים °גופא א"ר נחמן זוזי כמאן דפליגי דאמו וה"מ טאבי וטאבי תקלי ותקלי אבל טאבי ותקלי לא רב

[דף קד ע"א]

רש"י

הלכה כר' יהודה · בטובל עמו בציר : הלכה כר' יוסי בר' יהודה · בניסיובי ותותרי : נפק עלייהו שטרא · שקבל אביהם עיסקא פלגא באגר פלגא בהפסד: לא הוי ספי. לא היה מאכיל רבית לבעל הנותן דאי קבל [ג] הוי רבית שטורח בפלגא דפקדון משום פלגא דמלוה אלא ודאי שטרא הכי מפרש ללישנא שקיבל עליו איזה שירצה והוא אי בפלגא קבל הנותן באגרא יקבל עליו באחריות ההפסד תרתי תילתי דהוי ספי מפלגא דהשתא ליכא רבית דלא הוה אלא תילתא מלוה דתילתא הוי באחריות דרב עיליש וקא שקל פלגא בשכר ואי פלגא בהפסד כלומר פלגא בהפסד דכתיב בשטרא ה"ק אם ירצה רב עיליש יטול תרי תילתי באגר ויקבל עליו ההפסד חצי דאיכא שכר עמלו במאי דשקיל ספי באגרא ממה שמגיע לחלק דמלוה: שיטה איתמר · כלומר הכי אמר רב נחמן רבי יהודה ורבי יוסי ור"ש כולם בשיטה אחת אמרו דבריהם: בגודרות· לשון גודרות צאן בהמה דקה:ואם בא המקבל לחלוק תוך הזמן חברו בעל הבהמות מעכב עליו : אבל אינו דומה ספולה של שנה ראשונה לטיפול שנה שניה שצריכה בשנה שניה מזונות מרובים ולכך מעכב עליו : עד מתי · חייב ליטפל בולדות שאף הן נחלקין למחצה שהן שכר והמקבל יאמר לחלוק אותו מיד כי לא אעסוק בשלך שאיני נוטל בהם כלום: בדקה ג' חדשים[ד] · שיניה דקות וצריכה לאמה ולאדם הרגיל בכך : מכאן ואילך · כשהן בני ג' חדשים ישומו אותם בדמים ומה שישביחו מכאן ואילך יטול המקבל מחצה שלם בשביל חלקו כי חציה שלו ובמחצה השני שהוא של חבירו יטול חצי מחצה בשכרו כדרך שנטל בהם מחצית[ה]השבח ושכר עמלו ליכא אע"ג שבחצי האחריות בשל [מחצית] חבירו הוא עליו כיון דבעי למיטרח משו' מחצה שלו שהוא קרן גמור ולא מלוה משום דידיה קא טרח ולא מיחזי כרבית : יגדלו · הולדות עד שיהו גדולים ולא יטול בשל חבירו כלום : טבי ותקולי · יש זוזים שמשקלם קל וצורתם יוצאת בהוצאה והורגל בהן וטובים ליציאה יותר מצורה אחרת

מלחמת ה'

ועוד ועובדא דרב עיליש מקשה בה הרב ר' אברהם ז"ל קושיאתה כו' ודיו בכך ואשריו: **אמר** הכותב והכי אמרו דילמא הכי כתוב בה דמשמעת מינה דאי לא כתב ביה הכי לא הוה דאין רבא האי דינא ועוד שאילו היה אדם אחר ודאי לא הוה אמר רבא דלשקול תרי תילתי בהפסד וכו' אלא הואיל ואתני מחצה שכר ומחצה הפסד שקיל ליה ויהיב ליה שכרו כפועל בטל בדינא או דלא מגבינן מיניה כלום הואיל ולא אתני דלשקול תלתא לפיכך נתקשו בה המפרשים ז"ל ולפי דעתי שהדין כך הוא שאילו היה אדם אחר היה נותן לו שכרו כפועל בטל והוא נוטל פלגא בהפסד ובאגר כמו שקבל עליו דהכי כתיב בשטרא ואע"ג דמעיקרא רבית הוא כיון דפלגא דממונא מלוה על כרחיה מחייב באחריותיה אידך פלגא פקדון הוא ועל כרחו חייב ליתן לו [...] מאי איכא דטרח ליה טירחיה הוי רבית לשקול כפועל בטל וקרוב אני לומר כיון שטרח לו שוב אינו נוטל שכר קבל בעל העסק הרבית שעשה זה שליחותו ונתעסק בשלו ואבק רבית אינו יוצא בדיינין ועכשיו מפני שהוא [...] אמר רבא לאו פלגא באגר ופלגא בהפסד ממש קבל עליה אלא הכי כתיב בשטרא אי פלגא וכו' כך נראה לי . ויש לפרש משום דכל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא על דרך רבינו הגדול ז"ל אבל לא כשורה [...] ז"ל כי דבריו אינם נכונים מטעם אחר שלא אמר בעל המאור ז"ל אלא שעיקר הדין כמו שכתבתי:

המאור הגדול

ועובדא דבני רב עיליש מקהה בה הרב רבי אברהם קהיאתה מאי מתני ליה לרב עיליש דגברא רבא הוא משאר אינשי ומפרש לה כדכתיבנא בפירושים ואנן לא סבירנא כותיה דהא פרישנא דלא אמרי' כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא אלא במשכנתא בלחוד משום דשכונה גביה ודקא אמר מאי מתני ליה לרב עיליש דגברא רבא הוא ומאי נ"מ נ"מ דלא למחשדיה ולספר בשבחו ולא בגנותו ודיו בכך ואשריו: ההו[...]

שלטי הגבורים

ע"י הדחק אעפ"כ הציל לאמצע דכיון שלא אמר לעצמי אני מציל יכולין חביריו לומר אילו הודעת לנו הייתו מוסרים נפשנו להציל ולא נתיאשנו ולא הפקרנו ונמצא שאינו זוכה מן ההפקר גם אינו יכול לזכות כדי חלקו דהא לא אמר דבר שגילה דעתו שרוצה לעשות חלוקה הלכך הציל לאמצע ויש לפרש דברי סמ"ג עשין ע"ד דקאמר שרוצה לעשות חלוקה דהם לא יכולין להציל לאמצע שר"ל שלא היו יכולין להציל רק ע"י הדחק דאילו לא היו יכולין להציל כלל וזה עמד והציל אפי' לא אמר כלום זכה מן ההפקר והוי הכל שלו ולפ"ז יש להתיישב דברי הראב"ד שהביא שם המ"ע פי"ב מהל' גזילה על האי בבא שהשכה מגדול עוז השגה ולדעתי כי אינה הלא פי' על דברי מיי' וכוונת הראב"ד לומר דהא דאמר מיי' דהציל לאמצע בשלא אמר כלום היינו דוקא כשיכולין להציל או ע"י הדחק או להדיא אבל אין יכולין להציל כלל אפי' לא אמר כלום הוי הכל שלו אבל אין כוונתו לומר דדוקא כשיכולין להציל ולא אמר כלום לא הילוק השותפות וכשאין יכולין להציל כלל אפי' בסתם חילוק השותפות ותו לא דזה אינו ודאי דליכא למאן דאמר כשאין יכולין להציל כלל דלא להוי הפקר רק הוא הפקר וכל הקודם זוכה וכן נראה דעת המ"מ שאינה השגה. שהרי לא הביאה ולפ"ז יתיישבו כל הפוסקים היטב ולא יהיה כאן מחלוקת כלל ולעולם. היכא דאיכא למימר שחלק שלא מדעת חבירו לכ"ע צריך שיאמר לעצמי אני מציל והיינו שתמצא בהגהות מיי' פ"ה מהל' שותפין ובמרדכי בשם ראבי"ה דאם אין עדים בדבר שאמר כן נשבע שלא הציל אלא לעצמו וזוכה עכ"ל. אמנם נראה דמדברי ראבי"ה אלו יש קצת להוכיח דהא דאמרי' שותף חולק שלא מדעת חבירו ר"ל דכיון שאמר לעצמי אני מציל אפי' לא אמר כן בפני השותף אלא שאמר כן בפני עדים סגי דלא בעינן רק שנודע שקודם שהתחיל להציל לא היה דעתו רק הממון דידיה דוקא והלכך כי ליכא עדים בדבר משתבע דלהכי נתכוין וסגי אבל היכא שאמירתו שאומר לעצמי אני מציל עושה ממון חבירו הפקר כגון שיכולין להציל ע"י הדחק וזה אומר לעצמי אני מציל אז צריך שיאמר לו בפניו לעצמי אני מציל דזיל בתר טעמא דאמאי עושה אמירה ממון חבירו הפקר משום דכיון דבפניו אמר לעצמי אני מציל אסותי מיסח דעתיה מאחר ששתק ולא מחי הו למימר אילו הודעתני הייתי מוסר עצמי כמו שכתב הרא"ש שם להדיא א"כ אם לא יאמר כן בפניו לעצמי אני מציל אכתי יוכל הלה לומר לא הפקרתי ממון שלי כי אילו הודעתני הייתי חתקומצ"ל. כד"ן :

עין משפט

א מיי' פרק ה מהל' שלוחין ושותפין סמג עשין פב טוש"מ סי' קעו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גללים. (ב) נ"ב נחמן : (ג) באגר תרי תילתי בהפסד אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר כצ"ל : (ד) נ"ל ואמר: (ה) נ"ב הלכה: (ו) נ"ב עד כאן הגהה: (ז) תיבת תנא נמחק :

הגהות מא"י

[א] נ"ב לפי מה שפסק לעיל דלית הילכתא כרשב"ג נ"ל דס"ל לרי"ף כפי' התוספות דהנהו הלכות ר"ל שיטות איתנהו ודו"ק וכ"כ הרי"ף בסמוך : [ב] נ"ב בגמ' מי הוי שקיל טבא ושביק חסירי:[ג] נ"ב עליה הכי : [ד]תי' דבדקה ג' חדשים נרשמים למחוק:[ה] נ"ב ס"א השכר : [ו] נ"ב פי' לפי ב' הפירושים הללו : [ז] נ"ב איני צריך להגיה ויותר נכון אם אינו וה"פכמ"ש הר"ן לציל כיון שמקבל פרק מתא למחצית השכר מקבל עליו חצי האחריות הקרן כו' . ומיהו הגהתו נראה כמ"ש · רש"י שמפרש על מחצית חברו :

הגהות הו"י

(א) אי פלגא מקבל בהפסד וכו' אי פלגא באגר נותן תרי כצ"ל : (ב) נ"ל דאמר כן לשמוע מה ידבר שאילו השיב ודאי נפקא מיניה דיש זוזי טבי ותקילי הוה אומר ג"כ מאן פליג לך כדבסמוך וק"ל:

במאזנים הילך טאבי וטאבי או תקולי ותקולי שאלו שהניח כאלו שנטל כמאן דפליגי דמו : **רב** חמא הוה מוגר · היה משכיר זוזי ונוטל שכר מהם לפי שהשוכר לא היה מחויב באונסין כלום כל זמן שלא הוציאם אלא היו בידו כדין שוכר שפטור מן האונסים ועל אותה שעה היה נוטל שכרו: כלו זוזי ירדו לטמיון כדאמרי' לקמן[דף עא·]מלוי ברבית נכסיהם היו מתמוטטים: ממרא.קאוי"ק בלע"ז כלומר הלא רשאי אני להשכיר כלי : הדרא בעינא. אותו כלי בעצמו חוזר בעין ואינו הלואה אלא בדמים ואין אחריותו עליו אם נשבר או נאבד מחמת מלאכה: זוזי לא הדרי בעינייהו.

נר מצוה

(א) רב חמא הוה ^א^מוגר זוזי בפשיטי ליומא כלו זוזי דרב חמא איהו סבר מאי שנא ממרא ולא היא מרא הדרא בעינה *(וידיעה פחתה) זוזי לא הדרי בעינייהו ואת"ל הדרי בעינייהו מרא ידיע פחתה זוזי לא ידיע פחתייהו אמר רבא ^ב^שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוזי ואוזפיה לפלניא זוזי לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ואמר רבא שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ד' זוזי ואימא ליה לפלניא לאוזפן זוזי (ב) מאי טעמא שכר אמירה קא שקיל וכן הלכתא : ^ג^ומפרין על שדהו ואינו חושש משום רבית ת"ר מפרין על שדהו ואינו חושש משום רבית כיצד השכיר שדה לחבירו בעשרה כורין (א) לשנה ואמר לו תן לי מאתים זוז ואפרנסנה ואני אעלה לך *שני כורין מותר אבל אין מפרין לא על החנות ולא על הספינה: אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה פעמים שמפרין על החנות ועל הספינה חנות לעשות בה צורתא כי היכי דצבו בה אינשי ושויא אגרא טפי ספינה לעשות לה אסקריא כיון דשפירא אסקריא טפי אגרא טפי: אמר רב ^ד^ספינה (ג) אגרא ופגרא אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב אי אגרא לא פגרא ואי פגרא לא אגרא שתיק רב אמר רב פפא הלכתא ספינה אגרא ופגרא *נהגו בני כופרא °אגרא בשעת משיכה פגרא בשעת שבירה וכן הלכתא : אמר רב ענן אמר שמואל מעות של יתומים מותר להלוותן ברבית א"ל רב נחמן משום דיתמי נינהו ספינא להו איסורא יתמי דאכלי דלאו דידהו ניזלו בתר שבקידהו א"ל אימא לי איזי גופיה דעובדא היכי הוה א"ל דההיא דודא דבני מר עוקבא דהוה בי מר שמואל תקיל ויהיב ליה תקיל ושקיל ליה שקיל אגרי' ושקיל פחתיה מה נפשך אי אגרא לא פחתא ואי פחתא לא אגרא א"ל כי הא אפי' בדיקנאני שרי למיעבד הכי דהא (ד) מקביל עליה חוסכא דנחשא דכמה דמיקלא נחשא בצרי דמיה : אמר רבה בר רב שילא אמר רב חסדא ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא אמר רב ששת ^ה^מעות של יתומים מותר להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד וכן הלכתא ת"ר קרוב לשכר ^ו^ורחוק להפסד רשע קרוב להפסד ורחוק לשכר חסיד קרוב לזה ולזה ורחוק לזה ולזה

זו

רש"י

אחרת שמשקלם יותר ואותם שמשקלם יותר חביבים למי ששוקל כסף מנה או פרס במשקל הילך טבי וטבי או תקולי ותקולי כמאן דפליגא דמי שאלו שהניח כאלו [א] שנתן אבל שקל טבי והניח תקולי לחבירו או שקל תקולי והניח טבי לא : מוגר זוזי בפשיטי ליומא · בלשון שכירות ולא בלשון הלואה שאומר אני משכיר לך היום זוזי בפשוט : כלו זוזי דרב חמא · ירדו לטמיון שמלוי רבית מתמוטטין : מאי שנא ממרא · הלא רשאי להשאיל כליו : הדרא בעינא · אותו כלי בעצמו ואינו הלואה אלא בדמים ואין אחריותו עליו [ב] מחמת מלאכה הלכך אין שכרו רבית : וידיעה פחתה · כלומר ועוד שניכר פגמו שנפגם ומתקלקל מחמת מלאכה: זוזי לא הדרא בעינייהו · כי מוציאם ואחריותו עליו ושכרן רבית אפי' אמר בלשון שכירות: ועוד אי נמי הדרא בעינייהו לא ידיע פחתייהו · נמצא שכרן הוי [ג] רבית: ומפרין · לשון פרה ורבה ולי נראה דגרסי' מפריז בז' לשון מגדיל ומרחיב כדאמרינן לא כדברי הלל שהפריז על מדותיו: תן לי מאתים זוז · כלומר הלויני מאתים זוז ואוציא אותם בשדה לזבל ולנכש ולחרוש : ואפרנסנה · כל דבר לורך [קרוי] פרנסה : ואני אעלה. בשכירות שתי כורים יותר ואתן לך י"ב כורים לשנה · ואחזיר מעותיך : מותר. ואין זה רבית שכר מעות אלא שחכר ממנו שדה משובחת ומעלה לו [ד] שכירו' שדה טובה יותר מבשדה רע (ה) שני כורין חטין : אבל אין מפרין על שכר חנות ועל שכר הספינה · שאם שכר ממנו חנות או ספינה אסור ללוות ממנו מעות לקנות פירות ולקנות פרקמטיא למכור בחנות ולהוליך בספינה ויעלה לו על דמי שכירתו דכיון דלאו בגוף החנות והספינה מפיק להו להנהו זוזי אין תוספת השכר בשביל החנות או הספינה אלא בשביל מעותיו : לעשות בו צורתא · כלומר לצור בו צורה שתהא נאה והכל קופצין בה לקנות ממנה :אסקריא· וילון [ה] ספינה: אמר רב אגרא ופגרא · מותר להשכיר על מנת שאם תשבר ישלם אותה השוכר : אי אגרא לא פגרא · דכיון שנטל שכר אין לו ליטול דמי שבירתה: ואי פגרא לא אגרא · כיון ששמוה בדמים שאם תשבר ישלם דמים הוי מלוה ושכרה רבית: בני כופרא· בני הספינה [ו]: אגרא בשעת משיכה · מקבל השכר : פגרא בשעת שבירה · דכיון דלא מיחייב לשלם עד שעת השבירה וקודם לכן היא ברשות מוכר (ו) לענין זולא ולאו הלואה היא בשעת מכירה לכך אין שכרה רבית : בתר שבקייהו · אחר אביהם לבית הקברות [ז]: גופא דעובדא · מראית המעשה והעלת בו : דודא · קלחת : בני מר עוקבא · יתומים הוו : תקיל ויהיב כו' · היה משכיר לאחרים ושוקלה [כשמוסרה] להם וגם חוזר ומקבלה במשקל ואם חסר נחשתא משלימין לו דמי חסרונו ויהבינן אגרא : פחתיה · חסרון נחשתא : ואי סלקא דעתך דאסור להלוותן ברבית אי אגרא לא פחתא למה נוטלים שכר הואיל ושוכרין מקבלים עליהם פחת הנחשת : בדיקנני · גדולים שנתמלא זקנם ואין נקראין יתומים שרי : חוסכא דנחשא · פחת דמי הנחשת שנשרף כדמסיק דכמה דמקלי נחשת בצירי דמיה כלומר אע"פ שמשלימין להן את חוסר המשקל מ"מ יש פחת הנחשת הנותר בו שנשרף באור וכל נחשת שרוף דמיו פוחתין : קרוב לשכר · שהיתומים נוטלין חלק בשכר ואין נוטלין חלק בהפסד אבל רבית ממש לא אלא חולקין ממה שישתכרו מעותיהם אע"ג דבדיקנני כי

ספרי מוליאן ולפיכך אחריותן [עליו] ושכרן רבית הא אי הדרא בעינייהו אע"ג דלא ידיע פחתייהו שרי דשכירות בעלמא הוא וכדפירשנו והיינו דתניא בתוספתא [ריש פרק ד'] משכיר אדם מעותיו לשולחני להתנאו' בהן ולהתעטף בהן ולהתלמד בהם זה דרך אחרונים ז"ל וכדרך התוס' אע"פ שלא פרש"י ז"ל כן : ולא ידיע פחתייהו · אבל כלי נפגם ומתקלקל מחמת מלאכה ומשום אותו פחת מעלה לו שכר אבל מעות דכיון דלא פחתי הוי אגר נטר אבל אי פחתי אפילו לא הדרי בעינייהו שרי דלא הוי כאגר נטר ליה אלא אגר פחתייהו : **אמר** רבא שרי ליה לאינים וכו'· אלא רבית הבאה. והתירו האחרונים אפילו לפיים לחבירו ליתן למלוה כך בשביל אהבתו כדי שילונו כיון שאינו מבטיחו לפרוע לו אבל אם מבטיחו לפרוע לו [ח] אפילו לא יפרענו לאחר מכן אסור דשליחותיה קא עביד והרמב"ן ז"ל אסר אפילו לומר כל הטוען אינו מפסיד דאע"ג דבמודר הנאה אמרינן [כתובות דף ע:] דשרי לומר כן דלאו שליחותיה קעביד וכן בדליקה התירו [שבת דף קכא.] כל המכבה אינו מפסיד דשאני התם דהא אמרינן דטעמא דשרינן בדבר משום שמתוך שאדם בהול על ממונו אי לא שרית ליה אתי לכבויי אבל בשאר איסורי דשבת לא התירו וכן גבי מודר הנאה אמרינן משום דאין לו מה יאכל לומר דמשום הכי התירו : אימא ליה לפלניא · אע"פ שהלוה מגרע ממונו מחמת הלואה זו כיון שאינה באה ליד המלוה שרי:[ט] אגני דקירא·אלות שעוה הנתכות בכלים קטנים עגולים כאגנות : שכר אמירה · ודוקא במר בריה דרבינא שרי שלא היה סומך על שולחן אביו אבל בן הסומך על שולחן אביו אסור דחיישינן להערמה דכגופו דמי כדאמרינן לקמן פרק השוכר *(דף ק) ול"ש גדול ול"ש קטן שהכל הולך בין סמוך לאינו סמוך שהסמוך קרוי קטן ואפי' יהיה גדול ושאינו סמוך קרוי גדול ואפי' יהיה קטן : מפרין·לשון פרה ורבה : תן לי מאתים זוז· הלויני מאתים זוז ואוציא בשדה לזבל ולחרוש : ואפרנסנה · השדה כל לרכי של דבר קרוי פרנסה : ואני אעלה לך בחכירותה י"ב כורין חטין לשנה · ואחזיר לך מעותיך : מותר · ואין זו רבית שכר מעותיו אלא שחוכר ממנו שדה משובחת ומעלה לו בחכירות שדה טובה יותר ממה שהיה מעלה בשדה רעה אלו שני כורין חטין ומאתים זוז : אבל לא על החנות · שאם שכר ממנו ספינה או חנות אסור ללוות ממנו מעות לקנות פירות למכור בחנות או פרקמטיא להוליך בספינה ושיעלה על דמי השכירות דכיון דלאו בגופה דחנות וספינה קא מפיק הני זוזי להשביח החנות או הספינה אין תוספת [השכר] בשביל חנות וספינה [אלא בשביל המתנת המעות] : לצור בה צורה · שיוציא מעות הללו לצור בה צורה שתהא נאה והכל רצין לתוכה לקנות ממנו ולאכול שם : איסקריא · וילון של ספינה ווילא"ה בלע"ז והשתא הוי העלאת השכירות משום גוף החנות והספינה : אגרא. מותר לשכרה בכך וכך : פגרא · ואם תשבר ישלם אותה ואף על פי ששמאה בדמים ועליו לשלם אם תשבר לא אימא דהוה כמלוה והשכר רבית שהרי השכר מעלה לו משום מה שתפחת הספינה [ומתקלקל הטען במים] והשומא אינה לפי מה ששוה עכשיו אלא אומדין כמה תזיל משום הפחת ושמין עכשיו שיתן לו כך כשתשבר אבל כל שהיא קיימת אפילו הוזלה אינו חייב באחריות וכן הדין בכל כלי או בהמה מותר ליתן לו שכר משום הפחת שאי אפשר שלא תפחת בתשמיש ומקבל עליו לפרוע אם נשבר או מת אבל להתחייב אם הוזלו לא ואע"פ שהוזלו מחמת הפחת וכן אם נפחת הכלי ממשקלו חייב לשלם מה שפחת (א) ואע"פ שמעלה לו שכר השכר ההוא משום שנשאר הכלי מקולקל מלבד מה שנפחת ממשקלו הוא דמעלה לו שכר וכדאמרינן בגמרא הכא גבי דודא דבני מר עוקבא דתקיל מר שמואל ויהיב להו תקיל ושקיל מינייהו שקל אגריה ושקל פחתיה ואמרינן מאי טעמא אי פחתא לאו אגרא ואי אגרא לאו פחתא ומשני דהא קביל חוסכא דנחשא דכמה דמקלי נחשא בצרי דמיה ומשום שאם היה משלם כשעת משיכה היה כמלוה : ואי פגרא לאו אגרא · שהיה נראה השכר כרבית : נהגו בני כופרא פגרא בשעת שבירה · כלומר שלא לשלם פגרא אלא בדמים של שעת שבירה (ב) : כופרא · על שם שהיו בעלי הספינות קרי להו בני כופרא לפי שזופתין אותם בזפת: קרוב לשכר וכו' · ופירשו בירושלמי דה"ל פסידא עלך ורווחא דידי ודיקך דכי האי גוונא אבק רבית הוא דכיון דלא שקיל אגרא אלא מיניה וביה ואפסר דלא הוה ביה רווחא לא הוי רבית קצוצה וכתבו האחרונים ז"ל הסכימו הגאונים ז"ל דהוא הדין לכל רבית דרבנן דשרי ביתמי : ת"ר קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע קרוב להפסד ורחוק לשכר חסיד קרוב לזה ולזה רחוק מזה ומזה היא מדת

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ואע"פ שמיד משעת שכירות הוא מתחיל ליפחת ממשקלו ושלואה מתחלת מיד מיהו לא קיימי ברשות מקבל אלא לפחת תקלא וגוף הכלי ברשות מרא קיימא ליוקרא וזולא שאף אם יוזלו דמיו ממה שהיה בשעת שכירות גוף הכלי הדר למריה ואינו משלם אלא פחת תקלא : (ב) זו היא שפירש למעלה והשומא אינה לפי מה ששוה עכשיו אלא כמה תיזל משום הפחת אותו מנכה לו מדמי פגרא שכבר עלה בדמי אגרא :

הגהות חו"י

(א) נ"ע דעת רב חמא דא"כ נעקר איסור רבית לגמרי ונ"ל דרב חמא קיבל עליה אונסין דזוזי כמו שאר משאיל וסבור היה דבכה"ג לאו הלואה הוי וטעה דמ"מ אסור ונ"ע על דברי רש"י בד"ה הדרא בעינא דלא

הגהות הב"ח

(א) נ"ב חטין:

הגהות מא"י

כל אדם: **אמר** ליה רבה לרב יוסף הני זוזי דיתמי היכי עבדינן · שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה אחר פרוטה: זוזא זוזא · לסעודת אכילתן: דהבא פריכא · גרוטאות של זהב דודאי שלו הם ואינם של פקדון דלא עבידי אינשי דמפקדי דהבא פריכא בפקדון וא"ת וכיון דמשקל [דף כג:] הוי סימן אמאי לא מפקדי י"ל דלא אמרינן דמשקל הוי סימן אלא גבי מציאה דלאו אפוקי ממונא ממריה הוא אבל היכא דהוי אפוקי ממונא ממריה ולמיתב ליה למר כי הכא דטעינן דלאו דידיה הוא לא יהבינן ליה אלא בסימן מובהק אבל משקל שהוא סימן כל דהו לא ומש"ה לא חיישינן דילמא פקדון נינהו וכו' וכיון דעשיר הוא ויש לגבות ממנו אם יאבדו המעות יהבינן להו ניהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד: ויהיב סימנא ושקיל · דאע"ג דזה עשיר ואמוד אי אידך יהיב סימנין כיון דאית ליה עדי פקדון יהבינן ליה דהא חזינן אנן הסימנין והרי אנו עדי ראיה שאין אנו יכולין לכבוש עדות וכיון דאיכא עדים וראיה קי"ל פ' חזקת הבתים [דף מו׳] דאפילו אחר דלאו אומן לא מהימן אבל אי ליכא עדי פקדון פשיטא דלא יהבינן ליה בסימנים דטענינן דלקוח הוא וכן [עדי] פקדון בלא ראיה לא מהני מידי שהרי נאמן זה לומר דשלו הוא מגו דאי בעי אמר החזרתי כדאי' התם [דף מה׳] וכי האי גוונא מוקמינן האי דהכותב (דף פה:) [דאפקיד] שב מרגניתא[ד] בי חסא דאיכא עדי פקדון והסימנין דה"ל עדים וראיה והא דקאמר התם ידענא ביה בחסא דלא אמיד לאו עיקר טעמא הוא דהא הכא דאפילו אמיד מפקינן מיניה בכי האי גוונא ואע"ג דהך דבר מסוים הוא בידינו למשכן תחת מעות יתומים וא"כ אפילו מהימן אידך בסימנים מ"מ נמצא דהאי עשיר גזלן הוא ששלח יד בפקדון לתתו משכון בידינו וקל"ל דלא מהדרינן ליה למריה מדאמרינן בפרק הגוזל בתרא (ד' קטו׳) עשו תקנה בגנב וגזלן אפי' לגבי משכנתא דלאפיק ליה בלא זוזי תירץ הראב"ד ז"ל דכיון דלאו אמשכנתא בלחוד סמכי' אלא אעיסקא דהא לאמאי מתעסק למשתי [בהני זוזי] שכרא בלא רשותייהו [דבי דינא] לא עשו תקנה בכי הא והכי אמרינן התם גנב ופרע בחובו לא עשו בו תקנת השוק משום דמעיקרא לאו אדעתא דהכי נחית דכי עשו תקנתא ה"מ היכא דאדעתא דמשכנתא בלחוד נחית וכתבו האחרונים ז"ל שזה נכון: ומשפי נכסיה · שנכסיו שקטים אללו ואין ערער על קרקעותיו כמו הר נשפה [ישעיה יג] דמתרגמינן על טורא שלויא: בבי דינא · כתב הרשב"א ז"ל כדי ליתן רשות לאפוטרופוס להוציא ממון היתומים מתחת ידם ולמסור אותו ביד אחרים כענין ששנינו בברייתא פרק הניזקין (דף נב׳) אין האפוטרופין רשאין למכור וכו' אא"כ נטלו מב"ד רשות ולפירושו ז"ל די בב"ד הדיוטות וקשה עליו ז"ל לפרש כפרש"י ז"ל דצריך ב"ד מפני שיש כח בידם להפסיד נכסי המקבל [ולהתנות עמו] קרוב לשכר ורחוק להפסד דכיון דלא תקנו אבק רבית ביתמי בב"ד [למה לן] ואי לכופו לקבל ולהפסיד א"כ הוה ליה למימר דיהבינן ליה בב"ד חשוב דב"ד חשוב בלבד הוא דאלימי לאפקועי ממונא כדאמרינן גבי פרוזבול וגבי אסמכתא: **מתני'** צאן ברזל כל אחריות הנכסים על המקבל ושם אותם עליו במעות וכל זמן שלא נתן לו מעותיו חולקים השכר ואע"ג דאפילו כשאינו מקבל עליו אחריות אלא מפלגא תנינא לעיל [דף סח׳] אין מושיבין חנוני למחצית שכר הכא אתא לאשמועינן דאין מקבלין כלל ואפילו יהיב ליה אגרא הואיל דכולה מלוה אבל לעיל דפלגא מלוה תנן אא"כ נותן לו שכרו כפועל: ומלוין · שהיא רבית קצוצה ולא זו אף זו קתני: מדעת העובד כוכבים. מפרש בגמ': **גמ'** ת"ר אע"פ שאמרו אין מקבלין צאן ברזל מישראל השם פרה מחבירו ואמר לו הרי פרתך עשויה עלי בל' דינרים ואני אעלה לך סלע בחדש מותר לפי שלא עשאה דמים והלא עשאה אמר רב ששת שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה: פירוש עשויה עלי אם לא אשיבנה לך: סלע בחדש · בשכר שאחרוש בה ואין זה רבית כדמפרש ואזיל שאינו מקבל עליו אחריות דמים דמחיים אם הוזלו פרות ועמדה בעשרים וכל כמה דלא מקבל עליה זולא לאו מלוה היא גביה אלא מקבל עליו לפורעה אם מתה או תשבר לפי דמיה דאותה שעה *שמין ושמין לה עכשיו לפי אומד דעתן כמה תפחת ובכמה תעמוד ושמאוה עכשיו לשלשים דינר אע"פ שאפשר שהיא שוה עכשיו בשעת משיכה מ' וכדפירשתי לעיל ובכה"ג הוי אגרא משום פגמה דומיא דמרא דאמרינן לעיל [סי' תלג] מרא ידיע פחתיה הילכך אם הוזלה או פחתה בינתים לא משלם כלום ולפיכך מותר: **מרבה** הונו בנשך ותרבית · שבור מלכא · מלך פרס היה ונוטל ממון מישראל וחונן מהם עובדי כוכבים דלים מן המלות: בכדי חייו · התירו לו וביותר מכן אסור מדרבנן דילמא אתי למסרך ולהרגיל אצל העובד כוכבים וילמדו ממעשיו יש מי שפסק כתרי לישני לקולא דבעם הארץ מותר בכדי חייו ובתלמיד חכם דלא גמר ממעשיו שרי אפילו להעשיר וכן דעת הרמב"ן ז"ל ועכשיו עשו כל אדם עצמן כתלמיד חכם ואמרו בתוספות דטעמא דמילתא שמכיון שרבו מסים וארנוניות אין שיעור לכדי חייו ועוד [טעמא] מאי גזור רבנן שמא ילמד ממעשיו והיינו באותו זמן שהיו ישראל הרבה ביחד ומתעסקין זה עם זה ולא היו רגילין עם העובדי כוכבים אבל אנו שכל עסקנו עמהן בעל כרחנו מה לי עסק זה מה לי עסק אחר הילכך אפי' להתעשר שרי: [ה] **תני** רב יוסף כו' נעשה לו ערב · ערבו של לוה כנגד המלוה: ערב למאן · מי הוא המלוה שזה מותר לעשות ערב

נר מצוה · תורה אור

זו מדת כל אדם א"ל רבה לרב יוסף הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו א"ל *מותבינן להו בבי דינא ויהבינן להו זוזא זוזא א"ל והא קא כליא קרנא א"ל ומר היכי עביד א"ל בדקינן גברא דאית ליה דהבא פריכא *ונפקינן דהבא מיניה ויהבינן להו ניהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד דהבא פריכא אין אבל דבר מסוים לא דילמא פקדון נינהו גביה ואתא מאריה דפקדון ויהיב סימנא ושקיל ליה אמר רב אשי תינח אי משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא אי לא משתכח גברא דאית לי' דהבא פריכא ניכלו זוזי דיתמי אלא אמר רב אשי בדקינן גברא דמשפי נכסיה ומהימן ושמע דינא דאורייתא ולאקביל עליה שמתא דרבנן ויהבינן להו (א) בבי דינא קרוב לשכר ורחוק להפסד: **מתני'** *אין מקבלין (ב) נכסי צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אבל מקבלין נכסי צאן ברזל מן העובד כוכבים ולוין מהן ומלוין אותן ברבית וכן בגר תושב מלוה ישראל מעותיו של עובד כוכבים מדעת העובד כוכבים אבל לא מדעת ישראל: **גמ'** *ת"ר אע"פ שאמרו אין מקבלין צאן ברזל מישראל אבל מקבלין צאן ברזל מן העובד כוכבים השם פרה מחבירו ואמר לו הרי פרתך עשויה עלי בשלשים דינר ואני אעלה לך סלע בחדש מותר לפי שלא עשאה דמים והלא עשאה דמים (א) א"ר ששת לא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה: *מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו אמר רב כגון שבור מלכא א"ר נחמן אמר רב הונא לא נצרכה אלא אפילו רבית דעובד כוכבים איתיביה רבא לר"נ לווין מהן ומלוין אותן ברבית אמר רב חייא בריה דרב הונא *בכדי חייו רבינא אמר הכא בתלמיד חכם עסקינן טעמא מאי גזור רבנן שמא ילמד ממעשיו וכיון דתלמיד חכם הוא לא גמיר ממעשיו איכא דמתני לה להא דרב הונא אהא דתני רב יוסף °אם כסף תלוה את עמי וגו' עמי ועובד כוכבים עמי קודם עני ועשיר עני קודם ענייך ועניי עירך ענייך קודמין עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין אמר מר עמי ועובד כוכבים עמי קודם פשיטא אמר רב נחמן *אמר לי הונא לא נצרכה אלא דאפילו לעובד כוכבים ברבית וישראל בחנם תניא א"ר יוסי בא וראה כמה סמויות עיניהן של מלוי ברבית אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו והם מביאין עדים ולבלר ומגילה וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין שכפר זה באלהי ישראל תניא רשב"א אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא ברבית עליו הכתוב אומר °כספו לא נתן בנשך הא למדת שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטים תנו רבנן °אל תקח מאתו נשך ותרבית *אבל אתה נעשה לו ערב *ערב למאן אילימא לישראל והא תנן אלו עוברין בלא

(מראי מקומות בגליון הגמרא: תלה · שם · ע"ז · תלט · תמ · סט: · תמה · משלי כח · דף ע: · ב"מ ע"א · שמות כב · תמג · תהלים טו · ויקרא כה · תמד · דף עא:)

רש"י

כי האי גוונא אסור: ויהבינן להו זוזא זוזא · לצורך אכילתם: דהבא פריכא · גרוטאות של זהב דודאי שלו הם ואינם פקדון דלא עבדי אינשי דמפקדי דהבא פריכא לפקדון וכיון דעשיר הוא ויש לגבות ממנו אם יאבדו יהבינן להו ניהליה קרוב לשכר ורחוק להפסד: דמשפי נכסיה · שנכסיו שקטים אללו כלו' שאין ערער על קרקעותיו: בבי דינא · כלומר בפני ב"ד שיש להם כח להפקיר את נכסי המקבל אצל היתומים ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחוק להפסד: **מתני'** אין מקבלין צאן ברזל · שיהו כל אחריות הנכסים על המקבל ושם עליו אותן במעות וכל זמן שאינו נותן לו את מעותיו חולקין השכר ואע"ג דמשנה *(ראשונה) היא דהא תנא ליה אין מושיבין חנוני למחצית שכר משום דמקבל עליה פלגא בהפסד וכ"ש הכא דמקבל עליה כל אחריות מ"מ נקטיה משום סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העובד כוכבים: מדעת העובד כוכבים · מפרש בגמ': צאן ברזל · כל עסקא שאדם מקבל מחברו ומקבל עליו אחריות שאם מתו מתו לו ואם אבדו אבדו לו והשכר ביניהם חולקים [א] והיינו צאן ברזל שהיא קשה כברזל שהוא קיים אצל בעלים ואינו פוחת אצלם: **גמ'** בל' דינרין · אם לא אשיבנה לך: ומעלה לו · בשכר שאחרוש בה סלע בחדש מותר ואין זה רבית כדמסיק: לפי שלא עשאה דמים מחיים · שאם יוזלו פרות בשוק ויעמדו דמיה על כ' [ב] ואינו חייב לשלם אלא לאחר מיתה אם תמות: שבור מלכא · מלך פרס היה נוטל ממון ישראל וחונן בה עובדי כוכבים שהן דלים מן המצות: לא נצרכה אלא אפי' רבית דעובד כוכבים · שישראל נוטל רבית מעובד כוכבים יורד ממונו לטמיון: בכדי חייו · התירו לו אבל יותר מכאן אסור מדרבנן דילמא אתי למסרך [ג]: רבינא אמר · מתני' דקתני מלוין אותן ברבית: בתלמיד חכם · דמאי טעמא אמרי רבנן דרבית עובד כוכבים אסור שמא ירגיל ישראל אצלו וילמוד ממעשיו: עמי ועובד כוכבים · באין ללוות עמי קודם: ענייך ועניי עירך ענייך קודמין · דכתיב עמך הקרובים ועניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת זהו עמך טפי: יורד עמו לחייו · רגיל להתקוטט עמו כאילו הכהו או כאילו בא להורגו: שכפר זה · שהלוה לישראל ברבית: כספו לא נתן בנשך · וכתיב בסיפיה דקרא עושה אלה לא ימוט הא אם נתן ימוט: אלו עוברין בלא

א מיי' פרק ד' מהל' מלוה ולוה ופ"ו מהל' נחלות סמג לאוין קצג טור יו"ד סימן קס חו"מ סי' רצ:

ב מיי' פרק ה שם סמג שם טור יו"ד סי' קעז:

ג מיי' פרק ה מהל' נחלות סמג שם טור יו"ד סי' קע"ט:

ד מיי' פרק ה מהל' מלוה ולוה סמג שם טור יו"ד סימן קנט:

ה מיי' פרק ז שם ופרק ו מהל' מתנות עניים סמג לאוין קצג ועשין קסב טור חו"מ סי' לז ויו"ד סי' רמו:

ו מיי' פרק ה שם סמג שם טור יו"ד סי' קס:

ז מיי' פרק ז שם סמג שם טור יו"ד סי' קעג:

הגהות הב"ח: (א) נ"ב בניכלי: (ב) תיבת נכסי נמחק וכן בסמוך:

הגהות חו"י: (א) הוא בגמ' סוף דף סט דהיינו ג"כ טעם היתר ספינה אגרה ופגרה וצ"ע למ"ש התוס' דגם בספינה דוקא משום שמקבל המשכיר קלקול הספינה דוגמא תוספא דנתבתא הכא מ"ט שרי וי"ל ה"נ כתם הפרה ע"י חרישה ומלאכה דהוי ג"כ ודאי א"כ אפשר לפרש לא עשאה דמים מחיים אם תכחש וא"נ בכולם טעם זול שכתב רש"י:

ג"י ד"ה · צ"י ד"ה · ג"י ד"ה למה לן

הגהות מא"י: [א] נ"ב קרוי לאן ברזל: [ב] צ"ל אינו: [ג] נ"ב להרגיל אצל העכו"ם וילמד ממעשיו: [ד] נ"ב כי (רב אושעיא) [ר' מיאשא] והיא דהפקיד בכספא בי חסא כו' כנ"ל: [ה] צ"ל תנו רבנן:

תמג · כד"ס וכד"ק סגי' אמר רב הונא תנא · גירסת מהרש"ל שמחה · תמד · דף עא:

א מיי' פרק ה מהל' מלוה ... סמג לאוין ... טור יו"ד סימן (קסד) [קסט]:

ערב: בלא תעשה· משום לא תשימון עליו נשך: בתר ערבא אזיל· שאינו יכול לתבוע תחלה אלא לערב וכדמשמע פ' גט פשוט (דף קעג:) הילכך כיון דעיקר אסמכתיה על הערב הוא נמצא שממונו של עובד כוכבים על הערב נתרבה וממונו של ערב נתרבה אצל לוה שהוא חייב לפורעו ואשתכח דישראל מישראל קשקיל רביתא וכאילו שהלוה הערב לזה מה שלוה הוא מן העובד כוכבים וזה נותן לו רבית והערב נותן לעובד כוכבים אבל היכא שיכול לתבוע לאיזה מהם שירצה מותר שהרי ממונו אצל שניהם נתרבה וכשהעובד כוכבים נפרע מן הערב נר מצוה באותה שעה הוא שחל שעבודו על הלוה ושרי שכבר נתחייב בכל מה שהוא פורע בשבילו וכן נהגו במקומות הללו שישראל נעשה ערב לעובד כוכבים בשביל ישראל חברו ואפילו קבלן כן דעת הרשב"א והרנב"ר ז"ל: תוספתא [מכילתין פ"ה] עובד כוכבים שלוה מעו' לישראל וישראל שלוה מעו' מעובד כוכבים ישראל נעשה לו ערב ואינו חושש משום רבית· וטעמא שאף עובד כוכבים הלוה מישראל ישראל נעשה לו ערב משום דישראל המלוה עיקר תביעתו על העובד כוכבים (א) [וממנו] הוא גובה (ב) והכי איתא בירושלמי כתובות [פ"ט הלכה ח] גבי נפרעת שלא בפניו דגרסינן התם וכי נפרעין מן האדם שלא בפניו אמר רבי אבין תפתר כשהרבית אוכלת בהן וב"ד גובין רבית כשערב לו מן העובד כוכבים· וע"כ מאי דקאמר בשערב לו מן העובד כוכבים היינו עובד כוכבים שלוה מישראל דליכא למימר ישראל שלוה מן העובד כוכבים נעשה ישראל אחר ערב בשבילו דא"כ הערב בא לגבות מישראל הלוה והיכי דמי בשכבר פרעו הערב לעובד כוכבים הרי אין רבית אוכלת בהן ואי בשלא פרעו עדיין א"כ לא נתחייב לו לוה כלום והיאך מקבלין שבועתו דתנן לא יפרע אלא בשבועה והא לאו בעל דברים דידיה הוא כלל עד שיפרע את העובד כוכבים אלא ודאי בעובד כוכבים שלוה מישראל וישראל נעשה לו ערב עסקינן· וכשתבעו מלוה לעובד כוכבים תחלה ועכשיו בא ליפרע מן הערב ולפיכך נפרעים אפילו שלא בפניו שכל זמן שהחוב קיים ברבית מתרבה על העובד כוכבים וחובו של ישראל שנעשה לו ערב מתרבה בכך ונמצא רבית אוכלת בנכסיו אלמא שרי לעשות לו ערב ומיהו דוקא ערב גרידא *) אבל קבלן אסור שנמצא ממונו של מלוה מתרבה אצל הקבלן ואסור ואיכא מ"ד דכי היכי דאמרינן דישראל שרי שיהא נעשה ערב לישראל חברו בשביל העובד כוכבים ה"נ שרי לישראל שימכור חוב שחייב לו עובד כוכבים לישראל חברו ושיקבל עליו אחריות הקרן והרבית אם לא יפרענו העובד כוכבים שכיון שדינו של לוקח לתבוע את העובד כוכבים תחלה ה"ל מוכר זה כשמקבל עליו אחריות כערב הילכך שרי כן כתב הרנב"ר ז"ל: לדון בדיני ישראל. לתבוע מן הלוה תחלה וכשלא ימצא אצלו יגבה מן הערב דהשתא אין הערב לוה תחלה הילכך כי פרע לעובד כוכבים ההוא שעתא הוא דמוזיף לחבריה ומאי דמוזיף ליה שקיל מיניה: מלוה ישראל מעותיו של עובד כוכבים וכו' אסור· דהוא ניהו דקא מוזיף ליה ברבית: ואם העמידו וכו' מותר· קא ס"ד דאע"פ שישראל נותנו לחבירו במלות העובד כוכבים מותר דשלוחו הוא: אסור· אע"פ שקבלם מיד העובד כוכבים משום דעובד כוכבים שלוחו של ישראל הוא ושלוחו [של אדם] כמותו ובגמרא בשלמא סיפא דקתני אסור דמשמע שעובד כוכבים זה חשוב שלוחו של ישראל חומרא דרבנן הוא למיסר דהא קי"ל דאין שליחות לעובד כוכבים [קדושין דף מא:] דילפינן מתרומה דכתיב אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית דבעינן שהשליח והמשלח יהיו ישראלים אבל רישא דקתני מותר כיון דאין תורת שליחות לעובד כוכבים וישראל מישראל קבלם הוא ניהו דשקיל רביתא דהא לא מצית למימר דאע"ג דאין שליחות לעובד כוכבים זכיה מיהו אית ליה דאמרינן בגמרא (מכילתין דף עב·) קטן ישראל דאתי לכלל שליחות הוא דאית ליה זכיה אבל עובד כוכבים דלא אתי לכלל שליחות לא: שנשא ונתן· העובד כוכבים קבלם מן הראשון ונתנה לישראל הב' ובכה"ג דוקא אבל אומר לו תנם לו והפטר לא שכיון שלא היה נפטר ישראל ראשון אלא בהלואת רבית של חברו אסור ומיהו הוה מצי לפרוקי כגון דא"ל תנם לו בתורת פקדון והפטר ואח"כ יהיה הלואה אצלו אלא דלאו אורחא דמילתא בהכי והא תירוצא דנשא ונתן אריסא דוקא קאי כדמשמע מפשטא דשמעתין אבל סיפא כדקיימא קיימא דיש שליחות לעובד כוכבים לחומרא וכן פרש"י ז"ל וכ"כ ר"ח ז"ל והכי מוכחא פשטא דסוגיין וכתב הרנב"ר ז"ל דלאו לחוש לדבריהם לענין מעשה דאע"ג דר"ת ז"ל מוקי נשא ונתן ביד נמי אסיפא שישראל [שנשא ונתן הוא דאסור] אבל העובד כוכבים שנשא ונתן [אפילו בשליחות ישראל] מותר כיון שאין שליחות לעובד כוכבים ומוכיח בירושלמי כדבריו: [ד] אדעתא דישראל קא יהיב· ואע"פ שישראל לא על דעת כן נתנם לו אלא על דעת פרעון ס"ד אמינא למיסר כאילו נתנם לו ישראל על דעת כן ולא על דעת פרעון שאסור אע"פ שאין [ה] שליחות לעובד כוכבים דכיון דזוזי ישראל ניננו אסור למשקל רביתא מינייהו הילכך נקטינן דישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ברבית אסור להלוותן לישראל אחר אא"כ נשא העובד כוכבים ונתן ביד שנפטר ממנו ישראל ראשון לגמרי כדבריגנא עוד כתב [הרנב"ר ז"ל] דאסור לישראל שיאמר לישראל חברו לא ולוה לי מעות מן העובד כוכבים ברבית שאע"פ ששלוחו של אדם כמותו מ"מ נכסי שליח זה משועבדין לעובד כוכבים וישראל חברו משתעבד לו· בין מדין שליח בין מדין לוה ממנו הילכך אסור אא"כ מכיר העובד כוכבים את הלוה ואחריותו אף עליו וכשקבל עליו לדון בדיני ישראל מדין ערב כדפרישית לעיל ודכוותה נמי בר ישראל דיהיב כסא דכספא לחבריה וא"ל לוה לי עליו מעות מעובד כוכבים ברבית אי אחריותיה דעובד כוכבים אההוא כסא בלחוד ולאו אשליח כלל שרי ואי מקבל עליה שליח אחריות אסור דכיון דעובד כוכבים לא תבע אלא לשליח ושליח מיניה שקיל מעולא אסור כדין ערב היכא דעובד כוכבים אזל בתר ערבא: עובד כוכבים שאמר לישראל לוה לי מעות מישראל חברך ברבית. רבינו גרשון ז"ל התיר דה"ל כישראל שאמר לישראל הלוה מעותי לעובד כוכבים ויש שליחות לישראל ומיהו ה"מ באין אחריות המלוה על זה השליח כגון שהודיעו שעובד כוכבים פלוני הוא שלוה ממנו א"כ שהעמידו אצל העובד כוכבים ונפטר השליח בכך אבל אם השליח חייב באחריות אסור שאפילו הוא יכול לתבוע את העובד כוכבים כל שישראל זה הוא כערב קבלן אסור כמ"ש למעלה· וישראל שאמר לעובד כוכבים לוה לי מעות מישראל ברבית ומאי דיהבת בהו קרנא ורביתא עלי דבר זה נשאל לרבינו יצחק בעל התוספות ז"ל מי אמרינן כיון דאין שליחות לעובד כוכבים הני זוזי דעובד כוכבים ניהו ושרי או דילמא כיון דיש שליחות לעובד כוכבים לחומרא [כרש"י ור"ח] וכדכתיבנא לעיל אסור והשיב שזה מותר חדא דלא מחזקינן איגשי ברשיעי דנימא שליח שוויה אלא אמרינן דעתו של זה שילוה העובד כוכבים מישראל ויחזור וילוה לו ואפילו איכא סהדי שאמר לו בפירוש לוה בשבילי שרי ולא דמי לחומרא דברייתא משום דהתם שניהם יודעין בדבר ומתכוין ישראל ליטול רבית הבאה מכיסו של ישראל מ"מ א"כ הכא דלא ועוד התיר הרב ז"ל אפילו היכא דיהיב ליה ישראל משכון לעובד כוכבים ללוות עליו ברבית מישראל משום דאמרינן דלקנויי אקנייה ישראל למשכוניה לעובד כוכבים ועובד כוכבים אמשכון דידיה הוא דיזיף (א) והרמב"ס ז"ל חלק בזה דלא מסתבר למימר דלקנויי אקנייה ניהליה מסתמא אלא אסור והיכא דיהיב ליה משכון לעובד כוכבים ללות עליו מעובד כוכבים והלך ולוה מישראל אם נתברר הדבר בעדים אסור ליטול ממנו רבית (ג) ומיהו היכא שהשאיל ישראל כליו לעובד כוכבים שילוה עליו לצרכו של עובד כוכבים משכונו ושרי לישראל לאוזפי עליה ומשקל מיניה רביתא דהא קנייה עובד כוכבים בשאלה ואחריותו עליו ושרי נמי לישראל בתר הכי למפרק משכוניה ולמיהב לישראל חבריה רביתא דאיחייב ליה עובד כוכבים שהרי רבית זה על עובד כוכבים נתרבה ולא על ישראל כלל: משכונו של ישראל ביד עובד כוכבים ובא העובד כוכבים לישראל אחר וא"ל הלויני על משכון זה כמה שישראל חברך חייב לי ואני מעלה לך רבית כדרך שהוא מעלה לי אסור דכיון דאינו קונה משכון על משכונו של ישראל נתרבה רבית זה ומיניה דידיה קא שקיל (ד)· ומשכונו של עובד כוכבים ביד ישראל היכא מ"ד שאסור לישראל להלוות עליו ברבית דהא ישראל מעובד כוכבים קונה משכון ועוד שהוא באחריות ישראל לגמרי הילכך אסור אבל ר"ת ז"ל התיר כגון שאמר לו אני מוכר לך כל זכות שיש לי על משכון זה דמוכר חובו הוא ושרי והוא שלא יתחייב ישראל עוד באחריותו וכתב עוד שמותר לישראל זה לפדות המשכון קודם שיבא העובד כוכבים לפי שהוא כחוזר ומוכר לו עכשיו· ונשאל ר"ת ז"ל על בן מומרת לעבודת כוכבים אחת אם מותר להלוות לו ברבית והתיר משום דקי"ל דמומרין לעבודת כוכבים היו מורידין ולא מעלין וכיון

*) [עי' בב"י יו"ד סימן קע החילוק בין ההיא שבסוף דבור שלפני זה שמתיר אפילו בקבלן להכא שאוסר בקבלן. ג"א]

בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים אלא ערב לעובד כוכבים והא כיון דעובד כוכבים דיניה אזיל בתר ערבא אשתכח דישראל הוא דשקיל רביתא מיניה °אמר רב ששת א שקיבל עליו לדון בדיני ישראל אי קיבל עליו לדון בדיני ישראל (א) רבית נמי לא לשקול שקיבל עליו לזו ולא קיבל עליו לזו: מלוה ישראל מעותיו וכו': ת"ר מלוה ישראל מעותיו של עובד כוכבים מדעת עובד כוכבים אבל לא מדעת ישראל ב כיצד ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אסור ואם העמידו אצל העובד כוכבים מותר וכן עובד כוכבי' שלוה מעות מישראל ברבית וביקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני מעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור הא דקתני רישא ואם העמידו אצל העובד כוכבים מותר אוקמה רב פפא כגון שנטל העובד כוכבים ונתן בידו אבל אם נתן ישראל אסור ואפילו העמידו אצל העובד כוכבים מ"ט כיון דקי"ל אין שליחות לעובד כוכבי' אשתכח דישראל הוא ניהו דשקיל רביתא: ת"ר

רש"י

תעשה· דלא תשימון: ערב לעובד כוכבים· המלוה: והא דכיון דעובד כוכבים בתר ערבא אזיל· שאין תובע אלא את הערב: הוא דשקיל רביתא· דערב [א] הוא הלוה מן העובד כוכבים וחוזר והלוה לישראל: לדון בדיני ישראל· לתבוע מן הלוה תחלה וכשלא ימצאו כלום יגבה מן הערב דהשתא אין הערב לוה מתחלה הלכך כי פרע לעובד כוכבים ההיא שעתא הוא דאוזפיה לחבריה ומאי דאוזיף ליה שקיל מיניה: אסור· דהוא ניהו דשקיל רבית: ואם העמידו אצל עובד כוכבים· אע"פ שישראל נותנו לישראל חבירו [ב] במעות העובד כוכבים מותר דשלוחו הוא: ואם העמידו אצל ישראל אסור· משום דעובד כוכבים זה חשיב שלוחו של ישראל[ג]: כגון שנשא ונתן ביד. כלומר דעובד כוכבים קבלה מישראל ונתנו לשני: דאין שליחות· אין תורת שליחות לעובד כוכבים וישראל מישראל קבלם והוא ניהו דקא שקיל רבית

חדושי אנשי שם

הגהות הב"ח

הגהות מא"י

א כתב הטור והאידנא אפי' סתמא נמי ככתוב דמי שהרי הן דנין כדינינו וכתב הרב יצחק קראקוזא ונראה למורי שיכא דלא קבל עליה שלא לתבוע הערב תחלה ונעשה לו ערב ופורע בשבילו צריך לשלם לו כל ההפסד דדוקא לכתחלה הוא דאסור אבל דיעבד ישלם כל ההפסד כיון דמהמתיה קא פסיד ע"כ ואינו נראה דכיון שיש בו צד איסור למה נחייבנו לפרוע באיסור ודאי כל הפסד שבא לו מכחו כמו שאנסו או כיוצא בזה צריך לשלם אבל לא נאמר לו תן רבית כתב הראב"ד דה"ה נמי עובד כוכבים שלוה מישראל ברבית שאין ישראל רשאי להיות לו ערב אא"כ שהתנה עם העובד כוכבים שלא ידחנו אצל הערב כל זמן שיש בידו לפרוע שאם לא כן ה"ל כמלוה לישראל הערב ואם קבל עליו מותר אע"ג דכי לית ליה שקיל מישראל קרן ורבית:

לשון ריא"ז

התנה עמו שהעובד כוכבים לא יגבה מן הערב אלא כשאינו מוצא נכסים ללוה כדיני ישראל ה"ז מותר ליכנס לו ערב שאין העובד כוכבים נותן מעותיו מתחלה אלא על דעת לגבות מן הלוה ונראה בעיני שאין כל הדברים הללו אמורים אלא כשהיה רבית מפורש בשטר שכתוב בו שהלוה לו ד' בה' אבל אם כלל הרבית עם הקרן וכתב בו שהלוה לו חמשה מותר ליכנס לו ערב אע"פ שהוא גובה מן הערב תחלה כמב"ה וכן נוהגין היום רוב העם:

ב כתב הטור ישראל שאמר לעובד כוכבים לוה לי מעות מישראל בממך ומה דיהבית ליה קרנא ורווחא עלי והמלוה לא ידע שבשביל הישראל לקח אותם ולבסוף נודע לו לדברי ר"ת ז"ל שאין שליחות לעובד כוכבים כלל מותר כיון דאין שליחות לעובד כוכבים אינו שלוחו של הישראל ואין למלוה עסק אלא עם העובד כוכבים ולפרש"י שיש שליחות לעובד כוכבים לחומרא הרי הוא שלוחו של הישראל ואסור ור"י התירו אף לדברי רש"י ואפי' עשאו שלוחו שליח בפירוש ויש עדים בדבר וכתב הרא"ש לדברי ר"י אין היתר בדבר אלא למלוה לפי שאינו יודע שהוא לצורך הישראל אבל הלוה שיודע שלקחה לצרכו הרי שלוחו הוא ואסור לפרש"י. ישראל שנתן משכונות לעובד כוכבים ללוות עליו מישראל ברבית כתב ר"י ז"ל שהוא מותר לו ליקח הרבית אפי' הלך העובד כוכבים ופרע לישראל קרן ורבית דמסתמא לא שביק היתרא ואכל איסורא ואקנייה ניהליה משכון לעובד כוכבים ועובד כוכבים קנייה במשיכה וכל מה שנותן לישראל בשביל העובד כוכבים הוא נותן וכתב סמ"ג ולפי זה עובד כוכבים שמשכן בחובו ומשכן המשכון לישראל ברבית אסור לו ליקח הרבית מישראל בעל המשכון שזה ודאי לא הקנהו לו ומדברי הרא"ש ז"ל יראה שגם זה מותר ועיין בטור באורך: ראובן שאמר לשמעון לקחת ממני רבית מיד ליד ושמעון משיב לא לקחתי אלא ע"י העובד כוכבים נאמן. כתב הרא"ש בתשובה שנאמן בלא שבועה אבל אם משיב איני יודע אם נתת לי מעולם מעות ברבית צריך לישבע על אותן המעות שטוען ראובן שהלוה אותם לו ברבית שאינו יודע שנתנם לו מעולם:

לשון ריא"ז

המקבל מעות מישראל חברו להלוותן לעובד כוכבים ברבית ומביא הרבית מן העובד כוכבים לבעל המעות ה"ז מותר שאינו מלוה משלו ואינו גובה משלו אלא שומר הוא עליהן בין על המעות שמלוה בין על הרבית שגובה מן העובד כוכבים ואם היו באחריות המקב[ל]

וכיון דגופן כן ממונן לכ"ש וכ"ת הרי מוסר לאנסים דגופו היה שרי וממונו אסור למ"ד בפרק הגוזל (דף קיט·) דממון מוסר לאנסים אסור לאבדו ביד לא דמי דהתם הוא דחיישינן דילמא נפיק מיניה זרעא מעליא אבל במומר לעבודת כוכבים ליכא למימר הכי כיון שנטמע בין העובדי כוכבים ודעת הרמב"ן ז"ל כמו להתיר דהא בפרק אין מעמידין (דף כו:) קי"ל דכל שמורידין לא מיקרי אחיך וברבית כתיב אחיך ואע"ג דבמסור לאנסים היו מורידין ואסור להלוותו התם לאו משום דלא מיקרי אחיך הוא אלא מפני שהוא כרודף אבל במומר לעבודת כוכבים לאו אחיך הוא וא"ת מ"מ כיון שהוא עצמו מוזהר שלא ללוות ברבית משום לאו דלא תשיך דהא ישראל הוא כמלא שמי שמלוה אותו עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול לאו קושיא היא שכיון שאין אנו מוזהרי' שלא ללוות לו אף הוא אינו מצווה שלא ללות ממנו דמשום אזהרתיה דמלוה הוא דאזהריה רחמנא ללוה דהא לא כתיב לא תלוה אלא לא תשיך שהוא אזהרה ללוה שלא יגרום למלוה ליסוך וא"ת תינח מומר עצמו שכיון שיודע רבונו ומתכוין למרוד בו כופר הוא אבל בן מומרת כיון שנתגדל על דתיהם של עובדי כוכבים שוגג הוא ואין מורידין לאו מילתא הוא דכי אמרינן הכי ה"מ בתינוק שנשבה לבין העובדי כוכבי' שלא הכיר תורת ישראל מעולם אבל זה שעומד בין ישראל והולך ומדבק בחוקותיהם של עובדי כוכבים מן המורידין הוא עוד הביא *ר"ת ז"ל ראיה מדאמרי' בירושלמי פרק (א) אין מעמידין כותאי דקסרין בעי מרבי אבהו אבותיכם היו מסתפקים משלנו אתם מפני מה אי אתם מסתפקין משלנו אמר להו אבותיכם לא קלקלו מעשיהם אתם קלקלתם מעשיכם ואמרינן עלה אמר ר' אבהו כותאין דקסרין מותר להלוותם ברבית פירוש משקלקלו מעשיהם כדאיתא התם אלמא ישראל מומר מותר להלוות לו ברבית ולא תימא התם שאני משום דגרים הוו מעיקרן ומשקלקלו מעשיהם חזרו לסורן אבל בישראל גמור לא דגר נמי כיון שנתגייר כישראל גמור הוא כדאמרינן בפרק החולץ (דף מז·) טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבר

נר מצוה

*ת"ר ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם עד שלא נתגייר (א) זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וכן עובד כוכבי' שלוה מעות מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית ר' יוסי אומר *(עובד כוכבים שלוה מעות מישראל ברבית) בין כך ובין כך גובה את הקרן וגובה את הרבית אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא הלכה כרבי יוסי אמר רבא מאי טעמא דר' יוסי שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה : ת"ר שטר שכתוב בו רבית א קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי ר"מ וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית במאי קא מיפלגי ר' מאיר סבר קנסינן התירא אטו איסורא ורבנן סברי לא קנסינן התירא אטו איסורא וקי"ל כרבנן : תנן התם שטרי ב חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין מוקדמין אמאי פסולין נהי דלא גבי מזמן ראשון נגבי מזמן שני אר"ש בן לקיש הא מני ר' מאיר היא רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון הלכך כמלוה על פה הוא דלא גבי ממשעבדי וכן הלכתא · ההוא גברא דמשכין ליה פרדיסא לחבריה לעשר שנין אבלה תלת שני א"ל אי מזבנת לה ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי קם אקנייה לבנו קטן והדר זבנה ניהליה זביניה ודאי לא הוי זביניה זוזי כמלוה בשטר דמו וגובה מנכסים משועבדים או דילמא כמלוה על פה דמו ואינו גובה מנכסים משועבדים ופשט רבא *כמלוה על פה דמו ואינו גובה מנכסים משועבדים מאי טעמא משום דלא ניתן ליכתב :

מתני'

רש"י

רבית : וזקפן עליו במלוה : לאחר זמן חישב עמו הרבית וזוקף הכל יחד במלוה וכותב לו [א] כך וכך אני חייב לפלוני : וגובה את הרבית · דמשעת זקיפה הוי [כגבוי] : שטר שיש בו רבית · שכתוב בו פלוני זה לוה מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני : המוקדמים · למלוה : פסולים · דבעי למטרף מלקוחות מזמן הכתוב בו ועדיין לא הלוה ושטר הלקוחות הוא קודם למלוה וזה מוציא שטרו שקדם והוא שקר : פסולים · ואינו טורף ממשעבדי ואפילו המאוחרין למלוה : אמאי פסולין · לרבנן דלא קנסי התירא אטו איסורא : שמא יגבה מזמן ראשון : דאיכא דלא מסיק לדקדק בזמן הלואה לטעון בב"ד שטרך מוקדם הוא : פרדיסא · כרם : כבישנא · אטמין : ואמינא לקוחה היא בידי · ואבד שטר המכירה ואבא מחמת חזקת ג' שנים דכולי האי לא מזדהרנא בשטרא : אזל · בעל הפרדס אקנייה במתנה לבנו קטן שלא תהא מכירתו מכירה וכשיוציא זה שטר מכירתו יוציא בנו שטר מתנתו שמוקדם ולא גילה הדבר : זוזי · מעות שתבע ממנו שאמר מכרת לי כרם [ב] בשטר זה וקבלת מעותי וכתבת לי אחריות : כשטר מלוה דמי · דהא כת' ליה אחריות [ג]: משום דלא ניתן ליכתב · כיון שכבר נתנו זו במתנה והשטר חשיב כמאן דליתיה :

והלכך כי היכי דכותים שרי לאחר שקלקלו מעשיהם ה"נ בישראל מומר לעבודת כוכבים ומיהו ללוות מהם אסור משום איסורא דידיה שהרי מחויב הוא במצות ולמלוה אזהריה רחמנא הלכך אסור ללוות מהם ברבית משום ולפני עור לא תתן מכשול : ת"ר ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ברבית וזקפן עליו · לאחר זמן חשב עמו על הרבית וזקף הכל ביחד במלוה וכתב לו שטר עליהם כך וכך אני חייב לפלוני : וגובה את הרבית · דמשעת זקיפה הוי כגבוי : בין כך ובין כך · אסיפא פליג וטעמא כדמפרש ואזיל שלא יאמרו וכתב הרשב"א ז"ל דטעמא שלא יאמרו איתיה אפילו לא זקפן הלכך בין זקפן בין לא זקפן לעולם גובה את הקרן ואת הרבית ולפירושו ז"ל משום תנא קמא נקט זקפן : ת"ר שטר שיש בו רבית · אם נפרש כפירוש רש"י שהרבית מפורש בתוכו מאה במאה ועשרים א"כ שטר זה כמאן דליתא דמי שהרי עדיו פסולים הם דהא תנן [לקמן ד' עה:] אלו עוברים בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים וקי"ל דכל חייבי מלקיות פסולין להעיד וכאביי דאמר [סנהדרין ד' כז·] לא בעינן רשע דחמס אלא כל היכא דאיכא ארבעין בכתפיה פסול והכי משמע נמי מפשטא דתוספתא [מכילתין סוף פ"ה] דקאי המוציא שטר שיש בו רבית יקרעטו בא לב"ד יקרעטו אלמא דהאי שטרא כמאן דליתיה דמי דאל"כ אמאי יקרעוהו וכ"כ הרמב"ן ז"ל דאם רבית מפורש בשטר העדים פסולים ולפיכך פירשו [ז"ל יש מי שאמר] דלר"מ אינו גובה כלל אפילו מבני חורין ולרבנן [נמי] ודאי ממשעבדי לא גבי דהא ליכא שטר והא דאמרי דגובה את הקרן מיירי מבני חרי וכגון שהחייב מודה או על פי עדים אחרים שידעו ההלואה ולר"מ *[אפילו יש עדים אחרים או שחייב מודה לא גבי מבני חרי] משום קנסא ואם נפרש כפירוש הרמב"ן ז"ל דפירש דמיירי שאין הרבית מפורש בשטר א"כ לרבנן יגבה הקרן ממשעבדי ולר"מ לא יגבה אלא מבני חרי דאע"פ שהשטר לא מיפסל קנסינן ליה דלא יגבה ממשעבדי והא דידעינן דאיכא רבית בשטר ואפ"ה הוא כשר נ"ל דמיירי כגון שבאו שנים [ד] ואמרו כתב ידם הוא זה אבל רבית היה בדבר והם לא ידעו אי נמי בשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואמרו הם עצמם כתב ידינו הוא זה ורבית יש בו כך וכך אלא [כתובות ד' יח:] שהיינו אנוסים מחמת נפשות [דהפה שאסר הוא הפה שהתיר] אלא שלפי זה צריך ליישב אמאי לא גזרו רבנן שלא יגבה בשטר זה כלל גזירה שמא יגבה את הרבית כיון שאינו מפורש בו כי היכי דגזרי בשטר מוקדם גזירה שמא יגבה מזמן ראשון ותירץ הרב ז"ל דלא דמי דהתם אי גבי מזמן ראשון הרי הכל אסור שטרף מן הלקוחות שלא כדין כל הממון אבל כאן אפילו יגבה את הרבית בקרן שבשטר לא עבד איסורא לא קנסינן התירא אטו איסורא : המוקדמין · להלואה פסולים דבעי למטרף לקוחות מזמן ראשון הכתוב בו ועדיין לא הלוה ושטר הלקוחות קודם להלואה וזה מוציא שטרו שהוא קודם והוא שקר : פסולים · ואינו טורף ממשעבדי ואפי' מן המאוחרים למלוה משום [ה] גזירה כדא"ר יוחנן דקי"ל הלכתא כרבנן וכן הסכימו כל המפרשים ז"ל דפסולים הם לענין מטרף ממשעבדי אבל מבני חרי גבי דפשיטא לן דכמלוה ע"פ דמי וא"ת והיכי גבי מבני חרי והרי העדים פסולים הם שהקדימו הזמן י"ל דמשכחת לה שהם כשרים כגון שלא הקדימו הזמן אלא שכתבו שטר ללוה ואין מלוה עמו ולא לוה עד אחר זמן ואע"ג דלית להו למעבד הכי אלא בשטרי אקנייתא [ד' יג·] וכדרב אסי ואילו כתבו בשטרי דלאו אקנייתא מ"מ כל מאן דלא גמר להא דרב אסי לאו רשע [גמור] הוא· ומי מודיע אם הוא מוקדם. גרסי' בירושלמי דמס' ר"ה א) שמעון בר אבא בשם רבי יוחנן החתומים בשטר מודיעים ולא כן אמר ר"ש בן לקיש עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב"ד ב) [וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד] תמן בשאמרו לא חתמנו כל עיקר ברם הכא אמרין על זה חתמנו ג) [ועל זה לא חתמנו] ופי' הרמב"ן ז"ל דהעדים מודיעין בשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר והקשינן והאמר רשב"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ואין נאמנים לומר קטנים היינו פסולי עדות היינו ואע"פ שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר כדאיתמר נמי בגמ' דילן בכתובות [ד' יט·] אליבא דר"מ ופריק התם כשבאו לעקור כל העדות אבל הכא נהי דלא ניתן ליכתב מזמן ראשון מזמן שני מיהא ניתן ליכתב וכיון שכן בשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים לדברי הכל עד כאן : ההוא גברא דמשכן ליה פרדיסא. כרם: כבישנא · אטמין : ואמינא לקוחה היא בידי · אבדתי שטר המכירה ואני בא מחמת חזקה של ג' שנים דכולי האי לא מזדהרנא לאיזדהורי בשטרא: קם אקנייה · אזל בעל הכרם אקנייה ונתנה בעדים לבנו קטן כדי שלא תהא מכירתו מכירה דקטן קני ולא מקנה ועכשיו כשיוציא זה שטר מכירתו יוציא זה שטר מתנתו : זוזי · מעות שהוא תובע ממנו לומר קבלת מעותי וכתבת לי אחריות ומכרת לי כרם שאינה שלך : כמלוה בשטר דמי · דהא כתב ליה אחריות : לא ניתן ליכתב · מאחר שנתנו

כבר

א) [נ"ל דשביעית פ"י הל"ג כי בירושלמי דר"ה אינו ועי' ש"ך חו"מ סימן מ"ג ס"ק טז' ג"ה]. ב) גי' מהר"ם. ג) גי' ד"ת :

שלטי הגבורים

ה"ז אסור אא"כ היה המקבל נוטל חלקו בשכר יותר ממה שנוטל בהפסד כמב"ה. וכן נראה בעיני שאם הביא ישראל משכונו של עובד כוכבים לישראל חבירו ומלוה עליו ברבית בשביל העובד כוכבים ולאחר ימים אומר שהוא שלו הואיל והודה מפיו בתחלה שהוא של עובד כוכבים ובחזקת של עובד כוכבים הלוה לו זה ברבית הודאת פיו כמאה עדים ואפי' אם יבאו עדים אין העדים נאמנין לבטל הודאתו במה שחייב עצמו וכבר הפסיד את משכונו בהודאתו ולא יקבל זה רבית מידו הואיל ואמר שהוא שלו לא יעכב המשכון עד שיבא העובד כוכבים ויטלנו ויתן לו הרבית שלו כמב"ה ואם היה מכיר בו המלוה מתחלה שהמשכון שלו ועושה עצמו כמי שאינו יודע על זה נאמר ויראת מאלהיך שהוא מכיר לבבך ויודע מחשבותיך :

א התוס' שם פרק המניח הסכימו דשטר שיש בו רבית ולא זקף הקרן עם הרבית דמגי לגבות בהאי שטרא ממשעבדי הקרן דאין העדים שחותמין תחתיו נפסלים משום דחתימו אהאי שטרא שיש בו רבית ואפי' היא רבית קצוצה דאורייתא משום דלא תשימון עליו נשך למלוה ולוה משמע להו לאינשי ולא סברי העדים דלאו דלא תשימון עליו נשך קאי אדידהו וסברי דלא עבדי אסורא בחתימה זו והוו להו שוגגים והלכך עדותן עדות והשיב מלוה בשטר לגבי קרן ולא מבעיא אם היו אנוסים מחמת נפשות דהוו עדים מעליא וכ"כ הרא"ש שם ומרדכי וטור חו"מ סי' נ"ב וטור יו"ד סימן קסא והיכא שאין הרבית מפורש בשטר אלא שזקף הקרן עם הרבית לדברי הרמב"ן גובה את הקרן ממשעבדי דהא עדים לא היו יודעין שהיה רבית בשטר וא"כ נפסלו העדים [כגון] דידעי שהיה הקרן נזקף עם הרבית מ"מ גובה הקרן מבני חרי והתוס' והרא"ש ומרדכי וטור חו"מ סימן נ"ב כולהו קים להו דאינו גובה [לא] את הקרן ולא את הרבית כיון שאין הרבית מפורש בשטר והרא"ש הזכיר בתשובה במשכון שבידו מהעובד כוכבים לקבל דמיו מיד חבירו והרבית שעלה עליו עד היום אף אם אינו מוכרו לו אלא מוסרו לידו ע"מ ליקח הרבית מן העובד כוכבים דלא חשבינן לרבית שמוקן העובד כוכבים לישראל שני כאילו נותנו מכח ישראל הראשון אלא בשביל משכונו הוא נותנו לו שאל מי שמגלה משכונו הוא פודהו ואינו נותן בשליחות של ישראל הראשון וכ"כ בעל העיטור ואם אח"כ יאמר הראשון לשני אינו אמת אלא שלי הוא והחזירהו לי בחנם ישבע השני שכך אמר לו הראשון ולא יחזיר לו המשכון לעולם אא"כ יבא העובד כוכבים שיעידנו ואם לא יבא העובד כוכבי' ימכרנו והוא שלו אפי' שוה הרבה אבל ישראל הבא להכירו ואמר לו הלוני מעות על משכונות אלו שהן של עובד כוכבים והלוה לו או שאמר לחבירו הלוני מעות ברבית ואני אשלה לך משכון ע"י עובד כוכבים והעובד כוכבים הביא משכון למלוה והוליך המעות ללוה כל זה הוא רבית קצוצה. ומשכונו של ישראל ביד עובד כוכבים כתב בע"ה שאסור לישראל להלות ברבית אא"כ אמר ישראל בעל המשכון לעובד כוכבים קני מעכשיו המשכון אם לא אתן לך עד יום פלוני וכתב הרא"ש ואינו נראה דמאי נפקא מינה שאין המשכון לעובד כוכבים וכי אסור להלוות לעובד כוכבים על משכון של ישראל ואפי' אם הלוה העובד כוכבים לישראל ברבית מותר לישראל להלוות על אותו משכון ברבית ולקבל מהישראל הרבית שחייב לעובד כוכבים שהרי הישראל השני לא הלוה לראשון כלום אלא לעובד כוכבים ובמקומו הוא לקבל הרבית מיד הישראל : ופשוט בפ' הגוזל קמא מההיא דאמר התם פחתו [פחתו] לו הותירו הותירו לאמצע שדקדקו הפוסקים משם ראיה שיכול אדם להלוות לחבירו מעות בהיתר למחצית שכר שיהיה כל אחריות על הלוה ויאמר לו אני השכר יהיה שלך ומהתנאי השני תעכב העישור או פחות או יותר כפי הענין לשכרך ויאמר לו שילוה על המשכונות של כסף או של זהב שאין להם מחירה אלא בקרקע ויושמו בקרקע ועתה אם הלוה בענין אחר אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמצע כמו שהתנה בחטין ולקח שעורים ואין בענין זה איסור רבית ליחשב קרוב לשכר ורחוק להפסד מאחר שאם היה עושה מה שלוה לו היה קרוב לזה ולזה ואין לומר שישלם כשעת הגזלה משום שמשנה מדעת בעלים והרי הוא גזלן כי אינו נחשב גזלן במה שמשנה ממונו לדבר אחר שאם היה זה נחשב גזלן לא היו חכמים אומרים הותירו לאמצע אלא ודאי נחשב לענין זה כשליח גמור מאחר שאינו מתכוין לגזול אלא מתכוין לטובת הבעלים כדי שישתכר בדבר והוסיף המרדכי לומר דהמלוה מעות כה"ג יש לו להתנות שאם יצטרך המקבל מן המעות להוציא אותם לצרכו שיחזיר אותם בקרוב ויפקח אותם למפקיד ע"י אחרים וילוה

עין משפט

א מיי' פרק ה מהל' מלוה ולוה טור יו"ד סימן קעא :

ב מיי' פרק ז שם סמג לאוין קצג טור חו"מ סי' מג :

ג מיי' פרק (כג) [כג] שם סמג עשין צד טוח"מ שם :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל בפרק בתרא דע"ז דף מד ע"ב :

מה שנרשם כאן ד"ת מ"ז הוא טעות כי נ"ל במרובעין כי בכל דפו"י איתא.

הגהות חו"י

(א) מפני שלא נלטוה העובד כוכבים על רבית משא"כ עובד כוכבים שגזל או שגנב לישראל ונתגייר ואפשר אפילו מעובד כוכבים חייב להחזיר :

דף עב:

הגהות מא"י

[א] נ"ב שטר עליהן : [ב] נ"ב שאינה שלך : [ג] נ"ב פי' בשטר מכירה : [ד] ונאמנים במגו דאין כתב ידם הוא זה : [ה] נ"ב פי' שמא יגבה מזמן ראשון :

גי' מהר"ם

א מיי' פרק ט מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קצג טור יו"ד סימן קעה :

ב מיי' פרק י שם סמג שם טור יו"ד שם :

ג מיי' פרק ט שם טור יו"ד סימן קעג :

כבר במתנה הלכך כמלוה ע"פ דמי ואינו גובה מנכסים משועבדין : **מתני'** אין פוסקין · אין נותנין מעות לישראל חבירו ע"מ ליתן לו בהם פירות לסך כך לזמן פלוני דכיון שלא יצא השער כמה נמכרים שמא יתייקרו כשיצא השער שלהם נמצא שהיה משתכר זה בהמתנת מעותיו שיתן לו פירות כפי מה שפסקו בזול אבל משיצא השער פוסקים כדמפרש בגמרא בברייתא [ז] דכיון שיצא השער אע"פ שאין לזה יש לזה ואע"פ שאינו פוסק עליהם ע"מ לקבלם עכשיו אלא לאחר זמן מ"מ כיון דעכשיו כשפוסק יצא השער והיה יכול ליקח שהרבה מוכרים יש והיה מכניס בביתו עד לאותו זמן דבעי להו מש"ה שרי : היה הוא תחלה וכו' · ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער פוסק עמו באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש דכיון דיש לו אין כאן רבית ומעכשיו הוא קנוי לו ואע"פ שלא משך דכי אין לו נמי אבק רבית דרבנן הוא וכי יש לו לא גזור : ועל העביט · כלי גדול שעוברין בו הענבים לפני הדריכה והם מתחממים ומתבשלים להוציא יינם יפה ושל זיתים קרוי מעטן : ועל הביצים · פוסק עם היוצר על הקדרות באיזה שער שירצה ואע"פ שלא יצא השער היכא שהכניס עפר ועשה ביצים שקורין מטול"ש בלע"ז וטושה מהם קדרות : ועל הסיד · פוסק עמו משישקענו בכבשן בעצים ובאבנים לשרוף : וחכמים מתירין · בגמ' מפרש היינו ת"ק : כשער הגבוה · אם יפחות ממה שהוא עכשיו [ח] יותר תתנלי כשער הזול : שער הגבוה היינו בזול שנותנין פירות הרבה בדמים מועטים : יכול לומר · כשירצה שער הזול : תן לי כזה או תן לי מעותי · שהרי לא משך ויכול לחזור בו ואפילו מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן לו מעותיו ע"מ לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער סתם דעתיה דאיניש אתרעא זילא הוא דקא פסיק [מעותיו]:

נר מצוה

רש"י

מתני' היה הוא תחלה לקוצרים · ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער : פוסק עמו · באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש דכיון דיש לו אין כאן רבית דמעכשיו הוא קנוי לו ואע"פ שלא משך דכי אין לו נמי אבק רבית דרבנן הוא וכי יש לו לא גזור : ועל העביט · כלי גדול שעוברים בו ענבים ומתחממין בו [ג] להוציא יינו יפה ושל זיתים קרויין מעטן . ועל הביצים של יוצר · פוסק עם היוצר על הקדרות באיזה שער שירצה אע"פ שלא יצא השער אם הכנים עפר ועשה ממנו ביצים שעושין ממנו קדירות : ועל הסיד · פוסק עמו משישקע אותו בכבשן האבנים והעצים לשרוף ממנו הסיד רבי יוסי אומר · הכי גרסינן אינו פוסק כו' : כשער הגבוה · היינו כשער הזול שנותנין פירות (גבוה) הרבה בדמים מועטין ויכול לפסוק עמו שאם יפחות [ד] השער ממה שהוא עכשיו [שיתן לו] כשער הזול : תן לי כזה או תן לי מעותי · שהרי לא משך ויכול לחזור ואפי' מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו ע"מ לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער וסתם דעתיה דאינש אתרעא זילא קא פסיק : **גמ'** היו חדשות מד' סאין בסלע (ג) שלא היה יבש עדיין כל צרכו והפוסק על החדשות לא יקבל הימנו אלא לאחר זמן שנתייבש כל צרכן לכך לא יפסוק לקבל ד' סאין בסלע עד שיצא השער מד' לחדש ולישן : היו לקוטות מד' · סתם תבואות לקוטות אינן יפות שלוקטין אותן בכמה שדות ומערבים שבולי שיפון עם שבולי חטין : אין פוסקין · עם בעה"ב עד שיצא שער של עכשיו ד' ללוקט ולמוכר : אין לווין · כדרך הלואה ע"מ שאם לא ישלם מעות עד זמן שיתן לו פירות כשער של עכשיו ואע"ג דדרך מקח וממכר שרי דרך הלואה אסור [ובהלכות גדולות] פי' כבעמוד אין לווין סאה בסאה על סמך שער שבשוק דנימא הא חיטי בהיני ובשילי ויהיה כעד שיבא בני או שאמצא המפתח : דיזפי · לוו מעות בתשרי ופרעו בטבת פירות כשער של תשרי וללשון אחר לווין חטין ופורעין חטין : ממקום למקום · ממקום הזול למקום היוקר : תנה לי · ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני : ברשות מוכר · אם קבל עליו המוכר אחריות הדרך : מותר · דאין כאן מלוה עד שימכר וכל מה שנמכר ביוקר של בעלים הראשונים הוא : ברשות לוקח אסור · דמהשתא הוי מלוה גבייהו ויהיב ליה טופיינא לדמי כרבית : תנם לי · ואני אוכלם כאן ואעלה לך לזמן פלוני מפירות שיש לי [ה] מותר דמהשתא אוקימנא ברשותיה אע"ג דלא משיך כי סאה בסאה הוא אבק רבית וכי יש לו לא גזור : אין לו באותו מקום אסור · דבשכר המתנתו יתן לזה במקום היוקר : החמרין · המשתכרין בתבואה שמוליכין ממקום למקום ממקום הזול למקום היוקר : מותר · להן ליקח מעות מבעלי בתים עשירים במקום היוקר ע"מ ליתן להם לזמן פלוני פירות כשער מקום הזול ואין חוששין שיהא רבית כדמפרש ואזיל : ניחא להו דמגלי להו תרעא · שעל ידי מעותיו של זה נקראין סוחרים ומכירין אותם בעלי בתים של מקום הזול ונותנין להם בהקפה ומשתכרין אלנו אפילו לא היה זה ממתין להם שום זמן אלא להביא לו מיד נוח לכן לטרוח ולהיות שלוחין ולקבל עליהן אחריות הדרך על כן מוזיל גבייהו · בני המקום שבמקום הזול כששומעין שאין אלו משתכרין בה מוזלי גבייהו כדי שלא ימשכו ידיהן [ו] מהרגיל אצלם : תגרא

מתני' אין °פוסקין על הפירות עד שיצא השער היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש ועל העביט של ענבים ועל המעטן של זיתים ועל הביצים של יוצר ועל הסיד משישקענו בכבשן ופוסק עמו על הזבל [א] כל ימות השנה רבי יוסי אומר (א) אינו פוסק עמו על הזבל אלא אם כן היה לו זבל באשפה והחכמים מתירין ופוסק עמו °כשער הגבוה ר' יהודה אומר אע"פ שלא פסק עמו יכול הוא לומר לו או תן לי כזה או תן לי את מעותי : **גמ'** א"ר אסי א"ר יוחנן אין פוסקין על שער של עיירות מ"ט משום דלא קביע תרעייהו א ת"ר אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין ואע"פ שאין לזה יש לזה היו חדשות מארבע וישנות משלש אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן היו ללקוטות מד' ולכל אדם מג' אין פוסקין עד שיצא השער ללוקט ולמוכר : אמר רב נחמן פוסקין ללוקט על שער לקוטות ולבעל הבית כשער בעה"ב אבל לבעה"ב כשער לקוטות לא מ"ט מאן דיהיב זוזי לבעה"ב אפירי שפירי יהיב אמר רב הונא ב אין לווין על שער שבשוק פי' סאה בסאה [ג] ומי אמר רב הונא הכי והא בעו מיניה מרב הונא בני בי רב דיזפי בתשרי ופרעי בטבת שרי או אסור ואמר להו הא חיטי בהיני והא חיטי בשילי אי בעו זבני ופרעי א"ל מעיקרא אין לווין אמר רב הונא כיון דשמעה להא דאמר רב שמואל (ג) ברב יהודה א"ר אלעזר לווין אמר איהו נמי לווין וכן הלכתא דלווין סתם ופורעין סתם על שער שבשוק : ג תנו רבנן המוליך חבילה ממקום למקום מצאו חבירו ואמר לו תנה לי ואני אעלה לך כדרך שמעלין לך באותו מקום *ברשות מוכר (א) מותר ברשות לוקח אסור המוליך פירות ממקום למקום מצאו חבירו וא"ל תנם לי ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו מקום אם יש לו פירות באותו מקום מותר ואם לאו אסור החמרין (ב) מעלין ממקום היוקר (א) למקום הזול ב ואין חוששין מאי טעמא רב פפא אמר משום דמגלו להו תרעא רב אחא בריה דרב איקא אמר ניחא להו דמוזלי גבייהו מאי איכא בינייהו ספסירא

מוכרים יש והיה מכניס בביתו עד לאותו זמן דבעי להו מש"ה שרי : היה הוא תחלה וכו' · ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער פוסק עמו באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש דכיון דיש לו אין כאן רבית ומעכשיו הוא קנוי לו ואע"פ שלא משך דכי אין לו נמי אבק רבית דרבנן הוא וכי יש לו לא גזור : ועל העביט · כלי גדול שעוברין בו העגבים לפני הדריכה והם מתחממים ומתבשלים להוציא יינם יפה ושל זיתים קרוי מעטן : ועל הביצים · פוסק עם היוצר על הקדרות באיזה שער שירצה ואע"פ שלא יצא השער היכא שהכנים עפר ועשה ביצים שקורין מטול"ש בלע"ז וטושה מהם קדרות : ועל הסיד · פוסק עמו משישקעו בכבשן בעצים ובאבנים לשרוף : וחכמים מתירין · בגמ' מפרש היינו ת"ק : כשער הגבוה · אם יפחות ממה שהוא עכשיו [ח] יותר תתנלי כשער הזול : שער הגבוה היינו בזול שנותנין פירות הרבה בדמים מועטים : יכול לומר · כשירצה שער הזול : תן לי כזה או תן לי מעותי · שהרי לא משך ויכול לחזור בו ואפילו מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן לו מעותיו ע"מ לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער סתם דעתיה דאיניש אתרעא זילא הוא דקא פסיק [מעותיו]: א) דבעיירות קטנות אינו כמסך השער אלא מעט ותיכף תתייקר מפני שאין רבים מביאין שם תבואה למכור והרי זה כאילו לא יצא השער דכיון שלא נתן מעותיו ע"מ לקבל עכשיו ידוע הוא שהשער יהיה מסולק קודם שיקבל ויצטרך אז (הלה) *[שלא] להתייקר וליתן כשער שפסק ונמצא משתכר בהמתנת מעותיו שהרי אפשר שגם הוא לא היה יכול ליקח בשעת השער מפני שמסתלק מיד וא"כ הוי כאילו לא יצא השער שאין פוסקין : **תנו** רבנן · אין פוסקין · מארבע סאין בסלע : עד שיצא השער לחדש ולישן אין פוסקין על החדשות מד' עד שיצא השער לחדש ולישן דהאי שנותנין חדשות ד' משום שלא יבשו עדיין כל הצורך והפוסק על החדשות לא יקבלם ממנו עכשיו עד לאחר זמן כשיתיבשו כל צרכן לפיכך אין פוסק עליהן לקבל ד' סאין בסלע עד שיצא השער בד' לחדש ולישן: לקוטות מד' · סתם תבואות לקוטות אינם יפה לפי שלוקטין אותם בכמה שדות ומערבין שבולי שיפון עם שבולי חטים : אין פוסקין עד וכו' · עם בעל הבית מד' עד שיצא השער לד' : דמאן דיהיב זוזי לבעה"ב אפירי שפירי יהיב · דדוקא סתם *לוקח הוא דאין לו פירי שפירי: אין לווין · מעות בדרך הלואה ע"מ שאם לא אשלם לך מעות עד זמן פלוני אתן לך פירות כשער של עכשיו ואע"ג דדרך מקח וממכר שרי דרך הלואה אסור ואסיקנא דשרי והגאונים ז"ל פירשו אין לווין סאה בסאה על סמך שער שבשוק דנימא הואיל וחטין מצויין ה"ל כעד שיבא בני או עד שאמצא מפתח ואסיקנא דלווין דהואיל ויצא השער כמי שיש לו הוא דהא חיטי בהיני והא חיטי בשילי ויכול הוא ליקח מהם ואע"פ שאין לו [ט] מעות בשעת הלואה כיון שיצא השער יכול הוא ליקח פירות באשראי ואע"פ שדעת הראב"ד ז"ל דדוקא כשיש לו דמים שיכול ליקח בהם פירות מ"מ לא נראה כן דעת הגאונים ז"ל שהרי כולם התירו סתם וכן דעת הרמב"ך ז"ל : **תנן** רבנן המוליך חבילה ממקום למקום · ממקום הזול למקום היוקר : תנה לי · ואני אוליכנה ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני : ברשות מוכר · אם קבל עליו מוכר אחריות הדרך : מותר . דאין כאן מלוה עד שתמכר וכל מה שנמכר ביוקר של בעלים הראשונים הוא ואין כאן רבית כלל : ברשות לוקח אסור . דמהשתא מלוה הוא גביה ויהיב ליה טופינא ברביתא : תנם לי · ואוכלם כאן : ואני אעלה לך · עד זמן פלוני מפירות שיש לי שם : אם יש לו מותר · דמהשתא אוקמינהו ברשותיה ואע"ג דלא משיך דהא סאה בסאה לאו רבית קצוצה היא אלא אבק רבית דרבנן וכי יש לו לא גזור : אסור · דבשכר המתנתו יתן לו במקום היוקר: החמרים · הסכימו האחרונים ז"ל לפר"ח שפירש דמיירי בחמרים שהם שלוחים של בעה"ב ונותן להם [י] שכר טרחם ועמלם אלא שהם היו מקבלים עליהם אחריות הדרך ולא משום שהמעות שנותן בידם הבעל הבית יהיו הלואה דא"כ היאך נתיר שיקבל בעה"ב במקום היוקר כמקום הזול [הלא] אסרנו לעיל [דף סד:] בהלוהו (ג) לדור בחצרו אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא אבל הכא כשומרי חנם הם שהתנו להיות כשואל והא דאמרינן מאי טעם הוא כלומר שהרי מקבלו עליהם את המעות הוו הלואה שאילו היו צריכין להם היו מוציאין אותם ולפיכך הם מעלין להן בחזרתם כשער הזול ושכר הלואה שקלי ומפרקינן דלאו שכר הלואה הוא דאע"פ שנשתמשו במעות כאן הרי הן כשולחני שהפקידו לו ושם הוא פורעם אלא האי דעבדי הכי משום דניחא להו לאיתויי פירות באחריותם משום דמגלו להו תרעי ב) *(אי נמי דמוזלי גבייהו · דמגלו להו תרעי) · שעל ידי מעותיו של זה הם ניכרים לסוחרים ומכירים אותם בעלי בתים של מקום הזול ונותנים להם בהקפה ואצלם משתכרים : מוזלי גבייהו · שלא ימשכו ידיהם מלהרגיל אצלם :

א) נוסחת הגמ' אר"י כו' דלא קביע תרעייהו . וכ"ה מהר"ס : ב) מהר"ם ל"ג . *[התי' האלו המוקפים וכ"ב מהר"ם ל"ג הוא טעות וצ"ל במרובעין . ג"א . וכ"ה כד"ק]

שלטי הגבורים

אותם במעות הראשונות כלומר שהמעות שיקח מהמעות אלו שלקח בהלואה להוציאם לצרכו הרי הוא חפץ שהמעות שבשכר הם מלוים יהיו בזכות המלוה במקום המעות שאלו שמוציא לצרכו בענין שלא יעמדו מעות המלוה ברשותיה כלל ויקבל מהם הריוח שאם לא היו המעות (ד) בסחורה היאך יתן הרבית על מה שהוציא הרי מעלו הוא נותן ואם לא לקח רשות להוציא כשיצטרך להחזיר הרי שלא יד כפקדון והרי הן מלוה עליו ואין בחזקת בעלים וא"כ רבית הוא מכאן מוכח דהנותן מעות בתורת עיסקא ע"מ לסגלם בתעוי' כנהוג עתה בינינו ולא הרויח כלום באותם מעות שאינו חייב ליתן מהם ריוח כלל למלוה אם לא התנה עמו כאמור ולפסר דלכך נהגו לכתוב בשטרות שהלוה מקבל עליו שלא יעמדו ברשותי' כלל ועיקר ומ"מ אם אין ללוה משלו (ומלוה) שנוכל לומר שזוכה אותם למלוה במקום מעותיו ולא הרויח במעות אלו כלום אינו חייב לתת כלום מן הריוח ולא דמי למבטל כיס חבירו כי זה מדעתו נתנה לו להרויח בהם אם ימצא ואם לא ימצא אין כאן מבטל כיסו ואע"פ שהוא חסר אין זה נהנה ואין זה מזיק לו מאחר דאיהו מדעתיה יהבינהו ניהליה לכוונה הזאת :

א אם יצא השער בשוק יכול ללוות סאה בסאה פי' אפי' אין לו מעות ללוה והראב"ד ז"ל כתב שאין יכולין ללוות על סמך שער שבשוק אא"כ יש לו מעות ללוה וכתב הרא"ש אפי' לפי דבריו א"צ שיהיה לו רק דמי סאה אחת כתב מיי' האי דשרי ללוות סאה בסאה כשיש לו או כשיצא השער דוקא כשלא קבע זמן הפרעון אבל אם קבע לו זמן אסור והרא"ש לא חלק בזה : כתב הר"ר אשר בתשובה הלוה לחבירו חטין ועשה עליו שער מכך וכך סאין וטוען הלוה שאין לו לפרוע אלא דמי החטין כשעת הלואה אם יברר המלוה שיצא השער בשעת הלואה או שהיה לו ללוה אפי' סאה אחת צריך שיתן לו חטין אף אם הוקרו ואם לא יוכל לברר שבשעת הלוה שלא היה שער בעיר וגם [לא] היו לו חטים וישלם דמיהם כפי ההלואה ואם יתחייב לו חטין וההלואה היתה במקום אחד והתביעה במקום אחר והחטים יקרים במקום התביעה יותר מבמקום ההלואה יתן לו בשוין במקום ההלואה וכתב הראב"ד שלא התירו כשיש לו אלא ללוות סאה חטין בסאה של חטין אבל סאה חטין בדוחן אסור אע"פ שכן בשער א' ויש לו דוחן :

ב בפירות חמרים מעלין ממקום היוקר במקום הזול איכא פלוגתא בין רבינו ומיי' והראב"ד וכתב הטור דאפי' אין נותנין להם שכר טורח ההבאה ואפי' אין אותן המעות מאדם חשוב שיפטרו המכס בשבילו ופירש"י אפי' אחריות ההבאה על החמרים ור"י פי' צריך שיהיה אחריות ההבאה על נותני המעות אבל אם האחריות על החמרים אסור ודוקא בתבואה מותר לחמרים לעשות כן אבל לא בסחורה אחרת ואפי' בתבואה אדם חשוב שצריך לדקדק במעשיו לא יתנהג להם וכן בפירוש מלוים תבואה לאריסין נורע איכא פלוגתא בין רש"י ותוס' :

חדושי אנשי שם

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות הגר"א

[illegible]

הגהות מא"י

[illegible]

תגרא חדתא· חמר שאינו ניכר עדיין ולמאן דאמר מגלו להו תרעייהו איכא למ"ד דמוזלי גבייהו ליכא דכיון דאינו ניכר להם אין מאמינים בדבריו שהוא נותנם במקומו בזול ולא מוזלי גביה: גרסינן בגמ' בעא מיניה ר' אסי מר' יוחנן מהו לעשות בגרוטאות כן א"ל ר' ישמעאל בר' יוסי בקש לעשות בכלי פשתן ולא הניחו רבי *) (ובקש רב אסי לעשות בגרוטאות כן ולא הניחו ר' יוחנן) פי' בגרוטאות בשאר פרקמטיא כגון שברי כסף וזהב ושאר מתכות מי אמרינן תבואה הוא דמידי דשכיח הוא דאזלי ואתו כל שעתא ניחא להו דמגלי תרעא אבל שאר פרקמטיא ליכא גלויי תרעא דלא שכיח כולי [האי] [ג] ולאו אוזולי תרעא דמי שמוכר לו עכשיו לא ימכור לו מחר: ותו אמרינן התם פרדסא רב אסר· דכיון דלקמיה שוי טפי מחזי כאגר נטר ליה ושמואל שרי ומודה רב בתורי דנפיש פסידייהו· פרש"י· והרמב"ם ז"ל פרק [שני] מהלכות מלוה ולוה פירש שלוקח פירי הכרם בעודו סמדר או בוסר קודם שיתבשל ולוקחו בזול מפני שהקדים לו המעות שלא יקח הפירות לעשות מהם יין עד זמן הבציר והוי אגר נטר ואסור ואע"ג דבכי האי גוונא אמרינן לעיל [דף סד·] דשרי בקרי כיון דממילא קא רבו שאני התם שאע"פ שהדלועין קטנים ראוים הם ללקיטה וכך היה מוכרם ואם הלוקח מניחם שם לגדל מה איכפת ליה למוכר הלא אינו מפסיד בזה כלום וכל כיוצא בו שאין בו הפסד ולא חסרון על המוכר שרי אבל פירות הכרם לא נגמרו ללקיטה ומפסיד בו המוכר טובא ממה שהוה בזמן הבציר ואסור אע"פ שלא אמר לו מה שכרמי עושה כך וכך אלא שהלוקח מקבל עליו בין רב בין מועט: ומודה רב בתורי· בזמן שבוצרים הכרמים בשוורים ומוליכים העגלה בין שורות הכרם ומתקלקלים רגלי השוורים בקלחי שרשים שבקרקע שהפסד הלוקח אז רב ומצוי מודה אז רב לשמואל דשרי כיון שמקבל עליו כל זה ההפסד אבל להפסד קרח או ברד לא חייש רב והרמב"ם ז"ל פירש בתורי כמו שפירש בפרדס שאם לקח עגל בזול ושיהיה אצל בעלים עד שיגדיל הרי זה מותר משום דנפיש פסידייהו (ב) שהמיתה והכחישות דבר מצוי תמיד ובכהאי גוונא מודה רב דמשום שמקבל עליו הפסד זה שרי ליה ללוקח בזול ולא הוי אגר נטר והכל עולה לענין דינא: וגרסינן בגמ' אמר להו שמואל להנהו דמשבשי שבשי פוקו וסייעו בגופא דארעא כי היכי דלהוי כמאן דהוי לכו שותפות בגופא דארעא ולא מיחזי כאגר נטר ליה פרש"י ז"ל בעלי בתים המלוים תבואה לאריסין לזרע ומשלמין להם לגורן תבואה חדשה ור"ח ז"ל פירש שבשי זמורות וכן מתרגמינן שריגי שבשי ומיירי שלוקח מאלו הזמורות בזול בכך וכך ליטול אותם בעת הזמיר ובדליתנהו עסקינן דאסור משום דהוו המעות כמלוה אבל כשמהפך בארעא מיחזי כמאן דקני גופא דארעא ושרי· והרמב"ם ז"ל מוקי לה אפילו בדאיתנהו ואפ"ה בעינן שיהפך בארעא לפי שאין הדבר ידוע איזו תזמר ואיזו תאחר ולפיכך הוו המעות כמלוה והזול שכר ההמתנה וכמאן דליתנהו הוי: גרסי' בגמ' אמר להו רבא להנהו דמנטרי באגי הפיכו בבי דרי כי היכי דלא תשלם שכירות דידכו עד ההיא שעתא דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וההיא שעתא היא דקא מוזלי גבייכו· פירוש מנטרי באגי· שומרי הקמות עד הבציר: הפכו· סייעו בדישת התבואה בגורן או בהליכתה ובהבאתה סיוע פורתא לפי שבשביל שאתם ממתינין שכרכם עד מירוח הגורן הם נותנין לכם מתנה יותר על שכרכם לפיכך סייעו אותם כדי שתהא פעולתכם מושכת עד ימות הגורן ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ואין כאן המתנה ואם יוסיפו לכם אין זה שכר המתנה: ותו גרסי' התם אמרי ליה רבנן לרבא קא אכיל מר רביתא דסתם כו"ע מאן דיהיב ארעא אגיננא שקלי להו ארבעה ומסלקי להו בניסן מר נטר להו עד אייר ושקיל שיתא אמר להן אתון הוא דקא עבדיתו שלא כדין שתם ארעא לאריסא משעבדא אתון מסלקיתו להו בניסן ומפסידיתו להו בכמה אנא נטרנא להו עד אייר ומרווחנא להו בכמה· פי' כ"ע החוכרים שדותיהם לאריסין שקלי ארבעה כורין בחכירות השדה ומסלקי לאריסא בניסן ומר משום דנטר ליה עד אייר שקל שיתא וקא ס"ד דמשום שכר המתנת החכירות קא מוספי: אתון וכו'· שאתם כופין אותם לקצור התבואה בניסן: ארעא לאריסא משתעבדא· עד שתתבשל התבואה כל צרכה הלכך שלא כדין הוא כפייתכם: אנא נטרנא· ושכר שלי אני נוטל ולא שכר המתנה דד' כורין: עוד אמרו בגמרא רב מארי בר רחל משכן ליה ההוא עובד כוכבים ביתא הדר זבניה לרבא נטר שתא שקל אגר ביתא אמטי ליה לרבא א"ל האי דלא אתאי ליה למר אגר ביתא עד האידנא דהמ"מ סתם משכנתא שתא ולאו בעי עובד כוכבים לסלוקי לא הוה מסלק לי השתא נשקול מר אגר ביתא א"ל אי הוה ידענא דהוה ממשכן ליה למר לא הוה זבינא ליה השתא (כדבריהם) [כדיניהם] עבידנא לך דכמה דלא מסלקי בזוזי לא שקלי אגר ביתא אנא נמי לא שקלינא מינך אגר ביתא עד דמסליקנא לך בזוזי· פירוש הדר עובד כוכבים זבנה לרבא: נטר שתא. המתין רב מרי שתא שלימה: שקל אגר ביתא· לשנה הבאה: לא שקלי אגר ביתא· משום דעובד כוכבים בדיניהם בתורת זביני אתו ליה ומשום הכי לא מסלקי עד דיהיב זוזי דכמכורה היא אצלו עד שיקבל מעותיו: עד דסליקנא לך האי לישנא מוכח כפי' הראב"ד ז"ל שרבא קבל עליו לפרוע לרב מארי חובו בשביל העובד כוכבים ומש"ה אמר אנא נמי וכו' משום דישראל הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים לפיכך אמר ליה עד דמסליקנא לך בזוזי הרי במכורה היא בידך עד שתגבה חובך: עוד אמרו רבינא יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא ושפכו ליה טפי טופייתא אתא לקמיה דרב אשי א"ל שרי דאחולי הוא דמחלי גבך והא ארעא לאו דידהו היא א"ל סתם ארעא לטסקא משתעבדא ומלכא אמר ליכול ארעא [מאן] דיהיב טסקא· פירוש שנוותא שם נהר· אקרא אינקונטראד"א בלע"ז ליושבי על שפת אותו הנהר ויהיב להו רבינא זוזי לפני (אותו) הבציר לתת לו יין בעת הבציר כשער היוצא: ושפכי ליה וכו'· מדעתם שלא בתנאי: אחולי מחלי· הואיל ולא פסקת עמהם ומדעתם נותנים לך ואין מזכירים לומר

נר מצוה

(א) ספסירא חדתא (א) מאן דאמר משום דמגלי להו תרעא ספסירא חדתא ליתיה בקי בתרעא ולא יכיל לגלויי להו (ב) תרעיה ומ"ד משום דמוזלי ספסרי גבייהו דחמראי ספסירא חדתא נמי מוזיל גבייהו: ° *(פרדס רב אסר ושמואל שרי רב אסר דכיון דלקמיה שוי טפי מיחזי כי אגר נטר ליה ושמואל שרי כיון דזימנא הוי ביה תיוהא לא מיחזי כי אגר נטר ליה אמר רב שימי בר חייא ומודה רב בתורי דנפיש פסידייהו אמר להו שמואל להנהו דשבשי [א] ישבשא הפובו בארעא דניהוי כמאן דקני ליה גופא (ב) דארעא ואי לא הויא כהלואה ואסור *(והיכא דיהבי ליה (ג) טפי פורתא לא מחזי כרבית) אמר להו רבא להנהו דמנטרי באגי הפובו בבי דרי כי היכי דלא תשתלם שכירות (ד) דידכו עד ההיא שעתא דשכירות אינו משתלם אלא לבסוף וההיא שעתא (ג) אוזולי הוא דקא מוזלי גבייכו אמרי ליה רבנן לרבא קאכיל מר רביתא דכולי עלמא שקלי ארבע ומסלקי [לאריסא] בניסן מר נטר להו עד אייר ושקיל שיתא אמר להו אתון הוא דעבידתו שלא כדין ארעא לאריסא (ד) משעבדא להו ומסתלקין להו בניסן ומפסידתו להו בכמה אנא נטר [ג] עד אייר ומרווחינן להו בכמה [ג] *רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא נכרי ביתא (ה) אזל זבנה לרבא נטר (ו) שתא שקל אגר ביתא אמטי ליה לרבא א"ל האי דלא אייתי למר אגר ביתא עד האידנא דסתם משכנתא שתא ולא הוה מצי נכרי מסלק (ז) השתא לישקול מר אגר ביתא א"ל אי הוה ידענא דממושכן ליה למר לא הוה זבינא ליה השתא כדיניהם עבדינן לך דכמה דלא מסלקי (ח) לן בזוזי לא שקיל אגר ביתא (ט) אנן נמי לא שקילנא אגר ביתא א"ל רבא מברנש לרב אשי חזי מר צורבי מרבנן דקא אכלי רביתא דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ובחרי ליה בטבת (ה) א"ל אינהו נמי אחמרא יהבי אחלא לא יהבי מעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא וההיא שעתא הוא (ו) דמבחר נפשיה: רבינא יהב זוזי (י) לאקרא דשינוותא ושפכו ליה [ד] טפייתא אתא לקמיה דרב אשי א"ל בבי האי גוונא מאי א"ל *אוזולי קא מוזלי גבך א"ל

רש"י

תגרא חדתא. חמר חדש שאינו ניכר עדיין למאן דאמר מגלי תרעא איכא למאן דאמר דמוזלי גבייהו ליכא דכיון דאינו ניכר אין מאמינין להם שנותנין במקומן בזול ולא קמוזיל גבייהו (רש"י) [ה] *ולא כפי' העמוד): פרדס· לקנות יין הכרם בדמים פחותים שקונה כל פירות שנה זו בכך וכך וקונהו לאחר שהוא בוסר או סמדר ועדיין לא נתבשל: רב אסר· דמשום הקדמת מעות מוזלי לגביה: כיון דאי הוה ביה תיוהא· פעמים שיש בו קלקול בכרם כגון ברד או גשמים או קרח ומפסיד הכל כי מקבל עליו כל ספיקי הפסד [ו]: דתורי· במקום שבוצרים כרמים בשוורים ההולכים בעגלה ומוליכים אותן בין שורות הכרם (ז) ומתקלקלים רגלי השוורים בקלחי השרשים שבקרקע שהפסידן רב: שיבשי שיבשא (ח) בעלי בתים המלוין תבואה לאריסים לזרע ומשלמין הן לגורן תבואה (ט) חדשה: סייעו בגופא בארעא בחרים' וכריעה מעט ואם לאו הוה כהלואה [ז] סאה בסאה: דמנטרי באגי· שומרי הקמות עד הבציר: הפוכו· סייעו: בבי דרי· סייעו עם בני בקעה בדישת התבואה בגורן בהולכה ובהבאה סיועא פורתא לפי [ח] שאתם ממתינים בשכרכם עד גמר מרוח הגורן הם נותנין לכם מתנה יותר משכרכם לפיכך סייעו אותם כדי שתהא פעולתכם נמשכת עד גמר כלות הגורן ושכירות אינה משתלמת עד לבסוף ואין כאן המתנה אם יוסיפו לכם אין זה שכר המתנת שכרכם אוזולי קא מוזלי גבייכו: כ"ע· החוכרים שדותיהם לאריסים: שקלי ד' כורים· בחכירות השדות: ומסתלקין [ט] בניסן. כופין אותן לקצור בניסן את תבואתם להסתלק: ומפסידתו להו· שאתם מסלקין אותם בניסן שעדיין לא נתבשלה התבואה בקשיה ומפסידין אותם הרבה: ארעא לאריסא משתעבדא· עד שתתבשל התבואה כל צרכה הלכך כפייתכם היא שלא כדין: ומרויחנא להו בכמה· ושכר שדי אני נוטל מפריו ואין זה שכר המתנת הארבעה כורין: אזיל· ההוא עובד כוכבים וזבנה לאחר כך לרבא: נטר שתא· שהמתין רב מרי שנה שלימה: שקל אגר ביתא· דשנה שניה ואמטא לרבא: אנא נמי לא אשקול אגר ביתא· עד שאכוף את העובד כוכבים לשלם לך מעותיך ואין זה רבית (י) דהא רבא לא מיחייב מידי אלא העובד כוכבים: ובחרי ליה בטבת· מנסין אותו וטועמין בטבת ולוקחין יין טוב ואי הוה שקלי בתשרי שמא היה מחמיץ כמנא דמשום להקדמה בתשרי ועדיין לא יצא (א) השער קבל עליו מוכר אחריו' ולא דמי ליה לו הטין לפי שהיין רגיל להחמיץ [י] מעיקרא בשעת הבציר: דחמרא חמרא חלא חלא· קילקלו הוא בתוכו שאינו ניכר ויין המקולקל לא לקח ממנו: אקרא דשינוותא· שם נהר· אקרא יושבי על שפת [כ] נהר ורבינא נתן להם מעות לפני הבציר לתת לו יין בעת הבציר כשער היוצא: ושפכי ליה טפי ספייתא· מדעת שלא בתנאי: אוזולי מוזלי· הואיל

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) שאם יצא השער פוסק אפילו אין לו וכדין מקבל מוכר אחריות שהוא נותן לו על סמך השוק ולא דמי ליש לו חטין בפוסק על הגדים ברייתא דרבי אושעיא שאין רגילות החטין להתקלקל ואם יתקלקל אינו אלא לאחר זמן שנסתלק יד לוקח וקם ליה ברשות מוכר אבל יין רגיל להתקלקל ושמא נתקלקל מיד לאחר שלקחו שלא נסתלקה יד לוקח כנל"ק דעת רש"י ותוס' חולק בע"א גבי אביהא דאמרא אי תקפה ברשותך: (ב) ולא דמי לקארי דממילא קרבי מינה וכבר הם ראויים ליטעם ולמכור כמות שהוא ודוקא משום דנפיש פסידייהו אבל לוקח אינו משום דאיכא פסידא לגבי מוכר עמלם ומזונם:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב פירוש שבעלי בתים עשירים במקום היוקר שמה סוחרים מחדש ואינן בקיאין בהעמדת השער במקום היוקר לגלות לתמרים שהם במקום הזול השתנות שערי היוקר במקום היוקר ואסור ומ"ד משום דבעלי בתים הם מוזלי בסחורה אחרת לגבי החמרים לפי זה אין חלוק דבסוחרים חדשים נמי שרי ופירוש זה הוא על פי פר"ח דמגלו להו תרעא הוא שבעלי בתים מוליכים מגלים להם שערי היוקר שפעמים בעוד שהולכים החמרים למקום הזול וחוזרין מתייקרים כאן ובעלי בתים מודיעים להם ומסייעין להם למכור עי' בתוס' בד"ה ניחא להו בדף עג: (ב) נ"ל תרעא: (ג) אזולי הוא דקא מזלי כנ"ל: (ד) משתעבדא אי אתון מסלקין להו בניסן מפסידתו כנ"ל: (ה) נ"ב הדר: (ו) נ"ב תריסר ירחי: (ז) נ"ל לי: (ח) תיבת לן נמחק: (ט) אנא נמי כו' ביתא עד דמסלקנא לך בזוזי כנ"ל: (י) נ"ל לבני אקרא:

הגהות מא"י

[א] נ"ב עי' בתו' ובהא"ש פירושו: [ב] נ"ב להו: [ג] נ"ב בגמ' פרש"י רב מרי בר רחל בת שמואל היתה ונשבית ונבאת עובד כוכבים ונתגייר ושמי' איסור גיורא ורב מרי הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ומשום כבודו תלאוהו על שם אמו: [ד] נ"ב בגמ' טפי כופיתא ופי' בערוך קנה שבשל: [ה] נ"ב ז"ל תוס' שבעלי בתים המלוי' מגלים להם שערי היוקר שפעמים בעוד שהולכים החמרים למקום הזול ותוזרין מתייקרין כאן ובע"ב מודיעין להם ומסייעין להם למכור ע"כ. אבל מוזלי גבייהו אינו נראה לפירוש מהר"ם דפירש על בעה"ב של מקום היוקר דמה זול שייך אצלם ויותר נראה לפרש על בעה"ב של מקום הזול מוזיל לגבייהו כפרש"י ז"ל אבל נראה כפי' מהר"ם דגרס הרי"ף בספסרא חדתא הוא ר"ל בעה"ב השואל כמו שנמצא בסימנים א"ז: [ו] נ"ב לא מחזי כאגר נטר: [ז] נ"ב והא דשרי לקמן ללוות הטין בהטין לזרע סייעו דוקא לאריסין משום דכי נחית לבציר מהם נחית אבל אדם בעלמא אסור דהלואה הוא גביהם: [ח] נ"ב שבשביל: [ט] נ"ב האריסין: [י] נ"ב ושמא החמיץ כולן: [כ] נ"ב אותו: [ל] פי' ולאו אוזולו תרעא נראים למתוק:

עין משפט

א מיי' פרק ח מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קצג טור יו"ד סימן קעג:

ובעמוד נ"ק פר"ל דמגלי להו תרעא א"נ דמוזלי גבייהו בעלי בתים של מקום היוקר המשלחין אותן. וספסרא חדתא ר"ל ב"ה השואל וכה"ג פירשו תוס' בשם ר"ת וכן מצאתי בסימני א"ז בהדיא. מהר"ם

הגהות חו"י

(א) עי' שו"ת מהרמ"ע טו ונ"ע. ועיין פ"ק דמס' ע"ז דף טו ע"א. ונ"ל לפרש כמו ספסירא דלעיל ברי"ף למז שמא ור"ל סוחר תבואה סדר במקום הזול ונותן לתמרים ביוקר ובחזרתם יפרעם לו ודרך הסוחרים לדעת שער מקום היוקר ומודיע לחמרים שהם לוקחים גם ממקומו' אחרי' ועי' ברי"ף בגדול גם במיי' ובה"ס ספ"ט דהלכות מלוה. ולוה ובטו"ע סי' קעג סט"ז: (ב) נ"ל דארעא והיכא דיהבי ליה טפי פורתא לא מחזי כרבית ואי לא הויא כהלואה ואסור. [וכ"ם הב"ח]: (ג) ר"ל אפי' יתייקרה התבואה דאפי' ממש יהבי טפי פורתא שרי: (ד) הוי מלי למימר משום דאז מה שמקבלין יותר שכר מלאכתן הוא: (ה) ע"ל רמז תמא ובטו"י סימן קעג ס"ג: (ו) נ"ע וכי אין חילוק בין יין גרוע לטוב דזימנין דמשתבח ע"י החביות שע"כ קי"ל שבנחלק תורמי' לבצירתו בב' חביות מברכין הטוב ועוד קשה טובא ממה דקי"ל גבי מקח טעו' בשי' רל ועי' רפ"ו דבבא בתרא: (ז) נ"ע וי"ל שהלוקח מקבל עליו כל הפסד שבשכר ועבודת' משם וכלאה: (ח) עי' תוס': (ט) ואפשר שיתייקר השער: (י) אפי' לרבא עד שישלם לו העובד כוכבי':

*) ד"ח מ"ז

ד׳ח׳ר׳

בשכר מעותיך שהיו בטלות אצלנו מתנה בעלמא הוא וכתבו האחרונים ז"ל דהא דשרי הכא כשהוא בסתם משום שהם פרעו אותו כבר ואחר כך הוסיפו לו משלהן *) אבל בשעת פרעון היה אסור אפילו בסתם [מידי דהוה אהלוהו [ז] ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר] ולפיכך לא הזכירו בכולי פרקין בשכר מעותיך שהיו בטלות אצלי אלא ברבית [ח] מאוחרת כיוןשפרעו אם לא אמר כן היה מותר [ליתן] דמתנה למי שלוה ממנו לעולם לית לן דינא למיסר אבל בתוס' התירו אפילו בשעת פרעון משום דהכא הוי מקח וממכר אבל בהלואה אסור בשעת פרעון :

תורה אור

והא ארעא לאו דידהו א"ל ארעא לטסקא משעבדא ומלכא אמר (א) דיהיב טסקא אכיל פירי א"ל רב פפא לרבא חזי מר הני [א] דר"פ בר אבא דיהיבי זוזי אכרגא דאינשי ומשעבדי בהו עבידתא טפי א"ל איכו שכבי לא אמרי לכו הא מילתא הכי א"ר ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא משתעבד למאן דיהב כרגא עלייהו) °רב שעורים אחוה דרבא הוה *תקיף אינשי דלאמעלו ומעייל להו בגוהרקא דרבא א"ל רבא שפיר קעבדת דתניא ראיתו שאינו נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו ת"ל °לעולם בהם תעבודו ובאחיכם יכול אפילו נוהג כשורה ת"ל °איש באחיו לא תרדה בו בפרך אמר רב חמא האי מאן דיהיב זוזי [ב]לחבריה למזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה משלם ליה כדקא אזיל אפרואתא דזילשפט אמר אמימר אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר לי כי אמר רב חמא ה"מ ביין סתם אבל ביין זה לא מי יימר דמזבני ליה ניהליה רב אשי אמר אפילו ביין סתם נמי לא משלם מ"ט אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ולרב אשי מ"ש מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא א"ל התם בידו *הכא לאו בידו והלכתא כרב אשי [א] אמר רבא הני בי תלתא דיהבי זוזי לחד למזבין להו מידי וזבן לחד מינייהו זבן לכולהו ולא אמרן אלא דלא צר וחתים [ג] איניש לדעתיה אבל צר וחתים (ב) איניש לדעתיה למאן דזבן זבן ולמאן דלא זבן לא זבן אמר רב פפי משמיה דרבא [ג]האי סיטומתא קניא למאי הלכתא רב חביבא אמר למיקנא ממש ורבנן אמרי לקבולי עליה מי שפרע (ג) ובאתרא דקני ממש קני: פוסק עמו על [ד]הגדיש: תנו אמר רב מחוסר שתים פוסק שלש אינו פוסק ושמואל אמר בידי אדם אפילו מאה פוסק בידי שמים אפילו אחת אינו פוסק והלכתא כרב דאיסורא הוא וקיימא לן הלכתא כרב באיסורי: °על הביצים של יוצר: תנו רבנן אין פוסקין על הביצים של יוצר עד שיעשו דברי רבי מאיר אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בעפר הלבן אבל בעפר שחור כגון כפר

רש"י

ולא פסקת עמהן אלא מדעתם נותנין לך ואין מזכירין לך שבשכר מעותיך נותנין לך מתנה בעלמא יהבי לך : והא ארעא לאו דידהו הוא· אלא שהיו עשירים [ג] רואין בני אדם שהניחו שדותיהן וברחו ואין נותנין מס למלך והם נוטלים השדות והכרמים ונותנין המס למלך ושמא יין שאני לוקח מהם גזל הוא בידי דקרקע אינה נגזלת [והרי היא של בעלים] והפירות גזל : טסקא· מס של קרקע : כרגא· כסף גולגולת שכל היהודים היו נותנים למלך כסף גולגלתא : מוהרקייהו· חותם עבדות שלהם : בטפסא· בארגז של מלך מונח והרי הם עבדים לו דדינא דמלכותא דינא : תקיף· היה כופה : [גוהרקא· עגלה מוכנת למרכבת אדם] : בהם תעבודו ובאחיכם· כלומר באחיכם נמי תעבודו : למזבן ליה חמרא· לקנות לו יין בימות הבציר : משלם לו· יין לפי דמים קלים שקונין אותם : אפרואתא דזילשפט· שם מקום שהיין נמכר שם ונקח לרוב הלוקחין יין בימות הבציר : אסמכתא היא· אפילו הבטיחו ואמר אם איני קונה לך אפרע משלי אין זה אלא אסמכתא הואיל ולא קנו מידו : אם אוביר ולא אעביד. גבי מקבל שדה מחברו והובירה ולא חרשה ולא זרעה שמין כמה ראויה ליעשות ונותן לו שכך כותב לו אם אוביר כו' המקבל לבעל השדה אלמא כיון דאפסדיה בהכי ועליה סמיך לאו אסמכתא הוא שאינו מקבל עליו אלא כדי [ד] שהפסידו: לאו בידו. דשמא (א) לא ימכרוהו לו: דלא צר וחתים· מעות של כל אים לבד : סיטומתא· חותם שרושמים החנונים על גבי חבית של יין שלוקחין הרבה ביחד ומניחין אותן באוצר הבעלים והם מוליכים אותן אחת אחת [ה] למכור ורושמין חותם זה לדעת שכל הרשומות מכורות: ובאתרא· שרגילין לרשום על מנת לקנות בדבר זה ממש כאילו מושך קני : מחוסר שתים· מלאכות פוסק עמו [ו] עד שלא יצא השער דהא יש לו אבל מחוסר שלשה כאילו אין לו דמי : במה דברים אמורים· שצריך שיהא מוכן בידו : בעפר לבן· שאינו מצוי (ב) וכשמכניסין אותו לא היו מכניסין אלא מגובל ועשוי ביצים : אבל בעפר שחור· שמצוי במקומו אין צריך שיהא בידו

נר מצוה

והא ארעא לאו דידהו היא· אלא שהיו עשירים רואין בני אדם שהניחו שדותיהם וברחו ולא נתנו מס הקרקע למלך והם נוטלים השדות והכרמים ופורעים מס המלך ושמא היין שאתה לוקח מהם גזל הוא בידך [דא"ג] דקרקע אינה נגזלת שהרי הוא של בעלים הפירות גזל: טסקא מס. של קרקע : ומלכא אמר. ודינא דמלכותא דינא: גרסינן בגמרא א"ל רבא מברנים לרב אשי חזי מר רבנן דקא אכלי רביתא [ט] יהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי בטבת א"ל איכהו נמי שפיר קעבדי סתם מאן דיהיב זוזי אחמרא קא יהיב אחלא לא קא יהיב מעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא [י] ההיא שעתא הוא דמבחר נפשיה. פירוש ומבחרי להו בטבת נוטלים יין טוב ואי הוי שקלי ליה [כ] מתשרי דילמא הוה מחמיץ ואשתכח דמשום דאקדימו במעות בתשרי ועדיין לא יצא השער קבל המוכר עליו אחריות ולא דמי [ל] ליש לו חטים לפי שהיין רגיל להחמיץ ושמא שלו החמיץ מעיקרא משעה שלקחו : שפיר עבדי וכו' מעיקרא דחמרא וכו'· קלקולו בתוכו הוא אלא שאינו ניכר ויין מקולקל לא לקח ממנו· ועוד אמרו א"ל רב פפא לרבא חזי מר הני דבי רב פפא בר אבא דיהבי זוזי אכרגא [מ] ומשתעבדי בהו טפי א"ל איכו השתא שכבי לא אמרי לכו הא מילתא הכי א"ר ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לישתעבד למאן דיהיב כרגא· פירוש כרגא כסף גולגלותם שהיו יהודים נותנים כל א' וא' כסף גולגלותם למלך : מוהרקייהו . חותם עבדות שלהם : בטפסא· בארגז המלך מונח והם עבדים שלו דדינא דמלכותא דינא: רב שעורים אחוה דרבא הוה תקיף. כופה : גוהרקא· עגלה מוכנת למרכבת אדם: בהם תעבודו ובאחיכם. נמי תעבודו: למזבן וכו'. לקנות לו יין בימות הבציר : משלם ליה· יין לפי דמים הקלים שקונים אותו באפרוותא דזילשפט הוא שם מקום שהיין נמכר ונקח לשם לרוב הלוקחי' יין בימות הבציר

ודוקא בשהתנה עמו שאם לא יקנה לו ישלם כמו שנמכר בזול אבל אי לא אתני אע"ג (דלא) [דפשע ולא] זבן פטור [ירושלמי פ"ה הל"ג] [נ] דמבטל כיסו של חברו הוא [אסר"י]: אסמכתא היא. ואפילו התנה עמו והבטיחו אם איני קונה לך אפרע משלי אין זו אלא אסמכתא הואיל ולא קנו מידו והלכתא כרב אשי:ולרב אשי"הי דאסמכתא לא קניא אפי' בדבר שבידו כדמוכח פר' זה בורר(דף כה.) גבי משחק בקוביא מ"מ חזינן דתקנו הכא גבי מקבל שדה מחברו והובירה לו ולא זרע שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו שכך כתב לו תחלה אם אוביר וכו' אלמא כיון דאפסדיה בהכי עליהו סמיך תקנו רבנן דלישלם כנגד הפסדו ה"נ הוה להו לתקוני דלישלם כנגד הפסידו:התם בידו.לזורעה ולא להובירה וכיון דלא עבד קנסו רבנן:הכא לאו בידו· דשמא לא ימכרו לו הלכך לא חזו רבנן למקנסיה כן כתבו האחרונים ז"ל וכן פסק רבינו האי גאון ז"ל דכל דאי לא קני וכדאסיקנא לעיל וגבי אם אוביר לאו מדינא אלא מתקנתא הוא: דלא צר וחתם. מעות של כל אים ואים לבד : סיטומתא· חותם שרושמים החנונים על החביות של יין שלוקחין הרבה ביחד ומניחי אותם באוצר הבעלים ומוליכים אותם אחת אחת בחנות למכור ורושמים חותם זה לדעת שכל הרשומות נמכרות : ובאתרא דקני·דרגילים לרשום ע"מ שבדבר זה תהא קנויה לו הוי כאילו משך וקני כתב הרשב"א ז"ל שמעינן מהכא דמנהג מבטל את ההלכה בכל כיוצא בזה שכל דבר שבממון ע"פ המנהג קונים ומקנים הלכך בכל דבר שנהגו התגרים לקנות קונים ע"כ: מחוסר שתים·שתי מלאכות פוסק עמו ואע"פ שלא יצא השער דהא יש לו אבל מחוסר ג' כאילו [אין לו] דמי ואינו פוסק עד שיצא השער וא"כ צ"ל דמתני' דאמר פוסק עמו על הגדיש מיירי שאין הגדיש מחוסר אלא שתי מלאכות כגון דישה וזרייה שכבר נתייבש דאכתי גדיש קרי ליה והוא הדין דכולה מתני' מיירי בהכי שאין על המוכר לעשות בו בדבר הנמכר אלא שתי מלאכות ואפילו אי מחוסר ג' או ד' מלאכות מיירי שמנהג המקום שלוקח עושה המלאכות האחרות סוף דבר דבעינן שאין על המוכר לעשות בו בדבר הנמכר יותר משתי מלאכות ואז מיקרי דבר שהוא בידו ואע"פ שלא יצא השער פוסקין : בד"א · שצריך שיהא מוכן בידו: בעפר לבן· שאינו מצוי במקומו אבל בעפר שחור שהוא מצוי במקומו א"ל

*) עיין בהשר"י ובתוס'

שלטי הגבורים

א שלשה שעשו שליח לאחד ונתנו לו כל א' מעותיו שיקנה להם אם כל אחד נותן לו צרור כספו לבדו למי שיקנה במעותיו הוא שלו וכתב מיי' אע"פ שהיה בלב השליח שיהיה זה המקח לכולם ואם נתנו לו המעות מעורבין מה שיקנה הוא בין כולם לכל אחד לפי מעותיו גם בזה כתב מיי' אפי' שהיה בלב השליח שיהיה של האחד לבדו וכן אמר הרמ"ה אפי' אמר להדיא דלפלוני זבין לא קנה וה"ר ישעיה כתב ואם קודם שקנאו הוא מפרש בהדיא אע"פ שמתחלה קבל המעות לקנות ביחד זה קנה לבדו שהרי חזר בו משליחותו ולא רצה לקנות אלא לזה והרשות בידו ע"כ והכי מסתבר לשון הרמב"ם שלשה שנתנו לא' מעות לקנות להם מקח אם המעות מעורבות וקנה במקצת הדמים המקח לכולם היה כל א' מעותיו צרורין וחתומין לא קנה אלא זה שקנה במעותיו ע"כ ולפ"ז אינו תלוי במה שנתנו לו המעות הן מעורבין או כל אחד לבדו אלא בשליח תלוי הדבר אם הוא קנה בהן מעורבין או בשל כל אחד ואחד וכן פירש רש"י : ראובן שקנה שדה משמעון ואמר שהוא שלוחו של לוי שיכתב לו השטר בשם לוי ואחר כך הוא אומר לעצמי קניתיו ומבקש משמעון שיכתוב לו שטר אחר על שמו אין מחייבין לשמעון שיכתוב לו שטר אחר ואם הוא אומר לעדים תחלה [illegible]

[illegible] נכתב השטר בשם לוי רק לפניהם בעלמא מאחר ששני השטרות הם ביד ראובן ומעמידין השדה ביד ראובן וכן אם אין לוי טוען רק שהשדה הוא שלו מפני שהשטר כתוב על שמו וזכה בה בחותם אמירה אבל מודה הוא שהמעות שקנה בהם ראובן אינן שלו וכן שמעון המוכר אומר כי ראובן קנה ממנו במעות שלו אז אין בטענת לוי כלום כאן שכתב הטור ח"מ סי' ס' וכמו שנבאר בסי' מלוה

[illegible]

עין משפט

א מיי' פרק א מהל' עבדים:

ב מיי' פרק ז מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סי' קפד :

ג מיי' פרק ז מהל' מכירה טור חו"מ סי' רא :

ד מיי' פרק ט מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קצג טור יו"ד סימן קעב :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מאן : (ב) נ"ל איניש איניש: (ג) נ"ב והלכתא לקבולי עליה מי שפרע:

הגהות חו"י

(א) פי' התו' שר"ל כשער הזול שנמשך רק זמן מה בזילשפט וא"כ בנותן לחבירו מעות שיקנה לו ביריד שיש בחורף לרוב ולא קנה לו דמים ולא קנה חייב לשלם וצ"ע דסתמו פוסקים דין זה לפטור בי"ד ס"ס קעז ותו"מ סימן קפב . וכהב"י דמיירי בדאתני שאם לא יקנה ישלם ומ"מ ה"ל לפוסקי' להזכיר זה:(ב) דהל"כ הוה ליה למימר מדבעי' לעפרא:

הגהות מא"י

[א] דבי רב כצ"ל : [ב] נ"ב בגמ' איניש [illegible]

א"ל שיהא לזה בידו שאם אין לזה יש לזה: מכי עיילי משהכניס המוכר וצבר עפר בביתו ועפר שחור היה: עשיק · יקר ואינו מצוי: סמכא דעתיה דכל חד וחד והחוזר יקבל מי שפרע: לא סמכה דעתיה · כלומר דילמא לא משכח עפרא וליכא מי שפרע שהוא עצמו לא נסמך עליו אלא נתן מעות על הספק: [ה] ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה · אע"פ שאין לו מפני שהוא דבר מצוי וכיוצא בזה פוסק שאע"פ שאין לזה יש לזה והכי הלכתא: דיהב זוזי · החתן נתן מעות לחמיו שיקח לו תכשיטי בנות לצורך נשואין או חמיו נתן לחתנו שיקח לו לצורך נישואין: לסוף זל · כשהגיע זמן הנשואין: אתו לקמיה דרב פפא · שזה שנתן המעות אינו רוצה לקבלם כשער שקנאה שהוא יוקר אלא כשער של עכשיו שהוא זול: אי פסקת · משום דמוקמינן דהכא מיירי שזה שקבל המעות ליקח הנדוניא הוא תגר שלוקח ע"מ למכור בריוח וכיון דלאו שלוחו הוא המשלח היה לו להתנות ולפסוק עמו כשער הגבוה שהוא בזול וכיון שלא התנה ונתן מעות קנה לעמוד במי שפרע אם חוזר בו אבל אם לא היה תגר אלא כשאר שליח שעושה שליחותו אע"פ שלא התנה לפסוק כשער הגבוה היה יכול המשלח לחזור בו משום דא"ל היה לך לפסוק כשער הגבוה ולתקוני שדרתיך ולא לעוותי וכדבר עיוות שהיה לו לתקן לא נעשה שלוחו וליכא מי שפרע אפילו לגבי שליח דכיון דאין בידו למחות מה בידו לעשות ולא אמרינן דיקנה משלו דמעיקרא לאו אדעתא דהכי נחת. ומיהו היכא דלא שני בשליחותיה דליכא למימר לתקוני (א) שדרתיך אינו יכול לחזור בו דשלוחו של אדם כמותו שמה שעשה השליח כאילו עשאו המשלח ממש ומקבל המשלח מי שפרע כשיחזור בו אבל לא השליח כדאמרן מפני שאין בידו למחות והא שלא התנה השליח בשער הגבוה לאו שינוי גמור הוא ולפיכך מעשיו בטלין אבל היכא ששינה ממש בשליחותו שליח משלם והמעשה קיים ואפילו הוא קרוב לשינוי כגון מעשה דאבימי בהכותב (דף פה:) דאמרי ליה שקיל מינייהו סטרא ופשע ולא שקיל מקמי דליתיב להו זוזי דאמרינן פושע הוי ומשלם ולענין אחים שחלקו וכו' פחות משתות נקנה מקח אמרינן בקדושין (דף מב:) דאי שוו שליח לא דאמר ליה לתקוני שדרתיך ומעשיו בטלין שאינו נקנה מקח דדמיא להא דהכא שאינו קרוב לשינוי וכן דעת הרשב"א והראב"ד ז"ל: מתני' חטים בחטים סאה בסאה: לזרע · בגמ' מפרש טעמא: שהיה ר"ג אומר · כלומר למה הוצרך לשנות משנה זו לפי שהיה ר"ג רגיל להחמיר שאם יוקרו מהם כשער הזול ואשמועינן מתני' לא שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו: גמ' שלא ירד · עדיין האריס לתוכה לעובדה: אבל ירד אסור · כדמפרש ואזיל: מסברא לי · פירשה והבינה לי: ביזרא · הזרע: מאי מסלק ליה · הילכך אפילו ירד וכבר חרשה הואיל וביד בעל הבית לסלקו בשביל שאין לו זרע כשלוה ממנו הזרע וזורע נותן לו חטים כשיוקרו ואין זו הלואה אלא לבציר מהכי קא נחית הרי הוא כיורד לתוכה ע"מ שיטול בעה"ב את הזרע תחלה מחלק המגיע לארים והארים יטול השאר בשכר טרחו ויטול פחות משאר אריסין וכמו שלא הלוה דבר לארים אלא כנוטל מה משל עצמו: מארי ארעא וכו' · וזה היה קרקע שלו יפה ושנה ממנהג העיר להטיל הזרע על הארים הילכך אי פסק עמו כן מתחלתו מסלק ליה הילכך כי נחית לבציר מהכי נחית כדאמרן לעיל ואין זו הלואה אבל ירד מתחלתו ולא פסק עמו שיהא הזרע עליו ואח"כ נתרצה מאיליו ע"י קבלת דמים או מתנה אין ירידתו לבציר מהכי נחת אלא הלואה היא גביה ואסור נמצא דטעמא דמתני' דסאה

תורה אור

כפר חנניא וחברותיה כפר שיחין וחברותיה פוסקין ואע"פ שאין לזה יש לזה אמימר יהיב זוזי מדמעיילי עפרא כמאן אי כר"מ הא אמר עד שיעשו ואי כר' יוסי הא אמר (א) אע"פ שאין לזה יש לזה לעולם כר' יוסי ובאתריה דאמימר [א] לא הוה עפרא אי מעיילי עפרא סמכא דעתיה ויהיב ליה זוזי ואי לא לא סמכא דעתיה: *ופוסק עמו כשער הגבוה: ההוא גברא דיהב זוזי לנדוניא דבי חמוה לסוף זל נדוניא אתו לקמיה דרב פפא א"ל אי פסקת כשער הגבוה שקול כי השתא ואי לא פסקת שקול כי מעיקרא ומאן דהדר ביה מנייכו מקבל מי שפרע וה"מ בגברא דזבין ומזבין אדעתא דנפשיה אבל אי יהיב זוזי לבעה"ב דלא זבין ומזבין אדעתא דנפשיה אלא אדעתא דמריה זוזי הוא דזבין שליחא שויה ומאי דזבין זבין (א) ומיחייב (ב) לקבולי מיניה בתרעא דזבין (ג) ליה והוא דלא שני בשליחותיה אבל היכא דשני בשליחותיה אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי:

מתני' מלוה *אדם את אריסיו חטין בחטין [ב] לזרע אבל לא לאכול שהיה רבן גמליאל מלוה את אריסיו חטין בחטין [לזרע] בזול והוקרו או ביוקר והוזלו ונוטל מהן כשער הזול ולא מפני שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו: גמ' ת"ר מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין לזרע בד"א שלא ירד אבל ירד אסור מאי שנא תנא דידן דלא קא מפליג בין ירד ללא ירד ומאי שנא תנא ברא דקא מפליג בין ירד ללא ירד אמר רבא *בר אידי אסברא לי באתרא דתנא דידן אריסא יהיב ביזרא בין ירד בין לא ירד כמה דלא יהיב ביזרא מצי מסלק ליה כי קא נחית לבציר מהכי קא נחית באתרא דתנא ברא מרא דארעא יהיב ביזרא אי לא ירד מצי מסלק ליה וכי קא נחית לבציר מהכי קא נחית ואי ירד דלא מצי מסלק ליה אסור תנו רבנן אומר אדם לחבירו *הלויני כור

רש"י

בידו שאם אין לזה יש לזה: מכי עייל עפרא · משהכניס המוכר וצבר עפרו בביתו ועפר שחור היה: דיהיב זוזי לנדוניא דבי חמוה · פסק עם המוכר נדוניא תכשיטי הבנות ונתן לכן מעות להיות מוכנות לזמן פלוני ועשאו חמיו שליח (ד) לפסוק: זל נדוניא · ורצה לחזור שלא רצה חמיו לקבלן בדמים הללו: כשער הגבוה · כשער הזול: בתגרא · (ה) שהחתן לא היה שלוחו של חמיו אלא החתן פסק עם המוכר והחתן עם חמיו ומשתכר: ולא לעוותי · ואפילו מי שפרע ליכא: מתני' חטין בחטין לזרע · סאה בסאה ובגמרא מפרש טעמא: שהיה רבן גמליאל · כלומר לכך הוצרך לשנות משנה זו לפי שהיה רבן גמליאל מחמיר שאם הוקרו היה נוטל מהן כשער הזול ואשמועינן מתני' דרבן גמליאל חומרא היה מחמיר על עצמו: גמ' שלא ירד · עדיין לא ירד האריס לעבדה בשום עבודה: אבל ירד אסור · כדמפרש ואזיל: ביזרא · הזרע: מאי מסלק ליה · בעל הבית הלכך אפילו ירד וכבר חרשה כיון שביד בעל הבית לסלקו בשביל שאין לו זרע כשלוה ממנו[ג] וכשיוקרו החטין יתן חיטין אין זו הלואה אלא לבציר מהכי קא נחית הרי כאילו יורד לתוכה מעכשיו ע"מ כן שיטול בעל הבית תחלה מחלק המגיע לארים וארים יטול השאר בשכר טרחו ויטול פחות משאר אריסים [ד]: מריה ארעא יהיב זרעא · וזה הקרקע שלו יפה ושינה ממנהג העיר והטיל הזרע על האריס הלכך אם פסק כן מתחלתו עמו קודם שירד דמצי מסלק ליה כי נחית מתחלתו לבציר מהכי נחית ואין זו הלואה אבל ירד מתחלתו ולא פסק עמו שיהא הזרע עליו ואחרי כן נתרצה מאיליו ע"י קבלת דמים או מתנה אין ירידתו עכשיו לתוכו דנימא דלבציר מהכי קא נחית והלואה

עין משפט

א מיי' פרק י' מהל' מלוה ולוה טור י"ד סימן קסד:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ליה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' עשיק עפרא הוי: [ב] נ"ב פי' דסאה בסאה אסור באין לו: [ג] נ"ב וזורע: [ד] נ"ב כשיעור הזרע: [ה] נ"ב שייך למשנה בגמ':

הגהות חו"י

(א) נ"ע דהא קי"ל בלא יצא השער דוקא יש לו ולא אמרינן דיש לחבירו ויש לומר דבמלתא דשכיחא לא גזרו רק דהרי"ף ס"ל אפי' גבי ככר לקמן דוקא יצא השער וע"ש בבעל המאור ובמלחמת ה': (ב) באשר"י כתב על זה ורב אלפס פי' על דרך אחרת ואינו מחוור ועי' במלחמת ה' דס"ל דאע"ג דמעות אינם קונות רק למי שפרע מ"מ נשא שליח והשלים לא חזר בו מחויב המשלח לקיים המקח. וע"ע הגהת מהר"ם:

שלטי הגבורים

בכאו לידו מעותיו ושהיה כותב שמו עליהם והלה טוען להד"ם או טען אמת שכתבתי שמך עליהן ולא מפני שהם שלך אלא להשביע עצמי נתכוונתי או להערמה אחרת ישבע בעל אמו שהוא כדבריו ובלבך נתכוון ויפטר דמוכח להדיא שכל שהכתיבה אצל המלוה אין הכתיבה מזקת לו מיהו צריך להביא ראיה או לישבע לאמת ועוד נדבר בזה בס"ד:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) משמע מלשון הכ"י שרוצה לפרש הא דכתב רב אלפס אבל אי יהיב זוזי לבעל הבית דלא זבין ומזבין אדעתא דנפשיה כו' שליח שויה ומאי דזבין זבין כו' שמדבר בשעשאו שליח לקנות מאחרים ועשה כן וקנה כשער שבשוק ולא שינה ושלבון. מגומגם דלמאי נקט רב אלפס דיהיב זוזי לבעה"ב ומאי קאמר שליח שויה ומאי דזבין זבין הכי הל"ל אע"ג דשליחא שויה מאי דזבין זבין דשלוחו של אדם כמותו וכ"ל קאי דרב אלפס אמתני' קאי למנקט הכי ור"ל ופוסק עמו כשער הגבוה היינו שנותן המעות לבעה"ב לפרנסו בחטין כל השנה ואינו פוסק מג' סאין בסלע או מד' וקאמר דבעי לקבולי מיניה בתרעא דזבין ליה אי לא פסק בהדיא כשער הגבוה ולא אמרינן דעתיה דאינש אתרעא זילא וטעמא משום דשליחא שוויה דהוי כאילו נתן מעות לשליח לקנות לו עכשיו מן השוק ועשה כן ודין הוא דמאיזו טעם אמרינן פוסק על שער שבשוק אע"פ שאין לזה יש לזה ויכול לקנות עכשיו בזול ומאי אהני ליה הכי נמי נימא ליה מוכר אם הוזל השער ומסיק עוד והוא דלא שני בשליחותי' אבל היכא דשני בשליחותיה שעשאו שליח ממש לקנות מאחרים ושינה לקנות ביוקר ממה שהוא השער א"ל לתקוני שדרתיך ואינו נוטל אלא כשעת הזול או מחזיר הדמים ואינו מקבל מי שפרע והאי ופוסק עמו כשער הגבוה מלתא באפי נפשה היא ולא קאי אדלעיל מיניה פוסקין על שער שבשוק ולא אפוסקין על הגדיש דמיירי בפוסק על חשבון השאים והיינו דלא כרש"י שפירש דפוסק על השער הגבוה אכולה מתני' קאי. וז"ל סמ"ג אהא דקתני יצא השער פוסקין ואע"פ שאין

לו ויצטרך זה להעלות בדמיהן לאחר זמן בד"א בפוסק על חשבון הסאים כאשר בארנו אבל שהא"ל הא לך בחמש סלעים ותפרנסני מדי חדש בחדשו כל השנה צריך לפסוק עמו כשער הגבוה שאם יוזלו יותר מכשער של עכשיו שיתן לו כשער הזול של אמצע השנה או סופה אבל אם לא פסק עמו כשער שהיו שוין כשנתן לו המעות ומי שיחזור בו מקבל מי שפרע ורש"י פירש דפוסק על שער הגבוה אכולה מתני' קאי בד"א בפוסק על דעת עצמו אבל היה שליח לאחרים בין המוכר ובין הלוקח אינו נוטל אלא כשער הזול או מחזיר הדמים ואינו מקבל מי שפרע שהרי המשלח אומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ואשר"י פירש לשיטת רש"י וכתב וז"ל ורב אלפס פי' ע"ד אחרת ואינו מחוור ואפשר משום דלפי' רב אלפס לא אתי שפיר דקאמר דיהיב זוזי לנדוניא דבי חמוה דמשמע דבי חמוה עשאו שליח דאי בפוסק עם בעה"ב לא ה"ל למימר אלא דיהב זוזי לנדוניא ותו לא ועוד דאי לא פסק על חשבון השאים ה"ל כפועלין שנשכרין סתם אבל בעה"ב דאע"ג דאיכא דמיתגר בד' לא שקלי אלא ג' אע"ג דאמר להו שלית כד' דדעתיה דאינש אתרעא זילא כדמשמע בריש פרק השוכר את הפועלים וכדכתב רב אלפס ואע"ג דהכא בעל הפירות מוחזק והתם בעה"ב מוחזק מה בכך יחזור בו ויקבל מי שפרע דמעות אינן קונות ויצטרך זה להחזיר מעותיו ולא שייך הכא מוחזק דאי שייך מוחזק א"כ בע"כ יקבל וזה אינו דמעות אינן קונות שאין הלכה כר"ש דאמר כל שהכסף בידו על העליונה ולא אמרינן דהוי כמאן דזבניה מהשתא מטעמא דא"ל לוקח מאי אהנית לי דלהכי ארווח ליה זימנא שלא נתן מעות ע"מ לקבל עכשיו אלא לאחר זמן דסתם דעתיה דאיניש אתרעא זילא כדאמרינן לרבי יהודה נמי השתא דהא חזינן בגמ' דסברא נכונה היא אפילו לדברי חכמים דפריך מיניה לרב פפא ומנא ליה למקשה דפריך בפשיטות תיפוק ליה דשליח שוייה:

מלחמת ה'

ועוד ההוא גברא דיהב זוזי לנדוניא דבי חמוה פירוש חמיו נתן לו מעות וכו' עד ותיפוק ליה דשליחא שויה כלומר הכל יודעין שזה האיש שליח היה לחמיו ואפי' לא פסיק יכול למימר ליה חמוה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והיה לך לפסוק כשער הגבוה א"ל בתגרא וכו' ומה שדן עליו רב פפא להחמיר לא נפסד חמיו בכך ואף כמו כן היה הדין אילו היה שליח אלא שהיה לו לרב פפא לפרש: אמר הכותב הא לא אפשר דרב פפא לא אמר דליקביל עליה חמיו מי שפרע ומאי קא קשיא לן בגמרא דקאמרי ותיפוק ליה ומוקמי לה בתגרא ואי קס"ד הכי לימא כי אמר רב פפא לקבולי מי שפרע לדידיה אמר לחמוה לא אמר ולמה לי למימר בתגרא לפי מה שהקשה לו והיאך אפשר שאילו היה איניש אחרינא נמי הכי הוה דינא דשקיל כדמעיקרא ואי לא מקבל עליו מי שפרע ובגמרא הוקמיה על כרחייהו בתגרא ואינו יודע מהו שח ואל תתמה עלי כי כבר נשבע ה"ר אברהם בר' דוד ז"ל שאינו מבין דבריו ויש להבין שאין ממש בדבר זה: ומ"ש עוד וראיתי בהלכות הרב וה"מ בתגרא דזבין ומזבין אדעתיה דנפשיה וכו' עד סיפא ולא נתבררו לי דבריו. אפשר שלא נתבררו לו אבל הדברים נכונים הם וכך פי' רב הנגאל דהאי גברא יהיב זוזי לחמוה או לאיניש אחרינא למזבן ליה נדוניא לבי חמוה וז"ל ורצה זה הנותן לחזור בו והשליח אומר שלא יחזור בו ודן רב פפא שאינו יכול לחזור בו עד שיקבל עליו מי שפרע. ולפיכך הקשו ותיפוק לי דאינו יכול לחזור בו. כלל דהא שליח שויה וכל מה שעשה שליח יקבל עליו ההתן בע"כ ואוקימנא בתגרא אבל באיניש אחרינא דזבין לדעת בעל המעות ע"כ יקבל ואי אמרת ונימא ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והיה

המאור הגדול

ההוא גברא דיהיב זוזי לנדוניא דבי חמוה. פי' חמיו נתן לו מעות לאותו האיש שיקנה בהם נדוניא לבתו והם בגדים וכלים ותכשיטין והלך אותו האיש ונתן המעות לאחד מבעל הסחורה שיזמין לו הנדוניא לשעת הנשואין לסוף זל נדוניא עמד בשעת הנשואין בדינר מה שהיה שוה בשעת מתן מעות שני דינרין אתא לקמיה דרב פפא אמר ליה אי פסקת עמו כשער הגבוה והוא כשער הזול שקיל כדהשתא ואי לא שקיל כדמעיקרא ומסקנא דלכ"ע בין לר"ש בין לרבנן בתרי תרעי מעות אינן קונות ולא קנו ליה זוזי ללוקח קנין גמור הלכך מתני' דפוסק עמו כשער הגבוה בין לר"ש בין לרבנן היא ואי לא פסיק שקיל כדמעיקרא ולא אמרינן דעתיה דאינש אתרעא זילא א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי ותיפוק ליה דשליח שוויה כלומר הכל יודעין שזה האיש שליח היה לחמיו ואפי' לא פסיק יכול למימר ליה חמוה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והיה לך לפסוק כשער הגבוה א"ל בתגרא דזבין ומזבין כלומר זה החתן לא שליח בלבד היה אלא תגר משתכר בלקיחתו ומכירתו היה ומה שדן רב פפא עליו להחמיר לא נפסד חמיו בכך ואף כמו כן היה הדין אילו היה שליח אלא שהיה לו לרב פפא לפרש הדין ולומר אי לא פסקת כשער הגבוה זיל את ושקליה כדמעיקרא והב ליה לחמיך כדהשתא כי ההיא דאמרי' התם זיל את זבין מיניה שלא באחריות וזבנה ניהליה באחריות: וראיתי בהלכות שכתב הרב ז"ל וה"מ בתגר דזבין ומזבין אדעתא דנפשיה וכו' עד סיפא ולא נתבררו לי דבריו

תורה אור

כור חטים וקוצץ לו דמים הוזלו נוטל חטים הוקרו נוטל דמיהן והלא קצץ אמר רב ששת הכי קאמר אם לא קצץ הוזלו נוטל חטים הוקרו נוטל דמיהן: מתני' °לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חטין ואני נותן לך לגורן אלא אומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח והלל אוסר וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר לחברתה עד שתעשנו בדמים שמא יוקרו החטים ונמצאו באות לידי רבית: גמ' א"ר הונא יש לו סאה לוה עליה סאה סאתים לוה סאתים ור' יצחק אמר אפילו יש לו סאה לוה עליה כמה כורים תאני רבי חייא לסיועיה לר' יצחק טיפת יין אין לו טיפת שמן אין לו הא יש לו לוה עליה כמה טיפין [א] וכן הלכתא: והלל אוסר ולית הלכתא כוותיה: וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר לחברתה א"ר יהודה אמר שמואל זו דברי הלל אבל חכמים אומרים לווין סתם (א) ופורעין סתם ודוקא על שער שבשוק כדרב הונא* א"נ היכא דאית ליה מההוא מינא כדתני ר' חייא לסיועיה לרבי יצחק טיפת יין אין לו טיפת שמן אין לו הא יש לו לוה עליה כמה טיפין ואמרינן נמי בפרק הזהב* רב אוזיף דינרי מברתיה דרבי חייא ואייקר אתא לקמיה דר' חייא אמר ליה זיל הב לה דינרין טבין ותקלין אי אמרת בשלמא דהבא טיבעא הוי שפיר אלא אי אמרת פירי הוי הוה לה סאה בסאה ואסור ופרקינן רב דינרין הוה ליה וכיון דאית ליה נעשה כאומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא המפתח *וא"ר יהודה אמר שמואל (ב) בני חבורה *המקפידין זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לווין ופורעין ביו"ט וכדברי הלל אף משום רבית ואמר רב יהודה אמר שמואל תלמידי' חכמים מותרין ללוות זה מזה ברבית ידעי דרבית אסירא (א) ומתנה הוא דקא יהבי להדדי א"ל שמואל לאבוה בר איהי הלויני ק' פלפלין במאה ועשרין [ג] ואריך: מתני' אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך אבל לא יאמר לו נכש עמי ואעדור עמך עדור עמי ואנכש עמך *כל ימי גריד אחת כל ימי רביעה אחת לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני עמך ברביעה ר"ג אומר א יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת כיצד נתן עיניו ללות ממנו היה משלח לו ואומר בשביל שתלוני זו היא רבית מוקדמת לוה ממנו והחזיר לו את מעותיו היה משלח ואומר בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי זו היא רבית מאוחרת רש"א יש רבית דברים לא יאמר לו דע *אם בא איש פלוני ממקום פלוני: גמ' תניא ר"ש בן יוחאי אומר מנין לנושה בחבירו ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום ת"ל °נשך כל דבר אפילו דיבור אסור: °) מתני' ואלו עוברים בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים וחכ"א אף הסופר עוברים על °לא תתן לו °ולא תקח ממנו ועל °לא תהיה לו כנושה ועל °לא תשימון עליו נשך ועל °לפני עור לא תתן מכשול ויראת: גמ' אמר אביי מלוה עובר בכולן לוה עובר

°) [דף קט ע"א]

רש"י

והלואה היא גביה ואסור: וקוצץ לו דמים. כך וכך דמים כשער של (ג) עכשיו אתן לך: והלא קצץ. וכי הוזלו נמי יטול דמים שקצץ דהא כמאן דאוזפיה זוזי הוא: מתני' אלא אומר הלויני עד שיבא בני. לכאן כיון דיש לו שפיר דמי דסאה בסאה דרבנן וכי יש לו לא גזור: גמ' כמה כורין. דכל חד וחד אומר זו [ג] תחתיה שהרי יש רשות ביד *המלוה לאוכלה ולמוכרה ובידו היא ונמצאת אותה שלוה נזקפת על הפירות שבשוק וזו פנויה ללוות עליה וכשלוה כל אחת לוה בהיתר דהוי כאילו לוה סאה אחת ואכלה [ואכל] גם את הראשונה [ד]: לווין. ככרות סתם בלא קציצת דמים שלא החמירו לדקדק באיסור סאה בסאה כ"כ: טיבעא. ואין יוקרא וזולא תלויה בו כי אם בכסף: המקפידים. שאין מוחלין זה על זה בדבר מועט ומקפידין ללוות זה מזה במדה ובמנין ובמשקל: עוברים. בשבתות וימים טובים: ומשום לווין ופורעין. דתנן במסכת שבת ובלבד שלא יאמר הלויני ומפרש טעמא גזירה שמא יכתוב: ואריך. [ה] כלומר שפיר דמי: מתני' נכש עמי. היום ואנכש עמך למחר: עדור. חפור: נכש עמי ואעדור עמך. שפעמים שזו קשה מזו ויש כאן אגר נטר שבשכר שממתין לו את שכר פעולתו עד אותו זמן מקבל עליו מלאכה קשה: גריד. ימי הקיץ שהארץ היא יבשה מאד ולא דקדקו [ו] לומר שמא יום אחד ארוך או קשה מחבירו ויכול לומר לו עדור עמי היום [ז] ואעדור עמך יום אחר [ח]: רביעה. ימות גשמים: ואני [ט] ברביעה. שימות הגשמי' קשים למלאכה שבשדה: על לא תתן. כספך לא תתן לו בנשך: ועל לא תקח. כל חד וחד מאי דשייך ביה כדפירש בגמרא: גמ' עובר בכולן. בכל הני דחשיב במתני' דהוא

נמוקי יוסף

דסאה בסאה לזרע מותר משום דלא הוי הלואה: וקוצץ לו דמים. כך וכך כשער של עכשיו אתן לך: *) וכמאן דאוזפיה זוזי הוא ואפילו הוזלו יטול דמים שקצץ: מתני' עד שיבא בני. דכיון שיש לו שפיר דמי דהא סאה בסאה דרבנן הוא דלאו נשך דאורייתא הוא וכי יש לו לא גזור: גמ' כמה כורין. פירש"י ז"ל דלכל חדא וחדא אמרינן זו תהא תחתיה שהרי איהו קנויה לו למלוה ובידו למוכרה ולאכלה ונמצאת אותה שלוה נזקפת על פירות שבשוק וזו פנויה ללוות עליה וכשלוה כל אחת ואחת לוה בהיתר דהא אילו לוה סאה אחת ואכלה ואכל גם את הראשונה הואיל וכשלוה לוה בהיתר והיה לוה משלם חטים ה"נ כשלוה בהיתר לוה כל סאה וסאה שהרי זו עומדת ע"כ ועל הפירות שבשוק שכתב ז"ל לאו למימרא שילא השער שבשוק שא"כ לא הוה בעינן שיהא לו בתוך ביתו כלל דכשילא השער אפילו אין לו מותר שאם אין לזה יש לזה אלא כלומר כיון שבידו לאכלה או למכרה ע"כ צריך לומר שנזקקת ליפרע על פירות שבשוק מתי שיבואו דלא חיישינן כיון דבשעת הלואה יש לו וכדפירשתי: לווים סתם. הסכימו האחרוני' דחכמים לאו אככרות לבד[י] אלא אפילו אמר הלויני כור חיטין הוא דקאמרי [כ] דאין צריך קציצת דמים דלא החמירו כל כך באיסור סאה בסאה והרמב"ן ז"ל כתב דלישנא נמי הכי דייקא דאי לא מהדר אלא אככרות היה לו לומר אבל חכמים אומרים לוה סתם ופורע סתם וכתבו הגאונים ז"ל דבכלל לשון זה דלווין סתם משמע נמי דלווין סאה בסאה על שער שבשוק וכתב הרשב"א ז"ל דאין נראה כאותם המפרשים ז"ל שפירשו דלווין סתם לאפוקי היכא דקבע לו זמן לפרעון משום דחוששין שמא ישתנה השער בינתים דודאי קביעות הזמן לתועלת הלוה הוא שאין המלוה יכול לכופו אלא אם בא לוה לפרוע תוך זמנו רשאי [ל] וכתב רבינו האי גאון ז"ל בתשובה דשאלת ככר שהוא דבר מועט לא בעינן שער שבשוק שאע"פ שאין לזה יש לזה מידי דהוה אזבל כל ימות השנה ובמסכת שבת פרק שואל אדם (דף קמח:) מוכיח כן דמוקי לה בדלא קייצי דמי וכן כתב הראב"ד ז"ל דאע"פ שאין לזה שרו רבנן משום דמילתא זוטרתי היא ושכיח לאזופי חדא מחברתה א"נ משום דלא קפדי שכנים אהדדי בהא מילתא: בני חבורה. הולכים בדרך או יושבים בבית אחד איש לסעודת עצמו: המקפידים זה על זה. להלוות זה את זה במדה ובמשקל ובמנין: עוברים. בשבתות וימים טובים: ומשום לווין ופורעין. דתנן במסכת שבת [שם.] ובלבד שלא יאמר [לו] הלויני והתם מפרש טעמא שלא יכתבו והטעם שכיון שמקפידים זה על זה אי אפשר שלא יתכוונו לדברים אלו אבל לשמא יתיקר הככר כהלל אין עוברים על זה משום דככרות וכיוצא בזה אע"פ שאין לזה יש לזה ושרי כמו בהלויני עד שיבא בני וכו' והתם מותר אפילו אם יתיקר בינתים דכיון שיש לו לא גזור רבנן לאסור משום רבית כדפירש רש"י ז"ל: תלמידי חכמים. כ' הרנב"ר ז"ל דדוקא בעסקי סעודה ובדבר מועט דגמרי ויהבי לשם מתנה וכדא"ל שמואל לאבוה בר איהי הלויני מאה פלפלין במאה ועשרים ואריך שאין אני מקפיד למנות הגרעינים. והא דא"ל הלויני מאה במאה ועשרים לא שיאמר לו לעשות כן אלא שאם הוסיף בשעת פרעון עד חומש מותר שכל כיוצא בזה לתלמיד חכם דרך כבוד הוא ושרי אבל עם הארץ [לשם] רבית הוא [נותן] ואסור: ואריך. וטוב ודומה לו בספר עזרא (ד) וערות מלכא לא אריך לנא למחזי שפירושו וגנות המלך אין יפה לנו לראות: ומסקינן הכא בגמ' שאסור לאדם להלוות לבניו ולבני ביתו ברבית כדי (שיטעמו לטעם) [שלא יטעו אחר] דרבית ולא ירגילו בו משום דשמא ייטב בעיניהם השכר וירגילו בו. בירושלמי ובתוספתא דב"ק תניא יפה כח הדיוט מכח הקדש נזקין להדיוט ואין נזקין להקדש רבית ואונאה להדיוט ואין רבית ואונאה להקדש וכתב הריטב"א ז"ל בפרק הנזקין דהיינו דוקא הקדש בדק הבית אבל הקדש גמור אבל הקדש עניים יש לו רבית ואונאה: מתני' נכש. תולש עשבים רעים מתוך טובים: עדור. חפור: גריד. לשון יובש שהארץ יבשה ואין הגשמים יורדים: רביעה. כדאמר פרק קונם [דף סג: ע"ש] גשמים שירדו ז' ימים זה אחר זה ולא פסקו יש בהם כדי רביעה [תענית דף ו:] א"ר אבהו מאי לשון רביע שרובע את הקרקע כדרב יהודה מטרא בעלה דארעא שנאמר כי כאשר ירד הגשם והשלג וכו': כל ימי גריד אחד הם. ולא דקדקו בדבר לחוש שמא יום אחד ארוך או קשה מחבירו: אבל לא יאמר וכו'. פעמים שזה קשה מזה ויש כאן אגר נטר ליה בשכר שממתין לו על פעולתו עד אותו הזמן הוא מקבל עליו מלאכה שהיא קשה מזו: אבל לא יאמר לו חרוש וכו'. שימי רביעה קשין למלאכה בשדות: לא תתן ולא תקח וכו'. כל חד וחד מאי דשייך ביה כדמפרש בגמרא: גמ' עובר בכולן. בכל הני דכתיבי במתני' הוא נותן בנשך בשעת הלואה

*) נ"ל והלא קצץ

שלטי הגבורים

א אם הלוה נותן לו יותר מדעתו בשעת הפרעון שלא התנה עמו ואינו אומר לו שנותנו לו בשביל רבית אסור אע"פ שרש"י מתיר בזה וגם מיי' כתב להתירו ולא נסירא להרא"ש ואפילו אם אומר למלוה אני מוחל לך הרבית ונותנו לו במתנה אסורה והגאונים כתבו שאם מחל הלוה למלוה רבית שלקח או שעתיד ליקח אע"פ שקנו מידו או נותנו לו במתנה אינו כלום שכל רבית שבעולם מחילה אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו לפיכך אין המחילה מועלת כלום ואפילו ברבית של דבריהם ומיי' חלק על זה וכתב שהמחילה מועלת והרא"ש כתב ודאי אם לקח ממנו רבית וצריך להחזירו לו מועלת מחילה לפוטרו כמו בכל גזל אבל בשעת לקיחת הרבית אפילו אם אמר אני נותנו לך במתנה אסור לקבלו: רבית מאוחרת לאחר שהחזיר מעותיו היה משלח לו והיה אומר בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי יראה שאינו אסור אלא כשמפרש שבשביל זה משלח לו אבל בסתם מותר ובסמ"ג כתב דבדבר מועט מותר בסתם שאינו ניכר שבשביל ההלואה הוא עושה אבל בדבר מרובה אפי' בסתם נמי אסור:

הגהות חו"י

(א) סאה בסאה וכמו שפי' הרי"ף דיצא השער כ"כ במלחמת ה': (ב) עי' ברי"ף שבת רמז תקס"ד: (ג) דכבר יצא השער:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וקמהלי:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמרא איתא והלכתא אחר והלל אוסר וטעות הוא ודברי הרי"ף נכונים וכ"כ האשר"י: [ב] נ"ב פלפלין: [ג] נ"ב תהא: [ד] נ"ב דהואיל כשלוה בהיתר לוה משלם חטים: [ה] נ"ב עי' ברש"י שבגמ': [ו] דקדקו בדבר לחוש ולומר כנ"ל: [ז] נ"ב של גריד: [ח] נ"ב של גריד: [ט] ואני עמך ברביעה וכו' למלאכה בשדה כנ"ל: [י] נ"ב פליגי: [כ] נ"ב לי' אשר"י בהג"ה ואפילו בלא קיצה ואפי' שלא יצא השער ואפי' לית ליה מההוא מינאי דלא החמירו לדקדק באיסור סאה בסאה כולי האי לפרש"י אבל ר"י אלפס אוסר אא"כ יצא השער או אית לי' מההוא מינא: [ל] נ"ב וא"כ אינה חששא בקביעות זמן דהא יכול לפרוע לו תוך זמנו:

המאור הגדול

וחכמים אומרים לווין סתם ופורעין סתם כתב הרי"ף ז"ל ודוקא על שער שבשוק וכו' ואינו נראה כן אלא לווין סתם ופורעין סתם ואפילו שלא על שער שבשוק שבשאלת ככר לא חיישינן **ולא** מידי ששכרו ופחתו מועט ועוד שהוא מצוי תדיר ואם אין לזה יש לזה אפילו בלא שער שבשוק מידי דהוה אפוסק עמו על הזבל כל ימות השנה:

מלחמת ה'

ועוד והכ"א לווין סתם ופורעין סתם. כתב הרי"ף ז"ל ודוקא על שער שבשוק וכו' ואינו נראה וכו' ועוד שהוא מצוי תדיר ואם אין לזה יש לזה: **אמר** הכותב זו ההשגה אינו משגת לירד לסוף דעת רבינו הגדול ולא לדעת הגאונים כולם ז"ל בפי' הא דאמר רב יהודה לווין סתם ופורעין סתם בהלואת סאה בסאה ולא בשאלת ככר והיינו דרב הונא דאמר לווין על שער שבשוק כמו שמפורש בהלכות גדולות וכבר כתב רבינו עצמו ז"ל

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' גניבה ואבידה:
ב מיי' פרק ד מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קצג טור יו"ד סימן קס:
ג מיי' פרק ז שם סמג לאוין שם טיו"ד שם:
ד מיי' פרק ה מהל' מלוה ולוה סמג לאוין שם טור יו"ד שם:
ה מיי' פרק ד ופ"ה שם סמ"ג לאוין שם טיו"ד שם:

לעיל במתניתין דאי בעי זבניה ופרעי' מהר"ם

גי' הגמ' וס"י כי בא
דברים כג
ויקרא כה
שם
ויקרא יט

הלוה והוא לוקח בשעת פרעון והוא א) נושכו כשתובעו: דוחקו והוא שם עליו נשך בשעת פיסוק התנאי והוא נותן מכשול ללוה להעבירו על לא תשיך לאחיך שהוא אזהרה ללוה: לא תהיה לו כנושה · לא תראה בעיניו כנושה וידחק ויבוש: לראשנו · תרגום נושה רשיא הרי אנו [ה] באים באש ובמים: אמר המחבר ספר התרומות למד [ו] מכאן שאין לנו להכלים ללוה כשטוען שאין לו כלום לפרוע ואף לא להשביעו אך אם נסתפק המלוה והבית דין בענין הלוה יחקרו דבריו כדאמרי' [דף כח:] עד דרוש אחיך אותו דרשהו אם רמאי הוא אם לאו אלא מתקנת הגאונים משביעים אותו שאין לו כלום יתר על מה שב"ד מסדרין ודין סדור מפורש לקמן פרק המקבל [דף קיג:] ושלא הבריח נכסים בשום צד בעולם וכולל בשבועתו שכל מה שירויח או יוכל להשיג שלא יפזר לא למזונות אשתו ובניו ולא לשום דבר אחר אלא למזונות הראוי לו למדה בינונית וכסות הראוי לו כדרכו וכל היתר יתן לבעל חובו ראשון ראשון עד שיגבה כל חובו ומחרימין תחלה על כל מי שיודע לפלוני נכסים גלויים או טמונים ולא יודיע לב"ד וכתב הרמב"ם ז"ל שאם הוחזק לעני והוא כשר שילטער לבא לשבועה זו אסור לדיין להשביעו וכן אם הוחזק שיש לו והוא רמאי ורע מעללים ואומר שאין לו ורוצה לישבע אין מניחין אותו לישבע אא"כ יש כח בב"ד לעשותו או לנדותו עד שיתן ויעשה ודין שבועה זו היא שבועה חמורה בנקיטת חפץ וכן פסק הרי"ף ז"ל בתשובה והרמב"ם ז"ל ע"כ: עובר · שעולה על רוחו לכפור: צועקין · בב"ד של מטה: ואינם נענים · שהרי הם גרמו לעצמם: קונה אדון לעצמו · מפרש לקמן: תולה מעותיו בכותי · אומר מעות שאני מתעסק בהם של פלוני כותי הם שלא להשביע את עצמו ופעמים שהכותי שומע ומעמיד עדים ותובעו בדיניהם:

סליקו להו איזהו נשך

השוכר את האומנים והטעו זה את זה · מפורש בגמרא: קדר · בעל קדרון [ז]: פרפירין · עלים נאים ומשופין לעשות לו אפיריון: חלילין · לשמחת חתן וכלה: או למת · לקונן: משרה · מים ששורין בהם פשתן כשהוא בגבעוליו: שאין אדם · שאין מוצא פועלים לשכור והפשתן אובד והוא סמך עליהם: שוכר עליהם · בני אדם ביוקר ועליהם לשלם: או מטען · מפרש בגמרא: **גמ'** חזרו לא קתני · דהוה משמע שהם חזרו משכירותם או שהוא חזר ממה ששכרם · אלא הטעו דאטעו פועלים אהדדי · משמע דלא סבר תלמוד דידן כירושלמי דאילו בירושלמי מוקי הטעו זה את זה אפילו בפועלים שהטעו בעה"ב או שבעל הבית הטעה אותם והכי מפרש לה התם בעה"ב הטעה אותם שאמר להם תבואו עמי כדרך שבאו חבריכם אמרו ובכמה באו אמר להם בחמשה חמשה רובים ואשתכח בסוף עשר עשר רובים וכן בפועלים שהטעו את בעל הבית על זה הדרך ונראה טעמא דתלמוד שאינו סובר להעמידה כן משום שאין שייך לומר דאין להם זה על זה אלא תרעומת והלא לא נתרצו זה לזה אלא על מה שאמרו רובן נשכרים כן [ח] ואיך יוציאו מבעל הבית שלא נתרצה להם אלא על מה שהשלים בכמה רובים ולא נתרצה להם אלא מפני שחשב שהוא כן וכיון ב) שהטעוהו בכדי שכירות בטעות היה וכל שבטעות חוזר אבל בשהטעו פועלים זה לזה איכא למימר טעמא דאין להם זה על זה אלא תרעומת דממה נפשך אם גמרו בדעתם לעשות כפי מה דאשתכח דנותנים עכשיו שפיר ג) [וכדאמר אי דאמר להו שכרכם עלי ניתיב להו מדיליה כו' וליחזי פועלים היכי מיתגרי כו'] ואם לאו ונתבטל תנאי שכירותם הרי אלו כפועלים שעשו אצל בעל הבית בלא קיצה שאין בעל הבית נותן להם אלא כשך מועט שנשכרים בו קצת פועלים שבעיר וכדאמרינן בסמוך [איכא מאן] דמיתגר בד' ואיכא מאן דמיתגר בתלתא [לא שקלי אלא תלתא] וכן דעת הרשב"א ז"ל אע"פ שהראב"ד ז"ל מסופק בירושלמי זה אם נדון כמותו: דאטעו פועלים כדמפרש ואזיל: גרסינן בגמרא היכי דמי כגון דא"ל בעל הבית זיל אגר לי פועלים ואזיל הוא אטעינהו היכי דמי אי דא"ל בעל הבית בד' ואזיל איהו ואמר להו בתלתא הא סבור וקביל אי א"ל בעל הבית בתלתא ואזל איהו אמר להו בד' אי דאמר להו שכרכם עלי ניתיב להו מדידיה דתניא השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנה אותו לא צריכא דאמר להו שכרכם על בעה"ב וליחזי פועלים היכי מיתגרין לא צריכא דאיכא דמיתגר בתלתא דאמרו ליה אי לאו דאמרת לן בד' הוה טרחינן ומתגרינן בד' · פירוש היכי דמי הא דאמרינן דאטעו פועלים אהדדי: הא סבור וקביל · ואע"ג דשויא עבידתייהו ד' לא שקלי אלא תלתא דקא מוזלי גביה כיון שרצו בתלתא ומאי תרעומתן דקאמר מתני' אין להם אלא תרעומת ומיהו מסקינן לקמן דאיכא תרעומת דאמרי ליה הואיל וקאמר לך בעל הבית בד' אמאי בגרית לן לית לך אל תמנע טוב מבעליו: בד' · ולערב לא נתן להם בעה"ב אלא ג': אי דאמר להו וכו' · היכי אמרינן תרעומת איכא והוא לא [ט]: וחוזר ונוטל · השליח מבעה"ב ג' כמו השכר שהתנה עמו: וליחזי פועלים וכו' · הלכך אפילו אמר להו

תורה אור · נר מצוה

עובר משום לא תשיך (א) ולפני עור לא תתן מכשול ערב ועדים אינן עוברין אלא משום לא תשימון עליו נשך כי אתא רב דימי אמר מנין לנושה בחבירו מנה ויודע בו שאין לו שאסור לעבור לפניו ת"ל לא תהיה לו כנושה רב אמי ורב אסי דאמרי תרוייהו כאילו דנו בשני דינין שנאמר °הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים אמר רב יהודה אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול ת"ר שלשה צועקין ואינן נענין ואלו הן מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים והקונה אדון לעצמו ומי שאשתו מושלת עליו קונה אדון לעצמו מאי היא תולה נכסיו ביד כותי ואיכא דאמרי הכותב נכסיו לבנו בחייו ואיכא דאמרי דביש ליה בהא מתא ולא אזיל למתא אחריתי:

סליקו להו איזהו נשך

השוכר את האומנים והטעו זה את זה אין להן זה על זה אלא תרעומת שכר את החמר ואת הקדר להביא פרפירין וחלילין לכלה או למת ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה וכל דבר האבד וחזרו בהן מקום שאין (ג) אדם שוכר עליהן או מטען:

גמ' חזרו זה בזה לא קתני אלא הטעו זה את זה °דאטעו פועלים אהדדי וכו' (א) אבל חזרו זה בזה ולא באו לעשות מלאכה בדבר שאינו אבד אפילו תרעומת אין להן זה על זה ואיבעית אימא האי תנא חזרו הטעו קרי ליה ויש להן זה על זה תרעומת (ג) (ד) (דאיטעו פועלים אהדדי (דאמר) היכי דמי דא"ל בעה"ב זיל אוגיר לי פועלים ואזל איהו ואטעינהו היכי דמי אי דא"ל בעה"ב בארבע ואזל איהו ואמר להו בתלתא סבור וקביל אי דאמר להו בעה"ב בתלתא ואזל איהו ואמר להו בד' אי דאמר להו שכרכם עלי (ב) ניתב להו מדיליה דתניא השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו (ג) בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מן בעה"ב מה שההנה אותו לא צריכא דא"ל שכרכם על בעה"ב וליחזי (ד) פועלים היכי מתגרי לא צריכא דאיכא

רש"י

דהוא נותן בנשך בשעת הלואה ולוקח רבית בשעת פרעון והוא [א] כנושה כשדוחקו לפרעו ושם עליו נשך בשעת פיסוק התנאי ונותן מכשול לפני הלוה להעביר אותו על לא תשיך שהוא אזהרה ללוה: לא תהיה לו כנושה · לא תראה בעיניו כנושה בו [ב] שידחק: לראשנו · לשון נושה דמתרגמינן רשיא הרי אנו כאילו באנו באש ובמים: עובר משום לפני עור · שעולה על (ה) רוחו של לוה לכפור: צועקין · בב"ד של מטה: ואין נענים · שהרי הן גרמו לעצמן: קונה אדון · מפרש בסמוך: תולה מעותיו בכותי · אומר מעות שאני מתעסק בהן של פלוני כותי הוא שלא להשביע את עצמי ופעמים שהכותי שומע ומעמיד עדים ותובעו בדיניהם:

סליקו להו איזהו נשך

השוכר את האומנים והטעו זה את זה · בגמ' מפרש: פרפירין · עלים נאים ומשופין לעשות אפיריון: חלילין · לשמח חתן וכלה: או למת · לקונן: מקום שאין אדם · שם שאינו מוצא פועלין לשכור והפשתן אבד והוא סומך עליהן: שוכר עליהן · פועלים ביוקר ועליהן לשלם: או מטען · מפרש בגמ': **גמ'** חזרו זה בזה לא קתני · דליהוי משמע [ג] דהטעו (זה את זה) הם את הבעל הבית או בעה"ב אותן דאם כן הוה למיתני לשון חזרה: דאטעו פועלים אהדדי · א' מן הפועלים הטעה את חברו: אי דאמר ליה בעל הבית בד' · זוזי ליום ואמר איהו בתלתא: סביר וקביל · ומאי תרעומת: ואמר איהו בד' · ולערב לא נתן בעה"ב אלא שלשה: וניחזי פועלים היכי מיתגרן · דאי מתגרן בארבעה בעל כרחו דבעל הבית ניתיב להו ארבעה [ד]: דהא קתני נוטל מבעה"ב מה שההנה אותו.

אע"ג

הגהות הב"ח

(א) ג"ב לאחיך ולאחיך תשיך: (ב) ג"ב שם: (ג) ג"ב דקתני וכו' [וכ"ה בד"ק]: (ד) ג"ב בגמ' שם:

הגהות הגר"א

(א) דבריו ... שם ... (ג) משמע אפי' ידעו שהוא של חבירו: (ד) נ"ע דלמא אפי' כל הפועלי' מתגרין בד' מ"מ כלא שבעה"ב אמר בפירוש כג': (ה) נ"ע ואם הלוהו בעדים שא מצי טעין פרעתי. ואולי פה קדוש אמינא דלא יעיז פניו רק יטעון א"י אם הלויתני ודו"ק:

הגהות מא"י

[א] ג"ב לו: [ב] שירחק ויבוש כנ"ל: [ג] דהטעו כנ"ל:

שלטי הגבורים

א כתוס' כתבו פרק המניח דאם היה הרבית שמפורש בשטר רבית קצוצה שהיא מדאורייתא דאעפ"כ לא נפסלו העדים בכך משום דקסברי העדים דליכא איסור לדידהו למחתם על הרבית דלאו דלא תשימון עליו נשך אמלוה ולוה משמע להו והוו שוגגים בחתימתן זו ולא נפסלים והרמב"ן כתב דנפסלים העדים בכך ול"ע אי דוקא אמר הרמב"ן דנפסלו כשהיה רבית דאורייתא דבדידיה שייך לאו דלא תשימון עליו נשך אבל ברבית דרבנן לא מפסלי כיון שאין מרויחין כלום או אפילו בכל ענין מפסיל להו ודברי הרמב"ן הביאם נימוקי יוסף פרק איזהו נשך ומ"מ פ"ד מהלכות מלוה ולוה והרא"ש מסכים לדעת התוס' וכן המרדכי וטוח"מ סימן ל"ד וכ"ב ואע"פ דעל לאו דלא תשימון עליו נשך אין העדים לוקין מ"מ איסורא דאורייתא איכא ואפי' על איסור דרבנן אמר דעדים נפסלים מדרבנן ונראה דלאו דוקא צריך שיהיו העדים חתומין על השטר דרבית לפוסלן למאן דאית ליה הכי אלא אפילו העדים מעידים על פה שהיו עדים על הלואה זו שיש בה רבית הן נפסלין דחתימתן בשטר אין בו נפקותא רק לענין גביית השטר למאן דאית ליה דאין נפסלין אי גבי ממשעבדי או מבני חרי או אי גבי קרן כשזקפו עם הרבית או לא אבל בענין אחר לגבי העדאת עדים אין נפקותא כלל וחיינו שתילה ...

א) [נ"ל והוא לו כנושה כשתובעו . ג"א] וכ"ה והוא נושכו . ב) בד"ק הגי' וכיון שהטעוהו שכירות בטעות וכו' . ג) גי' מהר"ם

ב וכן סמ"ג לאוין קי: ב אלא שיש על החוזר תרעומת בשביל הטורח ומיהו כתב ר"ת אם משך בעה"ב כלי אומנות שעושין בו המלאכה נגמר קנין השכירות ואין בעה"ב יכול לחזור ...

מלחמת ה'

ז"ל מפורש בהלכותיו לווין סאה בסאה על שער שבשוק וכן הלכתא דלווין סתם ופורעין סתם ויתכוין להוציא מדברי בעל הלכות ראשונות בזה שהוא פירש לווין סתם ופורעין סתם סאה בסאה שלא על שער שבשוק ובפי' רב חננאל ז"ל כתיב כן בלשון רבינו ז"ל ולפי פירוש זה הא דקאמרינן דברי הלל אריסא קאי דקתני הלוויני עד שיבא בני וכו' והלל אוסר וא"ר יהודה זו דברי הלל שאוסר אפילו בשאלת ככר ובשים לו אבל תכ"ה לא מבעיא עד שיבא בני שמותר אלא אפילו על שער שבשוק מותר ודייקינן לפי פירושא מדקאמרי' לווין סתם ופורעין סתם ולא אמרינן לוה סתם ופורע סתם כדקתני במתני' לוה אשה אבל ודאי בשאלת ככר מותר אפי' אין לו ואפי' במקפידין כדאמרי' וכדברי הלל אף משום רבית אלמא לרבנן לעולם אין בהם משום רבית ובמסכת שבת בריש פרק שואל אדם אוקמוה לכא מתני' כאתרא דלא קיץ דמייהו אלמא לא בעינן שער שבשוק אלא בהלואת סאה בסאה:

א מיי' פרק ט מהל' שכירו' סמג עשין סי' פט טור חו"מ סימן שלג :

להו שכרכם על בעה"ב אי מתגרי בארבעה על כרחיה דבעל הבית נותן ד' כדתניא נוטל מבעל הבית מה שההנה (א) עמו ואי מתגרי בתלתא יהיב להו תלתא דכיון דשני שליח בשליחותיה בטלה ליה שליחותיה והוי להו כמאן דעבדי ליה סתמא דדינא דשקלי כמנהג המדינה : איכא דמיתגר וכו' · ואפ"ה לית ליה אלא תלתא דדעתיה דאינים אתרעא זילא ועל הפועלים לפרש שלא יתגרו אלא בארבעה מיהו מסקינן בסמוך דאי שויא עיבידתייהו ארבעה ארבעה יהיב להו : הוה טרחינן · והאי הוא התרעומת שאם לא דאמרת לן ארבעה טרחינן

רש"י

אע"ג שלא נוהו בכך : ואי מיתגרי בתלתא · מאי תרעומת איכא : הוה טרחינן · לבקש אדם דחוק לפועלים שישכור בארבעה : ואי בעית אימא · הכא בפועל שיש לו לעצמו שדות ואינו רגיל להשכיר עצמו לאחרים : בריפקא · שחפרו חריץ סביב שדה ואין מלאכתו ניכרת כגון שמלא מים כדמסיק : אל תמנע וגו' · פסוק במשלי הוא : דעתא דאינשי אתרעא זילא · היכא דאמר סתם על הפועלים רמי לגלויי: דעתייהו אעילויה. אע"פ שאמרו לו אנו נשכרים כדברי בעל הבית לא לפחות מקצבתו [של] זה [ג] אלא להוסיף : והטעו את בעל הבית · כלומר שחזרו בהם : או בעל הבית הטעה אותן · שחזר בהן: אין להם זה על זה אלא תרעומת. דאמר להן השכירו עצמכם לאחרים ואינהו נמי אמרי ליה לא ושכור [ד] כי הדרו בהו מיהו מ"מ תרעומת איכא שיצטרכו לחזר זה אחר פועלים וזה אחר שוכרים ותביעת ממון ליכא דדברים בעלמא נינהו : בד"א · דאין להן ממון עליו אם חוזר בו : כשלא הלכו · למקום המלאכה ובבקר אמר [ה] חוזרני בי: אבל · אם הלכו אצל המלאכה כגון חמרים ששכרם להביא לו תבואה ממקום אחר והלכו ולא מצאו : או פועלים · ששכרן לעדור שדהו ומצאו שדה לחה במים ואינה ראויה לעדר : נותן להם שכרן · של כל היום משלם כפי

תורה אור

דאיכא דמיתגר בד' ואיכא דמיתגר בתלתא דאמרו ליה אי לאו דא"ל בד' הוה טרחינן ומתגרינן בארבעה אי בעית אימא הכא בבעל הבית (א) עסקינן דא"ל אי לאו דאמרת לן בארבעה זילא בן מילתא לאיתגורא ואיב"א לעולם (א) באיתגורא בפועלים עסקינן דאמרי ליה כיון דאמרת לן בד' טרחינן ועבדינן עבידתא שפירתא וליחזי(ב)עבידתיה בריפקא ריפקא נמי מידע ידיעא בריפקא דמליא מיא ולא ידיעא אב"א לעולם דא"ל בעל הבית בארבעה ואזל איהו ואמר להו בתלתא ודקאמרת סבור וקביל דאמרי ליה לית לך ג°אל תמנע טוב מבעליו) (ג) כללא דנקטינן מהא שמעתא דהיכא דא"ל בעה"ב לשלוחו צא ושכור ליפועלים בד' ד' זוזי ואזל שליחו וא"ל בתלתא תלתא זוזי ואמרי ליה אין סבור וקביל ואע"ג דשויא עבידתייהו ד' לא שקלי אלא תלתא דאוזולי קא מוזלי גביה אבל אית להו עליה תרעומת דאמרי ליה הואיל ואמר לך בעל הבית בד' אמאי בצרת לן (ד) לית לך אל תמנע טוב מבעליו והיכא דא"ל בעה"ב בתלתא ואמר להו איהו בארבעה אי אמר להו שכרכם עלי שקלי פועלים מיניה דידיה ארבעה כדקא פסק להו והדר איהו שקיל תלתא מבעל הבית כדתניא השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעה"ב מה שההנה אותו ואי אמר להו שכרכם על בעה"ב חזינן היכי מיתגרי פועלים בההיא דוכתא אי בד' יהיב להו בעה"ב ד' ואי בתלתא יהיב להו תלתא [א] דכיון דשני שליח בשליחותיה בטלה לה שליחותיה והוו להו כמאן דעבדי ליה סתמא דדינא דשקלי כמנהג המדינה ואי אפילו איכא מאן דמיתגר [בתלתא (ה) ומאן] דמיתגר בד' לא שקלי אלא תלתא דדעתיה דאיניש אתרעא זילא ועלייהו דידהו רמיא לגלויי ליה לבעה"ב דלא מתגרינן לך אלא בד' והני מילי היכא דלא שויא עבידתייהו ד' [ב] אבל היכא דשויא עבידתייהו ד' (ו) כיון דטרחי אנפשייהו ועבדי ליה עבידתא דשויא ארבעה שקלי ד' מבעל הבית דאמרי ליה אי לאו דאמר לן שלוחך ארבעה לא הוה טרחינן (ב) ועבדינן לך מאי דשויא ארבעה ואי לא ידיעא עבידתיהו מאי דשויא כגון ריפקא דמליא מיא ואינון אמרי דשויא עיבידתן ארבעה לא שקלי אלא תלתא כמנהגא אבל אית להו תרעומת עליה דשליחא דאמרי ליה אי לאו אמרת לן ארבעה לא הוה טרחינן כולי האי : פשיטא אמר ליה בעה"ב בתלתא ואזיל איהו ואמר להו בארבעה ואמרי ליה כמו שאמר בעל הבית דעתיהו אעלויא ואי שויא עיבידתיהו ד' שקלי ד' מבעל הבית ולא אמרינן אדעתא דתלתא (ז) קא עבדי והאי דקא עבדי מאי דשוי ארבעה אזולי הוא דקא מוזלי גביה אלא א"ל בעל הבית בארבעה ואזל איהו ואמר להו בתלתא ואמרי ליה כמה שאמר בעה"ב מאי אדיבורא דשליח קא סמכי דאמרי ליה מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית וסבור וקביל ואע"ג דעבדי מאי דשוי ד' לא שקלי אלא תלתא או דילמא הכי קאמרו ליה כדקאמר בעה"ב מיתגרינן ולא כדקא אמרת את ואע"ג דלא עבדי מאי דשוי ד' שקלו ד' דהא סבר בעה"ב וקביל ויהיב להו ארבע' ולא איפשיט הלכך לית להו אלא תלתא: *°)תניא השוכר אאת הפועלים דף עו: (ג) והטעו את בעל הבית או בעל הבית הטעה אותן אין להן זה על זה אלא תרעומת א במה דברים אמורים שלא הלכו אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה נותן להן שכרן משלם אבל

°) [דף קי ע"א]

נר מצוה

לבקש אדם דחוק לפועלים שישכור בארבעה : ותו אמרינן בגמ' איבעית אימא הכא בבעל הבית פועל עסקינן דא"ל אי לאו דאמרת לן בארבעה הוי זילא בי מילתא לאיתגורי לך איבעית אימא לעולם בפועלים עסקינן דאמרי ליה כיון דאמרת לן בארבעה אנן טרחינן ועבדינן עבידתא שפירתא וליחזי עיבידתייהו בריפקא ריפקא נמי מידע ידע בריפקא דמלי מיא דלא ידיע אי בעית אימא לעולם דא"ל בעל הבית בארבעה ואזל ואמר להו בתלתא ודקא אמרת סבור וקביל דאמרו ליה אין לך אל תמנע טוב מבעליו: [פירוש] בבעה"ב פועל שיש לעצמו שדות שלו ואינו נשכר במלאכת אחרים אם לא ביותר מדמי שכירות והיינו תרעומת דאי לא דאמרת לי בארבעה לא הייתי מזלזל בעצמי : לעולם בפועלים · הרגילים במלאכת אחרים : וליחזי עיבידתא · אי שויא ד' ליסקול ד' והיכי אמרת תרעומת [ו] הא מצו למימר אי לאו דאמר לן שלוחך ארבעה לא הוה טרחינן ועבדינן לך מאי דשוה ארבעה: בריפקא· שחפרו חריץ סביבות שדה ואין מלאכתם ניכרת [ז] כמו דמלא מיא כדמסיים ואזיל ומשום הכי לא שקלי אלא תלתא כמנהגא אבל תרעומת איכא דאמרי ליה אי לאו דאמרת לן ארבעה לא הוה טרחינן כולי האי : אל תמנע טוב מבעליו · פסוק הוא במשלי (ג) : דעתייהו אעילויא·אע"ג שאמרו לו הרי אנו נשכרים כדברי בעל הבית לא לפחות מקצבתו של זה אמרו אלא להוסיף אלא כך אומרים מהימנת לן דהכי אמר בעל הבית וכיון שבעה"ב פותח אי אמר להו האי שכרכם עלי יתן לו משלו ואי אמר להם שכרכם על בעל הבית אי שויא עיבידתייהו ד' שקלי ד' מבעל הבית ואי לא שויא אלא תלתא לא שקלי אלא תלתא ואין להם עליו אלא תרעומת כדאמרן לעיל : אלא · הא מיבעיא לן : דאמרי ליה מהימנת לן · והא סבור וקביל ואע"ג דעבדי מאי דשוה ארבעה לא שקלי אלא תלתא ותרעומת דאל תמנע טוב וכו' כדלעיל או דילמא הכי קאמרי ליה כדאמ' בעה"ב ולא כדאמרת את ואע"ג דלא עביד מאי דשוי ד' שקיל ד' דהא סבר בעל הבית וקיבל למיתן ד' ולא איפשיטא הלכך הוי קולא לנתבע וחומרא לתובע ואין להם אלא תלתא כדאמר להו · [גמ' דף עו:] ואין למפשט מהא דאמרינן בגיטין דהאשה שאמרה לשליח הבא לי גיטי כלומר שיעשה לך בעלי שליח להולכה שהא מתגרשת כשתגיע גט לידי והשליח אמר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גטי כלומר ותהיה מגורשת תכף שיגיע גט לידי השליח דא"כ שלוחה הוא ושלוחה כמותה והבעל אמר הילך כמו שאמרה אר"נ אמר רבה בר אבוה אמר רב אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת משום דאדיבורא דידיה קא סמך שאמר שהאשה עשאתו שליח לקבלה ומש"ה לא עשאו הבעל שליח להולכה נמצא שאינה מגורשת דמאן מגרש לה לא הבעל עשאו שליח להולכה ולא היא לקבלה ואי אמרת אדעתא דידה קא סמיך א"כ עשאו שליח להולכה כמו שאמרה היא והויא מגורשת ליתא דמהא ליכא ראיה דנימא דהא דאינה מגורשת משום דעקר שליח לשליחותיה דכיון דאמרה ליה שיעשהו הבעל שליח להולכה והשליח אמר שהוא שליח לקבלה ה"ק שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא דאי אפשי למטרח ולהגיעו לידה ומש"ה אינה מגורשת שאין הבעל יכול לעשותו שליח לקבלה: אין להם זה על זה אלא תרעומת · דאמר להו השכירו עצמכם לאחרים ואינהו נמי אמרי ליה כי הדרי בהו לא ושכור פועלים אחרים ומיהו תרעומת איכא שיהיו הפועלים צריכין לחזר אחר שוכרים וזה אחר פועלים ותביעת ממון ליכא דהא דברים בעלמא נינהו : בד"א · דאין להם עליו ממון אם חוזר בו : בשלא הלכו · למקום המלאכה

א) נ"ל אותו . ובד"ק הגי' מה שהתנה עמו .

שלטי הגבורים

אינו כי הדין הוא כך אם נדר לו שמעון לראובן בשכר טרחו של שליחות בעלמא חייב לתת לו אע"פ שלא קנו כדין פועלים דבגמר מלאכתו זוכה ולא בעי קנין דכיון ששכרו רק לשליח הרי עשה שליחותו ואם כדברי שמעון שלא התנה רק בגמר הזיווג אינו חייב לו מאומה כי לא עשה שליחותו ודמי זה להיא דאמרי' התם בגמ' ירד להציל המור חבירו ולא הצילו דאין לא כלום כיון שלא עשה שליחותו ואפי' שכירות אותו הטורח שעשה לא יקח וישבע שמעון שלא נדר כלום אא"כ יגמר הזיווג ויפטר מהכל לגמרי : אם אמר להם שכרכם עלי נותן להם ארבעה וחוזר ונוטל מבעל הבית מה [שההנהו] וכתב הרמ"ה דוקא עד ד' אבל יותר אינו נוטל מבעה"ב אפילו שהמלאכה שוה יותר שלא יהא עושה סחורה בפרתו של זה : כתב הטור שכרם מבעה"ב בעצמו בסלע ונתזלזלה המלאכה והראה להם בעה"ב פנים זועפות ופייסוהו בדברים אינו יכול לומר לא נתפייסתי אלא על דעת שתפחתו בשכרכם כפי הזול שהם יענו לא פייסנוך אלא לדעת שנעשה מלאכה טובה וכן עשינו :

א וכתב הרא"ש לאו דוקא הלכו ולא הלכו אלא ה"ה נמי אם הלכו ולא שהו כל כך שעדיין מוצאין להשכיר עצמם שאין להם עליו אלא תרעומ' וכן אם לא הלכו ועכבם עד שאין מוצאין להשתכר צריך ליתן להם שכרם כפועל בטל אלא אורחא דמלתא נקט דמסתמא כשלא הלכו מוצאין להשתכר ומשהלכו אין מוצאין ומיהו לפעמים יצא נפקותא במה שהלכו אם הוא בענין שאינו מוצא להשתכר ואף אילו לא הלך לא היה מוצא להשתכר במקום אחר ואם הלך הוה ליה כאילו התחיל במלאכה ואין בע"ה יכול לחזור בו ואם חוזר בו צריך ליתן לו שכרו כפועל בטל ואם לא הלך חוזר בו ואפי' תרעומת אין לו עליו א"כ כגון שאר פועלים נשכרים בג' והוא נשכר בד' כיון שהלכו ה"ל כאילו התחילו ואין יכול לחזור בו ואינו יכול לומר השכירו עצמכם כשאר פועלים אלא צריך ליתן להם כפועל בטל כפי התנאי הגדול שפסק עמהם או ישכירו עצמם כשאר פועלים והוא ישלים להם כתנאי שפסק עמהם ומיי' כתב אם ביקר בעה"ב מלאכתו מבערב ומצא שצריכה פועלים אין לו לפועל כלום דמה היה לו לעשות לא ביקר אותם מבערב נותן להם שכרם כפועל בטל וכ"כ הרמ"ה דכיון שלא ראה אותה פשע כתב הר"ר יואל הלוי מי ששכר מלמד לבנו וחלה התלמיד אם אינו רגיל בחותו חולי או אפי' אם רגיל והמלמד מן העיר ומכיר בו פסידא דמלמד אבל אם רגיל בחולי ואין המלמד מכיר בו כגון שאינו מן העיר פסידא דבעה"ב הוא ונותן לו שכרו משלם ולא כפועל בטל דכל בעלי תורה שאין לומדין הבטילה גורם להם שכחה ודמי לאוכלוסי דמחוזא דכי לא עבדי חלשי ונראה דבעלי בתים הרבה ששכרו מלמד אחד לשנה ולאחר ג' חדשים שהתחיל המלמד עלה בדעת אחד מהם לחזור בו בלי שום טענה אחרת והמלמד אומר אנא הא הימנא תן לי הבנים ואני אלמדם או תן לי שכרי משלם עד סוף כל השנה כי אינני מוצא להשכיר עצמי במקום אחר וגם אם אומר לילך לא אוכל כי שאר בעלי בתים שהשכירוני גם הם כמוך אינם רוצים לפוטרני נ"ל דהדין עם המלמד ולא מבעיא לדברי רבינו יואל שהביא ...מדבריו כפ' האומנין דהיכא דמת הנער בתוך שנתו דיכול המלמד לתבוע כל שכרו דמצי למימר ליה הב לי בנך ואלפיניה שנראה מדבריו דאפי' דאיכא אונס לא נפטר בכך הבעה"ב כ"ש היכא דליכא אונס אלא אפי' ...רוב הפוסקים דס"ל דהיכא דחלה הבן ומת שפטור בע"ה כמה שלא למד היינו טעמא משום דאיכא אונס אבל כי ליכא אונס ליכא למ"ד שלא יתחייב בע"ה לתת לו שכרו משלם ולא כפועל בטל דכל לומדי תורה ...אין לומדין הבטילה גורם להם שכחה ודמי לאוכלוסי דמחוזא דכי לא עבדי חלשי כמו שכתב המרדכי שם פ' האומנין וטוח"מ סי' ש"ל ולא מבעיא היכא דמתחיל שנתו דודאי דמי לפועלים שהלכו אצל המלאכה ולא מצאו דנותן ...שכרו משלם כדאי' בפירקין הלכה רווחת וליכא דפליג אלא אף אם לא התחיל שנתו דדמי לשלא הלכו הפועלים במקום מלאכה ובבוקר אמר בעה"ב שחזר בו דאמרי' בפרקין דלית לפועל על בעה"ב אלא תרעומת ככר פר"י היינו ...א להשכר במקום אחר אבל כשאינו מוצא להשכר במקום אחר אפי' לא התחיל במלאכה אין בעה"ב יכול לחזור בו ואפי' היכא שהשכירו לב' שנים והתחיל במלאכה שנה ראשונה ותיכף התחלתו בעה"ב רוצה לחזור בו משנה שניה ...תן לו שכר שנה כיון שאומר לו שמשכירו בעד ב' שנים כתב המרדכי סוף מס' ב"מ שאין בעה"ב יכול לחזור בו שכיון שהתחיל שנה ראשונה גם שנה שניה הוי בכלל שנה ראשונה והוי כאילו רוצה לחזור בחצי הזמן שאינו יכול ואע"ג ...ין בדבר שכיר לא בעי קנין ע"כ מגורף כי רבים הם שהשכירו המלמד דאפילו אם יחיד יכול לחזור בו רבים אינם יכולין לחזור בהם וכיון שאין רבים יכולים לחזור בהם פשיטא שאין יחיד שבתוך רבים יכול לחזור ...המרדכי סוף ב"מ : שאלה להרא"ש ראובן קבל משמעון בגד לארוג א' אמות בדיגר וכשהתחיל לארוג אמר שהמטוה גרוע וגזים לו להניח מלאכתו אם לא יוסיף לו ומפני חשש זה נתרצה לו להוסיף שכרו ד' אמות ...תה יורנו רבינו אם שמעון חייב ליתן לו התוספת כי מתשיבו כדבר האבד דקי"ל שוכר עליהן או מטען ל"ש פועל ול"ש קבלן כי אם היה מניחו כך לא היה מוצא אומן שהיה נכנס למלאכת חבירו וה"ל כדבר האבד.

תשובת

הגהות חו"י

(א) י"ל אפילו כל הפועלים נשכרים בג' וכן בואבעית אימא: (ב) צל"ע דיאמר הבעה"ב מי ביקש זאת מידכם ושליח הוא דעוית דאל"כ ה"ה ה"נ אם שכר בעה"ב בעצמו בג' וכי מצינו למימר תן לנו ד' אף שברור שעבדו עבידתא שפירתא : (ג) עי' בגמ' דס"ל גם במשנה דהזרם טעו קרי ליה :

הגהות מא"י

[א] נ"ב כמו שכתב הרי"ף לעיל סוף פרק איזהו נשך : [ב] נ"ב זהו נלמוד ממה דפריך ולחזי עבידתי' כמו שפירש הנ"י : [ג] נ"ב אמרו : [ד] נ"ב אחרים: [ה] נ"ב לכן : [ו] נ"כותו לא: [ז] כגון נ"ל :

הגהות הב"ח

(א) תי' כאיתגורא ,מחק: (ב) נ"ל עבידתייהו : (ג) נ"ב ע"כ הגה"ה: (ד) נ"ב זותא: (ה) ואיכא מאן כצ"ל : (ו) נ"ל כגון : (ז) נ"ב דקאמר בעה"ב :

המלאכה ובבקר אמר להם חוזרני בי והא דנקט הלכו א) [אי כשהיו פועלים מוצאים להשכיר עצמן מבערב עסקינן בלא הלכו נמי] כל שעכבן והפסידן שכירות אותו יום חייב בעה"ב דהא דבר האבד הוה להם דכי היכי ב) דפועלים מחייבי ליה לבעה"ב בדבר האבד כדתנן במתני' ג) [ה"נ בעה"ב מיחייב להו לפועלים] אלא הכא מיירי כגון שלא היו מוצאין להשכיר את עצמן מתחלה משום הכי דוקא כשהלכו שהיא כהתחלת מלאכה שכשם שאר דברים נקנים בקנין כך שכירות פועלים נקנה בהתחלת מלאכה אבל כשלא הלכו הא לא התחילו בה וגם [בעה"ב] לא הפסידם כלום הלכך אין להם עליו אלא תרעומת וגם בעל הבית אינו על הפועלים אלא תרעומת דלא הפסידו ליה כלום דלא איירינן הכא בדבר האבד : אבל אינו דומה · ואומדים להם כמה אדם רוצה לפחות משכרו ויהיה בטל משיטרח כל היום ויטול יותר ויתנו לו כפי הראוי לעומד בטל וכגון שאין מוצאין עכשיו להשכיר עצמן אבל אם יכולים להשכיר עצמן אחר שחזרו מן השדה אומר להם השכירו עצמכם וראיה דאמרינן לקמן [דף עט:] גבי השוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך דאי משכח לאוגרה אין לו עליו אלא תרעומת וה"נ תניא בתוספתא [פרק ז] השוכר את הפועל וגמר חרישו בחצי היום והראה לו בשל חבירו יכול לומר לו או פרנס לי מלאכה מתוך שלך או תן לי מה שעשיתי אלמא דאפי' התחיל במלאכה כל שהוא מראה לו מלאכה בשל חבירו אינו יכול לתובעו אלא כמה שעשה : בד"א שלא התחילו במלאכה · לא נקט הכא הלכו כדלעיל משום דהשתא מיירי בחזרה דפועלים ופועלים כשחוזרים בהם בדבר שאינו אבד אין חייבים לשלם כלום מכיסם אלא מחשבין להם במה שעשו לפרוע מה שיפסיד בעה"ב ולפיכך נקט הכי : בד"א שאין לבעל הבית על הפועלים אלא תרעומת כשלא עשו מקצת מלאכה אבל עשו מקצת מלאכה מחלוקת ר' דוסא וחכמים דלר' דוסא דקי"ל כוותי' בקבלן כדלקמן מפסידים ממון מה שהתחילו במלאכה : שמין להם מה שעשו · דרבנן אפילו בקבלן סברי דאע"פ שחוזר בו ידו על העליונה לפיכך שמין מה שעשו ואם שוה סלע לפי חשבון שך הפעולה נותן להם סלע : מה שעתיד לעשות · דרבי דוסא ס"ל כתנא דידן דאמר כל החוזר בו ידו על התחתונה ויעכב שכר מה שעשו כדי לשכור פועלים לגמור לפי תנאו הראשון : יפה ששה דינרין היה שוה העתיד להעשות ששה דנרים נותן להם שקל כדי שתהא נגמרה בשתי סלעים ואם נגמרת בסלע נותן להם סלע ממה שעשו ולקמן פריך פשיטא ומיהו דוקא לחשב על מה שעשו כפשטא דמילתא דר' דוסא אבל לשלם מכיסם אם הוקרו פועלים ביותר ממה שעשו לא דהא בדבר שאינו אבד מיירינן השתא ומיהו אם נתן כלי אומנותו לבעל הבית אפי' בדבר שאינו אבד ואפי' לא התחיל במלאכה שוכר עליהם מדמי החבילה [פירוש בכדי שכרו] דמשכחת חבילה לידו וזוכה בעה"ב בשכירותה וכמו שכתב ר"ח ז"ל לעיל בפרק הזהב [דף מח·] וגבי נתנה לספר דפרכינן והא בעי ממשך תספורת : בד"א שאין החוזר נפסד אלא כשהתחיל במלאכה לפי חשבון לר' דוסא ולרבנן מקבלים מה שעשו : בדבר שאינו אבד · דאע"ג דאין פועלים מצויים עכשיו כדמוקים לה בסיפא בזמן שאין מוצא *למכור ימתין עד שימצא אבל בדבר האבד אם ימתין אע"פ שלא התחילו במלאכה אע"פ שלא באת חבילה לידו שאין כאן אלא דברים חייבים לשלם עד כדי שכרן אפילו לפי היוקר שנתייקרו פועלים בשכרן וכתב הרשב"א ז"ל דוקא כשהיה מוצא פועלים אחרים לשכור בשעה שנשתכרו אלו אצלו ועכשיו אינו מוצא ונמצאו אלו מפסידים עליו אבל אם לא היה מוצא אחרים פטורים דמה הפסידו עליו עכ"ל : עד ארבעים וכו' · מסקינן לקמן [דף עח·] דדוקא באם באת חבילה לידו מיירי דקנה חבילה זו להשתלם ממנה שכירותו עד כדי דמים הללו שדרכן של בעלי בתים לשכור כן בדבר האבד אבל ביותר מזה לא שאין זו שכירות ומיהו אם לא שכר עליהם אלא הפסיד בהמתנתם אינם משלמים שהרי לא קבלו עליהם לשלם אלא שאם רצה בעל הבית שוכר עליהם בכל זה הסכימו האחרונים ז"ל : בד"א · דשוכר עליהן : אי הואי אנא · השוכר : לא הוה יהיבנא כלל · דמזלייהו קא גרם ואינהו הוי להו נמי לאסוקי אדעתייהו שמא ימצאו שדה לחה : לריפקא · לעדור : פסידא דפועלים · הגשמים שירדו הפסד פועלים הוא דלא יהיב להו מידי דאומר להם מזלכם גרם ושמעינן מהכא דכל מילתא שהוא פשיעות דתרוייהו יד פועל על התחתונה דהא הכא דמשום שידעו פועלים דאי אתי מטרא בליליא לא חזיא למרפק בה למחר ולא אתנו אמרינן אינהו דאפסידו אנפשייהו והא בעל הבית ג"כ ידע זה ולא אתני אלא כיון שהפועל בא להוציא מבעה"ב ידו על התחתונה וכן נמי היכא דלא הוי פשיעה לחד מינייהו הוי פסידא דפועל מדתניא לקמן [דף עז·] דפועל שמת בחצי היום שמת לו מת נוטל לפי מה שעשה וכמה שנשאר כיון שלא עשה אינו נוטל כלום הלכך לא משכחת פסידא דבעל הבית אלא היכא דאיהו פשע ולא פועל והכי הוה הא דבסמוך : לא סיירא וכו' פסידא דבעה"ב · דאיהו קים ליה בגויה ואינהו לא קים להו דאמרי ליה מי יימר דלדעתא דהאי ארעא אוגרתן : לדוולא · להשקות שדות : ואתא מטרא · והשקה אותה ואינה צריכה עוד לדוולא : פסידא דפועלים · דכיון דלא הוי פשיעה דבעה"ב טפי מדפועלים והפועל תלוי שכירותו בעשיית פעולה א"כ כל שלא עשה פעולתו פסידא דידיה הוא והיינו דוקא בפועל אבל באריס כיון דהוי שותף בגוף הקרקע זוכה בכל שבח שיגיע בקרקע א"כ אתא מטרא זוכה במה שמשביח אליו וזה שבח לו שלא יצטרך לטרוח אבל אם היה מפסיד משכירותו בסבת המטר חובה הויא ליה והיינו דאמרינן בפרק מי שאחזו (דף עד:) דההוא גברא דא"ל לאריסיה כ"ע דלו תלת דוולתא ושקלי ריבעא את דלי ד' ושקיל תלתא לסוף אתא מיטרא וקי"ל התם כרבה דאמר הא לא איצטריך לדוולא והרויח שכרו כך פירש רבינו אלפסי ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל [והתוספות] והראב"ד ז"ל כתבו דלא מיבעיא אריס דאפילו קבלן ואפילו פועל כל זמן שהתחיל במלאכה כך הוא דינו שמאותה שעה זכה בשכירותו ואע"פ שלא נעשית על ידו *דוקא דידיה הוא וכי אמרינן הכא פסידא דפועלים

דוקא

א) גי' ד"ת . ב) [עי' קצוה"ח סי' שלג ס"ק ג מ"ש על דברי הנ"י אלו שסותרים למ"ש לקמן בסוף ד"ה עד ארבעים כו' ע"ש. ג"א]. ג) גי' ד"ת .

גמרא

נר מצוה

אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקם ועושה מלאכה ליושב ובטל בד"א שלא התחילו במלאכה אבל התחילו במלאכה שמין להן את מה שעשו כיצד קיבל קמה לקצור בשתי סלעים קצר חציה והניח חציה בגד לארוג בשתי סלעים ארג חציו והניח חציו שמין להן את מה שעשו היתה יפה ששה דינרים נותן להם סלע או יגמרו מלאכתן ויטלו ב' סלעים ואם סלע נותן להם סלע ר' דוסא אומר שמין את מה שעתיד לעשות יפה ששה דינרים נותן להם שקל או יגמרו מלאכתן ויטלו שתי סלעים ואם סלע נותן להן סלע בד"א בדבר שאינו אבוד אבל בדבר האבוד שוכר עליהם או מטען כיצד מטען אומר להן סלע קצצתי לכם בואו וטלו שתים ועד כמה שוכר עליהן עד ארבעים וחמשים זוז בד"א במקום שאין שם פועלי' לשכור אבל יש שם פועלי' לשכור ואמרו לו צא ושכור מאלו אין לו עליהן אלא תרעומת · תני תנא קמיה דרב (א) הלכו פועלים ומצאו שדה כשהיא לחה נותן להן שכרן משלם אבל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן ועושה מלאכה ליושב ובטל א"ל חביבי אמר איהואי אנא לאיהיבנא להו [א]כלל ואת אמרת כפועל בטל ואלא קשיא (ב) לא קשיא

תסז *הא דסיירה לארעיה מאורתא והא דלא סיירה לארעיה מאורתא כי הא דאמר רבא האי מאן דאגר אגירי °לריפקא ואתא מיטרא ומלאי ארעיה מיא אי סיירא לארעיה מאורתא

דף עז. פסידא *דפועלי' לא סיירא לארעיה מאורתא פסידא דבעל הבית ונותן להם כפועל בטל ואמר רבא האי מאן דאגר אגירי לדוולא ופסק נהרא בפלגא דיומא אי לא הוה רגיל דפסיק פסידא דפועלים הוה רגיל דפסיק אי בני מתא פסידא דפועלים לאו בני מתא פסידא דבעה"ב ואמר רבא האי מאן דאגר אגירי לדוולא ואתא מיטרא פסידא [ג]דפועלים

אתא

רש"י

כפי הראוי לכן כדמסיק : אבל אינו דומה בא טעון לבא ריקן · ואומדין את החמרים כמה אדם רוצה לפחות משכרו של אותו דרך לבא ריקם מלבא טעון : עושין מלאכה כו' · אומדין כמה אדם רוצה לפחות משכרו לישב בטל מלעדור כל היום ויטול כך וכך : בד"א · ארישא קאי דעד השתא פי' מילתא דשכירות והשתא מפרש מילתא דקבלנות : בד"א · דהיכא דחזרו הן או הוא דאין לכן אלא תרעומת : בזמן שלא התחילו במלאכה · אבל התחילו במלאכה יש דין אחר ביניהן ומהו הדין שמין מה שעשו כפי התנאי ויקבלו כפי החשבון שעשו : ארגו חציו · ומגיע לשכרן סלע לפי תנאם : היתה יפה ו' דינרין · שאם היה בא לשכור שכירין לא היה מוצאן בפחות מששה דינרין ונמצא בעה"ב מפסיד במה שעתיד לעשות אפ"ה אין הולכין אחר העתיד לעשות אלא שמין להו כפי מה שעשו לפי חשבון תנאם ונותן להם סלע (א) דלית ליה להאי תנא הא דתנן לקמן כל החוזר בו ידו על התחתונה : ר' דוסא · סבירא ליה כתנא דידן דהחוזר בו ידו על התחתונה (ב) ולכדהיה העתיד להעשות יפה ששה דינרין נותן להן שקל ויעכב ששה דינרין בידו כדי שתהא נגמרה בשתי סלעין כפי התנאי הראשון וישכור פועלים בו' דינרין : בד"א · שאין החוזר נפסד אלא לפי חשבון לר' דוסא ולרבנן [מקבלין מה שעשו] לכל חד כדאית ליה : בדבר שאינו אבוד · לכך אע"פ שאין פועלים עכשיו מצויין ימתין עד שימצא הואיל ואינו דבר אבוד : אבל בדבר שהוא אבוד · אם ימתין והוא אינו מוצא לשכור בכדי שכר הפועלים אפילו לפי היוקר שנתייקרו שוכר עליהן פועלים אחרים ביותר מכדי שכרן או מטען נאלו : בד"א · דשוכר עליהן כשאינו מוצא לשכור : חביבי · ר' חייא : אי הואי אנא · אם אני הייתי השוכר : לא הוה יהיבנא כלל · דמזלייהו (א) גרם ואינהו [ג]הוו להו לאסוקי אדעתייהו שמא ימצאו השדה לחה : הא דסיירה לארעה מאורתא · שהוליך שם פועלים וראוה ולא הבינו שהיא לחה או שמא ירדו גשמים בלילה [ד]ולית להו כלל דהא [ה]גופייהו חזו וע"מ כן נשכרו לו והרי אינן יכולים ולא היה להם לילך בבקר : לא סיירוה מאורתא · עליו היה לתת לבו [ו]ולהודיעם אם [ז]לא תמצאו לא אתן ויהיב כפועל בטל : לריפקא · לעשות חריץ : ואתא מטרא · שאין יכולין לחרוש : פסידא דפועלים · ולא יהיב להו מידי דמזלייהו גרם : [ח](ג) פסידא דבעה"ב · דאמרי' [ט] מי יאמר לאדעתא דהאי ארעא אגרינהו : לדוולא · להשקות שדה : פסידא דפועלים · דמזליהו הוא דגרים דאיבעי להו לאתנויי : פסידא דבעה"ב · דפועלים

שלטי הגבורים

תשובה כיון שקבלן אינו יכול לחזור ואם חוזר בו ידו על התחתונה יכול לסטעותו ואפי' בדבר שאינו אבד אם אינו מוצא פועל אחר לשכור : שאלה ראובן אומר לאומן עשה לי כך וכך דבר פלוני ואקחנו ממך ועשה אותו האומן ואומר לראובן ליקח המלאכה ואם לא יקחנו מיד תפסד וראובן אומר איני צריך לה . תשובה חייב ראובן לפרוע לאומן כל הפסדו משום דינא דגרמי מידי דהוה אהלכו חמרים ולא מצאו תבואה פועלים ומצאו שדה לחה נותן להם שכרם כיון שהפסידו על ידו מלאכת סיום הכא נמי ע"פ דבורו הפסיד :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) נראה דרש"י ז"ל אתרי טעמי נקטיה דבכל ענין שדינן ליה בתר נתא דפועלים היכא דתרוייהו הוו להו למידע אמרי' אינהו הוא דהוי להו לאתנויי דאינהו תפים והמע"ם וכדאמרי' בפסק נראה אי בני מתא פסידא דפועלים א"כ היכא דתרוייהו לא הוי להו למידע דאינהו אמר להו מזלייהו גרם כדאמרי' לדוולא ופסיק נראה אי לא עביד דפסיק א"כ לדוולא ואתא מטרא פסידא דפועלים וכן פירש"י לריפקא אי סיירו לארעא ואתי מיטרא פסידא דפועלים דא"ל מזלייהו גרם שע"מ שדה זו נשתכרו לו ונסתחפה לכן הוי כלא יכולין לא סיירוה פסידא דבעה"ב דאמרי ליה מי יימר דלדעתיה דהאי ארעא אגרתן לריפקא סתם אגרתן ריפקא הב לן ונעביד ועליו היה לתת לב לדבר לאסוקי אדעתא להתנות עמהם ולהודיעם כששכר אותם אם תמצאו שדה לחה לא אתן לכם כלום ולדוולא אפי' לא סיירוהו פסידא דפועלים דלא יכלי למימר לדוולא אגרתן דוולא הב לן שרוב השדות מתמלאות ע"י המטר ומתרווין הן כדפי' בתוס' והוי כלא יכולין וה"כ בריפקא אי סיירו לארעא לבתר דאתי מיטרא הרי פושעים הם ראוה ולא הבינו שהיא לחה ואי לא סיירו איניהו לא פשעי איהו פשע שהיה לו להבין ולהודיעם שהיא לחה ולא משכחת דשדו בתר דידיה אלא דאינהו לא פשעי ולא הוה להו למידע ואיהו הוא דפשע כמו לריפקא ואתי מיטרא ולא סיירו או לדוולא ואתי נהרא אע"ג דסיירוה כדפי' בתוס' ואע"ג דפועלים בני מתא א"כ פסיק נהרא אי עביד דפסיק ופועלים לאו בני מתא וכדפירש"י בתוס' וכל המפרשים שוין בו :

המאור הגדול

[דף עו ע"ב] פיסקא השוכר את האומנין וחזרו זה בזה עד שלא התחילו במלאכה אין להם זה על זה אלא תרעומת בדבר שאינו אבד ובדבר אבד שוכר עליהן או מטען עד כדי שכרן בשלא באה חבילה לידו ועד ארבעים וחמשים זוז בשבאה חבילת הפועל ליד בעה"ב כדרך כל פועלים שמקדימין כליהם וה"מ מקום שאין שם אדם אבל אם מוצא פועלים לשכור אומר לו צא ושכור מאלו ואין לו עליהם אלא תרעומת אע"פ שהוא דבר האבד בד"א שלא הלכו חמרין אבל הלכו חמרין ולא מצאו תבואה או פועלים ומצאו שדה לחה נותן להם שכרם משלם כפועל בטל וה"ה להיכא שהתחילו במלאכה בשכיר יום ומאי דאמרינן הלכו פועלי' ומצאו שדה לחה נותן להם שכרם משלם ה"מ בשלא סיירה לארעיה מדאורתא אבל אם סיירה לארעיה מדאורתא וירדו גשמים ומצאו שדה לחה אין להם כלום ואם חזרו בהם פועלים אחר שהתחילו במלאכה ובשכירות יום נותן להם שכרם כפי מה שעשו מן היום והיינו דאמרי' פועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום והוא שלא יהא דבר האבד אבל בדבר האבד שוכר עליהם או מטען והוא שלא היה אנוס ואם היה אנוס נותן לו שכרו כפי שכירתו ואם קבלן הוא כפי קבלנותו וכל זה שאמרנו בחזרה בשכירות אבל בקבלנות אם חזר זה בזה עד שלא התחילו במלאכה דינו כמו שפירשנו בשכירות ואם התחילו במלאכה חזרו בהם פועלים ידם על התחתונה ושמין להם את מה שעתיד לעשות כר' דוסא וזו היא בבא תניינא דמתני'

עין משפט

א מיי' פ"ט מהל' שכירות סמג עשין פט טור ח"מ סי' שלג :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב השוכר חמרין והלכו ולא מצאו תבוא' כצ"ל ותיבת הלכו נמחק : (ב) נ"ב כך :

הגהות מא"י

[א] נ"ב כלישנא אחרינא בגמ': [ב] נ"ב פירשו התוס' אפי' בלא סיירוהו ואפ"ה הוי פסידא דפועלין שיודעין שרוב השדו' מתמלאו' ע"י המטר ומתרווין הן : [ג] נ"ב נמי: [ד] נ"ל לית : [ה] נ"ב אינהו: [ו] נ"ב לדבר : [ז] אם תמצאו שדה לחה לא אתן ויהיב להו כפועל. כצ"ל : [ח] נ"ב. הא דפירש רש"י כאן טעם אחר מלעיל אלא סיירוה עליו היה לתת לבו ולהודיעם כו' משום דגבי מטרא לא שייך למסיק אדעתי' אלא טעמא משום דמזלייהו גרים וא"כ מה לי אי סיירוהו או לא סיירוהו לכן פי' מי יאמר : (ע) נ"ב להו :

נ"ל נפטר

הגהות חו"י

(א) מ"מ נ"ל אם מוצא פועלין על תאי הנשאר בשקל מ"מ אינו נותן לאלו רק סלע כמו בקבלן לקמן : (ב) ובחוזר בעה"ב הוא להיפך : (ג) מן פסידא דבעה"ב וכו' עד אגרינהו מוקף ונ"ב עי' בגמ' ושם צ"ע ועי' בגיטין בר"יף רמז תקמה . [א"ס צ"ע טעמו ועי' בנ"י] :

גי' ד"ת רווחא

דוקא בשלא התחילו במלאכה וראיה לדבר מדאמרינן בסמוך במאן דאגיר אגירא לעבידתא ושלים עבידתא בפלגא דיומא דאי לית ליה דכוותה נותן להם שכרם משלם כלומר של כל היום אלמא דאפילו פועל כל שהתחיל במלאכה אע״פ שלא טרח בה כפי מה שנשכר נוטל שכרו משלם והרמב״ן ז״ל חולק בשניהם דפועל כל [שלא] עשה שליחותו אע״פ שהתחיל במלאכה ונעשית מלאכתו מאליה לא זכה בשכרו וראיה לדבר מדאמרינן בפ׳ הגוזל בתרא (דף קטז׳) גבי שטף נהר חמורו וחמור חבירו בעא מיניה רב מרבי ירד להציל ולא הציל מהו א״ל אין לו

תורה אור

אתא נהרא פסידא דבעה״ב ואמר רבא האי מאן דאגר אגירי לעיבידתיה ושלים עיבידתא בפלגא דיומא אי אית ליה עיבידתא אחריתי דניחא מינה א״נ דכותה *עבדי קשיא מינה לא עבדי *[אבל נותן להן שכרן כפועל בטל] ואי אוכלוסי דמחוזא דאי לא עבדי חלשי נותן להן שכרן משלם: תוספתא השוכר את הפועל להביא שליחות ממקום למקום והלך ולא הביא נותן לו שכרו משלם השוכר את הפועל להביא לו קנים ודורקנים לכרם והלך ולא הביא נותן לו שכרו משלם (א) השוכר את הפועל להביא ענבים ותפוחים ודורמסקין לחולה הלך ומצאו שמת או שהבריא לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו שכרו משלם: °אמר רב ׳הלכה כר׳ דוסא דאמר קבלן ידו על התחתונה שאם חזר בו שמין לו את מה שעתיד לעשות ודוקא קבלן אבל פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום ושמין לו *[את]מה שעשה מ״ט דכתיב °כי לי בני ישראל עבדים (א)ולא עבדים לעבדים והני מילי בדבר שאינו אבד אבל בדבר האבד לא שנא פועל ול״ש קבלן לא מצו למיהדר בהו אלא היכא [א] דאניסי אבל בדלא אניסי ואין שם פועלין לשכור שוכר עליהן או מטען דתניא השוכר את הפועל ולחצי היום שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה אם שכיר הוא *נותן לו שכרו ואם קבלן הוא נותן לו (ב) קבלנותו ודייקינן מינה טעמא דאניס הא לא אניס לא מצו הדרי בהו ואוקמא רב נחמן בר יצחק בדבר האבד ודברי הכל שמעינן מינה דבדבר האבד אפילו פועל אינו יכול לחזור בו: *שוכר עליהן או מטען: ועד כמה א״ר נחמן עד כדי שכרן איתיביה רבא לרב נחמן עד ארבעים וחמשים זוז א״ל כי תניא ההיא שבאת חבילה לידו אבל לא באת חבילה לידו אינו שוכר עליהן אלא עד כדי שכרן ואם שכר ביותר נותן משלו: **מתני׳** *השוכר את האומנין וחזרו בהן ידן על התחתונה ואם בעה״ב חזר בו ידו על התחתונה כל

ויקרא כה

רש״י

אינם יודעין מנהג שדהו ומנהג הנהר שממנו משקים: באוכלוסי דמחוזא · שהיא עירו של רבא שהיו בה בני אדם הרגילים לשאת תמיד משאות וכשיושבין בטלין קשה להם: ידו על התחתונה · שאם עשה מקצת המלאכה וחזר בו ואם הוקרו פועלים ואינו מוצא מי שיגמרה בשכר שמגיע לאלו על מה שעתיד לעשות מעכב משכירות ממה שעשו כל מה שיצטרך ליתן לאחר לגמור מלאכתו ואם הוזלו פועלים וימצא מי שיגמרנה לו בפחות ישלם להם מה שעשו ויתן להם כפי מה שפסק עמו אליו יתן להן חצי שכרן ולא יוכלו לומר לו הרי פועלים אחרים לגמור מלאכתך ותן לנו שכרנו ותנכה לנו מה שיטלו אלו: פועל · שכיר יום: ולא עבדים לעבדים · אבל בקבלנות אין זה עובד אלא לעצמו: נותן לו שכרו · הואיל ואנוס הוא אין לקנסו ולעשות ידו על התחתונה ונותן לו חצי שכרו: ודייקינן מדקתני אונס בתרוייהו הא לא אנים כו׳: עד כדי שכרו · אם עשו אלנו קצת מלאכה ולא קבלו שכר עליהם כל מה שחייב להן יכול להוסיף לאחרים ויגמרוהו: שבאת חבילה לידו · אם יש בידו הרבה משלהם כדרך האומנין שהם מקבלין עליהן מלאכה הם מביאין כלי אומנותם לבעה״ב: **מתני׳** ידם על התחתונה · כדפירשתי לעיל: ואם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה · שאם נתייקרו

נר מצוה

אלא שכרו איתיביה השוכר את הפועל להביא לו כרוב ודורמסקין לחולה ומצאו שמת או הבריא נותן לו שכרו [ב] משלם ושני ליה התם עביד שליח שליחותי׳ הכא לא עביד שליח שליחותי׳ אלמא טעמא דשליח עביד שליחותיה הא לאו הכי אע״פ שנעשית מאליה כגון שבאו לו דורמסקין ממקום אחר הפסיד שכרו וש״מ דאפילו בקבלן נמי הפסיד דמסתמא הך ברייתא דמצאו שמת קבלן הוא וכן היא דלא הציל יש בכלל אפי׳ עלה חמור [ג] מאליו והכי איתא בירושלמי בהדיא עלה של חבירו מאליו אינו נזקק לכלום והך דבסמוך דנותן להם שכרם משלם לא קשיא דהתם נמי עבד שליח לשליחותי׳ דההיא על כרחיה בששכרו בפירוש למלאכה ידועה היא דאי לא תימא הכי במלאכה דקשיא מינה אמאי לא מפקיד ליה והא כיון ששכרו סתם אי בעי מסר ליה [ד] קשיא כרישא אלא ודאי בששכרו למלאכה ידועה היא וכיון שכן בעה״ב דהוי ליה לאתנויי ולא אתני איהו דאפסיד אנפשיה דכולה פשיטותא דידיה הוא דאיהו הוא דידע אבל פועל לא ידע ולא הוי ליה לאתנויי : אתא נהרא · גדל הנהר ועלה ונכנס בחריצין העשויים בשדה ומהם הוא שותה ואינה צריכה לדוולא : פסידא דבעל הבית · ואפילו בנהרא דרגיל דאתי ופועלים בני מאתיה משום דפועלים לא ידעי במנהג שדהו שיהא הנהר רגיל לעלות ולהשקותה אך הוא יודע וה״ל לאתנויי : ופסק נהרא · שממנו משקין: פסידא דפועלים · כדפירשתי לעיל דאף כי פשע נמי בעל הבית יד פועל על התחתונה : בני מתא · אם הפועלים בני העיר ויודעי׳ המנהג : דניחא מינה וכו׳·דוקא כשאמר להם בפירוש מלאכה זו הא סתמא אע״ג דמסר להם זו מלפרא כי שלימא מפקיד להו אפילו קשה מינה דהא אי בעי מסר להו קשה מלפרא וכדפירשנו לעיל: אוכלוסי דמחוזא· מחוזא שם מקומו של רבא שהיו שם בני אדם רגילים לשאת משאות תמיד וכשיושבים בטלים קשה להם והוא הדין לכל אומנות שמועיל בעליהם כשמתעסקין בו כת״ת שמחלישין ומפסידים המלמדי׳ מלימודם כשעומדי׳ בטלים כשיתנו להם שכרם משלם : **וגרסי׳** עלה בגמ׳ [דף עז.] יפה ו׳ דינרים נותן להם שקל קסבר יד פועל על התחתונה או יגמרו מלאכתם ויטלו שני סלעים פשיטא לא צריכא דזל עיבידתא ואימר בעה״ב ואזול פועלים ופייסוהו מהו דתימא מצי אמר להו הא דפייסתן לי אדעתא דבגלרתן לי מן אגרא קמ״ל דאמרי ליה אדעתא דעבדינן עיבידתא שפירתא: נותן להם שקל· כבר פירשנו לעיל בברייתא: פשיטא· דכי גמרו שני סלעים הוא דשקלי: ואימר בעה״ב· אימר לשון הפורש וגוזר אחור ומתרחק מנהדבר כמו [איוב לט] כעת במרום תמריא ומיירי קודם שהתחילו דליכא אלא תרעומת דלאחר שהתחילו אין בידו לשוב : פייסוהו · הרבו תחנונים לפניו : מהו דתימא· הואיל וא״ר דוסא יד פועל על התחתונה: קמ״ל דאמרי ליה וכו׳ · כתבו האחרונים ז״ל בשם הרמב״ן ז״ל דלאו דוקא שחזר בו בעל הבית בסתם אלא אפילו פירש ואמר אין רצוני אלא בכך וכך ואזול פועלים ופייסוהו כיון שהיתה קנילה ביניהם מתחלה ואם חזר בו יש להם תרעומת עליו כשפייסו לבעה״ב על דעת תנאם הראשון פייסוהו (א) ולא דמי להא דתניא בתוספתא [סוף פ״ב דקדושין]המוכר חפץ לחבירו זה אומר במנה וזה אומר במאתים והלך זה לביתו וזה לביתו ואח״כ תבעו זה את זה אם הלוקח תבע את המוכר יעשו דברי המוכר ואם המוכר תבע את הלוקח יעשו דברי הלוקח דהתם שאני [פירוש גבי פיוס] דליכא קנילה אחרת ומיהו נראה שאפשר שחזר בו בעל הבית אחר שהתחילו וכגון שחזרו בהם הקבלנים תחלה כדמשמע מפשטא דברייתא וכיון שחזרו בהם בטל שכירותם אלא שמנכה ממה שעשו שקל כרבי דוסא ואח״כ נמלכו בהם ורוצים לגמור המלאכה ודעתם על תנאם הראשון כה״ג ודאי אם אמר בעל הבית בפירוש אין רצוני אלא בכך וכך ואזול פועלים ופייסוהו מצי למימר אדעת תנאי זה עבדית וכדתניא בתוספתא דהא עכשיו כבר היתה בטלה קנילה ראשונה ואין להם עליו תרעומת א״כ *מגינן לאוקמא בשחזר בו בעל הבית אפילו לאחר שהתחילו במלאכה בלא חזרת הקבלנים וכגון שמוצאין הקבלנים מלאכה אחרת שיכולים להשתכר בה כדאמרינן לקמן [דף עט:] גבי השוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך אי משכח לאוגרה אין לו עליו אפילו תרעומת וכשפייסוהו הפועלים *כשחזר בו בעל הבית בסתם אז הוא דלא מצי למימר אדעתא דבגלרתן לי אבל אם פירש ואמר אין רצוני אלא בכך וכך ואח״כ פייסוהו כיון דאין עליו אפילו תרעומת בחזרת הקנילה הראשונה וכבר חזר ממנה וקנך קנילה אחרת אדעתא דהך קנילה נתפייס וכי הא דתניא בתוספתא : **גרסי׳** בגמ׳ אמר רב הלכה כר׳ דוסא ומי אמר רב הכי והא אמר רב פועל יכול לחזור בו אפי׳ בחצי היום וכ״ת שני ליה לרבי דוסא בין שכירות לקבלנות ומי שני ליה והתניא השוכר את הפועל ולחצי היום שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה אם שכיר הוא נותן לו שכרו משלם ואם קבלן הוא נותן לו קבלנותו מני אילימא רבנן מאי איריא שמע שמת לו מת דאנים כי לא אנים נמי הא אמרי רבנן יד פועל על[העליונה] אלא לאו ר׳ דוסא היא וש״מ לא שני ליה בין שכירות לקבלנות אמר ר״נ בר יצחק בדבר האבד ודברי הכל: הלכה כר׳ דוסא· דאמר קבלנידו על התחתונה דאם חזר בו שמין לו את מה שעתיד לעשות: יכול לחזור בו· דכתיב כי עבדי הם ולא עבדים לעבדים דמהכא ילפינן בפ״ק דקדושין (דף כב:) : בין שכירות [לקבלנות] · דגבי שכיר יום דאית ליה להאי טעמא דכי עבדי הם אבל בקבלנות אין זה עבד אלא לעצמו ורבי דוסא בקבלנות מיירי כדקתני קבל קמה לקצור : נותן לו שכרו · הואיל ואנוס הוא אין לו לקונסו לומר יהיה ידו על התחתונה שיפחתו לו ממה שעשה כלום · וש״מ מדנקט אונס בתרוייהו הא לאו אניסי לא ואפילו שכירות נמי : אמר ר״נ בר יצחק · לעולם שני ליה ומודה הוא בשכיר דידו על העליונה כרבנן והאי דנקט אונס בשכיר אפילו רבנן נמי אמרי לה דאי לא אנים לא הדר וכ״ש ר׳ דוסא דהך מתניתא בדבר האבד עסקינן ודברי הכל אין הפועל יכול לחזור בו : שוכר עליהם וכו׳ · עד כדי שכרן · אם עשו אלנו קצת מלאכה ולא קבלו שכר שוכר עליהם כל מה שהוא חייב להם ויוסיף לאחרים ויגמרו : שבאת חבילה · אם יש בידו משלהם כדרך האומנין המקבלים עליהם מלאכה מביאין כלי אומנותם לבעה״ב וכבר פירשנו לעיל שזה הסך הוא דרכן של בעלי בתים לשכור בדבר האבד אבל ביותר לא דאין זה שכירות : **מתני׳** השוכר את האומנין · לעשות בקבלנות בכך וכך : וחזרו בהם · לאחר שעשו מקצתם : ידם על התחתונה · אם הוקרו פועלים ואינו מוצא מי שיגמרנה בשכר שהיה נותן לאלו מעכב משכירות מה שעשו כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמר מלאכתם בשכר שפסק עם אלו ואם הוזלו פועלים וימצא מי שיגמרנה בפחות יושם להם מה שעשו ויתן להם עשו חליה יתן להם חצי השכר שפסק עמהם ואין יכולין לומר לו הרי פועלים אחרים תחתינו לגמור מלאכתך תן לנו כל שכרנו חוץ ממה שנטלו אלו : אם בעה״ב וכו׳ ידו וכו׳ · אם הוקרו פועלים יתן להם כנגד מה שעשו ואם הוזלה מלאכת פועלים יתן להם על כרחו

כמה

א מיי׳ פרק ט מהל׳ שכירות סמג עשין פט טור חו״מ סי׳ שלג :

ב מיי׳ פ״ח מהל׳ מכירה סמג עשין פב טור חו״מ סי׳ קנ :

גי׳ גמ׳ מפקיד להו דקשה מינה לא מפקיד להו ונותן להם שכרן משלם ואמאי ניתיב להו כפועל בטל באוכלסי דמחוזא וכו׳ . וכן איתא בס״י

נ״ל דקדושין (דף כב:) לענין רציע אבל לענין פועל שיכול לחזור בו הוא בב״מ (דף י׳.) ובבבא קמא דף קטז: (ג״א) :

מהר״ם (א) ולא משום דניחא לי׳ דליקו בסימנותי׳ אמדינן דעתיה דסא חזינן דלא ניחא ליה וכדאמרינן לעיל בפרק הכנך הסתא אכרותי מיניה קא בעי ליה שטרא מקיים ליה אלא שהוא קנת הרעת כת והואיל ופייסו סתם שדינן ליה בתר קנילה ראשונה ·

הגהות הב״ח

(א) נ״ב עבדי הם : (ב) נ״ב לפי :

הגהות מא״י

[א] נ״ב פי׳ שמת לו מת : [ב] נ״ב פי׳ שנוטל שכר גדול יותר מלפי טורח השליחות : [ג] נ״ב פי׳ של חברו : [ד] נ״ב מלאכה:

הגהות חו״י

(א) עי׳ ברי״ף לעיל רמז רין :

[עי׳ ש״ך סי׳ שלג ס״ק א׳ על דברי נ״י אלו (ג״א)]

נ״א והודה להם

המאור הגדול

דמתני׳ השוכר את האומנין וחזרו בהם וכו׳ ואם חזר בהם בעל הבית יד בעה״ב על התחתונה ויד פועל על העליונה ושמין להם מה שעשו יפה ששה דינרין נותן להם סלע דמעיקרא הכי אוזילו גביה או יגמרו מלאכתן ויטלו שתי סלעים וכו׳ והיכא דאטעו פועלים אהדדי דאמר ליה בעל הבית זיל אוגר לי בארבעה וכו׳ דינו כמו שפירש הרי״ף ז״ל :

כמה שפסק הוא, ממה שצריך להוציא בהשלמתה ומתני' דוקא *דאם לא היו מוצאין פועלין מלאכה אחרת לעשות פשיטא שחייב בעה"ב ליתן להם כל השכר שפסק עמהם משלם [ג] שהרי נותן להם יותר ממה שעשו וכיון שכן למה לא יתן להם כל שכרן משלם אלא על כרחך טעמא דמילתא לפי שמוצא הפועל מלאכה אחרת שהוא יכול להשתכר בה אלא שמחמת שהוזלה מלאכה לא ירויח בה כל כך לפיכך נוטל מבעל הבית כמה שפחת משכרו מחמת הזול ודיו ודינא נמי הכי הוא דכי היכי דפועלים מחייבי ליה לבעל הבית בדבר האבד וכדתנן בריש פרקין הכי נמי

נר מצוה

הוא דינא שהבעל הבית מחי"ב להו לפועלים וכן כתבו האחרונים ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל והא דאמרינן לעיל [דף עו:] בהאי דשלים עבידתא בפלגא דיומא דאי לית ליה מלאכה דכוותה נותן להם שכרם [ד] ודאי צריך לאוקמה כגון שאין מוצאין מלאכה להשתכר וא"כ הא דאיצטריך רבא לאוקמה באוכלוסי דמחוזא צריך לומר דהוי טעמא משום דאי לאו הכי לא הוי מלאכת האבד [ולא הוה ליה לשלומי] אלא כשיעור פועל בטל דאינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל וכדלעיל נמצא דאע"פ שאין מוצאין מלאכה לשאר היום לא יתן להם שכרם משלם אלא כפועל בטל אא"כ הוו דומיא דאוכלוסי דמחוזא וכדפירשתי ולפי זה נצטרך לומר לפום מה דדייקנא מהך מתני' (א) דמיירי בדומיא דאוכלוסי דמחוזא דליכא למימר דלא נידוק האי דיוקא ומה שנותן להם [ה] יותר ממה שעשו משום פועל בטל וכדאמרן דכיון שנוטל מהפסק מה שצריך להוציא בהשלמתה כדפירש רש"י ז"ל א"א לומר כן כיון שאם מוצא בהשלמתה קרוב למה שפסק עם אלו הרי לא יתן להם (אלא) כפועל בטל ומיהו אין זה שום דוחק כיון דפשטא דמתני' [ו] דמיירי בכל פועלים וכגון שמוצאין מלאכה אחרת וכדאמרן נמצינו למדין דהיכא דאין מוצאין מלאכה יש לחלק בין אוכלוסי דמחוזא לשאר [פועלים] (דומיא) דאוכלוסי דמחוזא נוטלים שכרם משלם ושאר פועלים כפועל בטל ותו לא: וכל המשנה. כגון נותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור אם שכרו יותר על ההוצאה אין נותן לו כל שכרו משלם אלא דמי יציאת עצים וסממנים ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: וכל החוזר. מפורש בגמ' לאיתויי מאי: גמ' או תן לי קרקע. מוקמינן לה לקמן דמיירי בשנתן מעות אלו סתמא בתורת פרעון ולא אמר לו ערבוני יקון [וטעמא דהדר משום דעייל ונפיק אזוזי] ואפ"ה יכול לומר לו תן לי קרקע כנגד מעותי (ב) א) שלעולם הוא קונה קרקע כנגד מעותיו אם ירצה והרי הוא לוקח חצי שדה [ז] ומשמנין ביניהם ונוטל הכחוש: מהיכן מגבהו. כשאמר לו תן לי מעותי מגבין לו חובו מן העדית שבנכסיו לקמן מפרש טעמא: ובזמן שהלוקח חוזר בו. לקמן מפרש דאי לא עייל ונפיק מוכר אזוזי אין יכולין לחזור בהם לא לוקח ולא מוכר והכא איירי כגון דעייל ונפיק מוכר אזוזי שאמר לו לוקח לך ושוב למחר אתן ובכה"ג הוא שיכול לוקח לחזור בו וא"כ היכא שמגלה המוכר דעתו שאין דעתו לחזור מן המקח [אע"ג] דעייל ונפיק אזוזי אין לוקח יכול לחזור בו והא דאמרינן שהלוקח יכול לחזור בו כגון שהמוכר מגלה דעתו שנותן לו רשות לחזור בו כיון שדוחה אותו בלך ושוב כן דעת הרשב"א וכן נ"ל מדברי הראב"ד ז"ל שכתב אם הלוקח חוזר בו שאינו רוצה לפרעו ואומר לו לך ושוב אין בידי כדי שיחזור בו מפני דוחקו שהוא צריך למעותיו ע"כ: מלמדין אותם. לכל לוקח שאין לו מעות כולן אלא מקצתם לעשות ביניהם דבר קיום שלא יוכלו לחזור: והריני נושה וכו'. דכיון דעשאן עליה מלוה ה"ל כאילו קבלם והלוה וקרקע נקנה בכסף וכתב הרשב"א ז"ל דה"ה אם א"ל לך חזק וקנה א"כ משוך וקני שוב אין יכולים לחזור בהם ואפילו עייל ונפיק אזוזי דהא א"ל שיקנה בכך לגמרי ומעתה מעות עליו כמלוה וכמאן דא"ל אי בעינא בכספא איקני ואי בעינא בחזקה איקני ב) ורבן גמליאל דלא נקט הכי להרחיב בקניות ג) לקח ולא לקצר וה"ק שאפילו שלא קנו ממנו או שלא אמר לו לך חזק וקני יכתוב לו כן ואינו יכול לחזור בו מעתה ומיהו כיון דנקט רשב"ג הכי אין לנו אלא דוקא הני גווני דאמרן אבל אם החזיק בקרקע לפני המוכר או שמשך מטלטלו בפניו לא קנה שעדיין יכולין לחזור בהם וכן כתבו מן המפרשים ז"ל: גרסי' בגמרא [דף עז:] אמר מר מהיכן מגבהו מן העדית אמאי לא יהא אלא בעל חוב ובע"ח בבינונית אמר רב חייא בריה דרב אויא סתמא כל דזבין ארעא אזולי מוזיל ומזבן וה"ל כניזק ותנן הניזקין שמין להם בעדית: לא יהא לוקח זה דינו קל אלא אפילו הוא חמור כבעל חוב דיש לחוש בו לנעילת דלת אף הוא לא ייפו כחו ליטול עדית אלא בינונית: סתמא כל דזבין ארעא וכו'. ארעא בחלפא זוזי אזולי מוזיל. סתמא אין כ"כ מעות מצויות לו וצריך למכור מטלטלין או שדות קטנות בזול וכי חוזר בו מוכר נמצא זה ניזק על ידו בדינא דגרמי ותנן הניזקין שמין וכו' לגבותו מעדית נכסיו של מזיק כדכתיב מיטב שדהו וכו' ומכאן נלמוד דכל דמשלם מחמת דינא דגרמי משלם מעדית שבנכסיו כמזיק הרשב"א בשם הראב"ד ז"ל ותו אמרינן בגמרא רשב"ג אומר מלמדין וכו' טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי לא קני והתניא הנותן ערבון לחבירו וא"ל אם אני חוזר בי הרי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי ר' יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו

א) פי' סמ"ע סימן קצ ס"ק יא ביאור דברי נ"י אלו (ג"א). ב) נ"ל ורשב"ג. ג) נ"ל נקט.

כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה *): **גמ'** תניא *הנותן (א) ערבון לחבירו על הבית ועל השדה כל המשנה *וכל החוזר בו ידו על התחתונה כיצד הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונותן לו מהם מאתים זוז בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי את מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי °ומהיכן מגביהו מן העדית (ב) ובזמן שהלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה רצה אומר לו הא לך מעותיך או הא לך קרקע כנגד מעותיך ומהיכן מגביהו מן הזיבורית רשב"ג אומר מלמדים אותן שלא יחזרו בהן כיצד כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז ונתן לי מהן מאתים זוז והריני נושה בו שמונה מאות זוז אוקימנא להא מתניתא בדקא עייל ונפיק אזוזי דמשום הכי קאמר רשב"ג אי כתיב ליה אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז ונתן לי מהן מאתים (א) והריני נושה בו שמונה מאות זוז לא מצי הדר ביה אבל היכא דלא קא עייל ונפיק אזוזי אע"ג דלא כתיב ליה הכי קני דתניא הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בך ערבוני מחול לך והלה אומר לו אם אני חוזר בך אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים דברי רבי יוסי רבי יוסי לטעמיה דאמר א אסמכתא קניא רבי יהודה אומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אמר רשב"ג

רש"י

נתייקרו פועלים לאחר שעשו חצי המלאכה יתן להן חצי שכרן כמו שהתנו ולא ינכה להן כלום ואם הוזלו פועלים לא ינכה להם אלא כשיעור שצריך להשכיר למה שעדיין צריך להעשות: כל המשנה. כגון נתן צמר לצבע לצובעו אדום וצבעו שחור אם השבח יותר על הוצאה אינו נותן לו שכרו משלם אלא דמי [א] עצים וסממנים ואם הוצאה יתירה על השבח נותן לו שבח: וכל החוזר בו. מפרש טעמא בגמ' בברייתא [ב]: גמ' הנותן ערבון. שנתן מקצת דמים לקנות בית או שדה: ומהיכן מגביהו (ג). כלומר מהיכן מגבה את החוב: מן העדית. ולקמן מפרש: מלמדין אותן. כל הלוקח קרקע ואין לו מעות הקרקע כולו אלא מקצתו מלמדים אותו לעשות ביניהן תחלה דבר קיום שלא יוכלו לחזור: והריני נושה בו. דכיון דעשאן מלוה עליו הוה ליה כאילו קיבלם והלוה (ד) דקרקע נקנה בכסף: בדעייל ונפק אזוזי. וגלי בדעתיה דזוזי אנסוה למכור וכיון דלא יהיב זוזי בעת דוחקו אדעתא דהכי לא זבין לכך דוקא זקפו עליו במלוה הא לא זקפו מצי הדר ביה: בד"א

כ"א שמצאו פועלים מלאכה אחרת

*) עי' בתמים דעים סימן רכא. והגהנו סדפסנוהו בסוף הלפס

הגהות הב"ח

(א) נ"ב זוז:

הגהות חו"י

(א) ע"ל כרי"ף רמז שסו: (ב) נ"ע אם המוכר לא רצה לחזור בו אפילו עייל ונפיק אזוזי למה יכול הלוקח לחזור בו. עי' נ"י: (ג) פי' כשאומר תן לי מעות ואין לו עכ"י: (ד) משא"כ בדלא יהיב ליה מידי וכן בדלא עייל ונפיק וכו' אי לא יהיב ליה שום כסף לא קנה שהרי משמע שעדיין הקרקע ביד מוכר:

הגהות מא"י

[א] נ"ב יציאת: [ב] נ"ב לאתויי מאי: [ג] נ"ב פי' וא"ת דלמא אמרי' כאן נמי פסידא דפועלין ולא שקלי יותר ממה שעשו כמו שמצינו לקמן בברייתא בפועל שחוזר בחצי היום שמת לו מת נוטל לפי מה שעשה כפי שהביא הר"ן לעיל לכך מפרש שהרי נותן להם כו': [ד] נ"ב משלם: [ה] נ"ב פי' דמתני' מיירי כשאין מוצאין מלאכה אחרת והא דנותן לו יותר ממה שעשו ולא שכרו משלם משום דמנכין משום פועל בטל: [ו] נ"ל מיירי: [ז] נ"ל לשומה:

שלטי הגבורים

א שמים שהתנו ביניהם לקיום דבר אחד ונתנו ערבונות לקנס שמי שיחזור בו שיזכה חבירו בערבון לא יאמר אם אני חוזר בי אתן לך כך וכך וה"ז משכון על ממון שאתחייב לך אם אחזור בי דבכה"ג לא זכה במשכון כל זמן שאינו חייב לו כלום אלא צריך להקנות לו בשודר דלא כאסמכתא ובב"ד חשוב כדי שיתחייב לו מן הדין אם יחזור בו ואז יתן לו החפץ במשכון ואז יחול השעבוד על המשכון כיון שנתחייב לו בקנס אם יחזור בו או יאמר אם אחזור בו תזכה בכך וכך ממון בגוף חפץ זה: ושאלת שטר שכתוב בו אם לא יפרע לזמן פלוני שיתחייב בכך וכך ממון וכתוב בסוף השטר דלא כאסמכתא אם הקנס נגבה בב"ד דע כי אסמכתא היא הא דגזים שקבל עליו אם לא יפרע בזמנו שיתחייב בדבר שלא היה חייב בו ואסמכתא לא קניא אלא באומר מעכשיו ובב"ד חשוב אע"ג דכתיב בשטר דלא כאסמכתא לא מהניא מידי דהא חזינן דאסמכתא היא ומאי אהני דכתיב דלא כאסמכתא: אם הוא בענין שאם היה רוצה לטרוח היה מוצא למכור שדה במנה ולא טרח ומכר במאתים מבעיא אי הוי כמו מוכר שדהו מפני רעתה ואינן יכולין לחזור בהם או לאו ולא אפשיטא וכתב מיי' לפיכך הרוצה לחזור מהניהם אינו יכול לחזור בו ואם תפס המוכר ממקח שמכר כנגד המעות שנשארו בידו אין מוציאין מידו וכתב הרמ"ה ה"ה נמי מי שמכר נכסיו מפני שרוצה ללכת לדור בעיר אחרת כמוכר שדהו מפני רעתה דמי כיון דלא ניחא ליה בהאי מתא אין לך מוכר מפני רעתה גדול מזה. כתב הרא"ש פי' ר"ח הא דאמרי' כי עייל ונפק אזוזי לא קני היינו דווקא דגלי מוכר אדעתיה דלא מזבין אלא משום דצריך לדמי השתא בדוחקא אבל אי מזבין לאשתלומי למחר וליומא אוחרא בלא נחיצותא מצידנא דאיתחזיק קנה וזוזי מקבל לה בתר הכי דנעשו עליו כמלוה אפילו עייל ונפיק אזוזי והראב"ד כתב אפילו קבע לו זמן לפרעון וכשהגיע הזמן דחקו לפרוע לו מעותיו וזה דוחהו גם זה נקרא עייל ונפיק אזוזי ואם לא יפרענו אז יכול לחזור בו וכתב הטור ואני אומר הכל לפי ראות עיני הדיין כי לפעמים אדם חייב מעות ומוכר קודם זמן הפרעון שלא ידחוהו דחוק למעות ויזלזלו נכסיו ואינו רוצה לקבל דמי המקח עד שיצטרך לפרוע חובו פן יוציאם וכשהגיע זמן אין לך עייל ונפיק אזוזי טפי מזה הלכך בכל עת שירצה הדיין שהוא דחוק למעות ונפיק ועייל אזוזי בטל המקח ע"כ: והרמ"ה כתב פי' עייל ונפק אזוזי שהלך אליו לבקש מעותיו שתי פעמים ל"ש מצאו ובקש ממנו ל"ש לא מצאו רק שגלה דעתו שהלך לבקש ופי' עוד דוקא דעייל ונפיק ביומא דאוקימו ליה לזביני או ביום שקרוב לו לפרוע דאמרינן משום דדחיקא אזוזי זבין ולא זבין אלא אדעתא לאפרועי מיד ביומיה וכיון שלא נתנו לו באותו שעה יכול לחזור אבל לא עייל ונפק ביומיה לא הלינן דמשום דדחיק זבין אפילו עייל ונפיק ביומיה אפילו שתק באותו פעם ולא גלי דעתיה ולאחר כמה ימים חוזר הרשות בידו ואי עייל ונפיק ביומיה הרי זמני ולא יהיב ליה וקא הדר ביה מוכר ומקמי דשלים יומיה אייתי ליה ללוקח זוזי קני ולא מצי הדר ביה דכל שפורע ביומיה כמו שפורע מיד בשעת מכירה דמי ומטלטלין דינן כמקרקעי לדבר זה שאפילו אם משך הלוקח הפירות והכניס לרשותו והמוכר עייל ונפיק אזוזי לא קני וכן בקרקע לא מהני חזקה אי עייל ונפיק אזוזי אלא שבזה יש חילוק במטלטלי אם הוא דבר שאינו ראוי ליחלק והמוכר אינו רוצה להיות שותף עמו אבל במידי דבר חלוקה הוא אין המקח בטל אלא כנגד מה שחייב לו ומיי' לא חלק בזה אלא שנתן למטלטלין כל דין מקרקעי והרא"ש כתב כסברה הראשונה וכתב הרשב"א הקונה דבר מחבירו וטעה במעות במניינם ולאחר זמן תבען המוכר ואמר לו המעות שנתת לי היו חסרין נקנה המקח ומשלים מעותיו אפילו אחר כמה שנים:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פי' דדייק מדיהיב להו ו' דינרין כמה שעשו דהיינו שקל יותר כשיעור שמפסיד להשתכר בזול אף אם ימצא להשתכר ולא מזלזלינן ביה כפועל בטל אלו דבעלים קמאי לאו מידי מתהנו במלאכת אחרים ונתיב ליה שקל בציר פורתא כמה שמפסיד בזול בציר פורתא שרוצה לישב בטל מלעשות מלאכה אלא משום דמיירי דומיא דאוכלסי דמחוזא דהא ליכא למימר דשקל יותר דיהיב להו היינו אפילו דלאו אוכלסי דמחוזא אפילו בשאין מוצאין להשתכר והך דיהיב להו הוא שיעור כפועל בטל ליתא דהא בכל פעם נוטל ומעכב לעצמו מה שצריך להוציא בהשלמת המלאכה ופעמים שצריך להוציא בהשלמתו כמה שפסק עם אלו או פחות מעט בקירוב נמצא שלא יגיעו לאלו כפועל בטל ומסיק תו דאין זה דחוק לאוקמי מתני' דידו על התחתונה דמיתניא סתמא באוכלסי דמחוזא דפשטא דמתני' מיירי בכל פועלים אלא משום מימרא דרבא הוצרך להעמידה באוכלסי דמחוזא: (ב) פי' ולא אמרינן כיון שחוזר בו זה בכל שקנין והפרעון חזר ונתבטל המקח:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור וכל קנה דאמרינן בהא שמעתא במטלטלין לענין מי שפרע הוא דאמרינן וכו' דאי במשיכה ליכא ספיקא דודאי קנה הכל לגמרי וכו': **אמר** הכותב אין בעלי הוראה מודים לו לפי שמצינו בקרקע שלא קנה בשטר מכר עד שיתן לו דמים אע"פ שהקרקע נקנית בשטר וכן נמי בחזקה לא קנה עד שיתן לו דמים היכא דעייל ונפיק אזוזי והרי בעל המאור הזה ז"ל אומר כן שכתב לקמן והסיא דמכר לו עשר שדות בעשר מדינות וכו' אי עייל ונפיק אזוזי היינו דיניה דלא קנה לעולם אלא כנגד מעותיו והתם בשהחזיק מיירי וכ"כ רב

המאור הגדול

ודינא דנותן ערבון כמו שמפורש בגמ' כל החוזר בו ידו על התחתונה כיצד וכו' כללא דמלתא כל נותן מקצת דמים שלא אמר ערבונו יקנה דינו דין נותן ערבון סתם וכל קנה דאמרי' בהא שמעתא בקרקע קנה לגמרי מאי דקנה כנגד מעותיו ומאי דקנה הכל קנה לגמרי הכל וכל קנה דאמרינן בהא שמעתא במטלטלין לענין מי שפרע הוא דאמרינן הכי דבזוזי בלא משיכה עסקינן דאי במשיכה ליכא ספיקא דודאי קנה לגמרי הכל ל"ש עייל ונפיק אזוזי ל"ש לא עייל ונפיק וליכא לאפלוגי בהא אלא בזוזי בלחוד בלא משיכה הוא דאיכא לאיפלוגי ולענין מי שפרע דאי לא עייל ונפיק אזוזי קנה הכל ומאן דקא הדר ביה בין מוכר בין לוקח מקבל מי שפרע ואי עייל ונפיק אזוזי אפי' לא פש ליה אלא חד זוזא לא קנה לענין מי שפרע אלא כנגד מעותיו ואית ליה למוכר זכותא בגויה דההוא זבינא כדי ההוא זוזא דפש גבי דלוקח ואי לוקח קא הדר ביה יד מוכר על העליונה אפי' בעי לוקח למהוי שותפא בהדיה בכדי מה שנתן ובמה שנשתייר הוא שחוזר בו אפ"ה יד מוכר על העליונה רצה אמר ליה הילך מעותיך וליכא דין מי שפרע או הילך חלקך מגוף המכר כנגד מעותיך וליכא נמי דין מי שפרע אי מקבל מיניה לוקח הכי למהוי ליה שותף בגויה ואי מוכר בעי למהוי שותף ולא מקבל מיניה לוקח ובעי למהדר ביה לגמרי מקבל עליה לוקח מי שפרע ומהדר ליה מוכר זוזי ואי מוכר קא הדר ביה אפי' בעי מוכר למיהוי שותפא בגווה בהדיה בכדי ההוא זוזא דפש ליה גביה אפ"ה יד לוקח

על

א מיי' פ"ק מהל' מכירה סמג עשין סי' פב :

ב מיי' פרק ח מהל' מכירה סמג עשין פב טור חו"מ סי' קצב :

ג מיי' פ"ק שם סמג שם טור ח"מ שם :

ערבונו אמר רשב"ג בד"א בזמן שאמר לו ערבוני יקון אבל מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם ת"ק זוז קנה ומחזיר לו את השאר ואפי' לאחר כמה שנים וקשיא הא אהא ל"ק הא דקא עייל ונפיק אזוזי הא דלא קא עייל ונפיק אזוזי דאמר רבא האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אזוזי לא קנה לא קא עייל ונפיק אזוזי קנה : פירוש טעמא דכתב ליה הכי · שזוקפן עליו במלוה : במה דברים אמורים . דיכול לחזור ולא יטול זה אלא כנגד מעותיו בזמן שנתנו לו בתורת ערבון ולא בתורת פרעון : דא"ל ערבוני יקנה · והא ודאי לא אוזיל גביה למכור לו כל הקרקע בכך אבל נתנו בתורת פרעון הוו לה השאר מלוה עליו וקנה הקרקע כולו ומחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים וקשיא הא שהרי אפי' לא זקפן אינו יכול לחזור : הא דקא עייל וכו' · הא דקתני דאילו לא זקפן עליו במלוה חוזר בדעייל מוכר ונפיק ומחזר אחר מעותיו גליא אדעתיה דזוזי אנסיה למכור וכיון דלא יהיב ליה זוזי בשעת דוחקו אדעתא דהכי לא זבין ליה וכתבו האחרונים ז"ל בשם *הראב"ד ז"ל דלאו דוקא מיד אלא אפילו הרויח לו זמן שיפרע לו ביום פלוני וכי מטיא זימניה עייל ונפיק אזוזי לא קנה דהא נמי מוכחא מילתא דמעיקרא נמי כי היכי דליהוי ליה זוזי ליום פלוני דאיצטריכו ליה זבן דאילו לא תאמר כן למה ליה לרשב"ג לתקוני שיזקוף עליו במלוה ליתקון דלירווח ליה זמן אלא שמע מינה כדכתיבנא ומיהו נראה דאם לא מכרו כדי שיתן לו דמים מיד וגם לא ייחד לו יום פלוני ידוע אלא אמר לאשתלומי דמי למחר או ליומא אחרא בלא נחיצתא כהאי גוונא ודאי מעידנא דאחזיק קנה וזוזי מקבל להו בתר הכי דנעשו עליו כמלוה אפילו עייל ונפיק אזוזי קנה דכה"ג לא גלי אדעתא דמשום דוחקא הוא כדי דנימא אדעתא דהכי לא זבן וכ"כ ר"ח ז"ל: דאמר רבא וכו' לא קני . הסכימו האחרוני' ז"ל לפירוש הגאונים ז"ל דהא דרבא דאמר סתמא לא קני [משמע] דלא קני כלל וע"כ כגון שלא נתן דמים כלל[ו] אלא כגון שקנה הקרקע בחזקה או בקנין ומינה דהיכא דנתן מקצת דמים לא קנה אלא כנגד מעותיו

תורה אור | נר מצוה

רשב"ג בד"א בזמן שאמר לו ערבוני יקנה אבל מכר לו שדה באלף זוז ופרע לו (א) ה' מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים ואקשינן דרשב"ג אדרשב"ג ומשנינן הא דקא עייל ונפיק אזוזי והא דלא קא עייל ונפיק אזוזי דאמר רבא האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אזוזי לא קנה לא קא עייל ונפיק (א) אזוזי קנה והיכא דקא עייל ונפיק אזוזי אפילו לא פש גביה אלא חד זוזא לא קני דאמרינן ההוא גברא דזבין ליה חמרא לחבריה פש ליה חד זוזא קא עייל ונפיק עילויה יתיב רב אשי וקא מעיין בה כי האי גוונא מאי א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמרינן משמיה דרבא לא קאני א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי והא אמרת משמיה דרבא דקאני א"ל תתרגם שמעתך במוכר שדהו *מפני רעתה[ד' עה.]

רש"י

בד"א · שיכול לחזור ולא יטול זה אלא כנגד מעותיו בזמן שנתנו לו בתורת [ג] קנין ולא בתורת תחלת פרעון דאמר ליה ערבוני יקנה [ד] והאי לא אוזיל גביה למכור לו כל הקרקע בכך : אבל · אם נתנו לו בתורת תחלת פרעון קנה הקרקע כולו והשאר עליו מלוה ומחזיר לו אפילו לאחר כמה שנים : פש ליה למוכר חד זוזא · בהדי לוקח : וקא עייל · מוכר ונפיק אההוא זוזא : כה"ג · משום חד זוזא [ה] מאי הדר ביה או לא : מפני רעתה · דאמן סהדי דבלאו אונסא דזוזי הוה מזבין ליה : דלא ליהדר ביה לוקח ולכך ממהר לגבות המעות : בעי לזבוני במאה · היה צריך למאה זוזי ורצה למכור שדה קטנה במאה זוז ולא מצא לוקחין ומכר גדולה במאתים : וקעייל ונפיק אזוזי . וזה עיכבם : לא קני · דאמן סהדי דעל כרחו מכר המותר:ואי טרח · אם היה טורח הרבה לחזור אחר לוקחין היה מוצא ליקח שדה קטנה ולא רצה לטרוח : כמוכר שדהו מפני רעתה דמי · דכיון שלא רצה לטרוח שמע מינה לא היתה חביבה עליו :

הגהות הב"ח

(א) ג"ב מכן : (ב) ג"ב סג"ס : (ג) ג"ב ע"כ סג"ס :

פירוש דאמרינן האי דקא עייל ונפיק אזוזי כי היכי דלא להדר ביה לוקח הוא דקא עבד הכי הלכך אע"ג דקא עייל ונפיק אזוזי קנה ואי הוה ביה רווחא ללוקח הוי (ב) (*ואמר רבא האי מאן *דאוזפיה מאה זוזי לחבריה ופרעיה זוזא[דף עז:] זוזא פרעון הוה אלא תרעומת איתליה דא"ל אפסידתינהו [א] מינאי [ב] (ב) (ההוא [תענית] *גברא דזבן חמרא לחבריה ופרעיה ופייש חד זוזא ועייל וקא נפיק עילויה יתיב רב אשי וקא מעיין בה כה"ג מאי א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי זוזא כזוזי דמי ולא קני א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי והא אמרת משמיה דרבא קנה א"ל תתרגם שמעתך במוכר שדהו מפני רעתה *פשיטא בעי[ד' עה.] לזבוני בק' [ולא אשכח] וזבין במאתים וקעייל ונפיק אזוזי לא קני אלא בעי לזבוני במאה ואי טרח וזבן במאה הוה זבן ולא טרח וזבין במאתים וקעייל וקא נפיק אזוזי מאי כמוכר שדה מפני רעתה דמי או לא תיקו) (ג) גרסינן בקדושין בפ' ראשון*[דף כז:] *מכר לו עשר שדות בי' מדינות *) כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן [תענ] בד"א שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו :

*) ע"ש בפרש"י

מתני'

וכברייתא דלעיל דאמר רלה קנה כנגד מעותיו וכיון דאסיקנא דכי עייל ונפיק אזוזי לא קנה אלא כנגד מעותיו וכדפירשתי ל"ל דמיירי דוקא במקום שאין כותבים את השטר אבל במקום שכותבים את השטר כיון שאינו קונה עד שיכתוב את השטר וכדאי' פ"ק דקדושין (דף כו·) אי אפשר שיקנה כנגד מעותיו שכיון שאינו קונה אלא בשטר היאך יקנה מחצה והרי השטר על כל הקרקע הוא נכתב ולא על חציו הלכך כיון שאינו יכול לקנותו כולו דהא עייל ונפיק אזוזי אף מקצתו לא קנה וכי אמרינן נמי (דקנה כנגדו) דקנה כנגד מעותיו הני מילי בדבר שהוא ראוי ליחלק כשדה וכיוצא בו אבל בדבר שאינו ראוי ליחלק כגון בהמה טמאה מתוך שלא קנה כולה לא קנה מקצתה שלא עלה על דעתם שיהיו שותפים בה דלא ניחא ליה לאינים להיות שותף בכגון זה שאפילו שותפין גמורין מטלים זה לזה בדינא דגוד או איגוד וכן מוכח בירושלמי דאמרינן התם דלמ"ד ערבון כנגדו הוא קונה אם היה בעל חי כיון שאינו ראוי ליחלק קונה כנגד כולה אלמא דבדבר שאינו ראוי ליחלק אין מחלקין בקנייתו אלא או יקנה כולו או לא יקנה כלום ה"נ מתוך שלא קנה כי הא דעייל ונפיק אזוזי לא קנה ולא כלום וכן מוכח בסמוך בההוא דזבין חמרא לפי אותם שגורסין כן חמרא אבל בערבון שא"ל ערבוני יקון שותפים הם שבכך נתרצו : לא עייל ונפק אזוזי קני · דקדק הרשב"א ז"ל דהסיא דאמרינן [קדושין דף כז:] מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהם קנה כולם ואמרינן לא שאנו אלא [ז] שנתן דמי כולם אבל לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו מיירי בדלא עייל ונפיק אזוזי ומאי כנגד מעותיו כנגד אותה שדה שנתן עליה מעות קאמר ואע"פ דבעלמא בשדה אחת קנה כולן הכא דשדות מחולקות[ח] עד שיתן דמי כולם או קצת דמים על כל אחת ואחת תדע דאילו בדעייל ונפיק אזוזי מאי שנא בעשר מדינות (א) אפילו באחת נמי ואדרבה עיקר נריכותא הוא כשקונה [ט] *[לאשמעינן כיון שהחזיק באחת קנה כולם] ולא שהוא עייל ונפיק אזוזי וכן דעת הראב"ד ז"ל : גרסינן בגמ' ואמר רבא האי מאן דאוזפיה מאה זוזי לחבריה ופרעיה זוזא זוזא פרעון הוא אלא דאית ליה תרעומת עליה דא"ל אפסדתינהו לנכסי מינאי · מכאן למד הרב בעל הטיטור ז"ל דבעל כרחיה אית ליה לקבולי זוזא זוזא דאי לא לא קבולי ניקבליה ולא תרעומת נהוי עליה וכדאמרינן בפרק הזהב [דף נב:] : חמרא · כן כתוב בהלכות וכן פרש"י ז"ל חמור וכיון דפשיטא ליה דלא ניחא ליה לאינים למיהוי שותף בכגון זה קא בעי משום חד זוזא שהוא דבר מועט מי אמרינן דמצי למהדר וא"כ לא קנה כלל או דילמא לא מצי למהדר וקנה הכל ואסיקנא דלא קנה כלל וטעמא לפי שאינו ראוי ליחלק וכדכתיבנא לעיל : פש ליה · בהדי לוקח : מפני [רעתה] · דאמן

המאור הגדול

על העליונה רצה א"ל תן לי מעותי שנתתי לך וליכא דין מי שפרע או תן לי חלקי מגוף המכר כנגד מעותי וליכא נמי דין מי שפרע אי מקבל מיניה מוכר הכי למהוי ליה שותפותא בגויה ואית ליה למוכר זכותא בגויה דההוא זבינא כדי ההוא זוזא דפש גביה דלוקח ואי לוקח בעי למיהוי שותף בכדי מה שנותן ולא מקבל מיניה מוכר הכי ובעי למיהדר ביה לגמרי מקבל עליה מוכר מי שפרע ומהדר ליה זוזי: ואי אמר ליה ערבוני יקון לעולם לא קנה אלא כנגד מעותיו בין קרקע בין מטלטלי האי כי דיניה והאי כי דיניה ובזמן שהמוכר חוזר בו ושקיל הלוקח מגופיה דזבינא קרקע כנגד מעותיו בשעת המכר שקיל מעידית שבה ואי מהדר ליה מעות מגבי ליה מבינונית דנכסי' ואי זביני יקירא היא וגרם ליה מוכר הפסד ללוקח לאוזולי ולזבוני היכא דמהדר ליה מעות מגבי ליה מעידית דנכסי' כדין מזיק ואי מגבי ליה מגופיה דזבינא מדעת לוקח שמין לו כשעת גבייה ומגבי' ליה מעידית שבה ורב נחמן בר יצחק דאמר מעידית שבה ורב חייא דאמר מעידית דנכסי' לא פליגי אלא דרב נחמן מפרש לה אתן לי קרקע כנגד מעותי דהיכא דשקול מגופה דזבינא שקיל מעידית שבה ור' חייא מפרש לה אתן לי מעותי דאי לית ליה מעות מגבי ליה מעידית דנכסיו והלכתא כתרוייהו ואם הלוקח חוזר בו והמוכר מחזיר לו מעות מגבי ליה מזיבורית דנכסים היכא דלית ליה מעות דאפי' ב"ח נמי דינו בזיבורית אי לא משום נעילת דלת והכא נעילת דלת ליכא ואי מגבי ליה מגופא דזבינא יהיב ליה מזיבורית שבה ותאי דאמר רבא האי מאן דמזבין וכו' עייל ונפיק אזוזי לא קנה אלא כנגד מעותיו ל"ש קרקע ול"ש מטלטלין האי כי דיניה והאי כי דיניה האי לענין קנין גמור והאי לענין מי שפרע לא עייל ונפיק אזוזי קנה הכל הם ה"נ האי כי דיניה והאי כי דיניה : והיא דאמר רבא בההוא דפש ליה חד זוזא לא קנה פירושו לא קנה הכל אלא כנגד מעותיו ולענין מי שפרע וכדאמרי' וה"ה לקרקע לענין קנין גמור וכדינא דפרישית לעיל והיא

מלחמת ה'

רב תנגאל ז"ל וכיון שכן אף משיכה במטלטלין אינה קונה אלא אם כן נתן לו מעותיו אזוזי דלא עדיפא משיכה מטלטלין מחזקת קרקעות אלא ודאי לעולם אין משיכה מועלת במלוה או דלא עייל ונפיק אזוזי אבל עייל ונפיק אזוזי אינו קונה דלא סמכא דעתיה וכן הם דוד ז"ל שוב מצאתי לרבינו האי גאון ז"ל תשובה מפורשת בענין הזה וכך אמרו דמטלטלי שמ בחליפין אי קא עייל ונפיק אזוזי לא קני וכן בקרקע לא מהניא חזקה וקנין כדעייל ונפיק הלכות ראשונות ז"ל : כתב עוד בעל המאור ז"ל ואי אמר ליה ערבוני יקון לעולם לא ק וכו' : אמר הכותב לא זו הדרך כי מה שאמרו בברייתא יד לוקח על העליונה בנותן מקצ ונפיק אזוזי לפי פי' הגאונים ז"ל אבל בערבוני יקון ודאי קנה כנגד מעותיו ונוטל כחוש וה העליונה כדאמרינן דיו שיקנה כנגד מעותיו ואמר רשב"ג בד"א בזמן שאמר לו ערבוני יק מהם על העליונה וכל זה לפי פי' הגאונים ז"ל אבל היכא דפרע מקצת דמים ועייל ונ שידו על העליונה מפני שהוא יכול לומר אני לא נתתי משהי אלא ליקח כולה אבל לא מק דעת הכל נתן וכן אני אומר בזו שאמרו בגמ' ומסיכן מגבהו וכו' כשאומר תן לי מעוה מעות מגבי ליה מעדית מפני שעשאוהו מזיק אבל היכא דאמר תן לי קרקע ודאי מן הזיב האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך שהלוקח נוטל כחוש שכיון שקנו לו מעותיו משעה ראשו כחוש ושקיל כשעת המכר כלומר לפי הדמים שנתנו על כל השדה אבל א"ל תן לי מעותי אמרו נוטל מן העדית וכשעת הגבייה ולא כשעת המקח שהרי חובו מגבהו והמקח בטל מפירושי ר"ם ז"ל שכתב ומסיכן מגבהו חובו אלמא דוקא כשאומר לו תן לי מעותי ולא כנגד מעותי דהתם בתורת זביני אתי ליה וכדינא דלוקח דיינינן ליה : וכתב עוד בע דאמר רבא בההיא דפש ליה חד זוזא לא קנה פי' לא קנה הכל אלא כנגד מעותיו וה"

ז"ל השיב עליו ואמר שלא אמרו קנה כנגד מעותיו אלא בקרקע שהוא ראוי ליחלק אבל לא בדבר שאין בו דין חלוקה שאפילו השותפין שהם שותפין מדעתם מעלין זה לזה בדמים שאין אדם רוצה כל שכן אלו שלא נתרצה בכך ומעולם לא נתרצה לו עד שיתן לו כל מעותיו הואיל ואינו ראוי ליחלק הלכך לא קנה כלל והאלהים דבר נאה ומתקבל היא וכל השמועה מיושבת בדברי הגאונים לפי דבר ז המאור כללא קנה דקאמר לא קנה הכל אלא כנגד מעותיו דוחק גדול הוא ואינו במשמע ועוד דהוה ליה לרבא למימר האי מאן דמזבין מידי לחבריה ויהיב ליה ערבון וקא עייל וכו' לפיכך אני אומר דמזבין מידי לחבריה ומשך במטלטלין והחזיק בקרקעות ועייל ונפיק אזוזי לא קנה עד שיתן דמים אבל נתן מקצת דמים לא אמר רבא עלה לא לאו ולא הן אלא הסיא כברייתא דלעיל קתני שקנ ולא ומכל מקום שמעינן מדרבא שלא קנה יותר מכדי מעותיו ואי לא עייל ונפיק קנה הכל בלא דמים כלל והוא המרא דאמר רבא עליה לא קנה כלל קאמר מפני שאין בו דין חלוקה ולא נתרצה

חדושי אנשי שם

ד"ה (א) לשון הרשב"א ז"ל תדע דכד לא עייל ונפיק אזוזי מיירי מדקאמרי' אבל לא נתן דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו אלמא חדושו הוא כשלא קנה כולן אע"פ שהם שדות מחולקות ואילו כדעייל ונפיק מאי שנא י' שדות בי' מדינות אפי' באחת נמי וכו' וכן דעת הראב"ד ז"ל עכ"ל ז"ל :

הר"ן בפ"ק דקדושין סי' ת"ר הביא דברי הראב"ד אלו וע"ש שהאריך בענינים אלו בסוף ד"ה גמרא לא שנו כו' ובד"ה ועאיל ונפיק אזוזא (ג"א)

הגהות חו"י

(א) אם כבר משך הלוקח וע' בתוס' ומ"ש לא קני ר"ל כלל דאינו ראוי לחלוקה כן כתב הראב"ד ולכן נ"ל אפי' בזמן שהמוכר חוזר לא מצי לוקח למימר תן לי קרקע בשאינו ראוי לשיעור שדה. וכן כל היכא שנשתייר ודו"ק: (ב) הטעם כ"כ רשב"ג מפני רעתה כ"ן מוקף :

הגהות מא"א

[א] נ"ב נכסי: [ב] ההוא גברא וכו' עד לא תיקו כ"ז מוקף: [ג] נ"ב ערבון: [ד] נ"ב קנה כלל : [ה] נ"ב מי אמרינן : [ו] נ"ב דאם נתן מקצת הדמים קנה מיהת כנגדו: [ז] נ"ב וא"ת בלא חזקה נמי יקנה מטעם שכר וי"ל דמיירי במקום שכותבין שטר לכך אמר אם החזיק כתיב הסטר : [ח] נ"ב לא קני : [ט] נ"ב ס"א כשקונה כלל שהוא עייל ונפיק אזוזי [וכ"ה בד"ק ובד"ס]

ג"י מכר"ם

דאכן סהדי דבלאו אונסא דזוזי הוה מזבן ליה והא דקא עייל ונפיק ממהר הוא שיגבה מעותיו כדי שלא יחזור בו לוקח : **מתני'** השוכר את החמור · בבקעה והוליכה בהר · ואע"פ שהדרך ישר וטוב חייב בגמרא מפרש מאי שנא הכא דלא מפליג בין הוחלקה והוחמה ובסיפא מפליג : והבריקה · מפרש בגמרא : או שנשאת באנגריא · שנלקחה לעבודת המלך : אומר לו · משכיר לשוכר : הרי שלך לפניך · טלנה כמו שהיא [סמויה] ולך שאף מזלך גרם וטרח ויישר אותה בדרכים וגבי אנגריא נמי יאמר לו המתן עד שתשוב שמזלך גרם נמי כמו מזלי ונפסיד שניהו בעל החמור מפסיד נר מצוה השכר בעוד שחמורו באנגריא ואף בהבריקה כתב הרשב"א ז"ל שנראה לו דעת הראב"ד ז"ל שכתב שכיון שאינו יכול להשתמש בה כראוי לא יטול השכר והא דאמרינן הכא הרי שלך לפניך היינו שאינו יכול לתובעו שיעמיד לו חמור אחר : מתה או נשברה וכו' · *היכא דמפרשי דהא דאמרינן הכא חייב להעמיד לו חמור איירי כגון שהקדים לו שכרו על חמור סתם וכל שיש לו חייב להעמיד לו חמור דקנייה במעות דמעות קונות בשכירות מטלטלין ואפילו מדרבנן דלא שייך למימר בהו נשרפו חטיך בעלייה וכמו שפירש לעיל פרק הזהב ואחרים פירשו דאפילו אין לו [הקדמת שכר עליו] חייב להעמיד לו מכל מקום ומיירי כגון שקנו מידו להעמיד לו חמור ומיהו אם לא קנו מידו כיון דא"ל חמור סתם לא מצי כייף ליה למשכיר להעמיד לו חמור אלא שיכול לעכב השכירו' לעצמו [ה] עד שישכיר לו אחר וכדמוכח בגמרא [דף עט·] גבי השוכר החמור ומתה בחצי הדרך וכו'[ו] ואם אמר לו חמור זה אז שעבד לו חמור זה ואם יש בדמיו ליקח [ז] או לשכור אחר יעשה כן אבל להוסיף מביתו על דמי הנבלה והעור כדי להעמיד לו לא דלא נשתעבד להכי : אם הוחלקה פטור · לפי שבהר היתה ראויה להחליק יותר שראש ההר חד ומשופע לצדדין : אם הוחמה חייב · שהבקעה מעלה הבל לפי שהרים סביבה ואין אויר שולט בה : ואם מחמת המעלה · הוחמה בעלותה מרגלי ההר לראשו חייב שהמעלה גרמה והוא שינה להוליכה בהר : **גמ'** דקא מפליג · בין הוחלקה להוחמה : שמתה מחמת אויר · ולא הוחלקה ולא הוחמה אלא הואיל ושינה בה יכול לומר לו לא מתה זו אלא מחמת אויר זה שלא היתה למודה בו : אובצנא · עייפות יגיעה ממשאה וכשהוליכה בהר יכול לומר לו עייפות היגיעה גרמה לה ואם שינה להוליכה בבקעה אע"פ שלא ראינו אותה מזעת ולא היה אותו היום חם יכול לומר לו אילו הלכה בהר היה האויר שולט שם ונותן בה כח ולא תיגע תחת משאה · ומשמע דדוקא היכא דמתה בחד מהנך גווני דבכל חד איכא למיתלי שמחמת שינוי של שוכר מתה הא אם מתה כדרכה פטור וכתב הרמב"ן ז"ל דאפי' לאביי דאמר לעיל פ' המפקיד דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב הכא כשמתה כדרכה פטור לפי שאין שינוי זה שבין הר לבקעה פשיעה גמורה שהיזיקה מצוי בזה כמו בזה [ח] והיזיקן חלוקין הם אלא שאינה שמירה למה שאמר משכיר ומשום דלאו פשיעה גמורה היא מוקמינן למתני' דוקא דמתה בחד מהנך גווני דבהכ"ג כיון דאיכא למיתלי שמחמת שינויו מתה חייב כתב הרנב"ר ז"ל מסתברא דלא מבעיא שומר שכר דחייב בהנהו גווני אלא אפילו שומר חנם נמי חייב דמתני' סתמא קתני ואפילו לר"מ דאמר [דף פ:] דשוכר כשומר חנם נמי דמי כדאיתא לקמן : נקרא גזלן · וקיימא ליה ברשותיה להתחייב בכל אונסיה וסיפא רבנן : מגבת פורים וכו' · פרש"י ז"ל שאע"פ שגבו הגבאין יותר ממה שצריכים העניים לסעודת פורים אין מדקדקין בדבר לומר די להם בכך והשאר יפול בכיס של צדקה אלא לוקחים עגלים לרוב ואוכלים ואם הותירו יהא לצדקה והכי תניא בתוספתא [פ"ק דמגילה] דתניא התם אין מדקדקין במגבת פורים אלא לוקחים את העגלים ושוחטים ואוכלים אותם · ואחרים פירשו דה"ק מגבת פורים לפורים שמגבת מותר פורים אינו נופל לכיס של צדקה אלא מניחה אותו לפורים הבא וי"מ דהכי קאמר מגבת פורים דכל מה שגבו סתם בפורים שיהא לסעודת פורים דמסתמא כל הנותן על דעת סעודת פורים הוא נותן ואין מדקדקין בדבר לומר עני זה ראוי וזה אינו ראוי אלא כל הפושט ידו ליטול יטול כדי שיהיו הכל שמחים דימי משתה ושמחה כתיב והכי גרסינן בירושלמי דמגילה [פרק א' הלכה ד] אין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול יטול וכתב הרמב"ן שכן מנהג בכל ישראל ואפילו ליתן לעובד כוכבים דהואיל ואין מדקדקין בדבר ונותנין לכל ואם אינו נותנין לעובד כוכבים איכא משום איבה ותנן מפרנסין עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל משום דרכי שלום : [ט] אלא אדעתא דפורים · וכיון דלאו אדעתא דמידי אחרינא יהב נמלאו המעות בחזקת הבעלים חוץ מן היוצאים במעות פורים : ולית הלכתא כרבי מאיר אלא כרשב"ג דמיקל : מפני שמעביר וכו' · וכן בהא לית הלכתא כרבי מאיר משום דתרוייהו הני בחד טעמא שייכין וכי היכי דלית הלכתא בהא כר' מאיר ה"ה דלית הלכתא כוותיה בהא ובלאו הכי נמי הא קי"ל דלית הלכתא כר"מ בהא דמעביר וכו' : [י] נהורייתא · מאליי"א בלע"ז הוצאה בשחור העין : אבזקת · התליעו רגליה והוא עם [כ] כדאשכחן אבזקת במלת [ל] : אנגריא שאינה חוזרת · ה"ל כנשברה או מתה שהרי אינו יכול להשתמש בה : אם בדרך הליכתה ניטלה · שהאנגריא מוליכה בדרך שהיה רוצה ללכת זה אומר לו הרי שלך לפניך הואיל שאף מזלך גרם שכור חמור אחר ולך אחריו עד שתפגע חמור אחר שכך דרך אנגריא נוטל חמורו של זה ומהלך בעלה אחריה וכל חמור שפוגע תחלה נוטלו ומחזיר לו את שלו · ור"ח ז"ל פירש אם בדרך הליכתה שאין דרך אנגריא זו לחפש בבתים ולא נוטל אלא מה שפוגע דרך הליכה אז אומר לו הרי שלך לפניך דמזלך גרם דאילו היתה בביתו של משכיר לא נטלוה ואם לאו שדרכה של אנגריא זו לחזור אף בבית חייב להעמיד לו

תתרפא לא היה לו לרכוב עליה כלל ואם רכב עליה כדי להשקותה אין זו פשיעה [אבל לרכוב עליה לצרכו הוי פשיעה] כי לא היה לו לרכוב עליה לצרכו כיון שקבלה בחזקת שהיתה חולה :

בחמור אחר : [ה] נ"ב פי' והיינו חייב להעמיד לו חמור שיכול לעכב השכירות לעצמו : [ו] נ"ב קאי אלעיל באם הקדים עליו מעות או קיבל קנין ופירו' היינו חייב להעמיד לו חמור מדמי הנבלה אבל לא להוסיף מביתו : [ז] נ"ב פי' לשמואל : [ח] נ"ב פי' כאן הוחמה וכאן הוחלקה או בשאר הזיקי' הם מחולקים ושמא גם כאן היה היזק אבל אינה מחייבין ליה על שלא שמר לאמירתו של משכיר: [ט] נ"ב זל"ג דלמא התם נמי אדעתא דפורים יהבי אדעתא דמידי אחרינא לא יהבי: [י]נ"ב ול"ג מאי והבריקה נהורייתא רבא אומר אבזקתא:[כ] נ"ב עי' בגמ':[ל] נ"ב דמלכת:

רש"י

מתני' בבקעה והוליכה בהר· [ג] ואע"פ שהדרך חלק וישר חייב מפרש בגמרא : שנשאת באנגריא · שניטלה לצורך עבודת המלך : אומר · לשוכר הרי שלך לפניך ותטלנה כמו שהיא שמזלך גרם כמזלי וגבי הבריקה אומר לו טרח וישרנה בדרכים וגבי אנגריא אומר לו המתן עד [ד] כו' : **גמ'** ואין מדקדקין בדבר · לומר דיים בפחות והמותר יפול לכיס של צדקה : והבריקה · מפרש בגמרא דהיינו שיש לה תבלול בעיניה שאינה רואה בטוב : באנגריא חוזרת · אז צריך להמתין עד אשר תשוב : אבל באנגריא שאינה חוזרת · הוה ליה כמתה או נשברה : אם בדרך הליכתה · שהאנגריא מוליכה בדרך שהיה לזה להלוך : אומר לו הרי שלך לפניך·שכן דרך אנגריא נוטל חמורו של זה ומהלך בעלה אחריה וכל חמור שפוגע ראשון נוטלו ומחזיר לו את שלו והשני חוזר אחר חמורו עד שפוגע בו בחמור אחר[ה]:

הריני

מתני' השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה בבקעה והוליכה בהר אפי' זו עשר מילין וזו עשר מילין ומתה חייב שבר את החמור והבריקה או שנשאת באנגריא אומר לו הרי שלך לפניך מתה או נשברה (א)חייב להעמיד לו חמור השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה אם הוחלקה פטור ואם הוחמה חייב בבקעה והוליכה בהר אם הוחלקה חייב ואם הוחמה (ב) פטור ואם מחמת המעלה חייב : **גמ'** מאי שנא רישא דלא קא מפליג בין הוחלקה להוחמה אלא קא פסיק ותנא חייב ומ"ש סיפא דקא מפליג אמרי דבי רבי ינאי רישא שמתה מחמת אויר רבי יוסי בר' חנינא אומר שמתה מחמת [א] אובצנא *רבא אמר שהכישה נחש דא"ל אי לאו דשנית בה לא הוה מאטי לה האי היזקא רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן הא מני ר"מ היא (ג) דאמר כל המעביר על דעת בעל הבית *נקרא גזלן דתניא ר"ש בן אלעזר אמר משום ר"מ הנותן דינר לעני ליקח לו חלוק לא יקח לו טלית טלית לא יקח לו חלוק מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית וליתא לדר"מ וכן נמי הא דתניא [ב] מגבת פורים לפורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אלא אם כן התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר"מ ורבן גמליאל מקיל וליתא לדר"מ (ד) דתרוייהו בחד טעמא שייכן וכרבן גמליאל ס"ל דמקיל: השוכר את החמור והבריקה או שנשאת לאנגריא אומר לו הרי שלך לפניך אמר רב לא שנו שהמשכיר אומר לשוכר הרי שלך לפניך אלא באנגריא חוזרת אבל באנגריא שאינה חוזרת חייב להעמיד לו חמור אחר ושמואל אמר בין אנגריא חוזרת בין אנגריא שאינה חוזרת אם בדרך הליכתה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך ואם לאו חייב המשכיר להעמיד לו חמור אחר והלכתא כשמואל דקיימא לן הלכתא כשמואל בדיני :

תוספתא

שלטי הגבורים

א שאלה לראב"ם ראובן השכיר בהמתו · ליגך מאלש"ך לטוליטול"א ולהחזיר' למחרת והחזירה בו ביום וקבל ראובן לזקנים מה שעשה לו שמעון ואמרו לו לקבלה ולהסתכל כרפואתהוקבלה ומתה לסוף ח' ימים ושמעון אומר לא נתקלקלה מחמתו אולי המיתה בסממני' ובמאכל ובמשתה. תשובה אחרי שראובן השכירה לשמעון שתלך ביום א' ותחזור לב' ושמעון החזירה בו ביום מהלך ב' ימים ביום א' הרי שינה שמעון והוי כמו השוכר חמור להוליכה בבקעה והוליכה בהר ומחמת שנתיגעה נכנס בה חלשות וחולי ומתה לסוף ח' ימים וראובן שקבלה במאמר הזקנים הוי כמו ש"ח של שמעון וישבע שלא פשע בה במאכל ומשתה ובמלאכה הוסיף השואל לשאול תבאר לי תשובתך כי לא ביארת לי כל הצורך כתבת ששמעון פשע שהוליכה מהלך ב' ימים ביום אחד מה אתה קורא מהלך שני ימים כי הדבר ידוע שמאלש"ך לטוליטול"א רוב בהמות יכולות לחזור ביומו והותר ואם הוליכה פרסה או חצי פרסה או רביע יותר ממה שהתנה יתחייב בזה משום שינוי יום אחד דבתוספת כי האי לא היה לה למות וא"כ מה גבול יש לה אם הבהמה יכולה לחזור בו ביום כך ו' פרסאות כמו פשיעה אחת וא"כ באר לי זעיר אימתי חייב לשלם אם תמות אפי' לסוף חצי שנה וכתבת וישבע שלא פשע במאכל ובמשתה ובמלאכה וכי צריך שתעמוד בהזירו מאז ועד עתה ואם רכב עליה פעם אחת שמא קלקלה ואף אם במאכל אפשר שהאכילה בפעם אחת יותר מדאי ולא ידע וקלקלה. תשובה דע כי הרבה בהמות חורשות בהרים אעפ"כ כשהתנה שיתרוש בבקעה וחרש בהרים ה"ז שינוי כי זה

המאור הגדול

והתיא דמכר לו עשר שדות בעשר מדינות דאמרי' קנה כנגד מעותיו מיתוקמא בין דעייל ונפק ובין דלא עייל ונפיק אי עייל ונפיק היינו דיניה דלא קנה לעולם אלא כנגד מעותיו ואי לא עייל ונפיק נמי כיון דשדות חלוקות זו מזו הן לא אמרי' קנה הכל עד שיתן דמי כולן וכל מאי דאמרי' קנה כנגד מעותיו דינן כשותפין בדבר שיש בו דין חלוקה כדינו ובדבר שאין בו דין חלוקה כדינו ובמוכר שדהו מפני רעתה קנה הכל ואע"פ שלא נתן לו אלא מקצת דמים ואפי' עייל ונפיק אזוזי אי נמי כתב לו והרינו נושה בו קנה הכל בכל מכר שבעולם כך נ"ל כללי שמועה זו ועל דרך זה הולך מה שכתב רב חננאל בשם הגאונים ז"ל ואע"פ שנתקשו הדבריו עליו כולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת :

ואין זה ראוי לתקן קנה הכל שלא עלה על דעת שיהו שותפין במקח זה אף אם נאמר דהיכא דעייל ונפיק אזוזי הואיל ולא אפסר דקני הווה פלגא דלא יהב ליה זוזי כנגדו דהא עייל ונפק אזוזי לא קנה כלל שלא עלה על דעתו שיהא שותפו במקח זה :

מלחמת ה'

ולפיכך לא אקני ליה מיניה כלום והיינו דקאמרי' יתיב רב אשי וקא מעיין בה כי האי גוונא מי אמרינן קנה כנגד מעותיו דומיא דשדה או דלמא שאני הכא דלית בה דין חלוקה ורב אשי מסמע שמיע ליה דרבה דלעיל ותרינא דמתניאתה וכי האי גוונא הוא דמבעיא ליה ופשטינן לא קנה וכל לא קנה דאמרינן בשמעתין לא קנה כלל קאמרינן ובזה יצא פירוש הגאונים לאור ולא כדברי בעל זה המאור ז"ל ויש רגלים לדבר בירושלמי דגרסינן בפ"ק הזהב בהד בר גש יהב דינרין למטכסא חזר ביה אהין אתא עובדא קומי ר' חייא בר' יוסף ור' יוחנן ר' חייא בר' יוסף אמר יתן לו כל ערבונו או ימסור אותו למי שפרע פי' קסבר כנגדו הוא קונה כת ור' יוחנן אמר יתן לו כל מקחו או ימסור אותו למי שפרע וכו' ומודה ר' חייא בר יוסף לר' יוחנן במכר שאין דרכו לקנות לתלאין כגון פרה וטלית פי' שקנה כנגד כולו דהואיל ולא עייל ונפיק אזוזי וקנה כנגד ערבונו

עין משפט

א מיי' פרק ד מהל' שכירות טור חו"מ סי' שט :

לו חמור והלכתא כשמואל בדיני: תוספתא [פרק ז] השוכר את הפועל ונאנס באנגריא לא יאמר לו הריני לפניך אלא נותן לו שכרו במה שעשה: הרי שלך לפניך · שעדיין היא ראויה למשאוי: לרכוב עליה · שמא תפול תחתיו בגשר או תשליכנו באחת הפחתים: אם יש בדמיה · של נבילה ליקח חמור כל שהוא יקח וישלים דרכו דהא אוקימנא בחמור זה והרי שעבד לו חמור זה הלכך יש בדמיו ליקח אחר לרב או לשכור לשמואל יקח או ישכור דבחמור דרכן של בני אדם שכיון שמת לוקחין אחר בדמיו משא"כ בבית

נר מצוה

א מיי' פרק ט מהל' שכירות סמג עשין פט טוש"ע חו"מ סי' שי"ז:

ב מיי' פרק ה שם טוש"ע חו"מ סימן ש"י:

ג מיי' שם סמג עשין פט טור חו"מ סי' שי"ה:

°תוספתא *השוכר את הפועל ונאנס א באנגריא לא יאמר לו הריני לפניך[א] אלא נותן לו שכרו (א)במה שעשה ב השוכר את החמור והבריקה או נשטית אומר לו הרי שלך לפניך בד"א ששכרה למשוי אבל שכרה לרכוב עליה חייב להעמיד לו חמור אחר *אמר רב פפא וכלי זכוכית כלרכוב (ב) דמי איתמר השוכר את החמור לרכוב עליה ומתה לה בחצי הדרך אמר רב אם יש בדמיה ליקח יקח לשכור לא ישכור ושמואל אמר אף לשכור ישכור במאי קא מיפלגי (ג) (כגון דלא שכיח (א)לאוגורי) רב סבר לא מכלינן קרנא ושמואל סבר מכלינן קרנא ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור נותן לו שכרו של חצי הדרך משום דא"ל אילו בעית למיתי עד הכא לאו אגרא הוה בעית למיתב הלכך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו על המשכיר אלא תרעומת ודוקא דא"ל חמור זה אני משכיר לך אבל א"ל חמור סתם חייב להעמיד לו חמור אחר ואע"פ שאין בדמיה לא ליקח ולא לשכור והלכתא כשמואל דאמר מכלינן קרנא דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני ואי קשיא לך הא דגרסינן בפרק המקבל* בעניין ההוא גברא דמשכן ליה פרדיסא לחבריה לעשר שנין [ג]קש לחמש שנין אביי אמר פירא הוי ורבא אמר קרנא הוי וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות דשמעית מינה דבין לאביי בין לרבא תרווייהו אית להו דלא מכלינן קרנא *) התם הא אפשר לזבוניה ומזבן ארעא מדמיה ומיכל מיניה פירי אבל הכא לא אפשר דשמואל נמי לא אמר דמכלינן קרנא אלא היכא דאין בדמיה ליקח אבל היכא דיש בדמיה ליקח יקח ולא ישכור תנו רבנן ג השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך משום ר' נתן אמרו אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן היכי דמי אילימא בספינה זו ויין סתם אם נתן אמאי לא יטול נימא ליה הב לי ספינתא ואנא מייתינא חמרא ואלא בספינה סתם ויין זה אם לא נתן אמאי לא יתן נימא ליה הב לי חמרא ואנא מייתינא ספינתא °אמר רב פפא ב אי אתה מוצא אלא בספינה זו ויין זה אבל בספינה סתם ויין סתם חולקין ושמעינן מינה דבספינה זו ויין סתם אע"פ שנתן את השכירות מחזיר משום דמצי א"ל הב ספינתא דאנא מייתינא חמרא ואיהו לא יכול לאיתוייה דהא טבעה לה ואי מייתי ליה אחריתי א"ל לא שקילנא אלא ההיא דאוגרנא מינך הלכך אע"ג דישקל ליה לאגרא מהדר ליה ניהליה וספינה סתם ויין זה אע"פ שלא נתן יתן משום דמצי אמר ליה (ב) הב ההוא יינא דאנא מייתינא ספינתא אחריתי דלא אוגרנא לך אלא ספינה בעלמא וכיון דלא יכיל לאיתויי ליה ההוא חמרא חמרא בעיניה יהיב ליה כוליה אגרא ומסתבר לן דמנכי ליה דמי טרחיה כדאמרינן התם* אינו דומה הבא טעון לבא ריקן ועושה מלאכה ליושב ובטל וספינה סתם ויין סתם היינו טעמא דחולקין דבעל ספינה מצי א"ל לבעל יין הב יינא דאנא מייתינא ספינתא ובעל יין מצי אמר לבעל ספינה הב ספינתא דאנא מייתינא חמרא וכיון (ג) דהאי לא מייתי ספינתא והאי לא מייתי חמרא הוו להו מילי דידהו שקילי כהדדי וחולקים ת"ר השוכר את הספינה ופרקה בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת אוקימנא דפרקה[ג] וטעונה בגוה כגון דזבניה לטעוניה לאיניש אחרינא ונחת איהו וסליק אידך בדוכתיה דשקליה להוא פלגא דאגרא דפש ליה מהוא אחרינא כגון האי הוא דלית ליה

*) דאביי נמי לא אמר פירא הוי אלא דקא בזימניה דלעלים קאי והיינו פירותיו [מהר"ס].

רש"י

הריני · כלומר אני מזומן [ד]: אבל שכרה לרכוב · חייב להעמיד לו חמור דהוי כמתה דלאו ראויה לו לזה כלל שמא תפליכנו באחד הפחתים: אם יש בדמיה · של נבילה ליקח חמור כל שהוא יקח וישלים דרכו כי שעבד לו זה את חמורו זה ותנן במתני' מתה חייב להעמיד לו חמור אחר: [רב סבר לא מכלינן קרנא · וכי תנן במתני' מתה חייב להעמיד לו חמור] היכא דמתה בעודה בבית בעלים דמוסיף ולוקח חמור אחר ולא כליא קרנא אבל למוכרה ולהוציא דמיה לשכור אחרת לא: אלא תרעומת · שהשכיר לו חמור כחושה: אם נתן · את השכר ואפילו כולו לא יטול כדפרים ואזיל לקמן התובע ידו על התחתונה: אם נתן אמאי לא יטול · והלא טענת התובע בריאה וחזקה מטענת הנתבע דאמר ליה הב לי ספינה גופה דהא ספינה זו א"ל ואנא מייתינא [ה] חמרא · ואוליך למקום שהתניתי דהא [ו] יין סתם אמר וכיון דבעל היין יכול לקיים תנאו חייב הספן להעמיד לו ספינה: נימא ליה הב לי חמרא · אותו יין עצמו ואנא מייתי ספינה [ז] הואיל והספן בידו להשלים וזה מעכב ישלם כל השכר: אי אתה מוצא · להא דרבי נתן אלא ביין זה וספינה זו דאין ביד זה ולא ביד זה להשלים הלכך יד התובע על התחתונה [illegible]

נמוקי יוסף

כדי ליקח קרקע ומ"ה אמרינן סוף פרק השואל (דף קג:) אי דא"ל בית זה כפל [אוזיל] כלומר שאין מחייבין אותו למכור כדי ליקח או לשכור מפני שאינו עולה על דעת שיתחייב לכך: לא מכלינן קרנא · וכי תנן במתני' חייב להעמיד לו חמור סתם בחמור סתם מיירי (א) כדפירשתי במתני' [ה] ומ"מ לפום הלכתא קי"ל כשמואל דכל היכא דלא אפשר כגון שאין בדמיו ליקח מכלינן קרנא ושוכר הלכך שפיר קא מכלינן קרנא להעמיד לו: אלא תרעומת · שהשכיר לו חמור כחוש: חמור סתם · כבר כתבנו במשנתנו פירושו כי יש שמפרשים דלאו דוקא שיכול לסופו להעמיד לו חמור [אם לא קא מידו] אלא שיכול לעכב לעצמו השכירות של חצי הדרך עד שישכור לו אחר: ומיהו הרשב"א פי' במתני' הכל דכל היכא דלאמר ליה חמור סתם ומסר לו זה הרי נשתעבד לו בכך באחריות על כל נכסיו כדרך שמשתעבד לו על הגבילה בחמור זה ולא חזר בו קודם מסירה אינו עומד אלא כמי שפרע אבל אם מת קודם מסירה לא שייך ביה מי שפרע כלל וזה כללו של דבר בחמור זה אחריותו [ט] עליו כיון שאינו ראוי למלאכה כגון שנשבר או מת [י] דהוי כאפותיקי מפורש [כ] ובחמור סתם כאפותיקי סתם וכתב ז"ל ומעתה ה"ה לבית סתם שחייב להעמיד לו בית מדין האחריות ולא כתבתיו במתני' משום שלא הלכו בזה הדרך הראשונים ז"ל ולא האחרונים ממנו: ת"ר השוכר כו' אם נתן לא יטול · אם נתן את השכר ואפילו כולו לא יטול כדמפרש לקמן דהתובע ידו על התחתונה: אם נתן לא יטול · בתמיה והלא טענת התובע בריאה וחזקה מטענת הנתבע דא"ל הב לי ההוא ספינתא גופה דהא ספינה זו אמרת לי ואנא מייתינא כאן חמרא ואוליך למקום שהתניתי דהא אנא יין סתם [אמרי] וכיון דבעל היין [יכול]להשלים תנאו חייב הספן להעמיד לו ספינה: הב לי חמרא · כלומר יין זה גופיה דיין זה אמרת לי וזה א"א כמלא דטענת התובע בריאה מטענת הנתבע כדפירשנו וכתבו המפרשים ז"ל דביין זה נמי מעיקרא קודם שנטבע ודאי רשאי להחליף יין זה ביין אחר דמה איכפת לו בין יין זה ליין אחר אלא מ"מ כיון שטבע ויש לו ריוח בקפידא מלא מקום לתבוע תנאו ואע"פ שלא נתן יתן וכו' הרי"ף ז"ל מסתברא דמנכי ליה דמי טירחא כדאמרן לעיל אינו דומה הבא טעון לבא ריקן ועושה מלאכ' ליושב ובטל וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות שכירות: לא משכחת לה· להא דרבי נתן אלא ביין זה וספינה זו דלאו ביד שום אחד מהם להשלים כיון שטבעה עם היין הלכך יד תובע על התחתונה דאמר ליה האיך אנא לא מעכבנא מכי תייתי דידך: חולקין · אם קבל יחזור החצי ואם לא נתן יתן החצי שהרי ביד שניהם להשלים וכיון שאינם רוצים שניהם להשלים שקולים הם וחולקים אבל אם בעל [היין] רוצה להעמיד ובעל הספינה אינו רוצה אינו נוטל כלום ואם הוא רוצה ובעל היין אינו רוצה נוטל הכל כל זה העלו המפרשים ז"ל: ופרקה בחצי הדרך · קס"ד שכרה עד [מקום] פלוני בכך וכך וכשהגיע בחצי הדרך פרקה שהוציא (חצי) חבילותיו ממנה: ואין לו עליו · ואין לו לבעל הספינה: משכח לאוגרא · להשכירה לאחרים: [נ] כולה אגריה · וכדפירשנו לעיל דמנכה ליה דמי טרחא: רפיסתא · ריעוע הספינה שמתנועעת בהולאת חבילות והכנסת חבילות: דפרקה לטעונה · לא שפרקה ממש אלא שפירק עצמו ממנה דזבנה לטעוניה לאיניש אחרינא ונחית איהו וסליק אידך בדוכתיה ויקח חצי השכר הנשאר מלוקח זה הנכנס במקום המוכר וכי ה"ג ליכא אלא תרעומת דשינוי דעת שגורם לו לסבול דעת איש שעדיין לא הורגל בו ומכאן למד הרמב"ם שהמשכיר בית לחבירו עד זמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחר עד סוף זמנו רשאי אם יהיו כמנין בני ביתו שלא אמרו חכמים אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין שהרי אומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אבל בקרקע וספינה שהרי בעלה עמה אין אומרים כן (פ"ה מהלכות שכירות) ומיהו כתב ז"ל [illegible] שיהיה

[illegible]

שלטי הגבורים

[illegible] לשכור אם מת בחצי הדרך ואינו מוצא לשכור אלא ביוקר גדול צריך המשכיר לשכור לו ואינו יכול לומר אחזיר לך מעותיך וכן אם ימצא השוכר לשכור בזול לא יוכל לומר אשכור לעצמי ואתן לך שכר חצי הדרך שהלכתי עמך ומדברי רש"י יראה שיוכל המשכיר לומר אחזיר לך שכרך וכו' שטור ולא נהירא דכל זמן שיש בדמים לשכור כאילו היא עדיין קיימת ואין אתה יכול לחזור בו:

ב אמר לו ספינה סתם והשוכר אמר לו יין זה לדעת רבינו אע"פ שלא נתן כלום מן השכר חייב ליתן לו כולו כיון שבעל הספינה יכול לקיים תנאו ולא בעל היין וכ"כ מיי' אלא שכתב צריך לנכות לו הטורח של חצי הדרך שאינו דומה המטפל בהולכת ספינה ליושב בטל אבל הרמ"ה כתב דלא שייך למימר אינו דומה הבא טעון לבא ריקן דבטילה דהאי דאפסדתיה לספינתיה קאי ליה טפי מטיבא דעביד מלאכה ודמי לאוכלסי דמחוזא דיהיב להו כל שכרן משום דכי לא עבדי חלשי והרא"ש כתב שלא יתן לו [illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות מאי"ר

[illegible]

שהיה הוא קודם מאחר בביתו שלו · וכך פירוש כתבו הרי"ף ז"ל ונראה כמו בעיני האחרונים ז"ל [ז] : א"נ דבעי אשלא יתירא · צריך אני לטרוח ולהרבות חבלים להעמיד הספינה שלא תזוז ממקומה בעוד זה יוצא למכור סחורתו ואחר נכנס וזהו התרעומת כמצא שאם מוציא חבילותיו וזה מוצא להשכירה לאחר מלבד התרעומת הזה שיש לו לבעל הספינה על זה חייב זה ליתן לו שכר רעוע הספינה : חמר נמי ליעכב · השוכר שלא יניח עליה מזונות אלא של אותו היום : מאוונא לאוונא · ממלון לילה למלון לילה : למטרח · לחזור ולשאול בעיר מי מוכר מזונות :

ליה עליה אלא תרעומת משום שינוי דעתא אי נמי משום דבעי אשלא יתירא אבל היכא דפריק ליה לטוענה דבגוה כוליה אגריה בעי למיתב ליה ואי משכח לאוגוריה לאיניש אחרינא בדוכתיה מוגר ובעי למיתב אגר רפיסתא דספינתא ואפילו הכי אית ליה נמי תרעומת עליה משום שינוי דעתא ואשלא יתירא : *ת"ר השוכר את החמור (א) שוכר מניח עליה כסותו ולגינתו ומזונותיו של אותה הדרך מכאן ואילך חמר מעכב עליו חמר מניח עליה שעורים ותבן ומזונותיו של אותו היום ומכאן ואילך שוכר מעכב עליו · היכי דמי אי דשכיח למיזבן חמר נמי ליעכב ואי לא שכיח למיזבן שוכר נמי לא ליעכב א"ר פפא דשכיח למיזבן מאוונא לאוונא שוכר לאו דרכיה למיטרח חמר דרכיה למיטרח : ת"ר השוכר את החמור לרכוב עליו איש לא תרכב עליו אשה אשה רוכב עליו איש (ג) אשה בין קטנה בין גדולה ואפילו היא מעוברת [א] או מניקה :

מתני' *השוכר את הפרה לחרוש בהר וחרש בבקעה ונשבר הקנקן פטור בבקעה וחרש בהר ונשבר הקנקן חייב לדוש בקטנית ודש בתבואה פטור בתבואה ודש בקטנית חייב מפני שהקטנית מחלקת : **גמ'** והיכא (א) דלא שני ונשבר הקנקן מאן משלם רב פפא אמר דנקיט פרשא משלם רב שישא בריה דרב אידא אמר דנקט מנא משלם והלכתא מאן דנקיט מנא משלם °ואי ארעא דמחזקת בגרונדי תרוייהו משלמי דתרוייהו פשעי א"ר [ג] נחמן המוכר פרה לחבירו ואמר לו פרה זו (ג) נשכנית היא רבצנית היא בעטנית היא והיה בה מום אחר וסנפו בין המומין (ב) האלו הרי זה מקח טעות מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות פירוש פרה זו לא היתה לא רבצנית ולא נשכנית ולא בעטנית אבל היה בה מום אחר שאינו ניכר ומנאה המוכר עם אלו המומין שאינן בה אע"פ שהזכירו לו ומנאו בתוך אלו המומין הרי זה מקח טעות שהוא אומר לו כשראיתי שאינה נשכנית ולא רבצנית ולא בעטנית אמרתי כשם שאין אלו המומין בה כך זה המום האחר אינו בה ולהשביח דעתי הוא אומר לי כך הלכך ה"ז מקח טעות ואינו יכול לומר לו כבר הודעתיך אבל הראהו מום אחר שהוא ניכר ונראה לעינים ואמר לו פרה זו יש בה מום זה ויש בה עוד מום פלוני ולא היה נראה לעין אין זה מקח טעות שהרי לא הטעהו ולא אמר לו אלא מומין שבה תניא כותיה דר' יוחנן המוכר שפחה לחבירו ואמר לו שפחה זו שוטה היא נכפית היא שעמומית היא והיה בה מום אחר וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות מום זה ומום אחר אין זה מקח טעות אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי *היו בה כל המומין הללו (ג) מאי (א) אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמרינן משמיה דרבא (ד) היו בה כל המומין הללו [ג] אין זה מקח טעות :

מתני'

רש"י

חני הדרך [ותרעומת] משום שינוי דעתא סבור הייתי ללכת מחר ולחזור [ד]: אשלא יתירא · כאן אני צריך לקנות חבלים ביוקר כשהספינה מכבדת צריך להפליגה באמצע הנהר למקום מים עמוקים וצריך חבלים ארוכים ואתה לא הודעתני שם שאכנים חבלים הצריכין לי דלא כרב אלפס שפירש שהניח אדם אחר ליכנס במקומו בספינה כבעמוד): דפריק לטוניה דבגוה · שהוציא המשוי לחוץ לגמרי : ואי משכח לאוגוריה · להשכירה לאחרים : רפסתא דספינתא · רעוע הספינה שמתרועעת בהוצאת חבילות והכנסת חבילות : חמר נמי · אשוכר מעכב שלא יניח אלא מזונות של יום אחד : מאוונא לאוונא · כלומר ממלון למלון : למטרח · ולחזור ולשאל בעיר מי מוכר מזונות : ואשה בין גדולה כו' · כלומר פוסק לרכוב עליו [אשה] מרכיב עליו כל אשה שרוצה בין גדולה בין קטנה : **מתני'** השוכר פרה · לחרוש וכל כלי המחרישה לבעל הבקר ונעריו הולכים עם בהמותיו [ה]: קנקן · הוא הברזל הנכנס בקרקע: חייב · שההרים קשים לחרוש שסלעים שם : ודש בתבואה פטור · אם הוחלקה בהם : **גמ'** והיכא דלא שני ונשבר · ואין לבעל הפרה לתבוע [לשוכר] ואלו שהיו בפעולתו המנהיג השוורים והאוחז בקנקן והולך אחר המחרישה שכורים היו איזה מהם פושע בשבירת הקנקן : דנקיט פרשא · מרדע הוא משלם שלא כוון הפרה יפה וע"י שעיות השורה של המענית נשבר הקנקן : דנקיט מנא · הקנקן משלם שהעמיקו יותר מדאי בארץ : דמחזקא בגרונדי · שהיה יודע שמעלת אבנים וגומות וטרשים : תרוייהו משלמי · שהיה להם ליזהר מאד דבדבר מועט שעיות אף המנהיג [ו] נשבר והוי מוטל בספק: היה מום אחד · מן המומין האלו בה וזה סנפו (ד) בין מומין אחרים שלא היו בה הרי אלו מקח טעות לפי שהלוקח הכיר בשאר מומין שאינם בה סבור בכולן הוא משקר אלא להשליך כל תרעומות מעליו הוא אמר כן ומקח טעות הוא · דאדעתא דהכי לא זבן : מום זה ומום אחר · שפירש לו שם אותו מום לבד ואומר לו מום זה בה ועוד (ה) מומין אחרים [לא] הוי מקח טעות כיון דאותו המום הזכיר לבדו היה לו לבדוק (ולא כפירוש העמוד פירש רש"י) : שעמומית · משוגעת : היה בה אחד · מאלו המומים

חדושי אנשי שם

מתני' והביא עליה שעורים · שהן קלים מחטים : חייב · בקלקולה אם הוסיף ג' קבין כדמפרש לקמן ולא אמרינן הואיל והשעורים קלים יש לו להוסיף עד כדי כובד לתך חטים שהוא משאוי חמור והוא חצי כור : מפני שהנפח קשה לבהמה כמשאוי · כיון דנפח לתך שעורים כנפח לתך של חטים קשה לה תוספת : פטור · אם מתה כיון שלא הוסיף סאה לגמל וג' קבין לחמור ודוקא כשהוסיף זה על שיעור משאו דהיינו לתך לחמור אז הוא דחייב אם מתה אע"פ שלא ידעו מפני מה מתה אבל שכרו לתת עליו חצי לתך אע"פ שהוסיף עליו שלשה קבין

נר מצוה

מתני' השוכר את "החמור להביא עליה חטים והביא עליה שעורים (פטור) תבואה והביא תבן חייב מפני שהנפח קשה כמשוי להביא לתך חטים והביא לתך שעורים פטור ואם הוסיף על משאו חייב וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום ר"מ סאה לגמל ושלשת קבין לחמור: **גמ'** איתמר אביי אמר קשה כמשוי תנן ניפחא כתיקלא ואם הוסיף על משאו ג' קבין חייב כלומר אם שכר את החמור להביא עליה לתך חטין והביא עליה לתך שעורים אע"פ שהשעורין קלין הן מן החטין כיון שהשעורים נפוחין (א) יותר מן החטין הרי הן חשובין במשקל החטין ואם הוסיף עליהן ג' קבין חייב ורבא אמר קשה למשוי תנן תיקלא כי תיקלא וניפחא הוי תוספת כלומר אינו חייב עד שיעשה מן השעורים כמשקל החטין שכיון שהמשקל אחד הרי הנפח תוספת וחייב לאביי אם שכר את החמור להביא עליה לתך חטים והביא עליה לתך ושלשת קבין שעורים חייב לרבא אינו חייב עד שיביא [א] שש עשרה (א) שעורים שהן כמשקל לתך חטין והנפח תוספת הוא והא דתנן כמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום ר' מאיר סאה לגמל ושלשת קבין לחמור אוקמה רבא בדלא שני אלא חטים והביא חטים שעורים והביא שעורים אם הוסיף עליה שלשת קבין חייב והלכתא כרבא °*תנו רבנן א קב לכתף ואדריב לעריבה כור לספינה שלשת כורין לבורני גדולה אמר רב פפא ש"מ סתם ספינתא תלתין כורין מדקתני גבי לתך של חמור אם הוסיף שלשת קבין שהן חלק אחד משלשים חלקים חייב שמעינן מינה שכל מי שמוסיף על השיעור הראוי חלק (ג) משלשים חלקים חייב ולפום הכי כיון דקתני כור לספינה קא גמר מינה רב פפא שסתם ספינה שלשים כור דהוי כור חלק משלשים חלקים · קב לכתף אם איתא דלא מצי [ג] בר דעת הוא נשדייה אמר אביי [ג] *בשחבסו לאלתר רבא אמר אפילו תימא בשלא חבסו לא צריכא אלא לאגרא יתירא רב אשי אמר [ד] קסבר מחמת חולשא הוא (א) והלכתא כוותיה : **מתני'** כל האומנין שומרי שכר הן וכולן שאמרו טול את שלך והביא מעות שומר חנם שמור לי ואשמור לך שומר שכר שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם: **גמ'** תניא שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר חנם ר' יהודה אומר כשומר שכר וכן הלכתא : וכולן שאמרו טול את שלך והביא מעות ש"ח והוא הדין [ה] לגמרתיו *הא הביא מעות וטול את שלך שומר שכר וכן הלכתא

רש"י

המומים והשאר אינן בה : **מתני'** והביא עליה שעורים · שהן קלים מן החטין: חייב · בקלקולה אם הוסיף לה כדמפרש בגמרא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה : מפני שהנפח קשה למשוי · מפרש בגמ' : פטור · אם מתה שלא הוסיף : **גמ'** קשה כמשוי · ואם הוסיף ג' קבין לחמור וסאה לגמל חייב ולא אמרינן הואיל והשעורים קלין יכול להוסיף עד כדי לתך כובד החטים שמשא החמור לתך חטין דהיינו חצי כור מפני שהנפח קשה לבהמה כמשאוי : נפחא כתיקלא · נפח קשה כמשקל [הואיל ונפחא] שוה : ואם הוסיף ג' קבין · שהוא שיעור תוספת לחמור לקלקל חייב : קשה למשאוי · כלמסיק שאם השוה כובד השעורין לכובד החטין כגון שהוסיף (ב) סאה שלמה על הלתך כלמסיק הרי הרבה הנפח וריוח הנפח הוי תוספת וקשה למשוי לקלקל החמור : קב לכתף · קב הוי משא תוספת לאדם הנושא על הכתף ומכאן אתה למד שמשוי אדם בינוני שלשים קב שהם חמש סאה דהא תנן תוספת החמור ג' קבין ומשוי לתך ט"ו סאין אלמא תוספת הוא אחד משלשים במשוי : אדריב · לתך הוא תוספת לעריבה למשאוי ספינה קטנה : כור · הוא תוספת לסתם ספינה שהיא בת ל' כורין : בר דעת · הוא הנושא : ליסדיה · ישליכנה מעליו : **מתני'** כל האומנין · הן הקבלנין שמקבלין דברים לעשות בהן מלאכה בבית : שומרי שכר הס · להתחייב בגניבה ואבידה : וכולן שאמרו טול את שלך · שגמרתיו [כבר] ואח"כ תביא המעות שאינו מעכבו לתופסו על שכרו הרי הוא מעתה שומר חנם : **גמ'** שוכר בהמה כיצד משלם · דש"ח ושומר שכר ושואל כתיב ושוכר לא כתיב ומיחייב בגניבה ואבידה או לא: ר' מאיר אומר כשומר חנם · דקא יהיב אגר מלאכתו שעשה בו ואינו נוטל שכר על שמירתו : רבי יהודה אומר כשומר שכר · הואיל ולהנאתו הוא אצלו ואי לא יהיב אגרא הוי שואל וחייב באונסין והשתא דיהיב אגרא דין שיהיה שומר שכר ולא שואל : הא הבא מעות · תחלה ואח"כ טול את שלך דגלי דעתיה דתפיס ליה אאגריה :

עד

נר מצוה ומתה אינו חייב אע"פ שאין לו לעשות כן דהא סתם משא חמור הוא לתך [ומיהו ה"מ היכא שמתה כדרכה ולא ידעו מפני מה מתה אבל אם נתברר לנו שמחמת תוספת של זה מתה אע"פ שדרכו של כל חמור כיוצא בו בכך חייב] וכדאמרינן לעיל [דף עח:] גבי שוכר חמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה שאם מתה אינו חייב אע"פ ששנה בה אא"כ ידוע שמתה מחמת השינוי כגון שהכישה נחש וכהני גווני דלעיל (ב) וה"ה הכא שאם נתברר לנו שמחמת תוספת מתה שהיה חייב ודאי אפילו בפחות משיעור משאו כיון ששינה דאמרינן אותו שינוי גרמא וכדפירשנו : **גמ'** קשה למשאוי תנן · הנפח קשה לבהמה כשהנפח יתר על המשאוי : תקלא כתקלא · אינו חייב עד שישוה כובד השעורים לכובד החטין דלהוי ניפחא תוספת אבל נפח שוה ומשקל חסר [ו] לא אמרינן משקל חסר [ונפח עמו] הרי הוא כמשקל שוה ושיהיה חייב בתוספת ג' קבין אלא דוקא כשהוסיף סאה על לתך שעורים מפני שאז השוה כובד השעורים לכובד לתך של חטין ומפני ששיעור השעורים יתר על של חטין איכא נפח שהוא יתר על שווי משקל ולא תנן כמשאוי דהוה משמע שאע"פ שאין בו משוי לתך חטין ממש כל היכא דאיכא נפח טפי [ז] כמו [משאוי והיכא] שיש בו תוספת ג' קבין כדפירשתי במתני' הוי חייב ומשום דבמתני' תנן כמשאוי דמשמע הכי פירשו מתני' כן אבל מ"מ הלכה כרבא וכדפירשנו הכא : **תנו** רבנן קב לכתף · קב הוי תוספת לאדם הנושא בכתף ואשמעינן דאם הוסיף קב עליו חייב בנזקיו : אדריב · לתך הוי תוספת למשא ספינה קטנה ואם טבעה חייב לשלם דמיה : ליסדייה · לארעא שהרי בן דעת הוא והרי הוא מרגיש בכובד המשא : סתם ספינתא צריכה שתהא גדולה עד שיתנו שלשים כורין ותהא בכך הולכת על פני המים דכיון שהתוספת שלה הוא כור והתוספת הוא א' מל' במשא א"כ הכי הוי וכדתנן במתני' דמשאוי חמור לתך חטים שהם ט"ו סאה והתוספת הוא ג' קבין שהם חצי סאה אלמא תוספת א' מל' במשא הוא וכן נמי שמעינן דמשא אדם בינוני ל' קב שהם ה' סאין כיון שתוספתו הוא קב : **מתני'** כל האומנין · שעושים מלאכה בקבלנות בביתם : שומרי שכר · בהסיא הנאה דקא תפיס המלאכה עד שיתן לו שכרו הוי כשומר שכר וחייב בגניבה ואבידה: טול את שלך · שכבר גמרתיו ואחר שתשאנו בביתך הבא מעות כלומר שאינו מעכבו לתופסו על שכרו הרי הוא מעתה שומר חנם : שמור לי · היום ואשמור לך למחר הכי אוקימנא בגמרא דאי בשעה שתשמור לי אשמור לך קאמר ליה הוה שמירה בבעלים כלומר שבעליו של חפץ זה שנגנבה במלאכתו של שומר הוא ובכי האי גוונא שומר פטור כדכתיב אם בעליו עמו לא ישלם ואע"ג דהאי קרא בשואל כתיב לקמן דרשינן ליה נמי אכולהו שומרים : הלוהו על המשכון שומר שכר · משום שכר מצוה כדאי' בגמ' : הלוהו פירות · משום שדרך פירות להרקיב בזה אית ליה לר' יהודה [שומר שכר] שהוא שכר לו כשמלוה אותם אבל [ח] מעות משום שכר מצוה דליהוי שומר שכר לית ליה : רשאי אדם · מותר לו להשכיר לאחרים משכונו של עני שבידו להיות פוסק עליו שכר והולך ופוחת תמיד מן החוב ובגמ' מפרש באיזה משכון קאמר : **גמ'** שוכר · בהמה : כיצד משלם · דש"ש ושומר חנם ושואל כתיבי שוכר לא כתיב ומהו דין חיובו לענין גניבה ואבידה : כשומר שכר · הואיל ולהנאתו הוא אצלו אע"פ שנותן שכר פעולתו שומר שכר הוא ואי לא יהיב שכר הוי שואל וחייב באונסין השתא דיהיב אגרא לא הוי שואל אבל הוי שומר שכר : טול את שלך וכו' וה"ה לגמרתיו [ט] · שלא אמר לו אלא גמרתי מלאכתך דכיון דידעו בעלים ויכולים ליקח אותה כלתה שמירתו ולא הוי האומן עליה אלא שומר חנם והכי דייקינן מתני' טול את שלך והבא מעות שומר חנם הא הבא מעות וטול את שלך דגלי אדעתיה דתפיס ליה אאגריה שומר שכר : [י] [טול את שלך אצטריך ליה סד"א] שומר חנם נמי לא הוי דאיני שומרו עוד קאמר ליה קמ"ל דאינו תופס על שכרו הוא דקאמר ליה אבל מדין פקדון לא סליק נפשיה : גרסינן בגמרא תנן התם א"ל השואל שלח ושלחה לו ומתה חייב וכן בשעה שמחזירה חייב אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא לא שאנו אלא שהחזירה בתוך ימי שאלתה אבל לאחר ימי שאלתה פטור [דף פא·] איבעיא להו פטור משואל או דילמא פטור נמי משומר שכר אמר אמימר מסתברא פטור משואל וחייב בשומר שכר הואיל ונהנה מהנה תניא כוותיה דאמימר הלוקח כלים מבית האומן לשגרו בבית חמיו וא"ל אם מקבלים אותם ממני אני נותן לך דמיהם ואם לאו אני נותן לך לפי טובת הנאה שבהם ונאנסו בהולכה חייב ובחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר והתם לקמן פרק השואל (דף צח:) מפרש : א"ל שלח · אותה ביד עבדי או ביד שלוחי או שלוחך ושלחה ומתה · כדרכה בדרך קודם שתכנס לביתו : חייב · באונסים שמשעה שמסרה במצות השואל נתחייב בה השואל ואם לא א"ל השואל אלא המשאיל שלחה לו שא"ל זה השאילני פרקך וא"ל הן עמד ושלחה לו ומתה בדרך פטור : וכן בשעה שמחזירה · אם מסרה השואל ליד השליח להשיבה לבעלים ולא א"ל המשאיל לשלחה ביד פלוני ומתה בדרך חייב דלא קמה ליה ברשותיה דמשאיל : לא שנו · דהשואל חייב בה עד שתבא ליד המשאיל : אלא שהחזירה בתוך ימי שאלתה · שא"ל השאילני עד זמן פלוני והחזירה בתוך הזמן דהתם אכתי לא כליא שאלה עד דאתיא ליד בעלים : אבל וכו' פטור · שאפילו אם בביתו של שואל מתה משכלו הימים אינו שואל עליה : פטור · השואל מדין אונסים : אבל חייב כשומר שכר · בגניבה ואבידה : הואיל

הואיל

שלטי הגבורים

הפסד והר"ן והרשב"א [ס"ל] דאע"ג דמסקא פרשי אינשי מיניה אין לך מום גדול מזה וכיון שהמום מבטל מקח כ"ש טריפות אע"פ שאינו אלא מחמת ספק ומקבלתן של גאונים ז"ל ועיין בטור ח"מ סי' רל"ב :

א כתב הטור שיעור משא אדם ל' קבין וקאמר בגמ' מכדי בר דעת הוא אי לא מצי ליטא יותר ישליכנו וקא מהדר אביי כשחבטו לאלתר פי' מיד נפל תחתיו רבא אמר אפי' תימא כשלא הבטו לאלתר לא צריכא אלא לאגרא יתירא שצריך להוסיף בשכרו אם הוסיף במשאו רב אשי אמר קסבר חולשא נקיט ליה וע"כ לא השליכו וכתב הרא"ש והלכתא כוותיה לאפוקי מדרבא דלא בעי ליתן ליה אגרא יתירא ע"כ וכ"כ הרמ"ם וליתא לדרבא דאוקמי לאגרא יתירא ומסתברא דלא יהיב ליה אלא נזק בלבד אבל ד' דברים לא מחייב אלא היכא דאזקיה בידים עכ"ל מיי' השוכר בהמה לשאת עליה משקל ידוע והוסיף עליה אחת מל' על הסכום שפסק עמו ומתה חייב פחות מכאן פטור אבל נותן לו שכר

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והלכתא כוותיה לשון רבינו אבל לאפוקי מדרבא דלא בעי למיתב ליה אגרא יתירה [illegible]

הגהות מא"י

[illegible]

עין משפט

א מיי' פרק ד מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סי' שח ס"ה :

ב מיי' פרק י שם סמג עשין שם טור חו"מ סי' שג :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב שאם : (ב) נ"ב אחד :

הגהות חו"י

[illegible]

הואיל ונהנה · בשאלה : מהנה · להיות עליה שומר שכר עד שתגיע ליד הבעלים : לשגרן לבית חמיו · שבלונות לארוסתו : לפי טובת הנאה · שיחזיקו לי טובה כשאבוא להם בשבלונות : נאנסו בהליכה חייב · דהואיל וקנך דמיהן ומשכן לשם לקיחה הרי הם לקוחים בידו עד שידע שאינה לקוחה וה"נ אמרינן בהמוכר את הספינה (דף פו:) אמר שמואל הלוקח כלי מן האומן ע"מ לבקרו שאם אין בו מום יקחנו ונאנס בידו חייב והוא דקייצי דמיה : בחזרה פטור · מאונסין כנושא שכר שנוטל שכר [ומאי נשיאות שכרו] הואיל [ד] שנתפאר בהם והיינו כוותיה דאמימר ·/ אע"פ דיהיב ליה כפי טובת הנאה שבהן הוי עליה שומר שכר לאחר שכלתה שמירת המקח הואיל ונהנה וכל שכן גבי שאלה דלא יהיב להו מידי : ותו גרסינן בגמרא ההוא גברא דזבין ליה חמרא לחבריה א"ל קא ממטינא ליה לדוכתא פלן אי מזדבני מוטב ואם לא מהדרנא ליה ניהלך אזל לא איזדבנא ליה בהדי דקא הדר ואתי איתנים אתא לקמיה דרב נחמן חייביה איתיביה רבא לרב נחמן נאנסו בהולכה חייב ובחזרה פטור מפני שהוא נושא שכר א"ל חזרה דהאי הולכה היא מאי טעמא סברא היא בחזרתו אילו אשכח לה לזבונה מי לא זבנה : שמור לי ואשמור לך שומר שכר ואמאי שמירה בבעלים היא א"ר פפא דא"ל שמור לי היום ואשמור לך למחר ת"ר שמור לי ואשמור לך השאילני ואשאילך שמור לי ואשאיל לך השאילני ואשמור לך כולן נעשין שומרי שכר זה לזה ואמאי שמירה בבעלים היא אמר רב פפא דא"ל שמור לי היום ואני אשמור לך למחר : שומר שכר דחייב בגניבה ואבידה:ואמאי וכו' שבעליו של חפץ זה שנגנב במלאכתו של שומר היה שאף הוא משמר לו וכתיב אם בעליו עמו לא ישלם וכדפירשתי במתני':ואשמור לך למחר. דהשתא לאו עמו במלאכתו הוא : השאילני ואשאילך · אין זה שואל להתחייב באונסין שאין כל הנאה שלו שאף הוא משאילו והרי זה שכרו וכן פי' הרא"ב"ד ז"ל : ואמאי שמירה וכו' · אשמור לי ואשמור לך קאי שכניהם זה במלאכתו של זה שהכך אחריני אין כאן בעלים של חפץ במלאכתו של שומר : אהלויי · מוכרי אהל שמכבסין בו בגדים והוא עשב ויש אומרים אהלות שהוא מין בושם : זיל אפי לן · (ג) יומא דידיה הוה דהשתא לא הוו איניהו בשמירת הטלית אלא שומר חנם ואיצטריך למימר פשטו ביה דאי לא [לא] מחייבי:פשיעה בבעלים · שאף הוא במלאכתן הוי : שיכרא הוה שתי · כלומר ועדיין לא התחיל במלאכתן ונמצא שבשעה שנעשו הם שומרים לא מסר עצמו להיות מלאכתן עליו דקיי"ל אפילו היה עמו בשעת שבורה ומתה כיון שלא היה עמו בשעת שאלה חייב דהוה ליה כמי ששאל את הפרה ואח"כ שאל את הבעלים דחייב אבל אם נתעסק מיד ואפה ולאחר שאפה שתי שיכרא ובאותה שעה נגנבה פשיעה בבעלים מיקרי הואיל וכשנעשו הם שומרים היה זה במלאכתן דאמרינן לקמן[דף צה:] היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה וכו' *הרנב"ר ז"ל שאופה הזה ושאר האהלויי שהיה כל אחד אופה ביומו לא היו שכירים כל היום רק לאפייתם בלבד לפיכך כשלא התחיל זה במלאכה לא נחשוב אותה שמירה בבעלים אבל אם היה שכיר לכל היום כמי שהתחיל במלאכה דמי שכבר נתחייב זה לעשות מלאכתם וכן נראה דעת הרשב"א [והאשר"י] ז"ל : הנהו בי תרי כו' סדינא של פשתן · ואינו מכביד כ"כ : סרבלא · הוא של צמר ומים הרבה נבלעין בו ומכבידין אותו לפיכך פשט הסרבל ונתכסה בסדין : שאלה בבעלים היא · שבשעת השאלה היה המשאיל במלאכתו של שואל שנושא סרבל שלו על חמורו ומעביר לו את המים : ההוא גברא · במקום עדים · שאכן סהדי שאין אותו דרך בלא מים וכן הלכתא דכל כי האי גוונא לא מהימנינן ליה במגו : שמור לי והנח לפני שומר חנם. כו' לא שומר חנם · דכיון דא"ל לפניך תיב ונטר קאמר ליה והא דאמרינן דהנח לפני ש"ח מסקינן בגמ' דאפי' בשוקא הוא דאמר הכי ואם תאמר ובמה נשתעבד לו לשמור דודאי שומר לא מיחייב בדבור בעלמא עד דמשיך וכדאמרינן (לעיל)[לקמן דף צט:] כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים י"ל דמשכחת לה כגון שהניחו בארבע אמותיו בסימטא שהם קונות אי נמי הכא מיירי בבהמה ואמר לו הכישה במקל והיא תבא וכדאמרי' לקמן בפרק השואל [שם] הכישה במקל והיא תבא כיון שילאה מרשות משאיל ומתה חייב. הראב"ד והרשב"א ז"ל : הלוהו על המשכון וכו' · גרסי' בגמ' מתני' דלא כר' אליעזר דתניא המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון ישבע ויטול מעותיו דברי רבי אליעזר ר"ע אומר יכול לומר לו כלום הלויתני אלא על משכוני אבד המשכון אבדו מעותיך אבל הלוהו אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהן דברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו לימא בדלא שוי משכון שיעור זוזי ובדשמואל קמיפלגי דאמר שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עלייהו משכון אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי לא דכ"ע לית להו דשמואל והכא בדשוה משכון שיעור זוזי ובדר' יצחק קמיפלגי דאמר רבי יצחק מנין לבע"ח שקונה משכון שנאמר ולך תהיה צדקה ואם אינו קונה משכון צדקה מנין מכאן לבע"ח שקונה משכון לימא דרבי יצחק תנאי היא לא דכ"ע אית להו דרבי יצחק והכא בשומר אבדה קמיפלגי דאיתמר שומר אבדה רבה אמר כשומר חנם דמי ורב יוסף אמר כשומר שכר דמי לימא דרב יוסף תנאי היא לא דכ"ע אית להו דרב יוסף והכא במלוה צריך למשכון קא מיפלגי מר סבר מצוה קא עביד ומר סבר כיון דשקיל (א) משכון לאו מצוה קא עביד : ישבע · שלא פשע דש"ח הוא דאין אדם נוטל משכון לגוביינא אלא להיות בטוח במעותיו ולא יוכל לכפור ולעולם שומר חנם הוא [עליו שאם אבד] יגבה ממקום

נר מצוה

הלכתא "(ההוא גברא דאמר ליה לחבריה הב לי חמור ואסקיה לשוקא וזבניה אפשר דאשכחנא מידי עילויה אסקיה לשוקא ולא איזדבן בהדי דקאתי איתנים אתא לקמיה דרב נחמן חייביה א"ל רבא לר"נ והתניא בחזרה (א) פטור אמר ליה חזרה דהאי הליכה היא אילו אשכחיה לזבוני עד רישא דביתיה מי לא הוי מזבן ליה): "שמור לי ואשמור לך שומר שכר אמאי שמירה בבעלים היא אמר רב פפא דאמר ליה שמור לי היום ואשמור לך למחר תנו רבנן שמור לי ואשמור לך השאילני ואשאילך שמור לי ואשאילך השאילני ואשמור לך כולם נעשו שומרי שכר זה לזה °ואמאי שמירה בבעלים היא אמר רב פפא דא"ל א שמור לי היום ואשמור לך למחר הנהו אהלויי דכל יומא הוה אזל חד מינייהו אפי להו להבריה ההוא יומא אמרו ליה לחד מינייהו זיל אפי לן אמר להו נטרו לי גלימאי אדאתא פשעו ביה ואיגניב אתו לקמיה דרב פפא חייבינהו אמרי ליה רבנן לרב פפא אמאי פשיעה בבעלים היא איכסיף לסוף איגלאי מילתא דההיא שעתא שיכרא הוה שתי *הנהו בי תרי חד אריך וחד גוץ דהוו קא אזלי באורחא אריכא רכיב חמרא ומיכסי סדינא גוצא מיכסי סרבלא וקא מסגי בכרעיה (ה) מטא נהרא למיעבר אותביה גוצא לסרבלא אחמרא (ג) [אתא מרה] ושקליה לסדינא [דההוא גברא ואכסיה ביה] שטפיה מיא לסדינא אתו לקמיה דרבא חייביה א"ל רבנן לרבא והא שאלה בבעלים היא איכסיף לסוף איגלאי מילתא דבלא דעתיה שקליה ובלא דעתיה אנח ליה ההוא "גברא דאגר חמרא לחבריה א"ל לא תיזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אזל באורחא דנהר פקוד ומית חמרא אתא לקמיה דרבה א"ל אין באורחא דנהר פקוד אזלי ומיהו לא הוה תמן מיא אמר רבה מה לי לשקר אי בעי אמר באורחא דנרש אזלי א"ל אביי (ב) מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן וכן הלכתא : "שמור לי ואמר לו הנח לפני שומר חנם : אמר רב הונא שמור לי ואמר לו הנח לפניך אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר איבעיא להו הנח סתמא מאי ולא איפשיטא (ג) ולקולא עבדינן ופטור : **מתני'** "הלוהו על המשכון שומר שכר ר' יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם הלוהו פירות שומר שכר אבא שאול אומר מותר

רש"י

עד דשא דביתיה · עד פתח ביתו (הך עובדא עיין לקמן בפרק השואל בתרא דמתני' דהשואל פרה מחבירו ושלחה ביד בנו וביד עבדו כו' כי שם הוי עיקר הך עובדא והך דינא) : שמור לי ואשמור לך · הוי ש"ש וחייב אם נגנבה : ואמאי שמירה בבעלים הוא · בעלים של חפץ זה שנגנב במלאכתו של שומר היה שאף הוא משמר לו וכתיב אם בעליו עמו לא ישלם ודרשינן לקמן עמו במלאכתו : ואני אשמור לך למחר · והשתא לאו במלאכתו הוא : השאילני ואשאיל לך · אין זה שואל להתחייב באונסין שאין כל הנאה שלו שאף הוא משאיל לו : שמירה בבעלים היא · אשמור לי ואשמור לך פריך דכל חד במלאכת חברו אבל השאילני כליך ואשאילך או השאילני ואשמור לך אין כאן בעלי החפץ במלאכת השומר : אהלויי · מוכרי אהל שמכבסין בו בגדים : פשיעה בבעלים היא · שאף הוא במלאכתן היה : שיכרא הוה שתי · ולא היה במלאכתן כי עדיין לא התחיל לאפות ונמצא שבשעה שנעשו הן שומרים לא מסר עצמו להיות מלאכתן עליו אבל אם התחיל מיד ואפה ואח"כ הוא שתי שיכרא ובאותה שעה נאבד הטלית פשיעה בבעלים היא כדאמר לקמן היה עמו בשעת שאלה א"צ להיות עמו בשעת שבורה ומתה : סדינא · של פשתן ואין מים מכבידין אותו כל כך : סרבלא · גלוסקרין שקורין קוס"א והוא של צמר והמים נבלעים בו ומכבידין אותו לכך פשט הסרבל ונתכסה בסדין : שאלה בבעלים היא · שבשעת השאלה היה זה המשאיל במלאכת השואל שנשא סרבלו על חמור להעבירו המים : במקום עדים · דאכן סהדי דאין אותו דרך בלא מים : הנח לפניך · אינו לא שומר חנם כו' לכיון דאמר לו לפניך תיב וגטר קא אמר ליה : **מתני'** הלוהו על המשכון שומר שכר · [ב] מלוה כדמפרש בגמ' : הלוהו מעות שומר חנם · דלית ליה לר' יהודה משום שכר מלוה הוי שומר שכר : הלוהו פירות · שומר שכר דנהנה [ג] דדרך פירות לירקב:

שלטי הגבורים

סתוספת שכרה סתם אינו נותן עליה אלא משקל ידוע באותה מדינה ואותה בהמה ואם הוסיף אחד משלשים על מה שדרכה לשאת כגון שדרכה ל' סאין וטען עליה ל"א חייב ע"כ :

א הרמ"ה כתב בהשאילני ואשאילך ושמור לי ואשמור לך או השאילני ואשמור לך דהוי שמירה והשאלה בבעלים אא"כ אמר השאילני ואשאילך למחר אבל רש"י פירש שאינו שמירה בבעלים שאין כאן בעלים של כלים במלאכתו של שומר ואפשר דדעת הרמ"ה ז"ל כשמשאיל וגם שאל ממנו כליו הרי עמו במלאכתו לשמור לו כליו השאול בידו וזה ניחא בהשאילני ואשאילך אבל שמור לי ואשאילך אין המפקיד שהוא המשאיל עם הנפקד שהוא השואל אלא כליו שאול לו ואין זה נקרא בעליו עמו והשאילני ואשמור לך אין המשאיל עם השואל כלל אלא הוא ולא כליו : שאלה להרא"ש שאלת שנים שהלכו בדרך ואחד אמר לחבירו השאילני גלימא שלך שהיא קלה וטול אתה שלי שהיא כבדה שאתה חזק ממני ובאו לסטים ונטלו האחד מה יהיה הדין . תשובה הייגו עובדא דחד אריך וחד גוץ וחד רכוב אגמלא כו' ושאלה בבעלים הוא כדתניא שמור לי ואשמור לך השאילני ואשאילך כולן נעשו שומרי שכר זה לזה ופריך ואמאי שמירה בבעלים היא אמר רב פפא דא"ל שמור לי היום ואשמור לך למחר והא עובדא הוי השאילני ואשאילך בבת אחת הלכך הנשארת היא של בעלים הראשונים ע"כ וזהו כדברי הרמ"ה :

לדברי מיי' בפי' המשניות פרק מרובה מוכח דד' שומרים אינן קונין אותו הדבר הניתן להם לשמור לענין שיהיו חייבין בשמירתו ויתחייב כל אחד מהם בדין המיוחד לו ושלא יוכל שום אחד לחזור בהן אם לא קנו אותן המטלטלים באחד מהדרכים שנקנים בהן המטלטלים במקח וממכר והיינו דאמר שם כשם שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים וכן פסק בפ"ב מהל' שכירות ופ"ק מהל' שאלה ופקדון וא"ת והלא מיי' ס"ל פ"ז מהל' נ"מ דבעל הבית שקבל עליו שמירת הבהמה חייב בניזק' דמשמע דמיד כשקבל עליו לשמור נעשה שומר והכא פסק דאינו נעשה שומר עד שימשוך. וכ"כ הטור ח"מ סי' רנ"א בשם מיי' נראה דצריך לפרש דהיינו טעמא דהתם מיחייב בעל הבית מיד כשקבל לשמור משום שהבהמה היא ברשותו כמו שכתב מיי' פ"ג מהל' מכירה על דרך שתירץ הרשב"א והביא דבריו מ"מ פ"ב מהל' שכירות שכתב דהיינו טעמא דלמיי' כשאמר הנח לפני ה"ז ש"ח אע"פ שלא משך משום דמיירי שהניח לפניו בסימטא ובתוך ד' אמותיו ולפי זה לדברי מיי' כשקבל עליו לשמור במקום שהוא רשותו חשיב כאילו משך ובאמת כי אע"פ שהטור חו"מ סי' רנ"א כתב בשם מיי' דאינו חייב עד שימשוך במקום שמשיכה קונה לא מצאתיו לגיי' בשום מקום רק שכתב בסתם כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים וכן נראה דעת הרי"ף להדיא וטור ח"מ סי' רנ"א כתב בשם ר"י והרא"ש כתב דשומרים מיד כשקבלו עליהן לשמור או שאמר הנח לפני ונסתלקו הבעלים משמירתו חייב השומר עליו אם פשע אע"פ שלא משך וכן פסק הטור ח"מ סי' [illegible] שמ"א וצ"ע על דברי הרא"ש כי בפ' מרובה פסק וז"ל ומשעת משיכה נתחייבו כל אחד בדינו ש"ח בפשיעה ש"ש בגניבה ואבידה ושואל באונסין וכן אין המשאיל והמשכיר יכולין לחזור בהם משעת משיכה עכ"ל משמע [illegible] כדברי מיי' דאינו חייב באונסין עד שימשוך אלא י"ל דס"ק הרא"ש דמשעת משיכה חייב באונסין וה"ה נמי משעה שקבל עליו לשמור וצ"ע ודברי רש"י וסמ"ג עיין פ"ט מסכימים לדעת מיי' וכתוב שם בהגהת הרא"ש [illegible] שמשאיל את עצמו לדבר שאבד משאמר הריני שאול לך לכך וכך זמן תו לא מצי הדר ביה ואם אינו דבר האבד לא גרע מפועל שיכול לחזור בו כדבר שאינו אבד ודוקא שאמר בזה הלשון הריני שאול לך אבל אם [illegible] מקבל עלי לעשות לך כך וכך [לא] ורפיא בידי ע"כ:

עין משפט

[illegible]

חדושי אנשי שם

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות חו"ש

[illegible]

הגהות מא"י

[illegible]

°מותר לאדם להשכיר משכונו של עני להיות פוסק עליו והולך מפני שהוא כמשיב אבדה: גמ' א קיימא לן כסתם מתני' דקתני הלוהו על המשכון שומר שכר לא שנא הלוהו פירות ולא שנא הלוהו מעות לא שנא משכנו בשעת הלואתו ול"ש מישכנו [א] שלא בשעת הלואתו בכולהו שומר שכר הוי מ"ט מצוה קא עביד דבההיא הנאה דלא בעי למיתב ריפתא לעניא משום דבמצוה קא עסיק דקי"ל העוסק במצוה פטור מן המצוה הוי עליה שומר שכר ומהאי טעמא נמי קאמר *רב יוסף דשומר אבדה כשומר שכר דף פב. דמי וקיימא לן כוותיה: הא דאמר *שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עילויה אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי ליתא אלא אם נגנב המשכון או אבד כיון דשומר שכר חייב בגנבה ואבדה איהו נמי מיחייב ומאי דפיש ליה ביתר דמי משכונו שקיל ליה מיניה דלוה ואי באונס אבד דשומר שכר פטור איהו נמי פטור ושקיל ליה לכוליה חוב דיליה מיניה דלוה עד גמירא: *אבא שאול אומר ג מותר לאדם להשכיר משכונו של עני להיות פוסק עליו והולך מפני שהוא כמשיב אבדה אמר רב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כאבא שאול ואף אבא שאול לא אמר אלא במרא ופסל וקרדום הואיל ונפיש אגרייהו וזוטר פחתייהו: מתני' (א) (א) ד המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר שומר חנם ישבע שומר שכר ישלם רבי אליעזר [אומר זה וזה ישבע] ותמיה אני אם יכולין זה וזה לישבע: (ה) גמ' *א"ר יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם שמעביר חבית לחבירו ממקום למקום: היכי משתבע אמר רבא שבועה שלא בכונה שברתיה ומסתברא לן דהא דרבא אליבא דר"מ היא דסבירא ליה (ב) נתקל פושע הוא ובדין הוא דלישלם אלא תקינו רבנן דמישתבע שלא שברה בכונה ומיפטר דלא מצי לישתבועי דלא פשע בה דפושע איהו גבה אבל לרבנן דסברי נתקל לאו פושע הוא

רש"י

מותר לאדם להשכיר משכונו של עני [ב] להיות פוסק עליו · שכר והולך ופוחת תמיד מן החוב בגמ' מפרש [ג]: גמ' דמי משכנתא · שקיל עליה מיניה דמלוה כלומר דמי המשכון ישלם המלוה וינכה לו הלוה ויפרע המותר: מתני' ישבע · שלא פשע ויפטר ובגמרא מפרש למה שומר שכר פטור בשבועה: תמהני · כלומר אף אני שמעתי מרבותי כר"מ אבל תמיהני על זה: גמ' שבועה זו תקנת חכמים היא · ליפטר בה שמן הדין היה משלם אפילו [ד] שומר חנם כמו דמסיק דנתקל פושע הוא אלא אם אין אתה פוטר מן התשלומין כשנתקל אין לך אדם שמעביר כו' שדואג פן יכשל וישתבר: היכי משתבע · לרבי מאיר: הא

נמוקי יוסף

ממקום אחר: דברי הכל וכו' · דהאי משכון ודאי לגובייינא שקליה לגבות הימנו דסתם שטר יש בו שעבוד קרקעות ויש לו מהיכן לגבות ובטוח הוא וגם לכפור אינו יכול דהא קאי שטר הלכך לאו לזכרון דברים נקטיה: לימא · רבי אליעזר ורבי עקיבא בדלא שוה ובדשמואל פליגי דאי בשוה מודה רבי אליעזר דלגובייינא שקליה ובדלא שוה פליגי רבי אליעזר לית ליה דשמואל ולמימר דסבר וקבל אותו קתא דמגלא לגובייינא אלא כיון דלא שוה לזכרון דברים בעלמא הוא דנקט ליה ושומר חנם [ה] ורבי עקיבא אית ליה דשמואל ואמרינן סביר וקביל נר מצוה בתורת משכון וכל כמה דלא מהדר ליה לא ליגביה: לא דכ"ע וכו' · דלרבי אליעזר לא מפסיד ולא מידי ולרבי עקיבא אינו מפסיד אלא כנגד המשכון: ופסקו הגאונים ז"ל והרי"ף ז"ל דליתיה לדשמואל דהכא וכפ' כל הנשבעין [דף מה·] אסיקנא דכ"ע לית להו דשמואל וליכא למימר הא מוקמינן פ' הזהב [דף מח:] הא דר' יוחנן דאמר ערבון כנגד כלו הוא קונה כתנא קמא דשמטה דאמר דהמלוה את חבירו על המשכון אע"פ שאינו שוה אלא פלג חובו אינו משמט והתם בפרק כל הנשבעין נמי מוקמינן דשמואל כההוא תנא [אלמא] כולהו בחד טעמא סייכן וכיון שכן כיון דקי"ל בערבון כרבי יוחנן בהא נמי קי"ל כשמואל דלאו ראיה היא דאע"ג דכולהו בחד טעמא סייכן מיהו דשמואל עדיפא מכולהו ואיכא לא סברי לה כוותיה אבל שמואל על כרחו כתנא קמא דשמטה ס"ל דכיון דאמר שמואל דקתא דמגלא שקיל איניש לגובייינא דאלפא זוזי פשיטא ודאי דאינו משמט (ב) אבל תנא דשמטה לא סבירא ליה כשמואל שלא יהא חייב להשלים עד כדי חובו [אם אבד] אלא בדרבי יוחנן סגי ליה [ו] דכי היכי דא"ר יוחנן דערבון כנגד כולו הוא קונה ואעפ"י שחייב הלוקח להוסיף דמים כנגד מקחו הכא נמי משכון שהמלוה תופס אע"פ שאינו שוה אלא פלג חובו כנגד כולו הוא [ז] תופסו ומיהו אם אבד חייב לוה להשלים עד כדי חובו כן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל שכתב כך דברי הגאון ז"ל שפסקו דהא דשמואל ליתא ומיהו אע"ג דליתא הייני שלא לומר שאינו חייב לוה להשלים [ח] אבל כנגד משכונו ודאי אבד מלוה במאי דשוה ומוכח כן במשנה פרק שבועת הדיינין (דף מג·) המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ואמר לו סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא ג' דינרין היה שוה דמשמע התם דמאי דשוה מיהא אבד וסתם אבד לאו בפשיעה משמע אלא כדין שומר שכר כן כתבו האחרונים ז"ל: שקונה משכון · הנכון שקונה למיהוי עליה שומר שכר · אבל באונסין פטור לפי שאינו קונה אותו קנין גמור שאע"פ שהוא יכול לקדש בו את האשה ואין שביעית משמטתו כדאיתא פרק המקבל (דף קטו·) מ"מ לא מיחייב באונסין דלא דמי לשואל שכל הנאה שלו דהאי לא מצי לאשתמושי ביה ולא עוד אלא דזימנין דלוה משתמש בו שהרי צריך להחזיר לו כסות יום ביום וכסות לילה בלילה וכן דעת ר"ח וכל האחרונים ז"ל ובפרק השולח (דף לז·) גבי הא דתנן המלוה על המשכון אין משמט ובפרק כל שעה (דף לא:) גבי המלוה על חמצו של עובד כוכבים דאפילו לאחר הפסח אסור בהנאה משום דרבי יצחק (ג) מוכח דרבי יצחק אף במשכנו בשעת הלואתו קאמר דהכי משמע ליטנא דהמלוה שהוא בשעת הלואה דבמשכנו שלא בשעת הלואתו א"נ ראיה דעיקר קרא דולך תהיה לצדקה שלא בשעת הלואתו מיירי דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד ומוקמינן ליה לקמן [דף קיג·] בשליח ב"ד והשתא ודאי לגובייינא שקליה: בשומר אבדה · שמלא אבדה והכניסה לביתו כדכתיב ואספתו אל תוך ביתך קמיפלגי דר"ע סבר משום דשומר אבדה מלוה קא עביד והעוסק במלוה פטור מן המלוה דאי בעי לא יהיב ריפתא לעניה ונמצא דהוי עלה שומר שכר וחייב בגנבתה או אם נאבדה וכן הדין במלוה על המשכון ל"ש משכנו בשעת הלואתו ל"ש משכנו שלא בשעת הלואתו ל"ש הלוהו פירות לא שנא הלוהו מעות דמתני' בכל ענין היא דסתמא קתני הלוהו מלוה קעביד ופטור מן המלוה וש"ש הוי והראב"ד ז"ל הקשה היכי דמי הלואה שנעשית מלותה משעה שהלוה לשומר אבדה שעושה המלוה כל זמן השמירה ופריק ז"ל דה"נ הוי ש"ש כל שעתא מפני שממתין לו ואינו מוכר המשכון ליפרע ממנו ועל זה כתב הרשב"א ז"ל למדנו מדברי הרב דבר זה שהוא פטור מפרוטה לעני כל זמן המסך המשכון בידו ומ"מ לעיקר הקושיא נ"ל דאיכא דכיון דבשעת [ט] נטילת *ממון נשכר פרוטה דרב יוסף נמצא שהוא ש"ש עליו לעולם וזה נ"ל פשוט עכ"ל: לימא דרב יוסף תנאי היא · דהא [י] דרבה ודאי תנאי היא דהא ר"ע דאמר אבד המשכון אבדו מעותיו לא סבר שהוא ש"ח: דכ"ע · אפילו ר"א אית ליה דרב יוסף בשומר אבדה דמלוה קעביד וכיוצא בו במשכון אבל הכא כי פליגי במלוה צריך למשכון להשתמש בו ולהיות פוחת והולך מר סבר אע"פ שהוא נצרך לו מצוה קעביד ומר סבר כיון שצריך לו לאו מצוה קא עביד וקי"ל כר"ע דקאי כסתם מתני' דאמר הלוהו על המשכון שומר שכר דמשמע בכל ענין אפילו במלוה נצרך למשכון ועוד דהלכתא כר"ע מחבירו: מרא · קמי"ק: פסל · דולדור"ה: קרדום · ייס"א בלע"ז: מתני' נשבע · שלא פשע ופטור ובגמרא מפרש אמאי פטור שומר שכר בשבועה הא בלאו פשיעה נמי מיחייב שאין זה אונס אלא כגנבה ואבדה שהם קרובים לאונס ולפשיעה: זה וזה ישבע וכו' · כלומר אף אני שמעתי מרבותי כר"מ דסתם מתני' היא אבל תמהני על זה ועל זה היאך נפטרין בשבועה ובגמרא מפרש התימה: גרסי' בגמרא ת"ר המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין ש"ח בין ש"ש ישבע דברי ר"מ רבי יהודה אומר ש"ח ישבע נושא שכר משלם האי כדיניה והאי כדיניה למימרא דסבר ר"מ נתקל לאו פושע הוא והתניא נשברה כדו ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידה ר"מ מחייב בהיזקן וחכ"א פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וקי"ל דבנתקל פושע פליגי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שבועה זו מתקנת חכמים היא שאם אי אתה אומר כן אין אדם מעביר חבית לחבירו ממקום למקום: האי כדיניה וכו' · משום דס"ל דנתקל לאו פושע הוא הלכך בש"ח ישבע דלאו פושע הוא ופטור מדינא ש"ש משלם כדיניה דהא לאו אונס הוא דליפטר: נתקל · זה שנפל לאו פושע הוא דקאמר ישבע ואי נתקל הוי פושע הא נמי נתקל הוא ופשע וחייב: פטור מדיני אדם · אמרינן בפ' המניח את הכד (דף כט·) דחכמים דפליגי עליה דר"מ ר' יהודה הוא ומש"ה פטור מדיני אדם · ואע"ג דבשומר שכר חייב מיהו לגבי מזיקין פטור דלא מבעיא לאחר נפילה דה"ל בור [ב"ק דף נה:] והתורה מעטה בשמירתו שאינו צריך אלא שמירה פחותה כשומר חנם דהיינו כסוי בעלמא אלא אפי' בשעת נפילה דמחייב משום אדם אינו צריך שמירה מעולה כש"ש אלא מכי נטר כדנטרי אינשי פטור דאף [כ] בדידיה [שם] מעטה תורה בשמירתו ומשום הכי פטור וכאונס קרי ליה לענין ניזקין וליכא למימר והא אפילו באונסין אמרינן [שם דף כו·] אדם מועד לעולם וחייב דהתם היינו דוקא כשהוא עצמו מזיק כגון נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה אבל הכא ממונו הוא שהזיק: תקנת חכמים היא · כלומר לעולם פושע הוא והא דאמר ר"מ ישבע משום תקנה הוא דליפטר בשבועה שלא שברו בכוונה: אין לך אדם · שדואג שמא יכשל ותשבר ומיהו לא קי"ל כר"מ דאמר נתקל פושע אלא כר' יהודה דאמר נתקל לאו פושע הוא ומתני' אף כר' יהודה אתיא ושומר חנם פטור מדינא ושומר שכר מיפטר מפני התקנה ולא מדינא וישבע דמתני' לומר שנשבע שלא פשע בה שאילו פשע בה ודאי חייב והכי מפרשינן מימרא דרבי יוחנן והכי משמע מכל הני עובדי דבסמוך דבפשיעה חייב אלמא לית הלכתא כר"מ דאילו לר"מ

המאור הגדול

ומה שכתב הרי"ף בהלוהו על המשכון אינה מחוור ונכון לסמוך עליו וכבר כתבנוהו ופירשנוהו בשבועות בפרק שבועת הדיינים .

מלחמת ה'

ועוד ומה שכתב הרב אלפסי בהלוהו על המשכון אינו מחוור וכו': אמר הכותב גם אנו בסיוע נברר דעת כל הגאונים ז"ל שם כי לא רבינו הגדול לבדו אמרם :

עין משפט

א מיי' פרק י' מהל' שכירות ופ"י מהלכות מלוה ולוה סמג עשין פג וסימן נד טור חו"מ סימן עב :

ב מיי' פרק ג מהל' מלוה ולוה סמג עשין נד טור חו"מ סימן עב :

ג מיי' פרק ג מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סי' דש :

הגהות הב"ח

(א) תיבת גמ' נמחק [ועי' בהגהות חו"י אות א'] :

דף פב:

בגמ' איתא ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שבועה זו כו' (ג"א)

הגהות חו"י

(א) המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין ש"ח בין ש"ש ישבע ר"א אומר זה וזה ישבע ותמה אני אם יכולין זה וזה לישבע: גמ' ת"ר המעביר כו' כצ"ל [וכ"ה הכ"ח] : (ב) ע"ל כרי"ף ב"ק רמז נס :

הגהות מאי"ו

[א] נ"ב דהאי ודאי קנאו דהא לגובייינא שקלי': [ב] נ"ב לאחרי': [ג] נ"ב באיזה משכון קאמר : [ד] נ"ב כן משמע בגמרא שר"י קאי אפי' אשומר חנם : [ה] נ"ב הוא : [ו] נ"ב פי' לדינו דס"ל דאינו משמט: [ז] נ"ב פי' ולכך נמי קנה משכון לענין זה שאינו משמט אפילו כנגד כולו מיהו אם אבד חייב להשלים עד כדי חובו : [ח] נ"ב פי' בזה ליתא דשמואל : [ט] נ"ל נתינת ממון : [י] נ"ב דאמר שומר אבידה ש"ח : [כ] פי' בא"ש :

שלטי הגבורים

א כל הגאונים פסקו שהמלוה על המשכון ש"ש הוא וחייב בגניבה ואבידה ופטור מן האונסין וכן פסק ר"י וכ"כ מיי' ופסקו גם כן דליתא לדשמואל דאמר האי מאן דאוזיף לחבריה אלפא זוזי ואנח ליה קתא דמגלא עליה אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי וכו' אלא לא הפסיד אלא כנגד משכונו וכנגד משכונו מיהא הפסיד ל"ש משכנו שלא בשעת הלואתו ל"ש משכנו בשעת הלואתו בין הלוהו פירות בין הלוהו מעות ולשיטתם הוה פסקא הכי שאם נגנב או אבד המשכון והיה כנגד דמי החוב אין על חבירו כלום ואם החוב יתר על המשכון משלם הלוה היתרון ואין חילוק בהם אם פירש המלוה שאינו מקבל משכון אלא בכדי שויו בין אם קבלו סתם ואם דמי המשכון יתירים על החוב נותן המלוה ללוה היתרון ואם נאבד המשכון באונס פטור המלוה וגובה כל חובו אבל ר"י ז"ל פסק שהמלוה על המשכון ש"ח הוא ואעפ"כ כנגד דמי החוב הוי כאילו פירש שמקבלו בתורת ש"ש ואיתא לדשמואל ולפי זה הוה פסקא הכי אם המשכונות כנגד החוב ונגנב או נאבד יצא זה בזה ואין לאחד על חבירו כלום ל"ש משכנו בשעת הלואתו ל"ש שלא בשעת הלואתו בין הלוהו פירות בין הלוהו מעות ואם החוב הוא יותר על המשכון הלוה הוא נותן למלוה דמי היתרון במה דברים אמורים שהלוהו סתם אבל אם פירש לא מיבעיא אם אמר בהדיא אם יפסיד המשכון יפסיד כל חובו דפשיטא שאינו משלם לו היתרון אלא [אפי' לא אמר אלא] (אע"פ שאינו שוה) כנגד כל החוב קבלתיו אפי' הלוהו על קתא אלף זוז אם אבד המשכון אבד כל החוב וכן אם הלוהו על שני קתות אלף זוז ואבד הקתא או המשכון הפסיד חצי החוב אבד השני הפסיד חצי האחר ואם דמי המשכון יתירים על החוב אין המלוה נותן ללוה היתרון ואם נאבד באונס ישבע המלוה כדין השומרים וגובה כל חובו ולזה הסכים הרא"ש ז"ל :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) מתני' המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין ש"ח ובין ש"ש ישבע ר' אליעזר אומר זה וזה ישבע ותמה אני אם יכולין זה וזה לישבע. גמ' [וכ"ה בד"ק ומחלוקת רבי מאיר ור"י ליתא כלל] : (ב) כיון דאלים גובייינא כולי האי לתפוס בכוליה חוב להפסיד המלוה דהא עדיף ליה משטר שיש בו אחריות דאינו משמט למ"ד שטר העומד לגבות כגבוי דמי בפרק השולח : (ג) ותוס' לא פירשו כן אלא דמסתבר ליה לתלמודא מאחר דקני ליה שלא בשעת הלואתו לגמרי מדר' יצחק אלים נמי שעבודיה בשעת הלואה דליקו ברשותיה לענין חמץ ושמטה אבל לענין קדושין כיון דר' יצחק לא אמר דקונה משכון אלא להיות עליו ש"ש ולא לגמרי להתחייב באונסין ובהכיא הנאה דיכול לקדש בו האשה מ"מ דלא יכול לקדש בו את האשה אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו . תוס' פ' השולח ופי' הר"ן הוא דעת הרמב"ן שלהי פ' שבועת הדיינים (פי' הר"ן) :

אפילו בפשיעה היה פטור וכדאמרן וכיון שכן כל שכן בהעברתה של חבית ופשע בה כגון שרץ יותר מדאי או שהלך במקום רעוע ונתקל חייב שהרי לא תיקנו כלום אלא בנתקל דלאו פושע הוא וקי"ל דינא כר' יהודה דאמר בנזקין פטור מדיני אדם וכטעמא דפרישית כן פסק הרי"ף ז"ל דהלכתא כסתמא דמתני' ומשום תקנה וכדפירשתי ולא קי"ל כר' מאיר דאמר נתקל פושע ולא כרבי יהודה דברייתא דאמר נושא שכר משלם דלית ליה תקנה וכן הסכימו כל האחרונים ז"ל: **ההוא** גברא דקא מעביר חביתא: ריסתקא · רחבה: זיזא · קורה היוצאת מן הכותל ובולטת לרה"ר: אייתי ראיה דלא פשעת · דאינך נאמן בשבועה אלא בעדים דכל היכא דיש רואה לא יפטר בשבועה אלא בעדים ומהא שמעינן דלית הלכתא כר"מ דפוטר אפילו בפושע דהא הכא חייביה רבא אי לא מייתי ראיה דלא פשע וכדפירשתי לעיל: **ההוא** גברא דאמר ליה לחבריה זיל זבין · שליח שוויה: תקיפו. החמיצו: קלא אית להו · כלומר היה לך לצווח ולהודיע לרבים ואם לא יש לחוש שמא אומן קנית בזול ואינך נאמן בשבועה אלא דוקא בראיה וכ"כ ר"ח ז"ל שאם אינו מביא ראיה אינו נאמן בשבועה והרי"ף ז"ל הביא סעד לדבריו מדאצטריך רב יוסף לאתמוהי כמאן כאיסי וא"ל אין וס"ל כוותיה כלומר אע"ג דמילתא דחיקא היא שלא יהא נאמן שוב בשבועה ומהא שמעינן דלאו דוקא בשבועת השומרים אמרה איסי אלא אפי' בעלמא כי הכא אי אתרע דשכיחי ביה סהדי הוא לא מיפטר בשבועה אלא בעדים כן כתב הרנב"ר ז"ל: **גרסי'** בגמ' רבה בר בר חנה תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא שקיל גלימייהו אתא לקמיה דרב א"ל זיל הב להו גלימייהו א"ל דינא הכי א"ל למען תלך בדרך טובים אזל יהיב להו גלימייהו אמרי ליה עניי אנן וטרחינן כולי יומא ולית לן מידי למיכל א"ל זיל הב להו אגרייהו א"ל דינא הכי א"ל למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור: דדארו באגרא · מוט כפוף באמצעיתו ונותנו על כתפו ונושא ב' כדין בב' ראשין: משלם פלגא · פועל שקבל עליו להוליך חביות ממקום למקום ונשאם באותו המוט ונשבר משלם פלגא וטעמא כדמפרש בתר הכי: דנפיש לחד · שהוא משא כבד לחד ודמי לפשיעה · ובפושע לא תקנו שבועה כדי דליפטר הלכך משלם פלגא: ודמי לאונס · דכיון שאין בו משוי לשני בני אדם יש שמחזיק להטעינו עליו ונתקל לאו פושע הוא כדאמרן ואע"פ שנושא שכר הוא נפטר *משבועה מפני התקנה וזה כמי ישבע שלא פשע ויפטר [מאידך פלגא] כן נראה מהרשב"א ז"ל דהא נמי לאו אונס גמור הוא (ב): בריגלא · עץ מפולל בראשו וקושר בו משא שני בני אדם ומכניס צוארו בין שני פצולין ומוטל על ב' כתפיו וראשו של מטה ארוך וכשעומד לפוש נועצו בקרקע: משלם כולה · שפשיעה היא לצאת במשא שני בני אדם: שקולאי · נושאי משאות: שקל גלימייהו · משום שהיו פושעים וכגון דדארו בריגלא ולפיכך לא חייבם שבועה שלא פשעו א"כ והוא [ה]יותר נכון שאילו תברו החבית במקום רואים כיון שלא הביאו ראיה חייבים לשלם ולא מפטרי בשבועה ולפיכך לא א"ל רב שבועה אית לך גבייהו אלא הודה לו שהדין עמו ובא לו מטעם אחר למען תלך בדרך טובים לעשות לפנים משורת הדין: וארחות צדיקים תשמור · סיפא דקרא הוא והיינו לרחם על הבריות: סליקו להו השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים · סתמא שלא אמר להן בשעת התנאי להשכים ולהעריב: אינו יכול לכופן · מאחר שלא התנה עמהן בתחלה ובגמרא פריך פשיטא: מתיקה · ליפתן: בשעתו · בשעת מלכותו דמלך והדיוט הוא: שהם בני אברהם · וסעודתו גדולה משל שלמה כדאמרינן בגמרא אמר רב יהודה אמר רב בן בקר אחד לך שנים וטוב ג' לתלתא גברי תלתא תורי ואילו גבי שלמה אע"ג דסעודתו גדולה דכתיב ויהי לחם שלמה וכו' הוו ישראלים טובא דכתיב יהודה וישראל רבים: עד שלא יתחילו · ואין כאן אלא דברים ודברים אין בהם משום

נר מצוה — תורה אור

הוא הכי משבעינן ליה שלא בפשיעה נשברה בין שומר שכר בין שומר חנם [וקי"ל כוותייהו] וליתא לדרבי יהודה דאמר שומר שכר משלם דקי"ל סתם דמתניתין ומחלוקת דברייתא הלכה כסתם מתני' (א) ועוד תקנת חכמים הוא שאם אי אתה אומר כן אין לך אדם שמעביר חבית לחבירו ממקום למקום *ואי איכא סהדי דמסהדי דשלא בפשיעה נשברה מיפטר אפילו משבועה דתניא איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר: ההוא גברא דהוה קא מעבר חביתא דחמרא לחבריה בריסתקא דמחוזא ותבריה בזיזא דמחוזא אתא לקמיה דרבא אמר ליה ריסתקא דמחוזא שכיחי בה אינשי אייתי ראיה דלא פשעת בה ואיפטר א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי א"ל אין כאיסי וסבירא לן כותיה מדאצטרכיה רבא לאתויי ראיה דלא פשע בה שמעינן דהיכא (א) [א] דליכא סהדי דלא פשע (א) לא משבעינן ליה שבועה דשלא בכוונה תברה והך דאמר רבא שבועה שלא בכוונה שברתיה לטעמיה דר' מאיר קאמר כדפרשינן וליה לא סבירא ליה דהא רבא גופיה הוא דאמר הך קמייתא והוא דאמר האי בתרייתא: ההוא גברא דאמר ליה לחבריה זבין לי ארבע מאה דני חמרא לסוף א"ל זבנית לך ארבע מאה דני חמרא ותקיפו להו אתא לקמיה דרבא א"ל ארבע מאה דני חמרא כי תקיפו קלא אית לה למילתא זיל אייתי ראיה דכי זבנת ליה חמרא הוי ואיפטר א"ל רב יוסף בריה כמאן כאיסי א"ל אין כאיסי וסבירא לן כוותיה: הא דתני איסי חזינא ביה תרי טעמא איכא מאן דאמר לאפטורי נתבע משבועה הוא דתני איסי הכי כפשוטן של דברים ואי ליכא ראיה מישתבע ומיפטר ואיכא מאן דאמר אטו אנן לא ידעינן דמאן דאית ליה ראיה דמייתי ראיה ומיפטר ואם כן מאי (ב) אתי איסי לאשמועינן אלא הא אתא איסי לאשמועינן דהיכא ליכא דיש רואה ליכא שבועה אלא או יביא ראיה ויפטר או ישלם אבל שבועה ליכא ואכרע רבינו חננאל ז"ל האי טעמא בתרא וסייעיה מהאי מעשה דרבה בר רב הונא דתברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא ושקליה לגלימייהו אתו לקמיה דרב אמר ליה זיל הב להו גלימייהו וא"ל רבה דינא הכי ולא א"ל [ג] אין ואף לא אמר ליה שבועה אית לך גבייהו ולא ממונא שמעינן מינה במקום שיש ראיה הוא (ג) ואמר להו רבה אייתו ראיה ואיפטרו או שלימו והודה לו רב ובא לו מדרך אחרת למען תלך בדרך טובים וכותיה מיסתברא דאי לא תימא הכי למאי איצטריך רב יוסף בריה דרבא (ג) אתמוהי עליה דרבא כמאן כאיסי ואמר ליה רבא אין כאיסי וסבירא לן כוותיה אלא משום דאית בה במילתא דיחוקא בדעתיה משום הכי אתמה רב יוסף עליה דאבוה ואמר ליה אבוה אין אע"ג דתמיה מילתא הכי סבירא לן · אתקין רב חייא בר יוסף באתרא דדרו באגרא *[ואיתבר] משלם פלגא אונסא זוטרא הוא נפיש לחד וזוטר לתרי דמי לאונס ולא דמי לאונס דדרי בריגלא משלם כוליה:

סליקו להו השוכר את האומנין

°) **השוכר** את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו יכול לכופן מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה מעשה בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא ושכור (ד) פועלין ופסק להן מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אתה עושה להן כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להן על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד רשב"ג אומר לא היה

°) [דף קטז ע"ב]

רש"י

הא ודאי פשע: ריסתקא · רחבה: זיזא · קורה הבולטת מן הכותל ויוצאה לרשות הרבים: אייתי ראיה · ואינך נאמן בשבועה אלא בעדים: ותקיפו · החמיצו: קלא אית להו · אימת תקיפו ואגב מי [ג]ושל מי ושמא שלך הוא או קנית יומן בדמים פחותים ולא אגלך החמיצה: דדרו באגרא · (ג) מוט כפוף (בכתף) באמצעיתו ונותנו על כתיפו ונותן שני כדין בשני ראשין ונושא בו משא כבד: משלם פלגא · פועל שקבל עליו להוליך ממקום למקום ונשאם באותו מוט ונשבר משלם פלגא: מ"ש נפיש לחד · ולא היה לו לבדו להטעינו: וזוטר לתרי · וכיון דאינו ראוי לשני משאות בני אדם דרך האחד להתחזק ולטוענו הלכך דמי לאונס: דדרו בריגלא · עץ מפולל בראשו וקושר משא של ב' בני אדם ומכניס צוארו בין שני פיצולין ומוטל על ב' כתיפיו וראשו של מטה ארוך וכשעומד לפוש תוחבו בקרקע: משלם כוליה · שהרבה במשא [ד]שני בני אדם:*)שקולאי · נושאי משאות: ותברו · שלא במקום מודרן ופשיעה הוא [אי נמי] בריגלא:

סליקו להו השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים · אינו יכול לכופם · ובגמ' פריך פשיטא: מתיקה · מיני מתיקה ליפתן: בשעתו · בשעת מלכותו דמלך והדיוט היה: שהם בני אברהם · וסעודת אברהם גדולה משל שלמה כדמפרש בגמרא שאברהם נתן ג' בקר לג' אנשים: עד שלא יתחילו במלאכה · דאין כאן אלא דברים ודברים אין בהם משום מחוסרי אמנה דאילו משיתחילו לא תוכל

*) סייך לעיל.

שבועה ומדלא אמר הכי אלא הודה לדבריו של רבה ש"מ שיש לו לרבה תביעת ממון עליהם: [ג] ושל מי היו כצ"ל: [ד] נ"ב של: [ה] נ"ב כפי' הרי"ף:

שלטי הגבורים

א וכתב הרמ"ה דוקא מלתא דשלטא ביה עינא כהאי עובדא דההוא גברא דהוה מעביר חבית בשוקא ואתבר ואמר רבא כיון דשכיחי אינשי בשוקא בעי לאתויי ראיה אבל מלתא כל דהו דעביד דמתרמי דלא שלטא ביה עינא כגון מאן דנקיט חפצא בידיה ואפשר דאתרע בו אונסא דלא ידעי אינשי אע"ג דרבים מצויין שם משתבע ומיפטר וכתב עוד מי שטוען טענת אונס בפקדון ומביא עדים שנאנס בידו החפץ שהאל המפקיד כגון ששאל גלימא וטוען שנאנס ומביא עדים שראו שנאנס לו גלימא אע"פ דלא ידעי אי גלימא דמפקיד הוא פטור כיון שאילו היתה גלימא בידו ומפקיד אמר לא זו היא ונפקד אומר זו היא נאמן בשבועת היסת ואם המפקיד אומר שמא ונפקד אומר ברי אפי' היסת ליכא והכא כיון דמפקיד לא ידע האי גלימא דאיתניס אי דידיה הוא אי לא שומר מהימן ע"כ: שאלה להרא"ם ראובן הלך לירד ואמר לשמעון הוליך לי עמך אלו המנעלים אמר לו הניחם כאן על החמור והניחם שם שמעון על החמור ולא קבלם ראובן מידו אלא כמו שהניח שמעון על החמור כך הוליכם ראובן ולא קשרם והלך לו מן הצד להסך רגליו והניח החמור על אם הדרך ונאבדו המנעלים. תשובה הא דאמרינן הא ביתא קמך שאינו אפי' ש"ח זהו בבית הנפקד שהוא מקום משתמר אבל ראובן שנתרצה להוליך המנעלים עמו ואמר לשמעון הניחם לפני על החמור פשיטא שקבל עליו שמירה כדין ש"ח שאם לא ישמרם בדרך ודאי יאבדו הלכך דבר פשוט הוא שהוא ש"ח ופשע בשמירתן במה שהניחם על החמור בלא קשירה ופליג מהם: כתב מיי' כל שליח שאירעו אונס והפסיד נשבע על טענתו ויפטר ואם האונס במקום שאפשר להביא עדים או דבר שגלוי לכל שהרי ימצא ראיה צריך להביא ראיה ואם לאו אינו נאמן אלא משלם כההוא דיהב זוזי לחבריה למקני ד' מאה דני חמרא ואמר לו קניתים לך והחמיצו דאסקינן שזהו דבר שיש לו קול פלוני החמיצו לו ארבע מאה דני חמרא ואינו נאמן אלא בראיה וכן הדין בכל טענה שיטעון השוקף כיוצא בו והרמ"ה כתב דלא אמרינן הכי אלא בשבועת שומרין אבל בעלמא כגון בטענת פרעון והשבה וכיוצא בה דעביד איניש למפרע בצנעא אפי' יש רואה מפטר בשבועה והסיא עובדא דד' מאה דני חמרא פי' שפקדון הוא שא"ל לקנות מפקדון שהפקיד אצלו ולבסוף אמר ליה שקנאם והיו פקדון בידו והחמיצו:

ב לכאורה נראה שהלכה כת"ק והרמ"ה פסק כרשב"ג וכן לענין ההלכה יעשו כפי המנהג שאם נהגו שלא להשכים ולהעריב אינו יכול לכופם להשכים ולהעריב אפי' שמוסיף להם על שכרם כיון שלא התנה כן בשעה ששכרם בד"א שיש מנהג ידוע או אפי' יש מנהג שלא להשכים ולהעריב והוא אומר להם אני שוכר אתכם כדין תורה חייבין לצאת מביתם בזריחת השמש ולעשות מלאכה עד צאת הכוכבים וכ"ל דאין נקרא מנהג דבר שלא נעשה מעולם אם לא שבא מעשה ואופן עשות כן כדאמרי' בכמה דוכתין על ענין הברכות וכיוצא בזה מנהג מקום פלוני שאין מברכין

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סימן רנד:

ב מיי' פרק ג מהל' שלוחין טוח"מ סי' קפג:

גי' מהר"ם

ג מיי' פ"ג שכירות טור חו"מ סי' רמ:

ד מיי' פרק ט מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סימן שלא:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גם: (ב) נ"ל דאמר: (ג) נ"ל לאתמוהי: (ד) נ"ב לנו:

הגהות חו"י

(א) נ"ע דרי"ף ע"כ לית ליה תקנת חכמים רק הרי"ף קמ"ל אע"ג דלא קי"ל כי הא לא מידחייא לר' יוחנן דלולי תקנת חכמים דאע"פ דלא פושע הוא מ"מ לאו אונס הוא רק כגניבה ואבידה וש"ש היה חייב. ועיין חו"מ סי' רס וגם בתוספות: (ב) נ"ע א"כ מה אתא הרי"ף לאשמועי' במ"ש בסמוך · ואי איכא סהדי וכו' משמע דס"ל להרב דאיסי לפטור משבועה יליף: (ג) עי' ס"ד דבילא:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' כגון במקום דלא שכיחי סהדי דמפטר בשבוע' לא משבעינן ליה שלא תבר בכוונה אלא שלא פשע דאל"כ היינו מצריכין ליה לאייתי סהדי שלא תבר בכוונה. ונ"א דאיכא סהדי דלא פשע כו'. וספרים שלנו נכון ודו"ק: [ב] נ"ב פי' ש"מ דאית ליה תביעת ממון עלייהו מדלא אמר שבועה אית לך גבייהו ולא ממונא ש"מ אית לי' גבייהו ממונא ולא משכחת שיש לו ממון ולא שבועה אלא כדאית ליה ראיה דאמרינן ליה אייתי ראיה או שילכך פי' צריך רב ע"כ להודות לרבה שלא הדין הכי אבל אסלא בה לו אלא שבועה היה לו לרב לחזק בטענתיה ולומר לרבה שלא אין לך עליהם אלא

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) לשון הרי"ף ש"מ דהיכא דאיכא שבועה משבעינן ליה שלא פשע ולא משבעינן ליה דשלא בכוונה תברה והכל עולה בכגון אחד: (ב) דליפטר בלא שבועה אלא נשבע מאידך פלגא ומשלם אבל כהאי פלגא לא מהני שבועתו דאכן סהדי דפשע:

משום מחוסרי אמנה דאילו משיתחילו לא תוכל לחזור : הכל כמנהג המדינה . [ג] ירושלמי זאת אומרת מנהג מבטל הלכה אמר רבי אמי כל המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מזו והביאו הרי"ף והרשב"א ז"ל : וגרסינן בגמרא [דף פג·] אינו יכול לכופן פשיטא לא צריכא דטפי להו אאגרייהו מהו דתימא מלי אמר להו האי דטפאי לכו אאגרייכו אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי קמ"ל דאמרי ליה אדעתא דעבדי [ך] עבידתא שפירתא: אמר ר"ל [דף פג:] פועל בכניסתו משלו וביציאתו משל בעל הבית שנאמר תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב. וליחזי היכי נהיגי בעיר חדשה וניחזי מהיכא קא אתו בלקוטאי ואי בעית אימא דאמר להו איתגרו לי כפועל דאורייתא : פי' דטפי להו · הוסיף על שכרם יותר משכר שאר פועלים : בכניסתו לעיר · לערב משלו צריך לוותר משלו אבל בעה"ב ולהחשיך אצלו : וביציאתו. בבקר למלאכתו : משל בעה"ב · אינו צריך להקדים אלא עם הנץ החמה : יאספון · החיות דלעיל מיניה כתיב תשת חשך ויהי לילה בו וגו' תזרח השמש וגו' וסמיך ליה יצא אדם וגו' עדי ערב עד שתחשך : וליחזי היכי נהגו. בעיר והכל כמנהג המדינה ודרים לקים מאי היא : בלקוטאי · שנתלקטו ממקומות הרבה יש מקום שמחשיכין ויש מקום שאין מחשיכין וליכא למסמך אלא אדאורייתא ומדאמרינן הכא וניחזי מהיכא אתו כלומר וינהגו כמנהג אותו מקום שבאו משם שמעינן דכל עיר חדשה אם נודע רוב אנשיה מהיכן באו הכל כמנהג אותו מקום שבאו משם הרשב"א והרנב"ר ז"ל : ירושלמי בני טבריא לא משכימים ולא מעריבים ובני בית מעון משכימים ומעריבים בני טבריא שעלו לשכור [ד] מבני בית מעון *ובני בית מעון שעלו לשכור מטבריא נשכרים כבני טבריא אבל אדם שהלך מטבריא לשכור פועלים מבית מעון יכול הוא מימר כן סלקא במחשבתכון דלא הוינא משכח מוגר פועלים מטבריא אלא בגין דשמעת עלייכו שאתם משכימים ומעריבים בגין כן סליקית להכא : גמ' וא"ל · בעל הבית עשה והרי שכרך עלי כאחד וכו' : משמנין · לא כפחות ולא ביותר אלא כמנהג המדינה בבינונים וכן הדין במוכר דאי א"ל כדשיימי אינשי ואיכא דשיימי ליה הכי ואיכא דלא שיימי ליה הכי הולכין אחר שומא בינונית וכן הפוסק על השער שבשוק חייב להעמיד לו על שער בינונית והכי איתא בתוספתא *המוסר מעות לחבירו ליתן לו פירות בגורן חייב להעמיד

תורה אור

היה צריך לומר כן אלא הכל כמנהג המדינה: גמ' *הכל לאיתויי מאי לאיתויי הא דתניא רבנן השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי ר' יהושע וחכמים אומרים משמנים ביניהן : ירושלמי אמר רבי הושעיא זאת אומרת המנהג מבטל הלכה : מתני' *ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו ובדבר שגידוליו מן הארץ ואלו שאין אוכלין העושה במחובר לקרקע *בשעה שאינה גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע לאחר שנגמרה מלאכתו ובדבר שאין גידוליו מן הארץ : גמ' תניא °כי תבא בכרם רעך נאמר כאן כי תבא ונאמר להלן °ולא תבוא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן בפועל הכתוב מדבר רעך ולא הקדש ואכלת ולא מוצץ ענבים ולא ענבים ודבר אחר כנפשך [א] כך נפשו של פועל מה נפשך אתה אוכל ופטור אף פועל אוכל ופטור שבעך ולא אכילה גסה ואל כליך לא תתן בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובזמן שאין אתה נותן לכליו של בעל הבית אין אתה אוכל : *אשכחן אדם במחובר דכתיב כי תבא בכרם רעך (כי תבא בקמת רעך) ושור בתלוש דכתיב °לא תחסום שור בדישו אדם בתלוש ושור במחובר מנא לן אמר רבינא °מכדי *שור שור משבת גמרינן לכתוב רחמנא לא תדוש בחסימה לא תחסום שור בדישו דכתב רחמנא למה לי לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם מה חוסם אוכל במחובר לקרקע אף נחסם אוכל במחובר ומה נחסם אוכל בתלוש אף חוסם אוכל בתלוש ת"ר דיש מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע ופועל אוכל בו אף כל גידולי קרקע פועל אוכל בו יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע אין פועל אוכל בו תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל גידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו יצא המנכש בבצלים ובשומים שאינן גמר מלאכה אין פועל אוכל בו ואע"ג דשליף קטיני מביני אלימי תניא אידך דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו אף כל דבר שלא נגמרה מלאכתו

רש"י

תוכל לחזור כך : גמ' משמנין ביניהן · לא כמו הפחות ולא כמו היותר אלא כמנהג הבינונים שביניהן : מתני' ואלו · פועלים אוכלין ממה שעוסקין בו : בשעת גמר מלאכה ובתלושין עד שלא נגמר מלאכתו · למעשר ואי בר חלה הוא שלא נגמר מלאכתו לחלה וטעמא דכולהו מפורש בגמ' : בשעה שאינה גמר מלאכה · כגון המנכש בצלים : מאחר שנגמרה מלאכתו · למעשר כגון [ב] להפרים ענולין זה מזה : ודבר שאין גידולו מן הארץ · כגון החולב והמחבץ והמגבן : גמ' ולא הקדש · דאסור לאכול : ולא מוצץ · היין לזרוק הפסולת : ולא ענבים ודבר אחר · לטבול ענבים במלח למתקן כדי שיאכל הרבה : מה נפשך אוכל ופטור · מן המעשר דהא לא נגמרה מלאכתו למעשר דתנן יין משירד לבור : אף פועל · האוכל פטור ולא אמרינן אוכל ואכילה אכיל ובעל כרחו של בעל הבית אוכל והוי כמקח ומקח קובע למעשר אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכיון דזבניה אתכשיה : בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית · היינו משנגמרה בישולו : בדישו · היינו תלוש : מכדי שור שור משבת · כלומר מכדי כל מילי איתיה בחסימה אפי' שאר בהמות דילפינן שור שור משבת דכתיב בשבת שורך וכל בהמתך וכיון דשור לאו דוקא למה לי דכתביה לכתוב לא תדוש בחסימה : חוסם לנחסם · אדם לשור ושור לאדם לענין אכילת פועלים בשעת גמר מלאכה : המחבץ · מיני חרילי חלב : קטיני · יש בצלים שמסתרסין ולא יהא נסין לעולם ועוקרין אותן מן הגדולים להרחיב להן מקום והשתא נותן לכליו של בעל הבית ולא ממעט מואל כליך לא תתן ממעט אלא מדיש דעיקר הפעולה בשביל הגדולים המחוברין

לו כשער בינוני איזהו שער בינוני היו מהלכות מח' ומט' ומי' נותן לו מט' והא דאמרינן התם דשור בשורי אני מוכר לך מראהו כחוש וביה בביתי אני מוכר לך מראהו עלייה משום דגריעא וכדמוכח בפרק [הנודר מן] הירק (דף טו·) ובפרק בתרא דמנחות (דף קח:) שאני התם דאמר בשורי אבל שור סתם נותן לו בינוני כן תירץ הרנב"ר בשם הרא"ה ז"ל : ואמרינן בגמ' [דף פו·] תאנא משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו למדה תורה דרך ארץ שיהא אדם שואל באכסניא שלו והאמר שמואל אין שואלים בשלום אשה כלל ע"י בעלה שואלים : למה נקוד איו שבאליו.[ה] נקוד והלמ"ד אינה נקודה למדה תורה וכו' והיינו נקודת איו[ו] דלא היו צריכים לשאול דיודעים היו שהיא באהל דכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשא ודרוש ממנה דרך ארץ : אכסניא · אשת אושפיזו : ע"י בעלה · לא שלח לה שלום אלא לבעלה שאל מה שלום הגברת אבל לשלוח לה שלום אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרינן בפרק עשרה יוחסין (דף ע:) דאין שואלים בשלום אשה כלל[ז]: אמר המחבר מפרש"י ז"ל שבכאן דאמר דמשום הכי נקוד על איו לעקור התיבה לומר שאינה אלא לדרוש ממנה דרך ארץ מתישב לי מה שמקשין העולם על פרש"י ז"ל שבחומש לא ינקוד אלא נקודה אחת על הלמ"ד ונשאר נמי איו שלש נקודות למה לי והשתא אתי שפיר דאדרבה מדאיצטריך לנקוד שלש נקודות שמעינן דרך ארץ דהכא דאי לא נקד אלא נקודה אחת על הלמ"ד לא הוה שמעינן אלא איו לומר ששאלו לאשה על האיש ולא הוה שמעינן [ח] ד"א נמי אבל השתא דנקוד שלש נקודות ע"כ להכי אתא לעקור התיבה ולדרוש דלא שאלו משום שלא ידעו היכן היא דודאי ידעו אלא לאשמועינן ד"א ששואלים לבעלה בשלומה דאם לא כן דלא אתא אלא לומר ששאלו נמי לאשה לא ה"ל למנקד אלא נקודה אחת על הלמ"ד : מתני' ואלו פועלים אוכלים · ואלו פועלים אוכלים ממה שעוסקין בו : בשעת גמר מלאכה · כשתולשין אותו : עד שלא נגמרה מלאכתו למעשר · ואם בר חלה הוא עד שלא נגמרה מלאכתו לחלה וטעמא דכולי מתני' מפרש בגמרא וסיפא דמתני' מפרש בשלהי פרקין למאי איצטריך : ולא הקדש · דאסור לאכול ומדלא אמרינן איפכא ולא של עובד כוכבים לומר דרעך הוא דאמר קרא ולא כליך לא תתן אבל בשל עובד כוכבים תן שמעינן דגזל עובדי כוכבים אסור (א) : ולא מוצץ · היין לזרוק חרצנים וזגין : וד"א · לאכול ענבים במלח למתקן שיאכל הרבה מהם : כנפשך · כאילו הם שלך מה נפשך אוכל ופטור מן המעשר : שור שור משבת. בב"ק בשור שנגח הפרה (דף נד:) [ס] ושור לאו דוקא דה"ה לכל שאר בהמות דגבי שבת כתיב וכל בהמתך : שור דכתב וכו' · כיון דשור לאו דוקא : חוסם לנחסם · אדם לשור ושור לאדם : המחבץ · מין ממיני חמאה : המנכש · שעוקר מביניהם שאר ירקות שאינם יפות : ואע"פ דשליף · כלומר לא מבעיא למימר כשעוקר מביניהם שאר ירקות שאינם יפות דודאי אינו אוכל מקרא דואל כליך לא תתן דמשמע [י] שנותן לתוך כליו של בעל הבית ועכשיו אינו נותן כלום לתוך כליו של בעל הבית וא"כ אינו שעת גמר מלאכה אלא אע"פ דשליף בצלים קטנים אותם שקורים ליבו"ט שלא יהיו גבין לעולם ועוקרין אותם מבין הגדולים להרחיב להם מקום להתפשט דאיכא השתא נתינה לכליו של בעל הבית אותם בצלים קטנים ולא ממעטי מואל כליך אף על פי כן ממעטי מדיש משום דלאו גמר מלאכה היא דעיקר הפעולה משום תיקון הגדולים המחוברין עמהם הוא הלכך לא מיבעיא מהגדולים הנשארין מחוברין דלא אכיל אלא אפי' מאלו הקטנים שעוקר אינו אוכל משום שלא התיר קרא לפועל לאכול אלא בדומיא דדיש שהוא עוסק בדבר שהוא שעת גמר מלאכה ולא דמי לבודל בתמרים רעים שאינם מתבשלים באילן לעולם ומכניסים

[illegible] הוי זה בכלל לא ראינו דלמא לא ערער בדבר היינו הודו לו ממש דשתיקה כהודאה דמיא דהכי מצינו בכמה מקומות דכי שתיק חד לגבי פלוגתיה מסתמא הוי הודאה כל [illegible] התם ר' יוחנן בן נורי העיד שהוקבע הלכה כר"ג והונהג כך כדבריו מפני שנעשה מעשה כר"ג כמו שכתב מרדכי בשם מהר"ם לגבי מסים דאין ההלכה נקבעת עד שיהיה מנהג [illegible] בר שיה כך המנהג וכן נראה מהתלמוד דקאמר בימי ר"ג עבוד כר"ג ומה שמצינו לא ראינו ראיה גבי חזקת היישוב שכתב מהר"ם בתשובה דאנשי העיר הראויים לידע מי יש [illegible] אחרי שהרוב אומרין לא שמענו שיש לפלוני לא יוכל להחזיק התם היינו טעמא משום דלא שמענו דידהו הויא שמיעה דודאי כיון שבימיהם אירע היתר היישוב פשיטא דשמעי למי הות [illegible] לידע ואלו כדברי זה היו לו עדים כדמוכח בדבריו דמהר"ם ז"ל דמייתי ראיה מאיסי דאמר הא איכא רוהם יביא ראיה ויפטר א"כ לא חשיב מנהג דבר שנעשה פעם א' או כ' [illegible] במרדכי פ"ק דב"ב בשם רבינו ברוך דצריך שיהיה המנהג קבוע ופשוט הרבה קודם שנחשוב אותו מנהג וכ"כ מהרי"ק סימן ס"ה ·

שלטי הגבורים

שהתייני או נדכה אחרת וכההיא דפרק בתרא דתענית דאמרינן רב איקלע לבבל חזינהו דקא קרו הלל בר"ח סבר למפסקינהו שמעינהו דמדלגי ואמר ש"מ מנהג אבותיהם בידיהם וכיוצא בזה בדברים שבאו לידינו מעשה מהם ונמצעו מלעשות דהמניעה מלעשות חשוב מעשה להקרא אה"כ מנהג קבוע אם עושה כן בתדירות וראיה מהא דאיתא בע"פ דף ק' בפלוגתא דר' יוסי ורבי יהודה בהפסקה דאמר רשב"ג אם כן לא נפסוק שמא ירגלו התלמידים וכו' ופי' התוס' אם כן כיון שמתחיל לא נפסיק שמא ירגלו התלמידים אבל קודם שמיתה לא היה ירא שמא ירגלו התלמידים ע"כ טעמא דאם לא מיתה לא היה נראה שלכוונה מכוין שלא הפסיק אלא שאירע כך ולא היו התלמידים מוכיחין מההיא מעשה שיהא הדין כך אבל משמיתה ואעפ"כ עשו המעשה אלמא דיש לנהוג לדורות כך דאין ההלכה נקבעת עד שיהיה מנהג ואין לא ראינו ראיה דאי' במס' זבחים פי"ב דף קג והובאה המשנה ג"כ במס' עדיות דאמר רבי חנינא סגן הכהנים מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה וכו' ופרש"י וז"ל

אותם בכלים של כפות תמרים להתחמם ולהתבשל שם דתניא שהפועל אוכל בהם דהתם עיקר הפעולה הוא בשבילם ולא בשביל ד"א ושעת גמר מלאכה היא להם· יצא הבודל· שמבדיל במגריפה אותם שמדובקים זו בזו וזו היא גמר מלאכתן למעשר שאין פועל אוכל בהם דדומיא דדיש שלא נגמרה מלאכתו למעשר קאמר רחמנא [ו]: הלש· משכשך מים וגלגל נתחייב בחלה ועדיין היא צריכה ללוש ולשוף ולבטוש הרבה: המקטף· עורך וטח פניה במים הואיל ונגמר מלאכתה לחלה אין פועל אוכל בו דאע"ג דדיש אמר רחמנא שעדיין לא נגמרה מלאכתו למעשר ומשמע דכיון שנגמרה מלאכתו למעשר אין פועל אוכל בו היינו בפועל בו בעודו דיש דאין ה"נ כשהגיע מלאכתו למעשר אין פועל אוכל בו אבל ה"ה נמי בפועל בחטים לאחר שנגמרה מלאכתם למעשר כטוחן כיון דלא נגמרה עדיין המלאכה לדבר אחר שבו כחלה אמרי' שפועל אוכל בו דהוי ליה למלאכה כדיש שאוכל בו עד שיגמר מלאכה המחייבת לדבר אחר שהוא אחר פעולה זו כמעשר והא דתניא הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר ולחלה הכי קאמר שנגמרה מלאכתו לדבר הנוהג בו אם מעשר מעשר כדיש או תמרים וגרוגרות ואם חלה חלה כפועל בחטין ושעורים לאחר שעשרן וכיון שאמרט שאדם מותר לאכול בחטים כשפועל בהם לאחר שעשרן עד שתגמר מלאכתם לחלה וילפינן לעיל שור מאדם אם כן שור נמי אוכל בהם ולפי זה בדישו דאמר רחמנא לאו דוקא דיש אלא דישו הראוי לו ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות שכירות שעל כל דבר שהוא אוכל אם חסמה עובר משום בל תחסום והא דתניא לקמן פרות המרכסות בתבואה אינו עובר משום בל תחסום פירשו ז"ל שלא היה מלאכתם באותה תבואה אלא שהיו מהלכות כדרכם וירע להם הדרך והלכו על התבואה דבכי ה"ג ודאי לא קרינא ביה בדישו והכי מוכח בסיפרי ובירוש' וכן הסכימו האחרונים ז"ל: כענבים ודבר אחר· דאסרת לעיל משום שמרבה באכילתן וה"נ אי מהבהב ממתקן ומרבה באכילתן או דילמא כיון שאינו אוכל בהם דבר אחר מותר: עודרין גודרין בוצרין מוסקין כולם לשון לקיטה הם בכל מין ומין ופטורין מן המעשר ולא אמרינן מקח הוא שאין זה תנאי שכרם אלא התורה זכתה להם: בפתן לא יאכלו· לפי שאוכלים הרבה:ולא יספות·לא יטבול וכדפירשנו *לעיל ופשיטא דאם נטלו רשות מבעל הבית שיכולין לאכול בכל ענין שירצו: ת"ר פרות המרכסות אינו עובר משום בל תחסום· כדפירשנו לעיל לפירוש הרמב"ם ז"ל שאינו נקרא דישה: בול· מלא אגרוף: בטרסקל· שק או כיוצא בו תולין בצוארה והמאכל בתוכו ואוכלת: אינו עובר הישראל· אע"פ שאמר לו חסום פרתי ודוש בה ומיהו נהי דאיסור [דאורייתא] ליכא איסורא דרבנן איכא כדלקמן: ומתרזת· חולי מעיים שמוציאים רעי נגול כמים והחטין קשין לה: מביא כרשינים.והלא איכא דשה בכרשינים ומביא מפני שהם יפות לה אלמא לא אמרינן קא חזיא ומצטערא:גרסי' בגמר' שלחו ליה בני מערבא לאבוה דשמואל הני תורי דגנבין ארמאי וגנחין יתהון מהו שלא להו הערמה אתעביד בהו ערימו עליהון ויזדבנון סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה א"ל אביי פשיטא בנו גדול כאחר דמי בנו קטן מהו רב [אחי] אסר ורב אשי שרי מרימר ומר זוטרא ואמרי לה הנהו תרי חסידי מחלפי להדדי: וגנחין יתהון· מסרסין אותם ואח"כ מחזירין אותם לבעלים ומאהבת בעליו ישראל גונבו העובד כוכבים שהוא מכירו ומסרס אותו: ויזדבנון ולא יהנה ישראל בעבירה לפי שהוא עשה כדי שיהא יפה לחרישה לפיכך יקנסוהו שלא יחרוש בו: לשחיטה· שלא יועיל סרוסו להעלות בדמיהן אבל בחרישה לא שדמיהם יקרים מחמת סירוסם: שקנסת· כיון שקנסת עליהן מכירה דיין דהא לא טרח כולי האי אלא משום שיחרוש בו הוא ועכשיו לא תתקיים מחשבתו: כאחר דמי· ודיו אם מכרו לו: מחלפי אהדדי· שוורים

נר מצוה

מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות והלש והמקטף והאופה הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר ולחלה אין פועל אוכל בו איבעיא להו פועל מהו שיהבהב באור ויאכל היכא דבטיל ממלאכתו ומהבהב לא קא מיבעיא לן אלא *כי קא מבעיא לן היכא דאיכא אשתו ובניו דמהבהבי ליה ולא בטיל ממלאכתו מאי מי הוי כענבים ודבר אחר או לא ולא איפשיט הלכך לא יהבהבו לו *(איבעיא להו מהו שיאמר א אדם לעובד כוכבים חסום פרתי ודוש בה כי אמרינן אמירה לעובד כוכבים שבות ה"מ לענין שבת דאסור משום סקילה אבל לענין חסימה דאיסור לאו לא או דילמא לא שנא ת"ש עובד כוכבים הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום מיעבר הוא דלא עבר אבל איסורא מיהא איכא בדין הוא דאיסורא נמי ליכא ואיידי דתנא בסיפא [א] עובר תנא נמי רישא אינו עובר ת"ש ב דשלחו ליה לאבוה דשמואל הלין תורין דגנבי ארמאי *ומגנחין יתהון מהו שלח להו ערמה איתעבד בהו ערימי עלייהו ג יזדבנון א"ר פפא בני מערבא סברי ליה כר' חידקא דאמר בני נח מצווים על הסירוס וקעברי אלפני עור לא תתן מכשול סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה א"ל אביי דיין שקנסת עליהן מכירה בעולם מרימר ומר זוטרא ואמריליה הנך [ג] חסידי מיחלפי אהדדי) *תניא אין הפועל ד רשאי לעשות בלילה ולהשכיר עצמו ביום לחרוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית ולא יהא מרעיב ומסגף עצמו ומאכיל מזונותיו לבניו מפני גזל מלאכתו של בעה"ב רשאי בעל ה הבית להשקות פועלים יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה ורשאין פועלין לטבול פיתן בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה ורשאי בעל הפרה להרעיב ולסגף פרתו כדי שתאכל הרבה בשעת שדשה ורשאי השוכר להאבילה פקיעי עמיר כדי שלא תאכל הרבה בשעת שדשה חמור וגמל אוכלין ממשוי שעל גבן בדרך הליכתן ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם היה משמר ד' וה' מקשאות לא יהיה ממלא כריסו מאחד מהן אלא אוכל מכל אחת ואחת לפי חשבון ודוקא מקשאות עקורין אבל מחוברין אינו אוכל כלל דקי"ל כשמואל דאמר משמר לאו כעושה מעשה דמי כדבעינן למימר קמן: °ת"ר *הפועלים שהיו עודרין בתאנים וגודרין בתמרים ובוצרין בענבים ומוסקין בזיתים הרי אלו אוכלין ופטורין שהתורה זיכתה להן ובפיתם לא יאכלו אא"כ נטלו רשות מבעה"ב ולא יספות במלח ויאכל דהוה ליה כענבים ודבר אחר: ת"ר פרות ו המרכסות בתבואה *אינו עובר משום בל תחסום אבל מפני מראית העין מביא [ג] קרסטלין ותולה [בול מאותו מין] בפיהן ישראל הדש בפרתו של עובד כוכבים עובר משום בל תחסום עובד כוכבים שדש בבהמתו של ישראל אינו עובר בבל תחסום בעו מיניה מרב ששת היתה אוכלת ומתרזת מהו משום דמעלי לה [הוא] והא לא מעלי לה או דילמא משום דחזיא ומיצטערא והא קא חזיא ומיצטערא אמר להו רב ששת תניתוה [ד] ר"ש בן יוחאי אומר מביא כרשינין ותולה לה מפני שהכרשינין

רש"י

המחוברין: הבודל בתמרים ובגרוגרות· שמדובקות זו בזו ומבדיל במגריפה: מהו שיהבהב באור· את המלילות והאור ממתק את [ה] הטעם והמלילות וכן את טעם הענבים: חסום פרתי ודוש בה· דישה שלך: אמירה לעובד כוכבים שבות מדרבנן: ומגנחין יתהון ומסרסין אותן ואח"כ מחזירין אותן לבעלים ומאהבת בעליו ישראל גונבו העובד כוכבים שמכירו ומסרסו: ויזדבנון· ולא יהנה ישראל מן העבירה שהוא עושה כדי שיהא יפה לחרישה לפיכך יקנסוהו שלא יחרשו בו אלמא גם באיסור לאו אמירה לעובד כוכבים אסור: בני מערבא· דשלחו הכי לשמואל: וקא עבר· זה האומר סרס משום לפני עור אבל בדבר שאין העובד כוכבים מוזהר עליו לעולם אימא לך דשרי: לשחיטה· דלא יועיל סירוסו להעלות דמיהן אבל לחרישה לא שדמיהן יקרים עבור סירוסו: דיין שקנסת עליהן מכירה· דלא טרח כולי האי אלא כדי לחרוש ומחשבתו לא תתקיים: מחלפי אהדדי· שוורים שלהן שנגנבו עובדי כוכבים (א)מכיריהם וסירסום: ולהשכיר עצמו ביום· שהוא עייף ולא יוכל לעשות מלאכה: ד' וה' מקשאות· של ה' אנשים: ודוקא מקשאות עקורין· אוכלין בהן מדרבנן וטעמא מפרש לקמן: עודרין מוסקין גודרין· כולן לשון לקיטה הן בכל מין ומין: ופטורין מן המעשר. ולא אמרינן מקח הוא שאין זה תנאי שכרן שהתורה זיכתה להן: ובפיתם לא יאכלו· לפי שאוכל הרבה: המרכסות· שעורין שורין במים ומיבשים אותן בתנור ודשין אותן בפרות להסיר קליפתן והוא חושלא: אינו עובר משום לא תחסום· שכבר נגמרה מלאכתו למעשר משעת דישה: ומתרזת· חולי מעים שמוציא רעי נגול כמים והחטין קשה

הגהות מא"י

[א] ישראל הדש בפרתו של נכרי עובר: [ב] כ"ב תרי: [ג] טרסקלין כצ"ל: [ד] כ"ב ופירשו התוס' ורבנן לא פליגי עלי' במאי דמפרש טעמא משום דמעלי לה: [ה] את טעם המלילות כצ"ל: [ו] כ"ב דפועל אוכל בהן: [ז] הג"ה מהר"ם בא רשום בקו ונראה נהגיה ובלא נטלו רשות דפשיטא דאם נטלו רשות כו' לאפוקי מדברי רא"ש דמוקי ברייתא זו אפילו בנטלו רשות ואסור משום מעשר אלא הר"ן מפרש כרי"ף דטעמא משום דהוי כענבים וד"א:

שלטי הגבורים

א ואם אמר לו ישראל חסום פרתי ודוש בה מבעיא אם איכא איסורא אם לא ופי' הראב"ד דלא איפשיטא ולקולא והרא"ש כתב דאיכא איסורא ופי' רש"י שהבעיא היא באומר לו חסום פרתי ודוש בה אפי' אמר דוש בה תבואה שלך דאפילו בזה איכא איסורא:

*פי' לעיל בגמרא פירש דלענין מעשר מיתניא דהרתי קבעה ספיתא ואפי' נטל רשות לא יאכל שתים שתים. מהר"ם [ז]

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור כתב הרי"ף ז"ל פועל לא יהבהב באור ויאכל ולא מסתברא כוותיה מדאסקא רבא אחת אחת סופת במלח ואוכל בין קצץ בין לא קצץ ואם ספתה במלח מותר וכו': **אבר** הכותב רבא לא אסיק דספיתה מותרת אלא בנטל רשות מבעל הבית וברייתא הכי קתני ובפתן לא יאכלו אלא אם כן נטלו רשות ולא יספות במלח ויאכל אע"פ שנטלו רשות ובשתים אבל אחת יספות כשנטל רשות ואידך ברייתא דקתני סופת במלח אסיפא קאי והכי קאמר אחת אחת אוכל אפילו בספיתה כיון שקצץ ולא מיקבע למעשר אבל אם לא נטל רשות לעולם לא יאכלו בספיתה דהא אמרינן דודאי דספיתה כענבים ודבר אחר דמי וליכא לדחוי' מדרבא כלל אע"ג דברייתא לא מפרשא לרבא כדס"ד מעיקרא מ"מ כיון דמשמע לן בגמרא בודאי דאסירא השתא נמי אית' ועוד דרבא לאו למשמע בעיין אתא וספיתה לדברי הכל אסורה וה"ה נמי לאביי דלא מיפשטא ליה בעיין וכפיתה אסורה אלא ספיתה דברייתא בתרייתא בקוצץ ודקמייתא בנטל רשות ובגמרא הוא דלא תם לפרושה עד פירוקיה בדרבא ופריש לה ואי קשיא לך למה להו דאוקמוה משום מעשר ובשתים אי נמי כהולה להרן לוקמה משום דספיתה אסור לפועל ובאחת לאו קושיא היא דכיון דברייתא קתני ובפתן לא יאכלו אא"כ נטלו רשות ולא משמע דאע"ג דנטל רשות לא יספות ומשום מעשה וכאידך ברייתא דאי לאו הכי ליתני ובפתן לא יאכלו ולא יספות במלה אא"כ נטל רשות וזו שכתב רבינו ז"ל בהלכות ולא יספות במלח משום דה"ל כענבים ודבר אחר הוא בהלכות לתפוס ענין שהוא כהלכה אע"פ שאינו כדרך מסקנא שבגמרא והרבה מכן המצא בהלכותיו ואתא מכן בסוף פרק הכונס נקיט רבי אליעזר אומר אף התדש ע"ש וכזאת המסכתא בפיסקא דמתני' דשכיר שעות כמותן וכ"כ רבנא חננאל ז"ל דבעיין דהכתוב לא איפשיטא וספיתה אסורה וכן עיקר הדע דאמרינן שתים לא יספות ואע"ג דנטל רשות מבעל הבית ואי ספיתה שריא במקום שאינה קובעת למעשר למה ליה למימר הכי הרי

המאור הגדול

כתב הרי"ף ז"ל פיעל לא יהבהב באור ויאכל ולא מסתברא כוותיה מדאסקא רבא אחת אחת במלח ואוכל בין קצץ בין לא קצץ ואם ספיתה במלח מותרת ולא הויא כענבים ודבר אחר הבהוב באור שמותר וההיא דאמרינן מעיקרא מלח ודאי כענבים וד"א דמי אידחיא לה ממסקנא דאפילו סיפת במלח מותר כל זמן שלא הוקבע למעשר כגון שספת אחת אחת בין קצץ בין לא והאומר לעובד כוכבים חסום פרתי ודוש בה בעיא ולא איפשיטא ולחומרא נקיטנא עוד יש בזה זה דברים שהשמיטן הרי"ף ז"ל:

רשום

ז מיי' פרק ט מהל' כלאים סמג לאוין רפא טור יו"ד סימן רצו :

ב מיי' פרק כא מהל' איסורי ביא' סמג לאוין קכו טור אה"ע סימן כא :

ג מיי' פרק יב מהל' שכירו' סמג עשין נא טור חו"מ סי' שלז :

שוורים שלהם שגנבום עובדי כוכבים מכירים ומסרסין אותם והסכימו האחרונים ז"ל דכיון דחזינן לכולהו רבנן בתראי כאביי ורבא ורב אחי ורב אשי ומרימר ומר זוטרא דכולהו אסרי סירוס ע"י עובד כוכבים נקיטינן לחומרא דאמירה לעובד כוכבים אפי' באיסור לאו אסור דליכא למימר דכולהו ס"ל כר' חדקא ומשום דקא עבר ישראל אלפני עור לא תתן מכשול משום דס"ל דבני נח הוזהרו על הסירוס דהא לא קיי"ל הכי וסוגיין בעלמא [דלא] כוותיה ושמעי' מינה לענין סוגיא[ו] דישראל דאומר לעובד כוכבי' חסום פי פרתי ודוש בה דישה שלך או חסום פרתך ודוש בה דישה שלי אסור משום אמירה לעובד כוכבי' שהרי עושה מלאכת איסור בדבר של ישראל ולא דמי להא דתניא במכילתא [סדר בא פר' ט'] דבמלאכת העובד כוכבים ליכא משום אמירה לעובד כוכבים דשאני התם שאינו עושה בשל ישראל כלום : ושמעינן נמי מהכא דאפי' לומר לעובד כוכבים [בחול] שיעשה מלאכה בשבת אסור משום אמירה לעובד כוכבים דומיא דחסום פרתי ודוש בה שאומר לו כן קודם דישה כ"כ הרשב"א ז"ל והרנב"ר ז"ל הביא ראיה אחרת מדאיצטריך סיתירא למי שהחשיך לו בדרך ליתן כיסו לעובד כוכבים לפי שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו כדאיתא בירושלמי בריש מי שהחשיך דאילו מהכא אין נראה לו כל כך ראיה משום שאומר לו כן בזמן שהוא אסור לדוש בחסימה משא"כ כשאומר לו בחול לעשות מלאכה בשבת : מבחוץ קודם שתכנס לדוש : מבית אביך · כהן היה : ולהבדיל בין הקדש · בתריה כתיב משמע כדי שידע להבחין בין עבודה קדושה לעבודה מחוללת ואי שתי ועייל מ"מ שכור הוא ולא ידע להבדיל : החוסם את הפרה · ולא העבירה על הדישה וחבירו דש בה : המזווג · שור וחמור לקרון ובא חברו והנהיג פטור הראשון : חסמה בקול · כשהיתה שוחה לאכול גער בה : הנהיגה בקול · בכלאים ואינו אוחז במרדע : הויא מעשה · כמו מימר שדבורא בעלמא הוא שאומר זו תמורת זו ומיקרי יש בו מעשה *משום דאתי מאותו דיבור מעשה שנתפסת הבהמה בקדושה בדיבורו וה"נ בקולו היא נחסמת ובקולו הוא מנהיגה והיא הולכת ולפיכך מיקרי לאו שיש בו מעשה ולוקין עליו וכ"כ הראב"ד ז"ל דהוי מעשה אף ללקות וכן פרש"י ז"ל הכא הוי מעשה שלוקין עליו והלכתא כר' יוחנן וכן פסק רבינו אלפסי ז"ל : ד' קבין לפרה וג' לחמור · כך שיערו אכילתה וכתב הרשב"א ז"ל דוקא ליום א' ולדישה מרובה וכן לפי חשבון זה בכל יום קאמר שאין הפרה אוכלת כ"כ בשעה אחת שהרי אוכלת וחוזרת ואוכלת היא:והא אין לוקה ומשלם·דהוי להו שתי רשעיות וכתי' [דברים כה] כדי רשעתו רשעה אחת : דמשעת משיכה· כלומר ואיכא שתי רשעיות אלא כשבא

שהכרשינין יפות לה מן הכל שמעינן מינה משום דמעלי לה הוא ש"מ *בעא מיניה ר' יונתן מר' סימאי חסמה מבחוץ מהו שור בדישו אמר רחמנא והא ליכא או דילמא לא תדוש בחסימה בעינן והא איכא א"ל מבית אביך אתה למד °יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם הוא דאסור הא מישתא ומיעל שרי °ולהבדיל בין הקדש ובין החול אמר רחמנא אלא בשעת ביאה לא תהא שכרות ה"נ בשעת דישה לא תהא חסימה ת"ר החוסם את הפרה והמזווג בכלאים פטור ואינו חייב אלא הדש והמנהיג בלבד איתמר חסמה בקול והנהיגה בקול ר' יוחנן אמר חייב ור' שמעון בן לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב עקימת פיו הוי מעשה ורבי שמעון בן לקיש אמר פטור עקימת פיו לא הויא מעשה והלכתא כר' יוחנן *ת"ר החוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם ארבעת קבין לפרה (א) ושלשת קבין לחמור אמאי הא אינו לוקה ומשלם ואסקה רב פפא משעת משיכה הוא דאיחייב במזונותיה ומילקא לא לקי עד שעת חסימה מהו *להכניס מין ושאינו מינו לדיר תא שמע דאמר שמואל(ב) במנאפים משיראו(א) מנאפים ובכלאים עד שיכנים כמכחול בשפופרת אמר רב יהודה מין *ומינו מותר להכנים כמכחול בשפופרת ולפריצותא לא חיישינן מאי טעמא בעבידתיה טריד: °מתני' *היה עושה *בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בידיו אפילו בכתפיו הרי זה אוכל ר' יוסי בר' יהודה אומר עד שיעשה בידיו וברגליו היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים בענבים לא יאכל בתאנים אבל מונע הוא את עצמו עד שמגיע למקום היפות ואוכל *וכולן לא אמרו אלא בשעת[א] גמר מלאכה אבל מפני השבת אבדה לבעלים אמרו *הפועלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן ובחזירתן מן הגת ובחמור כשתהא פורקת: גמ' אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה פועלים עד שלא הילכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ואין שותין יין משהילכו שתי וערב בגת אוכלין ענבים ושותין יין ועושה בגפן זה אינו אוכל מגפן אחר: *ובחמור כשתהא פורקת: מהיכא אכלה אימא עד שתהא פורקת תנינא להא דת"ר חמור וגמל אוכלין ממשוי שעל גבן ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם: מתני' אוכל פועל קישות ואפי' בדינר כותבות ואפילו בדינר ר' אלעזר חסמא אומר לא יאכל פועל יתר על שכרו וחכמים מתירין אבל מלמדין את האדם שלא יהא רעבתן ויהא סותם את הפתח בפניו

קוצץ

קשה לה : מבחוץ · קודם שתכנס לדוש : מבית אביך · כהן היה : ולהבדיל בין הקדש כתיב · משמע שלא ישתה כדי להבחין בין עבודה קדושה לעבודה מחוללת ואי שתי ועייל מ"מ שיכור הוא ולא ידע להבדיל : החוסם את הפרה · ולא דש בה אלא חברו דש : וכן המזווג · שור וחמור לקרון ובא חברו והנהיג בהן פטור הראשון : חסמה בקול · כשהיתה שוחה לאכול גער בה : והנהיגה בקול · בכלאים איירי : ד' קבין לפרה ושלשת לחמור · כך שיעור אכילתן : הא אינו לוקה ומשלם · דכתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ולא משום שתי רשעיות : מין ושאינו מינו · והם זכר ונקבה : מהו להכניסן לדיר · מי הוי כמו מרביע כלאים או לא : במנאפים · אם מעידים עדים על המנאפים לחייבם מלקות או מיתה: משיראו שוכבים זה על זה כדרך מנאפים ואין צריך לעדים לראותם כמכחול בשפופרת שלא הזקיקתן תורה להסתכל כל כך : בכלאים · אינו חייב עד שיכנים בידו [אבר] הזכר בנקבה : כמכחול בשפופרת · דדרך בני אדם כן [ב] במין במינו: מכחול · קיסם או[ג]כנף שמכניסין בשפופרת חלולה שבו הכחול:ולפריצותא·שמא יבא לידי הרהור ליכא למיחש להכי : דבעבידתיה טריד · ולא יהרהר: מתני' אפי' בכתפיו · שאינו מזיז יד ורגל: עד שמגיע למקום היפות · ואוכל כל אכילתו : וכולן לא אמרו. שיאכל אלא בשעה שעוסק במלאכה ולא שישב לו ויאכל ויאמר הלא מנעתי עצמי עד כאן ולא ביטלתי : אבל מפני השבת אבידה לבעלים · שלא יבטלו מלאכתם אמרו פועלים אוכלין בהליכתן : מאומן לאומן · כשגמרו שורה זו הולכין להתחיל בחברתה אע"ג דההיא שעתא לאו שעת מלאכה היא דניחא ליה לבעל הבית [ד] : וכן בחמור · כדמפרש בגמרא : גמ' עד שלא הלכו שתי וערב כו' · דדרך להטיל ענבים בגת ולדורכן ברגלים על הגת ועד שלא הלכו בו שתי וערב אין מלאכתו ניכרת ביין אלא בענבים ולכך אינו שותה יין דהוי כמו עושה במין זה דאינו אוכל במין אחר : מהיכן אכלה·כל משאה פורקין יחד[ה]: עד שתהא פורקת · בהליכתה אוכלת במשאוי שעל גבה : מתני' כדינר · כלומר אפילו בשוה דינר : יותר על שכרו · יותר ממה ששוה שכרו שנותנין לו : ויהא סותם הפתח לפניו.

שימנעו

חיובם כאחת אבל הגהו אינם באים כאחת:מין ושאינו מינו·מזכר ונקבה : מהו להכניסן לדיר · מי הוי כמרביע או לא : במנאפין · משיראו זה על זה כדרך מנאפין וא"צ לעדים שיראו כמכחול בשפופרת שלא הזקיקם תורה להסתכל כל כך : כמכחול בשפופרת · עד שיכניס בידיו אבר הזכר בנקבה כדרך בני אדם במין במינו : מכחול · קיסם או כנף שמכניסין בשפופרת חלולה שהכחול לתוכה ומוציא מן הכחול במכחול ומעביר על העין : ואפילו משום פריצותא דשמא יבא לידי הרהור וכדאמרינן [בע"ז דף כ:] לא יסתכל בבהמות ובעופות כשנזקקין זה עם זה [ליכא] משום דהאי בעבידתיה טריד ולא מהרהר ומיהו הא דמתירין מכחול בשפופרת היינו היכא דליכא למיחש לפריצותא דעבדי אבל אם אינם בני תורה או דאיכא למיחש לפריצותא דעבדי אסור בכלאים אפילו להכניס מין *ושאינו מינו לדיר ובמין במינו נמי דוקא הכנסה לדיר הוא דשרי דלא מצי אתי לידי איסורא דאורייתא: מתני' ואפילו בכתפיו · שאינו מזיז ידיו ורגליו : רבי יוסי ברבי יהודה אומר · לית הלכתא כוותיה אלא כת"ק : אבל מונע וכו' · ואוכל אכילתו מהם : וכולן לא אמרו שיאכל אלא בשעת גמר מלאכה וכו' · כלומר אלא עד שעת גמר מלאכה ולאפוקי דלאחר שנגמר מלאכתו לא יאכל לפי שאין דינו של פועל לאכול מן התורה אלא בשעת מלאכה וכשמונע עצמו לאכול עד שיגיע למקום היפות נמי לא יאמר כשהגיע לשם אשב לי ואוכל שהרי מנעתי עצמי עד כאן ולא בטלתי מלאכתי דכולן לא אמרו אלא בשעת מלאכה · דרשינן בספרי וקטפת מלילות בידך שלא יהא קוצר במגל ואוכל וחרמש לא תניף בשעה שאתה מניף למלאכה לא יניף חרמש לאכילתו וכתבו האחרונים ז"ל דטעמא דמילתא כדי שלא יעשה אכילתו קבע כעין מלאכתו הגה למדנו שאם עשה כן עבר בלא תעשה : אבל מפני השבת וכו' · שלא יבטל ממלאכתו ויאכל : אמרו הפועלים · התקינו שיוכלו הפועלים לאכול בהליכתם אע"פ שאז אינם עסוקים במלאכה דמהלך לאו כעושה מעשה דמי כדאיתא בגמרא ועוד דעושה בגפן זה אינו אוכל בגפן אחר : מאומן לאומן · משורה לשורה כשגמרו שורה זו והולכים להתחיל במלאכתן בשורות אחרות ואע"ג דההיא שעתא לאו שעת מלאכה היא ניחא ליה לבעה"ב בהכי כדי שלא יצטרך לאכול בשעה שיעסוק במלאכתו : כשתהא פורקת · לאו למימרא דבעינן כשהמשוי על גבה לא תאכל דודאי עיקר היתר אכילתה הכי הוי וכדאיתא בגמ' אלא ה"ק עד שתהא פורקת אוכלת ולאחר פריקה לא כדפרישנא גבי שעת גמר מלאכה : גמ' עד שלא הלכו · דרכם להטיל ענבים על הגת ולדרכם ברגליהם על הגת ועד שלא הלכו בו שתי וערב אין מלאכתם ניכרת אלא בענבים ולפיכך אין שותים יין דה"ל כעושה במין זה ואוכל במין אחר · משהלכו · כבר ניכרת גם ביין ועדיין עושה בענבים הלכך אוכלים ושותין שהרי עושה במינים אלו יחד : מהיכא אכלה · כל משאה פורקין בבת אחת *ואוכלין : עד שתהא פורקת · בהליכתה אוכלת ממשאוי שעל גבה : מתני' אפילו בדינר · אפי' בשוה דינר אע"פ ששוה יותר משכרו שהתורה זכהו לאכול שבעו : רבי אלעזר וכו' לית הלכתא כוותיה אלא כחכמים דסברי כת"ק לענין שיכול לאכול אפילו יותר משכרו : אבל מלמדין · שימנעו מלשוכרו למלאכתם והכי קיימא לן כחכמים דאינו

א כתב מיי' המתעסק מלאכתו ואוכל בשעת מלאכה או שאוכל בשעת גמר מלאכה ה"ז עובר בל"ת וכן אם הוליך בידו ממה שעושה או שנתן לאחרים עובר בל"ת עכ"ל: כתב מיי' כדרך שמוזהר בעה"ב שלא יגזול שכר עני ולא יעכבנו כך מוזהר העני שלא יבטל מלאכת הבעה"ב ויבטל מעט כאן ומעט כאן ומוציא כל היום במרמה אלא חייב לדקדק על עצמו שהרי דקדקו חכמים בזימון על ברכה רביעית שלא יברכו ברכה רביעית בברכת המזון וכן חייב לעבוד בכל כחו שכן יעקב אמר בכל כחי עבדתי את אביכן לפיכך נטל שכרו בעוה"ז על כך שנאמר ויפרוץ האיש מאד :

ב כ' מיי' העושה במחובר כגון בוצר וקוצר אינו אוכל אלא כדי שיגמור עבודתו כגון שיבצור ויתן לסל עד שימלאנו ויכפך הסל למקום אחר ויחזור ויבצור וימלאנו ואינו אוכל אלא אחר שימלא הסל ע"כ וכתב הטור ואיני יודע למה לא יאכל בעוד שמתעסק בבצירה וקצירה שלא אסרה תורה אלא בדבר שלא נגמרה מלאכתו אבל העושה בדבר שנגמרה מלאכתו יכול לאכול כ"ז שמתעסק בו :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל כדרך המנאפים:

עי' תוס' ד"ה ר' יוחנן

הגהות חו"י

(א) כמו תוספת מצאו עי"ל בר"יף רמז תסב : (ב) בר"יף מכות סוף פ"א :

הגהות מא"י

[א] פי' גמר מוקף ונ"ב בגמ' בשעת מלאכה : [ב] נ"ב להכנים : [ג] נ"ב פ"א כף : [ד] נ"ב כהא : [ה] נ"ב והולכין : [ו] נ"ב דידן :

עיין מסקנת הגמ'

מלחמת ה'

רשות נמי היה סופת אי לאו משום מעשר והל"ל שתים שתים לא יאכל מ"ע איטבל לסו ונטילת רשות מאי שייכיה הכא כיון דספיתם לאו כענבים וד"א היא וכי בלא ספיתם לא שרי למיכל שתים שתים הא ודאי שרי דלא דמי למוצץ שכן דרך לאכול שתי תאנים או שתי זיתים בבת אחת אלא ש"מ כדברי הגאונים ז"ל וכדכתבינן :

קוצץ אדם ע"י עצמו וע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו הגדולים וע"י אשתו מפני שיש בהן דעת אבל אינו קוצץ לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הקטנים ולא ע"י בהמתו מפני שאין בהן דעת: **גמ'** איבעיא להו פועל משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל למאי נפקא מינה דאמר [א] תנו לאשתי ובני אי אמרת משלו הוא אוכל יהבינן אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל לדידיה זכי ליה רחמנא לאשתו ובניו לא זכי ליה רחמנא מאי ומסקנא דפלוגתא דתנאי היא דתנא דידן קתני אינו קוצץ ע"י עבדו ושפחתו הקטנים סבר משל שמים הוא אוכל אבל תנא ברא דקאמר קוצץ ע"י עבדו ושפחתו הכנענים בין גדולים בין קטנים סבר משלו הוא אוכל וקיימא לן כתנא דידן: **מתני'** השוכר את הפועלים לעשות עמו בנטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו ואם לא הודיען פודה ומאכילן נתפרסו עיגוליו נתפתחו חביותיו [א]נחתכו דלועיו הרי אלו לא יאכלו ואם לא (א) הודיען מעשר ומאכילן שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה אבל לא מן התורה · ד' שומרין הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר ש"ח נשבע על הכל והשואל משלם את הכל [ב] נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את האבדה ואת הגנבה: **גמ'** שומרי פירות אמר רב לא שאנו אלא שומרי גנות ופרדסין אבל שומרי גיתות וערימות אוכלין מן התורה קסבר משמר כעושה מעשה דמי ושמואל אמר לא שאנו אלא שומרי גיתות וערימות אבל שומרי גנות ופרדסין אין אוכלין לא מן התורה ולא מהלכות מדינה קסבר משמר לאו כעושה מעשה דמי אמר רב אשי כוותיה דשמואל מיסתברא דתנן ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה [ג] מכלל דאיכא דלא אכיל מן התורה אלא מהלכות מדינה אימא סיפא ואלו שאינן אוכלין מאי שאינן אוכלין אילימא שאין אוכלין מן התורה אלא מהלכות מדינה היינו רישא אלא לאו שאין אוכלין לא מן התורה ולא מהלכות מדינה ומאי ניהו עושה במחובר לקרקע בשעה שאין גמר מלאכה וכל שכן שומרי גנות ופרדסין וכן הלכתא: ארבעה שומרין הן וכו' מנא ה"מ דת"ר פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם שניה בשומר שכר שלישית בשואל הני ד' שומרין ג' הוו דשוכר כנושא שכר הוא א"ר נחמן בר יצחק ד' שומרין ודיניהן ג' [ג]ההוא רעיא דהוה קא מעבר חיותא אגודא דנהר פפא שריג חד מינייהו ונפל למיא אתא לקמיה (ב) דרבא ופטריה אמר מאי הוה ליה למיעבד הא נטריה כדנטרי אינשי רב חסדא ורבה בר אבוה לא סבירא להו הא דרבא דא"ל כי יהבי לך אגרא לנטורי לי נטירותא מעליא והלכתא כוותייהו דהא (ג) רב פפא עבד עובדא כוותייהו דאמרינן רב אחא סבולאה הוה קא מעבר חיותא אגמלא דנרש דחפה חדא לחברתה שדתה למיא אתא לקמיה דרב פפא חייביה א"ל מאי הוה לי למיעבד אמר ליה איבעי לך לעבורי חדא חדא א"ל

רש"י

סימנהו מלהשכירו ולכך מלמדין ומסיאין אותו דרך עצה ההוגנת לו: קוצץ · ליטול שכר ולא יאכל: ע"י עצמו · כלומר בשביל עצמו: מפני שיש בהן דעת · וידעי וקא מחלי: **גמ'** משלו הוא אוכל · דהוי כתוספת שכר שהוסיפה לו תורה: או משל שמים · במתנת גמילות חסדים כשאר מתנות עניים: תנו חלקי לאשתי ולבני · יהבינן להו כי בידו לתת שכרו לכל מי שירצה: לדידיה זכי רחמנא · בצדקה וכל כמה דלא אתי לידיה לא זכי ליה רחמנא דליתביה לאשתו ולבניו: סבר משל שמים אוכל · ואין הפועל זוכה אלא במה שנותן לתוך פיו ואין רבו יכול לזכות בו: משלו הוא אוכל · ושכר מעשה ידיו לרבו ולכך יכול לקוץ על ידו: **מתני'** הרי אלו לא יאכלו · דבעי חומה דגמר קדם קדם ממעשר ובתחלה על מנת כן נשכרו לו: ואם לא הודיעם בתחלה · (שעל מנת כן נשכרו לו) שהוא נטע רבעי: פודה ומאכילן · דמקח טעות הוא שאם הודיען לא היו נשכרין לו: נתפרסו עיגוליו · קציעות שדרסן בעיגולין ונגמרה מלאכתן למעשר כבר: או שנתפתחו חביותיו. ושכרן נסותמן: לא יאכלו · שכבר נגמרה מלאכתן למעשר: מהלכות מדינה · כבר נהגו כן: שומר חנם נשבע על הכל · על כל הכתוב בשאר שומרים לחיוב הוא פטור ונשבע שכן אירע ובגמרא יליף לכולהו מקראי: **גמ'** לא שנו · הא דאין שומר אוכל מדאורייתא: אלא שומרי גנות ופרדסין · דהוי מחובר ובשעה שאינו גמר מלאכה ולכך לא אכיל מן התורה כ"ש מהלכות מדינה[ג] וכ"ש שומרי מחובר ממש ועושה במחובר כגון מנכש: אבל שומרי גתות וערימות · עד שלא נגמר מלאכתן למעשר אוכלין אף מדאורייתא כדין עושה מעשה בתלוש: ושמואל אמר לא שנו · דאכלי מיהת מכח הלכות מדינה: אלא שומרי דבר תלוש · כגון גיתות וערימות: אבל שומרי גנות ופרדסים דהוי דבר מחובר לא: לאו כעושה מעשה דמי · ולכך לא אכיל כלל מדאורייתא: מכלל דאיכא דלא אכיל מן התורה אלא מהלכות מדינה · ומאי ניהו צריך להיות או עושה במחובר בשעה שאינו גמר מלאכ'[ד] או דבר שאינו גידולו מן הארץ: ומאי ניהו עושה במחובר · דלא אכיל אפי' מהלכות מדינה מכלל דרישא דקאמר דיש אוכלין שאוכלין מהלכות מדינה לא מדאורייתא (ד) משמר בתלוש שלא נגמרה מלאכתו למעשר קאמר דמשמר לאו כעושה מלאכה דמי: ודיניהן שלשה · דשוכר כנושא שכר דמי: חיותא · בהמות: שריג · הוחלקה: הא נטר כדנטרי אינשי · והוי אונס: אגמלא דנרש · גשר של נרש:

נמוקי יוסף

דאילו ת"ק לית ליה מלמדין: קוצץ · ליטול מעותיו ולא יאכל: על ידי עצמו · בשביל עצמו: שיש בהם דעת · וידעי וקא מחלי: שאין בהן דעת · למחול וכיון שכן אינו יכול אחר לקוץ בעבורם: **גמ'** משלו · תוספת שכרו הוא מה שאוכל מפני שהתורה הוסיפה לו: או משל שמים · במתנת גמילות חסדים כשאר מתנות עניים: תנו · אכילתי: יהיב ליה · כי היכי דבידו ליתן שכרו לכל מי שירצה: לדידיה זכי ליה · לצדקה וכל כמה דלא מטא לידיה לא זכי ליה: דמר סבר דמשלו · תנא דברייתא דאמר דקוצץ בשביל עבדיו הקטנים סבר פועל משלו הוא אוכל וכיון דאגרייהו הוא נר מצוה ואגרייהו דאדון אכילתן כמי דאדון: [דף צג.] ומר סבר · תנא דידן סבר משל שמים הוא אוכל הלכך לית למריה זכייה באכילתו שאפילו שלהם אינה עד שיתננה לתוך פיו ופסק הרי"ף ז"ל כתנא דידן: **מתני'** הרי אלו לא יאכלו · דלא אמרינן שהיו סבורים שיפדה אותם כדי שיאכלו אלא מדלא אתנו בהדיא לא אכלי דאדעתא דהכי נחתי[וידעי ואחלי]כאילו קוצץ עמהם: ואם לא הודיעם · על מנת שיעשו עמו בנטע רבעי: פודה ומאכילם · משום דמקח טעות הוא שאם הודיעם לא היו נשכרים: נתפרסו עיגוליו · דקציעות שדרסן בעיגולין ונגמרה מלאכתן למעשר שוב אין יכולים פועלים לאכול מהם משום טבל ונפלו ונתפרסו וצריך לחזור ולדורסם הרי אלו לא יאכלו משום טבל וכן הדין [דף צג.] בנתפתחו חביותיו שנטלו מגופותיהן ושכרן לסתמם דכיון שמלאם עם מגופותיהם נגמרה מלאכתם למעשר: מהלכות מדינה · כבר נהגו כך לאכול אע"פ שאינם עושין מעשה: **גמ'** לא שאנו · דאכלי מהלכות מדינה: [אלא] גתות וערימות · שהוא תלוש וכיון דאי עושה מעשה היה אוכל מן התורה שומר אע"ג דלאו כעושה מעשה אוכל מהלכות מדינה: גנות ופרדסין · ה"ל מחובר ושעה שאין גמר מלאכה דלא אכיל מן התורה אפילו עושה בו מעשה כגון מנכש הלכך עכשיו שהוא שומר דלא עביד מעשה לא אכיל אפילו מהלכות מדינה: מכלל דאיכא וכו' · מדלא תניא ואלו אוכלין סתמא: וכל שכן שומרים וכו'. שאינו עושה מעשה כלל שאינו אוכל לא מן התורה ולא מהלכות מדינה וא"כ ע"כ הא דדייקינן מרישא דמן התורה הוא דלא אכיל אבל מהלכות מדינה אכיל במשמר בתלוש עד שלא נגמר מלאכתו למעשר קאמר בגתות וערימות דכיון דאינו עושה מעשה לא אכיל מן התורה ואכיל מהלכות מדינה וכן הלכתא: **מתני'** ש"ח נשבע על הכל על כל המאורעות הכתובות בשאר כל השומרים לחיוב נשבע שכך עלתה לו ופטור ולקמן בהשואל (דף צה:) יליף לכולה מתני' מקראי: משלם את הכל · גניבה ואבידה ואונסים: משלמין את הגניבה וכו' ואפילו הטמין הפקדון בקרקע או הקיפו מחיצה של ברזל ונגנב או אבד חייב ששומר שכר צריך שיהא יושב ומשמר כמו שכתבתי בפרק המפקיד: **גמ'** דשוכר כנושא שכר הוא · דמתני' קתני בתרוייהו פטורים באונס וחייבין בגניבה ואבידה: חיותא · בהמות: שריג · ירדה [משלי טז] איש חמס (מפתה) [יפתה] רעהו מתרגמינן גברא ... חטיפא משרגג חבריה: כדנטרי אינשי. ואין זו אבדה אלא אונס: כי יהבי לך אגרא וכו' · והאי דפשיטא לא הוה אונס נמי לא הוה והוה ליה כאבדה והכי קיימא לן הלכך אפילו עאל בעידנא דעיילי אינשי או גנא בעידנא דגנו אינשי ושריג חדא מינייהו במים חייב שאין זה אונס ומיהו מסתבר דאי אנסתו שינה או אונס אחר בגופו פטור דמאי הוי ליה למעבד אלא שהרשב"א ז"ל סובר שלעולם שומר שכר חייב אפילו באונס שמגיע בגופו של שומר עד שיגיע לגופו של פקדון ממש כדאמר קרא או נשבר או נשבה: גמלא · גשר: לעבורי חדא חדא · פירשה *רבינו אלפסי ז"ל דוקא בשומר שכר דומיא דהא דרב חסדא ורבה אבל ש"ח לית ליה לאעבורי חדא חדא שלא קבל עליו לשמור אלא כדנטרי אינשי בשלהן ומיהו לענין נזקין *אפילו שומר חנם חייב כדמוכח פרק הכונס לאן לדיר [דף נה:] גבי נפלה לגנה ונהנית וכו' דחפוה חברותיה פשיעה היא וטעמא כדאמרן דלענין שומר לא קבל עליו לשמור בכך אבל לענין נזקין אם הניח שורו מבחוץ ועאל בעידנא דעיילי

שלטי הגבורים

ז. ואפילו מיר ועושה בענבים ואומר לבעה"ב תן לבני מה שהיה לי לאכול אין שומעין לו וי"א אם כבר נטלו בידו לאכול יש לו רשות ליתן לאשתו ולבניו לפי שכבר זכה בו בעצמו ונראה שאפ"ה אינו יכול ליתנו לאשתו ולבניו ונראה דדוקא בכה"ג דזכי משלחן דגבוה אבל בעלמא כגון שכיר שהתנה עם בעה"ב שיעשה לו מזונות דע"פ התנאי הוא זוכה מאי שפיר למשקל פרוסה דידיה ולמיהב יתה לאשתו ולבניו ובכמה דברים אשכחן דאמרי' כהו מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לאחריני וצ"ע מ"ש דין זה מדין מתנות כהונה זרוע ולחיים וקיבה וצ"ע:

ב בדין ש"ש שנגנב ממנו באונס שלא ע"י לסטים מזויין דאיתא פ' הכונס דף נ"ז איכא פלוגתא אי מתחייב אי לא התוס' והרא"ש שם וטור ח"מ סי' ש"ג כתבו דכיון שנוטל שכר על שמירתו צריך לשמור שמירה מעולה וחייב בגניבה ואבידה שאפי' שמר כראוי ונגנב חייב ואפי' נתן הכספים תחת הקרקע בעומק ק' אמה שא"א לגונבם משם אם לא ע"י מחילות או אונס [שינה] בעדנא דניימי אינשי ונגנב או קפץ עליו חולי או טירוף דעת או כמה אונסין שיכולים לבא על האדם כל שהוא שם גניבה חייב עליה ש"ש ואע"פ שהאונס גדול כמו לסטים מזויין חוץ מלסטים מזויין עצמו והביאו ראיה מן הירושלמי דקאמר דאפי' הקיפה חומה של ברזל לעולם הוא חייב בגניבה ואבידה אא"כ היה שם ולא היה יכול להציל והטעם כי הגניבה קרובה לאונס הלכך אין חילוק בין שהאונס קטן בין שהאונס גדול כיון שהוא גניבה חייב וכן כתבו השאלתות פ' וישב וז"ל ואי באגרא משלימה ליה אע"ג דאוקמי בדוכתא דנטירתא ונגנבה או אבדה חייב באחריותה דבעי למיתב בהדה ביממא ובליליא שנא' הייתי ביום אכלני חורב וגו' ואי יתיב בהדה ונטרה ואתי לסטים מזויין ולא הוה מצי למיקם באפיה פטור מלשלמה והוי כשבורה ושבויה בשומר שכר ולא מחייביה רחמנא אבל סמג עשין פ"ט כתב דס"ש שהניח כספים בקרקע פטור אם נגנבו דהדעת מכרעת בזה שאונס גמור הוא ופטור וכ"כ הגהות מרדכי פ' הכונס וז"ל וג"ל דכל אונס גמור פטור בש"ש כמו לסטים מזויין שפטור אפי' למ"ד דגנב הוא ולמ"ד לסטים מזויין גזלן הוא ה"ה לכל גניבות אונס קרי להוא גזלן וכו' ואין חילוק בין גנב לגזלן אלא לענין כפל וכבר כתבנו לעיל דין המפקיד אצל חבירו כלים חשובין ובאו עליו לסטים ואנסים וקרב זה הנפקד ונתן להם הפקדון אימתי פטור והא דפטרינן הנפקד בכל ענין מהפקדון דוקא שהנפקד הוא ש"ח דלא מתחייב באונסין אבל אם הוא שומר שכר שמתחייב באונסין חייב זה הנאנס כדין כל שאר שומרים המתחייבים באונסין שיתבאר לקמן שיאך הכי פרים לה המרדכי בשם מהר"ם ובתשובת למיי' סוף הלכות נזקין ושאלת על רחל שהיתה נשואה לאחד והמיר ונתנה לו חלי זקוק ע"מ שיגרשנה ולמחרת יום הגירושין הלך אחד מעדי הגט אצל אביה ושאל לו הכתובה וקרעה מיד ברשות אביה ועתה היא תובעת כתובתה מפרעון שהיה לו לבעלה המומר ביד אחרים אמנם נ"ל לפטור הנאמן מטעם דכיון שהמומר גיזם לו אם לא יב... מתחייב למסור נפשיה וכו' דס"ל למהר"ם דגבי פקדון כל היכא דאיכא למתלי דאדעתא דפקדון קא אתי יכול להציל עצמו בפקדון כ"ש היכא דהנפקד חייב להחזיר למומר פקדונו ולא מיחייב להכניס גופו וממונו בפקדון ואפי' דבדינו הוה מצי להשתמט מהמומר כיון דבדיניהם לא מצי להשתמט יכול ליתנו לו והאריך בזה ע"ש באורך:

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' שכירות' סמג עשין פט טור חו"מ סימן רלא:

ב מיי' פ"ג שם סמג עשין שם טור חו"מ סי' דש:

הגהות חו"י

(א) נ"ע הא קתני ליה ובפי' הרע"ב משמע דמפני שהוא טבל לכן אם סבורים שכבר עישר מעשר ומאכילן וסוגיא דש"ס דף נ"ב ע"ב לא משמע כן ע"ש בפירש"י רק מפני שאין הפועל אוכל בתלוש אחר שנגמר מלאכתו וא"כ קשה למה נקיט מעשר ומאכילן אפי' מעושרים הם חייב להאכילן אם לא הודיען ודו"ק:

(ב) גי' הש"ס רבה והכי משמע ברי"ף רמז שכ"ו:

(ג) ואין לומר דשאני התם דה"ל לעבורי וכו' ס"ג לא הו"ל לעבוריה סמוך לנהר שהם דרך להחליק גם במקום אחר לא מהא בנפילה ולא דמי להחליקה במי רגלים לעיל ב"ק רמז קע"ז ודו"ק:

(ד) נ"ע דילמא דהא דאיכא דאכיל מהלכות מדינה הוא משמר במחובר וגמר מלאכה. ועכ"פ מוכח שפיר. רק על רש"י צ"ע:

הגהות מא"י

[א] נחתכו דלועיו ג"כ בגמ' ובמא"ב אינו: [ג] נ"ב וכתלוש ... [ג] וכ"ש עושה במחובר כגון מנכש ... [ד] נ"ב או בתלוש שנגמר מלאכה:

גי' גמרא בר אדא וכן בס"י

[פי' גמ"א]

עי' חדושי הר"ן

נר מצוה

א"ל ידעת ביה בבר אחתך דמצי מעבר חדא חדא א"ל כבר צווחו קמאי דקמך וליבא דמשגח בהו איבו "אפקיד ביתנא בי רוניא אזל שבאי שמטיה מיניה לסוף הוכר הגנב אתא לקמיה דרב נחמן חייביה לימא פליגא דרב הונא בר אבין דאמר "נגנבה באונס ואח"כ הוכר (א) הגנב אם שומר חנם הוא רצה נשבע רצה עושה עמו דין ואם שומר שכר הוא עושה עמו דין ואינו נשבע אמר רבא התם גברי (ב) *דפרמוסקא הוו [א] דאי רמא קלא הוו אתו [ב] אינשי מצילו ליה: °מתני' "זאב אחד אינו אונס שני זאבים אונס רבי יהודה אומר בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס שני כלבים אינם אונס ידוע הבבלי אמר משום ר' מאיר מרוח אחת אינו אונס משני רוחות אונס הלסטים הרי זה אונס הארי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו אונסין אימתי בזמן שבאו מאיליהן אבל אם הוליכן למקום גדודי חיות וליסטין אין אלו אונסין: גמ' ת"ר "רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ארי ודרס אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור אמר *רב יהודה אמר רב רועה שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קידם חייב לא שנא ש"ח ול"ש שומר שכר אלא ששומר חנם בחנם ושומר שכר בשכר ועד כמה עד כדי דמיהן והיכן מצינו שומר שכר שחייב באונסין דהדר שקיל דמיהן מבעה"ב ונפקא מינה לטירחא יתירא אי נמי לכושרא דחיותא: הלסטים הרי זה אונס אמאי ליקום גברא כלפי גברא אמר רב יהודה אמר רב א בלסטים מזוין ואפי' רועה [ג] מזוין פטור דהאי [ד] מצי מסר נפשיה והאי לא (ג) מצי מסר נפשיה: מתני' מתה כדרכה הרי זה אונס סיגפה ומתה אינו אונס: עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס העלה לראשי צוקין ונפלה אינו אונס: *מתנה ש"ח להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור (ד) מלשלם נושא שכר והשוכר להיות פטורין (ה) משבועה ומלשלם: גמ' עלתה לראשי צוקין ונפלה הרי זה אונס [ה] והוא שתקפתו ועלתה תקפתו ונפלה: מתני' כל המתנה על "מה שכתוב בתורה תנאו בטל כל תנאי שמעשה בתחלתו תנאו בטל וכל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו תנאו קיים: גמ' תנא מתנה שומר חנם להיות כשואל אמר שמואל בשקנו מידו ר' יוחנן אמר אפילו תימא שלא קנו מידו בההיא הנאה דקא נפיק עליה קול דאיניש מהימנא הוא גמר ומשעבד נפשיה וכן הלכתא: וכל "שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו תנאו קיים הא אי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו תנאו בטל אמר רב טבלא אמר רב זו דברי ר' יהודה בן תימא אבל חכמים אומרים אע"פ שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו תנאו קיים דתניא (ו) הרי זה גיטך על מנת שתעלה לרקיע ע"מ שתרדי לתהום על מנת שתבלעי קנה בן מאה אמה ע"מ שתעברי הים הגדול ברגליך (ז) נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים אין זה גט ר'

רש"י

בבר אחתך · כלומר בבן עמך ואומתך: שבאי · שם גנב ולסטים (ח) מזויין היה · חייביה · לשלם דהואיל והוכר הגנב ולא יפסיד כלום ועליו לטרוח אחר הגנב להוציא מידו: עושה עמו דין · פרעון [ו] והיינו פלוגתא דהא רוניא שומר חנם הוא וחייביה רב נחמן לשלם: דפרמוסקא · אנשי השלטון היו שם אצל ביתו כשגנב סימנו: מתני' בשעת משלחת זאבים · שבגזירת המקום *קופלת: הלסטים כו' · פי' אפילו לסטים אחד: גמ' ארי ודרס · דרך ארי לדרוס במקום שמוצא ודרך הזאב לטרוף ולהוליכה למקום שבטוח שם להורגו: אלא ששומר חנם יש לו לקדם בחנם · ולא לשכור אנשים ושומר שכר חייב לשכור: עד כדי דמיהן · של הבהמות: והיכן מצינו ש"ש שחייב באונסין · דרמית עליה לשכור עד כדי דמיהן (ט): לטרחא יתירה · שלא יצטרך לחזור אחר הבהמות לקנות: לכושרא דחיותא · כושר הבהמה שמכיר בה כבר ומודה בביתו: [ז] דהא מסר נפשיה · הלסטים בא או להרוג או ליטול ממון אבל רועה אין לו למסור נפשו על כן: מתני' סיגפה · עינה [ח] שהעמידה בקיץ בחמה ובחורף בצנה: עלתה · בגמרא מפרש בפ' המפקיד: צוקין · הרים חדים וגבוהים: גמ' והוא שתקפתו · על כרחו ועלתה דאם לא כן לא הוי אונס: מתני' תנאו בטל · והמעשה קיים ואפי' לא קיים התנאי דהתנאי ליתיה: שמעשה מתחלתו · כלומר שהקדים מעשה שעליו לעשות לתנאי ששואל ממנו כגון הרי זה שלך אם תעשה לי דבר פלוני ולא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן דכתיב אם יעברו ונתתם: תנאו בטל · והמעשה קיים אפילו לא קיים התנאי גמר ומשעבד נפשיה: [ומתנה ש"ח להיות פטור משבועה ולא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה אפילו לר"מ דאמר דאפילו בדבר שבממון תנאו בטל דהאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא אלא שאומר לו אי אפשי להיות שומר שלך אלא בכך ושומר לא נחית לשמירה עד דמסיך (י) לבהמה והאי כי משך כבר פירש ע"מ שאין לו עליו שבועה ולא שעבד נפשיה לירד בתורת שומרין אלא למקצת ולמה שירד ירד וכי אמר ר' מאיר (כ) תנאו בטל במקדש את האשה ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות ועונה דמכי אמר לה הרי את מקודשת לי איקדשה לה וכי אמר לה ע"מ שאין ליך עלי מתנה על מה שכתוב בתורה דאין אישות לאנאין וכי תפוס קדושין לגמרי תפוס

נמוקי יוסף

רעיילי אינשי אין ספק שאם הזיק חייב: בבר אחתיך · כלומר בבן עמך ואומתך: שבאי · שם הגנב ולסטים מזוין היה: חייביה · לשלם הואיל והוכר הגנב ולא יפסיד כלום ועליו לטרוח אחר הגנב עד שיוציא מידו: רצה ישבע · בפרק הגוזל קמא (דף קח:) אסיקנא דכל שהוכר הגנב קודם שנשבע בין שומר חנם בין שומר שכר עושה עמו דין ואינו נשבע והא דשלח רב הונא רצה נשבע מיירי דוקא בשנשבע קודם שהוכר הגנב ופירוש רצה נשבע רצה עומד בשבועתו קאמר וכיון דמקשינן מיניה לרב נחמן דהלכה אם כן צריך לומר דהלכה נמי הכי הוה שמתחלה נשבע ולבסוף הוכר הגנב ואפילו הכי חייביה רב נחמן לשלומי ומשום הכי אמרינן (ליה) לימא פליגא רצה עושה עמו דין: דפרמוסקא · אנשי השלטון היו שם: מתני' בשעת משלחת זאבים · שהיה רעה משלחת היא [לשון רש"י בגזירת המלך] (בגרעות) קופלת היא על אדם אחד: הלסטים · חד לסטים קאמר: ברדלס · מין חיה היא: הוליכן למקום וכו' · הרועים אם הוליכו שם למרעה אין זה אונס: קי"ל כסתמא דמתני' דזאב אחד אפילו בשעת משלחת זאבים אינו אונס וכן ב' כלבים אפי' מב' רוחות אין זה אונס וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' שכירות. אם יכול להציל כו' ואם אין הדבר ידוע חייב לשלם: גמ' ארי ודרס · ארי דרכו לדרוס הבהמה במקום שמוצאה ודרך הזאב לטורפה חיה ומוליכה במקום שהוא בטוח ושם הורגה: אם היה יכול להציל · ברועים ובמקלות ואם לאו פטור דעת הרי"ף ז"ל דאפילו עאל בעידנא דלא עיילי אינשי ולא שמע קול אריה אומדים אותו ואם אינו יכול [ט] להציל פטור כיון שלא בא האונס מחמת הפשיעה דאין זה תחבולה ליגלל מאונס זה כלל אבל הראב"ד ז"ל כתב דהיינו דוקא כשמתה מחמת מלאך המות אז הוא פטור משום דאין תחבולה ליגלל אבל מחמת ארי אמאי פטור כיון דעאל בעידנא דלא עיילי אינשי ה"ל לעיוליכהו בהדיה דאילו עייליכהו לא מטא ליה פסידא כלום הלכך חייב ונראה שדברי הרשב"א ז"ל נוטה לדעתו ולפ"ז הא דאמרי' הכא פטור היינו דוקא דעאל בעידנא דעיילי אינשי: ולא קדם חייב · ומשלם הכל כיון שלא קדם דפושע הוא ואפילו אם היה מציל היה נוטל שכר המצילין מבעל הבית מ"מ עכשיו שפשע אין מנכין לו כלום וכן היה נראה לכאורה וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' שכירות אלא שהראב"ד ז"ל כתב עליו בהשגות דבר זה צריך פירוש שאינו משלם כל דמי הבהמות אלא מנכין לו השכר שהיה צריך לשכור רועים להציל: אלא ששומר חנם · יש לו לקדם בחנם ולא לשכור אנשים משלו וש"ש יש לו לשכרם: עד כדי דמיהן · של בהמות: והיכן מצינו וכו' · דקא רמית עליה לשכור אנשים משלו: דהדר שקיל · תירוצא הוא כלומר לא יפרע כלום משלו דהדר שקיל מבעה"ב: ונפקא מיניה · וא"ת א"כ מה ירויח בעה"ב אם יתן כדי דמיהן: לטירחא יתירתא · שלא יצטרך לחזור לקנות בהמות: כושרא דחיותא · כושר הבהמות שמכיר בהם ולמודות בביתו: הא מסר נפשיה · הלסטים ע"מ כן בא או להרוג או יקח ממון אבל הרועה אין לו למסור נפשו על כך והא דאמרינן פטור משמע דאפילו תפס בעל הבהמה דמי בהמתו מן הרועה בפניו או בפני עדים [י] מפקינן מיניה כדאיתא פרקא קמא דמכילתין*): מתני' סיגפה · עינה אותה ברעב או העמידה בקיץ בחמה ובחורף בצנה לענות נפש [במדבר ל] מתרגמינן לסגפא נפשא: עלתה לראשי צוקין וכו' אונס · פירשה הרי"ף ורש"י ז"ל בשתקפתו ועלתה וכדאוקימנא לה פרק המפקיד [דף לו:] ואע"ג דלא צריכינן לאוקמוה התם הכי אלא לאביי דאמר שכל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב אע"פ שאין האונס בא מהפשיעה אבל לרבא דהלכתא כוותיה דאמר פטור לא צריך תקפתו היינו משום דרבא אמר לעיל [שם] הכי אליבא דרבה דסבר דכל דנטר כדנטרי אינשי פטור דאליביה הוא דפליגי אביי ורבא אבל אנן דלא סבירא לן כרבה אלא מחייבינן אי שריג חדא מינייהו במיא משום טעמא דאיבעי לאעבורי חדא חדא לא משכחת לה הרי זה אונס אלא בשתקפתו ועלתה כן העלו המפרשים בשם *הרמב"ן ז"ל: צוקין · הרים חדים וגבוהים: גמ' מתנה שומר חנם להיות חייב כשואל · דכל תנאי שבממון תנאו קיים הן לחיוב כי הכא הן לפטור כי מתני': אפילו תימא שלא קנו · וקי"ל כרבי יוחנן דלא בעיא קנין דכיון דכבר הוא בחיוב השומרים יכול להתנות אפילו בדברים להתחייב יותר אבל בדבר שלא היה בדין השומרים כלל בעינן קנין כדאמרינן פרק הזהב [דף מח·] גבי השוכר את הפועל לשמור את הזרעים: מתני' תנאו בטל · בדבר שאינו של ממון: שים מעשה בתחלתו · שהקדים מעשה שעליו לעשות לתנאו שהוא שואל ממנו כגון הרי מעשה זה שלך על תנאי שתעשה לי דבר פלוני דלא דמי לתנאי בני ראובן אם יעברו ונתתם היינו תנאי קודם למעשה: תנאו בטל · והרי המעשה קיים ואף על פי שלא קיים בעל התנאי את התנאי: כל שא"א · בגמרא מפרש לה: גמ' זו דברי רבי יהודה בן תימא · דקאמר שאפשר

*) פי' ר"מ בג"י ד"ה לסומכוס (ג"א)

שלטי הגבורים

א וכספר המיי' פ"ק מה' גניבה כ' וז"ל *) לפיכך לסטים מזויין אינו גזלן אלא גנב אפי' שהבעלים יודעים בשעה שגנב ע"כ והשיגו הראב"ד ודתקו הרבה מגדול עוז ומ"מ שם ליישבו ואפשר לומר דה"ק מיי' דלסטים מזויין אפי' שדרכו ללסטם את הבריות אם ראינו אותו שמסתיר עצמו מבני אדם שלא יראו אותו וגונב אין לומר שהוא גזלן אע"פ שדרכו לגזול דהא אנו רואין שהוא לוקח בדרך גניבה ולא עוד אלא אפי' שהבעלים רואין אותו גונב כיון שהוא אינו רואה את הבעלים ומכוין להסתיר עצמו מהם ה"ז גנב ולא גזלן דס"ל כמ"ד בהכונס דשמעתא דפלוגתא דרבה ורב יוסף בשומר אבידה דלסטים מזויין דמיטמר מאינשי גנב הוא דמשני הכי התם לאוקמי דברי רב יוסף וא"ה הקשי לר' יוחנן אדר' יוחנן דפרק הכונס אמר דלסטים מזויין דמטמר מאינשי גנב הוא והכא בפ' מרובה אמר דלר' יוחנן הא דקא מטמרי דלא ליחזינהו אינשי וניערקו מיניה דמשמע דכל שהוא לסטים מזויין אע"ג דמטמר גזלן הוא אין זה קושיא דלעולם לסטים מזויין שלוקח בסתר ודרך גניבה גנב הוא אבל הכא גבי בעלי שכם הקשה ר' יוחנן לר' אבהו אילו היו לוקחין בסתר בשעה שלוקחים הממון מהבעלים ודאי דשפיר אמרת דגנבי נינהו אבל בשעת לקיחת הממון מהבעלים היו לוקחים בחזקה ובפרהסיא כדרך הגזלנין והוו בכלל הגזלנין והא דקא מטמרי היינו בתחלה עד שלא יבא לידי הלסטיות כי היו נסתרים כדי שלא יראום בני אדם מרחוק ויברחו מהם על ידיעתם כי יקחו מהם הלסטים בהזיק אבל מ"מ לסטים הם כי בשעת לקיחת הממון היה בחזקה ופרהסיא ולעולם לסטים מזויין שלקח בסתר ודרך גניב' גנב הוא והשי' אונס לגבי שומר (שכל) [שכר] מפני שכשראה' השומר אותו מזויין אינו יכול לעכב [illegible]

*) ע' לחם משנה פ"א מהלכות גניבה הל"ג

הגהות מאי"י

[illegible]

בכל דפו' ליתא הרמב"ם

עין משפט

א מיי' פרק ג מהל' שכירות טוש"ע ח"מ סי' רצא:

ב מיי' פרק ה מהל' שאלה סמג עשין פח טור ח"מ סימן רצ:

ג מיי' פרק ג מהל' שכירות סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רס:

ד מיי' פ"ג שם סמג עשין שם טור ח"מ סי' רצא:

ע' רש"י על הגמרא

ה מיי' פרק ג שם סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' שם:

ו מיי' פרק ו מהל' אישות טור אה"ע סי' לח:

הגהות הח"ו

[illegible]

שאפשר לקיימו הא אי אפשר לקיימו תנאו בטל והמעשה קיים: כמפליגה בדברים · שאין בלבו לשון תנאי אלא להקניטה בעלמא מפליגה מרחיקה, ודוחה אותה בדברים: [ג] מתני' נמי דיקא · דסתמא כרבי יהודה בן תימא: סליקו להו השוכר את הפועלים

השואל את הפרה · בגמ' מפרש דל"ש שאל או שכר בין שתיהם הבעלים והבהמה או אחד מהם בשאלה ואחד בשכירות הכל דין אחד הוא: ואם שאל או שכר הבעלים קודם הבהמה או שניהם בבת אחת ואח"כ נאנסה הבהמה פטור דבעליו עמו ולא ישלם (א) ורישא דמתני' אשמועינן דאם אמר ליה הרי פרתי ואני נשאלים לך אע"פ ששניהם נשאלים בבת אחת ואפילו הואיל בלשנו הפרה תחלה אם נאנסו פטור כאילו היו נשאלים תחלה הבעלים ואח"כ הפרה והיכי דמי שיהיו שניהם בבת אחת פירש בגמ' דקיימא פרה בחצרו של שואל ולא מחסרה משיכה נמצא דבשעת אמירה היו שניהם נשאלים בבת אחת ואע"פ שאמר פרתי ואני נשאלין לך הוי כאילו אמר אני ופרתי נשאלין לך דבעליו עמו קרינא ליה כיון שאין שאלת הבעלי' אחר זמן שאלת הפרה ואי בעית אימא כגון [דא"ל] שואל כשאמר לו משאיל' פרתי ואני נשאלין לך א"ל שואל את גופך לא תתשיל לי אלא עד שעת משיכת פרתך נמצא דבשעת משיכת הפרה נשאלים שניהם יחד: אבל שאל את הפרה וכו' · אתא לאשמועינן דאע"פ שהיה עמו בשעת אונסי' לא הוי בבעלים לאיפטורי אא"כ היה עמו בשעת שאלה וטעמא מפרש בגמרא:

ואמרי' בגמרא [דף צה:] מדקתני סיפא ואח"כ מכלל דרישא דקתני עמה עמה ממש הוא היכי משכחת לה פרה במשיכה ובעלים באמירה אי בעית אימא כגון דקיימא פרה בחצרו דשואל ולא מחסרה משיכה ואי בעית אימא דא"ל את גופך לא תתשיל לי אלא עד שעת משיכת פרתך · פירוש פרה במשיכה ובעלים באמירה לאו למימרא דבעלים משתעבדי באמירה שלא יוכלו לחזור בהם כי היכי דמקניא פרה במשיכה דהא אע"פ שהתחילו במלאכה יכולין לחזור בהם כדאיתא בפרק האומנין (דף עו·) אלא ה"ק ובעלים באמירה דאמירה דידהו כהתחלת מלאכה היא ובאמירה בעלמא חשוב נשאל דכתיב [צפני' ג'] שארית ישראל לא יעשו עולה וכל שקבל עליו לעשות מלאכתו בעליו עמו קרינן ביה שאין כאן ענין לקנין אחר ופירוש פרה במשיכה וכו' כלומר היכי משכחת לה עמה ממש והלא בעיא משיכה דלא סגיא באמירה וא"כ אפילו היה עמה ממש באמירה דאמר אני ופרתי או פרתי ואני נשאלין לך לא הוה עמה ממש דפרה אכתי מחסרה משיכה ועל כרחך ה"ל שואל בעלים באמירה ואח"כ (ב) פרה והיינו [ג] סיפא ובמתני' מפורשת טפי: **ותנן** אמרינן בגמרא [שם] (ג) ד' שומרים הם ש"ח והשואל נושא שכר ושוכר שומר חנם נשבע על הכל השואל משלם את הכל נושא שכר והשוכר נשבעים על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמים את האבידה ואת הגניבה מנא הני מילי דת"ר פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם שניה בש"ש שלישית בשואל בשלמא שלישית בשואל מפורש וכי ישאל וגו' אלא ראשונה בש"ח ושניה בש"ש איפוך אנא מסתברא שניה בשומר שכר שכן חייב בגניבה ואבידה אדרבה ראשונה בש"ש שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב אפ"ה קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה [תדע] דהא שואל כל הנאה שלו ואיתו משלם אלא קרן ושואל כל הנאה שלו והא בעיא מזוני דקיימא באגם: פי' ·ד' שומרים · ודיניהם ג' נושא שכר ושוכר דין אחד להם: נושא שכר · כולל נושא שכר ואומן והוא ג"כ נושא שכר ממלאכתו: והשוכר. הוא השוכר בהמה או דבר אחר להשתמש בו: נשבע על הכל · שלא פשע בה ושלא שלח בה יד: פרשה ראשונה · בואלה המשפטים הם ג' פרשיות סמוכות כי יתן איש אל רעהו כסף וגו' ובה פטר על הגניבה דכתיב וגונב מבית האיש וגו' שטען שנגנבה ממנו וכ"ש דפטור על האונסים וכתיב ונקרב בעל הבית ואוקימנא לשבועה(ד) נשבע שלא שלח בה יד ואחריה כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה ובה חייב על הגניבה לשלם ופטר(ה) את האונסים בשבועה דכתיב או מת או נשבר או נשבה אין רואה שבועת ה' תהיה וגו' ואם גנב יגנב מעמו ישלם ושלישית וכי ישאל איש וגו' וחייב בה את האונסין כשאין בעליו עמו ופטור בבעלים: בטוען טענת גנב · טען שנגנבה ממנו ונמצא שהוא עצמו גנבה חייב בה כפל בפרשה ראשונה דכתיב ואם לא ימצא הגנב וגו' וסמיך ליה על כל דבר פשע וגו' ישלם שנים ואוקימנא בפרק מרובה (דף סג:) ואם לא ימצא כמו שאמר אלא שהוא עצמו גנבו ישלם שנים וכגון שנשבע שנגנבה תחלה לשקר אבל באו עדים קודם שנשבע איטו משלם כפל דהכי כתיב אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית לשבועה על כל דבר פשע אשר ירשיעון דיינים בעדים ישלם שנים וכיון דחומרא היא שדייה קך פרשתא אשומר שכר דאילו פרשה שניה ליכא כפל דהא מחייב ליה בגניבה ואבידה ומכי טעין נגנבה מיחייב עצמו בקרן דאין כפל אלא במי שבא לפטור עצמו בטענתו: (ו) אפ"ה· [ד] שבועה חמורה: דקרנא בלא שבועה · שמשלם קרן משאמר נגנבה ואפילו לא נשבע לשקר: עדיפא מכפילא בשבועה · דהיינו פרשה ראשונה שאינו משלם עד שיביאו עדים שהוא גנבה ושנשבע לשקר: תדע · דהא עדיפא מדלא פטר שואל על הגנבה כדי לחייב בכפל: כל הנאה שלו · שבחנם הוא עושה מלאכתו ובו היה ראוי להחמיר יותר וחייב על טענת גנב קרן בלא שבועה ולא פטרו בשבועה כדי להביאו לידי כפל: **ועוד** גרסינן בגמרא נושא שכר והשוכר נשבעין וכו' בשלמא גנבה דכתיב ואם גנב יגנב אלא אבדה מנ"ל דתניא ואם גנב יגנב אין לי אלא גניבה אבדה מנין ת"ל אם גנב יגנב מ"מ: **והשואל** משלם את הכל בשלמא שבורה ומתה דכתיב וכי ישאל וגו' אלא שבויה בשואל מנ"ל כדתניא ר' נתן אומר או לרבות את השבויה: [דף צה·] גניבה ואבידה בשואל מנא לן כדתניא ונשבר או מת אין לי אלא שבורה ומתה גניבה ואבידה מנין אמרת ק"ו מה שומר שכר שפטר בשבורה ומתה חייב בגניבה ואבידה שואל שחייב בו שבורה ומתה איטו דין שחייב בו גניבה ואבידה אשכחן לחיוב לפטור מנא לן אמר קרא וכי ישאל וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון · פי' אשכחן לחיוב גניבה ואבידה בשואל לחייב בשאין בעליו עמו: לפטור מנלן · שאם בעליו עמו יהא פטור: ילמד עליון מתחתון · גניבה ואבידה דשומר שכר ילמד מאונסין דשואל דכתיב בהו אם בעליו עמו לא ישלם: ותחתון מעליון. וגנבה ואבידה דשואל דלמדנו לעיל מק"ו ילמד עכשיו מגניבה ואבידה דשומר שכר שפטר בבעלים דלא מלי (ז) למימר גניבה ואבידה דשואל מאונסין דשואל גופיה דאיכא למיפרך מה לשבורה ומתה שכן אונס: פשיעה בבעלים · אחד מן השומרים שפשע והיו בעלים במלאכתן · (א) מקרא נדרש · אם בעליו עמו: לפניו · אשומר שכר בהיקשא דלעיל דוכי ישאל: ולא לפני פניו · אשומר חנם דפרשיות של שומר חנם ושל שומר שכר לא איתקוש בוי"ו יתירא דלא כתיב וכי יתן [בשומר שכר] ומקרא נדרש בסמיכות הפרשיות ואע"ג דאין היקש מפורש בהם והכי הלכתא דמקרא דאם בעליו עמו לא ישלם[ה] נדרש אלפני פניו אפרשת דשומר חנם דכתיב בה על כל דבר פשע לומר דאם בעליו עמו לא ישלם אע"ג דפשע: דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא קיי"ל כמאן דמיקל · כדאיתא בפ' גיד הנשה (דף נג:) ופ' [כילד צולין] (דף עד:) וקולא דממונא הייט לאוקומי ממונא בחזקת מריה וכן פסק הרי"ף ז"ל: **תניא** בגמ' [דף נד:] ת"ר אביו ואמו קלל (ח) אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד אחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו: איתמר [דף נה:] אביי סבר כרבי יאשיה ורבא סבר לה כרבי יונתן · [פי' ורבא סבר לה כרבי יונתן] דדרים אחד אחד בפני עצמו הלכך אפילו לא קלל אלא אחד מהם חייב וכן באם בעליו עמו דאמר קרא לא ישלם לא בעינן שיהיה בשניהם כאחד דהייט בשעת שאלה ובשעת שבורה ומתה אלא די באחד דהייט בשעת שאלה אבל לא סגי שיהיה בשעת שבורה ומתה ולא בשעת שאלה כדמפרש בסמוך וקי"ל כרבי יונתן דמשמע אחד אחד בפני עצמו וחייב עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו משום דרבא סבר לה כוותיה וכל היכא דפליגי אביי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קג"ם כן כתב הרנב"ר ז"ל והרשב"א ז"ל בתשובה: אלא לומר לך · כלומר דאם בעליו עמו משמע עמו בכל זמן השאלה משעת שאלה עד שעת שבורה ומתה הוא דאינו משלם הא בחדא משלם (פ) [ואם בעליו] משמע דאם אין בתרוייהו ישלם הא אם בעליו בחדא אינו משלם הא כילד אם בעליו[ו] בשעת שבורה ומתה צריך להיות נמי[ז] בשעת שאלה כדמשמע[ח] אם בעליו עמו ואם בעליו[ט] בשעת שאלה כיון שילאה מרשות משאיל שעה אחת בבעלים שוב אין צריך להיות בעליו עמו עוד ואם נשברה ומתה פטור כדמשמע מקרא דאינעמו שלם ישלם דמשמע אינעמו כלל הא אם בעליו עמו בחדא

נר מצוה · תורה אור

ר' יהודה בן תימא אומר בזה גט כלל א"ר יהודה בן תימא כל שאי אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו אינו אלא כמפליגה בדברים וכשר אמר רב נחמן אמר רב הלכה כרבי יהודה בן תימא:

סליקו להו השוכר את הפועלים

תקיב °**השואל** את ***הפרה** א ושאל בעלה עמה [א] השוכר את הפרה ושכר בעלה עמה שאל את הבעלים או שכרן ואחר כך שאל את הפרה ומתה פטור שנאמר °אם בעליו עמו וגו' *אבל שאל את הפרה ואח"כ שאל את הבעלים או שכרן ומתה חייב שנאמר בעליו אין עמו וגו': **גמ'** *איתמר פשיעה בבעלים פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר חייב וחד אמר פטור וקיימא לן כל היכי דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל: °) ת"ר *ממשמע שנאמר °אם בעליו עמו לא ישלם איני יודע שבעליו אין עמו שלם ישלם אלא לומר לך היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה היה עמו בשעת שבורה ומתה צריך להיות עמו בשעת שאלה ותניא אידך ממשמע שנאמר בעליו אין עמו שלם ישלם איני יודע שאם בעליו עמו לא ישלם אלא לומר לך כיון שיצאה מרשות המשאיל שעה אחת בבעלים ומתה פטור וכן הלכתא:

°) [דף קב ע"א]

שמות כב · ד' צה: · שמות כב

רש"י

תפוס והוי מתנה (א) על מה שכתוב בתורה: ע"כ לשון רש"י בגמרא] : **גמ'** כמפליגה · כמרחיק אותה בדברים:

סליקו להו השוכר את הפועלים

השואל · דכל היכא דהוו בעלים עמו במלאכתו בין בשאילת גופו בין אם הוא נשכר אצלו קרינן ביה אם בעליו עמו לא ישלם: חייב · דאע"ג דהוו בעליו עמו בשעת אונס כיון דלא הוה עמו במלאכתו בשעת שאלה לא קרינן ביה בעליו עמו כדמפרש בגמרא: **גמ'** פשיעה בבעלים · כלומר שהיו בעליו עמו במלאכתו ופשע בה אחד מן השומרים: פטור · וטעמא יליף בתלמודא מקראי: איני יודע כו' · ומה ת"ל בעליו אין עמו שלם ישלם: אלא לומר לך היה עמו כו' · כיון שיצאת מרשות

שלטי הגבורים

א אם שאל את הבעל ונתרצה להיות שאול לו אע"פ שלא התחיל במלאכת השואל בשעת משיכת הפרה אלא מזמין ומכין עצמו ללכת תמיד שפיר עמו במלאכתו אבל באמירה שאומר להיות שאול לו ולא הכין עצמו למלאכתו לא הוי שאלה בבעלים וכ"כ הרא"ש ז"ל אמר לו השאילני פרתך והשאל אתה עמה כיון שהתחיל ללכת עם פרתו אע"פ שעדיין לא יצא מביתו כבר התחילה שאלתו וכ"כ הרמ"ם אלא שחלק דוקא שלא פירש לו זמן אלא אימתי שירצה השואל יעשה לו מלאכתו שאם אומר לו עתה לעשותה יעשנה נמצא שמעתה הוא שאול למלאכתו אע"פ שעדיין לא עשה אבל כשאומר לעשות מלאכה ידועה מיד כל זמן שלא התחיל לעשותה אינו קרוי עמו במלאכתו והרא"ש כתב כסברא ראשונה והרמ"ם כתב דשלוחו של אדם כמותו למהוי שאלה בבעלים ומיי' כתב כרבינו:

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) בגמ' אתמר פשיעה בבעלים כו' מ"ד חייב קסבר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ומ"ד פטור קסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב קרינא ביה: (ב) נ"ב שאל: (ג) נ"ב תנן התם: (ד) שנשבע כצ"ל:(ד) נ"ל על:(ו) אפ"ה חמורה שניה מראשונה דקרנא בלא שבועה שהשנים מחייבתו שמשלם כצ"ל: (ז) נ"ל למילף:(ח) נ"ב אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל: (ט) נ"ב ומקרא דאין בעליו עמו שלם ישלם משמע כו':

הגהות חו"י

(א) נ"ע ותיפוק ליה דהוי תנאי שמעשה בתחלתו ולא אפשר לתרץ דאם"נ הקדים התנאי · עי' בתוי"ט · וי"ל ע"מ שאני וצ"ע:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בעלה עמה או שכר וכו' כצ"ל ותיבות השוכר את הפרה מוקפין ונ"ב הכי איתא בגמ' וגי' רש"י ז"ל והרא"ש שאל את הפרה ושכר בעלה עמה: [ב] נ"ב בגמ' אר"נ מתני' נמי דיקא דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו תנאו קיים הא אי לו לקיימו תנאו בטל ע"מ: [ג] נ"ב פי' מציעתא: [ד] נ"ל שנים: [ה] נ"ב ומ"מ צריך ו' דוכי ישאל דצריך לרמוז לן שכתוב שילמוד הפרשיות אחת מחברתה: [ו] נ"ב עמו: [ז] נ"ב עמו: [ח] מאם כצ"ל: [ט] נ"ב עמו:

עין משפט

א מיי' פ"ב ופ"ב מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סי' רנא וסמו:

(א) נ"ב אנא : (ב) נ"ב יקימנו :

לא ישלם וכדאמרן ומיהו [ג] דסגי שיהיה עמו בשעת שאלה טפי משעת שבורה ומתה מפורש בסמוך: **וגרסי'** בגמ' [דף צו.] [ד] [איפוך אנא] בשעת שאלה אינו צריך וכו' (איפוך אנא) אמר רב אשי אמר קרא וכי ישאל איש מעם רעהו ולא ניעהו עמו שלם ישלם הא רעהו עמו פטור · איפוך אנא · דקרא דאשמעינן דאם בעליו בהדא לא ישלם בשבורה ומתה קאמר ולא משעת שאלה : מעם רעהו · משמע ולא רעהו עצמו נשאל לו ועלה מסיק קרא שלם ישלם אלמא אשעת שאלה קפיד ואע"ג דאם לאו קראי דאם בעליו ואין בעליו ה"א מעם רעהו לאו

רש"י

מרשות הבעלים שעה אחת בבעלים כלומר כשהיו בעלים עמו במלאכתו בשעת שאלה אע"פ שלא היו עמו בשעת שבורה ומתה פטור : חייב במזונות · בהמה השאולה לו : שאל מן השותפין · פרה של שניהם : שותפין ששאלו · לחרוש קרקע שלהם בשותפות : ונשאלו הבעלים לאחד מהן · למלאכתו שאינה של שותפים : אי הוה שאלה בבעלים. ליפטר: [ג] שאל מן השותפין ונשאל לו אחד מהן · ויפטר מחלק השותף הנשאל לו וכן בשותפין ששאלו ונשאל לאחד מהן או דילמא כוליה בעליו בעינן וכוליה שואל בעינן שיהו בעלים נשאלו לו : שאל מן האשה · פרה מנכסי מלוג : ונשאל לו בעלה · למלאכתו : ונשאל לבעלה · למלאכת עצמו : קנין פירות · שהבעל אוכל פירות מלוג כקנין הגוף דמי והוי בעלה שואל ונשאל כאילו פרה וקרקע שלו : לא והשאיל לי · בשבילי : לאפוטרופוס · שהיה הוא הולך למדינת הים ומינה אפוטרופוס על נכסיו לזון אשתו ובניו : שואל הוי · סלקא דעתך להתחייב באונסין בהמת נכסי מלוג כשעושין בה מלאכה מיבעיא ליה ולכך פריך מאי קא איבעי ליה דממה נפשך פטור דהויא עמו במלאכתו

תורה אור

[א] *ושואל חייב במזונותיה של שאלה כל[דף צו.] ימי שאלתה שאל מן השותפין ונשאל לו אחד מהן השותפין ששאלו ונשאל לאחד מהן איבעיא לן אי הויא שאלה בבעלים או לא ולא איפשיט' שאל מן האשה (א) ונשאל לו בעלה אשה ששאלה ונשאל לבעלה פלוגתא דר' יוחנן ור"ש בן לקיש לר' יוחנן דסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי הויא שאלה בבעלים ולר"ש בן לקיש דסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי לא הויא שאלה בבעלים וקי"ל בהא (ב) כר"ש בן לקיש אמר ליה רבינא לרב אשי האומר לשלוחו צא והשאל עם פרתי מהו מי אמרי' בעליו ממש אמר רחמנא והא ליכא או דילמא שלוחו של אדם כמותו [ואיכא] ופשיט רב אחא בריה דרב אדא דפלוגתא דרבי יאשיה ור' יונתן היא דתניא האומר לאפוטרופוס כל נדרים שתהא אשתי נודרת מיכן ועד שאבא ממקום פלוני הפר לה והפר לה יכול יהו מופרים ת"ל °אישה יקימנו [במדבר ל] ואישה יפירנו דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר מצינו בכל מקום ששלוחו של אדם כמותו ולא איפסיק בה הלכתא בהדיא אלא מדחזינן לרב עיליש דבעא מיניה *דרבא האומר לעבדו צא והשאל עם פרתי מהו וא"ל מסתברא יד עבד כיד רבו דמיא והוי לה שאלה בבעלים מכלל דאחר דלאו ידו כידו דמיא לא הויא שאלה בבעלים והוא הדין נמי לענין נדרים אינן מופרים °בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו *שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא לפום חורפא[דף צו:] שבשתא מאי קא מיבעיא ליה אי שואל הוי שאלה בבעלים היא ואי שוכר הוי שכירות בבעלים היא (א) כי קא מיבעיא ליה לרמי בר חמא כגון דאגרה

כדפו"י איתא דרב ה

[דף קב ע"ב]

מצוה ראיה כלל דהוה אמינא האי אורחא דקרא הוא למימר הכי ול"ש בבעלים ול"ש בלא בעלים חייב מ"מ השתא דאשמעינן מהני קראי דאם הבעלים בהדא מינייהו פטור לגלויי אם שעת שאלה היא אם שעת שבורה ומתה שפיר ילפינן מהאי קרא דמעם רעהו דאשעת שאלה קפיד לבד ולא בשעת שבורה ומתה כדאמרן : מן השותפין · פרה של שניהם ונאנסה מי אמרינן בעליו עמו קרינן לגבי חלק שותף זה ופטור שואל מאותו חצי של אותו שותף : ששאלו · פרה מאחר לחרוש קרקע של שותפות : ונשאל · בעל הפרה לאחד מן השותפין למלאכתו דאינה של שותפות · דאילו למלאכת השותפין לשניהם הוי נשאל : לכוליה [שואל] בעינן · המשאיל צריך שיהיה נשאל [ה] לשואל ולא לחצי שואל מכאן יש לדקדק דאין כל אחד מהם חייב בכולה אלא בפלגא כדין בעל חוב ואידך פלגא אינו חייב אלא מדין ערב דאי חייב כל אחד בכולי ממונא אם כן הרי נשאל לכוליה שואל ונפקא מינה לשנים שלוו מאחד דאע"פ שלא כתבו אחראין וערבאין זה לזה אחראין וערבאין זה לזה כדאיתא בירושלמי* לאו דליחייב כל אחד מינייהו בכוליה ממונא כדין בע"ח אלא בפלגא דממונא כדין בע"ח ואידך פלגא כדין ערב וכבר כתבתי זה בהמפקיד [בתחלתו] בשם הרנב"ר ז"ל : תיקו · וכיון דלא איפשיטא בעיין מיפטר שואל מההיא פלגא דתיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע וקולא דממונא הייט לאוקמיה ממונא בחזקת מריה : אמר המחבר כתב הרמב"ם ז"ל פרק שני מהל' שאלה אם מתה אינו משלם ואם תפסו הבעלים אין מוציאין מידם הרי שהרב ז"ל לא כתב אם מתה אינו משלם אלא פלגא כמו שמשמע מהלכה זו וגם הרי"ף ז"ל כתב סתם וצריך עיון שנראה שדעתם ז"ל שאינו משלם כלום דיהבינן ליה דין שואל בבעלים בכוליה מספק ומליסנא דגמרא דאמר בפשיטות והא ליכא לא משמע הכי ואם נאמר דהם ז"ל סומכין יותר על פשט הירושלמי דאמר דהם אחראין וערבאין דמשמע להו דכל אחד חייב [ו] מבתלמוד דידן בענין כזה שהיא בעיא דיחידאה ועלתה בתיקו ומ"מ כיון דאיכא שואל אחרינא בהדיה לאו כוליה שואל הוא [ז] ומשום הכי מסופק גם להם בירור הדין ואם כן צ"ל שגם בפלגא לאו כוליה שואל הוא דמאן פלג לך חד פלגא מאידך פלגא וכל זה כנגד בעיא דהכא אמנם אין נראה כן דעת האחרונים ז"ל אלא כמו שכתבתי בפנים ומיהו אפשר דמשום שהאמת [ח] דשואל זה פטור [בחלקו] בהאיך דשותפין ששאלו שהרי בעל הבהמה עמו במלאכתו נקט הרמב"ם ז"ל אינו משלם משום דסליק מיניה וממילא נמי בהאיך דשאל מן השותפין אינו פטור אלא מפלגא ע"כ : שאל מן האשה. פרה של נכסי מלוג : ונשאל לו בעלה · למלאכתו אף על גב דברצון הבעל שאלה דבלאו הכי לא היתה רשאה להשאיל נכסי מלוג שלה שהרי הבעל אוכל פירות מ"מ כהי דהשתא הויא שאלה מיהו אם קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אינה שאלה בבעלים כיון שהאשה ג"כ אינה במלאכתו : האשה ששאלה · פרה לחרוש בה קרקע של נכסי מלוג ונשאל בעל הפרה לבעלה במלאכת עצמו דאילו במלאכת מלוג פשיטא דשאלה בבעלים הויא אף על גב שאינו נשאל לאותה קרקע ממש שנשאלת הפרה אבל השתא שבעל הפרה נשאל לקרקע שאינו של מלוג אם קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי נמצא שאינו נשאל [לשואל] כוליה והוי ספק כדלעיל ופטור [ממחצה] וכדפרישית לעיל ואם קנין פירות כקנין הגוף דמיא נמצא דאיכא שאלה בבעלים ופטור לגמרי : לר' שמעון בן לקיש וכו' · כתב הריא"ף ז"ל דהלא קי"ל כרבי שמעון בן לקיש · מה שכתבתי שאינו כוליה שואל וכדלעיל משום דהוה משמע לי דכיון דהבעל והאשה שותפין בהאיך קרקע כששואל פרה לצורך אותו קרקע לחרוש הרי הוא כשותפין ששאלו וכן כששאל מן האשה פרה של נכסי מלוג הרי הוא כשאל מן השותפין אבל הרמב"ם ז"ל כתב פ"ב מהל' שאלה שאינה שאלה בבעלים וכן כתב הריא"ף ז"ל נראה דחייב באונסין לגמרי ואפשר דטעמא משום דגוף הדבר שהוא נשאל אינו של שותפות אלא מן האשה דוקא ולא דמי לפרה של שותפין : אפוטרופוס. כגון שהיה הולך למדינת הים ומינה אפוטרופוס על נכסיו לזון אשתו ובניו : דברי רבי יאשיה · וטעמא דרבי יאשיה איכא למימר דאף על גב דבכל מקום שלוחו של אדם כמותו שאני הכא ששינה הכתוב לעכב דכתיב אישה (ב) ואישה [ט] בעליו עמו ואין בעליו ר"ח ז"ל פסק כרבי יאשיה משום דקראי דייקי כוותיה וכתבו האחרונים ז"ל דלא מחוור דכיון דלא איתמר הכי בגמרא להדיא לית לן למימר הכי מסברא דנפשין וגם הרמב"ם ז"ל פסק כרבי יאשיה וכן הריא"ף ז"ל מטעמא דאמרינן בסמוך משום דיד עבד כיד רבו אלמא דמשום שליחות לא מהני והשיב עליו הראב"ד ז"ל דמהא לא איריא דלעולם רבא סבר בהא דשלוחו של אדם כמותו כרבי יונתן אלא דכיון דרב עיליש בעי מיניה אפילו למ"ד לא אמרינן שלוחו של אדם כמותו פשיטא ליה דעבד מיהא מהני דיד רבו הוא ומסכימין הרשב"א והרנב"ר ז"ל לדעתו וכתב הרנב"ר ז"ל וז"ל מיהו כיון דליכא אכרעותא במילתא נקיטינן לחומרא וגבי נדרים לא מצי מפר ע"י שליח דבשל תורה *הלך אחר המחמיר וכן פסק הרמב"ן ז"ל בהלכות נדרים שלו וגבי שאלה בבעלים פטור כיון דספיקא הוא והמוציא מחבירו עליו הראיה : **וגרסי'** בגמרא [דף צו.] א"ל רב עיליש לרבא אמר לעבדו לא והשאל עם פרתי מהו *למאן דאמר שלוחו של אדם כמותו הני מילי שליח דבר מצוה אבל עבד דלאו בר מצוה לא או דילמא אפילו למאן דאמר לא אמרינן שלוחו של אדם כמותו הני מילי שליח אבל עבד אמרינן יד עבד כיד רבו דמיא א"ל מסתברא דעבד כיד רבו דמיא אבל עבד דלאו בר מצוה הוא לא הגכון כמו שפירש הרמב"ן ז"ל דאף על גב דבעלמא לא בעינן שיהא בר מצות ממש כישראל דהא משוינן ליה שליח [תרומות פ"ג משנה ד'] לענין תרומה ולענין גט שחרור לחברו [גיטין דף כג:] מיד רבו של חברו מכל מקום הכא דכתיב בעליו אהני לן דבעינן בר מצות דומיא דבעלים ממש אפילו למאן דאמר בעלמא שלוחו של אדם כמותו או דילמא אפילו למאן דאמר לא אמרינן שלוחו של אדם כמותו מפני [י] ששינה הכתוב לעכב מכל מקום יד עבד כיד רבו דמי ורש"י והרנב"ר ז"ל פירשו דלאו בתורת מצוה הכתובות בשאלה הוא משום דאיהו לית ליה ממונא לשאולי כלום וכיון דליתיה בהך מצות לא הוי שליח בהן וכדאמרינן [גיטין שם] לגבי גט דלא הוי שליח לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין ומיהו אינו מחוור כל הצורך דשאני גיטין וקדושין דלאו בני הכי כלל אבל לענין שאלה אע"ג דמסתמא לית להו מיהו אפשר ובני הכי נינהו אם ירצו הבעלים להניח המעות בידם לרצונם : ומסתברא יד עבד וכו' · והכי הלכתא ודוקא מדעת רבו אבל שלא מדעת רבו לא הוי שאלה בבעלים וכן כתב הרמב"ם פ' שני מהלכות שאלה :

בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו · *בפירות מלוג שהוא עושה בה מלאכתו : שואל הוי · קס"ד להתחייב באונסין אם מתה כדרכה : או שוכר הוי · ופטור מאונסין ומאי שכירותיה שהרי תקנו לה חכמים פרקונה תחת פירות : שאלה בבעלים היא · שהיא תמיד במלאכתו והיא נשאלה לו תחלה כשנשאה ואף על פי שאינה עוסקת כל שעתא ממש ואפשר דבשעת נפילת הנכסים לא היתה עוסקת במלאכתו מ"מ כיון שאינה פטורה לעולם מלשמשו שאלה בבעלים קרינן ליה ודמיא להא דאמרינן לעיל בריש פירקין [דף צד:] דבעלים באמירה מיקנו דמשום

נ"ל בפרק [וכ"ה בד"ס ובד"ק]

הגהות חו"י

(א) התוס' פירשו שר"ל ששאל מן האיש נכסי מלוג של האשה והוא דוחק ולע"ד דבכה"ג אפי' לרשב"ל הוי בבעלים שהרי אין לבעל זכות בהם רק הפירות וכאילו הבעל השאיל לו הפירות והאשה הגוף וכ"ש בזה אם נשאלה לו האשה דעכ"פ מיירי בשתקה וידעה וכן במ"ש בגמ' מיירי כשהבעל ידע ושתק דאם לא ידע היה לר"י שאלה שלא מדעת בעלים ומ"מ לא ברירא שאלה דפירות שהרי לא הדרו לה ודו"ק : (ב) עי' ברי"ף ב"ק רמז קנו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב דין זה נלמד מן הברייתא הזאת שהביא הרי"ף לכך הביא הרי"ף כאן אחר הברייתא : [ב] שאל וכו' עד ויפטר כ"ז נגרס למחוק : [ג] נ"ב כא: [ד] התי' איפוך אנא במרובעים צ"ל במוקפים וכ"ב היה עמו בשעת וכו'. איפוך אנא כצ"ל : [ה] נשאל לכולו שואל כצ"ל : [ו] דכל א' חייב כולו כצ"ל וכ"ב וא"כ הוי כולו שואל כמו שכתב לעיל : [ז] נ"ב פי' ואם תפסו אין מוציאין מידם : [ח] נ"ב פי' על שואל זה שייך שפיר למתני סתם אינו משלם כל החלק שלו ואפשר שעל שואל זה נקיט הרמב"ם סתם אינו משלם דסליק מיניה : [ט] נ"ב ס"נ: [י] פי' הכא דכתיב בעליו ואין בעליו :

והאשה כתבו בפרק נערה בנדרים . מסה"ס

פיבעי למ"ד הוי כצ"ל (ג"א)

דמשום שקבל עליו לעשות מלאכתו אע"פ שעדיין אינו עוסק בה חשבינן ליה שאלה בבעלים ולקמן [דף צז:] דאמרינן מקרי דרדקי ושתלא וטבחא דדוקא בעידן עבידתייהו הוי שאלה בבעלים ההוא משום שפטורין מלאמש בשעות ידועות וכן הבעל דוקא כשהוא מתעסק במלאכת אשתו הויא שאלה בבעלים אבל כל שאינו עסוק במלאכתה אם שאלה ממנו כלי ונאנס בידה חייבת והכי מוכח בירושלמי בפרק הכותב דגרסינן התם האשה ששברה כלים בתוך הבית פטורה שאם לא כן אין לך שלום בבית לעולם אלמא דוקא מפני תקנה היא פטורה אבל מדינא חייבת וכן דעת הרמב"ם ז"ל אף על פי

נר מצוה

א דאגרה איהי פרה מעלמא והדר נסבה ואליבא דרבנן דאמרי שואל משלם לשוכר לא תבעי לך (א) דודאי שאלה בבעלים היא כי תבעי לך אליבא דר' יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים דכמאן (ב) דשאל מינייהו דמי מאי שואל הוי וכמאן דשאל ממרה שלא בבעלים דמי ומשלם או דילמא שוכר הוי ושוכר פטור במתה בדרכה ולא משלם אמר רבא בעל לא שואל הוי ולא שוכר הוי אלא לוקח הוי מדרבי יוסי בר חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות
תקיג איבעיא להו כחש בשר מחמת מלאכה מהו (א"ל ההוא מדרבנן ורב חלקיה בריה דרב אויא שמיה מכלל דכי מתה מחמת מלאכה חייב נימא ליה לאו לאוקומה בבילתא שאילתה) [ופשט] רבא לא מיבעיא כחש מחמת מלאכה דפטור אלא אפילו מתה מחמת מלאכה ב פטור דא"ל לאו לאוקומה בבילתא שאילתה
תקיד ההוא גברא ג דשאיל נרגא מחבריה ואיתבר אתא לקמיה (א) דרבא א"ל זיל אייתי סהדי דלא פשעת ביה ופטירת ואי ליכא סהדי מאי ת"ש דההוא גברא דשאיל נרגא לחבריה ואיתבר אתא לקמיה דרב א"ל זיל שלים (ג) נרגא מעליא ב אמרי ליה צו. רב כהנא ורב אסי לרב *דינא הכי [א] והלכתא כרב כהנא ורב אסי דמהדר ליה תבריה ושמין ליה כמה הוה שוי מעיקרא וכמה שוי א) השתא וממלי ליה דמי מאניה ההוא גברא דשאיל דוולא מחבריה ג) ואיבזע אתא לקמיה דרב פפא א"ל זיל אייתי סהדי ד דלא שנית ביה ותיפטר כדין השואל את הפרה ואי לא משכח סהדי משתבע דלא שני ומיפטר כדין השואל את הפרה כד טעין
תקטו דמתה מחמת מלאכה אמר רבא האי ה מאן דבעי נשאול מידי מחבריה ונפטר נימא ליה אשקיאן מיא דהוי שאלה בבעלים ואי פקח הוא נימא ליה משוך ברישא והדר אישתי אמר רבא מקרי דרדקי ושתלא וטבחא °ואומנא וספר מתא כולן בעידן עבידתייהו כשאלה בבעלים היא ג) מארי בר חנניא אוגר כודניתא לבי חוזאי נפק לדלויי טועניה בהדייהו פשעי בה ומתה אתא לקמיה דרבא חייבינהו אמרי ליה רבנן לרבא פשיעה בבעלים היא איכסיף לסוף איגלאי מילתא דלמיסר טועניה הוא דנפק וא"ד לאו מיפשע פשעי בה אלא איגנובי איגנוב ומתה [ז] כדרכה בי גנב אתא לקמיה דרבא חייבינהו אמרי ליה רבנן לרבא גניבה בבעלים היא איכסיף לסוף איגלאי מילתא דלמיסר טועניה הוא דנפק ד *) ההוא גברא דשאיל שונרא מחבריה (ג) חברי עליה עכברי וקטלוה יתיב

א) [י] פירוש בשעת שבירה עי' בתוס'. מהר"ש . ב) בגמ' א' ואיתבר (ג"א). ג) בגמ' א' מרימר בר חנינא אוגר כו' (ג"א)

רש"י

[ג] במלאכתו ונשאלה לו כשנשאה: ואליבא דרבנן · דפליגי בהמפקיד ואמרי השוכר פרה והשאילה לאחר ומתה השואל משלם לשוכר [לא תבעי] דודאי פטור דשאלה בבעלים היא: אלא לוקח הוא · ופטור: ומתה · דבעל יורש אשתו מדאורייתא: הבעל מוציא מיד הלקוחות. אלמא אין לה רשות למכור דהוי הוא לוקח ראשון: בכילתא · בכילה: ואיתבר · בפשיעה: דינא הכי · שישלם לו נרגא עשוי ומתוקן דהא תנן גבי נזיקין הבעלים מטפלין בנבילה ששמין לאן הנבלה של בהמתו שמתה על ידי היזקו של זו ועליה מוסיף דמים ומשלם הכי נמי יחזיר לו השברים ועליהן יוסיף דמים וזה ילך ויקנה: ותיפטר · דהוה ליה מתה מחמת מלאכה: שתלא · נוטע כרמים למחצה: ואומנא · מקיז דם: ספר מתא · מספר [ד] בתספורת: כשאלה בבעלים דמו· ואם [ה] שאל ממנו בהמה באותה שעה ומתה פטור: כודנייתא · פרדות: בבעלים · שהיו מסייעים בשעת השאלה: למיסר · נראות שלא

שהרא"בד ז"ל השיגו ואמר שפטורה משום פשיעה בבעלים והאחרונים ז"ל הסכימו לדברי הר"ם שהירושלמי מוכיח עליהן: דאגרה איהי הפרה מעלמא · מאיש אחר: והדר נסבה · והשתא שנשאה זכה הוא להשתמש בה כל ימי שכירותה: אליבא דרבנן · רבנן ור' יוסי איפליגו בהמפקיד (נה:) בשוכר פרה מחברו והשאילה לאחר ומתה כדרכה דלרבנן השואל משלם לשוכר ולרבי יוסי משלם לבעלים הראשונים: לא תיבעי לך · דכיון דלדידה בעי שלומי אע"פ שאין הבהמה שלה פטור הוא דשאלה בבעלים הויא: לוקח הוי · כלומר ויש לו כח וזכות להשתמש בכל מה שאשה אשתו אבל אין עליו חיוב כדין שומר כלל שלא קבל עליו להיות שומר מעולם והוה ליה כאותה ששנינו באלו נערות [דף לד:] ובהגוזל (דף קיב:) הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין [ו] באונסיה דאמרי אב אני יורש שמירתו איני שומר והכא נמי דכוותיה וכן דעת הרמב"ן ז"ל דפטור לגמרי ואפילו מפשיעה וכן הרא"בד ז"ל כתב דלא מיחייב ולא מידי לבעלים וכן דעת הרשב"א שפטור אפילו מפשיעה והרנב"ר ז"ל ג"כ כתב שכן עיקר אע"פ שלא אמרו כן בתוס': [כחש מחמת מלאכה] מהו · מי אמרינן כיון שהשאילה להשתמש בה והחזירה לו פטור אע"פ שכחש בשרה או דילמא בכלל אונסין הוא זה ושואל חייב באונסין: אפילו מתה וכו' · דאע"ג דבמתה שלא במלאכה חייב לא אמרי' כשמתה מחמת מלאכתו חייב אלא כיון שהשאילה למלאכה ידע דאפשר דמתכחשא במלאכה ואפ"ה השאילה א"כ מתירה למיתה ומה לי קטלא כולה ומה לי קטלא פלגא כדאמרי' בגמ' [ב"ק דף סה:] דמתכחשא קטלא פלגא מיקרי הלכך המשאיל הוא דפשע בנפשיה ואינו דין שיתחייב שואל במאי דפשע משאיל בנפשיה: כילתא · כילה: נרגא · גרזן: ואיתבר · בפשיעה: אייתי סהדי וכו' · הסכימו האחרונים ז"ל לפירוש הרא"בד ז"ל דהכא מיירי במקום עדים ולפיכך הצריכו לעדים ולא האמינו בשבועה כאיסי בן יהודה דאמר [ב"מ דף פג.] הא יש רואה יביא ראיה ויפטר וקי"ל כוותיה אבל אם היה בחצרו או במקום אחר שאין שם רואין היה נאמן בשבועה: זיל שלים נרגא מעליא · לאו למימרא שישלם לו ע"כ דמים ממש דהאמר מר [ב"ק דף ז:] שוה כסף ככסף אפילו סובין וכ"ש שברים דידיה דמהדר ליה אלא ה"ק רב זיל שלים דמי נרגא על מה ששוין עכשיו השברים לומר שמה שפחתו שברים משעת שבירה עד עכשיו [ז] נפחתו לשואל: דינא הכי · שלא יפסידו הבעלים פחת השברים והתנן [שם דף י:] תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבלה ואוקימנא לא נצרכה אלא לפחת נבלה דמה שפחתה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין פחתה לניזק כיון שנבלה דידיה היא וה"ה משאיל דדידיה היא ולא אוקמה רחמנא ברשותיה דשואל אלא לאונסיה וכדאמרינן פ"ק דב"ק (דף יא·) אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לניזקין והכי אומר אף לשואל כלומר אין שמין מה שפחתה הנבלה משמתה עד שעת העמדה בדין לא לגנב ולא לגזלן דכיון שהם קונים בשינוי לדידהו נפחתה אבל לניזקין שמין דבהמה שלו היא וה"ה לשואל וכדכתיבנא וכדאיפסיקא הלכתא הכי פ"ק דב"ק (שם) והסכימו האחרונים ז"ל לדעת הרמב"ן ז"ל שאם אמר לו שואל למשאיל טול שברים שלך או הטפל בנבלה שלך ונאנסו לאחר מכן שנאבדו לגמרי הוי כאילו נאנסו ברשות משאיל ואין השואל חייב כלום אלא מדמי מה שהזיקו מתחלה דכל זה בכלל פחת נבלה אע"פ שנאבדו למשאיל לגמרי דהיינו נאנסו: דוולא · דלי: ואבזע · נבקע: אייתי סהדי וכו' · [ח] במקום רואים איירי כדפירשתי לעיל דאי לא משתבע ומיפטר: אשקיין · תן לי מים לשתות ובתוך כך ישאל ממנו כדי דליהוי שאלה בבעלים ואם נאנס לאחר מכן יפטור מלשלם: **) שקול ברישא · דהשתא בשעת שאלה לא היה בבעלים וחייב: מקרי דרדקי · מלמד תינוקות: שתלא · נוטע כרמים למחצה: ואומנא · מקיז דם: ספר מתא · או סופר העיר או מספר את אנשי העיר בתספורת: [ט] מסלקינן להו וכו' · מפורש שם בפרק לא יחפור בב"ב (דף כא:) דמסלקינן להו [בלא התראה] אם טעו [דכל פסידא דלא הדר כמותרה ועומד הוא ולקמן בפ' המקבל [סי' תקע] מייתי לה]: בעידן עבידתייהו · הסכימו האחרונים ז"ל לפי' הרא"בד ז"ל דלאו דוקא בשעה שעוסים אלא בשעות המיוחדות למלאכה קאמר שכיון שלכך הם עומדים כמו שנפרש בסמוך בעליו עמו קרינא ביה כדאמרינן ברים פרקא [דף צד:] ובעלים באמירה: כשאלה בבעלים דמו · אם שאלו כלי לאחד מבני העיר בשעות אלו ונאנסו פטורים והא דנקיט הני הוא משום שנוטלין שכר כללי מבני העיר ולפיכך כשהוא מתעסק עם כל אחד ואחד מלאכת כולן הוא עושה ואשמועינן דבהני אם שאל באותה שעה לאחר שאינו עוסק במלאכתו כאילו היה עוסק במלאכתו חשיב והויא שאלה בבעלים: ***) שאיל לן מר · רבינו נשאל לנו במלאכתו ללמדנו תורה שיושב ומלמדנו תורה כל היום ואם נשאל ממנו בהמה ומתה נפטר: אתון שאליתון לי · שאם כשאני חפץ להתחיל במסכת אחרת שלא תשכח ממני אין אתם יכולים למחות בידי: ביומא דכלה · כשדורשין בהלכות הרגל קודם הרגל דלא מצי לאשתמוטי למילתא אחריתי: כודניאתא · פרדה: לדלויי · סייען להגביה המשא: ומתה כדרכה בי גנב · והוי רבותא דהשתא אם היתה ברשות בי חוזאי נמי הוי מתה וש"ש פטור מאונסים אפ"ה חייבינהו רבא משום [לעיל דף לו:] דאי נמי שבקה מלאך המות בי גנב הוה קיימא הלכך משנגנבה נתחייב בתשלומין: גניבה בבעלים · דסברי דבנפק לדלויי היא כדי לסייען ממש והוה כשעת שכירות בבעלים הוא ופטור דתנן [דף לה:] היה עמו בשעת שאלה א"ל להיות עמו בשעת שבורה ומתה: למיסר טועניה · שלא הגביה כדי לסייען אלא לראות כדי שלא ירבו במשאה וכיון דלא הגביה לסייען

*) בד"ק ליתא מן ההוא גברא עד מתני' השואל. **) נ"ל שאול. ***) שייך לגמ' (ג"א).

שלטי הגבורים

א מיי' כתב אם הודיעה לבעל שהיא שכורה ה"ז נכנס תחתיה והגיה עליו הרא"בד והוא שקבל אותה על עצמו בשכירות כתב ר"י אע"ג דבעל בנכסי אשתו הוי כלוקח יש לו דין ש"ח וגבי בעל בנכסי אשתו לא נפקא מינה שאפי' אם פשע בהם ונגנב פטור דהוי פשיעה בבעלים ומיהו נפקא מינה ללוקח בהמה לשלשים יום דלא שואל הוי ולא שוכר דלשון מקח לקחה והוא ש"ח עליה:

ב כ' מיי' השואל מחבירו בהמה לילך בה למקום פלוני ומתה או שאל דלי למלאות ונקרע החבל ונפל לבור בשעת מילוי בכל כיוצא בזה פטור שלא שאלה אלא לעשות מלאכה והרי לא שנה עכ"ל ויראה מדבריו שאינו פטור אלא א"כ מתה בשעת מלאכה ממש אבל הרא"ש כתב מחמת מלאכה היינו כגון שדרך הלוכה נכשלה ונפלה ומתה והשואל לא שנה בה ולא פשע בה או נתיגעה ונתחממה ומתה אבל אם מתה בדרך ולא הרגיש בה עייפות טורח הדרך לא יוכל לישבע שמחמת מלאכה מתה דשמא אם היתה עומדת על אבוסה היתה מתה אבל היכא שנכנס בה חלשות ועייפות מטורח הדרך אפי' שלא מתה מיד אלא מתגוונת והולכת זמן מרובה מתה מחמת מלאכה קרינן ביה:

ג בדין גנב וגזלן ששברו או נשבר הכלי שגנבו או גזלו ובאין לשלם לדברי רש"י שם פ"ק דב"ק שם פשוט הוא שלעולם אינו יכול הגזלן לתת לנגזל השברים בשום ענין אלא צריך שיתן לו כלי שלם או מעות כלי שלם דמה לי כן מה לי דמיכן באותן דמים יכול לקנות חפץ כאותו שגזל זה ממנו אבל מידי אחרינא חוץ מכלי שלם או דמים אינו יכול לשלם לו אם אין הנגזל חפץ בו ולא מיבעיא שאינו יכול לומר קח שברי כליך כמו שהיה שוה בשעת שבירה ואני אשלם לך עליו מה שנפחת בשביל שבירתו אלא אפי' רוצה לתת לו כשעת העמדה בדין ולקבל הפחת שהיה בזה משעת שבירה עד שעת העמדה בדין אפ"ה מצי נגזל לעכב עליו שלא יתננו לו ובשיטה [זו] התוס' ומיי' פ"ק מהל' גניבה ופ"ב מהל' גזילה והרי"ף והרא"ש וטור ח"מ סימן שס"ב אבל רשב"ם שם והביא דבריו המרדכי והגהות מיי' וסמ"ג עשין ע' והביא דבריו הר"ן כולן שוין דאם הגזלן רוצה לשלם לו מעות או יחזיק השברים לעצמו וישלם לו דמי כלי שלם (אבל) [או] אם יש לו מעות אליבא דמ"ד דבשים לו מעות לא מצי לסלק במידי אחריני או יחזיק השברים לעצמו וישלם לנגזל דמי כלי שלם אבל אם אין לו מעות או שלא נתרצה לפרוע לו מעות או הרשות בידו יוכל ליתן לו אפי' סובין או כל מאי דבעי ואם רוצה הגזלן לתת לנגזל השברים בשומא דהשתא בשעת גוביינא שמקבל עליו מה שפחתו משעת שבירה עד שעת גוביינא ושמין לו בדשומא דהשתא או צריך שהנגזל יקבלם לחשבון טוב ועליהם ישלים מעות או מטלטלים אחרים כדי סך כלי שלם:

ד כתב הרמ"ם ז"ל מי ששאל בהמה לילך דרך ידוע והלך עליו לסטים באותה הדרך או חיות רעות ואנסום ממנו הפיך שפיר מתה בשעת מלאכה כיון שמחמת הדרך ששאלה לילך בה הוליכה שלא הרגתו המלאכה גו
בה הוליכה ונאנס כי הכא דפטרינן להוא דשאל שונרא מחבריה ואכל עכברים טובא ומתה אע"פ המלאכה גופה כיון שבמלאכה שאלה לצרכו מתה בגרמתה והרא"ש אומר דאין נראה דלא דמי לשונרא

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' שאלה סמג עשין צב טוח"מ סי' שמ:

ב מיי' שם סמ: עשין שם טור חו"מ סי' שמא בדמ:

ג מיי' פרק (יא) [פ"ב] שם סמג עשין שם טוח"מ סימן [שם] שמו שם:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל דרב: (ב) נ"ב ליה: (ג) תברו כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) והאשה חייבת לכשתתאלמן או תתגרש אם אין עדים שמתה א"כ אם נגנבה או נאבדה: (ב) נלע"ד דלא דמי דהתם דעכ"פ השואל מתחייב לשלם לא נאמר · שיעשה הלה סחורה בפרתו של זה וכמ"ש ר"י זה הטעם מש"כ פה דלגבי אשתו פטור איך נתחייבי וכי ס"ד ששאלה בבעלים חייב אם זה המשכיר שאל זו הפרה או שכרה מאחר. וי"ל אה"נ אם השני שאינה של זה לא מהניא ליה מה שהוא במלאכתו. אח"כ מצאתי שהרגישו התוס' במ"ש בפרק המפקיד דל"ה ע"ב ומ"מ נשאר מ"ש בקושיא די"ל כיון דבעל פטור לגמרי גם ראשון לית ליה תביעה עליה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ושתיק רב: [ב] נ"ב וא"ת למה לי שמתה כדרכה בי גנב וי"ל משום דבזה טעו אותן שסברו שמתה בפשיעה. תוס': [ג] עמו הדיר במלאכתו ונשאלה לו מתלה כשנשאה כצ"ל: [ד] נ"ב אנשי העיר: [ה] נ"ב משמיה זה במלאכתן: [ו] נ"ב וא"ת ויתחייב בגנבה ואבדה דמשמע אין חייבין באונסי' אבל חייבין בגניבה ואבדה ומאי מייתי ראיה מכאן שאין עליו דין שומר כלל וכן דקדקו בתו' אבל נראה לומר לדעת הר"ן דפטור דידי שומרין נמי אין חייבין אלא משום דמיירי בשואל נקיט אין חייבים באונסי': [ז] נ"ב העמדת בדין: [ח] נ"ב לא כפי' הרי"ף: [ט] נ"ב אמר רבא מקרי דרדקי דפשע בינוקי ושתלא דאפסיד שיתלא וטבחא דנביל לחיותא ואומנא וספרא מתא דטעי מסלקינן להו בלא אתרייתא מ"מ כמותרין ועומדין דמי כללא דמלתא כל פסידא דלא הדר כמותרה ועומד דמי . לקמן בסוף סי' תרכד: [י] נ"ב הרי"ף לא מיירי מזה אפשר דשבירה והעמדה הוא בזמן אחד רק מפרש שאינו טוען נרגא מעליא:

לסייען לא הוי שאלה בבעלים: **מתני'** שאולה מתה· אותה פרה שהיתה שאולה מתה דאסיפא דסליק מיניה קאי דשכר אחת [ג] ומתה אחת: ביום שהיתה שאולה· קאי אשאלה היום ושכרה למחר: בשעה שהיתה שאולה· קאי אשכרה חצי היום: חייב לשלם· דברי ושמא ברי עדיף והיינו לרב יהודה אבל אנן קי"ל כרב נחמן דאמר פטור והמוציא מחבירו עליו הראיה ומיהו חייב לישבע מדרבנן שבועת היסת שאינו יודע ואפילו לרב נחמן מוקמינן מתני' בגמרא בעסק שבועה לפיכך חייב: פטור· מדקתני גבי זה אומר שאולה וזה וכו' ישבע השוכר אלמא דפטור דקאמר הכא אפילו משבועה קאמר וטעמא דמילתא משום דמשאיל טוען שמא ולא דמי לשבועת השומרים ולשבועת השותפין שתקנו עליהם שבועה אע"ג דטענו שמא משום דמורו אנפשייהו היתירא גבי שומרין זימנין דפשע ואומר בדדמי דאונס הוא ושותפין מורו אנפשייהו [ג] ואמרי טורח מדידיה קא אכיל ומשום הכי רמו שבועה עלייהו אבל בהא מילתא לא שייכא בה הוראה דמידע ידעי אי שאולה אי שכורה ולפיכך לא רמו עלייהו שבועה לא מדאורייתא ולא מדרבנן ואין לומר כמי אמאי לא מגלגלין להו דלישתבע דכדרכה מתה [ד] ומגו דמשתבע הכי משתבע נמי דשכורה מתה בגלגול שבועה [ה] דגלגול שבועה דאורייתא היא כדאמרינן פ"ק דקדושין [דף כז:] ואמרה האשה אמן אמן אמן מאיש זה אמן מאיש אחר דמשמע דמגלגלין מדאורייתא אפילו בשמא על שמא משום דמתני' בדלא שייך בה גלגול שבועה עסקינן דמיירי שמתה בפני המשאיל או שהעידו העדים כן· וכן הסכימו האחרונים ז"ל וכן איכא נוסחאות דגרסי' במתני' ושכר אחת ומתה דמשמע שהמיתה ברורה היא להם ולא פליגי אלא אם היתה שכורה או שאולה: ישבע· לקמן פריך מה שטענו לא הודה לו והיכן כתיבא שבועה זו: יחלוקו· קסבר ממון המוטל בספק חולקים: **גמ'** והלה אומר וכו'· וא"ת היכי מקשה נומר מתני' הוי כאיני יודע [אם הלויתני] והא קי"ל כרב נחמן דאמר פטור וא"כ תיקשי ליה מתני' דחייב [ו] דהא

נר מצוה

רב אשי וקא מבעי כי האי גוונא מאי א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא גברא דנשי קטלוהו לית דינא ולית דיינא איכא דאמרי אבל עכברי טובא איחבל ומית יתיב רב אשי וקא מעיין בה כה"ג מאי א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא גברא דנשי קטליה לית דינא ולית דיינא: **מתני'** *השואל את הפרה שאלה חצי היום ושכרה חצי יום שאלה היום ושכרה למחר שאל אחת ושכר אחת ומתה המשאיל אומר שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה *בשעה שהיתה שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב השוכר אומר שכורה מתה ביום שהיתה שכורה מתה בשעה שהיתה שכורה מתה והלה אומר איני יודע פטור זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע השוכר ששכורה מתה זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: **גמ'** שמעת מינה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב כדאמר ר"נ בשיש עסק שבועה ביניהן ה"נ בשיש עסק שבועה ביניהן היכי דמי עסק שבועה כדרבא *דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' זוז והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם א ומשכחת לה רישא °בתרתי וסיפא בתלת רישא בתרתי דא"ל שתי פרות מסרתי לך פלגיה (א) דיומא בשאלה ופלגיה דיומא בשכירות אי נמי חד יומא בשאלה וחד יומא בשכירות ומתו תרווייהו בעידן שאלה א"ל [א] שוכר אין חדא בעידן שאלה מתה ואידך לא ידענא אי בעידן שאלה מתה אי בעידן שכירות מתה דמתוך שאינו יכול לישבע משלם (ב) סיפא בתלת דא"ל שלש פרות מסרתי לך תרתי בשאלה וחדא בשכירות ומתו הני תרתי דשאלה וא"ל שואל אין חדא דשאלה מתה ואידך לא ידענא אי דשאלה מתה והך דקיימא דשכירות היא או דשכירות מתה והך דקיימא דשאלה היא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם

רש"י

שלא ירבה במשאה: כהאי גוונא מאי· מי הוי כמתה מחמת מלאכה או לאו: דנשי קטליה· דלא היה לו ליפול בידם (ג): חביל ומית· נתחמם: דנשי קטליה· שבעל בעילות הרבה עד שמת: **מתני'** המשאיל אמר כו' שאולה מתה· אשאל אחת ושכר אחת: ביום שהיתה שאולה מתה· אשאלה היום ושכרה למחר: חייב לשלם· דברי ושמא ברי עדיף: ישבע השוכר· מפרש בגמ': **גמ'** כגון שיש עסק שבועה ביניהן· שנתחייב לו שבועה בטענתו והוא אינו יכול לישבע דהא איני יודע קאמר: אלא חמשים· דה"ל מודה מקצת ועל השאר חייב שבועה ואינו יכול לישבע דהא אינו יודע קאמר: משכחת ליה. עסק שבועה דמתני': רישא בתרתי· פרות: וסיפא בתלת· רישא דאתו נדין על היום מיירי שתבעו שתי הפרות דף צז:</sub>
שמתו ביום שאילה והלה מודה לו באחת ומתחייב שבועה על השניה ומתוך שאינו יכול לישבע דקאמר איני יודע משלם: וסיפא· דקתני שאל אחת ושכר אחת כגון שתבעו ג' פרות ולהכי נקט ומתו תרווייהו דאי בדקיימא הדא וא"ל האיך שקלה והדא איני יודע אם בשאלה אם בשכירות מתה הוה הויא דקא מודה עלה הילך ואיכא מאן

מתני' דמיא לאומר איני יודע אם החזרתי לך דקי"ל דחייב לכ"ע בפרק הגוזל (דף קיח·) דהא ה"נ מודה ששאלה חצי היום וכן ששאלה היום אלא שאינו יודע אם מתה לאחר עבור זמן שאלה ופטור או שמא כשמתה עדיין לא עבר זמן השאלה וחייב א"כ הוא מודה שנעשה שואל עליה וכשאומר איני יודע אם עבר זמן השאלה כשמתה הוי כאומר איני יודע אם החזרתיה אם לאו וי"ל דמסיפא דמתני' קא מקשה דשכר אחת ושאל אחת ומתה אחת מהן ואינו יודע איזו היא נמצא שאינו יודע אם נעשה שואל עליה אם לאו דהיינו הלה אומר איני יודע אי נמי מצינן למימר דמרישא קא מקשה דשאלה חצי היום ושכרה חצי היום סתמא קתני ולא מוכרחת מילתא למימר שיהיה חצי ראשון מן היום בשאלה או היום הראשון וכיון שאינו יודע אם מתה בזמן השאלה א"כ כשאומר איני יודע אינו מודה בשאלה כלל [שפיר פריך] ואמאי תנן חייב והאי גוונא דוקא אצטריך לפום הרמב"ם ז"ל דפסק הא דהניח להם אביהן פרה שאולה וכו' חייבים לשלם מנכסי אביהם מפני שנכסיו נתחייבו משעת משיכה לאונסיה אבל לפירוש הרמב"ן ז"ל דפסק התם כרב פפא [דפטור באונסיה מפני] דנכסי אביהם לא נתחייבו שלא נתחייבו הנכסים עד שעת אונסין והשתא בשעת אונסין לאו נכסי אב ניהנו שהרי מת מצינן למימר דמקשה תלמודא אפילו אם חצי יום ראשון בשאלה וכן יום ראשון דכיון דאין חיוב אונסין משעת משיכה אלא משעה שנאנסו והוא אינו יודע מתי נאנסו הרי הוא כאומר איני יודע אם נתחייבתי לך ופטור וא"כ [שפיר פריך] אמאי חייב והרשב"א ז"ל כתב שפסק הרב [הרמב"ן] ז"ל עיקר ואינו מחוור מה שפסק הרמב"ם ז"ל: שיש עסק שבועה· שנתחייב שבועה בטענתו אלא שאינו יכול לישבע דהא איני יודע קאמר ומתוך שאינו יכול לישבע משלם דהכי קי"ל בפרק כל הנשבעין (דף מז·) כתב הרמב"ם ז"ל פ"ד מהל' טוען ונטען שיכול להחרים על מי שטוען עלי דבר שאינו יודע בודאי שאני חייב לו: אלא חמשים· הוה ליה מודה מקצת וחייב שבועה על השאר ואינו יכול לישבע דהא אינו יודע קאמר: משכחת לה· עסק שבועה דמתני' רישא בתרתי פרות רישא דקיימינן בדינא על היום או על השעה לא מיתוקמא בפרה אחת מעיקרא אלא בשתים ומתו וזה תבעו על שתיהם והלה מודה לו באחת שהוא מחויב לו דמיה והיא המביאתו להתחייב שבועה על השניה שהוא טוען איני יודע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם· ולהכי נקט ומתו תרווייהו דאי בדקיימא חדא וקאמר ליה הדא שקלה והדא איני יודע ה"ל בהא דמודה עלה הילך וקי"ל כרב ששת דפטר [נשיל דף ד·] הילך משבועה דאורייתא: וסיפא דקתני שאל אחת ושכר אחת משכחת לה בעסק שבועה כשהיו מתחלה שלש [פרות] וכדמפרש ואזיל ומדאצטריכן הכא לאוקמי מתני' בתרתי ובתלת מצינן לאוכוחי כדפירשתי במתני' דמיירי בדלא שייך גלגול מפני שהדבר ברור שמתה כדרכה דאל"כ נמי הוי מצי לאוקמי מתני' שפיר בחדא ובתרתי כפשטה דה"ל אישתבע לך מיתה דכדרכה מתה וכיון דאמרת איני יודע כלום אם מתה שאולה או שכורה א"כ ודאי דעתך לומר שמתה כדרכה דאל"כ מה לך אי שאולה מתה אי שכורה מתה וא"כ אשתבע לי דכדרכה מתה ומיגו דאישתבע הכי אית ליה לאשתבועי על ידי גלגול שבועה דשכורה מתה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם דלא מצית למימר דלא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם אלא בעיקר תביעה אבל בגלגולין לא דהא משנה מפורשת היא לקמן [דף ק·] דתנן שני עבדים אחד גדול ואחד קטן וכו' לוקח אומר גדול לקחתי והלה אומר איני יודע זכה בגדול והא ודאי לרב נחמן דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור כי היכי דהוצרכנו לאוקמי מתני' דהכא בעסק שבועה ה"נ נוקי ההיא בעסק שבועה והיכי משכחת לה עסק שבועה בעבדים גופייהו אי אפשר דהא אין נשבעין עליהם אלא על כרחין כגון שטענו עבד בכסותו וכדאוקים רב אושעיה לקמן וכיון דמודה ליה בחד עבד וחד כסות מחויב שבועה אכסות אחרת שאין מודה לו ואעבד ע"י גלגול ומתוך שאינו יכול לישבע דהא אינו יודע משלם וכן הסכימו האחרונים ז"ל דמתוך שאינו יכול לישבע משלם אמרינן אפילו אגלגול וכן דעת מר יהודאי גאון ז"ל ומיהו ה"מ בגלגול הבא מטענת ברי אבל בגלגול הבא מחמת טענת שמא לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם וכן מוכח מסיפא דמתני' דאמר זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו ואמאי הא יש לו לאישתבועי אם מתה כדרכה ומגלגל עלה אם היתה שכורה ומתוך שאינו יכול לישבע דהא אמר איני יודע משלם וא"כ היכי קתני יחלוקו אלא ודאי מהך טעמא הוא דיחלוקו דאילו לשלם אינו חייב כיון דבהא דאינו יכול לישבע הוא גלגול הבא מחמת שמא דאינו יודע אמרי תרווייהו וכן הסכימו האחרונים ז"ל ואמרו עוד שהוא יכול להפטר עצמו מלישבע כלל על הגלגולין אם רצה לשלם עיקר התביעה דכי אמרינן בירושלמי דשבועות [סוף פרק ז'] או הב ליה כל מאי דתבע לך או אשתבע ליה על כל מאי דמגלגל עלך ה"מ בטוענו ברי אבל בשמא משלם התביעה ופטור מן הגלגולין ומיהו אם לא רצה לשלם עיקר התביעה חייב לאשתבועי [ז] אגלגול ואפילו טען אגלגולין איני יודע משתבע שבועה חמורה שאינו יודע ואע"פ שדעת הראב"ד ז"ל היה שאפילו בטוענו ברי אם רצה ליפטר מלישבע שבועה חמורה על הגלגולין יאמר עליהם איני יודע אינו מחוור ואף הוא ז"ל עצמו חזר בו וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו ומיהו כתב הרשב"א ז"ל

עין משפט

א מיי' פ"ק ופ"ג מהל' שאלה ומיי' פ"ד מהלכות טוען ונטען טוש"ע ח"מ סי' שדמ סמג שמט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דהדא שאולה לכוליה יומא: (ב) ק"ל הכ"ל בתרי וחדא נגנבה והשואל אומר איני יודע איזה נגנבה ואיזה מתה אולי השאולה נגנבה ואשלם והשכורה מתה ופטור אני. ועיין נ"י: (ג) והכא נמי פטור דה"ל כמחמת מלאכה

דף צח.

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' שואל: [ב] ז"ל ושאל: [ג] נ"ב פי' הלכך מותר לי ליהנות מעסקנו: [ד] נ"ב פירוש דאומר משכיר לשוכר: [ה] נ"ב ומתוך שאינו יכול לישבע משלם: [ו] נ"ב פי' כך מקשה בגמ': [ז] נ"ב פי' אם ירול לישבע:

שלטי הגבורים

ששאלה להרוג עכברים דאותה מלאכה עצמה נאנסה והוי כשואל בהמה למהלך יום אחד ומחמת הסילוך מתה אבל אם נאנסה ממנו בדרך אונס אחר ואינו מחמת מלאכה שאף בלא מלאכה אפשר שנאנס ממנו הלכך חייב. כתב הרא"ש ז"ל השוכר מחבירו פרה וטלה בה מום בפסיעת השוכר שלא מחמת מלאכה כגון שפינה פסקו חכמי גרפת שפטור מלשלם כיון שסופה להתרפאות מאותה מכה לא הוי אלא שבת ואין שבת בבהמה לפיכך אם מתבטלה כמה ימים פטור כיון שסופה להתרפאות ויש מחייבין דדוקא גבי אדם לא חשבינן מכה שסופה להתרפאות לפי שאינו עומד לימכר הלכך לא אפחית מכספיה אבל בהמה שבכל שעה עומדת לימכר ואם יבא למוכרה ודאי תשוה פחות מחמת מכה זו השיב נזק וחייב ע"כ:

א שאלה להרא"ש ז"ל ראובן השאיל חפץ לשמעון והפסידו אמר שמעון לראובן השבע כמה היה שוה והפרעתי לך והשיב בעל החפץ השבע אתה והפסד. תשובה ישבע בעליו ויפרע שכנגדו על פי שבועתו ואם לא ישבע לא יפרע שכנגדו ואינו נקרא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם והשואל חמור לרכוב עליו שלוחו ומת בדרך והדבר ספק אם מחמת מלאכה מת או לאו ה"ז פטור מתשלומין דהא אין החיוב בא על השואל רק עד שעת האונסין ובשעת האונסין ספק הוא דלמא מתה מחמת מלאכה שהרי זה כאומר איני יודע אם הלויתני אם לאו אבל השואל חמור לרכוב הוא עליו ונתן לשלוחו שפינה מדעת המשאיל ומת החמור בדרך ביד השליח והדבר מסופק אם מת בפסיעה אי באונס חייב השואל שהרי הוא פשע כשנתנו לשלוחו שהרי אין השואל רשאי להשאיל והוא מתחייב משעת פסיעה והרי זה כאומר הלויתני ואיני יודע אם פרעתיך אם לאו שהוא חייב ע"כ כתב הר"ן בשם הרא"ש:

ז"ל שאם רצה התובע להחרים סתם בפניו כל מי שיודע זכות זה לפלוני יהא בכך וכך אם לא יודה רשאי ואין הלה יכול ליפטר עצמו מזה וכ"כ הרא"ב"ד ז"ל:[גרסי' בגמ'] זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע השוכר וכו' ואמאי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לא טענו אמר *)עולא ע"י גלגול דא"ל אשתבע לי מיהת דכדרכה מתה ומגו דמשתבע דכדרכה מתה משתבע נמי דשכורה מתה: מה שטענו לא הודה לו · לשום פשטא דמתני' דלא מיירי אלא באחת שאולה קא מקשה דכיון שטענו בשאולה והוא לא הודה לו בה אלא הודה לו במה שלא טענו דהיינו שכורה א"כ ה"ל כשני מינים שאם טען לו במין אחד והודה לו במין אחר אין בו חיוב שבועה וה"נ דכוותה משום דהוה סלקא דעתך דהאי ישבע שוא שישבע אם הוא כדבריו שלא מתה השאולה*[דהכי הוה עדיף טפי שישיב על טענתו ואפילו לרב נחמן ועיין בתוספות] ולענין שבועה זו ודאי ה"ל כשני מינים ואין עליו שבועה ומיהו לאו כשני מינים (כחטים ושעורים)[ממש] *דאילו טענו חטין והודהלו שעורים*[פטור אף מדמי שעורים] וקי"ל הכי ופשיטא דכיון דפטור לא שייך ביה שבועה ואילו הכא [אמר עולא דא"ל] אישתבע מיהת דכדרכה מתה [ואמאי והרי הוא פטור עליה כיון שטענו שאולה והודה לו בשכורה דה"ל טענו חטים והודה לו בשעורים] ואפשר שכיון שאלה ושכירות שייכי גבי הדדי ודומין זה לזה במקצת לא חשבינן להו כשני מינים לגמרי [וקושיא זה שמקשה בגמרא ואמאי] לרב יהודה דמוקי מתני' כפשטה וכדלעיל [דף צז:] דאילו לרב נחמן דמוקי לה בשיש עסק שבועה ביניהם סיפא נמי משום עסק שבועה הוא נשבע כגון שטענו שתי פרות שאולות והודה באחת וכפר באחת דהשתא ישבע שפיר משום מודה מקצת והא דלא משמע ליה למקשה [לומר דמתני' בטוענו שתי פרות מיירי] אחת

נר מצוה

משלם גרסינן בפרק הגוזל [ומאכיל] *אמרי' קיב. רבא הניח להן [אביהן] א פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין באונסיה כסבורין של אביהן היא טבחוה ואכלוה משלמים דמי בשר בזול הניח להן אחריות נכסים חייבין לשלם ובפרק אלו נערות איתיה: *זה אומר שאולה דף צח: וזה אומר שכורה וכו': אמאי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אמר עולא ע"י גלגול שבועה דאמר ליה אישתבע לי איזו מיהת דמתה כדרכה ומיגו דמישתבע דכדרכה מתה מישתבע[נמי]דשכורה מתה: זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו וכו' הא מני סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקים אבל חכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה: **מתנ'** קיז א השואל את הפרה ושלחה לו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו[א] של משאיל או ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של שואל ומתה פטור ואם אמר לו השואל שלחה לי ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך או ביד בני או ביד עבדי או ביד שלוחי או שאמר לו המשאיל הריני משלחה לך ביד בנך ביד עבדך ביד שלוחך או ביד בני או ביד עבדי או ביד שלוחי ואמר שואל שלח ושלחה ומתה חייב ב וכן בשעה שמחזירה: גמ'

שכורה ואחת שאולה דהשתא ה"ל מודה מקצת כשהודה לו ליתן האחת היא דמה שטענו הודה לו משום דמה כפסך פטור הוא כיון דהודה שהאחת קיימת הוי הילך וקי"ל דהילך פטור משבועה ואם [תאמר לוקמיה כגון שמתה בפשיעה ומיחייב לשלומי ולאו הילך] הא לא משמע ממתני' הכי דבשאלה קתני מתה ובשכורה לא קתני ולא מידי משמע דשכורה כדקיימא קיימא ולפיכך מקשה הכי ואמאי מה שטענו לא הודה לו אבל אין ה"נ שאם תבע לו שתיהם וזה הודה לו באחת שמתה בפשיעה אע"פ שהאחת שכורה והאחרת שאולה מחייב מדין מודה מקצת דאפילו בחטין ושעורים שהם שני מינין קי"ל [שבועות דף מ:] דטענו חטים ושעורים והודה לו באחת מהם חייב לישבע מדין מודה מקצת ומיהו מלוה ופקדון (א) עדיפי טפי מחטין ושעורים אפילו משאלה ושכירות אלא מלוה ופקדון מילתא אחת נינהו לגמרי כחטין וחטין וזה לשון הרמב"ם ז"ל דכתב פרק ג' מהלכות טוען ונטען מנה לי אצלך הנואה לא היו דברים מעולם לא לויתי ממך אלא חמשים דיקרין יש לך בידי פקדון או משום נזק וכיוצא בו הורו רבותי שזה מודה במקצת וישבע שהרי טענו שהוא חייב לו מאה והוא הודה שחייב לו חמשים ומה לי נתחייב לו משום הלואה או משום פקדון או משום נזק ולזה דעתי נוטה ע"כ לשונו פי' דמלוה ונזקין אין התביעה תלויה בהם אלא להראות מקום בעלמא וכל שאין עיקר ההודאה והטענה תלוי בו אלא שבא להראות מקום אינו מעכב כלום בדין מודה במקצת.הריטב"א ז"ל: אישתבע מיהת דכדרכה מתה · דכיון שזה אומר שכורה מתה ודאי היינו לומר שמתה כדרכה בלא פשיעה דאל"כ מה הרויח כשטוען שכורה מתה: זה אומר איני יודע וכו' · אבל אנן קי"ל כרבנן דאמרו המוציא מחבירו עליו הראיה וכ"כ הרי"ף ז"ל והא דסתם לן תנא כסומכוס אע"ג דלית הלכתא כוותיה משום דהאי תנא בעי למיתני כלהו דיני חיוב ופטור דישבע ויחלוקו ולא משכח בה חלוקה אלא אליבא דסומכוס: **מתנ'** ביד בנו (של) [המשאיל · שלחה לו ביד בנו של משאיל או ביד בנו או ביד] שלוחו של שואל ומתה פטור · קי"ל כרב חסדא דאמר התם פרק הגוזל קמא (דף קד:) דהאיך שליח לאו שליח ממש הוא אלא שכירו ולקיטו דאי שליח ממש עשאו בעדים ואח"כ א"ל לך והבא לי פרה פלונית מפלוני ודאי חייב השואל דכיון שהוא ביד שלוחו: ביד עבדך וכו' חייב · אע"ג דהאיך עבד לאו שליח שואל הוא כיון דלא טרח לעשותו שליח בעדים כדרב חסדא מכ"מ נתחייב שואל משום שאמר להם המשאיל פלוני אמר לי להשאיל לו פרתי לשלחה לו על ידיכם והם קבלו אותה זכו לו והוא עשאן שלוחו ע"י בעל הפרה א"כ לאו מדין שליחות הוא דחייב אלא מדין ערב שכיון שא"ל להוציא פרתו מרשותו ולשלחה ביד עבדו נתחייב מדין ערב דכל מוציא ממון מרשותו ע"פ חברו נתחייב לו חברו כדין ערב והכי מוכח פרק קמא דקדושין (דף ז·): וכן בשעה שמחזירה · כלומר שאם החזירה שואל מעצמו חייב ואם א"ל משאיל שלח פטור ומיהו הא דאמרינן מעצמו חייב היינו דוקא כשהחזירה תוך ימי שאלתה אבל לאחר ימי שאלתה לאו שואל הוי אלא שומר שכר הוי וכדאסיקנא פרק האומנין (דף פא·) וכתב הריטב"א ז"ל בשם רבו ז"ל דמהכא דא"ל משאיל שלח פטור השואל שמעינן דאם א"ל מלוה [ללוה] בפיו או בכתבו מנה שיש לי בידך שלחהו

*) בדפו"י רבה

רש"י

מאן דאמר הילך פטור משבועה: דמי בשר בזול · שלים פחות משויו דאם היו יודעים דלאו דידהו הוה לא היו שוחטין ואוכלין: הניח להן אביהן אחריות נכסים · פירוש קרקעות חייבין לשלם והתם פליגי אי ארישא קאי אי אסיפא קאי ולומר דהיכא דהניח להן קרקעות (דלא) *[משלו]חייבין לשלם הכל: ואמאי מה שטענו לא הודה לו · דאע"ג (א) דאוקימנא בכופר ומודה ה"מ למ"ד מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אבל למאן דאמר חייב הוי מתני' כדקתני ואמאי ישבע הרי אין כאן הודאה: אישתבע איזה כו' · כלומר אפילו אם הוא כדבריך ששכורה מתה יש עליך לישבע שהוא כדבריך שמתה כדרכה: **מתנ'** ושלחה לו · המשאיל שלחה לשואל ביד בנו של משאיל וכן כולן: ומתה · בדרך · ובהגוזל פליגי רב חסדא מפרש ביד שלוחו של שואל דמתניתין בשכירו ולקיטו שדר בביתו דאם יש עדים דהוה שליח של שואל היה שואל חייב באונסין משנמסר לו ורבא מפרש דאפילו עשאו שליח בעדים לא מיחייב באונסין דה"ק איהו מהימנא הוה אי בעית שדר לי על ידו: וכן בשעה שמחזירה · אם השואל שלחה כו' ביד בנו עדיין לא יצתה מרשות שואל ואם מתה בדרך חייב ואם א"ל משאיל שלח ושלחה ומתה פטור:

א מיי' פרק ג מהל' שאלה סמג עשין פב טור חו"מ סי' שמ :

ג"י מהר"ש

הגהות הגר"א

(א) א"ע י"ל דמ"א סיפא דסמיך לה א"ל לאוקמי בשני ודו"ק · ועי'

הגהות מא"ש

[א] פי' של מהשאיל · מוקף וכ"ל בגמרא ובכולה"פ אינו ובפירש פרי"ף הוא :

שלטי הגבורים

א ראובן שהיתה פרה שאולה בידו משמעון ומת ראובן והניח הפרה שאולה הרי הבנים משתמשים באותה פרה כל ימי שאלתה אם יש זמן לכמה ימים שאל אותה או אפי' ליכא זמן לימי שאלתה למ"ד בתם שאלה שלשים יום הרי הבנים משתמשין בה כל הימים שאילו היה אביהן קיים היה משתמש בה גם הבנים במקומו עומדין ואם מתה הבהמה לאחר מיתת ראובן הרי הבנים פטורים מאונסים כי הם לא שאלו פרה זו מהבעלים ולא קבילו עלייהו נטירותא דידה הלכך אם המשאיל אמר ליתומים פרה זו בשאלתי לאביכם התזירוה לי או קבלו עליכם אונסין כדין שואל הדין עם המשאיל כי אדעתא דהכי השאיל לאביה'שיהיו אונסיה עליו ולמה יהיה בלא קבלת אונסין כך כתב הרא"ש ז"ל שם והר"ן כתב בשם הראב"ד ז"ל דאפילו לא אמר להם המשאיל כלום רק שהם התחילו להשתמש בפרה אחר מות אביהם טרם מיתת הפרה הרי הם חייבין באונסיה דודאי בתורת שאלה אחזיקו בה ודברי טעם הם ואפשר דלית דפליג עליה ומ"מ לכ"ע הבנים חייבין בגניבה ואבידה לאחר מיתת אביהן כמו שפסקו כל הפוסקים שם דאפילו לא נשתמשו בה חייבין כש"ש הואיל ויש להן הנאה שבידן להשתמש בה כל ימי שאלתה הואיל ונהנין מהנין : כסבורין הבנים כי הפרה הזאת היא של אביהן ולא שהשתיה שאולה בידו וטבחוה ואכלוה ונמצא שהיתה שאולה ביד אביהן הרי אלו משלמין דמי הבשר בזול דהיינו ב' שלישי דמים ודוקא שלא הניח להן אביהן אחריות נכסים לדין התלמוד או מטלטלין לתקנת הגאונים או הוא דאין משלמין רק דמי הבשר בזול דהא לא הוו ידעי שהיא שאולה דאילו הוו ידעי לא הוו אכלי והלכך מאחר שמשלמין ממון דידהו אינן משלמין רק דמי בשר בזול אבל הניח להן אביהן ממון משלו הרי הן משלמין כל דמי הפרה ממון אביהן כיון שטבחוה וכתבו המפרשים [illegible] אביהן משום דאישתעבוד נכסי אבוהון בחיי אבוהון שהרי פשע אביהם במה שלא הודיעם שאינה שלו ומתוך כך אכלוה ומצבת פשיעה אישתעבוד נכסי אבוהון ופירשו המפרשים דדוקא בטבחוה הוא

דחייבים הבנים לשלם מנכסים שהניח האב ולא חייבים לשלם אם מהם והשיגו על מיי' פ"ק מהל' שאלה ופקדון וכן יש להשיג על סמ"ג עשין פ"ב וכמו שכתב מ"מ שם באורך רובי הקושיות על מיי' ועוד נוסף לי קושיא על דברי מיי' בזה שמתחלה כתב שהיכא שמתה אינן חייבין באונסיה ולא חילק בין יש להן נכסי אביהן או לא וא"כ בהסבו שהוא של אביהן כתב דאם הניח להן אביהן נכסים חייבין ואלו היה דעתו [לומר] דהיכא שמתה באונס יש חילוק בין הניח להן אביהן נכסים או לא היה לו להמיי' לפרש מיד כשאומר אין חייבים באונסיה דמיירי כשלא הניח להן אביהן נכסים ולא להמתין עד מקום שאין שם מקומו וגם לא היה לו לומר בתחלה מתה אין חייבין באונסיה שהוא לשון הגוזר דלעולם פטורין הלכך נראה לע"ד דודאי מיי' פוסק כשאר הפוסקים וס"ל כרב פפא כמו שכתב פ"ג מהל' גניבה ומתה באונס ודאי אין חייבין באונסיה (ודאי) כמ"ש נהדיא מתה אין חייבים באונסיה לא שנא הניח להן אביהן נכסים או לא והכא קאמר מיי' מתה או שטבחוה חייבין לשלם מנכסים שהנים להן האב והאי מתה לאו מתה באונס קאמר אלא מתה בפשיעה קאמר דומיא דטבחוה שהוא בפשיעה ומש"ה חייבין לשלם ממון שהניח האב משום שהוא פשע בחייו שהיה לו להודיע לבניו שהפרה שאולה שאז היו נזהרין ממיתתה בפשיעתה או מטביחתה ונמצא דאשתעבוד נכסי בחיי אבוהון והלכך חייבין לשלם מן הנכסים שהניח שעליהם היה החיוב בעודו בחיים אבל אם מתה באונס כ"ל דודאי גם למיי' פטור ולית דפליג והלשון מוכיח על זה כמו שכתבתי וא"כ הוא נסתלק ההשגות מעליו הלא תראה כי הראב"ד לא השיגו מזה כלל כי לא נראה בעיניו השגה בכאן ואם תפרש דבריו כאשר פירשתי הכל עולה יפה וכ"ל דהא דאמר לעיל הניח פרה שאולה וסבורים שהיא של אביהם וטבחוה ואכלוה דמשלמין דמי בשר בזול כשלא הניח אביהן נכסים היינו דוקא אכלוה שנהנו בגופן מן הפרה דאע"פ שהם בתום לבבם אכלוה שהיו סבורין שהיה של אביהם מ"מ משלמין דמי ההנאה שקבלו ממנה דהיינו דמי בשר בזול דדמי שוייה עצמו לא ישלמו כי אולי אילו לא היו סבורים שהיתה של אביהם לא היו אוכלין כ"כ בשר הלכך משערים שאילו היה הבשר נמכר כ"כ בזול היו קונין ממנו כ"כ בשר וכן שמין בשר פרה זו שאכלו וכן משלמין אבל אם לא אכלוה אלא שהפסידוה ואבדוה בענין שלא נהנו ממנה כלל אין חייבין בתשלומין כלום כי מאחר שהיו סוברים שהיתה של אביהן לא הקפידו עליה בשום ענין ופטורים מכל השמירות שחייבין בה ואין משלמין כלום אם לא נהנו ממנה והוא הדין לכל שאר הדברים שהניח האב וכסבורין שהן של אביהן ונמצא אחר כך שאינן של אביהם דדנין בהן על דרך זו ואם הניח להן אביהם נכסים משלו דנין בהן כמו שכתבתי בסמוך : ב בדין שליח שעשאו בעדים דאיתא פ' הגוזל קמא איכא פלוגתא אי הוי שליח אי לא לענין שאם הלוה שלח חובו ע"י נפטר או לא מיי' פ"ו מהל' גזילה ופ"ק מהל' שלוחין והרי"ף והתוס' וסמ"ג עשין פ"ב והרא"ש וטור ח"מ סי' קכ"א הסכימו דשליח שעשאו בעדים הוי שליח כגון שאמר המלוה לשליח בפני עדים מעות יש לי ביד פלוני לך ואמור לו שדעתך לבא לכאן ואם יתנם לך הביאם לי ונתנם לו הלוה ונאבדו בדרך פטור הלוה מאחריותם והמרדכי שם והגהות מיי' פ"ז מהל' גזילה ופ"ק מהל' שלוחים כתבו בשם רבינו ברוך ורב מתתיה גאון ושאלתות דרב אחאי דשליח שעשאו בעדים לא הוי שליח אא"כ אמר המלוה ללוה מפיו שלח לי ע"י זה או שכתב לו כן באגרת : בדין שלח לו המלוה ללוה בכתב שיבלת המעות ע"י זה השליח וביטל אח"כ השליחות ונתנם לו הלוה ונאבדו דאיתא פרק הגוזל קמא איכא פלוגתא אם נפטר הלוה בכך או לא לפי מה שכתב הרא"ש ודחק לתת טעם לדברי הרי"ף למה מני הלוה לדחות השליח שלא ליתן לו המעות בכתב זה משום דחיישינן שמא יבטל המשלח שליחותיה דשליח והשתא אם נאבדו נאבדו ללוה משמע דמלי משלח הכתב לבטל השליחות והוי מבוטל וכ"כ הטור ח"מ בשם הראב"ד וכתב דלפיכך עצה טובה ללוה או לנפקד שלא יתנו לשליח אא"כ בא בהרשאה שהקנה לו בקנין גמור הממון שיש לו ביד פלוני ומדברי בע"ס שהביא שם הטור משמע דלא מני המשלח לבטל השליחות להפסיד ללוה שכתב שאפי' בטל השליחות קודם שהגיע המעות ליד השליח ונתנם לו אח"כ ונאבדו פטור הלוה שיאמר למלוה סמכתי שהיית עומד בשליחותך שכשם שחזקה שליח עושה שליחותו כך חזקה שבעל המעות עומד בשליחותו ולא היה לך לחזור בך ואין לי להפסיד בשביל חזרתך דאלים ליה לבע"ס האי כתב כאילו היה הרשאה גמורה לענין זה ומיהו נראה דמיירי דוקא היכא דלא ידע הלוה שביטל המשלח השליחות קודם שנתן המעות ליד השליח אבל אם ידע הלוה שביטל המשלח השליחות ואעפ"כ נתן לו המעות ונאנסו המעות מיד השליח חייב הלוה שלא היה לו ליתן כיון שידע שביטל השליחות ואין לומר דבע"ס פליג עם הרי"ף במה שאמר שאם ירצה הלוה שלא לתת לשליח דלא כייפינן ליה מאחר שאין בידו הרשאה וא"ת כיון דיד השליח כיד בעה"ב למה נותנים לו פתחון פה לעכב בממון חבירו י"ל דדלמא מיית מלוה עד שלא יתן הלוה מעות לשליח ונפיל זוזי קמי יתמי דכיון שאין כאן רק כתב אחד מן המלוה ולא הרשאה גמורה נתבטל השליחות ודאי במיתת המלוה והלכך מצי מעכב וכתב רבינו והסכימו כך כל הפוסקים ועיין בטור דברי הראב"ד והאוקין בזה באורך אמנם מה שכתב שם הטור בהנהו חלוקים וז"ל די"א שאין על הלוה או על הנפקד אלא חרם סתם וקמא מסתבר עכ"ל כ"ל דהכי פירושו וטעמו דטור להצריך ללוה שבועת היסת הכא דאף על פי דלעיל בשמלוה אינו מאמין ללוה שנתן לשליח אמר דמחרים חרם סתם על הלוה ואינו נשבע התם היינו טעמא משום דעל כרחין אין שם רק טענת שמא דהיאך יכול המלוה לטעון על הלוה טענת ברי שלא נתנם לשליח הא לית אפשר ליה לידע דבר זה בודאי ואפילו שיטעון המלוה ברי לי שלא נתתם לשליח אין אמירתו עושה שיהיה טענה ודאי ואנן סהדי דלאו קושטא קאמר שא"א לו לדעת זה וכי נביא הוא או בן נביא הוא הלכך אין שם רק טענת שמא ושייך התם חרם סתם ולא שבועה אבל הכא

חדושי אנשי שם

צהר"ם (א) הראב"ד כתב דמלוה ופקדון תרי מילי ושאלה ושכירות תרי מילי והרמב"ן כתב דמלוה ופקדון תרי מילי אבל שאלה ושכירות שם (פקדון) חדא היא והאשר"י הסכים לדברי הרמב"ם דבין מלוה ופקדון בין נזק ושאלה ושכירות כלהו חדא נינהו ושאני חטין ושעורים דבין חטין לשעורים לא טעו איניש אבל מלוה ופקדון לא רמי עליה לאדכורי וזימנין דמיכשי ומתני' דהכא דמריך מה שטענו פי' משום דשתי פרות יש לו עליו ועכשיו טוענו בפרה אחת והוא מודה לו בפרה אחרת ולמה ישבע על האחרת שלא טען עליה אבל ודאי אם טענו פרה אחת שאולה יש לי אצלך והלה טוען לא כן אלא שכורה היתה אצלי ומתה כדרכה חייב שפיר מודה במקצת והכי זה כטוענו נעשית לי שומר וקבלת עליך אונסין וזה אומר לא קבלתי עלי אלא מגניבה ואבידה דהוי מודה במקצת :

שלחהו לי עם הבא ראשון ושלחו שהוא פטור : גמ' חייב · בתמיה קתני א"ל השואל שלחה לי ביד עבדך ושלחה לו חייב שואל באונסין בדרך והרי לא יצאת מרבות המשאיל דיד עבדו כיד רבו דמיא והרי הוא כאילו הוא הוליכה : בעבד עברי · אבל בעבד כנעני לא ואפי' א"ל שואל למשאיל הכישה במקל ושלחה או ביד עבדו כנעני דלא גרע מהכישה פטור שואל ואע"ג דקי"ל פרק קמא דקדושין (דף ח:) דהאומר לחבירו זרוק מנה ליס ואתחייב אני לך [חייב] שאני התם דה"ל להדיא ואתחייב אני לך מש"ה חייב מדין ערב אבל הכא דהכישה במקל בלחוד נר מצוה פטור וכן [ס] פסק הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל פי"ג מהלכות שאלה וכן אחרון המפרשים הרנב"ר ז"ל עוד כתב ז"ל דהכא אפילו א"ל בפירוש הכישה במקל ואתחייב אני לך פטור דהתם בזרוק ליס היינו טעמא דמיחייב לפי שמשעה שזרקו אזל לאיבוד ולא כל הימנו להחזירו וכן בתנהו לכלב אבל הכא משעה שהכישה יכול להחזירה אפילו א"ל בהדיא ואתחייב אני לך פטור : כך תקנו משיכה בשומרין · כלומר שאין המשאיל יכול לחזור בו אף על פי שלא בקע בו ולא עשה בו מלאכה כלל ואיכא מאן דאמר דכי מהניא משיכה בשומרים דוקא בשואל ובשוכר שכיון שהם משתמשין בגופו של כלי הויא ליה כמכירה ליומיה ודין הוא שתקנה להם משיכתם כיון שהם זוכים בגופו של דבר אבל ש"ח וש"ש שאין להם זכיה כלל בגופו של כלי ל"ל דתקנה להו משיכה שהיאך יתחייב בעה"ב בשכרו [של שומר] מפני משיכה של שומר שלא יכול לחזור בו: *וכתבו המפרשים ז"ל שהשוו חכמים מדותיהם [בשוכר] דכי היכי דמהני ליה לשוכר משיכתו שאין המשכיר יכול לחזור בו ה"נ מהני משיכתו למשכיר שאין שוכר יכול לחזור בו אבל בשואל לא הוה מסתברא הכי דנהי דמשמשך אין משאיל יכול לחזור בו שואל מיהא יכול לחזור בו דעיקר שאלה לצרכו היא וכדאמרי' דכל הנאה שלו אבל [ע] הרא"ש ז"ל כתב שאף בשואל השוו מדותיהן ואינו יכול לחזור בו דאע"ג דודאי אם רצה להחזיר לרשות בעלים מחזיר דליכא למימר שיהא מחויב לשמור בעל כרחו מיהו אם חזר בו ונאנס בשעה שמחזירו חייב ולא אמרינן דליהוי כהחזירה לאחר ימי שאלתה כיון שחזר בו כדי שלא לחייב אלא כש"ש ונראה א) שכן דעת הרנב"ר ז"ל ב) [שכתב על מה] שכתבו המפרשים שאין משיכה מועלת בש"ש ובש"ח לחייב הבעלים אני איני אומר כן אלא ש"ש הרי הוא כפועל של בעל הבית ומשיכת הכלי שהוא נעשה שומר עליו הרי הוא כהתחלת מלאכה וכשם שהפועל זוכה בשכרו משעה שהוא מתחיל במלאכה ובזו אין בעה"ב יכול לחזור בו כמו שכתבתי ריש פרק האומנים כך הוא דינו של שומר שכר שהוא זוכה בשכרו משעת משיכתו של כלי שהוא התחלת מלאכה שלו עכ"ל : כך שכירות קרקע · משנתן לו כסף או שכתב לו בעל הבית ביתי מושכר לך ומסר לו השטר או שהחזיק בה השוכר אין אחד מהם יכול לחזור בו ושכירות מטלטלין נמי הויא

רש"י

גמ' הואיל ונהנה · דשואל כל הנאה שלו : מהנה · להיות ש"ש עד שיחזירנו לו : לפי טובת הנאה · שמחזיקין לו טובה שרציתי לשלוח : בהליכה חייב · שקנאו אם יתרצה בהן והוי מקח קיים ולכך הוא ברשותו: ובחזירתו · [ס] לא רצו בהן: פטור· מאונסין ומלקתני מפני שהוא כנושא שכר משמע דחייב בגניבה ואבידה [י] ואע"ג שנותן לו לפי טובת הנאה שלו מ"מ הואיל ונהנה דאי בעי מעכב לעצמו מהנה להיות ש"ש עד שיחזירנו [כ] : לבקרו · לבדקו אם הוא שלם: ונאנס בידו קודם שהחזירו חייב וכדמסיק בזבינא חריפא ושמכא דעתיה לקנותו כיון שדמיו קצובין ומדאגבהן לקנותו מתחייב באחריות ותו לא מיפטר עד שיחזירנו לבעלים : דקייצי דמיה · שדמיו קצובין : אגבה אטמא · ירך של בשר לקנותו והגביה לראותו אם שמינה היא : והוא דקבעי לה לכולה · שרצה לקנות כולה [ל] (מה שרצה לקנות) חייב בה : ופליגא · הא דקאמר לא ביקע בו מצי משאיל הדר ביה אע"פ שכבר משך היינו פליגא דר' אלעזר : בשכירות קרקע · השכיר לו ביתו משנתן לו כסף או כתב לו בשטר ביתי מושכר לך ומסר לו את השטר : או שהחזיק בה · השוכר אין אחד מהן יכול לחזור בו : חבילא דתמרי · תמרים המדובקים יחד : אגב הדדי · הלוקחן יחד לא יתן אלא מ"ט פרוטות שישתכר כשיחזור וימכרם אחת אחת [מ] ישתכר פרוטה: להדיוט. אם גזל מהדיוט משלם כמו שנמכרים יחד ואין מדקדקין בדבר להחמיר עליו כדתנן (ז) גבי שן שהזיק משלמת מה שהזיקה ותנן שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה וכמה היא יפה · כלומר אין מדקדקין להיות שמין האכילה לבדה מה שהיתה שוה ערוגה שאכלה אלא שמין כמה נחסר בית סאה זה מדמיו אם בא למוכרו יחד מה חסרון דמיו בשביל [נ] ערוגה זו והיינו קולא לגביה דהבא לקנות קרקע בית סאה לא יכיחנו בשביל כך ובדבר מועט יתפייס : שקולאי · נושאי משאות : אהדרו ליה ביומא דשוקא · קודם שהגיע יום השוק שיכול למכור ביום השוק שיגיע ראשון : מהדרו ליה חמשה · דא"ל אי הוה גבאי ביומא דשוקא ה' הוה שוה : ומנכה לו · תנוכי מן החמשה אגר טירחא כפועל בטל כמה היה רוצה ליטול ליטב בטל מי שעליו למכור יין חבית אחת פרוטה ופרוטה : ודמי כרזנייתא · שנותנין למכריז על היין וי"מ דמי ברזנייתא שצריך לתת ברזא בחבית חרס שצריך אומנות : מתני'

גמ' *(א)ביד עבדו חייב ידעבד כיד רבו דמיא [א] וכאילו עדיין לא יצאת מרשות המשאיל דמיא אמר שמואל בעבד עברי דלא קני ליה גופיה וכן הלכתא : וכן בשעה שמחזירה : *)אמר רב פפא אמר רב חסדא לא שנו אלא שהחזירה בתוך ימי שאלתה אבל לאחר ימי שאלתה פטור *איבעיא להו פטור משואל וחייב כשומר שכר או דלמא שומר שכר נמי לא הוי אמר אמימר מסתברא פטור משואל וחייב כש"ש הואיל ונהנה מהנה [הוי] תניא כוותיה דאמימר הלוקח *כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו ואמר לו אם מקבלין אותן ממני אני נותן לך דמיהן ואם לאו אני נותן לך לפי טובת הנאה שבהן ונאנסו בהליכה חייב ובחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר : גרסינן בנדרים* אמר שמואל הלוקח ‏כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו חייב והני מילי דקייצי דמיה ואסיקנא בזבינא [ב] חריפא אבל בזבינא דרמי על אפיה לא דהנאת מוכר היא : *ההוא גברא דעאל לבי טבחא אגבה אטמא דבישרא אתא פרשא (מרטא) [חטפא] מיניה אתא לקמיה דרב יימר חייביה לשלומי וה"מ דקייצי דמיה והוא דקא בעי לה לכולה (ב)[ג] *ההוא ‏גברא דזבין ליה חמרא לחבריה וא"ל קא ממטינא ליה לדוכתא פלונית אי מזדבנא מוטב ואי לא מהדרנא לה ניהלך לא מיזדבנא בהדי דקא מיהדר ואתי איתנים אתא לקמיה דרב נחמן חייביה איתיביה רבא לרב נחמן נאנסו בהליכה חייב ובחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר א"ל חזרה דהאי הולכה היא אילו משכח לזבונה מי לא מזבן לה : *אמר רב הונא ‏השואל קרדום [מחבירו] ביקע בו קנאו [ד] ולא מצי משאיל הדר ביה ופליגא דר' אלעזר דא"ר אלעזר (ג) [כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו משיכה בשומרין תניא נמי הכי] כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו משיכה בשומרין וכשם *שהקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה אמר שמואל האי ‏מאן דגזל חביצא דתמרי [מחבריה] ואית ביה חמשין תמרי אי מזדבן אגב הדדי מזבן בחמשין נכי חדא וחדא חדא לחודיה מזדבן בחמשין (להדיוט) משלם חמשין פריטי נכי חדא *(להקדש משלם חמשין ותומשייהו)(א)[ה] וכן במזיק(ד) ולא[ו] לימא ליה אנא חדא חדא הוה מזבינא ליה (ה) מ"ט °שמין בית סאה באותה שדה תנן פירוש שמין כמה שויא (כולה)[בית סאה] בכלל השדה וכן הלכתא אמר ‏רבא הני שקולאי דתברו חביתא דחמרא דחנונאה ביומא דשוקא מזדבנא בחמשה בשאר יומי מזדבנא (ו) בד' אהדרו ליה ביומא דשוקא נהדרו ליה חביתא דחמרא בשאר יומי נהדרו ליה *חמשא ולא אמרן אלא דלא הוה ליה חמרא לזבוניה אבל הוה ליה חמרא לזבוניה [ז] איבעי ליה לזבוני [ח] ומנכי להו אגר טרחיה ודמי *ברזנייתא:

*) דף פ: כגס רפרם בר פפא אמר רב חסדא. (ג"א)

מתני'

כמכירה וכי היכי דאין נקנין אלא במשיכה כך אין שכירותן נקנה אלא במשיכה ואף על גב דמדאורייתא נקנין בכסף אלא משום גזירה שמא יאמרו נשרפו חטיך בעליה מה שאין כן בשכירות דכיון שגוף הכלי שסכרו ממנו הוא בידיו טרח ומציל מכל מקום כיון דשכירות כמכירה אין לחלק וכן כתב הרשב"א ז"ל והסכימו עמו האחרונים ז"ל : **אמר** שמואל וכו' חבילא · תמרים מדובקין יחד קרוי חבילא : כולהו אגב הדדי · הלוקחן ביחד לא יתן בהם אלא מ"ט פרוטות כדי שיחזור למכרם אחת אחת ומשתכר פרוטה : משלם חמשים נכי חדא · דהיינו מ"ט פרוטות כמה שהם נמכרות ביחד ולא מצי למימר נגזל אנא חדא חדא הוינא מזבן להו משום דאין מדקדקין להחמיר עליו וטעמא כדתנן [ב"ק דף נה:] שמין בית סאה גבי נזקין דשן כי יבער איש שדה או כרם וכו' תנן כיצד משלמת מה שהזיקה שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה אין מדקדקין להיות שמין האכילה לבדה מה שהיתה שוה ערוגה זו שנאכלה כולה אלא מה נחסר בית סאה בשדה זו מדמיה אם היה בא למכור הקרקע עם זריעתה מה חסרו דמיה בשביל אכילת ערוגה זו דהיינו קולא גבי מזיק דמי שבא לקנות הקרקע לא יניחנה בשביל כך ובדבר מועט יתפשר בפחות דמים ומקרא יליף לה בב"ק : **אמר** רבא הני שקולאי · נושאי משא : ביומא דשוקא · האחרונים ז"ל הסכימו לפי' הרא"ד ז"ל שסברוהו ביומא דשוקא ומש"ה משלם כשעת הנזק דמיזדבנא חמשה : בשאר יומי · אם סברו בשאר יומין אין משלמין אלא כשעת הנזק דהיינו ארבעה : ולא אמרן · ביומא דשוקא מהדר ליה חמרא אחרינא אלא דלא ה"ל חמרא אחרינא לזבוני (ב) : איבעי לך לזבוני · אם יש לו יין למכור אמרינן ליה הלא יש עליך לטרוח ולמכור יינך : ומנכי להו · תנוכי מחמשה אגר טירחא כפועל בטל כמה היה רוצה ליטול מי שעליו למכור יין חבית אחת פרוטה פרוטה וישב בטל : ודמי כרזנייתא · שנותנין למכריז היין [ויש מפרשים] שכר ברזנייתא לשון ברזא הנך דמי מנכי ליה שהרי [פ] פטרו מכל אלה :

מתני'

א) שלא כן כו'. גי' ד"ת : ב) בכל דפו"י הגי' וכתב עוד הרנב"ר דמאה שכתבו וכו'

עין משפט

א מיי' פרק ב מהל' שלוחין סמג עשין פב טור חו"מ סי' קפו סמ :

ב מיי' פרק ד מהל' מכירה סמג עשין פב :

ג מיי' פרק ב מהל' שלוחין סמג עשין פב טור חו"מ סי' קפו :

ד מיי' פ"ק מהל' מכירה ופ"ק מהלכות שאלה ופ"ב מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סי' שמא :

ה מיי' פרק ג מהל' גזילה טור חו"מ סימן שסב :

ו מיי' פרק ג מהל' שכירות טור חו"מ סי' דש :

הגהות חו"י

(א) לשון רש"י שבגמרא ביד עבדו חייב . בתמיה קתני . וכריסא ונתנה ביד שלוחו של שואל ל"ק דלא אמרי' יד עבד כיד רבו דמי רק מה שבא לידו ברצון רבו וק"ל: (ב) ע"ל ברי"ף רמז תפד : (ג) עי' ברי"ף ב"ק רמז קלט : (ד) נ"ל אמאי לימא: (ה) נ"ל א"ל רב הונא שמין: (ו) כה"ג בגמ' מס' ע"ז דף סט ע"ב : (ז) סברא בעלמא יליף דהא קי"ל אכלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים כדאיתא ברי"ף ב"ק רמז קי"ז :

שלטי הגבורים

שהשליח הוא שטוען עם הלוה והנפקד אומר לא קבלתי ממך בריו ואינו ודאי יודע אם קבל ממנו או לא יש כאן טענת ברי והלכך נשבע היסת הלוה ולא סגי בחרם כנ"ל : בדין מלוה ששלח להביא חובו וטוען הלוה ששלחו כולו וגם השליח אומר כן והמלוה אומר לו שלא שלח להביא לו רק כ' ושלא הביא לו רק כ' דאיכא למשמע מסוגיית ההלכה פרק הגוזל קמא איכא פלוגתא מיי' פ"ק מהלכות שלוחין וסמ"ג עשין פ"ב כתבו דישבע השליח היסת ללוה שנתן למלוה כל המנה והמלוה ישבע שבועה תמורה שלא שלחו לקבל אלא כ' ולא נתן לו רק כ' ויטול כ' מהלוה והשיב עליו הטור חו"מ סימן קכ"א וכתב דכיון ששלח שלוחו להביא שלו והלוה אומר שנתן לו הכל והמלוה אומר שלא נתן לו אלא הני ישבע הלוה ויפטר :

ד"ת מ"ז

ונסמך כתב מסקנת הרנב"ר על זה

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וזו היא גי' הרי"ף ובספרים שלנו בגמרא גרסינן מה שאין כן במזיק וקאי אמזיק שקדם שאין משלם תומש אלא האוכל : (ב) פירוש ואיכא למימר תוך וזבין סיאך אבל אי הוה ליה חמרא מצי א"ל עכשיו יש לי יין למכור משלי ואילו לא שברתה הייתי מוכרו מאז נמצא יום השוק זה הוא לגבי דידיה כשאר ימים ל' הרא"ש ול' הר"ן איבעי לך לזבוני לא ידעתי לישנו ולעניותי שהוא טעות סופר וכן נ"ל איבעי לי לזבוני דאמר ליה שלא יש עלי לטרוח ולמכור ייני :

בד"ק ובד"ס הגי' ברזינאתיה וכן בנ"י

ד"ס מ"ז

תקכג

בד"ק ובד"ס הגי' ארבע וכן נראה מסכ"י וכ"ג כרא"ש

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' : [ב] נ"ב פי' סחורה טובה שיש לה קונים הרבה : [ג] נ"ב לעיל הביא הרי"ף המעשה הזה בענין אחר : [ד] נ"ב לא ביקע בו לא קנה : [ה] נ"ב קאי אדין הדיוט : [ו] נ"ב מאי : [ז] נ"ב פי' ולא מכר : [ח] נ"ב פי' כשמחזיר לו ה' : [ט] שלא רצו בהן פטור כנ"ל והד"א : [י] דאע"ג כנ"ל : [כ] נ"ב וכ"ה בשאלה דלא יהיב ליה מידי : [ל] שלכך מה שרצה וכ"ה בד"ק : [מ] נ"ל שישתכר : [נ] נ"ל בשביל : [ס] נ"ל פטרוהו :

מתני' המחליף פרה בחמור וילדה · נקט חליפין בפרה ומכירה בשפחה משום דמכר דפרה בעי משיכה וכיון דמשך היה לו לראות אם היתה מעוברת או לא אבל בחליפין כיון שזכה בעל הפרה בחמור זכה בעל החמור בפרה בכל מקום שהיא ולפיכך נולד הספק ביניהם. אבל שפחה נקנית בכסף וכשנתן הכסף היתה [בסימטא] או בביתו של מוכר ואין ידוע אם היתה מעוברת אם לאו: משלקחתי ילדה יחלוקו · הכי קאמרינן בגמ' [שמא] עד שלא מכרתי וכו' ומשום דשמא הוא יחלוקו ודוקא לסומכוס דמתני' דהכא סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל אנן דלא קי"ל הכי אלא [ד] בשמא נר מצוה וממא המוציא מחבירו עליו הראיה ואפילו קיימא באגם או בסימטא שאינו רשות מיוחד להם הרי היא בחזקת המוכר וכבר הוא מבואר פ"כ מהל' מכירה לרמב"ם ז"ל: זכה בגדול · כיון דקיימא לן כרב נחמן [דף נז:] דהאומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור הא דאמרינן הכא זכה בגדול מיירי כגון שיש עסק שבועה ביניהם ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ולפיכך זכה הלוקח וכגון שטענו עבד גדול בכסותו וה"ל מוכר חד עבד וחד כסות ידענא אבל איני יודע אי גדול הוא אי קטן דה"ל אכסות מחויב שבועה דמודה מקצת הוא דאע"ג דלא מודה ליה אכסות דטען ליה הא מוקמינן בגמרא דמיירי בדליפי כלומר שהבגד הוא הכל מחובר בחתיכה אחת ולוקח אומר ג' אמות דבגד זו לצורך כסות עבד גדול מכרת לי ומוכר אומר איני יודע אם שתי אמות מכרתי לך לצורך עבד קטן או ג' כמו שאמרת וא"כ הלה הוא מודה לו מקצת בגד זה דטעין ליה ומ"מ לאו הילך הוא כיון שאין הבגד שתובע לו מסוים אלא יתן לו ג' אמות מהבגד ממקום שירצה א"כ הרי הוא מחויב שבועה על הבגד ואינו יכול לישבע דהא אמר איני יודע וא"כ זכה בבגד ובעבד נמי [אע"ג] דאין נשבעין עליהם דאיתקש לקרקעות הא תנן נכסים שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהם נמצא דחייב שבועה על [העבד] בגלגול הכסות ומתוך שאינו יכול לישבע עליו משלם ומש"ה קאמרי' זכה בגדול הכי מוקמינן מתני' בגמרא והכי הלכתא ומהא שמעינן מה שכתבנו לעיל [במחויב שבועה ע"י גלגול [ה] [מתוך] שאינו יכול לישבע משלם: אין לו אלא קטן · דהא אפי' הוה איפכא שיטעון הלוקח ברי (א) לא יקח אלא קטן בלא ראיה והשתא דאמר הוא איני יודע הרי אין לו ראיה א"כ דין הוא דאין לו אלא קטן: ישבע המוכר · כדפרישנא לעיל דמיירי דהוי מודה מקצת אכסות: המוכר שהוא נתבע [ו] דכל הנשבעין שבתורה נשבעין כדי שלא ישלמו כדכתיב ולקח בעליו ולא ישלם: יחלוקו. מוקמינן מתני' בגמרא דסומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל אנן קי"ל דכל היכא שהממון ברשות אחד מהם המוציא מחבירו עליו הראיה ומיהו אם אין שום א' מהם מוחזק בו *[פי' דליכא למימר אוקמא אחזקה דמרה קמא ואינו בחזקתו שלזה יותר משל זה] אפי' אנן אמרינן הכי דיחלוקו: **גמ'** סימטא. קרן זוית הסמוכה לרחבה ומוכרין בה בהמות ועבדים: מה שטענו. דהא גדול וקטן כחטים ושעורים הוא: הילך הוא · זה שמודה עליו מוכן הוא ליטול: עבד בכסותו · וזה מודה לו בעבד קטן וכסותו דמיחייב שבועה משום כסות ומשתבע אעבד בגלגול וכדפרישית במתניתין: ושדה בעומריה [ז] מנין עומרים של גדולה מכרת לי ומוכר אומר מנין עומרים של שדה קטנה מכרתי לך: בדליפי · בגד שלם ועדיין הוא מחובר · וחובר מתרגמינן ולפיף: זכה. דשתיקה הוי כהודאה: אבל אמר איני יודע לא זכה הלוקח [ח] עד שיביא ראיה או ישבע המוכר היסת שאינו יודע ואין לזה אלא קטן דאע"ג דאין נשבעין על העבדים היינו שבועה דאורייתא בנקיטת חפץ אבל שבועת היסת שהיא מדרבנן נשבעין בעבדים ובקרקעות: **מתני'** זיתיו לעצים · שיקוץ אותם לשריפה: ועשו זיתים רעים שאין בסאה שבהם רביעית שמן · [ט] וי"מ שהיה עושה סאה *זיתים בעמדו בתקפו ועכשיו עושה פחות מרביעית שמן: הרי אלו וכו' · וטעמא מפרש בגמ': שטף נהר וכו' יחלוקו · כתב הריטב"א ז"ל דמדלא יהיב שיעורא מכלל דאפי' בפחות מרביעית לסאה יחלוקו ומיירי כגון שרצה בעל השדה לקיימן שאם שלו ולא היה רוצה היה אומר לו עקור אילנך בין בתוך ג' בין לאחר ג' כי במה זכה בעל האילן לקיימו בשדה חבירו: **גמ'** אפי' פחות מרביעית נמי · כלומר כי היכי דברביעית יחלוקו דמלי אמר ארצי גדלה *אבל אין ה"נ דמלי למימר בעל הזיתים זיתי גדלו [י] הרשב"א ז"ל (ב): חוץ מן ההוצאה · שהוא מוליא במסיקתן ועצירתן: לא שאנו · דיחלוקו כששטפן נהר: שנעקרו בגושיהן · עם הקרקע שסביבותיה שיכולין לחיות על ידו ופטורין מן הערלה כדתנן [ערלה פ"א מ"ג] אילן שנעקר [ו]סלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב והשתא הוא דבעל הזיתים יקח חלקו בתוך ג' דגוש קרקעו הוא דקא שרי להו דלא הוו ערלה ובעל הקרקע נמי יקח חלקו משום דמקיים להו בקרקע שלו ומפסיד מלזרוע באותו מקום כדמסיק ואזיל ועוד שאם לא מחמת קרקעו של זה לא היה מגדל פירות בגושין לבד: הכל של בעל הקרקע. כל הפירות של בעל הקרקע ומיהו יהיב ליה לבעל הזיתים דמי זיתיו כמו שהיו

רש"י

תקכד **מתני'** המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו · במשיכת החמור נקנית פרה בכל מקום שהיא כדאמר בהזהב וכשמשך החמור אין ידוע אם ילדה אם לא וכן נמי המוכר שפחתו דנקנית בכסף וכשיתן המעות קונה השפחה אפי' היא בבית בעלים: וילדה · ואינו ידוע מתי ילדה: ישבע המוכר · מפרש בגמרא: **גמ'** בסימטא · קרן זוית הסמוכה לרה"ר ומוכרין שם בהמות ועבדים: ותני · במתני' זה אומר שמא דבשמא ושמא קאמר סומכוס דוקא יחלוקו: ישבע המוכר · דהוא מרה קמא והמוציא מחבירו עליו הראיה בעדים: הילך הוא · זה שמודה עליו מוכן הוא אצלו ליטול ואיכא מאן דאמר פ"ק הילך פטור: עבד בכסותו · וזה מודה בעבד קטן וכסותו דחייב שבועה משום כסות ומשתבע אעבד ע"י גלגול: ושדה · גדולה בעומריה: מה שטענו (לו) לא הודה לו · ועל כסות אחרת הודה לו ואינה מאותה טענה: בדליפי · בגד שלם ועדיין הוא מחובר זה אמר כסות גדולה וזה אמר כסות קטנה: **מתני'** המוכר זיתיו לעצים · שיקוץ אותם לשריפה ויהא אותם בקרקע: ועשו · זיתים רעים שאין בסאה שבהן רביעית שמן: הרי אלו כו' · בגמרא מפרש טעמא: **גמ'** חוץ מן ההוצאה · שמוציא במסיקתו ועצירתו: שנעקרו בגושיהן · עם הקרקע שסביבותיהן שיכולים לחיות על ידיהן (א) בתוך ג' שנים כדתנן אילן שנעקר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב בערלה

ק. תקכד **מתני'** *המחליף *פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי ילדה יחלוקו היו לו שני עבדים אחד גדול ואחד קטן וכן שתי שדות אחת גדולה ואחת קטנה הלוקח אומר גדולה לקחתי והלה אומר איני יודע זכה בגדול המוכר אומר קטן מכרתי והלה אומר איני יודע אין לו אלא קטן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שקטן מכר זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו: **גמ'** אמאי יחלוקו ניחזי ברשותא דמאן קיימא [א] ולהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה אמר ר' חייא *בר אבא אמר שמואל בפרה העומדת באגם ושפחה דקיימא בסימטא ונוקמה אחזקה דמרה קמא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ואוקימנא כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ותני זה אומר שמא עד שלא מכרתי וזה אומר שמא משלקחתי אבל בברי וברי *או בברי [ב] ושמא אע"ג דקיימא באגם ובסימטא מוקמינן לה אחזקה דמרה קמא והוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ותניא ק:נמי כי האי גוונא *המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר ברשותי ילדה והלה שותק זכה זה אומר איני יודע וזה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה [ג] דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות: °*היו לו ב' עבדים אחד גדול ואחד קטן וכו' עד ישבע המוכר שהקטן מכר אמאי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ועוד הילך הוא *ואין נשבעין על העבדים *א"ר הושעיא כגון שטענו עבד בכסותו ושדה בעומריה ואכתי כסות מה שהודה לו לא טענו ומה שטענו לא הודה לו א"ר פפא בדליפי הלכך מישתבע על הכסות ועל העמרים דמודה מקצת טענה הוא ומיגו דמשתבע אכסות מישתבע נמי אעבד כדתנן* נכסים שאין להן אחריות זוקקין לנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן: תקכו **מתני'** המוכר *זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי אלו של בעל הזיתים עשו רביעית לסאה זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו שטף הנהר זיתיו ונתנן לתוך שדה חבירו זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו: **גמ'** היכי דאמי אי דא"ל קוץ לאלתר אפילו פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע ואי דא"ל כל אימת דבעית קוץ אפילו רביעית נמי לבעל הזיתים לא צריכא דא"ל סתמא פחות מרביעית לא קפדי אינשי ארביעית קפדי אינשי ד' קא. ארשב"ל רביעית *שאמרו חוץ מן ההוצאה: שטף הנהר את זיתיו וכו': אמר רבין אמר ריש לקיש לא שאנו שחולקין אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך ג' אבל לאחר ג' הכל לבעל הקרקע דא"ל אנא אי נטעי לאחר ג' מי לא הוה אכילנא ליה כוליה ולימא ליה אי את נטעת בתוך שלש לא הות אכלת השתא

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור הא דתנן הלוקח אומר גדול לקחתי והלה אומר איני יודע זכה בגדול וכו' עד דהשואל את הפרה וכו': **אמר** הכותב קשיא לי מידי כסות קתני עבד קתני וזכה בעבד ועוד דא"כ אין זו זכות אלא חובה שמפסיד העבדים שהרי הגדול שנתחייב עליו שבועה בגלגול כיון שאינו יכול לישבע עליו אתה אומר פטור ולגבי קטן הוה ליה טענו חטים בברי והודה לו שעורים בשמא וקי"ל דהוא פטור אף מדמי שעורים נמצא לדבריו זכה דריפא קרוב להפסד ורחוק לזכות ואין לו דסיפא קרוב לשכר מן ההפסד שהרי יש לו עבד קטן

המאור הגדול

[דף ק ע"א] **הא** דתנן הלוקח אומר גדול לקחתי והלה אומר איני יודע זכה בגדול כיון דאוקימנא בטוענו עבד בכסותו ושדה בעומריה ומשום זוקקין על כרחיך אית לן למימר מאי זכה בגדול בכסות עבד גדול ובעומרי שדה גדולה דה"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע כדרבי׳ דאמר רבא מנה לי בידך וכו' אבל בגוף השדה או בגוף העבד למ"ד עבדא כמקרקעי דמי לא זכה כיון דשבועה דידהו ע"י גלגול אתיא לא אמרינן בה מתוך שאינו יכול לישבע משלם ודקדוק זה מתברר מפיסקא דהשואל

מהר"ם (א) ואפי' המוכר טוען שמא לרב נחמן דהלכתא כוותיה דלעיל לא קאמר זכה בגדול אלא משום עסק שבועה שביניה' ומתוך שאין יכול לישבע אבל בעלמא לא שקיל ברי אלא בראיה או ישבע מוכר היסת שאינו יודע ואינו נותן לו אלא קטן כדין מנה לי בידך והלה אומר איני יודע דפטור ופרש"י ותוס' שישבע היסת שאינו יודע וכדפרישית בסמוך: ד"ת (ב) וג"ל דלאו הכל לבעל הקרקע דהא א"ל לוקח זיתי גדלו אלא מתניתן לבעל הקרקע קאמר כדינא דמתני' ביתר מרביעית והיינו דקאמר פחות מרביעית נמי לבעל הקרקע ומאי נמי דקאמר אלא פחות מרביעית כרביעית ויתר מרביעית והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהל' שכנים וז"ל המוכר זיתיו לעצים אם פסק עמו לקוץ כל הפירות שיעשו הרי הם לבעל הקרקע ע"כ [וכתב הרשב"א] ואינו מחוור בעיני. עכ"ל ז"ל:

הגהות חו"י

(א) מ"מ זה אומר ארצי גדלה דנהי דלא יבש מ"מ לא היה מגדל זיתים כ"כ. ענ"י:

הגהות מא"י

[א] פי' אפילו אליבא דסומכוס דינא הכי עי' בתוס': [ב] נ"ב נ"ע: [ג] נ"ב בגמ' לפי שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין: [ד] נ"ב אפילו: [ה] נ"ב אמרינן [ו] נ"ב ישבע: [ז] נ"ב הא דפירש הכ"י מנין עומרין דהוי מודה במקצת שזה אומר מ' וזה אומר כ' ומש"ה לא פריך אלא מכסות מה שטענו לא הודה לו דזה טוענו כסות גדול וזה אומר כסות קטן ודוק וכן פירשו בתוס': [ח] נ"ב פי' כשאין עסק שבועה ביניהם: [ט] נראה שקשה לסי"מ שדחוק הוא שלא יהיה בסאה זיתים שלהן רביעית שמן לכך פירשו שהוא עושה סאה כבר אבל עכשיו אינו עושה אפילו חצי סאה ולכך לא יעשה אפי' פחות מרביעית שמן: [י] נ"ב פי' ולכך יחלוקו יחזיו ודלא כמפרשים שפרשו דמקמא שיקח הכל בעל הקרקע:

עי' מגיד משנה פרק ד מהלכות שכנים הלכה ד

א מיי' פרק כ מהל' מכירה טור חו"מ סימן רכג: ב מיי' פ"ד מהלכות מכירה ופרק ג מהלכות טוען ונטען סמג עשין פב טור חו"מ סי' לה רכג: ג מיי' פרק ד מהל' שכנים טור חו"מ סי' קסח:

דף ק. תקכה

ג"ל ועוד אין כן בעתיק סרא"ם

קדושין ס.

ג' מסר"ס

ג"י מסר"ס שמן

שהיו שוין בשע' ששטפן נהר אבל לא מה שהשביח האילן בעצמו דאותו שבח הוי לבעל השדה בתוך ג' פירות לאחר ג' בגופו דמאי א"ל אי אנא נטעי הוי כל זה שבחא דידי: הוו קטיני · הוו עלים דקין ואין עושים גל: מדאמרינן הכא אי הוה נטענא מי לא הוי אכילנא דקדק הרשב"א ז"ל דמי שירד לחורבתו של חבירו שלא ברשות ובנאה לא מצי אמר כיון דמשום בנינא דידי חזיא למידר אדור בתוכה ואשתמש בה משום דא"ל מריה דארעא אי אנא בנינא מי לא הוה דיירנא הלכך נותן לו כל הוצאתו ומסתלק ואם כבר דר בה אם מעיקרא לא הוה קיימא לאגרא כלל א"צ להעלות לו שכר דא"ל מה חסרתיך ואי הוה קיימא לאגרא מעיקרא ואפילו לשכר מועט צריך להעלות לו שכר כדמיה של עכשיו וראיה לדבר מדאמרינן בפרק כיצד הרגל (דף כא·) ההוא גברא דבנה אפדנא [אקילקלתא] דיתמי אגבייה רב נחמן לאפדניה מיניה ואקשינן לימא קסבר רב נחמן הדר בחצר חברו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר כלומר ואפילו בחצר דלא קיימא לאגרא ודחינן לה מעיקרא קדמונאי הוו דיירי התם ומסקי לה ליתמי דבר מועט ואמר לו ר"נ ז"ל פייסינהו לא אשגח ביה ואגבייה רב נחמן לאפדניה מיניה מדאמרינן פייסינהו והדר קאמר ואגבייה לאפדניה משמע דכמה דמיתוגר השתא יהב ליה כיון דמעיקרא הוה קאי לאגרא ואפילו בדבר מועט

נר מצוה

רש"י

בערלה (ב): השתא קא אכלת · מיד פלגא בהדאי: הוו קטיני · היו זיתים דקים ולא היה נכון לו: וזרענא תותייהו · הייתי זורע תחתיהן: סילקא · כרוב: ונטעה · באילנות: וידו על התחתונה · שאם השבח יתר על היציאה יש לו יציאה ואם היציאה יתירה על השבח אין לו אלא שבח: העשויה ליטע · שיפה לאילנות יותר מלזרעים [ב]: (ב) לא בעינא · איני חפץ כלל בנטיעותה שדה לבן היה לי: גלית אדעתך דניחא לך · ועשית שדה העשויה ליטע וידו על העליונה: בבית · היורד לחורבת חברו ובנאה שלא ברשות: בשדה · היורד לשדה חבירו ונטעה שלא ברשות ואומר נטיעותי אני

[א]השתא קא אכלת פלגא בהדאי משום דאמר ליה אי אנא נטעי בתוך שלש הוו קטיני וזרענא תחתייהו סלקא וירקא תאנא אם אמר הלה זיתי אני נוטל (א) אין שומעין לו מ"ט אמר ר' יוחנן משום ישוב ארץ ישראל: איתמר היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות אמר רב שמין לו °וידו על התחתונה ושמואל אמר אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטע א"ר פפא ולא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע וכאן בשדה שאינה עשויה ליטע ההוא דאתא לקמיה דרב א"ל זיל שום ליה א"ל לא בעינא זיל שום ליה וידו על התחתונה א"ל לא בעינא לסוף חזייה דקא גדרה וקא מנטר לה א"ל גלית אדעתך דניחא לך זיל שום ליה וידו על העליונה איתמר היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות א *) אמר עצי ואבני אני נוטל ר"נ אמר שומעין לו ורב ששת אמר אין שומעין לו מאי הוי עלה אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן *בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו

*) ואמר לו עצי ואבני אני נוטל כו' כ"ה בגמ' וכנ"ל גם ברי"ף. (ג"א)

ואם השכירו הבונה לאחרים שלא כדין אי אמר דלא קיימא לאגרא היה השוכר פטור ואי קיימא לאגרא מעלה שכר לבעל הקרקע וראיה לדבר מדאמרינן בפרק כיצד (שם) הדר בחצר חברו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר והשוכר בית מבני העיר ונמצאו לו בעלים מעלה שכר לבעלים ואקשינן תרתי לא קשיא הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא אלמא דהיכא דקיימא לאגרא מעלה שכר לבעלים והיכא דיהבינן למשכיר מפיק מניה דהא בעלים עלי' דשוכר הדרי ובדלא קיימי לאגרא נמי דאין צריך להעלות שכר לבעלים אי יהבי למשכיר מפיק מיניה דהא ארעא לאו דידיה הוא ומיהו אפילו למארי ארעא לא מיחייב הלכך כה"ג דעיקרא דמילתא מחילה בטעות היא לא הויא מחילה מיסוד הרשב"א ז"ל עכ"ל הרנב"ר ז"ל עוד כתב הרשב"א ז"ל בחדושיו ומיהו מסתברא דאפילו לא היתה החורבה עשויה [ג] לשכר ולא היו מעלין ממנה שכר מעיקרא כלל אם עמד זה ובנאה והשכירה אגל אחרים מחשבין לו כל מה שקבל בשכירות הבתים מדרבי יוסי דאמר [ב"מ דף לה:] כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו ואנו רואים הדר בו בשכר כאילו הוא שוכר של בעל החצר:

תאנא אם אמר הלה וכו' · משום שאמרנו הכל לבעל הקרקע חוץ מדמי זיתיו קאמר שאם בעל הזיתים אמר זיתי אני נוטל אין שומעין לו משום ישוב א"י ודוקא אחר שהשרישו בקרקע ומסתברא דאפילו היה רוצה ליטול זיתיו כדי לנטען במקום אחר אין שומעין לו שהרי ממקום שעוקרין יש בו לחוש משום ישוב א"י: *כגון דא · כלומר אלמלא שאמרה ר' יוחנן היינו אומרים דטעמא משום דלהכחשו ארעיה ואפילו בחוצה לארץ נמי אין שומעין לו [ד]: **איתמר** וכו' ונטעה · אילנות: על התחתונה · שמין השבח וההוצאה ונוטל הפחות שבהן כן פרש"י ז"ל וכן איתא בתוספתא דכתובות [סוף פרק ח]: ליטע. אילנות שיפה לאילן יותר מלזרעים דבשדה העשויה ליטע מיירי שמואל כדמסיק ואזיל ומשום הכי נוטל כל הוצאתו עד גמירא אע"פ שהוא יותר על השבח כן פירש הרי"ף ז"ל והרבה מן המפרשים ז"ל וטעמא דכיון דשדה העשויה ליטע דידעי הבעלים ושתקו ודאי ניחא להו כמאי דעבד וכאילו ירד מדעתם דמי: א"ל זיל שום ליה · בשדה שאינה עשויה ליטע הוה אלא דרב לא הוה ידע אם אין עשויה [ליטע] או עשויה ליטע · לפיכך אמר סתמא שום ליה וכשאמר לא בעינא סבר שמא ה"ק לא בעינא דשדה שאינה עשויה ליטע הוא ולפיכך א"ל שום ליה וידו על התחתונה וכשא"ל לא בעינא [שנית] שתיק שמא ה"ק יטול נטיעותו וילך לו וש"מ דבשדה שאינה עשויה ליטע מצי למימר הכי שאל"כ לא הוה שתיק רב דהא א"ר בשדה שאינה עשויה ליטע ידו על התחתונה אלא משום דהיינו בשלא אמר כן יטול וכו' אבל כשאמר ודאי אין שמין לו: ומיהו בשדה העשויה ליטע אין שומעין לו דסתמא הוה ליה כמאן דגדר לה ומנטר לה כן דעת הרמב"ן ז"ל והסכימו עמו האחרונים ז"ל*) : דניחא לך והוי כעשויה ליטע וידו על העליונה ליתן לו כל מה שהוציא אפילו הוציא הוא יתר על השבח דהשתא דניחא ליה כיון דגלי אדעתיה דניחא ליה ה"ל כאילו ירד מדעתו דלא מצי למימר טול נטיעותיך ולך ומיהו נראה שזה שנטען יכול לומר לו לבעל הקרקע או אעקור אילנותי או תן לי כדיני ואע"ג דקי"ל דאין שומעין לו דבשדה העשויה ליטע חשיב כיון דניחא ליה שאני הכא דכשאמר ליה לא בעינא נתן לו רשות בב"ד לעקור אילנו ואם כן שניהם רוצים בדבר והוה כאומר לחברו בב"ד [ב"ב דף קכח·] רלונך השבע וטול שאינו יכול לחזור בו: **איתמר** היורד ובנאה · דין שומת הבנין לא נתפרש הכא אלא דמשדה ילפינן ליה דאם עשויה ליבנות ידו על העליונה ואם לאו ידו על התחתונה: בבית שומעין לו · כתב הרי"ף ז"ל דסדרו ממתיבתא דהיכי דאמר בעל הבנין עצי ואבני אני נוטל שומעין לו הכי נמי אם א"ל בעל הקרקע טול עציך ואבניך שומעין לו וכבר כתבנו לעיל דבשדה נמי שאינה עשויה ליטע יכול לומר כן וכיון דאסיקנא דבשדה אין שומעין לו אבל בבית שומעין לו משמע דאפילו בבית העשויה לבנות שומעין לו דאילו אינה עשויה ליבנות [ה] [לא עדיף] משדה שאינה עשויה ליטע כדאמרן אלא ודאי אפי' עשויה ליבנות יכול אחד מהם לטעון אטול עצי ואבני או טול עציך ואבניך ומיהו בעל הבנין גרע כחו טפי במקלת דאם בעל הקרקע היה מקדים לו דמיו לא מצי תו למימר עצי ואבני אני נוטל דכיון שעל דעת ליטול מבעל הבית בנה ה"ל כאומר לחבירו זכה לפלוני במנה זה אם ירצה דכיון שרצה הלה זכה זה בשבילו הכא נמי כיון שנתרצה זכתה לו חצרו ושוב אין הלה יכול לחזור בו · והרשב"א ז"ל הביא ראיה לזה מפ"ק דב"ב (דף ה:) גבי מתני' דלמעלה מד' אמות בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן ואקשינן עלה בגמרא אימת אילימא בזמנו אמאי בחזקת שלא נתן אלמא יכול

*) והאשר"י כתב דאפי' בעשוי ליטע שומעין לו וכ"כ בחו"מ שעה גם בשם הרמ"ה כן. מהר"ם:

שכתב הרא"ש פרק הכונס ר"ל טפי מכדי שויו אבל כדי שויו לעולם נותן דהיינו מה שההנהו דהשתא אתיא שפיר מה שכתב הטור חו"מ סימן רל"ו דזה אינו כי כל מה שהוציא שכתב הרא"ש פרק הכונס ר"ל עד כדי דמיו מדמדמי ליה לרועה שקדם במקלות ורועה שקדם במקלות בשכר לא שקיל רק עד כדי דמי הבהמה ותו לא כמו שכתבו שם התוס' והטור עצמו סימן ש"ג הלכך דעת הרא"ש בפרק הכונס הוא דאינו נוטל רק מה שההנהו ולא מה שהוציא כדי דמי השדה והבית ונמצא דקשיא לדברי תשובתו שהביא הטור דשקיל מה שהוציא אם הוציא כדי דמי הבית ואין לומר דהא דכתב הרא"ש בתשובותיו דשקיל כדי דמי הבית ר"ל כשכוון הלוקח להנאת בעלים דומיא דקדם רועה במקלות דאמר דשקיל כדי דמיהן משום שכוון להנאת הגאן א"כ מאי האי דקאמר אם רוצה הוא ליטלו מידו דמשמע שקנהו הלוקח לעצמו וכן מאי האי דנקיט ליטנא דלוקח אלא ודאי בלוקח לעצמו איירי דהכי מוכח ליטנא דהתשובה שהביא הטור והתשובות אינם בידי עתה לעיין עליהם וא"כ קשה וגם יחלוק הרא"ש עם ר"י דר"י שם בתוס' כתב דאם לקח ממנו בכדי שויו דצריך לתת לו דמי שווי דומיא דרועה שקדם במקלות והרא"ש פסק להדיא דאינו נותן לו רק מה שההנהו ומ"מ [מה] דכתב הטור נ"ע להולמס אפילו דידיה אהדדיה דבתחלה כתב שאינו נותן לו רק מה שההנהו וא"כ הביא תשובה שנותן לו מה שהוציא דסתרי אהדדי ומסתמא דכל ה"מ בקודם יאוש דאילו לאחר יאוש הא כתב דהכל שלו:

המאור הגדול

דהשואל את הפרה דאוקימנא כגון שיש עסק שבועה ביניהם כדרבא רישא בב' וסיפא בג' מדלא אוקימנא כגון דא"ל אישתבע לי איזי מיהת דכדרכה מתה ומתוך שאינו יכול לישבע בגלגול דשכורה מתה משלם מדלא אוקימנא הכי אלמא לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם בשבועה הבאה ע"י גלגול ויש לנו בענין הזה בספר דברי הריבות דברים ארוכים ומבוארים עם שאר פירושים אחרים ודקדוקים שרירים וחזקים נחמדים ומתוקים והדברים עתיקים:

[דף קא ע"א] **אלא** לעולם יש קנין לנכרי בארץ ישראל ומקבל לאו כחוכר דמי פירוש אי נמי אין קנין מקבל לאו כחוכר דמי ולא עליה רמי לעשוריה מנתיה דכותי דלאו כפורע חובו דמי

ומתניתין דהמקבל שדה אבותיו מן הנכרי לא תפשום מינה לא אין קנין לנכרי ולא יש קנין דקנסא א דקנסו רבנן במקבל שדה אבותיו ממש משום דמילתא דשכיחא היא איידי דחביבה ליה ועבוד רבנן תקנתא כדי שתהא בורה ביד הנכרי וימכרנה לישראל ואפילו בנכרי דלא מציק ולעולם איכא למימר דיש קנין ואיכא למימר דאי נמי אין קנין מקבל לאו כחוכר דמי אבל ברייתא דהמקבל שדה אבותיו ממציק נכרי ההיא ודאי לאו שדה אבותיו ממש אלא שדה אברהם יצחק ויעקב ומההיא ודאי איכא למפשט מינה דיש קנין לנכרי וטעמא דמקבל לה ממציק דלית ליה קנין בגווה ומקבל כחוכר דמי ובעי עשורי ומיתן ליה כיון דלית בה קנין אבל מקבל לה מנכרי דלאו מציק אלא שקנאה בדמים לא בעי עשורי כיון דיש קנין ולא קנסוה רבנן דהא לאו שדה אבותיו ממש היא ולא חביבה ליה ולא שכיח דמקבל לה ולא מצית אמרת משום דמקבל לאו כחוכר דמי מש"ה לא בעי עשורי בנכרי דלאו מציק ולעולם אין קנין דאי הכי אפילו מציק נמי אלא ודאי מברייתא איכא למיפשט מינה דיש קנין ומקבל כחוכר דמי ואית דמפרשי להא שמעתתא פירושא אחרינא ומסקי לה למתני' וברייתא בחדא טעמא תרוייהו שדה אבותיו ממש ותרוייהו במציק נכרי ומאי דלא פריש במתני' פריש בברייתא ובמקבל שדה אבותיו ממש ממציק נכרי הוא דקנסו רבנן דאיהו הוא דשכיח דאזיל ומקבל לה משום דחביבה ליה אבל איניש דעלמא לא קנסוה רבנן דמילתא דלא שכיחא היא אפילו מקבל לה ממציק מאחר דמקבל לאו כחוכר דמי ומקבל שדה אביתיו נמי מנכרי דלאו מציק לא קנסוה רבנן מאחר דיש קנין לנכרי דהא לא חביבה ליה ולא שכיח דמקבל ליה וראיתי בפי' ה"ר אברהם ז"ל בזה פי' לא ישר בעיני ולפיכך לא הוצרכתי לכתבה ומה שרגילין להקשות כאן מההיא דאמרינן בגיטין החכירות פטורה מן המעשר לאו קושיא הוא דההוא תנא ודאי ס"ל יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר ולמאי דסליק אדעתייהו מעיקרא אין קנין לנכרים ומקבל לאו כחוכר דמי דאלמא הכירות ודאי חייבת במעשר תנאי היא איכא מאן דאמר יש קנין ואיכא מאן דאמר אין קנין ולא קשיא מידי ואין אנו צריכין להעמידה בסוריא כמו שהעמידוה קצת מן המפרשים:

מלחמת ה'

קטן בכסותו וכי כך לישנא דהפכא לא תני תנא וכבר ראיתי דבריו בזה בס' דברי הריבות וקראתי עליהם ז"ל המקרא הזה כבוד לאיש שבת מריב: ועוד אלא לעולם יש קנין לנכרי בארץ ישראל ומקבל לאו כחוכר דמי כו' עד דקנסא הוא דקנסיה רבנן וכו': **אמר** הכותב זה הפירוש אין בו רגלים דאי מתני' לאו במציק היא ולא כעין ברייתא היא היכי אקשי בגמ' אלא הא דתניא וכו' מאי איריא מציק אפילו אין מציק נמי לימא ליה התם משום דס"ל יש קנין וטעמא דמציק הא אחר אית ליה קנין בגוה ופטור דהא אמרת אי נמי אין קנין מקבל לאו כחוכר דמי לתנא דמתניתין ולתנא דברייתא מקבל כחוכר דמי ויש קנין ועוד הכא את אמר מאי שדה אבותיו אברהם יצחק ויעקב והכא את אמר שדה אבותיו ממש ועוד היכי כתב דמברייתא תפשוט דיש קנין לנכרי ומקבל כחוכר דמי לעולם אימא לך מקבל לאו כחוכר דמי ואין קנין והכא קנסא הוא דקנים ר' יהודה במציק משום דגזל הוא אבל לא בנכרי אחר ומאי שדה אבותיו ממש ופליג אמתני' בהא אי נמי שדה אברהם יצחק ויעקב ובמציק קנים לכ"ע כדי שתהא בורה בידו לגמרי וכר מן דין בר מן דין דמתני' נמי ר' יהודה היא ואיהו תני לה בהדיא ופליגא דת"ק דהכי תנן התם המקבל שדה מישראל מן העובד כוכבים מן הכותי חולק לפניהם והדר קתני סיפא החוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו ר"י אומר אף המקבל שדה אבותיו מן הנכרי מעשר ונותן לו והיינו דמקשינן בגמ' מתני' ומתניתא אהדדי ועל כרחך אית לך לאסורינהו בחד טעמא ותמה על עצמך היאך אפשר למימר היכי איהו מקשי ליה למה לי מציק בברייתא ואיהו א"ל לא לעולם תנא דמתני' סבר יש קנין ומקבל לאו כחוכר דמי ולא פריש ברייתא כלל ופריש מתני' דלא קשיא לן ולא אינטריך לפרושא ומה שהודה לו לא טענו המקשה והפי' שכתב אח"כ הוא הנכון והוא כתוב בספר הישר לר"ת ז"ל ובעל זה המאור ז"ל לא הכיר אותו כראוי ולא פי' כל הצורך כי עדיין יש להשיב למה ליה למימר לעולם יש קנין ומקבל לאו כחוכר דמי וקנסא הוא וכו' נימא מקבל כחוכר דמי ומאי שדה אבותיו שדה אברהם ולא משום קנסא אלא מדינא משום דמציק

שלטי הגבורים

א שאלה להרא"ש ראובן היו לו בתים והלך מעירו ובא שמעון ודר בהם וראה שהיה הבית רעוע ונוטה ליפול ובנה בו והחזיקו והצילו מסכנת נפילה וסיידו וכיירו וכשבא ראובן הוציא לשמעון מביתו כי אמר שבתחלה נכנס שלא ברשות אם חייב ליתן לשמעון השבח כי אילו לא בנאה היה נופל או אין לו אלא הוצאה. תשובה כיון שהיה רעוע וקרוב ליפול אין ראובן יכול להוציאו עד שיתן לו כל יציאותיו שהוציא להחזיק הבית ולהצילו מנפילה אבל מה שבנה שלא היה צריך לבנות כגון שבנה חדרים וסייד וכייר זה עשה להנאת עצמו אין ראובן חייב לפורעם לו אלא אומר לו טול עציך ואבניך. ובדין פורע חוב של חבירו איכא פלוגתא בין רש"י ומיי' וסמ"ג ומרדכי וריב"ן ובין ר"ח ור"ת והרא"ש וטור חו"מ זכרנו בפ' שני דייני גזירות: ול"ע על דברי הרא"ש דבפרק בתרא דכתובות נראה דמסיק כר"ת דבשאר חובות לא חשיב מבריח ארי וחייב לשלם לו וכמו שכתב גם הטור חו"מ סימן קכה בשמו ואילו בפרק הכונס מוכח מדבריו דהרא"ש דבכל חוב חשיב מבריח ארי מנכסי חבירו שהביא שם כל דברי התו' לפסק הלכה וכל הראיות שבירושלמי שהביא רצה להוכיח דבכל חוב מיירי ובודאי דדברי הירושלמי לא שייכי רק על כל חוב דעלמא ולא בחוב מזונות אשתו דוקא ובפ' אין בין המודר פי' הרא"ש דברי תנן כפירש"י שכ' פ' בתרא דכתובות דבכל חוב הגיה מעותיו על קרן אגבי ול"ע ויש מקום לעיין על דברי הטור דפסק כאן סימן רל"ו בשם אבי דעובד כוכבים שבא על ישראל בעקיפים ואנס ממנו שדה או בית ולא היה ביד האנס להרוג לישראל ומכר האנס השדה לישראל אחר דחייב הבעלים לתת ללוקח מה שהוציא עד כדי דמי הבית ואילו הרא"ש פרק הכונס פסק להדיא דאינו נוטל רק מה שההנהו וז"ל ואינו נותן לו כל מה שהוציא כמו רועה שקדם במקלות דהתם כוון לטובת בעל הצאן אבל הכא לצורך עצמו קנאו הלכך אין לו אלא מה שההנהו ע"כ ופי' מה שההנהו הוא שמין כמה היה רוצה ליתן על קרקע שיהיה מוחזר לו כמ"ש הרא"ש שם בדברי ר"ג אלמא דלא שקיל מבעלים רק מה שההנהו לעולם דפשיטא דמה שההנהו הוי בציר טפי ממה שהוציא בו ואין לומר דכל מה

עין משפט

א מיי' פרק י' מהל' גזילה סמג עשין עג טור חו"מ סי' שעה:

הגהות הב"ח

(א)עי' בתוס': (ב) לשון רש"י שבגמ' אבל לאחר ג' שנים כו' דהשתא לא מהני להו גופיו וכ"ב נ"ע מ"מ מאי טעין זיתי גדלו שהרי במכר זיתיו לעצים ואין לו בקרקע כלום נוטל שהאי אף על פי דמאי בעל למימר לית לך יניקה כלל ולפתות נחלק גם שם גבי בין תוך שלש ולאחר שלש:(ב) על לא בעינא השני קא מפרש ור"ל דאפילו שהוצאה לא אתן לו ודו"ק עכ"י ונמ"י:

בגמ' אמר ר' ירמיה כגון דא צריכה רבה ד"ת

הגהות מא"י

[א] נ"ב פלגא: [ב] נ"ב איתא לדשמואל: [ג] לשכור כנ"ל: [ד] נ"ב והא דלא שייך כהשתא דארעא משום דכהשתא דארעא לא עשה בידים אלא בא ממילא ע"י: [ה] תיבות לא עדיף נ"ל בעגולין וכנ"ל ליבנות שוה לשדה וכ"ב כ"ה בס"א: [ו] נ"ב כל:

[ה] יכול הוא לומר פרעתיו ואיזה חזקה יש לזה שיהיה נאמן לומר קניתי כדי שיהיה הדמים עליו מלוה על פה שיהא נאמן לומר פרעתי והלא יכול לומר מי שבנאה עלי ואבני אני נוטל ואי אפשי למכור אלא ודאי מכיון שסמך לו כותל אחד גלה אדעתיה דניחא ליה וקנתה לו חברו ואית לו בה חזקה ונראה שדעת הרנב"ר ז"ל נוטה לזה: אמר המחבר וכן נ"ל [פירוש דבבית העשויה לבנות נמי קאמר דשומעין לו [ו] ומיהו לא ניחא לי למימר כו' דכיון] דקי"ל דסתם חורבה עשויה ליבנות והכא בחורבתו של חבירו קאמר סתמא שומעין לו אלמא אפילו בעשויה ליבנות אמרינן כן ולא ניחא לי למימר דבעל הקרקע הוא דיכול לומר טול אבל בעל הבנין אינו יכול לומר אטול כיון שזכה הלה שבנה זה בקרקע שלו*[דודאי יכול לומר אטול] ושיהיה שדה יתר עליו בדין זה ואתי שפיר דבשדה אין שומעין לו דמשמע טפי מבית דאינו כן וכשסדרו ממתיבתא דהא בהא תליא ע"כ : משום כחשא דארעא · הכי הלכתא ואפילו בחו"ל אין שומעין לו וש"מ [ז] דכיון דאיכא כחישות דמיירי דוקא אחר שהשרישו ומינה דלמ"ד משום ישוב בהכי מיירי וכדפירש לעיל דהא אמרינן הכא דליכא בינייהו אלא חו"ל : מתני' אינו יכול להוציאו . בגמ' מוקמינא לה במשכיר בית סתם לכך וכך סך לחדש או לשנה שלא קבע לו זמן קבוע ומש"ה צריך להודיעו ל' יום בימות החמה כדי שיוכל לחפש בית אחר דבימות החמה שכיחי בתי למיגר ולפיכך אם ירצה להוציאו מביתו בימות הגשמים צריך להודיעו ט"ו באלול וה"ה דבימות החמה גופייהו אם ירצה להוציאו צריך להודיעו ל' יום קודם ודי דכיון דבימות החמה קאי הא שכיחי ליה בתי וכן כתב רש"י והרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות שכירות : ובכרכים · שהם מקום שווקים והכל נמשכין לגור שם והבתים אין מצויים לשכור צריך להודיעו כל שנים עשר חדש כיון דבסתם אגר : ובחנויות · שחנוני מקיף הקפה למכיריו ושוהין מלשלם לו ימים רבים וכשמביאין מעותיו באים על פתח החנות שהקיפו שם ואם הלך למקום אחר אינם יודעים אנה ימצאו כל שנים עשר : וחנות של נחתומין · מוכרי ככרות : ושל צבעים . בגמרא מפרש מפני שהקיפן מרובה ולזמן ארוך : גמ' מ"ש בימות הגשמים · קא סלקא דעתך האי בימות הגשמים לימות הגשמים קאמר שפירש לו השכר לי ביתך לימות הגשמים : בימות החמה נמי לכולהו ימות החמה אגר · דהא לימות החמה קא"ל : להודיעו קתני· דל' יום וי"ב חדש דקתני להודיע הוא שצריך להודיעו בט"ו באלול ואם לא הודיעו בזמן זה שוב אין יכול להוציאו עד שיעברו ימות הגשמים וממילא שמעינן דבימות החמה גופייהו בעינן ל' יום להודיעו וכדפירשתי במתני' וה"מ בסתם שהשכיר לו בית בדינר לחדש ולא פירש בכמה חדשים אבל משכיר לזמן קבוע אין צריך להודיעו וכ"כ [ח] הרי"ף ורבינו חננאל והכי נמי גרסינן בירושלמי תני לגינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנשואין אין פחות מל' יום ואם השכירו לזמן ידוע אפילו הגיע זמנו בימות הגשמים [ט] מידע ידע דזמניה בטבת הוא ע"כ : כך שוכר וכו' · ואם לא הודיעו חייב ליתן שכרו מן החג ועד הפסח ומיהו היכא דזול בתי פוחת לו משכרו כזולא דידהו וכי היכי דאמרינן גבי משכיר דהיכא דלא הודיעו ואייקר בתי אם בא לרבות בדמים מרבה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות שכירות [כמו] שיכול לומר לו משכיר או שכור בשוה עד שתמצא או תלא כן אם הוזלו יש לשוכר לפחות מן השכר ולומר למשכיר או שכור לי כשער של עכשיו או הרי ביתך לפניך : אם נכנס יום אחד · כלומר דשלשים יום גמורים בעינן ולא סגי לן ברוב שלשים : אינו יכול להוציאו · כבר פירשנו שהטעם מפני שאז אין בתים מצויים לשכור אבל בימות החמה דשכיחי אין צריך להודיעו קודם הפסח אלא כל שיודיעו ל' יום קודם שיוציאנו מביתו די ובסתם דוקא וכדפירשנו דאילו במפרש לשנה זו או לזמן כך אין כח בידו להוציאו עד תשלום זמנו וכדאמרינן בסמוך : דאייקור בתי · אז מרבה לו כשווין של כל ימות הגשמים שאין בידו להוציאו שהרי הפסידו ניכר אבל לא אייקור

נר מצוה

שדה מ"ט משום (א) ישוב ארץ ישראל איכא דאמרי משום כחשא דארעא מאי בינייהו איכא בינייהו חוצה לארץ ואי אמר ליה בעל הקרקע טול עציך ואבניך דלא בעינא בנין הא מילתא ליתא בגמרא בהדיא ושדרו ממתיבתא דכי היכי כד א"ל בעל בנין עצי ואבני אני נוטל שומעין לו הכא נמי אי א"ל בעל קרקע טול (ב) עציך ואבניך שומעין לו אבל אי שביק ליה בעל בנין ואזל ליה וחזינן לבעל קרקע בתר הכי דקא גדר ומנטר ליה מחייבינן ליה בדמי בנין עד גמירא וידו על העליונה כי ההוא דאתא לקמיה דרב וכו' והאי טעמא טפי עדיף ומסתבר מההוא [ה] טעמא דכתבי' בספר מקח וממכר דלאו היא אלא ספק הא קי"ל דספק ממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע וכל שכן דטעמא דמסתבר הוא : **מתני'** אהמשכיר בית לחברו בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח וכן בימות החמה ל' יום ובכרכים אחד ימות החמה וא' ימות הגשמים שנים עשר חדש והחנות א' כרכים וא' עיירות י"ב חדש רשב"ג אומר חנות של נחתומין ושל צבעין שלש שנים : **גמ'** מאי שנא בימות הגשמי' דכי אגר איניש ביתא לכולהו ימות הגשמים אגר בימות החמה נמי כי אגר איניש ביתא לכולהו ימות החמה אגר אמר רב יהודה להודיעו קתני והכי קאמר המשכיר בית לחברו [ג] סתם (ג) אינו יכול להוציאו בימות הגשמים מן החג ועד הפסח אלא אם כן הודיעו ל' יום מעיקרא תניא נמי הכי כשאמרו שלשים יום וכשאמרו י"ב חדש לא אמרו אלא להודיעו וכשם שהמשכיר חייב להודיעו כך השוכר חייב להודיעו דא"ל אי אודעתן הוה טרחנא ומותיבנא א[ג] איניש מעליא אמר רב אסי אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני שלשים יום אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח אמר רב הונא ואם בא לרבות בדמים (ד) מרבה והוא דאייקור בתי אבל לא אייקור בתי לא פשיטא

רש"י

נוטל : משום כחשא דארעא · שכבר הכחישו הנטיעות את השדה מיד שינקו ממנה : איכא בינייהו חוצה לארץ · למאן דאמר משום כחשא דארעא ממונא אפסיד ואפילו בחוצה לארץ אין שומעין לו : מתני' אינו יכול להוציאו כו' · בגמרא מפרש לכולה מתני' : ובכרכים · שהם מקום שווקים שהכל נמשכים לגור שם והבתים אינם מצויים לשכור : ובחנויות · שהחנוני מקיף הקיפות[ד] *(למוכרים) ושוהים מלשלם להן ימים רבים וכשמביאין המעות באין על פתח החנות שהקיפו שם ואם הלך למקום אחר אין יודעים אנה ימצאוהו : חנות של נחתומים · מוכרי ככרות : ושל צבעים שלש שנים · בגמרא מפרש טעמא : גמ' מאי שנא ימות הגשמים כו' · דס"ד האי ימות הגשמים לימות הגשמים קאמר שפירש לו השכר לי ביתך לימות הגשמים : להודיעו קתני · הנך שלשים יום וי"ב חדש דקתני מתניתין להודיעו קאמר המשכיר בית לחברו (ה) וכלו ימי השכירות בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח משום דלא שכיחי בתי למיגר אלא אם כן הודיעו בימות החמה שלשים יום שלא יכנסו בתוכו כשיכלה זמנו והיינו מט"ו באלול צריך להודיעו וממילא שמעינן דאם כלו ימי השכירות בימות החמה דאין יכול להוציא אותו עד שלשים יום אחר שהודיעו ואם בא להוציאו בתוך זמנו צריך להודיעו ל' יום קודם הזמן ובכרכים צריך להודיעו י"ב חודש קודם יציאתו ואם לא הודיעו לא יצא אלא נותן לו כמשפט הראשון ואם בא בעה"ב לרבות בדמי השכר מרבה ואפילו לא הודיעו כדמסיק בדאייקור בתי אז צריך לתת לו

נ"ל למכירים

מלחמת ה'

דמניק אין לו בה קנין ועוד מתני' גופא קשיא דקתני החוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו ר' יהודה אומר אף המקבל שדה אבותיו מן הנכרי מעשר ונותן לו ומאי אף הא ר' יהודה פטר בחוכר דהא ס"ל יש קנין ולמ"ד יש קנין חכירות פטורה דהא תלמודא לעולם לא משכחת מקבל חייב אא"כ סבירא לן אין קנין וכחוכר דמי כדאמרינן ברים שמעתין ויש על כל זה פי' מבואר : ועוד מה שכתב הרי"ף ז"ל על מה שכתב רבינו האי ז"ל וכו' עד ואין לחלוק בדין זה בין בית לשדה אלא במה שחלקו בו הגמ': **אמר** הכותב טעה בעל המאור ז"ל בדברי רבינו הגדול ז"ל מפני שכתב כי היכי דכי אמר בעל בנין עצי ואבני אני נוטל שומעין לו אף כשאמר בעל הקרקע טול עציך נמי שומעין לו כסבור הוא לומר שאין שומעין לו אלא בבית כשם ששומעין לאחר ולא היא שאין לחלוק בין בית לשדה כשאמר בעל הקרקע טול עציך ואבניך שהרי בשדה שאין שומעין לו לנוטע משום כחשא דארעא הוא והיכא דאמר בעל השדה טול נטיעותיך דלא חיים לכחשא דארעא דליטובה הכן לא חיישינן לה ואין חלוק בזה בין בית לשדה אלא בכל שומעין לו כמו ששומעין לבעל בנין בבית והטענה עצמה שטען בעל המאור ז"ל שאין לחלוק בין בית לשדה אלא במה שחלקו בגמ' טענה של תרעומת היא ואפילו לפי דבריו שאם אמרנו בשדה שאין שומעין לא לזה ולא לזה ובבית שומעין לזה ולזה אין כאן אלא חלוק אחד והוא החלוק שחלקו בגמרא אלא שכל הדברים כללו לא נתנו ליכתב ועיקר הדבר כמו שכתבתי ויש ראיה לדברי רבינו הגדול ז"ל ממה שאמרו בגמרא ברב דאמר ליה להההוא גברא זיל שום ליה וא"ל לא בעינא כלומר אני לא הייתי רוצה לנוטעה והדר א"ל זיל שום ליה וידו על התחתונה וא"ל לא בעינא כלומר יטול נטיעותיו וילך לו ורב שתיק עד דחזא ליה בסוף דקא גדר ליה וא"ל גלית אדעתך דניחא לך ודעתך לנוטעה ושום ליה וידו על העליונה שאם אין דעתך לנוטעה ולא ניחא לך אמאי קא מנטרת לה הרי יש לו ליטול עציו ונטיעותיו ושמע מיניה דמעיקרא דינא קאמר ליה דאי ס"ד לאו דינא אלא על כרחו יש לו לשום לו וידו על התחתונה היכי שתק ליה רב עד לבסוף ולא כפאו מיד ליתן לו וידו על התחתונה והיכי אמר ליה נמי גלית אדעתך דמינך ניחא לך דילמא לעולם לא ניחא ליה אלא כיון שעל כרחו יתחייב בדין לשום לו וידו על התחתונה מנטיר לה וכי ישום לו לזה ויחזיר ויעקור את שלו אלא על כרחך ס"ק ליה לא בעינא יטול עציו ואבניו ורב לא חייביה דדינא ליה וכיון דחזא דקא מנטר לה ידע דניחא ליה בדפריסנא ושמעינן מינה ששומעין לו ובפ' הניזקין ראיתי בירושלמי בקש ליטול עציו ואבניו אין שומעין לו רבי יעקב בר אחא בשם ריב"ל משום ישוב וכו' בקש ליטול דמי עציו מהו רב אמר אומרין לו המתן עד שידור לתוכה שמואל אמר נותנין לו מיד וזו הגמרא מסכמת עם שלנו וכדברי רב דאיהו סבר אע"פ שבקש ליטול דמי עציו ואבניו בלבד והלה אומר לו טול עציך שאיני רוצה לכן שומעין לבעל הקרקע ואומרין לבעל הבנין המתן עד שידור לתוכה ויגלה דעתו דמינא ניחא ליה בבנין וישום לך וידך על העליונה והכי נמי דייקיה רב להההוא גברא הכא כדפריסנא ואע"ג דפליג עליה שמואל התם דרב דאמר עדיפא א"כ מתרצא גמרא דידהו כדמתרצא גמרא דילן לא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע וכו' אף כאן דרב בחורבה שאינה עשויה לבנות ודשמואל בעשוייה לבנות והכי נמי מסתברא דבשדה העשויה ליטע אם אמר טול [illegible] שומעין דכמאן דגדרה ומנטר לה הוא ועדיף מיניה ושמעתי כי רבינו האי גאון ז"ל חזר בו והסכים באותה תשובה שסדרו ממתיבתא ומה שכתב בעל המאור ז"ל שפי' ידו על העליונה כמעולה שבשכירות ופירוש ידו על [illegible] כפחות שבשכירות כו' ולא נראה פירש"י ז"ל שאמר שאם השבח יתר וכו' משום דקשיא לי עלה הא דאמר רב להההוא גברא זיל שום ליה וידו על העליונה וכי היכן מצינו יורד שלא ברשות שיהא נוטל בשבח שיתר על ההוצאה הומר הרי עדים בלדה והרי כרסה בין שניה שאמרו בגמרא ושמואל אמר אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה והיינו כמנהג אריסי העיר ולא פליגי רב ושמואל ורב מודה לשמואל בשדה העשויה ליטע ודינא דשדה ליטע דייניה להההוא גברא אלמא נוטל הוא בשבח שיתר על ההוצאה כמנהג אריסי העיר שהרי כך אדם רוצה ליתן בשדהו לנוטעה ומצאתי מפורש בתוספתא במס' כתובות היורד לחורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות וידו על התחתונה ברשות שמין לו וידו על העליונה כיצד ידו על התחתונה אם השבח יתר על ההוצאה נותן את ההוצאה ואם ההוצאה יתר על השבח נותן את השבח אלמא כל ההוצאה נותנין לו וזהו לשון ר"ש בעצמו ומכלל [illegible] שפירוש ידו על העליונה כמנהג אריסי העיר והיינו דשמואל ובפרק חזקת הבתים נמי אמרינן שותף כיורד ברשות דמי למאי הלכתא לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפים ומשדה שאינה עשויה ליטע בשדה העשויה ליטע מדלא [illegible] שנוטל בשדה העשויה כדין אריס ש"מ אין בין יורד ברשות ליורד שלא ברשות בשדה העשויה ליטע כלום שבגיכן נוטלין בשבח כדין אריס :

המאור הגדול

מה שכתב הרי"ף ז"ל על מה שכתב רב האי גאון ז"ל ואמר הרב ז"ל דאי אמר ליה בעל הקרקע טול עציך ואבניך שומעין לו לא נראה לי אלא כדברי הרב רבינו האי גאון ז"ל דאמר אין שומעין לו מדקא מפלגינן בגמרא בין בית לשדה היכא דאמר עצי ואבני אני נוטל אלמא הכא בלחוד הוא דאיכא לאיפלוגי בין בית לשדה אבל היכא דלא בעי למשקל עציו ואבניו ליכא לפלוגי ודין בית ושדה אחד הוא דלעולם שמין לו כרב דא"ל להההוא גברא זיל שום ליה וידו על התחתונה ואע"ג דא"ל לא בעינא [illegible] לחלוק בדין זה בין בית לשדה שאין לנו לחלוק אלא במה שחלקו בו הגמרא ואי חורבה העשויה לבנות היא שמין לו וידו על העליונה כדין שדה אבל ודאי היכא דהוי ההוא בנין שלא כראוי לבעל הקרקע ולית ליה ביה שום הנאה דלדידיה מתבעי ליה למבנייה דלאו כההוא בנינא כגון זו מסתברא דא"ל טול עציך ואבניך דהא לא מהני ליה ולא מידי ופירוש ידו על העליונה כמעולה שבשכירות כאדם שאומר לחברו בנה לי קרקע זה או נטע לי שדה זו שלא אצטרך אני לטרוח בה דהא ודאי מהני ליה הנאה מעליא ופי' ידו על התחתונה בפחות שבשכירות כמה שמזלזלין הפועלים הפחותים ולא נראה לי פירוש רבינו שלמה ז"ל שאמר אם השבח יתר על ההוצאה נותן את ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח משום דקשיא לי הא דא"ל רב להההוא גברא זיל שום ליה וידו על העליונה היכן מצינו יורד שלא ברשות ב"ד ושלא ברשות בעלים שיהא נוטל בשבח היתר על ההוצאה וכן מי עשה ארים או שתלא ומצאתי לרבינו האי גאון ז"ל שפי' בספר מקח וממכר בשער שביעי ידו על העליונה בפחות שישומו אותו בקיאים שבשומא וזה דומה לפירושנו וכן פי' ידו על העליונה ביתר מה שמאים הבקיאים אבל בהאי ודאי מודינא שאם היתה הוצאה יתירה על השבח לעולם אין לו אלא שיעור שבח דאיהו אפסיד אנפשיה אפילו בשדה העשויה ליטע :

שלטי הגבורים

א כתב מיי' המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחרים עד סוף הזמן משכירו לאחרים שהם במנין בני ביתו אם הם ד' לא ישכירו לה' שלא אמרו חכמים אין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין שהוא אומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אבל בקרקע וספינה שהרי בעליהם עמהם אין

הגהות חו"י

(א) עמ"ש על הגליון לקמן ברי"ף רמז תקס"ז ועי' סמ"ע ר"ס קסח : (ב) נ"ע דלפחות יהיה ידו על התחתונה מפא"כ דמי עציו ואבניו בעצמא אחר שכבר נקעם בבנין גם יש הוצאות פועלים ועי' מ"ש הראב"ד שהביאו הרא"ש : (ג) פי' הרא"ש שהשכירו לחדשים : (ד) ה"ה שוכר בזול וק"ל : (ה) נ"ע מירושלמי שהביא הרי"ף והפסק שר"ל בהשכיר לו שנה בעד י"ב ר"ט ולא קצב לו שנה רק ביום שנכנס השוכר בבית כל שנה ושנה מיקרי כלו ימי שכירות ומצאתי שהב"י זכר מ"ש רש"י ושכל הפוסקים נחלקו עליו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' הא דשומעין לבעל השדה : [ב] נ"ב הרי"ף ז"ל מפרש כאן בתירוץ להודיעו קתני שהשכיר את ביתו סתם דגרס וכן בימות החמה במשנה והאי שלשים יום אתרוייהו קאי אבימות הגשמים ואימות החמה אבל רש"י ז"ל גרס ובימות החמה שלשים יום דמשמע דקאי אימי הגשמים שצריך להודיעו התלה בימות החמה קודם ל' יום קודם ימות הגשמים לכך צריך לפרש אמרו שהשכיר לו לזמן וכלו השכירות בימות הגשמים וה"ה כשכלו השכירות בימות החמה שמעינן ממשנה כו': [ג] נ"ב ביה: [ד] למכירים ושוהין מלשלם לו כצ"ל : [ה] נ"ב פי' מדמקשה אמאי בחזקת שלא נתן הא יש לו חזקה שנתן דהא בזמנו יכול לומר פרעתי וקשה לן איזה חזקה יש לו וכו' : [ו] דשומעין לו ולא כצ"ל ותי' ומיהו רשום למחוק : [ז] כיון כצ"ל : [ח] נ"ב דכ' לעיל המשכיר בית לחברו סתם: [ט] נ"ב מ"ט :

עין משפט

א מיי' פרק ו מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סי' שיב :

א מיי' פ'(ו)[ז] מהל' שכירות סמג עשין פט טוש"מ סי' שיט:

ב מיי' פרק ו שם סמג עשין שם טור חו"מ סי' שיד:

ג מיי' פרק ה מהל' מזוזה ופרק ו מהלכות שכירות סמג עשין כג טור יו"ד סי' רפו:

לא נמצא בירוש' שלנו אבל הוא בתוספתא פ"ח דב"מ השואל פונדק מחבירו ללינה אין פחות מיום א' כו' (ג"א)

ד מיי' פרק ו מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סי' שיג:

אינו יכול להעלות בדמיו שאם כן אין לך מוליא גדול מזה : **פשיטא** נפל ליה ביתו · למשכיר אמר ליה לשוכר לא עדיפת מינאי והואיל והגיע זמנו מוליאו ואפילו בימות הגשמים דא"ל הכא ה"ק כא עלי אלא מחמת שלא הודעתיך ועתה איך מולא בית לשכור אף אני לא היה לי להודיעך שלא ידעתי שיפול ביתי ואני איני מולא בית לשכור ולא טוב שתדור אתה בפנים ואני בחוץ כך פרש"י ז"ל ונראה מפירושו דבתוך זמן קבוע אינו מוליאו אפילו נפל אלא ידורו שניהם יחד או ישאר השוכר בפנים ובעל הבית בחוץ : זבנה · מכרה לאחר האי משכיר או נתנה או הורישה לאחר : א"ל שוכר ללוקח לא עדיפת וכו' · מי שמכרה לך לא היה יכול להוציאני ואף אתה אין כחך גדול מכחו : כלליה · השיא את בנו וצריך לו הבית לבית חתנות : אי הוה אפשר לאודועיה · שלא בא זמן החופה פתאום : איבעי ליה וכו' · וכיון שידוע להם זמן החופה ולא הודיעו מקודם אין יכול להוציאו : ואי לא · שנעשית החופה פתאום שאין אבי הכלה רוצה לאחר חופת בתו : לא עדיפת. כלומר ויכול להוציאו. ומיהו דוקא בסתם וכדפרישית אבל שכרו לזמן ידוע לאו כל כמיניה לאפוקיה בגו זימניה אפילו לצורך עצמו וכדפירש רש"י ז"ל לעיל וטעמא משום דשכירות מכירה ליומי היא וכן כתבו כל המפרשים ז"ל והביאו ראיה מהירושל' דגרס התם [בפירקין הלכה ט] המשכיר בית לחברו ובקש למכרו רבי אמי אמר לא עלה על דעת שימות זה ברעב רבי זעירא ורבי אילא תרוייהו אמרין מ"מ [ה] קנוי הוא לו אלא דא"ל שבקה עד דימלי אטולסוס דידיה פירוש זמנו: גרסינן בירושלמי [שם הלכה ו] בית הבד כל שעת בית הבד בית הגת כל שעת בית הגת : **ההוא** גברא דזבן ארבא · ספינה : מיניה וביה · [ו] מן היין עצמו: כאריא ארבא · כארי אורב והא דמלי אמרה כן היינו דוקא כה"ג שלא היה מדעתה לאוגורי להאי אלא מפני שקדשה הא אילו השכירה לו סתם קודם קדושין ואחר כך קדשה לאו כל כמינה למעבד הכי אטו המשכיר או המשאיל בית לחברו לזמן ידוע כשהוא אוהבו ואחר כך היתה מריבה ביניהם יכול להוציאו מן הבית שהשאיל או השכיר לו הא ודאי ליכא למימר וכן כתב הריטב"א ז"ל . **מתני'** נגר· לסגור מבפנים ומנעול לנעול מבחוץ כשילא : אלא היוצא מן התנור וכו' · לפי מה דמוקמינן בגמ' הזבל שבחצר בחצר של משכיר ובתורי דעלמא דהזבל של הפקר דסתם גללים אפקורי אפקרינהו בעלים ואתא מתני' לאשמועינן דאם קדם השוכר והגביהן לא זכה בהן מפני שחצירו של בעל הבית הוא זוכה לו אפילו שלא מדעתו

רש"י

כמו דאייקר : נפל ביתא · למשכיר : אמר ליה · לשוכר : לא עדיפת מינאי · הואיל והגיע זמנו (ב) מוליאו דא"ל מה שלא הודעתיך שלא היה לי לידע שיפול ביתי ואני איני מולא לשכור בית ולא טוב הוא שתדור בפנים ואני מבחוץ : זבניה · האי משכיר לאחר : אורתה או יהביה במתנה אמר ליה השוכר · לזה שקנאה : לא עדיפת מגברא דאתית מיניה · זה שמכרה לא היה יכול להוציאני אף אתה אין כחך יותר ממנו : כלליה לבריה · השיא את בנו וצריך [ג] לבית חתנות: כי אריא ארבא· כארי אורב: מפני שהקיפן מרובה · לאחר זמן [ארוך] : **מתני'** ובנגר · שנועלין בו את הדלת ותוחבין אותו בחור איסקופה : הזבל כו' · בגמרא מפרש : היוצא מן התנור · אפרו נעשה זבל : **גמ'** לחזק לו התקרה · אם התליעו הנסרים : לסמוך לו קורה · אם נשברה אחת מהן : מרזב · שכל גגותיהן טוחין בטיט ומשופעין מארבע לדיהן וסומכים נסרים לכותל אצל הגג להרחיק המים מן הכותל וכשנופל אחת מהן הדיוט מחזירה : חובת הדר · דרשינן ביתך לדך ביאתך לימין מי שנכנס ויולא דהיינו הדר ביה : מקום מזוזה · העץ שהדלת סוקף עליה [ג] ואף הוא קרוי מזוזה ואם אבן הוא צריך לנוקבו להניח בתוכו : בגובתא דקניא · ותולה אותו לשם: ארישא· [ד] אשכר מישראל הוא דתניא רישא לא יטלנה ויצא : ותורי דמשכיר · כיון דלא אגריה סתמא תורי דמשכיר הוו בה : בחצר דמשכיר · שלא השכיר את החצר : ותורי דאתו מעלמא · וסתם גללים אפקורי מפקר להו בעלים וקניא ליה חצרו ואפילו קדם השוכר והגביהו לא

תורה אור

°פשיטא נפל ליה ביתא א"ל לא עדיפת מינאי זבניה או אורתיה או יהביה במתנה אמר ליה השוכר לא עדיפת מגברא דאתית מחמתיה כלליה לבריה חזינן אי הוה אפשר ליה לאודועיה ולא אודעיה איבעי ליה לאודועיה ואי לא א"ל לא עדיפת מינאי : ירושלמי *תני ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנשואין אין פחות מל' יום ואם השכירו לזמן ידוע והגיע זמנו אפי' בימות הגשמים מוציאו מיד מ"ט ידע דזמניה בטבת או בשבט הוא (וכמו שהודיע דמי) : ההוא גברא דזבן ארבא °דחמרא ולא אשכח דוכתא לאותוביה אמר לה לההיא איתתא אית לך דוכתא לאוגורי אמרה ליה אי מקדשת לי יהבינא לך דוכתא קדשה יהבה ליה דוכתא ועייליה אזל לביתיה כתב לה גיטא ושדר לה אזלה היא ואגרא אגירי מיניה וביה ואפקתיה ואותבתיה בשבילא א"ר הונא בריה דרב יהושע °כאשר עשה כן יעשה לו לא מבעיא חצר דלא קיימא לאגרא אלא אפילו חצר דקיימא לאגרא דאמרה ליה לכולי עלמא ניחא לי לאוגורי לדידך לא ניחא לי לאוגורי דדמית עלי כי אריא ארבא : רשב"ג אומר חנות של נחתומין ושל צבעין שלש שנים תאנא מפני שהקיפן מרובה : **מתני'** °המשכיר בית לחבירו חייב משכיר בדלת ובנגר ובמנעול וכל דבר שמעשה אומן אבל דבר שאין מעשה אומן השוכר עושהו והזבל לבעה"ב אין לו לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירה בלבד : **גמ'** ת"ר המשכיר בית לחבירו המשכיר חייב להעמיד לו דלתות לפתוח לו חלונות לחזק לו תקרה לסמוך לו קורה שוכר חייב לעשות לו סולם ולעשות לו מעקה ולעשות לו מרזב ולהטיח את גגו בעו מיניה מרב ששת °מזוזה על מי מזוזה והאמר רב משרשיא מזוזה °חובת הדר היא אלא מקום מזוזה על מי אמר להו רב ששת תניתוה כל דבר שאין מעשה אומן השוכר עושהו והאי נמי לאו מעשה אומן הוא דאפשר *בגובתא דקניא : תנו רבנן המשכיר °בית לחברו על השוכר לעשות לו מזוזה וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא ובעובד כוכבים נוטלה בידו ויוצא ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא וקבר את אשתו ואת בניו מעשה לסתור אמר רב ששת ארישא : והזבל של בעה"ב : במאי עסקינן אילימא בחצר דאגירא ליה לשוכר ותורי דשוכר (א) אמאי של בעה"ב אלא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא וקיימי בהו מסייע ליה לר' יוסי ברבי חנינא דאמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו:[א] ושברפת שבחצר הרי אלו של בעה"ב אמר רב אשי זאת אומרת המשכיר את חצרו סתם לא השכיר רפת שבה

א"כ נראה [ז] דתנור והכירים הם מעלמא ומשום שהאפר אינו בחצרו של בעל החצר ולא באוירו אלא באויר התנור והכירים שהם כלים (שמפקירין) [שמפקידין] האפר משום הכי זכה בו השוכר אם קדם וזכה באפר שאם התנור או הכירים של שוכר או של משכיר ודאי מי שהכלי שלו היה זוכה במה שבתוכו דלא גרע ממדביק[דף קב·] כלי בשולי פרה שזוכה בגללים אפילו תעמוד הפרה בחצר אחרים משום דלאו אויר חצרו הוא אלא אויר כלי : **גמ'** המשכיר בית וכו' · כתב הריטב"א ז"ל בשם רבו שאם במשכיר בית זה או בית פלוני איירי חייב להעמיד לו בשעת שמכניסו לתוכו מכאן ואילך נפל [אזל ליה] *) ואם במשכיר בית סתם חייב להעמיד לו כן כל זמן השכירות : ולפתוח לו חלונות · פירשו מן האחרונים בשם הראב"ד ז"ל דמיירי בבית אפל שצריך לאורה ואע"ג דבשעת שכירות נכנס שם שוכר וראה שלא היו שם דברים אנו לא אמרינן ראה ונתפייס דכיון דלדירה אמר ליה ולא חזיא לדירה אלא בדברים הללו הרי זה כאילו התנה בפירוש : אמר המחבר וכ"ל שאין כן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב פ"ו מהלכות שכירות ולפתוח לו החלונות שנתקלקלו או אפשר שהרב ז"ל מדבר בבית סתם שחייב להעמיד לו כל זמן השכירות כן וכדכתבנו ע"כ : לחזק וכו' · אם התליעו הנסרים : לסמוך לו קורה · אם נשברה אחת מהן : סולם · כתב הריטב"א ז"ל דסולם לגג הוא דקאמרינן דאילו לעליה המשכיר חייב דבלאו הכי לא מתדר ליה אלא לא אמרו אלא בגג שתשמישו עראי ואין עיקר השכירות בו : מעקה וכו' . כל דברים שחייב בהם השוכר הם מעשה הדיוט : ומרזב פרש"י ז"ל שכל גגותיהן משופעים וסומכין נסרים לכותל אצל הגג להרחיק המים מן הכותל וכשנופלה אחת מהם הדיוט מחזירה וכתב הריטב"א ז"ל דכל מה שהשוכר עושה כגון סולם וכיוצא בזה יכול להוליכן עמו כשילא דלא אפקוה בגמרא אלא מזוזה כדאיתא בסמוך : חובת הדר · דרשינן [יומא דף יא:] ביתך על דרך ביאתך לימין ומי נכנס ויולא בה זה הדר בתוכו : מקום מזוזה · העץ שהדלת סוקף עליו אף הוא קרוי מזוזה ואם אבן הוא צריך לנקוב סדק ולהניחה לתוכה : בגובתא דקניא · שיקבענה שם בנסרים או בסיד וא"ל לחוק בתוך המזוזה דאילו תלאה בלא קביעות פסולה כדאיתא בפרק הקומץ רבה (דף לג:) **תנו** רבנן לא יטלנה : סתמא קתני אפילו בשליך אותה לבית אחר ואף על פי שאמרו גבי ציצית [שבת דף כב·] מתירים מבגד לבגד שאני הכא דכיון דחיילא קדושת שכינה בבית זה אין לו לסלקו משם הריטב"א ז"ל : ובעובד כוכבים נוטל · לא נצרכה אלא אפילו בבית שרגיל עובד כוכבים להשכירו לישראלים : מעשה לסתור · מדלא כתב מעשה ברישא קודם דליתני סיפא הוא דמקשה הכי ותירץ דאין הכי נמי דארישא קאי : ותורי דעלמא · וסתם גללים אפקרינהו בעלים וקניא ליה חצרו ואפילו קדם השוכר והגביהן לא זכה בהם שמעינן מהכא דכי אמר [דף יא·] ר' יוסי ברבי חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו לא אמר אלא במידי דהפקר ודוקא בחצר המשתמרת לדעת הבעלים דאילו אינה משתמרת לאו כלום הוא : [ח] תרתי · בתמיה למה ליה לתנא למיתני תרתי ליתני חדא כיון דבשלא השכירה עסקינן מה לי רפת מה לי חצר : ושברפת שבחצר · אם השכיר החצר הרפת שבה לבעל הבית ואשמועינן הא דרב אשי : **גרסי'** בגמרא [דף קב·] תניא יוני שובך ויוני עליה חייבים בשלוח ואסורות בגזל משום דרכי שלום : יוני שובך שמקננים מזוטיהם בשדות וקיננן בשובך ואין אלו יוני הרדסיאות הגדלים בבתים : חייבים בעליהם בשלוח האם אם רובצת על הביצים [ס] וקרינן ביה כי יקרא פרט למזומן : ואסורות וכו' האמהות אסורות בגזל משום דרכי שלום דאילו גזל ממש ליכא דלא הוו ברשות בעל השובך כיון שהולכים מן השובך לחוץ מתיאשין הבעלים מהם קלת ומיהו כיון דהדרי לכלובן

*) עיין בטור סי' שי"ב שמחלק בין נפל כולו ובין נתקלקל

שלטי הגבורים

אין אומרים כן וכן אני אומר אם אמר בעה"ב לשוכר למה תטרח והשכיר ביתי לאחר אם לא תרלה לעמוד בו הניחהו ולא ואתה פטור משכירותו אינו יכול להשכירו לאחר ויש מי שסורה ואמר שאינו יכול להשכירו לאחר כלל ויתן שכרו עד סוף זמנו ולא כ"ל שזה דין אמת ע"כ: שאלה להרא"ש ראובן ושמעון שכרו שני בתים זה אצל זה ולהם שני חצירות ומלבד חצירות אלו עוד להם חצר בשותפות והיה כל אחד משתמש בחלקו והלך ראובן והשכיר ביתו ללוי ושמעון מעכב עליו ואומר איני חפץ בשותפות של לוי כי ירא אני שנתקוטט ביחד ואם עכ"פ תרצה להשכירו הנח לי החצר המשותף ואתן לך שכירות כפי החלק המגיע ממני אם שומעין לו ואם ראובן יכול לגלגל עליו הרבה שכירות כי יאמר שהוא צורך גדול לבית : תשובה. יראה שהדין עם שמעון עכ"ד בתשובותיו כלל נ"ב: בשאלת שמעון שכר בית מראובן ואמר ששכרו על תנאי שאם ירצה ישכיר מהבית לאחרים שידורו עמו ועשה להם דיורין שידורו בבית וראובן אמר שלא השכיר הבית אלא שידור בו הוא ובני ביתו ונסתפקת מי היה נאמן בשבועתו : תשובה . דע שראובן השכיר בית לשמעון סתמא לדירת שמעון ובני ביתו קא משכירו כי כן דרך כל השוכרים בית והרוצה להכניס עמו דיורים בבית הוא מתנה בפירוש ואם אין לו עדים שהתנה קרקע בחזקת בעלי' עומדת לכל ספק הנולד ביניהם ועל השוכר להביא ראיה ואין לו לשנות ממנהג השוכרים וישבע ראובן שלא התנה שמעון להכניס עמו דיורין לבית: בשאלת ראובן שכר נער לשמשו ואמר לו שמעון לסמוך עליו שישלם לו כל מה שיפסיד בהיות הנער בביתו ולא היה קנין בדבר אם יכול ראובן ליטול משמעון בסיתר דמי הפסדו : תשובה. שכירות הוא וכל תנאי שכירות א"צ קנין : כתב הר"ן פ"ק דב"ק שנראה לו מטעם זה נהנה וזה אינו חסר דהשוכר בית מחבירו ואין לו רשות להשכיר לאחרים והלך והשכיר בדמים טפי משכירות שהוא מעלה לבעה"ב דשורת הדין הוא שזה השוכר יתן כל אותם הדמים שהותיר על שכירותו לבעה"ב דכיון שאין לו רשות להשכירו לאחרים כיולא הלא עושה סחורה בביתו של חבירו אבל אם יש לו רשות להשכירו לאחרים אז כל אותו הריוח הוי של שוכר זה דמה ישאר על בעה"ב שיערער עליו אי משום שקשה עליו מה שמרויח זה וכי מי לא עסקינן שאפילו היה מרויח השוכר הזה בהאי שכירות עם בעה"ב כגון שהשוכר לא היה מולא כ"כ בזול מאחר שכל שאר הבתים היו יקרים שאפ"ה שכרה לו ואם כן מה לי ריוח אחר ועוד דזה נהנה וזה אינו חסר הוא כך העלה הר"ן ומדברי מיי' פ"ה מהל' שכירות אין לשמוע כלל מדין זה דבהא לא מיירי וגם לא מיירי שהיה שם תנאי וע"ש דין שוכר בית מראובן ונמלא שהוא של שמעון :

הגהות חו"י

(א) ואפילו תורי דאתי מעלמא אמאי של בעה"ב וק"ל: (ב) משמע תוך זמנו דלא וכ"כ כל הפוסקים ובתוס' סוף דף קב לא משמע כן :

[דף קכרע"ב]

דף קב.

הגהות מא"י

[א] נ"ב פיסקא דברייתא איתא בגמ': [ב] נ"ב לו : [ג] נ"ב [illegible] [ד] [illegible] [ה] [illegible] [ו] [illegible] [ז] [illegible] [ח] נ"ב [illegible] [ס] [illegible] וכו' למזומן [illegible] מזומן כצ"ל :

לכלובן לערב לא מיאס מינייהו לגמרי ואכתי דעתיה עלייהו ולפיכך איכא גזל מפני דרכי שלום אבל בביצים ואפרוחים שהם בשובך גזל מעליא הוי שהרי חצרו קונה לו שלא מדעתו ואם האם רובצת עליהם גם בעל השובך אינו זוכה ולא מיקרי מזומן כדי שיפטר משלוח אלא חייב לשלוח האם תחלה קודם שיזכה בהם דקי"ל כרב יהודה אמר רב דאמר אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם שנאמר שלח תשלח את האם והדר ואת הבנים תקח לך : **מתני'** נתעברה לשוכר · לא ירבה לו שכר חדש העיבור שהעיבור בכלל [א] וכתב הריטב"א ז"ל דהיינו דוקא באמר שנה זו או נר מצוה שנה פלוני אבל באומר שנה סתם אין לו אלא י"ב חדש כדאיתא פ"ק דר"ה (דף ז:) : אמר המחבר במה שכתב הריטב"א ז"ל בשנה סתם צריך לי עיון משום דמתניתין הוה ליה לאשמועינן הכי ולא ה"ל למימר חדשים וגם מלשון הרמב"ם פ"ז מהל' שכירות לא משמע הכי שלא הזכיר אלא לחדשים כמתני' וה"ל לאשמועינן אפילו בשנה סתם ומיהו הרשב"א ז"ל גם כן כתב בחידושיו הכי דלעולם אין לו לשוכר שלשה עשר חדשים אלא בעומד בראש השנה ואמר שנה זו אבל באומר שנה אחת לעולם אין לו אלא י"ב חדש כרוב שנים שאינן מעוברות וכתב שיש לו בזה כמה ראיות בריש פרק קונם יין ומיהו הרנב"ר ז"ל לא דבר בזה כלל בחדושיו ע"כ: השכיר לחדשים· הך בבא פשיטא אלא דמתני' דיני דיני קתני : ומעשה וכו' · ובגמרא מקשה מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם אמר לו י"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש יחלוקו ומעשה וכו' ובגמרא מפרש דינא היכי : **גמ'** בבא באמצע החדש · לבית דין ואמר ליה לא מביתי או תן לי שכר חדש זה ומספקא [ב] ליה איזה לשון תפסינן אי אמרינן תפוס לשון ראשון העמד ממון על חזקתו ומה שדר בה כבר לא מפקינן מיניה אי אמרינן לשון אחרון אית לן למתפס ומה שלא עבר מן החדש יצא או יתן שכר דהעמיד קרקע בחזקת בעליו : בתחלת החדש וכו' · העמד קרקע בחזקת בעליה : בסוף החדש וכו' · העמד ממון על חזקתו משום דתפים וכיון דספיקא היא למאן דתפס לא מפקינן מינה ואתא מילתיה דשמואל כתנא דמתני' דאמר יחלוקו ומטעם ספיקא ופסקו כל המפרשים ז"ל כוותיה במטלטלי וכרב נחמן בקרקעות דאמר דכיון דספיקא היא קרקע בחזקת בעליו תעמידנה ומתני' לדידיה [ג] סומכוס היא והוא סובר כרבנן דפליגי עלי' דסומכוס דאמרי הוקי ממונא בחזקת מאריה : ואפילו בא בסוף החדש כולו למשכיר · שהספק לא עכשיו נולד אלא מתחלת החדש נולד והעמד קרקע על חזקתו : וה"מ במילתא דלא עבידא לאיגלויי כדאי' לקמן בפ' המקבל [דף קי·] וכ' הריטב"א ז"ל ברם צריך את למידע דעל כרחך לא איירי אלא בב' לשונות הסמוכין זה לזה אבל אינם סמוכין זה לזה כ"ע אחרון עיקר כדתנן (ב"ב דף קסה:) כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים הכל הולך אחר התחתון עכ"ל : **בעי** מיניה מרבי ינאי שוכר אומר נתתי · שכר השנה : בתוך זמנו · שכירות אינה משתלמת אלא בסוף והוא יום אחרון של שנה : תניא · גבי בכור אדם דכתיב ביה מבן חדש תפדה הלכך אם מת האב בתוך ל' יום מסתמא לא פדאו אביו ולואי שיפרע אדם בזמנו וחייב הבן לפדות את עצמו : מת לאחר ל' יום · סתמא פדוי דפדאו האב בזמנו עד שיאמרו לו הכהנים ידוע לנו שלא פדאך אביך שהוא נוח בשעת מיתתו וגבי כהן לא שייך למימר לשון יביא ראיה דכהן לאו בעל דיניה הוא דאי בעי לאו לדידיה יהיב אלא לכהן אחר אבל משיאמרו לו המצוה מוטלת עליו שיפדה את עצמו : ביומא דמשלם וכו' · דהוא יום אחרון של שכירות ומן הדין חייב לפרעו דומיא דהא דשכיר נשבע וכו' ומיהו בב"ד אינה משתלמת עד למחרתו דדרשינן כשכיר שנה בשנה שכירות של שנה זו אינה משתלמת עד שתתחיל שנה אחרת : אמר המחבר הא דאסיקנא דעביד אינש דפרע ביומא דמשלם זימניה כתב הראב"ד ז"ל דדוקא היכא דטעין איהו אבל ליתמי דידיה לא טענינן להו וכתב הרנב"ר ז"ל שיש לרב ז"ל קצת סמך בריש בבא בתרא ע"כ : נשבע ונוטל · אם תבעו שכירות מלאכתו נשבע שלא קבל ונוטל שזה אחד מן הנשבעין ונוטלים האמורים במסכת שבועות (דף מה:) משום דבעל הבית טרוד בפועליו וכסבור שנתן לזה כשנתן לחברו אבל בעלמא אפי' ביום זמנו נאמן לומר פרעתיך כבר ובשבועת היסת שהטילו חכמים בכל ענין שאין בו הודאת מקצת : **אמר** רבא אמר ר"נ · וכתב ליה משכיר לשוכר שטרא שהשכרתיה לו לעשר שנים ולא נכתב בשטר זמן ולאחר זמן בא לב"ד ואמר כבר דרת ה' שנים וזה אומר לא דרתי אלא שלש : מהימן · בעה"ב דקרקע בחזקת בעלי' עומדת על כל דבר ספק הבא לפנינו : הא דאמרינן איבעי לך למכתב [ד] תברא אגביה אפילו בכתב ידי הלוה מהני כיון דכתיב בגופא דשטרא [וכבר כתיבנא בשילהי פ"ק דמכילתין] הריטב"א ז"ל : תברא · שובר : דלא תחזיק · דלא תימא לקוחה היא בידי [ה] שכל שטר יש לו קול אבל לא שתוכל לתבוע י' שנים לעולם כך היא גירסת הספרים וכן פרש"י [והרי"ף] והרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהל' שכירות וכתב הרנב"ר ז"ל מיהו הני מילי דליכא סהדי דבשכירות ירד בה הא לאו הכי שוכר מהימן מגו דאי בעי כבים ליה לשטרא ואמר לקוחה היא בידי אבל הראב"ד ז"ל גרים נקיט אגרא דחמש שנין ולענין דינא הכי סליק גרסתו · וזה שהשוכר אם כתב שטר למשכיר על שכרו ואחר כך אמר לו פרעתיך שכירות דחמש שנין מהימן דאמר ליה האי דכתבי לך שטרא דליהוי ראיה שירדתי בתורת שכירות כדי שלא אחזיק בה וכתב הריטב"א ז"ל ומסתברא דכל היכא דכתב ליה שוכר ראיה דנחת בתורת שכירות והדר כתב ליה שטר על השכירות ה"ל כשט"ח דעלמא ולא מהימן לומר פרעתי וכל היכא נמי דכתב ביה

רש"י

לא זכה בהן : **מתני'** נתעברה לשוכר · לא ירבה שכר חדש העיבור שהעיבור בכלל שנה : בשנים עשר זהובים מדינר זהב · ואיכא השתא תרתי לישני לשנה ולחדשים : יחלוקו · דלא ידעינן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון : **גמ'** בבא · לבית דין באמצע החדש ואמר ליה לא מביתי או תן לי שכר חדש זה וכי מספקא לן איזה לשון נתפס אמרינן העמד ממון על חזקתו ומה שדר בו כבר לא מפקינא מיניה ודילמא לשון אחרון אית לן למיתפס ומה שלא עבר מן החדש או יצא או יתן שכר להעמיד קרקע בחזקת בעליה : כוליה למשכיר · וטעמא לאו משום דתפוס לשון אחרון אלא משום דמספקא ליה איזה לשון נתפס וכיון שהספק לא עתה נולד אלא בתחלת החדש נולד העמיד הקרקע על חזקתו ונמצא שהשוכר דר בשל חברו וצריך להעלות לו שכר : אע"ג דאפיך מיפך · ואמר ליה מעיקרא מדינר זהב לחדש בשנים עשר זהובים לשנה אמר רב נחמן למשכיר דספוקי מספקא ליה והעמיד קרקע בחזקת בעלים כדפרישית: איסתירא מאה מעי· אמר אחד לחברו בכמה חפץ זה אמר ליה איסתירא מאה מעי · ונתרצה מאה מעי חייב לו : א"ל מאה מעי · איסתירא נותן לו איסתירא שהוא נ"ו פרוטות (ד) דתפוס לשון אחרון : שוכר אמר נתתי לך · שכר שנה : (א) בזמנו · בתוך זמנו היינו תוך השנה דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (ב) : ביומא דמשלם זמניה · יום אחרון של השנה ותבעו לדין וזה אומר נתתיו לך בבקר : שכיר בזמנו נשבע ונוטל · אם תבעו ביום שיצא ממלאכתו נשבע שלא קיבל ונוטל שזה אחד מן הנשבעין ונוטלין : דרמו שבועה עליה · ונוטל מבעל הבית : טרוד בפועליו · ושכח וסבור שנתן לזה כשנתן לחבירו אבל בעלמא אפילו ביום זמנו נאמן לומר פרעתיו כבר ובשבועת היסת כדין כופר הכל : וכתב ליה · משכיר לשוכר שטר שהשכירה לו לעשר שנים ולא נכתב בשטר זמן ולאחר זמן בא לפנינו וא"ל משכיר לשוכר כבר דרת בו ה' שנים וזה אומר לא דרתי בו אלא ג' שנים : מהימן · המשכיר דקרקע בחזקת בעליה קיימא על כל דבר ספק הבא לפנינו : תברא · שובר : דלא תחזיק · דלא תימא לקוח הוא בידי ולא שתוכל לתבוע

מתני'

מתני' המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר השכיר לו לחדשים ונתעברה השנה נתעברה למשכיר ומעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחברו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רשב"ג ולפני רבי יוסי ואמרו יחלקו את חדש העיבור : **גמ'** אמר רב אי הואי אנא התם הוה יהיבנא ליה כוליה למשכיר מאי טעמא סבר תפוס לשון אחרון ושמואל אמר בבא באמצע החדש עסקינן אבל בבא בתחלת החדש כולו למשכיר בסוף החדש כולו לשוכר מאי טעמא משום דתפיס (לשון ראשון) ורב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה קיימת ואע"ג דאתא בסוף החדש כולו למשכיר ואע"ג דאפיך מיפך ואמר מדינר זהב לחדש בשנים עשר זהובים לשנה כוליה למשכיר וקיימא לן כוותיה ושמעינן מינה דליתה להא (א) *דאמר רב אסתירא מאה מעי מאה מעי אסתירא אסתירא אלא כשמואל דאמר הלך אחר הפחות שבלשונות דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון אי תפסינן לשון אחרון הלכך הלך אחר הפחות שבלשונות כדקי"ל דמספיקא לא מפקינן ממונא אבל אי תפס לא מפקינן מיניה דהוה ליה לאחר תפיסה נתבע והני מילי במטלטלי אבל במקרקעי קי"ל כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה קיימת ודוקא במילתא דלא עבידא לאיגלויי כדבעינן למימר בפירקא דלקמן *בעי מיניה מר' ינאי שוכר אומר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה אימת אילימא בתוך זמנו תנינא ואי לאחר זמנו תנינא דתנן כל ל' יום בחזקת שלא *) נתן עד שיביא ראיה שנתן לאחר ל' יום בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן לא צריכא (ב) ביומא דמישלם זמניה מי עביד איניש דפרע ביומא דמישלם זמניה או לא אמר להו ר' יוחנן תניתוה *שכיר בזמנו נשבע ונוטל שכיר הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דבעה"ב טריד בפועליו אבל הכא שוכר מהימן ובשבועה אמר רבא אמר רב נחמן האי מאן דאוגר ליה ביתא לחבריה לעשר שנין וכתב ליה שטרא וליכא זמן בשטרא וא"ל נקיטת הא חמש שנין מהימן א"ל רב נחמן מדפתי לרבינא אלא מעתה אוזפיה מאה זוזי בשטרא וא"ל פרעתי לך פלגא ה"נ דמהימן א"ל הכי השתא התם שטרא לגוביינא קאי אם איתא דפרעיה איבעי לי' למיכתב על גביה א"נ מיכתב עליה תברא אבל הכא א"ל (ג) האי דכתבי לך שטר' כי היכי דלא תחזיק *(עלי הוא

*) כס"י וכן בהלפס של תו"י איתא נפדה וכן בכל הענין וכ"ה בגמ'.

נ"ל עליה וכ"ה בגמ'

בעין משפט:
א מיי' פרק ז מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סי' שיב :
ב מיי' פרק כח מהל' מכירה ומיי' פרק כז מהלכות מלוה סמג עשין פב טור חו"מ סי' מב :
ג מיי' פרק ז מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סי' שיז :

הגהות הב"ח

(א) תיבת בזמנו נמחק : (ב) נ"ב והוא יום אחרון של שנה :

הגהות חו"י

(א) עי' ברי"ף ב"ב רמז תתכב : (ב) נ"ע ותבעי ליה גבי פדיון מת ביום ל' ואין לומר דהם פדוי דזריזין מקדימין למצוה א"כ גם אחר ל' יש לחלק בין רשות למצוה: (ג) פירשו התוס' שע"י השטר יצא הקול וצ"ל שהכוונה שע"י כן תבוא לטעון חזקה מ"מ אי צריך לשטרא מאי טעין כבר"מ תמה ומ"מ מאחר שיצא הקול לא מהימן פה במיגו עי' סימן קנ ס"פ ג' : (ד) דאיסתרא הוא סלע מדינה דהוא חצי דינר ג' מעי כסף שהן ו' פונדיון שהן י"ב איסרין וכל איסר ח' פרוטות הרי נ"ו מעי ר"ל פרוטות רש"י:

הגהות מא"י

[א] נ"ב שנה : [ב] לן כצ"ל : [ג] דמוטל בספק יחלוקו : [ד] תיבת תברא רשום למחוק : [ה] נ"ב פי' וא"ת הא הוא עצמו יכול לכבוש את שטרו :

המאור הגדול

אמר רב נחמן האי מאן דאוגר ליה ביתא לחבריה לעשר שנין וא"ל נקיטת חמש שנין וכו' כך נמצא במקצת נוסחאות ובהל' הרי"ף ז"ל ולפי הגירסא הזאת אי שאמר נקיטת חמש שנין המשכיר הוא שאמר כן לשוכר ויש מקצת נוסחאות שכתוב בהן ואמר ליה פרעתיך דחמש שנין ולפי הגי' הזאת היא טענת השוכר למשכיר ולגירסא זו דעתי נוטה וסוגיא דשמעתא האי דכתבי לך שטרא כי היכי דלא נחזיק עליה הוא :

ביה נאמנות תנאי ממון הוא וקיים: **אמר** ר"נ שואל אדם בטובו לעולם · פרש"י ז"ל שאם א"ל השאילני כלי זה בטובו הרי הוא שאול לו לעולם דלשון בטובו משמע כ"ז שיהיה טוב וראוי למלאכה: והוא דקנו מיניה · פרש"י ז"ל דמהני האי קנין שאפי' מחזירו חוזר ונוטלו הימנו כשיצטרך אבל אם לא קנו מיניה מכי אהדריה כלתה קניית משיכה ראשונה ויש מן האחרונים זכרונם לברכה דכתבו דאין זה מחוור לומר דכלתה קניית משיכה ראשונה דודאי כיון דמשך על דעת שיהא שאול לו לעולם באותה משיכה הוא קנאה לאותה שעה ולכל הסעות שהוא צריך לו אבל הרב אלפסי ז"ל פירש בשם גאון זכרונו לברכה שאם א"ל כלשון הזה השאילני כלי זה בטובתך כלומר כפי טובת לבך ונדיבותיך שאינך מקפיד על הזמן אם יאריך משתמש בו עד שיכלה הברזל כיון דקנו מיניה וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"א מהל' שאלה ופקדון וז"ל אם קנו מידי המשאיל על זה הרי השואל משתמש בו לעולם:[ב] וכ' הרנב"ר ז"ל יש להסתפק אם יכול המשאיל להשתמש בה בעוד שאין השואל משתמש בה דאיכא למימר דיכול משאיל לומר לו לא השאלתיה לך אלא למלאכתך ועכשיו כיון שאינה צריכה לך תנה לי ואשתמש בה או אפשר שיכול שואל לומר לו כיון (א) ששאלת לי לכל תשמישי אני יכול לעכב על ידך שאם תשמש בה יפחות או אפשר שישבר בידך ונפקא מינה עוד לענין תשלומי אונסין דודאי אע"פ שהוא שאול לו לעולם אם נאנס או נגנב חייב לשלם שאינו מקבל מתנה דשואל הוא ואם כן כשתמצא לומר שאין המשאיל יכול להשתמש בו כלל אפילו בשעה שאין השואל צריך לו אם נאנס אינו חייב לשלם אלא דמי שבריס לבד שהרי אין למשאיל זכות בו בעודו שלם ואם המשאיל יכול להשתמש בו ונגנב או נאנס משלם לו לפי זכותו: ומהדר לי' קתיה· פרש"י ז"ל לכשיפחות שלא יהא ראוי יחזיר לו את שבריו שהרי לאו מתנה יהביה אלא שואל לו בטובו והא לאו טובה הוא אלמא שאינו יכול לתקן את שבריו ולהשתמש בה עוד וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפירוש פ"א מהל' שאלה שאין השואל רשאי לחזור ולתקן הכלי פעם אחרת אבל הרנב"ר ז"ל כתב מדאמרינן מהדר ליה קתיה ולא אמרינן מהדר ליה תבריה משמע שאע"פ שנשבר מתקנו וכתב ז"ל שכן דעת הרי"ף ז"ל שכתב משתמש בו עד שיכלה הברזל שבו [ולא כ' מהדר ליה תבריה] · אמר המחבר ואני תמה על מורי ז"ל למה הוצרך לשווי פלוגתא בינו רבוותא ז"ל דהא דנקט קתיה ולא תבריה לרבותא נקט משום דקתיה עדיין הוא בטובתו בברזל אחר כמו בזה ואפי' הכי אתא לאשמועינן דקתא בתר כלי גריר ומחזירו כמו שמחזיר גופו של כלי הנשבר דאינו השברים פשיטא[ג] דהא נאו בטובתו הוא כלל וכשנשבר (ב) הוא עד שיכלה הברזל ומי (ג) מכריח לומר שיהא [ד] עפר ממש ועוד קשה לי דהאי גרגותא לא אתא למעט אלא שאר גרגותא דאילו גופה דגרגותא דאמר עליה האי דעתו של משאיל להשאילו זה הגוף לאותה השקאה כמו בכלי שמשאיל בטובו וכי היכי דמשכיה גוף הגרגותא אמרינן דאחר מיקרי וחוזר בו ה"ה כשכלי זה נשבר דהוי אחר וחוזר ע"כ: כל פרדס דבעי אפילו גדול כאנטוכיא: כל פרדסי דאית ליה · כך היא גרסת רוב הספרים וקמ"ל דלא אמרינן תרי פרדסי דוקא אלא (ד) [טובא] כיון שהשואל מוחזק בכלי ומיהו פרדיסי דעלמא לא שא"כ [ה] אין לדבר סוף והרי [לא] היה שאול לו לעולם: גרגותא · באר מים חיים להשקות שדה: לא בני לה · אם נהרס אחר שהשאילו ובא השואל לבנותו ולומר עדיין שאול הוא זה מעכב עליו ואומר לא השאלתי לך אלא אותו ולא כשנעשה אחר : בני לה · אם נהרסה יכול השואל לבנותה שהרי לא אמר האי גרגותא וחד גרגותא שאולה לו עד שישקה כל שדותיו ובודאי אם לא קנאו בשטר ובחזקה פשיטא שהמשאיל יכול לחזור בו דבדבור בעלמא לא מקני ליה אלא מיירי שהמשאיל הקנה לו כראוי : בי גרגותא. אם א"ל כלשון הזה השאילני [ו] מקום בקרקע שלך לחפור באר קא"ל ; כרי (ה). חופר כאן וכאן עד דמתרמי ליה מקום מים : וצריך למיקנא מיניה. כשאמר ליה בי גרגותא בעי למזכי בכולא ארעא ואם חפר במקום אחר אע"פ שהחזיק בו [ז] באותה חזקה מכל מקום לא החזיק בכולא ארעא אם לא קנו בידו על כל גופה של קרקע ומיהו קנין לאו דוקא דה"ה אם החזיק בפירוש בגרגותא חדא [אדעתא] למזכי בכוליה עד דמתרמי ליה גרגותא כ"כ הריטב"א ז"ל בשם רבו ז"ל : **מתני'** חייב וכו' · המשכיר חייב להעמיד לו בית לימי שכירתו : לא יעשנו · השוכר מעכב עליו לומר אי אפשי בבית גדול אי אפשי בבית קטן : מן החלונות · שהיו בו : **גרסינן** בגמ' [דף קג:] היכי דמי אי דא"ל בית זה כפל אזדא אי דא"ל בית סתם אחד אמאי לא יעשנו שנים שנים אמאי לא יעשנו אחד כי אתא רבין אמר ר"ש בן לקיש דא"ל בית כזה אני משכיר לך וקאי אגודא דנהרא מהו דתימא מאי כזה דקאי אגודא דנהרא קמ"ל דאמדת ארכו ורחבו קאי : בית זה אני משכיר לך אזדא · הלך לו שמזלו גרם לו ואמאי חייב להעמיד לו בית אלא נותן לו שוכר שכר כנגד מה שדר בו ומסתלק ואע"פ דאמרינן בפ' האומנין (דף עט·) גבי שוכר את החמור ומת אם יש בדמיו ליקח יקח ואם יש בדמיו לשכור ישכור שאני הכא שאין דעת המשכיר ביתו למכרה כשתפול ולא למכור עליו ולאבניו כדי לשכור לזה שאינו עשוי לכך אבל חמור למכור לכלבים עשוי לכשימות ולקנות אחר ואם קבל המשכיר כל השכירות מחשב עמו על מה שנשתמש בו ומחזיר לו שאר השכירות כ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות שכירות וכ"כ הריטב"א ז"ל בשם רמב"ן ז"ל ועוד כתב ז"ל שאם השכיר לו בית והוא נפול אדעתא דבני ליה הוא דאגר [ח] וכ"ש [הוא] שחייב להעמיד בו דלתות ומנעול וכ"ש הא שאין אדם שוכר בית נפול לדירה ואי א"ל בית סתם וכו' · דהא כל דיהיב ליה בית שיש בו ד' אמות על ד' אמות בהכי סגי ונראה מדברי הרמב"ם ז"ל דאפילו התחיל לעמוד בבית קודם שנפל אמרינן הכי דסגי בארבע על ארבע אבל הריטב"א ז"ל כתב דכיון דנחת לגויה דכ"ע לא מצי משני לה לבית אחר וכתב בשם רבו ז"ל דאפילו בבית סתם כל היכא דאית ליה מדידיה יהיב ליה ואי לית ליה כלל קנין דברים בעלמא הוא ואפילו קנו מידו אא"כ נתחייב בקנין כראוי שקבל עליו להעמיד לו בית דהשתא כי לית ליה מוגר מאחריני ויהיב ליה כל היכא דמשכח בשכר הגון ואי לא משכח הא אניס ופטור עד כאן לשונו בשם רבו ז"ל : מאי כזה וכו' ואגודא דנהרא הוא דאתני בהדיה שדרך בני אדם מקפידין בכך קמ"ל פרש"י ז"ל דאכולה מילתא אתני משמע שצריך להעמיד לו בית אגודא דנהרא וכמדת ארכו ורחבו דבית שהראה לו ולכאורה לא משמע כן מלישנא דגמרא דלא אמר בלשון נמי אמדת ארכו ורחבו נמי קאי והריטב"א ז"ל כתב קמ"ל שאין הקפידה אלא על מדת ארכו ורחבו וה"ה דליכא קפידא שיהא כזה בבנינו ובקשוטו דהא לא קפיד תנא אלא על מדת ארכו ורחבו וכן הלכתא עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שכירות : סליקו להו השואל

נר מצוה

היא) אר"נ שואל א אדם בטובו לעולם א"ר מרי ברה דבת שמואל והוא דקני מיניה א"ל רב אשי ומהדר ליה קתיה פירש גאון ז"ל מי ששאל כלי מחבירו להשתמש בו ואמר לו בלשון הזה השאילני בטובתך כלי זה להשתמש בו ולא קבע זמן לחזרתו ישתמש בו ואינו חייב להחזירו לבעליו אלא משתמש בו עד שיכלה הברזל ומהדר ליה קתיה והוא דקנו מיניה דאושליה סתם ולא קבע ליה זימנא אמר רבא האי מאן דא"ל לחבריה ב אושלן מרא למירפק ביה האי פרדיסא רפיק ביה ההוא פרדיסא פרדיסא סתם רפיק ביה חד פרדיסא דבעי פרדסאי רפיק ואזיל כל פרדסאי דאית ליה ומהדר ליה קתיה אמר רב פפא האי מאן דאמר לחבריה אושלן האי גרגותא ג ונפל לא בני ליה גרגותא ונפל בני ליה שאל בי גרגותא כרי ואזיל שואל כמה גרגותא בארעיה דמשאיל עד דמתרמי ליה וצריך למיקנא מיניה דמשאיל:

מתני' ב המשכיר בית לחבירו ד ונפל חייב להעמיד לו בית אם היה קטן לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן אחד לא יעשנו שנים שנים לא יעשנו אחד ולא יפחות מן החלונות ולא יוסיף עליהן אלא מדעת שניהן:

גמ' אוקימנא למתניתין בדקאי אגודא דנהרא (א) וא"ל בית כזה אני משכיר לך מהו דתימא האי דקאמר ליה כזה דקאי אגודא דנהרא קמ"ל מאי כזה אמדת ארכו ורחבו קאמר ולפיכך אם נפל והיה קטן לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן אחד לא יעשנו שנים אבל אי א"ל בית זה אני משכיר לך ונפל אינו חייב לבנותו (ב) ואי אמר ליה בית סתם אני משכיר לך ונתן לו בית ונפל ורצה לעשותו שנים עושה שלא השכיר לו אלא בית סתם והוא שקרוי בית:

סליקו להו השואל

רש"י

לתבוע עשר שנים לעולם : שואל אדם בטובו לעולם · אם ראה אדם כלי לחברו וא"ל השאילני בטובו וא"נ הן שאול הוא לעולם [א] כל זמן שהוא טוב ואפילו מחזירו חוזר ונוטל כשיצטרך (ולא כדפי' בעמוד) : *והוא דקנו מיניה · דבעלים דאי לא קנו מיניה מכי אהדריה כלתה קניית משיכה ראשונה : ומהדר ליה קתיה · כשיפחת שלא יהא ראוי מחזיר לו שבריו דהא לאו במתנה יהיב ליה אלא שאולה היא ובטובו והא לאו טובו הוא : פרדיסא סתם · רפיק ביה חד פרדיסא איזה שירצה : כל פרדיסא דאית ליה · ולא אמרינן תרי פרדיסא אמר ליה אלא טובא נמי משמע : גרגותא · באר מים חיים להשקות השדות : לא בני ליה · אם בא לבנותו ולומר עדיין שאול לי זה מעכב עליו ויאמר לא השאלתי לך אלא אותו ולא כשנעשה אחר (ג) : בני לה · והרי היא שאולה לו עד שישקה בו כל שדותיו : בי גרגותא · אמר ליה שואל השאילני בי גרגותא ונתרצה השאילני מקום לחפור באר קאמר ליה : כרי ואזיל גרגותא בארעיה · אם לא ימצא בהן מים יחפור במקום אחר עד שימצא מים : וצריך לאקנויי מיניה · מעיקרא דאי לא אקני מיניה דיבורא בעלמא קאמר ליה ומצי הדר ביה : **מתני'** חייב · המשכיר להעמיד לשוכר בית לימי שכירתו : לא יעשנו קטן · דשוכר מצי אמר אי אפשי בבית גדול או קטן : **גמ'** דקאי אגודא דנהרא · ואמר ליה בית כזה אני משכיר לך : דמהו דתימא כזה דקאי אגודא דנהרא · קאמר ליה שהוא חשוב ודרך בני אדם מקפידין על כך אבל על ארכו ורחבו לא אתני קמשמע לן דגם אמדת ארכו ורחבו אתני בהדיה דכזה אכולה מילתא קאמר :

סליקו להו השואל

שלטי הגבורים

א כמו שכתב רבינו בענין השאילני בטובתך כך פירש מיי' ולא נראה להרא"ש דבשביל שאמר בטובתך לא יצא מכלל שאלה סתם אלא כך הוא לשון בני אדם עשה עמי טובה והשאילני כליך ומספקא להראב"ד אם יכול המשאיל לקחת אותו שלא בשעת מלאכתו של שואל והרמ"ה ז"ל כתב מסתברא שאינו יכול לקחת אותו שלא בשעת מלאכה דא"ל מחייבינן דלמא מתביר או מתביד מיהו לית ליה רשות לשאולי לאחריני דעל כרחיה בתורת שאלה הוא דקאי גביה ואין השואל רשאי להשאיל ותו דחיישינן דלמא מתביד גבי שואל שני ומפסיד לקחא ע"כ :

ב והשואל חפץ מחבירו ופירש לו שרוצה לעשות ממנו שום דבר או הדין מתחלק לכמה דרכים ואזכור מהם שתים הנראים לי עיקר בזה והם כי(ו)אמר השואל למשאיל השאיל לי חפץ פלוני עד אשר אעשה דבר פלוני ואחזירהו לך או כל עוד שהוא בענין צריך השואל להחזיר לו החפץ ואפילו אמר לו השאילני חפץ פלוני ואמשכן אותו צריך השואל לפדות הכלי ולהחזירו לו ואפילו עלה הקרן והריות עפי ממה ששוה החפץ צריך שיפדנו אם חפץ בו המשאיל ולא מצי יהיב ליה דמי כדאיתא בס' התשב"ץ וז"ל מי שהשאיל לחבירו כלי או משכון ללוות עליו ברבית על השואל לפדות הכלי או המשכון ולהחזירו למשאיל ויפרע הקרן והרבית עכ"ל ואולם סדרך השנית הוא כשאמר לו השאילני חפץ זה לעשות דבר שאותו הדבר יחזש הוא שברוב הפעמים לא ישוב החפץ שלם לחזור או שלא ישוב כלל או לא מצי המשאיל לכוף את השואל שיתן לו חפצו כיון שפירש לו שהחפץ לעשות בו אותו הדבר ודאי שהמשאיל על דעת כן השאילו לו שאם לא יהיה ברשותו דשואל להחזירו שיפטר ממנו אך שיתן לו דמיו וראיה לזה הא דאמרינן פרק אלו מגלחין רשב"ג אומר האומר לחבירו השאילני חלוקך ואבקר את חולה והלך ומצא שמת קורעו ומאחה ויכשיגא לביתו יחזיר לו חלוקו ונותן לו דמי קרעו ואם לא הודיעו הרי זה לא יגע בו ופירשו המפרשים שכיון שהודיעו שלבקר החולה הולך הוי כאילו נטל רשות ממנו שאם ימצאנו מת יקרענו הלכך קורעו ומשלם דמיו וה"נ גבי המקדש בטבעת שאולה קאמר הרא"ש פ' קמא דקדושין עמ"ב וא"כ הכא בנדון דידן שהיה ג"כ אז ראובן מצחק ואומר ללוי שלוני מעות לצחוק וזה השאילו טבעת לצחוק נראה דודאי גמר בלבו להשאילו בענין שאם יפסיד אותו השואל ויקחנו המגלה וילך לו שלא יתחייב זה השואל להחזיר לו אלא דמי שויו בלבד. כד"ן :

ג הרי"ף והרא"ש פסקו דסתם שאלה ניתנה ליתבע מיד והתוס' כתבו דסתם שאלה הוי ל' יום גם בפרק כל הנשבר דף קי פליגי בזה גבי טלית שאולה פטורה כל ל' יום והרא"ש שם דחה ראייתו וכן הוא דעת מיי' פ"ק מהלכות שאלה דשאלה ניתנה ליתבע מיד וכ"כ הטור חו"מ סימן שמ"א וסמ"ג עשין נ"ב הביא כל הדעות ולא הכריע :

ד כתב הטור נפל הבית לאחר שהשכירו אם א"ל בית זה אני משכיר לך אינו חייב לבנותו אלא מחשב עמו מה שנשתמש

עין משפט

א מיי' פ"ק מהל' שאלה סמג עשין נב טור חו"מ סי' שמא :

ב מיי' פרק ה מהל' שכירות סמג עשין פט טור חו"מ סי' שיב :

אין פי' רי"ף עולה בסיגנון א' עם פירש"י בכאן אם לא נאמר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. מסר"ס

הגהות הב"ח

(א) שהשאלתי' כצ"ל : (ב) נ"ב הוה : (ג) נ"ב הוא : (ד) נ"ב לאו דוקא כיון כו' כצ"ל : (ה) נ"ב כו' : (ו) נ"ב אם :

הגהות חו"י

(א) רש"י כתב בית זה אינו חייב להעמיד לו בית ולא דמי לשוכר את החמור דפרק האומנין עכ"י : (ב) ונותן הדר שכר זמן שדר בו : (ג) א"כ ס"ה אם חזר המשאיל וכנאו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב דהא בטובו משמע : [ב] כ' הרנב"ר נסתפק הראב"ד ז"ל כצ"ל:[ג]נ"ב דמחזיר:[ד]נ"ב פי' שיכלה כ"כ שיהיה עפר ממש : [ה] נ"ב פי' אם היה יכול לרפק כל פרדיסי בעולם היה שאול לו לעולם : [ו] נ"ב בי גרגותא : [ז] בו מכ"מ באותה חזקה לא החזיק כצ"ל : [ח] נ"ב וס"א [וכ"ה בד"ס]:

המקבל שדה מחברו · באריסות למחצה לשליש או בחכירות בכך וכך כורין לשנה : לחרוש אחריה · אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשי העשבים רעים שבה וימותו ולא יחזרו ויצמחו לכשתזרע : בזמורות · שקוצצין מן הגפנים : בקנים · מפרש בגמרא קנים המעמידין את הגפנים שקורין פונטוני"ש : ושניהם מספקין · הקנים החדשים בכל שנה שאין על האריס אלא לשמור ולעבוד אבל שאר דברים על שניהם וסיפא דמתני' ליתא אלא בקבלנות דאי בחכירות לא שייכא חלוקה : **גמ'** האי אמר · כלומר דלשניהם יש טענה לקיים המנהג דאם האריס רוצה לעקור בעל הקרקע יאמר אי. אפשי דבעינא דתזדבל ארעאי מן הקשים שישארו בשדה אחר קצירה ואם בעל הקרקע רוצה לעקור יאמר האריס לא בעינא למטרח שהקצירה נוחה מן העקירה: לעקור אינו רשאי וכו'. אם המנהג לעקור : דתינקר · שתהיה נקיה שאינה צריכה זבל : בעינא תיבנא . האריס יאמר כך אני צריך תבן לבהמותי ואיני רוצה לקצור: אמר המחבר נל"ע מאי שנא הכא דיהיבנא טעמא שיכולין לעכב זה על זה כדי לקיים המנהג מבכולי תלמודא דאמרינן הכל כמנהג ולא יהיבנא טעמא עד כאן: הכל כמנהג המדינה . [אם ירצה] להשכיר אילנות שיטול האריס חלק בפירות האילן אע"פ שאין טורח בהם שאינם צריכים עבודה: משכירין. כלומר מסתמא הוו מושכרין: יהבי בתילתא. נותנים קרקע לאריסין על מנת שיטלו הם חלק שלישי והאריס שני חלקים : ואזל איהו ויהב בריבעא. שלא יטול הוא אלא רביע והאריס שלשה חלקים : דבצרי לך . שאני נוטל פחות משאר בעלי בתים : מקבל בריבעא. על מנת ליתן לבעל הקרקע רביע בתבואה : בוכרא וכו'. סביבות השדה עושים חריץ נותנין עפר על המצר להגביה סביבותיו ולאחר הזמן שנדש חוזרין ומוסיפין עליו עפר שנית וכן שלישית ראשונה קרי בוכרא והשנית טפתא לשון רבוי דמטפי עליה והשלישית קרי ארכבתא : קני דחיזרא. קנים שנוטעים בארץ לארוג בו קוצים או נסרים סביבות השדה : דחיזרא.קוצים ועל בעל הקרקע לעשות הוצאה זאת : חיזרא גופיה. הקוצים שאורגים סביבות הקנים [דאריסא] : עיקר בלמא . עיקר שמירה שאי אפשר ליה בלאו הכי : מרא. קוי"ק : דוולא. דלי להשקות השדה : זיבולא . פל"א : זרנוקא · נוד למלאת מים במקום שנוהגים לדלות בנאדות : בי יאורי . על האריס לעשות החריצין משפת הנהר עד סוף השדה כשדולין מים מן הנהר שופכן בחריצין והחריצין מוליכין עד סוף השדה והיא שותה מאליה : ומה טעם וכו'. משום הכי חולקין שניהם בקנים משום דמעיקרא יהבי הקנים בין שניהם : **מתני'** בית השלחין . קרקע יבשה ולא די לה במי גשמים וממעין שבה משקה אותה : או בית האילן . בשביל האילן היא חביבה על האריס שנוטל חלק בפירות בלא טורח : אינו מנכה וכו'. אם קבלו ממנו בחכירות כך וכך כורין לשנה דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום מעין או אילן טפי ליה בחכירות : חכור לי וכו' · גלי אדעתיה דמשום שהוא בית השלחין טפי ליה וחכרה מיניה מדאמר זו וכדמפרש בגמרא: **גמ'** נהרא רבה · שהכל משקין ממנה : מכת מדינה היא · ומנכה לו מחכורו דוקא מחכורו [מקשה] אבל לא מאריסותו משום דבאריסות כבר מפסיד בעל הקרקע במכה זו ומתני' [ו] דלקמן נמי לא איירי אלא בחכירות כדתנן מחכורו ואם כן לא איירי בקבלנות כלל כדאמר רב פפא [דף קד·] דבאידך מתני' דאיתא בחכירות ליתא בקבלנותא הלכך מתני' דהכא דמיירי בין בחכירותא בין בקבלנותא לא קאי [קושיא] אלא אחכירותא כן כתבו האחרונים ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל וכן כתב רש"י ז"ל לקמן ולא נתחוורו להם דברי הרמב"ם שכתב פ"ח מהלכות שכירות דקאי אף אקבלנות : נהרא זוטא · אמת המים שהמשיכו מן הנהר הגדול אבל הבקעה להשקות ממנה : לאיתויי בדוולא · דטירחא עליה דאריס רמיא ומזליה גרס ליה הלכך אינו מנכה לו ואע"פ שיבשו לכל העיר לא דיינינן ליה כמכת מדינה כיון דאמר בית השלחין סתם ואפשר בדוולא אבל סיפא דבית השלחין זו מנכה ליה כיון דפירש זו ומיהו גם בסיפא אם לא יבש כולו אינו מנכה כיון שעדיין אפשר לדלות ממנו בטורח והכי איתא בירושלמי אמר רבי יצחק בשיבש המעין כולו אבל אי הוה עמוק תרתין קומין ואיתעביד עמוק תלת קומין יכול הוא למימר ליה לעי ביה והוא סגי וכן שם באילן אם לא נקצץ כולו שנשאר בו ממטע עשרה לבית סאה : משכחת לה וכו' · בקמייתא דנהגו לקצור וכו' כל מה שיש לו לטעון בקבלנות יטעון בחכירות וגבי יבש המעין נמי אם א"ל חכור לי שדה שלחין [ז] כי היכי דגבי חכירות כי יבש המעין מנכה לו הכי נמי בקבלנות שליש ורביע ינכה לו כפי מה שנפסד ותלתא גווני איכא בקבלנות שדה · חד מינייהו שחולק הפועל הפירות למחצה לשליש ולרביע והיינו קבלנות סתם . והשני שהפועל נוטל כל הפירות ונותן לבעלים מהם דבר ידוע בין לא עבדא [פירות] בין עבדא וזהו חכירות · השלישי שהפועל לוקח כל הפירות לעצמו ונותן דמים לבעלים בשכירות וזהו הנקרא שכירות והייט דתניא במסכת דמאי מה בין שוכר לחוכר השוכר במעות החוכר בפירות ותרתי מהנייתא קמייתא איתנהו

נר מצוה

המקבל [א] שדה מחברו מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יעקור לחרוש אחריו יחרוש הכל כמנהג המדינה כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות* ובקנים ושניהן מספקין את הקנים: **גמ'** תאנא מקום שנהגו לקצור יקצור ואינו רשאי לעקור לעקור יעקור ואינו רשאי לקצור ושניהם מעכבין זה על זה לקצור אינו רשאי לעקור האי אמר בעינא דתיזדבל ארעאי והאי אמר לא מצינא דאיטרח . לעקור אינו רשאי לקצור האי אמר בעינא דתינקר ארעאי והאי אמר בעינא תיבנא: א הכל כמנהג המדינה: הכל לאיתויי מאי לאיתויי הא דת"ר מקום שנהגו להשכיר אילנות על גבי קרקע משכירין מקום שנהגו שלא להשכיר אין משכירין:להשכיר משכירין פשיטא לא צריכא דאע"ג דכולי עלמא יהבי ארעייהו לשוכר ושקלי מיניה תילתא ואזל איהו ויהבה בריבעא מהו דתימא מצי א"ל האי דבצרי לך פלגא דנקא אדעתא דלא יהיבנא לך באילנות קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי: שלא להשכיר אין משכירין פשיטא לא צריכא דכ"ע מקבלי ארעא בריבעא ואזל איהו וקבלה בתילתא מהו דתימא מצי א"ל הא דטפאי לך פלגא דנקא אדעתא דיהבת לי באילנות קא משמע לן דאיבעי ליה לפרושי: כשם [ב]שחולקין בתבואה וכו': אמר רב יוסף בוכרא טפתא וארכבתא וקני דחיזרא דבעה"ב חיזרא גופיה דאריסא כללא דמילתא עיקר בלמא פירוש סייג של בעה"ב נטירותא יתירתא דאריסא ואמר רב יוסף מרא [ג]וזבילא ודוולא וזרנוקא דבעה"ב אריסא עביד בי יאורי: [ד]כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים קנים מאי עבידתייהו אמרי דבי ר' ינאי קנים המוחלקין המעמידין תחת הגפנים ומה טעם קאמר מ"ט שניהם חולקין בקנים משום דמעיקרא שניהם מספקין את הקנים: **מתני'** [ה]המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין* או בית האילן יבש (א) המעין נקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו ואם א"ל החכיר לי בית השלחין זו או בית האילן זו יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו: **גמ'** היכי דמי אילימא דיבש נהרא רבה מכת מדינה היא אמר רב פפא דיבש נהרא זוטא דאפשר °לאיתויי בדוולא מנהרא רבה א"ר פפא הני תרתי מתנייאתא קמייתא משכחת להו בין [א]בחכרנותא בין בקבלנותא מיכן ואילך דאיתיה בקבלנותא ליתיה בחכרנותא ודאיתיה בחכרנותא ליתיה בקבלנותא תניא במסכת דמאי

רש"י

המקבל שדה מחבירו · באריסות (ב) (בכך וכך) למחצה ולשליש ולרביע או בחכירות כך וכך כורין לשנה : לחרוש · אחר הקצירה להפוך השרשים של העשבים [רעים] שבה שימותו ולא יצמחו לכשתזרע : בזמורות · שקוצצים מן הגפנים : ובקנים · שמעמידים בה הגפנים : ושניהן מספקין את הקנים· החדשים שאין [ב] עליו אלא לעבוד ולשמור אבל שאר דברים על שניהם (אבל) וסיפא דמתני' ליתיה אלא בקבלנות דאי בחכירות לא שייכא חילוק כלל: **גמ'** ושניהם מעכבין· מלשנות המנהג כמו דמסיק : האי אומר · בעל הקרקע אי אפשי שתעקור דבעינא שישאר בה הקשים ויהא לה לזבל לזורעה לשנה הבאה : ואי אמר בעל הקרקע לעקור · מצי האי אמר לא מצינא למיטרח שהקצירה נוח מן העקירה : דתינקר . שתהא נקיה שאינה צריכה זבל : בעינא תיבנא · אני צריך לתבן לבהמותי ואי אפשי שתשאר בקרקע : שנהגו להשכיר אילנות · שיטול האריס חלק בפירות האילן אע"פ שאינו טורח בהן שאין צריכין לעבודה : משכירין · כלומר מסתמא הן מושכרין : ואזל איהו ויהבה בריבעא · שיטול הוא הרביע והאריס שלשה חלקים : בוכרא וטפתא כו' · סביבות השדה עושין חריץ ונותנין עפר על המיצר להגביה סביבותיו ולאחר זמן כשנידש חוזר ומוסיף שנית עפר וכן שלישית הראשון קרוי בוכרא והשני טפתא לשון ריבויא דמטפי לה ושלישית ארכבתא : קני דחיזרא · קנים שנועצים בארץ לארוג בו קוצים [סביבות] השדה : חיזרא גופא · הקוצים שאורגים סביב השדה : עיקר בלמא · עיקר השמירה שאי אפשר לה בלא היא:נטירותא יתירתא[ג]· עליו להוציא שאינו עושה אלא כדי להקל מעליו שלא יצטרך לטרוח כלל בשמירתה : ודוולא · דלי להשקות בו השדה : וזרנוקא · נוד במקום שנוהגים לדלות בנודות : יאורי · חריצין שעושין משפת הנהר עד סוף השדה שכשדולין המים מן הנהר שופכין בחריצין והחריצין מוליכין עד סוף השדה והיא שותה מאליה : מוחלקין · שניטל מהסוף הלבן שעליהם : **מתני'** בית השלחין · קרקע יבישה ולא די לה במי הגשמים וצריכין להשקותה ממעין שבה : או בית האילן · ובשביל האילן היא חביבה על האריס שנוטל חלק בפירות בלא טורח : מחכורו · אם קיבלה ממנו בחכירות בכך וכך [ד] לשנה דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום מעין או אילן ספי ליה בחכירותה : חכור לי בית השלחין זו כו' · דגלי דעתיה דבשביל בית השלחין ספי ליה : **גמ'** נהרא רבא · שהכל משקין ממנו : מכת מדינה היא · ואמר לקמן המקבל שדה ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מחכירותו : נהרא זוטא · אמת המים שהמשיכה מן הנהר הגדול לבקעה להשקותה : בין בחכירות בין בקבלנות · בכגון י"ל לקצור יקצור לעקור יעקור [ה] וכל מה שיש לטעון בקבלנות יש לטעון בחכירות וכן ביבש המעין כמו שמנכה גבי חכירות כך מנכה בקבלנות (ג) : מכאן ואילך כו' · כל אחד מתפרשת

שלטי הגבורים

הלכך חייב המשכיר לתקנו ע"כ וכתב הרמ"ה הא דצריך להעמיד לו בית כי אמר בית סתם לאו למימרא שיכופו אותו לבנות לו בית או להשכיר לו דאע"ג דקנו מיניה שישכיר לו או לבנות לו בית לא היה בעולם ולא חל עליו הקנין אלא דה"ק שחייב להעמיד לו בית שאם קבל כל השכירות שחייב לו עד שיתן לו בית ואפילו נפל בתוך הזמן שאינו מוצא לשכור אלא בכל השנה היה למשכיר בית אחר שלא היה משועבד בשעת שכירות לאדם אחר חל הקנין עליו דבית סתם אמר לו וצריך ליתנו לו ולפי מה שכתב הרא"ש גבי שוכר חמור דבמה שמשכו נשתעבדו לו הנכסי' ליתן לו חמור אחר ה"נ כיון שקנו מיניה נשתעבדו לו כל נכסיו להשלים לו תנאו אפי' לבנות לו בית אחר :

א כתב מיי' המחייב עצמו לאחד ממון בלא תנאי כלל אע"פ שלא היה חייב לו כלום הרי זה חייב שדבר זה מתנה הוא ואינה אסמכתא . חייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון הריני חייב לזון אותך או לכסות אותך חמש שנים אע"פ שקנו מידו לא משתעבד שזה כמו מתנה היא ואין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנה במתנה וכן הורו רבותי ומפני מה הפוסק לזון בת אשתו ה' שנים חייב לזונה מפני שפוסק בשעת נשואין ודומה לדברים הנקנים באמירה והראב"ד השיג עליו וכן נראה מתשובת הרא"ש שנשאלוהו על ראובן שנתחייב לשמעון בשטר בקנין גמור על נכסיו כל מה שיצטרך שמעון במאכל ובמשתה ובכסות עד יום פטירתו והכל לפי כבודו ועתה אומר לשמעון אני אשלח לך משולחני מה שאוכל ואשתה בכל יום כפי צרכך ושמעון אומר איני רוצה לנפות על שלחנך אלא תן לי מעות ואקנה ואוכל בהארצה ועוד שואל מראובן שיתן לו שמש לשמשו ולקנות לו מה שצריך כי חייב עצמו הכל לפי כבודו ואינו כבודו להיות בלי שמש ואם יראה לו ששואל יותר מן הראוי ישומו ב"ד ויתנו לו : תשובה.אחרי שראובן חייב עצמו ליתן לשמעון מאכל ומשתה וכסות לפי כבודו ולפי הראוי לו רואין אם שמעון היה מתפרנס כל ימיו בתוך ביתו ולא סמך על שלחן אחרים גם עתה נמי חייב ראובן ליתן לו מעות שיקנה צרכי אכילה ושתיה כפי מה שישומו ב"ד כמה ראוי ליתנו לצורך אכילה ושתיה ולפי כבודו וגם אם היה רגיל שמעון שמלאכתו נעשית ע"י שליח לקנות לו צרכי אכילה ושתייה ולא היה הולך בעצמו לשוק לקנות גם עתה צריך ראובן להמציא לו שליח להנהיגו כפי כבודו הראוי לו כאשר הורגל מימי קדם דאדעתא דהכי שעבד לו כל נכסיו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב ואע"ג דכשם שחולקין בתבואה כו' ליתא בחכירות מ"מ עיקר מלתא דהיינו רישא מיירי בין בחכירות בין בקבלנות. תוס' : [ב] שאין על האריס כצ"ל : [ג] נ"ב דאריסא : [ד] נ"ב כורין: [ה] דכל כצ"ל : [ו] נ"ב פי' שמחלקת בין מכת מדינה :

עין משפט

א מיי' פרק ח מהל' שכירו' טור חו"מ סי' שכ :

ב מיי' פ"ח שם טור חו"מ סימן שכו :

ג מיי' פ"ח שם טור חו"מ סימן שכ :

ד מיי' פרק ח שם טוח"מ סימן שכז :

ה מיי' פרק ח שם טוח"מ סימן שכ שכא :

הגהות חו"י

(א) נ"ע באם כל בעלי שדות בלי אילן שקלי תלתא ובזה שקיל תלתא : (ב) ועיקר שמו קבלנות : (ג) נ"ע דלקמן בהכלה חגב פי' רש"י דבקבלנות מה מנכה איכא יחלוקו מה שימצאו :

בדפוס קושטאנטינא בכ"מ גם בכ"י שלחין בס"פ

עין משפט

א מיי' פרק ט מהל' מכירה טור חו"מ סי' ריח:

ב מיי' פרק ח מהל' שכירות טור חו"מ סי' רז:

ג מיי' פרק כג מהל' אישות טור אה"ע סי' סו:

איתנהו בג' דרכים הללו: שמא בעלמא · כך היא נקרא אבל לא בשביל המעיין העליתי בחכירותה: לתך · חצי בית כור לפי חשבון סאתים כחצר המשכן [דהוי ק' על נ'] חמשים על חמשים הוי בית סאה: אע"פ שאין בו גפנים גרסינן וגבי פרדס אע"פ שאין בו רמונים: [ה] מחכיר לחוכר · שדה בית השלחין אני מחכיר לך: שמא. יכול לומר לו שמא בעלמא אמרי לך: אידי ואידי. בין רישא דאמר איתו מנכה בין סיפא דאמר דמנכה הכל מיירי בדאמר ליה מחכיר לחוכר חכור ממני וחכור לי דקתני חכור ממני קאמר וסיפא דקתני מנכה משום

רש"י

מתפרשת במקומה: פירות קצובין · כך וכך כורין לשנה: שמא בעלמא · כך היא נקראת ולא בשביל המעיין העליתי בחכירותו: לתך · חצי כור: אמר מחכיר לחוכר שדה בית השלחין אני חוכר לך יכול לומר שמא בעלמא אמרי לך: **מתני'** והובירה · שלא חרשה ולא זרעה: שמין אותה · כגון שקיבלה למחצה לשליש ולרביע אבל בחכירות לא שייכא(ד) דמה שמין [ג] חכירותו יתקנו: אם אוביר · שאעשנה בורה: ולא אעביל. שלא אפעל בה כראוי: **גמ'** לשון הדיוט · שהורגלו הדיוטות לכתוב שלא בתקנת חכמים: היה דורש [ג] לפסוק הדין אחריו: מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה· [ד] כל מה שכתב ולא כדונייא דהכנעלת ליה וכו' ונפרעת ממנו אסגירשה או נתארמלה כדרך שבעל חוב נפרע ממנו כל הכתוב בשטר מלוה: גובה הבעל מאבי הבת כל הכתוב בכתובה

*מה בין שוכר לחוכר (א) השוכר במעות והחוכר בפירות · אבל חוכר ומקבל שניהן בפירות אלא שהמקבל נותן לבעל הקרקע שליש תבואתו או רביע תבואתו לפי מה שמקבל על עצמו והחוכר נותן לו פירות קצובין ממקום שהוא רוצה ואין לו לבעל הקרקע בתבואת הקרקע כלום: ואם אמר לו חכור לי בית השלחין זו או שדה אילן זה יבש המעיין נקצץ האילן מנכה לו מן חכורו אמאי ולימא ליה שמא בעלמא אמרי לך מי לא תניא *בית כור עפר אני מוכר לך ואע"פ שאין בו (ב) אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי בית כור כרם אני מוכר לך ואע"פ שאין בו גפנים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמיתקרי כרם פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי פרדס אמר שמואל אי אמר מחכיר לחוכר שמא ואי אמר חוכר למחכיר קפידא ורבינא אמר אידי ואידי דאמר ליה מחכיר לחוכר (ג) ומדקאמר זו פשיטא דקאי בגוה עסקינן בית השלחין [א] זו למה לי אלא הכי קאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא הילכך אם יבש המעיין מנכה לו מן חכורו דאמר ליה בשביל המעיין חכירנא מינך והלכתא כרבינא: **מתני'** המקבל שדה מחבירו א) ג) (ומשוכה בה הובירה) שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו שכך כותב לו א אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא וכו': **גמ'** *רבי יוסי היה דורש לשון הדיוט דתניא רבי יוסי אומר מקום שנהגו ג לעשות כתובה מלוה גובה מלוה

נר מצוה דלאמר זה ודייקי רבוותא ז"ל [בתוס'] דמדלא אמר רבינא ל"ש אמר מחכיר ול"ש אמר חוכר משמע דמודה רבינא דחוכר למחכיר קפידא כשמואל אלא דאתא לאשמועינן דאפילו מחכיר לחוכר משכחת לה קפידא והרנב"ר ז"ל נמי דייק לה מדאיצטריך רבינא לדחוק מתני' ולפרש דחכור לי ממני קאמר דאם איתא דחוכר למחכיר נמי לאו קפידא אלא מטעם זו הוא דמנכי ליה אם כן (פשיטא) דמתני' דא"ל חוכר למחכיר שפיר אתי ולמה ליה לאוקמא במחכיר לחוכר ולדחוקי לומר ממני וכן משמע נמי מהתוספתא דחוכר למחכיר קפידא בלא זו כלל דתניא התם [ריש פ"ט דב"מ] שדה בית השלחין אני שוכר הימך שדה בית האילן אני שוכר הימך יבש המעיין ונקצץ האילן חייב להעמיד לו מעיין אחר חייב להעמיד לו אילן אחר שדה בית השלחין זו אני שוכר הימך שדה בית האילן זו אני שוכר הימך יבש המעיין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכירו וברישא דהאיך תוספתא לא קתני זו אפילו הכי חייב להעמיד לו מעיין ואילן אחר כיון דקפיד ומיהו בסיפא דאמר זו הא פי' מעיין זה ואילן זה ובשעת המקח אין כאן טעות אלא דכיון דאמר זו דמשמע קפידא כדאוקימנא השתא דמי

א) בס"י איתא מחברו והובירה וכ"א בגמ' איתו בגמ' אבל בנ"י בפרק הבית והעלי' סימן תקנ"ב העתיק ג"כ המשנה בלשון זה) . (ג"א) ב) (שלש תיבות אלו ומשוכה בה הובירה וכ"א בגמ' :

פירוש

לאחריות [בסיפא דא"ל זו איתו חייב להעמיד לו מעיין דכיון דאמר זו הרי הוא כאילו פירש מעיין זה ואילן זה שהם עיקר בית השלחין ומיהו כיון דקפיד מנכה ליה ובהכי סגי ולא מבטל לגמרי כמקח טעות דעלמא שהרי שעת מקחו אין כאן טעות וקפידא דיליה לאחריות דמיא] וכסם שהלוקח שדה באחריות ובא בע"ח וטרף מקלתה אין המקח מתבטל בכך אלא שחייב מוכר לשלם לו · ביבש האילן ומעיין נמי דכוותה ולפיכך מנכה לו נמצא עכשיו פסקן של דברים שלשה ענינים (א) אמר חוכר למחכיר קפידא אפילו לא אמר זו אמר מחכיר לחוכר חכור ממני בית השלחין סתם שמא בעלמא מכר לו אמר חכור ממני בית השלחין זו קפידא ואם יבש מנכה לו וה"ה והוא הטעם בבית כור ובכרם ופרדס [דאי אמר לוקח קפידא] מדמדמינן להו בגמרא להדדי ולפיכך כתב הרנב"ר ז"ל דהא דאמרינן בפ"ק דב"ב (דף ז') בהנהו עובדא דהנהו אחי דפלגי חד מטא [ו] אספלידא וחד מטא [ז] תרבילא ואתא ההוא דתרבילא ובנה אפומא דאספלידא וא"ל אידך קא מאפלת עלי וא"ל אידך בדנפשאי קא בנינא ואסיקנא דדינא קא"ל ולא מצי אידך למימר עד האידנא אספלידא והשתא [ח] אינדרונא משום דשמא בעלמא הוא ומדמי לה התם להא דבית כור אני מוכר לך כו' דמיירי דוקא דפליגי סתם *כיון שעומדין בתוכו ואמרו זה לזה אני אטול עד כאן ואתה תטול עד כאן אי נמי בדא"ל ההוא דמטיא תרבילא לאחוה אני אטול תרבילא ואתה תטול אספלידא אבל היכא דההוא דמטייה אספלידא אמר לאחוה אני אטול אספלידא ואתה תרבילא לא אמרינן שמא בעלמא דה"ל כא"ל חוכר למחכיר דקפידא עכ"ל: והא דאמרינן הכא דמנכה מחכירו דוקא בחכירות הוא דאמרינן הכי אבל במכר ודאי איתו חייב כלום דכיון דבשעת המכר היתה בית השלחין או בית האילן וליכא מקח טעות אע"פ שיבש לאחר מכאן או נקצץ לא מחייב ליה מוכר ולא מידי דהא איסתליקא ליה אבל הכא היינו טעמא משום דכיון שהבעלים נוטלין חלק בפירות אכתי שייכי בקרקע מה שאין כן במוכר שנגמר [המכר] נסתלק המוכר לגמרי: **מתני'** הובירה · שלא חרשה ולא זרעה: שמין אותה · כגון בקבלנות שקבל אותה למחצה לשליש ולרביע אבל בחכרנות לא שייכא דמאי שמין איכא חכירותו יתן לו: אם אוביר · אעשנה בורה: ולא אעביד · ולא אעשה בה פעולה הראויה לה: אמר המחבר ומיהו בחכרנות נמי אם נהגו לכתוב שהמוביר משלם הוי כאילו כתב ע"מ שלא יפסיד גופה של קרקע הילכך אם הובירה [בפחת דגוף קרקע] שמין פחת הקרקע ויתן כנ"ל לפי מאי דמסקינן בגמרא שכל שההדיוטות רגילין לכתוב אע"פ שלא נכתב כאילו נכתב דמי ומיהו אם נכש ולא זרעה דהשתא משבח ארעא במידי אין בעל הקרקע מנכה לו לקבלן מידי מן השומא [ח] דהא כתב ליה ולא אעביד [ט] אשלם (ב) אבל לחוכר פלוגתא דרבוותא ולקמן גבי לא ליכחוש מהלה מיפרשא בע"ה ע"כ: **גרסי'** בגמרא [דף קד:] תניא ר"מ היה דורש לשון הדיוט דתניא רבי מאיר אומר אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא ר' יהודה היה דורש לשון הדיוט דתניא רבי יהודה אומר אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבן וקרבן שהיא חייבת שכן כותב לה אחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא הלל הזקן היה דורש לשון הדיוט דתניא אנשי אלכסנדריא היו מקדשין נשותיהם ובשעת כניסתן לחופה באין אחרים וחוטפין אותן ובקשו חכמים לעשות בניהם ממזרים אמר להם הלל הזקן הביאו לי כתובת אמכם הביאו לו כתובת אמן ומצא שכתוב בהן לכשתכנסי לחופה הוי לי לאנתו ולא עשו בניהם ממזרים: רבי יהושע בן קרחה היה דורש לשון הדיוט דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר המלוה את חבירו לא ימשכנו יותר מחובו שכך כותב לו תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיכי: טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי לא והאמר רבי יוחנן משכנו [והשיב לו המשכון] ומת שומטו מעל גבי בניו [דף קד:] אהני כתיבה לגרעון: ר' יוסי היה דורש לשון הדיוט דתניא רבי יוסי אומר מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחצה כהרבולאי מגבי תילתא מרימר מגבי נמי פלגא א"ל רבינא למרימר והא תניא מקום שנהגו לכפול גובה מחצה לא קשיא הא דקנו מיניה הא דלא קנו מיניה: רבינא משבח וכתב לבנתיה אמרו ליה נקני מיניה דמר אמר להו אי מיקנא לא מיכפל אי מיכפל לא מיקנא: היה דורש · צריך לייסב מאי אתו הני תנאי לאשמועינן דפשיטא דכל תנאי שבממון קיים ומי איכא דלא דריש וכתב הרמב"ן ז"ל בשם ה"ר יהודה הנשיא אלברגלוני ז"ל דהא קמ"ל דדורשים היו לשון הדיוט כלשון הכתוב שאע"פ שאפשר היה לפרש הלשון כפשוטו היו דורשין ומוסיפין בו משמעות ענין [והיינו דקתני היה דורש שזה כעין מדרש חכמים הוא שדורשין הכתוב] בלאם איתו ענין ופי' הרנב"ר מדרש זה שהיה איפשר לפרש אם אוביר ולא אעביד אשלם פחת הקרקע שודאי לא היה מתחייב בלא תנאי אבל אם לכך בלבד נתכוון בלאם אוביר סגי מאי ולא איעביד לפיכך היה ר"מ דורש אם אוביר לפחת הקרקע ולא איעביד למה שהיתה ראויה לעשות וכן בדרש ר' יהודה באחריות דאית לי עליך וכו' אי אפשר לפרש דאשאר כסות ועונה קאי (אלא) דאי הכי פשיטא אלא לאו אקרבנות קאי וכתבו כל המפרשים ז"ל דדוקא קרבנות חובה כגון לידה וזיבה וצרעת או קרבנות נזירות והכי איתא בירושלמי פרק נערה אפילו אכלה חלב וחללה שבת משמע דדוקא קרבן חובה אבל לא נדרים ונדבות ובדין הוא שאל"כ שמא [כ] תקניטנו ותדור בכל יום ותפסיד כל ממונו בזה ובפרק יש נוחלין (דף קל"ט) נמי גבי לותה ואכלה [ועמדה ונשאת] [ל] לא מיבעיא לן אם מוליא המלוה מיד הבעל אלא אבל מנכסי מלוג שלה אבל מנכסיו איתו חייב לפרוע ובעומדת תחתיו נמי אם לותה שלא לצורך מזונות אין הבעל חייב לפרוע דאל"כ [מ] תלוה ותשליך לאיבוד ונמצאת מחייבתו ק' מנה בכל יום אלא אחריות שקבל עליו לא קאי אלא אקרבנות חובותיה ופי' מילתא דר' יהודה הכי דאדם עשיר מביא קרבן עשיר על אשתו ואין יכול לומר אין לה כלום ותפטר בקרבן עני ובת"כ א"ר יהודה לפיכך אם פטרה איתו חייב בהם כלום שכך כותבת ליה אחריות דאית לי עלך מן קדמת דנא וה"פ לפיכך אם גרשה ונתן לה כתובתה ועדיין קרבנותיה עליה איתו חייב בהן שכך היא כותבת בתוך השובר שכותבת לו על קבלת כתובתה התקבלתי כתובתי ואחרן דאית לי עלך מן קדמת דנא ומדכתבה ליה הכי לאחריות שריתה לי עליך מלפני היום הזה

שלטי הגבורים

כתב מיי' כל האומר מעכשיו אין כאן אסמכתא כיצד אם לא באתי מכאן ועד ל' יום קנה בית זה מעכשיו וקנו מידו על זה ה"ז קנה אם לא בא בתוך הזמן שאילו לא גמר לסקנות לא הקנהו מעכשיו ואם קנו מידו בב"ד חשוב קנה והוא שיתפיס זכיותיו בב"ד והוא שלא יהיה אנוס כיצד התפיס שטרו או שוברו בב"ד וקנו מידו שאם לא יבא לזמן פלוני שיתננו לו לבעל דינו והגיע הזמן ולא בא הרי אלו נותנין ואם עכבו חולי או נהר ולא בא אין נותנין ע"כ וכ"כ הרא"ש שאם קנו מידו בב"ד חשוב או מעכשיו קונה ונקרא ב"ד חשוב שלשה שבקיאין בדיני אסמכתא . החילוק שיש בין היכא דגזים ולא גזים בין היכא שיש בידו לעשות מה שקיים עליו ובין היכא שאין בידו לעשות דכיון דבקיאים בדיני וקנה דלא באסמכתא הפקר ב"ד היה הפקר ואם קנו מידו בב"ד חשוב קונה אפי' אם לא התפיס שטרו בב"ד: כתב מיי' כשהיו רוצים חכמי ספרד לסקנות באסמכתא היו עושים כך קונים מזה שהיה חייב לו ק' זהובים ואחר שחייב עצמו קונים מבעל חוב שכל זמן שיהא כך אם יעשה כך הרי החוב הזה מחול לו מעכשיו ואם יהיה כך או לא יעשה כך הריני תובעו בממון שחייב עצמו ועל דרך זה היו עושין כל התנאים והדומין וכל הענינים הדומה להם והרא"ה כתב שקנס שעושין בשדוכין לקנוס החוזר בו אע"פ שגזים לא הוי אסמכתא דלית כאן מלתא יתירתא כי כדאי הוא שיתחייב החוזר בו בקנס לדמי הבשת שבייש את חבירו והוא כמו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא:

א מהא מימרא דהכא דדרשינן לשון הדיוט משמע דאזלינן בתר לשון הכתוב בשטר לכל אוליא השטר זה וגם על מה שנהגו לכתוב בשטרות קנס חיוב כפל הסולאות. תשובה. כך נהגו פה שצריך הרשאה אע"פ שכתוב בשטר כל מי שמוציאו אם לא שכתוב מפורש בה אף בלא הרשאה וכל דבר שנהגו במדינה

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) איני יודע מה חילוק בלשון זה לדמותו לאחריות ולוקח באחריות גופיה עיקר שעבודו על קרקעות המוכר ואם מוצא ביד לוקח מאותר הימנו טורפה ועוד מי הזקיקו לדמות לאחריות בלאו האי טעמא לשון זה הוי קפידא כדאמריק לעיל בפירקין קמאי אי דא"ל בית זה אודא וכן חמור זה וספינה זו דזה אכולה מילתא קאמר אבית השלחין ואמעיין ובית האילן ואפי' לדברי החולקים על פרש"י בסוף פרק השואל לעיל דזה לאו אכולה מילתא קאי ע"כ יש חילוק בין זה לזו מדלא מוקי מתני' דלעיל דקאי אגודא דנהרא וא"ל בית זה מסו דתימא וכו': (ב) אפי' בלא טעמא דלא ליכחוש מרה א"נ אפי' לרב כהנא דבעי למימר דמנכי ליה כחשא לקמן גבי שומשמין:

הגהות מא"י

[א] תי' זו רשום למחוק וג"ב בגמ' איתו: [ב] נ"ב איכא: [ג] נ"ב הלשון: [ד] שכל כצ"ל: [ה] נ"ב אמר: [ו] נ"ב ערקלין: [ז] נ"ב גינה: [ח] נ"ב הדר אפל: [ט] נ"ב פי' נגד שכר הקרקע: [י] נ"ב שסרי לא עביד: [כ] יקניטנה כצ"ל: [ל] נ"ב כו': [מ] נ"ב אם יקניטנה:

הגהות חו"י

(א) נ"ע לעיל ועי' נ"י פס: (ב) ואין אונאה לקרקעו' עי' תוס' פ"ק דב"ב דף ז' ע"א: (ג) מה שא"כ בלא אמר זו לא ה"ל רק דברים שבלב שהרי השדה קיים מש"כ נפל הבית דס"פ לעיל יפה כח המוכר בא"ומר זה שא"צ להעמיד לו אחר: (ד) נ"ל דגם בחכירות כותב לו כך אם אוביר וכו' וה"ה כשמנהג לכתוב כמ"ש הנ"י:

גי' ד"ח

נ"ל כגון כ"כ כתי' הר"ן

הזה דרשינן דאלמא חיוב זה של קרבנות חובה עליו: אנשי אלכסנדריא ה"נ דרשי אפשר היה לפרש לכשתכנסי לחופה הוי לי נשואה גמורה ומעכשיו בשעת אירוסין כשכתב לה כתובה היא ארוסה אלא שא"כ לא היה הדבר צריך לאומרו: ולפיכך היה דורש הלל דתנאה הוא דרמו בקדושין שלא יהו נגמרין עד שעת כניסה לחופה א"כ כשחטפוה לא היתה מקודשת: לא ימשכננו ע"י שליח ב"ד במשכון שהוא יותר על חובו דרשינן זה מדחזינן שהוא כותב לו תשלומתא וכו' אם משיב לו את העבוט לזמן מרובה שעושה עמו כ"כ טובה אינו בתורת השבת העבוט אלא דוקא כשמשיב לו העבוט

°פירוש מקום שנהגו לעשות האב על עצמו לבתו הנדוניא שמוציא לבעלה כמלוה כלומר בלא כפל (א) גובה בתו ממנו מלוה [א] עד גמירא לכפול גובה מחצה נהרבולאי [ב] מגבי תילתא מרימר מגבי שבחא אמר ליה רבינא והא תניא לכפול גובה מחצה לא קשיא הא דקאנו מיניה והא דלא קאנו מיניה רבינא משבח וכתיב לברתיה אמרי ליה נקני מיניה דמר אמר להו אי מיקנא לא מיכפל ואי מיכפל לא מיקנא ההוא °גברא דאמר להו הבו ארבע מאה זוזי לכתובתה דברתאי שלחה *רב אחא בריה דרב איקא לקמיה דרב אשי ארבעה דאינון תמני מאה או ארבע מאה דאינון מאתים אמר רב אשי חזינן אי אמר הבו לה ארבע מאה דאינון תמני מאה ואי אמר כתובו לה ארבע מאה דאינון מאתים איכא דאמרי אמר רב אשי חזינן אי אמר לכתובתה ד' מאה דאינון תמני מאה ואי אמר בכתובתה ד' מאה דאינון מאתים ולא היא לא שנא בכתובתה ולא שנא לכתובתה ארבע מאה דאינון מאתים עד דאמר הבו לה סתמא בלא שום כתובתה: °ההוא גברא דקביל ארעא א"ל אי מובירנא לך יהיבנא לך אלפא זוזי אוביר תילתא אמרי נהרדעי בעי למיתב תלת מאה ותלתין ותלתא ותילתא רבא אמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ורבא מאי שנא מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם לא קאמר מילתא יתירתא הבא גוזמא בעלמא [ג] (ב) ומסתברא לן דמיחייב ליתן שיעור מאי דאוביר בשוי דלא קאמר רבא הויא אסמכתא ולא קני אלא בההוא שיעורא יתירא דהוה ליה גוזמא ולא קני אבל שיעור מאי דאוביר בשוי יהיב ובבי הא מילתא לא אמרינן אסמכתא היא דהא תנן שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו דכיון דשיעור מאי דאוביר בשוי הוא דיהיב שעבודי שעביד נפשיה וגמר ומקני הבא נמי לענין אלפא זוזי מאי דאוסיף על שיעור דראויה לעשות הוא דהוי אסמכתא ולא שעביד נפשיה אבל שיעורא דראויה לעשות איתיה בכלל אלפא זוזי ושעבודי משתעבד בגויה ומיחייב ביה ומאי דפייש עליה אמרינן אסמכתא היא ולא מיחייב בה ואשכחן לרבא גופיה כי האי גוונא *בענין ההוא שתלא דאמר אי מפסידנא מסתליקנא בלא שבחא ואמר רבא אסמכתא היא ולא קניא ואקשינן ומ"ש מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא ושנינא התם מאי דאפסיד משלם ה"נ מאי דקא מפסיד מנכינן ליה ואידך יהבינן ליה והא נמי דאלפא זוזי דכוותיה מאי דאפסיד והוא מאי דאוביר משלם ואידך לא *ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי זרעא חטי עבוד חטי כשומשמי סבר

רש"י

בכתובה כאילו הלוהו: לכפול · מקום שנהגו לכפול לשום מה שמכנסת כפלים [ד] דמיו בשביל כבוד ולכתוב כפלים בכתובתה כשיוצאה אינה נפרעת אלא החצי: גובה · החתן מחמיו מחצה: מגבי שבח · כל מה שהוא כותב וכפל היה גובה מאבי הבת: ההוא גברא· מלוה מחמת מיתה הוה[ה]כו': שלחה רב אחא כו' · שהיה מסופק אי האי לכתובתה אכתיבה קאי או אגובינא דמקום שנהגו לכפול היה: הבו לה ארבע מאה זוזי·רוצה שיכתבו תמני מאה [ו]: בכתובתה. דאינון מאתן לגבייה: אי אמר לכתובתה. לגובינא קאמר: בכתובתה · לכתוב בכתובה קאמר: הכא גוזמא· דקאמר אלפא זוזי ואסמכתא היא: דקביל ארעא לשומשמי · קבלנות היתה ולזורעה שומשמין קיבלה והם יקרות

בכל יום הילך אף על פי *שפטור [ז]מגרעון בהשבת העבוט הכא מותר ליקח ממנו הגרעון דטובה זו תורת שאלה יש להו *) [כיד הלוה שכבר הקנהו למלוה וחזר והשאילו ממנו] ולא תורת השבה הילך שמין את המשכון וכותב לוה למלוה בשטר יהא לך בתשלומין עלי ליפרע דמי משכון זה ומדכתב לו הכי אלמא שאין לו למשכנו יתר על חובו שא"כ נמצא שהיה גובה ממנו שלא כדין וה"נ יש דרש שהרי היה אפשר [לומר] כשכותב לו תשלומתא וכו' כל קבל דיכי על החוב שחייב לו קאמר ולא על המשכון אלא דא"כ לא היה צריך לומר כן שהילך יפרענו יותר מחובו לפיכך דרש רבי יהושע דאמשכון קאי שלא ימשכננו יותר: טעמא דכתב ליה הכי · כלומר למה ליה למכתב ליה והא רבי יוחנן אמר משכנו והשיב לו העבוט ומת הלוה שומטו המלוה מעל גבי בניו ולא הוי כשאר מטלטלי דיתמי דלא משתעבדי לבע"ח אלא כיון דמשכניה קנייה לגובינא: אהכי כתיבה לגרעון והשטר מועיל לפחת דמיו אם יפחתו דמי המשכון בעבור מה שנשתמש הלוה בו יפרע משאר נכסיו ככל הכתוב בשטר: כתובה מלוה· שכל מה שכתוב בכתובה לא נדוניא דהגעלת ליה[ח] נפרעת ממנו כשנתארמלה או נתגרשה כדרך שבעל חוב נפרע כל הכתוב בשטר מלוה כגון שכותבין בה כמו שאנו כותבין אחריות שטרא דנא קבלית עלי: גובה מלוה · הבעל גובה מאבי הכלה כל שכתוב בכתובה כאילו הלוהו: שנהגו לכפול · לשום את מה שמכנסת לו כפלים בדמיו בשביל כבוד ולכתוב [כפלים] בכתובה וכשהיא יוצאת אינה נפרעת אלא החצי: גובה מחצה · גובה החתן מאביה מחצה והכי נמי יש דרש

כיון שאנו לומדין מה שהבעל גובה מן האב ממה שהאשה גובה מן הבעל והכי משמע בירושלמי [פרק ד' הלכה ח'] דגרס התם בכתובות גבי זה מדרש דרש ר"א הבנים יירשו והבנות יזונו מה בנים וכו' ואף הלל הזקן היה עושה [כתובה מדרש] דתניא אנשי אלכסנדריא וכו' ר"מ היה דורש לשון הדיוט וכו' ומייתי כל הני דשמעתין אלמא דורש לשון הדיוט דומיא למדרשו של ר"א בן עזריה שהיה דורש בתנאי כתובה כאילו היה כתוב של תורה ועושה היקשא מתנאי בנים לתנאי בנות ולפי זה אין לנו לדרשות לשון הדיוט אלא בכתב כן בפירוש אבל בסתמא לא ואיכא למידק מדאמרינן בירושלמי בפירקין [הלכה ג'] א"ר יצחק הדא אמרה המבטל כיסו של חברו פטור · המבטל שדה של חברו חייב לשפותו פירוש מבטל כיסו דפטור יליף לה מדתניא *[ט] ליקח בהם חטין ולא לקח אין לו עליו אלא תרעומות ואתמר עלה הדא אמרה המבטל כיסו של חבירו פטור ואע"ג דהכא בפרקין לא תני לה להאיך דהנותן מעות נקט לה בלשון הדא אמרה כלישנא דהתם וקאמר נמי דמבטל שדהו של חברו [חייב] לשפותו וממתני' דהכא יליף לה וקשיא דלדרבה איפכא שמעת מינה דטעמא דכתב הא לא כתב פטור [דקתני שכך כותב לו כו'] אלא ודאי כל הני דדרשי לשון הדיוט עבדי לה כתנאי כתובה שאע"פ שלא נכתב כאילו נכתב דמי ואף זה בכלל דורש לומר שהיה עושה מנהג ההדיוטות עיקר ודן על פיהם כאילו נהגו ע"פ חכמים שכיון שהיה מנהג פשוט וכולן עושין כן וכל המקבל על דעת כן מקבל הרי הוא כתנאי ב"ד שאע"פ שלא נכתב כאילו נכתב דמי ולפיכך אמרו בירושלמי דהדא אמרה דהמבטל שדהו של חבירו חייב לשפותו אע"פ שלא כתב מאחר שנהגו כך ובעו התם בירושלמי חנותו מהו ספינתו מהו כלומר דמספקא להו מאחר שנהגו לכתוב בקבלנות שדה אם יהא הדין כן בשאר קבלנותא דספינה וחנות וכן כתבו רבינו האיי ור"ח ז"ל בכל הני דשמעתין דאע"פ שלא כתב כמי שכתב דמי והלל הזקן אע"פ שלא ראה כתובת אמן הכשיר וכן כולם הילכך שמעינן מסמעתין שכל שההדיוטות רגילין לכתוב אע"פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי ואם הוא מנהג שהוא נהוג ברוב המקומות דנין בכ"מ בסתם ואם אינו נהוג אלא בקצת מקומות אין דנין בהם אלא באותם מקומות בלבד והיינו דר"מ ור' יהודה ור' יהושע בן קרחה ור' יוסי אמרו סתם והלל אמר שהיו בני אלכסנדריא לפי שאין דנין כן אלא באותו מקום בלבד הרנב"ר ז"ל: מגבי שבחא · כל מה שהוא כותב וכופל גובה מאבי הבת: הא דקנו מיניה · מאבי הבת: ההוא דא"ל וכו' · מלוה מחמת מיתה הוא: שלחה רב אחא · האי לכתובתה אכתיבה קאי או אגובינא קאי ומקום שנהגו לכפול הוה: [י] ד' מאה זוזי קאמר · שיכתבו אותם תמני מאה בכתובה או ד' מאה לכתובה דאינון מאתן לגבייה: לכתובה · לגובינא קאמר: בכתובתה · לכתוב לה בכתובה קאמר: ולא היא וכו' הבו לה סתמא · כלומר שלא יזכיר כלל כתובה והא דשני לן בסוף נערה שנתפתתה בין אמר למזונות בין אמר במזונות דאי אמר במזונות קנן לה מזונות ואי אמר למזונות ריבה לה מזונות וכדכתיבנא התם בס"ד לא קשיא דהכא לא היה לו להזכיר כתובה כלל דמשמע לשון כתיבה אם לא היתה כוונתו שיהיה כן דוקא בכתיבה אבל התם מלת מזונות לא עולה ולא יורדת הילכך דייקי שפיר בין במזונות למזונות: אמר המחבר ולפי תירוץ התוספות דהכא היתומים מוחזקין והתם ההפך דמזונות בחזקת אשה קיימי משמע דלא דייקינן הכי לאפוקי ממונא אלא דוקא לאוקומי ע"כ: ההוא גברא · לא גזים · אינו מקבל עליו דבר גוזמא אלא במשפט ולאו אסמכתא הוא דהכי אפסדיה וכתבו האחרונים ז"ל דלאו למימרא דכל היכא דלא גזים לא הוי אסמכתא דהא קי"ל [לעיל דף סו:] כל דאי לא קני אלא ה"ק התם לא גזים וכיון שכן עבוד רבנן תקנתא אבל היכא דגזים אפילו דבר שהוא בידו לא תקון אבל ודאי דמדינא אע"ג דלא גזים ובידו אסמכתא היא והכי דייקינן בעלמא וכן דעת גאון ז"ל וכתב הרי"ף ז"ל בהלכות דנהי דלא משלם כל מאי דאתני כיון דאמר מילתא יתירתא מ"מ כל מאי דאפסיד ליה משלם דלמיהב מאי דאפסיד בשוה שעבודי משעבד נפשיה וגמר ומקני: ההוא גברא דקביל ארעא · קבלנות היתה לזרעה שומשמין והם יקרים מן החטים ומכחישים את הקרקע יותר מן החטים: ועבדה חטי כשומשמי · הגליתה זריעתו ואף החטין הוקרו ונמצא שלא

*) מהר"ם

[ד] בדמיו כצ"ל: [ה] תי' כו' נמחק: [ו] תמני מאה בכתובתה או ד' מאה דכתובה וכו' והד"א וכצ"ל: [ז] נ"ב פי' מה שמגרע בכלי אצל הלוה: [ח] נ"ב וכו': [ט] נ"ב פי' בנותן מעות לחברו: [י] נ"ב פי'

לכתוב כן נאמנות כן כתיבה בשוקא כן בשאר טופסי דשטרי שכבר נהגו הסופרים לכתוב כל מי שמקנה בסודר לכתוב בשטר דעתו שיכתבוהו כמנהג המדינה וא"צ לפרש שיכתבו כל לישני שפירי דאית בה ואם היה בא לידי מעשה לגבות הכולאה לא הייתי פוסק לגבותה אם לא נעשה הקנין בב"ד ובלא אסמכתא: שאלת מלוה שירד מעצמו לנכסי לוה בלא שומת ב"ד ומכר מנכסיו עד כדי חובו מחמת שרגילים לכתוב בשטרי חובות שיש רשות למלוה למכור כל מה שימצא ללוה מנכסיו בין בפניו בין שלא בפניו שלא ברשות ב"ד ובלא שומא והכרזה בין בשוויה בין בפחות: תשובה. אמת הוא כי כל מה שנהגו הסופרים לכתוב בשטרות שיש לנהוג על פי מה שנהגו לכתוב ומיהו בנדון זה נ"ל דלאו כל כמיניה דמלוה לירד לנכסי לוה אלא בכח ב"ד . וכיוצא בזה דנתי כבר בכאן על מה שנוהגים לכתוב בשטרות בין בדיני ישראל בין בדיני עכו"ם ואמרתי חלילה ואם שיהיה רשות למלוה לתבוע הלוה בדיני עכו"ם דאפילו אם המלוה והלוה עומדים בפנינו ואמר הלוה למלוה אם הרצה תתבעני בפני דייני עכו"ם מהינן למלוה ואמרינן ליה שלא יתבענו אלא בדייני ישראל ואי לא ציית במותי היו משמתי ליה והא דכתבינן בין בדיני עכו"ם יש לפרשו שלא לעקור דברי תורה כגון אי גברא אלמא הוא ואין כח בדייני ישראל לכופו אז יש לו רשות להביא אותו בדייני עכו"ם שלא יפסיד ממונו וכן בנדון זה אע"פ שכותבין בשטרות שיש רשות למלוה שירד לנכסי לוה מ"מ אין לעבור על דברי תורה דתנן המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד : ויש לפרש מה שנהגו לכתוב שיוכל המלוה לירד לנכסי לוה כגון שלא מצא המלוה דיין שרוצה למשכנו אז יש לו רשות לעשות דין לעצמו וכן תקרתי שנוהגים בשני דברים הללו פה בטוליטל"א ועוד רגילים לכתוב לכל מוציא שטר זה אעפ"כ נוהגים לכתוב הרשאה אלמא לא נהיגי לדון כלשון הכתוב בשטרות כ"ש בדברים הללו שיש עבירה בדבר ויש לפרש הלשון בענין שלא יהא בו עבירה :

הגהות חו"י

(א) מגד עצמו עולה פי' זה יפה יותר מפרש"י וצ"ל לפירש"י שהיו כותבים הכתובה סך כך וכך נתנה לו ולא זכרה מה בתיטול. גם לא היה מפורסם . רק דלהרי"ף צ"ע(ממראו') [מעובדות]דבתר זה וי"ל לא דהנהו שבדו'היא ממש נדון מ"ש ר"י בברייתא רק דנילף מיניה דגם בפסיקת האב לבתו בקנין תלוי שהרי גם לרש"י נ"ל דהא דרבינא לאו בכתובה איירי מה שכבר הנעלת רק שטר התחייבות מה שיתן שטר פסיקא ואפשר לפרש דגם הרי"ף ס"ל כפירש"י ומ"ש גובה בתו ר"ל מאביה רק בפי' כתובה מה שכותב בשטר פסיקא לתת לבתו כמו גבי רבינא ורק מ"ש שמוניא לבעלה לא משמע כן והו"ק : (ב) הרא"ש השיג על זה ודחה ראיותיו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' : [ב] נ"ב שבמקומם נהגו לכפול ב' שלישי' אסר"י : [ג] נ"ב הוא דקנזים : [ד] בדמיו כצ"ל :

א מיי' פרק יא מהל' זכייה טוח"מ סי' רנג:

ב מיי' פרק ח מהל' שכירות טור חו"מ סי' שכו שכח :

[תוספתא פ"ד דב"מ ועיין בירושלמי פ"ה דב"מ הל' ג'] (ג"א)

שלא הפסיד בעל הבית במה ששינה זה ונשתכר בכחש הקרקע שהיה נכחש בשומשמין יותר מחטין: מנכי ליה · בעל הקרקע מחלקו דמי כחשא דארעא: ולא ניכחוש מרה · ליטול הפחת וירעב הוא וביתו והסכימו הרשב"א והרא"ה ז"ל דכיון דטעמא קאמרי' ליכחוש ארעא ולא ליכחוש מארה והוי טעמא לחכירות כמו לקבלנות דלהדין טעמא מה לי קבלנות מה לי חכירות א"כ בחכירות נמי אמרינן הכי ולע"ג דא"ר פפא דאיתיה בקבלנותא ליתיה בחכרנותא והא בקבלנותא היא מדאמרינן עבדא חטי כשומשמי דאי בחכירות לא איכפת לן היינו לענין לישנא דיקא [אה"כ דשייך בחכרנותא] ממש יש מהם דדינא לא משתני תדע דהאי מתני' דלא רצה לנכש תנא בחכירותא ובודאי כל שכן הוא [דאיתא נמי] בקבלנותא אלא דלא איצטריך לאשמועינן לפשיטותיה וה"נ דכוותה דאי לא מכחשת ארעא תוספתת כחה לשנים הבאים ויסתכר בקבלנות ואפ"ה לא מנכה כ"ש בחכירות נוטל חלק ידוע בין עושה בין אינה עושה ועוד דאם איתא דבחכירות מנכה היכי תנן לקמן חטים יזרענה שעורים דהשוא בחכירותא היא וכיון דמנכה ליה היאך הוא יכול לשנות מחטים לשעורים בעל כרחו אלא בודאי לא מנכה בחכירותו כדאמרינן בקבלנות וכן דעת הרנב"ר ז"ל אע"פ שאין דעת הרמב"ן ז"ל כן: טפי משומשמי · הוקרו חטין והגליח אותה שנה זריעת חטים טפי משומשמין: יהיב ליה · בעל הקרקע מנכה מחלקו ולא יטול אלא כדי שיעור דמי שומשמין שהיה ראויה לעשות לפי שזה גרס את השבח: אטו כו' · אלא ודאי לא ינכה כלום (ה): האי עיסקא · המקבל פרקמטיא מבעל הבית ושמה לו כפי הדמים שהוא כאן והוא מוליכה למקום היוקר למחצה שכר: פלגא מלוה · חצי אחריות אונסיה על המתעסק כמלוה: ופלגא פקדון · וחצי אחריות אונסיה על בעליה כפקדון: עבוד רבנן הך תקנתא דניחא לתרווייהו ניחא ליה למלוה דאי מיתנים מפרע מיהא פלגא: ואי איכא רווחא שקיל פלגא·דאמרינן פקדון ברשותיה דמריה קאי וכמאן דאיעסק איהו דמי ולא מתחזי כרבית במאי דשקיל מיניה: וניחא ליה ללוה דאי מיתנים לא משלם אלא פלגא · דבתורת מלוה ואי איכא רווחא שקיל ליה פלגא מלבד שכרו ממה שטורח בחלק [ט] המלוה דהא דאמרי' [י] הכי פלגא מלוה ופלגא פקדון סתמא היינו משום דיהיב ליה אגריה כפועל משום מאי דטרח

סבר רב כהנא למימר מנכי ליה [א] כחשא דארעא א"ל רב אשי אמרי אינשי תכחוש ארעא ולא ליכחוש מארה הילכך לא (א) מנכי ליה ההוא גברא דקבול ארעא לשומשמי וזרעה חטי ועבדה חטי טפי מן שומשמי סבר רבינא למימר חטי טפי מן שומשמי לא עביד אלא מן השבח שהשביחה [ב] החוכר יהיב ליה שבחא דביני ביני א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא אטו הוא אשבח ארעא לא אשבח (ב) אמרי נהרדעי א האי "עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה ניחא ליה למלוה דאי איתנים מיפרע מיהת פלגא דבתורת מלוה ואי איכא רווחא שקיל פלגא דאמרינן פקדון ברשותיה דמריה קאי וכמאן דאיעסק ביה איהו דמי ולא מיתחזי כי רביתא משום דשקיל אגריה (ג) מיניה וניחא ליה ללוה דאי מיתנים לא משלם אלא פלגא דבתורת מלוה ואי איכא רווחא שקיל מיהת פלגא אמרי נהרדעי השתא דאמרת פלגא מלוה °אי בעי למישתי ביה שיכרא שתי רבא ב אמר להכי קרו ליה עיסקא דא"ל לאיעסוקי ביה יהבי לך ולא למישתי ביה שיכרא אמר רב אידי בר אבין ואם מת נעשה מטלטלין אצל בניו רבא אמר להכי קרו להו עיסקא דאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו והלכתא כרבא בתרווייהו הילכך אי איכא סהדי דהני מטלטלי מחמת ההוא עיסקא נינהו שקיל להו מלוה בלא שבועה ואפי' מיתמי ואי איכא עליה דמיתנא כתובה או שטר חוב וליכא נכסי למיתנא לית להו מהני מטלטלי דעיסקא ולא מידי אלא שקיל להו מרייהו לחודיה דדיליה נינהו דלא קני ליה מיתנא אלא לאיעסוקי בהו בלחוד וכיון דמת הדר עיסקא למאריה ואי איכא ביה רווחא בההוא שעתא דמית לוה שקלי מיניה יורשים או בעל חוב מנתא דהוה שקיל מיתנא ואי ליכא ביה רווחא לא שקלי מיניה מידי אלא הדר עיסקא למאריה וכן הילכתא: גרסינן בפרק המוכר את הבית* ב ג שטר כיס היוצא על היתומים דייני גולה אמרו נשבע וגובה כולו ודייני ארץ ישראל אמרו נשבע וגובה מחצה ומסקנא אמר רבא הילכתא נשבע וגובה מחצה דהוא בתורת מלוה אבל פלגא דהוא בתורת פקדון חיישינן שמא נאנס אי נמי דילמא

רש"י

יקרות מן החטים ומכחישים הקרקע יותר מן החטין: ועבדא חטין (ד) [ג] טפי משומשמי. הצליחה זריעתו ואף החטין הוקרו נמצא שלא הפסיד בעל הבית במה ששינה זה ונשתכר פחת הקרקע שהיה נכחש יותר בשומשמין מבחטין: יהיב ליה · [ד] בעל הקרקע: שבחא דביני וביני · ולא יטול אלא כדי שיעור שומשמין שהיתה [ה] רגילה לעשות לפי שזה גרס השבח: האי עיסקא · המקבל פרקמטיא לחצי ריוח מבעל הבית ושמה לו לפי דמים שהיא ראויה כאן ומוליכה למקום אחר היוקר למחצית שכר חצי אחריות אונסיה עליו כמלוה וחצי אחריות אונסיה על בעליה כפקדון: תיקון רבנן · חד *[נ"א הך] תקנתא דניחא לתרוייהו: אי בעי למישתי ביה שיכרא · אם רוצה להוציא חציה בהוצאת ביתו מוציא שהרי מלוה היא עליו: לעסוקי ביה · דמתוך שתשתכר בשלך תטרח יותר להתעסק בה: ואם מת · הלוה והעיסקא ביד בניו הרי חציה שהיא מלוה נעשית מטלטלין אצל בניו ואין הבעלים גובין מהן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח: להכי קרו ליה עיסקא · שתהא קיימת תמיד ומתעסק בה ויסמכו בעלים עליה שלא תיכתן להוציאה ואם מת [ו] יגבה ולא תעשה [ז] מטלטלין דכיון דצריכי להיות קיימת סמכי עליה כבעל הקרקע דטעמא דלא משתעבדי מטלטלין דיתמי לבע"ח משום דמעיקרא לאו עלייהו סמיך כשהלוהו דלהוצאה ניתנו: שטר כיס · היינו עיסקא: היוצא על היתומים · לתבוע מהן פקדונן: דייני גולה · היינו [ח] קרנא: נשבע · הנותן וגובה כולו ולא טענינן ליתמי שמא אביהן החזיר דאם כן שטר בידיה מאי בעי: דייני ארץ ישראל · ר' אמי ורב אסי: גובה מחצה · של מלוה אבל במחצה של פקדון טענינן ליתמי שהחזיר אביהן והיתומים משתבעי שבועת יורשין ופטורין

בפלגא דפקדון אבל אי לא יהיב ליה דיינינן ליה דשקיל ליה נפקד פלגא בהפסד משום פלגא מלוה ותרי תילתי באגר פלגא משום מלוה [ומשום אגריה דפקדון תלתא דפלגא דהוי הכל תרי תלתי] כי היכי דלא ליהוי רבית ומשום דסתמא הכי [כ] אמרי' פ' המוכר את הבית (דף ע:) בשטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מחצה משום דסתמא [ל] פלגא מלוה הוי ומשום הכי נשבע המלוה שעדיין לא פרעו אבי היתומים וגובה החצי דלא אפשר למפטר אבי היתומים מיניה אפי' נאנסו דמלוה על הלוה רמיא ולא מצית למימר דמשום חשש רבית יקבל המלוה תרי תילתי בהפסד והלוה תילתא דאי הוה הכי א"כ לא הוה מלוה אלא תילתא שא"א שתקרא מלוה אלא במה שנתחייב נפקד באחריות ולא ה"ל למימר אלא נשבע וגובה תילתא דטענינן להו ליתמי כל מה שאפשר למטען והא דאמר רבא גופיה בפרק איזהו נשך (דף סח:) גבי בני רב עילים [דילמא הכי כתיב ביה] אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר לאו למימרא דסתמא הכי הוו דלעולם פלגא בהפסד הוא בסתם כדאמרן אלא התם הוא משום דבשטרא כתיב פלגא באגר ובהפסד משמע ליה [מ] דלאו האי או האי קאמר דאי הוה יהיב לו שכרו כפועל משום דלא ליהוי רבית כי לא כתב נמי סתמא הכי הוי כדאמרינן הכא לרבא דפלגא מלוה (א) וכדפרישית זהו דעת הרמב"ן ז"ל ונראה שכן דעת האחרונים הרשב"א והרנב"ר ז"ל והרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות שלוחין ושותפין נראה ג"כ אע"פ שאין כן דעת הראב"ד ז"ל: אי בעי למישתי ביה · כלומר אם רצה להוציא חציה בהוצאת ביתו מוציא שהרי מלוה היא עליו: לאיעסוקי ביה · דמתוך שתשכר בשלך תטרח ותתעסק בה יפה ואם מת הלוה והעיסקא קיימת ביד בניו הרי חציה שהיא מלוה נעשית מטלטלין אצל בניו ואין הבעלים גובין ממנו דמטלטלי דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי: להכי קרי ליה עיסקא · שתהא קיימת ומתעסק בה ויסמכו הבעלים עליה שלא תנתן להוצאה ואם מת יגבנה ולא תעשה כמטלטלין שלהם דכיון שצריכה להיות קיימת סמיכתן עליה כמקרקעי דטעמא דלא משתעבדי מטלטלי דיתמי לבע"ח משום דמעיקרא לאו עלייהו סמיך ולאו למיגבי מיניה אוזפיה שהרי בידו להוציאה אבל הכי אין בידו להוציאן וסמך עלייהו ופסק הרי"ף ז"ל כרבא בתרוייהו *) וכתב רב האי גאון ז"ל דכל היכא דאיתיה לעיסקא בעיניה גבי מיתמי בלא שבועה והא דאמרינן בפרק המוכר את הבית (דף ע:) בשטר כיס היוצא על היתומים דנשבע מיירי כגון דליתא בעיניה ומסתברא נמי שאין בעלי חוב של מקבל גובין ממנו דמהא דרבא דאמר להכי קרו ליה עיסקא דא"ל לאיעסוקי ביה יהבינן לך ולא למישתי ביה שיכרא שמעינן דאי בעי לוה למפלגיה לממונא למשקל פלגא לאיעסוקי ביה לנפשיה לאו כל כמיניה דלאו אדעתא דעביד ביה הכי יהביה ניהליה הילכך אי אתני ליה הך תנאה בתר הכי בפני כל ב"ד שבעולם לא מהני ליה הדין תנאה ולא כלום ועוד דאי מהני ההוא תנאה בההוא פלגא דבתורת מלוה ואע"ג דלאו אדעתא דהכי יהביה ניהליה מהני נמי באידך

*) כל אלה פסקי ר"א הן ושמא כי מפסקי רב האי גאון [נ] נקטינן מהר"ם.

[א] נ"ב פי' פלגא בהפסד ופלגא באגר וא"כ נמי בשלא יהיב שכרו כפועל אלא סתמא דהיינו פלגא בהפסד וב' תלתא באגר נמי לא צריך לכתוב ומדכתב ודאי הכי משמע או האי או האי ודיק:
[נ] נקטן כצ"ל וכ"כ הרי"ף ולכך מביא הנ"י דברי הגאון בעצמו:

המוציא חבירו בחנות להתעסק ויחלקו הריוח לא יהיה לוקח ומוכר דברים אחרים ממעותיו ואם לקח ומכר השכר לאמצע פי' אם לקח ומכר ממעות של עצמו חצי הריוח לבעל החנות: הנותן מעות לחבירו להתעסק אף על פי שהחצי יש לו דין מלוה אינו יכול להוציאם לצרכו ולהתעסק בחציו לבד לצורך חבירו אלא צריך להתעסק בכולו ומיי' כתב שאינו יכול לומר אתעסק בחצי שלי והניח החצי של הפקדון ולא נסיר לטור דדבר פשוט הוא זה ואם מת ויש עדים שמעות או מטלטלים אלו הן מזה העסק נוטלו בעל הממון בלא שבועה ואין בע"ח ולא האשה נוטלין מהם כלום אא"כ היה בהם ריוח הרי חלק הריוח של המת של יורשים ונוטלין מאותו חלק בע"ח והאשה: כתב במיי' נתן המתעסק מתנה מהמטלטלים של העסק או מהמעות לאחרים והביא בעל ממון ראיה ברורה שכן מזה העסק מוציא מידם אפילו שנה אותם מקבל מתנה ומכרם או נתנם לאחרים או הפסיד חייב לשלם והכל בראיה ברורה: ב אע"ג דטוענים ליורש וללוקח הרא"ש פרק הגוזל בתרא כתב דאיכא מילתא דהוא מאי למטען אבוהן ואנן לא טענינן להו היכא דהסיא מלתא לא שכיח כגון גזלן שמת

חדושי אנשי שם

ד"ה (א) וא"ת היכי פסיק ותנא דלעולם פלגא מלוה ופלגא פקדון תינח היכא דיהיב ליה אגרא כפועל בטל אבל היכא דלא יהיב ליה הא אמרינן לעיל פרק איזהו נשך אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואי פלגא בהפסד תרי תלתי באגר והיכא דשקיל בעס"ב תרי תילתי בהפסד ודאי לא הוי אלא תלתא מלוה שאי אפשר שתקרא מלוה אלא במה שחייב נפקד באחריות דכיון דלא שקיל בהפסד אלא תלתא וי"ל דודאי הכי הוא דלעולם פלגא מלוה ופלגא פקדון ואי לא יהיב ליה אגריה כפועל פשיטא דהכי הוא ואי לא יהיב ליה הכי דיינינן ליה דשקיל נפקד פלגא בהפסד ותרי תילתי באגר משום מלוה ומשום אגריה דפקדון כי היכי דלא להוי רביה וב"ש אמרי' בפ' המוכר שטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מחצה ואם איתא דבסתמא שקיל בעס"ב תרי תילתי בא כד לא הוה ליה למגבה אלא תלתא ובשארא נטעון להו ליתמי נאנסו. וזהו דעת הרמב"ן ז"ל ע"כ. ועוד שם עיין עליו:

שלטי הגבורים

א כתב הריב"ן שמותר לתת עסקא למחצית שכר ולהתנות שיהא כל אחריות נכסים על המקבל רק שיהא אחריות הזול על הנותן ור"י אוסר אם לא שיהיה אחריות האונסין גם על הנותן כתבו התוס' מותר לתת עסקא למחצית שכר ולהתנות שלא יתעסק רק בדבר פלוני ואם ישנה שיהא כל האחריות על המקבל וכן כל תנאי שירצה כגון שיתנה שלא ישמור הכספי' אלא תחת קרקע ואם שנה והפסיד כל ההפסד למקבל ואם הרויח הוא לאמצע אע"פ שעתה הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד לא השיב רבית כיון שאם לא שינה היה קרוב לשכר ולהפסד: כתב ה"ר ישעיה שלא התירו אלא עסקא למחצית בלא קצבה אבל אם קצץ בדבר ידוע אפי' כל האחריות על הנותן אסור משום דמחזי כמלוי ברבית ואתי לאחלופי ברבית גמורה וכל דבר שנותנים בתורת עסקא שמין אותו כפי המנהג בענין שלא יהא בו שום הפסד למקבל שאם לא כן יהיה רבית: כתב המרדכי פרק המקבל מעשה בראובן שהלוה י' ליטרין לשמעון לזמן קצוב ואחר הזמן אמר ראובן לשמעון אותם י' ליטרים שאתה חייב לי יהא לך למחצית שכר (וכבר) [וכבר] נתעסק שמעון בהם ונאנסו והמתעסק פטור מהאונסין והשיב ר"י דאעפ"כ שמעון חייב באונסין כאשר בתחלה כי אין המעשה משתנה בחליפות דברים וכיון דמתחלה בתורת הלואה קאי ולא נשתנה לעסקא אע"פ שא"ל ראובן שיתעסק בהן והביא ראיות נכונות ודבר זה כלל גדול בדין: מיהו אם כשאמר לו ראובן לשמעון להתעסק בהן כתב לו שהוא פוטרו מחיוב אונסין שהיה לו עליו כשהיו בידו בתורת הלואה אז אם נאנסו פטור שמעון דהכי מוכח התם להדיא והכי מוכח מהלכה דגזל הגר וזוקף עליו במלוה דאיתא פרק הגוזל קמא דף ק"ח: דין מלוה את חבירו למחצית שכר ומת המתעסק איכא פלוגתא המרדכי שם כתב בשם מהר"ם ז"ל דהמלוה חבירו למחצית שכר לזמן קצוב ועדיין לא הגיע הזמן ומת המתעסק הלוה אין המלוה יכול להוציא העיסקא מיד האלמנה והיתומים וישאו ויתנו ביניהם למחצית שכר כל ימי משך זמן העיסקא ומיי' פ"ה מהל' שותפין וסמ"ג עשין פ"ב וטוח"מ סימן קע"ז בשם אביו פסקו דבמיתת המקבל עיסקא נתבטל העיסקא וכן נראה דפליגי בשותפים אם נתבטל השותפות במיתת אחד מהשותפים או לא ודוקא בעיסקא ושותפות הוא דשייך פלוגתא דאיכא למימר דלמא אין היורשין יודעין להתעסק כמו המת אבל במלוה מעות לחבירו בלי שום עסק כלל ודאי דלא מצי מלוה להוציא מיד היורשים עד זמן הקצוב להם. והר"מ מריגלשבור"ק היה מספקא ליה דדלמא גבי עיסקא הדין עם מיי' דיכול לטעון הם אינם יודעים להשתדל כמו אביהם וריב"א מסופק דדלמא דוקא היכא דהיורשים הם רבים הוא דמצי לבטל העיסקא ורבינו יעב"ץ כתב דחד לא מצי מסלק ליה:

עין משפט

א מיי' פ"ו מהל' שלוחין סמג עשין פב טור י"ד סי' קעז:
ב מיי' פרק ז שם סמג עשין טוי"ד שם:
ג מיי' שם סמג שם טור ח"מ סי' קח:

הגהות חו"י

(א) בכ"י בשם הרנב"ר דס"ה בחוכר כך וכך כורין ול"ע הא אין סך כורין הגדלים בבית סאה חטים שוים לשומשמין ונ"ל דלדמי קאמר. כ"ש מעובדא דבתר הכי דקשה מאד לפרשו בחוכר: (ב) כתב הנ"י ולא ינכה כלום ול"ע מנ"ל: (ג) פי' שכר עמלו עי' נ"י: (ד) צ"ע ממ"ש חטי טפי משומשמי לא עביד: (ה) ול"ע מנ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב תוס' ומתני' דקתני אומדין כמה היתה ראויה לעשות גבי מקבל שדה אהובירה היינו בר מכחשת דארעא אי נמי כו': [ב] תי' החוכר רשום למחוק ונ"ב ס"א אינו: [ג] חטין כשומשמי כצ"ל: [ד] נ"ב פי' מנכה מחלקו השבח שהוא יותר עתה בעל חטין משאם היה זורע בשומשמין שהרי יותר השבח הזה המקבל גורם שזרע חטים: [ה] נ"ל ראויה: [ו] נ"ב לוה: [ז] כמטלטלין שלהן כצ"ל: [ח] היינו שמואל וקרנא כצ"ל: [ט] נ"ל הפקדון: [י] הכא כצ"ל: [כ] נ"ב פי' משום דשקיל נפקד פלגא בהפסד וכו' תלתא באגר בסתם ולכך קאמר הרי זה נשבע

באידך פלגא דתורת פקדון ומשוי ליה כוליה מלוה גביה וא"כ מאי אהני האי דעבדו רבנן פלגא מלוה ופלגא פקדון כיון דתליא מילתא בלוה ומצי לאתנויי עליה אלא ודאי ליתא והא דאיסור ורב ספרא דאזיל רב ספרא ופלג בלא דעתא דאיסור והנהו תרי כותאי נמי דעבדו עיסקא בהדי הדדי דשמעת מיניהו דאית ליה לשותף למיפלג קמי בי תלתא בלא דעתא דשותפא התם ממונא דתרוייהו הוה כדאמרינן התם אנא דידי שקלי אבל הכא דממונא דחד ולדעתא דהכי לא יהביה ליה: **אמר** רבא חד עיסקא וכו'. משום דהתם עיסקא תלתא באגר לבעל הבית ופלגא בהפסד כדאמרינן נר מצוה

דילמא פרעיה דקי"ל המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר לו החזרתי לך נאמן והאי דלא אמר החזרתי בדאיתיה בחיים אימור מלאך המות אנסיה ולהכי לא גבי ליה מיתמי תקכ"א °והיכא דשקיל ליה איניש עיסקא מחבריה לאיעסוקי ביה ואזל ליה לדוכתא אחריתי ובעא למפלגיה לההוא עיסקא או זוזי דעיסקא קמי בי דינא אדעתא למישקל איהו ההוא פלגא דבתורת מלוה לאיעסוקי ביה לנפשיה ומפקיד ליה לההוא פלגא אחרינא דבתורת פקדון גבי איניש מעלמא כי היכי דלא ליתן ליה רווחא למרי עיסקא הא מילתא חזינא בה בעיא מקמי רבוואתא ואהדרו דאע"ג דלית ליה לשותף למיפלג בלא דעתא דשותפיה אי עבד הכי ואתני קמי [ביג"ד"ה דינא או קמי] בי תלתא (א) מאי דעבד עבד ולית ליה למארי עיסקא למישקל מינה רווחא ואייתו להו ראיה מההוא דאמרינן (ב)*איסור ורב ספרא עבדו עיסקא בהדי הדדי דף סח: מהר"ם ג"י אזל רב ספרא פלג בלא דעתא דאיסור אתו לקמיה דרבא א"ל זיל אייתי תלתא דפלגת קמייהו א"נ תרי מיגו תלתא דפלגת קמייהו וכו' ואנן לא סבירא לן הכי דמהא שמעתא דרבא דאמר להכי קרו ליה עיסקא דא"ל לאיעסוקי ביה יהבי לך ולא למישתא ביה שיכרא שמעינן דלית ליה לשותף למיפלגיה לממונא למישקל פלגא לאיעסוקי ביה לנפשיה דלאו אדעתא דעביד ביה הכי יהביה ניהליה הילכך אי אתני ליה הדין תנאה בפני כל ב"ד שבעולם לא מהניא ליה הדין תנאה ולא כלום ועוד אי אמרת דמהני תנאה בההיא פלגא דבתורת מלוה ואע"ג דלאו אדעתא דהכי יהביה ניהליה מהני נמי באידך פלגא דבתורת פקדון ומשוי ליה לכוליה גביה כי מלוה ושקיל ליה לרווחא לחודיה ואע"ג דלאו אדעתא דהכי יהביה ניהליה ואם כן מאי אהני לן הא דעבדו רבנן עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון הואיל ומילתא תליא ביה בלוה ואי בעי לאתנויי עלה ולבטולה מצי מבטל לה אלא האי מימרא ודאי מימרא פריכא היא ולאו דסמכא הוא והא דאיסור ורב ספרא דאזל רב ספרא ופלג בלא דעתא דאיסור (ג) והנהו תרי כותאי נמי *דעבדי עיסקא בהדי הדדי דף סט. דשמעת מינייהו דאית ליה לשותף למיפלג קמי תלתא בלא דעתא דשותפיה לאו כדהוי ממונא דחבריה הוא אלא כדהוי ממונא לתרוייהו הוא א דמצי שותף למעבד הכי דכי שקיל ממוניה הוא דקא שקיל ומגופיה דעובדא שמעת דהאי עיסקא דעבדו איסור ורב ספרא בהדי הדדי דממונא דתרוייהו הוה דקאמר ליה רב ספרא לרבא מי דמי התם אפוקי ממונא ממר ומיתן ליה למר הכא (ד) אנא דידי שקלי גלויי מילתא היא ובתרי סגיא וכו' אלמא רב ספרא דידיה שקל ולאו ממונא דאיסור שקל הילכך ליכא למיגמר מהאי מעשה דאיסור ורב ספרא אלא למאן דבעי למישקל ממונא דנפשיה אבל למאן דבעי למישקל ממונא דחבריה לא ומהא שמעתא דרבא שמעינן דלית ליה למיעבד הכי וכן הלכתא °אמר רבא חד עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה *תרי עיסקי וחד שטרא פסידא דלוה כגון דיהב ליה מלוה ללוה מאה יריען במאתן דינרין וכתב ליה חד שטרא במאה דינרין וחד שטרא במאה דינרין וזבן לחמשין יריען מינייהו במאה ותלתין דינרין וזבן לחמשין מינייהו בשבעין דינרין אי כתב להו בחד שטרא הוו אתו הני תלתין דרווחא [א] ממלו להנך תלתין דפסידא והשתא דכתבי להו בתרי שטרי כיון דמדינא שקיל מלוה תילתא באגר ודרי בהפסד פלגא אישתכח דקא פסיד מלוה מקרנא דיליה ה' דינרין דקא שקיל י' מהנך תלתין דאגר ודרי חמיסר דינרין מהנך תלתין דפסידא והיינו פסידא דמלוה תרי עיסקי וחד שטרא פסידא דלוה דאתי תלתין דאגר ממלו להנך תלתין דפסידא ושקיל מלוה קרנא דיליה ולא שקיל לוה כלום דאילו איכתיבו בתרי שטרי הוה לוה שקיל חמשה דינרי רווחא והיינו פסידא דלוה דהשתא לא שקיל מידי: ואמר רבא האי מאן דקביל עיסקא מחבריה ופסיד וטרח (ה) ומליה ולא אודעיה לא מצי א"ל דרי׳ מהאיך פסידא בהדאי דא"ל להכי טרחת ומליתיה דלא ליקרי לך מפסיד עיסקי ואמר

לבעל הבית ופלגא בהפסד כדאמרינן באיזהו נשך [דף סח:] גבי שטרא דרב עילים דאי לא מתחזי כרביתא דכיון דפלגא מלוה אי לאו דשקיל מנתא באגרא דפלגא דפקדון אשתכח דקא טרח בפקדון משום רבית דמלוה הילכך מאן דיהיב עיסקא שני חבילות בגדים במנה ניכתוב שטר על מנה ואי מפסיד באחד מדמי הקרן שהוא חמשים ה' דינרין וישתכר בחברתה ט"ו דינרים אין כאן חשבון להפסד לבד ולשכר לבד אלא נשתכרו בפרקמטיא זו עשרה דינרין ויטלו הבעלים שליש שהם ג' דינרין ושליש דינר [דהוא עשרין מעי פשיטי] והמקבל שני שלישים ואי כתב עלייהו שני שטרות שטר על כל חבילה של חמשים נמצא יש חשבון על כל אחת ויקבל עליו המלוה בהפסד החצי שהוא ב' דינרין וחצי ובשכר של חברתה לא יטול אלא שליש [ג] ולא נמצא לחלקו שכר אלא ל' פשיטין הרי פסידא דמלוה [שלא יגיעהו ריוח אלא שני דינרין וחצי שהוא ט"ו מעי פשיטי]: תרי עיסקי וחד שטרא פסידא דלוה קבל הימנו היום במנה ולמחר במנה וכתב שטר של מאתים הפסיד הלוה כדפרישנא שאם יהיה הפסד בזה ושכר בזה לא יחשבו כל אחד לבדו אלא השכר ימלא את הקרן תחלה והמותר יחלוקו ואם כתב שני שטרות כמשפט היה מחשב ההפסד של זה לבד והשכר שבזה לבד ויקבלו הבעלים עליו בהפסד החצי ובשכר השליש: לא מצי אמר לבתר דמלייה מהאיך פסידא קבל עליך חצי ההפסד ובשכר טול השליש ונמצאת פוחת מן הקרן: להכי טרחתי אמר המחבר להכי טרחת וכו' תימה לי אמאי לא א"ל רווחא לקרנא משתעבד ואמאי איצטריך ליה למטען כולי האי כיון דמכל מקום רווחא קמן הוא כדלקמן ואפשר דהך [גופא] הוא טעמא דרווחא לקרנא משתעבד משום דסתמא דמילתא כל מאן דטרח בעיסקא לא ניחא ליה שיפחות קרנא ושיקבל הוא הריוח כדי דלא ליקרי ליה מפסיד עיסקי עד כאן: דמדלא אודעתן. מעיקרא נכלם היית בדבר ולדעתא דמלויי קרנא טרחת והא דמשמע מהכא דדוקא משום דלא אודעתן הא הודיעו לא אמרינן רווחא לקרנא משתעבד ופלגי רווחא ופסידא כל חד באפי נפשיה היינו משוםדאכתי ליתיה לרווחא ואילו אמר לא בעינא לאיעסוקי ביה [אפילו אתני מעיקרא וקבעו זמן] לא גרע מפועל דקי"ל דיכול לחזור בו [אפילו בחצי היום] אבל היכא

רש"י

ופטורין: אי נמי תרי מן השלשה · שיעידו שחילקו בפני ג': חד עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה · משום דהתם עיסקא תילתא באגר לבעל הבית ופלגא בהפסדא כדאמרינן פרק איזהו נשך לעיל הלכך מאן דיהיב שתי חבילות בגדים במנה יכתב שטר על מנה אי מפסיד באחד מן החבילות חמשה דינרים ומשתכר בחברתה חמשה עשר דינר אין כאן חשבון להפסד לבד ולשכר לבד אלא נשתכרו פרקמטיא זו י' דינרין ויטלו בעלים שלים שהן שלשה דינרין ושלים דינר והמקבל שני שלישים ואי כתב עלייהו שני שטרות על כל חבילה שטר של נ' נמצאו חשבון של כל אחד לבדו ויקבל עליו המלוה בהפסדא החצי שהוא שני דינרין וחצי ובשכר של חבירתה לא יטול אלא שליש דהוא [חמשה דינרין]: תרי עיסקי וחד שטרא · קיבל ממנו היום במנה ולמחר במנה וכתב שטר אחד של מאתים: פסידא דלוה · כדפרישית שאם יהא הפסד בזה ושכר בזה לא יחשבו כל אחד לבדו אלא מן השכר ימלאו הקרן תחלה והמותר יחלוקו ואם כתב שני שטרות כמשפט הזה היה מחשב הפסד של זה לבד ושכר של זה לבד ויקבלו הבעלים בהפסד החצי ובשכר השלים (וכן פי' בעמוד): ולא מצי למימר ליה בתר דמלייה דרי מהאי פסידא קמא בהדי וקביל עליך חצי ההפסד ובשכר טול השלים ונמצאת פוחת מן הקרן: דאמר ליה להכי טרחתא ומליתה · פירוש כי נכלם היית [ג] ולמלאות הקרן טרחת מדלא אודעתן תחלה:

עין משפט

א מיי' פרק ז מהל' שלוחין סמג עשין פב טור י"ד סי' קעז:

הגהות מא"י

[א]וממלו כצ"ל: [ב] כ"כ בדבר: [ג] נ"ב פירוש ה' דינרין ודינר של מעה כסף ו' פשיטי:

נ"ל השכר

שלטי הגבורים

וליכא עדים שמעידים על הגזלה אין טוענין לבניו שמא הגזלן לקח הגזלה ממך דאינו מצוי שהגזלן יקנה גזילה מן הנגזל והני דאכיון היה נאמן לומר לקחתי ממך במגו דלא גזלתיך דמ"מ מילתא דלא שכיחי לא טענינן להו ליתמי וכן כל כיוצא בזה אבל טענה דהיא מילתא דשכיחא טענינן להו ליתמי כל מאי דמצי למטען אבוהון וכן כתב הר"ן בשם הר"ז ז"ל שלא אמרו טוענין ליתמי אלא בדבר שהוא קרוב אל הדעת ולא רחוק מן הדעת ובשם הרמב"ן כתב הר"ן ז"ל דטענינן ליתמי כל מאי דמצי למטען אבוהון אפילו דבר שרחוק מדעת ולא שכיחא:
א הא דאמרינן שותף חולק שלא לדעת חבירו כתב רבינו ישעיה דוקא שהשלימו שותפתן אבל שמו מעות בשותפות להתעסק בהם לזמן אין אחד מהם יכול לחלוק וליטול זוזי ולומר כל מה שאשתכר בהם יהיה שלי עד שיודיע להבירו או לשלשה שהן ב"ד ע"כ ומשמע מדבריו שכל אחד יכול לכוף חבירו לחלוק אפילו בתוך זמן השותפות ואין זה כדברי מיי' שכ' שכל אחד יכול לעכב מלחלוק תוך הזמן וכ"כ הראב"ד ז"ל שאין אחד מהם יכול לחלוק תוך הזמן ואם חולק בלא דעת חבירו והריוח או הפסיד הכל לאמצע כאילו לא חלקו וי"א שכל ההפסד שלו וחבירו לא יערער על חלוקתו והוא בעצמו אינו יכול לערער ולבטל חלוקה שחלק הוא ולא נהירא לטור שלא חלק אלא על דעת שהיה סבור שהחלוקה היתה בדין וכיון שלא היתה בדין יכול לבטלה ומהא דאמרינן דבמקום פסידא שותף חולק שלא מדעת חבירו כ' המרדכי פרק הגוזל בתרא והגהות מיי' פי"ב מהל' גזילה ופ"ד מהל' שותפין בשם מהר"ם ז"ל דראובן ושמעון שהיו דרים תחת שר אחד והיה להם חוב אחד בשותפות ויצא ראובן משם לדור תחת שר אחר וכעס עליו השר ואמר לשמעון

הגהות חו"י

(א) צל"ע אם ר"ל דשבקינן גם להבא מעות'ו של זה ביד האחר לעשות סחורה בו ולא יעלה על לב גם מה ראיה ממעשה דאיסור אפילו לפי דעתם שהיה ג"כ ממונו של אחד ע"כ פליג הוא בריוח ובעל הקרן יטול את שלו ואין ראיה לכאן . ואם ר"ל לשעבר שכבר הרויח זה בחצי הממון והטעם דלא שקיל בעל הממון ריוח משום רבית אין ענין לראיה מההוא עובדא גם לא יתכן לשון מאי דעבד עבד וכי נאמר על הגוזל ממון ומתעסק בו מה דעבד עבד גם נ"ל שבאיסור רבית לא יחלוק הרי"ף: (ב) לעיל רמז ש"ע בהלפסי: (ג) פ' איזהו נשך רמז תל"א בהלפסי: (ד) לעד"נ דאין מזה ראי' די"ל דפליג כדרך חלוקת השותפין שמפרישין תחלה סך של קרן לבעל המעות ה"נ עביד ר"ס כן ואפשר שהוא היה בעל המעות רק על הנשאר והוא הריוח באו לב"ד. וה"ל להרי"ף לומר שאני [illegible] דמטי זמן חלוקה כי כלה זמן שותפות והדע"דאל"כ אלילה לר"ס להזיק לאיסור ולשוי נפשיה הדרנא. והכי מוכח מהנך תרי כותאי דככר נגמר עסק השותפות מאח"כ נדון דשיטת הרי"ף פה כדמוכח מלשונו . רק מדברי הרב בסמוך בעמוד ב' משמע דהתם עיסקא בלי זמן ומ"מ י"ל דהם מיירי שנגמר העסק עמ"ש הרי"ף בסמוך וע"ע בהרא"ש פרק המקבל סימן ט': (ה) טירחא יתירא נ"ל:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור הא דאמר רבא האי מאן דקביל עיסקא וכו' נ"ל פירושא לא נצרכה אלא כגון דטרח בעלמא לבר מהאי עיסקא ורווח וערביה וכו': **אמר** הכותב זה פירש הרב אב"ד ז"ל ותמהני עליו דהאי הכי מאי וטרח דקאמרי' בגמרא ומאי להכי טרחת מה עסק לטורח בכאן הוה ליה למימר ומלייה ואוקמיה קמיה ולהכי אוקימתיה קמאי שהרי מלאהו מכיסו ועוד שאעפ"כ מפסיד עסקי הוא והוה ליה למימר לשכי אוקימתיה קמאי שלא תהא נועל דלת לפניך ושמא יאמרו דדוקא בשטרה ומלאהו מעסק אחר שרוות בו ומה שפגם בזה השבית בזה ולפיכך אינו נקרא מפסיד עסקי ואעפ"כ הדבר רחוק ואינו מתקבל ועוד שהיכי אוקמיה קמיה והלא אינו רוצה שיחלוק בו ואומר לו של עסק פלוני הוא ואינו שלך ומאי דקאיה ליה היכי אמרי פסידא דלוה הא יכול לאודועיה ולמימר ליה דרי מהיאך פסידא ואי רווחנא תו להוי לדידי תרי תילתי לא קשיא דאיכא למימר משום דלא מודע ליה קאמר שאין אדם יכול להודיעו בכל שעה שהוא מפסיד ועוד נ"ל שאם רווח מתחלה אע"פ שהודיעו כשחזר ומפסיד לא מצי למימר ליה דרי מהאי פסידא פלגא ומרווחא הוו תרי תילתי לדידי דרווחא לקרנא משתעביד ולא שקיל תרי תילתי אלא ברווחא דפיים להו לבתר חלוקה דהאי הוא דמקרי רווחא לפיכך אמרו חד עיסקא ותרי שטרי וכו' ולפיכך דקדק כאן רבינו הגדול ז"ל ופירשה בשרווחו מתחלה וא"כ הפסידו אבל הפסידו מתחלה אם הודיע לבעלים ה"ז זריז ונשכר שמעה שהפסיד נפחת הפקדון וכשהרויחו איש טול אלא לפי מה שנשתייר שם שהשאר הוא שהשבית ומה שהפסיד מעה שהופסד נפטר מחלק הפקדון:

המאור הגדול

הא דאמר רבא האי מאן דקביל עיסקא מחבריה ופסיד וטרח ומלייה ואוקמיה קמיה ולא אודעי וכו' נ"ל פירושו לא נצרכה אלא כגון דטרח בעלמא לבר מהאי עיסקא ורווח וערביה בהדי האי עיסקא ומלייה ואוקמיה קמיה ולא אודעיה אבל אי רווח בהאי עיסקא גופיה ליכא ספיקא בין אודעיה בין לא אודעיה אתי רווחא וממלי פסידא בההוא עיסקא גופיה וה"ל כמאן דלית ביה פסידא והיינו דאמר רבא חד עיסקא ותרין שטרי פסידא דמלוה וכו' אלמא בחד עיסקא וחד שטרא ליכא ספיקא דודאי אתי רווחא וממלי פסידא:

היכא דליתא רווחא אישתעבד ליה לקרנא דנהי דמצי מיהדר ביה דלא לאיעסוקי ביה אפ"ה לאו כל כמיניה דליפלוגי רווחא מקמי זמניה דלקרנא משתעבד : **ואמר** רבא בי תרי דעבוד עיסקא · שני קבלנים שקבלו עיסקא מבעל הבית בשותפות שימכרו ויסחרו במעות עד זמן פלוני ויחלקו ביניהם ובין בעה"ב כמשפט ונשתמשו חצי הזמן ונשתכרו · א) אמר המחבר מהכא דמוקמינן בשותפין שקבלו עיסקא מבעה"ב [ולא נקט האי ב) ממון דקבל עיסקא] משמע (ג) דהא בי תרי דעבדי שותפתא אע"ג דקבעי זמן לא מעכבי אהדדי (ד) למפלג נראה לי דטעמא (ה) הכא משום דלא גרע מפועל שיכול לחזור בו כדאמרן ואם הוא אינו משתעבד נכסוהי לא משתעבדי טפי דמכאן משתעבדי עד כאן : דמעכב עליה · עד שיגיע זמן שקבעו לבעה"ב שיחזירו לו את שלו והמותר יחלוקו : אי א"ל נפלוג רווחא · השתא מפרש ואזיל מאי טענה אית ליה דליעכב פרש"י ז"ל כן כדי שלא תקשה מאי נפלוג דקאמר מעיקרא הא לבתר הכי אמרינן ניפלוג רווחא ונפלוג רווחא וקרנא : מצי א"ל אידך רווחא לקרנא משתעבד. שמא בסחורה שנעשה עוד נפסיד וצריך שיהא הריוח קיים להשתכר בו למלאות הקרן : ופלגא רווחא [ד]. כלומר נפלוג תרוייהו : עיסקא להדדי וכו' · ואם נחלוק שמא אפסיד אני בסחורה שאקנה שהרי קבלתי להתעסק בה עד אותו זמן ואם אפסיד אני שמא החלק השני ישתכר וימלא החסרון ואנו יחד קבלנו ונשתעבדו החלקים זה לזה והכי נמי כתב[ה] הרי"ף ז"ל בהלכות כשקבעו דף לא: זמן א"כ שיש זמן ידוע למכור הסחורה כי ההיא דפרק כל הגט (דף לא:) בג' פרקים מוכרין את היין אבל בלאו הכי לא מצי מעכב דא"כ אין לדבר סוף : **מתני'** נכנס · העשבים מתבואה : חכירותיך · כך וכך כורין שפסקתי עמך א"כ מאי איכפת לך אם יחסר חלקי כי מה שהעשבים מכחישין השבלים אין זה אלא עלי אין שומעין לו והא ליתא אלא בחכרנות דאי בקבלנות פשיטא דלא מצי אמר ליה מאי איכפת לך : **גמ'** [ו] כריבנא לך · השתא מפרש אמאי אין שומעין לו אם אמר ליה אני אחרוש אחר הקצירה ואהפוך שרשי העשבים שנותרו בה וימותו ולא תעלה לפניך עשבים מאי מהדר ליה אמר ליה חטים מעליא בעינא באותו חכירות שפסקת לי ולא כחושים : והתנן וכו' · והרי לא שנה במשנתנו אלא טעם אחד ובשבילו קאמר אין שומעין לו ע"כ כולה תליא בהא : ביזרא דנפל נפל · כל טענתו אינה אלא שמעלה עשבים לשנה הבאה וטענה זו לעולם עומדת דכי א"ל כריבנא לה אחר הקציר אמר ליה האי נהי דעקרת לשרשים סוף סוף העשבים שהניח בה עכשיו עד שיזרעו יפול הזרע שלהם בארץ ויצמחו לשנה הבאה תקנג ולא תועיל בה החרישה · והא דאידחי הא דאמר חטי מארעאי בעינא הוה מצי למימר דבמתניתין לאו משום האי טעמא תנהכי אלא משום טעמא דביזרא כיון דנפל נפול שכולל יותר אבל בודאי טעמא דחטי מארעאי קא בעינא קושטא הוא וכל היכא דאיכא חטי בארעיה מצי אמר ליה הכי ומיהו לאו כל הימנו שיכוף אותו להטפל בקרקע

תורה אור נר מצוה

ואמר רבא הני בי תרי דעבוד עיסקא בהדי הדדי (א) ורווח וא"ל חד מינייהו לחבריה תא ליפלוג וא"ל אידך נירווח טפי דינא הוא דמעכב ואי א"ל הב לי פלגא רווחא א"ל רווחא לקרנא משתעבד ואי א"ל (א) פלגו רווחא ופלגו קרנא אמר ליה עיסקא להדדי משתעבד ואי א"ל הב לי פלגא רווחא ופלגא קרנא ואי מטי לך פסידא דרינא בהדך א"ל מזלא דבי תרי עדיף אשכחן למקצת רבוותא דכתבי דהא דרבא ליתא דא"כ אין לדבר סוף והאי מימרא לאו (ג) דאסמכתא הוא דלא אפשר לדחויי[א] מימרא דליכא עליה פלוגתא בלא ראיה ועוד דלא אמר רבא דאית ליה למימר הכי אלא היכא דידיעא מילתא לפום מנהגא דעלמא דאי שביק ליה לקמיה מיתוסיף ביה רווחא אבל היכא דידיעא מילתא לפום מנהגא דאי שביק ליה להדהוא עיסקא לקמיה לא מיתוסיף ביה מידי לא קאמר רבא הכי וכ"ש היכא דאי מעכב ליה חיישינן לפסידא הילכך איתא להא דרבא וגרסינן בפרק כל הגט* (ב) תניא ר' יהודה דף לא: אומר בג' פרקים מוכרין את התבואה לפני הזרע ובשעת הזרע ובפרוס הפסח ובג' פרקים מוכרין את היין בפרוס הפסח ובפרוס העצרת ובפרוס החג. ושמן מעצרת ואילך למאי הלכתא אמר רבא ואיתימא רב פפא לשותפי מיכן ואילך מאי אמר רבא כל יומא פירקיה והא רבא הוא מרה דשמעתא הכא והוא מרה דשמעתא התם דשמעת מינה דלא אמר דשותפא מעכב אשותפיה בזביני אלא לפום מנהגא דעלמא אבל לעולם לא קאמר : °**מתני'** המקבל שדה מחבירו ולא תקנב רצה לנכש א"ל מאי איכפת לך הואיל ואני נותן לך חכירך אין שומעין לו שהוא אומר לו למחר אתה יוצא ממנה והיא מעלה לפני עשבים : **גמ'** ואי א"ל לבתר הכי כריבנא לה א"ל ביזרא (ביזרא) דנפל נפל ולא מהני כרבא דלבתר הכי כלום דכי נפיק מינה מסקא עשבים : **מתני'** המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב ליטפל בה א"ר יהודה וכי מה קיצבה בכרי אלא אם יש בה כדי נפילה : **גמ'** ת"ר המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב ליטפל בה שכך כותב לו אנא איקום ואניר ואזרע ואחצד ואעמר ואידוש ואידרי ואיקום כריא קדמך ותיתי את ותיטול פלגא ואנא בעמלאי ובנפקות ידי פלגא · אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב וכמה כדי להעמיד כרי א"ר יוסי בר' חנינא כדי שתעמוד בו הרחת כדי שלא יהיה כונס שלה רואה פני החמה איתמר לוי אמר שליש סאין דבי ר' ינאי אמרי סאתים אמר רשב"ל סאתים שאמרו חוץ דף קה: מן ההוצאה : **מתני'** *המקבל שדה [ב]מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם תקנג מכת מדינה היא מנכה לו מן חכירו ואם אין מכת מדינה היא אינו מנכה לו מן חכירו ר' יהודה אומר אם קבלה ממנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן חכירו : **גמ'** היכי דמי מכת מדינה אמר רב יהודה כגון דאשתדוף רובא דבאגא עולא אמר כגון שנשתדפו ד' שדות מארבע רוחותיה וסוגיין כרב דף קו. יהודה *אמר ליה זרעה חטי ואזל זרעה שערי ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הנך שערי מצי אמר ליה אי זרעתה חטי נמי הוה משתדפה או איוב כב דילמא א"ל אי זרעתה חטי הוה מקיים בי °ותגזר אומר ויקם לך מסתברא דאמר

כדי שיתן לו חכירותו חטי מארעיה שכל שאין החוכר רוצה ליטפל בה הרשות בידו וזבין ליה משוקא ורא"ה לדבר מדתנן המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב ליטפל בה והיא בקבלנות היא וכך פירשוה כל המפרשים ז"ל מכלל דבחכירות כל שאינו רוצה ליטפל בה אינו יכול לכופו אלא זבין ליה חטי דשוקא. הרנב"ר ז"ל : **מתני'** ולא עשתה · תבואה אלא מעט ובא לו הארים למנוע מלהתעסק בה עוד שאין בה כדי טרחו : אם יש בה כדי לעשות מן התבואה כרי ובגמרא מפרש מאי שיעורה : חייב ליטפל בה · על כרחיה הא ליתא אלא בקבלנותא דאי בחכרנותא מה [ז] לו לבעל השדה אם יחדל סוף סוף חכירו הוא נותן : מה קצבה כרי · מה קצבה זו כרי לשער חיוב טפול שדה גדולה לשער כרי ושדה קטנה [ח] לשער כרי: כדי נפילה · שיכול לחזור ולזרעה לשנה הבאה מתבואת שנה זו : נפילה · זרע שמפזרין בה במפולת יד : **גמ'** איקום ואניר · אעמוד ואחרוש : ואדרי · אזרה את המוץ ברחת ובנפה : ובנפקות ידי · בהוצאתי : הרחת · פלי"א בלע"ז שזורין את המוץ מתוך התבואה : שתעמוד בה · כשתוחבין אותה בתוכו : כונס שלה · לד הרחב שמכניסין אותו להגביה התבואה ולזרות שאין רואה פני החמה [ט] ולדדין של אותו לד רחב בכלל כונס הוא : **מתני'** מכת מדינה · מפרש בגמ' והא ליתא אלא בחכרנותא דאי בקבלנותא מאי מנכה איכא מה שימצאו יחלוקו : אינו מנכה לו · אפי' הוא מכת מדינה שעל המעות לא נגזרה גזירה הילכך אמר ליה לא עלי היתה פורענות זו מזלך גרם : **גמ'** באגא · רוב שדות של אותה העיר : ותגזר אומר · מה שתבקש מאת היוצר יעשה לך ואני לא בקשתי

א) נ"א כתבו בתוס'. ב) נ"ל מאן.

רש"י

הנהו בי תרי דעבוד עיסקי בהדי הדדי · כלומר שני קבלנים שקיבלו עיסקא מבעה"ב שימכרו בשותפות ויסחרו במעות עד[ב] זמן פלוני ויחלקו ביניהם ובין בעל הבית : דינא הוא דמעכב · עד שיגיע הזמן שקבעו לבעל הבית שיחזירו לו את שלו והמותר יחלוקו ומפרש ואזיל איזה טענה אית ליה דמעכב : אי אמר ליה האי ניפלוג רווחא א"ל אידך רווחא לקרנא משתעבד · דשמא נפסיד בסחורה שנעשה ונצטרך להשתכר למלאות הקרן מן הריוח : עיסקא להדדי משתעבד · ואם נחלוק שמא אפסיד בסחורה שאקנה עד זמן שקבלנו להשתעבד ואם אפסיד בחלקי שמא אשתכר בחלק הב' למלאות חסרוני כי החלקים נשתעבדו ביחד ודוק בעמוד · **מתני'** ולא רצה לנכש · את התבואה : חכירך · אני אתן לך חכירך בין כך ובין כך כמו שפסקתי עמך ומה איכפת לך אם יחסר חלקי מן העשבים המכחישים השבולין : אין שומעין לו · זה איירי בחכירות דבקבלנות לא מצי אמר ליה מה איכפת לך : **גמ'** כריבנא לה · אחר הקצירה אהפוך שרשי העשבים שנותרו בחרישה שאחרוש : אמר ליה · אידך הזרעים שיפלו עתה מן העשבים שתניח בה יפלו לארץ ויצמחו ולא תועיל החרישה להן ויעלו העשבים לשנה הבאה : **מתני'** ולא עשתה · תבואה אלא מעט והארים רוצה למנוע מלהתעסק בה עוד כי אין בה כדי טרחו : אם יש בה כדי לעשות מן התבואה כרי · ובגמ' מפרש שיעורו וזה איירי בקבלנות דבחכירות מה איכפת לו לבעל השדה אם זה יחדל לו סוף סוף נותן לו חכירותו : **גמ'** איקום ואניר · אעמוד ואחרוש : ואדרי · אזרה המוץ ברחת ובנפה : ובנפקות ידי · בהוצאתי : הרחת · שזורין המוץ מן התבואה ברוח : שתעמוד בה · כשתוחבין אותה בתוכה: הכונס שלה.לד [נ] הרחב שמגביהין עליו התבואה לזרות : **מתני'** מכת מדינה · וזה איירי בחכירות דבקבלנות מאי מנכה איכא יחלוקו מה שימצאו : אין מנכה לו · דאמר ליה מזלך גרם : בין כך ובין כך · אפילו הוא מכת מדינה אינו מנכה לו שעל המעות לא נגזרה גזירה לכך לא עליו היתה זו הפורענות : **גמ'** רובא דבאגא · רוב הבקעה שזו בתוכה : ותגזר אומר · מה שתבקש מאת היוצר יעשה לך ואני לא בקשתי שיצליחוני בשעורין אלא בחטין :
כל

עין משפט

א מיי' פרק ח מהל' שכירות

ב מיי' שם טור חו"מ סימן שכב :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הכ לי : (ב) נ"ל דסמכא : (ג) נ"ל דהני : (ד) מלמפלג כצ"ל : (ה) נ"ל סוס :

הגהות הו"י

(א) נראה דמפרש שותפים כדרכל עיסקא לא שקיבלו מאליהי ומפרש שלא קבעו זמן : (ב) בס"פ ועי' מ"ש שם :

שלטי הגבורים

את חלקך אסייע לך שיפרעו לך אבל חלק ראובן לא אסייע אם אמר שמעון לעצמי אני מציל הציל לעצמו דכל כהאי גוונא במקום אנוד שותף חולק שלא מדעת חבירו מיהו נראה דאם הציל יותר מכדי חלקו שצריך לתת לשותף דהא ליכא הכא הפקר בעלים ועוד כתב מהר"ם ז"ל שם שנים שהיה להם חוב אחד ביחד והחוב מקולקל ביותר וצריך ליתן שוחד ולהוציא הוצאות האחד רוצה והשני אינו רוצה יכול לחלק שלא לדעת חבירו ויאמר לעצמי אוציא חלקי ואציל לעצמי דכיון דאיכא פסידא יכול לומר פלג . ועוד השיב מהר"ם על יהודים שבכל מלכות שהורגלו לתת מס בשותפות כמה שנים ואח"כ נתן המלך קצת מהמלכות שלו לבנו ואינו לוקח מס מהם אלא מניחו לבנו ועתה תובעים הקהלות מס מאותם היהודים הדרים בעיירות בן המלך שיתנו עמהם כמשפט הראשון בעודם תחת יד המלך והשיב דאם המלך נסתלק לגמרי ממלכות בנו הם פטורים מלתת מס עמהם דבמקום פסידא שותף חולק שלא מדעת חבירו : ודבר פשוט הוא כי לא נשתתפו אלא מתוך שהיו משועבדים למלך בעודם שלו ודרים תחתיו וכל זמן שהם שלו הם למס עובד אבל יצאו מתחת ידו אדעתא דהכי לא נשתתפו ועוד שהמלך עצמו פוטרן ועומד וצווה שאין לו חלק עמהם אלא של בנו הם ואזלינן בתר מצות המלך אמנם אם עדיין יש למלך תפיסת יד בהם ולוקח מהם מס לא בטל השותפות ויש להם לתת עמהם כבראשונה עכ"ל ונראה דהא דלא

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' דרבא : [ב] נ"ב אבל הרי"ף פי' בלא קביעות זמן והעיכוב הוא לסחורה עד זמן מכירתה . כ"כ הרא"ש : [ג] נ"ב ברש"י בגמ' הרחת שמכניסין אותה לגבות התבואה ודאי ט"ס ונ"ל הרחב : [ד] נ"ב וכו' : [ה] נ"ב ונ"ע היכא כתב הרי"ף כשקבעו זמן הא כתב הרא"ש על הרי"ף דמיירי בשלא קבעו זמן והעיכוב הוא לסחורה עד זמן מכירתה ואפשר דס"ס נמי כשקבעו זמן מצי לעכב : [ו] נ"ב נ"ג ואי א"ל כריבנא לה א"ל חיטי מעליא בעינא ואי א"ל זבינא לך חיטי משוקא א"ל חיטי דארעא בעינא ואי א"ל מנכישנא לך שיעור מנתך א"ל קמנסבת שם רע לארעאי והא תנן מפני שמעלה לפני עשבים אלא משום דא"ל ביזרא דנפיל נפיל : [ז] מה אכפת לו לבעל השדה אם יחדל סוף חכירותו הוא כצ"ל : [ח] לשיעור כצ"ל : [ט] נ"ב פי' דפריך איבעי' להו לדדין היוצא מהאי גיסא ומהאי גיסא מאי ת"ש דאמר רבי אבהו כו' כל שאין כונס שלו רואה פני החמה ע"כ ולכך פי' הדין לדדין של אותו לד רחב הוא בכלל כונס :

המאור הגדול

אמר רבא הני בי תרי דעביד עיסקא בהדי הדדי וכו' מצאתי במקצת נוסחאות מדוקדקות ומוגהות הני בי תרי דקבילו עיסקא בהדי הדדי ולזה הנוסחא דעתי נוטה שהענין נותן שממון של אחרים הוא ועם הפי' הזה אין אנו צריכין לכל הדקדוקים שדקדק בה הריא"ף ז"ל בהלכותיו :

תורה אור | נר מצוה

דאמר ליה אי זרעתה חטי הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך נשתדפו כל שדותיו של מחכיר ולא אישתדוף רובא דבאגא מאי כיון דלא אישתדוף רובא דבאגא לא מנכי ליה או דילמא כיון דאשתדוף כולהו ארעתיה מצי אמר ליה משום (א) ליתך דידך הוא מסתברא דאמר ליה אי משום ליתאי דידי הוא הוה משתייר לי פורתא כדכתיב °כי נשארנו מעט מהרבה °נשתדפו כל שדותיו של חוכר ואישתדוף רובא דבאגא מאי כיון דאשתדוף רובא דבאגא מנכי ליה או דילמא כיון דאשתדוף כולהו ארעתיה א"ל משום ליתך דידך הוא מסתברא דא"ל משום ליתך הוא ואמאי הכא נמי נימא ליה אי משום ליתאי הוא הוה משתייר לי פורתא כדכתיב כי נשארנו מעט מהרבה משום דא"ל (ב) מחכיר אי הוה חזית לאשתיורי לך הוה משתייר מן דנפשך *אמר רב יהודה אמר שמואל לא שאנו שמנכה לו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל לא זרעה כלל חייב דא"ל אי זרעתה הוה (ג) מקיים בי °לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו: *אמר ריש לקיש לא שאנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב אבל זרעה ולא צמחה מצי א"ל כל היכי זרע לה ואזיל ועד אימת אמר רב פפא עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה ארישייהו: ר' יהודה אומר אם קבלה ממנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן חכורו: ההוא גברא דקביל ארעא בזוזי למעבד בה תומי אגודא דנהר מלכא סבא אסתכר נהר מלכא סבא אתא לקמיה דרבא א"ל זיל נכי ליה א"ל רבנן לרבא והא תנן ר' יהודה אומר אם קבלה ממנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן חכורו אמר להו לית דחש לה לדר' יהודה: מתני' המקבל *שדה מחברו בעשרת כורין חטין [א] לקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח לך מן השוק אלא נותן לו מתוכה: גמ' ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא (ד) *(בכורי דשערי) עבדא אספסתא וחרשה וזרעה שעורי לקיאן הנהו שערי שלחה רב חביבא מסורא דפרת לרבינא כה"ג מאי כי לקתה נותן לו מתוכה דמי או לא א"ל מי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותה הכא עבדא ארעא שליחותה ההוא גברא דקביל פרדיסא מחבריה בעשרה דני חמרא תקיף ההוא חמרא סבר רב כהנא למימר היינו מתני' לקתה נותן לו מתוכה א"ל רב אשי לרב כהנא מי דמי התם לא עבדא ארעא שליחותה הכא עבדא ארעא שליחותה ומודה רב אשי בעינבי *דקרום ושדה שלקתה בעומריה דכי לקתה נותן לו מתוכה דמי: מתני' המקבל שדה מחבירו לזורעה שעורין לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורין רשב"ג אוסר *)תבואה (א) לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה רבן שמעון בן גמליאל אוסר: גמ' *מתני ליה רב יהודה לרבין [א] בר רב נחמן תבואה יזרענה קטנית אמר ליה והא תנן תבואה לא יזרענה קטנית א"ל לא קשיא °) הא לן והא להו אמר ליה רב יהודה לרבין בר ר"נ רבין

א) בגמ' איתא רק לרבין ותיבות בר ר"נ ליתא. ס)[דף קל ע"א]

ירמיה מב | תהלים לז | דף קו: | תקנה | תקנה | ב"ב דף צג, סוכה דף מב, מנחות דף צ, ב"ק דף קיח, ב"מ דף קו, דף קה

רש"י

כל שדותיו. כל מקום ששם: ליתך. מזלך: כולהו ארעתא. אפילו ישנן בבקעה אחרת: לא שנו. דאם מכת מדינה היא דמנכה לו: אבל לא זרע. ואישתדוף רובא דבאגא לא מנכה ליה: מצי א"ל בעל הקרקע כל היכי זרע לה ואזיל. כלומר כל זמן הזריעה חזור וזורעה שמא לא הגיע הזמן: ועד אימת. הוי זמן הזריעה: עד זמן דאתי אריסא. בזמן שרגילין לבא אריסין מן השדה דהיינו אחר תשע שעות ביום קרוב לסוף שעה העשירית: דקיימא מזל כימה. שהוא בזנב טלה להדי רישייהו בראש כל אדם כלומר באמצע הרקיע ולפי חשבון המזלות הן הן ימי אדר: איסתכרו. לשון ויסכרו שנסתם הילוך המים של נד זה והסיבוהו דרך אחר ואין ירק מצליח אלא בארץ לחה: זיל נכי ליה. דמכת מדינה היא דלא עביד לאיסתכורי ולא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה: מתני' לקתה. שהיו חטין שדופות וכחושות: גמ' עבדה אספסתא. והיא נקצרת לשלשים יום: עבדא ארעא שליחותיה. בעליה לא מסרה אלא לאספסתא ואילו זרעה אספסתא היה מצליח[ב]: פרדיסא. כרם: תקיף. החמיץ: עבדא ארעא שליחותיה. דהענבים לא לקו דמשנעשה יין ובא בחביותיו בביתו לקו: בענבי דקרום. בענבים שהתליעו: בעומריה. בעודן שטוחות בו ליבש בקיץ דכל זמ עודן צריכין לקרקע וכן הענבים שהתליעו בין בצירה לדריכה: מתני' לא יזרענה חטין. שהחטין מכחישין הקרקע יותר מן השעורים והא איירי בחכירות דאי בקבלנות הא אמרינן ניתכחש ארעא ולא ניתכחש מרא[ג]: רבן שמעון בן גמליאל אוסר. טעמא מפרש בגמרא: לא יזרענה קטניות. שגם הם מכחישות יותר: ורבן שמעון בן גמליאל אוסר. טעמא דכתיב שארית ישראל וגו' ולא ידברו כזב: גמ' הא לן והא להו. מתניתין בארץ ישראל קאי שהוא מקום יובש והיכא למיחש לכחשא דארעא דישראל ואנן בבבל קיימינן שהיא מצולה ובלעי מים וליכא כחשא לכך משנה כל מה שירצה:

נמוקי יוסף

בקשתיו בתחלת השנה מן השמים שיצליחוני בשעורים אלא בחטין: כל שדותיו. בכל מקום ששם: ליתך. מזלך גרס: כל שדותיו. אפילו אותו שישנו בבקעה אחרת וכתבו המפרשים ז"ל מדקאמר הכא ותגזר אומר וכו' דכולי בהגא דאשתדפא הוא של שעורים דאילו של אותו מין עצמו של חטין הוה ליה למימר הוה מקיים בי לא יבושו [ד] בעת רעה כדלקמן ושמעינן מינה דהיכא דלא אמר ליה זיל זרעה חטי דהשתא לא מצי למטען הוה מקיים בי ותגזר וכו': מנכה ליה. דמכת מדינה איקרי אע"ג שהם שני מינים דאי לא הוה משתדפא אלא ודאי מכת מדינה היא דאי לא היכי מצי א"ל אי זרעתה חטי כמי אתיא נמי מזרע לזרע: ואמרי' בגמרא תני חדא פעם ראשונה ופעם שניה זורעה שלישית אינו זורעה ותניא אידך שלישית זורעה רביעית אינו זורעה לא קשיא הא כרבי דאמר בתרי זימני הויא חזקה הא כרבן שמעון בן גמליאל דאמר בתלת זימני הויא חזקה. פעם ראשונה ושניה זרעה ואכלה חגב או נשדפה חוזר וזורע שנית ואם אינו זורעה אינו מנכה לו ואפילו הוא מכת מדינה פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל אבוה והלכתא כרשב"ג דרביה [ה] דאבוה חוץ מנשואין ומלקיות [יבמות דף סד:] דפסקינן כרבי וכן פסק הריא"ף ז"ל וכל המפרשים ז"ל: אמר רב יהודה [לא שנו] שמנכה לו במכת מדינה: אבל לא זרעה. ואשתדוף רובא דבאגא לא מנכה לו מחמת מכת מדינה: מזרע זרע לה מצי אמר ליה בעל הקרקע כן זרע לה וזיל כל זמן הזריעה שמא לא הגיע זמן עדיין: ועד אימת. הוי מסך זמן הזריעה: דאתו אריסי. עד זמן דכי אתו אריסי מדברא לבית בערב: וקיימא כימה ארישייהו. דהיינו באמצע הרקיע וזהו שבט שהוא זמן זריעת שעורים כדאמרינן [מנחות דף סה.] גבי עומר וזרעה קודם לפסח ע' יום והיינו בה' בשבט אבל רש"י ז"ל פירש שעת כניסת אריסין לעיר אינו בערב ממש אלא לאחר תשע שעות ביום דהיינו סוף העשירית דאז קיימא זנב טלה שהוא כימה כדאמרי' בברכות פ' הרואה (דף נח:) באמצע הרקיע שנראה לכל אדם כאילו הוא על ראשו והם ימי אדר. כילד סדר י"ב מזלות ידוע שהם מושלים בי"ב חדשים ובכל שעות היום [ויש] שתי שעות לכל אחד בשיית עלייתו טלה בניסן ומאזנים בתשרי וכן כל אחד על הסדר בחדש שלו מתחיל תחלה לעלות בכל יום של אותו חדש והשעות נחלקות לכל אחד בכל יום ושוהה כל אחד לעלות ולא נגמרה עלייתו עד [סוף] שתי שעות ובשש שעות לעלייתו הוא באמצע הרקיע נמצא כי באדר עולה מזלו שהוא דגים תחלה ושוהה שתי שעות ואחריו טלה שהוא סמוך לו ושוהה שתי שעות ג"כ בעלייתו הוי ארבע שעות ביום ואחריו שור ב' שעות הרי הם ו' ביום ואחריו תאומים שתי שעות הרי שמנה שהם ו' לטלה וכיון שהם ו' לעלייתו הרי הוא באמצע הרקיע ואחר כן שתי שעות לעליית סרטן הרי עשרה שהם שמנה לטלה ושם לזנב של טלה והוא עכשיו באמצע הרקיע והכי אמרינן בברכות [דף נח:] שכימה בזנב טלה הוא: תומי. שומין: אסתכר. נסתמה הליכתו כמו ויסכרו מעינות וגו' שעכבוהו העליונים והסיבוהו דרך אחרת ואין ירק מצליח אלא ברבילה בקרקע לחה: [ו]מכת מדינה הוא. לא עליו לבדו עברה ואסוקי אדעתיה נמי לא הוה ליה דהא לא עביד דמסתכר: מתני' ולקתה. שהיו חטים שדופות וכחושות וזו בחכירות הוצרכה לשנות ולא בקבלנות דאי בקבלנות פשיטא דכל אחד זוכה ומתחייב בחלקו: גמ' אספסתא. לזרוע אספסתא כמה פעמים שירצה: עבדא אספסתא. והיא נקצרת לשלשים יום כדאמרינן בחזקת הבתים (דף כח:) וחזר וחרש וזרע שעורים: עבדא ארעא שליחותיה. בעליה לא הכירה אלא לאספסתא ואילו זרע אספסתא ואזיל הוה מצלח והוא פסק עמו ליקח שעורים מן השוק: ההוא גברא דקביל פרדסא. כרם: תקיף. החמיץ: עבדא ארעא שליחותה. הענבים לא לקו [אלא] משנעשו יין בחביותיו ובביתו לקה ואמרינן בבבא בתרא (דף צו:) תמרא אכתפא דגברא שוור זה קונהו מזה [טוב] ומזלו גורם לו להחמיץ: עינבי דקרום. ענבים שהתליעו: בעומרין. בעודן שטוחות ליבש בימות הקיץ שעודן צריכין לקרקע וכן ענבים שהתליעו בין בצירה לדריכה וכגון שלא איחרום יותר מן המנהג: מתני' לא יזרענה חטין. שהחטין מכחישין את הקרקע יותר מן השעורים ובחכירות כך וכך חטים או שעורים או מעות מיירי דאי בקבלנות הא אמרינן תכחוש ארעא ולא תכחוש מרה והרי נהגה בחטים של זה: אמר המחבר נראה לי ולא ליכחוש מרה מפני שהשבח יהיה מעתה בכיסו והוא טוב לו משישאר אותו שבח עלמו בקרקע [ז]: רשב"ג אוסר. טעמא מפרש בגמ': לא יזרענה קטנית. שהקטנית מכחשת קרקע יותר מן התבואה: גמ' מתני ליה. במתני': הא לן והא להו. מתני' בארץ ישראל קאי שהוא מקום הגריד והיכא למיחש לכחשא דארעא אבל הכא בבבל קיימינן שהוא מצולה וטובענא ובלעי של מים וליכא למיחש לכחשא דארעא הילכך משנה [ח] כל מה שירצה מקטנית לתבואה ומתבואה לקטנית: אמר המחבר נ"ל דכי היכי דבענין סברא דיינינן כאנשי בבל גם בדיני קרקע במקום דליכא מנהג דיינינן כדין קרקע בבל דיותר דומה ענין קרקע חוצה לארץ לזה מקרקע ארץ ישראל שהרי נראה מן הכתוב שלא היו בארץ ישראל נהרות

שלטי הגבורים

שני ליה למהר"ם לפטור שיהודים. הדרים תחת ממשלת בן המלך מטעם שותף חולק שלא לדעת חבירו היינו היכא דהודיע לחבירו דהוא חולק עמו כהסיא דאמר לעצמי אני מציל אבל הכא שיהודים שהם תחת ממשלת בן המלך לא הודיעו ליהודים שתחת המלך שרוצים לחלק השותפות אולי תאמר דהכתי שותפין הן משום הכי הוצרך מהר"ם לתת טעם כי לא נשתתפו וכו' ומשם אתה למד דלפעמים במקום פסידא אמרינן שהשותפות נחלק מעצמו אפילו לא הודיעו הדבר הזה וכגון דאיכא אומדנא שבתחלה לא נכנסו לשותפות לזה אדעתא שישתתפו עד זמן פלוני ומו לא שילכך כל שותפות שלא פירש בו הזמן אע"ג דבשתם נשתתפו תלוי בזמן כגון שותפות דהם דודאי תלוי בזמן עד שיהיו כולם תחת ממשלת אותו השר אזלינן בתר אומדנא דמוכח ואמר דעד שהיא שעתא שיעמדו כולם תחת אותו שר נשתתפו ותו לא ומ"מ דברי מהר"ם צ"ע:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) הך בבא דקטנית ותבואה אפכא היא בגי' הספרים שלפנינו במשנה גם במתני ליה רב יהודה וכן גירסת האשר"י בספרים שלנו ופרש"י שהקטניות היא מכחשת בקרקע יותר מן התבואה ושמא סובר רב אלפס שהתבואה מכחשת יותר מן הקטנית בא"י שהתבוא' יפה אבל בחו"ל שאין שתבואה יפה כ"כ שם הקטניות מכחשת הקרקע יותר מן התבואה והיינו דמתני ליה רב יהודה לרבין בר רב נחמן תבואה לא יזרענה קטנית ומוקי לה בחו"ל כדמשני ליה הא לן והא להו וגי' המיי' כגירסת רב אלפס ע"ש פ"ח מהלכות שכירות ובמגיד משנה תמצא כדברי:

הגהות הו"י

(א) עי' מ"ש בקונטרסים:
(ב) עי' מ"ש בקונטרסים:
(ג) המ"ל קרא דותגזר אומר ועי' בתוספות:
(ד) פי' שפסק עמו ליתן לו כור שעורים גמ':

הגהות מא"י

[א] חטין לשנה ולקתה: [ב] נ"ב והוא פסק עמו ליקח שעורין מן השוק: [ג] נ"ב והרי הוא נהנה בשינוי זה: [ד] נ"ב אבל השתא דלקותא הוא בשעורין והוא היה רוצה בחטין לא יכול לומר עת רעה היא דהא אינו עת רעה לחטין ודו"ק: [ה]דרביה ואבוה הוא כצ"ל: [ו] נ"ב ל"ג א"ל נהר מלכא סבא לא עביד למסכר מכת מדינה היא: [ז] נ"ב ע"כ: [ח] לכל כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פרק ח מהל' שכירו' טור חו"מ סי' שכג:

ב מיי' פרק ח מהל' שכירות טור חו"מ סי' שכד:

מהר"ם ל"ג

בס"י איתא דכדוס וכ"ה בגמ' [וכ"ה בערוך]

*) גי' מהר"ם קטנית לא יזרענה תבואה תבואה יזרענה קטנית ולקמן בגמרא גריס תבואה לא יזרענה וכו' והא תנן תבואה יזרענה:

נהרות להשקותה כמו שיש בחוצה לארץ והרמב"ם ז"ל כתב פרק ח' מהלכות שכירות בכל וכיוצא בה עד כאן : תחלי · שחלים שקורין קרישי"ן בלע"ז גדלים בין פשתן : אין בהם משום גזל · לאסר בא ועוקרן לפי שהוא משביח את הבעלים שמפסידין בפשתן יותר מדמיהם : אגבולין · אם עומדת על גבולי הערוגה ולא בתוכה יש בהם משום גזל דלא מפסדי : ואם הוקשו השבלים לזרע · שעמדו בפשתן ימים רבים עד [ח] שנגמר גדולן שוב אין עקירתן מועלת לפשתן ויש בהם משום גזל : הנוטה לכאן לכאן · פירוש דוקא בעומד על המצר ממש אבל הטומד בקרקעו של אחד מהם כולו שלו אע"פ ששרשיו מתפשטין בשדה חברו וכדאמרינן פרק לא יחפור (דף כז:) אילן הסמוך למצר מביא וקורא שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ : לא תזבון · לא תקנה שדה הסמוכה לעיר : שורא · חומה : וריתקא · גדר של נסרים כמו חל וחומה : משוחאה · מודד קרקעות היה בשכר לקונים ולמוכרים לאחים ולשותפים הבאים לחלוק : כורכמא רישקא · כרכום של גן והוא משובח שבכרכומים : לאגלי גפא · הכל מסייעים לגדור חומת העיר ולהעמיד שעריה שלא יכנס לעיר גבא [ט] שוכאין : אגלי· שערים : גפא · סתימה : לא צריכי נטירותא · רבנן תורתן משמרתן דכתיב בשכבך תשמור עליך : לכריא דפתיא · לכרות מעין או בור לשתות : אפילו מרבנן · שהרי אף הם צריכין לשתות : פתיא · שם הכלי ששותין בו הוא כן בלשון ארמי (ג) : לאו בני אכלוזא · לאו בני מיפק באכלוזא ניהו מפני שגבאי הוא להם אבל לא נפקי [י] באכלוזא בעלי בתים עצמם בכרוז או באכלוזא לחפור אלא גובין מעות ושוכרין פועלים גובין אפילו מרבנן : אמר המחבר וכ"ל דכיון דלא מיחייבי רבנן לתת אלא בדלא נפקי באכלוזא כדנפקי באכלוזא אין לנו ראיה שיגבו מהם אפילו כדי לשכור פועלים במקומם א"כ אין מוציאין מהם וראיתי כתוב בשם התוספות ג"כ שאין גובין מהם כה"ג ע"כ : לכריא דנהרא·כשמעלה שרטון ונופלים בו אבנים ומעכבים מרוצת המים וכורין ומנקין אותו להעביר מכשולים: תתאי מסייעי עילאי · כשהעליונים מתקנים כנגדם יש לתחתונים לסייעם שהרי המכשולים העליונים מעכבים את המים מלירד נמצא תיקון העליון לעזרת תחתונים : אבל העליונים אין להם לסייע את התחתונים כשמתקנים למטה שתיקון שלמטה אינו לעזרת העליונים אלא לרעתם שכל זמן שהמים רצין למטה הנהר מתיבש למעלה והשדות מתיבשות : וחלופא במיא דמיטרא · כגון בעיר שהמים קשין להם להרבות טיט ולקלקל הדרכים ועושים להם חריץ במורד להוריד המים חוצה לעיר ואם נתקלקל החריץ וכורין אותו העליונים צריכים לסייע לכרות לתחתונים אבל התחתונים אין עליהם לסייע לעליונים לכרות למעלה שכל זמן שלא ירדו עליונים למטה טוב להם לתחתונים : ומתקנת לעצמה · בפני עצמה כשמגעת כנגדה אין אחר מסייעה : המקלחות מים · מים שרוצין ומי מטר לביב אחד חריץ מתוקן להורידם : כולם מתקנת עם התחתונה · ומסייעות אותה לתקן כנגדה כדפרישנא לעיל: ביני אחי · שדה שעומד ליקח בעסקא ושדות שני אחין סמוכין לה מכאן ומכאן: עסקא· הוא מס שנוטל המלך מן הקרקע ממי שמחזיק יד בו: חוצפא · שלא היו סבורין האחין או השותפין שיעשה שום אדם חוצפא גדולה כזו להחזיק בו ולפיכך לא מהרו להחזיק בו:סלוקי נמי[כ]· משום ועשית הישר והטוב : ואי משום דינא דב"מ וכו' · אם איגס אחין או שותפין אלא שבאין עליו מכח מצרנות ואומרים אנו היינו מצפין לקחתה שאנו צריכין קרקע וטוב לנו לקנות בסמוך ולא ליקח במקום אחר : לא מסלקינן ליה · דכיון דזוכה מן ההפקר הוה ליה כמתנה דשמא לא ימצא במקום אחר (א) דבשלמא לוקח [ל] במעות בין רב יהודה בין רב נחמן מודו דמסלקינן ליה משום דינא דבר מצרא משום דזוזי דאינש עבדי ליה שפסרותיה ובכל מקום אדם מוצא ליקח וכדמשמע בסמוך דלענין מכירה מודו דאית להו דינא דבר מצרא : ודינא דבר מצרא הוא דומיא דביני אחי שאין קרקע אחר כלל מפסיק בין קרקע של מוכר לקרקע של מצרן וזה ברור : נהרדעי אמרי וכו' · דאפילו בכה"ג איתיה לדינא דבר מצרא דמסתמא מי שרוצה ליתן עסקא מוצא במקום אחר להחזיק מה שאין כן במתנה : **אתא** אמר ליה איזיל ואזבין . הלוקח נטל רשות מבן המצר ואמר ליה זיל זבון : נהרדעי אמרי צריך למקנא מיניה . דאי לא קנו מיניה מצי אמר ליה משטה הייתי בך כדי להעמידו על דמים הראויים לה שאם באתי אני ליקח מן הבעלים היה מעלה לי בדמים בשביל שחביבה עלי : והלכתא צריך למקנא מיניה · משום דחשבינן ליה לבר מיצרא כאילו יש לו קצת קנין בגופו של קרקע ומיהו כי קנו מיניה סגי אע"פ דהוי כעין קנין דברים *ויש מי שכתב דאע"ג דאמרינן דאי א"ל זיל זבון בעלמא לא סגי בלא קנין אם נעשה הוא שליח למכור אבד את זכותו אע"ג דלא קנו מיניה והרב אלברגלוני ז"ל כתב (א) בשם גאון *)[שאפילו שתק בעל המצר אחר שידע שקנה ולא תבע בזמן קרוב יומו או קרוב לו בטל דינו ע"כ] והרמב"ם ז"ל כתב בפרק י"ב מהלכות שכנים שאם ראה אותו בעל המצר כאדם שעושה בשלו ושתק מחל : והשתא דאמרת וכו' · א"כ אין קניינו של זה כלום דחשבינן ליה ללוקח זה כאילו הוא שלוחו של בעל המצר וכאילו הוא קונה בשבילו : אייקר וזל ארעא ברשותיה דבר מצרא אוקיר או זל ולא יוסיף (הלוקח) ולא יגרע מלקבל דמים שנתן בה דכי אוקיר רווחא דב"מ הוא וכי זיל פסידא דב"מ הוא לפיכך כתב הרמב"ם בפרק י"ב מהל' שכנים שאם לוה לוקח קודם שיסלק אותו בן המצר [ואח"כ סילקו] אין בעל חוב שלו טורף מיד בן

*) ג"י ד"ת

רבין אחי הני תחלי דכיתנא אין בהן משום גזל ודקיימא אגבולין יש בהן משום גזל ואם הוקשו לזרע אפילו דבי כיתנא יש בהן משום גזל מ"ט מאי דאפסיד אפסיד: איתמר אילן העומד על המצר אמר רב הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן ושמואל אמר חולקין וכן הלכתא א"ל רב יהודה לרבין בר רב נחמן רבין אחי לא תזבון ארעא סמוך למתא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה משום עינא בישא ואי מהדר לה שורא או ריתקא לית לן בה א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה לא תזלזל במשחתא דכל פורתא ופורתא חזי לכורכמא רישקא : אמר רב הכל (א) לאגלי גפא ואפי' מיתמי אבל מרבנן לא רבנן לא צריכי נטירותא לכריא דפתיא אפילו מרבנן ואי קא נפקי באכלוזא רבנן לאו בני אכלוזא נינהו : אמר רב יהודה לכריא דנהרא תתאי מסייעי עילאי עילאי לא מסייעי תתאי וחילופא במיא דמיטרא תניא נמי הכי חמש גנות המספקות מים ממעין אחד ונתקלקל המעין כולן מתקנות עם העליונה נמצאת התחתונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה וכן חמש חצרות המקלחות מים לביב אחד ונתקלקל הביב כולן מתקנות עם התחתונה נמצאת העליונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה אמר רב יהודה האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי הציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה ורב נחמן אמר [א] מסלקינן ליה ואי משום דינא דבר מיצרא לא מסלקינן ליה נהרדעי אמרי אפי' משום דינא דבר מיצרא מסלקינן ליה משום שנאמר ועשית הישר והטוב אתא [ב] אמר ליה איזבין (ואזבין) וא"ל זיל זבון צריך למיקנא מיניה או לא רב נחמן אמר לא צריך למיקנא מיניה נהרדעי אמרי צריך למיקנא מיניה והלכתא צריך למיקנא מיניה [ג] והשתא דאמרת צריך למיקנא מיניה אייקור או זל ברשותא דבר מיצרא: זבן במאה ושויא מאתים

°) [דף קל ע"ב]

רש"י

תחלי . שחלים הגדלים בין הפשתן : אין בהם משום גזל . כל הבא לעוקרו לפי שמשביח את הבעלים שמפסידין הפשתן יותר על כדי דמיהן : דקיימא אגבולי הערוגה . ולא בתוכה יש בה משום גזל דלא מפסדי : ואם הוקשו לזרע . שעמדו ימים רבים בפשתן עד שנגמר גידולן דשוב אין עקירתן מועלת לפשתן יש בהן משום גזל: הנוטה לכאן ולכאן . נוטים השרשים לשדה שלו הפירות שלו: משוחאה. מודד קרקעות בשכר היה לקונין ולשותפין ולאחין הבאים לחלוק : לכורכמא רישקא. כרכום של גן והוא משובח [ד] שבמינין : (ב) לגלי גפי.. גלי שערי גפי סתימת העיר הכל מסייעין להעמיד השערים ולסתימת העיר: לא צריכין נטירותא . דתורתן שומרתן דכתיב בשכבך תשמור עליך : לכריא דפתיא . לכרות מעיין או בורות לשתות : דפתיא . שם הכלי ששותין בו : באוכלוזא . שבעלי הבתים בעצמן יוצאין בכרוז ובאוכלוזין לחפור : לאו בני אוכלוזא . גנאי הוא להם : לכריא דנהרא . כשהחול ואבנים נופלים בנהר [ה] מעכבין מרוצת המים וכורין ומתקנין להעביר המכשולות : תתאי מסייעין לעילאי. שמכשולי העליונים מעכבים המים מלירד נמצא תיקון העליונים לעזרת התחתונים אבל העליונים אין עליהן לסייע לתחתונים שתיקון התחתונים רע לעליונים שכשהמים רצין למטה מתמעטים למעלה : וחילופא במיא דמיטרא . בעיר שהמים קשים להן להרבות טיט להתקלקל הדרכים ועושים להן חריץ במורד להוריד המים חוץ לעיר ואם נתקלקל החריץ העליונים מסייעין לתחתונים לכרותן שכל זמן שלא ירדו גשמים למטה חוץ לעיר יעמדו למעלה במקומן אבל התחתונים אין מסייעין לעליונים דטוב הוא להם שלא ירדו למטה : ומתקנת לעצמה . בפני עצמה כשמגיע כנגדה אין אחר מסייעה: המקלחות מים . מי מטר שרוצים : מביב אחד . חריץ המתוקן לכך : ביני אחי . שדה העומדת ליקח בעסקא ושדות שני אחין [או] שותפין *[סמוכין לה מכאן ומכאן : ואי משום דינא דבר מצרא] . מכח מצרנות באין עליו ואומרים אנו רוצין ליקח דבר שטוב לכל אחד לקנות בסמוך לו ולא ליקח במקום אחר : לא מסלקינן ליה . דלא איכפת לן לדינא דב"מ כלל : ועשית הישר והטוב . הדבר שאי אתה נחסר כל כך שתמצא קרקעות [במקום] אחר ולא תפסיד את בן המצר להיות נכסיו חלוקין : אתא וא"ל איזבון . שדה העומדת למכור ובא אחד לבן המצר ושאל ממנו עצה אם יקנהו וא"ל בעל המצר זיל זבון צריך למיקניא מיניה. (הג"ה. כתב רבינו שמחה וז"ל לפי עניות דעתי אין למוכר עסק עם המצרן ואפילו אם היה לוקח מקבל קנין ממנו קודם שקנאו אין באותו קנין כלום ודברים בעלמא הוא כי מה יש למצרן בקרקע אם לא קנאו שיחול עליו הקנין והכי פריך ברים פרק השותפין וכי קנו מידו מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא ומשני שקנו מידו ברוחות ובפרק מי שמת אמרינן ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום שאין הקנין חל אלא על דבר שיש בו ממש עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו ובירושלמי פרק קמא דקדושין ובגמרא דמסכת דמאי וכי אדם מוכר * קורבתו לחברו והכי פירושא הכא בפרק המקבל. עד כאן) : צריך למיקניא מיניה . כי אתא לוקח ואימלך ביה וא"ל זיל זבין [והלך וקנה] [ו] צריך למיקניא מיניה*) ואי לא קנו מיניה מצי א"ל משטה אני בך כדי להעמידה על דמיה הראוים לה כי יראתי שהבעלים יעלו על דמיה לפי שיודעים שחביבה לי אם ידעו שחפצתי לקנות : והשתא דאמרת צריך למיקנא מיניה . א"כ אין קנייתו של זה כלום ואם אייקר וזל ברשותיה [ז] אייקר וזל [ולא יוסיף

*) עי' במרדכי פרק המקבל ע"ש מהר"ס

א מיי' פרק ו מהל' גזילה טור חו"מ סי' רעג :

ב מיי' פרק ד מהל' שכנים טור חו"מ סי' קסז :

ג מיי' פרק ח מהל' גניבה טור חו"מ סי' תיז :

ד מיי' פרק ז מהל' שכנים סמג עשין פב טור חו"מ סי' קסג :

ה מיי' פרק ג שם סמג עשין שם טור חו"מ סימן קע :

ו מיי'פי"ב שם סמג עשין שם טור חו"מ סי' קעה :

ז מיי' פרק יד שם סמג עשין שם טוח"מ שם :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב קו :

בן המצר ואם השביח הלוקח את הקרקע *(או בנה) רואין אותו כיורד לתוך שדה חברו [שלא ברשות] ונוטל השבח ואם הפסיד והרס או אכל פירות מנכין לו דמים בד"א כשאכל פירות אחר שהביא מעות בן המצר לסלקו אבל פירות שאכל מקודם שלו הוא אוכל ואין מחשבין אותם. אלו דבריו ז"ל: ואי לא יהיב ליה מאתן · דגבי דהאי הוא דאוזיל: אין אונאה לקרקעות. מהא שמעינן דאפי' בפלגא אין אונאה לקרקעות דהא זבין במאתים ושויא מאה שלא כדברי מי שלמד מן הירושלמי [דכתובות פי"א הלכה ד'] דבפלגא יש אונאה אפילו לקרקעות הרשב"א והרנב"ר ז"ל וכבר כתבתיו נר מצוה

מאתים חזינן אי לכולי עלמא קא מוזיל ומזבין [א] יהיב ליה מאה ואי לא יהיב ליה מאתים זבן במאתים ושויא מאה סבור מיניה מצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי א"ל מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעי משמיה דר"נ א אין אונאה לקרקעות זבן גריוא דארעא בי מצעי נכסיה חזינא אי עידית היא אי זבורית היא זביניה זביני *ואי לא איערומי קא מערים מתנה לית בה משום דינא דבר מיצרא אמר אמימר ואי כתב בה אחריות אית בה משום דינא דבר מיצרא דאמרינן האי מזבן קא זבין לה ומשום הכי כתב בה אחריות והאי דכתבה בשם מתנה איערומי הוא דקא מערים משום דינא דבר מיצרא ודינא הוא דחזינן כמה שויא ויהיב ליה בר מיצרא ונחית לארעא ואי אודי דמזבן זבנה והא דכתיב ליה משום מתנה משום דינא דבר מיצרא הוא דעבד הכי ואמר בכך וכך זבנתה וליכא סהדי דידעי בכמה זבנה מסתברא לן דמשתבע ב ושקיל הואיל וכשליחא הוא לגבי בר מיצרא והיכא דכתב ביה בשטר מתנה וקבילית ליה לפלוני דנא אחריות מתנתא דא דאי נפקא מחמתי מידיה יהיבנא ליה כך וכך זוזי וארעא לא שויא ההוא שיעורה [אע"ג] דלא קא מודה דמזבן זבנה לא שקיל ליה בר מיצרא אלא בדמי דקביל עליה מרי ארעא דמה נפשך אי במתנה יהבה ניהליה מתנה לית בה משום דינא דבר מיצרא ואי מיזבן קא זבנה מיניה לא עביד איניש דמקבל על נפשיה לחבריה מאי דלא קא שקיל מיניה ומסתייע האי סברא מהא דאמרינן זבן במאתים ושויא מאה אלמא עביד איניש דזבין קרקע דשויה מאה במאתים ואי ניחא ליה לבר מיצרא למישקליה בהנהו דמי שקיל ואי לא לא הילכך אי יהיב ליה בר מיצרא כוליה דמי דקבל עליה מרי ארעא שקיל ואי לא לא שקיל מכר כל ג נכסיו לאחד לית בה משום דינא דבר מיצרא לבעלים הראשונים לית בה משום דינא דבר מיצרא זבן מכותי וזבין לכותי לית בה משום דינא דבר מיצרא זבן מכותי א"ל אריא אברחי לך ממיצרך ג זבין לכותי כותי לאו בר ועשית הישר והטוב הוא שמותי ודאי משמתינן ליה עד דמקבל כל

רש"י

יוסיף הלוקח ולא יגרע מלקבל דמים שנתן בה [ב]: ואי לא יהיב ליה מאתן. דגבי האי הוא דאוזיל: בי מצעי. באמצע שדות המוכר מקיפות מכל צד: אי עידית אי זבורית היא. דבר העשוי לימכר בעצמו שאינו דומה לשאר שדות הסמוכות לה: זביניה זביני. ואין המצרן יכול לסלקו כי יש הפסק ביניהן: ואי לא איערומי קא מעריס. שאומר אקנה באמצע שאהיה מצרן לכל רוח ואקנה אחר כך לכל צד ולא יוכלו לסלקני לכן מעתה מסלקינן ליה: האי מזבן זבניה. כי אין דרך לכתוב אחריות על מתנה: מכר (לו) כל נכסיו לאחד. בכל מקום שהן ויש אחר מצרן בקצת נכסיו וערער לית בה מדינא דב"מ שלא תיקנו לומר ללוקח להסתלק לעשות למצרן הישר והטוב [שהוא רעה למוכר] שזה לא יקנה כי אם כולן יחד [ג]: אריא אברחי לך. ואין לך ישר וטוב יותר מזה: כותי לאו בר ועשית הישר והטוב הוא ואין לומר ועשית הישר כי אם לגבי לוקח: שמותי משמתינן. למוכר עד

פרק הזהב [סי' שפג] בס"ד: אמר המחבר ומיהו הרא"ש כתב [ד] [סבר מינה] דמצי א"ל לתקוני וכו' [וליבטל המקח] בהאי טעותא וכדמוכח בכתובות (דף נט:) פ' אלמנה ניזונית טעה שליח לא קאמינא (א) וכו' [ה] ובההיא אמרה ר"נ דוקא משום שקנאה [ו] לעצמו ולא שליח ממש הוא אע"ג דחשבינן ליה כשליח המצרן ומה שכתבתי בפנים בשם הרמב"ם ז"ל דפירות שאכל מקודם שלו הוא אוכל נוטה לזה ע"כ: במצעי · באמצע נכסים של מוכר ששדות המוכר מוקפות לה מכל צד: חזינן אי עידית וכו' · דבר העשוי לימכר לעצמו שאינה דומה לשאר שדות הסמוכות: זביניה זביני · ואין מצרני* המצר יכולין לסלקו שהרי יש הפסק ביניהם: ואי לא איערומי (א). אמר אם באתי ליקח אצלם יסלקוני אקנה אני בית סאה באמצע ואהיה אני מצרן לכל רוח ואקנה אני לכל צד ולא יוכלו לסלקוני מן [ז] המצר ומן המותר לכל צד הלכך מהשתא מסלקינן ליה: ואי כתב בה אחריות · דודאי מכר הוה שאין כותבין אחריות על המתנה והאי דכתב ליה בלשון מתנה איערומי הוא דקא מעריס: וכתב הריא"ף ז"ל דהיכא דקביל עלי' אחריות [המתנה] בכסף שהוא יתר על שוויה של קרקע נותן לו כסף האחריות ממה נפשך דאי במתנה היא לית בה משום דינא דבר מצרא ואי מכירה היא אין אדם עשוי לכתוב על עצמו אחריות יותר ממה שקבל ואם קבל עליו אחריות סתם ולא פירש סמין כמה היא שוה ונותן לו [וכן] היכא דכתב ליה שטרא בלשון מכר ולא פירש בכמה מכרה לו יהיב ליה כשיעור האחריות שקבל עליו ואם קבל עליו אחריות [המכר] סתם כתב הרמב"ם שנשבע בנקיטת חפץ בכמה לקחה כתב הרמב"ן דמסתברא דלוקח לא מקבל עליה אחריות לבר מיצרא דלאו ועשית הישר והטוב הוא שיהא מפסיד לו ואע"ג דמוכר קביל עליה לדין אחריות דילמא לא הוו ליה נכסי למוכר והדר עליה הלכך ליתיה אלא כדין שליח ואחריות דבר מצרא אמוכר והרמב"ם שכתב שאחריותו על הלוקח לא נתחוורו דבריו. כ"כ הרשב"א והרנב"ר ז"ל: אריא אברחי לך · ואין לך ישר וטוב מזה ולא מצי למימר המצרן גם אני [הייתי קונהו] והייתי מבריח ארי דקאמר ליה האי אלמלא מהרתי לקנותו היה מוכר לכותי אחר: אמר המחבר מכאן היה נראה לי שהלוקח [בית] רעוע מעני שאין בה דינא דב"מ שיאמר לו הלוקח ארי אברחי לך [שקניתי] אותו שאלמלא לקחתיו אני לא היה מוכרו לאחר והיה נופל הבית על ביתך והיה מזיק לך וכ"ש אם המוכר עצמו אומר גם כן שלא היה מוכרו אלא לזה · ומיהו לטעון ארי אברחי לך אי אפשר שלא אמרו כן אלא כשהבריחו בשעה שלקחו כי הכא כשלקחו מכותי הבריח הארי שלא יוכל עוד למוכרה לכותי חברו אבל הכא עדיין הארי רובץ שהרי לא בנאו עדיין דאילו בנה כבר הוא קנויה לו לגמרי וכבר היה בידו של מוכר דמי ממכרו או שויו ויכול לומר מוכר ניחא לי בהכי [ח] [דה"ל הני שרו והני נרו] וכל כה"ג לית בה משום דינא דבר מצרא וכן כתב הבה"ע ז"ל: כתב רבינו האי והרי"ף בתשובותיו שאם שהה בר מצרן משידע כדי תביעת ב"ד ושיביא מעותיו בטל דין מצרנות מה תאמר שהיה חוץ לעיר או חולה או קטן הא כתבו הגאונים ז"ל שאין לאלו דינא דבר מיצרא ומיהו אפשר לאשכוחי [דאפילו כבר בנה לוקח יכול המצרן לסלקו] כגון שהיה בעיר ולא ידע המצרן עד שבנה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פי"ג מהל' שכנים והלוקח שבנה והשביח או סתר והפסיד בן המצר מסלקו ונותן לו דמיו וכו' [ס] אלא ודאי לא מצי למימר כיון שדעתו למכור לא הייתי מוכרו אלא לזה וא"כ [היה יכול המצרן לומר ללוקח] היה לו להודיעני והייתי לוקח אותו ובניתי וסלקתי הארי אבל זבן מכותי אמר אם לא מהרתי ליקח היה מוכרו לכותי אחר שאין בו ועשית הישר והטוב כדי שתאמר סוף סוף היה בא לידי עד כאן כן נראה לי והאי זבן מכותי וזבין לכותי תלמודא הוא דקא מפרש טעמא מאי אמרינן זבן מכותי וזבין לכותי לית ביה משום דינא דבר מיצרא משום דכשלקחה מכותי לא מצי לסלוקי משום דינא דבר מיצרא דאמר ליה אריא וכו' וכשמזבן לכותי נמי כותי הלוקח ודאי לאו בר ועשית הטוב והישר הוא ואין לנו לומר על דינא דבר מיצרא ועשית הישר והטוב אלא ללוקח שאילו המוכר יאמר מה עשיתי לך אם ארצה לא אמכרנה [י] תהיה בידי אבל ללוקח נאמר משוך ידך ויקחנו זה מה תאמר שיאמר לו מצרן טוב היה לי שיהיה בידך שהיה אז בטוח מנזיקין הא משמתינן ליה בשביל זה עד דמקבל עליה כל אונס דאתי מחמת הכותי וכתבו בשם הרא"ש ז"ל דמש"ה מקבל עליו מהשתא קודם שיבא ההיזק משום שהחמירו חכמים לקנסו [כ] שיכתבנו לו שטר שעבוד על נכסיו ויחול שעבודו מעתה [ל] ועוד כתבו דהא דאמרינן שמותי משמתינן ליה היינו דוקא שיוכל למכרה לישראל באותן דמים שלקחה הכותי אבל ודאי איננו מחויב למכרה בפחות לישראל ומיהו אי חזינן שמתכוין הכותי לקנות בחצר הישראל כדי להשחית נחלת ישראל כגון בשכונת היהודים או שיש ערמה בדבר הכל לפי ראות הדיינין ומדאמרינן משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא [מ] כתב הראב"ד ז"ל דשמעינן מהא דכל היכא דלא קביל עליה אע"ג דאתי ליה אונסא לא מיחייב ביה עד דמקבל עליה דגרמא בנזיקין פטור כתב הרב בעל העטור דהוא הדין לשכירות דכותי דמשמתינן ליה למשכיר עד דמסליק ליה או דמקבל עליה כל אונסא דאתי מיניה וכבר כתבתי דעת הרא"ש ז"ל בטעם מקבל מהשתא:

גרסי' בגמרא מכר כל נכסיו לאחד לית ביה משום דינא דבר מיצרא לבעלים הראשונים לית ביה משום דינא דבר מיצרא · כל נכסיו לאחד בכל מקום שהם זו במזרח וזו במערב ויש מצרני אחד מהם וערערו לית ביה משום דינא דבר מיצרא שלא תקנו חכמים לומר ללוקח הסתלק לעשות ישר וטוב לבעל המצר שהיא רעה למוכר שזה לא יקנה השאר שימשוך ידו בשביל זו וכתבו הרשב"א ז"ל והרב ר"נ ב"ר ז"ל דאפילו אמר בן המצר אני אקנה הכל אין שומעין לו וטעמא משום דלפעמים לא ימצא למי ימכור כולו אם לא ימכור לזה וכיון דאפשר דמטי מיניה פסידא לא תקנו בו דינא דבר מצרא (ב): לבעלים הראשונים · אם מכר לבעלים הראשונים אין בעל המצר מוציא מידו אבל בלא שניהם לקנות בעל המצר קודם וכן נמי אי מזבני' לאינים דעלמא בר מיצרא מסלקו [ללוקח] ממנה אבל בעלים הראשונים לא [מסלקו ליה ללוקח] ומסתברא דכי היכי דאמרינן דאין בר מיצרא מוציא מידי בעלים הראשונים הוא הדין [זבנה] לבנים דבדידהו נמי איכא משום ועשית הישר

שלטי הגבורים: כל שהוא ומשתמש בו ולא מיחה ולא ערער הרי זה מוחל ושוב אין יכול לסלקו. היה בן המצר במדינה אחרת או חולה או קטן ואחר זמן הבריא החולה או הגדיל הקטן ובא למדינה אינו יכול לסלקו שאם אי אתה אומר כן אין אדם קונה קרקע שיאמר הלוקח לאחר כמה ימים תלא ממני וכזה הורו הגאונים וכו' הרא"ש ומתוך לשונו משמע שאם לא סייע אותו ולא ראוהו משתמש יכול לסלקו אפילו לזמן מרובה ולא מסתבר כלל דכיון דטעמא משום הטוב והישר אין לנו ליפות כחו כל כך וכיון שלא גילה לו ללוקח מידי כבידע בקנין שהוא חפץ שיעשה עמו טובה ויניח לו השדה יש לנו לומר שלא ישרה בעיניו או שאין לו מעות לקנותה והר"ר יהודה אברצלוני כתב בשם גאון שאם שתק יום אחד שוב אינו יכול לסלקו ומסתברא כדברי רב האי דכיון ששהה שיעור מיזל ולמטויי זוזי דשכיחי ליה ואיתויי ומתבעי בדינא לסלוקי תו לא מצי לסלוקי ומיהו דוקא מעשה שנתגלה המכר לבני העיר והחזיק הלוקח בקרקע אבל אם לקחה בצנעה ולא החזיק אית ליה לבר מצרא רשותא לסלוקי ע"כ כתב גאון שאם היו המצרנים רבים ומכר אחד מהם זכותו ללוקח אפילו בקנין יכולין האחרים לסלקו ולא אמרי' שהלוקח במקום המצרן כיון שמכר לו זכותו ויהיה כאחד מן המצרנים שקדם וקנה שזכה בו וכ"כ הרא"ש ז"ל:

כתב ריא"ז

א ונראה בעיני שאינו יכול להשביעו שלא קנאה בפחות שאין נשבעין על טענת ספק:

כתב ריא"ז

ב ול"נ שמאחר שהוחזק כפרן בשטרות אין מאמינין אותו אלא בעל המצר לוקחה בשומת ב"ד:

ג בדין ישראל המוכר

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) דאע"ג דבעלמא אין אונאה לקרקעות ה"מ היכא דטעה בעה"ב אבל טעה שליח מצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והאי נמי שלוחיה הוא ויבטל המקח וא"ל מר קשישא כו' משמיה דר"נ אין אונאה לקרקעות על מעשה כזה וכהאי: (ב) פי' שמא מתוך שאתה מטריח להחזיר אחר המצרן שמא יקנה כולן שמא יחזור בו הלוקח בתוך כך שזהו מילתא דלא שכיח למצוא לוקח שיקנה כולן יחד:

הגהות מא"י

[א] נ"ב פי' לפי שגם הוא היה יכול לקנות בדמים הללו: [ב] דאי אייקר רווחא דבר מצרא הוא וכי זל פסידא דבר מצרא הוא: [ג] נ"ב דניחא ליה שלא ליפסו שטרא: [ד] תיבת סבור מיניה המרובעים צריך להיות מוקפים: [ה] צ"ל ובהא: [ו] נ"ב ופעמים קונה אדם קרקע לעצמו ביותר מדמי': [ז] נ"ב ס"א במחלה וה"פ מן תאי המותר שהרי אידגומי הוא מצרן ודו"ק מהרש"ל וכ"ה בד"ק: [ח] דה"ל וכו' נרו המרובעים נ"ל במוקפים: [ט] נ"ב פי' וא"כ היה יכול לטעון ארי אברחי. דהא נוכל לאוקמי שבנה כבר אלא רק האמת הוא בודאי דלא מצי למימר לא הייתי מוכרו אלא לזה כיון שדעתו למכור וא"כ יכול לומר המצרן וכו' ובניתי וסלקתי את הארי כן הוא תבור הדברים בדוחק: [י] נ"ב פי' ולכך יכול למוכרו לנכרי ואין שייך גבי מוכר דינא ועשית הישר והטוב: [כ] שיכתוב כנ"ל: [ל] נ"ב ומעכשיו: [מ] נ"ב והאפשר דהרא"ש לא ס"ל דברי הראב"ד ז"ל שכ' לעיל דמ"ה מקבל עליו מהשתא קודם שיבא ההיזק כו' שנותן טעם אחר כמ"ש הר"ן כבר כתבתי דעת הרא"ש בטעם מקבל מהשתא:

עין משפט: ד"א מ"ו

א מיי' פרק יג מהל' שכנים סמג עשין פב טור חו"מ סי' קעה:

ב מיי' פרק יב שם סמג עשין שם טוש"ע שם:

תקסד

הגהות הב"ח

(א) נ"ב קא מעריס:

מהר"ם (א) רש"י והאשר"י בשם התוס' כי לעיל בפ' איזהו כשן שיכול לעכב גבי מאי משכנתא דשכונ' גביה כ"מ לדינא דבר מיצרא ולמפס בסמוך מביאו:(ב)וז"ל חו"מ סי' קעה בע"ח שטורף בחובו שמצרן מסלקו ל"ש שמו לו ב"ד ל"ש הגבהו לוה מדעתו כד"א שאין הלוה חפץ בה אבל אם הלוה חפץ בה חוזרת לו כדקי"ל שומא הדרא לעולם ע"כ:

והטוב דומיא דשומא [ב"מ דף לה:] דהדרא משום ועשית הישר והטוב והדרא נמי ליורש לפי פרש"י ז"ל כמו שכתבתיה פ' המפקיד. הרנב"ר ז"ל:

משכנתא לית בה · [ג] משכנתא וכו' אם מכרה למי שהיא ממושכנת לו לית בה משום דינא דבר מצרא דדין מצרן יש לו שטוה שטוה בידו וכי היכי דאין בעל המצר יכול לסלקו כן הוא אין יכול לעכב אם בא בעל השדה למכרה לאחר (א) דמילתא פסיקתא קתני משכנתא לית בה משום דינא דבר מצרא לא לזה ולא לזה ואין צריך לומר שאם יבוא אחד ולקח שדה אחת שהיא סמוכה לזה שהיא ממושכנת בידו שאין הממשכן יכול לסלק משום דינא דבר מצרא דכיון דאיהו לית ליה בגופא דארעא מידי אלא זוזי הוא דאית ליה עלה לא עדיף מארעא דחד ובתי דחד דמרי בתי לא מצי מעכב אמרי ארעא וכן נמי בכלל זה שאם אדם רוצה למשכן שדהו אין בעל המצר יכול לעכב עליו למשכנו לו דמצי א"ל הוא נח לי ואתה קשה לי ואע"ג דאיכא למיחש דילמא זביני נינהו ומשום הערמה מסקו להו שמא דמשכנתא כיון דליכא למיקם עלה דמילתא ליכא משום ועשית הישר והטוב שנזקיק אותו לחרם ולשבועה. כ"כ הרמב"ן ז"ל · וכתב עוד דליכא משום דינא דבר מצרא אלא במוכר בדמים מיד אבל במתנה לא אא"כ בר מצרא רוצה לפרוע מיד שיכול לומר לו חברך נח לי יותר ממך [ד] ואני רוצה בחברך והסכימו לדעתו הרשב"א והרנב"ר ז"ל:

רש"י

דמקבל עליה כל אונסא דאתי ליה מחמת הכותי: משכנתא. אם מכרו לזה שמשכנה לו לית בה משום דינא דבר מיצרא שזה שכן מצרן יותר מכולן: למכור ברחוק. אם המוכר הזה מוכרה מפני שהיא רחוקה וחפץ לקנות אחרת בקרוב לו: אין בה משום דינא דב"מ. שאין לנו להפסיד המוכר משום ישר וטוב דמצרן דשמא בין כך ובין כך תמכר זו שהיה זה רוצה לקנות: לכרגא. לפרוע כסף גולגולת למלך: ולמזון האשה והבנות. שבית דין מוכרים נכסי יתומים וכן לקבור המת: בלא אכרזתא. משום רווחא דיתמי לא משהינן למלתא פן יכעוס שוטר המלך וכן לחסרון מזונות [א] ובזיון המת: לאשה. מכר לאשה. לא מסלקינן לה דלאו אורחא לחזור אחר מוכר קרקע ואין נסלקה משבא לידה לקנות: וכן יתמי ושותפי. שותף שמכר לחברו חלקו בשדה שהן שותפין בו אין לנו [ב] לסלק מדינא דב"מ ולומר אין אתה בחלק חברך אלא כאחד המצרנים ויקחהו עמך אלא כיון שלא נתברר חלקו הרי הוא כשכן

כל אונסא דאתי מחמתיה א משכנתא ליתבה משום דינא דבר מיצרא דאמר רב אשי אמרו לי סאבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה למאי נפקא מינה לדינא דבר מיצרא ב למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה אין בה משום דינא דבר מיצרא מ"ט חיישינן דילמא אדמעכב ליה לבר מיצרא נפקא ארעא מידיה וזבן לה איניש אחרינא ג לכרגא ולמזוני ולקבורה ליתביה משום דינא דבר מיצרא דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא לאשה ליתמי ולשותפי לית בה משום דינא דבר מיצרא:

למכור ברחוק וכו' · אם מוכר זה מוכרה מפני שהיא רחוקה ממנו ורוצה לקנות אחרת בסמוך לו אין בה משום דינא דבר מצרא שאין לנו להפסיד למוכר משום ישר וטוב דמצר שכשם שעלינו לעשות ישר וטוב לזה כן עלינו לעשות ישר וטוב לזה ואם באנו לעשות איחור לדבר שמא בין כך ובין כך תמכר זו שהוא רוצה לקחתה: לכרגא · לפרוע כסף גולגולת למלך: ולמזוני · למזון האלמנה והבנות שב"ד מוכרין בנכסי יתומים וכן לקבור את המת דמזבנין בלא אכרזתא וכיון דמשום רווחא דיתמי לא משהינן למלתא כל שכן דמשום דינא דבר מצרא לא משהינן ליה למלתא: לאשה וליתמי ולשותפי. מכר לאשה לא מסלקינן לה דלאו אורחא לאהדורי ולבקש מי שיש לו קרקע למכור ומי שבא לידה ראשון אין לנו לומר לה עשי הישר והרחיקי מעליו וכתב הרנב"ר ז"ל בשם הרשב"א ז"ל דדוקא באשה שאינה יושבת תחת בעלה אי נמי בנשואה ושיש לה נכסים ידועים הא לאו הכי לא [ה] דהערמה היא וכתב עוד הרנב"ר ז"ל בשם הרז"ה שכתב בשם אביו ז"ל דמדאמרינן באשה ויתמי משום דאיכא למימר דאיכא נריכי לה טובא לית ביה משום דינא דבר מצרא שמעינן דהיכא דלוקח לית ליה ארעא ודחיקא ליה שעתא ומצרן לא מצטרך לה אלא להרווחה בעלמא דלית ביה משום דינא דבר מצרא: ליתמי ולשותפי. שמכר לחברו חלקו בשדה שהן שותפין בה אין לנו לסלקו משום דינא דבר מצרא לומר אין אתה בא בחלק חבירך אלא כאחד המצרנים ויקחו עמך אלא כיון שלא נתברר חלקו הרי הוא כשכן בכולה וכתבו הגאונים ז"ל דהני שותפין אע"פ שאינם שותפין בני חד מצרא אלא שותפין דעיסקא דהני נמי מיחייבי אהדדי בועשית הישר והטוב כמו בני מצרא וכן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל : אמר המחבר כתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ב מהלכות שכנים שאין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה שבעל המצר הוא המסלק בודאי שיכול לומר לו הלוקח גזלן הוא או אריס אתה בקרקע זו ואין דין מצרן לך וכן אם טען הלוקח לכרגא מכרו לי ואין בו משום דינא דבר מצרא והמצרן טוען להפסיד זכותי אתה טוען כן על בעל המצר להביא ראיה ואם לא הביא ישבע הלוקח היסת עוד כתב ז"ל שם מכר לטומטום או אנדרוגינוס אין בעל המצר יכול לסלקו מפני שהם ספק אשה עוד כתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ג מהלכות שכנים *) [עיין שם דלמתנה קאי] שאם אמר הלוקח בכך וכך קניתיה נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדין כל השלוחין שהלוקח שליח המצרן הוא ומיהו אם אמר על שוה מנה מאתים אינו נאמן ומיהו [ו] לגבי מתנה אם נתחייב הנותן שאם תלא מיד המקבל שיתן לו משוה מנה מאתים נותן לו המצרן מאתים: עוד כתב ז"ל החליף [ז] הלוקח הקרקע בקרקע אחר או בבהמה או מטלטלין רואין דמיהן ונותן לו המצרן ומסלקו ואינו יכול לומר ביוקר קניתים חליפין אלו תן לי מה ששואלתי בהם שזו הערמה היא עוד שם אין בן המצר יכול לסלק הלוקח עד שיזכה בקרקע ולא ישאר עם המוכר תנאי במכירה עוד שם זה העיקר בכל אלו הדינים שהלוקח כמו שליח המצרן ויכול לומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי לפיכך אם אחר שהביא המצרן המעות השביח נוטל הדמים ואם הפסיד והרס וחפר או אכל פירות מנכין לו מן הדמים: עוד שם אחד שלקח מכניס שדה אחת ובא בעל המצר לסלקו מחצה בלבד שלקחה מן האחד אינו יכול אלא או מסלקו מכולה או מניח אבל המוכר קרקע לשנים יש לבעל המצר לסלק שניהם או לסלק אחד ומניח אחד: עוד שם בן המצר שבא לסלק את הלוקח וקודם שסלקו מכרו המצרן **)[לאותו שדה שיש לו (על) המצרן] שוב אינו מסלק את הלוקח שאין לך [מחילה] גדולה מזו כתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ד מהל' שכנים היה בן המצר במדינה אחרת או חולה או קטן ואחר זמן הבריא החולה והגדיל הקטן ובא ההולך אינו יכול לסלקו שאם [ח] אתה אומר כך אין אדם יכול למכור קרקעו שהרי הלוקח אומר לאחר כמה שנים תלא מידי וכזה הורו הגאונים ז"ל עכ"ל : כתב הרמב"ם ז"ל פי"ג אין כח טורף (ב) קרקע בחובו גדול מכח הלוקח לגבי מצרן. ואם ירצה הנטרף ליתן הדמים שהיו עליו חוב יחזיר לו שדהו לעולם. עוד שם אשה שהיא מצרנא בעלה יכול לסלק הלוקח או לקיימו בע"כ כתב הרמב"ם ז"ל פ' י"ד אם אחר שלקח בא מצרן ולא מיחה ולא ערער על

מה

*) גי' ד"ת **) גי' מהר"ם

שלטי הגבורים: קרקע לכותי אמיצר ישראל בתוס' פרק הגוזל בתרא שם כתבו בשם ר"ת דהא דמשמתינן ליה למוכר דוקא כשישראל בעל המיצר רוצה ליתן לו כמו שנותן לו הכותי אבל אם הכותי רוצה ליתן לו יותר אין להפסיד בשביל כן אבל בעל סמ"ג עשין פ"ב לא חילק בין אם הכותי רוצה לתת לו יותר מישראל או לא בכל ענין כ' בסתם דכשהישראל רוצה ליתן כמו הכותי משמתינן למוכר והוסיף מדידיה ואמר וז"ל ונראה דדוקא עד כדי דמיהם אבל אם הכותי רוצה להוסיף מדמי שוויה ימכרנו לישראל בדמיה כי אולי הכותי מוסיף דמים להיות שכן לישראל ולגרשו מנחלתו ע"כ נרא' דהרא"ש מפרש בהפך ממה שאומרי' התוספות כי לדברי התוס' יש לו למכור הקרקע למי שנותן לו מעות יותר אפי' יהיה כותי ולדברי הרא"ש כשהכותי נותן לו מעות יותר אז יתננה לישראל בפחות ואפשר לומר דכל הני שזכרנו לא פליגי אהדדי רק הכל לפי ראות עיני הדיין כמו שכתב הטור חו"מ סימן קע"ה : ודע כי גמגום יש בדברי הרא"ש בדפוס וה"ק ודאי דיש למוכר למכור הקרקע שלו למי שנותן לו מעות טפי אפי' יהיה הנותן כותי כדברי התוספות מיהו כשישראל בעל המיצר רוצה בה אפילו הכותי רוצה לתת יותר יש ליתננה לישראל כדברי סמ"ג כי אולי הכותי מוסיף דמים להיות שכן לישראל ולגרשו מנחלתו כמ"ש הרא"ש ז"ל על דברי רבינו תם והכי מוכח דברי הטור בשם אביו דודאי יש טעות בדפוס האשר"י : והגהת מיי' פי"ב מהל' שכנים כתבו בשם ריב"ן דאפילו אם הודיע למצרן ואינו רוצה לקנות משמתינן ליה נראה דלדידיה בכל ענין לא מצי למכור קרקע לכותי אמצרא דישראל חבריה והכי כתב טור חו"מ סימן קע"ה בשם גאונים שיש מהם שכתבו שאפילו אינו מוצא ישראל שרוצה לקנותו וגם המצרן אין לו במה לקנותה אפי' הכי אינו רשאי למוכרו לכותי אפי' שהוא עני ואין לו מה יאכל יתפרנס מן הצדקה ואל יגרום היזק לחבירו וכתב עוד הטור ויש מחלקין דהיכא שרוצה למוכרו בשביל פרנסתו ואינו מוצא ישראל שרוצה לקנותה יכול למוכרה לכותי ויקבל עליו אונס שיבא מן הכותי והטור דידיה הביא דעת אביו לפסק הלכה ולדבריהם נראה דכשהותר לו למכור לכותי אינו צריך לקבל עליו שום אונסא דמתיליד מיהו מדברי מהר"ם ז"ל משמע דצריך לקבל אונסא דמתיליד כדלקמן . ולענין להשכירו לכותי איכא נמי פלוגתא בדברי סמ"ג שזכרנו משמע דגם לא מצי להשכיר קרקע לכותי אבר מצרא דישראל חבריה היכא שבן המיצר שישראל רוצה בו והמרדכי כתב בשם ריצב"א וכן הגהות מיי' פרק י"ב מהלכות שכנים בשם ריצב"א דאפילו ישראל בן המיצר רוצה לשכור יכול להשכיר לכותי דלא אשכחן דהחמירו רק לזבוני ע"כ ונראה דאין הוכחה מכאן לומר דפליגי אם בשכירות נוהג דין בר מצרא או לא כדי שנאמר דלסמ"ג בשכירות שייך דינא דבר מצרא ולריצב"א [לא] דזה אינו דלעולם י"ל דלכ"ע בשכירות לא שייך דינא דב"מ ויכול בעל המיצר להשכיר קרקעו אפילו לאיש אחר שאינו בעל המיצר והכא היינו טעמא דסמ"ג מפני שמרביע לו ארי אמצריו דומיא דמכירה דמדינא לא שייך בר מצרא במוכר לכותי אלא דמשום דמרביע לו ארי אמצריו קנסינן ליה הכא נמי ל"ש ולא תאמר ותסייעני לזה מהא דכתב סמ"ג שם להדיא דבשכירות אין בו משום דין בר המיצר דאי משום הא לא הסייעני דאין כוונת סמ"ג שם אלא לומר דמי שכבר השכיר קרקע לחבירו שאינו בן המיצר שלו ובא אחר למוכרו לזה שהשכירו לו לא מצי בעל המצר לעכב על ידו כמו שכתב גם מיי' ופירש דבריו כך המגיד משנה שם פי"ב מהלכות שכנים והוא הנכון דכל עניני בר מצרא לא נאמרו רק על המכר בלבד לא על השאלה ולא על השכירות ולא על שום דבר אחר כיוצא בזה רק הרבות נתונה מן התורה לכל איש להשכיר ולהשאיל ולמשכן קרקעו ותארו לכל איש ואיש שיחפוץ ולא מצי בעל המצר לעכב על ידו דלא פירשו חז"ל ועשית הישר והטוב רק על המכירה ומדברי התוס' וסמ"ג והרא"ש והטור נראה דהיכא שלא רצה הישראל בקרקע זה ומכרו לכותי דאין צריך לשלם לו אונס דמתיליד אבל מדברי מהר"ם שהביא שם המרדכי גבי המעמיד חבירו ערב לכותי משמע דהע"ג דלא משמתינן ליה משום שמכר לכותי מ"מ צריך לשלם כל האונס דמתיליד דאפילו הכי כתב מהר"ם דצריך לשלם מה שיזיק לו הארי ומהכא נפקא לן נמי פלוגתא. אחרינא כי האי דכתבו הר"ן ומגיד משנה פי"ב מהלכות שכנים בשם הראב"ד והרמב"ן והרשב"א דאם הירע שלא קבל עליו הישראל המוכר לכותי אמצרא דבר ישראל חבריה כל אונסיה דמתיליד דאינו חייב לשלם הנזק אם הזיקו הכותי פליג עליה מהר"ם ז"ל דלדידיה המעמיד חבירו ערב לכותי וכן המוכר קרקע לכותי אמצרא דבר ישראל חבריה אפילו ברשות הישראל בעל המיצר חייב לשלם לו כל אונס והיזק שיבא לו מן הכותי אע"פ שלא קבל עליו כל אונסא דמתיליד והנ"ל אם מכר לו שלא ברשות בעל המצר דודאי צריך לשלם לו כל אונסא דמתיליד מהמאתים אע"פ שלא קבל . מיהו דברי הגאונים שהביא הטור דכשהותר לו למכור לכותי צריך לשלם לו ההיזק אינו סיוע לדברי מהר"ם דאיכהו אמרי דצריך שיקבל עליו האונס ואפשר לומר דעד שלא קבל שלא יתחייב כדברי הראב"ד אבל מהר"ם ודאי פליג . בתים כתב ר"ת שאין להם דינא דבר מצרא והרמ"ה הולך שאם יש מקום ליכנס מזה לזה בענין שתשובים כאחד לענין עירוב לערב אחת אית בהו דינא דב"מ ואי לא לית בהו דינא דב"מ והרא"ש כתב על דברי ר"ת דבריו נכונים אלא שלא נהגו כך וכ"כ ה"ר יהודה ברצלוני' שכתב דאין דינא דמצרנות אלא בקרקעות אבל לא במטלטלים וכל קרקעות שבעולם יש להם דין מצרנות כגון בית המרחץ ובית הבד ושובכות ומגדלות ושדות וכרמים ובית השלחין ובורות שיחין ומערות והדומה להם והמחובר לקרקע כללא דמלתא כל דבר שיש בו חזקה יש בו מצרנות חוץ מן העבדים שיש להם חזקה ואין להם מצרנות ובמקומות שבכבה"כ כ' הראב"ד מכח הדין יש בהם מצרנות שהם כקרקע אע"פ שאינו מתקבל על הדעת אבל זה אנו רואין שאם פיתה האיצטבא דחוקה ואחד מבני האיצטבא רוצה למכור מקומו שצריך למוכרו לבני האיצטבא : א מי שמשכן שדהו ואח"כ בא המלוה לקנותו אין המצרן יכול לסלקו ולא עוד אלא אפילו קדם המצרן וקנאו כתב הרא"ש שהמלוה מסלקו וכתב הרמ"ה דוקא שקנאה בתר שתא אבל בגו שתא אערומי קא מערים ומיהו אם אירע מקרה שצריך למוכרה ומוכח מלתא דלא קא מערים אפילו בגו שתא לית ביה דינא דב"מ וכתב הרא"ש ז"ל אם בתחלת המשכונא בא המצרן לערער ולומר אני אלוה לך כי שמא כוונתו להערים למכור למלוה י"א שהדין עמו וי"א דמצי למימר האיך נוח לי ללוות ממנו כי ירוית לי הזמן ולא יגוש אותי וכן נראה אמנם דבר זה תלוי בראיית הדיינין אם יראה לדיין שיש בו ערמה כגון שלא נמשך זמן המכר אחר זמן ההלואה או שאין רגיל ללוות לו וכל כיוצא בזה דוחין את המלוה ע"כ ואם שדה הסמוכה למשכונא נמכרת נ"ל דהלוה מעכב על הלוה אבל אם אין הלוה חפץ לקנותה ודאי לא גרע כח המלוה בה מכח שאר המצרנים ואם קדם וקנה זכה וכ"כ הר' יהודה ברצלוני': שכירות כתב מיי' שאין בו דינא דבר מצרא והרא"ש כתב בתשובה שיש בו דינא דב"מ דשכירות ליומיה ממכר הוא ומטעם זה יש בו אונאה וה"ה לענין מצרנות שייך ביה הטוב והישר כמו גבי מכר : כתב מיי' אם טוען המצרן שעשו קנוניא ביניהם נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל מאתים היו שם עדים שנתן מאתים והמצרן טוען שאמנה היה ביניו ובין המוכר והוא ידע בודאי שלא לקחו ממנו אלא במנה נותן לו הדמים כפי מה שהעדים מעידין ומסלקו ומשביעו שלקחו במאתים ונפטר היה תנאי ביניהם בין שהמכר בין שהמתנה הלוקח אין המצרן יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים ויזכה הלוקח בקרקע אחר בעל כרחו ע"כ : כתב מיי' החליף חצר בחצר אין בו דין המצר ע"כ ובתשובה לגאון ראובן שמכר שדה הסמוכה לחצר שמעון וללוי ורצה שמעון ליתן לראובן גם הוא הכרם שהיה לו תחת אותו השדה ואמר ראובן איני חפץ בכרם שלך שאינו טוב כמו של לוי והשיב שהדין עמו ונראה מדבריו שאם היה כרמו טוב כמו של הלוקח שהוא מסלקו ואפשר שגם מיי' היה מודה בזה שהוא לא כתב אלא החליף חצר בחצר אבל בשדה היה מודה . כתב ריא"ז אם לקח הלוקח סתם ולא הודיעו לבר מצר יכול לערער עליו בכל שעה שירצה לפי שאינו אלא כמו שלוחו . אבל אם הודיעו ואינו נותן לו מעותיו הרי גלה דעתו שאינו חפץ בשליחותו . ואם ראה אותו מחזיק בקרקע ובונה וגודר ולא ערער הרי גלה דעתו שאינו חפץ בשליחותו : ב לשון ריא"ז המחליף קרקע במטלטלין הרי הוא כמוכר בדמים ויש בו דינא דבר מצרא : ג לשון ריא"ז ונראה בעיני שאם טען לוקח שלגורך דברים אלו מכרו המוכר אינו נאמן עד שיביא ראיה לדבריו לפי שהקרקע בחזקת בעל המצר בלא ראיה :

הגהות מא"י

[א] נ"ב וכ"ה משום בר מצרא לא משהינן לי': [ב] לסלקו כצ"ל: [ג] אי' משכנתא רשום למחוק: [ד] נ"ב ס"א ואינו רוצה בחוכך: [ה] נ"ב פי' דבעל עושה ערמה למכור על ידי אשתו לסלוקי בן המצרן: [ו] תיבות לגבי מתנה מוקפין [וכנכד"ם וכד"ק ליתא]: [ז] נ"ב נראה הא דכתב בשם הרמב"ם החליף הלוקח קרקע בקרקע הוא טעות סופר שהרי הביא לקמן בשמו החליף חצר בחצר אין בה דדב"מ ואין חילוק בין חצר לקרקע כמו שכ' הב"י בסי' קעה ואף להטור שמחלק ביניהם מכל מקום אינו כתוב בהדיא בדברי הרמב"ם שהרי כתב הטור ואפשר שגם הרמב"ם לא כתב אלא חצר בחצר אבל כרם בכרם היה מודה ע"כ. משמע שאינו כתוב שם בהדיא אם לא שנאמר שלפני הב"י היה כתוב בספרי הרמב"ם בהדיא החליף קרקע בקרקע כו': [ח] נ"ב אי:

המאור הגדול

לאשה ליתמי ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא איכא דפשיט מהא היכא דבר מצרא לא מיבעי ליה אלא להרווחה ולוקח דחיק' ליה שעתא ומצטריך ליה לית בה משום דינא דבר מיצרא וכ"כ אבא מארי ז"ל במגלת הנחמה ויש מי שמוסיף סיוע לזה ממעשה דרבינא ורוניא דפרק השותפין :

מלחמת ה'

ועוד לאשה ליתמי ולשותפי וכו' עד וכ"כ אבא מרי ז"ל במגלת הנחמה : **אמר** הכותב תנחומין של הבל נחמו אביו בזה דשאני אשה ויתמי דלאו בני מעבד הישר והטוב נינהו ולא רמו רבנן עלייהו תקנתייהו שאם לא עכשיו אימתי דלאו בני מקח וממכר הם ואפי' הם עשירים כהילני המלכה ובניה ואפילו יש לה בעל אבל באיש רחוק אם לא יקח זו יקח אחרת ואילו הוה עיקר היה להם לחכמים להשמיענו א שהוא רבותא גדולה מכל מה שהזכירו ומעשה דרוניא אין לו עסק כאן והפירוש הנכון בו ידוע :

מה שרלה ה"ז מחל ושוב אינו יכול לסלקו. עוד שם אם לקח בזול מה שאין דרש של מוכר לזול כל כך מתנה הוא ונותן לו המלרן כל השוה לקח שוה ק' במאתים המלרן טען ברי לי קנויה עשו מכל מקום יתן מאתים ואח"כ ישביעו היסת בר"א בשים שם עדים שנתן מאתים ואם אין עדים *נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל מאתים ע"כ: *) [מרי בתי לא מעכב אמרי ארעא] (גם) אמר המחבר במשכנתא שדר הוא שם דאמרן לעיל שאינו יכול לעכב על מארי ארעא ה"ה [ד] הכא אע"פ שהבנין ממש שלו כיון שאין לו שום קנין בגוף הקרקע שבנה עליו וברור הוא וזהו לפני מ"ש בפנים שהוא על דרך המפרשים ז"ל שאין מחלק בין משכנתא דאמרנא לעיל למארי בתי דהכא אבל רש"י ז"ל עדיף ליה משכנתא דלעיל מפני שכולה שכונה בידיה (א) אבל האי מארי בתי אינו חשוב שכן בקרקע זו שאינה שכונה בידו ואי משום שהבתים שלו שוכנות עליו הרי הם עומדות להסתלק ממנו וגמלא שהוא לא שכן שם מ"מ נפקא לן לכ"ע שמי ששכן בבתים מפני שממושכנות בידו או מושכרות לזמן ידוע ובאותן בתים יש מרתף או בית א' שאינו ממושכן [ה] אינו יכול לעכב על בעליו למוכרו למי שירלה אבל המלרן ודאי מעכב הילכך אם מכרו הבעלים אותו בית [לבעל המשכונא] *[המלרן יעכב] על בעל המשכונה שהוא לוקח משום דינא דב"מ לפרש"י ז"ל דלא מיקרי שכן בהאי קרקע וגם המפרשים ז"ל דמדמו בעל המשכונה למארי בתי היינו לענין הבתים ששוכן בהם ומושכנים לו כגון בתי דשכני בהא קרקע [ו] זה אפי' לזה לא עדיף ממרי בתי אבל במה שאינו ממושכן לו פשיטא ודאי דלא [ז] דמי למרי בתי שגוף הבתים שהם שלו שוכנות על הקרקע אבל זה שאין לו גוף קרקע כלל מה זכות יש לו במרתף שתחתיו מפני הבית הממושכן לו שעומד על גביו כיון שאין לו קנין בגוף כלל ועוד שהמלרן הוא ודאי שהרי יכול לעכב על הבעלים לגבי אחר מה שאין כן במשכנתא כמ"ש בפנים ולא אתי ספק ומוליא מידי ודאי וכ"ש שאין סברא להרבות בפלוגתא בין רש"י והמפרשים ז"ל אלא הפחות שבוכל ומיהו אם אין הבתים ממושכנים על המרתף אין בזה שום חשש כלל דאיכא דינא דבר מלרא כנגד הממשכן וכל זה לפי אותם שסוברים דאיכא דינא דבר מלרא אבתים אבל לקמן אפרש בע"ה שאין בהם דין בר מלרא. כן נ"ל:

שביני העיר. הני לאו בדינא דבר מלרא מיירי דא"כ הוה ליה למימניהו בהדי הנך דלעיל ולמימר הכי לאשה ולשותפי וליתמי ולשכיני העיר ולת"ח לית בה משום דינא דבר מלרא ומאי שנא דשני בלישנא דכולה שמעתא דנקט לישנא דקודמין ותו דקאמר שכן ות"ח ת"ח קודם אטו ת"ח לאו בר ועשית הישר והטוב הוא אלא ודאי לאו בדינא דבר מלרא איירי אלא להשיא עלה יושר וטוב למוכר שאם יש לו שדה למכור ובאו עליה ללקחה שני רחוקים אלא שהאחד דר אצלו בעיר והאחד הוא שכנו בשדה ששדותיהן סמוכים וקרובים אלא ששדה זו שיש למכור אינה סמוכה למצר שכני העיר קודמין כן פרש"י ז"ל וכן דעת הרי"ף ז"ל בהלכותיו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ד מהל' שכנים אבל הרב בעל הלכות ז"ל גרים בכולן לית בה משום דינא דבר מלרא: זוזי טבי. מלרן שבא לערער על המקח והביא מעות שמשקלם טוב יותר על של לוקח אבל של לוקח טובים וחריפים במטבע היוצאה יותר משל מלרן אי נמי איפכא לית בה משום דינא דבר מלרא דא"ל מוכר בהכי ניחא לי וכו': הני ליירי וכו'. לאו בשמסרן למוכר לרורין ותומין להתירם קאמר דזה אפילו באומר אלך ואביא מעות אי אמיד נטרינן ליה וזה אין לריך לפנים וכגון שכתב הרשב"א ז"ל אלא כגון לוקח ומלרן ששלחו מעותיהם של בר מלרא לרורין ותומין *והשליח ירא להתירם שלא יאמר יותר היו ושל לוקח מותרין לית בה משום דינא דבר מלרא דפסידא הוא דמוכר דאמר אנא לזוזי לריכנא: אמר איזיל ואטרח. מילתא באפי נפשה הוא מלרן שאמר איזיל ואטרח וכו': דאמיד. שאנו אומדין שאפשר לו לקיים דבריו: **ארעא** דחד ובתי דחד. בנין שעליה: מארי ארעא מעכב. שלא ימכור הבנין לאחר דהואיל והוא בא למכרה וזה לריך לה טוב הוא שיהיה בניט בקרקע שלו ואיכא הישר והטוב: מארי בתי לא מעכב. שהוא אינו חשוב יותר משכן [גל"ק ממשכון ועל דעת הרמב"ן דלא כפרש"י] דלכשיגיעו שניו נמי עומד להסתלק ממנה: ודיקלי דחד. שמכר לו בשדהו דקלים להניחם שם [ח] או להניחם עד זמן פלוני או עד שיבשו דכיון דלית ליה שום קנין בגוף הקרקע מצי למימר ליה עקור דיקלי דילך וזיל או עקור בנין שלך וזיל הילכך מארי ארעא מעכב עלייהו ואינהו לא מצי לעכובי עליה: **ארעא** לזרעה. המלרן חפץ בה לזורעה: לבתי. הלוקח לריך אותה לבנות לה בית: ישוב דבתי עדיף. לב"ד ולא תקנו כאן עשיית הישר והטוב שזו טובה מזו: משוניתא. שן סלע מפסיק בין שדה זו לשדה של מלרן: ריכבא דדיקלי. שורה של דקלים הכפופים וסמוכין זה לגד זה: ואם יכול להכנים. אם המלרן יכול להכנים תלם אחד משדהו לתוך שדה זו תלם שורת המענה. מכאן למד רבינו תם ז"ל שאין בבתים דינא דבר מלרא שהרי מפסיק הכותל ביניהם וכן כתב רבינו מאיר הלוי זכרונו לברכה אבל הרשב"א ז"ל כתב שאין הנדון דומה לראיה דמשוניתא אינה עשויה להסתלק וכן ריכבא דדיקלי דבר חשוב אין הבעלים עשויים לעקרן ולאבדן והשדות מוחלקין הם לעולם אבל בתים דרכן לחברם בפתחים ועשוים הם לכך וכו' הרמב"ם ז"ל שאם החליף חצר בחצר אין בה משום דינא דבר מלרא אבל החליף במטלטלין איכא משום דינא דבר מלרא. הרנב"ר ז"ל: אמר המחבר הרא"ש ז"ל מפרש כר"ת ז"ל (ועם היות שבמה) [ועל מה] שכתוב בפנים [ט] השיב הרשב"א ז"ל מ"מ ר"ת ז"ל מוסיף טעם אחר בדבר השדות טעמא מאי משום שיכול ליקח במקום אחר ועוד דעשיר לריך לשדות הרבה אבל בית אינו מצוי כ"כ כדי שנאמר יקח במקום אחר ועוד דמי שיש לו בית לא יתכן שיסלק ללוקח מבית שקנה לדירתו כדי שירחיב הוא לאחות לבו וכ"ש שאין ראוי שיסלקנו להשכירו לאחרים שאין זה ישר וטוב כן כתבו בשם הרא"ש ז"ל ואני אומר דכיולא בזה זאת מה שכתב הרנב"ר ז"ל בשם הרז"ה שכתב בשם אביו ז"ל וכתבתיו לעיל גבי לאשה ליתמי ולשותפי ומה שכתב הרמב"ם ז"ל דבחצר איכא משום דינא דבר מילרא היכא שלא החליף לא קשיא לפסק ר"ת ולרמ"ה ולהרא"ש ז"ל דאיהו לענין [טעם] הפסק שכתוב בפנים מיירי כגון שאין הפסק בין החצרות ואינו לטעם דהכא דוקא בחצרות שאין עשויות ממש לדור שם שאם היו דרין שם ממש אפשר שלא טון הרב לזה עד כאן:

בקרנזול

נר מצוה · תורה אור

תקסה א שביני העיר ושביני שדה שביני העיר קודמין שכן ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם איבעיא להו שכן וקרוב מהו ת"ש °טוב שכן קרוב מאח רחוק [א] הני כולהו דאמרינן בהו דקדמי ליכא חד מינייהו בר מיצרא אלא תרוייהו רחיקי נינהו מהאי ארעא אלא מוקדם הוא דמקדמינן חד אחבריה ואי קדים אידך וזבן לא מפקינן מיניה אבל בהדי בר מיצרא כולהו אית בהו משום דינא דבר מיצרא הני זוזי טאבי [ב] וזוזי תיקלי לית בה משום דינא דבר מיצרא הני שרו והני צרו לית בה משום דינא דבר מיצרא אמר אטרח ואייתי זוזי לא נטרינן ליה איזיל ואייתי זוזי חזינן אי איניש דאמיד הוא דאזיל ומייתי נטרינן ליה ואי לא לא נטרינן ליה: ב ארעא דחד ובתי דחד מארי ארעא מעכב אמארי בתי ומארי בתי לא מעכב אמארי ארעא ארעא דחד ודיקלי דחד מארי ארעא מעכב אמארי דיקלי מארי דיקלי לא מעכב אמארי ארעא וקא מפרשי רבנן דהאי דאמרינן מארי ארעא מעכב אמארי בתי ואמארי דיקלי הני מילי היכא דלית ליה למארי בתי או למארי דיקלי זכותא בארעא משום הכי אית ליה למארי ארעא לעכובי עלייהו ולית להו לזבונינהו אלא למאן דבעי או דשקיל להו לנפשיה דאי לא אמר ליה עקור בניינך או דיקלי דילך וזיל שקול אבל היכא דאית ליה למארי בתי או למארי דיקלי זכותא בההיא ארעא למקבע בה הנך בתי או הנך דיקלי כגון °ההיא דתנן *הקונה שני אילנות בתוך של חברו לא קנה קרקע שלשה קנה קרקע וכגון ההוא דאמרינן* פשיטא מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי גבי בור ודות דלא קא מכחשי בארעא אבל אילנות דקא מכחשי בארעא שיורי שייר דאי לא א"ל עקור אילנך וזיל שקול כל *(כך) חד מנהון אית ליה לעכובי אחבריה וכל חד מנהון אית ליה דינא דבר מיצרא בזבינא דחבריה וכן הלכתא ג ארעא לזרעא וארעא לבתי (א) ישוב עדיף ולית בה משום דינא דב"מ פירוש בר מיצרא בעי לה לזרעה ואיניש אחרינא בעי לה לבתי ישוב עדיף ולית בה משום דינא דבר מיצרא ד איפסיק משוניתא או ריכבא דדיקלי חזינן אי יכול להכנים אפילו תלם אחד אית בה משום דינא דבר מיצרא

רש"י

בכולה: שביני העיר כו'. נראה דלאו בדינא דבר מצרא איירי אלא להשיא עצת יושר וטוב למוכר שאם יש לו שדה למכור ובאו שכניו הדרים אצלו בעיר ללוקחה ושכיני שדה שיש לו שדות סמוכות לשדות המוכר אך אינו מצרן בשדה זו שרוצה למכור שכיני העיר קודמין (וכן פירש בעמוד): הני טבי והני תקילי. מצרן המערער על המקח ומביא מעות שמשקלם טוב יותר משל לוקח אבל דלוקח חריפין ויוצאין בהוצאה יותר משל מצרן וכן איפכא לית בה משום דינא דב"מ דא"ל מוכר בהני ניחא לי: הני צריי והני שרו. לוקח ומצרן ששלחו מעותיהן של מצרן צרורין ותתומין *וזהירין להתירן שלא יאמר היו יותר ושל לוקח מותרין: לית בה דינא דב"מ. דמוכר אומר לזוזי צריכנא: אמר אטרח. מצרן שאמר אטרח כו': דאמיד. שהוא עשיר ואפשר לו לקיים דבריו: ובתי דחד. בנין *של הקרקע [ג]: מארי דארעא מעכב אמארי דבתי. שלא ימכור הבנין לאחר כי טוב לו שיהא בנינו בקרקע שלו: מארי בתי לא מעכב אמארי ארעא. דהוא אינו חשוב שכן דכשיגיע שניו עומד להסתלק ממנה: ודיקלי דחד. שמכר לו דקלין בשדהו להניחו שם עד זמן אחד או עד שיבשו: כגון ההיא דתנן כו'. והיא בפרק המוכר בבבא בתרא: אדעתא לזרעה. המצרן חפץ לזרוע אותה והלוקח חפץ לבנות בה בית: איפסיק משוניתא. שן סלע מפסיק בין שדה [המוכר] לשדה המצרן: או ריכבא דדיקלא. דקלים הרבה הסמוכים ומסורגים זה בזה: אם יכול. המצרן להכנים תלם אחד משדהו לשדה זו: תלם. שורת המענה:

בקרנזול

א מיי' פרק יד מהל' שכנים סמג עשין פב טור חו"מ סי' קעה:

ב מיי' שם טור חו"מ שם:

ג מיי' שם סמג עשין שם טור ח"מ שם:

ד מיי' פרק יב שם סמג עשין שם טוח"מ שם:

הגהות הב"ח

(א) נ"ע אי הוי בא"י יש שפי קפידא בשדות מבבתים כדלעיל רמז תקכ"ו ויש לחלק דכאן עיקר הקפידא על טוב ויושר של הקונה וכך מדוקדק לשון רש"י ועי"ל אילנות שאני עי' חו"מ סימן קע"ס סק"ו:

בב"ב דף פא.

שם דף לז.

תי' כך ליתא בכל דפו"י וכן בב"י ליתא

פי' לשון הרמב"ם שם ובלח"מ פי"ג הל"ב:

*) גי' מהר"ם

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ואין שכן קרוב ממנו ואם בא לוה למוכרה אין בבעלי מצרן שכן וטוב לקנותה כזה ואם קנאה אחד מן המצרני' בעל המשכונא מסלקו:

גי' ד"ת

הגהות מא"י

[א] נ"ב דברי הרי"ף: [ב] נ"ב והני זוזי כצ"ל: [ג] נ"ב שלו: [ד] דהכא כצ"ל: [ה] נ"ב דמרי בתי לא חשיב שכן בהאי קרקע ואינלו שייכות בהאי מרתף: [ו] פי' זה רשום למחוק: [ז] נ"ב פי' דנימא דנקרא מרי בתי ולא יהא בה דין מצרנות דאם קנה מרי בתי קרקע זו פשיטא שלא יכול לסלקו בעל המצרן דלא דמי למרי בתי כו': [ח] תי' או להניחם רשום למחוק: [ט] נ"ב פי' שאין הנדון דומה לראי':

גי' מהר"ם

גי' מהר"ם ובמוכר

א מיי' פרק ח מהל' שכירות טור ח"מ סי' שכח :
ב מיי' פ"י שם סמג עשין פט טור חו"מ סימן שו :
ג מיי' שם טור ח"מ סי' שכ.

בקרנזול · פלגינא לה בארבע אלכסונות שיהא כל אחד ואחד נוטל על פני הסמוך לו כזה [ח] קרנזול ז"ל לקרטית: **מתני'** לשנים מועטות · פחות מז' שנים: לא יזרענה פשתן · שזורע פשתן מכחיש [הארץ] הרבה ואינה חוזרת ליושנה אלא עד ז' שנים והא לא מתוקמא אלא בחכירות דאי בקבלנות מאי דבעי ליזרע שהרי הבעלים חולקים בו וליכחוש ארעא ולא ליכחוש מרה: ואין לו בקורות שקמה · עץ סרק הוא וקוצץ ענפיו לקורות בנין והם חוזרין וגדילים ובפחות מז' שנים אינם נעשים קורות הלכך אם קבלה בפחות מז' שנים לא יקוץ קורות שקמין שנה אבל קבלה לשבע שנים זורעה פשתן שנה ראשונה וכן קוצץ שנה ראשונה קורות שקמין שנה: **גמ'** שבח שקמה·עשו ענפים והשביחו שמין לו שבחא: אין לו · מפני שאינו מפסיד בזריעתו בשביל שבח השקמה כלום: **רב** פפא וכו' קדחו בה תאלי למחו בה אילנות: דיקלא ואלים · קבל ממנו אילן לפירותיו לכך וכך שנים ונתעבה והגביה עיקרו: לאו אדעתיה וכו' · אלא לאכילת פירות: הכא אדעתא וכו' · לכל אשר יצמח בה: לית ליה פסידא · כל מה שהשביח שקמה לא מנע ממנו חרישה וזריעה: ידא דאספסתא · מקום הדקלים היה זורע אספסתא · ידא · כמו (במדבר ב) איש על ידו: אנא כורכמא וכו' · אני הייתי מגדל במקומו כורכמא רישקא כרכומא יפה שדמיו יקרים: גלית אדעתך · מדקאמרת הכי שהוא דבר הנקצר בכל שנה ולא אמרת דקלים הייתי נוטע בו למשקל שבחייהו גלית אדעתך שלא ירדת אההיא ארעא אדעתא למעבד בה מידי דבר קיימא למיהב לך שבחא ומיפקא אלא מידי דתעקריה ותשקליה ותיזיל [ט] כי מסתלקת: שקול כורכמך. אותו כורכמא רישקא שקיימת בה דהיינו התאלי עקור אותו וזיל וכשבא לעקור אינו אלא עצים בעלמא וזה יתן לך דמי עצים וכתבו האחרונים זכרונם לברכה בשם הראב"ד ז"ל דנראה שאם טען בנטיעות אחרות שעושין פירות לזמן ארוך שהיה טענתו טענה ונוטל בשבח הקודחים שהניח שם לגדל הראב"ד ז"ל חדש לנו דלא מצי למימר לי' לאספסתא דוקא קבלת אותו והטעם מפני שהנטיעות אינם מכחישות הקרקע יותר מאספסתא כנ"ל: **גרסי'** בגמ' [דף קט.] אמר רב הונא ואיתימא רב יהודה ואיתימא ר"נ ואיתימא ר' יוחנן האי שתלא דשכיב מסלקינן ליה בלא שבחא· ולאו מילתא היא · פירוש שתלא נוטע כרם בקרקע בעל הבית ועליו להיות אריס כל הימים ונוטל במחצה פירות: ולאו מילתא היא · כתב הרמב"ן ז"ל דלא דחינן לה אלא ממאי דאמר בלא שבחא אבל בשבחא ודאי מסלקינן ליה והיינו דתניא בתוספתא דפרקין המקבל שדה מחברו ומת לא יאמר לבניו תנו לי מה שאכל אביכם וכן הם לא יאמרו תן לנו מה שעשה אבינו אלא שמין ונותנין והכי פירושו אם קבל אביהם כל שכרו אין בעל השדה יכול לומר (לו) תנו לי מה שאכל אביכם יתר על מה שעשה דכיון שכבר קבל שכרו יכולים לומר אנו נגמור מלאכתו וכן אם לא קבל אביהם כלום אין יכולים לומר לו תן לנו כמו שפסקת עמו ונשלים מלאכתו שיכול הוא לומר להם אין לי חשבון עמכם אלא עמו אלא שמין מה שעשה ונותן להם ומכאן ראיה למ"ש הרמב"ם בפרק חמישי מהלכות שלוחין ושותפים בשם הגאונים ז"ל שאחד מן השותפים או מן המתעסקים שמת בטלה השותפות או העסק אע"פ שהתנו לזמן ידוע ולא דמי למאי דאמרינן [ב"ק דף קיב·] הניח להם אביהם פרה שאולה שמשתמשין בה כל ימי שאלתה דשואל שאני דכל הנאה שלו ולפיכך זכו הבנים בזכותו כל זמן שאלתה אבל בקבלנות שהוא מתעסק במלאכתו של בעל הבית יכול לומר לו אי אפשי לך שתעשה מלאכתי וכן כתב הרנב"ר ז"ל *והרשב"א ז"ל אע"פ שהיה מגמגם קצת בזה כתב נמי שדברי הגאונים שהם דברי קבלה נקבל: **ההוא** [י] יהבינן ליה שבחא · דה"ק מסתלקנא על כרחי ושקילנא מאי דשבחי: אסמכתא לא קניא · ואפי' אמר הכי לא מסלקינן ליה בלא שבחא: מנכינן ליה · שיימינן מאי מטי לבעל הבית בהפסדא ומנכינן בחלקו דשתלא בשבחא: **רוניא** וכו': אומנא · [כ] מוהל תינוקות: כמותרין וכו' · לסלקינהו: פסידא דלא הדרא · מקרי דרדקי אם רבם משבש להו [הגירסא] בכה"ג הוי שבשתא דעאל עאל א"כ יש לפרש דמאי יתוקא טפי א"כ דלא יהיב דעתיה עלייהו ומתבטל מגירסיה: וטבחא מיירי בין שנוטל שכר על הטביחה בין בחנם · אי בשכר שפיר הוי פסידא דלא הדר אע"ג דמשלם דמי בהמה דמי בשהו ודמי בושת אורחיו לא משלם ואי בחנם שפיר אמר כמותרין ועומדין ומסלקינן ליה דהא אית ליה פסידא וקנסינן ליה דלא עביד לא בחנם ולא בשכר כך תירצו האחרונים ז"ל בשם הראב"ד ז"ל וכתב הוא ז"ל דנהי דלא צריכי התראה חזקה בעינן ועד שיהו מוחזקים תלת זימני או שיתרו בהם לא מסלקינן להו וכי אמרינן בבבא קמא [דף כג:] גבי הנהו עיזי דשוקא דמתרינן בהו תרתי [ותלתא] זימני דלאמא בעינן התראה תרתי ותלתא זימני התם *פסידא דהדר הוא [נ] דלשהיטה קיימי והסכימו עמו הרשב"א והרנב"ר ז"ל: דלא ליפסד בעל הבית פלגא [מ] · והיינו בדיהבינן לשתלא רביעא ממאי דנשאר לבעל הבית אחר שנתן לאריס חלקו דהיינו שליש

תורה אור · נר מצוה

מיצרא ואי לא לית בה משום דינא דבר מיצרא פירוש משוניתא גמא כדכתיב היגאה(א) גומא ויש שפירשו בנין גבוה וחזק שבונין אותו כדי לסגור בפני המים שעולין בזעף וזה הוא ששנינו* אי זו היא השונית מקום שהים עולה בזעפו ויש אומרים שהוא בנין ונקרא מסואה בלשון ישמעאל הני ארבעה בני מיצרא דקדים חד מינייהו וזבין זביני' זביני אתו בהדי הדדי פלגו לה בקרנזול:

מתני' *המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן ואין לו בקורות שקמה קיבלה ממנו שבע שנים זורעה שנה ראשונה פשתן ויש לו בקורות שקמה:

גמ' אמר אביי בקורות שקמה אין לו בשבח שקמה יש לו ורבא אמר אפי' בשבח שקמה אין לו והלכתא כרבא רב פפא קביל ארעא לאספסתא קדחו בה תאלי כי קא מסתלק אמר להו הבו לי שבחאי א"ל רב *ששת בריה דרב אידי אלא מעתה דיקלי ואלים בעי מר שבחיה א"ל התם לאו אדעתא דהכי נחת אנא אדעתא דהכי נחיתנא כמאן כאביי דאמר בשבח שקמה יש לו אמר ליה אפילו תימא כרבא התם לית ליה פסידא הכא אית ליה פסידא א"ל מאי פסידך ידא דאספסתא שקול ידא דאספסתא וזיל א"ל אנא כורכמא רישקא(דבעי)[רבאי] אמר לי' גלית בדעתך דלמשקל ואסתלוקי עבדת שקול כורכמא רישקא וזיל אין לך אלא דמי עצים בלבד רב ביבי בר אביי קביל ארעא וגדרה משוניתא קדחה בה זרדתא בההיא משוניתא כי קא מסתלק אמר להו הבו לי שבחאי אמר ליה משום דאתו ממולאי אמריתו מילי מוליאתא °ואפילו רב פפא לא קאמר אלא דאית ליה פסידא הכא מאי פסידא אית ליה דהא במקום דליתיה ראוי לזריעה קדחה הך זרדתא ההוא שתלא דאמר אי אפסידנא מסתליקנא אפסיד רב יהודה אמר מסליקנא ליה בלא שבחא רב כהנא אמר יהבינן ליה שבחיה ומסלקינן ליה ומודה רב כהנא דאי אמר מסתליקנא בלא שבחא מסלקינן ליה בלא שבחא רבא אמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ורבא מאי שנא מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם מאי דאפסיד משלם הכא נמי מאי דקא מפסיד מנכינן ליה ואידך יהבינן ליה רוניא שתלא דרבינא הוה מפסיד וסלקיה אתא לקמיה דרבא א"ל חזי מר מאי קא עביד לי אמר ליה שפיר עביד לך והא לא אתרי בי לא צריכת לאתרויי רבא לטעמיה דאמר רבא מקרי דרדקי שתלא טבחא אומנא *וספר מתא כולהו כמותרין ועומדין דמי כללא דמילתא כל פסידא א דלא הדר כמותרה ועומד הוא אמר רב מניומי בריה דרב נחומאי באתרא דשקיל שתלא פלגא ואריסא תילתא האי שתלא דבעי סלוקי יהבינן ליה שבחיה ומסלקינן ליה כי היכי דלא לפסיד בעל הבית והיכי דמי כגון דהוה ליה כוליה שבחא תריסר סילעי לשתלא שיתא

רש"י

בקרנזול. בארבע אלכסונות שיהא כל אחד נוטל בה ע"פ כולה בסמוך לו: **מתני'** לשנים מועטות · בפחות מז' שנים לא יזרע בה פשתן שהפשתן מכחיש הארץ הרבה ואינו חוזר ליושנו עד ז' שנים וכל זה איירי בחכירות (ב) ובקבלנות זורע מאי דבעי כי הבעלים חולקים בו: ואין לו בקורות שקמה. פזסרק הוא וקוצצין ענפיו[א] וחוזרין וגדילין ופחו' משבע שנים אין נעשין קורות:[ב] שבח שקמה. אם עשו והשביח שמין לו השבח כשיסתלק: קדחו בה תאלי. חנטו בחוס אילנות: דיקלא ואלים · קיבל הימנו אילן לפירות לכך וכך שנים ונתעבה והגדיל' עיקרן: לאו אדעתא דהכי נחית. אלא לאכילת פירות: הכא אדעתא דהכי נחיתנא. לכל אשר יצמח בו: לית ליה פסידא. כל מה שהשביח השקמה לא מנע החרישה והזריעה: ידא דאספסתא. מקום הדקלים שהיה שם זורע אספסתא: כורכמא רישקא (קבעי) [רבאי]. אני הייתי מגדל במקומו כורכמא רישקא שדמיו יקרים: א"ל מדקאמרת כורכמא רישקא קבעי שהוא דבר הנקצר בכל שנה ולא אמר תאלי (ג) הייתי נוטע למשקל שבחאי גלית אדעתא דלא נחתית להאי ארעא למיעבד לה מידי דבר קיימא למשקל שבחיה אלא מידי דתיעקריה ותשקל הילכך כי מסתלקת שקיל כורכמא מלאכת כורכמא רישקא [ג] שקיימת בה עקור אותה ולכך כשתבא לעקור אינו אלא עצים וזה יתן לו דמי עצים: אהדר ליה משוניתא. שן סלע: זרדתא. אילנות של עוזרדין: ממולאי. מבית עלי כרותי ימים · אמריתו מילי ממולייתא. דברים כרותים: ואפילו רב פפא. דבעי שבחא דתאלי: דאית ליה פסידא. שתאלי למחו במקום הראוי לזריעה: הכא מאי [פסידא] איכא. דמשוניתא אין דרך לזרוע: שתלא.[ד] נוטע כרמים לבעל הכרם ונוטל כדין אריס: אפסיד. במאי דאשבח כבר ומיהו אכתי יש בו [ה] שבח שמסתליקנא דקאמר בלא שבחא קאמר ורב כהנא סבר ה"ק מסתליקנא על כרחי ושקילנא מאי דאשבח: אסמכתא לא קניא. [ו] ולא מסלקינן ליה בלא שבחא: מאי דאפסיד מנכינן ליה. שיימינן [ז] מחצה לבעל הבית בהפסידא ומנכינן לשתלא ומחלקינן ויחלוקו השבח: מיקרי דרדקי מלמד תינוקו' הוי פסידא דלא הדר דשבשתא כיון דעאל עאל: באתרא דשקיל שתלא פלגא. (כו') בפירות ועושה עבודתו לעולם: ואריסא. אריס היורד לכרם גמורה ועובדה נוטל שליש בפירות: כי היכי דלא ליפסד בעל הבית. במה שצריך ליתן לאריס וכדמפסיק

כתב ריא"ז
א מלמד תינוקות שהיה מלמדן טעיות ושבושים מסלקין אותו אפי' קודם זמנו ונותנין לו שכרו במה שעשה בלבד שאין הפסד שאינו חוזר שהשבוש שעלה בפי התינוק עלה וכן אומן שהוא מקיז דם או מוהל וכן הסופר שהוא כותב השטרות לבני העיר כל אלה פסידא דלא הדרא ומסלקין אותן אע"פ שלא התרו בהם :

הגהות חו"י

(א) לי' הרמב"ם גמא בחול"ם וכוא בקרא ישעיה ל"ה ואיוב ח' ותמה על הסמ"ע ס"י קע"ה ס"ק מ"ו ועיין אלפסי כ"ב רמז תתמ"ה : (ב) נל"ע דהתם חוכר בקבוכך כורים חטים לשנה מודיע למחכיר מה יזרע בו דודאי אם יזרע בו שומשמין שמכחישין הקרקע יתן למחכיר יותר משא"כ בקבלנות דלך כל דבר שמכחיש הקרקע יותר להיות דמיו מרובים ויצא הפסד הקרקע בשכרו בחלקו ומ"מ לא יזרע בו פשתן דמכחישה מאד שלא תצליח עד ז' שנים וגולי דמסתפינא אמינא היפך ממ"ש רש"י . ע"ל באלפסי רמז תקמז : (ג) כי אין לדיין לזכות לזה יותר ממה שזוכה לפי טענותיו :

הגהות מא"י

[א] נ"ב לקורות בנין : [ב] כאן נ"ל סליק גמ' : [ג] רישקא דהיינו תאלי וכו' אותה ולך ולכך כנ"ל: [ד] נ"ב רש"י נוטע כרם לבעל הקרקע ועליו להיות אריס כל הימים ונוטל מחצה בפירות : [ה] שבח הס"ד ואחר כך מה"ד מסתליקנא דקאמר וכנ"ל: [ו] קניא ואפילו אמר הכי לא וכו' כנ"ל: [ז] שיימינן מאי דמטי לבעה"ב כו' לשתלא מחלקו בשבח כנ"ל: [ח] הציור הוא כך

[ט] ותזול הלכך כי מסתלקת שקיל וכו' כנ"ל והד"א: [י] נ"ב וכו' : [כ] נ"ב לעיל פי' אומנא מקיז דם ובטור גם כן כתב אאומנא דהכא מקיז דם : [ל] נ"ב פי' ויקבל מרי פסידא מכח כנגד היזקו:[מ] נ"ב דיא:

אבל ראיתי להרי"ף ז"ל שהסמיכו מן ההלכות אסבר שהוא סובר דכי אמרינן ולאו מלתא היא אכולה מלתא קאי . ד"מ

עי' תוס' פרק כיצד הרגל דף כג ע"ב ובב"י שם ולע"ג

שליש שהרי צריך למנות ליה אריסא לעבוד הקרקע כיון דהאי שתלא בעי לאיסתלוקי וכילד הוי ריבעא מחלקו דבעל הקרקע כגון שהפירות שוו שיתא ולבעל הקרקע אית ליה פלגא דהיינו תלתא וכשיתן לאריס שליש הפירות [ח] שוין תרי נשאר לבעל הקרקע ארבע וכשיתן לשתלא ריבעא ממה שהגיעו דהיינו דנקא שהוא שתות נשאר בידו פלגא דפירי דהוי תלת ונמצא דלא ליפסיד בעה"ב מאי דהוה חזי ליה דהיינו פלגא כן פסקו הגאונים ז"ל ומיהו שתלא לא מצי למימר ניפלוג הכרם ואני אטול [ט] הרביעית (א) ואעבד במנתא דידי מאי דבעינא וישארו לך תלתא חלקים פלגא לדידך כדחזי לך

נר מצוה

א מיי' פ"ז מהל' שכירות טור חו"מ סי' קי :

גמרא

שיתא ולמארי ארעא שיתא ואי בעי שתלא לאיסתלוקי שקיל אריסא דנחית בדוכתיה תילתא דאינון ד' סילעי פשו ליה מתריסר סילעי תמניא שקיל מארי ארעא מינייהו שיתא סילעי דאינון מנאתא דיליה פשו ליה תרי סילעי דאינון ריבעא דתמניא ודנקא דתריסר שקיל להו שתלא והיינו דקא אמרי ריבעא דהוא דנקא כי היכי דלא ליפסוד [תקעב] בעה"ב ממנאתא דיליה כלום ההוא *גברא דמשכן פרדיסא לחבריה לעשר שנין קש לחמש שנין אביי אמר הואיל ובזמנו קש פירא הוי רבא אמר אפילו הכי קרנא הוי וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות דלא מכלינן קרנא והלכתא כרבא *ההוא שטרא דהוה [דף קי.] כתיב ביה שנין סתמא א מלוה אומר שלש ולוה אומר שתים וקדם המלוה ואכל את הפירות מי נאמן רב יהודה אומר °קרקע בחזקת בעליה קיימא ורב כהנא אמר פירות בחזקת אוכליהן והלכתא כוותיה דרב כהנא דאמר פירות בחזקת אוכליהן והא קיי"ל [קב:] כוותיה דרב נחמן דאמר בפרק השואל *קרקע בחזקת בעליה קיימא ואע"פ שבא בסוף החדש כולו למשכיר התם לאו מילתא דעבידא לאיגלויי היא הכא מלתא דעבידא לאיגלויי ב היא ואטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש אמר ליה הבא שטרך א"ל אירכס לי אמר רב יהודה מלוה נאמן דאי בעי אמר לקוחה היא בידי א"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה (א) הני משכנתא דסורא דכתבי הכי במשלם שנין אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף היכא דכבשיה לשטר משכנתא וא"ל לקוחה היא בידי ה"נ דמהימן [א]

נמוקי יוסף

ושליש שתתן לאריס שתוריד בה משום [י] דכולהו חלקים משועבדים זה לזה ואפילו לא ירצה לחלק אלא (משום) [כ] שיוריד אריס תחתיו לאו כל כמיניה דמצי אמר ליה בעל הבית לא ניחא לי לאפושי אריסי בארעא דסמכי אהדדי אריסי דידי ודידך ומפסדו לי. כן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל: ההוא גברא דמשכן פרדיסא כו'. משכנתא דסורא היא א"נ בנכייתא: קש. הזקין בזמנו [תקעב] מרוב שניו: פירא. כיון דקש בזמניה עצים שלו היינו פירותיו ויטלם המלוה ומודה אביי דאם הזקין שלא בזמנו כיון דלאו אורחיה בהכי לאו פירא הוי ולאו אדעתא דהכי נחת: קרנא הוי וכו'. והא דקי"ל כשמואל [דף עט:] גבי שוכר חמור ומתה בחצי הדרך שאם יש בדמיו לשכור שישכור דמשמע דמכלינן קרנא כבר תירץ שם הרי"ף ז"ל דהתם נמי אם יש בדמיו ליקח לא ישכור משום דלא מכלינן קרנא ובשאין בדמיו ליקח הוא דקאמר: תוספתא [פ"ט] המקבל שדה מחברו ליטע עד אימתי חייב ליטפל בנטיעות עד כדי' [ל] שיתלו רבן שמעון בן גמליאל אומר בתאנים עד שיעכבו את המחרישה המקבל כרם מחבירו חייב ליטפל בה עד שיעשו יין [מ] לבור פשתן עד שיעשו קלין חולק ונותן לו זה מכניס חלקו לעיר וזה מכניס חלקו לעיר. המקבל תאנים מחבירו מקום שנהגו לעשות קציעות עושה אותם קציעות מקום שנהגו לעשותם גרוגרות [נ] דבלה עושה אותם דבלה ואין משנין ממנהג המדינה המקבל שדה ירק מחבירו מקום שנהגו למכור בשוק מוכר בשוק בשדה מוכר בשדה ואין משנין ממנהג המדינה: ההוא שטרא. שטר משכנתא דסורא במשלם שניא אלין תפוק ארעא דא ולא פירש בו מנין השנים: וקדם. מקמיה דנתכתבי בדינא: קרקע בחזקת בעליה וכו'. אע"ג דלא תובעו עד לאחר אכילת פירות אגן בתר קרקע אזלינן וכי מספקא לן שנה זו של מי אוקים ארעא בחזקת מרה ושלא כדין אכלינהו לפירי: בחזקת אוכליהם וכו'. כיון דקדים אכלינהו ואתי לאפוקי מיניה לייתי ראיה דלאו שלו הוה דבתר פירות אזלינן: כר"כ. גבי שוכר מרחץ בשנים עשר זהובים לשנה בדינר זהב לחדש פרק השואל (דף קב:) ואפילו בא בסוף החדש אמרינן כולו למשכיר אם נתעברה השנה: והא דלא מסייעינן ללוה מלישנא דשטרא דמשמע שתים דכתיב ביה שנין (ס) כתמא כדאמרינן פ"ק (דף ז:) גבי סלעים דינרין משום דכיון שהניחו לוה למלוה לאכול פירות של שנה שלישית איתרע ליה סהדותא דשטרא זהו דעת הרנב"ר ז"ל: מילתא דעבידא לאגלויי. כלומר ודאי בתר קרקע אית לן למיזל ומיהו ה"מ בספק שאין עומד להתברר לעולם כי ההוא דמספקא לן ביה אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון אבל הכא עבידא לגלויי סוף יבואו עדי השטר ויעידו: ואטרוחי. שמא הדין עם המלוה ואם נוציאה מידו צריכין אנו לחזור לגבותה מיד הלוה לאחר זמן: אמר המחבר כתבו בשם הרא"ש ז"ל דכיון דקי"ל דקרקע בחזקת בעליה עומדת ואין אנו מניחין פירות ביד המלוה אלא מפני טורח ב"ד אם מתו העדים ונשתקע הדבר מפי אחרים ויראה לדיינים שלא יוכל עוד *הלוה לברר דבריו מוציאין הפירות מיד המלוה ע"כ: מלוה אומר חמש וכו'. מילתא אחריתי היא ולא קאי להא דכתב ביה שנין סתמא אלא מלוה ולוה שבאו לדין מלוה אומר לחמש שנים משכנת לי ואין השטר לפנינו ולוה אומר לשלש וכבר אכלת שלש שנים: דאי בעי אמר. מיגו דאי בעי אומר לקוחה היא בידי לעולם ואכלתיה שני חזקה ואבד השטר ממני כן פרש"י ז"ל וכ"כ הרנב"ר ז"ל דכי אמרינן דמהימן דוקא כגון דליכא סהדי דמעיקרא שירד בה בתורת משכונא *[אבל איתנהו לסהדי דמעיקרא שירד בה בתורת משכונא] אפי' ידעינן שדר בה שלש שנים לאחר שעבר זמן המשכונה אינו נאמן דכללא הוא דכל יורד ברשות שאין לו חזקה וכמו שכתבתי למעלה בפרק המפקיד [סי' שלד] בההיא דאין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל שאפילו החזיק בה שלש שנים משהגדיל אין לו חזקה והיינו טעמא דאריס והיינו טעמא דאומן שאין להם חזקה וטעמא דמילתא משום דהוה ליה כמאן דאיכא עדי פקדון ונראה דאפילו אחר דלאו אומן לא מהימן כדאיתא בפרק חזקת הבתים (דף מו.) עכ"ל אבל הרשב"א ז"ל כתב אם החזיק שלש שנים אחר עבור זמן המשכונה הויא חזקה דע"כ לא אמרו [דהיכא] דאיכא עדים וראיה אפילו אחר אין לו חזקה אלא בחזקת מטלטלין שהיא לאלתר אבל בחזקת שלש לא דחזקה אין אדם מניח עבדו ולאנו ביד אחר שלש שנים ועובדין את אחרים והאחרים אוכלין את גיזתן וחלבן כל אותו הזמן ולא אמרינן בגודרות והאומן שאין להם חזקה אלא בלאלתר ואריס ושותף שאין להם חזקה לעולם התם לפי שאדם עשוי להניחם בידם כן לעולם שאם לא היו אנו הוה צריך נמי לאריס אחר או לשותף אחר: ה"נ דמהימן. לאו בתמיה קאמר דודאי ליכא מאן דפליג דאי אמר מעיקרא לקוחה היא בידי שהיה נאמן אלא בניחותא קאמר ודאי הכי הוא דמהימן הני משכנתא דסורא היכי תקינהו רבנן ולא חשו לה להאיך פסידא דבשלמא שאר משכנתא איכסי הוא דעבדי

רש"י

וכדמסיק: קש. הזקין בזמנו שהוא ראוי לכך: פירא הוי. עצים שבו ויטלם המלוה: ההוא שטרא. שטר משכנתא דסורא דכתבי במשלם שנין אלין ולא פירש בו מנין השנים: וקדם מלוה ואכל. פירות של שנה שלישית קודם שתבעו לדין: קרקע בחזקת בעלים עומדת. אע"פ שלא תבעו עד אחר אכילת פירות אנו בתר קרקע אזלינן ואוקי ארעא בחזקת מריה ושלא כדין אכל הפירות: בחזקת אוכליהן. [ב] וכיון דקדים ואכלינהו ובא להוציא מהן המע"ה [ג]: קרקע בחזקת בעליה. גבי שכר מרחץ בי"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש: לאו מילתא דעבידא לגלויי. בדבר שלא יתברר לעולם [ד] מספקא לן אי תפוס לשון ראשון [ה] אזלינן בתר חזקת קרקע אבל הכא דעבידא לגלויי הוא סוף שידעו שיבואו עדי השטר ויעידו: ואטרוחי בי דינא כו'. [ו] שאם נוציא מידו צריכין אנו לחזור [ז] ולגבות לאחר זמן: מלוה אמר חמש. מילתא באנפה נפשה היא מלוה ולוה שבאו לדין ואין השטר לפנינו ומלוה אומר לחמש שנין משכנתיה ולוה אמר שלש וכבר אכלתם: דאי בעי אומר לקוחה היא בידי. ואכלתיה כבר שני חזקה: הכי נמי דמהימן. וכי עביד רבנן מילתא

הגהות חו"י

(א) נ"ע דלמא יהבינן כמו גם נלוה בעד פירות :

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז
א כל מקום שהם טוענין על דבר שאינו יכול להתברר ואין ידוע אם היה בפני עדים אם לאו אם תפש אחד מחבירו בלי ראיה ב"ד מוציאין מידו ומעמידין הדבר בחזקתו עד שיביא ראיה בין אם היה קרקע בין אם היה מטלטלין וכן נמצא ברוב מקומות שאין אדם יכול להחזיק בגזל חבירו בלא ראיה ואם עלה הספק על הדיין שילך ותפס התובע אין לו כח [illegible] לאוציא מידו :
כתב ריא"ז
ב אע"פ שמתו העדים אפשר שיתברר הדבר כי שמא העדים או בעלי הדין גלו הדבר ברבים ועשו הדבר לפרסום :

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) פירוש הרביעית מכל הפירות דהוי דינר ומתלה וכדמקשי ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי דליתא מפני שכל החלקים משועבדים זה לזה כדמסיק. אך רש"י פירש בהלכה כי קושיא דרב אחא עיקר היא ונאמרה במסקנא :

הגהות מא"י

[א] נ"ב וכי מתקני רבנן מלתא דאתי לידי פסידא: [illegible]

מלחמת ה'

ועוד פרי"ף ז"ל פסק רבעא דהוא דנקא כדסבר רב אשי למימר אבל ה"ר שלמה פסק רבעא ממש כרב אחא בריה דרב יוסף ומסתברא כוותיה : אמר הכותב מסייע אין בו ממש בכאן דהא דאמר ליה רב אשי כי מטית לשחיטת קדשים תא אקפי לדיהויה בעלמא הוא כאדם שאומר לחבירו כלך מדברותיך ולך אצל נגעים [illegible] עמו מעכשיו אם יאמר לו שקול הדא ערוגה במנתא דילך והב לי הדא במנתא דידי ומאי [illegible] לימא ליה אנא לא פליגנא השתא אלא לכשיתלשו כל הפירות דאי מטי פסידא בההיא דמטי [illegible] ילנא מדידך ופירי להדדי משתעבדי ולא מצינו אריס חולק בפירות אע"פ שאומר אני אעבוד [illegible] כדאמרן ואי לא פלגי היאך יאמר מאי דבעינא עבידנא ה"ז יכול לומר אם יהיה הכל משותף [illegible] סמכי אהדדי ומפסדו לי ועוד דלא ניחא ליה לאפושי אריסי בארעיה ואי אית ליה אריס' [illegible] אינו רוצה שיכנס הלה לתוך שלו וכ"ש אחר שיכול לומר לו אין לי חשבון עם כל אדם אלא [illegible] אלא למוכרם לזה ועוד דכיון דארעא כולה לאריסא קיימא ואריסא תלתא שקיל במנתא דידיה דהא אתרא דשקיל אריסא תלתא הוא זה שנותן לו כדי דמיו לא מצי למימר אנא מאי דבעינא עב[illegible] אלא דמי עלים בלבד ולא מצי למימר מאי דבעינא עבידנא ועוד שלא מצינו בתלמיד חכם שיאמר להבירו שיקשה לו אלא כל החכמים מקפידים בכך ור' יוחנן ענים כמה תלמידיו משום דאקשו [illegible] בתר דקטליה ורב כהנא קביל עליה דלא לותביה ואיכא נמי דמצלי דלא ליקפי להו תלמידייהו כדאמרינן רחמנא ליצלן מכסופא דשימי ועוד דהיה למימר כד מטינא לשחיטת קדשים תא אקפי [illegible] קפי ליה איהו קאי במסכתא אחריתי לפיכך פי' רבינו האי גאון ז"ל דהכי קאמר ליה עדיין לא הגעת להקשות וכדגרסת וסברת ומטית שחיטת קדשים תא אקפי לי כלומר שאין זה כלום ואנו אומרי[illegible] לו להשתלם מנת האריס ולא יעזבנו עם השתלה שמא לא יזהר בו ותפסד השדה זה לשון רבינו הגאון ז"ל שכתב בתשובה וכן פי' רבינו הגדול ז"ל ואי קשיא לך אי הכי היכי אמרינן מעיקרא [illegible] סקנא לאו הכין היא זו אינה קושיא מפני שכשהתחיל רב אשי לומר כן קודם גמר דבריו הקשה לו רב אחא לפיכך אמרו בגמרא סבר למימר ולאו משום דלא קיימא במסקנא ואילך כיוצא בה במס' [illegible] ואי דקברי נפשא ביו"ט ראשון שמתינהו רב פפא ופסלינהו סבר רב הונא בריה דרב יהושע לאכשורינהו א"ל רב פפא והא רשעים נינהו סברי מלוה קא עבדי והא משמתינן להו סברי כפרה עבדי [illegible]

המאור הגדול

[דף קט ע"ב] הרי"ף ז"ל פסק ריבעא דהוא דנקא כדסבר רב אשי למימר אבל ה"ר שלמה ז"ל פסק ריבעא ממש כרב אחא בריה דרב יוסף ומסתברא כוותיה : ובההוא גברא דמשכן פרדיסא לחבריה וכו' פירש הרי"ף ז"ל אמר אביי הואיל ובתוך זמנו קש פירא הוי כך נמצא כתוב במקצת נוסחי ההלכות ולא מסתברא האי פירושא אלא הואיל ובזמנו קש פירא הוי וה"נ מאי לאו נקצץ דומיא דיבש מה יבש בזמנו אף נקצץ בזמנו וקתני ילקח בו קרקע אלמא כל בזמנו קרנא הוי ל"ש נקצץ ובדין הוה דמיבש לחודיה מצי מקשי ליה אלא לרווחא דמילתא מקשי ליה מתרווייהו ושינויי לא יבש דומיא דנקצץ ורוב קציצה בלא זמנו הוא כגון שקצצוהו אויבים אף יבש נמי בלא זמנו כגון שהכהו ברד או רוח סערה ומשום הכי ה"ל קרנא אבל בזמנו פירא הוא והכל לבעל הפירות :

א מיי' פרק ח מהל' שלוחין טוח"מ סי' שנ:

ב מיי' פרק כא מהל' מלוה ולוה טור חו"מ סימן קטו:

דעבדי להו אבל היאך אפשר שלא יהא מתוקן האי דתקון רבנן: הא תקינו רבנן למארי ארעא דיהיב טסקא · מס הקרקע: וכרי כריא · מתקן החריץ סביבות הגבולים: למחויי · הוו יודעים שלא מכרתיה לו אלא משכון היא בידו והרי"ף וכל הגאונים ז"ל פסקו כרב יהודה דמלוה נאמן משום מגו ולא אמרינן כיון דהאי שטר לגוביינא קאי לפירות המשכנתא מיזהר זהירי בה אינשי והאי איערומי הוא דקא מערים והוי מגו במקום עדים [ג] דאנן סהדי דמערים · הא לא אמרינן · וכן נמי פסק הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות שכירות:

אריס אומר למחצה. (א) שכירי לימים או לחדשים ושכרתיו במעות הילכך [בעל הבית] נאמן בשבועת היסת ר"נ אמר וכו' והלכתא כוותיה דקי"ל הלכתא כר"נ בדיני ומהא שמעינן דלא אמרינן מגו לבטולי מנהג המדינה *[דהא הכא איכא מגו דאי בעי אמר לקיטי ושכירי הוא ששכרתיו לימים או לחדשים ואפ"ה כיון דמנהג המדינה במחצה ה"ל האי מגו] כמגו במקום עדים וכן כתבו הגאונים ז"ל וכל המפרשים ז"ל (ונאמן בעל הבית בשבועת היסת): **יתומים** אומרים אנו השבחנו. ואין לבעל חוב כלום במה שהשביחו יתומים: כיון דלגוביינא קיימא. על כרחך בדשויה ניהליה אפותיקי מפורש עסקינן דאי לא היכי אמרינן דקיימא לגוביינא ואפילו לוקח מצי מסלק ליה בזוזי כדאמרינן בסמוך וכל שכן יתומים ולפיכך [אמרי' כמאן דגביא דמי כלומר] אפילו לפי טענתם של יתומים גבי ליה לארעא אלא דבעי למיתב להו זוזי [ומש"ה] עליהם להביא ראיה ומדטעין בע"ח אביכם השביח על כרחין צ"ל שהחוב עולה כשיעור ארעא ושבחא (ב) דאי לא [מסיק ביה אלא שיעור ארעא] מאי טעין בעל חוב אדרבה הורע כחו בכך שאילו אשבחה אבוהון שקלי יתמי כולו שבחא ולא גבי בע"ח טפי משיעור חובו ואי אשבוח יתמי שקיל בע"ח

א"ל הא תקינו רבנן [א] דכארי כריא ויהיב טסקא ארעא דלית לה לא כריא ולא טסקא מאי א"ל איבעי ליה למחויי ואי לא מחא איהו אפסיד נפשיה וכן הלכתא: אריס אומר למחצה ירדתי ובעה"ב אומר לשליש הורדתיו מי נאמן רב יהודה אמר בעה"ב נאמן ורב נחמן אמר הכל כמנהג המדינה והלכתא כרב נחמן: יתומים אומרים אנו השבחנו ובעל חוב אומר אביכם השביח סבר רב (א) חנא למימר על בעל חוב להביא ראיה מ"ט ארעא בחזקת יתמי קיימי ובע"ח לייתי ראיה ולשקול א"ל ההוא סבא הכי א"ר יוחנן על היתומים להביא ראיה מ"ט ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ויתמי נייתו ראיה ונשקלו אמר אביי אף אנן נמי תנינא ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי אמרינן ליה זיל קוץ ואי משום דמי אייתי ראיה ושקול ה"נ כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא ויתמי נייתו ראיה ונשקלו אייתי יתמי ראיה דאינהו אשבוח סבר ר' חנינא למימר (ב) בארעא מסלקינן להו ולא היא בדמי מסלקינן להו מדר"נ דא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה ג' שמין להן את השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן בכור לפשוט ובע"ח ליתומים ובע"ח ללקוחות והני

רש"י

מילתא דאתו לידי רמאות: דמרי דארעא יהיב מסקא. נמלך: איבעי ליה למחויי. הוו יודעים שלא מכרתיה לו אלא משכון היא בידו: אנו השבחנו. ואין לבע"ח במה שהשביחו היתומים: ספק זה קדם. בבבא בתרא באילן הנטוע תוך חמשים אמה לעיר קתני התם אם העיר קדם קוצץ ואינו נותן דמים ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ספק איזהו קודם קוצץ ואין נותן דמים: כיון דלמיקץ קאי. דממ"נ צריך לקצוץ והספק הוא רק על הדמים: הכא נמי. אפילו אם היתומים השביחו (ג) דינו ליטול קרקע עם השבח אלא שצריך לתת הדמים לכך נוטל הקרקע עם השבח ממה נפשך והיתומים תובעים המעות להוציא המעות ממנו ועליהן להביא ראיה: בארעא מסלקי להו. יהבי להו גריוי דארעא שיעור השבח: ומעלין אותן בדמים. ולא שקלי בגוף הקרקע: בכור לפשוט. יתומים שהשביחו קרקע קודם שחלקו וקי"ל אין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים אחר מיתת אביהן דהוא ראוי ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי וכשחולקין נוטל פי שנים בקרקע כמו שהוא משובחת ושמין את השבח לפשוט לפי מה שמגיע לו בשבח שבחלקו של זה: וכן בע"ח ליתומין. [ג] בע"ח שקדם שטר הלואתו לשטרי מקח של הלקוחות טורפה מהם עם השבח שהשביחו ושם השבח ונותן הדמים וטעמא דכולהו משום דמעיקרא ארעא דידיה ואין לנו לכופו למכור את שלו בשביל השבח:

בשבחא אלא דיהיב ליתמי דמי הוצאה או שיפוש להם כאריס כדין יורד לתוך שדה חברו ונטעה [ד] וכיון שכן טפי עדיף ליה מאי דטענו ליה יתמי ממאי דטעין איהו אלא על כרחין דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא עסקינן ובדשוייה ניהליה אפותיקי מפורש כן כתבו כל המפרשים ז"ל: ספק זה קדם. בב"ב (דף כה:) באילן הנטוע תוך חמשים אמה לעיר וקתני סתם אם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים ואם האילן קדם קוצץ ונותן דמים ספק זה קדם ספק זה קדם קוצץ ואינו נותן [ה] אלמא כיון דבין הכי ובין הכי למיקץ קאי דכי קדם אילן נמי קתני קוצץ כי מספקא לן אמרינן קוצץ ממה נפשך שהרי עליך לעשות כמאה הספק מוטל על הדמים ולא על קציצת אילן דאילו גבי אילן הסמוכה לבור של יחיד דקתני [גבי] ודאי דידיה אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים ואם האילן קדם לא יקוץ תנן גבי ספק דידיה ספק זה קדם *) [ספק זה קדם] לא יקוץ אלמא גבי ספק אילן העיר טעמא משום דממה נפשך לקציצה עומד ה"נ בין יתומים השביחו בין אביהם השביח דינו ליטול קרקע עם השבח · ואם יתומים השביחו מעלה להם את השבח בדמים כדלקמן הלכך גבי לארעא עם השבח ממה נפשך נמצאו היתומים תובעים להוציא ממנו ועליהם להביא ראיה: **איתן** יתמי ראיה [כו'] בארעא מסלקינא להו · [יהבינן להו] גריוא דארעא שיעור שבחייהו: ומעלין אותם · מן הקרקע בדמים ולא שקלי בארעא גופה: בכור לפשוט · יתומים שהשביחו קרקע קודם שחלקו וקיי"ל [ב"ב דף קכד·] אין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהם דה"ל ראוי ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי דכתיב בכל אשר ימצא לו כשבאין לחלוק נוטל פי שנים בקרקע כשהיא משובחת ושמין את השבח ונותן לפשוט רביע שמגיע לו בשבח שבתוך חלקו של זה: ובעל חוב [ליתומים · וכן] בע"ח שקדם שטר הלואתו לשטרי המקח של לקוחות טורפה עם מה שהשביח ושם ליה שבחא ונותן דמים וטעמא דכולהו משום דארעא מעיקרא דידיה הוא ואין לנו לכופו למכור להם קרקע שלו בשביל השבח אם יש בידו מעות ולקמן מוקי לה בקרקע שנעשית לו אפותיקי: [ו] מי אית ליה שבחא ללוקח · מלוקח דוקא קשיא משום שכך כתב לו מוכר אנא איקום ואפצי וכו' עמליהון ושבחיהון ומשום תנאי של מוכר הוא דגבי בע"ח מיניה דלוקח הכל מיתמי לא מקשה דודאי אית להו שבחא אפילו בדמסיק זוזי שיעור ארעא ושבחא משום דליתמי הוה להו כמתנה שיפה [ז] כחו מכח מכר כדאיתא בפרק קמא [דף טו·] ומיהו מסתברא דשבחא דממילא כגון דיקלא ואלים ארעא ומסקא שרטון גבי ליה בע"ח אפי' מיתמי דהא במתנה נמי שיפה כחו מכח מכר כתב הרי"ף דגבי ליה וטעמא דמילתא משום דכיון דממילא מצי למימר ארעא דמשתעבדא לדידי אשבחה ביתמי נמי מצי אמר הכי ויש ראיה לדבריו מדתנן בפרק יש בכור לנחלה (דף נב·) דהאשה בכתובתה והבנות במזונותיהן אין נוטלין בשבח משום קולי כתובה ומזונות נמי ניניהו שהיא ככתובה ובודאי דלגבי בנות מיתמי קאמר דאילו מלקוחות מאי איריא שבח אפי' מגופא דארעא נמי לא גבי דאין מוציאין מזונותיהם מנכסים משועבדים ומדיהיב טעמא משום קולי כתובה ש"מ דהא לאו הכי גבי משבחא וע"כ [שבחא] דממילא הוא דבשבחא דמחמת הוצאה ליכא למימר דהא ודאי לא גבי ליה וכדכתיבנא כן פירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל והרנב"ר ז"ל ולשון הרמב"ם ז"ל מתנה ששבחה מחמת הוצאה אין בע"ח גובה משבחא כלום אלא רואין כמה היתה שוה בשעת מתנה וגובה וכן יתומים אבל אם שבחו הנכסים מאליהן גובה את השבח כולה וזה כמו שכתבנו והנה ביאר הרב ז"ל שהיתומים נוטלים כל השבח כששבח מחמת הוצאה: [ח] המגיע לכתפים· שבח דמחמת הוצאה שעשה בכתפיו: הא ניחא למ"ד פלוגתא היא **) (בכתובות) (דף פד.) אי אית ליה זוזי ללוקח שיעור דמי החוב [לא מצי מסלק ליה לבע"ח] שפיר איכא למימר דארעא מעיקרא דידיה הואי והאי דנחת לה שלא ברשות שקיל שבחיה

*) גי' ד"ת. **) [נ"ל במי שהיה נשוי דף נא: ע"ש בתוס' ד"ה מאי פסידא כו'. ג"א]

שבחא וא"ל להעלות דמים ויחזור לוקח על המוכר בכולה ואי לא מסיק ביה אלא שיעור ארעא בלחוד ...ייה אפותיקי מעלה לו השבח בדמי ואי לא הויא אפותיקי יהיב ליה גריוה דארעא בשבחיה. אבל לגבי ...ם אין לבע"ח בשבח שהשביחו יתומים כלום ואפי' מסיק בהדייהו שיעור ארעא ושבחא מסלקי ליה בדמי או ליה גריוה דארעא בשבחיהון [ט] ואי הויא ניהליה אפותיקי מעלה להו השבח בדמים. עי' בהשר"י כי לא פי' כן:

א"ל לב"ד הגדול אזילנא או טעמא אחרינא כדאיתא שם פ' הגוזל בתרא. א"נ שתם אין עושין מעשה אלא לפניל עסוק מיד עושקו עד שיתברר הדין ואין נזקקין לו בשביל זה כלל. והא דאמר הכא הכי סטרא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבוי דמי לא היה חסר כאן שום מעשה דמיירי שעשה השדה אפותיקי והוי בע"ח מוחזק בו דפי' האי סטרא לגוביינא קיימא הכי משמע מכח האי סטרא דשוייה ליה השדה אפותיקי דינו דבע"ח למשקל כוליה עם השבח בין יביאו היתומים ראיה שהשביחו או לא כדפי' רש"י דלהחזיק אמר שפיר שטר העומד לגבות כגבוי

ודכוותה דלמאן דפסק כמרדכי דשטר העומד לגבות כגבוי דמי לא פסק כך רק לגבי כתובה דס"ל דגבי שטר כתובה מקרא להחזיק משום דאלים כח מעשה ב"ד וכמוחזקת היא כמ"ש המרדכי עצמו בהגהות מרדכי ...בות המתחלת תשובות רבינו מרדכי וכן הוא אלוי בפי' ובסוף כתב מרדכי כבית הלל וכן מה שכתוב במרדכי פ' הבא על יבמתו גבי ניסאת לראשון וכו' שזכרנו בסמוך הן הן דברי המרדכי ומשום הכי סברא דהאשה ...ה כמוחזקת בנכסי הבעל גבי כתובה שהוא תנאי ב"ד מש"ה פסק כב"ש אבל ודאי דלגבי נדוניא ושאר שטרות דעלמא ס"ל כב"ה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי ופשיטא לי דגבי שמיטה ודאי ס"ל למרדכי דלא אמרי' ...העומד לגבות כגבוי דמי אלא במלתא דהוי תנאי ב"ד כמו כתובה ומכאן הגדיל הקושיא על מהרי"ק שזכרנו דאין ראיות המרדכי שהביא ראיה לנדון דידיה ראיה כי המרדכי לא מיירי אלא בכתובה אבל לא בשאר שטרות ...לכ"ע גבי נדוניא לא אמר שטר העומד לגבות כגבוי דמי ונפקא מינה לדין אשה מומר שתובעת כתובתה ונדונייתה על נכסי בעלה אע"פ שהוא עדיין בחיים באמרה דכיון דמדינא חייב בעלה לגרשה הוי כאילו נתגרשה ...כתי בה בתשובה להוכיח דלא מצי לגבות כתובתה בעוד בעלה בחיים ודחיתי ראיות שיש להביא בזכותה מהגהות מרדכי דכתובות גבי אשה שילדה לאחר מיתת בעלה ומת הולד תוך ל' יום וכו' ומההיא דאשה שנפל בעלה ...מים שאין להם סוף דבכלהו אמר דגובה כתובתה לאלתר ע"ש באורך המנס יש לה מה לסמך בהוראת גאוני מערב שהביא מיי' בתשובותיו וכתב דכן המנהג להגבות לה כתובתה מיד אע"פ שאין שורת הדין כך ומנהג מבטל הלכה: *) וב"ה כתב ובסמהתה לא נסתלק אם לא שפטרו בפירוש וכ"כ הרא"ש שיכול לחזור לתבוע מבעה"ב ויאר עוד בתשובה ראובן שאמר לשמעון מנה לי בידך תנהו ללוי במעמד שלשתן נהי דקנה לוי מ"מ לא נפטר ראובן מלוי מאותו מנה שהוא חייב לו אם לא שפטרו בפירוש אפי' אם שתק לוי יכול לומר לראובן לטובתך עשיתי שנתרציתי לקבל המנה שאתה חייב לי משמעון כדי להקל עליך אבל לא פטרתי' אם שמעון לא יתן לי כי מעמד שלשתן הוא מלתא בלא טעמא ופי' ר"י שעשו אותה לתקנת השוק דמי שקונה סחורה ואין בידו מעות מעמידו אצל בעל חובו וא"צ להמתין עד שיקנה לו בקנין ועוד יפוי כח המלוה שאפי' בעל כרחו של הלוה משתעבד הוא למקבל אבל שיעשו תקנה שיפטר ראובן מלוי המקבל בשתיקה בעלמא אין לתקנה זו סברא וטעם אבל יראה שלא יתבע את ראובן תחלה כל זמן שיוכלו לגבות משמעון כי הוא עיקר החיוב ולא נשאר על ראובן אם לא שפטרו בפירוש אבל רב אלפס כתב שנפטר ראובן והביא ראיה מסירושלמי ובע"ה דהם אותו הראיה ע"כ וי"א ודאי אם העני שמעון לאחר שנתרצה לוי ליפרע ממנו אינו יכול לחזור על ראובן אבל אם היה עני באותה שעה אלא ידע לוי היה מקח טעות וחוזר על ראובן ולוי מחרים סתם על מאן דידע ליה דעני הוה והשתא קא כפר ביה ואם טען לוי ששמעון היה עני והטעהו וראובן טוען עשיר היה והעני אם היה החוב שנתחייב ראובן ללוי על פה נאמן במיגו שאם היה אומר פרעתיך והיה נשבע היסת ונפטר כי אמר נמי ההמחאה שהמחיתך אצל שמעון דדין היתה ... ובשבועה אבל אם היה החוב בשטר על ראובן להביא ראיה שלא הטעהו ואם לא יביא ראיה אם יש נאמנות בשטר גובה לוי חובו בלא שבועה מראובן ואם אין בו נאמנות ישבע לוי ויטול שאפי' היה סובר ביד ראובן היה צריך לקיימו אף כאן צריך לברר בעדים שלא הטעהו ועיין פ"ק דגיטין: סותר שאמר לסרסור

*) עיי' לקמן בסימן תקטע.

הגהות חו"י (א) נ"ל הגינה: (ב) כתבו התוס' אע"פ שסבר אמר דכמאן דגביא דמי ועל היתומים להביא ראיה מ"מ היה סבור דמסלקינן להו בארעא ע"ש לכן נ"ע על לשון רש"י בסמוך: (ג) לפ"ז ודאי קשה איך בתר הכי סבר ר"ח דבארעא מסלקינן להו וי"ל דאע"פ שסידרס הש"ס בהכרתי ולפי סדר הלוי מ"מ ר"ח טעה בניכסם בפעם אחת ובעי למימר שעל בע"ח להביא ראיה ואם לא הביא ראיה מסלקינן ליתמי בארעא שיעור שבח. וא"ל ההוא סבא שעל היתומים להביא ראיה מלתא בטעמא וידע מזה ג"כ שטעה בשני ומסלקי' להו בזוזי והאפשר דגם רש"י ס"ל כדעת התוס' רק דאסבריה לפי המסקנא באמת ור"ח סבר שים כסברת התוס':

שבחיה בזוזי ולא בארעא הואיל והוא מסיק בה שיעור ארעא כולה: בשויה ניהליה אפותיקי · והכי הלכתא דבכי האי גוונא דוקא מיירי הא דרב נחמן דבעל חוב מסלק ללוקח בזוזי אבל [בדלא] שוי אפותיקי יהיב ליה גריוא דארעא שיעור שבחיה דקי"ל כמ"ד לאי אית ליה זוזי ללוקח מאי מסליק ליה לבעל חוב: **מתני'** השביעית מן המנין · כלומר וחייב ליתן לו השבע מאות ואע"פ שאין שנה שביעית שוה לשאר שנים לפירות מכ"מ שבוע קאמר ולא תלה השכר לפי השנים כמו ברישא: שכיר יום וכו'· שכיר שפעולתו ביום ויוצא מפעולתו לערב גובה כל הלילה הוא זמן גבייתו בין לענין שבועה שתקנו חכמים שכיר בזמנו נשבע ונוטל בין לענין שאין עובר משום לא תבוא עליו השמש ובגמ' יליף לה: שכיר שעות וכו'. אמוראין מפרשים לה בגמ': שכיר שבוע. שמטה: יצא ביום. שכלתה שכירתו בבקר או ביום גובה כל היום וכיון ששקעה חמה עובר עליו: יצא בלילה. שכלתה שכירתו בלילה גובה כל וכו' דכיון דמשכה פעולתו משתחשך ה"ל שכיר לילה ואינו עובר עליו בבקר עד למחרת בשקיעת החמה: **גמ'** ואיפוך אנא. דלא תלין בשכיר לילה ולא תבוא בשכיר יום: אינה משתלמת וכו'. כדאמרינן באיזהו נשך (דף סה.) בשכיר שנה בשנה שכירות שנה זו משתלמת לשנה אחרת אלמא לא משתעבד ליה לשכיר יום עד שתשקע החמה וכי כתיב לא תבוא על כרחך בשכיר לילה תוקמיה [שנשתעבד לו] בבקר משכלתה שכירתו גי"ד"ת וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה דהא לא משתעבד ליה [עד הבוקר] בתוס' [הרא"ש ז"ל] מייתי ראיה מהכא לפר"י דלעיל [דף פג:] לפועל דמן התורה עושה מלאכה עד הלילה דאי לאו הכי מאי לאוקמיה לא תבוא עליו השמש בשכיר יום: **ת"ר** ממשמע שנאמר וכו'. שאין לינה קרויה אלא עד בקר כדכתיב [שמות לד] לא ילין לבקר וכל לינה שבמקרא לינת לילה הוא: מאי קראה. היכא רמיזא בל תשהה: הא דאמרינן הכא אלא בקר ראשון כתב הרנב"ר ז"ל דהוא הדין לשכיר לילה שאינו עובר משום ביומו תתן שכרו אלא ביום ראשון בלבד: **איתמר** [י] זה לפי שלא שכרן ולא קרינא ביה שכיר גביה וזה כו' לא קרינא ביה פעולתו אתך: אמר המחבר אבל אי לא אמר להו הכי השליח עובר לשון ההלכות הוא ונראה למידק מיניה שאם שכרו סתמא שלא אמר לו שכרך עלי ולא על בעל הבית דמ"מ שכרו עליו דשליח ששכרו הוא ולשון הגמרא מזכיר בשליח דאמר ליה שכרך (עלי ולא) על בעל הבית ע"כ: [**גמ'**] יהודה בר מרימר א"ל לשמעיה זיל אגר לי פועלים ואימא [להו] שכרכם על בעל הבית לאו למימרא שיכול לדחותו דהא לכל הפחות בל תשהה איכא כיון דמחויב

נר מצוה · תורה אור

והני מילי היכא [א] דשויה לוה להויא ארעא ניהליה דמלוה אפותיקי (א) ולא קא מסיק ביה אלא שיעור ארעא בלחוד אבל אי לא שויה ניהליה אפותיקי כיון דלא מסיק ביה בלוה אלא שיעור ארעא בלא שבחא לית ליה למשקל שבחא דאשבח יתמא או שבחא דאשבח לוקח ודינא הוא דשביק להו מלוה גריוא בההיא ארעא כשיעור שבחייהו אי בעי או דיהבי ליה זוזי ומסלקי ליה כיון דלא הויא ארעא אפותיקי אבל אי שויא ניהליה אפותיקי כמאן דקני לה דאמי והוה ליה יתמי או לוקח כמאן דאשבח בארעא דלא דיליה הלכך שקיל ליה בע"ח לכולה ארעא ומסלק להו לשבחייהו בדמי והני מילי בדהוה שבח כנגד הוצאה אבל אי הויא הוצאה יתירה על השבח לית להו (ב) הוצאה אלא כנגד שבח ואי הוה שבח יתר על הוצאה שקיל לוקח הוצאה מבע"ח ושבח ממוכר שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואידכי ואמרוק ואישפי זביני אלין אינון ועמליהון ושבחיהון ויתמי שקלי לה להוצאה מבע"ח ושבחא ליכא ממאן דשקלי ליה ועיקרא דהא מילתא כבר ברירנא לה בפרק שנים אוחזין בטלית*: **מתני'** *המקבל שדה מחברו תקעו שבע שנים בשבע מאות דינר אין השביעית מן המנין שבוע אחד בשבע מאות דינר השביעית מן המנין [ב] שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום: **גמ'** תנו רבנן מנין לשכיר יום שגובה כל הלילה שנאמר °לא תלין פעולת שכיר אתך (ג) מנין לשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר °ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש איפוך אנא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף: °) ת"ר ממשמע שנאמר °לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר ומה ת"ל עד בקר מלמד שאינו עובר עליו אלא בקר ראשון בלבד מיכן ואילך מאי אמר רב עובר משום בל תשהה אמר רב יוסף מאי קרא °אל תאמר לרעך לך ושוב [ג] א [ג] איתמר האומר לחברו צא ושכור לי פועלין שניהן אין עוברין משום בל תלין זה לפי שלא שכרן *וזה לפי שאין פעולתן אצלו והוא דאמר להו שכרכם על בעל הבית אבל אי לא אמר להו הכי השליח עובר משום דפעולתן אצלו היא כדתניא (ד) השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חברו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנה אותו: שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה וכו': אמר רב שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה (ה) ושמואל אמר (א) אפילו שכיר שעות דיום גובה כל היום וכל הלילה תנן

°) [דף קלד ע"א]

ויקרא יט · דברים כד · ויקרא יט · משלי ג · בטל"ד קיא.

ליתן לו שכרו שהרי עשה מלאכתו אלא דנפקא מינה למיעבד הכי שאם שמא יהיה טרוד ומשהה לו לא יעבור גם באיסור בל תלין [כ] כן כתבו בתוספות: **גרסינן** בגמרא אמר רבה בר רב הונא הני סוקאי דסורא לא עברי משום בל תלין מ"ט מידע ידעי דאיומא דשוקא סמיך להו אבל משום בל תשהה ודאי עבר · פירוש סוקאי דסורא בעלי בתים של סורא שאין מגיעין למעות עד יומא דשוקא לא עבר על שכר פועלים מידע ידעי פועלים דאיומא דשוקא סמכי להגיע למעות הלכך אפילו אית ליה מעות גביה לא עבר דאדעתא דהכי איגר ליה וכיון דמיומא קמא לא עבר תו לא עבר כדאמרינן לעיל שאינו עובר עליו אלא בקר ראשון אבל משום בל תשהה עובר מיום השוק ולהלן: אמר המחבר ונראה לי דנפקא מינה *(להכי מנין) להני שאינם רגילין לפרוע תיכף עד שיעשו חשבון ממה שחייב לו שאפילו יתבעו קודם חשבון אינו עובר ואפילו לא יתבע לו אלא דבר מועט שהוא ידוע שחייב לו אפילו בלא חשבון: שכיר שעות וכו' שעות דיום · שנשכר לו מן הבקר ועד חצות: גובה כל היום · דהא כלתה שכירתו מחצות היום ועובר משום לא תבא: שעות דלילה · כשיעלה עמוד השחר עובר משום בל תלין דהא

*) ד"ת מ"ז

רש"י

אפותיקי. אפה תהא קאי כלומר שאמר ליה אם לא אפרעך מעות לא יהא לך פרעון אלא מזו: ואידכי. אסהר כל ערעור: ואמרוק. ואגמור: ואישפי. כלומר אעמיד בידו בשופי: **מתני'** שכיר יום. שכיר שפעולתו ביום ויצא לערב: כל הלילה. הוא זמן גבייתו בין לענין שבועה שתיקנו חכמים דשכיר בזמנו נשבע ונוטל בין לענין שאינו עובר משום ולא תבוא עליו השמש [ד] ובגמ' יליף לה: שכיר שעות. מפרש בגמרא: שכיר שבוע · שמטה: יצא ביום. שכלתה שכירתו [ה]ביום או בבקר: גובה כל היום. וכיון ששקעה החמה עובר עליו: יצא בלילה. שכלתה שכירתו בלילה: גובה כל הלילה וכל היום. וכיון [ו]דכלתה פעולתו ומשכה משתחשך הוי שכיר לילה ואינו עובר עליו בבקר עד למחר אחר שקיעת החמה: **גמ'** ואיפוך אנא. דלא תלין בשכיר לילה ולא תבא בשכיר יום: שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף. כדאמרינן פרק איזהו נשך הילכך לא משתעבד לשכיר יום עד שתשקע החמה וכי כתב לא תבא על כרחך בשכיר לילה תוקמיה שנשתעבד לו בבקר משכלה שכירתו ובל תלין צריך לאוקמיה בשכיר יום [ז]: מאי קרא. כלומר היכי רמיזא בל תשהה: לפי [ח] שאין שכרן עליו. ולא קרינן שכיר גביה: לפי שאין פעולתן [אצלו]. ולא קרי ביה פעולת שכיר אתך: שכיר שעות דיום. שנשכר לו מן הבקר עד חצות: גובה כל היום. דשכירתו כלתה בחצות ואיכא לא תבא: גובה כל הלילה. ובעלות השחר עובר בבל תלין דהא אישתעביד ליה מקודם לכן: שמואל אמר שכיר שעות דיום גובה כל היום. כדאמרת ואין הלילה הולך אחר היום אבל שכיר שעות דלילה גובה כל [ט] היום וכל הלילה שהיום הולך אחר הלילה הואיל ושכירותו כלה בלילה זו ולא דמי לשכיר יום דאתמול

שלטי הגבורים

שיקבל בשבילו מעות מאלמני והעמידו אצל שלמני ואח"כ עכב השלמני המעות מחמת חוב שהיה לו על הסרסור אם הסרסור היה חייב מעות לשלמני הרי עכבם בדין והוי כאלו נתנם לידיה וחייב הסרסור ליתן המעות לסוחר אבל אם הסרסור אומר שאינו חייב לשלמני כלום וזה מעכבם שלא כדין ישבע הסרסור שאינו חייב לשלמני ויפטר מן הסוחר:

א בדין בעל הבית שכופר לשכיר שלא השכירו מעולם המרדכי פ' הגוזל בתרא בשם רבינו שמחה כתב דאם הוא כופר ואומר לא שכרתיך מעולם נאמן בעה"ב בלא שבועה דליכא דררא דממונא כלל שמודה השכיר שלא בא ממונו ליד השוכר וגרע ממנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והמרדכי גופיה מדידיה כתב פ' כל הנשבעין דלאחר שנתקנה שבועת היסת צריך בעה"ב לישבע והמרדכי שם פרק הגוזל בתרא הביא דעת מהר"ם דפליג עם רבינו שמחה בהאי דשכיר וכן פליגי בעני שתבע לעשיר נדרת לי כך וכך והעשיר כופר דלמהר"ם ישבע העשיר ולרבינו שמחה פטור מיהו נ"ע האי עשיר שתבעו עני נדרת לי כך וכך במה מיירי בשכיר עני או דלמא בעני שתובע לעשיר שנדר לו מתנה כך וכך היה יוצא לנו מכאן דין פשוט דהטוען לחבירו מכרת לי חפץ פלוני שבידך ונדרתו לי בכך וכך וזה כופר על ערך החפץ ולא נתרצה מעולם למוכרו לו דצריך בעל החפץ לישבע דדין אמירת מתנת עשיר לעני ודין אמירה למכור חפץ חדא נינהו לענין שבשניהם יכול לחזור בו וכיון דהכא גבי מתנה אע"פ דאם יודה קא מאי מיהדר ביה צריך שבועה ה"נ גבי מכירה דמצי מהדר ביה אם יודה יש לחייבו שבועה וקצת מוכיחים דברי המרדכי דמהר"ם ז"ל לא מיירי בשכיר עני שתובע שכר פעולתו לבעה"ב דהא הולך המרדכי לומר דנראה לו דמהר"ם חולק על רבינו שמחה ואם היה שדברי מהר"ם מיירי בשכיר עני מה צריך למרדכי לומר שנראה לו דחלוקין אהדדי ומה בא ללמדנו והרי אנו רואים בענינו להדיא דפליגי אהדדי דתרוייהו בשכיר שתובע שכירות לבעה"ב מיירי אבל והאי דדברי מהר"ם לא קאי על שכיר עני ומש"ה הוצרך המרדכי לומר דנראה לו דפליגי אהדדי ועוד אילו בשכיר מיירי למה ליה למינקט בלישניה עשיר ועני ולמה ליה למנקט בלישניה נדרת לי כל אלו הלשונות לא שייכי גבי טענת שכיר ובעה"ב כשטוענים על גוף השכירות אם השכירו מעולם או לא: שאלה להרא"ש. ראובן קנה סחורה משמעון ואמר לו אעמידך אצל לוי שאני עושה לו מלאכה פלונית ונותן לי כך וכך לשנה ולכשיגיע הזמן יתן לך שכרי במקומי והעני מי שהיה חייב ליתן לו המעות אם חייב הלוקח ליתן המעות למוכר אם לאו: תשובה. חייב הלוקח ליתן למוכר המעות שזה שהיה עושה לו מלאכה לא נתחייב לו עדיין מעות לראובן בשעה שקיבל עליו ליתנם כיון שעדיין לא נעשה המלאכה ואין מתחייב במעמד שלשתן אא"כ היו בידו מעות משל מי שמלוה ליתן לו וכיון שקנה ממנו הסחורה נגמר המקח ואם לוי לא יתן חייב ראובן הלוקח ליתן לו. שכרו בלא עדים נאמן לומר פרעתיך בלא שבועה ופי' ר"י היינו דוקא כשטוען פרעתיך כל שכרך דאז הוא נאמן במגו דלא שכרתיך שבשתי הטענות שוות שיש בהם העזה אבל אם מודה מקצת ליכא מגו דלא אמרי' יהא נאמן במגו דאי לא שכרתיך מעולם דהוה ליה העזה הלכך אם טוען כרי שפרעו קצת ישבע השכיר ונוטל ואם טוען ספק נוטל השכיר בלא שבועה:

מלחמת ה'

ועוד כתב ה"ר אברהם ז"ל רב סבר שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכו' עד דהא תנא דידן לא יליף שכיר שכיר: **אמר** הכותב תשובה גמגמה היא זו שאם יום ולילה כשני ימים הן היכא ששכרן בלילה לשעות למה עובר כלל והלא לא בא זמנו ולא עבר עליו דהא לא קרינא ביה ביומו תתן שכרו דלאו שכיר יום הוא הא למה זה דומה לשכיר לילה שלא תבעו ביום שכיון שלא עבר עליו משום ביומו תתן שכרו אפי' שהה אותו כמה לעולם לא יעבור עליו משום בל תלין פעולת שכיר אתך עד בקר וזה אינו צריך לפנים שא"כ אין לך שכיר לילה שאינו עובר עליו משום בל תלין ואין לך שכיר יום שאינו עובר בו משום ביומו תתן שכרו אם כל כך ואמרי' בגמ' הני דאיכא ביממא ליכא בליליא ודאיכא בליליא ליכא ביממא ואמר רב חסדא שם שכירות אחת היא כלומר כולהו בחד לא משכחת לה אלא בשם שכירות משכחת להו ויש מהם בשכיר יום ויש מ לילה וש"מ שלעולם אין שכיר יום עובר משום ביומו תתן שכרו ואין שכיר לילה עובר משום בל תלין ועוד דקי"ל כרב דשכיר שעות דלילה גובה כל הלילה בלחוד וקי"ל כתנא דמתני' דלא יליף שכיר שכיר קשיא הלכתא ועוד מדקאמרי' האי אתך מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרב אסי ואידך ההוא מיבעי ליה וכו' משמע מדיוקא דליכא דלאו דוקא קאמר מר בל תלין ולאו דוקא קאמר הוא נושא את נפשו דהיינו לא תבוא עליו השמש וליכא פלוגתא בינייהו ואי ס"ד פליגי הכי קאמרי' ואידך ר' יוסי בר' יהודה מיבעי ליה ואליו הוא נושא את נפשו ומפני מה עלה זה בכבש הא להך דרבא גופא מיבעי ליה דש דיום

המאור הגדול

[דף קיא ע"א] **כתב** ה"ר אברהם ז"ל רב סבר שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה דכיון דא הלילה לא תלין קרינא ביה ושמואל סבר לא קרינא ביה לא תלין מאחר עצמו נשכר לו אלא היום הולך אחר הלילה וביומו תתן שכרו קרינא ביה ול"נ טעמיה דשמו דקם

הגהות מא"י [א] נ"ב כך מוקמינן בגמ': [ב] ומחר אתן: [ג] נ"ב בגמרא תנו רבנן: [ד] נ"ב אלא משום לא תלין פעולת שכיר: [ה] שכירתו בבוקר או ביום כצ"ל: [ו] כיון דמשכה פעולתו וכלתה משתח [ז] נ"ב דהא לא מתעבד ליה עד הבוקר: [ח] לפי שלא שכרם ולא כצ"ל: [ט] כל הלילה וכל היום כצ"ל: [י] נ"ב וכו': [כ] נ"ב פי' דאז לא יעבור באיסור בל תשהה דהא עסיק במלאכה אחרת לכן בעלמו שלא יעבור גם באיסור בל תלין אבל כתוס' כתיב שאם לא יהיה פנוי ליתן להם אפי' באיסור בל תשהה לא היה עובר וכו' אבל מתוך תבור הדברים של הרי"ף נראה שהוא בל תלין:

עין משפט

א מיי' פרק ח מהל' שכירות:

ב מיי' פרק יא מהל' שכירות סמג לאוין קצא טור חו"מ סי' שלט:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) אין גירסא זו מתיישבת שפיר ושמואל דלא כמאן ונל"ק ט"ס וס"ג בכל הספרים ובאשר"י ושמואל אמר שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום וס"ל כר"ש דברייתא וסיפא דמתני' דייקא כוותיה:

הגהות הו"י

(א) עי' לעיל ברי"ף סי' רסג ונקט כך משום סיפא וק"ל: (ב) כס"י הגי' לית להו שבח אלא כנגד הוצאה [וז"ל הגאון בעל הו"י בגליון אלפ' שלו] הלשון מגומגם ולעיל רמז רסג כתב לא שקל לוקח מיניה דהוצאה אלא שיעור שבח ושקיל מבע"ח:

דהא משתעבד ליה קודם לכן : לצדדין קתני · והכי קאמר שכיר שעות יש שגובה כל הלילה ויש שגובה כל היום וכדאמרן ופסק הרי"ף ז"ל כרב וכדכתיבנא וכן הרמב"ם ז"ל בפ' י"א מהל' שכירות: חמשה שמות · בין עשה בין לא תעשה ואע"ג דחמשה לאוין כתיבי בקרא דתרי לא תעשוק כתיבי איכו מונה לאו כפול ותניא בברייתא כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נשמתו ממנו: **מתני'** א' שכר אדם שכר בהמה וכלים יליף בגמ': לא תבעו וכו' · בגמרא יליף לה כתיב אתך מדעתך ולא מדעתו : המחהו · נתקו מאצלו והעמידהו אצל חנוני שהיה הפועל צריך לקנות פירות מחנוני ואמר ליה בעל הבית לחנוני תן לו בדינר פירות ועלי לשלם או אמר לשולחני תן לו בדינר מעות : נשבע ונוטל וכו'. בגמ' מפרש: **גמ'** לדעתך. פירוש ולא מדעתו : חוזר. אבל בעה"ב אם לא נתן לו החנוני ויתחייב בעה"ב לשלם והכי קי"ל כרבה דמתני' דייקא כוותיה והקשה הרב אלפסי ז"ל למה חוזר והא קיימא לן כרב דאמר בפ"ק דגיטין (דף יג.) מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קונה וכיון דקנה למה חוזר ותירץ דכי אמרינן קנה בדאית ליה גביה ההוא מנה והיינו לישנא דרב מנה לי בידך אבל הכא לית ליה גבי שולחני וחנוני מידי אלא בהקפה הוא ממחה אלו פועלים ואשמועינן רבה דלא אמרינן מסתמא פועל אדיבוריה דשולחני וחנוני קא סמיך דאמידי ליה ופטר (ג) בעל הבית וליחייבו אינהו מדין ערב כתן מנה לפלוני ואתחייב אני לך אלא דכל היכא דלא פטר ליה לבעל הבית להדיא חוזר [נמצא שכביו לפי דעת זו לדידן דקי"ל כרבה דאומר חוזר דכל היכא דלית ליה גביה ולא מידי שניהם יכולין לחזור בהם שולחני ושכיר ואחרים פירשו דנהי דהכא בדלית ליה גבי שולחני עסקינן כדכתיבנא פלוגתא דרב ששת ורבה ליתא אלא בחזרה דשכיר *דלאו חנוני ושולחני אפילו רבה מודה דלא מצי הדרי בהו] (ומיהו כתב הגאון ז"ל בתשובה) דאע"ג דאינשי דעלמא דלית ליה גביה ולא מידי לא מיחייב אע"פ שהמחהו אצלו אם לא אמר בפירוש פטור אותו ואתחייב אני לך חנוני ושולחני אפילו רבה מודה דלא מצי הדרי בהו דכיון דאומנתן הוא ומתהני דליסמכי אינשי אדיבורייהו גמרי ומשעבדי נפשייהו ויש ראיה (ג) דאי ס"ד דלרבה שאמר חוזר חנוני נמי מצי הדר ביה כשכיר היכי תנן המחהו אצל חנוני ואצל שולחני אינו עובר עליו דמתניתין ודאי בדהדר תבע ליה שכיר לבעל הבית היא דאי לא פשיטא שכיון שנתרצה שכיר לבעל הבית בכך פשיטא שאינו עובר עליו אלא ודאי בדהדר ותבעיה שכיר לבעל הבית ואם איתא דשולחני לא מיחייב ולא מידי לשכיר ושכיר הדר ביה ותבע ליה לבעל הבית אמאי אינו עובר עליו אלא ודאי כדאמרן דאפילו לרבה שולחני מחייב ליה לשכיר ומשום הכי אע"ג דהדר שכיר ותבעיה לבעל הבית אינו עובר עליו ומיהו אף על גב דשולחני משתעבד ליה לשכיר סבירא ליה לרבה דכיון דשכיר לא פטריה לבעל הבית בהדיא חוזר עליו ואפילו בדאית ליה גבי שולחני להסיא מידי שהמחהו בו הכי הויא דינא דאף על גב דקני ליה במעמד שלשתן היינו לענין שאין הנמחה יכול לחזור בו אבל המקבל יכול לחזור בו אצל הלוה כל שלא פטרו בפירוש וכן דעת רבינו תם ז"ל [והגאון בתשובה] כתב עוד דאע"ג דדינא הכי הוא דמלוה מצי הדר ביה על לוה אם נתרשל מלוה ולא תבע לאותו שהמחהו אצלו עד שאירע לו עניות לוה פטור דהוה ליה כמי שהראה לו מקום שיש בו מעות צרורות מונחות ואמר לו טול משם וקבל עליו ופשע ולא נטל עד שאירע בהן מאורע דודאי פטור :

ירושלמי

גמרא

תנן שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום ותיובתא דרב אמר לך רב לצדדין קתני שכיר שעות דיום גובה כל היום שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה (א) והלכתא כרב דקי"ל *הלכתא כרב באיסורי : כל הכובש שכר שכיר עובר בחמשה שמות *) משום °בל תעשוק ומשום °בל תגזול ומשום °בל תלין פעולת שכיר ומשום °ביומו תתן שכרו ומשו' °ולא תבוא עליו השמש [א]: אי זה *הוא עשק ואי זה הוא גזל אמר אביי לא שכרתיך מעולם זה הוא עשק שכרתיך ונתתי לך שכרך זה הוא גזל רבא אמר זה הוא (ב) עשק זה הוא גזל לא שכרתיך מעולם או ששכרתיך ונתתי לך שכרך חד טעמא הוא ולמה חלקן הכתוב לעושק וגזל ואמר לא תעשוק את רעך ולא תגזול לעבור עליו בשני לאוין : °ואליו הוא נושא את נפשו מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר לך את נפשו אלא שתתן לו שכרו (ג) (דאמר קרא ואליו הוא נושא את נפשו) דבר אחר °ואליו הוא נושא את נפשו וכו' כל הכובש שכר שכיר כאילו נוטל נשמתו ממנו : **מתני'** *אחד שכר האדם ואחד שכר הבהמה ואחד שכר הכלים יש בהן משום °ביומו תתן שכרו ויש בהן משום °לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר אימתי בזמן שתבעו אבל לא תבעו אינו עובר עליו המחהו אצל החנוני או אצל השלחני אינו עובר עליו השכיר נשבע בזמנו ונוטל עבר זמנו אינו נשבע ונוטל ואם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונוטל : **גמ'** *ת"ר לא תלין פעולת שכיר יכול אפילו לא תבעו תלמוד לומר אתך לדעתך יכול אפילו אין לו ת"ל אתך והוא שיש אתך יכול אפילו המחהו אצל החנוני או אצל השלחני ת"ל אתך ולא שהמחהו אצל החנוני או אצל השלחני : °המחהו אצל החנוני או אצל השלחני אינו עובר עליו : איבעיא להו חוזר או אינו חוזר רב ששת אמר אינו חוזר רבה אמר חוזר אמר רבה מנא אמינא לה דקתני אינו עובר מעבר הוא דלא עבר הא מהדר הדר (ד) והלכתא כרבה דדייקא מתני' כותיה ואי קשיא לך הא דאמרינן בגיטין בפירקא קמא *אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה דאלמא לא מצי למהדר התם מנה לי בידך קא"ל דקא מקני ליה להאי מאי דאית ליה גביה דהאיך אבל הכא לית ליה גבי חנוני מידי דמקני ליה להאי אלא בהקפה הוא דבעי מיתן ליה הלכך בדלא יהיב ליה חנוני מצי למהדר על בעה"ב ואי קשיא לך האי דאמרינן בגמרא דבני מערבא* בענין חנוני על פינקסו [ג] הדא דתימא בשלא העמידו אצלו אבל אם העמיד הפועלים אצל חנוני אין בעה"ב חייב לפועלים כלום דאלמא קנו ואע"ג דלית ליה לבעה"ב גבי חנוני כלום בני מערבא כרב ששת ס"ל דאמר אינו חוזר ולית הלכתא כותיה הדין סברא דילן ואיכא מרבואתא מאן דמוקים להא דאמר רב הונא א"ר במתנה בלחוד ודייק להאי סברא מדאמרינן התם (ה) אי מההיא הוה אמינא הני מילי מתנה מרובה אבל מתנה מועטת (א) אימא לפניו לא ליבעי קמ"ל אבל המחאה במלוה וכיוצא בה דפרעון הוא קאמר דמצי הדר ביה ואייתי ליה ראיה מהא שמעתא דהמהחו אצל החנוני דאמר רבה חוזר ואנן הא קא ברירנן דהמחהו אצל החנוני לא דמיא להך דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך ודקאמר דהא דאמר רב הונא א"ר במתנה בלחוד היא ליתא ממעשה *דהנהו גינאי דעביד חושבנא בהדי הדדי פש חמש אסתירי גבי חד מינייהו אמרי ליה יהבינהו ניהליה למרי ארעא בטסקא [ג] באפי מרי ארעא וקנו מיניה לסוף אזל עבד חושבנא בין דיליה לנפשיה ולא פש גביה ולא מידי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל מאי (ו) אעביד לך הדא דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ועוד דהא קנו מידך וכו' ואי הא דאמר רב הונא אמר רב במתנה בלחוד הוא היכי קא גמר מיניה רב נחמן למרי טסקא דפרעון הוא ולא מתנה קא יהבי ליה אלא ודאי הא דאמר רב הונא

רש"י

שאינו גובה אלא כל הלילה : תיובתא דרב. דשמואל מוקי ליה בשכיר שעות דלילה : לצדדין קתני . והכי קאמר שכיר שעות יש גובה כל היום ויש גובה כל הלילה : חמשה לאוין [ד] . לא תעשוק את רעך ולא תגזול דאוקימנא בכובש שכר שכיר דגזל ממש מלאו דאוגאה (וגזל) *[ורבית] נפקא בפ' איזהו נשך (ז) ולא תלין ולא תעשוק שכר עני ואביון ולא תבוא עליו השמש ביומו תתן שכרו הוא עשה : לא שכרתיך מעולם . לא דמי לגזל כמו נתתיו דנתתיו לך מודה לעבד בהדיה וגזל ליה דגזל משמע ספי שאונסו מידו כדכתיב ויגזול החנית וגו' : **מתני'** לא תבעו כו'. מפרש בגמ': המחהו· נתקו מאצלו והעמידו אצל חנוני שאמר בעל הבית לחנוני תן לפועל בדינר פירות ועלי לשלם או שאמר לשולחני תן לו בדינר מעות : נשבע ונוטל . בגמ' מפרש : **גמ'** לדעתך . ולא לדעתו : חוזר . השכיר (ח) אצל בעה"ב אם החנוני לא נתן לו וחייב בעה"ב לשלם : או אינו חוזר . על בעל הבית אם החנוני לא נתן

המאור הגדול

דקם ליה כתנא דמתני' ולקמן בגמרא אוקימנא דתנא דמתני' נפקא ליה שכיר שעות מן ואליו הוא נושא את נפשו והיינו כרבי אמי דאמר אפילו לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד עובר עליו וכיון דמאליו הוא נושא את נפשו נפקא ליה לתנא דידן אית ביה משום ביומו תתן שכרו ולית ביה משום בל תלין לעולם דהא תנא דידן לא יליף שכיר שכיר

מלחמת ה'

דיום שיהא בו משום ביומו אלא שאין עליך לדון בה אלא כדברי רבינו שלמה ז"ל שכתב שהיום הולך אחר הלילה ויומא אריכתא הוא והרב אב ב"ד ז"ל שהקשים על ידו וא"ת מ"מ כיון דתנא דמתני' אית ליה שכיר שעות מואליו הוא נושא את נפשו היכי עבר משום בל תלין והא לית ליה גז"ש דשכיר שכיר לא קשיא דכיון דאשכחן דרבי רחמנא גבי שכיר לילה שכיר שעות ממילא שמעינן דאיתיה בכלל שכיר בין בשל יום בין בשל לילה ואפילו לרבי יוסי ברבי יהודה וכ"ש לתנא דידן דמכיון דרבייה רחמנא ביום מואליו ממילא ודאי גמרינן דאיתיה בלילה בכלל כל שפעולתו אתך ומיהו אי לא כתב רחמנא ואליו הוא נושא את נפשו הוה אמינא אתך לא רבי אלא בהמה וכלים שעלינו להביא ראיה מן התורה ואין לך בו אלא הדומו בלבד אבל השתא לכולי עלמא גלוי מילתא היא וכל זה לדעת רבינו שלמה ז"ל שפירש שכרו לבצור לו אשכול אחד דהיינו שכיר שעות ובירושל' מגלאי שמואל אמר למחר הוא עובר משום ביומו תתן שכרו רבי יוסי בר' חנינא בעי יום אחד הוא דהימר עובר על כל השמות הללו אין בנין למקומם קריא תפתר בשכיר שעות יום ולילה שהוא יכול לגבות כל היום וכל הלילה שכיר שעות ביום גובה כל היום שכיר שעות בלילה גובה כל הלילה וכך נראה פירושו שמואל אמר בשכיר שעות דלילה שהוא עובר משום ביומו תתן שכרו כלומר גובה כל הלילה וכל היום ואקשי ליה רבי יוסי ברבי חנינא וכי יום אחד הוא שאתה אומר עובר בכל השמות הללו שאם היה יום אחד אפשר שיעבור בסוף היום משום לא תלין עד בקר ומשום ביומו תתן שכרו אע"פ ששכרו ביום זה הואיל ונתחייב בשכירותו ביומו אבל עכשיו בהן כבני ימים שכרו בלילה היאך יעבור משום ביומו תתן שכרו והלא שכיר לילה הוא ואי משום דבעית לאוקמיה קרא דביומו תתן שכרו דמשמע ביום עצמו ששכרו בו תפתר בשכיר שעות יום שהוא עובר משום ביומו תתן שכרו ובשכיר שעות דלילה שעובר משום בל תלין וש"מ טעמיה דשמואל כדכתיבנא ·

עין משפט

א מיי' פ"ק מה' גזילה סמג לאוין קנז : ב מיי' פי"א מה' שכירות סמג לאוין קפא טור חו"מ סי' שלט : ג מיי' פי"א מה' שכירות ופ"ו מה' מכירה סמג עשין סימן לד טוח"מ סי' שלט וסימן קנו :

מהר"ם

*) כן הוא גם ברא"ש ובגמ' איתא עובר בחמשה שמות ועשה משום בל תעשוק את רעך ומשום בל תגזול [ומשום בל תעשוק שכיר עני] ומשום בל תלין ומשום ביומו וכו'

הגהות הו"י

(א) עי' בגמ' דמקשי על (שמואל) [צ"ל רב] מילא בלילה דבסיפא ומסיק תנאי היא : (ב) התוס' הקשו ממקרא או עשק או גזל . ולעד"נ נראה דל"ק דגזל גבי עשק ודאי גזלן ממש הוא ובלאה"נ כל שאר לשון גזל וכי יתלוק על גמ' פ' מרובה דף עט ע"ב דגזלן דאורייתא הוא כגון ויגזול את החנית : (ג) דאמר וכו' נפשו נמחק : (ד) נ"ע אם בתר דהדר עליה דבעה"ב עובר וי"ל דבכה"ג אמר אינו עובר עליו : (ה) בגמ' דגיטין דף יד ע"א דמקשי הא אמרה רב חדא זימנא ומשני דה"א במתנה מועטת א"צ להיות לפני המקבל זו האמירה : (ו) ע"ש (דף יד.) דשאני הכא דקנין בטעות הוא ומ"מ הרי"ף שפיר מייתי מר"נ ראיה וק"ל : (ז) שם הקשו התוס' דלמא לעבור בשני לאוין כדמסיק לקמן גבי עשק : (ח) ודאי מלת תוזר הכי משמע ועוד לדעת הרא"ש דר"ל שיחזרו הפועלים בדיבורם שקבלו עליה' ה"נ לאיבעיא גם על בעה"ב אי מצי הדר בו ולומר לחנוני שלא יתן להם :

הגהות מא"י

[א] נ"ב בגמ' פריך הני דאיכא ביממא ליכא בלילה היינו דאיכא בלילה ליכא ביממא אמר רב חסדא שם שכירו' בעלמא: [ב] נ"ב דנשבע ונוטל : [ג] נ"ב פי' אמרו כך : [ד] נ"ב ועשה :

הגהות הב"ח

(א) אימא לא ליבעי בפניו כצ"ל: (ב) לבעה"ב כצ"ל : (ג) נ"ב לזה :

ירושלמי ראובן היה חייב לשמעון מנה סמכיה גבי לוי איפרסאן לוי לית ראובן חייב לשמעון כלום הדא דתימא בשלא עשו ערמה אבל עשו ערמה [חייב פירוש איפרסאן העני א"נ איפרסאן כמו אפרסס שנתפרסס פניע שהוא עני וקאמר שאם עשו ערמה] כלומר שהמחהו אלו בחזקת שהוא עשיר ונמצא שהוא היה עני באותה שעה [חייב] אבל לא עשו ערמה פטור ולפי דברי הגאון ורבינו תם ז"ל שכתבו כי פטרינן ליה בשלא עשו ערמה דוקא כגון שפטרו בפירוש ואפילו הכי אם עשו ערמה חייב הרנב"ר ז"ל ומדאמרינן הכא שחוזר מפני שלא [ו]מחל [על] הבעל הבית בפירוש דקדקו בתוספות דמחילה לא בעיא קנין דהכא בלא קנין מיירי דאי בקנין פשיטא דאינו חוזר ואפילו לא יתן לו השולחני כלום ואפ"ה משמע מהכא דאילו מחל לו בפירוש אינו חוזר אלמא הוי מחילה אפילו בלא קנין והכי משמע פ"ק דקדושין (דף טז׳) גבי וקונה את עצמו בשנים ובגטין פרק השולח (דף לט:) גבי ההיא אמתא דהוה מרה שכיב מרע וכו׳ והא דאמרינן פרקא קמא דסנהדרין (דף ו׳) פשרה צריכה קנין דהיינו שניהם צריכין להקנות זה לזה זה ימחול החצי וזה ישלם החצי אלמא מחילה צריכה קנין שאני התם דמשום דדמיא למחילה בטעות שיאמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי מוחל צריכי לאלומי למילתא: **בען** וכו׳ קבלנות. אומן שקבל עליו מלאכה בכך וכך ולא לשכירות ימים: קונה בשבח כלי. זוכה במה שהשביחו ומשום קבלנותו יוציא לו כשמחזירו לו הרי הוא כמוכר שבח שהיה לו בתוכו והלואה היא ולא שם שכירות עליה: עובר ושכירות הוא. והכא קיימא לן כרב ששת דלא אשכחן מאן דפליג עליה ועוד דקי"ל בעלמא דאין אומן קונה בשבח כלי וכן פסק הרי"ף ז"ל ותניא דמסייע ליה הנותן טליתו לאומן וגמרה והודיעו אפילו *מכאן ועד עשרה ימים אינו עובר משום בל תלין נתנה לו בחצי היום כיון ששקעה עליו חמה עובר משום בל תלין אלמא כיון שעובר משום בל תלין שכירות הוא: **גרסי׳** בגמ׳ מאי שנא שכיר דתקינו ליה רבנן דמשתבע ושקיל אמר רב יהודה אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן דעקרו רבנן לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר משום דבעה"ב טרוד בפועליו אי הכי אפילו קלן נמי אלמה תניא אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחברו עליו הראיה קציצה ודאי מידכר דכירי אינשי אי הכי אפילו עבר זמנו נמי אלמה תנן עבר זמנו אינו נשבע ונוטל חזקה אין בעה"ב עובר משום בל תלין והאמרת בעה"ב טרוד בפועליו הוא הני מילי מקמי דלימטי זמן חיובא אבל כי מטי זמן חיובא רמי אנפשיה

נר מצוה

הונא אמר רב איתא בין במתנה בין בפרעון ופירוקא דמילתא כדכתבינן ואיכא מאן דמוקים להאי מתניתי׳ דהמחהו אצל החנוני בדליתיה גביה כי היכי דלא תיקשי ליה הא דאמר רב הונא אמר רב ולא תיקשי ליה נמי האי דגרסינן בגמרא דבני מערבא והאי לאו סברא מעליא הוא דאם איתא למתני׳ בשלא העמידו אצל החנוני בהא לימא רב ששת (א) אינו חוזר אלא שמעינן מינה בשהעמידן אצל החנוני ומשום הכי קא סבר רב ששת אינו חוזר: *ירושלמי ראובן היה חייב לשמעון סמכיה גבי לוי (ב) איפרסן לוי לית ראובן חייב הדא דאת אמר בשלא עשו ערמה אבל עשו ערמה חייב: בעו מיניה מרב *ששת קבלנות עובר בבל תלין או אינו עובר בבל תלין אומן קונה בשבח כלי והלואה היא ואינו עובר או דילמא אין אומן קונה בשבח כלי ושכירות היא ועובר אמר להו עובר שכירות היא וכן הלכתא ותניא מסייעא ליה הנותן טליתו לאומן גמרה והודיעו ואפילו מיכן עד י׳ ימים אינו עובר משום בל תלין נתנה לו בחצי היום כיון ששקעה עליו חמה עובר משום [ה] בל תלין אלמא אין אומן קונה בשבח כלי וקבלנות שכירות היא ועובר והכי אסקה רבא בפרק הגוזל עצים* דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי והאי דאוקי רב מרי להא מתניתא דאגריה לביטשי ביטשא במעתא דחיותא בעלמא היא ולא סמכינן עלה: *שכיר [ג] בזמנו נשבע ונוטל: מ"ש שכיר דתקינו ליה רבנן דמשתבע ושקיל אמר ר"נ אמר שמואל (ג) תקנות קבועות שאנו כאן עקרוה רבנן לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר משום דבעה"ב טריד בפועליו והני מילי היכא דבעה"ב אומר נתתי ושכיר אומר לא נטלתי אבל אומן אומר שנים קצצת לי [א] והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחברו עליו הראיה ואע"ג דבעה"ב טריד בפועליו קציצה ודאי דכיר ואי בעה"ב טריד בפועליו אפילו עבר זמנו נמי לישתבע שכיר וליטול אלמה תנן עבר זמנו אינו נשבע ונוטל התם חזקה אין בעה"ב עובר בבל תלין ועוד *אין שכיר משהה שכרו וגרסינן בפרק (ד) כל הנשבעין *א"ר נחמן לא שאנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדי׳ מתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך: עבר זמנו אינו נשבע ונוטל ואם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונוטל: הא קא תבע ליה קמן אמר *רב אשי הכי קאמר אם יש עדים שתבעו בזמנו ודילמא בתר הכי פרעיה שתבעו כל זמנו שכיר יום כל הלילה ושכיר לילה כל היום ולעולם תוב לא פרע ליה אמר רב *חמא [ב] עד אותו היום של תביעה כלומר אינו נשבע ונוטל אלא למחר בלבד שהוא כנגד אותו היום של תביעה אבל מכאן ואילך המוציא מחברו עליו הראיה: **מתני׳** *גר הושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר [ג] וגו׳: *המלוה את חבירו [ג] לא ימשכננו אלא

רש"י

נתן לו: קבלנות. אומן שקבל עליו מלאכה בכך [ד] ולא בשכירות ימים: אומן קונה בשבח כלי. זוכה במה שהשביחו וכשמחזיר לו הרי הוא כמוכרו לו והלואה היא ולא שכירות: דאגרי לביטשי. ששכרו לבטש בגדים לרכך אותם כשבאין מבית הגרדי בוטשין אותן ברגלים בכלי מלא מים וקרקע הראוי לכך: ולא בקבלנות איירי אלא בשכירות ששכרו לפי מנין הבטישות כך וכך בטישות בכך וכך מעות: תקנות קבועות. ראוי לעשותן קבע ולעקור דבר מן התורה דמדאורייתא מי שעליו לשלם הוא נשבע [ה] והכא שקלוה שבועה מבעה"ב ושדיוה אשכיר: טרוד בפועליו. וסבור שנתן ולא נתן: והא קא תבע ליה קמן. ואנן תנן אם יש עדים שתבעו נשבע ונוטל: ודילמא בתר הכי. אחר שהלכו העדים מכאן פרעו בו ביום ולא עובר על בל תלין: ולעולם. בתמיה וכי בשביל שבו ביום לא נתן לו יהא השכיר נאמן לעולם וכי כל כך משהה שכיר שכרו: **מתני׳** גר תושב. שקיבל עליו ז׳ מצות ובגמרא יליף לה מקראי: המלוה את חבירו. והגיע הזמן ולא פרעו: לא ימשכננו. אפי׳ בשוק אלא בבית דין.

ומדכר וכי שכיר עובר משום בל תגזול גבי בעה"ב איכא תרי חזקי חד דאין עובר משום בל תלין וחד דאין שכיר משהה שכרו אבל הכא חד חזקה ע"כ. פירוש תקנות קבועות ראוי לעשותן קבע ולעקור עליהם דבר מן התורה דמדאורייתא מי שעליו לשלם הוא נשבע דכתיב ולקח בעליו ולא ישלם והכא שקלוה רבנן לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר דאם כפר בכל כיון שתקנו לו שבועה בנקיטת חפץ [מפני שהשכיר מסר נפשו על שכרו] היה להם לתקן אותה על בעל הבית שעליו לשלם וכל שכן אם מודה מקצת הוא ולא עשו כן אלא עקרוהו מיניה ושדיוה אשכיר משום דבעה"ב טרוד בפועליו וסבור שנתן לו ולא נתן ולאו דוקא פועליו דאפילו אין לו אלא פועל זה דינא הכי אלא טרוד בעסקיו קאמרינן והכי אמרינן בירושלמי [ריש פ"ז דשבועות] אמר רבי בון בעה"ב ע"י שעסקיו מרובים תקנו לו שישבע השכיר ויטול: אי הכי דבעה"ב טרוד ושוכח אפילו מקיצה נמי לישתבע פועל: קיצה ודאי וכו׳. הלכך ליכא למיחש בה משום טרוד בפועליו הלכך לא שדיוה רבנן לשבועה אשכיר ומיהו בע"ה נשבע ואפילו הוא כופר בכל כגון שאומר לו לא קצצתי אלא אחת ונתתי לך אי נמי באומר הילך וכן מוכחת הסוגיא שבפ׳ כל הנשבעין (דף מו.) דאמרינן התם ואילו לא [ז] מייתי ראיה פקע ואסיק לא נגרדין קתני או יביא ראיה שכיר ויטול או ישבע בעה"ב ויפטר וכן דעת הרב ר׳ יוסף הלוי והרמב"ם ז"ל תלמידו פרק י"א מהלכות שכירות [ח] וטעמא משום שהשכיר מסר נפשו על שכרו וכן כתבו הרשב"א והרנב"ר ז"ל וכתבו כי כן עיקר: אי הכי. דעקרו משום דבעה"ב טרוד בפועליו: חזקה אין בעל הבית וכו׳. וכיון שכן כי היכי דאמרינן דעבר זמנו דאינו נשבע ונוטל ה"נ דבעל הבית לא מיחייב שבועה דכיון דחזקה וכו׳ אין כאן מקום לתקנה כלל והרי הוא כשאר טענות של ממון דכשאין התובע מביא ראיה אין הנתבע חייב בנקיטת חפץ אלא בשבועת היסת: וכי שכיר עובר וכו׳. כלומר הוה לן לתקוני מיהת דלישתבע בעל הבית דלא מגית אמרת דבע"ה כיון דאית ליה חזקה ודאי פרע דשכיר נמי אית ליה חזקה וא"כ שקולים הם: גבי בעל הבית [איכא תרי]. כלומר בזכותא דבעל הבית איכא תרי חזקי לזכותו: והא קא תבע ליה קמן. ומה עדים שתבעו אתה מגריכו: בזמנו. כגון שכיר יום כל הלילה ושכיר לילה כל היום: ולעולם. בתמיה ובשביל שתבעו כל אותו היום ולא נתן יהא שכיר זה נאמן לעולם לומר לא התקבלתי ואם ירצה בעה"ב לישבע לא אמן וכי כל כך יתאחר שכיר שכרו: כנגד אותו היום. יום א׳ אחר שתבעו *[ואם תבעו בזמנו ומשכה תביעתו עד לאחר זמנו אפילו כמה ימים מיום שפסק לתבעו נתנו לו חכמים לשכיר יום אחד להיות נשבע ונוטל] דכל שמתמיד בתביעתו מידק דייק אבל כשנתרשל בדבר איכא למימר נמי בפועל דטירוד בעסקיו הוא ואינו נשבע ונוטל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק אחד עשר מהלכות שכירות אלא שהוא ז"ל לא נתן לו לפועל כל [ט] יום מחרתו אלא אם יום אם לילה הרנב"ר ז"ל אבל מדברי רש"י והרי"ף ז"ל נראה שאינו נאמן אלא יום אחד אחר זמנו: **מתני׳** המלוה את חברו. והגיע זמן ולא פרעו: לא ימשכנו. אפילו בשוק כדאמרינן בגמרא

[ו] שלא פטר בעה"ב בפי׳ כנ"ל ותי׳ על מוקף: [ז] נ"ב פי׳ דאמרת אם הם מחולקין בקיצה המוציא מחבירו עליו הראיה: [ח] נ"ב שנשבע בעה"ב אפילו בכופר בכל: [ט] נ"ב וז"ל הביא ראיה שתובעו כל זמנו נשבע ונוטל כל אותו יום של תביעה כיצד היה עושה יום ב׳ עד הערב זמנו כל ליל שלישי ביום ג׳ אינו נשבע ונוטל ואם הביא עדים שהיה תובעו כל ליל ג׳ הרי זה נשבע ונוטל כל יום ג׳ אבל מיום ד׳ והלאה שממעט:

עין משפט

א מיי׳ פרק י"א מהל׳ שכירות טור חו"מ סי׳ שלט:

ב מיי׳ פי"א מהל׳ שכירות סמג עשין ל ולאוין קפו טור חו"מ סי׳ פט:

ג מיי׳ פרק ג מהל׳ מלוה ולוה סמג לאוין קפו טור חו"מ סימן לז:

שלטי הגבורים

א ל"ש אם כופר בכל שאומר קצצתי לך שנים ופרעתי ל"ש אם מודה מקצת שאומר נתתי לך אחד מהם נשבע כעין דאורייתא ונפטר וכתב מיי׳ בד"א ששכרו בעדים ולא ידעו כמה קצץ לו וזה תבעו בזמנו וכן אם יש עדים שתבעו בסוף זמנו כדלעיל נשבע כעין דאורייתא אפילו אחר זמנו כדי מתך זמנו אבל שכרו שלא בעדים ותבעו אחר זמנו אין בעה"ב צריך לישבע אלא היסת שלא קצץ לו אלא מה שכבר נתן לו או שלא נשאר אצלו אלא מה שאומר לו במגו שלא שכרתיך כדין כל הטענות:

הגהות הרי"ו

(א) וי"ל דהיו הפועלים אצל החנוני ונתרצה ודו"ק ולכן נקט המחהו ולא העמידו כבירושלמי: (ב) הפרים פרסה וברח כ"ל: (ג) עי׳ שבועות ברי"ף פרק כל הנשבעין: (ד) ברי"ף דשבועות שם:

נ"ל מכאן [וכן הוא בד"ס]

המאור הגדול

אלא אמר אביי שתבעו כל זמנו ולעולם לא פרע ליה א"ר חמא בר עוקבא כנגד אותו היום של תביעה בעלי הפירושים פירשוה יום אחד לאחר זמנו נשבע ונוטל וזה כנגד יום של תביעה כלומר יום כנגד יום ולי לא נראה הפי׳ הזה אלא כל זמן שטענותיהם באות על אותו היום של זמנו שאין בעל הבית טוען שפרעו אחר זמנו אלא שפרעו בזמן ויש עדים שטענו כל זמנו זה אומר נתתי וזה אומר לא נטלתי ומתוך אלו הטענות עבר זמנו איתריעא ליה חזקה דאין שכיר משהה שכרו שהרי בעל כרחו השהה כיון שתבעו כל זמנו ואף חזקה נמי שאין בעה"ב עובר בבל תלין לא אלימא השתא כולי האי דבתר טענתיה קמייתא גריר ומסרך סריך ליה בטענתיה קמייתא הלכך כל כה"ג נשבע ונוטל לעולם:

הגהות מא"י

[א] וצ"ע למה נקיט בל תלין הא לא שייך לומר אחר שקיעת החמה אלא לא תבוא עליו השמש והכסף משנה מקשה זו בספר הרמב"ם והניח בצ"ע על הפוסקים למה נקטו בל תלין אף אם נאמר שהברייתא נקט בל תלין לפום ריהטא: [ב] נ"ב בגמ׳ כנגד: [ג] נ"ב דכתיב בשערך ולא גר תושב: [ד] נ"ב וכך: [ה] נ"ב שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם:

[דף קלה ע"א]

דף קיג. דף מה:

בגמ׳ איתא רב אשי וכו׳ בד"ק

בגמרא אמר רב חמא בר עוקבא

תקפב

כ"ה בד"ס ובד"ק

מסר

אלא בב"ד ולא יכנס לביתו ליטול את משכונו שנאמר °בחוץ תעמוד היו לפניו שני כלים נוטל אחד *ומחזיר אחד מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ואם מת אינו מחזיר ליורשיו רשב"ג אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד ל' יום משלשים יום ולהלן מוכרו בב"ד: **גמ'** °אמר שמואל ושליח בית דין מנתח ניתוחי אין א משכוני לא כלומר אם היו בידיו של לוה כלים והוא עומד בחוץ (א) שומטן ומוציאן מידו ונותנן ביד המלוה אבל ליכנס לביתו של לוה ליטול את משכונו לא והא דתנן לא ימשכננו אלא בב"ד לא ינתחנו הוא אבל ליכנס לביתו למשכנו לא ותניא כותיה דשמואל *שליח בית דין שבא למשכן לא יכנס לביתו וממשכנו אלא עומד מבחוץ והלוה נכנס לביתו ומוציא לו משכונו שנאמר בחוץ תעמוד והאיש תניא לא ימשכננו דברים שעושין (ב)בהן אוכל נפש ונותן לו מטה ומטה ומצע לעשיר ומטה ומטה ומפץ לעני לו אבל לא לאשתו ובניו כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבע"ח

רש"י

היו לו שני כלים. וחובו כנגד שניהם ומשכנו שניהם: נוטל אחד ומחזיר אחד. בשעה שצריך לו משום השבת העבוט וכשצריך לשני יחזיר הראשון ויטול השני: ואם מת. הלוה אין משיבין העבוט ליורשיו אלא ימכרנו [א]כדכתיב תשיב לו ולא ליורשין: **גמ'** מינתח. כדמפרש שאינו רשאי ליכנס לביתו למשכנו אם לא רואהו בשוק מנתח ליה דבר שאוחז בידו: והלה. נכנס הלוה: שנאמר בחוץ תעמוד והאיש. כלומר והאיש שליח ב"ד גם [הוא] יעמוד בחוץ [ב]: לא ימשכננו כלים שעושין בהן אוכל נפש. דאיתרבו מכי נפש הוא חובל: מטה. לישב לאכול ומטה אחרת לישן: מצע. של לבד במקום שאין כסתות: לעשיר. שהורגל במצעות: ומפץ לעני. שהורגל בכך: מסדרים. שמין להניח לו כדי צרכי חייו:

תורה אור | ערות

נמוקי יוסף

בגמרא לא ינתחנו דבע"ח אפילו נתוחי לא ושליח ב"ד נמי דוקא נתוחי אבל ליכנס לביתו לא: אלא בבית דין. על ידי שליח בית דין: ולא יכנס לביתו. אפילו שליח בית דין כדאיתא בגמרא: אמר המחבר בתשובת הרי"ף ז"ל אם הלוה אלם ורע מעללים ומעיז פנים מלפרוע מותר ליכנס לביתו לדעת את מלפוניו אפילו ע"י שליח עובד כוכבים דאמרינן [ב"ב דף ח:] ממשכנין על הצדקה וכן אנו עושין בצרכי הקהל ובגרמות ע"כ. וספר התרומות כתב אין לעשות כן אלא [נ] א) מכח. וצדקה ומס שאני שלא באו עליו דרך הלואה ולא נאמר עליהם נר מצוה בחוץ תעמוד והאיש אשר. אבל מלוה שהזהירה תורה עליו בכך אין כח בידינו לעקור מלוה אלא בקושי גדול ושיהא כונת הבית דין לשם שמים כדאמרינן [סנהדרין דף מו.] ב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה וכו' ע"כ: ב) ואם [ד] משכנו. אם עבר ומשכנו בביתו והכי משמע בתמורה [דף ו.] דמקשה לרבא דאמר בכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אם עביד לא מהני והרי משכון דרחמנא אמר לא תבא אל ביתו וכו' ותנן אם משכנו וכו' מחזיר את הכר בלילה וכו' דאלמא מהני דאי לא מהני יחזיר את הכל מיד דכיון שמשכנס שלא ברשות בין מחרישה בין כר היה לו להחזיר לעולם ומפרקינן אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא השב תשיב כלומר ואיתרבו להשבה כל הכלים בין שעושים בהם אוכל נפש בין שאין עושין בהם שאם משכנו בין ברשות בין שלא ברשות כל שהוא צריך בהם שאינו עשיר שצריך להחזירן כסדר הזה מכאן למדנו השבת משכון לכלים שעושין בהם אוכל נפש וזו היא ששנינו את המחרישה ביום דבלאו הכי לא אשכחן השבות לכלים שעושים בהם אוכל נפש מדתניא במכילתא כי הוא כסותה לבדו זו טלית היא שמלתו לעורו זו חלוק במה ישכב להביא עור מצע אבל בהנך כלים לא מיירי הרנב"ר ז"ל: שני כלים. וחובו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם ואפי כר ומחרישה [ה] שאינו רשאי למשכן יחד אם עבר ומשכן אי נמי שלא עבר אלא שמשכנם בשעה שאין עושין בהם מלאכה כמפורש בירושלמי [דפרקין הלכה יב] קרדום ומחרישה שדרכן לעשות מלאכה ביום נוטלן בלילה ומחזירן ביום: נוטל אחד. כדמפרש ואזיל: את הכר בלילה. בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו לו משום השבת העבוט וכשיצטרך לשני יטול זה את הראשון ויחזיר את השני: ואם מת. הלוה: אין מחזיר את העבוט ליורשים. אלא ימכרנו ויגבה את חובו דהשב תשיב [לו] כתיב לו ולא ליורשיו ואע"פ דמשום השב תשיב בשלשים יום סגי שהוא זמן ב"ד ולא לכל ימי חייו שאני הכא דכשמשכנו בתורת משכון עסקינן ולא בתורת גוביינא ומשום הכי סבר ת"ק דלעולם היא תורת חזרה והטעם שלא ירד בתורת גוביינא מפני שרוצה מעות או קרקע וכיון כך ממשכן כדי שלא תשמיטנו שביעית אבל אם בא לגבות נכסי לוה בתורת גוביינא גובה את כולם ואין משיירין לו כלל ומוכרן בבית דין דלעולם אין מסדרין לבעל חוב אבל הרמב"ם ז"ל והראב"ד והרבה מן המפרשים ז"ל כתבו שמסדרין וכן פסקינן לקמן ולפי זה אתי שפיר דתנא קמא דאמר לעולם הם בתורת חזרה אותם כלים של סידור שהיה לו להניחם אלו ולא הניחם מפני שאין יכול למכרם: עד שלשים יום. שהוא זמן ב"ד דלרשב"ג לית ליה סידור כדמסקינן בגמרא וסבר עוד דאפילו בא לידו בתורת משכונא מוכרן בבית דין משלשים יום ואילך: ולית הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל כדאיתא בגמרא: **גמ'** מנתח נתוחי. אף שליח ב"ד אינו רשאי ליכנס לביתו ולמשכנו אלא רואהו ומנתח דבר שהוא אוחז בידו ונותנו למלוה: ימשכננו. משמע בגו ביתיה: תעמוד והאיש. והאיש מיותר הוא דממשמע שנאמר בחוץ תעמוד יודע אני שהאיש יוציאנו אלא מי יוציאנו אם לא בעה"ב אלא לאו לרבות שליח בית דין אתא שהוא כמלוה והכי קאמר בחוץ תעמוד והאיש שהוא שליח ב"ד והאיש אתה נושה בו יוציא: הרי בעה"ב אמור. אלמא שהשליח ב"ד גם הוא יעמוד בחוץ והכי קי"ל כשמואל הלכך שליח בית דין דוקא הוא דמנתח נתוחי אבל בע"ח אפילו בחוץ לא ינתחנו מדרבנן כדאמרינן בסמוך ובע"ח אפילו נתוחי נמי לא גזירה שמא ימשכננו בביתו ואם תאמר והא קי"ל ריש פרק המניח את הכד (דף כז:) דעביד איניש דינא לנפשיה תירצו בשם ר"ת ז"ל דהייתו בכלי [ו] של עצמו א"נ כשבא בתורת גבייה אבל הכא מיירי שבא בתורת משכון למשכן וכדפי' רבינו[תם] במתני' ועוד יתבאר לפנינו בע"ה *ובתשובה לרבינו אלפסי ז"ל שאם הלוה אלם ורע מעללים ומעיז פנים מלפרוע מותר ליכנס בביתו ולדעת את מלפוניו ואפילו על ידי שליח נכרי כדאמרינן ממשכנין על הצדקה וכן אנו עושין בצרכי הקהל ובגרמות ע"כ הרנב"ר ז"ל: [ז] **תניא**. שעושין בהם (חיי) [אוכל] נפש דאיתרבו מכי נפש הוא חובל: מטה ומטה. אחת לאכול ואחת לישן משום דשמואל דאמר שמואל לכל מילי ידענא אסותא לבר מהני תלת מאן דאכל מיתנא דכיתנא [ח] אחריה ומאן דאכיל [ט] אהינא מרירא אליבא ריקנא ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ד' אמות קודם שישן הילכך יהבינן ליה מטה שניה ומסיבה ברחוק ד' אמות ממקום אכילתו ועל כרחו ירגיל ויעמוד ללכת למשכבו ולא יישן על מטה שאכל [י] ובמשרה אשתו ע"י שליש דלא תני אלא מטה אחת תירצו בתוספות דהתם בעני שבישראל שלא היה *ואלא מטה אחת קודם שנשאת לו: ומצע. של לבד שקורין פלטרא במקום שאין כסתות: לעשיר. שהורגל במצעות ומפץ לעני לפי שהורגל. מהא שמעינן שאין שליח בית דין רשאי למשכנו לגמרי אלא מעכשיו מסדר לו ומניח כל מה שמסדרין לו ב"ד בשעת הגבייה והכי נמי משמע במתניתין דערכין דתנן התם פרק שום היתומים (דף כג:) אע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותם נותנין לו מזון שלשים יום וכו' שמע מינה דמשעה שממשכנין מסדרין וכי קתני מניח מצע לעשיר וכו' כגון שלא הורגל לישן בכר וכסת אבל אם היה לו כר וכסת ורגיל לשכב בהם מניחין אלו וכן פרש"י והרנב"ר זכרונם לברכה: אבל לא וכו'. והחייהו [כ] כתיב ולא הוטל על המלוה להחיות את בני ביתו: מסדרין. לשון והעריך או לשון שריד ולומר שמין להניח לו כדי חייו: בערכין. דגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך ודרשינן החייהו מערכך דכשהכהן מעריכו משייר לו כדי חייו אם אין ידו משגת וגמרינן מיכה [ל]מיכה בסמוך וכן הכא בבע"ח ולא סוף דבר בשעת גוביינא כי גם כשבא שליח ב"ד מתחלה למשכן מסדרין לו במשכונא: להניח לו. מה שמפורש בסמוך והכי תנן בערכין אע"פ שאמרו

א) נ"ל בדוחק וכ"ה בסה"ג. ב) לשון הגמ' בברייתא דף קיד ע"ב. ג) כ"ה מיד ומפרקינן.

אכלי לילה עובר: [ו] נ"ב פי' שמכיר כלי שלו בידו: [ז] נ"ב ז"ל הגמ' תניא אידך ב"ת שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד בחוץ והלה נכנס ומוציא לו משכנו שנאמר בחוץ תעמוד שליח ב"ד שבא למשכנו הרי זה נכנס בביתו וממשכנו ולא ימשכנו דברים שעושין בהן אוכל נפש וכו': [ח] נ"ב רטיבא: [ט] נ"ב פי' תמרי: [י] נ"ב פי' מזונה: [כ] נ"ב מערכך: [ל] נ"ב וכצ"ל וכן הכא בב"ת דגמרי' מיכה מיכה בסמוך:

המאור הגדול

כתב הרב רבינו אברהם ז"ל איכא דקשיא ליה הא דתנן מחזיר את המחרישה ביום והא מחרישה עושין בה אוכל נפש כמו צמד של פרות והיאך משכנו מחרישה ואיכא למימר היכא דעבר ומשכנו חייב להחזיר לו דהא כתיב לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו והיכא דעבר ונכנס לביתו ומשכנו להחזיר כראמרינן בתמורה והרי משכון דרחמנא אמר לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו ותנן מחזיר הכר בלילה ואת המחרישה ביום אלמא אי עבד מהני ובפ' אלו הן הלוקין והרי משכון דכתיב לא אל ביתו לעבוט עבוטו והשב תשיב לו ומשכחת לה בקיימו בטלו ולא בטלו והא דא"ל להחוא גברא זיל אהדר דהוה ליה דבר שעושין בו אוכל נפש לפי שעה א"ל דמיד הוה צריך כך כתב הרב ז"ל ול"נ אי משום הא לא איריא ול"ק מידי מתני' אקרא קאי דכתיב והאיש אשר נושה בו יוציא אליך [את] העבוט החוצה ובודאי הלוה יכול להוציא אפי' דברים שעושים בהם נפש ורשאי המלוה לקבלם ממנו הלכך מתני' בלאו דאי נמי משכחת לה וסתמא קתני בין במשכון ירא שקבלו מיד הלוה בין במשכון דאיסורא וקרא נמי אכולהו כתב דמצוה להחזיר ומש"ה מקשינן רה והרי משכון וכו' כיון דקרא אכולהו כתיב ומתני' נמי אכולהו תנן וקושיא דהתם מכר בלילה קשה ולא משום דברים שעושין בהם אוכל נפש אתאן עלה התם ודא"ל אביי להחוא גברא זיל ליה לא איצטריך לן למימר לפי שעה שהרי סכינא דאשכבתא הוא מדברים שעושים בהם אוכל בין ביום בין בלילה הלכך מחזיר לעולם ואפי' הכי מהימן עליה מלוה דתפשיה עד כדי דמיו כרבא:

סליק פירקא וסליקא מסכת בבא מציעא

מלחמת ה'

ועוד כתב ה"ר אברהם ז"ל איכא דקשיא ליה הא דתנן מחזיר את המחרישה ביום עד ומתני' נמי אכולהו תנן וכו': **אמר** הכותב אין זה נכון דאי ליכא במתניתין אסורא בהדיא אלא משום דקרא קאי אכולהו למה ליה לאיתויי מתני' נימא דקרא דבחזרת קרא ליכא למטעי בה למימר דלא מהניא ומחזיר ואינו נוטל לעולם דעד כאן השתא כתיב וקרא אהרינא נמי בבא השמש דאלמא קנייה ליומיה ובין במשכון דהתירא בין בדאיסורא נמי משמע והדא חזרה קא עביד לתרווייהו ודהיתירא ודאי קניה ולא מהדר אלא לצרכיה דהדר שקיל ליה הילכך לדידך מתני' קרא הוא ולימא קרא א"כ אדרבה לא קשיא כלל נרבא דכיון דחזרה דקרא דהיא לשעה בדאיסורא נמי משמע ליכא למקשי מינה דהיכא דגליא רחמנא לא קאמרי' ומה שכתב וקשיא דהתם מכר בלילה נמי מקשה ולאו משום דברים שעושין אוכל נפש אתינן עלה דהתם אין בו ספק ולא חלק הראב"ד ז"ל בדבר אלא שהוא אומר דמתני' דאי קתני שהרי אמרו התם שעבר על לא תבא אל ביתו ואפ"ה מחזיר ועל כרחין הכי היא כדכתב לעיל אלא דמשמע דבמתני' ליכא איסורא אלא משום שנכנס לביתו למשכנו ולאו משום דברים שעושין בהן אוכל נפש לפיכך אנו מפרשים דבמתני' כשנכנסו לביתו עסקינן דקתני ולא יכנס לביתו ליטול משכונו אם משכנו חייב להחזיר לו כלומר אם עבר ונכנס ומשכנו חייב להחזיר לו והיינו דקתני ואם ולשון משכנו נמי אינו אלא שנכנס לביתו כדאמרי' בגמ' מכלל דב"ד ממשכנין תני לא ינתחנו אלמא משכנו לא משמע אלא שהוציא מביתו ומש"ה אקשינן בתמורה ממתני' דודאי דאי קתני ואילו מקרא ליכא לאקשויי דאיכא למימר במשכון דהיתירא כגון ע"י שליח ב"ד ואע"פ דכתיב אם חבול תחבול ואין חבילה אלא מתוך ביתו כדמוכח בגמ' דלמא ס"ל שליח ב"ד מותר ליכנס לביתו דתנאי היא ולא מתוקמא קושיא מהנאי ואי נמי עבר שליח ב"ד ונכנס איהו לא עבד איסור ומשכון דהיתירא הוא דלגביה וקנייה והיינו דמפרקינא שאני התם דאמר קרא השב תשיב כלומר דמשמע מ"מ להביא כל האמורין להשבה זו דהיינו אפי' משכון דלא תבא אל ביתו וכהי האי גוונא נמי בפרק אלו מציאות דדרשו ליה אין לי אלא שמשכנו ברשות משכנו שלא ברשות מנין ת"ל תשיב מ"מ וכל דליתיה כדיניה שלא ברשות מיקרי וכולהו ואי קשיא לך נימא נמי משום דברים שעושין בהן אוכל נפש כיון שנכנס לביתו ולא נתנו לו ברשותו איכא למימר מתני' כגון שמשכנו מחרישה בלילה או בשעה שאינו עושה בה מלאכה שמותר דכי היכי דאין מחזירין בשעת מלאכה ה"נ ממשכנין שלא בשעת מלאכה וכן מפורש בירושלמי תני חובל כסות יום בלילה וכסות לילה ביום ומחזיר כסות יום ביום כר וכסת שדרכן לכסות בלילה חובלן ביום ומחזיר בלילה קרדום ומחרישה שדרכן לעשות מלאכה ביום חובל בלילה ומחזירן ביום ואין זה צריך לפנים: סליק פרק הבית והעלייה וסליקא מסכת בבא מציעא

שלטי הגבורים

א כתב הרמ"ס כי אוסר רחמנא שליח ב"ד שלא ליכנס לביתו של לוה היינו היכא דאפשר ליה לבע"ח לאישתלומי מיניה באנפי אחריני ממקרקעי או ממטלטלי אבל כי לא אפשר ליה לאישתלומי באנפי אחרינא אלא בהכי כגון דלא משכח ליה מקרקעי או מטלטלי וטעין דלית ליה מידי לפרעים למלוה והמלוה טעין אפילו טענת ספק דאית ליה מטלטלין בביתי' דינא הוא דליעול שליח ב"ד בביתיה ואי משכח מידי דהוא חזי מדינא למשכוני ממשכן ליה אע"ג דהאי מלתא לא אתמר בגמ' בהדיא ורבותי נמי לא חזינן דאיירי בה חזינן למכתב מה דמסתבר לן בה משום דמלאכת שמים היא ואפ"ה לא אורי בה הלכה למעשה אלא היכא דאמיד לוה ולא משכח מידי אחרא' לאישתלומי לא מקרקעי ולא מטלטלי שאין לך נעילת דלת גדול מזו. וכ"כ רבינו בתשובה שאם הלוה אלם ורע מעללים ומעיז פניו לפרוע חובו מותר ליכנס בביתו לדעת מלפוניו אפילו על ידי שליח נכרי כדאמרינן ממשכנין על הצדקה וכן עושין בצרכי קהל ע"כ ובעל התרומות כ' דאין אנו עושין כן אלא בדוחק גדול וצדקה ומס שאני שלא באו עליו דרך הלואה אבל מלוה שהתורה הזהירתו עליו אין כח בנו לעקור מצוה זו אלא בקושי גדול ושיהא כוונת ב"ד לשמים כדאמרינן שב"ד היו מכין ועונשים שלא כדין ולא לעקור דבר מן התורה אלא לעשות סייג לתורה ע"כ ולדברי ר"ת אין אנו צריכין כל זה שהוא מפרש דכל זה לא איירי אלא במשכנו להיות בטוח במעותיו ולא בא עתה לפרוע ממנו אבל כשבא ליפרע מחובו והוא אינו רוצה לפרוע והוא בחזקת שיש לו מטלטלין ומבריחן שליח ב"ד נכנס לביתו למשכנו ויפרע לזה חובו שפריעת בע"ח מצוה עשה היא והיה מכין אותו עד אין שתצא אותו להשכיר עצמו נפשו לקיימו ומיהו כופין ולא לעשות שום מלאכה כדי לפרוע וכתב הרא"ש בתשובה אפילו התנה על עצמו שיתפוס המלוה את גופו וכתב לו בשטר אינו מועיל ואינו יכול לאוסרו ולא להשתעבד בו:

הגהות מא"י

[א] ימכרנו ויגבה חובו כדכתיב השב תשיב לו כצ"ל: [ב] נ"ב והאיש אתה נושה בו יוציא אליך: [ג] אלא מכח דוחק דצדקה כצ"ל: [ד] נ"ב נראה שהיה הגי' לפני הנ"י ואם משכנו היו לפניו ב' כלים כו': [ה] נ"ב דהא ממ"נ אכלי

עין משפט

א מיי' פרק קמא מהל' מלוה ולוה סמג לאוין קפו טור חו"מ סי' נז:

הגהות חו"י

(א) ואיהו עצמו אפילו בחוץ לא וצ"ע הא קי"ל דעביד איניש דינא לנפשיה כהרפ"ג דב"ק וי"ל דמאי נינך לב"ד ולמשכניה ע"י שליח ב"ד וליה לי' פסידא ועמ"ש נ"י: (ב) אפי' יש לו הרבה וכלי אומנות נוטל כולם דעד כאן לאו בסידור איירי וי"מ דגם בתר הכי לאו בסידור ואפילו בעשיר ועי' בשו"ע סי' צ"ז סי"ד:

כבר כתב הנ"י זה לעיל (ג"א)

בגמ' איתא לא ועיין תוספות (ומכרש"א)

א מיי' פ"ק מהל' מלוה ולוה וס"ג מהל' ערכין סמג עשין צג קלא טוח"מ סי' צז:

שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותם נותנין לו מזון שלשים יום וכו' משמע דמשעה שממשכנין אותם מסדרין להם: **אשכחיה** רבה בר אבוה לאליהו [ג]: ערות דבר. בשעה שאתה מדבר בו לא יראה בך ערות דבר שמע מינה שאין אדם מברך כשהוא ערום ותורם בעי ברכה: ולאו כהן איכא דאמרינן אליהו הוא פינחס דכתיב קנא קנאתי ובפינחס כתיב בקנאו את קנאתי: אין מטמאין. דגבי אהל כתיב אדם כי ימות באהל מיהו טומאת משא יש לכהן ואליהו שלא חשש לנעלם כשעורה כתבו בשם רש"י ז"ל שיודע היה אליהו שלא היה שם ובספר יראים כתוב שאין כהן מוזהר אלא

תורה אור — רש"י

קיד-ערות דבר. לא יראה בשעה שאתה מברכו ותורם תרומה צריך לברך אקב"ו:

א בבע"ח *אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דהוה קאים בבית הקברות [א] אמר ליה מהו שיסדרו בבעל חוב א"ל גמר מיכה מיכה מערכין גבי ערכין כתיב °ואם מך הוא מערכך גבי בע"ח כתיב °וכי ימוך אחיך °*מנין לערום שלא יתרום דכתיב °ולא יראה בך ערות דבר תנן *בערכין *אע"פ שאמרו חייבי ערבים ממשכנין אותן נותנין לו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש (א) ומטה ומצע וסנדליו ותפליו לו אבל לא לאשתו ובניו אם היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין ואם היה חרש נותנין לו שני מעצדין ושתי מגרות ר' אלעזר אומר אם היה אכר נותנין לו צמדו חמר נותנים לו חמורו היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט אין אומרים לו למכור את המרובה וליקח לו מן המועט אלא נותנין לו שני מינים מן המרובה וכל שיש לו מן המועט המקדיש את נכסיו מעלין לו [ב]את תפליו אחד המקדיש את נכסיו ואח' המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבען לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן אע"פ שאמרו עבדים נמכרים בכסותן מפני השבח שאם תלקח לו כסות בשלשים דינר משביח הוא מנה וכן פרה אם ממתינין [אותה] לאיטליז משובחת היא וכן מרגלית אם מעלין אותה לכרך משובחת היא אין להקדש אלא מקומו ושעתו: *אע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותם נותנין לו מזונות שלשים יום מ"ט דאמר קרא °ואם מך הוא מערכך פירוש החייהו מערכך: *לו אבל לא לאשתו ובניו הוא מערכך ולא בניו ואשתו מערכך: *ר' אלעזר אומר אם היה איכר נותנין לו צמדו חמר נותנין לו חמורו ורבנן הני לאו כלי אומנות נינהו נכסים נינהו: היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט אין אומרים למכור את המרובה וליקח לו מן המועט *פשיטא כי היכי דסגיא ליה עד השתא השתא נמי סגי ליה מהו דתימא עד האידנא דהוה ליה לאושלי הוה מושלי ליה השתא ליכא דמשאיל

ויקרא כו

דף קיד:

תקפד. דף כג:

דברים כג

ויקרא כז

ערכין שם

על טומאות המפורשות מן המת בלבד הלכך כיון שאין מטמאין באהל אין טומאתן אלא כטומאת נבלה וקי"ל כר' שמעון בן יוחאי ואע"פ שר"ת ז"ל דחאה. הרנב"ר ז"ל: (לעיל) גמר מיכה מיכה. כתיב גבי ערכין ואם מך הוא וכתיב גבי הלואת עני וכי ימוך מה להלן מסדרין דכתיב ואם מך הוא מערכך אף כאן מסדרין שאין רצון התורה שימכרו כל אשר לו והוא ימות ברעב ויעמוד ערום בלי לבוש ואליהו [ד] חדא דאית ביה תרתי אהדר ליה חדא דמסדרין ועוד דגמרי ליה ממיכה מיכה ופסקו הגאונים ז"ל דמסדרין דכיון דפשיט ליה אליהו לרבה בר אבוה מי לנו גדול ממנו ור"ת ז"ל פסק אין מסדרין משום דרשב"ג ס"ל הכי במתניתין וכל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו וזו אינה ראיה דלאו כללא הוא תו אייתי ראיה מדאמרינן פרק מי שמת (דף קנז.) מיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה דאלמא אין מסדרין ומהא נמי לא איריא דהתם לישנא רויחא נקט לומר דמיניה לא צריך דאקנא דאפילו מגלימא דקנה בסתמא [גובה ממנו] וגלימא לאו דוקא ועוד דמשכחת לה בשיש לו אחרת אי נמי באצטלא דשויא אלפא זוזי וקי"ל מפשיטין אותה ממנו ונותנין לו אחרת ראויה לו וכיון שאין אלו ראיות ראוי לסמוך על דברי הגאונים ז"ל וכל שכן שקבלתן תורה היא כן כתבו האחרונים ז"ל וכך הוא דין סידור כבר כתבנו למעלה דמשעה שממשכנין מסדרין ונותנין מטה ומטה שתי מטות אחת ליסב עליה כשיאכל ואחת לישן עליה ומצע לעשיר ומפץ לעני [ה] דלהוו ליה ארבע אמות אחר אכילה [ו] שכן מדרכי הרפואה וכתבו בשם הראב"ד ז"ל דמטה בכל צרכיה קאמרינן בכר וכסת ושאר הדברים והבגדים הצריכין לה ומצע לעשיר ואם נהוג בכסתות נותן לו כסת מיהו אם היה של משי מוכרין אותו ונותנין לו הראוי לו דלא קי"ל כמאן דאמר [ב"מ דף קיג:] כל ישראל ראוין לאותה אצטלא דשיטה היא ואין הלכה כשיטה והתם בערכין תנן נותנין לו מזון ל' יום וכסות י"ב חדש וסנדליו ותפיליו איכא מאן דאמר דה"ה ספריו אם הוא תלמיד [ז] ויש חולק בדבר ואומרים דדוקא תפיליו שהיא דבר מיוחדת לגופו ודרך מלבוש הן וכדרך שנותנין לו כסותו כך נותנין לו תפיליו: אבל לא לאשתו ולבניו. משום דכתיב בערכך הוא ולא לאשתו ולבניו ואפילו תפסה האשה מנכסי בעלה למזונותיה מוציאין מידה ונותנין למלוה כן כתב הרמב"ם והרי"ף ז"ל בתשובה וטעמא משום דשעבודו של מלוה הוא מדאורייתא כדעולא דאמר שעבודא דאורייתא ומזונות אשה ובניו מדרבנן. ואם היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין אם היה חרש נותנין לו שני מעצדין ושתי מגרות כלומר ומוכרין השאר אם יש לו יותר מכן: היה לו מין אחד מרובה. כלומר שיש לו ד' או ה' מעצדין ומין אחר מועט שאין לו אלא מגרה אחת אין אומרים למכור מן המרובה וליקח לו מן המועט אלא נותן לו שנים מן המרובה וכל שיש לו מן המועט דכי היכי דסגי ליה עד השתא תסגי ליה מכאן ולהבא והוא הדין שאם לא היו (א) כלים מאותו המין שאין לוקחין לו מן המרובה דעד השתא נמי בהכי סגי ליה ומיהו כתב הרא"ה ז"ל דכי אמרינן שאין מוסיפין על המועט דוקא בכלי אומנות אבל במזון שלשים יום וכסות י"ב חדש שמין לו לעולם בבינונית אע"פ שמתחלה היה מרעיב עצמו ולובש בגדים מטולאין והתם [ערכין דף כג:] נמי תנן ר"א אומר אם היה אכר נותן לו צמדו חמר נותן לו חמורו ולא קי"ל כותיה אלא כרבנן דאמרי אין נותנין לו את אלו [דאלו] לאו כלים נינהו אלא נכסים נינהו ותנן נמי התם שאין נוטלין ממנו כסות אשתו ובניו לא בצבע שצבען לשמן ולא בסנדלין חדשים שלקחן לשמן *ופריסנא טעמא בפרק הגוזל (דף קב:) דנעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו ובניו מעיקרא וכיון דמהאי טעמא הוא בבעל חוב אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי וכתב ליה דאקנה זכה בכסות אשתו ובניו שכיון שמידו של לוה זכו אשתו ובניו שעבודו של מלוה קודם להן כיון דכתב ליה לוה דאקנה ואפילו היכא דלא כתב ליה דאקנה כי אמרינן דאינו גובה מכסות אשתו ובניו דוקא במה שהן לובשות בימות החול אבל בגדי שבתות וי"ט גובה מהן בעל חובו את חובו וראיה לדבר מדגרסינן בפ"ק דב"ק (דף יא:) האחין שחלקו מה שעליהן שמין מה שעל בניהן ועל בנותיהן אין שמין וגרסינן עלה בירושלמי לא אמרו אלא בבגדים של חול אבל בבגדים של שבת שמין ומכאן אתה למד לבעל חוב: אמר המחבר כתוב בספר התרומות מסתברא דה"ה דאי לית ליה ללוה מטלטלי ואית ליה ארעא ולא שויא אלא כדי חובו לא יהבינן כולה למלוה אלא מסדרין תחלה עם הלוה כסדר השנוי כאן שאין לנו לחלוק בענין הסדור בין קרקע למטלטלין שהרי ערכין נגבין גם מן הקרקע וכולן נאמר החייהו מערכך והיכא דפרים בשטר החוב ע"מ כן לויתי ממך מנה שלא תסדר עמי ה"ל תנאי שבממון [ח] ותנאו קיים וכמו שכתבנו בענין שמטה [מכות דף ג:] דינס שוה דמחילה היא וכתב הרי"ף ז"ל בתשובה שאם האשה בת טובים וממשפחה מיוחסת אינו גובה אפילו מבגדיה של שבת וכן בענין תכשיטיה אפילו מכסף וזהב לפי (ב) שאין אשה אלא לתכשיטים ושנינו [כתובות דף סא:] עולה עמו ואינה יורדת ע"כ. ולענין חזרה דמשכון כיון דמשעה שממשכנים מסדרין וכמו שכתבנו לא משכחת לה חזרת משכון אלא באצטלית של מאה מנה שאין מניחין אותה לגמרי אלא נוטל ומחזיר כל ל' יום ולאחר מיכן מוכרה ויהיב ליה דחזיא ליה א"כ משכחת לה חזרה בכל הכלים בשעבר ומשכן וכמו שכתבנו במשנתנו אבל כשהניח לו כלי סדורו ומשכן השאר לא משכחת חזרה דהוה ליה עשיר ואמר רחמנא שכוב ועבוטו עמך ולפי דברי ר"ת ז"ל שאין מסדרין בממשכן בתורת משכון משכחת לה חזרה בשלא הניח לו כלים הצריכין לו שהרשות בידו לעשות כן. ולענין חזרה דמשכון יש לשאול מה יועיל משכון לבעליו כשתופסו כיון שחייב בהשבה הלא יכול הלוה לעכבו ויטעון פרעתיך ויהיה נאמן בשבועה משום מגו דהחזרתיו לך וי"ל שתועיל התפיסה שאם ירצה יזמין עדים כשמחזירו ללוה ויתנה עמו בפניהם שלא יחזירנו לו אלא בעדים והיכא שמשכן לו כלים שאינן בתורת חזרה כגון ספרים וכסא ומנורה וכיוצא בהן אינו רשאי למכרן עד ל' יום דלעולם זמן ב"ד ל' יום וכ"כ הרמב"ם ז"ל ולענין כלים שעושין בהן אוכל נפש אפילו יש לו כמה ועושה מלאכה בכולן לא ימשכן אחד מהם אבל אם אינו עושה מלאכה אלא במקצתן ממשכן את השאר והכי איתא בתוספתא היו לו ה' רחים לא ימשכננו אפילו אחד ואם אינו עושה מלאכה אלא באחד מהם אינו חייב אלא על אותם בלבד ומיהו ה"מ לענין חזרה דמשכן אבל כשבא לגבות חובו גובה מהן אלא שאם הוא אומן מניח ב' מכל מין ומין והשאר מוכרין אותם שלא הקפידה תורה בהן אלא בזמן משכונתן לפי שהן עומדין בטלים אבל כשמוכרין אותם הרי אחרים עושין בהן מלאכה ולענין משכונתן וחזרתן של כלים הללו דינם שוה לכסות שהוא יכול למשכן בשעה שאין עושין מלאכה כדאיתא בירושלמי וכמו שכתבנו במשנתנו ומחזירן ביום כדתנן ואת המחרישה ביום וכלים שעושין בהן אוכל נפש לאו דוקא אלא כל כלי אומנותו שהוא מרויח בהם הרי הם ככלים שעושין בהן אוכל נפש וכדאמרינן לקמן [דף קטז:] דחבל זוג של ספרים וצמד של פרות חייב ופרש"י ז"ל מספרים של ספר וצמד של פרות החורשות עם למדן שלא כדברי ר"ת ז"ל שדחק עצמו לגרוס זוג של מספרים ופירוש שגוזזים בהן ירק וצמד של פרות פירוש שהוא עץ העשוי להניח על התבואה והפרות דורסות עליו והתבואה נדשת בכך:

ת"ר

שלטי הגבורים

א ר"ת פסק דאין מסדרין לבעל חוב וכל הפוסקי' חולקים עליו וסבירא ליה דמסדרין כ' בעל התרומו' התנה עמו שלא יסדרו לו בחוב זה לא אמרי' דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה אלא הוי ככל תנאי שבממון וקיים אבל במה ששעבד לו כל נכסיו אין בזה תנאי לבטל הסידור שלא היה בדעתו אלא על נכסים הראוים לו ע"פ התורה עד שיזכיר בהדיא תנאי הסידור ואפילו אמר מגלימא דעל כתפאי לא אמר אלא על אצטלא בת ק' זוז שאינה כסות הראוי לו שימכרוהו ויתנו לו כסות הראוי לו וכן אם אמר ע"מ שלא יהיה בחוב זה דין סדור אינו מועיל דה"ל מתנה על מה שכתוב בתורה כמו על מנת שלא תהא שביעית משמטתו דלא מהני ואין מסדרין בחוב שאינו דרך הלואה כגון שכירותו ושכירת בהמתו וכיוצא בו וכן כשבא ליפרע מן הערב כדרך שאמרו בכל אלו אינם בכלל השבת העבוט כך אין סידור נוהג בהם אבל קבלן דינו כלוה אבל הר"ם כתב שדין סדור נוהג בערב ובכל אלו והראב"ד כתב בענין הסידור והחזרה קרוב לזה פירשתי אלא שהוא תלה בדעת הלוה שכתב אם אמר הלוה לא בעינן לזבוני מאני דלמא מתרמי לי זוזי ופרעי ליה בהא אין מסדרין אלא שקיל מלוה כוליה ומהדר ליה ללוה ואי אומר לא בעינן דמסדרין לי מסדרינן ליה ויש אומרים שגם בשעת משכון מסדרין ומניחין לו כלים הצריכין לו וכ"כ מיי' לא ימשכננו דברים שעושין בהם אוכל נפש וכו'. וקשה לדבריו כיון שצריך להניח לו בשעת משכון דברים הצריכין לו למה מחזירין ושלא אין חזרה אלא בדברי' הצריכין לו ואותם הניח לו וגם לדברי הראב"ד קשה למה תלה הדבר בדעת הלוה מסתבר טפי לתלות בדעת המלוה ע"כ הוא העיקר מה שכתבתי וכ"כ הרא"ש:

פי' הגמרא מפרש התם טעמא (ג"א):

הגהות חו"י

(א) נ"ע למה לא ניתן לו מטה ומטה ובעני במפץ סגי ליה עי' תוס' פה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב דעכו"ם: [ב] נ"ב פרש"י וצריך לפדוק: [ג] נ"ב כו' וכ"ב מסקנא דמעשה זה א"ל לאו כהן הוא מר מ"ט קאי בבית הקברות א"ל לא מתני מר טהרות דתניא רשב"י אומר קברי של עכו"ם אין מטמאין שנא' ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם קרויים אדם כו': [ד] נ"ב פי' דאם היה פשוט שמסדרין היה לו להשיב על שאלתו מהו שמסדרין א"ל מסדרין אלא ודאי דאין מסדרין אלא השיב לו למ"ד מסדרין גמר מיכה מיכה וכך מפרש חדא ועוד: [ה] נ"ב פי' דהא דנותנין לו ב' מטות אחת ליישן כדי שיהא ראוי עליו לילך ד' אמות אחר האכילה ונראה להגיה דליהוי עליה לילך ד"א וכו': [ו] נ"ב פי' ממטה למטה: [ז] נ"ב הכא: [ח] נ"ב דדוקא כשהוא אומר ע"מ שלא יהא בה דין סידור ב"מ הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ולא התנאי בטל אבל אם אמרו ע"מ שלא יסדרו לי בחובו זה הוי ככל תנאי:

הגהות הב"ח

(א) כלוסכל"ל: (ב) נ"ב והימה דהא בפ' אע"פ קאמר' מתני' דתנן ואלו מלאכות שהאש' עושה לבעלה טוחנת ואופה כו' דלא כר' חייא דתני ר' חייא אין אשה אלא ליופי אין אשה אלא לבנים ותני ר' חייא אין אשה אלא לתכשיטי אשה אלמא דלא קיי"ל כר' חייא בסברא זו ונראה דדוקא לענין המלאכו' שהאשה חייבת לבעלה קאמר דלא כר' חייא אבל מ"מ קיי"ל כסברתו לענין שאם קונה לה תכשיטין דודאי מסתמא אקנה לה לגמרי דכיון שהיא מיוחסת ורגילה בתכשיטין בבית אביה ושנינו עולה עמו ואינ' יורדת סתמא דמלתא מקנה לה לגמרי ודו"ק

ת"ר כו׳ הא עשיר שכוב מאי קאמר · וכי בשביל שהוא עשיר התירו לו לשכב על טליתו הרי רבית הוא אלא שישתמש במשכונו חנם : ועבוטו אצלך . אלא השיבהו לו כבא השמש : אינו עובר בכל וכו׳ · דהשב תשיב ולא תשכב וכו׳ שלא בשעת הלואתו בב"ד אבל משכנו וכו׳ שהביא לו משכונו אינו חייב להחזיר דקראי בחובלו לאחר הלואה כתיבי אבל היכא דלאייתי ניהליה לאו חובלו הוא: עד בא וכו׳ הא בא השמש תטלנו זו כסות יום ולמדך הכתוב שניתנה לך רשות לחבלו בלילה וכן איפכא כסות לילה ביום : ומת. לוה לאחר שהשיב לו העבוט: שומטו וכו׳.ואינו נעשה אלא כשאר מטלטלין שלהם דלא משתעבדי לבע"ח דכיון דמשכניה קנייה וכי מהדר ליה הוי פקדון גביה: **ת"ר** לביתו של ערב ושכר כתף וכו׳ כל הני טעמא דידהו דלא כתיב בהו [ו] הכי מיהו קבלן מסדרין דלא גרע משאר לוה כ"כ בספר התרומות ז"ל: [ז] נוקשת אם לא ערבת. אלא נוקשת שהוניתו בדברים : הרבה עליו וכו׳. לבקש הימנו מחילה: אבל אתה נכנס (אם אתה מלוה אתה נכנס). למשכנו חוב אחר שאינו מלוה: שכר פונדק. אם השכרת לו פונדק: דיוקנאות. צר לו צורה בביתו בשכר ומיהו כולן בתורת חזרה הן כיון שמשכן אחר החוב: **מתני׳** ולא תחבול וכו׳. אפילו לאדם אחר הוא אסור למשכן מביתו כדאמרן לעיל מלא תבא וכו׳ אלא לעבור עליה בשני לאוין כן כתב הרשב"א ז"ל:. אמר המחבר ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה דלא תחבול באלמנה אפילו בחוץ משמע שכתב [פ"ז מהלכות מלוה] דע"פ בית דין נמי אין ממשכנין אותה וכ"כ הרא"ש ז"ל בתוספות דלא יחבול רחים ולא תחבול בגד וכו׳ בא לאסור ניתוח המותר במקום אחר ואע"ג דסתם חבלה בבית משמע אם אינו ענין לחבלה בבית שאסור במקום אחר תנהו ענין לניתוח ע"כ: וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות מלוה ולוה שאפילו בשעת הלואה אין ממשכנין אותה ואין זה מחוור דבשעת הלואה הרי היא כמוכרה ושרי וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל. וכן בכלים שעושין בהן אוכל נפש כתב הרב ז"ל שאפילו בשעת הלואה אסור ואינו מחוור כ"כ הרנב"ר ז"ל וכן דעת הרשב"א ז"ל נמי דבשעת הלואה שרי בכולהו והלכתא כסתם מתני׳ אע"ג [דתנאי] פליגי בגמרא עלה : משום שני כלים. העליונה רכב והתחתונה רחים : כי נפש. אתא לרבות שאר כלים של אוכל נפש : **גמ׳** [רב יהודה] אמר לוקה אחת[ח]. אע"ג דלקי משום לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו אלא דהכא לאוי דמיהוי ברחים קא מני אבל לא תבא וכו׳ דאיתיה בכל הכלים לא חשיב ליה : לוקה שתים. אף על גב דלאו שבכללות הוא דליכא אכולהו אלא חד לאו וקי"ל בכריתות (דף ד.) דלא מחייב אכולהו אלא חדא היינו בשיש להם שם אחד כגון חלב ממיני בהמות או מעשר ממיני פירות אבל הכא רחים ורכב כל אחד שם בפני עצמו הוא והתראותיהם חלוקה וכן זג וחרצן וכיוצא בהן. כ"כ הרנב"ר ז"ל בשם התוס׳: זוג של ספרים. מספרים של ספרים והם שנים דכל חד וחד כלי באפי נפשיה [ט] ועושין המלאכה בין שניהם כרחים ורכב. וכן לצמד של פרות אבל שתי פרות חורשות עם צמדן (ספר התרומות) רחים של יד כמטלטלין הם שדומים לכלים שנופל עליה לא תחבול או שנכנס לבית רחים של מים ונטל הברזל הסובב והגלגלין אבל לסגור הדלת שלא יטחון הרי זה כמעכב הלוה או נכסיו ממלאכתן והוא בכלל הגזלנים וב"ד אין ממשכנים רחים התחתונה דה"ל כקרקע ואין לב"ד בהן אלא גובייתא כשיגיע זמן השומא ואין לחוש שמא יתלום ויבריח משום שאין חוששין שמא יעקור נטיעות ויסתור בנין ויבריח ואם ראו ב"ד שעושה כן מגבין לו מהן לשעתו ואם עבר בעל חוב ותלשן כבר נעשים מטלטלין ומחזירן בשעת מלאכה כמטלטלי ע"כ : מה רחים וכו׳. ומדתניא ע"ז בעצמו וע"ז בעצמו דמשמע שתים ואמר מה רחים וכו׳ נראה דברחים ורכב לא מיחייב אלא שתים הלכך כי נפש הוא חובל לשאר דברים דוקא הוא [י] כדאמר רב יהודה ולא לטפויי לאו ארחים ורכב דלהוי תלת דא"כ הו"ל למימר הכא גבי זוג וצמד דליחייב שלש כיון דמרחים ורכב ילפינן : **ההוא** דחבל סכינא דאשכבתא. פרש"י ז"ל סכין של שחיטה וכן הרמב"ם ז"ל פרק י"ג מהלכות מלוה ולוה ויש גורסים דאשכפא כלומר של רצענים וזה עולה לפי מה שכתבו למעלה שכלי אומנותן של אומנין דינן ככלים שעושין בהן אוכל נפש. הרנב"ר ז"ל : זיל אהדרה. משום דכלי א"כ כיון שצריכין אותו למלאכתו הוי ככסות לילה בלילה שאינו רשאי למשכנו אלא אדרבה להשיבו : תא קום וכו׳. תבעהו לדינא על חובך אם מודה לך או יש עדים ישלם ואם לאו ישבע היסת: רבא אמר · כיון דמשכנו ואין עדים שמשכנו והיה יכול לטעון לקוח הוא בידי קנה ליה משכון לישבע וליטול עד כדי דמיו וכן כתבו מן הגאונים ז"ל שאינו נאמן אלא בשבועה חמורה לפי שהוא נוטל ואין לך נוטל אלא בשבועה : ולפי זה אפילו מלוה על המשכון דמשכון בידו אינו נוטל אלא בשבועה וכן כתבו האחרונים ז"ל : דאכלי חושלי. שעורים קלופין : לאו מידי דעביד לאשולי וכו׳. שאין עשוי לשאול ולשכור עזים שלו

תורה אור

דמשאיל ליה קמ"ל *תנו רבנן °ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו הא עשיר °שכוב [מאי קאמר] אמר רב ששת ה"ק ואם איש (א) עני הוא לא תשכב ועבוטו אצלך (א) : המלוה את חברו אינו *צריך למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר לו (ג) בד"א בשלא משכנו בשעת הלואתו א אבל משכנו בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר לו [א] ואינו עובר בכל השמות הללו °עד בוא השמש תשיבנו לו זו כסות יום שניתנה ליחבול בלילה °השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש זו כסות לילה שניתנה ליחבול ביום וא"ר יוחנן משכנו ומת שומטו מעל גבי בניו : *ת"ר °לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לביתו של ערב וכן הוא אומר *°לקח בגדו כי ערב זר ואומר °בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך עשה זאת *איפה בני והנצל (ג) אם ממון יש לו בידך התיר לו פסת היד ואם לאו הרבה עליו רעים °דבר אחר לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר כתף לשכר חמר לשכר פונדק לשכר דיוקנאות יכול אפילו זקפן עליו במלוה ת"ל °כי תשה ברעך משאת מאומה:

מתני׳ ב אלמנה בין (ד) שהיתה עניה בין שהיתה עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר °ולא תחבול בגד אלמנה החובל את הרחים עובר בלא תעשה וחייב משום שני כלים שנאמר °לא יחבול רחים ורכב ולא חבילת רחים ורכב בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו ג אוכל נפש שנאמר °כי נפש הוא חובל : **גמ׳** אמר רב הונא חבל רחים לוקה שתים משום רחים ומשום כי נפש הוא חובל רכב לוקה שתים משום רכב ומשום כי נפש הוא חובל רכב ורחים לוקה שלש משום רחים ומשום רכב ומשום כי נפש הוא חובל ורב יהודה אמר חבל רחים לוקה אחת רכב לוקה אחת רחים ורכב לוקה שתים כי נפש הוא חובל *לשאר דברים הוא דאתא *תניא כוותיה דרב יהודה חבל זוג של [ג] ספרים וצמד של פרות יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא יחבול רחים ורכב מה רחים ורכב מיוחדין שהן שני כלים ועושין מלאכה אחת וחייב על זה בעצמו וע"ז בעצמו אף כל (ה) שהן שני כלים ועושין מלאכה אחת חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו ד ההוא גברא דחבל סכינא דאשכבתא מחבריה אתא לקמיה דאביי א"ל זיל אהדרה דהויא ליה דבר שעושים בו ד אוכל נפש ותא קום עליה בדינא אם יודה ישלם ואם יכפור ישבע רבא אמר לא צריך למיקם עליה בדינא יכול לטעון (ב) עד כדי דמיה ונשבע ונוטל ואביי ליה ליה האי סברא ומאי שנא מהנהו (ג) עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא ואתי מרא חושלא תפיס בהו וקא טעין טובא ואמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן התם לאו מידי דעבוד לאושולי ולאגורי הוא הכא מידי דעבוד לאושולי ולאגורי הוא דשלח *רבי חנינא בר *אבא ה דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן ורבא

רש"י

לא תשכב ועבוטו אצלך. אלא תשיבנו לו כבא השמש : משכנו ומת. לוה אחר שהשיב לו העבוט שומטו מלוה מעל גבי בניו ולא הוי כשאר מטלטלין דלא משתעבדי לבע"ח דכיון דמשכניה קנייה: הרבה עליו רעים. לבקש ממנו מחילה : לביתו של זה. הלוה [ג] : אבל (אי) אתה נכנס. למשכנו חוב אחר שאינו מלוה : שכר פונדק. שהשכיר לו פונדק: דיוקנאות. שצר לו צורות בביתו בשכר: זוג של מספרים. והוא של פרקים וכל חד כלי באפי נפשיה הוא ועושין מלאכה בין שניהם : ברחים ורכב חייב שתים · אע"פ ששניהם צריכין למלאכה אחת : וצמד של פרות. כגון (ד) שתי פרות החורשות עם צמדן דהוי נמי [ד] אוכל נפש ועול שלהם של פרקים היה : סכינא דאשכבתא. סכין של בית המטבחים [ה] שקוצצין בו בשר : ותא קום בדינא. תבעהו לדין על חובך : רבא אמר. כיון דמשכניה ואין עדים שמשכנו והיה יכול לטעון לקוח הוא בידי לא צריך למיקם עליה בדינא דקנה ליה משכון לישבע וליטול עד כדי דמיו : חושלא. שעורים קלופים : לאו מידי דעביד לאושולי ולאוגורי. שאין אדם משאיל בהמותיו ולכך יכול לטעון לקוח הוא בידי היכא דאין עדים שהרי יצאו מרשות בעלים : זוגא

הוא חובל אלא ודאי היינו פרו׳ המרכסות אבל פרות החורשות לא מקרי כלי שעושין בהם אוכל נפש ע"כ והכ"י דחה לעיל דבריו : [ג] הלוה במלוה אי אתה נכנס כצ"ל : [ד] נ"ב כלי : [ה] שקוצצין כצ"ל : [ו] מיכה כצ"ל : [ז] תיבת נוקשת נמחק וכצ"ל ואם לא : [ח] וה"ה דלקי כצ"ל : [ט] נ"ב הוא : [י] נ"ב דאתא :

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז

א כל משכון שאין חייב להחזיר אם משכנו בשעת גביית חובו ואין בעליו פודה אותו עד שלשים יום ה"ז מוכרו בב"ד וגובה ממנו חובו : לוה שאמר הריני מצלם קבעו לי זמן שאלוה או אמשכן או אמכור ואביא המעות כתב מיי׳ שנותני׳ זמן ל׳ יום ואין מחייבים אותו ליתן משכון שאלו היו לו מטלטלים ב"ד גובין אותן מיד ואם ירצה המלוה יחרים סתם על מי שיש בידו מעות ומטלטלין ומפליג אותו בדברים ואין מחייבין את הלוה להביא ערב עד שיתן ע"כ. ונראה שאם יראה לדיין שיש לחוש לו שמא יברח או ישמט שצריך ליתן ערב. רב אלפס כתב בתשובה הזמן לפי ראות הדיין אם יראה שלא יספיק לו ל׳ יום יוסיף או אם יראה לו שא"צ כל כך יפחת ואם יאמר התובע אני צריך ללכת לדרכי ואיני יכול לישב ולהתעכב לזמן אומרים לו עשה שליח שישב כאן וימתין עד שיגיע הזמן וכ׳ ר"ח שאין נותנין זמן אלא למלוה סתם או שהתנה עמו שיפרענו בכל עת שיתבענו כיון שאין לו זמן קבוע לפרעון אבל הקובע זמן לחבירו והגיע הזמן אין נותנין לו זמן אחר שכבר ידע הזמן והיה לו לטרוח ולחזר אחר המעות ולפיכך מורידים המלוה מיד לנכסיו אבל הגאוני׳ כתבו שעל כל מלוה נותנין זמן וכ"כ רבינו בתשובה :

כתב ריא"ז

ב ונראה בעיני שלא אסרה תורה אלא בגד כגון בגד לבישה ומצעותי׳ וכיוצא בהם אבל אם היו לה שאר כלים כגון כוסות של כסף וכיוצא בהם או שהיה לה בהמות ראוי למשכן אותם ממנה שאין אלו בכלל בגד :

כתב ריא"ז

נראה בעיני שלא נאסרו כל אלו אלא כשבא למשכן שלא בשעת הלואתן אבל בשעת הלואתן הכל מותר ואף שלא בשעת הלואתן אם נותן לו הלוה מדעתו הכל מותר בין בבגד אלמנה בין כלים שעושין בהן אוכל נפש :

ג כתב הרמ"ה דכל מיני כלים בין שעושין בהן אוכל נפש כגון חרמש ומורג ורחיים ומזרה נפה וכברה ועריבה ותנור וסכין של שחיטה ושמתכין בו פת בשר וסירות ומגרפות ומזלגות ושפודין וכוסות וקערות וכיוצא באלו בין שאינם אוכל נפש אלא כלים שעושין בהן מלאכה להתפרנס בהם כגון זוג של ספרים וצמד של פרות כולם אסור למשכנם בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכ׳ אלא היכי דמסרינהו מדעתו למלוה או לשליח ב"ד או מותר ליקחם והא דאין ממשכנין אוכל נפש דוקא דלית ליה אלא חד מכל מין ומין אבל אי אית ליה תרי מחד מינא שרי למשקל חד ולמשבק חד ודוקא דברים שעושין בהם אוכל נפש דלא עביד בהו עבידתא דמאן מאגריה אבל כלי אומנות דעביד ביה עבידת׳ דמאן מאגריה שביק ליה תרי מכל מינא ומינא כדאמרינן גבי סדור ע"כ ור"י פירש דלא הוי אוכל נפש אלא בעשויים ממש אוכל נפש כמו סכין של שחיטה ופרות המרכסות וכיוצא בהן אבל שאר כלי אומניות כגון פרות החורשות וזוג של ספרים אע"פ שמשתכרים בהם לקנות אוכל נפש מותר למשכנם וכ"כ הרא"ם : כתב ריא"ז ד שלא נאסר למשכן דברים שעושין בהם אוכל נפש אלא בשעה שעושין מלאכתן אבל בשעה שאין עושין מלאכתן מותר למשכן לפיכך אם היו ללוה שני כלים כגון כר ומחרישה ביום ממשכנו הכר ובלילה מחזיר לו הכר ונוטל המחרישה וחוזר חלילה : ה דברים העשויים להשאיל ולהשכיר פירש מיי׳ כגון שתחלת [illegible] שבייתם היה להשאיל ולהשכיר ור"ת ורב אלפס פירשו שאין צריך שיהיה תחלת עשייתן להשאיל ולהשכיר אלא כל דבר שמקפידין עליו להשאיל מפני חשיבותו או שמתקלקל הוא דבר שאין דרכו להשאיל ולהשכיר ושאר כל הדברים [illegible] כן דרכן להשאיל ולהשכיר והוא שיהיה זה שהחפץ בידו רגיל להשאיל כליו לאחרים והכל תלוי באהבת האיש ובנאמנתו ולפי מנהגו ומנהג המקום ולפי ראות הדיין כי יש אדם קשה שאינו [illegible] משאיל כליו לשום אדם ויש שמשאיל לכל אדם אע"פ שאינן רגילים אלו ויש שמשאיל לרגילים ואינו משאיל לשאינן רגילים אלו : שאלה להרא"ש שאלת התופס חפץ מחבירו וטוען שיש לו עליו עד כדי [illegible] שכיניהם אם צריך לברר הדבר . תשובה נכון לברר הדבר היאך נתחייב לו משום דנפישי רמאי אולי מתוך דבריו יתברר רמאותיה וכן היה הטור נוהג לפסוק וכן כתבו הגאונים והיכא שמוחזק במשכון שלא בעדים שאמרנו שיכול לטעון [illegible] עליו עד כדי דמיו ואם אינו שוה לשומת הבקיאים להתני שהוא טוען עליו ואומר אני הטלנו בחובי כדי חובי והאחר כופר שאינו חייב לו כלום ואומר אע"פ שאינו חייב אני רוצה לסלקו בדמים שהוא שוה לשאר [illegible] בני אדם כתב בעל התרומות שהדין עם בעל הכלים שלא האמינו להחזיק אלא בשביל תפיסתו לפיכך אינו נאמן אלא בכדי תפיסתו ולא יותר לפיכך יתן לו כדי שויו לשאר בני אדם ויקחנו אם ירצה וי"א שהדין עם המחזיק והכי [illegible]

שלו הלכך יכול לטעון לקוחות הן בידי היכא שאין עדים שאסף אותן מרשותו של בעלים: זוגא דסרבלא. מספרים לגזוז בהן בגדי צמר וספרא דאגדתא אע"ג דשאר ספרים עשוים טפי להשאיל כדאמרינן בכתובות (דף נ.) הון ועושר בביתו וכו' זה הכותב ספרים ומשאילן אבל ספרי דאגדתא הוא מתורה שבעל פה ולא ניתן ליכתב אלא משום עת לעשות לה' מ"מ גם זה עשוי להשאיל ובהגוזל בתרא (דף קיד:) גבי המכיר כליו וספריו דמשמע שאין עשויין להשאיל מדלא מהימנינן לו במגו דהשאלתים לך תירץ ר"ת ז"ל שיש חלוק בבני אדם לפי דעתו שהוא רגיל להשאיל ספריו ולמי שהוא רגיל להשאיל והיא דבב"ק מיירי בידוע שאינו רגיל להשאיל ספריו: מיתמי. שהבעלים הביאו עדים שהיו שלהם והיו טוענים השאלנום לאביהם של אלו ואפקינהו רבא מינייהו משום דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואם איתא דיכול לטעון לקוח הוא בידי יתמי כי לא טענו נמי אנן טענינן להו:

סליק פרק המקבל

הבית והעלייה. כגון שני אחים שחלקו אחד נטל בית ואחד נטל עלייה שעל גביו והאבני' של חומת הבית מן תקרת הבית התחתונה שהיא קרקע של עלייה ולמעלה של עליון והימנה ולמטה של תחתון: שניהם חולקין. מפרש בתוספתא בד"א בזמן שהיו שניהם שוים אבל היה אחד מהם גדול ואחד מהם קטן זה נוטל לפי שלו וזה נוטל לפי שלו וכן אפילו אין שניהם שוין אלא שכל אחד אומר שלי היה גבוה נמי חולקין כיון שאין לנו עדים של מי היה גבוה דא"א בענין אחר וא"ת מאי קמ"ל דבשניהם שוין יחלוקו פשיטא הא קמ"ל דחולקין בשבורות ובשלמות ולא נאמר כיון שרוב הכתלים נופלים בחבטה הא נמי בחבטה נפל ועליונות נשברו אלא כיון שאפשר דבחבסה נפל חולקים *[בשבורות ושלמות: ד"ת ורואין אלו אבנים ראויות להשתבר כלומר ואם ידוע היאך נפלה שמין אלו ראויות להשתבר]. אבל בידוע שאחד גדול ואחד קטן אותו שחלקו מרובה נוטל יותר מן [ז] השבורות ולא אמרינן ממון המוטל בספק הוא וחולקין *[דאי בחבטה כולהו שבורות דמר ואי בחבסה כולהו שבורות דמר ודין הוא שיחלוקו] אף על פי שחלקו של אחד מהם מרובה *כדתניא בברייתא דפירקין ומייתי לה בירושלמי באלין אבנים וגנבו מחצה לזה כלומר *[דבאבנים דפירקין תנא בברייתא שאם נגנבו] חולקין בשוה אף על פי שהאחד גדול חלקו מחברו משום דהתם בכל אחת שנוטל איכא למיחש אם הן מן המרובות ובשעה שנוטל הספק שוה בכל אחת ואחת (ג) הלכך כל אחת הוא ממון המוטל בספק וחולקים אבל הכא אין הספק שוה שאם העליון מרובה אפילו נפל בחבטה יותר הן אותן שנשארו שלמות מהאבנים שלו לפי שהן מרובות ממה שישארו משל התחתון אי נמי נפל בחבטה ומשום הכי קאמר ששמין זה הספק שאינו שוה וכל אחד מהם נוטל

תורה אור

לית ליה האי סברא והא רבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר אמר לך רבא מי דמי התם בזוגא דסרבלא עביד איניש דמשאיל ומוגר הוא הכא בסכינא דאשכבתא לאו מידי דעביד לאושולי ולאגורי הוא כיון דמיפגמא קפדי אינשי ולא מושלי (א) והלכתא כרבא: מהא שמעתא שמעינן דמאן (א) דמפקיד גבי חברי מידי מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר או אושליה לדידיה וידיע ההוא מידי דהוא דיליה בסהדי ואע"ג דאפקדיה או אושליה דלאו באפי סהדי ואמר הל"ה לקוח הוא בידי או משכון הוא בידי אינו נאמן ואפי' (ב) מת ההוא דאיתפקיד (ג) גביה וטענו בניה דלקוח הוא או משכון הוא גבי אבוהון לא מהימני דכי היכי דאבוהון לא מהימן הוא הדין נמי אינון לא מהימני כי הא דרבא דאפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא °מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ושמעינן נמי מכללא דאי אפקדיה או אושלי לחבריה באפי סהדי אע"ג דליתיה להוא מידי מדברים העשויים להשאיל ולהשכיר ואמר חזרתיו ולקחתיו ממנו אינו נאמן דלא איצטריכא הא דשלח ר' חנינא בר אבין אלא היכא דלא אושליה ולא אוגריה באפי סהדי אבל היכא דאוגריה או אושליה באפי סהדי אע"ג דליתיה מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר הא איכא סהדי דשאלה גביה הוא הילכך אי אמר חזרתיו ולקחתיו ממנו אינו נאמן ובהדיא גרסינן בפ' חזקת הבתים *מותיב ר"נ בר יצחק אומן אין לו חזקה הא אחר יש לו חזקה היכי דאמי אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חזקה אלא לאו דליכא עדים ושמעינן מינה דהיכא דאיכא עדים דיהביה ניהליה להאי מנא באפייהו (א) אפילו אחר שאינו אומן אין לו חזקה וכבר בירנוהו *בפ' המפקיד וכן הלכתא ואע"ג דחזינן למקצת רבוואתא דסבירא להו דהאי דשלח רבי חנינא דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן ורבא נמי דאפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר במי שטענוהו כלים המונחין תחת כנפיו הוא (ב) מהא שמעתא שמעינן דלאו הכי מילתא דאי איתיה להאי סברא לא הוה מקשינן עליה דרבא (ד) כדאמרי' בסכינא דאשכבתא יכול לטעון עד כדי דמיה מהא דאפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר (ה) (הם הכא נמי) ואע"ג דמקשינן מינה ה"ל לפרוקי מי דמי התם בשטענוהו (ו) כלים הניטלין תחת כנפיו הכא לא ומדלא פריק הכי אלא קפריק התם עביד איניש דמושיל הכא כיון דמיפגמא לא מושלי אינשי שמעינן דהאי דשלח רבי חנינא בר אבין אכולי עלמא הוא וכן הלכתא (ז):

סליק פרק המקבל

*ד' קטז: **הבית** *והעליה של שנים שנפלו שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר ורואין אלו אבנים ראויות להשתבר היה א' מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן ועולות מן החשבון: **גמ'** מדקתני סיפא רואין אלו אבנים ראויות להשתבר מכלל דאיכא למיקם עלה דמילתא אי בחבט' נפל אי בחבסא נפל אי הכי רישא נמי אמאי חולקין ניחזי אי בחבטא נפל [עלייתא איתבור] ואי

רש"י

זוגא דסרבלא. מספרים שגוזזים בגדי צמר: מיתמי. שהביאו הבעלים עדים שהיו שלהם [א] והם טוענים השאלנו לאביהן של אלו ואפקינהו רבא מינייהו משום שהן דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואם איתא דיכול לטעון לקוח הוא בידי יתמי כי לא טענו נמי טענינן להו:

סליק פרק המקבל

הבית והעלייה של שנים. כגון שני אחים שחלקו אחד נטל בית ואחד נטל עלייה שעל גביו וחומת הבית מן התקרה ולמעלה של עליון והימנה ולמטה של תחתון: שניהם חולקין [ב]. לפי שהגבוה שהאחד גבוה מחבירו ועפריו ואבניו ועציו מרובה משל חבירו [ג] לפי שאין ניכר איזהו אבנים של עליון ואיזהו של תחתון: [ד] רואין אלו אבנים ראויות להשתבר. כלומר אם יש שם אבנים שבורות של לבנים וכל אחד אומר שלמות שלי רואין אלו אבנים ראויות להשתבר אם של עליון אם של תחתון והכל לפי המפולת אם נחבט הבית מיסודו ונפל מתחתיו החומה במקומו אז התחתונות נשברו ולכך נפלה החומה ואם נחבט הכותל להלן כמקל העומד זקוף ונפל שעליונו של כותל נפל ממנו להלן הרבה אז העליונות נשברו שנפלו מגובה רב והתחתונות שלמות שנעקרו ממקום נמוך: מקצת אבניו. והן שלימות: ועולות מן החשבון. שחבירו יקח אחרות כנגדן: **גמ'** מכלל דאיכא למיקם עליה. במפולת זו היאך נפלה: אי בחבטא נפל. תתייאתא איתבר כדפי' ואי בחבסא נפל כחיבוס מקל עלייאתא איתבר וכיון דאיכא למיקם עליה אמאי קתני חולקין ברישא אי בחבסא נפל. יטול [עליון] העליונות [ה] הן

לפי שלו אבל מה שהן ראויין להשתבר בזה ובזה שהוא [ז] ספק שוה חולקין בשוה אע"פ שחלקו של אחד מהם מרובה וכן הוכיחו המפרשים ז"ל מן הירושלמי דבור שגנה ארבעה וחמשה דאמרינן התם תאני וכן שנים שהטילו לכים זה מנה וזה מאתים ונגנבו (ד) חולקין לפי דמים רבי יוסי בר בון בשם רב הונא שלקת מתניתא הנבללין והנחפנין לפי חשבון פירוש דכי קתני מתני' ואם בלל וחפן לפי חשבון לאו דבעינן להו לתרווייהו אלא בחדא מינייהו בלחוד סגי שאם בלל תחלה אע"פ שלא חפן אלא נטל אחד אחד הולכין אחר הרוב לפי חשבון (ה) הלכך מעות מעשר שני וחולין שנתפזרו ולקט אחד אחד לא אמרינן לפי חשבון כיון שמתחלה לא היו מעורבין ובשעת נטילה לא חפן ליקח הרבה בבת אחת [ולפיכך הולין לומר כלפי של מעשר שני ומשום חומרא אבל בשנים] שהטילו לכים כיון שהן מעורבין חולקין לפי חשבון ובאלין אבנים שנגנבו חולקין בשוה לפי שגנבות הן ובשעת נטילה אינן נחפנות וגם לא נתערבו מתחלה כלל שמעינן מהכא דהא דאמרינן ממון המוטל בספק חולקין אפילו היכא שיש לאחד יותר ממה שיש לחבירו: ורואין אלו אבנים כו'. אם יש אבנים שבורות שם שאבנים של לבנים היו וזה אומר שלמות שלי רואין אלו אבנים ראויות להשתבר אם של עליון אם של תחתון הכל לפי המפולת אם נחבט הבית מיסודו ונפל תחתיו החומה במקומה יש לדעת שהתחתונות נשברו ולכך נפלה בית ואם נחבט הכותל להלן כמקל שהוא עומד זקוף ונפל שהעליונו של כותל נפל להלן הרבה העליונות נשברו שנפלו מגובה רב והתחתונות שנפלו ממקום נמוך שלמות: מקצת אבניו. שלימות: [נוטלן] ועולות לו מן החשבון וכו'. שחבירו יטול אחרות כנגדן ובגמ' מפרש מה יטול כנגדן שלמות או שבורות: **גמ'** מכלל דאיכא וכו'. מפולת זה היאך נפלה אי בחבס' [ח] כבר

שלטי הגבורים

מסתברא לומר דאילו הים אומר לקוח הוא בידי היה נוטלו בעל כרחו של השני גם עתה נמי שטוען עליו יותר מכדי דמיו אלא שאמר שרוצה ליטלו בחובו נוטלן בעל כרחו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) וכן פסק עוד בפרק המפקיד ובפ' חזקת הבתים ע"ש וכן פסק הרמב"ם פ"ז מהל' שאלה מתמע דסיינו כמו שפסק רשב"ם בפרק ח"ה כמו שכתב כאן המרדכי ע"ש השלחם והמיי' בפ' ח"ה דלא בעינן ראה: (ב) פי' דאז מוכחא מילתא דשאלינהו ומפני שהוא בוש כדבר מטמינם שאילו לקחם לא היה מטמינם: (ג) פי' שהספק מוטל על הנבלל לבדו ולא על המונח שאינן נבללים ולא נחפנין כדפי' בסמוך שאם היה נבלל או נחפן הרי ספק מוטל בין הכל הלכך הוי לפי חשבון: ד"ת (ד) חסר לשון וכל"ל. וזה מאתים ונגנבו כך הם חולקים לפי דמים ופריך והא הנא באלין אבנים נגנבו מחצה לזה ומחצה לזה ופריק א"ר שמלאי אבנים גבות הן פי' האבנים גסות הן וכשהוא נוטלן נוטלן אחת אחת הלכך לפי שהספק שוה בכל אחת ואחת מהן כשנגנבה אם מן המרובות או מן המועטות חולקין בשוה. אבל סלעים דקים הם והלוקח אותם לוקח הרבה סלעים באחת ומסתמא יש שם מן המרובין ומן המועטין הלכך תלינן רובא במרובין ומיעוטא במועטין והכי שכיח טפי שהרי נבללין הן אלמא כל שהספק שוה כגון באבנים שנוטל אחת אחת אע"פ שחלקו של אחד מהם מרובה משל חבירו חולקים בשוה וא"ת הא תנן בפ"ב דמעשר שני מעות של חולין ומעות של מעשר שני שנתפזרו מה שלקט לקט למעשר שני עד שישלים ואם בלל וחפן לפי חשבון זה הכלל המתלקטין למעשר שני והנבללין לפי חשבון קתני מיהת המתלקטין למעשר שני ואמאי הל"ל חולקין כדאמרינן באלין אבנים דהוא דכוותה י"ל דהתם משום חומרא דמעשר שני היא והכי איתמר עלה בהדיא בירושלמי. ואמרי' נמי התם ר"י בר בון כו': (ה) הלכך מעות מעשר שני וחולין שנתפזרו ולקט אחד אחד לא. כל זה נמחק. וצ"ל במקומו זה הלשון. וכן נמי אם לא בלל תחלה אלא שחפן בשעת נטילה ודקתני רישא יפלו למעשר שני לא אמרי' לפי חשבון מפני שמתחלה לא היו כו':

הגהות הב"ח

(א) נ"ל דאפקיד: (ב) נ"ל מיית: (ג) נ"ב בהוא מידי: (ד) דאמר כצ"ל: (ה) וה"ה נמי אע"ג כצ"ל: (ו) נ"ב לאביהם: (ז) נ"ב גי' א"י תניא בתוספתא השוכר בדם מחברו ועמד השוכר והשכירו לאחר רשאי משכיר שיאמר לו אין לי חשבון עם כל אדם אלא עמך כו':

הגהות חו"י

(א) נ"ע דא"א ליבעע מאחר דעבר לאו שיש בו מלקות. וי"ל מאחר שאין עדים אין אדם משים עצמו רשע:

עין משפט

א מיי' פרק ד מהל' שכנים טור חו"מ סימן קסג:

הגהות מא"י

[א] והבנים כצ"ל: [ב] נ"ב בכל: [ג] חבירו הס"ד ואח"כ מה"ד חולקין לפי וכו' איזה אבנים הן כצ"ל: [ד] ורואין כצ"ל: [ה] נ"ב אי בחבטא נפל יטול העליון הרחוקות: [ו] השלמות כצ"ל: [ז] נ"ב דהא כל חד שנפל ונשבר יש לספק שמא של זה או של זה נשבר: [ח] נ"ב וכו':

בסוף פרק

בס"י ליתא

תקסג

א מיי' פרק ד מהל' טוען טור חו"מ סי' עה קסד :

ב מיי' פרק ה מהל' שכירות טוח"מ סימן שנג :

ג מיי' פ"ו שם טוח"מ סי' קסד :

כבר פירשנו חבסא וחבטא : דנפיל בליליא . ולא ידעו אם נפלו בחבטא או בחבסא הלכך לא ידעינן רוב השבורות או רוב השלמות של מי הם ולפיכך חולקין וסיפא ה"ק ורואין אלו אבנים הראויות להשתבר כלומר אם ידוע היאך נפלו שמין אלו הראויות להשתבר : ולחזינהו למחר . אם הם למעלה זו על זו ולא נפלו למרחוק ידוע שבחבסא נפול ורוב השבורות של אותו שלמטה ואם הן רחוקות להלן ידוע שנפלו בחבטא ורוב השבורות של אותו שלמעלה : לא קפדי [אהדדי] . למיקני רשות דידיה לאפקורי מפקר כל חד וחד רשותיה לגביה חבריה להניח שם חפציו הלכך כי נמי [יתבן] ברשותא דחד מינייהו לא הוי אידך המוציא מחבירו דברשותא דהאי נמי יתבי דהא לאו עלייהו קפידא [י] לאשולי דוכתא כתב רבינו חננאל ז"ל דמהא שמעינן דמילתא דידיעא לתרי שותפי בשותפות אע"ג דאיתיה ברשותא דחד מינייהו לא יכול למטען החזקתי דקי"ל שותפין כה"ג לא קפדי אהדדי ולפי זה אפי' טען ברי ואמר לקוח הוא בידי לא מהימן דכיון דשותפי כי האי גונא לא קפדי אהדדי ה"ל כאלו איתיה להוא מידי ברשותא דתרוייהו וכ"כ הרי"ף ז"ל בריש בבא בתרא והראב"ד ז"ל מוסיף בה דברים דלא מיבעי אי אמר לקוח הוא בידי דעקר ליה לשותפותא לגמרי דלא מהימן אלא אפילו מודה ליה דאית ליה בגויה ריבעא או תילתא לאו כל כמיניה דכיון דסתם שותפות למחצה לא מהימן לגרועי מפלגא מידי תדע דהא הכא אע"ג דידעינן דשותפין [ניהו] בהנך אבנים לא ידעינן דתהוי יד שניהם שוה דהא אפשר שזה ראוי ליטול כל השלמות משום דבחבטא נפל א"נ איפכא אפ"ה לא מהניא ליה חזקתיה לומר בחבטא נפל ושלמות שלי ואפילו בדטעין הכי בברי דכיון דמידי דשותפו' הוא ולא ידיע אי דמר אי דמר חולקים ולזה הסכים הרשב"א ז"ל דכיון דשותפין לא קפדי אהדדי הוי לה חצרו של זה ושל זה כחצר של שניהם או כסימטא ומאי אולמיה דהאי מהאי וכן דעת הרנב"ר ז"ל ומיהו כל ה"מ דוקא כגון דאיכא עד וראה אבל לא ראה מתוך שהיה יכול לומר לא היו דברים מעולם יכול לומר חזרתי ולקחתי ממך . כן כתב ה"ר יוסף הלוי מיג"ש:[כ]דה"ל מחויב שבועה. דאורייתא משום הודאת מקצת ואינו יכול לישבע ומשום הכי

רש"י

הן שבורות הן שלמות(ד):לא קפדי אהדדי. למקני רשותא דידיה לאפקורי מפקר ליה כל חד רשותא לגבי חבריה להניח בו חפציו הילכך אפילו מנחי ברשותיה דחד לא הוי אידך המע"ה דברשותיה נמי מנחי דלא קפדי אינשי [ז] לאשולי חד רשותיה לחבריה: דהוה ליה מחויב שבועה. מדאורייתא כיון דמודה מקצת: מן החשבון שלמות. כלומר נוטל אף הוא כנגדן שלמות: מתני' הבית והעלייה. ל"ג של שנים דבגמרא מוקי לה בשוכר: מעזיבה. טיח של טיט שנותנים על גבי התקרה שקורין אישטרי"ך: גמ' אבל בד' לא. שאינו חסר אלא מקום הנחת כלי [ח]כגון תיבה ומגדל וכנגדו יטול מקום הנחת כלי למטה ולכשירצה להשתמש בו ישתמש: חציו למטה. כלומר מקצת תשמישו למטה ומקצת למעלה: דשעבדיה בית לעלייה. דאי לא שעבדיה למה לי למימר שעל בית זה הא קא חזי ליה דקאי עלייה: דלית. גפן מודלית: פרסק. אילן שפירותיו אפרסקים: וכשהוא דר. השוכר כשדר למטה המשכיר דר עמו: לאפוקי. שיוציאנו מן הבית: אינו חייב לתקן. דלא שעבד הבית לעלייה ומאי אמר ליה משכיר מזלך גרם: בחיזוקי תקרה. כשאין התחתון [ט] נוטע שאינו חס למים הנוטפין למטה אלא נוטע העליון ואומר כשאני דורך (ה) הנסרים מנענעים ואני דואג פן אשמט מן הקורה ואפול אחרי:

חיזוקי

נר מצוה

°ואי בחבסא נפל (א) [תתיאתא מיתברא] לא צריכא דנפל בליליא וליחזינהו לצפרא דפנינהו ולשיוליה למאן דפנינהו דפנינהו בני רשות הרבים ואזלילהו [א] וליחזי ברשותא דמאן יתבא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה לא צריכא דנקט ברשותא דתרווייהו [ב] אי נמי ברה"ר ואי בעית אימא שותפין כי האי גוונא (ב) לא קפדי אהדדי אע"ג דפנינהו חד לרשותיה לא הויא חזקה :

תקפחא אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן: ואידך מאי קאמר אי דא"ל אין פשיטא ואי לא א"ל אין אמאי נוטלן לא צריכא דאמר ליה חמשין מינייהו אית לך ואידך חמשין לא ידענא דהוה ליה מתחייב שבועה א ואינו יכול לישבע*) כדרבה דאמר [ג] האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם הילכך נוטלן ועולות לו מחשבון שלמות:

תקפט **מתני'** ב הבית והעלייה [ד] (של שנים) נפחתה ב העלייה ואין בעה"ב רוצה לתקן הרי בעל העלייה יורד ודר למטה עד שיתקן לו את העלייה ר' יוסי אומר התחתון נותן את התקרה והעליון את המעזיבה : **גמ'** וכמה נפחתה רב אמר ברובה ושמואל אמר בארבעה רב אמר ברובה אבל בארבעה אדם דר חציו למעלה וחציו למטה ושמואל אמר בארבעה אין אדם דר חציו למעלה וחציו למטה והלכתא כשמואל : מתניתין [ה] בשוכר ומשכיר היא ודוקא דא"ל עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך דשעבדיה בית לעלייה כי הא דרבין בר רב אדא א"ר יצחק מעשה באדם אחד שאמר לחבירו דלית זו שעל גבי הפרסק הזה אני משכיר לך ונעקר הפרסק ממקומו ובא מעשה לפני ר' חייא ואמר חייב אתה להעמיד לו הפרסק כל זמן שהדלית קיימת ומשום הכי יורד בעל העלייה ודר למטה עד שיתקן לו את העלייה ג וכשהוא [ו] דר *שניהן הן דרין דא"ל אדעתא דאפוקן לא אגרי לך אבל א"ל עלייה זו (ג) אני משכיר לך ונפל אינו חייב לתקן ואף אינו יורד למטה ואי אמר עלייה סתם ונפל חייב להשכיר לו עלייה אחרת : תקצ רבי יוסי ג אומר התחתון נותן את התקרה וכו' במאי קא מיפלגי °בחיזוקי תקרה קא מיפלגי רבנן סברי

*) נ"ל כדרבא וכ"ה בגמ' כאן ודף לה. וגם ברי"ף פרק השואל סימן תקטז איתא כדרבא דאמר רבא מנה לי בידך כו' (ג"א)

קתני שחבירו נוטלן כתב הרנב"ר ז"ל דמהא שמעינן דאפילו בשמא דלא ריע כי האי דלא ה"ל למידק אמרינן מחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם : **גרסי'** בגמרא ועולות לו מן החשבון שבורות א) [אלמא כיון דאמר איני יודע ריע טפי] א"ל אביי אדרבה האי ריע טפי מדהני ידיע טפי לא ידע תו לא אית ליה והנך כולהו דהאיך ניהו אלא אמר אביי עולות לו לחשבון שלמות מאי נפקא לן מינה נפקא מיניה למלבנא רויחא אי נמי לטינא דמעבד:לחשבון שבורות שכנגדו אף הוא יטול שבורות כנגדן וזה יטול את אלו כפי חשבון לחשבון שלימות שכנגדו אף הוא יטול שלמות כנגדן:למלבנא רויחא.יש לבנים עשויות במלבן שהוא רחב מחבירו אי נמי לטינא דמעבד יש טיט שעושין ממנו לבנים שמעובד ומגובל יפה מחבירו:**מתני'** של שנים.רש"י והרי"ף ז"ל ורוב האחרונים ז"ל [ל"ג של שנים]ופירשו הך מתניתין בשוכר ומשכיר וכתב הרנב"ר ז"ל שכן עיקר דדינא דשותפין הא תני לה בסמוך דתנן ואמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות וכו' ותרתי בשותפין למה לי אלא הא ודאי בשוכר ומשכיר הוא ומשום דדמיא לשותפי עריב לה [נ] בהדייהו ואחרים דקדקו עוד מדאמר ר' יוסי עליון נותן מעזיבה ואמרי' בגמרא טעמא משום אשווי גומות ב) [הוא ועליון בעי אשווי] ובשלמא בשוכר ניחא דהא אמרינן פרק השואל (דף קא:) דעל השוכר להטיח את גגו משום דמעשה הדיוט הוא אבל בשותפות ודאי תחתון נותן את הכל וראיה לדבר ממתני' דלעיל דתנן דשניהם חולקין בשוה בעצים ובאבנים ובעפר ג) [והיינו משום]דעליון נותן[תקרה עליונה של עלייה]ומעזיבה[שלה ותחתון נותן תקרה ומעזיבה של תחתון ואלו היה העליון נותן מעזיבה]בתקרה של התחתונה היה לו ליטול מן העפר יותר מחבירו ד)[כשיעור אותה מעזיבה משום דעליון נותן לו תקרה עליונה ומעזיבה כנגד תקרה ומעזיבה של תחתון] אלא ודאי מדתנן חולקין שמע מינה כדכתיבנא:ואין בעל הבית רוצה.משכיר : מעזיבה . טיח הטיט שנותנין על התקרה ודומה לו במקרא ויעזבו את ירושלים בספר עזרא ובגמרא מפרש פלוגתייהו : **גמ'** בארבעה . כיון שנפחתה בארבעה טפחים יורד ודר בבית לגמרי ואע"פ דהשתא אינו מחוסר אלא מקום כלי אחד לא כייפינן ליה לדור חציו למעלה וחציו למטה : ה) אידך מזלך גרמה . וכתב הרמב"ם ז"ל פרק חמישי מהלכות שכירות שמחשב עמו על מה שנשתמש בו ומחזיר לו שאר השכירות : לוגר לו וכו' . אם יש לו למה אנו כופין את המשכיר (לקלטו) [לדור] עמו בביתו זה לשון הרנב"ר ז"ל בחידושיו אי אית ליה עלייה וקנו [מ] מיניה אי נמי קביל מיניה אגרא על כרחיה לוגר ליה עלייה אחריתי [אע"ג] דכיון דלית ליה לא מצי לאשתעבודי שאין אדם מקנה שאינה שלו אלא אם כן שעבד נכסיו לבנותה לו בפירוש אפילו הכי שוכר לא מחייב באגריה אי לא מוגר ליה עלייה אחריתי עכ"ל : שעל גבי בית זה . דשעבדיה לבית לגבי עלייה דאי לא שעבדיה למה ליה למימר שע"ג בית זה הא קא חזי לה דהא עלייה זו קאמר ליה שכל שרואה או עומד או נשען זה על גבי זה ואמר לו זה שעל גב זה אני משכיר לך לא לחנם הזכירו אלא כדי לשעבדו : דלית . גפן מודלת טריל"ה בלע"ז : פרסק . אילן שפירותיו אפרסקין : ואיכא למידק והא לא דמו אהדדי דגבי בית ועלייה נפחת העלייה והבית קיים ואפילו הכי אמרינן דחייב להעמיד לו עליה ואילו גבי דלית כי ה"ג כגון שנעקרה הדלית והפרסק קיים לא אמרינן שיהא חייב להעמיד לו דלית תירץ הרשב"א (א) ז"ל דדומים הם לגמרי שהבית הוא שנתקלקל דהיינו תקרה כיון שעל התחתון ליתן את התקרה ועלייה קיימא דהיינו כותלי' ואוירא ותקרת הבית לעלייה

כפרסק

א) גי' ד"ת . ב) גי' ד"ת . ג) גי' ד"ת . ד) כ"ה בדפו"י . ה) נ"ל אזדא וכ"ה בדפו"י.

שלטי הגבורים

א הא דאמרינן מחויב שבועה ואי"י לישבע משלם משמע בפ' הפרה דף מו דדוקא במידי דה"ל לידע ופשע ולא ידע כגון האומר מנה הלויתיך והלה אומר נ' ידענא וכו' לא ידענא דכיון דה"ל לידע בנ' אחריני ופשע ולא ידע ה"ל מחויב שבועה שהודה במקצת ואינו יכול לישבע משום שאומר איני יודע על המקצת האחר והילכך משלם אבל אם לא הוה ליה לידע כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה ואומר הניזק ברי לי דמחמת הנגיחה הפילה והלה אומר איני יודע אע"פ שהודה על הנגיחה דה"ל מודה במקצת ומחויב שבועה ואינו יכול לישבע על הולד דהרי אומר איני יודע אעפ"כ אינו משלם דלא ה"ל לידע דבר זה שהרי לא היה שם בשעת נגיחה ולא פשע בהאי ידיעה בשביל כך וכך כתבו התוס' והמפרש שם פרק הפרה ונראה דאע"ג דגבי עשו תקנת נגזל במפקיד דאיתא סוף פרק הכונס כתב מיי' פ"ה מהל' פקדון דאם המפקיד אומר כך וכך הוא שהפקדתי לך והלה מודה ממין הטענה במקצת ובשאר אומר איני יודע דמוטל המפקיד בלא שבועה דה"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע והתם נמי לא ה"ל לנפקד לידע מה הפקידו אצלו . מ"מ נראה דאינו חולק על האחרי' . מ"מ כתבתי דאע"פ דשאר הפוסקים כתבו גבי מפקיד ונפקד דלא שייך ביה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משום דלא הוה ליה לנפקד לידע מיי' ס"ל דשפיר ה"ל לידע גבי נפקד מכמה טעמים דאי לא ידע מה הוא הדבר שמפקידין אצלו היאך יכול לשומרו שמירה הראויה לו והיאך ידע האיך להשיב אם אירע שנתערבו בשלו או כיוצא בזה הילכך הוי שפיר בכלל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע מה שאין כן הכא גבי שור שנגח את הפרה דאינו יודע שאירע דבר זה כד"ן . ולעיל גבי פקדון הארכנו בכ"ד : ויש לדקדק מדברי התוס' פרק המניח דל"ס דהא דאמר ברי ושמא ברי עדיף היינו דוקא כשהברי הוא טוב והשמא מוכח על טענת הברי שהוא אמת כגון הטוען מנה הלויתיך בודאי והלה אומר איני יודע אז ברי עדיף דהוא ברי טוב שלא יהיה לו לתובע פנים לשקר ולתבוע ממנו מה שאינו כיון שחברו יכול לידע בשקרו והשמא אינו טוב שאינו זוכר אם חייב לו ומוכח מלתא דחייב לו אבל היכא שהברי גרוע כגון שטוען דבר שתלוי בחבירו ולא בו וכגון הטוען ברי על הכרו דבר שיודע בחברו שאין יכול להכחישו ואינו יכול לדעת בשקרו שוי ברי גרוע ואע"פ שהלה טוען שמא לפי שלא ידע המעשה בברור או משום טעם כיוצא בזה אין השמא גרוע וכה"ג לא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף דאין מועיל לאדם הוצאת שפתיו לומר ברי גם אינו מגרע כחו לומר שמא אלא היכא שהברי הוא טוב והשמא הוא גרוע ועל הדיין לחקור זאת כשבא המעשה לפניו :

ב והרמב"ם כתב דוקא נפחתה העלייה יורד לבית אבל אם נפלה לא שלא שעבד הבית לעלייה אלא בעודה קיימת : וכתב עוד אי נפל ביתא וקיימא עלייה כגון דקיימא ע"ג קונדיסין לא מחייב למבנא בית כי היכי דאמרינן גבי עלייה זו אם נפלה אזלה לה הכא נמי כיון דאמר ליה בית זה כי נפל אזדא ליה אף על גב דאמרינן גבי פרסק דחייב להעמיד לו פרסק אחר שאני התם אף על גב דנעקר הפרסק ממקומו הא איתיה ולא פקע לשעבודיה מיניה כל היכא דאיתיה אבל בית שנפל ליה ופקע שעבוד מיניה לגמרי והא ליתיה כלל וה"ה נמי גבי פרסק אם נקצץ לא מחויב לאוקמי' אחרינא ואפילו היכא דנפחתה העלייה או נעקר הפרסק דשעבדיה בית לעלייה ופרסק לדלית הכי נמי גבי בית ופרסק גופיה בית למידר ביה שוכר עד שיתקן לו העלייה וגבי פרסק לאהדורי לדוכתיה אבל להוציא יציאות לבנות לו העלייה לא מיחייב ליה והא דאמרינן שחייב להעמיד לו פרסק לא להחזיר למקומו אלא שלא היה רשאי להבריחו והיה צריך להעמידן בפני השוכר בענין שהשוכר יכול להחזירו ע"כ ואין נראה אלא בעה"ב חייב לבנות לו את העלייה וכן אם נפלה כולה חייב לבנותה כל זמן שהבית קיים :

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) חסר לשון וכנ"ל ז"ל דאקנלא מייתינן ליה אלא לומר דליכא יתירא לאוסופי שעבודא קאתי ומ"מ הכל לפי מה שהוא הענין דגבי פרסק כיון דאיכא לאוקומי יתירא דליהיה שיעמיד לו פרסק כל זמן שהדלית קיימת לא מוקמינן ליה למימר שיאכל פירות האפרסק אם תעקר הדלית שזה שעבוד גדול הוא ואין לך בלשונו אלא מועט אבל כאן שא"א לפרש לשונו דליחייב להעמיד בית כל זמן שעלייה קיימת שהרי אי אפשר שיתקיים העלייה אלא בקיומה של בית משום הכי אמרינן דעל כרחך בית שעבד לו לעליי' דאי נתנא נתת בהדה . עוד כ' דדומין הם לגמרי דבמתני' נמי הבית הוא וכו' :

[דפקלח"א]

הגהות חו"י

(א) נ"ל דרש"י לא גריס רק אי בחבטה אי בחבסה ויפה גריס ויפה פירש ודו"ק :
(ב) לקמן ברי"ף ב"ב רמז ת"ר :
(ג) עי' ס' ב"ח.
(ד) ק"ל דבסיפ' גופא מאי רואין דלעולם בחבסה התחתון נוטל התחתונות והעליון העליונות ובחבט' התחתון הקרובות והעליון הרחוקי' וכדמקשה ולחזינהו בצפרא ודו"ק :
(ה) משמע דמ"ש נפחתה ר"ל המעזיבה והנסרים קיימין מש"כ נפחתו גם הנסרים העליון נותן הנסרים ותימא שלא זכר זה שום פוסק. ועל גוף הדין צ"ע דאם נפחת רק ד' יעמוד לשם היכא או מגדול ולא ידהג מנענע ונפילה וע"ק דשפיר אמר ר' יוסי שהרי ע"י יתידות לא יזעזעו גם לא ק"ל כר"י:

הגהות מא"י [א] נ"ב לעלמא: [ב] נ"ב וכ"כ הרי"ף בב"ב פי' תקלט : [ג] נ"ב רכה : [ד] נ"ב אע"ג דבגמ' מוקי לה בשוכר ומשכיר מ"מ כיון דקתני בעה"ב ובעל העלייה שייך שפיר למתני של שנים. תוספות : [ה] נ"ב דבשותפות פשיטא דאין בעה"ב צריך לתקן התקרה לדירת בעל העלייה כיון שהגג שלמעלה קיים אין צריך לה ויותר הוא חפץ בהריסותה מבתיקונה כדי שלא ידור בעל העלייה שם ואם רוצה בעל העלייה לפתות הגג כדי שייסע לו לתקן התקרה מתיקן בידיה ע"כ וכ"י כתב טעם אחר : [ו] נ"ב ז"ל הרא"ש ומסתברא דכל הני אמ"ל הלכתא ניהו וטעמי' דמסתבר מינהו ואחרונה סלקת בתיקו עכ"ל והאם ת"ל אזיל כשהוא דר שניהם דרין וכן פסק הרי"ף ז"ל: [ז] מלאשולי כצ"ל: [ח] נ"ב אחד : [ט] נ"ב ועתה ר"י לטעמי' אזל דסבר על הניזק להרחיק עצמו וכאן בעל העליון הוא ניזק : [י] מלאשולי כצ"ל : [כ] נ"ב כדרבה כו' : [ל] נ"ב ובגמ' משמע בודאי דמיירי בשוכר דמוקי לה דאמר עלייהשע"ג בית זו אני משכיר לך ע"ש : [מ] נ"ב פי' שלא יוכל המשכיר לחזור בו :

כפרסק לדלית ולפי זה שמעינן שאם נפלו כותלי העלייה אפילו כי תקרת הבית קיים אינו חייב להעמיד לו עלייה שהרי הכל תלוי בדלית והשתא הדלית נעקר וכן נראה דנפחתה דוקא והייט דנקט לה לעיל דרך נפילה והכא נקט שנפחתה הלכך בשוכר ומשכיר דוקא נפחתה דכל שנתקלקלה עלייתו מחמת ביתו שעבד לו ביתו שהפסד זה בא לו מחמתו : [ח] לבדו א) דר . ובעה"ב יוצא מביתו על כרחו ופסק הרי"ף ז"ל דשניהם דרים : דרך פתחים . דרך פתח הבית כבעה"ב : דרך ג) (עלייה) . דרך גגו לעלות מבחוץ דרך סולם קבוע לכניסת פתח העלייה ליכנס לעלייה הנפחתה ומשם ירד לביתו בסולם : עלייה וירידה וכו'. אם קבלתי עלי לעלות דרך סולם וליכנס לפתח ולדור למעל' טורח עלייה וירידה לא קבלתי עלי : אמר המחבר ונראה לי דמדנקט תלמודא בלשון אם תמצא לומר עלייה וירידה לא קבילית עלי שכן הדין וכן נראה דכיון שהמשכיר[ס]מעכב הדבר די לו לצער לשוכר שלא יוכל לדור לבדו ע"כ : שתי עליות וכו'. והוא שכר את העליונה : פשיטא וכו'. דכל שכן דהא עדיפא ליה : איפחת תחתונה.והוא שכר התחתונה[י]וא"ת אי אמר ליה עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך פשיטא שידור בבית ואי א"ל עלייה זו שתחת עלייה זו אני משכיר לך פשיטא שידור בעלייה יש לומר דמיירי דא"ל עלייה שעל גבי בית זה ואפילו הכי מספקא ליה משום דגם העלייה העליונה בכלל בית זה וכל מה שסייר לעצמו קרא בית וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות שכירות שהרי זה ספק אם ידור בעליונה או בבית לכתחלה לא ידור ואם דר אין מוציא אותו משם:[כ] קנים וסנאין . לעשות תקרה כמין מחללת : סותני . שם חכם תלמידו של ר"ל : לוחאים . מנסרים של ארז שקורים פלנק"ש בלע"ז : חזוקי תקרה . שמאחר שהוא טח בטיט אין הנסרים כדין ממקומן וקי"ל כרבנן דהכא דכיון דבשוכר ומשכיר איירי מתני' החזוק תועלת בעל הבית הוא שהוא התחתון הלכך עליו לתקן התקרה עם המעזיבה : בי תרי . בית של זה ועלייה של זה ולא בשוכר ומשכיר מיירי : ויוסף הורד.ר' חייא בר יוסף אמר תחתון [האי הורד מתרגמינן איתחת] : בפלוגתא דהתם בנזקין פ' לא יחפור (דף כה:) גבי אילן ובור דרבנן אמרי התם שבעל האילן מרחיק האילן מן הבור כדי שלא יזיק כותלי הבור ואם הבור קודם יקוץ ורבי יוסי אומר לא יקוץ שזה נוטע בתוך שלו וזה חופר בתוך שלו שאין המזיק צריך להרחיק את עצמו שהניזק הוא שצריך להרחיק את עצמו ואמרינן התם אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי הלכך הלכתא כרבי חייא בר יוסף דאמר תחתון מתקן דקאי כרבי יוסי דהלכתא כוותיה אימי והא [אמר רב *יוסף כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן מודה [ר"י] בגירי דידיה הני מיא דפסקי והדר נפלי] וכו' אדר' חייא בר יוסף פריך דאמר על התחתון לתקן ואוקימנא כרבי יוסי והא מודה רבי יוסי בגיריה דיליה אע"ג דאמר על הניזק להרחיק את עצמו הני מילי היכא דלאו אדם עצמו מזיק כגון בור ואילן שבשעת נטיעתו אינו מזיקו אבל השרשים גדלים ומתפשטין מאיליהן לאחר זמן אבל היכא דאדם עצמו מזיקו וזורק בו חציו כי הכא ששופך את המים על ראשו מודה הוא דהא לאו גרמא בנזקין הוא אלא מזיק ממש הוא ואדם מועד לעולם בין ער בין ישן בין שוגג בין מזיד : [דפסקי והדר נפלי] . כלומר לא היתה מקום רחיצת של ידיו של עליון על מקום נזקי התחתון אלא במקום אחר ומשם הן נמשכין והולכין עד שנופלין במקום שמזיקין הלכך לאו גיריה נינהו ושמעינן מינה דהיכא דליכא מעזיבה דגיריה נינהו עליון מתקן כרבי יוסי דאמר התחתון נותן את התקרה והעליון המעזיבה אבל בשוכר ומשכיר במתני' לית הלכתא כותיה וכדאמרן : **מתני'** של שנים . בית של זה ועלייה של זה שחלקו כן בנחלת אביהם : לבעל הבית לבנות . עד התקרה התחתונה ובעל העלייה יבנה החומה מן התקרה ולמעלה ותקרה העליונה של גג הרי בעל העליונה בונה וכו'. וא"ת ולמה הוא צריך לבנות הבית יכפוהו לבעל הבית לבנות דבשלמא רישא איהו לא שעבד נפשיה כיון שאמר זו אלא דשעבדיה לבית אלא סיפא יכפוהו לבנות כבר זה הקשו בירושל' [דמכילתין הלכה ד] דאמרינן התם שמעט שאין כופין כלומר ממתני' שמעינן הכי דקתני והוא אינו רוצה לבנות אלמא אין כופין [והא תני ר' חייא כופין ומתרצינן] בשאינו כלומר שהלך למדינת הים דבכי ה"ג אי אפשר לכפותו שאין ב"ד יורדין לנכסיו שלא בפניו ומ"מ שמעינן מינה דכל שישנו כופין אותו לבנות וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרשב"א ז"ל כתב דהתם בירושלמי סברי לה כרב אחא שר הבירה [בכתובות דף פח.] דאית ליה שאין נפרעין מן האדם שלא בפניו ואפילו מן התקנה כדמוכח בפ' הכותב אבל אנן דסבירא לן כרב נחמן דאמר התם דנפרעין מן התקנה כדי שלא יהא [כל אחד] ואחד נוטל ממונו של חבירו והולך למדינת הים אי איתא דבישנו כופין אותו אפילו בשאינו נמי כופין אלא דסברא דגמרא דילן הוא שאין כופין אותו כלל שאין לבעל העלייה שעבוד אלא על הבית אבל לא על בעל הבית שישתעבדו לו נכסיו כדי שנכוף אותו לבנות בעל כרחו וכתב הרנב"ר ז"ל *שאין דעת הרא"ה ז"ל ג"כ : אף זה . שדר [נ] אם כן בעל עלייה זו (ב) כשהוא חוזר מעותיו לזה שהוא דר בתוך שלו ואי כמי זה לא חסר דהא בלאו הכי הא לא בני לה איהו זה מיהא *מהני שאילולי בית זה אין לו מקום לדור שם וסבר זה נהנה וזה אינו חסר חייב וצריך להעלות לו שכר ואי לא מיחזי כרבית : אלא בונה [מ] ויושב בבית דהוה ליה זה לא נהנה וזה אינו חסר הוא לא נהנה שהרי עלייתו מוכנת לדור לו וזה לא חסר דבלאו הכי לא חזיא ליה דהא לא בני לה וא"ת ואמאי איט חסר והרי משחיר לו כותליו בעשן כשדר שם וכו' שזה חסר אע"פ שזה אינו נהנה כתב רב אלפסי ז"ל בפרק כילד הרגל שהוא חייב לפי' כתב הרשב"א ז"ל דמהא שמעינן דכל שזה אינו נהנה אע"ג דאידך חסר פטור שאינו אלא כמונעו ליכנס לביתו שהוא פטור והביא עוד ראיה מדתנן בפ' המקבל (דף קד.) המקבל שדה מחבירו ומשוכה בה הובירה חייב ואמרינן טעמא משום דדרשינן לשון הדיוט שכך כותב לו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא משמע דהא לאו הכי פטור וכן דעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל וכן כתב הרנב"ר ז"ל : **גמ'** התחתון שבא לשנות. בבנין החומה שעליו מן היסוד **עד**

התקרה

א) ס"ך לגא' דף קיז. ב) דרך גגין

רש"י

חזוקי תקרה . מאחר שטח בטיט אין הנסרין זזין ממקומן : אשויי גומות . לאחזוקי תיקרה סגי ליה ביתידות : מרחיקין את האילן . השרשים מתפשטים ונוקבין [ג] ומחלידין קרקע כותלי הבור ונופלים : חרוב ושקמה . יש להן שרשים מרובים משאר אילנות : בין מלמעלה . שהאילן נמוך *(מן הבקעה) והבור בהר : מן הצד . שנכנס בקרקע שוה : ונותן דמים . בעל הבור לבעל האילן : מודה ר' יוסי בגירי דיליה . אע"ג דאמר על הניזק להרחיק את עצמו הני מילי היכא דאדם אינו מזיקו כגון בבור ואילן דבשעת נטיעתו אינו מזיקו אלא שהשרשים גדלים ומתפשטין לאחר זמן מאיליהן אבל[ד] היכי דאדם אחר מזיק וזורק בו חץ בידים כגון הכא ששופך העליון מים להדיא על ראש התחתון מודה דלאו [גרמא] הוא אלא מזיק ממש ואדם מועד לעולם : דפסקי והדר נפלו . לא היתה מקום רחיצת ידיו של עליון על מקום נזקי התחתון כי אם במקום אחר ומשם הם נמשכין והולכין עד שנופלים במקום שמזיקים : **מתני'** הבית והעלייה של ב'. של זה *[בית]ושל זה עלייה שחלקו כך[ה]: אומר בעל העלייה לבעל הבית לבנות . החומה והתקרה תחתונה המוטלין עליו לבנות והוא יבנה החומה מן התקרה ולמעלה[ו]: עד שיתן לו יציאותיו . ואח"כ יבנה עליותיו : אף זה . אף שבעל הבית אינו חסר כלום צריך להעלות לו הדר שכר כיון שנהנה דקסבר זה נהנה וזה אינו חסר חייב דאי לא מיחזי כרבית אלא בונה הכל ויושב בבית התחתון דזה אינו נהנה דעלייתו מוכנת וזה אינו חסר פטור : **גמ'** בקמייתא.(קמייתא)שבמשנה קמייתא דלעיל:בגויל . אם היה מתחלה מאבני גזית ונפל יכול לחזור ולבנותה [ז] גויל שחומת גויל רחבה מגזית ספח כדמוכח בפ"ק דב"ב : בכפיסין . נותן שני חצאי לבינה זה

נר מצוה

מעזיבה חיזוקי תקרה היא וחיזוקי תקרה תחתון בעי לחיזוקי ור' יוסי סבר מעזיבה אשויי גומות היא ואשויי גומות עליון בעי לאשויי : [תקנא] *הנהו בי תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי [איפחות מעזיבה] כי משי ידיה עליון מיא אזלי ומזקי לתחתון מי מתקן ר' חייא בר אבא אמר עליון [א] מתקן ר' אלעאי ור' חייא בר יוסף אמרי תחתון מתקן [א] מאן דאמר עליון מתקן קסבר על המזיק להרחיק את עצמו ומ"ד תחתון מתקן קסבר על הניזק להרחיק את עצמו וקא מיפלגי בפלוגתא דר' יוסי ורבנן דניזקין דתנן מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה בחרוב ובשקמה חמשים אמה בין מלמעלה בין מן הצד אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים ואם האילן קדם לא יקוץ ספק זה קדם או זה קדם לא יקוץ רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קדם לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלמא רבי יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו ורבנן סברי על המזיק להרחיק את עצמו : אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי הלכך הלכתא כרבי חייא בר יוסף דאמר תחתון מתקן דקאי כרבי יוסי דהלכתא כותיה ואע"ג דאמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן מודה ר' יוסי בגיריה דידיה הני מיא לאו גיריה דידיה נינהו דמיא תיימי ופסקו והדר אזלי ושמעינן מינה (א) דהיכא דליכא מעזיבה דתיימי בה מיא והדר אזל דגיריה דידיה נינהו ועליון מתקן *(כרבי יוסי דאמר תחתון נותן את התקרה ועליון נותן את המעזיבה) : [תקנב] **מתני'** הבית [ב]והעלייה של שנים שנפלו אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות הרי בעל העלייה בונה את הבית ויושב בתוכו עד שיתן לו יציאותיו רבי יהודה אומר °אף זה הדר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר [ג] אבל בעל העלייה בונה את הבית ואת העלייה ומקרה את העלייה ויושב בבית עד שיתן לו את יציאותיו : **גמ'** אשמעינן בקמייתא שכירות וקא משמע לן בהא קנין : אמר רב אחא *בריה דרבא משמיה דעולא תחתון שבא לשנות בגויל שומעין לו בגזית אין שומעין לו בכפיסי' שומעין לו בלבני'

אין

שלטי הגבורים

א שאלה להרא"ש ראובן חפר גומא בחצירו שמי גשמים יקלחו לתוכה וכשרבו המים בוקעים ועוברים דרך חומות מרתף שמעון וגם מסריח בחצר שמעון מריח המים נראה לי שראובן חייב לסלק היזקו אף לרבי יוסי דאמר על הניזק להרחיק את עצמו היכא דלא הוי גירי דיליה מודה הכא כיון דנפיש היזק דשמעון וגם תשמיש שמעון קבוע וא"א לו לסלק את עצמו דאין דירה בלא מרתף וחצר דלא קאמר רבי יוסי אלא בבור ואילן אע"פ שהבור קדם לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו משום דהתם בור הוא מים מכונסין וקל יכול הניזק לסלק את עצמו ולהרחיק את בורו מהאילן כ"ה אמות ובור לא הוי כולי האי תשמיש קבוע וגם לא נפיש היזקא כולי האי ולהכי קאמר רבי יוסי על הניזק להרחיק את עצמו והדבר ידוע דהשיזק הזה גדול מכל הנך היזקות דמתני' דמודה בהו רבי יוסי וגם לא דמי לאילן שלימים רבים עתיד ההיזק לבא אחר אשר יגדלו השרשים אבל בנדון זה מיד כשהמים רבים מתאספין בגומא בוקעין ועוברין לחצר שמעון והוי גירי דיליה והמדקדק בפ' לא יחפור שיעורו חכמים כל דבר ודבר לפי מה שראוי להזיק והיכא שידוע קלב וסכום עד היכן ראוי להזיק כתבו השיעורין והיכן שאין ידוע כתבו בכדי שלא יזיק כדתנן ומרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו כדי שלא יזיק כי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום . ואם אינו רוצה לתקנו בעל העלייה כופהו ומן התקרה ולמעלה יתקנו בעל העלייה אם ירצה והתקרה בעצמו כתב מיי'

הגהות חו"י

(א) אף שהדין אמת מ"מ מ"ש כר"י דמתני' לא יתכן דאי ס"ד דהיינו טעמיה דר"י קשה מ"ט דרבנן ולכן פרש"י דהתחתון אינו נועק : (ב) נ"ע ואפשר שנ"ל כשתחתון :

הגהות מא"י

[א] נ"ב וסימן ויוסף הורד מלרימה : [ב] נ"ב בגמ' אלא : [ג] ונוקבין כותלי הבור ומחלידין את הקרקע ונופלים הכתלים: [ד] נ"ל היכי דאדם עצמו מזיק : [ה] נ"ב בנחלת אביהן : [ו] נ"ב ותקרה עליונה של גג : [ז] נ"ב מאבני : [ח] נ"ב לשון גמ' בעי ר' אבא בר ממל כשהוא דר לבדו דר כדמעיקרא כו' את"ל שניה' דרים כשהוא משתמש דרך פתחים הוא משתמש או דרך גגות משתמש כדמעיקרא או דלמא מצי א"ל עליי' קבלי עלי עלייה וירידה לא קבילת עלי את"ל מצי אמר עלייה וירידה לא קבילי עלי ב' עליות זו ע"ג זו אפחת עליונה נחית ודר בתחתונה אפחת תחתונה מה למסלק לגמרי בעליונה מי אמרינן עליי' קבילת עלך או דלמא חד עליי' קביל ב' עליות לא קביל עלי' תיקו:[ט]נ"ב פי' דהא בידו מקלקל עלייתו: [י] נ"ב מאי : [כ] נ"ב נ"ג ר"י אומר התחתון נותן את התקרה כו' מאי תקרה ר' יוסי בר חנינא אמר קניא וסינא וסנאים וסתיא ארס"ל לווחים : [ל] שדר כו' א"כ הוא אף בעל עליה כנ"ל:[מ] נ"ב בית ועלייה:

עין משפט

א מיי' פרק י' מהל' שכנים סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' קנה:

ב מיי' פרק ד מהל' שכנים טוש"ע חו"מ סי' קסד:

בדפו"י סג"י נמוך בבקעה

עי' בגמ'

ד"ה מ"מ

[דף קלח ע"ב]

דף קיז: וכו' איתא בר ארא משמיה דעולא (ג"ה)

נ"ל אמי

נ"ל שכן ואי חוזר מעותיו נ"ל נכנס

נר מצוה

אין שומעין לו בא לסכך בארזים שומעין לו בשקמים אין שומעין לו לרבות בחלונות אין שומעין לו למעט בחלונות שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו עליון שבא לשנות בגזית שומעין לו בגויל אין שומעין בכפיסים אין שומעין לו בלבנים שומעין לו בא לסכך בשקמים שומעין לו בארזים אין שומעין לו לרבות בחלונות שומעין לו למעט בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו אין לו לבנות לא לזה ולא לזה מאי תנא אין לו לבעל העלייה בקרקע כלום תניא ר' נתן אומר התחתון נוטל שני חלקים והעליון נוטל שליש אחרים אומר התחתון נוטל שלשה חלקים והעליון רביע אמר רבא נקוט הא דר' נתן בידך (א) דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא קא סבר כמה מפסדא עלייה בבית תילתא הילכך אית ליה תילתא וכן הלכתא:

תקנג **מתני'** וכן ^א^בית הבד שהוא בנוי בסלע וגנה אחת על גביו ונפחת הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה עד שיעשה לבית בדו כיפין:

תקנד ^ב^הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטור מלשלם נתנו לו זמן לסתור את הכותל ולקוץ את האילן ונפלו בתוך הזמן פטור לאחר הזמן חייב: *°**גמ'** וכמה נפחתה רב אמר ברובו ושמואל אמר בארבעה רב אמר ברובו אבל בארבעה אדם זורע חציו למעלה וחציו למטה ושמואל אמר בארבעה אין אדם זורע חציו למעלה וחציו למטה והלכתא כשמואל: נתנו לו זמן לסתור את הכותל וכו': וכמה זמן אמר רבי יוחנן זמן ב"ד שלשים יום: **מתני'*** תקנה מי ^ג^שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל אמר לו פנה את אבניך אמר לו *הגיעוך אין שומעין לו ואם משקבל עליו אמר לו הילך יציאותיך ואני נוטל את שלי אין שומעין

רש"י

זה אלא זה וביניהן סיד [א]ספח דהוי עובי שחומה ד' טפחים. לבנים שלמים רוחבן ג' טפחים: ארזים. בקורות של תקרת התחתון איירי וארזים חזקים מן השקמים: בא התחתון לשנות. משקמים לארזים שומעין לו: לרבות בחלונות. ממעט חוזק הבנין: להגביה. אלא הבית מטריח העליון להעלות ועוד שהנמוך חזק מן הגבוה: כלל דכולי שמעתא היכא שהעליון ממעט כובד המשא שומעין לו והיכא שמוסיף על כובדו אין שומעין לו שהתחתון מעכב והיכא שהתחתון הוא מחזק הבנין שומעין לו והיכא שמחלישו אין שומעין לו: אין להם לבנות. שהן עניים ובעל הקרקע רוצה למכור הקרקע מי אית ליה לבעל העלייה בקרקע או לא: דדיינא הוא. אב ב"ד: כמה מפסדת עלייה בבית. שליש דמי (קרקע)שממהרות ליפול[ב]משל העלייה: **מתני'** בית הבד. לעצור זיתים: וגנה אחת על גביו. שחקק אדם בסלע תחתיו כמין כיפה וזריעתו וגנתו למעלה ובית בדו למטה ושמת נטלו בניו זה בית הבד וזה גנה ונפחתה גג בית הבד שהוא מקום זריעת העליון: כיפין. גיוויל"א והעליון יתן הקרקע ויזרע: פטור מלשלם. דמאי הוה ליה למיעבד אנוס הוא: נתנו לו זמן. שראו בית דין שהיה נוטה ואמרו לו סתור: הגיעוך. יהא שלך ופנה אתה לעצמך אין שומעין לו אם אין זה רוצה: בתבן וקש. ונקש לו משלו או משל הפקר:

התקרה: בגויל וכו'. אם היתה מתחלה באבני גזית ובא לשנותה כשנפלה לאבני גויל שומעין לו מפני שמחזיק את הבנין שחומת גויל רחבה משל גזית טפח כדאמרן ריש פירקא קמא דבבא בתרא [דף ג.] וכן מפרש כותל כפיסים רוחב ארבעה טפחים ושל לבנים שלשה נמצא דלתחתון כל דבר שמרחיב עובי הבנין ומחזקו שומעין לו אם ממעט חזקו אין שומעין לו שעליון מוכעו וטוענו לאחר יפול: ארזים. משאן כבד ומתקיימין יותר משקמים אפ"ה לתחתון שומעין בארזים ולא בשקמים וההפך לעליון וכן מיעוט החלונות מרבה כובד משא ומרבה חוזק בבנין וההפך רבוי החלונות הלכך לתחתון שומעין למעט ולעליון שומעין להרבות: ולהגביה אין שומעין כו'. שניהם שוין לענין זה מפני שהנמוך יותר חזק מן הגבוה הא דאסיקנא הכא דלהכביד אין שומעין איכא למידק דהא אמרינן פרק השותפין (דף ו.) אחזיק [ג] להורדי אחזיק לכשורי ואמרי' בפ' המוכר את הבית (דף סג:) בסתמא לא קני עומקא ורומא מאי ניהו שאם רצה [מוכר] לבנות עלייה על גביו בונה ותירץ הראב"ד ז"ל דהכא מדינא התם במנהגא דבמקום שנהגו להכביד ושלא להקפיד בונין ואין ממחים בידם וכדתניא בתוספתא [ריש פ' יא] בית לאחד ועלייה לאחד ורצה בעל העלייה לבנות דיוטא על גבה מקום שנהגו לעשות שנים ושלשה עושה הכל כמנהג המדינה וכתב הרשב"א ז"ל דודאי [דינו של הראב"ד ז"ל] אמת הוא במקום שנהגו אין ממחים בידו מיהו ההיא דאחזיק להורדי בכל מקום הוא דההיא בשהחור רחב לקבל כשורי הוא ומשום דכיון דאחזיק אחזיק לכל מילי דמקבל להו החור הא להרחיב חור קטן של הורדי עד שיקבל כשורי לא וההיא נמי דפרק המוכר את הבית(שם) *[לאו על גביו ממש קאי אלא לבנות עמודים מבחוץ ויבנה על גביהן עלייה אם ירצה דהא עיקרא דמילתא התם לאשמועינן דלא מכר אויר שעל גביהן כיון שלא כתב ליה רומא ואם תמצא לומר שבונה על גבה ממש] היינו משום דכל שלא כתב לו עומקא ורומא הרי הוא כמשיירו בפירוש לבנות על גבי הבית וכן לא אמרו כאן אלא בבית לאחד ועלייה לאחד דאין לבעל העלייה בבית אלא שעבוד בלבד ואם שעבדו לו לשעבוד מועט לא שעבדו לו לשעבוד מרובה אבל כותל שבין שתי חצרות שהמקום והאבנים של שניהם כל אחד ואחד בונה ומגביה ומכביד בכל מקום כמה שירצה ובלבד שלא יהיה כותל רעועה וכדרך שאדם בונה אותו בשלו וזהו ששנינו [ב"ב דף ה.] כותל חצר שנפל עד ארבע אמות מחייבים אותו לבנותו למעלה מד' אמות אין מחייבין אותו לבנותו אלמא לבנות עם חבירו אין מחייבין הא לעכב על חבירו אינו יכול ותדע לך שאם אתה אומר כן פשיטא [השתא] עכובי מעכב על ידו שלא לחייבו לבנות עמו צריכא למימר ועוד שהרי בכל מתניתין שנו שם מקום שנהגו וכאן שנו סתם ש"מ דדינא קתני ואפילו במקום שאין מנהג ידוע וטעמא משום דהתם בשלו הוא בונה דלאותן זה וזה [ד] חלק במקום ובאבנים אלא שאם רצה כל אחד לבנות ולהגביה עושה ואין ממחין בידו עכ"ל: אין לו לזה ולא לזה לבנות. שעניים הם ובעל הבית רוצה לזרוע במקום בית ואומר לבעל העלייה אין לך בקרקע כלום כל זמן שאינך רוצה לבנות שאין לך זכות אלא באויר ומיהו אם בעל העלייה רוצה למכור חלקו הרשות בידו וכן אם בעה"ב רוצה למכור [ה] הבית ימכור שבעל העלייה יבנה לכשירצה על מה שבנה לוקח: דדיינא הוא. אב ב"ד היה כדאמרינן בהוריות בפרק בתרא (דף יג:): כמה מפסידה. שליש יומי קיומא. היא ממהרת ליפול מחמת משא העלייה: **מתני'** בית הבד. לעצור זיתים: וגנה אחת על גביו. שחקק אדם בסלע תחתיו כמין כפה והיתה גנתו למעלה ובית בדו מלמטה וכשמת נטלו בניו זה בית הבד וזה גנה ונפחת גגו של בית הבד שהוא מקום זריעותיו של עליון: כיפין. ארחו"ש בלע"ז והעליון יתן עליהן עפר ויזרע: פטור מלשלם. דמאי הוה ליה למיעבד אנוס הוא וא"כ מיירי דוקא שבנאו כראוי אבל שלא כראוי חייב דתניא בתוספתא נפל הכותל מחמת הזועות מחמת הרוח מחמת הגשמים אם בנאו כדרכה פטור ואם לאו חייב וכי תנן פטור בין בנזקין דשעת נפילה בין בנזקין דלאחר נפילה בשעת נפילה משום דכיון שבנאו כדרכו כדכתיבנא אנוס הוא ופטור. לאחר נפילה נמי כל שלא היה לו שהות לסלקם אנוס הוא ואפילו בשהיה לו שהות משכחת לה דפטור במפקיר נזקיו דקיימא לן [ב"ק דף כט:] מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור אבל בשנתנו לו זמן ונפל לאחר זמן חייב לשלם בין בנזקין דבשעת נפילה בין בנזקין דלאחר נפילה בשעת נפילה דפושע הוא. לאחר נפילה אפילו במפקיר נזקיו נמי חייב דמפקיר נזקיו שלא בנפילת אונס חייב: **גמ'** בד' טפחים. והלכתא כשמואל. ואע"ג דפליגי לעיל [דף קטז:] רב ושמואל גבי בית ועלייה [ו] צריכא דהייתי יכול לחלק בין ענין זריעה לענין דירה וקמ"ל דאף בענין זריעה לא עבידי איניש לזרוע חציו למעלה וחציו למטה: כתבו בתוספות שאין ב"ד נותנין זמן אלא לפי הענין דההיא (דנפלה) [דנסברה] כדו ולא סלקה לא יהבינן לזה ל' יום לפי שבקל יכול לסלקו. מהא שמעינן דסתם זמן ב"ד ל' יום הוא הלכך מלוה שבא לגבות חובו בב"ד שצריך תחלה דלתבעיה ללוה כדאיתא בפרק גט פשוט (דף קסט.) אם בקש לוה מב"ד שיתנו לו זמן כדי שיפרע נותנין לו זמן ל' יום ואע"ג דחסריה ממונא ותנן בפרק החובל (דף צא.) מעשה באחד שפרע ראשה של אשה ובאת לפני ר"ע וחייבו וכו' אמר לו תן לי זמן ונתן לו ואקשינן בגמרא ומי יהבינן זמן לחבלות ומתרצינן הני מילי בחבלה דחסריה ממונא אבל בבשת דלא חסריה ממונא יהבינן זמן והכא נמי בבע"ח הא חסריה לא קשיא דחובל דאוקיה בידים שאני אבל הלואה דמדעתא דנפשיה נותנין זמן וכן דעת הגאונים ז"ל ודברי הרי"ף ז"ל מכוון בתשובתו דבכל מלוה קובעין זמן ואפילו במלוה שהיה לה זמן קבוע והגיע זמן ולא פרעו וכך נראין דברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות מלוה ולוה וכ"כ הרמב"ן ז"ל ור"ח ז"ל כתב דמלוה שיש לו זמן קבוע והגיע הזמן ולא פרעו אין נותנין לו זמן אחר והביא ראיה מדאמר אביי פרק כל שעה (דף לא.) דכיון דמטא זימנא למגבא ולא פרעיה איגלאי מילתא למפרע דברשות מלוה הוא קאי ואי עדיין יהבינן ליה זמן היכי אמרינן דברשות מלוה הוא קאי: **מתני'** ונפל לתוך גנתו של חבירו: הגיעוך. יהיו שלך ובנה אותה לעצמך: אין שומעין לו. אם אין זה רוצה שיקנה לו דבר הפקר או דבר מתנה: בתבן ובקש. ללקוט לו משלו או מן ההפקר: טול מה שעשית. מה שלקטת יהיה שלך: אין שומעין לו. אע"ג דשוה כסף ככסף ואמרי' נמי בעלמא (דף קיח:) ממארי רשותך פארי אפרע משום דהתם אמרינן בבע"ח משום דאי לית ליה זוזי יהיב ליה קרקע או מטלטלין אבל בשכיר שנשכר על דעת לקבל זוזי לעתותי ערב בשכרו אמרינן ליה זיל וטרח וזבין ורביה דבבע"ח היכא דלית ליה זוזי יהיב ליה מטלטלי ואי לית ליה מטלטלי יכול ליתן לו קרקע דאמרינן בפרק הכותב (דף פו.) ואי דאמריתו משמיה דרבא האי דמסיק ביה חבריה זוזי ואית ליה ארעא ולית ליה זוזי אמרינן ליה זיל טרח וזבין אה"ל ההוא תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן אלמא דאי לאו הכי לא אמרינן ליה זיל טרח וזבין ואי לית ליה זוזי דמגי יהיב ליה מטלטלין בפרק המוכר (דף נג:) איתא דאמרינן ואי לית ליה זוזי לשקול תורא בזוזי דאמרי אינשי ממארי רשוך פארי אפרע [ואי אית] ליה קרקע ומטלטלין ולית ליה

עזי

עין משפט

א מיי' פרק ד מהל' שכנים טור חו"מ סי' קסה:

ב מיי' פרק יג מהלכות נ"מ טור חו"מ סי' תי:

ג מיי' פרק יג מהל' שכנים טור חו"מ סי' קסו:

דף קיח.

דף קיז:

דף קיח.

שלטי הגבורים

שהיא על בעה"ב והוא חייב לתקנה והמעזיבה חייב בעל העלייה לתקנה וכ"כ הראב"ד לפי שיאמר עליון לתחתון נטלתי אני עלייה כנגד בית כשם שאתה עומד בקרקעך שנטלת כך העמידני בקרקעי וקרקע של עליון הוא התקרה וכן כתב הרמ"ה ורש"י פירש דוקא בשוכר ומשכיר קאמר שצריך תחתון לתקן התקרה אבל שותפין לא דמסתמא אדעתא דהכי נחית בעל העלייה לעלייה שלא יתקננו לו תחתון כי התחתון אינו חושש לתקרה שהגג מגין עליו ואף אם ירצה בעל העלייה לסלק הגג כדי שיצטרך בעה"ב לתקן התקרה מוחין בידו שהגג משועבד לבעה"ב אף שיש שם תקרה יעברו גם לבית ואדעתא דהכי חלקו מעיקרא שיתקן בעל העלייה את גגו שלא ירדו גשמים לתחתון אבל התחתון אינו חייב כלל להעמיד רגל לעליון וכן פי' ר"י וכ"כ הרא"ש:

הגהות חו"י

(א) ע"ל ברי"ף בבא קמא רמז קז:

ג"י ד"ס

הגהות מא"י

[א] נ"ב ואבנים דקים: [ב] ליפול מחמת משא העלי' כצ"ל: [ג] נ"ב פירוש החזיק בחור קטן כדי להניח שם עצים דקים אחזיק נמי להניח שם כשורי גסי': [ד] נ"ב יש [ה] נ"ב מקום: [ו] נ"ב בגמ' מפרש הצריכות כן:

זוזי כתבו הגאונים ז"ל דיהיב ליה מטלטלין ודין נזקין אינו כן דאפילו אית ליה זוזי מאי יהיב כל מאן דבעי דאפילו סובין כל מידי דמטלטלי איקרי מיטב אלא דאי מגבי ליה ארעא יהב ליה בעידית דמיטב שדהו כתיב וכבר כתבתי כן בכתובות בס"ד: גמ' מי שהיה כותלו כו' הא לא פניהו. ואסיקנא טעמא משום דאמרינן דחויי הוא דקא מדחי ליה עד דמפני ליה באפיה. דכיון דאית ליה למחויי כי פניהו בפניו ולא מיחה מוכחא מילתא דלאו לדחויי איכוין אבל פניהו שלא בפניו שומעין לו וכן כתבי כל המפרשי' ז"ל והרשב"א ז"ל דקדק מדלא תנא בסיפא גבי פועל הכי ש"מ דלא בעי פניהו נר מצוה

שומעין לו: גמ' מדקתני [סיפא] הילך יציאותיך מכלל דפנינהו הא לא פנינהו לא קני אמאי כיון דא"ל הגיעוך תקנה לו חצרו מדר' יוסי בר' חנינא דאמר ר' יוסי בר' חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו התם דעתיה למיתן ליה הכא דעתיה לדחוייה ומשום הכי לא קני עד דמפני ליה באנפיה:

מתני' השוכר את *הפועל לעשות עמו בתבן ובקש אמר לו תן לי שכרי אמר לו טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו ואם משקיבל עליו אמר לו הילך שכרך ואני נוטל את שלי אין שומעין לו: ב*המוציא זבלו לרשות הרבים המוציא מוציא והמזבל מזבל אין שורין טיט ברשות הרבים ואין לובנים לבינים וגובלים טיט ברשות הרבים אבל לא ללבינים הבונה ברשות הרבים המביא אבנים מביא והבונה בונה ואם הזיק משלם מה שהזיק רבי שמעון בן גמליאל אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום: גמ' תניא כל אלו א שאמרו מותרים לקלקל ברה"ר אם הזיקו חייבין לשלם °ור' יהודה פוטר אמר אביי רשב"ג ורבי יהודה ור"ש כולהו סבירא להו כל שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם ר' יהודה האדאמרן רשב"ג מאי היא דתנן אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום ר"ש מאי היא דתנן היה מעמידו בעלייה עד שתהא מעזיבה תחתיו שלשה טפחים ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק ר"ש אומר לא נאמרו כל השיעורין האלו אלא שאם הזיק פטור מלשלם וכל כה"ג שיטה היא ולית הלכתא כחד מינייהו תנו רבנן החצב שמסר לסתת הסתת חייב הסתת שמסר לחמר החמר חייב החמר שמסר לכתף הכתף חייב הכתף שמסר לבנאי הבנאי חייב הבנאי שמסר לאדריכל האדריכל חייב וכולם שהעלוה על גבי הדימוס ונפלה והזיקה בקבלנות כולן חייבים בשבירות האחרון חייב וכולן פטורין

אלא ברישא בלחוד ואע"ג דאפשר לומר דה"ג לאחר שהוליכן בפניו לביתו קאמר ואשמעי' בקמייתא וה"ה הכא נראה לו עיקר דברישא בלחוד הוא דקאמר וטעמא דמילתא דכיון שאין דרך לפנות אבנים מיד סמכה דעתו שעדיין יש שהות לחזור לו וביכתים הוא דמדחה ליה אבל בפועל אין לומר כן שכן דרכו להוליך התבן והקש [ד] לביתו משקבל עליו הלכך ה"ל כאילו פניהו לאלתר באפיה וגמר ומקני והרנב"ר ז"ל כתב שאינו מחוור דמדעביד תלמודא צריכותא מהני מתנייתא שמע מיניה שוו דיני אהדדי דאי לא הא כל חדא וחדא למילתא איצטריכא אלא ודאי אפי' בפועל נמי כל היכא דלא פניהו דחויי קא מדחי ליה ויש שלמדו מכאן דמי שיש בידו משכון מחבירו ודוחקו לפדותו ואמר לו הלה יהא משכון שלך דלא קני ליה דדחויי קא מדחי ליה. (א) אמר המחבר בקושיית הרנב"ר ז"ל אפשר לי לומר דכיון [ה] שהצריכותא מרישא היא אפילו [תימא] דסיפא דכל חדא איצטריכא לא ס"ל לתלמודא למימ' תנא רישא אגב סיפא כדי ליפסוק מהצריכותא ועוד שהדעת נותן שכיון שזה נתנו והלה קבלו שיהיה הענין קיים אם לא שנראה טעם [ו] שסמך על איזה ענין דאם לא כן נשמעינן מתני' בפועל שאינו ברור כ"כ הטעם שיסמוך בו דעתו כי הכא בבעל הכותל דחזינן סמיכת דעתו יותר מפורש מפני שאין דרך לפנות האבנים מיד וכל שכן בבעל הכותל ומיהו כיון שהרשב"א ז"ל אמר ג"כ [שאפשר] כדעת הרנב"ר ז"ל השוי דינא וכן אותם שלמדו דין משכון מהכא הך סברא נמי אית להו דלפי דעת הרשב"א ז"ל שנראה לו עיקר אם חזר בעל המשכון אחרי כן על משכונו אין שומעין לו לפסוק הדין כך [ז] ונוכל לומר טעם בדבר [ח] עוד שאין לנו להוציא זכות שיש לו לבעל המשכון על משכונו מספק ועוד שסברא היא שלא יהיה קנוי לזה מה שהוא של חבירו עד שיודע הדבר שגמר בלבו להקנותו ולפיכך נאמר הכא דלא דמי להא דרבי יוסי ברבי חנינא כנ"ל ע"כ: מתני' המוציא מוציא וכו'. כלומר אינו רשאי להשהותן שם אלא זה מוציאו מן הרפת לרה"ר והנושאו משם יהא מזומן לישאנה לשדה ולגנה לזבל ובשעת הוצאת זבלים איירי דאילו שלא בשעת הוצאת זבלים אינו רשאי להוציא כלל: אין שורין וכו'. מקומות יש ששורין אותו ימים רבים לצבור במקום אחד: ואין לובנים לבינים. לפי שמשהה אותם ליבשן ששוטח הטיט בקרקע חלק בטופי הלבינים וחורץ לו חריצות של שתי וערב כמדת הלבינים ומניחם שם עד שיתייבשו: גובלין. לתתו מיד בבנין: המביא וכו'. מקבלן מיד המביא ובונה: מתקן. משמן ברה"ר ואינו חייב בנזקיו: גמ' כל אלו. כל אותן נזקין דברים שנתנו חכמים עליהם רשות ואמרו מותרין לקלקל ברה"ר ולהשליכם שם כגון זבלים לרבי יהודה דאמר מוציא זבלו לרה"ר בשעת הוצאת זבלים וצוברו כל ל' יום וכגון פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהם בימות הגשמים דברשות קא עבדי בבבא קמא (דף ל.): ורבי יהודה פוטר. ולית הלכתא כרבי יהודה משום דקיימא בשיטה כרשב"ג ורבי שמעון דכולהו סבירא להו כל שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם וקי"ל כתנא דמתני' דאמר אם הזיק משלם מה שהזיק: ת"ר החוצב. אבן מן ההר לעקרה מחיבורה: סתת. הוא המרבעה והמחליקה: חמר. נושאה מן ההר שהסתת סותתה שם ומוסרה לכתף המושיטה לבנאי העומד על מעמד החומה העשוי להוליך לאומן: אדריכל. הוא אבי אומנין שמדקדק בהנחת אבנים לסדרה על מושבה בשוה שלא תמוט ולא תטה ולא תהא בולטת חוץ לדימוס: חייב. זה שהיה בידו חייב בנזקיה אם תפול מידו ותזיק את אחרים או תשבר הוא חייב לשלם ואע"ג דמוקמינן לה לקמן בקבלנות וכולן שותפין במלאכה אינו חייב אלא מי שהיתה מסורה לו כיון דכחו הוא הנזק מוטל עליו כל היכי דמתרמי דתנן אדם מועד לעולם שוגג ומזיד אונס ורצון דנפקא לן בב"ק [דף כו:] פצע תחת פצע לחייב על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון: וכולן. אלו שהיו שותפין במלאכה אחת [ט] ומי שהניח אבן על הדימוס הוא שורת הבנין נפלה והזיקה הואיל ולאו כחו דאדריכל הוא שלאחר שהניחה נפלה וליכא לחיוביה משום גיריה דיליה כולן יחד חייבין שכולן שותפין בדבר ועליהם המלאכה לעשות וקבלו אחריות הנזק יחד: האחרון חייב. אדריכל שהניחה: בשכירות. האחרון חייב: בקבלנות. כולן חייבים היכא דלא נפלה מיד אחד מהם ועל כולם לשמור שתהא מיושבת יפה:

רש"י

מתני' טול מה שעשית. מה שלקטת יהא שלך: (א) אין שומעין לו. אע"ג דבכל מקום שוה כסף ככסף הכא בשכיר בל תלין שכרו כתיב ואמאי דאתני בהדיה משמע: המוציא מוציא והמזבל מזבל. כלומר אינו רשאי להשהותה שם אלא זה מוציאו מן הרפת לרה"ר והנושא משם יהא מזומן לישאנה לשדה למיזבל: אין שורין טיט. להשהותו זמן ארוך ברה"ר לשרותו: ואין לובנים לבינים. שמשהין אותן ברה"ר ליבשן ששוטחין טיט ברה"ר בקרקע חלק בעובי לבנים וחורץ בה חריצים שתי וערב כמדת הלבנים ומניחין לייבשן: גובלין טיט. לתתו מיד בבנין: המביא אבנים מביא. והבונה בונה: אף מתקן. מזמן בר"ה ואינו חייב בנזקו: גמ' כל אלו שאמרו. כל אותן הנזקין שנתנו חכמים רשות ואמרו (להקל) מותרין לקלקל ברשות הרבים ולהשליך שם כגון הוצאת זבלים (ב) לרבי יהודה וכגון פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן [א] ברה"ר בימות הגשמי' בב"ק: היה מעמידו כו'. בפ"ב בבא בתרא לא יעמיד אדם תנור וכירים בתוך הבית אא"כ יש על גביו חלל גובה ארבע מפי התנור לעלייה היה מעמידו בעליה עד שתהא עובי המעזיבה תחתיו ג' טפחים: ובכירה. שאין הסק שבה גדול: טפח. מעזיבה יהא תחתיה: ואם הזיק. שדלק הבית ושרף סביבותיו משלם: החצב. שחצב האבנים מן ההר: סתת. המרבע ומחליקה: חמר. שמוליכה מן הסתת: לכתף. המושיטה לבנאי העומד על הבנין: האדריכל. הוא אבי האומנין שמדקדק בהנחת האבן לגדדה שלא תמוט ולא שתהא בולטת חוץ לדימוס של הבנין: חייב בנזקה. אם תפול מידו ותזיק לאחרים או אם תשבר אע"ג דאיירי בקבלנות וכולן שותפין במלאכה אינו חייב אלא מי שמסרוהו לו דכיון שהוא בידו הנזק מוטל עליו: וכולן. אלו [ב] שהן שותפין במלאכה אחר העלו על הדימוס ונפלה לאחרי כן משם והזיקה הואיל ולאו כחו דאדריכל [ג] הוא וליכא לחיוביה משום גיריה כולן חייבין

*) [ורי"ו פסק אם הזיק ברה"ר אפילו תפס מפקינן מיניה] כך היא הלשון בטור חושן משפט סימן ש"ל:

א מיי' פרק ד מהל' שכנים טור חו"מ סי' קסו:

מתני' זו ע"ג זו. סמוכות זו לזו האחת קרקעיתה גבוה וזו שאללה קרקעיתה נמוך: והירק בינתים בזקיפת הגבוה שזו גבוה מזו [א]: של עליון. יש שם שומים או בצלים של עליון הם שהרי עפרו הוא ומשלו יונק: של תחתון. בשל אוירו היא מונחת. למלאות גנתו עפר. ויסוה קרקעה לעליונה: ששניהם יכולים למחות וכו'. שלא יהא ירק כאן עליון ליטול עפרו ותחתון למלאות גנתו: מאין ירק זה חי. ממקום שהוא יונק וגדל לו יכתן: כל שעליון יכול וכו'. כדאמר רבי מאיר הואיל ומעפרו הוא חי: והשאר של תחתון. דעליון נר מצוה גופיה אפקורי מפקר ליה לגביה פטורין:

רש"י

דעל כולן נשמור שתתייבש יפה: מתני' זו על גב זו סמוכות זו לזו וזו קרקעיתה גבוה מזו וירק בזקיפת הגבוה: של עליון. שעפרו הוא ויונק משלו: משל תחתון. שעל אוירו הוא מונח ויוצא: מהיכן ירק זה חי. ממקום שיונק לו יתנן והשאר של תחתון דעליון מפקיר ליה.

הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

מתני' ב' גנות זו ע"ג זו והירק בינתים רבי מאיר אומר של עליון רבי יהודה אומר של תחתון אמר רבי מאיר ומה אם ירצה העליון ליטול את עפרו אין כאן ירק אמר לו רבי יהודה ומה אם ירצה תחתון למלאות את גינתו עפר אין כאן ירק אמר רבי מאיר וכי מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה רואים מאין ירק זה חי ר"ש אומר כל שהעליון יכול לפשוט את ידו ליטול הרי הוא שלו והשאר של תחתון: גמ' *ארשב"ל הלכה כר"ש *אמרי' דבי רבי ינאי: בלבד שלא יאנס וכן הלכתא. אמר אפרים ספרא תלמידו של רשב"ל משום רשב"ל הלכה כרבי שמעון. אמרוה קמיה דשבור מלכא אמר להו אפריון נמטיה לרבי שמעון:

תקנה שנגלאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו וללקוט: גמ' שבור מלכא. פרש"י ז"ל שזהו מלך פרס ממש והיה בקי בדינין: אמרוה קמיה. הא דרבי שמעון וקלסיה: אפריון. חן שלנו כלומר יקבל חן מאתנו על דבר זה:

סליק פרק הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

וכ"ה כרא"ש אבל בגמ' דידן ליתא הא דארשב"ל הל' כר"ש. (ג"א):

לשאר המזיקין וכי סיבי דלא אמריק בתקלה גרמא בניזקין אע"פ שאינו אלא גרם וצ"ע לישבם בכל מקום הדברים האלה למה זה בתקלות אינו עובר משעת הנתתן עד שיזיק ובשאר הניזקין אמריק דאסור לגרום הסיזק כמו שכתב מיי' פ"י מהלכות נ"מ וכן למה זה אינו נקרא גרמא בניזקין מי שמניח התקלה:

הגהות מאי"

[א] גבוה מזו יש שם שומים או בצלים כצ"ל והד"א ותי' בצלים הס"ד:

הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

מעשה אילפס על מסכת בבא מציעא

להגאונים המפורסמים בעלי מפרשי הים מלבוב. ובהן נכללו חדושים מס' מחנה אפרים.

דף ד ע"א ברי"ף ולא מיפסל עד דמשתבע. נ"ב משמע דכל היכא דשייך לומר אשתמוטי אי משתבע מיפסל וה"ה במלוה דלא כמהרשד"ם בחו"מ סי' קנ"ה (מח"א) שו"ת מהרשד"ם אינו תחת ידינו כעת אבל הב"י סי' נ"ב הביא כן בשם הגהות מרדכי פ' כל הנשבעין שכתב כן בשם השערים דנשבע כשר וכן דעת הריב"א הובא בב"י סי' נ"ז וסי' ע"ה ועי' בשו"ת מהר"ש הלוי חלק חו"מ סי' ע"ו עכ"פ אין תימה על המהרשד"ם:

דף ה ע"ב בנימוק"י ד"ה דכתיב אית לה אב ולא נשאת. נ"ב הש"ך חו"מ סי' רמג סעיף כג כתב דדוקא בגירושין אבל במתנה אית לה יד וז"א ועי' לקמן דף ו' ע"א בנמוק"י גבי זהו קטן מציאתו לאביו והאי דמזכה להם ע"י בנו ובתו הקטנים (מח"א) לפע"ד נ"ק דלזכות ע"י לאחרים שאני משיזכו לעצמן ודו"ק: שם ד"ה רהט וחצר המשתמרת דלא בעינן. נ"ב לפי סברת הרי"ף והרמב"ם ניחא דר"א הכי קאמר גבי מתנה דזכות הוא לו זכין לאדם שלא בפניו אפי' כשאין רשות אחרת מקנה כגון מציאה (מח"א) עי' באסיפת זקנים שם מ"ש בשם ר"פ שנרגש בזה וחילק בין מתנה למציאה ע"ש:

דף ו ע"א ד"ה זהו גדול זוכה במציאה לעצמו מדרבנן. נ"ב הש"ך בסי' רמג סעי' טו כתב דקטן זוכה מן התורה במציאה ולא משמע כן בשמעתין (מח"א) ועי' בא"ז שם:

דף ח ע"ב ד"ה א"ל לא מני. הא בהכיר בה לא קנה. נ"ב תימה דאף בהכיר בה שאינו שלו גובה ממשעבדי ובפ' א"נ דף עב אמרו טעמא משום דניחא ליה דלוקי בהמנותיה (מח"א) כעין קושיא זו הקשה בשו"ת גאוני בתראי זקנו הגאון רשכבה"ג מו"ה העשלי ז"ל סי' ע"ז ובשו"ת חות יאיר סי' כ' בשם הרב מוהר"ס גראדוויל ז"ל על הא דמוקי בש"ס ב"ק דף נה בלוקח ת"ח ובחבורנו מפרשי הים שם כתבנו ליישב דהרי קשה למה לי טעמא דניתן לכתוב אף אי לא ניתן לכתוב נמי הא המוכר שדהו בעדים גובה ממשעבדי וצ"ל דשאני גזלן דבגנבה מזבין לבלי יודע ללוקח שגזלו ולית ליה קלא ועי' בפ"י בב"מ שם ומעתה בהכיר בה דלא מתיירא מליקח שפיר בלא"ה גובה ממשעבדי ע"ש וא"כ מיושב קושית המח"א ג"כ ודו"ק וגם לפמ"ש המל"מ פ"ט מגזילה דדעת הטור דאינו גובה ממשעבדי בהכיר אפשר דגם הנמוק"י סובר כן ולא קשה קושייתו.

דף ט ע"א ד"ה בההיא הגאה. נ"ב בספר התרומות שער מ"ז חולק על זה ודברי הנמוק"י צ"ע (מח"א) גם המשנה למלך פ"ט מגזילה ה"ט הרגיש בזה ע"ש ועי' בש"ע סי' שע"ד ס"ב בהג"ה ומהתימה שלא נזכר כלל שם דברי הבעה"ת בטור וב"י והאחרונים: ע"ב ד"ה מה שתעלה אלא כדי חיי היום. נ"ב עי' במרדכי פ' הניזקין רמז שנ"ז שנ"ת שחולק על זה ועי' בשו"ע חו"מ סי' רי"א סעיף ב' בהג"ה שלא הזכירו טוב ראינו בד"מ שהביאו וכתב דעיקר כהפוסקים כחולקין ע"ש: שם ד"ה מעכשיו אליבא דרבנן דקי"ל כוותייהו. נ"ב כלומר היכא דאמר שדי מכורה לך מעכשיו ולאחר שלשים יום אע"ג דנקרע השטר קנה דגופו מקנה ליה מהיום ואין כאן חזרה (מח"א) ועי' בש"ע חו"מ סי' קנ"א סעיף ד' בהג"ה ובאחרונים: שם ד"ה בא מלוה. אבל היכא דליית לדינא. נ"ב לא ידעתי מאי הוצרך לחלק בין ליית ללא ליית לימא דהאי דקי"ל דהעמדה בדין כמאן דכתב דמי היינו לטרוף ממשעבדי ומ"מ יכול לומר פרעתי והכי כתב הרמב"ן פ' חזקת דף מ (מח"א) ועי' בש"ך סי' לט ס"ק כד ועוד שם הרבה טעמים ובסי' עט ס"ק כט ודו"ק ועי' בש"ך סי' עח ס"ק יט:

דף יז ע"א ד"ה תוכיח ואע"ג דהתם בערכין. נ"ב עי' בשו"ת הא"ז בעל שער אפרים סי' ס"ה מ"ש בזה ועי' בא"ז כאן:

דף כג ע"ב בשה"ג ד"ה לפי וצ"ע קצת על דברי הרא"ש עד ס"ל דפטורים לכשיגדילו. נ"ב לא ידעתי מאי קשיא ליה דגבי קטנים ה"ט דלאו בני דעת ניניהו משא"כ בממונם ועוד כיון דמעמידין להם אפוטרופוס לא יפסידו כל ממונם משא"כ בהיזק דידהו מאי מהני אפוטרופוס (מח"א) ועי' בב"ת וט"ז באו"ח סי' שמג:

דף כז ע"א בנמוק"י ד"ה ליסבן בעינא. ודכוותיה במטלטלין וכו'. נ"ב עי' בבני יעקב על בעל העיטור דף קיא ע"א מה שהקשה על זה מדברי הר"ן והרא"ש בע"ז דף סג ועי' במחנה אפרים בהלכות דשלב"ל סי' ג מ"ש בזה ליישב וכפי הנראה רמז לדברי הבני יעקב אלו ע"ש:

דף כח ע"ב ד"ה דבר תורה דיליף מק"ו דגופיה. נ"ב עי' בנמוק"י פ' הספינה דף כד ע"א (מח"א):

דף לה ע"ב בבעה"מ ד"ה המלוה וזה נוסח דברי ר"א ז"ל. נ"ב כאן חסר לשון ותמצאנו בבעה"ת שהעתיק לשונו (מוהר"א ששון סי' קע"ו) וע"ש שהאריך לבאר דברי הרז"ה והרמב"ן כאן:

דף לו ע"א ד"ה טרפי שרי. נ"ב עי' בגליון מ"ש הד"ת בזה ועי' בשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ע"ה והאריך שם בזה:

דף לח ע"ב ד"ה אמר המחבר והרשב"א. בכל משכנתא אפי' וכו'. נ"ב היינו באתרא דמסלקי' אבל באתרא דלא מסלקי אע"ג דלא כתב ליה כ"כ הנמוק"י לקמן בשם הרשב"א (מח"א) ועי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' קע"א שהאריך לבאר ענין זה דמשכנתא בכל פרטיו:

דף מא ע"א ד"ה אמר רבא וכן גבי מודר הנאה. נ"ב עי' בנדרים דף לו באמר כל הרוצה לתרום יתרום והא דאצטריך שם לטעמא דאדם בהול על ממוניה היינו משום דאמירה לעכו"ם שבות הוה אף בגילוי דעת בלבד וכן מוכח פ' השוכר את הפועלים (מח"א) ועי' בבעה"ת שער ס"ה ובי"ד סי' רכ"א וסי' רל"ה ובב"ש סי' ע' ס"ק כ"ו:

דף מב ע"א ד"ה אדעתיה דישראל שקיבל עליו לדון בדיני ישראל. נ"ב עי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' קע"ז שכתב שדברי הנמוק"י סותרין זא"ז והניח בקושיא ויש ליישב כמו שיראה המעיין:

דף מג ע"א ברי"ף ד"ה התמרים מעלין ממקום היוקר. נ"ב עי' בגליון מ"ש מהר"ס בזה ועי' בא"ז כאן ובשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ע"ו:

דף מט ע"א בנמוק"י ד"ה דניחא דאי בעי מסר לה קשה מלפרא. נ"ב עי' פ' השואל סי' תקל"ז גבי משכיר בית לחברו ונפל מ"ש בשם הריטב"א וגבי הקדישו משכיר מ"ש הרמב"ן בתשובה בשם ר"ת (מח"א):

דף נא ע"ב בשה"ג ד"ה לכאורה אין לא ראינו ראיה. נ"ב עי' בש"ך בחו"מ סי' ל"ז ס"ק ל"ח ובשו"ת הא"ז בעל שער אפרים סי' קיב דף עט ובשו"ת בית יוסף בדיני גביית כתובה סי' ב' ודו"ק:

דף נג ע"א בנמוק"י ד"ה ושמעינן נמי מהכא. נ"ב התם ה"ט משום שנעשה מלאכתו בשבת ודרשו בספרי ולא אחרים עושין מלאכתו ועוד דהתם מיירי שנתנו לו לאחר שהחשיך ודברי הרא"ש שם צ"ע אי ס"ל כסברת הרשב"א והגאון (מח"א) ועי' ברא"ש כאן אות ו' ובפ"ק דשבת גבי אין משלחין אגרות ובב"י באו"ח סי' ש"ו ותמצא דעת הרא"ש:

דף נה ע"ב ד"ה לוקח שפטור אפי' מפשיעה. נ"ב צ"ע דהא בע"ז דף טו מספקא אי שכירות קניא ופי' הנמוק"י פ' הזהב דהיינו אי קני ליה לקנין הגוף כלומר והוה כלוקח פרה לשלשים יום ואעפ"כ ה"ז נעשה שומר עליו או כש"ש או כש"ח ונראה דבלוקח פרה לא נחלקו זולת ביתומים או בבעל משום דממילא קא זכו בה (מח"א) ועי' בא"ז דלא חשיב כאן רק לוקח לפירות ולק"מ:

דף נז ע"א ד"ה וכתבו אבל הרא"ש ז"ל כתב. נ"ב נראה שהמפרשים שהביא קודם חולקין על זה וליתא שהם לא כתבו רק שיכול לחזור אף בתוך הזמן משא"כ בשוכר שהם בא לחזור א"י לחזור בתוך הזמן (מח"א):

דף ס ע"א ד"ה וכתב הרנב"ר שהרי אין למשאיל זכות בו. נ"ב ולי נראה דכיון דנשבר כבר נשלמה שאלתו ותייב כמו שהיתה שוה בשעת שבירה (מח"א) ולפע"ד סברת הראב"ד כיון שכל זמן שלא נשבר שלו היה א"כ השוב בא לאחר השבירה שאז א"א לו להשתמש בו ועי' בטור סי' שמ"א: שם ד"ה אמר המחבר מי מכריח לומר שיהיה לעפר ממש. נ"ב ל"ד דכשחוזר ותיקן הכלי הוא הכלי הראשון (מח"א):

דף סב ע"ב בשה"ג ד"ה הא נראה דהא דלא סגי ליה. נ"ב עי' בשה"ג ריש ב"ב שכתב דהא דשותף חולק שלא מדעת במקום פסידא ה"ט דאמדינן דעתיה דאדעתא דהכי לא נשתתפו מתחלה (מח"א):

דף עב ע"א בנמוק"י גמ' ואמרינן פ' המוכר את הבית. נ"ב לא ידעתי מה מקשה מהתם דהתם היינו שאם רצה לבנות ע"ג עמודים בונה אבל לבנות על הבית להכביד על הבית אינו יכול וכ"כ כל המפרשים שם והרשב"א בחידושיו מכת"י ג"כ וצ"ע (מח"א) ועי' בשו"ת מהר"ם יונה הלכות נזקי שכנים דף קלא מ"ש בזה:

הגהות במרדכי

סי' רלז אבל היכא דשנית לאו בר תיובתא. נ"ב זאת הגיון על לשון הש"ס ואינו מדברי המרדכי (ש"ך סי' קפ"ב ס"ק א') דלא כרמ"א בסי' שמח סעיף א' ועי' בסוף ספר גבורת אנשים בשו"ת אביו הא"ז הגאון מוהר"ס כ"ן ז"ל סי' י"ד:

סי' רמא שאני התם שהיה מקנה להם תגרו. נ"ב מכאן נ"ל דשטרות אע"ג דאין גופן ממון יכול לשעבדם אגב מקרקעי (מח"א) ועי' בש"ע ח"מ סי' ס"ו סעיף י':

סי' רמח גט שנכתב זמנו. נ"ב האי גט פירושו שט"ת דאל"כ לא שייך עדיו בחתומיו זכין לו (ג"מ בשם הא"ז מהר"ל מפראג) ע"ש שהאריך ופירושו צ"ע ואפשר דקאי לענין גט שחרור ועי' בב"מ דף י"ז:

סי' רנב והיינו כדברי ראבי"ה. נ"ב עי' בשו"ת הא"ז הרמ"א ז"ל סי' ל"ח סעיף ו ובג"מ ועי' בש"ך סי' ל"ט ס"ק כ"ט:

סי' רסג דמותר לומר לנכרי לתלוש. נ"ב עי' בהגהות מרדכי בשבת סי' קפ"ה ובמרדכי פ' מי שהחשיך ועי' בג"מ: שם אין להקשות מהא וכו'. נ"ב עי' בשו"ת הא"ז בעל שער אפרים סי' ב' ועי' מ"ש בהגהותינו ברי"ף בפסחים שם:

סי' שט וכן מוכח בדברי ר"א שדילג. נ"ב לפנינו באלפס לא דילג ועי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' ע"ג ובשו"ת הא"ז בעל שער אפרים סי' קכ"ב:

סי' שלב מעשה היה באפוטרופוס. נ"ב עי' בשו"ת מוהר"א ששון סי' קס"א קס"ב מ"ש בזה באורך:

סי' שמו נשאל להר"ס על מלמד וכו'. נ"ב עי' בשו"ת מהרי"ט חלק י' סי' כ' כ"א מ"ש בזה:

סי' שסו אבל מנהג שאין לו ראיה. נ"ב עי' באר שבע דף נה ע"ב ובשו"ת תומת ישרים סי' ק"כ:

סי' שצז וצ"ע דהא בשמעתין משמע. נ"ב עי' בגליון מ"ש הג"מ בזה ועי' בש"ך בכללי מגו אות כ':

בהגהות מרדכי

סי' תכז מכאן נראה שאותן ספרים. נ"ב עי' ברמ"א סי' רנ"ט סעיף ג' וסי' רל"ו סעיף א' שהעתיק הך הגהמ"ר ובאמת שכ"כ התוס' ב"ק דף קי"ד ע"ב ד"ה המכיר ועי' בא"ז לב"מ פ"ב מה שהעתיק בדף כ"ד בשם הר"י בן מיגאש וכבר הערנו בגליון הש"ע בזה ועי' בחבורנו מגן גבורים סי' כ"ה ס"ק ט"ו ומה שתמהנו שם על התשב"ץ ח"ב סי' קל"ו כעת ראינו בסי' קל"ה שם שהרגיש בזה:

סי' תמא ותמיה אני הואיל ואיכא ודאי שבועת וכו'. נ"ב עי' בשו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' רפ"ב:

סי' תנח בשלשה א"צ קנין. היינו דוקא שלשה טובי העיר אבל ג' דיינים לא (ש"ך סי' ק"ב ס"ק י"ב) ועי' בכנה"ג שם ובשו"ת מהר"ס דפוס פראג סי' שנ"ב: סליק

מלאכת יום טוב מהגאון וכו' מו"ה יום טוב ליפמאן זצ"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יו"ט)

דף כט ע"א בנימוקי יוסף ד"ה ערבוני מחול לך וכו'. דאל"כ במה הוא מתחייב בכפל. נ"ב מה שנכתב בלדו הגהה וזה לשונו פי' דאין מטבע וכו'. ור"ל דע"כ איירי באומר לו שבמעות אלו תקנה בקרקע. והוא כא"נ שכתב הב"י ולא כפי' הראשון משום דאין מטבע נקנה בחליפין. כבוד המגיה במקומו מונח. דלא שייך כאן אין מטבע נקנה. דהא לא מקנה לו שום מטבע ידועה אלא מתחייב עצמו בקנין. וכזה ודאי מהני קנין כידוע בפוסקים ואין להאריך אבל לי נראה בפירוש הנימוקי יוסף כפשוטו דקאי אשני הפירושים ור"ל דע"כ איירי או בקנין או באמר לו שיקנה בקרקע דאל"כ במה מתחייב בכפל לר"ל דאי לא מיירי בקנין וגם לא הקנה לו בקרקע במה מתחייב לו בדברים בעלמא והוא פשוט:

במרדכי (סי' שנה) פסק רבינו מאיר דהמשכיר בית לחבירו ונשרף דמי לספינה זו ויין סתם ואם פרע כל שכרו צריך להחזיר לו וכו' ומיהו המשכיר א"צ להחזיר הכל וכו'. ונראה דוקא היכא דאמר בית סתם אבל אמר בית זה אין חייב להעמיד לו בית אחר וכו'. נ"ב נ"ל דצ"ל ונראה דוקא היכא דאמר בית זה אבל אם אמר בית סתם אז חייב להעמיד לו בית אחר וכו' וכצ"ל דוקא. וכן משמע בשו"ע חו"מ סי' שי"ב סעיף י"ז בהגה"ס וע"ש בסמ"ע ודו"ק: (אמר נכד שמחבר בהעתקה היה כתוב כאן דברים מעורבבים אשר נראה היפך הדין ותקנתי כאמור. ואחריות הדברים עלי): שם (סוף סימן שעו) נ"ב מה שהקשה בסי' ג' נראה לי דלא קשה מידי. וגם הפוסקים לא פליגי אהדדי. דמ"ש רש"י דלא קאי הקושיא אהשאילני ואשאילך משום דלא הוי בבעלים ולא צריך לאוקמי בהשאילך למחר. נ"ל פירושו וטעמו משום דפשטא דברייתא מיירי דאמר ליה שמור לי ואשמור לך מתי שתצטרך והוי שפיר עמו במלאכתו בשעת שמירה משום שנשתעבד לו באמירתו תיכף לשמור לו בבעלים באמירה ואם יצטרך תיכף לשמירתו אזי מחויב לו תיכף וכמ"ש הפוסקים גבי שתלא טבחא ואומנא ולהכי מוקי לה באשמור לך למחר. אבל בהשאילני כה"ג דאמר ליה אשאילך לכשתצטרך במאי נשתעבד המשאיל להיות במלאכתו תיכף עד שלא שאל מאת השואל ולא הוי בבעלים בשעת שאלה. ובהכי מיירי התשובה דלוי ויהודה אבל לעיל מיירי שנתנה לה השאלים תיכף בשעת שאלה והיו שפיר כמו חד אריכלא וחד גולה. ועיין דבזה אתי שפיר דלא פליגי כל הפוסקין אהדדי: שם (סימן תס) הג"ה ושלית שוויים וכו'. נ"ב הגה"ס דשלית לא ידענא מאי קושיא הא התם קאי אריסא דנשבעין לגזברין והתם הרי נהנין בשליחותו דאינם מהויבין לשקול אחרים תחתיהם ועיין שם היטב בסוגיא בגמ' ורש"י ותוס' ונ"ג: סליק

ספר מרדכי למסכת בבא מציעא

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחדושי דינים רבים :

עם הגהות הרמ"א ז"ל. והן מסוגרות בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*). גם הצגנו הדפין מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי :

[דף ב ע"א] רמז **שנים** אוחזין בטלית [*וכו'] עד זה אומר חציה שלי [*כו'] וא"ת אמאי אינו נוטל אלא רביע לישתבע *שהוא חציה שלו [*ויטול החצי] במגו דמצי אמר כולה שלו והשיב ר"ת דלא אמרינן מגו על ממון זה במגו דאי בעי ליתבע ממון אחר וכן השיב לרבינו אפרים מריגנשפור"ק דכל מגו תלוי באותו דבר עצמו כדאמרינן מגו דאי בעי א"ל להד"מ כי אמר נאנסו מהימן ומגו דריש פ"ב דכתובות אבל לא מממון לממון [ובגמרא] דקאמר מגו ממון לממון[ב] גבי מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע *ופר"י לקמן וניהמניה במגו דכופר הכל יש לומר דהיינו לפטור משבועה דבמגו כל דהו פטרינן ליה משבועה וכדלקמן בגמ' גבי שבועה דמתני' [א] שאינה אלא כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף [וכו'] [ג] וריצב"א תירץ דלא אמרינן מגו להוציא אפילו באותו ממון דחציו השני מוחזק זה כזה ובגמ' דאמרינן מגו היינו ליטול הרביע בלא שבועה[ג] עיין פרק חזקת הבתים גבי אמאי קשמכת אהאי שטרא : *(זה אומר כולה שלי) ריז מסקינן בגמ' הודאת בעל דין כמאה עדים דמי [*וכן] [ד]תניא בתוספתא הודאת בעל דין כמאה עדים כו' כתב רב האי גאון בשערי שבועות וזה לשונו אימתי בזמן שתבעוהו והודה אבל אם הודה מעצמו יכול לומר משטה הייתי בך שהפה שאסר הוא הפה שהתיר [ג] ועוד כתב דאם תלה הודאתו בדברים אחרים אין הבעל דין יכול לומר הודאתו נקבל ושאר דבריו [*יהו] בטלים אלא הודאתו כתשלום דבריו ועל זה אמר הפה שאסר הוא הפה שהתיר עי' פ' זה בורר ובגיטין פ' השולח ומסיק אח"כ בתוספתא ריח זה אומר כך וזה אומר כך [א] השליש נאמן בלא שבועה כ"פ רבינו חננאל ור"י וכן פסק רבינו ברוך הלכה למעשה היכא דשניהם עשאוהו שליש ומודים בכך [*אלא שזה אומר בתנאי זה וזה אומר בתנאי זה אז השליש נאמן בלי שבועה. אבל אם אחד אומר נתתי לך בתורת פקדון בלא תנאי ואחד אומר יש תנאי השליש צריך לישבע אם יש תנאי]. (אבל אם [*אחד] [ה]אמר לפקדון נתתיו לך צריך לישבע) ורבינו אבי העזרי מחייב השליש שבועה משום דחיישינן לקנוניא ור"מ [ו]פסק דשליש נאמן בלא שבועה ואפילו אין שליסותו בידו נאמן הוא (*במאי) [*אמאי] דעבד בעוד (*שליסותו) [*שהשליסותו היה] בידו דחזקה שליח עושה שליחותו וראייתו מפרק המקבל [גבי בעל אמר לגירושין] [*עי' בפי' רש"י] ומפרק זה בורר ושם פירשתי [ז]ומיהו מה שייך לפטור השליש משבועה היינו בשאין הדבר שייך לו אלא המפקידים חלוקין זה אומר כך וזה אומר כך ושליש מסייע לחד מינייהו דיכא הוא השליש נאמן דאין אדם חוטא ולא לו ואדעתא דהכי הימנוהו אבל אם הוא נוגע בדבר שאומר לו עכבת משלנו כך וכך דינו כשאר נפקדים (*דאמרינן) [*דאמר קרא] ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו וגו' דלגבי נפשיה לא מהימן בלא שבועה ע"כ דברי הרב רבי עזריאל : וניחזי זוזי ממאן נקט כו' פירש ר"ת נשאל את המוכר ולמי שהמוכר מסייעו יטול בלא שבועה ומכאן יש ראיה ריט דמי שחייב לחבירו שבועה ויש לו עד אחד שמסייעו שהעד פוטרו משבועה ועוד יש ראיה מדדרשינן לכל עון ולכל חטאת אינו קם הא לשבועה הוא קם מידי לחייב כתיב הא לא אימעיט אלא שאין קם לכל עון וחטאת הא לשבועה דלא מעטיה קרא קם הוא בין לחייב שבועה בין לפטור מן השבועה ועוד ק"ו הוא איזה כח מרובה כח המוחזק או כח שאינו מוחזק הוי אומר כח המוחזק וא"כ ק"ו הוא ומה כשהעד מסייע למי שאינו מוחזק זוקק את המוחזק לישבע כ"ש כשמסייע למוחזק שיפטרנו משבועה ועוד הביא רבינו מאיר ראיה לפירוש ר"ת דפירש דעד אחד קם לפטור משבועה מדגמר ר' חייא לקמן בסמוך דעדים מחייבי שבועה[ח] מבינייהו דפיו ועד אחד ואי סלקא דעתך דעד אחד אינו קם לפטור משבועה לפרוך מה לפיו ועד אחד דכשהן מחייבין שבועה אין כיוצא בהן פוטר מאותה שבועה שאם עד אחד בא ומעיד כדברי הנתבע אינו יכול לפוטרו מן השבועה וכן *פיו [*ר"ל הודה הוא שחייב לפלוני] :

אם היה בא אחד ואמר אינך חייב כלום ואפילו ב' אומרים כן אינם פוטרין אותו משבועה שהוא מחויב דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי תאמר בעדים שאפילו א"ת שמחייבין שבועה ישנו בהכחשה והזמה דכיוצא בהן דאי הדר אתו תרי סהדי אחריני ומסייעי לנתבע פטור מן השבועה דכל מה הלך פרכינן פירכא כל דהו ואע"ג דלא הוי לא קולא ולא חומרא כ"ש הא דפירכא חשובה היא דפרכינן לה אלא על כרחך עד אחד פוטר מן השבועה כשם שהוא מחייב שבועה ויש דוחין דברי ר"ת דיש בירושלמי אימתי שומר חנם חייב שבועה בזמן דליכא עדים אבל אי איכא עדים דלא פשע פטור אף משבועה משמע אבל בעד אחד חייב שבועה ושוב אמרו לי משום רבינו פרץ דהכיא [*דירושלמי] דאיסי [היא דאמר] יביא ראיה בעדים *ויפטר מיירי דוקא בריסתקא דמחוזא אבל במקום אחר קי"ל כר"ת דמיפטר בחד משבועה וכן פסק רבינו [*פי' דוקא בעדים אבל אחד לא מיירי בריסתקא דמחוזא פי' שוק דשכיחי שם רבים וצריך להביא ב' עדים מאחר שיש שם רבים] :

מאיר וכתב אם העד העיד שלוה ראובן משמעון וראובן כופר אע"פ שהעד אינו יודע אם ראובן פרע מ"מ כיון דראובן אמר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי וישבע ראובן שלא לוה ויכחיש העד אבל אם ביד שמעון משל ראובן נוטל בלא שבועה שהרי העד מסייעו לפטור משבועה כך פסק רבינו מאיר בתשובתו:*ושוב מצאתי רב בתשובה אחרת[ט] על המלמד שעד אחד מעידו שלא ידע ללמד את הנערים יש למלמד לישבע שידע באותו פעם ללמוד הנער וישבע להכחיש העד ונוטל דומיא דעד אחד מעיד שהוא פרוע דנשבעת להכחיש את העד ונוטלת פרק הכותב [*פי' שחזר מהר"ם מדבריו דלעיל פסק דהיכא דהעד מסייע למוחזק פטור המוחזק משבועה וכאן נשבע המלמד להוציא אע"ג שהעד מסייע למוחזק] : כתוב בספר המצות ברים בבא מציעא ד' דינין יש רבא אם הא' בלבד אוחז המע"ה ואם שניהם אוחזין בגוף הטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשבועה כדמפרש בגמרא ומגלגלין עליו באותה שבועה שכל מה שנטל כדין נטל ואם לא היה אוחז בה לא זה ולא זה כל דאלים גבר כמו בההיא ארבא דפרק חזקת הבתים שאין לנו למחות ביד מי שבא לתפוס מאחר שאין אדם מוחזק בה ואין אנו יודעים של מי הוא אבל מתני' דטלית [*ר"ל דקאמר יחלוקו ולא קאמר עד מקום שידו מגעת] מוקמינן לה בגמ' דתפסי בכרכשתא פי' הן חוטין שבשפת הטלית. ושלים המוחזק בדבר אחד ושניהם טוענין עליו הוא כדין שנים אוחזין בטלית כמו שמוכיח בגמרא שמדמה מתניתין לשאר פקדון דפרק *המפקיד [*דפריך] ויהא מונח [*וכו'] וכל דבר שתחלת דינו המע"ה אין מועלת תקיפה של אח"כ ומוציאין אותו מיד התוקף כדמסיק [*ומיהו הכא במתניתין יחלוקו דאיכא למימר דתרוייהו הוא והתם במנה שליבי יהא מונח דודאי דחד מינייהו. מהר"ם] :

רבא בפ"ק דבב"מ גבי ספק בכורות ותניא כוותיה : [דף ו ע"א] שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו ואי הוי משתבע (*בזה) [*הוה] מודה ופריך תלמודא (*לאו אמרת תפים) [*ולאו אמרינן תפים ממונא] מספיקא משתבע נמי מספיקא שהיא שלו שהרי אין לו (*לדיין) [*לבעל דין] לברר הטענות בשעת שבועה שיפרש באי זה ענין היא שלו ומשני פרשי אינשי מספק שבועה משום שאי אפשר בחזרה ולא פרשי אינשי מספק ממונא : מצאתי משם ר"ת רבב מתוך סוגיא זו דתלמודא משמע קצת שאין לברר הטענות מ"מ אחר סיום התלמוד ראו הגאונים שרבו הרמאים ותקנו שצריך לברר וללבן בכל היכולת וא"כ אדם הטוען על חבירו מנה אתה חייב לי והלה אומר איני חייב לך על הדיינין לחקור היאך אינו חייב לו אם פרע לו אם לא לוה ממנו וכן כל כיוצא בזה אבל אין להשביעו בסתם ויש אומרים דיש להשביעו בסתם וראיה מהכא שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו ולכך אינו השוד אפ"ה משביעין אותו בסתם ואין מזכירין לו אותו מלוה ישנה וגם רבינו אבי העזרי כתב ראיה שמשביעין בסתם מקניא דרבא שלא שאלו לו באיזה ענין פרעת לו[ג] וכן מצאתי בספר הדינין שכתב רבי יהודה הכהן לפני רבינו גרשום מאור הגולה ואע"ג דאמרינן פרק אחד דיני ממונות דין מרומה בעי דרישה וחקירה יש לומר [ל]כגון שמצאתי בתשובת רבינו מאיר וז"ל שמעון שאומר רבג שהספר ממושכן[מ] בעשרה ליטרין ואין רוצה לפרש דבריו יש לו לפרש. ודאי אם היה אומר ממושכן בעשרה ליטרין ושכחתי היאך אין לו לפרש אבל כיון דאומר איני רוצה לפרש ניכר שהוא רמאי ודין מרומה הוא וצריך דרישה וחקירה כדמשמע פ' אחד דיני ממונות הלכך יש לו לשמעון לפרש דבריו ואם לא יפרש יפסיד עכ"ל ומיהו נ"ל דהיכא דאמר הוא ממושכן לי בי' ליטרין ושכחתי היאך צריך לישבע ששכח וכיוצא בזה פסק רב סעדיה גאון פ' זה בורר רבד גבי מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו משטה אני בך פטור וכתב רבינו סעדיה גאון דצריך לישבע שנתכוון להשטות בעלמא ויפטר ה"נ לא שנא וישבע ששכח היאך ול"נ דא"צ לפרש דבריו וראייתי מההיא דלעיל על דלית ליה משתבע ואם איתא דצריך לפרש דבריו א"כ לא שייך כאן הערמה מיהו אני קבלתי מרבותי דדוקא בטוען איני חייב לך כלום ודאי נראין דברי ר"ת שטענה זו אינה ברורה ויש לחוש לרמאות אבל בטוען פרעתי א"צ לפרש רבה ויש פוסקים דאדם התובע לחבירו מנה והלה אומר הן ודאי אני חייב לך אלא שאני תופס אותו עבור מנה שאתה חייב לי [*או] עבור חפץ פלוני לאו כל כמיניה לטעון עליו מלוה ישנה [ד] אלא ב"ד יאמרו לו תן לו המנה[נ] שאתה חייב לו שהודית והחזר אשר אתה טוען עליו תבא עמו לדין [*או תחזור לו המנה או החפץ קודם] וראיה מירושלמי דקדושין פ' האומר חד בר נש קם עם חבריה בשוקא א"ל הב לי קיתונא [בש"י איתא דאית לי גבך א"ל הב לי דינר דאית לי גבך א"ל הב לי קיתונא ושב כו'] ושב דינר אתא עובדא קומי דרבי מנא וא"ל את אודית ליה בדינר והוא לא אודי לך בקיתונא זיל הב ליה דינר אלמא אע"ג דבעל הדינר הוא טעין עליה עבור קיתונא דהיינו מלוה ישנה לא מהימן [והכי נמי בירושלמי דמכות] וכן [*לקמן בהגהות האריך] פי' רש"י גבי הא דנזקקין לתובע תחלה [ס]כי המדקדק בפירושו משמע דהתובע והנתבע שניהם הודו זה לזה תביעותיהם מדקאמר נזקקין לתובע תחלה ויוציאו לו המנה שהודה הנתבע ואח"כ יעיינו לכמה עולה קלקולו של תובע וישלם לנתבע : שמא מלוה ישנה יש לו עליו פי' רבינו יואל לעולם אמרינן מגו דחשיד אממונא חשוד אשבועתא והכא לא חשיד אממונא דאיכא למימר ודאי הטלית של האחד היה והשני שתקף בטליתו של חבירו שמא היה לו מלוה ישנה עליו וכדין תקפו לכך ישבע ויתבענו [*ס"א ויעכבנו] בהלואתו ובעי עלה תקפה האחד בפנינו מהו פירוש קודם שבועה ובעי אי קא צווח מאי ה"ל למיעבד כלומר פשיטא דיחזיר הואיל ובפני עדים תקפה ויחזור וישבע כבתחלה אבל התוקף בלי עדים נאמן לישבע כך וכך אתה חייב לי במגו דאי בעי אמר לא תקפתי [פ] וכן פסק המיי' וכתבו רבני ריגינשפורק[ע] כאשר כתב רבינו יואל רבו והלכה רווחת בישראל כל שבידו נאמן לטעון עד כדי דמיו ל"ש הלואה ול"ש פקדון ומי שמוחזק בדבר ידו על העליונה ואם זה שכנגדו יוציא מחזקתו ע"י עובדי כוכבים בפני עדים כדי שיהיה הוא מוחזק לאו כל כמיניה ואם שלא בפני עדים מתוך שיכול לומר לא עשיתי יכול לומר עשיתי וכדין עשיתי :

[דף ג ע"א] נותן לו כ' וישבע על השאר כו' מכאן פסק ר"מ רבז הנמצא שקרן בא' מטענותיו לא הוחזק כפרן בשאר טענותיו כדחזינן הכא שיש עדים שהוא שקרן בחמשים ואפ"ה נשבע על השאר : שלא תהא הודאת פיו גדולה וכו' כתב ראב"ן ה"ה אפילו יש לו שטר [על] כ' כדאמרי' [גבי] שלטים דינרין כו' *וסוגיא כרב שבת דאמר הילך פטור ואע"ג דרבי חייא פליג עליה מ"מ הלכתא כוותיה דבפ' השואל פריך סתמא דתלמודא ועוד הילך הוא וכן פסק ראב"ן וראבי"ה ודלא כספר המקצועות שפוסק בשם רב עמרם דלא כרב [*ס"א גורסין ואפילו לר"ע דאמר שתים פטור משום דהילך הוא או משום דס"ל שטר שעבוד קרקעות אבל שטר בלא אחריות נשבע על השאר לכ"ע דלאו הילך הוא ולאו איכא כפירת שעבוד קרקעות אבל מצאתי בירושלמי אמר רב מודה תניבי בשטר אם אמר ליה מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והוציא עליו שטר על כ' שאין נשבע דכ' שטר מלוה אחריתי הוא ועלה דהך כופר בכל] [וכ"כ הב"ח] :

הגהות הב"ח א נ"ל שהתאי : ב נ"ב ס"א ובגמרא דקאמר מגו ממון לממון על כך מלתא גופא אי לאו משום דאיערומי קא מערים י"ל דהיינו לפטור משבועה דבמגו כל דהו פטרינן ליה משבועה שאינה אלא כדי שלא יהא כל אחד הולך ותוקף וכו' : ג נ"ב דהא מוחזק איקרי ברביע דהיינו חצי תביעתו : ד נ"ב מן תניא עד אחרים מוקף ונ"ב ס"א תניא בתוספתא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אימתי בזמן שתבעוהו והודה אבל אם הודה מעצמו יכול לומר משטה הייתי בך שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. וכתב רב האי גאון בשער שבועות וז"ל אימתי בזמן שתבעוהו והודה אבל אם תלה הודאתו בדברים אחרים וכו' : ה נ"ב ס"א הפוקדן : ו נ"ב עי' בתשובות מיימוני השייכים לספר משפטים סי' מ"ד : ז נ"ב הגה"ה : ח על השאר כצ"ל : ט שכתב כצ"ל : י שלי הוא הרי הוא כצ"ל : כ נ"ב עי' פ' שבועת הדיינים שם פירש"י שאין צריך לפרש איך פרעו : ל נ"ל כמו שמצאתי : מ נ"ל לו : נ שהודית שאתה חייב לו כצ"ל : ס (כי המדקדק בפירושו כו' וישלם לנתבע) תא"מ ונ"ב במ"ס אין זה : ע נ"ב עי' בתרומת הדשן סי' ש"ס ובתשובות מהרי"ו סי' כ"א :

הגהות מ"י א] והשליש אומר כך :

חדושי אנשי שם

ג"ם [א] כלומר דפריך נמי שיטול זה רביעי בלא שבועה במגו דאי בעי אמר כולה שלי : [ב] פירוש דבא לנוכיח דבמגו כל דהו פטרינן משבועה דהא עיקר שבועה דמתני' אינו אלא משום שלא יהא כל אחד הולך ותוקף ומן הדין אין לו לישבע כלל ולכך במגו כל דהו פטרינן ליה משבועה אפילו מממון זה לממון אחר אבל לחייבו שבועה כדי ליתן לו התאי לא אמרינן מגו על ממון זה מממון אחר : ש"י [ג] וקשה דבטח"מ סי' ל"ב כתב תבעוה והודה לא יעידו שאם יטעון שמעון משטה הייתי בך נאמן ופטור וכו' עד וכהודה לו מעצמו נמי לא יעידו דנהי דאינו נאמן לומר משטה אני בך דלא שייך משטה אלא כשתבעו והודה וכו' מכל מקום יכול לומר שלא להשביע וי"ל דבמרדכי מיירי בתבעוהו והודה באתם עדי דלא אמרי' משטה והודה מעצמו ר"ל שלא בפני התובע אפילו בעדים ואמר אתם עדים פטור כמו שכתב הטור בסי' ל"ב ס"ק ע"ז וק"ל : [ד] וקשה דבפרק האומנין כתוב כגון שבאתה חבילה לידו ופי' ר"ת כגון שהפקידו אצלו חבילה שלהם הרי שיכול לתפוס בשביל מה שחייב לו וי"ל דהתם גבי חבילה שהפועל מודה ועי"ל בדוחק שהפקידו קצת בתורת משכון ומ"מ ר"ת פליג על פי' של מעלה דהוא סובר שצריך שיהיה דוקא מזה העסק לכן יכול לתפוס אבל לא דבר אחר ור"ת סובר דכל דבר יכול לתפוס אם באת לידו אבל בא לידו בתורת משכון קצת עוד מחלק המרדכי בהגהות דדוקא בא לידו מעות יכול לעכב אבל מטלטלין לא עיין שם : מהר"ם [ה] וכן פסק המיימוני עיין בסוף שבועות והא דגרס בירושלמי בקידושין פרק האומר חד בר נש קם עם חבריה בשוקא עד א"ל את אודית ליה בדינר והוא לא מודי לך בקיתונא זיל הב ליה ומסיים בירושל' ומודה רב מני דאי אמר להו לסהדי האי דאודי' ליה בדינר בדיל דלא יכפור לי קיתונא אינו חייב בדין לא דינר ולא שבועה פירוש הכא לא מיירי בשבועת היסת הלכך היכא דליכא הודאה אלא בשביל ערמה אמר כן ליכא שבועה ומכלל דאם היתה כאן הודאה היה חייב שבועה. והשבועה היינו שישבע בעל דינר שהוא תופסו בשביל הדינר שכפר לו ואין לסקנות מפרש"י דנזקקין לתובע תחלה כי המדקדק בפירושו משמע שהתובע והנתבע שניהם הודו תביעותיהם זה לזה מדקאמר נזקקין לתובע ויוציאו לו המנה שהודה הנתבע ואח"כ יעיינו לכמה עולה

שבת [ו] : רכח מגלגלין שבועה ושמעינן מינה[פ] דמגלגלין אע"פ שאין בעל דין תובע שיגלגלו לו דהא מדמה גלגול שבועה להעדאת עדים ובעדים קאמר ישבע על השאר אפי' לא יתבע אותו בעל דין ועוד דגלגול שבועה מסוטה ילפינן לה והתם הוי גלגול אפילו בלא תביעה דבעל דנשבעת מאיש זה ומאיש אחר והבעל אינו תובע רק מאיש זה ואע"ג דפליג רב הונא פרק כל הנשבעין ואמר דאין מגלגלין עליו אא"כ בעל דין תובע שיגלגלו [לו] היינו דוקא (*כשהבעל דין תובע שיגלגלו) [*בס"א כל זה מחוק] בשבועה דרבנן אבל שבועה דאורייתא ודאי א"צ שיתבעו הבעל דין : [דף ד ע"א] שע"י טענה וכפירה הן באין וכו' : [דף ה ע"א] אם איתא לדר' חייא קמייתא [*וכו'] פי' ר"ח דהלכה כר' חייא קמייתא [*ואע"ג דמשמע שהוא מסופק] וה"נ אשכחן בריש פ' המדיר אם איתא לדרב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ואפ"ה פסקינן כוותיה פ"ב דייני גזירות : השתא נמי נחייביה מדרב נחמן כו' מכאן מוכיח ר"מ רכט דנתקנה שבועת היסת אפילו על מלתא דאיסורא דהכא [*גבי רעיא דהוו מסרי ליה חיותא כל יומא כו'](א)חשדינן ליה שעיכבם לעצמו ומשביעין ליה *מה לי (*שומר) שגנב מרשות עצמו מה לי שומר שגנב מרשות בעלים אידי ואידי [פי' אי לאו דהיה פסול משום דהוה ב' עדים דפסלו ליה] : איסורא. ורבינו שמחה פסק דהאומר לחבירו גזלתני או גנבתני מנה והלה אומר לא היו דברים מעולם דלא ניתקנה שבועת היסת עליה ולא משביעין על זה אלא היכא דאיכא הודאה מקצת או חד סהדא דאיכא שבועה דאורייתא דבדבר איסור לא מהמנינן ליה להובע וראיה מפרק כל הנשבעין אחזוקי אנשי בגנבי לא מחזקינן ואומר ר"מ דלא דמו אהדדי דהתם קאי אהא דאמר ראוהו (*ב"ד) [*עדים] שהטמין כלים [*תחת כנפיו] ואומר לקוחין הן בידי אין נאמן וישבע זה שכנגדו ויטול [*דקאמר לא אמרן אלא זה אומר לקוחין וזה אומר שאולין] אבל זה אומר לקוחין הן בידי וזה אומר גנובים [הם] לאו כל כמיניה לאחזוקי אינשי בגנבי ולא ישבע שכנגדו מיהו הנתבע ישבע ועוד כי קאמרינן פ' שבועת הדיינים מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן לימא איכא בינייהו לאשבועי אגניבה ואגזילה דמדאורייתא היכא דאיכא עד א' או מודה במקצת משביעין ואם כופר הכל אין משביעין וה"ר יהודה כהן הביא ראיה מפ' יש נוחלין עבדי גנבת וכו' עד רלוכק השבע וטול : ואמר רב [*יהודה] רל סתם רועה פסול ה"מ רועה דידיה אבל רועה דאחריני סתמא כשר חזקה אין אדם חוטא ולא לו משמע הא אי (*ידע) [*ידוע] שמרעה בהמות בשדה אחר אע"ג דלדידיה לא מטי הנאה פסול ולא אמרינן לא תגזול לאינשי בגוזל לעצמו משמע להו ומכאן פסק רבינו מאיר שהאפוטרופוס שהלוה ברבית קוצה מעות של יתומים אם יש עדים בדבר האפוטרופוס פסול לעדות ולשבועה עד שיחזור חזרה גמורה דאפילו לעובד כוכבים לא מוזיף כדאיתא פ' זה בורר ואף לפי מה דפירש ר"י בשמעתין (*בשטר) [*דשטר] שיש בו רבית דהעדים כשרים דלא השימון עליו נשך [*לאינשי] בלוה ומלוה משמע להו אבל אפוטרופוס אין להכשירו דהא איהו אוזפיה ועיקר שימה איהו ניהו דקא עבד אמנם אם אין עדים אלא שהודה מפי עצמו כשר דאדם קרוב אצל עצמו : רלא [דף י ע"א] המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וכ"פ אבי העזרי ופסק ראב"ן רלב דה"ה אם באת ליד ראובן סחורה בזול ואמר לשמעון קנה אותה ביני ובינך והריוח נחלוק[צ] ושמעון שתק וקנאה ושוב אמר לעצמו קניתיה [*כולה] דיחלוקו ואפילו לרבא [*דאמר המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו] דאמר מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה וראיה מדקאמר מסנהיתנו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי מכלל דאי אמר זכה לי או קני לי קנה וכתב רבינו אבי העזרי דרפיא בידי שהמציאה יכול לירד מן החמור ולזכות בו כמותו אבל במקום שתלוי בקנייה ואין לו דמים למה יזכה ודאי אם היה ברור לנו שהיה יכול לחזור אחר הדמים מיד קודם שילך לו המוכר יתכן[ק] כדבריו אבל [*שמא] בין כך וכך ילך המוכר וימכור לאחרים מ"מ לא קנה דה"ל זה נהנה וזה אינו חסר וכופין על מדת סדום ודאי אם נתרצה בפירוש לקנות לשניהם ה"ל [ר]כאלו זכה לשניהם אבל אם אין כל הדברים האלו אין נראה לי שיזכה : רלג ראה המציאה ונפל לו עליה וכו' וא"ת מאי שנא מעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה דנקרא רשע ויש לומר דלא אמרינן נקרא רשע אלא רלד היכא דלית ליה פסידא להוא אחר שבא ונטלה ממנו כגון התם שהיה יכול לקנות קרקע אחרת ועשה ברשעו וקנה אותה וכן רלה המשכיר עצמו במקום שחבירו מושכר והיה יכול להשכיר עצמו במקום אחר נקרא רשע אבל גבי הפקר כגון גבי מציאה וגבי פאה נפל עליה[ש] מעבירין (*אותה ממנו) [*אותו ממנה] שהרי אם לא יזכה בזאת מי יאמר שיזכה באחרת כ"פ ר"ת וכ"פ רבינו מאיר [*על] רלו ראובן שהיה מהפך בקרקע של עובד כוכבים על המיצר של שמעון וקדם שמעון וקנה דלא מיקרי רשע דהוי כמו מציאה דלאו כל שעתא מיתרמי ליה לקנות קרקע על המיצר שלו עי' פ' חזקת הבתים גבי נכסי עובדי כוכבים הרי הן וכו' [*ובפ' לא יחפור ובפ' האומר] : חצר משום שליחות איתרבאי כו' והכי אמרי' בפ' איזהו נשך דזכייה מטעם שליחות איתרבאי ומכאן דן רבינו מאיר רלז דעובד כוכבים דלית ליה שליחות לית ליה זכייה ואם ראובן אמר לשמעון זכה באותן המעות לעובד כוכבים לא זכה בהן העובד כוכבים עד דאתו לידיה עי' פ' הגוזל בתרא ובפ' אלמנה ניזונית : אבל היכא דשליח לאו בר חיובא הוא מיחייב שולחו ואם (*תופס) אמר לחבירו קח לי שור מבית פלוני שהוא שלי ונמצא שלא היה שלו אלא לגנבו נתכוון נתחייב שולחו באחריות של שור במשיכת השליח דכיון שהשליח לא ידע שהוא גנוב חשוב כמו חצר דבע"כ מותיב בה ואע"ג דאי בעי [*פי' השליח] עביד ואי בעי לא עביד : [דף יא ע"א] ראה אותם רצין אחר המציאה כתב ראב"ן רלח ראובן נתאכסנו סוחרים בביתו והיה שמעון מחזר אחריהם לקנות הסחורה ואמר [לו] ראובן אני רוצה לזכות בהן כי ביתי זכה לי והלך שמעון וקנאה כשלא היה ראובן בביתו ועתה תובעו ראובן שישיב לו דין זה פסיק ממתני'[ת] ראה אותם רצין אחר המציאה ואמר זכתה לי שדי זכתה לו הכא נמי זכה ראובן במה שבביתו ותו דדיינינן ליה כדינא דבר מצראה משום ועשית הישר והטוב ואין נראה לרבינו אבי העזרי דשאני מציאה דאין בה חסרון קנייה ומעות אבל הכא דלמא לא הוי מתרמי ליה זוזי למיקני ותו דזכתה לי שדי אוקימנא דרך אחריהן ומגיען ותו דאמרי' פ' המוכר (את הבית) [את הספינה] משך חמריו ופועליו פירקן והכניסן לתוך ביתו כו' עד פסק סמכא דעתיה לא פסק לא סמכא דעתיה ולא קנה ומשום עני המהפך בחררה יש [*חילוק] בדבר אם יכול לקנות במקום אחר אבל אם יש ריוח גדול שאינו מוצא במקום אחר כל כך להשתכר או מציאה או דבר הפקר אין בהם משום עני המהפך בחררה כדפרישית

פרק האומר. ומטעם דכתבינן הכא דתלוי *בפסק רלט אפילו [אם] אמר המוכר אי מזבנינא סחורה לדידך מזבנינא [א]והקנה לו לא קנה כיון דלא פסק כדאיתא במסכת עבודת כוכבים וביתו לא עדיף מקנין ותו דקתני פירקן והכניסן לתוך ביתו ואפ"ה לא קנה כיון דלא קנה גם בריוח לא זכה בו : [דף יב ע"ב] לא גדול גדול ממש כו' רמ ואם מגדל הוא יתום ויתומה בתוך ביתו ומפרנסם בחנם לא חשיבי כיד בעה"ב לא לענין עירוב ולא לענין מציאה דהוו כעבדו ושפחתו העברים כך פי' ר"ת : [השיב רבינו מאיר] אשר שאלת רמא בראובן שיש לו חלי מעשר אותו חלי שאין מנהג בעירו לתת לכיס של לדקה ויש לו רשות ליתנו לכל עניים שירלה אם יכול לתתו לבניו ולבנותיו של שמעון קרובו הסמוכים על שולחנו של שמעון אע"פ שמעון אביהם יש לו ואינו נוטל מן הלדקה נראה לי דכל זמן שהן סמוכים על שולחנו אינו יכול ליתן להם אפילו הם גדולים דקי"ל כר' יוחנן לגבי שמואל דאמר פ"ק דב"מ גבי מליאת בנו ובתו הקטנים הרי אלו שלו כו' לא קטן קטן ממש אלא אפילו גדול וסמוך על שולחן אביו זהו קטן ופי' ר"ת דה"ה בעלמא בלא מליאה וכ"פ ר"ת בעירובין פרק חלון (*דתנן) [*גבי][ב] אינו מזכה ע"י בנו ובתו הקטנים שיש ליזהר שלא לזכות בעירוב ע"י בנו ובתו הגדולים הסמוכים על שולחנו לפי (*שידו כידיהם) [*שידיהם כידו] וכיון דידם כידו אסור ליתן להם[ג] מעשר עני כיון דאביהם עשיר הוא ואע"פ שרבינו שמשון משפייר' חולק על ר"ת ומחלק בין מליאה דליכא דעת אחרת מקנה להיכא דאיכא דעת אחרת מקנה אנן עבדינן כר"ת לחומרא ועוד יכול להיות בנדון זה כיון דלית להו לבעלים (*שיעבוד) במעשר עני של כספים אלא טובת הנאה (*לבעלים) [*בעלמא] לא קא חשיב כדעת אחרת מקנה אלא כמו מליאה הוי דקי"ל (*בפ"ק) [*בפ"ב] דקדושין דטובת הנאה אינה ממון ואע"ג (*דפ"ק) [*דבפ"ק] דב"מ מפליג ואמר דעת אחרת מקנה[ד] שאני גבי רבן גמליאל וזקנים אפילו במתנות כהונה ולויה שאין לו בהם אלא טובת הנאה שאני התם דהיה מקנה להם אגרו כמו כן אבל היכא דלא מקנה להם משלו אלא מתנות כהונה ולויה ליכא לפלוגי בין (זה) מליאה לדעת אחרת מקנה כיון דטובת הנאה אינו ממון וכן פירש שם ריב"ן בהדיא ומטעם זה (*נמי) דפרישית [*דבמעשר ליכא דעת אחרת מקנה] אפילו אם ראובן נתן מעשר לבניו של שמעון הסמוכים על שולחנו של שמעון במתנה ע"מ שאין לאביהם רשות בהן אלא לצורך עצמן מה שהן נושאים ונותנים לפיהם לא מהני תנאה מידי כיון דטובת הנאה אינו ממון לא מלי מתני ובטל תנאי כיון דידם כיד אביהם דמי (*כל) [*וכל] זמן שסמוכין על שולחן אביהם הוי כאלו אביהם זוכה מיד במעשר עני ואביהם עשיר הוא ושלום מאיר ברבי ברוך עי' פ' חלון : אמרינן בירושלמי רמב אב ובנו איש וקרובו שני אחים וב' שותפין שהיה אחד מהם עני נותן לו מעשר עני שלו אמר רבי יהודה תבא מארה למי שנותן מעשר עני שלו לאביו אמנם כשניהם עניים [מודה רבי יהודה] ושנינו פ' חמישי דמס' פאה שנים שקבלו שדה באריסות זה נותן לזה חלקו מעשר [*עני] וכן זה מפריש חלק מעשר עני ונותן לו : [דף ז ע"א] כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים כו' ראובן היה מחזיק בבית אחד ושמעון היה מערער עליו לומר שלי הוא והלך שמעון ונתנה במתנה ללוי בעוד הבית ביד ראובן לסוף הלך שמעון ותקפו לראובן לדין והוציאה מידו בדיינים עתה תובע לוי משמעון אותו בית שהוצאת מראובן שלי הוא כי אתה נתתו לי במתנה ושמעון משיבו מתנתי לא היתה מתנה כי אז לא היתה ברשותי דין זה פסוק מדרב דאמר כל ממון שאין יכול להוציאו בדיינים הקדשו אינו הקדש הא יכול להוציאו בדיינים הקדשו הקדש ה"נ כיון דשמעון יכול להוציאה בדיינים מתנת לוי מתנה ודוקא אם הוציאה שמעון בדיינין אבל אם אין יכול להוציאה בדיינין (*כמו) [*כגון] שאין לשמעון עדים והוציאה שמעון מראובן בחזקה אין מתנת לוי מתנה ודוקא רמג מתנת קרקע אבל מתנת מטלטלין אע"פ שיכול הנותן להוציאה בדיינים *אין [*כ"א לא קנה המקבל. ד"ת :] מתנתו מתנה דאמר רבי יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה לפי שאין שלו וזה לפי שאינה ברשותו ואוקימנא דר' יוחנן במטלטלי ודרב במקרקעי עיין ס"פ הספינה : רמד [דף י ע"א] ד' אמות של אדם קונות לו בכ"מ ראובן טוען על שמעון עומד הייתי ברחב ההר והיתה מרגלית מונחת בתוך ד"א שלי ובאת והגבהת אותה . וד"א שלי זכו לי דין זה פסוק מדרים לקיש דאמר [משום] אבא כהן ברדלא ד' אמות של אדם קונות לו בכ"מ ואותיבנא עליה מפאה ונזקין ואסקוה בסימטא ובלידי ר"ה קונות לו ד' אמות אבל לא ברשות הרבים ולא בשדה אחר הלכך זכה שמעון בהגבהתו שהרי ברה"ר הגביהו אבל אם בסימטא או בלידי ר"ה הגביה זכה ליה לראובן ד' אמותיו וחייב שמעון להחזיר : [דף יב ע"ב] בשטר הקנאה רמה מכאן פסק ראבי"ה דקנין מהני שלא בפניו וכ"פ ר"י פ"ק דקדושין ופ' אע"פ : [דף טז ע"ב] מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר"מ דאמר רמו (ג) אדם מקנה דבר שלא בא לעולם פירש רבינו אליעזר ממי"ץ בספר יראים בהלכות פדיון פטר חמור דאפילו למ"ד אין אדם מקנה דשלב"ל היינו כגון פירות דקל אני מוכר לך אבל דקל לפירותיו קנה דהא דקל איתיה בעולם . קא הדר ביה מיניה וקאמר דהלכה כרב כו' וצריך לחלק דאע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל מ"מ קנה מטעם דמה מכר ראשון לשני כל זכות כו' משום דכשלקחה עתה הגזלן לא לקחה אלא כדי שתהא מקויימת בידו של לוקח כי היכי דליקו בהימנותיה ונעשה שליח של לוקח כ"כ לה"ר מרדכי זצ"ל. פסק רבינו מאיר [*דכל] היכא דהקונה והמקנה והדבר הנקנה בא לעולם קנה ואפילו אם תלה תנאו בדשלב"ל וראיה מגט ה"ז גיטך מעכשיו אם מתי דהויא מגורשת אע"ג דמיתתו עדיין לא הוי בעולם ועוד ראיה מפרק המפקיד דפריך והלא אין אדם מקנה דבר שלב"ל כו' ומשני נעשה כאומר לכשתגנוב ותרצה לשלמני כו' ומדלא קאמרינן להדיא ר' מאיר היא ונעשה כאומר כו' מסתמא משני גם אליבא דרבנן (וגם) ופרק השולח דקאמר [*רבי[ה]] לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו [ומיהו] מהכא מוכיח ביבמות [דרבי] כרבי מאיר סבירא ליה : ושאלת רמז על שמעון שהיתה לו בת קטנה וראובן היה לו בן קטן וכתב לו שמעון לראובן לכשיהיה בנך ראוי לקדש אם לא אקבל קדושי בתי או [היא] בעצמה לא תקבל הקדושין אם תהיה ראויה לקבל הקדושין אז אתחייב לך מעכשיו [עשרים] זקוקים ומת שמעון קודם שהיה בן ראובן בן י"ג שנה והיא גדולה ועמדה ונשאת לאחר ועתה תובע ראובן הקנס מבניו יפה דן האומר שהיתומים פטורים שהרי בשעה שהיה בן ראובן ראוי לקדש אז לא היתה [*היא] ראויה להתקדש שכבר נתקדשה לאחר אף מה שכתבת אם (*לא) היה כתוב בשטר שלא תהא היא רשאה לקדש א"ע עד שיהא בן ראובן ראוי לקדש שאז היה הדין עם ראובן בזה

הגהות הב"ח פ נ"ב עיין לקמן בפ' השואל : צ נ"ב ביניהו : ק נ"ב להיות כדבריו אבל אם בין כך כו' כצ"ל : ר כאלו זכה לשניהם תא"מ ונ"ב ס"א כאלו הוא שלוחו : ש נ"ב אין : ת נ"ב דתנן : א והקנה לו לא קנה תא"מ ונ"ב ס"א זה קנה וזה לא קנה : ב נ"ב עירוב : ג נ"ב התני : ד נ"ב אותן כצ"ל : ה נ"ל מאיר :

שלטי הגבורים

(א) כל יומא הוי מסרו ליה תיותא בסהדי פירוש ר"י צריך לומר כגון דאמר ליה אל תחזירם אלא בעדים דאם לא כן הא קי"ל המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזירו בעדים. ראובן שטוען לשמעון י' זהובים הפקדתיך בפני עדים ושמעון משיב החזרתים לך והעדים שהפקיד בפניהם מעידים כי שמעון הוציא ב' זהובים דין זה כדין רעיא דהוו מפקדי ליה כל יומא חיותא בסהדי סהדי יומא חד אפקידו גביה בלא סהדי סוף אמר להד"ם אתי סהדי דאסהידו דאכל תרי מינייהו ומסיק דמשלם שנים ושכנגדו נשבע על השאר משום דהוה ליה רועה גזלן שפלא יד בפקדון ופסול לשבועה ומשלם הרועה הכי נמי ישבע ראובן שלא החזיר לו וישלם שמעון דהוי גזלן ששלח יד בפקדון ואם אין עדים ששלח יד בפקדון לא הוי חייב אף על פי שהפקידו בעדים דקיימא לן דהמפקיד חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים הכופר במלוה כשר לעדות והא דאמר לקמן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ובאו עדים והוחזק כפרן היינו דוקא לאותו ממון אבל לממון אחר כשר כדמוכח הכא ואפי' נקוט בידיה בשעת כפירה כשר דמלוה להוצאה נתנה והוא שמא צריך למעות : הכופר בפקדון פסול לעדות מיהו אם כפר בפקדון ולא רצה לישבע אלא לשלם אע"ג דהשתא בידיה וקא עבר אלא תתמוד כשר לעדות : (ב) השיב רש"י אף ע"פ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מיהו כל מי שמתנה לחבירו שאם ישתכח עליו שום ריוח בעולם שיתן לו חלקו חייב ליתן לו דהא אפי' שכר אמירה חייב אדם לשלם דממונא הוא כדתנן הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון הרי זו מקודשת ואפי' צריך לקיים דאמר בעינן שיתן לה שוה פרוטה מכל מקום כאן שכר השכירות מעליא הוא ועוד אמר פרק הרבית דאמרו ליה לרב פפא מר קאכיל רביתא אמר ליה שכר אמירה קא שקיל עד כאן הגה"ה :

חדושי אנשי שם

עולה קלקלו של תובע וישלם לנתבע והא דמסיק ואי זיילי נכסים וכו' שיש תגרים שיקנוהו בדמים יקרים ואחר ילכו להם . ויוציאו ממנו תפיסתו או משכונו דאי לא מודה הילך יוציאוהו כלום מה שתפס והלא כפר ואם יזקיקוהו לישבע מה יוציאו ממנו הלכך כדפרישית כך הוא וכתבו רבני ריגינשבורק וכו' : ש"י [ו] בהגה"ה באשר"י בפ"ק דב"מ כתב דלא הוי הילך אלא כשמחזיר לו אותו מעות עצמו שהלוה לו או אותו פקדון עצמו אבל אם אמר לו אין לך בידי אלא חמשים והילך והם מעות אחרים אין זה הילך וחייב שבועה אפי' לרב ששת וכן משמע מתוך פירש"י מא"ז אבל הר"ן כתב שאין כן דעת הגאונים והאריך וע"ש ובי"י מביאו סי' פ"ז בח"ס :

מעשה

אין אני מודה לך שאפילו בכה"ג לא קנה ראובן העשרים זקוקים שהרי תלה בדבר שלב"ל דקטן אין לו קדושין ונשואין לא מדברי תורה ולא מד"ס כדאיתא פרק חרש וא"כ ה"ל כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר כו' לאחר שתמות אחותיך לאחר שיחלוץ ליך יבמיך דקי"ל כרבנן דאינה מקודשת והא דאמר א] (ר"ל) פ' מי שמת איתיביה רב נחמן לרב הונא דאמר המזכה לעובר לא קנה האומר אם אשתי ילדה זכר יטול מנה כו' עד דמסיק ונימא ליה במבשרני אלמא דכיון דהמקבל מתנה הוא בעולם אע"ג דתלה בדבר שלב"ל קנה על כרחין הא ליתא כמו שהוכחתי מלאחר שתמות אחותיך לאחר שיחלוץ ליך יבמיך והתם ה"פ דקאי אדלעיל דקאמר משנתינו איני יודע מי שנאה ופריך ולימא רבי מאיר היא דאמר אדם מקנה דבר שלב"ל ומשני אימור דאמר ר"מ לדבר (*שלא בא לעולם) [*שבא לעולם] אבל לדבר (*שב"ל) [*שלא בא לעולם] לא והשתא פריך שפיר ולימא במבשרני שהמבשר בא לעולם ואע"פ שתלה במי שלב"ל מ"מ אמאי קאמר איני יודע מי שנאה לוקמה כר"מ ובמבשרני דהשתא ה"ל דבר שב"ל אע"ג דתלה בדבר שלא בא לעולם לר"מ קנה וק"ל. אבל אין לדמות דבר זה כלל למילתא דרבי יהודה בן תימא דאמר כל תנאי [שאי] אפשר לקיימו בסופו כו' דהתם מיירי בתנאי שהיה יודע בשעת התנאי שאי אפשר לקיים התנאי כגון ע"מ שתעלי לרקיע ע"מ שתרדי לתהום וכיוצא בהם אבל הכא בשעת התנאי היה אפשר להיות התנאי קיים כך השיב רבינו מאיר. אחרי שהלך השליח לדרכו חזר בו רבינו מאיר וכתב להם כתב (*משנה) [*שנית] וז"ל כך היה נ"ל לכאורה כאשר כתבתי וחוזרני בי דאע"ג דאמרי' אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ כיון שהדבר הנקנה בא לעולם והקונה והמקנה ב"ל קנה ואע"ג דתלה תנאו בדבר שלב"ל וראיה מהא דאמרינן בפרק המפקיד והא אין אדם מקנה דבר שלב"ל ואפילו (*למאן) [*לר"מ] דאמר מקנה כו' [*ה"מ] כגון פירות דקל דעבידי דאתו כו' עד דמסיק אמר רבא נעשה כאומר לכשתגנוב והרצה לשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו כו' אלמא אע"ג דתלה בדבר שלא בא לעולם קנה אע"פ שיכולני לדחות ולומר דה"פ סתם מתני' רבי מאיר היא והא דאמרי' דלא עבידי דאתו *מי יימר דמיגנבא [*פי' ור"מ ס"ל דוקא גבי דעבידי דאתי] : (*ומשתכח גנב ומי) [*ואת"ל דמגנבא מי יימר דמשתכח גנבא ואי משתכח גנבא מי] יימר דמיחייב דלמא מודה ומיפטר [דהא] אהא משני תלמודא דעבידי דאתו הוא דמיד כי גנבה קנייה לפרה למפרע מעכשיו ואין כאן אלא חד מי יימר דמיגנבא וחשיב הוא דעבידי דאתו ואתיא כר' מאיר ולא כרבנן אך נראה לי דוחק לאוקמי סתם מתני' דלא כהלכתא מדלא קאמר בהדיה [*אמר רבא] לעולם רבי מאיר היא ונעשה כאומר כו' אלמא דאתיא ככ"ע וכן משמע נמי פרק בכל מערבין אמר ליה אביי אלא מעתה היו לפניו ב' רמונים של טבל ואמר אם ירדו גשמים היום יהא זה תרומה על זה אלמא אע"ג דתלה תנאי בדבר שלב"ל הוי תרומתו תרומה ומסתמא כיון דסתמא אמר ליה [משמע] דכ"ע אמרי לה אבל מהכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב לו מהיום ולאחר מיתה דמשמע גופא מהיום ופירי לאחר מיתה אין ראיה דקנה פירות אע"ג דתלה במיתתו דהוי דבר שלב"ל וכן כל מלוה מחמת מיתה אין ראיה דמתנת ש"מ (*דרבנן) [*רבנן תקנוהו] שלא תיטרף דעתו עליו אבל מגט יש ראיה דמעכשיו אם מתי דהוי גט לכ"ע א"כ אין נראה לפטור היתומים מטעם זה אך יש לפטור איתם [*מטעם] זה דכיון דאנים שמת בתוך הזמן פטורין כדאמרינן ריש כתובות לפיכך חלה הוא או חלתה היא אין מעלה לה מזונות ומסיק ולענין גיטין אינו כן כו' עד דקאמר מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט מאי לאו מת והוא הדין לחלה כו' [*לא מת דוקא אבל חלה הוי אונס] אלמא לגבי ממונא כי האי גוונא אם היה אומר אתן לך כ' זקוקין אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש [*ומת בתוך י"ב חדש] פטור שהרי אירעו אונס אע"ג דלגבי גט מפליג בין אונס מיתה לשאר אונסין ה"מ התם משום שלא תפול קמי יבם אבל בעלמא אם חלה חשוב אונס וכ"ש מיתה דאין לך אונס גדול מזה ואם היה חי היה מפתה את בתו שלא להתקדש אלא לזה וכיון שמת מאי הוה ליה למיעבד הבנים לא היו יודעים בתנאי אביהם ועוד כיון דאביהן פטור שלא היה יכול לקיים את תנאו א"כ גם היתומים פטורים שהרי לא נדרו לו שום דבר ולא שייך הכא מלוה על היתומים לפרוע חוב אביהם שהרי אביהם לא נתחייב בממון זה לא בחייו ולא במותו כדפרישית וק"ל. ולההיא דהאשה שנפלו לא דמי כלל דהא דבעינן עומדת באגם בסוף שלשים במקום הראוי לקנין המשיכה היינו משום דהמשיכה הראשונה כלתה כבר ולהכי כי עומדת באגם חשיב כמשיכה אריכתא ה"נ כל כמה שלא נקרע השטר או שנאבד לא נתבטל קנין הראשון אע"ג דמת מידי דהוה אמעכשיו אם לא באתי עד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש דהוי גט הלכך אין לפוטרו מטעם זה אלא מטעם אונס כדפרישית ולא דמי נמי לר' יהודה בן תימא דאמר כל תנאי שאי אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו בתחלתו אינו אלא כמפליגה בדברים דה"מ כגון ע"מ שתעלי לרקיע או שתרדי לתהום וכיוצא בהם דבשעת התנאי היה ידוע לכל שאי אפשר לקיימו כלל אבל בנדון זה אינו כן וקל להבין ושלום מאיר ברבי ברוך עי' פרק מי שמת:

רמח מצאתי 'גט שנכתב זמנו מיום ראשון של ר"ח כשר"ח שני ימים וחשבונו מיום ב' והיה לו לכתוב בא' בחדש ביום שני או טעה בזמנו בענין אחר כשר דעדיו בחתומיו זכין לו:

רמט [דף יז ע"א] והלה אומר אין לך בידי כלום [*כו'] מכאן משמע דאין לך בידי כלום היינו לא היו דברים מעולם ולאו היינו פרעתי מדקא חשיב ליה הוחזק כפרן ותו דמסיק בתר [הכי] ההיא דאיצטילא דמילתא דגרסינן גבה לא היו דברים מעולם: אלא אפילו כתוב בו הנפק [*כו'] דליכא למיחש משום כתב ללות ולא לוה נ"ע פ"ב דכתובות [*אמר] הדיינין חותמין על השטר אע"פ שלא קראוהו: בא מלוה לכתוב אין כותבין וחותמין:

רנ כתב ראבי"ה וז"ל ה"ה אם כתבו לו פסק דין וחייבוהו נאמן לומר פרעתי ובשבועה שאין זה דומה לשטר העומד לעדות ולראיה אבל פסק דין כותבים מפני שאין הדיינין נאמנין לומר לזה זכינו ולזה חייבנו אלא בזמן שבעלי דינין לפניהם וכשפרע אפשר שלא חש ליטול מידו וכן קבלתי מאבא מורי שקבל מריב"א כן הלכה למעשה אבל הרב רבינו (*משה) [*מאיר] ז"ל כתב וז"ל אין הנתבע נאמן לומר פרעתי כשפסק דין ביד התובע [ז] דהאי דינא איתיה בגמרא פ' גט פשוט דגרסינן התם כל טירפא דלא כתוב ביה קרענא לשטרא דמלוה לא טרפינן ביה וטירפא הוא פסק דין שכתוב בב"ד שנתחייב לו שכנגדו ממון זה בכל ב"ד שיוציא הפסק דין עכ"ל: והעדים מעידין אותו שלא נשבע אין לתמוה היאך יכולין להעיד שלא נשבע די"ל כגון שהעידו שתבעו בפניהם שישבע והודה לו שלא נשבע וכ"פ רש"י נבי והעדים מעידים שלא פרע: כתב האלפסי **רנא** ש"מ דהיכא שנתחייב שבועה בב"ד ושוב אמר נשבעתי נאמן דמשמע דוקא משום דעדים מעידים אותו שלא נשבע הא לאו הכי מהימן וכן פסק רבינו מאיר [וכתב רב האי שאם היה חייב שבועה דאורייתא ואמר נשבעתי ישבע שבועת היסת אבל על שבועה דרבנן לא ישבע דתקנתא לתקנתא לא עבדינן] ור"י פי' דמסתבר שאף בתר שניתקנה שבועת היסת אין שבועה על שבועה 'וכן פסק רבינו יוסף. ור"י בר מנחם [*בתשובה] [כתב] וז"ל ועל שטען

רנב ראובן' שתקע לו אמונתו אם יש לו שטר או עדים שראוהו שתוקע כפו על ב"ד לטוף לשמעון לקיים אמונתו כי גדולה אמונתו שנשבע באמונה שיש לו בהקב"ה (*שהוא) [*וכשהוא עובר] כופר בעיקר ומאד החמירו בדבר זה שנאמר בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפך וגו' ונאמר אל תהיה בתוקעי כף וראיתי אני את רבינו יוסף בר יצחק שהחזיר [*ס"א שהוליא. וס"א שהחזיק] ממון ע"י תקיעת כף אחרי שעבר האיש על אמונתו אבל אם אין עדים ושמעון משיב לא תקעתי אלא בתנאי כן נאמן אם יהירוהו ב"ד על שבועתו שכך נשבע ולא מיחייב (בה) תו שבועה' אחרי שלא ראו שתקע לו כפיו כדאמרי' [*הכא] היה חייב לחבירו שבועה ואומר נשבעתי ועדים מעידים שלא נשבע הוחזק כפרן לאותה שבועה טעמא דעדים מעידין אותו [*שלא נשבע] הא אין עדים מעידין אותו אינו נשבע (*דמנו) [*ומנו כנ"ל] דיכול לומר לא תקעתי כפי [*כי אמר נמי תקעתי כפי בתנאי כך. וכן הוא בב"י סימן פ"ז ע"ש] נאמן בלא שבועה ובלבד שיהא מוזהר באזהרת ב"ד כדפרישית ותו לא מידי ושלום יצחק בר' מנחם. ומצאתי שפירש כאן *רבינו יקיר כגון דאמר נשבעתי בב"ד ועל דעתם והלכו להם למדינת הים [*אבל בלאו הכי אינו נאמן] *לא מצאתיו בנוסחא. מהר"ס : "ורבינו שמחה פטרו מן האלפס והביא ראיה מדקתני בתוספתא המולא גיזרין פי' גמר דין ופרוזבול יחזיר והטעם משום דאין נפסד הנתבע בכך דכל שעה נאמן לומר פרעתי אבל ראבי"ה פליג על האלפסי ופסק דנשבע לאמת דבריו שכבר נשבע בב"ד ושעד מלא לדבריו בדברי ריב"א וכן מצאתי בדברי רשב"ם דכתב דנהי דפטור הוא מאותה שבועה שחייבוהו ב"ד כדאמרינן נמי גבי הוחזק כפרן (*לאותה איצטילא) [ס"א אינו] [וטעמא דאתו סהדי] מיהו משבועת היסת לא מיפטר אי טעין ואמר אשתבע לי (*דלא פרעתיך) [*שפרעתני] א"כ אשתבע לי שנשבעת שבועה שהיית חייב לי. וה"ר אליעזר מגרמיז"א כתב דעכשיו בזמן הזה שנוהגין להשביעו בבית הכנסת ברבים כל השבועות אם יאמר נשבעתי לא מהימן שואלין לו בפני מי נשבע אם יאמר בפני הקהל נשבעתי יודעים שהוא שקר וע"כ לאו כל כמיניה ודמיא כאלו אמרו לו אל תשבע אלא בפני בעל דינך ובפני הקהל הואיל ודעת משביע ונשבע כך הוא וכן נוהגין כל הנשבעין בדורותינו וכן פסק הר"ס והביא ראיה מפרק האומנין איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועה הא יש רואה יביא עדים ויפטר וסבירא לן כוותיה אלמא כיון שהוא במקום שיכול להביא ראיה אינו נאמן ה"נ הואיל ורגילין עכשיו לישבע בבהכ"נ אין נאמן לומר נשבעתי ובספר המצות [*סי' צ"ה] פסק וז"ל פ"ק (דב"ק) [*דב"מ] אמרי' משמיה דרב נחמן שנים שבאו לדין ותבע א' מהם את חבירו מנה לי בידך וא"ל הנתבע הן יש לך בידי מנה בין שאמרו 'הדיינין חייב אתה ליתן לו בין שאמרו 'לא תן לו ויצא ואמר פרעתי נאמן וישבע היסת שפרעו לפיכך אם חזר התובע לדיינין ואמר כתבו לי הודאתו אין שומעין לו דשמא פרעו (*והיינו [*דלא] כדברי ראבי"ה שפירש לעיל) [*גם זה מלשון סמ"ג] וכן מי שנתחייב שבועה בב"ד ויצא ואמר נשבעתי נאמן [ח] ואין משביעין אותו על כך אם נשבע אם לאו אבל אם היו עדים מעידין שלא נשבע הוחזק כפרן לאותה שבועה ולא יהיה נאמן לעולם לומר שוב נשבעתי עד שיודה לו בעל דינו או ישבע בפנינו לפיכך מי שרוצה להזהר מכל הערמות האלו כשיהיה הלוה מודה שחייב לו או כשנתחייב לו שבועה בב"ד יאמר לו בפני ב"ד בפניכם אני מתרה בו שלא יפרעני או שלא ישבע לי אלא בפניכם או בפני פלוני ופלוני עכ"ל עי' פרק שבועת הדיינין:

רנג הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וא"ת א"כ למה כותבין כתובה ויש לומר משום תוספת אבל מנה מאתים גביא בלא כתובה ותוספת אפילו איכא סהדי שהתנה לה מהימן לומר פרעתי [ט] *וראיה מדתניא לעיל מלא שטר כתובה בשוק לא יחזיר ומאי (*מפסדא) [*מפסיד] אלא 'לענין תוספות (*מפסדא דמהימנא) [*מפסיד דמהימן] לומר פרעתי ודלא כהמיימוני פרק א' דאישות עיין סוף פ' הנושא (*וכן) [*ובתוס'] פ' הכותב:

*מצאתי. ואין ראיה מכלתיה דשבתאי בריה דרבי מוריגוס דהיה מהימן לומר פרעתי אי לא הוחזק כפרן התם רבי שבתאי ערב היה אבל בעל לא מהימן. מהר"ס :

[דף יט ע"א] [*איזה מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ] **רנד** כל שכתוב מהיום ולאחר מיתה פרש"י מהיום גופא ולאחר מיתה פירא וכן פי' רשב"ס פרק יש נוחלין וכן פסק המיימוני בסוף הלכות מתנה וקשה לפי' רש"י דאינה כמתנת ש"מ מכל וכל כיון דקני גופא מהיום ור"ת פירש שכתבו בו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה וכל זמן שירצה יחזור ואין הקנין נגמר עד אחר מיתה דהא פרק יש נוחלין מייתי האי ברייתא ומפרש אביי כי הכא ולאחר כך מסיק גבי ההיא משנה דהכותב נכסיו לבניו (*מפרש) [*דמפרש] אביי גופא מהיום ופירא לאחר מיתה ש"מ דההיא לא מיירי במהיום גופא ולאחר מיתה פירא ועוד האריך בס' הישר ופסק רבינו מאיר דאף הבריא שאמר ינתן לפלוני כך וכך אם ימות זה נקרא מלוה מחמת מיתה וקנה וכן משמע מתוך פירוש רש"י דהכא עי' פרק יש נוחלין:

[דף כ ע"א] **רנה** עדיו בחתומיו זכין לו אע"ג שלא נמסר עד לאחר מכירת כתובה כי מסרה לו סובר אחר כן קנה הבעל למפרע והמכירה של אח"כ בטלה מיהו אם שניהם נכתבים ביום אחד הא בלפרא הא בפניא ונמסר לאותו שבפניא תחלה ואח"כ מסר לאותו שבלפרא אותו שבפניא קני ולא אמרי' עדיו בחתומיו זכין לו למפרע אלא היכא שניכר מתוך הכתב שקדם ולא בירושלים יתבינן דכתבי שעות והיכא שנכתבו' ביום א' ולא ידעינן איזה נמסר תחלה עבדינן שודא אע"ג דידעינן *איזה נכתב תחלה: [*פי' רק שאינו מוכח מתוך הכתב] : המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו עי' פ"ק דכתובות ופרק האשה שנפלו ופ"ק דסנהדרין:

סליק פירקא

אלו מציאות שלו [דף כב ע"א] **רנו** שטף נהר קוריו עליו ואבניו [*של זה] ונתנם לתוך שדה של חבירו הרי אלו שלו וכגון שהבעלים שם בשעת שטיפה ואם היו מרדפים אחריהם היו מצילין בקל ולא חשו לרדוף ואע"פ שעדיין היו יכולין להציל ע"י הדחק כיון שלא חשו לרדוף בעוד שהיו יכולין להציל בקל מסתמא נתייאשו ואם לא היו שם בשעת שטיפה לא הוי יאוש כיון שעדיין היו יכולין להציל ע"י הדחק ובאיסורא אתי לידיה אבל אם אין יכולין להציל אפילו ע"י הדחק ה"ל כזוטו של ים ושרי'': נשאל לר"ג **רנז** על עסקי היהודים ההולכים בספינה וטבעה הספינה וניצולו הנפשות והממון היה בתיבות עמד יהודי אחד שניצל מן הספינה ושכר עובד כוכבים אחד לעזור לו להציל הממון והציל העובד כוכבים תיבתו של ראובן אבל לא היה יכול להוציאה אל היבשה לפי שהיתה מלאה מים והולרך העובד כוכבים לשברה ולהוציא ממון שבתוכה ושאר הממון שבספינה לא יכול להציל הכל כי היה חשך ואישון לילה ואפילה והעובדי כוכבים נתאספו לשם וחטפו מן הממון ושאר נכסים והוליכו לביתם למחרת נתנו שוחדים למושלים ולשופטים לחקור ולפשפש ביד האנשים הנחשדים שנתקבלו שם וגם הקהלות גזרו חרם על כל מי שבא לידו מנכסי ספינה שנאבדה שיחזיר לבעלים ובתוך ל' יום שהיה ראובן מחזר על אבדתו מכר עובד כוכבים אחד מן הממון ומן הנכסים הנאבדים בספינה לשמעון ואינו רוצה להחזיר לראובן ואומר שכבר זכיתי בה שאבידה ששטפה נהר מותרת והשיב כך דעתי טעה שאין בדברי שמעון ממש כי מה שטוען אבידת

חדושי אנשי שם

ש"י [ז] ומהרי"ק בשורש קי"ח מחלק בין שולא פסק דין חוץ לעיר ובין פסק דין בעיר וע"ש. והטעם דבעיר הוה כשטר חוב דאל"כ למה נכתב וק"ל: [ח] וקשה מאי וכן הלא בכאן כתב אין לריך לישבע ובסמוך לעיל מיניה כתב שלריך לישבע ואדרבא קשיא אהדדי וי"ל דלא קשיא אהדדי דלעיל מיירי בדמפרש שהודה ואמר כן דהוי ודאי דררא דממונא לכן אף אם אמר נשבעתי לריך לישבע אבל בכאן אמר שלא היה חייב לו מעולם לכן כשאמר נשבעתי נאמן וכן ר"ל כדמסיק באומר שלא נשבע אף אם אמר אח"כ נשבעתי אינו נאמן על זה קאי וכן כלומר כמו במקום שיש דררא דממונא אינו נאמן כי אמר נשבעתי ובאו עדים גם כן אינו נאמן: [ט] ובאגודה דף י"ד סי' כח כתב דאפי' כתב לה כתובה ואינה בידה גובה: פי'

נכר מותרת אינה טענה שהרי לא הציל הוא מן הנהר אלא העובד כוכבים הצילה ומושלי העיר כבר צוו להחזיר ודינא דמלכותא דינא ובדיני עובד כוכבים המציל מן הנהר נוטל שכר טורחו כשמודה בה ומחזירה לבעליה בחנם ועובד כוכבים שכופר בה דינו כגנב ודינו של שמעון זה כלוקח מן הגנב ועשו בו תקנת השוק וישבע כמה נתן ויטול כדתנן המכיר כליו וספריו ביד אחר אם יצא לו שם גניבה בעיר ישבע כמה הוציא ויטול וגם מפני תקנת הקהלות צריך שמעון להחזיר האבידה לראובן אפילו אם נתייאש ראובן דהפקר בית דין הפקר שנאמר וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והסגנים יחרם הוא וכל רכושו וליכא למימר דוקא בדורות של שמאי והלל או של ר"ג שהרי אמרו חכמים למה לא נתפרשו שמותם של שבעים זקנים שלא יאמר אדם פלוני כאלדד ומידד ופלוני כנדב ואביהוא וכתיב וישלח ה' את ירובעל ואת בדן ואת יפתח וגו' לומר לך יפתח בדורו כשמואל בדורו ומי שמתמנה פרנס על הצבור כאביר שבאבירים ע"כ יחזיר שמעון את אשר קנה כי מכמה טעמים לא זכה בו וכן הדין ושלום גרשום ברבי יהודה: [דף כד ע"ב] מצא כאן וכו' אמר לו תרתי אמרת הרי אלו שלו והדר אמרת חייב להחזיר א"ל לפנים משורת הדין וכו' והשכחנא כמי* בפ' הגוזל [*ר"ל דחייב משמע לפנים משורת הדין]: בתרא חייב בבא לצאת ידי שמים וכיון דחזינן דהוו כייפי להו הכי כדאיתא ס"פ האומנין גם אנן כייפין למיעבד לפנים משורת הדין אם היכולת בידו לעשות* [*ר"ל שהוא עשיר]: דתני רב יוסף והודעת להם את הדרך וגו' ואמר ר' יוחנן לא נחרבה ירושלים אלא בשביל שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין וכן פסק הראב"ן ואבי"ה דכייפין להו לעשות לפנים משורת הדין: ס נעשה כלותח על ביתו וכו' נראה לראבי"ה הא דלא כייפין התם לעשות לפנים משורת הדין אפשר שהמוצא היה עני ובעל אבידה היה עשיר: [דף כה ע"ב] מצא בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו תנא מפני שיכול לומר של אמוריים הם וכגון דשתך טפי פירוש חלודה ולא שייך כה"ג למימר רנח חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו וזכו בו הראשונים שקנו הכותל והגל דכיון דאין דבר ההוא כשאר המציאות שפעמים הויים לבא לא זכה בו כי כשקנאו לא העלה על לב לקנות המטמון הלכך לא זכה [*דלא זכה] אלא בדבר *שירצה לקנות [*ר"ל שעלה על לב]: (*וחצרו) [*דחצרו] קונה [*לו] בדבר הבא לחצרו אח"כ אבל בדבר שלא היה (*דעת) [*בדעת] המוכר למכור ולא דעת הקונה לקנות לא קנה ודמי להא דאמרינן בפרק שור שנגח ותיקני ליה חצרו מדר' יוסי בר' חנינא ומשני כל היכא דאיתיה לדידיה דאי בעי למיקני קני קניא ליה חצירו אבל היכא דליתיה לדידיה דאי בעי למיקני לא קני חצירו נמי לא קני ליה (*והוא הדין ה"נ) [*והכא נמי] אין הקונה מעלה על לבו לקנות המטמונות הלכך חצירו נמי לא זכי ליה ומטלטלי אגב מקרקעי נמי לא אקני ליה ודוגמתו מעשה דאלכסנדרוס מוקדון [*באגדה] האי אמר ארעא זבנאי סימא לא זבנאי והאי אמר ארעא וסימא זבנית לך. ומעשה באחד שקנה בדיל מן העובד כוכבים לכסות גגו ושוב נמלך ומכרו לישראל חבירו בחזקת בדיל ונמצא שכולו כסף מצפנים אך מבחוץ היה מחופה בדיל ותבעו בדין שאינהו [*אונאה] ופטרו אבי העזרי שאמר שלא זכה בו כשקנאו מן העובד כוכבים כיון שלא ידע ולא נתכוון לקנות הכסף מן הראייה שכתבתי לעיל והודה לו ר"ת וכן אירע מעשה לפני ריב"א רנט שמת גר בביתו והחזיק (*לו) אחד מן התלמידים בזהב שבאבנטו וריב"א אמר דלא קניא מטעם חצרו דאפילו חצר המשתמרת אינה קונה דבר שלא היה לו לידע יותר משאר בני אדם ורבינו ברוך ממגנצא פי' דלא אמרינן חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אלא הפקר גמור אבל לא גבי אבידה ואפילו היכא דאיכא יאוש כיון דאלו הוה ידע ליה לא הוה מפקירה. רס ונשאל לה"ר אביגדור כהן על עובד כוכבים שאבדו לו מעות בבית ישראל ומצאן ישראל אחר* וטוען *ואינו יודע היכן למצוא את בעל האבידה: הישראל שהאבידה בביתו כבר קנתה לי חצרי אפילו שלא מדעתי והשיב דלא מצי טעין הכי דלא אמרינן חצרו של אדם קונה לו אלא במידי דשכיח ורגיל למצוא כי ההיא דפ"ק דב"מ ראה אותם רצין אחר המציאה אחר צבי שבור אחר גוזלות שלא פרחו ואמר זכתה לי שדי זכתה לו ואמרינן עלה בגמרא משום דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ושדה תמיד מצויין שם צבאים וגוזלות אבל דברים שאינם מצויין כגון מעות ושאר מטלטלין לא זכתה לו שדהו ועוד ראיה מפרק אלו מציאות בעל הבית שעשה ביתו פונדק וכו' ואמרי' התם מאי טעמא ההוא דנפל מיניה מייאש מימר אמר מכדי איניש אחרינא לא הוה בהדאי אלא האי כו' [י] אלמא דאפילו נאבדה לבעל הבית עצמו בביתו אבידה ומצאה אחר בביתו הרי היא שלו היכא דאיכא (*למיחש) [*למימר] דנתייאש בעה"ב ממנה ואמאי והא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אלא ש"מ דאין חצרו קונה לו אלא דבר הפקר דומיא דצבי וגוזלות ותו דאמר פרק אלו מציאות מצא בחנות הרי אלו שלו [*בין התיבה ולחנוני של חנוני לפני שולחני הרי אלו שלו] בין הכסא לשולחני הרי אלו של שולחני ואמרינן בגמרא ואפילו צרורין ומונחין על גבי שולחן כללא דמלתא כל היכא דאיכא למיתלי דמן החנוני קא נפלו או מן השולחני חייב להחזיר אבל היכא דאיכא למימר דמאחר נפלו הרי הם שלו אע"ג דמצאו בבית החנוני וברשותו ואמאי והא חצרו של אדם קונה לו אלא ש"מ כדפרישית ותו אמרינן פרק אלו מציאות מצא בכותל חדש מחציו ולחוץ הרי אלו שלו ואמאי נהי דודאי אחד מבני ר"ה הניחם שם ולא בעה"ב מ"מ תקני לו חצרו אלא ש"מ כדפרישית וכ"פ ר"ח הא דתנן פרק אלו מציאות מצא בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו ואמרי' בגמרא מפני שיכול לומר של אמוריים הם [והקשה] בתוס' רבינו שמשון ותקני ליה חצר של בעה"ב ואומר ר"ת דדבר שאין יכול למצוא לא קניא לו חצרו והכי מוכח לקמן דאמרי' לא שאנו אלא בלוקח מן התגר דהתם תנן לקח פירות מחבירו או ששלח לו חבירו פירות ומצא בהן מעות הרי אלו שלו ולא אמרי' דתגר קני להו כי הוו ברשותיה משום דאינן עשויין למצוא עכ"ל גם מההיא דאלו מציאות היה משכירו לאחרים אפילו מצא בתוך הבית הרי אלו שלו והתם נמי פי' ר"י דאין חצירו קונה לו הואיל ולא שכיח וכן כ' רבינו אבי העזרי כדפרישית ושלום אביגדור בר' אליהו הכהן: [דף כו ע"ב] נקיטנא ליה ואמינא ליה את שקלתיה פי' רש"י ומשביעין אותו שבועת היסת ול"נ לרבינו ברוך דא"כ הוה ליה למימר נקיטנא ליה לדינא ותו דהכא ליכא דררא דממונא [כ]· אלא ה"פ נקיטנא ליה אשאל ממנו דהואיל ולא הוה איניש אחרינא בהדייהו אינו יכול לאישתמוטי ויהיה בוש ויחזור לי את שלי ואינו מייאש אבל הרב [רבינו שמשון] משזיכ"א כתב תימה וכי ישביענו בטענת ספק וי"ל זה יטעון ברי לפי שלא היה שם אדם אחר אלא הוא: [דף כט ע"ב] וכן המפקיד ספר[ע] אצל חבירו כ' ראב"ן רסא ראובן משכן לשמעון ספר וכשבא לפדותו טוען ראובן נשתמשת בספר שלי וטשטשתו ושמעון השיב קריתי ושניתי בו אבל לא חסרתי מדמיו כלום וגם העדים מעידים שלמד בו דין זה פסוק ממתני'

וכן המפקיד ספר תורה אצל חבירו גוללו כל שנים עשר חדש ומסקנא אם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו מותר ואם בשבילו פותחו וקורא בו אסור רסב אלמא אסור להשתמש בספר של פקדון והוא הדין בספר של משכון דאיקרי פקדון ומנא תימרא דתנן המלוה על המשכון כו' עד מי נשבע [תחלה] מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון אלמא משכון אקרי פקדון הלכך דינו כפקדון וכיון שיש עדים ששלח יד בפקדון נפסל מלישבע וישבע ראובן כמה חסרו שמעון ויטול ואם טענו עוד ראובן תביעות אחרות המוטלות על שמעון לישבע ישבע ראובן ויטול אבל אם אין עדים שלמד בו מתוך שיכול לומר לא למדתי בו נאמן [*נמי] לומר שלא חסרו ובשבועה ואינו נפסל בהודאת פיו (*דשלא) [*ששלח] בו יד משבועה דאין אדם משים עצמו רשע ואפילו אם התנה שמעון בשעת הלואה שילמוד בו אסור [ל] דאמר רב יוסף בר מניומי אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר דמיחזי כרבית ה"נ שמושו בספר מיחזי כרבית ואסור. והא דאמרי' פרק השוכר את האומנין הכא במלוה הצריך למשכון קא מיפלגי מר סבר מצוה קא עביד ומר סבר לאו מצוה קעביד ומיירי במלוה המשתמש במשכון [*היינו] בנכייתא וגם גבי ספר אם התנה להשתמש בו בנכייתא שרי ולא נראה לר' אבי העזרי לפוסלו משבועה [פ]על ככה ואע"ג דקי"ל השואל שלא מדעת גזלן הוי ה"מ בשואל דעלמא אבל הכא דנתכוון לזכות דכתיב ולדקתו עומדת לעד לא ואע"ג דאמרי' פרק [שני] דב"מ מהו דתימא ניחא ליה לאינים דמיתעביד מצוה בממוניה קמ"ל דלא ה"מ לכתחלה אין [לו] להשאילו אבל להחשב גזלן אם עבר והשאילו לא. ונראה לי ראיה לדברי רבינו אבי העזרי מפ' זה בורר הנהו קבוראי דקבור נפשא בי"ט וכו' ומסיק דכשרים לעדות משום דקסברי מצוה קא עבדי: [דף לב ע"א] רסג אמר רבא מדברי שניהם נלמוד צער בעלי חיים דאורייתא והא דאמר רבא לעיל כל שבשלו אינו פורק בשל אחרים אינו פורק נראה לרבינו מאיר דה"פ כל שבשלו אינו פורק כשמוצא לשכור פועלים לפרוק אין פורק בעצמו בשל חבירו נמי אינו פורק היכא שמוצא חבירו לשכור לו פועלים לפרוק אינו חייב לסייע כלל אבל היכא שאינו מוצא לשכור פועלים לפרוק כיון דבשלו פורק משום צער בעלי חיים דאורייתא בשל חבירו נמי פורק מכאן הוכיח ר"מ דהיכא דיש לבהמה רוב חלב בדדיה דמותר לומר לעובד כוכבים לחלוב אותה בשבת משום צער בעלי חיים [מ] וליטול החלב [*העובד כוכבים]לעצמו ושוב מצאתי כן בתשובת רב כהן צדק ובפרקי ר' אליעזר פ"י: [דף כט ע"ב] סר"א ניחא ליה לאינים למיעבד מצוה בממוניה קמ"ל אין להקשות מהא דמסיק פ"ק דפסחים דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה דהכא מיירי שלא מדעתו והא ודאי לא ניחא ליה אבל לקיומי מצוה בממוניה מדעתו בודאי ניחא ליה. [צ]ולי נראה דהתם גבי בדיקת חמץ דאית ביה טרחא ולכך גמר ומשעבד נפשיה אבל בעלמא לא[ק]: [דף לב ע"א] אבל צריכה ב"ד הדיוטות רסד כ' רבינו אבי העזרי ראיתי שכ' רבינו אב"ן זקני שאם חלק ראובן פרקמטיא שלא מדעת שמעון שותפו שלא בפני ב"ד מפני שהיה צריך למעות ושוב נתיקרה אע"ג דשמעון מצי מעכב ראובן לא מצי מעכב דאיהו דאפסיד אנפשיה שחלק אע"ג דשלא כדין עשה שחלק שלא בפני ב"ד ואם הודו שמעון לראובן שלא חלק בשוה ישבע ראובן שחלק בשוה ונראין דברי רבינו[ר] דה"ל כאלו נתרצה ומחל ריוח שלו מפני דוחק שהיה צריך למעות עיין לקמן פ' הרבית גבי מאן פלג לך ובמיימוני בהלכות שלוחין: סליק פירקא

המפקיד

רסה [דף לד ע"ב] ומשביעין אותו שבועה שאינה ברשותו. פסקו הגאונים שאם היה הפקדון מכל מינין המצויין בשוק לקנות כמותן הרי זה משלם ואינו נשבע וכתב רבינו מאיר אע"ג דשבועה זו על טענת ספק היא מ"מ משביעין אותו כיון דמעיקרא היתה ברשותו ובהיא שעתא היה חייב להחזירה בעין מספק אל תפטרנו רסו הה"נ כשלוה אומר אין לי מאומה לא כסף ולא שוה כסף ממה לפרוע משביעין ליה מספק כיון דתביעה גמורה יש [לו] למלוה עליו דודאי נתחייב לו [ועדיין הוא חייב לו] אלא שעכשיו אין לו מספק אל תפטרנו אא"כ ישבע שאין לו אבל היכא שהלוה אומר אין לי מעות אלא שוה כסף לא משבעינן ליה בטענת שמא כיון שהוא ספק אם מעולם נתחייב לפורעו מעות מזומנים דהלואה להוצאה נתנה וספק בדבר אם מעולם נתחייב לפורעו מעות[ש] דדלמא לא יהיו לו מעות מזומנים [משעת] הלואה [עד] שהגיע זמן הפרעון הלכך לא משבעינן ליה ואני מצאתי בשם רבינו מורי הזקן דאין משביעין אותו כשאומר אין לי [ת]מעות לפרוע וראיה מפרק כל שעה ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות כו' עד אנן מטלטלי שבק אבונן גבך כו' אי פקח שמעון מגבי להו קרקע והשתא לימרו היתומים אין אנו רוצים כי אם מטלטלין ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח אלא ודאי בשאומר אין [לי] מעות: עיין פ' הכותב גבי ההוא תולה מעותיו בעובד כוכבים הוא: רסז תיקו פסק האלפסי דכל תיקו [*דממון הולקין] דממון המוטל בספק חולקין וכ"פ רבינו חננאל אבל רשב"ם כתב דכל תיקו דממונא המע"ה [ג] וה"ר יצחק מוינא פסק כרשב"ם וראייתו מסוף פ"ק דגיטין גבי הילך כזכי התם ספק ממונא ולקולא ופרש"י ולקולא והמע"ה לפיכך אינו חוזר ועוד נראה ראיה מפרק המפלת מי סברת רבי יהושע מיפשט פשיטא ליה ספוקי מספקא ליה גבי אשה דממונא הוא וספק ממונא לקולא ועל הכהן להביא ראיה שלא ביכרה וכל היכא דמספקא לן בממונא הכי דינא אוקי ממונא אחזקתיה וכן דן רבינו מאיר: [דף לה ע"א] רסח כל לא ידענא פשיעותא הוא פסק בספר המצות דחייב לשלם מיד ואין לדחותו ולומר המתן עד (*שיבוקש) [*שאבקש] ואחזיר לך: המפקיד בהמה אצל חבירו כו' רסט ראובן שטען לשמעון הפקדתי בידך מרגלית ותבעתיך לדין והשבת אבדתיה ולא רצית ליסבע ושלמת לי דמיה בזקוק כשוייה אז ועתה שמעתי שמצאת אותה ומכרת אותה בשני זקוקין ואותו זקוק אני תובע ממך ושמעון משיבו כי קא שבחה ברשותי קא שבחה אחרי ששלמתי לך דין זה פסוק ממתני' המפקיד בהמה אצל חבירו או כלים ונגנבו או אבדו שילם ולא רצה ליסבע ואח"כ נמצא הגנב מבלם תשלומי כפל למי שהפקדון אצלו ישלם אותו ואמרי' בגמ' נעשה כאומר לכשיגנב ותרצה ותשלמני סמוך לגנבתה קנויה לך אלמא כי שילם לנפקד נקנית לו ה"נ כיון ששמעון שילם את המרגלית נקנית לו ואם השביחה שבחה ברשותו ואם נפסך לומר והא ההוא דאפקיד כיפי גבי חבריה כו' עד לסוף אשתכח ואייקור כיפי ואמר רב נחמן הדרי כיפי למרייהו ה"נ ניהדר מרגלית י"ל התם מש"ה אהדריה משום דאטרחיה לבי דינא שלא רצה לשלם עד שלקח הפדנו ממנו אבל הכא שילם מדעתו. ולא שילם ממש אלא אפילו אמר לשלם כדאמר ר' חייא בר אבא ותניא כוותיה: [דף לו ע"א] ער שומר שמסר לשומר חייב דאת מהימן לי בשבועה [כו'] ולכך היכא שהשומר ראשון יכול ליסבע על *האונס או היו עדים [*פירוש כגון שראה שמתה]: בדבר פטור ואפילו מסרה לחש"ו ומתה ברשותם פטור וסובר רבא שזהו טעמא דר' יוחנן

הגהות הב"ח ס וקא דאמרינן נעשה כצ"ל : ע נ"ב תורה : פ נ"ב עי' בתרומת הדשן סי' ק' : צ נ"ב הגה"ה : ק נ"ב ע"כ : ר נ"ב אב"ן : ש נ"ב מזומנים דהלואה להוצאה נתנה : ת נ"ב ס"א מה :

חדושי אנשי שם

ג"מ [י] פי' ואי הוו דעתייהו להדורי סוה מהדרי ניסליה לאלתר ומדלא מהדרי דעתייהו למגזליה : [כ] ול"צ דבפרק שבועת הדיינים כתב רבינו בשם רבינו ברוך בעל תשובה זאת היכא שיש להסתפק כגון שהיה שמעון עם ראובן בביתו ומצא ראובן תיבתו פרוצה ושבורה וניטל מה שבתוכו וראובן חשד את שמעון איך יפטר מראובן בלא שבועת היסת וכו' וש"מ אע"ג דהתם ליכא דררא דממונא מ"מ משביעין אותו שבועת היסת. והנה מכח קושיא זאת פי' מהר"י ליווא מפראג ז"ל דהאי ותו לאו מדברי רבינו ברוך אלא מדברי רבינו המחבר שהוסיף מדעתו קושיא זאת על דברי רש"י ז"ל אבל לי נראה דהכל מדברי רבינו ברוך ולא קשה מידי כי הוא תפס שיטת התוס' דפירשו דררא דממונא בע"א כי פי' דררא דממונא לדעת התוספות הוא בענין זה שבלא טענותיהם הוא ספק לב"ד ולפ"ז אינו דומה הך דהכא להאי דשבועות דמצא תיבתו פרוצה כי שם ליכא הך דררא דממונא ודו"ק : ש"י [ל] וכאגודה דף טו סי' מ"ב כתב וז"ל בעל ה"ג כתב דמותר ללמוד בהן היכא דלא הקפיד הלוה מעיקרא ורב האי כתב בור אסור ללמוד בה חבר מותר דאינו מקלקלו ואפי' להעתיק ממנו אם אין לו כיוצא בו מותר : ש"י [מ] אם כן סובר הלכה דצער ב"ח דאורייתא וקשה לי בפ"ק דע"ז פסק דצער ב"ח דרבנן אע"ג דהיכא פלוגתא בגמרא מ"מ איך פסק המרדכי פעם כך ופעם כך כי כתב בשניהם מכאן למד כו' וי"ל לפום רהיטא דיש תרי מיני צער לב"ח כי צער גדול דאורייתא וצער קטן דרבנן כמו שפוסק נ"י בפ' אלו מציאות וז"ל פסק הגאון ורב אלפס כרבא דצער ב"ח דאורייתא ומיהו דוקא בצער גדול אבל צער מועט לא דתנן בפ' מסילין גבי אותו ואת בנו שנפלו לבור דלא שרינן להעלותו וכו' דלא צער כולי האי אבל מ"מ כי דייקינן קשה שהרי בע"ז מדבר מענין נועלין בפני הבהמה עד שתמות מאליה ופוסק שזה מדרבנן ואין לך צער גדול מזה אך י"ל שיותר צער כשעוקרין או הורגין אותה ממה שמתה ברעב : מהר"ם [נ] והאשר"י חילק ליישב דברי רב אלפס דשאני הכא שאין הבעלים מוחזקים בכפל אבל היכא

ולא כאביי דאמר טעמא משום דאין רצוני כו' וכן הלכה כרבא וכ"פ האלפסי [א]ור"י אומר דאם נשבע השומר ראשון פטור דלית ליה [לרבא] טעמא דאין רצוני כו' וקסבר רבא דבהא טעמא פליגי רב ור' יוחנן ולתרוייהו לית להו טעמא דאין רצוני ור"ח פסק כאביי [דמפרש טעמא דר' יוחנן דאין רצוני כו'] [ג] משום דהלכה (א) תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב [*וטעמא דרב ור' יוחנן הוי משום תחלתו] (*והאי [נמי] מתחלתו) בפשיעה וסופו באונס ומש"ה פסק כאביי דאמר אין רצוני כו' ומיהו לא תלי בהכי דאפילו למ"ד [תחלתו בפשיעה וסופו באונס] פטור התם היינו טעמא משום דלא הוי ראוי האונס להיות (*נודע) [*נארע] עד שבאו הגנבים אבל גבי יצאה לאגם או מסרה לשני שם איגלאי מלתא שאותו הבלא ואותו מקום מסוכן הוא וראוי להמית בהמה [*זו] וגם מיד שהלכה שם התחילה לחלות ולפי' ר"ח אפילו באונסים יהא חייב אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר : רעא ושאלת ראובן הפקיד ביד שמעון ושמעון מסר ללוי בהא קיימא לן שומר שמסר לשומר חייב אא"כ נתן ראובן רשות לשמעון למוסרו ביד אחר וכדמוקמינן פ' המפקיד *(ההוא) [*דההוא] דשוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר כגון שנתנו לו בעלים רשות להשאיל ואפילו אם היה[ב] רגיל להפקיד שאר ענינים אצל לוי נראה דמצי למימר אין רצוני כו' [כאביי] וא"ת א"כ מאי קאמר לעיל גבי ההיא סבתא שאני התם דכל יומא ויומא גבה דידה הוי מפקדי משמע דאפילו ר' יוחנן מודה [*בהא] דפטור כיון דרגילים להפקיד אצלה ויש לומר דלא אתי למימר דאפילו רבי יוחנן מודה (*דפטור בהא) [בהא דפטור] אלא אתא למימר דאפילו לרבא [*דמפרש טעמא דר' יוחנן] דאמר שומר שמסר לשומר חייב מטעם דאת מהימן לי האיך לא מהימן לי הכא מודה דפטור כיון (*דאיהי) [*דאינהו] נמי הוה מהימני (*ליה) [*לה] דכל יומא גבה דידה הוי מפקדי אבל (אליבא) [*לאביי דמפרש טעמא דר'] (*רבי) יוחנן דמחייב מטעם דאין רצוני כו' נראה דמחייב כדפרישית וא"כ בנדון זה אפילו היה רגיל להפקיד אצל לוי חייב אי הלכה כאביי בהא לגבי רבא דמפרש טעמא דר' יוחנן משום דאין רצוני כו' כמו שפירש ר"ח ואין להקשות לפירוש ר"ח אמאי לא חשיב הא בהדי יע"ל קג"ם יש לומר דלא חשיב אלא היכא דאיפליגו אליבא דנפשייהו אבל הכא פליגי אליבא דר' יוחנן מיהו ר"י פוסק כרבא וא"כ אם היה ראובן רגיל להפקיד אצל לוי לא מפקינן ממונא מספיקא משמעון כיון דאיכא פלוגתא דרבוואתא ושלום מאיר בר' ברוך : ועוד השיב ושאלת ערב על ראובן שאומר לשמעון תן לי את אשר [*יש] לי בידך ושמעון משיב נתתי לאשתך וראובן משיב מאי איכפת לי במה שנתת לאשתי תן לי מה שיש לי בידך [*תשובה] אם אשת ראובן [*היא] בת דעת וראובן מניחה לישא וליתן ישבע שמעון שמסר לה ופטור דלא שייך בהא למימר שומר שמסר לשומר חייב דלא מיבעיא לרבא דמחייב [*אליבא דר"י] מטעם את מהימן לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה דפטור דהא לאשתו מהימן טפי דכל אשר[ג] לו נתן בידה אלא אפילו לאביי[ד] דמחייב אליבא דר' יוחנן מטעם אין רצוני שיהא פקדוני כו' [ס] הכא פטור כדמשמע הכי גבי הנהו גינאי דהוו מפקדי מרייהו גבי ההיא סבתא כו' [ה]דאפילו לר' יוחנן פטור משום דכל יומא הוו מיפקדי גבה' ועוד יש לדמותו לכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד ושלום מאיר בר' ברוך : רעב ושומר שמסר לשומר לפני בעל הפקדון ולא מיחה ונגנב או נאבד פסק בספר המקצועות דלישבע שני דלא פשע וגם ליתיה ברשותיה ונפטרו תרוייהו דכיון דלא מיחה בו לא מצי למימר היאך לא מהימן לי בשבועה וצריך עיון בשאלתות דרב אחאי פרשת וישב [ע] : כתב בספר א"ז איכא מ"ד הלכה כאביי ואנן לא ס"ל הכי אלא כרבא וכן פסק רבינו ברוך מארץ יון וריב"א כסברת האלפסי דדוקא באונס הבא מחמת פשיעה חייב אם תחלתו בפשיעה וסופו באונס [פ] : רעד מצאתי ראובן טוען לשמעון אני ואתה היינו בקולוני"א והיית קושר חבילתך ונתתי לך חפץ אחד לקושרו בחבילתך וקשרתו ושמתו בספינה ולא נכנסת בה ופשעת בשלי ואיני יודע מה נהיה בו והשיבהו לי ושמעון משיבו מה שעשיתי בשלי עשיתי בשלך (ג) שמתי חבילתי בספינה שהיו בה יהודים וקפצו לסטים ושללו את הספינה ולקחו את שלי ואת שלך דין זה פסוק מהא דאמר רבא הלכתא שומר שמסר לשומר חייב ואפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר כי הכא דמסרה לספן דהוי שומר שכר דאפילו אם היה הספן זה יהודי היה יכול ראובן לטעון לו את מהימנת לי בשבועה והאיך לא מהימן בשבועה כ"ש עובד כוכבים דלא מהימן לי אבל אם ראו עדים שלקחו הלסטים החפץ של ראובן מן הספינה דלא בעי שבועה אז פטור שמעון ואע"פ שלא היה שם שמעון ואין ראובן יכול לומר לו פשעת אילו היית שם היית מציל אלא אומדין אותו אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור דתניא רועה שהיה רועה עדרו והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור ה"נ כיון דאילו היה שם לא היה יכול להציל מפני הלסטין פטור אבל אם הניח שמעון עבדו או אחד מבני ביתו בספינה עם הדבר שלו לא הוי שומר שמסר לשומר דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד שיודע המפקיד שהנפקד מוסר שמירתו לבני ביתו ועל דעת כן הוא מפקיד שימסור להם גם את שלו ואפילו הניח בספינה שכירו או שותפו שדרך בני אדם להניח שלהם בידם פטור אלא שישבע השומר כדתנן מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו ואמרינן מאי מסרה לרועה לברזיליה דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה ונשבע הברזילא את השבועה שהיה לו לישבע לרועה ופטור הרועה ה"נ ל"ש ואם ראובן היה רגיל להניח סחורתו אצל הספן לפנים אין שמעון חייב משום שומר שמסר לשומר כמעשה דהנהו גינאי דכל יומא הוו מפקדי מרייהו גבה הסיא סבתא כו' עד דאתא לקמיה [*דרב ופטריה] מאן דחזא סבר משום שומר (*דמסר) [*שמסר] לשומר פטור ולא היא שאני התם דכל יומא ויומא גבי ההיא סבתא הוו מפקדי וכדין זה כך הדין אם טבעה ספינתו ואין עדים שנאבד ממנו חפץ ראובן חייב שמעון לשלם משום שומר שמסר לשומר ואם יש עדים שנאבד אומדין אם היה יכול להציל אילו היה שם חייב ואם לאו פטור ואם היה עבדו או אחד מבני ביתו שהיה בספינה שנאבד פטור שמעון : [דף לז ע"א] אתון גופייכו לא קפידתו אנא אקפיד והיכא דלא תפיס [צ] דומיא דרועה מניח ביניהן ומסתלק כתב בספר א"ז בשם המיימוני דהא דתנן במתני' יהא מונח עד שיבא אליהו פי' לא בידו אלא ביד ב"ד דאל"כ לעולם יעריס אדם גבי פקדון ויאמר איני יודע : [דף לח ע"ב] ורבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים והלכה כרב נחמן דבתרא הוא פסק ראבי"ה דאם נתייקרו משלם כשעת התביעה כדמסיק סוף פירקין כר"ע [ק] כיון דמכרן שלא כדין דלא יגע בהן (*דתנן) [*תנן] הוה ליה שולח יד בפקדון וחשיב גזלן ומשלם אפילו אי איכא *עדים כדאמר לקמן[ז] ומיהו האלפסי פסק לקמן כרבא דהלכה כב"ה : [* פירש דלאו שייך מכר] [דף לט ע"א] ערה אפוטרופוס לדיקני לא מוקמינן פ' אין ב"ד טורחים למנות להם אבל אם [ח]רוצה מעצמו אין בידינו למחות . ובירושלמי פ' כ"ג גרסינן רעו כ"ג דן ודנין אותו וימנה אנטלר הגע עצמך שנפלה שבועה ואנטלר נשבע אתמהה משמע שיכול למנות אנטלר היכא שישבע הבעל דין וכ"פ ר"ח וראבי"ה והא דגרסי' פ"ק אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון כו' עד כי מפקת מיניה עליה דידי הדר וכן לאיכא דאמרי טוען ראובן משום דלא ניחא ליה דליהוי לשמעון תרעומת עלי משמע הא לאו הכי לא טעין י"ל דמיירי כגון שאין שמעון בפניו (*שימנגו) [*שימנה] אנטלר ואפ"ה טוען מטעם שכתבנו. [ר] א"כ כגון שהעדים[ט] קרובים לשמעון ולא לראובן ורוצה לפוסלו משום שהוא נוגע בדבר ולהכי טוען בע"כ ונעשה בעל דינו מה שאין כן באדם אחר עכ"ל אבי העזרי וכתב רבינו מאיר ויש מהגדזין בדבר דשאני התם משום כבודו דכ"ג דוקא דלא לתזל וליזיל קמי דיינא דזוטר מיניה הוה לן למישרי למנויי אנטלר במקומו אבל בעלמא לא . מיהו [בהא] (כל אפילו) כולי עלמא שוין דודאי לא שבקינן [ליבם] למנויי אנטלר במקום איסורא' שהיא תובעתו לקיים מ"ע או חלוץ או יבם דהשתא מכין אותו עד שהלא נפשו אנטלר (לא) משוינן ליה [*בתמיה] והשיב ר"מ ושאלת אם האנטלר יכול לטעון כל מה שיכול לטעון ולהערים אפילו בדבר שהוא יודע שאינו (לו כי)[י] חלילה מעשות כן להיות חוטא ולא לו ואפילו בשל עצמו אין רשאי לשקר כדאמרינן פ' שבועת העדות מנין לנושה בחבירו מנה וכו' ת"ל מדבר שקר תרחק רעז ולא דמי לאפוטרופוס דיתמי דההוא ודאי יש [*לו] לטעון [*כל] מה שירצה כי אין שם שום בירור ואלו היו אביהן קיים שמא הוה טעין הכי:(שייך לעיל) [דף לז ע"א] המפקיד פירות אצל חבירו אפי' הן אבודין לא יגע בהן כו' ראובן רעח שטען לשמעון תן לי חיטי שהפקדתי אצלך ושמעון משיב אבודין היו ומכרתים דין זה פשוט ממתני' המפקיד [*פירות] אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן רשב"ג אומר ימכרם בב"ד מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים וא"ר יוחנן מחלוקת בכדי חסרונם אבל יותר מכדי חסרונם ד"ה מוכרן בב"ד ופסק רבא אמר רב נחמן הלכה כחכמים שלא יגע בהם אם לא חסרו יותר מכדי חסרונן ואם נגע בהם עד שלא חסרו יותר מכדי חסרון חייב ליתן לו דמי חטים כמו שהן שוין עתה בשעת התביעה דה"ל כשולח יד בפקדון ותקן ר"ע אומר כשעת התביעה ור"י אמר הלכה כר"ע אבל אם חסרו יותר מכדי חסרונן מוכרן בב"ד של ג' ולא יתן אלא מה שלקח בהן כדאמרי' ד"ה מוכרן בב"ד ואם לא מכרן בב"ד אפילו חסרו יותר מכדי חסרונן משלם מה ששוין עתה בשעת התביעה כדפרישית דהוי כשולח יד בפקדון : [*זהו לשון האלפסי] וכשערבן נמי עם פירותיו לא אמרו כו' : כתב המיי' המפקיד אצל חבירו פירות שאינן מדודין ועירבן עם פירותיו בעל הפירות אומר כך וכך היו והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה שהרי חייב עצמו בתשלומין ואינו יודע כמה חייב ונמצא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע [*ומשלם] וכן כל (*שהשומר) [*שומר] (*חייב) [*שחייב] לשלם ואומר איני יודע כמה דמים אני חייב לשלם והבעלים אומרים שיודעים הן שכך וכך [*היה] הוא יטלו בלא שבועה והוא שיטענו דבר שאמודין בו *ויש לשומר להחרים על מי שלוקח ממנו יותר מן הראוי לו [ש] רעט ושם כתב המיימוני דהמפקיד אצל חבירו והלך למדינת הים וזה השומר רוצה לילך בשיירא מביא הנפקד הפקדון לב"ד ופטור : אבי העזרי פסק דשליחות יד אינה צריכה חסרון והאלפסי לא הביא הבעיא דרב אשי הגביה ארנקי ליטול ממנה דינר משום דהיא אליבא דמ"ד שליחות יד צריכה חסרון : [דף מב ע"א] רפ כספים אין להם שמירה אלא בקרקע כ' המיימוני דהוא הדין לכל דבר שמשאו קל ואין הקרקע מאבדת אותו כגון לשונות של כסף ומרגליות והיכא דשמר בקרקע אפילו שומר שכר פטור כ"פ בספר המצות אבל ר"י פסק דגניבת כספים מן הקרקע גניבה היא ולא אונס ושומר שכר חייב ותימה גדולה היא דמה ה"ל למיעבד וכי תימא היה לו לשמור שם לעולם שלא יבאו הגנבים א"כ וכי לא יישן לעולם ולא ילך חוץ לאותו מקום וכי תימא יעמיד שם הנפקד שומר[ל] לעולם כשירצה ליישן א"כ למ"ד שומר שמסר לשומר לעולם חייב מאי איכא למימר לא ירויח כלום מיהו בהא י"ל כיון שאינו יוכל לתקן רק בענין זה שיעמיד שם שומר אחר לא יתחייב בכך אפילו למ"ד שומר שמסר לשומר חייב וכתב רבינו אבי העזרי דהכל תלוי לפי מנהג המקום כדאמר תלמודא והאידנא דאיכא טפוחאי כו' והיכא שנתנו במקום שמשתמר מאחד

[*עי' בתשובת מהרי"י קולון סימן שורש ע"ז ענף א' במה שכתב על ב' תשובות של מהר"ם אלו כי סתרי אהדדי] :

[*והרא"ש משם דרבנן אמר שאין כאן אלא שבועה דרבנן ובשבועה דרבנן אין אומרין מתוך שאינו יכול לישבע משלם . מספר המאות] :

הגהות הב"ח א (ור"י אומר דאם נשבע כו' עד ור"ח פסק) תא"מ ונ"ב כמ"ש אין זה : ב נ"ב ראובן : ג נ"ב יש : ד אליבא דר' יוחנן דמחייב כצ"ל : ה נ"ב ומשמע : ו נ"ב וא"כ גלוי דעתא דניחא להו כל שכן הכא גבי אשתו : ז נ"ב ע"כ : ח נ"ב אחד רוצה מעצמו להיות אפוטרופוס שלו : ט נ"ב של ב"ח : י נ"ב כיון : כ והלילה לו כצ"ל : ל נ"ב אחר :

חדושי אנשי שם

היכא דמוחזק כבר פסק רב אלפס גופיה בפרק שור שנגח את הפרה כרבנן דאמרי המוציא מחבירו עליו הראיה : ג"מ [נ] וא"ת מה ענין זה לכאן דלמא אע"ג דתחילתו בפשיעה חייב דילמא הכא ליכא תחלתו בפשיעה דלא נקרא פושע כשמסר לשומר ותי' מהרי"י ליווא מפראג דלכ"ע הוי האי תחלתו בפשיעה אפי' לרבא דלא ה"ל להוליך אותה לאגם אלא היה למסור אותה לשומר אחר דבהא אפי' רבא מודה שפשע רק טעמא דרבא הוא כדקאמר בגמרא דאפילו למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב הכא מודה דפטור דמלאך המות מ"ל הכא מ"ל התם ור"ת ס"ל דהא דיהוי בעלמא הוא ופשיעה גמורה היא : מהר"ם [ס] וקשה הא לעיל קאמר דלאביי אליבא דרבי יוחנן אינו מודה אף גבי ההיא סבתא דמצי למימר אין רצוני וכו'. וי"ל דלעיל קאי לפי פר"ת כדמסיק בסוף וא"כ בהכרח מוכרחת לומר דאביי אליבא דר"י אינו מודה גבי ההיא סבתא מטעמא דאין רצוני וכו' דהא לפי פר"ת הטעם דאין רצוני היינו ר"ל שיהא תחלתו בפשיעה כיון ששינה מדעת ב"ה וא"כ אף גבי ההוא סבתא שייך ההוא טעמא שיהא כמו כן תחלתו בפשיעה דאף אם הורגלו להפקיד אצלה מ"מ הואיל דעתה לא הפקידו אצלה הוי שינוי דעת לענין שיהא כמו תחלתו בפשיעה ומה שכתב הספר פה דאף לאביי אליבא דרבי יוחנן מודה בההוא סבתא היינו לפי שאר מפרשים דפסקו כרבא וא"כ אין אנו צריכין לומר דטעמא דאין רצוני לאביי היינו פירוש שיהא תחלתו בפשיעה וא"כ אף אביי מודה בההיא דסבתא ודו"ק כך מצאתי אבל בתשובת מהרי"ק שרש ע"ז ענף א' (וכ"כ בספר שארית יוסף בשמו) כתב תי' אחר ב' תשובות אלו דסתרי אהדדי דלעיל דכתב דלאביי חייב היינו משום הואיל ולא הוה מפקדי דבר זה בעצמו רק שהיו רגילין להפקיד דברים אחרים לכן מצי לומר אין רצוני וכו' ותשובה ב' מדברת שדבר זה בעצמו הוי מפקדי לפעמים אצלה ובזה אביי מודה דאין לומר אין רצוני וכו' וק"ל ע"כ ואין להקשות לפי תירוץ זה של מהרי"ק מה שמקשה מהר"ם לעיל מהנהו גינאי דהוו מפקדי גבי ההיא סבתא וכו' דילמא משום דההוא דבר בעצמו הוי מפקדי משום הכי פטור די"ל דמ"מ מקשה משום דבגמרא סתמא אמרה דבכל יומא מפקדה ולא אמרה ההוא עצמו משמע דפטור אפילו לא הוי ההוא דבר עצמו לכך תי' כנ"ל אליבא דרבא וכו' אבל כשהוא דבר עצמו כמעשה ההוא אפי' אביי מודה : מהר"ם [ע] דיני שמירת פיקדון ושומר שמסר לשומר תמצא בשאלתות פרשה ויצא אבל דין זה דאם מסרו בפניו לשומר שני זה לא הוזכר שם : ג"מ [פ] פי' אבל אונס שלא בא מחמת פשיעה כגון שהיה דיואה לאגם דיכול להיות נאנס בלא פשיעתו דמלאך המות מה לי הכא מה לי התם פטור וכן הוא בתוספות בהדיא : [צ] פי' הנפקד לא לקח הפקדון בידו בשעה שהפקידו לו דומיא דרועה דמוקמינן הכא כשהפקידו אצלו שלא מדעתו אבל מהרי"י ליווא מפראג פי' דקשה לרבינו אמאי יהא מונח נימא יניח ביניהם ומסתלק וע"ז כתב ודוקא היכא דלא תפיס וכו' כגון גבי רועה אמרינן יניח ביניהן אבל היכא שתפס הוא עצמו אינו רשאי להסתלק וחייב באחריות וכ"כ התוספות בהדיא בבכורות דף ט"ו ע"ש : [ק] ואף על גב דמסיק שם דלא נחלקו ביוקרא וזולא אלא בשבח דנגזל היינו ר"ל בית שמאי ובית הלל אבל ר"ע פליג על יוקרא אבל באלפס דשם פי' דפלוגתא דר"ע קאי אשבח דנגזל ודו"ק : ש"י [ר] וקשה דכתב במרדכי פ"ק דב"מ וכן בתוס' בב"ק וז"ל אבל לא מצי לפרש דעדים של ב"ח קרובים לראובן וכו' עד דא"כ גם כי יטעון שמעון לא יכול להביאם דאי מפסיד הדר על ראובן וכו' פירשתי בב"ק : וק"ק מה עלה על דעת השואל וכי ישיב לו שיעשה שקר וי"ל השואל ר"ל רק שיטעון שקר ולא שיעשה שקר רק מתוך טענה זו יבא לעשות פשר שיהא אמת רק שבזה ירצה לכוף לכשנגדו על האמת : מהר"ם [ש] ומגיע שהוא כך שנגע עצמך שהפקיד אצלו כיס מלא זוהבים ופשע בו הבעלים אומרים והשומרים אומרים מאתים דינרין היו ודאי היו בו דינרין אבל איני יודע כמה נמצא כטוען מאתים והודה לו במקצת והשאר אומר איני יודע

שלטי הגבורים

(א) מעשה בא לידינו באחד שהלוה לחבירו על המשכון ונקבוהו עכברים ובא הדבר לפני רבי' נ"ע והסכימו דדין עכברים כך הוא אם הוא בגד חשוב שדרך להניחו בתיבה במקום שאין עכברים יכולין ליכנס שם והניחו מבחוץ הא ודאי מקרי פשיעה ואפילו לשומר חנם ואם לאו בגדים חשובין הם שדרכן להניחם מבחוץ ואין לו חתול אם הוא שומר חנם פטור ואם הוא שומר שכר חייב שהיה לו לקנות חתול שיצילנו מן העכברים כדאמרינן גבי רועה היה לו לקדם ברועים ובמקלות שומר חנם בחנם ושומר שכר בשכר מצאתי בחדושים ישנים : (ב) פסק ר"ת דאם הניח הכספים במקום שמניח את שלו דפטור ודוקא במקום שמניח את שלו להוצאה חייב כדאמרינן בסמוך דלא אמר דלאו דידיה דלנטרינהו הלכתא אין משביעין על העברה על הממון דהא מושבע ועומד מהר סיני הוא וא"ת גזל ופקדון נמי מושבע ועומד הוא ממון כיון שיש לו תובעין אמרה תורה ישבע כדי להפיס דעתו של בעל הפקדון וגזל ואבדה אבל עברה שבועה להפיס מי הלכך אין משביעין על העברה לא במודה מקצת ולא בענין אחר מצאתי · ראיתי בתשובת מהר"מ באחד שטען על חבירו שהיה מעכב תפלו בעבור ארבע דינרים שהיה חייב לו משחוק בקוביא והאחר טען בסתם שהיה חייב לו ארבע דינרים שאין צריך לברר טענתו וצ"ע בסמ"ג :

ומגנבים כגון בכיפה שתחת הקרקע או שע"ג הקרקע פטור דחזינן לקמן דלא חייש רב יוסף אלא לאש ולגנבים והמפקיד אצל חבירו דברים שאין נשמרים בקרקע שמתקלקלין ויש לנפקד כיפה של אבנים ע"ג הקרקע חייב ליתנם בכיפה ואם לא עשה כן חייב ותני בירושל' נתנו במקום שנהג ליתן את שלו אם ראוי לשמירה פטור כתב ר' אבי העזרי וז"ל משמע שנהג ליתן את שלו בתיבה בחדרו ואפ"ה בעינן מקום הראוי לשמירה דהיינו מאש ומגניבה דאל"כ מה בא לחדש אין לך אדם משועמם שיתן את שלו במקום שאין משתמר ואפילו פשע בשלו פשיטא שלא יפסיד המפקיד ומאי חידושיה אלא ש"מ כדפרישית והוצרכתי לכתוב יען כי יש מרבותינו שפסקו דכל היכא דיהיב דיליה יהיב נמי דחבריה כדאמרי' פרק אלמנה ניזונית לא עדיף מדידך וכי מעיינת בזה לא דמי דהתם מיירי באחריות הדרך אבל הכא כיון שאמרו חכמים כספים אין להם שמירה אלא בקרקע אינו רשאי לשנות אם לא יאמר בפירוש בתנאי למפקיד הריני נותנו עם שלי עכ"ל וכ"פ בספר א"ז: ומודה שמואל בע"ש בין השמשות כו' לאו דוקא בין השמשות אלא אפילו מחצי היום ואילך ובפי' רבינו חננאל לא היה כתוב בין השמשות כתב בספר החכמה וכן מצאתי בשם ר"ת דשמעתין מיירי דוקא לדידהו שהיה להם בתים רעועות בשדות אבל לדידן האידנא א"צ שמירה בקרקע: רפא [מ]ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד פסק ר"ת דהיינו דוקא לענין דלא מצי למימר את מהימנת לי בשבועה ולא הם אלא הם משתבעי ופטור אבל פשעו הם ואין להם מה לשלם חייב הוא לשלם דאל"כ כשאדם מפקיד אצל חבירו יתנם לאשתו (*ויאכלם) [*ותאכלם] ולא יחזיר והא דאמרינן לקמן נימא לאימיה זיל שלים לאו משום שיפטר בה אם אין לה מה לשלם אלא לענין דיכא אמר אם חייבת לשלם לבנה [*כשהיה לה] אבל המיי' חולק וכתב וז"ל מדקאמר נימא ליה לאימיה זיל שלים מכאן אתה למד שהשומר שמסר לאשתו ולבני ביתו והודיעם שהוא פקדון ולא שמרו כדרך השומרים שהם חייבים לשלם לבעל הפקדון והבעה"ב פטור שכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד עכ"ל וכן משמע בריש פרק הכונס מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו ומוקי לה בגמרא משום דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה מדקתני נכנס תחתיו מכלל דרועה הראשון פטור לגמרי וה"ק תלמודא התם ושומר קמא איפטר לגמרי וכן פי' ר"ח וז"ל מאחר שמסרה לברזיליה נפטר הרועה ואין לבעל הבהמה דין אלא עם ברזיליה וכל זה כדברי המיי' אבל ה"ר יצחק מוינא שאל את רבו רבינו שמשון מקוצי וא"ל הלכה למעשה כדברי ר"ת [א] והיא דהכונס מיירי ברועה גדול שידוע לכל שאינו מרעה שום פעם בעצמו ואז אין המפקיד יכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אבל הכא נהי דהמפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד מ"מ סבור הוא שהוא בעצמו ישמור ויודע הוא שהרשות בידו לתתו ביד אשתו הלכך אהני שהרשות בידו לתתו ביד אשתו דלא מצי למימר את מהימנת לי בשבועה ולא הם ואהני מה שהוא סבור (*בעצמו) [*שבעצמו] ישמור ולא הם שאם אין לה מה לשלם שהנפקד עצמו ישלם היכא שפשעו ולא שמרו כדרך השומרים: רפב שאלו לר"מ על ראובן שטען על שמעון השאלתיך (*ספר) [*סדר] קדשים להעתיק ממנו החזירהו לי ושמעון משיב השאלתני אמנם מסרתי בידך סדר מועד למשכון והוא שוה כפלים מספרך וכפר ראובן בסדר מועד עד שהביא שמעון עד אחד כדבריו ואז הודה ראובן ואמר אמת לאחר שהשאלתיו סדר קדשים אחר זמן רציתי לקחתו עד שמסר בידי סדר מועד ללמוד בו בני והשאלתיו לחתני ברשותו והניחו בחדר אבנים ונשרף באונס ושמעון משיבו מעולם לא הרשיתיך להשאילו לא לבנך ולא לחתנך [כלומר ואתה פשעת בו ותחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב] והשיב ר"מ וז"ל אשיבכם בקצרה [*את] הנראה בעיני שאלתכם הוה ליה השאילני ואשאיל לך דאמרי' פרק האומנים נעשים שומרי שכר זה לזה שזה השאיל לזה סדר קדשים להעתיק ממנו וזה השאיל לו סדר מועד ללמוד בו בניו ושניהם חייבים בגניבה ואבידה ולא באונסין *והא דפריך תלמודא והא שמירה בבעלים הוא אשמור לי ואשמור שלך דוקא קאי [א] ואיצטריך לשנויי דאמר שמור לי היום ואני אשמור לך למחר אבל אהשאילני ואשאילך לא שייך למיפרך [ב]וכפירש"י ז"ל שם* והיא ודאי בכל ענין נעשו שומרי שכר זה לזה וחייבין בגניבה ואבידה ולא באונס כדפרישית ואין לחייב ראובן מטעם שומר שמסר לשומר דקי"ל דחייב אפילו באונסין *שהרי הבעלים נתנו לו רשות להשאיל ואמרינן בפרק המפקיד היכא דנתנו לו הבעלים רשות להשאיל לא שייך לחיוביה מטעם שומר שמסר לשומר ואין לומר דוקא לבנו נתן לו רשות להשאיל ולא לחתנו דהא לאו מלתא היא דבלשון בני אדם חתניו בכלל בניו הם דבעל כאשתו וכל הסמוכים עליו בכלל דגדולה מזאת אמרו אפילו היכא דמפקיד גבי סתמא אמר כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד אפילו שאר בני ביתו ילפינן מיניה דמייתי ליה אההוא גברא דאפקידו גביה זוזי ואשלמינהו לאימיה וכו' ופטרינן ליה מהאי טעמא דכי היכי דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד ה"ה אמו וכל בני ביתו בכלל הם והשתא אף יהא כדברי שמעון שטען שמעולם לא הרשהו ללמוד בו ה"ל ראובן מלוה על המשכון ולא הוי עליה רק שומר שכר [*פי' ופטור מהאונסים] וכל הגאונים פירשו דר' יצחק דאמר בע"ח קונה משכון שלא בשעת הלואתו להתחייב בגניבה ואבידה ולא באונסין חוץ מרש"י שפירש אפילו באונסין ושומר שכר דלא קידש ברועים ובמקלות חייב ואף אם לא מצא בחנם הוה ליה לקדם בשכר דשומר חנם בחנם ושומר שכר בשכר כדאמרינן פרק הפועלים ה"נ היה לו להציל אם היה אפשר לו להציל אבל לפי דברי ראובן ישבע שנתן לו רשות להשאילו לבניו וכן עשה והשאילו לחתנו ואינו ברשותו ובהכי מיפטר ראובן משמעון ואף אם חתן ראובן פשע מיפטר ראובן בשבועתו וכדאמר פרק המפקיד משתבע איהו דהני זוזי אשלמינהו לאימיה כו' והדר משתעי שמעון דינא עם חתן ראובן [והחתן] חייב לשלם אפילו באונס דשואל הוא (*דחייב) [*וחייב] באונסין כרבי יוסי דתנן השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם (למשכיר) [*לשוכר ר' יוסי אומר[ס] כו'] דפסקינן הלכה כר' יוסי ואם החתן יכפור ויאמר לא השאילני חמי יפסיד שמעון כיון שנשבע ראובן שנתן לו רשות להשאילו [*וכן עשה] ובזה יפטר ראובן משמעון מלשלם לו מה ששמעון תובעו שהסדר של מועד שלו שוה יותר מסדר קדשים אבל לא מפקינן הקדשים מיד שמעון אלא יעכבהו בשבועה אם רוצה לישבע שלא הרשהו ללמוד בו בניו וליכא למימר (לו) אדרבה ראובן יהא נאמן לומר נתת לי רשות[ע] להשאילני במגו דאי בעי אמר לא השאלתיו ונשרף בביתי באונס דמגו להוציא הקדשים מיד שמעון דברשותיה קאי לא אמרי' כמו שפי' ר"י בריש ב"מ ולא

[*ר"ל דכל אחד משועבד בגופו לחבירו אבל הכא אין אחד משועבד לחבירו בגופו אלא ספרו משועבד לו]:

[*דפירוש שאין בעלים של חפץ במלאכתו של שואל משא"כ גבי שמור לי ואשמור לך דשניהם במלאכה הן]:

[*ר"ל דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב]:

דמי להיא דמשארסתני נאנסתי דפ"ק דכתובות (*דמהימן ליה) [*דמהימנא] במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתך אלמא אמרי' מגו להוציא הכתובה מן הבעל דשאני התם דאמרי' מגו להעמיד הגוף על חזקתו ועוד (*איהי) [*דאיהי] טוענת טענת ברי והוא טוען שמא ואפילו השתא לא ידע הבעל אם הוא כדבריה אם לאו אבל הכא נהי דמעיקרא לא ידע שמעון אם חייב ראובן לשלם לו הסדר מועד[פ] אם נשרף באונס אם לאו ואם השאילו [לחתנו] אם לאו [אלא] ע"פ הודאת ראובן שהודה שהשאילו לחתנו מ"מ השתא מיהא שהודה ראובן שהשאילו לחתנו יודע שמעון ממקצת הודאת דברי ראובן ומדברי עצמו שהוא יודע שלא נתן לו רשות להשאילו הוא טוען [פ][ברי] (*מה) שהוא רוצה לישבע ולעכב הקדשים עבור ספרו ודמי לכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי וקל להבין הלכך כיון דראובן מודה לשמעון שהשאילו לחתנו ללמוד בו ושמעון טוען שלא נתן לו רשות ובהודאת ראובן שמודה שהשאילו לחתנו[צ] כשומר שמסר לשומר דמי ויעכבנו שמעון בשבועתו וישבע שאינו שוה יותר מספרו ויעכבנו עד שיפדהו ראובן בשויו וכ"ש אם יש אפילו עד אחד שיודע שהסדר מועד בשעת הדליקה היה בבית חתנו ונשרף שם דתו ליכא מגו אפילו לראובן דלא שייך לומר מגו דאי בעי אמר בביתי נשרף באונס דלא אמרי' מגו להכחיש העד בשבועה כדמשמע בנסכא דר' אבא דהיכא דטענתיה גרועה כמו דידי חטפי ה"נ טענה גרועה להוציא ממון מחזקת שמעון ע"י מגו שהיה צריך להכחיש העד דכיון דראובן מודה דהשאילו לחתנו והודאת בעל דין כמאה עדים דמי לחובתו מהשתא מהמנינן לשמעון לומר לא נתתי לך רשות להשאילו במגו דאי בעי אמר אין ספרך בידי שהחזרתי לך דמגו דידיה להחזיק הוא ושלום מאיר בר' ברוך: היא סבתא דהוו לה תלתא בנתא כו' נשאל לרבינו מאיר רפג על אשה שמתה והניחה פקדון ביד שמעון ויש לה שני בנים ראובן ושמעון האחד ישנו פה והשני איננו פה וראובן תבע חלקו אם יש ליתן לראובן חלקו או יש לדחותו עד שיבא אחיו שיקח חלקו והשיב דבר פשוט שיתנו לו חלקו ואידך פלגא שבקינן ביד שמעון [*ר"ל הנפקד] כדאמרי' פרק המפקיד ההיא סבתא דהוו לה תלתא בנתא אישתבאי איהי כו' עד יהבינן ליה לינוקא כו' ובהא מודו כולי עלמא ולא פליגי אביי ורבא אלא בתילתא השלישית אלמא דיהבינן [ק]לאחתא [*תילתא דהכי] חלקה ואע"פ שיש לה אחות במדינת הים וקל להבין הכי נמי שמעון יתן לו חלקו בפני ב"ד [ק]מיהו בפני ב"ד צריך לחלוק כי היכי דלא מצי למימר מאן פלג לך והיכא שיש להם קרקעות לחלוק שיש קפידא ברוחות מסופק ר"י אם יכול לחלוק בפני ב"ד שלא לדעת חבירו או לא מיהו (*ממ"כ) [*מ"מ נראה] במטלטלי פשיטא ליה לר' יוסי דחולקין בפני ב"ד שלא מדעת האחר ואפילו בקרקעות יכולין לחלוק בלא דעתו בב"ד ואע"פ שכשיבא יכול למחות לפי מה שנסתפק ר"י מיהו כל זמן דלא מחי יכולין לחלוק וזוכה בו אחיו [*ס"א האחד] בשלו ולאותו שאיננו פה מוקמינן ליה אפוטרופא ואם יבא וימחה יחלקו בגורל פעם שנית לפי דברי ר"י וכ"ש לפירוש רשב"ם שפירש (*בריש) [*בס"פ] בית כור אלא מעתה הני בי תלתא דקיימי ואזלי בי תרי מינייהו ופלגי הכי נמי דבטלה מחלוקת (*אלא) [*אלמא] פשיטא דלא בטלה ולא מפליג בין מטלטלי למקרקעי מיהו במטלטלי בנדון זה כולי עלמא שוין דפליג בבית דין בלא דעת דאידך ושלום מאיר ברבי ברוך ועיין פרק האיש מקדש. רפד ובדבר דשייך גוד או אגוד כתב הרב מסנך בתשובה לא מסתבר שיהו רשאין לחלוק ואם חילקו יכולין למחות כשיבא בגוד או אגוד אבל באו לחלוק (*אותם בדברים) [*באותם דברים] דלא שייך גוד או אגוד מסתברא שאין יכולין למחות ואם יש באחין אחד עני אינו יכול לבטל כיון שאינו יכול לומר גוד או אגוד וכל הספרים שלנו שייך בהם דין גוד או אגוד וכן שמע מפי ר"י וגם פי' רבינו תם רפה שלשה דינים יש בחלוקה אחד בקרקעות ואחד במטלטלי ואחד בזוזי בקרקעות אח או שותף אין יכולין לחלוק אלא בפני חבירו ואפילו בב"ד והכי אמרי' פרק השולח כי חלקו בבית דין אם הגדילו יכולין למחות והא דבית כור אפילו לשמואל דאמר מקמצים היינו טעמא [*שהיו] סבורין (*שהיו) [*שלא היה] להם אח. ומטלטלין אין יכולין לחלוק אלא בב"ד כדאמר התם מאן שם לך גבי עיסקא דאיסור גיורא ורב פפא פרק המפקיד. בזוזי יכול לחלוק אפילו שלא בפני ב"ד דזוזי כמאן דפליגי דמי: אלא אמר רבא נשבע דהנהו זוזי אשלמינהו לאימא כו'. וכ"פ ראב"ן בכל דבר רפו שנתן הנפקד לאחד מאנשי ביתו לשמור ולא הודיעו שהוא של אחרים *וטוען על כל בני ביתו שנתנו למקום שאינו משתמר מאש ומגנבים ישבע הנפקד שמסר לו ופטור. גרסינן בפרק החובל עניי דפומבדיתא מיקץ קיץ [*להו] (*ולשמור הוא) אבל אם היה דינו כהקדש הא תנן לקמן שומר חנם אינו נשבע שומר שכר אינו משלם אלא [*ש"מ] דינו כהדיוט רפז מכאן פסק ראב"י העזרי אע"פ שאמרו פרק הזהב רבית ואונאה להדיוט ואין רבית ואונאה להקדש מכל מקום צדקה או מעשר אסור להלוותו ברבית דדינו כהדיוט כדפרישית וכן משמע פ"ב דכתובות דגרסינן אין משתכרים בשל עניים ולא בשל הקדש ומפרש התם טעמא ומדפלגינהו לתרי טעמי *ש"מ דאין דינם שוה וה"ר שמואל מבונביר"ק היה מתיר להלוותם ברבית וראייתו מפרק בן סורר ומורה ומירושלמי דמו"ק לוין ברבית לחבורת מצוה* ולקדוש החדש ורבית סתמא משמע רבית קצוצה מדלא קאמר לווין קרוב לשכר ורחוק להפסד כדאמרי' לקמן פ' הרבית גבי מעות של יתומים והיא (דשור שנגח) [*דהחובל] דחייב רב יוסף י"ל דמיירי בדקיץ להו עניים והוו כמו שהפקידו עניים בעצמם אבל שאר צדקה שרי והיא דפ"ב דכתובות מיירי בצדקה העומדת לחלק לעניים [דעניים סמכי דעתייהו עלייהו אבל צדקה שנותנין שיהא הקרן קיים והפירות להאכיל לעניים שרי הגה"ה] ולי הדיוט נ"ל [מכאן] דאין רבית בהקדש כדאמרי' פרק [הזהב] [ג] היכי דמי רבית בהקדש אי דאוזיף מאה בק"כ והלא גזבר מעל ומשני שקבל עליו לספק סמן וכו' או בא בני בנין המסורות [*לגזבר] כו' ע"ש בפ"ה מיהו מצאתי דהיא דכתובות[ר] לחלק לעניים דעניים סמכי נפשייהו עלייהו אבל צדקה שנותנים שיהא הקרן קיים והפירות להאכיל לעניים שרי וכן עמא דבר ור"מ אוסר וראייתו מדתנן לשמור ולא לחלק לעניים ואמאי לא ממעט להו מרעהו (מדכתיב סתם) [*דכתיב התם] אלא ש"מ דבכלל רעהו הוא עיין פרק שבועת הדיינין גבי שומר חנם ופ' הרבית גבי הנהו זוזי דיתמי היכי עבדי להו ופרק הזהב: נימא ליה לאפוטרופוס זיל שלים וקשה מפרק שור שנגח ד' וה' מעלייה [דמאן] מעליתא דיתומים דאי מעליית אפוטרופוס ממגעי

[*וטוען על אחד מכל בני ביתו כלומר ולאו דוקא לאימיה. מהר"ס:]

[ס"א ונתנו בני ביתו למקום שאינו משתמר מאש ומגנבים [וכ"כ הב"ח]:]

[*פירוש עניים שמא יבא אחד ולא יהיה מה יתן לו הקדש אין עניות במקום עשירות]:

[*פי' כדי לעשות סעודה לחבורת מצוה ולקדוש החדש]:

הגהות הב"ח מ כל המפקיד ע"ד נ"ב : נ וכן פירש"י כצ"ל : ס נ"ב תחזור פרה לבעלים הראשונים ופסקינן כצ"ל : ע להשאיל כצ"ל : פ נ"ב אם לאו : פ ברי שהוא כו' כצ"ל : צ נ"ב הוי : ק לאחת תלתא דהיינו חלקה כצ"ל : ק ומיהו כצ"ל : ר נ"ב מיירי בצדקה העומדת לחלק :

חדושי אנשי שם

יודע שהוא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ועי"ע בשער ה' דאלפס דצריך כפירה והודאה בדבר קצוב והר' הרמב"ן אומר שאין כאן אלא שבועה דרבנן ובשבועה דרבנן לא אמרינן מתוך שאין יכול לשבע משלם עמג"ע : ש"י [ת] והטח"מ סי' ע"ב מביא תשובת הרא"ש דס"ל כר"ת : ש"י [א] וכ"כ בפרק השואל וקשה שהרי בפ' השואל פסק בתשובה על עיגולים שהשאילו זה לזה דשאילה בבעלים פטור ואפי' בפשיעה ומביא ראיה מהנהו תרי דהוה מסגי באורחא והלוה זה לזה בגדים קושיא זו מקשי מהרא"י סי' ר' בכתבים שלו ומהרי"ק סי' ע"ז ומתרצים דפליגי דדין זה פסק מהר"ם ודין של עיגולים הוא פסק של רגמ"ה דדרכו לומר דין זה פסוק עכ"ל וק"ל א"כ היה לו לבעל הספר המחבר לפחות לסדר זה אחר זה וגם יקשה הראיות שמביאים כל אחד ואחד מה יעשה בו שכנגדו החולק לכן נראה לי שמהרי"ק ומהרא"י הניחו מקום להתגדר בם שבאים אחריהם ונ"ל לתרץ השני תשובות ואומר כי בודאי השאילני ואשאילך לא הוה בבעלים לפי שכל שואל חייב באונסין וא"כ הוה ממש שלו ואינו שומר של משאיל כי מה שהוא שומרו אינו מלאכתו של משאיל לכן השואל אינו במלאכת המשאיל ואינו בבעלים ובזה כולם מודים לאפוקי שומר שכר שאינו חייב באונסים וא"כ שומר ועושה מלאכה של משכיר ששומר שלו מן האונסין ומעשה דעיגולים לא פטר מפני שאילת העיגולים אלא מפני שנתאכסנו שם והיה דרים יחד ואי אפשר שלא אמר אחד לחבירו אשקיין מיא וא"כ הוה עמו במלאכתו ולכך מביא אותו מעשה במקום שמדבר במלאכות קלות כגון אשקיין מיא ולא אגל מעשה של ספר קדשים ומה שמביא ראיה משנים דהוו מסגי באורחא והשאילו בגדים זה לזה י"ל ג"כ הואיל והוו מסגי באורחא ביחד ובודאי לא היו מקפידים להשקות מיא חדא לחבריה והראיה לזה דלמה לה לתלמודא להאריך ולהגיד דהוו מסגי באורחא אלא להודיע בשביל זה בא התיובתא וגם לכך האריך ג"כ במעשה זה וכתב נתאכסנתי ר"ל שמתוך כך השקהו מיא או מלאכה אחרת כזו וק"ל ואין להקשות א"כ למה הם שומרי שכר יש לומר לפי שאין כל ההנאה שלו שהרי השאיל לו אחר החתיו ושואל מיקרי מי שכל ההנאה שלו אבל כשאחד שואל ומשאיל עמו במלאכה אחרת פטור : ג"מ [ג] פירוש דוקא להקדש אין רבית אבל בצדקה ומעשר יש רבית ודייק

ולא עבדי אלמא אף מפשיעה פטור ותירץ הרב רבי' שלמה מוירדו"ן **רפח** דאפוטרופוס חייב בפשיעה והתם מינוהו בשביל תקנת העולם שלא יגח שורם [*דכתיב והועד בבעליו אבל יתומים לא נקראו בעלים וא"כ אם נגח שור שלהם פטורים היתומים ועכשיו שיש להם אפוטרופוס חייבים זהו לרעת היתומים] (ורעת היתומים הוא) הלכך בקל מימנעי ולא עביד [אבל הכא לצורך יתומי' אתמנו ולא מימנעי בשביל מלוה]* וכן (*פי') [*פסק] רבינו מאיר **רפט** באלמנה

[*ופי' דהיכא דאיכא צורך היתומים לא ממנעי כו' מאחר שיש מלוה בכך] :

דה"ל יותר מכדי כתובתה ונתמעטו הנכסים דיכול להשביעה שלא פשעה דהויא לה כמו אפוטרופוס כמו יתומין שסומכין אגל בעה"ב אבל אין לפחות לה מכתובתה מה שהיה עודף על הכתובה ונפחת דהויא אלמנה שתפסה למזונותיה והיא כלתה כל הממון במזונותיה ובמזונות הילדים עי' פרק אלמנה נזונית : כתב רב צמח גאון דמעות קטן ממנין עליהם אפילו קרוב דאמרינן מעיינין באוכים מעליא ושפי נכסי ולא פלוג רבנן בין בקרוב בין ברחוק ואף רב הונא דאמר ולא קרוב בנכסי קטן במקרקעי קטן קאמר ולא במעות להכי מעות קטן יהבינן להו אפילו לקרובים ונשאל לרבינו מאיר **רצ** על ראובן שטען על אפוטרופוס שלו שפשע שטען בב"ד מה שלא לוהו לטעון אמת שהאפוטרופוס חייב בפשיעה כמו שהוכיח ה"ר שמואל מפרק המפקיד מעובדא דבקרא מיהו מה שאתם קורין פשיעה אם טוען ראובן אם היית טוען כדברי הוה משתבענא ושקילנא או משתבענא ולא משתלימנא והשתא לפי דבריך נשבע שכנגדו [*ומיפטר] או שקיל בלא שבועה כל כה"ג לאו פשיעה היא ואפילו דינא [דגרמי] לא הוי אלא גורם לממון כדאיתא פ' שבועת העדות מי יימר דמשתבע (*או) [*י"ל ה"נ] מי יימר דמשתבע הוא ולא קי"ל כר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי ולא מקרי פשיעה אלא אם כן שכדברי ראובן היה פטור בלא שבועה וכדברי האפוטרופוס נוטל האיך בלא שבועה : **רצא** ועוד השיב רבינו מאיר על עסק ראובן *שטוען על שמעון מכרת לי חפץ של זהב

*כפול בפרק הספינה ע"ש :

בתורת זהב ועכשיו שברתי החפץ ומצאתי בו בדיל ותובע ראובן משמעון שיחזיר לו מעותיו כי אינה אותו עד כדי ביטול מקח ושמעון משיב לא נדרתי לך כלום אלא כמו שקניתי כך מכרתי וגם הלא בשעה שקניתי מן העובד כוכבים שאינה אותי אתה רצית לקנותו וגם אני כשמכרתי לך לא ידעתי שאיניתיך ואם תשבע שנדרתי לך שהוא של זהב אשלם וגם שמעון אומר תחזיר לי התכשיט שלם (*ואתן לך כמו שמכרתי) [*כמו שמכרתי ואתן לך] וראובן אין יכול שהרי שברו . והשיב נראה בעיני אע"ג דמכר לו סתם החפץ ולא א"ל של זהב הוא מ"מ כיון דמבחוץ נראה שהוא של זהב וגם הדמים מודיעים שבתורת זהב קנאו הוי מקח טעות דאע"ג דדברים שבלב אינם דברים וזה לא הוציא בפיו של זהב הכא הוי כאלו הוציא בפיו שהוא מכרו בתורת זהב דאנן סהדי דבתורת זהב קנאו מידי דהוה אזבין ולא איצטריכו ליה זוזי *פרק אלמנה אע"ג דזבין סתם אמרינן מקח טעות הוא והדרי זביניה וטובא איכא כה"ג היכא דאיכא למימר אנן

[*פי' מכר שדהו ואנו יודעים שהיה חפץ לקנות שדה פלוני או פרגמטיא פלונית באותו מעות ולא איצטריכו ליה זוזי שחזרו בהן המוכרים] :

סהדי דאמרינן דברים שבלב הוו דברים ואין להאריך אבל אם שמעון כופר ואמר איני מאמינך שמצאת בו בדיל ועופרת נשבע שמעון שאינו יודע שהיה בו עופרת ויפטר ואם שמעון מתרעם ואומר אלו היה מחזיר לי החפץ שלם כאשר מכרתי לו הייתי חוזר ומכרו עכשיו שסיברו אינו שוה לי והרי פשע בשלי הכיא לאו פשיעה היא דלא הוה ליה לראובן למידע שיש בו עופרת ואבר דאלו היה יודע מחזירו שלם וכה"ג איכא פרק המפקיד ההוא אפוטרופא דיתמי דזבין להו תורא ליתמי ולא הוה ליה ככי ושיני למיכל ומית כו' [*עד] אשכחוה למריה דתורא ושקיל יתמי זוזי מיניה אלא מאי קא טעין מריה דתורא דה"ל איבעי ליה לאודועי ומוקי ליה בספסורא דלא ידע דעביד [*דזבון הכא] ומזבין הכא ואפ"ה הוצרך להחזיר להם הדמים דמקח טעות הוה והאפוטרופוס לא ה"ל לידע דאיהו לבקרא מסריה ונהי דבקרא שומר שכר הוה ואיבעי ליה למידע מ"מ אפוטרופוס מיהא לא הוה ליה למידע והכי נמי ראובן לא הוה ליה למידע *הלכך אם דבר ברור הוא שנמצא בו עופרת כמו שהוא טוען מקח טעות הוא והדרי זביני

*מיהו ק"ק לדברי הראב"ד שכתב האשר"י שהיתומים נעשים שומרי שכר על השור בשביל מעותיהם שהם באחריותו ע"ש . מהר"ם :

וחייב להחזיר מעותיו [לראובן] ואע"ג דביטול מקח כגון יותר משתות בעיא היא אם לעולם חוזר או לא ולא איפשיט הכא ודאי מקח טעות הוא כגון של זהב ונמצא עופרת בתוכה והוי כמו שחמתית ונמצא לבנה לבנה ונמצא שחמתית יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין (*ואע"ג) [*דאע"ג] דאיכא דניחא ליה בהא ואיכא דניחא ליה בהא הוי מקח טעות וחוזר לעולם שהרי זה החפץ לא נתכוון לקנות וכ"ע ניחא להו בזהב והוי מקח טעות ואע"ג שהעובד כוכבים רימהו לשמעון מה בכך הרי כשקנה אותו מן העובד כוכבים היה שלו ולאו כל כמיניה להטעות את ראובן ובין נתכוון להטעות ובין לא נתכוון להטעות בשניהם חוזר עי' פ' הספינה [ושלום מאיר ב"ב] : משלם בקרא דמי תורא בזול כתב ה"ר יצחק מווינא ז"ל ולא כמו שפירש"י דפשרה הוא אלא דינא הוא דאין השור שוה יותר דאי אפשר להמתין עד יומא דשוקא דזבני לבשרא וכתב ר' אבי העזרי **רצב** וכן הדין שהמפקיד דבר לחבירו ונתן לאשר על ביתו ונרקב אם פשע מיחייב לשלם דהוה ליה להודיעו שמתקלקל כמו הכא שהיה לו להודיעו שאין אוכל ונראה לי דהאי אם פשע טעות סופר הוא דפשיטא אם נרקב בפשיעתו שחייב לשלם דמזיק גמור הוא אלא אפילו נרקב מעצמו חייב לשלם הואיל ולא הודיעו שזו היא פשיעתו שלא הודיעו עכ"ל ספר א"ז : [דף כט ע"ב] **רצג** המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו כל שנים עשר חדש ולא יקרא בו לכתחלה . פי' רב יהודה גאון כשם שאסור לקרות בו כך אסור להעתיק ממנו אפילו אות אחת שלא ברשות משום דמרע ליה לפקדון וה"מ בבור ועם הארץ אבל חבר ות"ח מותר לקרות בו ומותר להעתיק ממנו[ש] ואפילו לכתחלה שלא ברשות והוא שאין לו כיוצא בו לפי כשהפקידו אצלו יודע היה שהנפקד חבר וילמוד בו ואדעתא דהכי הפקיד אצלו כמו מפקיד מעות [אצל שולחני] דכשהן מותרין דמשתמש בהן ושמא הטעם משום דאיתא במדרש משלי על הדין קרא לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב שאין לבזות מי שגונב ד"ת ומעתיקן מספר המקצועות : [דף מר ע"א] מסקינן **רצד** דראובן שהפקיד אצל שמעון חבית של יין והוציא ממנה שמעון (*הין של) [*רביעית] יין והחמיץ חייב שמעון לשלם כל היין נשברה אין משלם אלא היין שלקח ממנה דתנן הטה את החבית ונטל ממנה רביעית ונשברה אין משלם אלא מה שלקח ואמר רבא לא שנו אלא שנשברה אבל החמיצה משלם דמי כולה : [דף מג ע"א] אם צרורים לא ישתמש בהן כו' . פסק רבינו יואל הלוי **רצה** דהמפקיד אצל חבירו מעות בארנקי ואינם קשורים קשר משונה מותר הנפקד להשתמש בהו דקי"ל כר' יהודה דאמר חנוני כשולחני וכרב נחמן דפוטר באונסין ודוקא שלא נשתמש [*בהו] אז פטור באונסין אבל בגניבה ואבידה חייב אף כי לא נשתמש ז״ :

(*כדפרים) [*כדמפרש] בגמ' בההיא הגאה דאי מתרמי ליה זביני דאית ביה רווחא [א] וזבין בהו הוי עלייהו שומר שכר ותנא בא"י הוה קאי דרוב עסקות שלהן בשדה הן ולא במעות רק שולחני לת"ק או לר' יהודה אף חנוני ועתה בזמן הזה שאין לנו שדות ועסקינו במעות להלוותם ברבית ולעשות בסחורות ולקנות אין הנפקד כבעל הבית אלא כשולחני ומותר להשתמש בהן כ"כ רבינו ברוך ממגנצא בספר החכמה . ודוקא מפקיד מעות ממש אבל המפקיד נסכא של כסף בהא לא איירי מתני' שיהא מותר להוציא פי' דנסכא דכסף אין דרך להוציא כ"כ מיהו י"ל דהכל לפי הענין והנפקד אחרי שנשתמש בהן כבר שלקחו מן הארנקי נעשה שואל עליהם וחייב באונסין ותדע [*דקרי ליה שואל לרב הונא ולרב נחמן נמי לבתר כו'] [דא"ל] רב הונא לרב נחמן [אי שואל לא הוי שומר שכר[ת] לא הוי כו' אלמא היכא דחייב באונסין קרי ליה שואל לרב הונא ולרב נחמן נמי] לבתר דנשתמש בהן והשתא אם היה מלוה על משכון לעובד כוכבים לא מקרי פושע ופשיטא דמפקיד אין לו בריוח כלל מדקאמר מותרין ישתמש בהן ולא קאמר אם הרויח בהן חולקין ואם הנפקד רוצה לתת שום דבר מעצמו לראובן אין בו משום רבית דאין זה רבית הבאה מלוה למלוה דהא לאו בתורת מלוה ולא בתורת מקח נתן לו דנימא שכר מעותיו עומד ונוטל כי בפקדון נתנם לו ולא שייך לומר קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע אלא היכא דהתנה להיות רחוק להפסד וקרוב לשכר והיכא שהלוה לעובד כוכבים באמנה פושע הוא ודמי להא דאמרי' גבי כיפי כל לא ידענא היכא איתניהו פשיעותא הוא ומשום דאטרחוה לב"ד לא זכה במאי דאייקור כיפי והכי נמי אם כשחזר ראובן המפקיד ותבע מעותיו מן הנפקד אם קדם ושילם זכה הנפקד ברבית כדין שואל דכל הנאה שלו הואיל ונעשה שואל עלייהו דקי"ל כרב זביד בפ' המפקיד דאמר שואל עד שישלם מאי טעמא הואיל וכל הנאה שלו בדיבור בעלמא שאומר הריני משלם לא מקני ליה כפילא ותניא כוותיה ורבית הוא שבחא דממילא [*ס"א דמעלמא] כמו כפל וכללא דמלתא היכא שגילה דעתו לשליח שנתן לו מעותיו כדי להרויח בהא שייך לומר דאית לבעל המעות חלק בריוח אע"פ ששינה השליח כדאמר פרק הגוזל קמא הנותן מעות לשלוחו אם פתחו פתחו לו ואם הוסיפו הוסיפו לאמצע ותניא אידך הוסיפו לו אר"א לא קשיא כאן לאכילה כאן לסחורה ובירושלמי התם מפרש אמר רבי בשעה שקיים שליחותו נתכוון המוכר לזכות לבעל המעות לא קיים שליחותו לא נתכוון המוכר לזכות לבעל המעות אלא ללוקח ולמה הוא חולק עמו הואיל ובאה לו הנאה מתחת ידו פירוש שע"י מעותיו הרויח :

סליק פירקא

[דף מד ע"א] **הזהב** קונה את הכסף **רצו** דינר של כסף א' מכ"ה (*של דינרי) [*בדינרי של] זהב אומר ר"ת דדינר של זהב שוקל ב' דינר של כסף לפי שהזהב כבד משל כסף [ד] וגם דינר של זהב עב משל כסף כדאמרי' בגמ' בעלמא כעובי דינר של זהב ולא קאמרינן כעובי דינר סתם . למאי נפקא מינה לפדיון הבן ר"ת היה מדקדק אדם שהיה רוצה לתת תבואה לפדיון הבן די לו לתת *כלי המחזיק אמה על אמה ברום אמה וחצי דאפי' בא"י שהיה (*זול) [*בזול] היה מדה בינונית ד' סאין בסלע דהוה ליה לה' סלעים כ' סאין והנה מ' סאים דמקוה שיערו חכמים אמה על אמה ברום ג"א נמצא כ' סאין הוה אמה על אמה ברום אמה וחצי מיהו פ' המוכר את הספינה אמר רבי יוחנן נהירנא כד הוי קיימי (*מ') [*ארבע] סאין בסלע והוי נפיחי נפיחי כפן בטבריא מדלית איסר [*ר"ל שלא היו מעות לקנות] אלמא לפעמים היה הרבה יותר בזול : [ג] אם נתן הכסף [*כו'] אר"ש אימתי כו' **רצז** מצאתי ראובן שהשכיר עלייתו לשמעון להניח בו פירות ואחר כך מכר [*שמעון] פירותיו לראובן אע"פ שלא משך ראובן קנה אם נתן הכסף כדתניא אמר ר"ש אימתי בזמן שהכסף ופירות ביד מוכר אבל כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח אינו יכול לחזור בו ואמרינן הב"ע כגון שהיתה עלייה של לוקח מושכרת ביד מוכר הלכך כיון שקיבל המוכר את הכסף אינו יכול לחזור בו וראובן שנתן דמים בפירות שקנה ולא משך ושמע שרולים עובדי כוכבים לאנס הפירות וחזר בו ראובן מפני האנסין אפ"ה מקבל מי שפרע כדאמרי' גבי ההוא דיהיב זוזי אחמרא שמע דקבעי למגנביה דבי פרזק רופילא כו' עד אתא לקמיה דרב חסדא א"ל כדרך שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו בלקוחות כלומר דמאי למיהדר דהא לא משכה אבל מי שפרע מקבל וכ"פ ר"ח ודבריו נראין דבמה יפטר ממי שפרע :

[דף מו ע"א] כל הנעשה דמים באחר כו' **רצח** ושאלת על שמעון שמכר סוס לראובן ביין ושמעון הניח היין ביד ראובן ולאחר שהיה הסוס ביד ראובן בא עובד כוכבים אחד ואמר שהסוס נגנב ממנו ולקח הסוס ועתה ראובן מעכב היין כי אמר שהיין לא יצא עדיין מרשותו ועוד שמקח טעות הוא נראה שאע"פ שהיה היין ברשותו כיון שמשך הסוס לביתו מיד נקנה היין לשמעון מהא דתנן כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין ומה שהוא טוען שמקח טעות הוא כיון שנגנב ודאי אם היה (*מודה שמעון) [*שמעון מודה] שהעובד כוכבים לקחו בדין שנגנב ממנו אז היה ודאי מקח טעות אבל [*אם] שמעון טוען ואומר שהעובד כוכבים גזל אותו שלא כדין או אפילו טוען ואומר (*איני) [*שאיני] יודע אם שלו הוא וכדין לקח אם לאו[ב] [אף] המקח קיים ולא יפסיד שמעון במה שנטלו העובד כוכבים מראובן כדאמרי' פרק חזקת הבתים מכריז רבא ואיתימא רב פפא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא האי ישראל דזבין חמרא מחבריה ואתא כותי ואנים ליה מיניה כו' ומסיק שא"ל לפלוגו דהתם כותים אנסים הם וכ"ל דאפילו הכי [*י"ם דאפי'] אין משביעין שמעון שלא היה יודע שהיה גנוב דתנן פ' כל הנשבעין אין נשבעין על טענת שמא אלא השותפים כו' דמורו היתירא אבל בשאר שמא לא וכ"ש בנדון זה דגרע משאר טענות שמא דמידע ידיע שהכותים אנסים הם ומסתמא כותים משקרי ומיהו אם יש לו עדות ששמעון היה יודע שנגנב [או שהיה יודע] שבדין לקחו הכותי הוי מקח טעות כמו מוכר ונמצא שאינו שלו דחוזר וגובה מעותיו מן המוכר ושלום מאיר בר"ב . ובסוף פרק המדיר כתבתי תשובת ר"מ **רצט** דאם נמצא מום בסוס דמשביעין המוכר דלא ידע ולא הרגיש במום זה מעיקרא משום שהמוכר היה לו לידע במום הלכך משביעין אותו בטענת שמא מש"כ הכא דהמוכר לא הוה ליה לידע אם היה גנוב הלכך לא משביעין ליה : [דף מז ע"א] והלכתא כרב [דאמר בכליו של קונה] וכן פירשו הגאונים כדאמרי' לקמן ש למקניא לאפוקי מדלוי ומה שנהגו להקנות (א) בסודר של עדים הכי אמר רב עמרם גאון תקנו במתיבתא דליקנו העדים דעדים שליחותיה דקונה ומקנה *קא עבדי וכיון דקני מן מקנה דנקיט סודרא בידיה גמר ומקנה . דאי בעי המקנה תפס הסודר ופסיק ליה כדאיתא פרק ד' נדרים וצריך שלם על שלם דהוה כלי דומיא דשלף איש את נעלו . קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה והא דבעי שלם על שלם [*היינו] דלהוי כלי דומיא דנעל דמיקרי כלי [ה] : א"ר יוחנן דבר תורה מעות קונות בישראל רק צריך משיכה כדמפרש ואזיל משום גזירה [*כו'] :

*בנימוקי יוסף פ"ק לא כתב כן גם ח"מ סימן קנ"ה מהר"ם :

הגהות הב"ח ש שלא ברשות ואפילו לכתחלה כצ"ל : ת נ"ב נמי : א בכלי כצ"ל : ב נ"ב אז :

הגהות ממי"א [א] זבן כצ"ל : ב] כל שהכסף כו' כצ"ל :

חדושי אנשי שם

ודייק מדאמר פ' הזהב ה"ד רבית בהקדש ודחיק לשנויי כגון שקבל עליו לספק סלתות וממן וכו' ולא משני לעולם שהלוה ק' בק"כ ואפ"ה לא מעל הגזבר כגון שהלוה נדקה ומעשר דאקרי נמי הקדש אלא ודאי נדקה ומעשר לא אקרי הקדש ואסור להלותן ברבית וזהו שכתב רבינו ומיהו וכו' . ובשם מהרי"י ליווא מפראג מצאתי הא דכתב רבינו דאין רבית בהקדש ה"ה נדקה ומעשר וע"ז מביא ראיה מפרק הזהב או שמסרן לבנין לגזבר ואכני בנין לא אקרי הקדש גמור הואיל וכבר מסורין לגזבר וקאמר דאין רבית שייך בהו וקרא אותן הקדש ב"מ דה"ה נדקה ומעשר דינם כהקדש לענין רבית : ג"ם [ד] פי' שנים וכן מוכח באגדת ר"א בן הורקנוס דקאמר התם שקלים כסף שם אלות וכתיב בכסף שקלים חמשים הא למדת ששקלי נ' של זהב שוין ת"ר של כסף אא נמצאים למד שמשקל של זהב שוה י"ב משקולות של כסף וזהו כמו מנהג שלנו כשהוא מזוקק ואין מקרא יוצא מידי פשוטו . כ"מ בשם מהרי"י ליווא מפראג : [ה] ומיהו נתינה הוי בכל שהוא כדמשמע הכא וכו

שלטי הגבורים

(א) דלית ליה סודר מכאן מדקדק ר"ת דקנין מועיל בלא עדים מדלא משני דאין שם עדים ואם מודה בעל הדבר שהקנה לו הקניין מקוים ואינו יכול לחזור וה"נ אמר בקידושין דלא איברו סהדי אלא לשקרי והא דא' פ' ח"ה קנין בפני ב' עדים עלה טובה קמ"ל א"נ נקט שנים משום דאין יכול לומר להם כתובו. תו' פת"ה . *) ראובן ושמעון היו במדינת הים והכין שמעון דרכו ללכת ונתן לו ראובן חפץ להוליך לאשתו למזונות וקפצו ליסטים על שמעון ולקחו מקצת ממונו בכולו אגל את ראובן תקפתו לדין תן לי מה שנתן לך בעלי ע"י ואמר שמעון נטלוהו ממני עם ממוני ותייבוהו ב"ד לישבע ואמר שמעון כלו מן הדין אם יש לי

*) שייך לקמן סי' שט .

שא פסק ר"ת דהלכתא כרבי יוחנן (*דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה) הואיל ורב נחמן (ז"ל) קאי כוותיה והלכתא כרב נחמן בדיני ועוד דהלכתא כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש בר מתלת דמייתי להו פרק החולץ ואע"ג דהכא קרא ומתני' מסייעא לריש לקיש [דאמר משיכה מפורשת מן התורה] לכאורה מסייע ליה מיהו לאו תיובתא דר' יוחנן נינהו דודאי אפשר לאוקמי לקרא שפיר כרבי יוחנן ומתני' דנתנה לבלן [ואמר רב דוקא בלן דלא מחסר משיכה ר' יוחנן מוקי לה בבלן עובד כוכבים הא ספר עובד כוכבים בעי משיכה] (ומעל בבלן עובד כוכבים) והיא דנתנה לספר דמעל בספר ישראל ולכך מעל אע"ג דלא משך דמעות קונות וכ"פ רב האי גאון. עי' פ' האומנים גבי ערבוני יקון ושם פי' אם מכר באלף זוז ונתן מקצת דמים בתורת פריעה אם יכול לחזור בו אם לאו: [דף מח ע"א] ה"ג אמר רבא קרא ומתניתא מסייעא לריש לקיש קרא דכתיב וכחש בעמיתו [*כו'] ומתניתא דתנן (נתנן) [*נתנו] לבלן מעל ואמר רב דוקא לבלן דלא מחסרא משיכה אבל מידי אחרינא דמיחסר משיכה לא מעל עד דמשיך פרש"י ז"ל דוקא בלן [*הוא] דקתני דמעל הנותן משום דשכירות (*נתינה) גמורה היא בנתינת הפרוטה ואין יכול לחזור שאין כאן [*מה] למשוך אבל אם נתנה על דבר [*מה] שיש לו למשוך ממנו לא מעל עד דמשיך והא מתני' דקתני נתנו לבלן ולא נקט מידי דאית ביה משיכה מסייעא ליה לריש לקיש מכאן הוכיח ה"ר יצחק מווינא (ג) דמעות קונות לרשב"ל היכא דאין לו לעובד כוכבים מה למשוך ומדרשב"ל נשמע נמי לרבי יוחנן דאמר משיכה בעובד כוכבים קונה ולא מעות מדעמיתך בכסף מכלל דעובד כוכבים במשיכה שב והיכא דאין לו לעובד כוכבים מה למשוך מעות קונות הלכך ישראל שיש לו בהמה מבכרת מותר לו לישראל לקבל מעות מן העובד כוכבים (*ולמסור) [*ולמכור] לו העובר אע"ג דלא משך העובד כוכבים להפקיעו מבכורה (ג) וחוזר וקונהו מן העובד כוכבים לאחר שיולד אפילו לר"ת שפסק דמשיכה בעובד כוכבים קונה ולא מעות דאין כאן מה למשוך דמשיכת האם אינה מועלת לעובר דהא ר"ת ז"ל גופיה פסיק דעובר לאו ירך אמו היא וכמאן דמנחא בדיקולא דמיא עכ"ל ספר א"ז. ודכוותיה מצאתי פ' בתרא דע"ז בתוספתא דאפילו למ"ד משיכה בעובד כוכבים אינה קונה ה"מ בדבר דשייכי ביה מעות כגון מקח וממכר אבל במציאה כ"ע מודו דקונה במשיכה או בהגבהה דאל"כ עובד כוכבים איך יקנה מציאה ורבינו מאיר היה מחמיר ומצריך מעות ומשיכה לאפוקי נפשיה מפלוגתא כי רש"י ז"ל פסק דמעות קונות בעובד כוכבים וראיה מפ"ק דקדושין דקאמר אשכחן עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הואיל וכל קנינו בכסף ור"ת הביא ראיה מבכורות מיד עמיתך בכסף אבל לעובד כוכבים במשיכה וכן בפ' בתרא דעבודת כוכבים דקאמר משיכה בעובד כוכבים קונה והיא דבפ"ק דקדושין פר"ת דוקא בעבד עברי דכל קנינו דעובד כוכבים בכסף: ואי מוקמת (*ליה ארשותיה) [*להו ברשותיה] מסר נפשיה ומליל. פירש רש"י שג משום דיכול המוכר לחזור בו אם יתייקר אבל האלפסי ז"ל פסק (דאף) הכא [*דאף] לענין אונסין היא ברשות המוכר עד משיכה וכ"פ אבי העזרי וכן הוכיח רשב"ס בפ' אותו ואת בנו דהיכא דלא משך ומת מת למוכר וכ"פ ר"ת בשמעתין לקמן: [דף מט ע"ב] זה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו דוקא שתות או יותר אבל פחות משתות לאלתר הוי מחילה דאל"כ מאי איכא בין שתות ובין פחות משתות. משם רבינו משה כהן מצאתי דש מכר שוה נ"א בס' או שוה ס' בנ"א [ו] דהשתא ליכא לא שתות מקח ולא שתות מעות אלא לגבי חד הוי ביטול מקח ולגבי אידך הוי מחילה לעולם אזלינן בתר מקח הן לענין מחילה הן לענין ביטול מקח דטעי אינשי בדמי מקח ולא טעו במעות: [דף נו ע"ב] [*מי כתיב ממכר לעולם] ראובן שטען שה על שמעון השכרתי לך בית בקלוניא בחצי זקוק לשנה ואיניתני (*ששוה) [כי שוה] השכירות זקוק לשנה ולא הייתי יודע. דין זה פסוק מדבעי רבי זירא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה ממכר אמר רחמנא ולא שכירות או דלמא לא שנא א"ל [*אביי] מי כתיב ממכר לעולם ממכר סתמא כתיב והא מכירה ביומיה הוא אלמא יש אונאה בשכירות וכתב רבינו ברוך ז"ל ואני אומר דהתם מיירי בשכירות מטלטלי ולא בשכירות מקרקעי ואין משיבין את הארי לאחר מיתה* ושמא יש לומר הא דתניא כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות ומוקמינן לה דוקא [*וליתא ודכוותא נמי אמרינן בנ"ק כשם שקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה כך שכירות קרקע דדינם שוה] : בשכירות קרקע זה לענין חזרה דוקא אם השכיר לו בית ומשכתן לו כסף או שכתב לו עליית ביתי מושכרת לך ומסר לו את השטר או שהחזיק בה השוכר אין אחד מהם יכול לחזור בו. שו עוד מצאתי ראובן טוען על שמעון איניתני בדברים והביא עדים שאינה אותו דין זה פסוק ממתני' דתנן כשם שיש אונאה במקח וממכר כך יש אונאה בדברים דת"ר לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר ומסיק זה לא ניתן להשבון הלכך מלקים אותו שהרי עבר על לאו גמור [ז] [דף נא ע"א] שז בלוקח מבעל הבית ומצאתי בשם ר"ת דה"ה אם נתאנה בעל הבית בקניו אין לו אונאה מהאי טעמא דמאני תשמישי יקירי עליה. כ' רבינו. אבי העזרי אם ידע הלוקח ושתק עד לאחר זמן ותבעו לדין לא הוה שתיקתו מחילה [ח] כדחזינא הכא בתלמודא גבי וורשכי וכיפי [ט] שהרי רבא ורב חסדא לא פטרי משום דידע אלא משום דבעל הבית העשוי למכור כליו היה אבל מפני שידע הלוקח כשלקח שנתאנה לא פטרוהו עכ"ל: שח שמעתי דכל מי שמקבל מי שפרע צריך לומר בפיו כן או פוסקין לו כן ברבים ולא משמע כן *) בתוספתא דפ' י' יוחסין על נאמן (*עלי) בעל המקח כו' בד"א כשמקחו בידו ומפרש כיצד מקבל מי שפרע עומדים ב"ד ואומרים מי שפרע מדור המבול כו' ובתוס' ה"ר לוי כתוב בשם ה"ר שלמה שאומרים לש"צ לעמוד על המגדל ולומר מי שפרע. וכ"כ משם ר"ח דמילט לייטי ליה עי' פ' הספינה: [דף נח ע"א] נושא שכר אינו משלם כו' ומסיק (*נמי) [*בגמרא] הכי אמר רב ששת בשקנו מידו וכן א"ר יוחנן כתב רבינו מאיר דיכול להיות דרב ששת (ורב) ור"י קיימי [נמי] אקשיא קמייתא ופליגי אדר"א דמפרש טעמא משום שלא יזלזלו בהקדשות וכ"מ שם בזמן הזה לגבאי צדקה היכא דלא קיין להו [*לעניים] דדמי להקדש דאין ש"ח משלם אם פשע דכתיב לשמור ולא לחלק לעניים כדאיתא ס"פ השוכר דלרבי (*אליעזר) [*אלעזר] נשבעין שלא פשעו שלא יהו מזלזלין ולר' יוחנן ולרב ששת אין נשבעין ומיהו נראה דאפילו לר"א אין נשבעין אלא להקדש גמור (*בהא) [*דבהא] חשו רבנן טפי שלא יהו מזלזלין אבל בשל עניים לא חיישינן ולא תקנו לישבע עליהן וכן מוכח בדברי האלפס שדילג כל זה (*דלרבי אליעזר) [*דר' אלעזר] ור' יוחנן ורב ששת לפי שאין פסק מזה יוצא בזמן הזה: [דף ס ע"א] ר' אחא מתיר בדבר הנטעם שי מצאתי ראובן טען על שמעון מכרת לי יין בחזקת ווריגק"ש ומצאתי שמעורב בו היין הני"ם ואיניתני ושמעון משיב הלא טעמת אותו ומה שטעמת נתתי לך דין זה פסוק ממתני' מהא דתני ר' אחא מתיר בדבר הנטעם וקי"ל כוותיה ואפילו ערבו קודם כיון שטעמו באותה שעה אין לו עליו כלום אבל אי טעין ערבת לי לאחר שטעמתיו על זה ישבע ופטור: [דף מט ע"א] אמר ליתן מתנה לחבירו מותר לחזור בו. ומסיק בירושלמי הדא דתימא בעשיר שיא אבל בעני נעשה נדר משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ושייך אף בצדקה כדנפקא לן בפ"ק דר"ה בפיך זו צדקה ואיתקש לנדר או לנדבה דתליא באמירה גרידא כדכתיב כאשר נדרת: ונשאל לרבינו מאיר על עסק שיב ראובן שטען על שמעון אשתך שהיתה דודתי בשעת פטירתה צותה לך ליתן לי ממלבושיה כך וכך לאחר מותה ונתרצית לה ואעידה עדים נאמנין ששמעו מפיך שצותה וניאותה לדבר והביא ראובן עדים בפנינו והעידו ע"פ החרם ששמעו מפי שמעון שהודה בפניהם שנתרצה לזוגתו בצוואתה והשיב דאם ראובן אינו עני שיש לו ר' זוז יכול שמעון לומר אע"פ שאמרתי שאני רוצה לתת לו עכשיו חוזרני בי כדאמר פרק הזהב האומר לחבירו מתנה אני נותן לך מותר לחזור בו במתנה מרובה ואפילו במתנה מועטת נהי דאסור לחזור משום שארית ישראל לא ידברו כזב מ"מ אי בעי למיהדר לא מצינו למכפייה לקיים דברו אבל אם ראובן איש עני הוא שאין לו ר' זוז כופין את שמעון לקיים את דברו דאמרינן בירושלמי עלה דהיא פ' הזהב הדא דתימא בעשיר אבל בעני (ד) נעשה נדר וכיון דנעשה נדר כופין את שמעון לקיים לו דכתיב ככל היוצא מפיו יעשה וכמה לאוין וכמה עשין במצות נדרים ואמרי' בפ' הזרוע כל מצות עשה כגון אומרים לו עשה סוכה ואינו עושה כופין אותו ועוד יש בידי תשובה מר"י בר מנחם שהעיד על ר"י ט"ע שהיה מוציא ממון ממי שתקע כף ליתן לחבירו כך וכך ושלום מאיר ברבי ברוך: סליק פירקא

איזהו נשך דאוזיף ק' בק"כ מעיקרא קיימי ק' בדנקא ולבסוף קיימי ק"כ בדנקא ומספקא לן אי בתר מעיקרא אזלינן אי בתר בסוף ולא איפשוט ואסור ליקח ממנו ק"כ. אע"ג דהנהו ק' הוו שוו כמו אלו ק"כ עי' פ' שור שנגח ד' וה': [דף סא ע"ב] שיג אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בעובד כוכבים וכו' פי' רבינו שמחה דאם היה כדבריו היה מותר מן התורה כדתניא בתוס' עובד כוכבים שאומר לישראל הילך שכרך ולא הלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור [*לעשות כן] מפני מראית העין: (*הגה"ה הכי דעתי נוטה שאם יכול לברר ראובן על הערב שהזמין אותו לאכול ולא נקיים הבטחתו צריך לפרוע עכ"ה). ישראל שמינהו עובד כוכבים אפוטרופא או סנטר מותר ללוות הימנו ברבית כיון שהדבר מפורסם וידוע שהמעות שהוא נושא ונותן בהן של עובד כוכבים [*הן] מותר ואין כאן משום מראית העין וגרסינן בתוס' ובירושלמי מעותיו של ישראל שהיו [*מופקדים] ביד עובד כוכבים מותר ללוות ממנו ברבית מעותיו של עובד כוכבים שהיו מופקדים ביד ישראל אסור ללוות הימנו ברבית זה הכלל כל שהוא באחריות ישראל אסור באחריות עובד כוכבים מותר פירוש לא הפקידן אצלו כדי להלוותם אלא זה הנפקד שלח בהן יד מעצמו ואם לא יפרעם הלוה יפסיד הנפקד כיון דהאחריות על הנפקד הרי הן כאלו שלו ובס' המצות פי' תולה מעותיו בעובד כוכבים כגון ראובן שאמר לשמעון היה שלוחי ולוה לי מעות מן העובד כוכבים והוא לקח משל עצמו ואומר משל עובד כוכבים לקחם: [דף סד ע"ב] המלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם ולא ישכור ממנו בפחות. שיד מכאן פסק רש"י דנכייתא דבית אסירא ולא דמי למשכנתא דכרם דהתם זימנין דאיכא *קיוס וק' לר"ת דבית נמי איכא שריפה ונפילה ולכך אומר ר"ת דאין חילוק בין בית וחצר לבין שדה וכרם אבל הכא מיירי דלא הלוה על הבית והחצר הלכך לא ידור בו (*חנם) [*בחנם] או בפחות *וה"ה בשדה וכרם ולקמן מיירי דהלוהו על השדה או על הכרם [*דכיון דלא הלוהו על הבית והיה יכול להשכירו לאחר ומשכיר לו בחנם או בפחות הוי רבית] : וה"ה בית וחצר דכיון דאין יכול להשכיר חצרו לאיש אחר כל מה שנותן לו המלוה ריוח הוא והמיימוני פסק כרש"י פ"ד דהלכות מלוה דבית וחצר אסור ושדה וכרם מותר ולפירש"י אסור ללמוד בספרים אפילו בנכייתא. הלכתא כלישנא קמא דאפילו הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר. כתב רבינו שמשון שטו ול"ע היאך מותר ללוה לעשות טובה למלוה אפילו בדברים שהיה עושה בלא הלואה אפילו דברים שאין רגילות ליקח שכירות דהא הכא מיירי אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר צריך להעלות לו שכר וי"ל דדוקא מילי דפרהסיא ואוושא טובא כגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו בע"כ אבל להשאילו כליו מותר. ועי"ל דכל היכא דקודם ההלואה היו אוהבים זה לזה כ"כ שהיה משאיל חצר זה לזה אם היו צריכין מותר להשאיל גם אחר ההלואה ומתני' בסתם בני אדם שאין רגילות שיהו עושים זה לזה אותה הנאה דומיא דהקדמת שלום דאסור באינו רגיל. מיהו בעושה שלא מדעת חבירו חייב ליתן לו שכר אפילו במקום שלא היה נותן אם לא הלוהו דכיון דעושה שלא ברשות נראה כעושה עבור מלוה שלו מספר א"ז: הלוויני ודור בחצירי צריך להעלות לו שכר השיב רבינו מאיר שטז ששאלת על הבחור שהלוה לך מעות ואתה נותן לו הוצאה והוא חוזר עם בנך אם מתחלה היה התנאי ביניכם שילוה לך מעות ואתה נותן לו הוצאה והוא יחזור עם בנך אע"פ שהיית נותן לו ההוצאה בשכר שהיה חוזר עם בנך [*ס"א נמצא ההוצאה שאתה נותן לו אינו שכר המעות מ"מ כיון שהתנאי היה כך וכו'] אם מתחלה היה התנאי כך שילוה לך מעות אסור כדאיתא פ' הרבית הלוויני ודור בחצירי צריך

*) בתוספתא דאיתנו ליתא שם רק בתוספתא דב"מ איתא. אבל כיצד מקבל עומדים ב"ד וכו' ליתא גם שם :

שלטי הגבורים

לי לישבע לה או לבעלה בפניו: דין זה פסוק מדתנן בני העיר ששלחו שקליהם ונגנבו או נאבדו אם משנתרמה התרומה נשבעו לגזברים ואם לאו נשבע לבני העיר ובני העיר שוקלין שקלים אחרים תחתיהם אלמא כיון שבני העיר חייבים לשלם שקלים אחרים נשבע השליח לנס ה"נ כיון שראובן חייב ליתן ממון אחר לאשתו לראובן נשבע השליח ולא לאשתו ע"כ: (ב) ראובן טען לשמעון מכרת לי סחורה פלונית ונתת לי המפתח מן החדר שהסחורה מונחת בו וסגרתי החדר במפתח כדי לקנות הסחורה כמשפט הסוחרים שקונין בסגירת הסחורה ושמעון משיבו במה קנית הסחורה לא במעות ולא במשיכה ואני רוצה לחזור בי. דין זה פשוט מדאמר רב פפא משמיה דרבה האי סיטומתא קנייה ומשקנא כאתרא דנהיגי דקני ממש קני ה"נ כיון דרגילי הסוחרין לקנות בכך בהסגר המפתח קנה ראובן ועוד דאם החדר של שמעון המוכר הוי מסירת המפתח כאילו הקנה לו החדר לקנות הסחורה שהרי בית נקנה במסירת מפתח כדאמר רבי יהושע ב"ל שמוכר בית לחבירו כיון שמסר לו המפתח קנה וכדין החדר כן אם הסגירה בתיבה: (ג) מענין ששאלתם על השפחה שהרגישה שלא יוכלו לאכול כל זמן שהוא תם והתכה לו אוזנו כך דעתי נוטה שאם לא היה ערמה בדבר אלא מסיחין לפי תומו ולא כדי שתרגיש ותעשה מום אז הוא מותר ואם לדעת כן ספר בפניה שתעשה כך אז אין הבכור נאכל ע"י המום עד שיוולד לו מום אחר וכן שנינו פרק פסולי המוקדשים בבכורות מעשה בזכר של רחלות זקן וכו' ורלה קסדור ואמר מה טיבו של זה א"ל בכור נטל פוגיות וגרס באזנו ומסיק שם כל שהוא לדעתו אסור שלא לדעתו מותר ובגמרא מפרש דשלא לדעתו היינו מסיח לפי תומו וגרסי' בירושלמי הגורס אוזן בכור ואוכלו עליו נאמר לא תאכל כל תועבה. ושאלתם אם יש לסמוך אם היתה האם חולבות בשקאה יהודי ולהתיר ר"י פסק פרק הלוקח בהמה מן הגוי דחלב אינו פוטר מן הבכורה דאיכא דהוי לה חלב בלא ולד אבל אם היתה מניקתו לא חיישינן שמא בנה של אחרת הוא כר"ג דאמר לא מרחמת להניק אחר ומדפסיק הלכה כר"ג אלמא חלב אינו פוטר. ושלום עזריאל בן החסיד רבי יחיאל ז"ל: את שקיל זוזך ולא אתא וכו' כתב הרב ר"ב ז"ל המלוה לחבירו ואמר הלוה טול מעותיך איני חפץ בם יותר ונגנבו או אבדו על הלוה לשלם דאילו מתרמי ליה עסקא להרוית מי לא זכין הלכך חייב באחריותן אבל פקדון מכי אמר ליה טול שלך כלתה שמירתו: כלים ישנים אסור לצובעם כדי שיהא נראה יפה ואין נופחים קרבים ואין שורין הבשר במים כדי שיהא נראה שמן: (ד) ומה ששמעון אומר שיש לו עדים שכן ראובן הכא בהרשאתו מחל לו אם ההרשאה כתובה כשאר הרשאות באותה מחילה אין בה ממש דהמורשה אין לו כח לפשר ולמחול אלא לדין שכן כתוב בהרשאה וישתעי דין וכל מה דמתעני ליה מן דינא קבלתי עלי בין לזכות בין לחובה אבל לבצוע לא נתן לו כח אלא א"כ יש עדים שכן היה כתובה בהרשאה שהרשהו גם לפשר סוף דבר בסתם הרשאה שליח שוייה ומצי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ובאפוטרופוס דיתמי דאמר נמי פרק הניזקין האפוטרופוס אין רשאי לזוב אלא ע"מ לזכות הלכך אם ראובן עני הוא כופין את

חדושי אנשי שם

[וכ"כ הב"ח] וכן ראשית דגנך תתן לו ואמר מר תטה אחת פוטרת כל הכרי וכן בפ"ב דגיטין שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר והא דאמרי' פ' כל שעה אבל שאול אומר ונתן כתיב ואין נתינה פחות משוה פרוטה פר"י משום דיליף בג"ש דחטא חטא ממעילה דכתיב ביה ישלם ואין תשלומין פחות משוה פרוטה ע"כ במרדכי של מהר"י ליוואה מפראג: מהר"ם [ו] דהויא אונאה ט' הלכך מכר שוה נ"א בס' ונתאנה לוקח ט' מעות וכי אזלת בתר מקח דהוא שוה נ"א שתות של נ"א הוא ח' ומחצה כילד שתות של מ"ח הוא ח' ג' מעות הם ו' תנאי מעות הרי ח' ומחצה. והרי נתאנה תני מעט יותר על שתות המקח ובטל מקח. וכי אזלת בתר שתות מעות דהוא י' מעות הויא ט' פחות משתות ומחילה הוא וכן מכר שוה ס' בנ"א ונתאנה מוכר ט' מעות ואי אזלת בתר מקח דהוא ס' ט' מעות הוי פחות משתות ומחילה היא. וכי אזלת בתר שתות מעות שתותיה הוי ח' ומחצה הויא ט' מעות הוי ביטול מקח: ג"מ [ז] ותימה דהא קיי"ל כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבירו בשם ואפשר דמכות מרדות מדרבנן קאמר: [ח] אין להקשות הא אמרינן פרק הזהב עד שיראה לתגר או לקרובו הוי שיעור אונאה יש לומר דהכא הכי פירושו שמתחילה בשעת קניית המקח ידע שהטעהו אלא ששתק ואחר כך תבעו לדין דלא הוי מחילה בשתיקתו והוי קודם בכדי שיראה לתגר וכו' מהרי"ח: ש"י [ט] הב"י סי' רכ"ע בח"מ מביא ראבי"ה הנ"ל וכתב עליו שהוא

להעלות לו שכר ואפילו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר ואע"פ שהבחור קיבל עליו האונסין כיון דאחריות גניבה ואבידה עליו אסור משום רבית כיון שאתה קצבת עמו נתת לו היציאה ה"ל רבית קצוצה כדאמרי' פרק איזהו נשך רב חמא הוה מוגר זוזי בפשיטי ביומא כו' וכן משמע בתוס' משכיר אדם מעותיו לשולחני להתנאות (*מהם) [*בהם] נגנבו או אבדו חייב באחריותן נטלו מלפניו [*באונס] הרי הוא כנושא שכר עיין לקמן גבי רמי בר חמא כו' משמע מתוך הברייתא ומדברי רמי בר חמא דאפילו כה"ג דאחריות אונסין על הנותן ואחריות אבידה וגניבה על המקבל לא שרי לנותן לקבל שכר מעותיו אלא בכה"ג להתנאות [*בהן] ולהתלמד [*פי' שילמוד להכיר המטבע] (*ונהתעשר) [*ס"א איגו] בהן דהדרי זוזי דידיה בעינייהו דלאו הלואה הוא דלהוצאה ניתנה אבל הלואה אפילו מקבל נותן אחריות אונסין אסור ליטול שכר מעותיו ולא דמי להאי דאמרי' פ' הרבית [*דפריך] האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא ומשני כיון דמקבל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא (*ומההיא) [*ולההוא] דרב דיהיב זוזי אחמרא וקביל עליה אונסא ושקיל ליה חמשא ופריך כיון דקביל עליה אונסא דאורחא לישקל זוזא שיתא כו' דשאני התם דדרך מקח וממכר הוא [*וכל רבית דרך מקח וממכר] דרבנן אבל בהלואה אסור כדפרישית אבל אם כך הוא שנתן לך הקרן במתנה גמורה שאם תרצה לעכבו הרשות בידך כה"ג מותר ושלום מאיר ב"ב : [דף סה ע"א] מרבין על השכר ואין מרבין על המכר. (*מסקינן מרבין על השכר ואין מרבין על המכר). תניא בתוספתא **שיז** הלוקח מכר מחבירו ע"מ ליתן לו מכאן עד שנים עשר חדש רשאי שיאמר לו תן לי בפחות מיד ואינו חושש משום רבית ונראה לרבינו אבי העזרי דדוקא לאחר גמר המכר ה"ל תן לי בפחות אבל מעיקרא לא דתנן ואם לגורן בי"ב מנה אסור. (ומיהו מותר) [*ס"א ומכאן הוכיח דמותר] למחול משום הקדמת הפרעון כגון אם המלוה אמר הריני מוחל לך קצת (*עד) [*ע"מ] שתפרע [*לי] קודם הזמן ואין המחילה נחשבת רבית לומר שיהא [*נחשב] כאלו הלוה (*מלוה ללוה) [*לוה למלוה] עד הזמן עבור אותה מחילה. **שיח** מסקינן הכא דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף והיינו דוקא לענין דלא ישלם לו בעל הבית שכרו עד שיעשה הכל מיהו ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף לענין דמיד שעשה השכיר קצת מן המלאכה ועולה שכרו עד כדי שוה פרוטה יכול לקדש בו האשה עי' בתוס' סוף פרק הגוזל קמא ועי' פ' השותפין ועיין פ' האומנין בהגה"ה גם עיין פרק מציאות האשה בדבור מעמל' דבתי ועי' בתוס' פ' האיש מקדש : **שיט** והלכתא כטרשא דרב חמא פירש"י דרב חמא היה מוכר פרקמטיא והיה מוכר במקום הזול כשער שהיא נמכרת במקום היוקר והיה ממתין להם (*והיה) [*וכן] מעלין אותה למקום היוקר והוא היה מקבל עליו אחריות דרך של ההליכה והלקוחות משתכרין בפרקמטיא שלוקחין שם (*מעותיו) [*במעותיו] ומביאין לכאן ואחריות החזרה עליהם. ור"י פירש (*דאחריות) [*דאף אחריות] ההליכה עליהם [י] פסק בס' א"ז דטרשא דרב חמא שריא אע"ג דלא נקטי שוקא ולא שבקי מיכסא וראיה מדלקמן המוליך חבילה ממקום למקום ומצאו חבירו כו' מכאן יש ללמוד דמותר להלוות מנה לחבירו שילויהו לריוח של (*מלוה) [*המלוה] לגמרי (פירוש) והריוח יהיה למלוה לגמרי עד זמן שיהו שני מנין ויהא עד אותה שעה פקדון שיהא כל ריוח של המלוה וכשיהיו שני מנין (*שמשם) [*משם] ואילך יהיו אותם ב' מנין מלוה [*ויהיה] כל הריוח של המקבל ומיהו צריך ליתן [*לו] שכר עמלו כל זמן שהוא טורח ומלוה אותם לריוח המלוה כדאמרינן הכא דנקיטי ליה שוקא ושבקי ליה מיכסא דחשיב כאלו נותן להם שכר עמלם וכדאמרי' לקמן בפירקין החמרין מעלין [א] (*ממקום) [*במקום] היוקר (*למקום) [*כבמקום] הזול ומפרש ר"י והבעל [*בית] מקבל עליו אחריות (*בהליכה) [*בהבאה] [כ] ואפ"ה מיבעיא ליה התם מ"ט ומפרש ניחא להו דמגלי להו תרעא א"נ דמוזלי גבייהו והיינו שכר עמלם דטורח הליכה דאי לא יהיב להו שכר עמלם דהליכה נראה כטורח בחנם בהליכה כדי שילוה להם בחזרה ומיהו בכל דהו סגי ה"נ אם המקבל לוקח בעצמו הדרוטות שמביאין העובדי כוכבים כשבאין לפדות משכונותיהם בהא נראה דסגי במקום שכר עמלו עכ"ל רבינו מאיר : *גם פסק ר"י דטרשא [*גם באשר"י כ"כ משמו. מהרי"ם :] דר"נ שריא (*כמו) [*כגון] למכור סחורה בהמתנה יותר מדמיה ובלבד שלא יפרש אם מעכשיו הוא לך בפחות אלא בסתם ימכור בכך וכך ליום פלוני אבל טרשא דרב פפא אסורה (*ואסור) [*דאסור] למכור סחורה בזמן הזול שבתשרי כשער של ניסן ולהמתין לו עד ניסן גם מסקנא כרבי ינאי דאמר מה לי הן מ"ל דמיהן וא"כ **שב** מותר לתת מעות באמנה כשער שיצא בשוק ע"מ לקבל הן פירות הן מעות ואפי' אם יוקירו ולא נאמר דכיון דזוזי יהיב (*זוזי) [*וזוזי] שקיל מיחזי כטופיינא רבית גם פסקי' כר"א (כי) דרבית קצוצה יוצאה בדיינין : [דף סו ע"ב] **שבא** אסמכתא קי"ל כל דאי לא קני דאסמכתא היא כגון שהלוהו על שדהו וא"ל אם אין אתה נותן לי עד ג' שנים הרי הוא שלי וכן אם לא אפרע לך גבי מהאי חמרא כל זה הוי אסמכתא ומשמע בשמעתין דאסמכתא קניא היכא דאמר מעכשיו ואם [*הוא] דבר שבידו לקיים כגון אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא קני כדמשמע לקמן בפירקין ואם גזים שהבטיחו דבר גוזמא אע"פ שבידו לקיים לא קני כדאמרינן לקמן פרק המקבל ההוא דקבל ארעא מחבריה אמר אם אובירנא יהיבנא לך אלפא זוזי כו' עד התם לא גזים הכא גזים עי' בספר המצות ור"י כתב כאן בשמעתין יש [ליתן] טעם בהא דקני אסמכתא בשמעתין [בין לרב הונא] בין לרב נחמן מיקמי דאהדריה מניומי לשאר אסמכתא דעלמא כיון דתחלת אסמכתא [*דשמעתין] הוי [ב]מקח וממכר שמשעבד זה שדהו בתורת משכון על מעותיו וגם עשה לו טובה בהלואה לכך גמר להתרצות לקיים תנאו כענין שאמר רב הונא ור"נ למר בשעת מתן מעות ולמר אפילו לאחר מתן מעות ומחמת שאסמכתא דשמעתין ראויה לקנות יותר משאר אסמכתות כדפרישית נ"ל שהוא קונה (במעכשיו) [כמעכשיו] ואפילו למניומי ולר"נ בתר דאהדריה מניומי אבל שאר אסמכתות נראה שאינו קונה אפילו אם א"ל מעכשיו (*כדאמרינן) [*מדאמרינן] פ"ד דנדרים והלכתא אסמכתא קניא והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב וסתם קנו מיניה משמע קנין סודר ומסתברא דקנין סודר אינו להקנות לאחר זמן בתר דהדר סודרא למריה והכי משמע בהשותפין דנדרים אלא דוקא במעכשיו קני ואפ"ה קאמר דלא קניא אסמכתא שלו בב"ד חשוב אפילו קנו מידו אלמא אפילו (*מעכשיו) [*במעכשיו] לא קניא שאר אסמכתות שלא בב"ד חשוב ורבינו מאיר פסק כן הלכה למעשה שאדם נאמן לישבע על המשכון הנחלט בידו ושא"ל הלוה קני מעכשיו וזכה במשכון הואיל והמלוה עשה לו טובה ואסמכתא זו קניא במעכשיו בלא ב"ד חשוב [ג] וצ"ע לחלק בין פסק זה לתשובת רש"י שפי' בסוף שבועת הדיינים : אסמכתא הואיל ואתא לידן נימא בה מלתא בנדרים פסקינא דאסמכתא קניא והוא דלא אנים והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב וכן נמצא בתשובת רב צמח גאון וכן משמע בפירש"י לקמן בפירקין דע"י קנין מהני אסמכתא. וכ"פ רמב"ן הכא בשמעתין וכ"פ רשב"ם ס"פ גט פשוט וכ"פ ר"ת בספר הישר וכ"פ ר"י בכמה דוכתי בתלמוד וכ"פ ר"מ אבל רב האי גאון ז"ל חולק בשערי מקח וממכר בשער ט"ז כתב וז"ל כ"מ שתמצא בתלמוד והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אנים והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב אלו דברי רבי יוסי וכל דבריו בזה הדין כולן בטלין עכ"ל. ורבינו מאיר תמה היאך יתכן דפסק דסתמא דתלמודא יהא דלא כהלכתא וכן מצאתי בדברי הרב רבי יצחק בן החסיד רבי שמואל ועוד גאון אחר וכמדומה הוא שהוא ר"י בר אברהם שהוכיח דפסקא (*סתמא) [*דסתמא] דתלמודא[ג] לא יהא דלא כהלכתא ובנדרים (*הוא) [*מוכיח שהוא] אפילו לר"י ועת לקצר. בספר האלפסי פרק גט פשוט פסק גאון [מ] דהא דנדרים ליתא אלא במתפים זכותיה לחוד ואותו גאון גם הוא חולק על רב האי ור"ח פסק כאותו גאון וכתב דאסמכתא קניא במעכשיו אבל לא במעכשיו לא קניא אפילו קנו מיניה בב"ד חשוב (*דפי') [*ולא מהניא ב"ד חשוב אלא דוקא כההוא דנדרים דאתפים זכותיה אבל לא אתפים זכותיה לא קני אפילו בב"ד חשיב]. והיינו כאותו גאון ודלא כדברי ר"י שפי' והוא דקנו מיניה [*בב"ד חשוב] [*וגם] פי' מעכשיו **שבב** אמנם בשידוכין כיון דמנהג העולם להקנות בערבונות בסודר מן [ד]הדין אפילו בלא מעכשיו החוזר בו קני דבמנהגא תליא מלתא כדמשמע לקמן גבי סיטומתא ועוד דראוי לקונסו על שבייש [*את] חבירו שלא ירגילו לחזור [*בהן] כ"כ ראב"י העזרי. ועוד כתב **שבג** דמשחקי בקוביא ומפריחי יונים (ס) [*הוי] אסמכתא משום דלא גמר ומקני דאמר אנא ידענא בנקישא טפי אבל ההוא דפרק במה מדליקין שאמרו זה בזה [*כו'] שאינו תלוי בחכמתו מספק גמרי ומקני אהדדי להפסד ולריוח וכן כל שחוק שאינו תלוי בחכמתו. ואני (*שמעתי) [*מצאתי] כדברי ר"ת וכדברי ר"ב דכ"מ שנותנין זה כנגד זה ונותנין זה כזה כגון משחק בקוביא דסנהדרין ועירבון דפרק הזהב והמראה דפרק במה מדליקין לא הוי גוזמא וקני דדוקא במקום (*שאחר) [*שהאחד] לא יפסיד [*לעולם] כההוא דנדרים באתפים זכותיה וההיא דפרק גט פשוט מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו שהיא אסמכתא נינהו ולא קני אלא בב"ד חשוב אבל בהני שנותנים זה כנגד זה וזה כזה קנה ונראה לי ראיה לדבריהם מפרק זה בורר והה"נ בשידוכי אירוסין אף על גב דלא הוי ב"ד חשוב ולא אמר מעכשיו קנו שהרי נותנין זה כנגד זה והוי כמו משחק בקוביא ועירבון דפרק הזהב דקני אליבא דר' יהודה [נמי] כנגד ערבונו ותרתי (*לא) בעינא לא גזים ובידו ואין קונה אסמכתא אלא כשיש קנין טוב מקרקעי [*בחזקה] כראוי להם ומטלטלין [*במשיכה] כראוי להם אבל בדיבורא בעלמא לא קני (*ולא) [*דלא] עדיפא אסמכתא מהיכא דלא אסמיך *דבעינן קנין בב"ד חשוב וחשוב היינו החשוב שבעיר

[*פי' שלא התנה שום תנאי בעולם אלא א"ל הילך דבר אפ"ה בעי קנין כ"ש גבי אסמכתא] :

כדכתיב ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ונשאל לרבינו מאיר **שבד** על ראובן שמכר בית לשמעון ונדר לו לסלק המצרן וגם המצרן אמר איני רוצה לקנות (*שהרי) [*כי] אין לי מעות ובקש המוכר לאשתו (*להשאילו) [*להשאיל לו] תכשיטיה לעירבון ביד שליש עד שיסלק המצרן וגם הלוקח נתן לאותו שליש עירבון ד' זקוקים שיתן מעותיו ולא יחזור בו ולאחר שעשו שכוס המקח בא המצרן עם מעות וסלקו [ז] ללוקח כיון דלא קנו מיניה דהמצרן כדפסיק פ' המקבל (*צריך) [*דצריך] למיקני מיניה והנה הלוקח תובע את העירבון מן השליש עבור שהמוכר לא סליק המצרן והעמיד השליש עדים ואמר למוכר פלוני תובע את העירבון ואמר במעמד שלשתן לפני העדים תן לו כי מן הדין הם שלו ולא היה שום קנין ולא ב"ד חשוב אבל במשיכה נמסרו לו שיזכה במעכשיו אם לא (*יסלקהו) [*יסלק] המצרן והשיב מטיבותיה דמר נ"ל דאסמכתא הוא (*כל) [*דכל] דאי לא קני וא"כ היכי ליקני הא לא קנו מיניה בב"ד חשוב ואע"ג דאמר מעכשיו לא קני דהא כל קנין מעכשיו הוא דאי לאחר זמן היכי קני והא בההיא שעתא הדר סודרא למריה ואפ"ה פסקינן פ"ד נדרים דלא קני אלא בדקנו מיניה בב"ד חשוב וההוא גברא דאתפים זכותיה גבי דינא ואמר אי לא אתינא עד ל' יומים ליבטלו זכותיה ואיתנים ולא אתא וא"ר הונא ליבטלו זכותיה ה"מ התם דא"ל ליבטלו זכותיה כדאמרי' התם בסמוך ופי' ר"י[ה] שאני התם דאמר ליבטלו וכו' כלומר ולא נתן לו כלום אלא אמר אי לא אתינא אז אני מודה שכל שטרי זכותי זיוף הם והודאת בע"ד כק' עדים דמי אבל הנותן דבר לחבירו או לידו או ליד שליש ואמר אם לא אעשה כך וכך תנהו לי לא קנה אפילו קנו מיניה [*אי לא קנו מיניה] בב"ד חשוב והא דאמרי' פ' הרבית הלוהו על שדהו כו' דאסמכתא היא ואפ"ה קניא כדאמר מעכשיו ובלא קנין לאו ראיה היא דההיא אסמכתא ע"כ לא דמיא לשאר אסמכתות דתקשי לך דהתם אמר משמיה דר"נ מעיקרא דאסמכתא קניא עד דאהדריה מניומי אלמא דבשם מניומי אמר ר"נ דלא קני *ופ"ק דנדרים מייתי מדר"נ אמר רבה בר אבוה לרב הונא (*והא) [*ועוד הא] רב הונא פליג עליה בהדיא פ' הרבית ואמר אסמכתא קניא ועוד הקשה דבפ"ד נדרים מסקי' דבעי' ב"ד חשוב ופ' הרבית אמר אפילו למ"ד לא קניא במעכשיו לחודיה קניא אלא אומר ר"י דיש לחלק בין אסמכתא דפרק הרבית לשאר אסמכתות כו' כדפרים לעיל בתוס' וליכא למימר דלכל הפחות יקנה במעמד שלשתן שאמר אח"כ לשליש תן לו כי מן הדין הם שלו כי לא נתנם לו במתנה אלא מיטעא קא טעי דס"ד דמעיקרא אקני ליה מאחר דלא סילק המצרן ולא ידע דאסמכתא לא קניא וקי"ל כל קנין בטעות חוזר בספ"ב דגיטין והכא בנדון זה אפילו המוכר והשליש מודים' (*דאי) [*ודאי] אסמכתא לא קניא

[*פי' מהכא משמע שרב נחמן קיבל ממניומי דלא קניא והתם אמרינן שרב נחמן אמר משמיה דרבה בר אבוה משמע שכבר קיבל מרבותיו ולא משום שהחזירו מניומי. עי' בתוס' ובאשר"י פ' איזהו נשך] :

הגהות הב"ח ב נ"ב דרך : ג דפסק דסתמא דתלמודא הוא אפילו כצ"ל והשאר מוקף : ד החוזר בו אפילו בלא מעכשיו קני כצ"ל : ה נ"ב שם : ו נ"ב קנין : ז נ"ב לו :

הגהות מ"י א] הוא סגי' בגמ' כאשר הוגה בפנים אבל לפי מה שכתב פר"י והבעל מקבל עליו אחריות בהליכה נ"ל שהיה גירסתו כמו שהוא בדפוס :

חדושי אנשי שם

שהוא היפך המשנה ששנינו עד מתי יוכל לחזור בכדי שיראה לתגר וכו' ואומר אני כבוד של הב"י במקומו מונח ויותר יש לי לחוש לכבוד אבי העזרי והמרדכי שמביאו דלא לשוויי להו טועים ח"ו בדבר המשנה ואומר כי הב"י הבין ושתק לאחר זמן ר"ל לאחר בכדי שיראה ואינו כן שהרי על מעשה דוורשכי שמביא אבי העזרי ממנו דין זה כתב רש"י אתבעט לדינא תוך בכדי שיראה ומה שכתב אבי העזרי לאחר זמן ר"ל אחר שידע שנתאנה אבל קודם זמן של בכדי שיראה ואם תאמר אם כן פשיטא יש לומר דבא להשמיענו דאף על גב שידע שנתאנה ואם כן נאמר הואיל וידע מחל דמה טעמא אחר בכדי שיראה לתגר הוא מחילה שאנו אומרים הואיל ונודע לו ולא תבעו תכף מחל אם כן בכאן דידע תכף ושתק זמן מה נאמר ג"כ דהוה מחילה שהרי הוא אחר זמן הידיעה מכל מקום לא הוה שתיקה זו מחילה וכ"ל טעמו הואיל ונתנו חז"ל שיעור סמך על שיעור ההוא ולא חש למהר ולתבוע ופשט זה פשוט למבין והבית יוסף אגב חורפיה לא דק כנלע"ד : מהר"ם [י] נ"ל שרוצה לומר ור"י פי' דאף אחריות ההליכה עליהם עיין לקמן בתוספות בד"ה בהמרים מעלין במקום היוקר : ש"י [כ] וקשה דלעיל גבי טרשא דרב חמא אמר ור"י פי' דאף אחריות ההליכה עליהם דהיינו דעל המקבלים וי"ל דהכא נותן מעות במקום היוקר כשער מקום הזול דשייך בו רבית דאורייתא יש להחמיר שיקבל הבעל האחריות אבל לעיל בטרשא דרב חמא שהיה הסחורה דרך מקח וממכר במקום הזול כשער היוקר ואיסור הרבית מדרבנן אין צורך להחמיר ומותר אפילו כשהאחריות ההליכה ג"כ עליהן : ש"י [ל] וקשה דבסוף פרק שבועת הדיינים פסק רש"י וז"ל מה שטוען שמעון המשכון זה נתן לזמן לאו טענה הוא דכל דאי אסמכתא היא ולא קניא אי לא אתפסה וקנו מיניה בב"ד חשוב וכו' וי"ל שבכאן מיירי בדאמר מעכשיו וקנו מיניה לכן אין צריך לב"ד חשוב אבל רש"י אינו מזכיר מעכשיו כי המעשה שהיה כך היה דלא אמר מעכשיו אז פסק דלא קניא אלא בב"ד חשוב ואף כי למקצת רבותינו כל קנין כמעכשיו מ"מ הואיל ולא אמר בפירוש מעכשיו לא קנה ומה שלא אמר אם לא קנו ואמר מעכשיו די"ל שזה פשוט יותר דקני בב"ד חשוב בלא מעכשיו ופי"ל דבכאן מיירי שאין המשכון שוה הרבה יותר ממה שהלוהו אלא מעט ולא הוה גוזמא לכן קני אפי' בלא ב"ד חשוב דלשון שעשה לו טובה משמע שר"ל שכמעט יצא זה בזה ורש"י מיירי בשוה הרבה דהוה גזים לכן צריך קנין בב"ד חשוב : מהר"ם [מ] לקמן בהגהות לפנינו שגאון זה סובר דזה או זה כגי או מעכשיו או מתפים זכותיה בב"ד ור"י סובר עד דאיכא כולהו בקנין בפני ב"ד חשוב מעכשיו ואת דאתפים בב"ד : ש"י [נ] וקשה דהא לקמן כתב רבינו שמה וכו' עד אבל אתא ואימלך במצר:

שלטי הגבורים

את שמעון לקיים את מוצא שפתיו ומה שנתן שמעון לבנו של ראובן יזכה לו והמותר יתן וסמ"ג : (ה) ואותם בני אדם שנודרין כך וכך לצדקה אם ישחקו בקוביא ושחקו בקוביא פטורין ליתן הצדקה דכיון דבהדיוט הוי אסמכתא גבי צדקה נמי לא קני אע"ג דמקניא בדבור כדדרשינן בפיך זו צדקה מ"מ לא חשיבא אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. וה"נ מוכח בסמוך דאמר שהיא רבי יהודה משום רבי טרפון דאמר אין אחד מהם נזיר אע"ג דנזירות הוי באמירה ואפילו הכי קאמר דאינו נזיר משום דהוי אסמכתא דהא מילתיה דרבי טרפון איירי בשנים שתלו נדרם באחד אם הוא פלוני הריני נזיר וחבירו אומר אם אין זה פלוני הריני נזיר והא דלא חשבינן אסמכתא ההוא עובדא דהילני המלכה שנדרה שלש שנים בנזיר אם ישוב בנה מן המלחמה שאני התם דגמרה ואמרה כדי שיועיל הזכות לבנה ודמי לנודר בשביל החולה ולנותן סלע לצדקה בשביל שיחיה בנו דהוי צדיק גמור עיין ריש פרק שנגח ד' וה' ושם פירוש אסמכתא קניא בהקדש ובצדקה

וא"ל

(*לא) [*ולא] מיחייב ולא מידי ועוד (*י"ס דאמר פרק הרבית אשכחיה) [יש חילוק ר"פ הרבית בין דאשכחיה] בגו זימני וא"ל קני [*קנה] בין אשכחיה בתר זמניה וא"ל קני לא קנה ה"נ [*הא] דא"ל קני מחמת כיסופא הוא דא"ל קני ושלום מאיר ב"ב עי' פ' שור שנגח וגם במיי' פי"א מהל' מכירה ובסוף פרק הפועלים. עי' פ' זה בורר: אמר גבי מהאי חמרא כו' ומסיק דלא קני מכאן פסק רבינו מאיר דאף במשכון שייך אסמכתא וכן משמע פ' הזהב הנותן עירבון לחבירו והכא במתני' הלוהו על שדהו ובגט פשוט מי שהשלים שטרו בפ"ד נדרים ההוא דאתפיס זכוותיה בב"ד וגם בתנאי דשותפין לא קניא אסמכתא כ"פ האלפסי בשער ח' עיין במיימוני בהלכות מכירה פי"א דמשמע מתוך דבריו דגבי משכון לא שייך אסמכתא דפי' וז"ל לפיכך הנותן עירבון לחבירו ואמר ליה אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך אם חזר בו הלוקח קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו ואם חוזר בו המוכר אין מחייבים אותו לכפול לו ערבונו שזו אסמכתא היא ולא קניא עכ"ל. משמע מתוך דבריו שהמוכר קנה את הערבון שהוא תחת ידו דאסמכתא לא שייך במשכון מיהו יש ליישב קצת דלא דמי למשכון שהרי הלוקח לא נתן הערבון בתורת משכון אלא בתורת פרעון ועי' פ' הזהב בפירש"י: [דף סט ע"א] דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי וכן פסק אבי העזרי **שכה** דהוא הדין במלוה מעות למחצית שכר שאם משתדל בשל עצמו לא בעי שכר עמלו ומזונו ואני מצאתי בשם ר"ת כיון דהאידנא שולחין להן דורונות היינו שכר עמלם *ועוד מצאתי [*דין זה כתוב באשר"י לעיל גבי טרשא בשם מהר"ם]: דאם קבל בעל העסקא עם המקבל לטרוח בה עד שירויח שתות ואותו שתות כולו למרי עסקא וכל האחריות דעסקא על בעל העסקא עד שירויח אותו שתות ומכאן ואילך תהא כל העסקא באחריות המקבל כדין מלוה והריוח כולו עד סוף שנה יהיה למקבל אפ"ה אסור אי לא יהיב ליה שכר טורחו דאם לא מצא שתות ילך לביתו ריקם (*כדפרישית) [*כדפרים] על מותר שליש בשכרך: לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה בין שהוא נתנו לידו בין ע"י שליח אסור [ס] אבל אם לוה נתן מעות לאוהבו של מלוה כדי שיפייסנו שילוה לו שרי ושכר אמירה הוא ואם אחר נמי שאינו לוה נתן מעות למלוה כדי שילוה לפלוני שהוא אוהבו שרי דאלו המעות לא באו מלוה למלוה דלאו דידיה אינון: א"ל מאן פלג לך. מצאתי בשם רש"י **שכו** אם אדם חולק שלא לדעת חבירו לא הויא חלוקה וכל מה שמרויח המקבל [ח]בחלקו השכר לאמצע ואע"פ שחבירו מודה לו שחלק [*בשוה] אפילו הכי כיון דלא ניחא ליה דתיהוי חלוקה לא הוי חלוקה ואין להקשות כיון (*דפלגיתה) [*דפליג] וגלי אדעתיה דבהאי מחלה לא טרח לחבירו ולא הוה לן למימר השבח לאמצע כדאמרי' פרק מי שמת רב ספרא שבק אבוה זוזי עבד בהו עסקא כו' די"ל דהכא שותפין שאני דמעיקרא אדעתא דהכי נחית למיהוי שליח לחבירו למיטרח קמיה וכל זמן דאין חלוקתו חלוקה עודנו בתנאי ראשון עי' ספ"ב לעיל: הילך ארבע זוזי ואוזיף לפלניא ה"מ כגון שאין הלוה נותנם לו אבל אם הלוה נותנם לו נראה כשלוחו כ"פ ר"י: ונשאל לרבינו מאיר **שכז** בראובן שלוה מגבאי צדקה על ערבונותיו ברבית קצוצה בכך וכך לשנה ולאחר שעשה עליו יותר מחצי שנה מלאו שמעון ואמר ליה תנם לי ואני אפטור אותך וערבונותיך מיד גבאי צדקה מקרן ומרבית שעולה עליך כי אשים ערבונותי תחת ערבונותיך ונתרצה והלוהו אותם מעות והוא שם ערבונותיו תחתיו. ופסק רבינו מאיר דאם שמעון לא יוכל להמלט מן הגבאין בלא נתינת הרבית עבור ראובן[ט] (*כמו שיאמר) [*כגון שאמרו הגבאין] ע"י עובד כוכבים (*הלויני) [*הלוינו] או באיזה ענין שיהיה רק שילטרך ליתן להם עבור ראובן שנתחייב להם יותר ממה שהלוהו ראובן לשמעון מפקינן מראובן המותר דרבית קצוצה יוצאה בדיינין וגדולה מזאת אמרו דאפילו ראובן האומר לשמעון מוזיפנא לך ארבע זוזי ע"מ שתתן זוז אחד ללוי ההוא זוז יתירא מפקי' מראובן כיון דאיהו אוזפיה וקנץ עמו להוסיף זוז אחד עודף ולמיתביה ללוי ולא דמי כלל להוא דשרי ליה לאינים למימר לחבריה הילך ד' זוזי ואוזפיה לפלניא זוזי או הילך ד' זוזי [*ואמור לפלוני] דלוזפי כו' וק"ל (*ואנ"ל דכ"ם) [*וא"כ כ"ש] כאן דא"ל ראובן לשמעון הילך כך וכך זוזי ותפרע בשבילי חוב שהוא שוה יותר על מה שהלוהו ראובן לשמעון אבל אם יתברר הדבר (*שיוכל) [*שבדין יוכל] ראובן (*כבר) ליפטר מן הגבאין מלשלם הרבית כגון (*שיודע) [*שידוע] שהלוהו מיד ליד (*רבית) [*ברבית] קצוצה וזה שמעון לריך לטרוח ולתובעו לדין במקום ראובן להוציא הערבונות מהם בלא רבית יש לו לראובן ליתן שכר טורח שצריך לטרוח עבורו אע"ג דשמעון דמי למבריח ארי מנכסי חבירו מ"מ כיון דאוזפיה ראובן לשמעון אי לא יהיב ליה שכר עמלו מיחזי כרבית דטורח עבורו בחנם דאפילו רבית דברים אסור ואי לא בעי למיתב ליה שכר טורח לא מפקי' בע"כ [ס]דאפי' אבק רבית אינה יוצאה בדיינים עכ"ל ובמנחות פ' ב' מדות גרסי' באותה ששנינו המקבל עליו (ו) לספק מארבע ועמדו בשלש צריך לספק מארבע אבל גבי חבירו כה"ג אסור ומיהו אם יש לו גדיש מזומן (*דאפילו) [*אפילו] להדיוט מותר לפסוק עליו כשער הזול בילא השער ואפילו במוזיל מן השער שרי אי מקני ליה בחליפין למ"ד פירות נקנה בחליפין דכיון דיש לו אוזולי מוזיל גביה ולא הוי אגר נטר מיהו להלוות **שכח** מאה מעות תולין ע"מ ליתן ק"כ להקדש אסור וכ"ש שאסור להלוות לחבירו מאה על מנת שיתן עשרים להקדש ומאה יחזיר לו דמה שנותן בלוויו להקדש או לצדקה חשוב כאלו נותן למלוה מידי דהוה אתן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב ולא דמי לשקול (*ד') זוזי זהב וליזוף לפלוני (*זוזי) [*זוזא]: ספינה אגרא ופגרא מכאן נראה לר"י **שכט** דמותר לשוכר להתנות להיות כשואל ולהיות כל האחריות עליו ואע"ג דבחנוני אסור וגם בתרנגולין ועגלים וסייחים: אגרא בשעת משיכה ופגרא בשעת שבירה וכ"פ ראבי"ה של דה"ה המשכיר סוס לחבירו ומת נוטל השכר והסוס בשומתו וכן בכל דברים המושכרים. מצאתי ראובן טען על שמעון השכרתי לך פרה בששה פשיטין לשבת ואם תמות אלנך נתחייבת ליתן לי זקוק ואתה עשית בה מלאכה ששה שבועות ומתה ועתה תן לי זקוק ושכירות של ששה שבועות ושמעון משיב זקוק אתן לך כדין שויו אבל שכירות לא אתן לך לפי שהוא רבית המתנת זקוק דין זה פסוק מהא דתניא (*השם) השוכר פרה מחבירו וא"ל הרי (*פרתו) [*פרתך] עשויה (*לך) [*עלי] בשלשים דינרים ואני אעלה לך דינר בחדש מותר לפי שלא עשאה דמים אלא לאחר מיתה כלומר אין מכירה נגמרת אלא לאחר שתמות וכל זמן שהיא בחייה חוזרת לבעליה הלכך אין הדמים עליו הלואה ושכר גמור הוא ולא רבית הלכך חייב שמעון ליתן לראובן גם שכר גם קרן ומורי אמר דלא דמי דהתם לא משמע אלא דאין בו משום רבית דהתנה עמו בהדיא אבל הכא מני למימר לא קבלתי לך שכירות אלא בחזרת הסוס אבל בפריעתו לא אתן לך: [דף ע ע"א] הנהו זוזי דיתמי היכי עבדינן להו כו'. פסק רבינו מאיר **שלא** דכל אפוטרופוס הן מינוהו ב"ד הן מינוהו אבי יתומים או יתומים שסמכו אצל בעל הבית אי משנין הן ממאי דאמור רבנן הכא מסלקינן להו בלא התראה כדפסק פרק הניזקין: ויהבינן להו קרוב לשכר ורחוק להפסד **שלב** כתב ראב"ן דכיון דדינא הכי מקבל מעות יתומים שטען קבלתי (*באגר פלגא) [*פלגא באגר] ופלגא בהפסד עליו להביא ראיה ולראבי"ה נראה שאם אין עדים שישבע ויפטר במגו דלא היו דברים מעולם או החזרתים וכ"כ רבינו ברוך: ויהבינן ניהליה בבי דינא פי' רש"י משום דהפקר ב"ד היה הפקר להפקיע ממון הואיל ולאו רבית דאורייתא הוא דאיכא קצוצה משמע אבל בלא ב"ד הוי זוזי דיתמי כזוזי דעלמא ואסור להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד כך דקדק ה"ר דוד הלוי. מעשה היה באפוטרופוס דיתמי שהלוה מעות היתומים ברבית הזקוק ברביע לשנה ושוב א"ל הלוה פרעתיך כך וכך והאפוטרופוס אומר לא פרעת אלא כך והשיב רבינו מאיר אע"ג דמעות של יתומים אסור להלוותם ברבית קצוצה ואפילו אם גבו מחזירים דרבית קצוצה יוצאה בדיינין מ"מ אי מטי ליה רווחא ללוה יהיב ליה כמו שהתנה לזקוק רביע לכל שנה דכיון דהרויח כ"כ או יותר איבעי ליה לקיומיה תנאיה אע"ג דתנאה דאתני בהדי אפוטרופוס לאו כלום הוא ותנאו בטל אנן אבוה דיתמי אנן והוה ליה כאלו בית דין אתנו בהדיה קרוב לשכר ורחוק להפסד כדאמרי' פרק השולח יתומים אין צריכין פרוזבול ר"ג ובית דינו אבוהון של יתומים כו' ה"נ כיון דאמרי רבנן [*הנהו] זוזי דיתמי היכי עבדינן להו כו' [*בדקינן] גברא דמהימן ומשפו נכסיה כו' עד דיהבינן ליה קרוב לשכר ורחוק להפסד ואפילו היכא דלא אתני כמאן דאתני דמי ומה שהלוה אומר פרעתי כך וכך והאפוטרופוס אומר לא פרעת אלא כך אם הלוה מודה שמעות של יתומים הלוהו נאמן האפוטרופוס [*מיירי דהיה בידו משכון] בלא שבועה דהוה ליה שליש בינו ובין היתומים ושליש נאמן בלא שבועה כדפסק ר"ת אבל אם טוען איני מאמינך שהם של יתומים וגם טוען פרעתי יותר נהי דאין לריך ליסבע שמעון דמעות של יתומים הם דאין נשבעים על טענת שמא אלא הנך דפ' כל הנשבעין כדמפרש התם טעמא מ"מ ישבע שמעון האפוטרופוס שלא פרע אלא כמו שהוא אומר עיין פרק הגוזל בתרא תשובת הר"ם גבי גנב ופרע בחובו גנב ופרע בהיקפו: והא כיון דעובד כוכבים אזיל בתר ערבא פירוש אינו תובע אלא מן הערב אשתכח דישראל הוא דשקיל רבית פי' דערב זה הלוה מן העובד כוכבים וחוזר ומלוה לישראל כתב ראבי"ה וז"ל **שלג** נ"ל דשמעינן מיניה אם בא ראובן עם מערופיא שלו [*לשמעון] ללוות משמעון ונתערב ראובן בשביל העובד כוכבים עבור הקרן והרבית ולא פרע העובד כוכבים לשמעון חייב ראובן לשלם לשמעון הקרן דערב בשעת מתן מעות היה ולא בעי קנין אבל אינו חייב לפרוע לו הרבית דכיון דעובד כוכבים בתר ערבא אזל א"כ יאמר העובד כוכבים לשמעון תבע מן ראובן הערב שלך וה"ל כמו הלוה שמעון לראובן עצמו וזקני ראב"ן ז"ל פטרו מטעם דלגבי רבית שלא הלוהו הוי כערב שלא בשעת מתן מעות ולדבריו אם הקנה לו לשלם הרבית חייב לפרוע לו [*וליתא] דפטור הוא (*כמו) [*מטעם] שכתבתי וכן דנתי לפני אבא מרי והודה לדברי [ע] ואם הלוה שמעון לעובד כוכבים על משכון או ע"י ערב עובד כוכבים ובא ישראל והקיף המשכון ממנו ופטר הערב ונתערב הוא במקום המשכון ובמקום הערב עובד כוכבים חייב ליתן לו גם הרבית שעלה כבר אבל לא הרבית שמכאן ולהבא מטעם שכתבתי לעיל דעובד כוכבים בתר ערבא אזיל עכ"ל: [פ] ושאלת על אודות המלך (כ"א האדון) **שלד** (*המושל) [*שהיה מושל] עלינו אשתקד ולוה מיהודים כ"א ליטרין בשלשים ליטרין ובקש מן הקהל להיות ערבים שלו עד זמן שיתנו מס שינכו אותם היהודים מהמס שלהם שהם נגד אותו חוב וקיימו וקבלו עליהם [*כל הקהל] היהודים בכתב חתימתם ועתה נהפך הגלגל שירד המלך מממשלתו [*והפסידו] היהודים [*כל] מעותיהם ועתה באים הקהל (*להוציא) [*לגבות] מאותם היהודים ט' ליטרין העודפין על הקרן יען שאחריותן על הקהל והמלווים משיבין אין לנו עסק עמכם כי העובד כוכבים היה חייב ל' ליטרא ואתם קבלתם עליכם לפרוע החוב עבורו השיב ר"מ וז"ל [*וכ"ל] וכן דעתי נוטה שהקהל חייבים לפרוע כל הל' ליטרין דבתר זקיפה אזלינן כיון שהמלוין זקפו קרן ורבית עם העובד כוכבים המלך כבר נעשה הכל קרן כדאמרי' פרק הרבית עובד כוכבים שלוה מעות מישראל וזקפן עליו במלוה ונתגייר גובה את הקרן ואת הרבית כו' דבתר זקיפה אזלינן ואחרי שנתחייבו הקהל למלך מדינא דמלכותא כמנהג *נ"ל להמהות לעבדיהם המס במקו' שהם חייבים מהר"ם: המלכות שמקדימין קודם הזמן *לומר לעבדיהם כמה נתחייב [*וליתן] עבורם המס (במקום) שהן חייבין וגם הקהל נתחייבו במעמד שלשתן למלוים בין קרן בין רבית ואע"ג דמעמד שלשתן לא שייך בעובד כוכבים כמו שפסק ר"ת ה"מ שאמר לישראל תן לעובד כוכבים מה שאתה חייב לי אבל איפכא עובד כוכבים שאמר לישראל תן לישראל במעמד שלשתן קנה מק"ו אם ממון של ישראל הפקיעו ממון של עובד כוכבים לא כ"ש ואפילו את"ל כיון דהכתי לא מטי זמן גביית המס כל כה"ג נימא הבו דלא לוסיף עלה ולא ליקני במעמד שלשתן כיון דהיא גופא מלתא בלא טעמא הוא מ"מ הקהל חייבים למלוים כיון שעל ידן [כ]פטרו (את) המלך ואפילו לא פטרו המלך כיון דעובד כוכבים בדיניהם בתר ערבא אזלי הוה ליה כאלו [הם] פטרום (את) המלך וכיון שעל ידן פטרן לא גרע מערב בשעת מתן מעות דלא בעי קנין ואע"ג דשלא בשעת מתן מעות הוה הכא כשעת מתן מעות דמיא (*דשעת) [*דבשעת] מתן מעות טעמא מאי דכיון דאדיבוריה דידיה קא סמיך ועשה מעשה שהלוה המעות משתעבד ה"נ כיון שע"י הקהל (*נפטרו)[ל] [*פטרו] המלך הערבים [ג] כ"ש דמשתעבדי ועוד ערבות של מעשה הקהל ה"ל כערב שלו בב"ד דלא בעי קנין ועוד לאו מטעם ערבות הוא (*ולא) [*דלא] שייך אלא במקום שהלוה אין נפטר לגמרי אבל הכא שמסתלק[מ] ונכנסו הקהל תחתיו הרי הן חייבין גמורין ולא מטעם ערבות ולא בעו קנין ומה (*שכתב) [*שכתבתי] לעיל בזקיפת הרבית נעשה קרן היינו אפילו רבית שלא עלה עדיין דמיד שזקפו נעשה קרן (*ואם) [*דאם] היה העובד כוכבים בא מיד אחר הזקיפה ליתן לו הקרן לא היה נפטר בדיניהם מן הרבית והיה צריך ליתן לו הרבית ואת"ל רבית שכבר עלה מ"מ הקהל חייבין כיון שהם הלוו למלך ונתחייב להם ל' ליטרין בדיניהם וע"י הקהל פטרוהו חייבין כדפרישית לעיל ושלום מאיר בר' ברוך: [דף עא ע"א] אל תקח מאתו נשך ותרבית וחי אחיך עמך וכו' פרש"י בתשובה **שלה** דאסור להלוות למומר לעבודת כוכבים ברבית וראייתו מפ' נגמר הדין דאמר אע"פ שחטא ישראל הוא ור"י פסק דמותר להלוותו ברבית דכיון דעובד עכו"ם כופר הוא ואמרי' פ' אין מעמידין

הגהות הב"ח ח כ"ב אפי': ט (כמו שיאמר ע"י נכרי הלוויי כו' ליתן להם עבור ראובן) תא"מ וכ"ב במ"ס אין זה: ס תי' דאפי' נמחק: י כ"ב עד אותו זמן שנתערב לו: כ פטרן המלך והערבים ואפילו לא פטרו המלך בפירוש והערבים כצ"ל: ל מן המלך והערבים כצ"ל: מ כ"ב המלך:

שלטי הגבורים

ובלדקה ה"ג: (ו) פירוש אדם שקבל מעות מן הגזבר וקבל עליו לספק לו סלתות דמנחות דכל השנה מארבע סאים בסלע והוקרו ועמדו שלשה סאים בסלע מספק מד' במעות הקדש קונות דהא הדיוט קונה ממנו דכתיב ונתן הכסף וקם לו. עכ"ל רש"י:

חדושי אנשי שם

וא"ל זיל זבין לא בעינא לא בעי למיקניה מיניה דמצרן וזכה הלוקח וי"ל דהא המצרן דבר כך אל המוכר לכן יכול לחזור אבל רבינו שמחה איירי כשדבר אל הלוקח דבזה ביטול שליחותו ובדבור בעלמא די כשדבר אל שלוחו לא בעינא וא"כ מה שכתב אם היה הלוקח מקבל קנין ממנו אינו מיירי אלא כשקבל קנין על דיבור של זיל זבין לא בעינא אך קשה דהכא קאמר וסלקו ללוקח כיון דלא קנו מיניה דמצרן כדפסיק פרק המקבל צריך למיקני מיניה וקשה במה איירי אי קודם שקנה הלוקח הלא כתב רבינו שמחה דלא מהני אפי' קנין דקנין דברים היא כשעדיין לא נגמר המקח ואי איירי הכא לאחר שנגמר המקח הלא כתב רבינו שמחה שבדיבור בעלמא ביטל המצרן שליחותו ואינו יכול לומר כשאמר איני רוצה לקנות וי"ל דמיירי הכא קודם שקנה הלוקח הואיל ואמר לא בעינא אפילו אמר למוכר אם קבל קנין שודר קנה: [ס] וקשה שהרי לקמן כתב רש"י בתשובה דשרי ישראל למימר לחבריה ישראל לך ולוה לי מעות מפלוני ישראל בריבית וגם תביא לו הרבית לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד לוה למלוה וגם השליח לא עשה שום איסור כו' וי"ל דהכא מיירי דהלואה היתה מיד מלוה ללוה ואז אם שולח ע"י אחר הרבית אסור ורש"י מיירי שגם ההלואה ע"י אחר: ש"י [ע] בי"ד סוף סי' ק"ע חילק אם התנה שלא יתבע הערב תחלה מותר ובאשר"י כתב האידנא דחזינן דעכו"ם נמי דייני דכי משכח ללוה לא פרע מיניה דערב הוה כמו שקבל עליו לדון כדין ישראל: [פ] וקשה שהרי ר"ת פסק לקמן שחייב להחזיר לו הן או דמיהן דמשמע הכל וי"ל דראב"ה מיירי שמשכון לא היה שוה כל הרבית שעלה אחר כך ור"ת מיירי שהיה שוה כל הרבית כדמשמע ממה שכתב חייב להחזיר לו הן או דמיהן וק"ל: מהר"ם [ג] ועוד ערבות של מעשה הקהל הוה ליה ערב דב"ד ולא בעי קנין

המינין והמסורות היו מורידין ולא מעלין ואמרינן פרק הגוזל בתרא גבי מסור לאנסים דק"ו הוא ומה גופו היה מותר ממונו לא כ"ש ואפילו למאן דלית ליה ק"ו גבי מסור משום דסבר דלמא נפיק מיניה זרעא דמעליא היינו דוקא גבי מסור א"נ אפילו מין לעובד כוכבים דאינו מטומע בין העובדי כוכבים אבל מומרים עובדי כוכבים המטומעים בין העובדי כוכבים לא שייך בהו למימר דלמא נפיק מנהון זרעא מעליא ועוד מביא ראיה מדכתיב אל תקח מאתו נשך ותרבית וחי אחיך עמך במקום שאתה מצווה להחיותו אי אתה מלוה לו ברבית אבל מומרים לעבודת כוכבים אי אתה מצווה להחיותן ותו א] לא קרינן ביה אחיך לענין השבת אבידה כדמוכח פ' אין מעמידין ועוד מביא ראיה מירושלמי דפ' בתרא דמסכת עבודת כוכבים א"ר יעקב בשם ר' חנינא כותאי דקסרין מותר להלוותן ברבית מפני שקלקלו מעשיהם ונשתמדו מ"מ אומר ר"י אע"פ שמותר להלוותם ברבית מ"מ אסור ללוות ממנו לפי שכשם שהוא מוזהר שלא לעשוק ולגזול ישראל כך מוזהר מלהלוות [לו] ברבית ומביא ראיה מפרק איזהו נשך לוין מהם ומלוין אותם ברבית וכן גר תושב ולא קתני וכן במומר ומדלא קתני הכי ש"מ שאסור ללוות ממנו ברבית לפי שמכשילן אבל להלוותן ברבית מותר ולא עבר משום ולפני עור לא תתן מכשול דהא אינו מצווה להחיותו ולא קרינן ביה וחי אחיך עמך כדפרישית לעיל : אין מקבלין צאן ברזל כו' מצאתי שלו ראובן שהיה לו סחורה ושמה לשמעון בי' זקוקים לתת לו י' זקוקין עד לשנה וכל הריוח שיפול באותה סחורה ובדמיה יחלקו בשוה אבל אם יוזלו או יפסיד או יאבד יתן לעולם *לשמעון י' זקוקים דין זה פסוק לאיסור ממתני' אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שזהו רבית ומהו צאן ברזל שקבל כ' צאן בעשרים דינר עד שנתים ושלש וכל הגיזות והגמר והחלב יהו חולקין ואם ימותו הצאן אחריות על המקבל דהכי תניא בתוספתא איזהו צאן ברזל א"ל הרי שם צאן עשויות לך למאה לשלים ולרביע במנה של זהב אסור ואם הנותן מקבל עליו זולא אע"פ שלא קבל עליו אבידה או מיתה שרי כדאמר אביי שרי ליה לאינים למימר לחבריה הילך ארבע זוזי אחביתא דחמרא אי תקפא ברשותך אי יקרא וזולי ברשותי : מאי טעמא כיון דקיימא לן אין שליחות לעובד כוכבים (כתב ראבי"ה) [*כו' ופסק ג ראא"ה אע"פ שאין שליחות לעובד כוכבים] אם אמר ראובן שלו לשמעון היה שלוחי ולוה לי מעות מן העובד כוכבים ברבית ועשה שמעון כן מותר שמעון ליטול הרבית מראובן וליתן לעובד כוכבים שהרי יש לישראל שליחות שמעון שלוחו של ישראל ולא של עובד כוכבים ואינו לא לוה ולא מלוה ולא ערב ועובד כוכבים שאמר לראובן הלוה לי מעות על משכוני והלך ראובן ולוה משמעון על משכונו של עובד כוכבים אי נמי שבקש לו העובד כוכבים תשים משכון [*שלך] במקומי ואמר לשמעון זהו משכונו של עובד כוכבים או שא"ל אני מזכה לך תחתיו דעובד כוכבים ונתרצה שמעון מותר שמעון ליקח הרבית מראובן שהוא שלוחו של שמעון להלוות לעובד כוכבים וכן כשזיכה לו (*משכונו) [*משכון שלו] ואם כופר ראובן ישבע שהוא כדבריו ופטור [ד] ואפילו אם העובד כוכבים אלם ואינו רוצה לפרוע לראובן יטול שמעון הרבית אבל אם הוא הזכיר [לו] שם העובד כוכבים האלם והוא יודע שאין דרכו לתת רבית כ"כ לא יתן ראובן משלו דידע ומחיל ואם פודה ראובן במעות של עצמו אותו המשכון [*הוי רמאות] מ"מ הרבית מותר לקבל דהוי כמוכרו לו (*ומזכה) [*ומקנה] לו כל הריוח הראוי לבא [ה] כדאיתא פרק המפקיד לכשתרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו ומקני ליה כפילא ועובד כוכבים שמשכן משכון לראובן ברבית וחזר (*ומכר) [*העובד כוכבים] ומכרו לשמעון ושהה שמעון לפדותו מותר ראובן ליקח הרבית משמעון שהוא לא לוה ממנו כלום כדאמרי' [*הכא] בשמעתין רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא עובד כוכבים ביתא הדר עובד כוכבים זבניה לרבא נטר רב מרי בר רחל שתא שקיל אגר ביתא דשנה אמטי ליה לרבא א"ל הא דלא אמטיה ליה למר אגר ביתא עד האידנא דסתם משכנתא שתא ולא הוי מצי עובד כוכבים מסלק ב] ליה השתא ליסקול מר אגר ביתא אמר איהו אי [*הוה] ידענא דממושכן ליה למר לא הוה מזביננא השתא כדיניהם עבידנא לך דכמה דלא מסלקי בזוזי לא שקלי אגר ביתא אנא נמי לא שקילנא אגר ביתא עד שאסוף לעובד כוכבים ויהיב לך זוזך ופרש"י דאין זה רבית דהא רבא לא מחייב ליה אלא עובד כוכבים וה"ה בנדון זה מצאתי פסקי רבית בשם ריב"א : תניא ישראל שאמר לעובד כוכבים לא והלוה מעותי ברבית לישראל אסור משמע מהתם שאסור לומר לעובד כוכבים לא ולוה לי מעות ברבית מישראל דתרוויהו חד טעמא הוא ואם אמר הישראל לא ולוה לי מעות ברבית מן העובד כוכבים והלך העובד כוכבים ולוה מישראל מספקא (לן) *[לאו] מהו ולי נראה דשרי כיון דשני שליחותיה כדתניא שליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל לא עשה שליחותו שליח מעל אלמא מדשני אזיל ליה לשליחותיה ה"נ ל"ש : רבינו גרשון פסק שלח עובד כוכבים שאמר לישראל לא ולוה לי מעות מישראל חבירך מותר דהוי שלוחו של ישראל המלוה [*ס"א של עובד כוכבים] ואין כאן רבית כדתניא בתוס' עובד כוכבים שאמר לישראל לא והלוה מעותי ברבית לישראל חבירך מותר והרווייהו חד טעמא נינהו דהוי שלוחו של עובד כוכבים ואין כאן רבית ומיהו תניא בתוספתא ואסור לעשות כן מפני מראית העין ומ"מ נהגו העם היתר בדבר ולפי המנהג אם ישראל לוה מישראל חבירו לצורך העובד כוכבים וקבל עם העובד כוכבים על הרבית ביוקר ועם ישראל המלוה קבל בפחות ולאחר זמן פדה העובד כוכבים משכונו (*מה) [*כמו] שקבל ביוקר מישראל ס המלוה נראה שמותר לישראל הלוה ויש לו למלוהו להחזיר העירבון (*במה) [*כמו] שקבל עמו אבל אם קבל עם ישראל המלוה ביוקר והעובד כוכבים אלם ואינו פורע נראה שלא יפרע ישראל הלוה למלוה מכיסו כלום שהרי על דעת עובד כוכבים הלוהו ואם חשדו שקבל יותר מן העובד כוכבים ישבע שבועת היסת ויפטר ואם ישראל היה חייב לעובד כוכבים מעות ודוחקו לפרוע לו ונתן לו ישראל משכונו וא"ל לא ולוה לי על משכוני ממי שתרצה והלך העובד כוכבים ולוה מישראל אחר ולאחר זמן א"ל לא ופדה ערבונך מישראל חבירך אסור לו למלוה לקבל הרבית מישראל חבירו שהרי לצורך ישראל הלוהו שעל כרחו היה לו לפרוע לעובד כוכבים ודמי לשולח עובד כוכבים ללוות מעות מחבירו ברבית דאמרי' לעיל דאסור אבל אם השאיל ישראל ערבונו לעובד כוכבים והלך העובד כוכבים ולוה עליו ברבית מישראל ולאחר זמן לא פדאו העובד כוכבים לפי שהוא אנס והלך ישראל עצמו ופדאו מותר לקבל הימנו רבית דהוי כמוכרו לו (*והכא) [*דהכא] לא לצורך ישראל הלוהו אלא לצורך העובד כוכבים ואם העובד כוכבים אינו רוצה לפדותו לפי שהוא אנס אין הישראל המלוה יכול לומר לא אחזירנו אלא לעובד כוכבים דהוי כגזלן שנטל מזה ונתן לזה דכל זמן שלא נתייאש והוא בעין מחזיר לו בעל כרחו ה"נ לא שנא וכן פסק ר"ג . ומשמע דוקא משום שהעובד כוכבים אנס שאם היה רוצה לפדותו לא היה רשאי הישראל לעכבו עבור הרבית אז הוא מחזירו לישראל אבל אם אינו אנס שהיה יכול הישראל לעכבו עבור הרבית יעכב גם מישראל ואם יתן הרבית בשביל העובד כוכבים מותר ליקח הימנו שהרי הישראל שליח הוה ולא לוה . ואדם שלוה [*מחבירו] ברבית על משכונו וא"ל משכון של עובד כוכבים הוא וכשבא לפדותו טוען שלי הוא ורמיתיך מותר לקבל הימנו [*רבית] ואפילו רוצה לישבע שאינו של עובד כוכבים יכול זה לומר איני מאמין אלא לדבריך הראשונים ורפיא בידי ע"כ שורש דבריו והוא האריך ואני קצרתי ובמקצת הפסקים האלו נבי מהסם ויש להשיב והמשכיל יבין . העתק מספר אבי אסף : [*מן התוס'] וז"ל ר"ת נ"ל בעיני היתר גמור ומצוה מן המובחר לתת מחיה לבני ברית שמותר ללוה ולמלוה שיתן הלוה המשכונות ביד העובד כוכבים ואפילו לעבדו ולשפחתו ויאמר לו לוה מפלוני ישראל על משכונותי ברבית בין רב בין מעט אלא שיהיה המשכונות נגד החוב ויותר כדרך מלוים על משכונות ברבית כפי אותו רבית (*שיקצוב) [*שקצוב] והעובד כוכבים ילוה מן היהודי ומיד העובד כוכבים יקבלה הלוה ויהיה מסולק הלוה מן המלוה שהעובד כוכבים אם ירצה היה תובעם ופודם מן המלוה . והלוה לא יוכל לתובעם ולפדותם מן המלוה ואחרי כן אם ירצה המלוה יפקיד המשכונות ביד הלוה וישתמש בהם הלוה או ימכרם אך הלוה יתחייב למלוה להחזיר לו הן או דמיהן והרחקה טובה היא זו משכר אמירה שמותר לשקול ד' זוזי ואוזפיה לפלוני כי אין זה הערמה אלא דין גמור עכ"ל ועוד האריך והתיר ואפילו אם המשכון הוא ספרים וכ"כ רבינו שמשון משכן עובד כוכבים שלוה מעות מישראל ברבית על משכונות של ישראל אע"פ שהמלוה יודע שהעובד כוכבים לוה לצורך ישראל חבירו גובה קרן ורבית דמה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית ונמצא דאין לו דין ודברים אלא עם העובד כוכבים ואע"פ שישראל פורע הרבית ליד ישראל חבירו לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה והעובד כוכבים הוא דלוה מישראל והישראל אחר לוה מן העובד כוכבים עכ"ל ומצאתי דברי גדול דפליג על ר"ת וראייתו מדתניא בתוספתא עובד כוכבים שמינהו ישראל סנטר או אפוטרופוס אסור ללוות ממנו ברבית ול"נ דיש לדחות דסנטר או אפוטרופוס דבר מפורסם הוא כדפי' לעיל בריש פירקין כתב ה"ר טוביה וז"ל לפי המסקנא משמע שאסור ליטול רבית מישראל ע"י עובד כוכבים כשיודע מתחלה שבא אחריות החוב על הישראל אבל אם לא ידעו מתחלה על זה כתב רש"י בתשובה המגנע ניקח רבית מישראל בענין זה הרי זה חסיד שוטה ועוד מצאתי בתשובת רש"י דשרי לישראל למימר לחבריה ישראל לך ולוה לי מעות מפלוני ישראל ברבית וגם תביא לו הרבית דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד הלוה ליד המלוה וגם השליח לא עשה שום איסור דהאי רבית לאו דידיה הוא ואי משום שלוחו של אדם כמותו הא קי"ל דאין שליח לדבר עבירה להתחייב שולחו ואין לפרסם הדבר [*הר"י קרא השיבו ואמר שום תלמיד טועה כתב כן מהר"ם] : *ומביא שר"ת היה מתיר (*לשלוח) [*להלוות] ע"י עובד כוכבים דאין שליחות לעובד כוכבים לא לקולא ולא כו' אמנם מביא שר"ת פסק שיש שליחות לעובד כוכבים להחמיר אבל לא להקל [*כו'] השיב ר"י היכא דא"ל ישראל לעובד כוכבים לך ולווה לי מעות מישראל ברבית וכל מאי דיפוק מן דינא עלי הדר והמלוה אינו יודע שלצורך ישראל לוה נ"ל דאין זה דומה כלל לשליחות דאפילו היה אסור כשעושה את העובד כוכבים שליח אין לי לומר שהיה רשע ועשאו שלוחו אלא היה בדעתו שהעובד כוכבים ילוה לצורך עצמו מישראל ויחזור העובד כוכבים וילוה לו ואפילו פירש בהדיא בפני עדים שעשאו שליח לא דמי לחומרא דאמרי' בסיפא דמתניתא כי שם (הב') [*ב'] הישראלים המלוה והלוה יודעים בדבר ומתכוין המלוה ליטול הרבית הבא מכח ישראל ולכך יש להחמיר אבל הכא ליכא איסורא לגבי המלוה והלוה עכ"ל ר"י מתוך דבריו משמע דהיכא דהמלוה והלוה יודעים בדבר ומתכוין המלוה ליקח רבית הבא מכח ישראל שיש להחמיר כתב ר"י וז"ל בדידי הוה עובדא שפעם אחד היה לר"ת משכון מעובד כוכבים והוצרך למעות ונתן המשכון בידי ללוות ממני מעות עליו ויהיה החוב שלי ואמרתי לו היאך אהיה מותר ברבית העובד כוכבים לוה ממך וחייב לך הרבית ואתה לוה ממני על משכונך ונמצאתי מקבל רבית שלך ממנו על המלוה ע שאתה לוה ממני ועכני אני מוכר לך כל המשכון ולא תענה לי עוד ממנו אם אינך רוצה ואני פוטרך שלא תענני עוד ממנו ולא אתחייב לך (*מעות) [*המעות] ואתה לא תתחייב להחזיר לי המשכון ובענין זה עשה עמי עכ"ל הרי פירש להדיא דבעינן (*שיסתלק) [*שיסלק] הישראל בפירוש מן המשכון מיהו מדברי (*ר"ת) [*ר"י] עצמו נלמוד דישראל שהלוה לעובד כוכבים ברבית על המשכון ולקח המשכון ואמר לישראל אחר זה המשכון עומד לי מן העובד כוכבים ברבית תלוה לי עליו כך וכך שישראל אחר מותר ליקח הרבית מישראל ראשון דמסתמא להתירא נתכוון ואפילו שלא פי' בהדיא כך היה דעתו שיהיה מסולק ממנו לגמרי שאם ירצה לא יחזור לו המשכון כלל אלא שהוא סומך עליו שמעצמו יחזיר לו ויניח לו לפדותו ויקבל ממנו קרן ורבית וכ"פ ר"י גבי ישראל שנתן משכון לעובד כוכבים ואמר לו לך לוה לי עליו מנה מישראל דודאי להיתרא נתכוין והלוה פ משכונו לעובד כוכבים להיות שלו למשכנו לישראל בשביל המעות וחוזר ולוה מן העובד כוכבים מעות ואין יכול בעל המשכון לתובעו למלוה כלום ממשכונו ה"נ הכא י"ל דלהתירא נתכוין ואע"ג דלא פי' יהא מסולק מן המשכון לגמרי כאלו פירש דמי ור"ת נמי אי לאו דא"ל ר"י היאך אני אהיה מותר ברבית שאז ענה לו אני מוכר לך המשכון היה מוסר לו בשתיקה והיינו טעמיה דמסתמא דעתו להתירא ואע"ג דלא פירש שיהיה מסולק מן המשכון כמאן דפירש דמי הלכך הלכה למעשה ישראל שהלוה מעות לעובד כוכבים ברבית ולקח המשכון ואמר לישראל אחר משכון זה עומד לי מן העובד כוכבים תלוה לי עליו כך וכך ומהיום והלאה תקבל (עליו) כל הרבית שיעלה עליו הרי ישראל ראשון מסולק ממנו אע"פ שלא אמר בשעת הלואה אני מסולק הימנו ואם רוצה ישראל שני לא יחזיר לו לישראל ראשון כלום דהוה ליה כאילו מוכר לו הלכך אם בא ישראל ראשון לפדותו ונתרצה ישראל שני להחזיר לו הרי ישראל שני מקבל כל הרבית מן הראשון דהוה ליה חוזר ומוכרו לו ואם בא הראשון לפדותו משני ואינו רוצה להחזיר לו [*השני] לפי שרוצה לעכב לעצמו ובא לב"ד על ככה ב"ד פוסקין להם שאינו חייב להחזיר [*לו] ומעכבו לעצמו וגם ר"י מודה בזה דכי מעיינת בלשונו לא מיעט אא"כ פי' על מנת (*שאין) [*שאיני] מסתלק אבל בסתמא הוי ודאי לגמרי מסולק ובספר החכמה כתוב בתשובה רבינו יהודה בר' קלונימוס ור"מ בר' מרדכי ור"ב ראה ראינו מעשים בכל יום שמלוים איש לחבירו ברבית על משכונות העובדי כוכבים וקדמונים נתנו חרם על כל בן ברית שלא להטעות איש לרעהו בערבונותיו ולומר של עובד כוכבים הם ומעתה אין שום אדם נאמן לומר אני רימיתיך והערבון שלי היא דאין אדם משים עצמו רשע : [דף עב ע"א] שטר שיש בו רבית כו' קי"ל כחכמים דגובה את הקרן ואינו גובה את הרבית (*כמו) [*וכגון] שכתוב בו בפירוש פלוני לוה כ' זוזי בל' אבל אם זקף הקרן צ והרבית וכתב פלוני חייב לפלוני ל' זוז מודו רבנן דלא גבי בההוא שטרא אפילו קרן גזירה שמא יגבה גם הרבית כמו גבי שטרי חוב המוקדמין דפסולין אפי' מזמן שני שמא יגבה מזמן ראשון ומוקי לה ר' יוחנן כרבנן : [דף עה ע"א] שלש ת"ח מותרין להלוות כו' כתב ר' אלחנן דוקא דבר מועט שיודעים בלבם שבלאו הכי היו נותנין אבל דבר מרובה לא ודבר מועט נמי לא אמרן אלא תלמיד חכם אבל אינים אחרינא לא דלא דייק כולי האי ונתנו בתורת רבית : וכתב המיימון הורו מקצת הגאונים שלוה שמחל הרבית למלוה שלקח ממנו או שעתיד ליקח ממנו אע"פ שקנו מידו שמחל או שנתן במתנה אינו מועיל כלום שכל רבית שבעולם מחילה היא והתורה לא מחלה ואסרה מחילה זו לפיכך אין המחילה

הגהות הב"ח ג נ"ל ראב"ן : ס נ"ל הלוה : ע נ"ב זו : פ נ"ל נתן : צ נ"ב עם הרבית :

הגהות ממ"י א] דלא כנ"ל : ב] לי כנ"ל :

חדושי אנשי שם

קנין ועוד לא מטעם ערבות הוא ולא שייך אלא במקום שאין שלוה נפטר לגמרי אבל הכא שנסתלק המלוה ונכנסו בתובות מכסם במקום מלוה : [ד] משמע ראובן נשבע שהוא כדבריו של עצמו הלוה ויפטר מן הרבית . ואע"פ שזה מחזק במשכון לא אמרי' שנאמן לטעון עד כדי דמיו דלא אמרי' הכי אלא בקרן המלוה או שנזק אבל רבית מלתא אחריתי הוא ולא כוחזק בו מעולם . וכן ראיתי בהגהות אשר"י שהביא פיסקא זו וגיה כתוב בהדיא ישבע ראובן שהוא כדבריו והוגה עליו שלא מכתב הסופר ישבע שמעון וכן היא דפוס בהגהות אשר"י שלפנינו ולשון ויפטר אינו נופל על שמעון המלוה ומיהו לבסוף הפיסקא בענין שחזר וטען רמיתי' ושלי הוא מותר זה לקבל ממנו רבית שזה אומר איני מאמין אלא לדבריך הראשונים שם הוא מודה ומיהו בי"ד סי' קס"ט מוכיח שדין אחד הוא והשבועה אל המלוה ולשון ויפטר לא קשה כולי האי כי פירושו ויסתלק לומר שקנה משכונו ומסתלק מן הישראל השליח הזה ולאו בעל דברים דידיה הוא שזה קנה משכוני על ידו ובשליחותו : וכן ראיתי בכא"ז כתוב קלף ישן וכתוב בו ישבע שמעון וכן עיקר : ש"י [ס] באגודה

דף

מועלת אפילו ברבית של דבריהם וכ"פ הר"ר יצחק מוויענ"א הלכה למעשה וראייתו (*מדאמר לו) [*מדאמרי'] היה שולח לו דורון בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו זהו רבית מאוחרת והתם מתנה הוא דיהיב: הלויני ואני אלוה לך פסק רבינו מאיר שמ אם ראובן אמר לשמעון אלוה אותך עתה כדי שתרויח כדי שגם אתה תלוני פעם אחרת להרויח כ"כ הנאי ממון זה ויש לו לשמעון להלוות לראובן כשיעור אותם מעות עד שירויח בהם כשיעור שירויח במעותיו ואין לומר רבית מוקדמת היא או רבית מאוחרת שמלוה לו בשכר מעותיו שהלוהו תחלה דלא אשכחן דליהוי רבית כה"ג אלא היכא דאיכא נשך ותרבית שמלוהו ברבית קצוצה או משכנתא בלא נכייתא א] דאיכא תוספתא דאכיל פירי דשוו ד' סלעים ולא מנכה לו אלא סלע או אפילו רבית דברים בעוד שהוא חייב אבל כה"ג אינו נותן לו משלו כלום אלא מעות הלוה (*וחזר) [*ומוזר] לבסוף (*יטול) [*ליטול] אותן והאחריות מן המעות שילווהו יהיה על ראובן ויש לשמעון לקיים תנאו ולהלוותן ואין כאן משום רבית וראיה מהא (*דתניא) [*דתנן] אומר לחבירו נכש עמי היום ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך אבל לא יאמר נכש עמי ואעדור עמך עדור עמי ואנכש עמך כל ימי גריד אחד כל ימי רביעה אחד אבל לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני עמך ברביעה וכו' אלמא כהאי גוונא שרי דכל היכא דליכא נשך ותרבית לא שייך רבית אלא דרבנן וכה"ג לא גזור אפילו כל ימי הגריד שאין הדבר שוה ומותר לומר חרוש עמי בגריד ביום אחד קצר ואני עמך ביום ארוך כ"ש בדבר זה שהדבר שוה ושלום מבר"ב. מיהו מצאתי נראה לרבי דהלויני ואני אלוה לך שהוא רבית קצוצה שאם (אמר) הלוה למלוה בשכר שהיו מעותיו בטילות אצלו וכך התנה עמו רבית קצוצה היא ולא דמי לנכש עמי ואנכש עמך דהתם השני חייב לראשון דינר בשכר טורחו ומה לי פורע לו במעות ומה לי פורע לו בניכוש אבל הלויני ואני אלוה לך לא נתחייב הלוה למלוה מאומה אלא שכר מעות מה לי אם נותן אליו שכר מעות שהלוהו שהוא רבית מה לי שמלוה לו מעות בעבור שכר מעותיו שהיו בטלין אצלו דהיינו כמו כן רבית ואסור:

סליק פירקא

השוכר את האומנין. שמא ב] °*לעשות [*כפול בפרק הכונס ובתוס' ובאשר"י שם מהר"ם]:

בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנהו פסק ר"ג דאם שר אנס קרקע מיהודי ובא יהודי אחר וקנאו מן השר שיחזירנו ליהודי הראשון ויטול דמיו כמו השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו דחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנהו [*ה"ג נוטל מה שההנהו] וכן פי' ר"י פרק הכונס אע"פ שרש"י חולק [בפ' הנזקין ופי' שיחזיר לו אנס] אנן קיימא לן כפסק ר"ג ור"י וכן דן רבינו מאיר וכן פסק המיימון פ"ה דגזילה: וה"מ אם לקח [ר"ל שלא כדין] מבני המדינה אבל אם קנץ על עבדיו ומשרתיו ולקח מאחד מהן את ביתו דינא דמלכותא דינא ואין הלוקח חייב להחזיר לבעלים: שמב ומצאתי ק בתוס' נראה לפרש דהיינו טעמא [דנקט לעשות] (*דבשלו) [*בשלו] דאם היה משכירו לצורך חבירו אין השליח בעל דברים דפועלים ואין להם עליו כלום אלא תרעומתן על בעל הבית שהרי לצורך בעל הבית שכרם ולא לצורך עצמו. ועוד אפילו הראהו בשדה חבירו שלא מדעתו חייב ליתן לו הבעל הבית מה שההנהו כדאיתא פרק השואל היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות דמפליג התם בין שדה העשויה ליטע לשאינה עשויה ליטע ולא דמי [להא דאמרי'] בפרקא בתרא דכתובות מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנס אשתו חנן אומר הניח מעותיו על קרן הצבי דהכא (*פרק) [*ובפרק] השואל השבח שהשביחו הוא בעין מש"ה מיחייב אבל התם אינו בעין ומש"ה פטור עי' פ' בתרא דכתובות: בר"א דאין להם זה על זה אלא תרעומת כשחזרו בהם הפועלים או בעה"ב אלא כשלא הלכו למקום המלאכה ובבקר אמר חוזרני בי אבל הלכו (*הבעלים) [*הפועלים] אצל המלאכה כגון חמרין ששכרן להביא תבואה ממקום אחר והלכו ולא מצאו נותן להם שכרן של כל היום משלם לפי הראוי להם כדמסיק ואזיל שאומדים בין בא טעון ובין בא ריקם פר"י דלאו דוקא הלכו או לא הלכו אלא בין הלכו בין לא הלכו אם אינו מוצא עוד להשתכר במקום אחר נותן להם כפועל בטל כר"מ דדאין דינא דגרמי וקיימא לן כוותיה ובין הלכו ובין לא הלכו אם ימצא עוד להשתכר אין להם זה על זה אלא תרעומת [ת] והא דמפליג בין הלכו ובין לא הלכו משום דמלתא דפסיקא נקט דכי הלכו כבר עבר מקצת היום וכבר השכירו הפועלים כל מי שרוצה (*להשכיר) [*לשכור] ואינו מוצא עוד להשתכר היום וכשלא הלכו עדיין השכמה הוא ומוצא להשתכר וכתב רבינו מאיר הא דפריש היכא דמוצא עוד להשתכר דאין לו עליו אלא תרעומת נ"ל שאין לחלק בין התחיל במלאכה ללא התחיל ואפילו התחיל במלאכה אשכחן דיכול הבעל הבית לחזור בו היכא דפועל מוצא להשתכר דאמר לקמן השוכר את הספינה ופירקה בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת ואוקימנא בשכיח לאיגורי ותרעומת הוי לאשלא יתירא ולשינוי דעתא ופרשב"ם ופירקה בחצי הדרך והספן (*השכירה) [*משכירה] לאדם אחר שרוצה להרבות (*חבילות) [*בחבילות] וצריך הספן חבלים יתרים לקנות ביוקר ואע"ג שכנגד היוקר מוסיף לו השני מ"מ איכא תרעומת שאם היה מודיעו זה בתחלה בעירו היה קונה אותם בזול הרי אפילו אחר שהתחיל הספן במלאכתו חוזר בו הבעל הבית אי שכיח לאוגורי. ולפי' ר"מ נ"ל הא דקאמר בתר הכי בד"א שלא התחילו כו' לא איירי בשכירות דשם אין חילוק כדפירש רבינו מאיר אלא איירי בקבלנות כפירש"י: אבל בדבר האבד שוכר עליהם או מטען. כתוב בספר צפנת פענח שמג מלמד החוזר בו ומורד בבעל הבית ואינו רוצה לגמור מלאכתו יד של בעה"ב על העליונה שוכר עליו או מטעהו וכתב רבינו חיים ברבי משה דאם קבל כבר המלמד שכרו צריך להחזיר עד כדי שיוכל להשכיר אחר וכן פירש ראבי"ה דלימוד דבר האבד הוא כדאמר רב לקמן פרק המקבל ופ"ב דב"ב האי מקרי דרדקי פסידא דלא הדרא הוא וכ"פ ר"י ורבינו שמשון דדבר האבד הוא ואין יכול לחזור אבל רבינו יואל [*הלוי] פסק דמלמד כפועל ויכול לחזור בחצי היום [א] ורבינו מאיר אומר דהלכה למעשה דדבר האבד הוא *וכתב דהוא הדין לסופר דהרבה מזיק לספר שהוא משתי כתיבות וה"ל כדבר האבד (*וכן אם) [*ואם] הביטול של המלמד מחמת גזירת המושל שבעיר ואי אפשר למלמד ללמוד הוי מכת מדינה ויהא (*הפסד) [*ההפסד] של בעל הבית וה"ה שהולכים אחר ניהוג המדינה להשכים ולהעריב ללמוד כדתנן השוכר את הפועלים ואמר להשכים ולהעריב מקום שלא נהגו אינו יכול לכופן כו' ועיין בגמרא ועלה אמרינן בירושלמי זאת אומרת מנהג מבטל הלכה גם יש לפסוק שהמלמד אין לעסוק בשום מלאכה אחרת עם הלימוד כדתנן המושיב חבירו למחצית שכר בחנות אם הוא אומן לא יעסוק באומנתו מפני שאין עיניו על החנות וה"נ אמרי' בפירקין דחסידי דרב (*שימי) [*שמואל] בר שילת הוה מלמד תינוקות וקאמר דלא

*ול"ש פועל ול"ש קבלן אינו יכול לחזור בו רב אלפס ואשר"י ועי' בהגה"ה באשר"י באיזה ענין קרוי דבר האבד. מהר"ם:

°[דף עו ע"א]

סייר לגנתיה בתליסר שנין כו' ובירושלמי דסדר זרעים אמרי' דאסור מלמד להיות ניעור בלילה יותר מדאי יען שלמחר עצל הוא ללמוד וגם אין לו להתענות ואין לו לעצור במאכל ובמשתה אם הוא מפרנס עצמו מפני שאין יכול לטרוח ודכוותיה אין לו להרבות במאכל ומשתה וכל המשנה ידו על התחתונה ומעברינן ליה והכי אמרי' בירושלמי לא יחרוש אדם בפרתו בלילה וישכירנה ביום ולא יעשה בשלו בלילה וישכיר עצמו ביום לאחרים ולא ירעיב עצמו מפני שממעט במלאכתו של בעל הבית: [דף עז ע"א] אתא נהרא פסידא דבעל הבית תימה אמאי לא מפליג הכא בין אם פועלים בני מתא או לא כדמפליג בפסק נהרא וי"ל גבי אתא נהרא אפילו אי בני מתא ניהו לית להו לפועלים לאסוקי אדעתייהו לאתנויי דלא ידעי מנהג שדהו אי רגיל נהרא למיתי ביה אי לא ובעל הבית יודע בטוב הלכך על בעה"ב לאתנויי אבל בפסק נהרא ידיע לכל בני נהרא רגילותיה דנהרא דכי פסיק כל בני מתא מידע ידעי הלכך עליה דפועלים רמי לאתנויי כללא דמלתא היכא דתרווייהו ידעי או א"נ תרווייהו לא ידעי פסידא דפועלים והיכא דבעה"ב ידע ופועלים לא ידעי פסידא דבעה"ב הלכך אם שדמ הנער רגיל להיות חולה תדיר ומלמד מכיר ויודע בו שהוא רגיל בכך ודר בעיר של הנער עליה דידיה רמי לאתנויי כדאמר רבא גבי פסק נהרא אי בני מתא פסידא דפועלים ואם המלמד אינו דר בעיר שהנער דר בו ואינו יודע משפט הנער ומעשהו על בעה"ב להתנות כדאמר רבא גבי פסק נהרא אי לאו בני מתא פסידא דבעה"ב אבל נער שאינו רגיל להיות חולה תדיר דמי להא דאמר רבא אתא נהרא דבשניהם בעה"ב ידע טפי רגילות בנו ועליה דידיה רמי לאתנויי והיינו טעמא דלא מפליג באתא נהרא בין רגיל לשאינו רגיל ובין בני מתא לאין בני מתא כמו בפסק נהרא *ורבינו יואל אומר כל היכא (*דנער) [*דהנער] אינו רגיל להיות חולה פסידא דמלמד ומדמה ליה לאתא מיטרא פסידא דפועלים וכך דן רבינו מאיר שמה ונשאל לרבינו מאיר בלאה (*שהשכירה) [*ששכרה] בית ומתה ועתה היורשין אינן רוצין לפרוע למשכיר אלא כפי מה שדרה בתוכה או להושיב בה דיורין שהן רוצין [*עד סוף הזמן] והשיב בקצרה אשיבכם מה שנראה בעיני אם לא נתנה כל השכירות היורשין פטורין [ג] מכל מה שלא דרה בו כיון שנאנסה כדאמרינן פרק האומנין האי מאן דאגר אגירא לדוולא ואתא מיטרא פסידא דפועלים פי' כיון דהבעל הבית אנים ולא צריך לאתנויי ואע"ג דאמר בההיא פירקא השוכר הספינה וטבעה בחצי הדרך כו' עד אילימא ביין זה וספינה סתם אם לא נתן אמאי לא יתן [ג] שאני התם שגם בעל הספינה אבד (*הפסד) [*שהפסיד] ספינתו אבל גבי פועלים דלא הפסידו כלום אלא שמתבטלים כיון דבעה"ב אנוס לא יתן להם כלום ה"נ מיתה אין לך אונס גדול מזה מיהו ממה שדרה בה כבר אם לא נתנה יתנו היורשים משלה דאילו בעיא למידר ביה עד השתא מי לא בעיא למיתב [*אגרא] כדאמרי' התם השוכר את החמור ומת בחצי הדרך כל זה יש לי ללמוד מפי' ריב"ן שפירש בההיא דהשוכר את הספינה (*ומעשה בא לידי באחד ששכר מלמד ומת התינוק בחצי הזמן ופטרתי הבעה"ב ממה שלא למד מטעם דפירשתי) [ד] ואם נתנה כל השכירות יש כח ביד היורשים להושיב בתוכה [*דיורים] דכוותה אבל לא לדקשה הימנה כדאמרינן התם האי מאן דאגר איגורי ושלים עבידתא בפלגא דיומא אי אית ליה עבידתא דניחא [*או] דכוותיה מפקיד להו גבייהו אבל לא דקשה מינה ואם [*לא] ימצאו יחזרו ליורשים כפי חשבון כמה אדם רוצה ליקח פחות כשלא היתה דרה בו כדאשכחן כעין זה בתלמוד בכמה דוכתי כפועל בטל [*כאן סייך ומעשה וכו' עד דפירשתי] ושלום מאיר ברבי ברוך: ושוב מצאתי תשובה אחרת שפסק מתחלה כדברי רבינו יואל [ה] היכא דמת התינוק שמו בתוך הזמן דצריך לשלם לו כל שכרו משלם ומדמה [*ליה] לאוכלוסא דמחוזא דאי לא עבדי חלשי הוא הדין למלמדים ושוב חזר ופסק כדלעיל כיון דאם חלה התינוק פסידא דמלמד כ"ש היכא דמת התינוק: כתב רבינו יואל המשכיר עצמו ללמוד נערים לשנה יכול לחזור בו כל שעה שירצה כדין פועל שיכול לחזור בחצי היום ואין דינו כקבלן שאין יכול לחזור דפסקינן כרבי דוסא שאינו קורא קבלנות אלא אדם המקבל קמה לקצור הן לזמן מרובה הן לזמן מועט לכשיגמור יתן לו כל שכרו: האי מאן דאגיר אגירי לעבידתא ושלים עבידתא בפלגא דיומא וכו' וכן הדין אם בעה"ב אומר תלמוד לי נער אחר במקומו עד שיתרפא בני הרשות בידו וכגון שאותו הנער [*חריף] כמו הראשון שאינו קשה בלימודו יותר מן הראשון כדאמרי' הכא דקשה מיניה לא עבדי וכן כתב רבינו ברוך בספר החכמה דאי לית ליה עבידתא ולשכינו יש לו [*נראה] דזה יטול שכרו משכינו והפועל יפעל לו דמ"ש וכתב רבינו מאיר דהא דקאמר הכא דקשה מיניה לא עבדי ה"מ היכא דאינו רוצה להוסיף על שכרו אבל אם רוצה להוסיף על שכרו לפי מה שמלאכתו שניה כבדה מן הראשונה הרשות ביד בעה"ב לחזור בו כדאשכחן לקמן גבי ספינה דרשאין לפרקה בחצי הדרך היכא דאשכח לאגורי אע"ג דהשני מרבה בחבילות ואין לחלק ולמימר דוקא בספינה רשאי לעשות כן דלאו מלאכה דאיהו גופיה קא עביד אלא ספינתו שטא ומיא הוא דממטי לה אבל אי עבידתא דאיהו גופיה קא עביד לה לא מצי[ש] לדחויי ליה עבידתא אחריתי אפילו ע"מ להרבות בשכרו דמאי א"ל לא ניחא (*ליה דאטרוחי) [*לי לאטרוחי] דהא ליתא שהרי גבי ספינה נמי לפי מה שירבה השני בחבילות צריך הספן לטרוח יותר למושכה מלמטה למעלה ובזמן שהיא גוששת וכמה מיני טורח יש בספינה טעונה מאשינה טעונה כל כך ואפ"ה ליכא עליה אלא תרעומת: ונשאל לרבינו מאיר על מלמד שהתחיל ללמוד וא"ל בעל הבית לך מעמדי איני חפץ בך ונתרצה המלמד ושוב חזר בו בעה"ב ורוצה לעכבו והמלמד אומר מחלת שעבודי ואיני רוצה ללמוד לך יותר והשיב נ"ל דלא נמחל שעבודו באמירה בעלמא וראיה מפ"ק דקדושין דפריך גבי עבד עברי ולימא ליה באפי תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי אלמא דלא זכי נפשיה באמירה בעלמא והוא הדין בנדון זה דמדמינן פועל לעבד עברי פ"ק דב"מ ועוד כיון ששכרו נתחייב לבן ללומדו ולאו כל כמיניה דאב למחול שעבודו דזכין לקטן ואין חבין לו וגם אין אביו יכול למחול שעבודו והכי איתא בתוספתא דכתובות פרק מי שהיה נשוי כתב לזון את בת אשתו [ו] (*ושברה) [*ומחלה] לו לאו כל (*כמיניה) [כמינה] שזכין לקטן ואין חבין לו ופ' בתרא דכתובות בתוספתא הפוסק מעות לבתו קטנה ופשט לו את הרגל כופין אותו ליתן דזכין לקטן ואין חבין לו וכן הוא [גם] לדברי רבינו יואל וראבי"ה בנו שפסקו שמלמד לא חשיב כפועל דאפילו בחצי היום חוזר אלא חשיב כדבר האבד ולאו כל [*כמיניה] [המיני'] לחזור בו ושלום מאיר בר ברוך. נשאל להר"מ מלמד שאמר לו בעה"ב למוד בני ולא נדר לו שום דבר ולאחר הזמן לא רצה ליתן לו שום דבר הואיל שלא נדר לו כלום והשיב שצריך ליתן לו לפי הזמן שלמד הן רב הן מעט כמו שרגילין ליתן (*לו) במקום אחר ואין לעכב לו שכר (*טורח) [*טורחו] עכ"ל וכ"ל טעמא דלא גרע מיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות

*כך מצאתי ואיני יודע דברי מי הוא לשון המרדכי. מהר"ם [וכ"כ הב"ח]:

הגהות הב"ח ק נ"ל כתוב דנראה כצ"ל: ר מינה אי נמי דכוותה כצ"ל: ש נ"ב ס"א לבחורי:

הגהות ממ"י א] נ"ב או אפי' בנכייתא: ב] נ"ב השוכר את הפועל:

חדושי אנשי שם

דף כ' סי' כ"ג כתב שאם ראובן פודה אותו כדי שיקח הוא הרבית מכאן ואילך הוי רמאות יתחייב להחזיר כן או דמיהן ומה שקשה על ראבי"ה הנזכר לעיל והתי' כתבתי לעיל בדברי ראבי"ה: ג"מ [ת] מצאתי כתוב דהאי בין הלכו וכו' אינו מדברי ר"י וכדמשמע בתוספות שם אך המחבר הוסיף מסברתו ולכך טוב לגרום בסמוך וכ"כ רבינו מאיר וכו' ומה דמסיק הספר בסמוך ולפי ר"מ הא דקאמר בתר הכי בד"א שלא התחילו וכו' לא איירי בשכירות וכו' אין לתרץ כמו בד"א הראשון כשלא הלכו וכו' דהכא אין שייך לומר דבהתחלת מלאכה יהיה פסיקא דמלתא דלא ימצאו עוד להשתכר: ש"י [א] וקשה שהרי לקמן כתב וכן לדברי רבי יואל ובנו ראבי"ה שפסקו שמלמד לא חשיב כפועל דאפי' בחצי היום חוזר אלא חשיב כדבר האבוד. וי"ל בדוחק יש חילוק כשמוצא מלמד אחר סבר רבי יואל דלא הוי דבר האבוד אבל כשאינו מוצא מלמד אחר אפילו רבי יואל מודה דהוה דבר האבוד וירול לסיים שבזה מיירי התשובה שהיא ואין להקשות אם מוצא אחר למה סובר מהר"ם דהוה דבר האבוד וי"ל מה שלומד אחד בפניה שניה מלמדים שזה מסביר לו בפנים אחרים הוא דבר האבוד והוה דומיא דשני סופרים דהרבה מזיק לספר שמדבר ממנו מהר"ם לקמן ע"ש: ש"י [ב] כתב הב"י בח"מ סי' שי"ב בשם הרשב"א שחייב לשלם כל השכירות וכתב שכן דעת התוספות פרק חזקת הבתים לאפוקי מתשובה זו: ג"מ [ג] פי' ומ"ש גבי פועלים דהוי פסידייהו וצ"ל לאפוקי מאמר מפרשים דפירשו בההיא דשוכר את הספינה אם לא נתן אמאי לא יתן לכל הפחות החצי שהלך אבל מה שלא הלך לא יתן דא"כ אין צריך לאוקמא דאבד ספינתא: [ד] פי' כיון דבע"ה אנוס הוא ולא צריך: [ה] פי' לקמן כתב דמני א"ל הב לי בנך ואלמדנו ומש שכתב הכא ומדמה לאוכלוסא וכו' אין זה טעמו של רבינו יואל כדפרי' אלא הוסיף לומר ועוד מטעם אחר דתדחה לאוכלוסא וכו': [ו] פי' נתנה שוכר לבעלה ובס"א כתב ומחלה לו:

[*כנ"ל] : השוכר את הפועל ולחצי היום שמע שמת לו מת כו' ואוקימנא אפילו בדבר האבד ש"מ דכי אנים לא מפסיד אפילו בדבר האבד א"כ חלה המלמד אין שוכר עליו אע"פ שמפסיד בעה"ב בביטולו הואיל ואנים נותן [*לו] בעה"ב שכרו משלם ואפילו ימי חוליו נראה דא"ל (*לשלם) [*להשלים] כדאמר פ"ק דקדושין עבד עברי שחלה ג' שנים ועבד שלום אינו חייב להשלים וכ"ש הכא דפועל בעלמא הוא ואע"ג דאמרי' בריש פ"ק דכתובות חלתה היא אינו מעלה לה מזונות שאני התם דאין הבעל חייב לזונה אלא לכי מטי זמן הנשואין ויכול לכונסה וכי מטי זמן נשואין חלתה (*לא) [ולא] מצי לכונסה ואשתכח דלא מיחייב לזונה מעולם אבל הכא דהתחיל במלאכתו וחלה עליו חובת תשלום שכירותו והדר חלה נסתפה שדהו של בעה"ב והרב רבינו ברוך אבי רבינו מאיר הביא ראיה מספרי פרשת ראה דתניא חלה ונתרפא יכול יחזיר לו שכר בטילתו ת"ל יצא לחפשי חנם וכי תשלחנו חפשי כו' ה"ה מלמד נמי אינו משלים וכן כתב רבינו מאיר בתשובתו ומלמד שחלה נוטל שכרו משלם דקי"ל פ"ק דקדושין עבד עברי שחלה שלוש ועבד שלוש אינו חייב להשלים *וכל קולי דעבד עברי יש לשכיר [*ש"א למלמד] מקל וחומר דע"ע דעבד איסורא :

[*ומהר"ר אלחנן כתב כדברי ר"י דאין נותן לו אלא שכירות שעד אותה שעה . העתקה מתשובות רבינו מנחם מריזבורג סי' רכ"ח . מהר"ם] :

*פועל יכול לחזור בו מטעם כי לי בני ישראל עבדים וגו' מיהו אעפ"כ מותר אדם להשכיר

[*דעביד איסורא . פי' שעבר על כי לי בני ישראל עבדים] :

עצמו דדוקא עבד עברי שאינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום כי עבדי הם . וה"פ פועל יכול לחזור וידו על העליונה וקיי"ל דהלכה כרבנן דר' דוסא דאפילו נתייקרו פועלים [ז] בחצי היום יכול לחזור בו ולאחר שחזר בו לא יפחתו לו מחצי שכרו כ"פ ר"י פ"ק ופועל יכול לחזור בו אע"פ שמשך כלי אומנתו דלא גרע מעבד עברי שמגרע פדיונו ויוצא והא דא"פ הזהב ספר בעי למימשך ממנו תספורת אינו מועיל משיכת תספורת אלא לענין שיכול לעכב התספורת [ח] [*ר"ל ויכול לחזור תדיר] שמז אמנם בקבלן מסופק ר"י אם יכול לחזור כשמשך כלי אומנותו [א] ובתוס' רבינו שמשון דפ' הזהב משמע דקבלן אינו יכול לחזור בשמשך ממנו התספורת אבל פועל יכול לחזור : הגה"ה התוס' מחלקים בין עבד עברי שכבר פרוע הוא ומפרשים דכי אנוס נוטל מה שעשה לבד אבל לא יטול מה שלא עשה וכן משמע מדפריך תלמודא אילימא רבנן מאי איריא אנים אפילו לא אנים נמי ומאי פריך לימא דאנים נוטל הכל ולא אנים נוטל כפי מה שעשה אלא ש"מ דאפילו אנים אין נוטל אלא כפי מה שעשה וא"כ גבי מלמד נמי שחלה לא יטול רק כפי מה שלמד כי גם בחלה הבן בחולי דלא שכיחא הוי פסידא דמלמד כ"ש בחלה המלמד עצמו עכ"ל*: [דף עח ע"א] שבאת חבילה לידו פרש"י שהביא כלי אומנותו ליד בעה"ב

[*ועי' בתשב"ץ שמאריך בדבר הזה ומסכים לדעת התו' וכ"כ בהגה"ה באשר"י מהרי"ח :]

שמח יש מדקדקין מכאן דאדם שחייב לחבירו מנה ויש לו משלו מלך אחר אין לו לתפוס משלו אם לא שבא לידו מזה העסק דהא הכא דוקא כלי אומנותו של אותה מלאכה אבל כלי של מלאכה אחרת לא היה יכול לתופסה עבור זה ויש לדחות ול"ע : שבאת חבילתו לידו פירש רבינו ברוך בספר החכמה בשם ר"ת אין ר"ל כפירש"י שפי' כדרך האומנין המקבלין עליהם מלאכה מביאין כלי אומנותם בבית בעה"ב דא"כ היאך יכול לחזור בו הא הוי משיכה גמורה כדאמר פרק הזהב דמשיכת תספורת מהניא הלכך מפרש כגון שהפקידו אצלו חבילה שלהם עיין לעיל (*פ"י) [*פ"ד] ונשאל לרבינו מאיר שמט על ראובן שהשכיר מלמד לבנו ולאחר שלמדו ו' ימים חזר בו המלמד ובשכבר היה ספרו של המלמד ממושכן ביד ראובן והוצרך ראובן לשכור מלמד אחר בדמים יתירים ורוצה לגבות כל הפסידו מספרו והשיב כ"ל דדבר פשוט [*הוא] שאינו יכול לגבות כל הפסדו מן הספר דהוי יותר מכדי שכרו והא דתניא[ת] עד מ' וכ' זוז ומוקמינן בשחבילתו בא לידו ה"מ (*כלי) [*בכלי] אומנתו דסמכא דעתו טפי שלא יעשו מלאכה במקום אחר כיון שנתנו כלי אומנותם בידו וכ"פ רש"י וכן ריב"ן וז"ל פועל הניח אלו כלי אומנותו מבערב והטעהו ולא השכים למלאכתו עכ"ל וכ"ש לפי' רבינו חננאל דפי' כגון שהביא פועל חבילתו וכלי אומנותו ונתן לבעה"ב וא"ל הרי ערבוני עמך שאין אני חוזר בי וקבל בעה"ב החבילה וסמכה דעתיה [א]שזה עושה מלאכתו ופטר פועלים אחרים ושלום מאיר בר' ברוך : שנ ופסק ר"ת דסופר שהשכיר עצמו ומשך בעה"ב ממנו קולמוס או תער שלו אין יכול לחזור בו אם הוא קבלן וראיה מפ' הזהב [*דתניא] נתנה לספר מעל ופריך הא בעי למימשך תספורת ומשני בספר עובד כוכבים דלאו בר משיכה הוא* [ט] ונראה לר"י דלא דמי דלא

[*ר"ל הא אם היה בר משיכה אינו יכול לחזור] :

גרע מעבד עברי שמגרע פדיונו ויוצא דאינו מועיל משיכת התספורת [*אלא לענין שיוכל לעכב התספורת] : שנא הנותן ערבון לחבירו כו' אכפול לך ערבונך [*פי'] אינו אומר שיחזיר[ב] בכפלים מן המעות דא"כ מאי מהדר ר' יהודה לומר דיו שיקנה כנגד ערבונו אלא ה"פ אכפול לך ליתן מן המקח בכפלים ממעותיך שנתת לי רבי יהודה אומר דיו אם קונה בעל כרחו [*של מוכר] מן המקח כנגד מעותיו שנתן אבל לוקח אם ירצה לא יקח כי אם מעותיו ויאמר איני חפץ במעט מקח כזה : (*וא"ל) [*שא"ל] ערבונו יקון [ג]רשב"ג מפרש דבהא פליגי ר' יוסי ור' יהודה שלא נתן לו מעות בתורת פרעון אבל נתן לו מעות בתורת תחלת פרעון קנה ומחזיר את השאר לכ"ע ור' יוחנן נמי בפרק הזהב מיירי בנתן לו מעות בתורת פרעון . (*וא"ל) [*א"ל] ערבוני יקון פרש"י שאמר כנגד כל המקח יקנה לי ערבוני ותימה דלא גרע הא מנתן לו בתורת פריעה דקנה הכל וגם כ"ש [*הוא] לפי שפירש בהדיא שיקנה הכל ואם אמר כנגד ערבוני לבד יקנה לי מן המקח א"כ מ"ט כופל ליה ערבונו לרבי יוסי לכ"כ דה"פ זה הלשון דאמר ערבוני יקון משמע פירושו [*ערבוני] יהא קנוי לך אם אחזור בי גם משמע יהא קנוי (*לך) [*לי] במקח שוויו יותר מכדי ערבון אם תחזור בך [דהוי השתא] כאלו אמר בהדיא תכפול לי ערבוני כתב המיי' דה"ה במטלטלי דאם מכר לו באלף זוז ונתן לו מקצת הדמים אף על פי שמשך הלוקח את הפירות והוציאן לרשותו והמוכר נכנס ויוצא על שאר הדמים לא קנה ויד החוזר בו על [העליונה] אא"כ מכרה מפני רעת ממכרו אז קנה הכל לקח שוה ק' בר' והיה המוכר יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים הרי זה ספק אם הוא כמוכר שדהו מפני רעתה [*וזה שתובע מפני שמוכר ביוקר או אינו כמוכר מפני רעתה] וזה שתובע לו [מפני שעדיין לא] גמר להקנותו עד שיקח כל הדמים לפיכך הרוצה לחזור משניהם [נ"א יכול לחזור] אינו יכול לחזור ואם תפס המוכר (*ממקחו) [*ממקח] [נ"א ממכרו] שמכר כנגד המעות שנשאר לו אין מוציאין מידו [*עכ"ל] . ואמר רבא האי מאן דאוזפיה לחבריה ק' זוזי ופרע ליה חד חד זוזא פרעון הוי אלא תרעומת אית ליה שנב מכאן מביאין ראיה דאדם יכול לפרוע לחבירו [ג]חד חד זוזא ואין לו עליו אלא תרעומת אבל בע"ז פ"ק אמרי' משל לאדם שנושה בשני בני אדם אחד אוהבו ואחד שונאו מאוהבו נפרע מעט מעט משונאו נפרע בבת אחת משמע שאינו יכול לפרוע לו בחד חד זוזא ולאו ראיה היא דמלינו למימר כגון שהלוהו לזמן מאוהבו [יפרע] קודם הזמן מעט מעט אבל משונאו ימתין עד הזמן ואז יפרע ממנו בבת אחת ובערכין פרק שום היתומין אמרינן איכא דניחא *ליה בבי"ת ואיכא דניחא ליה (*באשראי) [*באשה] איכא דניחא ליה (*באשראי) [*באשה] דשקיל [ב] ליה על יד על

[*פי' מכריזין לענין מה מוכרין נכסי יתומים אם לכתובת אשה או לב"ח ומפרש טעמא איכא דניחא ליה כו'] :

יד משמע אבל (*בבעל) [*בעל] חוב לא שקיל [*ליה] על יד על יד : הגה"ה ושליח שנג שהיה נושא אגרות בשכר ומצא תגר וחזר בו נראה דהוי פסידא דפועל בין היה לשניהם לידע האונס בין לא היה לשניהם לידע הכל הוי פסידא דפועלים *ואם היה לבעלים לידע ולא לפועל פסידא דבעה"ב

[*ועיין לקמן בהגהות דמקשי עלה מההיא דבני שטיר שאלתו שקליבן ע"ש . מהר"ם] :

ושליח זה אפילו מה שקיבל מן השכירות יחזיר ואפילו מחצי הדרך לא יטול [*שכר] דלא דמי לשוכר החמור ומת בחצי הדרך דהתם אלו בעי למיתי עד הכא (לאו) אגרא בעי למיתב אבל הכא לא נהגה כלום ודומה לספינה זו ויין סתם דפריך תלמודא אמאי מה שנתן לא יטול . שנד ואותו שקיבל נדר ואמר אם ישאל על נדר זה אינו יהודי אסור לשאול פן יכפור ואם נשאל בדיעבד טעון כפרה וסליחה (*לקבל) [*ולקבל] דברי חברות ואם אמר כך אם ישאל על נדרו יהא בנידוי בעוה"ז ובעוה"ב חל עליו (*הנדר) [*הנידוי] וצריך להתיר הנידוי ושמעתי ממורי הרב רבינו פרץ שאמר נידוי של עוה"ז יש לו התרה ושל עוה"ב אין לו התרה וי"מ דטעמא דרבינו פרץ משום דאכתי לא חל הנדר ומסקינן פרק אלו נדרים בסוף המסקנא שאין מתירים הנדר אלא כשחל הנדר ומיהו זה אין כ"ל שהרי מיד שחל הנדוי חל מעתה ולעולמי עולמים וא"כ מעתה הוא חל וכן הנודר מן הדגן היאך יתיר נדרו מאותו הדגן שיגדל בשנה הבאה אלא מאי אית לך למימר מהשתא חל הנדר לכשיגדלו ה"נ חל מעתה לכשיבא לעוה"ב ודעתי נוטה (*לכך) [*דלכך] אמר הרב שאין לו היתר שהרי נכנס בנדוי הבריות בעוה"ז ובנדוי של מקום לעוה"ב ונדוי של הבריות תלוי היתרו (*לבריות) [*בבריות] ונידוי של מקום תלוי היתרו במקום וכן ביהודה מלינו שהיו עצמותיו מגולגלין בארון עד שבייה רחמנא ואותו החכם שהורה שאותו שנדה עצמו לעוה"ז ולעוה"ב היה יכול להתיר עצמו כדמר זוטרא דמשמית לנפשיה והדר שרייה לנפשיה זה טעות דמר זוטרא דמשמית לנפשיה ר"ל שלא היה נכנס בנידוי הבורא ולא בנדוי הבריות אלא היה אומר אהיה מנודה לעצמי ותולה הנדוי לרצונו להתיר לעצמו אבל המנדה עצמו לבריות ונכנס בנידוייהם ה"ל אינו בלא יחל (*הוא דאין מיחל) [*דאין מיחל הוא] עזריאל עכ"ה : [דף עט ע"א] אילימא ביין סתם וספינה זו כו' רש"י וריב"ן וריב"ם פירשו מה שפירשו [*שם בתוס'] : פסק רבינו מאיר שנה דהמשכיר בית לחבירו ונשרף בתוך הזמן דמי לספינה זו ויין סתם ואם פרע כל שכרו צריך להחזיר לו שהרי השוכר קאי ויכול לקיים תנאו ובעה"ב אינו יכול לקיים *וגם לא שייך אם יש בדמיו לשכור דדוקא גבי חמור כדפי' [ג] לעיל . מיהו המשכיר א"צ להחזיר הכל כדפרי' גבי יין

[*והכי איתא בתשובות מיימון לספר משפטים סי' מ"ז ובשם מהר"ם וע"ע שם בתשובה כ"ז בשם הרשב"א כתב דפסידא דשוכר הוי מהר"ם] :

אם נתן אמאי לא יטול (מיהו) משום דהכא מצי א"ל משכיר אילו בעית למיגר עד הכא לאו אגרא בעית למיתב הלכך צריך ליתן שכר הימים שדר בו (*ונראה) [*דנראה] דוקא היכא דאמר בית סתם אבל אמר בית זה אין חייב להעמיד לו בית אחר [י] וכן פרק [המקבל] בב"מ [גבי המקבל שדה מחבירו והוא בית השלחין וכו'] מחלק בין שדה זה לשדה סתם (*ובפרק) [*ובסוף פרק] השואל אמר אי דאמר בית זה [*נפל] אזדא ליה ולענין בית הנשאל ונשרף עיין פרק שבועת הדיינין גבי שומר חנם : אלא ספינה סתם ויין זה אם לא נתן אמאי לא יתן מכאן פסק רבינו יואל שנו היכא דמת הנער בחצי שנתו דיכול המלמד לתבוע כל שכרו [כ] דמצי למימר ליה הב לי בנך ואלמדנו ובהא מספקא ליה אם יכול הבעה"ב לומר תלמוד נער אחר במקומו דאי מדמינן ליה ליין זה אינו יכול לומר כן או יש לנו לומר הואיל ומשכח לאוגוריה מה מפסיד המלמד אם זה (*נער) [*הנער] חריף כמו הראשון כדאמר לעיל האי מאן דשליש עבידתא בפלגא דיומא אי אית ליה [עבידתא] דכוותא עבדי קשה מינה לא עבדי מיהו י"ל דהתם לא אמר מלאכה זו כי הכא וכשחלה הבן לא שייך לומר תן לי הבן ואלמדנו דלא שייך למימר [*הכי] אלא היכא דמית עכ"ל . [הגה"ה] ל"ע לר"י וריב"ם דפי' אמאי לא יתן לכל הפחות החצי שהלך אבל מה שלא הלך לא יתן כדאמר לעיל אונס דלא שכיחא פסידא דפועל וגם לפי' ריב"ן דפי' אמאי לא יתן הכל מחלק ומפרש הטעם משום (*דהמשיכה) [*דהמשכיר] איבד ספינתו אבל לעיל גבי פועל לא איבד כלום רק שנתבטל ממלאכה ולכך לא יטול רק מה שעשה וא"כ גבי מלמד נמי שחלה הבן או מת דאונס דלא שכיחא לא יטול רק לפי מה שלמד עכ"ה : ומצאתי דיש פוסקים דה"ה חלה ויש מביאים ראיה מפרק מי שאחזו יכולה היא שתאמר לו תן לי בנך ואניקנו *ולא דמי דהתם התנה הבעל משום הרוחה והשתא לא צריך ולא דמי למלמד : ואוקימנא כגון דפירקה לטוענה בגויה [פי' ר"ח] כגון דזבניה כו' מכאן מוכיח רבינו מאיר שנז ראובן שהשכיר בית לשמעון דשמעון יכול להכניס את לוי תחתיו [ל] ואין לראובן על שמעון אלא תרעומת משום שינוי

[*אלפסי תן לי בנך ואניקנו . פי' הבעל שאמר לאשה הרי מגורשת ממני אם תניק את בני ומת הבן ואפ"ה הוי גט דיכולה לומר תן לי בנך ואניקהו . וה"ה הכא גבי מלמד אם מת הנער יכול לומר תן לי בנך . ול"ד להתם כו' פי' התם יכולה לומר כך משום דלבעל אין לו פסידא ולא התנה מתחלה אלא משום הריות שלו אבל הכא גבי מלמד אם יאמר כן יש פסידא לבעה"ב] :

דעתא ולא אמרינן אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין שאפשר לגונזם ולהטמינם ושייך טעמא דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר או דלא מהימנת לי בשבועה ולא הוא אבל במקרקע רשאי השואל להשאיל והשוכר להשכיר אם כבר קנאה בדבר שהקרקע נקנה בו דקי"ל כשם שהקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה ועוד ראיה שהרי אם ירצה שמעון למלאות הבית דיורים הרשות בידו לרבות לו גרי בית מלמדים וסופרים ושכירים ותושבים כדרך כל שוכרי בית שאין לדבר קצבה כמה בני אדם יכנים ומהאי טעמא תנן פרק חזקת הבתים אם רוצה בונה את החדר לפנים מביתו ובונה עלייה ע"ג ביתו ופותחה לתוך ביתו ומפרש בגמרא חדר שחלקו לשניים . עלייה אפתא וטעמא משום דאם רצה למלאות ביתו דיורים הרשות בידו ועוד ראיה מפרק כילד הרגל השוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון ופריך שמעון מאי עבידתיה ומשני נמצא (*בית) [*הבית] [של] שמעון מעלה שכר לשמעון ומוקי לה בחצר דקיימא לאגרא מכלל דאי לא קיימא לאגרא לא וכ"ש בנדון זה דלא קיימא לאגרא לראובן (*עד) [*עוד] שכבר השכירה לשמעון שאין [*לוי] מעלה (לו) שכר לראובן אלא לשמעון שהשכרה הימנו שכבר קנויה לו ועוד ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר מכרה לראשון במנה ומכרה ראשון לשני במאתים אינו מחשב אלא עם הראשון שנאמר לאיש אשר מכר לו מכרה

הגהות הב"ח ת נ"ב פ' האומנין : א נ"ל שיעשה מלאכתו : ב נ"ב לו : ג נ"ל רשב"ג : ג נ"ל בחד :

הגהות ממ"י א] כאן נ"ל הגה"ה התוס' מחלקים וכו' עכ"ל וגם הגה"ה ועי' בתשב"ץ וכו' התוס' ואח"כ נ"ל ובתוס' וכו' יכול לחזור : ב] נ"ל לה : ג] נ"ל בתוס' :

חדושי אנשי שם

[ז] פי' האי פועלים ר"ל קבלנים ובהא דוקא פליגי רבנן ור' דוסא דאלו בפועל מסקנת הגמרא היא דאפילו רבי דוסא מודה דיכול לחזור אם לא בדבר האבוד דאפילו רבנן מודה ביה לאיסור : [ח] פי' ויהא מועל בהקדש אבל לא לענין חזרה כ"מ אבל ל"נ דה"פ על דרך שכתבו תלמידי הרשב"א דכל שבאת חבילה לידו שוכר אליהם מדמי חבילה פי' כלי אומנות וזכה בה בעה"ב לשכור פועלים בדמי כל החבילה ומביאים ראיה מכאן מפ' הזהב : [ט] פי' דמהא ליכא למידק מינה דאין יכול לחזור דאיכא למימר דלא דמי דלא גרע מעבד עברי וכו' אבל אין פירושו דלפי' ר"י מפשט פשיטא ליה דיכול לחזור דהא איירי בקבלן ולעיל כתב רבינו אמנם בקבלן מסופק ר"י אם יכול לחזור כו' אלא ודאי הא דכתב רבינו כאן ונראה לר"י דלא דמי ס"ם דמהא ליכא למשמע מינה אבל לעולם מסופק הוא אם הקבלן יכול לחזור ובספרים ישנים כל זה מן ונראה לר"י עד משיכת התספורת אינו ואפשר מהטעם דפרישית שהוא נראה שדבריו סותרים : ש"י [י] וקשה דמ"ש מספינה זה שאבד השכר וי"ל כמו שנמצא באשר"י בהגה"ה דף קמח בית עומד לבנות כבתחילה וכשאמר זה לא קבל עליו להוציא הוצאות וכו' ע"ש : [כ] וקשה שהרי לעיל כתב ומעשה בא לידי באחד ששכר מלמד ומת התינוק בחצי הזמן ופטרתי הבעה"ב ממה שלא למד אבל אין קושיא זו צריכה לפנים מהר"ם ורבינו יואל פליגי בהדיא שהרי כתב המרדכי סמוך לאותה תשובה וז"ל ושוב מצאתי תשובה אחרת שפסק מתחלה כדברי רבינו יואל היכא דמת התינוק בתוך הזמן שצריך לשלם לו כל שכרו וכו' ושוב חזר ופסק כדלעיל וכו' : ב"ם [ל] וקשה דהא לקמן

פסק

לראשון במאתים ומכרה ראשון לשני במנה אין מחשב אלא עם השני שנאמר לאיש אשר וגו' וכל מוכר שדה בשעה שהיובל נוהג אינו אלא כשכירות בעלמא הואיל וסופו לחזור ביובל ואפ"ה חזינא שיש לו רשות לראשון למוכרה לשני בלא רשות בעלים ואע"ג דקי"ל שומר שמסר לשומר חייב וקי"ל נמי אין השוכר רשאי להשכיר ואין השואל רשאי כו'. ובספר המצות פסק בשם המיימוני דאינו יכול להשכירו אלא לאחרים שהם כמנין ביתו ועוד פוסק משמו דאם אמר ליה בעה"ב לשוכר למה תטרח ותשכיר ביתי לאחרים אם אינך חפץ לעמוד בו לא והניחהו ואתה פטור משכירות אינו יכול להשכיר לאחר משום אל תמנע טוב מבעליו עיין פרק חזקת הבתים גבי לקח בית בחצר אחרת [מ] : שנה לא תרכוב עליו אשה פסק ר"י בר' אברהם דכ"ש אם הרכיב עליו עובד כוכבים דגרע מאשה כי אינו חס על ממונו של ישראל [נ] והיכא דשינה (*המשכיר אם) [*השוכר והמשכיר אומר] נפחת הסוס והשוכר אומר איני יודע אם נפחת אם לאו ישבע שאינו יודע ויפטר דמנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור אלא שצריך שבועת היסת עי' פ' המוכר [*את] הספינה : [דף פ ע"ב] כל האומנים שומרי שכר הם השיב רבינו מאיר שנט על ראובן שמסר טבעת לסרסור למכור והפסיד האבן מן הטבעת נראה דהסרסור שומר שכר הוי ואפילו בשעת הליכה אע"ג דהכתי לא מכר החפץ ושמא לא ימכרנו ולא יטול שכר כלום אפ"ה הוי שומר שכר כדאמרינן הכא כל האומנים שומרי שכר הן ומסקינן טעמא בההיא הנאה דתפיס ליה אגריה הוי עליה שומר שכר ולא קמפליג בין התחיל במלאכתו (*ולא) [*בין היכא דלא] התחיל אלא מיד כשלקח החפץ לביתו לעשות בו מלאכה [*הוי שומר שכר] אע"ג דלכאורה כל כמה דלא התחיל במלאכה והאומן מוצא להשתכר במקום אחר בעל הבית יכול לחזור בו כמו שפרש"י ברים האומנים גבי הלכו חמרים ולא מצאו תבואה ואפ"ה קא פסיק ותני שהוא שומר שכר שהוא טורח בו אדעתא דאגרא כ"ש הכא שהוא עצמו תגר ואם ירגיש שיש ריוח בדבר יקחנו לעצמו ועוד בלאו האי טעמא הוי שומר שכר בהליכה דכשהוא מוכרו אז נוטל שכר כפלים מטורחו ולהכי טורח בחנם מעיקרא שיטול הרבה אם יגמור המקח ובהאי הנאה הוי שומר שכר מעיקרא אע"ג דה"מ למיהדר[ד] המוכר מידי דהוה המפקיד מעות אצל חבירו מותרין ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן אע"ג דכל כמה דלא הוליא מצי למיהדר ביה המפקיד ולתבוע פקדונו כדמשמע ס"פ המפקיד דלמ"ד נאנסו לא ודוקא אם הוליא הגזבר מעל אבל אם לא הוליא לא אפ"ה אמרינן קודם שנשתמש [*בהן] אם אבדו חייב באחריותן [*אמרינן] בההיא הנאה דאי מתרמי ליה זבינא זבין בהו ובקל יכול להיות דחשיב שומר שכר כדאמרי' טובא בתלמודא בההיא הנאה כו' וכיון דהוי שומר שכר חייב בכל מיני אבידה כדאמרי' סוף פרק הפועלים עד כמה שומר שכר חייב לשמור עד כדי הייתי ביום אכלני חורב ואע"ג דרבא פליג לא קיימא לן כוותיה אלא כאביי וכן פי' האלפסי קי"ל אפילו גבי פורתא בעידנא דגנו אינשי או נייס חייב ובעה"ב א"ל לישבע שלא ידע שלא היתה האבן תקועה יפה דאין נשבעים בטענת שמא אלא הנך דפרק כל הנשבעין ותדע דבפרק המפקיד לא מסבעינן לאימיה דלא אמר לה דלאו דידיה הוא משום דטענת שמא היא ואפילו ע"י גלגול לא ישבע כפירוש ר"ת דאין מגלגלין בטענת ספק אלא במלתא שהוא קלת סברא להסתפק ורחיה מפרק השואל גבי זה אומר שאולה א"כ הדין הוא כך שהסרסור ישבע שאינה ברשותו וישבע [*נמי] כמה שוה האבן ויפרע שויה ולא דמי להיא דפרק המפקיד דמסיק רב אשי [דזה] וזה ישבע דהמלוה ישבע שאינו ברשותו ובעל החפץ ישבע כמה שוה היינו כדי לפטור דהוי [*בעל החפץ נתבע מדינר שהמלוה אומר שהלוה עליו יותר ממה ששוה ולכך] נשבע ואינו משלם אבל הכא הסרסור נשבע לפי שהוא נתבע ושלום מאיר ב"ר ברוך : הגה"ה לפי שטה זו כ"ל דאם שמעון הלך שם בשליחותו של ראובן בשכר ונתפס ולא נתפס בשביל ראובן דאין [על] ראובן מוטל לפדותו אבל אם בחנם נעשה שלוחו חייב ראובן לפדותו דשאלה שייך בגוף בעלים דאע"ג דלא הוי ממש דומה בדומה דבגוף האדם לא שייך גניבה ואבידה כמו גבי אומנים מ"מ נראה כדפריך בפ"ק דסנהדרין מ"ל חבל בגופו מ"ל חבל בממונו עיין פרק הפועלים : שם [הג"ה] מלאתי ראובן שטען לשמעון שכרתיך לכתוב ונתתי לך ספר להעתיק בו תחזירנו לי ושמעון משיב נגנב ממני דין זה פסוק ממתני' כל האומנין שומרי שכר הן ושומר שכר חייב בגניבה ואבידה ואם בביתו באו הגנבים וגנבוהו פטור שהרי שמר כדרך השומרים ואנוס הוא ואם א"ל שמעון לראובן גמרתי מלאכתך טול ספרך והבא לי שכרי או שהקדים לו ראובן שכרו לא הוה שמעון שומר שכר אלא שומר חנם דתנן וכולם שאמרו טול את שלך והבא מעות ש"ח ונשבע שמעון שלא פשע ופטור : וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות ש"ח כו' נשאל לרבינו מאיר שנא על המלוה חבירו על המשכון והוא שומר שכר ובשעת קבלת המשכון אמר איני מקבל אחריותו עלי מי הוי כאומנין שאמרו טול את שלך [*כו'] והוי כשומר חנם ולא סילק עצמו לגמרי כי התם או הוי כאלו אמר הא ביתא קמך שנסתלק לגמרי והשיב כ"ל דאפילו ש"ח דלא הוי דכל היכא דאמר מעיקרא שלא באחריות לא מיבעיא היכא (*דלא) [*דאי לא] אמר הכי לא מיתחייב אלא כשומר שכר א"כ כי אמר בהדיא שלא באחריות פטור מכלום [*אלא אפילו היכא דמיחייב[ה] באונסים כי אמר שלא באחריות פטור מכלום] דמשמע שלא באחריות מכל וכל דאפילו בפשיעה נמי לא (אלא אפילו היה חייב באונס היכא דלא אמר כי אמר שלא באחריות פטור אפילו מפשיעה) כדמשמע פ"ב דמנחות הרי[ו] עלי עולה על מנת שאקריבנה בבית חוניו כו' עד אם הקריבו בבית חוניו יצא ופריך והא מקטל קטלא ומשני נעשה כאומר הרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה אלמא אע"ג דכי אמר הרי עלי עולה מיחייב אפילו באונסין אפ"ה כי הדר אמר ע"מ שלא אתחייב באחריותה לא מיבעיא דבאונסין לא מיחייב אלא אפילו בפשיעה לא מחייב כגון הכא דמיקטל קטלה וליכא למימר דוקא כי אמר ע"מ שאקריב בבית חוניו דהוי כאומר ע"מ שאהרגנה אבל אמר סתמא ע"מ שלא אתחייב באחריותה לא מפטר בפשיעה דהא ליתא דמדתלי טעמא נעשה כאלו אמר ע"מ שלא אתחייב באחריותה אלמא דהשתא נמי הוי דינא הכי ועוד מטעם אחר דלא דמי לטול את שלך והבא מעות דהתם לא א"ל אלא להודיעו דלא תפיס ליה אגריה *ושלום מאיר [*ר"ל אבל ש"ח אני אבל הכא פטור לגמרי] : ב"ר ברוך : הלוהו על המשכון שומר שכר שםב מלאתי ראובן טוען על שמעון משכנתי לך משכון שוה כ' דינרין בעשר דינר ואבדת אותו בפשיעה ושמעון השיב לא אלא נגנב או נאבד שלא בפשיעה דין זה פסוק ממתני' דתנן המלוה על המשכון ש"ש וכיון דהוי ש"ש חייב בגניבה ואבידה והרי הודה בכך וחייב לשלם לראובן י' דינר ואם טען שמעון ואמר לא היה שוה משכנך אלא י' דינר כמו שהלויתיך נשבע שבועת היסת ופטור וגם נשבע שאינה ברשותו ואם הודה שמעון במקצת כגון שאמר י"ב דינר היה שוה נשבע שאין ברשותו ונשבע נמי שבועה דאורייתא שלא היה שוה אלא י"ב דינר ונותן לו שני דינרין ואם טען שמעון המלוה לראובן הלוה לא היה משכונך שוה כי אם ה' דינר ותובעו עוד חמש דינר שהלוה לו יותר משויו על המשכון וראובן השיב המשכון היה כנגד חובי שמעון ישבע שאין ברשותו ונשבע ראובן שבועת היסת ופטור ואם הודה [ראובן] במקצת שטען לא היה שוה המשכון אלא ז' דינר בהודיה בשלשה דינרים נשבע שמעון שאינו ברשותו [וראובן נשבע

שבועה דאורייתא ששבעה דינר היה שוה] ויפרע ג' דינר כדתנן המלוה על המשכון ואבד המשכון וטען המלוה סלע הלויתיך עליו [ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו] וסלע היה שוה פטור משבועה דאורייתא כי לא הודה במקצת אבל מ"מ חייב שבועת היסת וכשאמר שלשה דינר היה שוה חייב שבועה דאורייתא ואוקמא רב אשי להא דשניהם נשבעין המלוה נשבע שאינה ברשותו והלוה נשבע ששוה ג' דינר המלוה נשבע תחלה שמא ישבע הלוה תחלה ויוציא המלוה את המשכון אבל טוען הלוה סלע הלויתני עליו וב' היה שוה והמלוה אמר סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור והאי פטור היינו משבועה דאורייתא אבל שבועת היסת נשבע וגם שבועה שאינה ברשותו כדרב הונא חיישינן שמא עיניו נתן בה ואם הודה [*שמעון] במקצת שאמר סלע הלויתיך עליו וה' דינר היה שוה נשבע שאינה ברשותו ונשבע שאינו שוה אלא חמש דינר וכל זה הדין כשטוען שמעון המלוה נגנב או נאבד אבל אם יש עדים שנאנס ממנו או שטוען נאנס ממני ונשבע שנאנסה ישלם ראובן הלוה לשמעון המלוה כל מה שהלוה (*שהמלוה טוען) [*מודה] ופטור שמעון מדמי המשכונות שהרי שומר שכר פטור מן האונסין והא דא"ר עקיבא אבד המשכון אבד מעותיו היינו בגניבה ואבידה ולא באונסין ובדשוה המשכון כנגד ההלואה אבל אם אין שוה המשכון כנגד ההלואה מה (*שאינו שוה) [*ששוה] המשכון [*יותר] ישלם המלוה אבל נאנס המלוה אפילו לר"ע משלם הלוה למלוה מעותיו דהא אוקימנא מתני' דהלוהו על המשכון דש"ש כר"ע וש"ש פטור מן האונסין. שסג פסק ר"י המלוה חבירו על המשכון וחזר המלוה והפקידו ללוה ונגנב או נאבד חייב המלוה אע"פ שביד הלוה נאבד שהרי אם הפקידו המלוה לאדם אחר ואבדו חייב המלוה באחריותו שהרי המלוה על המשכון ש"ש הוא והפסיד המלוה את מעותיו ומה לי אם הפקידו ביד אחר שהוא ברשותו של מלוה לענין גניבה ואבידה מה לי אם הפקיד ללוה עצמו והא דקאמר פרק המקבל החזירו ומת שומטו מע"ג בניו ומסיק התם דוקא במשכנו שלא בשעת הלואתו *אבל משכנו בשעת הלואתו לא דהוי מטלטלי דיתמי אלמא כשהחזירו לאו ברשותיה [*פי' אז קנה המלוה אבל בשעת הלואתו לא קנה ואינו יכול לשמוט כולו וס"ל בשעת הלואה מיירי] : דמלוה קאי היינו דוקא כשהחזירו לו בתורת חזרה סתם כעין השבת העבוט אבל בתורת פקדון לא אי נמי *(אפילו) אם השאילה ללוה בתורת שאלה עדיין הוא ברשות המלוה ושומטו *לקמן בהגהות חולק רבינו ברוך על סברא זו. מהר"ם : מעל גבי בניו *אחר כלות ימי שאלתו אפי' משכנו בשעת הלואתו כיון דבתורת שאלה נתן לו ומזה הטעם דן ר"י שסד על ראובן שלוה מעות משמעון על בגדי אשתו וחזר והשאילו לו עד לאחר המועד ומת במועד ומחמת יראת המושל מכרה את אשר לה לשמעון וגם מלבושיה שהיו ממושכנין בידו והחזיר לה שמעון הכל חוץ מן המלבושים ופסק ר"י שהדין עמו דאע"ג דאין אדם רשאי (*בבגדי) [*למשכן את בגדי] אשתו מ"מ אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן ומסתמא ברשותה משכנם בעלה וכיון שהשאיל לו שמעון עד לאחר המועד עדיין הם ברשות שמעון כיון שבתורת שאלה בא לידו ולא בתורת חזרה כדפרישית לעיל ואין האשה יכולה לטעון תפשתים עבור כתובתי ואני הייתי מוחזקת בהם כשמסרתי לך מלבושי [*דכיון שהחזירם לו לא היו יותר ברשותה ויש חולקים על דין זה דיש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי מה שמסרתי לו מלבושי] *(למשכנם) : שסה [דף פב ע"א] קיי"ל כרב יוסף דאמר שומר אבידה שומר שכר הוא וכן פר"ח ורמב"ן ופירשו הגאונים דהא דלא קיי"ל כרב יוסף אלא בשדה ענין ומחלה כדאיתא פ"ק דב"ב ובים נוחלין ופ' מי שמת דוקא היכא דליכא פלוגתא דרבוותא בהדייהו אבל בהא הא חזינן פרק אלו מציאות דפסיק רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון וכי מעיינת בהא דר"ט שייכא כרב יוסף ור"י פסק כרבה. (עיין בתוס' פרק הכונס ופ' אלו מציאות ופרק המפקיד) : סליק פירקא

[דף פג ע"א] השוכר את הפועלים [*כו'] שנינו עלה דמתני' שסו בירושל' המנהג מבטל ההלכה כ' בספר א"ז כגון שהוא מנהג קבוע ע"פ חכמי המקום כדאמרינן במס' *(סוטה) [*סופרים] שאין הלכה נקבעת אלא עד שיהא מנהג וזהו שאמר מנהג מבטל ההלכה. פירש מנהג ותיקון אבל מנהג שאין לו ראיה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת וכמה מנהגים גרועים דלא אזלינן בתרייהו כדמפרש ר"ת בב"ב גבי הכל כמנהג המדינה גבי גויל וגזית עי' פ' הכונס ופ' ח"ה : [דף צג ע"ב] רועה שהיה לו לקדם פסק רבינו מאיר שסז על האב ששלח את בנו בשליחות ונתפס ואין לו ממון לבן דהאב חייב לפדותו אי אית ליה לאב דלאו כל הימנו שיעשיר את עצמו ויפיל את בנו על הציבור ולא יהא אלא אחד [קרוב] דקרוב קרוב קודם מידי דהוה אעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים פ"ק דקדושין דאי לאו דחיישינן דלמא הדר אזיל ומזבין נפשיה היינו כופין לבני משפחתו לפדותו וכ"ש האי דבע"כ [ר"ל שנתפס בע"כ] ואפילו אין סמוך על שלחנו כיון שהלך בשליחותו א"כ היה גופו שאול לאביו ומיחייב לפדותו' בכדי דמיו דלא גרע מבהמתו דקי"ל שומר חנם שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות בחנם ושומר שכר בשכר ולא קדמו חייב (*א"כ) [א"כ] שואל [נמי] יש לו לקדם ברועים ובמקלות בשכר ולא יטול כלום מבעה"ב וכ"ש שאלת גופו דשייך ביה[ז] שאלה בגוף בעלים ויש לו לקדם ברועים ובמקלות בשכר עד כדי דמיו דמיחייב בהשבת גופו ומיטרח ומיגר איגורי ולא יטול ממנו כלום אבל יתר מכדי דמיו לא דאין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם אבל היכא דיש לו לבן אין [*ס"א אם] האב חייב לפדותו כשהוא שואל גופו למלאכתו ל"ע אמנם זה פשוט דהיכא דלית ליה לבן דכופין את האב לפדותו : זה שייך במס' עבודת כוכבים. מעשה בא לפני [רבינו] הקדוש מדרויים שסח בחבית שכולה מלאה יין (מן החבית) עד הברזא והגביה העובד כוכבים לבדו את החבית ובאותה שעה משך ישראל מן הברזא וקלח היין בקנקנו של ישראל והתיר היין הנשאר בחבית ואסר היין שילא לחוץ דהכי אמרינן פרק הפועל המערה מחבית לבור קילוח היורד משפת חבית ולמטה אסור ומוקמינן לה בעובד כוכבים המערה ופרכינן אי עובד כוכבים המערה אפילו (*בחביתא) [*דחביתא] ליתסר ומשני כח עובד כוכבים דרבנן הוא וההוא דנפק לבראי גזרו ביה רבנן ההוא דלא נפק לא גזרו ביה רבנן הלכך שרי מה שבתוך החבית ולא דמי להא דאמר רב חסדא לבני ביתו כי כליתו חמרא לעובד כוכבים קטפי קטופי דמשמע דאי ספיך בקילוח אף הנשאר בחבית ע"י נלוק אסור אף כאן יאסור מה שילא את מה שבחבית י"ל התם שסופך לתוך כליו של עובד כוכבים שיש בו יין נסך גמור לכך מה שבכלי אוסר מה שבחבית ע"י נלוק אבל הכא אפילו מה שילא לחוץ אינו אסור אלא משום דגזרו רבנן על כח עובד כוכבים אע"פ שלא נגע ביין וכי גזור לא גזור אלא ההוא דנפק לבראי דאין כאן איסור גמור : [דף צד ע"א] שסט כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל בירושלמי אמרינן כל המתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים ואת שאינו של ממון תנאו בטל כיצד אמר לאשה הרי את מקודשת ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו קיים שאם מת לא תהא זקוקה ליבם הרי זו מקודשת ותנאו בטל משמע דעונה אף הוא[ח] (*של) [*כשל] ממון כיון דע"י תנאי אפשר לבטלה ולא כפי' רש"י דפירש דבר שבממון תנאו קיים כגון שאר כסות אבל עונה שהיא של לער לא ניתן למחילה. גרסי' בתוספתא שע מתנה שומר חנם להיות כשואל והשואל להיות כשומר חנם

הגהות הב"ח ד נ"ב ביה : ה נ"ל אפילו : ו וכתב וכו' וכגון שהוא כנ"ל : ו נ"ל עד כדי : ז נמי שאלה בגוף שבעלים : ח דבר של ממון כנ"ל :

חדושי אנשי שם

פסק להיפך ועיין בתשובת מהרש"ל סימן י"ז : [מ] פי' שק"ק שכאן אמר שיכול להכניס אחר ובח"ה כתב שאינו יכול להכניס אחר ע"ז כתב עיין פרק ח"ה כלומר שיש לחלק שבכאן מיירי ששכר כל הבית ואין משכיר דר עמו אבל בח"ה מיירי שהמשכיר דר ג"כ באותו בית אז אין לו להכניס אחר כי יאמר לא ניחא לי בגוותה דידיה וחילוק זה כתב הסמ"ע סימן שי"ז מהר"י כ"ן. אבל בספר אגודת אזוב סימן רכ"א מבואר זה שם בענין אחר וכמו שיתבאר בחידושים שלי בע"ה ע"ש : [נ] במרדכי של מהר"י ליווא מפראג זה נמחק ומוגה במקומו כך והיכא דשינה השוכר מהנאו ונפחת הסוס פושע הוא וחייב לשלם כל מה שדמי הסוס

והשואל להיות כשומר שכר והשוכר להיות כשואל : ור' יוחנן אמר אפילו תימא בשלא קנו מידו פי' ר"ח דהלכתא כר' יוחנן ופר"ח דכל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו ששנינו תנאו בטל אע"ג דלא אשכחן דאית ליה הכי אלא ר"מ הלכתא כר"מ משום דתני לה גבי הלכתא [פסיקתא] דהא מתני' סתמא וכולהו הלכתא נינהו דהא קתני נמי כל שאי אפשר לקיימו בסופו כו' ר' יהודה בן תימא הוא ופסק רב נחמן כוותיה משום דמתני' נמי דייקא כוותיה : פסק ר"מ כל תנאי ממון שהתנה עליו בתחלתו בשעת מעשה תנאו קיים בלא קנין ומשתעבד מדין ערב בשעת מתן מעות מדאשכחן ליהודה שמשתעבד בדברים אע"ג דלא מטא הנאה לידיה בסוף פרק גט פשוט עד דמסיק אפילו למ"ד אסמכתא לא קניא משתעבד בההיא הנאה דמהימן ליה וחשיב כאלו קבל כסף על זה ומהאי טעמא מסקינן הכא מתנה שומר חנם להיות כשואל בדברים בההיא הנאה דמהימן ליה כו' ולא אמרינן אסמכתא היא דכל דאי לא קני דשאני הכא דמעיקרא בתחלת מסירתו עליה סומך והימוני הימניה ובההיא הנאה גמר ומשתעבד נפשיה דכל תנאי בממון כזה תנאו קיים היכא דלא גזים ובידו וראיה מפרק המקבל אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא דלא חשיב אסמכתא והתם בלא קנין דהכי משמע ר' מאיר היה דורש לשון הדיוט פי' דברים בעלמא ועוד אי איכא קנין כ"ע נמי דרשי עיין לעיל פרק הרבית ופרק שור שנגח : סליק פירקא

השואל פרה במשיכה ובעלים באמירה (א) נשאל לרבינו מאיר **שעא** על ראובן שהיה לו משכון בידי עובדי כוכבים המלוים ברבית ושמעון הולך למעות ללוות מהם ובקש שירשהו ללוות מהם על אותו משכון אסר בידו ועשה כן ובלאו הכי ממושכן עדיין היה קלא בשביל ראובן ונשרף בית העובד כוכבים ואבד המשכון והשיב כ"ל דשמעון פטור מלשלם דמי המשכון דבמאי מחייב באונס המשכון הא לא משך ותקנו משיכה בשומרים כדאמר במרובה וברים פ' השואל פרה במשיכה ובעלים באמירה ובס"פ אותו ואת בנו [ס] אם מת מת ללוקח ופריך בגמרא הא לא משך ועוד נראה טעם אחר לפוטרו דהא בלאו הכי היה המשכון [*ממושכן] ביד העובד כוכבים בשביל ראובן והיה נשרף ואין ראובן יכול לטעון לשמעון הא קא משתרשת [*ר"ל נהנה ורויח] שנפטרת מחובך ע"י משכוני זה תתן לי כי למה יתן לו זה אם כשנשרף המשכון פקע ליה שעבודיה דעובד כוכבים בדיניהם מאי איכפת ליה לראובן ושמעון משמיא הוא דרחימו עליה דשמעון ושלום מאיר ב"ר ברוך.

[דף צו ע"ב] **שעב** האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות פי' [הקונטרס] בדמים ורשב"ם פי' בלא דמים וכן פירש המיימוני פ"ב דאישות וכן פירש האלפסי פ' נערה וכן משמע פ' החובל דמסיק עליה ואפסדיה להאי זבינא בידים לא מפסדינן ולא דמי [מ]למכירה שאינה שלו ולקחה דאמר (*רבא) [*רב] מעות יש לו (*ומפרש) [*דמפורסם] התם מן [הטורף] לא שקיל מידי והכא בעל לוקח ראשון הוי ולא יתן כלום שלעולם הלוקח ראשון זוכה :

[דף צז ע"א] למיסר טעוניה הוא דנפק פר"ח לראות שלא יכבד המשוי על בהמתו והגביהו לראות כמה משקלו ולהנאתו עשה ולא לסייע השוכר וכן פי' ראבי"ה העזרי **שעג** דאם השאיל לו סוסו ותפס [*לשואל השטעגרי"ף בל"א] האיסטרי"ר בלע"ז זהו לתקנת בהמתו וכן מצאתי דאין (זה) נקרא עמו במלאכתו אלא היכא דשואל בקש מן המשאיל עשה לי דבר פלוני וכן כולם אשקיין מיא זיל אפי לי דלעיל אבל אם עשה מעצמו אין זה עמו במלאכתו [*עי' בתשובות מהר"ר קולון שורש ע"ז ענף ב'] : **שעד** מצאתי ראובן טוען על שמעון נתאכסנתי בביתך אלך אני ואשתי והיו חופות בעיר ובקשת מאשתי להשאיל לבתך עגיל של זהב שלה שהיה שוה שלשה זקוקים להתקשט בה לנשואין ועשתה כן והלכה לנשואין ובחזירה השכיבה עצמה בבית החורף ישנה והשפחה כותית גנבה העגילין ממנה והשיב שמעון ודאי כן הוא אלא אשתי השאילה לה עגילין חילוף אלו העגילין ועדיין הם בידה וראובן השיב אלו עגילין שלך אינם שוים אלא זקוק דין זה פסוק מהא דהנהו דבי תרי דהוו מסגי באורחא חד אריכא וחד גוצא אריכא הוה רכיב חמרא ומכסי סדינא כו' עד שאלה בבעלים הוא ופטור הלכך שמעון פטור שהרי שאלה בבעלים הוא [צ] ואע"פ שפשע שלא הניחם במקום שמירה פטור דפשיעה בבעלים הוא ובפרק השואל פליגי בה רב אחא ורבינא ורב אחא פוטר והלכתא כוותיה דהכי פסקינן בכמה דוכתין בכל התורה כולה רב אחא ורבינא רב אחא לקולא ורבינא לחומרא והלכתא כרב אחא לקולא וכיון שפטור שמעון לשלם אותם העגילין חייב ראובן להחזיר לו אותם עגילין : [דף צח ע"ב] אמר עולא ע"י גלגול **שעה** מכאן מוכיח ה"ר יצחק מויו"א דב"ד מגלגלין אע"פ שהתובע אינו תובע לגלגל דהא ה"ק סתמא דמתני' זה אומר שאולה וזה אומר שכורה ישבע כו' ומפרש עולא ע"י גלגול ולקמן גבי מתני' היו לו שני עבדים איכא הוכחה טפי גם בשוטה מגלגלין ממילא [*אמן מאים זה אמן מאים אחר] וכן פר"י וראיה מדתנן הודה במקצת הכלים חייב אף על הקרקעות [פ] וכ"ל דס"פ דכל הנשבעין פלוגתא היא' עי' פ"ק דב"מ רב הונא אמר לכל מגלגלין ורב חסדא אמר לכל אין מקילין כו' : וכן בשעה שמחזירה אי א"ל משאיל לשואל שלח ושלחה פטור מספקא לי אי א"ל פה אל פה שלח ועד שלא הספיק לשלוח מת המשאיל וזה שלח אותה ומתה בדרך אם פטור דהא נפלי קמי יתמי . ואי א"ל שואל למשאיל הכישה במקל והיא תבא כיון שיצאה מרשות משאיל ומתה חייב כגון שיצאת לסימטא א"נ אפילו לר"ה דאע"ג דלא קנאה שואל ועדיין המשאיל יכול לחזור מ"מ יתחייב מיד לענין אונסין אבל לאחר ימי שאלתה פטור : נשאל לרבינו מאיר בראובן ששאל **שעו** ספר אחד משמעון שעה אחת ולא יותר וא"ל מיד לאחר שעה תשלח אחריו או אביאנו לך ובתוך כך נפלה דליקה בבית ראובן ונשרף הספר [א] ומיד כשהתחיל הדליקה הולך ראובן לברוח כי היה ירא פן ישליכוהו עובדי כוכבים באש והשיב ופסק וז"ל כ"ל כיון דלא השאילו אלא לשעה אחת וכבר כלה זמן שאלתו אע"פ שנשרף בבית שואל פטור כדאיתא פרק [השואל] שלח ושלחה ומתה חייב וכן בשעה שמחזירה אמר רפרם כו' עד לאחר זמן שאלתה פטור ואפילו מתה בבית השואל ואפילו לא אמר משאיל לשואל לשלוח ושלחה ולא אמר [ב]השולח אשלח ומיהו בזה יש לדקדק נהי דלא היה רשאי להיות שם בעצמו ולהציל מפני סכנת העובדי כוכבים מ"מ אם יכול לשכור שאר היהודים או עובדי כוכבים שיצילו ולא עשה חייב ואע"ג דכלו ימי השאלה מ"מ חשיב עליה כשומר שכר עד דאתי הספר ליד המשאיל הואיל ונהגה מהנה *[פירוש שנשתמש בספר] כדאיתא פרק [האומנין] הלכך כיון דכשומר שכר הוי ה"ל להשכיר בני אדם שיצילו דקי"ל פרק הפועלים שומר שכר שהיה לו לקדם ברועים ובמקלות ולא קדם חייב וכן הדין כמו כן על מה שתובעין אותו לוי ויהודה שהשאילו לו ספריהם ואמרו ע"מ שגם הוא ישאיל להם ספריו וכן עשה הלכך שומר שכר הוא כדתניא שמור לי ואשמור לך השאילני ואשאילך כולם נעשו שומרי שכר זה לזה והא

דפריך עלה שמירה בבעלים הוא לא קאי אלא (*על שמור) [*אשמור] לי ואשמור לך כדפי' רש"י [נ] : מצאתי **שעז** ראובן שהיה עומד ברה"ר וא"ל שמעון שמור לי חפץ או בהמה זו וא"ל ראובן הנח לפניך אפילו פשע בו לא מחייב וה"ה אם אמר הנח סתם דתנן שמור לי א"ל הנח לפני ש"ח הוי ואמר רב הונא הנח לפניך איתו לא שומר חנם ולא שומר שכר ואיבעיא להו סתמא שאמר הנח מאי ולא איפשיטא וכל כה"ג עבדינן לקולא ופטור . מצאתי **שעח** ראובן שטען על שמעון השאלתיך כלי שלי למלאכה פלונית ועשית ממנו מלאכה אחרת ושברתו ושמעון משיב לא שניתי כי אם באותה מלאכה נשבר דין זה פסוק מההוא גברא דשאל נרגא מחבריה ואיתבר אתא לקמיה [דרב] אמר ליה זיל שלים [*ליה] נרגא מעליא אמר ליה רב כהנא (*לרבא) [*ורב אסי לרב] דינא הכי והלכתא כרב כהנא ורב אסי דמיהדר ליה (*נרגא) [*תבריה] וממלי ליה דמי מאניה וה"מ כי ליכא סהדי וגם איתו רוצה לישבע אבל אם רוצה לישבע נשבע שלא שינה ומחמת מלאכתו נשבר ופטור כדין כל הנשבעין ולא משלמין וכפר"ח : *מצאתי

*דין זה שייך סוף פרק הפועלים גם השני דכל השומרים מהר"ם :

שעט ראובן שנתן לשמעון ברחוב של יהודים חפץ להוליכו לביתו וטען שמעון קפצו עלי עובדי כוכבים וגזלוהו ממני דין זה פסוק שיביא שמעון עדים שנאנס כמו שטוען ואם לא יביא עדים משלם [ל]שאם היה טוען אמת כמו שאמר הרי יהודים נמצאים שם כל שעה והיו רואין כדתני איסי בן יהודה אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא עדים ויפטר ואם לא יביא חייב שהרי מצינו שדן רבא שתי דינין כותיה [ק] דאמר לההוא דשיבר חביתא בריסתקא דמחוזא דשכיחי אינשי אייתי ראיה שלא פשעת בשבירתה ותפטר ואם לא יביא ראיה חייב דאמרינן כמאן כאיסי בן יהודה וס"ל כוותיה הלכך כל היכא דשכיחי [אינשי] באותו מקום דיכול לברר טענתיה דטען לית תמן דין שבועה כלל אלא יביא ראיה לדבריו או ישלם אבל אם דבר של ליגעא הוא כמו שהחזרתי לך פקדון או הלואה ד"ה אין צריך להביא עדים אלא ישבע ויפטר גם מסיק תלמודא ההוא רעיא (*דקא) [*דהוה קא] רעי חיותא אגודא דנהרא דפרת שריג חד מינייהו ונפל למיא אתא לקמיה (*דרב פפא) [*דרבא] ופטריה דהא נטרי כדנטרי אינשי ולית הלכתא כרבא דהא רב חסדא ורבה בר רב הונא לא ס"ל להו הא דרבא ודן רב פפא כוותייהו אלמא הכי דינא (כוותיה) [כוותייהו] וגם מסקינן דכל השומרים מתנים בין להקל עליהם בין להחמיר עליהם . להקל עליהם מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם נושא שכר והשוכר [להיות] פטורין משבועה ומלשלם . להחמיר מתנה ש"ח להיות כשואל ומסיק במאי אמר שמואל כשקנו מידו ור' יוחנן אמר אפילו בלא קנין בתנאי דברים בעלמא ושמואל ור' יוחנן עבדינן כר' יוחנן : מצאתי **שפ** דין ראובן שמסר לשמעון מנה בשותפות ע"מ שיהא ביניהם למחצית שכר כל ריוח שיבא ליד שמעון אף ממציאה וכן קבל עליו שמעון בפני עדים לא קני ראובן כיון דלא קנו מיניה דאסמכתא בעלמא הוא ואין לראובן אלא חלק מנה שלו דאע"ג דאמרינן מתנה שומר חנם להיות כשומר שכר אע"ג דלא קנו מיניה כדאמר ר' יוחנן עלה שאני התם דבההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה אבל הכא דומיא דמתנה הוא אי קנה [*מיניה] משתעבד ואי לא לא : [דף קא ע"א] איתמר היורד לתוך חורבת חבירו [*כו'] כתב המיי' כל החצרות הרי הן ראוין לבנין ולהוסיף בהם בתים ועליות לפיכך הורו הגאונים הבונה בחצר חבירו שלא מדעתו הרי זה כנוטע שדה העשויה ליטע (*שמין) [*ושמין] לו כמה אדם רוצה ליתן בבנין זה לבנותו והוא שיבנה בנין המועיל הראוי לאותו חצר כמנהג אותו מקום : הגה"ה **שפא** ועל החתן שדר שנים הרבה בבית חמיו ובנה בית בגנתו ודר בה כמה שנים וחמיו אמר שהוא בנאה וחתנו אומר שהוא בנאה ואומר שחמיו נתן לו קרקע במתנה בקנין והחזיק בה יותר משני חזקה וחמיו אומר שתמיד היה דר ומשתמש עמו בבית דומה לנו שאין חזקת החתן כלום כיון שהיה חמיו משתמש בבית ועוד דתנן בחזקת הבתים ולא הבן בנכסי האב [*פי'] אין [*לו] חזקה דמסתמא לגבי בנו לא קפיד למחות [ב] ומה אסר בנה על החצר אף שלא ברשות כיון דסתם חצרות ראויות לבנין ולהוסיף ידו על העליונה לגבות כמו שישומו שם אנשים כמה אדם רוצה ליתן בבנין זה ע"כ הגה"ה עזריאל : [אם אמר עצי ואבני אני נוטל] רב נחמן אמר [ב]אין שומעין לו והלכתא כר"נ בדיני ועוד ר' יוחנן קאי בשיטתיה ופסק ראב"ן דה"ה אם אמר טול עציך ואבניך ולך והכי שדרו ממתיבתא : ונראה לראבי"ה שאם בעל החורבה רוצה לעכב כל הבנין כל [ג] החורבות סתמא עומדות ליבנות והויא לה כשדה העשויה ליטע ונותן לו כל יציאותיו וכן פסקו רבוותא ופרק האשה שנפלו משמע היכא דאית ליה לבעל [*השדה] מאן דטרח בחנם לא יהיב ליה מידי : המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים כו' כתב רבינו אברהם ז"ל **שפב** כל אלו הדינין במשכיר לחדש (*כך) [*בכך] וכך וא"ל (*כמה) [*כמו] שתתן בחודש הזה כך תתן בכל חדש וחדש כל זמן שאתה דר בו אבל המשכיר בית בעיר ובכרכים ואמר לכך וכך (*בחדש) [*חודש] אמר רב עמרם גאון אפילו כלו החדשים בטבת ושבט מוציאו לאלתר מדאמר אימא סיפא ובכרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים י"ב חודש ואלו כל ימי שכירותו בימות הגשמים מי לא מצי מפיק ליה אלמא כך הלכה ולא כרשב"ג שהוא יחידאה וכ"פ רבינו ברוך בספר החכמה : הגה"ה וכ"כ בסמ"ג והביא הירושלמי דכי שלים ימי שכירות שהתנה עמו צריך לצאת מיד ואין לו אפילו שעה עכ"ה : תניא (*אין ללינה) [*ללינה אין] פחות מיום אחד לשביתה אין (*פחותה) [*פחות] מיומים לנשואין אין פחות מל' יום ואם השכירו לזמן ידוע והגיע הזמן בתוך ימי הגשמים מוציאו מיד מ"ט דהא ידע זמניה (*וכמה) [*וכמו] שהודיעו דמי . ירושלמי הכא ופרק מקום שנהגו המשכיר בית לחבירו ורוצה למוכרו א"ר אמי לא עלה על דעתו [*ר"ל של משכיר] שימות ברעב ור' זירא ור' (*אלא) [*אילא] תרוייהו אומרים מ"מ קנוי הוא לו אלא [ד]דו א"ל שבקיה (רישרי) [דשרי] עד (*דמלי) [דימלו] אונקלאה דידי אתא עובדא קומי ר' יסא ולא קביל מה פליג[ס] אמרי ביתא דמשכיר הוה (*משכנה) [*ממשכנה] גבי חד רומי (*כגון) [*בגין] בן (*הורלי) [*הורי] בר אמי ופי' רבינו מאיר דה"פ **שפג** המשכיר בית לחבירו ורוצה למוכרו פירות למזונות אלא דו א"ל שבקיה כו' [*פי'] זה יאמר לו לקונה הניחהו [לרשותו] לדור בו עד שימלא זמנו אתא עובדא קומי ר' יסא ולא קביל פי' לא רצה לקבל דברי ר' זירא ורבי (*אלא) [*אילא] מה פליג פירוש וכי הוא חולק עליהם (*אמרינן) [*אמרי] ביתא דמשכיר הוה ממשכנה כו' פי' לא (*לפליג) [*פליג] על ר' זירא (*אלא היכא) [*ור' אילא דהיכא] דצריך למזונות לא ימכור אא"כ קבלו הלוקח עליו והניח השוכר לדור בו עד דמלי אונקלאה דידיה (*אם) [*ואם] אין מוצא שיקנהו כך לא

הגהות הב"ח מ להכיר בה כצ"ל : י פלוגתא היא רב הונא אמר לכל מגלגלין כו' מקילין כו' עיין פ"ק דב"מ כצ"ל : כ נ"ב השואל : ל שאם היה אמת כצ"ל : מ פי' אין נמחק : נ נ"ל זו : ס נ"ב פי' בתמיה וכי ר' יסא חולק עליהם וסבר כר' אמי דיצא לאלתר . ומשני דלא פליג אלא על ר' זירא ור' אילא . אלא עובדא דר' יסא דלא קבל ואמר לשוכר לצאת מיד מיירי דביתא דמשכיר הוה ממשכנא כו' . כלומר שביתו ביתו של משכיר שהיה דר בו ממושכנת לרומי כו' כדלקמן וא"כ ר' יסא אינו חולק עליהם . דדוקא כגון כן הורה כר' אמי דצריך השוכר לצאת מיד וכל כה"ג מודה אפי' ר' זירא ור' אילא :

הגהות ממ"י א] דמיד כצ"ל : ב] ומאסר בנה כצ"ל : ג] חורבות כצ"ל :

חדושי אנשי שם

הסוס נפחת מאשר היה בתחלה אם ידוע שויו ע"פ עדים ואם אין ידוע וזה אומר כך וזה אומר כך נשבע הנתבע ויפטר ואם המשכיר אומר נפחת הסוס והשוכר אומר איני יודע וכו' : ג"ם [ס] כלומר ואין לומר דמה דתקנו משיכה אינו לענין חזרה דהא בס"פ אותו ואת בנו וכו' : ש"י [ע] וקשה שהרי לעיל פסק מהר"ם דשאילה בבעלים חייב וכן לקמן בעמוד הסמוך בענין לוי ויהודה וכו' ומה שתרצתי כתבתי לעיל בפ' המפקיד פ"ה : [פ] וק"ק מה זה שכתוב וצ"ל פלוגתא פשיטא ויש לאפוקי מפי' הר"ן שפירש פרק כל הנשבעין דלא פליגי וז"ל ולפיכך כ"ל דאיהו סבר לא פליגי וכל חד וחד מילתיה קאמר רב חסדא אשמעינן קולא אחרת שפותחין לו השבע וכו' לכך כתב המרדכי בכאן וצ"ל דפליגי דהיינו כפירוש רש"י וכרב הונא דאמר מגלגלין פי' וסבר דב"ד מגלגלין אע"פ שאינו תובע : ג"ם [נ] וצ"ע הא דכתב לעיל גבי העיגולין דפטורה אשתו של שמעון מלשלם העגיל דהוה שאילה בבעלים מכיון שגם שמעון השאיל לאשתו של ראובן עגיל אחד א"כ משמע אף בשאלה שייך למיפטר מכח שאילה בבעלים וצ"ל דהכא מיירי שלוי ויהודה שהשאילו הספרים שלהם לא בקשו ממנו להשאיל להם ספרים שלו דלא מיפטר בכך כדמשמע לעיל גבי אשקיין מיא גבי אפו לי ולפרש"י שפירש דלא קאי השאלה בבעלים א"ק מההוא עובדא דמר אריך כו' דלעיל די"ל דהתם הוי מכח שמירה דשניהם הוצרכו לשמירה משום מיא ודו"ק מהרי"ח וצ"ע דלא קשה מידי דלעיל הם סתם דברי המרדכי שמצא כן ואין ידוע שם מי אמרה ואפשר שסובר כהרמ"ה והרמב"ם דסברי דהא דפריך והא שמירה בבעלים אכולהו קאי ועיין בטור ח"מ סימן ש"ה : ג"ם [ק] הדין הבני שדן רבא כוותיה לא הביאו כאן והוא מבואר בגמרא : פי'

שלטי הגבורים

(א) המשאיל כלי לרעהו ונאבד משאיל אומר סלע היה שוה ושואל אומר איני יודע ועד אחד מעיד שלא היה שוה אלא שקל כיון שהוא מודה שבא הכלי לידו אלא שאין יודע כמה שוה ה"ל מחויב שבועה שאין יכול לישבע ומשלם ומשאיל נשבע בנקיטת חפץ להכחיש סעד כדין עד א' מעיד שהיה פרועה מצאתי :

ימסור אלא יחזר על הפתחים עד שישלם ימי שכירותו ועובדא דר' (*אמי) [*יסא] דלא קבל ואמר לשוכר לצאת מיד מיירי שהיתה ביתו של משכיר שהיה [*הוא] דר [*בו] ממושכנות לרומי עובד כוכבים או שלקחו בחובו [*או] באנפרות ואם לא היה פודהו מיד העובד כוכבים היתה נחלטת לו ולא היתה חוזרת למשכיר לעולם והוצרך למכור הבית שהשוכר דר בו ולפדות הבית השני ולא ימצא שיקנה אותם אם לא שיצא השוכר מיד וכל כה"ע מודה אפילו ר' זירא ור' (*אלא) [*אילא] דצריך השוכר לצאת דה"ל כמו נפל ביתיה דמשכיר דאמר הכא בגמרא דידן דא"ל לא עדיפת (*מינאי) [*מיניה] דאי איפשי לדור ברחוב אבל בשביל מזון אין לו למכור כדי להוציא ואי לא משכח יחזר על הפתחים כר' זירא ור' [*אילא] : זבנה אורתא או יהבה במתנה א"ל השוכר לא עדיפת מגברא דאתית מיניה פסק רבינו מאיר שפד ראובן ושמעון שהיו שותפין בבית ויש בו כדי חלוקה ומכר שמעון חלקו ללוי ויהודה רביע לזה ורביע לזה ואין להם כדי חלוקה ועתה אם רוצה [ראובן] לחלוק לא מצי לוי ויהודה לעכב משום דאין להם כדי חלוקה דלא עדיפי מגברא דאתו מיניה וה"ה אם מת שמעון והוריש חלקו לב' בניו דלא מצו בני שמעון לעכב החלוקה משום דאין להם כדי חלוקה פירוש לא ישאר להם כדי חלוקה כיון דאלו רצה ראובן לחלוק בעוד הקרקע ביד שמעון לא מצי שמעון לעכב דהא יש בו כדי חלוקה ה"נ יורשי שמעון או כל הבאים מכחו לא מצו מעכבי דלא עדיפי מגברא דאתו מיניה כדקאמר הכא ומהאי טעמא נמי פסק דראובן שיש לו בית ומכר חציו לשמעון וחצי השני ללוי ויהודה רביע לזה ורביע לזה כי מטו למיפלג לא מצו לוי ויהודה לומר לשמעון הואיל ולדידן ליכא לכל חד וחד כדי חלוקה אלא רביע ניפלוג לד' חלקים ושקל את תרי מנתך דידך במקום שיפול לך הגורל או זה אצל זה או מופלגין זה מזה על פי הגורל משום דאמר להו לא עדיפיתו מגברא דאתיתו מיניה דראובן גופיה בעידנא דזבין לכון לא היה יכול להכריחני ליטול חלקי בב' מקומות דלא גרע מתרי ארעתא אחד נגרא דאמר פ"ק דב"ב כגון זה כופין על מדת סדום ואין להקשות מ"ש [ע]לעיל פרק המפקיד זבנה אורתה. הנהו אדעתא דארעא נחיתו דלא אמר לא עדיפא מגברא דאתית מיניה משום (*דאדעתא) [*דמדינא אדעתא] דארעא נחותו אמרי' טוב ויסר שלא להכריחם הוא הארוך ואני קצרתי והמותר כתבתי פ"ק דב"ב : שדר לה גיטא וגרסה שפה מכאן נראה לדקדק דארוסה אין לה כתובה [ר] דאי יש לה כתובה לא היתה כל כך בעיניו קלה להוציאה וכן פירש רבינו קלונימוס הזקן עי' פ' נערה שנתפתתה. שפו המשכיר בית לחבירו המשכיר חייב לתקן כל דבר שהוא צריך אומן לתקן ודבר שאין צריך אומן השוכר מתקנו בעצמו ולא ינכה לו המשכיר כלום : [דף קב ע"א] שפז משכיר אומר בי' דינר השכרתי לך ושוכר אומר בה' דינר יד המשכיר על העליונה דקי"ל כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה קיימא אפילו אם בא בסוף החדש כולו למשכיר וה"ה אם השוכר אומר שכרתי והמשכיר אומר לא השכרתי דנאמן המשכיר מהאי טעמא דקרקע בחזקת בעליה קיימא אבל אם שוין הן על הקצבה ועבר זמן פריעת השכירות ואומר שוכר נתתי והמשכיר אומר לא נתת שוכר נאמן ובשבועה אבל בתוך הזמן אינו נאמן כדבעי מיניה מר' ינאי שוכר אומר נתתי כו' ומסיק אבל הכא נאמן השוכר ובשבועה דדוקא שכיר משום דבעה"ב טרוד בפועליו ולהכי שקלו רבנן לשבועתא מבעה"ב ושדיוה אשכיר אבל הכא שוכר נאמן אפילו ביומא דמישלם זימניה ודוקא בשבועה כמו שפסקו ר"ח והאלפסי וגם רש"י פירש כן ואפי' לרשב"ם שפסק דאין נשבעין על הקרקעות אפילו שבועת היסת על שכירות קרקע מיהא נשבעין דעיקר התביעה הוא ממטלטלין וכ"ש לדברי רב האי גאון שפסק דאע"ג דאין נשבעין על הקרקעות מן התורה מ"מ מדרבנן מיהא נשבעין וכן פר"י פרק חזקת הבתים בעובדא דרבה בר שרשום. עיין פרק שבועת הדיינים. מצאתי שפח ראובן ששאל כלי משמעון או בהמה למלאכה כיון שמשכו ראובן אינו יכול לחזור בו דאמר ר' אלעזר כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים ושואל מן השומרים הוא ותניא כוותיה : [דף קג ע"א] [שואל אדם בטובו לעולם פר"ח] דיכול השואל להשתמש באותו כלי או באותה בהמה לעולם כלומר כל ימי שאלתה [בטובה שהחזיק למשאיל] ובלבד שלא יהא חסר וכלה הכלי או הבהמה ואם קנהו ממנו בקנין משתמש בו בכל מה שיחפוץ ואפילו כלה ולא נשאר ממנו אלא בית ידו ואותו הנשאר יחזיר לו כדאמר רב נחמן שואל אדם בטובו לעולם והוא דקנו מיניה. ואמר רב אשי ומיהדר ליה קתיה : סליק פירקא

המקבל שדה מחבירו. [דף קד ע"א] אם אוביר ולא אעביד אשלם [*במיטבא] כ' בספר א"ז שפט דלא שייך אסמכתא בשידוכין דאין זה גוזמא מה שנהגו לקנוס את החוזר בו שהתנו ביניהם לפי הבושת שמתביישים שכנגדו וה"ה למלמד תינוקות אם מקבל המלמד על עצמו קנס אם יחזור ולא מצא מלמד אחר במקומו אין זה אסמכתא דלא חשיב גוזמא מה שמפסידו בחזרתו והוי כמו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא וכן כתוב בספר המצות : עיין פרק הרבית שצ האי עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואפלגא מלוה חייב באונסיה ואפלגא דפקדון הוי עליה כשומר שכר ומחייב עליה בגניבה ואבידה דהואיל ונהנה [*פי' הרויח במעות] מהנה להיות כשומר שכר כדאמר לעיל פרק המפקיד וכן קבלתי וכ"כ זקני הראב"ן מטעם שכר עמלו *ומזונו (כדאמרינן [*פי' שמשלם לו אבל לא מטעם הואיל ונהנה מהנה] : לעיל פרק איזהו נשך בעובדא דר' אלעזר מהגרוניא) ולא ידענא טעמיה דאם הוא עסוק בשלו אמרינן גביל לתורא גביל לתורי [*כאן שייך כדאמרי' כו' עד מהגרוניא] ואם כן זימנין דלא הוי שומר שכר אלא טעמא כדפרישית עכ"ל ראבי"ה. והמיימון פסק דפטור מגניבה ואבידה [ש] אבל [*ס"א וכן] רשב"ס פסק פרק המוכר פירות גבי האי דמקבל חביתא דחמרא מחבריה כו' ואם נגנב או אבד שניהם חייבין באחריות. עי' ס"פ הנשבעים בתשובת ר"ת. ופסק רבינו מאיר דהאי עסקא לכל מילי חשיבא פלגא מלוה לענין המקדש במלוה אינה מקודשת וכן לענין מכר אם מכר לו קרקע במלוה שהוא חייב לו לא קנה (*להתחייב) [*ולהתחייב] באונסין וה"ה דשמיטה משמטת חלק המלוה דכל דבר (*ההלואה) [*ההלואה] בדבר שהאחריות על המקבל משמט דקרינן ביה לא יגוש לבד ממלוה חבירו על המשכון ומוסר שטרותיו לב"ד [דילפינן] מקרא דאת אחיך תשמט ידיך ולא של אחיך בידך והכא (*פלגא) [*בפלגא] דמלוה אע"ג דהנותן לא בעי שיוציאנה [*ר"ל דלא דמי לשאר הלואה] ויכלה אותה לגמרי אלא לאיעסוקי בה וכשיקנה בהם סחורה חפץ שתהיה הסחורה שקנה לו שתהא מיוחדת לו תחתיהן מה בכך הרי הוא כראובן שמלוה לשמעון על המשכון שהוא ברשות שמעון וייחד לו שמעון אותו משכון דאפילו נטלו ראובן וחזר וייחדו אצלו שיהא ממושכן לו עבור מעותיו שביעית משמטתו כיון דלא תפיס ליה [*ראובן וקריינא ביה לא יגוש כיון דלא תפיס ליה] ומחוסר גוביינא. ועוד פסק רבינו מאיר על המלוה חבירו למחצית שכר ומת הלוה ואינו רוצה להניח הממון ביד אלמנתו דאם הלוה לו בסתם סתם הלואה ל' יום והאי עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואם הלוה לו לזמן קצוב ועדיין לא הגיע זמן (*קצוב) [*הקצוב] נ"ל דאינו יכול להוציא (*מידו) [*מידה] דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד וישאו ויתנו בהן למחצית שכר כל ימי משך זמן העסקא כדאמר פרק אלו נערות הניח להם אביהן פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאלתה. ומצאתי הר"ס מנורנבורק מספקא ליה דדלמא דוקא גבי שמירת בהמות אבל בעסקא יכול לטעון הם אינם יודעים להשתדל כמו אביהם וכן משמע פרק המקבל רב יוסף הוה ליה [*ההוא] שתלא שכיב ושבק חמשה חתנוותא וכו'. וריב"א מסופק אם ה"ה אי שבק [*ס"א זוזי] [חד] ורבינו יעב"ץ כתב דחד לא מצי מסלק ליה והלכתא כרבא בתרוייהו ואם מת לא נעשו מטלטלי אצל בניו ושקיל עסקא אם יש עדים שהוא שלו ואפילו (*יתומים) [*היתומים] קטנים ולא אמרי' מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח וכ"ש בזמן הזה דתקינו רבנן סבוראי למיגבי ממטלטלין ל' רבינו אבי"ה : [דף קה ע"א] אמר רבא האי מאן דקביל עסקא מחבריה ופסדה וטרח ומליא כו' מכאן פסק הרב רבינו שמואל מבונבורק שצא אדם שמלוה לחצי ריוח שצריך להשלים *מן הריוח אם יתן מס ואינו יכול לומר כך וכך נתתי למס ואקח חצי הריוח [מלפנים] [ס"א מן הנשאר] אלא ישלים מן הריוח חסרון המס ומה שישאר מן הריוח יחלקו ביניהם אבל אם התנה [ת] אקח ריוח שלי מתי שארצה והרויח ליטרא ולקח חצי ליטרא לחלקו ולאחר מכאן נתן מס לא ישלים חסרון ממה שלקח כבר אלא מה שנחסר נחסר [פ]מחלקו : הנהו בי תרי דעבוד עסקא בהדי כו' וא"ת אמאי לא קאמר האי מאן דמקבל עסקא מחבריה י"ל לפי שהמקבל יכול לחזור בו קודם הזמן ולומר לא אטרח עוד ואטול (*את טרחי שעד) [*מה שיגיע לידי עד] הנה ואין בעל עסקא יכול לעכב כמו פועל (*יכול) [*שיכול] לחזור בו בחצי היום ואינו מפסיד אבל בעל העסקא יכול להיות שאינו יכול לחזור בו שהרי פלגא היה מלוה ביד המקבל עד הזמן ואפילו פלגא דפקדון השליטו להשתכר בו ולהיות הפקדון משועבד לו עד הזמן ההוא ונשאל לרבינו מאיר שצב על ב' שותפין בחוב אחד ופרע מקצתו (*רצה) [*ורצה] האחד לעכבו ואומר לחבירו לך וקח חלקך מן העובד כוכבים והשיב נ"ל דלאו כל כמיניה דאמר רבא פרק המקבל הנהו בי תרי דעבוד עסקא בהדי הדדי וא"ל חד לחבריה תא ונפלוג כו' עד ואי א"ל הב לי פלגא דידי ופלגא דידך אם מטי לך פסידא דרינא בהדך א"ל [*לא] מזלא דבי תרי עדיף וכ"ש דלא כל הימנו ליקח חלקו ולהסמיך את חבירו על קרן הגבי על העובדי כוכבים אשר פיהם דבר שוא ושלום מבר"ב וגם יש להביא ראיה מהגוזל בתרא : [דף קח ע"ב] אי אפסיק משוניתא או ריכבא דדיקלא חזינן אי יכול להכנים [*אפי'] תלם א' אית בהו משום דינא דבר מיצרא ואי לא לא מכאן מוכיח ר"ת דלא שייך שצג דינא דבר מיצרא בבתים ובחצרות אלא בשדות [*דבזריעה אחת יזרע הכל וכן במחרישה א' יחרוש הכל אבל בבתים כך זה צריך לדירה כמו זה וליכא ועשית הישר והטוב. ותו דהכא משוניתא הוה הפסק כל שכן חומה דבין שני בתים] שהרי בבתים איכא כתלים חזקים כמו משוניתא [*שהוא] סלע או ריכבא דדיקלא ואפילו בשדות נמי אי פסיק גדר של אבנים דאינו יכול להכנים בו תלם אחד פי' מענה (*דרך) [*בדרך] המחרישה ליכא בהו דינא דבר מיצרא והכי שלח ר"ת לבני פרי"ש בתשובה אחת חזרנו על כל צידי צדדים לפני כל יודעי דת ודין ולא מצאנו דינא דבר מיצרא בבתים כי אם בארעא דחד ובתי דחד וריב"ם פי' דבמלכותו עושים דין פשוט בבתים וחצר דינא דבר מיצרא : א"ל לבר מיצרא איזבון וא"ל זיל זבין צריך למיקני מיניה [*או לא] כתב רבינו שמחה וז"ל לפי עניות דעתי אין למוכר עסק עם המצרן אפילו אם היה מקבל קנין מן המצרן לא היה מועיל וגדולה מזו אמרו אפילו אם היה לוקח מקבל קנין ממנו קודם שקנאו אין באותו קנין כלום כי [*קנין] דברים בעלמא הוא כי מה יש למצרן בקרקע אם לא קנה שיחול עליו הקנין הרי פריך ברים פ"ק דב"ב וכי קנו מידו מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא ומשני שקנו מידו ברוחות [*משמע שצריך להיות בו ממש] ופ' מי שמת אמר ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום שאין הקנין חל אלא על דבר שיש בו ממש עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו ובירושלמי דפ"ק דקדושין (*ובגמרא) [*ובפרק שני] דמסכת דמאי וכי אדם מוכר [אויר] חורבתו לחבירו וה"פ הכא פי' המקבל צריך למיקנייה מיניה (*וכי) [*דכי] אתא לוקח ואימליך ביה וא"ל זיל זבין והלך וקנה הוי לוקח כמו שלוחו של מצרן דהא [ס"א סברי דמצי] מצי למימר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי כדאמר (*זיל) [*זול או] אייקור ברשותיה דבר מצרא ומה שקנה הלוקח זכה בו המצרן ואינו מסלק המצרן בזה שאמר זיל זבין דמאי איכפת ליה דהא טרח קמיה ולא יזכה הלוקח בקרקע אחר שקנאו אם לא שיקנה [אח"כ] הקרקע מן המצרן הואיל והלוקח שלוחו אבל קודם שקנאו לקרקע לא מהני קנין המצרן והני מילי דא"ל המצרן זיל זבין סתם אבל אי אתא ואימליך במצרן ואמר ליה זיל זבין לנפשך לא בעינא ליה לא בעי למקנייה מיניה דמצרן וזכה הלוקח דכיון דאמר המצרן לא בעינא ליה וקנאה לא נעשה שלוחו של מצרן שלא מדעתו דאלו אמר לשלוחו איני חפץ בפלונית אינה מקודשת עכ"ל : [*מתנה לית בה משום דינא דבר מיצרא] ואי כתב ביה אחריות אית ביה משום דינא דבר מיצרא כו' ושמין כמה שויא ויהיב ליה ונחית ליה המצרן ואם טען שוב קניתיה בכך וכך אלא משום הערמה אמרתי כך (*פי') [*פסק] האלפסי דנאמן (*וכשלוחו הוא ובשבועה) [*ובשבועה דכשלוחו הוא] ול"נ לראבי"ה דכיון שטוען אינו חוזר וטוען אם נפסק דינו אבל קודם לכן חוזר וטוען אם לא הוכחש בעדים. עיין פרק ח"ה : (*וכן) [*זבן] במאתן ושוה מאה. נראה לראבי"ה דיכול להשביעו שבועת היסת שאין קנוניא בדבר ול"ע פרק נערה שנתפתתה : ראשון במכר ושני במתנה ליפות את כחו משום דינא דבר מיצרא. זבניה לעובד כוכבים שמותי היו משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסיא דמתיליד ר"י פירש אפילו אם הודיעו למצרן ולא רוצה לקנותו. וי"מ דוקא שלא הודיעו למצרן וכן פירש הרב רבי משה הלכה למעשה דאם המצרן אינו רוצה לקנות מוכר לעובד כוכבים : משכנתא לית בה משום דינא דבר מיצרא ונראה דאם בא המצרן מתחלה כשירצה זה למשכנו ואמר המצרן למלוה אני רוצה להלוות לו כדי שאם יבא למכור שאקנה אני את השדה שיש לדמותו להאיה דלעיל [*זבין] גריוא דארעא בי מלעא נכסי כו' וה"נ חזינא אי בשביל הערמה הוא עושה המלוה שאם ימכור הלוה את השדה שיקנה הוא מסלקינן ליה ואי לא לא מסלקינן ליה *דבתרווייהו עתה אינו קונה את הקרקע אלא סופו לבא לידי זה [ומורי כהן א"ל בשם ר"ת שנראה בעיניו שאין יכול למחות] מיהו אם קדם המצרן וקנה או אפילו אדם אחר אין המלוה יכול להוציא מידו ול"נ אלא כמו שקבלתי מה"ר יהודה ממגנצא [דכיון] דשכונה גביה עדיף מכולהו [*ר"ל ואז הוה שכונה גביה] ויוציא מידו ורבינו שמחה מצריך שתהא ממושכנת בידו שנה אחת משום דאמרינן לעיל פ' הרבית סתם משכנתא שתא גבי רב מרי בר רחל דמשכן ליה ההוא עובד כוכבים ביתא ואיני רואה דבריו דהתם ה"פ שאינו יכול לסלקו מן המשכון בפחות משתא ויש שרוצים לחלק בין משכנתא דבית למשכנתא דשדה [*ולא נראה] כדפרישית לעיל [א] ול"ע ונשאל לרבינו מאיר שצד בראובן שהלוה לעובד כוכבים על ביתו ואח"כ חזר[צ] בכל הצדדים להנותו וקדם שמעון וקנאה מן העובד כוכבים ורצה ראובן לזכות בבית

[*וזה לשון האגודה אדם שמלוין לו לחצי ריוח אינו יכול לומר אקח חצי ריוח לפרנסה ומן היותר ילקח המס אלא המס יפרעו מן הריוח ואח"כ יחלוקו] :

[*ר"ל גבי גריוא וגבי משכנתא] :

הגהות הב"ח ע נ"ב מהא דאמרינן : פ תי' מחלקו נמחק : צ נ"ב עליו :

חדושי אנשי שם

ג"מ [ר] פי' דוקא היכא דלא כתב לה כתובה דאז אינה גובה כתובה בתנאי ב"ד אבל אם כתב לה אף ארוסה גביא לכ"ע וכן הוא ס"פ הכותב : [ש] יש מוחקין מלת אבל אלא נ"ל וכן רשב"ם כו' אבל יש ליישב גם גירסת הספר כי מה שפסק רשב"ם ואם נגנב או נאבד שניהם חייבין באחריותו אינו ר"ל דהמקבל אינו חייב אלא התני דהיינו מחלק פלגא דמלוה אלא ה"פ דשניהם חייבים באחריותו אף בפלגא דפקדון והשתא דעת הרשב"ם דלא כמיימוני ואף דבהמוכר פירות לא משמע דבריו כן מ"מ נוכל לומר שהמחבר מצא דבריו בגנון אחר כדפרים והשתא איכא ג' כללים לפי קבלתו לראב"ן המקבל חייב בגניבה ואבידה על כל פלגא דפקדון ולפי המיימוני פטור לגמרי מפלגא דפקדון ולהרשב"ם שניהם חייבים כדפרישית : [ת] נ"ע מה צריך להתנות בתחלה אקח ריוח שלי כו' הא אף משהודיעו שנתן המס מה שנחסר נחסר מחלקו דומיא דהכא ופסדה וטרח ומליא ולא הודיעו כו' משמע הא משהודיעו מצי א"ל דרי מהאיך פסידא בהדאי : ג"מ [א] יש מוחקין האי כדפי' לעיל אבל יש לקיים הגירסא וה"פ דר"ל דמשכנתא דבית סתמא הוא שתא אבל במשכנתא דשדה אינו שתא כדפירש לעיל וגם פירש המחבר לדעת רש"י ז"ל דבנכייתא דבית אסור ובנכייתא דכרם מותר ומשום זה יש רוצין לחלק דבית סתמא דמשכנתא שתא ולהכי אסור אבל בכרם אינו שתא ולהכי מותר

מכח מלרן דמשכנתא והשיב דלא מקרי משכנתא אא"כ הלוה על הבית ודר בו והוא דלא מלי מסלק ליה בגו שתא בכה"ג הוא דאמר מאי משכנתא דשכונה גביה וכ"מ לדינא דבר מילרא כדמשמע פ' הרבית [פי' דסתם משכנתא שתא אז] ודאי אם הלוהו על הבית ודר בו ולא הוה מלי מסלק ליה בתוך שנה ואז בא שמעון וקנאה הוה מסליק ליה לשמעון משום דינא דבר מילרא כיון דמשכנתא הוא ביד ראובן איהו הוה מלרן דידיה אם לא היה לשמעון קרקע סמוך לזה הקרקע של עובד כוכבים דלא דמי לזבן מעובד כוכבים דלית ביה משום דינא דבר מילרא דה"מ היכא דראובן היה לו קרקע סמוך לזה הקרקע של עובד כוכבים דמלי אמר ליה אריה אברחית לך ממלרך אבל אם אין לראובן קרקע אלא זה הקרקע הממושכן לו דלא שייך למימר אריה אברחא לך ממלרך הוה מפקינא משמעון וכ"פ ר"י פ' הרבית גבי רב מרי בר רחל דמשכן לו ההוא עובד טוכבים ביתא כו' ומזה הטעם הקשה למה לא הוליא רב מרי בר רחל הקרקע מיד רבא כיון דמשכנתא הויא גביה ולא היה לרב מרי קרקע אלא העובד כוכבים והולרך ר"י לפרש דרב מרי לא היה הפן לקנותו . [*דין בפני עלמו הוא] וכל היכא דזבן מעובד כוכבים כיון דהוליא הבית מכח דעובד כוכבים שאין הבית חלוט לו עוד אע"ג דחוזר ומשכירה לאותו עובד כוכבים או לעובד כוכבים אחר [דהשתא ליכא למימר כולי האי אריה אברחא מנכסיך אפ"ה] שכירות לא קנאה ולית בה משום דינא דבר מילרא : דשכונה גביה פרש"י הוא שכן ומלרן יותר מכולן אבל רבינו משה כהן פירש דנהי דשכונה גביה לענין זה שהמלרן אינו יכול לסלקו (*מידו) [*מיהו] אחר שקנאו א] (*ולא) ז המלוה לא מלי המלוה לסלקו דדוקא (*משום מלרן) [*מלרן משום] דטורח לו להיות שתי קרקעותיו מופלגין [*זה מזה] משום הכי תקנו לו משום ועשית הישר והטוב דמסלק את הקונה אבל גבי מלוה אין לריך הקונה להחזיר משום ועשית הישר והטוב אך היכא דקנה המלוה אין המלרן יכול לסלקו גם מסקינן בגמרא דלא שייך דינא דבר מלרא בעובד כוכבים ל"ש זבין מעובד כוכבים ל"ש זבן לעובד כוכבים : [מכר] לאשה ליתמי ולשותפי פי' רבינו מאיר בתשובתו אין לפרש דה"מ אשה כנגד איש אבל אשה כנגד אשה אית ביה משום דינא דבר מילרא דלא היא דכל היכא דקאמר תלמודא לית ביה משום דינא דבר מלרא הוי פי' בשום ענין אין המלרן יכול לסלק להאי דקאי ביה דומיא דזבין מעובד כוכבים לית ביה משום דינא דבר מילרא (*לא בו לא) [*דהתם ליכא לפרש דוקא שלא] כיולא בו אבל (אין לומר) לגבי כיולא בו אית ביה משום דינא דבר מילרא דא"כ מלרן יאמר אתה קנית מן העובד כוכבים גם אני אתן לעובד כוכבים להסתלק אלא ודאי רבנן לא גזור על האשה יתמי ושותפי משום ועשית הישר והטוב ובתשובות רבינו משה ריש מתיבתא דמתא מחסיא פי' [מכר] לאשה פירוש לאשתו וקשה להר"מ דהא לאשה משמע לכל נשים שבעולם וכ"פ רש"י ורא"ן : לגאול בקרוב ולמכור ברחוק לית בה משום דינא דבר מלרא מעשה שצה שגזרו הקהל שלא לקנות בית עובד כוכבים (*ושאלו) [*ושאל ר' מנחם] לרבינו מאיר אם להחליף בית (*לבית) [*בבית] עם העובד כוכבים אי מקרי זביני אי לא כדאמרינן הכא לגאול בקרוב ולמכור ברחוק לית ביה משום דינא דבר מלרא וה"ה הכא שאין אסור ליתן לעובד כוכבים בית רחוק עבור בית קרוב והשיב דבר ברור הוא דחילוף בית נמי מיקרי זביני כדאמר האחים שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל (*ומשום) [*דמשום] דקאמר אין ברירה (*מעיקרא) [*ומעיקרא] זה נטל חלק הראוי לזה וזה (*לחלק) [*נטל חלק] הראוי לזה והחליפו וה"ל מקח וממכר אמר קחמנא דתחזור ביובל ועוד תנן פרק השואל המחליף פרה בחמור וילדה זה אומר עד שלא מכרתי ילדה כו' פתח בחליפין וסיים במכירה ולקיחה אלא ש"מ לשון חליפין ולשון מכירה חד הוא ועוד ממקום שבאת לגאול בקרוב ולמכור ברחוק לית ביה משום דינא דבר מילרא (*אע"ג דלא תקנו) משום דאדרבה טוב וישר הוא (*שיניחם) [*שיניחנו] לקנות כדי שיהו נכסיו שלו קרובים לו אבל למכור בקרוב ולגאול ברחוק אית ביה משום דינא דבר מילרא אע"ג דלא תקנו רבנן דינא דבר מילרא אלא רק במכר ולא (*במתנה) [*בחילוף] אלמא חילוף נמי מקרי זביני ועוד (*אי) [*דאי] בעית (*לו) [*מר למימר] דכל היכא דלית בה משום דינא דבר מילרא מותר לקנות במקום חרם *א"כ נשים ויתומים יקנו או אפילו [*אנשים]

*נ"ל פי' דהוי כמתנה בעלמא ולא כמכר וקנין בזה לא חל החרם :

*במעות [*גמורים] יקנו בית עובד כוכבים העומד אלל בית יהודי דהא זבין מעובד כוכבים לית בה משום דינא דבר מילרא : הני זוזי (*דלוירי) [*ליירי] והני שרו לית ביה משום דינא דבר מילרא פי' ראבי"ה כגון שמסר לו ארנקי לרורה וחתומה וא"ל אל תגע בה עד שאבוא אליך ואמנה אותם ואתן לך ויש ל"א וזה עיקר כתב רבינו מאיר וזה לשונו מלאתי בתשובת רב פלטוי גאון שצו דכל היכא דהלוקח בעיר אין להשוות המקח עד שישלח ויודיעו למלרן שאינו בעיר אם חפץ לקנותו בכך אלא המוכר בא לפני הקהל ואומר פלוני חפץ לקנותו בכך וכך אם המלרן או אחר במקומו או אחד מקרוביו ומאוהביו חפץ לקנותו בכך מוטב ואם לאו תו לא משהינן ליה להודיעו ויזכה הלוקח במקחו וכן כתבתי לרבותינו שבוירלבורק והוקשה למקלתם תחלה לשנות מנהגם ואעפ"כ קבלו וכן דנין עכשיו שמה בכל יום : [דף קה ע"ב] (*של) [*על] אבנים שהוא יכול להשיטו מכאן יש ראיה דכהן אסור ליכנס בספינה שיש מת בתוכה מפני שמתנדנדת בהילוך בני אדם אע"פ שהוא רחוק מן המת (שבה) [שיש] ד' אמות עי' בהלכות אבילות: [דף קי ע"א] רב נחמן אמר הכל כמנהג המדינה שצה כ' רב האי גאון בשערי שבועות כל הטוען תמורת המנהג עליו להביא ראיה ואם אין ראיה [*אותו] שהוא טוען כמנהג המקום [*אין] עליו [*אלא] שבועת היסת שלא שינה ממנהג המקום וזה עיקר גדול בדין ובפ"ח דמס' פאה משמע דאפילו מגו במקום [מנהג] לא מהימן וא"כ מנהג (*עדים מוחזקת) [*עדיף מחזקה] דהא מגו במקום חזקה בעיא בפ"ק דב"ב ולא איפשיטא. עיין פרק הרבית לעיל על הני זוזי דיתמי פלוגתא דרא"בן *ורבי"ס ורבינו ברוך ול"ע דהא בשמעתין משמע דאפילו במקום מנהג מהימן במגו [ג] ורש"י פי' דכל נאמן דהכא בשבועת היסת. פ' [האומנין] ובפירקין תניא שצה מגבת פורים לפורים ואין עני רשאי לקנות מהם רלועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר *) זו דר"מ שאמר משום ר"ע ורשב"ג מיקל והלכה כר"ע מחבירו . ועדיף יום פורים כיום שנתנה בו התורה כי הא דמר בריה דרבינא (לא) הוה יתיב בתעניתא כולי שתא לבר מתרי יומי דעלרתא משום שנתנה בו תורה ויומי דפוריא משום ניסא: [דף קט ע"א] שצם ומקרי דרדקי פסידא דלא הדרא משום דההיא שעתא דמלמדו טעות היה יכול ללמדו דבר אחר [ג] משמע דכ"ש אם בטל יום אי יומים דמלי מסלק ליה בלא התראה וכן עשה רבי מעשה : [דף קיב ע"א] ת המחהו אלל שולחני וחנוני כו' חוזר או אינו חוזר פי' ר"י דיש לדקדק היכי דמי אי דא"ל הפועל הנני פוטרך פשיטא דאינו חוזר ואין לומר דמיבעיא ליה אי מחילה לריכה קנין או אין לריכה קנין דא"כ הוה ליה למיבעי בעלמא ואי מיירי דא"ל אסמוך על שולחני ואפטור אותך כשיפרע לי השולחני פסיעה דחוזר ואי מיירי בסתמא שאמר לפועל בפני חנוני קבל ממנו שכרך ואע"ל הן סתמא ולא פטרו בהדיא ומזה שואל אם יכול לחזור הא ליתא דא"כ הא נמי פסיעה דחוזר

[*שהיה דעתו לפוטרו אפילו לא פרע החנוני] : כל כמה דלא פרע לו השולחני דאטו בשופטני עסקינן אלא נראה דמיירי כגון שהשולחני מודה לפרעו והפועל מחשב בלבו דכל כמה דלא פרע ליה השולחני מלי בעה"ב להזהיר השולחני לבלתי פרוע ונמלא שזה קרח מכאן ומכאן ולהכי קא בעי אי חוזר או [לאו] אפילו בזמן שהשולחני מודה לפרוע אך עתה אינם בידו : [דף קיג ע"א] היו לו ב' כלים נוטל אחד ומחזיר אחד פרש"י היו לו ב' כלים וחובו שניהם ומשכנו בשניהם נוטל אחד ומחזיר אחד [*רשב"ג אומר כו' תא מכאן היה פוסק רבי קלונימוס דהמלוה שהלוה ללוה על המשכון שאין בידו של המלוה לכוף את הלוה לפדות את משכונו או למוכרו דמדקאמר רשב"ג דמשלשים ר ואילך מוכרו בב"ד מכלל דלרבנן אף אחר ל' יום אין מוכר כלל אלא ימתין עד שיפדה* תב וריב"א השיב עליו דדוקא בכר ומחרישה

[*פי' דהיינו שנה שאם אינו פודה תוך שנה נקרא א"ל להם ומוכרו . ש"י :

והדומים להם שהוא לריך להם תדיר אבל שאר כלים שא"ל להם תדיר ש ממתינים להם עד ל' יום (*אפי') [*ואפי'] לרבנן אם לא פדה עד ל' יום מודיעו ומוכרו בב"ד שסתם הלואה ל' יום ומשלשים יום ואילך מוכר המשכון בב"ד (*שסתם הלואה ל' יום) וכן כתב המיימוני שאם היה המשכון מדברים שא"ל להם הרי זה מניחו אללו ל' יום (*משלשים) [*ומשלשים] יום ואילך מוכר המשכון בב"ד דעביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא וה"כ מפסיד ריוח ממונו גם רש"י פי' בשבועות גבי האי מאן דאוזיף לחבריה אקתא כו' שאם סתם הלואה היא שהיא ל' יום לאחר שלשים ימכרנו או אם זמן קבוע הלוהו כשיגיע הזמן ימכרנו ובשערי רב האי גאון פסק דבמשכנו בב"ד אינו מוכרו עד שלשים ת וכרשב"ג דמתני' ובמשכון של מטלטלין ולא של קרקע : המלוה חבירו (*על המשכון) [*לא ימשכן כו'] כתב המיימוני בספר המלות תג דין תורה דבזמן שיתבע מלוה את חובו אם לא ימלא (א) נכסים ללוה אין אוסרין א ואין משביעין אותו שאין לו ממון שנאמר לא תהיה לו כנושה וגם אינו מן הדין שיכנס לביתו לא הוא ולא שליח בית דין לחפש מטמונותיו שנאמר בחוץ תעמוד אבל מחרימין סתם על מי שיש לו ולא יתן לבעל חובו ובימי רבנן סבוראי שעמדו אחר חיבור התלמוד שראו שרבו הרמאים וננעלה דלת בפני לוין התקינו שמשביעין את הלוה שבועה חמורה כעין של תורה שיודה כל מה שיש לו טמון וגלוי ב ולא נתן במתנה [*ע"מ להחזיר] לשום אדם בעולם ולא יוליא מכל אשר תשיג ידו ולא יטפל בהם ולא ליתן מתנה לשום אדם ע"מ להחזיר [ומשום] (*הא) דאמרינן בפרק המקבל אטרוחי ב"ד תרי זימני לא מטרחינן כולל בשבועה זו שכל מה שירויח וכל מה שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו (ממון) לא (*יאכילם) [*יאכיל כלום] לא לאשתו ולא לבניו *ולא ילבישם ולא יטפל בהם ולא יתן (*מתנה)

*אבל בשערי שבועות דאלפס שער י"ט כתוב שנותנין מזונות לאשתו ובניו . ש"י :

[*במתנה] לשום אדם בעולם [*ע"מ להחזיר] ולא יוליא מכל אשר תשיג ידו רק מזון ל' יום וכסות שנים עשר חדש מזון הראוי לאדם כיולא בו וכסות הראוי לאדם בינוני וכל היותר על לורכו יתן לבעל חובו ג הראשון עד שיגבו כל חובו [*ומחרימין על כל מי שיודע שיש לפלוני נכסים גלוים וטמונים שיודיע לב"ד . וגם לאחר תקנה זו בעל חוב לא יכנס לביתו של לוה לא הוא ולא שליח ב"ד שלא תקנו לעקור גוף תורה . אלא לוה עלמו יוליא כליו אם הוא יאמר כך וכך יש לי מניחים הראוי לו ויוליא השאר וישבע בתקנה זו ובזה דנין כל ישראל בכל מקום מושבם] . ואם נראה לו ממון אחרי שנשבע השבועה ואומר משל אחרים הוא או של עסק הוא בידו אין שומעין לו עד שיביא ראיה ומשנשבע שבועה זו שאין לו כלום וכל מה שירויח יתן לבעל חובו אין כל אחד ואחד מבעלי חובותיו יכולין להשביעו ד לכך כולל בשבועה אחת כל בעלי חובין ותקנת חכמים אחרונים הוא ואין מדקדקים בה להחמיר אלא להקל . וגם מי שגלוי לדיין ולרוב העולם שאין לו כלום והוא חזקה לאדם נאמן וזה התובע מתכוין להקניטו אין ראוי להשביעו [*וכן מי שהוחזק רמאי והוא אמיד בממון ורולה ליפטר בשבועה זו אין לדיין להשביעו אלא ירדהו וינדהו עד שיפרע שפריעת בעל חוב מלוה מדרבנן] וכל (*מי) שמתכוין הדיין לרדוף לדק בדברים אלו יעשר כחו . מי שנתחייב שבועה זו מפני שטר חוב שעליו והודה לאחרים בחובות [*אחרים] והשיגה ידו יותר על הראוי לו לא יטלו היתר אלא בעלי שטרות בלבד שמא קנוניא עשה בהודאתו על נכסיו של זה עד כאן לשון ספר המלות : ומלאתי שהשיב הרב ר' אביגדור כהן לחמיו הרב ר' חיים וזה לשונו הלוה נאמן לישבע שהממון שבידו משל אחרים הוא אע"פ שמלבים את עלמו ואת בני ביתו מאותו הממון שמא אחרים נתנו לו ע"מ שלא יפרע לבעל חובו דאפילו בעבד כנעני אמרי' בפ"ק דקדושין דאם נתנו לו ממון על מנת שאין לרבו רשות בו אין לו רשות בו ה ומה שאמר ליה (*מלוה) [*המלוה] עשה עמי מלאכה ואכלכל לך בחובך לא כל הימנו דמי יפרנס אותו ואת בניו והמיימון כתב וז"ל היו לו מטלטלין או קרקע והרי עליו שטרי חובות לעובדי כוכבים ואמר נכסי משועבדים לעובדי כוכבים ואם יתנם לישראל בחובו ייסרו אותו העובדי כוכבים בשביל חובם ויהא בשביה הורו רבותינו שאין שומעין לו וכשיבאו העובדי כוכבים ואסרוהו הרי כל ישראל מלווין לפדותו : עוד כתב המיימוני פרק שנים עשר דהלכות מלוה מי שטען שפרע השטר ואמר הלוה ישבע המלוה ויטול אומר לו הבא מעותיך ואחר כך ישבע ויטול ואם אין לו ללוה כלום לפרוע משביעין אותו תחלה *שבועת הגאונים שאין לו וכשתשיג ידו אז יתן לבעל חובו (*ואחר כך ישביענו)

*והטור ח"מ כתב בשם הגאון שא"ל לישבע עד אחר שנשבע המלוה. ש"י :

[*וישבעט] שלא פרע ואח"כ יתן לו : עוד כתב המיימוני האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום או שאמר פרעתיך אמר לו התובע השבע לי היסת ולא הנתבע והלא שטר יש לך עלי ואתה רולה להשביעני תחלה ואח"כ תוליא השטר הפרוע ותגבה בו אומרים לזה הבא (*שטר) [*השטר] ואם אמר המלוה אין לי עליך שטר או שהיה לי ואבד הורו רבותינו אומרים לזה בטל כל שטר שיש לך עליו ואח"כ תשביעהו או חרם סתם עכ"ל : [דף קיד ע"א] מהו שמסדרין לבעל חוב ומסיק שמסדרים וכן פסק המיימון ורב האי והאלפסי וכך קיבל ר"ב ממגנלי"א מרבותיו . וכן רבינו מאיר דן שמסדרין לבעל חוב והטעם כיון שנחלקו בדבר רש"י ור"ת כמו שאפרש בתר הכי אנן דמספקא לן הלכך לא מפקינן ממונא מספיקא [*לרש"י ולסיעתו דמסדרין] ואם רגיל לשכב על שני מלעות לא יתנו אלא אחת ומזונות לל' יום ואם היה עשיר ורגיל בהולאת עשירים נותנין לו כמו שהיה רגיל וכן לעני (*ולבינוני) [*ובינוני] אבל אם היה עני ורגיל להוליא כעשיר לא יתנו אלא הראוי לעניים ור"ת פסק דאין מסדרים לבעל חוב והביא ראיה מפ"ק דבבא קמא אמר עולא אמר ר' אלעזר הלכה גובין מן העבדים אמר ליה רב נחמן [*לעולא] א"ר [*אלעזר] אפילו מיתמי א"ל לא מיניה . מיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה וה"ג גרסינן פ' מי שמת

*) כ"ה בתוספתא דמגילה פ"א

הגהות הב"ח ק תז"ג : ר נ"ב יום : ש (ממתינים להם עד שלשים יום) תא"מ : ת נ"ב יום : א נ"ב אותו : ב (ולא נתן במתנה לשום אדם בעולם ולא יוליא מכל אשר תשיג ידו ולא יטפל בהם) תא"מ : ג נ"ב ראשון ראשון : ד להשביעו שכולל כנ"ל : ה נ"ל ואם אמר :

הגהות מס"י א] המלרן לא מלי המלוה לסלקו כנ"ל :

חדושי אנשי שם

מותר וזהו דמסיק הספר בעלמו ונ"ע כלומר דאין חילוק זה מספיק לחלק בין בית לכרם ודו"ק : ג"ם [ב] ויש לתמוה דהא אדרבה בשמעתין משמע דמגו במקום מנהג אינו כלום ורב נחמן דאמר הכל כמנהג המדינה הא טעמא דרב יהודה דמהימן בעה"ב היינו משום מגו דשכירות כו' וממילא רב נחמן נמי פלוגתייהו לגמרי קאמר ונ"ל דטעות סופר יש כאן ול"ל לא מהימן במגו וקאי הספר אהא דכתב רבינו האי ובפרק ה' דמסכת פאה משמע דאפי' במקום מגו לא מהימן על זה כתב המרדכי ונ"ע כלומר הא בשמעתין הכי משמע ולמה לו להביא ראיה מפאה ודו"ק : [ג] פי' אבל לא מטעם דפרש"י דשבשתא כיון דעל על דהא רבא

שלטי הגבורים

(א) ועל דבר זה נסתפקו חכמי בורגיי"ש אם רשאי שום מלוה לתפוס גוף הלוה בכח השטר חוב דבר הוא שאם אין לו ללוה ממון לפרוע לא יתפוס המלוה גוף הלוה וישתעבד בו או ימכרנו בחובו בשביל גנבה כדכתיב ונמכר בגנבתו ולא בחובו ואם שעבד גופו אין השעבוד חל על גופו דאם שעבד עלמו בעבד אין עבד עברי נוהג בזמן הזה וגם המלוה עלמו אין יכול לשעבד בגופו וכ"ש לאסרו עד שיפרע דשאי דתנן האומר קטע את ידי סמא את עיני חייב ע"מ לפטור פטור וא"כ למה יתפסנו לשעבד אבל המלך נהגו הקהלות לתפוס מי שאין פורע ודינא דמלכותא דינא . אשיר"י :

אדם

גבי נפל הבית עליו ועל וכו' וה"ג ר"ת מנין שמסדרים לבעל חוב ול"נ מהו שמסדרין דהא לא שאלו אם מסדרין אם לאו אלא למאן דאית ליה סידור 'מניין לו ואליהו דהוי קא מדחי ליה למאן דאמר מסדרין וכן הא דקאמר דקברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל לא קי"ל הכי אלא כרבי שמעון בן גמליאל דאמר [*במסכת אהלות] מדורות ואהלות של עובדי כוכבים טמאים וטעמא דידיה משום דרוב ארונות יש בהן פותח טפח ולגביה דידיה [*פי' גבי אליהו שהיה כהן] לא גזרו כמו לגאת לקראת מלכים פרק מי שמתו: [דף קטז ע"א] הנהו עיזי דאכלי חושלא בנהרדעא כו' אמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן. כ' ראבי"ה וז"ל תנ ומי שתופס משכון חבירו שוה שקל וטען סלע והלוה אינו מודה אלא שקל כדי שויו והמלוה אומר משכון זה חביב עלי כפלים יותר משויו ולדידי שוה לי סלע או פדה אותו בסלע או אעכבנו בסלע שהלויתיך עליו. חזרתי על כל לדדין לדעת טעם הדיין שמאמין את המלוה לטעון על המשכון יותר מכדי שויו מחמת טענה לדידי שוה לי ולא ידעתי מאין הרגלים דהנהו עיזי דתפס וטען בהו טובא משמע שתפסן ולא רצה להחזירן אלא בכדי דמי טענתו ואמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן אבל יותר מכדי דמיהן לא אע"פ שחביבין על מריה דעזי יותר מכדי דמיהן משום כוסרא דחיותא ומשום טרחא דחיותא כדאמרי' סוף פרק (*האומנין) [*הפועלים] מ"מ לא חשיבא תפיסה אלא בכדי דמיהן כמו שנמכרין בשוק. והא דאמרינן פרק הזהב דלוקח מבעה"ב מאני תשמישתיה אגב דיקירי עליה לית להן עליו אונאה היינו דוקא חפציו הם יקירי עליה אבל לא חפצי חבירו ולא דמי לקתא דמגלא דהתם תרוייהו מודו דהלוה עליו אלפא זוזי ודוקא גבי פדיון הבן אמרינן פ"ק דקדושין לדידי שוה לי הכי אבל שיהיה נאמן בטענתיה לטעון עליה יותר מכדי דמיהן מחמת תפיסתו לא אשכחן [ואע"ג] (*לענין) [*דלענין] תפיסת בעל חוב [גובים] ממטלטלי דיתמי היכא דתפים מחיים (*פ' הכותב ואזילנא) [*אזלי'] בתר חיבת היתומים כמה חביב עליהם וגובה כפלים משויו כדאיתא פרק הכותב גבי [*ההיא] איתתא דאפקידו גבה מלוגא דטרא [*כו'] ומשמע התם דאי תפסה מחיים הוי תפיסה מעליא ואע"ג דאין (*גופה) [*גופו] ממון ואין שויו אלא לצור ע"פ צלוחיתו [*אלא] דוקא ליתומים שנכתב [השטרות] לשם אביהם (*ולא) [*לא] דמי להכא דהתם היכא שהדי או היתומים עצמן מודין במלוה שהיה אביהם חייב אלא שאין מטלטלים שלהם משועבדין (*לה) [*ליה] התם ודאי אזלינן בתר חיבת הלוה שיכריח המלוה את היורשין ויוציא מהם בתפיסתו אפילו כפלים או יותר מדמי התפיסה אבל במקום שהלוה כופר שיהא נאמן ביותר מכדי התפיסה מפני שיאמר לדידי שוה לי לא מלינו ותו בההיא תפיסה נמי מלינו למימר דלא הוי תפיסה אלא בכדי דמיהן של שטרות לפי שומת המוכר שט"ח לחבירו ומזה (*נחלק) [*נחלקו] עליו [*ר"ל על ראבי"ה] רבינו יקר בר שמואל הלוי ורבינו שאלתיאל בספר החכמה וכתבו בכ"מ שהמוחזק נאמן לומר לקוח הוא בידי נאמן בשבועה לטעון עליו אפילו יותר מכדי דמיהן וראיה מפרק הגוזל בתרא: והלכתא בכולהו עשו בו תקנת השוק לבד מגנב ופרע בחובו כו' ופר"ת בין מכר בין משכון ואפילו (*המשכון) [*משכן] שוה מנה במאתן דשקיל לוקח זוזי מבעה"ב ובעה"ב מן הגנב לבד גנב ופרע בחובו כו'. ורבינו יהודה בר' קלונימוס ור' משה בר' מרדכי ורבינו ברוך בר' שמואל כתבו להם הגד הוגד לנו לפני בא כתבכם שה"ר אליעזר חולק על זו הסברא ורוצה לומר שאינו יכול לטעון אלא עד כדי דמיהם ולא נהירא דבריו [*בעינינו] 'והא דנקט כדי דמיהם משום דמסתמא אין אדם בוחר בו יותר מכדי דמיו ומדקאמר מגו (*אי) [*דאי] בעי אמר לקוחות הן בידי באותו מגו נוכל להבין שיש (*להחזיק ובשבועה) [*להחזיקו בשבועה] בכל מה שיטעון עליו. (*כי הא) [*והא] דרבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא "כתב ראבי"ה דוקא ספרא דאגדתא וי"מ אפילו שאר ספרים כמו שפירשתי פרק כל הנשבעין תד ויש מקומות שנוהגין שלא לעקל [*פי' ג"כ שלא לעכב] (ושלא לעכב) הספרים השאולים להם ואפילו במקום שחייבין להם ממון: ויש נוהגין דבר זה [*דוקא] במלמדי תינוקות שלא יעכבו הספרים אלא בשכר לימודם ונהרא נהרא ופשטיה כמו שנהגו אבותינו תקנת חרם הקדמונים והשתא הוה ליה [השוא מידי דתפס והחזיר] כהשוא תה דחבל סכינא דאשכבתא עיין פרק האומנין גבי כשבאת חבילתו לידו: וראיתי שהשיב רבינו תם דוגמת זה לרבני צרפת וז"ל על אחד טען ראובן תר על שמעון להשיב לו מעותיו שנתנו לו למחילת שכר והנה חייבתם לשמעון להשיב הכל מפני תקנת קדמונינו שלא יעקל אדם פקדון והלואה מפני תביעת [*הלואתו] יפה דנתם ויפה [חייבתם] לשמעון מפני תקנת העיקול אבל לא יפסיד שמעון בכך מגו שלו במה שהחזיר שהרי עשוהו הקדמונים כי הסיא דחבל סכינא (*דאושכפתא) [*דאשכבתא] מחבריה שחייב להחזיר משום דנעשה בהן אוכל נפש דכל שעתא ושעתא עובר עליה כנזיר "בבית הקברות דימים הראשונים יפלו ועבר כל שעתא ושעתא דכי פליג רבא אדאביי במאי דאמר אהדריה וקום עליה בדינא [*בקום עליה בדינא] פליג אבל באהדריה לא פליג דיכול לטעון עד כדי דמיהם מגו שיכול לומר לו אתה מכרת לי (*בשביל) [*ובשביל] שלא רצה לשקר [*לא] הורע כחו אלא איסור 'עבד וע"פ ב"ד אהדרו משום דברים שעושים בהם אוכל נפש ומ"מ מגו שלו לא הפסיד ומינה נמי שמעינן לתקנת העיקול ואיכא למימר שהקדמונים תקנו כך כדאמר (*רב) [*רבא] עילם דאיסורא לא הוה ספי. ועל מה שכתבת דאפילו יש מגו לא היה מועיל מפני תקנת העיקול ליתא כדפרישית. וגם ראב"ן זקני פי' דבין לאביי ובין לרבא צריך להחזיר אבל בקום עליה בדינא פליגי דלאביי הוי דברים העשויים להשאיל ולהשכיר הלכך ישבע הנחבל ויפטור *ולרבא כיון דמיפגמי לא מושלי הלכך יחזירנה מפני אוכל נפש (*ויפרעו) [*ויפרענו] [*פי' אבל אי ליכא מדברים העשויים כו' אפילו אביי מודה דהחובל נאמן במגו אע"ג דאהדריה]: או ימשכנו משכון אחר ויתנו לזה וישבע החובל וכן עיקר עכ"ל ראבי"ה וכן דן רבינו מאיר וז"ל על עסק ראובן תז שתבע את שמעון לדין על ספרו שלקח בביתו בלא ידיעתו ושמעון השיב כי תפסו בשביל ספר אחר שהשאילו ונגנב ממנו ולא היה רוצה להחזירו ולא לבא עמו לדין וראובן אמר שבשעת השאלה אמרתי לו תקח (אותי) [אותו] בעלייתי ונסתלקתי מן האחריות ושמעון כופר נ"ל דאותו שמעון לא עבר על גזירת חרם קדמונים דלא גזרו אלא דוקא כשהשאילו לו ספרו או הקפידו אצלו ובזה יש חרם שלא לעכב ספר שבא לידו בתורת שאלה או בתורת פקדון שלא לעכב בשביל שום תביעה אבל בזה הענין אין חרם וכן קבלתי מרבותי ואפילו בא לידו בתורת פקדון ומעכבו בשביל תביעתו היה אומר רבינו תם אע"ג דחייב להחזיר על פי החרם מ"מ כמוחזק דיינינן ליה ולא הפסיד כחו ומגו שלו ומביא מסוף פרק המקבל ההוא גברא דחבל סכינא (*דאושכפתא) [*דאשכבתא] מחבריה ואתא לקמיה דאביי וא"ל זיל אהדריה מכח דבר שעושה בהם אוכל נפש (*ותיקו בי דינא) [*ותיקום בדינא] עלויה רבא אמר לא צריך למיקם בדינא עליה דיכול לטעון עד כדי דמיהן מגו דאי בעי אמר מכרתו לי דהנהו עיזי דאכלי חושלי בנהרדעא כו' אלמא אע"ג דזקוק להחזיר משום דברים שעושין בהם אוכל נפש מ"מ חשבינן ליה כמוחזק ויכול לטעון עד כדי דמיהן מטעם מיגו והוא הדין כאן אע"פ שצריך להחזיר ע"פ החרם חשבינן ליה כמוחזק ואם כן בזה הדין שבא לפניכם כמו שאם היה שמעון מוחזק מן הספר היה נאמן בכל דבריו עד כדי דמיהן ומשום מגו דאי בעי אמר החזרתי לך כך נאמן עתה אף על פי שהחזירו רק שישבע שמעון שכדבריו כן הוא ומיהו אם יש עדי ראייה שראו הספר בידו בשעת תביעתו לדין אז לא יהיה נאמן דאין כאן מגו דהחזרתיו לך וגם מגו דמכרתו לי דספרים יש להן דין דברים העשויין להשאיל ולהשכיר מק"ו דספרא דאגדתא אך אדם שלא היה רגיל עמו להשאילו בזה היה אור"ת שהיה נאמן לומר לקוחין הן בידי מכח ההיא דפרק הגוזל ואין להאריך. ופתרון ראה בידו אור"י דאפי' אין עדים רואים אותו בידו בשעת תביעתו לב"ד אלא בפעם אחרת קודם לכן ראוהו בידו 'ותבעוהו מה טיבו אצלך וטען אתה מכרתו לי *(בעדים) או טענה אחרת שראוי לעכבו בכך ואין ראוי להחזירו לפי אותה טענה 'דחשיב ראה (כגון שתבעו) (*ואם תבעו) לדין (*וטען אח"כ) [*אח"כ וטען] אני (א) מעכבן בשביל תביעה שיש לי עליך דאז אין לו מגו שיכול לומר החזרתי לך שאפילו היה טוען בפירוש החזרתי לך נראה שלא היה נאמן כדאמרינן פרק קמא דב"מ מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן לאותו ממון ומה שהיה אומר רבינו שמחה דלא אמרינן מגו להוציא תביעתו ולהחזיק תפיסתו אם [לא] בא לידו בתורת משכון והיה מביא ראיה מירושלמי דקדושין הב לי כיתונא דאית לי גבך כו' אין נראה דבריו דהוי מלתא בלא טעמא דהא מגו דאורייתא וכן השיב לו רבינו יצחק בר' אברהם ודחה כל ראיותיו ותשובותיו בידי ואיך לי להאריך ומה שהדיינים מסופקים בשביל שאמר שתפסו בגלל שירד עמו לדין אם חשבינן ליה מוחזק מה בכך אם תפסו בשביל זה או בשביל זה מ"מ יש כאן מגו ושלום מבר"ב: ובספרי פרשת האזינו [*אמרינן] אל אמונה ואין עול וגו' הקב"ה גובה שלו באחרונה שלא כמדת בשר ודם. בשר ודם מפקיד אצל חבירו מאתים ויש בידו משלו מנה כשבא ליטול את המאתים אומר לו הולא מנה שיש לי בידך והולך השאר אבל הקב"ה גובה את שלו באחרונה ומשמע תח שיכול להעביט פקדון (והיינו דלא) [*וגם] בירושלמי דפ"ק דכתובות ובשבת פ' שואל רבא בר עולא איעריס אערומי פי' היה שואל ממנו חפץ אחר יו"ט ומעכבו עבור הלואת יו"ט משמע דיכול להעביט דבר השאול הכי אמר רב עמרם גאון תט המפקיד פקדון אצל חבירו שלא בעדים לימים בקש פקדון ממנו וא"ל הנפקד אינו פקדון אלא משכון הוא אצלי שאתה חייב לי כך וכך נשבע מי שהפקדון אצלו שדבר זה משכון הוא ולא פקדון הוא וכך וכך אתה חייב לי ונוטל את שלו ומחזיר לו את שלו ואם יש עדים שפקדון הוא אצלו והמלוה טוען בתחלה הפקדת אצלי ואח"כ הלויתיך עליו כך וכך ונעשה משכון אצלי על שהלויתיך נשבע המפקיד שאינו חייב לו כלום וגובה פקדונו בלא *) (*שבועה) [*עירעור] עיין סוף פרק החובל:

*) וצ"ל כפסק רבינו אלפס הכא ובשמעתין דאומן ולא כרשב"ם ור"ת עיין פ"ו דשלי' שאלה מהר"ם:

סליק פירקא

הבית והעלייה. שותפין לא קפדי אהדדי והכי נמי אמרינן בריש בבא בתרא לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם [*כו'] וכן פרק חזקת הבתים אהא דאיתמר אחד מן האחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית כו' [*עד] הלכה (*כרבא) [*כרב] דאמר עליו להביא ראיה ואע"ג דשמואל דהלכתא כוותיה בדיני פליג עליה דהא קאי רב נחמן בשיטתיה (*דיינא) [*ודיינא] הוא וטייעתא ממתני'. תי וכל הדבר שידוע שבא מכח שותפין אין לזה שמונח ברשותו כח לטעון לקחתיו ממך אם לא בראיה ברורה כי כח שניהן שוין בו וכ"פ ראב"ן. אמר רב יהודה הלכה כרבי יוסי *דעל הניזק להרחיק עצמו כו' [*עד] דמסיק דמיתם תיימי מיא והדר אזלי וכתב ראבי"ה דהכל לפי ענין הניזק דמי הרחילה מועטים הם וכלים לאלתר אבל אם יש שפיכות מים רבים אלו מזיקין לו תדיר דרך כותלו ה"ל גירי דיליה. ומצאתי דמכאן יש לפסוק תיא ראובן שתבע לשמעון לדין וטען תקנת חפירה מלאה אבנים להקוות לשם מי הלרך אצל מרתף שלי ומימך נופלים למרתף שלי ושמעון משיב מה שתקנתי בשל עצמי תקנתי ואם מזיק לך שום דבר תתקן [*לעצמך] כיון דשמעון מימיו מרובין גירי דיליה הוא ועליו לתקן ורבינו מאיר פסק בתשובה *דאם החפירה מופלגת מן החומה טפח [*בהא] לית דין ולית דיין דפשיטא דבהכי סגי כדתניא פרק לא יחפור אבל בכותל אבנים בכדי שלא יזיק וכמה טפח ואפילו לא הפליג טפח ועתה רוצה למלאות (*גנתו) [*גומתו] עפר עד שתתרחק מן חלל הגומא טפח עד החומה בהכי סגי אע"פ שלא סד בסיד כיון דבעיא היא או סד בסיד תנן או סד בסיד תנן ולא איפשיטא וכל תיקו דממונא לקולא ומספיקא לא מפקינן ממונא ולא כייפינן ליה לסוד בסיד: [דף קיז ע"ב] עליון שבא לשנות בגויל אין שומעין לו. פסק רבינו מאיר דהחומה שבין תיב ב' שותפין והחומה של שניהם למאי דאחזוק כבר אחזוק אבל מכאן ואילך אם בא אחד מהם לסתור החומה ולהקליסה או לפתוח בה חלונות ולפרוץ בה פרצות חבירו מעכב עליו אא"כ התנו מעיקרא תדע גדולה מזו אמרו הכא תחתון שבא לשנות בגויל שומעין לו בגזית אין שומעין לו עליון שבא לשנות כו' אלמא אע"ג דעיקר החומה שכנגד הבית [של] התחתון ושכנגד העלייה של העליון ואפ"ה חד מינייהו לא מצי עביד בשלו מאי "טעמא דמרע חלק אשיתא דחבריה: הגה"ה וכן יש לפסוק תיג בשותפין שיש להם חוב א' ביחד ורצה הא' להתרחק ממקומו ולהוליך השט"ח עמו חבירו יכול לעכב עליו מפני חלקו שאין רוצה להרחיק שטר חובו ממקום קרוב שהוחזק בו עד עתה וה"ל כעליון שבא לשנות דאין שומעין לו עכ"ל: [דף קיח ע"א] תיד זמן ב"ד ל' יום כתוב בסה"מ אם אמר הריני משלם קובעים לו זמן ל' יום ודוקא היכא דליכא מטלטלי אבל אי איכא מטלטלי מיד היו ב"ד גובין ואין מחייבין ליתן משכון או ערב אבל ב"ד מחרימים שאם יש לו מטלטלין להוציא מידו שלא יפסידם. זמן ב"ד ל' יום *[ודוקא בדבר שיש בו טורח כגון סתירת כותל וכיוצא בו] יש שהיו רוצים לפסוק מכאן דכל דין ופסק שחייבו ב"ד סתם לשלם ממון אינו חייב לפרוע עד שלשים יום ואע"ג דלענין נזקין מחייב לאלתר כדאמרינן פרק כילד הרגל ור"י שיבש הוכחה שלהם מההוא דפרק החובל מעשה באחד שפרע ראש האשה ובא לפני רבי עקיבא וחייב לתת ת' זוז א"ל תן לי זמן ונתן לו ומי יהבינן זמן והא אמר רבי חנינא אין נותנים זמן לחבלות אמרי כי לא יהבינן זמן לחבלות היכא דחסריה ממונא לחבלה דלא חסריה ממונא יהבינן אלמא דבהלואה דחסריה ממונא לא יהבינן ליה זמן ואר"י שרשב"ם פסק דין א' [ד'] כחמרי [*ס"א כחבירו] וגובה הכל תוך ג' ימים ופי' דדוקא בדבר שיש בו טורח לעשות כגון סתירת כותל וכיוצא בו התם בעינן ל' יום ואם אדם נותן פקדון לחבירו או משאיל לו מילתא דהדרא בעינא ותבעו לדין על כך חייב להחזיר לו מיד ולא נאמר זמן ב"ד ל' יום אבל אם הלוה לו מעות או יין דהיינו מלתא דלא הדרא בעיניה יש לו

*כן הוא בפרק לא יחפור והרי"ף הביאו כאן. ג"ש

*ולקמן פסק מהר"ם דבעינן מופלגת ג' טפחים ואפשר דשאני הכא דהחומה של אבנים היא כדמסיק וק"ל. ג"מ

הגהות הב"ח ו נ"ב שאל: ז נ"ב כי כל מה שאמרו סוף המקבל אינו נאמן לטעון אלא כדי דמיהן: ח נ"ב זו היא תשובת מיימוני לספר משפטים סי' א' ועי' בתרומת הדשן סי' ש"ס ובכתבי מהרא"י ז"ל סי' ס"ד ובתשובת מהרי"ו סי' כ"א וב"י ל"ד: ט נ"ב והוא: י נ"ב דעבד: כ נ"ב בעדים: ל נ"ב כ"ל: מ פי' טעמא נמחק:

שלטי הגבורים

(א) אדם שהפקיד פקדון ביד חבירו ובא אדם אחד ורצה לעכב הפקדון ביד הנפקד בשביל תביעה שהיה לו עליו על המפקיד אין רשאי הואיל שלא זכה בבית דין בתביעתו שהיה לו על המפקיד. ומה שיש לשם מניין לנושה בחבירו וחבירו בחבירו מנה שצריך לפרוע לראשון מדרכי נתן משמע לשם שיכול לעכב זהו בשכבר זכה בתביעתו בב"ד אבל בענין אחר לא אמנם אם יש לקבל תביעה עליו יכולין לעכב הפקדון ביד הנפקד העתקתי מקונן ת"ש:

חדושי אנשי שם

רבא גופיה אית ליה בפרק לא יחפור שבשתא ממילא נפקא: ג"ם [ד] פי' כמין חומר ומה שמביא ר"י ראיה

זמן ב"ד ל' יום ורחיה ממס' שבת פרק שואל מ"ש הלויני כו' השאילני לי לא אתי למיכתב פי' משום דחייב לו להחזיר מיד בלא שום זמן ורבינו מאיר השיב ז"ל ושאלתם על זמן ב"ד לפרעון כמה נ"ל דזמן ב"ד לפרעון ל' יום ואע"ג דלא אשכחן האי מלתא אלא בפרק הבית והעלייה גבי נתנו לו זמן לקוץ האילן כו'. י"ל ה"ה לכל דבר הצריך יציאה תדע דאם"ד דהיא מלתא לחודא א"כ הל"ל אמר רבי יוחנן ל' יום ומדקאמר ר' יוחנן זמן ב"ד ל' יום משמע דה"ה לכל דבר הצריך יציאה כמו קציצת אילן וסתירת כותל. [ה] וכ"פ ר"י בפ' שור שנגח הפרה דזמן ב"ד לפורעו ל' יום גבי נזקקין לתובע תחלה אבל היכא דנתחייב שבועה נראה דאין נותנין זמן ל' אלא ביום הכניסה ראשון יש לו לישבע כההיא דפרק הגוזל [*בתרא] דאי אמר לא אתינא לאלתר כתבינן והתם נמי משמע דזמן פרעון ל' יום דקאמר תלתין יומין קמאי לא נחתינן לנכסיה דלמא קא טרח בזוזי למיזף כו' והיינו נמי טעמא דזמן ב"ד ל' יום וכ"ל לפרש דוקא היכא דאמר אין לי מעות אבל אם אמר יש לי ואין חפץ לתת לאלתר כתבינן ושלום מאיר בר"ב: ונשאל לר"ת אם לוה אדם מעות לפורעו בא' בתמוז וירא המלוה פן ידחנו לכשיגיע זמנו וישאל זמן מב"ד ל' יום והעריס המלוה להזמינו לדין מאחד בסיון ותבע מעותיו כי אמר הגיע זמני לפטור עצמך כנגדי והשיב הנתבע לא כך הזמן באחד בתמוז לאחר שפתחו הדיינים לדין חזר התובע ואמר נזכרתי בדבר וכנים דבריך כי עדיין לא הגיע הזמן אך מ"מ אני רוצה שיגזרו עליך ב"ד לפורעני כשיגיע הזמן שהוא עד ל' הואיל ובאנו עתה לדין כי יראתי פן תדחני בלך ושוב לכשיגיע זמנך באחד בתמוז ותצריכני לדון ויוסיפו לך ל' יום והשיב ר"ת תשו' זה הכלל כל דבר שאין לו זמן קבוע לשם נתנו ב"ד ל' יום כמו בכותל ואילן וכיוצא בהם אבל בדבר שיש לו זמן כגון מלוה לניסן או לאייר ביום קבוע אין נותנין זמן ב"ד אלא מיד יפרע או יכפוהו ב"ד כדאמר פ"ק דב"ב כל שפא ושפא זמניה הוא והתם אין שם זמן ב"ד. ועיין [*ריש] פרק המפקיד כי שם פי' כשהלוה אומר אין לי מאומה אם משביעין אם לאו: מתני' דלא כרבי יהודה (*דמתני') [*דמתיר] בשעת הוצאת זבלים לצברו כל ל' יום ופוטר אם הזיק ור"י הקשה למה לא מסני מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים כדמסני מתני' דפרק המניח ותירץ שלא בשעת הוצאת זבלים יש לו רשות לכל הפחות להוציא לפנותו לאלתר ואפ"ה קתני סיפא אם הזיק משלם מה שהזיק וכן הוא שלא בשעת הוצאת זבלים לענין לאלתר דברשות קא עביד כמו כל ל' יום לר' יהודה בשעת הוצאת זבלים ומתני' מחייבת כמה שהזיק אע"ג דברשות קא עביד ולר' יהודה פטור אלמא דאפילו זבלים רשאי להוציאם ברה"ר אפילו שלא בשעת הוצאת זבלים תשו' מכאן פסק רבינו מאיר דכ"ש מים נקיים ושופכין שאין שוהין ומתעכבין ברה"ר דאגב טולייהו יורדין ממקום גבוה למקום הנמוך ואין בני רשות הרבים יכולין לעכב על ידו להוציא מי בורו ושופכין [*שלו] לרה"ר ואפילו בימות החמה ואפילו ביבין ומערות שהן סרוחין אם דעתו לפנותם לאלתר יש להם רשות. ולתקן בור ברה"ר עמוק פחות מג' טפחים נראה דאין בני המבוי יכולין לעכב עליו שהרי אמרינן בפרק לא יחפור אין עושין חלל תחת רה"ר כו' פחות מג"ט כלבוד דמי ולא מיקרי חלל תדע דלאו מידי דקביעות הוא ולא כלום הוא דתנן פרק ח"ה עושה מקום לזבלו בחצר עמוק ג' או גבוה ג' הרי זו חזקה אלמא פחות מג"ט לאו כלום הוא ואינו יכול למחות דכיון דאין לו חזקה אינו יכול למחות (נהי) [*דנהי] דגבי חלון אמרי' התם למעלה [מד' אמות] אין לו חזקה ויכול למחות אלמא אע"ג [דמידי] דאין לו חזקה יכול למחות אדרבה משם ראיה שאינו יכול למחות דדוקא התם דאיכא טעמא רבה דקאמר זימנין מותבת שרשיפא תותך וקיימת וחזיית הא בלאו האי טעמא אינו יכול למחות כגון זה כופין על מדת סדום קרי ליה התם:

הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

הגהות מרדכי ממסכת בבא מציעא

שנים אוחזין דוקא אוחזין אבל אי מנח ארעא כההיא ארבא דפ' חזקת הבתים אין דין חלוקה אלא כל דאלים גבר כדפירש ר"ת אבל לרבינו יצחק בן[ל] *(אלפס"י) נראה דלאו דוקא אוחזין מדאמרי' הכא בתלמודא נימא מתני' דלא כר' יוסי אלא מאי רבנן והא אמרי השאר יהא מונח והא נמי כשאר דמי אלמא מדמי ליה לשאר דאין שניהם מוחזקים אלא הכא היינו טעמא דיחלוקו דאימור תרווייהו בהדי הדדי אגבהוה או קנאוה [ו] [מ]וכן מצאתי בתשובת ר"ת דלא אמרינן מגו מממון לממון וכן השיב לרבני מרגנספור"ק וכתב דכל מיגו תלוי באותו דבר עצמו כדאמר מיגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם כי אמר נאנסו כו' ומיגו דריש פ"ק דכתובות אבל מממון לממון לא. הא לא דמיא אלא למאן דאית ליה ארעא במשכנתא מראובן ואכלה שני חזקה וטען על ראובן לומר בית שאתה דר בו שלי הוא דלא מהימן על אותו בית שדר בו ראובן במגו דאי בעי כבים ליה לשטר משכנתא והיה טוען על ארעא דמשכנתא לקוחה היא בידי והוה מהימן בה ורילב"א תירץ דלא אמרינן מיגו להוציא אפילו [נ]על אותו ממון (*ובאליה) [*דבאליה] השני מוחזק זה כזה ובגמרא דקאמר מיגו היינו ליטול הרביע בלא שבועה דהאי מוחזק איקרי ברביע דהיינו חלי תביעתו עיין פה"ה על אמאי קא סמכת אהאי שטרא ובמקום שיש חזקה או ברי [במקום שמא] עם המיגו אמרי' מיגו להוציא כדאיתא בכתובות גבי משארסתני נאנסתי (*דנאמן) [*דנאמנת] במיגו אפילו להוציא מהאי טעמא: זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי תימה אמאי יחלוקו אפילו הכי אמאי לא אמרינן אין ספק מוציא מידי ודאי דהא הלה שאומר כולה שלי בברור (*ודאי) [*בודאי] יש לו חלק בה דהא גם השני מודה לו אבל הלה שאומר חלייה שלי הוא ספק שהרי אין זה מודה לו כדאמר גבי ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא דהיבם נוטל הכל א"כ הכא נמי נימא הכי וי"ל דלא דמי דהכא [ס]אינו ודאי כי אם על [פי] זה שמודה לו הלכך במה שעושה ודאי דהיינו חליה [ע]יטול ובשאר שניהם שוין אבל התם בעל כרחו של ספק הוי יבם ודאי ומוחזק לנו בכל הנכסים לפי שהוא יורש ודאי לו ודו"ק ועיין פ' מי שמת: תי' אדוני שאל לפירוש ר"ת דסבירא ליה דכל מי שהעד מסייעו נוטל בלא שבועה אמאי אמר פרק אלו מציאות סימנין וסימנין ועד אחד עד אחד כמאן דליתיה דמי ויניח הוה ליה למימר כל מי שהעד מסייעו נוטל בלא שבועה [ומטבותיה] דמר אמינא כי כלל דר"ת אינו אלא היכא דכי לא אתא העד יש כאן שבועה וכי איכא סהדא פוטרו מן השבועה אבל התם אי לא אתו סהדי ה"א סימן וסימן יניח ואין כאן שבועה כלל להכי אמרי' דכי אתא עד כמאן דליתיה דמי והוו ליה סימן של זה כמו עדים ולזה שכנגדו סימן ועד כג' עדים ולהכי יניח דתרי כתלת ותלת כתרי ומיהו היכא דאיכא עדים ממש וסימנים סימן במקום עדים כמאן דליתנהו דמי ותדע שהוא כן (מדפרים) [*ס"ה כדפירש] (*דחשיד) [*דחשיבות] עד אחד ליתיה אלא לענין שבועה כדדרשינן אבל קם הוא לשבועה לחייב שבועה ולפטור שבועה: חד מדעתיה וחד בעל כרחיה תימה [ע]והא אמרי' פרק חזקת הבתים תלוה וזבין זביניה זביני משמע דאפילו בעל כרחו קנה וי"ל דהתם [פ]שדחק אותו עד שאמר רוצה אני. [מאי שנא] (*חנוני) [*מחנוני] על פנקסו [*אמאי] לא אמרינן נפיק ממונא מבעה"ב ויהא מונח עד שיבא אליהו ואפילו לר"ע דמצריך לשלם לכל חד וחד גבי לקח מה' בני אדם ואינו יודע [*מאיזה מהם לקח] התם פשע דהוה ליה לידע מאיזה לקח אבל הכא לא פשע פר"י: את מהימנת ליה דלא אמרת [*לי] בסהדי הב ליה והיא (*דהכונס) [*דהכותב] דאמר לא שנא א"ל שקול שטרא והב זוזי וכו' חייב דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי היינו בעבור שא"ל ליקח השטר גלי בדעתיה דלא הימניה הלכך ה"ל ליתן בסהדי פר"י. ורמב"ן כתב תירוץ דאין מנהג ליתן שכר לפועל באפי סהדי אבל מנהג להלוות ולפרוע באפי סהדי ואם תאמר בפרק האיש מקדש [צ]האומר לשלוחו לא וכו' וכן בדיני ממונות והשתא דתיקון שבועת היסת כו' אמאי לא משלמי השלוחים משום לתקוני שדרתיך וי"ל כיון דאיכא תרי היו סבורים להיות עדים ועל כן לא פרעו בסהדי אבי העזרי: אמרו לו שנים אכלת חלב [*בשוגג] והוא אומר לא אכלתי פטור דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ל"א משום דמתרץ דיבוריה ואומר מה [ק]שאמר לא אכלתי שוגג אלא מזיד אבל אם אמר לא אכלתי כלל חייב ואינו נאמן במיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי דלא משוה איניש עצמו רשע ומיהו אם אמר בפירוש מזיד הייתי נאמן לד"ה ואע"ג דאמר רבא פרק קמא דסנהדרין אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע ה"מ דלא פסול עצמו לעדות אבל הכא איכא למימר דעושה תשובה (*שאינו) [*ואינו] רוצה להביא חולין לעזרה פר"י: לא אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא. ואם תאמר מאי טעמא אי משום דשבועה חמורה כדאמרי' פ' שבועת הדיינים שכל העולם נזדעזע על לא תשא א"כ גזלן ודאי אמאי אינו נשבע [ר]ונוטל ופסול לשבועה דאמר שכנגדו נשבע ונוטל וי"ל דגזלן אינו פסול לשבועה מדאורייתא אלא מדרבנן אע"פ שהוא פסול לעדות מדאורייתא דכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס ויש מפרשים דחשוד כשר לשבועה משום דשמא ע"י השבועה דרמינן עליה ימנע משבועה ויפרוש מגזל אבל גזלן ודאי כיון דלא פריש מגזל בודאי ה"ה משבועה דלא פריש:

[*אדלעיל קאי ויש פוסקין דאדם שתובע וכו' וע"ז אמר כאן וה"נ:] [**פנים** בטוען עבור מלוה ישנה אינו נאמן] *וה"נ [*אמרינן] בירושלמי דשבועת פרק שבועת הדיינין חד בר נש קם עם חבריה בשוקא (*ואזרו') [*ותבעו] סכינתיה פר"ח לשון יון בגד שמתעטף בו כשיוצא מן המרחץ (*ואמר) [*וא"ל] לית הדין (*סוכנא) [*סכונתיה] נפיק [*לא אפיק] מן יד עד שתתן לי מה שיש לי בידך אתו לקמיה דשמואל א"ל הב לי סכונתיה וזיל דון עמיה ע"כ [ז] וק' דתניא בתוספתא דשבועות מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי [ש]או היה לך ונתתיו לך או שיש לי בידך במנה כסות או במנה פירות פטור אלמא מהימן במיגו דלא היו דברים מעולם כשאר דברים וי"ל דה"פ במנה כסות שמכרתי לך כסותו או פירות במנה דהיינו מעות כנגד מעות ושייך בהו למימר מגו דיכול לומר לא היו דברים מעולם תיתי אבל בשאר דברים אין יכול לתפוס דמי מכר לו אותו חפץ בדמים שיוכל לומר כך ורא' מפ' ח"ה דרבה בר שרשום הוה נפיק עליה קלא דאכיל ארעא דיתמי כו' ומסיק [*דנאמן לומר] אכילנא שיעור זוזי במיגו דאי בעינא אמינא לקוחה היא בידי אבל אם אמר אני תופסה בשביל מעותי (*שאתה) [*שאביהם היה] חייב לי לא היינו אומר מיגו דהוה מודה ואין להקשות מהנהו עיזי דאכלי חושלי בפרק חזקת הבתים ובהמקבל דהתם בעל העז היה מודה דאכל קלא [אבל אמר] מעט [*היה] והלה טוען טובא [*הוה] וכיון דבעל העז מודה יכול לטעון עד כדי דמיהן כדאמרי' בירושלמי פרק שבועות הדיינים א"ר יוחנן נאמן המלוה לומר עד כדי [ת]דמיהם הלויתיך וקשה דהתם היינו טעמא משום דבתורת משכון בא לידו משו"ה יכול לטעון עד כדי דמיהן אבל הכא דלאו בתורת משכון בא לידו לא כדמשמע בירושלמי [*ס"פ שבועת הדיינים] חד בר נש קבל על חבריה בשוקא א"ל תרי דינרין אית לי בידך ומשכונך שוה תרי דינרין א"ל חד דינר בעינא למיתן לך ומשכוני טב תרי דינרין אתא עובדא קומי דייני דנהרדעא אמר כיון דכל עמא מודו דמשכונא תרי דינרין [*טבא[א]] (והריני) [*זה לשון הירושלמי שם אוהרנא ייתתי עלוי סהדי] (*מייתי) [*ייתי] עלייהו סהדי (*פי') [*עכ"ל ר"ל] ודייני נהרדעא חייבוהו להחזיר המשכון ולדון עמו [ב]והוקשה להם ולא ידעי ולא שמעי [ג]דמר ר"י דאמר נאמן המלוה עד כדי משכונו. חד בר נש קם על חבריה בשוקא [ואזרו' סכונתיה] וכו' עד (*זיל) [*וזיל] דון עמיה מר שמואל [*ופי' ותרוייהו פסקו דלא כר' יוחנן:] כדייני* נהרדעא אמרי תמן הוחזק המשכון [ד]הכא לא הוחזק המשכון בידו אלמא יש חילוק בין בא לידו בתורת משכון להיכא דלא בא לידו בתורת משכון ומצאתי בשם ראבי"ה דהנהו עיזי דאכלי חושלא דיכול לטעון עד כדי דמיהן במגו דלא היו דברים מעולם שאני התם דעיזי דאכלי חושלא דהא גופן פטמן מחושלי והוו העיזי כמו החושלי אבל בשאר ענינים אין אדם יכול לעכב משל חבירו זה תחת זה וכן פרש"י גבי נזקקין לתובע תחלה בפרק הפרה *וכן משמע בירושלמי דקדושין את אודית לי בדינר כו' אבל מצאתי בתוספות הרב רבינו ברוך דהכי פירוש הירושלמי דהיו עדים בדינר וה"פ את אודית לי בעל כרחי כיון שיש עדים ואין כאן מיגו: הכופר במלוה כשר לעדות. והא דאמרי' לקמן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ובאו עדים הוחזק כפרן היינו דוקא לאותו ממון אבל לממון אחר כשר כדמוכח הכא ואפילו נקיט זוזיה בידיה בשעת כפירה כשר דמלוה להוצאה ניתנה והוא שמא צריך למעות עיין פרק כל הנשבעין: בפקדון פסול לעדות ומיהו אם כפר בפקדון ולא רצה ליסבע והיה רוצה לשלם אע"ג דההיא שעתא הוה בידיה וקעבר על לאו דלא תחמוד כשר לעדות אע"ג דחמסן יהיב [דמי] ופסול לעדות מדרבנן כדתניא הוסיפו עליהם החמסנין הכא (*נמי) כיון דמעלים (*חמסנו) [*חמסנותו] ואומר איני ברשותו שלא יבינו שהוא חומס לא פסלוהו והא דכתיב אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס משמע שהוא [*פסול] מן התורה (*כחמסן) [*הייט בחמסן] דלא יהיב דמי דהיינו גזלן: כל יומא מסרו ליה חיותא בסהדי פירש ר"י לריך לומר כגון דאמר ליה אל תחזירם (לי) אלא בעדים דאל"כ הא קיימא לן המפקיד אצל חבירו בעדים אין לריך לפורעו בעדים: ותיפוק

*כאן חסר מה שכתב לעיל ר"פ וז"ל כי המדקדקים בפירושו משמע שהתובע והנתבע שניהם הודו תביעתן זה לזה מדקאמר נזקקין לתובע דיוציא לו המנה שהודה הנתבע ואח"כ יעיינו לכמה עולה קלקול של תובע וישלם לנתבע ונ"ע כך מצאתי בגי' בשם הגה"ה של מרדכי ישן וכתב עוד וק"ל מה שכתב לעיל בר"פ רב האי גאון גבי הודאת בעל דין ועיין במיימוני פט"ז מהל' טוען ונטען. ג"מ:

חדושי אנשי שם

ראיה מפסק רשב"ם אינו ראיה אלא להא דאין הוכחה מסתירת הכותל כו' לדין אחר ליתן זמן שלשים יום דדוקא בדבר שיש בו טורח כגון סתירת הכותל כו' אבל בענין הלואה הוי פסק רשב"ם להיפך מפסק ר"י: [ה] וקשה והא פסק ר"י לעיל שלענין פרעון הלואה לא יתנו לו זמן דמהסרא ממונא הוא ואע"ג דהוא דנזקקין לתובע תחלה אינו איסור ממון דהוא טוען שתפסת משלי א"מ קשה א"כ מאי הביא ראיה מכאן דשאני התם דאינה איסור ממון ולכן נראה לגרוס וכן פי' ריב"א וכן הוא לעיל: מהר"ם [ו] זה אומר חציה שלי וא"ת לישתבע שחציה שלו במגו דמצי אמר כולה שלי וי"ל דלא מקרי מגו אלא היכא שחושדין אותו לומר שקר במזיד דאמרי' אלו היה שקרן היה יכול לטעון טענה אחרת אבל הכא לא אמרינן שחשוד בטענת שקר אלא שסבור לומר אמת והכי אמרינן בפרק בתרא דיבמות דלא מהימנא לומר מת במלחמה במגו דאי בעי אמרה מת במטה משום דבמלחמה אמרה בדדמי. מי' קשה דבגמרא אמרינן מגו כה"ג אי לאו משום איערומי דקא מערים על הך מילתא וי"ל דלא אמרינן מגו שיכול לתבוע ממון אחר אלא היכא שיכול לומר טענה אחרת על אותו ממון עצמו. ובגמרא דקאמרינן מגו כה"ג היינו לפטור שבועה דבמגו כל דהו פטרינן ליה משבועה שאינו אלא שלא יהא כל אחד תוקף כו' וכן מצאתי בתשובת רבינו תם כו': מהר"ם [ז] בקידושין פרק האומר בירושלמי גרס חד בר נש קם על חבריה בשוקא א"ל הב לי קיתונא וסב דינרא אתא עובדא קומי רבי מנא א"ל את אודית ליה בדינרא ואיהו לא אודי לך בקיתונא הב ליה דינר ומביאו בהגהות מיימון בס"ת מהל' טוען ונטען. ובפנים שם משמע היינו אם אין בעל הדינר רוצה לישבע על הקיתונא ואם רצה ישבע בנקיטת חפץ ונוטל עד כנגד הדינר כדין משכון שנאמן עד כדי דמיו ובשבועה בנקיטת חפץ כדין כל הנשבעין ונוטלין: ומייתם

ליה דהוי ליה רועה פרש"י מאי איריא דאמר אביי אם איתא משתבע[ה] גזלן הוא תיפוק ליה דהוא פסול משום דהוה רועה ותימה מאי קשה הא עדיף ליה טפי למפרך מגזלן דהוה דאורייתא ונראה דהכי פירושא ותיפוק ליה [ו]פירוש הא רועה הוא מקודם שהפקידו אצלו והואיל ונודע פסולו קודם הפקדון סברא הוא שלא יהא שכנגדו נשבע ונוטל דאם לא כן לא שבקת חיי לכל אחד דכל אחד ילך ויפקיד לו ויטעון כפליים וישבע ויטול [ז]כך מצאתי. לשכנגדו קאמינא ואם תאמר מאי שנא דחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל ולא אמרי' כיון דאינו יכול לישבע משלם ובכ' ידענא וכ' לא ידענא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם ולא אמרי' שכנגדו נשבע ונוטל וי"ל אי הוה אמרי' גבי חשוד מתוך שאינו יכול לישבע משלם לא שבקת חיי לכל חשידי. א"נ גבי חשוד היה נשבע ברצון הלכך שכנגדו נשבע אבל גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא א"ל שבועה דאורייתא איכא עלך או תשבע או תשלם וכן בנסכא דר' אבא. תוספות עיין פ' ח"ה: עד השתא (*השבת) [*חשדת] ליה בגזלנותא והשתא אגרת ליה בלא סהדי אע"ג דאיכא למימר נהמניה במגו דאי בעי אמר תקפה ניהליה לא מהימן דמגו במקום עדים הוא דאיכא סהדי דלא אגרא ליה פרש"י: כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים [*הקדישו אינו קדוש] כו' וכל דבר דהוי דינא דכל דאלים גבר אפילו נגבר האחד ונטלה אם יכול השני לחזור ולתוקפה ממנו זוכה תבא מ"מ אם הקדישה אחר שתקפה [*ממנו] מקודשת ואפילו חזר חבירו ותקפו [*ממנו] תו לא פקע הקדש מיהו הקדישה בלא תקפה אינו קדוש כיון דאינו יכול להוציאו בדיינין פרש"י: כיון דתפיס ליה ג' על ג' כמאן דפסיק דמי תבא ומכאן משמע דאין לעשות קנין בסודר שאינו שלו דהא אמרי' הכא כמאן דפסיק דמי וא"כ בסודר שאינו שלו לא מקנה מידי דאין אדם רוצה לקנות דבר שאינו שלו. תוס': וקי"ל כרבי דאמר תבב מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכן פסק האלפס בשער י"ג וכן פסק רבינו חננאל וכן פסק ר"י פרק מי שמת וכן פסק ראבי"ה משום דרב נחמן הכי ס"ל בפ"ב דכתובות [נ"א בפ' מי שמת] [*דאמר] כי אתו לקמיה אמר להו זילו קיימו שטרייכו ורשב"ם פסק בפ' [*מי שמת] [נ"א יש נוחלין] וזה (*לשון המסקנא דשמעתיה) [*לשונו מסקנא דשמעתין] מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו כשמואל [*ור' יוחנן] ל"ש היכא דלוה מרע ליה לשטריה לומר שטר פסים [*הוא] שטר אמנה הוא ל"ש דעדים אמרי אנוסים היינו ובפ' מי שמת הקשה ר"י מאי טעמיה דמ"ד מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו למה [ח]אינו חשיב מיגו דאין לך מיגו גדול מזה וי"ל דקיום שטרות דרבנן כדאמרי' פ"ק דגיטין ואין צריך קיום מן התורה משו"ה לא חשיב מיגו ואנן קי"ל כרב נחמן בפרק שני דכתובות דצריך לקיימו: שטרא דאית ביה זמן כמה שוה ויהיב ליה האיך דביני ביני ובירושלמי אמרי' הכל הולך אחר[ט] העדים [*עי' שם בתוס'] וסבר עידי מסירה כרתי ומשום דאיכא שטרא בלא עדים שיימינן בעדים אבל מלוה ולוה ומקום המעות וכל לשון הטופס אי אפשר זה בלא זה וחשיב מי שתופס מקצת כאלו תופס בכל רק בעדים למאן דאמר עידי מסירה כרתי וגם בזמן דאיפשר שטר להיות בלא [י]עדים [ובלא זמן] להכי שיימינן בהן. פי' ר"י: טלית שהיתה מונחת תלייה על גב קרקע ותלייה ע"ג עמוד כו' ומיהו אם בא אחר והגביה [*תליו] מעל גבי קרקע ונתקו מעל גבי עמוד אע"פ שלא הגביה לידו השני מע"ג הקרקע יותר ממה שהיה שלש טפחים מ"מ כיון שעל ידו בשנתקו מן העמוד היה גבוה מן הקרקע ג' טפחים קני והיינו משום דתפיס בחד לד אבל בעני המנקף בראש הזית לא קני כיון דאינו מגביה מכמות שהיה [כ]וכן זורק סלע (*לחבירו) [*של חבירו] בים פטור בפרק הגוזל (*בתרא) [*קמא] ומוקי לה באדייה אדוייה אבל שקליה בידיה קניא ונתחייב בה והוא הדין אם אדייה אדוייה באותו ענין שהוגבה קצת על ידו חייב וכן אמרי' גבי שלוח הקן זיל טרוף אקן כי היכי דליגבהינהו פורתא (*ליקנינהו) [*וליקנינהו] פירוש ר"י: אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת כו' תבג מכאן משמע דאם מצא ארנקי בשבת דאסור לטלטלו אע"פ שירא שמא יקדמנו אחר והא דאמרינן בפ' מי שהחשיך דוקא כיסו התירו אבל לא מציאה לאו דוקא ליתן לעובד כוכבים או להוליכו פחות פחות מד' אמות אסירי אבל להגביה שרי אלא אפילו להגביה נמי אסור מטעם איסור מוקצה תוספות: אם מקנה אדם לחבירו פירות שהם בביתו ומשכיר לו מקומן ואין הפסק בין אותן פירות לפירות של בעל הבית לא קנה דמקרי חצר שאינה משתמרת ובמציאה לא קניא לה [*אותו] חצר מיהו במתנה מסיק רב פפא דקני משום דדעת אחרת מקנה אותו שאני ולא בעינן חצר המשתמרת ואע"ג דלא קאי בגדה. פירוש ר"י: מי אמר ליה קני מכאן משמע דאדם האומר לחבירו משוך חפץ זה לקנותו לא קנה עד דאמר ליה קנה אותו (וכו'): משוך בהמה וקנה כלים שעליה לא קנה (ואף על גב) *דחצר (שאינה) מהלכת היא וכן קנה בהמה וקנה כלים שעליה [*לא קנה אבל אמר ליה משוך קופה וקנה כלים שבתוכה קני] וכל שכן קנה כלים וקנה קופה. פירוש ר"י: או שהיה אחד רכוב ואחד מנהיג [*כו'] שמע מינה רכוב קנה וקשה לר"י ממאי דילמא לא קני אלא מוחזקין איקרי בהכי כמו אוחזין בטלית (*אבל כל) [שכל] אחד אומר אני הגבהתיה או אני ארגתיה לבדי ויש לומר דלא מקרי מוחזקין אלא בענין דקנו בהכי: ליקני נמי רכוב במוסרה אי גרסי' אי הכי (*פירוש) [*הכי פירושו] בשלמא אי לא מנהיגה [*ברגליו ורכוב] לא קני הבהמה [*ע"ש בתוס'] אלא מטעם שתופסה בידו או ברגלו או תפיסת המוסרה ולא מטעם הגבהת המוסרה [ל]ובמטלטלין לא שייך קנין (*וכן גבי) מוסרה אלא (*הגבהה) [*בהגבהה] או משיכה אבל אי מנהיגה ליקני נמי (*במוסרה שמשכה) [*מוסרה במשיכת הבהמה] תוס': דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי תימה דאמרי' פרק קמא דגיטין ואם תאמר משנתינו כל האומר תן כאומר זכי דמי ויש לומר דהתם שאני דדעת אחרת מקנה אותה ואומר תן אבל הכא [*האי] גברא אומר תנה וזה אינו משיב לו דבר. עוד יש לומר דלא אמרינן תן כזכי אלא במלוה ופקדון אבל בדבר אחר לא עיין פרק קמא דגיטין: (*אי נמי) בשדה דעלמא (*או) [*א"כ] בסימטא כו'. תימה מהא דאמרי' פרק הזורק (*הלכתא) היתה עומדת ברשות הרבים ובגמרא מפרש דהיינו תוך ארבע אמות שלה אלמא אפי' ברשות הרבים קנה. ותירץ רבינו ברוך התם כיון דדעת אחרת מקנה לה אפי' בר"ה קנו: כי תקינו רבנן ד' אמות בסימטא או בצידי ר"ה אבל לא בר"ה ובשדה דבעל הבית נמי לא תקינו ולענין מיקני גניבה נמי לא תקינו. פי' ר"י: אפי' קטנה יש לה ד' אמות לענין גט שאם זרק לה גט בתוך ד' אמותיה וחוץ לד' אמותיו הרי זו מגורשת אע"פ שיכול לשומרו כמוה וכשהגט חוץ לד' אמותיה בעינן שיהא גט משתמר מכחה ולא מכחו. פי' ר"י: ואמר זכתה לי שדי פי' ר"י הוא הדין אם לא אמר כדאמרי' לעיל ואי תקינו ליה רבנן דליקני כי לא אמר מאי הוי ומשום דנקט הכא בסיפא (זכתה) [*ואמר זכתה לי שדי לא קנה] לרבותא תנא נמי רישא: אחר לבי שבור פי' רבינו חננאל ומסקינן לגבי שבור וכיוצא בהן אם רץ אחריהן ומגיען ואמר זכתה לי שדי זכתה לו ואם היתה של הרבות והקנה לו אחר במתנה אע"פ שאין מגיען כיון שעבר עליו בתוך שדהו קנאן הואיל ומתגלגלין דקי"ל כמונח דמי ועוד (*דמסתבר) [*מסתבר] [האי] דאסיקנא דחצר המשתמרת הוא דא"ל לעמוד בתוך שדהו כר' יוסי בר חנינא אבל בחצר שאינה משתמרת אי עומד בתוך שדהו אין ואי לא לא והיכא שאינה משתמרת [*נמי] אי מקני ליה דעת אחרת קני ולא בעינן עומד בצד שדהו מהיא מעשה דר"ג עיין פרק מי שהוציאוהו: כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו תימה דאמרי' בכתובות פ"ב עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין מאי טעמא כיון דעולה היא אעולה לא חתימי והכא לא חיישינן להכי [מ]פי' ר"ת אמנה דהתם שהוא עושה להסיר מעליו שם מעושר והניח לכתוב עליו שטר דכיון שלא נכתב לשם מלוה היינו עולה מיהו תימה ואמאי כותבין שטר ללוה וכו' הא מיחזי כשיקרא כדאמרי' פרק ב' דכתובות ופ"ג דגיטין האי אשרתא דדייני וכו'. [*דאם כתבו קודם דנחוו חתימת ידי סהדי פסולה] וי"ל דשאני הכא דהלוה משעבד עצמו ולא מיחזי כשיקרא עיין בפרק גט פשוט: אמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו. פסק האלפס דלית הלכתא (*כאביי) [כוותיה] דהא רבא פליג [וכו'] ור"ת פסק הלכתא כאביי דשמואל סבירא ליה כוותיה [*דאמרינן] ולשמואל דאמר לפרעון ולקנוניא לא חיישינן אי סבירא ליה כאביי כו' ומסיק אומר היה ר"מ כו' מדחיק לאוקמי כר"מ ש"מ כאביי סבירא ליה עיין פ"ק דר"ה: כגון דשוייה ניהליה אפותיקי ואמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו. וא"ת כיון דאמר תהא אפותיקי מה צריך לומר [*דאמר] לא יהא לך פרעון אלא מזו. וי"ל אע"ג דשוייה ניהליה אפותיקי צריך נמי למימר לא יהא לך פרעון אלא מזו דהכי משמע בגיטין פ' השולח איתמר העושה שדהו אפותיקי לאחרים [*כו'] עד התרגם שמעתיך דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו[נ]: אמר רבא הלכתא המוכר [*שדה] לחבירו ונמצאת שאינה שלו יש לו קרן ויש לו שבח אע"פ שלא פירש לו השבח והנגזל נוטלה עם השבח רק שנותן לו כדין יורד לתוך שדה [*חבירו] ונטעה שלא ברשות[ס]. (*ושבח) [*ושבחה] יותר על הוצאה נוטל ממוכר דהיינו גזלן ומיירי כגון שגזלה ריקנית פי' ר"י: ואחריות טעות סופר הוא בין במקרקעי בין במטלטלי[ע]. הכא במאי עסקינן שעשאו אפותיקי דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו ואז אע"ג דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא לא שקיל בעל חוב השבח אלא יהיב ליה הוצאה והמותר שקיל משום דהוי [*ליה] יורד לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה דחייב לתת לו הוצאה ובהכי מיירי ההיא דפ' המקבל: ג' שמין להן השבח ומעלה אותו [*בדמים] בע"ח ללקוחות ובע"ח ליתומים אבל לא (*עשו) [*עשאוהו] אפותיקי שקיל הכל בחובו כי מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא וגם במה שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהם משלהם שקיל הכל אע"ג דמקבל מתנה דלא כתב ליה אנא איקום ואשפי כו' ושבחיסון כו' לא גבי שבחא דאין לו על מי לחזור: יתמי (*דבדינא) [*שאני דכרעא] דאבוהון נינהו הלכך אע"ג דלא כתיב להון הכי גבי אי לא עבדה אפותיקי *[אבל אי עבדה אפותיקי גרע כח בע"ח דהוה כאלו קנה אותה מאותה שעה וצריך ליתן יציאה ליתומים אפילו אסיק ביה שעור ארעא ושבחא אשר"י לפי שיטת התוספות] פי' ר"י. ונגזל גובה אפילו פירות מלוקח כדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות. פי' ר"י: שדה [*זו] שאני לוקח לכשאקחנה כו' [*אמר רבא מסתברא כו'] נראה דהוא הדין אם אמר שדה סתם דגם בזה לא קי"ל כרב (*דלא) [*ולא] קנה דאם שדה סתם נחשב כדבר (*שלא בא) [*שבא] לעולם א"כ מאי קאמר התלמודא (והאלהים) אמר רב אפילו בשדה זו (*דמכדי) [*מכדי] רב כמאן אמרה לשמעתיה כר"מ נעמיד דברי רב בשדה סתם ויהיה אפילו כרבנן ותו דהא גרסי' פ' מי שמת בעי שמואל דאיקני מהו אליבא דר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם לא תבעי לך דודאי קני והוי כמו שדה סתם והא דקאמר מסתברא מלתא דרב[פ] [*כו'] משום דשדה סתם לא הוי אסמכתא כולי האי כמו שדה זו ונראה לי דהרב אלפסי פליג על זה הפסק פ' המוכר את הבית על זבין ליה תרי דיקלי: מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום פירש"י משום דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ותימה מאי שנא מטובת הנאה דכתובה שיכולה אשה למכור שאם תתגרש או תתאלמן שיהא שלו כדאמרינן בפ' החובל ובכתובות פ' מי שהיה נשוי ההוא גברא דזבין לכתובה דאימיה בטובת הנאה וכו' ומאי שנא נמי מההוא דגרסי' בב"ב פ' מי שמת בסופו בן שמכר בחיי אביו בנכסי אביו ומת הבן [*וא"כ מת האב בן הבן] מוציא מיד הלקוחות ומשמע דוקא דמת הבן דלא באו לידו הא אם לא מת [*דבאו לידו] הויא מכירה מעליא ומ"ש מהא וי"ל דאין טענה [*ס"א טעמא] כאן משום דבר שלא בא לעולם אלא משום דאסמכתא הוא דהוי מוכר מה שיורש מאביו ושמא לא יירש דומיא דמה שתעלה במצודתי ואסמכתא לא קני הלכך לא אמר כלום אבל התם גבי כתובה לאו אסמכתא היא דמיד הוא שלה הכתובה אלא שהוא יורש ממנה והא דאמרי' נמי בן שמכר בנכסי אביו וכו' י"ל ליכא למידק הא אם לא מת הוי מכירה מעליא אלא הוא הדין אפילו אם לא מת לא הוה מכירה והא דנקט מת הבן משום דאורחא דמלתא הוא מה שאדם מוכר אינו חוזר ותובע אע"ג דאינה מכירה אלא מקיים המכר בכל ענייניו שיוכל דניחא לאינש דליקום בהימנותיה אבל [*גבי] [צ]האב אינו חושש בזה הלכך נקט ומת הבן ולעולם לאו דוקא לשון ר"ב ז"ל: הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום רבי יוחנן לטעמיה דאמר בפרק גט פשוט כותבין שובר והכי קי"ל דאל"כ לעולם תגבה ותחזור ותגבה והא דתנן הוציאה גיטה ואין עמה כתובה לאו דוקא גט אלא הוא הדין עדי הגט דהא הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ומיהו היא צריכה גט או עדי גט דאל"כ נאמן הבעל לומר (לא) פרעתי מיגו דאי בעי אמר [לא] גרשתי וא"ת א"כ היה מתויב בשאר כסות ועונה וי"ל דטענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים א"נ תפס כדאיתא פ' המניח וא"ת (*א"כ) מאי מיגו איכא דמצי א"ל לא גרשתיה הא אוהי מהימנא דהא אמר רב המנונא בסוף גיטין ובפ"ב דכתובות האשה שאמרה גירשתני נאמנת י"ל אם תובעת כתובה או קטטה בינו לבינה אינה נאמנת כדאיתא פרק האשה שהלכה מת בעלי היא נאמנת מת בעלי ותנו לי כתובתי אינה נאמנת [תוס'] פ"ק דב"מ ודלא כמיימוני פט"ז מהל' אישות: (דאמר) [*אמרי] לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך אבל גבי שטר חוב אמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו ושפיר טריף וגבי גט לא שייך למימר זכין לה דחוב הוא לאשה שמתגרשת וגבי עבד נמי חוב הוא לו ולהכי אמרי' לקמן דא"ל אייתי ראיה אימת מטא (*גיטך) [*גט שחרור] לידך. וגבי נפיל דריע או הבאים ממדינת הים הוא דאמרי' הכי אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך שלא באו לידה בזמן הכתוב בגט אבל בשאר סתם גט לא אמרי' הכי דהכי קלא אית להו וידעי שלא נמסרו ביום הכתוב בו (*ומפסקינן) [*ומפסקינן. ס"א ומפיק] ליה (*לקולא) [*לקלא] ולא אתי למיטרף שלא כדין כי בודאי יאמרו אייתי ראיה אימת מטא (*גיטא) [*גט] לידך. פי' ר"י: ש"מ איתא (*לשמואל) [*לדשמואל] דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחוזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל ואפילו מסרה במעמד שלשתן יכולה למחול דאין שייך מעמד שלשתן לכתובה דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים כל זמן שהיא תחת בעלה והא ליכא למיחש דלמא זבינתא לכתובתה אחר גירושין במעמד שלשתן ולא מצי מחיל (*לה) [*להו] לפיכך (*אמרי') [*אמרה] להחזיר השובר לבעלה (*להא) [*דלהא] לא חיישינן דא"כ תצטרך לשלם כל דמים שקיבלה לפיכך לא חיישינן אלא שמא זבינת לכתובתה בעודה תחת בעלה בדמים מועטים (*לאחר) [*ואחר] אלמנות וגירושין תפסיד ללקוחות בחזרת שובר או מחילה ולא תשלם רק דמים מועטין שקבלה ותרויח הרבה והא נמי לא חיישינן שמא אחר גירושין תמכור בדמים יקרים ותחזיר השובר לפטור הבעל ועושה עמו קנוניא כי שמא אין לה מה לשלם דיש לומר אע"ג דחיישינן גבי ערב לאשה בכתובתה שלא יגרש את אשתו אא"כ ידירנה הנאה פן יעשה קנוניא על מעותיו של ערב דהתם ודאי הוי פסידא לערב שהרי הוא פורע מיד אבל הכא חששא בעלמא שמא [*לא] מכרה ואפילו מכרה שמא יהיה לה מה לשלם וגם אינו מוציא מן הלקוחות מידי אלא החוב שהיה להן על הבעל יהיה להן על האשה פירוש ר"י: דהא הימניה מלוה לשלים ואם תאמר ולימא [משום] מיגו דאי בעי יהביה ללוה

הגהות הב"ח ה נ"ב והא: ו תיפוק ליה דרועה הוא כצ"ל: ז כך מצאתי תא"כ: ח נ"ב זה: ט נ"ב תפיסת: י נ"ל הם: כ נ"ב תחלה וכן הזורק: ל נ"ב אתי שפיר דלא קני במסירה דבמטלטלין ופשי"ל: מ נ"ב לכך: נ נ"ב משמע דהתם אפותיקי לאו בדאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו: ס ואותו שבחא כצ"ל: ע נ"ב ס"ס: פ נ"ב בשדה סתם: צ נ"ב ס"א בן הבן:

ללוה [*או] אי בעי קלתיה ויש לומר דאתחזק בבי דינא וידוע לאן שהיה ביד שליש קודם שבאו לב"ד וסוף פרק זה בורר מוכח הכי גבי אתתא דנפק שטרא מתותי ידה ואמרה פריעא הוא ולא סימנה רב נחמן ופריך הא אי בעי קלתיה ומשני בדאתחזק בבי דינא פירוש שנודע לנו (*קודם לכן) [*מקודם] שהיה השטר [בידה] ולא שייך למימר בהא מיגו ופריך מהא שמפון שיש עליו כו' ויוצא מתחת יד שליש כשר והשתא ליהני דלא אתחזק בבי דינא דאיכא מיגו דאי בעי יהביה ללוה [*או] אי בעי קלייה אלא שמע מינה דהכא מיירי דאתחזק . והכא הכי פירושא מדאמר [יוצא מתחת] ידי שליש משמע מטעם שהוא שליש (*דעל) [*מדעת] שניהם נאמן אפילו ליכא מגו כדמוקי בשמעתין טעמא משום דהימניה מלוה ולא מטעם מגו אבל רש"י דפי' התם דאתחזק בבי דינא שמקויים לא ניחא : אין עליו עדים ויוצא מתחת ידי שליש כו' פי' ר"ת שגם השטר יוצא מתחת ידי שליש כגון שפרע מקצת חובו והשליש שטרו אז נאמן דאי בעי הוה מסר ליה לשטרא אבל כשאין בידו אלא שמפון לבדו לא נאמין לשליש דמאחר שהשטר ביד זה לאו כל כמיניה דשליש ואפילו אם אין השליש יודע אם פרע אם לאו רק שזכור בדבר שמסר לו שובר אמרינן ליה מדמסר ליה ˹השטר בודאי פרע ליה ע"כ וכתב רבינו ברוך בספר החכמה עוד אמר לי מורי הכהן בשם רבינו תם דהא הימניה מלוה לשליש פי' השטר מתחלה וכיון דהימניה [בשטר] נאמן גם (*בשמפון) [*אשמפון] (*וכיון) [*וכגון] דפרע מקצתו וכתב שמפון [*דפריעת מקצת החוב בעי שמפון] דאינו נאמן *על מקצתו [*ר"ל על השטר אם אינו נאמן כו'] : פרוע [בלא שמפון] דבשלמא אכולו פרוע [*נאמן] משום דאי הוה בעי קלייה ויכול לשורפו מן הדין הואיל ופרוע [*כו'] אבל פרוע (*מקצתו) [*מקצת] ליכא למימר אי בעי קלייה דאין אדם חוטא (*על לא) [*ולא] לו ומשום הכי הוצרך שמפון ונאמן על השמפון ולא נראה דאפילו על מקצתו נאמן וראיה מדאמרינן פרק גט פשוט מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו ואם אין השליש נאמן ˹לומר מה יועיל שישלים והא דהימניה אשמפון [*ס"א והא דהוצרך שמפון] כגון שהשטר לא היה כאן ביד המלוה וזה לא היה חפץ להאמין ללוה שובר אם לא היה פורעו וזה לא היה מאמינו לפורעו קודם נתינת שובר ובררו להם שליש וזהו דהא הימניה מלוה השמפון לשליש תכד ושמפון פי' סימן פרעון כך קבלתי ור"ת היה אומר כל זמן שהוא ביד מלוה נקרא שמפון וכשבא ביד לוה נקרא שובר ותדע מדמקשה משמפון שיש עליו [*עדים] אלמא מילתא דפשיטא הוא דאין נקרא שובר כל זמן שהוא ביד המלוה ובכל התלמוד קרהו שובר . וז"ל רבינו ברוך בסוף פרק זה בורר שמפון שאין עליו עדים ויוצא מתחת ידי שליש כשר אע"פ שריב"ם וגם ריב"א אומרים שהשטר והשמפון הם ביד שליש נראה לי כדפירש רש"י שאין ביד השליש אלא השמפון ושניהם האמינוהו להיות שליש ביניהם ועתה הלוה אומר שפרעו ואף ע"פ שהמלוה כופר מאחר שהשליש אומר ודאי פרע והמלוה אין יכול לחזור בו עתה מאחר שכבר נעשה המעשה שפרע והוא בעצמו מודה שהאמינו לכך והכי אמרינן בהדיא סוף פ' שנים אוחזין הטעם משום דהא הימניה מלוה לשליש ואם נפרש נמי שהשטר ביד השליש מה צריך תו להזכיר שמפון אלא שמע מינה כדפרשינן והכי מייתי מיניה [*התם] כי היכי דשליש מהימן משום דהא הימניה הכי נמי כשהשטר בידו נאמן לומר פרוע הוא אפילו אם המלוה אומר לפקדון ˹נתתיו לך מטעם דאי בעי קלתיה ובפ' המקבל גבי בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין מי נאמן וכו' עד שאני ממון דאתיהיב למחילה: **סליק פירקא**

פרק אלו מציאות

מחרוזות של דגים הרי אלו שלו הוא הדין [*מחרוזות] של בשר כדאיתא (*בתוספות) [*בתוספתא]. ואם תאמר הא אמרינן פרק (*כל הבשר) [*גיד הנשה] אל תהי שוטה בחרוזים דהוי סימן ויש לומר דגבי בשר שנתעלם מן העין הקילו טפי : תבה גזלן שנטל מזה ונתן לזה מה שנתן נתן [כו'] אבל גנב דלא ידעי בעלים שנגנב להם ונתן לזה חייב להחזיר לבעלים הראשונים דהוה ליה יאוש שלא מדעת אבל אם כבר ידעו הבעלים שנגנבה להן ואח"כ נתן לזה קנה והיינו כרבי בהגוזל בתרא דסתם גניבה או סתם גזילה הוי יאוש פירוש ר"י . אמימר ומר זוטרא [*ורב אשי] אקלעו לבוסתנא דמרי בר איסק וכו' מר זוטרא לא אכל (*ר"ל) [*ל"ל] הא דאמר רבא פרק הגוזל בתרא ארים מדידיה יהיב היינו דוקא כשמביא הארים מתוך ביתו לכן מסתמא ממה שהגיע אל חלקו מביא אבל הכא שמביא מן הפרדס שמא לא יאמר לבעל הבית בשעת חלוקה הטול כנגד זה ורב אשי לית ליה האי טעמא אבל על זה לא היה סומך שהיה יודע שיתרצה בדבר כשידע דהא קי"ל כאביי דאמר מה שעתיד להיות אינו חשוב כתחלה *(*אי נמי) [*אם כן] כשהיה יודע שמשל *בתוס' והגהות אשר"י ליתא הך אי נמי וכו' מהר"ם : בעל הבית היה נותן ˹אסור אלא סבר דמשל ארים הוא אע"ג דנותן מפרדס דארים מדידיה יהיב. פירוש ר"י : חביות יין ושמן הרי אלו שלו בחביות (*דשמן במלאים) [*דשווין ובמלאים] אבל בחסרים איכא סימנין במדת היין שבתוכו. פירוש ר"י : אבל ˹יש רשימה על המגופה הוי סימן דכל בעל הבית יש לו (סימן) רשימה משונה משל חבירו ˹לאחר שנתפתחו אוצרות אפילו (*דשו) [*רשום] לא הוי סימן דכל חנוונים הלוקחים מבעלי בתים יש להם רשימה אחת. פי' ר"י : תבו ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו ואפילו מישראל נפל ודוקא ברוב עובדי כוכבים אבל ברוב ישראל חייב להכריז דהלכה כרב אשי לקמן דסבירא ליה הכי ואפילו ברוב עובדי כוכבים בא ישראל ונתן סימן חייב להחזיר לפנים משורת הדין ורוב העיר שאמרו ז"ל בתר רובא היינו במקום שרוב העיר מצויין שם אבל במקום שאין (*כולם) [*הרבים] מצויין שם יש לילך אחר הרוב המצויים שם . פי' ר"י : כיון דישראל כרו ליה וישראל סכרו ליה אימא מישראל נפל ולא מייאש מכאן נראה תבז שאותן ספרים שגוזלין עובדי כוכבים ליהודים ומוכרין ליהודים אחרים חייבים להחזיר לבעלים הראשונים בדמיהם דלא מייאשים˹ לבסוף לפי שיפלו בסוף ליד ישראל כדאמרינן ˹כיון דישראל כרו ליה וישראל סכרו ליה לא מייאש : תוספתא ספק הנוח לכתחלה לא יטול ואם נטל לא יחזיר למקום שנטלו ולא מבעיא אם הוליכן לביתו דלא יחזיר דדלמא בתוך כך אתא מריה ולא אשכחיה [ח] אבל במקום המשתמר לא יטול ואם נטל ולא זז משם יחזיר אבל אם הלך לא יחזיר דדלמא בתוך כך אתא מריה ולא אשכחיה [*ומייאש] בין יש בו סימן ובין אין בו סימן˹ ובמשתמר גמור אפילו יש בו סימן לא יטול פירוש ר"י עיין פ' חזקת הבתים˹ : לצורכו ולצורכה מאי תימה אמאי לא פשיט מהא דאמרינן לעיל אם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו מותר וזה לצורכו ולצורכה וי"ל דשאני התם דמיירי בקריאת ס"ת דקא עביד מלוה תדע דקתני מתני' אם אינו יודע לקרות גוללו הרי משמע דבהכי עדיף שקורא בהן אבל הכא איירי בכסות דליכא מלוה ומשום הכי קא בעי ואע"ג דזה נהנה וזה לא חסר הוא שאני הכא שהוא בלא ידיעת הבעל ודמי לשואל שלא מדעת ואיכא למאן דאמר דגזלן הוי וריב"א תירץ דהאי דלעיל מיירי כגון שיש לו ספרים אחרים ור"ת פירש לצורכו כגון שאם לא היה לו (*אותו) [*אותן כלים ואותו] ספר תורה צריך לאחר אבל קורא בו דלעיל אינו צריך לו כלל . ומורי הכהן אמר לצרכו [*דהכא שהעיקר לצורכו] דאבידה לא היתה מתקלקלת אבל מ"מ מהני לה קצת (*ולאו דוקא) [*ודוקא] נקט הכא לצורכו ולצורכה (לאו דוקא) ולעיל מיירי שהעיקר לצורכה . ול"נ מדמייתינן עלה הכא בשביל שתינק ותהום והיינו לצורכו ולצורכה : אם יש שם ב"ד מתנה בפניהם לשלם לו כל מה שהיה משתכר במלאכה שהיה עושה ואם אין שם ב"ד לא ישיב כיון שאם ישיב לא יהיה לו אלא כפועל בטל אבל אם אינו עושה מלאכה ישיב בחנם וא"ת לעיל דנקט שלו מרובה [שלו קודם] היכי דמי אי שלא בפני ב"ד אפילו מועטת מן האבידה ˹לא ישיב כיון שהפסיד שלא יטול אלא כפועל בטל ואי בפני ב"ד נהי דמרובה לא יאמרו לו ב"ד ליקח יותר משוויה כי ˹אינה מרובה אלא כשוויה למה יהו מתקנין ב"ד ליתן לו כל שכרו שוה כמו אבידה א"כ מה ירויחו הבעלים וי"ל לכשרא דחיותא או לטרחא יתירא וכה"ג משני לקמן בפ' הפועלין וא"ת דהכא נוטל לכל הפחות את שכרו כפועל בטל [ומפרש בגמרא כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה אלמא יהיב ליה דמי חמורו שאבד עליה] וכן לקמן גבי רועה שיוכל לקדם ברועים ובמקלות שומר שכר בשכר ושומר חנם בחנם ולא קידם חייב ˹שומר שכר שקידם בשכר (*נוטל מבעל הדבר) [*חוזר ונוטל מבעל הבית] ומסתמא הוא הדין שומר חנם אם קדם בשכר חוזר ונוטל מבעל (*הדבר ואמר) [*הבית ואמרינן התם] עד כדי דמיהן ואילו פרק הגוזל תנן שטף נהר חמורו וחמור חבירו והניח שלו והציל של חבירו אין לו אלא שכרו ואין משלם דמי חמורו שטבע וי"ל [דהתם בפרק הגוזל] כגון שהיה יכול להציל ע"י הדחק דאל"כ מאי אמר מהפקרא זכינא ותו יש לומר כיון שבעל החמור שם היה יכול לומר הייתי שוכר פועלים להצילו עיין פרק הכונס. אם יש שם ב"ד מתנה בפניהם ואומר הרב דוקא הכא בעינן תנאי בפני ב"ד דמן התורה חייב להשיב בחנם וכן נמי פרק השותפין גבי רשאין בני העיר להסיע על קיצתן והנהו טבחי דהוי להו עניינא וכו' עד אבל איכא אדם חשוב לאו כל כמינייהו דמתנו התם נמי תנאי דטבחי שייך לבני רוב העיר אבל ההיא דפרק הגוזל בתרא גבי שטף חמורו וכו' א"ל אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי (*חייב) [*דמיחייב] ליתן לו לא בעי בפני ב"ד כו' ˹ותדע דהא בגמרא פריך עליה ולימא משטה אני בך ואם התנה בפני ב"ד אין שייך משטה אני בך . נותן לו שכר כפועל בטל היכא דבטל מסלע אבל אם לא היה בטל מכלום אינו מקבל שכר על השבת אבידה ˹אפילו רבנן דאמרי טעינה בשכר היינו משום דאל"כ לכתוב טעינה ולא בעי פריקה כדמפרש בתוס' : ז"ל אייתי תלת דפלגת קמייהו ותימה דאפילו אי פלג באפי תלת יעכב זה עליו כדאמר רבא פרק המקבל דאמר רבא הני בי תרי דעבדי עסקא ואמר חד לחבריה תא ונפלוג דינא הוא דמעכב עליה וי"ל דההיא דהמקבל זהו היכא שלא הגיע שעת מכר של יין כדינה ותבואה כדינה אבל היכא דהגיע שעת מכר אין יכול לעכב והכא הגיע שעת מכר ומיהו תימה אמאי אינו יכול לעכב (אי) משום מזלא דבי תרי עדיף כדלקמן [ונהי] דאינו יכול לעכב מלמכור הסחורה כיון דהגיע שעת המכר אבל לחלוק קודם המכירה יעכב עליו וי"ל דבפרק המקבל מיירי שנתרצו להשתתף יחד עד זמן אחד או עד שתמכר הסחורה והתם יכול לעכב עד אותו זמן משום מזלא דבי תרי עדיף אבל הכא עבר זמן השותפות ומש"ה אינו יכול לעכב : איבעיא להו סימנין דאורייתא או דרבנן מאי נפקא מינה לאהדורי גט אשה בסימנין [*ת"ש וכו'] וקשה דהא דאמרינן בפרק מי שמת ובפירקא קמא דקידושין דממונא מאיסורא לא ילפינן וכן בכתובות [*ולעיל] בפירקא קמא אמרינן היכי פשיט מר איסורא מממונא ויש לומר הכי קאמר [*הכא] כיון שאמרה תורה להחזיר ממון לראובן בסימן אף ע"פ שיש לחוש שמא של שמעון הוא אם כן נמצא דהסימנין מובהקין הן וא"כ באיסורא נמי שהרי הם כמו עדים אבל התם אם זכתה תורה לאב להפיר ולהתיר נדר בתו שהוא (*תקנת חכמים) [*תקנתא] וגם יש לומר כשנדרה על דעת אביה נדרה וכי בשביל כך נאמר שהוא זכה בממונא ורבא פשיט לקמן דסימנין דאורייתא ויש לפרש שלשה עניינים סימנין איכא חד סימן מובהק ככל הסימנין ומהדרינן בה אפילו (גבי) גט אשה כמו נקב יש בצד אות פלוני דאפי' אם אמרינן סימנין דרבנן מהדרינן ˹וחד דלא מהדרינן ביה אפילו בממונא כמו כלים לבנים או שחורים דלא הוי סימן כולי האי וחד בינוני דמהדרינן ביה ממונא (ואינו) [*ס"א ומיהו] נקרא סימן מובהק כדאמרינן בשמעתא דמימר אמר כולי עלמא לא ידעי סימן מובהק דידי :

[*שייך לעיל סוף פרק אלו מציאות אמה שאמר אבל צריכה .ב"ד הדיוטות]

תבח גרסינן בפרק אלמנה ניזונית אלמנה שמה לעצמה לא עשתה ולא כלום כו' דאמר מאן שם ליך ˹וכההוא גברא דאפקידו גביה כיסתא [*אלמוגים] דיתמי כו' מאן שם לך משמע הא שמה לאחרים מה שעשתה עשתה אם כן לכל הפחות יש שם בית דין הדיוטות [ואפ"ה לעצמה לא] וקשה מאי דפריך בפרק אלו מציאות גבי אבידה וגבי איסור [ורב ספרא] משמע אפילו לעצמו מועיל פירש ר"י גבי אלמנה מאן שם ליך מי החזיק באלו הנכסים שאין לך אדם שיכול לזכות בקרקע חבירו אם לא יחזיקוהו בה אבל שומא ממש לא קאמר (*אע"ג) [*דאע"ג] דליכא בית דין מומחים בית דין הדיוטות מיהא הוי כדאיתא פרק אלו מציאות ומיהו ב"ד הדיוטות אינן יכולין להחזיקה בקרקע דיושבי קרנות הם ואינן בקיאין אלא בשומא בעלמא וי"מ אע"ג דהוו התם ב"ד הדיוטות דומה שמעכבת נכסי יתומים בידה ומפקעת אותם בלא ב"ד מומחין אבל [*כי מכרה] לאחרים אינו דומה כן שהרי לא עכבה כלום והא דאמרינן פרק אלו מציאות שם דמיהן ומניחן משמע לעצמו מדלא קאמר ומוכרן ולא אמרינן מאן שם לך משום דמיירי בב"ד מומחין אי נמי בלא˹ מומחין (*ולא) [*לא] הטריחו כל כך באבידה וגם [מהימן] עלה שפיר כיון דליכא מאן דתבע והיה יכול לכפור והא דאמרינן פרק המפקיד [*המפקיד] פירות אצל חבירו והרקיבו מוכרן בב"ד לאחרים וכן גבי גבאי צדקה פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן משום חשד הא לאו הכי פורטין ומוכרין לעצמן ולא אמרינן מאן שם לך ויש לומר דמיירי בב"ד מומחין וכן בעובדא דיוחנן חקוקא פרק קמא דפסחים דא"ל לא ומוכרם (*בבית דין דמשמע בית דין מומחין) בשוק ואמרינן בירושלמי דא"ל לא ומוכרם בבית דין דמשמע ב"ד מומחין והא דלא סגי התם בשלשה הדיוטות למכור לאחרים כמו לאלמנה שאני אלמנה משום חינא והא דאמרי' מה אלמנה יחידה אף שליח יחיד אע"ג דצריכה שלשה הדיוטות מיקרו יחידים שאינן חוששין אף מוכרת בזול כיון דאינם מומחים ושליח ב"ד [נמי] נראה שלא היה מוכר יחיד אלא מצוין לו ב"ד למכור ע"פ שלשה הדיוטות שישומו הנכסים ולפי שלא היה בית דין בשעת מכירה קרו ליה יחידים ואם תאמר גבי מפקיד וגבי צדקה אמרו מוכרין לאחר בב"ד מומחין לעצמן אמאי לא כיון דאיכא ב"ד מומחין וי"ל פן יאמרו העולם הטעו [*את] ב"ד לשום בזול וגבי שם דמיהן לעצמו דאוקימנא בבית דין מומחין לא חיישינן להאי חשד משום דמשיב אבדה לא חשיד ואם תאמר גבי אלמנה דאמרינן אם שמה לעצמה לא עשתה ולא כלום וכן בההוא גברא דאפקידו גביה כיסתא דיתמי דאמרי' מאן שם לך דמשמע הא בב"ד מומחין מועיל שפיר ואמאי ליחוש משום חשד דאלמנה [דשמא הטעתו] לא קשיא משום חינא היה מועיל בב"ד מומחין ומיהו לא קשיא [*לא] מאלמנה ולא מכיסתא דיתמי דאי היה בב"ד מומחין מועיל בדיעבד ומשום חשד לא מהדרינן עובדא מספר החכמה : **סליק פירקא**

פרק המפקיד

תכט הבא אטרחיה לבי דינא ולא קשיא מהא לרבא דאמר בפרק הגוזל קמא תבעוהו בעלים לשומר ונשבע ושילם רבא אמר משלם כפל למי שהפקדון אצלו דשאני התם דלפנים משורת הדין שילם כיון דנשבע וריב"א דקדק מדברי האלפס

הגהות הב"ח ק נמי הכי גבי ההיא כצ"ל : ר נ"ל השובר : ש תי' לומר נמחק : ת נ"ב היה : א נ"ב אם : א ולאחר כצ"ל : ב נ"ל מינייהו לפי שיודעים שיפלו בסוף ותיבות לבסוף לפי נמחק : ג נ"ב הכא : ד נ"ב ובמקום המשתמר שימור גמור אפי' : ה נ"ב גבי קבל מן הקטן : ו נ"ב נמי : ז וש"ש כצ"ל : ח תי' כו' מוקפת : ח דאפי' כצ"ל : ח נ"ב ביה : ט (וכההוא גברא כו' מאן שם לך) תא"מ : י נ"ב ב"ד :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [ת] ומייאש מיניה אלא אפילו אם נפלה מידו ואפי' לאלתר לא יחזיר במקום שאין משתמר גמור דהפסד שיאבד שם קודם שיבא ליד הבעלים ואפילו בדבר שיש בו סימן וכל שכן דבר שאין בו סימן : והג"ה

הכא ומדברי ראב"ן דכל היכא דלא הולך עדיין ¹לגבות ממנו בעל כרחו לא מיקרי אטרחיה: בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ולא מהדר ולא מהדרינן ותימה דהא בסוף פרק יש נוחלין משמע דוקא לטובתו שויה רבנן [*כלוקח דקאמר התם שוויה רבנן] כיורש ושוויה כלוקח הכא דטבא ליה עבדו ליה [*והכא דטבא וכו'] עיין בתוס' בהלכה זו ויש לומר דהתם מיירי שמכרה בעודה תחתיו והכא מיירי דשמו מינה קודם שנשאת: וקיימא לן כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא כו' ותימה להרב רבי יצחק אור זרוע ז"ל מאי שנא דהאלפסי פסק בכל תיקו ²ספק דממונא (לקולא) חולקין והכא קאמר דלא הדרה: אמר (רבא) [*רבה] מכי מטיא אדרכתא לידיה כתב ראבי"ה דהלכתא כרבה (*דהוא) [*דהוה] רבם של אביי ורבא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ורבים לא הוו דלא אמרי בחדא שיטתא: הלכה כרבי יוסי כו' וקיימא לן כרבי יוחנן דאמר מודה היה רבי יוסי בראשונה [*בשילם ולא רצה לישבע. ושמואל ס"ל בראשונה נמי כילד זה נותן לתוך כיסו כפילו של זה אלא יחזיר הכפל לבעלים] ואע"ג דשמואל פליג עלה והלכתא (*כולה) כשמואל בדיני דוקא לגבי רב אבל לגבי דרבי יוחנן לא: הלכה כר' יוסי דאמר כילד הלה עושה סחורה בפרתו של זה וטעמא דאין השוכר קני אלא בשבועה או בהבאת עדים ומשכיר אמר ליה דל אנת ודל שבועתך ועדים דידך והנא מסתייעא דינא בהדי שואל ואם היה משכיר עצמו בשעת מיתת הפרה שאינו צריך לא עדים ולא שבועה אפשר דמודה רבי יוסי דהשוכר פטור והשואל משלם לשוכר. ר"י: גזל [*א'] מחמשה בני אדם כל אחד אומר אותי גזל והלה אומר איני יודע קי"ל כרבי עקיבא דאמר משלם לכל אחד ואחד וכן גבי פקדון ואם שמא ושמא אינו חייב אא"כ בא לצאת ידי שמים. ושנים שהפקידו זה בפני זה דהיינו בכרך א' דלא הוי ליה למידק אפילו לצאת ידי שמים אינו חייב. פי' ר"י: שתיקה דהכא לאו כהודאה דמיא תל נראה לר"י לפסוק מכאן דכל דבר שיש לתלות שתיקתו לפי שמחשב בלבו מה יאמר לא אמרי' שתיקה כהודאה ואם אמר תלא אדם לחבירו נתנסך יינך ושותק ויש לתלות שתיקתו לפי שמחשב בלבו מה יענה ²דלאו שתיקה כהודאה דמיא. ואומר הרב רבי יעקב מקנון דאם הוא מאמין בלבו שהוא אומר אמת דאין מועיל מה שמכחישו ועל זה נאמר ויראת: ואלו הן נכסי שבויין וכו' ושמעו בו שמת פי' בקונטרס בקול או בעד אחד דאי בשני עדים פשיטא דמורידין יורשו הוא מיהו שמעו בו שמת דפ' שני דייני גזירות גבי פוסקין מזונות לאשת איש התם משמע (*לעדות) [*דעדות] ברורה הוא: היורד לנכסי שבויין משום סיפא נקט היורד והוא הדין דמורידין לכתחלה: אלא לאו ש"מ שליחות יד אינה צריכה חסרון והקשה בפי' רש"י ז"ל דלמא הטעם הוא מטעם שואל שלא מדעת [ט] וחילק בין בעלי חיים לכשאינן בעלי חיים ומורי הכהן פי' דלא שייך למהוי שואל אלא כששואל כל הבהמה כי ההיא דטילטלה להביא עליה גוזלות אבל הכא דבהמה (*חייתא) [*היתה] רועה כדרכו ועם רעייתה מניח תרמילו עליה (*דומיא) [*דומה] לשולח יד בחבית ליטול ממנה רביעית. מספר החכמה: לא שנא עביד עיטרא כו' והא דלא מחתינן [קרוב] היינו דוקא במקרקעי דהתם עדיף טפי לאוקמי רחוק מלאוקמי קרוב דאין מחזיקין בנכסי קטן אבל קרוב אתא לאחזוקי בטענת ירושה אבל במטלטלי עדיף לאוקמי קרוב דהא אין כאן ריוח דהא אחר נמי יכול לאחזוקי כיון דלא בעי חזקה תוספות. וכן כתב רב נמח גאון: אי מעלי ושפו נכסי וכן כתב רבינו חננאל אי אינים מהימן הוא וכן כתב ר"י הזקן: מלמד שילא בלא חתימת זקן תימה אפילו נפרד מתחלה בחתימת זקן וכי כל אדם יהא נאמן לומר לעשיר אני אחיך א"כ לא שבקת חיי לעשירים ותו הא תנן פרק יש נוחלין האומר זה אחי אינו נאמן ויש לומר דהכא (*הוא) מרי בר איסק אינו טוען [ברי] אלא לא ידענא לך וזה נראה טענת רמאות דהרי כל אדם אינו מסופק בהכרת אחיו ולכך קאמר אינו רמאי לפי שילא בלא חתימת זקן. תוספות: זיל אייתי סהדי דלאו אחוך הוא תימה [*וכי כל] עשיר [אלם] יצטרך להביא עדים שאין התובעו אומר אמת וי"ל דהכי קאמר אחוה דמרי בר איסק יש לי עדים שאני אחיו ודחלי מיניה להגיד אמר ליה רב חסדא למרי בר איסק זיל את ואייתי הני סהדי עלמן שהוא אומר שיודעים האמת אך יראים ועשה כנגדם שיעידו דבריהם ונשמע אם יאמרו כדבריך השתא אתיא שפיר דאמר ליה השתא נמי משקרי כשיבאו בעבורי יעידו נמי שקר מיראתו ויאמרו שאיני אחי או שאינן יודעים [*אע"פ שיודעים] כמו שאומר שיראים אותי (*להגיד) [*מלהגיד] שהוא אח: ורב נחמן אמר נאנסו לא ושומר שכר מיהא הוי וכי נתן [למוכר] המעות ולא משך [לוקח] מותר המוכר להשתמש במעות לרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות והוי עלייהו שומר שכר ואם הוליאם חייב באונסין אפילו הניח מעות אחרים במקומן כיון שהחליף המעות: רבי עקיבא אומר כשעת תביעה מפרש ר"י דב"ש דאמרי ילקה בחסר ויתר מיירי נמי ביוקרא וזולא וגם בית הלל לא פליגי בהא והיינו כרבא ומיירי [*ב"ש] נמי בשינוי ועל זה פליגי ב"ה דאמרי דשינוי קונה ועל יוקרא וזולא פליג רבי עקיבא: קבל מן האשה יחזיר לאשה עיין פרק חזקת הבתים: ההוא גברא דאפקיד כשא דכספא כתב רב אלפס שמעינן דאם הפקיד אינים וכו' ואמר רבינו יואל הלוי דאין ראיה ^מכים דהתם מיירי דליכא עדים דאם הפקיד בעדים מה צריך לסימנין ועוד דקאמר אבל רגיל דעייל לביתיה כו' עיין פ' הכותב ולקמן [*פרק] איזהו נשך ופרק חזקת הבתים בשמעתין דאומן: המפקיד אצל חבירו בשטר כו' (*ואיירי) [*אידי ואידי] בשבועה חמורה האלפס לטעמו דפסק בפ' הגוזל קמא דלא בעינן הודאה במקצת בפקדון ור"ת חולק עיין שם: סליק פירקא

פרק איזהו נשך

רבית קצוצה יוצאה בדיינין בפירוש ר"ח היכי דמי רבית קצוצה כגון שנטל מאה זוזי מחבריה וקבל עליו לזונו ולפרנסו כל זמן שהמעות בידו מה שירויח יהיה שלו והקרן יחזיר לו באחרית הזמן וכדפירש רב האי גאון: דתני רבי אושעיא רבינו חננאל וראבי"ה פסקו כרבי אושעיא: תלב וכונס יש לו מותר פירש רבינו חננאל דאם אומר המוכר יש לי פירות (*מותר) [*נאמן] ואין צריך להביא ראיה וכונס יש לו מותר והחוזר בו מקבל מי שפרע כך פי' רבינו האי גאון בפרק מ"ג: תני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא כו' ואסור מפני הערמת רבית וכתב (*הרמב"ס) [*הר"מ] בספר המצות דאם עבר ועשה כן הרי הוא מוציא [*ממונו] בדין שאפילו [*אבק] רבית [דרבנן] אין כאן: רבי ינאי אומר תלב מה לי הן מה לי דמיהן פי' רשב"א דלא שרי רבי ינאי אלא היכא דנותן לו פירות אחרות בדמי פירות שקנה דומיא דברייתא דרבי אושעיא והתם קאמר מה לי הן מה לי דמיהם כיון שאף הדמים היו פירות אבל לשלומי זוזי לא אמר רבי ינאי [*דפעמים] דמיחזי כרבית ורבינו תם מפרש דאפילו לשלומי זוזי שרי כדמוכח בהגוזל קמא דרב כהנא יהיב זוזי אכיתנא [*כו'] ומסיק רב לטעמיה דאמר עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה

בדמים משמע בהדיא דלרבי ינאי אפילו למשקל זוזי שרי [*שייך אמה דאמרינן וכונס אם יש להן מותר] תוס'. ונראה דה"ה אם היו לו מעות מזומנין ללוה פוסקין דמה לי דמיהן ומה לי הן אע"פ שלא זכה בהן המלוה וכה"ג פי' ר"י לקמן דלוין סאה בסאה (*פירוש) [*על פירות שבשוק] אם יש לו ללוה מעות דחשיב כאלו יש לו פירות. פי' רבינו חננאל (*עד) [*בעד] שיבא בני או עד שאמצא מפתח ודוקא גבי זביני מותר לאוזולי היכא דאית ליה שכן דרך מנהג התגר לאוזולי אבל ללות סאה בסאתים (*דרבית) [*דהוי רבית] דאורייתא בין יש לו בין אין לו אסור: קא משמע לן כיון דמחוסר גוביינא כמאן דליתנהו דמי [ובלא אשראי נמי] ודוקא דיהיב להו הנהו קיראי דאיתנהו בשעת פיסוק אבל אי זבין להנהו דהוו (*להו) [*ליה] בשעת פיסוק לאינים [אחרינא] ולהאי גברא יהיב אחרינא אסור: כיון דממילא (*קרבו) [*קא רבו] שפיר דמי אבל ראבי"ה פסק כלישנא קמא דרבא ואפילו מידי דממילא קא רבו אם אין לו אסור ליקח יותר מפני המתנתו: אמר אביי שרי למיתן זוזי אחביתא דחמרא ואמר ליה אי תקפא ברשותך אי יוקרא אי זולא ברשותי כיון דקביל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא וכי לא פירש להתנות אי תקפה ברשותך לא היה יכול לחזור אפילו אם תקפה ואע"ג דלא משך בעי לקבולי עליה מי שפרע כיון דאינו מפסיד לגמרי דחלא נמי שוי זוזי ודוקא שנמלא חלא לאחר טבת אבל בטבת או קודם חייב להחזיר אע"ג דלא התנה אע"ג דמשך דאחמרא יהיב זוזי כדלקמן מיהו אינו חייב לפרוע לו יין אלא יחזיר לו מעותיו מיהו אם לא נתקלקל (החומץ) [היין] לגמרי אלא תקף מעט אפילו מעות לא יחזיר לו אם לא התנה בפירוש ואי לא קביל עליה אפילו זולא הוי אסור דקרוב לשכר (*הוא) ורחוק להפסד הוא מיהו לקמן גבי פוסק עמו על הגדים קתני דפוסק עמו על שער הגבוה דמשמע דכל אחריות על המוכר וטעמא כיון שאין לו מזומן כמו שיש לו למכור [אין] נראה שיש לו להיות באחריות לוקח כדין הלכך לא חשיב אגר נטר כל זה פירש ר"י ואפילו לאחר טבת אי הוה בקנקנים דמוכר והחמיץ מאי אמר ליה הא חמרך הא קנקנך לרבי יוסי בר חנינא אי א"ל למקפה בעינן כדאיתא פרק המוכר פירות (*פירוש) אע"ג דלא התנה ולדידיה לא הוי איסורא אלא בשביל שהתנה עמו לשלם יין טוב שלא קבל עליו זולא. פר"י: אי תקפה ברשותך אי יוקרא וזולא ברשותי שמעינן מינה אם (*הלוקח) [*הלוה] מקבל טפי אחריות רק שבלד אחד יקבל המלוה הכל מותר דקרוב לזה ולזה [*הוא] מדלא דחיק בעל התלמוד אם שקולין ההפסדות ומיהו בדבר אחר לא כדתנינן לקמן לגבי בני רב עילים דבעינא פלגא באגר ותרי תילתי בהפסד כי דוקא גבי מכר מותר ולא גבי הלואה וצריך עיון גבי דודא דבני מר עוקבא ולשם פסקו התוספות דכל עסקא אסור ליתן קרוב לשכר ורחוק להפסד אפילו אם מקבל עליו [הנותן] זולא אם לא שיהיה לנותן גם פחת בגוף העסקא כמו גבי דודא שיש חוסכא דנחשא [*פי'] פחת של נחשת שנשרף וגבי ספינה לקמן יש פחת שמתקלקלת במים וגם מקבל עליו זולא גבי פרה לקמן השם פרה לחבירו כו' איכא פחת גופיה מחמת מלאכה ומה שהתירו כאן כשמקבל זולא לבד היינו במכר אבל בעסקא לא: הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ואם תאמר הא אמר רבי אלעזר פרק אלו מציאות ופרק הכונס הכל צריכים דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה וי"ל דהכא איכא דעת בעלים כרבי יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה וכתב הרב ז"ל [היכא] שהבליע לו בחשבון בכדי שאין הדעת טועה אפילו אם בא הנותן לאחר מכאן לשאול המעות ממנו נראה דלא יהיב ליה כלום וכן מצאתי בתוס' *וראיה מההיא דאמרינן פרק

*ובהשר"י כתב דחייב להחזיר. גי' מהר"ם:

הספינה גבי פלוגתא דר' יהודה ורבנן מכר לו את הגמל לא מכר לו את הבקר [*כו'] ודוקא התם פלוגתא דר' יהודה ורבנן כדאיתא התם (*כו') [*טעמא] דהדמים מודיעין אבל היכי דאין הדמים מודיעין לא ועיין שם: כיון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה לית לן בה ותימה דלקמן אמרינן בפרקין מנין לנושה בחבירו ואינו רגיל להקדים לו שלום כו' ואע"ג דהתם לאו אדעתיה דהכי אוזפיה וי"ל דשאני התם כגון שאמר לו בפירוש בשביל מעותיך אני עושה דומיא דרבית מאוחרת דתנן [*לקמן] לוה הימנו והחזיר לו מעותיו והיה משלח [*לו] ואומר בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי [*כו']: אמר רב נחמן טרשא דידי שרי איתיביה רמי בר חמא לרב נחמן אם לגורן בשנים עשר מנה אסור התם קץ ליה הכא לא קץ ליה אמר רב פפא טרשא דידי שרי ויש גורסין ודאי שרי פירש רש"י טרשא [*דרב נחמן] שהיה מוכר סחורה ביוקר [ביותר] (*מדמים) [*מדמיה] בשכר המתנה ומפרש התם קץ ליה [*שאמר] אם מעכשיו בפחות ורב נחמן בדלא קץ ליה אלא אמר סתם הריני מקבלה בכך דמים לגורן ורבי אב"ן פירש דטרשא דרב נחמן לא היה קוצץ אלא היה אומר בשער הזול אני מקבלה ביוקרא וזולא דלקמיה כיון דלאו דמים גמורים וקצוצים ניכהו שרי רב נחמן ומפרש התם [*קץ] בשנים עשר מנה בין תוקיר בין תוזיל להכי אסור והכא לא [*קץ אלא] קבלה ביוקרא [*וזולא] דלקמיה ושמא לא תוקיר והאלפס לא הזכיר טרשא דרב נחמן משום דסבירא ליה דלית הלכתא כוותיה וכן פסק ראב"ן אבל רבינו תם ור"י ורבינו חננאל והמיימוני פסקו כרב נחמן וכפירש"י והא דפסק תלמודא כרב חמא לא בא לאפוקי אלא דרב פפא ולא גרסינן בדברי רב פפא טרשא דידי ודאי שרי דמשמע ודאי שרי טפי מדרב נחמן ואפילו אי גרסינן נוכל לומר (*דסבר) [*דכך היה סבור] רב פפא דטפי שרי מדרב נחמן מיהו לא קיימא לן הכי וכתב הרב ר' יצחק אור זרוע דהא דפסקו כרב נחמן היינו בדבר שאין שומאתו ידוע כגון פרה וטלית אבל בפירות אם יצא השער אסור לעשות בהן טרשא: ההולך לחלוב את עזיו ואומר מה שעיזי חולבות מכור לך מותר דאימור לא ישוה [י] החלב כשיעור הדמים שנתן לו אבל מה שעיזי חולבות כך וכך מכור לך אסור כיון שהתנה ליתן שוה יותר מן הדמים שנתן לו ושמא לא יהיה לו חלב בעיזיו כל כך ויצטרך להמתין עוד פעם אחרת והוי אגר נטר ליה ואם תאמר דלקמן אמרינן פרדיסא רב אסר ושמואל שרי פירש רש"י לקנות מן הכרם בדמים פחותים על החדש [*כל פירות שנה זו בכך וכך] רב אסר כיון דלקמיה שויס טפי מיחזי כאגר נטר ליה ושמואל שרי [*סבר] כיון דזימנין הוי בה תיוהא [*פירוש] דבר חרטה לא מיחזי כאגר נטר ליה ופסק רבינו חננאל הלכה כרב והשתא התם היכי דמי אי דהתנה לתת לו מן הפרדס כך וכך ואם לא ימצא ישלם א"כ מאי תיוהא דקאמר שמואל ואי מכר פירות פרדיסא הן רב הן מעט אמאי אסר רב הלא מה שעיזי חולבות שרי הכא ותו [*הרי] משכנתא דסורא שריא [*דכתב] במשלם שניא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף וכן מוכר פירות דקל דאיט חוזר משבאו לעולם או לכל היותר היכא דשמיט ואכיל לקמן בפירקין מסתמא לא נתן המעות כמו ששוין הפירות בשעת לקיטה (*והלא) [*וה"ל] אסור לרב וי"ל דרב אסר היכא שעדיין לא גדלו פירות הפרדס אבל הכא (*הולך) [*בהולך] לחלוב עיזיו (*אחר) [*לאחר] המכירה לא גדל החלב ולא מכר אלא אותו שישנו בההיא שעתא שמכר ובמשכנתא דסורא מיירי שהחזיק בגוף הפרדס והוי כמו קנאו עד [עשרה] שנים ובמוכר פירות [*דקל] החזיק

הגהות הב"ח ב תי' כפק מוקף: כ נ"ב דלא אמרינן: ל נ"ל משום דהתם כו' כנ"ל:

חדושי אנשי שם

ג"ם [ט] וקשה דילמא בכל מקום שמחייבה תורה משום שליחות יד הוי נמי משום שואל שלא מדעת ולא צריך לחלק בין בעלי חיים לשאינם בעלי חיים וי"ל דאי הוי הטעם משום שואל כו' א"כ לא היה בשליחות יד כ"א במקצת שנטל ממנו ולא בשאר שנשאר במקומו כי לא שאל אותו שנשאר ולכך צריך לומר שאין הטעם משום שואל כו' אבל לגבי בהמה לא שייך לומר כן ולכך מקשה דילמא הטעם משום שואל שלא מדעת. מצאתי: מהר"ם [י] תוס' ואפילו שוה חלב יותר משיעור הדמים שנתן לו מותר כמו בקרי דרבא דכי איתנהו בני גרמידי בגנו שרי דהא נמי כמה שעיזי חולבות כך וכך לא אסר אלא שמא לא יהיה לו חלב כל כך ויצטרך להמתין עוד פעם אחרת והוי אגר נטר ואע"פ שגם הוס' ורש"י פי' כן מה שעיזי חולבות מכור לך בכך וכך זוזי אם רב אם מעט מותר שהרי קבל עליו הפסד ושכר ואי הוה בציר נמי הוה שקיל שמא חשיב החלב כדבר שאינו עדיין והוי ליה בקרי בני גרמידי וליתנהו ואפילו לליטנא בתרא דרבא דהכא לאו מדידיה קרבי ומיהו הכא לשיטת המרדכי לשנויא קמא חשיב דאיתנהו ואחר המכירה לא גדל החלב ומה צריך לטעם דקביל עליה הפסד ושכר דודאי כי איתנהו בעין אמרינן אוזולי הוא דקא מוזיל גביה כי יהיב ליה זוזי השתא דדמי למרבין על השכר ואין מרבין על המכר והיינו משום דיהיב ליה לבסוף זוזי שהיה ראוי לתת תחלה והוי אגר נטר הא לאו הכי שרי ופשוט הוא וצריך לחלק בין איתנהו בעין בין איתנהו ולא בעין והיינו דאמר רב נחמן האי מאן דיהיב זוזי לקירא וקאזלי ד"ד ואמר ליה יהיבנא לך ס"ס איתנהו גביה שרי ליתנהו

בדקל לקנות [פירותיו] לכך ליכא רבית ולא לקנות דקל גופיה לצורך פירות דאם כן אף לרבנן אינו יכול לחזור [*בו] דהוי דקל לפירותיו ואפילו לרבא דשרי (*דמייתי) [*הכא למיתן] בני גרמידי [היינו] משום דאית ליה בני זרתא ומיניה קרבו אבל רב אסר היכא דליה ליה כלל בפרדס בשעת מכר אי נמי י"ל דרב מיירי שהתנה כך וכך פירות ליתן מפרדסו לכך אסור שהרי שוו יותר ואין עתה כלל בפרדס וצריך להמתין עד שיבקשם כמו מה שעיזי חולבות כך וכך ורבא דשרי הכא משום שיש לו בני זרתא ומיניה קרבו ושמואל דשרי דשמא פירות של פרדס [*זה] יהיו מקולקלות ולא מכר לו רק מדתו מפרדיסא הן טובות הן רעות אפילו (*ממין) [*יין] רע אפילו עינבי דסדום ורבא דאסר הכא ללישנא קמא משום דהתנה [*ליתן] לו בני גרמידי טובות הרי שתי לשונות של רבא דהכא וגם ברייתא פירשתי דאתיא בין לרב בין לשמואל : אלא אמר רב חמא טרשא דידי שרי כתב ראבי"ה וז"ל טרשא דרב חמא היה (*פירות שלו נותן) [*נותן פירות שלו] (*במדות) [*במקום] הזול להוליכן (*במדות) [*למקום] היוקר והיו באחריותו לאונסין ויוקרא וזולא עד שעת המכירה וקבל המעות ומקבלת המעות ואילך באחריות הלוקחים במלוה ואין כאן איסור [*רבית] ואם לא [*היה] אחריות על המוכר כלל כיון שאינו מוכר לו שוה בשוה אסור והא דאמר אביי שרי ליה לאינים למימר לחבריה הילך ארבע זוזי אחביתא דחמרא אי תקפה ברשותך אי יוקרא וזולא כו' עד קרוב לזה ולזה הוא התם שוה בשוה הוא מוכר לו ואין כאן אגר נטר ומה שנהגו מימי קדם לתת מעילים לזמן גדול בכך וכך דמים בשעת היוקר זהו מפני שקבלתם במזל אם יבא שר בעיר ויחמדם יעלה בדמיהם יותר משויים ואם (*מכר) [*עתה] מיד היה בא לעיר היה נוטל את דמיהם ואין כאן אגר נטר ובלבד שלא יאמר [*אם] מעכשיו בכך וכך [*ואם לאחר זמן בכך וכך] וצריך לומר (*שברוב) [*שרוב] פעמים היו באים השרים בעיר דאי לאו הכי מיחזי כאגר נטר ליה : כתב רב האי גאון בשער מ"ב תלד אם ימכור אדם (*באשריות) [*באשראי] ביותר ממה ששוה עכשיו ע"מ ליתן דמים לאחר זמן הרי זה אסור ואפילו אם נתרצה הקונה (*כדתנא) [*כדתנן] מרבים על השכר כו' א] מכר לו השדה ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי לך באלף זוז ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור ואם היה נתינת דמים מעכשיו ע"מ ליקח המקח לאחר זמן מותר שאין אסור אלא תוספת האשראי ליתן לאחר זמן יותר ממה ששוה היום אבל פחיתות [*המעות] במיהור הזמן מותר כמו (*שאמר) [*שאמרו] לקח ממנו לוג ואלי לוג רביעית ושמינית רצה אומר לו תן לי מיד בפחות כיוצא בו הלוקח מקח מחבירו ע"מ ליתן לו מכאן עד שנים עשר חדש רשאי לומר לו תן לי מיד בפחות ואין חושש משום רבית אבל מי שהוא מלוה ללוה והוא לאחר זמן המקח והדמים כאחת קראוהו רבותינו טרשא ואם אמר הלוקח למוכר מכור לי מאה חביות של יין שכל זמן שאקח היין אתן לך הדמים ולפי אותה שעה אם לא קבל הדמים [*מהיום] אלא מה ששוה היין באותו זמן יתן לו בשעת לקיחתו כל עת שיקח כשיעור שיקח מן היין כן יתן שומאתו הרי זה מותר כמו שאמר רב נחמן טרשא דידי שרי וכו' איתיביה רמי בר חמא כו' התם קץ הכא לא קץ כו' אמר רב פפא טרשא דידי שרי ולית הלכתא כטרשי פפונאי [הלכך] מי שקשר הלוה במלוה בדמים (*קטנים) [*קצוצים] על מנת ליקח בזמן פלוני מאה חביות של יין בשנים עשר מנה [*ויהיו שוים באותו עת י"ב מנה] ועכשיו היין והחביות שוים אלף זוז הרי זה אסור (*לדבריהם) [*מדבריהם] לא התירו אלא המוכר מאה חביות לחבירו ואומר לו ע"מ שבזמן פלוני תתן לי מה ששוה באותו הזמן ותטול היין בשער אותו יום ולא פסק לו הדמים הרי זה מותר וכן הלכתא ע"כ דברי רב האי גאון וקצרתי וכן כתוב בספר המצות דבר שממו (*שוה קץ) [*שכך שוה] לגורן ותהלת (*מכירתה הגורן) [*מכר לו לגורן] יכול לומר לו תן לי מיד בפחות ואינו חושש משום רבית : (*דתני) [*תני] רב ספרא ברבית דבי רבי חייא [*כו'] הא ברייתא דלא כרבי יהודה דאמר לך אחד ברבית מותר ופסק ראבי"ה ז"ל דאין הלכה כרבי יהודה ודוקא במכר אבל בהלואה לכולי עלמא אסור דהא סאה בסאה לך אחד ברבית הוא דשמא לא תתיקר התבואה ולכולי עלמא אסור להלוות . מתוספות בני העיר : לוקח מותר ומוכר אסור (*בדאמר) [*דאמר] ליה קני מעכשיו כתב רב האי גאון בשער י"ג רבים טעו ופירשו דהוא תנאי ואינו אלא כמו הבא מעות וטול את שלך והוא מכר לו בסתם ונתן לו מקצת הדמים והשאר זקף עליו במלוה כדלקמן פרק האומנים : ואי אמר ליה לכי מייתת קני [*לא] קני מעכשיו והמפרש שהמכירה היתה בתנאי טועה הוא : לא תמכרם אלא לי בדמים הללו אסור ואם תאמר ואמאי אסור והא לא מהני תנאה כדמוכח פרקא בתרא דמסכת ע"ז ומייתי בסוף פרק בית כור באלפס ההוא גברא דאמר ליה לחבריה אי מזבנינא להאי ארעא לך מזבנינא במאה כו' ויש לומר דהכא מיירי כגון שהתנה בהדיא לא תמכור אלא לי בדמים הללו אפילו אם תוכל למוכרו ביותר ויאנסוך זוזי והוא קבל עליו הכל ומיהו אם אמר מעכשיו תהא קנויה לי כשתרצה למכרם שרי פי' ר"י : ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה שלא באחריות הזייה דהוה עליב [*כו'] לפי שכבר פסקו המכר שלהם בלא אחריות ולא רצה להניח מלקנות בשביל כך ולפיכך הוה פטומי מילי אבל אם בתחלת הקנין אומר לו מוכר ללוקח קני לך שדה ואי טרפי לה מינך מגבינן לך כו' לא הוי פטומי מילי אלא תנאי גמור ואע"ג דהלוקח הוא הצריך לתנאי זה ומוכר מתנה אותו כי בודאי לא נתכוון לוקח לקנות אלא באחריות כמו שפתח לו המוכר . פטומי מילי כתב רבינו אבי"ה תלה כל אדם [המדבר] לחבירו לקיים דבר [*אחד] אחר המכירה והנתינה ולא הקנה לו בקנין [*הוי] פטומי מילי בעלמא : פטומי מילי הקשה הרב רבינו אלחנן תיפוק ליה דלא כפליה ליה לתנאיה ואומר רבינו יצחק [דנקט] פטומי מילי לישנא דמהני אפילו לרבנן דר' מאיר אבל לר' מאיר דמצריך תנאי כפול אפילו הוא בעצמו אמר אינו מועיל דהא קי"ל כדאתקין שמואל בגיטין דשכיב מרע עי' בפרק מי שאחזו : אסמכתא פי' *רבינו תם בשם רב האי גאון אסמכתא במעכשיו קניא אבל בלא מעכשיו לא קניא אפילו קנו [*מניה] בב"ד חשוב אלא

*למעלה בפנים כתוב שרבינו האי גאון חולק על סברא זו ומשמע שצריך להיות כאן פר"ח בשם גאון והוא גאון שהזכיר רב אלפס בשמו בפ' גט פשוט :

כההיא דנדרים דוקא דאתפיס זכוותיה בב"ד אבל אי לא אתפיס זכוותיה [*בב"ד] לא הוה קני אפילו בב"ד חשוב בלא מעכשיו אבל מפי' ר"י משמע אע"ג דאתפסינהו בב"ד בעי ב"ד חשוב ומעכשיו (*בקנין) [*וקנין] ור"ת פי' בספר הישר [*דטעמא] דר"נ מקמיה דאהדריה [מניומי] וטעמא דרב הונא [דקני הכא אפילו כרבי יהודה] משום (*דתפיס) [*דאתפיס] מלוה גופיה אבל בפ' ארבעה נדרים השלים תופס השטר ב] (*לבית) [*או בית] דין תפסי זכוותיה ולא בעל דינו א"כ משמע אפילו היכא דתפיס ליה מלוה גופיה לא קני דהא הדר ביה ר"נ ומ"מ איכא למימר דוקא במקרקעי דלא שייכא ביה תפיסה כולי האי אבל מתפיס מטלטלי למלוה [קני] אפילו בלא מעכשיו אפילו למאי דהדר ביה וכן ההיא דאתפיס זכוותיה דאי אתפיס לבעל דינו מבטלי בלא ב"ד חשוב ובלא מעכשיו ובענין זה שמעתי מרבינו יצחק הלבן זצ"ל אמנם צריך ראיה על זו ותו דלקמן מסיק על ההוא דא"ל דאי לא פרענא לך עד יום פלוני גבי מהאי חמרא דהכי אמרי משמיה דרבא כל דאי לא קנה ולא מחלק בין אתפיס ובין לא אתפיס ליה ומיהו במעכשיו קני ואפילו דשוי טפי ממעותיו ואין בזה משום רבית כיון דאמר מעכשיו מעתה הוי מכר ואין כאן אגר נטר ואפילו בלא מעכשיו למ"ד אסמכתא קניא לא הויא רבית כיון (שקודם) [*שבתוך] הזמן

יכול למכור לאחר כשיעור מעותיו והיה מעכב השאר לעצמו ולא חשש מתנה הוא דקא יהיב ליה . פירוש ר"י : ואמר רב נחמן [מודינא] דאי שמיט כו' מכאן נוכל לדקדק תלו דמחילה אינה צריכה קנין עי' פ' המקבל : באתרא דלא מסלקי [*פי' המלוה] ואמר מסתליקנא מאי רב ששת בריה דרב אידי אמר [צריך] למיקנא מיניה [*פי' ממלוה] וא"ת בשלמא רישא דאמר לא מסתליקנא קרקע נקנה בכסף בלא קנין אלא סיפא למה לא יועיל דבורו הלא (*הוא אומר ללוה) [*אמר הלוה] אין אני נוטל המעות בתורת מכר [אלא בתורת הלואה] ואי משום דלוה הוה ליה לאתנויי וכיון דמלוה מתנה פטומי מילי הוא א"כ לא הוה ליה למתלי טעמא בקנין אלא הוה ליה למימר לוה צריך להתנות וי"ל דלאחר מתן מעות איירי שכבר נתנם כדין מנהג העיר דלא מסלקינן ואחרי כן אם התנה אפילו לוה מסלקינא ליה לא יועיל אם לא בקנין אבל אם אמר לא מסלקינן מועיל דמוכר לו בהגאת מחילת מלוה דמוחל [*לו] המלוה עד אותו זמן דכי האי [גוונא] אשה מתקדשת : הכא הלואה התם זביני פרש"י הכא הלואה והוי רבית קצוצה שיוצאה בדיינין ואבק רבית מקרי בתורת מכר כגון המרבה בפירות אבל בזביני מחילה בטעות הוי מחילה וקשה דלעיל אמר רבינא דמשכנתא בלא נכייתא בדיננו אין מחזירין דמקרי אבק רבית דהלואה ומסתמא ר"נ לא פליג עליה וכן לקמן האי משכנתא באתרא דמסלקי אכל טפי לא מפקינן מיניה . ועוד קשה (*דאמרינן) [*דקאמר] אבל בזביני מחילה בטעות הויא מחילה והלא פרק חזקת הבתים גבי רב ענן אסדר גודא בארעא דחבריה אמר ר"נ מחילה בטעות לא הוי מחילה מפרש ר"ת התם זביני גבי מוכר פירות דקל קבל מעותיו בתורת מכר ואפילו ידע שיוכל לחזור לא היה חפץ לחזור ומחל לו כל מה שלוקח תולש (*ומאכיל) [*ואוכל] כי היכי דליקו בהימנותיה ואוכל ביותר כל כמה דלא הדר ביה אבל הכא הלואה מתחלה ועד ג' שנים אכל בנכייתא כי היה סבור שיפדנו ולאחר ג' שנים היה אוכל פירות בחנם בתורת מכר שהיה סבור שתהא משוקעת בידו והוה מחילה בטעות שלא היתה בידו אלא בתורת הלואה והלוה לא מחל אלו ידע שיכול להתחרט לכך לא הוי מחילה והדרי פירי שאכל לאחר ג' שנים אבל אם אכלו בתורת רבית אין יוצאין וכי פריך [*רבא] מאונאה לא ידע [האי חילוקא דהא אונאה אלו הוה ידע לא היה מוחל ולכך מחילה בטעות לא הוי מחילה ג] והשתא אתי שפיר דאמר רב פפא עביד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי [דמחילה בטעות הוי] דלפרש"י קשיא דרבינא דלעיל אמר בדיננו משכנתא בלא נכייתא אין מחזירין וע"כ הקשה [רבא] מאונאה דלא ידע החילוק שאמרנו אבל ר"נ ידע לה שפיר (*והאי) [*והא] דאייתי ראיה מאיילונית לסברא (*רבא) [*דרבא] קאמר ליה ואדמקשה מאונאה לסייען מאיילונית ולטעמיה מחילה בטעות לא הוי מחילה . *(אמר רבא) לקמן בסמוך ארעא הדרא פירי מאי כרבית קצוצה הוי כו' : פירש ר"ת דהאי רבית קצוצה דקאמר משל בעלמא הוא והכי קאמר מי (*קאי) [*קני] מקח שאכל פירות בתורת מכר והא לא חל מכר כלל והוי מחילה בטעות דלא הויא מחילה ויוצאין הפירות כמו ברבית קצוצה או דלמא כיון דאהדר ליה את וגולא אחי (*ידוע) [*ידע] שיחזירו לו המעות ולא אכלן בתורת מכר אלא בתורת הלואה והוי כמו אבק רבית כמו משכנתא בלא נכייתא [*ס"א ואין יוצאה בדיינים ועל כי האי עביד רבינא עובדא ואפיק משום שאכלו בתורת מכר והרי לא חל המקח אבל משכנתא בלא נכייתא] שאכלן בתורת הלואה הוי אבק רבית ואין יוצאה בדיינין עי' פ' חזקת הבתים עביד רבינא [עובדא] ואפיק פירי כו' . והכי קי"ל כרבינא (*בזבינא) [*בזבינא דתנאה] וכ"ש במשכנתא כדפי' האלפס ופי' רבינו יואל הלוי ז"ל דאיכא לפלוגי בין ר"נ דאמר לעיל גבי מכר מחילה בטעות הוי מחילה למלתיה דרבינא דחשיב ואפיק פירי דהתם גמר בדעתו במכירת הפירות כל זמן שלא יחזור ואפילו אי מצי לחזור לא הוה (ידע) [חוזר] הלכך מחיל אבל דרבינא לא גמר ומקני לגמרי כשהתנה לחזור כשירצה מידי דהוה אשדה אחוזה יש לומר דכל משכנתא בנכייתא יש לו לנכות כשיעור שדה אחוזה לזרע חומר שעורים סלע ופונדיון לשנה אבל פחות מכן הוי בלא נכייתא : נפקא מינה לדינא דבר מגרא נראה לראבי"ה (*דדינא דמשכנתא) [*דבמשכנתא] דשתא איירי כדלעיל במישלם שנייא אלין תיפוק ארעא דא בלא כסף כתב רבינו חננאל וז"ל שקילנא וטרינא בשמעתא טובא ולא אשכחנא היתירא אלא במשכנתא דסורא אבל מכירה על תנאי כל זמן שיהיו לי מעות תחזירנה לי זו וכיוצא בה איסורא טפי ממשכנתא דמשכנתא אבק רבית אבל מכירה זו דינה כרבית קצוצה דקי"ל כרבינא עכ"ל : אין מקבלין צאן ברזל פרש"י ורבינו משה מפני שזה אבק רבית וכילד הוא צאן ברזל הרי שהיו לו מאה צאן וקבלם ממנו ליטפל בהם ויהיו הגיזות [*והחלב] והוולדות לאמצע וכגון שהתנה אם מתו אם הוזלו הצאן הרי המקבל משלם דמיהם ואפילו אם קבל הנותן זו לא אסור כדמשמע גבי דודא דבני מר עוקבא דקבל עליו חוסכא דנחשא פירוש מה שהוא הכחשת פחות בשביל שנשרף אבל בקבלת זולא אין די אבל אם מקבל עליו בעל הצאן אם הוקרו או הוזלו או נשרפו יהא ברשותו הרי זה מותר וכן כל כיוצא בזה מס"ה : מתני' אבל מקבלין עגלים וסייחים למחצה כו' פירוש אם [אין] האחריות על המקבל וא"ת א"כ פשיטא כמו שוכר בהמתו וי"ל דקמ"ל דאפילו בסתמא אין אחריות כלל על המקבל עד שיפרש ולכך קאמר מקבלים בסתם . ותימה מאי שנא [*עגלים] משאר עסקא דאמרינן פ' המוכר את הבית דה"ל פלגא מלוה ופלגא פקדון אפילו בסתמא אסור וי"ל דכל היכא דשמין הקרן ואפילו בסתמא חצי האחריות על המקבל ואסור והיינו עסקא אבל הכא מיירי דהנותן מאמין המקבל כמה שוה עכשיו ושיתן לו חצי ריוח שיבא [ד] : מרא הדרא בעינא וידיע פחתא זוזי לא הדרי בעינייהו ולא ידיע פחתייהו ולכך הוי רבית תלז תימה דאם אדם שוכר טבעת ליתן באצבעו או כוס של זהב לשתות בו וכי רבית הוא דהא אין פוחתין בכך דהא במעילה פרק בתרא תנן נהנה ולא פגם מעל כילד נתן טבעת באצבעו או שתה בכוס של זהב והו דבתוספתא תניא (*שוכר שולחני) [*השולחני שוכר] מעות חבירו כדי (*להנאות) [*להתנאות . י"ס להתראות] בהם וי"ל דהכי פירושא מרא הדרא בעיניה פי' סתמא שוכרו כדי להשיב היא עצמה ובטעם זה (*עצמו) [*י"ס לבדו] די כי נמי לא ידיע פחתייהו ואפילו אם שכרה לעשות ממנה את חפצו לשלם אחרת אינו רבית כי השכר הוא כדי שיפטר מן הפחת אם הפחית אם ישלם היא עצמה אבל זוזי לעולם אין רגילות ללוותן ולפורען הן עצמן וג"כ לא ידיע פחתייהו שמשלם טובים ואין השכר בשביל קבלת שום פחת . ור"י לא גרים לא ידיע פחתא עכ"ל ומשום הכי כוס של זהב או כסף או טבעת מותר דבטעמא דהדרא בעינייהו סגי ובמרא יש יותר טעם להיתר וכן בספינה דפסקינן [*הלכתא] אגרא ופגרא והמלוה למחצית שכר לחבירו יכול ליקח משכונו ממנו בעד כל הקרן ויתרה בו שלא ינוה כי אם על משכונות כסף וזהב ואם הלוה משנה ומפסיד הפסידה תהא שלו : זוזי כמאן דפלגי דמי והוא הדין לכל דבר השוה דדמי לזוזי ולא לחמרא כדמשמע בהאיש מקדש גבי מוזא דשמכי *ודוקא שנים שהטילו לכיס אבל לא במקבל מבעה"ב בדין עסקא דגרסינן בירושלמי ההוא בר נש דיהיב לחבריה מאה דינרין *[ועבדין עשרין דינרין] [ועביד עשרה דינרין] אלהן נסוב פלגא ואלהן (*נסיב פלגא) [*פלגא נסיב] של בעה"ב (*איעביד) [*אל איתעביד עלוי קרן] [ועלייהו זיקא] [ל] בני איגש עבדי כן בתמיה אלא (*נסיבין) [*נסבין] ויהבין (*בסופא) [*ובסופא] אינון פלגא רב חמא מוגר זוזי בפשיטי ביומא . תניא בתוספתא פרק המוכר פירות משכיר אדם מעותיו לשולחני להתלמד בהם להתנאות בהם

[פירוש ראבי"ה בצלים שהיו בשותפות בלא הלוקה וקדש בהן ואמר אינה מקודשת] :

הגהות מיי א] נ"ב עד : ב] וכ"ד תפסי כצ"ל : ג] לאו מחילה וכאן צלה"ד וע"כ הקשה וכו' מחילה מדאמר רבא כצ"ל ואח"כ צלה"ד והשתא אתי וכו' אין מחזירין :

חדושי אנשי שם

ליתנהו גביה אסיר ואקשינא פשיטא לא צריכא דאית ליה אשראי במתא מהו דתימא כעד שיבא בני דמי קמ"ל כיון דמחסר גוביינא כמאן דליתנהו דמי : מהר"ם [כ] ל' תו' ולא שמו אותם בתחלה כשקבל אלא לאחר שגדלו ואין לחלוק בשבח או שמין אותם כמה השביחו : [ל] כלומר וכי של בעה"ב יהא מוטל לרוח כמו זיקא שקולי מינך כפרק שמנית ומתרץ ובני נשי עבדין כן בתמיה כו' :

פי'

ולהתעשר בהם נגנבו או שאבדו חייב באחריותם ניטלו מלפניו באונס הרי זה כנושא שכר
נשתרש (*עליהן) [*עליה] אסור משום רבית ואם עשה [*כן] בהקדש מעל פי' להתנאות
בהם כשולחני שמשימין לפניו ואינו מוציא מרשותו אבל נשתרש בהן שהוציא והרויח בהן
אע"פ שבאו לידו אותן מעות עצמן אסורים משום רבית משום שהוציאן והכי הוה מעשה
דרב חמא מוגר פשיטי (*לאגרא) [*באגרא] ליומא: אבל דבר מסוים לא דלמא דפקדון
נינהו ואתי מריה דפקדון ויהיב סימנא ושקיל. כתוב בספר החכמה (*ופי') [פי'] ר"ת
כגון דגברא דלא (*ידע באומדני) [*ידעינן אומדניה וכיון דלא ידעינן אומדניה] אי איכא אינש
אחרינא דיהיב סימנא מפקינן אפי' מיתמי כדאמרי' (בהמפקיד) [הכותב] ההוא גברא דאפקיד
שב מרגניתא כו' אבל דהבא פריכא אין דרך להפקיד ואע"ג דמשקל הוי סימן עכ"ל כן כתב
המיימוני בפרק אחד עשר דהלכות נחלה דבר המסוים לא שמא יתנו סימן ויטלוהו אחר
מותו אם ידע הדיין שאין זה אמיד. ורבינו יונה הקשה ואם תאמר ואמאי יהבינן ליה
בסימנא והלא לעולם יאמר המקבל לקוח הוא בידי ואפילו אם יביא מערער עדים שהיה
שלו (*ויאמר) [*אומר] המקבל לקחתיו ממנו אם אינו עשוי להשאיל ולהשכיר [*ואפילו
עשוי להשאיל ולהשכיר] נאמן לומר לקוח ממנו במגו דמצי אמר החזרתי דהא ודאי לא
[שוייה] מערער רשע. וא"ת דהכא איירי שהמקבל מודה שהיא שלו א"כ מה חילוק יש
בין דהבא פריכא לדבר שיש בו סימן וי"ל בעוד שהמקבל בחיים לא חיישינן מידי דאי אתי
אינש ויהיב סימנא ושקיל ליה ע"י שהמקבל מודה לו יגבו היתומים מן המקבל ואפילו מן
גלימא דעל כתפיה אלא הכא חיישינן דלמא אתי [*אינש] ויהיב סימנא אחר מיתת המקבל
ולכך שקיל בסימנא כדאמרי' בפ' (המפקיד) [הכותב] בההוא גברא דאפקיד כסא דכספא בי
חסא שכיב חסא ולא פקיד אתא מפקיד ויהיב סימנא אתא לקמיה דר"נ אמר ידענא ביה בחסא
דלא אמיד ועוד הא קא יהיב סימנא מדקאמר ועוד שמע מינה דעל ידי סימנא שקיל
מיתמי אפילו אבוהון אמיד וא"ת ונטעון ליתמי דלקוח הוא ביד אביהם דאי הוה אבוהון
קיים שמא היה טוען כך כיון דאמיד וי"ל דלא טענינן בשביל יתומים אלא בכלים שהיה
רגיל להשתמש בהם [*אביהן] אבל אם לא היה רגיל להשתמש בהן א"כ סתמא פקדון הוי
ושלהי המקבל דאפיק רבא זוזא דסרבלא וספרי דאגדתא מיתמי בלא ראיה בדברים העשוים
להשאיל ולהשכיר איכא לאוקמי כגון שנשתמש עמהם בחייו ולהכי צריך טעמא דעשוין
להשאיל מיהו תימה גדולה הוא אם בסימן יוציא אדם כלי כסף וכלי זהב ושאר חפצים
מיתומים בשביל דאין אביהן משתמש בהן מחיים וא"כ לא שבקת חיי לבני עשירים כיון
דלא טענינן להם לקוח ועוד בשמעתין אם המקבל יטעון בפני ב"ד שהוא שלו איך יוכל
שום תובע להוציא מידו בנתינת סימן אפילו לא אמיד וכ"ש אם הוא אמיד דכל אדם נאמן
במה שהוא בידו שהוא שלו אפילו לא אמיד ואפילו אם יתן התובע סימן (*אע"ג) [*דאע"ג]
דלא אמיד אימור מציאה אשכח כדאמרי' בפ' הניזקין גבי עמרם לבעא אפוטרופא דיתמי
הוה ומיהו גבי [*רבי] מיישא וחסא דלא אמיד אין לטעון ליתמי דלמא אבוהון מציאה
אשכח או [*מתנה] ניתן לו דלא טענינן להו ליתמי אלא דבר ההוה ומצוי כדאמרי' בפרק
המוכר הבית גבי שטר כיס היוצא על היתומים דלא טענינן להו נאנסו אבל בשמעתין קשה
איך יוציאו מיד המקבל וכ"ש דמיד ב"ד לא יוציאו שהרי המקבל אומר שלי הוא ע"כ נראה
מה שאנו חוששין כאן בדבר המסוים דלמא אתי מריה ויהיב סימנא ושקיל ליה זה שיביא
בעל חפץ עדים שהפקיד לזה כלי שכך [וכך] סימן (*דסימן) [*וסימן] הוה ביה וכיון
(*שמצאו) [*שימצאו] ב"ד אותו סימן בכלי אין להם להעלים אלא (*אם) יש [*להם] להראות
לעדים [ויכירו] אם זה הוא ואע"ג שצריך לשלם לב"ד מה [שהלוו] עליו במשכנתא דהא
אית ביה משום תקנת השוק כו' כדאיתא בפ' הגוזל [*בתרא] מ"מ יפסידו ריוח [*שעלו
על] המעות וגם לזמן מרובה שמא יבאו עדים שהלוה קנאו אחר שהפקיד [מ] בידו בעדים
ויצטרכו ב"ד לשלם אם הוא שוה יותר מן המעות ושהיא נמי דכתובות דשכיב [*חסא] ולא
פקיד בטעמא דיהיב סימן לחוד מסתברא דלא יהיבנא ליה אי הוה אמיד דאם לא כן לא
שבקת חיי לכל [*בני] עשירים כי יגידו מכירי כליהם סימנהון לאינש דלא שכיח דעייל
ונפיק בביתיה ויוציאן מהן בב"ד ע"י סימן אלא עיקר הטעם היא שם משום דאית תרי
טעמי דלא אמיד וגם יהיב סימנא: ומתוך מה שפירשנו משמע דכי נמי יהיב תובע [סימן]
והתובע אינו רגיל דעייל ונפיק לביתיה [אפילו הכי] המוחזק נאמן דאל"כ כל מי שהוא רגיל
אצל בעה"ב ויודע סימני חפציו יכול להפסידו הרבה כי יגיד לאחרים. וצריך לפרש הא
דאמרינן בהאשה שלום גבי שומשמי אימור איתרמויי איתרמי לא היה צריך לטעם זה אלא
משום דמיירי כגון דהמפקיד היו לו עדים שהפקיד לו בחביתו כשיעור הזה והא דקאמר
כן וכן הויין [*ה"פ והא ראו עדים שהפקדתים אצלך וכן הויין] ובחביתאי רמיין עדיין
נמצאים אצלך כשיעור הזה עיין פרק האשה שלום: תלח ושאלתם על ראובן שהפקיד
פקדון ביד שמעון ובא לוי ותפס הפקדון מיד שמעון בעבור החוב שנתחייב לו שמעון וראובן
אמר לו מה לך אצל ממוני ושמעון מודה שהממון של ראובן דבר פשוט הוא שלוי חייב
להחזיר הממון לראובן וכן פי' ריב"א בפ' איזהו נשך גבי הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו
כו' אבל דבר המסוים לא דלמא פקדון נינהו ואתי מריה ויהיב סימנא ושקיל ליה ומה
שנסתפקתם דמשום שחייב שמעון באחריותן בפשיעה [*שפשע] שהיה לו לזהר שלוי לא היה
תופסו יכול [לוי] לומר של שמעון אני תופס הא ליתא דהא קי"ל גנב ופרע בחובו גנב
ופרע בהקיפו לא עשו בו תקנת השוק. וצריך להחזיר לבעלים בחנם ורואה אני שהדברים
קל וחומר השתא ומה התם שפרע לו הלוה מדעתו [*זה] החפץ צריך להחזיר כ"ש בנידון
דידן שלקח החפץ בעל כרחו ובאיסור אתא לידיה לא כ"ש דצריך להחזיר בחנם ושלום מאיר
ב"ר ברוך זללה"ה: א"ר חייא בריה דרב הונא בכדי חייו פי' רבינו יונה ז"ל והאידנא
דשיילי מינן האנסים הון רב כדי לשוחדם כו' כדי חייו הוא פירש ר"ת תלט מה שאנו
נוהגין עתה היתר ברבית עובדי כוכבים משום דבשל סופרים הלך אחר המיקל וקי"ל
כאידך לישנא (*דמתני') [*דמשני] הא דרב הונא (*אמאי) [*אברייתא] דתני רב יוסף
ולא אסור להלוות לעובדי כוכבים ברבית אלא שיקדים לישראל בחנם ואפילו לפי לישנא
קמא יש לנו להתיר לכל הפחות כדי חייו ועוד דמ"ע אסור משום גזירה שמא ילמוד ממעשיו
ואנו דרים עכשיו ביניהם [כולנו] וליכא למיחש לזה מפני (*שאנו) [דבלאו הכי אנו] צריכין
לישא וליתן עמהם: ת"ר מלוה ישראל מעותיו של עובד כוכבים כו' תנם לי ואני אעלה
לך אסור תימה אפילו אני אעלה לו לעובד כוכבים אסור כיון שאין העובד כוכבים [*עומד]
לפניו (*ומדלא) [*מדלא] אשכח היתירא אלא להעמידו אצל העובד כוכבים ותו כיון דמלוה
מעותיו לחבירו כדי שיפרע לעובד כוכבים רבית שהוא חייב [*לו] הוי כאלו פרעם למלוה
עצמו [*לשון תוספות ואפילו לא היה המלוה חייב לעובד כוכבים רבית כיון דמשום הלוה
נותן לעובד כוכבים הרבית ע"כ המלוה הרי הוא כאלו נותן למלוה עצמו מדין ערב] כדין
תן מנה לפלוני ואקדש אני לך [דמקודשת מדין ערב בפ"ק דקדושין] וכ"ש הכא שנותן
לעובד כוכבים לפרוע את שהוא חייב (*בנותנו) [דכנותנו] למלוה עצמו וכן בסיפא [עובד
כוכבים שלוה מן הישראל ברבית] דאמר תנם לי ואני אעלם לך מותר דכוותיה הוה ליה
למינקט ואני אעלה לו לישראל מותר דהכי מותר מדלא אשכח איסור אלא (*שהעמידו)
[*כשהעמידו] אצל ישראל וי"ל [*לאשמועינן] דרישא (*שרי) [*דשרי] בהעמידו אצל עובד

כוכבים מיירי שהעובד כוכבים אומר לישראל [*ראשון] קבל מעותי מישראל (*ראשון) [*שני]
והוי אפוטרופוס שלי אך לא תוכל לתובעו כי אם אני (*השתא) [*והשתא] הא דקאמר
ברישא ואני אעלה לך אסור משום אידוש דהעמידו אצל עובד כוכבים מותר נקטינן (*אע"ג)
[*דאע"ג] דהישראל מקבלם מותר כיון שאינו רק נפקד שלו ואי תנא ואני אעלה לעובד
כוכבים א"כ פשיטא דמותר כי העמידו אצל עובד כוכבים כי העובד כוכבים נתנן והוא
מקבלן וכן בסיפא ישראל שאמר לעובד כוכבים הוי אפוטרופוס שלי לקבל מעותי מיד
הישראל (*ותנן ואני) [*תנא ואני] אעלה [*לך] משום אידושא דסיפא דהעמידו אצל ישראל
אסור אפילו אם העלה לעובד כוכבים ופריך בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא כיון דאין
שליחות לעובד כוכבים הוא ניהו דקא שקיל רביתא [לשון תוס'] פירוש בשלמא סיפא לחומרא
פשיטא כי נתנו העובד כוכבים לישראל ואמר לו זכה בהם לישראל חברך ותן לו הרבית
מן הדין לא זכה בהן לצורך חבירו ולא יכול חבירו לתובעו בנתינת העובד כוכבים לישראל
כי העובד כוכבים לא הפקידו דליהוי כמציאה ויזכה בה ישראל (*חבירו) [*לחבירו]
דא"כ היה הישראל מעכבן לעצמו ולא היה חפץ לזכות [*בהן] לצורך חבירו אלא העובד
כוכבים נתנם לו כדי לעשות בהן [*שליח] לחבירו ואם היה זוכה בהן א"כ יהיה ישראל
שלוחו של עובד כוכבים והרי אין שליחות לעובד כוכבים א"כ לא זכה בהן ומותר ואפ"ה
אסור לחומרא אלא רישא שישראל אומר לחבירו קבלם וזכה בהם לעובד כוכבים הלא לא
זכה בהן העובד כוכבים והלוה (*שני) [*השני] אינו חייב לעובד כוכבים [*כלום] כי אם
ישראל ראשון וכשפורעם לעובד כוכבים היינו מעות שהלוה לו ישראל ברבית ופרעו [*לעובד
כוכבים] כדי ליפטר בהם ישראל ראשון ומשני משום דה"ל הניחם לי על גבי קרקע והפטר
והלוה שני יטלם במלותיו להתחייב לו ע"י כך קרן ורבית ונמצא שמה שיפרע הלוה שני
[*לעובד כוכבים] אינו לפטור הלוה ראשון אבל לא רצה לומר שהעובד כוכבים אמר לישראל
ראשון תנם לו ואני אפטר אותך מיד בין כך ובין כך [כי] (*זה) [*דזה] היה נראה אסור
כיון שמקבלו ישראל [*מיד ישראל] כדי להפטר [ראשון] בכך מן העובד כוכבים [הואיל]
וגם בתחלה היה באחריות ישראל ראשון [*נראה כאלו נתן לו רבית אע"פ שאינו מתנה
עמו אלא העובד כוכבים]. עובד כוכבים שלוה מעות מישראל ומצאו ישראל אחר ואמר
תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור אע"ג
דמדינא שרי דכי נתנו העובד כוכבים לישראל [שני] ואמר לו זכה במעות הללו לישראל
חברך [*אם] היה לו (*זכות) [*לזכות] בהם א"כ (*יהיה ישראל) [*היה הישראל] שלוחו
של עובד כוכבים והרי אין שליחות לעובד כוכבים א"כ לא זכה בהם ומותר ואפ"ה אסור
ולחומרא ופי' ר"ת דלפי המסקנא דמוקי [רישא] בגשא ונתן ביד וסיפא דאם העמידו אצל
ישראל אסור איירי נמי בגשא ונתן ביד אבל אם העובד כוכבים נתנם לישראל אף כדי
לשלם לישראל חבירו קרן ורבית מותר זהו קולא אע"ג דאמר מעיקרא בשלמא סיפא
לחומרא כי יש הרבה אא"מ בשלמא שאינו (*כך) [*קאי וכך] פירש רבינו יונה בשלמא
סיפא לחומרא משמע הכי אע"ג דאין שליחות לעובד כוכבים מן התורה מדרבנן אית ליה
לחומרא ור"ת אומר דנדחית זאת הסברא לגמרי וכשמתרץ בסמוך ארישא בהניחם על גבי
הקרקע [*והפטר] הוא הדין אסיפא והעמידו אצל ישראל דאסור דוקא בהניחם ע"ג קרקע
והפטר ואם לא בענין זה מותר ואין להחמיר וכן פירש רבינו חננאל והני לישנא דרבינא
ורב אשי ליתנהו דהא נידחו וביטלו בהא דקאמר הניחם על גבי קרקע [*והפטר] הוי מצי
לשנויי נמי כגון שעשאו ישראל שליח והוי של ישראל ודוק. ספר החכמה. וספר המצות
כתב משם רבינו חננאל [דיש] שליחות לעובד כוכבים מדבריהם לחומרא וכ"כ משם רא"ם
שהביא ראיה מן התוספתא (*ישראל שאמר לעובד כוכבים) [*עובד כוכבים שאמר לישראל]
הילך שכרך ולא הלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור לעשות כן משום מראית עין: יצא
השער פוסקין ירושלמי יצא השער בטבריה פוסקין כל העיירות [הסמוכות] לה אע"פ
שבאותן עיירות ליכא שער כיון שסמוכות לטבריה פוסקין על השער של טבריה וכן הלכה
דלווין סתם ופורעים סתם על שער שבשוק פירש רבינו חננאל ואפילו שוק של עיירות
דהלכה כר' ינאי [*דאמר מה לי הן מה לי דמיהן] וכן נראה לרבינו תם מדאמר הני בי
רב דיזפי בתשרי ופרעי בטבת דמשמע סתמא וכי אמר אין לוין סאה בסאה במקום שאין
שער בשוק ולפירוש רש"י מותר ללות אפילו מעות בדרך הלואה שאם לא אשלם עד זמן
פלוני אתן לך פירות כשער של עכשיו: ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו מקום אין
להוכיח מכאן הא דתנן עד שיבוא בני או עד שאמצא המפתח לאו דוקא אלא אפילו יש
לו פירות במקום אחר מותר ללות סאה בסאה דדוקא כי האי גוונא שרי דדרכו של מלוה
לילך שם אבל אם אין דרכו לילך שם לא עדיף מהיכא דאית ליה אשראי במתא דאמרינן
לעיל דאסור: מותר לקבל סחורה כאן במקום הזול כמו שפורע במקום היוקר וכגון שאחריות
הליכה על המוכר עד מקום היוקר וכגון דקא יהיב ליה שכר טורחו ואם הם חמרי [חדתא]
דשייך בהו גלוי תרעא אין צריך ליתן שכר טרחו מיהו שכר חמורים צריך ליתן דלא חשיב
(*הכא) [*הנאה] גילוי תרעא כל כך [אלא] (*דרך) [*רק] כנגד שכר טורח בעלי החמורים
וה"ה אם מקבל מעות במקום היוקר לשלם חטים במקום הזול שרי בכי האי גוונא פירוש
רבינו יונה. ומותר לקבל פירות (*במקום) [*כבמקום] הזול ולאכלם על מנת לשלם לו
פירות במקום היוקר אם יש לו שם פירות דמהשתא אוקמינהו ברשותיה אע"ג דלא משך
השיב רבינו יונה בר *ר' שמואל היכא דנתן ישראל משכונו לעובד כוכבים [*ואמר לוה לי
מעות עליו מישראל נ"ל שזה העושה כן להיתר נתכוון ומלוה לעובד כוכבים (על) המשכון]
שיהיה שלו למשכנו [לישראל] וחזר ולוה המעות מן העובד כוכבים ואין יכול בעל המשכון
לתבוע למלוה כלום ממשכונו דמסתמא כיון דעשה כן ללות מישראל ברבית סברא [*הוא]
שהקנהו לעובד כוכבים להיות ברשותו ולא יוכל לתובעו למלוה כלום אבל ודאי היכא שלא
עשה כן אלא העובד כוכבים [*משכנו שלא מדעת בעל המשכון התם שייכא תקנת השוק
וחייב המלוה להחזיר המשכון לבעליו באותן דמים שהלוה עליו עד כאן לשונו ז"ל: הגהו
דשבשי שיבשי. מנהגן ליתן זמורות חבילה בדינר [*כיצד] נתן דינר לאריסו והתנה שיתן
לו שתים כאשר יזמור הכרמים אמר שמואל צריך להפך בארעא כי היכי דתקני ליה גופא
דארעא ואי לא הויא הלואה וצריך לפרש דתיובתא לא שייך בזמורות לכך הצריך שמואל להפך
בארעא כך פירש רבינו יונה אבל רש"י פי' בענין אחר: משלם ליה כדאזיל אפרוותא דזיל
ספט ומסיק דלא משלם [*ליה] משום דלאו בידו פי' השער דזיל ספט לא משך כוליה האי
ולכך חשיב כאילו אין בידו דשמא כשיצא לקנות לא ימצא באותו שער אבל אם היה מושך
ולא היה [נמכר] כל כך מהר אי נמי פירש לו בפירוש שיקנה כמו שיוכל [*לקנות בזול]
ושיה העת שיוכל לקנות בזול ופשע ואיחר עד שהוקיר משלם לו שוה מעותיו כדין שער הזול
דמעיקרא וכגון שהקנה לו חפציו אם לא יקיים תנאו דמסת' הכא לא מיירי לענין מי שפרע
וכן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא בידו לקנות חטים אם זול אם יוקר הלכך לא
חשיב אסמכתא (*פירש"י) [*פר"י]: רב מרי בר רחל מישכן ליה ההוא עובד כוכבים
ביתא הדר עובד כוכבים זבניה לרבא נטר רב מרי שתא שקל אגר ביתא דשנה אמטיה ליה
לרבא אמר האי דלא אמטיה למר אגר ביתא עד האידנא דסתם משכנתא שתא ולא מצי
עובד כוכבים לסלק לי השתא לשקול מר אגר ביתא אמר [*ליה] אי הוה ידענא דממושכן

חדושי אנשי שם

ב"ש [מ] פי' מזה שהפקיד אצלו ומשכן אותו לאפטרופוס בדמים מרובים דאז אין נותנין לאפוטרופא דיתמי כל
הדמים שהלוה לנפקד הואיל ולא שילם למפקיד כי לא עשו תקנת השוק שמחזירין המעות כי אם במי שקנה מגנב
כן רב או מעט אבל מי שקנה בעדים ולא שילם הוי כגנב מפורסם ואין נותנין לו כלום ואם רצה לעכבו צריך
ליתן למוכר כמו שקנאו אותו הראשון כך מצאתי וי"מ עוד דהכי פירושו וגם לזמן מרובה שמא יבואו עדים שהלוה
קנאו אחר שהופקד ר"ל וגם לאחר שלוה עליו קנאו ואז המשכון קנוי ליתמי כיון שבא ליד הלוה בקנין לאחר
שלוה ואם כן יצטרכו הב"ד לשלם ללוה אם הוא שוה יותר מן המעות שלוה וא"כ לא יהא ליתומים ריוח :
אי

ליה למר לא הוה זבנינן השתא כדיניהם עבדינא לך (*דכמה) [*דכל כמה] דלא סלקי בזוזי לא שקלי אגר ביתא [*אנא נמי לא שקילנא אגר ביתא] עד שאסוף העובד כוכבים ויהיב לך זוזך פירש רש"י ואין זה רבית דהא רבא לא חייב ליה מידי אלא העובד כוכבים תימה ורב מרי למה הביא לו השכר הלא לא היה חייב לו לרבא כלום ואי משום שהיה נראה לו כגזל לדור בבית רבא חנם א"כ הא לא שייך הכא בפירקין בדיני רבית וא"ת שהיה סבור [*רב מרי] [שהיה רבית] [*שהוא רבית] אם כן (למה) [*במה] טעה ותו אמאי מהדר רבא כדיניהם עבדינא לך דמשמע ולכך לא יהא רבית בלאו הכי היה לו לומר אין זה רבית שאינו חייב לו כלום אלא הכי פירושא דא"ל רב מרי לרבא אע"פ שקנית הבית שנה ראשונה היה כאלו מכר לי שלא היה יכול העובד כוכבים לסלקני בפריעת חובי אבל בתחלת שנה שניה היה המקח שלך לגמרי אך שהייתי יכול למונעך עד שהייתי מקבל הלואתי ממך או מן העובד כוכבים והרי כאילו משכנתה לי הבית והוי רבית אם הייתי דר בו בחנם אמר ליה רבא לפי סברתך אמת אתה אומר דזהו רבית אך כדיניהם עבידנא לך ועד דמסלקינא לך בזוזי [לא] שקילנא אגר ביתא כלומר כמו שהיית אוכל פירות מדינא כל זמן שלא היה פורע לך העובד כוכבים חובך כך אני כשקניתי ותפלתי להחזיק בביתך (*ואמר) [*ואמרו] לי שמשכון בידך לא נתכוונתי לזכות שיחול המקח עד שיהא לך מעותיך וא"ת והיאך חל המקח כלל שהרי היה משכונו של רב מרי ולא [*היה] יכול לסלקו בשעת המכר (*י"ל) [*וי"ל] אפילו הכי חל המקח דתניא השכיר בית לחבירו (*הקדישו) [*והקדישו] משכיר הדר בו מעל וקשיא דבסוף נדרים ובפרק אע"פ [*אמר] אלא מעתה שדה זו לכשאפדנה תקדוש מי לא קידשה ומשני [*משום] דבידו לפדותה משמע דאי אמר תקדוש [*השתא] קודם שיפדנה לא מצי מקדיש וכל שכן משכיר שאין בידו לסלק השוכר (*אינו) [*דאינו] יכול להקדיש עד שתכלינה שני השכירות וי"ל דודאי הגוף של המשכיר או של לוה והפירות של שוכר או של מלוה השתא חלק שניהם מעורבים יחד המשכיר יכול להקדיש הגוף והשוכר את הדירה ואסור לשניהם והא דקאמר לכשאפדנה משום דאז קדושה שלימה עיין [לקמן] פרק [המקבל] ותוספות אע"פ ובפרק השולח וסוף פרק חזקת הבתים . וא"ת רב מרי למה לא סלק את רבא מדינא דבר מילרא דמשכנתא דסורא גביה לקמן פ' המקבל בתשובת מור"ם: [שטר שיש בו רבית וכו' לרבנן] (*והאי) [*והא] דגובה את הקרן ע"י שטר זה בשפירש (*לו) [*בו] את הרבית צריך לומר שהעדים אין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואומרים אנוסים היינו מחמת נפשות דאם לא כן עדים פסולים דהא עברו משום לא תשימון עליו נשך וקי"ל כאביי דמומר אוכל נבילות לתאבון פסול לעדות דלא בעינן רשע דחמס אי נמי ברבית דרבנן איירי ותו איכא למימר דלא עברי עדים משום לא תשימון אלא היכא שאינו מפורש בשטר שהוא רבית דדלמא אתי לכלל גבייה אבל היכא שמפורש בהדיא דלא אתי לכלל גבייה לא חשיב לא תשימון ושטרי חוב המוקדמין עדים החתומין עליהם פסולים לעדות אי לא אמרו אנוסין היינו מחמת נפשות ואין כתב ידן יוצא ממקום אחר או דאיכא למימר (*בשטרא) [*טעו בעיבורא] דירחא או בשנות המלך טעו התם הוא דאמרי' דגובין על פיהם מבני חרי. פי' ר"י. וחכ"א גובה את הקרן וא"ת במאי קני ליה להאי קרן אי בעדים בשלמא למ"ד פלגינן דיבורא אקיא שפיר אלא למ"ד בפ"ק דסנהדרין דלא פלגינן דיבורא א"כ במאי קני ליה וי"ל דבתרוייהו (*לוה ומלוה מודה) [*לוה מודה למלוה] דחייב לו וגובה מבני חרי ולא ממשעבדי דמלוה על פה הוא: תנן התם שטרי חוב המוקדמים פסולים ומסיק באלפסי דכמלוה על פה הוא ולא גבי ממשעבדי אבל רבינו יונה אומר דפסולין הם לגמרי דאפילו מבני חרי לא גבי אע"פ שחייב מודה וראיה מדאמר ריש לקיש בפרקין דתלמודא דהך משנה מתוקמא כר"מ דאמר שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית והיינו אפילו לוה מודה ואפילו מבני חרי לא גבי התם דהא תניא בתוספתא המוליא שטר שיש בו רבית יקרענו בא לב"ד יקרענו והדר תני הך משנה דהכא משמע פסולין לגמרי אך יש לדחות דשאני התם דעבד ליה שומא אבל הכא לא עבד ליה שומא וכי האי גוונא דחי פרק המניח מיהו פסולין לגמרי [משמע] שלא לגבות מבני חרי כן פירש [ר"י] עיין פ"ק דר"ה: כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוה בידי מעיקרא ולא בא לידי בתורת משכון [דאי איכא עדים שבתורת משכון בא לידו תו] לית ליה חזקה: רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא ושפכי ליה טפי טפייתא פירוש נותן מעות לבני אקרא דשנוותא לפני הבציר על מנת לתת לו יין (*בבציר בשער) [*כשער הבציר] [בבציר] והם שפכו לו מעט תוספת יין [י"ש יותר] מעצמם בלא תנאי אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה מי שרי אמר ליה אחולי קא מחלי גבך ואין זה רבית מאוחרת כיון שלא היו מזכירין מחמת מעותיך שהיו בטלות אצלם היו עושין כפירש"י ואם האמר מאי שנא מהלוואו ודר בחצרו שצריך להעלות לו שכר ויש לומר לפי שבשעת דירה היה חייב לו המעות אבל הכא כבר פרעו המלוה כשמוסיפין לו: **תמא** האי סיטומתא קניא כתב הרמב"ם פ"ד מהלכות קנין דבר [ברור הוא] שאין דין זה אלא בשרשם לפני המוכר או שאמר לו המוכר לך ורשום על מקחך שהרי גמר להקנותו כדרך חזקה ומשיכה: ובאתרא דקני ממש קני פירש רבינו חננאל מקום שנהגו לקנות בענין זה יש לסמוך על המנהג כי המנהג טוב וכשר: רבי יצחק אומר אפילו יש לו סאה לוה עליה אפילו כמה (*סאין) [*כורין] וכן הלכה כדקתני ר' חייא לסיועי לרבי יצחק וכן פסק הרי"ף וריב"ן פירש דאינו לוה כמה כורין [ביחד] אא"כ יש לו (*סאה) [*כל כך] [ובזה אחר זה] מיהו אפילו אין לו רק טפה לוה עליה כמה כורין [אפילו ביחד] אם אמר לו [*קני] [קנה] כל טפה וטפה זו אחר זו ולא הכל ביחד אבל התוס' פסקו כיון דמותר אם אומר לו קני כנגד כל טפה וטפה אפילו לא אמר לו מותר: עוברין משום מדה אין לפרש דיום טוב לא קאי אלא על לווין ופורעין אבל משום מדה ומשקל ומנין היינו משום גזל דהא פרק שואל מייתי לה לענין שבת אלא הכא נמי [*י"ש. ה"פ] מתוך שמקפידין זה עם זה אין נזהרין באיסורין הללו משום מדה כדאמרי' פרק אין לדין ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה ומשקל: אין מסגיחין בכף מאזנים עיין פרק אין לדין ובשבת פרק שואל: ואסור להקדים לו שלום אם אינו רגיל להקדים אבל אם מחזיק [ר"ל קודם הלואה] לו טובה והמלוה גם הוא מטיבו ומחזיק לו טובה בזה אין קפידא כ"כ ראבי"ה וצריך עיין (פרק) [*ובפ'] מי שמת [*אמרינן] השושבינות אין בו משום רבית [*דלאו] [*משום דלא] אדעתא דהכי יהיב: **סליק פירקא**

השוכר את האומנין מיירי בין בשכיר יום בין בקבלנות ולכך נקט [*אומנין דמשמע תרוייהו אבל פועלין לא משמע אלא שכירי יום ולכך נקט בפרק] שאחר זה השוכר הפועלים דמיירי בשכיר יום כדקתני בזמן שאמר להם להשכים ולהעריב א] ולקמן דתניא השוכר את הפועל ובחצי היום אחזתו חמה אם שכיר נותן לו שכרו אם קבלן הוא כו' (*וא"ת) [*א"ת] הוה ליה למימר השוכר את האומנין כיון דמיירי בתרוייהו י"ל משום דבחצי היום לא שייך למימר אלא על שכיר והכי קאמר אם שכיר הוא כמו שאמרנו נותן לו שכרו אם קבלן הוא ולא פועל כו': האי מאן דאגר אגירא לדוולא ואתא מטרא פסידא דפועלין הוא. יש ספרים דגרסי ואתא מטרא בפלגא דיומא פסידא דפועלים פירוש חצי יום שיש לבוא לא יתן להם אף על פי שלא ימלאו עוד היום להשתכר ואי גרסינן אתי בליליא כמו כן אתי שפיר (*מכי) [*דכי] הלכו בבקר ומצאו החריצים [*פירוש גומות] שסביב השדה מלאים [*מים] לא הוה לו לבעל השדה לידע יותר מהן ולא שייך הכא לפלוגי בין סיירוה ובין לא סיירוה דאי לאחר שבא המטר סיירוה הרי ראו אם מלאו החריצים מים ואם קודם שבא המטר סיירוה [*ולא אחר כך] לא הרויחו כלום דלא היה לבעל הבית לידע שיבא המטר [*וימלאו החריצים] אבל לעיל גבי אגר לריפקא סיירוה אחר שבא המים והיה להם לידע אם ראוי לעדור בה למחר ואם לא סיירוה הבעל יש לו לידע ענין שדהו אם המטר מונעה מלרפיק ולכך הני תרי מילי דרבא צריכי וגם שליהי דפסק נהרא [*דאתא] לפלוגי בין פועלים מההיא מתא או ממתא אחריתי אבל גבי (אתא מטרא) אתא נהרא לא מפליג דפועלים אינם יודעים אם השדה סמוכה לנהר שיתמלאו החריצים כשהנהר גדול לכך פסידא דבעל הבית כשהוליכן בבקר ולא מצאו עוד להשתכר: (*אלא) [*אוליטא] ביין סתם וספינה זו אמאי אם נתן לא יטול נימא הב ספינתא והא מייתינא חמרא הלכך אפילו נתן יחזיר הכל אפילו מן החצי שהלך ולא שייך למימר כדלעיל אי בעית למיתי עד הכא לאו אגרא בעית למיתב דלעיל איתא לסחורה בעינא ויכול למכרה שם במעט ריוח אבל הכא ייט אבד. אלא בספינה סתם ויין זה אם לא נתן אמאי לא יתן נימא ליה הב חמרא והא מייתינא ספינה ואפילו לא נתן יתן כל השכירות של כל הדרך ומן הדרך שהלך יתן לגמרי ומן הדרך שלא הלך יתן כפועל בטל שהרי המשכיר קנה כל השכירות במשיכת השוכר שמשך הספינה כיון שמזומן המשכיר לקיים את תנאו וקשה על פירוש זה אמאי יש לו ליתן שכירות על מה שלא הלך עדיין הלא השוכר אנוס הוא שנטבע יינו ולעיל אמרינן היכא דהשוכר אנוס דאתא מטרא ואין צריך להשקותו הוה פסידא דפועל ואפילו כפועל בטל לא יטול ופירש ריב"ן דלעיל ודאי שהפועל לא אבד שום דבר רק בטילתו על כן לא יטול אפילו כפועל בטל אבל הכא שהמשכיר איבד ספינתו כפועל בטל מיהא אית ליה כיון [שמזומן לקיים תנאו] [נ] :

סליק הגהות מרדכי ממסכת בבא מציעא

ועוד הגהות מרדכי ממסכת בבא מציעא

שנים אוחזין

פירש הקונטרס דוקא אוחזין אבל אי מנח אארעא כההיא ארבא דפרק ח"ה אין[ס] דין חלוקה אלא כל דאלים גבר (*כדפירש) [*כך פירש] ר"ת אבל לריצב"א נראה דלאו דוקא אוחזין מדקאמר בגמרא לימא מתני' דלא כרבי יוסי כו' אלא מאי רבנן (*דאמרי) [*והאמרי] השאר יהא מונח והא נמי כשאר דמיא אלמא מדמי ליה לשאר שאין שניהם מוחזקים אלא הכא היינו טעמא דיחלוקו דאימור תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה או קנאוה: [**פנים** ריש פ"ק] והשיב ר"ת כו' ועוד יש לומר דלא אמרינן מגו אלא במקום שאנו חושדין אותו שמשקר' אבל הכא הוא סבור לומר אמת והכי אמר פרק בתרא דיבמות דאין נאמנת לומר מת בעלי במלחמה מגו דאי בעיא אמרה מת במטתו משום דבמלחמה אמרה בדדמי[ס]. גרסינן בגמרא דלא כבן ננס דאי כבן ננס הא אמר כיצד אלו ואלו באים לידי שבועת שוא כתב א"ז ז"ל אע"ג דטרחינן לאוקמי מתני' כבן ננס אפ"ה אין הלכה כבן ננס וראיה לדבר דאמר פרק האיש מקדש אמר רבא אמר רב נחמן האומר לשנים לאו וקדשו לי אשה הן הן עדיו והן הן שלוחיו וכן בגירושין וכן בדיני ממונות וצריכא וכו' עד מגו דיכולין לומר אהדריה ללוה יכולין לומר פרענו למלוה והשתא דתקינו רבנן שבועת היסת משתבעי הני עדים דיהבי למלוה ומשתבע מלוה דלא שקיל ופרע ליה לוה למלוה ופר"ח שכן הלכה אלמא אע"ג שבאין לידי שבועת שוא אפ"ה נשבעין הא למדת שאין הלכה כוותיה דבן ננס ותמיה אני הואיל ואיכא ודאי שבועת שוא היכי משביעין ליה ובפרק שבועת העדים אמרינן שהיו מאיימין טובא כדי שלא ישבע ואע"ג דלא ידעינן אי בקושטא בעי אישתבועי ואמרינן באגדה **תמב** אין מוסרין שבועה למי שרגן אחר שבועה ופ"ק דפסחים גבי ב' שבילים אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן בבת אחת ד"ה טמאים אלמא אע"ג דחד מינייהו ודאי טהור הואיל ובאין לישאל בבת אחת מטמינן תרוייהו אע"ג דכל אחת יש לה חזקת טהרה ה"נ הואיל ובודאי חד נשבע לשקר היה לנו לפסול שניהם ואין לחלק דשאני הכא שכל אחד אומר ברי לי התם נמי איכא חזקת טהרה ומטמאים ונראה בעיני דהכא נמי אין להשביע שניהם בבת אחת ואפילו לרבנן אבל בזה אחר זה קאמרי רבנן דנשבעין והכי נמי אמרי' גבי שבילין בזה אחר זה טהורים ובן ננס סבר דהתם טהורים דאוקי כל חד אחזקתיה אבל גבי שבועה משום חלול השם אין נשבעין אפילו זה אחר זה מדרבנן וגובין בלא שבועה הואיל ומדאורייי' יכולין לישבע ושפיר קאמר לי' לימא מתניתין דלא כבן ננס דאפילו מוקמי מתני' שנשבעין זה אחר זה אפילו הכי אתיא דלא כבן ננס דאיהו אוסר לישבע אפילו בזה אחר זה ואע"ג דמוקמינן למתני' כבן ננס הלכה כרבנן ודוקא בזה אחר זה כדפירשתי עכ"ל אז"ק: מגלגל שבועה כו' פירשו התוס' דלאו כל דבר מגלגלין אלא דבר שיש קלת רגלים לדבר שהוא אמת: [ס] אי איתא לדרבי חייא [*קמייתא] כו' אוקימנא רבי חייא כדרבנן [דר"ג] ומאן דבעי הודאה ממין הטענה צריך לומר דס"ל כרבי חייא דעדים מחייבין שבועה על השאר ומעתה רבנן סברי דבעי' הודאה ממין הטענה וסברי נמי שעדים מחייבין שבועה על השאר וקי"ל כרבנן דאמרי שילהי המניח היכא דטענו חטים והודה לו בשעורים פטור [מאי קמ"ל תנינא] מדפריך סתמא דתלמודא פשיטא משמע דהכי הלכתא ובפרק שבועת הדיינין בגמרא דהטענה שתי כסף סבר רב ושמואל דבעינן הודאה ממין הטענה והלכך הלכה כרבי חייא קמייתא והיא דלקמן דפרק השואל דפריך סתמא דתלמודא אמאי מה שטענו לא הודה לו לאו ראיה היא דהתם בעי לתרולי מתני' אליבא דכ"ע עכ"ל אז"ק. כתב רבינו אלפס מהכא שמעינן דהלכה כמאן דמתני מילתיה דרב נחמן ארישא כו' ורב האי גאון פוסק כמאן דמתני מילתיה אסיפא **תמג** אבל היכא שאין דררא דממונא לא משבעינן בפירוש אלא אומר כן מי שחייב ואינו מודה יהא בשמתא וכן הורה ר"ת הלכה כמאן דמתני אסיפא: ומעשה בא לפני ר"י בר ר' אברהם באחד שאמר לא היו דברים מעולם ופטרו משבועה ומה שהביא רי"ף ראיה ממתניתין [*דרועה] [רועה] אין ראיה דגבי [רועה] (*דאיכא) [*איכא] דררא דממונא שידוע (*דמסרו) [*שמסרו] ליה כל יומא ועוד דאתו סהדי דאכל תרי מינייהו והא דמייתא הכא דרב נחמן ארישא אין ראיה דהכי אורחא דתלמודא להביא ארישא ומ"מ אף ר"ת לא היה מוחה בדיינין להשביע אף בלא דררא דממונא ועוד אומר ר"ת דהיכא שאומר לויתי ופרעתי חשיב שפיר דררא דממונא ומשביעין אפילו לגיסנא [בתרא] (*והי') [*וקשה] למה

הגהות מ"י א] וא"ת לקמן וכו' אם קבלן הוא הוה לי' למימר כנ"ל :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [נ] אי אתה מולא אלא ביין זה וספינה זו פירוש והמוחזק אומר לחבירו לית לך גבאי ולא מידי קיים תנאך וא"ת והלא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף א"כ כמה שלא הלך עדיין למה לא יחזיר וכי בשביל שהמשכיר מוחזק יטול יותר וי"ל כיון שהקדים לו שכרו נתרצה שיהא שלו וישאר הענין כן ולמנין זה קנאו לאחר ולדעת כן נתנו לו . וריב"א פירש בספינה סתם ויין זה אמאי אם לא נתן לא יתן פירוש שכירות של חצי הדרך שהלך נכל ספהות יתן לו ואת אמרת לא יתן כלל אבל של חצי הדרך שלא הלך פשיטא ליה שלא יתן כדפרישית לעיל כיון שהשוכר אנוס הוא וקשה כיון דמשמע ליה לא יתן כלל ופשיטא ליה שלא יתן מה שלא הלך לפרוך מרישא אמאי לא יתן כלל הלא מחצי הדרך שלא הלך היה לו להחזיר אפילו בספינה סתם ויין זה דמשמע סיפא ניחא ליה וי"ל לפי זה היכא שמוחזק וגם מזומן לקיים תנאו ניחא ליה שלא ישלם כלל . ואתיא שפיר כולה סוגיא. ופירש ריב"ם דמספקא לפירושו ביין סתם וספינה סתם חולקין אם שכר של חצי הדרך שהלך חולקין ומשלם לו רביע או חולקין כל הדרך ומשלם לו חצי של כל הדרך : **מהר"ם** [ס] תנא ר' חייא מנה לי

לא יהא נאמן במגו דאי בעי אמר לא לויתי ובסיפא דוקא נשבע שהודה בעדים אתמול ושמא כיון דאיכא דררא דממונא תקינו בשבועה אע"ג דאיכא מגו ופסק ר"י בר רבי אברהם שאם נראה לדיינים שהטענה [*של] התובע מרומה אין להשביעו ואפילו לגיסנא [בתרא] [*קמא] אם לא שיתן אמתלא לדברים שטוען כך אך היו משמתין על מי שחייב ואינו מודה כתב המיימוני ז"ל הורו רבותינו שכל מי שחייב שבועה דאורייתא או דרבנן ואפילו היסת יש לו להחרים סתם על מי שטוען דבר שאין חייב שישביעו בחנם ויענה המשביעו אמן ואחר כך ישבע זה ותקנה טובה לבעלי דינין כדי שימנעו מטענת שקר ולא יגרמו להוציא שם שמים לבטלה ולא ישיאו שמע שוא עד כאן לשון אז"ק: תקנתא לתקנתא לא עבדינן פירוש בשבועה דאורייתא שכנגדו נשבע ונוטל אבל בשבועה דרבנן לא אלא א"כ שיאמר החשוד לתובע השבע וטול אבל בית דין אין מחייבין אותו שבועה לחד מנייהו וכדקאי קאי עד שיביא אחר ראיה ובעל דין יכול להפך כל שבועה אשכנגדו ואפי' שבועת היסת אבל בעל דין והא דאמרינן פרק שבועת הדיינין בדאורייתא לא מהפכינן בדרבנן מהפכינן היינו כשאין חשוד כן פי' ר"י בר' שמואל וכן נראה [לרבינו ברוך] מארץ יון עד כאן לשון אז"ק. גרסי' פ' הכותב ההיא איתתא דאיתחייבא שבועה בבי דינא דרבא אמרה להו בת רב חסדא ידענא בה דחשידא אשבועתא אפכה רבא אשכנגדה עד כאן לשון הגמרא. פירש בעל הלכות גדולות דחשידא אשבועתא דשמעה דאפקה שם שמים לבטלה ועברה אלא תשא והוי כאילו עשתה שבועת שוא ושמא [*בעל] ה"ג מרביה גמיר לה וקבלה מידו עד כאן לשון רבינו יהודה תמד ומכאן יש ללמוד שאותן ריקים המזכירין שם שמים לבטלה פסולין לשבועה ואם יש לאדם דין עמהם יש להפך השבועה כמו שדן רבא נ"ל [דאפילו] שבועת היסת: תמה כתב אז"ק הואיל שבזה תלוי שכל היכא שיכול להשתכר במקום אחר אז מעכבין עליו ונקרא רשע א"כ אסור לישראל להעביר מחבירו מערופיא שלו דהא לווין עובדי כוכבים איכא טובי ודמי למקח וממכר שיכול לקנות במקום אחר ורא"ה מפ' לא יחפור אי אתי בר מבואה גביה ואוקי רחייא מלי מעכב ודמי נמי למרחיקים מצודת הדג ור"ת התיר משום דאמר בחזקת הבתים נכסי כנענים כו' ומ"מ נראה דאי עבר נקרא רשע דמ"ש ממצודת הדג דהפקר ואפ"ה מרחיקין הכא נמי לא שנא וכן הורה ר"י בשמו לאסור ועיין פ' האומר בקדושין ופ' חזקת הבתים גבי נכסי של כנענים כמדבר: בגמרא איתא א"ר יוחנן המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ורב נחמן ורב חסדא דאמרי תרווייהו לא קנה. פסק ריב"ס כרבי יוחנן והוא שאמר זכה ואי נמי לא אמר כלום אך שהגביה לצורך חבירו דזכין לאדם שלא בפניו דהא עולא וריב"ל ורמי ב"ח כולהו ס"ל כוותיה ובירושלמי איתא במסכת פאה פ"ד אמר אבא כהן ברדלא אדם זוכה לחבירו במציאה מה טעם ואני [*בעניי] הכינותי לבית ה' [*זהב] ככרים אלף וגו' רבי יונה בעי (*מה) [*במה] אנן קיימינן אי בתוך ד' אמות עשיר הוה אי חוץ לד' זכה [*ס"א וכי] מקדים דבר שאינו ברשות וקיימינן במקדים (*ראשו כולו) [*ראשון עכ"ל] שהיה מגביה ראשון שיהא זוכה לצורך הקדש הא מגביה לחבירו זוכה חבירו עד כאן לשונו ולפי שיטת רש"י ז"ל בשלהי יום טוב [*דף לט ועי' בתוס'] גבי ונתן לחבירו כו' שפירש דרב נחמן ורב (*שישא) [*ששת] תרווייהו [*ס"ל] מגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו אם כן רבי יוחנן דאמר קנה הוה ליה יחידאה ותו דקי"ל כרב נחמן בדיני ולר"ת נמי (*שפירש) [*שגרים] [דרב נחמן ס"ל] דלא קנה חבירו (*ולא) [*ור"נ ס"ל לא] קנה לא זה ולא זה עד שיגיעו ליד מי שנתמלאו [*המים] כדפירש שם בתוס' בשלהי י"ט [ורב ששת] ס"ל דקנה חבירו מכל מקום (*הוא) [*הא] דקנה הוי מגו דזכי לנפשיה כו' מ"מ הא קי"ל כרב נחמן דלא קנה ור"ח ור"ב פסקו כרבי יוחנן ושיטת רש"י ז"ל ישרה (*בעיני) [*בעיניהם] למי [*שסובר] דלא קנה ואפילו לדידהו דלא גרסי כגירסת רש"י ז"ל מ"מ הכתי מנא לן דמההיא דבב"מ הדר ביה [רב נחמן] דלמא מההיא דבילה הדר ביה אז"ק וקלרתי: תמו יעקב היו לו שלשה בנים גדולים סמוכים על שולחנו ראובן שמעון ולוי ראובן עוזר לאביו בצורכיו וכן שמעון לפעמים ולפעמים כותב ספרים ללמוד בהם ולוי אין לו עסק אלא נח ואוכל ושותה ולקץ הימים עמדו ראובן ושמעון ונשאו נשים ויאמר שמעון ליעקב הספרים אשר כתבתי או המציאה אשר מצאתי בעודי קטן או אפילו מיום שגדלתי תנם לי כי אין רצוני (שיקחם) [*שיחלקם] אחי אחרי מותך (*בכפי) [*בספריי] ויגיע כפי כי לעצמי טרחתי ויען יעקב כולכם עד כה הייתם סמוכים על שלחני וכל מעשה ידכם שלי הוא ולעת מותי אחלק כטוב בעיני. תשובה תנן פ"ק דב"מ מציאת בנו ובתו הקטנים עבדו ושפחתו הכנענים ומציאת אשתו הרי היא שלו אמר שמואל מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו פ"ה והגביהם לצורך אביו ואע"ג דאפילו גדול אמרינן המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ואמרינן נמי לעיל אלא פקח במאי לקני הכא גבי קטן משהגביהם היה דעתו להריצה לאביו הלכך כשיגיע ליד האב זכה בה ואם שוב החזירה לקטן ובא אחר ולקחה מידו הרי זה גזל דאנן סהדי שזכה בה האב ופליגא דרבי יוחנן דאמר לא גדול גדול ממש וכו' ורי"ף פסק כר' יוחנן לפי שהלכה כרבי יוחנן אפילו לגבי רב כל שכן לגבי שמואל אך ספר מצות גדול והלכות גדולות פסקו כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני ומסתברא טעמיה דשמואל מדכייל במתני' בנו ובתו הקטנים ולרבי יוחנן בנו הקטן רוצה לומר אפילו גדול וסמוך על שולחנו ובתו ע"כ ר"ל קטנה בשנים דמסברה אין לאביה רשות בה ואפילו סמוכה על שולחנו ולא שייך למימר שיהא לאב מטעם איבה דהאי טעמא לא אתמר כי אם באשתו פרק מציאת האשה וכי היכי דאין אדם מוריש זכות בתו [*ר"ל כסף קידושיה] לבנו הכי נמי לא יורים יגיעת שמעון ללוי וראובן ואם יאמרו יגעתו לאמצע יאמר אתון בדידכון ואנן בדידי והכי איתא פרק מי שמת א"ר חנינא לא שנו הא דתנן השביחו לאמצע אלא כגון שהשבחו נכסים מחמת נכסים ופי' הקונט' כגון ששכרו הבנים גדולים פועלים מן השוק מנכסי תפוסת הבית לעדור ולחרוש השדות או שהניח להם פרה או שדה אבל שבחו מחמת עצמם כגון שטרחו *הגמלים בגופן לחרוש או לנכש אפילו בשתם השבח לעצמן דטרחא דגופא לא מחיל אינים או הניח מעות ועשו סחורה השביחו לעצמן. וכן עובדא דרב ספרא דאבוה שבק זוזי ורווח בהו אתו אחוה בהדיה לדינא [עד] [*אמר] לא שביק נירסיה וטרח לאחריני והבנים שוים בחיי האב כמו לאחר מיתה דתנן פ"ק דחולין [ומייתי לה שילהי מסכת י"ט] כל שחייב בקולבון פטור ממעשר בהמה כו' אלמא האחין כל זמן שלא חילקו שוו בדינים לאחר מיתה (*ומסיים) [*ומחיים] אלעזר: [*אביי אמר] עדיו בחתומיו [זכין לו] רי"ף פסק שאין הלכה כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו. ור"ת פסק כמותו מדדחיק שמואל לאוקמי מתני' כר"מ דאמר שמואל אומר היה ר' מאיר כו' וקשה הלכתא אהלכתא דבפרק מי שהיה נשוי גבי כתב לזה ומסר לזה מסיק דשמואל אית ליה דרב נחמן ואית ליה דר' אלעזר דאמר למי שמסר ראשונה קנה אלמא לא אמרינן עדיו בחתומיו זכין לו וקשה נמי דשמואל הכא אדשמואל דהתם וע"ק דבפרק זה בורר גבי מתנה דהוו חתימי עליה תרי גיסי ושקיל וטרי טובא עד דא"ל זיל לא שבקו לי דאתיהיב לך משמע דאי לאו משום דמזוייף מתוכו הוה מודה [אביי] לרב יוסף דקנייה בעדי מסירה [ולא] ס"ל דאביי לדבריו דרב יוסף קאמר ולא ס"ל ואומר ר"י דכי אמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו בשני שטרות הכתובים בב' ימים שניכר מתוך השטר שקדם זכותו של זה וכה"ג סבר שמואל כאביי אבל ההיא דפרק מי שהיה נשוי מיירי שנכתבו ביום אחד שאין ניכר מתוך השטר הי קדם וא"ת בשילהי פירקין גבי מנא שובר דמשני אביי עדיו בחתומיו זכין לו אכתי ניחוש לבו ביום וי"ל הא לא שכיח ולענין פסק הלכה נ"ל דלא קי"ל כאביי ואפילו בכתובים בשני ימים דהא קאמר אביי גבי שובר עדיו בחתומיו זכין לו ולגם ניכר הקדימה בטוב ואפ"ה פליג רבא וקאמר ש"מ איתא לדשמואל [*כו'] [ס"ח שמחלו מחול ולא בעינן למימר כאביי דעדיו בחתומיו כו'] כן מוכח מפרק המפקיד שהביא רי"ף דאיכא הכירא טובא בין שעת חתימת האכרזתא ובין שילום יומי אכרזתא אפ"ה פליג רבא והא דמהדר לאוקמא שמואל כאביי לאו משום הלכתא אלא דרך התלמוד להשוות האמוראים עכ"ל אז"ק והאריך: הטוען אחר מעשה ב"ד כו' עם"פ הנושא במסכת כתובות: מנא בחפיסה אם מכירו כשר פירוש מכיר בחפיסה ערפ"ג דגיטין:

סליק פרק קמא

פרק אלו מציאות בסימן רנ"ו: שטף נהר כו' עי' תשובת מהר"ם מצאתי להשיב האבידה מענין ספרים בעת הגזירה: גרסי' בגמ' כדי שילך ג' ויחזור ג' ויכריז יום אחד כתוב בתנחומא פ' קדושים שירושלים באמצע העולם וע"ש וגם בישעיה כתיב מכנף הארץ זמרות שמענו. ופרש"י דב"ה הוא בסוף א"י וכן תרגם יונתן:

סליק פרק ב

פרק המפקיד תמז שאלוני על יתום אחד שהעמידו לו ב"ד אפוטרופוס אחי אמו על בתים וקרקעות שירש מאביו דבכספים כתב רי"ף משם רב נמח גאון דמעמידין אבל זה לפי שהעמידו על בתים ושדות באו הקרובים ורצו לבטלם מההוא דאמר רב הונא פ' המפקיד אין מורידין (*קרוב) [*קטן] לנכסי שבוי דלמא מפסיד להו ולא קרוב לנכסי קטן דלמא אתי לאחזוקי בהו ומסיק התם ל"ש ארעא ל"ש בתי ל"ש עביד עיטרא ל"ש לא עביד עיטרא לא מחתינן ופי' עיטרא שטר חלוקה. והשה נבלעו מן היין שגו ברואה פקו פליליה חדא (*דאמר) [*הא דאמרי'] אין מורידין ור"ל לאריסות לעבוד הקרקעות ולשמרם וליטול כארים וכללא הוא כ"מ ששונה מורידין או היורד או מחתינא ר"ל לאריסות וכל היכא דתני מעמידין או מוקמינן ר"ל אפיטרופים וא"כ אין להם ראיה מרב הונא ועוד כל היכא דקתני בהאי שמעתא קרוב ר"ל הראוי לירש וכן פי' רש"י ז"ל בכולה שמעתא ופי' וז"ל דקטן מפסיד להו ומוטב יורידו איש נכרי משמע אם היה גדול [וראוי ליורשו] יעמידוהו ב"ד על השדות הואיל ואין יורש קרוב ממנו יטרח בהן (*אלא) לצורך עצמו אם יירש [לשון גמרא לעיל מיניה בפלוגתא דרב ושמואל בששמעו בו שמת כ"ע ל"פ דמורידין] וכשלא שמעו בו שמת איירי רב הונא ואם יחזור השבוי יטול כארים אבל איש נכרי לא מחתינא (*בלא) [*דלא] טרח בהו רק לאכילת פירות שנה או שנתים ולא יטע בהן נטיעות קטנות והלכה כרב הונא דהא שמואל ורב נחמן הכי ס"ל והלכה כמותם בדיני ואין חילוק בין שמעו בו שמת ללא שמעו ולא לענין אפוטרופים קאמר רב הונא דא"כ (*ה"ל אין) [*הל"ל דאין] מעמידין ועוד מאי אריא שבוי ומאי קמ"ל מתניתין היא פרק הנזקין אין עושין אפוטרופסין נשים ועבדים וקטנים. ולא קרוב לנכסי קטן פירש רש"י ז"ל בראוי לירש לעשות ולאכול דלמא אתי האי קרוב לאחזוקי בהן ולומר שהוא מחלק ירושתו דקטן לאו בר מחויי הוא וכגון שחילקו כבר אבל אם לא חלקו מורידים אבל איש נכרי שאין ראוי לירש עם הקטן מורידין ולא חיישינן דלמא אתי לאחזוקי בהו כדאמר לקמן אין מחזיקין בנכסי קטן. פי' כל המפרשים דהאי קטן ר"ל שבוי ולא למעוטי קטן שאינו שבוי קאתי רב הונא ולמימר דאם הקטן אין שבוי דמחתינא קרוב דהא בתר הכי קאמר ליחתה לאחתא דלמא שכיבא שבתא ואין מורידין (*קטן) [*קרוב] לנכסי קטן והוא קטן לאו שבוי הוה ומאי דוחקיה לפרושי קטן שבוי משום דכולה שמעתא איירי בשבוי [ושייך ביה טפי טענת חזקה מכשהוא לפניו כדמסיק] וכן בההיא דמרי בר איסק בתר הכי קאמר ועוד קטן הוה. ואין מורידין כו' והתם לאו בשבוי איירי ש"מ דלא מחתינן קרוב הראוי לירש מסיבת עצמו או מסיבת אחיו כגון קרוב מחמת קרוב על נכסי קטן כגון קרקעות או בתים דלמא אתי לאחזוקי בהו מחמת ירושה אבל (*קטן) [*קרוב] שאין ראוי לירש כלל מורידין אף לקרקעות ובתים דלא מלי לאחזוקי בהו מחמת ירושה דלאו יורש הוא ולא מחמת חזקה דהא אין מחזיקין בנכסי קטן אבל לזוזי ומטלטלי לא שייך למימר אריסות אלא אפוטרופא: ואפוטרופסין לזוזי מוקמינן בין קרוב בין רחוק כדאמר רב אסי בפרק איזהו נשך הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו בדקינן בתר גברא דשפי נכסיה ומהימן ושמע דינא דאורייתא ולא מקבל עליו לטותא דרבנן ומוקמינן ליה וא"ל רק שיהא נאמן לא חיישינן קרוב או רחוק אבל אי מחתינן בתורת אריס [קרוב] לא משכחי מהימן כולי האי ואיכא למיחש דלמא אתי לאחזוקי בתורת ירושה אבל לטעון הלא שני חזקה ליכא למיחש [*דאמרי'] פרק ח"ה השותפין והאריסין והאפוטרופסין אין להם חזקה עיין בסמ"ג במצות לדון בדין נחלות בסימן נ"ו. ז"ל העיטור כתב בעל מתיבות מעות קטן ממנין עליהם אפילו קרוב ולבד אינים דמהימן כדאמרינן פרק איזהו נשך ולא מפליג בין קרוב בין רחוק ואף רב הונא דאמר לא קרוב בנכסי קטן בקרקעות קאמר ולא במעות ומסתברא דהאי קטן דאמר רב הונא לא קרוב בנכסי קטן שבוי קאמר משום דאתי לאחזוקי בהו ודוקא שחילקו א"כ לא חילקו והקטן אין מתפרנס עמו כעובדא דמרי בר איסק שלא חלקו ואמרינן התם קטן הוא ואין מורידין בו [ע] אבל אפוטרופוס בנכסי יתומים דליתנהו [*ס"א דלית להו הנאה הכא] מנייהו מוקמינן אפילו בקרקע דהא תנן השותפין והאפוטרופסין והאריסין אין להם חזקה א"כ אחין שמתפרנסים כאחד ואין חלוקין בעיסתן הגדולים משביחים לאמצע עכ"ל: נימא ליה לאפוטרופים כו' עי' פ' השולח שם כתבתי אם יש להעמיד אפוטרופים לחובות היתומים כגון לפרוע חובתם וע"ש ודיני יתומים עי' פ' הניזקין בגיטין לקמן בזה הספר האלפסי [כתב] דהאפוטרופים חייב בפשיעה עי' פ' שור שנגח ד' וה' בקיצור מן רי"ף דים גדולים חולקים ופוטרין אפילו מפשיעה:

סליק פרק ג

פרק הזהב תמח ראובן השכיר (*טליתו) [*עלייתו] לשמעון להניח שם פירותיו ואח"כ מכר פירותיו לראובן אע"פ שלא משך ראובן קנה אם נתן הכסף כדתניא א"ר שמעון אימתי בזמן שהכסף [ופירות] ביד מוכר [אבל] (*פירות) [*אבל כסף ביד מוכר ופירות] ביד לוקח אין יכול לחזור בו ואמרינן הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עלייתו של לוקח מושכרת ביד מוכר הלכך כיון שקבל (*הכסף המוכר) [*המוכר את הכסף] אין יכול לחזור בו *(*וראה) [*וראובן] שקנה הפירות ונתן הדמים ולא משך ושמע שרוצים עובדי כוכבים לאנס הפירות וחזר בו ראובן מפני האנסין אפ"ה מקבל מי שפרע כדאמרי' ההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא שמע דבעי למינסביה דבי פרזק רופילא כו' עד דאתא לקמיה דרב חסדא אמר ליה כדרך שתקנו משיכה במוכרים כך תקנו בלקוחות כלומר מיהדר מלית הדר דהא לא משכת אבל מי שפרע צריך אתה לקבל [*וכפי' ר"ח] וכן נראה (*דבמי) [*דמי] שפרע [*לא] יפטר [ס"א דבמה יפטור ממי שפרע]. מצאתי כתוב תשובה זו: א"ר יוחנן דבר תורה מעות קונות [*כו'] [לשון גמרא ולא אמרו משיכה אלא כדי שלא יאמר לו מוכר ללוקח נשרפו חטיך בעליה] והעיטור כתב וז"ל תמט מסתברא דוקא עלייה דשכיח ביה דליקה אבל מכר לו חטין שבבית דלא שכיחא בה דליקה מעות קונות וה"ג בירושלמי בר אינש יהיב לחבריה י' דינרין א"ל אית לי גבך מאתן גריוי מן גו ביתא

חדושי אנשי שם

לי בידך וכלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים נותן לו חמשים וישבע על השאר: מהר"ם [ע] נ"ל שכן צ"ל אבל אפטרופוס בנכסי יתומים דלית בהו הני מילי מוקמינן כלומר שאינם בענין זה

שרי מנו כרמא אסור [פ] מה בין בית לכרם בית אין מלוי נפול [*י"ס לנפול] כרם מלוי ליטרף אמר ר' יוסי זאת אומרת בר אוניס דיהיב לחבריה י' דינר ע"מ דתיקו ליה בהון מאה גריון כיון דשלא בהן ידו חייב להעמיד לו מקחו והא מעות אין קונות [*כאן] [מלתא דלא שכיחא] לא גזרו ש"מ דכל כה"ג ליכא למימר נשרפו חטיך בעלייה דמלתא דלא שכיחא הוא וכן הלכתא בכל מלתא דלא שכיחא עכ"ל עיטור ואם סייך מי שפרע במשכון בלי מעות עפ"ק בגי' [*אלפס] : והלכתא כרב דאמר אין מטבע נעשה חליפין דאמרי' למקנייה לאפוקי מלוי [דאמר בכליו של מקנה] למקנייה לאפוקי מטבע [*וכס"א מצאתי והלכתא כרב נחמן דאמר אין מטבע נעשה חליפין דאמר למקנייה לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של מקנה למיקנייה ולא לאקנויי ביה לאפוקי מטבע כו'] ומדאיצטריך למעוטי מטבע ש"מ דמטבע בכלל מנא הוא דכל דבר הנעשה בידי אדם בכלל נעל והנעשה בידי שמים בכלל פירי . שאל רב חפני כיון דבעי להקנות מלוקה ראובן דזבין ארעא תב משמעון ע"ש לוי ולוי לא הרשהו וכתב השטר על שם לוי שהיה במכירה וכיון שראה שמעון שלא בא לוי חזר בו מפני שלא הקנה ללוי כלום מאי והשיב שאין יכול לחזור בו כדמוכח התם הלוקח שדה בשם חבירו אין כופין המוכר למכור ומשם מוכח דאין שמעון יכול לחזור בו אע"פ שלא הרשוהו ולא עשאו שליח ואם יבא ויאמר *כי במעות [ג] קנה הדין ביניהם עכ"ל העיטור ירושלמי בראשונה היו קונין בשליפת נעל דכתיב לקיים כל דבר שלף איש נעלו חזרו להיות קונים בקלילה פי' כשהיו מוכרים אחוזתו היו הקרובים מביאים חביות מליאות קליות ואגוזים ושוברים לפני התינוקות חזרו להיות קונים בכסף שטר וחזקה והאידנא נהוג בקנין וי"מ דבשליחות נמי מהני קנין וליתא עכ"ל העיטור תנא תשובה לראשי מתיבתא ראובן א"ל לשמעון אית זבינתא לדוך פלוני זבנה ביני וביניך אזל שמעון זבנה א"ל ראובן פלג לי א"ל שמעון לא פליגנא אי דיהיב ראובן לשמעון זוזי למיזבן בהדי הדדי וקנו מיניה מחייבין ליה למיהב ליה מנתיה דיליה ע"פ ב"ד ואי לא שקיל שמעון מיניה זוזי ודברים הוו ביניהם והשתא הדר ביה מודיעין ליה בי דינא עונשא דקא עבר אדאורייתא דכתיב איפת צדק והין צדק שיהא (*הין) [*הן] שלך צדק ולאו שלך צדק דמתבעי לקיומי למימריה וכ"ש היכא דקא [*אתי] מיניה [*ס"א דבא מיניה] ולא לוקי נפשיה בחזקת רמאה כי ההיא דרבין חסידא בריש גמרא דהאיש מקדש עכ"ל : סליק פרק ד

גרסינן פרק הגוזל קמא הנותן מעות לשלוחו לקנות חטין וקנה שעורים אם [*פיחתו] פיחתו לו וכו' שם פירשתי בחבורי שיכול אדם להלוות מעות לחבירו בהיתר למחצית שכר שיאמר *לו לוה מעותי על משכונות של כסף וזהב או שומרם בקרקע ואם שינה ההפסד שלו והריוח לאמצע ע"ש תנב מצאתי אותם בני אדם שנודרין כך וכך לצדקה אם ישחקו בקוביא ועוברים על נדרם ומשחקים בקוביא פטורים מליתן לצדקה דכיון דבהדיוט הוי אסמכתא גבי צדקה נמי לא קני ואע"ג [ק] דצדקה מקניא בדבור כדתניא בפיך זו לצדקה פ"ק דר"ה מ"מ לא חשיבא אמירתו לגבוה (*כמסירתו) [*ממסירתו] להדיוט והכי נמי מוכח בסמוך דקאמר ההוא ר' יהודה משום ר"ט דאמר אין אחד מהם נזיר ואע"ג דנזירות הוי באמירה ואפ"ה קאמר דאין נזיר משום דהוי אסמכתא דהא מילתיה דר' טרפון איירי בשנים שהלו נדרם בא' אם (*הוא פלוני) [*פלוני הוא נזיר] הריני נזיר וחבירו אומר אם אין פלוני [*נזיר] הריני נזיר ה"ז נזיר והא דלא חשבינן אסמכתא ההיא עובדא דהילני המלכה שנדרה ז' שנים בנזיר אם ישוב בנה מן המלחמה שאני התם דגמרה ואמרה כדי שיועיל הזכות לבנה ודמי לנודר בשביל החולה (*לאתן) [*ולנותן] סלע לצדקה בשביל שיחיה בני דהוי צדקה גמורה ומיהו ר"פ שור שנגח ד' וה' פירש בתשובת מהר"ם דהאסמכתא בהקדש קניא וע"ש פ' זה בורר גבי מהאי כו' עד מכאן פסק ר"מ דאף במשכון שייכא אסמכתא כו' : הגה"ה ומיהו במיימוני בהל' מכירה בפרק י"א משמע מדבריו שבמשכונות לא שייך אסמכתא שפי' וז"ל הנותן עירבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך אם חזר הלוקח קנה זה המוכר הערבון שהרי הוא תחת ידו ואם חזר בו המוכר אין מחייבין לזה לכפול לו ערבונו שזו היא אסמכתא ולא קנה עכ"ל משמע מאחר שנתן טעם מאחר שהוא תחת ידו דאסמכתא לא שייכא במשכון ומיהו יש ליישב דלא דמי למשכון שהרי הלוקח לא נתן הערבון בתורת משכון אלא בתורת פרעון ועי' בפירש"י ז"ל פרק הזהב . מעשה היה באפוטרופוס דיתמי שהלוה מעות יתומים כו' : הגה"ה [שייך לפ' איזהו נשך עוד מזה בהגהות קידושין] תנג נשאלתי אם מותר להלוות מעות של הקדש או של מאור או של בית הקברות ברבית לישראל ונראה (דאין) [*דיש] להתיר מדאמרינן פרק כל שעה האוכל חמץ של הקדש במועד מעל ופ"ה משום דהקדש ה"מ מזבין ליה לעובד כוכבים [*והוי בר דמים] ואע"ג דחמץ אסור בהנאה הקדש לאו בר מיעבד מלוה הוא עכ"ל מצאתי . תנד גם זו מצאתי אדם ששלח לחבירו סוס דבר להוליך למקום אחר ובתוך כך שלח לו דורון נראה דשומר שכר הוי כדאמר גבי טובל עמו בציר הוא :

תופס *שטר זה העתקתי מכתיבת ה"ר יעקב מאורלייג"ש והתיר ללוות תנה ברבית מתוך שטר זה וזה לשונו הנני ח"מ מודה הודאה גמורה שאני חייב לפב"ב כך וכך

[*אין להשגית בהגה"ה זו כלל כי בודאי לא יצאו הדברים האלו אשר נוגעים באיסור דאורייתא מפי הרב הגדול הנזכר כאן ועי' בתשובת ן' חביב כי מה מאד הפליג לדבר על זה] :

מחמת שהלוה לי לירה פלוני שנת כך וכך לפרט למנין שאנו מונין כאן במתא פלוני והנני מחויב לפורעם לו תוך ט"ו ימים להזמנתו ולהגיע לידו בעיר פלוני באחריותו וכל זמן שאעכבם ולא אפרע לו עלי לתת לו במתנה כל שבוע ושבוע שאעכבן מיום ההלואה ולמעלה [ר] עד יום הפרעון כך וכך פשיטין ממטבע פלוני וכן בכל שבוע ושבוע והכל אני מחויב להביא בידו בעיר פלוני באחריותו תוך ט"ו ימים להזמנתו וכל זמן ששטר זה בידו איני נאמן לטעון שום טענה בעולם מכל המבואר באגרת הזאת אלא יהא נאמן עלי בלא שבועה לומר שאני חייב לו כל המבואר באגרת ועלי להאמינו בלא שבועה כי כן התנינו בשעה שמסר לי מעותיו ותנאי זה והודאה זו עשוי בתקון חכמים ובביטול כל מודעי דלא כאסמכתא ולא כטופסי דשטרי ומה שהודיתי לו והתניתי לו חתמתי להיות בידו לזכות ולראיה וחתימתי תעיד עלי כמאה עדים כשרים ויחתום הוא עצמו בשטר ועוד עדים אחרים . אמרינן סוף פרק הרבית כל ימי גריד אחד הוא מכאן ראיה תנו דמי שנדר להתענות ונאנס שיוכל לפרוע ביום קצר אע"פ שהנדר היה בימים ארוכים מצאתי : ר"ת היה מתיר להלוות ברבית (*לעובד כוכבים) [*ע"י עובד כוכבים] דאין שליחות לעובד כוכבים לא לקולא ולא לחומרא (ור"ת) [*ורא"ס ז"ל] הביא ראיה מתוספתא דתניא עובד כוכבים שאמר לישראל לא והלוה מעותי לישראל ברבית מותר אלמא יש שליחות לעובד כוכבים לקולא והא דאמרינן פרק איזהו נשך ישראל שלוה מעובד כוכבים מעות ברבית (*מלאו) ובקש להחזירם לו מלאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כו' [עד והעמידו אצל עובד כוכבים מותר] ומוקי לה רב ספרא שנשא ונתן ביד פי' ר"ת דקאי רב ספרא נמי אסיפא דקתני עובד כוכבים שלוה מעות מישראל ובקש להחזירם לו כו' ומפר"ת דאין אסור אלא כשהישראל נשא ונתן בידו לישראל אחר [אלמא אין שליחות לעובדי כוכבים אפילו לחומרא] אמנם ר"ח פי' דיש שליחות לעובד כוכבים מדרבנן להחמיר ולא להקל עכ"ל . מצאתי : שטר שיש בו רבית קונסין אותו כו' התוס' האריכו ופי' ר"י דלר' מאיר אין גובין לא ממשעבדי ולא מבני חרי ולרבנן גובה אף ממשעבדי והביא ראיה מפרק המניח גבי גלל דקנסו גופו אטו שבחו ועלה מסיק הא פלוגתא דרבי מאיר ורבנן והתם נמי גבי גלל קנים (*וגמיר) [*לגמרי] כמו כן נמי גבי שטר שיש בו רבית קנים לגמרי ולא יגבה אפילו מבני חרי ועוד הביא ראיה מן התוס' דקתני שטר שיש בו רבית בא לב"ד וקורעין אותו משמע דאפילו מבני חרי לא יגבה מדקאמר קורעין ועוד פר"י דלאו דוקא נקט שטר שכתוב בו רבית אלא אפילו לא נכתב הרבית תוך השטר רק שיש עדים שמעידים שאותה הלואה היתה ברבית קנים ר' מאיר וראיה מתוספתא דקתני המלוה לחבירו ברבית בא לב"ד קונסין אותו ואין גובין לא הקרן ולא השבח כי (הרבית) [המלוה לחבירו ברבית] משמע אפילו מלוה על פה מיהו נוכל לדחות דאיירי בשטר מדמסיק עלה שהיה ר"מ אומר שטר שיש בו רבית כו' . ועוד אומר ר"י דאין הלכה כר"מ אלא כרבנן דדוקא בגזירותיו הלכה כר"מ ולא בקנסותיו כדאמר פ' החולץ לא ישא אדם מעוברת חבירו או מניקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית דברי רבי מאיר וחכמים אומרים יוציא וכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס ובעי בגמרא אשת כהן מי קנסו להוציא הואיל ואי אפשר להחזירה והיינו כרבנן דלר"מ הא קאמר דלא יחזיר עולמית אלמא דהלכתא כרבנן : סליק פרק ה

פרק האומנין פנים אבל בדבר האבד כו' : הגה"ה ורבינו יחיאל מפריס כתב שאין המלמד יכול לחזור בתקופה דלא דמי לפועל שחוזר בחצי היום שהרי אין שוכר עצמו כ"א לשכר בטלה כדאמר בנדרים מה אני בחנם וגם כי טוב לו עמך לא שייך בזה וגם אין צריך להתנות לו פת וקטנית ואע"ג דמדמי ליה לפועל [דוקא] לגבי פסידא דלא הדר אומנא שתלא וטבח ומלמד תינוקות כמותרין ועומדין דמו עכ"ל מצאתי . שאלות להר"ם בעה"ב שאמר למלמד למוד בני ולא נדר לו כלום ולאחר זמן לא רצה ליתן לו מאומה הואיל ולא נדר לו והשיב שצריך ליתן לו לפי הזמן שלמד הן רב הן מעט כפי מה שרגילין ליתן לו במקום אחר ואין לעכב לו שכר טורחו עכ"ל ונראה הטעם דלא גרע מיורד לשדה חבירו שלא ברשות כו' עכ"ל מצאתי . גרסינן בגמרא מגבת פורים לפורים הקשה ר"ת מההיא דפ"ק דערכין המתנדב סלע לצדקה מותר לשנותה לכל מה שירצה ואפי' באת ליד הגזבר וכן מתנדב מנורה מותר לשנותה לדבר מצוה ותירץ דוקא מגבת פורים ומגבת אותה העיר לפורים דהואיל ולשם שמחת פורים נעשית אין לשנותה לד"א אבל לצדקה מותר כדאמרי' התם ודקדק ר"ת טעמא מדנקט מגבת פורים ולא נקט מעות של צדקה . ועיין פרק המקבל בהג' : תנז ושאלת רבים ששכירו מלמד אם יכולין לחזור קודם שהתחיל במלאכתו או לא הדין פשוט מההיא דפרק בני העיר כל דבר הנעשה בפני שבעה טובי העיר ואפילו בפני ג' אין יכול לחזור דאין דומה מעשה רבים למעשה יחיד ורבים הם שלשה כדאיתא פרק השולח ואפילו יחיד העושה ע"פ רבים [אין] יכול לחזור כגון נדר שנעשה ברבים או על דעת רבים כ"ש רבים עצמם תנח ולכך נהגו שכל דבר הנעשה ברבים אין צריך קנין במקום שיחיד צריך קנין ושלשה טובי העיר חשובים כמו כל העיר כדאמרינן פ"ב דמגילה בירושלמי וכל דבר תנאי וקנין די בג' טובי העיר כדאמרינן בנדרים פ' השותפין גבי ההוא *דאמר זכוותא לב"ד וכן פ"ק דב"ב גבי הנהו תרי טבחי כו' והרבה יש בתלמוד ומה שמצריך תלמוד ז' טובי העיר היינו דברים גדולים כגון להוציא בית הכנסת מקדושתו וכיוצא בו ועוד ראיה דאין יכולין לחזור דלא גרע ממתנה דאם היו אומרים לאדם אחד אנו רוצים ליתן אינם יכולין לחזור דה"ל לגבי רבים מתנה מועטת דאמרי' בפ' הזהב מתנה מועטת אין יכול לחזור אפילו יחיד ובשלהי מסכת שבועות קאמר דנעשה נדר וכל החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו והיכא דאיכא ערב בדבר אע"ג דליכא קנין נשתעבד מדין ערב בב"ד ולא בעי קנין וחייב הערב לתת לו שכרו ואע"פ ששוכרו לצורך אחרים כדמוכח ר"פ האומנין אי דאמר ליה שכרכם עלי מדידיה בעי מיתב לי' דשכר שכיר לא בעי קנין ואי משום דעדיין לא התחילה שנתו אפ"ה אין יכולין לחזור אחר שאין מוצא להשכיר עצמו במקום אחר ועי' פ' האומר וכתוב בסמ"ג בדיני אסמכתא דמי ששכר מלמד ע"י קנס חייב לשלם הקנס אע"פ שלא הקנה דדמי לאוביר ולא אעביד כו' תנט ואפילו היכא שהשכיר לב' שנים וכבר התחיל במלאכה שנה ראשונה ובעה"ב רוצה לחזור משנה שניה אין יכול לחזור אחר שהתחיל ששנה שניה היה בכלל ראשונה והוי כאילו רוצה לחזור בחצי הזמן ושכיר לא בעי קנין כמו שכתבתי ר"פ הזהב גבי ספר הא בעי למימשך תספורת ועי' פ' האומנין : פועל יכול לחזור בו כו' : הגה"ה עיין פ"ק גבי והאמר רב פועל יכול כו' על הך דאמר רב נחמן המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו : שבאת חבילה לידו כו' : הגה"ה בעמוד ד' יש יותר ממלמד . עי' פרק המקבל לקמן גבי פסידא דלא הדר ושם פירשתי ואם מלמד בטל יום או יומים יכולין לסלקו בלא התראה וע"ש : כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים תימה א"כ כשם שאסור לימכר בע"ע כך יהא אסור להשכיר עצמו מדקרי הכא פועל עבד וי"ל דפועל לא מיקרי עבד אלא שכיר והא דילפינן ליה מעבד היינו לענין קולא ק"ו כיון דמקילין גבי עבד דגופו קנוי גבי פועל לכ"ש ומהאי טעמא אמרי' דמלמד שחלה חצי הזמן אין חייב להשלים מדקאמר פ"ק דקדושין גבי עבד חלה ג' ועבד ג' אין חייב להשלים כ"ש פועל כדפרישית והיינו דכתיב כי משנה שכר שכיר עבדך דהיינו שש בדכתיב בישעיה שלש שנים כימי שכיר א"כ עבד עברי ו' שנים היינו משנה שכר שכיר וכ"ל דמהאי טעמא יש ליזהר למלמד או לסופר או שאר מלאכות תם (*להשכיר) [*מלהשכיר] עצמו להיות בבית בעה"ב להיות בקבע עמו ולהיות סמוך על שולחנו בלי הפסק יותר מג' שנים דכל טפי משלש שנים נפקא ליה מתורת שכיר ועבד גמור לא הוי לכל הלכותיו מ"מ כיון דנפקא ליה מתורת שכיר קא עבר על כי לי בני ישראל עבדים וקצת ראיה מפ' מפנין מעשה באדם אחד שירד מגליל העליון והשכיר עצמו אצל בעה"ב ג' שנים כו' ומדנקט ג' שנים משמע דטפי לא מצי לאשתעבודי . תשובת הר"ס :

חדושי אנשי שם

זה שסקטן לפנינו ואינו שבוי או שוטה מתפרנס עם האפוטרופוס ואע"פ שתלקו : [פ] איני יודע מה ענין שרי ואסיר שייך הכא. קנה ולא קנה הוי ליה למיתני ושמא לענין רבית דאגר נטר מיתני וגו ביתא הוי באחריות המלוה דלא שכיחא פסידא מנו כרמא דשכיחא פסידא והלוה קבל אחריות אסור : [ג] נראה לי ואם יבא לוי ויאמר כי ראובן בטעות קנה כלומר שלא ברשותו ואינו חפץ במקח הדין ביניהם כי שמעון צריך לחזור על ראובן וראובן יברר דבריו או ישלם מכיסו : ש"י [ק] ומיהו ריש פרק שור שנגח ד' וה' פי' בתשובת מהר"ם דהאסמכתא בהקדש קניא וע"ש עכ"ל וקשה דלמה לא סדרם המרדכי יחד בפלוגתא לשם פרק ד' וה' ועוד למה לא כתוב דפליגי אהדדי לכן נראה לי לפרש דלא פליגי ולא קשו אהדדי דהכא אמר שנודרים לצדקה שאינו חמור כמו הקדש והתם ריש פרק ד' וה' קאמר אסמכתא מועיל להקדש ומה שאמר לכאן ומיהו ריש פרק ד' וה' י"ל דר"ל מיהו שיש חילוק דלא כל נדר פטור אלא רק צדקה אבל הקדש לא ולכן לא סדרם המרדכי יחד דכאן בצדקה ושם בהקדש וראיה ברורה דאין צדקה כהקדש דכתב המרדכי פרק המפקיד מכאן פסק ראבי"ה אף על פי שאמרו רבית כו' ואין רבית ואונאה להקדש מכל מקום צדקה או מעשר אסור להלותו ברבית דדינו כהדיוט כו' הרי כפי' דצדקה הוי כהדיוט ולא הקדש עוד כתב שם וכן משמע פרק בתרא דכתובות אין משתכרין בשל עניים אף לא בשל הקדש מדפלגינהו לתרי טעמי ש"מ דאין דינם שוים וק"ל ועי"ל דנדר שחוק בידו ולא עלה על דעתו שיתן שום דבר לצדקה רק דרך גוזמא דבר ולא גמר בדעתו ליתן כי סבר שבכוחו לכוף יצרו אבל אסמכתא דריש פרק ד' וה' מיירי באסמכתא שאינו בידו כגון אם יהיה אלהים עמדי דלא הוה כ"כ אסמכתא דגמר בדעתו ליתן אם יהיה : מהר"ם [ר] צריך לדקדק היטב בשטר זה ומה ראה הרב על ככה שהרי כתבו הגאונים ומביאם במיי' פ"ד מהלכות מלוה ולוה ובאשרי ר"פ איזהו נשך שהם רבית מחילה ומתנה הוא ואסרתה תורה ואפילו בפ"ח דידעי ומתני כתבו התוס' דוקא בדבר מועט וכן שוים כל הפוסקים והרמב"ן וכן כתב הרב המגיד בשם רב עמרם הפליגו עוד אף בפ"ח לא התירו אלא בסוף ולא להתנות עליו בתחילה דהוא איסור דאורייתא ודוקא בעסקי סעודה והכי הן כבני חבורה שאינן מפקידין זה על זה ומי לא תניא הרי שהיה נושה בחבירו מנה והלך ועמד על גורנו ואמר תן לי מעותי עד וכולם יש לו מותר אין לו אסור ומהרי"י קארו במוקיו לי"ד סימן קע"ז מביא טופס שטר זה וכתב עליו כ"ל דלכ"ע אסור ואין לך טערמת רבית גדולה מזו עד והרשב"א כתב על תנאי כיוצא בזה הרי זה רבית גמורה ולא תהא כזאת בישראל ושמא זו היא כונת המרדכי כשכתב והתיר ללות ברבית מתוך שטר זה כלומר לפי דבריו בנוסח שטר היה מותר ללות ברבית וחלילה כי לא יעשה כן בישראל :

הגה"ה ושליח שהיה נושא אגרות כו': הגה"ה פנים ולי הדיוט הכותב נראה מהא דאמרינן בפרק הזהב בני העיר ששלחו שקליהן ונגנבו או שנאבדו מידי השלוחים וקאמר דנשבעין שלוחין ליטול שכרן מבני העיר אלמא אע"ג דאין נהנין בני העיר שהרי צריכין לשקלים אחרים כדאמרינן התם אפ"ה נוטלין שכרן ואע"ג דהתם לא קאי הכי ומוקי לה במילי אוחרי מ"מ מטעמא אחרינא הוא דאידחי ליה ול"ע אם יש לחלק ולומר דשכר מצוה בני העיר הלכך נהנין הם. ואוקמינן כו' מכאן מוכיח רבינו מאיר כו' [*עד] אל תמנע טוב מבעליו: הגה"ה פנים עי' פ' חזקת הבתים גבי ההוא עובדא וגבי לקח בית בחצר אחרת ובמיי' פ"ה מהלכות שכנים: כל האומנים שומרי שכר הן כו': הגה"ה לפי
תסא
שיטה זו נראה לי דאם ראובן הלך בשליחות שמעון בשכר ונתפס בדרך ולא בשבת שמעון דאין חייב לפדותו אבל אם בחנם הלך בשליחותו חייב לפדותו דשאלה שייכא בגוף בעלים ואע"ג דלא דמי ממש דבגוף האדם לא שייך גניבה ואבידה כמו גבי אומנין מ"מ נראה כדפי' כדאיתא פ"ק דסנהדרין מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממונו: הלוהו על המשכון כו': הגה"ה וה"ר ר' ברוך חולק על רבינו יצחק שפסק דכי [חזר]
תסב
(והפקיד) [*הפקיד או (ס"א א"ל) הלוה המשכון ללוה] [המלוה המשכון] ביד הלוה ונגנב או נאבד [מבית לוה] שהפסיד המלוה מעותיו כי אדרבה נראה לי שלא הפסיד אלא אם מת הלוה נעשו מטלטלין אצל בניו דודאי כל זמן שהמשכונות ביד המלוה הוי עלייהו שומר שכר בההיא הנאה דלא צריך למיפק ולמיעל אוזי אבל עתה שהן ביד הלוה יכול הלוה לדחותו גם בפקדון גם בהלואה דאין בעל חוב קונה משכון אלא במשכנו על ידי בית דין וגזירת הכתוב הוא כדרבי יצחק אבל משכנו סתמא בלא כפייה בין משכנו בשעת הלואתו בין שלא בשעת הלואתו [*לא] [לא קנה] דדוקא לענין גניבה ואבידה חייב בההיא הנאה דלא צריך למיפק ולמיעל אוזי אבל נאנסו ביד המלוה ישבע שנאנסו ויקבל חובו דעד כאן לא פליגי ר"א ור"ע אלא באבדו סתמא אבל נאנסו דברי הכל ישבע ויטול מעותיו וראיה מבני העיר ששלחו שקליהן ונגנבו או אבדו דמוקמינן דנגנבו באונס ונשבעין ליטול שכרן והשתא מה שלוחין דלא עבדי מצוה מקבלין שכר מבני העיר אם נאנסו אף על פי שבני העיר מפסידין את שקליהן מלוה חבירו דקא עביד מצוה לא כל שכן והואיל וכן הוא שאין המלוה קונה קנין גמור להתחייב באונסין דוקא בעודם בידו הוי שומר שכר אבל אם הפקיד ביד הלוה אפילו להחזירה לזמן קבוע ואבדו בידו אין שומר שכר עליהם ולא יפסיד מעותיו [אבל] [*ס"א אלא שאם] אם מת הלוה תוך הזמן נעשו מטלטלים אצל בניו שהרי אין קנין למלוה כדפרישית וראיה מפרק המקבל [*החזיר] משכונו ומת שומטו מעל בניו ומסיק וכי מאחר שמחזירין למה ממשכנין מעיקרא כדי שלא תהא שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו ודוק מינה טעמא דמשכנוהו בית דין אז נעשה משכון וקונהו ולא נעשה מטלטלין אצל בניו ואע"פ שלותה לו תורה להחזירה הא אם משכן עצמו אפילו התנה להחזיר ומת תוך הזמן נעשה מטלטלין אצל בניו דמלוה על המשכון אין לו תורת קנין כלל וכשמחזיר לו משכון אפילו בתורת שאלה עד זמן קבוע שקבע לו שלו הוא מחזיר לו:

סליק הגהות מרדכי ממסכת בבא מציעא

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת בבא מציעא

מאת הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אוטילינג ז"ל.

שנים אוחזין

(א) שנים אוחזין בטלית זה אומר כו':
(ב) ר"ת אמר דלא אמרינן מגו על ממון זה במגו דאי בעי לתבע ממון אחר:
(ג) הודאת בעל דין כמאה עדים הוא בזמן שתבעוהו והודה אבל הודה מעצמו יכול לומר משטה אני בך:
(ד) אם תלה הודאתו בדברים אחרים אין הבעל דין יכול לומר הודאתו נקבל ושאר דבריו בטלים אלא הודאתו כתשלום דבריו:
(ה) זה אומר כך וזה אומר כך [והשליש אומר כך] השליש נאמן וראבי"ה אמר בשבועה:
(ו) אבל אם הוא נוגע בדבר שאומרים לו עכבת משלנו כך וכך דינו כשאר נפקדים:
(ז) מי שחייב לחבירו שבועה ויש לו עד אחד שמסייעו שעד פוטרו משבועה:
(ח) מלמד שעד אחד מעידו שלא ידע ללמוד שנערים ישבע המלמד שידע באותו פעם ללמוד הנער להכחיש העד:
(ט) סמ"ג ד' דינין יש בשנים אוחזין בטלית:
(י) אחר סיום התלמוד ראו הגאונים שרבו הרמאים ותקנו שצריך לברר ככל היכולת:
(יא) שמעון שאומר שהספר ממושכן בי' ליטרא ואין רוצה לפרש דבריו יש לו לפרש ואם לא יפרש יפסיד אבל אמר שכחתי לא ובה"ס חולק.
(יב) ואם אמר שכחתי ישבע ששכח:
(יג) מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו משטה אני בך פטור כתב רב סעדיה גאון שצריך לשבע שנתכוון להשטות בעלמא ויפטר:
(יד) יש פוסקים דאדם התובע לחבירו מנה והלה אומר הן אלא שאני תופס אותו עבור מנה שאתה חייב לי או עבור חפץ פלוני לאו כל כמיניה לטעון תבא עמי לדין:
(טו) לעולם אמרינן מגו דהשיד אממונא השיד אשבועתא:
(טז) הלכה רווחת בישראל כל שבידו נאמן לטעון עד כדי דמיהן ל"ש פקדון ולא שנא הלואה:
(יז) ומי שמוחזק בדבר ידו על העליונה:
(יח) ואם זה שכנגדו יוציא מחזקתו ע"י נכרים בפני עדים כדי שיהא הוא מוחזק לאו כל כמיניה ואם שלא בפני עדים מתוך שיכול לומר לא עשיתי יכול לומר עשיתי וכדין עשיתי:
(יט) ר"מ. הנמצא שקרן באחד מטענותיו לא הוחזק כפרן בשאר טענותיו:
(כ) מגלגלין שבועה ושמעינן מינה דמגלגלין אף על פי שאין בעל דין תובע שיגלגלו לו:
(כא) ר"מ. מוכח דנתקנה שבועת היסת אפילו על מילתא דאיסורא:
(כב) סתם רועה פסול ה"מ דידיה אבל רועה דאחריני סתמא כשר:
(כג) ר"מ. אפטרופוס שהלוה מעות של יתומים ברבית קנוסה אם יש עדים בדבר האפטרופוס פסול לעדות ולשבועה עד שיחזור תזרה גמורה דאפילו לנכרי לא מוזיף:
(כד) המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו:
(כה) ראב"ן. אם באת סחורה ליד ראובן בזול ואמר שמעון קנה אותה ביני וביניך והריוח נחלוק ושמעון שתק וקנה ושוב אמר לעצמי קניתיה יחלוקו:
(כו) [עני המהפך וכו'] לא אמרי' דנקרא רשע אלא היכא דלית ליה פסידא להבוא אחר שבא ונטלה ממנו:
(כז) וכן המשכיר עצמו במקום שחבירו מושכר והיה יכול להשכיר עצמו במקום אחר נקרא רשע:
(כח) אבל גבי הפקר כגון גבי מציאה וגבי פאה נפל עליה אין מעבירין אותו ממנה:
(כט) ראובן שהיה מהפך בקרקע של נכרי על המיצר של שמעון וקדם שמעון וקנה לא מקרי רשע דהוי כמו מציאה:
(ל) דין ר"מ נכרי דלית ליה שליחות לית ליה זכייה ואם ראובן אמר לשמעון זכה באותן המעות לנכרי לא זכה בהן הנכרי עד דאתי לידיה:
(לא) אם אמר לחבירו קח לי שור מבית פלוני שהוא שלי ונמצא שלא היה שלו אלא לגנוב נתכוון נתחייב שולחו באחריות של שור במשיכת השליח:

(לב) ראובן נתאכסנו אורחים בביתו והיה שמעון חזר אחריהם לקנות הסחורה ואמר ראובן אני רוצה לזכות בהן כי ביתי זכה לי והלך שמעון וקנאה כשלא היה ראובן בביתו ועתה תובעו ראובן שישיב לו (דין זה) הדין עם ראובן וראבי"ה חולק:
(לג) אפילו אמר המוכר אי מזבנינא סחורה לדידך מזבנינא והקנה לו לא קנה:
(לד) אם מגדל יתום ויתומה בביתו ומפרנסם בחנם לא חשיבי כיד בעל הבית לא לענין ערוב ולא לענין מציאה:
(לה) ראובן שיש לו אני מעשר אותו אני שאינו נוהג בעירו לתת לכיס של צדקה ויש לו רשות ליתנו לכל עניים שירצה (אינו) [אם] יכול לתתו לבניו ולבנותיו של שמעון קרוביו הסמוכים על שלחן של שמעון אף על פי ששמעון אינו נוטל מן הצדקה:
(לו) אב ובנו איש וקרובו ב' אחים וב' שותפים שהיה אחד מהם עני נותן לו מעשר עני שלו רבי יהודה אומר תבא מארה למי שנותן מעשר עני לאביו אמנם כשניהם עניים מודה רבי יהודה:
(לז) ראובן היה מחזיק בבית ושמעון מערער עליו הלך שמעון ונתנו במתנה ללוי בעוד שהבית ביד ראובן לסוף הלך שמעון ותקפו לראובן לדין והוציאה מידו בדיינים ועתה לוי תובע משמעון מתנתו הדין עם לוי אבל אם הוציאה שמעון בחזקה אין מתנת לוי מתנה וכן במטלטלין אין מתנתו מתנה:
(לח) ראובן טוען על שמעון עומד הייתי ברשות הרבים והיתה מרגלית מונחת בתוך ד' אמות שלי ובאת והגבהת אותה אם ברשות הרבים הוא זכה בה שמעון ואם בצידי רשות הרבים ובסימטא הדין עם ראובן:
(לט) פסק ראבי"ה דקנין מהני שלא בפניו:
(מ) אפילו למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם היינו כגון פירות דקל אני מוכר לך אבל דקל לפירותיו קני דהא דקל איתיה בעולם:
(מא) ר"מ פסק היכא דהקונה והמקנה והדבר הנקנה בא לעולם קנה אפילו תלה תנאו בדבר שלא בא לעולם:
(מב) שמעון שהיתה לו בת קטנה וראובן היה לו בן קטן וכתב שמעון לראובן כשיהיה בנך ראוי לקדש אם לא אקבל קדושי בתי או היא בעצמה אתחייב לך מעכשיו כך וכך ומת שמעון קודם והיא גדלה ונשאת לאחר ותובע ראובן הקנס מבניו יפה דן האומר שיתומים פטורים ושם באריכות:
(מג) גט שנכתב זמנו מיום ראשון של ר"ח כשר"ח שני ימים ונשכחו מיום שני והיה לו לכתוב באחד בחדש ביום שני או טעה בזמן אחר כשר דעדיו בחתומיו זכין לו:
(מד) משמע דאין לך בידי כלום היינו לא היו דברים מעולם:
(מה) ראבי"ה. ה"ה אם כתבו לו פסק דין וחייבוהו נאמן לומר פרעתי ובשבועה:
(מו) אלפסי. ה"מ היכא דנתחייב שבועה בב"ד ושוב אמר נשבעתי נאמן:
(מז) שמעון שתקע אמונתו לראובן אם יש לו עדים או שטר שראוהו שתקע כפו על ב"ד לצוות לשמעון לקיים אמונתו:
(מח) ריב"א החזיר ממון על ידי תקיעות כף אבל אם אין עדים ושמעון אומר לא תקעתי אלא בתנאי כך נאמן:
(מט) ר"א מגרמיזא כתב דעכשיו בזמן הזה שנוהגים להשביעו בבית הכנסת ברבים כל השבועות אם יאמר נשבעתי לא מהימן שנואלין לו בפני מי נשבע:
(נ) מי שרוצה להזהר מכל הערמות האלו כשיהיה הלוה מודה שחייב לו או כשנתחייב בב"ד יאמר לו בפני ב"ד בפניכם אני מתרה בו שלא יפרעני או שלא ישבע לי אלא בפניכם או בפני פלוני ופלוני:
(נא) הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכותבים כתובה בשביל תוספות:

(נב) כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה כמה פירושים בו:
(נג) פסק ר"מ אף הבריא שאמר ינתן לפלוני כך וכך אם ימות זה נקרא מצוה מחמת מיתה וקנה:
(נד) עדיו בחתומיו זכין לו:

אלו מציאות

(נה) שטף נהר קוריו עציו ואבניו ונתנם לתוך שדה של חבירו הרי אלו שלו וכגון שהבעלים שם בשעת שטיפה כו':
(נו) נשאל לר"ג יהודים ההולכים בספינה וטבעה הספינה וניצולו הנפשות והממון היו בתיבות ועמד יהודי אחד שניצול מן הספינה ושכר נכרי לעזור לו להציל ממון והציל הנכרי תיבתו של ראובן אבל לא היה יכול להוציאה אל היבשה כי היתה מלאה מים והוצרך הנכרי לשוברה כו' ושמעון רוצה להחזיק באלו הנכסים משום אבידה ששטפה נהר אין הדין עמו:
(נז) אבי"ה. כייפינן למעבד לפנים משורת הדין:
(נח) מצא בגל או בכותל ישן וכה"ג לא שייך למימר חצירו של אדם קונה לו:
(נט) מעשה באחד שקנה בדיל לכסות גגו ושוב נמלך ומכרו לישראל חבירו בחזקת בדיל ונמצא שכולו כסף מכפנים אך מבחוץ היה מחופה בדיל ותבעו בדין שאינהו ופטרו ראבי"ה:
(ס) מעשה שמת גר בביתו והחזיק (לו) אחד מן התלמידים בזהב שבאכסנטו וריב"א אמר דלא קניה מטעם חצרו:
(סא) מי שמצא אבידה (שאינו חייב להכריז עליה) בבית חבירו וחבירו טוען כבר קנתה לי חצרי אפילו שלא מדעתי השיב ה"ר אביגדור דלא אמרינן חצרו של אדם קונה לו אלא במידי דשכיח ורגיל למצוא:
(סב) ראובן משכן לשמעון ספר וכשבא לפדותו טוען ראובן נשתמש בספר שלי וטשטשתו ושמעון השיב קריתי ושניתי בו אבל לא חסרתיו ישבע ראובן כמה חסרו ויטול אם יש עדים בדבר אבל אם אין עדים מתוך שיכול לומר לא למדתי בו נאמן לומר לא חסרתיו:
(סג) אסור להשתמש בספר של פקדון והוא הדין בספר של משכון:
(סד) צער בעלי חיים דאורייתא.
(סה) מכאן התיר ר"מ היכא דיש לבהמה חלב בדדיה דמותר לומר לנכרי לחלוב בשבת משום צער ב"ח וליטול שחלב לעצמו:
(סו) [לא] ניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה שלא מדעתו מיירי אבל לקיומי מצוה בממוניה מדעתיה ודאי ניחא ליה:
(סז) ראבי"ה. אם חלק ראובן פרקמטיא שלא מדעת שמעון שותפו שלא בפני ב"ד מפני שהיה צריך למעות ושוב נתיקרה אע"ג דשמעון מצי מעכב ראובן לא מצי מעכב דאיהו דאפסיד אנפשיה ואם תובעו שמעון לראובן שלא חלק בשוה ישבע ראובן שחלק בשוה:

המפקיד

(סח) פסקו הגאונים אם היה הפקדון מכל מינים המצויים בשוק לקנות כמותן הרי זה משלם (ונשבע) [ואינו נשבע]:
(סט) כשלוה אומר אין לי מאומה לא כסף ולא שוה כסף מה לפרוע משבעי' ליה בספק ויש חולק:
(ע) פסק האלפסי דכל תיקו דממון שמוטל בספק יחלוקו ורבים כמותו וי"א דכל תיקו דממונא המוציא מחבירו עליו הראיה:
(עא) כל לא ידענא פשיעותא הוא וחייב לשלם מיד:
(עב) ראובן טוען לשמעון הפקדתי בידך מרגלית ותבעתיך לדין והישבת אבדתיה ולא רצית לישבע ושלמת לי דמיה בזקוק כשווייה אז ועתה שמעתי שמצאת אותה ומכרתה אותה בשני זקוקים ואותו זקוק אני תובע ממך ושמעון משיבו כי נשבחה ברשותי הדין עם שמעון:
(עג) שומר שמסר לשומר חייב:
(עד) ראובן הפקיד אצל שמעון ושמעון מסר ללוי חייב אא"כ נתן רשות ואפילו אם היה רגיל להפקיד אצל לוי שאר ענינים מצי למימר אין רצוני כו':
(עה) ראובן שאומר לשמעון תן לי את אשר בידך ושמעון משיב נתתי לאשתך וראובן משיב מאי איכפת לי אם אשת ראובן בת דעת וראובן מניחה ליטא וליתן ישבע שמעון שמסר לה ופטור:
(עו) ושומר שמסר לשומר לפני בעל הפקדון ולא מיחה ונגנב או נאבד פסק בס' המקצועות לישבע שני דלא פשע ופטור:
(עז) ראובן טוען לשמעון אני ואתה היינו בקולוני"א והיית קושר חבילתך ונתתי לך חפץ לקושרו בחבילתך וקשרתו ושמתו בספינה ולא נכנסת בה ופשעת בשלי ושמעון משיב מה שעשיתי בשלי עשיתי בשלך חייב שמעון להחזיר לו אבל אם ראו עדים שלקחו הליסטים החפץ של ראובן פטור שמעון:
(עח) אפוטרופוס לדיקנני לא מוקמינן פי' אין ב"ד טורחים למצוא להם אבל אם רוצה מעצמו אין בידינו למחות:
(עט) כ"ג דן ודנין אותו וימנה אנטלר:
(פ) אפוטרופוס דיתמי יש לטעון לו מה שירצה כי אין שם בירור ואין בו משום מדבר שקר תרחק:
(פא) ראובן שטען לשמעון תן לי חטי שהפקדתי אצלך ושמעון משיב אבודים היו ומכרתים דין זה פסוק ממתני' המפקיד אצל חבירו אפילו הן אבודים לא יגע בהן:
(פב) מיימוני. המפקיד אצל חבירו והלך לו למדינת הים וזה השומר רוצה לילך בשיירא מביא הפקדון לב"ד ופטור:
(פג) ראבי"ה פסק דשליחות יד אינה צריכה חסרון:
(פד) כספים אין להם שמירה אלא בקרקע. מיימו' ה"ה לכל דבר שמשאו קל ואין הקרקע מאבדת אותו כגון לשונות של כסף ומרגליות. והיכא דשמר בקרקע אפילו שומר שכר פטור ור"י פירש דחייב:
(פה) ראבי"ה. הכל תלוי לפי מנהג המקום:
(פו) המפקיד אצל חבירו דברים שאין נשמרים בקרקע שמתקלקלין ויש לנפקד כיפה של אבנים ע"ג קרקע חייב ליתנם בכיפה ואם לא עשה כן חייב:
(פז) ירושלמי נתנו במקום שנהג ליתן את שלו אם ראוי לשמירה פטור ראבי"ה משמע דבעינן מקום הראוי לשמירה מאש ומגנבה:
(פח) ר"ת. שמעתין מיירי דוקא לדידהו שהיה להם בתים רעועים בשדות אבל לדידן האידנא אין צריכין שמירה בקרקע:
(פט) ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד פסק ר"ת היינו לענין שבועה אבל פשעו הם ואין להם מה לשלם חייב הוא לשלם דאל"כ כשאדם מפקיד אצל חבירו יתנם לאשתו ויאכלם ומיימוני חולק:
(צ) ראובן טען על שמעון השאלתיך ספר קדשים להעתיק ממנו החזירהו לי ושמעון משיב השאלתני אמנם מסרתי בידך סדר מועד למשכון ושוה כפל"ס מספרך וכפר ראובן בספר מועד והביא שמעון עד אחד ואז הודה ואמר שהשאילו לחתנו והניחו בחדר אבנים ונשרף באונס כשומר שמסר לשומר דמי:
(צא) לאה מתה והניחה פקדון ביד שמעון ויש לה ב' בנים ראובן ושמעון האחד ישנו פה והשני איננו פה ראובן תובע חלקו. יתנו לו חלקו ואידך פלגא שבקינן ביד שמעון אבל צריך לחלוק בב"ד:
(צב) בדבר דשייך גוד או איגוד כתב הרב מסנ"ץ לא מסתבר שיהו רשאין לחלוק ואם חילקו יכולין למחות אבל באו לחלוק דברים שאין שייך בהם גוד או איגוד אין יכולים למחות:
(צג) ב' דינין יש בחלוקה אחד בקרקעות ואחד במטלטלי ואחד בזוזי:
(צד) כל דבר שנתן שנפקד לאחד מאנשי ביתו לשמור ולא הודיעו שהוא של אחרים וטען על כל בני ביתו שנתנו למקום שאינו משתמר מאש ומאבנים ישבע הנפקד שמסר לו ופטור:
(צה) אף על פי שאמרו רבית והונאה להדיוט ואין רבית והונאה להקדש מ"מ צדקה או מעשר אסור לשנותו

להלוותו ברבית דדינו כהדיוט :
(צו) אבל צדקה שנותנים שיהא הקרן קיים והפירות להאכיל לעניים שרי :
(צז) כתב רב צמח גאון דמעות קטן ממנין עליהן אפילו קרוב :
(צח) אלמנה דה"ל יותר מכדי כתובתה ונתמעטו הנכסים יכול להשביעה שלא פשעה :
(צט) ראובן שטען על אפטרופוס שלו שפשע שטען בב"ד מה שלא צוהו לטעון חייב בשבועה ויש חילוק בין טענה לטענה :
(ק) ראובן טוען על שמעון מכרת לי חפץ בתורת זהב ועכשיו שברתיו ומצאתי בו בדיל ותובע ראובן משמעון שיחזיר לו מעותיו כי אינה אותו עד ביטול מקח ושמעון משיבו לא נדרתי לך כלום אלא כמו שקניתי מכרתיו לך וגם אתה ראית לקנותו מן הנכרי וגם אני כשמכרתי לא ידעתי שאיניתיך הדין עם ראובן ואם שמעון כופר ואמר איני מאמינך שמצאת בו בדיל ועופרת נשבע שמעון שאינו יודע שהיה עופרת ויפטר ואם שמעון מתרעם ואומר אילו היה מחזיר לי הכלי כמו שהיה הייתי מוכ לאו טענה היא :
(קא) ראבי"ה. וכן הדין שהמפקיד דבר לחבירו ונתן לאשר על ביתו ונרקב אם פשע מחוייב לשלם דהוה ליה להודיעו שמתקלקל :
(קב) המפקיד ס"ת אצל חבירו גוללו כל שנים עשר חדש ולא יקרא בו לכתחלה :
(קג) וכשם שאסור לקרות בו כך אסור להעתיק ממנו אפילו אות אחת שלא ברשות :
(קד) ושאר ות"ח מותר לקרות ולהעתיק ממנו ואפי' שלא ברשות והוא שאין לו כיוצא בו לפי כשהפקידו אצלו יודע היה שהנפקד חבר וילמוד בו :
(קה) ראובן שהפקיד אצל שמעון חבית של יין והוציא ממנה שמעון יין והחמיץ חייב לשלם כל היין נשברה אין משלם אלא היין שלקח :
(קו) המפקיד אצל חבירו מעות בארנקי ואינם קשורים קשר משונה מותר הנפקד להשתמש בהן :
(קז) עתה בזמן הזה שאין לנו שדות ועסקינו במעות להלוותם בריבית ולעשות בסחורה ולקנות אין דין הנפקד כבעל הבית אלא כחנוני :
(קח) והנפקד אחרי שנשתמש בהן כבר שלקחו מן הארנקי נעשה שואל עליהם וחייב באונסין :
(קט) והמפקיד אין לו ברירות כלל ואם הנפקד רוצה לתת לו דבר מעצמו לראובן אין בו משום רבית :

הזהב

(קי) ר"ת אומר דדינר של זהב שוקל ב' דינרים של כסף :
(קיא) אדם שהיה רוצה לתת תבואה לפדיון הבן די לו לתת כלי המחזיק אמה על אמה ברום אמה ותלי :
(קיב) ראובן שהשכיר עלייתו לשמעון להניח בו פירותיו ואחר כך מכר פירותיו לראובן אע"פ שלא משך ראובן קנה אם נתן הכסף :
(קיג) שמעון מכר סוס לראובן ביין והניח היין בידו ולאחר שהיה הסוס ביד ראובן בא נכרי ולקח הסוס באמרו כי נגנב ממנו וראובן רוצה לעכב היין בשביל הסוס אין הדין עמו אבל אם הנכרי לקח הסוס בדין אז הוי מקח טעות :
(קיד) אם נמצא מום בסוס משביעין המוכר דלא ידע ולא הרגיש במום זה מעיקרא :
(קטו) מה שנהגו להקנות בסודר של עדים :
(קטז) וצריך ג' על ג' דהוה כלי :
(קיז) קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה :
(קיח) פסק ר"ת הלכתא כרבי יוחנן דאמר משיכה בנכרי קונה :
(קיט) מעות קונות לרשב"ל היכא דאין לו מה למשוך :
(קכ) ישראל שיש לו בהמה מבכרת מותר לו לישראל לקבל מעות מן הנכרי ולמסור לו העובר אע"ג דלא משך הנכרי להפקיעו מבכורה :
(קכא) זה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו דוקא שתות או יותר אבל פחות משתות לאלתר הוי מחילה :
(קכב) מכר שוה כ"ה בל' או שוה ל' בכ"ה דהשתא ליכא לא שתות מקח ולא שתות מעות אלא לגבי חד הוי ביטול מקח ולגבי אידך הוי מחילה לעולם אזלינן בתר מקח :
(קכג) ראובן טען על שמעון השכרתי לך בית בקלוניי"ה בתנאי זקוק לשנה ואיניתני שהוה השכירות זקוק לשנה ולא הייתי יודע. שכירות יש לו אונאה :
(קכד) ראובן טוען על שמעון אינאתני בדברים והביא עדים מלקין אותו :
(קכה) ר"ת. ה"ה אם נתאנה בעל הבית בקניינו אין לו אונאה דמאי תמישיה יקיר עליה :
(קכו) ראבי"ה. אם ידע הלוקח ושתק עד לאחר זמן ותבעו לדין לא הויא שתיקתו מחילה :
(קכז) כל מי שמקבל מי שפרע צריך לומר בפיו כך או פוסקין לו כן ברבים וי"א ב"ד אומרים וי"א ש"צ עומד על המגדל וצייח :
(קכח) בזמן הזה גבאי צדקה היכא דלא קיצן להו דמי להקדש דאין שומר חנם משלם אם פשע :
(קכט) ראובן טען על שמעון מכרת לי יין בחזקת ורנקים ומצאתי שמעורב בו יין הגס ואיניתני ושמעון אומר הלא טעמת אותו כיון שטעמו אין לו עליו כלום ואי טעין ערבת לי אחר שטעמתיו על זה ישבע ופטור :
(קל) אמר ליתן מתנה לחבירו מותר לחזור בו ומסיק בירושלמי בעשיר אבל בעני נעשה נדר :
(קלא) ראובן שטען על שמעון אחיך שהיתה דודתי בשעת פטירתה ציותה ליתן לי כך וכך ממלבושיה ונתרצית לה והביא עדים אם ראובן אינו עני שיש לו ר' זוז יכול שמעון לחזור בו אבל אם עני הוא כופין אותו ליתן :
(קלב) ר"י ט"ע היה מוציא ממון ממי שתקע כף לחבירו ליתן כך וכך :

איזהו נשך

(קלג) נכרי שאומר לישראל הילך שכרך וצא הלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור לעשות כן מפני מראית העין :
(קלד) ישראל שמינהו נכרי אפוטרופא או סנטר מותר ללוות ממנו ברבית כיון שהדבר מפורסם :
(קלה) רש"י. נכייתא דבית אסורה ולא דמי למשכנתא דכרם :
(קלו) וצ"ע היאך מותר ללוה לעשות טובה למלוה אפילו בדברים שהיה עושה בלא הלואה :
(קלז) כל היכא דקודם הלואה היו אוהבים זה לזה כ"כ שהיה משאיל חמור זה לזה אם היו צריכין מותר להשאיל גם אחרי ההלואה :
(קלח) בחור שהלוה מעות ובעל הבית נותן לו סוצאה והוא חוזר עם בנו אם מתחלה היה התנאי כך אסור :
(קלט) הלוקח מכר על מנת ליתן לו מכאן עד י"ב חדש רשאי שיאמר לו תן לי בפחות מיד. ראבי"ה. דוקא לאחר גמר מכר אמר ליה תן לי בפחות אבל מעיקרא לא. מ"מ מותר למחול משום הקדמת הפרעון :
(קמ) שכירות אינה משתלמת אלא בסוף אבל ישנה לשכירות מתחלה ועד בסוף לענין שיכול לקדש בו אשה :
(קמא) והלכתא כטרשא דרב נחמן וכפירוש רש"י :
(קמב) פסק ר"י טרשא דרב נחמן שרי כמו למכור סחורה בהמתנה יותר מדמיה ובלבד שלא יפרש אם מעכשיו הוא לך בפחות :
(קמג) טרשא דרב הונא אסור ואסור למכור סחורה בזמן הזול שבתשרי כשער של ניסן ולהמתין לו עד ניסן :
(קמד) מותר לתת מעות באמנה כשער היוצא בשוק ע"מ לקבל הן פירות הן מעות ואפילו אם יוקירו :
(קמה) קי"ל כל דאי לא קנה דאסמכתא היא :
(קמו) פסק ר"מ אדם נאמן לישבע על המשכון שנחלט בידו ושא"ל הלוה קני מעכשיו :
(קמז) אמנם בשידוכים כיון דמנהג העולם להקנות הערבונות בסודר מן הדין אפילו שלא מעכשיו החוזר בו קני דבמנהגא תליא מילתא וראוי לקנסו על שבייש חבירו :
(קמח) משחקי בקוביא ומפריחי יונים אסמכתא היא :
(קמט) כל שחוק שאינו תלוי בחכמתו גמר ומקני וי"א כל מקום שנותנים זה כנגד זה :
(קנ) ראובן מכר בית לשמעון ונדר לסלק המצרן וגם המצרן אמר איני רוצה לקנות שאין לי מעות ואח"כ בא המצרן וחזר בו ורוצה לקנות יוכל לקנות :
(קנא) הנותן דבר לחבירו או לידו או ליד שליש ואמר אם לא אעשה כך וכך [תנהו לו] לא קנה אפילו קנו מיניה בב"ד חשוב :
(קנב) אומר ר"י יש לחלק בין אסמכתא דפרק הרבית לשאר אסמכתות :
(קנג) ראבי"ה. המלוה מעות למתנית שכר אם משתדל בשל עצמו לא בעי שכר עמלו ומזונו ורבינו תם אומר דהאידנא שולחים להם דורנות היינו שכרם :
(קנד) לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה בין שהוא נותנו לידו בין ע"י שליח אסור אבל אם לוה נתן מעות לאושפיזו של מלוה כדי שיפייסנו שילוה לו שרי :
(קנה) רש"י. אם אדם חולק שלא לדעת חבירו לא הויא חלוקה וכל מה שמרויח המקבל בחלקו השכר לאמצע אע"פ שחבירו מודה לו שחלק :
(קנו) ראובן שלוה מגבאי צדקה על ערבונותיו ברבית קצוצה כך וכך לשנה ולאחר חצי שנה מצאו שמעון ואמר תנם לי ואפטרך וערבונותיך מגבאי צדקה ומרבית פסק ר"ס אם שמעון לא יוכל להמלט בלא נתינת הרבית מפקיקן מראובן המותר דרבית קצוצה יוצאה בדיינים :
(קנז) להלוות ק' מעות של חולין ע"מ ליתן ק"כ [להקדש] אסור וכ"ש שאסור להלוות ק' לחבירו על מנת שיתן כ' להקדש וק' יחזיר לו :
(קנח) מותר להתנות לשוכר להיות כשואל ולהיות כל האחריות עליו :
(קנט) המשכיר סוס לחבירו ומת נוטל השכר והסוס בשומתו וכן כל דברים המושכרים :
(קס) ראובן טען על שמעון השכרתי לך פרה בששה פשיטין לשבת ואם תמות אצלך נתחייבת לי זקוק ואתה עשית בה מלאכה ששה שבועות ומתה ועתה תן לי זקוק והשכר של ששה שבועות ושמעון אינו רוצה לתת לו אלא זקוק אין הדין עמו אבל חייב לתן השכר וגם הקרן :
(קסא) פסק ר"מ כל אפטרופוס הן מנהו אבי יתומים הן ב"ד או יתומים שסמכו אצל בעל הבית אי מהנין ממאי דאמור רבנן מסלקינן להו בלא התראה :
(קסב) מקבל מעות יתומים שטען קבלתי פלגא באגר ופלגא בהפסד עליו להביא ראיה :
(קסג) מעשה היה באפטרופוס דיתמי שהלוה מעות היתומים ברבית אע"פ דמעות של יתומים אסור להלוותם ברבית קצוצה אי מטי ליה רווחא ללוה יהיב ליה כמו שהתנה :
(קסד) שליש נאמן בלא שבועה :
(קסה) ראבי"ה. אם בא ראובן עם מערופא ללות משמעון ונתערב ראובן בשביל הנכרי עבור הקרן והרבית ולא פרע הנכרי לשמעון חייב ראובן לשלם לשמעון הקרן דערב בשעת מתן מעות היה ולא בעי קנין אבל אינו חייב לפרוע הרבית :
(קסו) ואם הלוה שמעון לנכרי על משכון או ע"י ערב נכרי ובא ישראל והקיף משכון ממנו ופטר הערב ונתערב הוא במקום המשכון ובמקום הערב נכרי חייב לו גם הרבית שעלה כבר אבל לא הרבית שמכאן והלאה :
(קסז) תודות המלך המושל התקיף והלוה מיהודים כ"א ליטר' בל' ובקש מן הקהל להיות ערב עד זמן שיתנו מס שיגבהו אותו היהודים מהמס שלהם נגד חובו וכן עשו ואחר כך נתגלגל שירד המלך מממשלתו והפסידו היהודים מעותם ועתה באים הקהל להוציא מאותם היהודים ט' ליטרין העודפים על הקרן הדין עמם :
(קסח) מומר לפרש"י אסור להלותו ברבית ולר"י שרי :
(קסט) אבל אסור ללות מן המומר :
(קע) ראובן שהיה לו סחורה ושמה לשמעון בי' זקוקין לתת לו י' זקוקים לשנה והריוח יחלוקו אבל אם יהיה הפסד לעולם יתן י' זקוקים זה אסור :
(קעא) אם אמר ראובן לשמעון היה שלוחי ולוה לי מעות מן הנכרי ברבית ועשה שמעון כן מותר שמעון ליטול הרבית מראובן ולתתו לנכרי :
(קעב) נכרי שאמר לראובן תלוה לי מעות על משכוני והלך ראובן ולוה משמעון על משכונו של נכרי או שבקש לו הנכרי תשים משכון במקומי ואמר לשמעון זהו משכונו של נכרי או שא"ל אני מזכה לך תחתיו דנכרי ונתרצה שמעון מותר שמעון ליטול הרבית מראובן :
(קעג) אבל אם הזכיר שם הנכרי האלם והוא ידע שאין דרכו לפרוע רבית לא יתן ראובן משלו :
(קעד) אסור לומר לנכרי צא ולוה לי מעות ברבית מישראל ואם אמר צא ולוה מן הנכרי והלך הנכרי ולוה מישראל נ"ל דשרי :
(קעה) ר"ג פסק נכרי שאמר לישראל צא ולוה לי מעות מישראל חבירך מותר :
(קעו) אם ישראל לוה מישראל לצורך נכרי וקצב עם הנכרי ברבית ביוקר ועם הישראל המלוה קצב בפחות ולאחר זמן פדה הנכרי משכונו המותר לישראל הלוה אבל (אינו) [אם] קצב עם ישראל המלוה ביוקר והנכרי אלם ואינו פורע אין הישראל פורע מכיסו :
(קעז) אם ישראל חייב לנכרי מעות ודוחקו לפרוע לו ונתן לו ישראל משכונו וא"ל צא ולוה לי על משכונו והלך הנכרי ולוה מישראל אסור למלוה לקבל הרבית מישראל חבירו :
(קעח) אבל אם השאיל ישראל ערבונו לנכרי והלך הנכרי ולוה עליו מישראל ולא פדאו הנכרי שהוא אנס ופדאו הישראל עצמו מותר לקבל הימנו רבית :
(קעט) ואם הנכרי אינו רוצה לפדותו אין ישראל המלוה יכול לומר לא אחזירנו אלא לנכרי :
(קפ) אדם שלוה מישראל ברבית על משכונו וא"ל משכון של נכרי הוא וכשבא לפדותו טוען שלי הוא ורמיתיך מותר לקבל הימנו רבית :
(קפא) ר"ת. נ"ל בעיני היתר גמור ומצוה מן המובחר לתת מחיה לבני ברית שמותר ללוה ולמלוה שיתן הלוה המשכונות ביד הנכרי ואפילו לעבדו ושפחתו ויאמר לו לוה מפלו' ישראל על משכנותי והאריך שם :
(קפב) והתיר ר"ת אפילו אם המשכון הוא ספרים :
(קפג) נכרי שלוה מעות מישראל ברבית על משכונות של ישראל אף ע"פ שהמלוה יודע שהנכרי לוה לצורך ישראל חבירו גובה קרן ורבית :
(קפד) לפי המסקנא משמע שאסור ליטול רבית מישראל ע"י נכרי כשיודע מתחלה שבא אחריות החוב על ישראל אבל אם [לא] ידעו מתחלה כתב רש"י הנמנע ליטול רבית מישראל כענין זה הרי זה חסיד שוטה :
(קפה) רש"י. שרי לישראל למימר לישראל חבירו לך ולוה לי מעות מפלוני ישראל ברבית וגם תביא לו הרבית דלא אסרה תורה אלא רבי' הבא מן הלוה למלוה ודבר זה אסור לפרסמו :
(קפו) מדברי ר"ת נלמוד דישראל שהלוה לנכרי ברבית על המשכון ואמר לישראל אחר זה המשכון עומד לי ברבית מן הנכרי תלוה לי עליו כך וכך ישראל אחר מותר ליקח הרבית מישראל :
(קפז) מתשובת הגאונים ראה ראינו מעשים בכל יום שמלוים איש לחבירו ברבית על משכונות הנכרים וקדמונים נתנו חרם על כל בן ברית שלא להטעות בערבונותיו ולומר של נכרי הם :
(קפח) שטר שכתוב בו רבית גובה את הקרן אבל אם זקף הקרן והרבית אינו גובה אפי' הקרן :
(קפט) דוקא דבר מועט שיודעים בלבם שבלאו הכי היו נותנים אבל דבר מרובה לא ודבר מועט נמי לא אמרן אלא ת"ח אבל אינשי אחרינא לא והמיימוני חולק :
(קצ) אם ראובן אמר לשמעון אלוה אותך עתה כ שתרויח כדי שגם אתה תלויני פעם אחרת שארויח תנאי ממון הוא ויש לו לשמעון להלוות לראובן בשיעור אותו מעות :

השוכר

(קצא) השוכר את האומנים לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנהו :
(קצב) אם שר אנס קרקע מיהודי ובא יהודי אחר וקנאו מן השר יחזירנו ליהודי ראשון ויטול דמיו :
(קצג) בד"א שאין להם תרעומת זה על זה בשלא הלכו למקום המלאכה ובבקר אמר הוזרני בי אבל הלכו הפועלים אצל המלאכה ולא מצאו נותן להם שכרם משלם :
(קצד) אם אינו מוצא עוד להשתכר במקום אחר נותן להם כפועל בטל אבל אם ימצא להשתכר אין להם זה על זה אלא תרעומת :
(קצה) מלמד החוזר בו ומורד בבעל הבית ואינו לה לגמור מלאכתו יד בעל הבית על העליונה שוכר עליו או מטעהו :
(קצו) ואם קבל המלמד שכרו צריך להחזיר עד כדי שיוכל להשכיר אחר ללמוד דבר האבד הוא :
(קצז) הוא הדין לסופר דהרבה מזיק לספר שהוא משתי כתיבות :
(קצח) המלמד אין לו לעסוק בדבר אחר ומלאכה אחרת עם הלמוד :
(קצט) אסור למלמד להיות ניעור בלילה יותר מדאי :
(ר) ואין לו להתענות ולעצור במאכל ובמשתה אם הוא מפרנס עצמו :
(רא) מלמד אסור לו להרבות במאכל ובמשתה וכל המשנה ידו על התחתונה :
(רב) אם הנער רגיל להיות חולה תדיר והמלמד מכיר ויודע בו שהוא רגיל בכך ודר בעיר של הנער עליה דידיה רמי לאתנויי :
(רג) אם המלמד אינו בעיר שהנער דר בו ואינו יודע משפט הנער על בעה"ב להתנות :
(רד) לאה ששכרה בית ומתה ועתה היורשים אין רוצין לפרוע למשכיר אלא כפי מה שדרה בתוכה או להושיב בהן דיורין אם לא נתנה השכירות היורשין פטורין מכל מה שלא דרה בו כיון שנאנסה :
(רה) אחד שכר מלמד ומת התינוק בתוך הזמן ופטרו ריב"ן הבעל הבית :
(רו) ויש היו מחייבים כי המלמדים כיון דלא עבדי חלשי. וחזרו בהם ופטרו הבעל הבית :
(רז) המשכיר עצמו ללמוד נערים לשנים יכול לחזור בו כל שעה שירצה רבי' יואל :
(רח) אם בעל הבית אומר תלמוד לי נער אחר עד שיתרפא בני הכשות בידו וכגון שאותו הנער אינו קשה בלמודו יותר מהראשון :
(רט) ר"מ כתב הא דקאמר דקשה מיניה לא עבדי הני מילי היכא דאינו רוצה להוסיף על שכרו אבל אם רוצה להוסיף הרשות ביד בעל הבית :
(רי) מלמד שהתחיל ללמוד ואמר ליה בעל הבית לך מעמדי איני חפץ בך ונתרצה המלמד ושוב חזר בו בעל הבית ורוצה לעכבו ומלמד אומר מחלת שעבודי ואיני רוצה ללמוד עוד פסק רבי' מאיר דלא נמחל שעבודו באמירה בעלמא :
(ריא) חלה המלמד אין שוכר עליו אע"פ שמפסיד בעל הבית הואיל ואנוס ונותן לו שכרו משלם ואפילו ימי חליו :
(ריב) בקבלן מסופק ר"י אם יכול לחזור כשמשך כלי אומנותו :
(ריג) יש מדקדקין דאדם שחייב לחבירו מנה ויש לו משלו מצד אחר אין לו לתפוס משלו אם לא שבא לו מזה העסק :
(ריד) ראובן השכיר מלמד לבנו ולאחר שלמד ו' ימים חזר המלמד ובשכבר היה ספרו של המלמד ממושכן ביד ראובן והוצרך ראובן להשכיר מלמד אחר בדמים יתרים אינו יכול לגבות כל הפסדו מן הספר :
(רטו) ר"ת. סופר שהשכיר עצמו ומשך (ממנו) בעל הבית ממנו קולמוס או תער שלו אין יכול לחזור בו אם הוא קבלן :
(רטז) ערבוני יקון כו' :
(ריז) אדם יכול לפרוע לחבירו חד חד זוזא ואין לו עליו אלא תרעומת :
(ריח) שליח שהיה נושא שלשה אגרות בשכר ומצא תגר וחזר נראה דהוי פסידא דפועל :
(ריט) אותו שקבל נדר ואמר אם ישאל על נדר זה אינו יהודי אסור לשאול פן יכפור ואם נשאל בדיעבד צריך כפרה וסליחה ולקבל דברי חברות :
(רכ) ואם אמר אם ישאל על נדרו יהא בנדוי בעולם הזה ובעולם הבא חל עליו הנדר וצריך להתיר ורבי פרץ אומר נדוי של העוה"ז יש לו היתר ושל עוה"ב אין לו היתרא :
(רכא) המשכיר בית לחבירו ונשרף בתוך הזמן דמי לספינה זו ויין סתם ואם פרע כל שכרו צריך להחזיר לו :
(רכב) פסק רבי יואל היכא דמית הנער בחצי שנתו דיכול המלמד לתבוע כל שכרו דמצי א"ל הב לי בנך ואלמדנו ומספקא ליה אם הבעה"ב יכול לומר כן :
(רכג) ר"מ. ראובן שהשכיר בית לשמעון יכול שמעון להשכיר את לוי תחתיו ואין לו עליו אלא תרעומות משום שנוי דעתא :
(רכד) ולא אמר אין השואל רשאי להשאיל והשוכר להשכיר אלא במטלטלין שאפשר לגונזם וסייך טעמא אין רצוני שיהא פקדוני כו' :
(רכה) סמ"ג פסק כשם המיימוני דאינו יכול להשכירו אלא לאחרים שהם כמנין ביתו :
(רכו) לא תרכוב עליו אשה פסק ריב"א דכל שכן עובד כוכבים דגרע מאשה כי אינו חס על ממונו של ישראל :
(רכז) ראובן שמסר טבעת לסרסור למכור והפסיד האבן מן הטבעת נראה דהסרסור שומר שכר הוי ואפילו בשעת הליכה :
(רכח) ראובן טוען לשמעון השכרתיך ונתתי לך ספר להעתיק בו תחזירנו לי ושמעון משיב נגנב ממני חייב דכל האומנים שומרי שכר הן :
(רכט) ר"מ. המלוה חבירו על המשכון והוא שומר שכר ובשעת קבלת המשכון אומר איני מקבל אחריותו עלי אפילו שומר חנם לא הוי :
(רל) ראובן טוען על שמעון משכנתי לך משכון שוה כ' דינרים בעשר ואבדת אותו בפשיעה ושמעון משיב נגנב או נאבד שלא בפשיעה חייב משום דהוי שומר שכר עליו ואם טען שמעון לא היה שוה אלא י' דינרים נשבע שבועת היסת ופטור ודין אם טוען לא היה שוה רק חמשה ותובע ממנו ה' :
(רלא) המלוה חבירו על המשכון וחזר המלוה והפקידו ללוה ונגנב או נאבד חייב המלוה אע"פ שביד הלוה נאבד :
(רלב) ראובן לוה מעות משמעון על בגדי אשתו וחזר והשאילו עד לאחר המועד ומת במועד ומחמת יראת המושל מסרה את אשר לה לשמעון וגם מלבושים שהיו ממושכנין בידו והחזיר לה שמעון הכל חוץ מן המלבושים הדין עמו :
(רלג) קיימא לן כרב יוסף דאמר שומר אבידה שומר שכר הוא והגאונים חולקים :

השוכר

(רלד) מנהג מבטל הלכה כתב א"ז כגון שהוא מנהג קבוע על פי חכמי המקום ומנהג שאין לו ראיה מן התורה אינו אלא כטועה בשקול הדעת :
(רלה) האב שגלה את בנו בשליחות ונתפס ואין לו ממון לבן האב חייב לפדותו אי אית ליה לאב :
(רלו) חבית שכולה מלאה יין עד הברזא והגביה העובד כוכבים לבדו את החבית ובאותה שעה משך ישראל מן הברזא ולקח היין בקנקנו של ישראל והתירו היין הנשאר בחבית ואסרו היין שיצא לחוץ :
(רלז) ירושלמי כל המתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים ושאינו של ממון תנאו בטל :

השואל

(רלח) ראובן היה לו משכון בידי נכרים שמלוים ברבית

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת בבא מציעא

ברבית ושמעון הוצרך למעות ללוות מהם ובקש שירשהו ללוות מהם על אותו משכון אשר בידו ועשה כן ונשרף בית הנכרי ואבד המשכון שמעון פטור מלשלם :

(רלט) האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה שבעל מוציא מיד הלקוחות פירות בדמים ורמב"ן פירש בלא דמים :

(רמ) אין נקרא עמו במלאכתו אלא היכא דשואל בקש מן המשאיל עשה לי דבר פלוני אבל אם עשה מעצמו אין זה נקרא עמו במלאכתו :

(רמא) ראובן טען על שמעון אני ושמעון נתאכסנתי בביתך ואשתי השאילה לך עגולה של זהב והשפחה נכרית גנבה אותה שמעון פטור שהשאילה בבעלים היא :

(רמב) ר"י מויב"א מוכיח דב"ד מגלגלין אף על פי שהתובע אינו תובע לגלגל :

(רמג) ראובן שאל ספר אחד משמעון שעה אחת ולא יותר וא"ל מיד אחר שעה תשלח אחריו או אביאנו לך ובתוך כך נפלה דליקה בבית ראובן ונשרף הספר והוצרך ראובן לברוח כיון שלא השאילו אלא לשעה חדא כבר כלתה שאלתו ופטור:

(רמד) ראובן שהיה עומד ברה"ר וא"ל שמעון שמור לי חפץ או בהמה זו וא"ל ראובן הנח לפניך אפילו פשע בו לא מיחייב :

(רמה) ראובן טען על שמעון השאלתיך כלי שלי למלאכה פלונית ועשית ממנו מלאכה אחרת ושברתו ושמעון משיב לא שניתי אלא באותה מלאכה נשברה חייב לשלם אבל אם רוצה לישבע נשבע שלא שינה ופטור :

(רמו) ראובן נתן לשמעון ברחוב של יהודים חפץ להוליכו לביתו וטען שמעון קפצו עלי עכו"ם ונטלוהו ממני יביא שמעון עדים ויפטר אם לאו חייב :

(רמז) ראובן מסר מנה לשמעון בשותפות ע"מ שיהא ביניהם למחצית שכר כל ריוח שיבא לשמעון אף ממציאה וכן קבל עליו שמעון בפני עדים לא קני ראובן ואין לו חלק אלא במנה שלו :

(רמח) הבונה בחצר חבירו שלא מדעתו שמין לו כמה אדם רוצה ליתן בבנין זה לבנותו והוא שיבנה בנין המועיל הראוי לאותו חצר כמנהג אותו מקום :

(רמט) החתן שדר שנים הרבה בבית חמיו ובנה בית בגגתו ודר כמה שנים ותמיו אמר שהוא בנאה ותתנו אומר שבנאה ושתמיו נתן לו הקרקע במתנה בקנין והחזיק בה יותר משני חזקה אין חזקת החתן כלום :

(רנ) רב עמרם גאון. המשכיר בית בעיר ובכרכים ואמר לכך וכך בחדש אפילו כלו חדשים בטבת ושבט מוציאו לאלתר :

(רנא) כי שלים ימי השכירות שבתנה עמו צריך לצאת מיד ואין לו אפילו שעה :

(רנב) המשכיר בית לחבירו ורוצה למוכרו למזונות :

(רנג) ראובן ושמעון שהיו שותפים בבית ויש בו כדי חלוקה ומכר שמעון חלקו ללוי ויהודה רביע לזה ורביע לזה ואין להם כדי חלוקה ועתה אם רוצה לחלוק לא מצי לוי ויהודה לעכב משום דאין להם כדי חלוקה דלא עדיפי מגברא דאתו מיניה :

(רנד) ארוסה אין לה כתובה :

(רנה) המשכיר בית לחבירו המשכיר חייב לתקן כל דבר שהוא צריך אומן לתקן ודבר שאין צריך אומן מתקנו בעצמו השוכר ולא ינכה לו המשכיר כלום :

(רנו) משכיר אומר בי' דינר השכרתי לך ושוכר אומר בה' דינר יד המשכיר על העליונה אבל אם חלוקים בפרעון שוכר נאמן ובשבועה אבל תוך הזמן אינו נאמן :

(רנז) ראובן ששאל כלי משמעון או בהמה למלאכה כיון שמשכו ראובן אינו יכול לחזור בו :

המקבל

(רנח) א"ז. לא שייך אסמכתא בשדוכין :

(רנט) ה"ה למלמד תינוקות אם מקבל עליו קנס אם יחזור ולא מצא מלמד אחר אין זה אסמכתא :

(רס) האי עיסק פלגא מלוה ופלגא פקדון אפלגא מלוה חייב באונסים ואפלגא דפקדון הוי עליה כשומר שכר :

(רסא) המלוה חבירו למחצית שכר ומת הלוה ואינו רוצה להניח הממון ביד אלמנתו אם הלוה בסתם סתם הלואה ל' יום ואם הלוה לזמן קצוב ועדיין לא הגיע זמן אינו יכול להוציא מידה :

(רסב) אדם שמלוה לחצי ריוח שצריך להשלים מן הריוח אם יתן מס ואינו יכול לומר כך וכך נתתי למס ואקח חצי הריוח מן הנשאר אלא ישלים מן הריוח החסרון מן המס ומה שישאר מן הריוח יחלוקו ביניהם :

(רסג) ב' שותפים בחוב אחד ופרע מקצתו ורצה האחד לעכבו ולומר לחבירו לך וקח חלקך מן העכו"ם לאו כל כמיניה :

(רסד) מוכיח רבינו תם דלא שייך דינא דבר מצרא בבתים ובחצרות אלא בשדות ואפילו בשדות אי פסק גדר של אבנים דאינו יכול להכניס בו תלם אחד ליכא בהו דינא דבר מצרא :

(רסה) רבי שמחה. אין למוכר עסק עם המצרן ואפילו היה מקבל קנין מן המצרן לא היה מועיל :

(רסו) אם המצרן אינו רוצה לקנות מוכרה לנכרי :

(רסז) משכנתא לית בה דינא דבר מצרא :

(רסח) ראובן הלוה לנכרי על ביתו ואח"כ חזר בכל הלדדים לקנותו וקדם שמעון וקנאה מן העכו"ם ורצה ראובן לזכות בבית מכח מצרן דמשכנתא אין זה מקרי משכנתא :

(רסט) מעשה שגזרו הקהל שלא לקנות בית עכו"ם אין להחליף בית בבית כי זה נמי מקרי זביני :

(רע) כל היכא דהלוקח בעין אין להשהות המקח עד שישאלו ויודיעו למצרן שאינו בעיר אם חפץ לקנותו אלא המוכר בא לפני הקהל ואומר פלוני חפץ לקנותו בכך אם המצרן או אחר במקומו חפץ לקנותו מוטב ואי לאו לא משהינן ליה להודיעו ויזכה הלוקח במקומו :

(רעא) כהן אסור ליכנס בספינה שיש מת בתוכה מפני שמתנדנדת בהלוך בני אדם אע"פ שהוא רחוק מן המת ד' אמות :

(רעב) רב האי גאון. כל הטוען תמורת המנהג עליו להביא ראיה ואם אין ראיה שהוא טוען כמנהג המקום עליו שבועת היסת שלא שינה ממנהג המקום :

(רעג) מגבת פורים לפורים ואין עני רשאי לקנות מהם רצועה לסנדלו אלא א"כ התנה במעמד אנשי העיר :

(רעד) עדיף יום פורים כיום שנתנה בו תורה דמר בריה דרבינא הוה יתיב בתעניתא כולי שתא לבר מיומי דעצרתא ויומי דפוריא :

(רעה) מקרי דרדקי פסידא דלא הדר דהשיא שעתא דמלמדו טעות היה יכול ללמדו דבר אחר כ"ש אם בטל יום או יומים דמצי מסלק ליה בלא התראה :

(רעו) שמתהו אגל שולחני ותנוני כו' :

(רעז) פוסק רבי קלונימוס דהמלוה שהלוה ללוה על המשכון אין בידו של המלוה לכוף את הלוה לפדות משכונו או למוכרו ואחרים חולקים עליו ויכול למכרו אחר ל' יום :

(רעח) מיימוני וסמ"ג. דין תורה דבזמן שאין נכסים ללוה אין אוסרין ומשביעין אותו אבל היו מחרימין סתם על מי שיש לו ולא יתן לב"ח אבל רבנן סבוראי תקנו שבועה תמורה שנשבע שאין לו :

(רעט) מי שגלוי לדיין ורוב העולם שאין לו כלום והוא מוחזק לאדם נאמן והתובע מכוין להקניטו אין ראוי להשביעו :

(רפ) הלוה נאמן לישבע שהממון בידו משל אחרים הוא אע"פ שמלבים :

(רפא) מסיק שמסדרין לבעל חוב :

(רפב) יכול לטעון עד כדי דמיהן ולא יכול לומר לדידי שוה לי יותר :

(רפג) יש מקומות שנוהגים שלא לעקל ושלא לעכב ספרים שאולים להם ואפילו במקום שחייבים להם ממון :

(רפד) ויש נוהגין דבר זה במלמדי תינוקות שלא יעכבו הספרים אלא בשכר למודם ונקרא נקרא ופסקים :

(רפה) ראובן טען על שמעון להשיב לו מעותיו שנתנו לו למחצית שכר והנה חייבתם לשמעון להשיב הכל מפני תקנת העקול שלא יעקל אדם פקדון והלואה יפה דנתם :

(רפו) ראובן תובע את שמעון לדין על ספרו שלקח בביתו בלא ידיעתו ושמעון השיב כי תפסו בשביל ספר אחר שהשאילו ועכב ממנו כו' עד שמעון לא עבר על תקנת החרם ושם בארוכה :

(רפז) אל אמונה כו' הקב"ה גובה שלו באחרונה משמע שיכול להעביט פקדון :

(רפח) רבא בר עולא איערים אערומי פירוש היה שואל חפץ אחר יו"ט ומעכבו עבור הלואת יו"ט:

(רפט) המפקיד פקדון אצל חבירו שלא בעדים והלה אומר אינו פקדון אלא משכון אצלי נשבע שכדבריו כן הוא ואם יש עדים והוא אומר אח"כ הלויתי עליו נשבע המפקיד :

הבית והעליה

(רצ) כל דבר שידוע שבא מכח שותפין אין לזה שמונת ברשותו כח לטעון לקחתיו ממך אם לא בראיה ברורה :

(רצא) ראובן תבע שמעון לדין וטען תקנת תפירה מליאה אבנים לסקוות לשם מי תצירך אגל מרתף שלי ומימיך נופלין במרתף שלי כיון דשמעון מימיו מרובין גירי דיליה היא ועליו לתקן ור"ת פסק דאם התפירה מופלגת מן החומה טפח לית דין ולית דיינא :

(רצב) חומה שבין שני שותפין והחומה של שניהם למאי דאחזוק כבר אחזוק אבל אם בא אחד לעשות דבר מחדש חבירו מעכב עליו :

(רצג) שותפין שיש להם חוב אחד ביחד ורצה האחד להתרחק ממקומו ולהוליך השטר תוב עמו חבירו יכול לעכב עליו :

(רצד) סמ"ג. זמן ב"ד ל' יום אם אמר הריני משלם קובעים לו זמן ל' יום ודוקא היכא דליכא מטלטלין :

(רצה) רבינו תם . זה הכלל כל דבר שאין לו זמן קבוע נתנו ל' יום אבל דבר שיש לו זמן קבוע כגון מלוה לניסן או לאייר ביום קבוע אין נותנים זמן ב"ד אלא מיד יפרע :

(רצו) פסק ר"מ כ"ש מים נקיים ושופכים שאין שוהין ברה"ר דאגב מזלייהו יורדין ממקום גבוה למקום הנמוך אין בני רה"ר יכול לעכב על ידו:

לוח הדינים אשר נמצאו בהגהות מרדכי ממסכת בבא מציעא

שנים אוחזין

(רצז) דוקא אוחזים אבל אי מנח אארעא אין דין חלוקה אלא כל דאלים גבר ואין נראה לרי"ף :

(רצח) מצאתי בתשובת ר"ת דלא אמרינן מגו מממון לממון :

(רצט) מקשה לפר"ת דס"ל דכל מי שסעד מסייעו נוטל בלא שבועה :

(ש) רמב"ן כתב דאין מנהג לתן שכר לפועל באפי סהדי אבל מנהג להלוות ולפרוע באפי סהדי :

(שא) לא אמרינן מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא :

(שב) שאר דברים אין יכול לתפוס דמי מכר לו אותו חפץ בדמים שיוכל לומר כך :

(שג) ראבי"ה. דוקא עזי דאכלי חושלא אבל בשאר עניני אין אדם יכול לעכב משל חבירו זה תחת זה :

(שד) הכופר במלוה כשר לעדות :

(שה) הכופר בפקדון פסול לעדות :

(שו) מיהו אם כפר בפקדון ולא רצה לישבע והיה רוצה לשלם כשר לעדות :

(שז) כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים אינו יכול להקדיש :

(שח) מכל מקום אם הקדישה אחר שתקפה מקודשת ואפילו חזר חבירו ותקפו תו לאו פקע הקדש :

(שט) משמע דאין לעשות קנין בסודר שאינו שלו :

(שי) קי"ל כרבי דאמר מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו :

(שיא) משמע דאם מצא ארנקי בשבת דאסור לטלטלו אע"פ שירא שמא יקדמנו אחר :

(שיב) משמע דאדם האומר לחבירו משוך חפץ זה לקנותו לא קנה עד דאמר ליה וקנה אותו :

(שיג) משוך בהמה וקנה כלים שעליה לא קנה דתצר מהלכת הוא :

(שיד) כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו :

(שטו) אמר רבא הלכתא המוכר לחבירו ונמצאת שאינה שלו יש לו קרן ויש לו שבח כו' :

(שטז) שלשה שמין להן השבח ומעלה אותו :

(שיז) הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום :

(שיח) ש"מ איתא לשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל ואפילו מסרו במעמד שלשתן יכולה למחול :

(שיט) ואין שייך מעמד שלשתן בכתובה דלא נתנה לגבות מחיים :

(שכ) אין עליו עדים ויוצא מתחת ידי שליש :

(שכא) פירוש שמפון :

אלו מציאות

(שכב) גזלן שנטל מזה ונתן לזה מה שנתן נתן אבל גנב חייב להחזיר לבעלים הראשונים :

(שכג) ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי אלו שלו ואפילו מישראל נפל :

(שכד) ואפילו ברוב עכו"ם בא ישראל ונתן סימן חייב להחזיר לפנים משורת הדין :

(שכה) ורוב העיר שאמרו ז"ל בתר רובא היינו במקום שרוב העיר מצויין שם אבל במקום שאין כולם מצויין שם יש לילך אחר הרוב המצויין שם :

(שכו) נר' שאותם ספרים שגוזליר עכו"ם מיהודים ומוכרים ליהודים אחרים חייבים להחזיר בדמיהם לפי שלא נתייאשו הבעלים לפי שיפלו בסוף ביד ישראל :

(שכז) לצרכו ולצרכה מאי שם בארוך :

(שכח) נראה דאין יכול לעכב מלמכור הסחורה כיון דהגיע שעת המכר אבל לחלוק קודם המכירה יעכב עליו :

(שכט) שלשה עניני סימנין איכא :

המפקיד

(של) אלמנה שמתה לעצמה לא עשתה ולא כלום כו' שם בארוך :

(שלא) שנים שהפקידו זה בפני זה דהיינו בכך אחד דלא הוי ליה למידק אפילו לצאת ידי שמים אינו חייב :

(שלב) נראה לר"י לפסוק דכל דבר שיש לתלות שתיקתו לפי שמחשב בלבו מה יאמר לא אמרי' שתיקה כהודאה :

(שלג) אם אמר אדם לחבירו נתנסך יינך ושור[ך] כו':

איזהו נשך

(שלד) רבית קצוצה יוצאה בדיינים . ופר"ת היכי דמי רבית קצוצה :

(שלה) פר"ת דאם יאמר המוכר יש לי פירות מותר ואין צריך להביא ראיה :

(שלו) ר' ינאי אומר מה לי הן מה לי דמיהן כו' :

(שלז) אבל ללוות סאה בסאתים דרבית דאורייתא בין יש לו בין אין לו אסור :

(שלח) אמר אביי שרי למיתן זוזא אחביתא דחמרא וא"ל אי תקפא ברשותך אי יקרא אי זולא ברשותי שם בארוך :

(שלט) פסקו התוס' דכל עיסקא אסור ליתן קרוב לשכר ורחוק להפסד אפילו אם מקבל עליו המקבל זולא אם לא שיהיה לנותן גם פחת בגוף העסקא כמו גבי דודא :

(שמ) ההולך להלוב את עזיו ואומר מה שעזי חולבות מכור לך מותר :

(שמא) אבל מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך אסור כיון שהתנה ליתן שוה יותר מן הדמים :

(שמב) פי' ראבי"ה טרשא דרב נחמן :

(שמג) מה שנהגו מימי קדם לתת מעילים בזמן גדול כך וכך דמים בשעת היוקר מפני שקצבתם במזל אם יבא שר העיר ויתמדם :

(שדמ) רב האי גאון כתב אם ימכור אדם באחריות ביותר ממה ששוה עכשיו על מנת ליתן דמים לאחר זמן הרי זה אסור אפי' אם נתרצה הקונה :

(שמה) הלוקח מקח מחבירו ע"מ ליתן לו מכאן עד י"ב חדש רשאי לומר לו תן לי מיד בפחות ואין חושש משום רבית :

(שמו) אבל מי שהוא מלוה ללוה והוא לאחר זמן המקח והדמים כאחת קראוהו רז"ל טרשא

(שמז) מי שקשר הלוה במלוה בדמים קטנים על מנת ליקח בזמן פלוני ק' חביות של יין בי"ב מנה ועכשיו היין והחביות שוים אלף זוז הרי זה אסור לדבריהם :

(שמח) ולא התירו אלא המוכר ק' חביות לחברו ואמר לו על מנת שבזמן פלוני תתן לי מה ששוה באותו הזמן ותטול היין בשער אותו היום ולא פסק לו הדמים הרי זה מותר :

(שמט) דבר שדמו שוה כך לגורן ותחלת מכירת הגורן יכול לומר תן לי מיד בפחות :

(שנ) פסק ראבי"ה דאין הלכה כר' יהודה דאמר לד אחד ברבית מותר :

(שנא) אבל אם בתחלת הקנין א"ל מוכר ללוקח קני לך שדה ואי טרפה לך מינה מגבינן לך כו' לא הוי פטומי מילי אלא תנאי גמור :

(שנב) פי' פטומי מילי :

(שנג) פר"ת אסמכתא במעכשיו קניא אבל בלא מעכשיו לא קניא אפילו קנו בב"ד חשוב :

(שנד) נראה לי לדקדק דמחילה אינה צריכה קנין :

(שנה) כתב ר"ת לא אשכחנא היתרא אלא במשכנתא דסורא אבל מכירה על תנאי כל זמן שיהיו לי מעות תחזירנה לי וכיוצא בה טפי איסורא ממשכנתא :

(שנו) כיצד הוא צאן ברזל שם בארוך ואין מקבלין צאן ברזל :

(שנז) אבל מקבלין עגלים וסייחים למחצה :

(שנח) תניא שוכר שולחני מעות חברו וכדי להנאות בהם:

(שנט) והמלוה למחצית שכר לחבירו יכול ליקח משכונות ממנו בעד כל הקרן ויתרה בו שלא ילוה כי אם על משכונות כסף וזהב ואם הלוה משנה והפסיד הפסידה תהא שלו ·

(שס) פירוש משכיר אדם מעותיו לשולחני להתלמד בהם להתנאות בהם ולהתעשר בהם כו' :

(שסא) רב חמא מוגר פשיטא ליומא לאגרא אבל דבר מסוים לא דלמא פקדון ניהו ואתי מרי' דפקדון ויהיב סימנא ושקיל שם בארוך :

(שסב) שנשאלתם על ראובן שהפקיד פקדון ביד שמעון ובא לוי ותפס הפקדון מיד שמעון בעבור החוב שנתחייב לו שמעון וראובן אומר לו מה לך אצל ממוני ושמעון מודה שהממון של ראובן דבר פשוט הוא שלוי חייב להחזיר הממון לראובן :

(שסג) אמר רב חייא בכדי תייו. פי' רבינו יונה והאי דנא דשייטי מינך השלטן והשרים הון רב כדי לשוחדם כולם כדי חייו ניהו :

(שסד) פר"ת.מה שאנו נוהגים עתה היתר ברבית עובד כוכביםמשום דבשל סופרים הלך אחר המיקל :

(שסה) ת"ר מלוה ישראל מעותיו של עובד כוכבים כו' תנם ואני אעלה לו אסור שם בארוך :

(שסו) עובד כוכבים שלוה מעות מישראל ומצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור :

(שסז) ישראל שאמר לנכרי הילך שכרך ולא הלוה מעותי ברבית ,מותר אבל אסור לעשות כן משום מראית העין :

(שסח) יצא השער בטבריא פוסקין כל העיירות לה אע"פ שבאותן עיירות ליכא שער :

(שסט) וכן הלכה דלוין סתם ופורעין סתם על שער שבשוק . פר"ת ואפילו שוק של עיירות :

(שע) לפרש"י מותר ללוות אפי' מעות בדרך הלואה שאם לא אשלם עד זמן פלוני אתן לך פירות בשער של עכשיו :

(שעא) מותר לקבל סחורה כאן במקום הזול כדי שפורע במקום היוקר וכגון שאחריות הליכה על המוכר עד מקום היוקר :

(שעב) היכא דנתן ישראל משכונו של עובד כוכבים שיהיה שלו למשכונו ותזר ולוה המעות מן הנכרי ואין יכול בעל המשכון לתבוע לשלוה כלום ממשכונו וכו' :

(שעג) הנהו דשבשי שיבשי :

(שעד) רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא עובד כוכבים ביתא הדר עובד כוכבים זבינה לרבא נטר רב מרי שתא שקל אגר ביתא דשנה אמטי ליה לרבא כו' שם בארוך :

(שעה) והא דגובה את הקרן על ידי שטר זה כשפירש לו את הרבית צריך לומר שהעדים אין כתב ידם יוצא ממקום אחר והומר אנוסין היינו מחמת נפשות שם בארוך :

(שעו) קי"ל כאביי דמומר אוכל נבילות להכעיס פסול לעדות :

(שעז) פי' רבא הוה יהיב ליה זוזי לבני אקרא דשנותא ושפכי ליה טפי טפייאתא :

(שעח) האי שיטומתא קניא :

(שעט) אר"י אפי' יש לו שאה לוה עליה כמה שהין . וכן הלכה :

(שפ) ואסור להקדים לו שלום אם אינו רגיל להקדים אבל אם מחזיק לו טובה והמלוה גם הוא מטיבו ומחזיק לו טובה אין בזה קפידא :

(שפא) השושבינים אין בו משום רבית דאדעתא דהכי יהיב :

השוכר את האומנין

(שפב) השוכר את האומנים שם בארוכה :

(שפג) דוקא אוחזין אבל אי מנח אארעא כל דאלים גבר :

(שפד) אין מוסרין שבועה למי שרץ אחר שבועה :

(שפה) תוס' . לאו כל דבר מגלגלים אלא דבר שיש קצת רגלים לדבר שהוא אמת :

(שפו) אבל היכא שאין דרכא דממונא לא משבעינן בפירוש אלא אומר מי שחייב ואינו מודה יהא בשמתא :

(שטז) ר"ת. לא היה מוחה בדיינין להשביע אף בלא דררא דממונא:

(שטח) ריב"א. אם נראה לדיינים שהטענה מרומה אין להשביעו:

(שטט) מיימוני. כל מי שחייב שבועה דאורייתא או דרבנן ואפילו היסת יש לו להחרים סתם על מי שטוען דבר שאין חייב שישביעו חנם ויענה המשביעו אמן:

(שנ) תקנתא לתקנתא לא עבדינן:

(שנא) ובעל דין יכול להפך כל שבועה השכנגדו ואפי' שבועת היסת אכל בעל דין:

(שנב) יש ללמוד שאותם רקים המזכירים שם שמים בנבלה פסולים לשבועה ואם יש לאדם דין עמהם יש להפך השבועה כמו שדן רבא:

(שנג) א"ק הואיל בזה תלוי שכל היכא שיכול להשתכר במקום אחר אז מעכבים עליו ונקרא רשע א"כ אסור לישראל להעביר מחכירו מערופיא שלו דהא נוויך עכו"ם איכא טובא שם בארוך:

(שנד) יעקב היו לו ג' בנים גדולים סמוכים על שלחנו ראובן שמעון ולוי ראובן עזרו לאביו בצרכיו וכן שמעון לפעמים ולפעמים כותב ספרים ללמוד בהם ולוי אין לו עסק אלא נח ואוכל ושותה ולקץ הימים עמד ראובן ושמעון ונשאו נשים ויאמר שמעון ליעקב הספרים אשר כתבתי או שמגיהם אשר מצאתי בעודי תחת לי כי אין רצוני שינהם אחי אחרי מותך ביגיע כפי ויעקב אומר לעת מותי אחלק כטוב בעיני כו' שם בארוך:

(שנה) רי"ף פסק שאין הלכה כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו ורבינו תם פסק כמותו:

(שנו) ירושלים באמצע העולם:

(שנז) שאלוני על יתום שהעמידו לו ב"ד אפוטרופוס אחי אמו על בתים וקרקעות שירש מאביו ורצו לבטלו משום דאין מורידין קרוב לנכסי קטן וליתא שם בארוך:

(שנח) ראובן השכיר עליתו לשמעון להניח שם פירותיו ואח"כ מכר פירותיו לראובן אע"פ שלא משך ראובן קנה אם נתן הכסף:

(שנט) והעטור כתב מסתברא דוקא עליה דשכיח ביה דליקה אבל מכר לו חטין שבבית דלא שכיחא ביה מעות קונות:

(ת) ראובן דזבין ארעא משמעון על שם לוי ולוי לא הרשהו וכתב השטר על שם לוי שהיה במכירה וכיון שראה שמעון שלא בא לוי חזר בו והשיב דאין יכול לחזור:

(תא) ראובן א"ל לשמעון אית זכינתא לדוך פלוני זבנה ביני ובינך אזל שמעון זבנה א"ל ראובן פלג לי א"ל שמעון לא פלגינא אי דיהיב ראובן לשמעון זוזי כו' בארוך:

(תב) יכול אדם להלוות מעות לחבירו בהיתר למחצית שכר שיאמרו לו לוה על משכונות של כסף וזהב או שומרם בקרקע ואם שינה ההפסד שלו והריוח לאמצע:

(תג) מצאתי אותם בני אדם שנודרין כך וכך לצדקה אם ישחקו בקוביא ועוברים על נדרם ומשחקים בקוביא פטורים מליתן לצדקה:

(תד) מיי' תשובת מהר"ם דאסמכתא בהקדש כקנין:

(תה) מיי' משמע שבמשכונות לא שייך אסמכתא:

(תו) נשאלתי אם מותר להלוות מעות של הקדש או של מאור או של בית הקברות ברבית לישראל ונראה דאין להתיר:

(תז) גם מצאתי אדם שאלו לחבירו שום דבר להוליך למקום אחר ותוך כך שלח לו דורון נראה דשומר שכר הוי:

(תח) שטר זה העתקתי מכתיבת הר"י מאורלינ"ש והתיר להלוות ברבית מתוך שטר זה וזה לשונו הנני ת"מ מודה שאני חייב לפלוני בר פלוני כך וכך מחמת שהלוה לי כו':

(תט) מי שנדר להתענות ונאנס שיוכל לפרוע ביום קצר אע"פ שהנדר היה בימים ארוכים:

(תי) ר"ת היה מתיר להלוות ברבית לנכרי והביא ראיה:

(תיא) ר' יחיאל מפריש כתב שאין המלמד יכול לחזור בתקופה דלא דמי לשוכר שחוזר בחצי היום:

(תיב) שאלו להר"ם בעל הבית שאמר למלמד למוד בני ולא נדר לו כלום ולאחר זמן לא רצה ליתן לו מאומה הואיל ולא נדר לו השיב שצריך ליתן לו כפי הזמן שלמד כפי מה שרגילים ליתן:

(תיג) מגבת פורים לפורים כו':

(תיד) ונשאלת רבים שהשכירו מלמד אם יכולין לחזור קודם שהתחיל במלאכתו או לא אין יכול לחזור:

(תטו) לכך נהגו שכל דבר הנעשה ברבים אין צריך קנין במקום שיחיד צריך קנין:

(תטז) ושלשה טובי העיר חשובים כמו כל העיר:

(תיז) ומה שמצריך תלמודא ז' טובי העיר היינו דברים גדולים כגון להוציא בית הכנסת מקדושתו:

(תיח) ספר מצות גדול. מי ששכר מלמד ע"י קנס חייב לשלם הקנס אע"פ שלא הקנה:

(תיט) יש ליזהר למלמד או לסופר או שאר מלאכות להשכיר עצמו להיות בבית בעל הבית בקבע עמו ולהיות סמוך על שלחנו בלי הפסק יותר מג' שנים:

(תכ) נראה דאם ראובן הלך בשליחות שמעון בשכר ונתפס בדרך ולא בסבת שמעון דאין חייב לפדותו אבל אם בחנם הלך בשליחותו חייב לפדותו:

(תכא) ר"ב חולק על ר"י שפסק דכי הפקיד או הלוה המשכון ונגנב או אבד שהפסיד מעותיו המלוה ושם בארוכה:

לוח הדינים אשר נמצאו בנ"י ממסכת בבא מציעא

מאת הרב הגאון ר' יוסף אוטילינג זללה"ה.

שנים אוחזין

א אע"ג שכל הנשבע בב"ד נשבע על דעת ב"ד יש לדיין להחמיר שיפרש בשבועתו כל צד רמאות שיוכל לחשוב בלבו : דף א' ע"א במשנה ד"ה שלשה

ב אין אומרים מגו אלא באותו דבר בעצמו אבל לא מדבר לדבר : שם ד"ה וזה נוטל

ג היכא דאיכא ודאי רמאי לא אמרינן יחלוקו אלא יהא מונח עד שיבא אליהו : שם ד"ה ואי

ד כי היכי דעד אחד מחייב שבועה כן עד אחד המסייע פוטר שבועה אפי' שבועה דאורייתא ודעד אחד ורמב"ן מחלק : שם ד"ה נחזי

ה הודאת בעל דין כמאה עדים ואע"ג דהדר ואמר נזכרתי ואע"פ שהעדים מעידים כדבריו אין משגיחין בו : דף ב' ע"א ד"ה מהא

ו ואפשר נמי דהטוען לא לויתי ואח"כ טוען נזכרתי שלויתי ופרעתי והרי העדים שאפילו הכי חייב דהודה בלא לויתי שלא פרע : שם בא"ד

ז מגלגלין שבועה אע"פ שאין הבעל דין תובע : שם ד"ה מגלגול

ח הילך פטור בפקדון אע"פ שאינו מזומן בידו דכל היכא דהוה ברשותיה קיים : שם ד"ה אר"ח

ט משכון לא הוי הילך : שם בא"ד

י כל תביעה הבאה מחמת קרקע אין נשבעין עליה אע"ג דתובעו דמים : דף ב ע"ב ד"ה דתפר

יא מלוה את חבירו יכול לתפוס משל חבירו כנגדה אבל לא בפקדון דדילמא איתנים ואי טעין נפקד להד"ם מצי תפיס דלהד"ם כאומר לא נאנסו דמי : דף ג' ע"א ד"ה והא דאמרינן

יב כל ספק ממונא ק"ל לחומרא לתובע וקולא לנתבע : שם ד"ה הפתא

יג ואי תפיס תובע קמי סהדי מפקינא מיניה ואי הוי מילתא דעביד לגלויי לא מפקינן ואי תפיס ברשות נמי לא מפקינן מיניה : שם ד"ה לסומכוס

יד ואי הוי ספק ממונא מחמת דמכחשי אהדדי ותפס שלא בעדים מהניא ליה מטעם מגו אבל ספקא דדינא לא שייך מגו וכו' : דף ג' ע"ב ד"ה ומיהו היכא

טו האי סודרא דשלש על שלש אי בעי המקנה למפסקינן מיניה ולמישקל לא שמעינן ליה : שם ד"ה כמאן

טז הטוען דאיתפס צררי לאשתו בעודו אצלה אינה טענה אלא במי שהלך למדינת הים או סמוך למיתה ואינו משביעה אלא מחרים סתם : דף ד' ע"א ד"ה כתב וע"ב ד"ה וכן דעת

יז הגבהה שהיא דרך ירידה כגון שנתקו אצלו בעי תפיסה אבל הגבהה שהיא דרך עליה כגון דאדריה אדרויי קני אע"ג דלא תפים : דף ד' ע"ב ד"ה ה"נ

יח האומר משוך כלי זה לקנותו לא קנה עד שיאמר לו וקנה אותו : דף ה ע"א ד"ה והא דאמרינן

יט התופס לבע"ח והוא נושה בו קנה אע"ג דחב לאחרים דאיכא מגו דזכי לנפשיה : שם ד"ה קנה חבירו

כ לא מיקרי חב לאחרים אלא במקום פסידא דמפסיד נכסים או ליכא לאישתלומי כו' : שם בא"ד

כא כתב הרשב"א אי מפסיד נכסים במקום פסידא יכול חבירו לתפוס מדין השבת אבידה אפי' לא עשאו שליח ולא מצי למימר לאו בעל דברים דידי את דזכין לאדם וכו'. הרנב"ר : שם בא"ד

כב קטן אין לו יד מיהו במקח דאיכא דעת אחרת דמקנה קונה מדרבנן זכיה גמורה דאית ליה יד אבל לא חצר ולא ד' אמות : שם ד"ה ויש

כג מפקיד הוי כדעת אחרת מקנה : דף ה' ע"ב ד"ה במתנה

כד קטן הסומך על שולחן אביו שנתנו לו מתנה קנה אביו אבל גדול לא גרע מאשתו. הרנב"ר : דף ו ע"א ד"ה זהו קטן

כה שטר דנפל איתרע חיישינן לזיוף ופרעון : שם ד"ה לא יחזיר

כו בשטרי אקנייתא דקנה בין לוה או לא לוה כתב ר"ח היכא דמטא שטר לידיה ורבים חולקים : שם ד"ה וכתב ר"ח

כז בע"ח טריף אפי' ממקבל מתנה שבח דממילא אע"ג דלא כתב עמליהון ושבחיהון וכו' כגון דקלא דאלים או יוקרא : דף ז' ע"א ד"ה אמר שמואל

כח סתם אחריות הוי דנפשיה ודמחמתיה ודעלמא ואי פריש דנפשיה מיעט אחריני ואי פריש דעלמא כ"ש אחרינא ואי פריש דמחמתיה כ"ש דנפשיה ומיעט דעלמא : דף ח' ע"ב ד"ה ואחריות

כט הא דפעוטות ממכרן ממכר דוקא כדי חייו ליום דבר מועט אבל במתנתן לא פלוג כי היכי דלעבדו להו מילי : דף ט' ע"ב ד"ה מה

ל הבא לגבות מהיורשים אומרים לו קיים שטרך ור"י פליג : שם ד"ה ואע"ג

לא ב"ד אין מקיימים השטר אלא בפני בעל דין : שם ד"ה הנפק

לב הא דאמרינן בעמד בדין הוי כשטר היינו דלא הוי ציית מעיקרו : שם ד"ה בא מלוה

לג הוחזק כפרן משלם ואידך לא מישתבע ויש חולקין : דף י' ע"א ד"ה הוחזק

לד הוחזק כפרן מטענה לטענה שבתחלה כפר ואח"כ טוען שפרע : שם ד"ה מילתא

לה אם נתחייב שבועה נאמן לומר נשבעתי להפטר אבל לא בנשבעין ונוטלין וה"מ שבועת היסת אבל נתחייב שבועה דאורייתא ואומר נשבעתי אינו נאמן ונשבע היסת שנשבע : שם ד"ה אמר רבי אבין

לו שליש נאמן אפי' ליכא שום מגו : דף יב ע"א ד"ה ומדאצטריך

אלו מציאות

לז אין סימן במטבע לענין צורתה אבל נתן סימן כגון נסדקה הוי כשאר כלים : דף יד ע"א ד"ה ואפילו שמו

לח דבר שאינו עשוי להמצא אין חצרו של אדם קונה לו : שם ד"ה דשתיך

לט חצרו לא עדיף מידו דאי קודם יאוש הוי ביה תו לא קני אע"ג דאייאש לבסוף : שם ד"ה בתר קתא

מ דבר שאין דרכו להמצא אין חצרו של אדם קונה לו : דף יד ע"ב ד"ה לקח

מא לא מייתי איניש חובתו לב"ד פירוש בטוח היה שלא יעידו חובתו ורש"י פירש בטוח היה וצ"ע : דף טו ע"א ד"ה לא מייתי

מב שם דמיהן ומניחן לרש"י לאחרים ולרמב"ן אפילו לעצמו דלא אטרחוהו באבידה וגם ליכא למיחשדיה : דף טו ע"ב ד"ה שם

מג אבידה דיתמי לא הוי השבה עד דגדלי וכו' : שם ד"ה ביד

מד הא דהשואל ספר תורה לא ישאילנו ולא יקרא בו לכתחלה הני מילי תורה נביאים כתובים יש חילוק בין לכתחלה אבל תלמוד דצריך עיון גדול תמיד כלכתחלה ולכל אדם אפי' בקי יד כל אדם שוה בו ולכתחלה נמי דלכך אושליה : שם ד"ה לכתחלה

מה מדאורייתא לא בעי שלשה בהפקר אלא מדרבנן דליהוי תרי בהדיה והזוכה : דף טז ע"ב ד"ה הדר

מו אף על גב דצער בעלי חיים דאורייתא הותר לתשמישן של בני אדם וכבודם : דף יז ע"ב ד"ה משום צער

המפקיד

מז שנים שלוו מן האחד אע"פ שלא כתבו אחראין וערבאין זה לזה אחראין הן זה לזה : דף יח ע"ב בסופו ד"ה ושלש

מח בגלגול או אשתבע או הב ליה פירש שצריך ליתן לו ממש הדברים שמגלגל ולא דמיהם שמא עיניו נתן בהן : דף יט ע"א ד"ה גלסינן

מט הא דמורידים קרוב לנכסי נטושים היינו למקרקעי אבל מטלטלי דמכליא קרנא אע"פ ששמעו שמת מעמידים אפוטרופוס ולא קרוב והא דמורידים לתלוש ולאכול אבל לא למכור אע"פ ששמעו שמת וכו' : דף כא ע"ב ד"ה הנטושין וד"ה מדאמרינן

נ לדיקנני לא מוקמינן דלא אשכחינן וכתב רשב"א ואי משכחינן מאן דבעי למיפרח מוקמינן : דף כב ע"א ד"ה לא מוקמינן

נא קרוב שאינו ראוי ליורשו כרחוק הוי : שם ד"ה ולא קרוב

נב והא דאין מורידים קרוב לנכסי קטן במקרקעי אבל זוזי הואיל ואמרו מעיינינן גברא מהימנא וכו' מה לי קרוב או רחוק : שם ד"ה וכתב הרי"ף

נג שותפים דאין להן חזקה אפילו עבר זמן השותפים כיון שמתחלה ירדו ברשות : שם ד"ה ואפילו

נד אע"ג דב"ד יש להם למנות אפוטרופוס בין כך שלא מצאו אפוטרופוס יהבינן ליה א"נ שהקטן יודע לפקח בעסקיו : שם ד"ה בידא

נה הא דאמר ליה למרי בר איסק פליג ליה פירוש היה ידוע שלא היו נכסים למרי מחמת עצמו כלל וכו' : דף כב ע"ב ד"ה בוסתנא

נו נטל ממנה רביעית חייב באונסיה דכולא דוקא דמחסרא להנאתו אבל לא נהנה כגון השופך יין לאיבוד אינו חייב אלא במה שהזיק וכו' : דף כג ע"ב ד"ה אתמר

נז לדידן כיון שנעל ושמרה כראוי כדרך כל אדם תו לא מחייב שומר חנם : שם במשנה ד"ה נעל

נח שמירה האמורה בשומר שכר אפילו הקיפה מחיצה של ברזל וכו' אלמא יושב ומשמר בעינן : דף כד ע"א ד"ה טפוחאי

נט אפוטרופוס שמנוהו ב"ד שומר שכר הוי : שם ד"ה אגא

הזהב

ס שמעינן דטענה דלישנן טענה היא אע"ג שהישנים שוים יותר חייב לתת חדשים ודכוותה במטלטלין חייב ליתן לו כמו שפסק : דף כז ע"א ד"ה ליסנן

סא פלוגתא אי הוי דין אונאה בחליפין : דף כח ע"א ד"ה ויש לו

סב אם חוזר הלוקח מחמת שנאנסו אין עליו דין מי שפרע אבל אם חוזר משום פחד אונס מקבל מי שפרע : דף כח ע"ב ד"ה דבר תורה

סג מי ששכר סופר או מלמד כיון שמשכו הבעלים כלי תשמישן קסת וקולמוס הסופר ורצועות המלמד קנה ואינן יכולים לחזור לר"ת אבל רשב"א והרנב"ר פליגי : דף כט ע"א ד"ה הא בעי

סד בעושה מעשה עמך ושמעינן דכי האי דקאי במי שפרע לאו עושה מעשה עמך מקרי : שם ד"ה והלכתא כרבא

סה אם נתן המעות לתחילת פרעון אינו יכול לחזור אבל המקח בקרקע קיים ובמטלטלים למי שפרע : שם ד"ה אבל אם

סו אפי' במחילה איכא אסמכתא אבל במטלטלי לא דאיכא לפלוגי : שם ד"ה דיו

סז במתנה מרובה דמצי הדר דוקא ליתן לעשיר אבל לעני נעשה נדר : ד"ה ובמתנה

סח ובעשיר מצי הדר אבל אסור בשעת אמירה אם אין פיו ולבו שוין : דף כט ע"ב ד"ה שלא

סט י"א דשכירות מטלטלים נקנין בכסף דליכא למיגזר לשמא יאמר נשרפו חטיך בעלייה : שם ד"ה מוסכרת

ע אין המאנה יכול לחזור אא"כ תובע המאונה אונתו אז יכול לומר לא אחזיר אונאה אלא יבטל המקח או תקבלהו כמות שהוא : דף ל ע"א ד"ה יותר

עא הא דמוכר מצי לחזור בו אי איכא סהדי דאיתרמי ליה זבינא כזביניה וידע דטעה ולא הדר תו לא הדר דאחולי אחיל : דף ל ע"ב ד"ה דטעה

עב הא דכלי בעל הבית לית ביה אונאה דוקא דנתאנה לוקח אבל נתאנה בעל הבית יש לו אונאה דלא גרע מאחר : ד' לא ע"א ד"ה אבל בלוקח

עג שכירות לענין אונאה הוי כמכירה והיינו שכירות מטלטלין שגופן ממון וכו' : דף לב ע"א ד"ה ל"ש

עד הא דמפקינן מדין שומרים קרקעות ושטרות ועבדים הוא הדין דפטורים מתשלומין והא דאמרו פושע מזיק הוא לאו דוקא דפשיעה בבעלים פטור ומזיק בבעלים חייב וה"ה לתשלומי קרקעות או שטרות : ד' לב ע"ב ד"ה ש"מ

עה אל תונו איש את עמיתו לא הזהיר אלא על ירא השם ובמדרש אם הונה אותך מותר אתה להונות אותו : שם ד"ה אמר המחבר

איזהו נשך

עו בקרקע לא אית ביה משום רבית : דף לג ע"ב ד"ה מניין

עז כופין להחזיר רבית קצוצה משום מצות עשה דוחי אחיך עמך והית מכין אותו עד שתצא נפשו אבל אין ב"ד יורדים לנכסיו : דף לד ע"א ד"ה רבית קצוצה

עח אע"ג דאיכא איסורא דמוסיף בדמיה משום אגר נטר לא בטל זבוני ולא קנסינן : דף לו ע"א ד"ה רבא אמר

עט מי ששיעבד לחבירו ודעתיד אנא למיקני קודם שקנה יכול לחזור בו משום דבר שלא בא לעולם : דף לז ע"ב ד"ה אף משנה

פ אע"ג דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה ומסירה אם קדם הלוקח וגבה אין מוציאין מידו דמחילה במעות כי הא הויא מחילה : שם ד"ה מהא דאמר

פא כל סלוקי בלא זוזי וכו' מ"מ אי אמר ליה שלא יאכל הפירות עוד וכד הוי ליה זוזי יפרע דינא קאמר וכי אכיל תו משלם ליה הפירות : דף לח ע"א ד"ה אמר ר"א

פב אבק רבית אפילו לצאת ידי שמים לא בעי להחזיר : שם בא"ד

פג המושיב חבירו בחנות למחצית שכר לא יהא לוקח ומוכר דברים אחרים ואם לקח ומכר השכר לאמצע : דף לח ע"ב ד"ה המושיב

פד הנותן מעות לחבירו ליקח פירות למחצית שכר ואומר לא לקחתי אין לו עליו אלא תערומת ואם יש עדים (ששלח) [שלקח] ומכר מוציאין בעל כרחו וצ"ע : שם ד"ה ועוד שנינו

פה היכא דליכא חשדא אם היה מלגלג על הדיין לא מודעינן ליה טעמא דדינא אדרבה היה משמתינן ליה : דף מ ע"ב ד"ה כגון דא

פו כשכותבין אין כותבין הטעם והראיה אלא כותבין פלוני טען כן ופלוני השיב כן ומתוך דבריהם נזדכה פלוני ובבית דין של בית הועד ידעו הטעם : שם בא"ד

פז והא דכותבים דוקא דכפוהו לדון כי היכא שיוכל להראות בבית הוועד אי טעו בדיניה : שם בא"ד

פח משכיר אדם מעותיו להתנאות ולהתעשר בהן : דף מא ע"א ד"ה זוזי

פט מותר לפייס חבירו ליתן למלוה כך בשביל אהבתו כדי שילוה לו כיון שאינו מבטיח לפרוע : שם ד"ה אמר רבא

צ ת"ח מותר להלוות ברבית דלא ילמד ממעשיו ואפי' להתעשר ועכשיו עשו כל אדם עצמן כת"ח : דף מא ע"ב ד"ה כדי חיין

צא התיר הר"ב ז"ל אפילו היכא דיהיב ישראל לעכו"ם משכון ללוות עליו מישראל ברבית דאמרינן אקנויא אקני ליה משכוניה : דף מב ע"א ד"ה עובד כוכבים

צב כל דבר שנהגו התגרים לקנות בו קונין והמנהג מבטל הלכה : דף מד ע"א ד"ה ובאתרא דקני

צג ליכא מי שפרע בשליח ומעשיו בטלים דלתקוני שדריה אבל היכא ששינה ממש המעשה קיים והשליח משלם משלו וכו' : דף מד ע"ב ד"ה אי פסקת

צד הא דהלוני במאה ועשרים ואריך היינו שבשעת פרעון מוסיף לו עד חומש אבל לא התנה בשעת הלואה : דף מה ע"א ד"ה ת"ח

צה הקדש עניים יש בו רבית ואונאה : שם ד"ה ובירושלמי ובתוספתא

צו מן הדין בטוען טענה אין להכלימו ולהשביעו אלא מתקנת הגאונים משביעים וכו' ואם הוחזק לעני וכשר אין לדיין להשביעו ואם הוחזק רמאי ורע יכלו אז הב"ד לנדותו ולעשותו עד שיתן וצ"ע : דף מה ע"ב ד"ה אמר המחבר

צז והיו מחרימים תחלה על כל היודע לו נכסים גלויים או טמונים שיודיע לב"ד : שם

האומנין

צח כשם ששאר דברים נקנין בקנין כך שכירות פועלים נקנה בהתחלת מלאכה : דף מו ע"א ד"ה בשלא הלכו

צט ופועלים כשחוזרים בהם בדבר שאינו אבוד אין חייבין כלום אלא מחשבים מה שעשו ומה שעתיד לעשות כרבי דוסא : דף מו ע"ב ד"ה כד"א שלא

ק ובדבר האבוד חייבים ודוקא שהיה מוצא אחרים בשעה שנשכרו לו ועכשיו אינו מוצא אבל אי אז לא היה מוצא מה הפסידוהו : שם ד"ה כד"א שאין

קא אם באת חבילה שוכר עליהם עד דמיה ומי' אי לא שכר והפסיד בהמתנה אינן משלמים כלום : שם ד"ה עד ארבעים

קב אוכלוסי דמתוזא וה"ה לכל אומנות שמועיל לבעליו כשמתעסק בו כתלמוד תורה שמפסיד המלמד כשעומד בטל נותן לו שכרו משלם : דף מז ע"א ד"ה אוכלוסי

קג דעייל ונפיק אזוזי הלוקח אינו יכול לחזור בו אם לא ירצה מוכר : דף מז ע"ב ד"ה ובזמן שהלוקח

אי

לוח הדינים אשר נמצאו בנ"י ממסכת בבא מציעא

קד אי זקפן במלוה אי אמר לך חוק וקנה או משוך וקנה לא הדר אע"ג דעייל ונפיק אזוזי: שם ד"ה והריני נושא

קה כל דמשלם משום דינא דגרמי משלם מעידית: שם ד"ה סתמא כל

קו אם מכר לו ולא ייחד לו יום ידוע לפרעון אלא אמר לאישתלומי דמי למחר או ליומא אחרינא בלא נחיצותא הוי כאילו זקפו עליו במלוה וקנה מיד: דף מח ע"א ד"ה הא

קז הא דקנה נגד מעותיו ה"מ בדבר הראוי ליחלק אבל דבר שאינו ראוי ליחלק כגון בהמה שמאת מתוך שלא קנה כולה לא קנה מקצתה ולא הוי שותף: שם ד"ה דאמר רבא

קח אי פרעינן זוזא זוזא הוי פרעון וע"כ אית ליה לקבולי זוזא זוזא: שם ד"ה גרסי' בגמ'

קט מעות פורים אין מדקדקים ונותן לכל הפושט ידו ואפילו לעכו"ם משום איבה: דף מח ע"ב ד"ה מגבת פורים

קי ביין זה קודם שטבע יכול להחליף דמה איכפת ליה דליקפד ומ"מ כיון שטבע ויש לו ריוח בקפידא מצא מקום לתבוע תנאו וקפיד: דף מט ע"א ד"ה הב לי תמרא

קיא לא אמרו אין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלים אבל שדה או בית לא ומיהו אם אמרו בעלים אל תשכירהו לאחרים אם לא תרצה לעמוד בו צא והניחו לי ותפטר משכירות אינו יכול להשכירו משום אל תמנע טוב מבעליו שדין הוא שיהא קודם מאחרים בבית שלו. לא תרכב עליו אשה היינו דאסור לכתחלה אבל פשיעה לא הוי וכתב הרשב"א אם מנהג להתיקר ברכיבת הנשי' מוסיף לפי המנהג: דף מט ע"א ד"ה דפקה לטעוניה וע"ב ד"ה לא תרכב עליה:

קיב אם הוא שכיר לכל היום כמי שהתחיל במלאכה דמי והוי כבעלים ופטור: דף נ ע"ב ד"ה שיכרא

קיג להראב"ד הוי פטור לתת פרוטה לעני כל זמן היות המשכון או האבדה בידו ולהר"ן נראה דמשעה קמייתא נעשה שומר שכר: דף נא ע"א ד"ה בשומר אבדה

קיד אפילו בעלמא אתרא דשכיחי סהדי לא מיפטר בשבועה אלא בעדים: דף נא ע"ב ד"ה קלא אית להו

הפועלים

קטו עיר חדשה אם נודע רוב אנשיה מהיכן באו הכל כמנהג אותו המקום: דף נב ע"א ד"ה בלקוטאי

קטז שור בשורו נותן כחוש "אבל שור סתם נותן בינוני וכן בכל מילי: שם ד"ה מסמנין

קיז אסור לומר לגוי קודם שבת שיעשה מלאכה בשבת: דף נג ע"א ד"ה ומעיינן נמי

קיח שומר שכר חייב אפי' באונס המגיע בגופו דלא מיפטר אלא באונס המגיע בפקדון: דף נג ע"ב ד"ה כי יסבי לך

קיט שומר שהיה לו להציל ברועים ומקלות שחייב מנכין לו השכר שהיה צריך לשכור להציל: דף נד ע"א ד"ה ולא קדם

קכ מתנה ש"ח להיות כשואל אפילו בלא קנין ודוקא במאי דהוי בחיוב שומרים אבל במידי אחרינא בעי קנין: שם ד"ה אפילו תימא

השואל

קכא גבי נדרים לא מצי מיפר על ידי שליח: דף נה ע"א ד"ה דברי ר' יאשיה

קכב האשה ששברה כלים פטורה מן התקנה משום שלום בית: שם ד"ה שאלה בבעלים

קכג מתוך שאינו יכול לישבע משלם אמרינן אפי' גבי גלגול ומיהו בגלגול הבא מכח טענת ברי אבל מטענת שמא לא: ד' נו ע"א ד"ה וסיפא דקתני

קכד דכל מוציא ממון מרשותו ע"פ חבירו נתחייב לו חבירו מדין ערב: דף נו ע"ב ד"ה כיד עבדך

קכה נפל לו ביתו א"ל לא עדיפת מינאי מיהו דוקא בסתם אבל שכרו לזמן ידוע לא מצי לאפוקיה בגו זימניה וכן המוכר: ד' נט ע"א ד"ה לא עדיפת

קכו כתב הרשב"א לעולם אין לו לשוכר י"ג חדשים אלא אם עמד בר"ה ואמר זו וכו': דף נט ע"ב במשנה ד"ה נתעברה לשוכר

קכז הא דאמרינן עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זימניה דוקא דטעין איהו אבל ליתמי לא טענינן: שם ד"ה אמר המחבר

קכח תברא אפילו כתב יד הלוה מהני כיון דכתוב בגופא דשטרא: שם ד"ה הא דאמרינן

קכט אי כתב ליה שוכר דירה בתורת שכירות והדר כתב ליה שטר על השכירות הוי כשטר חוב ולא מהימן לומר פרעתי וכן אי כתב בי' נאמנות: שם ד"ה דלא תחזיק

המקבל

קל אע"ג דגבי חוכר נקצץ האילן מנכה גבי מכר לא כיון דבשעת המקח לא הוי מקח טעות: דף סא ע"א ד"ה אידי ואידי

קלא כל שההדיוטות נוהגים ורגילים לכתוב ככתוב דמי ואם הוא מנהג ברוב מקומות דנין בכל מקום כסתם ואם אינו מנהג אלא בקצת מקומות אין דנין אלא במקום שנהגו: דף סא ע"ב ד"ה גובה מתנה

קלב כל היכא דאיתא לעסק' בעי' גבי מיתמי ואין ב"ח דמקבל גבי מינה: דף סב ע"א ד"ה להכי קרי

קלג בי תרי דעבדי שותפותא אע"ג דקבעי זמן לא מעכבי אהדדי למיפלג דהוו כפועל דחוזר ואי איהו לא משתעבד נכסוהי נמי לא אשתעבוד: דף סב ע"ב ד"ה דמדלא אודעתן

קלד רבנן לא מחייבי בנפקי באוכלוס' אין לנו ראיה לגבות מהם לשכור פועלים א"כ אין מוציאין מהן: דף סד ע"א ד"ה לאו בני אכלוזא וד"ה אמר המחבר

קלה אי אמר בעל מיצר זיל זבן לא סגי בלא קנין אבל בקנין פקע ולא הוי קנין דברים ואי בעל מיצר היה שליח המוכר לא בעי קנין: ד"ה והלכתא

קלו אי קביל עליה אחריות יותר משוויה נותן לו כל הסך ממה נפשך: דף סד ע"ב ד"ה וכ' הריא"ף

קלז אי שהה בר מיצרן משיעור כדי תביעה בב"ד ושיביא מעותיו בטל דין המיצרן: דף סד ע"ב ד"ה כתב רבינו האי

קלח זבין לעכו"ם דהוו משמתין כדאשכח לזבוני לישראל בהנהו דמי דזבן לעכו"ם ואם יש ערמה יעשו לפי ראות הב"ד: בא"ד

קלט אי לא קביל עליה ואיתזק מהעכו"ם פטור דהוי גרמא: בא"ד

קמ כיון דאפשר דמטי פסידא למוכר לא תקנו ביה דינא דבר מיצרא: ד"ה גרסי'

קמא אי בעי למשכן שדהו ובר מיצרן טען דמערים והוא ילוה לו אין שומעים לו דאמר זה נוח לי ואין מזקיקים אותו לחרם ושבועה דליכא הערמה: דף סה ע"א ד"ה משכנתא

קמב והמוכר בהמתנה לית ביה דינא דבר מיצרא אם לא דבר מיצרא בעי למיהב אותו הסך מיד: בא"ד

קמג אי לוקח לית ליה ארעא ודחיקא ליה שעתא ומצרן לא צריך לה אלא להרווחה לית ביה דינא דבר מיצרא: שם ד"ה לאשה וליתמי

קמד עוד ככל הנ"ל בשם רבותיו: שם ד"ה אמר המחבר

קמה שואל דכל הנאה שלו הבנים משתמשים כל ימי השאלה אבל בקבלנות בשל בעל הבית מתעסק אומר אי אפשי שהבנים יעשו מלאכתי: דף סו ע"א ד"ה ולאו מלתא

קמו מקרי דרדקי כמותרה ועומד בין דמשבש או דמחי ינוקא טפי או דלא יהיב דעתיה עלייהו ומתבטל: שם ד"ה פסידא דלא הדר

קמז מסלקינן להו דאפילו בחנם לא עבדי: שם ד"ה וטבחא

קמח מיהו עד דאיתחזוק בג' פעמים לא מסלקינן להו: בא"ד

קמט בספק העתיד להתברר אין מוציאים עד יבואו עדים אבל אם אתו העדים ויראה לב"ד שלא יוכל עוד לברר מוציאים הפירות דקרקע בחזקת בעליה: דף סו ע"ב ד"ה מלתא דעבידא וד"ה אמר המחבר

קנ לא אמרינן מגו לבטולי מנהג המדינה דהוי כמגו במקום עדים: דף סז ע"א ד"ה אריס

קנא אם שכרו שליח סתם שכרו על השליח ששכרו: דף סז ע"ב ד"ה אתמר

קנב הני דאין רגילים לפרוע עד שיעשו חשבון אין עובר אע"ג דתבעינן קודם חשבון אפי' תובע רק דבר מועט שודאי חייב בלא חשבון: שם ד"ה אמר המחבר

קנג המחהו וכו' כל היכא דלא פטר ליה להדיא חוזר עליו: דף סח ע"א ד"ה חוזר אצל

קנד חנוני ושולחני לא מצו למיהדר בהו אע"ג שאינם חייבין לו דסמכי אינשי אדיבורייהו אבל איניש אחרינא דלית לי' גביה מידי לא מחייב אם לא אמר בפירוש פטור אותו ואתחייב אני לך: בא"ד ע"ב שם

קנה אע"ג דדינא הוא דמלוה מצי הדר על לוה אם נתעצל מלוה ולא תבע לאותו שהמחהו אצלו עד שאירע לו עניות ללוה פטור דהמלוה פשע בעצמו: בא"ד שם

קנו המחהו ופטרו שאינו יכול לחזור עליו אם עשו ערמה כגון שהיה עני חוזר עליו: דף סח ע"ב ד"ה ירושלמי שם

קנז לא ימשכננו וכו' ואם הלוה אלם ורע מעללים מותר אפילו על ידי עכו"ם וכו': דף סט ע"א ד"ה אמר המחבר

קנח עביד איניש דינא לנפשיה בכלי של עצמו או בתורת גביה ולא דרך משכון: שם ד"ה הרי בע"ח אמור

קנט בספר יראים דאין כהן מוזהר אקברי כותים דאין טומאתן אלא כטומאת נבילה: דף סט ע"ב ד"ה אין מטמאין

קס אע"ג דמסדרים לב"ח אי פריש בשטר ע"מ שלא יסדרו לו הוי תנאי שבממון וקיים: שם ד"ה אמר המחבר

קסא אם האשה בת טובים ויחס אינו גובה אפילו מבגדיה של שבת ותכשיטיה אפי' של כסף וזהב: בא"ד

קסב ספרים וכסא ומנורה אינם בתורת השבת העבוט ומ"מ לא ימכור תוך ל' יום: שם ד"ה ולענין חזרה

הבית והעליה

קסג שותף אין לו חזקה ה"מ דאיכא עד דראה אבל לא ראה נאמן במגו דלהד"ם: דף עא ע"א ד"ה לא קפדי

קסד אפילו בשמא דלא הוי ליה למידע בחמשין לא ידענא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם: שם ד"ה דס"ל מחוייב שבועה

קסה כל שזה אינו נהנה אע"ג דאידך חסר פטור כמי שמונע חבירו ליכנס לביתו שפטור: דף עא ע"ב ד"ה אלא בונה

קסו עבר זמן ההלואה אין נותנים לו עוד זמן אחר לר"ח ויש חולקין: דף עב ע"א ד"ה ור"ת כתב

קסז מי שיש בידו משכון מחבירו ודוחקו ואמר לו הלוה יהא שלך לא קני דדחי קמדחי ליה: שם ע"ב ד"ה גמ' מי שהיה

סליק

פירוש רבינו יצחק אלפסי

אמרו המדפיסים. ראינו להרוז כאן פנינים יקרים

מתשובות רבינו אלפסי ז"ל

המועתקות מלשון ערבי ע"י החכם כה"ר אברהם הלוי אבקרט נר"ו, כפי שהובאו בס' תמים דעים סי' רכ"א רכ"ב:

ראיתי הפרש בענין שכירות המתעסק וחלוקת הריוח וההפסד וזה ההפרש נפל מחלוף הוראת החכמים ולפי שמצאתי שמועה זו כוללת פרטים אלו ראיתי לכתוב באורה. אמרה המשנה אין מושיבין חנוני למחצית שכר אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל וביארה התוספתא זה ואמרה כפועל בטל והוסיף הגמרא באור ואמר מאי כפועל בטל אמר אביי כפועל בטל מאותה מלאכה דבטיל מינה. ופי' זה הוא שיראו שמלאכה שהיה עושה זה המתעסק קודם העסק דרך משל היה חייט והיה משתכר בכל יום זוז אחד כשמוצא מה לתפור אם נאמר לו כמה הוא הפחות שבשיעורים שהיית מתרצה לקחת אותו אם היית יושב ובטל ואם לא תמצא מה לעשות תשב בטל ולא תעשה שום דבר כמה שהיית מתרצה לנפשך כמו אותו הסך ראוי לתת שכר בכל יום כל ימי העסק ואינו דבר שנוכל לתת לו גבול ידוע לפי שזה יתחלף כפי המלאכה ולפי המתעסק לפי שקצת מן האנשים יתרצה לקחת דבר מועט ולא ישב בטל מלעשות שום דבר וע"כ מצאנו לר"מ שהוא סתם מתני' ר"ל מי שאמר (הפועל)[כפועל] בטל באר דבריו בכונה זו שזכרנו והוא אמרם כמה הוא שכרו בין מרובה בין מועט דר"מ ור"י אומר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו. ר"ש אומר נותן לו שכרו משלם. ואמרו בין מרובה בין מועט ולא נתן לו גבול ידוע הורה על מה שאמרנו בפירושנו זה. ואמנם פסקנו שסתם משנה זו ר"ל אין מושיבין חנוני למחצית שכר שהוא ר"מ לג' סבות. הא' שידוע שסתם מתניתין ר"מ ואפי' אם אינו נאמר בה דר"מ. ועוד שהתוספתא כבר ביארה אותו ואמרה המושיב לחבירו למחצית שכר הרי זה נותן לו שכרו כפועל בטל דר"מ. ועוד שהגמרא החליט זה באמרו תנא כפועל בטל ואם לא שהיה סתם משנתינו זאת ר"מ לא היה יכול הגמרא להוסיף בה מלת בטל מהתוספתא הואיל ואפשר להיות זה מחלוקת בין התנאים. מהם מי שאומר כפועל בטל ומהם מי שאומר כפועל שאינו בטל והואיל ונתברר לנו שסתם משנתנו זאת ר"מ ומצאנו ר"מ שאומר בין מרובה בין מועט אפילו כפועל בטל אלו בין מרובה בין מועט כפי תנאי המתעסק עם בעל הממון. וכפי מה שביארנו במה שקדם ואין לומר שדברי ר"מ כסתם משנה הם שלא כדברי הברייתא שאמרה בין מרובה בין מועט שאם כן היה לו לגמרא לומר קשיא דר"מ אדר"מ ולהשיב תרי תנאי ואליבא דר"מ. או מה שהיה נראה לו מן התירוצים וכיון שלא אמר כן מודה שהמשנה והברייתא חולקים. והלכה כר"מ משום דקי"ל סתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתני'. גם ראינו בעל הגמרא שקיל וטרי אליבא דרבי מאיר ומפרש שדבריו באמרו מאי כפועל בטל אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה וצריכה דאי אשמועינן וכו' שנראה שהלכה כר"מ. עוד ראינו סוגיא דשמעתא אזלא אליבא דר"מ נראה שהלכה כמותו. ומה שהוצרכנו לראיות אלו הוא להוציא דברי ר' שמעון מהלכה אבל דברי ר"י כבר העמיד אותם הגמרא בשטר וההפרש שיש בין דברי רבי מאיר ור"י הוא שר"מ מצריך לפסוק השכירות ושיתנה המתעסק עם בעל הממון על השכירות ידועה יהיה מה שיהיה ור"י אינו מצריך דבר מזה אלא אפי' לא טבל עמו אלא בציר וכו' זה אצלו במקום השכירות וגם שלא כוונו לזה ולא התנו עליו. ודע שזה שחייבנו לפסוק לו שכירות ידועה לכל יום אינו אלא כמושיב את חבירו בחנות וכיוצא בו בלבד ר"ל כל שמבטל אותו בעל הממון ממלאכתו ולא יהיה הפסק אלא בממונו בלבד כענין החנוני הלא תראה מאמר הגמרא שאמר מאי להו כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה. ואמרה התוספתא עוד המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר אם היה אומן לא יעסוק באומנותו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנותו. ואמרה עוד המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר לא יהא לוקח ומוכר דברים אחרים ואם לקח ומכר השכר לאמצע. ולסבה זו ראוי לפסוק לו שכירות לכל יום לפי שהוא מבטל אותו בכל יום ממלאכתו. ומ"ש הגמרא בני רב עילים נפק עלייהו ההוא שטרא דהוה כתיב ביה פלגא באגר ובהפסד אתו לקמיה דרבא אמר רבא תרי תלתי באגר כן הלכה וכזה דנין. וזה שרבותינו ז"ל התירו זה לפי שהיה אצלם מסכים לסתם משנה וזה שאם תלקנו זה הסך הנותר להתעסק על שיעור הממון לחלקם על מספר ימי העסק אז יפול מהם חלק לכל יום כמו שזכרנו ואם נתרצו שניהם בזה מותר. וא"ת איך דן רבא בזה השטר מה שלא מצא כתוב בו. י"ל שלא דן זה אלא מהלשון הכתוב בו וזה לפי שכך כתוב בו פלגא באגרא ובהפסד ולא היה כתוב בו פלגא באגרא ופלגא בהפסד הנה מהיותו אומדים את בעל השטר שהוא גברא רבה פירשנו בו כך פלגא באגר ובהפסד כי דיניה שהוא השלים וכן אם היה כתוב בו פלגא בהפסד היה הפי' בו כך פלגא בהפסד ובאגר כי דיניה והוא תרי תלתי וצריך אתה עוד לדעת שמה שאמרה המשנה למחצית שכר באמרה אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן לו מעות ליקח בהם פירות למחצית שכר. ומ"ש התוספתא המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר אין כוונתם בו באמרם מחצית בהני כשוה אבל כוונתם איזה חלק שיהיה ר"ל למחצה לשליש ולרביע לפי שבשותפות או העסק אם היה בתנאי זה מותר. וכבר מצאנו דומה למלה זו במקרא יכרו עליו חברים יחצוהו בין כנענים. וא"ת אם העסקא מותרת לשליש ולרביע למה אמרו ז"ל אמרי נהרדעי האי עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון עבדו רבנן מלתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה. י"ל שלא רצו בזה שהעסקא לא תהיה אלא פלגא מלוה ופלגא פקדון בלבד אבל רצו להודיעו בהשיעור שיקח המתעסק בו השכר הוא מה שיהיה בתורת מלוה והשאר יהיה בתורת פקדון ואם הסכימו על החצי בריוח או יהיה בתורת מלוה והחצי האחר בתורת פקדון ומי שאינו רוצה לתת מהריוח כי אם השליש או הרביע אין לו בתורת מלוה לא שליש הקרן או הרביע והשליש בתורת פקדון. ולא יעלה על הדעת לומר שיש בזה רבית שהשכירות שהיא מסלקת הרבי' מן פלגא פקדון היא המסלקת אותה מהרי תלתי או תלתא רבעי אין בזה הפרש אם התנו בכך. ומצאתי לזה ראיה מן התוספתא שאמרה הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר לא יאמר לו הרי הן עשויות עליך למחצה לשליש ולרביע. פי' בלא שכירות אלא מחשב עמו שכר בטלה היו פירותיו מופקדים אצלו ואמר לו הרי הן עשויות עליך למחצה לשליש ולרביע הרי זה מחשב עמו שהרבית ושכר בטלה מעכביו מכאן נראה שאם נתן לו שכר בטלה מותר שיאמר לו הרי הן עשויות עליך למחצה לשליש ולרביע וכן הגמרא התיר זה במה שאמרו אמר רב מותר שליש בשכרך מותר ר"ל שאם נתן אדם לחבירו ק' דינרים ד"מ לקנות בהם סחורה והתנו ביניהם שכל ריוח שיבא בהם עד כדי הקרן יקח בעל המעות שני שלישים והמתעסק שליש ומה שיוסיף על זה השיעור יקח אותו המתעסק בשכרו הרי זה מותר ר"ל שיקח בעל המעות שני שלישים והמתעסק שליש וזה מוסכם אצל בעלי הגמרא בכללם וע"כ לא נחלקו רב ושמואל אלא בשכירות בלבד שרב מתיר בנותן לו בשכירתו דבר מסופק אם יבא [או] לא יבא ושמואל אינו מתיר זה כמ"ש לא מצא מותר שליש ילך לביתו ריקן. אלא אמר שמואל קוצץ לו דינר אלא שראוי לדעת שרב אינו מתיר זה בשכירות אלא כשיש למתעסק מלאכה כיוצא בה ולהתעסק בה לעצמו באופן יתעסק בשניהם יחד בעת אחת כמו שפקשו ואמרו ורב לית ליה האי סברא רצה לומר קוצץ לו דינר והאמר רב ריש עגלא לפטימא מאי לאו דאמר ליה מותר שליש ומפרקי לא אי מותר שליש (את)[או] ריש עגלא ולא סמכינן אהאי פרוקא אלא הדרינן ומפרקין פירוקא אחרינא אי בעית אימא כי קאמר רב מותר בשכרך כגון דאית ליה תור' לדיליה דאמרי אינשי גביל לתורא גביל לתורי והלכה בזה כרב דקי"ל הלכה כרב באיסורי. עלה בידינו שרב ושמואל לא נחלקו אא"כ היה העסק באופן זה כגון דאית ליה תורא לכוליה ואם לא היה באופן זה בניהם מסכימים שקוצץ לו דינר וזה השכירות הוא כנושא שבזולת החנוני וכיוצא בו כפי הנראה מפשטן של דברים לפי שאינו לוקח שכירות אלא כפי שיעור בטלתו בקצת עתים לפי שאינו יושב ומתעכב לעסק' זו כמו החנוני וע"כ יספיק לו שכירות דינר בכל זמן עסקתו ולא אמרו דינר דוקא מבלי תוספת ומגרעת. והדינר הוא דינר כסף אלק מכ"ה בדינר זהב. הנה נתבאר בתכלית הביאור מה שכבר הקדמנו שאין חייב לקצוב שכירות לכל יום אלא לחנוני וכיוצא בו בלבד. גם נתבאר שהעסק לשליש ולרביע מותרת ואין הפרש בזה בין החנוני וזולתו שהחנוני הוא לוקח שכירות כשיעור עכבתו כמו שלוקח זולתו והחנוני וזולתו ראוי להם ליקח שכירות אם אין להם קרן בכלל העסקא אבל אם יש להם קרן בכלל העסקא ואפי' דבר מועט אין חייב ליתן להם שכירות כמו שאמרו ר' אליעזר מהגרוניא הוה ליה ההוא אריסא דהוה יהיב ליה זוזי וזבין (דינרי)[בהמה] וכו'. ואמרו עוד במקום אחר [אמר] שמואל שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים השכר לאמצע ואין בזה שכירות. זהו מה שרצינו לבארו מענין שכירות המתעסק ודי בזה לאנשי לבב ובעלי תבונה:

ראיתי הפרש נפל בין החכמים בהלכה הנזכרת בב"מ פרק האומנין והיא כל החוזר בו ידו על התחתונה כיצד הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מהם מאתים זוז וכו'. והנה ראיתי מי שסובר שתורת ערבון אינו תורת דמים ועשה ביניהם הפרש לענין הדין. ויש מי שאינו סובר כן אלא שלא פירש ההלכה על נכון. והסבה אשר שנתלה בה זה האומר שתורת ערבון הוא דבר זולת דמים והאל היודע הוא מאמר שמצא בגמרא א"י וזה נסחו. חד בר נש יהיב דינרים למזבן מטכסא חזר ביה אתא עובדא קומיה רבי חייא בר יוסף ורבי יוחנן. ר' חייא בר יוסף אמר יתן לו כנגד ערבונו או ימסור לו מי שפרע. ר' אילא אמר ערבון הוא ר' זירא אמר מקנת דמים נתן לו. כנראה שמצא לו ראיה מכאן שתורת ערבון הוא דבר זולת תורת דמים מהמחלוקת שמצא בין ר' אילא ורבי זירא. ולי נראה שזה המאמר בלתי ברור לפי שלא מצאנו שום מאמר לחכמי ישראל שיבדילו (כ') [בו] בין תורת ערבון ובין נתינת הכסף מקנת דמים עד שנאמר שאמוראים נחלקו בזה. והואיל והדבר כן אין לנו לומר שבזה הם חולקים אלא בראיה. וגם כי נודה לו בזה שבזה הם חולקים אין בידינו לגזור על אחד מהם שהוא יותר חזק מחבירו וגם שנודה לו בזה שנאמר שתורת ערבון הוא יותר חזק מתורת דמים כסברתו אין להעמיק משפטי שבועה זו הנז' בענין זה אלא בראיה והוא לא מצא ראיה לדבר מזה. והקרוב אצלי במחלוקת ר' אילא עם ר' זירא הוא אם היה הערבון הנז' דינרין לא כסף וא"ר אילא שהדין בהם כדין הערבון לקבל מי שפרע שאולי יחליפם למוכר ויתן לו תמורתם כספים. וא"ר זירא אין אתה צריך לזה אבל הדין הוא עצמן ככספים לפי שהם מטבע והעולם נושאין ונותנין בהם והחזיק סברתם אמר ר' יעקב בר אידי ר' אבהו בשם ר' יוחנן טבעת אין בו משום ערבון. ירצה שמי שקנה דבר מחבירו ונתן לו טבעת ומשכון משום ערבון אין בזה משום ערבון לקבולי מי שפרע לפי שאינו מטבע. והסבה שהכריחנו עוד להעמיד קצת שמעתא זו בתורת ערבון וקצתה בתורת דמים עם היותו סובר שיש הפרש ביניהם

ביניהם מענין הדין הוא עומק השמועה ודיניה קשים כאילו נראה לו בה דברים סותרים אלו את אלו וזה שהוא כשראה מה שאמרה ההלכה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי שנראה שקנה כנגד מעותיו וראה בעלי הגמרא שהעמידוה כדנפיק ועייל אוזי עוד ראה אומרם אמר רבא האי מאן דמזבין ליה מידי לחבריה קא עייל ונפיק אוזי לא קני הוקשה לו הדבר וראה להעמיד דברי רבא שאמר לא קנה ולא כלום כשהיה המקנא שנתן שנתנו למוכר בתורת דמים ולהעמיד דברי הברייתא שאמרה תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי כשנתן המקנא ההוא בתורת ערבון שתורת ערבון אצלו יותר חזק לכן הוא קונה כנגד מעותיו והלך בכל השמועה ע על זה הדרך עד שנתבלבל אליו הפירוש ויצא מזה אל זולת האמת ואנחנו בע"ה נגלה זה הספק ונברר האמת והדרך הנכון וה' אלהים יעזר לנו:

אמרה הברייתא הנותן ערבון לחבירו על הבית ועל השדה כל המשנה וכל החוזר בו ידו על התחתונה כיצד הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מהם מאתים זוז בזמן שהמוכר חוזר יד לוקח על העליונה רצה אומר תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי מהיכן מגבהו מן העידית. ובזמן שהלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה רצה אומר לו הילך מעותיך או הילך קרקע כנגד מעותיך מהיכן מגבהו מן הזבורית רשב"ג אומר מלמדים אותם שלא יחזורו כיצד כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלוני ופלוני באלף זוז ונתן לי מהם מאתים זוז והריני נושא לו ת' מאות זוזי זהו נוסח הברייתא והאוי לחזור עליה ולבארה וראיתי להשיב קודם על דברי מי שאמר שהערבון הנזכר פה כוונתו והוא דבר חוץ מענין נתינת קצת דמים ואומר שכל העולם מודים שמה שאמר כיצד הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מהם ר' זוז שהוא פי' הנותן ערבון על הבית ועל השדה והואיל והיה הדבר כן ולא זכר בפירוש אלא ונתן לו מהם ק"ק זוז ולא נרפו אל המאתים לומר בתורת ערבון ר"ל שלא אמרו כיצד הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מהם ק"ק זוז בתורת ערבון ידענו שנתינת מאתים זוז שהם מכלל האלף זוז היא הנקראת אצלם ערבון וזה דומה למה שאמר במסכת שבת. תנא הכנסה הוצאה קרי לה דיקא נמי דקתני יציאות וקא מפרש הכנסות לאלתר ש"מ. ואמרו עוד בפרק הזהב אתמר רב אמר ערבון כנגדו הוא קונה ורבי יוחנן אמר כנגד כלו הוא קונה ומותבי' עליה דרב מהא דתניא הנותן ערבון לחבירו וא"ל אם אני חוזר בו ערבוני מחול לך וכו' עד אמר רשב"ג בד"א בזמן שא"ל ערבוני יקנה אבל מכר לו שדה באלף צז ונתן לו מהם ת"ק קנה ומחזיר לו את השאר אפילו אחר כמה שנים מאי לאו ה"ה למטלטלי דמסתמא קני לה כולה לא במטלטלין בסתמא לא קני ומ"ש קרקע דבכספא קני לה ממש קני לה כולה מטלטלי לא קנה ערבון אלא לקבולי מי שפרע ולא יעלם משום אדם שמאתים זוז אלו הנזכרים כאן שהם מקצת דמים והנה כבר קראם הגמרא ערבון לפי שאמרו מאי לאו ה"ה למטלטלי' דבסתמא קני לה כולה ואמר בסתם מורה שהם נתינת מקצת דמים ושיפול בזה תנאי לומר ערבוני יקנה הנה זכר בלשון המאמר קנה מחזיר לו את השאר אפי' לאחר כמה שנים וזו תשובה נגלת על מי שסובר שענין מקצת דמים אינו ענין תורת ערבון בפרט שמצאנו בברייתא זו שהעמידה בתורת ערבון בביאורה. והואיל וביארנו שמקצת דמים הוא הנקרא ערבון ובטלנו דברי מי שאמר בהפך מזה ראוי מעתה לחזור ולפרש שמועה זו. ונאמר שאם קנה אדם מחבירו שדה באלף זוז ד"מ ונתן לו מהם מאתים והיה המוכר דוחק לקבל שאר הדמים אח"כ כשבא הקונה והביא שאר הדמים א"ל המוכר לא אקבל אותם ממך לפי שחזרתי בי מלמכור השדה והקונה אומר הא לך שארית מעותיך שאיני רוצה לחזור הנה הבחירה ביד הקונה במה שכבר קבל ממנו המוכר מדמי המקח אם ירצה לחזור לקחת אותם או יקח מעידית שבאותה שדה כשעורה זהו משפט המוכר כשירצה לחזור בו וזהו אומרה בזמן שהמוכר וכו' אמנם אם הלוקח הוא שרצה לחזור בו ופסקו ד"מ דמי השדה אלף זוז כמו שהקדמנו ונתן מהם למוכר ק"ן והיה המוכר ג"כ דוחק לקבל שאר המעות והקונה מסכים לדבריו אח"כ חזר בו ואמר לא אפרע דבר וחזרתי בי מלקנות שדה זו החזר לי מה שפרעתי לך מדמיה יד המוכר על העליונה כמה שתחת ידו מהדמים רצה מחזירם לו לא רצה אומר לו הילך קרקע בשיעורי' מזבורית שבה וזהו מה שאמר בזמן שהלוקח חוזר בו יד המוכר על העליונה וכו' ואמנם אם שום א' מהם אינו רוצה לחזור בו והמוכר קבל מקצת דמים והוא דוחק לקבל השאר והקונה אומר אני רוצה שימתין לי בשאר המעות עד שיזדמנו לי לא נגמר המקח לקונס לא בכולה ולא במקצתה אלא בפריעת שארית הדמים או שיקבל על עצמו המוכר להמתין לו עתה המכר ויזקוף עליו השאר חוב ויהיה זה או בשטר שבו יגמר קנין הקרקעות כמו שאמר בכסף בשטר ובחזקה או בקנין כמו שאמרו כל מילי מקנו בחליפין בר ממטבע ואשה ואין הגאי שמתוים ביניהם מספיק בזה מבלי כתיבה וקנין אלא עכ"פ צריך א' מב' דברים אלו שביארנו הלא תראה שאמרה ההלכה אני כותב לו פב"פ מכרת שדה פ' ופ' ואמר הגמרא טעמא דכתב ליה אבל לא כתב ליה לא קני ורמינהו הנותן ערבון לחבירו כו' ומפרקי' ל"ק הא דקא עייל ונפיק אוזי הא דלא קא עייל ונפק אוזי. הנה נתבאר לך דאי הוה עייל ונפיק אוזי שא"א לו מבלתי הכתיבה. ואחר זה אמרו כי הא דאמר רבא האי מאן דזבין ליה מידי לחבריה קא עייל ונפיק אוזי לא קני לא קא עייל ונפיק אוזי קני. הנה מכאן ראיה על מה שכתבנו שאינו קונה מקצתה ולא כולה. וא"ת למה הצריכה ההלכה הכתיבה ולא יספיק בהיותם מתרצים בזה בפירוש והלא אנו רואים שאמר רשב"ג בד"א בזמן שא"ל ערבוני יקנה אבל מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם ק"ק זוז קנה ומחזיר את השאר לו לאחר כמה שנים שהספיק לו במה שקבל קצת הדמים לפי שהוא ממתין ואינו דוחק על שאר המעות ולא הצריך שיכתוב גם לא הצריך לפרש שיהיה השאר עליו חוב וא"כ מה שזכרה אותו ההלכה הראשונה שהיא כשהמוכר דוחק לקבל את המעות ראוי שנצריך שיתרצה בפירוש להניח שאר המעות אצל הקונה בתורת חוב ולא נצריך עם זה שיכתוב. זו ודאי קושיא היא ושמע תשובתה כי כשהיה המוכר הזה בעת שקבל קצת הדמים ממתין על השאר ואינו דוחק הנה הורה שנתרצה למכור לו השדה במה שקבל ממנו אותו המקצת והניח עליו השאר חוב. וכבר ידעת שהקרקעות נקנים בקבלת הדמים כמו שאמרו בכסף בשטר ובחזקה ואפי' בקבלת קצת הדמים כמו שמתבאר מדברי רשב"ג כשהיה המוכר בלתי דוחק וממתין לקבל השאר אבל כשהיה המוכר בעת שקבל הדמים עייל ונפיק אוזי ודוחק לקבל השאר זה יורה שלא גמר להקנותו לו בעת שקבל אותו המקצת כדי שישלים עליו השאר ואז יגמר המקח וכשלא השלים היה אותו המקצת שקבל מהדמים אצל המוכר כדין מלוה שהוא מחוייב להחזיר אותה לבעלים וכשנתרצו אחר זה לגמור המקח ושיהיה הנשאר מהדמי' חוב לא יספיק להם בזה מה שקבל מהדמים קודם לפי שהיה אצלו כדין המלוה לפי שלא קבל אותה ממנו על דרך שיקנה בהם. וכבר ידעת שהמלוה אינה קונה הקרקעות כמ"ש אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת וי"א מקודשת מאי לאו בהא קמפלגי דמר סבר מלוה להוצאה ניתנה ומר סבר לאו להוצאה ניתנה. ותסברא אימא סיפא ושוין במכר שקנה א"ר נחמן הונא חברין מוקי לה (במלוה אחת) [במילי אוחרא]. הב"ע כגון שאמר לאשה התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר דמר סבר כסיפה ליה מלתא למתבעיה. ומ"ס לא כסיפה ליה מלתא למתבעיה ושוין במכר שזה קנה במכר ודאי לא כסיפה ליה מלתא למתבעיה. ולפי שהיתה המלוה בלתי קונה כמכר הנה נסתלק הדרך הא' מהג' דרכים שנקנים בהן מהם הקרקעות והם כסף ושטר וחזקה כמו שאמרנו והואיל ונסתלק הכסף להיותו מלוה הוצרכנו אל השטר שיהיה תמורת הכסף הנתן לגמור המקח והוא אמרם מלמדים אותם שלא יחזורו כיצד כותב לו אני פב"פ וכו'. וא"ת איך תדמה זה הענין למלוה והמלוה בדין הוא שלא תקנה בשום אופן להיותם להוצאה ניתנה ואפשר שכבר הוציא' ואין המקח נקנה בשום דבר שאינו נמצא בעין אבל מעות אלו מצויים הם אצלו וראוי שיגמור בהם המקח בלא כתיבה. וי"ל אין אתה מודה שהמקח אינו נגמר במלוה אפי' שלא הוציאה להיות שאפשר שהוציאה כן הענין בכאן לא יגמר המקח במעות הללו ואפי' היו קיימים הואיל ואפשר שכבר הוציאם כיון שבידו להוציאם. ומ"ש בהלכה השנית אמר רשב"ג בד"א בזמן שא"ל ערבוני יקנה אבל מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם ר' זוז קנה ומחזיר לו את השאר לאחר כמה שנים הוא דוקא בדלא עייל ונפיק אוזי שאם קבל המוכר קצת הדמים לא יקפיד בעת קבלת המקצת ההוא על הקבלת השאר אבל אם ויתר על זה והעבי' הנה הורה זו שהוא גמר להקנותו מהעת ההיא ורצה להמתין לו בשאר עד שיזדמן לו. ואם עלה בדעת א' מהם לבטל המקח לא יעלה בידו דבר מזה לא בחלק ממנו ולא בכולו. אח"כ גמרו ביניהם שיקנה מן המקח כנגד מה שקבל שאם היה הענין כן לא קנה מן השדה אלא בכדי מה שפרע מדמים ולא יעלה ביד שום א' מהם בזה בטול מקח וזהו מ"ש הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בו אכפול לך ערבונך נתקיימו הדברים דברי רבי יוסי ר"י לטעמיה דאמר אסמכתא קניא. ר"י אומר דיו שיקנה כנגד ערבונך אמר רשב"ג בד"א וכו'. זהו מה שרצינו לבאר בשמועה זאת, וההודאה לאל ית'. יצחק בר יעקב : תושלב"ע

גליון מהרש"א לאלפס בבא מציעא

מאת הגאון כו' מוהר"ר שלמה איגר זצ"ל

דף א.ע"א ל"י במתני' ד"ה וזה. שיצטרך להעיז לגמרי. עי' מ"ש הנימוקי פ' הגוזל ומאכיל *)בדף מ"ד סוף ע"ב : **שם** ד"ה וגחזי ממאן נקט. דלפטר משבועת התקנה. עיין מהרי"ט ח"ב תאה"ע ס"ם כ"ז ד"ה ויש ללמוד דאף הרמב"ם דפסק בהאי עובדא דמייתי בפ' חזקת. דבאיתא חד סהדא דאכל שני חזקה דסבר לדמויי לנסכא דר"א ודמי הכא העד לסיוע קאתי ופ' הרמב"ם דחייב לישבע היסת. ול"א דעד הוא מסייע ופוטר מ"מ משבועה דאורייתא גם הר"ם יודה דפוטר :

דף ב ע"א ד"ה מהא שמעינן. והרי עדים שאפ"ה חייב. ויהיה כוונת הרמב"ם במ"ש ואינו כאומר לא לויתי דאז אין זו עדות מועלת. ור"ל במקום שצריך לעדות [כגון בטוען על שטר לא לויתי. דא"י בלא עדים לחזור ולטעון דהוי מחויב לפטור ובזה גם שמעידים על הפרעון לא יועיל עדותן. ולעומת שאמר במודה דמועיל עדותן. סיים משא"כ באומר לא לויתי. אף דבהה"מ נסתפק במודה שחייב ויש שטר אי יועילו עדים אח"כ. הנימוקי לא ס"ל מדהקשה מלוה אומר פרעתי מהנה] אבל שלא בשטר אי טען לא לויתי ודאי יוכל לחזור ולומר פרעתי אף דיש עדים על הלואה מטעם דהוי מפטור לפטור. אך זה מעצמות טענתו ולא מתועלת העדים. ובקצות סי' ע"ט הניח דברי הנימוקי בתימה. ולא ידעתי על מה : **שם** ד"ה אמר ר"ת. אלא כשנתן לוה למלוה משכון. עי' טור חו"מ סי' ס' אות ט"ז ובב"י שם בשם בעל התרומות : **שם** בא"ד למשכון בעלמא כיון שאין כח במעות הראשונות. אפס בש"ע ס"ס ל"ז סעיף ע"ז כ' בזה"ל שמשכן את חבירו בב"ד או שמשכנו בזרוע או מדעת הלוה כו' ה"ז מצוה להחזיר לו העבוט והוא מהרמב"ם. מבואר דקונה גם בלי ב"ד ועי' קצות סי' ע"ב ס"ק ב' : **ע"ב** ד"ה ההוא רעיא. דאנן סהדי דלא אפקיד. באשר"י בסוגיין ובתוס' שבועות ריש דף מ"א כתבו דכאן הוי דרלא דממונא משום דהיו רגילין למסור אגלו. ועי' בספר אסיפת זקנים : **שם** ד"ה ואם איתא. דהא אפשר ליה. עי' סמ"ע סי' ע"ה ס"ק כ"א :

דף ג ע"א ד"ה לסומכוס. זמנין דתפסה מאתים. בתוס' שם פירשו דתהא נאמנת במיגו דלא תפסתי. ולכאורה קשה א"כ מה הועילו במה שנהגו להעביר גם לפני אלמנה מ"מ תטעון שבתולה היתה ושינו המנהג ותהיה נאמנת במיגו. אך התוס' במתני' הקשו אם יש עדים שיצאה בהינומא. מ"מ נאמין להבעל במיגו דפרעתי ותירצו דהוי כמיגו במקום עדים לומר ששינו המנהג. אך הר"ן שם במתני' לא תירץ כתירוץ התוס' ומש"ה א"א לפרש דיהיה לה מיגו דלא תפסתי דיוקשה כנ"ל :

דף ד ע"ב ד"ה עוד. כדמוכח פ' הספינה. ועי' שם בנימוקי קנ"ז סוף ע"א :

דף ה ע"א במתניתין ד"ה רצה. כיון דתקנת חכמים היא. עי' ש"ע סי' קנ"ח סעיף י"ב : **שם** ד"ה שדה דעלמא. משיכה ומסירה בסימטא. עי' סמ"ע סי' רס"ח סק"ג דארבע אמות קונין רק בעומד לא במהלך לדעת הראב"ד : **ע"ב** רי"ף ה"מ בחצר המשתמרת. עי' מ"ש בגליון הרי"ף במס' קדושין דף רי"ז ע"א : **שם** ל"י סוף ד"ה גרסינן בגמ' (הא') ונראה דקטן שאין לו יד כלל. ותימה הא קטן לא נעשה שליח. ש"ך סי' קפ"ב. וא"ל דכוונתו עבד קטן וכפות דהוי חצרו :

דף ו ע"א ד"ה וכתב ר"ת. ה"מ היכא דמטא שטרא. עיין ש"ך סי' ל"ט ס"ק ל"ט (ריש עלה פ') דהר"ן פ' התקבל בהאי דקרי לה נפאתה חזר מזה דהא כתב שם דבשטר קנין מכיון שנכתב עשו שליחותן : **שם** בא"ד דמטא שטרא לידיה. וכן משמע מלשון הריטב"א במס' קדושין בדף כ"ז ע"א ד"ה ואידך. וע"ש בחידושי רשב"א ד"ה וכא דאמרינן נראה דסובר דלא בעי דלימטי לידיה. ומדברי שניהם מבואר דאף למאן דסובר דבעי דלימטי לידיה אכתי לא מתישבת הקושיא שהקשו שם על מה דאיתא ואידך אם קדם מוכר וכתב לו השטר כו' משהחזיק זה בקרקע קנה השטר בכ"מ שהוא. והקשו הא ע"כ איירי בשטר הקנאה דאל"כ אין כותבין וא"כ כבר קנה להאי ארעא משעת קנין וכשמחזיק בעת הרי הוא מחזיק בקרקע שלו ואיך קנה להאי שטרא. ואף דבעי מטי לידיה מ"מ כדמטי לידיה כדקאמרת דקני ליה מחמת אגב. קני קרקע למפרע. וא"כ שוב לא קני השטר. ודוקא לאביי דאמר עדיו בחז"ל כתב שם הרשב"א דאתיא לנכון. אף דגם לדידיה יש להקשות כן. כיון דמטי לידיה ע"י אגב. נמצא דקני למפרע הקרקע והשטר וכיון דקני למפרע איך מקרי שוב מטי לידיה. ותמיד סותר זה את זה. ויראה בטעמו דמאי דבעי לאביי דלימטי שטרא לידיה. היינו דהוי כמתנה שבאם יעשה קנין המועיל בשטר אשר גם בלעדי זכיית העדים היה זוכה בו מזמן הקנין אזי יקנו לו העדים מעכשיו. ואז באמת לא יהיה בקנין ההוא ממש דהא כבר זכו ליה. אלא דהוא אין רצונו שיזכו לו עדים אלא היכא שבין כך ובין כך יזכה אלא דאם מחמת הקנין יהיה מזמן מאוחר. אז רצונו שיזכו לו העדים מעכשיו. ומש"ה כיון שהחזיק בקרקע. ואילו לא זכו לו העדים כלל שפיר היה זוכה בשטר מעתה ממילא זכו ליה למפרע אבל בשטר הקנאה דלא זכו ליה בשטר כלל. אף דנימא כהך דמאי דבעי דלימטי לידיה. היינו ג"כ כנ"ל. זהו שפיר על הקרקע דקנה אותה מאז כיון דגם לולי הקנין היה קונה אותה ע"י השטר מעתה אבל עדיין הקושיא עומדת. במאי קני להאי שטרא. כיון דהעדים לא זכו לו. מיהו בהס"מ פ"ו מהלכות מכירה דין י"ב סוף ד"ה וכן המוכר. כתב דלהסוברים דבהקנאה צריך דלימטי שטרא אתיא שפיר וצ"ע. ועי' מ"ש בגליון ש"ך סי' ל"ט ס"ק ל"ט (סוף ד"ה ועוד תמיה לי) דס"ע דהרי"ף משום דסובר כהרא"ש דבשטר מכר ל"א עדיו בחז"ל לגלא יועיל אם מכר אח"כ לאחר וכן בשובר (לולי דבמחילה לא בעי כלל מטי לידיה (הרי"ף) אם מכרה הכתובה קודם דמטי לידיה דהבעל כיון דשם לולי עדיו בחז"ל גם אח"כ לא היה השטר פועל כלל דהא כבר בהאי שעתא אין השדה של המוכר ואין הכתובה של האשה. ע"כ לא תיקנו שיזכה למפרע. דהם תקנו רק להקדים זמן הזכיה. אבל לא תקנו לאינו זוכה שיזכה : **ע"ב** ד"ה וכתב הרנב"ר. דבכה"ג הרי מלוה עמו. ר"ל דלא תקשי אמאי לא מוקי האי דכותבין שטר ללוה כו' בכה"ג. לזה כתב דבכה"ג הרי מלוה עמו. ש"ך סימן ל"ט ס"ק מ"א : **שם** ד"ה ולא מני. וכ"מ אי אזיל ראובן. עי' בנימוקי בכ"ק דף ד סוף ע"א:

דף ט ע"א רי"ף דגרסינן בפרק איזהו נשך דף ע"ב :

דף יא ע"א ל"י ד"ה לא יחזיר. ודאי לית להו לסהדי למכתב. ר"ל דלמסקנא דחיישינן לפרעון ולקנוניא משמע דלא חיישינן דלמא אקרי וכתב : **ע"ב** ל"י במתניתין ד"ה וכל מעשי ב"ד. כדאמרינן לעיל דף ס"ט ע"א : **שם** ד"ה תכריך של שטרות. ומניחא לא הוי סימן. וז"ע דלקמן דף ע"ב ע"ב מבואר ברי"ף ובנימוקי דמניין הוי סימן וא"כ בריכה ל"ל :

דף יב ע"א ד"ה אתמר. יאוש שלא מדעת. בחלקת מחוקק סי' כ"ח סק"א במי שקדש בגזל אחר יאוש. אלא שבשעת קדושין לא היה נודע היאוש עדיין. אף שאח"כ נתוודע שבשעת קדושין כבר נתיאש. הוי יאוש שלא מדעת. ודבריו צ"ע טובא :

דף יט ע"א ד"ה הסוא גברא. מ"מ כיון דאונס לא שכיח. אבל היכא דמלי פטר נפשיה בגניבה ואבידה אינו צריך למסור בעדים ובהכי ניחא מ"ש בשו"ע חו"מ סוף קכ"א בכתב לו שלח לי ביד מי שתרצה ושלחם לו וכפר בהן השליח דפטור ע"ש סעיף א':

דף כז ע"ב רי"ף ומלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן. בת' בן לב ח"א כלל י"ב סי' עג על א' שלקח יתומה לאשה ולקח לו יותר מעישור נכסים כתב אף דנהגו ע"פ סברת הגאון דאמדינן דעתיה דאב גם להוסיף על עישור. ואף א"ת שמנהג זה נתקן ע"פ ותיקין מ"מ כיון דבגליל זה לא שכיח שישא אדם שתי נשים פשיטא דעל כיוצא בזה לא תקנו עכ"ל והביא ראיה מהך דהכא :

דף כח ע"ב רי"ף עליתו של לוקח מושכרת למוכר. ר"ל מושכרת לזמן. דאילו היה מושכר רק להניח שם חפץ זה. א"כ כשמקנה לו החפץ היה כלה השכירות. והיה הלוקח זוכה מטעם חצר. דהחפץ והחצר היו באים לו כאחד. מהרי"ט ח"א סי' ס"ה עלה מ"ג ע"ג ד"ה ועוד נראה :

דף כט ע"ב נ"י ד"ה מושכרת. יש מדקדקים דשכירות מטלטלין. עי' לקמן דף קנ"ב ריש ע"ב :

דף לב ע"א ד"ה בטול מקח. דבפ' המקבל אמרינן. לקמן ברי"ף דף ק"ל :

דף לז ע"א ד"ה אסור. דטענת אונס בממון טענה. משמע דלולי זה היה מקחו קיים ואף דנעשה באיסור עי' סמ"ע סי' ר"ח ס"ק ג' :

דף לח ע"ב ד"ה פשיטא. דעכשיו מחזיק בקרקע. עי' בשו"ע חו"מ סי' קנ"ג סעיף י"א בהג"ה. וי"א דאין קונין באכילת פירות והכי מסתבר ועיין שם סעיף ז' ואם שביל של כרמים מכר לו הואיל ונעשה להילוך קנה בהילוך אבל זה השביל. עצמות הנאתו הוא ההילוך. אבל אם עצמות הנאתו הוא מלתא אחריתא. אף שלא מכר רק להילוך לא היה קונה בהילוך. עי' תוס' ב"ב פ"ה ע"ב ד"ה כגון ועי' דף ק' ע"א תוס' שם ד"ה בשביל: **בא"ד** מידי דהוי בתחלה שיכול למחול. עי' בש"ע חו"מ סי' רמ"א ס"ב בהגהה כתב וי"א אפילו היה לו שטר ומשכון עליו אפילו הכי הוי מחילתו מחילה בדברים בעלמא ועיין תוס' בפ' זה דף ס"ז ע"ב ד"ה ושביעית משמטתו : **שם** במלחמות ה' ד"ה א"ה הא לא תריצתא. (הא לאו אכלה פירי לדעתה) [וכי לא הוי ליה אכלה פירי לדעתיה]. בת' פנים מאירות ח"ב סי' ק"ב ד"ה אבל לרבי. כתב דכוונת בעה"מ דהטעות הוא שהמוכר היה סובר דכ"ז שאינו מחזיר הדמים הוי מכור ביד הלוקח ואילו הוי ידע שנעשה מיד הלואה לא היה מניחו לאכול :

דף לט ע"ב ד"ה ואיסורא לאינשי. שמעינן מיניה דאין איסור אבק רבית אגל הלוה. עי' ב"י יו"ד סוף סי' ק"ס מ"ש תשו' הרשב"א. מכאן קשה על תשו' הר"ן הביאו הב"י ביו"ד סי' רל"ט דהנשבע ליתן רבית דרבנן א"צ ליתן מכח שבועתו דהוי נשבע לבטל את המצוה. ועי' מ"ש בגליון רי"ף שבועות בדף רנ"ו א' מה שקשה עוד על תשו' הנ"ל. וכתב עוד במהרי"ט ח"ב חלק יו"ד סי' מ' גבי ספק איסור רבית דרבנן כיון דספק דרבנן לקולא ורשאי המלוה ליקח. אינו יכול הלוה לומר קים לי כהאוסרים ופוטרים אותו כיון דחיובו ברור. ואפי' למ"ד דיש איסור אין חיובו נפקע אלא דבית דין לא מזדקקי לספויי איסור להמלוה וכיון דבכ"ד המלוה רשאי ליקח אין כאן ספק בחיובו. אף דאבק רבית שגבה המלוה בע"כ של לוה הוי גזל גמור לאו משום דהלוה לא נתחייב אלא כיון דמ"מ אין המלוה יכול ליקח היה זוכה בו הלוה מדין הפקר. ע"ש שהאריך וע"ש מ"ש בגליון לקמן דף ק"ד ע"ב :

דף מא ע"א ד"ה אבל לא על החנות. שאם שכר ממנו ספינה. משמע דוקא אם כבר שכר ממנו ואח"כ בא להוסיף. אבל אם לא קנן מקודם בפחות שוי. וכמו שחילקו גבי טרשא. עי' נימוקי לעיל דף ל"ט ע"א אבל בתשו' מהר"ס כתב וגם בזה הוי רבית קצוצה ומהריב"ל ח"א ריש כלל ח' סי' מ"ט העלה דבזה הוי אבק רבית. וע"ש עוד בת' שאחריס דלרש"י גם היכא דקן תחלה לא הוי כ"א אבק רבית :

ע"ב ד"ה בני דינא. לפרש כפירש"י ז"ל. בתשו' בן לב ח"א סי' כ"א וסי' כ"ט כתב כפי דברינו יראה שאם נתן האפוטרופוס המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד שלא בפני ב"ד שאינו מחויב לתת חלק מהריוח. וא"ת בשם שהב"ד היו יכולים להפקיד ממון הלוה בשעה שמלוים לו ה"נ היו יכולים להפקיד בשעת הפרעון. זהו ליתא דע"כ צריכים אנו לחלק לדעת רש"י ולומר דגבי דיכולים הב"ד להפקיד נכסיו לענין איסורא דאבק רבית. אבל אם הלוה לא ירצה ליתן איך יחייבוהו ליתן כיון שלקח שלא בב"ד ויכול לומר דאדעתא שלא לתת ריוח קבלם עכ"ל. ועי' מ"ש לעיל בגליון בדף ק"ב ע"ב בשם תשו' מהרי"ט ח' יו"ד סימן מ' :

דף מז ע"ב ד"ה מהיכן מגבהו כשאמר לו. עי' בר"ן קדושין בדף רט"ו ב' ובמ"ע סי' ק"ן ס"ק י"א :

דף נה ע"א ד"ה וגרסי'. מיד רבו של חבירו. וגם לשליח הולכה לגע אשה לדעת הרמב"ן בהר"ן גיטין עלה קנ"ג ע"א :

דף נז ע"א ד"ה כך שכירות. שכירות מטלטלין נמי הוי כמכירה. עי' לעיל דף ל"א ע"א :

דף נח ע"א ד"ה אתמר. כן פי' הרי"ף ז"ל. עי' בנימוקי ב"ב בדף קע"ו ע"ב בשם הרא"ה : **שם** ד"ה א"ל ז"ל. לא הוה שתק רב. ויותר מזה כתב בתוס' כתובות דף ס"ט ע"א ד"ה ואשתיק. שאם א' מבעלי דין מגזם לחבירו ואומר כך וכך תתחייב לי צריך הדיין לומר שקר אתה דובר : **שם** ד"ה בבית בומעין. אינם עשויה לבנות. עי' פירוש דברי הנימוקי במהרי"ט ח"א סי' ק"ו :

דף נט ע"ב ד"ה וה"מ במילתא. כדאיתא לקמן בפ' המקבל. ברי"ף ריש דף קנ"ג :

דף ס ע"א ד"ה כל פרדיסי. שהשואל מוחזק בכלי. עי' בנימוקי לקמן קפ"ח א' ד"ה ואי אמר ליה נכסי :

דף סב ע"ב רי"ף והסוא דאמרינן איסור ורב ספרא. לעיל דף ק"ג ע"ב :

דף סג ע"א רי"ף במתני' אם מכת מדינה. בהגהת ש"ע אה"ע סי' ע' גבי קטלנית. פסק דאם מתו בדבר דהוי מכת מדינה לא תלינן במזל דידה. ומקורו ממתני' דהכא :

דף סה ע"ב רי"ף ארעא דחד וכתי דחד. הרא"ה בת' בסוף מים עמוקים סי' ק"א ד"ה אבל הרי"ף. מיישב כל הדקדוקים שבדברי רי"ף אלו :

דף סו ע"א ל"י ד"ה וטבחא. בושת אורחיו לא משלם. עיין מ"ש הנימוקי ב"ב קס"ג ב' ד"ה והשותפים וגילה :

דף עא ע"א ד"ה דס"ל מחויב. דאפילו בשמא דלא ריע. ברים פ"ה דב"ק כתב להיפוך :

דף עב ע"א ד"ה ולסגביה. וזהו שכתוב. ב"ב דף ס' ע"א במתני' : **שם** בא"ד לבנות עמו צריכא למימר. עי' באשר"י ב"ב בהאי מתני' דהם ראיה זו והעלה דיכול לעכב :

הגהות על המרדכי

פרק א סי' רמא לא מהני תנאה מידי כיון דטובת הנאה אינו ממון. עי' רש"י חולין ריש ד' קל"ד:

פרק ב סי' רנז דכייפינן להו לעשות נפנים משורת הדין. בב"י סי' י"ב תמה ע"ז והרמ"א בהגהת ש"ע שם סעי' ב' הביא דעה זו להלכה : **סליק**

*) הדפים האלה הם ע"ס. הדפים בדפוס אמשטרדם ובדפוס שלנו נרשמים בגליון באותיות גדולות ומרובעות.

[יב] דף א ע"ב בפ"ק דבבא מציעא ונחזי זוזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מתרווייהו מחד מדעתיה ומחד בעל כרחיה ולא ידיע מי הוא מדעתיה ומי הוא בע"כ וש"מ דהיכא דאין המקח וכו' עד דמצטרף אחרינא בהדיה: ד"ת לרבינו דסביר ליה ונחזי זוזי ממאן [נקט] במקחו ביד מוכר קאמר ובקדושין דאיתיה להאי קושיא ולהאי תירוצא ובנוסחא דילן אית ביה ולא ידע (מאי) [מהי] מדעתיה (ומאי) [מהי] בע"כ כי הכא היכי קאמר ולא ידע כיון דלא ידע (הכי ד"ו) [היכי שייך לומר] נאמן ומשמע דבנוסחא דרבינו לא גרים התם ולא ידע אלא הכא. והתם האין מקחו בידו קא מקשי וקושיא דהתם כי קושיא דהכא ותירוצא דהתם כי תירוצא דהכא. ושמיע לי ונחזי זוזי ממאן נקט הגהה היא בספרים ומסתברא גרסא דרבנן סבוראי מרישא דפרקין עד לימא מתני' כהסיא גרסא דרישה פרקי דקדושין. ולשנא ונחזי זוזי ממאן נקט לא שייך הכא דהא מתני' דשנים אוחזין לא מיירי בבעל המקח והוה ליה למימר נחזי למאן יהיב זוזי ותו לשני ליה דליתא למוכר דלישייליה אי נמי דלא נקט מתרווייהו אלא אגב שיטפא דקדושין כתיבי לה הכא:

[יג] דף ו ע"א מציאת אשה שגרשה אע"פ שלא נתן כתובה הרי אלו שלהן · פשיטא לא צריכא במגורשת ואינה מגורשת וכדר' זירא וכו' ירושלמי בהלכות עד שיפרע כל כתובתה: ד"ת אי הוה מהימנא אגרושה ה"נ דהוה ליה למיתני הכי אבל הכא אגרושה לא מהימנא ולית לה כתובה אלא מזוני יהביני' לה. מ"מ דאי גרושה היא ניזונית עד כדי כתובתה ואי אשת איש היא בין שמעו בו שמת בין שלא שמעו ניזונית משל בעלה וכולה כתובה כחדא לא יהבינן לה דלמא אשת איש היא ויהבינן לה פורתא פורתא עד כדי כתובתה ולא יותר שמא יתברר שגרושה היא אבל היכא דידיע שנתגרשה או נתאלמנה מעכבי פרעון כתובתה ניזונית לעולם [משל בעלה] כדאיתא בירושלמי · והא דתנן וגרושה לא תמכר אלא בב"ד לפי שאין לה מזונות בתנאי ב"ד קאמר ואי נמי בשמת בעלה קאמר דומיא דעובדא דמרימר בערכין גבי אין נזקקין לנכסי יתומים: ירושלמי הכי בעיא הוא ואשתו למדינת הים ובאת ואמרה מת בעלי תיזון ותטול כתובתה גרשני בעלי תיזון מכתובתה ממה נפשך אם אשת איש היא מבעלה ניזונית אם אינה אשת איש מכתובתה היא ניזונית והא דאיצטריך לאוקמה למתני' דשנים אוחזין במגורשת ואינה מגורשת ולא אוקמה במגורשת ממש משום דגרושה בעלמא לא איצטריך דכיון דלאו אשתו היא כי אית לה מזוני לאו בתנאי ב"ד אכלה ופשיטא לן דמציאתה שלה דאטו משום דלא נתן לה כתובה ואשכח מציאה דשויא טפי מכתובתה תהא מציאתה לבעלה הא לא אגידא גביה כלל ואיצטריך לאוקמיה במגורשת ואינה מגורשת דסד"א אע"ג דפרע לה לכתובה אגידא [illegible]

[יד] דף ז ע"א [illegible]

[טו] דף יב ע"ב [illegible]

[טז] דף כ ע"א [illegible] דבבא קמא קשיא דגרסינן בפרק שור שנגח דלא אמרינן מגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין הסלעים ולא אמרינן נמי מגו דהוי פושע לענין חרש הוי פושע לענין פקח דמשמע דכל תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור ופרשי רבוותא דלא דמי דהתם בהנהו זוזי דפשע אינהו גופייהו אגנבו אבל הכא בחרש פושע ובחרש לא היה הנזק ובפקח לא פשע ולא מידי ולא אתברר שפיר והדעת נוטה דלא אמרינן תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב אלא באונסא דשכיח כגון נטירותא דגנבי אבל אונסא דלא שכיח כגון התלעה וכגון פקח ביום לא · ואפילו למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב באונסא דלא שכיח פטור דלא הוה ליה לאסוקי אדעתא אונסא דלא שכיח כדאמרינן בגמרא דהכלב והגדי הניחא למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד חייב מה איכא למימר כגון דמקרבי כלים לגבי כותל דכי נפלי לבראי נפלי וליכא לאסוקי אדעתא דהאי אונסא:

[יז] דף כא ע"א המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן וכו' אמר רבה בר חנה מחלוקת בכדי חסרונן אבל יותר מכדי חסרונן מוכרן בב"ד וכו' חזינא לרבוותא דאוקמוה לחכמים דברייתא כרבן גמליאל דמתני' ואפקוה מהלכת' משום דקא פסק רב נחמן הלכה כדברי חכמים דמתני' ואנן לא סבירא לן הכי: ד"ת [הלכה] כשמואל דאמר הלכה כרשב"ג כפסקא דירושל' דגרסינן פ' המפקיד התם ר' אבהו בשם ר' יוחנן הלכה כרשב"ג כהדא יוחנן תקוקה אפקיד גביה ר' חייא רבא חד דסקיי מלא חמן אתא שאיל לרבי מנא א"ל ימכר ע"פ ב"ד בשעת הביעור וביבמות ירושלמי רבי אבא בשם ר' יוחנן הלכה כרשב"ג מה יפה בדמים רב יהודה אמר מחלוקת רבי טרפון ורבי עקיבא והלכך הא דתניא פירות והרקיבו יין והחמיץ שמן והבאיש דבש והדביש הרי זה לא יגע בהן וחכמים אומרים עושה להן תקנה ומוכרן וטעמייהו דרבנן דקסברי להפסד מועט דקנקנים נמי חששו הלכתא כוותייהו וה"ה לפירות והרקיבו בכדי חסרונן דמוכרן בב"ד כרשב"ג דהפסד מרובה הוא ולדעת רבינו דפס' כרבנן דברייתא דחייש להפסד מועט היכי פסיק כרבנן דמתני' דאפילו הן אבודין לא יגע בהן הא הפסד מרובה הוא אלא דאיכא למימר לרב כהנא אפילו הפסד מועט ליכא דאדם רוצה בקב שלו יותר מט' קבין של חבירו ולרב נחמן בר יצחק אע"ג דאיכא הפסד מועט חיישינן שמא עשאן תרומה מעשר על מקום אחר · והא דקא מיבעיא לן במאי קא מפלגי בברייתא ביין והחמיץ הוא דקאמר אבל בפירות והרקיבו פלוגתייהו בטעמא דמתני' ורבוותא קמאי פסקי כר' מאיר דברייתא דקים ליה כחכמים דמתני' דלא חייש לקנקנים בשמן ודבש ולא בכדי חסרונן בפירות והרקיבו ואנן כתבי' סברא דילן. (בס"ג) [בירושלמי] בפ' גט פשוט תמן אמרין בכל מקום הלכה כרשב"ג חוץ מערב ולידן וראיה אחרונה ובלבד במשנתינו ר' אמי בשם ר' יוחנן ולמה אמרו הלכה כרשב"ג שהלכות קבועות היה אומר מפי בית דינו:

[יח] דף כג ע"א המפקיד חבית אצל חבירו ולא יחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה וכו' ר' יעקב בר אבא ור' נתן בר אבא קמיה דרב ששת כלהו מוקמי לה אליבא דר' ישמעאל וסיפא שהניחה במקומה שאינה מקומה ור' יוחנן וכו' · כדאיתא בהלכות: ד"ת דהלכה כרב ששת וכלהו אמוראי דמוקמי לה לסתם מתני' כר' ישמעאל ואפילו ר' יוחנן דקאמר הניחה במקומה משמע לאו דסבר ליה הכי דהא לא קאמר ור' יוחנן אמר אלא למאי דקשיא ליה קאמר ובתר דתרגומי' למתני' ניחא ליה לאוקמה בהכי מלאוקמה בתרי אמוראי כדאי' בסוכה [דף יב] א"ר יעקב שמעית מיניה דר' יוחנן תרתי ובמסקנא איפכא מי לא איכא למימר · ובגיטין פרק השולח [דף מד] בההוא דרב ענן · ועוד דר' יוחנן יחידאה הוא והלכך סתמא דמתני' כר' ישמעאל והוה ליה סתם במתני' ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם מתני' דלא בעי דעת בעלים ואם הניחה במקומה ויחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה פטור והיכא דלא יחדו לה הבעלים מקום [בכ"מ] שהניחה מקומה הוא ואפילו נשברו פטור והא דא"ר אלעזר הכל צריך דעת בעלים בכל השומרים קאמר כשמחזירין אותו אי נמי בגזלן וגנב שגנב מבית בעלים · והא דאמר ר' יוחנן הלכה כר' עקיבא לעולם אפילו איכא עדים ואי נמי דאהדרה לדוכתיה ותברה לאפוקי מר' ישמעאל ליתא דהא רבא פליג עלה וקאמר הלכה כב"ה וקי"ל כרבא וכב"ה וכי היכי דאדחי לעולם דקאמר רבי יוחנן בדאיכא עדים הכא נמי אדחי דאהדריה לדוכתיה ותברה ולית הלכתא כוותיה כלל · והני מילי בשומר שגנב מרשותו כגון המפקיד אצל חבירו והכי אוקימנא בפרק הגוזל אבל בגנב מרשות בעלים לא אפליגו בה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ומתניתין הוא בפרק הגוזל ואפליגו בה רב ושמואל ורבי יוחנן והתם ברירנא לה:

[יט] דף כו ע"א בהזהב כללא דנקטינן מהא שמעתא דהכא לגבי כספא פירא הוי כזקנותיה דהתם לן הזהב קונה את הכסף וכיון דהוי פירא לגבי כספא לענין הלואה נמי אסור ללות דינר בדינר וכו' עד ואנן כתבינן מאי דסבירא לן: ד"ת כרבינו האי מדקאמר שאני הלואה כיון דלענין מקח וממכר שויוה רבנן כפירא ש"מ גבי מקח וממכר דברי הכל פירא הוא ומתני' דהזהב קונה את הכסף ליכא מאן דפליג עליה וליכא למימר סתמא דמתני' כב"ש דעד כאן לא פליגי ב"ש וב"ה אלא גבי חילול דאיסורא הוא וגבי הלואה כדס"ד מעיקרא · ור' יוחנן דאמר אסור ללות דינר בדינר אפילו לב"ה קאמר אבל לגבי מקח וממכר פירא הוא לכל מילי ואפילו לגבי פירי דאם איתא הוה ליה למימר אע"פ שאמרו אסור ללות דינר בדינר לגבי מקח וממכר טבעא הוא לגבי פירי ונקט חילול ש"מ לגבי חילול הוא דהוי טבעא לגבי פירי אבל בעלמא לא מיהו ה"מ בדוכתא דלא שכיחי דמזבני בהו אבל בדוכתא דשכיחי דמזבני בהו איכא למיחש לשמא נשרפה חטיך בעליה והך סברא דרבינו האי דפירא הוא לכל מילי ומיהו הני מילי לענין מקנא אבל לענין חליפין מטבע הוא וכי היכי דאין נעשה חליפין הכי נמי אין נקנה בחליפין משום דדעתייהו אצורתא וצורתא עבידא דבטלה · ופי' דר"ש דאמר משום דהוה ליה דבר שאינו מסוים לא בריר לן דאי איתא מ"ט אינו נקנה בחליפין וכן פסק רבינו ברוך דליכא למיחש למאן דאמר מטבע זהב נקנה בחליפין:

[כ] דף כז ע"א הא שמעתא דכל הנעשה דמים חזינא ביה פירושא דלא דייק ומשום הכי חזינא לפרושה ולברורה שפיר וכו' כדאיתא בהלכות: ד"ת דקאמר החליף שור בפרה מה לי בשר מה לי שור שור גופא פירא הוא ולא נעל ובשר לאו דבר מסוים הוא ובנוסחאי דילן בכלהו לא גרסינן אלא שור בפרה ושניא בתרא דקאמר מטבע שנתן בתורת חליפין נעשה חליפין הא ליתא דכיון דפירי לא עבדי חליפין מטבע לא עבדי חליפין ושניא דכל הנשום ליתא דנעל דוקא אלא הכי פירושא דכי מקשי לרב נחמן דאמר פרי לא עבדי חליפין מאי כיצד לא מצי לתרוצי למתני' לא למאי דקס"ד מעיקרא ולא למאי דקס"ד השתא דהא נעל דוקא · ופריק ויש דמים שהן כחליפין וכו' קתני רישא כל הנשום בדמים באחר דהיינו כלים ומטלטלים כיון שזכה זה נתחייב בחליפין וקאמר נמי ויש דמים שהם קונין כחליפין של כלי כיצד החליף דמי שור בפרה וכו' ור"ש פירש חדא קתני כל הנשום בתורת דמים ומחליפו באחר נתחייב בחליפיו כיצד ותמיהא לי מאי דוחקיה דקאמר הכי דהא שינויא דקאמר ופירי עבדי חליפין כל הנשום ממטלטלי קאמר · ותו דעד השתא קס"ד דתרתי קתני הוה ליה למימר במסקנא חדא קתני · ועוד דלכלהו נוסחאי גרסינן ויש דמים וי"ו מוסיף על ענין ראשון הוא והלכך חליפין סתם שור בפרה או חמור בשור פירי נינהו ולא קנה עד שימשוך כל אחד שלו עד שיעשנו דמים וה"ה לפירות וקרקע אם עשאן דמים והחליפין נקנין במשיכת אחד מהם · והא דתנן כל המטלטלין קונין זה את זה והא דתרגומה ר' אבא בדיגרא אניק' ואנגרא · והא דתניא בקדושין בתוספתא החליף קרקע בקרקע מטלטלין במטלטלין מטלטלי במקרקעות מקרקעות במטלטלין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין כלהו שעשאה דמים אבל בסתמא לא קנו דנעל דייקא וכן הלכתא:

[כא] דף לב ע"א אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות וכו' הא מלתא חזינא בה פלוגתא ביני רבוותא איכא מאן דסבירא לן כמימרא דר' אמי ור' יוחנן דאונאה אין להם ביטול מקח יש להם ואיכא מאן דסבירא ליה וכו' כדכתיב עד והלכתא כדכתבי' ולית בה ספיקא: ד"ת ביטול מקח בכדי דמיהן אין להם כגון דזבין שוה מאה במאתים וחד כדאמר בספר תורה בהמה ומרגלית אין להם אונאה ועד כמה עד כדי דמיהן · ובפ' אלמנה ב"ד [שמכרו] שוה מאתים במנה מכרן בטל רבן גמליאל אומר מכרן קיים ועד כמה עד פלגא ותניא נמי הכי ב"ד שמכרו שוה מאתים במנה מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים · וגרסינן בירושלמי כמדתמר בהדיוט בקרקע עד שליש במטלטלין עד שתות דכותה בהקדש בקרקעות עד שתות במטלטלי' עד שנים עשר ותנן נמי מי שיש לו מאתים זוז מאכילין אותו מעשר עני עד מאה · וגרסינן התם עד פלגא ארחיה למיזל טפי לאו ארחיה · וכל הני סייעתא דאיתי רבינו בעל מתיבות איתי לשו וכלהו אפריקו והא נמי דבר מיגרא איפרוק דאי איתא דרב נחמן דאמרה משמיה דחסא לא סבירא ליה הא דחסא ופליג עליה הוה ליה למימר ורב נחמן דידיה אמר אין להם ביטול מקח · והא דגרסינן בירושלמי נמי עד מחצה הוא · ובספרים שלנו נוסחא אחריני איכא וה"ג שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא במטלטלין אבל במקרקעות אין אונאה לקרקעות והא דגרסינן בב"ק שוה כל כסף היכי תיסק אדעתין דכל כסף דייקא וכי קרקע הנשום מנה שוה מאה מנה אלא שוה כל כסף כדרך שבני אדם מוכרין ולוקחין ואין דרך למכור יותר פי שנים · והא דגרסינן בכתוב' ירושלמי מכרה שוה (מאתים) [מנה במאתים] או מאתים במנה נתקבלה כתובתה ומקשי ניחא שוה מנה במאתים שאין האשה והיתומים רוצים לחזור ונתקבלה כתובתה שוה מאתים במנה אין סופן לחזור משום מקח טעות הרי היתומים חוזרין ופריק בשהוקר המקח אליבא דמ"ד ביטול מקח יש להן קאמר (ורבנן) [ור' אבין] פליג ואמר הדא מסייעא לריש לקיש דאמר לעולם אין להם אונאה ולא איצטריך לשנויי עלה בשהוקר המקח וא"ר (יוסי) [יוחנן] אם היה דבר מופלג יש לו אונאה. ומסתמא כהאי דגרסינן בירושל' בנגזל מהו שיטענו דברים מופלגים שאין נמחלים אלא ביוקר. ובעל מתיבות אייתי סייעתא דלא אייתי רבינו אלפס מהא דגרסינן בבבא בתרא מכר את הבקר לא מכר את הצמד ר' יהודה אומר הדמים מודיעים וחכמים אומרים אין הדמים ראיה ולהוי ביטול מקח וכי תימא קא סברי רבנן בהמה אין לה אונאה והתנן ר' יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגליות אין לו אונאה וכו' ואי סלקא דעתך ביטול מקח יש להן מאי טעמא קאמר ולהוי ביטול מקח ומפרקינן מאי אין הדמים ראיה(מביטול) [דהוי ביטול] מקח ואנגלא ידענא מאי קושיא דיליה ורבינו אייתי כל תיובתא דיליה ולא אייתי הא ואפשר דקשיא ליה דקאמר וכי תימא דקסברי רבנן כל כה"ג לא הוי אונאה ואי ס"ד ביטול מקח יש להן אפילו לר' יהודה דאמר בהמה אין לו אונאה כי האי גוונא יש לו אונאה שאמר לו מכור לי צמדך במאתים זוז ואדם יודע שאין צמד במאתים זוז הוו יותר מכדי דמיהן הוא ואם משום הא לא איריא דצמד אפשר שוה מאה זוז וקנה אותו במאתים:

[כב] דף מט ע"א בפרק השוכר את האומנין השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי [הדרך וכו'] ספינה סתם ויין זה אע"פ שלא נתן יתן · ומסקנא דמנכי דמי טרחא כדאמרינן אינו דומה וכו' וסברא הוא אם בעל הספינה ספן. ואם בעל היין ספן ודאי לא מנכי:

[כג] דף נא ע"א המעביר חבית ממקום למקום ונשברה בין שומר חנם בין נושא שכר ישבע וכו' · ומסתמא דהא דרבא אליבא דר' מאיר הוא דאמר דנתקל פושע וכו' כדאיתא · ובההוא עובדא דרסתקא דמחוזא דאמר מדאגרכיה רבא לאתויי ראיה דלא פשע שמעי' דהיכא דאיכא שבועה לא פשע הוא דמשבעי' שלא בכוונה לא משבעי' והא דאמר רבא שלא בכוונה שברתיה לטעמיה דרבי מאיר קאמר וליה לא סבירא: ד"ת דר' יוחנן דקאמר שבועה זו תקנת חכמים הוא בין למ"ד נתקל פושע הוא בין למ"ד נתקל לאו פושע קאמר ומתני' דקאמר בין שלא במקום מדרון ישבע דברי הכל הוא וקא מיבעיא לן היכי משתבע בין שומר חנם בין שומר שכר · אליבא דר' מאיר אפי' במקום מדרון ושומר חנם לר' יהודה שלא במקום מדרון דהא לא מצי לאשתבועי שלא פשע ואמר רבא שבועה שלא בכוונה שברתיה לרבי מאיר אפילו במקום מדרון ולר' יהודה שלא במקום מדרון דכל היכא דאיכא לספוקי בשבועה משתבע שלא בכוונה שברתיה והיא עובדא דרסתקא דמחוזא בנוסחא דילן לא גרסינן דלא פשעת אלא אייתי ראיה ותפטור ולעולם היכא דליכא ראיה משתבע שלא בכוונה כרבא ואפילו בנוסחא דיליה היכא דמצי משתבע דלא פשע משתבע דלא פשע והא ליכא למימר למ"ד נתקל לאו פושע הוא ושלא במקום מדרון דלא מצי משתבע דלא פשע ישלם דאי לוקמה למתני' במקום מדרון ור' יהודה נמי דסבירא ליה נתקל לאו פושע כרבנן אדפליג בין שומר חנם לשומר שכר לפלוג בשומר חנם בין במקום מדרון לשלא מקום מדרון אלא לאו ש"מ שומר חנם ישבע אפילו שלא במקום מדרון ומשתבע שלא בכוונה שברתיה מידי דהוה אנושא שכר לר' מאיר דמשתבע ומפטר · וקרוב אני לומר דאפילו במקום מדרון דמצי משתבע שלא פשע לא משבעי' אלא שלא בכוונה דשמא שלא במקום מדרון היה ואין הדבר ברור בין מקום מדרון לשאינו מקום מדרון ותקינו רבנן שבועה שלא בכוונה השוה בכל והיינו דקא פריך תינח במקום מדרון שידוע במקום מדרון נשברה שלא במקום מדרון מאי איכא למימר שמא שלא במקום מדרון נשברה ואינו יכול לישבע שלא פשע דשמא פשע ולהכי תקינו רבנן שבועה שלא בכוונה השוה בכל · ומשום האי טעמא לא מצי לתרוצי מתני' במקום מדרון ולהאי פירושא בין סבירא לן נתקל פושע בין סבירא לן נתקל לאו פושע כי משתבע שלא בכוונה שברתיה. ולפירושא קמא אי סבירא לן נתקל לאו פושע כרבנן היכא דליכא לספוקי משתבע דלא פשע שלא במקום מדרון משתבע שלא בכוונה · ודוקא היכא דליכא ראיה אבל היכא דאיכא ראיה לא מפטר בשבועה כאיסי כפירושא דגאון מיהו לא דייק לן ותו לא מידי דכתוב בספרים ואי בא לפרושי כסברא קמא יביא ראיה ויפטר ותו לא מידי כלומר שאין עליו לא שבועה ולא ממון דאי איתא הוה ליה למימר הא יש רואה צריך להביא ראיה אלא מדקאמר' יביא ראיה ויפטר זכותו הוא כלומר יביא ראיה שראו שלא בכוונה עשה ופטור · ובעל מתיבות כתב הכי בעובדא דרסתקא הא יש רואה יביא ראיה ותו לא מידי א"ל אין כאיסי וסבירא לן כוותיה והיא סייעתא דאייתי מעובדא דשקולאי דא"ל רבא דינא הכי ולא א"ל אין ואף לא א"ל שבועה אית לך גבייהו דעתי נוטה דבת תקנתא דרב יוסף הוא עובדא דליכא שבועה אלא תשלומין ופטריה מלמען תלך בדרך טובים · ומאי דאייתי סייעתא משום תמיהא דאיסי לאו היינו טעמא אלא משום הכי קא מתמה שביק רבי מאיר ור' יהודה דמתני' דלית להו לדאיסי ועבדי כאיסי ואמר ליה אין כאיסי · ולענין הלכתא כיון דר' אלעא אמר אין גמ' כר' מאיר הלכה כר' מאיר בין שומר חנם ובין שומר שכר ישתבע מיהו קי"ל כרבנן דאמרו נתקל לאו פושע הוא · ולפרושא קמא היכא דמצי משתבע שלא פשע וכל היכא דלא מצי משתבע משתבע שלא בכוונה · ולפירושא בתרא לעולם משתבע שלא בכוונה בכל מקום והכי פסקי רבוותא בב"ק גבי נשברה כדו ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידה כרבנן דאמרי פטור מדיני אדם דנתקל לאו פושע אבל היכא שהיה לו לעמוד ולהזהר חייב משום דהוי פושע כדאמרינן בשני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה דמהדרי ר' יוחנן ורב נחמן בר יצחק לאוקמוה אפילו לרבה דהלכתא כרבנן · והא דאמר רבה התם ראשון חייב בנזקי שני ואמר ראשון ודאי פושע הוא משום שהיה לו לעמוד ולא עמד משוינן ליה פושע בכלים בשעת נפילה · כדגרסינן התם הוחלק אחד במים בשעת נפילה ופליגי בנתקל פושע או שלקה בחרסית לאחר נפילה במפקיד נזקיו וכן הלכתא:

[כד] דף נח ע"א בפ' השואל אתמר היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות עד האי טעמא טפי עדיף ומסתבר: ד"ת טול עציך ואבניך בכלל יורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות הוא שזה טוען לו טול את נטיעותך וכי היכי דפליגי התם בין שדה העשויה ליטע לשדה שאינה עשויה ליטע הכא נמי איכא לאפלוגי בין חורבה העשויה לבנות לחורבה שאינה עשויה לבנות ואמר לו טול עציך ואבניך גלי אדעתיה דניחא ליה ואומ' כמה אדם רוצה ליתן לבנותה ואי לא שומעין לו וידו על התחתונה: ירושלמי בפ' הגוזל בנה במקום שאינו ראוי להבנות נטע במקום שאינו ראוי ליטע רב אמר שומעין לו אלא שמאיימין עליו שיכנס שם בימות החמה ובימות הגשמים אומרין לו נתהנית וכו' ודעתינו נוטה דלא אמרינן ישבע כמה הוצאות ויטול אלא בהוציא הוצאות על נכסי אשתו משום דאכילת פירות דרבנן וברשות קא נחית והימנוה רבנן בשבועה אבל הכא מנפשה נחית וכמ' הבבלי החדש ראיה ישבע שבועת המשנה:

[כה] דף נט ע"א בפרק המקבל ההוא גברא דקביל ארעא א"ל אי מובירנא לך יהיבנא לך אלפא זוזי וכו' ומסת' לן דמחייב למיתן ליה כו' כדכתובנא וזו אינה צריכה ראיה דאסמכתא לא מקריא אלא היכא דגזים ומאי דגזים הוי אסמכתא מאי דלא גזים לא הוי אסמכתא אע"ג דאמר בלשון אם כיון דבידו הוא ומתני' הוא משובח בה שמין אותה כמה היא ראויה לעשות:

[כו] דף סב ע"א אמרי נהרדעי האי עסקא פלגא מלוה פלגא פקדון והיכא דקביל אינש עסקא מחבריה לאעסוקי ביה ואזל ליה לדוכתא וכו' בזה הסכימו כל הגאונים:

[כז] דף סד ע"ב מתנה לית בה משום דינא דבר מיגרא ואי כתב ביה אחריות אית בה משום דינא דבר מיגרא ודינא הוא דחזינן כמה שויא ויהיב ליה בר מיגרא: ד"ת לא אשכחן נשבע ונוטל בהיסת ואי כעין דאורייתא מנא ליה אלא כיון דמשום ועשית הישר והטוב הוא לא משבעינן ליה אלא יהיב ליה כמה דשוי בשומא:

[כח] דף סח ע"א המחהו אצל חנוני או אצל שלחני אינו עובר עליו איבעיא להו חוזר או אינו חוזר רבה אמר חוזר אמר רבה מנא אמינא לך דקתני אינו עובר וכו' עד סופא: ד"ת דהא דבני מערבא ליכא לדחויה ואפילו למ"ד חוזר איתא ולא דמי דהתם בעל הבית גבי חנוני במחהו והנוני אמר לא פרעתי אבל אם ידוע שלא פרעו היינו פלוגתא דרבה ורב ששת ומיהו מתני' דהמחה אפילו אית ליה גבי חנוני איתא והא דקי"ל במעמד שלשתן קנה לא קשיא אהך דפלוגתא דרבה ורב [ששת] לאו אחנוני קאי אלא אפועל קאי וקי"ל דחוזר דבסתמא כל היכא דלא פרע ליה מצי למיהדר עד דלפטריה בפירוש ולימא ליה פטור אתה והא דאמר במעמד שלשתן קנה כלומר החייב משועבד לנמחה ואינו יכול לחזור וליתנם לממחה ואם נתנם לו פטור וכל זמן שהממחה אינו חוזר הממחה חייב ולגבי קדושי אשה היילי הקדושין מטעה שקבלם עליה לשם קדושין על מנת שישלים זה תנאו כדאיתא בקדושין אבל הנמחה יכול לחזור בו אם לא יפרענו שהרי ברשות הממחה הם שיכול למחול לו החוב מידי דהוה אמוכר שטר חוב לחבירו והיינו טעמא דפליג מעיקרא בין מלוה לפקדון דפקדון גמר ומשעבד נפשיה במלוה לא ואמר נמי בההוא הנאה דקא משתניא ליה בין מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד נפשיה אלמא בדאית ליה גביה הוא ועל המשעבד נמי קאי אבל המלוה לא נפטר אם לא אמר לו פטור אתה ולא קשיא אהדדי והא דרב הלכתא בלא טעמא הוא ולא מוספינן עלה: ירושלמי ראובן חייב לשמעון סמכיה גבי לוי איפרסן לוי לית ראובן חייב כלום הדה דתימר בשלא עשו ערמה אבל אם עשו ערמה חייב · יש מפרשין איפרסן נשתגע וי"א העני · והאי עובדא סייעתא להאי דאמר לעיל ואם העמידו אצל חנוני אין בעל הבית חייב כלום וכגון שטוען פרעו לוי או פטרו . ואם עשו ערמה שהיה ראובן יודע כשתגע או העני והמחהו אצלו חייב . והא דאמר רבוותא קמאי דהא דרב הונא במתנה הוא טעמא רבה הוא ונטיא לסברא דילן דהלואה לגבי ממחה לא מפטר אבל הנמחה דומיא דמתנה הוא ומשתבע והא דגנאי מתנה הוא ובנוסחא דילן לא גרסינן במסקנא ואפילו בהלואה אפרוק קושיין שפיר וירושלמי לא מדחי: סליק

מהרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ח ספר מלא הרועים

דף א ע"ב נמוקי יוסף ד"ה ומיהו ה"מ היכא דאיכא למיקם כו' אע"ג דלא תפסי לה חולקין בלא שבועה כו'. נ"ב וכמ"ש בב"ב שם וכתי' התוס' בשמעתין דלענין חלוקה סברת דררא דממונא הוא טובה מאחר שבלא טענותיהם יש ספק לב"ד דין היא שיחלוקו: **שם** ד"ה ותו גרסי' בגמ' א"ר חמא כו' עד אלא שהוא מתחייב על המקצת בהודאת עצמו. נ"ב דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי והוה כאלו הודה שלא פרע:

דף ז ע"ב במאור הגדול ד"ה וטופיאנא כו' ממאי דמסיק ביה כנגדו וטרפי'. אבל בכדי מה דמסיק ביה ומטרפי' כו'. כצ"ל:

דף ז ע"ב נמוקי יוסף ד"ה יפה ויפה אלמא שבחא דאתי מחמת הוצאה דיקבל מתנה כו' לא גבי מיני' בע"ח כלל דמתנה ששבחת כו'. נ"ב בסי' קט"ו ס"ק כ"ט הגיה דכך צ"ל וכ"כ הרמב"ם דמתנה ששבחה כו':

דף ח ע"א ד"ה וכתב הרמב"ן מי נותן לו הוצאתו כו'. נ"ב עי' בב"י סי' קט"ו שמביא הגירסא נותן לו יותר מהוצאתו וכ' שכמדומה לו שט"ס יש כאן והב"ח שם מיישב הגירסא דה"ק דהא דאמר בגמ' היכא דשוויה אפותיקי מסלק ללוקח בזוזי אין הפי' דנותן לו יציאותיו בלחוד כדי שלא יפסוד הלוקח ולא יותר וכי היכי דבשבחא דמטילא טריף בלא זוזי דאמר ארעאי אשבח אע"פ דליכא הנאה ללוקח ה"נ הוא דבשבח ע"י הוצאה לא יתן לו אלא הוצאתו ועז"א דלא היא אלא נותן לו יותר מהוצאתו כדאמר בפ' המקבל שדה העשויה ליטע שמין לו כארים עכ"ל הב"ח:

דף יד ע"א ד"ה ואפילו שמו כתוב עליה חיישינן שמא היו לו שנים עסה"ד זה כשאר כל הכלים. נ"ב ר"ל כמו שאין חוששין בשאר כלים שמא מכרה ומאחר נפל ודוקא בשמו כתוב עליו חיישינן שהיה לו הרבה ששמו כתוב עליהן וכמ"ש לעיל ועי' סמ"ע סי' רס"ב ס"ק כ"ח מיהו עיקר דבריו מש"ש בשמו כתוב עליו דחיישינן שהיה לו הרבה ששמו כתוב עליהן ונאבד מאתו אחד וגם מכר א' לאחר ונאבד וזהו המציאה הוא של אחר זהו דוחק גדול דלמה ניחוש לנפילה יותר ממה שאנו רואין הא קי"ל דלנפילה לא חיישינן למה לא נאמר בפשיטות דהוציא האחת ונתנה לאחר ומיד האחר נפל והוא זה שמצאה והוא לא אבד כלום ואין לומר דקשיא ליה דא"כ בחפץ שיש בו סימן נמי ניחוש שמא מכרה לאחר ומאותו האחר נפל דז"א דגם עכשיו קשה קושיא זה בחפץ שיש בו סימן שמא היה לו כמה כלים בסי' כזה ומכר הא' כו' כמו דחיישינן במטבע כו' וע"כ צ"ל דבכלים לא חיישינן למכירה דאין דרך בעה"ב למכור כליו משא"כ במטבע דלהוצאה ניתנה וא"כ גם בנסדק י"ל דדמי לשמו כתוב עליה ואין לומר דטעם המחבר שכ' בשמו כתוב עליו שמא נאבד ג"כ מאתו אחת משום דאי לא"ה לא היה עולה על דעתו ליתן סימן זה דהאיך יעלה על דעתו דדוקא זה שמכר לו המטבע אבד מטבע זו דהא קי"ל דלנפילה דיחיד לא חיישינן וע"כ צ"ל דבאמת נאבד לו מטבע ששמו כתוב עליה ולכך נתן סימן זה רק דאנו חיישינן שמא מכר גם לאחר כו' אך זה תימה דלפ"ז מכ"ש שאין ראוי לחוש לנפילה דיחיד ולומר שאותו אחר שלקח מאתו מטבע כזו נפלה מאתו ג"כ והרי זה ודאי שמאתו נפל מטבע כזה והאחר ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ובפרט דאיכא ספיקות טובא שמא לא היו לו הרבה מטבעות כזו ואת"ל דהוה ליה שמא לא מכרם ואת"ל דמכרן שמא לא נאבדו מהאחר ואם אנו חוששין לאחר אף דאיכא כמה ספיקות כאלו האיך לא יחוש הוא לאחר לחד ספק לחוד דהא הוא יודע באמת שמכר לאחר ויודע שבודאי נאבד איזה מטבע שה"ז מכריז מטבע מצאתי א"כ למה לא יחוש שמא זה האחר אבדו סוף דבר דברי הנ"י בכאן אין מובנים כלל גם דברי הרמב"ן שהביא בב"י סי' רס"ב שהוא כדברי הנ"י דהכא אין מובנים לי ג"כ עיי"ש והעיקר דלכך חיישינן במטבע שהוציאו דלהוצאה עומד ואין שבח לבעלים בו כ"א להוציא ומטבע אחד עובר דרך אלפים בני אדם שמוציאין אותו זה לזה וזה לזה ולכך אינו סימן כלל אבל חפץ אין דרך בעה"ב למכור כי קנה אותו להחזיקו לתכשיט או לתשמישו ולכך ל"ח למכירה וא"כ בנסדק במטבע כל שיוצא בהוצאה חיישינן ג"כ שמא הוציאו וזה נ"ל טעם הב"י אף שהביא דברי הנ"י בב"י שלו השמיטו בש"ע ודברי הרב שהביאן שם הם תמוהים כדכתיבנא ודו"ק:

דף טו ע"ב ד"ה לכתחילה מה שלא למד עסה"ד דאדעתא דהכי אושלי'. נ"ב מלשון זה משמע דוקא בשואל אבל באבידה דל"ש הכא אסור ללמוד לגמרי אבל מדברי הסמ"ע בסי' רס"ז ס"ק א' משמע דלדעת הנ"י הוא פשוט דאפילו באבידה הדין כן ולכאורה נראה כן מדהביא כאן הדין בדין אבידה אך צ"ע כיון דלדידיה הטעם משום דאדעתא דהכי אושלי' וזה ל"ש באבידה ואי משום לצורך האבידה סגי בנוטלן לחוד וצ"ל דהא דהביא דברי הרמב"ן הכא ללמדנו דבגמרות שלנו אין חילוק בין מי שלומד בתחילה ומי שלמד כבר מאה פעמים וממילא נלמד דבשאלה אידי ואידי שרי כיון שהשאילו ובאבידה אידי ואידי אסור כנ"ל ברור והה"מ פי"ג מהל' גזילה ואבידה דין י"ג העתיק דברי הרמב"ן דכאן וסיים בהן וילמד בהן לכתחילה לחוד ולא סיים דאדעתא דהכי אושלי' ומסתפק שם אי דוקא בשאלה הדין או גם באבידה והניח בצ"ע לפמ"ש באבידה פשוט לאיסור והר"מ גרם לו ספיקו דלא סיימוה קמיה סוף דברי הרמב"ן שכ' טעם ההיתר משום דאדעתא דהכי אושלי':

דף כג ע"ב בשה"ג ד"ה שומר שגנב מרשותו וכו' אלא על כרחך וכו'. נ"ב עי' ש"ך סי' רצ"ב שתמה ע"ז:

דף לב ע"ב נ"י ד"ה אמר המחבר כו'. ואמר במדרש אם הונה עצמך כו'. נ"ב עי' בסמ"ע סי' כ"ח פי' הדברים:

דף לט ע"ב נמוקי יוסף ד"ה הנותן מעות לחבירו כו'. ועוד שנינו שם כו' עד לענין זה שאמר לו למחצית שכר כו'. נ"ב עי' בר"ן בקדושין שכ' בשם בעל נתיבות חלוק אחר דהתם קנאן במעות של עצמו משא"כ הכא קנאן במעות השליח: **שם** ד"ה אבל מקבלין וכו' ולא השכר לבדו אלא הקרן והשבח יחלוקו כו'. נ"ב אין כן דעת רש"י ותוס' ולכאורה תימה מנ"ל לפרש כן ונראת דלישנא דמקבלין קשיתי' דא"כ הו"ל למימר שמין ועי' בתוס' שכ' שאח"כ כשבא לחלוק שמין וזה דוחק:

דף מא ע"ב ד"ה דהבא פריכא וכיון דמשקל הוה סימן אמאי לא מפקדי. נ"ב וי"ל דיכול ליטול ולחסר חתיכה א' ממנו ושוב לא יהיה לו משקל זה: **שם** ד"ה ויהיב סימנא וגזלן אפי' לגבי משכנתא דלא מפיק ליה בלא זוזי תי' הראב"ד כו'. נ"ב וא"ל דמשום תקנתא דמפקיד לא עבדינן ליה שלא יפסיד שיצטרך לחזור לנו דמי משכנתא די"ל דבאמת ל"ח להא דלמא פקדון היא גבי' דכל מה שביד אדם הוא שלו רק בשביל הפסד יתומים חיישי גם להא ועוד דאף אם לא נקח אותו למשכון יכול הנפקד לטומנו ולא יוכל להוציאו מידו אף בעדי פקדון:

דף נא ע"ב שה"ג ד"ה לכאורה נראה שהלכה כת"ק כו' וראיה מהא דאיתא בע"פ ד"ק בפלוגתא כו'. ופי' התוס' א"כ כו'. נ"ב עש"ך ס"ס ל"ז שסתר כל דבריו באורך:

דף סז ע"א נמוקי יוסף ד"ה יתומים אומרים אנו השבחנו כו'. עד אלא דיהיב ליתמי דמי הוצאה כו'. נ"ב זהו לדעת התוס' וסייעתם דיש לבע"ח במה שהשביחו יתומים רק הוצאה מחזיר להם באפותיקי אבל דעת הרמב"ם ורמב"ן דאין לבע"ח שום שבח בשבח שהשביחו יתומים בידיהם וכמ"ש בנ"י בעמוד ב' וממ"ש בנ"י בתחילה יתומים אומרים אנו השבחנו ואין לבע"ח כלום נראה דס"ל כשיטת הרמב"ם וכאן תפס שיטת התוס' ודבריו סותרים ובפ"ק נראה דס"ל כדעת הרמב"ם וכן דעת הרי"ף וכן בע"ב מסיק כדעת הכ"מ שוב ראיתי שגם לדברי הרמב"ם אינו נותן כאן ליתומים כ"א ההוצאה כיון דמיירי באפותיקי וכמ"ש הכ"מ בפכ"א ממלוה דין ז' ועיי"ש בפ"ה וא"ש דברי נ"י אף לדעת הרמב"ם דס"ל כוותיה ומ"ש בתחילה בד"ה יתומים דאין לבע"ח בשבח יתומים כלום היינו בדלא עשאו אפותיקי: **שם** ד"ה מי איכא לי' שבחא ללוקח כו'. עסה"ד דמחמת הוצאה שעשה בכתפיו. נ"ב זהו פי' הרז"ה בפ"ק וכבר השיג עליו שם במלחמות באורך עיי"ש בפ"ק וגם הנ"י גופיה בפ"ק לא פירש כן אלא כפירש"י והרי"ף וכל המפרשים:

דף סז ע"ב באלפסי ולא קא מסיק ביה אלא שיעור ארעא בלחוד כו'. נ"ב דאי מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא אין צריך ליתן כלום ללוקח אבל ליתומים אפילו במסיק שיעור ארעא ושבחא צריך ליתן הוצאה כדין יורד לתוך שדה חבירו וכמ"ש התוס' בב"מ ט"ז ב' ד"ה כגון ומכ"ש לשיטת הרי"ף דס"ל כהרמב"ם דאין הבע"ח נוטל כלום מהיתומים היכא דלא שוויה אפותיקי רק באפותיקי נוטל השבח כדין יורד לתוך שדה חבירו ומינה דצריך ליתן הוצאה כדין יורד שלא ברשות ודלא כהב"י בס"ס קט"ו שרוצה לפרש דברי רבינו דכ' דלא קא מסיק אלא שיעור ארעא דאי מסיק שיעור ארעא ושבחא א"צ ליתן להם אפילו ההוצאה בדאשבח יתמי והוא טעות וראיה לזה דהא הך דשמעתין יתומים אומרים אנו השבחנו ע"כ בדאסיק שיעור ארעא ושבחא מיירי וכמ"ש בנ"י בע"א וא"כ ע"כ צ"ל שיש להם הוצאה עכ"פ ותובעים ההוצאה אלא ברור דמ"ש רבינו שיעור ארעא בשביל לוקח כ"כ וכן מ"ש אח"כ אבל אי לא שויה אפותיקי כיון דלא מסיק אלא שיעור ארעא לית לי' למישקל שבחא דאשבח יתמי או שבחא דאשבח לוקח בשביל לוקח כ' דאסיק שיעור ארעא לחוד אבל מיתומים אפילו אסיק שיעור ארעא ושבחא לא שקיל משבח יתומים היכא דלא שווי' אפותיקי וכמ"ש ה"ה בפכ"א מהל' מלוה לדעת רבינו שדעתו כדעת הרמב"ם ועי' ברמב"ם שם ובש"ע סי' קט"ו ותבין שכנים דברי והרב בב"י לא דק כלל ועיי"ש בש"ך ס"ק ל"ה שהשיג ג"כ עליו:

הגהות במרדכי

סימן רכד וכ' רבינו סעדיה גאון כו' נראין דברי ר"ת שטענה זו אינה ברורה כו'. נ"ב לכאורה הסברא להיפך דבאינו חייב א"צ לברר דאפילו אומר איני יודע אם נתחייבתי פטור משא"כ בפרעתי בטוען א"י אם פרעתי חייב א"כ י"ל דצריך לברר דליהוי טענת ברי:

סי' רצג פי' ר' יהודאי גאון כו' עד שאין לבזות מי שגונב ד"ת כו'. נ"ב עי' ש"ך סי' רצ"ב ס"ק ל"ה שפי' דברי המחבר שבכאן דלא כסמ"ע שם עיי"ש שהאריך:

סי' רצה דהמפקיד אצל חבירו כו'. אם קדם ושילם זכה כו'. נ"ב ר"ל ולא אטרחיה לב"ד: **בא"ד** זכה הנפקד ברבית כדין שואל וכו'. נ"ב ואם לא שילם אף שאמר הריני משלם לא זכה ברבית וע"ז אמר כדין שואל דאמרינן בפ' המפקיד כיון דכל הנאה שלו בדבורא בעלמא לא מקני לי' כפילא עד שישלם וה"ה כאן והנה מזה משמע דאף דשינה מדעת בעה"ב אין הריוח לעצמו דהא הכא שינה במה שהלוה לכותי באמנה כמ"ש דפושע הוא. והנה נשמע מזה דאף בשינה מדעת בעה"ב הריוח לבעה"ב ובסמוך כ' בשליח דהיכא דשינה מדעת בעה"ב אין לבעה"ב חלק בריוח ואף בגלה הבעה"ב דעתו שנתן לו המעות להרויח אעפ"כ אין כל הריוח לבעה"ב רק חולקין ולמה כאן ס"ל דכל הריוח לבעה"ב ועוד דכתב מתחלה דבהלוה לכותי על משכון הריוח שלו אלמא דבמה שהלוה יצא מרשות המפקיד לרשותו וע"כ הריוח שלו וא"כ למה יגרע במה שהלוה שלא על המשכון כיון דמיד שנטלו קם ליה ברשותו מה לו למפקיד בזה מה שהוא מאבד מעותיו ומלוה לכותי באמנה ובטוש"ע סי' רצ"ב לא נזכר דבר מזה לחלק בין הלוה לכותי על משכון ובין באמנה ומשמע דהריוח להנפקד אך ברמ"א שם בסי' רצ"ב סעיף ז' משמע דעתו דהיכא דאסור להשתמש בו והוא שימש בו אז מסתמא אמרינן שלצורך בעל החפץ שימש בו והריוח לבעה"ב אבל אם גילה דעתו שמשמש בו להרויח לעצמו הריוח שלו כך משמע מלשון רמ"א שם כמ"ש בסמ"ע שם ס"ק כ' והסמ"ע שם השיג עליו דמתשובת הרשב"א משמע דאף בסתם הריוח להנפקד ואיך שיהיה עכ"פ דברי המחבר אין מובנים דאין לומר דברישא שהלוה על המשכון הוה כמשתמש ברשות ולכך הריוח לעצמו ובסיפא הוה משתמש שלא ברשות כיון שלא הלוה על משכון ולכך הריוח לבעה"ב דכבר כתבנו דזהו לא נהירא כלל כיון דיש לו רשות להשתמש בו לעצמו מה לו למפקיד במה שהלוהו באשראי. ועוד דאף לדעתו דמחשב זה לפושע א"כ הוה כגזלן עליו וגזלן שהרויח הריוח לעצמו וכמ"ש הרשב"א בתשובה הביא הב"י שם בסי' רצ"ב והוא פשוט בש"ס בכמה דוכתי ועוד דהא עיקר סברת רמ"א דבנשתמש שלא ברשות מסתמא הריוח לבעה"ב דמוקמינן ליה בחזקת כשרות שלא כוון להשתמש לעצמו שאסור בזה רק כוון לטובת בעה"ב ובנ"ד שהלוה לכותי באשראי האיך נאמר שעשה לטובת בעה"ב הא אדרבה המחבר חשבו בשביל זה לפושע דמה לו ליתן ממון חבירו באשראי ואדרבה יותר מסתבר בזה להעמידו בחזקת כשרות ולומר שהלוה לצורך עצמו ובשלו רשאי להלוות מעותיו על הספק ולא בשל חבירו. ועוד יש תמיהה בדבריו במה שמדמו לכפל דקנה כפילא היכא דשילם דהתם הטעם שרוצה אדם שיהיה בטוח בקרן מהפסד דמעלמא כגון גניבה אבל לא נאמר שאם ימכרנה לעצמו ויקח בה כפלים ממה שהוא שוה עכשיו שלא יתן לו כ"א מה ששוה עכשיו דרוצה שיהיה בטוח בקרן כמו שהוא שוה עכשיו. וע"כ דלא אמרינן כן משום דלא הקנה לו כי אם הריוח שיבוא ממילא שלא ע"י שינוי מעשיו אבל במה שהיא ישנה מדעת בעה"ב ומעשיו יגרמו ריוח לא מקנה לו הריוח הלז לכך בכיפי דשם בא היוקר ממילא ולא היה שם שינוי מעשיו לכך אי לאו דאטרחי' לב"ד הוה קנה הריוח שנתייקר אבל כאן ששינה ופשע במה שהלוה האיך ס"ד שיקנה לו הריוח בכה"ג רק דמטעם הריוח שלו דנעשה גזלן עליו וקנאה לגמרי כמש"ל אבל אין לו דמיון לכפל ולהך דכיפי. סוף דבריו כל דברי המחבר בכאן דברי תימה הן לא זכיתי להבינם ובמה שדימוהו לכיפי יש קצת להעמיד סניגורין לדבריו דדעתו כמו שם שסיבת ריוח היוקר בא מפשיעתו שלא ידע היכן הניחם וע"כ נשתהו שם זמן רב עד שנתייקרו וה"ה כאן הריוח בא מפשיעתו שנתן לכותי בהלוואה. אך באמת ג"ז אינו מכמה טעמים. א' דאין הריוח בא מחמת הפשיעה במה שלא לקח משכון כ"א מחמת הלואה. ודוחק לומר דבשביל שלא לקח משכון נתן לו רווחים יותר. ועוד דהתם עכ"פ לא עביד מעשה ולא שינוי רק שלא שמרו כראוי וכבר אחז"ל שכל בעה"ב המוסר לשומר דעתו שאם יגנב או יאבד וירצה לשלם לו אזי הריוח שיביא לו אח"כ יהיה לעצמו משא"כ כאן שעשה מעשה בפועל שהלוה לכותי מה שלא צוהו ולא עלתה על לבו איך יאמר דבכה"ג מקני ליה שבחא ורווחא:

בסי' ש"ן בחידושי אנשי שם. אות ז' ותימה דהא קיי"ל לאו שאין בו מעשה כו'. נ"ב קושיא זו הקשה ג"כ הב"י בסי' א' בחו"מ ותי' ג"כ דמכת מרדות מדרבנן עיי"ש:

סי' שלב כתב ראב"ן כו'. ר"ג וב"ד אביהן של יתומים כו' עד נאמן אפוטרופוס בלא שבועה רהו"ל שליש בינו וכו'. נ"ב עי' ש"ך סי' ר"צ ס"ק ט"ו שכ' דמיירי שיש ללוה משכון ביד האפוטרופוס ולכך מדמהו לשליש אבל אם אין לו משכון אזי הלוה נשבע ש"ד להכחיש השליש:

סי' שמג אמרינן בירושלמי לא נחרוש וכו'. נ"ב וכן הוא בתוספתא דמכילתין פ"ח:

סי' שנג הגה"ה ושליח שהיה נושא אגרת בשכר ומצא תגר וחזר בו כו'. נ"ב עי' בחו"מ סי' של"ת דהרמ"א מפרש תגר סוחר ר"ל שמצא לזה הסוחר שנשלח אליו האגרת באמצע הדרך וע"כ חזר השליח ובסמ"ע שם ס"ק ט' פי' תגר אויבים ובעל מלחמות ועי"ז לא רצה השליח לסכן עצמו ללכת ביניהם וחזר אבל כשמצא להסוחר צריך לשלם לו עיי"ש ול"נ כסמ"ע דלרמ"א ה"ל לומר ומצא להתגר

סי' שנח לא תרכוב עליו אשה כו'. והיכא דשינה המשכיר. נ"ב וי"ל דוקא ברכב כותי חייב כי אינו חס על ממונו של ישראל אבל ברכב אשה י"ל דפטור וכ"כ הש"ך בסי' ש"ח לדעת המחבר אך מדכתב סתם והיכא דשינה משמע כל ששינה מדעת המשכיר חייב וי"ל דוקא כשא"ל בפירוש שירכוב עליו ישראל או שא"ל בפירוש שירכב עליו איש וכ"כ תלמידי רשב"א הביאם הב"י בס"ס ש"ח וע"כ כתב המחבר והיכא דשינה דוקא משמע שא"ל בפירוש איש:

סי' שצט ומקרי דרדקי כו'. עד משמע דכ"ש אם בטל יום או יומים כו'. נ"ב עי' סמ"ע סי' ש"ג ס"ק כ"א שפירש יום שהוא כיומים דהיינו מעת לעת דאל"כ יומים למה לי דהוא כ"ש מיום:

הגהת בתוספתא

פ"ח פ' השוכר את הפועל לשמור את הפרה כו' עד ולהשכיר את עצמו ביום לחרוש כו'. נ"ב ואין בעה"ב רשאי לחרוש כו'. והטעם מפני שמחלישה ועי"ז לא תוכל לעשות מלאכת השוכר ביום:

סליק

נמוקי הגרי"ב להגאון כו' מו"ה יהודה בכרך זצ"ל אבד"ק סייני

דף לג ע"ב ברי"ף אם אינו ענין לנשך כסף שהרי נאמר את כספך לא תתן כו'. עי' בגליון האלפסי שעמד בזה דהלא זה נאמר במלוה כו' עוד מה שהקשה דלמא להיפך דמה דכתיב במלוה אתא לאתויי רבית כסף. והנראה בזה לגירסת הרי"ף לפרש דבריו במה שלא גרס ג"כ לתיבת כבר כי בש"ס נאמר שהרי כבר נאמר והוא גריס שהרי נאמר. והוא כי גם לגי' הרי"ף כוונת הברייתא דאינו ענין לנשך כסף משום שכבר נאמר לא תשיך. וזה לא היה מהצורך להברייתא לבאר כי ממילא מובן רק דא"כ לא הוה ידעינן על מה קאי האי לא תשיך. ומנ"ל דקאי אכסף. לזה קאמר שהרי נאמר את כספך כו' אלמא סתמא דמלתא דשייך בכסף לשון נשך וא"כ אף אי כתב סתמא לא תשיך ידעינן דקאי על כסף דנופל בו לשון נשך ולאו מילף הוא אלא גלוי מלתא כו' וכה"ג אף דברי תורה מדברי קבלה ילפינן עי' ריש ב"ק. וה"נ דכוותי' דנשך הוא בכסף ולכן לא שייך הלשון שכבר נאמר דהוה משמע שמיותר משום דכתיב כבר שם. אבל הענין כאן להורות נתן דסתם נשך הוא כסף לכן גרס שהרי נאמר ומשם ידעינן פירושא דתיבת נשך. וא"כ מיותר נשך כסף משום שנאמר כבר לא תשיך ולכך בהיפוך לא מצית אמרת. וזה כפרש"י בד"ה ת"ל כו' ומיהו שמעת מיניה דשייך לשון נשך בהוכל שמפרש כן בתחילת הברייתא ולסוף כמ"ש המפרשים. אולם שיטת הרי"ף יותר נכון דלרש"י מה צורך ללמוד שלאו גבי מלוה מלוה. ולפמ"ש להרי"ף מבואר שלאו בלוה לא תשיך רק לגלות מה הוא נשך ע"ז הוא גלוי מלתא ממלוה. וזה ברור בכונת הרי"ף. וזה א"ל דלמא להרי"ף באמת את כספך קאי על הלוה ונאמר דהלוה לא יתן את כספו דהיינו הנשך בעלה לא יתן למלוה. וכדמשמע קצת מפירש"י מדכתב בד"ה ת"ל והראשון נאמר במלוה כו' ע"ש משמע דמפשטא דקרא אין להכריח דקאי על המלוה והך דלעיל מיניה שהוכיח רש"י אפשר דלא ס"ל להרי"ף להוכחה ז"א דבסוף פירקין קא חשיב הך לאו דלא תקח גבי מלוה. והכיאו הרי"ף ש"מ דס"ל ג"כ דקאי על המלוה ומ"ש בפי' הרי"ף הוא ברור בס"ד:

דף לד ע"ב בנמוקי יוסף מ"ש בשם הרמב"ן בענין דתני ר"ש ברבית דבי ר' חייא יש דברים שהן מותרין ואסור כו' וז"ל אלא שהרמב"ן הכריע לאיסור. עי' מה שהגיה מהר"מ טיקטין. הגה א' והאמר אי אית ליה תמרא לית לן בה. הגה ב' הלכך אין לו ע"ש היטב מה שסבב כונת הנמוק"י להוכיח דהוא אבק רבית דלא כהרמב"ם והרשב"א. ודבריו אין להם שחר. והאמת עד לעצמו כי ערבב הדברים שלא לצורך וכוונת הנמוק"י בשם הרמב"ן לאסור בזה דר' ספרא והוא אבק רבית וטעמו ונימוקו מבואר ברא"ש וכן בש"מ כיון דלאביי דאוקי מתניתין כן מוכרחים לומר דהוא א"ר. כמו כן לדידן דלא דחי סברת אביי רק דמתניתין א"א להעמיד כן. אבל מ"מ סברת אביי דהוא א"ר נשאר על עמדו זה הדא. ועוד הביא דעת הרמב"ן לענין אחר דבפירי אי יהיב ליה פירי מותר אף לכתחילה. גם זה כסברת אביי שמקיל בזה ולא נימא דאביי היה מוכרח לזה מתמת האוקימתא משא"כ לדידן משום דנימא מה לי דמיהן מה לי הן כמבואר בריטב"א ובב"י ס' קס"ג ויותר מבואר ברמב"ן הובא בש"מ וז"ל והזינן מקנת רבנן ד"ל דאמרי דאע"ג דאודתי לה פרוקא דאביי כו' אבל מ"מ כך הלכה שאם לוה ממנו פירות בלמ"ד דינר וכן השער וחזר ומכרן לו בדינר זהב ונתן לו דינריו וזה נתן לו פירות בלמ"ד דינר על שער שבשוק פירא יהיב ופירא שקיל ושרי. ומסתברא כוותייהו כו' ואנן לא פלגינן כו' הלכך מעמידין אותם למ"ד דינר על פירות על שער שבשוק והוא דיש לו כדין שאר מלוה ודוקא שלא התנו מתחילה ליתן לו בפחות שאם על דעת כן מסך מתחילה ה"ז כמו רבית גמורה עכ"ל הרמב"ן וכעת תדע ותשכיל את הנימוק"י שכל דבריו הביא הנימוק"י. וז"ש הנימוק"י פירא יהיב וכו' הוא ענין אחד והוא ליון על דברי הגמ' כמ"ש אביי וכוונתו שנשאר אף לדידן סדין דאביי דאי יהיב פירי מותר כמ"ש הרמב"ן כנ"ל ומה שסיים ודוקא שלא התנה מתחילה הסר שם וג"ל אבל אם התנה ה"ז כמו רבית גמורה וכמ"ש הרמב"ן. והנה בהריטב"א בתחילת הפרק יש דברים וכו' נראה מדבריו [ר"ל דברי הרי"ף] כיון שלא פירש דאי יהב לי פירא דשרי משמע דאפילו אי יהב לי פירא אסור דאמרינן כו' ע"ש והב"י בשם הרשב"א כי דלא אמרינן מה לי הן כו' רק לקולא אבל לא לחומרא ע"ש והנה לפי"ז תקשי להיפך כיון דפירי שרי דמיהן נמי שרי ונימא מה לי הן מה לי דמיהן. ולפי דעתי נראה דלא שייך הכא מה לי כו' משום דשם גבי מעמידין מלוה ע"ג פירות אם יקיים כפי שתנאי הוא היתר וא"כ שפיר אמרינן מה לי דמיהן. משא"כ כאן כיון שמתחילה קבל על דמים הוא האיסור ולא שייך בזה מה לי והכן. עכ"פ מדברי הרי"ף שלא הביא דברי אביי נשמע דס"ל דלא כאביי בדינא דפירי יהיב כו' וכן הרמב"ם לא כתב זה בשיטת הרי"ף רכו. ולכן כתב הרי"ף הך דינא דרב ספרא כתר שהביא כל דברי רבא הביא דאמר ר"י כו' ובגמ' זה למעלה אך לפי הנ"ל ניחא כיון דמסיק דמה לי הן כו' א"כ דברי אביי דמחלק בין פירא לזוזא ליתא מפום מה לי הן וכמ"ש הריטב"א. ולפום כן כיון דהרי"ף והרמב"ם בהדא שיטתא היה להב"י לפסוק כוותייהו כהכלל אשר כלל הב"י בשני עמודי עולם פסק כוותייהו והמה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש הלכתא כתרי מינייהו היכא דמסכימים כאחד וצ"ע ועיין זה היטב:

דף נא ע"ב בפ' השוכר את הפועלים א"ר"ל פועל בכניסתו משלו. עי' כל הסוגיא והרי"ף השמיטו. וכן הרמב"ם ועי' ב"י ס' של"א נתן טעם שהם מפרשים כפר"ח ע"ש וכבר תמה המ"ל דמ"מ יש נ"מ. וגם תי' ב' דלא שכיחי הוא דוחק כידוע דרך הרמב"ם מבלי להשמיט אף דלא שכיחא כלל. והנראה דהנה מירושלמי מבמע כפר"ח עי' בהג"א מה"ז וכ"ה במדרש תהלים כמובא בש"מ ועי' ב"ח שכתב שם דכ"ר והירושלמי הכל יחד. ומתורץ בזה קושיית התוס' על פר"ח תמ"ר שלא היה הנוסח כמו לפנינו אולם מסוגית הגמ' הוא כפירש"י וכמ"ש התוס'. והנה בירושלמי איתא שתנאי ב"ד הוא וא"כ ליתא לדיאה באתרא דליכא מנהגא: סליק בס"ד

הגהות פעולת שכיר על הרי"ף ממסכת בבא מציעא

מהרב המאור הגדול מוהר"ר ישכר בער זצ"ל זקן הוראה פה ווילנא.

דף א ע"א ד"ה נחזי זוזי וכו' עד אחד אומר נטמאת ופטרוה תי' ופטרוה מוקף. וכ"ב ופטורה כנ"ל דאלו פטרוה ב"ד ע"פ העד הראשון מלשתות קם דינא כמו סתירה להגשה שכיון שזכתה בעצמה ואין הדבר מחוסר מעשה לא תלא מהסירת הראשון ה"ה פטרוה מלשתות כ"ה בחידושי הר"ן במכילתין ותוס' סוטה שם ד"ה כאן בבת אחת וכו': בא"ד וזכתה בעצמה שאין הדבר מחוסר מעשה כנ"ל: ע"ב בד"ה ותו גרסי' בגמ' וכו' על המקלת בהודאת עצמו. נ"ב ר"ל שאומר לא לויתי וכאלו אומר לא פרעתי:

דף ב ע"א ד"ה אמר המחבר נ"ל שקם וכו' לויתי ופרעתי והלכך לא יחזור בו דאומר לא לויתי תי' לא יחזור בו דאומר מוקף. וכ"ב אינו יכול לחזור בו כיון דאמר כו' כנ"ל ד"ת: **ע"ב** ד"ה למאי איצטריך קרא למעוטה "קרקע" משבועה כנ"ל: בא"ד כיון דמ"מ בדמים הוא נפטר כתביעת דמים דמי. תי' אלו מוקפין. וכ"ב עי' ד"ת שכנ"ל ואפי' דמ"מ בדמים הוא נפטר לאו כתביעת דמים דמי והעיקר שהגי' הוא כפי לשון תי' הר"ן שאחר לשון הראב"ד כתב ואינו מתוור כיון דמ"מ כו' ובנ"י נתחלף מסורה לשורה: שם ד"ה אביי אמר וכו' מלוה ישנה יש לו עליו על זה והכיר בו שכתה ויכפור בה כנ"ל:

דף ג ע"א ד"ה דאשתק הנדפס במרובעין. נ"ב כ"ה בנ"י וכן נכון ולאלכסוף נוה פי' ומוקי קודם כו': שם ד"ה אגרתה ניהליה וכו' והלכך הו"ל קולא לתובע ותומרא לנתבע וכו'. נ"ב ול"נ דהאי והלכך ה"ל קולא לתובע כו'. שכתב הרב הנ"י קאי ארישא היכא דאמר מיתקיף תקפה מינאי והלה אומר אודויי אודי לי דמהימן תובע לאפוקי ממונא אע"ג דבעלמא כל ספק ממונא קולא לנתבע היינו משום שהנתבע הוא מוחזק. והד"ת הביא נוסחא ישנה שהיתה לפניו אבל באי תובע ברי טענתא מהנתבע שהממון וכו' וכן נכון לפי מאי דקאי אתקפה מינאי וכן משמע מסיום דבריו והיכא מ"ד כל שמ"ש מלפני זה איירי בטוען תקפה מינאי: בא"ד אבל האי נתבע שהממון עכשיו בידו ריפי טענתי' והתובע מסתבר טענתי' כנ"ל:

דף ו ע"א ד"ה לא יחזיר וכו' (בשביל לקוחות) תא"מ וכ"ב פי' ר"ן פ"ק דגיטין אמתני' אם יש עליו עוררין יתקיים כו' שכתב ז"ל הלכך אפי' מקיים ליה גבי שלא כדין ואע"ג דאיהו לא טעין הכי אלא אומר מזוייף הוא מלתא דלא רמי' עליה הוא מתוך שיודע שלא לוה אמר ולאו אדעתיה וכ"כ בחידושיו במכילתין שגם הנ"י כוונתו כן ודמה ענין לקוחות לכאן דהא אליבא דר"מ קיימינן דל"ל אחריות ט"ס: שם ד"ה תנן כותבין וכו' שאין מלוה עמו סס"ד ואח"כ מה"ד דהא כו': שם ד"ה אבל בשטרי דלאו הקנאה וכו' דלהתחייב וכדאמרינן כנ"ל:

דף ז ע"א ברי"ף אתמר המוכר שדה לחבירו ונמצא שאינה שלו וכו'. נ"ב הנ"י מהלכה זו דף ה ע"ב: **ע"ב** בנ"י ד"ה יפה ויפה וכו' לא גבי מיניה בע"ח כלל. נ"ב וכ"ה דברי הרמב"ם בפכ"א מהל' מלוה ולוה הל"ג כנ"ל ד"ת:

דף ח ע"א ד"ה וכתב הרמב"ן וכו'. מיהו נותן לו הונאתו. נ"ב לשון חידושי הר"ן יתר על הונאתו: **ע"ב** ד"ה שבח אין לו וכו' ולהכי גמר ויהיב להו המוקפין נ"ב ד"ת מ"ז:

דף יא ע"א סד"ה ונפליג בהדיה וכו' דכתב לגוות ולא לוה עד תשרי המוקפין נ"ב ד"ת מ"ז: **ע"ב** במתני' אגרות מזון וכו' לזון את בניו. נ"ב לשון רש"י לזון בת אשתו והרמב"ם והטור פי' אגרות ב"ד שמכרו קרקע למזון אשה והבנות:

דף יב ע"א ד"ה שמפון. שובר המבטל. נ"ב שטר וכל דבר המבטל כו' כ"ה לשון רש"י: שם ד"ה ומדאצטריך למימר וכו' סוף פרק זה בורר. נ"ב ור"ל דאפי' לר"נ דס"ל דשליש נאמן דוקא משום דאיתחזיק בב"ד וליכא מיגו אבל היכא דאיכא מיגו מודה דנאמן ולמאי דאתותב מהא דשליש נאמן מוכח דאפי' היכא דליכא מגו:

דף יד ע"א ד"ה ואפי' שמו כתוב עליה וכו' שנים או שלשה וכו'. נ"ב עי' ש"מ ביאור דברים אלו:

דף טו ע"ב במתני' ד"ה לכתחלה מה שלא למד וכו' דה"מ בס"ת נביאים וכו'. נ"ב עי' במ"מ פי"ג מהל' גזילה ואבידה הלכה יג ויש שם ט"ס סוף דבריו וכנ"ל מעולם שויש ויגע ולמשמש וכ"ה בב"י סי' רס"ז ומ"ש נראה שה"ה לאבידה. נראה שר"ל שאם מצא תלמוד לא יגע בהם כלל אפי' מי שלמד ככר. ע"ש סמ"ע ס"ק כ"ה מ"ש בשם נ"י ולשון נ"י מוכיח שאין כאן מקומו לענין מציאה אלא דקאי אברייתא דשואל ס"ת דקתני שם שלא ילמוד לכתחלה:

דף יח ע"ב בסופו ד"ה ושלם אחד מהם וכו'. ולא דמי. תי' ולא דמי אשר במרובעין נ"ל במוקפין:

דף יט ע"א ד"ה כל לא ידענא וכו' במגו. תי' במגו אשר במרובעין נ"ל במוקפין: שם ד"ה למימרא וכו' תי' דהא אשר במרובעין נ"ל במוקפין: **ע"ב** ד"ה שמו מינה וכו' ומש"ה. נ"ב נ"י ואמאי ולפי הגהת ד"ת נ"ל ומש"ה לא אמרינן: שם ד"ה יומי אכרזתא וכו' הנך יומי הוה פירי דיליה. תי' דיליה מוקף וכ"ב דלוה: שם ד"ה רב אמר סטור וכו'. היכא שידוע. נ"ב ס"א נ"ג ולהך גי' נ"ל אא"ז שהיה מאמינו כו':

דף כא ע"א מנית גזילה ביניהם וכו'. דפשיטה היא וגזל חד וכו' דמתני' דינא הוא. נ"ב הך הג"ה שתי תי' דינא הוא שייך לעיל אחר תי' וגזל חד וכנ"ל וגזל חד דינא הוא:

דף כג ע"א ד"ה בניסן כשער וכו' אלא מזוקק הס"ד ואח"כ מה"ד לא מקבל:

דף כד ע"א ד"ה עפותאי וכו'. תי' ובלבד אשר במרובעים נ"ל במוקפין:

דף כז ע"א ד"ה תניא כמות שהוא. נ"ב שייך לרי"ף דף כו ע"א:

דף כח ע"א ד"ה למקנא בנעל. נ"ב שייך ללשון גמ' השוה לקיים כל דבר דקנין במנעל:

דף ל ע"א ברי"ף דליכא שהות אלא. תי' אלא אשר במרובעין נ"ל במוקפין:

דף לב ע"א ברי"ף ואיכא מאן וכו'. נ"ב נ"י עיקר ונ"ל ואמר דביטול מקח וכו': בנ"י ד"ה בטול מקח וכו' בענין דינא דבר מגרת שויא מאה וזבין במאתים כנ"ל: **ע"ב** ד"ה אין בהם לא תשלומי וכו' כדילפינן הכא מקרא כנ"ל:

דף לד ע"ב ד"ה בבא לחוב וכו' והכי אוקמה רבה כנ"ל וכן לקמן דאמר רבה כנ"ל. וכ"ב ועי' ד"ת: שם בד"ה תני רב ספרא וכו' אלא שהרמב"ן הכריע לאיסור וכו'. נ"ב כל מה שהוסיף מהר"ס ז"ל בין התני מרובעים בפסקא דרב ספרא והמחלוקת שעשה בהגהותיו בא"ד בדף דלקמן אות ב' בין הנ"י והרא"ש הוא מחמת דלא היה לפניו ספר ש"מ שהביא לשון הרמב"ן כשווייתו ואשתמיט מיניה דברי המ"מ פ"ה מהל' מלוה הל' טז ודברי ב"י סי' קסג והמעיין בדבריהם אין להוסיף כלל בלשון הנ"י רק בסוף דבריו נ"ל ודוקא שלא התנו מתחלה ליתן לו בפחות שאם ע"ד כן מסך מתחילה ה"ז כמין רבית גמורה. וכן הגיה בדרך תמים וד"ה פירא יהיב הוא ענין בפ"ע ולא קאי אדלעיל:

דף לה ע"ב ד"ה כתב הרא"ף ז"ל הא דבהלוה ודר בחצירו דקיימא לאגרא דאמרן כנ"ל:

דף לו ע"ב ד"ה משלשין וכו' וכולהו (רב ענן ורב הונא לא פליגי ואזלי) תא"מ:

דף לז ע"א ד"ה וזוזי ליהוי הלואה גבך וכו' הכל בחזקת שנתן. נ"ב עי' הגהת ד"ת: שם בד"ה אסור דגל אחד ברבית וכו' אבל הכא כתב. נ"ב נ"י אבל הרמב"ן ז"ל כתב דאפי' כו'. ועי' ב"י סי' קעב דאדלעיל קאי דבהלואה בשפוסק בדמים הללו אפי' שאינם בפחות משוויי' מחזי כרבית כדעת המ"מ לאפוקי מדעת רש"י דלעיל:

דף לח ע"ב ד"ה פשיטא האי משכנתא באתרא דלא מסלקא כנ"ל: בא"ד ואמר המלוה לא מסתליקנא. תי' לא מוקף:

דף לט ע"א בא"ד והראב"ד ז"ל כתב. תי' כתב מוקף: שם ד"ה גרסי' בגמ' אמר איזיל וכו' אלא הכא מיירי דכתב. נ"ב בנ"י דפוס ווינציאה הגי' דלא כתב ליה והוא נכון וכן מוכח בבעה"ת שער סו ח"ג בשם הראב"ד דאפי' לא כתב ליה ושליש זמני' אכיל עד דפריק לה או דאמר איזיל ואטרח כו' ומ"ש הנ"י לעיל ד"ה אם כתב לו כ"ז שתמשך וכו' היינו לאשמעינן דבכתיב לו בעינן דוקא שימשה בפירוש ומייתי זוזי ופרעי ליה כמו באתרא דמסלקי בגו זמני' אבל איזיל ואטרח לא מהני בכתב לי' ועי' ש"ך סי' קעב ס"ק יד: **ע"ב** ד"ה אבל מקבלין פקדון וכו' אלא אם ימותו וכו' ואם יהיו יחלקו ביניהם הכל. נ"ב עי' ש"מ בשם הראב"ד דבהג"ג דחולקין גם הקרן אם יהיו אפי' האחריות גם על המקבל שאם ימותו ימותו לשניהם שרי ובגוונא קמא דאחריות מיתה על הבעה"ב בלבד מוכח בתוס' ד"ה אבל דאפי' שאין חולקין אלא בשבח ולא בקרן שרי והרב הנ"י או או קא מפרש שהא דמקבלין למחצה בתרי גווני אם ימותו כו' או שאם יהיו כו': שם ד"ה גרסי' בגמ' בני רב עילים וכו' כתב הרמב"ם עד אא"כ שהתנו ביניהם בפירוש. כ"ז מוקף וכ"ב כ"ז הג"ה מבחוץ מהרב המחבר נ"י:

דף מ ע"ב ד"ה כגון דא וכו'. וה"ה לכל אדם אע"ג דליכא חשדא. המרובעין נ"ל במוקפין וכ"ב ד"ת מ"ז:

דף מג ע"א בהגהות מהר"ס אות א' נ"ל קאי על נוסחות הגמ':

דף מד ע"א ד"ה והא ארעא וכו' ושמא היין שאתה. תי' שאתה מוקף וכ"ב שאני:

דף מה ע"א עדור חפור. אא"כ צריך לה"ד אבל לא יאמר וכו' שהוא קשה מזו ואח"כ נלה"ד גריד לשון יובש וכו' עד או קשה מחבירו: שם ד"ה עובר בכולן וכו' עד ע"ב בשעת פרעון והוא כנוסה כשתובעו כנ"ל:

דף מז ע"א ד"ה קמ"ל דאמרי לי' וכו' פירוש דגבי פיוס תי' אלו אשר במרובעין נ"ל מוקפין:

דף מח ע"ב ד"ה מתה או נשברה וכו' סקדמת שכר עליו. תי' אלו מוקפין: שם ד"ה דקא מפליג וכו' כש"ח דמי נמי כנ"ל:

דף מט ע"א ד"ה לרכוב שאני. נ"ב לשון גמ': **ע"ב** ד"ה לא תרכב וכו' שאם ניאקם. נ"ב כ"ה לשון הה"מ ור"ל הבהמה:

דף נ ע"ב ד"ה שכרה הוה שתי וכו' דקיי"ל ואפי' וכו'. תי' דקיי"ל מוקף:

דף נב ע"א ד"ה ירושלמי שעלו לשכור. נ"ב עי' הגי' בירושלמי שלפניט: **ע"ב** ד"ה המקטף וכו' ואם חלה חלה כפועל בחטין ושעורין כנ"ל:

דף נז ע"א ד"ה כך תקנו וכו' מפני משיכה של שומר שלא יוכל לחזור כנ"ל: שם ד"ה וכתבו המפרשים וכו' ונראה שכן דעת הרנב"ר. נ"ב גי' ד"ת שלא כן: **ע"ב** במתניתין ד"ה ועשו זיתים שהיה עושה שאם זיתים ונדפס על הגליון גי' מהר"ס שמן. נ"ב ליתא ועי' בש"מ:

דף נט ע"א ד"ה בגובתא וכו' שיקבענה שם במסמרים או בטיד כנ"ל: **ע"ב** ברי"ף בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא וכו'. נ"ב גי' הש"מ וני' עד שיאמרו:

דף סא ע"א נ"י ד"ה אידי ואידי וכו' דמשמע קפידא כדאוקמא וכו' כנ"ל: שם בא"ד הנדפס במרובעין בסיפא דא"ל וכו' לאחריות דמי' ונדפס על הגליון גי' ד"ת. נ"ב וגי' יותר נכון: **ע"ב** ד"ה גובה מהלה וכו' הדא אמרה כליסנא דהתם. נ"ב משום דבירושלמי פ' א"כ הל' ג אמרה ר' ינחק אברייתא דליקא בהם חטים דמייתי התם נקט גם הכא בליסנא דהתם הדא אמרה:

דף סג ע"א ד"ה גמ' כריכנא לך וכו'. א"ל תטי מעלית. נ"ב לשון הגמ': שם ד"ה ביזרא דנפל וכו' והא דאידתי וכו' (הוה מצי למימר). תא"מ וכ"ב הני מילי:

דף סד ע"ב ד"ה אמר המחבר. נ"ב עי' דרישה סי' קע"ה מ"ש בזה:

דף סה ע"א ד"ה עוד כתב ז"ל וכו' לאותו שדה שיש לו על המצר כנ"ל וכ"ב אבד את זכותו שלית שמכר והרי הוא בעל המצר: **ע"ב** ד"ה מרי בתי וכו' היינו לענין בתים. נ"ב עי' סמ"ע סי' קעה ס"ק קט ובט"ז שם:

דף סט ע"ב ד"ה היה לו מין אחד מרובה וכו' שאם לא היו לו כלום כנ"ל:

דף ע ע"א ברי"ף בד"ה משכנו בשלא בשעת הלואתו כנ"ל: שם בנ"י ד"ה ת"ר לביתו של ערב וכו' דלא כתיב בהו מיכה כנ"ל:

דף עא ע"א ד"ה לא קפדי אהדדי וכו' וכן דעת הרנב"ר ז"ל ומיהו ה"מ דוקא ותי' הכל מוקף: שם ד"ה בארבעה ותניו למטה הס"ד ואח"כ מה"ד אזדא וכו' כנ"ל. וכ"ב לשון גמ': שם ד"ה ליגר לו כו' ע"כ ליגר לי' אחריתי. נ"ב ואי לא קני מיני' ולא קביל אגרא דלא אשתעביד לאגורי א"נ בלא עלי' אחריתי כנ"ל ד"ת: שם בא"ד אע"ג דכיון דלית וכו'. תי' אע"ג מוקף: שם ד"ה שעל גבי בית זה וכו' שכל שרואה (או עומד). תא"מ וכ"ב ועומד:

דף עב ע"ב ד"ה אמר המחבר וכו' אין שומעין לו לפסוק הדין כך. נ"ב לפי נ"י חסר שתי תיבות אלו אין שומעין לו: סליק

הגהות בן אריה

מאת הגאון כו' מוהר"ר זאב בן אריה זצ"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ג ע"א נ"י ד"ה והא דאמרינן הכא כו' יכול הוא לתפוס כו' כ"כ רב האי גאון בתשובה. נ"ב עי' בעל התרומות שער מ"ט חלק ד' אות ו': **שם** ד"ה השתא אגרתיה ניהלא כו' אע"ג דבעלמא כו' ובחידושי אנשי שם אות א' זהו מלשון כו' והכי הוא פירוש דבריהם כו'. נ"ב והנכון שטעות סופר הוא וצ"ל להיפך קולא לנתבע וחומרא לתובע:

דף ד ע"א נ"י בד"ה (וטעמייהו דרבנן כו'). וכן דעת רי"ף ז"ל בתשובה שנשאל מלפניו כו'. נ"ב בסימן מ"ח:

דף ו ע"א נ"י ד"ה חייב במזונתי' כו' וכן כתב ז"ל בפ' שני דייני גזרות והרב בעל העיטור ז"ל חלק עליו ואמר כו'. נ"ב באות כ' כתובה ע"ש ועי' חידושי הר"ן וברא"ש. [ובבעל העיטור שם לא כתב תירוץ שכתב הנ"י כאן רק כתב תירוץ אחר הביאו הרא"ש בשם בעל העיטור כאן סימן ל"ד]: **בא"ד** ואמר דמשום דבמגורשת ואינה מגורשת חייב לשלם ואע"פ שפרעה נקטה כו'. נ"ב נ"ל חייב לעולם ואע"פ שפרעה כו':

דף ח ע"ב נ"י ד"ה ואחריות ט"ס הוא כו' ולפיכך כתב הרב האי גאון ז"ל בספר המקח כו'. נ"ב שער כ"ח:

דף ט ע"א רי"ף והוא מימרא דכתב בספר מקח וממכר כו'. נ"ב שער כ"ט:

דף יא ע"א נ"י ד"ה והקשה הרנב"ר ז"ל היכי חיישינן בבריא כו'. נ"ב עי' לשון הר"ן בחידושיו ובספר שיטה מקובצת (שהובא בשמו) באריכות ובתגס דהק מהר"ס שי"ף ז"ל בזה [בגמרא דף יט ע"ב תמה המהר"ס שי"ף על דברי הנ"י אלו שבשם הר"ן מאי קושיא הא אמריק לעיל (דף י"ג ע"א) דאע"ג דלכתחילה אין כותבין כיון שנפל איתרע וחיישינן דלמא איקרי וכתב ע"ש. אבל בדברי הר"ן אלה המובא בש"מ שם מפורש זאת בדבריו והביא סברא הנ"ל וכתב שאין להרגן בזה כאן ע"ש]: **שם** נ"י ד"ה מאי שטרי בירורין כו' ואיכא למ"ד דאע"פ שלא נכתב מטעמ בפניהם כו'. נ"ב עי' בעיטור אות ב' בירורין [גם דעת בעהע"ט שם דאחר שטענו אין יכולים לחזור וע"ש מה שכתב בזה]:

דף יז ע"ב נ"י ד"ה ונוטל שכר כו' וכתב הרמב"ם ז"ל סוף הל' רוצח שאם אמר ליה כו' איני רוצה ליתן לך כו'. נ"ב ע"ש [ברמב"ם שם ליתא כמו שכתב הנ"י כאן. ורק כתב בזה הלשון בפי' י"ג מה' רוצח הל"ה. וצריך לדחות עמו כו' אלא אם כן אמר לו בעל המשא איני צריך לך עכ"ל]:

דף יח ע"א נ"י ד"ה מהו לקנות כו' מי אמרינן כל הקרן שלא שילם. הסגה הנדפסת מן הצד גי' מהר"ס כפל היא מוקף נמחק:

דף כב ע"ב ד"ה ה"ג לא סיימו קמאי כו' ואפי' יורד שלא כדין כדין קרוב לנכסי קטן כו'. נ"ב נ"ל שלא כדין כגון קרוב כו' [וכן הוא הלשון בחידושי הר"ן המובא בשיטה מקובצת כאן דף מ ע"א]:

דף ל ע"א רי"ף יתבי יתמי זוזי אפירי כו' דזמנין דמנטרכינן לפירי וליכא מאן דיהיב להו. תיבות אלו מוקפים. ורק נ"ל דזמנין דאמרי להו נשרפו חטיכם כו':

דף לב ע"א נ"י ד"ה אין אונאה לפרוטות כו' אבל הרי"ף ז"ל פסק כלוי כו' נ"ב עי' חידושי הר"ן. ועי' בית יוסף [חושן משפט ריש סי' רכ"ז]:

דף לד ע"א נ"י ד"ה ר' יוחנן אמר כו' דעת הרנב"ר כו' לנאת ידי שמים כו'. ע"ל לקמן בנימוקי יוסף בסוגיא דמשכנתא לקמן ד"ה אמר רב אשי כו' וכתב הרנב"ר כו'. ובחידושי אנשי שם שם. ומש"ש: **ע"ב** נ"י סד"ה והקשינן לפי האי אוקימתא כו' וכן דעת רבינו האי גאון ז"ל בספר המקח. נ"ב שער מ"ג מ"ד ע"ש. וע"ע שם בסוף הספר במשפטי הלואות:

דף לה ע"א בבעל המאור ד"ה המלוה את חבירו כו' הרב אפרים ז"ל כו' לא קאמר רב אשי אלא בדמשכנה גבי' וקא דייר ביה כו'. נ"ב נ"ל אלא בדמשכנא גביה [דשייכי בתורת זביני דקיימא ברשות המלוה אבל היכא דלא משכנא גביה] וקא דייר ביה מלוה מנפשיה כו':

דף לח ע"א רי"ף. ביתמי אבל שיעור זוזי מסלקינן ליה אבל טפי לא מפקינן מיניה כו'. נ"ב עי' גמרא ועי' שיטה מקובצת בשם הרמב"ן [דף סז ע"ב בסוף העמוד ד"ה לא הביא כו'. בגמ' הגירסא אבל טפי מפקינן מיניה. אך בש"מ שם מבואר שיש בזה גירסות שונות. וכן הרמב"ם בפ"ז מהל' מלוה ולוה הלכה א' כתב כמ"ש הרי"ף כאן דגם ביתמי אבל טפי לא מפקינן מיניה וכתב הה"מ שם שגירסת הרמב"ם בגמ' לא מפקינן מיניה וכגירסת הרי"ף ע"ש]: **שם** בנ"י ד"ה אמר רב אשי כו' והלכתא כוותיה כו' וכתב הרנב"ר ז"ל דכיון כו' ובחידושי אנשי שם אות א' ולעיל בריש פרקין כו' ושמא יש לחלק כו'. נ"ב עי' בחידושי הר"ן שם (בריש פרקין) שלא החליט הדין כן שם אלא מסתפק שם וכאן הכריע כן להלכה [ועי' ביאור הגר"א ז"ל יו"ד סי' קס"א סק"ז. ומ"ש כאן בנ"י כיון דאפקינן מיניה אי תפס. עי' ש"ך חו"מ סי' כ"ח סק"ב ובפתחי תשובה שם סק"ז]: **שם** במלחמת אמר הכותב מי יגלה כו' לראות תשובת רבינו הגדול ז"ל כו'. נ"ב בתשובת הרי"ף סי' קע"ט:

דף מה ע"ב שם בנ"י ד"ה אלא הטעו דאטעי כו' אבל כשהטעו פועלים זה לזה איכא למימר סעמא כו'. נ"ב ע' שיטה מקובצת [דף עו ע"א]:

דף מח ע"א נ"י ד"ה גרסינן בגמ' ואמר רבה כו' מכאן למד הרב בעל העיטור ז"ל כו'. נ"ב בתוב סוף חלק א' [ועי' חו"מ סי' ע"ג סעיף ד' וש"ך ואו"ת שם]:

דף נב ע"א נ"י ד"ה מלקוטאי כו' ירושלמי בני טבריא כו'. נ"ב ע"ש היטב. [לפנינו בירושלמי כאן איתא בזה"ל בני טבריא לא מסכימין כו' בני טבריא שעלו לשכר בית מעון נשכרים בבית מעון (נ"ל כבית מעון) בני בית מעון שירדו לשכר בטבריה נשכרין בטברי' (נ"ל כטבריא) אבל שעולה מטבריא לשכר פועלים מבית מעון יכילו מימר כן סלקת במחשבתכון דלא הוינא משכח מוגר כו'. ופי' שם הפני משה דרישא איירי שהפועלים הלכו לעיר השני להשכיר עצמם שם והכל הולך אחר העיר שהפועלים נשכרים שם (ולא כמקום שמשם באו) וסיפא איירי כשהבעל הבית עולה מטבריא לבית מעון לשכור פועלים מבית מעון וע"ש. ועי' ביאור הגר"א ז"ל חו"מ סי' של"א סק"ו ובתשובת הריב"ש המובא בבית יוסף חו"מ סוף סי' של"ב]: **שם** ד"ה ולא סקדם בחידושי אנשי שם בגמ' משמע איפכא כו'. נ"ב עי' שם חושן משפט סימן של"ז סק"א ועי' ספר שער משפט שם:

דף נג ע"א בשלטי גבורים אות א' כתב מיי' המבטל מלאכתו ואוכל בשעת מלאכה או שאוכל בשעת גמר מלאכה ה"ז עובר כו' נ"ב נ"ל או שאוכל שלא בשעת גמר מלאכה ה"ז עובר כו' [לשון הרמב"ם פי"ב מהל' שכירות ה"ג המבטל ממלאכתו ואכל או שאכל שלא בשעת גמר מלאכה הרי זה כו']:

דף נז ע"א רי"ף בשאר יומי נהדרא ליה תמשא. נ"ב עי' ברא"ש ובהרב המגיד פ"ג מהל' שכירות ה"ג [ברא"ש מפורש שהיה גירסתו בהרי"ף נהדרו ליה ארבעה. ובהה"מ שם כתב שבמקצת נוסחאות הרי"ף הוא נהדרו ליה ארבעה וע"ש מה שכתבו בזה ועי' ביאור הגר"א ז"ל חו"מ סי' ד"ש ס"ק יו"ד]:

דף נח ע"ב רי"ף ומסתבר מהטוא טעמא דכתב בספר מקח וממכר כו'. נ"ב שער ז': **שם** במתני' המשכיר כו' מן החג ועד הפסח וכן בימות החמה כו'. תיבת וכן מוקף [וכן במתני' שבגמרא ליתא ועי' בגמרא] [עי' על הגליון בהגהת מה"י אות ב' שכן היה גירסת הרי"ף]:

דף סא ע"א נ"י ד"ה אידי ואידי כו' נמצא שכשיו כו' דברי החידושי אנשי שם על נ"י אלו המתחיל איט יודע מה חילוק כו' כל הדיבור הבוא עד אות ב' מוקף. וכ"ב עי' חידושי הר"ן. [המוסגר בנ"י כאן. בסיפא דא"ל אינו חייב כו' כן הוא ג"כ בשיטה מקובצת רק דשם הגירסא בזה הלשון. בסיפא דאמר ליה או אינו חייב להעמיד לו מעיין דכיון כו' ומיהו כיון דקפיד מנכה ליה ובהכי סגי כו']:

דף סג ע"א רי"ף אשכחן למקלא רבוותא דכתבי דהא דרבא כו'. נ"ב כן כתב הבה"ג:

דף סח ע"א נ"י ד"ה חוזר אבל בעל הבית כי פלוגתא דרב ששת ורבה ליתא אלא בחזרה דשכיר דלאו תמוני ושולחני כו'. נ"ב נ"ל בחזרה דשכיר דלאו תמוני כו':

דף עא ע"א נ"י ד"ה אידך מזלך גרמה וכתב הרמב"ם כו'. נ"ב אזדא מזלך גרמה. וכתב הרמב"ם כו' [וכן הוא הלשון בפירש"י שבגמרא. וקאי על מ"ש שם בגמ' (דף קטז ע"ב) אי דאמר ליה עליה זו אזדא כו'. ופירש"י אזדא. פי' מזלך גרמה. ואפשר שכן היה גירסת הנ"י כאן ברי"ף]: **שם** ד"ה פרסק כו' ולפי זה שמעינן שאם נפל כו'. נ"ב עי' חידושי הר"ן. ועל דברי חידושי אנשי שם על נ"י כאן שכתב

חסר לשון כו'. נ"ב ויותר נראה שהנ"י הסמיך בכוונה תירוץ אחד של הרשב"א ומשום דנפקא מינה לדינא ועיין חידושי הר"ן:

דף עב ע"א נ"י ד"ה מהא שמעינן כו' ודברי הרי"ף ז"ל מכוון בתשובתו. נ"ב נ"ל שהרי"ף ז"ל מיין בתשובתו כו':

הגהות במרדכי

פ"א סי' רי"ז בחידושי אנשי שם אות ג' וקשה דבטור חו"מ סי' ל"ב כתב כו'. נ"ב עי' בשלטי הגבורים ברי"ף [בהתחלת המסכת. ועי' ש"ך חו"מ סי' פ"א סעיף כ"ב ס"ק נ"ו ובסעיף ס' שם ס"ק י"ב]:

פ"ג סי' רע"ג בשאילתות דרב אחאי פרשה ויקח נ"ב נ"ל פרשה ויצא:

בהגהת מרדכי סי' תמ"ט והעיטור כתב וז"ל מסתברא דוקא עליה כו'. נ"ב במאמר שני קנין. ועי' בית יוסף ריש סי' קנ"ח ובבדק הבית שם ובהגהת פרישה ודרישה שם ועי' ריטב"א כאן שהביא הירושלמי [שמובא במרדכי כאן] והעתיקה קצת בלשון אחר:

סי' ת"נ ולא עשאו שליח ואם יבוא ויאמר כי במעות כו'. נ"ב נ"ל ואם יבוא ויאמר כי במעותיו קנה הדין ביניהם וכן הוא בבעל העיטור שם [שאם שמעון יאמר שקנה לעצמו רק שאמר במרמה עבור לוי. ולוי יבוא ויטען שבמעותיו קנה ויבקש המקח. אזי הדין ביניהם] ובחידושי אנשי שם בכאן (שכתב בד"ה ואם יבוא לוי ויאמר כו') נוסחא מוטעת נזדמנה לו ועי' בש"ע חו"מ סוף סי' קפ"ד ומה שכתב בזה הקצות החושן שם: (והדיבורים בחידושי אנשי שם כאן מוחלפים שבד"ה נ"ל ואם יבוא כו' נ"ל ציין אות ג'. ובד"ה אני יודע כו' נ"ל ציין אות ב'):

תוספתא פ"ד רשאי שלוקח ליקח מאותו המין וכשהוא מוכר אין מוכר אלו בפני עצמן כו'. נ"ב נ"ל אין מוכר שניהם כאחד אלא אלו בפני עצמן כו' [וכן העתיקה הרא"ש פ"ה דב"מ סי' מ"א. וכן הוא בשו"ע יורה דעה סי' קע"ז סעיף ל"ט]:

פ"ה אבל אין מפרין על ספינתו ועל חנותו ועל כל דבר שאינו עושה ואוכל. נ"ב נ"ל שאינו עושה בגופו וכן הוא בירושלמי [פרק חמישי דב"מ סוף הלכה ד']: **סליק**

גליון אלפס

הנהות מאת הג"מ שניאור זלמן בר אברהם שליט"א אבד"ק גאלדינגען.

מלבד **המראה מקומות** ברי"ף ונו"כ [ונדפסו בפנים מסוגרים במרובעים] ושנויים בגירסות הרי"ף ונו"כ לפי גירסת תלמוד בבלי וירושלמי, וחדושים על הרי"ף ונ"י, שנדפסו על גליון האלפס בציון כוכב כזה *) ונקראים ג"א. אלה המה החדושים אשר לא יכולנו להציג על הגליון].

דף ב ע"א בנ"י ד"ה אמר ר' חייא כו' ואחרים חולקים ודוחים פי' זה כו' עכ"ל הנ"י. עיין ר"ן פ' שבועת הדיינים סי' אלף קמ"ז ד"ה ולענין כו' טעם החולקים:

דף ג ע"א נ"י ד"ה לסומכוס כו'. וכן נראין דברי הרי"ף ז"ל שכתב כו' וסלקא בתיקו עכ"ל הנ"י. בגמרות שלנו בכל הספרים איפשטא שם (דף לג:) האבעיא דמסתברא האי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה וכן הוא שם ברי"ף וברא"ש רק הנ"י היה לו גירסא אחרת שם כמו שמשמע להדיא מדבריו לקמן פרק ז' בסי' תקט בסוף ד"ה האי מסר נפשיה כו':

דף ד ע"א נ"י בד"ה כתב ר"ח ז"ל כו' אבל בשטר חוב אמרי' לקמן דאפי' תוך זמן דלא עביד איניש דפרע איתרע משום נפילה עכ"ל הנ"י. דין זה אינו מבואר בגמרא. ודוחק לומר שכוונת הנ"י לראיית הש"ך בסי' מ"א ס"ק יט מהא דלקמן בכל הסוגיא דמצא שטר חוב (דף יג) לא מפליג מידי בין תוך זמנו לאחר זמנו ובכל ענין לא יחזיר משום דלשון הנ"י ואמרי' לקמן כו' משמע שמפורש הוא לקמן. וקרוב יותר לומר דראייתו הוא מלקמן (דף יז.) א"ר אסי א"ר יוחנן המוצא שט"ח בשוק וכתוב בו זמנו בו ביום יחזירו לבעלים כו' רב כהנא אמר כשחייב מודה כו' עכ"ל הגמ' והובא לקמן ברי"ף סי' ער ופסקו כל הפוסקים כרב כהנא שאם אין חייב מודה לא יחזיר דחיישי' לפריע בת יומא. וס"ל להנ"י דכ"ש וק"ו דחיישי' בשטר שנפל לפרעון תוך זמנו כמו שאפרש בעה"י. דהנה הטור חו"מ בסי' סה הביא מש"ס זו ראיה בשם הרמ"ה דחיישי' לפרעון תוך זמנו. וז"ל דחיישי' לפריעה אפי' ביומי' וכתב הרמ"ה שמעי' מיניה דאפי' בקובע זמן לתבירו אי נפל שטרא לא יחזיר דהא סתם הלואה ל' יום ואפ"ה כי אין חייב מודה לא יחזיר דחיישי' אפי' לפריעה דיומא וה"ה נמי בקובע זמן איכא למיחש שמא הוא פרוע עכ"ל הטור. והקשה ע"ז הב"ח דהא לקמן בסי' ע"ח פסק הטור דדוקא בקובע זמן אמרי' חזקה אין אדם פורע תוך זמנו אבל בסתם הלואה עביד איניש דפרע תוך ל' וא"כ אין ראיית הרמ"ה ראיה עכ"ל הב"ח וכ"כ הש"ך בסי' ס"ה ס"ק י"ח דלמאי דקי"ל בסוף סי' ע"ח דאדם פורע תוך ל' ראיית הרמ"ה לאו ראי' היא והרמ"ה אפשר דס"ל כהפוסקים דס"ל דסתם הלואה וקובע זמן שוים. אבל לדידן אין ראיה. עכ"ד הש"ך. והפרישה תירץ. דלא מסתם הלואה לחוד למד הרמ"ה אלא גם מהא דחזקה אין אדם פורע ביומו ואפ"ה כאן כיון דאיכא ריעותא דנפילה חיישי' אע"ג דאיכא תרתי לריעותא פריעה בת יומי' וסתם הלואה א"כ ה"ה בקובע זמן. עכ"ד הפרישה. ולענ"ד יש לתרץ בפשיטות דברי הטור. דהא מוכח מכ"ש וק"ו מהא דחיישי' לפריע בת יומא דכ"ש דחיישי' עפי לפרוע תוך זמנו. דהא סברא דלא פרע איניש ביומא עדיפא עפי מסברת אין אדם פורע תוך זמנו. וראיה ברורה ע"ז. דהא על חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו פליגו בהדי' כמה אמוראי בב"ב (דף ה:) וס"ל עביד איניש דפרע בגו זימני' אבל על חזקה דאין אדם פורע ביומו לא אשכחן מאן דפליג. דהא מפי' רב כהנא דפליג ארב אסי ומוקי להא דר' יוחנן דלא יחזיר דהיינו בחייב מודה. י"ל דהיינו דוקא בשטר שנפל ואיתרע לי' אבל אגוף הסברא דלא שכיח דפרע ביומו לא פליג. וא"כ דחזקה זו אלימא עפי מוכח בהדיא דכיון דלרב כהנא דקי"ל כוותיה חיישי' בשטר שנפל אפי' לפריע בת יומא כ"ש דחיישי' בי' לפרוע תוך זמנו [אפי' בקובע זמן] דשכיח טפי: ועוד נלע"ד הוכחה חזקה יותר דחזקה דאין אדם פורע ביומא אלימא טפי טובא מחזקת אין אדם פורע תוך זמנו. דהא רב אסי דהכא חייש לעיל (דף יג.) בשטר שנפל שמא כתבו העדים ללוה בלא מלוה אע"ג שאסור לכתוב לדידיה שטרא דלאו אקנייתא בלא מלוה עמו. אפ"ה כיון שנפל איתרע לי' וחיישי' דלמא אקרי וכתב. אע"ג שזה נגד חזקה אלימתא כדאמר בכתובות (דף יט.) חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול ולית מאן דפליג אחזקה זו ואפי' אביי ורבא גופייהו דפליגי (בב"ב דף ה.) אחזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו מודו בחזקה זו דאין עדים חותמים אא"כ נעשה בגדול כדאמרי' בהדיא בסנהדרין (דף כט:) גבי ההיא אודיתא דלא הוה כתוב בה אמר לנו כתבו ותתמו אביי ורבא דאמרי תרוייהו היינו דר"ל דאמר אין העדים חותמים כו' אא"כ נעשה בגדול ופירש"י ה"נ כיון דשנים אסורים לכתוב בלא רשותו ודאי לא עברו העדים ע"ז עכ"ל רש"י. א"כ קשה אמאי חייש רב אסי (בב"מ דף יג.) הנ"ל דלמא אקרי וכתב וצ"ל דרעותא דנפילה הוה ריעותא גדולה כ"כ שמבטל אפי' חזקה אלימתא זו וחיישי' דלמא עבדי עדים איסורא. ואלו הכא (בדף יז.) לא חייש רב אסי גופי' לפריעה בת יומא אע"ג דאיכא נמי ריעותא דנפילה. א"כ מוכרחים אנו לומר דלרב אסי הוה חזקה זו דאין אדם פורע ביומו חזקה אלימתא כ"כ דעדיפא יותר אפי' מחזקה אלימתא דאין העדים חותמים אא"כ נעשה בגדול. וכמנא דכ"ש וק"ו דאלימא טפי מחזקת אין אדם פורע תוך זמנו. ומעתה למאי דקי"ל כרב כהנא דחייש הכא בשטר שנפל אפי' לפריע דיומא משום דלדידיה נפילה הוה ריעותא גדולה כ"כ שמבטלת גם חזקה זו דאלימא טובא וכ"ש שמבטלת לחזקה דפרעון תוך זמנו דגריע מינה טובא. ואין סברא כלל שתהיה פלוגתא רחוקה כ"כ בין רב כהנא ורב אסי דלרב אסי יהיה חזקה דאין אדם פורע ביומו בסתם הלואה עדיפא שתי מעלות יותר מחזקת פרעון תוך זמנו ולרב כהנא תהיה חזקה דפריע ביומו תלושה כ"כ וגריע מחזקת פרעון תוך זמנו דחייש לפרעון דיומא בסתם הלואה ולא יחוש לפרעון תוך זמנו בקובע זמן. אע"כ דכ"ש דחייש רב כהנא לפרעון תוך זמנו. וכמנא נכונים דברי הטור שיש ראיה ברורה מש"ס זה דחיישי' לפרעון תוך זמנו בקובע זמן גם לשיטתו דס"ל אדם פורע בסתם הלואה אפי' תוך ל' ולא קשי' קושית הש"ך עליו בסי' ס"ה ס"ק י"ח. ונוראות נפלאתי על רבינו הגדול בעל הפ"י בב"מ (דף יז.) בד"ה בגמרא וכתוב בו כו' וקשה דמאי איירי' בו ביום שנכתב ות"ל דה"ל תוך זמנו דהא סתם הלואה ל' יום כו' וי"ל דשאני הכא דכיון דנפל איתרע כו' והתימה על הש"ך סי' מ"א ס"ק י"ט שהאריך להביא ראיות דאפילו תוך זמנו חיישי' לפרעון כו' ולא הביא מכאן. עכ"ל הפני יהושע ודבריו הן הן דברי הטור בשם הרמ"ה. ונשמטו ממנו ז"ל לפי שעה דברי הטור בשם הרמ"ה וכל דברי הפוסקים שהביאוהו וגם דברי הש"ך חו"מ בסי' ס"ה ס"ק י"ח שהביא שם ראיית הרמ"ה מהא דמצאו בו ביום ודחה לה דלדידן אין ראיה כמו שהבאתי לעיל. ולכך לא הביא ראיה זו בסי' מ"א ס"ק י"ט ובתנם הקשה על הש"ך:

דף ה ע"ב נ"י ד"ה מתני' מציאת בנו ובתו הקטנים כו' ומוכח לקמן בגמרא דאפי' כשאינה סמוכה על שולחנו מציאתה שלו. עכ"ל הנ"י. צ"ע לכאורה דהא ליכא הוכחה כאן מגמרא דהכא דבתו איירי אפי' כשאינה סמוכה על שולחנו. אמנם דמש"ס דכתובות (דף מז.) דקא מפרש טעמא דמציאתה לאביה משום איבה שפיר מוכח [לפי' הנימוקי יוסף והתוס' דטעמא דאיבה הוא משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין דאפי' באינה סמוכה על שולחנו נמי מציאתה לאביה משום דס"ט דאי בעי מסר לה שייך גם באינה סמוכה. אבל מגמרא דהכא ליכא הוכחה לכאורה. ונלע"ד שהוכחת הנ"י הוא מדשני ר' יוחנן לישנא דמתניתין דקתני מציאת בנו ובתו הקטנים כו' בנו ובתו הגדולים כו' לשון רבים וקאמר בלשון יחיד לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן כו' ש"מ דלא קאי רק אבנו דקתני במתניתין דבו דוקא יש חילוק בין סמוך ע"ש אביו או לא אבל מקטנה לא מיירי ר' יוחנן כלל משום דלעולם מציאתה לאביה אפי' כשאינה סמוכה על שולחנו. ומה"ט ג"כ לא ניחא ליה להנ"י לפרש כפי' רש"י דהאיבה הוא משום דאביה זיין לה משום דלהאי טעמא גם בקטנה יש חילוק בין סמוכה לאינה סמוכה וא"כ תקשה מדוע שינה ר' יוחנן לישנא דמתניתין ונקט לשון יחיד. וכן שמואל (בדף יב.) נמי דקאמר מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו בלשון יחיד הוא ג"כ מה"ט כמו שפירש"י על זה בד"ה מפני מה כו' בשלמא בתו ואשתו טעמא מפרש בכתובות אלא בנו טעמא מאי. עכ"ל רש"י. ומש"ה לא קאמר מפני מה מציאת קטנים לאביהם כלישנא דמתניתין משום דלא קאי רק אבנו לחוד דמתניתין ולא אבתו. ולפי זה מיושב שפיר טפי סיום דברי הנימוקי יוסף ז"ל שבא לחזק דבריו הראשונים דטעמא דאיבה הוא משום דאי בעי מסר לה כו' ולאפוקי מפירש"י שהוא משום דזיין לה משום דמוכח בגמרא דאפי' כשאינה סמוכה על שולחנו ג"כ מציאתה שלו וא"כ ע"כ נ"ל דטעמא דאיבה הוא משום דאי בעי מסר לה דאי משום מזונה א"כ אי לא זיין לה אין מציאתה שלו כמו בקטן וא"כ תקשה מ"ט קאמר ר' יוחנן לא גדול כו' לשון יחיד אע"כ כפי התוס' דטעמא דאיבה משום דאי בעי מסר לה כו' כנלע"ד ברור:

דף ט ע"ב נ"י בסוף העמוד בסוף ד"ה מעכשיו קנויה לך וכדאמרי' לגבי גט דהאומר זה גיטך לאחר ל' נשרף או נאבד אינה מגורשת. עכ"ל הנ"י. זה אינו מפורש בשום מקום בגמ' לענין גיטין רק לענין קדושין בקדושין (דף נט.) אבן דין זה מבואר בפוסקים גם לענין גיטין ברמב"ם ובטוש"ע אהע"ז סי' קמו סעיף ו' שאם נשרף הגט או נאבד תוך ל' יום אינה מגורשת. ולמדו זה מהא דכתובות (דף פו:) הרי זה גיטך לאחר ל' יום והניחתו בגידי רס"ר: **שם** ד"ה הנפק קיום ב"ד וב"ד אין מקיימין אלא בפני בעל דין כדמוכח בהגוזל בתרא. הקשה הכתונת פסים דהא בב"ק (דף קיב:) שם הסכים הנ"י דבכל ענין מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין א"כ סותר הנ"י א"ע ולא קשיא מידי במחכ"ת דהא הכא הוא מימרא דר' אבהו א"ר יוחנן ור' יוחנן הא ס"ל התם בב"ק דאין מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין:

דף יג ע"א נ"י סוף ע"ב בד"ה כסא דכספא. מאושפיזכני' היה עכ"ל הנ"י. וכ"כ רש"י (בדף כד.) בד"ה איגנב לי' כו' כלי של אושפיזא היה עכ"ל וצע"ג לכאורה מנא להו הא ושמא היה כלי של מר זוטרא גופיה. ואין לומר שאם היה כלי שלו לא היה מר זוטרא חסידא מצערו כ"כ לכופתו [בשוטים או ע"י נידוי כמ"ש בס' אסיפת זקנים] והיה מוחל לו משום ענוש לצדיק לא טוב. דזה אינו. דאולי עשה כן להוציא האמת ועי' בתשובת הרא"ש (סי' יט בכלל סח) שהביא הטור חו"מ בסי' ס"ה שמלוה לסבר מלתעות עול [ע"י אומדנא דמוכח ע"ש] ולהדריכם בדרכי יושר. ונלע"ד משום דבאמת קשה מאד איך ע"י אומדנא קטנה כזה דנגיב בגלימא דחבריה היה ברור לו כ"כ להכותו שיודה ולכך פי' הרא"ש וידוע היה שאחד מבני הבית גנבו עכ"ל. הא לא"ה לא היה מר זוטרא עושה כן. וא"כ עדיין תקשה שמא בעל האושפיזא גופא גנב לכסא דמר זוטרא. לכך פירשו רש"י והנ"י שכלי של בעל האושפיזא היה וא"כ אין מי לחשוד עוד רק להסבר כי רב או למר זוטרא וא"כ היה יודע מר זוטרא בבירור שהסבר כי רב גנבו וגם ראה דנגיב ידו בגלימא דחברי' ולכך כפתי' עד דאודה. ואין להקשות דא"כ למה היה צריך לאומדנא דנגיב ידיה ולהודאתו הלא ברור כי רק הסבר בי רב גנבו. די"ל דאי לאו האי אומדנא היה חושש מר זוטרא אולי הבעל אושפיזא בעצמו הטמין הכסא דכספא והוציא שם גניבה בשקר כהא דב"ק (דף קיד:) בילא לו שם גניבה כו' דפריך דלמא הוא ניהו קא מפיק שמא כו' כ"ש עילה מצא כו' ע"ש וכה"ג אמרו בשבועות (דף מו:) דבמקום שיכול לאכל בעצמו חיישי' שמא הוא בעצמו עשה לו החבלה. אבל ע"י שראה דלא חש לממונא דחברי' אז ידע באומדנא ברורה מאד שזה גנבו כי זה לא שכיח כלל שיוציא אדם שם גניבה בשקר אבל אם היה הכסא דכספא של מר זוטרא בעצמו א"כ היה ספק השקול אם הסבר בי רב או בעל האושפיזא גנבו. אז לא היה כופתו בשביל אומדנא קלה זו דנגיב ידיה לבדו. ולכך פי' רש"י והנימוקי יוסף שכלי של אושפיזא הי' וזה ברור בעה"י:

דף לב ע"א ברי"ף אמר רבא אמר חסא בעי רבי ירמיה אונאה כו'. בגמרא איתא אמר רבא אמר רב חסא בעי רבי אמי כו'. אבל בנדה (דף כג:) איתא בגמרא רבא אמר חסא כמו ברי"ף דהכא וכן הוא בכתובות (דף פה:) כסא דכספא בי' חסא שכיב חסא ולא פקיד ופירש"י שטבע בנהר כדאמר ביבמות (דף קכא:) עכ"ל ושם ביבמות איתא ג"כ כ"פ חסא ולא רב חסא וברור שלא היה מוסמך ע"י איזה סיבה אע"פ שהיה גברא רבה [כדאיתא התם ביבמות א"ד אנסבה ר"נ לדביתהו אמר חסא גברא רבה איתי' כו'] כמו שמואל שלא נסמך ג"כ כדאיתא בב"מ (סוף פה:):

דף נא ע"ב ברי"ף איסא בן יהודה אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטור ופי' הרי"ף דהיכא דיש רואה או יביא ראיה ויפטור או ישלם ולא מהני ליה שבועה. כאן מצאו מנדינו דוברי עתק על חכמינו הקדושים ז"ל מקום לרדות שלא ידעו בעומק לה"ק ח"ו. כי התנא איסא בן יהודה נוטה מפשטות הפסוק דקאי אין רואה על הפעולה שאין שם מי שראה את המעשה של האונס או מתוייב לישבע שנאנסה דאלו היה עדות ע"ז פטור משבועה והתנא מפרש פירוש דחוק וזר דאין רואה קאי על הפועל שאין שם אדם שיש בלתו לראות. כמו שכ' האלפסי ז"ל ג"כ וז"ל משום דאית בה במילתא דחוקא כו'. אע"ג דתמיהה מילתא הכי סבירא לן. עכ"ל. אבל מדויל ידייהו משתלמי המלעיגים על חז"ל דמכאן גופיה מוכח כמה גדלה ידיעתם בעומק לה"ק. כי פשט הפשוט לפי עומק כללי הדקדוק מוכרח הוא כאיסי בן יהודה כמו שכתוב במכלל יופי (דף ז' ע"א) וז"ל קארו של דבר לפני שמות בא מלה אין ולפני פעל בא מלה לא עכ"ל ומבואר יותר בתלמוד לשון עברי [סי' שנה-בסערה א'] וז"ל דע כי מלות אין לא אף שביניהם מורים שלילה. יש הבדל ביניהם. אין מורה שלילה מציאות העצם וישות הנושא ולכן לא יתחבר כי אם אל שם לשלול מציאותיו כמו אין איש עמנו (בראשית לא). ומלת לא מורה שלילת המקרה וקנין מן העצם הנמצא ויתחבר אל השם ואל הפעל. כמו לא אכל שולל מקרה הפעולה מן העצם הנמצא. ולא תוכל לומר אין אכל. ועתה אם תאמר אין רואה עינינו אין רואה נמצא. וכשתאמר לא רואה עינינו העצם הנמצא לא יראה כמו לא אל. לא עם. עכ"ל. וא"כ דברי איסי ב"י מוכרחים ע"פ כללי לה"ק שאם היה מטרת כוונת הפסוק על הפעולה שהיו אנשים נמצאים שם רק שלא ראו את האונס היה לו לכתוב. לא ראה. שלא ראה אדם הנמצא שם את האונס. ומדכתיב אין רואה על כרחך המטרה הוא על הפועל שלא היה נמצא שם אדם רואה:

דף נב ע"ב נ"י סוף ד"ה מחלפי אהדדי כו' דתניא במכילתא כו' עכ"ל. הוא במכילתא פ' בא פ"ט אך בספרים שלנו הגירסא משובש וז"ל המכילתא לפי מה שהעתיק בחידושי הר"ן והובא באסיפת זקנים (ב"מ דף נ.) ד"ה מהו שיאמר כו' דהכי תניא במכילתא כל מלאכה לא יעשה בהם לא תעשה אתה ולא יעשה עובד כוכבים מלאכתך. כלומר דאסמכוה אמירה לנכרי אקרא. או לא יעשה הנכרי מלאכתו. כלומר באמירה דידך ת"ל ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי תשבות הא לא תעשה אתה ולא יעשה חברך אבל יעשה העובד כוכבים מלאכתו. אלמא דבמלאכת עכומ"ז ליכא משום אמירה לנכרי. עכ"ל חידושי הר"ן שהובא באסיפת זקנים ב"מ שם:

דף נה ע"א ברי"ף ואיכא דאמרי לא מיפשט פשט בה אלא איגנובי איגנב כו'. נע"ג. דהא בגמ' מייתי לה למ"ד פשיעה בבעלים חייב. דפריך הניחא למ"ד פשיעה בבעלים פטור מש"ה איכסף אלא למ"ד חייב אמאי איכסף ומשני לא מיפשט פשע אלא איגנובי מיגנב ומתה כו'. וא"כ הרי"ף ז"ל שפסק לעיל (ריש סי' תקיב) לקולא דפשיעה בבעלים פטור לא היה צריך להביא האיכא דאמרי לא מיפשט פשע כו'. ונע"ג:

דף נז ע"א נ"י ד"ה בעבד עברי כו' ואע"ג דקי"ל בפ"ק דקדושין דף ח' דהאומר לחבירו זרוק מנה ליה ואתחייב אני לך חייב עכ"ל הנ"י. אינו כלל בשום מקום בש"ס רק הר"ן כתב כן בפ"ק דקדושין (סי' תקפד) בשם הרמב"ן גבי תנם על גבי הסלע בסוף ד"ה וכתב הרמב"ן כו' אבל זרוק מנה ליה ואתחייב או אתקדש אני לך חייב ומתקדשת מדין ערב כו' ואחרים כתבו דלעולם לא מתחייב מדין ערב אלא במוציא ממון מרשותו לרשות אחר בן דעת כו'. עכ"ל:

דף עב ע"ב ברי"ף הכא דעתיה לדחוייה ומשום האי לא קנה עד דמפני ליה באפי' עכ"ל. וכ"כ הנ"י דכיון דאית ליה למחוויי' ולא מחה מוכחא מילתא דלאו לדחויי' איכוון אבל פנינהו שלא בפניו שומעין לו עכ"ל. לפי זה נלע"ד שאם התחיל לפנות האבנים בפניו אע"ג שלא גמר. ג"כ אמרי' דלא מצי מהדר ביה אפי' על מה שלא פינה. דהא טעמא דלא קנה לו תגירו כשלא פינה אמר בגמרא משום דדעתיה לאישתמוטי א"כ כשהתחיל בעל הגינה לפנות בפניו והלה שתק א"כ חזינן דלאקנויי ליה קמכוין ולא לאשתמוטי א"כ ממילא קני' לו תגירו הכל. ובזה מיושבין דברי רש"י ד"ה צריכא שכתב צריכא דאין שומעין לו דקניה ליה תגירו עכ"ל שהוא מיותר לכאורה וגם קשה כיון דמיירי דפנינהו א"כ כבר היה הגבהה ומשיכה וא"צ תו לקנין תגר. ולפי הנ"ל ניחא דרש"י אתי לאפוקי דלא נפרש שהקנין אינו מתחיל רק בשעה שפינה אותו [כי תגירו לא קני' ליה בשעת אמירתו הגיעך משום דאמרי' לדחויי בעלמא קא מכוין] מטעם הגבהה או משיכה וא"כ אם לא גמר לפנותו לא קנה עדיין כלל כל זמן שלא נגמר הקנין קמ"ל רש"י דטעמא הוא כמ"ש הנ"י דכיון דאית ליה למחויי ולא מחה מוכחא מילתא שבתחלה מה שא"ל הגיעך לאו לדחויי קמכוין דהיינו דאיגלאי מילתא למפרע שמתחלה היה כוונתו להקנותו וא"כ קני' מיד תגירו לכל האבנים ואפי' לא הגביה ולא משך כלל כגון שגלגלם לרשות שאינו שלו דאילו משום הגבהה ומשיכה לא היה קונה עד דמגביה ומשך לכל האבנים משא"כ מטעם תגר קנה הכל מיד גם מה שלא פינה. כן נלע"ד נכון בעה"י: **סליק גליון אלפס**

תוספתא

בבא מציעא פרק ראשון

פרק א א (א) שנים אוחזין בטלית זה נוטל עד מקום שתפוס וזה נוטל עד מקום שתפוס (ב) במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם תופסין בה אבל אם היתה בידו של אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה (ג) זה אומר כולה שלי וזה אומר שליש שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות [א] מה' חלקים והאומר שליש שלי ישבע שאין לו בה פחות משתות (ד) כללו של דבר אין נשבע אלא על חצי *טוענו בלבד: ב (ה) שנים שהיו מושכין את הגמל ומנהיגין את החמור או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג כמדה הזאת רבי יהודה אומר המושך את הגמל והמנהיג את החמור הרי זה זכה: ג (ו) [ב] האומר יזכה לי ביתי במציאה שתפול לתוכו היום לא אמר כלום יצא לו שם מציאה *דבריו קיימין: ד (ז) מצא שטרי חוב שאין בהם אחריות נכסים בזמן שלוה מודה יחזיר למלוה אם לא לא יחזיר לא לזה ולא לזה דר"מ שהיה ר"מ אומר שטר שיש בו אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדין ושאין בו אחריות נכסים גובה מנכסים בני חורין וחכמים אומרים זה וזה לא יחזיר מפני שזה וזה גובה מנכסים משועבדין: ה (ח) מצא גט אשה בזמן שהאיש מודה יחזיר לאשה אם לאו לא יחזיר לא לזה ולא זה (ט) א) גט שחרור בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד ואם לאו לא יחזיר לא לזה ולא לזה (י) ב) אונקילוסיא בזמן שהלוה מודה יחזיר למלוה ואם לאו לא יחזיר לא לזה ולא לזה דיתקאות (כ) ופתיקאות (ל) ומתנות בזמן שהנותן מודה יחזיר למקבל ואם לאו לא יחזיר לא לזה ולא לזה. (מ) שטרי מקח וממכר שטרי אריסות וקבלנות בהמה הרי זה (נ) לא יחזיר לא לזה ולא לזה: ו [א]גזרי דין ופרוזבלין הרי זה יחזיר לפי שכתובין על שמו (ס) בין שמצאן בשוק ובין שמצאן בין שטרותיו של אביו (ע) כללו של דבר אם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות. (פ) הודאת בעל דין כמאה עדים אימתי בזמן שטענו והודה אבל אם הודה מפי עצמו יכול לחזור בו (צ) שהפה שאסר הוא הפה שהתיר הודאת בעל דין כמאה עדים (ק) והשליש נאמן משניהן זה אומר כך וזה אומר כך והשליש אומר כך השליש נאמן ג) אימתי בזמן שהשלישות יוצא מתחת ידו אין השלישות יוצא מת"י הרי הוא כאחד מכל אדם (ר) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי את מקחי אימתי בזמן שהמקח יוצא מת"י אין המקח יוצא מת"י הרי הוא כאחד מכל האדם (ש) נאמן הדיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי אימתי בזמן שהדין לפניו אבל אין הדין לפניו הרי הוא כאחד מכל האדם: ז (ת) וסמפון שיש עליו עדים מתקיים בחותמיו ושאין עליו עדים ויוצא מתחת ידי שליש אחר חיתום שטרות כשר איזהו אחר חיתום שטרות איך אני פלוני בן פלוני מקבל אני עלי כל מה שכתוב בשטר זה והעדים למטה כשר: ח איזו היא אגוד של שטר (א) ג' קשורין זה בזה איזהו תכריך של שטר (ב) כל שחוט או משיחה או דבר אחר כרוך עליו מבחוץ איזו חפיסה זו חמת קטנה. שנים (ג) שהיו תפוסים בשטר זה אומר שלי הוא ואבד ממני וזה אומר בידי הוא ופרעתיו לך יתקיים שטר בחותמיו דברי רבי ורשב"ג אומר יחלוקו: ט (ד) שנים שנתעצמו זה בזה ואמר אחד מהן לחבירו אם לא באתי מכן ועד יום פלוני יהא לך בידי כך וכך [ב] הגיע זמן ולא בא יתקיים התנאי דברי ר' יוסי א"ר יהודה היאך זוכה[ג] בדבר שלא בא לתוך ידו (ה) [ג] אלא ינתחנו משכן לו בית משכן לו שדה ואמר לו אם לא נתתי לך מכן ועד יום פלוני אין לי בידך כלום הגיע הזמן ולא נתן יתקיים התנאי דברי ר' יוסי אמר רבי יהודה היאך זכה זה בדבר שאינו שלו אלא ינתחנו [ד] מודה רבי יוסי בשנים שהיו עוררין על הבית ועל השדה ואמר אחד מהן אם לא באתי מכאן ועד יום פלוני אין לי בידך כלום הגיע זמן ולא בא באמת אמרו שאבד את זכותו (ו) הנותן ערבון לחבירו על הבית ועל השדה ואמר לו אם לא נתתי לך מכן ועד יום פלוני אין לי בידך כלום והלה כותב לו אם אחזור בך הריני כופל לך עירבונך והגיע זמן ולא נתן יתקיים התנאי דברי ר' יוסי א"ר יהודה היאך זוכה זה בדבר שאינו שלו (ז) אלא נותן לו ערבון שלו אמר רשב"ג (ח) במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון אבל לקח הימנו בית או שדה בק' מנה אפי' לא נתן לו מהן אלא ג' מנה הרי השדה קנויה לו ומחזיר לו את השאר אפילו (ט) [ה] לאחר ג' שנים (י) הנותן ערבון לחברו על הבית ועל השדה כל המשנה וכל החוזר בו ידו על התחתונה חזר בו המוכר יד הלוקח על העליונה רצה ליטול רביע בקרקע נוטל רביע במעות נוטל (כ) והשאר גובה מן העדיות חזר בו לוקח יד מוכר על העליונה רצה ליתן [ו] רביע בקרקע נותן רביע במעות נותן והשאר גובה מן הזיבורית: י המפקיד שטרות אצל חבירו אע"פ שאינן כתובין בשמו הרי זה יחזיר את שלו [ז] מת ינתן ליורשיו ואם (ל) אמר בשעת מיתה ינתנו לפלוני שהן שלו יעשו מפורש כפירושו. המלוה את חבירו על המשכון ואמר לו אם לא נתתי לך מכן עד יום פלוני אין לי בידך כלום (מ) הגיע זמן ולא נתן [ח] הגיעו משכון [ט] בין רע בין יפה. לוה הימנו (נ) אלף דינר בשטר ופרע לו מהן שמנה מאות זוז הרי זה (ס) מקרע לו שטרו הראשון וכותב

אור הגנוז

פרק א [א] ב"ד : [ב] תבע : [ג] זה :

נוסחאות כ"י

א) שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לאיש ואם לאו לא יחזיר לא זה ולא לזה : ב) אונקליסיא : ד) משניהם :

מגן אברהם [א] מחמשה חלקים. מפני שחולקין השליש לשני חלקים נמצא מגיע לו שתות : [ב] האומר יזכה לי וכו' לא אמר כלום. דהוי דבשב"ל כנ"ל עי' בב"ק דף ז' : [ג] אלא ינתחנו. פי' דכשנתן לו שטר על זה ינתח ממנו השטר עס"פ דב"ב דף קס"ח : [ד] מודה רבי יוסי וכו' דהוי לי מחול לך וצ"ע בח"מ סי' כ"א : [ה] לאחר שלש שנים. ב"מ דף מ"ח : [ו] רביע בקרקע וכו' נ"ל דמסתמא נותן לו חצי המעות ולכן אם רצה נוטל רביע מקרקע זו או רביע במעות והשאר גובה מעידית וה"ה איפכא ובגמרא לא הזכיר מזה ע"ש דף ע"ז בב"מ : [ז] מת ינתן ליורשיו. פירוש דאמרינן שמא קנאם ממנו או הלוה עליו עכחו"מ : [ח] הגיע משכון. וכתב הנמוקי יוסף דמיירי במשכון מטלטלין דבקרקע לא קנה כדלעיל : [ט] בין רע אע"פ שאינו שוה כפי מעותיו זכה בו כיון שקבלו עליו :

חסדי דוד

פרק א שנים אוחזין בטלית כו' בד"א בזמן שהיו שניהם תופסין בה אבל אם היתה בידו של אחד מהן המע"ה. בא לאשמעינן דאפי' אח"כ גברה ידו של האחר ותפס עמו הואיל ובשעה ראשונה כשבאו לפנינו בב"ד לא היתה אלא ביד האחד דיינינן המע"ה. וסיפא הוסיף בבא יתירה על מתני' ולכאורה מלתא דפשיטא היא והיינו הך. וי"ל לפי מה שראיתי להרב הנמוקי ז"ל שכתב אהא דזה נוטל רביעי ז"ל ולא אמרינן דלשקול חציה בשבועה מגו דאי בעי אמר כולה שלי והיה נוטל חציה בשבועה משום דלא אמרינן מגו אלא בטענות שקולות אבל הכא יותר נוח לו לומר חציה שלי שאינו מעיז פניו בחבירו כ"כ מלומר כולה שלי שיצטרך להעיז לגמרי ע"ש והשתא י"ל דהיינו דקמ"ל הכא דלא תימא דוקא בכסות דמתני' הוא דאינו נוטל אלא חצי טענו משום דהוי מגו דהעזה להעיז לגמרי ולומר כולה שלי אבל בכה"ג שאומר שליש לבדו שלי נימא דיטול שליש בשבועה ולא שתות בלבד במגו דאי בעי הוה אמר חציה שלי והיה נוטל לפחות רביע דסד"א דלא שייכא בכה"ג העזה דפורתא איכא בין חציה לשליש קמ"ל דעכ"פ ה"נ חשיב מגו דהעזה דמ"מ איכא העזה קצת טפי ולכך מסיק כללו של דבר כו' דבשום גונא לא מהימן הכא במגו : **האומר** יזכה לי בית במציאה שתפול לתוכו היום כו'. לא ראיתי תוספתא זו בשום מקום ומ"מ הדין ברור דהא דחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו הוא דוקא בידע במציאה זו או דאסיק אדעתיה אבל אם לא ידע כלל לא זכה ועי' בח"מ סי' רס"ח : **מצא** שטרי חוב כו'. עי' בגמ' דף י"ג ומשם נראה שיש ט"ס בנוסחא שלפנינו וחסר דברים כאן וכנ"ל אם יש בהם אחריות נכסים אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה ושאין בהם אחריות נכסים כו' : **מצא** גט אשה כו' ואם לאו לא יחזיר לא לזה ולא לזה. היינו בשלא נתן בו סימנים אבל בנתן בו סימן מובהק אפי' אינו מודה יחזיר וכן מוכח בגמ' וכ"פ הרמב"ם בפי"ח מהל' אבידה ועמ"ש ה"ה שם. ומ"ש אונקילוסיא לפי הפשט נראה שהוראתו הוא כתב יד בלא חתימת עדים וי"ש לפרש עוד כי הוא כמו און קילוסיא. ואון הוא שטר וכמו כותבין עליו אונו וקילוסיא הוא לשון שבח דלפי שמחשיבו אינו מצריך להחתים עדים : **הודאת** בעל דין כמאה עדים. בר"פ דף ג' פריך ש"ס בפשיטות והא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי וע"ש ברש"י וכ"פ הרי"ף והרא"ש להלכה ועי' בש"ך בסי' פ"א שהאריך הרחיב ברוח מבינתו בזה : **וסמפון** שיש עליו עדים כו'. עי' בגמ' בסוף פרקין ובתוס' שם ועמ"ש הרמב"ם בפט"ז מהל' מלוה ומיהו מה דמסיים כאן איזהו כו' ליתא בגמ' והלשון קשה מגד עצמו מה ר"ל מקבל אני עלי וי"ל שהכוונה מקבל אני עלי כל הכתוב שכתוב בשטר זה כאילו התקבלתי ולא אבקש עוד : **המפקיד** שטרות וכו'. לא נמצא בגמ' אבל הדין ברור כיון דלא אתרע בנפילה לא חיישינן

מצפה שמואל

מצפה שמואל (א) שנים אוחזין בטלית. ז. ושם הגירסא אדוקים. ועי' רש"י מכלתין ועי' מפרשים שם. אוחזין יש לפרש הכי והכי ומשנה תנא אוחזין ולא תנא אדוקין דאילו אדוקין היינו בגוף הטלית : (ב) בד"א בזמן. ירושלמי פ"א הל"א : (ג) זה אומר כולו. היינו בתפיסי בכרכשתא דאי בתפיסי בבגד כ"א נוטל מה שתפס. ולא שייך מחלוקת. ועי' ש"ך סי' רל"ח סק"ה : (ד) כש"ד. עי' הה"מ בפ"ט מטוען הל"ח ובחו"מ סי' קל"ח ועי' סמ"ע שם סק"ח : (ה) שנים שהיו מושכין. ט. : (ו) יזכה לי ביתי. קב: ועי' ירושלמי פ"א הל"ב ועי' חו"מ סי' רס"ח ובש"ך סק"ח מ"ש על הס"מ : (ז) מצא שט"ח. יג: וירושלמי פ"א הל"ו ועי' תוס' שם ד"ה הא קאמר ובחו"מ שנ"ה וירושלמי כתובות פ"ד הל"ט לר"מ שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה : (ח) מצא גט אשה. עי' יח. ויט. וירושלמי פ"א הל"ז ואסיפת זקנים שמה : (ט) מצא גט שחרור. עי' רא"ש ועי' ש"ך סי' ס"ה ס"ק ל"ב : (י) אונקלסיא. מבואר באס"ז (ז:) בשם תוספתא זו : (כ) אפותיקאות. עי' אס"ז (ז:) מ"ש בזה דהאי תנא ס"ל דלא חיישינן לקנוניא דמיישב שתם בשטר כתובה ע"ש וכ' הת"ב ועי' מהרש"א ד"ה אפותקאות י"ל דמיירי במלוה בשטר דלא מני הדר ביה ולא חיישינן לקנוניא ואף שאשה נאמנת לומר גרשתני מ"מ לא יחזיר הכתובה דכיון דקא מסייעה לה מעיזה : (ל) ומתנות. עי' רש"י יט: ד"ה קמא זכה וכאן מבואר כתוס' שם והוא בשם ר"ת וכ"כ באס"ז ע"ש : (מ) שטרי מקח וממכר. עי' הה"מ פט"ז ממלוה הי"א שרמז לתוספתא זו : (נ) לא יחזיר. מוכח כהרי"ף דאפי' דעדיו בחתומיו זכין לו מ"מ אם נתן לשני בטל הראשון דאי כדעת התוס' ברייתא זו דלא כאביי. ועי' תוס' יט: ד"ה ברייתא (ת"ב) : (ס) בין שמצאן בשוק. עי' חו"מ רים סי' ס"ה בב"י בשם הרשב"א. ועי' ש"ך שם סק"ו דלא כהסמ"ע שם דאי במתנות וביד אביו לא יחזור כלל : (ע) כש"ד. עי' ש"ך סי' ס"ה ס"ק כ"ה הביא מתוספתא זו כפירוש הרמב"ם דביד השליש יעשה מה שבסמפונות וע"ש ס"ק ס"ג דפירש דמיירי שלא היה אביו שליש : (פ) הודאת בע"ד. עי' רש"י ג: ורי"ף ורא"ש פ"ק וש"ך חו"מ סי' פ"א ס"ק נ"ו שהאריך בזה ומפרש לענין שבועת ושיטת רב האי גאון דמיירי לענין מטה ועי' כ"י פרק ז"ב ובפ' המניח : (צ) שהפה שאסר. ירושלמי פ"ט דתרומות וספ"ז דדמאי ול"ג כאן דמי ועי' רא"ש ספ"ג דב"ק ופ"ה שם : (ק) והשליש נאמן בשניהם. עי' רי"ף ורא"ש פ"ק ועי' סי' נ"ו ובש"ך שם : (ר) נאמן בעל המקח. עי' ג. רש"י ותוס' שם ועי' רי"ף ורא"ש ובש"ע חו"מ סימן רכ"ב מבואר כ"ז : (ש) נאמן הדיין. שם עד. ועי' טור שו"ע חו"מ סי' כ"ב : (ת) סמפון שיש עליו עדים. כא. ועי' ירושלמי ספ"א : (א) ג' קשורין זה בזה. כ: : (ב) כל שחוט. קצת משמע דחוט הוי סימן וגמרא ליתא זה : (ג) שהיו תפוסים. ז. וירושלמי פ"א הל"א וירושלמי גיטין פ"א ההל"א : (ד) שנים שנתעלמו. עי' בפנים ועי' רש"י ספ"ג דסנהדרין דפירש שנעשו קשים זה לזה ועי' ב"ב קסח. ועי' ירושלמי שם פ"ו הל"ה וירושלמי גיטין פ"ה הל"א לשון זה : (ה) אלא ינתחנו. עי' כ"מ בפי"א מהל' מכירה הל"ה שהאריך בבאור תוספתא זו בשיטת הרמב"ם והרשב"א ועי' ב"י סימן ר"ז בחו"מ ועי' אס"ז ב"מ מח. בשם הרמב"ן וע"ש בכ"מ דיש סברא לומר דבקרקע לא הוי המלוה מוחזק : (ו) הנותן ערבון. מח: ועז: וכש"מ (מח:) הביא זה ומ"ש בזה דהוי כותב היינו בלא קנו ומתוספתא זו כתבו הפוסקים דאף בדבר שבידו אמרינן אסמכתא ולהכ"מ והב"י בסימן ר"ז דהרמב"ם לא תם להתוספתא: (ז) אלא נותן לו ערבון. עי' מיי' פי"א מהל' מכירה הל"ב וע"ש בחו"מ סי' ר"ז ובהג"ה ושיטת הרמב"ם דבכל דבר שהוא בידו לא הוי אסמכתא : (ח) בד"א. הרבה פירושים נאמרו בזה. ועי' רמב"ן במלחמות בש"ס ע"ז ועי' ירושלמי בקדושין פ"ב הל"א בנתן קצת דמים ועי' כ"י פ' הזהב נ: האריך בזה הרבה ע"ש בשם הרמב"ן והרשב"א והוכיח מסיפא דתוספתא דבמשכן מטלטלין ל"א אסמכתא : (ט) לאחר שלש שנים. בש"ס הגירסא כמה שנים : (י) הנותן ערבון. עי' ר"ן קדושין נו. דמיירי בתורת פרעון וכ"כ הה"מ בשם הרי"ף בתשובה ועי' רמב"ן שהשיג על בעה"מ בזה ועי' ירושלמי פ"ד הל"ב : (כ) והשאר גובה. בש"ס הגירסא וכפי השטר גובה ופליגי אי כשטר של עכשיו אי כשטר שמכר לו וכן לקמן גרסינן וכפי השטר גובה : (ל) אמר המפקיד. עי' בפנים פירוש הת"ב וציין למ"ש הש"ך סי' ס"ו סק"ו דבעי מסירה או אג"ק עיין בס"ק י"ב והטור ס"ס רמ"א דמתנת שכ"מ קנה בלא מסירה נ"ע מאי קמ"ל (ת"ב) ועי' ירושלמי ב"ב פ: הל"ז תני לא דומה אימת שטר גדול לשטר קטן עי' פ"מ שם דדחק לפרש דקאי על הסמוך דהאומר פרוע לפי שמסתמא פרע הגדול והדבר תמוה ופשוט דקאי על הלכה ו בהא דפליגי ר"י ור' יוסי במי שפרע מקצת חובו יחליף ור"י סובר יכתוב שובר ומפרש טעמיה דר' יוסי לפי שאינו דומה שטר גדול לשטר קטן לכן יכתוב שובר ולא יחליף כדי שימהר לפרוע וכמבואר בש"ס דילן. ובלא"ה שם דברי הירושלמי מהופכין ע"ש בפ"מ הל"ו ד"ה כגון דאמרינן : (מ) הגיע הזמן ולא נתן. עי' חו"מ סי' ע"ג ובש"ך שם ס"ק י"ג שהוכיח מזה דבמשכן מטלטלין קנה וי"מ דקאי לר"י באסמכתא קניא ועי' מ"ש הה"מ פי"א מהל' מכירה הל"ג ובסמ"ג קנט: : (נ) אלף דינר. עי' רא"ש פ' האומנין סי' ה' הל"ז : (ס) מקרע. ב"ב קעא: :

מנחת בכורים

פרק א א שנים אוחזין בטלית. מקום שתפוס ומתניתין דפלגי אהדדי היינו בתפיסה בכרכשתא אבל מה שתפס בידו נוטל ונאמן לומר שהוא מצא וי"מ לומר אף בלי שבועה : בידו של אחד מהן. אף דהיו בב"ד ותפוס ביד שניהם ואמרו להו זילו פלגי ואח"כ באו והתפן ביד אחד ואמר האמנתיו ובדמי אגרתיו נהליה לא מהימנינן ליה דעד השתא לא מהימן ליה ואיך האמינו עתה : מחמשה חלקים. ישבע אף על מה שמודה לו חבירו בדבר שאינו ראוי לחלוק אבל בדבר הראוי לחלוק נוטל מה שמודה לו חבירו מתחלה ואח"כ נשבע על הטענה שמכחישים עצמם : חצי טוענו. במה שמכחישים עצמם : ב מושכים. חמור דרכו בהנהגה וגמל דרכו במשיכה : כ"ג במדה הזאת קנה וממעט חד גד דלא קנה היכא דאמרי משיכה בחמור וא"ד הנהגה בגמל יזכה ולא זולת : ג שתפול. לאו דוקא אפילו כבר נפל לא זכה אגרו במה דלא ידע : שם מציאה. וידע דהוי ליה אגר שמשתמרת לדעתו עי' ח"מ סימן רס"ח ובש"ך סק"ח : ד גובה. ואחריות ט"ס ה"ס גט אשה כדמפרשינן בב"מ (יח:) : ה אנקילוסיא. ענין שטרי חוב וס"ל לתוספתא זו דלא חיישינן לקנוניא ועיין אס"ז : ומתנות בריא. וכגון שנתן הקרן מעכשיו ופירות לאחר מיתה על תנאי שלא יחזור בו אח"כ אין חשש דאף אם נתן לאחר במתנת בריא גם עתה זכה בתרא דהדר מקמא ואם במתנת ש"מ כדין זכה קמא דהדר מבתרא : שטרי מקח. באין קנין (עי' ב"י ר"ס ס"ה) : אריסות. למחצה ולשליש דחיישינן שמא אח"כ נתן לשני : גזרי דין. שטרי השלטה אף באין חייב מודה דאם איתא דפרע הוי כתב שטר אחריתא ללוה שקנה מהמלוה השדה בחזרה : שכתובין על שמו. ולא חיישינן שמא מאחר נפל בלא הוחזקו שני אנשים שמותיהן שוין : ו של אביו. ולא הותרע בנפילה מ"מ הדין דלא יחזור לא לזה ולא לזה ועיין חו"מ סי' ס"ה ובב"י בשם הרשב"א ר"ס ובש"ך ס"ק ו' שהוכרח מכאן (דלא כהסמ"ע שם) דיכול לחזור אף בפני ב"ד ונאמן לומר טעיתי (עח"מ סי' פ"א ובש"ך ס"ק נו) : נאמן. דמסימנית מעיקרא : כאחד. כדין עד אם הוא אינו קרוב : נאמן. הדיין בשודא דדיינא דא"א למהדר ולדיינא : ז שיש עליו עדים. ויוצא מתחת ידי המלוה : יתקיים בחותמיו. שיילינן לסהדי אי פרע א"כ בכתב ביה הנפק : ידי שליש. ויכול לקיימו בשום פעם והיה להחזירו ללוה נאמן : ה"ג או אחר חתום : מקבל אני עלי. קבלתי לידי והמלוה אומר כן : והעדים למטה. להלכה קי"ל אף באין עדים נתבטל השטר ואולי גרסינן והעדים למעלה : ח איזה אגודה. דמבואר במשנה דיחזיר : כל שחוט. דחוט הוי סימן כמבואר בש"ס (כח.) : שנים. מלוה ולוה ואינו מקויים : בידי. ומידי נפל : בחותמיו. ואז משלם מחצה ואם לא נאמן הלוה במיגו : יחלוקו. אינו נאמן במיגו : ט שנתעצמו. כל תנאי נקרא עצומים וכן בירושל' ב"ב פ"ו הל"ה ופ"מ שם לפי שעושין התנאי לחיזוק הדבר וכן במ"ר ויצב היה לפנות בוקר לאיתנו הראשון לתנאו הראשון: לתוך ידו. כיון דלא אתפסיה לאו כלום הוא ואסמכתא לא קניא : וינתחנו. אא"כ נתן לו משכון בידו וי"מ וינתחנו שהלוה מוציא מן המלוה אף שמוחזק (שיטת הרשב"א בכ"מ) והכ"מ מפרש ינתחנו שתובע בדין והמלוה מוציא מן הלוה דמיירי באינו מוחזק איבד כיון דמתחילה הוא והוא כבר מסר לו השדה רק תביעת ממון לו עליו הוי מחילה באסמכתא לדידיה וי"מ דמדקתני בריש אין לי בידך כלום ע"כ בהיו בידו מיירי ואפ"ה לר' יהודה אסמכתא לא קניא והרבה שיטות נאמר בזה עי' במ"ש : ערבון. בטחון שיפרע זה : ערבון שלו. אם חזר המוכר מחזיר הערבון לבד ולא כפל : שלא אמר לו גרסינן שנתן לו בתורת ערבון ולא בתורת פרעון : הנותן ערבון. בתורת פרעון שפרע לו מקצת ועל מקצת האחר עייל ונפיק אזוזי דיכול להחזיר בו (עז.) : רביע בקרקע. אורחא דמילתא שנתן לו המחצה וגובה המחצה וכן אם רוצה נוטל רביע מקרקע זו או רביע במעות והשאר מעדיות : י אמר. המפקיד בשעת מיתה נאמן ויעשה כדבריו והת"ב מפרש דמיירי בשטר שאינו כתוב שם המלוה כמבואר בב"ב (קעב.) וקמ"ל דאפילו אינו כתובים בשמו נותנים לו או ליורשיו ואם אמר בשעת מיתה ליתן לאחר קנה האחר אבל בחיים בעי מסירה ליד חבירו : משכון. במשכון אין דין אסמכתא (עי' בש"ך

וכותב לו שטר של מאתים זוז דברי ר"מ וחכמים אומרים השטר במקומו והלה כותב לו התקבלתי ממך שמנה מאות זוז מפני שמריע כחו בשני דברים [י] שאינו כופה את לבו לפרען לו ושאין [יא]יכול *לגבות מנכסים משועבדין. שנים שלוו בשטר אחד ופרע אחד מהן את שלו [יב] השטר במקומו והלה כותב לו (ע) התקבלתי את שלך :

פרק ב א (א) מודה רשב"א בכלי אנפוריא שמשתמשין [א] בהן וחייב א) ואלו הן כלי אנפוריא בדי מחטין וצנוריון ומחרוזות של קרדומות וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר כל אלו שאמרו הרי אלו שלו אימתי בזמן שמצאן אחד אחד אבל אם מצאן שנים שנים חייב להכריז וכן היה רשב"א אומר (ב)המציל מפי הארי ומפי הזאב ומפי הדוב ומשלוליתו של ים ומשלוליתו של נהר (ג) המוצא באסרטיא ובפלטיא גדולה [הרי אלו] שלו מפני שהבעלין מתייאשין מהן : ב (ד) מצא התיכות של בשר ב) (ה) [א]ומחרוזות של דגים וחביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים אין חייב להכריז (ו) כתוב בחרש ונתון על פי חבית בנייר ונתון על פי עגול חייב להכריז. (ז) מצא כריכות ברשות היחיד חייב להכריז ברשות הרבים אין חייב להכריז האלומות בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים חייב להכריז מצא פירות צבורין חייב להכריז מפוזרין אין חייב להכריז (ח) מקצתן צבורין ומקצתן מפוזרין חייב להכריז מצא מעות עשויות מגדלות חייב להכריז מפוזרות אין חייב להכריז מקצתן מגדלין ומקצתן אין מגדלין חייב להכריז וכמה הוא מגדל ג' מטבעות זה על גבי זה. מצא כלי ולפניו פירות כים ולפניו מעות חייב להכריז מקצתן בכלי ומקצתן בארץ מקצתן בכים ומקצתן בארץ חייב להכריז מצא דבר שיש בו סימן בצד דבר שאין בו סימן חייב להכריז אם בא בעל סימן ונטל את שלו זכה זה בדבר שאין בו סימן : ג המוצא סלע ואמר לו חבירו סלע זו חדשה היא נירונית היא של מלך פלוני היא לא אמר כלום שאין סימן למטבע ולא עוד אלא אפילו שמו כתוב עליה לא אמר כלום אלא הרי היא של מוצאה מצא באשפה חייב להכריז (ט) שדרך האשפה להטלטל : ד (י) מצא בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו שיכול לומר של אמוריין הן מצא בחור או בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית (כ) אם היה מפולש כולו לחוץ אף מה שחציו ולפנים שלו [ב] אם היה מפולש כולו לפנים אף מה שחציו ולפנים שלו אם היה מפולש כולו לפנים אף מה שחציו ולחוץ של בעל הבית מצא בין פצים לפצים מן האגוף ולחוץ שלו מן האגוף ולפנים של בעל הבית : ה מצא בבית אם שרו בו אורחין [ב]לפניו הרי אלו שלו ואם לאו הרי אלו של בעל הבית (ל) מצא בה בחנות עד מקום שדרך בני אדם רגילין ליכנס הרי אלו שלו יתר על כן הרי אלו של בעל הבית הלוקח בהמה מחבירו ומצא עליה דבר שיש בו שוה פרוטה (מ) חייב להכריז (נ) המוצא שוה פרוטה חייב להכריז פחות משוה פרוטה אין חייב להכריז שנאמר שלמה מה שלמה מיוחדת דבר שיש בו שוה פרוטה חייב להכריז כך כל דבר שיש בו שוה פרוטה חייב להכריז פחות משוה פרוטה אין חייב להכריז :

ו (ס) בראשונה כל הבא ונותן סימניה היה נוטלה משרבו הרמאין התקינו שיהא זה נותן סימניה ומביא ראיה שאינו רמאי בראשונה היו מכריזין עליה ג' רגלים ואחר הרגל האחרון ז' ימים ומשחרב בית המקדש התקינו שיהו מכריזין עליה ל' יום (ע) ומן הסכנה ואילך התקינו שיהא מודיע לשכניו ולקרוביו ולמיודעיו ולאנשי עירו ודיו : ז המוצא מציאה אם יש בה כדי להחזיר לבעלים בשוה פרוטה ולגבות שכרה ממנה מטפל[ג] ממנה ואם לאו מניחה במקומו איזו היא אבידה (פ) מצא קרדום באסרטיא וטלית באסרטיא ופרה רועה בין הזרעים הרי זו אבדה טלית מונחת בצד הגדר וחבית מונחת בין הגדר וחמור רועה בין עשבים אין זה אבדה (צ) מצאן ג' ימים זה אחר זה הרי זו אבדה : ח (ק) כל דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור יעשה ויאכל לא יעשה בה (ר) יותר ממה שהן אוכלין כל דבר שאין עושה ואוכל כגון אווזין ותרנגולין מיטפל בהן ג' ימים בעגלין ובסייחין ל' יום יתר על כן (ש) מוכרן בב"ד (ת) מצא ספרים קורא בהן אחד לל' יום לא יקרא בהן את הפרשה וישנה ולא יקרא בהן את הפרשה ויתרגם ולא יקראו ג' (א) בכרך א' ולא יפתח בספר יותר מג' דפין סומכוס אומר בחדשים א' לג' ג) יום בישנים אחד לשנים עשר חדש (ב)כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן כלי נחשת משתמש בהן בחמין אבל לא באור מפני שהוא משחקן מגריפות וקרדומות משתמש בהן בדבר הרך אבל לא בדבר הקשה מגריפה גורף בה את הטיט מדיחה ומניחה במקומה קרדומות מבקיע בו את העצים ובלבד [ג] שלא יבקע בו לא צנון ולא זית וכשם שאתה אומר באבדה כך אתה אומר בפקדון : ט (ג) המפקיד כסות אצל חבירו מנערה אחת לל' יום שוטחה לצרכה (ד) אבל לא לכבודו [ד] אם היתה מרובה נוטל שכרו ממנה המוצא בהמת חבירו חייב ליטפל בה עד מתי חייב ליטפל בה עד שיכניסה לרשותו (ה) הכניסה למקום שיראנה לא יטפל בה נגנבה או אבדה חייב באחריותה לעולם חייב באחריותה עד שיכניסנה לרשותו הכניסה לגינתו או לחורבתו ואבדה או נגנבה פטור: י [ה] מצא חמור טעון [ד] חמץ או דברים האסורים אין מחייבין אותו ליגע בהן זה הכלל [ו] כל העושה בתוך שלו הרי זה נזקק לו וכל שאינו עושה בתוך שלו אין נזקק לו אם היה חמורו (ו) נפלן פורק עמו אפילו מאה פעמים [ז] רשאי להקל את הפרסה ולגבות שכרו הימנו אין מחייבין אותו להיות עומד ומחזיר מפרק ומטעין שנא' (שמות כג) כי תפגע וכי תראה יכול (ז) שנים ושלשה מיל ת"ל כי תפגע יכול אפילו בתוך ד' אמות ת"ל

נוסחאות כ"י

א) להכריז: ב) ותתיכות של דגים ודג נשוך חייב להכריז מחרוזות של בשר ומחרוזות של דגים כו': ג) לשלשים :

אור הגנוז

פרק ב [א] ותתיכות של דג נשוך הרי אלו שלו : [ב] בפנים : [ג] בה : [ד] פחמין :

מגן אברהם [י] שאינו כופה לבו וכו'. פירוש דאם יש לו שובר מתיירא פן יאבד שוברו ויתבענו במילואו לכן ממהר לפורעו : [יא] שאינו יכול לגבות מנכסים המשועבדים. פירוש מזמן ראשון אלא מזמן שני : [יב] השטר במקומו אתאן לחכמים : [א] בהן חייב. פירוש אם נשתמשו בהן חייב להכריז : [ב] אם היה מפולש וכו'. פי' שהחור מפולש לחוץ ומפנים הוא סתום : [ג] שלא יבקע בו לא צנון ולא זית שמקלקל המגריפות הקרדום : [ד] אם היתה מרובה נוטל שכרו הימנו. פירוש שיש בה טורח מרובה : [ה] טעון חמץ. פירוש חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה : [ו] כל העושה תוך שלו ה"ז נזקק לו עי' בגמרא דף ל' ע"ב : [ז] רשאי להקל את הפרסה ולגבות שכרו הימנה. פי' לדדות עמו פרסה ולהקל משאו כדאי' בגמרא דף ל"ג ע"א תנא ומדדה עמו עד פרסה אמר רבה בב"ת ונוטל שכר :

חסדי דוד

לקוניא. וכן בבא דלוה סימנו אלף דינר לא נמצא בגמ' ועי' בפג"פ גבי מי שפרע מקצת חובו. וכן הך בבא דסיפא שנים שלוו בשטר אחד ליתא בגמ' ועי' בגמ' הנ"ל :

פרק ב מודה רשב"א בכלי אנפוריא שמשתמשין בהן שחייב וכו' מחטין וצנורות וכו' כנ"ל. ומה דקתני לקמן וכן היה רשב"א המציל מפי הארי כו' פירושו כי היכי דקתני לקולא גבי אנפוריא אמר אידך עוד לקולא : המוצא סלע ואמר לו חבירו כו' נירונית היא של מלך פלוני היא כו'. הנה נירונית ושל מלך פלוני היינו הך. ויש לפרש דהך מתניתא נשנית בבית"מ בזמן נירון קיסר וקתני הכא בדרך לא"ז לא מיבעי אם אמר נירונית דסתם מטבעות היו אז ממנו אלא אפי' אמר של מלך פלוני שר"א דהוי סימן קמ"ל דלא אמר כלום : המוצא שוה פרוטה חייב להכריז כו' שנאמר שלמה מה שלמה מיוחדת שיש בה ש"פ חייב להכריז כו'. דרשה זו לא נמצאת בגמ' בשום מקום ובגמ' ילפינן או מן אשר תאבד פרט לאבידה שאין בה ש"פ או מן ומצאתה ע"ש ונ"ל דעיקר דרשה הוא מן שלמה וכמ"ש כאן וז"ש במשנה מה שלמה מיוחדת שיש לה תובעין ומפרש התוס' דה"ה שאין לה ש"פ אין לה תובעין ואפקורי מפקרי לה והדרשות בגמ' הוא רק לפרש באיזה שעה בעינן שיהי' בה שוה פרוטה למאן דדריש מן אשר תאבד בעינן שיהיה בה ש"פ בשעת אבידה ומאן דדריש מן ומצאתה בעינן דוקא בשעת מציאה ואם הוזלה בשעת מציאה אף כי בשעת אבידה היתה ש"פ אינו מחוייב להכריז ועי' בשיטה מקובצת מ"ש בשם הרמב"ן והר"ן על תוספתא זו אבל מה שמביא שם בשם הריטב"א הם הם הדברים שכתבנו כאן בעז"ה ונכונים הם : כל דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור כו' לא יעשה בה יותר ממה שהן אוכלין. הנה הך בבא לא יעשה בהן יותר כו' ליתא בגמ' וצריך ביאור מהו דאטו בכל יום ויום היה יושב ומשער שלא תעשה מלאכה יותר ממה שהוא כדי מאכלה ולא שעה יותר והוא דבר שא"א ליזהר. ואמנם למדנו פירושה מדברי הרמב"ם ז"ל בפי"ג וז"ל ושוכרן ולוקח שכרן ומאכילו ואם היה שכרן יתר על אכילתן הרי היתר לבעלים. ואין ספק דמהך תוספתא נפקא ליה : המפקיד כסות אצל חבירו כו'. בגמ' תנן הך דינא גבי מוצא וקמ"ל הכא דה"ה במפקיד. אמנם מה דמסיים ואם היתה מרובה ליתא בש"ס דידן אך איתיה בירושלמי

מצפה שמואל

(ע) התקבלתי את שלך עי' ר"ן ספ"ה דשבועות הוכיח מכאן דליכא שלש דין לוה כולו רק אם אין לחבירו גובה מדין ערב וע"ש ברא"ש ועי' סי' ע"ז באריכות בזה ועי' כ"י פ' השואל בדין השותפין ששאלו מדין זה ובר"פ המפקיד : (א) מודה רשב"א. כד. וירושלמי פ"ב הל"ג ועי' בפי"ב מהל' אבידה הל"א וכ"מ שם בפירוש הכ"מ ועיין בסוטה כז. מ"ש בשם הערוך והסכים ושכן הוא דעת הרמב"ם ועי' סימן רס"ח בטור דמחטין עצמן הוא מנין סימן והב"י תמה ועי' בש"ך שם ס"ק ח' : (ב) המציל מפי הארי. שם ועי' ירושלמי שקלים פ"ז הל"ג ועי' רמב"ם פ"ז מהל' אבידה שכתב דוקא בידוע שנתייאשו והרא"ש השיג דמסתמא הוי יאוש וע"ש במל"מ וכאן מפי הארי מסתמא הוי יאוש וא"ש דברי המל"מ שם שהשיג על הב"י אבל בגמ' דאמר מפי ארי אין הכרח דמיירי בסתמא דהוי יאוש וי"ל בגוונא דתנא בפ' הפועלים כמ"ש הב"י והביאו המל"מ שם והך שהבעלים מתייאשין היינו דאינו יכול להציל דממילא הוי יאוש. וקאי זה על סרטיא וע"ש במל"מ בפ"ו הל"ב ועי' ירושלמי ב"ק פ"י הל"ב במציל משלוליתו של הנהר : (ג) המוצא באסרטיא. עי' מס' ע"ז מג. שהביא זה וה"מ למפרך לרשב"א גופא דאמר כאן המוצא באסרטיא ושם אמר איזה צורת דרקון. וכתב הת"ב דלמ"ש התוס' שם ד"ה ולית ליה א"ש : (ד) מצא תיכות של בשר. כג: ועי' תוס' שם ד"ה מחרוזות : (ה) מחרוזות. עי' חולין נה: ד"ה בחרוזין וכאן כד. ד"ה אבל : (ו) כתוב. כג. וירושלמי פ"ב הלי"א ועי' מיי' פט"ו מהל' אבידה הלי"א וכ"מ שם והוא כתוספתא זו ועי' שו"ע סי' רס"ב ס"ט דעות בזה והרא"ש לא פסק כן : (ז) מצא כריכות. עיין דף כב: (ח) מקצתן צבורין. כה. : (ט) שדרך האשפה. כה: וירושלמי שם הל"ד ועי' פ"מ שם דהתוספתא זו פליגי וליתא כמ"ש בפנים : (י) מצא בגל. כו. וירושלמי פ"ב הל"ה ואין המוצא קונה. עי' כו. בתוס' שם. ועי' רמב"ם פט"ז הל"ח וע"ש בהראב"ד שאין המוצא משתמרת וכן ברמב"ם הל"ד ועי' הה"מ פי"ז הל"א משום דהוי יאוש שלא מדעת ועי' ברא"ש הל"ב סימן ט' ועי' מרדכי פ"ב ועי' כ"י בזה : (כ) ואם היה מפולש. עי' ירושלמי שם : (ל) מצא בחנות. עי' ש"ך חו"מ סימן רכ"ח ס"ק ב : (מ) חבירו חייב להכריז. כז. ונ"ל להחזיר שהרי יודע של מי הוא ובלוקח מבעה"ב וכאן אולי מיירי בתגר ולכן מכריז אם יש סימן : (נ) המוצא שוה פרוטה. כז. ובגמ' ילפינן זה מאשר תאבד ועי' תוס' בסוגיא דה"א לרבות פחות מפרוטה מכל אבידת אחיך ואולי למה דאמרינן בשבועת הדיינין יצאו כלים למה שהן ולכמה פוסקים אף פחות מפרוטה הוי מודה מקצת בכלים כמבואר שם וברמ"ס פ"ח א"כ כאן אם מאשר תאבד י"ל בממון (אף דאמר ש"פ ל"ד) אבל לענין כלי ילפינן משמלה דבעינן פרוטה אף בכלי ול"א בזה חיובא דה"ש כמ"ש במ"א : (ס) בראשונה כל הבא. כח: ועי' ירושלמי פ"ב הל"ח : (ע) ומן הסכנה. שם ושם הל"ז ושם ל"ג לאנשי עי' ירושלמי ואולי לא מיירי בגמרא ברוב ישראל ועיין סימן רנ"ט בטור ושו"ע ס"ס : (פ) מצא קרדום. לא: (צ) מצאן ג' ימים. מלשון מצאן נראה דקאי גם על טלית מונח בצד גדר. וכן דעת הרשב"א והריטב"א לא. ועי' הה"מ בפט"ו מהל' אבידה הלט"ו ועי' חו"מ סי' רס"א סק"א ובש"ך שם ומכאן מוכח כהרשב"א ול"ע : (ק) כל דבר שעושה ואוכל. כח. וע"ש דביותר מזה שם דמיהם. ולהרמב"ם בשותפות וכן בשו"ע סי' רס"ז סכ"ב אבל בליכא ריוח כגון אינו עושה ואוכל מוכרן מתם ועי' בהס"ז : (ר) יותר ממה שהן אוכלין. והמותר אם עשה הוא שייך לבעלים כמ"ש הרמב"ם פי"ג הלט"ו : (ש) מוכרן בב"ד. הרא"ש לא כתב כן ע"ש : (ת) מצא ספרים. כט: וירושלמי פ"ב הל"י ועי' ש"ך סימן רנ"ב ס"ק ל"ד : (א) בכרך אחד. עי' ב"מ לז. לענין שנים שהפקידו בב"א. וכי דייקינן הא שנים שרי הוא אף בענין אחד. והוא מסייע להרמב"ם בפי"ג מהל' אבידה הלי"ג ודלא כפרש"י. ועי' ת"ח ופ"י ע"ש ואולי הדבר תלוי בפלוגתת הפוסקים שם בפקדון ולהר"מ כרך א' היינו ביחד ממש א"כ שנים בענין א' קורין. ורש"י לטעמיה דפירש שם כרך א' היינו זה בפני זה א"כ שנים בב' ענינים נמי יקראו כרך אחד : (ב) כלי כסף. ל. ושם בירושלמי : (ג) המפקיד כסות. ל: לא ישטחנה או משום עינא או משום גנבי. אפשר דתלי אי הוי ש"ש דאי הוי ש"ש ליכא משום גנבי דמשלם. אבל הרמב"ם כ' משום גנבי אף דפוסק דהוי ש"ש ונ"ל דמ"מ שלו ניחא ליה יותר מתשלומין (ת"ב) : (ד) אבל לא לכבודו. בש"ס מבעיא לן לצרכו ולצרכה אם מותר וקי"ל בחו"מ סי' ר"ז סי"ח דאסור כמ"ש בסוגיא ל. : (ה) הכניסה למקום שיראנה. ב"ק נז. ועי' תוס' שם ומתפרש היטב בין למ"ד ש"ת או ש"ש וריש"א דהכניסה למקום שיראנה לא מיירי בבע"ח ובסיפא איכא דמפרש בבע"ח דבעינן נער בע"ח דלא עדיף ממון חבירו באבידה מ"מ מצער בע"ח ולכן אף רבא דס"ל צבע"ח מה"ת מ"מ אינו פוסק בזקן ואינו לפי כבודו : (ו) נפלן. עי' ג. וירושלמי פ"ב הלי"א וכאן לא מיירי בהכי רק שנופל כמה פעמים ולכן חייב לפרוק אפי' מאה פעמים : (ז) שנים ושלשה מיל. לג. ועי' ירושלמי שם :

מנחת בכורים

בש"ך סי' ע"ג ס"ק מ"ט) : דברי ר"מ. דאין כותבין שובר וזה טובה למלוה יותר מחילוף השטר אין הלוה ירא מהאבדה ועוד ממהר לפרוע ועוד שמפסיד זכות משועבדים מזמן ראשון ור"י ס"ל בב"ב דמחליפין בב"ד ואלימא לאפקועי ממונא לכתוב מזמן ראשון : השטר במקומו. אף דלא יכול בזה לחברו לפרע מ"מ יכתוב שובר וגם שלא הוא מחוייב מדין ערב א"כ איך יחלוקו השטר :

פרק ב א מודה ר"ש בן אליעזר בכלי אנפוריא. כלים שלא שבעתן העין אף דס"ל דאינו מחזיר דליכא טביעות עינא בהו מודה במשתמשין דאיכא ט"ע דמהדרינן : וכן. ועוד : חייב להכריז. דמנין הוי הוי סימן : ב ותביות. בגוונא דלא רשום דלא הוי סימן : בחרש. שמו כתוב עליו : כריכות. לרבה כריכות בי"ש סימן וברש"י דלא נדרס מכריזין וברה"ר עשוי לדרוס והאלומות גדולות אף ברה"ר אינו נדרס ולרבא מקום הוי סימן וברשות היחיד לא נשתמטי והאלומות גדולות אף ברשות הרבים אינו נדרס : צבורין. דרך הנוח הוי מקום או מנין סימן : מגדל. מבואר במשנה במטבע העשויין כמגדלין חייב להכריז : זע"ז. כדמפרש בגמרא : אינו חייב להכריז. גרסינן אף דאיכא סימן בכלי דאימר מאחר נפל : זכה זה. המוצא תוספתא זו מתבאר בש"ס (כה.) : ג נירונית. נירון קיסר : שמו. שמא הוציא ואחר אבדו : להטלטל. עם הכלים קטנים שנפל לתוכה ולאו דרך הנוח הוא וא"ד אף בכלים גדולים וכגון שבתחלה אין עשוים להפנות והניחם שם בעליהן ועכשיו מטולטלת ומופנה האשפה ממקומה ובזה נוטל ומכריז (והתוספתא זו מסכמת לב' השיטות בגמרא ודלא כפ"מ שהקשה בזה). ד של אמוריים. ואין המוצא קונה ואף מחציו ולפנים שלו דמונח שם מעת האמורי בכבוש א"י ומיירי דפתיך טפי : בחור. לאו דרך לטמון ומיירי בחור של כותל חדש : חדש. דאפשר שאבותיהם של זה בנאוהו : ולחוץ. ממקום אחר באו ואחר נתייאש כיון דהעלה חלודה : מפולש כולו לחוץ. ובפנים סתום (עש"ך סי' רס"א סק"ו) : ה מצא בבית. היינו המבואר במשנה אם היה משכירו לאחרים והיינו אם רבו אורחים יש לומר הם אבדוהו ובעה"ב לא זכה בדבר שאינו שלו : מחבירו. תגר דאפשר של אחר הוא ולכן מכריז וחבירו לא זכה כיון שלא ידע : שיש בו תובעין. מפקינן ליה מאשר תאבד ומצאתה והנראה דמפרש המשנה מה שמלה שיש לה תובעין שוה פרוטה דאין ב"ד נזקקין על פחות משו"פ : ו שבעה. כדי שיחזיר לביתו ג' ויתפש יום אחד אם נאבד ממנו ויחזור ג' : משחרב בהמ"ק. היינו בהמ"ק ראשון דלא נפישי ישראל טובא ולא אזלי בלילה ובעינן ט"ו יום כדי שיגיע אחרון שבישראל לביתו כדאמרינן בש"ס (כח.) מקדש ראשון וכו' א"כ בעינן ל' יום ט"ו להליכה לביתו וט"ו יום בחזרה אבל בזמן המקדש הגי בג' ימים להליכה לביתו וג' לחזרה אבל משחרב מקדש שני אז לא מכריזין ברגלים כלל דבטלי עולי רגלים ובריי' זו משחרב מקדש ראשון ובזמן מקדש שני דאיכא עולי רגלים ולא נפישי ישראל והכי מפרש בת"כ : ולאנשי עירו. בעיר של ישראלים : ז שכרה. הנצרך להוציא ע"ז : קרדום. שיש בו סימן ולעיל אמר מצאן אחד אחד הרי אלו שלו מיירי באין בו סימן וכאן אף שמצא בסרטיא חייב להכריז דיש חילוק בינו לרה"ר ולכן אמר לעיל המוצא בסרטיא ופלטיא גדולה הרי הן שלו מפני שהבעלים נתייאשו : בין הזרעים. משום אבידת קרקע בשל ישראל : ג' ימים. בהשכים והעריב יותר מנהוג אמרינן דמסתמא אבידה היא : ח שהן אוכלין ועושה מלאכה רק לצורך אכילה : ותרנגולין. שאין מטילין ביצים דאל"כ מטפלין י"ב חודש : למ"ד יום. וצריכא לפטומי אבל הרועה מטפל ג' חדשים : בחדשים. ממהר להתעפש ובש"ס הגירסא ובחדשים אחת לשלשים יום : קרדומות. מפרש דבר הרך דלעיל וכן מגרפה היא פירושא דלעיל : לא צנון ולא זית. דדבר החמוץ מקלקל דבר החד ויותר נראה לגרוס לא נאים ולא עצי זית דעצים אלו קשים המה וכן הוא בירושלמי : בפקדון. שהלכו בעלים למדינת הים וירא שמא יתעפש : ט היתה מרובה. שכרה ופתחה מועט והוא משכון ת"י משכירו משום השבת אבדה כמבואר בב"מ ס"פ השוכר והמ"א מפרש היתה מרובה שיש בו טורח הרבה מותר לקבל שכר : למקום שיראנה. בעלים כגון בשחרית דשכיח דעייל ונפיק הוי השבה אבל בנהרים לא הוי השבה לכן אם נגנבו ואבדו חייב באחריותן ובריי' זו מתפרשת בב"ק (נז.) : לחורבתו המשתמרת. דלא בעינן דעת בעלים : י חמור טעון חמץ. אף בבהמת ישראל אינו נוהג מצות פריקה וטעינה בחמץ ויי"ג אם צבע"ח דרבנן ואם צבע"ח דאורייתא רק טעינה פטור מדברים האסורים ועיין בש"ס : בתוך שלו. כגון זקן ואינו לפ"כ : נפלן. כפריקה מיקרי שדרך החמור ליפול והיינו כמ"ד צבע"ח דרבנן א"כ אף אם צבע"ח דאורייתא רשאי לקבל שכר : את הפרסה. שמלוה לו מקל בזה ומקבל שכרו אבל עיקר פריקה בחנם : עומד ומחזיר. א"נ להיות מחזר אולי ימצא אבידה להחזיר או לפרוק וכה"ג

ת"ל כי תראה שיערו חכמים אחד מז' ומחצה במיל וזה הוא ריס: יא (ו) אוהב לטעון ושונא לפרוק מצוה לפרוק עם השונא שלא לשבור את לבו (ט) שונא שאמרו שונא שבישראל לא שונא שבעובדי כוכבים (י) ראה חמורו של עובד כוכבים חייב ליטפל בו כדרך שמטפל בשל ישראל אם היה טעון יין נסך אין רשאי ליגע בו (כ) ראה מים שהן שוטפין והולכין חייב לגדרן זה הכלל כל דבר שיש בו משום הסרון כיס יש בו משום השב אבדה: יב מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון ר"ש אומר (ל) אף לטעון [ח] שנאמר עמו עמו על גבי החמור דברי ר"ש וחכ"א עמו אתה בשכר וכשם שמצוה על בהמת עצמו כך מצוה על בהמת חבירו. חבירו שטעה תופסו בידו (מ) ומפסגו בשדות וכרמים עד שמגיע לעיר או לדרך וכשם שמצוה ע"י חברו כך מצוה ע"י עצמו. הוא עצמו שטעה מפסג בשדות וכרמים עד שמגיע לדרך או לעיר שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: יג (נ) אבדת רבו ואבדת אביו אבדת רבו קודמת לאבדת אביו ואם היה אביו שקול כרבו אבדת אביו קודמת לאבידת רבו (ס) ואיזהו רבו שלמדו תורה ולא שלמדו אומנות ואי זה זה רבו שלמדו ופתח לו תחלה היה ר"מ אומר רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ר' יהודה אומר כל שרוב תלמודו ממנו ר' יוסי אומר כל שהאיר עיניו במשנתו אבדת אביו ואבדת אמו אבדת אביו קודמת לאבדת אמו אימתי בזמן [ט] שהיא תחתיו אבל אינה תחתיו (ע) שניהם שוין אבדת האיש ואבדת האשה [י] אבדת האיש קודמת לאבדת האשה והעובדי כוכבים (פ) והרועים בהמה דקה ומגדליה לא מעלין [יא] ולא מורידין המומרים לעבודת כוכבים והמסורת מורידין ולא מעלין:

פרק ג

א (א) אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר ולא השואל רשאי להשכיר ולא השוכר רשאי להשאיל ולא זה שמפקידין אצלו רשאי להפקידן אצל אחר אלא א"כ נתן לו בעל הבית רשות (ב) השואל פרה מחבירו ונגנבה א) וקדם השואל ושלם ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשואל [א] ותשלומי ד' וה' לשני. השוכר פרה מחבירו ונגנבה או אבדה ואומר הריני משלם ואיני נשבע שלם ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל ד' וה' לשני המפקיד פרה אצל חבירו ונגנבה או אבדה ואמר הלה הריני משלם לך בלא שבועה ואח"כ נמצא הגנב משלם[ב] תשלומי כפל לראשון ותשלומי ד' וה' לשני. ב (ג) המוכר פרה לחבירו ונגנבה זה אומר ברשותך נגנבה וזה אומר ברשותי נגנבה יחלוקו [ג] נמצא גנב זה אומר ברשותו נגנבה וזה אומר ברשותו נגנבה יחלוקו האומר (ד) מנה אני חייב ואיני יודע אם לפלוני ואם לפלוני נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו אמר לב' גזלתי את א' מכם מנה ואת אחד מכם מאתים ואיני יודע איזה מכם נותן לזה מאתים ולזה מאתים ואם לאו[ד]היה לו לשתוק זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן[א]לזה מנה ולזה מנה והשאר לא יתן להם עד שיעשו ביניהן פשרה שנים שהפקידו אצל א' זה מנה וזה מאתים בשעת התביעה זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו אמר ר' יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו וכן שני כלים א' גדול וא' קטן: ג (ה) המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר רשב"ג אומר באבודין ימכור בפני ב"ד מפני שהוא כמשיב אבדה לבעלים: המפקיד פירות אצל חבירו (ו) והרקיבו יין והחמיץ שמן והבאיש אפילו הן אבודין לא יגע בהן דברי ר' מאיר וחכמים אומרים עושה אותן דמים בב"ד. מוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו כיוצא בו גבאי צדקה שלא מצאו עניים לחלק להן את הפת מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן גבאי צדקה פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן: ד המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה (ז) יוציא לו חסרונות במה דברים אמורים בזמן שעירבם עם פירותיו אבל אם היו מונחין בפני עצמן יאמר לו הרי שלך לפניך א' מערב [ה] וא' קורא שם מעשר שני במתיקה [ב]מגירה ושאר מיני קטניות ולא נתנו להן חכמים שיעור אמר בן עזאי הוחזק כחו של ר"ע שנתן שיעור לאלו ולא נתן שיעור לאלו (ח) אמר ריב"נ מה איכפת להן לעכברין אוכלין בין מהרבה בין מקימעא אין יוציא לו חסרונות אלא לכור בלבד אמר ר' יהודה במה דברים אמורים בזמן שמדד לו מתוך ביתו אבל מדד לו מתוך גרנו אין יוציא לו חסרונות מפני שהן מותירות א"ל לא מפני שהן [ג] מתפזרות אלא מפני שהן אובדות וכן היה ר' יהודה אומר (ט) לא אמרו שמרים ודבר אחר אלא בשמן בלבד שפעמים שאדם לוקח מחבירו שמן מזוקק בלא פקטין: ה ג) שאל ר' יוסי לחכמים הרי שהפריש עשר כורין למאה ומדד את המעשר ופחת מהן מה הוא אמרו לו כשם שפחת מעשר כך פחתו חולין [ו] ואע"פ שלא פחתו חולין מותר מדד את החולין והותירו מהו אמרו לו כשם שהותירו החולין כך הותירו המעשר ואע"פ שלא הותיר מעשר מותר יש לו חולין ומעשר שני ומבקש למוכרן איזה מהן מוכר תחלה אמרו לו מוכר את החולין [ז] ואח"כ מוכר מעשר שני: ו (י) השולח יד בפקדון בית שמאי אומרין ילקה בחסר וביתר כיצד הפקיד לו משתים (כ) ועמדו מארבע ועמדו משתים נותן לו משתים: ז (ל) הזהב קונה את הכסף כיצד נתן לו דינר זהב בכ"ה כסף ה"ז קנה כל מקום שהוא (מ) אבל אם נתן לו כ"ה כסף בדינר זהב הרי

אור הגנוז

פרק ג [א] להם מנה והשאר וכו': [ב] תי' מגירה לא נמצא בכ"י: [ג] שוטפי רוח:

נוסחאות כ"י

א) ונמצא הגנב משלם תשלומי כפל ותשלומי דו"ה לראשון שלם ואח"כ נמצא כו': ג) א"ר יוסי שאל אדי"ם לחכמים:

מגן אברהם [ח] שנאמר עמו עמו ע"ג חמור. פירוש הא דכתיב הקם תקים עמו יש לפרשו בפריקה ולפרש עמו ע"ג שחמור שקם המשאוי כדי לפרקו ועי' בגמרא דף ל"ב וא"כ לא מסיימי קראי ולכן תרוייהו בחנם: [ט] שהיא תחתיו. פירוש וא"כ היא נמי חייבת בכבוד אביו: [י] אבידת האיש קודמת סוף הוריות: [יא] ולא מורידין. ע"ז דף כ"ו: [א] ותשלומי ד' וה' לשני. אפשר דס"ל דשואל כיון שכל הנאה שלו לא אקניה ליה ד' וה' אבל אקניה ליה כפילה: [ב] תשלומי כפל לראשון. אפשר דס"ל דוקא גבי שוכר שנתן לו שכר מקני ליה כפילה: [ג] נמצא הגנב. פי' ומחולקים למי יתן הכפל: [ד] היה לו לשתוק. נ"ל דס"פ דודאי מיירי שבא לצאת ידי שמים מאחר שהודה מעצמו דאל"כ הו"ל לשתוק וא"כ כיון שבא לצאת י"ש ישלם לכל אחד ואחד אבל בסיפא דתבעי ליה נותן לזה מנה וכו' וכ"ה בגמ' דל"ז: [ה] ואחד קורא שם מ"ש במתיקה מגירה. נ"ל דפירושו כמו מגורה שהיה שם לצור פירות וקרא שם מעשר שני על ב' או ג' סאים וא"כ נסתפק מהן מחשב הפחות לפי ערך: [ו] ואע"פ שלא פיתתו חולין. פי' אע"פ שמדד החולין והן נ' מותר די"ל דהעכברים אכלו מן המעשר ופיסו נ"ל באם הותירו החולין ובמעשר חסר נראה הדבר שטעה במדידה הראשונה: [ז] ואח"כ מוכר מעשר שני. נ"ע דהא תנן אין מוכרין מעשר שני וי"ל דמוכר אותו לנהוג בו קדושת מעשר כדאיתא בסוכה דף מ' כדלך מקח ואפילו הכי כל כמה שיש לו חולין לא ימכור מעשר וכ"ה משנה ו':

חסדי דוד

ונראה פי' מרובה ר"ל שהיא גדולה ויש לו טרחא גדולה בשטיחתה הלכך נוטל שכר על השטיחה אבל הפוסקים לא פסקו כן כלל: **מצוה** מן התורה לפרוק כו'. עי' בגמ' דף ל"ב ולפי הכתוב כאן נראה פירושו דר"ש דריש עמו דגבי טעינה כמו עמו דגבי פריקה מה זו בחנם אף זו בחנם וחכ"א עמו אתה טוען אבל בשכר ואמנם סיפא דכשם שמצוה כו' לא מובנה היא ונראה דצ"ל איפכא וכשם שמצוה על בהמת חבירו כך מצוה על בהמת עצמו וטעמא משום צעב"ח ואיירי לענין פריקה דאילו בטעינה לא שייך מצוה בבהמה עצמו כלל: **אבידת** רבו ואבידת אביו כו'. אלא במתני' גרים ואם היה אביו חכם וכאן הגיר' ואם היה שקול כרבו אבל הרי"ף הביא המשנה כגיר' התוס'. והך בבא אבידת אביו ואבידת עצמו כו' ליתא כאן אבל מצאתו כיוצא בזה בקדושין דף ל"א שאל בן אלמנה אחת את ר"א אבא אומר השקיני מים כו' ע"ש:

פרק ג אין השואל רשאי להשאיל כו' ולא השואל רשאי להשכיר אפי' אדעתא ליתן השכר לבעלים משום דגלועי גרע כהפך גופי' שהרי השוכר פטור מאונסין. ובסיפא יש ט"ס וכולהו מלתא צ"ל בהדא גוונא משלם תשלומי כפל ותשלומי דו"ה לשני וכ"כ מהגמ' ויש למחוק בבבא תיבת לשואל דהיינו שואל היינו שני. ובבבא דהשוכר יש למחוק תיבת שלם שהיא יתירה ולהיפך מן המכוון וגבי המפקיד יש למחוק תיבת לראשון: **המפקיד** פירות אצל חבירו והרקיבו כו' והבאיש דבש והדבים ה"ז לא יגע כו' כצ"ל. וכן הובא בגמ' דף ל"ח: **המפקיד** פירות אצל חבירו ה"ז יוציא לו חסרונות כד"א כו'. עי' בגמ' דף מ' אמנם הנך מילי דסיפא א' מערב וא' קורא שם וכו' ליתא לא בבבלי ולא בירושלמי והם כדברי ספר התום ואפשר דצ"ל קורא שם מ"ש בפתיחת מגורה ומתוקמי' במ"ש של דמאי דקי"ל קורא שם וא"צ להפריש וכגון שיש לו מגורה

מצפה שמואל (ח) אוהב לטעון. לב: (ט) שונא שאמרו. שם: (י) ראה חמורו של עובד כוכבים. שם וירושל' שם: (כ) ראה מים שהן שוטפין. לא.: (ל) אף לטעון. שם ושם: (מ) ומפסגו. ב"ק פא: וירושלמי ב"ב פ"ה ג ע"ש וגרסינן ראה חבירו שטעה ועי' סנהדרין עג. דמחוייב להצילו מלא תעמוד על דם רעך וכ"ה בספרי ועי' קדושין לח: ועי' ברכות ספ"ב. משתלקין לגדדין מפני יתדות דרכים והביא שם מעשה דר"י בן פפוס אשר הובא בבבלי בב"ק ועי' ירושלמי יבמות פט"ז הל"ג מניין לאחיך שטעה אתה מחזירו בין בגופו בין בממונו ועי' ירושלמי כתובות פי"ג הל"ז תנאי יהושע הרי שהיה תועה בשדות כו' ומקשה על המשנה דיקח לו דרך ע"ש: (נ) אבידת רבו. לג. וירושלמי ספ"ב: (ס) איזה רבו. ירושלמי שם והוריות פ"ג הל"ד ומו"ק פ"ג הל"ז: (ע) שניהם שוין. עי' יו"ד סי' ר"מ בב"י בשם רבינו ירוחם: (פ) והרועים. מס' ע"א כו. ולענין רבית עי' ש"ך יו"ד סי' קנ"ט ס"ק ד' דלא קרינן וחי ועי' ש"ג שם: (א) אין השואל. גיטין כט. וירושלמי פ"ג הל"ג ועי' ב"מ פ: במשכון עני וירושלמי כתובות פ"ט הל"ה בשם ר' חייא וקדושין פ"א הל"ד בדין השוכר פרה והשאילה לאחר ושם בקדושין וכאן פ"ג: (ב) השואל פרה מחבירו. לד. וכל הענין ושם: וכאן גבי הדדי תנא שואל ושוכר. ואבידה דתנא ב"מ לענין יוקרא כמ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות שאלה הל"ג וכ"כ הכ"י ועי' תוס' לה. ד"ה ושלם. ועי' תוס' רפ"ג ד"ה המפקיד ומדין שוכר כמש"ש. עי' תוס' לה: ד"ה אב"א ודף ל. תוס' ד"ה שוכר וב"ק נט: ד"ה סברוה ויבמות סו: ד"ה דמחייב: (ג) המוכר פרה ונגנבה. עי' ש"ס קנ"א אם מיירי כאן בנתן דמים ולא משך ותובע בעל המעות את הבהמה משנגנבה ברשות מוכר לפי דבריו. א"כ מוכח מכאן דהוי ש"ש: (ד) מנה אני חייב. לז. ועי' ירושלמי פ"ג הל"ד ועי' ירושלמי פט"ו הל"ט ביבמות מדין אמר לשנים גזלתי ושם בדין שנים שהפקידו אצל אחד גמכאן אף מנה א' חייב לצאת ידי שמים ועי' חו"מ סי' ע"ו ס"ג ומכאן מבואר כסברת השיטה שם דבכה"ג חייב לצאת ידי שמים. ובשעת התביעה ע"ש דמוק בכרך אחד ולכ"ע פטור ועי' טור סי' ש' דחייב לצאת י"ש. ובשני כריכות. עי' בש"ס פלוגתא דר"ע ור"ט: (ה) אצל חבירו. לח. ועי' ירושלמי פ"ג הל"ו ועי' בהשגות רפ"ו מה"ש: (ו) והרקיבו. לח. ועי' ירושלמי פ"ג הל"ו ועי' ירושלמי פ"ב דיבמות בדין דאבודין בפקדון: (ז) יוציא לו חסרונות. מ.: (ח) אמר ריב"נ. שם ובירושלמי פ"ג הל"ח ועי' כ"י במשנה שכתב אע"ג דבתוספתא זו נראה דפליגי רבנן אדר"י דהך דאמרו לו מתניא אדר"י מ"מ בגמרא מתניא על רבנן דרבנן לא פליגי אר"י כיון שהוא מרובה ע"ש. ועי' רמב"ם פ"ה מהל' שאלה. ורשב"א בחידושיו הגיה כנ"ע: (ט) לא אמרו שמרים. מ. ועי' ירושלמי שם וע"ש לדברי ר"י מותר לערב שמרים ולר"פ אסור וכתב הת"כ דל"ע בפ"ד דתני בר"י אבל מערב של אמש בשל אמש ואולי אלוק יין משמן ועי' טור סימן רכ"ח דעת הרמב"ם והרא"ש בזה: (י) השולח יד בפקדון. מג. ועי' ירושלמי פ"ג הלי"ב ועי' ירושלמי רפ"ח דשבועות: (כ) ועמדו מד'. עי' מד.: (ל) הזהב קונה. עי' רמב"ן במלחמות בזה שהאריך ועי' מד. ומה: ועי' טור סי' ר"ג ובהג"ה סעיף ג' וס"ד: (מ) אבל אם נתן לו כ"ה כסף. בש"ס מה: ועוד תני הכסף וכו' כיצד מכר לו וכו' מברייתא זו שמעינן מינה דמטבע אינו נקנה בחליפין מדתני עד שימשוך משמע אפילו בתורת חליפין וכתב הת"כ דלהכי תני נתן ולא תני מכר להורות דאפילו בתורת חליפין לא קנה וע"ש בשם רב האי גאון:

מנחת בכורים

וכה"ג מבואר בחולין בשלוח הקן: יכול בתוך ד"א גרסינן: **יא** ה"ג אוהב לפרוק ושונא לטעון וכו' אף דפריקה קודם בשונא טעינה קודם: כדי לשבור את לבו גרסינן[וכ"ה בכ"י]. ולפי הגירסא דהכא שלא לשבור כלומר שלא להנות את לבו: שונא שאמרו. בתורה חמור שונאך אי לצב"ח דרבנן הוא רק בישראל ואם לצב"ח דאורייתא אף בעובד כוכבים רק שמותר לקבל שכר עיין בש"ס: חייב לטפל. בפריקה משום לצב"ח או בטעינה משום איבה: טעון יי"נ. אין לטעון וליכא איבה דאין אפשר לחייבו להטפל בדברים אסורים: **יב** לא לטעון. בחנם אלא בשכר דאל"כ פריקה מיותר ולר"ש לא מסיימי קראי: שנאמר עמו ע"ג החמור. בטעינה דכתיב הקם תקים עמו היינו על גב החמור שהוא פרוקה ולכן אילטריך תרוייהו: עמו אתה בשכר. אפילו לא מסיימי ממילא ש"מ דעמו דטעינה מיותר דאי למדרש דאין בעלים רוצים לטפל עמו אינו מחוייב מפריקה שמעינן: על בהמת עצמו. משום לצב"ח א"כ הכוונה שמצווה ל"ד כלומר כל שעושה בשל עצמו ואיירי לזקן ואינו לפ"כ: שתועה. אם תועה בין הכרמים: בשדות וכרמים. וזה מתנאי יהושע כמבואר בסוף מרובה: **יג** שקול כרבו. שאביו למדו תורה ג"כ וכן בש"ס הגירסא וכן אם אביו חכם (עיין הגהות מיימוני בפ"ה מהל' ת"ת הל"א ועי' בפי"ב מהלכות אבידה ע"ש בכ"מ ובלח"מ): תחלה. שהתחיל ללמוד אצלו: חכמה. גמרא: במשנתו. אפי' משנה אחת: תחתיו. שלא נתגרשה היא מצווה ג"כ לשמשו: שניהם שוים. ויחזיר לשניהם בב"א ואם אינו יכול איזה שירצה יקדים (עי' בב"י יו"ד סי' ר"מ בשם ר' ירוחם):

פרק ג א אין השואל רשאי להשכיר. אף שמהני: להשאיל. אף שמעלה במירתו: ושלם. השואל שכל הנאה שלו בעינן שלם דוקא ולא סגי באמר: לשני. היינו ראשון ודלא כהמבואר במשנה דהכל לשומר וכן לקמן בשומר ואולי ט"ס גם כאן ואין חילוק בין שואל לשוכר והכל לשני: **ב** יחלוקו. כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין ומ"ד דלא אמר סומכוס אלא בשמא כאן נמי מיירי כן (קא.) (ועי' קצה"ח סימן רכ"ד): יחלוקו. והכפל של הגנב: שהודה מפי עצמו. ובא לצאת ידי שמים לכן חייב לכ"א: היה לו לשתוק. ומדלא שתק ע"כ רוצה לצאת ידי שמים: מאתים שלי. ותובעים בברי והנתבע רוצה ע"פ דין: לא יתן. שיהא מונח אצלו וי"א דיניח ביד ב"ד ולשון התוספתא מורה במניח אצלו (ועיין חו"מ סימן ע"ו וסימן ש"א ובש"ך שם): **ג** אבודין. בכדי חסרונן כשיעור הראוי לחסר: לפיכך. לא חיישינן שמא נפחת יותר מכדי חסרונן ומכרן דלא שכיחא ובחסר יותר מכדי חסרונן מזבנינן לכהן בדמי תרומה שמא כבר עשאן הבעה"ב תרומה ומעשר: פורטין. לפרוטות והכל משום חשדא: **ד** יוציא לו. ומחזיר לו כפי שיעור הראוי לחסר: מגורה. וקורא שם מעשר שני בצידו לצפונו או לדרומו ולא לקחו המע"ש מתוכו ונפחת והה"א פירש דמיירי במסתפקין ממנו ואין צורך לזה ונקט מע"ש דלא בעי שיריה ניכרין כמ"ש הר"ש (פ"ג דתרומות מ"ה ל' ת"ב) ולא נתנו חכמים שיעור לחסרון כמה לשנה ומתניתין קאי שנתן שיעור לאורז ודוחן ואינך: הוחזק כחו של ר"ע. גם הוא לא נתן שיעור לקטניות דרבנן נמי סברי כן והת"ב גרס שנתן שיעור לאלו ונתן לאלו ופליג אדרבנן ולשון הוחזק לא משמע כן: בין מהרבה. א"כ החסרון אינו תלוי בערך המדה ופליג את"ק במשנה ורבנן סברי דהרבה מתפזרות והפיזור הוא לפי ערך: מתוך ביתו. וכן החזיר אבל מדד בגורן והחזיר בביתו בימות הגשמים דנתפח מלחלוחית שוב ליכא חסרון (עיין בשיטה מקובצת מ"ש בתוספתא זו ועיין בת"ב): ה"ג אמרו לו לא מפני שהן אוכלות אלא מפני שהן מתפזרות והן אובדות. ובש"מ גרס מפני שהן מתפזרות מפני שהן אובדות וקאי על דברי ר"י בן נורי וגם ר' יהודה סבר כר"י בן נורי דאינו מוציא חסרונות רק לכור אחד ולכן היתרון של עשרה כורים משלים לחסרון של כור אחד (ועיין בת"ח בסוגיא) ולכן אמר במשנה אם היתה מדה מרובה אינו מוציא לו חסרונות ואף אם ר' יהודה סבר במשנה כרבנן רק דבעשרה כורים אינן אוכלות מכל כור וכור כמו ערך כור אחד (עיין רש"י (מ.) ד"ה אם היתה) מ"מ ע"ז פליגי רבנן שהרבה מתפזרות והרבה אובדות וא"כ אף במדה מרובה ולקח בימות הגורן והחזיר בימות הגשמים כיון דבכור אחד מודה ר"י שאין הנפח משלים לחסרון גם בעשרה כורים אינו משלים ובזה קי"ל הלכה כר' יהודה אף דלא קי"ל כר' יוחנן בן נורי דשני לן בלקח בימות הגורן והחזיר בימות הגשמים: וכן. ועוד: וד"א. פקטים שמקבל בשמן כמבואר במשנה ופקטים היינו פסולת הזיתים הנף ע"ג: אלא במפקיד בלבד גרסינן. אבל לקח שמן בניסן כשער [היוקר] קנה שמן מזוקק אבל בתשרי מקבל הלוקח ג"כ פקטים כמבואר בגמ' דאז הוא שער הזול וכת"ב גרס לא אמרו שמרים ודבר אחר אלא במוכר לבד דעכירת השמן הוא על המוכר ולא על הלוקח (עיין בש"ס מ.) שפעמים יש חילוק בזמן כמו שפרשנו: **ה** הרי שהפריש גרסינן: מהו. דנימא שמא טעה במדה: פיתתו חולין. הדרך הוא להפחות ואם לא פיתתו חולין י"ל מן המעשר אכלו העכברים ולא מן החולין והיו כן במקרה וגם קמ"ל שאינו חייב באחריות המעשר כדתנן בשלהי טבול יום דאפילו התנה ע"מ שתעלה שלם מן השבר כיון שעלתה שלם הותר הכור אפילו נשבר אח"כ (ת"ב): והותירו. מי נימא דמעשר מעורב בהן. וכת"ב מפרש דהשאלה הוא אם המותר נפטר בהמעשר שהפריש מקודם ופשיטא ליה כדתנן בשביעית פ"ו משנה ג' בצלים שירדו גשמים וצמחו וכו' הותירו הרי אלו מותרים: כך הותירו. דרך להותיר מימות הגורן לימות הגשמים ואם המעשר לא הותיר מקרה הוא וסמכינן בכל גוונא על הקודם דהמעשר מפרים מיד בגורן משנתמרח בכרי ויש לומר שהמעשר נתפזר ועכברים אכלן ולכן לא נותר ומתשובה זו נראה כמו שפרשתי דאילו לפי' הת"ב מה בכך שהותיר המעשר מוכר מעשר שני בקדושת מע"ש לאוכלו בירושלים ואעפ"כ חולין קודמין (מ"א): **ו** מארבע. ושלח יד: משלם ד' גרסינן. דבשעת הגזילה משלם ובגמרא מפרשינן המשנה דאיירי בשבח גזילה ואולי מפרש כאן ועמדו מארבע שהשבח מחמת הולד וכן ועמדו משתים שילדה אלו וב"ש סברי שבח גזילה לגזלן הוי כמבואר בגמרא (מג.) ויש לומר דפליגי בתרתי ביוקרא וזולא ובשבח ולדות ועל יוקרא וזולא לא פליג ב"ה בהוספתא זו דאיירי ביוקרא וזולא ואמר כיצד היינו דכ"ע מודו בה (עי' תוס' ד"ה רמ"א וכן כתב בת"ב): **ז** הזהב קונה את הכסף. בחליפין זהב הוי פירא וכסף טבעא ובמשיכת פירי נקנה הכסף אבל לא בכיסף: בכ"מ שהוא. כמות שהוא חדשים ולא ישנים ובלא יחוד הדמים איירי דאין מטבע נעשה

הרי זה לא קנה עד שעה שימשוך . הנחשת קונה את הכסף כיצד נתן לו ל' דינר בדינר כסף הרי זה קנה כל מקום שהוא אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים איסר הרי זה לא קנה עד שימשוך . אסימון קונה את המטבע כללו של דבר כל שנקנה קונה . טלית קונה דינרי זהב ר"ש אומר אף כשאמרו טלית קונה דינרי זהב בכל מקום כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדבורו (נ) והנושא ונותן בדברים אין לו עליו אונאה אבל אמרו חכמים כל המבטל את דבריו אין רוח חכמים נוחה הימנו : ח (ס) אונאה ד' כסף מכ"ד כסף לסלע לשתות למקח עד מתי מותר להחזיר עד כדי שיראה לתגר א) או לבקי הורה ר"ט וכו' עד א' הלוקח וא' המוכר וכו' : ט מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו חלוק שוה ה' בשש (ע) ידו של לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי סלע רצה אומר לו הילך הלוקך ותן לי מעותי אבל אם מכר לו שוה שש בחמש יד המוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי סלעי רצה אומר לו הילך מעותיך ותן לי חלוקי ור' אומר לעולם יד המוכר על העליונה וכשם (פ) שהמוכר יכול לחזור בו כך לוקח יכול לחזור בו רש"א המוכר יכול לחזור בו הלוקח אין יכול לחזור בו שכבר קבל הלה את מעותיו : י סלע (צ) כמה תהא חסרה ב) ולא יהא בה אונאה סלע ארבעה אסרות ודינר איסר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר סלע ארבע פונדיונות ודינר פונדיון ור"ש אומר סלע ח' פונדיונות ודינר ב' פונדיונין יתר על כן אמר ר' יהודה היה מוציאה בשוייה (ק) הסלע עד שקל והדינר עד רובע פחות מכן אפי' איסר אין[ס]להוציאה (ר) לא ימכרנה לא לתגר ולא להרג ולא לחרם מפני שמרמה בה את אחרים אבל נוקבה ותולה בצואר[ו] וכשם שאתה אומר בחולין כך אתה אומר במעשר שני ובלבד שלא יתכוין להטיל סלע [ח] על השני . האונאה שמנה כסף בד"א בדינרין ובסלעיהן אבל בדינרי זהב ובמטבעות של נחושת היה מוציאן בשויהן : יא עד מתי (ש) מותר להחזיר בכרכין עד כדי שיראה לשולחני ובכפרים עד ערבי שבתות שכן דרך השוק להיות עומד בעיירות מערב שבת לערב שבת[ז] (ת) האונאה ד' כסף והטענה שתי כסף בד"א בזמן שמכר לו סתם אבל אם [ט] קצץ עמו אין כלום אחר הקציצה : יב (א) הנושא ונותן באמונה והאומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה לא יהא מוכר לו את היפה בשוויה ולא את הרעה באמונה אלא [או] שתיהן בשווייהן או שתיהן באמונה מחשב עמו שכר חמור שכר החמר שכר הפונדק ולא יהא מחשב עמו שכרו מפני שנוטל שכרו ממנו : יג ר' יהודה אומר (ב) ס"ת בהמה ומרגלית אין להן אונאה ס"ת מפני שאין לו דמים בהמה ומרגלית מפני שרוצה לזווגן אמרו לו והלא כל דבר רוצה לזווגו ר"י בן בתירא אומר הסוס ג) והטיטוס והסייף במלחמה אין להן אונאה.כשם שאונאה במקח[ה]כך אונאה בדברים ועוד מרובה אונאת דברים מאונאת ממון באונאת ממון אומר (ויקרא כה) אל תונו איש את אחיו ובאונאת דברים הוא אומר (שם) ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך ויראת ממי שפוקד על אלו : יד היו חמרין מבקשין יין ושמן לא יאמר להן לכו אצל פלוני והוא לא מכר יין ושמן מעולם היו חלאין באין עליו ויסורין באין עליו וקובר את בניו לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו לאיוב (איוב ד) הלא יראתך כסלתך וגו' זכור אתה אין כתיב כאן [י] אלא זכור נא וגו' ר' יהודה אומר אף לא יתלה את עיניו ויאמר לו בכמה חפץ זה (ג) והוא אין רוצה ליקח . ראה גר שבא ללמוד תורה לא יאמר ראו מי שבא ללמוד פה שאכל נבלות וטרפות שקצין ורמשין וכן הוא אומר(ש"א י)ויען איש משם[יא]ויאמר ומאביהם וכי יש אב לתורה ולא כבר נאמר (משלי ל) מה שמו[יב]ומה שם בנו כי תדע ואומר (שם יט) בית והון נחלת אבות(ד)ומה'[יג]אשה משכלת: טו (ה)אין מערבין פירות בפירות ואפילו חדשים בחדשים וישנים בישנים ואצ"ל חדשים בישנים וישנים בחדשים (ו) אפילו סאה בדינר [יד] וסאה בדינר וטריסית לא יערבם וימכרם סאה בדינר . אין מערבין יין חדש בחדש וישן בישן ואצ"ל חדש בישן וישן בחדש ולא קשה ברך ור' יהודה מתיר קשה ברך מפני שהוא משביחו וכן היה רבי יהודה אומר מין א' המשביח את חברו מותר שני מינין [טו] המשביחין את אחד אסור . אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותנים לו שמריו כיצד היה שופה יין לחמרין נותן לו שמרי אותו יין אבל לא שמרי יין אחר . אף כשאמרו נותן לו שמריו נותן לו של היום ושל מחר למחר (ז) אבל לא של היום למחר ולא של מחר להבא . לא יערבם חנווני וימכרם בחנותו אא"כ הודיע לא ירביץ חנוני בתוך חנותו יין ושמן מפני [טז] שגונב דעת הבריות (ח) מקום שנהגו להטיל מים למחצה לשליש ולרביע יטילו ואין משנין ממנהג המדינה מערבין חומטין בתבואה קב בכור ואינו חושש ובעלי בתים מטילין כל צרכן חנוני צורר ומניח ע"פ המגורה אין משרבטין ומסרטין את הבהמה ואין נופחין בקרבים ואין מטיל בשר לתוך המים :

פרק ד

א המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו (א) לא כל הימנו [א] לאבד זכותו של זה מרבין על השכר ואין מרבין על המכר שנא' (שמות כב) אם כסף תלוה את עמי וגו' כנושה מה מלוה מיוחדת לו (ב) מה

שאת

נוסחאות כ"י

א) או לקרובו : ב) ויהא בה אונאה : ג) וחמיטוב :

אור הגנוז

[ה] רשאי : [ו] בנו : [ז] ואם היה מכירו וכו' : [ח] וממכר :

מגן אברהם [ח] על השני . פי' שיכוין ליתן סלע רע למעשר שני : [ט] קצץ עמו . נ"ל דה"פ שאמר חפץ זה אינו שוה אלא סלע ואני מוכרה לך בשתים אין לו עליו אונאה : [י] אלא זכור נא וגו' . פי' שבקשו ממנו מחילה ע"ז לפי שדברו לו שלא כהוגן לכן לא יאמר אדם לחברו כך : [יא] ויאמר ומי אביהם כצ"ל . פי' ומי אביהם של כל הנביאים שאתה מתמה הגם שאול בנביאים : [יב] ומה שם בנו . במשלי קאי אדלעיל מיניה מי עלה שמים וירד כלומר שעלה לקבל התורה וע"ז קאמר מה שמו ומה שם בנו כלומר שאין לו אב ולא בן שכל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול : [יג] אשה משכלת . קאי על התורה : [יד] וסאה בדינר וטריסית . פי' שהחדשים יקרים יותר מן הישנים אפ"ה לא יערב חדשים בישנים אפי' רוצה למוכרם בזול דשמא הוא רוצה ליישנם וליתנם באוצר עי' בגמרא : [טו] המשביחין זה את זה כצ"ל . פירוש דאסור לערב מין בחבירו : [טז] שגונב דעת הבריות . פי' שמרבין יין טוב ומכה הרית באין בני אדם לקנות שסבורין שיש לו יין טוב שיש לו ריח כזה שמרבין : [א] לאבד זכותו של זה וכו' . נראה לי דה"ק דאינו נאמן לומר שאין לו לאבד זכותו של זה אלא חייב ליתן לו :

חסדי דוד

של תמין דדמאי שאמר אחר שהפריש ת"מ מע"ש בצפונו או בדרומו ומניחו שם ואוכל והולך מצד האחר ואירע שפחתו החטים במגורה כשם שפיחת החולין כך פיחת המע"ש ואם יודע כמה נסתפק יטול לפי חשבון ואם א"י כמה נסתפק יוציא לפי החשבון האמור במשנה לחטים ולאורז ט' חצאי קבין לכור : **אונאה** ד' כסף כו' עד כדי שיראה לתגר או לבקי . במשנה איתא או לקרובו כי באמת רק בבקי תליא מלתא ואם קרובו אינו בקי לא איכד כתו אע"פ שהראה לו : **לא** ירביץ חנוני בתוך חנותו יין ושמן כו' . כך דינא ליתא בגמ' ולפי הענין נראה שעושה כן להראות שיש לו רבוי יין או שמן שמרביץ חנותו בהן וממילא מוכר בזול ועי"ז יקפצו עליו קונים: **פרק ד המוכר** פירות לחבירו בחזקת שיש לו כו' . כוליה האי פרקא דינא דרביתא נינהו והך רישא קיימא אמתני' דתנן בפא"נ אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער כו' ע"ש ומ"ש בסיפא מרבין

מצפה שמואל

(נ) והגו"ג בדברים. מט. ועי' ירושל' פ"ג הל"ב וירושל' ספ"י דשבועות וע"ש פ"ח יג: פלוגתא דר"י ור"ל אי מעות קונות ועי' ירושלמי קדושין פ"ב הל"ב במלוה במטלטלין דאין מוסרן למי שפרע ועי' פירובין פ"ז הל"י זאת אומרת שאין המעות קונות וצ"ל שהמעות קונות וע"ש בק"ע ועי' כאן פ"ד הל"ד בסוף ההלכה : (ס) אונאה ד' כסף . מט: וירושלמי הל"ג : (ע) ידו של לוקח על העליונה. ע"ש פלוגתא רב ושמואל וירושלמי שם ועי' נא. לשיטת רבה : (פ) שהמוכר יכול לחזור . עי' מד. ועי' תוס' גיטין ל. ד"ה ל"ש : (צ) כמה תהא חסרה . עי' דף נב. וירושלמי פ"ד הל"ד וקדושין פ"א הל"א : (ק) הסלע עד שקל . עי' כלים פי"ב סלע שנפסלה : (ר) לא ימכרנה . עי' תוס' שם ד"ה יתר : (ש) מותר להחזיר . נב: (ת) האונאה ד' כסף . נה.: ד' כסף . עי' ירושלמי קדושין פ"א הל"א האיסר א' מכ"ד בדינר . פחות מכן לד"ה אף יתר על כן ואפשר דהכא מודה שהרי לא נפחת רק כדי אונאה : (א) הגו"ג באמנה . נא. ושם פלוגתא דרב ושמואל : (ב) ס"ת ובהמה . נח: וירושלמי פ"ד הל"ח ועי' קדושין ח. בדבר החביב ועי' נא. בלוקח מבעה"ב (ת"ב) : (ג) והוא אינו רוצה ליקח . עי' נח. מסיים שהרי הדבר מסור ללב ולפי התוס' כאן נאמר כן למעלה גבי אונאת דברים ועי' רש"י שם : (ד) ומה' אשה משכלת . בתורה משתעי ועי' מגילה ו: ומיירי כאן לאוקמא בגירסא ועי' כתובות ל. : (ה) אין מערבין . עי' כט. וס. וירושלמי ספ"ד כל זה : (ו) אפי' סאה בדינר . עי' שו"ע סי' רכ"ד ס"י מבואר דמוכר בחזקת רע מותר לערב ולמכור כן מתבאר בש"ס דרוצה ליושנם דלולא כן מותר לערב חדש בישן כיון שהוא טוב ממנו ועי' ב"י בסוגיא זו שכ"כ : (ז) אבל של היום. מבואר מכאן דגם באותו חבית יש חילוק בין אמש להיום ור"ש כתב בסוגיא בגמרא דיוס ואמש ל"ד רק העיקר בשתי חביות ועי' אמ"ז ואולי רש"י פירש כן דברי ר' יהודה דמפרש המשנה בשל אמש לשל היום וע"ז אמר רש"י דה"ה משני חביות וליטנא קמא לא משמע הכי ועי' רמב"ם פי"א הל"ח : (ח) מקום שנהגו . עי' מיי' פי"א מהל' מכירה הל"ב והוא מכאן ושם מוקמינן בין הגתות ועי' מרדכי ריש ב"ב לענין מנהג גרוע : (א) לא כל הימנו . עי' ב"י חו"מ סי' ר"ע ורי"א ועי' מרדכי פ' המוכר את הבית . ועי' בתשובות פנים מאירות ח"ב שהאריך בזה וי"מ דלא קנה רק למי שפרע ועי' מ"ש בפנים ולפי המ"א דמפרש דא"כ ועי' בתוס' ב"ב מד: ד"ה דלא ועי' בחו"מ סי' ר"ז סט"ו לענין הודאה באסמכתא ועי' יו"ד סי' קס"א בסופו ועי' בתשובות הגאון רע"א סימן קל"ד שכתב דלא קנה רק למ"ש . והאריך שם הרבה והזכיר תוספתא זו : (ב) מה שאתה נותן . עי' מט: ועי' תוס' שם ויש ראיה מתוספתא זו וכן ביו"ד סימן רע"ו ס"א וע"ש בט"ז ס"ק א' וכס' רביד הזהב ראיתי שמפרש התוספתא כפי' משפטים בקרא דלא תשימון דמ"ר דאין מרבין על המכר דמה מלוה מיוחדת מה שאתה נותן אתה נוטל (ולא יותר משום רבית) כן במקח אל יקח יותר משום רבית ולכן אינו מרבה על המכר ואסמכתא הוא זה תוכן דבריו :

מנחת בכורים

נעשה חליפין : הנחושת . נחושת לגבי כסף נמי פרי הוי דאינו יוצא כ"כ כמו כסף : בשלשים איסר . כגון דזול איסר וקם ל' בזוזי (ומשמע מכאן שאיסר הוא מטבע נחושת עי' ג"י ורא"ש שם . ת"ב) : כללו של דבר כל שנקנה קונה . כל שנקנה ואינו נעשה דמים באחר כגון מטלטלין שהם נקנין קונה במשיכתן הדמים ולא הדמים שהן הקונין את המטלטלין זה כלל לכל מטבע זהב וכסף דכולם לגבי מטלטלין מטבע נינהו (עיין בעל המאור שלא כ"כ והרמב"ן השיג עליו ועי' בש"ס מה: ועג"י רפ"ד) : אבל אמרו . אע"פ שאינו קונה מ"מ צריך לקבל מש"פ וכן בגמ' (מח.) : בדברים לא קנה גרסינן . אף למי שפרע אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו ולא צריכן בגמרא (מט.) דהאי תנא סבר דדברים יש בהן משום מחוסרי אמנה : ח ארבעה כסף . מעה שהוא כ"ד בסלע : לסלע . האונאה ד' מעין שהוא שתות למקח מבואר בש"ס (מט:) דשתות מעות נמי שנינו : לתגר או לבקי . בש"ס הגי' לקרובים : הורה ר"ט וכו' . לשון המשנה הוא וקיצר בהעתקתו דר"ט הורה שמונה כסף ושמחו תגרי לוד שהיו בקיאים לאונות אמר להם כל היום מותר לחזור אמרו יניח לנו ר"ט במקומנו: א' הלוקח וא' המוכר . יש להם אונאה : ט מי שהוטל עליו . שנתאנה : שוה חמש בשש . הוא שתות מעות: שוה שש בחמש . זהו שתות מקח סלע שנתן יותר על דמיו : רבי אומר . בש"ס מבואר דלא פליג רבי ולרבי נ"כ מי שנתאנה ידו על העליונה וכאן נראה דפליגי עיין (נ: ונא.) לרבה שם : יכול לחזור . כשנתן מעות ולא משך אף שהכל ביד המוכר ור"ש פליג ומבואר טעם פלוגתייהו בגמרא (מט:) : י ולא יהא בה אונאה . במשנה מבואר (נא.) ויהא בה אונאה ותנא דברייתא חשיב מלמעלה למטה : ד' איסרות . לכל דינר איסר ואחד מכ"ד הוא . חלוק מטלית דהוי אונאה בשתות ורבא אמר בש"ס מאן תנא טלית ר"ש היא דס"ל דכאן נ"כ בשתות דשמנה פונדיונות מסלע הוא שתות : יתר על כן . הפחת הוא פחות מהנזכר והסלע שוה יתר על כן : מוכרו בשויה . שמוכרו ביפה דמאן דמוקים אזוזי הו"ל נפש רעה ובחסר יותר מכדי אונאה פליגי בגמרא אם מוכרה בשויה או יקוץ : הסלע עד שקל . אם נפחת עד שקל רשאי לקיימה אבל אם נפחת פחות מכן יקוץ ולמ"ד בגמ' יתר על כן נמי יקוץ מיירי הכא שנפחת בחד זימנא דבנפחת מעט מעט קודם שנעשה שקל היה ראוי לקוץ : עד רובע . רובע שקל והוא מחצה כמו בסלע ואם הפחת יותר מחציו אסור משא"כ בסלע שלא נפחת כדי אונאה מוכרו ביפה : פחות מכן . שנפחת מעט אפילו איסר לדינר שהוא אחד מכ"ד כר"מ אסור לקיימו : להרג . רוצח שמרמה אחרים : נוקבה . באמצע אבל מן הצד אסור פן יקצצנה : במעשר שני . ואם הסלע נפחת כשיעור האמור מותר לחלל עליו מעשר שני ומבואר בפ"ג דמע"ש ע"ש בחידושים וכן יתפרש כאן : ובלבד שלא יתכוין להטיל . בכונה סלע הרע למע"ש : שמונה כסף . במטבע סלע וצ"ל ד' איסרין כדלעיל ומפרש כאן דדוקא בדינרי כסף אבל דינרי זהב ליכא אונאה דדרכו לשקלן וכן נחושת אין הקפדה והת"ב מפרש דלגבי דינרין וסלעים שהם מטבע כסף לא שייך גביה יוקרא וזולא שהרי דמיהם קצובין ואפילו פחות מכדי אונאה חוזר אא"כ חסרה מעט או אם נתנו בתורת מטבע משער בכדי אונאה אבל אם נתנו בתורת משקל כ"ד שבמשקל אפילו פחות מכדי אונאה חוזר . אבל דינרי זהב ונחושת שהם פירי לגבי כספא שייך בהו יוקרא וזולא לגבי אונאה ואם נחסר משקלם אפילו פחות מכדי אונאה חוזר שהרי אינם בתורת מטבע . ואף דקרו לו מטבע בשבועות (מ.) שהכל מין מטבע אחת מ"מ לגבי אונאה אם נחסר משקלו חוזר אפילו בפחות ולכן בדינרי זהב אין דין אונאה אלא כשהוקר והוזל לענין שווי המטבע אבל בכסף אם נתן בתורת מטבע אף שנחסר משקלו משערין בכדי אונאה ועי' בש"ס (מד:) למאי נ"מ בדינרי כסף ופי' התוספות שם : יא מערב שבת לע"ש . ורש"י פי' במשנה משום דמוליאה לצרכי שבת ומיירי אז ואולי כוונת התוספתא כן שהשיג צורך קנייתה לצרכי שבת : שאונאה ארבעה כסף . ואינה פחותה ממעה כסף דאין אונאה לפרוטות וכיון דאפיקתא מפרוטות אוקמה אמעה דאין מטבע כסף פחות ממעה (רא"ש נה. ועיין לעיל בהלכה) : הטענה . מודה במקצת הצריך שבועה : שתי כסף . איכא מ"ד הטענה שתי כסף וממנה הודאה פרוטה ואיכא מ"ד כפירת שתי כסף לבד ההודאה : קצץ עמו . שאמר לו אינו שוה אלא סלע ואעפ"כ אני רוצה שנים ליכא אונאה : יב באמונה . ש

נתתי בעדו וכזה רוצה אני להשתכר (עיין תוס' נא: ד"ה לו) : על מנת . איכא דפליגא דתנאי בטל : לא יהא מוכר . בקנה הרע והיפה ביחד בסך הכל אחד בדינר : שכרו . כגון מוכרי בגדי קנבוס שמשתכרין ד' למאה לא יחשוב שכרו בזה מפני שנוטל שכרו כפי הקצוב : יג שאין לו דמים . כל חפציך לא ישוו בה : לזווגן . לאחר שיש לו ומעלינן לפעמים בדמים : והטיטוס . מגן למלחמה ויש בהם חיי נפש : יד היו חמרין . פירושו לאונאת דברים : זכור אתה אין כתיב כאן אלא זכור נא . ובקשו ממנו מחילה ע"ז לפי שהטיח דברים כלפי מעלה ובקשו ממנו שלא יעשה כן אבל דרך אונאת דברים אסור (עי' סמ"ע סימן כ"ח ס"ק וא"ו וגרסינן זכור עשה בעי"ן) : ומי אביהן . בשאול שהיה מתנבא אמר ומי אביהם של כל הנביאים שמתמה וגם שאול בנביאים : ומה שם בנו . כל מי שרוצה לקבל התורה מקבל ורישא דקרא שם מי עלה שמים וירד : אשה משכלת . בתורה משתעי ואינה בירושה כעין בית שבמיתת אביו בע"כ בא לו וה' משמרו בזכותו אבל תורה א"א להנחילו כ"א ברצון ואינו תלוי באב : טו וישנים בחדשים . שאם כלו ממנו חדשים אסור לערב ישנים (עיין ס. ות"ח שם): בדינר וטריסית . והחדשים יקרים ומ"מ לא יערב חדש בישן למכור בזול דמה שהחדש ביוקר הוא מפני שרוצה ליישנן ואולי זה הלוקח חפץ לאכול יותר מיד וכן בכל גוונא דמשכחינן אונאה דחדשים מעלי ברוצה ליישנן וגריע לענין עשיית קמח : ור"י מתיר . ומשנה דמתיר ר"י היא (ג.) : מין אחד המשביח . כגון קשה ברך אבל שני מינים אסור לערב ולפי התוספתא אסור לערב מין אחד בשני מינים דנקרא על שם השני מינים והוא מכח מין המצרף והוא גורם שני מינים המשביחים זא"ז אסור והיינו כיון דכ"א משביח חבירו א"כ יש מעלה באחד מה שאין בחבירו והוי דומיא דחדש וישן דאסור לערב משום החסרון של כל אחד ואחד : של היום היום. אבל כששפה היין מאתמול והשמרים ככולו עד היום אסור לערב בו יין אף של אותו חבית עצמו (ורש"י בגמרא כתב פי' ה"ה ליום ויום שתי חביות ועי' שיטה מקובצת שהעתיק תוספתא זו) : אא"כ הודיע . בגוונא שמודיע ללוקח שעירב והיינו לבעה"ב אבל לתגר אסור למכור שמרמה את אחרים ומיירי באין דרך לערב מים אבל בשדרך לכך א"צ להודיע כמבואר בתוספתא פ"ו דב"ב : לא ירבוץ . שמחמת שהרבוץ היין מעלה ריח טוב וחושבים שיין שלו טוב הוא (מא) ואולי גרסינן לא יערב יין ושמן שהשמן צף למעלה וגונב דעת הבריות וגם אסור משום סכנה כמבואר בחולין (צד.) : חומטין . שמירת התולעים שבתבואה כמבואר בשבת (לא.) : כל צרכן . קב לכור ואין בו אונאה שדרך לערב אבל חנוני צורר ע"פ המגורה את החומטין אבל אינו מערב מפני אונאה : משרביטין . שזוקף שערות הבהמה שתראה שמינה : מסרטין . לישנא דקרא לא ישרטו שרטת שמסרט שתראה נאה : בקרביים . שיראה שתהיה נפוחה : לתוך המים . שיראה הבשר לבן והכל הוא משום גנבת דעת הבריות :

פרק ד א המוכר פירות לחבירו . בחזקת שיש לו כפוסק על השער שבשוק : לא כל הימנו . ולא מצי למהדר בטענה שאינו ברשותו ולא חל המקח אלא צריך ליתן לו (כ"מ פכ"ד מהלכות מכירה הל"ג) ויש מחלקין בין קרקע למטלטלין דבקרקע לא קנה אם לא היו ברשותו וי"מ דלא קנה רק למי שפרע (עב"י סי' ר"ט וש"ך שם ס"ק יג) א"נ קאי לענין רבית דסאה בסאה מותר ללות ואין בו משום רבית כשיש לו א"נ בפוסק על הפירות משיצא השער על חוב שמכר דאסור כשאין לו דא"א עתה לקנות וכשיש לו מותר כמבואר בגמרא אם הודה דיש לו או מותר ומחייבינן לא מחמת הודאתו והמ"א מפרש דלאו כל הימנו היינו שאינו נאמן לומר שאין לו וקיצר הרבה : מרבין על השכר . נראה שהוא שמפרש לקמן שמשכיר מעות לסתנאות ואם נפרש כפשוטו הוא על דרך המבואר במשנה (סה:) שמשכיר לו חפץ באם ליום בעשרה ואם לשנה בשנים עשר דלא הוי כאגר נטר כמה שממתין לו המעות עד השנה דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וזה עיקר המקח ועכשיו הוא דמוזיל גביה: אין מרבין על המכר. דבמקח זמן התשלומין הוא עכשיו ומה שמוכר לו בהמתנת המעות הו"ל אגר נטר: שנאמר אם כסף תלוה. כדמסיים דאסור ליטול יותר ואסמכתא בעלמא היא דדרך מקח הוי אבק רבית כמבואר (סח:) ויותר הוא נראה להגיה מה מלוה מיוחדת לא מה שאתה נותן לו את נוטלו ממנו יטלו אלו

שאת

שאת נותן לו את נוטל ממנו יצאו אלו שמה שאת נותן לו יותר את נוטל הימנו רשב"ג אומר אף (ג) מרבין על המכר בהקדש [ב] כיצד (ד) משכיר אדם מעותיו לשלחני להתנאות בהן ולהתלמד בהן ולהתעטר בהן נגנבו או אבדו חייב באחריותן ניטלו [א] מלפניו באונס הרי הוא [ג] כנושא שכר [ד] נשתלשו עליהם אסור משום רבית (ה) אם עשה כן בהקדש [ה] הרי זה מעל. שנה האמורה בבתי [ו] ערי חומה הרי זו רבית (ו) אלא שהתירתו תורה. חייב לו מעות וכתב לו שדהו מכר בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר הלוקח אסור רבי יהודה אומר בין זה ובין זה מותר א"ר יהודה כך היה בייתוס בן זונין עושה ע"פ רבי אלעזר בן עזריה אמרו לו משם ראיה אלא שהמוכר אוכל פירות היה: ב (ז) יש דברים שהן רבית ואינן רבית לוקח אדם הלואתו של חבירו בפחות ושטרותיו בפחות יש דברים שאינן רבית אבל אסורין מפני ערמות רבית כיצד א"ל הלויני מנה א"ל אין לי מנה טול לך כ' סאה של חטין אע"פ שחזר ולקח ממנו כ"ד אינן רבית אבל אסורין משום ערמות רבית: ג המוכר שדה לחברו ואמר לו [ז] ע"מ (ח) שאהא בה אריס ועל מנת שאהא [ג] בה שותף ועל מנת (ט) שהמעשרות שלי כשתמכרנה (י) מכרה לי בדמים הללו אימתי שארצה אני בא נותן לו דמיה ונוטלה מותר: ד היה חייב לו מעות (כ) והשכיר לו בית מדינר לחדש והיה יפה סלע בחדש אסור. (ל) [ח] השכיר ממנו בדינר בחדש אם היה יפה סלע בחדש מותר (מ) משכן לו בית משכן לו שדה ואמר כשתמכרם מכרם לי בדמים הללו אסור אם אמר לו בשויהן מותר: ה (נ) היה מוליך חבילה ממקום למקום ואמר לו תנה לי ואני נותנה לו כדרך שאתה נותנה לי [ט] ממקום פלוני בזמן שבאחריות הנותן מותר והמקבל אסור היה (ס) מוליך פירות ממקום היוקר למקום הזול ואמר לו תנם לי ואני אעמידנו לך במקום היוקר בשער הזול מפירות שיש לי אם יש לו באותו מקום מותר ואם לאו אסור (ע) אבל חמרין מקבלין מבעה"ב ומעמידים במקום היוקר כשער הזול ואין חוששין (פ) היו חמרין ופועלין עומדין עליו בשוק יאמר לשלחני תן לי בדינר מעות גאפרנסם ואני נותן לך יפה דינר וטריסית ממעות שיש לי בכים אם יש לו בכים מותר ואם לאו אסור: ו (צ) מה שאירש מאבא מכור לך ומה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום מה שאירש מאבא היום ומה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימין: ז המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר הרי זה נותן לו שכרו (ק) כפועל בטל דברי ר' מאיר ר"י אומר אפילו [א] אכל פתו בציר ואפי' אכל עמו שתי גרוגרות זה הוא שכרו ר"ש אומר נותן לו שכרו משלם אינו דומה העושה מלאכה ליושב ובטל ואינו דומה היושב בחמה ליושב בצל אבל אם אמר לו בשליש אתה שותף לי והשליש עשוי עליך הדבר (ר) בבטלה מותר. המושיב (ש) את חבירו בחנות למחצית שכר אם היה (ת) אומן לא יעסוק באומנתו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנתו [י] ואם היה [ג] שותף עמו בחנות מותר המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר (א) לא יהא לוקח ומוכר דברים אחרים ואם לקח ומכר השכר לאמצע: ח [יא] הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר הרי זה מחשב עמו שכר בטלה ואי זה שכר בטלה בשעה שלוקח ובשעה שמוכר א' לוקח וב' מוכרין מחשב עמו שכר מכירה אחד מוכר וב' לוקחין מחשב עמו שכר לקיחה אחד לוקח ואחד מוכר שנים לוקחין ושנים מוכרין אף על פי שמעדיפין זה על זה אין בכך כלום אבל אם אמר לו [יב] שכר בית משלי ושכר בטלה משלך בשליש אתה משותף לי והשליש עשוי עליך בבטלה מותר. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר לא יאמר לו (ב) [יג] הרי הן עשויות עליך למחצה לשליש ולרביע אלא מחשב עמו שכר בטלה היו פירותיו מופקדין אצלו ואמר לו הרי הן עשויות עליך למחצה לשליש ולרביע הרי זה מחשב עמו שכר בית שכר בטלה מעכשיו אם אמר לו יצא שכר כתף בשכר עלייה מותר: ט (ג) הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ואמר לו קרוב להפסד ורחוק לשכר מותר משום רבית וזו היא מדת צדיקים קרוב לשכר ורחוק להפסד אסור משום רבית וזו היא מדת רשעים קרוב זה וזה ורחוק זה וזה מותר משום רבית וכך כל אדם נוהגין. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר (ד) ואמר לו הילך

א) בכ"י טבל

אור הגנוז

פרק ד [א] נוטל: [ב] ברשותי: [ג] עושה:

עי' בגמרא דב"מ דף נ"ז: [ו] ערי חומה. עי' פ"ח דערכין: [ז] על מנת וכו'. נראה לי הטעם דהוי כאילו שייר לנפשו חלק בשדה וכן הטעם גבי מעשר ועי' בב"ב ועי' בי"ד סימן קע"ד: [ח] השכיר וכו'. פירוש והקדים לו מעותיו: [ט] ממקום היוקר. כצ"ל: [י] ואם היה שותף עמו בחנות. פירוש שחבירו יושב עמו בחנות מותר הוא לעסוק במלאכתו: [יא] הנותן מעות וכו'. מחשב עמו שכר מכירה שהוא יותר: [יב] שכר בית משלי. שהנותן משלם שכר הבית שהסחורה מונחת בו נגד שכר בטלה: [יג] הרי הן עשויות עליך. פירוש שלא יתן לו מפירות שבביתו:

מגן אברהם

[ב] כיצד וכו'. הוא מלתא באפי נפשה: [ג] כנושא שכר. ופטור החנוני: [ד] נשתלשו עליהם. פירוש שמתחלה כשהושלשו בידו התנה שיהא חייב באונסין אסור משום רבית: [ה] ה"ז מעל. דאסור ליהנות מהקדש:

חסדי דוד

על השכר ואין מרבין על המכר שנאמר אם כסף תלוה את עמי וגו' כנושה משמע דדריש כנושה ולא נושה ואפ"ה לא תשימון עליו נשך הא כיצד אין מרבין על המכר דאע"ג דהוה דרך מקח וממכר ולא דרך הלואה אפ"ה אסור. אמנם דרשא זו לא נמצאת בגמ' ובגמ' מוכח דאינה אלא אבק רבית וצ"ל דאין זה אלא אסמכתא בעלמא ובכ"ז מותר להרבות על השכר כדאיתא הטעם בגמ' משום דאין שכירות משתלמת אלא לבסוף אין זה אגר נטר אבל דברי רשב"ג קשה דמשמע דלא מתיר בהקדש רק בה"ג דהוה אבק רבית הלא בהקדש גם רבית קצוצה מותר דכתיב אחיך למעוטי הקדש וכדאיתא בפרק הזהב אמנם בגמ' שם לחדא אוקימתא מוקי במקבל עליו לספק סלתות ע"ש היטב ונמצא דמ"ש רשב"ג מרבין על המכר הוא כעין אוקימתא זו ומה דאיתא בתוס' כיצד כו' לא דברי רשב"ג הם דשם לא בהקדש איירי אלא אתאן לת"ק ומלתא באפי' נפשי' הוא: המוכר שדהו וכו' ע"מ שאהא בה אריס כו' כשתמכרנה מכרה לי וכו' אני בא ונותן לך דמיה ונוטלה מותר כצ"ל וליתא בש"ס דידן והוא בירושלמי דפרקין ועי' בגמ' דף ס"ה מכר לו בית וכו': היה מוליך חבילה כו' תנה לי ואני נותן לך כדרך שאתה נותנה במקום פלוני וכו' היה מוליך פירות ממקום הזול למקום היוקר וא"ל תנם לי ואני אעמידם לך וכו' כצ"ל וכ"ה בגמ' דף ע"ג ע"ש ואמנם בבא דסיפא דחמרין שנויה בגמ' בלשון אחר ע"ש וגם הרמב"ם בפ"ט מהל' מלוה הל"ת הביא בבא זו בלשון ובפי' משונה וכבר השיג עליו הראב"ד ונתחבטו המפרשים לתרצו ע"ש: הנותן מעות לחבירו כו'. לא נמצאת בגמ' ונראה דאיירי בנותן מעות למחצית שכר בסתם בלי שום תנאי מפורש כשיבא לחשב עמו ולחלק השכר יש לו לנכות שכרו כפועל בטל כפי תקנת חז"ל ובסיפא נראה דט"ס הוא וכצ"ל אחד לוקח וב' מוכרין מחשב עמו שכר לקיחה א' מוכר וב' לוקחין מחשב עמו שכר מכירה ובבא שאח"ז הנותן מעות כו' לכאורה מתניתא יתירתא היא ועי' בשיטה מקובצת בשם תשובת הרי"ף דמייתא תוספתא זו ומפרשה: הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר לא יהא לוקח בשלו חטין כו'.

מצפה שמואל

(ג) מרבין על המכר. עיין בפנים ועי' שם נז: מהדרינן לאוקמא ברבית של תורה וע"ש באס"ז דף סה. בהא דמריבא ועי' בעה"מ ורמב"ן ורא"ש סי' כ"ב ודף ס"ה תוס' ד"ה והלכתא (ת"ב): (ד) משכיר אדם מעותיו. עי' יו"ד סי' קע"ד פירוש שנשתלשו להיות שלים להתחייב באונסין כמ"ש בהג"ס שם ועי' תוס' סע"ו ד"ה ושיטת רש"י דאם מקבל כל אחריות שרי וע"ש ד"ה והא אבל עיקר הדין דאסור רק להחזיר בעין שרי. והגר"א שם ס"ק ב' ובהגמ"ר הגי' שנשתרש ע"ש. ועי' בפנים: (ה) אם עשה כן בהקדש. עיין תוספות ב"מ נ"ז ד"ה כיון ועי' מל"מ בפ"ב ממלוה: (ו) אלא שהתורה התירה. עיין תוספות ערכין ל"א בשם ר"ת דהוי רק מדרבנן והתורה התירה לכ"ע אף שלא בבתי ערי חומה. ועיין (סג.) וירושלמי פ"ה הלכה ג' ועי' תוס' כאן ד"ה רבית: (ז) יש דברים שהן רבית. ירושלמי פ"ד הל"א. ועי' טור יו"ד סימן קע"ג ורמב"ם פ"ה ממלוה הל"ב. ועיין רמב"ם פ"ה ממלוה הלט"ו דהוי רק ערמת רבית וכן דעת הרשב"א והרא"ש בשם הרמב"ן דהוי אבק רבית מדמוקי אביי למשנה בהכי ולא אדחי דברי אביי לדינא: (ח) שאהא בה אריס. ירושלמי פ"ד הל"ד ועי' ביאורי הגר"א סימן ק"ס ס"ק ל': (ט) שיהא המעשרות שלי. עי' ירושלמי דמאי פ"ו דין זה למכירה ובדין רבית ע"ש פ"ו. כהן שאמר לישראל יעו"ש: (י) מכרה לי. מיירי אף שלא בשויהן ומ"מ לר"י דנד"א ברבית מותר אף במשכנתא ואף בדמים הללו מותר כמבואר סה: ואף לרבנן דבדמים הללו אסור היינו במשכנתא שגוף השדה של הלוה ומזלזל גביה בזכות הלואה אבל לוקח שגוף השדה שלו רק שמתנה שימכור השדה רק לו הרי מוכר לו לכתחלה ע"ת זה ונ"ד לתנאי כשיהיה לך מעות אחזירם לך דשם לא חל המכר כלל כמבואר בסימן קע"ד ולפי שראיתי לספ"מ בירושלמי שנדחק לפרש דמיירי בשויהן ע"כ כתבתי זה וע"ש ס"ג ובמ"ד: (כ) והשכיר לו בית. שם.: (ל) השכיר ממנו. היינו מן המלוה ולפי התוספתא מילתא דפשיטא הוא ואולי נגיה איפכא ורשאי הלוה ליתן יותר שכר דירה דלא מחזי כאגר נטר דס"ל דאינו רוצה להשכירו בפחות ומ"מ אינו נראה להקל. ונראה בזה יותר פירוש הת"ב כמ"ש בפנים. אמנם בסוגיא דהכירי נראה משמע לאסור אף שהוו הקרקעות ביד המלוה והלוה שוכר ממנו ועיין נ"י שם (קל.). (מ) משכן לו בית. סה.: (נ) היה מוליך חבילה. עי' ס"ה ובענין נראה וירושלמי פ"ה הל"ה: (ס) מוליך פירות. עג. ועד: וירושלמי שם. ועי' רמב"ם פ"ט מהל' מלוה הל"ת מפרש בעה"א והמגיד השיג עליו: (ע) אבל חמרין. שיטת רש"י דמותר אף אם אחריות ההבאה על החמרים עי' בהה"מ הטעם כיון דאילו הוזל במקום היוקר יותר ממקום הזול היה השעה"ב צריך לקבל כבמקום הזול החמרין הוי כשלוחין של בעה"ב. וי"ל לשיטת רש"י כיון דקי"ל דלהתנאות מותר ואין כאן רבית א"כ ג"כ הוי כלהתנאות דנראין כעשירים וכמ"ש רש"י להדיא ואין צורך למ"ש הה"מ דהוי כשלוחין ועי' בגמ' בזה ובר"יף שפירש בע"א ובירושלמי מבואר דהוי כשלוחין ועי' יו"ד סי' קע"ג סע"ז בהג"ה וע"ש ס"א בהג"ה והוא שיטת ר"א שהביא בב"י ולא כהתוס' ועי' ביאורי הגר"א שם: (פ) היו חמרין. עי' עה:: (צ) מה שאירש. עי' עו. ועי' ירושלמי פ"ה דכתובות הל"ה ומבואר שם בסיפא שתהא המצודה פרוסה ולא נזכר בפוסקים: (ק) כפועל בטל. עי' רש"י ב"מ סח. והרבה חולקין עמו ועי' יו"ד סימן קע"ג ועי' בה"ג הל' רבית (נח) בהא דאמר רבא בשוכר את האומנין דאם לא סייריה מאורתא פסידא בעה"ב ומשלם כפועל בטל היינו פלגא אגרא וצ"ע לשיטתו בכ"מ ועי' סמ"ג שכתב להרי"ף דר"ש מקיל נגד ר"מ דלא מחשב טורח התנות לכלום: (ר) בבטלה מותר. עי' יו"ד סי' קע"ז ס"א וס"ד ולכ"ע אם התנה בעת הקבלה מותר דיש לומר דבזה מיירי בהכי ועי' ב"מ פ"ו משותפין ועי' ש"מ בשם הרי"ף דבים לו עסק אחר סגי בקוצץ דינר ובאין לו עסק כמו בחנוני כאן או נוטל כו' כסו"ב או תרי תלתי באגר ופלגא בהפסד. ועי' באורי הגר"א סימן קע"ז סק"ז ביאור הענין על נכון: (ש) את חבירו בחנות. מיי' פ"ז משלוחין הל"ז ועי' שו"ע סימן קע"ו: (ת) אומן. עי' רי"ף ורא"ש סי' ל"ט ועי' בספ"ז מהל' שותפין וכ"מ שם ועי' חולין כ"ד: ברש"י ד"ה אין בעלי דמביא תוספתא זו ומפרש בזה לשון הס"ם דאין ועי' תוס' שם ות"ב ציין למרדכי הפועלים סימן שמ"ג והגמ"י פ"ח ס"א ותוס' סח. ד"ה אלא: (א) לא יהא לוקח. ירושלמי פ"ה הל"ד: (ב) הרי הן עשויות. עי' ש"מ מ"ש בתוספתא זו ועי' מח:: (ג) הנותן מעות לחבירו. ע. וירושלמי פ"ה הל"ו: (ד) וא"ל הילך מנה. ירושלמי פ"ה הל"ה עי' רמב"ם פ"ה משותפין הל"ה ושו"ע חו"מ סי' קע"ו ע"ש:

מנחת בכורים

שמה שאת נותן לו את נוטל וה"פ לפי מה דפירשנו דהך מרבין על השכר הוא שמותר להשכיר מעות באופן שיחזרם בעין וקבלות אחריות אונסין הוא על הנותן כמו שמפרש לקמן וע"ז מביא מקרא לא תהיה לו כנושה דילפינן מינה לאו לרבית כמבואר בסוף פירקין וזה דאמר דמלוה מה שאת נותן אין אתה נוטל ממנו שמחזיר לו מעות אחרים אבל במשכיר מעות הרי מחזיר לו אותן מעות עצמו עכ"פ ולא הוי רבית: על המכר בהקדש. דהרי למכור בזול בשביל הקדמת מעות כמבואר בש"ס (נז:): ואין רבית להקדש. כגון שקבל עליו לספק סלתות מד' ועמדו מג' ואפילו לא יצא השער וכן פי' בת"ב: כיצד משכיר אדם. לפי הנראה הוא פירושו דמרבין על השכר המבואר לעיל: להתנאות בהן. לתראות עושר ולהתלמד צורת מטבע חדשה: ולהתעטר. לבוש כמין עטרה: חייב באחריותן. כדין שומר אבל באונסין פטור אבל אם קבל עליו אחריות אונסין אסור דהוי לוה ממש: נשתלשו. שנעשה עליהם שליש להתחייב באונסין ובהגהת מרדכי סימן תמ"ד הגירסא נשתרש עליהם פירוש שנשתרש והוציא והרויח בהם אע"פ שבאו לידו אותן מעות עצמם אסור משום רבית: בהקדש הרי זה מעל. דהוי דבר שאין בו פגם וכיון שנהנה הוי מעל: הרי זו רבית. שהלוקח אוכל פירות כל השנה בשכר מעותיו שבטלות אצל המוכר שהמוכר יכול לפדות בכל השנה ובעלמא אסור בכה"ג אבל בבתי ערי חומה התורה התירה עי' ערכין (לא): הלוקח אסור. ופליגי בגד אחד ברבית אם מותר שהרי מוכר על תנאי וכשפודה הוי רבית אבל כשלא יפדה המוכר שלו קאכיל והיכא דמוקים לה בהתנה שישלם הלוקח בעד הפירות שאכל כשיפדה המוכר ופליגי ברבית ע"מ להחזיר: ב יש דברים שאינם רבית. אפי' אבק רבית אין כאן ויש אומרים דהוי אבק רבית רק שאינן רבית בדאורייתא: לוקח אדם. הלואתו של חבירו בפחות: בפחות. מכדי הלואה ומקבל מן הלוה יותר והלוואתו הוא בע"פ וקונה במעמד שלשתן: עשרים סאה. כל סאה בחמשה דינרין: שחזר ולקח ממנו. המלוה בכ"ד סלע והמלוה משתכר סלע אין כאן רבית דהמלוה לא העלה להלוה דמי החטים יותר משוין רק הלוה אוזיל גביה שהמלוה מכר לו החטים כמו שילא השער ורבית גמור אין כאן שהרי דרך מקח שמכר לו תחלה כפי השער והשתא אוזיל גביה רק דרך ערמה והאיסור הוא כשמחזיר לו מעות אבל כשהלוה נותן לו פירות בעד כ"ה סלעים מותר: ג על מנת שאהא אריס. אפילו לא נתקיימה התנאי שהמכר בטל (עי' טור בשו"ע ס"ס ר"ט) מ"מ מה שאכל הפירות לא הוי כרבית בשכר המתנת מעות מפני שהיו דרך מקח א"כ קמ"ל דע"מ שיורי הוי דשיורי שיור מקום בשדה בזכות זה כמבואר בב"ב (סג.) בתנאי דע"מ שהמעשר שלי וא"כ אפילו לא נתקיים המכר קיים. עיין משנה למלך פכ"ד מהלכות מכירה הלי"ד הביאו גם הת"ב: ע"מ שהמעשר שלי. דשיורא הוי ולא תנאי כמבואר ב"ב (שם): כשתמכרנה מכרה לי. דדרך מקח וממכר מותר בכה"ג אבל בדרך הלואה כגון במשכון כה"ג אסור כמבואר בגמרא (סה:): אימתי שארצה. דהתנה דיכול לפדותו מותר כיון דדרך מכירה הוא ואפילו לרבא דאמר גד אחד ברבית אסור בדרך מקח מותר דדמי לבתי ערי חומה עי' עירכין (לא:) תוס' ד"ה לכ"ע (ועי' בב"י סי' רע"ד ס"ק ס"ד בשם תשובת הריב"ש ובשו"ע סעיף ג' ובט"ז שם ועפ"מ הל"ב): ד מדינר לחדש. ולא ישכור הימנו בפחות דהוי לרבית: השכיר ממנו. שהמלוה משכיר לו בפחות ולפי הנראה מילתא דפשיטא והמ"מ פירש שהקדים לו מעותיו ומחמת זה מוזיל גביה והת"ב מפרש שמיירי שמוכר לו למלוה בית לחלוטין וא"כ שוכר ממנו בדינר לחדש ומחזי כרבית שהרי יפה סלע לחדש והוא נותן לו רק דינר לחדש ונראה שהבית של הלוה הוא אפ"ה מותר ופירש כן ע"ד שכתב הב"י סימן קס"ד בשם הריב"ש ע"פ מנהג ברגלוני: בשוין מותר. אף שהיה תנאי ג"כ שמוכרת למכור לו לא הוי כרבית ובגמרא (סה:) מוקמינן ברייתא זו דלא כר"י: ה ממקום למקום. ממקום הזול למקום היוקר: ה"ג ואני נותן לך כדרך שאתה נותן במקום פלוני. והוא מקום היוקר שבאחריות הנותן הוא עד אותו המקום של הנותן ושם תחול המכירה לכן לא הוי כרבית: ממקום הזול למקום היוקר גרסינן: ואם לאו אסור. והא דמבואר במשנה דלא יאמר אדם הלוני כור חטים ואני אתן לך לגורן ואפילו אמר עד שיבוא בני תוס' דהלל אוסר דהכא שאני דליכא שכר המתנה שהרי בעל הפירות מוליכם למקום היוקר והוא לוקחן כאן ונותן לו במקום היוקר ולכ"ע מותר אם יש לו שם: ואין חוששין. דלא הוי רבית שע"י המעות שמקבלין החמרין מבע"ב נראים כעותרים ומקיפין להם ואף לשלם מיד היה ניחא להם: אם יש לו בכים מותר. דכל סאה בסאה כשיש לו לא הוי רבית דלא הוי משום שכר המתנת מעות: ו מה שאירש מאבא. דהוי דבר שלא בא לעולם ובסיפא משום כבוד אביו שהיה גוסס תקנו שימכר לצורך תכריכין וכן במצודה משום כדי חייו ובירושלמי מבואר דבעינן שיהא המצודה פרוסה ולא הוזכר בפוסקים: ז נותנים לו שכרו. דכל עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון וצריך לקבל שכר טרחא בעד חלק הפקדון שעוסק: כפועל בטל. דברי ר"מ ומתניתין אתיא כר"מ וכפועל בטל הוא אם הוא אומן חייט אומדין אותו בשעה שאין לו מה לתפור והוא יושב בטל כמה היה רוצה אז ליקח שכר בעד תפירת הבגד וכך נותנים לו שכר טרחא וזהו של אותה מלאכה דבטל ממנה היינו שכר תפירת הבגד בשעת הבטלה דמוזיל בשכרו (שטה מקובצת והנ"י בשם הרי"ף בתשובה) וי"מ כפועל בטל שאם היה עוסק במלאכה אומדין כמה אדם רוצה להניח בשכרו ולישב בטל וכן בהשבת אבידה בפ"ב במכילתין שנותן כמו שהיה מניח מלאכה כבדה ועושה מלאכה קלה וכן בבכורות פ' עד כמה בשכר דיין שנוטל כפועל בטל כמה רוצה להניח ולישב בטל לגמרי דאסור ליטול שכר דין (עיין בסוגיא ס"ח ובתוס' שם סה. שהשיגו על פרש"י מהתוספתא): נותנים לו שכרו משלם. פליג על ר"מ דר"מ ס"ל כפועל בטל לגמרי ולר"ש לאו בטל לגמרי קאמר אלא מאותה מלאכה החמורה (תוספות שם): שותף לי. ריוח אטול שליש ופלגא בהפסד ושני חלקים ריוח יטול המקבל והיינו השליש ריוח עשוי עליך בשכר הבטלה. וכן מבואר בש"ס (סט.) (ועי' בכ"מ פ"ו מהל' שותפים ובשטה מקובצת בשם הרמב"ן): ואם היה שותף עמו מותר. האחד לעשות אומנתו לפי שאינו סומך עליו השכר לאמצע וכיון שהושיבו בחנותו אינו רוצה שיתעסק אלא בשלו ואם לקח ומכר במעות של עצמו הוי כאילו הלוה החצי לבעל החנות (הרא"ש בפ"ה): ח מחשב עמו שכר בטלה. היינו אם אין לו עסק אחר נותן לו בכל יום כפועל בטל ואם יש לו עסק אחר קוצץ לו דינר והשכר וההפסד לאמצע (עי' סימן רע"ז ס"ד היטב): אחד לוקח ושנים מוכרים. מחשב שכר לקיחה גרסינן כיון דבמכירה שני השותפים עוסקין ולמה יתן לו שכר מכירה ובסיפא גרסינן שכר מכירה: שמעדיפין. שהאחד זריז יותר במלאכתו מ"מ לא הוי רבית כיון ששניהם עוסקין אבל שכר בטלה משלך מותר בשכר ביתו שהסחורה מונחת שם בעד שכר טרחתו ודינו כיש לו עסק אחר דסגי אפילו בשכר כל דהו או מיירי שהתנה עמו מתחלה דאל"כ צריך ליתן לו כפועל בטל: בשליש אתה משותף לי. היינו כדלעיל דתרי תלתי מקבל באגר ופלגא בהפסד וסגי אפילו בחנוני שאינו עושה מלאכה אחרת ואפילו לא התנה מתחלה מותר (עי' בשו"ע סימן קע"ז ס"ב וס"ד): לא יאמר לו הרי הן עשויות עליך. פירוש בלא שכירות אלא מחשב עמו שכר בטלה ואז חולקין באגר ובהפסד כפי תנאי אבל בלא שכר נוטל תרי תלתא באגר ופלגא בהפסד וקמ"ל תוספתא זו דרשאי להתנות לשליש ולרביע באגר והפסד רק שיתן לו שכר בטלה: שכר בית. אף שעד עתה היה אצלו בתורת פקדון בתנם עתה צריך לקבל שכר דאל"כ מחזי כרבית: יצא שכר כתף גרסינן. שהפירות ברשות מקבל וא"ל לשכור כתף מן השוק והנותן רוצה לחשוב לו היתרון כאילו היה שוכר כתף להביא מן השוק ורוצה לנכות היתרון בשכר עליה של המקבל שהפירות מונחים שם מותר: ט וכך כל האדם נוהגין.

והיינו

מנה ואין אני יכול לעמוד על [יד] הפרוטרוט אסור ראה פירות שהוקרו ואמר הילך מנה ויכולני לעמוד על הפרוטרוט מותר. י הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ורצה אחד מהן ליישנן חבירו מעכב עליהן על ידו (ה) רבי יהודה אומר אם היתה [טו] ערב שביעית מותר שמתחלה לא לקחו אלא ע"מ כן וכן היה רבי יהודה אומר (ו) [טז] בג' פרקים מוכרין את הזרע בפני הזרע ובשעת הזרע ובפרס הפסח ובג' פרקים מוכרין את היין בפרס הפסח ובפרס העצרת ובפרס החג ובודקין אותו בג' פרקים והשמן מוכרין אותו מן העצרת ועד החג : יא הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר לא יהא לוקח (ז) בשלו חטין ובשל חבירו שעורים אלא או בכולן חטים או בכולן שעורים כדי שיהו מעות שניהן שוות (ח) בחבילה. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורין ולקח בהן חטין ידו על התחתונה אם (ט) פחתו פחתו לו ואם הוסיפו הוסיפו לאמצע הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר (י) רשאי הלוקח ליקח בהן כל מה שירצה (כ) ובלבד שלא יקח בהן [יז] לא כסות ולא עצים. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר (ל) רשאי הלוקח [יח] ליקח באותו המין וכשהוא מוכר אין מוכר [ד] אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ובאחרונה אמר לו [יט] לא לקחתי אין לו עליו (מ) אלא תרעומת (נ) ואם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו על כרחו : יב היה חייב לו מעות (ס) ובא ליטול ממנו פירות בגורן אמר לו צא ועשה לי בשער השוק ואני נותן לו מכאן ועד שנים עשר חדש הרי זו רבית א) [כ] שלא באיסרו שבא ואמר לו הלויני כור אחד של חטין ואני נותן לך (ע) כשער שאתה מוכר בו מותר. משכרת אשה (פ) לחברתה תרנגולת לישב על הביצים בשני אפרוחין בשנה ואינה חוששת האשה שאמרה לחברתה תרנגולת משלי וביצים משליכי ואנו חולקים את האפרוחין רבי יהודה מתיר ור"ש אוסר :

פרק ה א (א) קבל ממנו מאה צאן במאה של זהב למחצה לשליש ולרביע ואני נוטל סלע מכל אחד ואחד באחרונה [א] למחצה לשליש ולרביע מחצה למזונות ומחצה לבטלה ואני נוטל ב) מכל אחד ואחד באחרונה מותר. קבל ממנו מאה עגל במאה של זהב למחצה לשליש ולרביע [ב] מחצה למזונות ומחצה לבטלה ואני נוטל דינר זהב מתוך חלקך באחרונה מותר : ב (ב) [א] אין שמין בכורות תמימים לישראל אבל שמין להן בכורות בעלי מומין ושמין בכורות תמימים לכהנים ואצ"ל בעלי מומין : ג אין שמין לא את העזים ולא את הרחלים (ג) ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל רבי יוסי ברבי יהודה אומר שמין את העזים מפני שהן חולבות ואת הרחלים מפני שהן גוזזות ואת התרנגולת מפני שעושה ואוכלת. השמה תרנגולת מחברתה מיטפלת באפרוחים כל זמן שצריכין לאמן. מיטפל אדם בבהמה טמאה י"ב חדש ובאדם כ"ד חדש. (ד) מקום שנהגו לעלות שכר כתף למעות מעלין לבהמה מעלין ואין משנין ממנהג המדינה רבי שמעון בן גמליאל אומר שמין עגל עם אמו וסייח עם אמו ואע"פ שמעלה שכר כתף למעות ואין חושש משום רבית : ד השם בהמה מחבירו (ה) עד מתי חייב ליטפל בה סומכוס אומר בבהמה דקה ל' יום ובגסה נ' יום רבי יוסי אומר בדקה ג' חדשים מפני שטיפולה מרובה יתר על כן בכולם אם היה חלקו של בעה"ב שם עליו (ו) אין משנין ממנהג המדינה. השם בהמה טמאה מחבירו עד מתי חייב ליטפל בוולדות סומכוס אומר באתונות י"ח חדש ובגדרות כ"ד חדש ואם עמד עליו בתוך הזמן חבירו מעכב על ידו אבל אינו דומה טיפולה של שנה ראשונה לטיפולה של שנה שניה. השם בהמה מחבירו אין ג) פחות מי"ב חדש עשה בה כל ימות החמה ומבקש למוכרה בימות הגשמים יכול לעכב על ידו עד שיאכילנה כל ימות הגשמים האכילה כל ימות הגשמים ומבקש למוכרה בימות [ג] החמה יכול לעכב על ידו עד שיעשה בה כל ימות החמה : ה השם בהמה מחבירו מתה (ז) [ב] ד) בכוסיא משלם כולה ושלא בכוסיא משלם פלגא שכך הוא כותב לו אם תמות בכוסיא אשלם כולה דלא בכוסיא אשלם פלגא. שמה במנה והשביחה והרי יפה מאתים זוז מתה בכוסיא משלם [ג] [ד] ששה של זהב שלא בכוסיא משלם חמשים זוז. שמה במנה והכחישה והרי יפה חמשים זוז מתה בכוסיא משלם [ד] שלשה של זהב שלא בכוסיא משלם [ה] נ' זוז : ו (ח) רשב"ג אומר מפרין על שדהו כיצד קבל ממנו שדה בעשרה כורין חטין ואמר לו תן לי מאתים דינר ואפרנסה ואני נותן לך י"ב [ה] כור בשנה מותר אבל (ט) אין מפרין על ספינתו ועל חנותו ועל כל דבר שאינו עושה ואוכל מקבל אדם צאן ברזל מאשתו והולדות והגזין שלו ואם מתו חייב באחריותן : ז (י) איזה הוא צאן ברזל היו לפניו מאה צאן ואמר לו הרי הן עשויות עליך למחצה לשליש ולרביע במאה של זהב והולדות והגזין שלך ואם מתו אתה חייב באחריותן ואתה מעלה לסלע [ו] מכל אחד ואחד מותר.

מקבלין

נוסחאות כ"י

א) ולא כאיסרו הבא לידו בא ואמר כו' : ב) סלע : ג) מטפל בה : ד) בבוסיא. וכן בכ"מ :

אור הגנוז

[ד] כולן כאחד אלא : פ"ה [א] אסור : [ב] ואני נוטל דינר זהב מתוך הלקך באחרונה אסור למחצה ולשליש ולרביע מחצה וכו' : [ג] הגשמים : [ד] שלשה : [ה] חדש שנים עשר כור וכו' :

מגן אברהם

[יד] הפרוטרוט. פי' שהנותן אמר למקבל הילך מנה בעד הריוח שאין אני יכול לחשוב בפרוטרוט אסור כיון שהתנה כן בתחלה קודם שידע שום ריוח בדבר אבל בשראה פירות שהוקרו א"ל כן מותר מפני שאותו פעם כבר היה ריוח ומה שנוהגין עתה להתנות בתחלה היינו משום שמתנה אם לא יהיה לו ריוח לא יתן לו כלום ריוח וגם הוא מגד התקנה : [טו] ערב שביעית. שאז רגילין להשהותן עד השביעית שאז הפירות ביוקר : [טז] בשלשה פרקים. גיטין ספ"ג : [יז] לא כסות. אפשר דבאותו זמן לא היו רגילין לעשות סחורה בדברים הללו : [יח] ליקח באותו המין. פירוש שמותר הלוקח ליקח ג"כ במעותיו מאותו המין לעצמו : [יט] לא לקחתי. עי' בחשן משפט סימן קפ"ג : [כ] שלא באיסרו שבא. פירוש שלא נתן לו מעות עתה : [א] אין שמין בכורות תמימים לישראל. שהוא ממון של כהן וישראל אסור ליהנות הימנו אבל שמין וכו' : [ב] בכוסיא. פירוש בפשיעה וכ"ה בב"ק דף קט"ז : [ג] ששה של זהב. דהוא מנה וחצי מנה שחצי הריוח שלו : [ד] שלשה של זהב. שהוא ע"ה זוז חמשים חצי הקרן וכ"ה זוז חצי הפסד : [ה] נ' זוז. כ"ה זוז חצי הקרן וכ"ה זוז חצי הפסד : [ו] מכל אחד ואחד מותר. דכיון דא"ל הולדות והגיזין שלך הרי יש לו חלק בריוח ולכן מותר :

חסדי דוד

תוספתא זו כתב הרא"ש בפסקיו ועי' ברמב"ם פ"ז מהל' שלוחין ובכ"מ שם : היה חייב לו מעות ובא ליטול ממנו כו' שלא כאיסרו שבא לידו אמר לו הלויני כו' כצ"ל ועי' בגמ' דף ס"ב ולית הלכתא כהך מתניתא אלא כאידך דתנא ר' הושעיא כתם בדף ס"ג ובבא דסיפא מלתא אחריתא היא ודמיא לטרשא דרב נחמן והרב התרומות בשער מ"ו ח"ד מביא תוספתא זו ע"ש מ"ש ע"ז וע"ע בגדולי תרומה דכתב דבלא יצא השער הוא דקא"ל כו' ונקט לשון הלויני לרבותא וכ"ש אי א"ל בלשון מכירה ע"ש :

פרק ה קבל ממנו מאה צאן וכו'. עין רואה דהך מתניתא משבשתא היא ולא נמצאת בשום מקום. והנראה דכצ"ל קבל ממנו וכו' ואני נוטל סלע מכל אחד ואחד באחרונה מחצה למזונות ומחצה לבטלה מותר ובסיפא נ"ל קבל ממנו וכו' לשליש ולרביע ואני נוטל דינר זהב מתוך חלקך באחרונה מחצה למזונות ומחצה לבטלה מותר והשאר נמחק. וה"פ דקאי אמתני' דפ"ה דתנן אין שמין עגלים וסייחים למחצה אא"כ נותן לו שכר עמלו ומזונו ואתא לפרושי הכא מהו לשון שמין דקתני ומפרש דר"ל שהמקבל הצאן שם אותן כמה שוין עכשיו בדרך משל עכשיו שוה כל צאן זהוב א' וז"ש קבל ממנו מאה צאן בק' של זהב בתנאי שכל מה שישביחו הצאן יותר מזהוב וכן כל מה שישביחו בגיזות וולדות יחלקו ביניהם למחצה לשליש ולרביע וכשם שחולקין בשבח כך יחלקו בהפסד רק שאומר המקבל ואני נוטל באחרונה יותר מהמגיע לחלקי בריוח סלע א' לכל צאן מחצית הסלע למזונות ומחציתה לשכר עמלי שזה קרוי שכר בטלה וסלע זה היינו אפי' לא יהא שם באחרונה שום שבח כגון שמתו מקצתן שכשישומו השכר נגד ההפסד נמצא שלא יהי' שם שום שכר אפ"ה יטול מקרן הצאן סלע זה וקאמר שזה מותר והיינו פי' דמתני' אא"כ נותן לו שכר וכו' ובסיפא קמ"ל רבותא טפי שאם התנה שאם יהי' שם ריוח יטול מחלק הריוח דינר זהב לשכר עמלו ומזונו אפ"ה שרי אע"ג דדלמא לא יהא שם ריוח וא"ש אליבא דרב דבגמ' דף ס"ט ע"ש היטב : השם בהמה מחבירו מתה בכוסיא כו'. רש"י ז"ל פי' בהגוזל בתרא דף קט"ז בכוסיא בפשיעה ובערוך גרים בבסיא בבית. וזה דקתני הכא בלשון תרגום אורחי' דתנא כן הוא במילי דשטרות לפי שדרכם לכותבם בלשון תרגום לפי שהיו כולי עלמא בקיאין בו :

מצפה שמואל

(ה) רי"א אם הי'. שבועות שם : (ו) בג' פרקים. עי' ב"מ לא: בעובדא דאיסר עי' ס"ט בהני תרי כותאי וקדושין נב: : (ז) בשלו חטין. מיי' פ"ה משלוחין הל"ג ועי' ירושלמי פ"ה הל"ה : (ח) בחבילה. בסמ"ג סבבות מהופכות : (ט) פחתו פחתו לו. עי' ירושלמי פ"ק הל"ט והל"ו : (י) רשאי הלוקח ליקח. מיי' פ"ז משלוחין הל"ז : (כ) ובלבד שלא יקח. ירושלמי פ"ה הל"ה עד היה חייב. ורמב"ם שם ועי' כ"י ורא"ש פ"ה : (ל) רשאי הלוקח ליקח באותו המין. מיי' פ"ה משלוחין הל"ה ע"ש בכ"מ ובהשגות וכפי הגי' בירושלמי וכמ"ש בפנים ועי' כ"י שכתב טעם לתוספתא זו : (מ) אלא תרעומת. מיי' פ"א משלוחין הל"ה ויו"ד סי' קע"ז ועי' תו"מ סי' קס"ג : (נ) ואם יש עדים. עי' רמב"ם פ"ז משלוחין הל"ה בכ"מ ובהה"מ בפ"ז מהל' מכירה הל"ו : (ס) ובא ליטול ממנו פירות בגורן. עי' מיי' פ"ז הל"ז שם משלוחין ועי' סג. וירושלמי פ"ה הל"י : (ע) כשער שאתה מוכרן. עי' בעה"ת שער ז' ח"ד סימן ל' שהביא תוספתא זו וע"ש בג"ת שהאריך ומסיק דבקצב כפי המקח שיהיה באייר מותר והיינו בקצב דמים ולבסוף מסיק דבלא יצא השער איירי דמותר כפי המקח שהיה באייר ועי' ירושלמי פ"ד הל"ו והפ"מ הגיה דאסור ל"ע ועי' יו"ד סי' קס"ב בש"ך ס"ק י"א : (פ) לחברתה. עה. : (א) קיבל ממנו. עי' סט: ועי' ירושלמי פ"ה הל"ז וע"ש בפ"מ : (ב) אין שמין. עי' רמב"ם ספ"ד מהלכות בכורות וענין שומא דינו כמכירה וכמבואר בתרומות פי"א כהן ששם פרה מישראל יאכילנה כרשיני תרומה וביבמות סו: דעבדי נ"ב אכלי בתרומה ועי' ב"ק יב: ד"ה בכור והכהנים מוכרין אותו לכהנים ודין הבכור דמוכרין תם חי ובעל מום חי ושחוט וע"פ זה באור תוספתא כאן ולפי הגמ' במסקנא מיירי בבכור בזה"ז אבל בזמן הבית דלאו ממונא דכהן לגבוה סלקא ואסור למכור ה"ה דאין שמין ועי' ירושלמי פ"א דמעשר מדין מכירת בכור ועי' ירושלמי תרומות הל"א מדין תרומה בשומא יעו"ש : (ג) ולא כ"ד שאינו עושה. סח. כל זה ועי' ירושלמי פ"ה : (ד) מקום שנהגו. עי' רש"י סח: והגי' הוא לבהמה למעות מעלין ותו לא והתוס' גרס בע"א וע"ש סח: ד"ה מקום ועי' פ"ד בהך דשכר כתף ומ"ש שם : (ה) עד מתי חייב לטפל. כט. וירושלמי פ"ה הל"ו : (ו) אין משנין. עי' רמב"ם פ"א משותפין רפ"ד ועי' סט: במשנה ורש"י ד"ה לחלוק : (ז) בכוסיא משלם כולה. פ"ה הל"ו : (ח) רשב"ג אומר מפרין על שדהו. סט: וירושלמי פ"ה הל"ז : (ט) אין מפרין על ספינתו. ע"ש פלוגתת ר"י ור"ל ובשו"ע סי' קע"ה ס"ו מתיר גם בחנות וספינה כר"י שם : (י) איזה הוא צאן ברזל. עי' תוס' ע: ד"ה אין שהביאו בשם הירושלמי :

מנחת בכורים

והיינו שיטול שכר בטלתו ואז הוא פלגא באגר ופלגא בהפסד או תלתא באגר יקבל המקבל ופלגא בהפסד וקרוב להפסד היינו שנוטל פלגא בהפסד ורחוק משכר שנוטל פחות מתלתא באגר זהו חסיד וקרוב לזה ולזה היינו פלגא באגר ותרי תלתי בהפסד והמותר הפסד הוא בעד שכר בטלתו (עי' רש"י ע. וש"מ בשם הריטב"א) : גרסינן ואין אני יכול לעמוד על הפרוטרוט שאין רוצה לחשוב הריוח בפרוטרוט רק שהשווה עמו שכר קצוב כה"ג אסור כמבואר בש"ס (סה.) דמי יימר דהוי רווחא : ראה פירות שהוקרו. ורואה הריוח שיהיה בבירור מותר להשוות עמו ומה שנהגו האידנא לקצץ על הריוח היינו נמי אם לא יהיה ריוח לא יתן כלום (מ"א) : י חבירו מעכב. אם הגיע הזמן למכור כדרך המבואר בגיטין (לא:) : ערב שביעית. שהיו רגילים להשהות עד שביעית שאז הפירות ביוקר ולכן אין חבירו מעכב עליו (מ"א) : בשלשה פרקים. מתבאר בגיטין (לא:) שהוא זמן מכירת השותפים : ובפרוס הפסח. ט"ו יום קודם הפסח ופרוס הוא לשון פרוסה מחצה משלשים שדורשין בהלכות הפסח ובודקין שהיין דרכו להחמיץ בעת הזאת (כמבואר בגיטין שם) : יא שוות בחבילה. בסחורה ויהא משתדל יותר לטובה ומיירי בסתם שלא פירש לו. הוסיפו לאמצע. דלתקוני הוי שליה ולא להפסד לכן אם פחתו פחתו לו והיינו במחצית שכר : לא כסות ולא עצים. כסות מגי לירקב ועצים ההפסד מצוי בהם : למחצית שכר. ופירש לו מאיזה מין יקח רשאי הלוקח ליקח ג"כ מאותו המין : אלא מוכר אלו גרסינן. ואינו מוכרם ביחד שפעמים יגיע היזק לנותן מחמת זה שסחורתו אינו יפה כשל חבירו : אלא תרעומת. דקי"ל פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום ומה שבטל מריוח פטור דהמבטל כיסו של חבירו פטור (עיין בש"ס עג) (ועי' מש"כ בכתובות פ"ד הל"י) : ואם יש עדים שלקח ומכר. כיון שהיה במפות המשלח אינו נאמן לומר לעצמי קניתי : יב פירות בגורן. ואף שיש לו פירות קוצץ עמו כשער שבשוק אסור לפסוק על הפירות להעמיד לו כל השנה כיון שאין נותן לו מעות וה"ג שלא כאסרו שבא לידו וכיון שלא נתן לו מעות שיוכל לקנות בהם עתה כשער שבשוק אסור : ואמר לו הלויני. גרסינן : כשער שאתה מוכר. שקוצץ עמו מקח מותר כמבואר דף ע"ה דמותר ללוות סאה בסאה אף שקצץ דמים : חולקין את האפרוחים. כיון דבלשון חלוקה הוי עסקא ור"י לטעמיה דטבל בציר סגי א"כ כיון דהיכא ביצים מוזרות שלא קלטה האפרוחה זהו שכר עמלה וסגי בהכי ור"ש לטעמיה דבעינן שיתן שכרו משלם :

פרק ה א קבל ממנו. ה"ג והאחרונה אסור : מחצה למזונות כו'. בקבלת עסקא אסור לנותן ליטול שכירות בפני עצמו דהוי כרבית שנוטל בעד מתנה ההלוואה אבל אם המקבל נוטל מחצה בעד מזונות או בעד שכר בטלה והיינו מחצה למזונות או מחצה לבטלה א"כ נראה דכל הריוח להנותן מותר ליטול שכר לבד זה וכשלא קבל המקבל אחריות רק כשתמות או תשבר ולא יוקרא וזולא והיינו אגרא ופגרא שמבואר בש"ס (סט:) והת"ב מפרש דנותן שכר בטלה להמקבל ואפילו שכרו כפועל בטל שוה יותר מ"מ כיון דאית ליה בהמות של פלגא פקדון סגי בקצץ לו דינר כמבואר בש"ס (סט.) דאמרי איכשי גביל לתורי והסלע מכל אחד הוא למזונות וכה"ג קמ"ל כאן דמותר אף שאין שכרו שוה לשכר של פועל בטל : למחצה לשליש ולרביע מחצה למזונות ומחצה לבטלה. כלומר שהמחצה של פקדון צריך למזונות וגם המחצה של פקדון גורם הבטלה וע"ז צריך ליתן שכר עמלו ומזונות : ואני נוטל מכל אחד ואחד באחרונה מותר. הכא אינו נוטל סלע מכל אחד רק שנוטל חלק בגופו כדאמרינן בש"ס (סט) ריש עגלא לפטומא בכה"ג מותר עכ"ד הת"ב ויותר נראה כמה שפירשתי : לשליש ולרביע ואני נוטל דינר זהב באחרונה אסור מחצה וכו' מותר ה"ג לה. וכמו שפירשתי לעיל וקמ"ל דאף שרוצה הנותן לקבל שכר מכולם יחד מ"מ אסור אם הוא עסקא והת"ב מפרש בלא הג"ה וקמ"ל אף דהוי דבר מסופק שמא לא יהיה כ"כ ריוח וכל חלק הבעלים לא יעלה לדינר זהב אפ"ה מותר המקבל ליטול שכר בטלתו כזה ודמי להא דאמרינן בש"ס שם לא מצא מותר שליש ילך לביתו ריקם אפ"ה מותר וכ"ש אם אמר לו ליטול בריוח חלק עשירית יותר מן הבעלים דמותר ולדעת הרמב"ם פ"ו מהל' שותפים שחולק על רבותיו אפילו גבי חנוני שאין לו עסק אחר מותר כה"ג אבל אם קצב לו דבר מסופק גבי חנוני אסור רק בזה התירו משום דגביל לתורא. וכללא דתוספתא זו לדידיה היכא דקבל עליו פלגא באגר ופלגא בהפסד וגם נותן לו שכר עמלו ומזונו בין קצץ לו דינר או ריש עגלא לפטומי או דבר מסופק כגון חלק ריוח עשירית יותר מן הבעלים או דינר זהב מהריוח ושמא לא יהיה כ"כ ריוח אפ"ה מותר משום דגביל לתורא כיון שיש לו בהמות אחרות (עיין רש"י סט: ד"ה מכאן ואילך ועיין רמב"ם רפ"ח מהל' שותפים ופ"ו הל"ב ובלח"מ פ"ח מהל' שותפים ה"ד ובתוס' ס"ט ד"ה דאמרי גבי מותר שליש בשכרך) והתוספתא קמ"ל דאפילו לית ליה בהמות אחרות רק מהעסק הזה מותר ע"כ דכך הת"ב והבוחר יבחר : ב תמימים. שומא הוי כמו מכירה ואסור למכור לישראל אבל בעל מום מותר : ג אין שמין את האוזין. גרסינן וכן הוא בש"ס (סח:) דס"ל כר"ש דאמר נותנים לו שכרו משלם ור"י בר' יהודה סובר כאבוה דאפילו לא טבל אלא בציר סגי והך מפני שהן חולבות אף מנסיובי דחלבא : גוזזות. גיזה שמוטפות מן המים : שצריכים לאמם. במשנה הלשון ומגדלין אותן עד שיהיה משולשין : ובאדם כ"ד חדש. שקבל עבד או שפחה : שכר כתף. למקבל שנושא עגלים על כתפו בין מעות בין בהמה בשכרו צריך ליתן לו עי' רש"י (סח:) ובתוס' ד"ה מקום הגירסא ועיין לעיל בפ"ד הל"ז : עם אמו. דליכא טרחא לאפוקי ועיולי אף דבעגל לבדו מעלה בכאן אינו מעלה כשהיא עם אמו וכן שכר מזון שאינה אוכלת : ד חלקו של בעה"ב שם עליו. דכמאן דפליגי דמי : אחר הזמן. ונוטל חלק בולדות של בעה"ב רק שכר עמלו אינו נוטל כיון דבלא"ה טורח בשלו : אין משנין ממנהג המדינה. ועכ"פ למ"ד ל' יום בדקה ונ' בגסה חייב לטפל אפילו במקום שנהגו שלא לגדל וולדות (עיין ס"ט במשנה ורש"י שם ד"ה לחלוק) : לטפל בוולדות. בש"ס הגרסא לטפל בה : ובגדרות כ"ד חדש. השיטה הביא בשם הראב"ד גדודיות והן סוסיות או פרדיות ולפי הגירסא דהכא גדרות מלשון גדרות צאן ומשנה (סח.) תנן וחמור עד שתהא טוענת ולעיל דאמר דמטפל בבהמה טמאה י"ב חדש צ"ל דמיירי במין אחר זולת סוסיות (עי' בכ"י) : ואם עמד. היינו שרוצה לחלוק בתוך הזמן הנותן מעכב : אבל אינו דומה. לפי שאינו דומה שצריכה לטרחא יותר לכן הנותן מעכב ויש מפרשים בהיפך שטפול שנה ראשונה קשה לכן כשהנותן רוצה לחזור בו המקבל מעכב אבל מלשון התוס' דאמר עד מתי חייב לטפל בה משמע דטובת הנותן היא (רש"י) : יכול לעכב. בעל הבהמה מעכב שימות הגשמים אין זמן מלאכה ולכן בהיפך בימות החמה המקבל מעכב : ה מתה בכוסיא. בפשיעה : ושלא בכוסיא משלם פלגא. דמפלגא פקדון פטור אם מתה שלא בפשיעה : שכך הוא כותב לו. וצריך לקיים כפי תנאו והכא דפלגא בהפסד ע"כ תרי תלתי באגר א"נ דיהיב ליה שכר עמלו ומזונו : ששה של זהב. מנה והאי וחצי הריוח שלו וקרנא מאה וריוח חמשים : משלם כולה. שהרי מתה בפשיעה : חמשים זוז. חצי הקרן : והכחישה. אילו היה הבהמה היה מחזיר לו הבהמה ועוד כ"ה דינרים שהרי חייב לו חמשים בקבלתו במנה ומחצה מזה הוא חמשים וכשמחזיר לו הבהמה שהוא חמשים מחצה הוא של הנותן אם כן צריך להשלים עוד כ"ה ולכן כשמתה משלם שלשה של זהב והוא ע"ה שהרי חמשים חייב לו וגם האבוד חצי הבהמה של הנותן : חמשים זוז. הלואה דאשונה : ו מפרין. ורש"י גרס מפרים והוא ענין רווחא שמרויח : מותר. ואין זה שכר הלוואה רק מחמת שע"י הלוואת מעות נתקן השבח יותר וגם המקבל נהנה : שאינו עושה. שאין השבח בגופו רק בסחורה והוי כהלוואה : מאשתו. דהוי לגמרי כמכר דשקיל באגר ובהפסד וחייב באחריותן : ז אסור גרסינן [וכ"ה בכ"י]. וקאי על הא דבמשנה דאין מקבלין צאן ברזל והיינו כיון שבאחריות

שבאחריות

מקבלין צאן ברזל (כ) מן העובד כוכבים [ז] ושדה צאן ברזל אפילו מישראל (ל) לוה אדם מאשתו ובניו ברבית אלא שמחנכן ברבית: ח (מ) אין ישראל רשאי [ח] ללוות שקל ולהלוות בסלע עובד כוכבים רשאי ללוות בשקל ולהלוות בסלע. ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים (נ) ומבקש להחזירן לו מצאו חבירו ואמר לו תנם לי ואני נותן לך כדרך שאתה נותן לו אסור (ס) ואם העמידו אצל העובד כוכבים מותר ועובד כוכבים שלוה מעות מישראל ומבקש להחזירן לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני נותנם לך כדרך שאתה נותנם לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור ישראל שאמר לעובד כוכבים הילך שכרך (ע) וצא והלוה מעותי ברבית אסור ועובד כוכבים שאמר לישראל הילך שכרך והלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור מפני מראית העין (פ) מעות של ישראל מופקדות אצל העובד כוכבים מותר להלוותן ברבית ושל עובד כוכבים המופקדות אצל ישראל אסור להלוותן ברבית זה הכלל כל שבאחריות ישראל אסור כל שבאחריות עובד כוכבים מותר ישראל שנעשה לו לעובד כוכבים (צ) אפוטרופוס או סנטר מותר ללוות הימנו ברבית ועובד כוכבי' שנעשה אפוטרופוס לישראל או סנטר אסור ללוות הימנו ברבית (ק) ישראל הלוה מן העובד כוכבים ועובד כוכבים הלוה מישראל ישראל אחר נעשה לו ערב ואינו חושש: ט ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ועובד כוכבים שלוה מעות מישראל (ר) ונתגייר בין שזקפן עליו עד שלא נתגייר ובין שזקפן עליו משנתגייר גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית דברי ר' מאיר ר"א אומר עובד כוכבים שלוה מעות מישראל ונתגייר בין שזקפן עליו במלוה עד שלא נתגייר ובין שזקפן עליו במלוה משנתגייר גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וישראל הלוה מעות מעובד כוכבים ונתגייר וזקפו עליו במלוה עד שלא נתגייר גובה את הקרן וגובה את הרבית משנתגייר גובה את הקרן ואין גובה את הרבית. המלוה את חבירו ברבית (ש) ובא לפני ב"ד קונסים אותו ואינו גובה את הקרן ולא את הרבית דברי ר' מאיר שהיה ר"מ אומר שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית. המוצא שטר רבית יקרענו (ת) בא לבית דין יקרעוהו ר' שמעון בן גמליאל אומר [ט] הכל כמנהג המדינה. המלוה את חבירו ברבית והלך הלוה (א) [י] וירש עליו שטרי רביות ואמר לו צאי שלי בשלך מותר[יא] אם באו לבית החשבון אסור. המלוה את חבירו ברבית (ב) ועשה תשובה חייב להחזיר (ג) מת והניח לפני בניו לא יחזירו בניו על זה נאמר יכין וצדיק ילבש וגו' אבל הניח להן אביהן פרה שדה וטלית וכל דבר שיש בה אחריות חייבין א) להחזיר:

פרק ו

א (א) אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער אפי' ישנות הולכות מארבע אין פוסקין על החדשות מארבע עד שיצא השער לחדש ולישן יצא שער לאחרים אע"פ שאין לו מותר לקוץ הימנו במה דברים אמורים בזמן שמוצא ליקח באותו השער אבל אם היו לקוטות והולכות מארבע והוא אינו מוצא ליקח אלא מג' הרי זה אינו פוסק עד שיצא השער ללוקח ולמוכר (ב) ופוסק עמו על הגדיש של תבואה ועל העביט של ענבים ועל המעטים של זיתים אע"פ שלא יצא השער אבל אחרים לא יקיצו על גביו (ג) ופוסק עמו על הזבל באשפות כל ימות השנה אע"פ שאין לזה יש לזה: ב אין פוסקים על הביצים של יוצר אלא עד שיעשו אמר רבי יוסי (ד) במה דברים אמורים באלו העושים בעפר לבן אבל באלו העושים בעפר שחור כגון כפר חנניא וחברותיה כפר שיחין וחברותיה מותר לקוץ שאע"פ שאין לזה יש לזה: אין פוסקין (ה) על החלב ועל הגזין אלא עד שיעשו התחיל לחלב מותר לקוץ התחיל לגוז מותר לקוץ. אין פוסקין לא על האפרוחין ולא על הפרגיות ולא (ו) על הדגים בטבריא ולא חבילי קש אבל פוסקין על הביצים ועל הצפרים ועל הדגים שבשאר כל מקומות ועל חבילי עצים זה הכלל כל שיש לו גורן קוצץ עמו כשער גורן וכל שאין לו גורן קוצץ עמו (ז) כל שעה שירצה: ג היו לפניו מאה צאן ואמר לו הרי גיזיהן של אלו עשויות עליך במאה של זהב מותר מליטרא כך וכך אסור אם יש לו מותר לגוז וליתן לו היו לפניו (ח) מאה כור אמר לו קמה זו עשויה עליך במאה של זהב מותר בכור כך וכך אסור ואם יש לו מותר ב) לקצור וליתן לו. אומר אדם לחבירו הילך מאתים זוז (ט) על מה ששדך עושה ובלבד שלא יאמר לו מארבע בסלע מסאתים בסלע (י) מלוה אדם את אריסיו מארבע בסלע מסאתים בסלע במה דברים אמורים (כ) בזמן שלא ירד לתוך שדהו אבל אם ירד לתוך שדהו הרי הוא ככל אדם פוסק אדם עם אריסיו לזרע להוצאה הרי זה אסור ולא עוד אלא אפילו (ל) זרע והוסיף

מגן אברהם

[ז] ושדה צאן ברזל. פירוש שהמקבל ממנו שדה ונותן לו כך כורין בשנה ואחריות על המקבל מותר דהוי כמוכר שדה: [ח] ללוות שקל ולהלוות בסלע. אפשר דהסלעים לא היו חריפים כ"כ בהוצאה כמו השקלים דמעות קטן חריף בהוצאה: [ט] הכל כמנהג המדינה. פירוש שאם המנהג שלא לקורעו אין קורעין אותו וגובה הקרן: [י] וירש עליו כצ"ל. פירוש שהלוה חסר ולקח עליו שטרי רבית וא"ל צא שלי בשלך מותר כיון דאין נותנין זה לזה כלום אע"פ שהלוה חסר ממון כמה שלקח השטרות: [יא] אבל אם כשבאו לחשבון וחשבו זה בזה כמה נתן בעדו אסור:

נוסחאות כ"י

א) הם להחזיר מפני כבוד אביהם: ב) לקצוץ:

חסדי דוד

פרק ו אין פוסקין על הפירות כו'. לפי המתבאר בגמ' דף ע"ב וברש"י שם שהביא תוס' זו נראה דכצ"ל חדשות הולכות מארבע וישנות משלש אין פוסקין וכו' בד"א בזמן שמוצא ליקח וכו' היו לקוטות הולכות וכו' ה"ז אינו פוסק עד שיצא השער ללוקח ולמוכר וכו' ועל המעטן וכו' אבל אחרים לא יקוצו וכו'. כ"ה לדעת רש"י ז"ל אבל לא כן דעת הרמב"ם בפ"ט ע"ש בדברי ה"ה ובשיטה מקובצת בשם תשובת הרי"ף פי' הך ברייתא ולענין דינא לפסוק על הישן או על החדש מג' כשער היוקר שיצא שרי לכ"ע רק לדברי הט"ז סי' קע"ה והג"ת בח"ד סי' ס' ילי"ע בזה ולפסוק על הישן מד' אסור לכ"ע שהרי לא יצא שער הד' רק לחדש והמגם לפסוק על החדש בד' כפי השער להרמב"ם וכן להטור אסור עכ"פ לפי שאינו חשוב שער קבוע ולרש"י אין אסור אלא משום דמקבלן לאחר זמן אבל אם מעמידן מעכשיו ברשותו שרי ולהרי"ף כפי פי' הרא"ד עכ"פ

מצפה שמואל

(כ) מן העובד כוכבים. ע: ובמשנה קמ"ל משום גר תושב בימי הבית וכאן אין לומר כן ועי' תוס' ע: ד"ה תשיך שכתבו דשמא ב"נ כו': (ל) לוה אדם מאשתו. עט. וירושלמי פ"ה הל"ז ועי' רמב"ם פ"ד הל"ה שכ' אסור לאדם להלוות לב"ב אע"פ שאינו מקפיד ומתנה שנתן להם אסור שמא ירגילנו בדבר זה עכ"ל. ועי' ט"ז סי' ק"ס מ"ש בדברי הרמב"ם אלו ומכאן ראיה דמיירי בלוה מהם וסיים אלא שמחנכו שמרגילו באיסור רבית ולפ"ז לא קשה קושית הט"ז שהקשה דבגמרא קאמר להלוות להטעימן טעם רבית ולמ"ש א"ש דדברי הרמב"ם הם מתוספתא זו וא"ש: (מ) אין ישראל. אם מיירי בשליחות נדחה שיטת רש"י ביו"ד סי' ק"ס מ"מ מתוספתא זו אין ראיה דמיירי שלא בשליחות ולכן בסיפא בעובד כוכבים מותר אף דיש שליחות לחומרא עי' ברא"ש סי' כ"ה ועי' מל"מ פ"ה ממלוה הל"ד שהאריך בשיטת רש"י ז"ל ועי' סי' קס"ט ס"ז. והנה הת"ב פירש כאן דלהלוות סלע היינו לומר שאלווך מנה שתלויני בחדש א' מאתים כמ"ש הבעה"ת הביאו הב"י בסי' ק"ס עכ"ד. הנה באמת שם ביו"ד מפקפקין בזה וע"ש ס"ט בהג"ה די"א דמותר על כן מ"ש בפנים עיקר ועי' ירושלמי פ"ה הובא זה וע"ש בפ"מ: (נ) ומבקש להחזירן. עא: (ס) ואם העמידו. עי' סי' קס"ט ס"ג בהג"ה וע"ש ס"ו שיטת רש"י ותוס' שם ועי' בפנים: (ע) וצא והלוה. סי' קס"ט סי"ג וע"ש בבאור הגר"א: (פ) מעות של ישראל מופקדות. עי' ירושלמי פ"ה הל"ז ועי' שו"ע סי' קס"ט סי"ד בהג"ה ועי' כ"י בפ"ס (לו.) מ"ש בזה בענין תולה מעותיו בעובד כוכבים: (צ) אפוטרופוס. ירושלמי שם ועי' סי' קס"ט ס"ה בהג"ה ובאורי הגר"א שם ומסקנא דתלי במי שאחריותו עליו ובסנטר אפילו מראית העין ליכא דמפורסם ועי' סי"ג ועי' תוס' ב"ב סח: ד"ה ס"ג דמביאין מכאן דסנטר גברא ג"כ לכ"ע יעו"ש: (ק) ישראל הלוה מן העובד כוכבים. סימן ק"ע ס"ב ובהתנה כדין ערב ישראל וע"ש שהסכימו דאף מלוה ישראל בעינן התנה דאם לא כן אזל בתר ערבא והו"ל הוא הלוה וכן מוכח מדכללינהו יחד: (ר) ונתגייר. עי' ב"י וירושלמי שם ועי' תוס' שם דהוכיחו דאף במלוה ע"פ קנסו ועי' הג"מ ספ"ס שדחה זה בסיפא שהיה ר"מ אומר בשטר הוא: (ש) ובא לפני ב"ד. שם ועי' ירושלמי פסחים פ"ב הל"ב מביא דרשב"ג דס"ל דמשחרר כותב להעבד שעשאו אפותיקי משחררו כר"מ דהכא דקנס בדברים ועי' ב"ק ל: מבואר דרשב"ג דסבר קנסו גופן משום שבהן סובר כר"מ כאן ודחה זה ועי' ירושלמי גיטין פ"ד סהל"ד ועי' ירושלמי רפ"ה כאן: (ת) בא לב"ד. עי' שו"ע יו"ד ס"ס קס"א בהג"ה ועי' חו"מ סי' נ"ב ועיקר הטעם שמא יגבה רבית ועי' ב"י שם דאיכא למימר אף לרבנן עובר בקיומו וע"ש פ"ד הל"ו ז' ועי' ט"ז ס"ס קס"א ועי' כ"י שכתב דמיירי בפרט הרבית דבעדים פסולים ולכן יקרעו ע"ש פ"ה (קל.): (א) וירש. עי' בפ"מ פ"ה שהביא תוספתא זו ולדבריו שם אם באו לבית החשבון היינו בית עודף אין מגבין ליתומים רבית ע"ש והת"ב מפרש דקמ"ל דאפילו לכתחלה מותר ללוות כדי לפטור את המלוה שטר רבית שיש ללוה עליו כמ"ש הב"י בסימן ק"ט דמותר לומר הלויני מנה שאלוך מנה והא דנקט שטרי רבית י"ל דבש"ס ס"ב מבואר דשטר העומד לגבות כגבוי דמי ותו לא בעי למקרע שטרא לר"י דרק אינו יוצא בדיינים ואם כן אם אמר נאו זה בזה הוי כאילו נותן רבית ללוה והשון קמ"ל דאפ"ה מותר א"נ פירש שטרי רבית היינו רבית שנתן אביו מותר ליורש לומר למלוה שהיה בעד הלואה שלוה הוא ממנו אף דגבי יתמי מפקינן מינים כמבואר בש"ס (סז.) ואם באו לבית החשבון שמחשבין הלואות זה מנה וזה מאתים בזמן זה. והמעיין יראה כי מ"ש עיקר בפירוש דאם באו לבית החשבון וכה"ג מלינו בספ"ק דמס' עבודת כוכבים וכן בתוס' דדמאי פ"ה הל"ז ובעבודת כוכבים פ"א ועי' בס' מקמ"א להגאון מ' יעקב מאיר זצ"ל האב"ד דק"ק בריסק בסימן ק"ס ס"ו מ"ש בזה: (ב) ועשה תשובה. עי' ירושלמי ב"ק פ"ו הל"א ועי' כ"י רפ"ה שהוכיח מכאן דלגי"ש חייב אף לר"י דרק א"י בדיינים. מדנקט ועשה תשובה ועי' תוס' ב"ק לד: ד"ה אי עשה תשובה שלא כתב כן ולפ"ז תוספתא זו דלא כר"י ע"ש וי"ל דנקט עשה תשובה משום סיפא דבדבר המסויים מחזירין משום כבוד אביהם והיינו בעשו תשובה וכ"מ בבאורי הגר"א סימן קס"א ס"ק ז' מבואר בב"ק רפ"ט דאל"כ אין מקבלין ממנו: (ג) מת והניח לפני בניו. עי' סב. ועי' ר"פ הגוזל בתרא ושם קא. הפלפול רק למ"ד יוצא בדיינים אבל כאן פשיטא דפטורין שהרי אביהם ג"כ אינו מחזיר רק לגי"ש כמ"ש הב"י ועי' פ"ד ממלוה הל"ג ועי' תוס' סו. ד"ה ובין ובסוף הוא משום כבוד אביהם והת"ב הקשה להב"י אף הניח קרקעות אינם חייבין להחזיר ולמ"ש א"ש בלי גמגום ועי' מ"ש בתוספתא דב"ק פ"י: (א) אין פוסקין. עב. ורש"י שם הזכירה ועי' ירושל' פ"ה הל"ח ועי' רמב"ם פ"ט ממלוה הל"ד ע"ש גיר' הרמב"ם ועי' רש"י כאן. ולפי השו"ע סי' קע"ה ס"ב אף לשיטתו עד שיקבע השער לשניהם: (ב) פוסק עמו על הגדיש. שם ועי' בירושלמי: (ג) פוסק עמו על הזבל. עי' ירושלמי כאן שם הל"ט ומו"ק פ"א הל"ב דר"י ורא"ע אמרו דבר אחד דזבל מצוי. וראיתי בפ"מ כ"י על מועד שציין לרפ"ג דשביעית מאימתי מוציאין זבלים לאשפתות וגם הק"ע במועד לא פירש דבר והעלימו עין מן הירושלמי כאן דס"ל לר"י כאן דזבל מצוי ולכן פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה ועי' ירושלמי שביעית רפ"ג סוכה ג"כ זה דאין זבל מצוי: (ד) בד"א באלו העושים. עד. וירושלמי הל"ט: (ה) על החלב והגיזין. עי' סח: שפוסק אלב כך וכך לחלוב מותר עי' סימן קס"ג ס"ז בהג"ה דכיש לו מעט פוסק הרבה ועי' ב"י סימן קע"ה וש"ך סי' קע"ג סט"ו: (ו) על הדגים שבטבריא. עי' בירושלמי פ"ה הל"ח ומשמע פירוש התוספתא לפי הירושלמי דבדגים ואיך פוסקין על השער שבטבריא אבל בטבריא מותר א"ל בכל אלו דפוסקין משום שעושין לזה יש לזה כמו בעפר לבן לעין (ת"ב) דכ' הב"י דפוסקין אגויין ביד כולן ואע"פ שאין לזה יש לזה כדלעיל בעפר לבן רק בזבל במשנה עב: א"נ כמבואר בירושלמי (טו:) כל העיירות הסמוכות לטבריא כיון שיצא לטבריא פוסקין ולהכי קאמר ברישא דבדגים ואיך אין פוסקין על השער שבטבריא אבל בסיפא מותר: (ז) כל שעה שירצה. אולי גרסינן כל שער שירצה ופירש הת"ב כל שיש לו גורן שמחוסר תקון אינו פוסק אלא כשער הגורן. אבל אינו מחוסר תקון יכול לפסוק בוה ה' בד' וכן בטור סימן קע"ה בשם ר"י ועי' עד. והא מחסר מגדא בחמה עי' דף סד: (ח) מאה כור. עג: גבי פרדיסא ותוס' שם סד. ד"ה מה שעשוי דאוזיל גביה הרבה ועי' סד. קרי תרתי ליכא מכאן בסיפא אסור משום דעושה קצבה ודמי לפרדיסא דרב אסר. דלפי תוס' שם הרי לא יצא עדיין הפרי א"כ כאן נמי עדיין לא יצא התבואה כמ"ש הא"ז. ועי' בב"י שכתב החילוק בין קרי לפרדיסא דגבי קרי גדלו קצת והדך למכרן כך א"כ הכא בשדה כל כור בסך קצוב אסור. ועי' בשו"ע סימן קע"ג ס"ח וש"י שהובא דעת הב"י ובא"ז שהקשה מפרדיסא ל"ק דכאן כיון שמוכר אכסרה מותר: (ט) על מה ששדך עושה. עי' בא"ז מ"ש בזה ובפנים מפורש משום אכסרה וכתב הת"ב דלא תקשי דהא רבית קרקע היא כמ"ש התוס' והרא"ש בפ' א"כ דכאן נהנה מן הפירות הקרקע ועוד מדרבנן אסור כמ"ש הב"י בסימן קס"א ועוד הא התוס' כ' שם ד"ה אם דהלואת מעות על הקרקע אסור ומ"מ אם מכר בלא קצבה בין רב בין מעט מותר וא"ש ממוכר דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל דמ"מ צריך לקבל מ"ש ועי' ש"ך חו"מ סימן רי"ב ס"ק ר"ב והוי דרך מו"מ ושרי: (י) מלוה אדם את אריסו. עד: (כ) בזמן שלא ירד. בש"ם מיירי שמלוה סאה בסאה שמחזיר לו את הגורן וכאן מיירי במלוה סאה ופסק עמו המותר ואולי ט"ס כאן: (ל) זרע והותיר. עי' בפנים והת"ב מפרש שלוה מתחלה לאכול וזרע ונעשה יותר כדרך הזריעה ולא יוציא לאמצע אסור לבעה"ב ליטול אותה סאה מן האמצע רק חולקין בקרנא ושבחא:

מנחת בכורים

שבאחריות המקבל והנותן נוטל שכר קצוב אסור (עיין תוס' ע. ד"ה אין): ושדה צאן ברזל. שהשדה חוזרת בעין וליכא על הקבלת אחריות והוי כמוכר סתם וכה"ג אמרינן בש"ס (סט:) גבי פרה אם לא עשאה דמים מתיים אלא לאחר מיתה ולכן שרי ועיין (עא.) תוס' ד"ה דקא: לוה. מן הדין מותר אלא שאסרו שלא יתנכו באיסור רבית: ח ללוות שקל ולהלוות סלע. היינו שאין ישראל אומר לחבירו הלויני מנה חדש זה ואני אלוך מאתים בחדש אחר (עי' ב"י בסי' ק"ס בשם בעל התרומות): אבל כותי דאי. אף שלוה מישראל ומלוה לישראל אחר דלא אמרינן דישראל הוא המלוה אל הכותי ומותר ויש לפרשו לעיל ג"כ דקמשמע לן דישראל אסור ללוות שקל מכותי ולהלוות מישראל שיחזיר סלע דאין ישראל נעשה שליח להכותי אלא הוא המלוה ופירוש הת"ב נראה יותר (ועי' תוס' ע: ד"ה תשיך) ולפי פירוש הראשון קמ"ל דעל הרבית אין הכותי מוזהר (ת"ב): אתה נותן לו. מה שאתה נותן לו אני נותן לך הרבית אסור דמלוה ישראל לישראל הוא: העמידו. כגון שאמר לכותי הניחם ע"ג קרקע והפטר או שנטל ונתן ביד דבלא"ה אסור דאין שליחות לכותי: ואם העמידו אצל ישראל אסור. אע"ג דאין שליחות לכותי לחומרא אמרינן דשלוחו של אדם כמותו ואף בלא נטל ונתן ביד אסור. ויש מתירים בלא נטל ונתן ביד. ומוקים לה בסיפא ג"כ כשנשא ונתן ביד ועיין בפוסקים סימן קס"ט: והלוה מעות ברבית. ואינו כלל באחריות הכותי אז אסור לכ"ע שהרי הישראל הוא המלוה ובשליחות אותו ישראל מקבל ולהיפך בכותי שאמר לישראל כן מותר ואין איסור רק מפני מראית העין והב"י הביא הגירסא תולה מעותיו ביד כותי אסור והיינו שמפקיד מעותיו ביד כותי ומלוה אותן מדעת ישראל: מעות של ישראל. מופקדות ביד כותי מותר לפי שהכותי אינו רשאי להשתמש בהן וכשמלוה אותן הרי הן באחריות והרבית כשנותן לישראל מתנה בעלמא הוא דיהיב ובהיפך אסור שהם באחריות הישראל (עיין בשיטה בשם הרשב"א): כל שבאחריות הכותי מותר. ומ"מ אם הישראל מלוה מעות של כותי מבואר לעיל שאסור מפני מראית העין רק אם היה הדבר מפורסם מותר (עי' בשו"ע סימן קסט): אפוטרופוס או סנטר. דינו וטעמו כדלעיל רק בסנטר אפילו מראית העין ליכא משום שהוא מפורסם: נעשה לו ערב. ואינו חושש משום איסור רבית דעיקר הלוה הוא כותי וכן אם המלוה עובד כוכבים מותר שהרי המלוה בתר עובד כוכבים הלוה אזיל תחלה וכשאינו רוצה לשלם מהערב פורע הקרן והרבית הו"ל כאילו אז מלוה הערב לעובד כוכבים כל הסך ביחד וברישא שהעובד כוכבים הוא המלוה מיירי שהתנה דלא ליזל בתר ערבא תחלה וכיון דהערב פורע בעד הלוה קרן ורבית בעת הפרעון נחשב הכל כקרן ומחייב הישראל לשלם לו הכל. אבל אם עושה כדיניהם ואזיל בתר ערבא תחלה הרי הו"ל כאילו הוא מלוה להערב והערב להלוה ואסור (עיין ב"י בסימן ק"ע בשם בעל העיטור להיפך ולא קי"ל כן): ט בין שזקפן. בש"ס הגירסא אם עד שלא נתגייר גובה הקרן והרבית ואם לאו אינו גובה הרבית. ור"י השיג דלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר זה: שיש בו. וכלל הקרן עם הרבית: כמנהג. שלא לקרוע רק גובה הקרן (עיין ביו"ד סימן קס"א בסופו בש"ך וט"ז שם): והלך. ל"ד אלא נפל לו בירושה אם לנכות סתם זה כזה מותר אבל לחשוב כמה הריוה דידיה וכמה של זה ולנכות אף שאינו נותן לו כלום מ"מ נראה כשלוקחין רבית והמ"א פירש בע"א וגרס שקנה שטרי רבית אף שלוה מפסיד המעות שנתן מותר אבל לחשוב אסור ומ"ש נראה יותר: פרה וטלית. משום כבוד אביהן וכל דבר שיש בו אחריות היינו דבר מסוים אבל נכסים ממש ליכא לפרושי דאתיא כמ"ד אין ר"ק יוצאה בדיינין כמ"ש הב"י א"כ ליכא שעבודא כלל רק לצאת ידי שמים:

פרק ו א אין פוסקין עד שיצא השער. דאז מצוי לקנות בדמים מיד ולא הוי אגר נטר: לקוץ. לעשותו קצבה דיכול ליקח מאחרים: לקוטות. קונים המלקטים תבואה מגדות הרבה והמה גרועים: ליקח: תבואה טובה ללוקח. גרסינן כלומר גם ללוקח כדי שיהא מצוי לקנות: אע"פ שלא מצא. כיון דיש לו: אבל אחרים. מי שאין לו לא מהני היתר בשביל שיש לו ול"ד לזבל שאח"כ: ב הביצים. עפר עשוי כמין ביצים שיעשו ממנה קדירות ואין פוסקין על קדירות עד שיעשו ביצים דמחוסר מלאכה נינהו כדאוקמינן בגמרא (עד): מותר לקוץ. על יותר דמעט מותר לפסוק הרבה (עי' תוס' ועי' בא"ז שהאריך הרבה בזה): על האפרוחים. דאין גורן א"נ דפוסק כשתגדל לא מהני השער של עכשיו: הדגים בטבריא. דבכל יום משתנה המקח עמ"ש: כל שעה שירצה. אבל לא כל השנה כיון דאין להם גורן קבוע: ג מותר. דהוי קרוב לשכר ולהפסד כיון דקונה אכסרה ואולי ירויח יותר: כך וכך פוסק על הליטרא במקח קבוע א"כ בעינן דיש לו (סד): ששדך עושה. דהוי אכסרה: מלוה אדם את אריסו. תבואה לזרוע שישלם לו בקציר בעד כל סאה כפי שיקצוב ואף שלא יצא השער דמתחלה נחית אדעתא דהכי שיטול הבעה"ב מתחלה לחלקו כפי הקצוב אם ירד. ואין לבעה"ב יכול לחזור נגד המנהג שם דבעה"ב נותן הזרע א"כ התנאי הוא מחמת ההלואה והוי אגר נטר. אבל אם האריס מחוייב ליתן הזרע א"כ דינו כמו ברישא דבעל הבית יכול לחזור כ"ז שאינו נותן הזרע (עי' שם): לזרע מותר. כדלעיל אבל להוצאת צרכי השדה הוי כהלואה ואסור לפסוק כיון שלא יצא השער: זרע. האריס תבואת בעל הבית והותיר סאתים לא יוציאם לשכנים לאמצע היינו לשותף עם בעל הבית שיתחלקו בהשבח ויוציא זה על צרכי השדה דהוי כשאר הלואה ואסור לפסוק אלא אם כן יצא השער:

דמים

והוסיף (א) בסאתים לא יוציאם לאמצע לתוך שדהו עד שיעשה עליו דמים פסק הימנו חטין ונתן לו שעורין שעורין ונתן לו (מ) חטין אסור [א] לא יאמר לו (נ) הילך מנה וצא קח לך מן השוק אלא לוקח ונותן לו . (ס) אומר אדם לחבירו הלויני חבית אחת של יין עד שיבא בני או עד שאפתח את הדות היתה לו חבית בתוך הדות ונפתח הדות ונפלה ונשברה אע"פ שחייב באחריותה מותר והלל אוסר (ע) למה זה דומה לנותן מעות לחבירו ליתן לו פירות בגורן ונגנבו או אבדו חייב באחריותן אם פחתו או הותירו חייב להעמיד לו : ד לקח הימנו לגין וחצי לגין רביעית ושמינית (פ) רשאי שיאמר לו תן לי מיד בפחות ואינו חושש משום רבית . כיוצא בו הלוקח מקח מחבירו ע"מ ליתן לו מכאן ועד י"ב חדש רשאי שיאמר לו תן לי מיד בפחות ואינו חושש משום רבית המוכר יין ושמן לחבירו כל ימות השנה חייב להעמיד לו כדרך שהעמיד [ב] בקוטלזין ולא יהא מוכר את החבית (צ) [ג] בג' שערים ואם [ד] היה מסבב והותיר מוכר את השאר באיזה מהן שירצה[ה] *) איגרי [ו] ממון היה בירושלים ולא היו [ג] מכוונין על השערים אלא על המדות כשהיתה חבית נמכרה בירושלים [ו] בג' שערים פיה שוליה ואמצעה : ה אומר אדם לחבירו (ק) ילך חמורי עמך היום ושלך עמי למחר תחרוש פרתי עמך היום ושלך עמי למחר אבל לא יאמר לו חמורי עמך היום למזרח ושלך עמי למחר במערב תחרוש פרתי עמך היום במזרח ושלך עמי למחר במערב ואם היה (ר) שכר שוה ה"ז מותר . ר"י אומר כל ימי הגריד אחד וכל ימי הרביעה אחד (ש) האומר לפועל הילך מנה זה ויהא בידך שתעשה עמי בפעולה בגורן מדינר ליום והיה יפה סלע ביום[ד] מותר הנותן מעות לחבירו ליתן לו פירות בגורן (ת) חייב להעמיד לו בשער בינוני ואיזה שער בינוני היו הולכות משמונה ותשעה ומעשרה נותנן לו מתשעה [ז] בשער הזול נותנן לו בשער הזול בשער היוקר נותנן לו בשער היוקר ר"י אומר (א) לעולם נותנן לו כשער הזול לא יאמר לו תן לי כשער הזול אלא אומר לו תן לי מעותי שלוקח אני בהן כשער הזול במה דברים אמורים בזמן שמוצא ליקח בכל מעות שנתן לו אבל אינו מוצא ליקח [ח] אלא כור אחד בסלע נותן לו כור אחד בסלע והשאר נותן לו כשער בינוני : ו ר' נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב פוטרין בלבלר ופטרו את (ב) המלוה מלקות מפני שהוא בקום עשה . אמר ר' יוסי בוא וראה (ג) כמה סמויות עיניהם של מלוי רבית אדם קורא לחבירו עובד כוכבים ומגלה עריות ושופך דמים מבקש שיפול עמו לחיים והלה מביא את הלבלר ואת הקולמוס ואת הדיו ואת השטר ואת העדים ואומר בואו וכתבו עליו שאין לו חלק במי שפוקד על הרבית וכותב ומעלה בערכאים וכפר במי שאמר והיה העולם הא למדת שמלוי ברבית כופרין בעיקר רשב"א אומר יתר על מה שמרויחין הן מתחייבין שהן עושין את התורה פלסטר ואת משה טיפש ואומרין אילו היה משה יודע שכך אנו מרויחין לא היה כותבו ר"ע אמר קשה רבית (ד) שאף שאלת שלום רבית כיצד והוא שלא שאל בשלומו מימיו עד שלוה הימנו הקדים לו שאלת שלום הוי אף שאלת שלום רבית **) רבי שמעיה אומר כל שיש לו מעות ואין מלוה אותן ברבית עליו הכתוב אומר (תהלים טו) כספו לא נתן בנשך עושה אלה לא ימוט לעולם הא למדת שמלוי רבית (ה) מתמוטטין והולכים מן העולם מיטמוט זה איני יודע מה הוא כענין שנאמר (משלי כד) הצל [ט] לקוחים למות וגו' :

פרק ז א (א) השוכר את הפועלים בין שהטעו את בעל הבית ובין שבעה"ב הטעה אותן אין להם זה על זה אלא תרעומות במה דברים אמורים (ב) בזמן שלא הלכו אבל שכר החמורין והלכו ולא מצאו שכר את הפועלים והלכו ומצאו את השדה כשהיא לחה נותן להם שכרם משלם שאינו דומה העושה מלאכה ליושב בטל ואינו דומה הבא טעון לבא ריקן במה דברים אמורים בזמן שלא התחילו אבל אם התחילו הרי אלו שמין להם כיצד קבלו הימנו קמה לקצור בשתי סלעים קצר חצייה והניח חצייה טלית לארוג בשתי סלעים ארג חציה והניח חציה הרי אלו שמין לו [א] אם היה מה שעשה יפה ו' דינרין נותן לו סלע או יגמור מלאכתו (ג) ואם היה יפה סלע נותן לו סלע ר' דוסא אומר שמין על מה שעתיד להיעשות אם היה מה שעתיד להיעשות יפה ה' דינרין נותנין לו שקל או יגמור מלאכתו ואם היה יפה שקל נותנין לו שקל בד"א בדבר שאינו אבוד אבל דבר האבוד שוכר עליהן או מטען כיצד אומר לו (ד) סלע פסקתי לך הריני נותן לך שתים [ב] הלך ושוכר ממקום אחר בא (ה) ונוטל מזה ונותן לזה במה דברים אמורים בזמן שפוסק עליו במקום שאינו מוצא לשכור אבל ראה חמרין ממשמשין ובאין ואמר לו צא ושכור לך א' מאלו אין לו עליו אלא תרעומת : ב (ו) השוכר את הספינה ופרקה עליו באמצע הנמל אין לו עליו אלא תרעומת . (ז) השוכר את הפועל ומת לו מת או שאחזתו חמה הרי אלו שמין לו כיצד שמין לו אם היה שכיר חדש נותנים לו לפי שכירותו קבלן נותנים לו לפי קבלנותו . השוכר את הפועל (ח) להביא שליחות ממקום למקום והלך ולא הביא נותן לו שכרו משלם . השוכר את הפועל להביא קנים ודקרנים לכרם והלך ולא הביא נותן לו שכרו משלם . השוכר את הפועל (ט) להביא ענבים ותפוחים ודרמסקנות לחולה והלך ומצאו שמת או שהבריא לא יאמר לו (י) טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו שכרו משלם : ג השוכר את הפועל לחרוש לא יאמר לו בא ונכש לנכש לא יאמר לו בא וחרוש לחרוש בשדה זו לא יאמר לו בא וחרוש בשדה אחרת לנכש בשדה זו לא יאמר לו בא ונכש בשדה אחרת שכרו לנכש וגמר את שדהו לא יאמר לו בא ועדר שתי גפנים שכרו לעדר וגמר את שדהו לא יאמר בא ונכש את שתי גפנים גמר ב) בחרישו היום לא יאמר לו בא וחרוש בשדה אחרת שיאמר לו פרנס לי מלאכה מתוך שלך או תן לי שכרי (כ) במה שעשיתי גמר ניכוש בחצות היום לא יאמר לו בא ונכש בשדה אחרת שיאמר לו פרנס לי מלאכה [מתוך] שלך או תן לי שכרי במה שעשיתי וכן הוא שגמר חרישו בחצי היום לא יאמר לו הריני חורש בשדה פלוני גמר את נכושו בחצי היום לא יאמר לו הריני מנכש עמך בשדה פלוני ואם התנה עליה מתחלה ע"מ כן הרי זה מותר . רשאי בעה"ב לשנותו (ל) למלאכה קלה אבל לא למלאכה חמורה הא כיצד שכרו לנכש בשדהו וגמר את שדהו אומר לו מדעתו בא ועדר שתי גפנים

שכרו

*) נ"ל אגרנימון וכל"י ממונה על השוק . **) נ"ל רבי שמעון ב"א .

נוסחאות כ"י

א) והוציא בסאה כו' . וי"ג והותיר בסאתים : ב) חריש בחצות יום :

אור הגנוז

[ב] נמין : [ג] ממונין : [ד] אסור הימנו מדינר ליום והיה יפה סלע ביום : פרק ז [א] כיצד שמין לו : [ב] הולך ושב ושוכר ממקום אחר :

מגן אברהם [א] לא יאמר לו הילך מנה . פירוש שלא יאמר לאריסו הילך מנה וקח לך תבואה מן השוק ואפשר שיצטרך ליקח ביוקר : [ב] בקטלוזין . פירוש בחנויות : [ג] שלשה שערים . נראה לי דהיינו ג' פרקים דאמרי' פ"ד דמוכרין היין דאז הוא נמכר ביוקר אבל זה שקבל עליו ליתן לחברו אסור למכור בשלשה שערים היקרים רק נותן לזה כפי מה שפסק עמו : [ד] ואם היה מסבב . פי' שנתן סביב לכל האנשים שקבל לתת להם כל ימות השנה והותיר מותר למכור השאר למי שירצה . א"נ בשלשה שערים ה"פ דרגילין למכור החבית בשלשה מיני שערים דמפיה יש קמחי' ומשוליה יש שמרים באמצעית' הוא משובח כדלקמן וע"ש פ"ח דמנחות אבל זה שמוכר לו כל השנה נותן לו הכל בשער א' : [ה] איגרי ממון . נ"ל דה"פ שהיו ממונים על המדות והיו נותנין להם שכר ממון ואיגרי לשון שכירות : [ו] שלשה שערים . עמ"ש לעיל : [ז] בשער הזול . פירוש שפסק בשער הזול : [ח] אלא כור א' בסלע . פי' בשער הזול : [ט] לקוחים למות. ומטים להרג אם תחשוך :

חסדי דוד

שרי שתשוב שפיר שער ואין איסור אלא ליטן מד' ולכתחלה אין להתיר אלא במה שמוסכם היתרו לכ"ע אבל בדיעבד במידי דרבנן יש לסמוך על המיקל : לקח הימנו לגין וחצי לגין רביעית ושמינית כו'. רישא לא נתנאת בשום מקום ולפי הלשון יש לפרש דה"ק לקח הימנו כל לגין ולגין ברביעית סלע או רביעית זוז וכל חצי לגין בשמינית בתנאי לפרוע אחר זמן רשאי לומר אח"כ תן לי המעות מיד ואוזיל גבך . ולפ"ז היינו סיפא ואפשר דרישא מיירי בלא קבע זמן לפרעון וסיפא קמ"ל דאפי' קבע תחלה זמן יב"ח אפ"ה שרי למימר הכי ולזה"ז קתני וסיפא הביאוה הרי"ף והרא"ש והמרדכי וכתוב שם בשם ראבי"ה וכ"כ הנמק"י דהיינו דוקא שכבר נגמר המקח תחלה וזכה בו הלוקח כבר אבל אם קודם שנגמר המקח של י"ב א"ל אם תתן לי מיד הרי לך בי' אסור ליקח אח"כ הי"ב לאחר זמן . כך פי' דבריהם מרן בב"י סי' קע"ג ועמ"ש הב"ח ודבריו תמוהים : פרק ז השוכר את הפועלים בין שהטעו את בעה"ב כו' . מתני' היא בר"פ האומנין דף ע"ו בקצת שנוי לשון ע"ש וקאי לפרושא לישנא דמתני' דקתני והטעו זא"ז דמשמעותה שהפועלים הטעו אהדדי ע"י שליחות וכדדייק בגמ' קמ"ל דהך תנא קרי לחזרו הטעו ולעולם בפועלים עם בעה"ב איירי : השוכר את הפועל לחרוש לא יאמר לו בא ונכש כו' . לא מצאתיה בשום מקום ומ"מ שפיר מתפרשא לפי כללי השמועה דאע"ג

מצפה שמואל (מ) חטין אסור . בת"כ מפרש דקאי לענין סאה בסאה ועי' טור ס"ס קס"ב בשם הראב"ד דחטים בדוחן לא אף שיש להם שער א' עכ"ד : (נ) הילך מנה . עי' סג. מחלוקת רב ור' ינאי ועי' תוספות שם ד"ה אפילו בשם הר"ש : (ס) אומר אדם לחבירו . דף עה. וירושלמי פרק ה' הלכה יא : (ע) למה זה דומה . עיין דף סה. גבי הא מאן דיהיב אחביתא דחמרא שהביא הכ"י תוספתא זו ועי' בש"מ וביאר הטעם דבחבית שא"י הוי סאה בסאה דכך מקח ופסיקא דמותר ובגמרא מיירי בחבית ידוע וכיון דאילו מתבר באחריות המוכר והוי זוזי כהלואה א"כ ה"ד לאסור דהוי רחוק מהפסד קמ"ל כיון דאילו זל ברשותיה קאי הוי קרוב לזה ולזה וע"ש היטב בכ"י בהלפסי (נח.) : (פ) רשאי שיאמר לו . עיין דף סה ועי' מיימוני פ"ח משכירות הלכה ב ושו"ע יו"ד סימן קע"ג ועי' רא"ש סימן זה והנה בדבר שדרך למכור בהקפה מותר להוזיל גביה דאין אגר נטר ובזה י"ל דמיירי כאן וסיפא לא משמע כן ועי' ר"ן פ"ה (נח:) ונ"י (לט.) מבואר כן מתוספתא זו דכל שנגמר המקח להמתין רשאי להוזיל : (צ) בג' שערים . עי' מ"א שציין לספ"ג דגיטין דג' פרקים מוכרין היין יותר טוב כי דרך היין להתמין כשחבר בכלי וכן כתוב בת"ב ופירש עוד בת"ב מספק והותיר שכבר מכר כל היין מה שניותר מוכר באיזה שער שירצה עכ"ד : (ק) ילך חמורי . עה. ושם: : (ר) שכר שוה . עי' יו"ד סי' קס"ט ס"ט דמותר לומר אלוך מנה בחדש זה ואתה תלוני מנה בחדש אחר ולמדו מכאן אבל אינו דומה הלואה לשכירות מלאכה וע"ש בבאורי הגר"א ס"ק טז : (ש) האומר לפועל הילך . ב"ב פ"ז : (ת) חייב להעמיד לו כשער בינוני . עד. : (א) לעולם. עי' משנה ועי' מנחות ל. תוס' : (ב) המלוה . בגמרא איתא הערב . ועי' אמ"ז שתמה על גירסא זו ועי' בכ"י שהאריך בבאור זה בסלקא דעתא דסבר משום ממון ובמסקנא קו"ע היינו לקרוע שטרא : (ג) כמה סמויות . עה. וירושלמי ספ"ה : (ד) שאף ש"ש רבית . שם ושם וע"ע יו"ד סי' ר"ס ובבאור הגר"א שם ס"ק י"ד דמכאן מוכח דדבר שהיה עושה בלא זה מותר : (ה) מתמוטטין והולכין מן העולם . עי' מכות כד. ועי' בש"ס עה. ומן העולם היינו דאינם עולים כלל : (א) השוכר את הפועלים . במשנה האומנים ועי' תוס' שם דאומנין מורה בין שכירי יום ובין קבלנים ועי' עו: ברייתא זו שם איתא הפועלין כרי"ף ורא"ש שם ע"ש ואולי לשון משנה לחוד ולשון ברייתא לחוד : (ב) בזמן שלא הלכו . עו: וירושלמי פ"ו הל"א וע"ש שיטת התוס' ורא"ש דהלכו ל"ד . וע"ש בשו"ע סי' של"ג ס"ה ובש"ך ס"ק ו' מה שכתב בדעת הר"ש : (ג) ואם היה יפה . עי' תו"מ סימן של"ג ס"ד דעת כמה פוסקים דשמין מה שעתיד להיות ב' דינרים נותן גם על מה שעבר ב' דינרים . ועי' בהשגות פ"ט משכירות הל"ד וי"מ התוספתא דמיירי שהכרן ביוקר מתחלה ולא היה שוה רק ב' דינרים . אבל אם היה שוה והוזלה נותן כפי מה ששוה : (ד) סלע . תני המלאכה וע"ש בש"ך ס"ק כ"ב מ"ש בזה : (ה) ונוטל מזה . מכאן מוכח כפירוש הרא"ש דשוכר עליהן עד כדי שכרן והיינו אם שכרן בב' סלעים שוכר בארבע ומוציא מהם ב' אף שאין ת"י כלום וכן הוא בירושל' ועי' סי' של"ג בש"ך ס"ק ל"ב ודלא כפירש"י שם ע"ש : (ו) השוכר את הספינה . עט: : (ז) השוכר את הפועל . עז. וע"ש דידו על העליונה והוא כרבנן ולר' דוסא שאני בין קבלן לפועל וקבלן ידו על התחתונה ועי' תשובת מיי' לספר קנין סימן ל"א ועי' ש"ך סי' של"ג ס"ק כ"ה שהוכיח מזה דאינו נותן מה שלא עשה ול"ד לעבד עברי ע"ש מ"ש והאריך בזה ואף שקבלו סתם ואף בהקדים שכרו : (ח) להביא שליחות . מיי' פ"ט משכירות הל"ע ובהשגות דמנכה לו כפועל בטל ועי' שו"ע סי' של"ה ס"ב ובסמ"ע שם סי' ו' . ועי' שיטה כאן מ"ש בזה ובסיפא כיון דאיכא טרחא שם מוכר כפועל בטל ע"ש בכ"י : (ט) להביא כו' דורסקמין . ב"ק קס"ז ועי' ירושלמי שביעית פ"ה שמחלק בין אם אמר למקום פלוני ובפוסקים לא הוזכרה ועי' ירושלמי מס' ע"ז פ"ה הל"א בענין אחר וע"ש במה"פ ד"ה היה עושה שהאריך לדמות לדינא דהכא דשם מבואר דחייב ליתן דמי רגליו ומשמע דמוכר כפועל בטל והוא כשיטת הראב"ד פ"ט משכירות הל"ח אבל כאן מבואר דנותן לו שכרו משלם ע"ש בזה : (י) טול מה שהבאת בשכרך . עו. ועי' בדה"ב סימן של"ו שכתב מזה דאף מידי דאכילה א"י ליתן לו וע"ש בסמ"ע ובש"ך ס"ק כ' : (כ) במה שעשיתי . ולא של כל היום ועי' כ"י בפ' השוכר (קי) שהביא תוספתא זו דאפילו התחיל במלאכה ומראה בתוך של חבירו א"י לתובעו אלא כמה שעשה ע"ש בזה : (ל) למלאכה קלה . עז. אמר רבא וכו' מדעתו סובא זה כאמ"ז (עז.) והוכיח מכאן דדוקא שכרו בפירוש אבל סתם רשאי לשנות והרמב"ן השיגו על זה ועי' סי' של"ה ס"א דינים אלו והנה לפי פירושי בפנים מדוקדק דברייתא אמר שדה דמיירי בקבלן ובסיפא תני ביום דמיירי בפועל ודרך הת"ב בזה לפי התוספתא בתחלת היום אינו רשאי ליתן לו מלאכה אחרת אפילו קלה אבל כשהתחיל ושלים עבידתא יכול לשנות למלאכה קלה ולא לקשה ואם אין הפועל רוצה אינו נותן לו רק על מה שעשה ובסיפא דכן הוא שגמר חרישו הפועל א"י לומר תן לי מלאכה אחרת אלא בעה"ב נותן מה שעשה ושאר היום נותן כפועל בטל עכ"ד :

מנחת בכורים

דמים · כפי השער : פסק . עם האריס ליתן בעד הזריעה חטים אסור ליתן לו שעורים דמחזי כנותן רבית כיון דנותן ממון אחר לא הוי השעה"ב כאילו נוטל חלקו המגיע : לא יאמר . האריס לבעה"ב שיקח מן השוק אלא נותן פירות דוקא (עי' סג.) והמ"א מפרש שלא יאמר לאריסו ליקח מן השוק ואפשר שיצטרך ליקח ביוקר : ונשברה . כלומר ובאחריות הלוה קאי מ"מ כיון לו מותר דבכה"ג לא גזרו רבנן (עי' סד.) : למה זה דומה . הרישא קאי לראיה דבאחריות הלוה מותר : מיד . אם יתן המעות מיד יוזיל גביה דכל דרך מקח כן הוא ליתן מיד א"כ לא הוי רבית: ע"מ ליתן לו. אף שקנין לי"ב חדש בי"ב מ"מ רשאי להוזיל גביה הלוקח עתה פחות (עי' דינים אלו ברים סי' קע"ג): בקטליזין. שוק מבואר בפ"ב דעבודת כוכבים (מ"א:) בקטליזא של עובד כוכבים והיינו בשער שבשוק : בג' שערים . דבג' פרקים מוכרין היין כמבואר בפ"ד אסור ליקח ממנו כל פעם ופעם כשער דידיה אלא כפי מה שפסק עמו כל השנה א"נ דאין לחלק ביין מפיה ומשוליה ומאמצעה אלא מוכר הכל להקונה כפי הפסיקה וכמו שמוכר בשוק : מסבב . שנתן סביב לכמה אנשים שפסק והותיר ממין אחד או מפיה או משוליה מותר למכור כפי השער של היין דוקא כשמוכר ביחד אין לחלק בשערים וכן לענין הג' שערים שלג' זמנים הנ"ל אם הותיר מעט לשער ההוא מוכר כפי השער שבעת ההיא : אוגרי ממון . אוספי ממון כמו זית הגורי שממנו אגור בתוכו : ה"ג ולא היו מכוונים על המדות אלא על השערים . לא היו משתכרין מחמת בירוצי המדות הנזכר בבילה (כט.) אלא מחמת השערים שהיו הולקין היין לג' מפיה ומשוליה ומאמצעה והאמצעי משובח (כמבואר מנחות פז:) והיו משתכרין מחמת זה יותר מאילו היה נמכר ביחד ויותר נראה דגרסינן אגרדמים והמה ממונים על המדות כמבואר בעבודת כוכבים (נח.) והם לא היו מביעין על השערין אלא על המדות וגרסינן שהיתה חבית נמכרת על שלשה שערים ומ"מ לא השגיחו ע"ז למחות כמבואר לעיל דאין לפסוק אלא בשער אחד : ה' למערב . ומזרח שוה פחות מן המערב דבשכר שמקדים לו נותן לו יותר והוי רבית : גריד . יובש שהמלאכה שוה אף יום קצר וארוך : יפה . המלאכה ובשכר שמקדים לו מעות מוזיל גביה מותר אם מתחיל מהיום דאזולי מוזיל גביה אבל אם אינו מתחיל עתה אסור (ב"ב פ"ז) : בשער הזול . היה הפסיקה בפירוש : לעולם . אף בפסק בשער היוקר יכול הלוקח לתבוע המוכר ליתן בזול אלא הוא חוזר וליכא מ"ש דבתרי תרעי ליכא מי שפרע (עד:) : בד"א . דנותן כשער הזול כשהתנה : בסלע הוא שער הזול : ו הלבלר . הסופר א"ע בל"ת ופליג אמתניתין ספ"ה : בקו"ע . להחזיר את הרבית : למות . ומטים להרג :

פרק ז א השוכר . הטעו שחזרו בהן : כשהיא לחה . וא"ל להם עוד : משלם . רק מנכה כפועל בטל שאינו דומה : במה דברים אמורים . ארישא קאי דיכולין לחזור ומיירי בקבלנות : נותן לו סלע . ויד הקבלן על העליונה אף שבעה"ב יצטרך ליתן ו' בעד הנשאר : יפה סלע . הני לישנא יתירי מפורש בגמרא : ר"ד . וס"ל דידו על התחתונה ושמין מה שעתיד לעשות . ואו . גרסינן : הולך ושוכר . קאי על שוכר עליהן : אלא תרעומות . משום שינוי דעתא : ב הגמל . הנסר והשוכר רוצה להוסיף המשא כפי תנאו : מפרקה . היינו שרוצה להטיל משא לתוך הספינה : תרעומות . משום שינוי דעתא שהיה מושב ללכת מסר א"נ דצריך להכין חבלים ארוכים כדי שתלך הספינה באמצע דכל כובד המשא צריך מים עמוקים אבל בפרקה ממש אף שמשכירו לאחר ממונא אית ליה גביה משום הפסד הספינה שנתקלקלת בפריקת המשא (עיין רש"י ע"ט והתוס' כתבו בע"א) : שמת . אנוס הוא אף בדבר האבד שמין וידו על העליונה : לא הביא . לפי שלא מצא דבר הנצרך : ג השוכר את הפועל . בקבלנות ולכן אינו משנה אף למלאכה קלה כדמפרש ואזיל : בא ונכש שתי גפנים . אקדהוי מלאכה קלה מ"מ בקבלן אין לו לשנות : היום . כלומר בחצי היום ובשכיר מיירי : הריני חורש . ובעה"ב מעכב : רשאי לשנותו . להשכיר יום : מדעתו . ברצונו דעדור הוי מלאכה חמורה :

בע"כ

שכח לעדר וגמר את שדהו אומר לו על כרחו בא ונכש שתי גפנים : ד השוכר את הפועלים לעשות בתוך שלו (מ) וטעו ועשו בתוך של חברו הוא נותן להם שכרן משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנו אותו הראם בתוך שלו והלכו ועשו בתוך של חבירו הוא אין נותן להם כלום והן הולכין ונוטלים מבעל הבית מה שההנו אותו : ה השוכר את החמור (נ) והבריקה או נשתטתה (ס) אינו חייב להעמיד לו חמור מתה או שנטלתה אנגריא חייב להעמיד לו חמור רשב"א אומר אם בדרך הליכתה נטלה אינו חייב להעמיד לו חמור אם שלא כדרך הליכתה נטלה חייב להעמיד לו חמור וכן היה רשב"א אומר האומר לחבירו שכור לי חמורך וארכב עליה מכאן ועד מקום פלוני והבריקה או נשתטתה חייב להעמיד לו חמור . [ג] השוכר את הפועל (ע) ונזדמנה לו אנגריא לא יאמר הרי זה לפניך אלא נותן שכרו במה שעשה . המשכיר בהמה לחבירו לא ישנה לו את הבהמה השכיר לו חמור לא ישיבנו על הפרד פרד לא ישיבנו על הסוס סוס לא ישיבנו בקרון : ו השוכר את החמור (פ) להביא לתך חטין והביא ט"ו שעורין פטור אם הוסיף על משאו חייב וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום רבי מאיר (צ) קב לכתף ג' סאין לעגלה וספינה לפי מה שהיא . השוכר את החמור (ק) להרכיב איש לא ירכיב אשה אשה מרכיב איש להרכיב אשה מרכיב אשה עליה בין מעוברת בין מיניקה . השוכר את החמור לרכוב עליה (ר) בעל הבית נותן [ד] כסותו ומזונותיו וכל כלי תשמישו [ה] יתר על כן חמר מעכב על ידו . חמר נותן שעורים ותבן ומזונותיו עד שמגיע ללינה יתר על כן בעל הבית מעכב על ידו . השוכר את החמור וטענו [א] דברים האסורים נטלם ממנו חרמין או מוכסין חייב [ב] ואם הודיעו שהוא מוכס כדרך המוכסין פטור : ז (ש) שיירא שהיתה א) במדבר [ג] ונפל עליה גיים וטרפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שלחו תייר לפניהם אף מחשבין לפי נפשות ואין משנין ממנהג הולכי שיירא . ספינה שהיתה (ת) באה בים ועמד עליה נחשול והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי נפשות [ו] ואין הספנין משנין ממנהג הולכי שיירא . המשכיר לחבירו (א) ספינה או קרון מחשבין לפי משאוי ולפי נפשות ואין מחשבין לפי ממון : ח גרדי שהניח נר בצד הבגד ודלק חייב לשלם מפני שהוא כנושא שכר נפלה עליו מפולת עד שלא נגמר מלאכתו חייב משנגמרה מלאכתו (ב) אם הודיע לבעליו פטור ואם לאו חייב . גמרו ונגנב או אבד אם הודיע בו לבעליו פטור [ד] ואם לאו חייב : ט אמר לו חלוק אמרתי לך והוא אומר [ה] טלית אמרת לי [ו] על בעל הבית להביא ראיה רבי יהודה אומר אם היה עושה אצל בעל הבית יקבל בעה"ב את שלו אצל אומן ובעל הבית נכנס ויוצא עליו יקבל בעל הבית את שלו אצל אומן ואין בעל הבית נכנס ויוצא עליו אומן צריך להביא ראיה אמר לו סלע אמרתי לך והוא אומר שתים אמרת לי כל זמן שאצל אומן בעל הבית צריך להביא ראיה אצל בעל הבית [ז] ובתוך זמנו אומן צריך להביא ראיה (ג) אחר זמנו גרדי נשבע ונוטל : י הנותן כליו לאומן לעשות לו ונגמרה מלאכתו ונגנב או שאבד עד שלא נתקבל שכרו הרי הוא כנושא שכר משנתקבל שכרו הרי הוא כשומר חנם אימתי בזמן שתבעו ואומר לו בא וטול את שלך לא תבעו [ז] ולא אמר לו בא וטול את שלך (ד) אע"פ שמתקבל שכרו הרי הוא כנושא שכר . (ה) האומר לחבירו השאילני ואשאילך שמור לי ואשמור לך ב) הרי הוא כשומר חנם ואינו עליו כנושא שכר אבא שאול אומר (ו) מותר אדם להשכיר משכונו של עני בפחות ושל עשיר אין רשאי ליגע בו :

פרק ח

א השוכר את הפועל (א) לשמור לו את הפרה לשמור לו את התינוק אין נותן לו שכרו של שבת לפיכך אין אחריותן עליו בשבת ואם היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה שכיר שבוע נותן לו שכרו של שבת לפיכך אחריותן עליו בשבת ואם היה שכיר שבת לא יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא אומר לו תן לי שכרי של י' ימים : ב (ב) אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר את עצמו ביום לחרוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית לא יהא מרעיב ומסגף את עצמו ומאכיל מזונותיו [א] (ג) מפני גזל מלאכתו של בעה"ב . רשאין פועלין לאכול (ד) פיתן בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה ורשאי בעה"ב להשקותן יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה רשאי בעה"ב להרעיב (ה) ולסגף את פרתו כדי שתאכל הרבה בשעה שדשה ורשאי השוכר להאכילה פקיעין עמיר כדי שלא תאכל הרבה בשעה שדשה : ג חמור וגמל אוכלין ממשאוי שעל גבן בדרך הליכתן ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם היה משמר ארבעה (ו) וחמשה מקשאות לא יהא ממלא כריסו מאחת מהן אלא אוכל מכל אחת ואחת לפי חשבון ר' יוסי בר יהודה אמר מה (ז) דייש מיוחד דבר שעושה בידיו וברגליו ובגופו יצא עושה בידיו אבל לא ברגליו אבל לא בגופו מה דייש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו יצא הלש והמקטף והאופה שנגמרה מלאכתו מה דייש מיוחד דבר שגדוליו מן הארץ יצא החולב והמחבץ והמגבן דבר שאין גדוליו מן הארץ מה דייש מיוחד דבר התלוש מן הקרקע יצא המנכש בשום ובבצלים דבר המחובר בקרקע מה דייש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשרות יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות דבר שנגמרה מלאכתו למעשרות (ח) [א] כל שאינו כיוצא בו בא לעונת המעשרות איסור אחר גרם לו . שכרו סתם פודה ומאכיל מעשר ומאכיל [ב] ואם קצץ עמו הרי זה אינו אוכל כל שהוא כיוצא בו אינו בא לעונת המעשרות [ג] היתר אחר גרם לו שכרו סתם הרי זה אינו אוכל [ד] ואם קצץ עמו הרי זה אוכל : ד אוכל פועל ג) (ט) עד שלא יתחיל במלאכה אשכול אפי' בדינר וקישות אפילו בדינר וכותבת אפילו בטריסית משום ר"א הסמא אמרו לא יאכל פועל יתר על שכרו וחכמים מתירין : ה האוכל מן התורה לא יקלף בתאנים (י) ולא ימצוץ בענבים העושה (כ) בכל גופו אוכל בכל שעה שירצה ר' יהודה אומר אינו אוכל אלא בשעת שפורק ובשעה שטוען מפני גזל מלאכתו של בעה"ב : ו (ל) המרכס בתבואה אינו משום בל תחסום אבל מפני מראית העין מביא קרצטלין ותולה בפיה . ישראל הדש בפרתו של עובד כוכבים עובר משום בל תחסום ועובד כוכבים הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום . דש תרומה ומעשר ד) עובר

אור הגנוז

[ג] חמורך זו אפילו מתה אפילו נוטלתו אנגריא חייב להעמיד לו חמור : [ד] כסתו : [ה] עליו : [ו] ואין שנין ממנהג הספינה (אולי צ"ל הספנין) : [ז] ואמר לו וכו' : פרק ח [א] לבניו :

נוסחאות כ"י

א) מהלכת : ב) השאילני ואשמור לך : ג) אשכול : ד) שני :

מגן אברהם

[א] דברים אסורים . נראה לי דמיירי בדברים האסורין ליצא וליתן בהם מחוק המלכות ולכן נוטלם חרמין או מוכסין בגזרות המלכות חייב הוא לשלם לחברו תמורו : [ב] ואם הודיעו שהוא מוכס כדרך המוכסין פטור . פירוש שהודיע לחברו שיתן מכס מזה כדרך שנותנין למוכסן שלא יטלו ואעפ"כ נטלוהו פטור דאנוס הוא : [ג] ונפל עליה גיים וטרפה . נראה לי דמיירי שהיו מעותיהן מונחות יחד בתיבה אחת ולא ידעין כמה נטל מכל אחד לכן מחשבין לפי ממון כנ"ל ועי' בב"ח בח"מ סי' רע"ב שנדחק ופירש פי' שאינו נראה ועי' ביש"ש בב"ק ובהגהות מהר"ש סיקטין במרדכי בב"ק : [ד] וא"ל חייב . נ"ל דמיירי שהגרדי עושה הבגד מצמר שלו ולכן עד שלא נגמרה מלאכתו הוא ברשותו להתחייב באונסין : [ה] טלית אמרת לי . והוא עשה טלית והוא רוצה שבעה"ב יקח הטלית בדמים שקצץ : [ו] על בעה"ב להביא ראיה . נ"ל דמיירי שנתן הדמים לאומן ולכן האומן מוחזק ורבי יהודה ס"ל דאעפ"כ כשעושה אצל בעה"ב או שבעה"ב נכנס ויוצא עליו שבעה"ב מקרי מוחזק . א"נ מיירי שבעה"ב נתן לו צמר שלו הוא אומר לו שנתן לו לעשות ממנו חלוק וגרדי אמר שנתן לעשות ממנו טלית ולכן על בעה"ב להביא ראיה שהאומן מוחזק : [ז] אומן צריך להביא ראיה . נ"ל דאיפכא גרסי' ובתוך זמנו גרדי נשבע ונוטל אחר זמנו אומן צריך להביא ראיה וכ"מ בגמרא בשבועות אלא דאי' התם קיצה ודאי מדבר דבירי אינשי ולעולם בעה"ב נאמן : [א] כל שאינו כיוצא בו . נראה לי דס"פ דכל שכיוצא בו בא לעונת המעשרות ואיסור אחר גרם לו שחייב במעשר כגון שנפתחה חבית לבור ובבור אינו חייב במעשר אלא כיון שהיה בחבית חייב במעשר והוא סבר לפועל ולא הודיעו שהיה בחבית וא"כ סבר הפועל שאינו חייב במעשר ולכן מעשר ומאכילן וה"ה בנטע רבעי פודה ומאכילן כדאי' במשנה : [ב] ואם קצץ עמו . פירוש שהתנה עמו שלא יאכל לפי שהוא הגיע לזמן המעשרות ה"ז אינו אוכל : [ג] היתר אחר גרם לו . פי' שמן הדין ה"ל להתחייב במעשרות רק שהיתר אחר גרם לו שאינו חייב במעשר וא"כ הפועל השכיר עצמו אדעתי' שלא יאכל לפי שסבר שחייב ולכן אינו אוכל : [ד] ואם קצץ עמו . פי' שהתנה עם הבעה"ב שיאכל ה"ז אוכל :

חסדי דוד

דמורה התריסה בודאי מרובה משורת הניכוש מ"מ הך רישא מתוקמא באוכלסא דמחוזא דאי לא עבדי תלפי או משום דשכר התריסה מרובה משכר הניכוש והוא חפץ להרוית יותר : האומר לחבירו השאילני ואשאילך שמור לי ואשמור לך כו' . לא נמצאת בשום מקום והדרכה תנן שמור לי ואשמור לך ש"ש וכ"ה בגמ' דף פ"א אמנם בגמ' מוקי לה באמר דאמר שמור לי היום ואשמור לך למחר וא"כ י"ל דהך תוס' מיירי בתרווייהו כי הדדי בחד יומא ומ"מ קשה דהא הוי שמירה בבעלים ופטור אפי' מפשיעה כדאיתא בפ' השואל דף צ"ה וקי"ל כן לדינא כמ"ש התוס' שם . ומוכרחין אנו לפרש דמ"ש כאן ה"ה כש"ח פירושו דעדיף גם מש"ח דפטור גם בפשיעה :

פרק ח השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה כו' . רש"י ז"ל מפרש דלענין הקדש היא שנויה אבל הסיפא מקובלת הקשה ע"ז דבתוס' כאן היא שנויה גבי דיני שומרין ולא גבי הקדש כלל ע"ש וכן נראין דברי הרמב"ם בפי"ז מה"ש ומדברי הטור בסי' ש"ו : חמור גמל אוכלין כו' ר' יוסי בר יהודה אמר מה דייש מיוחד דבר שעושה בידיו וברגליו ובגופו כו' . אי אפשר לפרש בגופו ממש דהא מסיק אבל לא בגופו וגם דייש הוא רק בידיו וברגליו ולא בגופו וכ"נ מדברי הגמ' אבל פירושו בגופו בכל כחו וכמו דייש שהוא דייש בכל כח גופו . והך סיפא כל שאינו כיוצא בא מובא בירושלמי בפרקין בשנויים רבים והעיקר כגי' הספרים שלפנינו

מצפה שמואל

(מ) וטעו ועשו . קיח . ועי' סי' של"ו בסמ"ע ס"ק ד' דאם ידע הפועל שהמלאכה של חבירו ול"א שכרך עלי פטור ובסיפא דעשו מעצמם בשל חבירו אף שאמר עלי פטור . עי' ג"י פ' המקבל לענין כל תלין מ"ש בזה : (נ) והבריקה . פרש דינים אלו עי' עה : וברמב"ם פ"ה משכירות ובטו"ע חו"מ סי' ש"י וכאן מבואר דאינו חייב להעמיד לו חמור משמע אבל שכרו לא שקיל . ודעת הרמב"ם שנוטל כל שכרו משלם ועי' מ"ש הה"מ בזה ועי' הה"מ בפ"ה שם : (ס) אינו חייב . אנשתטית קאי וכו' וכ"כ בגמ' שלא הזכירו חילוק זה אלא רק בנשתטית וז"ל הש"ס השוכר את החמור לרכוב עליו והבריקה או נשתטתה חייב להעמיד וכו' ודבריו צ"ע שהביא ראיה לסתור דהבריקה היינו חלתה כמש"ש ומ"מ באנגריא ודאי ליכא לפלוגי בין רכיבה למשוי כמ"ש המגיד : (ע) ונזדמן לו אנגריא . שם ובמגיד וה"ר מזה דבחמור נותן שכרו משלם ובפועל נותן מה שעשה ועי' במ"ש שמפרש עוד שאין בעה"ב יכול לומר הרי לפניך עשה ואם לאו יהיה לך כדין פועל דידו על התחתונה בדבר האבד קמ"ל דלא כיון דאנוס ונראה שגם הראב"ד בפ"ה משכירות ס"ל כפירוש זה ולכן ס"ל דשכרו לא שקיל ובמשנה שם דאומר הרי שלך לפניך היינו שמבקש שכר להביאו עד כאן וכ"כ בת"כ : (פ) להביא לתך חטין . פ . וירושלמי פ"ד הל"ו : (צ) קב לכתף . עי' בפנים מוגה התוספתא הד"א שכן הוא במשנה וכ"מ בגמרא דר"ל להוכיח דלשון כמה לא קאי על הרישא וכן הוא בירושלמי להדיא : (ק) להרכיב איש . עט : וירושלמי (פו :) : (ר) בעה"ב נותן כסותו . שם : (ש) שיירא שהיתה במדבר . ב"ק קטז . וירושלמי פ"ו הל"ד והגירסא שטרפה ונתנה ממון להציל וכאן פירש המ"א שהיה הממון יחד ולא נודע של מי ועיין בב"ח חו"מ סי' ער"ב שנדחק ועי' יש"ש ב"ק ובהגהת מהר"ש סקטין בב"ק עכ"ד המ"א : (ת) באה בים . עי' ברמב"ם פ"ח מהל' חובל ומזיק רט"ו ובכ"מ שם ובהמגיד שם ועי' הגירסא בש"ס ובירושלמי שם : (א) ספינה או קרון . והניחו שם הרבה שותפים : (ב) אם הודיע . פ . ועי' מ"א שכתב בגוונא שעושה מצמר שלו אבל עד שלא גמרו ברשותו לא יתחייב באונסין ולמ"ש בפנים אין צורך דהוה כעין גניבה ואבדה : (ג) אחר זמנו נשבע ונוטל . שבועות מ"ו וירושלמי שם ה"א וע"ש היטב בעס"מ ורמב"ן לענין שבועה על המשכון היכא דאומן נאמן ועי' ש"ך ס"ס פ"ט : (ד) אע"פ שמתקבל . מל"מ פ"י משכירות הלי"ג : (ה) האומר לחבירו השאילני . פא . : (ו) מותר אדם להשכיר משכונו . פב : : (א) לשמור לו את הפרה . כח . ושם גרסינן את הזרעים ועי' בש"מ ובתוספתא סוף שבת : (ב) אין הפועל רשאי . ירושלמי דמאי פ"ז כל זה ומזה דמלמד אסור לנום שממעט ממלאכתו כמבואר שם הביאוהו הרי"ף והרא"ש רפ"ז ומיי' פי"ג הל"ו ובטו"ע סי' של"ז ס"ט ועי' ביו"ד סי' רמ"ה סי"ז בהג"ה ועי' דמאי רפ"ג מ"ג : (ג) מפני גזל . עי' סמ"ע שם ס"ק ל"ט ורי"ף ורא"ש שם : (ד) פתן בציר . פט . : (ה) ולסגף פרתו . צ : : (ו) חמשה מקשאות . צג . : (ז) דייש מיוחד . פט . וירושלמי פ"ז הל"ב ועי' ירושלמי פ"ב דמעשרות : (ח) וכל שאינו כיוצא . שם : (ט) עד שלא יתחיל . צג . וירושלמי פ"ז הל"ו ועי' ש"מ בשם הרמב"ן ועי' ירושלמי פ"ב דמעשרות כדינא דיותר על שכרו : (י) ולא ימצוץ . עי' ירושלמי ספ"ג דמעשרות ועי' ש"מ הטעם בזה : (כ) בכל גופו . כר"י בר"י לעיל דבעינן עושה בגופו והת"ב כתב די"ל לפרש כמו עושה בכתפו כמו בכל גופו ולאפוקי מר"י בר"י לעיל ועי' ירושלמי מעשרות פ"ב ושם הגירסא אפילו על כתפו אוכל ומפרש בטוען : (ל) המרכס בתבואה . עי' ירושלמי פ"ט דתרומות וע"ש בפירוש הירושלמי דפליגי אם מותר להסיס בגל של חולין דהוי תיקון התרומה לא איכפת לן בבבלי ע"ז ה"ה כאן לענין דישה ע"ש ועי' פט . וז . ועי' רמב"ם פי"ג מהל' שכירות הל"ד שפירש דפרות מהלכות שירע לכן הדרך ועי' בהשגות ומכאן דלא כהרמב"ם . גם בפירוש מראית העין כהת"ב דמכאן שקאי על מרכסות ולא כפירוש הרמב"ם דקאי על סיפא דבגמרא וכגי' הספרים לפירוש הרמב"ם (ת"ב) :

מנחת בכורים

בע"כ . דהוי מלאכה קלה (עי' ב"מ עז .) : ד וטעו . ע"פ צווי השוכר : מבעה"ב . שחבירו מבעה"ב השני : ה והבריקה . שנשתטית או שהתליעו רגליה : או נשתטית . ועדיין ראויה למלאכה קלה : אנגריא . שלקחה לעבודת המלך ובאנגריא שאינה חוזרת לכן חייב להעמיד ושמואל מפרש דגם בזה אומר הרי שלך לפניך ובברייתא חדא קתני וחסורי מחסרא בד"א שניטלה שלא בדרך הליכתה וכן היה רשב"א כו' : בדרך הליכתה . שלוקחין חמור זה עד שמוצאין חמור אחר ובדרך הליכת השוכר א"כ יכול להלוך בדרך זו עד שימצא אחרת : וארכוב . דלרכוב אינו ראוי : כמה שעשה . ולא יותר דפסידא דפועל : ו שעורין . דמשקלו כשל חטים והוי נפח יותר : חייב גרסינן . וכן הוא בירושלמי : אם הוסיף . היכא דלא שני כגון חטים והביא חטים ואביי מפרש לה בגונא אחרינא בגמרא : האסורים . מחוק המלך פשע זה כי מחמתו נלקח ולפי ממון נותנין מה שצריך להציל דעיקרו לממון קאי : ז תייר . להורות הדרך הצלת נפשות הוא : ח כנושא שכר . דכל האומנים שומרי שכר : מפולת . בגוונא דלא הוי אונס : הודיעו . ביטול שלו : ט חלוק אמרתי . לתקן ומגיע שכר חלוק והאומן תובע שכר טלית ומוחזק האומן ובעה"ב נכנס ויוצא עליו ומחמת זה איכא עדי ראיה שוב ליכא מגו : אומן כו' על בעה"ב להביא ראיה גרסינן : בתוך זמנו . גרדי ישבע ונוטל גרסינן בברייתא זו כר"י דגם בקצילה שכיר נשבע ונוטל והיינו קודם שעבר זמנו אבל אחר זמנו חזקה אין בעה"ב עובר משום בל תלין ולכן האומן צריך להביא ראיה וכן גרסינן לה בסיפא (ועי' ב"ב מה :) : י שתבעו את החפץ . אע"פ שנתקבל שכרו דאומן ש"ש מטעם שמקבל שכרו ולא משום דתפים אתגריס (עיין בחידושים) : ואשמר לך למחר . דלא הוי שמירה בבעלים : ש"ש ולא כש"ח . גרסינן ובריש לא הוי כשואל כיון דאין כל הנאה שלו : דפחות . היינו דשכרו מרובה פחתו מועט כגון קרדום וקאי אמשנה דפרקין בענין מלוה על המשכון :

פרק ח א ספרה . אדומה שמשמרין אותה שלא תפסל במום או בעליית עול : התינוק לשמור הפרה . כמבואר בסוכה כרים פ"ד : הזרעים גרסינן בגמרא : של הקדש . כגון ספיחין לעומר א"נ זרעים במחובר לקרקע ומחמת קרקע דאין שמירה (אס"ז בשם הר"ג) ובכל אלו כשהתנה חייב ולכן בסיפא אחריות שבת עליו : עשרה ימים . בהבלעה מותר : ב מזונותיו . לבניו מפני גזל גרסינן : הרבה . בכרם שהוא עשה ואף דענבים וד"א אסור זה שרי : להאכילה . את הבהמה ואין בזה משום לא תחסום : שלא יטול התבואה של חבירו . להמורו שלו : ג משמר . לרב כעושה מעשה דמי ואוכל במחובר מהלכות מדינה ובתלוש מדינא ולשמואל לאו כעושה מעשה דמי ובתלוש ממנהג ובמחובר כלל לא וכאן מיירי בתלוש קודם שנגמרה מלאכתו למעשר (צג) ובשל חמשה אגסים מיירי : מה דייש . אדם ילפינן משור : דבר שלא נגמרה מלאכתו . לכו"ע הוא ובירושלמי מבואר ר"מ כר"י : שאין כיוצא בו . כגון נתפתחו חביות לבור המבואר במשנה (צג) דלא מנכר אם נגמר מלאכתו והפועל לא ידע וסבר שלא נגמר ומותר לאכול : איסור אחר גרם לו . שלא יאכל כגון מעשר ונטע רבעי הבעה"ב פודה ומאכילו בכ"ר ומעשר במעשר שהרי הפועל סבור שמותר לאכול : קצץ עמו שלא יאכל . מן הדין פטור רק הפועל סבור שחייב בזה אינו אוכל שהרי סבר וקבל ובירושלמי גרסינן בסיפא ג"כ איסור אחר והיינו דאין בעה"ב מחויב לעשר בעדו : קצץ . שיאכל : ד עד שלא יתחיל . קמ"ל דמותר לאכול קודם שנתן לכליו של בעה"ב וגם יתר על שכרו : מתירין . אבל מלמדים אותו ולר"א אין מלמדין . ועוד מבואר בגמרא בזה (צב) דאוכל בחזירתו מאומן לאומן : ה ימצוץ . ויזרוק הפרי שירצה ובמחובר רק משום השב אבידה לבעלים אמרו במשנה : אינו אוכל . מן הדין : ו המרכס . להסיר קליפות התבואה : אינו משום בל תחסום . דדבר שנגמרה מלאכתו : קולטין . טרסקלי : תרומה . תרומה דרבנן . ומעשר שני . לר"י דממון גבוה הוא

[א] עובר משום בל תחסום (ם) כיצד הוא עושה מביא קפיפות ותולה בצוארי בהמה ונותן לו לתוכה חולין מאותו המין. החוסם את הפרה (נ) לא יפחות לה משׁשת קבין[ג]החוסם את הפרה [ה] והמזווג את הפרה פטור אין לך שהוא חייב אלא הנהוג והמנהיג בלבד. אימת אמרו שומר חנם נשבע ויוצא בזמן ששמר (ס) כדרך השומרין נעל כראוי [ד] (ע) נתנו במקטורין[ו]לאחוריו בפונדתו ופיה למעלה בשידה ובמגדל (פ) ונעל בפניו ואבד הרי זה נשבע ויוצא (צ) אם יש עדים שעשה כן פטור מן השבועה (ק) נעל שלא כראוי קשר שלא כראוי נתנו במקטורין והפשילו לפניו בפונדתו ופיה למטה נתנו בפרפונדתו או שנתנו בראש גגו ונגנב או שאבד חייב נתנו במקום (ר) שנתן את שלו אם ראוי לשמירה פטור ואם לאו חייב. איזהו שוכר שכר ממנו בהמה שכר ממנו כלים איזה הוא נושא שכר שכרו לשמור (ש) לשמור לו את הבהמה שכרו לשמור לו את הכלים והלכה למקום גדודי חיה וליסטים טרפתה חיה או שנטלוה ליסטים הרי זה אונס הוליכה (ת) למקום גדודי חיה וליסטים טרפתה חיה או שנטלוה ליסטים אין זה אונס (א) מתה כדרכה הרי זה אונס סגפה ומתה אין אונס(ב)עלתה לראשי הצוקין ונפלה הרי זה אונס העלה לראשי הצוקין ונפלה אינו אונס. (ג) אלו הן אונסין ששומר שכר פטור בהן כגון שהוא אומר (איוב א) ותפל שבא ותקחם וגו' (ד) זאב אחד אינו אונס שני זאבים אונס ר' יהודה אומר בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס. גנב אחד אין אונס (ה) ב' גנבים אונס ר' יהודה אומר אם היה מזויין אף גנב אחד אונס. רועה (ו) שהיה א) סומא ובא זאב וטרף ארי ודרס פטור [ז] הניח מקלו ותרמילו עליה חייב; (ז) רועה שהניח צאנו ונכנס לעיר ובאו ליסטים ונטלום רואין אותו כאילו הוא שם אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור: ז (ח) מתנה שומר חנם להיות כשואל והשואל להיות כשומר חנם והשואל להיות כנושא שכר והשוכר כנושא שכר(ט)והשוכר להיות כשואל: השואל את הפרה ובא והעמידה על אבוס בעליה ונגנבה או אבדה אם הודיע בה (י) לבעלים פטור ואם לאו חייב: ח השואל את הפרה (כ) ושאל בעלה עמה השוכר את הפרה ושכר בעלה עמה (ל) שאלה ושאל בעלה שכרה ושכר בעלה שאלה ושכר בעלה שכרה ושאל בעלה ומתה או נשברה אע"פ שהבעלים עומדין וחורשין במקום אחר נפלה ומתה פטור שנאמר (שמות כב) אם בעליו עמו לא ישלם שאלה ואח"כ שאל בעליה שכרה ואח"כ שכר בעליה שאלה ואח"כ שכר בעליה שכרה ואח"כ שאל בעליה ומתה או נשברה אע"פ שהבעלים עומדין וחורשים על גבה ונפלה ומתה חייב שנא' (שם) בעליו אין עמו שלם ישלם; (מ) הרי היא מושאלת לך היום שתשמור לי חברתה למחר הרי חברתה מושאלת לך היום שתשמרנה לי למחר מושאלת לך עד חצות שתשמרנה לי מחצות ולמעלה הרי היא מושאלת לך עד חצות שתשמור לי חברתה מחצות ולמעלה הרי חברתה מושאלת לך עד חצות שתשמרנה לי מחצות הרי היא מושאלת לך מחצות ולמעלה שתשמור לי חברתה עד חצות [ח] הרי הן כשומרי חנם ואינו אלא כנושא שכר (נ) בין ששאלה היום ושכרה למחר בין ששכרה היום ושאלה למחר (ס) או שהיו שתים אחת שאולה ואחת שכורה (ע) זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו זה אומר שאולה וזה אומר שכורה הרי [ט] זה (פ) נשבע ונוטל ואינו משלם שכל הנשבעים שבתורה נשבעים ואין משלמין דברי רבי מאיר [י] וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה. המוכר פרה לחבירו ונמצאת מעוברת וילדה זה אומר ברשותי ילדה (צ) והלה שותק זכה זה אומר איני יודע (ק) וזה אומר איני יודע יחלוקו זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ה"ז נשבע ואינו משלם שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר לעולם הולד (ק) בחזקת המוכר וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה. וכן המוכר שפחה לחבירו ונמצאת מעוברת וילדה זה אומר ברשותי ילדה והלה שותק זכה (זה אומר ברשותי ילדה והלה שותק זכה) זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו זה אומר ברשותי ב) וזה אומר ברשותי הרי זה נשבע ואינו משלם שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי רבי מאיר וחכמים אומרים (ר) אין נשבעין לא על העבדים ולא על השטרות ולא על הקרקעות: ט (ש) [יא] שיירא שהיתה באה במדבר ונפל עליה גייס ועמד אחד מהן והציל מה שהציל הציל לאמצע ואם התנה עמהן (ת) בב"ד מה שהציל הציל לעצמו חמרין שהיו מהלכין בדרך ונפלו עליהם ליסטים ועמד א' מהן והציל מה שהציל הציל לאמצע ואם נתנו לו רשות מה שהציל הציל לעצמו (א) השותפין שמחלו להם המוכסים מה שמחלו מחלו לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו. (ב) הגבאין והמוכסין תשובתן קשה ומחזירין למכירין והשאר עושין בהן צרכי רבים: י (ג) השוכר חנות מחבירו אין פחות מי"ב חדש א"ר יהודה בד"א שחל י"ב שלו להיות למוצאי החג אבל אם חל י"ב חדש להיות למוצאי הפסח נותנין לו [יב] ג' רגלים עד שיגבה כל הקיפו רשב"ג אומר של נחתומין ושל צבעים ג' שנים מפני שעסקן מרובה (ד) כשאמרו שלשים יום וכשאמרו י"ב חדש לא שידור בו ל' יום ולא שידור בו י"ב חדש אלא שיודיענו קודם שלשים יום שיודיענו קודם י"ב חדש וכשם (ה) שאין השוכר רשאי לפנות עד שעה שיודיענו כך אין המשכיר רשאי לפנות עד שעה שיודיע. [יג] גת כל שעת הגת (ו) בד כל שעת הבד וצירה*) [ס] אין פחות מי"ב חדש א"ר נחמיה בד"א באלו העושין בעפר שחור אבל באלו (ז) העושין בעפר לבן כונס את גורנו ומסתלק: יא (ח) השואל פונדק מחבירו ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנישואין אין פחות משלשים יום. השואל מחבירו חלוק לילך בו (ט) לבית האבל כדי שילך ויחזור (י) לבית המשתה כל [ו] היום לבית האבל ולבית המשתה שלו אין פחות מז' ימים ר' שמעון ג) אומר אין פחות מן שתי שבתות מפני שבית חמיו באין אצלו שבת שניה וכן היה רשב"ג אומר האומר לחברו השאילני (כ) חלוקך ואלך ואבקר את אבא שהוא חולה והלך ומצאו שמת קורע ומשלם את נזקה שאלו הימנו סתם אין רשאי ליגע בו; יב השוכר בית מחבירו ממחה בידו על מקום התנור ואין ממחה בידו על מקום הכירה שכר הימנו חצר אין ממחה בידו לא על מקום התנור ולא על מקום הכירה אלא מעמיד את התנור במקום הראוי לו ואת הכירה במקום הראוי לה.

*) אולי צ"ל בית יוצרה וכ"ה בירושלמי או נראה שצ"ל יצירה וכ"ה בכ"י והוא שם כלי יוצר חרס. הזבל

נוסחאות כ"י

א) רועה ובא זאב כו': ב) ילדה: ג) בן אלעזר:

אור הגנוז

[ב] שני: [ג] וחמור משלשה קבין: [ד] וקשר כראוי נתנו במקטורין והפשילו לאחוריו: [ס] וכן הוא בכ"י: [ו] אותו היום:

מגן אברהם [ה] והמזווג את הפרה. פירוש עם החמור שהם כלאים: [ו] לאחוריו. נ"ל דאיפכא גרסי' דהכא גרסי' נתנו במקטורין לפניו ולקמן גרסי' לאחוריו: [ז] הניח מקלו ותרמילו וכו'. משום שליחות יד בגמרא דף מ"א: [ח] הרי הן כש"ח וכו'. פי' אע"פ שלכאורה הוא כש"ח שאין נותן לו שכר מ"מ הוא כש"ש שבשכר שמשאיל לו היום הוא שומרה למחר: [ט] נשבע ואינו משלם כו' כצ"ל וס"ל דלעולם השומר נשבע: [י] וחכ"א מי שמוחזק הוא נשבע: [יא] שיירא שהיתה באה במדבר וכו' מה שהציל הציל לעצמו. נ"ל דאיירי בשותפין וקי"ל שותף חולק שלא לדעת חבירו ודוקא בב"ד וכמ"ש הסמ"ע סי' קע"ו ס"ק ס"ז והא דכתב רמ"א סי' קפ"א סס"ב ואם אמר שאמר שהציל לעצמו ואין לו עדים נשבע על כך. נ"ל שאמר שאמר כן לפני ג' ואזלי לעלמא: [יב] שלשה רגלים. פי' עד אחר החג ואפשר שדרכן היה לעשות הקפה עד אחר החג שאז זמן האסיף וכל בעה"ב מוכר יינו ותבואתו ויש לו מעות: [יג] גת כל שעת הגת. פירוש אם השכיר לו גת סתם צריך להניח לו כל שעת הגת:

חסדי דוד

שלפנינו ורק בסוף ההלכה כאן נ"ל כל שהוא כיוצא בו בא לעונת המעשרות ותיבת אינו נמחק: **אימתי אמרו** שומר חנם נשבע כו'. מעין זה מייתי ש"ס ירושלמי בפ' המפקיד והתם גרסינן נעל כראוי קשר כראוי וכן נראה להגיה ולהוסיף כאן ודבר הלמד מענינו הוא דבסיפא קתני נעל שלא כראוי קשר שלא כראוי. וכן יש ט"ס כאן דברישא צ"ל במקטורן לפניו ובסיפא צ"ל לאחריו וכ"ה שם וברור הוא. עוד חסר ברישא תיבת נגנב וגם זה מסיפא תלמדנו דקתני ונגנב או שאבד וה"פ דש"ח אע"ג דדינו לפטור בשבועה היינו כי לא פשע אבל פשע אפי' נגנב או נאבד אח"כ ואפי' נאנס קיי"ל כל שתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב. ובסיפא נתנו בפרפונדתו לא מצאתי פירושו ולפי הענין נראה דשתי תיבות הוא פר פונדא ופר הוא מלשון מפרר כלומר קרוע ובפונדתו הקרועה מקרי פשיעה כיון דלא משתמר שם. ויותר נראה כי פרפונדא הוא מקום שאינו משתמר וזה בית שער וכיוצא בו וכמו בראש גגו שכתוב אח"ז ומאי דמסיים בנותנו במקום שנותן את שלו ה"נ איתא בירושלמי שם ועי' בתשו' מהר"א ששון סי' ק"נ: **שיירא** שהיתה באה במדבר וכו' ואם התנה עמהן בב"ד כו'. בגמ' ליתא הך בבא דהתנה עמהן בב"ד. ובאמת קשה טובא מי נתן ב"ד במדבר. ואם ר"ל שהתנה עמהן בתחלה בב"ד קודם שהלכו לדרכם זה מלתא דפשיטא הוא דכל תנאי שבממון קיים וה"נ בסיפא קשיא דאי כפשטה שהאחרים

מצפה שמואל (מ) כיצד הוא עושה. בגמרא דאינו עובר שפיר תנו תקנה אבל כאן דעובר וכ"מ דבגמ' איתא מעט וכאן נותן בכדי אכילתה (ת"ב) ועי' ירושלמי תרומות רפ"ט: (נ) לא יפחות לה מששה קבין. נא. איתא ד' קבין וכתב הת"ב דלענין תשלומין משלם תרי תלתא ע"ד דאמרינן בב"ב קמו: עד כמה ואזיל עד תלתא ועי' ברשב"ם ועי' כ"י שכתב כך שיערו אכילתה וצ"ע ועי' ירושלמי תרומות רפ"ז ששה קבין לפרה וד' קבין לחמור: (ס) כדרך השומרים. מב. ועי' ירושלמי ברכות פ"ב: (ע) נתן במקטורין. שם ומהופך הגירסא ועי' ירושלמי פ"ג שם הל"א ועי' רמב"ם פ"ג הל"ו דלפעין עי' חו"מ סי' רנ"א: (פ) ונעל בפניו. לפי זה קאי על הפקדון ושם נעל בפניהם ופירש"י דקאי על הקטנים ועי' בשיטה שם וקי"ל דהאידנא כספים נשמרים שלא בקרקע ועי' חו"מ שם ותוס' אי אפשר לפרשה בשאר מטלטלין אף בזמן המשנה ועי' בפוסקים והו"מ סי' רנ"א סי"ח וסי"ט: (צ) אם יש עדים. עיין שם ספ"ו ובירושלמי הביאו הרא"ש פ"ג ס"ו ועי' ברמב"ם פ"ו מהל' שאלה הל"ג וחו"מ סי' רנ"ד: (ק) נעל שלא כראוי. מב. וירושלמי פ"ג שם הל"א וע"ש בפ"מ: (ר) שנתן את שלו. עי' רא"ש שם שביאר זה ועי' חו"מ סי' רנ"א סי"ח בזה דקי"ל כן ועי' פ"ד מהל' שאלה הל"ג: (ש) לשמור לו את הכלים. עי' ר"פ המפקיד וכאן נמי יש להקשות ל"ל למתני תרתי (ת"ב): (ת) למקום גדודי חיה. נג. דשומר שכר בעי נטירותא יתירא והאריך בזה הכ"י פרק המפקיד (מה:) וכן הוא שם בפ' הפועלים גבי אבעי לך לעבורי תדא תדא. והוליכה וכו' אין זה אונס גרסינן. עי' נג: דלא הוי אנוס אא"כ תקפתו והלכה וכאן ל"ד וכל שלא תקפתו קרי לה הוליכה וכן לקמן בהעלה לראשי צוקין: (א) מתה כדרכה. צו. ע"ש ביאור כל הסוגיא ועי' רמב"ם פ"ג מהל' שכירות הל"ט ובשו"ע סימן רנ"א דקי"ל שם ס"ו דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב והייט בפשיעה דיש לתלות שבא מחמת האונס אבל מתה מ"ל הכא ע"ל התם וע"ש פ"ט: (ב) עלתה. נג: ועי' לו: ולרבא אף בלא תקפתו פטרו ולאביי בתקפתו ועי' רי"ף שם ורמב"ן ובשו"ע סי' רנ"א ס"י וסימן ש"ג סי"ג וסי"ד ושיטת הרי"ף דלהלכה קיי"ל ששומר שכר דאף כדנטרי אינשי חייב ולכן בעינן דוקא תקפתו דאל"כ אף דבסופו באונס חייב ע"ש קיט. ושכן הסכימו המפרשים עי' רמב"ן בפ' המפקיד וכ"י בפ"ז: (ג) אלו הן אונסין. נג:: (ד) זאב א'. שם: (ה) שני גנבים. מיירי בלסטים מזויין כדמוכח בש"ס וקרי ליה גנב כמו בב"ק נז.: (ו) שהיה סומא. עי' מה: ונב: וקיי"ל בעלמא דכשיכול לקדם ברועים ובמקלות חייב בש"ת בחנם ובש"ש בשכר אבל כאן בסומא פטור והת"ב כ' דהגי' רועה שהיה שומר נראה יותר והיינו בא"י לקדם ברועים ובמקלות: (ז) רועה שהניח צאן. נג: ועי' רא"ש פ"ג ס"ז ועי' ירושלמי שבועות פ"ח הל"א אין אומרים אילו היה שם וכו': (ח) מתנה ש"ח. צד. וירושלמי ספ"ז ועי' פ"ב הל"ה בסוגיא דתמרין ועי' חו"מ ס"ס ס"ו ס"י אי בעי קנין ע"ש בש"ך ס"ק קכ"ט ע"ש לענין שמירה בשטרות ועי' סימן פ"ס ועי' מל"מ פ"ב מהלכות שכירות הל"ס: (ט) והשוכר להיות כשואל. עי' הג"א שם דמסתפק בזה וכאן בקנין ועי' מל"מ שם ועי' במרדכי ס"פ השוכר (ת"ב): (י) לבעלים. ב"ק נז.: (כ) ושאל בעליה עמה. נב: וירושלמי ספ"ח ובמשנה תנא שואל וכאן אשמועינן גבי שוכר ועי' נה: בזה אי שייך זה בשו"ת דפשיעה בבעלים איכא למ"ד דחייב ולא קי"ל הכי: (ל) שאלה ושאל בעליה. כ' הת"ב דנקט משום סיפא אף שאל ושכר בעליה או שכר ושאל בעליה: (מ) הרי היא מושאלת לך היום. עי' ירושלמי פ"ח הל"ג ועי' פ. ופא. עי' רמב"ם פ"י מה"ש הל"ב ושו"ע סי' שמ"ו ס"ב דבבא"ח הוי שמירה בבעלים ועי' חדושים ועי' ירושלמי שבועות פ"ח הל"א מדין שאילה בבעלים: (נ) בין ששאלה היום. נא: ושם:: (ס) או שהיו שתים. עי' תוס' שם ד"ה שאלה דרבותא הוא בשתי פרות דיחלוקו וע"ש נח:: (ע) זה אומר א"י. עי' ק.: (פ) נשבע ואינו משלם גרסינן בש"ס. עי' ק: ועי' נח דפריך מה שטענו לא הודה וע"ש בשיטה: (צ) והלה שותק. ק: ועי' ירושלמי שבועות פ"ו הל"ז בזה אומר גדול וזה אומר קטן: (ק) זה אומר יחלוקו. כסומכוס ק: ועי' רמב"ם פ"ט מהל' מכירה ובמל"מ ושו"ע סי' רס"ג ובסמ"ע ס"ק ג' בברי וברי: (ק) בחזקת המוכר. ע"כ בעומדת באגם מיירי ולהכי בשכל אחד אומר א"י חולקין לסומכוס ועי' ק. תוס' ד"ה הא מני ולכן קאמר לעולם הוא בחזקת המוכר משמע אפילו עומדת באגם ועי' רמב"ם פ"כ מהל' מכירה הל"י ודברי הרמב"ם שם מוקשין ע"ש בסמ"ע סק"ב ובט"ז שם ועי' בב"י וכ"מ מה שיש לעיין בזה: (ר) אין נשבעין על השטרות. עי' ירושלמי כתובות פי"ג הל"ד מדין כפירת קרקעות ועי' ירושלמי רפ"ו בשבועות ועי' יבמות פט"ו הל"ג לענין קמה העומדת להקצר כמטלטלין הם וכתובות פ"ד הל"ח לענין שבועה: (ש) שיירא שהיתה. ב"ק קטז: ובג' אוקימתות וירושלמי פ"ו הל"ו: (ת) בב"ד. פי' חו"מ סי' קפ"א דאומר בפניהם (כג) ואף שלא בפניהם לא בעינן ב"ד דמקור הדין בשותף דחולק במקום פסידא וי"ש מחולקים אם בעינן ב"ד ועי' סמ"ע סי' רע"ו ס"ק ל"ז וע"ש בש"ך ובט"ז דפסקו דלא בעינן ב"ד והוא נגד תוספתא זו ואולי משבשתא היא כיון דמוקי לה בחד אוקימתא בפועל ושם ודאי לא בעינן ב"ד דפועל יכול לחזור ומאי שנא הכא ובירושלמי הגירסא ואם נתנו לו רשות ונראה דהיינו ב"ד ועי' מל"מ פי"ב מהל' אבידה הל"ח ועי' מ"א וכן בתמרין לקמן דנתנו לו רשות אפשר לפרש ב"ד והת"ב מפרש דיכול להציל בריות ולכן לא מהני ב"ד אא"כ נתנו לו רשות ועי' בשו"ע שם ועיין סי' רנ"ב בכ"י: (א) השותפין שמחלו. עי' חו"מ סימן ע"ז ובש"ך ס"ק ד' וסימן קס"ג ועי' מיי' פ"ה מהלואין הל"ז ומיירי ע"י פיוס או הוי לאמצע ועי' תשו' מיי' סימן א' לס' קנין שהאריך קנא: (ב) הגבאין והמוכסין. ב"ק קיג: ועי' ירושלמי ספ"ו: (ג) השוכר. משנה קא:: (ד) כשאמרו שלשים יום. קא: וירושלמי פ"ח הל"ח: (ה) שאין השוכר רשאי. הת"ב ציין לתוס' קדושין נג. ד"ה אין רשאי לשון חיוב ובתו"מ גרסינן כהם שהמשכיר צריך להודיע: (ו) בית הבד ובית היוצר. עי' בירושלמי פ"ח הל"ח עיין הגירסא בש"מ: (ז) העושין בעפר לבן. ירושלמי פ"ח הל"ח ועי' עד: לענין פוסק על השער כש"ג בעפר לבן כונס אותו מזובל למלאכתן ואינו שוה זמן רב: (ח) השואל פונדק. מי' פ"ו משכירות הל"ז ושו"ע סי' של"ב ס"ד ועי' הה"מ פי"א מהל' שאלה הל"ה והל"ו ובשאלה ל"א סתם שאלה ל' יום: (ט) לבית האבל כדי שילך ויחזור. עי' מיי' ספ"א מהל' שאלה ועי' יו"ד סי' ש"מ סל"ה ובחו"מ סי' שמ"א ס"ד והפשוט דבחו"מ מיירי בהאבל שאינו שלו ולא איירי מדין אבילות ובהלכות אבל מיירי באבילות שלו ומדין אבילות ובסמ"ע דפירש דילך ויחזור היינו ז' ימים נעלם ממנו תוספתא זו: (י) לבית המשתה. עי' מיי' פ"א מהל' שאלה ובחו"מ שם: (כ) חלוקך. מו"ק כו. ומס' שמחות פ"ט ומאמר אף באביו ועי' רא"ש שם במו"ק ועי' יו"ד סי' ש"מ סל"ד:

מנחת בכורים

הוא וכדמוקי בגמרא: לא יפחות לה. צריך לשלם להמשכיר דמי דראויה לאכול: הכי גרסינן ד' קבים לפרה: החוסם. ולא דש: המזווג בכלאים. ולא הנהיג: אימתי אמרו. בסוף פרקין: לפניו גרסינן (מא.): לאחריו גרסינן: חייב. דבשלו רשאי ולא בשל אחרים: הלכה. מעצמה: סגפה. עינה ברעב או העמידה במקום החמה: סומא. אף זאב אחד אונס: חייב. משום שליחות יד: פטור. דלא פשע כלום במה שהלך לעיר. וכולהו מפרשינן להו סוף פרקין ובפ' המפקיד: ז כנושא שכר. דס"ל כש"ח דינו: הודיע. שהחזיר ושאל בעלה מקודם כיון שהיה שואל בעת שלקח הבהמה הוי שאילה בבעלים: כש"ח. אף שאינו מקבל שכר מ"מ דינו כש"ש בכל גוונא דזה שכרו: ח שכורה ומתה כדרכה וא"י אם השאולה או זמן השאילה או שכורה וזמן השכירות: ונוטל התובע. פרתו השניה: המוציא מחבירו עליו הראיה. אף בשמא ושמא לא אמרינן יחלוקו:

המוכר. מלא קמא: ט בב"ד. שאמר לעצמו אני מציל ובשותפין כל זמן דלא גלי אדעתיה לא מצי פליג לנפשיה. גלי אדעתיה מצי פליג או ביכולין להציל ע"י הדחק אבל ביכולין להציל בריות לאו כל כמיניה לומר לעצמו כמבואר ב"ק (קטז:) רשות ב"ד שהתנה כן בפני ב"ד: י מחבירו. ולא התנה לכמה: כל הקיפו. דדרך להקיף בפסח עד אחר שלש רגלים. מרובה עם ב"א ומקיף לזמן רב ולכן צריך שלש שנים: כשאמרו במשנה למ"ד יום בבית. וי"ב חדש בחנות שיודיעו להמשכיר ונראה דגרסינן כהם שהמשכיר כן אין השוכר: וצרה. והיוצר גרסינן מקום שעושין קדירות: לבן. דדרך כן לסכנים בימים מגובלים. וא"צ זמן כ"כ יא רש"א אין פחות. במשתה: קורע. כיון שהודיעו שהולך לבקר אבא שהוא חולה: משלם. דהקרע אינו מתאחה: יב ממחה. המשכיר להשוכר להעמיד תנור בגמרא וכל הכא מן התנור והכיריים וקולע נאויר הוא שלו וקולע

הזבל היוצא (ל) מן החצר מה שהוא קולט באויר הרי הוא שלו (מ) שברפת ושבחצר הרי הן של בעל חצר : יג המשכיר בית לחברו (נ) ונתנגע אומר לו הרי שלך לפניך הקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש [יד] השוכר בית מחברו מעמיד בו רחיים של חמור אבל לא רחיים (ס) של יד (ע) ולא מרתף [ז] מפני שמכחישין את הכתלים ולא יגדל בו את התרנגולים מפני שהן מחטטין את הכתלים ולא יעשה בתוכו מכתשת קבועה מפני א) שמזיע את הכתלים ולא יעשה רפת בקר ולא אוצר של תבואה : יד המשכיר בית לחבירו בשנים עשר זהובין לשנה הרי זה (פ) מחלקן כל ימות השנה עד אדר נתעברה שנה זה אומר עד אדר ראשון וזה אומר עד אדר שני חולקין ביניהן . (צ) עד סוף אדר זה אומר עד סוף אדר ראשון וזה אומר עד סוף אדר שני חולקין ביניהן : המשכיר בית לחבירו (ק) ונפל חייב להעמיד לו בית היה (ר) מקורה בארזים לא יקרנו בשקמים בשקמים לא יקרנו בארזים היו בו חלונות אינו רשאי שלא לפתוח בו חלונות לא היו בו חלונות אינו רשאי לפתוח בו חלונות אימתי בזמן ששכרו לזמן מרובה אבל שכרו ממנו לזמן מועט אומר לו הרי שלך לפניך :

פרק ט

א השוכר את השדה מחבירו והיה בה תבואה לקצור ענבים לבצור זיתים למסוק הרי אלו (א) שמין אותה ושמין לו . תבואה קצורה ענבים בצורות זיתים מסוקין אין שמין לו (ב) הניחה ויצא והיה בה תבואה לקצור ענבים לבצור זיתים למסוק הרי אלו שמין לו כיצד שמין לו אם היה שכיר נותנין לו לפי שכירותו קבלן לפי קבלנותו : ב החוכר שדה בית השלחין מחברו אין פחות (ג) מי"ב חדש שדה בית הבעל כונס את גרנו ומסתלק שדה בית השלחין אני שוכר ממך שדה בית האילן אני שוכר ממך (ד) יבש המעיין נקצץ האילן חייב להעמיד לו מעיין אחר וחייב להעמיד לו אילן אחר שדה בית השלחין זה אני שוכר ממך שדה בית האילן זה אני שוכר ממך יבש המעיין נקצץ האילן מנכה לו מן חכורו . השוכר שדה מחבירו והיו בו אילנות מקום שנהגו (ה) להשכיר אילנות עם השדות הרי הן של שוכר. בפני עצמן הרי הן של משכיר : ג הלוקח שדה קיצה מחברו והיו בה תפוחין ורמונים רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שלא היה בכלל הקיץ הרי הוא של מוכר עשה בדרך אחר (ו) עד שלא כלה הקיץ הרי הוא של לוקח משיכלה הקיץ הרי הוא של מוכר . השוכר שדה ירק מחבירו והיה בו שורה של ירק אחר הרי הוא של לוקח ואם היה (ז) מוקצה בפני עצמו הרי הוא של מוכר . החוכר שדה מחברו לא יהא נרה שנה וזורעה שנה אלא (ח) נר חציה וזורע חציה כדי שיהא לו מאין לגבות . השוכר שדה מחבירו (ט) והיה נרה שנה [א] וזורעה שנה אחת לא יאמר לו לגורן תן לי חכירי של שתי שנים אלא נותן לו של שנה שנה בפני עצמה . [א] השם קמתו של חברו בעשרת כורין חטין ועשתה בפחות או ביותר נותן לו שומו ר' יהודה אומר עשתה בפחות נותן לו שומו ביתר נותן לו כל מה שהשדה עושה ר' יוסי אומר עולה ויורד עמו וכשם שהלקיחה בכסף בשטר ובחזקה (י) כך שכירה בכסף בשטר ובחזקה : ד המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו ליתן פול בשעורין נותן פול בשעורין שעורים (כ) כפליים בחטים נותן כפליים בחטים וכל דבר שמתקבל לאוצר . ר"י אומר (ל) עדשים וכרשינין הרי הן כחטין וכל דבר שמתקבל לאוצר מקום שנהגו להושיב (מ) שומר למחצה לשליש ולרביע יושיבו (נ) ואין משנין ממנהג המדינה : ה המקבל שדה מחבירו (ס) משוכה בה הובירה שמין אותה [ב] כמה ראויה היא לעשות ונותן לו ואין שמין אותה כנגד שדות שבצדה שמא זו נירה וזו אינה נירה זו מוזבלת וזו אינה מוזבלת זו מטייבה וזו אינה מטייבה אלא שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו שכותב לו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא . המקבל שדה מחבירו (ע) ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב ליטפל בה שכך הוא כותב לו אנא אניר ואזרע ואדוש ואקצור ואוקים כריא ב) ואת תיתי ותיסב פלגא (פ) בעיבורא ובתבנא ואנא בעמלי ובנפקת ידי פלגא. וכשם ששדה הזרע אם יש בה כדי להעמיד כרי מיטפל בה כך שדה בית האילן אם יש בה כדי להעמיד יציאותיו מיטפל בה ואם לאו אין מיטפל בה . המקבל שדה מחבירו קוצר ומעמר ודש וזורה . [ב] הביילין (צ) והחפורות [ג] הסנטר *) והאנקולמוס באים ונוטלים מן האמצע הבייר והבלן הספר [ג] וההפן בזמן שבאין מכח בעל הבית נוטלין מכח בעל הבית (ק) מכח ארים נוטלים מכח ארים ואין משנין ממנהג המדינה : ו המקבל שדה מחבירו ומת (ר) לא יאמר לבניו תנו לי מה שאכל אביכם וכן הן לא יאמרו לו תן לנו מה שעשה אבינו אלא שמין ג) לו : המקבל שדה מחבירו זרעה שנה ראשונה ולא צמחה (ש) כופין אותו לזרעה שניה שניה ולא צמחה אין כופין אותו לזרעה שלישית : ז המוכר זרעוני גנה לחבירו זרעים שאינן נאכלין זרען ולא צמחו חייב באחריותן זרעים הנאכלים זרען ולא צמחו אין חייבין באחריותן ואם התנה עליו מתחלה לזרע חייב באחריותן מה נותן לו דמי הזרע ויש אומרים כל יציאותיו (ת) המקבל שדה [ד] ביראות לבית סאה יתר על כן מגלגלין עליו את הכל : ח המקבל שדה מחבירו ליטע מקום שנהגו להיות נוטע (א) על ד' ד' ועל ה' ה' ועל ו' ו' ועל ז' ז' ואין משנה ממנהג המדינה . המקבל שדה מחבירו ליטע עד מתי חייב ליטפל בנטיעות עד [ד] כדי (ב) שיחולו (ג) רבי שמעון בן גמליאל אומר בתאנים

*) בירושלמי איקינומוס פי' פקיד

אור הגנוז

[ז] ע"ג יין מפני שמזעזע את הכתלים : פ"ט [א] אחת : [ב] כנגד שדות המקבל שדה מחבירו משוכה בה הובירה שמין אותן כמה וכו' : [ג] והספן : [ד] ליטע ה"ז מקבל עליו עשר ביראות :

נוסחאות כ"י

א) שמזעזע : ב) קרמך : ג) ונותנין :

מגן אברהם

[יד] המשכיר בית לחבירו לא יגדל בו תרנגולין מפני שהן מחטטין את הכתלים ולא יעשה בתוכו מכתשת קבוע מפני שמזיע את הכתלים ולא ריחים של יד ולא מרתף מפני שמכחישין את הכתלים ולא יעשו רפת בקר ולא אוצר של תבואה : [א] השם קמתו של חבירו בעשרת כורין חטין ועשתה פחות או ביותר נותן לו שומו . פי' שאם שיעשה עשרה כורין והבטיח ליתן לו כ' כורין אע"פ שעשתה פחות או יותר צריך ליתן לו כפי מה שפסק עמו רבי יהודה אומר עשתה בפחות נותן לו שומו ביתר נותן לו כל מה שהשדה עושה ר' יוסי אומר עולה ויורד עמו :[ב] הביילין . בשביעית פ' : [ג] הסנטר והאנקולמוס . בב"ב פ"ו : [ד] כדי שיחולו . פירוש עד שנה רביעית שהיא נטע רבעי :

חסדי דוד

נתנו לו רשות שיציל מה שיציל לעצמו הא מלתא פשיטא טפי . ומוכרחין אנו לפרש דבבא דרישא אמעיינן בחדא מתרתי אוקימתא או כדרמי ב"ח או כדרבא בפועלין ומ"ש שהתנה עמהן כב"ד פירושו שאמר להם אני מציל לעצמי ברשות ב"ד או מטעמא שותף חולק בע"כ כה"ג ואי מטעמא דפועל חוזר אפי' באמצע היום בכל כה"ג אפי' שהם אין נותנים לו רשות אלא מותים בו לאו כל כמינייהו ומציל לעצמו ובבא דסיפא איירי בענין אחר כאוקימתא דרב אשי שאינו זוכה בכח ב"ד אלא שגילה דעתו בפניהם ולהודיע דאיירי בענין אחר דהיינו ביכולים להציל דוקא ע"י הדחק הלכך שינה התנא לשונו ונקט בדרך אחר תמרין וכו' לסטים וכו' והלכך גלי דעתי' ושתקו הו"ל כאילו נתנו לו רשות להדיא והיינו דקמ"ל וכל הנך אוקימתא הלכתא נינהו עי' סי' קפ"א ובבא דסיפא דשותפין שמחלו להן כו' ליתא בגמ' אך פסקוה הרי"ף והרא"ש ז"ל בהלכות בפ' הגוזל בתרא ע"ש ועי' ברמב"ם בפ"ט שהעתיק לשון התוספתא כצורתה וכדרכו להעתיק לשון הברייתות בסתם וכפי' שסובל לשון הברייתא סובל ג"כ לשונו ועי' בשיטה מקובצת מה שדייק בשם הרי"י :

פרק ט השוכר את השדה מחבירו והיה בה תבואה כו' . רישא לא נמצאת בגמ' ונראה דה"פ השוכר שדה בכך וכך לשנה וה"ה בחכירות ובקבלנות ויש בה תבואה שעדיין צריכין לקרקע אינו יכול לומר לבעלים קצרו או בצרו שהרי מפסידים שלא הגיע לבשול לכך שמין אותם לו בדמים והוא יאכלם בזמנם וישלם לבעלים אבל אם יש תבואה שא"צ עוד לקרקע יכול השוכר לומר אין רצוני לקבלם אלא יאמר לבעל השדה קצור טול : השוכר בית השלחין כו' כצ"ל . והולך לא מצאתיה בשום מקום . ומה שנראה לפרש היינו דסתם בית השלחין זורעין בתוכה מיני ירקות ודשאין ואילנות ופירות הארץ וכיוצא שגדלים על כל מים שאין מספקין בימי גשמים לבד אלא משקים אותה כל שעה מהמעיין או הנהר ויש מינים שצומחים בזמן אחד ויש מהן בזמן אחר יש בימות הקיץ ויש ירקות שזמנן בימות הגשמים הלכך השוכר שדה כזו לשנה זו אדעתא דכלהו מינים נחית ואין נגמרת כל לקיטתה עד י"ב חדש אבל בית הבעל שמסתפקת בימי גשמים בלבד סתמא אין זורעים בה אלא תבואה הלכך כונס את גרנו ומסתלק ולא ידעתי למה השמיטוה הפוסקים : הלוקח שדה קיצה מחבירו כו' . לא ראיתיה במקום אחר ונראה פירושה כענין הלוקח שדה לפירותיו דהיינו שרוצה לקנות כל פירות של שנה זו שיוציא השדה ומיהו משום דאין קנין לדבר שלא בא לעולם לכך צריך לקנות בענין זה שדה לפירותיו והוא כעין שכירות והוי שפיר מעניינא דפרקין ומיהו איירי שלא קנה כל הפירות של השדה בסתם אלא פירות הקיץ ואיתא בנדרים דף ס"א הנודר מפירות הקיץ אינו אסור אלא בתאנים שלא נקרא קיץ אלא תאנים משום דמקצצין בידא רשבג"א ענבים בכלל תאנים ע"ש והשתא רשב"ג הכא לטעמי' ומש"ה אמר הלוקח שדה קיצה כלומר כל פירות הקיץ והיו שם תפוחים ורמונים וה"ה שאר מינים ולאפוקי תאנים וענבים הרי הן של לוקח ולרבנן גם ענבים אינם בכלל קיץ ואינם של מוכר ושוב קתני מלתא אחריתי בענין זה והיינו שאם קנה מחבירו פירות הקיץ ועשה השדה בדרך אחר כלומר שהאילנות הוציאו פירות פעם שנים אם הוציאו בזמן שעדיין קרוי קיץ הרי הן של לוקח משיכלה הקיץ הרי הן של מוכר : המקבל שדה מחבירו ליטע עד מתי חייב ליטפל בנטיעות כו' . הך בבא לא נמצא לא בבבלי ולא בירושלמי ואמנם הרב הנמק"י בפרק המקבל מייתי לכל הנך

מצפה שמואל

(ל) מן החצר . קג. : (מ) שברפת ושבחצר . עי' סימן ש"ג מחצר המשכיר ותורי דאתי מעלמא להר"מ להשוכר ולרש"י להמשכיר ולהר"מ בתנור של שוכר אף דמתערב בשל שוכר ועי' תא"ז ושם כב: (נ) ונתנגע . עי' ערכין כח: ותוס' שם ד"ה אע"פ : (ס) של יד . עי' ב"ב כ: תוס' ד"ה ושל תמור : (ע) ולא מרתף . גרס בת"ב ובפוסקים השמיטו זה ואולי הכל לפי המנהג : (פ) מחלקן . קו. וירושלמי ספ"ח : (צ) עד סוף . עי' ירושלמי שקלים פ"א הל"א לענין שכירות איך כותבין ועי' נדרים פ"ח הל"א וירושלמי מגילה פ"א הל"ה ונדרים פ"ח הל"ו מבואר זה אומר אדר ראשון וזה אומר אדר שני חולקין ובנתעבר ואח"כ השכיר עי' חו"מ סי' ש"ג ובש"ך שם ועי' יו"ד סי' ר"ס ס"ק מ"ז בשם מהר"י מינץ מ"ש עליו והוא מתוספתא זו דחולקין ועי' ש"ך חו"מ שם ס"ק ע"ו ומדבריו נראה דברישא ט"ס וצ"ל לשנה מדינר זהב לחדש י"ב זהובים לשנה ואנן קי"ל קרקע בחזקת בעליה עומדת : (ק) ונפל . קיג. : (ר) מקורה . עי' הג"א סי' ל"ה : (א) שמין אותה . עי' ב"ב ס"ח דמכר תבואה המחוברת אבל לא תבואה קצורה וכן כאן עי' ש"ס קט. דבקצורה ליסקל וליזיל והת"ב הביא מב"ב וכ' א"כ שמין לו ונותן כפי מה שהן שוין אבל בקצורה ליסקל וליזיל כמו (קט.) : (ב) והניחה ויצא . עי' קט. ועי' רמב"ם פ"ה משכירות הל"י ובהה"מ ועי' סי' שכ"ז ס"א ע"ש היטב ושיטה קט. הביא תוספתא זו ופירש בלא הגיע זמנו לקצור ע"ש : (ג) י"ב חדש . כה"ג מצינו הזקת דשדה בית הבעל עושה פ"א בשנה ובית השלחין פדיר וכן כאן : (ד) יבש המעיין . עי' הה"מ בפ"ח משכירות והרבה חולקין על תוספתא זו וס"ל דאפילו א"ל חוכר למחכיר לא הוי קפידא אלא בהיה בתוכו דאל"כ שמא בעלמא א"ל ועי' סימן שכ"א ס"ס ועי' קד. וירושלמי פ"ט ועי' בשיטה שכ' דרבינא מודה וא"ל חוכר למחכיר הוי קפידא רק דלא מוקי למשנה בהכי משום דלא תנא כמו בתוס' בלישנא דא"ל חוכר למחכיר ועי' רא"ש בזה ובנ"י פ"ט (קכ:) דייק מזה ג"כ דלכ"ע בא"ל חוכר למחכיר הוי קפידא : (ה) להשכיר אילנות . קג: : (ו) עד שלא כלה הקיץ . עיקר החילוק הוא דברישא גדלו ברשות המוכר והוא לא מכר אלא פירות הקיץ והוא תאנים אבל בסיפא שגדלו ברשות הלוקח ובלקח לזמן רואין אימת גדלו והיינו בדרך אחר כלומר שאינם פירות הקיץ : (ז) מוקצה . עי' ב"ב סט. : (ח) נר חציה . עי' תוס' קו. ד"ה האי מאן שכן היה דרכם (ת"ב) : (ט) והיה נרה שנה . הלשון משמע דדיעבד שעשה כן ובגוונא דרישא אינו רשאי לבקש בימות הגורן שכירות של ב' שנים אלא נותן לו דמים כל שנה בפ"ע עכ"ד ודוחק הוא במפות : (י) כך שכירה . לט: וע"ש ועי' ח"מ סימן קנ"ו לענין חליפין ב' דעות ועי' בתוספתא דמעשר פ"א הל"ה ומס"ש ועי' ירושלמי קדושין פ"א הל"ג והל"ה ועי' ירושלמי פ"ד דמעשר דאינו נקנה בפחות מש"פ ועי' ירושלמי עירובין פ"ו הל"ג דס"ה שכירות ע"ש בקרבן עדה ומסיים מילתא דר"י אמרה אפילו כאגוז ומעובד כוכבים קונה דלדידיה ממון הוא : (כ) כפלים . עי' ירושלמי פ"ט הל' ט"ו ועי' הה"מ בשם הרמב"ן בפ"ח משכירות ועי' כתובות פ"ד סד: לא יפחות וכו' . עי' ירושלמי דמאי פ"ו (יא.) : (ל) עדשין . אף שאיכא בהן פסולת עיי' עקירה ב"ב נב: רשאי לשנות אף בקבלן דלכחש ארעא ולא לכחש מרא עי' קו: ורש"י ד"ה לא יזרענה (ת"ב) : (מ) שומר למחצה . עי' ירושלמי פ"ט הל"א ובקבלנות איירי : (נ) ואין משנין . עי' קט: ועי' רשב"א במשנה רפ"ט דהכל במקום שאין מנהג ידוע אבל במקום שיש מנהג יעשו כמנהגם : (ס) משוכה בה . קד. ועי' ירושלמי פט"ז הל"ג ביבמות וכתובות פ"ד הל"ח דעושין כתובה מדרש ועי' ירושלמי רפ"ח בשביעית דמכאן דאין השומר מתחייב אלא בקנין : (ע) ולא עשתה . קה: ועי' ירושלמי פאה פ"ה : (פ) בעיבורא ובתבנא . עי' ר"ס דחולקין בתבן : (צ) והחפורות. ירושלמי פ"ט הל"א וסיפא דבזמן היינו שתלי במנהג מכח מי באין : (ק) מכח ארים . כל אחד משלם כפי המגיע עליו ואין זה נוטל מן האמצע כשכר הביילין דשם מוטל על בעלי השדות מש"כ שכר כל אלו מוטל על כל בעלי בתים שבעיר (ת"ב) ועי' ירושלמי ב"ב פ"ט הל"ד שם הגירסא באין שנפל אחד לאומנות המלך בזמן שבאין כו' וע"ש בפ"מ שמגיה : (ר) לא יאמר לבניו . קט: ועי' ברא"ש ובהו"מ סימן שכ"ט ובסמ"ע שם ועי' מ"ש תוס' שם בכתובות ועי' נ"י בשם הרמב"ן בסוגיא דשתלא (קלד:) דבגמרא אמרינן דלא מסלקינן היינו בלא שבחא אבל שמין כמה שעשה כמבואר כאן ועי' בש"מ מ"ש בסוגיא דהאי שתלא ע"ש דלא גרסינן שתלא דשכיב : (ש) כופין אותו לזורעה . עי' קו: פלוגתא דר"י ורשב"ג וירושלמי פ"ט הל"ו בדין חזקה דשאני להוציא מחזקה בעי לכ"ע ג"פ ועי' רמב"ם פ"ח משכירות ובהה"מ ובש"ע סי' שכ"ב בב"י שם ובסמ"ע ולשיטת רש"י דקאי על אכלה חגב כאן בתוס' אינו מבואר כן ועי' בש"מ בזה והרי"ף השמיטו משום דמפרש הברייתות בזרע ולא צמחה ולא קי"ל כן אלא זורע כל מין זריעה ולפי התוספתא כאן דמבואר שנה ראשונה א"כ מיירי מקבל על שנים הרבה ובזה לא שייך דינא כל זמן זריעה כנ"ל וצ"ע : (ת) המקבל שדה ביראות . ב"ב נה. ע"ש הגירסא ועי' ירושלמי : (א) על ד' ד'. פחות מזה לא נהגו להיות כרם לנטיעה ולא הוי כרם עי' מרדכי ריש ב"ב ותוס' שם ד"ה בגויל לענין מנהג גרוע ועל ז' ז' הוא כר"ש בב"ב פ"ג דאמר אינו כרם ושמואל דאמר עד שמנה לא עד בכלל ועי' תוס' שם ד"ה כמה : (ב) שיחולו . עי' סוף פ"ג דשביעית ושם פ"א (ב.) מהו עד שיחולו עד שיפדו או שיעשו חולין מאליהן וכל זה כפירוש המ"א ועי' ירושלמי מגילה פ"ב הל"ד : (ג) רשב"ג אומר . עי' ב"י סימן ש"ל ובנ"י בזה פ' המקבל וט"ס שם בתוספתא :

מנחת בכורים

וקולט באויר אף בחצר עדיין לא זכתה חצרו : יג ונתנגע . בית המנוגע דאסור בהנאה : א"ל . המשכיר להשוכר הרי שלך לפניך ואינו חייב להעמיד לו בית רק מפסיד שכרו אבל כשנופל חייב להעמיד לו בית : הקדישו המשכיר . ולא הגוף אלא שאמר שיהיה שכרו הקדש ואדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ס"ל ולכן מותר לדור ושכרן קדוש (עי' ערכין כא) : מחלקין לו . י"ב זהובים לי"ג חדש דחדש העיבור לשוכר : עד אדר . השכירה עד אדר ונתעברה השנה : בית . וא"ל בית כזה אבל אמר זה נפל אזדא לי' ובסתם מותר לשנות לבית אחר ואם לא ישלים שבית החדש לזמן מועט וקודם שיבנה יכלה זמן השכירות אין צריך המשכיר להעמיד בית דאנוס הוא בתוך הזמן ואח"כ הרי יכלה הזמן :

פרק ט א תבואה . במחובר : שמין אותה התבואה . נוטל השוכר ואין לו חולקין : היה בה והיינו שלא הגיע זמנה לקצור . א"כ דלא מטא יומא דשוקא : שמין לו . ונוטל מבעל הקרקע : שכיר . כלומר ששכרן בדמים קצובין משלם לו הבעה"ב כפי שכירתו וכן לקבלן חייב כפי אריסותו לשליש או לרביע : ב החוכר גרסינן יבש המעיין ונקצץ האילן באמר חוכר להמחכיר הוי קפידא אלא בסיפא דאמר זו אינו חייב להעמיד לו רק דינכה לו מן חכורו (עש"מ קט.) : ג קיצה . פירות הקיץ שקוצין אותה ביד והוא תאנים : בד"א . אולי הכוונה דלקח שדה לתאנים וגדלו באותו זמן מינים אחרים אם גדלו עד שלא כלה הקיץ וכו' : הלוקח שדה ירק גרסינן : של הלוקח . כיון שקנה השדה קנה מה שבתוכו : מוקצה . שעומד בפני עצמו סמוך להשדה הרי הוא של המוכר א"כ מוקצה שנקצצה הרי הוא של מוכר ולא קנה אלא מחובר : החוכר . החוכר בכך וכך כורים ונותן לו מאותו השדה דהמחכיר מעכב : וזורעה שנה . דמשנה שכר לא יהיה לבעה"ב תבואה מאותה שדה : ונרה . שהתנה כן א"כ סבר וקבל על פירות מן השוק בשנה לכן אין בעה"ב יכול לומר דימתין לגורן וליטול מן השדה חבירו של שתי שנים : השם . שמקבל בשומא לטפל בה ועשרה כורים יהיו לבעל השדה : ס"ג ר"י אומר עשתה בפחות . נותן כל מה שהשדה עושה . ואינו חייב ליתן כולו דהוי כמקח טעות ול"ד למקבל שדה דמזלא גרם אבל כאן טעות הוא רק שכר טרחו מפסיד : ביתר נותן לו שומו גרסינן והמותר שלו : עולה ויורד . אם עשתה פחות נותן לפי ערך ושכר טרחו מקבל ג"כ : ד פול בשעורין . התנה שעורין זורע פול דשוה לשעורין ונותן פולין : שעורים כפלים . אם שעורין עושין כפלים מותר לזרוע אבל אם אינו עושה כפלים לא יזרענה שעורים ובמשנה מבואר יזרענה ובירושלמי גרסינן לא יזרענה : וכל דבר שיכול לשנות . לדבר שמתקבל באוצר : ה מחבירו והובירה. ולא עשאה : משוכה המקבל . אינו יכול לחזור ונתחייב לשלם והוא ביאור המשנה (קד.) קוצר כל זה על האריס לעשות : הביילין גרסינן. המודד והחופר חריצין : הסנטר . שומר שדות העיר : והאנקלימוס . סופר כותב שדות העיר הנקרא בלשוננו (זעמלימיער) : מן האמצע. שכל אלו שייכים להשדה והוא צורך השדה : ו תן לנו . לגמור ונקבל הכל : שמין . מלאכת האב בחייו וכזה יטול אבל ברישא כשנתן יותר מפסיד הנותן : ז שא"כ . וסתמן לזריעה א"כ הוי גורם היזק : כל יציאותיו משום קנסא . ב"ב נב: הכי גרסינן המקבל שדה ליטע מקבל עשר בורות לסאה בעל השדה מקבל עשר אילנות בורות ואין המקבל מחוייב להעמיד כולן טובות וי"ג למאה (ב"ב נ"ה ובש"ע סימן ש"ל) : הכל . אף העשרה : ח ד' ד'. ריוח בין האילנות : שיחולו . שיעשו שורה כמו ראב

חולה

בתאנים משיעכבו המחרישה. (ד) המקבל כרם מחבירו חייב ליטפל בו עד שיעשנה יין זיתים עד שיעשם צבור פשתן עד שיעשנו קורצין (ה) חולק ונותן לו זה מכנים חלקו [ס] לעיר וזה מכנים חלקו לעיר. המקבל שדה תאנים מחבירו מקום שנהגו לעשותן קציעות עושה אותן קציעות גרוגרות עושה אותן גרוגרות דבילה עושה אותן דבילה (ו) ואין משנין ממנהג המדינה. המקבל שדה ירק מחבירו מקום שנהגו למכור בשוק (ז) מוכר בשוק בשדה מוכר בשדה ואין משנין ממנהג המדינה. החוכר שדה א) מחבירו אפי' לא חכרו הימנו אלא לזיתים לא יאמר לו אין לך בה אלא זיתים בלבד אלא כל הפירות שעושה הרי אלו שלו: ט החוכר שדה מחבירו לזרע (ח) אין לו באילן בין שיאמר לו אחכור שדה זו אזרע שדה זו אעשה שדה זו (ט) אבל אם אמר לו חכור שדה זו זרע שדה זו עשה שדה זו כל הפירות שעושה הרי אלו שלו. החוכר (י) שדה ניר מחבירו והיה נרה שנה אחת וזורעה שנה אחת עמד עליו בשעת הניר ואמר לו תן לי חכירות של שתי שנים אין שומעין לו אלא ימתין עד שתגיע גורן. החוכר שדה מחבירו לא יהא נרה (כ) שנה אחר שנה [ו] חכרה הימנו (ל) לזמן מרובה נרה שנה אחר שנה וזורעה שנה אחר שנה. [ז] החוכר שדה מחבירו לא יהא נר חציה וזורעה חציה ולא זורעה שני מינין. החוכר ממנו שתי שדות נר אחת ב) וזורע שני מינין. החוכר ניר מחבירו נר חציה וזורע חציה וזורעה מינין הרבה. החוכר שדה תבואה מחבירו (מ) לא יאמר לו איני בא עד שתכלה [ח] ואינו רשאי לזורעה פעמים; החוכר שדה אילן מחבירו לא יאמר לו איני בא עד שיכלו פירות מתוכה ואינו רשאי (נ) לאכלה פעמים: י המקבל ג) שדה מחבירו נרה ולא זרעה נותן לו חכורו אף על פי כן שמין לו (ס) שאינו דומה מניחה נרה למניחה שלף: החוכר שדה מחבירו (ע) לשחת וגוזזה כל הפירות שעושה הרי אלו שלו חכרה לזרע וגוזזה לשחת (פ) לא יאמר הריני ממתין עד שיכלה אותו המין מתוכה אלא כל הפירות העושה הרי אלו שלו: יא המקבל שדה מחבירו שנים מועטות אין לו (צ) בקורות שקמה לפיכך הזמורות (ק) והקנים שלו קבלה ממנו ז' שנים מקום שנהגו לזרעה פשתן אפילו ה' שנים זורעה שנה שניה פשתן ויש לו בקורות שקמה. המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורין לא יזרענה תלתן תלתן לא יעשנה מקשה מקשה יזרענה תלתן תלתן [ט] יזרענה שעורין ד) חטים (ר) לא יזרענה פשתן פשתן יזרענה [י] חטים. המקבל שדה מחבירו לזרעה חטין לא יזרענה שעורין שעורין לא יזרענה פשתן פשתן (ש) ה) יזרענה שעורין שעורין יזרענה חטין ו) [יא]: יב השוכר שדה מחבירו (ת) ועמד השוכר והשכירה לאחר רשאי בעל הבית שיאמר לו אין לי חשבון עם כל אדם (א) אלא עמך עמד בעל הבית והשכירה לאחר רשאי השוכר שיאמר לו אין לי חשבון עם כל אדם אלא עמך עמד בעל הבית ומכרה מחשבין עם בעל הבית (ב) [ה] וכדרך ז) שהעריס השני נהנה כך משלם לראשון עמד בעל הבית והקדישה אינה מקודשת עד שתחזור לרשותו וכל מה שנהנה הימנה הרי הוא הקדש [ו] עמד השוכר והקדישה הרי זו מקודשת עד שתצא מרשותו ומעלה שכר לבעלים ומעלה שכר להקדש:

פרק י א (א) המלוה את חבירו סתם אין פחות מל' יום ובמדינה שהיא נוהגת פחות מכן או יתר על כן אין משנין ממנהג המדינה (ב) שכיר שעות ביום גובה כל היום שכיר שעות בלילה גובה (ג) כל הלילה [יא] ח) וכל היום שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה ועל כלן אינו עובר עליהן (ד) אלא לילה הראשון בלבד. הכובש שכר שכיר עובר משום (ה) ה' לאוין משום (ויקרא יט) בל תעשוק (שם) ובל תגזול (שם) ובל תלין פעולת שכיר אתך עד בקר (דברים כד) ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש כי עני הוא: אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים עובר משם שמות הללו ר' יוסי [ב] אומר שכר אדם עובר משום שמות הללו שכר בהמה ושכר כלים עובר משום בל תעשוק גר תושב עובר משום בל תעשוק ומשום ביומו תתן שכרו. המחהו אצל חנוני ואצל שולחני (ו) הן עוברין עליו והוא אין (ז) עובר עליהן ואם (ח) התנה עמו מתחלה על מנת כן אף הם אין עוברין עליו והוא אין עובר עליהן ואם אמר (ט) לאחר לשכור לו זה [ג] אינו עובר עליו: ב (י) השכיר נשבע בזמנו ונוטל עבר זמנו אין נשבע ונוטל אם יש עדים שתבעו בתוך זמנו ואפילו לאחר זמנו הרי זה נשבע ונוטל (כ) אמר רבי יהודה במה דברים אמורים בזמן שאמר לו נתתי לך שכרך והוא אומר לא נתת לי אבל אם אמר ט) לא נשכרתי' והוא אומר לא שכרתיך סלע אמרתי לך והוא אומר שתים אמרת לי המוציא מחבירו עליו הראיה. הנותן כליו לאומן לעשות וגמרה מלאכתו אפילו הוא (ל) אצלו ג' ימים אינו עובר עליו החזירו לו בחצות היום כיון ששקעה החמה עובר עליו: ג המלוה את חבירו (מ) אינו רשאי למשכנו ואם משכנו צריך לחזור לו ועובר על כל שם ושם שיש בו. שליח ב"ד הבא למשכן הוא עומד מבחוץ והלה מוציא לו את המשכן שנאמר (שם) בחוץ תעמוד וגו' (נ) משכנו בשני כלים אחד שצריך לו ואחד שאין צריך לו זה שצריך לו נוטלו ומחזירו וזה שאין צריך לו נוטלו ואין מחזירו ואם מחזירו [ד] עד עולם

נוסחאות כ"י

א) זיתים: ב) וזורע אחת: ג) החוכר: ד) סטים: ה) לא יזרענה וכן בכ"מ: ו) חטים לא יזרעם פשתן פשתן לא יזרעם חטים: ז) שהערים: ח) שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום: ט) לו שכרתני:

אור הגנוז

[ס] וזה מכנים חלקו זה מכנים חלקו: [ו] ולא יזרעה שנה אחר שנה: [ז] המקבל: [ח] תבואה: [ט] לא: [י] סטים: [יא] פשתן יזרענה חטין: פ"י [א] שכר שעות בלילה וכמה גובה כל הלילה: [ב] ב"ר יהודה: [ג] וזה: [ד] מחזירו עד עולם ואם מחזירו למה וכו':

מגן אברהם [ה] וכדרך שהעריס השני נהנה. נראה לי דה"פ דכשמכר השדה לשני בשעה שהתבואה גדילה שליש או רביע שמין כמה נהנה השני וכפי זה מנכה לראשון: [ו] עמד השוכר והקדישה לשדה ה"ז מקודשת עד שתצא מרשותו ומעלה שכר לבעלים ומעלה שכר להקדש:

חסדי דוד

מילי עד הכל כמנהג המדינה והתם גרסי' במלתי' דרשב"ג בתאנים עד שיעכבו וכו' וכ"נ עיקר דהא בפ"ק דשביעית בתוס' איתא עד מתי נקראו נטיעות עד שיחולו ע"ש וזה בשנה ד' או ה' וכ"ה בירושלמי שם אתיא כר"י דתני ר"א אף שאמרו בנות חמש בנות שש בנות שבע אלא בגפנים בנות ה' בתאנים בנות ו' בזיתים בנות ז' ע"ש דנראה בהדיא שהתאנים מתאחרים דלא נגמר גדול נטיעתן עד שש שנים ולפ"ז מוכרח דגרסי' הכא בדרשב"ג עד שיעכבו ולא משיתעכבו דמשמע שזמנו קודם לאחר נטיעות ואינו כן כדאמרן. ומ"ש פשתן עד שיעשנו קורצין ראיתי בהגהות כ"י מהר"ש דיל ויקיי"ו ז"ל שכתב ככר עגול נקרא קרץ ואיברא דמצינן בריש טבול יום מקראות כמ"ש הרב ז"ל אך זה לא שייך בפשתן וכ"ל עפמ"ש בעל מוסף הערוך על מ"ר פ' דברים דאיתא התם מהו המספר קומי כו' ועושה הפיסת קורצין וכתב ע"ז כי בלשון יוני הוא תלתלי שער וזה שייך גם בפשתן כי אחר שכותשין אותו מתפרד נעשה כמו חוטין ושערות ועושין ממנו אונין:

פרק י המלוה את חבירו סתם כו'. עי' בת"מ ר"ס ע"ג וכמ"ש דמסיים ובמדינה שהיא נוהגת כו' כתב הסמ"ע דאפי' אם העמים נוהגים כך הולכים אחר זה והש"ך שם הצריך לחלוק ע"ז ע"ש ואין דבריו מוכרחים דזה לא מקרי לבטל או לעקור שום דבר תורה דהרי לא אמרה תורה שתהיה הלואה ל' יום לא פחות ולא יותר אלא דסתם הלואה כן הוא ואם פי' בגיר מהכי או טפי מהכי מהכי תנאי ולכן כיון דמנהג העמים באותו מקום להיות בגיר או טפי מל' יום אמרינן סתמא כפירושו וכמאן דאתני דמי: המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו כו'. עי' בגמ' דפליגי התם אמוראי לתרוצה ולפי לשון התוס' שלפנינו א"ש וה"פ המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו אחר הלואה בעל כרחו שלא ע"י שליח ב"ד ומשמע דהאיסור משום דאין אדם עושה

מצפה שמואל (ד) המקבל כרם. משמע דלעיל עד שיחולו לאו בכרם איירי רק בג"ר ועי' ברכות לה. (ת"כ): (ה) חולק. עי' לעיל שכך כותב לו ואינו מחויב להכניס חלקו לעיר: (ו) ואין משנים. עי' קט: ורש"י שם: (ז) מוכר בשוק. לעיל אומר דאינו מחויב להוליך חלקו לעיר ואולי יש לחלק בין ירק לתבואה דירק מוליך לשוק והת"כ מפרש לפ"ז שמוכר בשוק היינו שעושה אגודות למוכרו בשוק וכמ"ש הר"ש פ"ג דמעשרות מ"ה (ושם הוא בתוס') שיש חילוק בין אגודות והדבר נכון אך הלשון לא משמע כן ועי' ירושלמי מעשרות פ"א (מד.): (ח) אין לו באילן. ולעיל דתלי במנהג אפשר דשאני בין אריס לחוכר (ת"כ): (ט) אבל אם אמר לו חוכר. קד. וביארתי בהידושים ועי' לעיל סו. תוס' שם דכשאומר כן בתחלת ההקנאה ל"א פטומי מילי אומר כן ועי' בשו"ע ר"ס ר"ז ע"ש היטב ובסמ"ע ובנה"מ: (י) שדה ניר כו'. עד שתגיע גורן לפי פשטות הענין בעת הגורן נותן לו משדה זו בעד שתי שנים ולעיל בה"ג מבואר דנותן לו שנה שנה בפ"ע והנראה בפשט הדבר דשם הוזכר שדה סתם ומיירי שהיא זרועה לקצור א"ש אם אומר המחכיר בגורן הראשון שיתן לו לב' שנים אין שומעין לו כיון דעדיין לא הגיע זמנו אבל כאן מיירי בקבל שנה נראה א"כ אין בידו אלא נרה ועוד שנה זריעה לכן ממתין עד שתגיע גורן היינו חכירות של שנה שניה אבל של שנה ראשונה לוקח מן השוק כמו לעיל: (כ) שנה אחר שנה. עי' בפנים פירושו ועי' מנחות פ"ה ותוס' כאן קד. ד"ה האי מאן ולעיל אמר דזורע חציה ונרה חציה ועי' בפנים ואולי הכא בשדה ניר קאמר וכן כ' בת"כ: (ל) לזמן מרובה. קט. גבי פשתן איני בא הת"כ הגיה אני בה עד שתכלה שרוצה להתזיק עד שתכלה התבואה פעמים עי' לעיל בהלכה דכונס גרנו ומסתלק: (מ) לא יאמר לו אני בה גרסינן (ת"כ): (נ) לאכלה פעמים. עב"ב רפ"ג אילו כנס את תבואתו וכו' ה"א ג' שנים: (ס) שאינה דומה מניחה נרה. עי' סח. ועי' קד. והתוספתא נראה כדעת ר"כ שם וע"ש בש"מ בשם הרשב"א מ"ש בזה: (ע) לשחת וגוזזה. עי' קט. בזה דר"פ שם וע"פ זה פירש הת"כ בגדל פירות ומפסיד מקום השחת לכן ה"א שלו וכ"ש בסיפא זו וא"צ לומר זו קתני: (פ) לא יאמר הריני ממתין. דכל שחת לאו קצירה היא כמבואר במנחות ע"א לכן יאמר בעל השדה הריני ממתין עד שיביא אותו המין לידי גמר הקצירה משא"כ שחכרה לשחת וגוזזה א"צ להמתין שכבר נסתלק וכ"כ בת"כ: (צ) בקורות שקמה. קט. ועי' מיי' פ"א משכירות הל"ב: (ק) והקנים. ע: עי' רפ"ט דחולקין בקנים ועי' ברכות ה:: (ר) לא יזרענה פשתן. עי' ירושלמי פ"ט הל"א פ' ועי' רש"י דמיירי בחכירות דאי בקבלנות רשאי לזרוע כל מה שירצה ועי' חו"מ סי' שנ"ד בהג"ה שם ב' דעות: (ש) יזרענה שעורים. עי' קו. והגירסא בסיפך וכן יש להגיה כאן ובחכירות מיירי כפי' רש"י אבל אין לפרש בקבלנות ולכן מותר לשנות לפשתן ועי' רש"י קט. או ע"ש הוא ובחכירות מיירי: (ת) ועמד השוכר. עי' רמב"ם פ"ה משכירות הל"ה וכ"מ פכ"ב מהלכות מכירה הל"כ ובמ"ל שם ועי' חו"מ סימן שט"ז ס"ח ובסמ"ע שם: (א) אלא עמך. הרמב"ן בס' הזכה הביא זה: (ב) וכדרך שהעריס. עי' תוס' ערכין ועי' פוסקים יו"ד סימן רכ"א ס"ז ובחו"מ סימן קנ"ד וסימן שט"ז וסימן ש"ב ס"ז וע"ש מ"ש דיכול למחות לאינו הגורן ועי' מיי' פ"ה משכירות הל"ה ובמ"א מבואר השכירה ליתא בתוס' ערכין וע"ש בתוס' דכתבו דבהקדיש שכרו א"י להקדיש ועי' כתובות מט: תוס' ד"ה שדה ובנדרים ר"פ השותפין ברא"ש ור"ן שם ובפ' השואל סימן כ"ה ובב"ק פ"ה סי"ב ועי' בהג"א ע"ב עובדא דרב מרי בר רחל ולהש"ך שם ביו"ד בבית זה א"י להקדיש כלל ומ"מ לפי התוס' כאן בלא הקדיש שכרו מעלה שכר להקדש הבעה"ב ומובא בשם תשו' הרמב"ן סימן רמ"ד כהש"ך דבבית זה א"י להקדיש והביא תוספתא זו ומה שאמר כאן וכל הנהנה ה"ז הקדש דמשמע דחל ההקדש לכ"ד רק שדר בו בחנם בהקדיש שכרו נ"ל דה"ק דנהי דא"י להפקיע שעבודו של זה שדר בו מ"מ שכרו שלו המגיע לו יכול להקדיש ואם לא הקדיש שכרו מעלה שכר להקדש וע"ש פ"ק מ"ו והר"ן כתב בתשובה דהבעל יכול לאסור נכסי אשתו מכ"ש בשוכר דכאן עכ"ד הת"כ ועי' ירושלמי פסחים פ"ד הל"ט מובא ג"כ דין הקדש בשכירות: (א) המלוה את חבירו. מכות ג: וירושלמי מכות פ"א הל"ה ועי' מיי' פי"ג ממלוה הל"ה ובסה"מ: (ב) שכיר שעות ביום. ק: וע"ש קיג. וירושלמי פ"ט בפלוגתא רב ושמואל: (ג) כל הלילה וכל היום. עי' ת"כ בזה מה שקיים נוסחת התוספתא וז"ל יצא בלילה גובה כל הלילה במשנה שם תנן יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום ועובר בלא תבא ואתי כר"ש ולרב דמפרש רישא לגדדין וכר"י דמתניתין גופא תנאי היא רישא ר"י וסיפא ר"ש כמ"ש מהרש"ל ודעת הרי"ף והרא"ש ועי' תוי"ט ד"ה יוציא בלילה ובתוספתא זו נ"ל דרישא ר"ש דשכיר שעות הלילה עובר בלא תבא וסיפא כר"י דיצא בלילה עובר בלא תלין דהא בש"ס שם מוכח דלמ"ד שכיר שעות דלילה עובר משום בל תלין ה"נ יצא בלילה וע"כ בתוספתא זו רישא ר"ש וסיפא ר"י ולשיטת בעה"מ תוספתא זו א"ש דהוא ז"ל פירש טעמא דשמואל גבי שכיר שעות בלילה שעובר בלא תבא דשכר כתנא דידן דאמר בש"ס קי"א ב' דילפינן הא דרב אסי אפילו לא שכרו לגזור אלא אשכול סוי שכיר והיינו שכיר שעות מדכתיב ואליו הוא נושא את נפשו וכתיב התם לא תבא וגו' וג"ש דשכיר שכיר לא דרשינן א"כ לא משכחת להשכיר שעות שעובר בלא תלין דהא לא תבא כתיב בשכיר שעות וג"ש שם לא ילפינן ולפ"ז בתוספתא זו ה"ק דשכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום ועובר בלא תבא דלא ילפינן ג"ז שם משא"כ יצא בלילה דלאו שכיר שעות הוא שהרי כמה אשכולות וכמה כרמים בתאר כמ"ש בעל ש"מ בשם הראב"ד שפיר עובר בלא תלין אבל הרמב"ן השיג עליו כזה דא"כ לר"י בר"י דיליף שכיר שעות דרב אסי מלא תלין מנ"ל דשכיר שעות דיום גובה כל היום ועובר בלא תבא הלא גז"ש שם לא דרשינן ותו דאנן קי"ל כרב דשכיר שעות דלילה עובר בלא תלין ושכיר שעות דיום בבל תבא והרי דלא ילפינן גז"ש דשכיר שכיר וקשיא הלכתא אהלכתא אלא ודאי דשכיר שעות איתא בכלל שכיר גמור והא דלשמואל שכיר שעות דלילה עובר בלא תבא משום דהיום הולך אחר הלילה ויומא אריכא הוא וה"נ יצא בלילה גובה כל היום ועובר בלא תבא וע"כ תוספתא זו רישא ר"ש וסיפא ר"י דאי לר"ש יצא בלילה עובר בלא תבא כמו שכיר שעות דלילה ע"כ: (ד) אלא לילה הראשון. ק: ועי' הה"מ ברפי"א מהל' שכירות: (ה) חמשה לאוין. קיא: וירושלמי פ"ט הל"ג וע"ש בש"ס וברש"י דלא תעשוק כפול כמ"ת ובתו"כ ועי' ש"מ שם שהביא תוספתא זו והכ"י פ' המקבל חשב להעשה שכתב חמשה שמות בין העשה ובין ל"ת ועי' רמב"ם פי"א הל"ב מהל' שכירות כ"ד אזהרות ועשה ולא תעשוק מונה לאחד והת"כ הביא ראיה מדף סא. וקיא: דאמרינן לעבור בשני לאוין לא תעשוק ולא תגזול ש"מ דל"ת חדא הוא ע"כ ובשכר כלים הוא בל תעשוק דמ"ת הוא: (ו) כן עוברין. דשכרן עליהם כמ"ש הכ"י ולא דמי לבלית דעלמא: (ז) עובר. בש"ס בלא תבא ועי' ב"ק נט: ועי' לח"מ פ"א מה"ם הל"ג ועי' ירושלמי יבמות פ"ח הל"א בדין ג"ת שוה לשלשה דברים בלא תעשוק ובלא תונה וגזילה: (ח) התנה עמו. עי' ש"ך חו"מ סי' של"ט ס"ק ב' דלא הוי מתנה על מ"ש בתורה וספרי פ' תצא מקרא ולא תבא פרט לשפסק עמו: (ט) לאחר לשכור. קיא. ועי' תוס' שם ד"ה אמר דלכתחלה אסור: (י) השכיר בזמנו. עי' קיג: וירושלמי סלט"ו בסופו ורפ"ז דשבועות: (כ) א"ר יהודה. ער"פ כל הנשבעין דלר"י בעינן מודה: (ל) תגנו. ג"י ע"א (ס) קי"ב: (מ) אינו רשאי למשכנו. קיג.: (נ) משכנו בשני כלים. שם וירושלמי פ"ט סלט"ו ועש"מ בשם הרשב"א דשניהם ממין א' ומחזיר הצריך לו ושא"צ לו אינו מחזירו לעולם ועי' טור סימן ל"ע ושו"ע סי"ת ושם בסמ"ע וע"ש ס"ע הוא דין הרשב"א:

מנחת בכורים

הולם בירושלמי א"נ שיכחילו גרסינן והוא שיגדילו הפירות שיתחייב בו במעשרות פ"ק דמעשרות וכמ"א פירש עד שנה שביעית שמחלל נטע רבעי: המחרישה. שאין המחרישה יכולה לעבור בין האילנות מחמת גודלן: קציעותיו. שעושין עוקצי תאנים בכלי: למכור. על המקבל למכור כפי המנהג: אלא כל הפירות. דזיתים שמיוחד לזה ועיין בהלכה ג': ט לזרע. כיון שפירש אין האילן בכלל ולא תלינן במנהג לעיל: אמר לו חכור אמר מחכיר לחוכר: נרה שנה והתנה לתתו מאותו שדה א"כ צריך להמתין עד הגורן אבל מסתמא הוא בהספך דנותן לו ממ"א כמבואר לעיל בהלכה ג': שדה מחבירו. אף לג' שנים: לזמן מרובה. ד' שנים יעשה כמנהג שנה נרה ושנה זורעה וזה שנה אחר שנה אחר זריעה נרה ועיין לעיל: נר חציה. אם אין הרגילות כן ולעיל מיירי אם הרגילות כן: אחת. שדה שלמה וכן זורע שתי מינים מכל שדה מין אחד: נר. שדות שדרכן להיות נרין ובאותו שדות נר חציה וזורע שני מינים כפי הנהוג: שדה תבואה. לפי דמיירי לקמן בשדה האילן אמר כאן תבואה: שתכלה התבואה. כגון ששכר לשתי שנים ויש ב' מיני תבואות לא ימתין עד שתכלה ויאכל ב' תבואות משתכלה זו אלא זו בכלל ואינו זורע פעמים חוץ מזו וכן באילן פירות האלו בכלל: י שמין לו. למחכיר שניחא לו שתהא השדה בורה ולא נכחשה: שלף. שבלף הפירות מתוכה: לשחת. מאכל בהמה שעושה. שחוזר וגדל: לא יאמר. החוכר שאמתין במה שיחזור ויגדל אלא הוא של המחכיר והיינו שלו דסיפא דלא היה לו לשנות ולקצרה שחת: יא בקורת שקמה. כשקוצצין לקורות פחות מז' שנים אינם נעשים קורות ולכן אין לו שכרי בזמנו לא יחזרו ויגדלו: לפיכך. לא ידעתי מה לפיכך ובמשנה מבואר ריש פרק המקבל דחולקין בזמורות ובקנים והיינו מקבל אבל לחוכר שייך הכל: ד' שנים. זורע בשנה ראשונה פשתן גרסינן אבל פחות אינו זורע פשתן כמבואר במשנה שנה שניה והוי חמש שנים עד הזמן ואולי גרסינן שלשת: מקשה. מקשאות: יב אין לי חשבון. הבעה"ד דידי' שוכר הראשון ועמו מחשב המעות: יחשב השוכר עם הבעה"ב. ואינו רשאי למחות למכור אבל להשכיר לאחר שיקבל השכירות מן השוכר אינו רשאי ויכול לומר הראשון נוח לי כמבואר ברישא: כדרך. אם מכר שדה הגדולה שליש או רביע שמין מה שנהנה השני וכפי זה מנכה לראשון ולשון שהערים נראה דט"ס הוא: שנהנה ממנה. השכירות תניה להקדש: מקודשת. שמקדש הנאתו וא"י להפקיעו מיד הבעלים לכן מעלה שכר לשניהם עי' תוס' ערכין (יח:):

פרק י א כל הלילה וכל היום גרסינן. וכן בש"ס קי"א דיצא בלילה גובה כל היום ג"כ ע"ש היטב: לילה הראשון. ואם עבר שוב א"ע בבל תלין אלא בבל תשהא: בל תעשוק דמ"ת ופליגי בגמרא (קיא:): עוברין. החנוני משום בל תגזול: והוא. הבעה"ב נפטר בהמחאתו אם קבל הפועל: התנה. הבעה"ב עם הפועל שמקבל אצל השולחני אינו עובר שהרי לא הבטיחו: לאחר. ע"י שליח א"ע בבל תלין וילפינן בגמרא (ק"י): ב בזמנו. שכיר יום כל הלילה דבעה"ב טרוד בפועליו ורמי שבועה על השכיר: עבר. חזקה אין בעה"ב עובר משום בל תלין ולכן כשתבעו נותנים לו זמן עוד עונה נגד הזמן שתבע השכיר ולא נתן ומשתבע ושקיל: לא שכרתיך. גרסינן א"כ טענה אחת היא שכן שכרתיך רק נחלקו בסך הקצובה: המע"ה. ובש"ס שבועות (מו.) אינו אלא לר"י בעינן מכ"מ ואף בקצובה ישבע ונוטל: ג על. כגון בגד אלמנה עובר משום

עולם למה הוא נוטלו רבי אומר אומר אני שמא תבא שמיטה ותשמטנו או שמא ימות הלה ונמצאו מטלטלין ביד היורשין. אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין רשאי למשכן שנא' (דברים כד) לא תחבול בגד אלמנה אחת ענייה ואחת עשירה דברי ר"י ר"ש אומר ענייה אין רשאי למשכן עשירה נוטל ואין מחזיר שלא יהא הולך ובא אצלה שלא להשיאה שם רע. חבל בו (ס) זוג של [ס] מספרים צמד של פרות חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו שנאמר (שם) לא יחבול רחים ורכב מה רחים ורכב מיוחדים שני כלים המשמשין מלאכה אחת וחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו אף כל שהן שני כלים המשמשין מלאכה אחת חייב (ע) על זה בעצמו ועל זה בעצמו היו לו ה' ריחיים אין רשאי למשכן אפי' אחת מהן אם אין עושה מלאכה אלא באחת מהן אין חייב אלא על אותה בלבד:

פרק יא

א הבית והעלייה של שנים שנפלו (א) שניהן חולקין בעצים ובאבנים ובעפר במה דברים אמורים בזמן שהיו [א] שוין אבל אם (ב) אחד מהן גדול ואחד קטן זה נוטל לפי שלו וזה נוטל לפי שלו ורואין את העליונות כאילו הן ראויות להשבר: ב הבית והעלייה של שנים ורצו שניהם שלא לבנות התחתון [ב] נוטל (ג) שני חלקין והעליון שליש. הבית והעלייה של שנים והרי בעל העלייה מבקש לעשות [ג] דיוטא אחרת ואין בעה"ב מניחו מקום שנהגו לעשות שני דיוטות עושה שלש עושה (ד) ואין משנין ממנהג המדינה. הבית והעלייה של שנים נפחתה מעזיבה רבי יוסי אומר מנחם בני אומר (ה) התחתון נותן את התקרה והעליון נותן את המעזיבה כגון חנויות הפתוחות לסטיו שהתחתון נותן את התקרה [א] והעליון נותן את המעזיבה: ג היתה חורבתו בצד גינתו של חבירו ועמד וגדרה מגלגלין עליו (ו) יציאותיו של כותל כדרך שהוא בונה היתה סמוכה לחצרו של חבירו אע"פ שלא נתן את הקורה לאותו הרוח נותנין לו יציאותיו של כותל בשעה שהוא בונה: ד היתה (ז) למעלה מחצרו של חבירו לא יאמר לו הריני מיסד עמך מכנגד חצרי למעלה אלא מיסד עמו מלמטה ועולה. היתה למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו מביא אדם אבניו ומפרקן על פתח ביתו ברשות הרבים להעלותן לראש הדימוס ואם לשהותן הרי זה אסור ואם בא אחר והוזק בהן הרי זה חייב: ה מסרן החצב לגמל הגמל חייב (ח) גמל לסתת הסתת חייב סתת לסבל הסבל חייב העלן לראש הדימוס ונפלו כולן חייבין מסרן גמל לסתת והוזק בהן בין באבן ובין בסיתת הסתת חייב סתת לסבל והוזק בסתת הסתת חייב באבן הסבל חייב ישבה על גבי דימוס או שהיה מפקפק בה ונפלה אדריכל חייב. (ט) מביא אדם עפר וצוברו על פתח ביתו לרשות הרבים לשרותו לטיט ואם (י) לשהותו הרי זה אסור ואם בא אחר והוזק בו הרי זה חייב ולא יהא מגביל בצד זה ובונה בצד זה אלא מגביל במקום שהוא בונה נפל הכותל (כ) מחמת הזועות ומחמת הרוח ומחמת הגשמים אם בנאו כדרכו פטור אם לאו חייב נתנו לו זמן נפל בתוך זמן פטור לאחר זמן חייב וכמה הוא זמן (ל) אין פחות מל' יום. מוציא אדם זבלו וצוברו על פתח ביתו ברשות הרבים להוציאו לזבלים ואם לשהותו הרי זה אסור ואם בא אחד והוזק בו הרי זה חייב ר"י אומר בשעת הוצאת זבלים מוציא זבלו וצוברו על פתח ביתו ברשות הרבים כדי שישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה ל' יום שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: ו לזה חצר סמוכה לכאן ולזה חצר סמוכה לכאן זה סומך לחצרו וזה סומך לחצרו ר"י אומר לא הורשו אלא ל' יום הוזק בתוך ל' יום פטור לאחר ל' יום חייב רבי שמעון אומר לא הורשו אלא שלשה ימים הוזק בתוך שלשה ימים [ד] חייב וכן היה ר"י אומר כבית (מ) תשעה חצאי קבין לזה וכבית תשעה חצאי קבין לזה (נ) כדי שיהא איכר אומן חורש ושונה כללו של דבר כל ששם הראשון קרוי עליו אין רשאי לחלקו: ז אין חולקין את [ב] האבולים עד שיהא בה כדי שיעור לזה וכדי שיעור לזה אמר אחד מהן לחבירו (ס) טול את הפחות ותן לי שיעור שומעין לו רבי שמעון בן גמליאל אומר אין שומעין לו (ע) מפני כבוד אבותיו ושאר כל הדברים ששם הראשון קרוי עליהן הרשות בידו פתחים שבחצר (פ) גדולים של אחד וקטנים של אחד גדולים אין להם אלא ד' אמות וקטנים נותנין להן ד' אמות לכל אחד ואחד. אחד נוטל פתח הגדול ואחד נוטל (צ) שני פתחים קטנים זה שנוטל פתח גדול אין לו אלא ד' אמות וזה שנוטל שני פתחים קטנים נותנין לו ד' אמות לכל אחד [ה] היה שם אחד רחב מעשר אמות נוטל ד' אמות [ו] בחצר פחות מכן (ק) משלימין לו את המדה כנגדו נותנין לו (ר) מכנים ומוציא ד' אמות בחצר: ח זבל שבחצר מתחלק לפי פתחים (ש) א) ואכסניא לכל אדם הפתח פתוח למרפסת אין לו ד' אמות מרפסת עצמו יש לו ד' אמות; ה' פתחים פתוחין למרפסת אין למרפסת בחצר אלא ד' אמות בלבד. מי שיש לו (ת) אכסדרה לפנים [ז] מביתו בזמן שמגופפת נותנין לו מכנים ומוציא ד' אמות בחצר אינה מגופפת הרי היא כשאר כל החצר (א) סולם הצורי יש לו ד' אמות ולמצרי אין לו ד' אמות אם היה קבוע במסמר יש לו ד' אמות היציע והדות (ב) והעלייה אין להן ד' אמות חולית הבאר יש לה ד' אמות (ג) באר הקרוב לאמה מתמלא ראשון ואם קדם השני ומילא הרי זה זריז ונשכר ב) בנה בית לפנים מגנתו אין לו בחצר אלא ד' אמות בלבד ג) חלק בית (ד) לפנים מביתו וגינה לפנים מביתו וגינה לפנים מגנתו אין לו בחצר אלא ארבע אמות בלבד (ה) ולא יפתחם לחצר השותפין אבל [ג] פותחן לתוך שלש: ט מי שיש לו פתח במבוי אין בני מבוי כופין אותו לעשות הימנו דלת למבוי (ו) שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי על פתחי כופין בני מבוי זה את זה (ז) שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסי ולא אחד מן כל בעלי אומניות לשכנו אין יכולין לכופו ר' שמעון בן גמליאל אומר אף לשכנו יכולין לכופו. מי שיש לו (ח) בית בחצר אחרת בני חצר אחרת משעבדין אותו לעשות עמהן דלת נגר ומנעול לחצר שאר כל הדברים אין משעבדין אותו אם היה (ט) שרוי עמהן באותה חצר משעבדין אותו [ח] לחפור עמהן בורות שיחין ומערות ולתקן את המקואות ואמת המים ושאר כל הדברים

אין

אור הגנוז

[ס] זוג של ספרים: פי"א [א] שניהם: [ב] נותן: [ג] לו: [ד] פטור לאחר שלשה חייב: [ה] ואחד: [ו] כנגדו וד' אמות: [ז] מחצירו: [ח] על הכל מי שיש לו חצר בעיר אחרת משעבדין אותו בני העיר להפור וכו':

נוסחאות כ"י

א) ואכסדרא: ב) קנה: ג) הלוקח:

מגן אברהם [א] והעליון נותן את המעזיבה. נ"ל דס"פ דלפני החנויות רגיל להיות סטיו שהסוחרים יושבים עליהם והתקרה של הסטיו נותן בעל הסטיו ומעזיבה נותן בעל החנויות שרגיל לשטוח למעלה פירות ואין שם עלייה אבל בבית ועלייה ה"א דלא יתן התחתון את התקרה שא"צ לתקרה שהגג מגין עליו כמ"ש הרא"ש קמ"ל דחייב ליתן התקרה: [ב] האבולים. פירוש שערים של רכים: [ג] פותחין לתוך שלו. כצ"ל [וכ"ה בכ"י]:

חסדי דוד

דין לעצמו ולפ"ז הוי האיסור רק מדרבנן אבל מדברי הרמב"ם בפ"ג משמע להדיא דהוא אסור מה"ת וכ"כ בטור בסי' צ"ז דעובר בלאו. ולדבריהם יתפרש הקרא לא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו וגו' לדידן לא תבוא אל ביתו אפי' ברצונו וגם לא תבוא לעבוט עבוטו בעל כרחו ואפי' בחוץ וזה במלוה גופי' אבל שליח ב"ד בחוץ תעמוד וממשכן אפי' בע"כ:

פרק יא הבית והעלייה של שנים והרי בעל העלייה מבקש לעשות דיוטא אחרת כו'. זו לא מצאנו בש"ס אבל הדין דין אמת ולא איירי כגון ב' אחים שחלקו זה נטל בית וזה עלייה או שנים שקנו דפשיטא הוא דלא נשתעבד בית זה אלא לדיוטא אחרת ולא יוכל בעל העלייה להוסיף כובד על הבית וכדאיתא בגמ' אבל הכא איירי שקנו הקרקע יחד ובנה האחד בית והאחר בא לבנות עלייה ע"ג קמ"ל דיכול בעה"ב למחות בידו שלא לבנות עלייה דיוטא ע"ג דיוטא אלא כפי מנהג המדינה וסיפא דהדר תני ואין משנין כו' נראה דהיינו בענין אחר כגון מגזית לגויל וכיוצא וקמ"ל דגם בזה אזלינן כפי מנהג המדינה ועי' בח"מ סי' קס"ד ובטור שם בסוף הסי' דמייתי תוס' זו ועי' בתשו' מהרשד"ם ח"מ סי' רס"ח: הבית והעלייה של שנים נפחתה מעזיבה רי"א מנחם בני אומר כו'. לא מצאתיה בשום מקום. וגם מוקשה היא מה בא תנא תוספתא להוסיף על המשנה אטו אצטריך למטרח ולאשמעינן הכא דסברת ר"י בשם ר' מנחם בנו אמרה ומאי נ"מ בהודעה זו. וגם מה דמסיים בה כגון חנויות הוא כספר התתום. ונראה משום דבגמ' בעי למימר דפלוגתייהו דר"י ורבנן

מצפה שמואל (ס) זוג של מספרים. קטז. וירושלמי ספ"ט ועי' קיג. תוס' ד"ה ולא המחריבה ולענין אם מחזיר עמ"ש הסמ"ע בחו"מ סימן ל"ז ס"ק ט"ו ע"ש ד"ה כוונת המחזיר בעת צרכו וגם הרמב"ם ס"ל כן ועי' תומים ס"ק ד' ועי' ירושלמי נזיר בדין רחיים ורכב מחייב ע"ז בפ"ע וע"ז בפ"ע: (ע) על זה בעצמו. ערא"ש פ"ט והמגיד פ"ג מהל' מלוה הל"ג וע"ש בשו"ע סימן ל"ז ס"ט ודין כל אוכל נפש וכלים הנזכרים לענין תורה דמי להדדי ועי' ש"מ שדומה דין דתמשה רחיים לדין דלעיל משכנו בשני כלים ועי' ת"ב: (א) שניהם חולקין. קטז. וירושלמי רפ"ו: (ב) א' גדול. עי' הס"מ בשם הרשב"א פ"ד משכנים הל"ב שהשיג על רש"י ועי' נוסח רש"י שלפנינו וא"ש ועי' תוי"ט בזה עי' כ"י ר"פ הבית שהאריך בזה ע"ש: (ג) שני חלקים. קיז: וירושלמי ועי' מרדכי כתובות פ' מי שהיה ד"ה זו משנת ר"נ: (ד) ואין משנין. עי' רא"ש קיד: וב"ב פ"ק סימן י"ב וכ"י ר"פ הבית בשם הרשב"א עי' כ"י בפ"ק דב"ב בסוגיא דאחזיק להורדי דהכל תלי במנהג ולכן עליון הבא לבנות בארזים ג"כ שומעין לו במקום שאין מקפידין וי"מ דהורדי מכשורי היינו כשהכותל שוין וע"ש וענ"י בשם הרשב"א בר"פ זה דאחזיק להורדי לכן אחזוק לכשורי שהתור שלהן רחב לכשורי וא"מ כאן מודה דתלי במנהג: (ה) התחתון נותן את התקרה. (קטז:) ועי' סימן ק"ב ועי' סימן קס"ד ס"ה שיטת הפוסקים אי קאי בשוכר או בשותפין: (ו) יציאותיו. ב"ב (ד:) וירושלמי כאן פ"י הל"ג והכ"י בפ"ק דב"ב במשנה דסמך לו כותל אחר נראה דמפרש ענין סמך לו כותל אחר בכ"ד: (ז) למעלה מחצרו. ב"ב ו: וירושלמי כאן פ"י הל"א והינו זקוק לד"א אבל זקוק למחיצה עשרה: (ח) גמל לסתת. פי' קי"ח וירושלמי פ"ט הל"ז וכן הסדר בירושלמי ובש"ס דילן איפכא ובירושלמי ע"ס וצ"ל איפכא ועי' בפ"ת ומוקמינן במקבל אבל בשכיר יום האחרון חייב: (ט) מביא אדם עפרו. ע"ש ושם: (י) לשהותן. עי' טור סימן תי"ז וברייתא דלא כר' שמעון בן גמליאל במשנה אף מתקן מלאכתו שלשים יום ת"ב: (כ) מחמת הזועות. עי' ירושלמי ב"ק פ"א הל"א רבותא אף דהוי בכותלים בריאים והוזק ברעוע מ"מ חייב אף שהבריאים ג"כ נפלו דהו"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס דחייב ועיין מיי' פי"ג מנזקי ממון הלכה י"ט וע"ש בהה"מ ובשו"ע סימן תט"ז בהגה"ה ועי' דף קיז: וכ"י דבתוך זמן אנוס הוא ופטור בין בשעת נפילה בין אח"כ דמפקיר נזקיו אחר נפילת אונס פטור אבל אחר זמן פושע הוא וחייב תמיד ובמשנה שם דהזיקו פטור מלשלם בבנאו כראוי כמבואר בתוספתא שם: (ל) אין פחות מל' יום. עי' ירושלמי ב"ק קי"ח וירושלמי כאן פ"י הל"ז: (מ) תשעה חצאי קבין. ב"ב יא. וירושלמי פ"ב הל"א: (נ) כדי שיהיה איכר. עי' ב"ב י"ג תרי לישני וע"ש לשון ב' בגמרא ורש"י ותוספות שם וכאן מבואר דחורש ושונה א"כ אינו כתירוץ הגמרא בסדרי דוולי דהיינו קרקע קשה דא"כ למה חוזר ושונה ומכאן סיוע לפירוש הר"ח שם: (ס) טול את הפחות. ב"ב מב:: (ע) מפני כבוד אבותיו. עי' בפנים דקאי על גוד או אגוד דס"ל לר' שמעון בן גמליאל בב"ב יב: דאין שומעין שאינו רוצה ליתן נחלת אבותיו והיינו כבוד אבותיו (ת"ב): (פ) גדלים. עי' בפנים דפירש אף הגדול מד' אמות דנוטל ד' אמות ברוחב החצר ועי' בפ"ק דסוכה שיעור בית ד' על ד' ועיין ב"ב לח: ועיין הגהות מיימוני ריש הלכות שכנים ס"ה (ת"ב) ועיין ט"ז הלכות סוכה סימן הרל"ג ועיין תשובות ת"צ ובמ"א מבואר: (צ) שני פתחים קטנים. עי' רא"ש פ"ג סימן נ"ת: (ק) משתלמים. עי' הס"מ בפ"ב מה"ש הל"א ועי' סימן קמ"א: (ר) מכנים ומוציא. ר"מ ספ"א הל"ז והביאו הרא"ש פ"ק שם רק לפרק משא: (ש) ואכסניא לכל אדם. שם כמה שיטות ואם הפירוש זבלי' אכסניא לכל אדם היינו לכל הקודם זכה וכן כתב הרמב"ן בחידושיו לפי גירסת התוספתא ובגמרא הגירסא לפי בנ"א: פתוח למרפסת. שם: (ת) אכסדרה לפנים מביתו. עד סולם שם ועי' ירושלמי שם פ"א הל"ז: (א) סולם. עי' נח: ודין הקבוע עיין כ"י שם ובכ"י סימן קנ"ה ובברור הוא ד"א להעמיד דיליה לפעמים שם ועי' ירושלמי פ"ג הל"ז לענין סולם הצורי וענין חזקה איתאמרת ועי' כאן פ"ג בזה בב"ב ועי' עירובין פ"ז הל"א ועי' ירושלמי יבמות פי"ב הל"ב לענין חלון מצרית לפתחה: (ב) העליה. הרמב"ן בס' הלכה מדה י"ב הביא זה וכ' הטעם כיון דפתוח לחצר ולבית שני בכל בית משמע דאם פתוח רק לחצר יש לכן ד"א (ת"ב): (ג) באר הקרוב לאמה. גיטין ס: וע"ש פלוגתא דרב ושמואל ועיין תוספות יבמות פ"ד ועי' ירושלמי גיטין פ"ה הל"ט: (ד) שלפנים מביתו כצ"ל וכן בחדושי הרמב"ן אלא ד"א מרמב"ן שם בס' הלכה משמע דהיינו כשאינו פתוח לחצר רק לתוך ביתו: (ה) ולא יפתחם לחצר. נט: וירושלמי ספ"ג שם ומבואר כאן דשרי לפתוח לתוך שלו ועי' שו"ע סימן קנ"ד ס"א בהג"ה שם דעת השותפין ועי' הס"מ פ"ה הל"ז משכנים ועי' תוספת ב"ב פ"א ובפירושי שם וכ' בשם החדושי הרמב"ן דכשפותח לתוך ביתו אין דרך להשכיר לעבור דרך עליה: (ו) שיכול לומר רצוני שאכנס. עי' רא"ש פ"ק דב"ק סימן מ"ה ועי' מיי' פ"ה משכנים סימן י"ג ועי' כ"י פ"ק דב"ק שהוכיח מזה בהא דכופין לבנות בית שער היינו בחצר אבל לא במבוי ועי' רא"ש: (ז) שלא להושיב ביניהן. כח: ועי' ירושלמי שם פ"ב הל"ג ועי' זה בסימן קנ"ו ס"א וס"ד ולהרמב"ם גם בני המבוי אין מעכבין אומנות זה וי"א דרק האומן א"י לומר קא פסקת לחיותא אבל משום רבוי דרך מעכבין במבוי שאינו מפולש: (ח) בית בחצר אחרת. עי' מיי' פ"ה משכנים הל"ב ושו"ע סימן קס"א ס"א והביאו הרי"ף והרא"ש כל תוס' זו בב"ב פ"א והגאון רי"ב כ' בגליון הרא"ש פ"ק שם דליתא בתוספתא זו וכן בעירובין פי' הוזכר סך דכופין בני מבוי והרי"ב כ' שם דליתא בתוס' ואשתמיט מיניה כל תוספתא זו ועי' מיי' פ"ב הל"ב משכנים וכהה"מ ועי' שו"ע סימן קס"ב ס"א ומתוספתא זו מבואר דאפילו דר בחצר אחר ועי' מרדכי ב"ב סימן תע"ה ועי' כ"י פ"ק דב"ב: (ט) דר עמהם. עי' ב"ב ז: דאם בנה כאנשי העיר היינו דר שם ועי' כ"י שכתב ודייק מזה דאף שהיה לו מאבותיו שדרו מכל מקום כיון דהוא אינו דר לא נשתעבד ועי' שו"ע סי' קס"א:

מנחת בכורים

משום לא תבא אל ביתו ומשום לא יחבול בגד אלמנה וכן כלי אוכל נפש: ביד היורשין. דאין גובין מטלטלי דיתמי למשכון שקנה לגבות ממנו אף בעת שהוא ביד היורשין ואין שביעית משמט דנקרא מוחזק ולא הוי לא יגוש: ד עניה. דצריך להחזיר א"כ משיאה ש"ר בשכנותיה ודרש טעמא דקרא: שלא יהא הולך. טעמא דעניה:

פרק יא א ורואין. אם נמצאו אבנים שבורות זה אומר שלמות שלי וזה אומר שלי אמרינן דעליונות שבורות וברייתא מיירי דפנינו ולא"י של מי האבנים: ב שני חלקים. בקרקע ומפרש טעמא בגמרא: דיוטא. לתלות בה הפנים: המעזיבה. טיח של טיט דאשוי גומות על העליון לעשות ורבנן סברי לאו דאחזוקי תקרה ועל התחתון לעשות ובשכר פליגי: סטיו. אצטבא לפני חנותו והתקרה של הסטיו נותן בעל הסטיו ומעזיבה נותן בעל החנות שרגיל להניח שם פירות: ג וגדרה. בעל הגינה והחורבה מהני לגינה מחוייב בעל הגינה ליתן לבונה החורבה מה שנהנה כדרך שהוא היה בונה א"כ גרסינן הסער שהוא בונה (עיין ב"ב כד:): סמוכה. הגינה: שלא נתן. בעל החצר הקורה הוא המתחילה לאותו הרוח בין החצר והגינה אלא סמוך לרשות הרבים מ"מ מהני לגינה ונותן בעל הגינה לבעל החצר חלק בהמתחילה דמהניא לי': ד היתה חצר של אחד למעלה וכו' זה בגובה וזה בנמוך ולמעלה לא יבנה רק למעלה אבל למטה עד למעלה יבנה בעל התחתון אלא שניהם בונין עד למעלה: אינו זקוק. בעל החצר למחיצה דלא קבוע תשמישיו וליכא היזק ראיה: דימוס. שורת הבנין: ה הצב. חוצב מן ההר: סתת. מחליק האבנים: גמל. המוביל לעיר: סבל. הוא הכתף שמושיטה לבנאי על הבנין: אדריכל. הוא מגדלה להניחה במישור: כולן חייבין. כולן שותפין בשמירה והאדריכל הרי הניחה על מקומה (עיין בש"ס קי"ח): בסיתת. מה שיקלף מן האבן: הסתת. שהרי הסתת הוא השומר ותקלתו: ישבה וכו'. והיה גרסינן ול"ג או כיון דעל השורה הוא בשמירת האדריכל: מגביל. גובל הטיט: כדרכו. בנה הבנין כדרכו בחוזק: זמן לסתור. כגון כותל הנראה שיפול זה סומך: הזבל. שצריך ואף שדוחק דרך רה"ר מב' לדדים: ו בתוך ג' ימים פטור. ולת"ק אף דהרבות חייב וכן לענין חלוקה של שותפין פליג ר"י על ת"ק דשיעור חלוקה לר"י תשעה חצאי קבין ובאתרא דר"י קרקע משובח ולת"ק פ' קבין (ב"ב): עליו. רשאי לחלקו גרסינן וכיון שעדיין שם שדה חולקין א"כ גרסינן כל שאין: ז האבולים. שערים של רכים: טול את השעור ותן לו הפחות גרסינן: כבוד אבותיו. שמצאו לקבל ממנה ובדמים אינו רוצה לקנות (ב"ב יג:): גדולים. פתחים של ד': וקטנים. שאינם רחבים ד' מ"מ נותן לקטן נמי ד' (עי' רא"ש בסוגיא דב"ב): בחצר. לפרוק משא כמבואר בב"ב דהחצר לפי פתחים מתחלקת: רחב מעשר אמות נותנין לו ברוחב החצר ארבע אמות כנגד כל הפתח: פחות מכן. שהפתח ד"א: משלימין. באורך ד"א שיהי' ד' על ד': מכנים ומוציא. הד"א להכנים ולהוציא המשא (עי' רא"ש פ"ק שם): ח לפי פתחים. שדרך הזבל להוציא מפתח ומי שיש לו פתחים יותר נוטל לפ"ע בזבל: ואכסנאים. היל המלך הוא מוטל לפ"ע ב"א: ד"א בלבד. וכל העליות הפתוחות למרפסת אין להם רק ד"א בירידה למטה מן המרפסת: לפנים. לצד החצר: מגופפות. גם רוח רביעית במחיצה אף שנמוכות בשאר כל החצר שהרי יכול להכנים המשא לפנים ולפרק: הצורי. שיש לו ד' מדרגות: היציע. חדר סמוך לבית מתמלא ראשון שסוכר הנהר בלי ילך להלאה ויכנס המים לבארו ראשון דרך הלוך המים וימלא ראשון: השותפין. דלא ירבה הפתחים לחצר השותפין לתוך שלו גרסינן ואי' לעכב בני החצר שירבה דיורין דיכול למלאות ביתו אכסנאין כמו שירצה (ב"ב נט:): ט על כתפו גרסינן. ודלת המבוי מעכב. וכולן אם רוצים רשאי לעשות דלת במבוי הפתוח למבוי אחר אבל פתוח לרה"ר בני רה"ר מעכבין (עמ"ש פ"א ב"ב סי' מ"ד): לשכנו. מבני המבוי יכול כ"א לירד לאומנות חבירו: אין משעבדין. לדמי החצר אחר מחמת הדיורין בונין: משעבדין אותו. על הכל: מי שיש לו חצר בעיר אחרת משעבדין אותו לחפור

אין משעבדין אותו ואם היה שרוי עמהן באותה העיר משעבדין אותו על הכל כופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי : י (י) כופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ (כ) ה' חצרות הפתוחות למבוי אחד ונתקלקל כולן משמשות עם החיצונה והחיצונה משמשת לעצמה והשאר משמשות עם השניה והשניה משמשת לעצמה הפנימית שבכולן משמשת לעצמה ומשמשת עם כולן (ל) רצו בני הפנימית לפתוח להן פתח ממקום אחר יכולין לעכב על ידן היה סתום ונמלך לפתחו א) מעכב על ידו דברי [יא]ר' שמעון בן אלעזר (מ) ה' חצרות הפתוחות לחנות כולן משמשות במבוי ב) ה' דיוטאות משתמשות [יב] בבת אחת ונתקלקל כולן משתמשות עם הראשונה והראשונה משמשת לעצמה והשאר משמשות עם השניה והשניה משמשת לעצמה שלישית שבכולן משמשת לעצמה ומשתמשת [יג] בכולן. העשוי לכביסה אין ממחין בידו לגשמים לגשמים אין ממחין בידו לכביסה: יא (נ)ה' גנות משתמשות באמה אחת ונתקלקלה כולן מתקנות עם העליונה והעליונה מתקנת לעצמה והשאר ג) מתקנות עם השניה והשניה ד) מתקנת לעצמה התחתונה שבכולן מתקנת לעצמה ומתקנת עם כולן. כופין בני חצר זה את זה לעשות לחצר גג (ס) גבוה עשרה טפחים בחזקת שנתן שומעין לו שלא לסמוך את הקורה ה) לפיכך (ע) בחזקת שלא נתן אין שומעין לו לסמוך את הקורה רבי יוסי אומר היה שם אחד מעכב הופך את החזית אצלו לפיכך אם נפל הכותל העצים והאבנים שלו: יב כופין בני העיר זה את זה (פ) לבנות להן בית הכנסת לקנות להן ספר תורה ונביאים ורשאין בני העיר להתנות על השערים ועל המדות ועל שכר הפועלים רשאין לעשות (צ) קיצתן רשאין בני העיר לומר כל מי שיראה אצל פלוני יהא נותן כך וכך כל מי שיראה אצל [יד] מלכות יהא נותן כך וכך כל מי שרצה או שתרעה פרתו בין הזרעים יהא נותן כך וכך וכל מי שתרעה בהמה פלונית יהא נותן כך וכך רשאין לעשות קיצתן ורשאין הצמרין והצבעין לומר כל מקח שיבא לעיר נהא כולנו שותפין בו רשאין הנחתומין לעשות (ק) רגועה ביניהן רשאין החמרין לומר כל מי שימות לו חמור לעמוד לו חמור אחרו) (ר) מתה בכוסיא אין צריכין להעמיד לו חמור דלא בכוסיא צריכין להעמיד לו חמור ואם אמר תנו לי (ש) ואני לוקח לעצמי אין שומעין לו אלא לוקחין ונותנין לו רשאין הספנין לומר כל מי שתאבד ספינתו נעמיד לו ספינה אחרת אבדה בכוסיא אין צריכין להעמיד לו דלא בכוסיא צריכין להעמיד לו ואם פירש למקום שאין בני אדם פורשין אין צריכין להעמיד לו : יג (ת) מי שהיה בלן לרבים ספר לרבים נחתום לרבים שולחן לרבים ואין שם אחר אלא הוא והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לתוך ביתו יכולין לעכב על ידיו עד שיעמיד אחר תחתיו ואם התנה עמהם בב"ד או שעיברו עליו את הדרך הרשות בידו. הנוטע אילן לרבים מלקט ואוכל מלקט ומכנים לתוך ביתו ולא יהא מלקט ועושה גרוגרות מלקט ועושה דבלה שמתחלה לא נטעו אלא על מנת כן ולעוברי דרכים מלקט ואוכל ואסור להכנים לתוך ביתו ; החופר בור לרבים ממלא ושותה ממלא ומכנים לתוך ביתו ולא יהא ממלא ומשקהז) ומוכר בשוק. הצמרין והצבעין ממלאין לשתות ואין ממלאין לסחורה. ח) הביר והבלן והספר ממלאין לשתות ואין ממלאין להשתמש אבל מכבשין ט) בהן את הכבשים מדיחין י) בהן את הירק לעוברי דרכים ממלא ושותה ואסור להכנים לתוך ביתו היו פועלים עושין בצידו לא יהיה ממלא ומשקה אותן אלא הולך כל א' וא' ושותה ועושה : יד העושה מערות לרבים מרחיץ פניו ידיו ורגליו בהן היו ידיו ורגליו מלוכלכות בטיט ובצואה אסור ובבור ובשיח בין כך ובין כך אסור הנכנס למרחץ מחמין לו את הצונן ומצנן לו את החמין חופף את ראשו בנתר ובמימי רגלים אע"פ [ה] שעשה תקלה לבאים אחריו שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. (א) [ו] מעין של בני העיר הן והן ואחרים הן קודמים לאחרים אחרים ובהמתן חיי אחרים קודמים לבהמתן רבי יוסי אומר בהמתן קודמת לחיי אחרים בהמתן ובהמת אחרים בהמתן קודמת לבהמות אחרים אחרים וכביסתן [ז]חיי אחרים קודמין לכביסתן ורבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים כביסתן וכביסת אחרים כביסתן קודמת לכביסת אחרים בהמת אחרים וכביסתן בהמת אחרים קודמת לכביסתן בית השלחין שלהם ובהמת אחרים בית השלחין שלהם קודמת לבהמת אחרים וכולן עולין (ב) לחשבון באחרונה :

סליק תוספתא ממסכת בבא מציעא

נוסחאות כ"י

א) יכולין לעכב על ידו : ב) ה' חצירות משתמשות בביב אחד ונתקלקל הביב כולן כו' : ג) כולן : ד) היא: ה) מלת לפיכך ליתא בכ"י : ו) אחרת וכן לקמן חמור אחרת מתה שלא בבוסיא וכו' חמור אחרת: ז) בשוק ממלא ומוכר בשוק : ח) הנחתומין והקפילאות אין ממלאין לסחורה : ט) בחנות את הכבשים : י) בחנות את הירק :

אור הגנוז

[יא] רבי רשב"א אומר חמש וכו' : [יב] בביב : [יג] עם כולן : [יד] פלונית :

מגן אברהם [ה] שעשה תקלה לבאים אחריו. פי' שמא חבירו יצטרך חמין והוא צונן : [ו] מעין של בני העיר הן והן ואחרים הן קודמים לאחרים חיי אחרים קודמין לבהמתן ר' יוסי אומר בהמתן קודמת לחיי אחרים עי' בנדרים : [ז] חיי אחרים קודמת לכביסתן ר' יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים : בהמת אחרים קודמת לכביסתן בית השלחין שלהן קודמת לבהמת אחרים וכולן עולין לחשבון באחרונה :

חסדי דוד

הוא דרבנן סברי על הניזק להרחיק עצמו מן הנזק ור"י סובר על המזיק להרחיק את עצמו וקשיא ליה דהא איפכא שמעינן ע"ש בגמ' וברש"י ואשמעינן הכא דמ"מ ר' מנחם בנו של ר"י אית לי' דעכ"פ על המזיק להרחיק א"ע ולפ"ז מתוקמא מתני' בכל גווני ואפי' כשהתחתון גוטק ור"י אליבא דר"מ בנו אמרה ולי' לא ס"ל ומ"מ בהיזקא דרבים מודה ר"י דעל המזיק להרחיק את עצמו כיון דהוא מזיק לרה"ר דהיזקא דרבים שאני ואמיר כנראה בש"ס בפ' לא יחפור דף כ"ד ובכמה דוכתי וה"ק ר"י הכא כגון החנויות הפתוחות (כצ"ל) לסטיו דרבים מצוים שם ויש עליהם רה"ר כך סובר מנחם בני בכל בית ועליה דעלמא. ולפ"ז אה"נ דהו"מ בגמ' לאוקמי מתני' בהכי אלא דדחיקא לי' מלתא למימר דרבי שנה בשם ר"י מלתא דלדידיה לא ס"ל אלא סברת בנו הוא הלכך טפי ניחא ליה לאוקמא כדאמרן ועי' ברמב"ם פ"ו מהל' שכירות ופ"ד מהל' שכנים ובב"י סי' קס"ד ובסמ"ע שם :

מצפה שמואל (י) כופין בני בקעה. מ"מ לכל ועי' תוספות ב"מ קנ. ד"ס בוכרא ולעיל במבוי רק לחי וקורה אבל דלתות לא כמבואר לעיל שיכול לומר שאכנס בחבילות ועל כתפו : (כ) ה' חצרות הפתוחות למבוי. ב"ב יא. וירושלמי סוף פ"א כל זה : (ל) רצו בני הפנימית. עי' שו"ע סימן קס"ג ס"ד והא דבפתח אחר יש טענת רבוי הדרך וע"ש ס"ו שם איירי לענין לסתום פתחו לעשות פתחו למבוי אחר מעכבין מחמת רבוי הדרך : (מ) חמשה. ירושלמי סוף פ"ב וב"מ דף קח: ושם איתא מתקנים : (נ) חמשה גנות. ב"מ קח. : (ס) גובה ג'. עי' ב"ב ו: ורואי להגיה עשרה ובין גג לגג מיירי כר"נ שם דזקוק למחיצה עשרה : (ע) בחזקת שלא נתן. ב"ב ה. ובפנים מוגה והת"כ הגיה עד ד"א בחזקת שנתן שומעין לו לסמוך הקורה וקאי על הכותל שבין ב' חצרות ועי' ב"ב ה. עכ"ד והבוחר יבחר : (פ) לבנות להם בית הכנסת. עי' רי"ף ורא"ש פ"ק דב"ב ועי' סימן נ"ה באו"ח לענין חזן ולשכור מנין ועיין מרדכי פ"ק דב"ב והת"ב הביא בשם מהר"ם מינך דלאלו הדברים אף יחיד כופה כדתנא זה את זה לבון יחיד ולא אלו את אלו והכפיה בדברים ובצדקה איכא לא תעשה ועי' תוס' ר"ב ועי' שיטה בריש פרק המניח שהאריך בדין זה ממשכנים על הצדקה : (צ) קיצתן. ב"ב דף ט. : (ק) רגועה. עי' בהה"מ פי"ד מהלכות מכירה הלכה ו' ב' פירושים שם : (ר) מתה בכוסיא. ב"ק קטו: וירושלמי : (ש) אני לוקח. בש"ס הגירסא כן ובכ"י הגירסא ואני אמור ועי' ת"ת שם : (ת) מי שהיה בלן. המרדכי הוכיח מכאן דאם יש מנין בימים נוראים אינו רשאי האחד לילך אבל א' יותר רשאי לילך ולא חיים שמא יקרה אונס עוד באחר וכן כאן בכלן ועי' או"ח ס"ס כ"ה וס"ס נ"ג סי' כ"ה למוכח מזה דרשאין להעמיד אחר במקומו לפרקים כמו בלן דכאן : (א) מעין של בני העיר. נדרים פ: וירושלמי פי"א שם ב: העשוי לכביסה עי' ס"א כ"י פ"ק דב"ב קנו: דדוקא דרך העשוי לכך אבל כשהחזיקה לחצר חבירו אינו רשאי לשנות ועי' הה"מ פ"ח מהל' שכנים הל"ו ועי' שו"ע חו"מ סי' קנ"ג סי"ב בהג"ה : (ב) לחשבון באחרונה. עי' בפנים ויותר נראה בזה פירוש הת"ב ואחר שנשתמשו עושין חשבון ומשלמים ולא קודם דהוי חיי נפש ועוד דקדירה דבי שותפי הוא כמבואר ב"ב כ"ד שאני היזקא דרבים וכו'. ודין דקודם לחיי אחרים מבואר בירושלמי שבועות פ"ח (יד.) וגם הובא שם הא דר"י דרחילה חיי נפש ועי' נדרים פי"א הל"א בדין מעין של בני העיר ושם שחיי העיר קודמין ועיין בבלי שם :

מנחת בכורים

וכו' ה"ג ברי"ף ורא"ש : אין משעבדין. מה שאינו שייך לבתים : על הכל. מסי העיר ודקות : י חריץ רחב שתה טפחים וטפח קרקע ואח"כ חריץ קטן ורחב ג"ע ונתקלקל שצריך תקון : כולן משמשות. וכדרך שהם משמשות כך הם מתקנות. לכן החיצונה שאינה משמשת בפנים אינה מתקנת לעצמה ולא בפנים וכן כולם : חמשית שבכולן גרסינן. לעצמה ועל החיצונים לעכב שמרבה עליהן דריסת רגל ב"א : סתום. הפתח שהיה כבר ולא פרץ פנימיו יכולין לחזור ולפתחו : אין מעכב. גרסינן רשב"א כולן משתמשין במבוי ודין כולן שוה בכל המבוי אף חיצונה בפנימית : חמישית גרסינן. ובירושלמי גרסי' מתקנות הדיוטאות המקלחות דרך ביב יכול לבנות לשפוך מי גשמים וכן בהיפך : העשוי לכביסה. לשפוך מים מכביסה : לעצמה. לבדה ולא בשתוף אבל לעצמה דראשונה הוא בשתוף : יא גג גבוה. אולי גרסינן מחיצה ד"א מחיצה גבוה י"ט בינם לרה"ר ולא בין זה לזה מיירי בחזקת שנתן אינו מסודר כאן ולפי הענין עד שעור שמחויבים בחזקת שנתן ונאמן. למעלה מזה אין מחייבין אותו לפיכך בחזקת שלא נתן כמבואר (ב"ב קס): ה"ג שומעין לו שלא לסמוך הקורה אין שומעין לסמוך : בכותל של שותפין. מוחה כ"א לסמוך הקורה ואין שומעין לזה שירצה לסמוך : אחד מעכב. מלעשות מקום שלא נהגו לגדור ואחד בונה משלו עושה חזית הוא סד בסיד לצד חבירו להכיר דשלו הוא כמבואר בריש ב"ב : יב קיצתן. יקנס להעובר על דבריהם : רגועה. לשון רגע עת יאפה זה ועת זה וי"מ רגיעה לשון מרגיעו לשון מגוריהן המגיד פי"ט מהל' מכירה : בכוסיא. בספינה : לוקחין. כדי ליזהר בשמירה יותר כשיפים לו חמור : את הדרך. שלא קיימו תנאן רשאי לחזור אף קודם הרגל : יג הנוטע אילן לרבים. ונתנו לרבים מ"מ הוא מותר לאכול ולהכנים לביתו לסחורה ולעוברי דרכים למלאכתן : הכבשים. מיני מאכל לעוברי דרכים: בגדו. בעה"ב ששכר פועלים למלאכה וקרוב הוא לצד הבור אסור למלאות אלא הפועל ימלא כ"א לעצמו לשתים ולא יותר : יד אסור. שמקלקל המים בטיט וצואה : בבור ושיח. מיוחד לשתיה דוקא ולא לרחיצה : תקלה. שמחמת המים יחלוקו מחלקת הארץ ולא פירש שעשה תקלה שמא חבירו יצטרך חמין והוא צונן : הן ואחרים. כביסתן לכבוס הבגדים דכתיב בערי מגרש לבהמתם ולכל חייתם (נדרים פ"י) : לחשבון באחרונה. והמדקדק תמיד לומר שלי קודם בא לבית החשבון לעתיד ונענש ע"ז וכדאמרינן ב"מ (לג.) כל המקיים בעצמו כוסו בא ליד כך אלא יותר משלו להטות אחרים וזכותו גדול וזכותו להבא. א"ם :

סליק תוספתא ממסכת בבא מציעא